ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ DİVANI'NIN BAĞLAMLI DİZİNİ VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜ

Aslıhan ÖZTÜRK DOĞAN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK

DOKTORA TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

MART 2022

ankara
HBM

AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ DİVANI'NIN BAĞLAMLI DİZİNİ VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜ

Aslıhan ÖZTÜRK DOĞAN

DOKTORA TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MART 2022

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

(İmza)
Aslıhan ÖZTÜRK DOĞAN
14.03.2022

AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ DİVANI'NIN BAĞLAMLI DİZİNİ VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜ
(DOKTORA TEZİ)

ASLIHAN ÖZTÜRK DOĞAN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Mart 2022

ÖZET

Bir metinde yer alan herhangi bir sözcüğün anlamının daha iyi belirlenmesi ve başka anlamlarından ayırt edilebilmesi için kendisini çevreleyen ve karşılıklı ilişki içerisinde olduğu ögelerle oluşturduğu bir bütün olarak tanımlanan bağlam, Klasik Türk edebiyatı çalışmalarına yepyeni bir bakış açısı getirmiştir. Sözcüklerin bir arada kullanıldığı diğer sözcüklerle kazandığı anlamlar, kelimelerin bilinmeyen anlamlarını ortaya çıkarmak ve şairin yaşadığı ve edebî eserin yazıldığı dönemin dil ve üslup zevkini ortaya koymak bakımından oldukça mühimdir. Metni metnin kendisiyle izah etme temeline dayanan bağlamsal çalışmalar, Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK önderliğinde yürütülen TEBDİZ projesi sayesinde ivme kazanmıştır. Bu çalışmada XVII. yüzyıl şairlerinden Azmî-zâde Hâletî'nin Prof. Dr. Bayram Ali KAYA tarafından tenkitli ve transkripsiyonlu şekilde neşredilen Divan'ındaki söz varlığı incelenmiş, 1704 şiir kelime kelime anlamlandırılarak irdelenmiştir. Kelimeler anlamlandırılırken Arapça ve Farsça kelimelerle kurulan tamlamalar ile yardımcı fiillerle oluşturulan birleşik fiiller bütün olarak anlamlandırılmıştır. Sözcüklerin ve sözcük gruplarının temel anlamlarının yanı sıra metin içinde kazandıkları bağlam anlamları da verilmiştir. Atasözleri, deyimler, kalıp ifadeler, dua sözleri, argo ifadeler, kelâmıkibarlar gibi özel ifade şekilleri bağlamsal sözlükte belirtilmiştir. Bu çalışmanın iskeletini oluşturan bağlamsal dizin ve sözlükten hareketle *Azmî-zâde Hâletî Divanı* şekil, tür, dil ve üslup incelemesine tabi tutulmuştur. Psikolojik tasvirler bölümünde şairin Divan'ı yazarken içerisinde olduğu ruh hâli ve duygu durumu anlaşılmaya çalışılmıştır. Divan'ın çevriyazısına dair yeni öneriler "Divan Tashihat Önerisi" tablosuyla ortaya konmuştur.

Bilim Kodu : 31402
Anahtar Kelimeler : Azmî-zâde Hâletî, Dîvân, 17. yüzyıl, Bağlamlı Dizin, İşlevsel Sözlük
Sayfa Adedi : 1994
Tez Danışmanı : Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK

THE CONTEXTUAL INDEX OF AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ'S DIWAN AND FUNCTIONAL DICTIONARY

(Ph. D. Thesis)

Aslıhan ÖZTÜRK DOĞAN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

March 2022

ABSTRACT

In order to better determine the meaning of any word in a text and to distinguish it from other meanings, the context, which is defined as a whole formed by the elements that surround and interrelate with it, has brought a brand new perspective to Classical Turkish Literature studies. The meanings of words with other words used together are so important in terms of finding out the unknown meanings of the words and putting forth the pleasure of the language and style of the period in which the poet lives and the literary work is written. The contextual studies, based on explaining the text with the text itself, gained acceleration thanks to the TEBDİZ project led by Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK. In this study, the vocabulary of a 17th century poet Azmî-zâde Hâletî's Diwan, critically and transcribed by Prof. Dr. Bayram Ali KAYA, is analyzed, 1704 poems are scrutinized by giving meaning to them word by word. While giving meaning to words, the noun phrases established on Arabic and Persian words and the compound verbs formed with auxiliary verbs are interpreted as a whole. In addition to the basic meanings of words and phrases, the context meanings they acquire in the text are also given. Special forms of expression such as proverbs, idioms, phrases, prayer words, slang expressions, remarks of wise are indicated in the contextual dictionary. Based on the contextual index and dictionary that form the skeleton of this study, Azmî-zâde Hâletî's Diwan has been examined in form, genre, language and style. In the section of psychological descriptions, the mood and emotional state of the poet while writing the Diwan are tried to be understood. New proposals for the transcription of the Diwan are presented in the table of "Diwan Correction Proposal"..

Science Code	: 31402
Key Words	: Azmi-zade Haleti, Diwan, 17th century, The Contextual Index, Functional Dictionary
Page Number	: 1994
Supervisor	: Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez çalışmam boyunca akademik yönlendirmeleri ve teşvikleriyle her daim heyecanımı diri tutan, öğrencisi olduğum için kendimi şanslı hissettiğim danışman hocam Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK'a, lisans öğrenimimden beri eğitim hayatımın hemen her noktasında katkıları olan hocam Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ'a, tez çalışmama titiz eleştirileriyle katkıda bulunan hocalarım Prof. Dr. Orhan KURTOĞLU, Dr. Aslı AYTAÇ ve Dr. Nihal YAVUZ'a, *Azmî-zâde Hâletî Divanı* üzerine çalışmamı hoşgörüyle karşılayan Prof. Dr. Bayram Ali KAYA'ya teşekkür ederim. Tez çalışmam ve diğer akademik konulardaki sorularımı hiçbir zaman geri çevirmeyen, kitaplığını bana açan yardımsever hocam Doç. Dr. Kâmil Ali GIYNAŞ'a, TEBDİZ ve diğer konulardaki sorularımı sabırla yanıtlayan Dr. Gamze AYDIN'a, manevi desteklerini daima hissettiğim arkadaşlarım Arş. Gör. Hanım YILMAZ, Arş. Gör. Hatice Kübra ÇELİK ve Arş. Gör. Melek AYGÜL ÖZDOĞAN'a teşekkür ederim. Yurt içi doktora bursu (2211-A Genel Yurt İçi Doktora Bursu) imkânı sağlayarak araştırmalarımı maddi olarak destekleyen Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)'na teşekkür ederim. Daima benimle gurur duyan, eğitim hayatımın en büyük destekçileri olan değerli aileme ve sabır isteyen bu zorlu süreçte enerji ve moralimin düşmesine bir an bile fırsat vermeyen, tezimin manevi yükünü benimle birlikte üstlenen özverili eşim Dr. Mustafa DOĞAN'a en kalbî duygularımla teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iv

ABSTRACT v

TEŞEKKÜR vi

İÇİNDEKİLER vii

TABLOLARIN LİSTESİ xi

ŞEKİLLERİN LİSTESİ xii

KISALTMALAR xiii

1. GİRİŞ 1

2. AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ 5

2.1. Azmî-zâde Hâletî'nin Hayatı ve Şahsiyeti 5

2.2. Edebî Kişiliği 7

2.2.1. Tezkireler, Edebiyat Tarihleri ve Muhtelif Kaynaklara Göre Azmî-zâde Hâletî'nin Edebî Kişiliği 7

2.2.2. Divan'ından Hareketle Azmî-zâde Hâletî'nin Edebî Kişiliği, Şiir ve Şair Üzerine Düşünceleri 11

2.2.2.1. Azmî-zâde Hâletî'nin şiir ve şair üzerine düşünceleri 11

2.2.2.2. Azmî-zâde Hâletî'nin kendi şiiri ve şairliği üzerine düşünceleri 12

2.2.2.3. Azmî-zâde Hâletî'ye göre şiir ve şairin sahip olması gereken vasıflar 15

2.2.2.3.1. Sözü az ve öz söyleme 15

2.2.2.3.2. Yeni manalar söyleme 16

2.2.2.3.3. Akıcılık 18

2.2.2.3.4. Yakıcılık 19

2.2.3. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Şairler ve Onların Hâletî'nin Sanatı Üzerindeki Etkisi 20

2.2.4. Azmî-zâde Hâletî'nin Takipçileri ve Şiirlerine Yazılan Nazireler.. 41

2.2.5. 17. Yüzyılın Edebiyat Mahfili: Azmî-zâde Hâletî, Şeyhülislam Yahyâ, Riyâzî, Kaf-zâde Fâizî ve Ganî-zâde Nâdirî'nin Nazireleşmeleri 46

2.3. Azmî-zâde Hâletî'nin Hamiliği 61

3. AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ DİVANI'NDA NAZIM ŞEKİLLERİNİN KONUMU 65

3.1. Nazım Şekilleri ve Türleri 65

3.1.1. Mesnevi 65

3.1.2. Kaside 69

3.1.3. Terkib-i Bend 75

3.1.4. Müseddes 75

3.1.5. Tahmis 76

3.1.6. Kıt'a 77

3.1.7. Tarih 79

3.1.8. Gazel 81

3.1.9. Müfred 86

3.2. Nazım Şekillerine Göre Kelime Tercihi 86

4. AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ DİVANI'NIN DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ 93

4.1. Harf ve Kelime Oyunları 93

4.2. Eş ve Zıt Anlamlı Kelimeler 97

4.3. Somutlaştırmalar ve Alışılmamış Bağdaştırmalar 99

4.4. Argo ve Sövgü Sözleri 103

4.5. Ünlemler 106

4.6. Edatlar ve Bağlaçlar 109

4.6.1. Edatlar 110

4.6.2. Bağlaçlar 115

4.7. İkilemeler 120

4.8. Tamlamalar 126
4.8.1. Farsça Tamlamalar 126
4.8.2. Arapça Tamlamalar 130
4.8.3. Türkçe Tamlamalar 131
4.9. Kalıp İfadeler 134
4.10. Dua Sözleri 135
4.11. Atasözleri ve Deyimler 137
4.11.1. Atasözleri 137
4.11.2. Deyimler 142
4.12. Ayetler ve Hadisler 152
4.12.1. Ayetler 152
4.12.2. Hadisler 156
4.13. Kelam-ı Kibarlar 158
4.14. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nın Sözvarlığı Üzerine Değerlendirmeler 159
5. AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ DİVANI'NDA PSİKOLOJİK TASVİRLER 161
5.1. Beklenti-Hayal Kırıklığı 161
5.2. Kızgınlık-Merhamet 163
5.3. Sabır-Sabırsızlık 166
5.4. Korku-Korkusuzluk 169
5.5. Şikâyet-Yakınma 172
5.6. Utanma 174
5.7. Kavuşma-Ayrılık 176
5.8. Ağlama-Gülme 179
6. AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ DİVANI'NDA GELENEK DIŞI KULLANIMLAR VE ORİJİNAL HAYALLER 183
6.1. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Gelenek Dışı Kullanımlar 183
6.1.1. Âşığa Lütuf Gösteren Merhametli Sevgili 183

6.1.2. Vuslata Eren Âşık 184
6.1.3. Güzel Ahlaklı, Anne-Baba Sözünden Çıkmayan Sevgili 185
6.1.4. Birine Âşık Olan Sevgili 186
6.1.5. Berber ve Kekeme Sevgili 186
6.2. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Orijinal Hayaller 187
7. AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ DİVANI'NIN ÇEVRİYAZISINA DAİR YENİ ÖNERİLER 191
7.1. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nın Çevriyazısına Dair Yeni Öneriler 191
7.2. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Bulunmayan Şiirler 196
7.2.1. Gazeller 197
7.2.2. Kıtalar 204
7.2.3. Müfredler 204
8. SONUÇ 207
KAYNAKLAR 211
EKLER 221
EK-1. Sözlük 222
ÖZGEÇMİŞ 1994

TABLOLARIN LİSTESİ

Tablo **Sayfa**

Tablo 2.1. Azmî-zâde Hâletî ile Aynı Vezin ve Kafiyede Şiir Söyleyen Şairler.. 47

Tablo 3.1. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Türlerine Göre Mesneviler 66

Tablo 3.2. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Tür ve Bölümlerine Göre Kasideler 70

Tablo 3.3. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda İçerik ve Türlerine Göre Tarihler 80

Tablo 3.4. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda İçerik ve Zeyl Beyit Sayısına Göre Müzeyyel Gazeller 84

Tablo 3.5. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Kafiye Harflerine Göre Gazeller 85

Tablo 4.1. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda İkilemeler..... 121

Tablo 4.2. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Deyimler 143

Tablo 7.1. Divan Tashihat Önerisi 191

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil **Sayfa**

Şekil 3.1. Mesnevilerde Kelime Tercihi 87

Şekil 3.2. Kasidelerde Kelime Tercihi 87

Şekil 3.3. Terkib-i Bendde Kelime Tercihi 88

Şekil 3.4. Müseddeslerde Kelime Tercihi 88

Şekil 3.5. Tahmiste Kelime Tercihi 89

Şekil 3.6. Kıtalarda Kelime Tercihi 89

Şekil 3.7. Tarihlerde Kelime Tercihi 90

Şekil 3.8. Gazellerde Kelime Tercihi 90

Şekil 3.9. Müfredlerde Kelime Tercihi 91

Şekil 4.1. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Bulunan Özel Söz Grupları 160

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
arg.	Argoda
Bkz. bkz.	Bakınız
d.	Doğum
DBY	Dün Bugün Yayınları
G.	Gazel
h.	Hicri
Haz./haz.	Hazırlayan/hazırlayanlar
Hz.	Hazret-i
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
K.	Kaside
Kt.	Kıta
Kt.K.	Kıta-i kebire
M.	Mesnevi
m.	Miladi
Mf.	Müfred
Mü.	Müseddes
OSEDAM	Osmanlı Edebiyatı Araştırmaları Merkezi
ö.	Ölüm
T.	Tarih
tas.	Tasavvufta
TDK	Türk Dil Kurumu
TEBDİZ	Türk Edebiyatı Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük
Th.	Tahmis
Trk. B.	Terkib-i bend
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri
vs.	vesaire

1. GİRİŞ

Anlambiliminde anlamı belirleyen öğelerden biri olarak kabul edilen ve önceleri "kapsam" terimiyle ifade edilen bağlam, dilde anlam bulanıklığını ortadan kaldıran unsurdur. Context yani bağlam, bir dil birimini çevreleyen, ondan önce veya sonra gelen, pek çok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını veya değerini belirleyen birim veya birimler bütünüdür.[1] Dilde kendi dışında bir başka şeyi gösteren, düşündüren ve onun yerini alabilen nesne, görünüş veya olgulara gösterge dendiği ve kelimelerin birer gösterge olduğu bilinmektedir. Aksan, göstergelerin öteki öğelerle birlikte ve onlarla bütünleşerek, onların yardımıyla bir kavramı yansıttıklarını söyler ve göstergelerin bağlı olduğu bu öğelerin bütününü bağlam[2] olarak adlandırır.

Bağlam bir başka ifadeyle bir cümlede, bir konuşmada veya bir metin içinde yer alan herhangi bir kelimenin anlamının daha iyi belirlenebilmesi ve başka anlamlarından ayırt edilebilmesi için, kendisini çevreleyen ve karşılıklı ilişki içerisinde olduğu öge veya ögelerle oluşturduğu bütün" olarak tanımlanır. Sözgelimi baş kelimesi *Dün başım çok ağrıyordu* cümlesinde "insan başı", *Kumaşın iki başını tuttu* cümlesinde "kumaş ucu", *Her işin başı sağlıktır* cümlesinde "esas, temel", *söz başı, ay başı* gibi kelime gruplarında "başlangıç", *Bu çocukla baş edemiyorum* cümlesinde ise "hâkim olamama, disiplin altına alamama anlamlarına gelir.[3]

Dilbilimciler bağlamı diliçi bağlam ve dildışı bağlam olmak üzere ikiye ayırır. Zaman, mekân ve ortam gibi unsurlar dildışı bağlamı oluştururken sözcüklerin cümle içinde birbirleriyle kurdukları ilişkiler diliçi bağlamın konusunu oluşturur. Nitekim bir kelimenin anlamının bir bölümünü birlikte kullanıldığı diğer kelimeler belirler. Bu duruma birliktelik anlamı (collocational meaning) adını veren İngiliz dilbilimci Firth, diliçi bağlam konusuna vurgu yapmıştır. Örneğin, "dehşet güzel" ve "dehşet yağmur" söz gruplarındaki "dehşet" sözcüğü, birlikte kullanıldığı sözcüğe göre olumlu veya olumsuz bir anlam kazanır.[4] Tüm bu örnekler diliçi bağlamın ne derece önemli olduğunu gösterir niteliktedir.

---

[1] Berke Vardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 2002), 31.
[2] Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim* (Ankara: TDK Yayınları, 2009), 200.
[3] Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü* (Ankara: TDK Yayınları, 1992), 18-19.
[4] Ahmet Kocaman, "Dilde Bağlam ve Anlam İlişkileri Üzerine," *Türk Dili Dergisi* 39, sayı: 332 (1979): 399.

Bağlam merkezli metin çalışmaları tarihsel süreçte ilk olarak İngiltere'de kutsal metinler ve Shakespeare'in eserlerinde uygulanmıştır. Bağlamsal sözlük ve dizin çalışmaları Türkçede öteden beri var olmasına rağmen henüz Türkçenin böyle bir tarihsel sözlüğü hazırlanmış değildir. Son yıllarda önemi gitgide daha iyi anlaşılan bağlamsal çalışmalar, Klasik Türk edebiyatı metinlerine de uygulanmaktadır.

Bağlamlı dizin ve işlevsel sözlük çalışmalarının Türkiye'deki ilk örnekleri Prof. Dr. Günay Karaağaç danışmanlığında yürütülmüştür. Vasfî Divanı Gramer İndeksi[5], Amrî Divanı'nın Gramer İndeksi[6], Helakî Divanı: Gramer İndeksi[7], Sarıca Kemal Divançesi'nin Gramatikal İndeksi[8], Yahyâ Bey Divanı Gramer İndeksi[9] isimli tez çalışmaları edebî metinlerin bağlamsal açıdan değerlendirilebileceğini gösteren ilk çalışmalar olması bakımından önemlidir. Bu çalışmaların akabinde Prof. Dr. Cem Dilçin'in danışmanlığını yürüttüğü "Baki Divanı Sözlüğü [Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük]"[10] isimli doktora tezi, önemli bir şairin divanı üzerine hazırlanan ilk bağlamsal çalışmadır. Furkan Öztürk tarafından yapılan bu çalışma Dilçin'in emekli olması nedeniyle Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak'ın danışmanlığında tamamlanmıştır. Öztürk'ün çalışması ve Gazi Üniversitesi'nde Özer Şenödeyici'nin hazırladığı "Naili Divanı Sözlüğü: Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük"[11] isimli çalışma, basılan ilk bağlamsal sözlük çalışmaları olması bakımından da dikkate değerdir.

2015 yılında Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK önderliğinde hayata geçirilen TEBDİZ yani "Türk Edebiyatı Bağlamsal Dizin ve İşlevsel Sözlük" projesiyle birlikte bağlamsal dizin çalışmaları sistematik bir hüviyet kazanmıştır. TEBDİZ pojesiyle tarih ve edebiyat metinlerinin bağlamsal dizin ve sözlüğünü ortaya koymak amaçlanmış ve hâlihazırda önemli bir mesafe kat edilmiştir. Bu kapsamda yürütülen tezler ve diğer çalışmalar vesilesiyle veri tabanında büyük bir elektronik kütüphane arşivi oluşturulmuştur. Başlangıçta Eski Türk edebiyatı metinlerinin ağırlıkta olduğu

[5] Şahin Baranoğlu, "*Vasfî Divanı Gramer İndeksi"* (Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, 1991).
[6] Enver Aktuna, "*Amri Divanı'nın Gramer İndeksi"* (Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, 1992).
[7] Yakup Sevimli, "*Helaki Divanı: Gramer İndeksi"* (Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, 1992).
[8] İsmail Ulutaş, "*Sarıca Kemal Divançesi'nin Gramatikal İndeksi"* (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 1992).
[9] A. Ateş Özgürler, "*Yahyâ Bey Divanı Gramer İndeksi* (2 cilt)" (Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, 1994).
[10] Furkan Öztürk, "*Bakî Divanı Sözlüğü [Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük]"* (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2007).
[11] Özer Şenödeyici, "*Naili Divanı Sözlüğü: Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük"* (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2011).

projede, son dönemlerde Halk edebiyatı, Yeni Türk edebiyatı metinleri ile Çağdaş Türk lehçeleri metinleri de ağırlık kazanmış, tamamlayıcı bir proje fikri olan ve Çağdaş Türk lehçeleri metinlerini de kapsayacak olan LEHÇEDİZ veritabanı kullanılmaya başlanmıştır.

Azmî-zâde Hâletî Divanı'nın Bağlamlı Dizini ve İşlevsel Sözlüğü isimli bu çalışmada TEBDİZ sistemi vasıtasıyla 17. yüzyıl şairlerinden Azmî-zâde Hâletî'nin divanının bağlamlı dizini ve işlevsel sözlüğü hazırlanarak söz konusu divan şekil, muhteva, dil ve üslup özellikleri yönünden incelemeye tabi tutulmuştur. Divan'ın bağlamlı dizini ve sözlüğü hazırlanırken Prof. Dr. Bayram Ali KAYA'nın doktora çalışması olan ve daha sonra 2003 yılında *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî* adıyla yayımlanan metin çalışması esas alınmıştır. Divan'ın metni transkripsiyonlu bir şekilde tarafımızca yazılmıştır. Divan'da bulunan şiirlerin tamamı tek tek vezin, başlık, nazım şekli ve nazım türü bilgileri de tespit edilerek sisteme aktarılmıştır.

Veri girişine hazır hâle gelen divan metninde kalıplaşmış ifadeler, tamlamalar ve birleşik fiiler anlamları bir bütün hâlinde girilecek şekilde düzenlenmiştir. Ekleri ayrılan sözcükler ve sözcük grupları, sözlükler ve bağlam aracılığıyla anlamlandırılmıştır. Yalnızca tek başına ayrı bir anlam kazanan ve diğer sözcüklerle tam bir anlam bağı kurmayan yardımcı fiiler (et-, ol-, kıl-, eyle- vb.) ayrı bir madde başlığında değerlendirilmiştir.

Divan'daki kelimeler anlamlandırılırken öncelikle sözcüğün temel anlamından yola çıkılmış ardından *"II"* simgesiyle sözcüğün mecaz veya bağlam anlamı verilmiştir. Sözlükte madde başı kök olarak alınmış, ekler her bir alt maddeden sonra verilerek anlamlar beyitlerle tanıklanmıştır.

Eski Türkçede "a" veya "anlar" şeklinde de geçen "o/ol/onlar" işaret ve kişi zamirleri anlamlandırılırken zamirin işaret ettiği kişi ve nesne *"II"* simgesinin ardından belirtilmiştir. Zamirlerde anlam karmaşasını önlemek ve okuyucunun şiirlerdeki kişi ve unsurları daha kolay anlaması için böyle bir yöntem izlenirken işaret sıfatlarında işaret edilen unsur kolayca tespit edilebildiğinden böyle bir izaha ihtiyaç duyulmamıştır.

Azmî-zâde Hâletî Divanı'nın Bağlamlı Dizini ve İşlevsel Sözlüğü isimli bu çalışma inceleme bölümü ve sözlük bölümü olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümü olan sözlük bölümü yukarıda izah edilmişti.

İlk ana bölümde ise şairin hayatı ve sanatı üzerine literatürde bulunan bilgilere yer verilmiş, ardından bu bilgiler ve şairin Divan'ından yola çıkılarak elde edilen bulgular harmanlanarak Divan'ın incelemesi yapılmıştır. Çalışmanın inceleme bölümünde öncelikle Hâletî'nin hayatı ve şahsiyeti üzerine bilgiler verilmiş ardından Divan'ın incelemesi yapılmıştır.

Azmî-zâde Hâletî'ye ayrılan ikinci bölümde hayatına dair bilgiler verildikten sonra, onun şiir ve şair üzerine düşünceleri, diğer şairlerle olan etkileşimleri ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde Divan'da bulunan nazım şekilleri ve türleri ele alınmış şairin nazım şekillerine göre kelime tercihi değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Dördüncü bölüm Divan'ın dil ve üslup özelliklerine ayrılan bölümdür. Bu bölümde argo, eş ve zıt anlamlı kelimeler, somutlaştırmalar ve alışılmamış bağdaştırmalar, harf ve kelime oyunları, ünlemler, edatlar ve bağlaçlar, ikilemeler, tamlamalar, kalıp ifadeler, dua sözleri, atasözleri ve deyimler, ayetler ve hadisler, kelâm-ı kibarlar ortaya konarak şairin üslubunu oluşturan unsurlar değerlendirilmiştir.

Beşinci bölümde Divan'da yer alan psikolojik tasvirlere, altıncı bölümde ise gelenek dışı kullanım ve orijinal hayallere yer verilmiştir.

Yedinci bölümde *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nın çeviriyazısına dair ortaya konan yeni okuma önerileri "Divan Tashihat Önerisi" tablosuyla ele alınmıştır. Hâletî'nin mecmualarda bulunan ve Divan neşrinde yer almayan şiirleri de bu bölümde yer almaktadır.

Sekizinci bölümde bu çalışma neticesinde elde edilen bulgular özet hâlinde ifade edilmiş, kaynaklar bölümünde ise çalışmada kullanılan kaynaklar sıralanmıştır. Ekler bölümünde bu çalışmayı şekillendiren ve Hâletî'nin anlam dünyasını gözler önüne seren Azmî-zâde Hâletî Divanı'nın Bağlamlı Dizini ve İşlevsel Sözlüğü'ne yer verilmiştir.

2. AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ

2.1. Azmî-zâde Hâletî'nin Hayatı ve Şahsiyeti

Asıl adı Mustafa olan Azmî-zâde Hâletî, h.977/m.1570'te İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Kendisi de âlim ve şair olan Azmî Efendi'nin oğludur. Kaynaklarda Hâletî'nin ailesiyle ilgili çok fazla bilgiye rastlanmaz. Dönemlerinin tanınmış âlimlerinden olan babası ve dedesi ile divanındaki şiirlerden hareketle oğluyla ilgili bilgilere ulaşılır.

Hâletî'nin babası 16. yüzyılın şöhretli âlim ve şairlerinden "Azmî" mahlasıyla şiirler yazan, müderris ve şehzade hocası Pîr Mehmed Efendi'dir. Pîr Mehmed Efendi Kınalı-zâde Ali Çelebi'den mülazım olmuş ve Rusçuk, İstanbul ve Edirne'de müderrislik görevini ifa etmiştir. Müderrislik görevlerinden sonra Şehzâde Sultan Mehmed'e hoca olarak tayin edilmiştir. Babasının Sultan Mehmed'e hocalığı Azmî-zâde Hâletî'nin Sultan'a sunduğu kasidesinde kendisini tanımladığı "bende-zâde-i bende" ifadesinden de teyit edilebilmektedir:

Kapunda Hâletî bir bende-zâde bendendür

Mahal-i merhamet ü lutf u müstahik-i nazar(K.4/18)

Azmî-zâde Hâletî henüz 12 yaşındayken babası Pîr Mehmed Efendi'yi kaybetmiş (990/1582), şiirlerinde sık sık yetim olduğunu dile getirerek itibar görmeme sebebini bu duruma bağlamıştır:

'Aceb mi hâk-i mezellet olursa cây-gehüm

Budur yetîm olanun hâli gevher olsa eger(K.28/39)

Sad pâre kıldılar yine kalbüm sadef gibi

Yetmez mi idi tîg-i cefâ eylemek dü-nîm

Dürr olsa sözlerüm yüzine kimse bakmaya

Dünyâda kimse Hâletiyâ olmasun yetîm(Kt.64)

Azmî-zâde Hâletî'nin amcası Nâmî mahlasını kullanan şair ve âlim Nişancı (Boyalı) Mehmed Paşa olup kızlarından birini Hâletî ile evlendirmiştir.[12] Divan'ındaki şiirlerden hareketle Hâletî'nin Abdülkâdir isminde bir oğlu olduğu ve h.1016 yılında vefat ettiği anlaşılmaktadır.

Tahsilli bir babanın oğlu olan ve genç yaşta devrin âlimlerinden ders alan Hâletî, devrin meşhur hocası Hoca Sâdeddîn Efendi'den mülazım olup 21 yaşında müderris olmuştur.

Memuriyet hayatına Hâce Hatun Medresesi müderrisliği ile başlayan Hâletî'nin, h.997-1010 yılları arasında yaklaşık 14 yıllık bir müderrislik tecrübesi olmuştur. Müderrislik görevinin ardından ilk kadılık görevi için Şam'a tayin edilen Hâletî sırasıyla Kahire, Bursa, Edirne, tekrar Şam, İstanbul, tekrar Kahire, Uzuncaova kadılıklarına tayin olmuştur. Ardından Anadolu kazaskerliği, Rumeli kazaskerliği, Silistre arpalığı ve Süleymaniye Dârulhadîliği vazifeleri verilen Hâletî bu son görevine başladıktan birkaç ay sonra vefat etmiştir (1040/1631). Atandığı vazifelerin pek çoğunda birkaç yıl görev yaptıktan sonra birkaç yıl da açıkta kalan Azmî-zâde Hâletî'nin memuriyet hayatı azillerle geçmiştir.

Tezkirelerin belirttiğine göre Hâletî dürüst, çalışkan, iyi niyetli, adaletli, maharetli, zarif ve hassas bir şahsiyettir.[13] Genç yaşta babasını ve oğlunu kaybeden Hâletî'nin hayata bakışı oldukça karamsardır. Hak ettiği iltfatı görememiş olması, haksızlıklara uğrayarak memuriyet hayatının azillerle geçmesi, yaşadığı dönemde insanların ve dolayısıyla devlet kurumlarının yozlaşmış olması şairin zaman zaman buhrana varacak derecede karamsar bir ruh hâli içerisinde olmasına neden olmuştur.

Talihsizliklerle dolu yaşamına rağmen ilmî ve kültürel faaliyetleri hiçbir zaman sekteye uğramayan Hâletî, daima okuyup yazan âlim bir şair olmuştur. Vefatından sonra kütüphanesinde bulunan şairin bizzat okuduğu üç dört bin kitap ve yüzlerce mecmua onun ne kadar entelektüel bir şahsiyet olduğunu kanıtlar niteliktedir. Kâtip Çelebi de Kınalı-zâde Ali Çelebi'den sonra Hâletî'nin devrinin en çok okuyup yazan

[12] Kâtib Çelebi, *Fezleke [Osmanlı Tarihi I (1000-1065/1591-1655)],* haz. Zeynep Aycibin. (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2016), 23.
[13] Bayram Ali Kaya, "Azmî-zâde Hâletî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni" (Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi, 1996), 14.

âlimi olduğunu söyler. Divan, Rubaiyyât, Sâkinâme, Münşeât ve Hadd-i Mestân Hâletî'nin edebî nitelikte olan eserleridir.[14]

2.2. Edebî Kişiliği

2.2.1. Tezkireler, Edebiyat Tarihleri ve Muhtelif Kaynaklara Göre Azmî-zâde Hâletî'nin Edebî Kişiliği

Nev'î-zâde Atâyî *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik* isimli eserinde hocası Azmî-zâde Hâletî'nin devrin meşhur âlimlerinden olduğunu, onun çeşitli ilimlere vâkıf olduğunu ve üslûbunun renkli olduğunu belirtir:

"Ol mollâ-yı nâmdâr ferîde-i sadef-i rûzgâr, hâme-i tahrîri Mânî-i çihre-güşâ-yı ma'ânî…envâ-ı ulûm u ma'ârifde yegâne, âsâr-ı kalem-i tahrîri nakş-ı bukalemûndan nişâne, allâme-i kurûm, üstâd-ı şu'arâ-yı Rûm idi."[15]

Atâyî, Hâletî'nin feleğin gazabına uğrayıp çeşitli talihsizlikler yaşadığından ve meclisinde zaman zaman âh çekip "Rûzgârda ilm ü hünerimüzün zarardan gayrı eseri ve şeb-i yeldâ-yı emelün seheründen gayrı bîdârî-i seheri görülmeyüp her pâyede bir kûh-ı pûlâd ve sedd-i râh-ı murâd olur" dediğinden ve bu nedenle ekser-i eş'ârının şikâyet-gûne olduğundan bahseder.[16]

Nev'î-zâde Atâyî gibi Hâletî'nin âlimliğine vurgu yapan Kâtip Çelebi, Kınalı-zâde Ali Efendi'den sonra onun kadar donanımlı bir başka âlimin olmadığını belirtir. Hâletî'yi *"mollâ-yı nâmdâr, ferîde-i sadef-i rûzgâr, mütâla'a ve müzâkereye müdâvim, şi'r ü inşâ ve tahrîre mülâzım ve üstâd-ı şu'arâ-i Rûm"* olarak tavsif eden Çelebi, onun bütün eserlerinin makbul ve muteber olduğunu söyler. Hâletî'nin eserlerinin çoğunun şikâyet-gûne olduğunu belirten Çelebi, bu durumu şairin yaşadığı talihsizliklere bağlar.[17]

---

[14] Bayram Ali Kaya, "Hâletî, Azmî-zâde," *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* içinde. http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/haleti-azmizade

[15] Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik II,* haz. Suat Donuk. (İstanbul:Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017), 1813.

[16] Atâyî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik,* 1814.

[17] Çelebi, *Fezleke,* 710-711.

Hâletî'nin genç yaşta yetim kaldığından söz eden Kınalı-zâde Hasan Çelebi, onun merhum babası Azmî Efendi gibi şiirle iştigal ettiğini ve bu yolda şöhret bulacağının gün gibi aşikar olduğunu söyler.[18]

Kınalı-zâde tezkiresinin özeti niteliğinde olan Beyânî tezkiresinde Kınalı-zâde'nin Hâletî üzerine verdiği biyografik bilgiler kısaltılarak tekrarlanır. Hâletî'nin o dönemde Sahn medreselerinden birinde müderris olduğunu belirten Beyânî, aşağıdaki beyitleri tezkiresinde aktarır:

Ebrûnla gele ruhlarun ey şûh-ı şîvegâh
Mecnûn-ı ışka biri meh-i nev biri bahâr

Câ'iz ki çîn-i seherün ile ol mâh-ı mihrbân
Gün togmadan neler toga kim bile nâ-gehân

Ol şeh-süvârun oldı gönül atı oynagı
Yetmez mi ana sînedeki na'leler nişân

Olmaz metâ-ı ma'rifeti kimse Hâletî
Nakkâd-ı dehr komış anun kıymetin girân

Maksûdımuz güneş yüzüne bir nezâredür
Mâni olur ana dahı eşküm sitâredür[19]

Rızâ tezkiresinde Azmî-zâde Hâletî'nin şiirlerine rağbet edildiği ve şairin üslubunun âhenkli, akıcı, nükteli ve cinaslı olduğu söylenir. Kaside, gazel, kıta ve rubailerinin güzel ve sınırsız olduğu belirtilir: "… eş'âr-ı dil-pezîri pesendîde-i erbâb-

[18]Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-şu'arâ* haz. Aysun Sungurhan. (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017), 789-790, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0

[19]Mustafa (Cârullahzâde), *Beyânî Tezkiresi* haz. Aysun Sungurhan. (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017), 52-53, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55835,beyani-tezkiresipdf.pdf?0

ı kemâl selîs ü pür-nikât u tecnîs olup kasâ'id ü gazeliyyât ve mukatta'ât ü rübâ'iyyâtı sûz-nâk ü çespân ve bî-hadd ü bî-pâyândur."[20]

Azmî-zâde Hâletî'den övgü dolu sözlerle bahseden Riyâzî, onun şiir ve inşada üstat bir âlim olduğunu söyler. Hâletî'nin Divan'ını Sultan III.Mehmed adına tertip ettiğini belirten tezkireci, Ganî-zâde Nâdirî'nin *Hâletî Divanı* üzerine söylediği takriz kıtasını nakleder:

Dîvân-ı Hâletî n'ola ger vasf olınsa kim

Miftâh olup açar bize bâb-ı belâgati

Vasf-ı makâlin itse n'ola anlar iktizâ

Her safhasında var niçe mahsûs hâleti[21]

Antoloji nitelikli tezkire yazarlarından olan Âsım, *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr* isimli tezkiresinde Azmî-zâde'nin 1038'de Rumeli kazaskerliğinden ayrılıp 1040'ta vefat ettiğini belirtir. Hâletî'nin şiirlerinden örnekler veren tezkireci, şairin vefatına "Rûh-ı pâkine dem-be-dem rahmet" tarihini düşürür.[22]

Hâletî'yi "Osmanlı şairlerinin Ömer Hayyam'ı" olarak nitelendiren Faik Reşad, onun Hayyâm'ı kıskandıracak derecede güzel ve seçkin rubaileri olduğunu söyler. Hâletî için Kınalı-zâde Ali Efendi istisna edilirse, devrinde kendisi kadar çok sayıda eser okumuş ve incelemiş, mütemadiyen bilgisini genişletmeye çalışmış bir başka zatın bulunmadığı hususunda kaynakların hemfikir olduğunu bildirir. Hâletî'nin kazaskerliğe tayin olduğu zaman bu mertebeye çok geç ulaştığını aşağıdaki beyitle ifade ettiğini söyler:

Haylî geç virdi bu yıl hükmini eyyâm-ı bahâr

Dinlene dinlene gelmekle nesîm-i eshâr[23]

[20] Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ, *Rızâ Tezkiresi* haz. Gencay Zavotçu. (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017), 87.
[21] Riyâzî Muhammed Efendi, *Riyâzü'ş-Şuarâ (Tezkiretü'ş-Şuarâ)* haz. Namık Açıkgöz. (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017), 113.
[22]Seyrek-zâde Mehmed Âsım, *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr* haz. Ali Osman Coşkun. (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2019), 44.
[23] Faik Reşat, *Eslâf,* haz. Şemsettin Kutlu. (İstanbul:Tercüman Yayınları, 1975), 191-192.

Mehmed Tevfik *Kâfile-i Şu'arâ* isimli tezkiresinde Hâletî'nin biyografisini detaylı bir şekilde verir. Onun Hoca Sâdeddin Efendi'den mülazım olduğunu söyledikten sonra kazandığı payeleri ve azil dönemlerini sıralar. Hâletî'nin güzel yazma ve üretken olma vasıflarını "hüsn-i takrîr ve sür'at-i hâme" şeklinde ifade eden Tevfik, şairin ilmî ve edebî eserlerini zikreder. Onun Acem şairlerine iltifat ettiğini ve pek çok felaket geçirdiği için "ekser-i eş'ârının şikâyet-gûne" olduğunu söyler. Bu tespitine "nağme-i hüzn-efzûn" olarak tavsif ettiği aşağıdaki beyitleri kanıt olarak gösterir:

Haylî geç virdi bu yıl hükmini eyyâm-ı bahâr

Dinlene dinlene gelmekle nesîm-i eshâr

Hengâm-ı hecr-i yârde hem-demlük itmedi

Yanumda şimdi dâğlarun yüzi karadur[24]

Bursalı Mehmed Tahir, ünlü biyografi kitabı olan *Osmanlı Müellifleri*'nde Azmî-zâde Hâletî'nin "her vadide güzel şiir söylemek istidâdını hâiz şuarâdan" olduğunu söyler. Onun bilhassa kıt'a-gûlukta Acem şairlerinin Ömer Hayyâm'ı gibi eşsiz olduğunu ifade eder. Hâletî'nin ölümüne düşürülen "İtdi Azmî-zâde firdevsi mekân" ve "Rûh-ı pâkine dem-be-dem rahmet" tarih mısralarını aktarır.[25]

Nihad Sami Banarlı, diğer şairlere nispetle çok fazla rubai söyleyen ve bu hususta muvaffak olan Azmî-zâde Hâletî'yi velûd bir şair olarak değerlendirir. Hâletî'nin 18. yüzyılın büyük şairi Nedim'e "Hâletî evc-i rubâîde uçar ankâ gibi" dedirtecek kadar rubai üstadı ve âlim bir şair olduğunu söyler. Onun memuriyet hayatında yaşadığı talihsizlikler nedeniyle çoğu vazifesinden ayrıldığını ve böyle zamanlarda yeise kapılarak bedbin ve muzdarip günler geçirdiğini ve bu ızdıraplarını şiirlerine yansıttığını belirtir. Rubailerinde tasavvuf tefekkür ve heyecanlarını sünnî

[24] Mehmed Tevfik, *Kâfile-i Şu'arâ,* haz. Fatma Sabiha Kutlar Oğuz vd. (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017), 199-201, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56163,mehmed-tevfik-kafile-i-su39arapdf.pdf?0

[25] Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri,* haz. Mehmet Ali Yekta Saraç. (Ankara: TÜBA Yayınları, 2016), 737.

müslüman duygularla birleştirdiğini söyleyen Banarlı, gazel ve kaside tarzı şiirlerinde fevkaladelik olmadığını belirtir.[26]

Banarlı'nın aksine Köprülü, Azmî-zâde Hâletî'nin kaside, gazel ve mesnevi vadilerinde de üstat olduğunu ancak bilhassa rubaileriyle meşhur olduğunu ifade eder. Azmî-zâde Hâletî'nin Ömer Hayyam'ın tesirinde olduğunu da ilave eder.[27]

Gibb, *Osmanlı Şiir Tarihi* isimli eserinde Azmî-zâde Hâletî'nin şairliği üzerine söylenen sözleri özet hâlinde aktardıktan sonra şair üzerine kendi kanaatlerini bildirir. O, Hâletî'nin asıl takdir edilmesi gereken şiirlerinin rubaileri olduğunu düşünür. Hâletî'nin rubailerinin Osmanlı tezkirecileri katında en güzel şiirler olarak kabul edildiğini, pek çok rubaisinin Hâyyâm'ın rubaileri kadar cazibeli olduğunu söyler. Gibb, Muallim Naci'nin Hâletî hakkındaki "Aslında Osmanlı şairlerinin ilk saflarında değildir, Fuzuli veya Nedim'in dengi sayılmaz, fakat ikinci safta son derece mümtaz bir yeri olmalıdır" şeklindeki hükmünü oldukça isabetli bulur.[28]

2.2.2. Divan'ından Hareketle Azmî-zâde Hâletî'nin Edebî Kişiliği, Şiir ve Şair Üzerine Düşünceleri

Divan şairlerinin divanları, onların şiir ve şair üzerine düşünceleri ile kendi edebî kişiliklerine dair ipuçları bakımından birincil kaynak konumundadır. Kasidelerin fahriye bölümü ile gazellerin mahlas beyitleri edebî tenkit bakımından oldukça zengin malzemeler barındırmaktadır. Küçük kaside görünümündeki müzeyyel gazellerin zeyl beyitlerinde de yine edebî tenkidin izini sürmek mümkündür.

2.2.2.1. Azmî-zâde Hâletî'nin şiir ve şair üzerine düşünceleri

Şairin şiir kabiliyetinin kaynağı üzerine düşünceleri, şiir ve şairin nasıl olması gerektiğine dair poetik fikirleri ve kendi şairliğine bakışı onun poetik dünyasını

[26] Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1971), 668-669.
[27] Mehmed Fuad Köprülü, *Divan Edebiyatı Antolojisi,* haz. Ahmet Mermer. (Ankara: Akçağ Yayınları, 2006), 282.
[28] John Wilkinson Gibb, *Osmanlı Şiir Tarihi III-V,* çev. Ali Çavuşoğlu. (Ankara: Akçağ Yayınları, 1999), 163-165.

oluşturur. Bu bölümde Azmî-zâde Hâletî'nin poetik dünyası tespit edilmeye çalışılmıştır.

Azmî-zâde Hâletî şiir kabiliyetinin kaynağını çeşitli faktörlere bağlar. Şiir yeteneğinin Allah vergisi olduğunu, doğuştan geldiğini düşünmekle beraber çaba gösterme ve öğrenmenin önemine de vurgu yapar. Hâletî'ye göre şiirleri hüner okuludur, o yazdıkça öğrenmekte ve şiir kabiliyetini artırmaktadır:

Bir debistân-ı hünerdür nazmumuz ey Hâletî

Eyledi bu tıfl-ı dil şimdi elifden ibtidâ(G.1/7)

Sa'yiyle Hâletî yine meşşâta-i kalem

Gösterdi pîr-i zâl-i ma'ânîyi nev-'arûs(G.344/5)

Her ne kim çıksa dehânından anun şîrîn olur

Dâd-ı Hak'dur Hâletî'ye bu edâlar bilmiş ol(G.470/7)

Hâletî'nin babası Pîr Mehmed, 16. yüzyılın tanınmış âlimlerinden olup Azmî mahlasıyla şiirler de yazmıştır. Hâletî'nin amcası Nişancı Ahmed Paşa'nın da Nâmî mahlasıyla şiirler yazdığı bilinmektedir. Okuyan, yazan, tahsilli ve şair bir ailede dünyaya gelen Hâletî, kendisinin şiir yeteneğinin kaynağının ailesi olduğunu ve bu yeteneğin ona miras kaldığını söyler:

Nazmıyla Hâletî n'ola olursa ser-firâz

Her kime san'at ise bu mîrâsdur ana(G.23/5)

Kimi ecdâdumun ehl-i kalemdür

Kimi şemşîr-keşlikde 'alemdür(M.8/92)

2.2.2.2. Azmî-zâde Hâletî'nin kendi şiiri ve şairliği üzerine düşünceleri

Azmî-zâde Hâletî kendisini, değeri bilinmeyen eşsiz bir şair olarak görür. Hâletî'nin azillerle dolu yaşamöyküsü, şiirlerinde sık sık kıymetinin bilinmediğinden

şikayet etmesine dayanak oluşturur. Hâletî'nin hak ettiği değeri görememesi, onun arzuladığı şairlik noktasına gelememesine de bir bahane teşkil eder:

Pertev salardı gün gibi âfâka Hâletî

Olsa belâgat ehline bir zerre iltifât(G.102/5)

Yazıklar Hâletî'nün kimse kadrin bilmedi gitdi

Cihâna gelmemişken öyle üstâd-ı sühan-perver(G.224/5)

Egerçi nakd-i Hâkânî'yem ammâ kim revâcum yok

Bilürdi kıymetüm ey Hâletî sâhib-'ayâr olsa(G.759/5)

Ben husrev-i mülk-i sühana gördi nazar yok

Dîvânumuz ey Hâleti-i zâr bozuldı(G.877/7)

Sühan gevherlerün alur satar yok Hâletî şimdi

Çıkarma sen dahı tâ çıkmayınca bir harîdârı(G.878/5)

Sühan ey Hâletî âyîne-i dilde safâ ister

Görünmez rû-nümâ olmayıcak dûşîze-i ma'nâ(G.7/7)

Hâletî pâ-mâl-i gamdur ummanuz andan hüner

Nesne hâsıl eylemez hergiz ayaklanmış türâb(G.53/7)

Azmî-zâde Hâletî, hasetçi rakiplerinin onun şiirlerine gölge düşürmeye çalıştıklarını belirtir. Bu hususta muvaffak olamayacaklarını bildiren şair, iyi sözün kendisini bir şekilde göstereceğini, hünerli kişilerin bu şiirlere gözü gibi bakacaklarını düşünür:

Çekme gam nazmunı a‘dâ göze göstermez ise

Gösterür çün eyü söz kendüsini Hâletiyâ(G.46/5)

Hırz-ı cân gibi tutar nazmumuz erbâb-ı hüner

Hâletî ehl-i hased gerçi götürmez sözümüz(G.331/5)

Divan şiirinde şairin kendisini övmesi, geleneğin getirdiği bir malzemedir. Şairler kendilerini diğer şairlerden üstün görür ve genellikle klişe ifadelerle kendilerini methederler. Azmî-zâde Hâletî de sık sık konuyu şairlik yeteneğine getirir ve şiirlerini çeşitli unsurlara benzetir. “Belagat denizi, belagat şenliği, manalar bahçesi, hüner denizi, hüner okulu, yetişmiş meyve, taze meyve, sofra, güzel kadın, mana güzeli” onun şiirlerini benzettiği unsurlardandır:

Kelâmun Hâletî bahr-i belâgat oldugın bildi

Sözünden n’ola çıkmazsa senün ol gevher-i yektâ(G.8/5)

Yine bir sûr-ı belâgat eyledün tertîb kim

Nahl-bend olsa ana ey Hâletî Hâcû revâ(G.25/5)

Oldı sühanun Hâletiyâ bâg-ı ma’ânî

Nergis gibi göz dikse ‘aceb mi ana dünyâ(G.17/7)

Sözüm ki bahr-i hünerdür n’ola dü-nîm olsa

Elümde hâme ‘asâ-yı Kelîm’e oldı misal(K.21/31)

Bir debistân-ı hünerdür nazmumuz ey Hâletî

Eyledi bu tıfl-ı dil şimdi elifden ibtidâ(G.1/7)

Bir resîde mîvedür nahl-i hünerde sözlerüm

Herkes andan kadd-i fehmine göre almakda kâm(G.547/7)

Ey Hâletî tabakçe-i tab‘undadur senün

Bâg-ı belâgatün yetişen mîve-i teri(G.893/7)

Dîvânunı kim gördi ise mâʾide sandı

Zîrâ sühanun Hâletiyâ rûha gıdâdur(G.169/8)

Görenler şâhid-i mevzûn-ı beytün Hâletî dirler

Zen-i devrân togursun böyle zîbâ dil-beri beş beş(G.350/5)

2.2.2.3. Azmî-zâde Hâletî'ye göre şiir ve şairin sahip olması gereken vasıflar

2.2.2.3.1. Sözü az ve öz söyleme

Belagat ilminin konularından olan îcâz, sözü az ve öz söyleme anlamına gelir. Îcâz için yalnızca lafzın az olması yetmez, mananın da çok olması gerekir.[29] Azmî-zâde Hâletî çok yazıp söyleyen bir şair olmasına karşın, bir kasidesinde iyi sözün değerli inciler gibi nadir olduğunu, bu nedenle çok söylememek, sözü uzatmamak gerektiğini ifade eder:

Eyü söz dür-i girân-mâye gibi nâdirdür

Kâʾil ol sen dahı çok söyleme gel Hâletiyâ(K.24/30)

Bir başka kasidesinde ise Arapça bir ibare olan "mâ kalle vü dell" ifadesiyle sözü az ve öz söylemeye vurgu yapar:

Başlasam söylemege derdümi bî-hûş oluram

Hâtırumdan gider ol nükte-i mâ kalle vü dell(K.40/31)

[29] Mehmet Ali Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat* (İstanbul: Gökkubbe Yayınları, 2013), 82.

2.2.2.3.2. Yeni manalar söyleme

17. yüzyıl, Divan şiiri geleneğinin kendi öz karakterini arayarak yavaş yavaş kabuk değiştirdiği bir dönem olarak tanımlanır.[30] 16. asırda Divan şiirinin klasikleşmesini tamamlaması ve Fuzûlî, Bâkî, Necâtî ve Ahmed Paşa gibi büyük şairlerin yetişmiş olması, 17. yüzyıl Divan şairlerinin yeni arayışlar içerisine girmelerine neden olmuştur. Şiirde yenilik arayışı, Sebk-i Hindî üslubunun tesiriyle bilhassa manada kendini göstermiştir.

17. yüzyıl şairleri artık klişeleşmiş hayalleri bir kenara bırakarak şiire orijinallik getirmeye çaba göstermişlerdir. Bu yüzyıldaki orijinallik kaygısı, şairlerin şiir konusundaki düşüncelerini ifade ederken kullandıkları "nev-sühan, nev-arûs-ı sühan, bikr-i manâ, bikr-i mazmûn, ebkâr-ı maânî, bikr-i fikr, zebân-ı tâze" gibi terkiplerden açık bir şekilde kendini göstermektedir.

Azmî-zâde Hâletî, orijinallik ve yenilik arayışını şiirlerinde en çok nev-arûs ve bikr-ebkâr sözcükleriyle ifade eder. Hâletî sözlerini yeni geline, kendisini ise yeni gelin süsleyicisine benzetir. Bazen de manaları ihtiyar bir kadına benzeterek kendisinin onu güzelleştirdiğini, süslediğini belirtir:

Nev-'arûs-ı sühana mâşıtadur Hâletiyâ

Kalemüm rişte-i nazma dür-i şeh-vâr çeker(G.221/5)

Sa'yiyle Hâletî yine meşşâta-i kalem

Gösterdi pîr-i zâl-i ma'ânîyi nev-'arûs(G.344/5)

Hâletî'nin orijinalliğe vurgu yaparken düğün-gelin âdetleriyle ilgili söz konusu ettiği bir başka uygulama ise "saçı" âdetidir. Anadolu düğünlerinde alışılagelmiş uygulamalardan biri olan saçı âdeti, yeni gelin eve geldiğinde üzerine içi bozuk para, şeker veya buğday gibi şeylerle dolu tasın serpilmesidir. Azmî-zâde Hâletî yeni geline benzettiği şiirlerine nazım incisi, mücevheri serptiğini belirterek saçı âdetine gönderme yapmaktadır:

[30] Abdülkadir Erkal, *Divan Şiiri Poetikası (17. Yüzyıl)* (Ankara: Altınordu Yayınları, 2018), 371.

Nev-‘arûs-ı sühana Hâleti-i pâk-edâ

Saçı virdi niçe dürr-i nazm-ı güher-pâşından(G.630/5)

Yine ey Hâletî hâmem benüm genc-i tabî‘atden

‘Arûs-ı bikr-i mazmûn üstine gevher-nisâr oldı(G.853/6)

Azmî-zâde Hâletî’nin şiirinde yeniliği ifade ettiği bir başka kavram el değmemiş anlamına gelen bikr-ebkâr sözcükleridir. Azmî-zâde Hâletî “bikr-i fikr” yani el değmemiş hayallerini, divan şiirinde güzellik ve dişiliğin sembolü olan Zühre’ye benzetir:

Bikr-i fikrüm görmege pîş ü pesin nâhîd-vâr

Hâletî lâyık iki âyîne olsa mihr ü mâh(G.704/5)

Mana bakirelerinin yani orijinal hayallerin kendisinin şairlik kaleminin peşinde olduğunu söyler:

Üftâdesidür Hâletiyâ bikr-i ma‘ânî

Hakkâ ki ‘aceb hâl konulmış kalemünde(G.756/5)

Hâmende eger Hâletiyâ olmasa bir hâl

Düşmezdi anun ardına ebkâr-ı ma‘ânî(G.836/7)

Osmanlı padişahlarının tahta geçtiklerinde adlarına para bastırmaları hükümdarlık alametlerinden biri olarak bilinir. Kendisini nazım padişahı olarak değerlendiren Hâletî, şiire yenilik getirmesini “taze sikke basmak” ibaresiyle ifade etmektedir:

Şâh-ı nazmam n’ola ter sikke kosam ‘âlemde

Giderin Hâletiyâ ben kalacak adumdur(G.259/5)

Şiir dünyasını çimenliğe, kendisini de bülbüle benzeten şair “zebân-ı tâze” terkibiyle dil ve üslupta yenilikler sağladığını ima etmektedir:

Gazel-serâlık idüp yine ‘andelîb-i çemen

Zebân-ı tâze safâsın virdi her sûsen(Mf.378)

Azmî-zâde Hâletî bir şiirinde, sevgilinin dudağını şekere benzetmekten imtina ettiğini, çünkü söylene söylene eskiyen, klişe benzetmelerden uzak durduğunu belirterek orijinallik arayışını dile getirmiştir:

Kaçmasa hâyîdeden tûtî-i tab‘-ı Hâletî

Sükkere teşbîh iderdi la‘lün ey şûh-ı cihân(G.615/5)

2.2.2.3.3. Akıcılık

Belagatçiler fasih kelimelerin birbiriyle uyuşması sonucu ortaya çıkan akıcılığa selâset adını verirler. Şiirde selâset iki yönlüdür. Birincisi kelimelerin tokluk, sertlik bakımından birbiriyle uyuşması, ikincisi ise bağlamla uyuşmasıdır. Savaşı anlatan bir şiirde kelimelerin sert ve tok olması veya aşkı anlatan bir şiirin elfâz-ı rakîka adı verilen ince ve nazik kelimelerden oluşması selâsete uygunluğu gösterir.

Şiirde akıcılık 17. yüzyıl şairlerinin üzerinde hassasiyetle durdukları bir konudur. Selis bir üslup, şiirde duygu ve düşüncelerin en doğal hâliyle okuyucuyu ya da dinleyiciyi etkisi altına alarak alıp götürecek bir yapı, kelime ve mana ilişkisinden doğacak ince bir âhenk ifade eder.[31]

Azmî-zâde Hâletî de şiirde akıcılığa önem veren şairlerden biridir. Hâletî “âb, âb-ı revân, selâset, âb-dâr, şi’r-i revân, nehr-i cinân, âb-ı güftâr, fesâhat” gibi ibarelerle şiirde akıcılığı vurgulamıştır:

Âb-ı revâna bakmag ise Hâletî murâd

Eyle nazar bu şi‘r-i selâset-i şi’âra gel(G.481/5)

İltifât eyler bu nazm-ı âb-dâra serverâ

Gül-şen-i nazm içre yokdur böyle bir âb-ı revân(G.662/8)

[31] Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi*, 381.

Yanında servi var bir cûydur ey Hâletî gûyâ

Benüm şi‘r-i revânum vasf-ı kadd-i dil-sitânumda(G.754/5)

Ne var benzetseler nehr-i cinâna nazm-ı cân-bahşun

Nazîr olmaz ana ey Hâletî hakkâ ki dünyâda(G.779/5)

Çokdan düşerdi Hâletiyâ taglara gönül

Eglenmeseydi şi‘r-i selâset-şi‘âr ile(G.790/7)

Benem çâpük-süvâr-ı ‘arsa-i ‘ilm ü hüner şimdi

Benem uran fesâhat tōbına ‘âlemde çevgânı(K.1/33)

Gerçi bir hâk-i hakîrem âb-ı güftârum velî

Sıyt-ı ihsânı gibi her cânibe olur revân(K.27/29)

Benüm ki âb gibi sözlerüm musaffâdur

Egerçi bâr-ı belâ ile kaddüm oldı kemer(K.28/36)

2.2.2.3.4. Yakıcılık

Şiirin yakıcılığı okuyucunun üzerinde bıraktığı tesir ile ilgili bir kavramdır. Yakma eylemi etkilediği nesneye büyük zararlar veren, o şey üzerinde kalıcı izler bırakan bir durumu ifade eder. Divan şairlerinin yanma eylemi ile gönül arasında daima ilişki kurması da bu nedenledir. Yakıcı bir şiir okuyucunun gönlünde kalıcı izler bırakan, onun gönlünde derin ızdıraplara neden olan şiirlere denir.

Azmî-zâde Hâletî'ye göre şiir yakıcı olmalıdır. O, şiirlerinin sûz-nâk yahut pür-sûhte yani yakıcı olmasını çektiği ızdıraplara, gönlündeki ateşe bağlar:

Sînende nâr-ı ‘ışk mı var yohsa Hâletî

Nazmun neden ki çak bu kadar sûz-nâk olur(Mf.162, G.276/5)

Olur erbâb-ı dile bu gazelümden ma‘lûm

Nazm olunsa nic’olurmış hezeyân-ı mahmûm(Mf.349)

Hayallerinin, fikirlerinin yanık olduğunu belirten şair, hayalleri ile pervane arasında yakıcılık bakımından bağlantı kurmaktadır:

Olmasa pervâne-i fikrüm eger pür-sûhte

Hem-ser-i şem‘i kabûl eylerdi ‘akl-ı hurde-dân(K.12/36)

Şairlik mizacını “parlak, ateşli” anlamındaki “vekkâd” sıfatı ile tanımlayan Hâletî, yakıcı şiirleri ile hasetçilerin bağrını yakacağını söyler:

Tab‘-ı vekkâdun fürûzân eyleyüp ey Hâletî

Sûz-nâk eş‘âr ile hâsidlerün bagrını yak(G.381/6)

“Âşıkâne şiir” şairlerin duygularını aşk potasında eriterek işledikleri şiirlerdir. Divan şairleri aşka dair hislerini gazel formunda yazmışlar ve kendilerini daima âşık olarak addetmişlerdir. Azmî-zâde Hâletî ezel bezminde âşıkâne gazeller paylaşıldığı zaman kendi kısmetine sûz-nâk/yakıcı beyitlerin düştüğünü söyleyerek şiirinin temel özelliklerinden birinin yakıcılık olduğunu belirtmektedir:

Düşerdi tâli’üme beyt-i sûz-nâk benüm

Olunsa bezmde taksîm ‘âşıkâna gazel(G.478/2)

2.2.3. Azmî-zâde Hâletî Divanı’nda Şairler ve Onların Hâletî’nin Sanatı Üzerindeki Etkisi

Azmî-zâde Hâletî etkisinde kaldığı, beğendiği Acem ve Türk şairlerini çeşitli vesilelerle şiirlerinde anar. Hâletî’nin şiirlerinde en fazla (beş defa) değindiği İranlı şairler Ferîdüddîn Attâr ve Selmân-ı Sâvecî’dir. Attâr, 12. yüzyılda yaşamış İranlı ünlü mutasavvıf şairdir. Hâletî kendisini şiir meydanının, nazım çarşısının Attâr’ı olarak görür. Attâr’ın kendisinin şiirlerini görmüş olsa mutlaka beğeneceğini iddia eder.

Hâletî, attâr kelimesinin "güzel kokular satan" anlamından yola çıkarak şiirlerinin Attâr'ın şiirleri gibi misk kokulu olduğunu söyler. Hâletî'nin mutasavvıfane gazelleriyle ünlü olan Ferîdüddîn Attâr'ı üslup bakımından örnek aldığını söylemek doğru olmaz. Tasavvufi neşve Hâletî'nin gazellerinde çok fazla bulunmaz. Bu nedenle Hâletî'nin, yalnızca meşhur bir şair olması ve isminin çeşitli söz oyunlarına mahal vermesi dolayısıyla Attâr'ı şiirilerinde andığı söylenebilir.

Selmân-ı Sâvecî, gazelleriyle Sa'dî ve Mevlânâ'nın takipçisi olan 14. yüzyıl İran şairlerindedir. Selmân-ı Sâvecî Farsça ve Türkçe yazan şairler tarafından örnek alınmış, şiirlerine pek çok nazire yazılmıştır. Azmî-zâde Hâletî de Selmân-ı Sâvecî'den övgüyle bahseder. Kendisini Selmân'ın sermayesi ve takipçisi olarak gören Hâletî yer yer Selmân-ı Sâvecî'den bile daha iyi şiir yazdığını söyler.

Attâr ve Selmân'dan sonra *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda en fazla (üç defa) adı geçen şairler Hâcû-yı Kirmânî, Zahîr-i Faryâbî ve Kemâl-i Isfahânî'dir. Hâletî kendisinin düzenlediği belagat ziyafetine Hâcû-yı Kirmânî'nin nahıl ustası olabileceğini (G.25/5), Hâcû'nun şiir ve inşada kendisine öğrenci bile olamayacağını (K.6/30), Hâcû'nın Hâletî'nin şairlik kudretini bilmesi durumunda kendisine yüz kere aferin diyeceğini (K.33/38) belirtir. Benzer şekilde şiir ve inşa ustası Zahîr-i Faryâbî'nin de Hâletî'nin şiirlerini görse yüz sürerek saygı göstereceğinden söz edilir. Kemâl-i Isfahânî'nin de Hâletî'nin şiirlerinin güzelliği uğruna kendisini kurban edeceği söylenir.

Azmî-zâde Hâletî, Divan'ını Hâfız-ı Şirâzî'nin Divan'ına benzetir (Kt.78). Azmî-zâde Hâletî, Husrev-i Dihlevî ve Kemâl-i Hucendî (G.34/5) gibi gelecek çağlarda anılmak ister. Şiirlerinin kokusunun bu usta şairlere ulaşması durumunda kendilerini paralayacaklarından (G.421/6, Kt.17) söz edilir. Aynı şekilde Hâletî'nin şiirlerinin saba rüzgârı tarafından Şiraz'a ulaştırılması durumunda Sa'dî'nin *Gülistân* isimli eserinin yapraklarını paralayacağı söylenir.

Muîn (Muînüddîn-i İsfizârî), şiir ve inşada ustalığıyla *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda anılır. Hâkânî-i Şirvânî İran edebiyatının en büyük şairlerinden biridir ve bilhassa kaside şeklinde üstat olarak kabul edilir. Azmî-zâde Hâletî şiirlerinde Hâkânî'nin sermayesini taşıdığından bahseder ve kıymetinin bilinmemesinden şikayetçi olur (G.759/5). Hâletî şiirlerinin Hâkânî'yi kıskandıracak derecede güzel olduğunu (K.20/30) iddia eder.

Edebiyat tarihi kitapları, tezkireler ve muhtelif biyografi kaynaklarında ismi Azmî-zâde Hâletî ile birlikte en çok anılan şairler Hayyâm ve Hassân'dır. Rubai alanındaki başarısı ile Türk edebiyatının Ömer Hayyâm'ı olarak kabul edilen Hâletî,

Gûyâ sütûn-ı hayme-i ma'nâ olup kalem

Hayyâm-ı çârsû-yı rubâ'î benem bu dem (Mf.353)

mısralarından anlaşılacağı gibi kendisi de bu başarısının bilincinde olmuştur. Hassân b. Sâbit, Hz. Peygamber'in şairi olarak anılan sahabedir. Azmî-zâde Hâletî, şiir mecmualarında "Hassân-ı zamân" olarak anılmış ve kendi şiirlerinde Hassân'dan daha üstün bir şair olduğunu (G.47/5, K.5/20) ifade etmiştir.

Azmî-zâde Hâletî beğendiği Türk şairleri arasında Nizâmî, Nevâyî ve Bâkî'yi sayar. Tertipli bir şekilde şiir yazarak Nizâmî mertebesine ulaşacağına (G.488/5) inanır. Ali Şir Nevâyî'yi yol gösterici bir şair olarak değerlendiren Hâletî, şiirlerinin ondan izler taşıdığını (Kt.K.4/2) söyler. Bâkî'nin şiirlerini "güftâr-ı nagz u dil-pesend" (Kt.17) gönle hoş gelen eşsiz şiirler olarak görür.

Hurûfî şair Nesîmî, derisi yüzülerek öldürülmesi yönüyle *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda yer alır. Şair onun ten elbisesini çıkarıp büsbütün ruh hâline geldiğini ve Allah yolunda kendisini kurban ettiğini (Kt.91) ifade eder.

Bir şairin beğendiği, örnek aldığı yahut üstünlük iddia ettiği bir başka şairin şiirine aynı redif ve kafiyede söylediği şiire nazire adı verilir. Nazire yalnızca vezin, kafiye ve redif uyumu değildir. Bir şiire nazire diyebilmek için vezin ve kafiye uyumunun yanında eda, mana ve muhteva bakımından da benzerlik olması gerekir.[32]

Azmî-zâde Hâletî üslubunu beğendiği divan şairlerine nazireler yazmıştır. Gazellerde hangi şiirin kime nazire olarak yazıldığı belirtilmemiştir. Nazire şiirler nazire mecmuaları ve kafiye, redif ve muhteva benzerliği aracılığıyla tespit edilmeye çalışılmıştır. Azmî-zâde Hâletî 16. yüzyıl divan şairi Ubeydî'nin (ö.981/1573) bir gazeline tahmis yazmıştır. Bu şiir "Tahmis-i gazel-i Ubeydî" başlığıyla Hâletî Divanı'nda kayıtlı tek tahmistir:

[32]Fatih Köksal, *Sana Benzer Güzel Olmaz Divan Şiirinde Nazire* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2006), 38-41.

Arsa-i hüsn içre cânâ saçlarun çevgân olup

Başumı tob eyleyüp ışkun ile ser-gerdân olup

Dem-be-dem ebr-i bahârî-veş gözüm giryân olup

Aglıyayın bülbül-âsâ derd ile nâlân olup

Sen cihân bâgında gül ey gonce-leb handân olup

Dest-i hicrânunda oldı dostum hâlüm harâb

Derdün ile eksük olmaz dilde hergiz ıztırâb

Işk ile ne yirdeyüm ne gökde mânend-i sehâb

Ref iderdün hâkden ben zerrei ey âftâb

Bir gice gam hâneme bassan kadem mihmân olup

Görmeseydün düşmenün bir dem idersin cüst ü cû

Âşıkun yâd eylemezsin hiç sana düşer mi bu

Görmege ruhsârunı her gün kılurken ârzû

Ayda bir kez görmez oldum yüzüni ey mâh-rû

Gün gibi hercâ'î oldun âfet-i devrân olup

Niçe yıllar bend-i zülfün oldı dil murgına dâm

Dâne-i hâlünden ammâ almadum bir kerre kâm

Niçe bir taglardayın Ferhâd-veş tutmam makâm

Niçe bir deşt-i belâ vü gamda ey Leylâ-hırâm

Gird-bâd-âsâ gezem Mecnûn-ı ser-gerdân olup

Hîre olmış dehre bakmakdan gözün biryân bil

Hâtırun âyîne-veş jeng-i kederden sâde kıl

Hâletî-veş gel mücerred ol alâyıkdan kesil

Kayd-ı mihnetden ‘Ubeydî ger halâs isterse dil

‘Âlem-i tecrîde düş âbdâl-veş ‘uryân olup[33]

Azmî-zâde Hâletî’yi etkileyen Türk şairleri arasında Bâkî ve Nev’î’yi saymak mümkündür. Hâletî, Bâkî ve Nev’î’nin “sarmaşur” redifli birer gazeli bulunmaktadır. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*’nda bulunan “sarmaşur” redifli gazelin Bâkî’nin gazeline nazire olarak yazıldığı düşünülmektedir. Nev’î’nin şiiri tek beyitten müteşekkil olup Divan’da müfredler başlığı altında yer almaktadır. Bu şiirin gazel formundaki hâli 5 beyitten oluşur ve bir şiir mecmuasında yer alır. Zemin şiir olan Bâkî’nin gazeli 8 beyitten oluşurken Hâletî’nin gazeli ise 6 beyitten oluşur. Üç şiirin vezni (Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’îlü Fâ’ilün) müşterektir. Şiirlerde işlenen konu ve kurulan hayaller üç beyitte ortaklık gösterirken bir beytin Hâletî ve Bâkî’de paralel şekilde olduğu görülür. Hâletî’ye ait iki beyit diğer şiirlerden farklı olarak karamsarlık üzerine kurulu olup şairin umutsuz ruh hâlini yansıtmaktadır:

Bâkî:

Zülfün ki târ-ı eşk-i firâvâna sarmaşur

Sünbüldür ol ki rişte-i bârâna sarmaşur

Pehlûya çekse tîgunı Bâkî safâ bulur

San sâde-rûy dil-ber-i ‘uryâna sarmaşur[34]

Nev’î:

Cânum kemend-i kâkül-i cânâna şarmaşur

Bir riştedür ki deste-i reyhâna şarmaşur

[33] Bayram Ali Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî* (Cambridge: Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2003), 100.
[34] Sabahattin Küçük, *Bâkî Dîvânı Tenkitli Basım* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1994), 129.

Nev‘î tolaş miyânına var sarmaşık gibi

Âşık olan o serv-i hırâmâna sarmaşur[35]

Azmî-zâde Hâletî:

Ol târ-ı zülf kim hat-ı cânâna sarmaşur

Bir rişte dür ki deste-i reyhâna sarmaşur

Her döndügince muhkem olur bendi Hâletî

Dil murgı kim ol zülf-i perîşâna sarmaşur[36]

Azmî-zâde Hâletî ve Bâkî’nin “bilmiş ol” redifli “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” vezniyle yazılmış birer gazeli bulunmaktadır. Hâletî’nin gazeli 6 beyitten oluşurken Bâkî’ninki 8 beyitten oluşmaktadır. Hâletî’nin Bâkî’nin gazelinin ilk beyitini örnek alıp devamında kendine has bir söylem geliştirdiği görülmektedir:

Bâkî:

Her cefâ kim eyledün geldi vefâlar bilmiş ol

Rûha râhatdur gamun câna safâlar bilmiş ol

İltifâtun Bâkiyi dünyâya mahsûd eyledi

Hep senündür çekdügi derd ü belâlar bilmiş ol[37]

Azmî-zâde Hâletî:

Âşıka kılsan cefâ eyler safâlar bilmiş ol

Her ne cevr itdünse hep anı vefâlar bilmiş ol

[35] Mertol Tulum ve Mehmet Ali Tanyeri, *Nev’î Dîvân* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1977), 607.
[36] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 177, G.232.
[37] Küçük, *Bâkî Dîvânı*, 283-284.

Her ne kim çıksa dehânından anun şîrîn olur

Dâd-ı Hak'ur Hâletîye bu edâlar bilmiş ol[38]

Hâletî'nin Bâkî'ye nazire olarak yazdığı düşünülen diğer şiirlerin matla ve makta beyitleri şöyledir:

Bâkî:

Gözüm yaşına ol la'l-i leb-i sîr-âb olur bâ'is

Dem-â-dem kana ey sâkî şarâb-ı nâb olur bâ'is

Vücûdum hânesin seyle virür Bâkî gözüm yaşı

Fenâ-yı dâr-ı bî-bünyâduma bu âb olur bâ'is[39]

Azmî-zâde Hâletî:

Ruhundur eşk-i çeşmüm böyle hûnîn olmaga bâ'is

Olur hurşîd-i enver la'l rengîn olmaga bâ'is

Fenâsından cihânun Hâletî gâfil misin yohsa

Nedür dünyâ içün çak böyle gam-gîn olmaga bâ'is[40]

Bâkî:

Pür olup devr idicek meclis-i mestânı kadeh

Çarh olur halka-i rindân meh-i tâbânı kadeh

[38] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 228, G.470.
[39] Küçük, *Bâkî Dîvânı*, 117.
[40] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 143-144, G.104.

Yaraşur halka-i rindâna disem ey Bâkî

Hâtem-i Cemdür anun la‘l-i Bedahşânı kadeh[41]

Azmî-zâde Hâletî:

Kasd ider la‘l-i lebün öpmege her bâr kadeh

Oldı bir kan kuyusı şeb-rev-i ‘ayyâr kadeh

Bu kadar şevk düşer miydi dil-i rindâna

Olmasa Hâletiyâ matla‘-ı envâr kadeh[42]

Bâkî:

Zülf-i nigâre şâne-veş olursa dest-res

Mikrâz gibi rişte-i peyvend-i gayrı kes

Bâkî hevâ-yı ‘aşk ne müşkil belâ imiş

Benden nasîhat ister isen eyleme heves[43]

Azmî-zâde Hâletî:

Âh ile irmege kapuna eylerüz heves

Zîrâ ki bâga bâd ile gelmez mi hâr u has

Andı cemâlüni yine nazmında Hâletî

Nûr âyetini kıldı kelâmında muktebes[44]

[41] Küçük, *Bâkî Dîvânı*, 120.
[42] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 145, G.110.
[43] Küçük, *Bâkî Dîvânı*, 228.
[44] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 201, G.347.

Bâki:

Rûşen gerekse hâne-i dil ‘aks-i yârdan

Âyîne gibi sîneni sâf it gubârdan

Bâkî yitişdi gözlerün aydın nesîm-i subh

Hâk-i cenâb-ı sâye-i Perverdgârdan[45]

Azmî-zâde Hâletî:

Dil çıkmag istedükçe yem-i ‘ışk-ı yârdan

Oldı havâle seng-i belâ her kenârdan

Hâk oldugum kayırmaz idüm Hâletî eger

İkbâl olaydı sâye-i Perverd-gârdan[46]

Azmî-zâde Hâletî, Nev’î Divanı’nın 535. gazelinin matlaını alarak müseddes oluşturmuştur. Söz konusu matla ve müseddes şöyledir:

Nev’î:

Mâye-i nakd-i hayât olsa eger dîdârı

Ölümümdür benüm agyar ile görmek yârî[47]

[45] Küçük, *Bâkî Dîvânı*, 332-333.
[46] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 256, G.587.
[47] Tulum ve Tanyeri, *Nev’î Divan*, 544.

Azmî-zâde Hâletî:

I

Yâri gördüm yine ardınca idi agyârı

Gül-i gül-zâr gibi yanına almış hârı

Virmesün kimseye Hak böyle olan dil-dârı

Nice almaya bu gam cân u dil-i bîmârı

Mâye-i nakd-i hayât olsa eger dîdârı

Ölümümdür benüm agyâr ile görmek yâri

II

Mevsim-i bâg gelüp gül gibi güldü dünyâ

‘Azm-i gül-geşt-i çemen eyledi hep şâh u gedâ

Seyr-i gül-zâra gönül çekmez olupdur aslâ

Korkarın düşmen ile râst gelem diyü ana

Mâye-i nakd-i hayât olsa eger dîdârı

Ölümümdür benüm agyâr ile görmek yâri

III

Kosa cevr eylemegi ol gül-i ra‘nâ gelse

Olmasa dîde-i agyâra hüveydâ gelse

‘Ahdi üstine turup dönmese dünyâ gelse

Gelicek hâne-i ‘uşşâkına tenhâ gelse

Mâye-i nakd-i hayât olsa eger dîdârı

Ölümümdür benüm agyâr ile görmek yâri

IV

Düşdi dil yâr ile agyârı görelden pür-gam

Ola-yazdı niçe kez menzili sahrâ-yı ‘adem

Subha dek varmasa hâba n’ola çeşm-i pür-nem

Korkarın hâbda nâ-geh anı illerle görem

Mâye-i nakd-i hayât olsa eger dîdârı

Ölümümdür benüm agyâr ile görmek yâri

V

Gam-ı agyâr ile hâk olsa eger kim bedenüm

Çâk olup câme-i ten egnüme geysem kefenüm

Okıya hâl diliyle bunu her bir çemenüm

Yaza ‘ışk ehli gelüp seng-i mezârumda benüm

Mâye-i nakd-i hayât olsa eger dîdârı

Ölümümdür benüm agyâr ile görmek yâri

VI

Nazar itsem eger agyâr yanında yâra

Zehr-i mihnet içirür her biri ben bîmâra

Nevk-i âzâr urur yara bu cism-i zâra

Zahm-ı şemşîr-i cefâdan dil olur sad pâre

Mâye-i nakd-i hayât olsa eger dîdârı

Ölümümdür benüm agyâr ile görmek yâri

VII

Görüp agyâr ile olmışdı mükedder hâlüm

Za‘fdan sûret-i dîvâra dönüp timsâlüm

Dôstlar Hâletiyâ bilmek içün ahvâlüm

Açıcak ‘ışk kitâbını bu gelmiş fâlum

Mâye-i nakd-i hayât olsa eger dîdârı

Ölümümdür benüm agyâr ile görmek yâri[48]

16. yüzyıl şairlerinden olan Taşlıcalı Yahyâ Bey, padişahtan ve devrin diğer devlet adamlarından beklediği iltifatı görememe konusunda Azmî-zâde Hâletî ile aynı kaderi paylaşmıştır. Azmî-zâde Hâletî kendisi gibi karamsar bir ruh hâliyle şiir yazan Taşlıcalı Yahyâ'nın bir gazeline nazire yazmıştır:

Taşlıcalı Yahyâ Bey:

Aklum almakdan ise cânumı al didüm ana

Ol perî güldi didi aklun alan cânun ala

Vardurur bu gice derde ehli ile sohbetümüz

Eyle ey mutrib-i cân zümre-i uşşâka salâ[49]

Azmî-zâde Hâletî:

Agzına aldı dütün lülesin ol hûr-likâ

Çeşme-i Kevser'e bir lüle komışlar gûyâ

[48] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 96-97.
[49] Birgül Sezgin, "Erzincan İl Halk Kütüphanesindeki 1492 Numaralı Nazire Mecmuası (İnceleme-metin)" (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2015), 109-119.

Hâne-i dilde olan dûd-ı eleminden cânum

Korkarın kim tüte mülk-i ademe Hâletiyâ[50]

Azmî-zâde Hâletî ile aynı dönemde şiirler yazan Şeyhülislam Yahyâ, edebiyat tarihçileri tarafından Bâkî ile Nedim arasında köprü kuran bir şair olarak değerlendirilir. Azmî-zâde Hâletî'nin üslubunu beğendiği Şeyhülislam Yahyâ'ya yazdığı düşünülen nazireler şöyledir:

Şeyhülislam Yahyâ:

Sîne bir vîrânedür genc-i nihânîdür gönül

Gevher-i aşk isteyen bilsün ki kânîdür gönül

Eylemez Yahyâ siham-ı gamzesinden bî-nasîb

Ol kaşı yânun meger hâtır-nişânıdur gönül[51]

Azmî-zâde Hâletî:

Zülfinün zencîresin çekmekde Mânî'dür gönül

Meclis-i gam yazmada Bihzâd-ı sânîdür gönül

Biribirinden cüdâ konmak ne mümkin Hâletî

Işk bir zencîrdür şîr-i jiyânıdur gönül[52]

Şeyhülislam Yahyâ:

Sıma âyîne-i kalbüm hazer kıl inkisârumdan

Beni hâk ile yeksân eyleme sakın gubârumdan

[50] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 123-124, G.14.
[51] Rekin Ertem, *Yahyâ Divanı* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1995), 137.
[52] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 227-228, G.467.

Ricâm oldur Hudâdan ol kıyâmet kaddi göstersin

Şu dem kim gözüm açup turam ey Yahyâ mezârumdan[53]

Azmî-zâde Hâletî:

Ursın seng-i cevrün hazz idersin inkisârumdam

Yıkarsın hâne-i kalbüm sakınmazsın gubârumdan

Şu denlü kasdı vardur Hâletî bana ‘adûnun kim

Eger ölsem nişân-ı tîr ide seng-i mezârumdan[54]

16.yüzyıl şairlerinden olan Ulvî “Terzi-zâde” lakabıyla tanınmış olup sade ve lirik tarzda şiirler yazmıştır. Azmî-zâde Hâletî Ulvî’nin “-ân-ı mahabbet” redifli gazeline nazire söylemiştir[55]:

Ulvî:

Ey dil olalum mahrem-i meydân-ı mahabbet

Cândan geçelüm budur erkân-ı mahabbet

‘Ulvî şeh-i iklîm-i sühandur n'ola etse

Tertîb-i eş‘ârını dîvân-ı mahabbet

Azmî-zâde Hâletî:

Top itdi niçe kelleyi çevgân-ı mahabbet

Toldı ser-i ‘uşşâk ile meydân-ı mahabbet

[53] Ertem, *Yahyâ Divanı*, 164.
[54] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 256, G.589.
[55] Halit Nasıroğlu, “Galata Mevlevihanesi 161 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme-metin)” (Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, 2017), 77-78.

Dil akdı hemân Hâletiyâ kûy-ı nigâra

Cûş eyleyicek sînede ‘ummân-ı mahabbet[56]

18. yüzyıla ait bir mecmuadan edinilen bilgilere göre Azmî-zâde Hâletî Nef’î’nin “elimüzde” redifli gazeline nazire yazmıştır.[57] “Elimüzde” redifli gazel *Nef’î Divanı*’nda bulunurken *Azmî-zâde Hâletî Divanı*’nda yer almaz.

Nef’î:

Kalmazsa ger ol kûşe-i dâmân elimizde

Elden ne gelir çâk-ı girîbân elimizde

Bir sünbüle benzer ki ola şebnemi vâfir

Nef’î yine bu kilk-i dür-efşân elimizde

Azmî-zâde Hâletî:

Hem gabgab ü hem zülf-i perîşân elimüzde

Sultân-ı gamuz gûy ile çevgân elimüzde

Yanında anun Hâletiyâ hâr komazduk

Olsaydı eger o gül-i handân elimüzde

Azmî-zâde Hâletî’nin yazdığı ve Azmî-zâde Hâletî’ye yazılan nazire şiirlere yer veren bir şiir mecmuasında nazire şiirlerin matla beyitleri şu şekildedir[58]:

[56] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 142, G.98.
[57] İlhami Atak, “İBB Atatürk Kitaplığı MC Yz K 0131 Numarada Kayıtlı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni ve Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesine (Mestap) Göre Tasnifi*”* (Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, 2019), 209-211.
[58] Hilal Gül İlhan, “İBB Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K_0006, Bel_Yz_K_0007 ve Bel_Yz_K_0772 Numaralarda Kayıtlı Şiir Mecmualarının Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi’ne (MESTAP) Göre Tasnifi” (Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, 2019), 144-196.

Şeyhülislam Yahyâ:

Cânı dil ol ser-i gîsû-yı semen-sâya çeker

Râzını söylemek ister anı tenhâya çeker

Azmî-zâde Hâletî:

Hâtırum Kays gibi kûha vü sahrâya çeker

Gam-ı ışkun beni öldürmeğe tenhaya çeker

Rûhî:

Gerçi insâf iderüz sabruna ey kalb-i hazîn

Lîk cân kurtarabildün ise gamından tahsîn

Azmî-zâde Hâletî:

Cây olaldan sana çeşm ü dil-i uşşâk-ı hazîn

Âb u tâb-ı ruhunı her gören eyler tahsîn

Şeyhülislam Yahyâ:

Sâgarı eyledi sâkî mey ile mâl-â-mâl

Meclise duhter-i rez geldi girüp câme-i âl

Azmî-zâde Hâletî:

Tef ü tâb-ı mey ile yârun olup çihresi âl

Gören ebrûlarını sandı şafak içre hilâl

Âlî:

Hattı bilürse eylesen ol servi der-kenâr

Çıksak kenâre ya‘nî ki gönül olsa nev-bahâr

Azmî-zâde Hâletî:

Meydâna çıksa şîve ile at bıraksa yâr

Gül-gûnını hemân bıragur çeşm-i eşk-bâr

Nâdirî:

Devr içün yârâna hem-reng oldun itdün iltifât

La‘lün içre lüle çöpin sandılar çûb-ı nebât

Azmî-zâde Hâletî:

Ben fakire bûse-i la‘lünle virseydün hayât

Virmiş olurdun nisâb-ı hüsnüne lâyık zekât

Lafzî:

Gamzen ki halel-dâde-i akıl-ukalâdur

Berhem-zen-i sad encümen-i zevk ü safâdır

Azmî-zâde Hâletî:

Her bir müje hod âşıka bir tîr-i cefâdur

Yâ nâvek-i dil-dûz-ı tegâfül ne belâdur

Nef'î:

Kurtuluş yok sitem-i gamze-i fettânından

Çeşm-i sermestinün âdem mi giçer yanından

Azmî-zâde Hâletî:

Sorma erbâb- gamun âteş-i pinhanından

Bil hemân hûblarun cünbüş-i dâmânından

Halîmî:

Kaşun hilâli muttali Hak'dan olup bedîd

Fer virdi bâğ-ı 'âleme itdi salâ-yı 'ıyd

Azmî-zâde Hâletî:

Fark-ı serümde dâğ-ı gam-âlûd olup bedîd

Meyhâne-i belâda açıldı hum-ı cedîd

Lâmi'î:

Kaşlarun alnunda yazmış "Kul hüve'llâhü ehad"

Bu ne lutf-ı hüsn-i bî-hemtâdur "Allâhu's-samed"

Azmî-zâde Hâletî:

Rahş-ı bed-hûy-ı felek urmakdadur dâyim leked

Ugramaz hergiz anun yanına erbâb-ı hıred

Revânî:

Bezm-i fürkatdür muganni başlasın şehnazdan

Açılur gamgîn gönüller çünki dâ'im sâzdan

Azmî-zâde Hâletî:

Çeşm-i ayyârun varur meclisde hâba nâzdan

Kasd ider cân nakdini kaldurmaga açmazdan

Âlî:

Bir cevâb alabileydüm dehenünden cânâ

Dil-i pejmürdemi ol sâ'at iderdüm ihyâ

Azmî-zâde Hâletî:

Agzına aldı tütün lülesin ol hûr-likâ

Çeşme-i Kevser'e bir lüle komışlar gûyâ

Hayretî:

Şu fenâ evde vefâdan görmedüm hergiz eser

Bunca yaşlar yaşadum hattâ ağardı çeşm-i ter

Azmî-zâde Hâletî:

Yollara düşsem n'ola oldukça mest-i bî-haber

Urmadan hazz eylerin dîvârdan dîvâra ser

Emrî:

Olaydı başda imâme ya tende pîrâhen

Bu gurbet içre ölürsem olurdı bârî kefen

Azmî-zâde Hâletî:

Gam-ı ruhunla ider turma nâle vü şiven

Yüz eyleyüp gül-i sad-bergi andelîb-i çemen

Riyâzî:

Her ne denlü pest-ise kadrüm has u hâşâkden

Kaldırur bir gün gelür seyl-i sirişküm hâkden

Azmî-zâde Hâletî:

İsterem sûzân idem bu âh-ı âteş-nâkden

Pertev-i mihr-i sa‘âdet gelmiyor eflâkden

Riyâzî:

Telh-kâm-ı elem-i fürkat idi ol nâ-şâd

Nâm-ı Şîrîn’i düşürmezdi dilinden Ferhâd

Azmî-zâde Hâletî:

Kaldurup şâhid-i gül-bergi alur yanuna bâd

Muttasıl murg-ı çemen kılsa aceb mi feryâd

Usûlî:

Hâr-ı gamda derd ile dil bülbül-i nâlân olur

Her kaçan çeşmümden ol gül yaprağı pinhân olur

Azmî-zâde Hâletî:

Iyd-gehde gayr-ıla görse seni giryân olur

Şîşe-i çeşmiyle dil gûyâ gül-âb-efşân olur

Şeyhülislam Yahyâ:

Anlayan hüsnini ey dil girih-i ebrûnun

Hışm-gîn oldugına katlanur ol meh-rûnun

Azmî-zâde Hâletî:

Her gice gam yidüginden bu dil-i mahzunun

Zâhir olur mı siyeh-kâseligi gerdûnun

Âlî:

Şöyle hayvândur görüp yârun bilin sûfî-i har

Ben bu kıldan çaldugum yokdur diyü bel bel bakar

Azmî-zâde Hâletî:

Kandadur agzun senün cânâ sözünden bildiler

Virdi güftârun bugün uşşâka gâyibden haber

Riyâzî:

N'ola bâzîçe-i aşkunda öpsem la'l-i handânun

Bir ucı bende biri sende çıkdı rişte-i cânun

Azmî-zâde Hâletî:

Eger olsa şikeste şişesi gerdûn-ı gerdânun

Yine pây-ı dilin âzürde eyler derd-mendânun

2.2.4. Azmî-zâde Hâletî'nin Takipçileri ve Şiirlerine Yazılan Nazireler

Edebiyat tarihleri, tezkireler ve diğer biyografik kaynaklarda rubaileriyle isminden söz ettiren Azmî-zâde Hâletî, esas itibarıyla Divan'ındaki şiirlerle de döneminin sevilen şairlerinden olmuştur. Divan nüshalarının fazlalığı, mecmuaların pek çoğunda şiirlerine yer verilmesi, birçok şairle nazireleşmesi onun sevilen bir şair olduğuna işaret eder. Nitekim mecmualarda "şâir-i makbûl-i âlem", "şâ'ir-i mergûb-ı âlem"[59] gibi sıfatlarla tavsif edilmiştir.

Nûh b. Mustafa'nın *Mecmûa-i Gazeliyyât* isimli eserinde Azmî-zâde Hâletî'nin bir şiirine yazılan iki nazire şiire yer verilir.[60] Nazire şiirler Kevserî ve Huşû'î mahlaslı şairlere aittir. Kaynaklarda haklarında çok fazla bilgi bulunmayan Kevserî ve Huşû'î'nin 16. yüzyılın sonu ile 17. yüzyılın başında yaşadıkları bilinmektedir. Divan'ları olup olmadığı konusunda herhangi bir bilgi bulunmamakta olup şiirleri ancak mecmualar aracılığıyla günümüze ulaşmıştır. Kevserî ve Huşû'î'nin Hâletî'ye yazdığı nazire şiirler beyit sayısı (5 beyit) ve vezin (fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün) bakımından müşterektir:

[59] Mehmet Gürbüz, *Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr (İnceleme-Metin-Şair ve Şiir Dizini).* (Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018), 1117, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/58582,sultan-i-hubana--munasib-esarpdf.pdf?0.

[60] Nûh b. Mustafa Konevî, *Mecmûa-i Gazeliyyât (İnceleme-metin),* haz. Mehmet Özdemir. (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017), 69-70, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55868,nuh-b-mustafa-konevi-mecmua-i-gazeliyyatpdf.pdf?0

Azmî-zâde Hâletî:

Yaş gelür bakdukça çeşm-i âşık-ı gam-hârdan

Rûy-ı yârün farkı yokdur mihr-i pür-envârdan

Hâtırumda Hâletî eksük degüldür hârhâr

Gâh pend-i dostdan geh ta‘ne-i ağyârdan

Kevserî:

Çekdüm ol cânânı aldum sohbet-i ağyârdan

Bir gül-i ranâ kopardum ben miyân-ı hârdan

Eksük olmaz âşıka bâr-ı elem ahbâr-ı gam

İy gönül gam çekme sen ol hârdan ahbârdan

Huşû’î:

Tâb-ı tâs-ı çarhı sanman mihr-i pür-envârdan

Bir alev saldum cihana âh-ı âteş-bârdan

İy Huşûî bu tezallümler şikâyetler aceb

Cevr-i dil-berden mi yohsa çarh-ı kec-reftârdan

Azmî-zâde Hâletî’nin şiirlerinin kendisini mest ettiğini söyleyen 19. yüzyıl şairi Süleyman Fâik Efendi, Hâletî’nin “-mez miyem” redifli gazelini zemin şiir olarak almıştır. Fâik Efendi’nin bu şiiri eksik bir gazel (gazel-i nâ-tamâm) görünümündedir.

Süleymân Fâik Efendi:

Ne kadar cânı aksa da verse metâ-ı vaslı

Togru söyle sevdiğim o bâbda kâr etmez miyim

Vâsıf u izzet ile yümî-kerde şâ'irân

Etseler tahmîs ü tanzîr iftihâr etmez miyim[61]

Azmî-zâde Hâletî:

Ölmegi yolunda cânâ ihtiyâr itmez miyem

Böyle rüsvâ gezmeden halk içre âr itmez miyem

Hicr ile deryaya düşmişdür yaşum ey Hâletî

Ol dür-i pâkîzeyi âhir kenâr itmez miyem[62]

17. yüzyıl tezkirecilerinden Kaf-zâde Fâ'izî, *Zübdetü'l-Eş'âr* isimli tezkiresinde Bâkî'den sonra en fazla Azmî-zâde Hâletî'den (647 beyit) şiir örnekleri nakletmiştir.[63] Tezkiresinde şiirlerine çok fazla yer vermesi ve bazı şiirlerine nazireler yazmış olması Kaf-zâde Fâ'izî'nin Azmî-zâde Hâletî'nin şiir tarzını beğendiğini gösterir:

Azmî-zâde Hâletî:

Sorma erbâb-ı gamun âteş-i pinhânından

Bil hemân hûbların cünbiş-i dâmânından

Zülf-i yâriyle idüp Hâletiyâ ta'bîrin

Zevk alur ehl-i cünûn hâb-ı perîşânından[64]

[61] Zeynep Merinos, "*Mecmua-i Süleyman Fâik Efendi (1b-57a) (İnceleme-metin*)" (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2019), 262-263.
[62] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî,* 241, G.527.
[63] Bekir Kayabaşı, "Kaf-zâde Fâ'izî'nin Zübdetü'l-Eş'âr'ı*"* (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, 1997), 30.
[64] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî,* 257-258, G.595.

Kaf-zâde Fâ'izî:

Kaçmayup ehl-i dilün âteş-i sûzânından

Şîr-i gam turma hücum itmede her yanından

Hatt-ı lebden bilirüz rütbe-i hüsn-i yâri

Anlaruz Fâ'iziyâ nâmeyi unvânından[65]

Bağdatlı Rûhî, Zâtî ve Muhibbî gibi Türk edebiyatının en çok gazel yazan şairlerindendir. Gazellerinde lirik bir söyleyiş tarzını benimseyen Rûhî aşk, şarap, sevgili ve ayrılık gibi beşerî unsurları şiirlerinde işlemiştir. Onun şiirlerine akıcılık ve ve sadelik hâkimdir. Bağdatlı Rûhî, çok yer gezen ve seyahat etmekten hoşlanan bir şairdir. İBB Atatürk Kitaplığında bulunan bir mecmuada Hâletî'nin aşağıdaki gazelinin Bağdatlı Rûhî ve Iyânî tarafıdan tanzir edildiği tespit edilmiştir.[66]

Azmî-zâde Hâletî:

Ne kadar aksa yaşun çeşme-i çeşm-i terden

Gitmeye nakş-ı cefâ levh-i dil-i dil-berden

Zahmum agzında tutar mıydı anı Hâletiyâ

Nâvek-i yâr nişân virmese ney-şekkerden

Rûhî:

Dökülen kanlara bak çeşme-i çeşm-i terden

Sen de gör dil ne çeker ol leb-i cân-perverden

Def-i gamçün varalum savma'adan mey-kedeye

Rûhiyâ gafleti ko kutlu olur yir yirden

[65] Atak, *İBB Atatürk Kitaplığı MC Yz K 0131,"* 169-170.
[66] Turgut Özyurt, "İBB Atatürk Kitaplığı Bel.Yz.K.0336 Numaralı Şiir Mecmûası (İnceleme-metin)" (Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2019), 285-287.

Iyânî:

Leb-i cân-bahşını şîrîn idügin şekkerden

Telh-i kâm âşık-ı haste işidür illerden

Hâl-i müşkînine öykünmiş Iyânî yârün

Böyle yüz karalığın okumaz idük anberden

Galata Mevlevihanesinde bulunan bir şiir mecmuasında Azmî-zâde Hâletî, Cevrî ve Âşık Ömer'e ait "ele girmez" redifli gazeller bulunmaktadır. Bu gazeller vezin, kafiye ve redif bakımından ortaktır. Zemin şiir Hâletî'nin şiiridir. Cevrî ve Âşık Ömer Hâletî'nin gazelini tanzir etmiştir:

Azmî-zâde Hâletî:

Cân virmeyicek derd ile cânân ele girmez

Müşkil budurur ol dahı âsân ele girmez

Cevrî:

Bir sencileyin fiskeci kurnaz ele girmez

Bir bencileyin mashara burnaz ele girmez

Âşık Ömer:

Bir bencileyin âşık-ı üftâd ele girmez

Bir sencileyin şûh-ı perî-zâd ele girmez[67]

İBB Atatürk Kitaplığında bulunan bir mecmuada Azmî-zâde Hâletî'ye ait 2 zemin şiir bulunmaktadır.[68] Bu şiirlerden birine Şeyhülislam Yahyâ, diğerine Bağdatlı Rûhî tarafından nazire yazılmıştır:

[67] Nasıroğlu, "Galata Mevlevihanesi 161," 19.
[68] İlhan, "İBB Atatürk Kitaplığı," 150-191.

Azmî-zâde Hâletî:

Mübtelâ-yı hicr olaldan olmadum gamdan berî

Çok zamândur görmedi şenlik bu gönlüm kişveri

Şeyhülislam Yahyâ:

Çok zamândur mihnet-i hicründen ağlar ey perî

Yaşlıdur n'ola ağardıysa gözüm merdümleri

Azmî-zâde Hâletî:

İrmedi hergiz elem yârun ruh-ı zîbâsına

Degmedük gülzâr-ı dehrün bir gül-i ra'nâsına

Bağdatlı Rûhî:

Aldanup düşdüm o servün kâmet-i bâlâsına

Her metâ'un gerçi aldanmaz düşen a'lâsına

2.2.5. 17. Yüzyılın Edebiyat Mahfili: Azmî-zâde Hâletî, Şeyhülislam Yahyâ, Riyâzî, Kaf-zâde Fâizî ve Ganî-zâde Nâdirî'nin Nazireleşmeleri

Birden fazla edebiyatçının belirli bir zamanda, belirli bir mekânda bir araya gelerek edebî sohbetlerde bulundukları meclislere edebiyat mahfili adı verilir. Tezkirelerin bildirdiğine göre edebiyat mahfilleri şairlerin sanatı icra ettikleri ve geliştirip dönüştürdükleri mekânlardır, kültür merkezleridir. Edebiyat mahfillerinde şairlerin şiirlerini okuduktan sonra diğer şairlerin şiirde geçen bir kelime yerine başka bir kelime önerdikleri de bilinmektedir. Bu bakımdan bu mekânlar edebî tenkidin de merkezi konumundadır.

Mecmualar (bilhassa nazire mecmuaları), cönkler, tezkireler ve diğer biyografik kaynaklara bakıldığında bir şairin diğer şairlerle etkileşimi ortaya çıkarılabilir. *Riyâzî*

Tezkiresi'nin bildirdiğine göre Bâkî, Kaf-zâde Fâ'izî, Ganî-zâde Nâdirî, Şeyhülislam Yahyâ, Riyâzî gibi şairler Azmî-zâde Hâletî'nin de içinde bulunduğu İstanbul edebî muhitinin önemli şahsiyetleridir.[69] Bu şairlerin şiirleri ile Azmî-zâde Hâletî'nin şiirleri karşılaştırıldığında pek çok ortak redif ve kafiyenin bulunduğu görülecektir. Aşağıdaki tabloda birbirine nazire olduğu düşünülen ortak vezin ve kafiyeli şiirlerin redif tablosu yer almaktadır. Muasır şairler olmaları bakımından hangi şairin hangisine nazire olarak yazdığı tam olarak bilinmemektedir. Hâletî'nin üstat bir şair olarak kabul edip şiirlerine nazireler yazdığı Bâkî bu tablonun dışında tutulmuştur.

Redif/Kafiye	**Azmî-zâde Hâletî**	**Ganî-zâde Nâdirî**	**Şeyhülislam Yahyâ**	**Riyâzî**	**Kaf-zâde Fâ'izî**
-âr şem‘	✓				✓
-dAn hazz	✓	✓	✓	✓	✓
bâ‘is	✓	✓	✓		✓
kadeh	✓	✓	✓		✓
sürh	✓	✓	✓	✓	
-un senün	✓		✓	✓	
-ıdur gönül	✓		✓		✓
-â kopar	✓			✓	
-un ardınca	✓			✓	
-ân tutuşur	✓			✓	
-ı mahabbet	✓			✓	✓
-âne tut	✓			✓	
-âneler	✓			✓	
-âb-ı ışk	✓		✓		✓
-ân-ı ışk	✓		✓		✓
-ı gör	✓	✓			
arz	✓	✓			
-â ancak	✓	✓			
-îl	✓	✓			
-ânumuz bizüm	✓	✓			
-ânuma	✓	✓			
-end	✓	✓			
bana	✓		✓		
-âb-âsâ	✓		✓		
-âc	✓		✓		
-âya çeker	✓		✓		
bilür	✓		✓		
-est	✓				✓

Tablo 2.1. Azmî-zâde Hâletî ile Aynı Vezin ve Kafiyede Şiir Söyleyen Şairler

[69] Namık Açıkgöz, *Riyâzü'ş-şuarâ* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017), 3, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/54137,540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0

Azmî-zâde Hâletî:

Besdür âhum yakmasun her kevkeb-i nevvâr şem‘

Tengnâ-yı ‘âleme lâzım degül tekrâr şem‘[70]

Kaf-zâde Fâ’izî:

Arsa-i bezme diküp bir râyet-i zer-kâr şem‘

Cem ider pervâne haylin nitekim serdâr şem‘[71]

Azmî-zâde Hâletî:

Zamâne itmez oldı şimdi merd-i pür-hünerden hazz

Cihân bir pîre-zâl-i köhnedür kim itmez erden hazz[72]

Ganî-zâde Nâdirî:

N’ola uşşâkun itse ol hat-ı anber-şikenden hazz

İder zîrâ mezâk ehli temâşâ-yı çemenden hazz[73]

Şeyhülislam Yahyâ

Yâr nerm oldukça geldi sîne-i efgâra hazz

Merhem oldukça mülâyim andan eyler yâra hazz[74]

[70] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 204, G.361.
[71] Halil İbrahim Okatan, “Kaf-zâde Fâ’izî Hayatı Eserleri Sanatı- Tenkitli Divan Metni” (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, 1995), 201.
[72] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 204, G.360.
[73] Numan Külekçi, *Ganî-zâde Nâdirî Dîvânından Seçmeler* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1989), 182.
[74] Ertem, *Yahyâ Divanı*, 108.

Riyâzî:

O tıfl-ı nâz-perverdüm iderse gûy-ı zerden hazz

Gamıyla zerd olan âşık da eyler terk-i serden hazz[75]

Kaf-zâde Fâ'izî:

İdersin gerçi ey bülbül bahâr-ı gülistandan hazz

Fenâ zevkin alaydun belki eylerdün hazândan hazz[76]

Azmî-zâde Hâletî:

Ruhundur eşk-i çeşmüm böyle hûnîn olmaga bâ'is

Olur hurşîd-i enver la'l-rengîn olmaga bâ'is[77]

Ganî-zâde Nâdirî:

Âşıkun ışkına ol mâh-likâdur bâ'is

Kâr-ı hayr işlemeğe nûr-ı Hudâ'dur bâ'is[78]

Şeyhülislam Yahyâ

Bu âşûba mey-i la'lin midir sahbâ mıdır bâ'is

Kıyâmet mi kopar ol kâmet-i bâlâ mıdır bâ'is[79]

[75] Namık Açıkgöz, *Riyâzî Divanı'ndan Seçmeler* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990), 184.
[76] Okatan, "Kaf-zâde Fâ'izî Hayatı Eserleri," 200.
[77] Kaya, The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî, 143-144, G.104.
[78] Külekçi, *Ganî-zâde Nâdirî Dîvânından Seçmeler*, 138.
[79] Ertem, *Yahyâ Divanı*, 41.

Kaf-zâde Fâ'izî:

O yârun ışkıdur her demde giryân olmaga bâ'is

Belî ekser şarâb-nâb olur kan olmaga bâ'is[80]

Azmî-zâde Hâletî:

Kasd ider la'l-i lebün öpmege her bâr kadeh

Oldı bir kan kuyusı şeb-rev-i 'ayyâr kadeh[81]

Ganî-zâde Nâdirî:

Söyledüp bülbül iderse n'ola rindânı kadeh

Bâğ olur meclis-i işret gül-i handânı kadeh[82]

Şeyhülislam Yahyâ

Şu'le-i meyle döner şem'-i fürûzâne kadeh

Şem' iken yine ider cünbiş-i pervâne kadeh[83]

Kaf-zâde Fâ'izî:

Mey içüp eyler safâ alur ele âlem kadeh

Hûn-ı dil nûş eylerin ben destüme alsam kadeh[84]

[80] Okatan, "Kaf-zâde Fâ'izî," 171.
[81] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî,* 145, G.110.
[82] Külekçi, *Ganî-zâde Nâdirî Dîvânından Seçmeler*, 142.
[83] Ertem, *Yahyâ Divanı*, 44.
[84] Okatan, "Kaf-zâde Fâ'izî Hayatı Eserleri," 174.

Azmî-zâde Hâletî:

Kimse tâ kim tuymaya eylerse reng-i bâde sürh

Zâhid-i şehre revâdur olsa ger seccâde sürh[85]

Ganî-zâde Nâdirî:

La'l-i dilber sürh ü güller sürh ü reng-i bâde sürh

Bâğa gel ey zâhid olsun bâdeden seccâde sürh[86]

Şeyhülislam Yahyâ

Hûn-ı eşkinden olupdur bülbülün her âb sürh

Bâğda olsa aceb mi her gül-i sîr-âb sürh[87]

Riyâzî

Derledüp tâb-ı mey itmiş ol ruh-ı gül-nârı sürh

Kan tamar tîginden olmış gamze-i hûn-hârı sürh[88]

Azmî-zâde Hâletî:

Kalmadı bir hûb kim olmaya nâlânun senün

Kanlular zindânıdur çâh-ı zenahdânun senün[89]

[85] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî,* 146, G.114.
[86] Külekçi, *Ganî-zâde Nâdirî Dîvânından Seçmeler*, 144.
[87] Ertem, *Yahyâ Divanı*, 45.
[88] Açıkgöz, *Riyâzî Divanı'ndan Seçmeler*, 132.
[89] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî,* 215, G.409.

Şeyhülislam Yahyâ

Hüsnle mümtâz olaldan verd-i handânun senün

Dâğ-dârun lâleler güller perîşânun senün[90]

Riyâzî

El ele virmekdür ağyâr ile hep kârun senün

Öldürür bir gün beni illerle bâzârun senün[91]

Azmî-zâde Hâletî:

Zülfinün zencîresin çekmekde Mânî'dür gönül

Meclis-i gam yazmada Bihzâd-ı sânîdür gönül[92]

Şeyhülislam Yahyâ

Sîne bir vîrânedür genc-i nihânîdür gönül

Gevher-i ışk isteyen bilsün ki kânidür gönül[93]

Kaf-zâde Fâ'izî:

Bir güherdür ışk bahr-i bî-kerânıdur gönül

Bir gül-i terdür mahabbet bâğ-bânıdur gönül[94]

[90] Ertem, *Yahyâ Divanı*, 124.
[91] Açıkgöz, *Riyâzî Divanı'ndan Seçmeler*, 192.
[92] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 227-228, G.467.
[93] Ertem, *Yahyâ Divanı*, 137.
[94] Okatan, "Kaf-zâde Fâ'izî Hayatı Eserleri," 212.

Azmî-zâde Hâletî:

Meclis-i agyârdan kim ol kadi bâlâ kopar

San miyân-ı hârdan bir gonce-i ra‘nâ kopar[95]

Riyâzî

Şehrümüz dilberleri mümtâz u müstesnâ kopar

Ruhları lâle gibi gonce semen-sîmâ kopar[96]

Azmî-zâde Hâletî:

Çekildi gitdi gönlün sâye-veş cânânun ardınca

Velî ey ‘âşık-ı şûrîde kaldı cânun ardınca[97]

Riyâzî

Gönül turmaz gider her kande gitse yârün ardınca

Düşer sabr u karârum da dil ü dil-dârun ardınca[98]

Azmî-zâde Hâletî:

Şeb-i hicrünle yanar bu dil-i nâlân tutuşur

Korkarın sûz-ı dilümden ten-i ‘uryân tutuşur[99]

[95] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 177-178, G.236.
[96] Açıkgöz, *Riyâzî Divanı'ndan Seçmeler*, 138.
[97] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 299, G.777.
[98] Açıkgöz, *Riyâzî Divanı'ndan Seçmeler*, 218.
[99] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 184, G.266.

Riyâzî

Tâb-ı la‘lünle hezârân dil-i sûzân tutışur

Bir şererle nice bin şem‘-i şebistân tutuşur[100]

Azmî-zâde Hâletî:

Oldukça sabâ silsile-cünbân-ı mahabbet

Kendüm sanurum Kisri-i dîvân-ı mahabbet[101]

Riyâzî

Dil cevherini itmeğe ma‘cûn-ı mahabbet

Bin pâre ider anı Felâtûn-ı mahabbet[102]

Azmî-zâde Hâletî:

Murg-ı cânı al cemâlün şem‘ine pervâne tut

Sîneden peykân-ı hûn-âlûdun alma câna tut[103]

Riyâzî

İrmege ser-menzile ey dil reh-i meyhâne tut

Olmaga maksûda vâsıl dâmen-i paymâne tut[104]

[100] Açıkgöz, *Riyâzî Divanı'ndan Seçmeler*, 136.
[101] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 141, G.91.
[102] Açıkgöz, *Riyâzî Divanı'ndan Seçmeler*, 128.
[103] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 143, G.100.
[104] Açıkgöz, *Riyâzî Divanı'ndan Seçmeler*, 130.

Azmî-zâde Hâletî:

Yok dimezdi bâde-i la‘l-i lebin cânâneler

Halka-i râzın açmasaydı ‘âşık-ı mestâneler[105]

Riyâzî

Tutsalar künc-i harâbâtı n’ola mestâneler

Gam yimez dünyâ yıkılsa sâkin-i vîrâneler[106]

Azmî-zâde Hâletî:

Bâg-ı dehre ser-be-ser virmezdi revnak âb-ı ‘ışk

Mâ-verâ-yı ‘arşdan devr itmese dûlâb-ı ‘ışk[107]

Şeyhülislam Yahyâ

Esselâ dest-i irâdetle açıldı bâb-ı ışk

Eylesin cân sohbetin cânânile erbâb-ı ışk[108]

Kaf-zâde Fâ’izî:

Ta‘ne-zâr olsun belâ meyhânesinde âb-ı ışk

Seng-i hârâlar getürsün cûş idüp seyl-âb-ı ışk[109]

[105] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 164, G.180.
[106] Açıkgöz, *Riyâzî Divanı’ndan Seçmeler*, 144.
[107] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 207, G.373.
[108] Ertem, *Yahyâ Divanı*, 112.
[109] Okatan, “Kaf-zâde Fâ’izî Hayatı Eserleri,” 202.

Azmî-zâde Hâletî:

Girse gönül şehrine husrev-i zî-şân-ı ‘ışk

Hâzır olur mîş-i cân olmaga kurbân-ı ‘ışk[110]

Şeyhülislam Yahyâ

Âh-ı şerer-nâk ider bâdeye pûyân- ışk

Hep şerer-i âhdır rîg-i beyâbân-ı ışk[111]

Kaf-zâde Fâ’izî:

Râzın ider âşikâr âh ile nâlân-ı ışk

Gizleyemez dûdını âteş-i pinhân-ı ışk[112]

Azmî-zâde Hâletî:

Künc-i belâda hâl-i dil-i mübtelâyı gör

Gel haste-i mahabbetün olan gedâyı gör[113]

Ganî-zâde Nâdirî:

Gâre döndi gözlerüm anda hayâl-i yâri gör

Merdüm-i bîmârı terk itmez o yâr-ı gârı gör[114]

[110] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî,* 207-208, G.376.
[111] Ertem, *Yahyâ Divanı*, 114.
[112] Okatan, “Kaf-zâde Fâ’izî Hayatı Eserleri,” 205.
[113] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî,* 167, G.194.
[114] Külekçi, *Ganî-zâde Nâdirî Dîvânından Seçmeler*, 156.

Azmî-zâde Hâletî:

Şerbet-i la‘lin kılur her hasteye ol yâr ‘arz

Mîr-i mülk-i hüsndür itse ne var tîmâr ‘arz[115]

Ganî-zâde Nâdirî:

Eylese âşık n‘ola derd-i dilin cânâna arz

Çünki lâzımdur kulun ahvâlini sultâna arz[116]

Azmî-zâde Hâletî:

Dem-â-dem âşnâya ‘âdetün cevr ü cefâ ancak

Senünle âşnâlık ehl-i ‘ışka bir belâ ancak[117]

Ganî-zâde Nâdirî:

Gönül mest-i elest âvâre-meşreb bir gedâ ancak

Anı medhûş iden keyfiyyet-i câm-ı belâ ancak[118]

Azmî-zâde Hâletî:

Eylemezdüm âh eger sabr-ı dil-i zâr u ‘alîl

Olmasa mihr ü vefâ-yı yâr-veş gâyet kalîl[119]

[115] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 203, G.356.
[116] Külekçi, *Ganî-zâde Nâdirî Dîvânından Seçmeler*, 178.
[117] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 209, G.382.
[118] Külekçi, *Ganî-zâde Nâdirî Dîvânından Seçmeler,* 192.
[119] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 228, G.469.

Ganî-zâde Nâdirî:

Ey zülâl-i meşrebünden reşha cûy-ı Selsebîl

Âteş-i ışk-ı cemâlünde semender Cebrâ'îl[120]

Azmî-zâde Hâletî:

Pürdür gamunla sîne-i sûzânumuz bizüm

Kaynar anılsa la'l-i lebün kanumuz bizüm[121]

Ganî-zâde Nâdirî:

Işk oldı künc-i sinede mihmânumuz bizüm

Eşk ile dâğumuz nemek ü nânumuz bizüm[122]

Azmî-zâde Hâletî:

Nâme-ber gelmez kalur meyl eyleyüp cânânuma

Kasd ider gönderdügüm kâsid dem-â-dem cânuma[123]

Ganî-zâde Nâdirî:

Âkıbet düşmen beni gamz eyleyüp cânânuma

Şol kadar cevr itdi kim gâyetde geçdi cânuma[124]

[120] Külekçi, *Ganî-zâde Nâdirî Dîvânından Seçmeler*, 202.
[121] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 237, G.510.
[122] Külekçi, *Ganî-zâde Nâdirî Dîvânından Seçmeler,* 224.
[123] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 291, G.742.
[124] Külekçi, *Ganî-zâde Nâdirî Dîvânından Seçmeler*, 244.

Azmî-zâde Hâletî:

Fikr-i kaddünle düşerdi taga serv-i ser-bülend

Bîhler bir niçe yirden urmasa pâyına bend[125]

Ganî-zâde Nâdirî:

Meyden artuk kâr ider câna o la‘-l-i nûş-hand

La’lüne nisbetle mey bir kan ayaklı derd-mend[126]

Azmî-zâde Hâletî:

Ruhların ger öpdürürse ol kamer-tal‘at bana

Tâli‘üm olur müsâ‘id yüz tutar devlet bana[127]

Şeyhülislam Yahyâ

Kays-ı melâmet-güzîn râh-nümûndur bana

Meslek-i ehl-i hıred râh-ı cünundur bana[128]

Azmî-zâde Hâletî:

Şu kim devrân elinden kan yudar câm-ı şarâb-âsâ

Hevâ-yı ‘ışk ile başa çıkan olur habâb-âsâ[129]

[125] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 148, G.124.
[126] Külekçi, *Ganî-zâde Nâdirî Dîvânından Seçmeler,* 148.
[127] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 129, G.40.
[128] Ertem, *Yahyâ Divanı*, 28.
[129] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 130, G.44.

Şeyhülislam Yahyâ

Elimde şîşe-i rengîn pür-mey la‘l-i nâb-âsâ

Gözümde katre katre eşk-i ter dürr-i hoş-âb-âsâ[130]

Azmî-zâde Hâletî:

İtsün mi kalb-i yâr u dil-i ‘âşık imtizâc

Olmış birisi seng anun birisi zücâc[131]

Şeyhülislam Yahyâ

Biri biriyle nice itsünler imtizâc

Bülbül hevâyî güller ise âteşî mizâc[132]

Azmî-zâde Hâletî:

Hâtırum Kays gibi kûha vü sahrâya çeker

Gam-ı ‘ışkun beni öldürmege tenhâya çeker[133]

Şeyhülislam Yahyâ

Cânı dil ol ham-ı gîsû-yı semen-sâya çeker

Râzını söylemek ister anı tenhaya çeker[134]

[130] Ertem, *Yahyâ Divanı*, 28.
[131] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 144, G.106.
[132] Ertem, *Yahyâ Divanı*, 43.
[133] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 167, G.193.
[134] Ertem, *Yahyâ Divanı*, 61.

Azmî-zâde Hâletî:

Ehl-i nazar gubâr-ı rehün tûtyâ bilür

Ya bilmeseydi yüzüne nice bakabilür[135]

Şeyhülislam Yahyâ

Bir hûb sevdüm ancak o nâzük-beden bilür

Aşkında çekdigüm gam u derdi bilen bilür[136]

Azmî-zâde Hâletî:

Virme câm-ı kalbüme olup mey-i nâz ile mest

Dest-i lutfundan rehâ seng-i tegâfülden şikest[137]

Kaf-zâde Fâ'izî:

Olmasa Leylâ eger câm-ı mey-i ışkıla mest

Eylemezdi kâse-i Mecnûn-ı şeydâyı şikest[138]

2.3. Azmî-zâde Hâletî'nin Hamiliği

"Yönetim, gözetim ve koruyuculuk" gibi anlamlara gelen hamilik kavramı, devlet-sanat ilişkisinin karşılıklı memnuniyete dayanan bir boyutudur. Devlet yöneticileri, sanatçıları yaptıkları işleri ölümsüzleştirecek kişiler olarak görürken sanatçı da bu yolla sanatını maddi ve manevi açıdan rahatça icra edebileceği bir ortam bulacaktır.[139] Divan şairleri çeşitli yöneticilik görevleri vesilesiyle zaman zaman hamilik görevi de üstlenmişlerdir. Azmî-zâde Hâletî de hamilik vasfı olan şairlerdendir.

[135] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 175-176, G.227.
[136] Ertem, *Yahyâ Divanı*, 86.
[137] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 141, G.93.
[138] Okatan, "Kaf-zâde Fâ'izî Hayatı Eserleri," 169.
[139] Tûbâ Işınsu Durmuş, *Tutsan Elini Ben Fakîrin Osmanlı Edebiyatında Hamilik Geleneği* (İstanbul: Doğan Kitap, 2009), 11.

Bağdatlı Rûhî'nin ömrünün son demlerini Şam'da geçirdiği, 1602-1604 yılları arasında burada kadılık yapan Azmî-zâde Hâletî ile birlikte çalıştığı bilinmektedir. Bağdatlı Rûhî, Azmî-zâde Hâletî'nin hamiliğine mazhar olan şairlerdendir. Rûhî, Şam kadılığı esnasında Hâletî'nin övgüsüne bir kaside yazmıştır. Rûhî, "suhandân-ı cihân" sıfatıyla tavsif ettiği Hâletî'nin fazilet ve adaletiyle şöhret bulduğundan ve hoşsohbet biri olduğundan söz eder. Hâletî'nin şiirlerine nazire yazan Bağdatlı Rûhî'nin Hâletî'yi hem şair hem hami olarak beğendiği söylenebilir. Hâletî'nin Divan'ındaki şiirlerin okuyanı mest ettiğini söyleyen Rûhî, acizliğini bildirerek ondan himaye beklentisini dile getirmiştir:

Nûr-ı çeşm-i ehl-i bîniş Hâletî-i nâmdâr
Ol ki 'adl ü dâd ile 'âlemde olmışdur benâm
…
Var bir şâhâne semti sözde kim dîvânınun
Görse tertîbün dem urmazdı belâgatden Nizâm
…
Seyr iden eş'ârını mest-i müdâm-ı şevk olur
Kim ma'ânî bâde-i müşkîni dürr-elfâzı câm
…
Sözde sâhib-sikke bir şâh-ı selîmü't-tab'sın
Kim seni fazlile âlemde kılmışdur benâm

Bende yok ol denlü kudret kim idüp evsâfunı
Sen suhandân-ı cihâna eyleyem arz-ı kelâm
…
Rûhi-i zâram ki bir gâyetdedür bîkesligüm
İrmese lütfun bana zindân olurdı mülk-i Şâm[140]

[140] Coşkun Ak, *Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin* (Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, 2001), 17.

Azmî-zâde Hâletî'nin himaye ettiği şairlerden bir diğeri de Râmî Abdurrahman Çelebi'dir. *Râmî Divanı*'nda Azmî-zâde Hâletî'nin övgüsüne yazılmış bir kaside bulunmaktadır. Ayrıca Rum şairlerine hitaben yazdığı manzum mektubunda Hâletî'nin şairlik ve devlet adamlığı vasıflarından övgüyle söz eder:

Kân-ı hüner cihânda bugün Azmî-zâdedür

Efrâd-ı cinsi içre aceb nadîrü'z-zemân olur

…

Şimşîr-i kilkin alsa kaçan dest-i pâkine

Meydân-ı nazma Rüstem-i sâhib-kırân olur

Adli ki bir diyâra nigeh-bân ola müdâm

Düzdâne reh delîl-i reh-i kâr-bân olur

…

Yokdur cihânda sencileyin zât-ı pür-kerem

Lutfun hemîşe mürde-i iflâsa cân olur[141]

Cenâb-ı Hazret-i Azmî Efendi-zâde kim fazlı

Şeh-i hâver gibi malûmıdur a'lânun ednânun

…

Ne sihr-engîzdür şi'rinde ol üstâd-ı kâmil kim

Bilürdi görse nazmun Sâmerî fenninde noksânun[142]

[141] Erdal Hamami, *Râmî Dîvânı* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001), 147-150.
[142] Hamami, *Râmî Dîvânı*, 225-226.

3. AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ DİVANI'NDA NAZIM ŞEKİLLERİNİN KONUMU

3.1. Nazım Şekilleri ve Türleri

3.1.1. Mesnevi

Sözlük anlamı "ikişer ikişer, ikili" olan mesnevi edebî bir terim olarak her beytin dizeleri kendi aralarında uyaklı, aruz bahirlerinin kısa kalıplarıyla yazılan uzun nazım biçimidir.[143] Mesnevilerde her beytin kendi arasında uyaklı olması kafiye bulma güçlüğünü ortadan kaldırmış ve böylece bu nazım biçimi uzun hikâyelerde kullanılır olmuştur. Müstakil birer eser olan ve divanlar dışında tutulan uzun mesnevilerin yanında divanlarda az da olsa kısa mesneviler de bulunmaktadır. Kısa mesnevi terimini ilk kez kullanan İpekten, kısa mesnevilerin bazen kaside yerine övgülerde, lugaz ve muamma söylemede ya da küçük hikâye konularında yazıldığını bildirir.[144]

XIV.-XVI. yüzyıl divanlarında kısa mesneviler üzerine araştırma yapılan bir tezde kısa mesnevilerin şekil ve muhteva özellikleri belirtilmiştir.[145] Bu çalışmaya göre, kısa mesnevilerin beyit sayısı 2'den 396'ya kadar değişmektedir. Kısa mesneviler muhtevalarına göre dinî konulu kısa mesneviler, tasavvuf konulu kısa mesneviler, övgü konulu kısa mesneviler, aşk konulu kısa mesneviler, nasihat konulu kısa mesneviler ve poetik konulu kısa mesneviler olarak tasnif edilmiştir. Divan tertibinde tam olarak standart bir yeri olmayan kısa mesneviler dibacede, dibaceden sonra, kasideler arasında, kasidelerden sonra, gazellerden sonra, musammatlardan sonra, mukatta'attan sonra yer alabilir. Kısa mesnevilerde besmele, tevhid, münâcât, na't, mi'râc, mu'cizât, medh-i çehâr-yâr, padişah için övgü, devlet büyüğü için övgü, sebeb-i te'lif ve dua gibi bölümler bulunabilir.

Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda mesneviyyât bölümünde kasidelerden önce 9 kısa mesnevi yer alır. Mesnevilerin tamamında başlık bulunur. Aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi mesnevilerin 7'sinde "Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün", 2'sinde ise "Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün" vezni kullanılmış olup aruzun kısa kalıplarının tercih edildiği görülür. Mesnevilerin beyit sayısı 21 ile 146 arasında değişmektedir.

[143] Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi* (Ankara: TDK Yayınları, 2009), 167.
[144] Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015), 61.
[145] Yücel Ünlü, "Divanlarda Kısa Mesneviler (XIV.-XVI. Yüzyıl)" (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2008).

Hâletî'nin kısa mesnevilerinde dinî konular, medhiye ve hasb-i hâl işlenmiştir. Hasb-i hâl konulu iki mesnevi, divandaki en uzun mesnevilerdir.

Sıra	Başlık	Vezin	Tür	Beyit Sayısı
1	Der-Tevhîd-i Bârî 'Azze Şâne	Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	Tevhid	42
2	Der-Münâcât-ı Kâdı'l-Hâcât	Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	Münâcât	44
3	Der-Na't-ı Hazret-i Resûl-i Ekrem Sallallâhu Aleyhi Vesellem	Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	Na't	58
4	Mi'râcu'n-Nebî Sallallâhu Ta'âlâ Aleyhi Vesellem	Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	Mirâciyye	69
5	Na't-ı Çehâr Yâr-ı Güzîn Rıdvânu'l-lâhi Ta'âlâ Aleyhim Ecma'în	Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	Na't	44
6	Der Tavsîf-i Ebî Eyyûb Ensârî Radıya'llâhu Anh	Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	Medhiye	21
7	Sultân Mehmed Hân Aleyhi'r-rahmetü Ve'l-gufrân	Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	Medhiye	37
8	Hazret-i Şâh-ı Cihâna Arz-ı Hâlümdür	Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün	Hasb-i Hâl	108
9	Arz-ı Hâl Tarîkıyla Sultân Murâd Hazretlerine Virilmişdür	Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün	Hasb-i Hâl	146

Tablo 3.1. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Türlerine Göre Mesneviler

Kelime anlamı "birleme, birleştirme, bir kılma" olan *tevhid***,** Allah'ın varlığına ve birliğine dair yazılan manzumelere verilen isimdir. Hemen hemen her nazım biçimiyle yazılabilen tevhid içerikli şiirler, divan tertibinde genellikle yazıldıkları nazım biçiminin en başlarına konulurlar. Tevhidlerin muhteva örgüsü şu şekilde şekillenmiştir. Öncelikle Allah'ın esmâ-i hüsnâsı, Allah'ın sıfatları ve bunun evrendeki yansımaları, Peygamber ve mucizeleri zikredilir. Son olarak tüm bunların bir yaratıcısının olması gerektiği belirtilir. Kelam, felsefe ve tasavvuf çerçevesinde yazılan tevhid manzumeleri şairin bilgi birikimi ve dünyaya bakış açısına göre

şekillenir.[146] Divan'ına tevhid türünde bir mesneviyle başlayan Azmî-zâde Hâletî, Allah'ın varlığına duyduğu şükranı, O'nun nimetlerinin sonsuz ve sınırsız olduğunu, her şeyin onun takdirinde olduğunu vurgular. Ali Nihad Tarlan'ın tevhidler üzerine ortaya koyduğu "şeriat esasına göre tevhidler" ve "tasavvuf esasına göre tevhidler"[147] şeklindeki tasnifine göre Azmî-zâde Hâletî'nin bu tevhidi şeriat esasına göre yazılmış bir tevhiddir.

Sözlük anlamı "Allah'a yalvarma, dua etme, yakarma" olan *münâcât,* edebî tür terimi olarak Allah'a yakarışı konu edinen şiirlere verilen addır. Hemen hemen bütün nazım şekilleri ile yazılabilen münâcâtlarda şairler, bir kul olarak doğrudan Alah'a yönelmiş, O'ndan af dilemiş ve şefaat istemişlerdir. Allah'ın affediciliğini, cömertliğini ön plana çıkaran isimleriyle O'na seslenmiş, çeşitli ayet ve hadislerden iktibas yaparak O'ndan yardım talep etmişlerdir.[148] Azmî-zâde Hâletî kısa mesnevi şeklinde yazdığı münâcâtında nefsinin esiri olduğunu, dilberlere gönlünü kaptırıp günahlara gark olduğunu dile getirmektedir. Günahkâr hâliyle af istemeye yüzünün olmadığını dile getiren Hâletî, nefsani arzularından kurtulmak için Allah'a yalvarmaktadır.

"Bir kimsenin özelliklerini överek anlatmak" anlamına gelen *na't,* edebî bir tür olarak Hz. Peygamber'in hayatını anlatmak, fizikî ve ahlakî özelliklerini övmek maksadıyla kaleme alınan manzumelerin genel adıdır. Bununla birlikte dört halife, Mevlânâ gibi şahsiyetler için de na't yazıldığı bilinmektedir.[149] *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda mesnevi nazım biçimiyle yazılmış iki na't bulunmaktadır. Bunlardan ilki Hz. Peygamber, ikincisi ise dört halife için yazılmıştır.

Hz. Peygamber'i konu eden bir diğer tür ise *mi'râciyye*dir. Mi'râciyye, Hz. Peygamber'in göğe yükseliş ve Allah'ın huzuruna kabul edilişini anlatan edebî türdür. Azmî-zâde Hâletî kısa mesnevi şeklinde yazdığı mi'râciyyesinde âlemin yüz suyu olan Hz. Peygamber'in Cebrail ve Burak bineği ile birlikte Sidretü'l-Müntehâ'ya kadar yükselişini, sonra yalnız başına yükselişini sürdürerek Allah'ın huzuruna kabulünü anlatır. Divan'ına tevhid mesnevisiyle başlayan Azmî-zâde Hâletî divan tertip

[146] Ahmet Mermer vd., *Eski Türk Edebiyatına Giriş* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2016), 283-284.
[147] Ali Nihad Tarlan, *Divan Edebiyatında Tevhidler ve Muamma* (İstanbul: Ketebe Yayınevi, 2019).
[148] Mermer vd., *Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 281.
[149] Mermer vd., *Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 303.

geleneğine uyarak sırasıyla münâcât, na't ve mi'râciyye türünde kısa mesneviler yazmıştır.

Arapça "övgü, övme" anlamına gelen medh kökünden türemiş olan *medhiye,* bir kimseyi övmek amacıyla yazılan şiir türüdür.[150] Medhiyelerde Hz. Peygamber, dört halife, sultanlar, din ve tarikat büyükleri, devlet adamları gibi kişiler övülmüş, şiirin başlığında da genellikle övülen kişinin adı belirtilmiştir. Kasidenin asıl amacı olan medhiye türü mesnevi, gazel, musammat, terci-i bend, şarkı gibi farklı nazım biçimleri ile de yazılmıştır.[151] *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda mesnevi nazım biçimiyle yazılmış iki medhiye bulunmaktadır. Bulardan ilki hicret sırasında Hz. Peygamber'i Medine'de evine misafir eden ve Türkiye'de "Eyüp Sultan" unvanıyla anılan sahâbî Ebû Eyyûb el-Ensârî, ikincisi ise Sultan III.Mehmed'in övgüsü için yazılmıştır.

"Sohbet, dertleşme, hâlini bildirme" anlamlarına gelen *hasb-i hâl,* tür terimi olarak şairlerin yaşadıkları zamana, çevrelerindeki insanlara, toplumun aksayan yönlerine dair eleştiri ve şikâyetlerini anlattıkları şiirler veya müstakil eserlerdir.[152] *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda bu nazım türüne dahil edilebilecek iki kısa mesnevi bulunmaktadır. Arz-ı hâl başlıklı bu şiirlerin biri Sultan II. Osman'a, diğeri de Sultan III. Murad'a ithaf edilmiştir. Azmî-zâde Hâletî'nin azilleri dolayısıyla kaleme aldığı düşünülen bu iki hasb-i hâlin genel planı birbirine çok benzemektedir. Şair, hasb-i hâli sunacağı hükümdarı överek şiirine başlar. Ardından derdinin çok fazla olduğunu, hasımları tarafından iftiraya uğradığını dile getirerek feleğe sitem eder. Sonra şairin kendisini övdüğü fahriye bölümü gelir. Son olarak şiirin sunulduğu devlet büyüğüne dua, düşmanlara ise beddua edilerek şiire son verilir.

Azmî-zâde Hâletî'nin tevhid, münâcât, na't, mi'râciyye, medhiye ve hasb-i hâl türlerinde kaleme aldığı kısa mesnevileri, şiirin kafiyeleniş örgüsü ve nesib/teşbib, girizgah, fahriye, dua gibi bölümlerin hepsinin bulunmayışıyla kasidelerinden ayrılır.

[150] Ahmet Mermer ve Neslihan Koç Keskin, *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2005), 66.
[151] Rıdvan Canım, *Divan Edebiyatında Türler* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 130-131.
[152] Mermer vd., *Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 343.

3.1.2. Kaside

Kelime anlamı "kastetmek, yönelmek" olan Arapça "kasada" kökünden türeyen kaside, belli bir amaçla yazılmış manzume demektir. Divan edebiyatında din ve devlet büyüklerini övmek amacıyla belirli kurallar dahilinde yazılan uzun şiirlere denir. Aa xa xa xa şeklinde kafiyelenen kaside en az 31 en çok 99 beyit olur. Bununla beraber beyit sayısı 31'den az olan kasideler de vardır. Kasideler nesib veya teşbib, girizgâh, medhiye, tegazzül, fahriye ve dua olmak üzere 6 bölümden oluşur. *Nesib veya teşbib* kasidenin giriş bölümü olup 15-20 beyit kadar olur. Sanat yönünün ağır bastığı bu bölümde şair, doğrudan bir büyüğü övgüye başlamamak için bir betimlemeye başlar. Bahar, kış, savaş alanı, at, bir güzelin betimlenmesi nesibin konusunu oluşturabilir. Kasideler genellikle nesibin konusuna göre kimi zaman da redifi veya uyağına göre adlandırılırlar. Nesib bölümünden medhiye bölümüne geçerken söylenen beyit veya beyitler *girizgâh* bölümünü oluşturur. *Medhiye*, kasidenin sunulduğu kişinin övüldüğü bölümdür. Kasidelerin içinde, genellikle medhiye bölümünden sonra bir fırsatını düşürüp aynı ölçü ve uyakta bir gazel söylenen bölüm *tegazzül* bölümüdür. *Fahriye,* kaside içinde şairin kendini övdüğü bölümdür. Kasidenin son bölümü övülen kimsenin başarılı, uzun ömürlü ve talihinin iyi olması yolunda iyi dileklerde bulunulan *dua* bölümüdür.[153] *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda kasideler bölümünde 41, mersiyeler bölümünde 1 olmak üzere toplam 42 kaside bulunmaktadır. Divan'daki kasidelerin türleri, bölümleri ve beyit aralıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

[153] Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir*, 122-165.

Sıra	Tür	Memdh	Nesîb	Girizgâh	Methiye	Tegazzül	Fahriye	Dua	Beyit Sayısı
1	Cülûsiye	Sultan III. Mehmed	1-8	9	10-28	-	29-39	40-41	41
2	Bahâriye	Sultan III. Mehmed	1-8	9	10-27	-	28-29	30-33	33
3	Kudûmiye	Sultan III. Mehmed	-	-	1-27	-	28-29	30-32	32
4	Medhiye	Sultan III. Mehmed	1-7	8-9	10-17	-	18-22	23-25	25
5	Bahâriye	Sultan III. Mehmed	1-10	11	12-15	-	16-22	23-24	24
6	Bahâriye	Sultan III. Mehmed	1-15	16	17-26	-	27-33	34-36	36
7	Fethiye	Sultan III. Mehmed	-	-	1-22	-	23-25	26-27	27
8	Bahâriye	Sultan I. Ahmed	1-18	19	20-37	-	38-40	41-42	42
9	Fethiye	Sultan I. Ahmed	-	-	1-22	-	23-28	29-31	31
10	Bahâriye	Sultan I. Ahmed	1-8	9	10-14	-	15-16	17-18	18
11	Kudûmiye	Sultan I. Ahmed	-	-	1-29	-	30-35	36-37	37
12	Kudûmiye	Sultan I. Ahmed	-	-	1-33	-	34-43	44-45	45
13	Tebrikiye	Sultan I. Ahmed					14-17	18-19	19
14	Temmûziye	Sultan I. Ahmed	1-20	21	22-35	-	36-45	46-47	47
15	Rahşiye	Sultan IV. Murad	1-11	12-14	15-19	-	20-21	22-23	23
16	Medhiye	Sultan IV. Murad?	-	-	1-28		29-30	31-34	34
17	Medhiye	Sultan IV. Murad?	-	-	1-13	-	14-30	31	31
18	Bahâriye	Sultan IV. Murad	1-12	13	14-20	-	21-31	32	32
19	Medhiye	Hoca Saadeddin Efendi	1-11	12	13-17	-	18-21	22-23	23
20	Bahâriye	Şeyhülislam Hoca-zâde Mehmed Efendi	1-13	14-15	16-25	-	26-32	33-35	35

Tablo 3.2. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Tür ve Bölümlerine Göre Kasideler

21	Tebrikiye	Şeyhülislam Hoca-zâde Mehmed Efendi	1-10	11	12-29	-	30-41	42-45	45
22	Medhiye	Şeyhülislam Hoca-zâde Mehmed Efendi	-	-	1-10	-	11-16	17-18	18
23	Kudûmiye	Vezir-i azam İbrahim Paşa	-	-	1-25	-	26-30	31-32	32
24	Tebrikiye	Vezir-i azam Lala Paşa	1-6	7	8-22	-	23-30	31-33	33
25	Bahâriye	Vezir-i azam Lala Paşa	1-13	14-15	16-27	-	28-36	37-39	39
26	Dâriye	Tırnakçı Hasan Paşa	1-27	28	29-39	-	-	40-42	42
27	Dâriye	Tırnakçı Hasan Paşa	1-14	15	16-27	-	28-34	35-36	36
28	Temmûziye	Vezir-i azam Hasan Paşa	1-23	24	25-34	-	35-43	44-47	47
29	Sûriyye	Cerrâh Mehmed Paşa	1-6	7	8-12	-	13-14	15-17	17
30	Medhiye	Kapı Ağası Gazanfer Ağa	-	-	1-17	19-25	18-26-27	28-29	29
31	Medhiye	Kapı Ağası Gazanfer Ağa	1-11	12	13-20	-	21-32	33-34	34
32	Medhiye	Kapı Ağası Gazanfer Ağa	1-13	14	15-37	-	38-44	45-47	47
33	Medhiye	Kapı Ağası Gazanfer Ağa	1-11	12	13-32	-	33-39	40-42	42
34	Dâriye	Eşref-i Ulemâdan Birinin Kasrı	-	-	1-25	-	-	26-27	27
35	Kudûmiye	Kaptan Cagala-zâde	-	-	1-32	-	33-35	36-37	37
36	Medhiye	Kaptan Cagala-zâde	1-8	9-10	11-35	-	36-40	41-43	43

Tablo 3.2. (devam) Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Tür ve Bölümlerine Göre Kasideler

37	Fethiye	Vezir-i azam Mehmed Paşa	-	-	1-26	-	27	28-30	30
38	Medhiye	Mehmed Ağa	1-14	15	16-27	-	28-41	42-44	44
39	Şitaiye	Vezir-i azam Nasuh Paşa	1-14	15	16-23	-	24-31	32-34	34
40	Medhiye	Vezir-i azam Nasuh Paşa	1-6	7-8	9-19	-	20-35	36	36
41	Tebrikiye	Vezir-i azam Ali Paşa	1-12	13	14-24	25-33	34-38	39-40	40
42	Mersiye	Oğlu Abdülkâdir	1-15	16	17-33	-	-	34-37	37

Tablo 3.2. (devam) Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Tür ve Bölümlerine Göre Kasideler

Bir padişahın tahta çıkması vesilesiyle kaleme alınan kasidelere *cülûsiye* adı verilir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nın ilk kasidesi Sultan III. Mehmed'in tahta çıkması vesilesiyle kaleme alınan cülûsiyedir. Türün divandaki tek örneği budur.

Nesib bölümünde baharın gelişi, çiçeklerin açması, tabiatın yeniden canlanması gibi konuları işleyen kasideler *bahâriye* olarak adlandırılır. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda 8 kaside bahâriye türünde kaleme alınmıştır.

Devlet büyüklerinin savaş veya başka bir maksatla gittikleri yerden dönmeleri üzerine yazılan kasidelere *kudûmiye* adı verilir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda 5 kudûmiye bulunmaktadır. Bu kasidelerin padişahın veya bir başka devlet büyüğünün seferden veya bir şehirden dönmeleri, bir şehre teşrif etmeleri gibi vesilelerle takdim edildiği görülmektedir.

Bir kalenin veya bir beldenin fethi vesilesiyle o yerin fâtihine sunulan kasidelere *fethiye* adı verilir. Divan'da 3 fethiye bulunmaktadır. Bunlar Kazan beldesi ile Estergon ve Yanık Kalelerinin fethi vesilesiyle kaleme alınmıştır.

Edebî bir terim olarak tebrik-nâme; akraba, dost, devlet büyükleri, dinî şahsiyetler ve saygın kişilere doğum, sünnet, evlilik, terfi, dinî törenler (bayram, hacdan dönüş) cülûs, sıhhat bulma, zafer, kudûm (uzak bir yerden teşrif), yeni bir yapı inşa etme, satın alma, var olan bir yapının onarılması, yeni yıl vb. vesilelerle sunulan

manzum veya mensur eserdir.[154] Bu tanıma göre herhangi bir şeyi tebrik vesilesiyle kaleme alınan kasideleri *tebrikiye* olarak adlandırmak uygun olacaktır. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda 4 tane tebrikiye bulunmaktadır. Başlıklarında "tehniyet-i vezaret, tehniyet-i fetvâ" gibi ifadeler bulunan bu şiirler kadılık, vezirlik, şeyhülislamlık gibi makamlara tayin vesileleriyle kaleme alınmıştır.

Bir devlet büyüğünün yaptırdığı veya sahip olduğu köşkün anlatıldığı kasidelere *dâriye* adı verilir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda 3 tane dâriye bulunmaktadır. Bunlardan ikisi Tırnakçı Hasan Paşa'nın kasrına yazılmış olup üçüncüsünün kimin köşkü için yazıldığı bilinmemektedir.

Nesib bölümünde yaz aylarından, sıcaktan dem vurulan kasideler *temmûziye,* kış aylarından, kardan ve soğuktan bahsedilen kasideler ise *şitaiye* olarak adlandırılır. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda 1 şitaiye, 2 de temmûziye bulunmaktadır.

Atların anlatıldığı ve bu vesileyle sahiplerinin övüldüğü kasideler *rahşiye* olarak adlandırılır. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda Sultan IV. Murad'a sunulan bir rahşiyye kasidesi vardır.

Düğünlerin nesib bölümünde konu edildiği kasidelere *sûriye* adı verilir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda "Cerrâh Mehmed Paşa'ya Tehniyet-i Sûr İçün Verilmişdir" başlıklı kısa kaside hem düğün hem tebrik içerikli olup tebrikiye veya sûriyye olarak adlandırılabilir.

Arapça "resâ" kökünden gelen *mersiye*, ölen birinin ardından duyulan üzüntüyü dile getirmek, o kişinin iyi yönlerini anlatmak ve ölene karşı şairin ilgisini ifade etmek üzere yazılmış lirik şiirlere denmiştir.[155] Ölen kişinin iyiliklerinin anıldığı, çeşitli konulardaki meziyetlerinin dile getirildiği bölümlerinden dolayı mersiyeler, "methiyenin ölenin ardından yazılan şekli" olarak da nitelendirilebilir.[156] Çeşitli nazım şekilleriyle yazılabilen mersiyelerde en fazla terkib-i bend, kaside ve terci-i bend nazım şekilleri tercih edilmiştir.[157] *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda biri kaside, diğeri terkib-i bend nazım şekliyle yazılmış iki mersiye bulunmaktadır. Bu mersiyelerin kaside biçiminde olanı oğlu Abdülkâdir'e ithafen yazılmıştır. Bu mersiye klasik

[154] İbrahim Halil Tuğluk, "Divan Şiirinde Manzum Tebrik-nâmeler," *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 42, (2010): 41-68.
[155] Mustafa İsen, *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1993), 13.
[156] Canım, *Divan Edebiyatında Türler*, 150.
[157] Mermer vd., *Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 372.

kasidelerden farklı olarak 3 bölüm hâlinde yazılmıştır. Şiirin bölümleri ağlama-inleme, övgü ve sabır-dua şeklindedir. Şair ilk 15 beyitte ölümden duyulan üzüntüyü feryat figan dile getirir. 16. beyit, şairin bu kadar ağlayıp inlemesinin normal olduğunu çünkü taze bir gonca olan oğlunu kaybettiğini dile getirdiği girizgâh beyitidir. 17-33. beyitleri methiye bölümünü oluşturur. 34-37'de dua bölümünde şair, ölümün kaderin bir parçasını olduğunu hatırlatarak kendisini teskin etmeye çalışır, sabır diler.

Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda kasidelerin nesib bölümü ortalama 10-12 beyit kadardır. Fethiye, kudûmiye gibi türlerde şairin nesib olmadan doğrudan doğruya medhiye bölümüne geçtiği görülür. Tegazzül bölümü yalnızca iki kasidesinde bulunmaktadır. Üç kasidede fahriye bölümü bulunmaz. Azmî-zâde Hâletî kasidelerinin fahriye bölümünde yalnızca kendisini övmez, zamandan, felekten, itibar görememekten şikâyet eder, beklentilerini dile getirir. Şair zamaneden, felekten şikâyet ettiği K.19'da fahriye bölümünde çektiği sıkıntıları, lütuf göremediğini, çok eziyet çektiğini hatta bu nedenle ölmek istediğini dile getirir:

Devr-i zamâne 'ıyşumı telh eyledi benüm
Lutf eyle dâdum alıver ey dâver-i zamân

Yanumda câ'iz oldı ferâgat tarîkden
Sad pâre kıldı hâtırumı ta'n-ı reh-zenân

Gâhî gelür ki hâtıruma kimse tuymadan
Olam 'adem memâlikine bir gice revân

Her günde tîg-i cevr ile bin kerre ölmeden
Zâhir budur ki yeg ola bir kerre terk-i cân(K.19/18-21)

Cerrah Mehmed Paşa'ya sunulan sûriye kasidesinin fahriye bölümünde şair, alışılmışın dışına çıkarak, övgüsünü istediği gibi dile getiremediğini, bu nedenle utanç duyduğunu, şiirinin kusurlarla dolu olduğunu söyler:

Nazma getürmek olur idi dürr-i medhini

Ey Hâletî kifâyet ideydi eger buhûr

Bu şi‘r-i pür-kusûrdan itdünse ger hicâb

Bâri du‘âya başla elüni yüzüne ur(K.29/13-14)

3.1.3. Terkib-i Bend

Terkib-i bend aynı vezinde 8-20 mısralık bendlerin birleştirilmesiyle yapılan nazım şeklidir. Terkib-i bendler genel olarak 5-7 bend arasında yazılmış olup kafiye şemaları "aa xa xa … vv, bb xb xb yy" şeklindedir. Şemadan da anlaşılacağı gibi terkib-i bendde her bentte ve vasıta beyitinde kafiye değişmektedir. Terkib-i bendler mehdiye, münâcât, na't, tevhit gibi çeşitli nazım türleriyle yazılmakla birlikte bu nazım şeklinin esas konusu mersiyedir.[158] *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda terkib-i bend biçiminde yazılmış 1 şiir bulunmaktadır. "Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün" vezniyle yazılan bu şiir, yirmişer mısralık 7 bentten oluşmaktadır. Şiirin konusu reisülküttap Medhî Çelebi'nin vefatı, yani mersiyedir. Şiirde bentler aa xa xa bb şeklinde kafiyelenmiştir. Vefattan duyulan üzüntünün kalıp ifadelerle belirtildiği şiirde dünyaya bir daha böyle kıymetli bir kişinin gelmeyeceği söylenerek feleğe sitem edilir. Kasidelerde olduğu gibi memduhun Acem kahramanlarıyla mukayese edilerek övüldüğü şiire, Medhî Çelebi'nin mekânının cennet olmasını dileyen dua ifadeleriyle son verilir.

3.1.4. Müseddes

Kelime anlamı "altılı, altı köşeli" demek olan müseddes, bir edebiyat terimi olarak altı mısralı bendlerden oluşan nazım biçiminin adıdır. Müseddesler genellikle 5-7 bentten oluşur. Bendlerin sonundaki bir veya iki mısraı tekralananlara mütekerrir müseddes, tekrarlanmayanlara müzdevic müseddes denir. Mütekerrrir müseddesler 1) aaaaaA, bbbbA, cccccA 2) aaaaAA, bbbbAA, ccccAA şeklinde kafiyelenebilirken müzdevic müseddesler 1) aaaaaa, bbbbcc, ddddee 2) aaaaaa, bbbbba, ccccca şeklinde

[158] İpekten, *Eski Türk Edebiyatı*, 115-116.

kafiyelenebilir.[159] 17. yüzyıl şairlerinde *Nef'î Divanı*'nda 1, *Hayretî Divanı*'nda 2, *Nailî Divanı*'nda 4 müseddes örneğine rastlanırken *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda 8 müsseddes bulunur. Bu müseddeslerin tamamı mütekerrir olup "aaaaAA, bbbbAA, ccccAA" şeklinde kafiyelenmişlerdir.

1. müseddes "Müseddes Der-'Adem-i İhtiyâc" başlığını taşır ve kanaat, dünyanın geçiciliği, makam ve mevkiden ferâgat gibi konulara değinir. *"Şeh-i 'ışkam sipihr ü âftâbı taht u tâc itmem/ Bir âbdâlam ki ölsem dehre 'arz-ı ihtiyâc itmem"* beytinin her bent sonunda tekrarlandığı 6 bentten oluşan bu müseddeste Azmî-zâde Hâletî, tam anlamıyla derviş-meşrep bir şair görünümündedir. Sevgilinin cefası, ayrılık, âşığın perişan hâlinin gözler önüne serilmesi gibi konulara eğilen ve tematik olarak bir gazel görünümünde olan 2. müseddes de 6 bentten oluşmaktadır. "Müseddes Der-Ferâmûş-ı Ecel-Fermâyed" başlığını taşıyan ve sevgilinin âşığa yüz vermemesi, rakiple olan münasebeti ile aşk hastası olan âşığın sevgilisini son defa bile olsa görmek istemesi konularını ele alan 3. müseddes de yine 6 bentten müteşekkildir. 7 bentten oluşan 4. müseddeste sevgilinin rakip ile olan yakınlığı âşığın gözünden tasvir edilir. 6 bentten oluşan 5. müseddeste ise âşığın sevgilisi uğruna çektiği sıkıntılar ünlü aşk kahramanı Mecnûn ile mukayese edilerek ifade edilmektedir. Kanaat, istignâ ve dünyadan el çekme konularının işlendiği 6. müseddes tematik olarak 1. müseddese benzer ve 5 bentten oluşur. 6 bentten oluşan 7. müseddeste aşkın sebep olduğu delilik ve aşk acısıyla yanma hâli tasavvur edilir. 6 bentten oluşan 8. müseddeste ise sevgilinin herkesi kendine âşık etmesi ve hiçbir âşığa yüz vermemesi konu edilir.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa Azmî-zâde Hâletî'nin müseddeslerinin âşık, sevgili ve rakip üçgeninde olduğu görülür. 1. ve 6. müseddeste ise Hâletî'nin dünyadan el etek çekmiş bir derviş ruhuna büründüğü görülür.

3.1.5. Tahmis

"Beşleme" anlamında olan tahmis, bir gazelin ya da kasidenin her beytinin önüne aynı vezin ve kafiyede üç mısra eklenerek ortaya çıkan muhammestir. Tahmiste eklenen beyitler ile zemin şiirin mısraları arasında anlam kaynaşması olması

[159] Mehmet Ali Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye* (İstanbul: Gökkubbe Yayınları, 2015), 135.

gerekir.[160] *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda tahmis nazım biçimiyle yazılmış 1 şiir bulunmaktadır. Bu tahmis 16. yüzyıl şairi Ubeydî'nin "Ağlayayın bülbül-âsâ ben gülüm nâlân olup/ Ben cihân bâğında gel ey gonce-leb handân olup"[161] matlalı gazeline yazılmıştır. Sevgiliye kavuşamama, özlem, ayrılık, dünyadan kâm alamama gibi karamsar duyguların işlendiği tahmiste Hâletî ile Ubeydî'nin mısralarının kaynaşmış olduğu söylenebilir.

3.1.6. Kıt'a

Sözlük anlamı "parça" demek olan kıt'a nazım terimi olarak iki veya daha fazla beyitten oluşan, matla ve mahlas beyiti bulunmayan, xa xa xa şeklinde kafiyelenen nazım biçimidir.[162] Divan şiirinde iki beyitli kıt'alar yaygındır ve iki beyitten daha uzun kıt'alara kıt'a-i kebîre adı verilir.[163] Bir olaya düşürülen tarih, felsefî yahut tasavvufî bir fikir, bir hayat görüşü, bir kimseyi övme veya yerme gibi konuların işlenebildiği kıt'alar, gazelden çok daha geniş bir konu yelpazesine sahiptir. Yine gazelden farklı olarak kıt'alarda beyitler arasında konu bütünlüğü bulunmaktadır. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda 137 kıt'a, 4 kıt'a-i kebîre bulunmaktadır. Divanın tenkitli metninde kıt'a ve kıt'a-i kebîreler bir arada değerlendirilerek söz konusu sayı 141 olarak belirtilmiştir. Kıt'a-i kebîreler tenkitli metne göre sırasıyla 16, 62, 71 ve 73 numaraları kıt'alarda yer almaktadır ve bunlar kıt'a-i kebîre 1, 2, 3, 4 olarak numaralandırılmıştır.

Azmî-zâde Hâletî kıt'alarında tarihi hadiselere, şiiri ve şairliği üzerine düşüncelere, ihsan gördüğü kişilere bazen de hak ettiği değeri görememesinden yakınmaya, liyakatsiz kişilerin göreve getirilmesine yer verir. Vezirlerden himaye görmek üzere yazdığı düşünülen "Bazı vüzerâya Edirne'den gül-âb hediyesiyle irsâl olunmuşdur" başlığını taşıyan kıt'ası dikkat çekicidir:

Ben mûr-ı nâ-tüvânun ider tuhfesin kabûl

Ol âsaf-ı hüner-ver-i sultân-ı Cem-cenâb

[160] İpekten, *Eski Türk Edebiyatı*, 100.
[161] M. Şahabettin Ünlü, "Ubeydi Hayatı-Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni" (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, 1991).
[162] İpekten, *Eski Türk Edebiyatı*, 53-54.
[163] Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi*, 73.

Mahsûl-i gül-şen-i kerem ü lutfıdur tamâm

Ben haste-i gamun eline her giren gül-âb(Kt.10)

Kime yazıldığı belli olmayan bazı kıt'alarında Azmî-zâde Hâletî gördüğü yardım ve cömertlik için teşekkür eder ve söz konusu hâmilerinden sitayişle bahseder:

Ol gül-i gül-zâr-ı devletsin ki bûy-ı himmetün

İtdi bâg-ı ma'rifet bülbüllerin medhûş u mest

Sen tururken gayrılar medhinde güftâr eylese

'Andelîb-i hâmemün minkârın eylerdüm şikest(Kt.14)

Azmî-zâde Hâletî bazen de rüşvet ve liyakatsizlik gibi dönemin sosyal olgularını eleştirerek kadir ve kıymetinin bilinmediğinden, şiirlerinin hak ettiği rağbeti görmediğinden yakınır:

Bakar dâ'im ekâbir rüşvet altunına dikkatle

Yüzine bakmaga el mi deger erbâb-ı 'irfânun

N'ola ehl-i dilün fevvâre-i ümmîdi huşk ola

Bozuldı yolları âb-ı revân-ı lutf u ihsânun(Kt.49)

'Ulemâ tâcı geymeg ile kişi

Mansıb-ı 'ilme olmaz erzânî

Başdagı tâcı i'tibâr itmez

Fark iden Hüdhüd ü Süleymân'ı(Kt.136)

Azmî-zâde'nin tarihî hadiselere yer verdiği kıt'aları da vardır. Aşağıdaki kıt'anın Sultan IV. Murad'ın içkiyi yasaklayıp meyhaneleri kapatması üzerine yazıldığı düşünülebilir:

Mey-hâne vü meyleydi hemân derdi o şâhun

Tâ kimse zamânında anun olmaya dil-şâd

Hayr itmedi âhir ana âh-ı dil-i rindân

Bâ-derd-i kesân her ki der-üftâd ber-üftâd[164](Kt.18)

Pek çok kıt'asında şiirini ve şairliğini öven Azmî-zâde Hâletî, rubaileri ile kıt'alarını mukayese ettiği bir kıt'asında, rubailerinin eğlence meclisindeki kişilere hitap ettiğini, kıt'alarının ise elmas değerinde olduğunu ifade eder:

Erbâb-ı tab' elinde rubâ'îlerüm benüm

Bezm-i safâya Hâletiyâ çâr-pâredür

Kimdür anunla kıt'a-i elmâsı bir tutan

Noksânı hod yanında iken âşikâredür(Kt.29)

3.1.7. Tarih

Ebced alfabesindeki her harfin bir sayıya karşılık olması özelliğinden istifade edilerek herhangi bir olaya, hesaplandığında o olayın meydana geldiği yılı verecek şekilde bir kelime, bir cümle, bir mısra veya bir beyit söylemeye "tarih düşürme" denir.[165] Divan edebiyatında bedii sanatlardan olan tarih düşürme; mansıb ve tayin, doğum, sünnet, evlenme ve düğün, ölüm, zafer ve fetih, umumî felaketler, cami, köprü, çeşme vb. mimari yapılar gibi pek çok hadiseyi konu edebilir.

Tarihler söylenişi, hesaplanması, harflerin kullanılışı ve ustalık gösterilmesi bakımından çeşitli gruplara ayrılır. Söylenişi bakımından lafzen, manen ve hem lafzen hem manen olmak üzere üçe ayrılır. Yılın sözle söylendiği tarihlere lafzen tarih, yılın anlamca dolaylı olarak verildiği tarihlere manen tarih, söylenmek istenen yılın hem sözle hem de harflerin sayı değerleri toplamından çıkacak şekilde anlamca ifade edildiği tarihlere lafzen ve manen tarih denir.[166]

---

[164] "Başkalarının derdiyle, kusuruyla uğraşan kimse felah bulamaz" anlamında Farsça bir ibare. Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 102.

[165] İsmail Yakıt, *Türk-İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme* (Ankara: Ötüken Yayınları, 2010), 66.

[166] Turgut Karabey, *Türk Edebiyatında Tarih Düşürme* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2015), 58-62.

Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda 14'ü Türkçe 2'si Arapça olmak üzere 16 tarih bulunmaktadır. Azmî-zâde Hâletî tayin, vefat, zafer, inşa gibi sebeplerle tarih söylemiştir. Beyitlerden oluşan tarihlerde, "târîh didi, didi târîhin, didi târîh, didüm târîhini, oldı târîh" gibi ifadelerden sonra tarihi belirten mısra veya kelime gruplarını belirten Hâletî, mısra şeklindeki 4 tarihinde ise doğrudan doğruya tarih bildiren kelimeleri ifade eder. Divan'ın bazı nüshalarında lafzen verilen tarihlerde hata olup bu hatalar Bayram Ali Kaya tarafından düzeltilmiştir.[167] Aşağıda tarih manzumeleri, yazılan kişi veya şey, yazılış sebebi, yazılış tarihi, türü ve beyit sayısı belirtilmiştir:

Sıra	**Yazılan Kişi veya Şey**	**Yazılış Sebebi**	**Yazılış Tarihi**	**Tür**	**Beyit Sayısı**
1	Sinan Paşa	Tayin	1001/1592-1593	LM	9
2	Zekeriyya Efendi	Tayin	1000/1592	LM	5
3	Fehmi Efendi	Vefat	1014/1605-1606	LM	5
4	Sultan Mehmed Han	Zafer	1005/1596-1597	LM	4
5	Hadım Hasan Paşa	Tayin	1006/1597	LM	9
6	Sultan Mehmed Han'ın kasrı	İnşa	1009/1600-1601	LM	5
7	Çeşme	İnşa	1006/1597-1598	LM	4
8	Mîr Tahmas'ın sarayı	İnşa	1012/1603-1604	LM	7
9	Mîr Tahmas'ın sarayı	İnşa	1012/1603-1604	LM	2
10	Oğlu Abdülkâdir	Vefat	1021/1612-1613	LM	2
11	Gümüş Ayaklı	Katl	1015/1606-1607	LM	3
12	Abdülvehhab Efendi	Vefat	1014/1605-1606	LM	1
13	Baki Efendi	Tayin	1000/1591	LM	1 mısra
14	Mesûd Efendi	Vefat	1005/1596-1597	LM	1 mısra
15	Cagala-zâde	Tayin	1005/1596-1597	LM	1 mısra
16	Tahmas Bey'in evi	İnşa	1013/1604-1605	LM	1 mısra

Tablo 3.3. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda İçerik ve Türlerine Göre Tarihler

Tek mısradan oluşan tarihler hariç tutulursa tarih manzumelerinin en az 1 en fazla 9 beyitten meydana geldiği görülür. Vezaret makamına tayin olan kişiler için yazdığı tarih manzumelerinin şairin en uzun tarih manzumeleri olması, mevki sahibi

[167] Kaya, *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî*, 116-120.

kimselerden beklentisi dolayısıyla olmalıdır. Manzumelerin yazılış tarihleri göz önünde bulundurulduğunda şairin 1000/1592 yılında tarih yazmaya başladığı, son tarihini ise 1021/1612-1613 yılında yazdığı görülür. 1005, 1006 ve 1012 yıllarında daha fazla tarih yazması ise dikkat çeken bir başka husustur.

3.1.8. Gazel

Sözlük anlamı "kadınlarla sevgi üzerine konuşmak, söyleşmek" olan gazel, Arap edebiyatında bir nazım şekli olmayıp kasidelerin başında aşktan ve sevgiliden söz edilen ve sonraları "nesîb" adı verilen bölümün adıdır.[168] Başlangıçta nazım türü olarak değerlendirilebilecek olan gazel zamanla nazım biçimi hüviyetini almıştır. Günümüzde nazım biçimi olarak bilinen gazel, ilk beyti kendi içinde, diğer beyitlerin ikinci mısraları ilk beyitle kafiyeli olmak üzere genellikle 5-9 beyit arasında yazılan nazım şeklidir.

Gazel divan şairlerinin en fazla itibar ettikleri ve en fazla kullandıkları nazım biçimidir. Divan şairleri arasında gazel yazmamış şair yoktur. Bir şairin şairlik kudretini ortaya koyduğu nazım şekli gazel olduğu için divanlarda en fazla yer alan nazım şekli yine gazeldir.[169] Nitekim *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda da gazeller şairin şiirlerinin %52'sini teşkil etmektedir.

Azmî-zâde Hâletî'nin gazelleri üzerine düşüncelerine bu bölümde yer vermek yerinde olacaktır. Hâletî, bir şiirinde gazellerinin belâgat sermayesi olduğunu ve zamanla şiirlerinin kıymetinin bilineceğini dile getirir:

Nakd-i belâgat oldı ser-â-ser gazellerüm

'Add itdi penc penc anı nakkâd-ı rûzgâr(G.133/8)

Şair, gazel redifli bir gazelinde âşıkâne ve yakıcı gazeller yazdığını, gazellerinin hamse adı verilen beş mesnevi külliyatına eşdeğer olduğunu, ancak devrinde gazellerin eskisi kadar rağbet görmediğini söyler:

[168] Haluk İpekten, "Gazel," *TDV İslam Ansiklopedisi* 13 içinde, (Ankara: TDV Yayınları, 1996), 440-442.
[169] Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi*, 50.

O şem‘-i hüsni görüp alsa dil zebâna gazel

Zebâna urur âteş-i odum bu câna gazel

Düşerdi tâli‘üme beyt-i sûz-nâk benüm

Olunsa bezmde taksîm ‘âşıkâna gazel

Kalem ki bâg-ı belâgatda nâv-dân oldı

Akar sudur ki gelüpdür o nâv-dâna gazel

Olurdı başda hamâ’il gibi benüm nazmum

Götürmiyor n’idelüm şimdilik zamâne gazel

O yâr hışm idüp odlara urdı eş‘ârum

‘Aceb mi hâlümi bildürse yana yana gazel

Revâdur ursa bu beş beyt hamseye pençe

Ne mesnevî irişür Hâletî ana ne gazel(G.478)

Hâletî bir kıt’asında da önceleri güzellerin kalbini fethetme ve padişahlardan lütuf görme vesilesi olan gazellerin artık rağbet görmediğinden yakınır:

Kalurdı başda hamâ’il gibi benüm gazelüm

Götürmez oldı velî şimdi hiç zamâne gazel

Kanı ki bâ‘is olup saydına gazâlânun

Olurdı şâhlarun lutfına bahâne gazel(Kt.58)

Gazellerin başlıca konusu aşk olmakla birlikte çok çeşitli konularda yazıldığı bilinmektedir. Bir nazım terimi olmamakla birlikte çeşitli araştırmalarda ve yazılarda aşkın verdiği mutluluk veya ızdırabı dile getiren gazellere *âşıkâne gazel*, dünyadan haz almayı ön planda tutan, neşe ve zevki konu edinen gazellere *rindâne gazel,* sevgilinin

güzelliğinden, ona duyulan iştiyaktan doğrudan bahseden gazellere *şûhâne gazel,* tasavvuf düşüncesinin baskın olduğu gazellere *sûfiyâne-ârifâne gazel,* düşünce yönü ağır basan öğretici nitelikli gazellere *hikemî gazel* adı verildiği görülmektedir.[170] Azmî-zâde Hâletî'nin gazelleri genel olarak muhteva açısından değerlendirilecek olursa şairin sevgilinin güzelliğinden ve aşkın verdiği ızdıraptan söz ettiği ve felekten daimî olarak şikayet ettiği âşıkâne ve şûhâne gazeller yazdığı söylenebilir.

Divan'daki gazellerin 527'si 5 beyitli, 140'ı 6 beyitli, 156'sı 7 beyitli, 52'si 8 beyitli, 13'ü 9 beyitli, 3'ü 10 beyitli, 2'si 13 beyitli, 1'i 18 ve 1'i de 21 beyitlidir. Gazellerin beyit sayısı 5 ile 21 beyit arasında değişmekle birlikte diğer pek çok divan şairi gibi Azmî-zâde Hâletî'nin de 5 beyitli gazel yazma eğiliminde olduğu görülür.

Şairlerin mahlaslarını söyledikten sonra gazellerine bir kişiyi övmek için bir veya birkaç beyit ekledikleri gazellere *müzeyyel gazel* denir.[171] Gazel ile kasideyi yaklaştıran özel bir biçim olan müzeyyel gazellerin zeyl beyitlerinde çeşitli konular ele alınabilir. Bunlar Osmanlı padişahları ve devlet adamları, edebî-tarihî kişiler, âşık-maşûk-rakip, poetika ve hasbihâldir.[172] *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda 38 müzeyyel gazel (G.30, G.36, G.48, G.60, G.129, G.132, G.133, G.134, G.139, G.143, G.145, G.151, G.156, G.159, G.162, G.181, G.184, G.200, G.210, G.235, G.289, G.291, G.292, G.308, G.341, G.384, G.439, G.547, G.554, G.556, G.652, G.662, G.717, G.725, G.768, G.815, G.829, G.892) bulunmaktadır. Müzeyyel gazeller divandaki gazellerin yaklaşık %4'ünü teşkil etmektedir. Müzeyyel gazellerdeki zeyl beyit sayısı ve zeyl beyitlerde işlenen konular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

[170] Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi* , 47.
[171] İpekten, *Eski Türk Edebiyatı,* 20.
[172] Hatice Kübra Özçelik, "Kaside ile Gazel Arasında Divan Şiirinde Müzeyyel Gazel" (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2014).

Gazel Numarası	Zeyl Beyit Sayısı	İşlenen Konu
G.30	1	Devrin hükümdarından beklenti.
G.36	1	Beklenti içinde olunan devlet adamına övgü ve övünme.
G.48	1	Şiir ve şair üzerine düşünceler.
G.60	1	Şairlik kudretiyle övünme.
G.129	1	Şairlik kudretiyle övünme.
G.132	1	Devrin devlet adamlarından beklenti.
G.133	1	Şairlik kudretiyle övünme.
G.134	1	Şairlik kudretiyle övünme.
G.139	2	Şairlik kudretiyle övünme.
G.143	1	Şairlik kudretiyle övünme.
G.145	1	Şairlik kudretiyle övünme.
G.151	1	Şairlik kudretiyle övünme.
G.156	1	Şairlik kudretiyle övünme.
G.159	1	Şairlik kudretiyle övünme.
G.162	1	Şiir ve şair üzerine düşünceler.
G.181	1	Şairlik kudretiyle övünme.
G.184	2	Beklenti içinde olunan devlet adamına övgü.
G.200	1	Sevgilinin güzelliği.
G.210	1	Lütuf gördüğü devlet adamına övgü.
G.235	2	Şairlik kudretiyle övünme.
G.289	1	Sevgilinin güzelliği.
G.291	1	Hasımlara meydan okuma.
G.292	3	Şairlik kudretiyle övünme, lütuf gördüğü devlet adamına övgü.
G.308	2	Devrin devlet adamlarından beklenti.
G.342	1	Sevgiliden yakınma
G.384	2	Memduha övgü
G.439	1	Lütuf gördüğü devlet adamına övgü.
G.547	1	Şairlik kudretiyle övünme.
G.554	1	Şairlik kudretiyle övünme.
G.556	1	Şairlik kudretiyle övünme, hasımlara meydan okuma.
G.652	2	Lütuf gördüğü devlet adamına övgü.
G.662	2	Şairlik kudretiyle övünme, lütuf gördüğü devlet adamına övgü
G.717	1	Şairlik kudretiyle övünme.
G.725	1	Şairlik kudretiyle övünme.
G.768	1	Devrin hükamdarına övgü.
G.815	1	Şairlik kudretiyle övünme.
G.829	1	Şairlik kudretiyle övünme.
G.892	7	Devrin devlet adamlarına övgü beklentiler.

Tablo 3.4. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda İçerik ve Zeyl Beyit Sayısına Göre Müzeyyel Gazeller

Tabloda görüleceği gibi müzeyyel gazellerdeki beyit sayısı 1 ile 7 beyit arasında değişmekle birlikte tek beyitli zeyller çoğunluktadır. Azmî-zâde Hâletî zeyl beyitlerde genellikle şairlik kudretiyle övünmüş ve bu doğrultuda devrin devlet adamlarından beklentilerini dile getirmiştir. Kısaca zeyl beyitlerin "övme ve övünme" üzerine kurulduğu görülmektedir.

Divan şiirinde beyit sayısı 15 ve bunun üzerinde olan gazellere *mutavvel gazel* adı verilir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda 18 beyitten oluşan G.292 ve 21 beyitten oluşan G.892 mutavvel gazel örneğidir. Bu gazeller aynı zamanda müzeyyel olan gazellerdir.

Azmî-zâde Hâletî tüm kafiye harfleriyle gazel yazmaya özen göstermiştir. Kafiye harfleri ve gazel sayısını gösteren tabloya bakıldığında en fazla "ر , ن , ه , ى ve ك " harfleriyle gazel yazıldığı görülür. Geniş zaman eki (-r), belirtme eki (-n ve –i/-ı), yönelme eki (-e/-a) ve tamlayan eki (-un/-ün) bu harflerle yazıldığı için kafiye harflerinin bu 5 harfte yoğunlaştığı söylenebilir. Divan'daki gazellerin yaklaşık %65'i bu kafiye harfleriyle yazılmıştır. Öte yandan "ذ , ض , ص , ط , ظ ve ف" harfleriyle çok az gazel yazılması bu kafiye harfleriyle kelime bulmanın güçlüğünden kaynaklanmaktadır.

Harf	**Gazel Sayısı**	**Harf**	**Gazel Sayısı**	**Harf**	**Gazel Sayısı**
ا	48	ر	166	غ	5
ب	40	ز	48	ف	2
ت	14	س	5	ق	13
ث	3	ش	5	ك	74
ج	4	ص	2	ل	32
ح	4	ض	1	م	58
خ	4	ط	2	ن	148
د	11	ظ	2	و	7
ذ	1	ع	4	ه	107
				ى	85

Tablo 3.5. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Kafiye Harflerine Göre Gazeller

3.1.9. Müfred

Beyit, aynı vezinde iki mısradan oluşan nazım birimidir. Müstakil olarak söylenmiş, yani altında veya üstünde başka beyit olmayan beyitlere müfred adı verilir. Bu tür beyitler divanlarda müfredât başlığı altında toplanır.[173] Müfredler uyaklı veya uyaksız olabilir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda 601 müfred bulunur. Divan'ın tenkitli metninde "Metâli ve Müfredât" başlığı altında verilen bu beyitlerin, 567'si uyaklı yani musarra, 34'ü ise uyaksızdır.

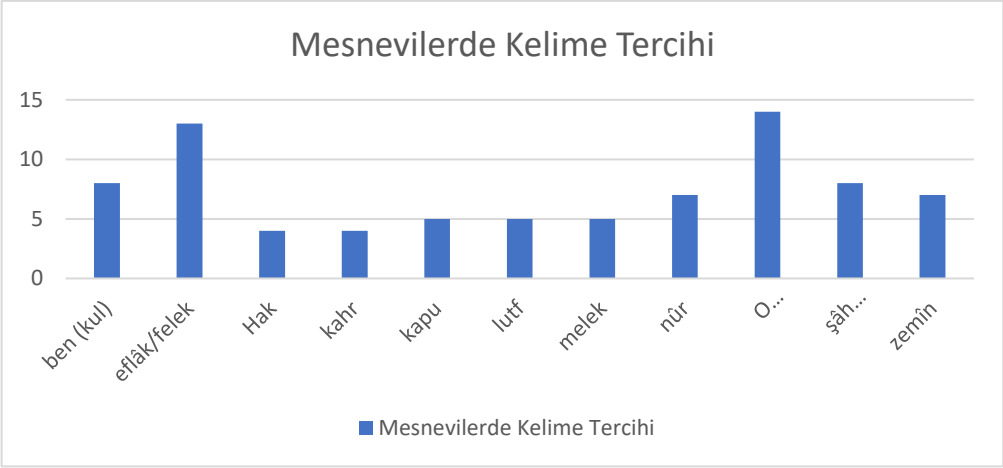
Azmî-zâde Hâletî'nin müfredleri, gazellerinin prototipi gibidir. Gazellerin bazı beyitlerinin müfredlerde tekrar edildiği görülmektedir. Şair bazı müfredlerinde mahlasını kullanmıştır.

3.2. Nazım Şekillerine Göre Kelime Tercihi

Divan şiirine ait nazım şekillerinde ele alınan konuların farklılığı, nazım şekline göre kelime tercihini gündeme getirmektedir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı* edatlar, bağlaçlar, zamirler ve sıfatlar gibi birtakım kelime türleri göz ardı edilerek tarandığı zaman kelimelerin kullanım sıklığını gösteren aşağıdaki grafikler ortaya çıkmaktadır.

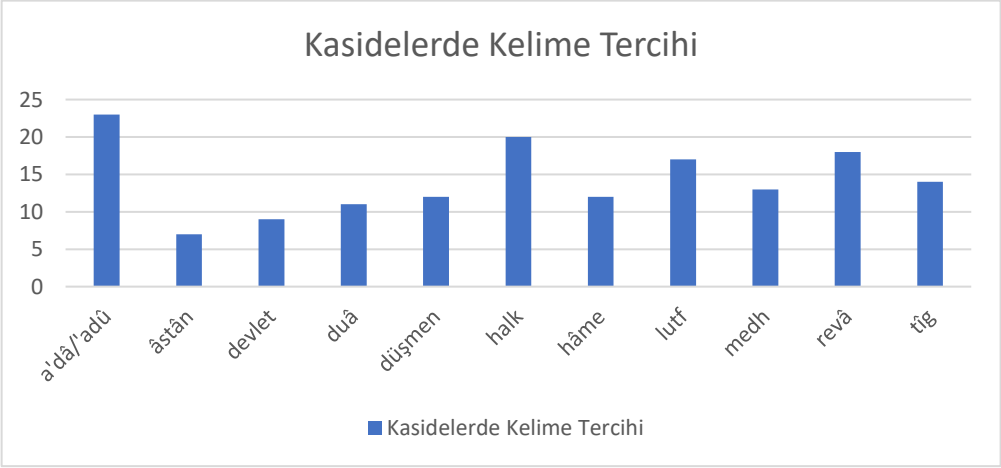
Azmî-zâde Hâletî'nin mesnevileri çoğunlukla tevhid, münâcât ve na't gibi dinî konulu türlerden oluştuğu için mesnevilerde "Hak, lutf, melek, nûr" gibi dinî kavramlar öne çıkmaktadır. Şair mesnevilerde ben zamiriyle "kul" u, "o veya şâh" kelimeleriyle de Hz. Peygamber'i kastetmektedir.

[173] Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi,* 15.

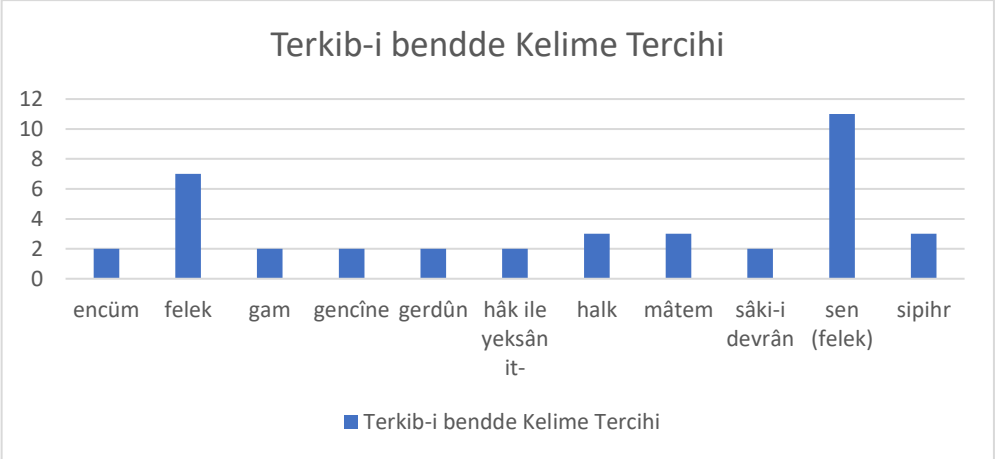
Şekil 3.1. Mesnevilerde Kelime Tercihi

Kasidelerde memduhun övgüsü ele alındığı için kullanılan kelimeler bu çerçevede şekillenir. "A'dâ veya 'adû" derken memduhun düşmanları, "âstân, lutf veya tîg" söz konusu olduğunda memduhun eşiği, lütfu ve kılıcı kastedilir. Şair memduhu Acem kahramanlarıyla mukayese ederken onları aciz duruma düşürür ve "revâ" sözcüğüne sık sık başvurur. Övülen kişi devlet erkânından bir kimse olacağı için "halk ve devlet" kelimelerinin sık kullanılması tabiidir.

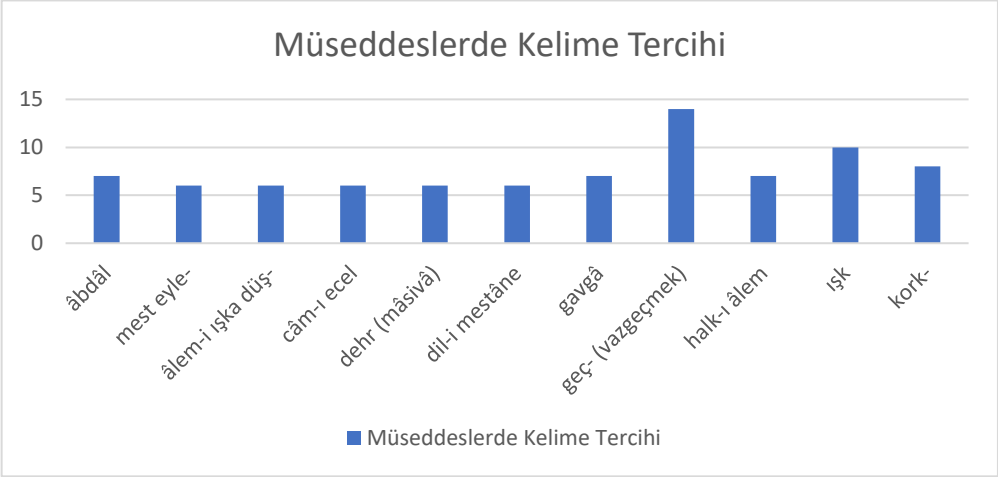
Şekil 3.2. Kasidelerde Kelime Tercihi

Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda yer alan tek terkib-i bend mersiye konuludur. "Ölüm" söz konusu olduğu için şair "felek, sipihr, gerdûn" gibi kelimelerle sık sık feleğe hitap ve sitem eder. Söz konusu kişinin ölümü dolayısıyla halkın mâtem ve gam içerisinde olduğu vurgusu yapılır.

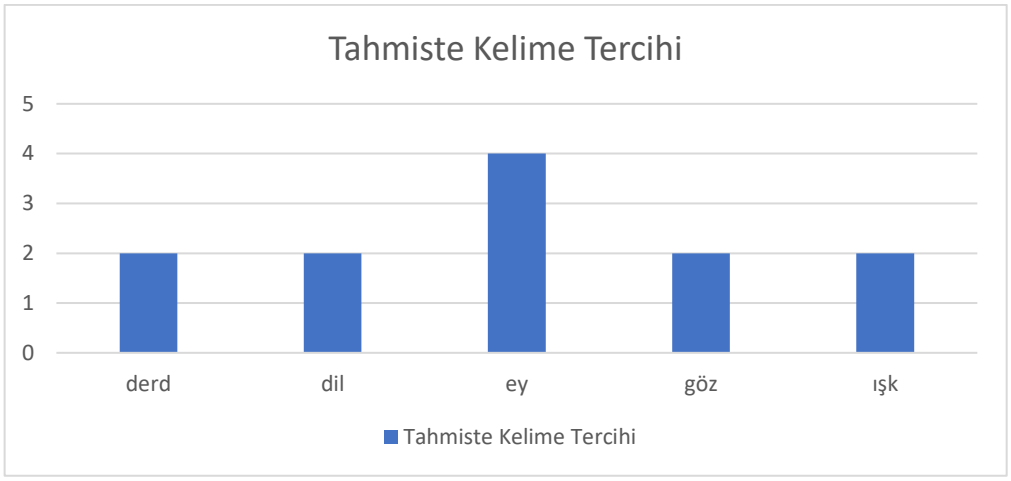
Şekil 3.3. Terkib-i bendde Kelime Tercihi

Azmî-zâde Hâletî müseddeslerinde derviş-meşrep bir edaya bürünür. Müseddeslerde kastedilen aşk ilahi aşk olup, şair mâsivâya ait her şeyden elini eteğini çekmiş durumdadır. Hâletî müseddeslerinde ilâhî cezbeye tutulan bir abdal konumundadır ve kelime kadrosunu bu yönde tercih etmiştir.

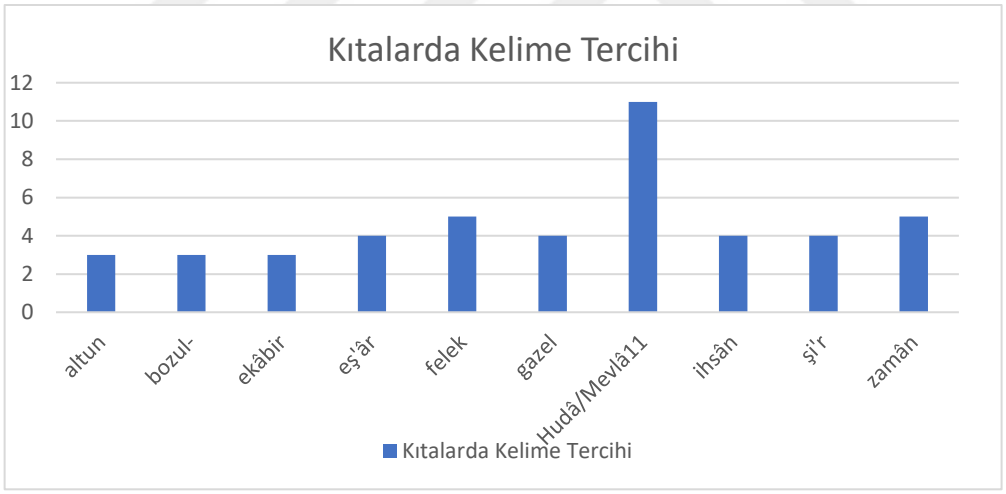
Şekil 3.4. Müseddeslerde Kelime Tercihi

Azmî-zâde Hâletî'nin tek tahmisi 16. yüzyıl şairi Ubeydî'nin gazeline yazdığı tahmistir. Tahmiste "derd, dil, ey, göz ve ışk" gibi klasik şiirde karşımıza çıkabilecek kelimeler öne çıkmaktadır.

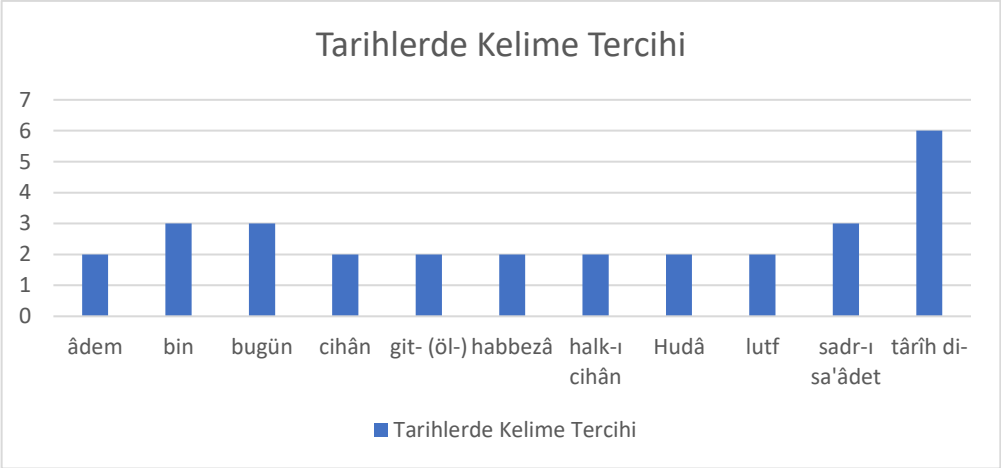
Şekil 3.5. Tahmiste Kelime Tercihi

Azmî-zâde Hâletî'nin kıtalarda en sık kullandığı kelimelere bakılarak onun kıtalarında yaşadığı dönemde meydana gelen toplumsal çözülme ve bozulmalar ile şiir ve şair üzerine fikirlerine yer verdiği söylenebilir.

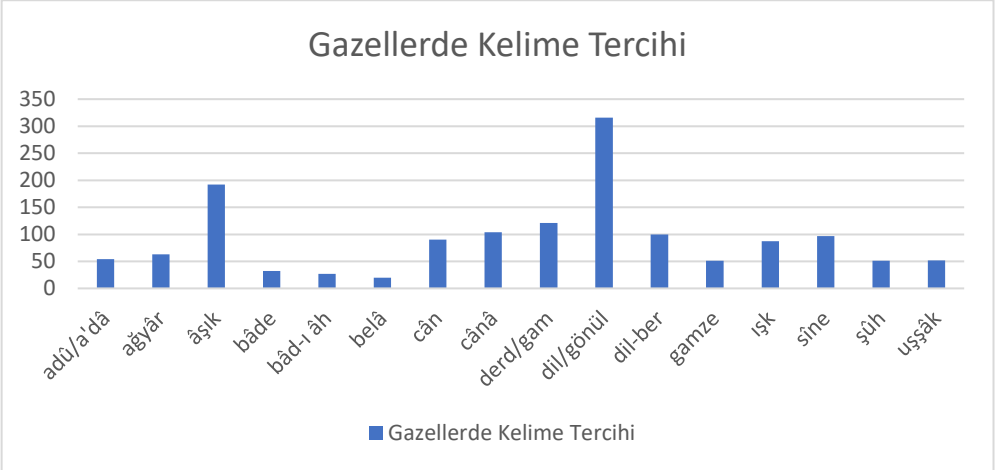
Şekil 3.6. Kıtalarda Kelime Tercihi

Ölüm, tayin gibi vesilerle yazılan tarih manzumelerinde "git- (ölmek), habbezâ (ne güzel!), târîh di- (tarih düşürmek), sadr-ı saâdet (sadrazamlık)" gibi belirli kelimelerin ağırlıkta olduğu görülmektedir.

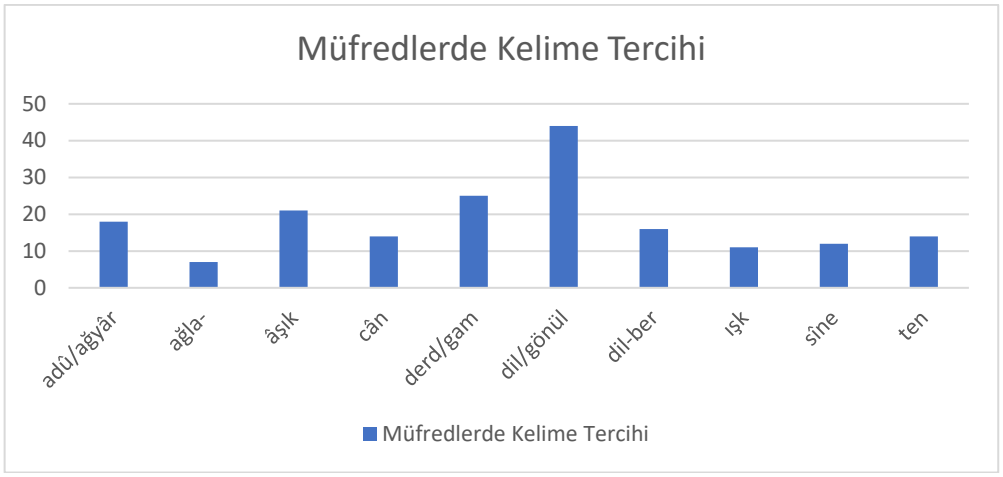
Şekil 3.7. Tarihlerde Kelime Tercihi

Azmî-zâde Hâletî'nin gazelleri âşık, maşuk ve rakip ekseninde geçen beşeri aşkı terennüm ettiği şiirleridir. Rakip (adû, ağyâr), sevgili ve sevgiliye ait kavramlar (dil-ber, şûh, gamze, cân, cânâ) ile aşkın neden olduğu üzüntüyü ifade eden "derd, gam, bâd-ı âh, belâ" gibi kelimeler Hâletî'nin gazellerinde en sık kullandığı kelimelerdir.

Şekil 3.8. Gazellerde Kelime Tercihi

Azmî-zâde Hâletî'nin müfredlerinde en sık kullandığı kelimelere bakıldığında gazellerinden farklı olmadığı görülecektir. Nitekim onun müfredleri tek beyitli gazelleri gibidir.

Şekil 3.9. Müfredlerde Kelime Tercihi

4. AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ DİVANI'NIN DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

4.1. Harf ve Kelime Oyunları

Divan şairleri Arap alfabesindeki harfleri çeşitli vesilelerle benzetme unsuru olarak kullanmışlar, bu harflerle çeşitli söz oyunları oluşturarak hünerlerini göstermeye çalışmışlardır.

Harf ve kelime oyunları, çeşitli açılardan bir şeye benzeyen harfleri birleştirerek anlamı o durumla ilgili bir kelime oluşturma şeklinde yapılabildiği gibi, beyit içerisinde bir sözcük gizleme yahut muamma yöntemlerinden bazılarını kullanarak kelimelere harf ekleme, çıkarma; kelimeleri bölme, birleştirme; kelimeyi ters çevirme; harfin kelimedeki yerine, harflerde kullanılan işaretlere gönderme yapma; harflerin sayı değerlerini kullanma gibi çeşitli yöntemlerle yapılabilmektedir. Divan şiirinde harf ve kelime oyunu deyince, sözle ilgili sanatlar olan akis, iade, muvaşşah, iştikak, tarsi ve reddü'l-acüz ale's-sadr gibi edebî sanatların haricindeki söz oyunları kastedilmektedir.[174] Azmî-zâde Hâletî harf ve kelime oyunlarını seven bir şairdir. Divan'ındaki harf ve kelime oyunlarının büyük kısmı cinas üzerine kuruludur. Cinas haricindeki harf ve kelime oyunları birkaç örnekle sınırlıdır.

Divan'daki tevhid mesnevisinde kâinatın "kün" yani "ol" emriyle meydana geldiğini dile getiren şair, kelimeyi oluşturan kâf ve nûn'u harfini vererek işaret ettiği "kün" kelimesini bulmayı okuyucuya bırakmaktadır:

Cem' idüp harf-i nûn ile kâfı

Kıldı mevcûd kâfdan kâfı(M.1/15)

Divan şiirinde sevgilinin boyu ile âşığın âhı ve sine yarasının elife, sevgilinin kaşlarının râ'ya dudağının mîm'e benzetilmesi gibi harfler ekseninde oluşmuş klişe teşbihler söz konusudur. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda da harfler ekseninde oluşan benzetmeler bulunmaktadır. Şair âşığın sine yarasını ve sevgilinin boyunu elife, sevgilinin kaşlarını ise râ'ya (G.438/2), (G.516/6), (G.677/1), (G.699/4), (G.701/2), (Mf.124), (Mf.264), (Mf.424) benzetmektedir:

[174] Hasan Kaya, "Divan Şiirinde Harf ve Kelime Oyunlarına Dair Bir Tasnif Denemesi," *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 48, (2014): 73-74.

Giceler kaddün anup subha degin cûş iderin

Elif-i sînemi hasretle der-âgûş iderin(G.604/1)

Senün râ kaşlarun şöyle hevâ'î kıldı dil tıflın

Müfîd olmaz eger algitseler Zünnûn'a irşâda (G.765/2)

Azmî-zâde Hâletî Divanı'ndaki harf ve söz oyunlarının büyük kısmı cinas ekseninde oluşmuş örneklerdir. Anlam bakımından farklı, yazılış ve telaffuz bakımından aynı veya benzer olan kelimelerin bir ifade içinde kullanılmasına cinas adı verilir. Eski belâgatçiler cinaslı kelimelerde seslerin cinsi, harflerin sayısı, harflerin heyeti ve harflerin sıralanışı olmak üzere dört çeşit uyumdan bahsederler. Dört bakımdan birbirine uyan kelimelerin oluşturduğu cinasa tam cinas, herhangi bakımdan uyumun bozulduğu cinaslara nâkıs cinas adı verilir. Tam cinaslı kelimeler basit ve mürekkep olarak ikiye ayrılırken nâkıs cinaslar da kendi içinde mükerrer, mütekarip, muharref, kalp, hattî ve darbî gibi alt gruplara ayrılmıştır.[175]

Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda hem tam hem de nâkıs cinasların kullanıldığı görülmektedir. Aşağıdaki beyitte "parça, dilim" anlamına gelen *şerha* kelimesi ile "açıklama, izah etme" anlamına gelen *şerh* sözcükleri nâkıs cinas oluşturmaktadır:

Eger her **şerha** 'arz-ı hâl-i yâra bir dehân olsa

Degüldür **şerhe** kâbil haşre dek derdüm firâvândur(G.242/3)

Cinaslı kelimelerden birinin öbürünün içerisinde bulunduğu *mükerrer cinaslar* ile cinaslı sözcüklerde bir harfi değişik cinas türü olan *mütekârib cinasların* bilhassa müfredlerde kullanıldığı görülüyor:

Gencîne **mârdan** gül ola **hârdan** cüdâ

Ol **yâr** hergiz olmaya **agyâr**dan cüdâ(Mf.1)

O yâra nisbet itmen kendüni ey serv müşkildür

Senün cây-ı karârun **gildür** ammâ kim anun **dildür**(Mf.72)

[175] Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebi Sanatlar* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2014), 252.

Yâr bakmaz ne kadar **derd** ile **zerd** olsa **tenüm**

Düşürür yire yüzüm berg-i hazân gibi **benüm**(Mf.326)

"Ay gibi güzel sevgili" anlamında kullanılan mâh sözcüğü ile "bir aylık zaman dilimi, aylar" anlamına gelen mâh kelimesi cinas oluşturmaktadır:

Karşumuzdan ider agyâr ile ol **mâh** güzer

Gelmez ammâ ki bizüm yanumuza **mâh** geçer(G.246/1)

Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda cinası oluşturan kelimeler bazen ikiden fazla olabilmektedir. Mesela aşağıdaki beyitte "alçak, zelil" anlamına gelen *nâ-kes*, "küçük düşmek" anlamına gelen bir tabir olan *kes düşmek*, "keskin bir şeyle parçalamak, doğramak" manasında kullanılan *kesmek* fiili cinas oluşturmaktadır:

Düşmen-i **nâ-kes** yanında dōstum **kes** düşmesin

Gerdenin 'âşık tutarsa tîgüne lutf eyle **kes**(G.345/2)

"Aksiliği, uğursuzluğu yenme"yi ifade etmek için kullanılan *şeytanının bacağını/ayağını kırmak* deyiminde geçen *ayag* sözcüğü ile "kadeh" anlamına gelen *ayag* sözcüğü bir arada kullanılarak cinas sanatı yapılmıştır:

Himmet it tâ kim sına şeytân **ayagı** dōstum

Kıl şikeste destüne sundukça düşmenler **ayag**(G.368/4)

Azmî-zâde Hâletî "hâl, durum, keyfiyet" anlamına gelen *hâlet* sözcüğü ile mahlası olan *Hâletî'*yi bir arada kullanarak cinas sanatı yapmaktadır:

Safâ var idi gâyet görürken rûy-ı dil-dârı

Gönül âyînesinde **Hâletî** şimdi o **hâlet** yok(G.383/5)

"Dayanmak, katlanmak, tahammül etmek" anlamında dert sözcüğü ile birlikte kullanılan *çekmek* fiili, "cezbetmek" anlamına gelen *çekmek* fiili ile bir arada kullanılarak cinas sanatı yapılmıştır:

Mey olmazsa **çekersin** derdi ey rind-i kadeh-peymâ

Çeken kûy-ı harâbâta ya âbundur yahûd hâkün(G.408/3)

Divan şiirinde cinas sanatının en yaygın örnekleri "gül" sözcüğü ile yapılmıştır. Bir çiçek türü olan *gül* ile "gülmek, keyifli vakit geçirmek" anlamına gelen *gülmek* fiili bir arada kullanılarak cinas sanatı yapılmıştır:

Subh-dem ey gonce-i nahl-i letâfet bâga gel

İdeyin ben nâle bülbüllerle sen **güllerle gül**(G.465/4)

Ahd kelimesi ile birlikte terkip oluşturarak "ahd ü peymân veya ahd ile peymân" şeklinde kullanılan "söz, yemin" anlamındaki *peymân* sözcüğü ile "kadeh" anlamına gelen *peymâne*nin bir arada kullanılması nâkıs cinas oluşturmuştur:

Tursun o gonce 'ahd ile **peymâna** gitmesün

Nûş itmeyince bir iki **peymâne** gitmesün(G.690/1)

Divan şiirinde bahsi geçen içeni ölümsüzlüğe ulaştırdığına inanılan âb-ı hayât/âb-ı hayvân[176], beyitlerde zaman zaman sevgilinin dudağı için benzetmelik olmuştur. Mecazen "akılsız ve idraksiz insan"anlamında hakaret sözcüğü olarak kullanılan *hayvân* kelimesi *âb-ı hayvân* ile bir arada kullanılarak cinas sanatı yapılmıştır.

Rakîbe Hâletî la'l-i lebin yâr emdürür dirler

Yazık ol âb-ı **hayvânı** virürse şöyle **hayvâna**(G.799/5)

"İnancını yitirmek" anlamında kullanılan *kalbi kararmak* deyiminde geçen *kararmak* fiili ile "yeryüzünün denizle örtülü olmayan bölümü, toprak" anlamına gelen *kara* sözcüğü aşağıdaki beyitte cinas oluşturmaktadır:

Zâhidün kalbi **kararmışdur** niçe sevdâ ile

Hâtır-ı 'âşık ne deryâdur görünmez **karası**(G.826/4)

Yine divan şiirinde yaygın bir cinas örneği olan *bârî* sözcüğünün aşağıdaki beyitte ilkinde "hiç olmazsa, en azından" ikincisinde ise "Allah, Tanrı" anlamında kullanıldığı görülmektedir:

Nahl-i murâdı olmadı dünyâda bâr-ver

Bârî cinânda ecrini **Bârî** ide hulûd(T.3/4)

[176] Ahmet Talat Onay, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü,* haz. Cemal Kurnaz. (Ankara: Berikan Yayıncılık, 2013), 23.

Arap harflerine göre cinaslı kelimelerde yazılışta yalnız nokta değişikliği olan cinaslara hattî cinas adı verilir. Azmî-zâde Hâletî, bir kıtasında "serâb" kelimesi ile bunun noktalı hâliyle yazılan "şarâb" kelimesi arasında bu tür bir cinas ilgisi kurmuştur:

O mümsik ki mâh-ı nev ile degişmez

Eger olsa destinde bir pâre ekmek

Şarâb anlama vasf-ı bezminde anun

Serâb üzre korsam eger nokta-i şek(Kt.55)

4.2. Eş ve Zıt Anlamlı Kelimeler

Bütün edebiyatlarda olduğu gibi Türk edebiyatında da eş, yakın veya zıt anlamlı kelimelere rastlamak mümkündür. Göktürk edebiyatından günümüz edebiyatına kadar Türk edebiyatının bütün dönemlerinde olduğu gibi divan edebiyatında da bu tür kavramlar söz konusudur.

Eş veya zıt anlamlı kelimeler ad, eylem, sıfat veya zarf gibi farklı sözcük türlerinden oluşabilmektedir. "Şümâr etmek-saymak" örneğinde olduğu gibi sözcüklerden biri Türkçe diğeri yabancı kökenli olabilir. İkilemeler bölümünde ele alınan bütün örnekler eş ve zıt anlamlı kelimelere örnek olabileceği gibi aşağıdaki alıntılar da *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda eş ve zıt anlamlı kelimelerin kullanımına örnek teşkil edebilir:

"Şümâr eylemek- saymak (Mf.153), râst- egri (K.3/31), münkesir- ufanık (Kt.60), esb-i emel- rahş-ı murâdât (Kt.97), ferâh- târ (G.132/7), nûr- zulmet (G.140/2), rahmet itmek- yüzine bakmak (G.144/4), şifâ- maraz (M.1/4), evvel- âhir (M.1/10), târ- beyza (M.1/17), pür-âb- pür-âteş (M2/10), nûr-ı mihr- şeb-i târ (M.5/25), kan- hûn (M.5/42), dünyâ- ukbâ (M.5/43), sâbit- pûyân (M.9/4), aglatmak- güldürmek (K.1/21), kızıl- sürh (K.1/25), nevrûz- şitâ (K.2/1), hançer- kılıç (K.2/3), tâze- ter (K.5/18), raks itmek- oynamak (K.6/2), ferah-bahş- rûh-efzâ (K.8/4), ummân- yemm (K.8/7), semend- esb (K.8/38), baht- tâli (K.14/41), lâyık- vechi var (K.15/11), dil-zebân (K.16/13), tıfl- pîr (G.285/2), zerre- a'zam (G.1/2), işret- mihnet (G.4/4), şeh-gedâ (G.11/5), gûş- kulak (G.12/6), agız- leb (G.14(2), tâc- külâh (G.16/2), gice-

gündüz (G.19/3), saklamak- pinhân eylemek (G.44/3), haste- tabîb (G.87/4), bâlâ- pest (G.94/5), mûy- hatt (G.135/4), kilid- kufl (G.135/6), şitâ- sayf (G.176/2), kaldurmak- indürmek (G.176/3), nehâr- şeb (G.292/4), hakîkat- mecâz (G.296/4), mihnet- gam (G.300/2), rûy- çihre (G.331/2), gitmek- gelmek (G.332/4), belâ-yı firkat- ümîd-i vasl (G.334/5), bî-gâne- âşnâ (G.336/2), hûn- kan (G.379/2), mezâr- kabir (G.381/5), çeşm- dîde (G.399/4), hatt- tahrîr (G.399/5), zillet- izzet (G.423/4), hâk- toprak (G.425/3), vüs'at- teng (G.426/5), serd- germ (G.442/2), şûr- nemek (G.446/6)".

Eş ve zıt anlamlı kelimeler şairin üslubuna güç ve akıcılık katmış, anlaşılması güç mazmun ve hayallerin kavranmasını kolaylaştırmıştır. Tasvirlerini pekiştirmiş, ifadeye anlam derinliği ve zenginlik kazandırmıştır. Azmî-zâde Hâletî tezat, iham ve leff ü neşr gibi sanatları seven bir şairdir. Aşağıdaki beyitlerde de görüleceği gibi şair eş ve zıt anlamlı kelimeleri bu edebî sanatların zeminine yerleştirmiştir:

Karşumuzdan ider agyâr ile ol *mâh güzer*

Gelmez ammâ ki bizüm yanumuza *ay geçer*(Mf.144)

Hümâ-yı 'izz ü devlet *şahs-ı nâ-dân*a salar sâye

Ümîd itme anı ey dil ki düşmez *merd-i dânâ*ya(Mf.485)

Şu kimseye görinür *rûy-ı devlet ü ikbâl*

Ki ana *lutf yüzi*n göstere o nîk-siyer(K.25/24)

Gerek kim *rûz u şeb* yâd idesin kalb-i şerîfünden

Du'ânı vird-i *subh u şâm* iden merd-i sühan-dânı(K.33/39)

*Rûz-ı vuslat*da *şeb-i firkat*de çeşmüm seyr iden

Didi kim deryâ-yı eşkünde 'ıyândur *cezr ü med*(G.126/2)

Yâri âgâh itmege ben nâ-tüvân-ı ‘ışkdan

Gitdi *âh-ı subh-demler nâle-i şeb-gîrler*(G.178/4)

Kaddüne *mâʾil olur ‘ârif-i bâlâ-himmet*

Sidre’ye *tâlib olur zâhid-i kûtâh-nazar*(G.191/5)

Bir seng-dil nigâra düşüpdür *gönül* yine

Mir‘ât-ı *hâtır*ında n’ola olsa inkisâr(G.278/2)

Zararın çekmeden *memât*umda

Anı *öldür* benüm *hayât*umda(M.2/34)

4.3. Somutlaştırmalar ve Alışılmamış Bağdaştırmalar

Şiir dilinde soyut kavramların somut kavramlarla ilişkilendirilmesi olarak tanımlanabilecek olan somutlaştırma, Türk şiir dilinde öteden beri var olagelmiş bir anlatım tekniğidir. Söz varlığı içindeki unsurları kabul edilebilir birimler hâlinde bir araya getirmeye bağdaştırma adı verilir. Anlam belirleyicileri, anlam ayırıcıları arasında uyum bulunmayan birleştirmelere ise alışılmamış bağdaştırma adı verilir.[177] Dilde kavramların daha somut ve daha canlı anlatılabilmesi için onların somut nesnelerle bağdaştırılarak tamlamalar oluşturması somutlaştırma olarak isimlendirilir.[178]

Somutlaştırma ve alışılmamış bağdaştırmalar pek çok araştırmacı tarafından özdeşleştirilen kavramlar olmuştur. Pek çok ortak noktası olan bu iki kavram arasında ince bir ayrım söz konusudur. Somutlaştırmalar genellikle ad aktarmaları, özellikle de somutlayıcı ad aktarmalarıyla yapılırken alışılmamış bağdaştırmalar genelde birbiri arasında anlaşılması güç bir ilişki olan iki zıt veya ilgisiz kavramın bir araya

[177] Aksan, *Her Yönüyle Dil*, 83-84.
[178] Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili* (Ankara: Engin Yayınevi, 1993), 139.

getirilmesi suretiyle oluşturulur.[179] Somutlaştırma ve alışılmamış bağdaştırmalar, şiir dilinin zenginliklerinden biridir, şairin muhayyile ve imgelem gücünün bir çeşit dışa vurumudur.[180]

17. yüzyıl Divan şiirinde Sebk-i Hindî üslûbunun etkisiyle şiir dilinde, somutlaştırmalar ve alışılmamamış bağdaştırmalar etkisini artırmıştır. Azmî-zâde Hâletî, doğrudan doğruya Sebk-i Hindî şairi olarak değerlendirilmese bile şiirlerinde somutlaştırma ve alışılmamış bağdaştırmalara yer verdiği için bu üslûptan etkilendiği söylenebilir. Gazellerinde "hüsn, mahabbet, aşk, kavuşma, ayrılık, ümit, emel ve üzüntü" şairin en çok somutlaştırdığı kavramlardandır. Hâletî'nin hemen hemen tüm gazellerinde bu somutlaştırma örnekleri bulunmakla birlikte bazı şiirlerinde bu tür örneklere hemen hemen tüm beyitlerde rastlanabilmektedir:

Her subh-gâh **mülk-i derûnum** haberlerin
Ol şâh-ı hüsne gönderürüm **peyk-i âhla**

'Âşıklarını **hışm semendine** çignedür
Kendün iderse nisbet eger gerd-i râhla

Şol **hırmen-i ümîd** ki bî-minnet olmaya
Yokdur yanumda farkı anun berg-i kâhla(G.808/2-4)

Aşağıdaki tamlamalar *Azmî-zâde Hâletî Dîvânı*'nda geçen somutlaştırma yoluyla kurulu bağdaştırmalardandır:

Debistân-ı hüner (G.1/7), cây-ı safâ (G.2/1), bûy-ı vefâ (G.2/1), seng-i cevr (G.3/5), tâb-ı melâmet (G.5/1), bâğ-ı ma'ânî (G.17/7), reh-i ışk (G.19/1), ser-menzil-i maksûd (G.21/4), hâk-i mezellet (G.44/2), bahr-i gam (G.55/6), nâvek-i âh (G.55/8), bâde-i ışk (G.59/1), hırmen-i cemâl (G.60/2), nakş-ı mâsivâ (G.60/4), tîg-i cevr (G.66/4), zalâm-ı gam (G.73/1), rıtl-ı gam (G.89/3), sâgar-ı şâdî (G.89/3), mülk-i hüsn

[179] İsrafil Babacan, *Klâsik Türk Şiirinin Son Baharı Sebk-i Hindî (Hint Üslûbu*) (Ankara: Akçağ Yayınları, 2012), 247.
[180] Şener Demirel, "17. Yüzıl Sebk-i Hindî Şairlerinden Nâ'ilî ve Fehîm'in Şiirlerinde Somutlaştırma ve Alışılmamış Bağdaştırmalar" *Sebk-i Hindi Sözde ve Anlamda Farklılaşma* içinde, ed. Hatice Aynur, Müjgan Çakır ve Hanife Koncu (İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2006), 34-88.

(G.94/1), câm-ı belâ (G.94/3), genc-i mahabbet (G.95/2), sâgar-ı işret (G.96/5), hân-ı mahabbet (G.98/5), ezhâr-ı mahabbet (G.101/3), şâh-ı hüsn (G.108/2), câm-ı leb (G.110/2), şem‘- ümmîd (G.111/2), mülk-i belâgat (G.112/5), şemşîr-i tab‘ (G.112/5), tîg-i hicr (G.113/1), ber-i murâd (G.155/4), nihâl-i emel (G. 155/4), metâ‘-ı vasl (G.155/5), tîg-i gamze (G.157/5), râh-ı gam (G.161/2), dürr-i ma‘nâ (G.166/1), gül-bün-i gül-zâr-ı vefâ (G.168/4), tîşe-i âh (G.215/4), hayme-i hüsn (G.218/3), tohm-ı mahabbet (G.230/1), hâr-ı mihnet (G.230/4), dâg-ı hasret (G.230/4), düzd-i ecel (G.234/4), bezm-i fenâ (G.283/4), şîşe-i gerdûn (G.291/1), kavâfil-i eltâf (G.292/4), bezm-i ezel (G.326/3), zencîr-i ışk (G.328/1), âb-ı vuslat (G.369/5), hâb-ı gaflet (G.374/1), tıfl-ı dil (G.374/4), bûy-ı vefâ (G.422/5), reng-i mahabbet (G.422/5), hân-ı cemâl (G.457/1), kûh-ı sabr (497/1), tîşe-i hasret (G.497/1), dâm-ı gam (G.497/3), güncişk-i cân (G.497/3), micmer-i himmet (G.603/6), dîde-i ümmîd (G.603/6), dûd-ı hasret (G.603/6), dûd-ı hasret (G.603/6), ebr-i rahmet (G.633/5), sahbâ-yı telh-i reşk (G.694/3), yem-i zehhâr-ı gam (G.695/3), bahr-i safâ (G.697/2), nat‘-ı cihân (G.697/6), seyl-âb-ı belâ (G.752/1), dâg-ı cefâ (G.811/5), kişt-zâr-ı ömr-i insân (G.813/2), şeh-bâz-ı himmet (G.814/7), metâ‘-ı vasl-ı yâr (G.815/3), felek peymânesi (G.828/6), debistân-ı gam (G.832/4), mülk-i nazm (G.847/5), nahl-i ümmîd (G.848/1), çemen-zâr-ı emel (G.848/1), semend-i nâz (G.888/4), mecmû‘a-i cûd (G.892/8).

Himaye beklentilerinin dile getirildiği kaside ve mesnevilerde ise “lutf, adl, kahr, himmet, cûd, ihsân” gibi hâmilikle alakalı soyut kavramların ağırlık kazandığı görülmektedir:

Hâme-i kudret (M.1/14), ebr-i lutf (M.1/22), dest-i adl (M.7/10), yem-i lutf (M.8/50), bâg-ı ümmîd (M.8/67), ser-çeşme-i ikbâl (M.8/105), per-i Sîmurg-ı kahr (M.9/17), tîr-i kahr (M.9/21), arûs-ı dehr (K.1/3), tılısm-ı genc-i nusret (K.1/22), mâh-ı burc-ı sa‘âdet (K.2/10), pertev-i ihsân (K.2/24), nesîm-i feth u zafer (K.3/2), menzil-i belâ (K.3/6), deryâ-yı gam (K.6/3), kef-i deryâ-nevâl (K.6/22), râh-ı mezellet (K.6/28), sarsar-ı kahr (K.7/18), ukde-i gam (K.8/1), keştî-i hayât-ı hasm-ı bed-kâr (K.9/2), fesân-ı seng-i kahr (K.9/21), sıyt-ı adl (K.10/11), hırmen-i lutf (K.11/10), keştî-i vücûd (K.11/23), dest-i kudret (K.11/36), şâh-bâz-ı heybet (K.12/18), pervâne-i fikr (K.12/36), dûd-ı şem‘-i hasret (K.13/5), çâh-ı gam (K.14/40), visâl-i Yûsuf-ı adl (K.16/1), dürr-i medh (K.16/31), gül-bün-i baht (K.18/32), sebze-i ümmîd (K.21/10), bârân-ı cûd (K.21/11), kûh-sâr-ı vakâr (K.22/12), cür‘a-i câm-ı safâ (K.23/10), dâmen-

i ihsân (K.25/21), gül-zâr-ı safâ (K.27/14, deryâ-ı yı kahr-ı bî-emân (K.32/31), nesîm-i himmet (K.33/14), der-i ümmîd (K.33/14), rişte-i ebr-i ‘atâ vü himmet (K.33/14), reşha-i lutf (K.35/34), ebr-i ‘atâ vü mekremet (K.35/34), mübtelâ-yı bend-i kahr (K.36/16), şâhid-i ‘adl (K.36/19), bezl-i kef-i cûd (K.37/4), kef-i lutf (K.38/19), güher-i kân-ı sa‘âdet (K.40/3), bâğ-ı medh (K.41/22).

Alışılmamış bağdaştırmalar genelde birbiri arasında anlaşılması güç bir ilişki olan iki zıt veya ilgisiz kavramın bir araya getirilmesi suretiyle oluşturulmaktaydı. Sebk-i Hindî şairlerinin sıklıkla kullandıkları paradoksal imajlar, aralarında karşıtlık ilgisi bulunan kavramları aynı ifadede bir araya getirerek yeni ve çelişkili bir kavram oluşturulması suretiyle oluşturulur.[181] Paradoksal imajlar yoluyla alışılmamış bağdaştırmalar kurmak Sebk-i Hindî şairlerinin anlatım tekniklerinden biridir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*’nda az sayıda da olsa bu tür örnekler bulunmaktadır:

Hadeng-i fikreti varurdı Nesr-i Tâ’ir’e dek

‘İkâb-ı himmetün itseydi şeh-perin ana per(K.25/33)

Der-be-der dîvâneyem **lutf u ‘itâb-ı yâr** ile

Bir ayagum bagdadur bir ayagum külhendedür(G.195/4)

Mûmyâ-yı tesliyet hergiz müfîd olmaz bize

Pîş-tâk-ı iltifât-ı yârdan üftâdeyüz(G.316/3)

Firâk-ı vasl-ı yâra Hâletî-veş kâ’ilem dirsin

Birin bilür birin ey hâtır-ı meyyâl bilmezsin(G.644/5)

Tasavvufi düşüncede gönlün insana ait en önemli unsur olması, divan şiirinde “parça-bütün” ilişkisi kurularak ad aktarması yoluyla “gönlün” hemen hemen her zaman “insan/âşık/kul” yerine kullanılmasına neden olmuştur. Bu durumun etkisiyle

[181] Cafer Mum, “Sebk-i Hindî’de Beyit Yapısı, Paradoksal İmajlar ve Çoklu Duyulama” *Sebk-i Hindi Sözde ve Anlamda Farklılaşma* içinde, ed. Hatice Aynur, Müjgan Çakır ve Hanife Koncu (İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2006), 130.

"gönül" zaman zaman kişileştirilerek çeşitli tamlamalara konu olmuştur. Aşağıdaki beyitler gönül kavramıyla kurulu alışılmamış bağdaştırmalara örnek teşkil edebilir:

Kelâm-ı sûz-nâk-i ehl-i 'ışka tut kulak zâhid

Eger kim var ise **gûş-ı dilünde** penbe-i gaflet(G.90/3)

Müşkîn-dem olur Hâletiyâ şâ'ir-i bî-dil

İrdükçe **meşâmm-ı diline** nefha-i himmet(G.95/1)

Eger olsa şikeste şîşesi gerdûn-ı gerdânun

Yine **pây-ı dilin** âzürde eyler derd-mendânun(G.403/1)

4.4. Argo ve Sövgü Sözleri

Argo her dilde, her ülkede görülen, toplum içinde bir kesimin farklı bir biçimde anlaşmayı sağlamak amacıyla oluşturduğu özel bir dildir.[182] Türkçede yazılı ilk örneklerine Kaşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lugâti't-Türk isimli sözlüğünde rastlanan[183] argo Fransızcada "hırsız ve dilenci dili" olarak ortaya çıkmış, Türkçede ise "lisân-ı erâzil" olarak tanımlanmıştır.[184]

Argo konusunda ilk kapsamlı ve ciddi çalışma Ferit Devellioğlu tarafından yapılmıştır. İstanbul ve çevresinden topladığı materyalle çalışmasını temellendiren Devellioğlu Türk argosunun niteliğini tanıklarıyla beraber ortaya koymuştur.[185]

Argo üzerine en kapsamlı çalışmayı yapan Aktunç, "alan argosu ve genel argo" kavramını önerir ve alan argosunu "suç dünyası (hırsız, dilenci), kapalı dünyalar (hapishane, denizcilik), azınlık dünyası (göçmenler, etnik gruplar), cinsel dünya, alışveriş dünyası ve spor dünyası olmak üzere altı grup şeklinde tasnif eder.[186]

[182] Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim* (Ankara: TDK Yayınları, 1998), 89.
[183] Hulki Aktunç, *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklarıyla)* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998), 11-16.
[184] Ferit Devellioğlu, *Türk Argosu İnceleme-Sözlük* (Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 1990), 22-39.
[185] Devellioğlu, *Türk Argosu*.
[186] Aktunç, *Türkçenin Büyük Argo*, 11.

Eserini on bölüm hâlinde tertip eden Ersoylu ise "bitki adları, hayvan adları, yansıma sesli kelimeler, argoda özel adlar" gibi konu başlıklarından yola çıkarak argo sözleri konularına göre tasnif etmiştir.[187]

Klasik Türk şiirinde argo konusu hala üzerine çok söz söylenmemiş bir konudur. Osmanlı Argosu üzerine bir sözlük hazırlayan Bingölçe, 17. yüzyılda Osmanlı argosunun altın çağını yaşadığını belirtir ve Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme*si ile Sâbit'i tanık olarak gösterir. Özellikle hiciv ve hezl alanında eserler veren Osmanlı şairlerinin argo konusunda büyük bir hazineye sahip olduklarını belirtir.[188] Argonun altın çağını yaşadığı 17. yüzyılda kaleme alınan *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda argo konusunda sınırlı örnek söz konusudur.

Argoda "hoşlanılmayan birinden ayrılmak, onu yalnız bırakmak"[189] anlamına gelen "satmak" tabiri *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda aşk pazarı kavramıyla birlikte hem temel hem argo anlamını işaret edecek şekilde kullanılmıştır:

'Aceb mi **satsa** ben üftâdesin ol dil-ber-i ra'nâ

Bu bâzâr-ı muhabbetdür düşer çok 'âşık-ı şeydâ(G.32/1)

Temel anlamı "asılı veya bağlı olduğu yerden aşağıya doğru sallanmak" olan sarkmak ifadesi argoda "bir kimseye duyduğu duygusal ya da cinsel ilgiyi sözle veya davranışla belli etmek, sarkıntılık etmek"[190] anlamına gelir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda bu ifade her iki anlama gelecek şekilde kullanılmıştır:

Sarkarsa 'adû çâh-ı zenahdânuna cânâ

Başın aşaga ide anun Hazret-i Mevlâ(G.37/1)

Aldırmamak, önemsememek[191] anlamına gelen "tınmamak" fiili *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda kullanılan argo ifadelerden biridir:

Haste-i 'ışk geçüp mîve-i vaslun özenür

Tınma ey şûh-ı cefâ-pîşe üzülsün agyâr(G.203/5)

[187] Halil Ersoylu, *Türk Argosu Üzerinde İncelemeler* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2004).
[188] Filiz Bingölçe, *Osmanlı Argosu Sözlüğü* (Ankara: Altüst Yayınları, 2011), 7-9.
[189] Aktunç, *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü*, 254.
[190] Aktunç, *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü*, 254.
[191] Bahattin Sezgin, *Yeni Argo Sözlüğü* (İstanbul: Cinius Yayınları, 2013), 238.

Farsçada içki, şarap anlamındaki dem sözcüğünden türeyen ve teklifsiz konuşmada içki içmek anlamına gelen "demlenmek" tabiri argo olarak değerlendirilebilecek ifadelerden biridir:

Feyz alur dâ'im hevâ-yı 'ışkdan âvâreler

Himmet-i pîr-i mugândan **demlenür** mey-hâreler(Mf.152)

Bir kimseyle bir konuda iddialaşmak anlamına gelen "pençeleşmek" tabiri *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda penc (beş) kelimesini de düşündürecek şekilde çok anlamlı bir şekilde kullanılmıştır:

Erbâb-ı hüner meyl ider eş'âruma hakkâ

Fehm itmek anun mertebesin hayli hünerdür

Her sâhib-i hamseyle n'ola **pençeleşürsem**

Anlar dahı ey Hâleti-i zâr beşerdür(Kt.33)

Argoda birden fazla anlamı olan baba ifadesi *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda "çok iyi, üstün nitelikli"[192] anlamıyla kullanılmıştır:

Isınup şerbeti anun sogudı aşları

Kanda gitdi ki bu sûrun **baba** ferrâşları(Mf.599)

Divan şiirinde rengi dolayısıyla sevgilinin yanağına benzetilen şeftali, zaman zaman argo anlamlarını düşündürecek şekilde de kullanılmaktadır. Argoda "kadın göğsü, meme, dişilik organı"[193] gibi anlamlara gelen şeftali aşağıdaki beyitlerde bu anlamlarını düşündürecek şekilde kullanılmıştır:

O nahl-i ter eger yıllar geçüp virmezse **şeftâlû**

Ne çâre mîve-i bâg-ı mürüvvet her zamân olmaz(G.321/2)

Dil bâg-ı hüsn-i dil-beri tenhâ bulursa ger

Bî-ihtiyâr bir iki **şeftâlusın** öper(Mf.148)

[192] Aktunç, *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü*, 50.
[193] Aktunç, *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü*, 267.

Bulup tenhâda **şeftâlûsın** almakdur benüm derdüm

Egilmez çâre yok ammâ nihâl-i nâz-perverdüm(G.312/2)

Argoda "erkeklik organı, bir kimseyi ilgilendiren, huylandıran nokta" anlamlarında kullanılan "giren çıkan" tabiri, *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda "sana giren çıkan ne (seni ne ilgilendirir)" şeklinde rakibe hitaben kullanılmıştır:

Bilsem ki ey rakîb sana ne girer çıkar

Alsun ko tîr-i cevr ile cânum o kaşı yâ(G.47/2)

Argo ile benzer şekilde kullanılan ve Ali Akar tarafından argonun bir alt alanı olarak sayılan sövgü sözleri, genellikle cinsel organların adları, cinselliğe ilişkin fiiller, cinsel tabu sayılan durumların tasviri, hakaret amaçlı kullanılan kelimeler (eşek, bunak, aptal, dinsiz) ile bunlarla ilgili deyim ve atasözlerini ifade eder.[194] Divan şiirinde rakibe yönelik kullanılan sövgü sözlerine *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda da rastlanır:

Elde olmayınca hakkâ ki rakîb-i seg-sıfat

Sayd olunmaz 'âşıka ol âhu-yı miskî-kabâ(G.25/4)

Kasidelerde memduhun düşmanına yönelik "kâfir, bî-dîn" gibi hakaret ifadeleri kullanan şair, bazı şiirlerinde şairliğinin kıymetini bilmeyenlere sövgü sözleri yöneltir:

Topundur düşmen-i bî-dîne dünyâda gazâ eyler

Kılıcın sen salarsın şimdi ancak Şâh-ı merdânun(K.7/6)

Oldı sühanum Hâletiyâ çeşme-i hayvân

Ammâ ki anun kadrini bilmez niçe har var(G.200/4)

4.5. Ünlemler

Türkçede "ses, yüksek ses" anlamına gelen "ün" kelimesinden türeyen[195] ünlem; sevinme, üzülme, kızma, korku, şaşkınlık gibi duyguları ifade eden, doğa seslerini

[194] Ali Akar, "Türk Sözlükbiliminde Tanımsız Bir Alan: Sövgü Sözleri," *Dil Araştırmaları* 14, (2014): 30.
[195] M. Kaya Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi* (Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi, 2009), 223.

aksettiren veya bir kimseyi çağırmak üzere kullanılan sözcüklere verilen isimdir.[196] Yaygın kanaate göre ünlemler anlamlarına göre çağırma ünlemleri ve duygu ifade eden ünlemler olmak üzere ikiye ayrılır. Ünlemler bir şairin duygu dünyasını ortaya koyan önemli sözcüklerdir. "Hey, ey, eyâ, a, be, eyvâh, of, sakın, aferin, yazık, güm güm" gibi sözcükler ünlemlere örnektir.

Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda "-â, ey, âferîn, yazık, vay, hey, meded, yâ, hayf kim, be, ve'y, be hey, el-ân, ışk olsun, püf, eyâ, tû, sakın, yazıklar bana, gel, gel ey, merhamet kıl, hâline gel, hemân, ne…, âh, n'eylerüm, deger (layık, yaraşır), hey meded, âh vâh, n'eylesün, meded meded, vâ hasretâ, hayf, vay, hey meded hey, habbezâ, bi-hamdi'llâh, ne var, sana ne, hey…hey, ya ne bu, yâ İlâhî, yâ Rab, elâ ey, olur mı, kanı, neler çekdüm neler, efsûs u derdâ, Hudâvendâ, sad âferîn, vallâhi billâhi, var yüri, sad şükr ki, âh ki, güm güm, mümkin midür" gibi kelimeler ve kelime grupları ünlemleri teşkil etmektedir.

Ünlemin Arapça karşılığının nidâ olduğu bilinmektedir. Divan şirinde sonuna eklendiği sözcüklere "ey" anlamı katarak nidâ sanatı ve dolayısıyla ünlemlerin temelini oluşturan "–â" sesi *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda da yaygın bir kullanım alanı bulmuştur. "Dilberâ, sâkiyâ, Hâletiyâ" örneklerinde görüleceği gibi şair sevgilisine, kendisine ve zaman zaman sakiye bu ünlemle seslenmektedir.

Aşağıdaki beyitler şairin ünlemleri kullanımına güzel birer örnektir:

Kimden ola âh u feryâdun diyü sordun bana

Âh senden dil-ber**â feryâd** senden dil-ber**â**(G.25/1)

Kılıç korsın dil-i erbâb-ı 'ışka gamzeden her dem

Ne îmânun **ne** rahmun var **be hey** kâfir **be hey** zâlim(G.536/5)

Her beyti "ey" ünlemi ile başlayan ve şiir boyunca şairin kendi gönlüne seslendiği aşağıdaki gazel, Azmî-zâde'nin ünlemleri kullanımına güzel bir örnek teşkil eder:

[196] Mehmet Hengirmen, *Türkçe Temel Dilbilgisi* (Ankara: Engin Yayınevi, 1998), 197.

Ey her zamânda külbe-i ahzân olan **gönül**

Ve'y dest-i cevr-i yâr ile vîrân olan **gönül**

Ey geldügince zahm-ı elem nâvek-i sitem

Çâk eyleyüp libâsını 'uryân olan **gönül**

Ey hûn-ı vuslata tolaşup seg gibi müdâm

Efgâr-ı seng-i cevr-i civânân olan **gönül**

Yanınca muttasıl sürünürsem 'aceb degül

Ey pây-bend-i kâkül-i cânân olan **gönül**

Düşdi gam-ı firâk ile şimdi belâlara

Ey Hâletî o vasl ile şâdân olan **gönül**(G.484)

Şiirlerde zaman zaman soru ifadelerinin ünlem görevi üstlendiği görülmektedir. "Ne var, sana ne, ta'n mı, kanı, neylesün, neyleyüm, nice, degül mi, mümkin midür" gibi kullanımlar buna örnek teşkil etmektedir. Mısra başlarının "kanı" ünlemi ile başladığı mersiyenin aşağıdaki beyti soru ifadesi şeklindeki ünleme örnek oluşturur.

Kanı o sünbül-i gül-pûş-ı 'anberîn-fâmı

Kanı o dürc-i le'âlî-i gevher-efşânı(K.42/21)

Yansıma sözcüklerle oluşturulan ünlemler Divan'da diğer ünlemlere göre sayıca daha azdır. "Güm güm, gulgul, püf" yansıma ünlemleri bu türdendir.

Bazı sözcükler aslında ünlem olmadıları halde ünlem görevi üstlenebilirler. İsimler seslenme veya hitap sırasında ünlem olarak kullanılan sözcüklerdendir. Mahlas beyitlerinde geçen Hâletî veya sevgiliye hitaben kullanılan "dostum" sözcüğü Divan'da ünlem görevi üstlenen adlara örnektir:

Nev-be-nev dâg ur dile nâ-geh ölürsem **dōstum**

Hûra bir gül iletün bâg-ı cihândan yâd-gâr(G.145/6)

Biribirinden cüdâ konmak ne mümkin **Hâletî**

‘Işk bir zencîrdür şîr-i jiyânıdur gönül(G.467/8)

Şiirlerde zaman zaman sıfatların ünlem görevinde kullanıldığı görülmektedir. Hâletî bilhassa gazel ve müfredlerinde rakibe hitap ederken “rû-siyeh”, “turş-rû”, “seg-sıfat”, “seg-i murdâr” gibi olumsuz sıfatları ünlem görevinde kullanıyor:

Çaldırur âhir metâ‘-ı vuslatın ol bâde-cû

Ekşidür zîrâ ki gâyetde **rakîb-i turş-rû**(Mf.443)

Anun ki **seg-sıfat** vatanı kûy-ı yârdür

İki cihân dahı ana gubet diyârıdur(Mf.76)

Azmî-zâde Hâletî Divanı’nda ünlemler; tevhid, münâcât gibi dinî konulu kasidelerde “Allâhım, yâ İlâhî, yâ Rab” şeklinde Tanrı’ya hitap, kasidelerde “ey, eyâ” ve takiben gelen çeşitli mitolojik benzetmelerle devlet büyüklerine sesleniş, mersiyelerde “âh vâh, kanı, meded” gibi ifadelerle feleğe yakarış, gazellerde ise şâirin gönlüne, mahlasına, sevgiliye, rakip ve sâkiye hitap maksatlarıyla kullanıldığı söylenebilir.

4.6. Edatlar ve Bağlaçlar

Yalnız başlarına anlamları olmayan ve çekime girmeyen edatlar ve bağlaçlar, bu özellikleri dolayısıyla dilbilgisi kitaplarında “görevli kelimeler” olarak adlandırılır. Bu özellikleriyle bu iki kelime grubu diğer kelime sınıflarından ayrı olarak düşünülmektedir.

4.6.1. Edatlar

Edatlar, tek başlarına anlamları olmayan, isim ve isim soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlara sıkı sıkıya bağlı bulunan, gramer bakımından bunlara hâkim olan sözcüklerdir. Sıfatlar, eklendikleri kelimeler ile cümlenin diğer kelimeleri arasından çeşitli anlam bağları kuran görevli sözcüklerdir. Edatlar eklendikleri kelime veya kelime gruplarıyla benzerlik, beraberlik, başkalık, miktar, sebep, vasıta, zaman, mekân, yön gösterme gibi anlam ilişkileri kurar.[197] Edatlar divan şairlerinin şiirlerinde çeşitli anlam ilişkileri kurmalarını sağlayan yardımcı kelime veya kelime gruplarıdır.

Tek başlarına anlamları olmayan ve kendilerinden önce veya sonra gelen sözcüklerle etkileşerek anlam bütünlüğü oluşturan edatlar, şairlerin sık sık kullandığı bir dil malzemesidir. Şairlerin edat ve bağlaçları kullanım sıklığı ve kullanım şekilleri onların üslubunu belirlemede önemli ipuçları verebilmektedir.

Kelimeler veya ifadeler arasında "araç-vasıta, sebep-sonuç, hâl-tarz" gibi anlam bağları kuran "ile" edatı, Azmî-zâde Hâletî'nin en fazla kullandığı edattır. Bu edat örnek beyitlerin ilkinde "sebep-sonuç", ikincisinde "eylemin yapılış şekli ve araç-vasıta" anlamı katmaktadır:

Dönse hilâle za'f **ile** cismüm 'aceb degül

Devrân beni düşürdi o meh-pâreden cüdâ(G.28/2)

Hışm **ile** bakma yazıkdur ben belâ-keş 'âşıka

Gamze-i berrân **ile** kesme ümîdüm dil-berâ(G.33/2)

Divan'da zaman zaman "ile" edatının arkaik şekli olan "birle" formuna da rastlanmaktadır. Aşağıdaki örnekte bu edat "-den dolayı, etkisiyle" anlamları vererek olgular arasında sebep-sonuç ilgisi kuruyor:

Şikest oldı seng-i cefâ **birle** âhir

Eger dürr-i ma'nâ eger dürc-i hâtır(G.166/1)

[197] Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi* (Ankara: TDK Yayınları, 2003), 1052.

Divan şiirinin benzetmeler üzerine kurulu olması divan şairlerinin benzetme ilgisi kuran edatları çok fazla kullanmalarına neden olmuştur. Benzetme edatlarının başında "gibi" edatı gelir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda da (479) kullanım bakımından en büyük paya sahiptir.

Eylerüm kendüm bilelden hidmet-i fenn-i cünûn

Anda hergiz görmedüm firkat **gibi** düşvâr bahs(G.103/3)

Ehl-i 'ışka rahm idüp ey şâh-ı iklîm-i cemâl

İtme nâz ü şîveni hüsnün **gibi** bî-i'tidâl(G.461/1)

"-Veş"" edatı eklendiği sözcüklere "gibi" anlamı katan edatlardandır. "-Veş" edatı Divan'da 124 defa kullanılmış olup "gibi" edatından sonra en fazla kullanılan edat olmuştur. *"bâd-ı hazân-veş (G.42/7), şem-veş (G.53/6), huffâş-veş (G.99/4), âbdâl-veş (G.126/3), Hâletî-veş (G.178/5), hûrî-veş (G.218/4), gonce-veş (G.249/3), şemşîr-veş (G.267/8), âyine-veş (G.276/3), Mesîhâ-veş (G.279/4), pervâne-veş (G.299/1), külhen-i hammâm-veş (G.304/4), Kûhken-veş (G.313/1), ebr-veş (G.349/1), meh-veş (G.350/1), şîr ü şekker-veş (G.357/3)* "-veş" edatı ile kurulan yapılardan birkaçıdır.

Divan'da 46 kullanımı ile "gibi" ve "-veş" edatlarından sonra en çok kullanılan edat "-vâr" edatıdır. Yaygın kullanımı benzerlik ilgisi üzerine olan bu edat, "ümîd-vâr" gibi bazı örneklerde nadiren sahiplik, mülkiyet bildirir.

"Sebük-vâr (G.69/5), gûş-vâr (G.115/2), lâle-vâr (G.133/5), pervâne-vâr (G.145/4), sâye-vâr (G.147/1), Kays-vâr (G.147/1), nergis-vâr (G.203/1), zerre-vâr (G.615/3), şütür-vâr (G.742/5), şâh-vâr (G.853/3), ümmîd-vâr (G.773/1), câriye-vâr (Mf.165), zerre-vâr (Mf.174), âftâb-vâr (Mf.175)" "-vâr" edatının Divan'da kullanıldığı örneklerdendir.

"Gibi" edatı ile aynı anlamda olan ve benzerlik ilgisi kurmaya yarayan "-âsâ" edatı Divan'da yaygın kullanılan (40) Farsça edatlardandır. Edatın "-sâ" formu Divan'da dokuz örnekle sınırlıdır. "-Sâ" edatının bilhassa "felek, müşk ve anber" sözcükleriyle birlikte kullanıldığı görülmektedir:

Beni âhir bu tâli‘ gül-şen-i maksûda irgürmez

Nesîm-**âsâ** eger kim niçe yıl pûyân-ı ‘ışk olsam(G.520/6)

Varurken ol felek-**sâ** bâr-gâha

Sürerken rûyumı ol hâk-i râha(M.9/78)

Benzer örnekler için “*âb-ı revân-âsâ (G.7/5), hatt-ı müşk-âsâ (G.8/1), fânûs-ı hayâl-âsâ (G.20/1), câm-ı şarâb-âsâ (G.44/1), kebâb-âsâ (G.44/4), bülbül-âsâ (G.140/5), zerre-âsâ (G. 163/7), gubâr-âsâ (G.403/2), nesîm-âsâ (G.520/6), gird-bâd-âsâ (G.527/4), nergis-âsâ (G.535/1), âb-ı serây-ı husrevân-âsâ (G.830/4), zerre-âsâ (G.870/4), Yûsuf-âsâ (Mf.361), cennet-âsâ (T.6/3)”* beyitlerine bakılabilir.

“Çü”, “hem-çü”, “hem-çün”, “-sıfat”, “mânend-”, “-misâl” ve “-rütbe” Divan’da benzerlik ilgisi kuran diğer edatlardır. Bu edatların kullanımı şöyle örneklendirilebilir:

Mu‘attar eyledi bûy-ı bahâr dünyâyı

Çemende güller olupdur **çü** tabla-i ‘attâr(G.212/2)

Zîr-i pây-ı mevkib-i hayretde kaldum **hem-çü** mûr

Taht-gâh-ı sîneme hükm itdi bir sâhib-zuhûr(G.164/1)

Sarsar-ı endûh-ı gam virmezden evvel ıztırâb

Hayme-i ümmîdi kaldurmak gerek **hem-çün** habâb(G.51/1)

‘Aceb mi şâne-**sıfat** olsa cismümüz sad-çâk

Cihânda çekdügümüz zülf-i yârdandur hep(G.85/4)

Gözlerüm ardıncadur **mânend**-i sayyad-ı harîs

Her ne yana ‘azm iderse ol tezerv-i hoş-hırâm(G.495/2)

Fikr-i zülf ü gam-ı hattunla olup şîfte-hâl

Başumı kaşımaga degmez elüm şâne-**misâl**(Mf.300)

Ya‘ni bezm-i Âsaf-ı şâh-ı Süleymân-**rütbe** kim

Oldı rahş-ı bahtına hınk-i sa‘âdet hem-‘inân(K.39/15)

“-Çün” ve “içün” edatları ifadeler arasında sebep-sonuç veya amaç-sonuç ilişkisi kuran edatlardır.

Ey meh-i burc-ı letâfet cüst ü cû **içün** seni

Her şu‘â‘ın gönderür hurşîd-i enver bir yana(G.39/3)

Yâra uruldugum**çün** idenler bana ‘itâb

Kılmaz mı ola kaşı kemânın görüp hicâb(G.74/1)

İki şey veya durumun mukayesesi “-e göre”, “kadar”, “denlü” gibi derece bildiren edatlarla yapılır. Bu edatlar bir şeyin, kıyaslandığı diğer bir şey ölçüsünde, derecesinde veya büyüklüğünde olduğunu anlatır. Mukayese edatlarını Divan’dan şu şekilde örneklendirebiliriz:

Baksa dünyâya bu fasla irişen halka **göre**

Zemherîr içre sanur kendüyi ehl-i nîrân(K.14/5)

N’ola dünyâlar **kadar** hazz itse meyden Hâletî

Günbed-i eflâkden virür nişân her bir habâb(G.67/5)

Te’sîr iderdi sûz-ı dil kalbi ne **denlü** saht ise

Sîne-be-sîne olsa ger geh geh benümle ol nigâr(G.199/4)

“-E dek”, “-e değin” ve “-den beri” edatları bir durumun veya olayın başlangıç veya sona erme zamanını ifade eden edatlardır. Bu edatlar Divan’da şu şekilde kullanılmıştır:

Gitdi dilden zevk ü şâdî kalmadı sabr u karâr

Hâne-i tenhâya **dek** gelsün o şûh u şîve-kâr(G.202/1)

Yıldız sayar sabâha **degin** ‘âşıkun gözi

Rûz-ı hisâbdur şeb-i hicrün senün hemân(G.679/4)

Hâl-i rûy-ı yâr-veş bir dâne-i merdüm-firîb

Gelmemişdür ‘âleme tâ devr-i Âdem’**den beri**(G.818/2)

“İllâ”, “-den gayrı”, “-den başka”, “-den özge” edatları istisna bildiren edatlardır. Bunlardan Divan’da en yaygın kullanılan Arapça kökenli “illâ” edatıdır:

Gönlümi bir şâha tapşurdum ki tîg-i cevrine

Viremez hergiz cilâ **illâ** ki hûn-ı bî-günâh(G.704/1)

Bir kapu bilmem kapun**dan gayrı** lutf it kim felek

Kılmasun bu şeş-der-i ‘âlemde zâr u der-beder(K.31/22)

‘Arak-nâk olsa dil-ber bâdeden geldükçe germiyyet

Bulur erbâb-ı meclis ol ‘arak**dan başka** keyfiyyet(G.90/1)

Cihânda firkat-i dil-ber**den özge** bir belâ olmaz

Ölümdür ‘âşıka anunçün ana hiç devâ olmaz(G.327/1)

Divan’da 46 defa kullanılan “çak” edatı, Azmî-zâde Hâletî’nin üslubunu ortaya koyan edatlardan biridir. Sözlüklerde “tâ, tam, tamam” gibi anlamları verilen bu edat Divan’da “çak böyle” (G.396/1; G.549/2), “çak bu kadar” (G.186/2; G.276/5; G.471/3) şeklinde söz grubu hâlinde veya tek başına kullanılabildiği görülmektedir. Bu örneklerdeki söz gruplarının “tam bu kadar, tam olarak böyle” anlamına geldiği ve “çak” edatının vurguyu artırma amacıyla kullanıldığı görülmektedir. “Çak” edatının

tek başına kullanıldığı durumlarda ise "-e kadar, -e değin" ve "tam, tam olarak" anlamlarına geldiği görülmektedir:

Figânından elem çekse eger bir haste-i 'ışkun

Çak âvâzı işidilmez olunca nâ-tüvân eyler(G.184/2)

Geldi dıraht-ı huşke nemâ **çak** zamânıdur

Hâr-ı hamûlem eylese gül-hîz-i iştihâr(G.292/14)

Şairlerin bir olayın, bir durumun gayet tabii olduğunu vurgulamak üzere kullandıkları "tan mı" ve "aceb mi" kalıp ifadeleri "Şaşılır mı, tuhaf mı?" anlamlarına gelir. Azmî-zâde Hâletî bu ifadeleri genellikle bir olayın farklı bir nedene bağlandığı hüsn-i talil sanatı ile birlikte kullanmıştır. Divan'da 23 defa kullanılan "tan mı" ifadesi ve 135 defa kullanılan "aceb mi" kalıbı şu şekilde örneklendirilebilir:

Gitmese gözden hayâlün **tan mıdur** müjgânlarum

Her tarafdan reh-güzârın baglamışdur hâr ile(G.749/4)

Hâk-i râhından yüzüm dâ'im gubâr-âlûdedür

Bilmese **tan mı** görünce ol perî-sîma beni(G.874/3)

Cây itdi künc-i sînede gencîne-i gamun

Olsa **'aceb mi** 'ışkun ile gönlümüz ganî(G.876/2)

Kaldurup şâhid-i gül-bergi alur yanına bâd

Muttasıl murg-ı çemen kılsa **'aceb mi** feryâd(G.119/1)

4.6.2. Bağlaçlar

Bağlaçlar da edatlar gibi tek başlarına anlamlı olmayan, görevli gramer öğelerindendir. Bağlaçlar kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri birbirine

bağlamakla görevli sözcüklerdir. Bağlanan öğeler biçim ve anlam bakımından birbirleriyle ilişkili olduklarından bağlaçlar, yüklendikleri farklı işlevlerle söze birtakım anlam ve anlatım incelikleri katar, bağladıkları öğeleri anlam ve anlatım bakımından zenginleştirirler.[198] "Ki, kim, u/ü/vü, de/da, dahi, bile, ise, gâh/geh…gâh/geh, gâh/geh…gehî/gâhî, ger, eger, meger, gûyâ, velî, tek, ne…ne, bir…bir, kimi…kimi, ne…ne, biri…birisi, ya…ya, hem…hem, gerek…gerek, ister…ister, hakkâ, var ise, bârî, ammâ, gerçi, anunçün, anuniçün, şâyed, san, farzâ, egerçi, tutalum kim, fi'l-mesel, galiba, âkıbet, âhir, âhir-i kâr, her bâr, belki, bir ihtimal, fi'l-cümle, el-hâsıl, pes" *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nın söz varlığına katkıda bulunan bağlaçlardır.

Türkçede bağlaç dendiğinde akla ilk olarak "de/da" ile "ki" bağlacı gelir. Divan şiirinde de en çok kullanılan bağlaçlar bunlardır. "De/da" bağlacı dahi, bile anlamında ifadeyi pekiştirmek için kullanılır:

Gelmedi gelmez de şeydâlıkda bir mislüm benüm

Kopmazdı kopmaz da ra'nâlıkda bir hem-tâ sana(G.39/4)

"Ki" veya "kim" bağlacı ise Türk diline Farsçadan geçmiş olup divan şiirinde genellikle kendisinden sonra gelecek açıklayıcı ifadeyi bağlamak üzere kullanılır. Bilhassa kasidelerde övülen kişinin vasıfları sayılırken önce ismi zikredilerek ardından ki veya kim bağlacıyla tavsif edici ifadeler kullanılır:

Cem-i Cemşîd-meniş Hazret-i Hân Ahmed kim

Tâb-ı kahrıyla anun teb-zededür şîr-i jiyân(K.14/22)

"De/da" ve "ki/kim" bağlaçlarından sonra Divan'da en çok "u/ü/vü, ile gerek…gerek, hem…hem, ne…ne" gibi sıralama bağlaçları kullanılmıştır. Bunlar art arda gelen eşdeğer veya eşgörevde kelime veya kelime gruplarını birbirine bağlayan bağlaçlardır. Divan'daki sıralama bağlaçları şu beyitlerle tanıklanabilir:

'Aks-i ebrû **vü** hayâl-i müjeler cân **u** dilüm

Eyledi yeke-süvâr-ı gama kîş **ü** kurbân(G.567/4)

[198] Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri*, 1094.

Bir şûh-ı cihânsın gam-ı ‘ışkunla felekde

Mihr **ile** hilâl olsa ne var dest ü girîbân(G.569/)

Gül-i hüsnünün reng ü bûyına şeydâ

Gerek ehl-i sûret **gerek** ehl-i ma‘nâ(Mf.3)

Hem şerâr-ı nâr-ı dil var bende **hem** hûn-ı sirişk

Geh su‘ûd geh hübût eyler gamında ahterüm(G.524/5)

Görmez oldum ol meh-i tâbân ü mihr-i rûşenüm

Ne günüm gündür **ne** gicem gicedür gamdan benüm(G.540/1)

Şol gubâr-ı reh-i cânân ki sabâ ile gelür

Kimi kuhl-ı basarumdur **kimi** ‘ıtr-ı kefenüm(G.539/3)

Cümledeki iki öğe arasında çeşitli yönlerden seçenekli bir bağlama işlevi yüklenen bağlaçlara nöbetleşme bağlaçları adı verilir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*’nda “biri…birisi, bir…bir, kimisi…kimi, gâh/geh…gâh/geh, gâh/geh…gâhî/gehî” gibi tekrarlı bağlaçlar nöbetleşme bağlaçları olarak örneklendirilebilir:

Dahı bezm-i ezelden mestdür her ‘âşık u ma‘şûk

Biri mest-i mahabbetdür **birisi** mest-i istignâ(G.32/2)

Gönlüm aldun çünki bir de cism-i sad-çâküm götür

Dōstum **bir** elde âyîne **bir** elde şâne tut(G.100/3)

Dâg-ı nev ü kühenlerümüz bâg-ı sînede

Güllerdür oldı **kimisi** sürh ü **kimi** sefîd(G.120/4)

Gâh oynayup semend ile **gâh** at koparsa ger

Cânum yirinden oynar ödüm yüregüm kopar(G.132/2)

Cümlenin iki ögesini karşılaştırma, denkleştirme, oranlama, seçme ve yeğleme gibi işlevlerle birbirine bağlayan bağlaçlara denkleştirme-karşılaştırma-seçme bağlaçları adı verilir. Bu bağlaçlardan *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda "ya, ya…ya, ya…yâhûd"un örnekleri görülmektedir:

Ol yâr içün ey dil dime hûrî **ya** melekdür

Ne geldi anun gibi güzel ne gelecekdür(G.255/1)

Ya ol bana gelürdi **ya** ben ana varmag olurdı

Eger cem‘ olmasaydı za‘f-ı tâli‘ za‘f-ı bîmârî(G.814/6)

Ya sümûm-ı gam yakar **yâhûd** gelür seyl-i fenâ

Kişt-zâr-ı ‘ömr-i insânun çog olur âfeti(G.813/2)

Cümlede birbiriyle ilişkili iki ögeden birini ötekine anlamca güçlendirerek bağlayan bağlaçlar pekiştirme bağlaçları grubuna girer. Divan'da geçen "da/de, dahı, bile, ise, ya" bağlaçları pekiştirme bağlaçlarındandır:

Zannum budur âhû-yı Hoten düşde **de** görmez

Ol çeşm-i siyeh-kârdaki tarz-ı nigâhı(G.841/1)

Ey Hâletî dahı anılur Husrev ü Kemâl

Biz **dahı** belki anılavuz bir zamân ola(G.34/5)

N'ola dil gitdükde yâra cân **bile** olsa revân

Biribirinden kalur mı ol iki dîvâneler(G.180/2)

Bir pâre tur disem o peri turmayup gider

Hâlüm harâb cânum **ise** eylemez karâr(G.217/2)

Gelüp sen ey sabâ kûy-ı nigâra hâk-rûb olma

Niçündür **ya** mahabbet ehlinün cârûb-ı müjgânı(G.833/3)

Yukarıda sayılan bağlaçlar mısralardaki görevdeş kelimeleri ve kelime gruplarını birbirine bağlayan bağlaçlardır. Bunlar haricinde cümle bağlayıcısı niteliğinde olan bağlaçlar vardır. Bu bağlaçlar cümlelerde açıklama, sonuç, üsteleme, sebep, zıtlık bildirme gibi çeşitli görevler üstlenirler.[199] *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda "meger, gûyâ ki, san (sanki), farzâ, tutalum kim, fi'l-mesel, galiba, belki, bir ihtimal, şâyed, fi'l-cümle, el-hâsıl, pes (öyleyse), âkıbet, âhir, âhir-i kâr, egerçi, gerçi, eger, tek (yeter ki), hakkâ, bârî, var ise, ammâ" bağlaçları bu tür bağlaçlardandır. Cümle bağlayıcısı niteliğindeki bağlaçlara şu beyitler örnek gösterilebilir:

Sen tururken kim gelür yanunda dil-berlik satar

Hâce-i bâzâr-ı hüsn olmış **tutalum** bî-hisâb(G.69/3)

Şîşe-i dil seng-i cevrünle sınursa râzıyuz

Tek cihânda itme şâhum 'ahd ü peymânun şikest(G.94/2)

Degül hatt midâd ile âlûde oldı

Meger mühr imiş hâtem-i la'l-i dil-ber(G.161/5)

Cümle bağlayıcısı niteliğinde olan bağlaçlardan "var ise" bağlacı, "herhalde, galiba" gibi anlamlara gelir ve ihtimal bildirir. *Azmî-zâde'nin Divanı*'nda bu bağlacı sık kullanması son derece dikkat çekicidir:

Gelmedi yanuma hergiz o tabîb-i dil ü cân

Var ise haste gönül kâbil-i tîmâr degül(G.471/2)

[199] Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri*, 1121-1136.

4.7. İkilemeler

Anlatımı etkili ve güzel kılmak için aralarında fonetik benzerlik bulunan eş, yakın ve zıt anlamlı sözcüklerin yan yana kullanılmasına ikileme adı verilir.[200] İkilemeler, Türkçenin söz varlığı ve anlatım unsurlarının yapı taşlarından biridir. Göktürk ve Uygur metinlerinden günümüz Türkçesine kadar Türk dilinin bütün evreleri ve lehçelerinde ikilemeler, varlığını sürdürmüştür. Hatipoğlu'nun da belirttiği gibi ikilemeler Türkçenin zenginliğidir, yaratma gücüdür.[201] İkilemeler tıpkı kafiye ve redif gibi şiirde ses ve anlamı en güzel şekilde bir araya gertiren unsurlardan biridir.

İkilemeler ses benzerliği temeli üzerine kurulur. Bu benzerlik genellikle son seste olmakla birlikte ön seste de olabilir. "Cümbür cemaat, çul çaput, çerden çöpten, çekip çevirmek, bağ bahçe, bet beniz, kış kıyamet, döl döş, düğün dernek, kız kızan, kol kanal, kör kütük, sağ salim, selam sabah, soy sop, sürü sepet, kul kurban, yarım yamalak, yalan yanlış, yamru yumru, zar zor, saçma sapan, toz toprak" örneklerinde ön seste benzerlik bulunurken "kırık dökük, yırtık pırtık, eciş bücüş, az buz, tuz buz, süklüm püklüm, selam kelam, haşır neşir, hesap kitap, yaza boza. dur otur, durmuş oturmuş, giyim kuşam, dirlik düzenlik, aç bî-ilaç, halim selim akça pakça, ayrı gayrı" örneklerinde ise son seste benzerlik olduğu görülür.[202]

İkilemeleri oluşturan sözcüklerin uzun yıllar yan yana kullanılması ikilemelerin kalıplaşmış bir yapı arz etmelerine neden olmuştur. İkilemeyi oluşturan sözcükler arasındaki kalıplaşma, bu sözcüklerin tek başlarına kullanılmalarına yahut birbirleriyle yer değiştirmelerine engel teşkil edecek düzeydedir. İkilemeyi oluşturan sözcüklerin birinin anlamlı diğerinin anlamsız olduğu "tek tük, eski püskü, çoluk çocuk, eğri büğrü, yamru yumru, yırtık pırtık" gibi örneklerde söcüklerin tek başlarına kullanılmaları dilde zorlamaya neden olurken "didik didik, buram buram, tıklım tıklım, allak bullak, karman çorman, mırın kırın, zırıl zırıl, gürül gürül, fokur fokur, tiril tiril" gibi örneklerde sözcüklerin tek başlarına kullanılmaları imkânsızdır.[203] *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda eş, yakın ve zıt anlamlı sözcüklerden oluşan ikilemeler aşağıda tablo hâlinde gösterilmiştir:

[200] Mehmet Hengirmen, *Türkçe Dilbilgisi* (Ankara: Engin Yayınevi, 2007), 400.
[201] Vecihe Hatipoğlu, *Türk Dilinde İkileme* (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1981), 9.
[202] Hatipoğlu, *Türk Dilinde İkileme*, 13-14.
[203] Hatipoğlu, *Türk Dilinde İkileme*, 15.

Dil	AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ DİVANI'NDA İKİLEMELER			
TÜRKÇE	aglayu aglayu	ayak ayak	baş başa	başdan başa
	başıyla ayağıyla	beş beş	bir bir	birer birer
	bir iki	dinleni dinleni	direk direk	döğe döğe
	döke saça	dönüp saça	dönüp dönüp	gelmedi gelmez
	gice gündüz	gice vü gündüz	girer çıkar	göre göre
	güm güm	günden güne	içini taşını	kanlu kanlu
	kan üzre kan	kat kat	kendü kendüyle	kol kol (olmak)
	kopmadı kopmaz	niçe niçe	ölçer döker	öldi dirildi
	ölüm-üzre-ölüm	süre süre	tolduru tolduru	vara vara
	varı varı	yalvara yalvara	yalvarı yalvarı	yana yana
	yara yara	yaşda kurıda	yaz u kış	yir yir
	yiyüp içmek	par par		
ARAPÇA	'adl ü ihsân	'afv u taksîr	'akl u fikr	'akl u 'ışk
	a'lâ vü ednâ	'atâ vü himmet	'atâ vü mekremet	bahr ü ber
	bedr ü hilâl	belâ vü mihnet	ber ü bahr	cefâ vü cevr
	cenûb u şimâl	cevr ü cefâ	cezr ü med	cûd u 'atâ
	cûd u ihsân	dâr u diyâr	devlet ü sa'âdet	dîn ü îmân
	dûn u denî	dünyâ vü mâfîhâ	dünyâ vü 'ukbâ	emn ü emân
	evvel ü âhir	fakr u fenâ	fazl u ihsân	fazl u kerem
	fazl u ma'rifet	feth ü zafer	firkat ü vuslat	gam u gussa
	gam u mihnet	gunc ü delâl	gussa vü âlâm	halka-der-halka
	halka halka	hâs u 'âm	havf u recâ	hayrân u medhûş
	hilâl ü necm	hilm ü fazl	hilm ü vakâr	himmet ü ihsân
	hüsn ü cemâl	hüsn ü melâhat	'ışk u cünûn	'ışk u mahabbet
	'ıyş u 'işret	'ıyş u safâ	ibtidâ vü gâyet	ihsân u cûd
	'ilm ü ma'ârif	'işret ü sürûr	'izzet ü câh	'izz ü câh
	'izz ü devlet	'izz ü ikbâl	'izz ü sa'âdet	kabûl ü redd
	kabz u bast	kadr ü kıymet	kahr u lutf	ka'r u sâhil
	katre katre	kavl ü karâr	kef ü benân	kerem ü lütuf
	kıyl u kâl	kuvvet ü kudret	kuvvet ü nemâ	küsûf u mehâk
	lahza lahza	levh ü kalem	leyl ü nehâr	lutf u 'atâ
	lutf u himmet	lutf u ihsân	lutf u 'itâb	lutf u kahr
	lutf u recâ	ma'rifet ü 'ilm	maşrık u magrib	meded meded
	merhamet ü lutf	neşv ü nemâ	nûr u ziyâ	rif'at ü şân
	sâbit ü seyyâre	sabr u karâr	sabr u sükûn	sahb u âl
	sayf u şitâ	seyf ü kalem	sıdk u safâ	subh u mesâ
	sûret ü ma'nâ	şark u garb	şeyh ü şâb	şifâ vü maraz
	taraf taraf	vasl u hicr	vuhûş u tayr	yesâr u yemîn
	zâhir ü bâtın	zerk ü riyâ	zevk u safâ	zevk ü sürûr
	zîr ü bem	zühde vü salâha	zühd ü 'amel	zühd ü riyâ

Tablo 4.1. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda İkilemeler

FARSÇA	âb u âteş	âb u dâne	âb u tâb	âhen ü sneg
	âh u efgân	âh u feryâd	âh u figân	âh u zâr
	âsmân u zemîn	âşûb u gavgâ	âteş u dûd	âyende vü revende
	bahâr u hazân	bâliş ü pister	bâl ü per	bâr bengâh
	benân u nâhun	ber-â-ber	berg ü bâr	berk ü bârân
	beyâbân-der-beyâbân	bî-bâk ü bî-pervâ	bî-berg ü nevâ	bî-dehân ü zebân
	bî-dil ü dîvâne	bih ü bün	bîmâr ü nâ-tüvân	bî-ser ü pâ
	bûs u kenâr	bülend ü pest	câ-be-câ	câme vü destâr
	câme vü pîrâhen	câm u sâgar	cân u dil	cân u ser
	cân u ten	ceng ü gavgâ	cihân cihân	cûş u hurûş
	cüst u cû	çâk çâk	çerh u âsmân	çeşm ü çerâğ
	çeşm ü dil	çeşm ü ebrû	dâğ-ber-bâlâ-yı dâğ	dâne dâne
	dâr u gîr	dem-â-dem	dem-be-dem	der-be-der
	derûn u bîrûn	der ü dîvâr	dest-ber-bâlâ-yı dest	deste deste
	dest ü girîbân	dest ü pâ	dîde vü dil	dil ü cân
	dil ü dîde	dûr u dırâz	dürr ü gevher	dürr ü güher
	dürr ü şehvâr	efgân u feryâd	endek ü bisyâr	evreng ü efser
	feryâd u efgân	feryâd u figân	feryâd u zâr	feth u nusret
	figân u zâr	gâh gâh	gâh u bî-gâh	geh gâh
	geh geh	gencûr u derbân	germ-â-germ	germ ü serd
	geşt ü güzâr	gil ü bârân	girdâb girdâb	girye vü zârî
	gulgul	gûn-â-gûn	gül gül	gül ü nesrîn
	ham-be-ham	ham-der-ham	hâne-be-hâne	hâr hâr
	hâr u hârâ	hâr u has	haste vü dermânde	has u hâr
	has u hâşâk	hem-dem ü hem-râh	hezâr-ender-hezâr	hezâr hezâr
	hurd u hâb	hurd ü büzürg	hurrem ü âbâd	hurrem ü handân
	hurşîd ü mâh	huşk ü ter	kabâ vü pîrâhen	kâr u bâr
	kâse kâse	keş-â-keş	keş-me-keş	köhne vü tâze
	kûh-ber-kûh	kûşe kûşe	küfr ü îmân	leb-â-leb
	leb-be-leb	leb-ber-leb	mâh u mihr	mâh u sâl
	mâl-â-mâl	meh ü mihr	mestâne vü hûşyâr	mest ü efgâr
	mihr ü ebr	mihr ü meh	mû-be-mû	mûr u mâr
	nâle vü efgân	nâle vü feryâd	nâle vü figân	nâle vü şîven
	nâle vü zâr	nâm u nişân	nân u nemek	nâz u niyâz
	nâz u şîve	neng ü nâm	nev-be-nev	nev ü kühen
	nîk ü bed	pâre pâre	penc penc	perî-rû firişte-hû
	per ü bâl	pey-â-pey	pîç ü tâb	pîr ü bernâ
	pister ü bâlîn	pîş ü pes	pûd u târ	reftâr u güftâr
	refte refte	reng ü bûy	rûz-be-rûz	rûz u şeb
	sâgar u peymâne	sebz ü hurrem	seng ü dîvâr	ser-â-pâ

Tablo 4.1. (devam) Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda İkilemeler

FARSÇA	ser-â-ser	ser-be-ser	sere vü nâ-sere	sergeşte vü üftâde
	ser-sebz ü hurrem	ser-tâ-ser	ser ü cân	ser ü kâr
	ser ü sîne	sîm ü zer	sîne-be-sîne	sîne-ber-sîne
	sipihr ü âftâb	siyeh-baht u perîşân	sûz u derd	sûz u güdâz
	sütûn u bâd-bân	şâd u hurrem	şâh-be-şâh	şâh u berg
	şâh u dervîş	şâh u gedâ	şeb-be-şeb	şeb u rûz
	şer u şûr	şîr ü şekker	şîve vü nâz	şûh u şîve-kâr
	tâb ü tüvân	tâc u taht	târ u mâr	târ u pûd
	tâze tâze	tâze vü ter	tef ü tâb	tek ü pûy
	teng ü târ	tîg ü siper	tîr ü kemân	tîr ü şemşîr
	üftân ü hîzân	üft ü hîz	ümîd ü bîm	yâr ü yâver
	yegân yegân	yek-be-yek	zânû-be-zânû	zâr u der-be-der
	zâr u nâ-şâd	zâr u nâ-tüvân	zâr u nizâr	zâr u şeydâ
	zâr u şîven	zâr u zebûn	zemîn ü âsmân	zîb ü fer
	zîr ü bâlâ	zîr ü pây	zîr ü zeber	
ARAPÇA-FARSÇA	âb u hevâ	‘adl ü dâd	‘ahd ü peymân	âh u enîn
	âh u vâh	âh u vâveylâ	âh vâh	âkil ü dîvâne
	âkil ü ferzâne	‘akl u hûş	âlüfte vü mecnûn	bâc u harâc
	bahr u kân	baht u devlet	baht u sa’âdet	bî-akl u cân
	bî-akl u hûş	bî-tâb u tâkat	câm u surâhi	cenh ü cidâl
	cerâhat-ber-cerâhat	ceyb ü dâmân	cübbe vü destâr	cürm ü günâh
	çerh u nücûm	çüst ü kuvvet	dem-beste vü hayrân	deng ü hayrân
	derd ü belâ	derd ü gam	derd ü mihnet	dînâr ü direm
	dürr ü güher	emr ü ferman	endûh u gussa	endûh u mihnet
	fazl u hüner	gam u endûh	güher-rîz ü dürr-nisâr	hançer ü şemşîr
	harâb-ender-harâb	hatt ü hâl	hayme vü hargâh	hâzır u âmâde
	hüsn ü ân	‘ıyş u nûş	ikbâl ü baht	‘ilm ü hüner
	ins ü cân	istignâ vü nâz	kâfûr u müşk	lerzesi vü ra‘şesi
	lutf u himmet	medhûş u mest	mest ü harâb	mest ü medhûş
	mihr ü cevr	mihr ü mahabbet	mihr ü vefâ	muhâl-ender-muhâl
	nâle vü vâveylâ	nâz u istignâ	nâz u ‘işve	nûr u tâb
	pür-vecd ü hâl	resm ü râh	revnak ü arâyiş	reyb ü gümân
	sabâh u şâm	sabr u ârâm	sâ‘id ü bâzû	sıyt u sadâ
	sihr ü efsûn	subh u şâm	şâm u seher	şehd ü şekker
	şemşîr ü sinân	ümîd ü recâ	zâr u ‘alîl	zâr u haste-hâl
	zehr ü zakkûm	zehr ü zülâl	zemîn ü âsmân	zevk ü şâdî
Diğer	baş u cân	cân u baş	cân u gönül	dâğ-üzre-dâğ
	hây hûy	mekr ü âl	şûh u şen	top u tüfek
Toplam	**T.** 46, **A.** 112, **F.** 219, **AF.** 84 **D.** 8			
Genel Toplam	469			

Tablo 4.1. (devam) Azmî-zâde Hâletî Divanı’nda İkilemeler

Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda 46 Türkçe, 112 Arapça, 219 Farsça ve 84 Arapça-Farsça olmak üzere toplam 461 ikileme tespit edilmiştir. İkilemeleri oluşturan sözcüklerin isim, sıfat, zarf, fiil ve zarffiil yapısında olduğu görülmektedir. Divan'da Türkçe ikilemeler bilhassa "öldi dirildi, ölçer döker, gelmedi gelmez" ve "aglayu aglayu, yalvara yalvara, yana yana, dinleni dinleni, döke saça" örneklerinde görüldüğü gibi fiil ve zarflardan oluşmaktadır. İkilemelerin büyük kısmı aynı sözcüğün tekrarı ile kurulurken "yaz u kış, yaşda kurıda, gice gündüz, içini taşını" örneklerinde ise zıt anlamlı sözcüklerden meydana gelmiştir.

Divan şiirinde atıf vâvı ile kurulan tamlamalar şiir dilinin büyük kısmını oluşturmaktadır. Eş, yakın veya zıt anlamlı sözcüklerle oluşturulan bu kalıp ifadeler de ikileme olarak değerlendirilmektedir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda "cevr ü cefâ, derd ü belâ, fazl u ihsân, kadr ü kıymet, lutf u himmet, neşv ü nemâ, âb u tâb, zîr ü zeber, zemîn ü âsmân, ahd ü peymân, sıyt u sadâ, zehr ü zülâl, deng ü hayrân, derd ü mihnet" Arapça, Farsça ve Arapça-Farsça sözcüklerden oluşan kalıplaşmış ikileme örneklerindendir. Arapça ve Farsça sözcüklerin atıf vavı ile bağlandığı bu örnekler yaygın olarak görülürken nadiren Türkçe sözcüklerin de bu şekilde tamlama oluşturduğu görülmektedir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda "cân u gönül (F.-T.), mekr ü âl (A.-T.), cân u baş (F.-T.), dâğ-üzre-dâğ (F.-T.), baş u cân (T.-F.), top u tüfek (T.-F.)" ikilemeleri Türkçe ve yabancı kelimelerle kurulu örneklerdendir. "Şûh u şen" ikilemesi ise Farsça ve Ermenice kelimelerden meydana gelmiştir. Bu yedi istisnai örnek ile anonim kabul edilen hây hûy ikilemesi tabloda diğer başlığı altında toplanmıştır.

"Güm güm (T.), gulgul (F.) ve hây hûy (anonim) ikilemelerinin ise yansıma seslerin tekrarı ve ses taklidi yoluyla meydana geldiği söylenebilir.

İkilemeleri oluşturan sözcüklerin tarihsel süreçte kalıplaşma yoluyla meydana geldiği ve bu sözcüklerin sırasının değiştirilemeyeceği bilinmektedir. Ancak şairler zaman zaman redif veya kafiye uyumu açısından bu kurala uymayabilirler. Farsça savaş, cenk anlamlarına gelen girüdâr sözcüğünün *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda "dâr u gîr" şeklinde kullanıldığı görülmektedir.

Farsça ikilemelerin bir kısmı "–â-, -be-, -ber-, -ender-, -me-" gibi edatların bağlama işlevi ile meydana getirilmiştir. "muhâl-ender-muhâl, câ-be-câ, der-be-der, leb-â-leb, dem-â-dem, câ-be-câ, dest-ber-bâlâ-yı dest, hezâr-neder-hezâr, nev-be-nev,

keş-me-keş, kûh-ber-kûh, ser-â-pâ, şeb-be-şeb, rûz-be-rûz" *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda bu tür örneklerdendir.

İkileme redif ve ikileme kafiye divan şairlerinin şiirlerinde ahengi artırmak için başvurduğu yollardan biridir.[204] *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda iki gazelde ikileme redif söz konusu olmuştur.

Yatur kapunda 'âşık-ı bî-cân **taraf taraf**

Gûyâ kesildi Ka'be'de kurbân **taraf taraf**

Gelse hayâl-i nâvek-i müjgânı çeşmüme

Eglenmeyüp hemân saçılur kan **taraf taraf**

Olsa eger ki 'akl perîşân 'aceb degül

'Arz-ı cemâl idince civânân **taraf taraf**

Şehr-i visâlüne nice vâsıl olur gönül

Turmış yolunda reh-zen-i hicrân **taraf taraf**

Her yana vardı tab'umun âsârı Hâletî

Gûyâ ki atdı dürrleri 'ummân **taraf taraf**(G.370)

Mısra sonlarındaki "-ı görsem gâh gâh" kelime grubu G.809'un redif grubudur. Bu gazelde "gâh gâh" ikilemesi vasıtasıyla "g" sesi baskın bir şekilde vurgulanarak ahenk sağlanmıştır.

Mülk-i hüsne şâh olan sultânı görsem gâh gâh

Gönlümün eglencesi cânânı görsem **gâh gâh**

[204] Yaşar Aydemir ve Halil Çeltik, "Gazelde İkileme Redif ve İkileme Kafiye," *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 4, sayı: 2, (2009): 115.

Eglenürdi bârî şol dîvâne gönlüm bir zamân

Bâga varup ol gül-i handânı görsem **gâh gâh**

Ârzû itmez gönül ‘âlemde hiçbir nesneye

Yâr ile ol itdügüm seyrânı görsem **gâh gâh**

Gitdi birden gönlümüz çün eyledi sende karâr

Kûyuna varup dil-i nâlânı görsem **gâh gâh**

Gönlüm aldı bir nazardan eyledi hayrân beni

Âh kim ol gözleri fettânı görsem **gâh gâh**

Derdüme dermân benüm yâr gitdi n’eyleyüm

Hâletî ol derdüme dermânı görsem **gâh gâh**(G.809)

4.8. Tamlamalar

Tamlama, bir ismin anlamının türlü anlam ilgileriyle tamamlanması, belirtilmesi için bir başka isim, zamir, sıfat ya da edatla oluşturduğu birlikteliktir. Türkçede tamlamalar izafet terkibi (isim tamlaması) ve vasıf terkibi (sıfat tamlaması) olmak üzere iki çeşittir. Divan şiirinin dilini Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerden oluşan tamlamalar teşkil eder. Bu bakımdan *Azmî-zâde Hâletî Divanı*’ndaki tamlamaları Farsça, Arapça ve Türkçe olmak üzere üç başlık altında incelemek uygun olacaktır.

4.8.1. Farsça Tamlamalar

Türkçeden farklı olarak Farsçada isim tamlamaları önce belirtilen (muzaf), sonra belirten (muzafunileyh); sıfat tamlamaları ise önce nitelenen (mevsuf) sonra niteleyen

(sıfat) gelmek suretiyle yapılır.[205] Farsça tamalamalar "i" sesi veren izafet kesresi ile yapılır.

Diğer divan şairlerinde olduğu gibi Azmî-zâde Hâletî'nin dilini Farsça tamlamalar oluşturur. İki veya üç sözcükten oluşan Farsça tamlamalar tevhid, münâcât, na't gibi dinî konulu türler ile ekseriyetle devlet büyüklerine ithaf edilen kasidelerde dört veya beş sözcükten oluşabilmektedir:

Haber kılsa eger peyk-i sabâ ezhâr-ı gül-zâra
Virürler ana *kemhâ-yı dü-reng-i verd-i ra'nâyı*(K.41/6)

Yürek buna nice döysün li dest-i berd-i ecel
Kopardı *gonce-i nev-hîz-i gül-şen-i cânı*(K.42/16)

Dest-i kazâ ser-i kalemün kıldı Hâletî
Dendâne-i kilid-i der-i genc-i şâygân(G.562/8)

Ol bîşe-zâr-ı himmet ü lutfun Gazanfer'i
Dânâ-yı ehl-perver ü agâ-yı kâm-rân(Kt.K.4/1)

Zâtını ol güler yüz ile eylemiş Hudâ
Gülmîh-i bâb-ı devlet-i şâh-ı cihân-sitân(Kt.K.4/11)

Lü'lü-yi eşk-i çeşm-i ter olmazdı der-kenâr
Sînemde itmeseydi eger bahr-i 'ışk cûş(G.352/3)

[205] Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi*, 128-138.

Yazmış debîr-i hükm-i ezel vasfumı benüm

Cevher-şinâs-ı hançer-i bî-dâd-ı dil-berân(G.561/5)

Be-hak-ı tıfl-ı sirişk-i dil-i belâ-zedegân

Be-âh-ı germ ü dem-i serd ü dâg-ı pinhânı(K.42/37)

Farsça isim tamlamalarında belirtilen ile belirten yer değiştirip ikisinin arasındaki "i" sesinin düşmesiyle "izâfet-i maklûb" (evrilmiş tamlama) ortaya çıkar. Belirtilen ve belirten yer değiştirmediği hâlde aradaki "i" sesinin telaffuz edilmediği tamlamalar ise "izâfet-i maktû" (kesilmiş tamlama) olarak adlandırılır. Az sözle çok şey ifade etmek isteyen şairler izâfet-i maklûb ve izâfet-i maktûdan istifade ederler. Azmî-zâde Hâletî'nin özellikle kasidelerinde mitolojik şahıslar ve varlıklara telmihte bulunarak bu tür tamlamalarla memduhu tavsif ettiği görülmektedir:

Hümâ-sâye hümâyûn-pâye sultân-ı *felek-rif'at*

Cenâb-ı Hazret-i Sultân Mehemmed Hân-ı 'Osmânî(K.1/9)

İtdi teşrîf sa'âdetle vezâret sadrın

Âsaf-ı *Cem-'azamet* dâver-i *Cemşîd-likâ*(K.24/7)

Bir hüveydâ kalmadı hergiz bu denlü beyzadan

Bâl açınca murg-ı *zerrîn-per zümürrüd-âşiyân*(K.36/4)

Mübtelâ-yı bend-i kahrun niçe yüz *mâlik-rikâb*

Pâymâl-i necm-i bahtun niçe bin *sâhib-kırân*(K.36/16)

Düşmenân-ı *tîre-dil* olsun perîşân dem-be-dem

Dōstân-ı *rû-sefîd* alsun murâdın her zamân(K.39/34)

Hemen hemen bütün nazım biçimlerinde örnekleri bulunan izâfet-i maklûb ve izâfet-i maktûlar, kaside ve mesnevilerde memduhun tavsif; gazellerde ise sevgilinin güzellik unsurlarının ifade edildiği önemli dil ögelerindendir:

Bülend-makâm (M.1/2), şem‘-misâl (M.2/18), melek-rû (M.2/25), kemterîn-pâye (K.2/31), sitâre-sipâh (M.3/43), şikeste-dilân (M.3/50), hümâyûn-fâl (M.4/26), çâpük-süvâr M.4/40), berk-misâl (M.4/45), âsmân-pâye (M.4/55), şîr-beççe (M.5/41), âhenîn-minkâr (M.7/8), zulmet-serây (K.1/4), rûşen-dil (K.1/6), gül-i‘zâr (K.5/9), subh-dem (K.6/8), nusret-penâh (K.7/11), dîv-sîret (K.7/15), âsmân-kadr (K.7/20), zerrîn-tınâb (K.10/3), nev-‘arûs (K.11/22), hâlet-bahş (K.11/30), mübârek-makdem (K.12/3), pâkîze-gevher (K.13/6), pîçîde-fitîl (K.14/30), nerm-rev (K.15/9), şîrîn-güftâr (K.18/3), pâkîze-tebâr (K.18/14), zerrî-bâl (K.21/1), firişte-hısâl (K.21/11), kâm-revâ (K.22/18), nevâl-bahş (K.22/18), râhat-efzâ (K.22/11), pâk-dâmen (K.22/16), Cem-‘azamet (K.24/7), Cemşîd-likâ (K.24/7), girân-mâye (K.24/30), hûb-siyer (K.25/15), Süleymân-fer (K.25/15), şikeste-beste (K.30/25), bed-güher (K.31/8), ‘anber-şemîm (K.32/28), şâh-beyit (K.34/13), mâlik-rikâb (K.35/8), civân-baht (K.35/18), zümürrüd-âşiyân (K.36/4), Cem-âstân (K.36/10), sâhib-kırân (K.36/16), efsürde-dil (K.39/29), vâlâ-mekân (K.39/30), tîre-dil (K.39/34), rû-sefîd (K.39/34), tünd-rû (Trk. B. I/4), şâh-tab‘ (Mü.1/I), ‘İsâ-nefes (Mü.2/II), hurşîd-timsâl (Mü.2/III), sâhir-pîşe (Kt.4), Hızr-himmet (Kt.13), Cem-meniş (Kt.27), Dârâ-reviş (Kt.27), Müşterî-medâr (Kt.34), felek-mekân (Kt.103), devlet-me’âb (Kt.120), Cem-kadr (Kt.125), pîrân-menkabet (Kt.125), deryâ-dil (Kt.126), güsiste-rûd (T.3/2), lâle-hadd (G.2/5), miyân-bend (G.8/3), gonce-dehen (G.14/2), sîmîn-sa‘îd (G.27/2), hâzır-cevâb (G.52/2), hod-perest (G.93/5), hoş-bûy (G.104/5), la‘l-fâm (G.114/4), ciger-hûn (G.130/7), evvel-bahâr (G.179/1), melek-çihre (G.201/3), seng-dil (G.205/2), nev-bâve (G.215/6), mâr-zülf (G.629/5), pâk-dâmen (G.660/1), şikeste-bâl (G.790/4).

Azmî-zâde Hâletî’nin bazen Türkçe ve Farsça sözcüklerle tamlama oluşturduğu görülmektedir. Arapça ve Farsça sözcüklerin Türkçeye göre daha az açık hece barındırması şairin vezinde açık hece gereken durumlarda Arapça veya Farsça kökenli söcüklerle Türkçe sözcükleri tamlama hâline getirmesine yol açmıştır.“Al kâğıd” (G.301/19, “yârün gözleri” (G.147/9), “kuyruklu sürme” (G.298/5), “varlık defteri” (G.306/5), “yalın şemşîr” (Mü.5/11), “eski derd” (Mü.7/1), “lâle ocağı” (K.25/23)

“yedi kat perde” (K.31/16), “yeşil câme” (K.38/5) Türkçe sözcüklerin Farsça sözcüklerle tamlamaya girdiği örneklerdendir.

4.8.2. Arapça Tamlamalar

Arapça isim tamlamaları (el) tarif harfiyle yapılmakla birlikte *Azmî-zâde Hâletî Divanı*’nda Arapça kelimelerin çok büyük oranda Farsça kurala göre tamlamaya girdikleri görülür. Ayetler ve hadisler bölümünde aktarılan Arapça ibareler haricinde Divan’da (el) tarif hariyle kurulan Arapça tamlamalara şu örnekler verilebilir:

Bi-hamdi’llâh (K.1/1;K.9/1), ale’l-husûs (K.3/30), ale’d-devâm (K.3/31), kâmilü’l-ayâr (K.6/32), vasf-ı emîrü’l-mü’minîn (K.11/5), *haytu’ş-şu‘â-ı* mihr, kemâ fi’l-evvel (K.40/1), âkibetü’l-emr (G.49/3), dârü’ş-şifâ-yı dehr (G.87/4), müddetü’l-hayât (G.88/5), hamdü li’llâh (G.145/8), fârigü’l-bâl (G.204/5), sikke-i dâru’l-‘ayâr-ı vaslı (G.288/1), sürme-i *ayne’l-yakîn* (G.290/6), dârü’ş-şifâ (G.328/1), mâ- fi’z-zamîr (G.431/6), nısfü’n-nehâr (G.472/4), zikrü’l-‘ıyş (G.486/2), ceffe’l-kalem (G.494/6), cür’a-i kâ’sü’l-kirâm (G.497/5), râhatü’l-insân (G.557/8), hübbü’-l vatan (G.608/6), ravz-ı dârü’l-karâr (G.654/6), ümmü’l-kurâ (M.3/10).

Farsça izafet kurallarına göre Arapça veya Arapça-Farsça kelimelerle kurulu tamlamalar şu şekilde örneklendirilebilir:

İ‘câz-ı nazm (M.3), kitâb-ı garîb (M.1/6), ‘arsa-i imkân (M.1/29), müstahikk-i kemâl-i hırmân (M.2/1), şu‘le-i şem‘-i hüsn (M.2/14), gam-ı ışk (M.2/15), nûr-ı kevneyn ü mefhar-i âlem (M.3/2), kutb-ı ebrâr ü merkez-i ahyâr (M.3/3), halka-i cem-i enbiyâ (M.3/11), *hâsıl-ı mezra‘-ı* cihân (M.3/52), dâr-ı âhiret (M.3/57), haşr-ı rûhânî (M.4/47), mihrâb-ı enbiyâ-yı kirâm (M.4/48), halka-i sahb u âl (M.5/1), kevkeb-i hidâyet (M.5/2), efdal-i nâs ü hayr-ı ümmet (M.5/14), mecma‘-ı ilm ü câmi‘-i Kur’ân (M.5/26), azm-i sefer (M7/22), mazhar-ı nûr-ı re’y (M.7/25), hasb-i hâl (M.8/29), ka’r-ı yemm-i tab‘ (M.8/73), akd-i nazm (M.8/75), Hazret-i Hak (M.9/11), şekvâ-yı mazlûmân (M.9/36),sudâ-ı gam (M.9/74), hirâs-ı ‘azl (M.9/99), merhem-i lutf (M.9/100), emvâc-ı ummân (K.1/12), selâtin-i ‘izâm (K.1/24), kemâl-i haşmet (K.2/11), rütbe-i şi‘r (K.2/28), emr-i dîn ü dünyâ (K.2/30), hayl-i adû-yı devlet (K.3/12), makar-ı izz ü sa‘âdet (K.4/25), evsâf-ı nükhet-i kerem (K.5/13), nâkıd-ı zamâne (K.6/32 harîm-i Ka’be-i ikbâl (K.9/7), *hutût-ı nazm-ı* pâk (K.10/12),

(K.11/36), şâ‘ir-i mâhir (K.17/14), ma‘âş-ı şâ’ir (K.17/18), umde-i ta‘zîm (K.18/8), *ârıza-i dakk-ı had-i* ber-figâr (K.18/20), nakd-i hayât (K.19/17), *nakş-ı safha-i* gerdûn-ı gerdân (K.20/2), hutût-ı vefk-i murâd (K.21/2), akd-i meclis-i iclâl (K.21/12), kılâde-i kerem (K.21/13), re’y-i münîr (K.21/15), asâ-yı Kelîm (K.21/31), devlet-i molla-yı asr-veş (K.22/10), dâ’ire-i akl (K.22/14), kıssa-i pür-hisse (K.23/8), arsa-i mülk-i vücûd (K.23/18), bâ‘is-i nazm-ı âlem (K.24/8), semiyy-i fahr-i Resûl (K.25/15), *evc-i bürûc-ı kal‘a-i* gerdûn (K.26/2), kal’a-i eflâk *misâl-i turre-i havrâ vü şân-ı* sîm-ber (K.28/43), (K.31/7), matbah-ı ihsân u cûd (K.31/18), südde-i devlet-me’âb-ı ehl-i dünyâ (Kt.6), mîr-i *meclis-i erbâb-ı fazl* (T.3/2), sırr-ı mahabbet (G.44/3), kâtib-i kudret (G.68/4), evzâ-ı bî-mülâhaza-i dehr-i bî-medâr (G.138/6), hâk-sâr-ı *mevkib-i sultân-ı ışk* (G.163/5), zîr-i pây-ı *mevkib-i hayret* (G.164/1), kavs-i kuzah (G.177/3), da’vî-i idrâk (G.285/2), midhat-ı sultân-ı Cem-vakâr (G.292/15), sıyt-ı sultân-ı gam-ı ışk (G.318/4), dihkân-ı dehr (G.348/6), metâ-ı vuslat (G.353/6), emr-i mevhûm (G.427/4), *merhem-i kâfûr-ı cism-i* yâr (G.507/3), mevki‘-i kabûl (G.457/2), cism-i za‘îf (G.488/3), cedvel-i dîvân (G.513/5), ‘uryân-ı ışk (G.520/1), subh-ı visâl (G.631/4), micmer-i gam (G.679/3), aks-i hüsn (G.688/2), terkîb-i cevr (G.818/3), mübtelâ-yı gam (G.860/1).

Divan’da Arapça tamlamalar kaside ve mesnevilerde yoğunluk kazanmış, tevhid, münâcât, na‘t gibi dinî konulu türlerde bu tür ifadelere doğal olarak yer verilmiştir. Arapça tamlamaların büyük kısmının Arapça tamlama kurallarına göre kurulmayıp Farsça kurallara göre tertip edilmesi Divan şiirinin büyük ölçüde İran edebiyatı tesirinde olmasının tabiî neticesidir.

4.8.3. Türkçe Tamlamalar

Türkçede tamlamalar isim tamlamaları ve sıfat tamlamaları olmak üzare iki başlık hâlinde değerlendirilir. İsim tamlamaları tamlayan ve tamlananın sayısı ve ek alma durumlarına göre belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, takısız isim tamlaması, zincirleme isim tamlaması gibi alt başlıklara ayrılır. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*’nda diğer türleri bulunmakla birlikte Türkçe zincirleme isim tamlaması örneği bulunmamakta olup bu yapı Arapça ve Farsça terkip kurallarına göre sağlanmıştır.

Benüm gibisi (K.28/25; K.28/37), iki el (K.32/34), güler yüz (Kt.K4/11), tutar el (G.60/1), görür göz (G.60/1), kaşlarun altı (G.75/4), kimsenün yüzi (G.104/2), niçe yir

(G.124/1), ilün akçesi (G.133/4), bir an (G.135/8; G.217/5; G.550/5…), bir gün (G.142/7; G.220/3; G.555/3…), senün agzun (G.156/1), elün gölgesi (G169/5), eli gölgesi (G.212/3), kaşun tuğrası (G.229/1), dil ucı (G.233/5), gözlerümün yaşı (G.238/4), ayagun tozı (G.240/2), yavuz yeller (G.241/4),ayagun topragı (G.246/3), herkesün elleri (G.265/2), güneş yüz (G.284/1), yüzi kara (G.284/3), kuyruklu sürme (G.298/5), işigüm taşı (G.331/2), il içi (G.347/4), gönül oğrusı (G.453/5), bin yıl (G.668/4), bagrumun başı (G.638/4), atumun oynagı (G.656/2), gözlerümün karası (G.762/4), gönlümün eglencesi (G.809/1), yüregümün yagı (Mf.297), tokuz kat (Mf.584), yir altı (Trk. B.1/VI), ayagun tozı (Mü.2/IV), en son (Mü.3/III), yanar od (Mü.V/11) *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'ndaki Türkçe isim ve sıfat tamlamasına örnek olarak gösterilebilir.

Azmî-zâde Hâletî, zaman zaman Türkçe sözcükleri Arapça-Farsça sözcüklerle bir araya getirerek tamlamalar oluşturabilmektedir. Göz nûrı (Kt. Kb.4/8), agız tefi (Kt.90), kuru cism (G.70/2), cehennem odı (G.128/3), ince gubâr (G.144/5), bir gül (G.145/6), yârün gözleri (G.147/9), eski derd (Mü.7/I), nâz uyhusı (G.238/2), ışkun yolu (G.250/3), düşmenün sözü (G.252/3), al câme (G.252/4), harâmî göz (G.254/4), gönül nahcîri (G.263/2), yârün işigi (G.268/1), yavuz şâir (G.275/5), senün zulmün (G.279/1), varlık defteri (G.306/5), bizüm dîvânumuz (G.309/5), sipihrün yüzi (G.394/3), çemen-zârun içi (G.394/5), dünyânun gözi (G.400/2), senün dâmenin (G.782/4), gicenün subh-gâhı (G.860/5), saçumun târları (G.868/3), kıyâmet günleri (G.880/1), kabrimün başı (G.884/6), kanlular zindânı (Mf.279), âhumun oku (Mf.383), gönül keştîsi (Mf.461), nâsih sözü (Mf.554), düşmenün kanı (K.7/7), lâle ocağı (K.25/23), yedi kat perde (Kt.31/16), yeşil câme (K.38/5) gibi örnekler Türkçe tamlama kurallarına uygunluk gösterirken gezlik-i teslîm (G.391/6), gün-i gam (G.445/2) gibi örnekler ise Farsça izafet kurallarına göre Türkçe ve yabancı kökenli sözcüklerle kurulan tamlamalardandır.

Türkçe sözcüklerin aruz veznine tatbikinin zorluğu, divan şairlerinin Arapça ve Farsça sözcükleri ağırlıklı olarak kullanmalarına neden olmuştur. Bu nedenle şairler Arapça ve Farsça sözcüklerle Türkçe sözdizimi kurallarına göre tamlamalar oluşturmuşlardır.

Azmî-zâde Hâletî de diğer divan şairleri gibi tamamı yabancı kökenli sözcüklerle Türkçe tamlama kurallarına göre tamlamalar ortaya çıkarmıştır. Divan'da

hemen her nazım biçiminde görülen bu tür örnekler özellikle gazellerde yoğunlaşmaktadır. Işk bâzârı (G.2/6), cismümün hâkisteri (G.5/1), mahabbet kıssası (G.7/6), melâhat bahri (G.8/1), icmâl defteri (G.11/2), eşküm sitâresi (G.13/4), âşıkun kârı (G.16/6), yârün cemâli (G.23/1), goncenün dehânı (G.28/3), yârün hicâbı (G.62/3), zerrîn devât (G.65/2), sabrum binâsı (G.67/4), fülkün metâ'ı (G.70/2), gam âteşi (G.73/6), hüsni zekâtı (G.74/5), gamzesi şemşîri (G.75/2), gam mülki (G.82/1), zülfünün her târı (G.103/2), cân nakdi (G.145/1), tekâzâ nâmesi (G.149/1), zerrîn efser (G.156/6), hüner ehli (G.166/2), dil fülki (G.172/5), sîne sahrâsı (G.181/5), mahabbet ehli (G.184/1), dünyâ gülşeni (G.184/7), gam kişveri (G.188/3), deniz mâliki (G.193/4), gam zebûnı (G.193/5), melâhat hâtemi (G.195/2), kûyın harîmi (G.196/5), zülfün firâkı (G.199/1), gam ukdesi (G.209/6), şitâ iklîmi (G.211/5), dil ehli (G.212/6), tâze nev-civân (G.213/2), mahabbet şehri (G.223/4), mahabbet genci (G.224/3), vücûdum hırmeni (G.229/4), mahabbet gülşeni (G.229/4), ceres âvâzı (G.229/5), kaddün gamı (G.232/3), dil murgı (G.232/6), cân nakdi (G.234/4), cân tabîbi (G.234/5), çerhün nüh kâsesi (G.234/6), zülfi hamı (G.235/1), melâhat nişânı (G.235/4), gayrılarun eş'ârı (G.239/5), sühan gencînesi (G.256/5), kûyun gubârı (G.260/3), visâl ümmîdi (G.262/2), şehrün hûbânı (G.267/2), cefâ kasdı (G.274/2), mürde ihyâsı (G.275/4), âşıkun hâtırı (G.278/1), âşıkun kadri (G.279/3), adânun ta'nı (G.279/5), miyânun fikri (G.297/3), nerd tahtası (G.303/3), belâgat ehli (G.325/5), yârün hüsni bahârı (G.337/3), dil hânesi (G.339/4), ışk bâzârı (G.343/6), meh hırmeni (G.350/3), rez duhteri (G.351/4), la'lün meyi (G.389/3), yârün dâmânı (G.394/1), ağyârun girîbânı (G.394/1), çerh hakkâki (G.397/3), ağyârun libâsı (G.398/3), çemen-zârun bülbülleri (G.398/4), miyânun aksi (G.399/4), ferdânun vakti (G.400/3), sâgarun meyi (G.405/6), dehânun hokkası (G.410/2), gül-zârun cûy-bârı (G.451/1), vefâ ümmîdi (G.453/7), âşıkun kaddi (G.458/1), gamzelerün kasdı (G.489/4), bâgun goncesi (G.492/4), sabr teklîfi (G.503/3), ışk binâsı (G.522/6), sandal şarâbı (G.524/1), derûnum âteşi (G.555/3), kaddün hayâli (G.557/6), dilberlerün murâdı (G.675/2), zekanun sîbi (G.698/2), çeşmümün câmı (G.703/2), derûnum milketi (G.705/3), ma'ânî gevheri (G.717/8), sînemün çâki (G.731/3), âsmânî câme (G.734/5), tâze gonce (G.744/5), vuslat metâ'ı (G.764/4), mahabbet derdi (G.765/1), reşki deryâsı (G.767/3), müdevver mushaf (G.785/1), cân hakkı (G.789/1), gam leşkeri (G.803/3), saltanat sevdâsı (G.804/6), sengümüzün hatarı (G.820/3), gam mürdesi (G.824/7), ciger pergâlesi (G.825/1), şâhlarun hükmi (G.868/5), dünyânun revnakı (G.883/5), dil

hâtemi (G.886/1), zülfün girihleri (Mf.19), dil âlemi(Mf.41), şitânun evânı (Mf.79), dırahtun tâzesi (Mf.117), sa'âdet hırmeni (Mf.193), cânânenün defteri (Mf.240), kibârumuzun kalbi (Mf.267), dîvânelerün meyli (Mf.365), yâr derdi (Mf.393), yârün femi (Mf.416), devlet ehli (Mf.439), gamzelerün cünbişi (Mf.460), murâdum şem'i (Mf.464), asker miyânı (Mf.478), âşıkun nâmı (Mf.500), bahâr eyyâmı (Mf.536), gam ceyşi (Mf.549), heft câm (Mf.555), zülfi zencîri (Mf.558), hammâmun nâmı (Mf.573), gül âteşi (Mf.589), kahve fincânı (Mf.592), şu'arâ zümresi (M.1/3), âftâb pâyesi (M.3/22), siyeh câme (M.4/8), ümîdüm kârvânı (M.8/35), tevbe sitemi (M.9/32), kadîmî resm (M.9/36), kapun muhtâcı (M.9/87), zafer sûreti (K.2/19), mâ'î kabâ (K.6/6), encüm sa'âdeti (K.6/14), himmet hırmeni (K.13/3), gül nahli (K.18/1), çerhün hilâli (K.22/15), revzeninün halkası (K.34/20), hâtırum mecmû'ası (K.35/32), kasrınun rif'ati (K.38/23), ma'rifet şehri (K.39/27), güher kadri (K.41/13), sipihrün köhne eyvânı (K.42/1), alâka riştesi (K.42/8) bu tür tamlamalardandır.

4.9. Kalıp İfadeler

Kalıplaşmış sözler; önceden belirli bir biçime girip o şekilde hafızada saklanan, söyleneceği sırada yeniden üretilmeyip olduğu gibi hatırlanarak ve gerekirse bazı ekleme ve çıkarmalar yapılarak kullanılan, tek veya birden çok sözcükten oluşabilen, belirli durumlarda toplumun benimsediği sözleri sunarak iletişimi sağlayan ve kullanım alanları çok sınırlı olan kalıplaşmış dil birimleridir.[206]

Sözlü ve yazılı iletişimde çabukluk ve kolaylık sağlayan kalıplaşmış ifadeler atasözleri, deyimler ve ikilemeler gibi kalıplaşmış dilbirimlerinden oluşurlar. Kalıplaşmış ögeler, bir ifadenin söylenip anlaşılması için gerekli zamandan tasarrufu sağladıkları için konuşmacı ve dinleyici yahut okuyucu ve yazar/şair için cezbedici dil unsurlarıdır.[207] Kalıplaşmış sözler Aksan'a göre, bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkilerde çeşitli durumlarda söylenmesi âdet olan sözlerdir.[208] Bu bakımdan kalıplaşmış sözler bir toplumun kültürünün aynası olarak nitelendirilebilir.

Kalıplaşmış sözler gerçek anlamdan kopmama, geleneğin dayatması olma ve tek sözcük hâlinde de kullanılabilme özelliklerinden dolayı atasözü, deyim, ikileme gibi

[206] Hürriyet Gökdayı, "Türkçede Kalıp Sözler," *Bilig* 44, (2008): 106.
[207] Gökdayı, "Türkçede Kalıp Sözler," 90.
[208] Doğan Aksan, *Türkçenin Sözvarlığı* (Ankara: Engin Yayınevi, 1996), 35.

diğer kalıplaşmış dil unsurlardan farklılık göstermektedir. Bu sözlerin hayır dua ve iyi dilek, beddua ve küfür, duygusal tepki, selamlaşma, ayrılık, batıl inanç, istek, konuşan veya dinleyeni yüceltme, istenileni kabul veya ret, eleştiri veya tehdit, genel bir davranış veya düşünce, töre ve gelenek, dinî inanç, soru-cevap, ödüllendirme ve teşekkür gibi maksatlarla kullanıldığı bilinmektedir.[209]

Yeni evlenen birine "Allah bir yastıkta kocatsın", çocuğu olan bir kimseye "Allah analı babalı büyütsün, hayırlı evlat olsun", yolculuğa gidecek birine "Allah'a ısmarladık, iyi yolculuklar", bir yakınını kaybeden kişiye "Başınız sağ olsun, mekânı cennet olsun" demek günlük hayatta sıkça karşılaşabileceğimiz kalıplaşmış sözlere örnektir.

Kalıplaşmış ifadeler sözlü ve yazılı anlatımda farklı şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Divan şairlerinin söz varlığına ait bu unsurları da şiirlerinde kullandıkları görülmektedir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda şu kalıplaşmış ifadeler yer almaktadır:

Mübârek-makdem (hoş geldin, uğurlu geldin K.1/6), *işün râst gele* (K.3/31), *Hızr irişdi* (K.6/3), *toprak başına* (yerin dibine batsın, yazıklar olsun! K.7/10), *dem kadem itmek* (hoş geldin diyerek karşılamak K.12/3), *habbezâ* (ne güzel, ne hoş ! K.15/1; K.27/1; Kt.47), *sad âferîn* (K.33/37), *zihî* (ne güzel, ne hoş ! K.34/1; K.38/16), *hayr-makdem* (K.35/1), *dünyâlar deger* (K.35/3), *ne hoş* (K.38/24), *dirîg ü derd ki* (âh ne yazık ki! K.42/22), *dünyâ yıkılsa* (Mü.1/VI), *yazıklar bana* (Mü.2/II), *vay hâlümüze* (G.286/4), *Hudâ belâ virsün* (G.359/3), *ömri kesilsün* (G.430/2), *eksük olma* (G.431/5), *var ola* (G.455/5), *ömrini Mevlâ ziyâd ide* (G.747/5), *yire geçsün* (G.775/1), *Hak belâ virsün* (Mf.394).

Şairin kalıplaşmış ifadeleri özellikle kasidelerinde memduha hitaben kullandığı görülmektedir. Kalıplaşmış ifadeleri oluşturan sözcükler ve sözcük gruplarının büyük kısmının Arapça veya Farsça kökenli olması da dikkat çekici bir husustur.

4.10. Dua Sözleri

Dua ifadeleri, kalıp sözler ve diğer dil unsurları gibi şairlerin söz varlığını ortaya koyan ifade kalıplarıdır. Divan şairleri özellikle mesnevi, kaside ve tarih gibi nazım

[209] Gökdayı, "Türkçede Kalıp Sözler," 106.

şekilerinde dua ifadelerine yer vermişlerdir. Nitekim kasidelerde ve methiye konulu mesnevilerde müstakil olarak şiirin son bölümü olan dua bölümü bulunmaktadır.

Azmî-zâde Hâletî methiye şiirlerinde dua ifadelerini "etmek, olmak, kılmak" gibi yardımcı eylemlerle dile getirmiştir. "Hızr-himmet nigehdârı ola" (M.7/36), "ömr-i şâhı ber-mezîd it" (M.8/104), "Hazret-i Hak günün günden yeg itsün" (M.9/1), "Hazret-i Hak emr-i dîn ü dünyâya muvaffak ide" (K.2/30), "Hayy-ı lâ-yenâm seni hıfz eylesün" (K.32/32), "Hak Ta'âlâ ömrini ziyâde ide" (K.38/44), "kuluna rahmet eylesün Vehhâb" (T.12) gibi ifadelerle memduha dua edilirken "Hak Ta'âlâ zülfin gibi ömrin dırâz eylesin" (Mf.202), "atun yüğrük kılıcun keskin olsun" (Mf.421), "yâ İlâhî bu derd kullar başına gelmesin" (Mf.483), "ömri kesilsün (G.430/2), "yire geçsün" (G.775/1) gibi sözlerle gazel ve müfredlerde sevgiliye dua, rakibe beddua edilmektedir.

Memduh için dua, memduhun rakipleri için beddua isteme geleneği Hâletî'nin hemen hemen bütün kasidelerinde görülmektedir:

'Adûnun dâne-i 'ömri olup kem
İde Hak bâg-ı bahtun sebz ü hurrem

Kapatmayup gözin eşk-i nedâmet
Gide a'dâ-yı dînden hâb-ı râhat

Ser-i a'dâ ki kasd itmezse Behrâm
Kılıcın dâs ide dihkân-ı eyyâm

'Adûnun sînesin kılmazsa pür-hûn
Ola dendân-şikeste şîr-i gerdûn

Olup baht-ı civân kemter-gulâmun
Sikender gibi tutsun dehri nâmun

Hemîşe ‘avn-i Mevlâ savn-ı Yezdân

Seründe hod ola cismünde haftân(M.9/141-146)

Azmî-zâde Hâletî Divanı’nda bulunan diğer dua ifadeleri şu şekildedir:

Hamd (Allah’a şükürler olsun M.1/1), *şükr-i bî-hadd* (Allah’a sonsuz şükürler olsun M.6/19), *hamdü li’-llâh* (Allah’a şükür, şükürler olsun K.23/9; K.24/2; K.37/1; G.308/7; Kt.132), *bi-hamdi’llâh* (Allah’a şükür, şükürler olsun K.1/1; K.7/9; K.8/1; K.9/1; K.32/44; K.41/1; G.415/1;T.11/2), *ömr ber-mezîd* (ömrü uzun olsun G.120/3), *Lâ havle* (Güç ve kuvvet, yüce ve büyük olan Allah’ın yardımıyla elde edilir anlamına gelen *Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhil aliyyil azîm* duasının kısaltılmış halidir G.348/2), *bin şükr ü sipâs* (binlerce şükür ve övgü T.1/1), *mesvâhu cennet* (mekânı cennet olsun T.14), *el-minnetü li’llâh* (Ancak Allah’a minnet edilir Kt.Kb.1/7) *sad şükr* (bin şükür Kt.44).

4.11. Atasözleri ve Deyimler

4.11.1. Atasözleri

Eski dilde mesel, darb-ı mesel, sav ve tâbir olarak anılan atasözleri, geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğmuşlardır. Klişe hâline gelmiş sözler olan atasözleri kısa ve özlüdür, az sözcükle çok şey anlatır. Atasözleri hayata dair hemen hemen her şeyi konu edebilirler. Sosyal olayların veya tabiat olaylarının nasıl olageldiklerini uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak bildirirken bunlardan ders almamız gerektiğini hatırlatabilirler. Âdet ve gelenekleri veya bazı inanışları bildiren atasözleri de bulunur.

Atasözleri donmuş birer kalıp olmalarına rağmen bazı atasözleri bölgeden bölgeye değişiklik gösterir, farklı şekillere bürünür. Bazı atasözleri hem gerçek hem mecazî anlamda kullanılabilir. Atasözlerinde ustaca bir üslup, büyüleyici ve inandırıcı bir anlatım özelliği bulunur. Bu sözler ulusların zekalarındaki keskinliğin, hayallerindeki genişliğin, duygularındaki inceliğin tipik örnekleri olup her atasözü

kendi ulusunun varlığının ve benliğinin aynasıdır.[210] Şairler az sözle çok şey anlatmak, düşüncelerini somutlaştırmak, tasdik etmek ve inandırıcılıklarını artırmak için atasözleri ve deyimlerden istifade etmişlerdir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda 1'i Farsça, 1'i Arapça ve 19'u Türkçe olmak üzere toplam 21 atasözü tespit edilmiştir.

- Altının kıymetini sarraf bilir (La'lin kıymetin sarrâf olan bilür):

Bilmez safâ-yı la'l-i lebün degme kimseler

Kim la'l kıymetin yine sarrâf olan bilür(G.281/4)

- Ateş olmayan yerden duman çıkmaz (Âteş olan yirde elbette duhân olur):

Gelse hatt ruhsârına yârün ta'accüb eylemem

Âteş olan yirde elbette olur zîrâ duhân(G.643/4)

Gelse hatt ruhsârına hergiz ta'accüb eylemem

Âteş olan yirde elbette olur zîrâ duhân(G.677/2)

- Çıkmadık candan umut kesilmez (Çıkmaduk cânda vardur ümîd):

Çıkmaduk cânda çünki vardur ümîd

Umarum kim bulam hayât-ı cedîd(M.2/35)

- Çok olan şeyin kıymeti az olur/Malın kıymetini azlığı artırır:

Kadri yok kûyunda hiç kâlâ-yı cân-ı 'âşıkun

Kıymeti erzân olur çok gelse zîrâ bir metâ' (G.364/2)

[210] Ömer Asım Aksoy, "Atasözleri, Deyimler," *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 10, (1963): 132-137.

➢ Demezsem gönül yanar dersem dilim: Söylesem söz olur, söylemesem dert:

Firâkunda senün sûz-ı nihânum

Dimezsem dil yanar dirsem zebânum(Mf.318)

➢ El elden üstündür (Dest ber-bâlâ-yı dest):

Karşuna el baglasa hûbân n'ola ey şûh-ı mest

Mülk-i hüsnün şâhısın sen dest ber-bâlâ-yı dest(G.94/1)

➢ Gönülden gönüle yol vardır (Dilden dile yol var):

Dilden dile yol var didi bî-şüphe ezelden

Ebnâ-yı zamân çekdi bu dem araya dîvâr(G.151/2)

Ger gönülden gönüle yol var ise ey dil benüm

Kalbüme râh-ı cefâdur kalb-i dil-berden gelen(G.645/3)

➢ Gün doğmadan neler doğar (Gün togmadan neler toga):

Câ'iz ki çin seher gele ol mâh-ı mihr-bân

Gün togmadan neler toga kim bile nâ-gehân(G.679/1)

➢ Güzelden hep güzel doğar (Küllî şey'in mine'l-melîhi melîh):

Yaraşur yâra hande-i nemekîn

Külli şey'in mine'l-melîhi melîh(G.113/2)

➢ Güzellik kimseye kalmaz:

Dinle gûş-ı cân ile geldükde 'âşıkdan peyâm

Kimseye kalmaz güzellik benden al cânâ haber(G.157/2)

➢ Hayırlı işe istihâre gerekmez (Kâr-ı hayra istihâre ne hâcet):

Çü bildün derdümi kıl ana çâre

Ne hâcet kâr-ı hayra istihâre(M.9/90)

➢ Her kişiye kendi canı tatlı gelir/Her kişiye kendi huyu hoş gelir:

‘Âşıka gelse revâdur leb-i cânânı lezîz

Çün olur her kişiye kendüsinün cânı lezîz(G.129/1)

➢ İnsanın kadrini insan olmayan bilmez:

Kana müstagrak görür göz merdümin bakmaz hasûd

Bilmez imiş kadrini insânun insân olmayan(G.648/4)

➢ İnsanoğluna iyilik yaramaz (Âşığa iylik yaramaz):

Haste-i derd-i gamam bana ‘ilâc eyle didüm

‘Âşık-ı bî-dile iylik yaramaz didi o yâr(G.211/2)

➢ İyilik yap denize at, balık bilmezse Hâlık bilir (İyligi sen eyle de deryâda sal):

Çeşm-i giryâna gel ey nahl-i dil-ârâ sâye sal

Bu meseldür iyligi sen eyle de deryâda sal(G.473/1)

➢ Kaza geliyorum demez (Gelince varurum dimez kazâ):

Kûy-ı yâra varmazsın dirse ‘adû-yı bed-likâ

İ‘timâd itme gelince varurum dimez kazâ(G.26/1)

- Kişi ettiğini bulur:

Bagrumun başlarını arasa dil-dâr ne var

Bilür ol kim kişi itdüklerini bulsa gerek(G.425/2)

- Mal ve makam ile mutluluk olmaz/Parayla saadet olmaz:

Mâl ile câh ile mesrûr olamaz Hâletiyâ

Dil-i ‘uşşâkı gam-ı yâr ferah-nâk eyler(G.285/5)

- Mazlumun kanı yerde kalmaz (Mazlûmun hûnı yirde kalmaz):

Eger gamdan ölürsem çün şafak ey Hâletî hûnum

Tutar dâmân-ı çerhi yirde kalmaz hûnı mazlûmun(G.427/5)

- Müddei iddiasını ispatla mükelleftir (Da’vâya ma’nâ gerekdür):

Gerçi Selmân-ı zamânem diyü da‘vâ çok olur

Lîk da‘vâya meseldür ki gerekdür ma‘nâ(K.24/29)

Benüm gibi olan sâhib-i ma‘ânî

Revâdur Hâletî şi‘r itse da‘vî

Hemân elfâz ile da‘vâ gerekmez

Meseldür kim gerek da‘vâya ma‘nî(Kt.130)

- Yügrük at sonunda menzilini bulur:

Oldı rüchânı cümleden zâhir

Yügrük at menzilin bulur âhir(M.3/30)

Azmî-zâde Hâletî Divanı’nda yer alan atasözleri genellikle günümüzdeki şekillerinden farklı sözdizimi ve kelime yapısı içerisinde kullanılmışlardır. Örneğin

günümüzde "İyilik yap denize at, balık bilmezse Hâlık bilir" şeklinde bilinen atasözü Divan'da "İyligi sen eyle de deryâda sal" şeklinde kullanılmıştır. Buradan şairin atasözlerine kendi ifade ve yorum biçimini kattığı, bazen vezin gereği, anlamsal bakımdan aslından uzaklaşmamakla birlikte atasözlerinde şeklî değişiklikler yaptığı sonucu çıkarılabilir.

4.11.2. Deyimler

Deyimler, bir kavramı özel bir kalıp içinde veya çekici, hoş bir anlatımla belirten kalıp ifadelerdir. Atasözleri gibi donmuş birer kalıp olan deyimlerde cümle yapısı ve ana sözcükler değişmemek üzere fiil çekimi ve şahıs zamirleri değişebilmektedir. Deyimlerin bir kısmında mecazlı ifade gerekirken bir başka kısmında mecazlı anlatım şart değildir. Deyimler de atasözleri gibi ustaca düzenlenmiş sözcükler veya sözcük gruplarıdır. Bu sözlerin yapılışında dilin türlü olanaklarından ve çeşitli söz sanatlarından faydalanılmıştır. Deyimlerin bir kısmı başka dillere çevrilebilirken bazılarını tercüme etmek imkân dahilinde değildir.[211]

Atasözleri ve deyimler, bir ulusun yüzyıllarca besleyip büyüttüğü duygu ve düşünce fidanları olarak gelişmiş, halkın dilinde ve sanatçıların eserlerinde tükenmez meyvelerini vermiştir. Bilhassa şairler bu sözleri edebî sanatlar ile süslemiş, yaptıkları ekleme ve çıkarmalarla bir bakıma asıllarını bozmuş olmakla beraber onları daha da güzelleştirmiş, çekiciliklerini artırmışlardır.[212] Divan şiirinde ilk örnekleri 15. yüzyılda görülen şiir dilinde atasözü ve deyimlere başvurma geleneği 19. yüzyıla kadar devam etmiş, atasözleri ve deyimler divan şairinin dilinde ayrı bir önem kazanmıştır. *Azmî-zâde Hâletî Divanı* deyimler bakımından oldukça zengindir. Divan'da kullanılan deyimler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

[211] Aksoy, "Atasözleri, Deyimler," 142-147.
[212] Abdülkadir Karahan, "Trabzonlu Figânî'de Atasözleri ve Deyimler," *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 23, (2012): 174.

âb-ı rû dökmek	âb-ı dehânı akmak/ağzı suyın akıtmak
ağırı altın dökmek	ağız açmak
ağızbir itmek	ağzı ölçüsin almak
ağzı sulanmak	ağzın aramak
ağzına almak	ağzına bakmak
ağzına düşmek	ağzına kan bulaşmak
ağzına nagam komak	ağzında bûy-ı şîr olmak
ağzında diş kalmamak	ağzından cevâb almak
ağzından söz dökilmek	ağzını açmak
ağzını açdurmak	ağzını aramak
ağzını kirâya virmek	ağzını tutmak
ağzını yoklamak	âh diyüp âh işitmek
âhı yirde kalmak	âh vâh itmek
ahdine komak	âhir bâba salmak
akçe kaldurmak	akla sığmak
akl ile fikir almak	aklı başında olmak
aklı gitmek	aklın almak/aklını almak
aklı sıçramak	aklını tagıtmak
aklını uğurlamak	aklını yitirmek
âlem başına teng olmak	âlem gözine târ olmak
âlem olmak	âlemi yıkmak
âlemin sürmek	alnına kan komak
altında kalmamak	altından çıkmak
altun adı bakır olmak	alur göz ile bakmak
anasından emdügi süd burnından gelmek	arasına girmek
araya dîvâr çekmek	araya kan düşmek
ardına bakmamak	ardına düşmek
arkası yire gelmemek	arsayı hâlî bulmak
âstîn-efşân olmak	at bırakmak
atı yüğrük kılıcı keskin olmak	at koparmak
âteş düşmek	âvîze-i gûş-ı cân
ayag almak	ayağa düşmek
ayağa gelmek	ayağa urmak
ayağı bir çekmek	ayağı geçmek
ayağı kesilmek	ayağı yire basmamak
ayağına düşmek	ayağına gelmek
ayağına seng tokunmak	ayağına su inmek
ayağını değürmemek	ayağını muhkem basmak
ayak basdurmak	ayak dîvânı itmek
ayaklanmak	ayak tolamak
ayakda komak	aynına almamak
aza çoğa bakmamak	az düşmek
azı çoğa tutmak	bâd eylemek
bâda virmek	bağır yağı erimek
bağlamalu dîvâne	bağrı delinmek

Tablo 4.2. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Deyimler

bağrı hûn olmak/bağrı kan olmak	bağrı kan ile tolmak/bağrı kan dolu olmak/bağrını kan itmek
bağrı yağı erimek/bağrı yağın eritmek	bağrı yanmak/bağrı yanık
bağrın kebâb itmek	bağrına basmak
bağrına taş basmak	bahâne istemek
barmak ile göstermek	barmak göstermek
baş ağrıtmak	baş almak
baş aşağı itmek	baş eğmek
baş eğdürmek	baş etmek
baş göstermek	baş koşmak
baş urmak	baş üzre komak
baş üzre olmak	baş virmek
baş yemek	başa belâ eylemek
başa çıkmak/başa çıkan olmak	başdan aşmak/başdan aşurmak
başdan ayağa	başdan çıkmak/başdan çıkarmak
başdan savmak	başı gitmek
başı kabâ kalmak	başın almak/başını almak
başın aşağa itmek	başın döymek
başın salmak	başına almak
başına âzâde	başına belâlar getürmek
başına dünyâ serâyın teng ü târ itmek	başına hâk saçmak
başına sultân olmak/başına sultân eylemek	başına yağmak
başında od yanmak/başı üstinde odlar yanmak	başından ayrı düşmek
başından eksik olmamak	başından gitmek
başını alup gitmek	başını aramak
başını kaldurmak	başını kaşımak
başını kaşımağa eli değmemek	başıyla oynamak
başuna belâ gelmek	baş virüp baş almak
bel bağlamak	belâsın bulmak
belâya düşmek	belâya uğratmak
benânın ağzına komak	benzinün kanı kalmamak/benzine kan gelmemek
bıçak üstühâna irmek	bildüginden kalmamak
bilmeze urmak	bin cânı olmak
bir ağzı bin dili olmak	bir ayağı bağda bir ayağı külhende
bir-dehân olmak	bir içim su (olmak)
bir niçe şekle girmek	bir okla iki av/ bir nâvek ile iki şikâr urmak
bir tutmak	birbirine düşürmek/birbirine katmak
birbirine girmek	boynı bağlu kul
bulutdan nem kapmak	burun batırmak
bülbül itmek	câna cân olmak
cân almak/ cânını almak	cân atmak
cân gibi saklamak	cân gûşı tutmak

Tablo 4.2. (devam) Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Deyimler

cânı ağzına gelmek	cânından usanmak/ cânından bîzâr it
cânı çıkmak/cân çıkmak	cânı sıkılmak
cânı yirinden oynamak	cânı yirine oturmak
cânına âteş düşmek	cânına değmek
cânına minnet bilmek	cânından itmek
cânından olmak	cân kulağını açmak
cân tenden çıkmak	cân virmek/cân u ser virmek
câna yakın	cevâbını almak
ciğer kûşesi	ciğeri pârelenmek
cihân aynında olmamak	cihân başına teng olmak
cihânı çeşmine târ eylemek	çalmadan oynamak
çep düşmek	çeşm-i cânı açılmak
çeşm-i cânıyla gözlemek	çeşmine sebel düşmek
çeşmine uyhu gelmemek	çile çıkarmak
dâğ üsti bâğ olmak	dağa düşmek
dâʾire-i ʿakldan birūn kılmak	dâmânı âlûde olmak
dâmânı deste girmek	dâmânı pâk olmak
dâmânın çekmek	dâmânına yapışmak
dâmânını komamak	dâmânını öpmek
dâmen tutmak/dâmânını tutmak	dâmen-der-miyân olmak/dâmen-i der-miyân olmak
dâmen-feşân olmak	dâmeni âlûde-i hûn olmak
dâmeni ayağına düşmek	dâmen-i ihsânına yapışmak
dâmeni seng-i melâmet birle toldurmak	dâmen-keş olmak/dâmen-keşân itmek/dâmen-keşân olmak
defterden çıkarmak	defter-i gerdūn-ı gerdânı tayy itmek
defter itmek	dehân açmak
dehânı bağlamak/dehânını bend eylemek	dehânı pür-âb
dehânından düşürmemek	deheni açılmak
delüye taş andurmak	dem çekmek
dem-beste olmak	dendânı kalmamak
der-dâmen itmek	derd çekmek
derd-i ser virmek	derdini yanmak
der-i ümmîdi dîvâr itmek	derisini yüzmek
deriye saman toldurmak	der-kenâr olmak
derûnıyla bîrûnı bir	dest kaldurmak
dest ü girîbân olmak	dest ü pâ urmak
dest-gîr olmak	destden gitmek
destinde olmak	destinden düşmemek/destinden düşürmemek
destine gelmek	destine girmek
destini kaldurmak	devlet yüzini görmek
devrini sürmek	dîde-i bahtına su inmek
dîde-i uşşâk yolda kalmak	dideden nihân olmak
dikiş tutmak/dikiş tutmamak	dil almak

Tablo 4.2. (devam) Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Deyimler

dil bağlamak	dil belâsına uğramak
dilberlik satmak	dil-beste olmak
dili tutulmak	dili varmamak
dilini taşra çıkarmak	dilini tutmak
dilleri akıtmak	dil ucuyla
dil virmek	diş sırıtmak
dîvân dürmek	dîvârdan dîvâra ser urmak
dūd-ı âh almak	dûşına almak
dünyâ yıkılmak	dünyâya degmek
dünyâya destân olmak	dünyâya söylemek
dünyaya virmemek	dünyâyı âşık itmek
dünyâyı başına târ itmek/dünyâyı târ itmek	dünyâyı derūnından çıkarmak
dünyâyı kaç bucağ idügin göstermek	dünyâyı terk itmek
dünyâyı yemek	düşeş atmak
düşmeni yabânda aramak	ekmeğin küllemek
el almak	el arkasın yire komak
el bağlamak	el çekmek
el değmek	el kaldurmak
el komak	el sunmak
el tarlığı	el ucıyla tutmak
el urmak	el uzatmak
el üstünde tutmak/üzre tutmak	el virmek
el yumak/elin yumak	elden çıkmak/çıkarmak
elden gitmek	elden komak
ele girmek	elem çekmek
eli ağzına uymak	eli değmek/değmemek
eli irmek	elinde kalmak
elinde olmak	elinden gelmek
eline bakmak	eline girmek
elin göğsine komak/elün gögsüne komak	elin zânûya urmak
elini yüzine urmak	engüşt komak
esip savurmak	ferdâya salmak
feryâda gelmek	fitne kaldurmak
fitne uyandurmak	fitneler kaynatmak
gam basmak	gam yimek
giceden gündüzin fark itmemek	göğsin dögmek
göğsin geçürmek	göğsinde îmânı olmak
göğsini germek	gökde aradığını/ istedügini yirde bulmak/virmek
göklere çıkarmak	gönli açılmak
gönli akmak	gönli alçak
gönli daralmak	gönli düşmek
gönli ganî olmak	gönli geçmek
gönli gitmek	gönli gözi toymak

Tablo 4.2. (devam) Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Deyimler

gönli kalmak	gönli kararmak
gönlin(i) almak	gönline girmek
gönlin yapmak	gönlini düşürmek
gönlini tapşurmak	gönlünden geçürmek
gönlünden kopmak	gönlüni salmak
gönül açmak	gönül almak
gönül bağlamak	gönül çekmek
gönül düşmek	gönül eğlemek
gönül geçmek	gönüllü yazılmak
gönül urmak/gönül urulmak	gönül virmek
gönül yapmak	gönül yıkmak
görecek gözi olmamak	görmeze urmak
görünmez belâ	götürü almak
göz açdurmamak	göz dikmek
göz gözi görmek	göz göz olmak
göz habsine komak	gözden bırakmak
gözden geçürmek	gözi açmak/gözin açmak
gözi alışmak	gözi bağlu
gözi değmek	gözi dünyâyı görmemek/gözi görmemek
gözi ilişmek	gözi olmak
gözine diken olmak	gözi nergisi açılmak
gözine gelmek	gözine görünme(me)k
gözine uyhu girmemek	gözini oymak
gözi toymak	gözi tutmak
göziyle yimek	gözi/gözleri yollarda kalmak
göz koymak	göz kulag kılmak/olmak
gözleri ağarmak	gözleri dört olmak
gözleri ırılmamak	göz nūrı dökmek
gözünden sakınmak	gubâr olmak/gubâra virmek
gûş-ı cânile dinlemek	gûşına çalınmak
gûşına değmek	gûşına girmek
gûşına komak	gûş tutmak
gûş u hûş tutmak	gûşına tokunmak
güm güm ötmek	hâbını bağlamak
hâcet elin açmak	haddini bildürmek
hâk olmak	hâke düşmek
hâke yeksân itmek/hâk ile yeksân eylemek/hâk ile yeksân itmek/hâke yeksân olmak	hakkından gelmek
hakk-ı nân u nemek	hakk-ı nazar kalmak
hâk-i pâye düşmek	hâl diliyle okumak
halka-be-gûşe eylemek	hânmân-ı akıldan çıkmak
harf atmak	harfe engüşt komak
hasedden ölmek	hâtıra gubâr gelmek
hâtırı kalmak	hâtırın perîşân itmek

Tablo 4.2. (devam) Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Deyimler

hâtır yazmak	hayâl olmak
hâzır-cevâb	helâl eylemek
hemân her bulduğın söylemek	hem gâzî hem şehîd olmak
hıred irmek	hırmenine od salmak
hicâbdan yirlere geçmek	hiçe satılmak
hisâba katmak	hisâba sığmamak
hoş tutmak	hûn çekmek
hûn-âb içmek	hûn-ı nâ-hak içmek
hüsni zekâtın virmek	ırakdan merhabâ eylemek
ibret göziyle nâzır olmak	ihsânı tokunmak
iki ayağı çukurda	iki dişi kalmak
iki eli kanda olmak	iki eli taşlar altında kalmak
iki eli yakasında olmak/ iki elle girîbânun tutmak	iki gözüne inanmamak
iki yüzlü	ilerü çekmek
inkârdan gelmek	insâf elini göğsine komak
iş başa düşmek	işi tamâm olmak
işini altun itmek	itdügini bulmak/itdüklerini bulmak
iyliğe yormamak	iylik yaramamak
kabak başunda ufanmak	kadem basmak/komak
kalbi kararmak	kalbini yapmak
kan ağlamak/kan ağlatmak	kan ayaklı
kana/kanına girmek	kana şerîk olmak/kana ortak olmak
kan terlere batmak	kan dökmek/kanını dökmek/kanlar dökmek
kan emmek	kan eylemek
kan/kanın(ı) içmek/ içürmek/içdürmek	kan üzre kan olmak
kan yutmak	kanı helâl olmak
kanı kaynamak	kanı yirde kalmamak
kanı yire dökülmek	kanını bağışlamak
kanlar ağlamak	kanlar yutmak
kapu açmak	kapudan bakdurmak
kapuyı dîvâr itmek	kara günlere kalmak
kara günlü	kara yazu
kararup kalmak	karşu komak
karşu varmak	karşuna el bağlamak/karşusına el bağlamak/turup el bağlamak
kat-ı nazar eylemek	kef-i ihtiyâc açmak
keffine almak	keffini açmak
kemer bağlamak/kuşanmak	kenâra atmak
kenâra çıkmak	kenâr çizmek
kenârdan bakmak	kendin depelemek
kendin göstermek	kendin yirden yire çalmak
kendin yitürmek	kendine çekmek
kendü başın yimek	kendü vâdîsinde

Tablo 4.2. (devam) Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Deyimler

kendüden bî-haber olmak/kendüden haberi yok	kendüden gitmek
kendün bırakmak	kendüni/kendüyi bilmek/bilmemek
kendüni bulmak	kendüni tağıtmak/kendüsini tağıtmak
kendüsinden geçmek	kendüsini alamamak/kendini alamamak
kendüye gelmek	kes düşmek/kes düşürmek
kıbkızıl deli eylemek	kırân girmek
kırıp geçürmek	kıyâmete dek ağlamak
kıyâmet kopmak/kıyâmetler koparmak	kıyâmet yohsulı olmak
kızılı çıkmak/kızılı çıkarmak	koynına girmek
kulağı çınlamak	kulağı kapuda olmak
kulağına çalınmak	kulağına komak
kulağı tolduru tolduru söğmek	kulak çekmek
kulak müjdesi	kulak tutmak
kulı kurbânı olmak	kurbân olmak
kuruyup kalmak	kûs-ı şöhreti çalınmak
külâhı çerhe/göklere atmak	külin göklere savurmak
lebe gelmek	meydân okumak
müştâk-ı dâmân kalmak	nakd-i cân almak
nân u penîr olmak	nânunı destünden almak
ocağına âteş düşmek	ocağına su komak
oddan gönlek olmak	oynağı olmak
ödi yüregi kopmak	öğerek göklere çıkarmak
ölmeden ölmek	ömri kesilmek
öpüp gözine sürmek	pâ-der-gil
pâk-dâmen olmak	parmak tutmak
pâ-şikest eylemek	pâyına düşmek
pâyına pâye değmek	pâyına su dökmek
pâyına yüz sürmek	pençe tutmak
pençesini burmak	pervâne itmek
pistere düşmek	pîş-keş çekmek
râh virmemek	râhat yüzi görmemek
rū-siyâh olmak	rū-şüste olmak
rūy-ı dil görmek/rûy-ı dil göstermek	rûy-ı itibâr görmek
rūyını sürh itmek	rūyını zerd eylemek
sabâha degin yıldız saymak	safâ sürmek
saman altından su yürütmek	sâyesinden remân olmak
semʿ tutmak	ser komak
ser ü kârı düşmek/olmak	serden geçmek
serinde yazılmak	silüp süpürmek
sîneye çekmek	söz açmak
söz atmak	söz götürmek
söz koparmak	söz yetişdürmek
sözi boylamadan söylemek	sözinden çıkmamak
sözini dinlemek/söz dinlemek	su gibi

Tablo 4.2. (devam) Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Deyimler

su gibi ez-bere bilmek	su gibi pâk eylemek
su sepmek	suya iltüp susuz getürmek
su yirine kan içmek	subhını şâm itmek
şeker ezmek	şeytân ayağı sınmak
şîr ü şekker-veş	tağa düşmek/tağlara düşmek
tâkâtini tâk itmek	tâliʿi müsâʿid olmak
taş yasdanup toprak döşenmek	taşı taş üzre komamak
taş yatmak	taşa baş u başa taş urmak
ter-dâmen olmak	tokuz tolanmak
toz koparmak	tutar eli görür gözi olmak
uyhu yüzin göstermemek	uyhusını uçurmak/uyhusı uçmak
üstine almak	üstine ditremek
üstine düşmek	üstine gelmek
üstine geçmek	üstühânı sayılmak
üste virilmek	yabâna atılmak/yabâna pertâb itmek
yanını almak	yanlış yola gitmek
yanup yakılmak	yaraya tuz basmak
yarım ağızla yâd itmek	yaşda kurıda hâzır olmak
yavuz yeller esmek	yedi kat yirde
yedi kat yire girmek	yelkeni altına almak
yetmiş iki dereden su getürmek	yıldızı barışmamak
yir ile gök denlü farkı olmak	yir eylemek
yirden çıkar gökden iner	yirden götürmek
yirden yire çalmak/yirlere çalmak	yire geçmek/yirlere geçmek
yiri baş üzre olmak	yirin tutmak
yola düşmek/yollara düşmek	yola getürmek
yol itmek	yol virmek
yolına baş koymak	yolında hâk olmak/yollarında hâk olmak
yolında ser virmek/yolında ölmek	yolına cân virmek/cânı fedâ eylemek
yolına kurbân olmak	yolına nisâr itmek
yolını bağlamak/kesmek	yolların tutmak
yükin tutmak	yüreği ağzına gelmek
yüreği delmek	yüreğin yakmak
yüreğinde yağ kalmamak	yüreğinün yağını eritmek
yüz agı	yüz bulmak
yüz cefâya bir vefâ düşmemek	yüz çevirmek/yüzin çevirmek
yüz suyı/yüzi suyı	yüz sürmek/ yüzin sürmek
yüz tutmak	yüz virmek
yüze çıkarmak/yüze çıkmak	yüzi ag olmak
yüzi dönmek	yüzi gülmek
yüzi kalmamak	yüzi kara
yüzi kızmak	yüzi suyın hâke/yire dökmek
yüzi yirde olmak	yüzi yire düşmek/düşürmek
yüzi yok	yüzi yumşak
yüzin ele almak	yüzin görmek

Tablo 4.2. (devam) Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Deyimler

yüzin siyâh itmek	yüzine bakmak/yüzine bakmamak
yüzine gülmek	yüzini döndürmek
yüzini kara itmek	yüzini yire düşürmek
yüzünün agı olmak	zahmet çekmek
zebânı beste olmak	zehresin âb eylemek
zehri yedi tâstan geçmek/yedi tâsı geçen zehr	zevk sürmek
ziyâde-ser	

Tablo 4.2. (devam) Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Deyimler

Toplam 20.487 madde başı bulunan *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nın sözlüğünde madde başlarının 703'ünü deyimler oluşturur. Deyimlerin toplam madde başı sayısına oranı yaklaşık %3.4'tür. Bu veriler *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda deyimlerin önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Hemen hemen her divanda olduğu gibi *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda da kısa ifadeler şeklindeki deyimlerin kullanımının atasözlerine kıyasla daha fazla olduğu görülmektedir. Deyimlerin bulunduğu beyitler daha sade bir dille yazılmış, deyimi oluşturan sözcüklerin ifade çağrışımları tevriye, iham, tenasüp ve cinas gibi söz sanatlarının kullanımını da beraberinde getirmiştir.

Divan'daki deyimlerin bir kısmı günümüzde kullanımını sürdürürken bazılarında şeklî değişiklikler olmuştur. "Yaraya tuz basmak, su gibi ezbere bilmek, sineye çekmek, kan dökmek, göz kulak olmak" gibi deyimler günümüzde de aynı şekilde kullanılırken "Uykusunu uçurmak-uykusunu kaçırmak, ser komak-baş koymak, pâk-dâmen olmak-eteği temiz olmak, gûş tutmak-kulak tutmak, güşâde-dehen kalmak-ağzı açık kalmak" gibi deyimler kısmî ifade değişiklikleriyle günümüzde de kullanımını devam eden deyimlerdendir. Şairin deyimlerdeki sözcüklerde Farsça kökenli olanları tercih etmesi devrin dil zevkini yansıtması ve şairin İranlı şairlerin tesiri altında olduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir. "Taş yasdanup toprak döşenmek, kulak müjdesi, harf atmak, der-kâr olmak, ağzını kiraya vermek ve kızılı çıkmak" gibi deyimler ise günümüzde kullanımdan düşmüş olan deyimlerdendir.

4.12. Ayetler ve Hadisler

4.12.1. Ayetler

İslam dininin kutsal kitabı olan *Kur'ân-ı Kerîm,* Divan şairinin hayal dünyasını besleyen başlıca hazinelerden biridir. Şairler, içinde yetiştiği toplumun inanç sisteminden bağımsız düşünülemeyeceği için onları anlamak kültürün dinî unsurlarını da tanımayı gerekli kılar.

Hem manzum hem mensur metinlerde *Kur'ân-ı Kerîm*'de yer alan ilâhî hükümlere ve Hz. Peygamber'in hadislerine rastlamak mümkündür. Divan şairleri bazen telmih bazen me'âl bazen de iktibas yoluyla ayet ve hadisleri okuyucunun dikkatine sunarlar.[213] Tevhid, münâcât, na't gibi dinî konulu türlerin yanısıra dinî muhtevalı olmayan şiirlerde de ayet ve hadisler görülebilmektedir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda yer alan ayetler şu şekilde sıralanabilir:

- Nûr ve Duhân Sureleri: Adını Nûr ayeti olarak anılan Allah'ın gökleri ve yeryüzünü aydınlatan nurunu tasvir eden 35. ayetten alır. Toplam 64 ayetten oluşur. Nûr ayeti bölümünde ilâhî nurun feyziyle aydınlanan evlerde oturanların dünya işiyle meşgul oldukları, fakat bunun Allah'ı anma, yüceltme, namaz kılma ve zekât vermelerine, sorumluluk duygusu ve ahiret endişesi taşımalarına engel olmadığı bildirilir. İlâhî nurdan yoksun olup küfür ve inkâr yolunu tutanların acıklı hâli insan hayatından ve tabiat olaylarından örneklerle anlatılır.[214] *Kur'ân-ı Kerîm*'in 44. suresi olan Duhân suresi ismini onuncu ayette geçen duhân kelimesinden almaktadır. Kitaba ve peygambere inanmanın gereği ve önemi, inanmayanların dünya hayatında uğrayacakları sıkıntılarla âhirette çekecekleri azap, iman edip kötülüklerden sakınanların ise ebedî mutluluğa erecekleri hususu Duhân suresinin konusunu teşkil eder.[215] Azmî-zâde Hâletî Nûr ve Duhân ayetlerini kelime anlamları dolayısıyla şiirlerinde anmaktadır. Işık, parlaklık, aydınlık anlamlarından dolayı sevgilinin yüzü nûr ile, duman ve siyahlık anlamları dolayısıyla da sevgilinin saçlarını duhân ile

[213] Rıdvan Cânım, *Divan Edebiyatının Kaynakları* (İstanbul: Akıl Fikir Yayınları, 2016), 181.
[214] M. Kâmil Yaşaroğlu, "Nûr Sûresi," *İslam Ansiklopedisi* 33 içinde, (Ankara: TDV Yayınları, 2007), 247.
[215] Emin Işık, "Duhân Sûresi," *İslam Ansiklopedisi* 9 içinde, (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 548.

ilişkilendirmiştir. Şair, sevgilinin saçlarını ve yüzünü şiirlerinde zikrederek Duhân ve Nûr ayetlerinden iktibas yaptığını söyler:

Ol ruh u ol zülfi yâd idüp gazelde Hâletî

Âyet-i *Nûr u Duhânı* kıldı gûyâ muktebes(G.345/5)

Rûy u mûyun iki âyetdür ki Münşî-i kazâ

Eylemişdür sûre-i *Nûr u Duhân*'dan muktebes(G.346/3)

Andı cemâlüni yine nazmında Hâletî

Nûr âyetini kıldı kelâmında muktebes(G.347/5)

➢ Necm Suresi/15: "Cennetü'l-Me'vâ da onun yanındadır".[216] Kur'an'da Necm suresi 15. ayette Sidretü'l-Müntehâ'nın yanında Mevâ cennetinin bulunduğu bildirilmektedir. Azmî-zâde Hâletî, Sultan I. Ahmed'e sunduğu kasidesinde padişahın tahta geçmesiyle beraber yeryüzünün Mevâ cennetine benzediğini söylemektedir:

Yine havrâ vü şân-ı şehr çıkdı geşt-i gül-zâra

Yine rûy-ı zemîn oldı misâl-i cennetü'l-me'vâ(K.8/2)

➢ Necm Suresi 53/9: "Onunla arasındaki mesafe iki yay boyu oldu hatta daha az kaldı".[217] Hz. Muhammed'in Miraç'ta Cebrail'e ve Allah'a çok yaklaştığını anlatan bir ifadedir. Azmî-zâde Hâletî sevgilinin yay kaşlarından yola çıkarak Kâb-kavseyn'e yani Necm suresine iktibas yapmıştır:

Olup hâtır-nişânı ol iki yâ kaşları yârün

Hadeng-i âhı irdi *Kâb-kavseyn*'e dil-i zârun(G.413/1)

Şair mirâciyye konulu mesnevisinde de aynı sure ve ayete gönderme yapmıştır:

Hakk'a şükr eyledi Resûl-i Hudâ

Kâbe Kavseyn'e irdi tîr-i du'â(M.4/35)

[216] Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meali* (Ankara: Sefa Yayıncılık, 2013), 527.
[217] Yazır, *Kur'ân-ı Kerim*, 527.

"Ev ednâ" ibaresi "yahut daha yakın" anlamına gelir ve yine Necm suresinin 9. ayetine işaret eder. Azmî-zâde Hâletî eşref-i ulemâdan birinin kasrı için yazdığı dâriyenin dua bölümünde "O şerefli evin ve ev ednâ makamının hakkı için" ifadesiyle şiirini nihayete erdirir.

Tura o beyt-i şerîf ü makâm a'lâda

Be-hakk-ı beyt-i şerîf ü makâm-ı *ev ednâ*(K.34/27)

➢ Bakara Suresi/187: "… Ve fecrin beyaz ipliği siyah iplikten sizce seçilinceye kadar yiyin, için, sonra da ertesi geceye kadar orucu tam tutun".[218] Azmî-zâde Hâletî, Hoca-zâde Mehmed Efendi'ye sunduğu bir kasidesinde "hayt-ı sefîd" yani "beyaz iplik" ibaresiyle Bakara suresinin 187. ayetine gönderme yapmıştır:

'Aceb mi halka nümâyân olursa hayt-ı sefîd

Nisâr içün üzerinden bu dem alındı le'âl(K.21/4)

➢ İsrâ Suresi 17/1: "Kulu Muhammed'i bir gece, Mescid-i Haram'dan kendisine bazı ayetlerimizi göstermek için, etrafını mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah, her türlü noksan sıfatlardan münezzehtir. Şüpesiz ki her şeyi işiten her şeyi gören O'dur".[219] *Kur'ân-ı Kerîm*'in 17. suresi olan ve 111 ayetten oluşan İsrâ sûresi ismini ilk ayetinde geçen ve "gece yürüyüşü" anlamına gelen "İsrâ" kelimesinden alır. İlk ayetinde Hz.Peygamber'in Miraç mucizesini konu eden bu sure Azmî-zâde Hâletî'nin Mirâciyye'sinin son beytinde anılmaktadır:

Biraz ol 'andelîb-i bâg-ı sühan

Söyledi halka sırr-ı *İsrâ*'dan(M.4/69)

➢ Âl-i İmrân Suresi/12: O küfredenlere de ki: "Siz mutlaka yenileceksiniz ve toplanıp cehenneme sürüleceksiniz. O ise fena döşektir".[220] Hz. Peygamber'in inanmayanlar ile girdiği tartışmalar dolayısıyla indirilen bu sureye *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda "bi'se-l-mihâd" ibaresi ile iktibas yapılmıştır:

Tutup cân gûşı fermân-ı cihâda

Bırakdun düşmeni *bi'se'l-mihâda*(M.8/11)

[218] Yazır, *Kur'ân-ı Kerim*, 30.
[219] Yazır, *Kur'ân-ı Kerim*, 283.
[220] Yazır, *Kur'ân-ı Kerim*, 52.

➢ Hicr Suresi/87: "Andolsun ki sana tekrarlanan yedi ayeti (seb-i mesânîyi) ve yüce Kur'ân'ı verdik".[221] Seb'a'l-mesânî yedi ayetten meydana gelen ve Kur'ân'ın ilk suresi olan Fatiha suresine verilen isimdir. Tasavvufa göre bu yedi ayetin yüzdeki yedi hattı (iki kaş, dört kirpik ve saç) karşıladığı söylenir.[222] Azmî-zâde Hâletî Mehmed Ağa'ya yazdığı kasidesinin dua bölümünde "Tekrarlanan yedi ayetin peygamberlerinin hakkı için.." ifadesi ile Hicr suresi'nden alıntı yapmıştır:

Kerîmâ mu'tiyâ cihân-dest-gîrâ

Be-hakk-ı resûlân-ı *seb'a'l-mesânî*(K.38/31)

➢ Tebbet Suresi/1: "Ebu Leheb'in iki eli kurusun; zaten kurudu ya".[223] Hz. Peygamber'in kendisine inanmayan amcası Ebû Leheb için indirilen bu ayet Leheb Suresi olarak da bilinmektedir. Ebû Leheb ve karısının alevli bir ateşe atılacağını bildiren sûre beş ayetten oluşur ve "Ebû Leheb'in elleri kurusun" ayeti ile başlar. Azmî-zâde Hâletî bir gazelinde sevgilinin yanaklarına dokunan rakibin sonbahar yaprağı gibi ellerinin kurumasını ister:

Gül-i ruhsârına yârün tokunurmış agyâr

Kurusun elleri mânend-i hazân-dîde çenâr(G.201/1)

➢ Nahl Suresi/68-69: "Rabbin bal arısına da şöyle vahyetti: 'Dağlardan, ağaçlardan ve çardaklardan göz göz evler edin. Sonra meyvelerin hepsinden ye de Rabbinin kolay kıldığı yollara gir.' Karınlarından çeşitli renklerde bir içecek (bal) çıkar ki onda insanlara şifa vardır…"[224] Azmî-zâde Hâletî saf bala benzettiği sevgilinin dudağının bal gibi şifalı olduğunu, balın şifası hususunda ayet indirildiğini söyleyerek Nahl suresinin 68 ve 69. ayetlerine gönderme yapar:

Olur lebüne şehd-i musaffâ disek revâ

Şânında nâzil oldı anun âyet-i şifâ(G.28/1)

➢ Kün-fe-yekûn İbaresi: "Ol (der) ve o da oluverir" anlamındaki bu ifade Kur'ân'da yedi ayette geçmektedir. Âl-i İmrân/47 ve 59, Bakara/117, Nahl/40,

[221] Yazır, *Kur'ân-ı Kerim*, 267.
[222] İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2015), 392.
[223] Yazır, *Kur'ân-ı Kerim*, 605.
[224] Yazır, *Kur'ân-ı Kerim*, 275.

Yasin/82, Meryem/35, Mü'min/68 ve En'am/73'te geçen bu ibare Allah'ın kudretini ve yaratma gücünü özetler.

Osmanlı döneminde düğünler ve şenliklerde düğün sahibinin maddi gücünü ve toplumdaki yerini simgleyen bal mumundan yapılmış süs ağaçları bulunurdu. Nahıl adı verilen bu ağaçlar değerli taşlar, inciler, altın ve gümüş yaldızlarla tezyin edilirdi.[225] Nahıl ustalarına nahlbend adı verilir. Azmî-zâde Hâletî, sonbahar tasviri yaptığı bir şiirinde Allah'ı kün-fe-yekûn nahılbendi olarak tavsif etmiş, sonabaharda sararıp yerlere düşen yaprakları nahıl süslemede kullanılan sarı mumlara benzetmiştir:

Tonatdı nahl-i çemen-zârı şem'-i asferden

Ne san'at itdi görün nahl-bend-i *kün-fe-yekûn*(G.577/4)

4.12.2. Hadisler

➢ Lâ-hayra illâ fi'l-vasatı: "Hayır ancak ortadadır" veya *hayru'l-umûrı evsatuhâ* "İşlerin en hayırlısı, orta olanıdır"[226] şeklinde bilinen bu hadisin sahih olup olmadığı belirsizdir. Bazı kaynaklarda Hz. Peygamber'e değil Mutarrife adlı birine ait olduğu bildirilmiştir. İslam dini her işte sürekli ilerlemeyi, zirveye ulaşmayı öğütler. Ortayı yeğleme konusundaki rivayetler bu hadisi zayıf ve dayanaksız olmaktan kurtaramaz.[227]

Sûsen ü servinden itdüm bâg-ı dünyânun ferâg

Mu'tedildür kâmetün lâ-hayra illâ fi'l-vasat(G.358/2)

➢ "El-fitnetü nâ'imetün la'ana'l-lâhu men eykazahâ[228] "Fitne uykudadır, uyandırana Allah lanet etsin" anlamına gelen bu hadis, *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda fitne çıkarıcı olan sevgili ile birlikte düşünülmektedir. Kapı Ağası Gazanfer Ağa'ya ithaf edilen kasidede ise onun devrinde âşıkların inleyişi dışında fitne uyandıran bir şeyin kalmadığı şeklinde söz konusu edilmiştir:

[225] Özdemir Nutku, "Nahil," *İslam Ansiklopedisi* 32 içinde, (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 299-300.
[226] Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Ayetler ve Hadisler* (İstanbul: Kesit Yayınları, 2013), 214 ve 407.
[227] İsmail b. Muhammed Acluni, *Keşfü'l-hafâ* 1, (Beyrut, 1351-1352), 391.
[228] Yılmaz, *Kültürümüzde Ayetler*, 188.

Halk-ı cihâna kıyma uyandurma fitneyi

Feryâdun ile dil-beri kaldurma hâbdan(G.678/2)

Senün devründe olmaz fitne bîdâr

Eger sûr-ı kıyâmet olsa der-kâr(M.8/19)

Dinürdi fitneyi bîdâr ider kalmadı ‘ahdinde

Eger kim nâle-i ‘âşık uyarmasaydı hûbânı(K.33/21)

➢ “El-fakru fahrî ve bihî eftahiru” “Yoksulluk övüncümdür, ben onunla övünürüm” şeklinde ifade edilen bu hadis tasavvuf edebiyatında maddeye aşırı bağımlı olmama, Allah’a muhtaç olma, ona tam bağlanma, dünya kaygılarından uzak bulunma anlamlarında algılanmıştır. Azmî-zâde Hâletî’nin âh kılıcı ile fakr ve fenâ hırkasının kendisinin övüncü olduğunu ifade ettiği aşağıdaki beyitte bu hadise telmih vardır:

Fahrümüzdür tîg-i âh ü hırka-i fakr u fenâ

Pâdşâh-ı ‘ışkdan geldi kılıç kaftân bize(G.748/4)

➢ “Kendisinden meleklerin hayâ ettiği bir kimseden ben hayâ etmeyeyim mi?[229]: Hz. Peygamber’in edep ve hayâ timsali Hz. Osman hakkında söylediği bu hadis, *Azmî-zâde Hâletî Divanı*’nda şöyle anımsatılmıştır:

Edebinden melek iderdi hicâb

Sıkılurdı hayâsın ansa sehâb(M.5/30)

➢ Râhatü’l-insâni fi hıfzi’l-lisân: “İnsanın iyilik ve rahatlığı dilini tutmadadır” anlamına gelen bu hadis “Salâhu’l-insâni fî-hıfzı’l-lisâni” şeklinde de ifade edilebilmektedir. Azmî-zâde Hâletî, herkesin onu kıskanmasına neden olan unsurun güzel sözleri, şiirleri olduğunu söylerken bu hadisi kanıt gösterir:

‘Âleme mahsûd iden güftâr-ı pâkümdür beni

Hak dimişdür râhatü’l-insâni fi hıfzi’l-lisân(G.557/8)

[229] İsmail Yiğit, “Osman”, *İslam Ansiklopedisi* 33 içinde, (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 442.

➢ "Ramazan ayında göğün, cennetin ve rahmetin kapıları açılır"[230]: Hz. Peygamber'in Ramazan ayının rahmet ve bereket ayı olduğunu belirten bu sözleri, *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda sevgili ekseninde ele alınmıştır. Gök renkli yani mavi elbise giyip bağrını açan sevgili, Ramazan ayında dua kapıları açılan gökyüzü ile özdeşleştirilmiştir:

O meh bir âsmânî câme giymiş sîne-çâk olmış

Açıkdur gök kapusı Hâletî turma du'â eyle(G.734/5)

➢ "Allah her yüzyılın başında bu ümmete dinlerinde yenileme yapacak birini gönderir": "Tecdîd" dinle kurulan bağların yeniden güçlendirilmesi manasında olup İslam toplumu ve düşüncesinde gerekli görülen yenileme fikridir.[231] Tecdîd düşüncesini gerçekleştiren kişiye müceddid denmektedir. Hz. Peygamber'in tecdîd düşüncesi üzerine söylediği bu hadisi, *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda Müftü Zekeriyya Efendi'nin övgüsünde kullanılmıştır:

Gelür her yüz başında dîni bir tecdîd ider âdem

Velî böyle müceddid binde bir ancak düşer hakkâ(T.2/4)

4.13. Kelam-ı Kibarlar

Büyüklerin söylediği atasözü niteliğindeki özlü sözlere kelam-ı kibar adı verilir. Divan şairleri az ve öz söylemeyi ilke edinmiş, hayal dünyalarını beyitlere sığdırmaya çalışmışlardır. Sözü etkili ve güzel söylemek için edebî sanatlar, atasözleri, deyimler, ayet ve hadisler, ikilemeler gibi pek çok unsurdan faydalanan şairler, zaman zaman atasözü niteliğinde anlamlı sözler olan kelam-ı kibarlar söylemişlerdir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda tespit edilen kelam-ı kibarlar şunlardır:

➢ Rüzgârın işi hep aksinedir: Felek hep istenmeyen olaylar yaşatır.

N'ola mir'ât-ı ruhın düşmene 'arz eylese yâr

Rûzgârun işi hep 'aksinedür Hâletiyâ(G.29/7)

[230] Menhajudin Jalali, "*Şeyh Sadûk'un (381/991) Fezâilü'l-Eşhüri's-Selâse İsimli Eserindeki Rivayetlerin Değerlendirilmesi"* (Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2019), 68.
[231] Tahsin Görgün, "Tecdid," *İslam Ansiklopedisi* 40 içinde, (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 234.

- İyi söz kendisini gösterir: Güzel şiirler kendisini belli eder.

Çekme gam nazmunı a‘dâ göze göstermez ise

Gösterür çün eyü söz kendüsini Hâletiyâ(G.46/5)

- Hep olur biter: Her şey olur biter, hiçbir şey için üzülmemek gerekir.

Yokdur ber-i murâd u nihâl-i emel diyü

Bâg-ı cihânda çekme elem hep olur biter(G.155/4)

- Güzellik kimseye kalmaz: Güzellik gelip geçicidir.

Dinle gûş-ı cân ile geldükde ‘âşıkdan peyâm

Kimseye kalmaz güzellik benden al cânâ haber(G.157/2)

- Elde olanın kıymeti bilinmezmiş: Bir şeyin değeri ancak o kaybedildiğinde anlaşılır.

Câm-ı mey almayalı destüme gam-gîn oldum

Olanun kıymeti bilinmez imiş elde iken(G.639/4)

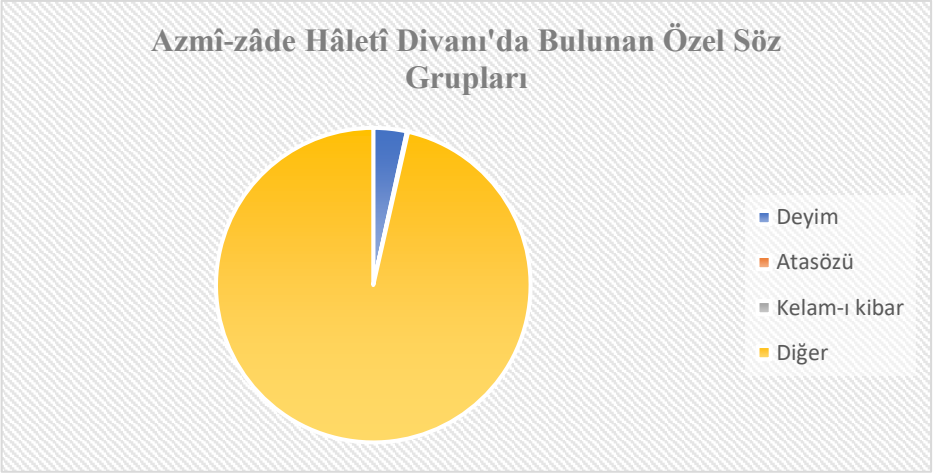
- Sonra gelen üstadın sanatı efzûn olur: Son dönem sanatçıları daha başarılı olur.

‘Işk eyledi giryân u firâk itdi yaşum hûn

Sonra gelen üstâdun olur san‘atı efzûn(Mf.381)

4.14. Azmî-zâde Hâletî Divanı’nın Sözvarlığı Üzerine Değerlendirmeler

Azmî-zâde Hâletî Divanı’nın sözlüğü’nde toplam 20.487 madde başı tespit edilmiştir. Bunlardan 703’ü deyim, 21’i atasözü ve 6’sı kelam-ı kibardır.

Şekil 4.1. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Bulunan Özel Söz Grupları

Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda bulunan atasözü, deyim ve kelam-ı kibar gibi özel söz grupları diğer şairlerle kıyaslandığında kullanım sıklığı bakımında daha doğru değerlendirme yapılabilecektir. Eldeki verilere göre 17. yüzyıl şairlerinin divanları üzerine yapılan sözlüklerde Mezâkî'de 277[232], Hayretî'de 438[233], Nâbî'de 871[234] ve Sâbit'te 2724[235] madde başı deyim bulunmaktadır. Azmî-zâde Hâletî'de ise 703 tane madde başı deyim bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle Azmî-zâde Hâletî'nin Mezâkî ve Hayretî'den daha fazla sayıda deyim kullanmakla birlikte Nâbî ve Sâbit'e oranla daha az sayıda deyim kullandığı söylenebilir. Bunda Sâbit'in mahalli, Nâbî'nin ise hikemi üslubun etkisinde olması önemli bir etkendir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda deyimlerin toplam madde başı sayısına oranı %3.4'tür. Bu oran deyim kullanımının Azmî-zâde Hâletî'nin üslup özelliği olduğunu göstermektedir.

[232] Mete Bülent Deger, "Mezâkî Divanı Sözlüğü [Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü]" (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2018), 192.
[233] Selim Gök, "Hayretî Divanı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)" (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2017), 142-166.
[234] Ahmet Selman Yiğit, "Nâbî Dîvânı Sözlüğü [Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük]" (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2018).
[235] Gamze Aydın, "Bosnalı Sâbit Dîvânı'nın Bağlamlı Dizini ve İşlevsel Sözlüğü" (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2019), 215.

5. AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ DİVANI'NDA PSİKOLOJİK TASVİRLER

Şairlerin şiirlerinde işlenen duygular, onların ruhsal durumlarını gözler önüne sermesi bakımından önemlidir. Şairin şiirlerini yazarken içerisinde bulunduğu ruh hâli şiirlerindeki baskın duyguları belirler. "Ekser-i eşârının şikâyet-gûne" olduğu söylenen Azmî-zâde Hâletî, şiirlerinde olumlu duygulardan ziyade olumsuz duygulara yer verir. Karamsar söylemler, divan şiirinde geleneğin getirdiği bir alışkanlık olmakla birlikte izi şairin hayatında aranması gereken bir husustur. Azmî-zâde Hâletî'nin memuriyet hayatı boyunca yaşadığı aziller onun Divan'ının ruhi hüviyetine de tesir etmiştir. Hâletî'nin Divan'ında en fazla yer verdiği duygu durumları aşağıda izah edilmiştir.

5.1. Beklenti-Hayal Kırıklığı

Edebî ürünler, bilhassa şiirler şairlerin özel anlamda kişilerden, genel anlamda ise hayattan beklentilerini dile getirdikleri eserlerdir. Divan şiiri özelinde konuşulacak olursa divan şairi kalbî duygular bağlamında sevgiliden, maddiyat ve himaye bakımından ise memduhtan beklenti içerisindedir. Beklentinin sonucu hayal kırıklığı olsa bile şair beklentilerini dile getirmeden duramaz.

Azmî-zâde Hâletî de diğer divan şairleri gibi gazellerinde sevgiliden, kasidelerinde ise memduhtan beklentilerini dile getirmektedir. Divan şiiri geleneğinde sevgili hiçbir zaman ahde vefa göstermez. Âşığa söz verir, ancak katiyen sözünü tutmaz. Bu durum beklenti içerisinde olan âşığın hayal kırıklığına uğramasına sebep olur. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda sık sık verdiği sözü tutmayan sevgili tipi söz konusu edilir. Âşığın sevgiliyi hasretle beklemesi "kapı halkası gibi gözleri yollarda kalmak, köprü gibi gözleri yollarda kalmak" benzetmeleriyle ifade edilir:

Gelmedi yâr bize tutmadı hergiz sözümüz

Halka-i der gibi yollarda kalupdur gözümüz(Mf.188, G.331/1)

Ben hamîde-kadde gelmek va'dini itmişdi yâr

Gözlerüm giryân olup yollarda kaldum pül gibi(G.888/3)

Aşkın bir hastalık olarak düşünüldüğü divan şiiri geleneğinde, âşığın sevgiliden lütuf görmeyi beklemesi "hasta-doktor" ilişkisi bağlamında değerlendirilir. Aşk hastası olan âşık, iyileşmeyi umarken sevgilinin cefasıyla helak olur:

Bîmârunam diyü gel itme **ümîd**-i şefkat

Ol cân tabîbi itmez iki gözine hürmet(Mf.31)

Dil vuslatun ümîd idinüp derd-nâk olur

Bir hastedür ki sıhhat **umarken** helâk olur(Mf.84, G.276/1)

Divan şiirinde ümit-beklenti söz konusu olduğunda tarla, toprak, mezar toprağı gibi unsurlar benzetmelik olarak karşımıza çıkar. Beklenti akabindeki hayal kırıklıkları meyvesiz fidan yahut yeşilliksiz toprak benzetmeleriyle ifade edilir:

Zamâne nahl-i **ümmîd**üm benüm bî-berg ü bâr itdi

Çemen-zâr-ı emel fasl-ı hazânın âşikâr itdi(G.848/1)

Dirîgâ sebze-i **ümmîd** hergiz olmadı hâsıl

Egerçi hâk-i kabrin dîde-i ahbâb ter kıldı(Trk.B. IV/8)

Divan şiirindeki âşık tipi için ümit ölümden sonra bile var olan duygudur. Azmî-zâde Hâletî bir müfredinde kendisinin mezar toprağında biten otlara, ahuya benzettiği sevgilisinin gelmesini ümit etmektedir:

Bana meyl itmek **umam** ol gazâl-ı şîve-kârumdan

Meger kim hâk olam otlar bite yir yir mezârumdan(Mf.420)

Yazma eserlerde kitap ciltlerinin iki ucunda bulunan ve yaprakları düzgün tutan, ibrişimden örülmüş ince şeride şiraze adı verilir. Kısaca kitap yapraklarını bir arada tutan bağa şiraze denir. Gönlündeki ümitlerin çokluğunu kitap yapraklarıyla ifade eden Azmî-zâde Hâletî, hayal kırıklıklarını şirazesi olmadığı için bu yaprakların rüzgârda dağılması şeklinde ifade etmiştir:

Evrâk-ı **ümîd**-i dile şîrâze gerekmez

Tâ kim ola her bâd-ı melâmetle perîşân(G.570/6)

Kasideler divan şairlerinin devlet büyüklerinden beklentilerini dile getirebildikleri uygun bir zemin olmuştur. Azmî-zâde Hâletî de şiirlerinde sık sık devlet adamlarından beklentilerini dile getirmektedir. Hâletî'nin kasideleri devlet adamalarından beklentilerini, kıtaları ise umduğu iltifatı göremediğini dile getirdiği mecralar olmuştur:

Eyâ sipihr-i kerem v'ey sehâb-ı feyz-resân

Zamânıdur bana seyl-âb-ı lutfunı göster(K.4/22)

Bir kıtasında iltifat göremediği için devrin ileri gelenlerine yönelttiği eleştirileri ileri boyuta götürerek, makam ve mevkilere rüşvet ile gelindiğinden yakınmaktadır:

Bakar dâ'im ekâbir rüşvet altunına dikkatle

Yüzine bakmaga el mi deger erbâb-ı 'irfânun

N'ola ehl-i dilün fevvâre-i **ümmîdi** huşk ola

Bozuldı yolları âb-ı revân-ı lutf u ihsânun(Kt.49)

Kapı Ağası Gazanfer Ağa'ya ithafen yazılan bir kasidede şair kendisini bir hasta, memduhu ise doktor olarak nitelendirmiş ve gazellerinde "âşık-sevgili" bağlamında ele aldığı "hasta-doktor" tasavvurunu kasidelerine taşımıştır:

Keserdi Hâletî-i haste-dil **ümmîdi** kendünden

Tabîb-i lutfınun destinde olmasaydı tîmârı(K.32/32)

5.2. Kızgınlık-Merhamet

Divan şiirinde kızgınlık duyguları söz konusu olduğunda bilhassa "rakip ve feleğin" hedef alındığı görülür. Rakip daimî olarak sevgilinin yanında olmasıyla, sevgilinin hep rakibe yüz vermesiyle âşığı kızgınlık duygularına sevk eder. Âşık/şairdeki bu kızgınlık duyguları zaman zaman rakibe beddua boyutuna ulaşır. Aşağıdaki beyitte sevgilinin gül yanaklarına dokunan rakibin ellerinin, sonbahardaki çınar yaprakları misali kuruyup gitmesi istenmektedir:

Gül-i ruhsârına yârün tokunurmış agyâr

Kurusun elleri mânend-i hazân-dîde çenâr(G.201/1)

Divan şiiri geleneğinde başa gelen olumsuzluklar feleğe/kötü talihe bağlanır. Üzerine gölgesinin düştüğü kişinin hükümdar olacağına inanılan talih kuşu yani Hümâ, kötü talih söz konusu olduğunda kızgınlık duygularının yöneltildiği varlık olur. Azmî-zâde Hâletî bir beyitte talih kuşuna duyduğu kızgınlığı, o kuşu ele geçirdiğinde kolunu kanadını yolacağını dile getirerek ifade eder:

Per ü bâlin yolardum vardugıçün şahs-ı nâ-dâna

Eger kim destüme girseydi bir kez tâ'ir-i devlet(G.96/6)

Ölüm olgusu şairlerin feleğe duydukları kızgınlığın bir başka sebebidir. Bu bakımdan mersiyeler, şairlerin feleğe sitemlerini dile getirdikleri uygun bir zemin olmuşlardır. Reisülküttap Medhî Çelebi'nin ölümü üzerine terkib-i bend şeklinde yazılan mersiyede Azmî-zâde Hâletî'nin feleğe duyduğu kızgınlık bir yakarış hâlini almıştır. "Sensin" redifiyle kurulan bentte şairin feleği suçlayıcı üslubu kuvvetli bir şekilde hissedilmektedir:

Sirişk-i çeşm-i halkı ey felek rîzân iden sensin

Anunla âsyâbun turmadan gerdân iden sensin

Harîm-i iltifât-ı yâra agyârı kılup mahrem

Dil ehlin şem'-veş dinlenmeyüp giryân iden sensin

Rakîbe şevk-i bezm-i vasl ile raks itdürüp her dem

Dil-i erbâb-ı 'ışkı ney gibi nâlân iden sensin

Dil-i Ya'kûb'ı döndürdün gam-ı hicr ile zindâna

Mekân-ı Yûsuf-ı Ken'ân'ı hod zindân iden sensin

N'ola şemşîr-i mihr ü tîg-i Behrâm'ı tılısm itsen

Yir altında niçe gencîneler pinhân iden sensin

Giceyle halkı bir bir öldürürsin irte ammâ kim

Yine mâtem-serâlarda bile efgan iden sensin

Kimi kim hançer-i bî-dâdla katl itmek istersen

Mahabbet sûretinde evvelâ mihmân iden sensin

‘Aceb mi her şebân-geh olsa hûn-âlûde dâmânun

Çeküp tîg-i sitem-gûn başına bin kan iden sensin

İdüp her şehr-yârı ser-girân-ı bade-i gaflet

Yıkup tahtından âhir hâk ile yek-sân iden sensin(Trk.B./ VI)

Divan şiirinde şair zaman zaman kendisini kızgınlık oklarının hedefi yapar. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*’nda bir beyitte şair, sevgiliden vefa ümit ettiği için kendi kendisine hayıflanmaktadır. Âşık, sevgilinin aşk belasını kendi başına sardığını dile getirerek kendi kendine kötülük yaptığını ifade etmektedir:

Hayf kim yârdan ümmîd-i vefâ eylemişüz

Gam-ı ‘ışkını anun başa belâ eylemişüz(G.336/1)

Azmî-zâde Hâletî Divanı’nda bir beyitte geleneğin dışına çıkılarak “sevgiliye öfkelenen âşık” tipi ile karşılaşılmaktadır. Şair “Eğer dünyada eteğini öpmek nasip olmazsa, mahşer günü iki elimle yakanı tutarım” diyerek aslında sevgiliye dünyada veya ahirette bir şekilde kavuşmak istediğini de dile getirmektedir:

Eger dâmânunı öpmek nasîb olmazsa dünyâda

Tutam iki elümle rûz-ı mahşerde girîbânun(G.417/4)

Divan şiiri geleneğinde sevgili, âşığa hiçbir zaman merhamet etmez, lakin rakip söz konusu olduğunda her zaman güler yüz ve muhabbet gösterir. Azmî-zâde Hâletî sevgilinin rakibe karşı yumuşak yüzlü yani merhametli olmasını pamuk benzetmesiyle ifade etmiştir. Pamuk, renginin beyazlığı ve yumuşak olmasıyla sevgilinin yüzü ile ilişkilendirilmiştir:

Ol güzel kim tenine penbe dinilse hakdur

Kovamaz düşmeni zîrâ ki **yüzi yumşakdur**(Mf.122)

Âşık, sevgiliden merhamet beklerken o, eziyetleriyle gönül yarasına tuz basmaktadır:

Cevr ile urma zahm-ı dil-i ‘âşıka nemek

Ey pâdşâh-ı hüsn ana **acımak** gerek(G.419/1)

Bir beyitte ise sevgilinin âşığa merhamet etmemesi, âşığın zayıflıktan görünmez olmasına bağlanarak hüsn-i talil yoluyla açıklanmaktadır.

Künc-i firkatde görünmez oldı cismüm za‘fdan

Merhamet eylerdi görse ol şeh-i hûbân beni(G.864/3)

Azmî-zâde Hâletî şiirlerinde sık sık şarap içtiği için günahkâr olduğunu, ancak Allah’ın rahmeti sonsuz olduğu için af ve mağfiret dilediğini ifade eder. Allah’tan rahmet ve mağfiret dileme durumu münâcâtında bir yakarış hâlini alır:

Zevrak-ı mey çekerüz dem-be-dem ey Rabb-i Gafûr

Mücrimüz eyleme bahr-i **keremünden** bizi dûr(Mf.137)

Rahmetün ummaga yüzüm yokdur

Her ne itsen bana sözüm yokdur(M.2/2)

5.3. Sabır-Sabırsızlık

Azmî-zâde Hâletî Divanı’nda sabır-sabırsızlık kavramlarına âşık-maşuk kavramları çerçevesinde yer verilmektedir. Âşık/şair zaman zaman kendisine sabır ve sükûn telkin etmekte, sevgiliden ümidini hiçbir şekilde kesmemektedir:

Yâd eylemezse ey gönül ol bî-vefâ seni

Sabr eyle belki bir gün ola kim ana seni (Mf. 577)

Azmî-zâde Hâletî şiirlerinde aşk derdinin ilacının sabır olduğunu ifade eder. Âşığın hem ayrılık ızdırabına hem de rakiplerin kınamasına karşı sabırlı olması gerektiğini söyler:

Belâ-yı derd-i ‘ışk-ı yâra dârû **sabrdur** lîkin

Bulunmaz ol diyâr-ı mihnet-âbâd-ı mahabbetde(G.786/2)

N’ola **sabr** eylese sûz-ı firâka ta‘n-ı a‘dâya

Görüpdür germ ü serdin ‘âşık-ı şeydâ bu dünyânun(G.423/2)

Sevgilinin lütuf gösterme konusundaki cimriliğini “lütuf kıtlığı” olarak adlandıran şair, böyle bir kıtlık durumunda gönül kuşunun sabır tanelerinden besleneceğini söyler:

Kaht-ı-ı lutf-ı yâra düşse ehl-i ‘ışk ey Hâletî

Kendü murg-ı cânı eyler dâne-i **sabr**dan gıdâ(G.2/8)

Şiirlerde sabır için kullanılan benzetmelikler bazen bir buğday tanesi olurken bazen de dağ gibi heybetli bir varlık olur. Ferhâd ile Şîrîn hikâyesine telmih yapılan aşağıdaki beyitte, âşığın özlem külüngüyle sabır dağını delse bile sevgilinin ona merhamet etmeyeceği belirtilir:

Hâlüme rahm eylemez ol husrev-i Şîrîn-kelâm

Kûh-ı **sabrı** tîşe-i hasretle kaldursam tamâm(G.497/1)

Azmî-zâde Hâletî Divanı’nda sabır kavramının elbise-kumaş türünden nesnelerle ilişkilendirildiği görülmektedir. Sabır kumaşı veya sabır elbisenin yırtılması sabırsızlığın bir ifadesi olarak beyitlerde yerini alır:

Geçmez kumaş-ı sabr alınmaz metâ‘-ı vasl

Bâzâr-ı ‘ışk hâceleri kaldı kârdan(G.587/3)

Pârelenmezdi girîbânı **kabâ-yı sabrumun**

Olmasaydı benden ol âfet eger dâmen-keşân(G.614/6)

Sâz-gâr olmazsa tan mı sûzen-i müjgânlarun

Câme-i sabrum benüm hiç tutmaz olmışdur dikiş(G.353/3)

“Sabır ve sükûn kafilesinin ağlayıp inleme çanlarıyla çekilip gittiği” ifade edilen aşağıdaki beyitte sabrın tükenmesinin somut bir şekilde ifade edildiği görülüyor:

Râh-ı dilden ceres-i nâle vü efgânumla

Çekilüp gitmededür kâfile-i **sabr u sükûn**(G.575/2)

Divan’da sabır kavramı sükûn ve kanaat kavramlarıyla bir arada düşünülmektedir. Az şeyle yetinme anlamında gelen “kanaat” sözcüğünün anlam dairesi “çok için sabretme” manasını da barındırmaktadır. Bu nedenle şair kendisine verilen bir mevki yahut sevgiliden gelen ufacık bir tebessümün kanaat sebebi olduğunu dile getirir:

Kanâ‘at eyle hâlüne dem-â-dem bakma bâlâya

Eger kim düşmesün dirsen başundan efser-i devlet(G.90/2)

Güler yüz ya tebessüm bana senden dil-berâ besdür

Kanâ‘at-kâr olup ‘âşık çoga tutmak gerek azı(G.821/4)

Azmî-zâde Hâletî Divanı’nda sabır veya sabırsızlık kavramlarının geçtiği diğer beyitler şunlardır:

Cânâ gam-ı ‘ışkunla senün toldı derûnum

Yir kalmadı şimden girü hiç **sabr u karâra**(G.782/2)

Metâ‘-ı sabrumı yâr aldı çâk idüp sînem

Benem o hâce-i gam kim açıldı dükkânı(G.837/3)

Od yanar başumda gamdan **sabra tâkat kalmadı**

Bûriyâlar yakmaga ol şâha hâcet kalmadı(G.858/1)

Cânı çak agzına geldi bu dil-i şeydânun

Bûse lutf eyle hemân vakti degül ferdânun(Mf.283)

Deryâ-yı sabrumun yüzi pür-mevc-i hûn olur

Yâd eyledükçe sarsar-ı endûh-ı firkatün(G.407/2)

5.4. Korku-Korkusuzluk

Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda korkuyu ifade etmek üzere "havf, bīm, vahşet, korkarın kim" gibi kelimeler kullanılmıştır. Şair şiirlerinde zaman zaman ölüm korkusunu dile getirmektedir. Ölüm korkusu 3. müseddesin mütekerrir mısralarında özellikle kendini hissettirmektedir:

Korkarın mest eyliye câm-ı ecel bîmâr iken

Göreyin bâri seni bir dahı 'aklum var iken(Mü.3/1)

Hâne-i dilde olan dûd eleminden cânum

Korkarın kim tüte mülk-i 'ademe Hâletiyâ(G.14/5)

Sanma tebdendür 'arak-nâk oldugum ey Hâletî

Eyledüm kurtulmaga düzd-i ecelden çok şitâb(G.68/5)

Şairin "ölümümdür" diyerek ölüm derecesinde korktuğunu ifade ettiği durum ise sevgilisini rakip ile bir arada görmektir. Hatta sevgiliyi rakip ile bir arada görme korkusu âşığın uykularının kaçma sebebidir:

Düşdi dil yâr ile agyârı görelden pür-gam

Ola-yazdı niçe kez menzili sahrâ-yı 'adem

Subha dek varmasa hâba n'ola çeşm-i pür-nem

Korkarın hâbda nâ-geh anı illerle görem

Mâye-i nakd-i hayât olsa eger dîdârı

Ölümümdür benüm agyâr ile görmek yâri(Mü.4/4)

Ol rakîb-i rû-siyehden şöyledür kim **vahşetüm**

Olurum gördükçe gâhî yolda sâyemden remân(G.557/9)

Hâletî şiirlerinde genellikle korku duygularını aşk teması çerçevesinde işlemiştir. Aşk başlı başına bir korku geçidine benzetilmektedir. Âşık gönül ateşinin bedenini sarmasından, aşk ateşiyle yanıp tutuşmaktan korkar:

Derbend-i ‘ışk Hâletiyâ cây-ı **bîmdür**

Degme belâ ile olamaz cân u ser halâs(G.355/5)

Şeb-i hicrünle yanar bu dil-i nâlân tutuşur

Korkarın sûz-ı dilümden ten-i ‘uryân tutuşur(G.266/1)

Âşığın sevgilisine kavuşamadan sevgilisinin ağzının ayva tüylerle kaplanmasından endişe ettiğinin söylendiği aşağıdaki beyitte sevgilinin dudakları yüzük oyununda kaybolan yüzüğe benzetilmektedir:

Korkarın kâm almadan hatt kaplaya yârün femin

Güm kıla bâzîçe-i eyyâm nâ-geh hâtemin(G.599/1)

Kasidelerde memduh daima korkutucu bir heybete sahip olmasıyla övgüye layık görülmüştür. Onun heybeti bahçedeki çiçeklerden feleklere kadar herkes için korkutucu düzeydedir:

Olurdı muttasıl dest ü girîbân serv ü gonceyle

Eger kim **bîm-i kahrı** olmasa bâgun nigeh-bânı(K.20/24)

Nâ-gehân sıyt u sadâ-yı heybetün gûş eylese

Pîre-zâl-i çerh **havf eyler** düşerdi tev’-emân(K.27/22)

Divan’da korku bahsinin geçtiği diğer beyitler şöyledir:

Ölicek seng-i mezârum üzre nâmum yazmanuz

Korkarın zîrâ okıyup unuda cânân beni(G.864/4)

Anun içün varmaz oldum meclis-i rindâna hep

Korkarın râz-ı dilüm fâş eyleyüm mestâna hep(G.70/1)

İstemem bakdugını kimse nihâl-i kadüne

Korkarın kim ide te'sîr ana nâ-gâh nazar(G.191/3)

Nâmemi yâra kebûterle iderdüm irsâl

Korkarın hâtırı kalur diyü murg-ı cânun(G.400/5)

Şu'lesin gösteremez **bîm**-i felekden hergiz

Gelse zulmet-kede-i bahtuma kirm-i şeb-tâb(G.63/2)

Kıssa-i Mansûr'ı zâhid gûş idüp **havf eyleme**

Hiç senün gibi harun bârın çeker mi dâr-ı 'ışk(G.374/2)

Yanına ugrarsa 'Ankâ **havfdan** perrin döker

Şöyle bir şeh-bâz-ı gamze âşiyânıdur gönül(G.467/5)

Düşmen-i bed-dil nice **havf itmesün** ey Hâletî

Garka-i hûndur benüm tîg-i zebânum her zamân(G.557/9)

Öldürür 'âşıkları hergiz Hudâ'dan **havfı** yok

Hod-perest olmaz cihânda ol büt-i ra'nâ gibi(G.881/6)

5.5. Şikâyet-Yakınma

Divan şairleri başlarına gelen kötülüklerin, arzu ettiklerine kavuşamamalarının müsebbibi olarak daima feleği düşünürler. Bu nedenle feleği "köhne, pîre-zâl, bed-mihr" gibi kötü sıfatlarla tavsif ederler. Azmî-zâde Hâletî de diğer divan şairleri gibi şiirlerinde felekten şikâyet hâlindedir:

Tutarmış pençe-i hurşîdi rûyunla senün hem-tâ

'Aceb mi çerh-i bed-mihrün elinden eylesek **şekvâ**(Mf.4)

Bahtumuzla her zamân âşûb u gavgâ üzreyüz

Çerh-i nâ-hemvârdan hemvâre **şekvâ** üzreyüz(G.320/1)

N'ola zâl-i kühen-sâl-i felekden eylesem **şekvâ**

Niçe cevr ü cefâsın çekmişüm ol pîr-i nâ-dânun(K.23/29)

Abdülkâdir isimli oğlunun vefatı üzerine yazdığı mersiyenin giriş bölümünde Hâletî'nin uzun uzadıya felekten şikâyet ettiği görülür. Şair felekten daima cefa gördüğünü, feleğin misafirlerini öldüren katil bir ev sahibi gibi olduğunu söyler:

Virür gubâr-ı gamı hâtıra perîşânî

Yıkılsa bârî sipihrün bu köhne eyvânı

Sütûn-ı âhını n'eylerdi halk-ı dünyânun

Serây-ı dehrün eger muhkem olsa bünyânı

Hemîşe nakş-ı cefâ gösterür o mühre vü tâs

Yanumda anma nücûm ile çerh-i gerdânı

Bolay ki tayy oluna nâme-i vücûd-ı cihân

Gerekmez ol ki fenâdur hemîşe ‘unvânı

Niye gurûr iderüz biz ki bâzi-i eyyâm

Güm itdügin bilirüz hâtem-i Süleymân’ı

N’içün konar kişi ol mîz-bân-ı gaddâra

Ki ‘âkıbet komaz öldürmeyince mihmânı

Ne pîre-zâl-i kühen-sâledür bu dünyâ kim

Hezâr Rüstem olupdur zebûn-ı destânı(K.42/1-7)

Azmî-zâde Hâletî felekten sonra en fazla sevgiliden lütuf görememekten yakınır. Sevgilinin rakibe olan yakınlığı, âşığa ise bir merhaba bile dememesi âşığın yakınmasına sebep olur. Âşık altını olmadığı için yani maddi olarak güçlü olmadığı için sevgilinin yüz vermemesinden de yakınmaktadır:

Gencîne mârdan gül ola hârdan cüdâ

Ol yâr hergiz olmaya agyârdan cüdâ(G.18/1)

Yazıklar bana hergiz görmedüm bir merhabâ senden

Gam-ı hicrünle el çekmek gerekdür dil-rübâ senden(G.657/1)

Mürde-lerzende kılurken leb-i cân-bahşundan

Beni öldürmege hikmet **nedür** âyâ bilmem(Kt.Kb. 3/2)

Gûşına dürr-i kelâmun komaz ol sîm-beden

Yog ise Hâleti-i zâr gibi altunun(G.436/5)

Aşağıdaki beyitte âşığın gönül evini yapmayı (gönlünü hoş etmeyi) bilmeyen sevgili, beceriksiz bir mimar olarak tasavvur edilmiştir:

‘Âşıkun gönlin nice yapmak gerek bilmez o şûh

Hâne-i kalbüm **yazıklar** düşmemiş mi‘mârına(G.738/4)

Azmî-zâde Hâletî, başarılı bir şair olduğu halde hak ettiği itibarı göremediğinden, kıymetinin bilinmediğinden yakınır. Hatta bir beytinde “devletin ileri gelenleri şairlere iltifat etmiyor, şair niçin onları övüp duruyor ki” diyerek kendi kendine hayıflanmaktadır.

Mürüvvet yok erbâb-ı devletde hergiz

Nedür medh ider anları şimdi şâ‘ir(G.166/4)

Pertev salardı gün gibi âfâka Hâletî

Olsa belâgat ehline bir zerre iltifât(G.102/5)

Yazıklar Hâletî’nün kimse kadrin bilmedi gitdi

Cihâna gelmemişken öyle üstâd-ı sühan-perver(G.224/5)

5.6. Utanma

Azmî-zâde Hâletî Divanı’nda utanma duygusu en çok sevgiliye ait bir vasıf olarak anılmaktadır. Sevgilinin yanaklarının utançtan kızarması veya terlemesi, yanakta açılmış beyaz ve kırmızı güllere benzetilir. Utangaç hâliyle cennet hurilerine benzetilen sevgilinin bu utancı ortadan kaldırması istenmektedir. Sevgilinin özellikle içki meclisinde utancı bir kenara bırakması ve âşığı lütfuyla utandırması beklenir:

Ruhsârelerde dem-be-dem âsâr-ı **şerm** olsun bedîd

Bâg-ı cemâlün güllerin geh sürh göster geh sefîd(Mf.52)

Mânend-i gül açıl bir iki câm-ı nâb ile

Hûr-ı cinân gibi ne turursın **hicâb** ile(G.781/1)

Bezm-i meyde aradan ref‘ it **hicâbı** dōstum

‘Âşıkın dil-ber **utandurmak** gerek ihsân ile(G.792/4)

İçki meclisinde âşığın can yakan âhı, iniltisi sevgiliyi utançtan yerin dibine sokmuştur:

Gice bezm-i meyde **şerminden** eriyüp geçdi yâr

Eyleyince Hâletî derdiyle âh-ı cân-güdâz(G.325/7)

Divan şiirinde sevgiliye ait güzellik unsurları çiçek, ağaç gibi tabiata ait öğelerle ifade edilir ve sevgili karşısında tabiata ait öğeler her zaman güçsüz durumdadır. Aşağıdaki beyitlerde servinin sevgilinin boyunu, güllerin sevgilinin yanaklarını kıskanması sevgiliye ait güzellik unsurlarını pekiştirme amacıyla kurulan ifadelerdir.

Yanına gelse serv-i ser-endâz **şerm olur**

Hakkâ ki nahl-i kaddi ‘aceb ser-firâzdur(G.174/2)

Nergise fikr-i çeşmi hâb virür

Güllere ‘ârızı **hicâb virür**(G.190/1)

Divan şiirinde goncanın açılarak gül hâline gelmesi utançtan kurtulması olarak yorumlanır:

Goncenün açdı **hicâbın** mey-i şeb-nemle bahâr

Bin yılun bir başıdur başlasun efgâna hezâr(G.139/1)

Sevgiliye vurulduğu için âşığı kınayanlar, keman kaşlı sevgiliyi gördüklerinde yaptıklarından utanırlar:

Yâra uruldugumçün idenler bana ‘itâb

Kılmaz mı ola kaşı kemânın görüp **hicâb**(G.74/1)

Utanma duygusunun izafe edildiği varlıklardan biri de felektir. Şafak kızıllığı hüsn-i talil yoluyla feleğin yaptıklarından utanması olarak değerlendirilirken fahriye beyitlerinde feleğin şairin şiirlerini, şairlik kudretini görmesi durumunda utançtan yerin dibine geçeceği söylenir:

Kılmazdı sürhi-i şafagı âşikâr çerh

İtdüklerinden olmasa ger **şerm-sâr** çerh(G.115/1)

Geçerdi Hâletiyâ yirlere **hicâbından**

Elünde hâmeni seyr eyleseydi tîr-i felek(G.446/8)

Bir beyitte ise âşığın âh dumanının oluşturduğu kara bulutların yağmur olup taze gül gibi olan sevgilinin üzerine yağacağı yani sevgiliyi utançtan terleteceği hayali kurulur:

Dem-â-dem gösterüp dûd-ı siyâhun şerm-sâr itme

Bulutdan nem kapar bir verd-i terdür çünki dil-dârun(G.393/4)

Kasidelerde dua bölümünde genç yaşlı herkesin, memduhun ihsanıyla utandırılması temennisinde bulunulur. Dua ifadesi gibi görünen bu söylemde, aslında memduhtan beklentilerin dile getirildiği görülmektedir:

Civân-baht-ı cihân ol dem-be-dem ‘ömrün ziyâd olsun

Hudâ **şermende-i ihsânun** itsün pîr ü bernâyı(K.41/40)

Gamın gönül evine gelen bir misafir olarak tasavvur edildiği aşağıdaki beyitte, âşığın misafirine mahcup olmamak için can şerbeti ikram ettiği yani canını feda ettiği söylenir:

Her kaçan dil hânesine gelse gam **şerm itmezin**

Şîre-i cândur müheyyâ kıldugum mihmânuma(G.742/4)

Azmî-zâde Hâletî, 17 beyitten oluşan kısa bir kasidesinde şiirinin kusurlarla dolu olduğunu ve bu nedenle hicap ettiğini dile getirir:

Bu şi‘r-i pür-kusûrdan itdünse ger hicâb

Bâri du‘âya başla elüni yüzüne ur(K.29/14)

5.7. Kavuşma-Ayrılık

Sevgiliye kavuşma hayali ve sevgiliden ayrı kalmanın üzüntüsü Divan şiirinde en çok işlenen konulardandır. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*’nda da hemen hemen her

gazelde işlenen konulardan biridir. Aşağıda örnek verilen beyitler *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda vuslat-ayrılık konularına nasıl bakıldığı üzerine fikir verecektir.

Ayrılığın neden olduğu üzüntünün âşık üzerindeki tesirleri çeşitli benzetme ve hayallerle anlatılmaktadır. Bir beyitte kavuşma sermayesini elde etmek için canını feda eden âşığın kemikleri sayılacak kadar düşkün durumda olduğu söylenirken bir başka beyitte ise ayrılık kederinin üzüntüden âşığı gözle görülemeyecek kadar zayıf düşürdüğü belirtilir:

Gitdi metâ'-ı vuslata hep nakd-i cânumuz

Şimdi **firâk** ile sayılur üstühânumuz(Mf.200)

Refte refte bir hayâl itdi gam-ı **hicrân** beni

Şefkat eylerdi göreydi ol şeh-i hûbân beni(Mf.550)

Bir beyitte sevgiliden ayrılığın harareti nedeniyle vücudu yaralarla dolan âşık, temmuz sıcağına maruz kalan fidana benzetilirken bir başka beyitte ise ayrılığın gam yükünü çeken âşık aşırı yüklü olup denize batma tehlikesi olan bir gemiye benzetilir:

Tâb-ı firâk-ı yâr ile pür-dâgdur tenüm

Şol nahle benzedüm ki yakupdur anı temûz(G.299/4)

Şöyle yüklendi ana bâr-ı belâ-yı **hicrân**

Korkarın kim bata deryâ-yı gama keşti-i cân(G.626/1)

Bazı beyitlerde kavuşma ve ayrılık hâli, sevgilinin rakiple kavuşma, âşıkla ise ayrılma tezatlığından yola çıkılarak anlatılır. Âşık sevgilisinin rakip veya rakiplerle kavuşmasına tahammül edemez.

Firâkından o yârün aglamazduk Hâletî hergiz

Eger **vaslıyla** handân olmasaydı dâ'imâ a'dâ(G.35/5)

Sen yiyüp içmekdesin illerle ammâ Hâletî

Hicr ile yaşın şarâb-ı nâb ider bagrın kebâb(G.75/5)

Def gibi gögsüm dögem ben hicr ile lâyık mıdur

Şevk-i vaslunla ide bezmünde her bî-gâne raks(G.354/4)

Divan şiiri geleneğinde âşığın sevgiliye kavuşması hemen hemen imkânsızdır. Ancak *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda nadir görülmekle beraber bazı yerlerde sevgili ve âşığın beraber oldukları ima edilmektedir.

La'l-i nâbın virdi ol şîrîn-dehânum agzuma

Bir ölümlü hasteyem kim geldi cânum agzuma(Mf.491)

O sîm-berle olup gice sîne-ber-sîne

Uruldı zahm-ı dile sanki merhem-i kâfûr(G.264/3)

Divan'da bazı beyitlerde kavuşma ve ayrılığın tanımları yapılmaktadır. Ayrılık "günde bin defa ölmek" olarak tanımlanırken kavuşma yalnızca adı duyulan, ne olduğu nasıl olduğu bilinmeyen bir mefhum olarak tarif edilir. Bir başka beyitte ise kavuşma saf bal, ayırılık ise ateş ile ilişkilendirilerek aşkın her hâlinin yakıcı olduğu vurgulanır:

Günde bin kez ölmenün **firkat** komışlar adını

Hâletî ehl-i mahabbet böyle itmiş ıstılâh(G.111/5)

Söylenür 'uşşâk içinde bir ibâredür **visâl**

Çok çalışduk irmedük hergiz anun ma'nâsına(G.804/2)

Visâle şehd-i nâb ü **firkate** âteş dinür zîrâ

Mahabbet her ne hâl olsa yakar 'uşşâk-ı şeydâyı(G.843/4)

Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda sevgiliye kavuşma hâli "ber-i vasl, şerbet-i vasl" tamlamalarında görüleceği gibi somut nesnelerle ifade edilmiştir. Âşık ne zaman kavuşma meyvesini istese dünyalar güzeli sevgili henüz meyvenin olgunlaşmadığını, zamanının gelmediğini söyler. Can ve gönül doktoru olan sevgili kavuşma şerbetinden vereceğini söyleyince herkesi hastası yapar:

‘Âşık **ber-i vaslını** ne vakt olsa taleb-kâr

Ol şûh-ı cihân dir dahı olmadı zamânı(G.836/3)

Virürüm hastelere **şerbet-i vaslum** diyeli

Ol tabîb-i dil ü cân ‘âlemi bîmâr itdi(G.863/6)

Sevgiliye kavuşma konusunda âşığın daima ümitsiz olduğu şiirlerde vurgulanan bir başka husustur. Sevgiliden bir damla bile ihsan göremeyen âşık kavuşma nehrini hayal edemez. Cinlerin iyi huyluları olan perilere benzetilen sevgili, tıpkı onlar gibi gözle görülemez o yüzden sevgiliye kavuşma hayali imkânsızdır:

Cûy-ı hayâl-i **vaslı** nice idinem ümîd

Şol kimseden ki gelmeye bir reşha-i murâd(G.127/3)

N’ola ey Hâletî **vaslından** anun nâ-ümîd olsam

Perî-tal‘atlarun düşvâr olur gâyet de peydâsı(G.823/5)

Sevgiliden ayrı olmanın verdiği üzüntü, bir beyitte kişileştirilerek inzibat memuruna benzetilir. Onun kahır zincirinden kimse kolay kolay kurtulamaz:

Kimse olmaz degmede zencîr-i kahrından halâs

Şahne-i şâh-ı mahabbetdür gam-ı **hicrân**-ı yâr(G.147/3)

Sevgiliye kavuşmanın ilkbahara benzetildiği bir beyitte, âşığın ayrılık korkusuyla sonbahar yaprakları gibi titrediği ifade edilir:

Nev-bahâr-ı ‘âlem-i **vuslatda** bîm-i **hicrden**

Muttasıl lerzendeyem mânend-i evrâk-ı hazân(G.666/4)

5.8. Ağlama-Gülme

Divan şiirinde ağlama, genellikle âşığın sevgiliye kavuşamaması neticesinde gerçekleştirdiği bir hüzün eylemi olarak değerlendirilir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*’nda ağlama ile ilgili kelimeler “agla-, sirişki ak-, gözyaşı, eşk, âb-ı çeşm” şeklindedir. Divan’da âşığın ağlamaktan geldiği hâller çeşitli hayaller bağlamında ifade edilir.

Âşığın ağlamaktan ağaran gözleri beyaz kâğıda ve badem çiçeği tomurcuklarına benzetilir:

Tabla-i tîr itmesen yârün n'ola kılsam ümîd

Aglamakdan oldı çeşmüm nitekim kâgıd sefîd(Mf.54)

Agardı **aglamadan** dîde-i dil-i nâ-kâm

Belürdi bâg-ı belâda şükûfe-i bâdâm(Mf.336)

Âşığın gözyaşları ile sarı benzi birlikte düşünüldüğünde, bu iki unsur altın ve gümüşe benzetilerek aşk madeninin cevherleri olarak değerlendirilir:

Zerd oldı yüzüm 'ışkun ile **akdı sirişküm**

Gösterdi yine sîm ü zerin kân-ı mahabbet(G.98/2)

Aşk bir bahçe, çimenlik olarak değerlendirildiğinde âşığın gözyaşları o bahçedeki çiçeklerin açmasını sağlayan su olur. Gözyaşı sayesinde aşk çimenliği yeşerir, gelişir:

Cârî olalı gözlerümün **yaşı** dem-â-dem

Açıldı gönülde yine ezhâr-ı mahabbet(G.101/3)

Eger kim **âb-ı çeşmi** 'âşıkun her yana akmazsa

Çemen-zâr-ı mahabbetde iken neşv ü nemâ olmaz(G.327/4)

Ayırılık gecesi şiddetle akan, kavuşma gününde ise geri çekilen âşığın gözyaşlarında, okyanuslardaki med-cezir olayına benzer bir durum yaşanır:

Rûz-ı vuslatda şeb-i firkatde çeşmüm seyr iden

Didi kim deryâ-yı **eşk**ünde 'ıyândur cezr ü med(G.126/2)

Divan şiirinde âşığın kahırla akan gözyaşları, kanlı gözyaşı olarak isimlendirilir. Âşığın kanlı gözyaşları ile sevgilinin kırmızı yanakları arasında bir renk birliği hayali kurulur:

Aglayup dâ'im yüzin âlûde kılsun hûn ile

Kim ki hem-reng olmag ister ol ruhı gül-gûn ile(Mf.481)

Âşığın gözyaşları, bazen sevgilisine gönderdiği mektubu ıslatırken bazen de sevgilinin semtini sular.

Ter kılsa n'ola **eşk**-i güher-rîzle cânâ

'Âşık sana göndermek olur mı kurı mektûb(G.76/2)

Kanı ol demler ki **eşkümle** sulardum kûyunı

Şimdi sûz-ı sîneden kalmadı hiç çeşmümde âb(G.78/2)

Bir beyitte de rakibin âşığın gözyaşlarını silmesi söz konusu edilir. Âşık kendisine merhamet edildiğini zannederken rakip, sevgilinin gözü yaşlı âşığı görüp merhamet etmemesi için çabalamaktadır:

Görüp rahm itmesün dil-ber diyü a'dâ siler **yaşın**

Sanur bu Hâletî-i sâde-dil kim itdiler şefkat(G.90/8)

Üzüntüden sevgilinin kapısında toz hâline gelen âşık için dökülen gözyaşları, âşığın tozunun sevgilinin eşiğinden uçup gitmemesi için alınmış bir önlem olarak düşünülmüştür:

Cân virüp kûyında yârün kalmasa illâ gubâr

Ben belâ-keş 'âşık-ı şûrîde-i gam-hârdan

Üstüme **aglarsa** 'ışk ehli 'aceb tedbîr olur

Gitmesün diyü gubârum âstân-ı yârdan(Kt.96)

Divan şiiri tabiatı gereği vuslattan çok ayrılığı, gülmeden çok da ağlamayı konu etmiştir. Beyitlerde ağlamayı temsil eden âşık, gülmeyi temsil eden sevgili ile bir araya getirilerek tezatlar oluşturulmuştur. Sevgili bazen güller gibi güler yüz gösterirken bazen de inatçı bir ruh hâline bürünür.

Nûş idüp zehr-i gam-ı hicrânı her gâh **agların**

Hâlüme turmaz **güler** dâ'im o yâr-ı **nûş-hand**(G.124/4)

Geh **güler yüz** gösterürsin verd-i ra‘nâlar gibi

Ser-keş olursın gehî serv-i dil-ârâlar gibi(G.862/1)

Kasidelerde ise memduhu övme maksadıyla onun zamanında feleğin bile kimseyi ağlatmadığı söylenerek, ferah ve huzur dolu bir dönem yaşandığı vurgulanmıştır:

Felek **aglatmadı** bir kimseyi devr-i zamânında

Meger kim ‘âlemi **güldürmek** içün ebr-i bârânî(K.1/21)

Divan şiirinde sevgilinin gülüşü ya tebessüm edasıyla yahut da müstehzi bir ifade ile gerçekleşir. Bülbül ve gül temsillerinden yola çıkılarak ifade edilen aşağıdaki beyitte, âşığın vefa ümit etmesine sevgili alaycı bir şekilde güler:

Vefâ ümîdün idermiş çemende bülbüller

‘Aceb mi **handeler eylerse** dem-be-dem güller(Mf.96)

Gönül doktoru olan sevgilinin, âşığın aşk yaralarına alaycı bir şekilde bıyık altından gülmesi bile bir lütuf olarak düşünülür:

Rîş-hand eyle tabîbüm bârî itmezsen ‘ilâc

‘Âşık-ı bî-dil kaçan ‘arz itse zahm-ı hançerün(G.434/4)

Farsçada tuz anlamına gelen “nemek” sözcüğünden türetilen “nemekîn” ifadesi “tatlı, lezzetli” anlamında kullanılır. Azmî-zâde Hâletî, sevgilinin gülüşünün tatlı olduğunu “hande-i nemekîn” terkibi ile ifade etmektedir:

Yaraşur yâra **hande-i nemekîn**

Külli şey’in mine’l-melîhi melîh(G.113/2)

Sevgilinin gülüşünün güzellik denizinin girdabına benzetildiği aşağıdaki beyitte, âşığın can gemisinin bu girdap nedeniyle helak olduğu belirtilir:

Helâk itse n’ola keştî-i cânı **hande**-i dil-ber

Olur bahr-i cemâlinde anun gird-âblar peydâ(G.32/3)

6. AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ DİVANI'NDA GELENEK DIŞI KULLANIMLAR VE ORİJİNAL HAYALLER

6.1. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Gelenek Dışı Kullanımlar

Sanat eserleri yaratıcısının topluma bakışını, paylaşılmış değerler bütününü, varlığa bakışın estetik ifadesini en güzel şekilde yansıtan eserlerdir. Geçmişi geleceğe taşıyan sanat eserlerinin yaratıldıkları belirli ölçü ve formlar zamanla bir gelenek oluştururlar. Sanatın hemen hemen her kolunda oluşan bu gelenek, toplumların yaşadıkları zihinsel kırılmalara, değer yargılarındaki değişimlere paralel bir seyirdedir.[236] Diğer sanat eserlerinde olduğu gibi edebî eserler de gelenekten ayrı düşünülemez.

Divan edebiyatının estetik ve nazari esaslarını gelenek belirler. Divan edebiyatında gelenek, şiirin şeklî yönünü değişmez ve dışına çıkılamaz surette tespit ettiği gibi muhtevayı da belirli bir daire içinde sınırlamıştır. Her şairin gelenekçe belirlenmiş ve mutlaka seçip kabul etmek mecburiyetinde olduğu önceden hazır konu ve duygular, yerlerine başkalarının konulamayacağı motiflerle sabitleşmiş bir imaj sistemi vardır.[237] Divan şairleri zaman zaman geleneğin belirlediği şeklî ve muhtevaya ait unsurların dışına çıkabilirler. Özellikle 17. yüzyıl, klasik estetikte çözülmelerin başladığı bir dönemdir.

Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda gelenek dışı birtakım kullanımlar söz konusudur. Bu unsurlar şu şekildedir:

6.1.1. Âşığa Lütuf Gösteren Merhametli Sevgili

Divan şiirinde aşk her zaman tek taraflı olup seven ve aşkın ızdırabını çeken her zaman âşıktır. Sevgili ise âşığın hissiyatı karşısında daima seyirci tavrı takınan, ilgisini ondan esirgeyen bir tutum içerisindedir. Âşığına ızdırap çektirmekten hoşlanan, ona yüzünü gösterme konusunda hep naz ve istiğna hâlinde olan sevgili divan şiirindeki sevgili profilinin özünü teşkil eder. Âşığına eziyet, cefa, naz, kahredici ilgisizlik ve

[236] Yaşar Aydemir, "Yaşar Kemal: Geleneği Geliştiren, Dönüştüren Şair," *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 3, (2009):1.
[237] Ömer Faruk Akün, "Divan Edebiyatı," *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 9 içinde, (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 413.

vefasızlık divan şiirindeki sevgili tipinin hâkim ve değişmez vasıflarındandır.[238] Divan şairleri yüzyıllar boyu bahsi geçen acımasız ve nazlı sevgiliyi söz konusu etmişler, zaman zaman da geleneğin dışına çıkarak âşığına lütuf ve merhamet gösteren sevgili tipini dile getirmişlerdir.

Azmî-zâde Hâletî şiirlerinde zaman zaman âşığına ilgi gösterip şefkat eden sevgiliyi işlemiştir. Bir şiirinde âşıkların gözyaşlarının bazen işe yarayıp sevgiliyi şefkatli bir hâle getirdiğinden bahseder:

Gâhî olur ki şefkat ider yaşına nigâr

'Uşşâka 'ayn-ı fâ'idedür çeşm-i eşk-bâr(G.215/1)

Bir gazelinde Hâletî'nin sevgilisinin lütuf eteğini tuttuğunu yani sevgilisinden lütuf gördüğünü söylerken bir başka gazelinde önceki sevgililerin âşıklarını öpüp onlara can verdiğini söyleyerek doğrudan doğruya fiziksel bir vuslat hâlini tasavvur eder:

O yârün dâmen-i lutfını tutdı Hâletî şimdi

Eli degmez çeküp çâk itmege hergiz girîbânun(G.637/5)

Bûs-ı lebin dilerem virmez ider cefâlar

'Uşşâka can virürdi evvelki dil-rübâlar(Mf.92)

6.1.2. Vuslata Eren Âşık

Divan şiirinde aşkın karşılıksız bir aşk olduğu, cefa ve eziyet etmenin sevgilinin mutadı olduğu bilinen bir husustur. Âşık bu karşılıksız aşk karşısında daima ızdırap çeken, kanlı gözyaşları döken, isyan ederek yakasını parçalayan bir profildedir. Divan şiirinde âşık ile sevgilinin birbirlerine karşı duygular besleyip vuslata ermeleri ancak ikili aşk mesnevilerinde söz konusudur. Şairlerin divanları sevgiliye kavuşamayan âşığın yakarışlarının mahsulü konumundadır. Buna mukabil şiirlerde nadir de olsa âşığın sevgiliden lütuf görmesi ve vuslata ermesi söz konusu edilebilir.

[238] Akün, "Divan Edebiyatı," 415.

Azmî-zâde Hâletî, zaman zaman sevgilisiyle kucaklaşma hâlinde olduğunu, aralarına rakibin bile giremeyeceğini ifade eder:

Her gâh iderüz Hâletiyâ yâri der-âgûş

Anunla bizüm aramuza giremez a‘dâ(G.37/6)

Çok zamân idi ki ‘ışkını kılurdum da‘vâ

Şimdi togruldı dahı bana o serv-i bâlâ(G.41/1)

Bir şiirinde âşık ile rakip rol değiştirir. Âşık, sevgilinin yakınında olan kişi olunca diğerlerinin gözüne rakip olarak görünür:

Gördiler dün beni o gonce-dehen yanında

Tek tururken diken oldum gözine dünyânun(G.400/2)

Bir başka şiirinde ise âşığın sevgilisinin minicik dudaklarını öptüğünü söylerek âşık ile sevgilinin vuslatını cismani bir hüviyete büründürür:

Gâhî öper dehânını bir mâh-ı tal‘atun

Yokdan gelür nasîbi hep ehl-i mahabbetün(G.407/1)

6.1.3. Güzel Ahlaklı, Anne-Baba Sözünden Çıkmayan Sevgili

Divan şiiri geleneğinde sevgilinin üzerinde durulan tarafları daima göze hitap eden görünüşlerdir. Sevgilinin yanak, kirpik, dudak, çene, diş, ben ve gerdan gibi beden güzelliğine ait unsurlar çeşitli teşbihlere konu edilerek fiziksel portresi çizilir.[239] Sevgilinin karakterine dair bilhassa acımasız, merhametsiz ve zalim oluşuyla ilgili ifade kalıpları yer alır. Buna mukabil sevgilinin ahlakının güzelliğinden bahsetmek geleneğe ait bir tutum değildir. Azmî-zâde Hâletî, sevgilinin ahlakının güzelliğinden ve anne korkusu ile baba nasihati nedeniyle âşığa yüz vermemesinden bahseder:

Hüsn-i edeb-i yâr-i dil-ârâ sebebiyle

Nakd-i dil ü cân gitdi elümden edebiyle(Mf.506)

[239] Akün, “Divan Edebiyatı,” 416.

Varur kâşânesine illerün bî-bâk ü bî-pervâ

Bize geh bîm-i mâderdür gehî pend-i peder mâni‘ (G.362/2)

6.1.4. Birine Âşık Olan Sevgili

Divan şiirinde aşk konusu sevgili, âşık ve rakip üçgeninde şekillenir. Bu tiplerin her birinin kendine ait belirli vasıfları olup bu vasıflara ait davranış şekillerinin dışına çıkmazlar. Âşık her zaman vefakar ve cefakar olup sevgiliye bitmek tükenmek bilmeyen yoğun duygular beslerken sevgili ise naz, kayıtsızlık ve vefasızlık huylarını edinmiştir. *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda bahsi geçen sevgilinin birine âşık olması alışılmışın dışında bir kullanımdır:

Bir âftâb-ı hüsne gönül baglamış o mâh

Zîbâ yaraşdı hak bu ki ol şem‘a dûd-ı âh(Mf.512)

6.1.5. Berber ve Kekeme Sevgili

Tasavvufi aşk ve güzellik anlayışı dolayısıyla divan şiirinde sevgilinin çoğu defa erkek hüviyetinde olduğu bilinmektedir. Bu anlayışa göre Tanrı kendi güzelliğini insanın yüzüne aksettirmiştir. Bu güzelliğe karşı duyulacak en saf ve gerçekçi aşk, şehevi duygular ve tensel hazlardan uzak olan platonik aşktır. Böyle bir aşk ise kadına değil genç erkeğe atfedilmektedir. Böylelikle beşeri aşk, ilahi aşka ulaşmada bir köprü görevi görür ve aşk kavramı idealize edilmiş olur.[240] Bu idealize edilmiş sevgili tipinin yanında zaman zaman da günlük hayattaki hâliyle karşımıza çıkan yarı idealize edilmiş sevgili tipi söz konusudur. Bu sevgili tipi genellikle çeşitli meslek gruplarını temsil eder şekilde olup bazen de sevgili berber şeklinde tasavvur edilmiştir.[241] *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda da berber sevgili gelenek dışı unsurlardan biri olarak dikkat çekmektedir:

[240] Akün, "Divan Edebiyatı," 419.
[241] İncinur Atik Gürbüz, "Divan Şiirinin Sevimli Yüzleri Osmanlı Şiirinde Berberler," *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 7, sayı: 3, (2012): 237.

Âh kim bir berberün âlüfte vü mecnûnuyam

Ol niçe başlar keser fettânınun meftûnuyam(Mf.344)

Orijinal olma yolunda zaman zaman sınırları zorlayan divan şairleri, çeşitli beden kusurlarını somutlaştırmalara konu etmişlerdir. Bir konuşma kusuru olan kekemelik kelimelerin kesintili bir şekilde yansımasıdır.[242] Divan şairlerinin peltek-nâme veya kekeme-nâme olarak bilinen kekeme diliyle şiirler yazması bu beden kusurunun şiirlere konu olduğunu göstermektedir. Kekeme bir sevgili tasavvur ettiği şiirinde Azmî-zâde Hâletî kekemeliğin sebebini sevgilinin dudaklarının küçüklüğüyle açıklar:

İsnâd-ı lüknet eyleme ol şûha bî-vukûf

Teng olmagın memer-i sühan irkilür hurûf(Mf.225)

6.2. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Orijinal Hayaller

Tezkire önsözleri, kasidelerin fahriye bölümleri ve divan dibaceleri gibi edebî tenkidin söz konusu edildiği eserlere bakıldığında orijinalliğin divan şairleri için hemen hemen her dönem gündemde olan bir konu olduğu görülür. Bir şairin diğer bir şaire üstünlüğü yahut üstat bir şair olup olmamasının temel kriteri orijinalliktir. Şairlerin temel gayesi yeni ve orijinal manalar üretmek, diğer şairlerden bambaşka hayal dünyalarının kapısını aralamak olmuştur.

Dönemin kaynaklarında *bikr-i fikr*, *bikr-i m'anâ, şi'r-i ter, şi'r-i tâze, kilk-i ter, zebân-ı tâze, rengîn ma'nâ, tâze eş'âr* gibi kavramlarla ifade edilen orijinallik, şair ile müteşairi ayıran en önemli vasıftır. 16. yüzyıl tezkire yazarı Latîfî, şairleri ikiye ayırır. El değmemiş düşünceler ve kendine has hayallere sahip olan yaratıcı şairler birinci grubu oluşturur. Bazı şairler ise sadece vezinli söz söylemeye muktedir olup ağızlarına geleni söylerler. Şairler arasında bu seviyedeki hüner hiç makbul değildir. Sehî, Latîfî ve Âşık Çelebi gibi 16. yüzyılın önde gelen tezkirelerinde ma'nâ ve fikr kelimelerinin bikr, garîbe, acîbe, hayâl gibi sıfatlarla çok fazla kullanılması orijinalliğin şairler için ne denli önemli olduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir.[243] Azmî-zâde

[242] Dursun Ali Tökel, "Nâbî'den Cüce Diliyle Yazılmış Bir Şiir" *Beden Kitabı* içinde, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2009), 267.
[243] Tuba Işınsu İsen Durmuş, "Fahriyeler Işığında Osmanlı Şiirinde İdeal Şairin Portresi," *Bilig Dergisi* 43, (2007):109-111.

Hâletî, çok fazla şiir yazmasına mukabil çok fazla orijinal manalar üreten bir şair değildir. Sevgilinin güzellik unsurları yahut âşığın çektiği acılara dair kurduğu hayallerin pek çoğu Hâletî'den önce de söylenmiş, bilinen manalardır. Bilineni tekrarlamamak adına bu bölümde sadece orijinal hayal ve benzetmelerine yer vermek daha uygun görülmüştür.

Sevgilinin dudağının tatlılık yönüyle bala benzetilmesi divan şairlerinin sık sık başvurduğu teşbihlerden biridir. Azmî-zâde Hâletî bu teşbihi bir adım ileri götürerek sevgilinin bal dudaklarının hayalini kuran ve eziyet oklarıyla delik deşik olmuş âşığın sinesini arı kovanına benzetmektedir:

Şehd-i lebün fikriyle dil pür-rahne-i tîr-i cefâ

Güm güm öter sînem benüm san hane-i zenbûrdur(G.261/4)

Sümbül güzel kokusu ve kıvrım kıvrım olmasıyla şiir dilinde sevgilinin saçlarından kinayedir. Azmî-zâde Hâletî ise âşığın gökyüzüne ulaşan âh dumanını devrin güzelinin saçına takılmış bir sümbül olarak tasavvur etmektedir:

Başına sünbül takındı sandı bânû-yı zamân

Hâletî bâm-ı sipihr üzre görenler dûdumuz(G.304/5)

Şairlerin sık sık Bakara suresindeki gibi beyaz iplik şeklinde ifade ettikleri tan vakti Azmî-zâde'nin dilinde farklı bir benzetmeye konu oluyor. Şair tan vakti gökyüzünde ortaya çıkan beyazlığı felek değirmeninin ununa teşbih etmektedir:

Sepîde-dem ki kılup dâne-i nücûmı nihân

Dakîk-i subhı 'ıyân itdi âsyâ-yı zamân(Mf.372)

Güneş ışınlarının ve ağaç gölgesinin bir arada bulunduğu bir manzara tasavvur eden şair, siyah beyaz olan bu görüntüyü leopar desene benzetmektedir:

Zıll-i dıraht u pertev-i hurşîd olup 'ıyân

Saldı zemîne nat'-ı pelengînesin cihân(Mf.374)

Divan şiirinde genellikle sevgilinin kokusunun habercisi olarak düşünülen rüzgâr, *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda üzüntü kokusunun emanetçisi olarak tavsif edilmiştir:

Disen bir sâle dek ey şâh-ı pür-dâd

Emânet-dâr-ı bûy-ı derd olur bâd(M.9/5)

Türk düğün geleneğine göre damadın, gelinin duvağını açıp yüzünü görmesi için geline hediye ettiği ziynet eşyasına yüz görümlüğü adı verilir. Azmî-zâde Hâletî bir şiirinde bu geleneği hatırlatır. Padişahın fethedeceği ülke gelin olarak düşünülünce padişahın parlak kılıcı da yüz görümlüğü olarak tasavvur edilir:

Elünde tîg-i himmet pür-cilâdur

‘Arûs-ı mülke şâyân rû-nümâdur(M.9/7)

Sabah ve akşam gökyüzünde beliren kızıllık, şairler için ilham kaynağı olan bir doğa olayıdır. Şafak kızıllığını çeşitli teşbihlere konu eden şairler o kızıllık ile şarap kadehi ve âşığın kanlı gözyaşları arasında bağlantılar kurmuşlardır. Bu hususta farklı bir hayal ortaya koyan Azmî-zâde Hâletî, vücuttaki kirli kanın kupa yardımıyla belli bir bölgeye toplanıp ufak kesilerle çekilmesi işlemi olan hacamat tedavisi ile şafak kızıllığı arasında bağlantı kurar. Şafak kızıllığını feleğin hacamat şişesi olarak nitelendirir:

‘Ayn-ı ‘ibretle nazar kıl sanma kim şâm u seher

Ol zuhûr iden şafakdur çerh-i mînâ-fâmdan

Gice gündüz içmede halk-ı cihânun kanını

Çerh-i mînâ-fâm kalmaz şîşe-i haccâmdan(Kt.95)

7. AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ DİVANI'NIN ÇEVRİYAZISINA DAİR YENİ ÖNERİLER

7.1. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nın Çevriyazısına Dair Yeni Öneriler

Bu bölümde *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nın çevriyazısına dair yeni önerilerde bulunulmuştur. Kelime veya ibarenin geçtiği şiir ve beyit numarası, mevcut yayın, kelime veya ibarenin bulunduğu beyit ve yeni öneri verilerek Dîvân tashîhât önerisi tablolaştırılmıştır. Yeni okuma önerileri eskiyazı metin ve bağlamdan hareketle yapılmıştır.

Divan Tashihat Önerisi

Beyit/Bent Numarası	Mevcut Yayın	Kelime veya İbarenin Geçtiği Beyit	Yeni Öneri
G.69/5	sebük-vâr	Dil degül hâlî keş-â-keşden gam-ı hûn-âb ile Zerre-i nâçîz bir ammâ ki sebük-vâr âftâb	sebük-bâr
G.113/2	nem-gîn	Yaraşur yâra hande-i nem-gîn Külli şeyʾin mine'l-melîhi melîh	nemekîn
G.131/8	ebr-i müşk-bâr	Gül-şende reng ü bûyını seyr it benefşenün Var ise oldı Hâletiyâ ebr-i müşk-bâr	ebr müşk-bâr
G.175/5	der-i ma'nâ	Der-i ma'nâ ile leb-rîz olupdur lücce-i tab'um Zebânum Hâletî ol lücceden gûyâ ki bir dildür	dürr-i ma'nâ
G.182/4	kâsid	Dehen-i tengin açup başlasa güftâra o yâr Sükkeri kâsid idüp gevheri erzân eyler	kâsid
G.196/5	genc-i ümmîd eylemek	Beklesem kûyın harîminden 'adû bîrûn olur Tâli'ümdür genc-i ümmîd eylesem su'ban çıkar	genc ümmîd eylemek
G.202/5	la'l-i gûş-güvâr	Hırmen-i sabr u karâr-ı 'âşıka âteş salar Ahker-i sûzan mıdur âyâ o la'l-i gûş-güvâr	la'l-i hoş-güvâr
G.219/7	ebr-i müşk-bâr	Gül-şende reng ü bûyını seyr it benefşenün Var ise oldı Hâletiyâ ebr-i müşk-bâr	ebr müşk-bâr

Tablo 7.1. Divan Tashihat Önerisi

G.292/10	Çeng	Çengüm nemed külâh üzerineydi çerh ile Oldum bu demde nâ'il-i dîhîm-i iftihâr	Ceng
G.292/13	anar	Bakmazdı hergiz anar o nakkâd-ı ma'rifet Mîzân-ı tab'um olmamış olsaydı râst-kâr	ana
G.299/1	gün oldı	Gün oldı bezm-i bâgda şem'-i cihân-fürûz Pervâne-veş hezâr da olsa 'aceb mi sûz	gül oldı
G.321/5	ümmîd-vuslat	N'ola şâd itse gönlin Hâletî ümmîd-vuslatla Bu bâzâr-ı mahabbetdür tasavvurdan ziyân olmaz	ümmîd-i vuslat
G.339/5	Hurşîd rûy mâh ruhın	Hurşîd rûy mâh ruhın fikr idüp müdâm Geçdi anunla Hâletiyâ subh u şâmumuz	Hurşîd-i rûy mâh-ı ruhın
G.340/2	dil-i gamdan	Çekersin hûn dil-i gamdan geçersin minnet-i humdan Senün gibi cihâna şâh-meşreb bir gedâ gelmez	gam-ı dilden
G.348/2	reh-i pür-gûl-ı fikret	Minnet Hudâ'ya dil reh-i pür-gûl-ı fikreti Lâ-havle himmetiyle güzâr itdi bî-hirâs	reh-i pür-gül-i fikreti
G.363/5	şem'	Bir güherdür degme gûşa varmaz ol ey Hâletî Tutmasa a'dâ 'aceb mi şi'r-i rûh-efzâna şem'	sem'
G.374/4	ber-hurdâr 'ışk	Aldı sîb-i gabgabından behre âhir tıfl-ı dil Himmet-i pîr-i mahabbet kıldı ber-hurdâr 'ışk	ber-hurdâr-ı 'ışk
G.384/2	hûn-ciger	Ser-çeşme-i çeşmüm var ise hûn-cigerdür Yaşum niçe demdür ki akar kana boyanık	hûn-ı cigerdür
G.432/5	tâc-ı istignâ-yı terk	Terkin urmazdı anun ey Hâletî erbâb-ı 'akl Şeyh-i zerrâk itmeseydi tâc-ı istignâ-yı terk	tâc-ı istignây-ı terk

Tablo 7.1. (devam) Divan Tashihat Önerisi

G.463/4	gird-i gam	Sîneden gird-i gamı âh idi ber-bâd kılan Şimdi âh itmege de kalmadı za‘f ile mecâl	gerd-i gam
G.481/5	şi‘r-i selâmet-i şi‘âr	Âb-ı revâna bakmag ise Hâletî murâd Eyle nazar bu şi‘r-i selâmet-i şi‘âra gel	şi‘r-i selâset-i şi‘âr
G.487/4	‘ışk ehl-i intikâl	Öldürmege o gamzelerün kasdını bilüp Evvel nazarda eyledi ‘ışk ehl-i intikâl	‘ışk ehli intikâl
G.512/5	meyl-keş-i çeşm-i hasûd	Tutalum Hâletiyâ kilk-i belâgat-perver Destümüz meyl-keş-i çeşm-i hasûd eyliyelüm	mîl-keş-i çeşm-i hasûd
G.526/2	Hâk-i rûb	Sulayup yollarunı eşk-i firâvânumla Hâk-i rûb eyliyeyin pâdşehüm müjgânum	Hâki rûb
G.549/3	âteş-i cân-sûzı mihnet	Ögrenelden dûd-ı âh-ı ‘âşıka cânâ gözün Virmez oldun âteş-i cân-sûzı mihnetden emân	âteş-i cân-sûz-ı mihnet
G.549/5	zebân	Vahşet-i hicrân beni bir hâlete irgürdi kim Olurum gâhî reh-i hayretde sâyemden zebân	remân
G.549/7	cihân belânun	Ka‘r yok cihân belânun rismân-ı gam dırâz Bunca yıllar n’ola gerdân olsa çerh-i âsmân	cihân-ı belânun
G.552/10	Ka‘r-ı câh-ı gussa	Ka‘r-ı câh-ı gussada bir bî-kesem kim Hâletî ‘Ankebût ide meger târın benümçün rîsmân	Ka‘r-ı çâh-ı gussa
G.557/4	Gitdük	Bezm-i dehr içre olup pervâne-i ber-üft ü hîz Gitdük âhir şu‘le-i ümmîdden dâmen-keşân	İtdük
G.595/3	ma‘deni sîmün	Bilmek istersen eger ma‘deni sîmün nic’olur Cismine eyle nazar çâk-i girîbânından	ma‘den-i sîmün
G.609/2	Murg-ı dest-âmûz sultân-ı mahabbet	Murg-ı dest-âmûz sultân-ı mahabbetdür gönül Zehr-i gamla itdürür âlûde âb u dânesin	Murg-ı dest-âmûz-ı sultân-ı mahabbet

Tablo 7.1. (devam) Divan Tashihat Önerisi

G.635/2	sûz-ı müjgân	Nice kan aglamayın kim cigerüm hûn oldı Bir Mesîhâ-nefesün sûz-ı müjgânından	sûzen-i müjgân
G.651/3	kühen-sâr	Âteş-i hicre salar ‘ışk ehlini virmez emân Kimseler yanında ol yârün kühen-sâr olmasun	kühen-sâl
G.676/4	koçdursa	N’ola koçdursa miyânın ben sararmış ‘âşıka Hazz ider zerrîn kemerden ol nigâr-ı sîm-ten	kuçdursa
G.695/2	‘İşve-i hâkî	Kâmetün anı kıyâmet gibi izhâr eyler ‘İşve-i hâkîde olup ‘ışk çü kenz-i medfûn	‘Aşve-i hâkî
G.715/7	câh-ı gam	Kalup câh-ı gamunda refte refte bî-mecâl oldum Yapışdurmaz beni za’fum kemend-i âh u efgâna	çâh-ı gam
G.745/4	rûz-ı hisâb-âlûde	Pâk ider ebr-i kerem ‘âlemi ol gün gelicek Olsa rindân n’ola tâ rûz-ı hisâb-âlûde	rûz-ı hisâb âlûde
G.753/5	diler	‘Adûya iltifât ol âfete kem pîşedür diler Velî ben görmedüm ey Hâletî bir böyle kem-pîşe	dirler
G.759/4	bir karâr	Nazîr olmazdı hergiz ‘âlem-i vasl-ı civânâna Eger derd-i derûnum gibi ‘âlem bir karâr olsa	ber-karâr
G.797/1	Şem‘-i	Şem‘-i nisbet kılıcak ‘ârız-ı cânâne ile Dil-i dîvâne tutuşdı gice pervâne ile	Şem‘i
G.802/1	cür‘a sıfât	Hayfâ bizi ayakda kodı devr-i zamâne Sâkî-i felek cür‘a sıfât atdı yabâna	cür‘a-sıfât
G.805/3	sühan-çîye	Erbâb-ı sühan sırrını fâş itmede halka Benzer o cihân-dîde sühan-çîye sefîne	sühan-çîne
G.806/1	bâzu-yı sîmîni yârda	Her dâg-ı tâze bâzu-yı sîmîni yârda Gül-berg-i sürhdür görinür cûy-bârda	bâzu-yı sîmîn-i yârda

Tablo 7.1. (devam) Divan Tashihat Önerisi

G.809/4	gitdi birden	Gitdi birden gönlümüz çün eyledi sende karâr Kûyuna varup dil-i nâlânı görsem gâh gâh	gitdi bizden
G.814/3	âgâz-ı şeb-gârî	Seherden geldi dil-ber var ise san‘at-ger-i bahtum Bu gice eyledi tâ subha dek âgâz-ı şeb-gârî	âgâz-ı şeb-gîrî
G.814/4	gül-nârı	Gülün agyâra nârın ‘âşık-ı zâra nasîb itmiş Ruh-ı dil-dârı ol kim rûz-ı kısmet kıldı gül-nârı	gül-nârî
G.820/2	şu‘bede bâz-ı ser-i hengâme-i nâz	Ey hoş ol şu‘bede bâz-ı ser-i hengâme-i nâz Ki hemân rişte-i cân pârelemekdür hüneri	şa‘bede-bâz-ı ser-i hengâme-i nâz
G.822/1	rûzı	Nüzûl-i mevkib-i vuslat olur nâ-keslere rûzı Bu deşt-i vahşet-âbâdun yanılmaz hiç kılavuzı	rûzî
G.850/4	andelîb-i bâg-ı ruhsârun	Katre-i eşkinden eylerdi dem-â-dem şeb-nemin Bulsa bir gül andelîb-i bâg-ı ruhsârun gibi	andelîb-i bâg ruhsârun
G.863/3	Mîve-i vasl-ı ümîdine	Mîve-i vasl-ı ümîdine düşürdi devrân Yine bir olmayacak derde giriftâr itdi	Mîve-i vasl ümîdine
Kt.125	âsaf-ı Cem-kadr pîrân-menkabet	Hak budur ey âsaf-ı Cem-kadr pîrân-menkabet Şânuna mahsûsdur âyîn ü resm-i serverî	âsaf-ı Cem-kadr-i pîrân-menkabet
Kt.127	eyledi yâri	El virüp şimdi rûzgâr bize Hızr-ı tevfîk eyledi yâri	eyledi yârî
Mf.123	Pelle-i çeşm	Bezm-i gamda hûn-ı eşküm dem-be-dem âmâdedür Pelle-i çeşmüm hemân ser-pûş-ı câm-ı bâdedür	Pîle-i çeşm
Mf.155	Vefâ-zâde	Cefâ-yı zamâna ider çâre âhir Vefâ-zâde kutb-ı sipihr-i mefâhir	Vefâ-zede
Mf.215	tekrâr-ı ‘arz	Olmaz ise Hâletî kâ’il husûs-ı bûseye Ol şeh-i nâzük-mizâca itme hiç tekrâr-ı ‘arz	tekrâr ‘arz

Tablo 7.1. (devam) Divan Tashihat Önerisi

Mf.264	Elifle vardı çiçek	Tenümde gül gibi dâglar yakup elifler çek Elifle vardı çiçek oynama rakîble tek	Eline virdi çiçek
Mf.523	dil-i nâ-şâda	Bulunan sâgar-ı meydür bu dil-i nâ-şâda İstinâdum hum-ı mey-hâneyedür dünyâda	dil-i nâ-şâdda
M.5/7	menba‘-ı bir	Çeşmelerdür ki menba‘-ı birdür Her biri bahrdür ‘aceb sırdur	menba‘ı bir
M.8/72	kûs-ı rezm-i iştihâd	Dögülsün kûs-ı rezm-i iştihâdı Çalınsun nây-ı bezm-i i‘tibârı	kûs-ı rezm-i iştihâr
M.9/2	Dehân-ı gonce-i	Revâdur kim ide medhünle güftâr Dehân-ı gonce-i tasvîr-i dîvâr	Dehân-ı goncayı
M.9/4	bâd pûyân	Eger kim eylesen tur diyü fermân Olur çün kûh sâbit bâd pûyân	bâd-ı pûyân
M.9/129	câh-ı râsiddür	Hemân bir câh-ı râsiddür devâdum Hüveydâ olur andan necm-i zâtum	câh-ı rasadur
K.5/4	mihr-ârâ	Çıkdı mihr-ârâ çemen-i seyr-i gül-şene Kaldurdı perde-i ‘ademi sun‘-ı Kird-gâr	mihr-âsâ
K.6/23	enîn-i hussâr	Şemşîri ile hatt-ı İslâm’ı zabt ider Gûyâ açıldı ‘âleme bir enîn-i hussâr	enîn-i hussâd
K.8/24	çerh kuhlı	Meger mensûb-ı hâk-i âstânun olmış evvelden Anunla buldı dirler çerh kuhlı rütbe-i ‘ulyâ	çerh-i köhne
K.12/36	Hem-ser-i şem‘-i kabûl	Olmasa pervâne-i fikrüm eger pür-sûhte Hem-ser-i şem‘i kabûl eylerdi ‘akl-ı hurde-dân	Hem-ser-i şem‘i kabûl

Tablo 7.1. (devam) Divan Tashihat Önerisi

7.2. Azmî-zâde Hâletî Divanı’nda Bulunmayan Şiirler

Cönkler ve mecmualar pek çok şairin bilinen veya bilinmeyen şiirlerini ortaya çıkarmaları bakımından edebiyat tarihinin vazgeçilmez kaynaklarındandır. Bilindiği gibi *Azmî-zâde Hâletî Divanı*’nın tenkitli neşri Prof. Dr. Bayram Ali Kaya tarafından yapılmıştı. Azmî-zâde ve Hâletî isminin geçtiği Ankara Milli Kütüphane’ye kayıtlı 161, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı’na kayıtlı 258 eser ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi’ne kayıtlı 749 mecmua ve cönk merkezli lisansüstü tez taranarak Hâletî’ye ait bilinmeyen şiirler ortaya çıkarılmıştır. Bu araştırma

neticesinde Azmî-zâde Hâletî'nin şiirlerinin diğer Hâletî'ler (Mehmed Hâletî Dede ve Hâletî-i Gülşenî) ile karıştırıldığı görülmüştür. Söz konusu Hâletî mahlaslı şairler arasında en tanınmış olanın Azmî-zâde Hâletî olması, mecmualarda Hâletî mahlasıyla kayıtlı şiirlerin yüksek lisans tezlerinde doğrudan doğruya Azmî-zâde'ye izafe edilmesine neden olmuştur. Tasavvufi söylemin ve derviş-meşrep üslubun hâkim olduğu bu şairlerin şiirleri ile Azmî-zâde Hâletî'nin şiirleri üslup bakımından oldukça farklıdır. Titizlikle yapılan çalışma neticesinde *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nda bulunmayan ve Azmî-zâde'ye ait olduğuna kanaat getirilen 10 gazel, 2 kıta ve 7 müfred aşağıda verilmiştir.

7.2.1. Gazeller

1. *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*

Âhiret kesb eylemekdür dâr-ı dünyadan garaz
Yohsa ey hâce nedür bildün mi ukbâdan garaz

Yârsiz cennet dahı olsa bana zindân olur
Ey gönül dîdârdur Firdevs-i a'lâdan garaz

Hâl-i milket terk idüp gitsek gerekdür âkıbet
Pes nedür dünyâ içün hem bunca gavgâdan garaz

Bu gönül eglencesidür Hâletî çün âkıbet
Ma'rifet satmak degüldür şi'r ü inşadan garaz[244]

[244] Nebi Coşkun, "18. Yüzyıla Ait Divan Tertibinde Bir Nazire Mecmuası" (Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2019), 279.

2. *Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün*

Usûlî Hayretî Zâtî Necâtî

Bulalar nâr-ı dûzâhdan necâtı

Mesîhî Lâmi'î Rûhî Revânî

Bularun şâd ola rûh-ı revânı

Firâkî Ferruhî Fevrî Riyâzî

Ola meskenleri cennet riyâzı

Sürûrî Ârifî Rindî Behiştî

Makâm idindiler bâğ-ı behişti

Fakîrî Hâletî Emrî Emîrî

Zamânun şimdi anlardur emîri[245]

3. *Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün*

Şu gelen nâzile ol serv-i hırâmân ancak

Şu gelen şîve ile ol gül-i handân ancak

Şu geçüp alıcı şâhin gibi hışmile bakan

Ol benüm gönlüm alan dilber-i fettân ancak

[245] Kamil Ali Gıynaş, "Milli Kütüphanedeki Yz A 803 Numaralı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni" (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2009), 338.

Dûr idüp karşu bin nâzile cevlânlar iden

Şu bir âşûb-ı cihân âfet-i devrân ancak

N'ola bu ân ile ömrüm disem ey cân sana ben

Ömr didükleri anlayana bir ân ancak

Görüp âşüfte beni nâzile dildâr didi

Hâletî bugün yine vâlih ü hayrân ancak[246]

4. *Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün*

Dirîgâ yakdı yandurdı beni bu âteş-i firkat

Kime kan aglayam bilmem neler kıldı bana hasret

Elinden gönlümün bilmem kime idem şikâyet ben

Ki bir lahza beni kılmaz huzur-ı kalb-ile râhat

Kamu âlem safâ vü zevk-ile işretdedür dâ'im

Nasîb olmış bana n'idem ezeldendür dile mihnet

Tahammül eyle gel derd ü belâdan yüz çevirme sen

İrişmez râhata ey dil kişi kim çekmeye zahmet

Hakâretle nazar kılma garîb olanlara hergiz

Garîbün hâlini bilmez cihânda çekmeyen gurbet

[246] Özkan Çaylak, "Mecmû'a-i Eş'âr (Hamidiye 1186) 1b-50a Yapraklarının Tenkitli Metni" (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2010), 106-107.

Emîr Ahmed işigine yüzün sür Hâletî dâ'im

Dilersen iki âlemde bulasın izzet ü devlet[247]

5. *Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün*

Mîve-i vaslına yârun tama'-ı hâm itme

Ey gönül olmayacak nesneye ikdâm itme[248]

Ser fedâ itmedür encâm-ı mahabbet çünkim

Âşık-ı sâdık isen fikr-i ser-encâm itme

İşigünden dil-ârâma komam dir imişsin

Kerem eyle meded ey şûh dile ârâm itme

O tenûra tutalum mâ'il imişsin sûfî

Halka-i zikri anun saydı içün dâm itme

Zen-i dünyâ ile merdâne diril Hâletiyâ

Eger ölsen de ana kend'özini râm itme[249]

6. *Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün*

Yandum tutuştum âteş-i âh-ı derûn ile

Efsâne oldum âlem içinde cünûn ile

[247] Birgül Sezgin, "Erzincan İl Halk Kütüphanesindeki 1492 Numaralı Nazire Mecmuası (İnceleme-Metin)" (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2015), 220.
[248] Bu matla beyti Azmî-zâde Hâletî Dîvânı'nda 475. müfred olarak kayıtlıdır.
[249] Beytullah Yavuz, "Milli Kütüphane Adnan Ötüken Koleksiyonu 06 Hk 984'te Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr (Vr.1-135) (İnceleme-Metin)" (Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, 2018), 64.

La‘l-i lebüne almadı bir kimse câm-veş

Bezm-i belâda tolmayıcak bağrı hûn ile

Kânûn imiş cihânda çü uşşâk inlemek

Kon ağlaşalum inleşelüm erganun ile

Firkatler ile munis ol âlemde Hâletî

Bir lahza sohbet eyleme zinhâr dûn ile[250]

7. *Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün*

Âh kim itmez ol cism ü çerâğ-ı ehl-i ışk

Ne dil-i sûzânuma ne dîde-i giryânuma

Kâb-ı çeşmümden çıkan la‘l-i adû-yı bed-güher

Vâsıl olmaz mı sanur gûş-ı şeh-i hûbânuma

Köhnedür ey Hâletî bu çetr-i zer-kâr-ı felek

Ben şeh-i mülk-i gamam lâyık degüldür şânuma[251]

8. *Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün*

Ömrümi yolunda harç itdüm senün dirhem gibi

Nakd-i eşküm mankıra geçmez yanunda kem gibi

[250] Ali Polat, “İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T752 Numarada Kayıtlı Mecmua’nın Transkripsiyonlu Metni ve Şiir Mecmualarının Sistematik Tasnifi Projesi’ne (MESTAP) Göre Tasnifi” (Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, 2019), 385.
[251] Fatih Bodur, “Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum Eserler Bölümü 568 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin-Dizin)” (Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, 2019), 70.

Böyle insâniyyet olmazdı dilâ gam-hâneme

Ol perî-veş gelse de da‘vetsüz eger âdem gibi

Gerçi tîg-i gamzesi başlar kesüp âfet geçer

Fitnenün hep başı ammâ kâkül-i pür-ham gibi

Gül yüzün üftâdesidür mihr-i ruhsârun görüp

Kendüden gitse dil-i şeydâ n’ola şeb-nem gibi

Dest-res bulmak dilersen dest-bûs-ı dil-bere

Seng-dil olmak gereksin ey gönül hâtem gibi[252]

9. *Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’îlü Fâ’ilün*

Dil vuslatun ümîd idinüp derd-nâk olur

Bir hastedür ki sıhhat umarken helâk olur[253]

Şâyeste görme cür‘a-i câm-ı tegâfüle

Şol derd-mendi kim reh-i ışkunda hâk olur

Gökde bulutla ceng ü cidâl eyleyen peleneg

Dûd-ı dilüm kapunda görüp bîm-nâk olur

[252] Zahide Efe, “İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi “Ty 17241 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Transkripsiyonlu Metni ve Memuaların Sistematik Tasnifi Projesine (MESTAP) Göre Tasnifi” (Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, 2020), 356.
[253] Gazelin matla beyti Divan’da bulunan 276. gazelin matla beytidir.

Sînemde şerhalar eser-i sûz-ı ışkdur

Tâb-ı temûz görse zemîn çâk çâk olur

Tûtî-i tab‘-ı Hâletî-i zâra meyl ider

Şol kimsenün ki âyîne-i kalbi pâk olur[254]

10. Ya‘kûb dili akıtsa n’ola eşk-i revânı

Dîdârı azîz eyledi ol Yûsuf-ı sânî

Gezdürse n’ola cânını her dem dil-i bîmâr

Bir dilber arar virmek içün yolına cânı

Bî-bâk yatur bâliş-i râhatda safâda

Her kim ki yataklandura ol genc-i nihânı

Mûrın ten-i pâkinde eser yok dinilürdi

Ol şûh-ı cihânun eger olmasa miyânı

Lutfunla n’ola Hâletîyi bende idünsen

Kul çoklugınun pâdişehe var mı ziyânı[255]

[254] Merve Arıkan, “Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi “Y-593” Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Transkripsiyonlu Metni ve Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesine (MESTAP) Göre Tasnifi” (Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, 2021), 131-132.

[255] Saadet Demircan, “Berlin Milli Kütüphanesi Ms. Or. Oct. 2216 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuası (vr. 103a-138a) İnceleme-Metin ve Mestap’a Göre Tasnifi*”* (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2021), 333.

7.2.2. Kıtalar

1. Olıcak Veysî Efendi muhtasar
   Gördi tınmaz hâzırân-ı bî-vefâ
   Didi kendi kendinin târîhini
   Bin otuz altıda göçdün Veysiyâ[256]

2. Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün
   Kaçan destarına güller sokuna Hâletî yârüm
   Bah da dûd-ı âhum gösterür başumda sünbüller
   Odur ey Hâletî sultân-ı iklîm-i ferâgat kim
   Dem-â-dem kûşe-i külhende yatup ekmeğin küller[257]

7.2.3. Müfredler

1. *Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün*
   Sifâl-i serde yir yir tâze dâgumdur karanfüller
   Yanında dûd-ı âhum her taraf şûrîde sünbüller[258]

[256]Abdullah Esen, "Onsekizinci Yüzyılda Derlenmiş Karışık Bir Mecmua (İnceleme, Transkripsiyon ve Karşılaştırmalı Metin)" (Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 2019), 117.
[257] Ayşe Dertligarip, "İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel-Yz-K 0355 Nolu Şiir Mecmuası (40b-88b Varak) Transkripsiyonlu Metni Mestap'a Göre Tasnifi" (Yüksek Lisans Tezi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, 2021), 54.
[258] Nail Boysak, "Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 1479, 1591, 2752, 3005 Numaralı Şiir Mecmualarının Tanıtımı ve 2752, 3005 Numaralı Şiir Mecmualarının Metni" (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2007), 311.

2. *Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün*

Sunma ağyâr kadeh halka-i meclisde iken

Ey perî taşra uzatma ayağın dâ'ireden[259]

3. *Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün*

Görmedi gözlerimüz câm-ı mey-i gül-fâmı

Böyle rûz-ı elemün böyle olur bayrâmı[260]

4. *Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün*

Ey sabâ şâh-ı gülün goncasına al katma

Bülbül-i haste-dilün yüreğin oynatma[261]

5. *Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün*

Daşlarıla dögerem sîne-i pür-dâgı katı

Gele Ferhâd göre dagıla daşun cengini[262]

6. *Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün*

Güle gûş itdüremez yok yire bülbül inler

Aşk destânını şimdi kim okur kim dinler[263]

[259] Volkan Aldırmaz, "Millî Kütüphanedeki 06 Hk 578 Numaralı Şiir Mecmuası (103b-233a, İnceleme-Metin)" (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2013), 85.
[260] Esen, "Onsekizinci Yüzyılda Derlenmiş," 130.
[261] Şaban Kırlı, "Milli Kütüphane 03 Gedik 18185 Numarada Kayıtlı Kâni'î Mecmuası'nın Şiir Mecmualarının Sistematik Tasnifi Projesi'ne (MESTAP) Göre Tasnifi" (Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, 2019), 64.
[262] Kırlı, "Milli Kütüphane 03 Gedik 18185," 64.
[263] Kırlı, "Milli Kütüphane 03 Gedik 18185," 64.

7. Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Arûs-ı gül yine başladı fitne vü âla

Çemende bülbüli kondurdı daldan dala[264]

[264] Aybike Çelik, "İzmir Milli Kütüphane'de 2009/1 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Mecmuaların Sistematik Tasnif Projesi'ne (MESTAP) Göre Tasnifi (1a-61a v.)" (Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2020), 304.

8. SONUÇ

Bu çalışmada XVII. yüzyıl divan şairlerinden *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'nın sözvarlığı gözler önüne serilmiştir. Divan'ın sözlüğü hazırlanırken Prof. Dr. Bayram Ali KAYA'nın neşrettiği *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî* (2003) isimli çalışma esas alınmıştır. Divan'ın metni transkripsiyonlu bir şekilde baştan sona yazılmış, anlama göre gerekli yerlerde metinde düzeltme ve değişiklikler yapılmıştır. Divan'ın metni TEBDİZ sistemine yüklenerek veri girişine hazır hâle getirilmiştir. Divan'da geçen bütün kelime ve kelime grupları tek tek bağlama göre anlamlandırılmıştır. Sözlükte geçen "Kelime Tipi" bölümünde atasözleri, deyimler, kalıp ifadeler, ayetler, hadisler, dua sözleri ve kelâm-ı kibarlar hususi olarak belirtilmiştir. Alfabetik olarak hazırlanan sözlükte yalnızca anlamı özel bir kaynakta yer alan sözcük veya sözcük grupları için kaynak gösterilmiştir. Kaynak gösterilirken sözlüğün adı kısaltma hâlinde verilmiş veya (Soyad, yıl, sayfa numarası) şeklinde kaynak gösterilmiştir. Divan'ın sözlüğünde yer alan tanıklar eserin inceleme bölümüne kaynaklık etmiştir. Divan'ın bağlamlı dizin ve sözlüğü ile muhtelif kaynaklardan yola çıkılarak şairin üslubuna dair birtakım tespitlerde bulunulmuştur.

Osmanlı imparatorluğunun edebî anlamda en parlak dönemlerinden olan 17. asırda yaşayan Azmî-zâde Hâletî, tahsilli bir ailede dünyaya gelmiştir. Genç yaşta babasını ve oğlunu kaybeden Hâletî'nin hayata bakışı oldukça karamsardır. Hak ettiği itibarı görememesi ve memuriyet hayatının azillerle dolu olması onun buhrana varacak derecede karamsar bir ruh hâli içerisinde olmasına neden olmuştur. Talihsizliklerle dolu yaşamına rağmen okuyup yazmayı hiçbir zaman bırakmayan Hâletî, devrin âlim şairlerinden biridir.

Kaynaklarda Acem şairlerine itibar ettiği ve Türk edebiyatının Hayyâm'ı olduğu söylenen Hâletî'nin Divan'ının rubailerinin gölgesinde kaldığı söylenebilir.

Azmî-zâde Hâletî'nin üstat şairlerden Bâkî ve Nev'î'nin etkisinde kaldığı görülmektedir. Hâletî'nin takipçisi olarak gösterilebilecek birinci sınıf bir şair bulunmamaktadır ancak Hâletî hamilik yönüyle de önemli bir şahsiyettir. Bağdatlı Rûhî ve Râmî Abdurrahman Çelebi onun himaye ettiği şairlerdendir.

Riyâzî Tezkiresi'nden edinilen bilgilere göre Bâkî, Kaf-zâde Fâ'izî, Ganî-zâde Nâdirî, Şeyhülislam Yahyâ, Riyâzî gibi şairler Azmî-zâde Hâletî'nin de içerisinde

bulunduğu edebî muhitin önemli şahsiyetleridir. Bu şairlerin Azmî-zâde Hâletî ile ortak vezin ve kafiyede şiirlerinin bulunmasından birbirlerinden etkilenerek birbirlerine nazire şiirler yazdıkları anlaşılmaktadır.

Azmî-zâde Hâletî Divanı 9 mesnevi, 42 kaside, 895 gazel, 601 müfred, 8 müseddes, 141 kıta, 16 tarih, 1 terkib-i bent ve 1 tahmis ile Türk edebiyatının en hacimli divanlarından biridir. Diğer divan şairleri gibi Hâletî de en fazla gazel nazım şeklinde şiir yazmıştır. Azmî-zâde Hâletî'nin aşkın neden olduğu mutluluk ve bilhassa ızdırabı anlattığı âşıkâne gazelleri ile sevgilinin güzelliği ile içkiden alınan hazzı konu eden şûhâne gazelleri ön plandadır. Şairin gazelleri 5 ile 21 beyit arasında değişmekle birlikte büyük bir kısmı 5 beyitten oluşmaktadır. Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda bulunan gazellerin 38'inin müzeyyel gazel olması da önemli bir husustur. Hâletî bir şiirinde gazel nazım biçiminin eskisi kadar rağbet görmediğini belirtir. Şair muhtemelen bu nedenle dönemin devlet adamlarından beklentisini dile getirmek amacıyla gazellerinin bir kısmını kaside hüviyetine büründüren müzeyyel gazel şeklinde yazmıştır.

Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda gazelden sonra en fazla kullanılan nazım biçimi müfreddir. Hâletî'nin müfredleri gazellerinin prototipi gibidir. Bazı müfred beyitlerinin gazellerde tekrarlanması şairin müfred beyitlerinden bazılarını sonradan gazele çevirmesi şeklinde yorumlanabilir.

Hâletî dinî muhtevalı (tevhit, münâcât, naat) şiirlerini mesnevi formunda ele alırken kasidelerinde din dışı türlere yönelmiştir. Gazellerinde rint-meşrep bir tavırda olan Azmî-zâde Hâletî müseddeslerinde derviş-meşrep bir edaya bürünür. Müseddesleri şairin en sade ve akıcı şekilde yazdığı şiirleridir.

Osmanlı argosunun altın çağını yaşadığı 17. yüzyılda *Azmî-zâde Hâletî Divanı*'ndaki argo örnek sayısı sınırlı kalmıştır. Hâletî şiirlerinde kullandığı eş ve zıt anlamlı kelimeler, somutlaştırmalar ve alışılmamış bağdaştırmalarla üslubuna güç ve akıcılık katmış, ifadeye anlam derinliği ve zenginliği kazandırmıştır. Azmî-zâde harf ve kelime oyunlarından en çok cinası kullanmıştır.

Ünlemlerden "âh, vâh, hayf kim, yazık, efsûs u derdâ" gibi yakınma ve şikâyet bildirenler Divan'da yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Diğer divan şairlerinde olduğu gibi "-veş, -vâr, -âsâ, -sâ, gibi" edatları çok fazla kullanılmakla beraber "çak böyle, çak bu kadar" gibi söz gruplarında geçen "çak" edatı Hâletî'nin sık kullandığı

edatlardandır. Bağlaçlardan ise "ihtimal ki, galiba" anlamına gelen "var ise" bağlacı Divan'da ön plana çıkmaktadır. Divan'da geçen "gâh gâh, taraf taraf" gibi ikileme redifler ahengi artıran unsurlardandır.

Hâletî de diğer divan şairleri gibi şiirlerinde Farsça tamlamalara ağırlık vermiştir. Tevhid, münâcât, na't gibi dinî türler haricinde şiir dilini zorlayacak zincirleme tamlamalara çok fazla yer vermemiştir. Yabancı kökenli sözcüklerle Türkçe kurallara göre tamlamalar kuran Hâletî şiir dilini doğal ve akıcı bir hâle getirmeye çalışmıştır. Hâletî'nin şiirlerinde ayet ve hadislere çok fazla yer vermediği, atasözleri ve kalıp ifadeleri de sınırlı sayıda kullandığı fakat deyimlere sıkça başvurduğu söylenebilir.

Azmî-zâde Hâletî'nin edebî dünyasını ve mizacını belirleyen psikolojik unsurlar "beklenti-hayal kırıklığı", "kızgınlık-merhamet", "sabır-sabırsızlık", "korku-korkusuzluk", "şikâyet-yakınma", "utanma", "kavuşma-ayrılık" ve "ağlama-gülme" şeklinde tespit edilmiştir. Divan'da olumsuz duyguların olumlu duygulardan daha fazla kullanıldığı görülmüştür.

Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda az sayıda gelenek dışı kullanım ve orijinal hayal bulunmaktadır. Vuslata eren âşık, sevgiliye merhamet gösteren sevgili, güzel ahlaklı ve anne baba sözünden çıkmayan sevgili, berber ve kekeme sevgili Divan'da işlenen gelenek dışı kullanımlardandır.

Yedinci bölümde metnin çevriyazısına dair yeni önerilere yer verilmiştir. Ayrıca cönkler, mecmualar ve bunlar üzerine yapılan çalışmalar aracılığıyla Azmî-zâde Hâletî'nin Divan'ında yer almayan şiirleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu araştırma sonucunda Hâletî'nin şiirlerinin mahlas benzerliği nedeniyle Hâletî-i Gülşenî ve Mehmed Hâletî Dede'ye ait şiirlerle karıştırıldığı görülmüştür. Tasavvufi söyleyişi benimseyen ve her fırsatta Gülşenî tarikatına mensubiyetini dile getiren Hâletî ile Azmî-zâde Hâletî'nin şiirleri titizlikle ayırt edilmiştir. Azmî-zâde Hâletî'ye ait olduğu düşünülen ve Divan'da yer almayan 10 gazel, 2 kıta ve 7 müfred tespit edilmiştir.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, Azmî-zâde Hâletî çok üretken, çok okuyup yazan âlim bir şair olmakla birlikte Fuzuli, Baki veya Nedim kadar şöhret bulmuş bir şair değildir. Hâletî'ye asıl şöhretini kazandıran eseri rubaileridir. Şair rubailerindeki üslubuyla Türk şiirine yeni bir soluk getirmiş ancak Divan'ıyla bunu başaramamıştır. Hâletî'nin Divanı çok fazla orijinal manalar barındırmaması ve divan

şiirine yeni bir tarz getirmemesi sebebiyle sıradanlıktan uzak olamamıştır. Gibb ve Muallim Nâcî'nin de belirttiği gibi Hâletî aslında Osmanlı şairlerinin ilk saflarında değildir, Fuzûlî veya Nedîm dengi sayılmaz ancak ikinci safta son derece mümtaz bir yeri olmalıdır.

KAYNAKLAR

Aclunî, İsmail b. Muhammed. *Keşfü'l-hafâ*. Beyrut, 1351-1352.

Açıkgöz, Namık. *Riyâzî Divanı'ndan Seçmeler.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990.

Ahterî Mustafa Efendi. *Ahterî-i Kebîr*. Hazırlayanlar: H. Ahmet Kırkkılıç, Yusuf Sancak. Ankara: TDK Yayınları, 2009.

Ak, Coşkun. *Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, 2001.

Ak, Mahmut, "Lala Mehmed Paşa" *İslam Ansiklopedisi* 27 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 2003), 71-73.

Akar, Ali. "Türk Sözlükbiliminde Tanımsız Bir Alan: Sövgü Sözleri", *Dil Araştırmaları Dergisi* 14, sayı: 30, (2014): 27-33.

Akkuş, Metin. *Divan Şiirinde İnsan I Dinî Kişilikler.* Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2000.

Aksan, Doğan. *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*. Ankara: Engin Yayınevi, 1993.

Aksan, Doğan. *Türkçenin Sözvarlığı*. Ankara: Engin Yayınevi, 1996.

Aksan, Doğan. *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998.

Aksan, Doğan. *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları, 2009.

Aksoy, Ömer Asım. "Atasözleri, Deyimler", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 10, (1963): 131-166.

Aksoyak, İsmail Hakkı. Gelibolulu Mustafa Âlî Divanı. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018. https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/58695,gelibolulu-mustafa-ali-divanipdf.pdf?0

Akşit, Ali. "*Azmizade Mustafa Haleti Divanı II (metin*)." Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 1992.

Aktuna, Enver. "*Amri Divanı'nın Gramer İndeksi*." Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 1992.

Aktunç, Hulki. *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklarıyla).* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998.

Akün, Ömer Faruk, "Divan Edebiyatı" *İslam Ansiklopedisi* 9 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 389-427.

Akyalçın, Necmi. *Türkçe İkilemeler Sözlüğü.* Ankara: Anı Yayınları, 2007.

Aldırmaz, Volkan. "Millî Kütüphanedeki 06 Hk 578 Numaralı Şiir Mecmuası (103b-233a, İnceleme-Metin)." Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2013.

Algül, Hüseyin, "Ebû Eyyûb el-Ensârî" *İslam Ansiklopedisi* 10 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 123-124.

Alıcı, Lütfi. "*Azmî-zâde Mustafa Hâletî Dîvânı I (İnceleme-Metin).*" Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 1992.

Arıkan, Merve. "Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi "Y-593" Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Transkripsiyonlu Metni ve Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesine (MESTAP) Göre Tasnifi." Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye, 2021.

Atak, İlhami. “İBB Atatürk Kitaplığı MC Yz K 0131 Numarada Kayıtlı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni ve Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesine (Mestap) Göre Tasnifi.*”* Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Bilecik, 2019.

Atik Gürbüz, İncinur. “Divan Şiirinin Sevimli Yüzleri Osmanlı Şiirinde Berberler”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 7, sayı:3, (2012): 233-255.

Aydemir, Yaşar. “Yaşar Kemal: Geleneği Geliştiren, Dönüştüren Şair,” *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 3, (2009): Yaz1-28.

Aydemir, Yaşar ve Halil Çeltik. “Gazelde İkileme Redif ve İkileme Kafiye”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 4, sayı:2, (2009): 79-118.

Aydın, Gamze. “Bosnalı Sâbit Dîvânî’nın Bağlamlı Dizini ve İşlevsel Sözlüğü.” Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2019.

Babacan, İsrafil. *Klâsik Türk Şiirinin Son Baharı Sebk-i Hindî (Hint Üslûbu*). Ankara: Akçağ Yayınları, 2012.

Banarlı, Nihad Sami. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1971.

Baranoğlu, Şahin. “*Vasfî Divanı Gramer İndeksi.”* Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 1991.

Baykal, Bekir Sıtkı. *Tarih Terimleri Sözlüğü.* Ankara: TDK Yayınları, 1974.

Bilgegil, M. Kaya. *Türkçe Dilbilgisi.* Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi, 2009.

Bingölçe, Filiz. *Osmanlı Argosu Sözlüğü*. Ankara: Altüst Yayınları, 2011.

Bodur, Fatih. “Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum Eserler Bölümü 568 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin-Dizin).” Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2019.

Boysak, Nail. “Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi’nde 1479, 1591, 2752, 3005 Numaralı Şiir Mecmualarının Tanıtımı ve 2752, 3005 Numaralı Şiir Mecmualarının Metni.” Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2007.

Buluç, Abdülnaim. “*Azmî-zâde Hâletî, Hayatı ve Dîvânının Tenkidli Neşri.”* Lisans Bitirme Tezi, İstanbul Ünivesitesi, İstanbul, 1943.

Bursalı Mehmed Tâhir. *Osmanlı Müellifleri.* Hazırlayan: Mehmet Ali Yekta Saraç. Ankara: TÜBA Yayınları, 2016.

Canım, Rıdvan. *Türk Edebiyatında Sâkînâmeler ve İşretnâme.* Ankara: Akçağ Yayınları, 1998.

Canım, Rıdvan. *Divan Edebiyatında Türler*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2016.

Canım, Rıdvan. *Divan Edebiyatının Kaynakları*. İstanbul: Akıl Fikir Yayınları, 2016.

Coşkun, Menderes. *Sözün Büyüsü Edebi Sanatlar.* İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014.

Coşkun, Nebi. “18. Yüzyıla Ait Divan Tertibinde Bir Nazire Mecmuası.” Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2019.

Çavuşoğlu, Mehmed, “Bâkî” *İslam Ansiklopedisi* 4 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 537-540.

Çaylak, Özkan. “Mecmû’a-i Eş’âr (Hamidiye 1186) 1b-50a Yapraklarının Tenkitli Metni.” Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2010.

Çelik, Aybike. “İzmir Milli Kütüphane’de 2009/1 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Mecmuaların Sistematik Tasnif Projesi’ne (MESTAP) Göre Tasnifi (1a-61a v.).” Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, 2020.

Deger, Mete Bülent. "Mezâkî Divanı Sözlüğü [Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü]" Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2018.
Demircan, Saadet. "Berlin Milli Kütüphanesi Ms. Or. Oct. 2216 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuası (vr. 103a-138a) İnceleme-Metin ve Mestap'a Göre Tasnifi.*"* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2021.
Demirel, Şener. "17. Yüzıl Sebk-i Hindî Şairlerinden Nâ'ilî ve Fehîm'in Şiirlerinde Somutlaştırma ve Alışılmamış Bağdaştırmalar" *Sebk-i Hindi Sözde ve Anlamda Farklılaşma içinde,* Editörler: Hatice Aynur, Müjgan Çakır, Hanife Koncu, 34-88. İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2006.
Dertligarip, Ayşe. "İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel-Yz-K 0355 Nolu Şiir Mecmuası (40b-88b Varak) Transkripsiyonlu Metni Mestap'a Göre Tasnifi." Yüksek Lisans Tezi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kilis, 2021.
Devellioğlu, Ferit. *Türk Argosu İnceleme-Sözlük.* Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 1990.
Dihhodâ, Ali Ekber. *Lugatnâme-i Dihhodâ.* www.vajehyab.com
Dilçin, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.
Dilçin, Cem. *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları, 1983.
Durmuş, Tûbâ Işınsu. *Tutsan Elini Ben Fakîrin Osmanlı Edebiyatında Hamilik Geleneği.* İstanbul: Doğan Kitap, 2009.
Ebû Cafer Muhammed bin Cerir'üt-Taberî. *Tarih-i Taberî*. Çeviren: M. Faruk Gürtunca, İstanbul: Sağlam Yayınları, 2007.
Efe, Zahide. "İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi "Ty 17241 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Transkripsiyonlu Metni ve Memualaların Sistematik Tasnifi Projesine (MESTAP) Göre Tasnifi." Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye, 2020.
Eflâki, Ahmet. Âriflerin Menkıbeleri. C.2. İstanbul: MEB Yayınları, 1964.
Emecen, Feridun, "Haçova Meydan Savaşı" *İslam Ansiklopedisi* 14 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 546-547.
Emecen, Feridun, "Osman II" *İslam Ansiklopedisi* 33 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 453-456.
Erkal, Abdülkadir. *Divan Şiiri Poetikası (17. Yüzyıl).* Ankara: Altınordu Yayınları, 2018.
Ersoylu, Halil. *Türk Argosu Üzerinde İncelemeler. İstanbul*: Ötüken Neşriyat, 2004.
Ertem, Rekin. *Yahyâ Divanı.* Ankara: Akçağ Yayınları, 1995.
Esen, Abdullah. "Onsekizinci Yüzyılda Derlenmiş Karışık Bir Mecmua (İnceleme, Transkripsiyon ve Karşılaştırmalı Metin)." Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 2019.
Gedik, Nusret. "Azmî-zâde Hâletî'nin Derviş Paşa Hicviyyesi: Hadd-i Mestân", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 15, (2015): 145-153.
Gıynaş, Kamil Ali. "Milli Kütüphanedeki Yz A 803 Numaralı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni." Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2009.
Gibb, John Wilkinson. *Osmanlı Şiir Tarihi III-V*. Çeviren: Ali Çavuşoğlu, Ankara: Akçağ Yayınları, 1999.
Gök, Selim. "Hayretî Divanı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)" Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2017.
Gökdayı, Hürriyet. "Türkçede Kalıp Sözler", *Bilig* 44, (2008): 89-110.
Görgün, Tahsin, "Tecdid" *İslam Ansiklopedisi* 40 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 234-239.

Güler, Zülfi. *Divan Şiirinde Peygamber Hikâyelerine Telmihler*. Elazığ: Özserhat Yayıncılık, 2008.
Gürbüz, Mehmet. *Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr (İnceleme-Metin-Şair ve Şiir Dizini)*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018. https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/58582,sultan-i-hubana--munasib-esarpdf.pdf?0
Halaçoğlu, Yusuf, "Cerrah Mehmed Paşa" *İslam Ansiklopedisi* 7 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 415.
Hamami, Erdal. *Râmî Dîvânı.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.
Hatipoğlu, Vecihe. *Türk Dilinde İkileme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1981.
Hengirmen, Mehmet. *Türkçe Temel Dilbilgisi.* Ankara: Engin Yayınevi, 1998.
Hengirmen, Mehmet. *Türkçe Dilbilgisi.* Ankara: Engin Yayınevi, 2007.
Işık, Emin, "Duhân Sûresi" *İslam Ansiklopedisi* 9 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 548.
İlhan, Hilal Gül. "İBB Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K_0006, Bel_Yz_K_0007 ve Bel_Yz_K_0772 Numaralarda Kayıtlı Şiir Mecmualarının Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi'ne (MESTAP) Göre Tasnifi." Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir, 2019.
İpekten, Haluk, "Gazel" *İslam Ansiklopedisi* 13 içinde. (Ankara: TDV Yayınları, 1996), 440-442.
İpekten, Haluk. *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015.
İpşirli, Mehmet. "Koca Sinan Paşa" *İslam Ansiklopedisi* 26 içinde. (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 137-139.
İpşirli, Mehmet, "Muîd Ahmed Efendi" *İslam Ansiklopedisi* 31 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 87-88.
İpşirli, Mehmet, "Zekeriyyâ Efendi, Bayramzâde" *İslam Ansiklopedisi* 44 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 211-212.
İsen Durmuş, Tuba Işınsu. "Fahriyeler Işığında Osmanlı Şiirinde İdeal Şairin Portresi", *Bilig* 43, (2007): 107-116.
İsen, Mustafa. *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1993.
İsen, Mustafa, Osman Horata, Muhsin Macit, Filiz Kılıç ve İsmail Hakkı Aksoyak. *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2005.
Jalali, Menhajudin. *"Şeyh Sadûk'un (381/991) Fezâilü'l-Eşhüri's-Selâse İsimli Eserindeki Rivayetlerin Değerlendirilmesi."* Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, 2019.
Kadri, Hüseyin Kâzım. *Türk Lûgati*. C. I-II-III. İstanbul: Maarif Matbaası, 1943.
Kafa, Özlem. "*Koca Râgıp Paşa ve Azmî-zâde Hâletî'nin Münşeâtları Üzerinde Mukayeseli Sentaks İncelemesi."* Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne, 2000.
Kanar, Mehmet. *Arapça Türkçe Sözlük.* İstanbul: Say Yayınları, 2009.
Kanar, Mehmet. *Farsça Türkçe Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları, 2010.
Karabey, Turgut. *Türk Edebiyatında Tarih Düşürme*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2015.
Karahan, Abdülkadir. "Trabzonlu Figânî'de Atasözleri ve Deyimler", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi 23*, (2012): 165-174.
Kâtib Çelebi. *Fezleke [Osmanlı Tarihi (1000-1065/1591-1655)]*. Hazırlayan: Zeynep Aycibin. C.I. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2016.

Kaya, Bayram Ali. "*Azmî-zâde Hâletî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkidli Metni."* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne, 1996.

Kaya, Bayram Ali. "Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Atasözleri ve Deyimler", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi* 118, (1999): 149-168.

Kaya, Bayram Ali. "Azmî-zâde Hâletî'nin Sâkî-nâmesi", *Journal of Turkish Studies in Memoriam Agâh Sırrı Levend 24, sayı:II, (2000): 59-106.*

Kaya, Bayram Ali. *The Dîvân of Azmî-zâde Hâletî.* Cambridge: Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2003.

Kaya, Bayram Ali, "Hâletî, Azmî-zâde," *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* içinde. http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/haleti-azmizade

Kaya, Hasan. "Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda Âdet ve Gelenekler", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 5, (2010): 133-183.

Kaya, Hasan. "Divan Şiirinde Harf ve Kelime Oyunlarına Dair Bir Tasnif Denemesi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 48, (2014): 71-114.

Kayabaşı, Bekir. "Kaf-zâde Fâ'izî'nin Zübdetü'l-Eş'âr'ı.*"* Yayımlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya, 1997.

Kınalı-zâde Hasan Çelebi (2017). *Tezkiretü'ş-şu'arâ (*haz. Aysun Sungurhan). https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0 [Erişim Tarihi: 12.07.2021]

Kırlı, Şaban. "Milli Kütüphane 03 Gedik 18185 Numarada Kayıtlı Kâni'î Mecmuası'nın Şiir Mecmualarının Sistematik Tasnifi Projesi'ne (MESTAP) Göre Tasnifi." Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir, 2019.

Kocaman, Ahmet. "Dilde Bağlam ve Anlam İlişkileri Üzerine", *Türk Dili Dergisi* 39, sayı: 332, (1979): 397-401.

Koçu, Reşat Ekrem. *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*. İstanbul: Sümerbank Kültür Yayınları, 1969.

Konevî, Nûh b. Mustafa. *Mecmûa-i Gazeliyyât (İnceleme-metin).* Hazırlayan: Mehmet Özdemir, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017. https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55868,nuh-b-mustafa-konevi-mecmua-i gazeliyyatpdf.pdf?0.

Korkmaz, Zeynep. *Gramer Terimleri Sözlüğü.* Ankara: TDK Yayınları, 1992.

Korkmaz, Zeynep. *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2003.

Kortantamer, Tunca. *Nev'î-zâde Atâyî ve Hamse'si*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1997.

Köksal, Fatih. *Sana Benzer Güzel Olmaz Divan Şiirinde Nazire.* Ankara: Akçağ Yayınları, 2006.

Köprülü, Mehmed Fuad. *Divan Edebiyatı Antolojisi*. Hazırlayan: Ahmet Mermer. Ankara: Akçağ Yayınları, 2006.

Köprülü, Orhan F., "Hasan Paşa, Yemişçi" *İslam Ansiklopedisi* 6 içinde, (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 342-343.

Küçük, Sabahattin. *Bâkî Dîvânı Tenkitli Basım.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1994.

Külekçi, Numan. *Ganî-zâde Nâdirî Dîvânından Seçmeler.* Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1989.

Külekçi, Numan. *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar.* Ankara: Akçağ Yayınları, 2003.
Levend, Agah Sırrı. *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar.* İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015.
Lutfullah b. Ebu Yusuf el-Halîmî. *Lugat-ı Halîmî.* Hazırlayan: Adem Uzun. Ankara: TDK Yayınları, 2013.
Mehmed Tevfik. *Kâfile-i Şu'arâ*. Hazırlayan: Fatma Sabiha Kutlar Oğuz vd. 2017. https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56163,mehmed-tevfik-kafile-isu39arapdf.pdf?0
Meninski, Franciscus Mesgnien. *Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae-Arabicae- Persicae Lexicon Turcico-Arabico-Persicum*. Yayınlayan: Mehmet Ölmez. Cilt: I-VI. İstanbul: Simurg Yayınları, 2000.
Merinos, Zeynep. "*Mecmua-i Süleyman Fâik Efendi (1b-57a) (İnceleme-metin*)." Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2019.
Mermer, Ahmet, Sebahat Deniz, Yavuz Bayram, Neslihan Koç Keskin, Lütfi Alıcı ve Muvaffak Eflatun. *Eski Türk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2016.
Mermer, Ahmet ve Neslihan Koç Keskin. *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2005.
Mum, Cafer. "Sebk-i Hindî'de Beyit Yapısı, Paradoksal İmajlar ve Çoklu Duyulama" *Sebk-i Hindi Sözde ve Anlamda Farklılaşma içinde,* Editörler: Hatice Aynur, Müjgan Çakır, Hanife Koncu, 109-141. İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2006.
Mustafa (Cârullahzâde). *Beyânî Tezkiresi.* Hazırlayan: Aysun Sungurhan. 2017. https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55835,beyani-tezkiresipdf.pdf?0
Mutçalı, Serdar. *Arapça-Türkçe Sözlük.* İstanbul: Dağarcık Yayınları, 1995.
Nasıroğlu, Halit. "Galata Mevlevihanesi 161 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme-metin)." Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa, 2017.
Nev'î-zâde Atâyî. *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik.* Hazırlayan: Suat Donuk. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017.
Nutku, Özdemir, "Nahil" *İslam Ansiklopedisi* 32 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 299-300.
Okatan, Halil İbrahim. "Kaf-zâde Fâ'izî Hayatı Eserleri Sanatı- Tenkitli Divan Metni." Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 1995.
Okumuş, Ömer ve Muhsin Kalkışım. *Klasik Türk, Fars ve Arap Şiirlerinde Hz. İsâ*. İstanbul: Sütun Yayınları, 2014.
Olguner, Fahrettin, "Eflâtûn" *İslam Ansiklopedisi* 10 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 469-476.
Onay, Ahmet Talat. *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü.* Hazırlayan: Cemal Kurnaz. Ankara: Berikan Yayıncılık, 2013.
Özcan, Abdülkadir, "Hadım Hasan Paşa" *İslam Ansiklopedisi* 15 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 5.
Özçelik, Hatice Kübra. "*Kaside ile Gazel Arasında Divan Şiirinde Müzeyyel Gazel."* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2014.
Özgürler, A. Ateş. "*Yahyâ Bey Divanı Gramer İndeksi* (2 cilt)." Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 1994.
Özkul, Yavuz. "*Azmî-zâde Hâletî Dîvânı'nın Tahlili."* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, 2019.
Öztürk, Aslıhan. "Azmî-zâde Hâletî Divanı'nda "Halka" Kelimesinin Kullanım Bağlamları", *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 2, sayı: 4, (2018): 127-141.
Öztürk, Furkan. "*Bakî Divanı Sözlüğü [Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük]."* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2007.

Özyurt, Turgut. "İBB Atatürk Kitaplığı Bel.Yz.K.0336 Numaralı Şiir Mecmûası (İnceleme-metin)." Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2019.

Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. C. I-II-III. İstanbul: MEB Yayınları, 1983.

Pala, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2015.

Parlatır, İsmail. *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınları, 2002.

Polat, Ali. "İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T752 Numarada Kayıtlı Mecmua'nın Transkripsiyonlu Metni ve Şiir Mecmualarının Sistematik Tasnifi Projesi'ne (MESTAP) Göre Tasnifi." Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye, 2019.

Remzî, Hüseyin. *Lugat-ı Remzî.* İstanbul, 1305.

Reşat, Faik. *Eslâf.* Hazırlayan: Şemsettin Kutlu. İstanbul: Tercüman Yayınları, 1975.

Riyâzî Muhammed Efendi. Riyâzü'ş-Şuarâ (Tezkiretü'ş-Şu'arâ). Hazırlayan: Namık Açıkgöz. 2017. https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/54137,540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0

Saraç, Mehmet Ali Yekta. *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*. İstanbul: Gökkubbe Yayınları, 2015.

Saraç, Mehmet Ali Yekta. *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat.* İstanbul: Gökkubbe Yayınları, 2013.

Sevimli, Yakup. "*Helaki Divanı: Gramer İndeksi."* Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 1992.

Seyrek-zâde Mehmed Âsım. *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*. Hazırlayan: Ali Osman Coşkun. 2019. https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/67153,zeyl-i-zubdetu39l-esarpdf.pdf?0

Sezgin, Bahattin. *Yeni Argo Sözlüğü.* İstanbul: Cinius Yayınları, 2013.

Sezgin, Birgül. "Erzincan İl Halk Kütüphanesindeki 1492 Numaralı Nazire Mecmuası (İnceleme-metin)." Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2015.

Süphandağı, Abdülkadir ve Hüseyin Kerim Ece. *Kur'an'da Kim Kimdir?.* İstanbul: Timaş Yayınları, 2012.

Şahin, Esma. "Hamilik Faaliyetleri Çerçevesinde Gazanfer Ağa (ö.1603)'ya Yazılan Manzumeler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 12, sayı: 63, (2019): 168-193.

Şakiroğlu, Mahmut H., "Cigalazâde Sinan Paşa" *İslam Ansiklopedisi* 7 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 525-526.

Şemseddin Sâmî. *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2011.

Şenödeyici, Özer. "*Naili Divanı Sözlüğü: Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük."* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2011.

Şensoy, Sedat, "Ta'lîkât" *İslam Ansiklopedisi* 39 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 508-510.

Şentürk, Ahmet Atilla. *Osmanlı Şiiri Kılavuzu*. C.1. İstanbul: OSEDAM Yayınları, 2016.

Şentürk, Ahmet Atilla. *Osmanlı Şiiri Kılavuzu.* C.2. İstanbul: OSEDAM Yayınları, 2017.

Şentürk, Ahmet Atilla. *Osmanlı Şiiri Kılavuzu.* C.3. İstanbul: DBY Yayınları, 2019.

Şentürk, Ahmet Atilla. *Osmanlı Şiiri Kılavuzu.* C.5. İstanbul: DBY Yayınları, 2021.

Tahirü'l-Mevlevî. *Edebiyat Lügatı*. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1973.

Tanpınar, Ahmet Hamdi. *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010.

Tanyeri, Mehmet Ali. *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler.* Ankara: Akçağ Yayınları, 1999.
Tarlan, Ali Nihad. Divan Edebiyatında Tevhidler ve Muamma. İstanbul: Ketebe Yayınevi, 2019.
Tietze, Andreas. *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı.* C. I-II. İstanbul: Simurg Yayınları, 2002.
Tosun, Necdet, "Zünnûn el-Mısrî" *İslam Ansiklopedisi* 44 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 575-576.
Tökel, Dursun Ali. "Nâbî'den Cüce Diliyle Yazılmış Bir Şiir" *Beden Kitabı* içinde, 267-276. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2009.
Tökel, Dursun Ali. *Divan Şiirinde Şahıslar Mitolojisi.* İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları, 2016.
Tuğluk, İbrahim Halil. "Divan Şiirinde Manzum Tebrik-nâmeler", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 42, (2010): 41-68.
Tulum, Mertol ve Mehmet Ali Tanyeri. *Nev'î Dîvân.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1977.
Turan, Şerafettin, "Hoca Sâdeddin Efendi" *İslam Ansiklopedisi* 18 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 196-198.
Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları, 2005.
Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü.* İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2001.
Ulutaş, İsmail. "*Sarıca Kemal Divançesi'nin Gramatikal İndeksi."* Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1992.
Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Büyük Osmanlı Tarihi*. C.4. İstanbul: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.
Ünlü, M. Şahabettin. "*Ubeydi Hayatı-Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni."* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, 1991.
Ünlü, Yücel. (2008). *Divanlarda Kısa Mesneviler (XIV.-XVI. Yüzyıl).* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2008.
Vardar, Berke. *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 2002.
Yakıt, İsmail. *Türk-İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*. Ankara: Ötüken Yayınları, 2010.
Yaşaroğlu, M. Kâmil, "Nûr Sûresi" *İslam Ansiklopedisi* 33 içinde. (Ankara: TDV Yayınları, 2007), 247-248.
Yavuz, Beytullah. "Milli Kütüphane Adnan Ötüken Koleksiyonu 06 Hk 984'te Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr (Vr.1-135) (İnceleme-Metin)" Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2018.
Yazıcı, Tahsin. *Ariflerin Menkıbeleri (Ahmet Eflaki)* 2. İstanbul: MEB Yayınları, 1964.
Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meali.* Ankara: Sefa Yayıncılık, 2013.
Yekbaş, Hakan. "Divan Şiirinde Yunanî Şahsiyetler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3, sayı: 15, (2010): 281:300.
Yerdelen, Cevat. "*Azmî-zâde Hâletî'nin Rubaileri."* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 1991.
Yıldız, Ayşe. "Klasik Türk Şiirinde "Zehri Yedi Tastan Geçmek" Deyiminin Kökeni Üzerine", *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 2, sayı: 4, (2018): 43-50.
Yılmaz, Mehmet. *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1992.

Yılmaz, Mehmet. *Kültürümüzde Ayetler ve Hadisler*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2013.
Yiğit, Ahmet Selman "Nâbî Dîvânı Sözlüğü [Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük]." Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2018.
Yiğit, İsmail, "Osman" İslam Ansiklopedisi 33 içinde. (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 438-443.
Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ. *Rızâ Tezkiresi*. Hazırlayan: Gencay Zavotçu. 2017. https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/73320,riza-tezkiresi2020pdf.pdf?0
Zülfe, Ömer. *Şiirin İzinde Sözün Gölgesinde Osmanlı Şiirinde Kelimeler, Kavramlar, Deyimler*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2011.

EKLER

EK-1. Sözlük

A/Ā

a:

1. **a:**
Gazel 800
Mısra: **10**
"Tabii ki, elbette" anlamında pekiştirme edatı.

Mecnūn gibi elden ḳoyayın mı ġam-ı yāri
Ben Ḥāletiyā bulmadum aʿışkı yabānda

āb:

1. **āb:**
Gazel 57
Mısra: **4**
Gözyaşı.

Ḳanı ol demler ki eşkümle şulardum kūyuñı
Şimdi tāb-ı sīneden ḳalmadı hiç çeşmümde āb

2. **ābın:**-*ı, -n*
Gazel 116
Mısra: **9**
Su.

Çāh-ı ümmīdüñ görürdük biz de ābın Ḥāletī
Olmasaydı her zamānda ʿaksine devvār çerḫ

[G.61:10, G.233:8, G.408:6, G.423:6, G.429:3, G.558:4, G.569:13, K.7:27, K.26:16, K.28:71, Kt.40:4, M.1:52, M.9:279, Mf.478:2]

3. **āb:**
Gazel 77
Mısra: **4**
Su, ırmak.

Terk itdi gitdi çünki o serv-i revān beni
Bir yaña ben de başum alup gideyin çü āb

[K.25:9, K.27:21, K.32:23, Kt.9:4, M.9:37]

4. **āb:**
Gazel 64
Mısra: **6**
Su II Şarap.

Zinhār ġaflet itme mey-i nābdan göñül
Defʿ-i ġubār-ı ḫāṭır içün olmaz öyle āb

[G.73:8, G.82: 2, Mf.21:2]

5. **ābdan:**-*dan*
Gazel 80
Mısra: **2**
Su II Sel.

Ġāyet de düşkün itdi beni neşʾe-i şarāb
Döndüm şu kişvere ki ola ābdan ḫarāb

[G.82:2, Mf.21:2, Mf.22:2]

6. **āb:**
Kaside 32
Mısra: **18**
Su II Okyanuslar.

Temāşā eylesün gelsün ḥabābı cūy-bār üzre
Nice ṭurur ki āb üzre diyenler çerḫ-i devvārı

7. **āb:**
Kıt'a 7
Mısra: **2**
Su II Gözyaşı III Mürekkep.

ʿUhde-i taʿẕīm-i güftārum edā olmaz tamām
Çeşme-i ḫūrdan devāt-ı çeşmüñe ḳonsaydı āb

āb eyle-:

1. **āb eyle:**-*y, -e*
Mesnevi 7
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Eritmek.

Düşmene şalsa tīġ-i āteş-tāb
Eyliye ḳalb-i āhenīnini āb

āb ol-:

1. **āb ol:**-*ur*
Mesnevi 8
Mısra: **150**
Kelime Tipi: -
Su olmak, erimek II Utanç duyulan bir durum sonucu çok terlemek.

Olursa ʿaḳd-i naẓmumdan ḫaber-yāb
Ḥicābından olur lüʾlü-yi ter āb

2. **āb ol:**-*unca*
Gazel 60
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Su olmak, erimek, yok olmak.

Hep gitdi levḥ-i sīnedeki naḳş-ı māsivā
Peykān-ı tīri sūz-ı dilümden olunca āb

[G.62:14]

āb u āteş:

1. **āb u āteş:**-*i*
Gazel 73
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Su ve ateş.

Ḥaḳḳā ki āb u āteşi cemʿ itdi ʿārıżuñ
Andan ʿaceb mi dīde vü dil bulsa āb u tāb

[K.35:74]

āb u dāne:

1. **āb u dāne:**-*si, -n*
Gazel 609
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Su ile yem II Yiyecek ve içicek, rızık.

Murġ-ı dest-āmūz-ı sulṭān-ı maḥabbetdür göñül
Zehr-i ġamla itdürür ālūde āb u dānesin

[G.312:8, G.445:10]

āb u hevā:

1. **āb u hevā:**
Gazel 26
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -

Su ve hava II Gözyaşı ve âh dumanı III Ortam, şartlar

Ṭālib-i vaṣl olma ey ʿāṣıḳ sirişk ü āh ile
Ġonce-i maḳṣūdı açmaz hergiz ol āb u hevā

[G.39:2]

āb u hevā vü ḫāk-i gül-zār:

1. **āb u hevā vü ḫāk-i gül-zār:**-*a*
Kaside 32
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin havası, suyu ve toprağı.

Yaraşdı ḥaḳ budur āb u hevā vü ḫāk-i gül-zāra
Mizāc-ı bāġa gül-nār oldı gūyā ʿunṣur-ı nārī

āb u tāb:

1. **āb u tāb:**
Gazel 64
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Parlaklık, güzellik.

Meh-pārelerde ḳalmadı ḫüsnüñle āb u tāb
Gūyā ki ḳıldı gülleri pejmürde āftāb

[G.59:4, G.75:2]

2. **āb u tāb:**-*um*
Mesnevi 8
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Su ve hararet II Terleme ve ateş (Sıtma nöbeti bağlamında).

Teb-i ġamda dinilmez ıżṭırābum
ʿAceb yüzden göründi āb u tābum

āb u tāb bul-:

1. **āb u tāb bul:**-*dı*
Gazel 61
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Parlaklık ve güzellik bulmak.

Buldı gül-i sefīd gibi rūyuñ āb u tāb
Zībā yaraşdı ḫaddüñe gül-gūne-i ḥicāb

[G.62:1, G.69:2, G.73:10]

āb u tāb vir-:

1. **āb u tāb vir:**-*di*
Gazel 53
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Parlaklık ve güzellik vermek.

Şemʿ-veş ruḫsārını meyden fürūzān eyleyüp
Gice sāḳī meclis-i rindāna virdi āb u tāb

[G.57:6, G.81:6, K.36:17]

āb u tāb-ı ruḥ:

1. **āb u tāb-ı ruḫ:**-*un, -ı*
Gazel 584
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) yanağının parlaklığı ve güzelliği.

Cāy olaldan saña çeşm ü dil-i ʿuşşāḳ-ı ḥazīn
Āb u tāb-ı ruḫuñı her gören eyler taḥsīn

[G.585:2]

āb u tāb-ı verd-i handān:

1. **āb u tāb-ı verd-i ḫandān:**-*ı*
Kaside 33
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gülen gülün parlaklığı, güzelliği.

Ne deñlü geldi gitdi ebr ile ḫurşīd gül-zāra
Nümāyān eyleyince āb u tāb-ı verd-i ḫandānı

āb vir-:

1. **āb vir-:**-*se, -y, -di*
Kaside 26
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Su vermek (Beyitte, kılıcın daha sağlam olması için su verilmesine göndermede bulunulmuştur).

Virseydi āb eger ki aña ebr-i himmeti
Şemşīr-i mihre raḫne vire tīġ-i kūh-sār

[G.53:6, G.54:4, G.58:4, G.75:4, G.81:4, K.3:29, K.40:19]

2. **āb vir:**-*ür*
Gazel 141
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Su vermek.

Dökmege ḳanını her ṣubḥ çemen bülbülünüñ
Ḫançer-i ḫāra virür āb sipihr-i ġaddār

[G.190:10, G.595:8]

3. **āb vir:**-*meden*
Gazel 499
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hayat vermek, can suyu olmak.

Bir naḫle beñzer ol ki yürür āb virmeden
Dil-ber ki bāde şevḳi ile eyliye ḫırām

[G.530:7]

āba vir-:

1. **āba vir:**-*üp*
Mesnevi 9
Mısra: **235**
Kelime Tipi: -
Su serpmek.

Virüp āteş-geh-i endūhum āba
Ḳoma bu baḫt-ı ġaflet-kīşi ḫˇāba

ābād:

1. **ābādı:**-*ı*
Gazel 204
Mısra: **4**
Mamur.

Ḫāṭırum hicrüñle ġam-gīn göz ḫayālüñ birle şād
Beñzedüm şol şehre kim vīrānı var ābādı var

ābād eyle-:

1. **ābād eyle:**-*dü, -m*
Gazel 547
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Harabeye dönen bir şeyi yeniden imar etmek, bayındır hale getirmek.

Ḳalʿa-i ʿışḳuñ der ü dīvārın ābād eyledüm
Hep görenler didiler olmış senüñ işüñ tamām

ābād it-:

1. **ābād it:**-*er, -in*
Gazel 309
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İmar etmek II Yüzünü güldürmek, mesut etmek.

Bir gün ābād iderin diye cānānumuz
Tīşe-i ġamla tamām itdi dil-i vīrānumuz

[G.505:6, G.873:5]

ābād ol-:

1. **ābād ol-:**-*ur*
Gazel 572
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bayındır hale gelmek, imar olmak.

Olur mı taḫt-gāh-ı ʿışḳ ābād
Niçe dil şehri olmayınca vīrān

[T.6:10]

2. **ābād ol:**-*sun*
Gazel 221
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şenlenmek, bayındır olmak.

Kişver-i ḫāṭır-ı ʿāşıḳ nice ābād olsun
Kākül-i yār aña ʿasker-i cerrār çeker

[G.680:6, G.772:6]

ābādān ol-:

1. **ābādān ol:**-*a*
Tarih 8
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Bayındır hâle gelmek.

Hātif-i ġaybī suʿāl idüp didüm tārīḫini
Mīr Ṭahmās'uñ serāyı her dem ābādān ola

2. **ābādān ol:**-*dı*
Kaside 4
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Bayındır hâle gelmek. II Neşeli ve mutlu olmak.

ʿAdāletiyle cihān şöyle oldı ābādān
Ḫarābe ḳalmadı bir āşiyān-ı būm ḳadar

āb-çekān:

1. **āb-çekāndur:**-*dur*
Gazel 295
Mısra: **12**
Su damlatan II Gözyaşı damlatan.

Ḫuşk olsa devātum o şehe nāme yazarken
Her bir müje-i çeşm-i terüm āb-çekāndur

āb-dāde ḳıl-:

1. **āb-dāde ḳıl:**-*sa*
Kaside 12
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Suya kandırmak (Kılıca su verilince keskinleştirmesi bağlamında).

Evvel eyler heybetiyle zehre-i aʿdāyı āb
Āb-dāde ḳılsa tīġin ol şeh-i kişver-sitān

[G.441:8]

āb-dāde ol-:

1. **āb-dāde ol:**-*ma, -sa*
Gazel 410
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Suya doymuş olmak (Keskin kirpik kılıcı bağlamında).

İdemezdüm ceyş-i ḫˇābı ber-ṭaraf ey Ḥāletī
Āb-dāde olmasa her tīġ-imüjgānuñ senüñ

abdāl:

1. **ābdālıyam:**-*ı, -y, -am*
Gazel 128
Mısra: **9**
Kökleri melametî düşünceye uzanan, geleneksel simgeleri (hükümdarlık tacı, iktidar tahtı) terk ve reddeden, boyun ve bileklerine halkalar takarak "başı kabak yalın ayak" gezen kalenderî dervişlerin adı.

Ābdālıyam şu tekye-gehüñ k'anda Ḥāletī
Eyler nemed külāha ḥased tāc-ı Keyḳubād

[G.444:10, G.467:11, G.536:6, G.644:8, G.730:3, G.830:10, Mü.1:6, Mü.1:12, Mü.1:18, Mü.1:24, Mü.1:30, Mü.1:36, Mü.6:22]

ābdāl-ı dil:

1. **ābdāl-ı dil:**
Gazel 117
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül dervişi.

Muttaṣıl ṣunmaḳdadur aña ġubār-ı ġuṣṣayı
Dem-be-dem ābdāl-ı dil olsa n'ola ḥayrān-ı çerḫ

ābdāl-ı ġam:

1. **ābdāl-ı ġam:**-*am*
Gazel 592
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Keder dervişi II Âşık.

Ābdāl-ı ġamam yoḳ felegüñ farḳı yanumda
Bir köhne kebūdī bıraġılmış kepenekden

ābdāl-ı ġam-ı ʿışḳ:

1. **ābdāl-ı ġam-ı ʿışḳ:**
Müfret 158
Mısra: **1**

Kelime Tipi: -
Aşk üzüntüsünün dervişi.

Ābdāl-ı ġam-ı ʿışḳ bürehne-ser ü pādur
Āmāde-i tīr-i sitem ü ḫār-ı belādur

ābdāl-ı nemed-pūş:

1. **ābdāl-ı nemed-pūş:**-*am*
Gazel 557
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Keçe giyen derviş.

Ben ābdāl-ı nemed-pūşam ki dāmen kūşemi
İtmezüm āyīne-i İskender'e āyīne-dān

abdāl-veş:

1. **ābdāl-veş:**
Gazel 126
Mısra: **5**
Kalenderi derviş gibi.

Çār-ḍarb ābdāl-veş ʿuryān-ı ʿışḳ oldum yine
Bir civān-ı çār-ebrūya uruldum hey meded

[Th.1:25]

ʿabd-i hāk-sār:

1. ʿ**abd-i ḫāk-sār:**
Kaside 5
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Toprak içinde kalmış, perişan kul II Şair Azmî-zâde Hâletî.

Düşdükçe Ḥāletī ḳuluñı ḫākden götür
Çün düşdi ḫāk-i pāyuña ol ʿabd-i ḫāk-sār

ʿabd-i kemīn:

1. ʿ**abd-i kemīn:**
Gazel 585
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Zavallı köle II Âşık.

Çāre olmadı ki ṣayd eyliye bir āhūyı
Ġam kemīninde ṭurur gerçi ki bu ʿabd-i kemīn

ʿabd-i kemter:

1. ʿ**abd-i kemter:**-*i*
Gazel 882
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Değersiz ve itibarsız kul II Âşık.

Sevdiyse Ḥāletī seni ger eski ʿaybdur
Redd eylemek revā degül ol ʿabd-i kemteri

ʿabd-i zelīl:

1. ʿ**abd-i ẕelīl:**-*de*
Kıt'a 113
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hakir kul.

Şol seng-i dilden āh ki bī-dādın arturur
Gördükçe sīm-i eşk bu ʿabd-i ẕelīlde

ʿabdülḳādir:

1. ʿ**abdülḳādir'üm:**-*üm*
Tarih 10
Mısra: **4**
Azmî-zâde Hâletî'nin vefat eden oğlu Abdülkadir.

Tā ölünce diyeyin tārīḫ içün
Gitdi ya dünyādan ʿAbdülḳādir'üm

āb-feşān ol-:

1. **āb-feşān ol:**-*a*
Kaside 14
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Su serpmek.

Demidür merḥametinden leb-i deryāya çıḳup
Deheninden ola ḫalḳ üzre niheng āb-feşān

āb-gīne:

1. **āb-gīne:**
Kaside 26
Mısra: **21**
Billur kadeh, şişe.

Ol āb-gīne cāmları kim ki görmedi
Bezm-i cihānda görmedi bir cām-ı bī-ḫumār

āb-ı āteş-reng:

1. **āb-ı āteş-reng:**-*i, -n, -i*
Müfret 24
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ateş renkli su, kırmızı şarap.

Faṣl-ı güldür gül gibi destüñde ṭut cām-ı şarāb
Āb-ı āteş-rengini bulmaz bu mevsim-i āb u tāb

[Mf.69:2]

āb-ı çeşm:

1. **āb-ı çeşm:**-*i*
Gazel 327
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı.

Eger kim āb-ı çeşmi ʿāşıḳuñ her yaña aḳmazsa
Çemen-zār-ı maḥabbetde iken neşv ü nemā olmaz

āb-ı çeşm ü dāne-i eşk:

1. **āb-ı çeşm ü dāne-i eşk:**-*i*
Gazel 443
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı ve gözyaşı tanesi.

Eger kim olmasaydı āb-ı çeşm ü dāne-i eşki
Vuḥūş u ṭayrı deştüñ başına üşmezdi Mecnūn'uñ

āb-ı çeşm-i ehl-i dil:

1. **āb-ı çeşm-i ehl-i dil:**
Kaside 37
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Şairlerin gözyaşı.

Āb-ı çeşm-i ehl-i dil şol deñlü rīzān oldı kim
Ḫaṭṭ-ı menşūr-ı ṣafādan ḳalmadı nām u nişān

<u>āb-ı çeşm-i ḥāletī:</u>

1. **āb-ı çeşm-i ḥāletī:**-*den*
Gazel 739
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hâleti'nin gözyaşları.

Getürse āb-ı çeşm-i Ḥāletī'den kūyına çeşme
Ḳosam cān naḳdini ol yāra vaḳt-i irtiḥālümde

<u>āb-ı çeşm-i māẓlūmān:</u>

1. **āb-ı çeşm-i māẓlūmān:**
Gazel 732
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mazlumların gözyaşı.

Alı virmez ʿāşıḳuñ hergiz ʿadūdan dādını
Eglenür ol şāh āb-ı çeşm-i māẓlūmān ile

<u>āb-ı çeşmüñ yolları:</u>

1. **āb-ı çeşmüñ yolları:**
Gazel 156
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gözyaşının yolları.

Āb-ı çeşmüñ yolları nā-geh bozulsa Ḥāletī
Besdür aña şehr-yārümden benüm bir dem naẓar

<u>āb-ı ciger:</u>

1. **āb-ı ciger:**
Gazel 61
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ciğer kanı.

Tāb-ı ġam ile āb-ı ciger oldı ber-ṭaraf
Devr-i zamāne eyledi ābiş-ḫorum serāb

<u>āb-ı cūy-bār:</u>

1. **āb-ı cūy-bār:**
Gazel 148
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Irmak suyu, nehir, akarsu.

Zaḫm-ı sīnemden revān olsa n'ola ḫūn-āb-ı çeşm
Gāhi mecrā-yı ḳadīmin bulmaz āb-ı cūy-bār

<u>āb-ı dehānı aḳ-:</u>

1. **āb-ı dehānı aḳ-:**-*ar*
Kaside 32
Mısra: **83**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzının suyu akmak, bir şeyi çok beğenmek, ona imrenmek.

Degül şeb-nem aḳar āb-ı dehānı ġoncenüñ ṭurmaz
Görüp bülbüllerüñ aġzında bu naẓm-ı dil-āvīzi

<u>āb-ı dīde-i giryān:</u>

1. **āb-ı dīde-i giryān:**
Gazel 791
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ağlayan gözün yaşı.

Būse virmez çaḳ biraz aġlatmayınca ʿāşıḳı
Pāk ider aġzını āb-ı dīde-i giryān ile

<u>āb-ı dīde-i mecnūn:</u>

1. **āb-ı dīde-i mecnūn:**
Gazel 770
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mecnun'un gözyaşları.

Nāḳa-i Leylā'ya ḫār-ı deşt gelmezdi leẕīẕ
Ḥāṣıl olmasaydı āb-ı dīde-i Mecnūn ile

<u>āb-ı eşk:</u>

1. **āb-ı eşk:**-*üm, -den*
Gazel 176
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı.

Ben ol nā-şād-ı ʿışḳam Ḥāletī kim āb-ı eşkümden
Dem-ā-dem şaḥn-ı şaḥrā-yı maḥabbet sebz ü ḫurremdür

[G.396:5, G.413:3, G.446:11]

<u>āb-ı fenā:</u>

1. **āb-ı fenā:**
Gazel 186
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yokluk, fanilik suyu.

Ezelī ṭıynetine āb-ı fenā girmişdür
Göresüz Ḥāletī-i bī-dili bir ādem olur

<u>āb-ı güftār:</u>

1. **āb-ı güftār:**-*um*
Kaside 27
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Şiirlerin suyu II Şiirlerin güzelliği.

Gerçi bir ḫāk-i ḥaḳīrem āb-ı güftārum velī
Ṣıyt-ı iḥsānı gibi her cānibe olur revān

<u>āb-ı gül-gūn:</u>

1. **āb-ı gül-gūn:**
Gazel 476
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gül renkli su II Kanlı gözyaşı.

Āb-ı gül-gūn ile pürdür gözümüñ şīşeleri
Anda gīsūlarınuñ ʿaksi dizilmiş sünbül

2. **āb-ı gül-gūn:**
Gazel 54
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gül suyu.

Ḳaşlaruñ miḥrābına ḳandīl-i rūşendür göñül
Āb-ı gül-gūn yirine aña ḳomışlar ḫūn-ı nāb

<u>āb-ı ḥasret:</u>

1. **āb-ı ḥasret:**
Gazel 589
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Özlemin neden olduğu gözyaşı.

Ben ol şāh-ı ġamam kim āb-ı ḥasret sāye-bānumdur
Ḳoparsa pertev-i şefḳat o mihr-i tāb-dārumdan

<u>āb-ı ḥayāt:</u>

1. **āb-ı ḥayāt:**
Gazel 102
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İçeni ölümsüzlüğe ulaştıran ve nerede olduğu bilinmeyen bir kaynağın suyu.

Āb-ı ḥayāt dirsem olur tīġ-i tīzüñe
Zīrā ḥayātı ḫaste-i ʿışḳuñ olur memāt

[G.131:8, G.134:14, G.136:10, G.652:8, G.693:12, G.788:1, G.801:6, K.6:47, K.24:45, K.37:54, Kt.12:4, Kt.13:4]

<u>āb-ı ḥayāt-ı cāvidān:</u>

1. **āb-ı ḥayāt-ı cāvidān:**
Kaside 12
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Ölümsüzlük suyu.

Şöyledür luṭfı ki ṣarf itse serāba himmetin
Resm ider deryūzesin āb-ı ḥayāt-ı cāvidān

<u>āb-ı ḥayāt-ı ḫalḳ-ı ʿālem:</u>

1. **āb-ı ḥayāt-ı ḫalḳ-ı ʿālem:**
Terkib-bend 1
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dünya halkının ölümsüzlük suyu.

İder ḫınk-i sipihr-i tünd-rū mādām kim cünbiş
Olur āb-ı ḥayāt-ı ḫalḳ-ı ʿālem pür-ġubār-ı ġam

<u>āb-ı ḥayāt-ı ḥükm:</u>

1. **āb-ı ḥayāt-ı ḥükm:**-*i*
Kaside 16
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Hükmünün ölümsüzlük suyu.

Olmazdı zinde ḳālıb-ı fersūde-i zemīn
Āb-ı ḥayāt-ı ḥükmi eger olmasa revān

<u>āb-ı ḥayāt-ı vaṣl:</u>

1. **āb-ı ḥayāt-ı vaṣl:**-*ı*
Müfret 47
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kavuşmanın ölümsüzlük suyu.

Āb-ı ḥayāt-ı vaṣlı nice idinem murād
Ṣol kimseden ki gelmeye bir reşḥa-i midād

[G.801:1]

<u>āb-ı ḥayvān:</u>

1. **āb-ı ḥayvān:**-*dan*
Gazel 431
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İçeni ölümsüzlüğe ulaştırdığına inanılan hayat suyu.

Mürde diller cāñ bulurlar senden ey şemşīr-i yār
Āb-ı ḥayvāndan virülmiş ġālibā ṣuyuñ senüñ

[G.855:12, G.873:9, K.1:62, K.33:66, K.40:34, M.2:89]

2. **āb-ı ḥayvān:**-*ı*
Gazel 799
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İçeni ölümsüzlüğe ulaştırdığına inanılan hayat suyu II Sevgilinin dudağı.

Raḳībe Ḥāletī laʿl-i lebin yār emdürür dirler
Yazıḳ ol āb-ı ḥayvānı virürse şöyle ḥayvāna

<u>āb-ı ḫıżr:</u>

1. **āb-ı ḫıżr:**
Gazel 655
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İçene ebedî hayat bağışlayan efsanevî su, āb-ı hayat.

Dūd-ı siyāhum içre gören ṭabʿ-ı pākümi
Ẓulmetde āb-ı Ḫıżr ṣanur Ḥāletī hemān

<u>āb-ı iḥsān:</u>

1. **āb-ı iḥsān:**-*ı, -n*
Kaside 31
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Cömertliğin suyu.

Āb-ı iḥsānın çemen-zār-ı ümīde ṣalmasa
Mümteniʿdür kim ola naḫl-i emānı bār-ver

[K.20:45, K.32:37]

<u>āb-ı ʿışḳ:</u>

1. **āb-ı ʿışḳ:**
Gazel 373
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk suyu.

Bāġ-ı dehre ser-be-ser virmezdi revnaḳ āb-ı ʿışḳ
Mā-verā-yı ʿarşdan devr itmese dūlāb-ı ʿışḳ

<u>āb-ı kerem:</u>

1. **āb-ı kerem:**
Kıt'a 134
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Lütuf suyu, cömertlik suyu.

Getürdi bir gül-i ṣad-bergüñ evrāḳın bu ben ḫāke
Olup āb-ı kerem gül-zār-ı luṭf-ı şāhdan cārī

<u>āb-ı luṭf:</u>

1. **āb-ı luṭf:**-*ı, -n, -dan*
Kaside 2
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
İyilik, cömertlik suyu.

Eger ki neşv ü nemā bulsa āb-ı luṭfından
Atardı ṭaʿne ṭaşın her çenār Ṭūbā'ya

[K.16:53, Kt.80:1]

āb-ı miḥnet:

1. **āb-ı miḥnet:**
Mesnevi 9
Mısra: **124**
Kelime Tipi: -
Eziyet suyu.

Şikest oldı pül-i ṣabr u ḳarārum
Götürdi āb-ı miḥnet kār u bārum

āb-ı muṣaffā:

1. **āb-ı muṣaffā:**-*dur*
Gazel 234
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Saf su.

Ne dirlerse disünler bāde bir āb-ı muṣaffādur
Benüm levḥ-i dilümden muṭṭāṣıl maḥv-ı nuḳūş eyler

[G.394:10, K.23:14]

āb-ı raḥmet:

1. **āb-ı raḥmet:**
Mesnevi 4
Mısra: **132**
Kelime Tipi: -
Rahmet yağmuru.

Ḳıldı miʿrācı müjde-i aṣḥāb
Āb-ı raḥmet getürdi ṣanki seḥāb

āb-ı revān:

1. **āb-ı revān:**
Gazel 276
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Akarsu.

Çoḳ yara açdı ḫançer-i ser-tīzi sīnede
Āb-ı revān ki ḫāke gele çāk çāk olur

[G.155:2, G.437:2, G.481:9, G.553:8, G.567:4, G.771:4, K.15:17, K.25:21, K.28:5, K.32:13, K.33:11, K.33:14, K.35:30, K.41:29, M.1:70, Mf.271:2]

2. **āb-ı revān:**
Gazel 565
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Akarsu II Gözyaşı.

Ḥaḳ budur revnaḳıdur gül-şen-i ḥüsn-i yārüñ
Dīde-i ʿāşıḳ-ı şeydāda olan āb-ı revān

3. **āb-ı revān:**
Gazel 662
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Akarsu II Akıcı şiir.

İltifāt eyler bu naẓm-ı āb-dāra serverā
Gül-şen-i naẓm içre yoḳdur böyle bir āb-ı revān

[Kt.77:2, G.333:9]

4. **āb-ı revān:**
Gazel 624
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Akarsu II Âşığın gönlü.

Vardı zülfinde ḳarār itdi gönül gerçekmiş
Şeb-i Ḳadr içre ṭurur dirler idi āb-ı revān

5. **āb-ı revān:**-*dur*
Gazel 776
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Akarsu II Sevgilinin kılıcı.

Tīġüñ ki gelür şehr-i dil-i ʿāşıḳa her bār
Gūyā ki o bir āb-ı revāndur kemerüñde

āb-ı revān ol-:

1. **āb-ı revān ol:**-*updur*
Kaside 2
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Akarsu gibi olmak.

Elinde tīġ olupdur meger ki āb-ı revān
Ṣalar hemīşe anı bāġ-ı ʿömr-i aʿdāya

āb-ı revān-āsā:

1. **āb-ı revān-āsā:**
Gazel 7
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Akarsu gibi.

O serv-i gül-iʿẕāruñ bir naẓīrin görmedi hergiz
Ṭolaşdı ṣaḥn-ı bāġ-ı dehri dil āb-ı revān-āsā

āb-ı revān-ı luṭf u iḥsān:

1. **āb-ı revān-ı luṭf u iḥsān:**-*un*
Kıt'a 49
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İyilik ve cömertlik akarsuyu.

N'ola ehl-i dilüñ fevvāre-i ümmīdi ḫuşk ola
Bozuldı yolları āb-ı revān-ı luṭf u iḥsānuñ

āb-ı rū dök-:

1. **āb-ı rū dök:**-*mek*
Kıt'a 98
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüz suyu dökmek, onuru zedelenecek kadar yalvarmak.

Niçe niçe āb-ı rū dökmek gerek ʿālemde kim
Destine erbāb-ı ʿirfānuñ gire bir pāre nān

āb-ı ruḥ-ı haşm-ı refte:

1. **āb-ı ruḥ-ı ḫaşm-ı refte:**
Gazel 892
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Giden düşmanın yüz suyu, şerefi.

Ol şāh ki dökdi ḫāk-i ʿacze Āb-ı ruḥ-ı ḫaşm-ı refte tābı

āb-ı ruh-ı hırmen-i ġam:

1. **āb-ı ruḥ-ı ḫırmen-i ġam:**-*dur*
Gazel 718
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Üzüntü harmanının yüz suyu.

Hep Ḥāletiyā āb-ı ruḫ-ı ḫırmen-i ġamdur
Ṣayyād-ı zamān murġ-ı dile ṣaçduġu dāne

[Mf.32:1, Mf.525:1]

āb-ı rūy:

1. **āb-ı rūy:**-*um*
   Gazel 842
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Yüz suyu II Onur, haysiyet.

Getürdüp kūyına hem āb-ı rūyum hem gözüm yaşın
Sikender gibi ḳatdı birbirine iki deryāyı

[G.165:11, G.192:3, Mf.455:2]

āb-ı rūy-ı cihān:

1. **āb-ı rūy-ı cihān:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Kainatın yüz suyu, onuru, şerefi II Hz. Muhammed.

Bāʿiṣ-i ḫalḳ-ı āsmān u zemīn
Āb-ı rūy-ı cihān ḫulāṣa-i ṭıyn

āb-ı rūyı ol-:

1. **āb-ı rūyı ol:**-*an, -lar*
   Kaside 23
   Mısra: **60**
   Kelime Tipi: -
   Yüz suyu olmak, şeref ve itibar vesilesi olmak.

Yüzi ṣuyın ḫazer ḳıl devletüñde dökmesün ḫāke
Olanlar Ḥāletī-veş āb-ı rūyı ehl-i ʿirfānuñ

āb-ı rūy-ı vüzerā:

1. **āb-ı rūy-ı vüzerā:**-*dur*
   Tarih 5
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Vezirlerin yüz akı.

Āb-ı rūy-ı vüzerādur bulur anuñla nemā
Gül-şen-i salṭanat-ı Devlet-i Āl-i ʿOsmān

āb-ı şādırvān:

1. **āb-ı şādırvān:**-*ı*
   Kaside 27
   Mısra: **18**
   Kelime Tipi: -
   Şadırvanın suyu.

Bir dem içre sebze-i bāġ-ı felek olurdı ḫuşk
Āb-ı şādırvānı ger ṣu sepmeseydi her zamān

āb-ı ṣāfi:

1. **āb-ı ṣāfi:**
   Tarih 7
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Saf su.

Selsebīl'üñ ayaġın aldı bu āb-ı ṣāfi
Ḳıldı dünyā yüzini ġayret-i gül-zār-ı cinān

āb-ı şemşīr:

1. **āb-ı şemşīr:**-*ün, -le*
   Kaside 35
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Kılıcın suyu (Çeliğin sertleşmesi için kızgınken suya batırılması geleneğine telmihte bulunulmuştur).

Kūh-sār-ı ḳudretüñ bir çeşme-sārından gelür
Āb-ı şemşīrüñle āb-ı Ẕü'l-fiḳār-ı Bū-Türāb

[K.41:77]

āb-ı şemşīr-i güher-bār:

1. **āb-ı şemşīr-i güher-bār:**-*ı*
   Kaside 9
   Mısra: **18**
   Kelime Tipi: -
   Cevher saçan kılıcın suyu.

Göz açdurmazdı gerd-i fitne ḫalḳa belki gerdūna
Eger defʿ itmeseydi āb-ı şemşīr-i güher-bārı

āb-ı serāy-ı ḫusrevān-āsā:

1. **āb-ı serāy-ı ḫusrevān-āsā:**
   Gazel 830
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Padişahların sarayının suyu gibi.

Iraḳlardan gelen āb-ı serāy-ı ḫusrevān-āsā
Felek cāy-ı dilüm geh pest ider gāhī ḳılur ʿālī

āb-ı sirişk:

1. **āb-ı sirişk:**-*üm*
   Gazel 61
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Gözyaşı.

Ordu-yı şāh-ı ġam nic'olur gösterür müdām
Āb-ı sirişküm üzre olan ḫayme-i ḥabāb

[G.286:3, G.404:13, G.837:4, Mf.600:2]

āb-ı tīġ:

1. **āb-ı tīġ:**-*i, -y, -le*
   Kaside 23
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Kılıcın suyu.

Niçe āteş-kede vīrān olupdur āb-ı tīġiyle
Ocaġına ṣu ḳoydı ḫaḳ budur kim ehl-i ṭuġyānuñ

āb-ı tünd-i eşk:

1. **āb-ı tünd-i eşk:**-*üm, -e*
   Gazel 465
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Gözyaşının şiddetli suyu.

Oldı ol şāhuñ ʿulüvv-i himmetinden bir eser
Āb-ı tünd-i eşküme seng-i cefādan ṭarḥ-ı pül

āb-ı ʿummān:

1. **āb-ı ʿummān:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **181**
   Kelime Tipi: -
   Okyanusun suyu.

Ṣıġar mı āb-ı ʿummān hiç sebūya
Girer mi ḫˇān-ı yaġmā bir gelūya

āb-ı vaṣl:

1. **āb-ı vaṣl:**-*a*
Gazel 466
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kavuşma suyu.

Der-ḳafādur her zamānda çünki şemşīr-i fırāḳ
Āb-ı vaṣla hiç ḥużūr-ı ḳalb ile ḳanmaz göñül

āb-ı vuṣlat:

1. **āb-ı vuṣlat:**-*a*
Gazel 369
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kavuşma suyu.

Hiç ḳandurur mı Ḥāletiyā āb-ı vuṣlata
Bir reşḥa-i murādı iden dil-rübā dirīġ

[G.767:9]

āb-ı zer:

1. **āb-ı zer:**-*le*
Kaside 27
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Altın suyu.

Kāse-i māhı dem-ā-dem āb-ı zerle pür ḳılur
Şemsesinüñ resmini almaġa şāh-ı ḫāverān

āb-ı zindegānī:

1. **āb-ı zindegānī:**-*den*
Kıt'a 104
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ölümsüzlük suyu.

Kaʿbe-i kūyuñ ṭavāf itmek dilerse Ḫıżr eger
Varsun itsün evvel āb-ı zindegānīden vużū

āb-ı zülāl:

1. **āb-ı zülāl:**
Kaside 21
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Saf su II Akıcı şiir.

Hüner degül mi bu kim nāv-dān-ı ḫāme ile
Getürdüm ol der-i devlet-meʾāba āb-ı zülāl

āb-ı zülāl-i güftār:

1. **āb-ı zülāl-i güftār:**-*un*
Gazel 398
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sözün tatlı içimli suyu II Güzel söz.

ʿAceb mi ḫuşk-i leb olsam bu demde Ḥāletiyā
Bozuldı yolları āb-ı zülāl-i güftāruñ

āb-ı ẕü'l-fiḳār-ı bū-türāb:

1. **āb-ı ẕü'l-fiḳār-ı bū-türāb:**
Kaside 35
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Hz. Ali'nin kılıcının suyu (Kılıcın keskinliği kastedilmektedir).

Kūh-sār-ı ḳudretüñ bir çeşme-sārından gelür
Āb-ı şemşīrüñle āb-ı Ẕü'l-fiḳār-ı Bū-Türāb

ābile:

1. **ābile:**
Gazel 781
Mısra: **8**
Su kabarcığı, sivilce, çıban.

Ṣanmañ ḥabāb eylemeden servi cüst ü cū
Çıḳdı çemende cūyuñ ayaġında ābile

[K.14:31]

ābile-i kef-i ḳadem:

1. **ābile-i kef-i ḳadem:**-*dür*
Gazel 824
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ayak nasırı.

Maḥṣūl-i dilüm ābile-i kef-i ḳademdür
Pür-ṣayd-ı murād olsa eger dehr-i feżāsı

ʿabīr:

1. **ʿabīr:**
Kaside 17
Mısra: **14**
Ak sandal kökü, sünbül kökü, kırmızı gül, turunç ve iğde çiçekleri, ve misk karıştırılarak yapılan güzel koku.

Ne ḫāk-i ḫuşke nüzūl itse atduġı nāvek
O ḫāk ʿanber olur ṣavrulan ġubārı ʿabīr

ʿabīr it-:

1. **ʿabīr it:**-*er*
Kaside 29
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Amber gibi güzel kokulu hale getirmek.

Ḫāk-i ḥarīm-i bāġı ser-ā-ser ʿabīr ider
Bir kez nesīm-i luṭfı eger eylese ʿubūr

ʿabīr-i ceyb ol-:

1. **ʿabīr-i ceyb ol:**-*a*
Kaside 11
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yakadaki misk olmak.

Zühre-i Zehrā'ya lāyıḳ kim ʿabīr-i ceyb ola
Pāy-ı esbinden ẕuhūr iden ġubār-ı ʿanberīn

ʿabīr-i ceyb-i ḥavrā:

1. **ʿabīr-i ceyb-i ḥavrā:**
Gazel 729
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hurilerin yakalarındaki güzel koku.

ʿAbīr-i ceyb-i ḥavrā olmadan cennetde ʿār eyler

Ġubār-ı cismümi bād uġradursa ol ser-i kūya

ʿabīr-i ceyb-i ḫūr ol-:

1. ʿ**abīr-i ceyb-i ḫūr ol:**-*sa*
Gazel 164
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hurilerin yakasının kokusu haline gelmek.

Şarşar-ı rūz-ı ḳıyāmetde yirinden ḳopmaya
Gerd-i rāh olsa aña bir dem ʿabīr-i ceyb-i ḫūr

ʿabīr-i hoş-dem ol-:

1. ʿ**abīr-i ḫoş-dem ol:**-*ur*
Mesnevi 3
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Misk gibi güzel nefesli olmak.

Nefḥasından ʿabīr-i ḫoş-dem olur
Nükhetinden bahār-ı ḫurrem olur

ābiş-hor:

1. **ābiş-ḫorum:**-*um*
Gazel 61
Mısra: **6**
Su kabı, içme kabı.

Tāb-ı ġam ile āb-ı ciger oldı ber-ṭaraf
Devr-i zamāne eyledi ābiş-ḫorum serāb

ābiş-hor eyle-:

1. **ābiş-ḫor eyle:**-*r*
Kaside 12
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Su kabı yapmak.

Eyler ābiş-ḫor dehānuñ şīr-i şādırvān gibi
Ḳanda āhū görse aġzı şulanan şīr-i jiyān

ābisten-i ümmīd:

1. **ābisten-i ümmīd:**
Gazel 195
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ümit gebesi.

Kār-ı ʿālem ʿaks-i meʾmūl üzredür ey Ḥāletī
Anda her ābisten-i ümmīd ġam-zāyendedür

ʿāc u ābnūs:

1. ʿ**āc u ābnūs:**
Gazel 344
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Fildişi ve abanoz ağacı II Âşığın kemikleri ve sevgilinin saçı.

Sevdā-yı zülfüñe alışup üstüẖ̆ānumuz
Oldı biribiri ile çün ʿāc u ābnūs

ʿacabā:

1. ʿ**acabā:**
Gazel 384
Mısra: **5**
Şüphe, tereddüt, hayret ifade eden söz.

Yoḳ mı şeb-i hicrüñ ʿacabā ṣubḥ-ı viṣāli
Görmez mi senüñ luṭfuñı hiç ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ

[G.752:6]

ʿaceb:

1. ʿ**aceb:**
Gazel 31
Mısra: **2**
Garip, acayip, tuhaf, şaşırtıcı.

Umar kim ḥāṣıl ola vaṣl-ı Leylā
ʿAceb vādīye düşmiş Ḳays-ı şeydā

[G.55:11, G.122:14, G.135:8, G.138:7, G.162:6, G.166:9, G.167:6, G.174:4, G.189:7, G.232:9, G.236:8, G.249:16, G.252:6, G.258:1, G.275:4, G.291:1, G.297:4, G.321:5, G.322:2, G.325:2, G.351:4, G.373:9, G.443:9, G.449:10, G.462:6, G.491:3, G.556:6, G.617:5, G.756:10, G.779:8, G.823:6, G.857:6, K.16:50, K.28:26, K.33:15, K.41:18, K.41:58, K.42:28, Kt.96:3, Kt.K.4:12, M.5:14, Mf.73:2, Mf.81:1, Mf.118:2, Mf.194:2, Mf.247:2, Mf.383:2, Mf.415:2, Mf.433:2, Mü.2:31, T.2:4, Trk.B.1:3, Trk.B.1:4, Trk.B.1:80]

2. ʿ**aceb:**
Gazel 8
Mısra: **3**
Acaba, şüphe, tereddüt, hayret ifade eden söz.

Ne siḥr eyler ʿaceb ol ġamzeler kim ursalar nāvek
Geçer cāna velī olmaz bedende hiç eṯer peydā

[G.35:3, G.74:9, G.110:6, G.302:8, G.421:7, G.446:8, G.453:2, G.458:6, G.514:3, G.558:3, G.563:7, G.638:4, G.671:7, G.713:8, G.748:2, G.757:9, G.778:4, G.790:7, G.823:1, G.871:5, G.878:2, K.24:33, K.34:34, K.34:41, K.42:59, Mf.8:2, Mf.27:2, Mf.29:2, Mf.45:2, Mf.108:2, Mf.457:2, Trk.B.1:41, Trk.B.1:42]

3. ʿ**aceb:**
Gazel 538
Mısra: **7**
Başka, bambaşka, kendine has.

ʿAceb leṭāfeti vardur o çār-ebrūnuñ
Olup durur deheni iki ḳaşlu bir ḫātem

[K.30:40]

ʿaceb degül:

1. ʿ**aceb degül:**
Gazel 28
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şaşılmaz, garip değil.

Dönse hilāle żaʿf ile cismüm ʿaceb degül
Devrān beni düşürdi o meh-pāreden cüdā

[G.12:5, G.115:9, G.205:9, G.212:1, G.219:2, G.264:2, G.348:5, G.370:5, G.484:7,

G.743:5, K.6:50, K.25:54, K.26:37, K.28:1, Mf.99:2]

ʿaceb mi:

1. ʿ**aceb mi:**
Gazel 11
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Şaşılır mı, tuhaf mı?

Çalsam ʿaceb mi tîşe-i ümmīdi yirlere
Genc-i viṣāle el ḳodı aġyār-ı bed-liḳā

[G.4:9, G.17:14, G.20:10, G.23:3, G.24:1, G.32:1, G.44:7, G.50:10, G.55:1, G.65:8, G.73:10, G.74:11, G.85:1, G.85:7, G.86:5, G.112:10, G.119:2, G.122:8, G.139:6, G.144:9, G.151:1, G.154:5, G.165:8, G.170:9, G.177:7, G.178:9, G.183:11, G.201:8, G.205:4, G.212:7, G.213:7, G.223:11, G.232:7, G.235:7, G.239:5, G.278:2, G.287:9, G.299:2, G.309:4, G.326:4, G.327:9, G.333:10, G.351:1, G.352:10, G.359:1, G.363:10, G.389:12, G.395:2, G.395:6, G.396:7, G.396:9, G.398:5, G.398:11, G.413:5, G.415:3, G.421:3, G.427:1, G.429:4, G.432:8, G.451:8, G.455:7, G.462:1, G.468:2, G.474:10, G.478:10, G.489:1, G.501:3, G.523:5, G.546:1, G.573:7, G.581:9, G.600:6, G.618:3, G.637:6, G.641:11, G.658:2, G.672:4, G.683:9, G.703:2, G.712:8, G.738:1, G.744:1, G.760:7, G.760:14, G.777:3, G.783:6, G.785:4, G.793:5, G.804:7, G.853:7, G.867:13, G.872:10, G.876:4, G.880:5, K.3:34, K.6:17, K.6:63, K.7:10, K.7:33, K.8:32, K.9:22, K.13:28, K.16:44, K.19:18, K.19:30, K.21:7, K.21:21, K.21:65, K.24:19, K.25:62, K.28:39, K.28:77, K.30:15, K.33:67, K.34:31, K.39:10, K.42:50, Kt.K.4:3, M.2:6, M.3:72, M.4:13, M.4:75, M.5:54, Mf.4:2, Mf.86:2, Mf.96:2, Mf.243:1, Mf.256:1, Mf.267:1, Mf.278:1, Mf.297:1, Mf.305:1, Mf.311:1, Mf.328:2, Mf.385:2, Mf.445:2, Mf.537:2, Mf.563:2, Mf.574:2, T.3:5, Trk.B.1:115]

ʿaceb olmaz:

1. ʿ**aceb olmaz:**
Gazel 169
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şaşılmaz.

Özlerse elüñ gölgesini dil ʿaceb olmaz
Ol şāh ġam-ı ʿışḳa düşen ẓıll-ı Hümā'dur

[G.261:5, G.314:12, G.639:10, G.737:6, G.856:11, Kt.19:1, T.1:7]

ʿaceb yüzden:

1. ʿ**aceb yüzden:**
Mesnevi 8
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Acaba, neden.

Teb-i ġamda dinilmez ıżṭırābum
ʿAceb yüzden göründi āb u tābum

acı-:

1. **acıdı:**-*dı*
Gazel 446
Mısra: **11**
Acımak, merhamet etmek.

Görünce dāġ ile şūr āb-ı eşkümi acıdı
Riʿāyet eyledi ol yār ḥaḳḳ-ı nān u nemek

[G.26:10, G.419:2, G.788:7, K.16:45]

ʿāciz:

1. ʿ**ācizem:**-*em*
Gazel 378
Mısra: **4**
Güçsüz, kudretsiz, zayıf.

Revān olsa eger gül-gūn-ı eşküm baña incinme
Bilürsin ʿācizem elde ʿinān-ı iḫtiyārum yoḳ

[G.810:3]

ʿāciz-i bī-dest ü zebān:

1. ʿ**āciz-i bī-dest ü zebān:**-*a*
Gazel 718
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Elsiz ve dilsiz zavallı II Âşık.

Dāmānuñı ṭuṭmaḳ dilemek vaṣluñı olmaz
Raḥm eyle bu ben ʿāciz-i bī-dest ü zebāna

ʿacūze-i ḥākī:

1. ʿ**acūze-i ḫākī:**
Mesnevi 1
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Dünya kocakarısı.

Buldı andan ʿacūze-i ḫākī
Rişte-i mihr ü çerḫ-i eflākī

aç:

1. **aç:**
Müfret 446
Mısra: **2**
Aç, açlık.

Rūze ġam çekerin diyü idermiş tek ü pū
Aç daʿvācılıġın eylemesün ṭurma ʿadū

aç-:

1. **açar:**-*ar*
Gazel 298
Mısra: **5**
Açmak, göstermek.

Meclisde her ḳaçan ki açar sīnesin o şūḫ
Ḥūr itdi ṣanurum der-i ḫuld-ı berīni bāz

[G.41:9, G.169:5, G.435:1, G.516:11, G.642:9, Mf.151:2, Mf.241:1]

2. **açan:**-*an*
Gazel 168
Mısra: **1**
(Çiçek için) Büyüyüp gonca halinden çıkmak, açmak.

Gül-şende açan ġonceleri bād-ı şabādur
Naḳḳāşı o şehrüñ ne ʿaceb çihre-güşādur

[K.25:16, Mf.486:2]

3. **açmaz:**-*maz*
Gazel 209
Mısra: **11**
Çözmek.

Rişte-i cānından açmaz bülbülüñ ġam ʿuḳdesin
Ġonce-i bāġuñ egerçi jāleden dendānı var

4. **açduḳda:**-*dukda*
Gazel 488
Mısra: **7**
Kapalı şeyi açık hâle getirmek.

Açduḳda nāmesini görüp ḫaṭṭ-ı dil-beri
Her ḥarfi üzre giryeler itdüm ḳalem-miṣāl

5. **açduġı:**-*duk, -ı*
Gazel 841
Mısra: **4**
(Yol) açmak, dağ delmek.

Pīçīde diyü kimse pesend itmedi bizden
Ol Kūh-ken'üñ derd çeküp açduġı rāhı

6. **açmasaydı:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Gazel 180
Mısra: **2**
Anlatmak, söylemek.

Yoḳ dimezdi bāde-i laʿl-i lebin cānāneler
Ḫalḳa-i rāzın açmasaydı ʿāşıḳ-ı mestāneler

[G.287:8, G.385:1, G.400:7, G.433:6, G.760:3, G.870:9, K.14:12, Mf.269:2]

açdur-:

1. **açdurmaz:**-*maz*
Gazel 159
Mısra: **3**
Kapalı şeyi açık hâle getirmek.

Revzen-i ümmīdüm açdurmaz zamāne gerçi kim
Ḫāne-i dehr oldı pür dūd-ı dilümle ser-be-ser

[G.869:8]

açık:

1. **açıḳdur:**-*dur*
Gazel 734
Mısra: **10**
Açık, belirgin.

O meh bir āsmānī câme giymiş sīne-çāk olmış
Açıḳdur gök ḳapusı Ḥāletī ṭurma duʿā eyle

açık kal-:

1. **açıḳ ḳal:**-*mış*
Gazel 577
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sürekli açık halde bulunmak.

Degül şular der-i dārü'ş-şifā açıḳ ḳalmış
Boşandı bir niçe zencīrini sürür Mecnūn

açık ṭut-:

1. **açıḳ ṭut:**-*ma*
Terkib-bend 1
Mısra: **127**
Kelime Tipi: -
Açık bir şekil olmayı sürdürmek.

Gel açıḳ ṭutma dükkān-ı devātı şimdiden şoñra
Metāʿ-ı derd ü ālāmuñ yeter germ oldı bāzārı

açıl-:

1. **açılma:**-*ma*
Kaside 38
Mısra: **19**
Konuşmak, içini dökmek, derdini paylaşmak.

Açılma herkese ġonce-āsā
Dehānuñ açup açma dehānı

[G.305:9]

2. **açılmıyor:**-*ma, -yor*
Gazel 291
Mısra: **3**
Açık hale gelmek.

Açılmıyor muvāfıḳdur ḫˇāh-ı ehl-i dil
Pergār-ı jeng-beste-i gerdūn bī-medār

[G.122:2, G.169:6, G.182:7, G.522:10, G.540:12, G.552:7, G.692:7, G.700:10, G.763:2, G.805:9, G.876:8, K.23:19, K.26:77, M.4:135, Mf.570:1, Mf.570:2]

3. **açılmaz:**-*maz*
Gazel 420
Mısra: **9**
(Çiçek için) Büyüyüp gonca halinden çıkmak, açmak.

Açılmaz ġonce-i baḫtuñ senüñ ey Ḥāletī hergiz
Meger kim pertev-i luṭfın ṣala mihr-i diraḫşānuñ

[G.101:6, G.173:15, G.546:5, G.620:2, G.621:7, G.759:2, G.781:1, G.790:2, G.830:4, G.870:6, K.3:9, K.6:70, K.8:1, K.13:33, K.16:5, K.25:6, K.25:27, K.25:78, K.38:10, K.42:49, Kt.26:1, Kt.52:2, M.9:143, M.9:210, Mf.53:2, Mf.59:2]

4. **açıldı:**-*dı*
Gazel 536
Mısra: **11**
Kapalı, örtülü durumdan çıkmak, görünür hale gelmek.

Niḳāb-ı nāzı refʿ itdi açıldı muṣḥaf-ı ḥüsni
Göründi rā-yı ebrū ġāyet aʿlādur bugün fālum

[G.92:7, G.698:8, G.877:3, Mf.415:1]

5. **açıldı:**-*dı*
Kaside 6
Mısra: **46**
Kaplamak, yayılmak.

Şemşīri ile ḫaṭṭ-ı İslām'ı żabṭ ider
Gūyā açıldı ʿāleme bir enīn-i ḫuṣṣād

6. **açılmazsa:**-*maz, -sa*
Gazel 24
Mısra: **1**
(*Talih için) iyiye gitmek.*

Açılmazsa ʿaceb mi dīde-i baḫt-ı dil-i şeydā
Duḫān-ı nār-ı āhumla ṭolupdur ser-be-ser dünyā

7. **açılmaġa:**-*ma, -y, -a*
Gazel 37
Mısra: **3**
Açık hale gelmek II Ferahlamak, sıkıntıdan kurtulmak.

Açılmaġa ġam ʿuḳdeleri olmaya çāre
İki dişi ḳalınca çalışsa dil-i şeydā

[G.739:7]

8. **açılan:**-*an*
Gazel 560
Mısra: **8**
Açılmak (yara vb. bağlamında).

Cān riştesiyle dikseler artuḳ figār olur
Şemşīr-i cevr ile açılan zaḫm-ı ḫūn-feşān

9. **açıldı:**-*dı*
Gazel 212
Mısra: **10**
Açılmak. II Çözülmek.

Göründi şaçları mestāne kec-külāh olıcaḳ
Açıldı bāġ-ı leṭāfetde şanki zülf-i nigār

[G.286:9, G.732:12, G.761:12]

10. **açılmaz:**-*maz*
Gazel 285
Mısra: **5**
Çiçek için büyüyüp tomurcuk halinden çıkmak II Sevgili için göğsünü, gönlünü aşığa açmak.

Yanumuzda bizüm ol ġonce-dehen açılmaz
Varup aġyāra yine sīnesini çāk eyler

11. **açılmaġ:**-*mak*
Gazel 830
Mısra: **2**
(Çiçek için) Büyüyüp gonca hâlinden çıkmak, açmak II Ferahlamak, mutlu olmak.

Debistān-ı bahāruñ muntaẓamdur şimdi aḥvāli
Açılmaġ üzredür gün geldüginçe ġonce eṭfāli

[K.24:12]

açılmak bilme-:

1. **açılmaḳ bilme-:**-*z*
Gazel 141
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bir türlü açılmamak.

Āh kim ġonce-i maḳṣūdum açılmaḳ bilmez
Fiʿl-meşel oldı hemān ġonce-i naḳş-ı dīvār

açmazdan:

1. **açmazdan:**
Müfret 387
Mısra: **1**
Belli etmeden, çaktırmadan.

Bülbül-i nālāna söyler ġonceler açmazdan
İşidilmez gerçi kim güftārı ġāyet nāzdan

[G.590:2]

açmaz: -ı, -n

1. **açmazın:**
Gazel 482
Mısra: **10**
İçinden çıkılması zor durum II Açmamak, dile getirmemek.

Degme bir derd ile baş göstermeyüp ey Ḥāletī
Açmazın yār eylese biñ kerre zaḫmumdan suʿāl

ad:

1. **adı:**-*ı*
Gazel 204
Mısra: **8**
İsim, şöhret.

Kūşe-i Ḳāf-ı ḳanāʿatdür cihānda meskenüm
Ehl-i istiġnā benem ʿAnḳā'nun ancaḳ adı var

[G.259:10, Kt.32:4, Mü.2:3]

ad çekdür-:

1. **ad çekdür-:**-*ür, -sin*
Gazel 428
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İsmi nakşedilmek II Dedikoduya mahal vermek.

Ḳılurken dil ġam-ı ebrūñı cān menşūrına tuġrā
N'içün ey şāh-ı ʿālem çekdürürsin illere aduñ

ad ile:

1. **ad ile:**
Kıt'a 112
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şan ve şöhretle.

Sensin ol necm-i saʿādet kim cihānda serverā
Saʿd-i ekberden ziyāde añılursın ad ile

ad ol-:

1. **ad ol-:**-*a*
Gazel 118
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Şöhret kazanmak, adı çıkmak.

Ḥayfdur ey şūḫ kim hemvāre cām-ı laʿlūñüñ
Ẕevḳini iller süre ben mest-i ʿışḳuñ ola ad

aʿdā:

1. **aʿdā:**
Kaside 2
Mısra: **32**
Düşman, hasım.

Alur cevābını tīġ-i zebān-dırāzından
Açarsa aġzını aʿdā anuñla daʿvāya

[K.7:2, K.7:23, K.9:7, K.16:22, K.23:1, M.7:14]

2. **aʿdā:**
Gazel 3

Mısra: **11**
Düşmanlar II Rakipler.

Görmesün kūyında aʿdā dirse olmaz ʿāşıḳa
Derd ile maḥv-ı vücūd itmek gibi bir sīmiyā

[G.14:8, G.21:1, G.35:10, G.37:12, G.46:9, G.90:15, G.324:3, G.363:10, G.389:10, G.495:2, G.562:6, G.655:8, G.672:11, G.726:8, G.750:7, G.753:8, G.789:9, G.852:13, G.872:5, Mf.317:2]

3. **aʿdānuñ:**-*n, -un*
Gazel 121
Mısra: **3**
Düşman II Felek.

Dūd-ı āhum cümle aʿdānuñ ḳapatdı gözlerin
Gerd-i kūy-ı yārdan gitdi gezend-i çeşm-i bed

ʿadālet:

1. ʿ**adāletiyle:**-*i, -y, -le*
Kaside 4
Mısra: **21**
Hak ve hukuku gözetme, hakkaniyet.

ʿAdāletiyle cihān şöyle oldı ābādān
Ḫarābe ḳalmadı bir āşiyān-ı būm ḳadar

ʿadālet bāġı:

1. ʿ**adālet bāġı:**-*n, -un*
Kaside 1
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Adalet bahçesi.

Ḳudūmıyla n'ola faṣl-ı şitā reşk-i bahār olsa
ʿAdālet bāġınuñ geldi yetişdi verd-i ḫandānı

aʿdā-yı bed-kīş:

1. **aʿdā-yı bed-kīş:**-*e*
Gazel 753
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kötü dinli düşman II Rakip.

Ḫadeng-i cevri gönder muttaşıl ʿuşşāḳ-ı dil-rīşe
Revā görme anı ey ḳaşı yā aʿdā-yı bed-kīşe

aʿdā-yı devlet:

1. **aʿdā-yı devlet:**-*ün*
Kaside 6
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Devletin düşmanları.

Gül gibi tāze ġoncelerüñle cihānda gül
Aʿdā-yı devletüñ iki ʿālemde ola ḫār

aʿdā-yı dīn:

1. **aʿdā-yı dīn:**-*e*
Kaside 3
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Din düşmanları.

Aʿdā-yı dīne lāzım idi bir ḳılınc ḳomaḳ
Olmışlar idi ġaflet ile ser-be-ser niyām

[K.12:31, K.16:50, M.9:284]

aʿdā-yı dīn ü devlet:

1. **aʿdā-yı dīn ü devlet:**-*i*
Kaside 35
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Din ve devlet düşmanları.

Eyledi aʿdā-yı dīn ü devleti ḳahruñ zebūn
Lenger-i fülküñ ṣalup her yaña çengāl-i ʿiḳāb

[Kt.86:2]

ʿadd eyle-:

1. ʿ**add eyle:**-*r, -üm*
Gazel 564
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Saymak.

Mecnūn-ı germ-rāh-ı fezā-yı muḥabetem
Ẓıll-ı Hümā-yı devlet ʿadd eylerüm girān

[Kt.88:3]

ʿadd it-:

1. ʿ**add it:**-*di*
Gazel 133
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Saymak, kabul etmek.

Naḳd-i belāġat oldı ser-ā-ser ġazellerüm
ʿAdd itdi penc penc anı naḳḳād-ı rūzgār

ʿadem:

1. ʿ**adem:**
Gazel 493
Mısra: **10**
Yokluk, hiçlik.

Yaḳlaşılmaz çün dehān-ı yāra bir taḳrībsüz
Ḫāletī şimdi vücūdumdan baña yegdür ʿadem

[M.9:261, Trk.B.1:83]

ādem:

1. **ādeme:**-*e*
Gazel 444
Mısra: **2**
Insan II Hz. Âdem.

Ġayret-i gül-zār-ı cennetdür ruḫ-ı aluñ senüñ
Bir belādur ādeme ol dāne-i ḫālüñ senüñ

2. **ādem'e:**-*e*
Mesnevi 3
Mısra: **15**
Hz. Âdem.

Nūrıdur Ādem'e olan hādī
Erbaʿīn içre iden irşādı

3. **ādem:**
Gazel 15
Mısra: **4**
İnsan, kişi.

Ḫadeng-i ġamzesinüñ gelmesi degül maḥsūs
Ṭoḳunduġın bilür ādem niteki tīr-i ḳażā

[G.24:6, G.74:11, G.24:6, G.74:11, G.168:10, G.193:8, G.239:6, G.317:5, G.450:5, G.618:2, G.637:2, G.730:6, G.807:10, G.819:8, G.856:7, G.862:14, K.11:29, K.26:71, Kt.48:1, Mf.515:2, Mf.575:2, Mf.595:2, Mü.8:33, T.2:7, T.3:1]

4. **ādem:**
Gazel 34
Mısra: **8**
İnsan, insanoğlu, kişi; faziletli, mert, iyi yetişmiş değerli kimse.

ʿAḳlum alan benüm ḳadidür kāküli degül
Ādem odur ki ṭoġrusını söyleye dilā

5. **ādemüñ:**-*üñ*
Gazel 75
Mısra: **2**
İnsan II Âşık.

Ḳılsa çeşmüñ pür-ʿaraḳ keyfiyyet-i bezm-i şarāb
ʿAḳlın alur ādemüñ zülfüñde olan āb u tāb

[G.134:1, G.154:6, G.406:6, G.531:2, G.623:5, G.634:14, Mf.35:2]

ādem ādeme böyle kıyar mı:

1. **ādem ādeme böyle ḳıyar mı:**
Gazel 522
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İnsan insana bunu yapar mı, sitem bildiren bir ifade.

Sīnemi tīġ-i ġam-ı hicr ile şad-çāk itdüñ
Ādeme pādşehüm böyle ḳıyar mı ādem

ādem cānı:

1. **ādem cānı:**-*dur*
Gazel 260
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Âdem, insan canı.

Yoluna cān virmemek yārüñ raḳībüñ şānıdur
Şaḳınur şol deñlü ol seg şanki ādem cānıdur

ʿadem deryāsı:

1. ʿ**adem deryāsı:**-*n, -a*
Terkib-bend 1
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yokluk denizi, âhiret.

Reʾīs-i ehl-i dil girdi bugün keştī-i tābūta
ʿAdem deryāsına şaldı esüp bād-ı fenā muḥkem

ʿadem diyārı:

1. ʿ**adem diyārı:**-*n, -a*
Tarih 3
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yokluk diyarı.

Biñ sūz u derd ile didi tārīḫ Ḥāletī
Gitdi ʿadem diyārına Fehmī gibi vücūd

ʿadem gül-zārı:

1. ʿ**adem gül-zārı:**-*n*
Müfret 65
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yokluk bahçesi.

Göñül murġı ʿadem gül-zārın özler niçe demlerdür
Anı bunda ṭutan şimdi o ṭıfl-ı nāz-perverdür

ʿadem memāliki:

1. ʿ**adem memālikine:**-*n, -e*
Kaside 19
Mısra: **40**
Yokluk ülkesi II Âhiret.

Gāhī gelür ki ḫāṭıruma kimse ṭuymadan
Olam ʿadem memālikine bir gice revān

ʿadem mülki:

1. ʿ**adem mülki:**-*n, -e*
Gazel 454
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yokluk ülkesi.

Ḳoyup cānuñ sebük-bār ol ġam-ı cānāndan ayrılma
ʿAdem mülkine ʿazm eyle refīḳ-i mihr-bān bulduñ

[G.760:11, Trk.B.1:61]

Seferdeyken ʿadem mülkine āheng-i sefer ḳıldı
Bu cisr-i köhneden ġāyet şitāb üzre güẕer ḳıldı

ʿadem mülkine git-:

1. ʿ**adem mülkine git-:**-*se, -m*
Gazel 244
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yokluk ülkesine gitmek, ölmek.

Şeb-i firḳat ʿadem mülkine gitsem yād-ı laʿlüñle
Sirişk-i çeşmümüñ her ḳaṭresi necm-i hidāyetdür

ādem ol-:

1. **ādem ol:**-*sa, -y, -du, -n*
Kıt'a 98
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İyi, şahsiyet sahibi, ideal bir insan olmak.

Ḫāke yek-sān eylemezdüñ dāʾim erbāb-ı dili
Ādem olsayduñ sen ey zāl-i sipihr-i bī-emān

2. **ādem ol-:**-*ur*
Gazel 186
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Fani olmak, beşer olmak II Adam olmak, faziletli, mert, iyi yetişmiş değerli kimse olmak.

Ezelī ṭıynetine āb-ı fenā girmişdür
Göresüz Ḥāletī-i bī-dili bir ādem olur

ʿadem rāhı:

1. **ʿadem rāhı:**-*n, -dan*
Gazel 839
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yokluk yolu.

ʿAdem rāhından özge rāha sıġmaz cān-ı ġam-perver
Çoġ olur Ḥāletī sulṭān-ı ʿışḳuñ bār u bengāhı

ʿadem vilāyetine git-:

1. **ʿadem vilāyetine git-:**-*se, -m*
Gazel 347
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yokluk ülkesine gitmek, ölmek.

Gitsem ʿadem vilāyetine ʿışḳ-ı yār ile
Şıyt u ṣadā-yı nāle vü zārum yeter ceres

ʿademe git-:

1. **ʿademe git:**-*se, -m*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Yokluğa gitmek, ölmek.

Seyl-i eşkümle ḫalel buldı vücūdum şehri
Bir gün evvel ʿademe bārī yıḳılsam gitsem

ʿādet:

1. **ʿādetdür:**-*dür*
Gazel 171
Mısra: **6**
Gelenek, alışkanlık.

Ne belā gelse girye-i şādī
Ezelī ehl-i ʿışḳa ʿādetdür

[G.267:10, G.382:1, G.465:2, G.777:4, M.3:56, Mf.116:2, Mf.302:2]

ʿādet idin-:

1. **ʿādet idin:**-*di*
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Alışkanlık haline getirmek.

Cevr eylemegi baña felek ʿādet idindi
Luṭf eyle aña resm-i kerem n'idügin ögret

adı añıl-:

1. **adı añıl-:**-*sa*
Gazel 303
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hatırlanmak, zikredilmek.

Añılsa bezm-i yārda bir kerre adumuz
Yıllarla şād olur bu dil-i nā-murādumuz

[Mf.198:1]

adı var:

1. **adı var:**
Kaside 7
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Kıymeti yok, sadece nâmı var, şöhreti yersiz.

Cihān fermānuña tābiʿ elinde ḫātem-i devlet
Ne Ḫātem aña nisbet adı var mühr-i Süleymān'uñ

adını añ-:

1. **adını añ:**-*maz, -dı*
Gazel 17
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Adını söylemek, zikretmek.

Bir kerre daḫı kendüye gelse dil-i zārum
Añmazdı maḥabbet yolunuñ adını ḳaṭʿā

adını añdurma-:

1. **adını añdurma:**-*z*
Gazel 405
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sözünü bile ettirmemek.

Ol şeh-i ḫūbān göñüller yazmaġa meyl eylemiş
Adını añdurmaz olmış ʿāşıḳ-ı bī-dillerüñ

adını ko-:

1. **adını ḳo:**-*mış, -lar*
Gazel 111
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İsim koymak, adlandırmak.

Günde biñ kez ölmenüñ firḳat ḳomışlar adını
Ḥāletī ehl-i maḥabbet böyle itmiş ışṭılāḥ

[G.135:7, G.209:6]

ʿadl:

1. **ʿadli:**-*i*
Gazel 292
Mısra: **5**
Adalet, doğruluk, hakkaniyet.

Ol şeh ki ʿadli ile leked-kūb-ı ṣaʿveden
Olur ġarīḳ-i ḫūn ser-i şāhīn-i cān-şikār

[G.8:69, K.11:15, K.12:60, K.15:34, K.18:27, K.36:41, M.5:44, M.7:22, T.1:15]

ʿadl ile:

1. **ʿadl ile:**
Tarih 11
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Adaletle.

Bugün ey ḥażret-i ser-dār-ı Ekrem
Cihāna ʿadl ile āvāze ṣalduñ

ʿadl it-:

1. **ʿadl it:**-*er, -in*
Gazel 371
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Adil olmak, adil davranmak.

ʿĀşıḳa ʿadl iderin diyü iderken niçe lāf
Merḥamet ḳılmaz iseñ ḫālüme cānā inṣāf

ʿadl ü dād:

1. **ʿadl ü dād:**-*ı, -n*
Kaside 41
Mısra: **36**

Kelime Tipi: -
Doğruluk ve adalet.

Menār-ı Ḥażret-i Ḫsā'ya çıḳdı Şām'a geldükde
Görenler ʿadl ü dādın çıḳdı ẓann itdi Mesīḥā'yı

ʿadl ü iḥsān:

1. ʿ**adl ü iḥsān:**
Kaside 12
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Adalet ve lütuf.

ʿAdl ü iḥsān kim iki murġ-ı hümāyūn-fāldur
Beyża-i ṭuġrā-yı ḥükminden çıḳarlar tevʾemān

adum … olmasun:

1. **adı ol:**-*ma, -sun*
Gazel 498
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yemin, ant ifade eden bir söz.

Eritmezsem eger zencīri āh-ı āteşīnümle
Benüm ey Ḥāletī dīvāne-i ʿışḳ olmasun adum

[G.502:4]

ʿadū:

1. ʿ**adūnuñ:**-*n, -uñ*
Kaside 1
Mısra: **51**
Düşman.

ʿAdūnuñ mehçe-i rāyātını naʿl-i semend eyler
N'ola ol şeh-süvār-ı mülk ü millet alsa meydānı

[K.2:63, K.3:18, K.4:26, K.7:21, K.9:5, K.9:24, K.9:25, K.13:8, K.15:44, K.20:2, K.21:86, K.23:30, K.23:33, K.25:77, K.35:72, K.35:41, K.37:15, K.40:31, Kt.K.4:9, M.7:57, M.9:85, M.9:182, M.9:196, M.9:287, T.4:2]

2. ʿ**adū:**
Gazel 4
Mısra: **3**
Düşman II Rakip.

Nāleler ḳılsa ʿadū kūyında olmaz kār-ger
Şarşar-ı āhum benüm zīrā işitdürmez şadā

[G.4:7, G.37:1, G.40:7, G.90:14, G.177:11, G.184:7, G.196:9, G.215:3, G.237:7, G.240:8, G.255:9, G.262:1, G.267:1, G.381:6, G.442:1, G.491:2, G.546:4, G.589:13, G.627:10, G.636:7, G.666:5, G.673:5, G.697:12, G.699:4, G.703:8, G.715:1, G.732:3, G.739:4, G.753:9, G.768:10, G.789:3, G.814:14, G.837:1, G.872:4, G.876:1, K.30:48, Kt.16:3, Kt.56:3, M.9:250, M.9:281, Mf.19:2, Mf.149:1, Mf.168:2, Mf.171:1, Mf.296:1, Mf.446:2, Mf.492:1, Mf.552:1, Mf.566:2]

ʿadū çeşmi:

1. ʿ**adū çeşmi:**-*n, -i*
Gazel 63
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Düşmanın gözü II Rakibin gözü.

Evvel ey bād ʿadū çeşmini pür-hāşāk it
Şoñra it yārdan eylerseñ eger refʿ-i ḥicāb

ʿadūnuñ ṭaʿnı:

1. ʿ**adūnuñ ṭaʿnı:**-*n, -a*
Gazel 279
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Düşmanın ayıplaması II Rakibin eleştirisi.

ʿAdūnuñ ṭaʿnına ey Ḥāletī ṣabr eylemek müşkil
Bize cevr idecek dünyāda ol ebter mi ḳalmışdur

ʿadū-yı bed-fiʿāl:

1. ʿ**adū-yı bed-fiʿāl:**
Gazel 439
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Kötülük yapan düşman.

Başumuz irsün göge dirse ʿadū-yı bed-fiʿāl
Kellelerden püşteler tā çerḫ ile hem-ser gerek

ʿadū-yı bed-gevher:

1. ʿ**adū-yı bed-gevher:**
Kaside 28
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Mayası bozuk rakip.

İşigi ṭaşı durur faṣṣ-ı ḫātem-i iḳbāl
Aña ber-ā-ber olur mı ʿadū-yı bed-gevher

ʿadū-yı bed-likā:

1. ʿ**adū-yı bed-liḳā:**
Gazel 26
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevimsiz, çirkin yüzlü düşman. II Rakip.

Kūy-ı yāra varmazsın dirse ʿadū-yı bed-liḳā
İʿtimād itme gelince varurum dimez ḳażā

[G.39:1, G.48:1, Mf.11:1]

ʿadū-yı bed-nihād:

1. ʿ**adū-yı bed-nihād:**-*un*
Kaside 33
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
Kötü huylu düşman.

İder her giceñi Ḳadr ü günüñ Nev-rūz-ı sulṭānī
ʿAdū-yı bed-nihāduñ rūze-i ġamdan zebūn olsun

ʿadū-yı bed-serencām:

1. ʿ**adū-yı bed-serencām:**-*un*
Kaside 9
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sonu kötü olan rakip.

ʿAdū-yı bed-serencāmuñ idüp ḳanıyla ālūde
Ḳızıl ırmaġa hem-reng itdiler deryā-yı zeḫḫārı

ʿadū-yı bed-zebān:

1. ʿ**adū-yı bed-zebān:**
Gazel 556
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ağzı bozuk düşman, rakip.

Al ṭūṭīdür lisānum leẕẕet-i güftār ile
Kendüsin beñzetmesün baña ʿadū-yı bed-zebān

ʿadū-yı bī-nevā:

1. ʿ**adū-yı bī-nevā:**-*n, -un*
Gazel 773
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sesi çıkmayan düşman II Rakip.

Teninde üstüẖˇānı ṣayılan ʿuṣṣāḳ-ı zāruñ gör
ʿAdū-yı bī-nevānuñ dem-be-dem dāġın şümār itme

ʿadū-yı bī-ser ü pā:

1. ʿ**adū-yı bī-ser ü pā:**-*n, -un*
Kaside 9
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Başsız ve ayaksız düşman.

Çıḳarmadan niyām-ı kīneden tīġ-i cihān-gīrin
ʿAdū-yı bī-ser ü pānuñ ola maʿlūm miḳdārı

[K.41:24]

ʿadū-yı cān-ı erbāb-ı hüner:

1. ʿ**adū-yı cān-ı erbāb-ı hüner:**
Kıt'a 5
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hünerli kişilerin can düşmanı.

Ey ʿadū-yı cān-ı erbāb-ı hüner kāruñ senüñ
Pīre-zāl-i çerẖe taʿlīm-i sitemdür dāʿimā

ʿadū-yı devlet:

1. ʿ**adū-yı devlet:**-*ün*
Kaside 27
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Devletin düşmanları.

Geşt ider görse ʿadū-yı devletüñ gül-zārda
Tīġ-i ẖūn-ālūd ola her şāẖ-ı naẖl-i erġavān

[K.4:23, K.4:50, K.23:27]

ʿadū-yı devleti ol-:

1. ʿ**adū-yı devleti ol-:**-*ur*
Kaside 4
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Devletin düşmanı olmak.

Olur o pādşeh-i şīr-gīre oḳlu şikār
ʿAdū-yı devleti Behrām-Gūr olur eger

ʿadū-yı dīv-sīret:

1. ʿ**adū-yı dīv-sīret:**
Kaside 7
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Dev görünüşlü düşman.

Süleymān ḥaşmetin yād eylemezdi ʿömri oldukça
ʿAdū-yı dīv-sīret görse ger bir kerre dīvānuñ

ʿadū-yı dūn:

1. ʿ**adū-yı dūn:**-*un*
Müfret 265
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Alçak, soysuz düşman.

Ḥaddini kendüye bildürse ʿadū-yı dūnuñ
ʿAfv iderdük niçe yıllıḳ günehin gerdūnuñ

ʿadū-yı ẖar:

1. ʿ**adū-yı ẖar:**
Gazel 319
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Eşek rakip.

Semend-i ṭabʿumuz ey Ḥāletī çālāk-ı ʿālemdür
ʿAdū-yı ẖar gibi dünyā ġamıñ kendüye yār itmez

ʿadū-yı kīne-cū:

1. ʿ**adū-yı kīne-cū:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
İntikam arayan, öç almaya çalışan düşman, rakip.

ʿAdū-yı kīne-cūyı nisbet itmez ẕāt-ı pākiyle
Meger farḳ itmeyenler nārdan nūr-ı tecellāyı

[G.712:3]

ʿadū-yı kīne-cūy:

1. ʿ**adū-yı kīne-cūy:**-*a*
Gazel 712
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kindar düşman II Rakip.

Dem olmaz kim ʿadū-yı kīne-cūya hem-nişīn olmaz
Muḥaṣṣal olmıyor ol āfeti ḳaldurmaġa çāre

ʿadū-yı kīne-cūy-ı devlet:

1. ʿ**adū-yı kīne-cūy-ı devlet:**-*ün*
Kaside 30
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Devletin öç almaya çalışan düşmanları.

ʿAdū-yı kīne-cūy-ı devletüñ kūr eyleyüp Mevlā
Meh-i bī-naḳṣ ü mihr-i bī-zevāli ol bu devrānuñ

ʿadū-yı kīne-hˇāh:

1. ʿ**adū-yı kīne-ẖˇāh:**
Gazel 473
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kindar düşman II Kindar rakip.

Tīġ-i cevrin ṭurmadan şalsa ʿadū-yı kīne-ẖˇāh
Baḥsi ḳo ey Ḥāletī anuñla sen Mevlā'ya ṣal

ʿadū-yı nā-be-kār:

1. ʿ**adū-yı nā-be-kār:**
Müfret 179
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Faydasız düşman II İşe yaramaz rakip.

Ben ġubār-ı rāh-ı ʿışḳuñla ʿadū-yı nā-be-kār
Rütbede birdür dime anı götürmez rüzgār

[G.270:1]

ʿadū-yı rū-siyeh:

1. ʿ**adū-yı rū-siyeh:**
Gazel 362
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yüzü kara rakip.

Bulup tenhāda ol şūḫı ümīd-i vuṣlat eylerken
ʿAdū-yı rū-siyeh n'eyler ḳara baḫtum yeter mānīʿ

ʿadū-yı şarḳ u ġarb:

1. ʿ**adū-yı şarḳ u ġarb:**-*a*
Gazel 892
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Doğu ve batıdaki düşmanlar II Tüm düşmanlar.

Añdurdı ʿadū-yı şarḳ u ġarba Tīġ-i dü-ser-i Ebū Türāb'ı

āfāk:

1. **āfāḳa:**-*a*
Gazel 102
Mısra: **9**
Ufuklar II Her taraf.

Pertev ṣalardı gün gibi āfāḳa Ḥāletī
Olsa belāġat ehline bir ẕerre iltifāt

[G.372:10, G.379:9, K.23:39]

āfāt:

1. **āfātdan:**-*dan*
Kaside 3
Mısra: **37**
Belalar, musibetler.

Āfātdan vücūd-ı şerīfin ṣaḳınmasa
Ḳurmazdı çerḫ birbiri üzre ṭoḳuz ḫıyām

āferīn:

1. **āferīn:**
Gazel 28
Mısra: **10**
Aferin, takdir ve övgü sözü.

Çāh-ı ġamuñda şöyle büzülmiş ki Ḥāletī
Her kim çıḳarı bilür ise āferīn aña

[G.632:10, Kt.118:2]

āferīn eyle-:

1. **āferīn eyle:**-*y, -e, -y, -di*
Kaside 11
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Beğenmek, takdir etmek.

Naẓm-ı ḥālet-baḫşumı ḫāmem yazarken görseler
Eyliyeydi Müşterī taḥsīn
ʿUṭārid āferīn

āferīn-ḫᵛān ol-:

1. **āferīn-ḫᵛān ol:**-*ur*
Mesnevi 8
Mısra: **152**
Kelime Tipi: -
Beğendiğini ifade etmek.

Şu murġam kim çemende ḳılsam elḫān
Zebān-ı sūsen olur āferīn-ḫᵛān

āfet:

1. **āfeti:**-*i*
Gazel 813
Mısra: **4**
Bela; musibet.

Ya sümūm-ı ġam yaḳar yāḫūd gelür seyl-i fenā
Kişt-zār-ı ʿömr-i insānuñ çoġ olur āfeti

2. **āfet:**
Gazel 1
Mısra: **4**
Aklı baştan alan güzel II Sevgili.

ʿĀşıḳın kim ẕerre kendin neyyir-i aʿẓam bilür
Anuñ içün eyler ol āfet ıraḳdan merḥabā

[G.40:10, G.96:1, G.154:12, G.192:6, G.251:13, G.406:7, G.407:6, G.509:4, G.553:1, G.613:3, G.614:12, G.628:6, G.677:5, G.712:4, G.753:9, G.872:9, Mf.118:1, Mü.5:34]

āfet-i bed-kīş:

1. **āfet-i bed-kīş:**-*den*
Gazel 491
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dinsiz dilber II Sevgili.

N'içün ol āfet-i bed-kīşden gelür her dem
ʿAdūya sehm-i saʿādet faḳīre tīr-i sitem

āfet-i cān:

1. **āfet-i cān:**-*un*
Kaside 30
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Cana bela ve eziyet veren, ızdırap çektiren güzel.

Gören üftādenüñ hergiz dili ṭutulmamaḳ yoḳdur
ʿAceb dām-ı belādur kāküli ol āfet-i cānuñ

āfet-i devrān:

1. **āfet-i devrān:**
Gazel 267
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dünya güzeli, bütün herkesi kendine hayran bırakan güzel II Sevgili.

Her ḳaçan ḫūbānı şehrüñ binse çevgān oynına
Başumı ṭōb itmege ol āfet-i devrān çıḳar

[G.72:6, G.196:6, G.266:8, G.354:5, G.466:7, Mf.413:2]

āfet-i devrān ol-:

1. **āfet-i devrān ol:**-*up*
Tahmis 1
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Bütün dünyayı güzelliğine hayran bırakmak.

Gün gibi hercāʾī olduñ āfet-i devrān olup
Niçe yıllar bend-i zülfüñ oldı dil murġına dām

[G.669:10]

āfet-i devr-i zamān:

1. **āfet-i devr-i zamān:**-*um*
Gazel 875
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Zamanın, dönemin dilberi II Sevgili.

Der-i devlet-meʾābından vefā ümmīdin eylerdüm
Velī ol āfet-i devr-i zamānum bī-vefā çıḳdı

āfet-i dilāver:

1. **āfet-i dilāver:**
Kıt'a 116
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yiğit, cesur afet II Sevgili.

Yanında ḫançeri bir āfet-i dilāver
Ṣalar fütādelerin her zamānda ferdāya

āfet-i ḫurşīd-cemāl:

1. **āfet-i ḫurşīd-cemāl:**
Gazel 228
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güneş yüzlü dilber.

Ṣāhidümdür diyü ol āfet-i ḫurşīd-cemāl
Müddeʾīnüñ güniʿuşşāḳ ile ġavġāda geçer

āfet-i raʿnā:

1. **āfet-i raʿnā:**
Gazel 6
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Afet gibi tehlikeli derecede güzel olan sevgili.

Meger cān naḳdi vardur Ḥāletī zülf-i siyāhında
Girihler urmış anuñ üstine ol āfet-i raʿnā

[G.17:8, G.21:12]

āfet-i şemşīr-i ġamze:

1. **āfet-i şemşīr-i ġamze:**
Müfret 396
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yan bakış kılıcının belası (Sevgilinin kılıca benzeyen yan bakışlarının belası).

Āfet-i şemşīr-i ġamze yār bilmez n'idügin
Ḫūn-ı nā-ḥaḳdur gelen zengār bilmez n'idügin

āfet-i zamāne:

1. **āfet-i zamāne:**
Gazel 367
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Devrin, zamanın güzeli.

Ḳatl eylerin seni diyü itdüñ yemīnler
Ey āfet-i zamāne hemān ol cihānda ṣaġ

āftāb:

1. **āftāb:**
Gazel 51
Mısra: **4**
Güneş.

Pertev-i māh-ı ruḫı her dem ziyād olmaḳdadur
Aña nisbet oldı şākird-i resen-tāb āftāb

[G.52:6, G.54:2, G.56:10, G.60:2, G.64:2, G.65:4, G.67:1, G.74:8, G.81:10, G.415:7, G.678:2, K.1:81, K.2:23, K.11:41, K.12:33, Kt.8:4, Kt.9:2, M.3:43, M.4:4, Mf.565:1]

22. **āftāb:**
Gazel 58
Mısra: **6**
Güneş. II Sevgili.

Dil degül ḫālī keş-ā-keşden ġam-ı ḫūbān ile
Ẕerre-i nāçīz bir ammā ki biñ var āftāb

[G.59:10, G.69:10, G.72:2, G.264:7, G.284:9, G.675:5, G.700:3, G.781:6, Th.1:9]

āftāb eyle-:

1. **āftāb eyle:**-*r*
Gazel 50
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güneş haline getirmek II Kırmızılaştırmak, güneşe benzetmek.

Sāġar-ı mey destine geldükçe bezm-efrūz olur
Anı eyler ʿaks-i ruḫsāruñ meh iken āftāb

āftāb-āsā:

1. **āftāb-āsā:**
Gazel 44
Mısra: **4**
Güneş gibi.

Ḳalur şeb-nem gibi üftādeler ḫāk-i mezelletde
O gül yüzlüm eger ṣalmazsa pertev āftāb-āsā

āftāb-ı ʿālem-ārā:

1. **āftāb-ı ʿālem-ārā:**
Gazel 615
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dünyayı süsleyen güneş.

Āsmāna çıḳmayum kūyın ḳoyup ben ẕerre-vār
Āftāb-ı ʿālem-ārā ḳorsa zerrīn nerd-bān

āftāb-ı ʿālem-efrūz-ı sipihr-i cāh:

1. **āftāb-ı ʿālem-efrūz-ı sipihr-i cāh:**-*dur*
Kaside 12

Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yüksek mevki göğünün alemi aydınlatan güneşi.

Āftāb-ı ʿālem-efrūz-ı sipihr-i cāhdur
Yaraşur gāhī eger eylerse tebdīl-i mekān

āftāb-ı burc-ı dīn:

1. **āftāb-ı burc-ı dīn:**
Kaside 11
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Din burcunun güneşi.

Bir seḥer kim cāy idüp ol āftāb-ı burc-ı dīn
Oldı taḫt-ı Edirne reşk-i sipihr-i çārümīn

āftāb-ı burc-ı kemāl:

1. **āftāb-ı burc-ı kemāl:**
Mesnevi 7
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Olgunluk burcunun güneşi.

Nice şeh cāh-ı āsmān-ı celāl
Nice meh āftāb-ı burc-ı kemāl

āftāb-ı feyz:

1. **āftāb-ı feyz:**-*i*
Gazel 373
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bereket güneşi.

Āftāb-ı feyzi bizden şor ki olmışdur bize
Cümle eṭbāḳ-ı felek elvāḥ-ı usṭurlāb-ı ʿışḳ

āftāb-ı ḥaşr-ı cefā:

1. **āftāb-ı ḥaşr-ı cefā:**
Gazel 136
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eziyet kıyametinin güneşi.

Ey mihr-i ṣubḥ-gāh-ı cemāl itme kendüñi
Çün āftāb-ı ḥaşr-ı cefā ile nām-dār

āftāb-ı hidāyet:

1. **āftāb-ı hidāyet:**-*i*
Mesnevi 2
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Doğruluk güneşi.

Virürin muttaşıl o yaña selām
Āftāb-ı hidāyeti dil-i zār

āftāb-ı himmet:

1. **āftāb-ı himmet:**-*i*
Kaside 33
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Yardım güneşi.

Duḫan-ı maṭbaḫından ḥāṣıl olsa ebr-i nīsānī
İderdi āftāb-ı himmeti bir niçesin peydā

[K.36:64]

āftāb-ı ḥüsn:

1. **āftāb-ı ḥüsn:**-*ün, -ün*
Gazel 631
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzellik güneşi II Sevgili.

Mübeddel eyleme ṣubḥ-ı viṣāli şām-ı hicrāna
Ḥazer ḳıl āftāb-ı ḥüsnüñüñ cāna zevālinden

[G.147:1, G.708:1, Mf.512:1, Mf.551:2]

āftāb-ı raḫşān:

1. **āftāb-ı raḫşān:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Parlak güneş.

Zamāne penbe-i tābūta gördi erzānī
Ne cān-güdāz hümūm esdi nā-gehānī kim

āftāb-ı satvet:

1. **āftāb-ı saṭvet:**-*i, -n, -den*
Kaside 20
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Güç güneşi.

Düşeydi āftāb-ı saṭvetinden aña bir pertev
Olurdı ḥāṣılı k'anuñ ser-ā-ser laʿl peykānı

āftāb-ı şeref:

1. **āftāb-ı şeref:**
Gazel 277
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şeref güneşi.

Āftāb-ı şeref cemālüñdür
Māh-ı nev ṭalʿat-ı hilālüñdür

āftāb-ı sipihr-i ġurūr:

1. **āftāb-ı sipihr-i ġurūr:**
Gazel 137
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kibir göğünün güneşi II Sevgili.

Her rūz āftāb-ı sipihr-i ġurūr iken
Her gice şemʿ-i meclis-i aġyār olur o yār

āftāb-ı sipihr-i ʿizzet ü cāh:

1. **āftāb-ı sipihr-i ʿizzet ü cāh:**
Mesnevi 7
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ululuk ve itibar göğünün güneşi.

Āftāb-ı sipihr-i ʿizzet ü cāh
Ḳutb-ı ʿālem meh-i sitāre-sipāh

āftāb-vār:

1. **āftāb-vār:**
Müfret 175
Mısra: **2**
Güneş gibi.

Ḫāke ber-ā-ber itdi beni sāye-veş o yār
Ammā yine öñümce ḳaçar āftāb-vār

āftāb-veş:

1. **āftāb-veş:**
Kıt'a 43

Mısra: **1**
Güneş gibi.

Minnet Ḫudā'ya Ḥāletiyā āftāb-veş
Ṭutdı cihānı şiʿr-i belāġat-şiʿārumuz

ʿafv eyle-:

1. ʿ**afv eyle:**
Gazel 800
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Affetmek.

Destümle ne var silsem eger eşk-i revānum
ʿAfv eyle şehā iki elüm olsa da ḳanda

ʿafv it-:

1. ʿ**afv it:**-*er*
Gazel 70
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Affetmek.

Ḫāṭıruñ ḫoş ṭut elem çekme günāhuñ ʿafv ider
Söylerüz ey Ḥāletī ol ḫusrev-i ḫūbāna hep

[Mf.265:2]

ʿafv u takṣīr:

1. ʿ**afv u taḳṣīr:**
Gazel 343
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Af ve özür.

Ehl-i dilden ʿafv u takṣīr isterüz kim Ḥāletī
Ṣayd-gāh-ı naẓma çoḳdan ṣalmamışdur bāzumuz

aġ:

1. **aġdur:**-*dur*
Kıt'a 101
Mısra: **4**
Beyaz.

Sīmīn şebīkesin gören ol ḫażretüñ didi
Deryā-yı raḥmet üzre ṭurur aġdur hemān

aġ ol-:

1. **aġ ol-:**-*up, -dur*
Gazel 368
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ağ, tuzak olmak.

Anda ḳalmış māhi-i baḥr-i ṣafādur ḫançerüñ
Tūr miyān-bendüñ olupdur ṣanki bir pīçīde aġ

aġa:

1. **aġānuñ:**-*n, -uñ*
Kıt'a 123
Mısra: **1**
Efendi, bey.

Nesīm-i himmet-i ʿanber-şemīm aġānuñ
Naẓīri ṣanma ki hergiz bu rūzgāra gele

aġaç:

1. **aġaçları:**-*lar, -ı*
Kaside 28
Mısra: **7**
Ağaç.

Meger ki eyledi āteş yaḳup aġaçları bād
Çemende ḳaynamaġa başladı ṣular yir yir

āgāh it-:

1. **āgāh it:**-*me, -y, e*
Gazel 178
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Haberdar etmek, bildirmek.

Yāri āgāh itmege ben nā-tüvān-ı ʿışḳdan
Gitdi āh-ı ṣubḥ-demler nāle-i şeb-gīrler

āgāh ol-:

1. **āgāh ol:**-*maz*
Gazel 318
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Haberdar olmak, uyanık olmak, farkında olmak.

Ḥāletī ṣūr-ı ḳıyāmet dil-i ġaflet-zedenüñ
Bün-i gūşında çalınsa eger āgāh olmaz

[G.693:5, K.18:13]

aġar-:

1. **aġardı:**-*dı*
Müfret 336
Mısra: **1**
Ağarmak, aklaşmak.

Aġardı aġlamadan dīde-i dil-i nā-kām
Belürdi bāġ-ı belāda şükūfe-i bādām

aġā-yı kām-gār:

1. **aġā-yı kām-gār:**
Kaside 26
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
İsteğine kavuşmuş ağa.

Aġā-yı kām-gār ki bünyād-ı mülk ü dīn
Miʿmār-ı ʿadli olmasa olmazdı pāy-dār

aġā-yı pāk-ẕāt:

1. **aġā-yı pāk-ẕāt:**
Kıt'a 13
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Temiz beyefendi.

Ẓulmet-i ġamdan ḫalāṣ itdi seni ey Ḥāletī
Şeb-çerāġ-ı meclis-i devlet aġā-yı pāk-ẕāt

āġāz:

1. **āġāzdan:**-*dan*
Gazel 590
Mısra: **4**
Başlangıç, başlama.

Tīr-i müjgānın urup evvel naẓarda cānuma
ʿIşḳuñ encāmın baña bildürdi çaḳ āġāzdan

āġāz eyle-:

1. **āġaz eyle:**-*se, -m*
Gazel 2
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Başlamak.

Çeşmüme bir dāġ-ı ḫūn-ālūd olur her cām-ı mey
ʿIyşa āġāz eylesem ol lāle-ḫaddümden cüdā

[G.748:5]

āġāz it-:

1. **āġāz it:** -ecek
Gazel 247
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Başlamak.

Sözi cān-baḫş idügin münkir olan Ḥāletiyā
Baḫşe āġāz idicek yār hemān mülzem olur

[G.38:6, G.612:9]

āġāz kıl-:

1. **āġāz ḳıl:**
Kaside 38
Mısra: **83**
Kelime Tipi: -
Başlamak.

Gel ey Ḥāletī ḳıl duʿāsına āġāz
Bu deñlü uzatmaḳ yeter dāstānı

āġāz-ı duʿā it-:

1. **āġāz-ı duʿā it:**-*e, -sin*
Kaside 24
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Dua etmeye başlamak.

Niçe medḥ olsa anuñ şānına lāyıḳ olmaz
Lāyıḳ oldur ki hemān idesin āġāz-ı duʿā

āġāz-ı meclis:

1. **āġāz-ı meclis:**-*dür*
Gazel 9
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İçki meclisinin başlaması, açılması.

Gel ey pīr-i muġān āġāz-ı meclisdür duʿā eyle
Hemīşe yirden üstün olmaġ içün sāġar-ı ṣahbā

āġāz-ı şeb-gīrī eyle-:

1. **āġāz-ı şeb-gīrī eyle-:**-*di*
Gazel 814
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gece uyumamaya başlamak.

Seḥerden geldi dil-ber var ise ṣanʿat-ger-i baḫtum
Bu gice eyledi tā ṣubḥa dek āġāz-ı şeb-gīrī

aġırı altun dök-:

1. **aġırı altun dök-:**-*e*
Gazel 653
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağırlığınca altın kıymetinde olmak.

Sāġar-ı zerrīn-i Cem'den rind olan ṣıḳlet çeker
Aġırı altun döke ḥaḳḳā ki bir rıṭl-ı girān

aġırlıġ:

1. **aġırlığın:**-*ı, -n*
Kaside 3
Mısra: **33**
Ağır olma durumu; ağırbaşlılık.

Gösterdi rūz-ı rezm-i cihāna aġırlığın
Alsa ʿarūs-ı fetḥ ü ẓaferden ʿaceb mi kām

aġırlığın vir-:

1. **aġırlığın vir:**-*di*
Kaside 16
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Ağırlığını hissettirmek II Başlık parası vermek.

Virdi ʿarūs-ı nuṣrete gürzüñ aġırlığın
Aʿdā-yı dīne geldi bu ḥālet ʿaceb girān

aġırlıḳ:

1. **aġırlıḳ:**
Gazel 764
Mısra: **6**
Ağır olma hali II Değer, itibar.

Terāzūmuzdan inmez meyl iden aʿlā vü ednāya
Aġırlıḳ muʿteberdür dil-berān-ı sīm-sīmāda

[G.765:6]

aġız:

1. **aġızı:**-*ı*
Gazel 524
Mısra: **14**
İnsan ve hayvanlarda yemeye, seslenmeye mahsus uzuv.

Olmasa sīm ü zerüm ġam çekmezin ey Ḥāletī
Var hele bir aġızı altun deger sīmīn-berüm

[G.14:3, G.156:1, G.409:5, G.609:7, G.631:5, G.658:5, G.659:3, G.791:6, K.14:66, K.32:84, Kt.93:4, Mf.263:1, Mf.472:1]

2. **aġzındaki:**-*ı, -n, -da, -ki*
Kaside 33
Mısra: **17**
Ağız II Kapalı bir ağza benzeyen gonca tomurcuğu.

Degül aġzındaki şeb-nem ʿaraḳ nūş eyleyüp ġonce
Olur mest-i şabūḥı çāk ider āḫir girībānı

aġız aç-:

1. **aġız aç:**-*mış, -dur*
Kaside 36
Mısra: **72**
Kelime Tipi: **Deyim**
Söz söylemeye başlamak II Bir şeyi gerçekleştirmek amacıyla fırsat kollamak, bir şeyi istemek, talep etmek.

Ḳaʿr-ı yemm-i ġamda ey ebr-i kerem iḥsānuña

Aġız açmışdur ṣadef-veş
Ḥāletī nā-tüvān

aġızbir it-:

1. **aġızbir it:**-*se*
Müfret 248
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
(Goncaların) aġızları toplanmak, bir araya gelmek II Bir konuda anlaşarak aynı yönde konuşmak.

Dehen-i tengi ile baḥs idemezler yārüñ
İtse aġızbir eger ġonceleri gül-zāruñ

aġızlıġ:

1. **aġızlıġ:**-*ı*
Gazel 701
Mısra: **6**
Başlangıç.

Bir bādedür lebüñ kim keyfiyeti ölümdür
Aġızlıġı olupdur anuñ egerçi ṭatlu

aġla-:

1. **aġlamadan:**-*ma, -dan*
Gazel 61
Mısra: **9**
Aġlamak, gözyaşı dökmek.

Şevḳ-i ruḥıyla aġlamadan Ḥāletī gözüm
Ne dilde ḫūn-ı nāb ḳodı ne cigerde āb

[G.10:17, G.35:9, G.39:1, G.97:7, G.114:4, G.121:7, G.124:7, G.142:13, G.198:13, G.226:3, G.380:8, G.437:1, G.446:6, G.449:5, G.562:2, G.694:6, G.792:3, G.793:1, G.837:3, G.868:9, G.889:6, K.39:60, Mf.6:1, Mf.9:2, Mf.39:1, Mf.54:2, Mf.336:1, Mf.481:1, Mf.569:2, Mü.2:16, Th.1:4]

aġlat-:

1. **aġlatma:**-*ma*
Gazel 132
Mısra: **11**
Aġlatmak, aġlamasına sebep olmak. II Üzmek, canını yakmak, kederlendirmek.

Aġlatma ehl-i ʿışḳı ki ḫaṭṭuñ gelür hemān
Gül-gün-ı eşk-i çeşm ṣaḳın ḳaldurur ġubār

[G.601:5, G.791:5, K.1:41, K.22:21, K.24:41, K.24:42, K.36:58]

aġlayıgör-:

1. **aġlayıgörür:**-*ür*
Gazel 240
Mısra: **2**
Aġlamaklı olmak.

Ḳanġı dil-ḫaste ki ol mihr-i dil-ārāyı görür
Kimse feryād-res olmaz aña aġlayıgörür

aġlayu aġlayu:

1. **aġlayu aġlayu:**
Gazel 293
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aġlaya aġlaya.

Aġlayu aġlayu ḳan geldi gözümden āḫir
Rīziş-i ḫūna delīl oldı o necm-i seyyār

āġūş:

1. **āġūşuñ:**-*uñ*
Gazel 157
Mısra: **11**
Kucak.

Eyle ey bīmār-ı ġam āmāde āġūşuñ müdām
Ol şeh-i ḫüsn isteye cāʾiz ki bir zerrīn kemer

[Mf.360:1]

āġūşa çek-:

1. **āġūşa çek:**-*dü, -m*
Kaside 13
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kucağına doğru çekmek, kucaklamak.

Şu murġam ben ki çekdüm gül-bün-i maḳṣūdı āġūşa ʿAdū taḫmīn iderken sīnemi ḫār-ı muġaylāna

[G.188:7]

ʿāġūş-ı ʿāşık:

1. **ʿāġūş-ı ʿāşık:**
Gazel 708
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âşığın kucağı.

ʿĀġūş-ı ʿāşıḳ olmaz ol āhū içün kemend
Dām-ı ḫayāle düşmesidür cāy-ı iştibāh

āġūş-ı temennā:

1. **āġūş-ı temennā:**-*y, -a*
Gazel 125
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İstek kucağı, arzulanan şeyi elde etmek.

Heves-i Yūsuf-ı maḳṣūd ile virmez dilümüz
Her ser-i cāhda āġūş-ı temennāya güşād

aġyār:

1. **aġyāra:**-*a*
Gazel 3
Mısra: **3**
Rakip, sevgili ile aşık arasına giren kimse.

Ehl-i ʿışḳa ḫāne-sūz aġyāra bezm-efrūz olur
Tā ezelden böyledür şemʿ-i cemāl-i dil-rübā

[G.18:2, G.22:7, G.38:7, G.42:7, G.103:1, G.116:4, G.132:9, G.142:1, G.151:2, G.156:10, G.161:11, G.194:6, G.198:12, G.201:1, G.203:10, G.207:6, G.211:2, G.212:12, G.221:2, G.228:1, G.233:11, G.246:1, G.251:15, G.257:1, G.258:7, G.272:10, 285:6, G.319:3, G.322:7, G.337:7, G.338:9, G.365:2, G.398:4, G.405:9, G.411:7, G.431:13, G.440:6, G.448:2, G.528:2, G.548:2, G.619:2, G.622:2, G.637:3, G.640:8, G.646:9, G.651:4, G.661:3, G.661:7, G.715:15, G.749:2, G.750:2, G.778:5, G.784:1, G.814:7,

G.815:2, G.816:2, G.818:1, G.819:1, G.827:5, G.828:7, G.848:9, G.855:1, G.865:2, G.865:7, Mf.1:2, Mf.30:2, Mf.144:1, Mf.153:2, Mf.266:2, Mf.321:2, Mf.434:2, Mf.557:1, Mf.585:1, Mü.4:1, Mü.4:6, Mü.4:12, Mü.4:18, Mü.4:19, Mü.4:24, Mü.4:30, Mü.4:31, Mü.4:36, Mü.4:37, Mü.4:42, Trk.B.1:103]

aġyār-ı bed-hˇāh:

1. **aġyār-ı bed-ḫˇāh:**-*ı*
Gazel 20
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Fenalık isteyen rakip.

Nişān-ı nāvek-i cevr eyleyüp aġyār-ı bed-ḫˇāhı
Gözetmez ḫātırın hiç ʿāşıḳuñ o dil-ber-i raʿnā

[G.406:4]

aġyār-ı bed-liḳā:

1. **aġyār-ı bed-liḳā:**
Gazel 11
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çirkin suratlı rakip.

Çalsam ʿaceb mi tīşe-i ümmīdi yirlere
Genc-i viṣāle el ḳodı aġyār-ı bed-liḳā

aġyār-ı ḫār-pehlū:

1. **aġyār-ı ḫār-pehlū:**
Gazel 751
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Diken vücutlu rakip.

ʿĀlem-i bālā-yı ḥüsnüñ ʿİsi-i devrānısın
Olma hem-pister meded aġyār-ı ḫār-pehlū ile

aġyār-ı meyşūm:

1. **aġyār-ı meyşūm:**-*un*
Müfret 243
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Uğursuz rakip.

ʿAceb mi ḫānesine varsa yār aġyār-ı meyşūmuñ
Ayaġına gelür dirler şikārı her zamān būmuñ

aġyāruñ cān u dilin al-:

1. **aġyāruñ cān u dilin al-:**-*sa*
Gazel 108
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Rakibin canını ve gönlünü almak II Rakibi kendine âşık etmek ve canını almak.

Aġyāruñ alsa cān u dilin yār ṭañ mıdur
Kāfir memālikinden alur şāhlar ḫarāc

aġyāruñ girībānı:

1. **aġyāruñ girībānı:**-*n, -a*
Gazel 394
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Rakibin yakası.

Dirīġā kim irişmez desti hergiz ben dil-efgāruñ
Ne dāmānına yārüñ ne girībānına aġyāruñ

aġyāruñ harāb-ābād ḳalbi:

1. **aġyāruñ ḫarāb-ābād ḳalbi:**-*n*
Gazel 224
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Rakibin harabe gönlü.

Ḫarāb-ābād ḳalbin yoḳ yire yoḳlarsın aġyāruñ
Maḥabbet genci her yirde bulunmaz ey perī-peyker

aġza gel-:

1. **aġza gel:**-*en*
Gazel 603
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ağza almak.

Şehd-i luṭfından sipihr-i nā-kesüñ kām almadum
Aġzuma ancaḳ benüm engüşt-i ḫayretdür gelen

aġzı açılma-:

1. **aġzı açılma:**-*z*
Gazel 411
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ağzını açmamak, konuşmamak.

Aġzuñ açılmaz meger ġāyet de şīrīn olmadan
Biribirine yapışdı laʿl-i şeker-ḫālaruñ

aġzı ölçüsin al-:

1. **aġzı ölçüsin al:**-*ma, -sa, -lar*
Gazel 396
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzının payını almak, verilen karşılıkla bir kimseye söylediğine veya yaptığına pişman olmak.

Nedür çaḳ böyle dil-teng olması ʿuşşāḳ-ı ġam-ḫˇāruñ
Vefā umduḳça aġzı ölçüsin almasalar yārüñ

[G.404:6]

aġzı şulan-:

1. **aġzı şulan:**-*an*
Kaside 12
Mısra: **68**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzından su gelmek II yeme, içme isteği artmak; çok imrenmek.

Eyler ābiş-ḫor dehānuñ şīr-i şādırvān gibi
Ḳanda āhū görse aġzı şulanan şīr-i jiyān

aġzı suyın aḳıt-:

1. **aġzı suyın aḳıt:**-*sa*
Kaside 30
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok beğenip isteyecek duruma gelmek II İmrenmek.

Bu şiʿr-i āb-dārum bezm-i medḥüñde oḳunduḳça
Revādur muttaṣıl aġzı suyın aḳıtsa yārānuñ

ağzın aç-:

1. **ağzın aç:**-*up*
Gazel 249
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Hayretten şaşırıp kalmak II İnci kabuğunun ağzını açması.

Ebr-i ḫāmem Ḥāletī her bār kim dürr-bār ola
Baḥr içinde her ṣadef ağzın açup ḫayrān olur

2. **ağzın aç:**-*mış*
Gazel 260
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hayretten şaşırıp kalmak II Goncanın ağzını açması.

Var ise kūyuñ ġubārın bāġa irgürmiş ṣabā
Aġzın açmış ġonceler hep ḫüsnüñüñ ḫayrānıdur

[G.544:5]

3. **ağzın aç:**-*ma, -sa*
Müfret 89
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Konuşmaya başlamak.

Güftāra gelse laʿl-i lebi cān-feşān olur
Bir pāre aġzın açmasa ḳan üzre ḳan olur

[G.544:6]

ağzın açdurma-:

1. **ağzın açdurma:**-*z*
Kaside 31
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Ağzını açtırmamak, konuşacak mecali kalmamak.

Künc-i tārīk-i belāda varmışum bir ḥāle kim
Rūz u şeb ġam aġzum açdurmaz yumulmaz çeşm-i ter

ağzın ara-:

1. **ağzın ara:**-*du, -m*
Gazel 440
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzını aramak, yoklamak, konuşturarak düşüncesini öğrenmeye çalışmak.

Zaḫm-ı dile bir merhem yoḳ ḥoḳḳa-i laʿlinden
Vāfir aradum aġzın ol yār-i cefā-kāruñ

ağzın ṭut-:

1. **ağzın ṭut-:**-*dı*
Gazel 760
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yaranın ağzını tutmak II Konuşturmamak.

Naḳd-i cānı çaldı aldı ġamze-i berrān ile
Ṭutdı aġzın zaḫm-ı ḫūn-efşānumdan peykān ile

2. **ağzın ṭuṭ:**-*mak*
Gazel 664
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Konuşturmamak.

Dest-būsuñ ḥasretiyle itmesün āh u fiġān
ʿĀşıḳuñ ṭuṭmaḳ gereksin aġzın ey serv-i revān

ağzına al-:

1. **ağzına al:**-*dı*
Kıt'a 90
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ağzına götürmek, ağız içine sokmak.

Ġam murġı ḳomaz kim yetişe mīve-i maḳṣūd
Aġız tefini aldı bugün aġzına yārān

[G.14:1]

2. **ağzına al:**-*ur, -sa*
Gazel 156
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Öpmek II Sevgilinin dudaklarından söz etmek.

Ya ölür ya öldürür itmez taḥammül ʿāşıḳuñ
Laʿl-i cān-baḫşuñ alursa aġzına aġyār eger

3. **ağzına al:**-*sa*
Gazel 672
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
İçmek II Şiir söylemek.

Mest-i şevḳ eyler kim alsa aġzına Ḥāletī
Şiʿr-i rengīnüm ḳalur mı bāde-i gül-fāmdan

4. **ağzına al:**-*maz, -um*
Gazel 811
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzına yerleştirmek II Anmak, zikretmek.

Minnet Ḫudā'ya Ḥāletiyā hergiz aġzuma
Ḫāyīde almazum meger engüşt-i ḫayreti

ağzına bak-:

1. **ağzına baḳ:**-*maz, -dı*
Gazel 159
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Deyim**
Birinin ne söyleyeceğini beklemek II Birinin sözüne göre hareket etmek.

Aġzına baḳmazdı erbāb-ı belāġat her zamān
Olmasa gird-āb-ı dil fevvāre-i lü'lü-yi ter

[G.376:13]

ağzına düş-:

1. **ağzına düş:**-*mez*
Gazel 673
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzına alıp yemek II Nasip olmak.

Çü düşmez aġzuña ol naḫl-i nāzuñ mīve-i vaṣlı
Ṭoyunca bāri sīm-i ġabġabın gör ey dil-i nālān

ağzına naġam ḳo-:

1. **ağzına naġam ḳo:**-*mış, -ken*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzına nağme

koymak,hoş nağmeler okumaya başlamak.

Hiç çeküp dānesini virmek olur mı zāġa
Aġzına ḳomış iken bülbül-i ṣad-gūne naġam

aġzına vir-:

1. **aġzına vir:**-*di*
Müfret 491
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
(Dudağını) ağzına vermek II Öpüşmek.

Laʿl-i nābın virdi ol Şīrīn-dehānum aġzuma
Bir ölümlü ḫasteyem kim geldi cānum aġzuma

aġzına zebān vir-:

1. **aġzına zebān vir:**
Gazel 237
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ağzını ağzına vermek, öpmek.

Dil çıḳmamaġ ise ġarażuñ ey şeh-i ḫūbān
Ḫavf eyleme hiç ʿāṣıḳuñ aġzına zebān vir

aġzında būy-ı şīr var:

1. **aġzında būy-ı şīr var:**-*dur*
Gazel 243
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzı süt kokmak II Yaşı küçük olmak.

Bir şeker-leb kim daḫı aġzında vardur būy-ı şīr
Zülf-i kāfir–kīşine dünyāyı ḳılmışdur esīr

aġzında diş kalma-:

1. **aġzında diş ḳalma:**-*sa*
Gazel 353
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok yaşlanmak.

Firḳatüñle ġam yimekden Ḥāletī ḳılmaz ferāġ
Olsa bir pīr-i maḥabbet ḳalmasa aġzında diş

aġzında kal-:

1. **aġzında ḳal:**-*dı*
Gazel 400
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ağza bulaşmak.

Şanma ey dil görinen lebleridür cānānuñ
Ḳaldı aġzında iki ḳaṭre içerken ḳanuñ

aġzında ṭut-:

1. **aġzında ṭut-:**-*ar, -mı, -y, -dı*
Gazel 661
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Ağzında tutmak, ağzına almak.

Zaḫmum aġzında ṭutar mıydı anı Ḥāletiyā
Nāvek-i yār nişān virmese ney-şekkerden

aġzından cevāb al-:

1. **aġzından cevāb al:**-*maz*
Gazel 50
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Karşısındakini konuşturarak birtakım şeyleri öğrenmek.

Almaz ol şāhuñ gedā-yı ʿışḳ aġzından cevāb
Az degül ḥaḳḳā şikest olmaḳ bir öyle laʿl-i nāb

aġzından söz dökil-:

1. **aġzından söz dökil-:**-*ür*
Gazel 139
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Deyim**
Söz söylemek II Şiir söylemek.

Niçe şāʿir görürüz söz dökilür aġzından
Düşicek Ḥāletiyā böylece düşse güftār

aġzını aç-:

1. **aġzını aç:**-*ar, -sa*
Kaside 2
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Deyim**
Konuşmaya başlamak, söz söylemek.

Alur cevābını tīġ-i zebān-dırāzından
Açarsa aġzını aʿdā anuñla daʿvāya

aġzını açdur-:

1. **aġzını açdur:**-*ma*
Gazel 567
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Konuşturmak, kötü söz söyletmek.

Didi ol ġonce-dehān aġzumı açdurma benüm
Bād-ı āhum olıcaḳ gül-şen-i kūyında vezān

[G.626:7, G.647:6]

aġzını ara-:

1. **aġzını ara:**-*du, -m*
Gazel 448
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzını bulmaya çalışmak II Konuşturarak düşüncesini öğrenmeye çalışmak.

Emmege ḳor mı ola baña zebānını diyü
Aradum aġzını ol yār-ı perī-ruḫsāruñ

[G.714:7]

aġzını kirāya vir-:

1. **aġzını kirāya vir-:**-*dü, -n*
Gazel 728
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Konuşmamak, hiçbir şey söylememek.

Rindānı görüp yolda n'içün söylemez olduñ
Ey vāʿiẓ-i şehr aġzuñı virdüñ mi kirāya

ağzını ḳulaġına dek:

1. **ağzını ḳulaġına dek:**
Gazel 28
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ağzından kulaklarına kadar (Açılmamış gonca ağza, gül hali ise kulaklara benzetilir). II Her yer, büsbütün, tamamen.

Öyküdügin dehānuña gūş itdi ġoncenüñ
Ḫāk eyledi ḳulaġına dek aġzını ṣabā

aġzını yoḳla-:

1. **aġzını yoḳla-:**-*r*
Kaside 3
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzını aramak II Birinin niyetini, düşüncesini doğrudan doğruya sormayıp dolaylı bir şekilde öğrenmeye çalışmak, sırrını öğrenecek tarzda konuşmak.

Var mı naẓīri nükhet-i iḥsānınuñ diyü
Yoḳlar nesīm ġoncelerüñ aġzını müdām

āh:

1. **āh:**
Gazel 25
Mısra: **2**
'Âşığın keder ve hüznünün neticesinde feryat ve figân etmesi.

Kimden ola āh u feryāduñ diyü ṣorduñ baña
Āh senden dil-berā feryād senden dil-berā ,

[G.40:10, G.177:9, G.229:7, G.283:1, G.284:10, G.318:1, G.361:1, G.406:6, G.408:7, G.446:9, G.463.7, G.473:10, G.519:1, G.537:3, G.553:6, G.561:1, G.598:11, G.610:10, G.613:2, G.672:3, G.775:1, G.854:2, G.862:5, G.877:5, K.32:72, Kt.41:2, M.2:17, M.9:101, Mf.3:1, Mf.18:1, Mf.218:1, Mf.359:2]

2. **āh:**
Gazel 300
Mısra: **4**
"Ah!" üzüntü bildiren ünlem.

Mīve-ḫor-ı miḥnet iken murġ-ı dil
Āh keş-i çīne-i ġamdur henūz

[G.521:3, Kt.67:4, Kt.113:1, Mf.8:2]

3 **āh:**
Gazel 809
Mısra: **10**
"Ah!" özlem, sevgi bildiren ünlem.

Gönlüm aldı bir naẓardan eyledi ḥayrān beni
Āh kim ol gözleri fettānı görsem gāh gāh

āh di-:

1. **āh di:**-*r*
Gazel 565
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Âh çekmek, feryat etmek.

Kendü de bir güzele ʿāşıḳ-ı şeydā olmış
Āh dir āh işidür şimdi o şāh-ı ḫūbān

[G.207:2]

āh duhānı:

1. **āh duḫānı:**-*n, -dan*
Gazel 158
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Âh dumanı.

Nīk ü bed farḳ itmez oldı Ḥāletī naḳḳād-ı çerḫ
Geldi gibi çeşmine āhum duḫānından żarar

āh eyle-:

1. **āh eyle:**-*mez, -dü, -m*
Gazel 469
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Feryat etmek.

Eylemezdüm āh eger ṣabr-ı dil-i zār u ʿalīl
Olmasa mihr ü vefā-yı yār-veş ġāyet ḳalīl

[G.330:5, G.525:8, G.553:9, G.564:7, G.653:3, G.707:1, G.758:4, G.816:13, G.872:10, G.880:7, Mf.473:1]

āh ḥadengi:

1. **āh ḫadengi:**-*n, -den*
Gazel 532
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
(Âşığın) âh oku.

Bir tezerv-i tāzesin āhum ḫadengüñden ṣaḳın
Ḥasret-i ebrūñ ile ḳaddüm kemāndur sevdügüm

āh ile:

1. **āh ile:**
Gazel 346
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Feryatla.

Ḳorḳarın reftār taʿlīm itdüre ebr āh ile
Serv-i gül-şen dāmen-i yāra bulursa dest-res

[G.347:1, G.512:5, G.832:7]

āh işit-:

1. **āh işit:**-*ür*
Gazel 565
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Âh, feryat duymak.

Kendü de bir güzele ʿāşıḳ-ı şeydā olmış
Āh dir āh işidür şimdi o şāh-ı ḫūbān

[G.207:2]

āh it-:

1. **āh it:**-*di*
Gazel 39
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İç çekmek, figan etmek.

Aġlayup āh itdi kūyuñda ʿadū-yı bed-liḳā

ʿĀşıḳuñ ḫayli mizācın bozdı ol āb u hevā

[G.134:6, G.187:23, G.206:8, G.207:1, G.215:6, G.324:9, G.463:8, G.528:1, G.532:3, G.621:5, G.669:11, G.682:1, G.689:1, G.785:4, G.837:7, G.894:12, K.5:27, Mf.234:1, Mf.282:1, Mf.321:1]

āh kemendi:

1. **āh kemendi:**-*n*
   Gazel 401
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Âh ipi, âşığın kemende benzeyen yuvarlak âh dumanı.

Ḥāletī ṣaklamaduñ āh kemendin hergiz
Ġayrıdan bilme ṣaḳın ḳaçduġın ol āhūnuñ

āh kim:

1. **āh kim:**
   Gazel 141
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Ne yazık ki.

Āh kim ġonce-i maḳṣūdum açılmaḳ bilmez
Fiʿl-meṣel oldı hemān ġonce-i naḳş-ı dīvār

[G.297:11, G.554:3, G.610:1, Mf.344:1]

āh okı:

1. **āh oḳı:**-*n, -un*
   Müfret 383
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Âşığın inlemesiyle oluşan ve sevgiliye ulaşması istenen ok.

Āhum oḳunuñ görmedi bir kerre ḫaṭāsın
Gerdūn-ı cefā-kīş ʿaceb buldı belāsın

āh oḳları:

1. **āh oḳları:**
   Kaside 37
   Mısra: **41**
   Kelime Tipi: -
   Âh okları II Şairin oka benzer âhları.

Āsmāna irmez oldı atduġum āh oḳları
Ḳāmetüm yay oldı ammā bende yoḳ tāb ü tüvān

āh u efġān eyle-:

1. **āh u efġān eyle:**-*r, -üm*
   Gazel 378
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Ağlamak, inlemek, feryat etmek, sızlanmak.

Dem-ā-dem āh u efġān eylerüm ṣabr u ḳarārum yoḳ
Benüm ʿışḳ içre zīrā Kūh-ken-veş ġayrı kārum yoḳ

[G.888:1, Mf.228:1]

āh u enīn:

1. **āh u enīn:**-*üm, -den*
   Gazel 381
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Âh çekip inleme.

Baḳma żaʿf-ı ḥālüme āh u enīnümden ṣaḳın
Ey ʿadū sen ser-güzeşt-i peşşe vü Nemrūd'a baḳ

āh u feryād:

1. **āh u feryād:**-*un*
   Gazel 25
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Ağlama, inleme, feryat etme.

Kimden ola āh u feryāduñ diyü ṣorduñ baña
Āh senden dil-berā feryād senden dil-berā

[Mf.8:1]

āh u fiġān:

1. **āh u fiġān:**-*um*
   Gazel 646
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Ah ve feryat.

Göñlüñ hele alçaḳdadur ey eşk-i revānum
Sen āh u fiġānum gibi yuḳarı ḳomazsın

[G.874:4]

āh u fiġān eyle-:

1. **āh u fiġān eyle:**-*se, -m*
   Kaside 27
   Mısra: **62**
   Kelime Tipi: -
   Ağlayıp inlemek, feryat etmek.

Derd-i bī-dermān-ı ġam ġāyet zebūn itdi beni
Kimse gūş itmez ne deñlü eylesem āh u fiġān

āh u fiġān it-:

1. **āh u fiġān it:**-*dük, -üm*
   Gazel 613
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Âh etmek ağlayıp sızlamak.

Ben ḥażīż-i ḫākde sen evc-i istiġnādasın
Gūşuña irmez anuñçün itdügüm āh u fiġān

[G.555:8, G.664:1]

āh u fiġān u girye vü zārī ḳıl-:

1. **āh u fiġān u girye vü zārī ḳıl:**-*ur*
   Gazel 573
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Feryat ve figan edip ağlamak, inlemek.

Āh u fiġān u girye vü zārī ḳılur göñül
Ehl-i cünūn içinde ḳanı öyle ẕū-fünūn

āh u vāh:

1. **āh u vāh:**
   Gazel 708
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   İnleyip sızlanma.

Semt-i dehānumı bulamaz reh-rev-i nefes
Olmasa pīş-rev aña nevbetçe āh u vāh

[G.808:10]

āh u vāveylā:

1. **āh u vāveylā:**-*yı*
Gazel 628
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Feryat figan.

Yatursın pister-i nāz üzre istiġnā serīrinde
Ser-i kūyuñda olan āh u vāveylāyı bilmezsin

āh u vāveylā ḳop-:

1. **āh u vāveylā ḳop:**-*ar*
Gazel 236
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Feryat figan sesleri duyulmak.

Ol ḳıyāmet-ḳadd yirinden ḳopacak yarın dilā
Añların maḥşerde yir yir āh u vāveylā ḳopar

āh u zār:

1. **āh u zār:**-*dan*
Gazel 378
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ağlama, inleme, feryat etme, sızlanma.

Zebūnam şol ḳadar ġamdan ki āh u zārdan ḳaldum
Benüm ey Ḥāletī bu şeş-der-i ʿālemde zārum yoḳ

[G.589:12, G.884:8, Mü.2:9, Mf.267:1, Mf.499:1]

āh u zār ile:

1. **āh u zār ile:**
Gazel 860
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ah edip ağlayarak.

Daʿvā-yı ʿışḳ iden kişiler āh u zār ile
Her ḳanda olsa diñledür āḫir güvāhını

āh u zār it-:

1. **āh u zār it:**-*se*, -*m*
Gazel 199
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ağlamak, inlemek, feryat etmek, sızlanmak.

Zülfüñ firāḳıyla n'ola itsem dem-ā-dem āh u zār
Gitdi elümden n'eyleyüm serişte-i ṣabr u ḳarār

[G.773:10]

āh u zār ol-:

1. **āh u zār ol:**-*dı*
Gazel 872
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ağlamak ve inlemek.

Ḳıyām-ı ḳāmet-i yāri görüp çoḳ āh u zār oldı
Ḳıyāmet ḳopdı gūyā gizlü işler āşikār oldı

āh u zār u efġān:

1. **āh u zār u efġān:**-*a*
Kıt'a 122
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ağlayıp inleme, feryat etme.

Olıcaḳ rūz-ı nevbet-i ḫummā Başlarum āh u zār u efġāna

āh vāh it-:

1. **āh vāh it:**-*en*
Gazel 137
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Çaresizliğini, üzüntüsünü, pişmanlığını türlü sözlerle dile getirmek.

Rıṭl-ı girān-ı cāh diyü āh vāh iden
Bilmez mi anı kim meyine göredür ḫumār

āh yeli:

1. **āh yeli:**-*n*, -*i*
Gazel 570
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Âh rüzgarı.

Gösterdi cihān ḫalḳına o şāh-ı cihānum
Ḳullanmada āhum yelini resm-i Süleymān

[G.652:2, G.666:11, G.727:7]

aḥbāb:

1. **aḥbābuñ:**-*uñ*
Gazel 79
Mısra: **2**
Dostlar, sevilen kimseler.

ʿArż-ı ruḥsār eyleseñ ey dil-ber-i ʿālī-cenāb
Gelse aḥbābuñ feraḥdan çeşme-i çeşmine āb

[T.12:1]

ahcār:

1. **aḥcāra:**-*a*
Kıt'a 38
Mısra: **3**
Taşlar.

Sūret-i sermā-yı dey aḥcāra teʾsīr eyledi
Bu tehī mīnāya da bārī geleydi inḳisār

aḥcārı söylet-:

1. **aḥcārı söylet:**-*di*
Kaside 32
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Taşları konuşturmak II Sesi dağlarda yankılanmak.

Ser-i küh-sāra düşdi yine ʿaks-i nāle-i bülbül
Nice teʾsīr olur yā Rab bu kim söyletdi aḥcārı

ʿahd:

1. ʿ**ahdi:**-*i*
Gazel 210
Mısra: **4**
Söz, yemin.

Vuṣlatın ol ġonce-i ḫandānuñ eylerdük ümīd

ʿAhdi ʿahd-i gül gibi ger olmasa nā-üstüvār

2. ʿ**ahdinde:**-*i, -n, -de*
Kaside 33
Mısra: **42**
Dönem, devir, zaman.

Hemīşe ḫāk ile yek-sān iden mihr-i diraḫşānı
Dinürdi fitneyi bīdār ider ḳalmadı ʿahdinde

ʿahd eyle-:

1. ʿ**ahd eyle:**-*se, -y, -di*
Gazel 34
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bir şeyi yapacağına söz vermek, kararlı olmak.

ʿAhd eyleseydi ḫāne-i ʿuṣṣāḳa varmaġa
Hiç ola mı ki vara ide ʿahdine vefā

[G.616:1]

ʿahd ile peymāna git-:

1. ʿ**ahd ile peymāna git:**-*me, --sün*
Gazel 690
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Söz vermek, yemin etmek.

Ṭursun o ġonce ʿahd ile peymāna gitmesün
Nūş itmeyince bir iki peymāne gitmesün

ʿahd it:

1. ʿ**ahd it:**-*e*
Gazel 273
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Söz vermek.

Ḳaçanki gelmege ʿahd ide ḫāneme dil-ber
Olur ḳapuda ḳulaġum miṣāl-i ḫalḳa-i der

[G.23:8, G.668:6]

ʿahd ü peymān:

1. ʿ**ahd ü peymān:**
Gazel 566
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Söz ve yemin.

Seni zindān-ı firāḳ içre unutmam dir idüñ
Ḳanı ey Yūsuf-ı gül-çihre o ʿahd ü peymān

[G.94:4]

ʿahd ü peymānı yalan:

1. ʿ**ahd ü peymānı yalan:**
Müseddes 2
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Verdiği söz yalan olan II Sevgili.

N'içün ṣormayasın cānā dilüm ṣad pāre ṣanmazsañ
Eger ey ʿahd ü peymānı yalan baña inanmazsañ

ʿahd-i gül:

1. ʿ**ahd-i gül:**
Gazel 210
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gülün sözü, vaadi.

Vuṣlatın ol ġonce-i ḫandānuñ eylerdük ümīd
ʿAhdi ʿahd-i gül gibi ger olmasa nā-üstüvār

ʿahdi üstine ṭur-:

1. ʿ**ahdi üstine ṭur:**-*up*
Müseddes 4
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Sözünde durmak, sözüne sadık olmak.

ʿAhdi üstine ṭurup dönmese dünyā gelse
Gelicek ḫāne-i ʿuṣṣāḳına tenha gelse

ʿahdine ḳo-:

1. ʿ**ahdine ḳo-:**-*maz*
Gazel 255
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sözünde durmak.

ʿAhdine ḳomaz döndürür ol māhı dem-ā-dem
Cevr itmede düşmen baña mānend-i felekdür

ʿahdine ṭur-:

1. ʿ**ahdine ṭur-:**-*maz*
Gazel 323
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sözünde durmak.

Dil-i bīmārı gördükçe ṭurup bir ḫāṭırın ṣormaz
Vefāya ṭurmadan ʿahd eyler ammā ʿahdine ṭurmaz

[G.283:6]

ʿahdine vefā it-:

1. ʿ**ahdine vefā it:**-*e*
Gazel 23
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sözünde durmak.

Mümkin midür ki yār vefā ide ʿahdine
ʿAhd itdügi meger ki ola ʿāṣıḳa cefā

[G.34:6]

āhen:

1. **āhenīn:**-*īn*
Gazel 27
Mısra: **5**
Demir.

İdinmişdür gelen peykānlaruñdan āhenīn cevşen
Kesilmezse n'ola tīġ-i ġamuñdan ʿāşıḳ-ı rüsvā

[G.564:9, K.14:15]

āhen ol-:

1. **āhen ol-:**-*ur, -sa*
Gazel 155
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Demirden olmak.

Teʾsīr ider bu gördügümüz nāvek-i nigār
Āhen daḫı olursa dilüñ Ḥāletī eger

āhen ü seng:

1. **āhen ü seng:**
Gazel 500
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Demir ve taş.

Benem ki Kūh-ken-i dil-berān-ı dil-saḫtem
Hemīşe āhen ü seng iledür ser ü kārum

āhenden ol-:

1. **āhenden ol:**-*ma, -sa*
Gazel 621
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Demirden olmak (Sevgilinin kalbinin sertliği bağlamında).

Aña teʾs̱īr iderdi nāvek-i āh-ı seḥer-gāhumdan
Dil-i dil-ber eger ey Ḥāletī olmasa āhenden

āhen-dil:

1. **āhen-dile:**-*e*
Gazel 233
Mısra: **7**
Gönlü demir gibi katı, merhametsiz II Sevgili.

Ḳanġı āhen-dile kim nār-ı maḥabbet ṭoḳuna
Eridüp āb gibi ʿāşıḳ-ı dīdār eyler

āhen-dil ol-:

1. **āhen-dil ol:**-*sa*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gönlü demir gibi katı olmak, gönlü katılaşmak, merhametsiz olmak.

Āhen-dil olsa ger der-i Ḫayber gibi ʿadū
Bāzū-yı baḫt u devleti virmez yine emān

āheng it-:

1. **āheng it:**-*er*
Kaside 5
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Nağme yapmak, ahenkli ses çıkarmak.

Evrāḳ-ı gül celācil-i defdür ki bād-ı ṣubḥ
Depretse anı naġmeye āheng ider hezār

āheng ol-:

1. **āheng ol-:**-*ur, -dı*
Kaside 42
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Ritim tutmak, uyum sağlamak.

Eger bu derd-i fırāḳuñ ol ise dermānı
Meger libās-ı teni çāk çāk idem yoḫsa

aheng olma-:

1. **aheng olma:**-*dı*
Gazel 308
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Akordu, ahengi bozuk olmak II Uyumsuz, geçimsiz olmak.

Virmeden ʿışḳ u cünūna şīr ü şeker rütbesin
Nāle-i zencīre aheng olmadı efġānumuz

āheng ṭut-:

1. **āheng ṭut:**-*ar*
Gazel 574
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ritim tutmak, katılmak, eşlik etmek.

Gördi āheng ṭutar çoḳ bulunur Ḫāletiyā
İtdi nā-sāzlıġı muṭrib-i devrān ḳānūn

āheng-i melāl-engīz:

1. **āheng-i melāl-engīz:**
Terkib-bend 1
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Hüzün veren ezgi.

Gerekmez muṭrib-i dehrüñ nevā-yı ʿişret-efzāsı
Çün āheng-i melāl-engīz mātemde ḳarār eyler

āheng-i milket-i ʿadem it-:

1. **āheng-i milket-i ʿadem it:**-*miş, -di*
Gazel 860
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yokluk ülkesini kurmak II Umudu kesmek.

Āheng-i milket-i ʿadem itmişdi cān velī
Geldi yetişdi būs-ı lebüñ aldı rāhını

āheng-i sefer ḳıl-:

1. **āheng-i sefer ḳıl:**-*dı*
Terkib-bend 1
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Yolculuk yapmak, gitmek (Ölmek bağlamında).

Seferdeyken ʿadem mülkine āheng-i sefer ḳıldı
Bu cisr-i köhneden ġāyet şitāb üzre güẕer ḳıldı

āhen-i peykān-ı tīr:

1. **āhen-i peykān-ı tīr:**-*ün, -le*
Gazel 657
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ok temreninin demiri II Sevgilinin ok gibi yaralayıcı kirpikleri.

Derūn-ı sīne pürdür āhen-i peykān-ı tīrüñle
Dile āteş düşer gelse eger seng-i cefā senden

āhen-i revzen:

1. **āhen-i revzen:**-*ler, -i*
Kaside 27
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Pencerenin parmaklığı.

Āhen-i revzenleri vefḳ-i murabbaʿ şeklidür
Olsa ol ḫāne n'ola anuñla maḳbūl-i cihān

āhen-i tīġ:

1. **āhen-i tīġ:**-*ün*
Kaside 36
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Kılıcın demiri.

Āhen-i tīġüñ ṭoḳundı çün dil-i sengīnine
Ṭoldı bir demde şerār-ı āh-ı aʿdādan cihān

āhenīn-ḥisār ol-:

1. **āhenīn-ḥisār ol-:**-*sa*
Gazel 433
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Demirden yapılmış kale olmak.

Fi'l-meşel āhenīn-ḥisār olsa
Ṭop-ı hicrāna döymeye bedenüñ

āheste:

1. **āheste:**
Gazel 451
Mısra: **14**
Ağır, yavaş, acelesiz.

Meger kim Ḥāletī-veş sen daḫı dil-ḫaste-i ġamsın
Ḳatı āheste ancaḳ ey nesīm-i ṣubḥ reftāruñ senüñ

āh-ı ʿāşıḳ-ı nā-kām:

1. **āh-ı ʿāşıḳ-ı nā-kām:**
Müfret 348
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bahtsız âşığın âhı.

Sipihre būy-ı gül-i āftāb virdi zükām
Duḫān içürdi seḥer āh-ı ʿāşıḳ-ı nā-kām

āh-ı āteş-bār:

1. **āh-ı āteş-bār:**-*ı, -n, -a*
Gazel 738
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ateş saçan feryat II Âşığın âhı.

Virse dil ruḫṣat ʿaceb mi āh-ı āteş-bārına
Çoḳ taḥammül itdi çerḫüñ vaż'-ı nā-hemvārına

[G.103:4]

āh-ı āteşīn:

1. **āh-ı āteşīn:**-*üm, -le*
Gazel 498
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yakıcı ah, ateş gibi yakıcı inlemeler.

Eritmezsem eger zencīri āh-ı āteşīnümle
Benüm ey Ḥāletī dīvāne-i ʿışḳ olmasun adum

āh-ı āteşīn it-:

1. **āh-ı āteşīn it:**-*mez, -di*
Gazel 587
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âteşli, yürekten âh çekmek, iç geçirmek.

İtmezdi ʿandelīb-i çemen āh-ı āteşīn
Ḳurtarsa dāmen-i gül-i gül-zārı ḫārdan

āh-ı āteş-nāk:

1. **āh-ı āteş-nāk:**-*den*
Gazel 591
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ateşli âh; çok acı çekmekten dolayı yürek yakan âh.

İsterüm sūzān idem bu āh-ı āteş-nākden
Pertev-i mihr-i saʿādet gelmiyor eflākden

āh-ı bī-şümār:

1. **āh-ı bī-şümār:**-*um, -la*
Gazel 334
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sayısız âh.

Hevā-yı ʿışḳ-ı yār ile bu āh-ı bī-şümārumla
Felek ber-bād ider bir gün vücūdum çoḳ mürūr itmez

āh-ı cān-güdāz eyle-:

1. **āh-ı cān-güdāz eyle:**-*y, -ince*
Gazel 325
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Can eriten ah etmek.

Gice bezm-i meyde şerminden eriyüp geçdi yār
Eyleyince Ḥāletī derdiyle āh-ı cān-güdāz

āh-ı cān-güdāz itdür-:

1. **āh-ı cān-güdāz itdür-:**-*me*
Gazel 326
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Can yakıcı bir şekilde feryat ettirmek.

Bulmasun dirseñ ḫalel cānā o laʿl-i sükkerīn
Ḥāletī -i bī-dile itdürme āh-ı cān-güdāz

āh-ı cān-sūz-ı muṣībet:

1. **āh-ı cān-sūz-ı muṣībet:**
Terkib-bend 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Belanın can yakan âhı.

Meded kim ḫˇāb-ı ġafletde yaturken ser-be-ser ʿālem
Uyardı āh-ı cān-sūz-ı muṣībet şīven-i mātem

āh-ı derūn:

1. **āh-ı derūn:**
Gazel 669
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Derin âh, içten gelen âh.

Ṣaçlaruñ fikri ile ẓāhir olan āh-ı derūn
Meclis-i ʿışḳuña bir şemʿ-i şeb-istān olsun

āh-ı dil:

1. **āh-ı dil:**-*den, -dür*
Gazel 3
Mısra: **13**

Kelime Tipi: -
Gönül âhı.

Āh-ı dildendür ümīdüñ derd teskīn itmede
Āteşüñ söndürmesün şarşardan eylersin recā

[G.5:11, G.166:9, G.174:11, G.211:1, G.715:2, G.861:6, K.41:61, Mf.107:1, Mf.547:1]

āh-ı dil-i bī-karār:

1. **āh-ı dil-i bī-ḳarār:**-*a*
Gazel 481
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kararsız gönlün âhı.

Bir çāre eyle āh-ı dil-i bī-ḳarāra gel
Ey şemʿ-i cemʿ ḳarşu ḳoma rūzgāra gel

āh-ı dil-i mātemiyān:

1. **āh-ı dil-i mātemiyān:**
Gazel 92
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yaslı gönüllerin âhı.

Biñ āh-ı dil-i mātemiyān ile ḳarışsa
Dūd-ı şererinden bilinür āh-ı maḥabbet

āh-ı dil-i nālān:

1. **āh-ı dil-i nālān:**-*um*
Gazel 526
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnleyen gönlün âhı.

Yetişür saña ṣaḳın āh-ı dil-i nālānum
Dil-i sevdā-zededen ḳaçma benüm sulṭānum

[G.533:8]

āh-ı dil-i rindān:

1. **āh-ı dil-i rindān:**
Kıt'a 18
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kalenderlerin gönül âhı.

Ḫayr itmedi āḫir aña āh-ı dil-i rindān
Bā-derd-i kesān her ki der-üftād ber-üftād

āh-ı ġayret ur-:

1. **āh-ı ġayret ur:**-*ur, -dı*
Gazel 739
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kıskançlıktan âh etmek.

Ururdı āh-ı ġayret āteş-i cān-sūza ṭuysaydı
ʿAdū dil-dār ile cemʿ olduġın beyt-i ḫayālümde

āh-ı germ:

1. **āh-ı germ:**-*i, -n, -den*
Gazel 176
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hararetli âh.

Şitāsı ṣayfa beñzer ehl-i ʿışḳuñ āh-ı germinden
Maḥabbet ʿālemi inṣaf idince özge ʿālemdür

[G.297:8, G.325:4]

āh-ı maḥabbet:

1. **āh-ı maḥabbet:**
Gazel 92
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşk âhı, aşk acısıyla edilen âh.

Biñ āh-ı dil-i mātemiyān ile ḳarışsa
Dūd-ı şererinden bilinür āh-ı maḥabbet

āh-ı mecnūn:

1. **āh-ı mecnūn:**
Gazel 695
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Mecnun'un âhı.

Küh-sār anı yetişdirmege saʿy eyler imiş
Gūş-ı Leylā'ya eger irmese āh-ı Mecnūn

āh-ı şeb-dīz:

1. **āh-ı şeb-dīz:**-*i, -n*
Gazel 391
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Siyah renkli âh (dumanı).

Āh-ı Şeb-dīzinin Gül-gūn sirişkümle gören
Didi kim böyle gerek şāh-ı ġam-ı ʿışḳa yedek

āh-ı seḥer it-:

1. **āh-ı seḥer it:**-*dü, -n*
Gazel 438
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sabah vakti feryat etmek.

Ey dil ġam u zülf-i ruḫını ḫalḳa ṭuyurduñ
Geh nāle-i şeb-gīr ü geh āh-ı seḥer itdüñ

āh-ı seḥer-gāh:

1. **āh-ı seḥer-gāh:**-*un*
Gazel 820
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Seher vakti feryadı.

Diñledüñ Ḥāletiyā nāle-i şeb-gīri hele
Görelüm āh-ı seḥer-gāhuñ olur mı eşeri

[G.839:4]

āh-ı serd:

1. **āh-ı serd:**-*i, -n, -e*
Gazel 355
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Soğuk feryat II İnsanın içini ürperten şiddetli inilti.

ʿUşşāḳuñ āh-ı serdine incinmesün raḳīb
Olmaz cefā-yı bād-ı ḫazāndan seḥer ḫalāş

[G.757:5, G.761:9, G.763:7, K.14:7]

āh-ı serd it-:

1. **āh-ı serd it:**-*e*
Gazel 64
Mısra: **9**

Kelime Tipi: -
Şiddetli feryat etmek.

ʿĀşıḳ ki āh-ı serd ide kimdür ki gūş idüp
Cismine lerze düşmeye cānına ıżṭırāb

[G.442:3, G.815:6, G.882:4]

āh-ı serd ü sīne-i germ-i dil-i şeydā:

1. **āh-ı serd ü sīne-i germ-i dil-i şeydā:**
Kıt'a 2
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Deli gönlün şiddetli âhı ve sıcak göğsü.

Āh-ı serd ü sīne-i germ-i dil-i şeydā gibi
Ḥükmini itdükçe ẓāhir gāh ṣayf ü geh şitā

āh-ı serd-i ʿāşıḳ:

1. **āh-ı serd-i ʿāşıḳ:**-*dan*
Gazel 241
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Âşığın şiddetli âhı.

Ḥazer it āh-ı serd-i ʿāşıḳdan
Esmesün üstine yavuz yeller

[G.561:4]

āh-ı şerer-ālūd:

1. **āh-ı şerer-ālūd:**-*ı*
Gazel 849
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kıvılcımlı âh.

Ḥabbeẕā sūz-ı maḥabbet ki derūn-ı ʿāşıḳ
Aña āh-ı şerer-ālūdı gül-efşān itdi

āh-ı şubḥ-dem:

1. **āh-ı şubḥ-dem:**-*ler*
Gazel 178
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sabah vaktinin ahı, feryadı.

Yāri āgāh itmege ben nā-tüvān-ı ʿışḳdan
Gitdi āh-ı ṣubḥ-demler nāle-i şeb-gīrler

āh-ı şubḥ-gāh:

1. **āh-ı şubḥ-gāh:**
Gazel 706
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sabah vakti ahı.

Mülk-i dilden ceyş-i ġam defʿ itmeg içün gelmedüñ
Saña varup ḫod ḫaber virmişdi āh-ı ṣubḥ-gāh

[G.758:10]

āh-ı taḥassür çek-:

1. **āh-ı taḥassür çek:**-*dü, -m*
Gazel 153
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hasret ahı çekmek, hasretten ah etmek.

Girih-i derd ü ġama āh-ı taḥassür çekdüm
Rişte-i ser güm-i ümmīdüme itdükçe naẓar

āhı yirde ḳal-:

1. **āhı yirde ḳal-:**-*ur*
Gazel 840
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Âhı yerde kalmak: Bedduâsı yerini bulmamış olmak.

Bir gün yaḳar elbette çıḳup ḫırmen-i māhı
Hiç yirde ḳalur mı güzelüm ʿāşıḳuñ āhı

āhın göklere ṣal-:

1. **āhın göklere ṣal-:**-*maz-um*
Gazel 116
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Feryadını göklere ulaştırmak.

Ṣalmaz oldum miḫnet-i ʿışḳuñla āhum göklere
Tīz olunca tīġ aña lāzım degül her bār çerḫ

aḥibbā:

1. **aḥibbā:**
Terkib-bend 1
Mısra: **47**
Dostlar.

Aḥibbā gūş idince bu peyām-ı miḫnet-encāmı
Ḳabālar çāk çāk oldı yaḳalar indi dāmāna

āhir:

1. **āḫir:**
Gazel 118
Mısra: **10**
En son, nihayetinde.

Baḳmaz oldı ḫūblar yākūt-ı kān-ı çeşmüme
Çoḳ gelen kālāda olur Ḥāletī āḫir kesād

[G.130:12, G.150:13, G.166:1, G.179:7, G.197:7, G.234:7, G.293:5, G.301:9, G.374:7, G.407:11, G.409:6, G.424:4, G.449:7, G.492:3, G.501:8, G.507:3, G.508:5, G.516:3, G.520:11, G.527:3, G.527:10, G.540:5, G.550:8, G.557:8, G.601:1, G.617:4, G.634:14, G.668:10, G.677:9, G.713:9, G.714:2, G.732:2, G.758:3, G.767:3, G.785:10, G.787:5, G.840:5, G.848:6, G.860:8, G.874:2, G.874:8, G.875:4, G.886:4, K.6:23, K.7:19, K.23:8, K.33:18, K.42:15, Kt.18:3, Kt.37:4, M.1:20, M.9:53, Mf.142:2, Mf.155:1, Mf.249:2, Mf.443:1, Mf.479:1, Mf.532:2, Mf.559:1, Mü.1:13, Mü.3:14, Mü.3:22, Mü.8:8, Trk.B.1:24, Trk.B.1:32, Trk.B.1:40, Trk.B.1:65, Trk.B.1:118]

āhir bāba ṣal-:

1. **āḫir bāba ṣal:**-*ma*
Mesnevi 9
Mısra: **173**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başka kapıya göndermek, bir kimsenin isteğine yanıt vermemek.

Ḳapuñ muḥtācın āḫir bāba ṣalma
Ġarīḳ-i luṭfuñı gird-āba ṣalma

āḫir nefes:

1. **āḫir nefes:**-*üm, -dür*
Gazel 588
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Son nefes, ölüm anı.

Göster āḫir nefesümdür ruḫuñ āyīnesini
Yüz çevirmeñ niçe bir ʿāşıḳ-ı bīmāruñdan

[Mf.201:2]

āḫir ol-:

1. **āḫir ol-:**-*maz*
Müfret 571
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bitmek, sona ermek.

Cefā-yı ḫaddüñ efzūn oldı ḫaṭṭı zāhir olmaz mı
Metāʿ-ı ḥüsni ol şūḫ-ı cihānuñ āḫir olmaz mı

[G.742:12]

āḫir vir-:

1. **āḫir vir-:**-*ür*
Gazel 185
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Son vermek, yok etmek.

Virür āyīne-i iḳbāli her nādīdeye āḫir
Ya anı saḳlayup meşşāṭa-i devr-i zamān n'eyler

āḫir zamān:

1. **āḫir zamān:**-*a*
Mesnevi 4
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
İnanışa göre insanlığın son günleri; kıyamete yakın yıllar ve günler.

Nice olmaḳ gerekdür envārı
Ḳala āḫir zamāna āṣārı

[Mf.461:1]

āḫire ir-:

1. **āḫire ir:**-*se*
Kaside 25
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Sonuna gelmek, bitmek.

Zamānıdur alalum ḫātem-i duʿāyı ele
Ki ḫatm lāzım olur irse āḫire defter

āḫir-i kār:

1. **āḫir-i kār:**
Gazel 152
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İşin sonu, sonunda, nihayetinde.

Aldı ḫaṭṭ-ı ruḫıyla aḳlumı yār
Beni dīvāne ḳıldı āḫir-i kār

[M.5:82]

āḫirine var-:

1. **āḫirine var-:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 307
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sona ermek.

Çeşmin o şūḫ ḫˇāb-ı teġāfülden açmadı
Çaḳ varmayınca āḫirine dāstānumuz

āḫirüñ ʿāḳıbetüñ ḫayr ola:

1. **āḫirüñ ʿāḳıbetüñ ḫayr ola:**
Gazel 565
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Sonun hayırlı olsun.

İsterüz ḫaṭṭ-ı ruḫuñ yaraşa olduḳda ʿıyān
Āḫirüñ ʿāḳıbetüñ ḫayr ola ey şūḫ-ı cihān

aḫkām:

1. **aḫkāmı:**-*ı*
Kaside 11
Mısra: **17**
Emirler, hükümler.

Ḫırmenüñ aḫkāmı düşseydi çemen iḳlīmine
Ġonce eṭfāline yaḳlaşmazdı çāh-ı yāsemīn

ahker:

1. **aḫker:**
Kaside 4
Mısra: **8**
Ateş koru.

Ḳoyunca mühre-i necm ile ḥoḳḳa-i māhı
Müşʿabid-i felek aldı dehānına aḫker

aḫker ol-:

1. **aḫker ol:**-*unca*
Kaside 28
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ateş koru olmak.

Geçürdi başına ḫalḳuñ zamāne cellādı
Olunca ṭās-ı nuḫāsī-i çerḫ çün aḫker

ahker-i sūzan:

1. **aḫker-i sūzan:**
Gazel 202
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yakan, yakıcı kor.

Ḫırmen-i ṣabr u ḳarār-ı ʿāşıḳa āteş ṣalar
Aḫker-i sūzan mıdur āyā o laʿl-i ḫoş-güvār

[G.270:8]

aḫmer-i ḳan:

1. **aḫmer-i ḳan:**-*ı*
Kaside 33
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kan kırmızısı.

ʿArūs-ı gül yine gül-güne dizdi ḫūn-ı bülbülden
Seḥerden eyledi reng-i ʿiẕārın aḫmer-i ḳanı

aḫşāma dek:

1. **aḫşāma dek:**
Gazel 778

Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Akşama kadar.

Eger aḫşāma dek ardınca gitsem bir dönüp baḳmaz
ʿAceb ḥālüm neye varur benüm ol şeh-süvārumla

ahşāma var-:

1. **aḫşāma var:**-*maz*
Kaside 6
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Akşama ulaşmak.

Aḫşāma varmaz ise nevāle aldı ṣubḥ-dem
Nergislerüñ gözi yaşını mihr-i tāb-dār

ahşāmdan:

1. **aḫşāmdan:**
Gazel 672
Mısra: **2**
Akşam vakti; gece.

Bir meh-i raʿnā ẓuhūr itdi sevād-ı şāmdan
Fiʿl-meşel şol bedre beñzer kim çıḳa aḫşāmdan

ahsen-i eşkāl:

1. **aḫsen-i eşkāl:**
Kaside 21
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Biçimlerin en güzeli.

Ḳapuña beñzemese şekl-i müstedīr-i felek
Dimezdi ehl-i naẓar aña aḫsen-i eşkāl

āh-şıfat:

1. **āh-şıfat:**
Gazel 471
Mısra: **8**
Âh gibi.

Eşkle sāye gibi hem-dem ü hem-rāhum yoḳ
Üstüme āh-şıfat kimse hevā-dār degül

ahter:

1. **aḫterüm:**-*üm*
Gazel 524
Mısra: **10**
Yıldız, kevkeb.

Hem şerār-ı nār-ı dil var bende hem ḫūn-ı sirişk
Geh ṣuʿūd geh hübūṭ eyler ġamında aḫterüm

aḫter-i āsmān-celālet:

1. **aḫter-i āsmān-celālet:**-*sin*
Mesnevi 3
Mısra: **106**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü büyüklüğünde yıldız (Hz. Peygamber).

Gevher-i efser-i risāletsin
Aḫter-i āsmān-celāletsin

aḫter-i baḫt:

1. **aḫter-i baḫt:**-*um*
Gazel 57
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Talih yıldızı.

Dūd-ı āhum ʿālem-i bālāya virdi ıżṭırāb
Eyler oldı aḫter-i baḫtum kevākibden ḥicāb

[Mf.102:1]

ahter-i saʿādet:

1. **aḫter-i saʿādet:**-*dür*
Mesnevi 5
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mutluluk yıldızı (Hz. Peygamber'in etrafındaki insanlar).

Her biri kevkeb-i hidāyetdür
Her biri aḫter-i saʿādetdür

āḫter-sūhte ol-:

1. **āḫter-sūḫte ol:**-*ma, -sa, -y, -du, -k*
Müfret 520
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yıldızı güneş ışığında kaybolmuş olmak II Bedbaht, talihsiz olmak.

Dāʾim olmazdı şerār-ı āhumuz efrūḫte
Olmasayduḳ her zamān ʿışḳıyla āḫter-sūḫte

āhū:

1. **āhū:**
Kaside 12
Mısra: **68**
Ceylan yavrusu.

Eyler ābiş-ḫor dehānuñ şīr-i şādırvān gibi
Ḳanda āhū görse aġzı ṣulanan şīr-i jiyān

[K.30:26, M.9:31, Mf.104:2]

2. **āhūnuñ:**-*n, -uñ*
Gazel 236
Mısra: **7**
Ceylan II Güzel sevgili.

Kāküli olmış ol āhūnuñ ber-ā-ber zülfine
Vādi-i ḥüsnüñ ʿacebdür mārı ejderhā ḳopar

[G.401:10, G.428:9, G.585:7, G.708:3]

āhū göz:

1. **āhū göz:**-*ün*
Müfret 406
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ceylana, ahuya benzeyen gözü.

Dāġa düşdüm Ḳays-veş āhū gözüñ fikriyle ben
Ārzū-yı laʿl-i Şīrīn'üñle oldum Kūh-ken

āhū-bere:

1. **āhū-bere:**
Kaside 14
Mısra: **63**
Ceylan yavrusu.

Nā-gehān görse bir āhū-bere eyyāmında
Gizlenür dāmen-i kūh-sārda şīr-i ġarrān

āhuvān-ı çeşm:

1. **āhuvān-ı çeşm:**
Kaside 22
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -

Göz ceylanları II Ceylan gibi güzel göz.

ʿArż eyledükçe nāfesin ol āhuvān-ı çeşm
İtmez ferāġ çaḳ cigerüm ḳılmayınca ḫūn

<u>āhū-yı çīn:</u>

1. **āhū-yı çīn:**
Müfret 407
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çin ceylanı.

Zülfüñe kendin ber-ā-ber ṭutduġıçün itdi kīn
Bulsa yirdi sünbül-i müşkīni her āhū-yı Çīn

<u>āhū-yı hoten:</u>

1. **āhū-yı ḫoten:**
Gazel 107
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hoten ceylanı.

Pāy-ı seg-i yārüme rū-māl ile
Eylesün āhū-yı Ḫoten ibtiḥāc

[G.608:8, G.676:4, G.841:7]

<u>āhu-yı merdüm-şikār:</u>

1. **āhu-yı merdüm-şikār:**-*dan*
Gazel 654
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Adam öldüren ceylan (güzel).

Ḫāk-i mezārum üzre çemenler biterse ger
Meyl ummazın ol āhu-yı merdüm-şikārdan

<u>āhu-yı miskī-ḳabā:</u>

1. **āhu-yı miskī-ḳabā:**
Gazel 25
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Misk kıyafetli (derisi misk olan) ceylan II Misk kokulu sevgili.

Elde olmayınca ḥaḳḳā ki raḳīb-i seg-ṣıfat
Ṣayd olunmaz ʿāṣıḳa ol āhu-yı miskī-ḳabā

<u>āhū-yı şīr-şikār:</u>

1. **āhū-yı şīr-şikār:**
Gazel 490
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aslan avcısı (olan) ceylan II Sevgili.

Sīne ṣaḥrāsını her gāh ḫayāl-i çeşmüñ
Āhū-yı şīr-şikār ile ider māl-ā-māl

<u>aḥvāl:</u>

1. **aḥvālüñ:**-*üñ*
Gazel 412
Mısra: **5**
Durumlar, vaziyetler, haller.

Ne var ey lebleri ʿĪsā biraz mevtāyı söyletseñ
Ḳosan ʿarż itse erbāb-ı maḥabbet saña aḥvālüñ

[G.441:5, G.571:1, G.830:1, G.843:1, K.17:31, K.21:66, K.30:29, Mü.4:39]

<u>aḥvāl bilme-:</u>

1. **aḥvāl bilme:**-*z, -sin*
Gazel 644
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Halden anlamamak.

Bilüp derd ü belāñı niçe yıllar çekdügüm cānā
N'ola raḥm eylemezseñ ṭıflsın aḥvāl bilmezsin

<u>aḥvāl-i rāh-ı ʿışḳ:</u>

1. **aḥvāl-i rāh-ı ʿışḳ:**
Gazel 138
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk yolunun halleri.

Aḥvāl-i rāh-ı ʿışḳ acebdür ki dāʾimā
Rūy-ı dile nişeste olur andaġı ġubār

<u>aḳ:</u>

1. **aḳ:**
Gazel 6
Mısra: **9**
Beyaz.

Gören dir ḳāmet-i ʿarʿar-ḫırāmuñ aḳ cāmeyle
Bu baġa gelmemişdür öyle bir serv-i semen-sīmā

[G.43:5]

<u>ak-:</u>

1. **aḳmazdı:**-*maz, -dı*
Gazel 112
Mısra: **7**
(Sıvılar veya ufak tâneli maddeler için) Bulunduğu yerden daha alçak bir yere doğru gitmek, yukarıdan aşağıya doğru düşmek.

Aḳmazdı eşk-i çeşmi dem-ālūde her zamān
Baġrında ehl-i ʿışḳuñ eger olmasa fürūġ

[G.327:7, G.341:10, G.379:4, G.384:4, G.394:10, G.405:11, G.523:3, G.649:3, G.652:5, G.661:1, G.759:4, G.776:7, G.844:5, G.863:13, K.1:72, K.15:17, K.31:3, K.31:8, K.37:13, Kt.68:1, Mf.6:2, Mf.39:2, Mü.2:5, Mü.2:11, Mü.2:17, Mü.2:23, Mü.2:29, Mü.2:35, Trk.B.1:87]

2. **aḳar:**-*ar*
Kaside 25
Mısra: **14**
Akmak, coşmak, bir şey bir yerde çok fazla bulunmak.

Döküldi cūy-ı revān üzre yine berg-i bahār
Bu faṣl içinde şeh-i gül-sitāna aḳçe aḳar

[M.8:180]

3. **aḳar:**-*ar*
Gazel 109
Mısra: **5**
Akıp gitmek, gönül vermek.

Bilmez misin ne gūne aḳar
göñli ʿāşıḳun
Ey serv varmaduñ mı leb-i
cūy-bāra hiç

[G.98:11]

ak düş-:

1. **aḳ düş:**-*se*
Gazel 380
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Beyazlamak.

Bāġ-ı ʿışḳında gül-i ḫandān
ẕanneyler o yār
Aġlamaḳdan düşse çeşm-i
ʿāşıḳ-ı şeydāya aḳ

ak hāra:

1. **aḳ ḫāra:**
Gazel 666
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Beyaz, siyah.

Baḥr-i ḥüsn olmış teni āhum
yelinden mevc urur
Aḳ ḫāra cāme geydi şanma ol
serv-i revān

akar şu:

1. **aḳar şu:**-*dur*
Gazel 478
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Akarsu.

Ḳalem ki bāġ-ı belāġatda nāv-
dān oldı
Aḳar şudur ki gelüpdür o nāv-
dāna ġazel

[G.504:4, G.725:8]

akçe:

1. **aḳçe:**
Gazel 413
Mısra: **8**
Eskiden para ölçüsü olarak kullanılan küçük gümüş sikke.

Eger kim içmese destinde olur
raʿşeler peydā
Anuñçün aḳçe hiç ṭurmaz
elinde rind-i mey-ḫˇāruñ

2. **aḳçe:**
Gazel 729
Mısra: **8**
Gümüş para II Gözyaşı.

Yaşumla gözlerüm ṭolar
boşanur keffeteyn oldı
Çoġ olsa aḳçe ṣaymazlar anı
ḳorlar terāzūya

[K.25:14, M.9:226]

akçe çıkar-:

1. **aḳçe çıḳar:**-*sun*
Mesnevi 9
Mısra: **228**
Kelime Tipi: -
Akçe ortaya çıkarmak II Gözyaşı dökmek.

Biraz eşk-i sürūr olsun
hüveydā
Cedīd aḳçe çıḳarsun çeşm-i
bīnā

akçe dök-:

1. **aḳçe dök:**
Gazel 772
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Para saçmak II Beyaz çiçekler açmak.

Benüm derdüm mi yoḫsa
bülbülüñ mi derdi artıḳdur
Gel ey bād-ı bahārī aḳçe dök
bir ḥisāb eyle

[G.147:8, K.6:40]

akçe ḳaldur-:

1. **aḳçe ḳaldur:**-*dı*
Kaside 25
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Akçe elde etmek II Çiy tanelerini yok etmek.

Güneş zemīn-i çemenden çoḳ
akçe ḳaldurdı
Ḳomadı bāġda hiç jāle
dirheminden eser

akd-i meclis-i iclāl ol-:

1. **aḳd-i meclis-i iclāl ol:**-*mış*
Kaside 21
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Ululuk meclisinde karar kılınmak (Yazgı, kader bağlamında).

O ṣadr-ı bezm-i saʿādet ki rūz-ı
evvelde
Anuñçün olmış idi aḳd-i
meclis-i iclāl

ʿakd-i naẓm:

1. **ʿaḳd-i naẓm:**-*um, -dan*
Mesnevi 8
Mısra: **149**
Kelime Tipi: -
Dîvan edebiyâtında nesir hâlindeki bir sözü nazma çevirme.

Olursa ʿaḳd-i naẓmumdan
ḫaber-yāb
Ḥicābından olur lüʾlü-yi ter āb

ʿākıbet:

1. **ʿāḳıbet:**
Gazel 50
Mısra: **3**
İşin sonu, neticede, sonuçta.

Hep cihān mecmūʿasın gözden
geçürdüm ʿāḳıbet
Ḫaṭṭ-ı laʿlüñ maṭlaʿın itdüm
içinden intiḫāb

[G.117:3, G.120:6, G.120:10, G.124:3, G.150:14, G.178:5, G.197:6, G.203:6, G.285:8, G.288:12, G.298:7, G.327:9,G.403:4, G.458:7, G.497:9, G.568:8, G.617:9, G.672:12, G.748:4, G.769:7, G.839:6, G.863:16, K.22:10, K.40:25, K.42:12, Mü.3:13, Mü.3:34, Mü.5:16]

ʿākıbet-i kār-ı felek:

1. **ʿāḳıbet-i kār-ı felek:**-*den*
Gazel 314
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Feleğin işinin sonu.

Degilüz ʿāḳıbet-i kār-ı
felekden ġāfil
Ḥāżır-ı ḥasret ü āmāde-i
hicrānuz biz

ʿāḳıbetü'l-emr:

1. ʿ**āḳibetü'l-emr:**
Gazel 49
Mısra: **5**
İşin sonu.

Ḳomadı ʿāḳibetü'l-emr bāde-i laʿlüñ
Beni ḥabāb-ṣıfāt itmeyince ḫāne-ḫarāb

[G.569:9]

akıl:

1. **aḳluñ:**-*un*
Gazel 19
Mısra: **1**
Akıl, düşünme, anlama ve kavrama gücü..

Eger aḳluñ reh-i ʿışḳında olmadıysa nā-peydā
Ne ararsın ser-i kūyında yārüñ ey dil-i şeydā

[G.172:4, G.111:1, G.267:5, G.343:4, G.357:1, G.370:5, G.447:8, G.680:4, G.884:2, Mf.44:1, Mf.114:2, Mf.136:1, Mf.327:2, Mü.3:6, Mü.3:12, Mü.3:18, Mü.3:24, Mü.3:30, Mü.3:36, Mü.6:9]

akıt-:

1. **aḳıda:**-*a*
Kaside 16
Mısra: **47**
Akıtmak, dökmek.

Tīġüñ ne yirde kim aḳıda ḫūn-ı düşmeni
Gören çenārı anda şanur naḫl-i erġavān

[G.187:3, G.247:8, G.286:3, G.544:1, G.556:5, G.873:9, K.1:62, K.22:22, K.33:67, M.2:72]

ʿāḳil:

1. ʿ**āḳil:**
Gazel 427
Mısra: **8**
Akıllı kimse.

Belin ḳuçdurmaġa vaʿd eylese hergiz recā itmem
Temennā eylemez ʿāḳil vücūdın emr-i mevhūmuñ

[G.493:2, G.598:8, G.798:10, G.812:9, G.823:7, G.884:2]

ʿāḳil ol-:

1. ʿ**āḳil ol:**-*an, -lar*
Gazel 784
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Akıllı olmak.

Baña zencīr lāzımdur hele dīvāne-i ʿışḳam
N'içün ʿāḳil olanlar urılur zülf-i siyeh-kāra

ʿāḳil olan:

1. ʿ**āḳil olan:**
Gazel 807
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Akıllı olan kimse.

Āsyā-yı emele olmayalum dil-dāde
Ṭaşı ṭaş üzre ḳomaz ʿāḳil olan dünyāda

[G.85:6, G.883:10]

ʿāḳil ü dīvāne:

1. ʿ**āḳil ü dīvāne:**
Gazel 103
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Akıllı ve deli II Herkes.

Bend-i zülfüñ üzre eyler ʿāḳil ü dīvāne ceng
Cām-ı laʿlüñden ḳılur mestāne vü hūş-yār baḥs

[G.337:2]

ʿāḳil ü ferzāne:

1. ʿ**āḳil ü ferzāne:**-*si*
Gazel 828
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Akıllı ve seçkin.

Sīnesinde cān mıdur Leylā mıdur bilmezdi hiç
Ehl-i ʿışḳuñ Ḳays iken eñ ʿāḳil ü ferzānesi

ʿāḳilāne:

1. ʿ**āḳılāne:**
Gazel 894
Mısra: **10**
Akıllıca.

Tedbīr ü ḥuzzem yolları heft-ḫ̆ānlıdur
Deprendi ʿāḳilāne ṭutan rāh-ı ḥayreti

ʿakl ile cān:

1. ʿ**aḳl ile cān:**-*dan*
Gazel 726
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Akıl ve can.

Ġam-ı ʿışḳıyla n'ola ʿaḳl ile cāndan geçsem
Düşdi gönlüm o perī-rūy u melek-sīmāya

aḳl ile fikri al-:

1. **aḳl ile fikri al:**-*dı*
Gazel 857
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Aklı baştan almak, akıl fikir bırakmamak.

Aḳl ile fikri ġamzesi aldı
Kākül-i yāra ḫātırum ḳaldı

ʿakl ile ʿışḳ:

1. ʿ**aḳl ile ʿışḳ:**
Gazel 351
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Akıl ve aşk.

ʿAḳl ile ʿışḳ eyleyicek sīnede neberd
Baġrum daḫı çıḳardı getürdi bir iki baş

ʿakl u dil ü cān:

1. ʿ**aḳl u dil ü cān:**-*ı*
Gazel 21
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Akıl, gönül ve can.

Niṣār itdüñ güzeller yoluna
ʿaḳl u dil ü cānı
N'içün böyle ṭaġıtduñ kendüñi
ey ʿāṣıḳ-ı şeydā

[G.7:3, Mf.516:1]

ʿakl u fikr:

1. ʿ**aḳl u fikr:**-*i*
Müseddes 7
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Akıl ve fikir.

Ḥālet-i ʿışḳ ile dünyālara dāstān oldum
ʿAḳl u fikri yitirüp bī-ser ü sāmān oldum

ʿakl u hūş:

1. ʿ**aḳl u hūş:**-*ı*
Müseddes 6
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Akıl ve şuur.

Cihānda göñlümi vü ʿaḳl u hūşı tārmār itdüm
Ḳırup zencīr-i pūlādı bu zindāndan firār itdüm

ʿakl u ʿışk:

1. ʿ**aḳl u ʿışḳ:**
Gazel 181
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Akıl ve aşk.

Cūy-ı eşküm ḫūn ile ālūde geldi añlaram
Sīne ṣaḥrāsında ʿaḳl u ʿışḳ peygār itdiler

ʿakla sıġ-:

1. ʿ**aḳla şıġ:**-*ar*
Gazel 165
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Akla uygun gelmek.

Şıġar mı ʿaḳla hiç ʿışḳ-ı cihān-gīr
Debistāndan bilinmez fenn-i iksīr

ʿaḳlı al-:

1. ʿ**aḳlı al:**-*ur, -lar*
Gazel 719
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Deyim**
Hayrette bırakmak, çok şaşırtmak; çekiciliği ve güzelliğiyle büyülemek; aklını başından almak.

Evvelā Ḥāletiyā ʿaḳlı alurlar yoḫsa
ʿAḳlı başında olan dil mi virür ḫūbāna

ʿaḳlı başında:

1. ʿ**aḳlı başında:**-*y, -ken*
Müseddes 3
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Şuurlu, aklî melekesi yerinde.

Ḫāk ile eñ ṣoñ ṭolar cānā bu çeşm-i rūşenüm
ʿArż-ı ḥüsn eylerseñ it ʿaḳlum başumdayken benüm

ʿaḳlı başında ol-:

1. ʿ**aḳlı başında ol:**-*an*
Gazel 327
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Düşünerek davranmak, ne yaptığını bilmek.

Olur mı mübtelā-yı ʿışḳ-ı yārüñ ʿaḳlı başında
Başında ʿaḳlı olan ʿışḳ-ı yāra mübtelā olmaz

[G.327:5, G.719:14, G.842:6]

ʿaḳlı git-:

1. ʿ**aḳlı git:**-*di*
Gazel 388
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok korkudan veya çok sevinçten ne yapacağını şaşırmak.

Ġuṣṣa-i dehr ile ʿaḳlum gitdi hep şimden girü
Bildüginden ḳalmasun sāḳī-i ʿayyār-ı felek

[G.643:1, G.784:10]

ʿaḳl-ı ḫurde-dān:

1. ʿ**aḳl-ı ḫurde-dān:**
Kaside 12
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
En ufak şeyleri bile anlayan akıl.

Olmasa pervāne-i fikrüm eger pür-sūḫte
Hem-ser-i şemʿi ḳabūl eylerdi ʿaḳl-ı ḫurde-dān

ʿaḳlı olan:

1. ʿ**aḳlı olan:**-*lar*
Gazel 140
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Akıllı kimse.

Ṭuramaz ṭaġa düşer ʿaḳlı olanlar şimdi
Lāle vü sünbül ile ṭoldı ser-ā-pā küh-sār

[G.477:10]

ʿaḳlı perīşān eyle-:

1. ʿ**aḳlı perīşān eyle:**-*y, -en*
Gazel 888
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aklını dağıtmak.

Heyc degül eyā o yārüñ ġamzesi cādūsıdur
Ḥāletī ʿaḳlum perīşān eyliyen kākül gibi

ʿaḳlı şıçra-:

1. ʿ**aḳlı şıçra:**-*dı*
Gazel 124
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aklını yitirmek.

Āteş-i hicrin görünce dil-berüñ ey Ḥāletī

ʿaḳlı yoḳ:

1. ʿ**aḳlı yoḳ:**-*dur*
Müfret 299
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aklını gereği gibi kullanamayan; Aklî

melekelerden mahrum II Aklını yitirmiş.

Dil-berüñ būs u kenārın ṭurma medḥ eyler göñül
ʿAḳlı yoḳdur her ne isterse anı söyler göñül

[G.447:7]

ʿaḳlın al-:

1. **aḳlın al:**-*up*
Müfret 586
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Delirtmek, meftun etmek, hayrete düşürmek.

Ġamuñla aḳlum alup eyledüñ żaʿīf teni
Ne kimseyi bilürüm ben ne ḫod kimesne beni

2. ʿ**aḳlın al:**-*ur*
Gazel 430
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Aklını başından almak, çekiciliği ve güzelliğiyle büyülemek.

Āteşīn cāme ile çıḳsa ger ol naḫl-i revān
Şecer-i Ṭūr gibi ʿaḳlın alur her görenüñ

[G.34:7, G.75:2, G.477:9, G.697:9, K.26:46]

ʿaḳlın uġurla-:

1. ʿ**aḳlın uġurla-:**-*y, -up*
Gazel 241
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
Aklını çalmak, sarhoş etmek.

Baña itdürdi rāz-ı ʿışḳını fāş
Gice ʿaḳlum uġurlayup sāġar

ʿaḳlını al-:

1. ʿ**aḳlını al:**-*dı*
Gazel 700
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Aklını başından almak, bir şeyin birini düşünemeyecek bir duruma getirmesi.

ʿAḳlum aldı bir perī dīvāne ḳıldı n'eyleyüm
Dōstlar maʿẕūrdur her ne disem şimden girü

[G.110:3, G.152.1, G.616:9, G.770:6, G.866:6]

ʿaḳlını ṭaġıt-:

1. ʿ**aḳlını ṭaġıt:**-*du, -m*
Gazel 420
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Aklını kaybetmek, aklını başından almak.

Ṭaġıtdum ʿaḳlumı seyr idicek zülf-i perīşānuñ
Bıraḳdum kendümi cānā görüp çāh-ı zenaḫdānuñ

ʿaḳlını yitir-:

1. ʿ**aḳlını yitir:**-*ür*
Gazel 238
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Aklını kaybetmek; deli, mecnun olmak.

Yitirür ʿaḳlını her kim der-i cānāna gelür
Her gün ol dār-ı şifāya niçe dīvāne gelür

aḳrān:

1. **aḳrānın:**-*ı, -n*
Gazel 638
Mısra: **10**
Mevki, rütbe ve durumları birbirine uygun olanlar, emsal.

Bi-ḥamdi'llāh ki alduñ ṭabʿ-ı çālāküñle meydānı
Geçince şöyle geçse Ḥāletī bir kimse aḳrānın

[K.13:28]

ʿaks:

1. ʿ**aksinedür:**-*i, -n, -e, -dür*
Gazel 449
Mısra: **10**
Bir şeyin zıttı, tersi.

Şuʿā-ı mihri indürdi ġubār-ı ḫāki ḳaldurdı
ʿAceb ʿaksinedür ey Ḥāletī evżāʿı gerdūnuñ

2. ʿ**aksüñ:**-*ün*
Gazel 39
Mısra: **3**
Akis, yansıma.

Görmese sāġarda ʿaksüñ ey büt-i raʿnā eger
Secde itmezlerdi her çīnī ṣurāḥīler aña

[G.62:9, G.183:10, G.311:2, G.387:5, G.402:2, G.476:6, G.574:7, G.710:4, K.32:13,

3. ʿ**aksi:**-*i*
Gazel 264
Mısra: **10**
Akis, yansıma II Ters, zıt.

Ṭutardum ol ruḥı mirʿāta rūy-ı ḥācetümi
Eger ki Ḥāletiyā ʿaksi itmeseydi ẓuhūr

[G.423:8]

ʿaks ol-:

1. ʿ**aks ol-:**-*ur*
Kaside 26
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Yansımak.

ʿAksi olur o ḳubbede mihr-i felek-mesīr
Meclisde her ḳaçan ki döner cām-ı ḫoş-güvār

aḳṣā:

1. **aḳṣā'ya:**-*y, -a*
Mesnevi 4
Mısra: **90**
Mescid-i Aksâ: Kudüs'te Hz. İbrahim tarafından inşâ edilen mâbed.

Germ olup ol Burāḳ berḳ-miṣāl
Anı Aḳṣā'ya irgürür fi'l-ḥāl

aḳṣā-yı āmāl:

1. **aḳṣā-yı āmāl:**-*üm*
Gazel 504
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İsteklerin sonuncusu, son istek.

N'ola ol ġamzeye meyl eylesem esbāb-ı ḥüsnüñden
Yolunda ölmedür ey Ḥāletī aḳṣā-yı āmālüm

[G.536:8]

ʿaks-i āb:

1. ʿ**aks-i āb:**
Kaside 27
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Suyun yansıması.

Gūyiyā zencīredür kim yazdılar sīmāb ile
Saḳf-ı zer-kārında ʿaks-i āb olur şanmañ ʿıyān

ʿaks-i āftāb:

1. ʿ**aks-i āftāb:**
Kaside 35
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Güneşin yansıması.

Şemse-i zerrīn-i şemşīr-i cihān-gīrüñ gören
Şandı kim āb-ı revāna düşdi ʿaks-i āftāb

ʿaks-i ebrū:

1. ʿ**aks-i ebrū:**-*sı, -n, -ı*
Gazel 771
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kaşların yansıması.

Şanurlar māh-ı nevdür kim şafaḳdan āşikār oldı
Görenler ʿaks-i ebrūsını cām-ı erġavān içre

[G.816:7]

ʿaks-i ebrū vü ḫayāl-i müjeler:

1. ʿ**aks-i ebrū vü ḫayāl-i müjeler:**
Gazel 567
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kaşların görüntüsü ve kirpiklerin hayali.

ʿAks-i ebrū vü ḫayāl-i müjeler cān u dilüm
Eyledi yeke-süvār-ı ġama kīş ü ḳurbān

ʿaks-i ezhār-ı dıraht:

1. ʿ**aks-i ezhār-ı dıraḫt:**
Müfret 83
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ağacın çiçeğinin yansıması.

ʿAks-i ezhār-ı dıraḫt olup içinde āşikār
Şīşe-i ḳannāda döndi her ḥabāb-ı cūy-bār

ʿaks-i ḫāl:

1. ʿ**aks-i ḫāl:**-*i, -dür*
Gazel 396
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Benin yansıması.

Sevād-ı dīde çoḳdan maḥv olundı āb-ı eşkümle
Görinen şimdi ʿaks-i ḫālidür ol lāle-ruḫsāruñ

[G.413:4]

ʿaks-i ḫaṭṭ u ḫāl:

1. ʿ**aks-i ḫaṭṭ u ḫāl:**-*ün*
Gazel 172
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) ayva tüyleri ve beninin yansıması.

Ḳadeḥ gūyā ki bir āteşle ṭolmış sīm micmerdür
Görenler anda ʿaks-i ḫaṭṭ u ḫālüñ şandı ʿanberdür

ʿaks-i ḥüsn:

1. ʿ**aks-i ḥüsn:**-*ün*
Gazel 688
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin yansıması.

Ḳılur her dem münevver ʿaks-i ḥüsnüñ ḫāne-i cānı
Ya māh-ı ʿālem-ārāsın yaḫūd ḫurşīd-i ḫāversin

ʿaks-i ʿiẕār:

1. ʿ**aks-i ʿiẕār:**-*un*
Müfret 249
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağının yansıması.

Gönlümde ḳarār itmiş idi ʿaks-i ʿiẕāruñ
Yandı odına cān daḫı āḫir dil-i zāruñ

ʿaks-i ḳadd:

1. ʿ**aks-i ḳadd:**-*ün*
Gazel 881
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin boyunun yansıması.

Cennet-i kūyuñda yaşum Selsebīl ırmaġıdur
ʿAks-i ḳaddüñ didi çeşmümde gören Ṭūbā gibi

[G.24:8]

ʿaks-i laʿl-i leb:

1. ʿ**aks-i laʿl-i leb:**-*i*
Gazel 64
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dudağın (lal taşı gibi) kırmızı yansıması.

Çeşmümde ʿaks-i laʿl-i lebi eyledi ḳarār
Şandum ki geldi Ḥāletiyā gözüme şarāb

ʿaks-i maḳṣūdunca:

1. ʿ**aks-i maḳṣūdunca:**-*dur*
Gazel 1
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönlüne göre, istediği gibi.

ʿAks-i maḳṣūduncadur lā-büdd dil-i nālānumuñ
Kūhsār-ı sebz-i gerdūndan işitsem bir ṣadā

ʿaks-i meʾmūl üzre:

1. ʿ**aks-i meʾmūl üzre:**-*dür*
Gazel 195
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ümit edildiği gibi II Tahmin edildiği gibi.

Kār-ı ʿālem ʿaks-i meʾmūl üzredür ey Ḥāletī
Anda her ābisten-i ümmīd ġam-zāyendedür

ʿaks-i nāle:

1. ʿ**aks-i nāle:**-*m, -i*
Gazel 515
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Inlemenin aksi, sesi.

Vücūdın maḥv iden dīvāne-i ṣaḥrā-neverdem ben
Düşürmem kūha ʿaks-i nālemi ṣıyt u ṣadā itmem

ʿaks-i nāle-i bülbül:

1. ʿ**aks-i nāle-i bülbül:**
Kaside 32
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bülbülün sesinin yansıması.

Ser-i küh-sāra düşdi yine ʿaks-i nāle-i bülbül
Nice teʾsīr olur yā Rab bu kim söyletdi aḥcārı

ʿaks-i ruh:

1. ʿ**aks-i ruḫ:**-*un*
Gazel 12
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yanağın yansıması, ışıltısı.

Mümkin midür ki ḳarşu ḳoya āyīne saña
ʿAks-i ruḫuñ meger ola āyīneden yaña

ʿaks-i ruh-ı gül-gūn:

1. ʿ**aks-i ruḫ-ı gül-gūn:**-*un*
Gazel 401
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gül renkli yanağın yansıması.

Seni gördükçe döner mi ki sirişküm ḳana
Ya düşer mi ki aña ʿaks-i ruḫ-ı gül-gūnuñ

ʿaks-i ruhsār:

1. ʿ**aks-i ruḫsār:**-*ı*
Gazel 722
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yanağın yansıması.

Olur ḳan üzre ḳan ey Ḥāletī bezm-i maḥabbetde
Düşerse ʿaks-i ruḫsārı o şūḫuñ çeşm-i pür-ḫūna

[G.50:6, G.79:4]

ʿaks-i rūy-ı tābān:

1. ʿ**aks-i rūy-ı tābān:**-*ı, -n*
Gazel 600
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Parlak yüzün yansıması.

Görür āyīne-i sāġarda ʿaks-i rūy-ı tābānın
Anuñçün şeh-levendüm içse çāk eyler girībānın

[G.638:1]

ʿaks-i rūy-ı yār:

1. ʿ**aks-i rūy-ı yār:**
Gazel 656
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yüzünün yansıması.

Ḥār u ḫaslardadur görinen bilmeyen müjgān ṣanur
ʿAks-i rūy-ı yār ile çeşmüm olupdur gül-sitān

ʿaks-i şecer:

1. ʿ**aks-i şecer:**
Kaside 32
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Ağacın yansıması.

Dönüp ʿaks-i şecer āb içre ġavvāṣ-ı nigūn-sāra
Ṣadefdür āşiyān-ı murġ ü beyża dürr-i şeh-vārı

ʿaks-i sūret:

1. ʿ**aks-i sūret:**-*üm*
Gazel 199
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yüzün yansıması.

Āyīne aldum destüme hicrüñde ʿaks-i sūretüm
Bu çeşm-i ḫūn-bārum görüp ḳan aġladı bī-iḫtiyār

ʿaks-i ṭūṭī:

1. ʿ**aks-i ṭūṭī:**
Kaside 33
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Papağanın yansıması.

Eger āyīne içre ʿaks-i ṭūṭī görmek isterseñ

ʿaks-i yār:

1. ʿ**aks-i yār:**-*ün*
Gazel 732
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yansıması.

Ġayretüm şol deñlüdür kim ʿaks-i yārüñ Ḥāletī
İstemem cemʿ olduġın bu çeşm-i ter-dāmān ile

ʿaksine devvār ol-:

1. ʿ**aksine devvār ol:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Gazel 116
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tersine dönmek, tepetaklak olmak.

Çāh-ı ümmīdüñ görürdük biz de ābın Ḥāletī
Olmasaydı her zamānda ʿaksine devvār çerḫ

aksine dön-:

1. **aksine dön:**-*mez*
Mesnevi 8

Mısra: **134**
Kelime Tipi: -
Tersine dönmek.

Daḫı bāġ-ı ümīd olmaz mı sīr-āb
Daḫı aksine dönmez mi bu dūlāb

[G.556:12, G.670:10]

ʿaksini şal-:

1. **ʿaksini şal-:**-*dı*
Gazel 352
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yansımasını göstermek.

Çeşmümde ḳana ġarḳ olan merdümüm midür
Yā ṣaldı mı ki ʿaksini ol yār-i sürḫ-pūş

ʿaksini söyle-:

1. **ʿaksini söyle:**-*mez, -di*
Gazel 70
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bir şeyin tersini ifade etmek.

Söylemezdi ʿaksini anuñ dem-ā-dem kūh-sār
Olmasa Mecnūn-ı ʿışḳuñ sözleri yabāna hep

akşu:

1. **aḳşu'ya:**-*y, -a*
Müfret 270
Mısra: **2**
Aksu nehri.

Biz de bir dem ġuṣṣa-i dehri ferāmūş eylesek
Aḳşu'ya varsaḳ seḥer cām-ı ʿaraḳ nūş eylesek

akvāl:

1. **aḳvālüm:**-*üm*
Mesnevi 2
Mısra: **46**
Sözler, kelamlar.

Yoḳ göñülden imāma iḳbālüm
Birbirine uymaz aḳvālüm

āl:

1. **ālüñ:**-*üñ*
Gazel 444
Mısra: **8**
Hile, düzen, aldatma.

Küşti-gīr-i ġuṣṣa vü ālāma virmezsin vücūd
Bilmezin n'eylersin ey sāḳī nedür ālüñ senüñ

al-:

1. **alur:**-*ur*
Gazel 154
Mısra: **6**
Büyülemek, etkilemek.

Dünyāyı esīr eylese kendüye ʿaceb mi
Baḳduḳça alur ādemi zīrā ruḥ-ı dil-ber

[G.239:6]

2. **alur:**-*ur*
Gazel 10
Mısra: **4**
Almak, elde etmek.

Ol şāh-ı Cem-cenāb ki cām-ı saʿādeti
Sāḳī-i himmetinden alur bay eger gedā

[G.10:7, G.61:12, G.62:16, G.99:6, G.100:1, G.119:6, G.125:4, G.166:5, G.166:6, G.246:5, G.393:2, G.439:14, G.445:10, G.520:1, G.522:7, G.587:5, G.587:8, G.588:10, G.591:4, G.591:8, G.679:9, G.686:4, G.715:4, G.736:8, G.766:6, G.782:7, G.785:9, G.811:6, G.815:5, G.837:5, G.860:6, G.866:3, G.868:3, G.888:7, K.1:49, K.7:19, K.8:70, K.18:7, K.19:36, K.21:8, K.30:56, K.35:35, K.37:27, Kt.4:3, Kt.53:4, Kt.67:4, M.4:38, M.9:189, Mf.454:1, Mf.541:1, Mü.8:3, Mü.8:26]

3. **alduñ:**-*du, -n*
Gazel 683
Mısra: **5**
Almak II Fethetmek.

Göñüller milketin alduñ niçe cānı esīr itdüñ
Bugün şemşīr-i ġamzeñle şeh-i kişver-güşāsın sen

4. **alup:**-*up*
Kaside 26
Mısra: **43**
(Eline) almak.

Muṭrib ḳaçan ki sāzın alup naġme-sāz ola
Bezm ehli ser-be-ser olur elbette bī-ḳarār

[G.483:9]

5. **al:**
Gazel 734
Mısra: **4**
(Bir şeyi) Kullanmak üzere tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında bulundurmak.

İlet nāmem eger kūy-ı nigārı bilmezin dirseñ
Bile al murġ-ı cānı ey kebūter reh-nümā eyle

[G.110:2, G.211:7, G.397:5, G.725:5, K.9:33, K.25:7, M.4:42]

6. **almaz:**-*maz*
Gazel 311
Mısra: **2**
Göstermek, yansıtmak.

Ḥamdü li'llāh pākdür naḳş-ı emelden sīnemüz
Ṣūret-i ümmīdüñ almaz ʿaksini āyīnemüz

7. **almaġa:**-*mak, -a*
Gazel 395
Mısra: **4**
Gelin almak.

N'ola ḫınk-i ṣabāya her biri ṭurma süvār olsa
Giderler gül ʿarūsın almaġa ezhārı eşcāruñ

8. **alma:**-*ma*
Gazel 534
Mısra: **8**
Silmek (Gözyaşı bağlamında).

Ḳo baḳsunlar ṭoyunca rūyuña menʿ itme ʿuşşāḳı

Gözi yaşını alma kimsenüñ ey mihr-i raḫşānum

[G.673:6]

9. **almada:**-*ma, -da*
Gazel 687
Mısra: **8**
Can almak, öldürmek.

Ey nīze-i nigār göñül cān virür saña
Ammā ki almada anı muḥkem ṭayanasın

[G.760:1]

10. **alalı:**-*alı*
Gazel 533
Mısra: **9**
Almak, çıkarmak.

Zaḫm-ı dilden alalı merhem-i peykānını yār
Ḳalmadı Ḥāletiyā başuma hiç dermānum

11. **al:**
Mesnevi 2
Mısra: **88**
Yok etmek, ortadan kaldırmak.

Ṭūṭi-i cān-ı bī-dile dil vir
Ẓulmet-i ẓulmi al revānumdan

12. **alan:**-*an*
Kıt'a 66
Mısra: **4**
Tat almak, zevk almak.

Miyānuñdan göñül kām almaḳ ister
Alan bir ḳıldan alur pādşāhum

[Kt.66:4]

13. **alur:**-*ur*
Gazel 608
Mısra: **7**
Haber almak, bilgi edinmek.

Bāddan alur peyām-ı zülf-i anber-bāruñı
Nāfesin atsa n'ola yabāna āhū-yı Ḫoten

[G.406:1]

14. **almayum:**-*ma, -y, -um*
Gazel 716
Mısra: **4**
Almak, tenezzül etmek.

Bu bāġuñ ḥāşılından nefretüm şol deñlüdür şimdi
Süreyyā ḫūşe-i engür olursa almayum dāne

[Mf.355:2]

15. **aldılar:**-*dı, -lar*
Mesnevi 7
Mısra: **64**
Almak, değiş tokuş ile bir şeyi elde etmek.

Oldı şehler anuñ reʾāyāsı
Ṣatdılar tīġi aldılar dāsı

16. **aldı:**-*dı*
Gazel 856
Mısra: **2**
Koymak, bırakmak.

Āşūb-cihānlıḳ ḫaṭ-ı müşkīnüñe ḳaldı
Gīsüların ol ṣūḫ-ı cihān boynına aldı

17. **almam:**-*ma, -m*
Gazel 159
Mısra: **9**
Geçirmek, takmak.

Tīr-i āhı bir daḫı almam kemān-ı himmete
Eylemezse cevşen-i nüh-tüy-i gerdūndan güẕer

[K.2:9]

18. **almaz:**-*maz*
Gazel 494
Mısra: **6**
İçine sığmak.

Gönderür her gice göñlüm mülküne sulṭān-ı ʿışḳ
Şöyle ceyş-i ġam ki almaz ṣaḥn-ı saḥrā-yı ʿadem

al:

1. **al:**
Gazel 252
Mısra: **7**
Açık kırmızı renk.

Ol yāri al cāme ile seyr iden didi
Ḫūn-ı cigerle perveriş olmış nihāldür

al āyīne:

1. **al āyīne:**-*de*
Gazel 459
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kırmızı ayna II Âşığın gönlü.

Çoḳ zamāndur almaz olduñ ḫāṭırum hergiz ele
Yoḫsa al āyīnede gördüñ mi zengār-ı melāl

al it-:

1. **al it:**-*me, -y, -ince*
Gazel 835
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kırmızılaştırmak.

Ġam ābdālın ḳomaz pīr-i maḥabbet tekye-i ʿışḳa
Libāsın lāle-veş al itmeyince dāġınuñ ḳanı

[K.7:13]

al kāġıd:

1. **al kāġıd:**-*da*
Kaside 10
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Kırmızı kağıt.

Ḫuṭūṭ-ı naẓm-ı pākin seyr idenler al kāġıdda
Ṣanurlar müşk-i ezferdür ḳonulmış al u vālāya

2. **al kāġıd:**-*dan*
Gazel 301
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kırmızı kağıt II Kırmızı gül yaprakları.

Yār içün her gül-büni gül-zāruñ olup germ-ḫīz
Ḥāżır itdi al kāġıddan müdevver bād-bīz

al ol-:

1. **al ol:**-*ur, -lar*
Terkib-bend 1
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -

Kızıl olmak, kırmızılaşmak.

Dökerler eşk-i ḥasret yād idüp güftār-ı şīrīnin
Cihān ṭūṭīleri hep al olurlar bürünüp ḳana

[G. 395:6, G.451:8, G.463:1, G.674:1, K.7:8]

al tamġa ol-:

1. **al tamġa ol:**-*a*
Kaside 20
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Kırmızı damga olmak (Fermanlara basılan kırmızı damga gibi olmak).

Nitekim yazılup menşūr-ı feyżi şāh-ı Nev-rūz'uñ
Aña bir al tamġa ola bāġuñ verd-i ḫandānı

al ṭūṭī:

1. **al ṭūṭī:**-*dür*
Gazel 556
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Al, kızıl dudu kuşu, papağan.

Al ṭūṭīdür lisānum leẕẕet-i güftār ile
Kendüsin beñzetmesün baña ʿadū-yı bed-zebān

al u elā:

1. **al u elā:**
Gazel 682
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Uzak diyarlardan getirilen miskin taşındığı kırmızı ipek kumaştan yapılan kese.

Ḫaṭ-ı ruḫsārı müşke beñzer kim
Al u elā içinde ola nihān

al u vālā:

1. **al u vālā:**-*y, -a*
Kaside 10
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Uzak diyarlardan getirilen miskin taşındığı kırmızı ipek kumaştan yapılan kese.

Ḫuṭūṭ-ı naẓm-ı pākin seyr idenler al kāġıdda
Ṣanurlar müşk-i eẕferdür ḳonulmış al u vālāya

aʿlā:

1. **aʿlāya:**-*y, -a*
Gazel 473
Mısra: **6**
Daha yüksek, en yüksek, pek yüce.

Māhdan māhīye dek ḥükm eyle bī-pervā yine
Zülfünüñ ḳullābını aʿlāya ṣal ednāya ṣal

2. **aʿlādur:**-*dur*
Gazel 167
Mısra: **1**
Daha güzel, daha üstün.

Benān u nāḫunı biribirinden aʿlādur
Gümüş sebīkedür ol bu ucında tamġadur

[G.189:2, G.388:3, G.462:5, G.504:8, G.509:3, G.536:12]

aʿlā eyle-:

1. **aʿlā eyle:**-*di*
Gazel 9
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yüceltmek.

Ciger şemşīr-i ġam ṣad-pāresiyken eyledi cānā
Ḫayāl-i sūzen-i müjgānlaruñ evvelkiden aʿlā

[K.8:78]

aʿlā gel-:

1. **aʿlā gel-:**-*mez*
Gazel 645
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İyi görünmek, iyi olmak.

Nice teşbīh eyleyin ol serv-i ḫoş-reftāra ben
Çoḳluḳ aʿlā gelmez ey dil baña şimşād-ı çemen

aʿlā vü ednā:

1. **aʿlā vü ednā:**-*n, -un*
Kaside 41
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
İyi ve kötü.

Nice teşḫīş ider miḳdārını aʿlā vü ednānuñ
Serādan ol ki temyīz itmeye hergiz Süreyyā'yı

2. **aʿlā vü ednā:**-*y, -a*
Gazel 764
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İyi ve kötü, yüce ile alçak.

Terāzūmuzdan inmez meyl iden aʿlā vü ednāya
Aġırlıḳ muʿteberdür dil-berān-ı sīm-sīmāda

3. **aʿlā vü ednā:**-*y, -a*
Kaside 10
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
İyi ve kötü, yüce ve hakir kimse II Tüm insanlar, halk.

Çıḳup sünbülleri bāġuñ cihān sünbül-hevā oldı
Bahāruñ irdi feyż-i himmeti aʿlā vü ednāya

[G.412:4, G.765:5, Kt.119:2, T.2:3]

ʿalāḳa eyle-:

1. **ʿalāḳa eyle:**-*miş, -di*
Gazel 779
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bağ kurmak, bağlanmak.

Ġam-ı laʿlüñ ʿalāḳa eylemişdi ḳalb-i nā-şāda
Daḫı cāna taʿalluḳ ḳılmadan ervāḥ-ı ecsāda

ʿalāḳa riştesi:

1. **ʿalāḳa riştesi:**-*n, -i*
Kaside 42
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
İlgi ipi II İlgi bağı.

ʿAlāḳa riştesini çerḫe şardurur āḫir
İdüp füsūn ile maġlūb ḫayl-i merdānı

ālām:

1. **ālāmdan:**-*dan*
Gazel 672
Mısra: **6**
Elemler, acılar, üzüntüler.

Dilde ṭāḳat cānda ḳudret tende ḳuvvet ḳalmadı
Derd-i ʿışḳıyla o şūḫuñ çekdügüm ālāmdan

[G.786:2]

ʿalāmet:

1. ʿ**alāmet:**
Müfret 121
Mısra: **1**
Alamet, belirti, iz.

Ḳāmet-i yāri ḳıyāmetden ʿalāmet şandılar
Ol ruḫ-ı pür-tābı ḫurşīd-i ḳıyāmet şandılar

ālām-ı dünyā:

1. **ālām-ı dünyā:**-*dan*
Gazel 454
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünya kederleri.

Mükedder olma hergiz Ḥāletī ālām-ı dünyādan
Ġanīmet bil ecelden çünki birḳaç gün emān bulduñ

alan ol-:

1. **alan ol:**-*ma, -sun*
Gazel 651
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Almak, ele geçirmek II Bitirmek, tüketmek.

Gitdi dirler ḫāne-i dilden metāʿ-ı ṣabruñı
Yine alan Ḥāletī ol çeşmi ʿayyār olmasun

ʿalāyık:

1. ʿ**alāyıḳdan:**-*dan*
Gazel 545
Mısra: **3**
Dünya bağları, alakalar.

Kesildüm tīġ-i ʿışḳ-ı yār ile cümle ʿalāyıḳdan
Çeküp ser-rişte-i cānı cihāndan inḳıṭāʿ itdüm

[Th.1:23]

ālāyiş:

1. **ālāyişinden:**-*i, -n, -den*
Gazel 755
Mısra:
Gösteriş. tantana.

Cihānuñ ser-be-ser ālāyişinden el yudum zīrā
Beni irgürdi baḫtum bir nigār-ı pāk-dāmāna

ālāyiş-i dünyā:

1. **ālāyiş-i dünyā:**-*y, -ı*
Gazel 450
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dünya tantanası.

Yaz u ḳış ey serv olup bir câme-i kūtāh ile
Görmedi ālāyiş-i dünyāyı dāmānuñ senüñ

[G.312:3]

alçaġ:

1. **alçaġa:**-*a*
Gazel 881
Mısra: **4**
Alçak, aşağılık kimse.

İtme her ḫāşāki hem-ser kendüñe ey naḫl-i ter
Alçaġa meyl itme sen de devlet-i dünyā gibi

alçak ol-:

1. **alçaḳ ol-:**-*ur*
Gazel 363
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yere yakın olmak II (Derece, mertebe için) düşük olmak.

Alçaḳ olur yalımı başlar ʿaraḳ-rīz olmaġa
Pertev-i mihr-i ruḫ-ı yār ile olsa şemʿ cemʿ

alçaḳlıġ:

1. **alçaḳlıġı:**-*ı*
Kaside 10
Mısra: **25**
Adilik, bayağılık.

Yanında aṭlas-ı çerḫüñ olur alçaḳlıġı ẓāhir
Bisāṭ-ı himmetin ṣalsa basīṭ-i ṣaḥn-ı ġabrāya

alda-:

1. **alda:**-*r*
Gazel 508
Mısra: **4**
Aldatmak, yanıltmak.

Deryā-yı ġamam cūş derūnumda nihāndur
Aldar göreni gerçi ki ẓāhirde sükūnum

[Mf.114:1]

aldan-:

1. **aldanma:**-*ma*
Gazel 275
Mısra: **5**
Aldanmak, kanmak, güvenmek.

Ṣaḳın aldanma ḫum-ı mey gibi cūş itdügine
Sūfīnüñ ẓāhiri ṣāf olmaduġı ẓāhirdür

[G.322:11, G.466:8, G.717:3, G.735:10, G.873:7, Mü.1:25, K.22:29]

aldat-:

1. **aldadamaz:**-*a, -maz*
Kıt'a 35
Mısra: **4**
Birine verilen sözü tutmamak, kandırmak.

İnsānı degül şimdi benüm ẓannum odur kim
Kemmūnı bile aldadamaz vaʿd-i ekābir

aldur-:

1. **aldurmaz:**-*maz*
Gazel 133
Mısra: **2**
Öpücük aldırmak, öpücük vermek.

Alurdı būsesini idenler fiġān u zār
Aldurmaz oldı şimdi fiġān itmeden o yār

2. **aldurmasa:**-*ma, -sa*
Gazel 414
Mısra: **9**
Aldırış etmek, umursamak.

Eşk-i çeşminden n'ola aldurmasa ʿışḳ ehlinüñ
Gürg-i bārān-dīdedür ey Ḥāletī zīrā felek

[G.137:9, G.137:13, G.580:9, Mü.5:1, Mü.5:9]

3. **aldurur:**-*ur*
Müfret 118
Mısra: **1**
Alıkoymak, zapt etmek, tutsak etmek.

Bir gün ol āfeti göresüz düşmen aldurur
Her kim ki ḳaldurursa ʿaceb fitne ḳaldurur

4. **aldurmaz:**-*maz*
Kaside 39
Mısra: **38**
Aldırmak, almasını sağlamak.

Devletinde kimse degmez kāhına bir kimsenüñ
Keh-rübā-yı mihrden aldurmaz aṣlā kehkeşān

ʿale'd-devām:

1. ʿ**ale'd-devām:**
Kaside 3
Mısra: **62**
Daima, sürekli.

Tā-kim cihānda rāst gele her işüñ çü tīr
Egri olanı maẓhar-ı ḳahr it ʿale'd-devām

ʿale'l-ḫuşūş:

1. ʿ**ale'l-ḫuşūş:**
Kaside 3
Mısra: **60**
Özellikle, bilhassa.

Ol bende-i ḳadīme ʿināyet zamānıdur
Luṭfuñ ʿale'l-ḫuṣūṣ ola ḫalḳ-ı cihāna ʿām

ʿale'l-icmāl:

1. ʿ**ale'l-icmāl:**
Kaside 21
Mısra: **74**
Özetle, kısaca.

Hemān cihānda leb-i ḫuşk ü dīde-i terdür
Ḳanāʿat eyledügüm ḫuşk ü ter ʿale'l-icmāl

ʿalem:

1. ʿ**alemi:**-*i*
Mesnevi 7
Mısra: **26**
Sancak, bayrak.

Ḳalemi müşk-bīz ü ġāliye-sāy
ʿAlemi şehr-gīr ü ḳalʿa-güşāy

[Mf.64:2]

2. ʿ**alemdür:**-*dür*
Mesnevi 8
Mısra: **184**
Bayrak, sancak. II. Herkesçe bilinir olan, adı çıkmış haldeki.

Kimi ecdādumuñ ehl-i ḳalemdür
Kimi şemşīr-keşlikde ʿalemdür

ʿālem:

1. ʿ**āleme:**-*e*
Gazel 5
Mısra: **3**
Âlem, dünya.

İtmek ister ʿāleme ḫaṭṭ-ı siyeh-kār itdügin
ʿArşayı ḥālī bulup ḫāl-i ʿiẕār-ı dil-rübā

[G.5:3, G.11:4, G.52:4, G.105:1, G.139:4, G.159:6, G.176:4, G.195:5, G.247:4, G.259:9, G.277:3, G.292:7, G.295:7, G.317:1, G.329:2, G.359:5, G.439:10, G.491:10, G.492:2, G.516:5, G.538:2, G.599:6, G.644:7, G.665:8, G.669:3, G.700:11, G.745:7, G.756:8, G.759:8, G.779:7, G.779:8, G.809:5, G.880:8, G.881:13, K.1:36, K.1:66, K.3:16, K.5:24, K.6:46, K.8:33, K.14:92, K.21:21, K.24:66, K.25:33, K.31:32, K.32:52, K.33:68, K.36:39, K.39:40, K.40:13, M.3:42, M.3:63, Mf.25:1, Mf.82:2, Mf.323:2, Mf.363:2, Mf.364:1, Mü.3:25, T.1:15]

2. ʿ**ālemi:**-*i*
Gazel 74
Mısra: **4**
Dünya, âlem, herkes.

Meclisde ḫ̆āb-ı nāza varur gāh olur o yār
Bir göz yumup açınca ider ʿālemi ḫarāb

[G.192:1, G.246:3, G.425:1, G.436:5, G.557:15, G.713:7, G.791:1, G.798:1, G.863:12, K.1:42, K.21:10, K.24:7, K.29:32, K.35:47, K.36:5, Kt.111:1, Trk.B.1:1]

3. ʿ**ālem:**
Gazel 327
Mısra: **3**
Dünya II İç dünyası, ruh hali.

Görünmez ġayrı dil-berlerde hergiz sendeki ʿālem
Her āyīne begüm āyīne-i ʿālem-nümā olmaz

4. ʿ**ālemi:**-*i*
Gazel 255
Mısra: **5**
Vaziyet, durum.

Vaṣluñda olan ʿālemi bilmez dil-i zāhid
Dünyāda seni sīneye çekmek ne dimekdür

5. ʿ**ālemde:**-*de*
Gazel 634
Mısra: **13**
(Fâni, geçici) Dünya.

Urulmaḳ bir perīye Ḥāletī-veş neydi ʿālemde
Eger kim ādemüñ bozmasa āḫir dil-berān şeklin

[Kt.98:3]

6. ʿ**ālem:**
Terkib-bend 1
Mısra: **4**
Felek.

ʿAceb ġaddāredür dünyā helāk itmek muḳarrerdür
ʿAceb mekkāredür ʿālem bulunmaz aña bir maḥrem

ʿālem başına teng ol-:

1. ʿ**ālem başına teng ol:**-*dı*
Gazel 812
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dünya başına dar olmak, çok sıkılmak, büyük bir çaresizlik içinde kalmak, dünya gözüne zindan olmak, dünya başına yıkılmak.

Çoḳluġından siflenüñ teng oldı ʿālem başuma
İster oldı ḫātırum vüsʿat-serāy-ı raḥmeti

[G.838:5]

ʿālem bir yaña ol-:

1. ʿ**ālem bir yaña ol:**-*sa*
Kaside 1
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Herkes bir araya gelmek.

Yetişdi devr-i ʿadlüñ yoḫsa ʿālem bir yaña olsa
Sipihrüñ dest-i cevrinden alınmazdı girībānı

ʿalem dik-:

1. ʿ**alem dik:**
Mesnevi 4
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Bayrak dikmek.

Ṭārem-i āsmāna dik ʿalemüñ
Vādi-i lā-mekāna baş ḳademüñ

ʿālem gözine tār ol-:

1. ʿ**ālem gözine tār ol:**-*üm, -e-ur*
Gazel 81
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dünya gözüne karanlık olmak, büyük bir çaresizlik içinde olmak, sıkıntılı halde bulunmak.

Görmesem cām-ı meyi ʿālem gözüme tār olur
Çeşm-i ʿālem-bīnüme hergiz görünmez āftāb

ʿalem ḳaldur-:

1. ʿ**alem ḳaldur-:**-*ur*
Gazel 189
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bayrak kaldırmak, bir şeye karşı harekete geçmek, cephe almak, isyan etmek.

Ḳaldurur ḳaddi ʿalem cān milketin teshīr içün
Fitneler ḳalḳar ḳaçan ol ḳāmeti bālā yürür

ʿalem ḳıl-:

1. ʿ**alem ḳıl:**-*sa, -m*
Müseddes 1
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Sancak, bayrak yapmak.

Yeter baña ʿalem ḳılsam duḫān-ı āteş-i āhı
Fiġānum var iken hergiz gerekmez nevbet-i şāhī

ʿālem kişt-zārı:

1. ʿ**ālem kişt-zārı:**-*n, -dan*
Kaside 32
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünya tarlası.

Melaḫ gibi ġam u ġuṣṣa bu ʿālem kişt-zārından
Perīşān oldılar gūş eyleyince naġme-i sārı

ʿalem ol-:

1. ʿ**alem ol:**-*sa*
Mesnevi 6
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Önde olmak, ileri olmak, bir işte en iyi olmak.

Her ġazāda bileydi ḥażret ile ʿAlem olsa n'ola fażīlet ile

ʿālem vir-:

1. ʿ**ālem vir:**-*di*
Gazel 817
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Tüm cihana sahip olmak, herkesi etkilemek.

On sekiz biñ ʿālemi itdi esīr-i dil-figār
Ḫāl-i rūyuñ ḫayli ʿālem virdi saña ey perī

ʿalem-dār:

1. ʿ**alem-dārın:**-*ı, -n*
Mesnevi 6
Mısra: **3**
Bayrak taşıyan, sancaktar.

Añmaḳ ol ḥażretüñ ʿalem-dārın
Sebeb-i maġfiret yeter yārın

ʿāleme gel-:

1. ʿ**āleme gel-:**-*eli*
Kıt'a 62
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dünyaya gelmek, doğmak.

Geleli ʿāleme bir laḥẓa ḥużūr eylemedük
Mübtelā-yı seḥerüz ḫˇāb-ı ʿademden maḥrūm

[G.818:4, Kt.70:4]

ʿāleme sulṭān it-:

1. ʿ**āleme sulṭān it-:**-*e, -lüm*
Gazel 513
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Herkesin hükümdarı

haline getirmek, sözünü herkese geçirmek.

Sāye-i būm-ı ḫarābātı bilüp ẕıll-ı Hümā
Dil-i dīvānemüzi ʿāleme sulṭān idelüm

ʿalem-efrāz-ı mülk-i cān ol-:

1. ʿ**alem-efrāz-ı mülk-i cān ol:**-*a, -lum*
Mesnevi 6
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Can ülkesinin bayrağını yüceltmek, nitelikli vasıfları ön plana çıkarmak.

Gel ey ḫāme hem-zebān olalum
ʿAlem-efrāz-ı mülk-i cān olalum

ʿālem-gīr ol-:

1. ʿ**ālem-gīr ol:**-*a*
Kaside 36
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Cihanı tutmak, dünyayı kaplamak II Dünyayı fethetmek.

Var ise ol tīġa şemşīrüñ nümūdār itdiler
Tā ki ʿālem-gīr ola ey āṣaf-ı Cem-āstān

ʿālem-i āb:

1. ʿ**ālem-i āb:**-*un*
Gazel 392
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İçki meclisi.

N'ola ʿaynında olmazsa cihān mest-i mey-i nābuñ
Ḥabāb-ı bādedür çerḫ-i berīni ʿālem-i ābuñ

ʿālem-i āb üzre ol-:

1. ʿ**ālem-i āb üzre ol:**-*sa*
Gazel 22
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İçki meclisinde bulunmak.

ʿĀlem-i ḫˇāb içre olsa ʿālem-i āb üzre yār
Yeg gelür ḥaḳḳā iki ʿālem ṣafāsından baña

ʿālem-i bālā:

1. ʿ**ālem-i bālā:**-*y, -ı*
Gazel 557
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yüce alem II Gökyüzü, ahret.

İstemez dil ʿālem-i bālāyı kūyuñ variken
Olsa pāy-endāzı farżā şeh-per-i rūḥāniyān

[G.57:1, G.881:1, G.881:2, K.27:52, K.32:89, Mü.6:8]

ʿālem-i bālāya çıḳ-:

1. ʿ**ālem-i bālāya çıḳ-:**-*mak*
Gazel 653
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yüce âleme çıkmak, ölmek, can vermek.

Çıḳmaḳ ister ʿālem-i bālāya cān-ı nā-tüvān
Ḥāżır itdi üstüḫˇān-ı sīneden bir nerd-bān

ʿālem-i bālā-yı ḥüsn:

1. ʿ**ālem-i bālā-yı ḥüsn:**-*ün*
Gazel 751
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin yüce âlemi.

ʿĀlem-i bālā-yı ḥüsnüñ ʿİsi-i devrānısın
Olma hem-pister meded aġyār-ı ḫār-pehlū ile

ʿālem-i cūd u cihān-ı luṭf u dünyā-yı kerem:

1. ʿ**ālem-i cūd u cihān-ı luṭf u dünyā-yı kerem:**
Kaside 31
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Cömertlik ve lütuf dünyası.

ʿĀlem-i cūd u cihān-ı luṭf u dünyā-yı kerem
Pertev-i ḫurşīd-i iḥsān ile buldı zīb ü fer

ʿālem-i endūh:

1. ʿ**ālem-i endūh:**-*da*
Gazel 822
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Üzüntü alemi.

Şanur kim ʿālem-i endūhda ṭūfān-ı nār oldı
Gören ṣahbā-yı āteş-tāb ile rind-i cihān-sūzı

ʿālem-i ervāḥ:

1. ʿ**ālem-i ervāḥ:**-*dan*
Gazel 122
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ruhlar âlemi.

Laʿl-i lebüñi ʿālem-i ervāḥdan bilür
İtse ʿaceb mi cānumuz anuñla ittiḥād

[G.875:9]

ʿālem-i fānī:

1. ʿ**ālem-i fānī:**
Kaside 42
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Gelip geçici âlem, dünya.

Açılmadan ide pejmürde verd-i ḫandānı
Yiriyle ṭoġmaduġa döndi n'eyleyüm bilmem

[Trk.B.1:82]

ʿālem-i ḫˇāb:

1. ʿ**ālem-i ḫˇāb:**
Gazel 22
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Uyku âlemi, rüyalar âlemi.

ʿĀlem-i ḫˇāb içre olsa ʿālem-i āb üzre yār
Yeg gelür ḥaḳḳā iki ʿālem ṣafāsından baña

ʿālem-i ḫāk:

1. **ʿālem-i ḫāk:**-*e*
Gazel 172
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Toprak alemi II Yeryüzü.

Kitāb-ı mā-cerā-yı ʿışḳ içün āmāde mıṣṭardur
Hümā ger üstüḫ̆ān içün inerse ʿālem-i ḫāke

ʿālem-i imkāna düşür-:

1. **ʿālem-i imkāna düşür:**-*di*
Gazel 886
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Olanaklar dünyasına getirmek, imkanlarla dolu dünyaya göndermek.

Mümkin mi durur kim vara muḥtāc ide ġayra
Ol kim bizi bu ʿālem-i imkāna düşürdi

ʿālem-i ʿışḳ u maḥabbet:

1. **ʿālem-i ʿışḳ u maḥabbet:**
Gazel 247
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşk ve sevgi âlemi.

Gündüzi ṣubḥ -ı viṣāl ü gicesi firḳatdür
ʿĀlem-i ʿışḳ u maḥabbet ne ʿaceb ʿālem olur

ʿālem-i ʿışḳa düş-:

1. **ʿālem-i ʿışḳa düş:**-*üp*
Müseddes 7
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşk âlemine düşmek, âşık olmak.

Eski derdüm peklendi yine nālān oldum
ʿĀlem-i ʿışḳa düşüp başuma sulṭān oldum

[Mü.7:12, Mü.7:18, Mü.7:24, Mü.7:30, Mü.7:36, Mü.7:6]

ʿālem-i ʿıṭlāk:

1. **ʿālem-i ʿıṭlāḳ:**-*ı*
Gazel 509
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âlem-i lahut da denilen İlahî âlem.

ʿĀlem-i ʿıṭlāḳı seyr itmek murād itsek tamām
Cām-ı mey āyīne-i ʿālem-nümāmuzdur bizüm

ʿālem-i istiġnā:

1. **ʿālem-i istiġnā:**-*da*
Müseddes 8
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Nazlanma, kayıtsızlık âlemi.

Ḫalḳ-ı ʿālem elem-i ʿışḳuñ ile ġavġāda
Sen iseñ pādşehüm ʿālem-i istiġnāda

[Mü.8:12, Mü.8:18, Mü.8:24, Mü.8:30, Mü.8:36]

ʿālem-i medḥ:

1. **ʿālem-i medḥ:**-*i, -n*
Kaside 11
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Övgü dünyası.

ʿĀlem-i medḥin seyāḥat eylemek mümkin degül
Pāyına itse devātı ḫāme kefş-i āhenīn

[K.41:45]

ʿālem-i tecrīd:

1. **ʿālem-i tecrīd:**-*e*
Tahmis 1
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Soyutlanma; maddi varlıklardan vazgeçme âlemi.

ʿĀlem-i tecrīde düş ābdāl-veş ʿuryān olup

ʿālemi ṭut-:

1. **ʿālemi ṭut:**-*dı*
Kaside 35
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Dünyayı kaplamak, dünyaya yayılmak.

Ṭutdı çün ṣıyt u ṣadā-yı ʿadl ü dāduñ ʿālemi
İşidilmez oldı ṣavt-ı çeng ü āvāz-ı rebāb

ʿālem-i vaḥdet:

1. **ʿālem-i vaḥdet:**-*ün*
Mesnevi 4
Mısra: **107**
Kelime Tipi: -
Birlik âlemi.

ʿĀlem-i vaḥdetüñ o şeh-bāzı Sidre'den daḫı ḳıldı pervāzı

ʿālem-i vaṣl-ı civānān:

1. **ʿālem-i vaṣl-ı civānān:**-*a*
Gazel 759
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gençlere kavuşma âlemi.

Naẓīr olmazdı hergiz ʿālem-i vaṣl-ı civānāna
Eger derd-i derūnum gibi ʿālem bir ḳarār olsa

ʿālem-i viṣāl:

1. **ʿālem-i viṣāl:**-*e*
Gazel 641
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kavuşma alemi, kavuşma hali.

Bu ʿālem-i viṣāle dilā gelmeden murād
Seyr eylemek durur ḳaşı ṭuġrāsını hemān

ʿālemi yıḳ-:

1. **ʿālemi yıḳ-:**-*ar*
Gazel 134
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ortalığı kasıp kavurmak, ortalığı karıştırmak.

Bir kimse yoḳ ki mest-i mey-i ʿışḳı olmaya
Yoḫsa yıḳar mı ʿālemi ol şūḫ u şīve-kār

[Mf.20:2, Mf.169:2]

ʿālemin sür-:

1. ʿ**ālemin sür:**-*e*
Gazel 668
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sefasını sürmek.

Böyle müşkil var mıdur ʿālemde kim bir dil-berüñ
Dil çeke dünyā ḳadar derdin süre el ʿālemin

ʿālemini vir-:

1. ʿ**ālemini vir-:**-*e, -mez*
Gazel 725
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **-**
Değerinde olmak.

Viremez bār-ı nihāl-i ḳalemüm ʿālemini
Sidre şāḫını eger aşlasalar Ṭūbā'ya

ʿālem-nümā ol-:

1. ʿ**ālem-nümā ol:**-*duk, -ı, -n*
Gazel 2
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Dünyayı göstermek, aydınlatmak.

Yoḫsa zāhid yoḳ mıdur çeşm-i cihān-bīnüñ senüñ
Bilmedüñ mirʿāt-ı cāmuñ olduġın ʿālem-nümā

[G.39:10]

ʿālemüñ cānı:

1. ʿ**ālemüñ cānı:**
Mesnevi 4
Mısra: **93**
Kelime Tipi: **-**
Âlemin canı II Hz. Peygamber.

İrdi ervāḥa ʿālemüñ cānı
Oldı gūyā ki ḥaşr-ı rūḥānī

ʿale't-taḥḳīḳ:

1. ʿ**ale't-taḥḳīḳ:**
Mesnevi 5
Mısra: **33**
Hiç şüphesiz.

Oldı ġār içre ol ʿale't-taḥḳīḳ
Çāh içinde çü Yūsuf-ı ṣıddīḳ

ʿalev:

1. ʿ**alevler:**-*ler*
Gazel 550
Mısra: **4**
Yanan maddelerin üzerinde yukarıya doğru uzanan parlak, ışıklı dil, alaz, yalaz II Âşığın gönlündeki aşk alevi.

Eylemezler ḫūblar nār-ı derūna iʿtimād
Çaḳ ʿalevler olmayınca sīne-i çākinden ʿıyān

ʿalev-i āteş-i bāḫūr:

1. ʿ**alev-i āteş-i bāḫūr:**-*la*
Kaside 14
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **-**
Tütsü ateşinin alevi.

ʿAlev-i āteş-i bāḫūrla fi'l-ḥāl yanar
Teşnelikden dilini ṭaşra çıḳarsa insān

ʿalev-i āteş-i dil:

1. ʿ**alev-i āteş-i dil:**
Gazel 707
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Gönül ateşinin alevi.

Kīnemüz şöyledür eflāke ki cāʾizdür ola
ʿAlev-i āteş-i dil piş-rev-i dūd-ı siyāh

ʿalev-i nār-ı derūn:

1. ʿ**alev-i nār-ı derūn:**-*a*
Gazel 512
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Gönül ateşinin alevi.

ʿAlev-i nār-ı derūna virelüm ruḫṣatlar
Āsmānuñ yirini dil gibi od eyliyelüm

algit-:

1. **algitseler:**-*se, -ler*
Gazel 765
Mısra: **4**
Götürmek, iletmek.

Senüñ rā ḳaşlaruñ şöyle hevāʾī ḳıldı dil ṭıflın
Müfīd olmaz eger algitseler Ẓünnūn'a irşāda

[G.801:4]

ʿalī:

1. ʿ**alī:**
Kıt'a 19
Mısra: **3**
Dördüncü halife Hz. Ali.

Ne ʿAlī ḳaldı ne Ḥasan ne Ḥüseyn
Bir Yezīd itdi cümlesini şehīd

ʿālī ḳıl-:

1. ʿ**ālī ḳıl:**-*ur*
Gazel 830
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Yüceltmek.

Iraḳlardan gelen āb-ı serāy-ı ḫusrevān-āsā
Felek cāy-ı dilüm geh pest ider gāhī ḳılur ʿālī

āl-i ʿosman:

1. **āl-i ʿosman:**-*un*
Kaside 11
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **-**
Osmanlı hanedanı.

Āl-i ʿOsman'uñ uzundur tīġi tīġ-i kūh-veş
Düşmen olsa Ḳāf'da olur yetişdürmek hemīn

[Kt.59:5, K.23:34]

ʿalī şīr:

1. ʿ**alī şīr:**-*den*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Ali Şîr Nevayî, 15. yüzyıl şairi.

Saña ʿAlīlik eylese ey dil ʿaceb midür
Virdi zamāne sende ʿAlī
Şīr'den nişān

alı vir-:

1. **alı vir:**-*mez*
Gazel 732
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Alıvermek.

Alı virmez ʿāşıḳuñ hergiz ʿadūdan dādını
Eglenür ol şāh āb-ı çeşm-i māẓlūmān ile

ʿālī-cenāb:

1. ʿ**ālī-cenābdur:**-*dur*
Müfret 11
Mısra: **1**
Haysiyetli, şerefli, yüksek ruhlu, düşmanına bile iyilik edecek yaratılışta olan kimse.

ʿĀlī-cenābdur şu ḳadar ol meh-i cemāl
Bām-ı serāy-ı günbed-i gerdāna ṭaʿn ider

[Mf.160:1]

ʿālī-cenāb eyle-:

1. ʿ**ālī-cenāb eyle:**
Gazel 772
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yüce, şerefli duruma getirmek.

İlāhī yār ile hep kārumuz nāz u niyāz olsun
Beni ḫāk ile yek-sān it anı ʿālī-cenāb eyle

ʿalī-i ʿālī:

1. ʿ**alī-i ʿālī:**-*dür*
Mesnevi 5
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Yüce Ali II Hz. Ali.

Biri daḫı ʿAlī-i ʿālīdür
Kendü baḥr ü sözi leʾālīdür

ʿalīl ol-:

1. ʿ**alīl ol:**-*sa*
Gazel 121
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hastalanmak, hastalıklı olmak.

Aġlamaḳdan olsa çeşm-i bende-i ʿışḳuñ ʿalīl
Anı ʿaybıyla ḳabūl eyle efendüm itme red

[G.586:11]

ʿalīlik eyle-:

1. ʿ**alīlik eyle-:**-*se*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hz. Ali (gibi) davranmak. II "Âlî"kelimesi bağlamında büyüklük yapmak.

Saña ʿAlīlik eylese ey dil ʿaceb midür
Virdi zamāne sende ʿAlī
Şīr'den nişān

ʿālim:

1. ʿ**ālimdür:**-*dür*
Kaside 13
Mısra: **15**
Âlim, bilgin.

Ne devlet-mend ʿālimdür ki raḫş-ı gerd-i iḥsānı
Mücerreb tūtyādur dīde-i necm-i diraḫşāna

alın-:

1. **alın:**-*mış, -dur*
Gazel 631
Mısra: **3**
Gücenmek, darılmak.

Gül-i gül-şen ruḫ-ı rengīn-i dil-berden alınmışdur
İder beyhūde ḫande ġāyetiyle infiʿālinden

2. **alın:**-*ur*
Gazel 522
Mısra: **6**
(Kokular için) hissedilmek.

Dehenüñde bulunur ḥālet-i enfās-ı nefīs
Kākülüñden alınur būy-ı buḫūr-ı Meryem

alış-:

1. **alışdum:**-*du, -m*
Gazel 462
Mısra: **3**
Alışmak II Müptela olmak.

Hevā-yı ʿışḳuñ ile şol ḳadar alışdum kim
Gelür nesīm-i seḥerden dile ġubār-ı melāl

[G.344:7, G.366:3, G.516:7, G.749:6]

2. **alışmadı:**-*ma, -dı*
Gazel 312
Mısra: **3**
Alışmak, uyuşmak.

Cismümüz alışmadı ālāyiş-i dünyā ile
Dūd-ı ḥasretdür bizüm nakş-ı derūn-ı ḫānemüz

[G.561:8, Mf.510:1]

alış viriş eyle-:

1. **alış viriş eyle:**-*r, -üz*
Gazel 353
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Alışveriş yapmak, para karşılığında bir malı satın almak.

Naḳd-i cān ile ḫarīdāruz metāʿ-ı vuṣlata
Eylerüz ol ḫāce-i ḥüsn ile biz alış viriş

ʿālī-şān:

1. ʿ**ālī-şānam:**-*am*
Müseddes 7
Mısra: **22**
Şanı yüce, şerefli.

Ẓāhir egerçi gedā-ṣūret ü bī-sāmānam

Rūy-ı maʿnāda görün kim nice ʿālī-şānam

alışdur-:

1. **alışdurmış:**-*mış*
Kaside 36
Mısra: **15**
Alışmayı sağlamak.

Ḫınḳ-i çerḫüñ ḥaḳ budur zībā alışdurmış derin
Gezdürüp anı seḥerden rāyiż-i devr-i zamān

ʿalī-sīret:

1. ʿ**alī-sīret:**
Kıt'a 20
Mısra: **3**
Hz. Ali ahlaklı.

Ol ʿAlī-sīret ki çeşm-i aḥvel-i aʿdāsına
Tīġ-i ḳahrı görinür mānend-i şekl-i Ẕü'l-fiḳār

allāh:

1. **allāh:**
Kaside 40
Mısra: **67**
Allah.

Ġarḳa-i lücce-i ġam eylesün Allāh beni
Uzadursam eger ey kān-ı kerem ġayrıya el

[Kt.41:4, Mf.204:2]

alın:

1. **alnuñ:**-*uñ*
Gazel 652
Mısra: **9**
Alın, yüzün kaşların üzerinden saçlara kadar olan kısmı.

Alnuñ gibi bir māh cemālüñ gibi ḥurşīd
Ḫˇābında daḥı görmedi cānā meh-i Kenʿān

[M.5:29]

alnına kan ko-:

1. **alnına ḳan ḳo:**-*r*
Gazel 662
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kurban etmek.

Nev-şüküfte ġonce gūyā ṭıfl-ı nev-resdür ki çerḫ
Bülbüli ḳurbān idüp ḳor alnına bir ḳaṭre ḳan

alnumuñ yazusı:

1. **alnumuñ yazusı:**-*n, -ı*
Gazel 118
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yazgı, kader.

Sīnem üzre dāġ ṣanmañ alnumuñ yazusını
Kātib- i ḳudret yazarken ṭamlamış yir yir midād

alt:

1. **altında:**-*ı, -n, -da*
Gazel 63
Mısra: **1**
Alt, aşağı.

Baḳsañ altında görünmez anuñ illā ki serāb
Niçe bir eyler ola devr bu birḳaç dūlāb

[G.96:2, G.701:2, K.26:29, K.40:63, K.42:44]

altı muşammaʿlu otaġ ol-:

1. **altı muşammaʿlu otaġ ol-:**-*dı-um*
Gazel 548
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Altı muşambalı çadır (padişahlara mahsus çadır) olmak.

Bir şāh-ı ġamam Ḥāletiyā ḳanda gidersem
Çerḫ oldı benüm altı muşammaʿlu otaġum

altında ḳalma-:

1. **altında ḳalma:**-*z, -du, -m*
Gazel 24
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Karşılığını vermek, gördüğü iyilik veya kötülüğü karşılıksız bırakmamak.

Ne var bār-ı belā-yı ʿışḳuñı hep baña çekdürseñ
Ne iḥsān eyleseñ altında ḳalmazdum anuñ cānā

altından çıkama-:

1. **altından çıḳama-:**-*z, -sın*
Gazel 879
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Altından kalkamamak, maddi veya manevi bir yükün altında kalmak.

Altından anuñ ey dil-i şeydā çıḳamazsın
Yüklenme şaḳın bār-ı ġam-ı miḥnet-i yāri

altun:

1. **altuna:**-*a*
Gazel 723
Mısra: **4**
Altın, kıymetli bir maden.

Dāġ-ı pinhānuma nisbet tenimüñ dāġların
Beñzedür ehl-i naẓar ḫāriç olan altuna

[K.1:6, Kt.8:4, Kt.111:4, Kt.K.3:23, M.4:32, M.8:160, Mf.212:2]

2. **altun:**
Gazel 91
Mısra: **3**
Altın II Âşığın gönül yarası.

Olmaz baña hiç dāġ-ı melāmet gibi altun
Bī-nām gerek sikke-i şāhān-ı maḥabbet

[G.401:6, G.402:4]

3. **altunuñ:**-*un*
Gazel 436
Mısra: **10**
Altın (değerli maden) II Âşığın sararmış yüzü.

Gūşına dürr-i kelāmuñ ḳomaz ol sīm-beden
Yoġ ise Ḥāleti-i zār gibi altunuñ

4. **altun:**
Kıt'a 57
Mısra: **4**

Sarı renk değerli maden II Güneş ışınları.

Görmez misin ki ṭutmaġ ile şāh-ı ḫāvere
Altun ile ṭolar giderek keçkül-i hilāl

altun adı baḳır ol-:

1. **altun adı baḳır ol-:**-*ma*, -*sun*
Gazel 419
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Değeri düşmek, itibar kaybına uğramak.

İllerle içme altun aduñ baḳır olmasun
Ey sīm-ten ṣaḳın ki dinür bādeye miḥek

altun deger:

1. **altun deger:**
Gazel 524
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Altın değerinde, çok kıymetli.

Olmasa sīm ü zerüm ġam çekmezin ey Ḥāletī
Var hele bir aġızı altun deger sīmīn-berüm

altun eyle-:

1. **altun eyle:**-*y*, -*en*
Gazel 375
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Altın etmek; sarartmak.

Cismümi zerd eyliyen derd-i firāḳ-ı yārdür
Bendedür ol ḫāki altun eyliyen iksīr-i ʿışḳ

altun ḫal it-:

1. **altun ḫal it-:**-*üp*
Kaside 4
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Altın suyu yapmak.

İdüp zamāne yine bir ṭabaḳda altun ḫal
Ṣaḥīfe-i felek üstine çekdi cedveller

altun it-:

1. **altun it:**-*en*
Gazel 382
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Altın etmek, altın hâline getirmek.

N'ola rūy-ı niyāzı sürseler ḫāk-i der-i yāra
İşin ʿāşıḳların altun iden ol kīmiyā ancaḳ

ālūd ol-:

1. **ālūd ol:**-*mış*
Kaside 23
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Bulanmak, karışmak.

Anı kim nisbet eyler ḫāk-rūb-ı āstānuñla
Ṭutalum müşk ile ālūd olmış zülfi ḫūbānuñ

ālūde:

1. **ālūde:**
Gazel 181
Mısra: **9**
Karışık.

Cūy-ı eşküm ḫūn ile ālūde geldi añlaram
Sīne ṣaḥrāsında ʿaḳl u ʿışḳ peygār itdiler

ālūde eyle-:

1. **ālūde eyle:**-*r*
Gazel 609
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Karıştırmak, bulaştırmak.

Çeşmüm eyler eşk ile ālūde müjgānın müdām
Zülf-i pür-pīçüñ ḫayāliyle ter eyler şānesin

2. **ālūde eyle:**-*r*, -*sin*
Gazel 885
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kirletmek.

Cāme-i nāmūsuñı ālūde eylersin ṣaḳın
Yanuña uġratma cānā düşmen-i ter-dāmeni

ālūde it-:

1. **ālūde it:**-*üp*
Kaside 9
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Karıştırmak, bulaştırmak.

ʿAdū-yı bed-serencāmuñ idüp ḳanıyla ālūde
Ḳızıl ırmaġa hem-reng itdiler deryā-yı zeḫḫārı

[G.692:6]

ālūde itdür-:

1. **ālūde itdür:**-*ür*
Gazel 609
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Karıştırmak.

Murġ-ı dest-āmūz-ı sulṭān-ı maḥabbetdür göñül
Zehr-i ġamla itdürür ālūde āb u dānesin

ālūde ḳıl-:

1. **ālūde ḳıl:**-*sun*
Gazel 793
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bulaştırmak; kirletmek.

Aġlayup dāʾim yüzin ālūde ḳılsun ḫūn ile
Kim ki hem-reng olmaḳ ister ol ruḫı gül-gūn ile

[Mf.481:1]

ālūde ol-:

1. **ālūde ol:**-*maz*, -*dı*
Gazel 834
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bulaşmış, karışmış olmak.

Girībānum sirişk-i çeşm ile ālūde olmazdı
O ṣūḫ-ı ʿişve-engīzüñ eger pāk olsa dāmānı

[G.161:9]

2. **ālūde ol-:**-sa
Gazel 745
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Günahkar olmak.

Pāk ider ebr-i kerem ʿālemi ol gün gelicek
Olsa rindān n'ola tā rūz-ı ḥisāb ālūde

[G.745:8]

ālūde-i ġubār ol-:

1. **ālūde-i ġubār ol:**-*ma, -y, -a*
Gazel 291
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Toza karışmak.

Uġrar fezā-yı ḫāṭıra ey Ḥāletī niçün
Seyl-i sirişküm olmaya ālūde-i ġubār

ālūde-i hūn:

1. **ālūde-i ḫūn:**
Mesnevi 9
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Kana bulanmış.

Gören şemşīrüñi ālūde-i ḫūn
Şanur āteşden oldı şimdi bīrūn

[M.9:74]

ālūde-i hūn ol-:

1. **ālūde-i ḫūn ol:**-*sa*
Mesnevi 9
Mısra: **112**
Kelime Tipi: -
Kana bulaşmış olmak.

Baña ḳan içdürür sāḳi-i gerdūn
N'ola olsa lebüm ālūde-i ḫūn

ālūde-i hūn-āb-ı ḥasret ol-:

1. **ālūde-i ḫūn-āb-ı ḥasret ol-:**-*up*
Gazel 408
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Özlemin kanlı gözyaşlarına bulanmak.

Gül-i ṣad-berge döndüñ Ḥāletī bāġ-ı maḥabbetde
Olup ālūde-i ḫūn-āb-ı ḥasret cism-i ṣad-çāküñ

ālüfte ol-:

1. **ālüfte ol:**-*up*
Müfret 516
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşık olmak; müptela olmak.

Ālüfte olup ʿaḳl u dil ü cān ḫaṭ-ı yāra
Dīvānelügüm düşdi bu yıl köhne bahāra

ālüfte vü mecnūn:

1. **ālüfte vü mecnūn:**-*u, -y, -am*
Müfret 344
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Düşkün ve deli.

Āh kim bir berberüñ ālüfte vü mecnūnuyam
Ol niçe başlar keser fettānınuñ meftūnuyam

alup şat-:

1. **alup şat-:**-*ma, -dan*
Gazel 343
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Alışveriş yapmak.

Olmışdur ʿışḳ bāzārında rüsvā-yı cihān
Kimse alup ṣatmadan ḳaldı metāʿ-ı rāzumuz

alur göz ile baḳ-:

1. **alur göz ile baḳ-:**
Gazel 333
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
İnceden inceye gözden geçirmek.

ʿIşḳuñla ider murġ-ı dil eflākde pervāz
Alur göz ile baḳ aña ey gözleri şeh-bāz

alur ṣatar:

1. **alur ṣatar:**
Gazel 878
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Alıp satan, ticaretini yapan II İtibar eden, değer veren.

Süḫan gevherlerüñ alur ṣatar yoḳ Ḥāletī şimdi
Çıḳarma sen daḫı tā çıḳmayınca bir ḫarīdārı

ʿām:

1. **ʿām:**
Gazel 496
Mısra: **2**
Halk, umum, herkes.

İdüp nigāh luṭfuñı mebẕūl ḫās u ʿām
Bed-mest diyü eyleme çeşmüñ keşīde ʿām

ʿām ol-:

1. **ʿām ol:**-*a*
Kaside 3
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Umumi olmak, herkes için olmak.

Ol bende-i ḳadīme ʿināyet zamānıdur
Luṭfuñ ʿale'l-ḫuṣūṣ ola ḫalḳ-ı cihāna ʿām

āmāc-gāh-ı derd ü miḥnet:

1. **āmāc-gāh-ı derd ü miḥnet:**-*dür*
Gazel 197
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Sıkıntı ve kederin nişan tahtası.

Sīne bir āmāc-gāh-ı derd ü miḥnetdür aña
Şest-i gerdūndan dem-ā-dem nāvek-i hicrān gelür

āmāde:

1. **āmāde:**
Gazel 172
Mısra: **5**
Hazır.

Kitāb-ı mā-cerā-yı ʿışḳ içün āmāde mısṭardur
Hümā ger üstüḫ̆ān içün inerse ʿālem-i ḫāke

[Mf.123:1]

āmāde eyle-:

1. **āmāde eyle:**-*miş*
Gazel 138
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hazır etmek, hazırlamak.

Seng-i cünūnum eylemiş āmāde Kūh-ken
Nüh-sāġar-ı sipihri şikest eylesem ne var

[G.157:11]

āmāde it-:

1. **āmāde it:**-*di*
Gazel 114
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hazırlamak, bir şeyi kullanılacak, yararlanılacak duruma getirmek.

Ḳalmaya tā kim kitāb-ı ʿışḳ-ı dil-ber nā-tamām
Eşḳ-i ḫūn-bārından itdi Ḥāletī āmāde sürḫ

[G.696:2, G.764:4, G.822:7, K.34:52, Kt.69:4]

āmāde ḳıl-:

1. **āmāde ḳıl:**-*maz, -sa*
Gazel 558
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Emrine hazır hale getirmek.

Ḫūn-bahā-yı bülbüli āmāde ḳılmazsa eger
Naḳd-i şeb-nem güllerin ḳoynunda n'eyler her zamān

āmāde ol-:

1. **āmāde ol:**-*ur*
Gazel 807
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hazır olmak.

Ḫāk-i der-gāhuña mı öykineyüm dir gerdūn
Ḳanını içmege ʿuşşāḳuñ olur āmāde

āmāde-i tīr-i sitem ü hār-ı belā:

1. **āmāde-i tīr-i sitem ü ḫār-ı belā:**-*dur*
Müfret 158
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bela dikeni ve eziyet okuna hazır (vaziyette olan).

Ābdāl-ı ġam-ı ʿışḳ bürehne-ser ü pādur
Āmāde-i tīr-i sitem ü ḫār-ı belādur

āmāl:

1. **āmāl:**
Kaside 38
Mısra: **68**
Emeller, istekler.

Felek nā-müsāʿid metāʿumsa ḳāṣid
Nihāyetde āmāl aña ʿömrse fānī

[Mf.313:1]

aʿmāl:

1. **aʿmālüm:** -*üm*
Kaside 42
Mısra: **72**
Ameller, işler II Yapılan hayırlar.

Defātīr-i ʿamelümdem ruḳūm-ı ʿişyānı
Ḳaçan ki maḥşer olup vezn olunsa aʿmālüm

āmed-şud:

1. **āmed-şudıyla:**-*ı, -y, -la*
Gazel 547
Mısra: **4**
Gelip gitme, geliş gidiş, varıp gelme.

Sūzen-i müjgān-ı dil-ber fikridür dāʾim viren
Zaḫm-ı tīġ-i ḥasrete āmed-şudıyla iltiyām

[Kt.44:1, Mf.174:1]

āmed-şud-ı cenūb u şimāl ol-:

1. **āmed-şud-ı cenūb u şimāl ol-:**-*a*
Kaside 21
Mısra: **90**
Kelime Tipi: -
Güney ve kuzey için gelip gitme II (Yeryüzü için) var olma.

Gül-i murāduñı ḫandān ide Ḫudā nitekim
Ola bu bāġda āmed-şud-ı cenūb u şimāl

āmed-şud-ı dest-i kerem:

1. **āmed-şud-ı dest-i kerem:**-*i*
Kaside 40
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Cömertlik elinin gelip gitmesi.

Olmayaydı eger āmed-şud-ı dest-i keremi
Tīġ-i ṭabʿ-ı şuʿarā ḳalmış idi bī-ṣayḳal

āmed-şud-ı dil-dār:

1. **āmed-şud-ı dil-dār:**-*a*
Gazel 387
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin gelip gitmesi.

Her zamān āmed-şud-ı dil-dāra tābiʿdür yaşum
Cezr ü meddi Ḥāletī muʿtāddur deryālaruñ

āmed-şud-ı ẓulmet-geh-i hicr:

1. **āmed-şud-ı ẓulmet-geh-i hicr:**-*i, -n, -de*
Kıt'a 69
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılık karanlığının gelip gitmesi.

Āmed-şud-ı ẓulmet-geh-i hicrinde o şūḫuñ
Dūd-ı dil olur meşʿal-i āhıyla delīlüm

ʿamel:

1. ʿ**amelin:**-*i, -n*
Gazel 150
Mısra: **2**
İş, davranış, eylem.

Ferdāsın unutdurdı şeb-i firḳat-i dil-dār
İtdi ʿamelin reng-rez-i baḫt siyeh-kār

[Mf.252:1]

ʿamel-dār-ı ḫıred:

1. ʿ**amel-dār-ı ḫıred:**
Mesnevi 8
Mısra: **96**
Kelime Tipi: -
Akıl vergisinin tahsildarı.

Ḥarīf-i hūş merdūd-ı müʾebbed
ʿAmel-dār-ı ḫıred maʿzūl-i sermed

ʿamelden ḳal-:

1. ʿ**amelden ḳal:**-*sa*
Gazel 92
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İşinden olmak, işinden geri kalmak.

Şeh-rāh-ı viṣālüñ açılup ḳalsa ʿamelden
Ser-menzil-i hicrāna çıḳan rāh-ı maḥabbet

[Mf.97:1, Mf.390:2, Trk.B.1:90, G.115:9,G.197:15]

ʿamel-i ḫayr:

1. ʿ**amel-i ḫayr:**-*a*
Mesnevi 2
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Hayırlı amel (iyi ,insanların yararına olan işler bağlamında).

ʿAmel-i ḫayra irmez oldı elüm
Oldı gūyā hevā benüm ʿamelüm

ʿameli ol-:

1. ʿ**ameli ol:**-*dı*
Mesnevi 2
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
İşi, amacı olmak.

ʿAmel-i ḫayra irmez oldı elüm
Oldı gūyā hevā benüm ʿamelüm

āmīziş:

1. **āmīzişini:**-*i, -n, -i*
Kaside 18
Mısra: **5**
Bir arada bulunma, görüşüp kaynaşma, imtizaç, ülfet ü işret.

Gül-i bāġuñ göricek ḫār ile āmīzişini
Başladı naġmeye her bülbül-i şīrīn-güftār

āmīziş it-:

1. **āmīziş it:**-*mez*
Gazel 312
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Uyuşmak, kaynaşmak.

Biz o rindān-ı derūn-pākiz ki itmez Ḥāletī
Bāz-gūn naʿliyle āmīziş der-i mey-ḫānemüz

āmīziş vir-:

1. **āmīziş vir:**-*miş*
Kaside 17
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Karıştırmak, iki veya daha fazla şeyin karışıp kaynaşarak tek cisim hâline gelmesini sağlamak.

Meger zülāl-i belāġatle virmiş āmīziş
Şu dem ki dest-i ḳażā ḳıldı tıynetüm taḫmīr

ʿamm:

1. ʿ**āmm:**
Kıt'a 47
Mısra: **4**
Halk, umum, herkes.

Ḳahrı nā-būd çün vefā-yı zamān
Keremi ʿāmm çün cefā-yı felek

ʿāmm ol-:

1. ʿ**āmm ol:**-*sun*
Kaside 41
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Herkese ait olmak, yayılmak.

Cihāna feyżi ʿāmm olsun diyü bir meşreb-i pāküñ
Yed-i ḳudret öñünden ḳaldurmış seng-i ḫārāyı

ammā:

1. **ammā:**
Gazel 25
Mısra: **5**
"Ama, fakat, lakin, ancak" anlamlarında bir bağlaç.

Ser-be-ser geşt eyledüm dünyāyı ammā görmedüm
Ol perī-sīmā gibi hergiz görünmez bir belā

[G.36:3, G.56:16, G.58:6, G.75:9, G.81:14, G.97:10, G.127:4, G.132:17, G.149:10, G.153:12, G.179:2, G.180:8, G.184:2, G.184:10, G.207:10, G.221:2, G.229:5, G.242:9, G.248:6, G.250:2, G.252:2, G.258:9, G.262:6, G.307:13, G.317:6, G.323:2, G.357:8, G.359:7, G.383:4, G.383:7 , G.393:2, G.417:4, G.420:5, G.424:11, G.472:10, G.473:8, G.483:6, G.492:2, G.534:9, G.541:8, G.555:9, G.555:10, G.556:11, G.565:7, G.567:14, G.573:14, G.588:7, G.610:6, G.615:4, G.616:1, G.631:6, G.632:2, G.639:5, G.645:7, G.646:4, G.657:10, G.660:7, G.660:8, G.670:9, G.712:5, G.718:3, G.718:9, G.728:11, G.741:7, G.779:8, G.829:6, G.844:5, G.853:6, G.864:2, G.875:15, G.877:9, G.889:7, K.1:63, K.14:87, K.19:23, K.20:2, K.33:51, K.33:71, K.37:42, K.40:59, K.42:56, Kt.37:4, Kt.68:2, Kt.K.1:3, M.1:75, M.4:7, M.9:90, M.9:182, Mf.27:1, Mf.29:1, Mf.29:2, Mf.72:2, Mf.75:2, Mf.87:2, Mf.138:2, Mf.147:2,

Mf.175:2, Mf.199:2, Mf.312:2, Mf.363:2, Mf.433:1, Mf.436:2, Mf.439:2, Mü.1:28, Mü.5:22, Mü.8:21, Th.1:17, Trk.B.1:80]

ammā ki:

1. **ammā ki:**
Gazel 69
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ama, ne var ki.

Dil degül ḫālī keş-ā-keşden ġam-ı ḫūn-āb ile
Ẕerre-i nāçīz bir ammā ki sebük-vār āftāb

[G.200:8, G.240:8, G.246:2, G.384:8, G.466:8, G.487:6, G.602:7, G.608:2, G.619:10, G.687:8, G.709:4, G.815:2, G.866:6, K.14:62, M.4:8, Mf.144:2, Mf.376:2]

ammā kim:

1. **ammā kim:**
Gazel 852
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Oysa ki.

Olup dermānde erbāb-ı riyānuñ seng-i ṭaʿnından
Eliyle cāmın eylerdi şikeste olsa Cem şimdi

[G.177:9, G.185:9, G.229:7, G.248:2, G.759:9, G.766:7, G.833:7, G.852:8, Trk.B.1:111]

añ-:

1. **añdı:**-*dı*
Gazel 257
Mısra: **3**
Adını söylemek, zikretmek, bahsetmek.

Añdı var ise bizi görmeyicek meclisde
Yine def gibi yüzüm ḳızdı ḳulaġum çıñlar

[G.16:15, G.19:7, G.36:7, G.99:9, G.271:2, G.347:9G.353:3, G.470:7, G.510:2, G.561:5, G.683:4, G.761:8, G.842:10, G.883:7, K.28:73, K.36:78, K.38:59, K.42:6, Kt.107:1, M.5:60, Mf.227:1]

2. **añup:**-*up*
Gazel 604
Mısra: **1**
Hatırlamak, akla getirmek.

Giceler ḳaddüñ añup ṣubḥa degin cūş iderin
Elif-i sīnemi ḥasretle der-āġūş iderin

[G.145:3, G.162:10, G.290:5, G.417:9, G.418:10, G.553:9, G.589:7, G.785:5, G.837:3, G.892:12, G.895:8, K.13:9, Kt.54:1, M.6:3, Mf.577:2]

anahtar:

1. **anaḫtardur:**-*dur*
Gazel 256
Mısra: **10**
Kilit açacak alet.

Söz açmaḳda naẓīrüñ görmedük ey Ḥāletī hergiz
Süḫan gencīnesine var ise ḫāmeñ anaḫtardur

anasından emdügi süd burnından gel-:

1. **anasından emdügi süd burnından gel:**-*di*
Gazel 42
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir işi yaparken çok sıkıntı çekmek.

Baña ṣor Ferhād-ı miskīnüñ ne miḥnet çekdügin
Anasından emdügi süd geldi burnından dilā

ʿanber:

1. ʿ**anber:**
Gazel 162
Mısra: **6**
Ada balığının bağırsaklarında toplanan yumuşak, yapışkan ve misk gibi kokan, kül renginde bir madde.

Göñül ḫaṭṭ-ı ruḫından olma hergiz dil-berüñ ġāfil
ʿAceb zībā olur baḥr-i melāḥatden çıḳan ʿanber

[G.172:2, G.338:11, K.28:64]

ʿanber ol-:

1. ʿ**anber ol-:**-*up*
Kaside 8
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Ada balığının bağırsaklarından çıkarılan misk kokulu madde; hoş kokulu olmak.

Naẓar ḳılsayduñ engişt-i siyāh-ı menḳal-i lāle
Olup ʿanber iderdi ṭurre-i şimşādı ʿanber-sā

[K.17:14, G.161:8]

ʿanber yaḳ-:

1. ʿ**anber yaḳ:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Anber kokulu ve renkli duman çıkarıp fitilini yakmak.

Yaḳdı ehl-i semā meger ʿanber
Kürre-i nārı eyleyüp micmer

ʿanber-i ḫaṭṭ-ı yār:

1. ʿ**anber-i ḫaṭṭ-ı yār:**-*i*
Gazel 816
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayva tüylerinin amberi (güzel kokusu).

Bulmaġ isterse eger baḥr-i ḫayālinde bulur
ʿĀşıḳ-ı ḫām-tamāʿ ʿanber-i ḫaṭṭ-ı yāri

ʿanber-i sārā:

1. ʿ**anber-i sārā:**
Gazel 8
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Halis, saf anber.

Degül rūyında ol ṣūḫ-ı cihānuñ ḫaṭṭ-ı müşk-āsā
Melāḥat baḥrinüñ çıḳmış yüzine ʿanber-i sārā

[K.34:46]

ʿanberīn-çevgān:

1. ʿ**anberīn-çevgānuña:**-*un, -a*
Müfret 493
Mısra: **2**
Amberden yapılmış cirit sopası II Sevgilinin saçları.

Ġabġabuñ girmiş ḫam-ı gīsū-yı müşk-efşānuña
Ḫoş yaraşmış gūy-ı sīmīn ʿanberīn-çevgānuña

ʿanberīn-çevgān ol-:

1. ʿ**anberīn-çevgān ol-:**-*dı*
Gazel 433
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Amberden yapılmış cirit sopası olmak.

Şaçları oldı ʿanberīn-çevgān
Gūy-ı sīmīnidür anuñ ẕeḳanuñ

ʿanber-sā it-:

1. ʿ**anber-sā it-:**-*er, -di*
Kaside 8
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Amber gibi yapmak.

Naẓar ḳılsayduñ engişt-i siyāh-ı menḳal-i lāle
Olup ʿanber iderdi ṭurre-i şimşādı ʿanber-sā

ʿanber-şemīm ol-:

1. ʿ**anber-şemīm ol:**-*maz*
Kaside 32
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Amber kokulu olmak.

Şabā ḫāk-i rehin ḳaldurmasa ʿanber-şemīm olmaz
Olur mı elde hiç ser-māye olmayınca ʿaṭṭārī

ancak:

1. **ancaḳ:**
Gazel 170
Mısra: **2**
"Sadece, bir tek, yalnızca" anlamlarında bağlaç.

Bu bezmüñ şehd-i nābından çekildüm nice müddetdür
Gelen ancaḳ dehān-ı telḫüme engüşt-i ḥayretdür

[G.189:8, G.204:8, G.230:8, G.304:2, G.308:8, G.382:1, G.382:6, G.382:12, G.382:14, G.493:8, G.603:10, G.621:8, G.625:1, G.635:8, G.653:8, G.656:1, G.740:2, G.891:10, K.7:12, M.8:205]

2. **ancaḳ:**
Gazel 382
Mısra: **8**
"Lakin, ama, fakat, yalnız" sözleri gibi bir düşünceye karşıt ikinci bir düşünceyi anlatan bir söz.

Olur mı ṭāḳ-ı ebrū-yı nigāra baḳmaġa çāre
Maḥabbet ehlinüñ hicrān ile ḳaddi dü-tā ancaḳ

[G.451:14, G.861:10, K.30:32, M.9:171, M.9:172, T.2:8]

3. **ancaḳ:**
Gazel 382
Mısra: **2**
Olsa olsa, tahminimce.

Dem-ā-dem āşnāya ʿādetüñ cevr ü cefā ancaḳ
Senüñle āşnālıḳ ehl-i ʿışḳa bir belā ancaḳ

[G.382:4, G.382:10, Kt.87:3]

and iç-:

1. **and iç:**-*er, -se, -m*
Müfret 346
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yemin etmek.

Virmedi baña elem zaḫm-ı dil-i ḫūn-pāşum
And içersem de eger aña ağırmaz başum

anda:

1. **anda:**
Gazel 50
Mısra: **12**
"Orada" anlamında işaret zamiri.

Pūte-i pür-āteşe döndi derūnum ʿışḳıla
Anda sīm-āb oldı gūyā bu dil-i pür-ıżṭırāb

[G.55:11, G.56:2, G.103:6, G.132:8, G.148:14, G.152:12, G.183:14, G.189:8, G.195:10, G.226:7, G.329:12, G.368:5, G.399:8, G.451:10, G.468:4, G.476:6, G.483:8, G.513:9, G.559:14, G.573:7, G.654:11, G.656:6, G.760:5, G.766:4, G.775:8, G.828:15, G.850:4, G.892:6, K.16:48, K.25:50, K.26:53, K.27:29, K.34:13, Kt.120:3, Kt.137:3, M.1:38, M.4:113, M.7:52, M.8:36, M.9:20, M.9:36, M.9:96, M.9:144, Mf.17, Mf.125:2, Mf.166:2, Mf.543:2, Mf.587:2, Mü.6:14, Mü.6:16]

andaġı:

1. **andaġı:**
Gazel 138
Mısra: **8**
Ondaki.

Aḥvāl-i rāh-ı ʿışḳ acebdür ki dāʾimā
Rūy-ı dile nişeste olur andaġı ġubār

andan:

1. **andan:**
Gazel 199
Mısra: **10**
Ondan, oradan.

Ḳaşduñ budur ki fülk-i dil baḥr-i belādan ḳurtula
Ey Ḥāletī-i ġam-zede hiç ḳor mı andan rūzgār

[G.229:10, G.564:16, G.643:2, K.8:79, M.4:99, M.9:258]

2. **andandur:**-*dur*
Gazel 67
Mısra: **6**
O sebeple, o yüzden.

Tār-ı zülf-i ḫam-be-ḫam çıḳmaz derūnumdan benüm
Rişte-i cānumda andandur bu deñlü pīç ü tāb

[G.73:10, G.797:6, G.811:6, Kt.68:3, M.9:269]

ʿandelīb:

1. ʿ**andelīb:**
Gazel 290
Mısra: **7**
Bülbül.

Çün ʿandelīb olmadı meftūn-ı reng ü būy
Gül-şende fāḫte ne ʿaceb rāst-bīn olur

[Trk.B.1:91, G.888:3]

2. ʿ**andelīb:**
Gazel 87
Mısra: **1**
Bülbül IIÂşık.

Degmede düşmez benüm gibi belā-keş ʿandelīb
Ḫārdan pür-zaḫm ola būy-ı vefādan bī-nasīb

[G.148:4, G.550:13, G.731:14, Mf.28:1, Mf.589:2]

ʿandelīb ol-:

1. ʿ**andelīb ol:**-*al, -dan*
Müfret 26
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bülbül olmak, bülbül gibi inlemek.

Gül-şen-i ʿışḳında ol şāhuñ olaldan ʿandelīb
Ḫārdan āzürdeyem būy-ı vefādan bī-naṣīb

[Mf.26:1]

ʿandelībāne:

1. ʿ**andelībāne:**
Kaside 13
Mısra: **34**
Bülbül misali.

Açıldı verd-i āmālüñ revādur şimdiden ṣoñra
Ḳılursañ bāġ-ı medḥinde nevālar ʿandelībāne

ʿandelīb-i bāġ:

1. ʿ**andelīb-i bāġ:**
Gazel 367
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bahçenin bülbülü II Âşık.

Bir aġzı biñ dili ola her ġonce-i gülüñ
Nice fiġānlar eylemesün ʿandelīb-i bāġ

[G.395:10, G.850:8]

ʿandelīb-i bāġ-ı sühan:

1. ʿ**andelīb-i bāġ-ı süḫan:**
Mesnevi 4
Mısra: **137**
Kelime Tipi: -
Söz bahçesinin bülbülü II Azmî-zâde Hâletî.

Biraz ol ʿandelīb-i bāġ-ı süḫan
Söyledi ḫalḳa sırr-ı İsrā'dan

ʿandelīb-i cān:

1. ʿ**andelīb-i cān:**-*ı*
Gazel 288
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Can bülbülü.

Gösterüp mār-ı melāle āşiyān-ı cismümi
ʿAndelīb-i cānı ḥayrān-ı leb-i bām itdiler

[G.345:8]

ʿandelīb-i çemen:

1. ʿ**andelīb-i çemen:**
Gazel 587
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bahçenin bülbülü.

İtmezdi ʿandelīb-i çemen āh-ı āteşīn
Ḳurtarsa dāmen-i gül-i gül-zārı ḫārdan

[G.611:2, Mf.378:1]

ʿandelīb-i çemen-i vaṣl:

1. ʿ**andelīb-i çemen-i vaṣl:**
Gazel 565
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kavuşma çimenliğinin bülbülü II Âşık.

ʿAndelīb-i çemen-i vaṣl idüm ammā şimdi
Ḫande-i gül nic'olur baña unutdurdı zamān

ʿandelīb-i dil:

1. ʿ**andelīb-i dil:**
Gazel 137
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gönül bülbülü.

Aldurma ḫār-ı ġuṣṣadan ey ʿandelīb-i dil
Yoḳ yire itme kendüñi bed-nām-ı rūzgār

[Mf.20:2, K.6:21[

ʿandelīb-i hāme:

1. ʿ**andelīb-i ḫāme:**-*m, -ün*
Kıt'a 14
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kalem bülbülü II Şairlik yeteneği.

Sen ṭururken ġayrılar medḥinde güftār eylese
ʿAndelīb-i ḫāmemüñ minḳārın eylerdüm şikest

ʿandelīb-i ḳalem:

1. ʿ**andelīb-i ḳalem:**-*ün*
Gazel 129
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kalem bülbülü II Şairlik yeteneği.

ʿAndelīb-i ḳalemüñ şöhre-i şehr olmaz idi
Olmasa Ḫāletiyā ser-be-ser elhānı leẕīẕ

ʿandelīb-i naġme-i serā:

1. ʿ**andelīb-i naġme-i serā:**-*y, -am*

Gazel 127
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şarkı söyleyen bülbül.

Bir ʿandelīb-i naġme-i serāyam ki Ḥāletī
Bulmaz reh-i meşāmmumı būy-ı gül-i murād

ʿandelīb-i naġme-senc-i dil:

1. ʿ**andelīb-i naġme-senc-i dil:**
Kaside 39
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Gönlün aşk nağmesini bilen bülbülü.

ʿAndelīb-i naġme-senc-i dil çoḳ itdi cüst ü cū
Bulmadı bāġ-ı cihānda kendüye bir hem-zebān

ʿandelīb-i riyāż-ı maʿānī:

1. ʿ**andelīb-i riyāż-ı maʿānī:**
Kaside 38
Mısra: **80**
Kelime Tipi: -
Manalar bahçesinin bülbülü II Güzel manalar ortaya koyan şair, Hâletî.

Benem ṭūṭi-i ḫoş-nevā-yı belāġat
Benem ʿandelīb-i riyāż-ı maʿānī

ʿandelīb-i saḫt-cān kıl-:

1. ʿ**andelīb-i saḫt-cān ḳıl-:**-*dı*
Gazel 556
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Katı yürekli bülbül yapmak II Âşık etmek.

Bāġ-ı ḥüsne eyliyen yāri gül-i nāzük-mizāc
Ḳıldı ben bī-çāreyi bir ʿandelīb-i saḫt-cān

añdur-:

1. **añdurur:**-*ur*
Gazel 647
Mısra: **8**
Andırmak, hatırlatmak.

Maġz-ı ʿuşşāḳı ḳılup şaçları mārına ġıdā
Añdurur ḳışşa-i Ḍaḥḥāḳ'ı o verd-i ḫandān

[G.816:9, G.816:14, G.838:4, G.892:23, Mf.23:2, Mf.214:2, Mf.569:1]

añıl-:

1. **añılavuz:**-*a*, -*vuz*
Gazel 34
Mısra: **10**
Anılmak, zikredilmek, anımsanmak.

Ey Ḥāletī daḫı añılur Ḫusrev ü Kemāl
Biz daḫı belki añılavuz bir zamān ola

[G.16:16, G.34:9, G.65:1, G.468:4, G.495:1, G.777:12, G.799:8, K.19:24, G.825:2, K.40:65, Kt.112:2, M.8:203, Mf.112:2, Mf.529:2]

ʿanḳā:

1. ʿ**anḳā'nun:**-*n*, -*un*
Gazel 204
Mısra: **8**
Kaf dağında bulunduğuna inanılan, ismi olup cismi olmayan efsânevî kuş, zümrüdüankā, sîmurg. II Dünyaya itibar etmeme, soyluluk ve azamet bağlamında.

Kūşe-i Ḳāf-ı ḳanāʿatdür cihānda meskenüm
Ehl-i istiġnā benem ʿAnḳā'nun ancaḳ adı var

[G.307:14, G.467:9, G.540:7, G.739:1, K.10:22]

ʿanḳā ol-:

1. ʿ**anḳā ol:**-*ur*
Kaside 8
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Yüce bir konuma sahip olmak.

Döner bir kāh kūh-ı Ḳāf'a ednā iltifātuñla
Olur peşşe-i nā-būd iḥsānuñla çün ʿAnḳā

ʿan-karīb:

1. ʿ**an-ḳarīb:**
Gazel 87
Mısra: **4**
Yakında, çok geçmeden, bir an evvel.

Tāb-ı cevriyle teġāfül kim bu minvāl üzredür
Hep serāb olur nemek-zār-ı ḥaḳīḳat ʿan-ḳarīb

ʿankā-ṣıfat:

1. ʿ**anḳā-ṣıfat:**
Gazel 317
Mısra: **6**
Anka kuşu gibi.

Şu dāmen-gīr-i Ḳāf-ı himmete ādem dirin ben kim
Vücūdın maḥv ider ʿAnḳā-ṣıfat ammā be-nām olmaz

ʿanḳā-yı kāf-ı vuṣlat:

1. ʿ**anḳā-yı ḳāf-ı vuṣlat:**-*uz*
Gazel 341
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kavuşma Kaf'ının Anka'sı II Sevgiliye kavuşan âşık.

ʿAnḳā-yı Ḳāf-ı vuṣlatuz añlar ḥasūdumuz
Yoḳdur velī yanında o yārüñ vücūdumuz

ʿanḳā-yı ḳudret:

1. ʿ**anḳā-yı ḳudret:**-*den*
Kaside 36
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Güç Anka'sı.

Bir mübārek beyżadur kim beyża-i İslām ile
Geldiler ʿAnḳā-yı ḳudretden vücūda tevʾ-emān

ʿankebūt:

1. ʿ**ankebūt:**
Gazel 552

Mısra: **20**
Örümcek.

Ḳaʿr-ı çāh-ı ġuṣṣada bir bī-kesem kim Ḥāletī
ʿAnkebūt ide meger tārın benümçün rīsmān

ʿankebūtī:

1. **ʿankebūtī:**
Gazel 197
Mısra: **12**
Örümcek desenli.

Miḥnet-i hicriyle ber-ʿaks oldı ḥālüm şöyle kim
ʿAnkebūtī perde tīr-i ʿazmüme sindān gelür

añla-:

1. **añlamış:**-*mış*
Gazel 39
Mısra: **13**
Anlamak, idrak etmek, kavramak.

Añlamış gibi ḫarīdār olduġum ey Ḥāletī
Ṭurma istiġnā ṣatar ol Yūsuf-ı devrān baña

[G.83:3, G.95:10, G.181:9, G.236:10, G.245:9, G.281:5, G.341:1, G.460:7, G.607:1, G.607:8, G.615:3, G.630:6, G.648:6, G.732:5, K.30:24, K.42:27, M.3:43]

2. **añlar:**-*r*
Gazel 187
Mısra: **25**
Düşünmek, sanmak, zannetmek.

Her gören dūlāb-ı āb añlar anı ey Ḥāletī
Eşk-i çeşmüm ʿıyd-gehde şol ḳadar rīzān olur

[G.387:5, Kt.55:3]

anlan-:

1. **anlanmayup:**-*ma, -y, -up*
Gazel 208
Mısra: **1**
Anlaşılmak, idrak edilmek.

Anlanmayup ḳalurdı dilā sırr-ı laʿl-i yār
Yazmasa ol maḥalle eger ḫaṭṭ-ı müşk-bār

anuñ baña itdügin kāfir itmez:

1. **anuñ baña itdügin kāfir itmez:**
Gazel 48
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Onun yaptığı kötülüğü kafir bile yapmaz.

Ol büt-i raʿnāyı göstermez ʿadū-yı bed-liḳā
Dīni ayrı kāfir itmez itdügin anuñ baña

anuñ gibi:

1. **anuñ gibi:**
Gazel 796
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Onun gibi; ona benzer.

Birinden ḳurtulursa derd-i ʿışḳuñ Ḥāletī bārī
Yine anuñ gibi biñ dāne derde mübtelā eyle

[Mf.132:2]

anuñ içün/anuñçün:

1. **anuñ içün:**-*üm*
Gazel 70
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bu yüzden, bundan dolayı.

Anuñ içün varmaz oldum meclis-i rindāna hep
Ḳorḳarın rāz-ı dilüm fāş eyleyüm mestāna hep

[G.1:4, G.96:4, G.96:14, G.104:5, G.117:8, G.141:7, G.202:7, G.209:6, G.243:8, G.256:2, G.308:9, G.319:6, G.327:2, G.390:2, G.413:8, G.469:8, G.505:6, G.507:10, G.515:10, G.533:1, G.555:8, G.555:14, G.600:2, G.606:3, G.613:6, G.638:2, G.656:6, G.660:2, G.670:2, G.701:10, G.738:4, G.825:2, G.885:10, K.21:24, K.24:52, K.39:33, Kt.15:2, Kt.39:3, Kt.K.3:25, Mf.130:2, Mf.246:2, Mf.408:2]

anuñ kişt-zārı:

1. **anuñ kişt-zārı:**-*n, -a*
Gazel 105
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Onun tarlası II Çiftçinin tarlası.

Belā dānesin ekdi ʿālemde ḫāriş
Ben oldum anuñ kişt-zārına vāriş

anuñ nāmı:

1. **anuñ nāmı:**-*n*
Gazel 242
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Onun adı.

Ṣanur ser-defter-i ʿuṣṣāḳ kendin Ḥāletī ammā
Anuñ nāmın yazar mı deftere başdan ne fettāndur

anuñla:

1. **anuñla:**
Gazel 586
Mısra: **7**
Onunla II Hevesle, istekle.

Bilmez ki anuñla açılur ġonce-i ḫāṭır
Baḫş itse ne var şeyḫ-i riyā-pīşe hevādan

ʿār çek-:

1. **ʿār çek:**-*er*
Gazel 221
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Utanmak, çekinmek, mahcup olmak.

Cām-ı ʿışḳuñ çekeli şöyle melāmet-zedeyin
Görse mey-ḫānede ger pīr-i muġān ʿār çeker

ʿār eyle-:

1. ʿ**ār eyle:**-*me*
Gazel 17
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Utanmak.

ʿĀr eyleme kim sūz-ı dilüm tāb-ı cemālüñ
Bir dest ü bir āteş-zeneden oldı hüveydā

[G.233:10, G.729:5, G.738:5, G.849:3]

ʿār it-:

1. ʿ**ār it-:**-*di, -ler*
Gazel 181
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Utanmak.

Ẕerreler kim gördiler ḫāk-i fenādan rūy-ı dil
Āşnālıḳ itmege ḫurşīdle ʿār itdiler

[G.115:3, G.343:2, G.527:2, K.26:32, Kt.91:1]

ara-:

1. **ara:**-*r*
Gazel 13
Mısra: **5**
Aramak, bulmaya çalışmak.

Ey Yūsuf-ı cemāl arar ḫüsnüñ āyetin
Evrāḳ-ı muṣḥaf-ı güli ḳarışdurup ṣabā

[G.141:8, G.425:3, G.481:8, G.646:5, G.836:10, Mf.590:2]

ara:

1. **aradan:**-*dan*
Gazel 731
Mısra: **7**
Ara, orta.

Bezm-i meydür aradan defʿ it ḥicābı dōstum
ʿĀşıḳın dil-ber utandurmaḳ gerek iḥsān ile

[G.792:7]

ʿaraḳ:

1. ʿ**araḳ:**
Gazel 574
Mısra: **8**
Rakı, içki.

Şöyle sāḳī dilerin kim ruḫınuñ ʿaksinden
Ṭuta destinde ʿaraḳ şekl-i şarāb-ı gül-gūn

[G.746:4, G.770:5, G.793:5, K.33:17]

2. ʿ**araḳ:**-*dan*
Gazel 68
Mısra: **6**
Deriden sızan, kendine has kokulu, yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı; ter.

Girye eyler ḥālüme her mūy-ı ten żaʿfum görüp
Ṣanma cism-i nā-tüvān oldı ʿaraḳdan ġarḳ-āb

[K.15:7]

3. ʿ**araḳ:**-*dan*
Gazel 90
Mısra: **2**
Ter II Rakı.

ʿAraḳ-nāk olsa dil-ber bādeden geldükçe germiyyet
Bulur erbāb-ı meclis ol ʿaraḳdan başḳa keyfiyyet

[K.8:16]

ʿarak dök-:

1. ʿ**araḳ dök:**-*se*
Kaside 15
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Ter dökmek.

Gūyiyā Baḥr-i Siyeh'den lüʾlüʾ-i lālā çıḳar
Her ḳaçan dökse ʿaraḳ ḳoşduḳça şāh-ı kām-gār

ʿarak getür-:

1. ʿ**araḳ getür:**-*di*
Gazel 66
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Terletmek, terlemesine neden olmak.

Rūy-ı yāra ʿaraḳ getürdi şarāb
Çıḳdı gülden ol āteş ile gül-āb

ʿaraḳ-ı rūy-ı yār:

1. ʿ**araḳ-ı rūy-ı yār:**-*dür*
Gazel 60
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağının teri.

Ey Ḥāletī hemān ʿaraḳ-ı rūy-ı yārdür
Derd-i ser-i maḥabbete nāfiʿ olan gül-āb

[G.73:13]

ʿarak-nāk eyle-:

1. ʿ**araḳ-nāk eyle:**-*di*
Gazel 146
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Terletmek.

Germ olup reftārda rūyın ʿaraḳ-nāk eyledi
Oldı gūyā ġabġabı bir dāne sīb-i āb-dār

ʿarak-nāk ol-:

1. ʿ**araḳ-nāk ol:**-*duk, -um*
Gazel 68
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ter içinde kalmak.

Ṣanma tebdendür ʿaraḳ-nāk olduġum ey Ḥāletī
Eyledüm ḳurtulmaġa düzd-i ecelden çoḳ şıtāb

[G.90:1]

ʿarak-rīz ol-:

1. ʿ**araḳ-rīz ol:**-*ma, -dur*
Gazel 431
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Terler dökmek.

ʿĀşıḳuñ görseñ ʿaraḳ-rīz olmadur ḫūyuñ senüñ
Çeşme-i ḫurşīde beñzetsem n'ola rūyuñ senüñ

[G.363:7]

ārām eyle-:

1. **ārām eyle:**-*mez*
Gazel 422
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Durup dinlenmek.

ʿArż idince ḥālümi bir laḥẓa ārām eylemez
Senden örgenmiş cefāyı ol muʿallim tevsenüñ

ārām it-:

1. **ārām it:**-*eyin*
Gazel 338
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dinlenmek, rahat ve huzur içinde olmak.

Görüp aġyār yanında nice ārām ideyin
ʿĀşıḳ-ı bī-dil-i ġam-dīdede ārām olmaz

ārām ol-:

1. **ārām ol-:**-*maz*
Gazel 338
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Rahat, huzurlu olmak.

Görüp aġyār yanında nice ārām ideyin
ʿĀşıḳ-ı bī-dil-i ġam-dīdede ārām olmaz

[Mf.231:2]

ārām-ı cān:

1. **ārām-ı cān:**-*um*
Müfret 231
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül huzuru.

Ser-i kūyına vardum ol meh-i nā-mihr-bānum yoḳ
N'ola cānumda ārām olmasa ārām-ı cānum yoḳ

ʿarʿar:

1. ʿ**arʿar:**
Gazel 258
Mısra: **4**
Dağ servisi, dikenli ardıç ağacı.

Ḳılur daʿvī-i ser-bülendī senüñle
Revādur leked-kūb-ı murġ olsa ʿarʿar

[M.4:48]

ʿarʿar u şimşād:

1. ʿ**arʿar u şimşād:**
Gazel 662
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Servi ve şimşir ağacı (sevgilinin boyu bağlamında).

Bāġa gel kim ḫidmet itmek ārzūsıyla saña
ʿArʿar u şimşād olupdur cümle dāmen-der-miyān

arasın kesme-:

1. **arasın kesme:**
Gazel 699
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bir işi aralıksız yapmak.

Kesme feryād u fiġānuñ arasın ey ʿāşıḳ
Fürce bulup sözini diñlede cāʾiz ki ʿadū

arasına gir-:

1. **arasına gir:**-*e*, -*mez*
Gazel 37
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
İki kişiyi yalan, hile, oyun ile birbirinden uzaklaştırmak, aralarını açmak.

Her gāh iderüz Ḥāletiyā yāri der-āġūş
Anuñla bizüm aramuza giremez aʿdā

[Mf.360:2, G.804:10]

arat-:

1. **aradur:**-*ur*
Gazel 284
Mısra: **10**
Bir şeyi bulma işini başkasına yaptırmak, başkası eliyle buldurmaya çalışmak.
Ol āftābı Ḥāletiyā görmedükçe dil
Bir demde biñ āhına dünyāyı aradur

araya dīvār çek-:

1. **araya dīvār çek:**-*di*
Gazel 151
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Araya mesafe koymak.

Dilden dile yol var didi bī-şüphe ezelden
Ebnā-yı zamān çekdi bu dem araya dīvār

araya gir-:

1. **araya gir:**-*di*
Kaside 1
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Ayırmak, uzaklaştırmak.

Seḥāb-ı luṭf-ı bī-pāyānı girdi araya yoḫsa
Yaḳardı kehkeşānı şuʿle-i şemşīr-i raḫşānı

[K.2:26, G.349:2]

araya kan düş-:

1. **araya ḳan düş:**-*di*
Gazel 724
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
İki kişinin arası açılmak.

Dil ü dīdem senüñçün birbiriyle ḫaşm-ı cān oldı
Mecāl-i ṣulḥ hergiz ḳalmadı ḳan düşdi araya

arayıgör-:

1. **arayıgörür:**-*ür*
Gazel 240
Mısra: **6**
Aramak, bir şeyi bulmaya çalışmak, araştırmak.

Ruḫ-ı dil-ber gibi bir māh-ı dil-ārā bulamaz
Peyk-i āhum bu ṭoḳuz günbedi arayıgörür

ʿarāyiş-i efkār:

1. ʿ**arāyiş-i efkār:**
Kıt'a 30
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Fikirlerin süsü.

Yetişdi geldi cefā seyli bezm-i gerdūndan
Ne ḳaldı ḥacle-i dil ne ʿarāyiş-i efkār

ārāyiş-i luṭf:

1. **ārāyiş-i luṭf:**-*ı*
Kaside 8
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Lütuf süsü.

Zemīn ü āsmāna feyż iden ārāyiş-i luṭfı
Miṣāl-i naẓm-ı Pervīn eylemiş eşʿārumı aʿlā

ʿaraz:

1. ʿ**araż:**
Kaside 3
Mısra: **36**
Gaye, maksat, amaç.

Dehrüñ beḳāsı cevher-i tīġ iledür hemīn
Zīrā ki cevher olmasa itmez ʿaraż ḳıyām

ard:

1. **ardına:**-*ı, -n, -a*
Kaside 10
Mısra: **22**
Arka.

Girerdi āşiyān-ı teng-i güncişke hirāsından
İrişse şıyt-ı ʿadli kūh-ı Ḳaf ardına ʿAnḳā'ya

ardına bakma-:

1. **ardına baḳma:**-*z*
Gazel 815
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
İlgilenmemek.

Şitāb ile gider ol şeh-süvārum ardına baḳmaz
Yoruldı ʿāşıḳ-ı şūrīdeler yalvarı yalvarı

ardına düş-:

1. **ardına düş:**-*dü, -m*
Gazel 552
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir kimseyi tâkip etmek, peşinden veya yolundan gitmek, arkasına düşmek.

Ben de düşdüm ardına şeb-dīz-i dūd-ı āh ile
Gördüm olmış şeh-süvārum ġayrılarla hem-ʿinān

[G.664:7, G.836:14]

ardınca:

1. **ardıncadur:**
Gazel 495
Mısra: **3**
Ardınca, arkasından.

Gözlerüm ardıncadur mānend-i ṣayyad-ı ḥarīş
Her ne yaña ʿazm iderse ol tezerv-i ḫoş-ḫırām

[G.777:1, G.777:4, G.777:10, G.777:12, Mü.4:1]

ardınca gel-:

1. **ardınca gel:**-*en*
Gazel 89
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bir şeyin devamında gerçekleşmek.

Rıṭl-ı ġamdur sāġar-ı şādīnüñ ardınca gelen
Tā ezelden böyledür tertīb-i bezm-i kāʿināt

ardınca git-:

1. **ardınca git:**-*er, -ler*
Gazel 777
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Arkasından gitmek, takip etmek.

Esīr-i ʿışḳ olan bī-dilleri zülfiyle bend itmiş
Giderler cümlesi ol ḫusrev-i ḫūbānuñ ardınca

[G.778:3]

ardınca kal-:

1. **ardınca ḳal:**-*dı*
Gazel 777
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Arkada kalmak.

Çekildi gitdi göñlüñ sāye-veş cānānuñ ardınca
Velī ey ʿāşıḳ-ı şūrīde ḳaldı cānuñ ardınca

ardınca ol-:

1. **ardınca ol:**-*mak*
Gazel 777
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Takip etmek.

Şalınsun sāye-veş yanumca dirse ol sehī-ḳāmet
Peşīmān olmadan olmaḳ gereksin anuñ ardınca

ʿarec:

1. ʿ**arec:**
Kaside 40
Mısra: **50**
Topallık, aksaklık.

Eylemişdür beni muḥtāc-ı ṭabīb-i luṭfuñ
Pāy-ı baḫtumda ʿarec dest-i ümīdümde şelel

ʿārī ol-:

1. ʿ**ārī ol:**-*ma, -y, -a*
Kaside 32
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Arınmak.

Eger kim düşse tāb-ı āftāb-ı luṭfı dünyāya
Şitā faşlında kānūn olmaya hiç cemreden ʿārī

ʿārif:

1. ʿ**ārif:**
Gazel 733

Mısra: **9**
Âlim, bilgin, marifet ehli.

Ben aña ʿārif dimem ey Ḥāletī kim bir bile
Sāye-i dīvār-ı yāri devlet-i dünyā ile

ʿārif olan:

1. ʿ**ārif olan:**
Mesnevi 1
Mısra: **84**
Kelime Tipi: -
Zihni olgunluğa, sezgi gücüne ulaşmış kişi, marifet ehli.

Kendüdür ḥikmetine vāḳıf olan
Eyler iẓhār-ı ʿacz ʿārif olan

ʿārifāne:

1. ʿ**ārifānesin:**-*si, -n*
Gazel 687
Mısra: **6**
Arif olana yakışacak şekilde, arifçe.

Bezm-i maḥabbete iremez cāna ḳıymetin
Ol meclise giren çıḳarur ʿārifānesin

ʿārif-i bālā-himmet:

1. ʿ**ārif-i bālā-himmet:**
Gazel 191
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Himmeti fazla olan ârif.

Ḳaddüñe māʾil olur ʿārif-i bālā-himmet
Sidre'ye ṭālib olur zāhid-i kūtāh-naẓar

ʿārif-i cān ol-:

1. ʿ**ārif-i cān ol:**-*ma, -y, -an*
Gazel 648
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ruhu bilmek, maneviyattan anlamak.

Sırr-ı laʿlüñ bilmeyen ʿışḳuñla ṭaʿn eyler baña
Añlamaz zīrā bu rāzı ʿārif-i cān olmayan

ʿārif-i ḥaḳ-bīn:

1. ʿ**ārif-i ḥaḳ-bīn:**-*e*
Gazel 805
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hakkı gören, bilen irfan sahibi.

Bir içi ṭaşı maʿrifetu'l-lāha beñzer
Bir ehl-i derūn ʿārif-i Ḥaḳ-bīne sefīne

ʿārif-i ḳallāş:

1. ʿ**ārif-i ḳallāş:**
Gazel 730
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İkiyüzlü irfan sahibi kimse.

Nār-ı āhıyla seni çerḫ bir gün rengler
Baḫş iderseñ Ḥāletī-veş ʿārif-i ḳallāş ile

aristū:

1. **aristū'nuñ:**-*n, -un*
Gazel 822
Mısra: **11**
Aristo, antik Yunan filozofu.

Gün olmaz yaḳmaya biñ levh-i taʿlīmin Aristū'nuñ
Debistān-ı fenānuñ özgedür ṭıfl-ı nev-āmūzı

ʿāriyyet al-:

1. ʿ**āriyyet al:**-*sa*
Kaside 14
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Ödünç almak, emanet almak.

Per ü bāl alsa semenderden eger ʿāriyyet
Yaña her murġ-ı hevā gökde olurken perrān

ʿārıż:

1. ʿ**ārıż:**
Mesnevi 1
Mısra: **8**
Gelen.

Ẕāt-ı pāki ne cevher ü ne ʿaraż
Aña ʿārıż degül şifā vü maraż

2. ʿ**ārıżuñ:**-*uñ*
Gazel 73
Mısra: **9**
Yanak ll Sevgilinin yanağı.

Ḥaḳḳā ki āb u āteşi cemʿ itdi ʿārıżuñ
Andan ʿaceb mi dīde vü dil bulsa āb u tāb

[G.190:2]

ʿārıż ol-:

1. ʿ**ārıż ol:**-*dı*
Gazel 577
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gelip çatmak, musallat olmak.

Çıḳardı cāme-i cismini atdı yabāna
Dıraḫt-ı gül-şene beñzer ki ʿārıż oldı cünūn

ʿārıża-i dakk-ı had-i ber-figār ol-:

1. ʿ**ārıża-i daḳḳ-ı ḥad-i ber-figār ol:**-*dı, -lar*
Kaside 18
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Yaralı yanağa tokat atmak.

Terk-i ḫˇāb-ı ḫor idüp bir niçe ferbih Molla
Oldılar ʿārıża-i daḳḳ-ı ḥad-i ber-fīgār

ʿārıża-ı ḥasret:

1. ʿ**ārıża-ı ḥasret:**-*e*
Gazel 713
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Özlem hastalığı.

Āḫir teb-i ġam ʿārıża-ı ḥasrete vardı
Şefḳat demidür Ḥāleti-i zār u nizāra

ʿārıż-ı cānāne:

1. ʿ**ārıż-ı cānāne:**
Gazel 797

Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağı.

Şemʿi nisbet ḳılıcaḳ ʿārıż-ı cānāne ile
Dil-i dīvāne ṭutuşdı gice pervāne ile

ʿārıż-ı dil-ber:

1. ʿ**ārıż-ı dil-ber:**-*de*
Müfret 115
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağı.

ʿĀrıż-ı dil-berde yā Rab ḫāl-i ʿanber-bū mıdur
Yoḫsa kendin āteşe pertāb iden Hindū mıdur

arḳası üstine gel-:

1. **arḳası üstine gel:**-*ür*
Gazel 612
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ardından yapılmak, bir şeyin hemen akabinde gelmek.

Ḫāl-i bülbül nic'olur kim işidüp feryādın
Ḫandeden arḳası üstine gelür verd-i çemen

arḳası yire gel-:

1. **arḳası yire gel:**-*ür*
Gazel 858
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Arkası (sırtı) yere gelmek: yenilmek, alt olmak.

Küşti-gīr-i merg degseydi gelür arḳam yire
Ḫaste-i derd ü ġam oldum bende ḳuvvet ḳalmadı

armagan:

1. **armaġāndur:**-*dur*
Gazel 220
Mısra: **8**
Bir kimseye karşılıksız olarak verilen şey, hediye, bergüzar.

Zāl-i zamāne küştelerin gör bu ʿarṣada
Ḍaḥḥāk-i çerḫe her biri bir armaġāndur

armaġan gönder-:

1. **armaġan gönder:**-*di*
Gazel 554
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hediye göndermek.

Nāz u ʿişve baña gelmişdür didi meclisde yār
Var ise gönderdi ḫūbāna büt-i Çīn armaġan

[G.625:8]

ʿarşa:

1. ʿ**arşada:**-*da*
Gazel 220
Mısra: **7**
Meydan, dünya.

Zāl-i zamāne küştelerin gör bu ʿarşada
Ḍaḥḥāk-i çerḫe her biri bir armaġāndur

[Kt.102:1, K.38:74, G.579:3, G.652:13]

ʿarşa-i ʿālem:

1. ʿ**arşa-i ʿālem:**-*de*
Gazel 858
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dünya meydanı.

Ceyş-i sulṭān-ı ġama yir yoḳ güẕer-gāh olmaduḳ
ʿArşa-i ʿālemde bir künc-i ferāġat ḳalmadı

[G.439:19, K.1:68]

ʿarşa-i dehr:

1. ʿ**arşa-i dehr:**
Gazel 343
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yeryüzü.

ʿArşa-i dehr içre atardum külāhum göklere
Dise bir gün ḳandadur ol ʿāşıḳ-ı ser-bāzumuz

ʿarşa-i dil:

1. ʿ**arşa-i dil:**-*den*
Gazel 251
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül arsası.

ʿArşa-i dilden çözüldi leşker-i ṣabr u sükūn
Gördiler kim mū miyānuñdan çözülmek yoḳ kemer

ʿarşa-i dünyā-yı bī-sebāt:

1. ʿ**arşa-i dünyā-yı bī-ṣebāt:**
Gazel 102
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kararsız, yerinde durmayan dünya meydanı.

Bir naṭʿdur ki ʿarṣa-i dünyā-yı bī-ṣebāt
Her kūşesinde vardur anuñ iḥtimāl-i māt

ʿarşa-i ḥüsn:

1. ʿ**arşa-i ḥüsn:**
Gazel 377
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik meydanı.

Olurdı ʿarṣa-i ḥüsn içre yār ile hem-pā
Eger ki serv-i ḫırāmān olaydı sīmīn-ṣāḳ

[Th.1:1, G.710:8]

ʿarşa-i hüsn-i melāhat:

1. ʿ**arşa-i ḥüsn-i melāḥat:**
Gazel 266
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzellik meydanı.

ʿArṣa-i ḥüsn-i melāḥat da burur pençesini
Her ḳaçan mihr ile ol āfet-i devrān ṭutuşur

ʿarşa-i imkān kıl-:

1. ʿ**arşa-i imkān ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **58**

Kelime Tipi: -
İmkan alanı yapmak.

Gūy-ı gerdūnı eyleyüp ġalṭān
Yirini ḳıldı ʿarṣa-i imkān

ʿarṣa-i ʿışḳ:

1. ʿ**arṣa-i ʿışḳ:**-*un, -da*
Gazel 447
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk arsası, aşk meydanı.

Ḳomazum ġayra ser-i kākül-i ʿanber-şikenüñ
Baş virür baş alurın ʿarṣa-i ʿışḳuñda senüñ

[G.590:7, Mf.242:2]

ʿarṣa-i maḥşer:

1. ʿ**arṣa-i maḥşer:**-*e*
Gazel 198
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mahşer yeri.

Kim ki nūş ide bugün cām-ı lebüñ dünyāda
ʿArṣa-i maḥşere yārın vara mest ü efgār

ʿarṣa-i maʿnā:

1. ʿ**arṣa-i maʿnā:**-*da*
Kaside 20
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Anlam meydanı.

Ḳaçan kim olmaya zīr-i sitām-ı iʿtibārında
Semend-i fikrüm olmaz ʿarṣa-i maʿnāda çevgānī

ʿarṣa-i mülk-i vücūd:

1. ʿ**arṣa-i mülk-i vücūd:**
Kaside 23
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Beden ülkesinin alanı.

Ḳarār itmezdi hergiz ʿarṣa-i mülk-i vücūd içre
Ṭoḳunmasaydı sipihrüñ ṭōbuna bir kerre çevgānuñ

ʿarṣa-i naẓm:

1. ʿ**arṣa-i naẓm:**-*un*
Gazel 189
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şiir meydanı.

ʿArṣa-i naẓmuñ resen-bāzı benem ey Ḥāletī
Ṭabʿ-ı çālāküm gibi olmaya bī-pervā yürür

[G.337:9, K.24:55]

ʿarṣa-i rezm:

1. ʿ**arṣa-i rezm:**
Kaside 37
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Savaş alanı.

ʿArṣa-i rezm içre aḳdı her yaña ḫūn-ı ʿadū
Ṣan döküldi bezm-i rindāna ṣarāb-ı erġavān

ʿarṣa-i rūy-ı zemīn:

1. ʿ**arṣa-i rūy-ı zemīn:**-*e*
Gazel 717
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yeryüzünün meydanı.

Degişmez ʿarṣa-i rūy-ı zemīne kūçe-i faḳrı
Felek üste virilse fiʿl-meşel erbāb-ı ʿirfāna

ʿarṣa-i rūz-ı ḥisāb:

1. ʿ**arṣa-i rūz-ı ḥisāb:**-*a*
Gazel 757
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kıyamet meydanı.

ʿAceb kesb itdügüm cürmüñ cevābın kimden isterler
Varursam ʿarṣa-i rūz-ı ḥisāba ben bu ḥayretle

ʿarṣa-i vücūd:

1. ʿ**arṣa-i vücūd:**
Gazel 132
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Varlık arsası II Âşığın varlığı, vücudu.

Bu ʿarṣa-i vücūd şu deñlü ferāḫ iken
Cevlān-ı esb-i nāzına ol şūḫuñ oldı ṭār

ʿarṣayı ḫālī bul-:

1. ʿ**arṣayı ḫālī bul:**-*up*
Gazel 5
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Meydanı boş bulmak, çekinilecek ya da kendisine engel olacak kimse bulunmadığından istediği gibi davranmak.

İtmek ister ʿāleme ḫaṭṭ-ı siyeh-kār itdügin
ʿArṣayı ḫālī bulup ḫāl-i iẕār-ı dil-rübā

arslan:

1. **arslan:**
Kaside 15
Mısra: **35**
IV. Murad'ın atının ismi.

Her ḳaçan kim devlet ile gelse Arslan üstine
Şāh-ı ḫāverdür olur burc-ı Esed'den āşikār

[K.15:38]

ʿarṣa çıḳ-:

1. ʿ**arṣa çıḳ:**-*ar*
Gazel 891
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çok yükselmek, göklere kadar çıkmak.

Her seḥer ʿarṣa çıḳar āteş-i āhum şereri
Ḫazer it degmeye tā kim saña bir gün żararı

artık:

1. **artıḳdur:**-*dur*
Gazel 772
Mısra: **3**
Fazla.

Benüm derdüm mi yoḫsa bülbülüñ mi derdi artıḳdur

Gel ey bād-ı bahārī aḳçe dök
bir ḥisāb eyle

2. **artıḳ:**
Gazel 378
Mısra: **8**
Artık, bundan sonra.

Bir iki nāvek-i dil-dūzdan
iḥsān eyleyüp cāna
Dimiş kim şimdi artıḳ saña
lāyıḳ bergüzārum yoḳ

[Mf.600:1]

artuk:

1. **artuḳdur:**-*dur*
Gazel 147
Mısra: **7**
Fazla.

Bülbülüñ mi derdi artuḳdur
benüm mi bilmezem
Eyle ey bād-ı bahārī aḳçe dök
bir bir şümār

[G.722:5]

2. **artuḳ:**
Gazel 560
Mısra: **7**
Artık, bundan sonra.

Cān riştesiyle dikseler artuḳ
figār olur
Şemşīr-i cevr ile açılan zaḫm-ı
ḫūn-feşān

artuk ol-:

1. **artuḳ ol:**-*ma, -dı*
Mesnevi 8
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Fazla olmak.

Şeh-i şarḳuñ olup çok
ihtimāmı
Ṭoḳuzdan artuḳ olmadı ḫıyāmı

artur-:

1. **arturma:**-*ma*
Müfret 163
Mısra: **2**
Uzak tutmak, esirgemek, mahrum etmek.

Eksüklük eylemiş ṭutalum bir
ḫaṭā ile

Arturma Ḥāletīyi sen ey māh-ı
gül-ʿiẕār

[G.675:10]

2. **arturdı:**-*dı*
Gazel 297
Mısra: **3**
Artırmak, çoğaltmak.

Revnaḳın arturdı ḫaṭṭ-ı sebz-i
rūy-ı dil-berüñ
Ḫilʿat-i ḥüsne ʿaceb zībā
yaraşdı ol ṭırāz

[G.392:5, G.490:9, K.28:37, Kt.113:1, Mf.490:1, Mf.490:2]

ʿarūsān-ı maʿānī:

1. ʿ**arūsān-ı maʿānī:**
Gazel 151
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Mana gelinleri.

Hep saña baḳar şimdi ʿarūsān-ı
maʿānī
Ḳıl Ḥāletiyā māşıta-i ḫāmeñü
der-kār

ʿarūs-ı baht:

1. ʿ**arūs-ı baḫt:**-*un*
Kaside 40
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Talih gelini.

Güher-i kān-ı saʿādetle ʿarūs-ı
baḫtuñ
Gerden ü gūşını zeyn itdi
ḥuliyy bend-i ezel

[K.40:63]

ʿarūs-ı belāġat-nişān:

1. ʿ**arūs-ı belāġat-nişān:**-*ı, -dur*
Gazel 235
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Belagat süslü gelin II Azmî-zâde'nin şiiri.

ʿArż eyledi yine dür-i şeh-vār-ı
naẓmını
Seyr eyleñüz ʿarūs-ı belāġat-
nişānıdur

ʿarūs-ı bikr-i mażmūn:

1. ʿ**arūs-ı bikr-i mażmūn:**
Gazel 853
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Mazmunun el değmemiş gelini, orijinal manalar.

Yine ey Ḥāletī ḫāmem benüm
genc-i ṭabīʿatden
ʿArūs-ı bikr-i mażmūn üstine
gevher-niṣār oldı

ʿarūs-ı dehr:

1. ʿ**arūs-ı dehr:**-*e*
Kaside 1
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dünya gelini.

ʿArūs-ı dehre gūyā zer
ṭabaḳlarla nişān geldi
Çekildi nāmına alṭun ile ṭuġrā-
yı Ḫāḳānī

ʿarūs-ı devlet:

1. ʿ**arūs-ı devlet:**-*e*
Kaside 25
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Devlet gelini.

Revā budur ki ḳabūl idesin
dür-i naẓmum
ʿArūs-ı devlete lāzım degil
midür zīver

[K.32:34]

ʿarūs-ı dil-sitān ol-:

1. ʿ**arūs-ı dil-sitān ol:**-*dı*
Kaside 36
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönlü cezbeden gelin (gibi) olmak.

Telli ṣaçın ḳaldurup ʿarż itdi
rūyın ʿāleme
Oldı gūyā kim zamāne bir
ʿarūs-ı dil-sitān

ʿarūs-ı feth ü zafer:

1. ʿ**arūs-ı feṯḥ ü ẓafer:**-*den*
Kaside 3
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Fetih ve zafer gelini.

Gösterdi rūz-ı rezm-i cihāna aġırlıġın
Alsa ʿarūs-ı feṯḥ ü ẓaferden ʿaceb mi kām

ʿarūs-ı ġonce:

1. ʿ**arūs-ı ġonce:**-*n, -ün*
Kaside 8
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Gonce gelini.

ʿArūs-ı ġoncenüñ başına gerdūn aḳçeler ṣaçdı
ʿAceb mi üstine murġān-ı gül-şen itseler ġavġā

[K.35:55]

ʿarūs-ı gül:

1. ʿ**arūs-ı gül:**
Kaside 33
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gül gelini.

ʿArūs-ı gül yine gül-güne dizdi ḫūn-ı bülbülden
Seḥerden eyledi reng-i ʿiẕārın aḥmer-i ḳanı

ʿarūs-ı mülk:

1. ʿ**arūs-ı mülk:**-*e*
Mesnevi 9
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ülke gelini.

Elüñde tīġ-i ḥimmet pür-cilādur
ʿArūs-ı mülke şāyān rū-nümādur

ʿarūs-ı naẓm:

1. ʿ**arūs-ı naẓm:**-*a*
Kaside 23
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Şiir gelini.

ʿArūs-ı naẓma ṭabʿumdur viren hep reng ü bū şimdi
Gehī Mānī vü geh ʿAṭṭār'ıyam ben de bu meydānuñ

[M.9:254]

ʿarūs-ı nuṣret:

1. ʿ**arūs-ı nuṣret:**-*e*
Kaside 16
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Başarı, üstünlük gelini.

Virdi ʿarūs-ı nuṣrete gürzüñ aġırlıġın
Aʿdā-yı dīne geldi bu ḥālet ʿaceb girān

ʿarūs-ı pāk-dāmen:

1. ʿ**arūs-ı pāk-dāmen:**-*dür*
Kaside 23
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
İffetli gelin.

Meger kim milket-i şāhī ʿarūs-ı pāk-dāmendür
Olupdur aña zīver cevher-i şemşīr-i raḫşānuñ

ʿarūs-ı serv:

1. ʿ**arūs-ı serv:**
Kaside 25
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Servi gelini, geline benzeyen servi ağacı.

Sürer ayaġına her dem yüzini āb-ı revān
ʿArūs-ı serv anuñçün yükin yuḳarı yıġar

ʿarūs-ı süḫan:

1. ʿ**arūs-ı süḫan:**
Gazel 273
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Söz gelini.

Olurdı çihre-nümā Ḥāletī ʿarūs-ı süḫan
Eger ki olmasa mirʿāt-ı ḫāṭırumda keder

ʿarūs-ı zamān:

1. ʿ**arūs-ı zamān:**
Mesnevi 4
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Zaman gelini.

Çözdi gīsūların ʿarūs-ı zamān N'ola pür-būy-ı ʿanber olsa cihān

ʿarūs-ı zamāne:

1. ʿ**arūs-ı zamāne:**
Kaside 21
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Devrin gelini.

Ḳılāde-i keremi geçdi çünki gerdenine
Revādur itse ʿarūs-ı zamāne ġunc ü delāl

ʿarż:

1. ʿ**arż:**
Gazel 356
Mısra: **10**
İstek, gönül meyli.

Olmaz ise Ḥāletī ḳāʿil ḫuṣūs-ı būseye
Ol şeh-i nāzük-mizāca itme hiç tekrār ʿarż

2. ʿ**arż:**
Gazel 356
Mısra: **6**
Bir büyüğe sunma, gösterme, bildirme, önüne koyma.

Nāveküñden hergiz olmaz ayrı peykānuñ senüñ
Niçe ḳan dökmiş dilāverdür yanında var ʿarż

ʿarż eyle-:

1. ʿ**arż eyle:**-*r*
Gazel 356
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Göstermek, sunmak, takdim etmek.

Yāri görse ḥālini lā-büdd ḳılur ʿāşıḳ ʿıyān
Gūyiyā eyler ṭabībe derdini bīmār ʿarż

[G.62:3, G.65:5, G.81:7, G.235:13, G.418:3, G.444:9, G.597:1, G.660:3, G.666:5, G.741:7, G.770:5, G.784:3, G.815:9, G.854:3, K.4:23, K.12:35, K.22:13, K.29:13,

K.32:89, Kt.87:2, Kt.110:2, Mf.5:1, Mf.27:1]

ʿarż it-:

1. ʿ**arż it-:**-*ecek*
Gazel 344
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sunmak, göstermek, takdim etmek.

Nūr-ı şafā ẓalām-ı ġamı ḳaldurur hemān
Devr-i piyāle ʿarż idicek dīde-i ḫurūs

[G.148:7, G.157:6, G.158:3, G.199:6, G.210:5, G.222:7, G.307:15, G.337:1, G.356:2, G.356:8, G.421:7, G.422:3, G.423:8, G.434:8, G.467:13, G.555:11, G.598:1, G.632:5, G.652:14, G.662:14, G.680:9, G.733:7, G.839:3, G.843:1, K.8:37, K.20:33, K.27:53, K.30:45, K.36:5, Kt.102:2]

2. ʿ**arż it:**-*e, -m*
Gazel 163
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Söylemek, anlatmak, bildirmek.

Bilmezin ḥāl-i perīşānum ne vaḳtin ʿarż idem
Ben ġubār-ı ġamla ḥayrān dil-berüm mest-i ġurūr

[G.412:5, Mf.24:2, Mf.215:2]

ʿarż kıl-:

1. ʿ**arż ḳıl:**-*ur*
Gazel 356
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sunmak, takdim etmek.

Şerbet-i laʿlin ḳılur her ḫasteye ol yār ʿarż
Mīr-i mülk-i ḥüsndür itse ne var tīmār ʿarż

[G.338:5, G.560:4, G.730:5]

ʿarż olun-:

1. ʿ**arż olun:**-*ur*
Gazel 372
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sunulmak.

Cenābuña nice ʿarż olunur bu derd-i firāḳ
Sürūr-ı ʿıyş gelür saña nāle-i ʿuşşāḳ

ʿarż-ı cemāl eyle-:

1. ʿ**arż-ı cemāl eyle:**-*y, -e, -ler*
Kıt'a 25
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yüzünü göstermek.

Tā ki ḫūbān-ı cihān ʿarż-ı cemāl eyliyeler
Ḳıṣṣa-i ʿışḳ ola efsāne-i kūy u bāzār

ʿarż-ı cemāl it-:

1. ʿ**arż-ı cemāl it:**-*ince*
Gazel 370
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yüzünü göstermek.

Olsa eger ki ʿaḳl perīşān ʿaceb degül
ʿArż-ı cemāl idince civānān ṭaraf ṭaraf

[G.245:1, G.487:5, K.41:37, Mf.93:1, Mf.565:1]

ʿarż-ı cünūn:

1. ʿ**arż-ı cünūn:**-*ı*
Gazel 709
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Delilik sunma, delilik gösterme.

Būs u kenāra ṭālib olup Ḥāletī müdām
ʿArż-ı cünūnı ḳo ne virürler sefāhate

ʿarż-ı dīdār it-:

1. ʿ**arż-ı dīdār it:**-*me, -di*
Gazel 870
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzel yüzü göstermek.

Ġam-ı devrān ile mirʾāt-ı ṭabʿum pür-ġubār oldı
Murādum ʿarż-ı dīdār itmedi çoḳ rūzgār oldı

ʿarż-ı dīdār itdür-:

1. ʿ**arż-ı dīdār itdür:**-*di*
Kaside 18
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Yüzünü göstertmek.

Ḥasreti ḥasrete ḳavuşdurıcı Ḥay u Ḳadīr
Yine itdürdi güle bülbüle ʿarż-ı dīdār

ʿarż-ı ḥāl:

1. ʿ**arż-ı ḥāl:**
Gazel 460
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dilekçe, nüvişte. II Aşk mektubu.

Bīm-i ḳahrı raʿşe-dār eyler elin ʿışḳ ehlinüñ
Niyyet itse yazmaġa ol şāh-ı ḥüsne ʿarż-ı ḥāl

2. ʿ**arż-ı ḥāl:**-*den*
Gazel 593
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hâlini arz etme,gönlünün dileğini söyleme, içini açma.

Yāri görünce ḳaldı göñül ʿarż-ı ḥālden
El degmedi şikāyete şükr-i vişālden

ʿarż-ı ḥāl eyle-:

1. ʿ**arż-ı ḥāl eyle:**-*r, -se*
Gazel 470
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Halini, durumunu anlatmak.

ʿArż-ı ḥāl eylerse gūş eyle sözin ben ḫastenüñ
Ey ṭabībüm eylemezseñ de devālar bilmiş ol

ʿarż-ı ḥāl it-:

1. ʿ**arż-ı ḥāl it:**-*se*
Gazel 461
Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Halini arz etmek, gönlünden geçeni söylemek, içini açmak.

Başın alsunlar diyü feryād ider ol şāh-ı ḥüsn
Şemʿ-i bezm-i ʿışḳuñum diyü kim itse ʿarż-ı ḥāl

[G.480:1]

ʿarż-ı ḥāl-i yār:

1. ʿ**arż-ı ḥāl-i yār:**-*a*
Gazel 242
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye durumunu açıklama.

Eger her şerḥa ʿarż-ı ḥāl-i yāra bir dehān olsa
Degüldür şerḥe ḳābil ḥaşre dek derdüm firāvāndur

ʿarż-ı ḥüsn eyle-:

1. ʿ**arż-ı ḥüsn eyle:**-*r, -se, -n*
Müseddes 3
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Güzelliği göstermek.

Ḫāk ile eñ ṣoñ ṭolar cānā bu çeşm-i rūşenüm
ʿArż-ı ḥüsn eylerseñ it ʿaḳlum başumdayken benüm

ʿarż-ı ḥüsn it-:

1. ʿ**arż-ı ḥüsn it:**-*se, -k*
Gazel 749
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güzelliğini göstermek.

Yanuña kim gelse ḫūbāndan olur ġarḳ-ı ʿaraḳ
ʿArż-ı ḥüsn itsek eger ol āteşīn ruḫsār ile

[G.859:7, Mf.208:1]

ʿarż-ı iḫtiyāc:

1. ʿ**arż-ı iḫtiyāc:**
Kıt'a 6
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ihtiyaç arzı, ihtiyaç beyanı.

Var ise cennetde ger Rıḍvān'a ʿarż-ı iḫtiyāc
Nār-ı dūzaḫ yeg gelür Firdevs-i aʿlādan baña

ʿarż-ı iḫtiyāc it-:

1. ʿ**arż-ı iḫtiyāç it:**-*me, -m*
Gazel 766
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İhtiyaçlarını bildirmek.

Ayaġ altında ḳalmış nā-tüvān bir mūram ammā kim
Eger ölsem de ʿarż-ı iḫtiyāç itmem Süleymān'a

[Mü.1:6, Mü.1:12, Mü.1:18, Mü.1:24, Mü.1:30, Mü.1:36]

ʿarż-ı inkisār it-:

1. ʿ**arż-ı inkisār it:**-*er*
Gazel 846
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kırgınlık bildirmek.

Murġ-ı dil-i zebūnum ider ʿarż-ı inkisār
Gördükçe bāz-ı ġamze-i müşkil-pesendüñi

ʿarż-ı mā-cerā eyle-:

1. ʿ**arż-ı mā-cerā eyle:**
Gazel 796
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Başından geçenleri anlatmak.

Kenār olmaz saña ol serv-ḳaddüñ ey dil-i şeydā
Gerek çeşmüñ gibi biñ kerre ʿarż-ı mā-cerā eyle

ʿarż-ı mā-cerā it-:

1. ʿ**arż-ı mā-cerā it:**-*me, -m*
Gazel 515
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Başından geçenleri anlatmak.

Gözüm ey Ḫāletī bildürdi gönlüm aḳduġın yāra
Anuñçün söylemem ṭafsīli ʿarż-ı mā-cerā itmem

ʿarż-ı ruḫsār eyle-:

1. ʿ**arż-ı ruḫsār eyle:**-*se, -n*
Gazel 79
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yanağını, yüzünü göstermek.

ʿArż-ı ruḫsār eyleseñ ey dil-ber-i ʿālī-cenāb
Gelse aḫbābuñ feraḥdan çeşme-i çeşmine āb

ārzū:

1. **ārzūsıyla:**-*sı, -y, -la*
Gazel 662
Mısra: **11**
Arzu, istek, dilek.

Bāġa gel kim ḫidmet itmek ārzūsıyla saña
ʿArʿar u şimşād olupdur cümle dāmen-der-miyān

[G.684:5]

ārzū eyle-:

1. **ārzū eyle:**-*r*
Gazel 789
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İstemek, temenni etmek.

Ḫalḳ-ı ʿālem ārzū eyler vefāsın gerçi kim
Cevri yegdür dil-berüñ ʿuşşāḳ-ı nālān ḥaḳḳına

[G.687:9]

ārzū it-:

1. **ārzū it:**-*en*
Gazel 12
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İstemek, arzu etmek, meyletmek.

Şemşīr-i cevr-i dil-beri her ārzū iden
Şu ḥasretiyle gitti çü maẓlūm-ı Kerbelā

[G.804:11, G.809:5]

ārzū ḳıl-:

1. **ārzū ḳıl:**-*ur, -ken*
Tahmis 1
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
İstemek, arzulamak.

Görmege ruḫsāruñı her gün ḳılurken ārzū
Ayda bir kez görmez oldum yüzüñi ey māh-rū

ārzū-yı devlet ü ümmīd-i rifʿat:

1. **ārzū-yı devlet ü ümmīd-i rifʿat:**
Gazel 603
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Saadet isteği ve makam ümidi.

Ārzū-yı devlet ü ümmīd-i rifʿat ḳalmadı
Ḳalbüme ey Ḥāletī bilmem ne ḥāletdür gelen

ārzū-yı dil:

1. **ārzū-yı dil:**
Gazel 468
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönlün arzusu.

Geçdi zamānı Ḥāletiyā ḳalmasa n'ola
Nev-bāve-i murāda olan ārzū-yı dil

ārzū-yı laʿl-i şīrīn:

1. **ārzū-yı laʿl-i şīrīn:**-*ün*
Müfret 406
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şirin'in lal gibi kırmızı dudağının arzusu II Tatlı, kırmızı dudağın arzusu.

Dāġa düşdüm Ḳays-veş āhū gözüñ fikriyle ben
Ārzū-yı laʿl-i Şīrīn'üñle oldum Kūh-ken

aş-:

1. **aşmaz:**-*maz*
Gazel 714
Mısra: **4**
Asmak, bir yere tutturmak.

Tīr-i ġamzeyle helāk eyledügin bilmez mi
N'içün ol yār bizi aşmaz ola fitrāke

[K.2:6, K.31:8, K.34:19]

ʿaşā:

1. **ʿaşādur:**-*dur*
Gazel 542
Mısra: **9**
Uzun sopa, değnek.

Yārüñ oḳı kim ʿāşıḳ-ı bīmāra ʿaṣādur
Ben ḫaste hemān Ḥāletiyā aña ṭayandum

[G.677:2, G.887:6, K.33:35, Mf.424:2]

2. **ʿaşā:**
Gazel 387
Mısra: **8**
Uzun sopa, el değneği II Kadeh.

Ṣūfiyān-ı kūr-dil gördükçe mey ṣun sāḳiyā
Ḫayrdur virmek ʿaşā destine nā-bīnālaruñ

[G.705:7, G.737:5, G.824:16, K.13:23, K.22:22, T.8:3]

ʿaşā it-:

1. **ʿaşā it-:**-*di*
Gazel 302
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Asa yapmak.

Ṣaldı herem-i ġuṣṣa bizi pister-i ʿacze
Gitdi o zamān kim mey-i nāb itdi ʿaşāmuz

aṣaf:

1. **āṣaf:**
Tarih 5
Mısra: **18**
Hz. Süleyman Peygamberin veziri İbn Berhıyâ'nın ismi.

Didi tārīḫini biñ şevḳ ile bir mūr-ı żaʿīf
Girdi Āṣaf eline mühr-i Süleymān-ı zamān

[T.15:1]

āṣaf-ı cem-āstān:

1. **āṣaf-ı cem-āstān:**
Kaside 36
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Cem gibi kudretli vezir II Kaptan Cagala-zâde.

Var ise ol tīġa şemşīrüñ nümūdār itdiler
Tā ki ʿālem-gīr ola ey āṣaf-ı Cem-āstān

āṣaf-ı cem-ʿaẓamet:

1. **āṣaf-ı cem-ʿaẓamet:**
Kaside 24
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Cem heybetli vezir II Lala Paşa.

İtdi teşrīf saʿādetle vezāret ṣadrın
Āṣaf-ı Cem-ʿaẓamet dāver-i Cemşīd-liḳā

āṣaf-ı cem-iktidār:

1. **āṣaf-ı cem-iḳtidār:**
Kıt'a 21
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cem kudretinde olan vezir.

Sensin ol kim nāme-i maẓmūn-ı iḳbāl üstine
Yazdılar ʿunvān-ı nāmuñ āṣaf-ı Cem-iḳtidār

āṣaf-ı cem-ḳadr-i pīrān-menḳabet:

1. **āṣaf-ı cem-ḳadr-i pīrān-menḳabet:**
Kıt'a 125
Mısra: **1**

Kelime Tipi: -
İhtiyarların anlattığı Cem itibarlı vezir.

Ḥaḳ budur ey āṣaf-ı Cem-ḳadr-i pīrān-menḳabet
Şānuña maḫṣūṣdur āyīn ü resm-i serverī

<u>āṣaf-ı cem-meşreb ü cemşīd-maḥal:</u>

1. **āṣaf-ı cem-meşreb ü cemşīd-maḥal:**
Kaside 40
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Cem mizaçlı ve Cemşid makamlı vezir.

Virmedi ʿāleme bu revnaḳ-ı ġam-fersāyı
Meger ol āṣaf-ı Cem-meşreb ü Cemşīd-maḥal

<u>āsaf-ı dehr:</u>

1. **āsaf-ı dehr:**
Tarih 1
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Devrin Âsaf'ı (Âsaf Hz. Süleyman'ın veziri olup klasik şiirde vezaret timsalidir).

Üç kerre eger Āsaf-ı dehr olsa revādur
Üç şāh-ı Süleymān-ḥaşeme eyledi ḫidmet

<u>āṣaf-ı hüner-ver-i sulṭān-ı cem-cenāb:</u>

1. **āṣaf-ı hüner-ver-i sulṭān-ı cem-cenāb:**
Kıt'a 10
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cem ruhlu padişahın hünerli veziri.

Ben mūr-ı nā-tüvānuñ ider tuḥfesin ḳabūl
Ol āṣaf-ı hüner-ver-i sulṭān-ı Cem-cenāb

<u>āṣaf-ı serīr-i süleymān-ı vaḳt:</u>

1. **āṣaf-ı serīr-i süleymān-ı vaḳt:**
Kaside 29
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Devrin Süleyman'ının (hükümdarının) tahtının Asaf'ı (veziri).

Ol Āṣaf-ı serīr-i Süleymān-ı vaḳt kim
Ḳadri yanında olmaya şāhān-ı dehr mūr

<u>āṣaf-ı süleymān-fer:</u>

1. **āṣaf-ı süleymān-fer:**
Kaside 25
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Hz. Süleyman gücünde vezir II Vezir Lala Paşa.

Semiyy-i faḫr-i Resūl nāẓım-ı maʿīşet-i gül
Vezīr-i ḫūb-siyer Āṣaf-ı Süleymān-fer

<u>āṣaf-rā:</u>

1. **āṣaf-rā:**
Kaside 23
Mısra: **5**
Âsaf fikirli, düşünceli.

Bulunmaz böyle Āṣaf-rā vezīr-i ʿālem-ārā kim
Bulundı şöyle muʿẓam ḫidmetinde ehl-i īmānuñ

<u>āsān:</u>

1. **āsān:**
Gazel 441
Mısra: **4**
Kolay, zahmetsiz.

Işırsam laʿlüñi bir kerre cānā sen daḫı görseñ
Acıtmaḳ cānını āsān mıdur ʿuṣṣāḳ-ı şeydānuñ

[G.665:3, Kt.6:1]

<u>āsān gel-:</u>

1. **āsān gel:**-*ür*
Gazel 197
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kolay gelmek, bir şeyi kolaylıkla yapmak.

Şīşe-i ḳalbüm şikest itmek saña āsān gelür
Hiç dimezsin gözlerinden yaş yirine ḳan gelür

[Mf.507:2, G.692:5]

<u>āsān ol-:</u>

1. **āsān ol:**-*ur*
Gazel 249
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kolay, zahmetsiz olmak.

Ölmege dil cāñ virür yār ise ḥāżır ḳatline
İttifāḳ olunca her müşkil dilā āsān olur

<u>āsār:</u>

1. **āṣ<u></u>ārum:**-*um*
Kaside 23
Mısra: **55**
Eserler.

Kemāl-i Işfahānī görse āṣ<u></u>ārum ola rāġıb
Kelāmumla benem dil-şād iden rūḥını Selmān'uñ

2. **āṣ<u></u>ārı:**-*ı*
Gazel 528
Mısra: **9**
Belirtiler, izler, eserler.

Sīnemdeki zehr-āb-ı ġam āṣ<u></u>ārı degül mi
Ol ḫāk-i mezārumda biten tāze giyāhum

[K.9:22, K.32:40, M.4:12]

<u>āsār-ı dem-i mesīḥ-i meryem:</u>

1. **āṣ<u></u>ār-ı dem-i mesīḥ-i meryem:**
Kıt'a 61
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hz. İsa'nın nefesinin eseri.

İʿcāz-ı kef-i Kelīm-i İmrān
Āṣ<u></u>ār-ı dem-i Mesīḥ-i Meryem

<u>āsār-ı günāh:</u>

1. **āṣ<u></u>ār-ı günāh:**-*um, -dur*
Gazel 519

Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Günahın izleri.

Zülf-i dil-berden gelen derd ü belāyı başuma
Kimseden bilmem gep āṣār-ı günāhumdur benüm

āsār-ı hacālet:

1. **āṣār-ı ḫacālet:**
Gazel 270
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mahcubiyet belirtileri.

Laʿl-i dil-dārı ḳoyup her kim olursa bāde-nūş
Çihresinde olur āṣār-ı ḫacālet āşikār

āsār-ı inkisār:

1. **āṣār-ı inkisār:**
Gazel 292
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Kırılmanın, incinmenin eserleri.

İtdi nigāh-ı şāhid-i iḳbāle müstaʿid
Mirʿāt-ı dilde ḳalmadı āṣār-ı inkisār

āsār-ı maḥabbet:

1. **āṣār-ı maḥabbet:**
Gazel 101
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk alameti, aşk belirtisi.

Sīnemde ẓuhūr ideli āṣār-ı maḥabbet
Gül-zār-ı cinān oldı baña ḫār-ı maḥabbet

āsār-ı şerm:

1. **āṣār-ı şerm:**
Müfret 52
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Utanma belirtisi.

Ruḥsārelerde dem-be-dem āṣār-ı şerm olsun bedīd
Bāġ-ı cemālüñ güllerin geh sürḫ göster geh sefīd

āsār-ı ṣunʿ:

1. **āṣār-ı ṣunʿ:**
Gazel 62
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
(Allah'ın) yaratma eserleri.

Sevād-ı mümkināt āṣār-ı ṣunʿı bī-süḫān söyler
Kitāb-ı kāʾināt esrār-ı Ḥaḳḳ'ı bī-dehen söyler

āsār-ı vecel ol-:

1. **āṣār-ı vecel ol:**
Kaside 40
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Korku belirtisi olmak.

Ḫançeri ṣandı ḥavāle göricek māh-ı nevi
Güneşüñ ola yüzünde n'ola āṣār-ı vecel

āsār-ı zevāl ol-:

1. **āṣār-ı zevāl ol:**-*sa, -y, -dı*
Gazel 472
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yok olma, bozulma belirtileri bulunmak.

Beñzedürdüm ḳaşuñı nışfü'n-nehāruñ ḳavsine
Mihr-i ḥüsnüñde eger olsaydı āṣār-ı zevāl

āsār-ı ẓıll-ı dāniş:

1. **āṣār-ı ẓıll-ı dāniş:**-*üm*
Gazel 248
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bilgi gölgesinin eserleri.

Görüp āṣār-ı ẓıll-ı dānişüm ey Ḥāletī ṭūṭī
N'ola taḥsīn iderse ehl-i dil maʿḳūle ḳāʾildür

ʿaṣā-şemşīr ol-:

1. **ʿaṣā-şemşīr ol:**-*up*
Müfret 528
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Asa kılıcı olmak.

Bir ʿaṣā-şemşīr olup dilden çıḳan dūd-ı siyāh
Hiç derūnından anuñ ḫālī degüldür tīġ-i āh

ʿaṣāsuz olma-:

1. **ʿaṣāsuz olma-:** *-z*
Gazel 178
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Değneksiz olmamak II Devamlı elinde kadeh bulunmak.

Ḥāletī-veş olmasam bir dem ʿaceb mi bādesüz
Pīr-i ʿışḳam zāhidā olmaz ʿaṣāsuz pīrler

ʿasā-yı ḫāme:

1. **ʿasā-yı ḫāme:**-*si, -y, -le*
Tarih 2
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kalem asası, asa gibi olan kalem.

ʿAsā-yı ḫāmesiyle girdi deryā-yı ʿulūm içre
Fünūnuñ her birinde ḳıldı iẓhār-ı yed-i beyzā

ʿaṣā-yı ḫāme-i muʿciz-nümā:

1. **ʿaṣā-yı ḫāme-i muʿciz-nümā:**
Kıt'a 4
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mucizeler gösteren kalem asası.

Cümle sāḥir-pīşeler nā-būd olurlar her ḳaçan
Destüme girse ʿaṣā-yı ḫāme-i muʿciz-nümā

ʿaṣā-yı kelīm:

1. **ʿaṣā-yı kelīm:**-*e*
Kaside 21
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Hz. Musa'nın asası.

Sözüm ki baḥr-i hünerdür n'ola dü-nīm olsa
Elümde ḫāme ʿaṣā-yı Kelīm'e oldı miṣal

ʿaṣā-yı pīrān:

1. **ʿaṣā-yı pīrān:**
Gazel 567
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İhtiyarların el değneği.

Neydi hengāme-i endūhı perīşān itmek
Biricik destüme girseydi ʿaṣā-yı pīrān

[G.624:10]

āsāyīş:

1. **āsāyişin:**-*i, -n*
Gazel 439
Mısra: **21**
Rahat, huzur, sükûnet.

Terk ide āsāyişin āsāyiş-i dünyā içün
Öyle şāha luṭf-ı Ḥaḳ hem yār ü hem yāver gerek

[K.3:63]

āsāyiş üzre ol-:

1. **āsāyiş üzre ol:**-*maz*
Müfret 111
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Düzen ve güvenlik içerisinde olmak II Rahat, huzurlu olmak.

Āsāyiş üzre olmaz ḳabrinde ʿāṣıḳ-ı zār
Tā mūnis olmayınca aña belā-yı dil-dār

āsāyiş virme-:

1. **āsāyiş virme:**-*dü, -n*
Gazel 263
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Rahat vermemek.

Reh-i ʿışḳuñda ġamdan virmedüñ bir laḥẓa āsāyiş
Egerçi saña dil yalvarı yalvarı yorulmışdur

āsāyiş-i dünyā:

1. **āsāyiş-i dünyā:**
Gazel 439
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Dünya huzuru.

Terk ide āsāyişin āsāyiş-i dünyā içün
Öyle şāha luṭf-ı Ḥaḳ hem yār ü hem yāver gerek

ʿasel:

1. ʿ**asel:**
Kaside 40
Mısra: **60**
Bal.

Çerḫ luṭfuñ baña göstermemek ister ammā
Mūrdan ḳurtulamaz her niçe ṣaḳlansa ʿasel

[M.7:59]

aṣḥāb-ı kehf:

1. **aṣḥāb-ı kehf:**
Müfret 211
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hristiyanlığın ilk dönemlerinde, Kıtmir adındaki köpekleriyle birlikte, Hristiyanlara baskı yapan hükümdardan kaçarak sığındıkları bir mağarada üç yüz küsur sene uyuduktan sonra hiçbir şeyin farkına varmadan tekrar uyandıkları rivâyet edilen yedi kişi (Yedi Uyurlar) [Hâdise Kur'ân-ı Kerimde de geçmektedir].

Bu ġāruñ eylese Aṣḥāb-ı Kehf vaṣfını güş
Olurdı her birisi ḫˇāb-ı reşkden bī-hūş

aşıl-:

1. **aşılmaġı:**-*mak, -ı*
Gazel 861
Mısra: **8**
Boynundan ip geçirilerek öldürülmek, idam edilmek.

Dilā Manṣūr-veş pāk ol ġam-ı cānān ile ḫāk ol
Yoluñda iḫtiyār eyle aşılmaġı başılmaġı

[G.256:5, G.678:5, G.779:6]

āsīb gör-:

1. **āsīb gör-:**-*me, -y, -e*
Kaside 6
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Zarar görmek, zarara uğramak.

Bir bāġa düş ki ġayret-i bāġ-ı cinān ola
Düşende görmeye anı āsīb rūzgār

āsīb-i rūzgār:

1. **āsīb-i rūzgār:**
Kaside 25
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Rüzgârın zararı.

Vücūdı şemʿ-i dil-efrūz-ı bezm-i devletdür
O şemʿa virmesün āsīb-i rūzgār keder

ʿasker:

1. ʿ**askerin:**-*i, -n*
Kıt'a 105
Mısra: **4**
Asker, ordu.

Gelse bārī maṭbaḫ-ı cūduñda olsa āş-pez
Eylese tertīb-i ḫuşke ʿaskerin şimden girü

[Mf.478:2]

ʿasker ḥāli:

1. ʿ**asker ḥāli:**-*n, -i*
Gazel 356
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ordunun durumu.

Kāküli gösterdi ʿuşşāḳuñ perīşān olduġın
İtdi ʿasker ḥālini gūyā ki bir ser-dār ʿarż

ʿasker-i cerrār:

1. ʿ**asker-i cerrār:**
Gazel 877
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yavaş yavaş giden asker alayı.

Ol kākül-i dil-keş olup āhumla perīşān
Tedbīr ile bir ʿasker-i cerrār bozuldı

ʿasker-i cerrār çek-:

1. ʿ**asker-i cerrār çek-:**-*er*
Gazel 221
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Asker alayı çıkarmak.

Kişver-i ḫāṭır-ı ʿāşıḳ nice ābād olsun
Kākül-i yār aña ʿasker-i cerrār çeker

ʿasker-i dīn:

1. ʿ**asker-i dīn:**
Kaside 7
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Din askeri.

Şu deñlü itdiler şemşīr-bāzī ʿasker-i dīn kim
Olupdur çār-pāre her biri şimdi çelīpānuñ

ʿasker-i ezhār:

1. ʿ**asker-i ezhār:**-*ı*
Kaside 5
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Çiçek askerleri.

Yanına virdi ʿasker-i ezhārı her biri
Gūyā ki iki boy begidür serv ile çenār

ʿasker-i ġam:

1. ʿ**asker-i ġam:**-*la*
Gazel 863
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Üzüntü askeri.

Aḳsa seyl-āb-ı sirişküm n'ola ḫūn-ālūde
ʿAsker-i ġamla göñül sīnede peygār itdi

ʿasker-i nuṣret-penāh:

1. ʿ**asker-i nuṣret-penāh:**-*un, -la*
Kaside 7
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Zaferin sığınma yeri olan askerler.

ʿAdū hiç ḳarşu ḳor mı ʿasker-i nuṣret-penāhuñla
Ḫas u ḫāşāk baġlar mı yolın deryā-yı ʿummānuñ

ʿasker-i şāh-ı ʿacem:

1. ʿ**asker-i şāh-ı ʿacem:**
Kıt'a 105
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Acem padişahının askerleri.

Ṭuʿme-i şemşīrüñ oldı ʿasker-i şāh-ı ʿAcem
Kendü de bir gün ḳaçar alup serin şimden girü

aslā:

1. **aṣlā:**
Gazel 48
Mısra: **6**
Asla, hiçbir zaman.

Ben o Yaʿḳūb'am ki dā'im beklerüm rāh-ı hümūm
Būy-ı pīrāhen gelürse çıḳmam aṣlā āṣnā

[G.157:8, G.243:8, G.331:4, G.334:10, G.383:1, G.524:4, G.565:14, G.703:8, G.820:10, G.884:14, K.8:12, K.14:47, K.39:38, Mü.4:9, Mü.5:22]

āsmān:

1. **āsmān:**
Gazel 341
Mısra: **5**
Gökyüzü.

ʿIşḳ ehli üstine nice dönsün ki āsmān
Az reng ki virmedi aña dūd-ı kebūdumuz

[G.512:4, G.615:5, G.656:13, K.1:35, K.23:37, K.27:29, K.31:31, K.37:41, K.37:45, M.1:50, M.3:35, M.4:124, M.9:41]

2. **āsmān:**
Gazel 561
Mısra: **2**
Gökyüzü II Felek, talih.

ʿIşḳ ile itdüm āhumı oḳ ḳāmetüm kemān
Muḥtācdur benümle müdārāya āsmān

āsmān-āsā:

1. **āsmān-āsā:**
Kaside 8
Mısra: **20**
Gökyüzü gibi.

Şu demler geldi kim Cedy ü Ḥamel çıḳdı çerā-gāha
Zemīn oldı ser-ā-ser sebz ü ḫurrem āsmān-āsā

āsmāne:

1. **āsmānesi:**-*si*
Kaside 26
Mısra: **35**
Gökyüzü.

Zer-kār güller ile ṭolup āsmānesi
Ṣayf u şitāda ḳalbe gelür ḥalet-i bahār

āsmāne-i zībā:

1. **āsmāne-i zībā:**
Kaside 34
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Güzel çatı II Köşkün çatısı.

Hemīşe kevkebi ẓāhir şihābı ḫod vāfir
ʿAceb sipihrdür ol āsmāne-i zībā

āsmānī:

1. **āsmānī:**
Gazel 243
Mısra: **5**
Gök renginde, açık mavi.

Āsmānī cāmeden gösterse ol meh sīnesin
Ebr içinde ẓāhir oldı ṣanurum mihr-i münīr

[G.734:9, K.14:61, Kt.76:3]

2. **āsmānī:**
Mesnevi 4
Mısra: **51**
Semalara ait, göğe ait.

Āsmānī ḳażā gibi fi'l-ḥāl
İndi ol tāʿir-i hümāyūn-fal

āsmān-ı cāh u celāl:

1. **āsmān-ı cāh u celāl:**
Kaside 21
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Makam, mevki ve ululuk göğü.

Büzürg-vār cenābā sen ol Hümā'sın kim
Senüñle buldı şeref āsmān-ı cāh u celāl

āsmān-ı dil:

1. **āsmān-ı dil:**-*ün*
Kaside 42
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Gönlün seması.

Zamāne penbe-i tābūta gördi erzānī
Ne cān-güdāz hümūm esdi nā-gehānī kim

āsmānuñ encümi:

1. **āsmānuñ encümi:**
Gazel 711
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün yıldızları.

Düşerdi pāy-ı yāra āsmānuñ encümi yir yir
Eger ʿāşıḳ gözüyle baḳsalar ol ḫāl-i ruḫsāra

āstān:

1. **āstān:**-*ı, -n, -a*
Gazel 292
Mısra: **13**
Eşik, huzur.

Yüz sürse şāh-ı ḫāver inüp āstānına
Sūʾ-i edebden eyliye yıllarla iʿtizār

[G.406:5, G.520:13, G.731:9, G.743:12, G.794:10, K.1:14, K.16:32, K.24:51, K.33:40, K.35:35, K.35:52, K.38:31, Kt.50:2, M.9:219]

āstāne:

1. **āstānedür:**-*dür*
Gazel 811
Mısra: **5**
Eşik, huzur.

Ser-kūçe-i muġān bir ulu āstānedür
Cem andan aldı ser-be-ser āyīn-i devleti

āstān-ı āsmān-ḳadr:

1. **āstān-ı āsmān-ḳadr:**-*ün, -e*
Kaside 7
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü kıymetinde olan eşik.

Eger kim āstān-ı āsmān-ḳadrüñe yüz sürse
Yiri ṣaff-ı niʿāl ola maḳarr-ı māh-ı tābānuñ

āstān-ı devlet:

1. **āstān-ı devlet:**-*e*
Kaside 37
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Devlet kapısı II Mutluluk kapısı.

Ḥamdü li'llāh kim olup feth u ẓaferle hem-ʿinān
Āstān-ı devlete geldi veẓir-i kār-dān

āstān-ı saʿādet:

1. **āstān-ı saʿādet:**
Gazel 235
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Mutluluk eşiği.

Şāh-ı cihān ki faẓl u hüner ehline penāh
Dünyāda āstān-ı saʿādet nişānıdur
[M.3:81]

āstān-ı yār:

1. **āstān-ı yār:**-*dan*
Kıt'a 96
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eşiği.

Üstüme aġlarsa ʿışḳ ehli ʿaceb tedbīr olur
Gitmesün diyü ġubārum āstān-ı yārdan

āstānuñ ḫāki:

1. **āstānuñ ḫāki:** *n, -e*
Kıt'a 120
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eşiğin toprağı.

Eylerin anda imāmetden ṣafā ḳaṣdum budur
Yüz süren evvel ben olam āstānuñ ḫākine

āstīn-efşān ol-:

1. **āstin-efşān ol:**-*dukça*
Gazel 568
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Elbise yenini silkmek II Vazgeçmek.

Görenler dir gümüş ḳolçaḳ ne lāzım ḳatl-i ʿāşıḳda
Eline tīġ alup olduḳça yārüm āstin-efşān

[Kt.124:1]

āsūde:

1. **āsūdedür:**-*dür*
Gazel 754
Mısra: **2**
Mutlu, rahat, sıkıntı ve üzüntülerden uzak.

Ḳarār eyler nüzūl iden belā elbette cānumda
Şeh-i ʿışḳam bugün āsūdedür dünyā zamānumda

[Mf.468:2]

āsūde-dil ol-:

1. **āsūde-dil ol:**-*ma, -y, -a*
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönlü huzurlu olmak.

Āsūde-dil olmaġa cihānuñ eleminden
Olmaz işigüñ gibi baña bāliş-i rāḥat

āsumān:

1. **āsūmān:**
Müfret 409
Mısra: **2**
Gök, gökyüzü, semâ, felek.

Görünmez idi cūy-ṣıfat şekl-i kehkeşān
Yürütmeseydi şu şaman altından āsūmān

āsyā:

1. **āsyādur:**-*dur*
Gazel 187
Mısra: **24**
Su değirmeni.

Āh ider üstünde ḫūbān görse erbāb-ı ḳabūl
Āsyādur gūyiyā ol bād ile gerdān olur

[M.9:280, Mf.234:2]

āsyāb:

1. **āsyāb:**
Gazel 58
Mısra: **8**
Su değirmeni.

Derd ü miḥnet sīneme nevbetçe gelseydi eger
Bād-ı āhıyla serüm gören ṣanurdı āsyāb

[G.871:7, Trk.B.1:102]

2. **āsyābda:**-*da*
Gazel 622
Mısra: **8**
Su değirmeni II Dünya.

Cān gūşına çalınsa gerek kūs-ı irtiḥāl
Bekler bu āsyābda her kimse nevbetin

āsyāb ol-:

1. **āsyāb ol:**-*dı*
Gazel 80
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Değirmen olmak.

Ser-geşteyem belā-yı maḥabbetle şöyle kim
Oldı başum hevā ile devr eyler āsyāb

āsyābān:

1. **āsyābān:**
Kıt'a 42
Mısra: **3**
Su değirmenleri.

Ḳaldurdı sipihr āsyābān
Seng-i zeberīn-i āsyāmuz

āsyāb-āsā ser-geşte ol-:

1. **āsyāb-āsā ser-geşte ol:**-*du, -m*
Gazel 44
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Su değirmeni gibi başı dönmek II Aşktan kendini kaybetmek, sersemlemek.

Geçip Ferhād u Mecnūn Ḥāletī degdi baña nevbet
Hevā-yı ʿışḳ ile ser-geşte oldum āsyāb-āsā

āsyāb-ı felek:

1. **āsyāb-ı felek:**-*i*
Gazel 647
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Felek değirmeni.

Dönmedi hiç dil-i sengīni cefādan gerçi
Āsyāb-ı felegi ḳıldı sirişküm gerdān

āsyā-yı āsmān:

1. **āsyā-yı āsmān:**
Kaside 36
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün değirmeni.

Pīre-zāl-i çerḫ ḳurṣ-ı mihri peydā eyledi
Dānesin maḥv eyleyince āsyā-yı āsmān

āsyā-yı emel:

1. **āsyā-yı emel:**-*e*
Gazel 807
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Emel değirmeni.

Āsyā-yı emele olmayalum dil-dāde
Ṭaşı ṭaş üzre ḳomaz ʿāḳil olan dünyāda

āsyā-yı felek:

1. **āsyā-yı felek:**-*i*
Gazel 182
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Felek değirmeni.

Gözümüñ yaşını az görme benüm sulṭānum
Āsyā-yı felegi şimdi o gerdān eyler

āsyā-yı hüner:

1. **āsyā-yı hüner:**
Kaside 16
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Hüner değirmeni.

Zīrā ki āsyā-yı hüner dönmeden ḳalur
Olmasa cūy-ı himmet ü iḥsān-ı ḫusrevān

[Kt.80:3]

āsyā-yı ʿışḳ:

1. **āsyā-yı ʿışḳ:**-*a*
Gazel 116
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk değirmeni.

Bezm-i ġamda didi görenler simāʿ-ı şevḳümi
Āsyā-yı ʿışḳa revnaḳ virdi ol hemvār çerḫ

āsyā-yı zamān:

1. **āsyā-yı zamān:**
Müfret 372
Mısra: **2**

Kelime Tipi: -
Zaman değirmeni.

Sepīde-dem ki ḳılup dāne-i nücūmı nihān
Daḳīḳ-i ṣubḥı ʿıyān itdi āsyā-yı zamān

aş-:

1. **aşmış:**-*mış*
Gazel 502
Mısra: **2**
Aşmak, geçmek.

Mūy-ı zülfüñdür perīşānlıḳda üstādum benüm
Ḳaddüñ aşmış kākülüñdür şeyḫ-i irşādum benüm

[G.659:6, G.812:4]

aş:

1. **aşum:**-*um*
Gazel 501
Mısra: **4**
Yiyecek II Rızık.

Meges gibi ʿaceb mi ḫˇān-ı iḳbāle dolaşmazsam
Dem-ā-dem yidügüm ġamdur degüldür ol benüm aşum

[G.630:8, G.730:8, Mf.599:1]

aşaġı:

1. **aşaġısına:**-*sı, -n, -a*
Kaside 34
Mısra: **11**
Aşağı; alt taraf.

Baḳan aşaġısına bilmez irtifāʿından
Ḥabāb-ı baḥr midür yoḫsa günbed-i mīnā

āşık:

1. **āşıḳuñ:**-*un*
Gazel 257
Mısra: **1**
Sevgiliye gönül bağı ile bağlanmış kimse.

Āşıḳuñ ḥaḳḳına aġyār ne dirse diñler
Böyle ḳalursa eger çoḳ söz işidür dil-ber

[G.1:3, G.3:11, G.16:12, G.20:6, G.23:8, G.25:8, G.26:3, G.33:3, G.39:2, G.44:5, G.57:5, G.57:7, G.64:9, G.76:4, G.77:10, G.82:10, G.86:1, G.88:5, G.94:7, G.100:7, G.100:9, G.104:5, G.113:7, G.119:4, G.129:1, G.130:5, G.136:12, G.142:3, G.143:6, G.144:7, G.145:1, G.146:1, G.155:5, G.156:9, G.157:5, G.158:4, G.162:3, G.169:1, G.169:14, G.170:7, G.174:9, G.187:16, G.190:5, G.198:1, G.204:1, G.208:5, G.217:5, G.222:5, G.225:8, G.229:5, G.233:5, G.237:2, G.237:6, G.238:5, G.239:3, G.244:6, G.244:7, G.245:4, G.250:5, G.252:1, G.262:7, G.278:2, G.278:8, G.279:6, G.280:2, G.296:11, G.318:1, G.319:9, G.320:3, G.323:7, G.327:2, G.327:7, G.329:3, G.332:5, G.332:8, G.340:7, G.345:4, G.356:3, G.357:7, G.359:3, G.362:8, G.371:1, G.375:1, G.375:7, G.375:11, G.382:12, G.384:1, G.386:4, G.390:3, G.391:7, G.404:13, G.412:3, G.412:4, G.427:4, G.428:7, G.431:1, G.434:4, G.446:13, G.454:2, G.461:9, G.470:1, G.471:10, G.473:4, G.474:5, G.476:8, G.480:2, G.490:1, G.495:5, G.520:7, G.532:1, G.547:2, G.562:11, G.564:5, G.567:13, G.584:10, G.598:3, G.601:1, G.601:3, G.601:5, G.605:8, G.613:4, G.616:3, G.628:5, G.631:9, G.636:4, G.636:7, G.637:2, G.641:10, G.647:3, G.648:9, G.655:3, G.655:5, G.663:3, G.664:2, G.664:10, G.665:3, G.665:7, G.666:3, G.669:2, G.669:11, G.676:7, G.677:6, G.679:7, G.683:2, G.693:8, G.694:5, G.696:7, G.698:8, G.698:9, G.699:3, G.704:3, G.707:3, G.709:4, G.709:5, G.711:6, G.717:1, G.719:9, G.727:9, G.731:8, G.732:3, G.736:1, G.738:7, G.741:5, G.745:5, G.750:6, G.752:5, G.756:2, G.758:6, G.767:5, G.771:2, G.773:1, G.785:10, G.789:3, G.791:5, G.792:8, G.808:5, G.818:12, G.821:8, G.835:3, G.836:5, G.840:2, G.851:1, G.851:6, G.855:9, G.856:8, G.862:3, G.875:3, G.880:7, G.881:11, G.881:13, G.886:5, G.886:7, K.22:1, K.22:8, K.32:48, Kt.60:2, Mf.7:1, Mf.22:1, Mf.40:1, Mf.55:1, Mf.116:1, Mf.130:2, Mf.133:1, Mf.153:1, Mf.172:1, Mf.253:2, Mf.293:1, Mf.301:1, Mf.351:2, Mf.355:2, Mf.478:1, Mf.487:1, Mf.489:2, Mf.495:1, Mf.500:1, Mf.522:1, Mf.561:2, Th.1:12]

ʿāşık it-:

1. ʿ**āşıḳ it:**-*di*
Gazel 34
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Âşık etmek, hayran bırakmak.

Dirsin irer viṣālüme ʿāşıḳ olan baña
Dünyāyı ʿāşıḳ itdi bu söz dil-berā saña

ʿāşık ol-:

1. ʿ**āşıḳ ol:**-*an*
Gazel 34
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye gönülden bağlanmak, aşk derdine düşmek.

Dirsin irer viṣālüme ʿāşıḳ olan baña
Dünyāyı ʿāşıḳ itdi bu söz dil-berā saña

[G.213:7, G.278:5, G.281:9, G.433:2, G.536:2, G.619:1, G.635:2, G.650:6, G.681:1, G.811:7, Mf.46:1, Mf.273:2, Mf.313:2, Mü.7:10]

ʿāşık olan:

1. ʿ**āşıḳ olan:**
Gazel 456
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âşık olan, sevdalanan kişi, âşık.

ʿĀşıḳ olan kimesnenüñ her dem
Gözi yaşı dile revāne gerek

[G.250:2]

ʿāşık u bī-gāne:

1. ʿ**āşıḳ u bī-gāne:**
Gazel 337

Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Âşık ve yabancı (rakip).

ʿArż ider kākülini ʿāşıḳ u bī-gāne dimez
Bend ider gördügini ʿāḳil u dīvāne dimez

ʿāşık u maʿşūḳ:

1. **ʿāşıḳ u maʿşūḳ:**
Gazel 32
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Seven ve sevilen.

Daḥı bezm-i ezelden mestdür her ʿāşıḳ u maʿşūḳ
Biri mest-i maḥabbetdür birisi mest-i istiġnā

ʿāşıḳāna ġazel:

1. **ʿāşıḳāna ġazel:**
Gazel 478
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşkın konu edildiği gazeller.

Düşerdi ṭāliʿüme beyt-i sūz-nāk benüm
Olunsa bezmde taḳsīm ʿāşıḳāna ġazel

ʿāşıḳāne:

1. **ʿāşıḳāne:**
Gazel 456
Mısra: **10**
Konusu aşk olan şiirler.

Ṣıfat-ı şiʿri Ḥāletī n'itsün Ġazel olunca ʿāşıḳāne gerek

ʿāşıḳān-ı köhne vü tāze:

1. **ʿāşıḳān-ı köhne vü tāze:**
Gazel 717
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Eski ve yeni âşıklar.

Yanar tāb-ı ruḥından ʿāşıḳān-ı köhne vü tāze
Ne ḳalur Ḥāletī āteş düşünce bir ney-istāna

ʿāşıḳān-ı sīne-ṣāf:

1. **ʿāşıḳān-ı sīne-ṣāf:**
Müfret 224
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönlü temiz âşıklar.

Ol şeh-i ḥüsnüñ dem-ā-dem ʿāşıḳān-ı sīne-ṣāf
Pāye-i dīvārını hem pister eyler hem liḥāf

ʿāşıḳān-ı ẕerre-girdār:

1. **ʿāşıḳān-ı ẕerre-girdār:**-*ı*
Gazel 815
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Zerre gibi olan aşıklar.

Ṣaḳın şāhum seni mihr-i sipihre nisbet eylerler
El ucıyla ṭutarsın ʿāşıḳān-ı ẕerre-girdārı

āşikār:

1. **āşikār:**
Kaside 26
Mısra: **78**
Apaçık, belli.

Açıldugınca revzene-i kāḫ-ı āsmān
Andan cemāl-i mihr göründükçe āşikār

āşikār it-:

1. **āşikār it:**-*di*
Gazel 848
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ortaya koymak, meydana çıkarmak, belli etmek.

Çemen-zār-ı emel faṣl-ı ḫazānın āşikār itdi
Zamāne naḫl-i ümmīdüm benüm bī-berg ü bār itdi

[G.773:1, K.32:19, Mf.487:1]

āşikār kıl-:

1. **āşikār ḳıl:**-*maz, -dı*
Gazel 115
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkarmak, belli etmek.

Ḳılmazdı sürḫi-i şafaḳı āşikār çerḫ
İtdüklerinden olmasa ger şerm-sār çerḫ

āşikār ol-:

1. **āşikār ol:**-*dı*
Gazel 131
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkmak.

Bir bir çıḳardı ḥoḳḳaların ḥoḳḳa-bāz bād
Cūy üzre şanmañuz ki ḥabāb oldı āşikār

[G.219:12, G.270:4, G.771:7, G.853:1, G.870:6, G.872:2, K.6:20, K.15:36, K.32:94, K.38:71, Mf.83:1]

āşikāre:

1. **āşikāredür:**-*dür*
Kıt'a 29
Mısra: **4**
Belli, meydanda, açık.

Kimdür anuñla ḳıṭʿa-i elmāsı bir ṭutan
Noḳṣānı ḫod yanında iken āşikāredür

āşikāre it-:

1. **āşikāre it:**-*üp*
Gazel 724
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Açığa vurmak.

İdüp rāz-ı derūnın āşikāre mürşid-i ʿışḳa
Çoḳ açıldı yine ey Ḥāletī dil fülki deryāya

āşikāre ol-:

1. **āşikāre ol:**-*up*
Mesnevi 8
Mısra: **135**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkmak, görünür olmak.

Olup Ḫıżr-ı fütüvvet āşikāre
Emel fülkin çağırmaz mı kenāra

ʿāşık-ı āvāre:

1. ʿ**āşıḳ-ı āvāre:**
Gazel 623
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Serseri ve perişan âşık.

Bār-ı elemi zehr-i ġamı ol ḳaşı yānuñ
Ey ʿāşıḳ-ı āvāre nedür çāre çekilsün

[G.856:6]

ʿāşık-ı bed-nām:

1. ʿ**āşıḳ-ı bed-nām:**-*dan*
Gazel 672
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kötü şöhretli aşık.

Yā nigāhından yā āhından ider ʿışḳın ʿıyān
Ḳaçsa ol dil-ber ʿaceb mi ʿāşıḳ-ı bed-nāmdan

ʿāşık-ı belā-zede:

1. ʿ**āşıḳ-ı belā-zede:**-*y, -em*
Gazel 47
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Belaya uğramış âşık.

Lāyıḳ mıdur ki cevr idesin yoḳ yire baña
Bir ʿāşıḳ-ı belā-zedeyem n'eylerüm saña

[G.702:6, Mf.100:2]

ʿāşık-ı bī-cān:

1. ʿ**āşıḳ-ı bī-cān:**
Gazel 370
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cansız aşık.

Yatur ḳapuñda ʿāşıḳ-ı bī-cān ṭaraf ṭaraf
Gūyā kesildi Kaʿbe'de ḳurbān ṭaraf ṭaraf

ʿāşık-ı bī-çāre:

1. ʿ**āşıḳ-ı bī-çāreler:**-*ler*
Gazel 470
Mısra: **7**
Zavallı âşık.

Bilmezin dirsin añılsa ʿāşıḳ-ı bī-çāreler
Cān virür bu derüñe ol mübtelālar bilmiş ol

ʿāşık-ı bī-dil:

1. ʿ**āşıḳ-i bī-dil:**-*ler, -e*
Gazel 826
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
(Sevgiliye) gönlünü kaptırmış âşık.

Olma ey dil gel hilāl ebrūsınuñ āvāresi
ʿĀşıḳ-i bī-dillere çoḳdur o māhuñ pāresi

[G.9:10, G.72:1, G.211:4, G.212:7, G.354:9, G.379:1, G.405:4, G.410:8, G.416:9, G.420:7, G.434:6, G.434:8, G.436:3, G.458:8, G.486:7, G.619:6, Mf.229:1]

2. ʿ**āşıḳ-ı bī-dil:**-*ler, -e*
Gazel 544
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dilsiz âşık II Sevgiliye gönlünü kaptırmış âşık.

Ḥāletī-veş rūyuñı gördükde hep lāl oldılar
ʿĀşıḳ-ı bī-dillere raḥm eyle sulṭānum benüm

ʿāşık-ı bī-dil ü dīvāne:

1. ʿ**āşıḳ-ı bī-dil ü dīvāne:**
Gazel 890
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönlünü kaptırmış deli âşık.

Gönderüp nāme ḳaçan söylemege başlasa yār
ʿĀşıḳ-ı bī-dil ü dīvāne bulur ʿunvānı

ʿāşık-ı bī-dil-i ġam-dīde:

1. ʿ**āşıḳ-ı bī-dil-i ġam-dīde:**-*de*
Gazel 338
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kedere uğramış gönülsüz âşık.

Görüp aġyār yanında nice ārām ideyin
ʿĀşıḳ-ı bī-dil-i ġam-dīdede ārām olmaz

ʿāşık-ı bīmār:

1. ʿ**āşıḳ-ı bīmār:**-*a*
Gazel 542
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hasta âşık.

Yārüñ oḳı kim ʿāşıḳ-ı bīmāra ʿaşādur
Ben ḫaste hemān Ḥāletiyā aña ṭayandum

[G.588:4, G.792:5]

ʿāşık-ı bī-neng ü nām:

1. ʿ**āşıḳ-ı bī-neng ü nām:**
Gazel 495
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Utanmaz ve şöhretsiz âşık.

Meclisinde añılup ben ʿāşıḳ-ı bī-neng ü nām
Ġayra māʾildür diyü aʿdā içürmişler tamām

ʿāşık-ı bī-tāb u ṭāḳat:

1. ʿ**āşıḳ-ı bī-tāb u ṭāḳat:**-*i*
Gazel 811
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güçsüz, kuvvetsiz âşık.

Ṣalma firāḳa ʿāşıḳ-ı bī-tāb u ṭāḳati
Bāzīçe ṣanma ġavṭa-i deryā-yı ḥasreti

ʿāşık-ı bülbül-ṭabīat:

1. ʿ**āşıḳ-ı bülbül-ṭabīat:**-*sa, -n*
Gazel 773
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bülbül huylu âşık.

Egerçi Ḥāletī bir ʿāşıḳ-ı bülbül-ṭabīatsañ
Götürmezler velī gül yüzlüler çoḳ āh u zār itme

ʿāşık-ı dīdār:

1. ʿ**āşıḳ-ı dīdār:**-*a*
Kaside 26
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzel yüze aşık olan.

Beñzer o dil-rübāya ki ter-dāmen olmaya
Olmaz meger ki ʿāşıḳ-ı dīdāra der-kenār

[Mü.8:31, G.97:8]

ʿāşık-ı dīdār eyle-:

1. ʿ**āşıḳ-ı dīdār eyle:**-*r*
Gazel 233
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzel yüzün aşığı yapmak.

Ḳanġı āhen-dile kim nār-ı maḥabbet ṭoḳuna
Eridüp āb gibi ʿāşıḳ-ı dīdār eyler

ʿāşık-ı dīdār ol-:

1. ʿ**āşıḳ-ı dīdār ol-:**-*ma, -sa*
Kaside 5
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Güzel yüze âşık olmak.

Bir serv-ḳaddüñ ʿāşıḳ-ı dīdārı olmasa
Olmazdı cūy-bār benüm gibi bī-ḳarār

ʿāşık-ı dil-dāde:

1. ʿ**āşıḳ-ı dil-dāde:**
Gazel 364
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
(Sevgiliye) gönül vermiş âşık.

ʿĀşıḳ-ı dil-dāde itmez miydi çoḳdan dōstum
Mümkin olsaydı eger tīġ-i ġamuñdan inḳıtāʿ

ʿāşık-ı dil-dāne:

1. ʿ**āşıḳ-ı dil-dāne:**-*n, -ün*
Gazel 459
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül vermiş âşık.

ʿĀşıḳ-ı dil-dānenüñ derdinden itme ḳıyl ü ḳāl
Ḳılma ḥāl-i beste-i fitrāküñ illerden suʿāl

ʿāşık-ı dil-haste:

1. ʿ**āşıḳ-ı dil-ḫaste:**-*y, -e*
Gazel 69
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hasta gönüllü âşık.

Ġam yimekden hicr ile dem yoḳ ki bī-hūş olmaya
ʿĀşıḳ-ı dil-ḫasteye eksük degüldür ḫürd ü ḫˇāb

[G.329:8, G.442:3, G.727:2, G.802:6, Mf.21:2, Mf.170:2, Mf.399:2]

ʿāşık-ı dil-sūhte:

1. ʿ**āşıḳ-ı dil-sūḫte:**
Gazel 659
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönlü yanmış aşık.

Aġzı şanma dil-berüñ ey ʿāşıḳ-ı dil-sūḫte
Bir şererdür şıçramış ol āteş-i ruḥsārdan

ʿāşık-ı dil-teşne:

1. ʿ**āşıḳ-ı dil-teşne:**-*ler*
Gazel 42
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönlü susamış âşık II Çok istekli âşık.

Nice andan el yusunlar ʿāşıḳ-ı dil-teşneler
Bir içim ṣudur güzellikde o şūḫ-ı meh-liḳā

ʿāşık-ı dīvāne:

1. ʿ**āşıḳ-ı dīvāne:**
Gazel 324
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Deli âşık.

Benem bir ʿāşıḳ-ı dīvāne kim ḫavf u recā bilmez
Benem bir bülbül-i şūrīde kim ṣayf u şitā bilmez

[G.464:3, G.629:6]

ʿāşık-ı ferzāne:

1. ʿ**āşıḳ-ı ferzāne:**-*si, -n*
Gazel 785
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bilgili, akıllı âşık; benzerlerinden farklı, seçkin âşık.

ʿĀşıḳ-ı ferzānesin añmaz ruḫın iller görür
Kār-ı ʿışḳı bāzi-i şaṭranc ẓann eyler o māh

ʿāşık-ı ġam-gīn:

1. ʿ**āşıḳ-ı ġam-gīn:**-*e*
Gazel 805
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gamlı, kederli âşık.

Ehl-i dil olursa n'ola yanına sefīne
Eglence olur ʿāşıḳ-ı ġam-gīne sefīne

ʿāşık-ı ġam-ḫˇār:

1. ʿ**āşıḳ-ı ġam-ḫˇār:**
Gazel 329
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gam çeken aşık.

ʿIşḳuñla yitürmişdür o kendin dime cānā
Bir ḫidmetüme ʿāşıḳ-ı ġam-ḫ̌ār bulunmaz

[G.627:6, G.640:10]

ʿāşık-ı ġam-ḫ̌ār ol-:

1. ʿ**āşıḳ-ı ġam-ḫ̌ār ol-:**-*mış*
   Gazel 116
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Kederli âşık olmak.

Ol melek-sīmāya olmış ʿāşıḳ-ı ġam-ḫ̌ār çerḫ
Gösterür her gice dirhem her seḥer dīnār çerḫ

ʿāşık-ı ġam-perver:

1. ʿ**āşıḳ-ı ġam-perver:**-*ün*
   Gazel 434
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Kederli âşık.

Ḥāline raḥm itmek olmaz ʿāşıḳ-ı ġam-perverüñ
Yoḳ mıdur āyā zekāt-ı ḥüsni ol sīmīn-berüñ

[Mf.244:1]

ʿāşık-ı giryān:

1. ʿ**āşıḳ-ı giryān:**
   Gazel 568
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Ağlayan âşık.

Ḳoyup evvelki semtin oldı dirler yār ter-dāmān
Gözüñ degdi gibi aña senüñ ey ʿāşıḳ-ı giryān

[G.673:2]

ʿāşık-ı güm-geşte:

1. ʿ**āşıḳ-ı güm-geşte:**
   Gazel 263
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Yolunu kaybetmiş âşık.

Dil-i şeydāya hergiz baḳmaz oldı Ḥāletī dil-ber
Yine beñzer ki ġayrı ʿāşıḳ-ı güm-geşte bulmışdur

ʿāşıḳ-ı ḫām-tamāʿ:

1. ʿ**āşıḳ-ı ḫām-tamāʿ:**
   Gazel 816
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Aç gözlü âşık.

Bulmaġ isterse eger baḥr-i ḫayālinde bulur
ʿĀşıḳ-ı ḫām-tamāʿ ʿanber-i ḫaṭṭ-ı yāri

ʿāşık-ı haste-dil:

1. ʿ**āşıḳ-ı ḫaste-dil:**-*ün*
   Gazel 635
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Hasta gönüllü âşık II Üzüntülü, sıkıntılı âşık.

Luṭf idüp laʿl-i lebin öpdüreyim dirse o yār
ʿĀşıḳ-ı ḫaste-dilüñ oluvirür cānından

ʿāşık-ı mecnūn-ṣıfat:

1. ʿ**āşıḳ-ı mecnūn-ṣıfat:**
   Gazel 758
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Mecnun gibi aşık.

Söz gelür āḫir saña ey ʿāşıḳ-ı Mecnūn-ṣıfat
Yār elinden dāmen-i küh-sārda eylersin āh

ʿāşık-ı mehcūr:

1. ʿ**āşıḳ-ı mehcūr:**-*dur*
   Gazel 261
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Ayrı düşmüş âşık.

Zülfüñ firāḳı yetmeyüp dūr oldı kūyuñdan göñül
Dār u diyārından cüdā bir ʿāşıḳ-ı mehcūrdur

[K.21:14]

ʿāşık-ı mestāne:

1. ʿ**āşıḳ-ı mestāne:**-*ler*
   Gazel 180
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Sarhoş âşık.

Yoḳ dimezdi bāde-i laʿl-i lebin cānāneler
Ḫalḳa-i rāzın açmasaydı ʿāşıḳ-ı mestāneler

ʿāşık-ı miḥnet-zede:

1. ʿ**āşıḳ-ı miḥnet-zede:**-*y*, -*e*
   Gazel 542
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Sıkıntı çeken aşık.

Ben ʿāşıḳ-ı miḥnet-zedeye yār ola ṣandum
Sevdüm o sitem-kārı da cānumdan uṣandum

ʿāşık-ı müflis:

1. ʿ**āşıḳ-ı müflis:**
   Kıt'a 25
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Iflas etmiş, tükenmiş aşık.

Dilerüz ide Ḫudā baḫtuñı her gāh civān
Ḳıla düşmenlerüñi ʿāşıḳ-ı müflis gibi zār

[K.31:56]

ʿāşık-ı mürde-dil:

1. ʿ**āşıḳ-ı mürde-dil:**-*ün*
   Gazel 661
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Gönlü ölmüş âşık.

Virür aġyāra Mesīḥā-yı lebüñ ṭurma ḥayāt
ʿĀşıḳ-ı mürde-dilüñ çıḳmadı cānā yirden

ʿāşık-ı nā-kām:

1. ʿ**āşıḳ-ı nā-kām:**
   Müfret 510
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Mutsuz, muradına erememiş âşık.

Ḳanġı dil-ber kim alışmaz ʿāşıḳ-ı nā-kām ile
Rūzgār eyler ʿuḳūbet ḫaṭṭ-ı bī-hengām ile

ʿāşıḳ-ı nālān:

1. **ʿāşıḳ-ı nālān:**
Gazel 196
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Inleyen âşık. figan eden âşık.

Her ḳaçan kim ḫānesinden ol şeh-i ḫūbān çıḳar
Ḫān-mān-ı ʿaḳldan çoḳ ʿāşıḳ-ı nālān çıḳar

[G.314:2, G.337:8, G.763:4]

ʿāşıḳı ol-:

1. **ʿāşıḳı ol:**-*mış*
Gazel 735
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âşığı olmak, sevmek.

N'eylesem bilmem ki olmış cümle ʿālem ʿāşıḳuñ
Müşkil işdür başa çıḳmaḳ bir kişi dünyā ile

ʿāşık-ı pervāne-haşlet:

1. **ʿāşıḳ-ı pervāne-ḫaşlet:**-*i*
Gazel 560
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Pervane tabiatlı (pervane gibi yanan) âşık.

Yaḳma dilüñle ʿāşıḳ-ı pervāne-ḫaşleti
Şemʿ-i şeb-i firāḳ gibi olma bed-zebān

ʿāşık-ı rüsvā:

1. **ʿāşıḳ-ı rüsvā:**
Gazel 27
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İtibarsız âşık.

İdinmişdür gelen peykānlaruñdan āhenīn cevşen
Kesilmezse n'ola tīġ-i ġamuñdan ʿāşıḳ-ı rüsvā

[G.32:10, G.35:2, G.671:4, Mf.334:1]

ʿāşıḳ-ı rüsvā ol-:

1. **ʿāşıḳ-ı rüsvā ol:**-*updur*
Gazel 628
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İtibarsız âşık olmak.

Olupdur saña dünyā ʿāşıḳ-ı rüsvāyı bilmezsin
Daḫı sen nā-resīde ṭıflsın dünyāyı bilmezsin

ʿāşık-ı şādık:

1. **ʿāşıḳ-ı şādıḳ:**
Gazel 285
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sadık âşık II Hakiki âşık.

Yāri gördükçe göñül çeşmini nem-nāk eyler
ʿĀşıḳ-ı şādıḳ odur kim naẓarın pāk eyler

[G.384:6]

ʿāşık-ı ser-bāz:

1. **ʿāşıḳ-ı ser-bāz:**
Gazel 225
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cesur âşık.

Şanma senden göricek tīġ-i ġamı vāz geçer
Reh-i ʿışḳuñda senüñ ʿāşıḳ-ı ser-bāz geçer

[G.123:7, G.343:8, G.590:8, Mf.113:2]

ʿāşık-ı ser-gerdān:

1. **ʿāşıḳ-ı ser-gerdān:**-*am*
Müseddes 7
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Başı dönmüş aşık.

Ben ki Mecnūn gibi bir ʿāşıḳ-ı ser-gerdānam
Milket-i derd ü ġama pādşeh-i devrānam

ʿāşık-ı ser-geşte:

1. **ʿāşıḳ-ı ser-geşte:**-*ler*
Gazel 660
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sersem, zavallı, perişan aşık.

ʿĀşıḳ-ı ser-geşteler mihrüñ nice ketm eylesün
Mihr-i ʿālem-tāb olur mı ẕerreden cānā nihān

ʿāşıḳ-ı sevdā-zede:

1. **ʿāşıḳ-ı sevdā-zede:**-*y*, -*i*
Gazel 201
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevdaya, aşka düşmüş âşık.

Gitmeye tā ki ḳoyup ʿāşıḳ-ı sevdā-zedeyi
Teb-i ġam bağlar imiş zülf-i girih-gīr-i nigār

[G.447:4]

ʿāşık-ı şeydā:

1. **ʿāşıḳ-ı şeydā:**
Gazel 17
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Divane âşık.

Oldukça oḳuñ zaḫm-zen-i sīne-i aʿdā
Gögsin geçürür ḥasret ile ʿāşıḳ-ı şeydā

[G.7:4, G.9:4, G.20:10, G.21:4, G.32:2, G.150:12, G.326:1, G.387:2, G.404:4, G.411:2, G.423:4, G.625:1, G.670:4, G.681:10, G.741:10, G.797:8, G.798:8, G.810:5, Mf.174:1, Mf.202:1, Mf.490:2]

ʿāşık-ı şeydā ol-:

1. **ʿāşıḳ-ı şeydā ol:**-*mış*
Gazel 565
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Çılgın âşık olmak.

Kendü de bir güzele ʿāşıḳ-ı şeydā olmış
Āh dir āh işidür şimdi o şāh-ı ḫūbān

ʿāşık-ı şūrīde:

1. ʿ**āşıḳ-ı şūrīde:**-*y, -in*
Gazel 192
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Perişan, zavallı, tutkun aşık.

Dāġ-ı derdin işledür bir ʿāşıḳ-ı şūrīdeyin
Baña üstād-ı belādan gördügüm ṣanʿat yeter

[G.269:3, G.358:6, G.461:3, G.461:7, G.479:6, G.777:2, G.815:4, G.825:3]

ʿāşık-ı şūrīde-dil:

1. ʿ**āşıḳ-ı şūrīde-dil:**
Gazel 42
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gönlü perişan âşık.

ʿĀşıḳ-ı şūrīde-dil atar külāhın göklere
Atsa dil-ber yarmaġ içün başını seng-i cefā

ʿāşık-ı şūrīde-ḥāl:

1. ʿ**āşıḳ-ı şūrīde-ḥāl:**
Gazel 482
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Tutkun halde olan âşık.

Zülfine biñ kerre baḳsa ʿāşıḳ-ı şūrīde-ḥāl
Ol şeh-i ḥüsnümden olur rūy-ı dil görmek muḥāl

ʿāşık-ı şūrīde-i ġam-hˇār:

1. ʿ**āşıḳ-ı şūrīde-i ġam-ḫˇār:**-*dan*
Kıt'a 96
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gamlı, perişan aşık.

Cān virüp kūyında yārüñ ḳalmasa illā ġubār
Ben belā-keş ʿāşıḳ-ı şūrīde-i ġam-ḫˇārdan

ʿāşıḳ-ı üftāde:

1. ʿ**āşıḳ-ı üftāde:**
Gazel 228
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Düşkün, biçare âşık.

Çekme ġam ḫançerini eylese ser-tīz o şāh
Bu da bir devrdür ey ʿāşıḳ-ı üftāde geçer

[G.889:2]

ʿāşık-ı üftāde-dil:

1. ʿ**āşıḳ-ı üftāde-dil:**-*ler*
Gazel 632
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Tutkun gönüllü âşık.

ʿĀşıḳ-ı üftāde diller ḫāk-i rāh olmaḳ gerek
Kūy-ı vaṣla vāṣıl olmaz kendüsinden geçmeyen

ʿāşık-ı zār:

1. ʿ**āşıḳ-ı zār:**-*ı*
Gazel 300
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ağlayan, inleyen âşık.

Lemʿa-i ḫurşīd-i şafādur müdām
ʿĀşıḳ-ı zārı ḳomayan tīre-rūz

[G.398:10, G.421:1, G.505:3, G.613:13, G.711:1, G.734:7, G.787:4, G.793:8, G.799:7, G.814:7, G.815:1, G.885:7, Mf.111:1, Mf.147:1, Mf.222:1, Mf.275:1, Mf.498:2, Mf.540:2]

ʿāşık-ı zār u nizār:

1. ʿ**āşıḳ-ı zār u nizār:**-*ı*
Gazel 371
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ağlayan ve aciz âşık.

ʿĀşıḳ-ı zār u nizārı iki biçmekdür işi
N'ola ol dil-ber içün dirler ise mūy-şikāf

ʿāşıḳ-ı zāruñ ḫāṭırı:

1. ʿ**āşıḳ-ı zāruñ ḫāṭırı:**-*n, -da*
Gazel 135
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ağlayan âşığın gönlü.

Bād-ı ṣabā ki der-gehüñe uġrayup gele
Hiç ḫāṭırında ʿāşıḳ-ı zāruñ ḳomaz ġubār

[G.271:10, G.287:4]

ʿāşıḳınuñ ḳanı:

1. ʿ**āşıḳınuñ ḳanı:**
Gazel 129
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Âşığının kanı.

Yād-ı būs-ı leb ile çekdügi ṣahbādan olur
Gelse her ḫūba n'ola ʿāşıḳınuñ ḳanı leẕīẕ

ʿāşıḳun göñli:

1. ʿ**āşıḳun göñli:**
Gazel 109
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âşığın gönlü.

Bilmez misin ne güne aḳar göñli ʿāşıḳun
Ey serv varmaduñ mı leb-i cūy-bāra hiç

[G.482:8]

ʿāşıḳuñ ḳaddi:

1. ʿ**āşıḳuñ ḳaddi:**-*n, -i*
Gazel 458
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Âşığın boyu.

Nāvek-i cevrin atup ġayrıya ol ḳaşları yā
ʿĀşıḳuñ ḳaddini yoḳ yire kemān itse gerek

ʿāşıḳuñ murġ-ı dili:

1. ʿ**āşıḳuñ murġ-ı dili:**-*n, -den*
Gazel 75
Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Aşığın gönül kuşu.

Dāne-i ḫāl-i ruḫın yād eyledükçe dil-berüñ
Eksük olmaz ʿāşıḳuñ murġ-ı dilinden ıżṭırāb

ʿāşıḳuñ naḳd-i revānı:

1. **ʿāşıḳuñ naḳd-i revānı:**-*uñ*
Gazel 209
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âşığın can sermayesi II Âşığın canı.

Bulamaz naḳd-i revānı ʿāşıḳuñ hergiz revāc
Olmayınca dōstum dāġ-ı ġamuñla sikke-dār

ʿāşıḳuñ pīrāheni:

1. **ʿāşıḳuñ pīrāheni:**-*i, n-, -de*
Gazel 428
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Âşığın gömleği II Âşığın bedeni.

Yıġıldı ʿāşıḳuñ pīrāheninde seng-i bī-dāduñ
Yaḳında var gibi şāhum vefā ḳaṣrına bünyāduñ

ʿāşıḳuñ vücūdı:

1. **ʿāşıḳuñ vücūdı:**-*n*
Gazel 158
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Âşığın bedeni.

Gird-bād-ı āh ile gird-āb-ı eşk-i çeşm-i ter
Dem-be-dem eyler vücūdın ʿāşıḳuñ zīr ü zeber

āşiyān:

1. **āşiyānumdur:**-*um, -dur*
Gazel 177
Mısra: **2**
Kuş yuvası.

Şu murġam kim kenār-ı bām-ı ġam dāʾim mekānumdur
Çözülmiş zülfi dil-dāruñ bozulmış āşiyānumdur

[G.185:2, G.213:6, G.307:14, G.467:10, G.616:8, G.692:14, G.754:4, G.794:8, G.852:3, G.895:9, Kt.K.4:34]

āşiyān eyle-:

1. **āşiyān eyle:**-*r*
Gazel 183
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Mesken tutmak, yuva yapmak.

Çemen-zār-ı ḫaṭ içre servdür ey Ḥāletī ḫāmem
Gelür murġ-ı maʿānī dāʾim anda āşiyān eyler

[G.184:8, K.8:70, K.39:16]

āşiyān it-:

1. **āşiyān it:**-*er*
Gazel 188
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yuva yapmak.

Bir murġdur ki Ḥāletiyā nāvek-i nigār
Ḳalb-i şanevberīde gelür āşiyān ider

āşiyān ḳıl-:

1. **āşiyān ḳıl:**-*dı*
Kaside 16
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yuva yapmak, yuva kurmak.

Gürg-i derende mīş-i żaʿīfe şübāñ olup
Ḳıldı tezerve pençesini bāz āşiyān

[K.16:18]

āşiyān ol-:

1. **āşiyān ol:**-*a*
Kaside 19
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yuva, mesken olmak.

Beñzer aña ki yirde de yir bulmayup hemān
Her būm-ı şūma bām-ı sipihr ola āşiyān

[K.38:54, Kt.103:4, Kt.137:4]

āşiyān ṭut-:

1. **āşiyān ṭut:**-*ar, -dı*
Gazel 420
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yuva yapmak.

Benüm başumda da murġān ṭutardı āşiyān ammā
Gelür seng-i cefāsı n'eylesün ol şūḫ-ı fettānuñ

[G.614:14, G.653:8, G.681:7]

āşīyāne:

1. **āşiyānesin:**-*si, -n*
Gazel 687
Mısra: **2**
Kuş yuvası.

Dil görmez oldı kākül-i yārüñ nişānesin
Şol murġa döndi kim bulamaz āşiyānesin

āşiyān-ı būm:

1. **āşiyān-ı būm:**
Kaside 4
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Baykuş yuvası.

ʿAdāletiyle cihān şöyle oldı ābādān
Ḫarābe ḳalmadı bir āşiyān-ı būm ḳadar

āşiyān-ı cism:

1. **āşiyān-ı cism:**-*üm, -i*
Gazel 288
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Beden yuvası.

Gösterüp mār-ı melāle āşiyān-ı cismümi
ʿAndelīb-i cānı ḫayrān-ı leb-i bām itdiler

āşiyān-ı cisme gir-:

1. **āşiyān-ı cisme gir-:**-*elden*
Gazel 561
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -

Beden yuvasına girmek, doğmak dünyaya gelmek.

Çaḳ āşiyān-ı cisme girelden şikestedür
Beñzer hevāsı ile alışmadı murġ-ı cān

āşiyān-ı murġ ü beyża:

1. **āşiyān-ı murġ ü beyża:**
Kaside 32
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Kuş ve yumurta yuvası.

Dönüp ʿaks-i şecer āb içre ġavvāṣ-ı nigūn-sāra
Ṣadefdür āşiyān-ı murġ ü beyża dürr-i şeh-vārı

āşiyān-ı teng-i güncişk:

1. **āşiyān-ı teng-i güncişk:**-*e*
Kaside 10
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Serçenin dar yuvası.

Girerdi āşiyān-ı teng-i güncişke hirāsından
İrişse şıyt-ı ʿadli kūh-ı Ḳaf ardına ʿAnḳā'ya

āşiyān-sāz-ı ser-i mecnūn ol-:

1. **āşiyān-sāz-ı ser-i mecnūn ol:**-*ur, -sa*
Gazel 582
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mecnun'un başında yuva yapmak.

Vücūd-ı ʿāşıḳ-ı mehcūr olur vīrāne ḥükminde
N'ola hep cuġd olursa āşiyān-sāz-ı ser-i Mecnūn

ʿaşḳ:

1. ʿ**aşḳ:**
Gazel 489
Mısra: **2**
Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu.

Olsa ʿaceb mi ʿumde-i kārum zebān-ı ḥāl
Bir neşʾedür bu ʿaşḳ ki eyler Kelīm'i lāl

aşla-:

1. **aşlasalar:**-*sa, -lar*
Gazel 725
Mısra: **12**
Katmak,karıştırmak, ağaca aşı yöntemi uygulamak.

Viremez bār-ı nihāl-i ḳalemüm ʿālemini
Sidre şāḫını eger aşlasalar Ṭūbā'ya

aşlan-:

1. **aşlanaydı:**-*a, -y, -dı*
Gazel 611
Mısra: **4**
Aşılanmak, ağaca aşı yapılmak.

Olurdı ḥāşılını belki saña beñzetmek
Eger nihāl-i güle aşlanaydı şāḫ-ı semen

āşnā:

1. **āşnālara:**-*lar, -a*
Gazel 45
Mısra: **3**
Bildik, tanıdık II Âşık.

Bī-gānelikler eyler iken āşnālara
Bī-gānelerle olmadasın ṭurma āşnā

[G.180:7, G.324:14, G.382:1, G.543:4, G.683:8, G.781:9]

āşnā çık-:

1. **āşnā çıḳ:**-*dı*
Gazel 875
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tanıdık çıkmak, önceden birbirlerini tanımış olmak, tanış olmak.

Bilürdi ṭūṭi-i cān ʿālem-i ervāḥdan yāri
Görüp laʿl-i şeker-ḫandin cihānda āşnā çıḳdı

[G.48:6]

āşnā eyle-:

1. **āşnā eyle:**
Gazel 734
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Tanıştırmak.

Naşībüm ey felek ser-geşt elikdür ẕerre-veş çünkim
Beni gün yüzlü dil-berlerle bārī āşnā eyle

āşnā gel-:

1. **āşnā gel:**-*ür*
Gazel 254
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Tanıdık gelmek.

Gördükçe sīnede ġamuñı şād olur göñül
Beñzer aña ki ḫānesine āşnā gelür

āşnā it-:

1. **āşnā it:**-*me, -m*
Gazel 515
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Tanıştırmak.

Cihān-ı bī-beḳā fikriyle ḳalbüm āşnā itmem
Ġam-engīz olmayan efkārdan çoḳluḳ ṣafa itmem

āşnā ol-:

1. **āşnā ol:**-*ma, -dan*
Gazel 336
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Tanıdık olmak, tanımak, bilmek.

Her ne luṭf eylese bī-gāneye eylermiş o yār
Āşnā olmadan anuñla ḫatā eylemişüz

[G.45:4, G.282:6]

āşnālık:

1. **āşnālıḳ:**
Gazel 382
Mısra: **2**
Aşinalık, tanışıklık, tanıma.

Dem-ā-dem āşnāya ʿādetüñ cevr ü cefā ancaḳ
Senüñle āşnālıḳ ehl-i ʿışḳa bir belā ancaḳ

[G.797:6]

āşnālık it-:

1. **āşnālıḳ it-:**-*me, -y, -e*
Gazel 181
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Tanış olmak, yakınlık kurmak.

Ẕerreler kim gördiler ḫāk-i fenādan rūy-ı dil
Āşnālıḳ itmege ḫurşīdle ʿār itdiler

āşnā-yı baḥr-i miḥnet:

1. **āşnā-yı baḥr-i miḥnet:**
Gazel 553
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Eziyet denizini tanıyan, bilen.

Āşnā-yı baḥr-i miḥnet olsa ger nā-kerde kār
Yanına baġlar kedū-yı bādesin pīr-i muġān

āşnā-yı şemʿ-i ümmīd ol-:

1. **āşnā-yı şemʿ-i ümmīd ol:**-*ma, -dı*
Müfret 191
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ümit mumuna aşina olmak.

Bulmaz oldı māh-tāb-ı şevḳ rāh-ı ḫānemüz
Āşnā-yı şemʿ-i ümmīd olmadı pervānemüz

āş-pez ol-:

1. **āş-pez ol:**-*sa*
Kıt'a 105
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşçı olmak.

Gelse bārī maṭbaḫ-ı cūduñda olsa āş-pez
Eylese tertīb-i ḫuşke ʿaskerin şimden girü

āşūb u ġavġā:

1. **āşūb u ġavġā:**
Gazel 320
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kavga ve gürültü.

Baḫtumuzla her zamān āşūb u ġavġā üzreyüz
Çerḫ-i nā-hemvārdan hemvāre şekvā üzreyüz

āşūb-cihānlık:

1. **āşūb-cihānlıḳ:**
Gazel 856
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünyayı karıştırmak, ortalığı karıştırmak.

Āşūb-cihānlıḳ ḫaṭ-ı müşkīnüñe ḳaldı
Gīsūların ol şūḫ-ı cihān boynına aldı

āşub-ı cihān:

1. **āşub-ı cihān:**
Kaside 31
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Dünyayı karıştıran.

Reʾy- pāk ü fikr-i çālākiyle āşub-ı cihān
Kūşe-gīr oldı çü mengūş-ı bütān-ı sīm-ber

āşüfte ḳıl-:

1. **āşüfte ḳıl:**-*dı*
Gazel 618
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Düşkün kılmak, kendinden geçirmek.

Cān u baş oynasa yoluñda ʿaceb mi yārüñ
Ḳıldı āşüfte göñül murġını ol ṭōb-ı ẕeḳan

[G.762:1]

āşüfte ol-:

1. **āşüfte ol:**-*sa*
Gazel 768
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âşık olmak, meftun olmak, perişan olmak.

Ḫaṭṭuñ gelüp ẓuhūra āşüfte olsa diller
Ol çāh-ı ġabġab içre çün siḫr-i Bābil olsa

āşüfte-dil ol-:

1. **āşüfte-dil ol:**-*updur*
Gazel 230
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gönlü perişan olmak.

Olupdur Ḥāletī āşüfte-dil sevdā-yı ḫaṭṭuñla
Başında gūyiyā ol nüsḫa-i mihr ü meveddetdür

āşüfte-i zülfi ol-:

1. **āşüfte-i zülfi ol:**-*dı*
Müfret 258
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) saçının müptelası olmak.

Oldı āşüfte-i zülfi o perī-sīmānuñ
Gözine görünecek var bu dil-i şeydānuñ

āşüftesi ol-:

1. **āşüftesi ol:**-*dı*
Gazel 145
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Çılgını olmak.

Ḥamdü li'llāh oldı bikr-i fikrümüñ āşüftesi
Müşk-būyān-ı Ḫoten şeker-lebān-ı Ḳandehār

[G.218:9, G.430:10]

ʿaşve-i hākī:

1. **ʿaşve-i ḫākī:**-*de*
Gazel 695

Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Toprağın karanlığı, toprağın altı.

Ḳāmetüñ anı ḳıyāmet gibi iẓhār eyler
ʿAşve-i ḫākīde olup ʿışḳ çü kenz-i medfūn

at-:

1. **at:**
Gazel 61
Mısra: **10**
Atmak, fırlatmak.

Utduñ cemīʿ varumı yārā ḥarīf iseñ
Bu defʿa kaʿbeteyn-i ġamı naḳd-i cāna at

[G.61:1, G.61:4, G.61:14, G.182:13, G.207:5, G.323:6, G.370:10, G.390:2, G.446:1, G.458:3, G.537:3, G.586:13, G.656:13, G.724:10, G.734:7, K.26:6, K.31:13, K.37:41, M.9:41, Kt.121:1, Mf.3:2, Mf.18:2, Mf.357:2]

2. **atsa:**-*sa*
Kaside 15
Mısra: **12**
Atmak, çıkarmak.

Ḳullanur her ḫatvede bir ʿişve aña beñzemez
Atsa egninden libāsın bir Ḥabīb-i şīve-kār

at:

1. **at:**
Kaside 37
Mısra: **22**
At, binek hayvan.

Lāşe-i murdārı oldı ṭuʿme-i zāġ u zaġan
Düşmen-i bed-ḫˇāhda şimdi ne at ḳaldı ne cān

at bıraḳ-:

1. **at bıraḳ:**-*sa*
Gazel 132
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
At sürmek.

Meydāna çıḳsa şīve ile at bıraḳsa yār
Gül-gūnını hemān bıraġur çeşm-i eşk-bār

[Mf.402:1]

at ḳopar-:

1. **at ḳopar-:**-*ar, -sa-sa*
Gazel 132
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
At koşturmak, bir alanda istediği gibi davranmak, çok serbest hareket etmek.

Gāh oynayup semend ile gāh at ḳoparsa ger
Cānum yirinden oynar ödüm yüregüm ḳopar

at oynaġı ol-:

1. **at oynaġı ol-:**-*ı-mış, -dur*
Gazel 656
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
At koşturulan yer, hüner gösterilen yer olmak.

Gice yoḳdur kim göge şeb-dīz-i āhum çıḳmaya
Atumuñ oynaġı olmışdur feżā-yı āsmān

[M.3:34]

ʿaṭā:

1. ʿ**aṭāsın:**-*sı, -n*
Mesnevi 8
Mısra: **177**
Bağış, ihsan, lütuf.

Şu kim menʿ eyler ol şāhuñ ʿaṭāsın
Ḫaṭā eyler velī bilmez ḫaṭāsın

ʿaṭā it-:

1. ʿ**aṭā itdügin:**-*dük, -i, -n*
Kaside 6
Mısra: **39**
Bağışlamak, vermek, ihsan etmek, lutfetme.

Yıldan yıla cihāna ʿaṭā itdügin anuñ
Bād-ı bahār aḳçe döküp idemez şümār

ʿaṭā-yı şāh:

1. ʿ**aṭā-yı şāh:**
Kaside 1
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Padişahın lütfu.

Felek her gice bir mīzān ḳurar var ise vezn eyler
ʿAṭā-yı şāh ile maḥṣūl-i baḫri ḫāṣıl-ı kānı

aṭbāk-ı eflāk:

1. **aṭbāk-ı eflāk:**-*i*
Kaside 35
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Feleğin tabakaları.

Tünd-bād-ı şarṣar-ı ḳahruñ ṭoḳunsa ʿāleme
Eyliye aṭbāk-ı eflāki ḫarāb-ender-ḫarāb

āteş:

1. **āteş:**
Gazel 62
Mısra: **7**
Ateş, alev.

Kibāre sūʿı ḳaṣdüñ olduğın bār-āver āteş
Ḳılāʿ üzre lisān-ı topile bürc u beden söyler

[G.110:7, G.172:1, G.308:7, G.564:9, G.732:7, G.847:2, K.14:23, K.33:15, K.38:72, K.40:33, M.9:48, Mf.5:2, Mf.27:2, Mf.115:2, Mf.209:2, Mf.338:2, Mf.389:2]

2. **āteş:**
Kaside 28
Mısra: **25**
Havanın aşırı sıcaklığı.

Hemīşe şu yirine ḫalḳa gösterür āteş
Bu mevsim içre ʿaceb şekle girdi çeşme-i ḫūr

3. **āteş:**-*üñ*
Gazel 3
Mısra: **14**
Aşk, ayrılık, hasret, azap, hiddet, öfke vb. duyguların yakıcı etkisi.

Āh-ı dildendür ümīdüñ derd teskīn itmede
Āteşüñ söndürmesün ṣarṣardan eylersin recā

[G.11:2, G.38:10, G.62:4, G.65:6, G.350:6, G.731:14, G.843:7, G.844:11, Mf.236:2]

4. **āteşedür:**-*e, -dür*
Müfret 365
Mısra: **2**
Yakıcı, parlayıcı madde II Sevgilinin yüzünün veya yanağının kırmızılığı, pembeliği.

Özler ruḫ-ı tābende-i yāri dil-i pür-ġam
Dīvānelerüñ āteşedür meyli dem-ā-dem

[G.52:8, G.66:2]

<u>āteş bırak-:</u>

1. **āteş bırak:**-*an*
Gazel 718
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ateş bırakmak, ateşe vermek.

Ḫāl ü ḫaṭıdur ṣabrumı yaġma iden ammā
Āteş bıraġan ruḫlarıdur ḫāne-i cāna

<u>āteş düş-:</u>

1. **āteş düş:**-*er*
Gazel 657
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ateş düşmek, yakmak, ızdırap vermek.

Derūn-ı sīne pürdür āhen-i peykān-ı tīrüñle
Dile āteş düşer gelse eger seng-i cefā senden

[G.717:14]

<u>āteş ile āb:</u>

1. **āteş ile āb:**-*ı*
Gazel 539
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ateş ile su.

Başlasam vaṣf-ı ruḫ-ı dil-bere seḫḫār gibi
Cemʿ ider āteş ile ābı dem-ā-dem süḫanum

<u>āteş it-:</u>

1. **āteş it:**-*en*
Müfret 207
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ateş gibi kırmızı yapmak.

Ruḫuñı āteş iden sīnemi pür-tāb itmiş
Bedenüñ sīm ḳılan ḳalbümi sīm-āb itmiş

<u>āteş ko-:</u>

1. **āteş ḳo:**-*dı*
Gazel 139
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ateş koymak.

Pūte-i gül-şene āteş ḳodı yir yir güller
Gūyiyā sīm-i müẕāb oldı çemende enhār

<u>āteş ol-:</u>

1. **āteş ol-:**-*sa*
Gazel 161
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ateş olmak.

Senüñ būy-ı zülfüñ ġınāsını virmez
Nücūm olsa āteş ẓalām olsa ʿanber

[G.448:3]

2. **āteş ol:**-*mış*
Gazel 505
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ateş gibi kızarmak; yakıcı duruma gelmek II Coşmak, şiddetli arzu duymak; kızmak, öfkelenmek.

Gelürdüm her gice ey Ḥāletī kūyında feryāda
Seḥerden āteş olmış çıḳmasa ol mihr-i raḫşānum

<u>āteş olan yirde duḫān olur:</u>

1. **āteş olan yirde duḫān olur:**
Gazel 643
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Atasözü**
"Ateş olmayan yerden duman çıkmaz" : Bir olay ya da durumun varlığı, gerçekten ortada olup olmadığı, belirtisinin görülmesiyle anlaşılacak bir şeydir. Eğer meydanda bir belirti varsa, olay veya durum da var demektir.

Gelse ḫaṭṭ ruḫsārına yārüñ taʿaccüb eylemem
Āteş olan yirde elbette olur zīrā duḫān

[G.677:4]

<u>āteş şal-:</u>

1. **āteş şal:**-*ar*
Gazel 202
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ateş düşürmek, yok etmek.

Ḥırmen-i ṣabr u ḳarār-ı ʿāşıḳa āteş ṣalar
Aḫker-i sūzan mıdur āyā o laʿl-i ḫoş-güvār

[G.270:7]

2. **āteş şal:**-*duk, -ı, -n*
Gazel 324
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Birini aşık etmek veya aşırı acı, sıkıntı veya üzüntü içine sokmak.

N'ola āh itdügümce ṭaʿn iderlerse bu dünyāda
Ruḫ-ı yārüñ ne āteş ṣalduġın ehl-i semā bilmez

<u>āteş ü dūd eyle-:</u>

1. **āteş ü dūd eyle:**-*y, -e, -lüm*
Gazel 512
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ateş ve duman haline getirmek, ateşe verip mahvetmek.

ʿIşḳ ile ḥāṣılumuz āteş ü dūd eyliyelüm
Giderek şemʿ-ṣıfāt maḥv-ı vücūd eyliyelüm

āteş ur-:

1. **āteş ur:**-*ur*
Gazel 832
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ateş etmek.

Benüm gibi urur āh ile āteş levḫ-i taʿlīme
Debistān-ı ġamuñ ḳābil ḳoyan ṭıfl-ı sebaḳ-ḫˇānı

2. **āteş ur:**-*a, -sın*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ateşe vermek, yakmak II Yok etmek.

Ḫırmen-i ṣabruma āteş urasın lāyıḳ mı
Sebze-zār-ı emelüm itmek umarken ḫurrem

āteş yak-:

1. **āteş yaḳ:**-*up*
Kaside 28
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ateş yakmak.

Meger ki eyledi āteş yaḳup aġaçları bād
Çemende ḳaynamaġa başladı ṣular yir yir

[Kt.65:3]

āteş-bāz ol-:

1. **āteş-bāz ol:**-*dı*
Kaside 28
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Ateşle oynayan , hokkabaz olmak.

Meger ki bād-ı temūz oldı şimdi āteş-bāz
Ki gāhī ṣaḥn-ı çemende gelür benefşe yaḳar

āteşe naʿl ḳo-:

1. **āteşe naʿl ḳo:**-*dı*
Gazel 816
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sihir için ateşe nal koyma. Mütercim Asım Efendi Burhan-ı Katı'da sihir için ateşe nal koymaktan bahsetmektedir. Burada sihir yapılmak istenen kişinin adı da bir at nalına yazılıp ateşe atılması halinde, nal kızdıkça o şahsın ıstırap çekeceğinden bahseder.(Mütercim Asım, 2000, 540).

ʿAks-i ebrūsını düşmiş göricek cām-ı meye
Āteşe naʿl ḳodı ṣandılar mekkārı

āteşe ur-:

1. **āteşe ur:**-*dı*
Gazel 377
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ateşe vermek.

Egerçi Ḥāletiyā urdı āteşe dil-ber
Yanup yaḳıldı murād üzre nāme-i eşvāḳ

[M.2:79]

āteş-efrūz-ı maḥabbet:

1. **āteş-efrūz-ı maḥabbet:**-*dür*
Gazel 692
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk ateşini tutuşturan.

Çūb-ı ḫuşke döndürüp cismüm cefā-yı dil-berān
Āteş-efrūz-ı maḥabbetdür vücūdum her zamān

āteş-efrūz-ı tenūr-ı sīne ol-:

1. **āteş-efrūz-ı tenūr-ı sīne ol:**-*ma*
Gazel 552
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Göğüs tandırının ateşini yakmak II Gönlü acıtmak, üzmek.

Nefḥa-i zülfin getür gāhīce ey bād-ı ṣabā
Āteş-efrūz-ı tenūr-ı sīne olma her zamān

āteş-efşānī eyle-:

1. **āteş-efşānī eyle:**-*r*
Kaside 33
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Ateş yağdırmak.

Dilerse ḫūn-ı gürgi ister ise şīr-i şīrānı
Ṭoḳunsa tāb-ı ḳahrın bir sehāba beñzedürler kim

āteş-feşān ol-:

1. **āteş-feşān ol:**-*ur*
Gazel 253
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ateş saçmak, ateş saçıcı olmak.

Sensüz ḳaçan ki cāy-gehüm gül-sitān olur
Gūyā ki güller üstüme āteş-feşān olur

[Mf.90:2]

āteş-fürūz ol-:

1. **āteş-fürūz ol:**-*an*
Gazel 300
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ateşi tutuşturmak.

Ḳalsa kebāb-ı cigerüm nīm-sūz
Dest-i belādur olan āteş-fürūz

āteş-fürūz-ı āh ol-:

1. **āteş-fürūz-ı āh ol:**-*dı*
Mesnevi 9
Mısra: **120**
Kelime Tipi: -
Âh ateşini tutuşturmak.

Kemīn-i ġadr bismil-gāhum oldı
Nefes āteş-fürūz-ı āhum oldı

ātеş-gāh-ı ġam:

1. **ātеş-gāh-ı ġam:**-*dan*
Gazel 294
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kederin ateş yeri.

İnmez illā ehl-i ʿışḳuñ ḫırmen-i ümmīdine
Nā-gehānī ḳopsa ātеş-gāh-ı ġamdan bir şerār

ātеş-geh-i endūh:

1. **ātеş-geh-i endūh:**-*um*
Mesnevi 9
Mısra: **235**
Kelime Tipi: -
Üzüntü yangını.

Virüp ātеş-geh-i endūhum āba Ḳoma bu baḫt-ı ġaflet-kīşi ḫ ̌āba

ātеş-hāne-i āh ol-:

1. **ātеş-ḫāne-i āh ol:**-*dı*
Mesnevi 8
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Āh ateşinin meskeni haline gelmek.

Ümīdüm kārvānı ḳaldı gümrāh
Derūnum oldı ātеş-ḫāne-i āh

ātеş-i āh:

1. **ātеş-i āh:**-*um*
Gazel 160
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Āh ateşi.

Vireydi kevne eger tāb ātеş-i āhum
Ḥabāb-ı cāma dönerdi bu günbed-i aḫżar

[G.301:5, G.528:4, G.891:1]

ātеş-i cān-sūz:

1. **ātеş-i cān-sūz:**-*a*
Gazel 739
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Can yakan ateş.

Ururdı āh-ı ġayret ātеş-i cān-sūza ṭuysaydı
ʿAdū dil-dār ile cemʿ olduġın beyt-i ḫayālümde

ātеş-i cān-sūz-ı miḥnet:

1. **ātеş-i cān-sūz-ı miḥnet:**-*den*
Gazel 549
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eziyetin can yakıcı ateşi.

Ögrenelden dūd-ı āh-ı ʿāşıḳa cānā gözüñ
Virmez olduñ ātеş-i cān-sūz-ı miḥnetden emān

ātеş-i cān-sūz-ı sīne:

1. **ātеş-i cān-sūz-ı sīne:**-m
Gazel 625
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gönlü yakan ateş, aşk ateşi.

Āteş-i cān-sūz-ı sīnem germ olur ey Ḥāletī
Olduġınca benden ol şūḫ-ı cihān dāmen-feşān

ātеş-i dil:

1. **ātеş-i dil:**-*den*
Gazel 215
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül ateşi.

Ḫayl-i nücūmı ḳatdı gice biribirine
Āh itdügümde ātеş-i dilden çıḳan şerār

[G.134:6, G.220:4, G.353:8, G.607:7, Trk.B.1:72]

ātеş-i dil-sūz-ı ġam:

1. **ātеş-i dil-sūz-ı ġam:**-*a*
Gazel 182
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Üzüntünün gönül yakan ateşi.

Atsalar ātеş-i dil-sūz-ı ġama Ḥāletiyā
Bād-ı āh ile göñül ṭurma firūzān eyler

ātеş-i dīvane-i ʿışḳ:

1. **ātеş-i dīvane-i ʿışḳ:**
Gazel 142
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Aşk delisinin ateşi, yürekteki aşk acısı.

Dūd-ı dilden bilinür ātеş-i dīvane-i ʿışḳ
Şeb ü rūz eylemese kūşe-i külḫende ḳarār

ātеş-i firḳat:

1. **ātеş-i firḳat:**-*ün, -le*
Gazel 66
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ayrılık ateşi.

Tīġ-i cevrüñle ṭoġrayup baġrum
Āteş-i firḳatüñle ḳılma kebāp

ātеş-i ġam:

1. **ātеş-i ġam:**
Gazel 740
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Üzüntü ateşi.

Ölmeg ile ʿışḳdan ḳurtulmaġ olmaz Ḥāletī
Āteş-i ġam gizlidür ḫākister-i pervanede

ātеş-i ġażab:

1. **ātеş-i ġażab:**-*ı*
Kaside 26
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Öfke ateşi.

Ne kehkeşānı ḳordı ne ḫod māh ḫırmenin
Ṣalsaydı ātеş-i ġażabı çerḫe bir şerār

[M.5:45]

ātеş-i germ-i hevā:

1. **ātеş-i germ-i hevā:**
Kaside 14
Mısra: **5**

Kelime Tipi: -
Havanın sıcak ateşi.

Āteş-i germ-i hevā ḫayli bülend olmışdur
Elini ṭutsa ırakdan n'ola mihr-i raḫşān

āteş-i gül:

1. **āteş-i gül:**
Kaside 33
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Gülün ateşi (Gülün kırmızılığı bağlamında).

ʿAceb āteş degül mi āteş-i gül kim ziyād oldı
Şular dökdükçe aña her ṭarafdan ebr-i bārānī

āteş-i hasret:

1. **āteş-i ḥasret:**-*üm, -de*
Gazel 63
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Hasret ateşi.

Ḥükm-i ṭūfān ile ġarḳ olsa cihān Ḥāletiyā
Āteş-i ḥasretümde degmeye bir ḳaṭre-i āb

[G.235:6]

āteş-i hicr:

1. **āteş-i hicr:**-*e*
Gazel 651
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayrılık ateşi; ayrılığın verdiği acı, keder.

Āteş-i hicre şalar ʿışḳ ehlini virmez emān
Kimseler yanında ol yārüñ kühen-sāl olmasun

[G.124:9]

āteş-i hicrān:

1. **āteş-i hicrān:**-*ı, -n, -da*
Gazel 447
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ayrılık ateşi; ayrılığın verdiği acı, keder.

Yansa ol sīm-berüñ āteş-i hicrānında
Ṭamaʿ-ı ḫāmı gider ʿāşıḳ-ı sevdā-zedenüñ

āteş-i hicrān ol-: -a

1. **āteş-i hicrān ola:**-*a*
Gazel 38
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ayrılık ateşi olmak.

Zāhidā dūzaḫ ʿazābında ḳayırmaz ehl-i ʿışḳ
Āteşi anuñ meger kim āteş-i hicrān ola

āteş-i hicre şal-:

1. **āteş-i hicre şal:**-*ar, -ın*
Gazel 150
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Ayrılık ateşinde yakmak.

Āḫir şaların āteş-i hicre seni dirdi
İtdi didügin ʿāḳıbet ol şūḫ-ı sitem-kār

āteş-i hurşīd:

1. **āteş-i ḫurşīd:**-*e*
Kaside 18
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Güneşin ateşi, sıcaklığı.

Gül-i gül-zār defīni āteş-i ḫurşīde ṭutup
Nice ḳızdurdı görün naġme-serāyān-ı hezār

āteş-i hüsn:

1. **āteş-i ḥüsn:**-*ün*
Gazel 145
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güzellik ateşi.

Sen degül miydüñ beni ḫākister-i ber-bād iden
Āteş-i ḥüsnüñ dahı olmazdan evvel şuʿle-dār

āteş-i ʿışḳ:

1. **āteş-i ʿışḳ:**
Gazel 66
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk ateşi.

Yansa dil pūtesinde āteş-i ʿışḳ Gözlerümden revān olur sīm-āb

[G.81:11, G.263:2, G.354:10, G.434:11, Mf.151:1]

āteş-i ʿışḳ-ı ciger-sūz:

1. **āteş-i ʿışḳ-ı ciger-sūz:**
Gazel 529
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül yakan aşk ateşi.

Āteş-i ʿışḳ-ı ciger-sūz eyledi baġrum kebāb
Ol kebābuñ ḳanıdur bu eşk-i ḫūn-bārum benüm

āteş-i ʿışḳ-ı cihān-sūz:

1. **āteş-i ʿışḳ-ı cihān-sūz:**
Müseddes 7
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Dünyayı yakan aşk ateşi.

Ġam-ı zülfiyle siyeh-baḫt u perīşān olayın
Āteş-i ʿışḳ-ı cihān-sūz ile sūzān olayın

āteş-i kahr:

1. **āteş-i ḳahr:**-*ı*
Mesnevi 7
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kahır ateşi.

Baġrı yaġın eritdi aʿdānuñ
Āteş-i ḳahrı ol cihān-bānuñ

āteş-i miḥnet:

1. **āteş-i miḥnet:**
Müfret 581
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gam ateşi, dert ateşi.

Cüdā olmaz dil ü cān ü serümden āteş-i miḥnet
Vücūdum nüsḫasın yaḳmaġ içün yazmış yed-i ḳudret

[Kt.K.1:12, G.107:1]

ātеş-i mihr:

1. **ātеş-i mihr:**-*i*
Müfret 103
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güneşin sıcaklığı.

Ṣubḥ-dem ki ātеş-i mihri fürūzān itdiler
Bir zen-i Hindūyı iltüp aña sūzān itdiler

ātеşī mizāc:

1. **ātеşī mizāc:**
Gazel 108
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Huysuz, sert tabiatlı kimse. II Sevgili.

Biribiri ile nice itsünler imtizāc
Bülbül hevāyī güller ise ātеşī mizāc

ātеş-i mūsā:

1. **ātеş-i mūsā:**
Gazel 733
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hz. Musa için Tur dağında yanan ateş.

Olamaz ḫursend-i āb u tāb ġam ṭālibleri
Ne zülāl-i Ḫıżr ile ne ātеş-i Mūsā ile

ātеş-i od:

1. **ātеş-i od:**-*um*
Gazel 478
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ateş.

O şemʿ-i ḥüsni görüp alsa dil zebāna ġazel
Zebāna urur ātеş-i odum bu cāna ġazel

ātеş-i peygār:

1. **ātеş-i peygār:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Savaş ateşi.

Senüñ gibi ḳanı şīr-i ġażab-nāk
Ki vara ātеş-i peygāra bī-bāk

ātеş-i pinhān:

1. **ātеş-i pinhān:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 595
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gizli ateş, aşkın gizli ateşi.

Ṣorma erbāb-ı ġamuñ ātеş-i pinhānından
Bil hemān ḫūbların cünbiş-i dāmānından

ātеş-i reşk:

1. **ātеş-i reşk:**-*i, -y, -le*
Gazel 249
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kıskançlık ateşi.

Ṭuysa bezme geldügin ol gözleri mestānenüñ
Ātеş-i reşkiyle göklerde Ḥamel biryān olur

ātеş-i ruḥsār:

1. **ātеş-i ruḥsār:**-*dan*
Gazel 51
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) yanağının ateşi, kırmızılığı.

Mūya dönmiş cismüme nār-ı sitem lāyıḳ degül
Ātеş-i ruḥsārdan olsa olursa pīç ü tāb

[G.627:4, G.659:4]

ātеş-i ruḥsār-ı zībā:

1. **ātеş-i ruḥsār-ı zībā:**-*y, -ı*
Gazel 843
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güzel yanağın ateşi, kırmızılığı.

Ḳomaz bir dem elinden bād-bīzin seyre gitdükçe
İder gūyā fürūzān ātеş-i ruḥsār-ı zībāyı

[G.844:10, Mf.537:2]

ātеş-i şevḳ:

1. **ātеş-i şevḳ:**-*i, -n*
Gazel 465
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk ateşi.

Şānına pervāne-i ʿışḳuñ budur şāyeste kim
Ātеş-i şevḳin şıyānet eyliye olsaydı kül

ātеş-i sūzān:

1. **ātеş-i sūzān:**
Gazel 267
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yakıcı ateş.

Çāk çāk itseñ tenüm tīġ-i ġam-ı hicrān ile
Her şikāf-ı sīneden bir ātеş-i sūzān çıḳar

[G.153:8, G.231:8, G.542:3, G.748:4, G.761:10]

ātеşī-mizāc:

1. **ātеşī-mizācdur:**-*dur*
Gazel 205
Mısra: **10**
Huysuz, sert tabiatlı kimse. II Sevgili.

Ey Ḥāletī yanup yaḳılursam ʿaceb degül
Bir ātеşī-mizācdur ol şūḫ u şīve-kār

ātеşīn:

1. **ātеşīn:**
Gazel 430
Mısra: **5**
Ateş gibi (kırmızı, parlak, ışıklı, yakıcı).

Ātеşīn câme ile çıḳsa ger ol naḫl-i revān
Şecer-i Ṭūr gibi ʿaḳlın alur her görenüñ

[G.749:4]

āteşīn dāġ:

1. **āteşīn dāġ:**-*um*
Gazel 170
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ateşli (kanayan) yara.

Nigīn-i laʿldür farḳumda olan āteşīn dāġum
Dü-tā olmış ḳadüm bir ḫātem-i şāh-ı maḥabbetdür

āteşīn-cāme:

1. **āteşīn-cāmeyle:**-*y, -le*
Müfret 181
Mısra: **1**
Ateş gibi kırmızı elbise.

Yine güller āteşīn-cāmeyle oldı germ-i nāz
Bülbül-i zāra çoġaldı māye-i sūz u güdāz

āteş-kede:

1. **āteş-kede:**
Kaside 23
Mısra: **3**
Ateşe tapanların ibadet ettiği yer, Mecusi mabedi.

Niçe āteş-kede vīrān olupdur āb-ı tīġiyle
Ocaġına şu ḳoydı ḫaḳ budur kim ehl-i ṭuġyānuñ

āteş-kede-i bezm:

1. **āteş-kede-i bezm:**-*e*
Gazel 110
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eğlence mabedi.

Secde itdürmeg içün mest-i ser-endāzlara
Yaḳdı āteş-kede-i bezme ʿaceb nār ḳadeḥ

[Mf.45:2, Mf.8:2]

atı oynaġı ol-:

1. **atı oynaġı ol-:**-*dı*
Gazel 679
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
At koşturduğu, hüküm sürdüğü yer olmak.

Ol şeh-süvāruñ oldı göñül atı oynaġı
Yetmez mi aña sīnedeki naʿller nişān

[G.861:1]

atı yügrük ḳılıcı keskin ol-:

1. **atı yügrük ḳılıcı keskin ol-:**-*sun*
Gazel 568
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Atı çevik kılıcı keskin olmak.

Virür şeb-dīz-i ḫaṭṭ ü tīġ-i ġamze ḫüsnüñe revnaḳ
Atuñ yügrük ḳılıcuñ keskin olsun ey şeh-i ḫūbān

atıl-:

1. **atılurdı:**-*ur, -dı*
Kaside 37
Mısra: **20**
Hücum etmek, bir şeye girişmek.

Merd olanlar ebr ile ceng eyliyen ḳaplan gibi
Atılurdı düşmenüñ çıḳduḳça ṭōbından duḫān

2. **atılmaġı:**-*ma, -y, -ı*
Gazel 727
Mısra: **6**
Atılmak, fırlatılmak.

Bilmiş ol kim olamam ey dür-i yektā sensüz
İḫtiyār eylerüm atılmaġı ben deryāya

[Mf.186:1, K.14:62]

atlas-ı çerh:

1. **aṭlas-ı çerḫ:**
Mesnevi 3
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Feleğin atlası, gökyüzü.

Nesr-i Ṭāʿir kebūter-i ḥaremi
Aṭlas-ı çerḫ şuḳḳa-i ʿilmi
[K.10:25, K.24:21, K.34:20, K.38:45]

aṭlas-ı çerh-i muʿallā:

1. **aṭlas-ı çerḫ-i muʿallā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yüce feleğin atlası.

Sürūş-ı ġayb eger varursa bālāya bu müjdeyle
Döşerler ayaġına aṭlas-ı çerḫ-i muʿallāyı

aṭlas-ı çerḫ-i nühüm:

1. **aṭlas-ı çerḫ-i nühüm:**
Kaside 30
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Dokuzuncu feleğin Atlas'ı.

Eger kim kevkeb-i baḫtuñ getürmek mümkin olsaydı
Düşerdi aṭlas-ı çerḫ-i nühüm ayaġına anuñ

aṭlas-ı eflāk:

1. **aṭlas-ı eflāk:**-*e*
Kaside 11
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Feleklerin kumaşı.

Aṭlas-ı eflāke ḥayyāt-ı zamān ururdı kāz
Cāme-i ḳadrine olsaydı ṭırāz-ı āstīn

aṭlas-ı felek:

1. **aṭlas-ı felek:**
Kaside 26
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Feleğin atlası.

Ḳālīçesine öykünemez aṭlas-ı felek
Aña şihāb u şaʿşaʿadan olsa pūd u tār

aṭlas-ı gerdūn-ı gerdān:

1. **aṭlas-ı gerdūn-ı gerdān:**-*ı*
Kaside 33
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -

Dönen feleğin atlası
(Atlas değerli bir kumaştır).

Vaṭandan dūr olur müşk-i Ḫoten laʿl-i Bedaḫşānī
Ṭırāz-ı cāme-i iḳbāli ḳılmaḳ mümkin olsaydı

aṭlas-ı pīçīde:

1. **aṭlas-ı pīçīde:**-*si, -n*
Kaside 20
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Kırılmış, kırışmış atlas II Gül yaprakları.

Döşer pāyına gül-gūn aṭlas-ı pīçīdesin ġonce
Gelür dirlerse bāġa ḥażret-i müftī-i devrānı

aṭlas-ı zerd:

1. **aṭlas-ı zerd:**-*i, -n*
Gazel 342
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sarı atlas, sarı kumaş.

Ḫāneme gelmek olursa o şeh-i milket-i nāz
Rūyumuñ aṭlas-ı zerdin ideyin pāy-endāz

[G.180:2]

ʿaṭṭār:

1. ʿ**aṭṭār:**
Gazel 139
Mısra: **16**
Ferîdüddin Attâr. Nişabur'da 1136 yılında doğmuş 1221 yılında vefat etmiş ünlü bir İranlı şair ve mutasavvıftır. Hekim ve eczacı olmasından dolayı Attâr (aktar) olarak anılır.

Cān meşāmmına gelür būy-ı ṣafā naẓmumdan
Görmiş olsaydı muḳarrer begenürdi ʿAṭṭār

[G.742:5]

2. ʿ**aṭṭār:**
Gazel 201
Mısra: **8**
Güzel kokular, iğne, iplik vs. satan; aktar.

Bir olup bād ile uġrıladı būy-ı zülfüñ
Nāfenüñ yüzse derisini ʿaceb mi ʿaṭṭār

[K.20:6, G.570:15]

ʿaṭṭār it-:

1. ʿ**aṭṭār it-:**-*di, -ler*
Gazel 181
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Aktar, güzel kokular satan kimse yapmak II Ferîdüddin Attâr gibi yetenekli bir şair haline getirmek.

Būy-ı müşk ü ʿūddur ṭarf-ı devātından gelen
Beñzer anı kūçe-i maʿnāda ʿAṭṭār itdiler

ʿaṭṭār ol-:

1. ʿ**aṭṭār ol-:**-*a*
Gazel 211
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzel kokular satan kimse olmak.

Uġrayup bād ṣaçuñ çīnine müşk aldı biraz
Ser-i bāzār-ı çemende ola tā kim ʿaṭṭār

ʿaṭṭārī:

1. ʿ**aṭṭārī:**
Kaside 32
Mısra: **56**
Aktar dükkanı.

Ṣabā ḫāk-i rehin ḳaldurmasa ʿanber-şemīm olmaz
Olur mı elde hiç ser-māye olmayınca ʿaṭṭārī

atuñ yügrük ḳılıcuñ keskin olsun:

1. **atuñ yügrük ḳılıcuñ keskin olsun:**
Müfret 421
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
"Atın çevik, kılıcın keskin olsun" anlamında bir dua ifadesi.

Virür şeb-dīz-i ḫaṭṭ u tīġ-i ġamze ḥüsnine ʿunvān
Atuñ yügrük ḳılıcuñ keskin olsun ey şeh-i ḫūbān

aṭvel-i nehār:

1. **aṭvel-i nehār:**
Kaside 5
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gündüzlerin uzunluğu.

Erbāb-ı ʿıyş giceyi gündüze ḳatdılar
Faṣl-ı bahāra düşse n'ola aṭvel-i nehār

āvāre:

1. **āvāreye:**-*y, -e*
Gazel 586
Mısra: **9**
Boş gezen, serseri; kararsız, şaşkın.II Âşık.

Raḥm eyle ben āvāreye kim zīr ü zeberdür
Dil ḫānesi bārān-ı ġam u seyl-i belādan

[K.37:47, Mf.152:1]

āvāre düş-:

1. **āvāre düş:**-*dü, -n*
Gazel 453
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Perişan, şaşkın olmak, başıboş ve kararsız hale gelmek.

Göñül bilmem n'içün āvāre düşdüñ
ʿAceb sevdā ile mekkāra düşdüñ

[G.689:1]

āvāre gez-:

1. **āvāre gez:**-*mek, -den*
Gazel 817
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Başıboş gezmek.

Olamaz ʿışḳ ehli hiç āvāre gezmekden ḫalāṣ
Cüst ü cū eyler dem-ā-dem geh dili geh dil-beri

āvāre ḳıl-:

1. **āvāre ḳıl:**-*dı*
Gazel 787
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Serseri etmek.

Ḥabāb-ı mey gibi āḫir virür çoḳ geçmeden başın
Kimi kim laʿl-i mey-gūnuñ hevāsı ḳıldı āvāre

āvāre-i berr-i cünūn it-:

1. **āvāre-i berr-i cünūn it:**-*er*
Gazel 581
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Cinnet çölünün derbederi haline getirmek.

Kārvān-ı Çīn'e olup pīşvā bād-ı seḥer
Būy-ı zülfüñle ider āvāre-i berr-i cünūn

āvāresi ol-:

1. **āvāresi ol-:**-*ma*
Gazel 826
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Serseri olmak, başı boş gezer olmak.

Olma ey dil gel hilāl ebrūsınuñ āvāresi
ʿĀşıḳ-i bī-dillere çoḳdur o māhuñ pāresi

āvāz:

1. **āvāzı:**-*ı*
Gazel 184
Mısra: **4**
Ses, seda.

Fiġānından elem çekse eger bir ḫaste-i ʿışḳuñ
Çaḳ āvāzı işidilmez olunca nā-tüvān eyler

[G.641:5, K.11:68, M.7:41]

āvāze şal-:

1. **āvāze şal:**-*du*, -*n*
Tarih 11
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Nam salmak, ününü her yana yaymak.

Bugün ey ḥażret-i ser-dār-ı Ekrem
Cihāna ʿadl ile āvāze şalduñ

[G.140:9]

āvāze-i deryā-yı ümīd:

1. **āvāze-i deryā-yı ümīd:**
Kaside 17
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Umut denizinin sesi.

Ne girdi gūşuma āvāze-i deryā-yı ümīd
Ne gördi ḫāk-i diyārum nişān-ı pāy-ı beşīr

āvāze-i kūs-ı raḥīl:

1. **āvāze-i kūs-ı raḥīl:**
Gazel 469
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ölüm davulunun sesi.

Sende esbāb-ı seferden nesne yoḳ ey Ḥāletī
Gūşuña girmez mi hiç āvāze-i kūs-ı raḥīl

āvāze-i maḥabbet:

1. **āvāze-i maḥabbet:**-*e*
Gazel 138
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk sesi.

Āvāze-i maḥabbete ben virdüm iʿtibār
Benden çıḳardı naġme-i endūhını hezār

āvāze-i tekbīr-i ʿışḳ:

1. **āvāze-i tekbīr-i ʿışḳ:**
Gazel 375
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk tekbirinin sesi.

Şol zamān kim ḳıldı Mecnūn'uñ namāzın rūzgār
Ṭutdı hep dünyā yüzin āvāze-i tekbīr-i ʿışḳ

āvāzı çıḳmaz ol-:

1. **āvāzı çıḳmaz ol:**-*sa*
Gazel 343
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sesi çıkmaz olmak.

Eylerüz taḥrīk-i zencīr-i cünūna iltecā
Künc-i ġamda çıḳmaz olsa żaʿfdan āvāzumuz

āvāz-ı segān-ı kūy:

1. **āvāz-ı segān-ı kūy:**-*ı*
Gazel 579
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semtinin köpeklerinin (rakiplerin) sesi.

İtse cemʿiyyet der-i dil-berde erbāb-ı cünūn
Olur āvāz-ı segān-ı kūyı şavt-ı erġanūn

āvāz-ı şeh-per:

1. **āvāz-ı şeh-per:**-*i*
Gazel 893
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kanat sesi.

Göklerde Nesr-i Ṭāʾir-i güncişke döndürür
Şeh-bāz-ı evc-i fikrüñüñ āvāz-ı şeh-peri

ʿavd eyle-:

1. **ʿavd eyle:**-*se*
Gazel 892
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Geri getirmek, yeniden kazandırmak.

Luṭfıyla bu baḫt-ı köhne-sālüñ ʿAvd eylese ḳuvvet-i şihābı

āvīze-i güş-ı cān:

1. **āvīze-i güş-ı cān:**-*dur*
Gazel 161
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Deyim**
Can kulağına küpe, kulaktan hiç eksik olmayan.

Dür-i naẓmı āvīze-i gūş-ı cāndur
Ḳanı Ḥāletī gibi bir pāk gevher

ʿavn-i bārī:

1. ʿ**avn-i bārī:**
Kaside 32
Mısra: **92**
Kelime Tipi: **-**
Allah'ın yardımı.

Ne menzilde ḳarār itse saʿādet hem-nişīn olsun
Ne yaña ʿazm iderse ʿavn-i Bārī eylesün yārī

ʿavn-i mevlā:

1. ʿ**avn-i mevlā:**
Mesnevi 9
Mısra: **291**
Kelime Tipi: **-**
Allah'ın yardımı.

Hemīşe ʿavn-i Mevlā şavn-ı Yezdān
Serüñde ḫod ola cismüñde ḫaftān

ʿavn-i yezdānī:

1. ʿ**avn-i yezdānī:**
Kaside 33
Mısra: **82**
Kelime Tipi: **-**
Allah'ın yardımı.

İder her giceñi Ḳadr ü günüñ Nev-rūz-ı sulṭānī
ʿAdū-yı bed-nihāduñ rūze-i ġamdan zebūn olsun

ay:

1. **ay:**
Gazel 19
Mısra: **6**
Ay, kamer.

Dime kim ehl-i ʿışḳuñ gicesinden gündüzi yegdür
Ne anda ay var ne bunda gün ey dil-ber-i raʿnā

[G.43:5, G.724:10, K.2:40, K.41:70, Mf.592:2]

ay geç-:

1. **ay geç:**-*er*
Müfret 144
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Uzun bir süre geçmek.

Ḳarşumuzdan ider aġyār ile ol māh güẕer
Gelmez ammā ki bizüm yanumuza ay geçer

ay ile gün:

1. **ay ile gün:**
Kaside 28
Mısra: **55**
Kelime Tipi: **-**
Ay ile güneş.

Eger ki ay ile gün aña Kaʿbeteyn olsa
Cihāt-ı sit olamaz bezm-i ḫāṣına şeş-der

ay u gün:

1. **ay u gün:**
Kaside 33
Mısra: **79**
Kelime Tipi: **-**
Ay ve güneş.

Ḫudā mā-dām kim gerdān ide dūlāb-ı devrānı
Cihānı ay u gün devr itdügince Ḥażret-i Mevlā

āyā:

1. **āyā:**
Gazel 13
Mısra: **8**
"Acaba" manasına gelen, şaşkınlık ve merak bildiren bir zarf.

Gitdi o dem ki görmese eşküm sitāresin
Āyā nic'oldı diyü ṣorardı o meh-liḳā

[G.56:6, G.118:4, G.202:10, G.264:7, G.270:8, G.391:1, G.434:2, G.535:2, G.695:14, K.32:7, K.34:42, Kt.40:1, Kt.K.3:4, Mf.244:2]

ayaġ:

1. **ayaġ:**
Gazel 368
Mısra: **8**
Kadeh.

Himmet it tā kim şına şeytān ayaġı dōstum
Ḳıl şikeste destüñe şunduḳça düşmenler ayaġ

[K.14:45]

2. **ayaġuñ:**-*uñ*
Gazel 452
Mısra: **3**
Bedenin bir uzvu, ayak.

Virür naḳd-i ḥayātın pek basarsañ ayaġuñ cānā
Şu pā-māl-i belā kim ola cānıyla ḫarīdāruñ

[G.605:5, G.781:8, K.13:4, Mf.492:2]

3. **ayaġın:**-*ı, -n*
Gazel 176
Mısra: **8**
Bedenin bir uzvu II Kadeh.

Zemīn-i dilde mār-ı ġuṣṣa görse ser-şikest eyler
Ayaġın pek baṣar pīr-i muġān iḳdāmı muḥkemdür

[G.352:3, G.620:4, K.14:31]

4. **ayaġ:**
Müfret 36
Mısra: **2**
Ayak, tekme II Kadeh.

Ḳaṣdum oldur ki olup bu dil-i sevdā-zede mest
Vire bir ayaġ ile kāse-i gerdūna şikest

ayaġ al-:

1. **ayaġ al:**-*dı*
Tarih 7
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Aleyhte bulunarak kuvvet ve itibardan düşürmek; çelme takıp yere sermek.

Selsebīl'üñ ayaġın aldı bu āb-ı ṣāfī
Ḳıldı dünyā yüzini ġayret-i gül-zār-ı cinān

ayaġ altında kal-:

1. **ayaġ altında ḳal:**-*mış*
Gazel 766
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Ayağı altında kalmak, çiğnenmek, ölmek.

Ayaġ altında ḳalmış nā-tüvān bir mūram ammā kim
Eger ölsem de ʿarż-ı iḫtiyāç itmem Süleymān'a

ayaġ çek-:

1. **ayağı bir çek:**-*er*
Kaside 41
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başa çıkmak.

Ayaġum bir çeker yoḳdur diyü ser-keşlik eylerken
Ḳażā çevgānı ṭōb itdi ʿadū-yı bī-ser ü pāyı

ayaġ tozı:

1. **ayaġ tozı:**-*n, -a*
Kaside 24
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **-**
Ayak tozu, toprağı.

Geçemez pertev-i iḥsānına hem-sāye güneş
Ayaġı tozına hem-pā olamaz müşk-i Ḫaṭā

ayaġa düş-:

1. **ayaġa düş:**-*mek, -i*
Müfret 245
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayağa kadar uzanmak (saçın uzunluğu bağlamında) II Değersiz olmak.

Leb-i yāra ṭolaşmaġı ḫaṭ-ı ḫod-kāmdan gördük
Ayaġa düşmegi ol zülf-i ʿanber-ḫāmdan gördük

ayaġa gel-:

1. **ayaġa gel:**-*se*
Gazel 160
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Alçak gönüllülük göstererek birinin yanına gelmek.

Şu zerreyüz ki ḳıyāma muraḫḫaṣ itmezler
Eger ayaġumuza gelse ḫusrev-i hāver

ayaġa ur-:

1. **ayaġa ur:**-*ıl, -ur*
Gazel 342
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayağa düşmek, değeri kalmamak.

Sīm-i eşki urılur ayaġa erbāb-ı ġamuñ
İtse ol şūḫ eger sīne-i sīmīnin bāz

[G.551:8]

ayaġı geç-:

1. **ayaġı geç-:**-*di*
Gazel 717
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yakalanmak, etkilenmek.

Devātumdan maʿānī gevherin bīrūn ider ṭurmaz
Ayaġı geçdi gūyā ḫāmemüñ genc-i fırāvāna

[G.395:12]

ayaġı kesil-:

1. **ayaġı kesil:**-*di*
Kaside 28
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir yere artık gitmez olmak, semtine uğramamak.

Kesildi āb-ı revānuñ ayaġı gül-şenden
Görünmez oldı çemen-zārda nesīm-i seḥer

ayaġı tozı:

1. **ayaġı tozı:**
Gazel 404
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **-**
Hükümdar ya da sevgilinin ayağı tozu.

Dökerse Ḥāletī āb-ı sirişkin derd ile ʿāşıḳ
Ayaġı tozına dökmek gerek bir şāh-ı ḫūbānuñ

[G.522:7, G.839:4]

ayaġı yire başma-:

1. **ayaġı yire başma:**-*z*
Mesnevi 7
Mısra: **62**
Kelime Tipi: **Deyim**
Karaya ayak basmamak II Çok mutlu olmak, ayağı yerden kesilmek.

Gördi kim sāyesinde eyledi cā
Ayaġın yire başmaz oldı Hümā

[G.548:6]

ayaġı yürüt-:

1. **ayaġı yürüt:**
Gazel 43
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Kadehi elden ele dolaştırmak.

Yürüt sāḳī ayaġı devr-i gül faṣl-ı bahār oldı
Yine ḳıl sebzelerde ʿıyş u ʿişret ḫaymesin ber-pā

ayaġın al-:

1. **ayaġın al-:**-*mak*
Mesnevi 7
Mısra: **59**
Kelime Tipi: **-**
Çelme takmak, itibardan düşürmek.

Meges ayaġın almaġ ile ʿasel Eyler engüşt-i iʿtirāẓa maḥal

ayaġına dökül-:

1. **ayaġına dökül:**-*sün*
Gazel 776
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Ayakları önüne serilmek.

Gelsün şu gibi diller ayaġuña dökülsün
S̲ābit-ḳadem ol serv-i revān gibi yirüñde

ayaġına döşe-:

1. **ayaġına döşe:**-*r, -ler*
Kaside 41
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ayağının altına sermek.

Sürūş-ı ġayb eger varursa bālāya bu müjdeyle
Döşerler ayaġına aṭlas-ı çerḫ-i muʿallāyı

ayaġına düş-:

1. **ayaġına düş:**-*dü, -m*
Kaside 24
Mısra: **49**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yalvarmak.

Düşdüm ayaġuña bir ḫāk ile yek-sānem ben
Luṭfuñı sen de dirīġ eyleme düşdükçe bana

[G.455:7, G.689:6, G.719:2, G.835:4, K.30:20]

ayaġına gel-:

1. **ayaġına gel:**-*se*
Gazel 405
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Emek verilmeden elde edilmek.

Ayaġına gelse çaḳ ser-çeşme-i āb-ı ḥayāt
Baḳmaz aña küşte-i laʿl-i leb-i cān-perverüñ

[G.91:6, G.427:2, K.8:60]

ayaġına getür-:

1. **ayaġına getür:**-*ür*
Gazel 479
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
(Kısmet için) Emek harcamadan arzu edilen bir şeye kavuşmak.

Ġamzesi şöyle dilāverdür anuñ kim her gün
Getürür ayaġına ol şeh-i ḥüsnüñ niçe dil

[G.890:1]

ayaġına şu in-:

1. **ayaġına şu in:**-*miş*
Gazel 697
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok dolaşmaktan, birini arayıp sormaktan, yol yürümekten veya uzun süre ayakta beklemekten dolayı çok yorulmak.

Gül-gün-ı bāde hiç yürimez ney ki sāḳiyā
Ḫavfum budur ki inmiş ola ayaġına şu

ayaġına yüzini sür-:

1. **ayaġına yüzini sür:**-*er*
Kaside 25
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Ayağına yüz sürmek, saygı göstermek.

Sürer ayaġına her dem yüzini āb-ı revān
ʿArūs-ı serv anuñçün yükin yuḳarı yıġar

ayaġını al-:

1. **ayaġını al:**-*mak*
Gazel 642
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ayağını (kadehini) almak; ayağını kaydırmak, kötülük yapmak.

Cām-ı meyle defʿ-i ġam ḳılsam eger reşk eyleyüp
Ayaġum almaḳ diler bu sāḳi-i devr-i zamān

ayaġını degürme-:

1. **ayaġını degürme:**-*z*
Gazel 708
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayağını değdirmemek, tenezzül etmemek.

Bir şāha bendeyem ki degürmez ayaġını
Ḫūbān-ı şehrüñ olsa dil-i saḫtı seng-i rāh

ayaġını muḥkem baş-:

1. **ayaġını muḥkem baş:**-*ma, -sa*
Gazel 869
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dikkatli ve titiz davranmak.

Çoḳdan alurdı Ḥāletiyā cānumuz ġumūm
Ṣāḳī-i bezm başmasa muḥkem ayaġını

ayaġuñ ṭoprağı:

1. **ayaġuñ ṭoprağı:**-*n, -ı*
Gazel 246
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgili'nin ayağının tozu, toprağı.

Alayın düşmene ḳarşu ayaġuñ ṭoprağını
İdeyin körlügüne kör gözine kuḥl-ı baṣar

ayaġuñ tozı:

1. **ayaġuñ tozı:**-*n, -ı*
Gazel 240
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayağının tozu.

Çeşm-i cāna ayaġuñ tozını kuḥl eylemese
Ṣanma kim ḫaste-i ʿışḳuñ gözi dünyāyı görür

[Mü.2:21]

ayaġuna seng ṭoḳun-:

1. **ayaġuna seng ṭoḳun:**-*sa*
Gazel 426
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayağına taş değmek, herhangi bir zarar görmek.

Şol mest-i ġam ki cām-ı ṣafāsı şikestedür
Senden bilür ṭoḳunsa eger ayaġuna seng

ayaḳ:

1. **ayaḳ:**
Gazel 380
Mısra: **10**
Kadeh.

Ḳudreti ḳalmaz ḫumār-ı ġuṣṣadan reftāra hiç
Ḥāletī'ye sāḳiyā irmezse destüñden ayaḳ

[Mf.125:2]

2. **ayaḳların:**-*lar, -ı, -n*
Gazel 380
Mısra: **3**
Bedenin bir uzvu II Kadeh.

Cümle bezm ehli çeküp öpmek diler ayaḳların
Her ḳaçan kim göstere sāḳī-i meclis sīm-sāḳ

[G.886:9, K.5:6]

ayak ayak:

1. **ayaḳ ayaḳ:**
Müseddes 6
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Adım adım.

Ayaḳ ayaḳ cünūn vādīlerin geşt ü güẕār itdüm
Varup ser-menzil-i mülk-i ḳanāʿatda ḳarār itdüm

ayaḳ dīvānı it-:

1. **ayaḳ dīvānı it:**-*er*
Gazel 890
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Osmanlıda mühim haller dolayısıyla padişahın huzurunda kurulan ve padişahtan başka herkesin ayakta olup meselelerin derhal karara bağlandığı toplantı yapmak.

Getürür pīr-i muġān ayaġına yārānı
Cem-i devrāndur ider şanki ayaḳ dīvānı

ayaḳ ṭola-:

1. **ayaḳ ṭola:**-*ma, -sun*
Müfret 182
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayak dolamak II (Birinin) iş yapmasına engel olmak.

Hep kendüdür kemend-i belāyı iden dırāz
Gīsūsına ayaḳ ṭolamasun o serv-i nāz

ayakda kal-:

1. **ayaḳda ḳal:**-*du, -m*
Kıt'a 119
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ayaklar altında ezilmek, hor ve hakir olmak, perişan olmak.

Ḳatı ayaḳda ḳaldum dest-gīr olmaz mı iḥsānuñ
Ṭarīḳ içre benüm de pāyuma degmez mi bir pāye

[G.707:11]

ayakda ḳo-:

1. **ayaḳda ḳo:**-*dı*
Gazel 802
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ezilmesine, yok olmasına göz yummak.

Ḥayfā bizi ayaḳda ḳodı devr-i zamāne
Sāḳī-i felek cürʿa ṣıfāt atdı yabāna

ayakdaş:

1. **ayaḳdaşını:**-*ı, -n, -ı*
Tarih 11
Mısra: **4**
Yol arkadaşı, yoldaş.

Bi-ḥamdi'llāh ki tīġ-i himmetüñle
O Tīmūr'uñ ayaḳdaşını çalduñ

ayakla-:

1. **ayaḳladı:**-*dı*
Gazel 96
Mısra: **9**
Ayaklar altında ezmek.

Ayaḳlanmaḳ murād itdükçe biz ayaḳladı devrān
Leked-kūb-ı cefā olduḳ umarken sāġar-ı ʿişret

ayaḳlan-:

1. **ayaḳlanmaḳ:**-*mak*
Gazel 59
Mısra: **8**
Ayaklar altında ezilmek.

Olsa bārī bir mürüvvet şāḥibi çāpük-süvār
Çün ayaḳlanmaḳ şunulmış bañā mānend-i rikāb

[G.69:12]

2. **ayaḳlanmaḳ:**-*mak*
Gazel 96
Mısra: **9**
Eline kadeh almak.

Ayaḳlanmaḳ murād itdükçe biz ayaḳladı devrān
Leked-kūb-ı cefā olduḳ umarken sāġar-ı ʿişret

ayaḳlanmış:

1. **ayaḳlanmış:**
Gazel 53
Mısra: **14**
Ayaklar altında ezilmiş II Zarar görmüş.

Ḥāletī pā-māl-i ġamdur ummañuz andan hüner
Nesne ḥāṣıl eylemez hergiz ayaḳlanmış türāb

[G.69:14]

aʿyān:

1. **aʿyānı:**-*i*
Kaside 1
Mısra: **12**
İleri gelenler.

İrişdürdi ṣabā ḫāk-i rehinden dīde-i cāna
Mübārek maḳdemi rūşen-dil itdi cümle aʿyānı

ʿayār eyle-:

1. ʿ**ayār eyle:**-*me, -se, -m*
Gazel 141
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayarlamak II Ölçmek.

Mihek-i merdüm-i çeşmümle ʿayār eylemesem
Sīm-i eşküm idemem ḫāk-i reh-i yāra niṣār

ʿayār it-:

1. ʿ**ayār it:**-*se*
Gazel 115
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ayar etmek; saflık derecesini yükseltmek; değerini artırmak.

Seng-i siyāh-ı Kaʿbe-i kūyın mihekk ider
ʿUṣṣāḳuñ itse sīm-i sirişkin ʿayār çerḫ

āyāt-ı kudret:

1. **āyāt-ı ḳudret:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 1
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Allah'ın kudretinin ayetleri.

Noḳṭa-i necmi bir bir itdi ʿıyān
Ḳodı āyāt-ı ḳudretine nişān

āyāt-ı raḥmet:

1. **āyāt-ı raḫmet:**-*dür*
Gazel 830
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Rahmet âyetleri.

Ser-ā-ser şimdi evrāḳ-ı çemen āyāt-ı raḥmetdür
Açıldı muṣḥaf-ı gül bülbülüñ ferḫundedür fālı

ʿayb:

1. ʿ**aybıyla:**-*ı, -y, -la*
Gazel 121
Mısra: **8**
Utanç veren kusur, hata.

Aġlamaḳdan olsa çeşm-i bende-i ʿışḳuñ ʿalīl
Anı ʿaybıyla ḳabūl eyle efendüm itme red

[G.301:6, G.882:13]

ʿayb eyle-:

1. ʿ**ayb eyle:**-*me, -n*
Gazel 884
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kınamak, ayıplamak.

Baş açıḳ yalın ayaḳ gezsem beni ʿayb eylemeñ
Mest ü hem dīvāneyem nāmus u ʿārum ḳalmadı

ʿayb it-:

1. ʿ**ayb it:**
Gazel 658
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kınamak, ayıplamak.

Zevraḳ-ı mey ṭutduġum ʿayb itme zāhid kim ġamuñ
Çāresi bu baḥr-i aḫżardan geçilmekdür hemān

[G.658:7]

ʿayba nāẓır ol-:

1. ʿ**ayba nāẓır ol-:**-*dı, -lar*
Gazel 166
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kusur aramak.

Hüner ehlinüñ ḥāline kimse baḳmaz
Cihān ḫalḳı hep oldılar ʿayba nāẓır

ʿayb-ı māder-zād ol-:

1. ʿ**ayb-ı māder-zād ol-:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Gazel 335
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Anadan doğma kusur olmak.

Terk iderdük renciş-i ḫāṭır görünce yārda
Girye-i ʿışḳ olmasaydı ʿayb-ı māder-zādumuz

ayda bir:

1. **ayda bir:**
Gazel 479
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ayda bir defa.

Her gice ḫāne-i aġyārı ḳılurken menzil
Ayda bir görmege ol yāri ḳanāʿat müşkil

[K.39:34]

ayda bir kez:

1. **ayda bir kez:**
Kaside 36
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Ayda bir kere.

Tā ṣala deryā-yı eflāke hilālüñ fülkini
Ayda bir kez ṭonadup şāh-ı serīr-i ḫāverān

[Th.1:14]

āyende vü revende:

1. **āyende vü revende:**
Gazel 803
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gelen giden.

Göñlüm ki ṭolup ʿışḳuñ ile gitdi ḳarārum
Bir tekyedür o kim ḳona āyende vü revende

āyet:

1. **āyetdür:**-*dür*
Gazel 346
Mısra: **5**
Kur'anın müstakil mana ifade eden her cümlesi.

Rūy u mūyuñ iki āyetdür ki Münşī-i ḳażā
Eylemişdür sūre-i Nūr u Duḫān'dan muḳtebes

āyet-i nūr u duhān:

1. **āyet-i nūr u duḫān:**-*ı*
Gazel 345
Mısra: **10**

Kelime Tipi: -
Nur ve Duhan ayeti (Nur suresi; Kur-an'da 18.cüz 37-43.ayetlerdir.Duhan Suresi; Kur-an'da 25.cüz 1-18.ayetlerdir. II Sevgilinin yanakları ve saçı.

Ol ruḫ u ol zülfi yād idüp ġazelde Ḥāletī
Āyet-i Nūr u Duḫānı ḳıldı gūyā muḳtebes

āyet-i raḥmet:

1. **āyet-i raḥmet:**
Gazel 461
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Rahmet ayeti; Allah'ın rahmeti bir kimsenin üzerine olsun diye okunan dualar.

Āyet-i raḥmet gibi göster cebīnüñ ʿāṣıḳa
Musḥaf-ı ḥüsnüñden eyler her birin ferḫunde-fāl

āyet-i şifā:

1. **āyet-i şifā:**
Gazel 28
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şifa ayeti. Tevbe Suresi 14- 1569, Yûnus Sûresi 5770, Nahl Suresi 6971, İsrâ Sûresi 82,72 Şuarâ 8073 , Fussilet Sûresi 4474. ayetleri şifa ayetleri olarak adlandırılmıştır.

Olur lebüñe şehd-i muṣaffā disek revā
Ṣānında nāzil oldı anuñ āyet-i şifā

āyīn ü resm-i serverī:

1. **āyīn ü resm-i serverī:**
Kıt'a 125
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ululuk tarzı ve usûlü.

Ḥaḳ budur ey āṣaf-ı Cem-ḳadr-i pīrān-menḳabet
Ṣānuña maḫṣūṣdur āyīn ü resm-i serverī

āyīne:

1. **āyīnedür:**-*dür*
Gazel 2
Mısra: **4**
Ayna.

Ṭūṭī-i diller olur dem-beste ḳılduḳça naẓar
Bir ʿaceb āyīnedür ḥaḳḳā cemāl-i dil-rübā

[G.13:1, G.23:1, G.39:12, G.62:9, G.150:9, G.199:3, G.273:7, G.293:4, G.452:9, G.739:7, K.26:38, K.33:22, Kt.K.3:23, Mf.333:2, Mf.580:1]

2. **āyīne:**
Gazel 12
Mısra: **1**
Ayna II Gönül.

Mümkin midür ki ḳarşu ḳoya āyīne saña
ʿAks-i ruḫuñ meger ola āyīneden yaña

[G.12:2, G.311:2, G.327:4, G.531:6, G.549:2]

3. **āyine:**
Gazel 865
Mısra: **6**
Büyük İskender'in hocası Aristo tarafından İskenderiye'de yaptırılmış olduğuna inanılan, uzaktaki düşmanı gösteren ayna.

Esbāb-ı ṣafā ḳısmet olunduḳda ezelde
Ol çihre saña āyine İskender'e düşdi

āyīne ḳıl-:

1. **āyīne ḳıl:**
Gazel 553
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ayna yapmak, yansıtmak.

Dōstum faṣl-ı bahār oldı kenār-ı cūya gel
Ḥüsnüñe āyīne ḳıl āb-ı revāñı bir zamān

āyīne ol-:

1. **āyīne ol-:**-*sa*
Gazel 704
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ayna olmak, yansıtmak.

Bikr-i fikrüm görmege pīş ü pesin nāhīd-vār
Ḥāletī lāyıḳ iki āyīne olsa mihr ü māh

[M.9:12]

āyīne vü āyīne-dān eyle-:

1. **āyīne vü āyīne-dān eyle:**-*mez*
Gazel 551
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayna ve ayna mahfazası yapmak.

Mihr ü ebri eylemez āyīne vü āyīne-dān
Ḥüsninüñ ḳadrin bilür ḥaḳḳā ki ol şūḫ-ı cihān

āyīne-dān it-:

1. **āyīne-dān it:**-*mez, -üm*
Gazel 557
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ayna kılıfı yapmak.

Ben ābdāl-ı nemed-pūşam ki dāmen kūşemi
İtmezüm āyīne-i İskender'e āyīne-dān

āyīne-dār:

1. **āyine-dār:**
Kaside 18
Mısra: **50**
Eskiden padişahlara ve ileri gelen kimselere giyinirken ayna tutmakla görevli kimse.

Şāhid-i ḳadrüñ ola çīn-i cebīnden sālim
Ṣubḥ-ı devletüñe taʿyīn oluna āyine-dār

āyīne-dār-ı ṣūret-i iclāl:

1. **āyīne-dār-ı ṣūret-i iclāl:**-*i, -dür*
Kaside 26
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Ululuk yüzüne ayna tutan.

Şeb müşk-sā-yı şāhid-i iḳbāl ü baḫtıdur
Āyīne-dār-ı ṣūret-i iclālidür nehār

āyīne-i ʿālem-nümā:

1. **āyīne-i ʿālem-nümā:**
Gazel 1
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cihanı gösteren ayna, İskender'in aynası.

Ḳalbüme virmez şafā āyīne-i ʿālem-nümā
Görmeden ḥaẕẕ eylemez dünyāyı erbāb-ı fenā

[G.3:6, G.43:11, G.156:4, G.324:6, G.509:6, G.823:1, Mf.1:2, Mf.16:2]

āyīne-i ʿālem-nümā ol-:

1. **āyīne-i ʿālem-nümā ol-:**-*maz*
Gazel 327
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dünyayı aydınlatan ayna olmak.

Görünmez ġayrı dil-berlerde hergiz sendeki ʿālem
Her āyīne begüm āyīne-i ʿālem-nümā olmaz

āyīne-i ʿālem-nümā-yı cām:

1. **āyīne-i ʿālem-nümā-yı cām:**-*ı*
Gazel 746
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kadehin cihanı gösteren aynası.

Ḳoma āyīne-i ʿālem-nümā-yı cāmı destüñden
Budur ehl-i fenāya pend-i pīrān-ı cihān-dīde

āyīne-i ʿālem-nümā-yı cām-ı şahbā:

1. **āyīne-i ʿālem-nümā-yı cām-ı şahbā:**-*y, -ı*
Gazel 842
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şarap kadehinin cihanı gösteren aynası.

Getür āyīne-i ʿālem-nümā-yı cām-ı şahbāyı
Benüm de sāḳiyā görsün gözüm bir pāre dünyāyı

āyīne-i ʿālem-nümā-yı sāgar:

1. **āyīne-i ʿālem-nümā-yı sāgar:**-*ı, -n*
Gazel 555
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kadehin cihanı gösteren aynası (İskender'in cihanı gösteren aynasına telmih vardır).

ʿArż idüp āyīne-i ʿālem-nümā-yı sāgarın
Bir dem içre biñ vilāyet gösterür pīr-i muġān

[G.614:3]

āyīne-i cān:

1. **āyīne-i cān:**-*um*
Gazel 534
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül aynası.

Firāḳıyla ġubār ālūdedür āyīne-i cānum
Benüm ḥālüm mükedder olduġın bilmez mi cānānum

āyīne-i dil:

1. **āyīne-i dil:**-*de*
Gazel 7
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gönül aynası.

Süḫan ey Ḥāletī āyīne-i dilde ṣafā ister
Görünmez rū-nümā olmayıcaḳ dūşīze-i maʿnā

[G.43:9, G.101:3, G.360:10]

āyīne-i felek:

1. **āyīne-i felek:**
Gazel 593
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Feleğin aynası.

Esdürme bād-ı āhumı āyīne-i felek
Şāyed mükedder ola ġubār-ı melālden

āyīne-i feyż-i ilāhī:

1. **āyīne-i feyż-i ilāhī:**
Mesnevi 8
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İlahi ihsanların aynası.

Dilüñ āyīne-i feyż-i İlāhī
Elüñ gevher-niṣār-ı sūr-ı şāhī

āyīne-i gītī-nümā:

1. **āyīne-i gītī-nümā:**-*muz*
Gazel 9
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dünyayı gösteren ayna. Ayine-i iskender. Büyük İskender'in Faros adasında, gemileri gözetlemek için Aristo'ya yaptırdığı rivayet edilen ayna.

Bizüm āyīne-i gītī-nümāmuz rūy-ı dil-berdür
Gerekmez Ḥāletī ansuz bize dünyā vü mā-fihā

āyīne-i hezār-kes ol-:

1. **āyīne-i hezār-kes ol-:**-*ma, -sa*
Gazel 289
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Bin kişilik ayna olmak.

Ṭūṭīleri bu güne mi güftār iderdi hīç
Āyīne-i hezār-kes olmasa rūy-ı yār

<u>āyīne-i hurşīd ü māh:</u>

1. **āyīne-i ḫurşīd ü māh:**
Gazel 758
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güneş ve ay aynası.

Baḳsa mirʾāt-ı ruḫ-ı yāra raḳīb-i rū-siyāh
Tīre oldı ṣanurum āyīne-i ḫurşīd ü māh

<u>āyīne-i idrāk:</u>

1. **āyīne-i idrāk:**-*den*
Gazel 591
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Anlayış, kavrayış aynası.

Şöyle geldi Ḥāletī seng-i cefā-yı rūzgār
Ḳalmadı hergiz eşer āyīne-i idrākden

[G.714:10]

<u>āyīne-i iḳbāl:</u>

1. **āyīne-i iḳbāl:**-*i*
Gazel 185
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Talih aynası.

Virür āyīne-i iḳbāli her nādīdeye āḫir
Ya anı saḳlayup meşşāṭa-i devr-i zamān n'eyler

<u>āyīne-i ilhām ol-:</u>

1. **āyīne-i ilhām ol-:**-*dı*
Gazel 567
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
İlham aynası olmak.

Ḳalbi ʿāṣıḳlaruñ āyīne-i ilhām oldı
Baḳmaz ammā aña cevr eyler o şāh-ı ḫūbān

<u>āyīne-i iskender:</u>

1. **āyīne-i iskender:**-*e*
Gazel 30
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Büyük İskender'in hocası Aristo tarafından İskenderiye'de yaptırılmış olduğuna inanılan, uzaktaki düşmanı gösteren ayna.

Olsaydı ṭabīʿat naẓar-ı şāh ile manẓūr
Reşk itmeyüm āyīne-i İskender'e cānā

[G.405:8, G.557:10, G.599:5, Kt.124:4, Mf.533:2]

<u>āyine-i ḳalb:</u>

1. **āyine-i ḳalb:**-*i*
Gazel 602
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönül aynası.

Mirʿāt-ı çerḫ reng-pezīr oldı Ḥāletī
Meyl itmez aña āyine-i ḳalbi pāk olan

<u>āyīne-i mücellā:</u>

1. **āyīne-i mücellā:**-*y, -a*
Kaside 2
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Parlak ayna.

Siperlerinde ẓafer ṣūreti nümāyāndur
Bu demde kim baḳar āyīne-i mücellāya

<u>āyīne-i murād ol-:</u>

1. **āyīne-i murād ol-:**-*dı*
Gazel 280
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İstek aynası olmak.

Oldı āyīne-i murād kefüñ
Cümle ʿālem senüñ elüñe baḳar

<u>āyīne-i ruḥsār:</u>

1. **āyīne-i ruḫsār:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 418
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yanak aynası.

Bize āyīne-i ruḫsārını ʿarż eylemedi
Ġayrılar sürdi dirīġā ki ṣafāsın yārüñ

[G.440:1, G.632:5, Mf.547:1]

<u>āyīne-i rūy-ı murādāt:</u>

1. **āyīne-i rūy-ı murādāt:**
Gazel 384
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
İstekler yüzünün aynası.

Ferş-i ḥaremi āyīne-i rūy-ı murādāt
Dest-i keremi maḳsim-i erzāḳ-ı ḫalāyıḳ

<u>āyīne-i sāġar:</u>

1. **āyīne-i sāġar:**-*da*
Gazel 600
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kadeh aynası.

Görür āyīne-i sāġarda ʿaks-i rūy-ı tābānın
Anuñçün şeh-levendüm içse çāk eyler girībānın

[G.638:1]

<u>āyīne-i ṣunʿ-ı hudā:</u>

1. **āyīne-i ṣunʿ-ı ḫudā:**
Gazel 382
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Allah'ın yaratma/kudret aynası.

N'ola ḫūbān-ı ʿālem baḳsa ḳalsa rūyuña cānā
Cemālüñ ḥaḳ budur āyīne-i ṣunʿ-ı Ḫudā ancaḳ

āyīne-i şūret-nümā:

1. **āyīne-i şūret-nümā:**-*dan*
Gazel 359
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yüzünü gösteren ayna.

Keder çekse n'ola ey Ḥāletī ṭabʿuñ gören düşmen
İder mi bed-liḳā āyīne-i şūret-nümādan ḥaẕ

ʿāyīne-i ṭabʿ:

1. **ʿāyīne-i ṭabʿ:**-*a*
Gazel 824
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yaratılış, mizaç aynası.

Zengār-ı elem ḳat ḳat olup ḳalmadı hergiz
Ṭūtī-i dilüñ ʿāyīne-i ṭabʿa mesāsı

2. **āyīne-i ṭabʿ:**-*un*
Gazel 19
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yaratılış aynası II Şairlik gücünün parlaklığı.

Saña ḳāʾil olurdı Ḥāletī fenn-i belāġatda
Eger āyīne-i ṭabʿuñ göreydi ṭūṭī-i gūyā

āyīne-i ṭabʿ-ı mücellā:

1. **āyīne-i ṭabʿ-ı mücellā:**-*sı*
Gazel 825
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Parlak yaratılış aynası.

Nice gelsün kenār-ı baḥr-i eşk-i ʿāşıḳ-ı zāra
Bulutdan nem ḳapar āyīne-i ṭabʿ-ı mücellāsı

āyīne-i ṭabʿ-ı sikender:

1. **āyīne-i ṭabʿ-ı sikender:**
Kaside 10
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
İskender'in tabiat aynası.

Olur āyīne-i ṭabʿ-ı Sikender reşkden muġber
Ġulām-ı āstānıdur disem Dārāb u Dārā'ya

āyīne-i tīġ-i sitem:

1. **āyīne-i tīġ-i sitem:**-*ün*
Gazel 151
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eziyet kılıcının aynası.

Ey şehr-i dilüm taḫt idinen şāh-ı melāḥat
Āyīne-i tīġ-i sitemüñ görmeye zengār

āyine-veş:

1. **āyine-veş:**
Gazel 276
Mısra: **6**
Ayna gibi.

Her kūşeden gelür görinür şūret-i murād
Ol kimseye ki āyine-veş ḳalbi pāk olur

[G.691:9, Kt.68:1, Th.1:22]

āyīn-i cihān-dārī ṭut-:

1. **āyīn-i cihān-dārī ṭut:**-*dı*
Kaside 32
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Hükümdarlık töreni yapmak.

Ṭutup ebr-i bahārīden murassaʿ bir serā-perde
Şeh-i ḫāver bu demde ṭutdı āyīn-i cihān-dārī

āyīn-i devlet:

1. **āyīn-i devlet:**-*i*
Gazel 811
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Devlet kanunu II Mutluluk yolu.

Ser-kūçe-i muġān bir ulu āstānedür
Cem andan aldı ser-be-ser āyīn-i devleti

āyīn-i dolāb-ı felek:

1. **āyīn-i dolāb-ı felek:**
Kıt'a 40
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Feleğin çarkının adeti, alışkanlığı.

Budur āyīn-i dolāb-ı felek kim
Ola her günde bir āb üzre devvār

āyīn-i ġam-ḫ̆ār:

1. **āyīn-i ġam-ḫ̆ār:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **136**
Kelime Tipi: -
Üzüntülü tören.

Bu ṭūmār-ı ṭavīlü'ẕ-ẕeyli ṭayy itmek münāsibdür
Duʿādur şimdiden ṣoñra aña āyīn-i ġam-ḫ̆ārı

ayır-:

1. **ayırdı:**-*dı*
Gazel 592
Mısra: **1**
Ayırmak, ayrı düşürmek, uzaklaştırmak.

Ayırdı dil-i zārı senüñ gibi melekden
Kim gördi benüm gördügüm ey ṣūḫ felekden

[G.878:6, K.42:23, Kt.94:2, M.2:83, Mf.494:1]

2. **ayırur:**-*ur*
Gazel 731
Mısra: **3**
Ayırmak, kesmek.

Ayırur ʿışḳ ehlinüñ başın ḳad-i ḫam-geşteden
Şāhlar bāzīçe eyler gūy ile çevgān ile

[G.761:5]

3. **ayırup:**-*up*
Gazel 6
Mısra: **5**
Ayırmak, ayırt etmek, birkaç şeyi birbirinden ayıran niteliği anlamak, tefrik etmek

II Tanıdığı kişiyi diğerlerinden ayrıt etmek, tanımak.

Güzeller ḳol ḳol olsa ayırup her biri ʿuşşāḳın
Göñül sen şāh-ı sīmīn-i sāʿidüñ ḳolundadur cānā

[G.27:3]

ʿayn:

1. ʿ**aynuma:**-*um, -a*
Gazel 155
Mısra: **3**
Göz.

Gelmez duḫān-ı āh benüm ʿaynuma dime
Bir pāre sūz-ı sīne-i ʿāşıḳdan it ḥazer

ʿaynek:

1. ʿ**aynek:**
Müfret 289
Mısra: **2**
Gözlük.

Baḳmasa ḫaṭṭ-ı ġubār-ı ruḫuña pīr-i felek
Her zamān ṭutmaz idi mihr ile mehden ʿaynek

ʿaynı:

1. ʿ**aynıdur:**
Kaside 15
Mısra: **13**
Bir şeyin eşi, tıpkısı.

Pāyınuñ her naʿli şeklen bir hilālüñ ʿaynıdur
Her nice şebdür bu kim anuñ hilāli ola çār

ʿayn-ı āb-ı ḥayāt:

1. ʿ**ayn-ı āb-ı ḥayāt:**-*a*
Kıt'a 114
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ölümsüzlük suyunun kaynağı.

Gören girye-i şevḳüñi bezm-i meyde
Gözüñ beñzedür ʿayn-ı āb-ı ḥayāta

ʿayn-ı fāʾide:

1. ʿ**ayn-ı fāʾide:**-*dür*
Gazel 215
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Fayda kaynağı.

Gāhī olur ki şefḳat ider yaşına nigār
ʿUşşāḳa ʿayn-ı fāʾidedür çeşm-i eşk-bār

ʿayn-ı ʿibret:

1. ʿ**ayn-ı ʿibret:**-*le*
Kıt'a 95
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İbret gözü.

ʿAyn-ı ʿibretle naẓar ḳıl şanma kim şām u seḥer
Ol ẓuhūr iden şafaḳdur çerḫ-i mīnā-fāmdan

ʿayn-ı kemāl ir-:

1. ʿ**ayn-ı kemāl ir-:**-*me, -y, -e*
Kıt'a 56
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kemâl'in gözü değmek, nazarı değmek (Kemal-i Isfahanî Divan şiirinde şairlik yönünün kuvvetli olmasıyla anılan bir isimdir).

Kevkeb-i baḫtuñ bülend itsün Ḫudā şol deñlü kim
Her niçe dikḳatler itse irmeye ʿayn-ı Kemāl

ʿayn-ı kemāl işābet eyle-:

1. ʿ**ayn-ı kemāl işābet eyle-:**-*y, -e*
Gazel 472
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kemal-i Isfahanî'nin gözü değmek, nazarı değmek.

Işfahān'a gönderürdüm naẓmumı ey Ḥāletī
Ḳorḳarın ammā işābet eyliye ʿayn-ı Kemāl

ʿaynı ol-:

1. ʿ**aynı ol:**-*dı*
Kaside 23
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Benzemek.

Dilāverler o gün deryā-ṣıfat cūş u ḫurūş itdi
ʿAdū ḳanıyla eller oldı ʿaynı şāh-ı mercānuñ

[M.5:80]

ʿaynına al:

1. ʿ**aynına al:**-*maz*
Gazel 795
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gözüne almak, bakmak II itibar etmek, önem vermek.

Bir ʿaceb şāh ile düşmişdür ser ü kārum benüm
ʿAynına almaz eger dünyā olursa dād-ḫˇāh

ʿaynına alma-:

1. ʿ**aynına alma-:**-*z*
Gazel 268
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Önem vermemek, dikkate almamak.

Ġayrı almaz ʿaynına mīzān-ı ʿaḳl-ı ehl-i dil
Gerçi kim bāzār-ı ḥüsne çoḳ meh-i Kenʿān çıḳar

ʿaynıyla:

1. ʿ**aynıyla:**
Gazel 460
Mısra: **2**
"Aynen" anlamında benzerlik özelliği bulunduran zarf.

Her ḳaçan görsem çekerken cāmdan sahbā-yı al
Şanurum ʿaynıyla anı lāle otlar bir ġazāl

ayrı:

1. **ayrı:**
Gazel 8

Mısra: **7**
Uzak.

Senüñ zülf-i girih-gīrüñden
ayrı şöyle olmış kim
Hemān zencīri eksükdür dil-i
şūrīdenüñ cānā

[G.19:3]

2. **ayrı:**
Gazel 48
Mısra: **2**
Başka, farklı.

Ol büt-i raʿnāyı göstermez
ʿadū-yı bed-liḳā
Dīni ayrı kāfir itmez itdügin
anuñ baña

[Kt.84:4, Mf.11:2]

3. **ayrı:**
Kaside 3
Mısra: **56**
Ayrı, -den başka.

Ḫāmem ki ẓāhir itdügi siḥr-i
ḥalāldür
Medḥüñden ayrı nesne olupdur
aña ḥarām

ayrı düş-:

1. **ayrı düş:**-*miş*
Müfret 193
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ayrı kalmak, uzak kalmak.

Güẕer-gāh-ı semend-i himmet
olan ḫāk-i rāhuz biz
Saʿādet ḫırmeninden ayrı
düşmiş berg-i kāhuz biz

ayrı düşür-:

1. **ayrı düşür:**-*elden*
Gazel 647
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ayrı kalmasına sebep olmak, ayırmak.

Yirine gelmedi hiç ḫaste göñül
Ḫāletiyā
Kūy-ı dil-dārdan ayrı
düşürelden devrān

[G.849:11]

ayrı ol-:

1. **ayrı ol:**-*maz*
Gazel 356
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Uzak olmak.

Nāveküñden hergiz olmaz ayrı
peykānuñ senüñ
Niçe ḳan dökmiş dilāverdür
yanında var ʿarż

ayrıl-:

1. **ayrılan:**-*an*
Gazel 133
Mısra: **3**
Bir yerden, bir kimseden, bir şeyden uzaklaşmak.

Ruḫsār-ı āteşīn-i nigārından
ayrılan
Nā-būd olur hevā-yı
maḥabbetde çün şerār

[G.208: 10, G.335:9, G.357:5, G.454:5, G.554:7, G.635:2, G.654:1, G.782:2, K.7:41, K.17:39, Trk.B.1:42]

ayur-:

1. **ayurdı:**-*dı*
Gazel 649
Mısra: **7**
Bir yerden, bir kimseden, bir şeyden uzaklaştırmak.

Laʿl-i şekerīnüñden ayurdı
beni devrān
Ney gibi n'ola eyler isem dem-
be-dem efġān

[Mü.2:1]

ʿayyār:

1. ʿ**ayyārdur:**-*dur*
Gazel 114
Mısra: **5**
Aldatan, hileci II Sevgili.

Naḳd-i cān almaḳda māhir bir
ʿaceb ʿayyārdur
Çeşm-i dil-ber kim olupdur
meclis-i ṣahbāda sürḫ

[G.398:6, G.453:10, G.476:10, K.22:30]

az:

1. **az:**
Gazel 341
Mısra: **6**
Az.

ʿIşḳ ehli üstine nice dönsün ki
āsmān
Az reng ki virmedi aña dūd-ı
kebūdumuz

[Mf.133:1]

2. **az:**
Müfret 354
Mısra: **2**
Nadir, seyrek.

Ḳıl naẓar pāyuña düşdükçe dil-
i nālānum
Böyle dil az düşer ey şāh-ı ʿālī-
şānum

az bulun-:

1. **az bulun:**-*ur*
Gazel 298
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Nadir olmak, benzerine az rastlanmak.

Olsañ n'ola şikār dile ey
teẕerv-i nāz
ʿUşşāḳ içinde az bulunur öyle
pāk bāz

[K.25:64]

az degül:

1. **az degül:**
Gazel 50
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"Kolay bir iş değil" anlamında bir ifade.

Almaz ol şāhuñ gedā-yı ʿışḳ
aġzından cevāb
Az degül ḥaḳḳā şikest olmaḳ
bir öyle laʿl-i nāb

az düş-:

1. **az düş:**-*er*
Kaside 14
Mısra: **87**
Kelime Tipi: **Deyim**
Az karşılaşılmak, nadir olmak.

Az düşer bülbül-i gūyā baña beñzer ammā
Tengnā-yı ḳafes-i derde düşürdi devrān

[K.24:55]

az gör-:

1. **az gör-:**-*me*
Gazel 182
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Küçümsemek.

Gözümüñ yaşını az görme benüm sulṭānum
Āsyā-yı felegi şimdi o gerdān eyler

[G.846:6, G.860:1, Mf.556:1, Mf.564:1]

az kal-:

1. **az ḳal:**-*mak*
Gazel 303
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Az kalmak, azalmak.

Gūyā metāʿ-ı maʿrifetüz biz ki Ḥāletī
Az ḳalmaġ ile gitmedi hergiz kesādumuz

2. **az ḳal:**-*sa*
Gazel 367
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kısa bir süre kalmak.

Az ḳalsa ṭañ mı şemʿ-i ḥayātum söyünmege
Ḳalmadı yana yana benüm yüregümde yaġ

az ol-:

1. **az ol-:**-*ur*
Gazel 242
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün altında bulunmak.

Lebüñ esrārına dānā beġāyet az olur cānā
Çoġı ʿuşşāḳ-ı miḥnet-dīdenüñ vuṣlatda ḥayrāndur

[G.326:8, G.764:8, G.765:8, K.27:12]

ʿazāb:

1. ʿ**aẕābından:**-*ıñ, -dan*
Kıt'a 11
Mısra: **4**
Dünyada işlenen suç ve kabahate karşılık olarak ahirette çekilecek ceza, eziyet, sıkıntı.

Eyliye dūzaḫda ol bunuñ ṣafāsından ṣafā
Cennet içre bu çeke anuñ ʿaẕābından ʿaẕāb

ʿazāb çek-:

1. ʿ**aẕāb çek:**-*e*
Kıt'a 11
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eziyet çekmek, üzüntü içinde olmak.

Eyliye dūzaḫda ol bunuñ ṣafāsından ṣafā
Cennet içre bu çeke anuñ ʿaẕābından ʿaẕāb

ʿazab ol-:

1. ʿ**aẕab ol:**-*ur*
Gazel 77
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Eziyet olmak.

Ey Ḥāletī yanında eger yāri olmasa
Ḥūr-ı cināna baḳmaḳ olur ʿāṣıḳa ʿaẕab

[G.82:10]

ʿaẕāb-ı cehennem:

1. ʿ**aẕāb-ı cehennem:**-*de*
Kaside 42
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Cehennem azabı.

ʿAceb mi ʿālem-i fānī görünse ẓulmānī
Ḫuṭūṭ-ı levḥ-i mezarı revādur o ṭıfluñ

ʿazāb-ı rūhānī:

1. ʿ**aẕāb-ı rūhānī:**
Gazel 837
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ruhsal eziyet.

ʿAdū emer leb-i şekker-feşān-ı cānānı
Maḥabbet ehli çekerler ʿaẕāb-ı rūhānī

āzād eyle-:

1. **āzād eyle:**
Gazel 125
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kurtarmak.

Añmayın diyü yemīn itdüñ ise yād ḳılup
Eyle keffāret içün bendeki ġamdan āzād

[G.828:4]

azād it-:

1. **āzād it:**-*er*
Gazel 123
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kurtarmak.

Tīġ-i berrānuña cānā nice meyl eylemeyem
Murġ-ı cānı ol ider ten ḳafesinden āzād

[G.384:15, Mü.7:16]

āzād ol-:

1. **āzād ol:**-*a, -maz, -sın*
Gazel 680
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kurtulmak.

ʿIşḳ içre belādan göñül āzād olamazsın
Sīneñde ġam-ı yār olıcaḳ şād olamazsın

[G.119:4, G.311:10]

ā̲zāde:

1. **āz̲ādeleri:**-*ler, -i*
Gazel 233
Mısra: **1**
Kurtulmuş, serbest.

Niçe āz̲ādeleri zülfi giriftār eyler
Ḳanda bir fitne ki var gözleri bīdār eyler

[G.587:10, G.594:8]

āzāde geç-:

1. **āzāde geç-:**-*er*
Gazel 228
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Çözmek, kurtarmak.

Servi dīvāne ḳılup bīḫini zencīr itdi
Ḳāmet-i yār bu bendi nice āzāde geçer

āzāde it-:

1. **āzāde it:**-*er*
Müfret 450
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Azat etmek, serbest bırakmak, hür bırakmak.

Ġuṣṣa derdinden ider ḫāṭırumuz āzāde
Çekecek şīşe hemān sāġar imiş dünyāda

āzār it-:

1. **āzār it:**-*e*
Kaside 5
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
İncitmek, kırmak.

Devrinde kimse āh idecek bir iş eylemez
ʿUṣṣāḳ āzār ide meger tīr-i ġamze-kār

āzār vir-:

1. **āzār vir:**-*e*
Müfret 173
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İncitmek, zarar vermek.

Ḫākister-i sūzān-ı ġamuñ çigneme her bār
Peykān-ı cefā belki vire pāyuña āzār

āz̲er:

1. **āz̲er:**
Kaside 32
Mısra: **62**
Ateş.

Eger deryā-yı ḳahr-ı bī-emānından güz̲ār itse
Çemen-zār üzre āz̲er yaġdururdı ebr-i āz̲ārī

āz̲er bıraḳ-:

1. **āz̲er bıraḳ:**-*dı, -lar*
Kaside 28
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ateşe vermek.

Metāʿ-ı ḫ̲ᵛāce-i gül-zārı ḳılmaġa yaġma
Meger ki şehr-i vücūda bıraḳdılar āz̲er

āz̲er ḳıl-:

1. **āz̲er ḳıl:**-*dı*
Kaside 4
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Yakmak.

Ḫalāsa çāre gözetmez ḳarāra ṭāḳat yoḳ
Zamāne ḳıldı semender gibi berūm āz̲er

azı çoġa ṭut-:

1. **azı çoġa ṭut:**-*mak*
Gazel 821
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Azla yetinmek.

Güler yüz ya tebessüm baña senden dil-berā besdür
Ḳanāʿat-kār olup ʿāṣıḳ çoġa ṭutmaḳ gerek azı

ʿazīm:

1. ʿ**āzimdür:**-*dür*
Müfret 66
Mısra: **1**
Yola çıkma, bir yere doğru yönelme.

Murġ-ı dil kişt-i feżā-yı ʿademe ʿāzimdür
Bu ḳadar bunda ṭutan anı o şeh-bāzumdur

[K.3:13]

ʿazīmet eyle-:

1. ʿ**azīmet eyle:**-*mez*
Gazel 346
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yönelmek, meyletmek, niyet etmek.

Eylemez bir cānibe hergiz ʿazīmet şāh-ı ʿışḳ
Leşker-i endūh u miḥnet olmayınca pīş ü pes

ʿazīmet-ḫ̲ᵛān-ı luṭf:

1. ʿ**azīmet-ḫ̲ᵛān-ı luṭf:**-*ı, -n*
Mesnevi 8
Mısra: **171**
Kelime Tipi: -
Lütuf büyücüsü.

ʿAzīmet-ḫ̲ᵛān-ı luṭfın ide yāver
Olam genc-i saʿādetden tüvān-ger

ʿazīmet-ḫ̲ᵛān-ı reʾy:

1. ʿ**azīmet-ḫ̲ᵛān-ı reʾy:**-*i*
Kaside 9
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Fikir büyücüsü.

ʿAzīmet-ḫ̲ᵛān-ı reʾyi şanki bir pīr-i mübārekdür
Helāk eyler duʿā-yı seyf ile ḫaṣm-ı siyeh-kārı

ʿazīz:

1. ʿ**azīzüñ:**-*üñ*
Gazel 412
Mısra: **2**
Saygın, değerli, muhterem kişi.

Eser ḳalmaz dil-i sengīn-i yāra nāyı söyletseñ

Deminden ol ʿazīzüñ muṭribā
ḫārāyı söyletseñ

ʿazm eyle-:

1. ʿ**azm eyle:**
Gazel 454
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gitmek, yönelmek, niyet etmek.

Ḳoyup cānuñ sebük-bār ol
ġam-ı cānāndan ayrılma
ʿAdem mülkine ʿazm eyle
refīḳ-i mihr-bān bulduñ

[G.548:7, K.8:35, K.21:45]

ʿazm it-:

1. ʿ**azm it:**-*er, -se*
Gazel 495
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yönelmek, yola çıkmak, niyetlenmek.

Gözlerüm ardıncadur mānend-i
ṣayyad-ı ḥarīṣ
Her ne yaña ʿazm iderse ol
tezerv-i ḫoş-ḫırām

[G.483:7, G.516:12, G.684:5, K.32:92, K.36:29, T.4:4, Mf.330:1]

2. ʿ**azm it:**-*di, -ler*
Kaside 10
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çalışmak, uğraşmak.

Bahār oldı yine cūş itdi cūlar
döndi deryāya
Yine ʿazm itdiler şāh-ı gülüñ
ḥükmini icrāya

ʿazmī:

1. ʿ**azmī:**
Mesnevi 8
Mısra: **188**
Azmî-zâde Hâletî'nin soyu.

Maʿārif ehlinüñ ol mīr-i bezmi
Medār-ı şöhretüm yaʿni ki
ʿAzmī

ʿazm-i bāġ-ı cinān eyle-:

1. ʿ**azm-i bāġ-ı cinān eyle:**-*di*
Kaside 42
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçelerine yönelmek, cennete gitmek.

ʿAceb mi ʿālem-i fānī görünse
ẓulmānī
Ḫuṭūṭ-ı levḥ-i mezarı revādur o
ṭıfluñ

ʿazm-i bālā it-:

1. ʿ**azm-i bālā it-:**-*se*
Gazel 187
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Yükseklere yönelmek.

Pençe-i mihre gire şāyed diyü
dāmān-ı yār
ʿAzm-i bālā itse ʿāşıḳ zār u
ser-gerdān olur

ʿazm-i diyār-ı ġurbet it-:

1. ʿ**azm-i diyār-ı ġurbet it:**-*üp*
Müfret 466
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gurbet diyarına yönelmek.

ʿAzm-i diyār-ı ġurbet idüp
hicr-i yār ile
Düşdüm ceres gibi yola feryād
u zār ile

ʿazm-i gül-geşt-i çemen eyle-:

1. ʿ**azm-i gül-geşt-i çemen eyle:**-*di*
Müseddes 4
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinde gezintiye çıkmak.

Mevsim-i bāġ gelüp gül gibi
güldü dünyā
ʿAzm-i gül-geşt-i çemen eyledi
hep şāh u gedā

ʿazm-i gül-zār eyle-:

1. ʿ**azm-i gül-zār eyle:**-*mez*
Gazel 381
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesine yönelmek, gitmek.

ʿAzm-i gül-zār eylemez dil
bulmayınca yāri çaḳ
Ġonce ṭıflınuñ var ey şeb-nem
başına aḳçe ṭaḳ

[Mf.233:1]

ʿazm-i kenār it-:

1. ʿ**azm-i kenār it:**-*er*
Gazel 139
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Kıyıya vurmak II Denizden atılmak.

Ḳopsa semtinden eger bād-ı
şimāl-i nefesüm
Baḥr-i naẓmuñ ḫas u ḫāşāki
ider ʿazm-i kenār

ʿazm-i rāh-ı ʿışḳ it-:

1. ʿ**azm-i rāh-ı ʿışḳ it:**-*er, -ken*
Gazel 470
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk yoluna yönelmek.

ʿAzm-i rāh-ı ʿışḳ iderken yār
düşnām eyleyüp
Didi lāzımdur o yolda bu
duʿālar bilmiş ol

ʿazm-i şayd-gāh it-:

1. ʿ**azm-i şayd-gāh it:**-*se*
Kaside 11
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Av yerine gitmeye niyetlenmek, avlanmaya gitmek.

Raḫşına olup süvāre itse ʿazm-
i ṣayd-gāh
Bīşe-zār-ı çerḫüñ olmaz şīri
tīrinden emīn

ʿazm-i sefer it-:

1. ʿ**azm-i sefer it:**-*se*
Mesnevi 7
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Sefere çıkmak, sefere niyetlenmek.

İtse baḫtı hümāsı ʿazm-i sefer
Per ü bāl olur aña fetḥ ü ẓafer

ʿazm-i şikār eyle-:

1. ʿ**azm-i şikār eyle:**-*sün*
Gazel 178
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Avlanmaya karar vermek, ava çıkmaya azmetmek.

Eylesün ʿazm-i şikār ol şāh-ı ḥüsn eglenmesün
Muntaẓırdur nāvek-i müjgānına naḫcīrler

āzmūn it-:

1. **āzmūn it-:**-*me*, -*y*, -*e*
Gazel 578
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sınamak, ölçmek.

Ḳıldılar peykān-ı tīr-i ḫār şeb-nem ḳaṭresin
İtmege bülbüllerüñ ṣabrını güller āzmūn

āzürde:

1. **āzürdeyüz:**-*y*, -*üz*
Gazel 394
Mısra: **4**
İncinmiş, kırılmış, gücenmiş.

N'ola şeb-dīz-i dūd-ı āha irḫāʾ-i ʿinān itseñ
Cefāsından ḳatı āzürdeyüz çerḫ-i sitem-kāruñ

[Mf.26:2, Mf.386:2]

āzürde eyle-:

1. **āzürde eyle:**-*mez*
Gazel 174
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İncitmek.

Derd ehlinüñ ṭabīʿatin āzürde eylemez
Endūh-ı ʿışḳ-ı yār ne ḫoş dil-nevāzdur

[G.403:2, G.611:7]

āzürde ḳıl-:

1. **āzürde ḳıl:**-*sa*
Gazel 540
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Incitmek.

Merhem-i kāfūr olur ol şemʿ-i ḥüsnüñ gerdeni
Ṭavḳ-ı zencīr-i belā āzürde ḳılsa gerdenüm

āzürde ol-:

1. **āzürde ol:**-*ur*
Kaside 40
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Incinmek, rahatsız olmak.

Süḫanumdan n'ola ḥaẓẓ itmese erbāb-ı ḥased
Nefḫa-i verd-i ṭariyyden olur āzürde ḥabel

[K.41:55]

āzürde-dil:

1. **āzürde-dilüz:**-*üz*
Gazel 588
Mısra: **12**
Gönlü kırılmış, üzgün.

Ey felek dāʾire-i himmete uġratmazsın
Ḫayli āzürde-dilüz gerdiş-i pergāruñdan

[Mf.27:2, Mf.29:2, Mf.433:2]

āzürde-i reşk-i teġāfül eyle-:

1. **āzürde-i reşk-i teġāfül eyle:**-*dü, -n*
Gazel 694
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kıskançlığı anlamazdan gelerek incitmek.

Eyledüñ āzürde-i reşk-i teġāfül ḳıl ḥazer
Olmışum mānend-i zaḫm-ı tāze ser-tā-ser dehān

B

bāb:

1. **bāb:**
Gazel 57
Mısra: **10**
Kapı.

Ḫāṭır-ı Yaʿḳūb dil-ḫoşdur ṣabā gelmezse de
Būy-ı pīrāhen degüldür kişver-i ṣabrumda bāb

[K.27:72]

2. **bāb:**
Gazel 56
Mısra: **2**
Kapı II Herhangi bir talepte bulunmak için gidilen makam,huzur.

Mübtelā-yı kişver-i imkāna lāzımdur şarāb
Cins-i hūş u cevher-i dāniş degüldür anda bāb

[KG.772:9]

bāb ol-:

1. **bāb ol:**-*dı*
Mesnevi 3
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Kapı olmak (Hz. Peygamber'in sözlerinin cennetin kapısı olması bağlamında).

Her kelām-ı şerīfī faṣl-ı ḫiṭāb
Her sözi oldı ravżadan bir bāb

baba:

1. **babası:**-*sı*
Kaside 28
Mısra: **81**
Baba.

Mesīh'i görse eger yoḳ bunuñ babası diyü
Zamāne ḫalḳı kelāmına itmeye bāver

2. **baba:**
Müfret 599
Mısra: **2**
Çok iyi, üstün nitelikli.

Isınup şerbeti anuñ ṣoġudı aşları
Ḳanda gitdi ki bu sūruñ baba ferrāşları

bāb-ı ḥırmān:

1. **bāb-ı ḥırmān:**-*ı*
Kaside 33
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Mahrumiyet kapısı.

Melekdür ṣanki olmışdur der-i cennet nigeh-bānı
Nesīm-i himmeti dāʾim der-i ümmīdi feṯḥ eyler

bāb-ı iḥsān:

1. **bāb-ı iḥsān:**-*ı*
Müfret 570
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İyilik kapısı.

Ḥarīm-i vaṣla yol virmez açılmaz bāb-ı iḥsānı
Görüp ʿāşıḳların açmaz ḳor ol der-bān-ı sulṭānī

bāb-ı kerem:

1. **bāb-ı kerem:**
Gazel 700
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cömertlik kapısı.

Bir iki nā-dān anuñ itmiş kilidin nābe-dīd
Hergiz açılmaz gider bāb-ı kerem şimden girü

bāb-ı şāh-ı ʿālem:

1. **bāb-ı şāh-ı ʿālem:**-*de*
Kaside 33
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Cihan padişahının kapısı.

Gelürse başmasun ḫāk üzre dir ol faḫr-i aʿyānı
Cenāb-ı Ḥażret-i Aġā ki bāb-ı şāh-ı ʿālemde

bāc u harāc-ı mülk-i çīn:

1. **bāc u ḫarāc-ı mülk-i çīn:**
Kaside 13
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Çin ülkesinin vergi ve haracı.

Ne ḫāḳāndur bu kim her rīze-seng-i kūy-ı iḳbāli
Deger bāc u ḫarāc-ı mülk-i Çīn atılsa yabāna

bād:

1. **bād:**
Gazel 63
Mısra: **9**
Rüzgâr, yel.

Evvel ey bād ʿadū çeşmini pür-hāşāk it
Ṣoñra it yārdan eylerseñ eger refʿ-i ḥicāb

[G.98:5, G.119:1, G.131:9, G.139:5, G.186:7, G.201:7, G.211:7, G.257:8, G.278:7, G.347:2, G.587:7, G.608:7, G.618:9, G.676:3, G.729:6, K.2:64, K.6:24, K.14:11, K.15:18, K.27:41, K.28:18, K.28:27, K.32:57, K.34:49, Kt.17:3, M.4:27, M.9:10, Mf.56:11, Mf.234:2, Mf.589:1]

2. **bād:**
Gazel 441
Mısra: **10**
Rüzgar II Zaman, devir; dünya; insanlar.

Ḳarışdurmazdı gül mecmūʿasın her bār gül-şende
Göreydi bād eger ey Ḫāletī evrāḳ-ı dīvānuñ

3. **bād:**
Gazel 187
Mısra: **24**
Rüzgar II Âh rüzgarı.

Āh ider üstünde ḫūbān görse erbāb-ı ḳabūl
Āsyādur gūyiyā ol bād ile gerdān olur

bād eyle-:

1. **bād eyle:**-*di*
Kaside 28
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Berbat eylemek; darmadağın etmek II Yele vermek.

Meger ki eyledi āteş yaḳup aġaçları bād
Çemende ḳaynamaġa başladı ṣular yir yir

bāda vir-:

1. **bāda vir:**-*ür, -di*
Kaside 32
Mısra: **81**
Kelime Tipi: **Deyim**
Boşa harcamak, savurup telef etmek.

Virürdi Şeyḫ Saʿdī bāda evrāḳ-ı Gülistān'ın
İletseydi ṣabā Şīrāz'a ger bu şiʿr-i hemvārı

bādām:

1. **bādām:**
Gazel 799
Mısra: **3**
Badem II Sevgilinin gözü.

Gözüñ bādām ü laʿlüñ piste elmadur zenaḫdānuñ
Yeter esbāb-ı ḥüsnüñ nuḳl-ı meclis ehl-i irfāna

bād-bān:

1. **bād-bānıyla:**-*ı, -y, -la*
Kaside 35
Mısra: **7**
Yelken.

Bād-bānıyla gören keştī-i nuṣret-reh-berüñ
Ẓann ider kim ṣayd içün bāl ü per açmışdur ʿuḳāb

[M.8:131, Mf.461:2]

bād-bān aç-:

1. **bād-bān aç:**-*maz, -dan*
Gazel 554
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yelken açmak II Muradına ermek.

Āh kim oldı nişeste seng-lāḫ-ı miḥnete
Keşti-i ümmīdümüz açmazdan evvel bād-bān

bād-bān açıl-:

1. **bād-bān açıl:**-*sa*
Kaside 36
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Yelken açılmak.

Keşti-i ümmīde mektūb-ı dürer-bāruñ senüñ
Ṭayy olunduḳça sütūn olur açılsa bād-bān

bād-bīz:

1. **bād-bīz:**
Gazel 301
Mısra: **2**
Yelpaze.

Yār içün her gül-büni gül-zāruñ olup germ-ḫīz
Ḥāżır itdi al kāġıddan müdevver bād-bīz

[G.843:9, G.844:9]

bād-bīz it-:

1. **bād-bīz it-:**-*se, -y, -di*
Gazel 163
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yelpaze yapmak.

Ḳarşusında ṭurmaga şāyeste olmaz yārümüñ
Per-i ṭāvūs-ı cinândan bād-bīz itseydi ḥūr

bāde:

1. **bāde:**
Gazel 36
Mısra: **12**
Şarap, mey.

Çeşmüme bir dāġ-ı ḫūn-ālūd olur her cām-ı mey
Bāde içsem Ḥāletī ol lāle-ḫaddümden cüdā

[G.52:7, G.54:4, G.58:3, G.75:3, G.85:2, G.90:1, G.94:8, G.100:12, G.123:5, G.134:2, G.161:5, G.234:5, G.256:1, G.264:2, G.320:7, G.352:3, G.389:12, G.419:6, G.471:5, G.495:7, G.496:6, G.518:5, G.582:2, G.614:1, G.620:4, G.656:1, G.663:4, G.701:5, G.737:4, G.740:1, G.793:5, G.801:8, K.26:45, K.39:45, Mf.99:2]

2. **bāde:**
Gazel 82
Mısra: **8**
Şarap II Kırmızı (Gözyaşı bağlamında).

Bezm-i viṣāl-i dil-bere dil dāḫil olmadı
Tā olmayınca göz yaşı bāde ciger kebāb

baʿde:

1. **baʿde:**
Mesnevi 7
Mısra: **1**
Sonra.

Baʿde naʿt-ı Resūl ü ḥamd-i Ḫudā
Lāzım oldı şeh-i cihāna ṣenā

bāde it-:

1. **bāde it-:**-*dükçe*
Gazel 604
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şarap içmek.

Bāde itdükçe gelür ḫāṭıra endīşe-i ʿışḳ
Ḳıṣṣa-i ġuṣṣa-i devrānı ferāmūş iderin

bāde şevki:

1. **bāde şevḳi:**
Gazel 499
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şarap sarhoşluğu.

Bir naḫle beñzer ol ki yürür āb virmeden
Dil-ber ki bāde şevḳi ile eyliye ḫırām

[G.530:8]

bāde zevraḳı:

1. **bāde zevraḳı:**
Gazel 510
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Şarap kayığı II Şarap kadehi.

Dāʾim ḫayālümüzde döner bāde zevraḳı
Gird-āba döndi dīde-i giryānumuz bizüm

bāde-cū:

1. **bāde-cū:**
Müfret 443
Mısra: **1**
Şarap arayan.

Çaldırur āḫir metāʿ-ı vuṣlatın ol bāde-cū
Ekşidür zīrā ki ġāyetde raḳīb-i turş-rū

bāde-i bezm-i elest:

1. **bāde-i bezm-i elest:**
Gazel 94
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Elest meclisinin içkisi.

Mest ü medhūş olsa dil cām-ı belādan ġam yime
Çün bilürsin kim belādur bāde-i bezm-i elest

bāde-i bezm-i ġam:

1. **bāde-i bezm-i ġam:**-*un*
Kaside 14
Mısra: **83**
Kelime Tipi: -
Üzüntü meclisinin şarabı.

Bāde-i bezm-i ġamuñ kimse getürmez cāmın
Beni gör kim gice gündüz çekerin rıṭl-ı girān

bāde-i cennet:

1. **bāde-i cennet:**
Gazel 328
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Cennet şarabı.

Bāde-i cennet daḫı ḳonsaydı ḳılmaz neşʾe-dār
Kāse-i ser olmayınca Ḥāletī peymānemüz

bāde-i ġam:

1. **bāde-i ġam:**-*dan*
Gazel 705
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Keder şarabı.

Ḳalmasa bu heft ḫumda bāde-i ġamdan eşer
Cürʿa-i cām-ı melālümden olurlar māye-ḫᵛāh

bāde-i gül-fām:

1. **bāde-i gül-fām:**-*dan*
Gazel 672
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gül renkli (kırmızı) şarap.

Mest-i şevḳ eyler kim alsa ağzına Ḥāletī
Şiʿr-i rengīnüm ḳalur mı bāde-i gül-fāmdan

[Mf.480:1, G.56:5]

bāde-i gül-gūn:

1. **bāde-i gül-gūn:**
Gazel 770
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gül renkli şarap, kırmızı şarap.

ʿIşḳ hem-reng itdi yaşum bāde-i gül-gūn ile
Bāde-i gül-gūn benüm yanumda birdür ḫūn ile

[K.37:15, Mf.549:1, G.770:1]

bāde-i ḥamrā:

1. **bāde-i ḥamrā:**
Gazel 19
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kırmızı şarap.

Hevā-yı laʿl-i nābuñ şöyle germ itmiş ki añdukça
Derūn-ı ḫumda cūş eyler demā-dem bāde-i ḥamrā

[G.767:8]

bāde-i hicr:

1. **bāde-i hicr:**-*ün*
Gazel 617
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ayrılık şarabı.

Bāde-i hicrüñ ne bilsün Ḥāletī telḫ olduġın
Görmemişdür anı hiç ol dil-ber-i şīrīn-zebān

bāde-i hicrān:

1. **bāde-i hicrān:**
Müfret 34
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılık şarabı.

Ṭuramaz ol ki ola bāde-i hicrān ile mest
Düşüp elbette ider sāġar-ı nāmūsı şikest

bāde-i hūn:

1. **bāde-i ḫūn:**-*um*
Gazel 508
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kan şarabı II Âşığın ciğer kanı.

Bir ġamzesi bed-meste naṣīb eyledi āḫir
Sāḳī-i felek şaḳlayaraḳ bāde-i ḫūnum

bāde-i hūn-ı dil:

1. **bāde-i ḫūn-ı dil:**-*üm*
Gazel 854
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönül kanının şarabı.

Bāde-i ḫūn-ı dilüm sāḳī-ṣıfat ʿarż eylerüm
Tā diyince ġamze-i mesti ḫumārum ḳalmadı

bāde-i ḫūn-ı kebūter:

1. **bāde-i ḫūn-ı kebūter:**-*den*
Kaside 12
Mısra: **63**

Kelime Tipi: -
Güvercin kanının şarabı.

Bāde-i ḫūn-ı kebūterden olurdı tevbe-kār
Pīr-i ḫırmenden el alsa şāh-bāz-ı cān-sitān

bāde-i ikbāl:

1. **bāde-i iḳbāl:**
Müfret 542
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mutluluk şarabı.

Dürd-i elem iç bāde-i iḳbāl sürüldi
Ġam bārını çek resm-i mürüvvet götürüldi

bāde-i ʿışḳ:

1. **bāde-i ʿışḳ:**-*ı, -y, -la*
Gazel 59
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk şarabı.

Şöyle olmış bāde-i ʿışḳıyla ol şūḫuñ ḫarāb
Refte refte lerze peydā itdi dest-i āftāb

[G.337:3, G.425:2, G.517:9, G.603:4, G.625:6, G.664:4, G.828:8, G.847:6, G.885:9, Mü.5:4]

bāde-i ʿişret:

1. **bāde-i ʿişret:**
Gazel 555
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Eğlence şarabı.

Bezm-i dünyāya gelince ben żaʿīf-i nā-tüvān
Bāde-i ʿişret sürülmiş dürd-i ġam ḳalmış hemān

bāde-i laʿl:

1. **bāde-i laʿl:**-*ün*
Gazel 49
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kırmızı şarap II
Sevgilinin kırmızı dudağı.

Ḳomadı ʿāḳibetü'l-emr bāde-i laʿlüñ
Beni ḫabāb-ṣıfāt itmeyince ḫāne-ḫarāb

bāde-i laʿl-i leb:

1. **bāde-i laʿl-i leb:**-*i, -n*
Gazel 180
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kırmızı dudağın şarabı.

Yoḳ dimezdi bāde-i laʿl-i lebin cānāneler
Ḫalḳa-i rāzın açmasaydı ʿāşıḳ-ı mestāneler

[G.40:4]

bāde-i nāb:

1. **bāde-i nāb:**
Müfret 126
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Saf şarap.

Ehl-i ʿışḳuñ leb-i dil-ber cigerin ḫūn eyler
Bāde-i nāb hemīşe demi efzūn eyler

[G.559:2]

bāde-i nāb ol-:

1. **bāde-i nāb ol:**-*ur, -sa*
Mesnevi 9
Mısra: **84**
Kelime Tipi: -
Saf şarap haline gelmek.

Ġamum çoḳdur getürmez defʿine tāb
Yedi deryā olursa bāde-i nāb

bāde-i nā-ṣāf-ı bezm-i dehr:

1. **bāde-i nā-ṣāf-ı bezm-i dehr:**-*e*
Gazel 288
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dünya meclisinin saf olmayan şarabı.

Bāde-i nā-ṣāf-ı bezm-i dehre hergiz baḳmadum
Gerçi kim sāḳīleri anuñ çoġ iḳdām itdiler

bāde-i ṣāf:

1. **bāde-i ṣāf:**
Gazel 258
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saf şarap.

ʿAceb bāde-i ṣāf idi laʿl-i dil-ber
Eger ḳatmasa ḫaṭṭı dārū-yı hūş-ber

bāde-i sāġar-ı ġam:

1. **bāde-i sāġar-ı ġam:**-*dan*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Üzüntü kadehinin şarabı.

Bāde-i sāġar-ı ġamdan ben olam lā-yaʿḳıl
Muttaṣıl cām-ı ṣafā nūş ide bir lā-yefhem

bāde-i şevk-i maḥabbet:

1. **bāde-i şevḳ-i maḥabbet:**
Gazel 717
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk arzusunun şarabı.

Anuñ evżāʿ-ı çerḫi girye-i beyhūde itmezler
Olanlar bāde-i şevḳ-i maḥabbet birle mestāne

bāde-keş:

1. **bāde-keşlerüz:**-*ler, -üz*
Gazel 305
Mısra: **5**
Şarap içici, şarap içen.

Ol bāde-keşlerüz ki sipihr olsa cām-ı ʿıyş
Ġam cürʿasıyladur yine cūş u ḫurūşumuz

bāde-nūş ol-:

1. **bāde-nūş ol-:**-*ur, -sa*
Gazel 270
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şarap, içki içmek.

Laʿl-i dil-dārı ḳoyup her kim olursa bāde-nūş

Çihresinde olur āṣār-ı ḫacālet āşikār

bā-derd-i kesān her ki der-üftād ber-üftād:

1. **bā-derd-i kesān her ki der-üftād ber-üftād:**
Kıt'a 18
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kelam-ı Kibar**
"Başkalarının derdiyle, kusuruyla uğraşan kimse felah bulamaz" anlamında Farsça bir ibare.

Ḫayr itmedi āḫir aña āh-ı dil-i rindān
Bā-derd-i kesān her ki der-üftād ber-üftād

bāde-rīz ol-:

1. **bāde-rīz ol:**-*madan*
Gazel 301
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şarap saçmak.

Naʿrasın efġāna tebdīl eylemiş ser-mest idüm
Dest-i ḫurşīd olmadan cām-ı hilāle bāde-rīz

bādesüz olma-:

1. **bādesüz olma-:**-*sa, -m*
Gazel 178
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şarapsız olmamak, devamlı şarap içmek.

Ḥāletī-veş olmasam bir dem ʿaceb mi bādesüz
Pīr-i ʿışḳam zāhidā olmaz ʿaṣāsuz pīrler

bād-ı āh:

1. **bād-ı āh:**-*ı, y-, -la*
Gazel 58
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Âh rüzgarı, âşığın üzüntü ve kederinden kaynaklanan ahı.

Derd ü miḥnet sīneme nevbetçe gelseydi eger
Bād-ı āhıyla serüm gören ṣanurdı āsyāb

[G.118:1, G.128:3, G.146:5, G.156:12, G.182:14, G.198:7, G.259:3, G.266:6, G.272:3, G.402:8, G.405:10, G.524:6, G.567:6, G.572:11, G.577:10, G.579:6, G.589:9, G.593:7, G.626:6, G.626:8, G.670:8, G.706:6, G.744:9, G.747:3, G.810:1, G.860:1, G.862:7, K.33:67, Mf.94:1, Mf.556:1]

bād-ı āh-ı bülbül-i nālān:

1. **bād-ı āh-ı bülbül-i nālān:**
Gazel 732
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnleyen bülbülün âh rüzgarı.

Ṭolsa gül-şen bād-ı āh-ı bülbül-i nālān ile
Ḫārlardur ṣalınan āḫir gül-i ḫandān ile

bād-ı āh-ı ḫalḳ:

1. **bād-ı āh-ı ḫalḳ:**-*un*
Gazel 835
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İnsanların (âşıkların) âh rüzgarı.

Ne şehsin sen ki bād-ı āh-ı ḫalḳuñ ḳabż u baştında
İdersin mefḫar-i ḥüsn ile iẓhār-ı Süleymān'ı

bād-ı āhuñ rūyı:

1. **bād-ı āhuñ rūyı:**
Gazel 104
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Âh rüzgarının yüzü.

Bir içim ṣudur ol dil-ber olur anuñçün ey ʿāşıḳ
Hemīşe bād-ı āhuñ rūyı pür-çīn olmaġa bāʿiṣ

bād-ı bahār:

1. **bād-ı bahār:**
Gazel 293
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bahar rüzgarı.

Her zamān gül-şene gül-berg döşer bād-ı bahār
Düşmesün diyü yire sāye-i serv-ḳadd-i yār

[G.790:2, K.6:2, K.6:40]

bād-ı bahārī:

1. **bād-ı bahārī:**
Gazel 147
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İlkbaharın rüzgarı.

Bülbülüñ mi derdi artuḳdur benüm mi bilmezem
Eyle ey bād-ı bahārī aḳçe dök bir bir şümār

[G.772:4, K.10:7, Mf.456:2]

bād-ı bahār-ı cūd:

1. **bād-ı bahār-ı cūd:**-*ı*
Kaside 1
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Cömertlik baharının rüzgarı.

Eger bād-ı bahār-ı cūdı irse bāġ-ı dünyāya
Ola naḫl-i enāruñ ḫāṣılı hep laʿl-i rümmānī

bād-ı bahār-ı devlet:

1. **bād-ı bahār-ı devlet:**
Gazel 768
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Talih baharının rüzgarı.

Ezhār-ı bāġ-ı baḫtum olmaz güşāde hergiz
Bād-ı bahār-ı devlet dünyāya şāmil olsa

bād-ı elem:

1. **bād-ı elem:**
Gazel 586
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Elem, sıkıntı rüzgarı.

Pīrāmenine uġrayamaz şemʿ-i fenānuñ
Her bād-ı elem kim ḳopa vādī-i recādan

bād-ı fenā:

1. **bād-ı fenā:**
Terkib-bend 1
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yokluk rüzgarı, ölüm.

Reʾīs-i ehl-i dil girdi bugün keştī-i tābūta
ʿAdem deryāsına şaldı esüp bād-ı fenā muḥkem

bād-ı ḥavādis:

1. **bād-ı ḥavādiş:**-*den*
Kıt'a 45
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Haber rüzgarı.

Şemʿ-i devlet olmaġa bād-ı ḥavādişden maṣūn
Besdür ol fānūs-ı keştī-i saʿādet reh-berüñ

bād-ı ḫazān:

1. **bād-ı ḫazān:**
Gazel 577
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sonbahar rüzgarı.

Döküldi bād-ı ḫazān ile berg-i gün-ā-gün
Döşendi ṣaḥn-ı çemen-zāra ferş-i buḳalemūn

[K.14:67, Mf.371:1]

bād-ı ḫazān-veş:

1. **bād-ı ḫazān-veş:**
Gazel 42
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Sonbahar rüzgarı gibi.

Ḥāletī bād-ı ḫazān-veş ṣarṣar-ı āhum benüm
Gülşen-i Firdevs'e de ṭokunsa virürdi fenā

bād-ı hümūm-ı firḳat:

1. **bād-ı hümūm-ı firḳat:**
Gazel 366
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ayrılık hüzünlerinin rüzgarı.

Bād-ı hümūm-ı firḳat ile alışup mizāc
İtdüm hevā-yı vuṣlat-ı dil-dārdan ferāġ

bād-ı ḳıyāmet:

1. **bād-ı ḳıyāmet:**-*den*
Gazel 550
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kıyamet rüzgarı.

Niçe kūh-ı ṣabrı bir an içre perrān itmede
Ṣarṣar-ı āhum virür bād-ı ḳıyāmetden nişān

bād-ı luṭf:

1. **bād-ı luṭf:**-*ı, -n*
Mesnevi 1
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
İyilik rüzgarı.

Bād-ı luṭfın ḳaçan vezān eyler
Nār-ı sūzānı gül-sitān eyler

bād-ı melāmet:

1. **bād-ı melāmet:**-*le*
Gazel 570
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Azarlama, kınama rüzgarı.

Evrāḳ-ı ümīd-i dile şīrāze gerekmez
Tā kim ola her bād-ı melāmetle perīşān

bād-ı mıṣr:

1. **bād-ı mıṣr:**-*dan*
Gazel 159
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Mısır'ın rüzgarı.

Umma bād-ı Mıṣr'dan ey sākin-i beytü'l-ḥazen
Maġz-ı cāna būy-ı pīrāhen getürmek her seḥer

bād-ı nev-bahār:

1. **bād-ı nev-bahār:**
Kaside 5
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İlkbahar rüzgarı.

Ney gibi ehl-i ḥāle ṣadāsı fenā virür
Raḳṣ itdürürse naḫli n'ola bād-ı nev-bahār

bād-ı nev-bahārī:

1. **bād-ı nev-bahārī:**
Kaside 20
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
İlkbahar rüzgarı.

Yetişdi geldi bād-ı nev-bahārī üfleyüp yaḳdı
Söyünmişken ḫazāndan lālenüñ şemʿ-i fürūzānı

[K.32:39]

bād-ı nev-rūz:

1. **bād-ı nev-rūz:**-*ı*
Gazel 822
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İlkbahar rüzgarı.

Yirin ṭutmaz hevā-yı zülf-i yārüñ ḫāne-i cānda
Eger būy-ı gül-i cennet getürse bād-ı Nev-rūz'ı

bād-ı pūyān:

1. **bād-ı pūyān:**
Mesnevi 9
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hızlı esen rüzgar.

Eger kim eyleseñ ṭur diyü fermān
Olur çün kūh ṣābit bād-ı pūyān

bād-ı rūḥ-baḫş:

1. **bād-ı rūḫ-baḫş:**
Gazel 297

Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Can bağışlayan rüzgar.

Āh kim oldı yirüm bir vādi-i ġam kim aña
Girse bād-ı rūḫ-baḫş olur hümūm-ı cān-güdāz

bād-ı rüst-e-hīz:

1. **bād-ı rüst-e-ḫīz:**
Gazel 598
Mısra: **3**
Kıyamet rüzgarı.

Reşke ṣalma ʿāşıḳı lāzım mı bād-ı rüst-e-ḫīz
Ḳılmaġa nā-būd bir pervānenüñ ḫākisterin

bād-ı ṣabā:

1. **bād-ı ṣabā:**
Gazel 20
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sabah rüzgarı.

Benüm emvāc-ı baḥr-i eşküme öykünmek istermiş
Yine bād-ı ṣabā taḥrīkine uymış gibi deryā

[G.41:8, G.46:2, G.53:9, G.78:7, G.79:7, G.80:4, G.83:8, G.135:5, G.168:1, G.182:3, G.193:5, G.216:3, G.271:9, G.278:1, G.287:3, G.330:3, G.455:2, G.474:7, G.495:9, G.552.15, G.662:7, G.663:5, G.669:13, G.887:8, G.891:4, K.20:39, K.26:9, K.32:42, K.33:4, K.33:23, M.4:43, Mf.107:2, Mf.236:1, Trk.B.1:92]

bād-ı ṣarṣar-ı ġam:

1. **bād-ı ṣarṣar-ı ġam:**-*dur*
Gazel 529
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kederin şiddetli rüzgarı.

Kūyuña ilter ġubār-ı cism-i efgārum benüm
Tende bād-ı ṣarṣar-ı ġamdur hevā-dārum benüm

bād-ı sebük-hīz-i cünūn:

1. **bād-ı sebük-ḫīz-i cünūn:**
Gazel 695
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Deliliğin atılgan rüzgarı.

Elem-i ḥasret ile bād-ı sebük-ḫīz-i cünūn
İtdi gird-āb-ı yem-i ṣabrumı fevvāre-i ḫūn

bād-ı seḥer:

1. **bād-ı seḥer:**
Gazel 151
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Seher rüzgarı.

Varsa gelemez bād-ı seḥer kūy-ı nigāra
Bir ḳāṣidi var ehl-i ġamuñ ol daḫı bīmār

[G.168:5, G.581:3, Mf.94:2]

bād-ı seḥer-gāh:

1. **bād-ı seḥer-gāh:**-*un*
Gazel 406
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Seher yeli.

Peyām-ı ġonce-i laʿlin nice alurdı ol şāḫuñ
Öñünce ḳaçmasaydı berg-i gül bād-ı seḥer-gāhuñ

[K.40:9]

bād-ı ṣubḥ:

1. **bād-ı ṣubḥ:**
Gazel 219
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sabah rüzgarı.

Ṣanmañ ġubār-ı gül-şeni ḳaldurdı bād-ı ṣubḥ
Ṣāh-ı güle getürdi biraz müşk bergüẕār

[G.431:9, K.5:11, K.10:34, K.12:52, K.39:3, Mf.183:2]

bād-ı ṣubḥ-dem:

1. **bād-ı ṣubḥ-dem:**
Kaside 26
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Sabah vakti rüzgarı, saba.

Gīsūlarına ʿıṭr ide ger bād-ı ṣubḥ-dem
Ḥūr-ı cināna ḫākini ilterse bergüẕār

bād-ı şimāl-i nefes:

1. **bād-ı şimāl-i nefes:**-*üm*
Gazel 139
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Soluk rüzgarı.

Ḳopsa semtinden eger bād-ı şimāl-i nefesüm
Baḥr-i naẓmuñ ḫas u ḫāşāki ider ʿazm-i kenār

bād-ı temūz:

1. **bād-ı temūz:**
Kaside 28
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Temmuz rüzgarı.

Meger ki bād-ı temūz oldı şimdi āteş-bāz
Ki gāhī ṣaḥn-ı çemende gelür benefşe yaḳar

bād-ı vezān:

1. **bād-ı vezān:**
Kaside 12
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Esen rüzgar.

Ṣemʿ-i bezme virse bir pervānei zinhār eger
Başlaya aña hevā-dār olmaġa bād-ı vezān

bād-ı żarar:

1. **bād-ı żarar:**-*dan*
Tarih 8
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Zarar rüzgarı.

Ḥāṣıl-ı ʿömrüñ Ḫudā bād-ı
żarardan ṣaḳlasun
Serv-veş ṣābit-ḳadem güller
gibi ḫandān ola

bāġ:

1. **bāġa:**-*a*
Gazel 129
Mısra: **9**
Bağ, bahçe.

Bāġa varsam iderüm zīr-i
ṣanavberde ḳarār
Geleli kām-ı dile piste-i
ḫandānı leẕīẕ

[G.260:5, G.266:5, G.347:2, G.350:2, G.595:1, G.465:7, G.650:1, G.659:6, G.662:1, G.688:8, G.809:4, G.823:8, G.848:5, K.6:25, K.6:69, K.8:9, K.8:30, K.8:56, K.10:13, K.20:48, K.20:62, K.25:26, K.25:27, K.27:45, K.30:21, K.32:22, K.33:24, Kt.K.4:17, M.5:11, M.8:35, Mf.140:1, Mf.216:1, Mf.311:2]

2. **baġa:**-*a*
Gazel 6
Mısra: **10**
Bağ, bahçe II Âlem, dünya.

Gören dir ḳāmet-i ʿarʿar-ḫırāmuñ aḳ cāmeyle
Bu baġa gelmemişdür öyle bir serv-i semen-sīmā

[G.43:6, G.52:2, G.186:7, G.336:10, G.340:10, G.716:3, G.757:14, K.16:66, K.20:42, K.21:90, Kt.72:2]

bāġ-bān:

1. **bāġ-bān:**
Gazel 61
Mısra: **12**
Bağcı, bahçıvan.

Çün serv dōst nāz ile gülşende ṣalına
Ey bāġ-bān çınāruñ elin al yabana at

[G.251:8, G.451:1, G.451:5, G.550:14, G.656:8, G.659:5, G.703:2, G.743:8, K.36:10, Trk.B.1:77, Kt.121:1, Mf.261:1, Mf.445:2]

bāġ-bān ol-:

1. **bāġ-bān ol:**-*sa*
Kaside 19
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Bağcı, bahçıvan olmak.

Faġfūr bāġ-ı ḳudretinüñ ḫūşe-çīnidür
Olsa ʿaceb mi ger aña bir bāġ-bān bān

bāġ-bān-ı dehr:

1. **bāġ-bān-ı dehr:**
Kaside 6
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçıvanı.

Bu bāġ-bān-ı dehr görüp luṭf-ı ṭabʿumı
Ṣu gibi ḳaldı rāh-ı mezelletde ḫāk-sār

bāġ-bān-ı eşk-i pāk:

1. **bāġ-bān-ı eşk-i pāk:**-*ün*
Gazel 751
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Temiz gözyaşı bahçıvanı.

Bāġ-bān-ı eşk-i pāküñ ḥāṣıl-ı tedbīridür
Eylemeñ nisbet gül-i dāġum gül-i ḫod-rū ile

bāġ-bān-ı maġfiret:

1. **bāġ-bān-ı maġfiret:**
Gazel 68
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Af bahçıvanı.

Bāġ-bān-ı maġfiret silküp vücūdum naḫlini
Mīve-i cürm ü günāhum düşdi hep bī-irtiyāb

bāġ-ı ʿālem:

1. **bāġ-ı ʿālem:**-*den*
Müseddes 6
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçesi.

Nesīm-āsā çeküp el bāġ-ı ʿālemden güẕār itdüm
Geçüp būy-ı gülünden ḫār-ı hicrān iḫtiyār itdüm

[G.206:4,G.296:9, M.3:68, M.7:74, Mf.423:2, Mü.6:5, Mü.6:17, Mü.6:23]

bāġ-ı ʿālem gülleri:

1. **bāġ-ı ʿālem gülleri:**-*n*
Gazel 145
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçesinin gülleri.

Saña kim teşbīh iderdi bāġ-ı ʿālem güllerin
Olmış olsayduñ eger būy-ı vefādan ḫışṣe-dār

[G.210:9]

bāġ-ı ʿālemüñ ezhārı:

1. **bāġ-ı ʿālemüñ ezhārı:**-*dur*
Gazel 325
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yeryüzü bahçesinin çiçekleri II Güzeller, dilberler.

Ḫūblar ser-cümle bāġ-ı ʿālemüñ ezhārıdur
Bulduñ ol ezhār içinde gül gibi sen imtiyāz

bāġ-ı bahār:

1. **bāġ-ı bahār:**-*un*
Kaside 38
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Bahar bahçesi.

Yüri gül-şen-i luṭf-ı aġāya var kim
Degül şimdi bāġ-ı bahāruñ zamānı

bāġ-ı baḫt:

1. **bāġ-ı baḫt:**-*un*
Mesnevi 9
Mısra: **282**
Kelime Tipi: -
Talih bahçesi.

ʿAdūnuñ dāne-i ʿömri olup kem

İde Ḥaḳ bāġ-ı baḫtuñ sebz ü ḥurrem

bāġ-ı belā:

1. **bāġ-ı belā:**-*da*
Gazel 220
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bela bahçesi II Aşk bahçesi.

Bāġ-ı belāda beñzedi sünbül ocaġına
Sīnem ki üsti āteş-i dilden duḫāndur

[G.336:2]

bāġ-ı belāġat:

1. **bāġ-ı belāġat:**-*da*
Gazel 478
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzel ve sanatlı söyleyişler bahçesi.

Ḳalem ki bāġ-ı belāġatda nāv-dān oldı
Aḳar ṣudur ki gelüpdür o nāv-dāna ġazel

[G.893:14]

bāġ-ı cemāl:

1. **bāġ-ı cemāl:**-*i, -n, -den*
Gazel 631
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellik bahçesi II Sevgilinin yüzü.

Dilā bir būse almaḳ ol şehüñ ruḫsār-ı alından
Hemān bir gül ḳoparmaḳ gibidür bāġ-ı cemālinden

[Mf.52:2]

bāġ-ı cennet:

1. **bāġ-ı cennet:**-*den*
Kaside 20
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçesi.

Ṣanurlar cūy-ı kāfūr oldı cārī bāġ-ı cennetden
Görenler berg-i ezhār ile pür enhār-ı būstānı

[K.35:36, K.35:59, Kt.77:2]

bāġ-ı cihān:

1. **bāġ-ı cihān:**-*dan*
Gazel 145
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçesi.

Nev-be-nev dāġ ur dile nā-geh ölürsem dōstum
Ḥūra bir gül iletün bāġ-ı cihāndan yād-gār

[G.155:8, G.169:11, G.250:8, G.269:2, G.453:5, K.3:28, K.5:45, K.26:73, K.38:2, K.39:50, Kt.K.4:39]

bāġ-ı cism:

1. **bāġ-ı cism:**-*e*
Mesnevi 1
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Beden bahçesi.

Oldı luṭfıyla tāze gül-şen-i cān
Bāġ-ı cisme o ṣaldı āb-ı revān

bāġ-ı dehr:

1. **bāġ-ı dehr:**-*e*
Gazel 614
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçesi, yeryüzü.

Eşk-i al ü çihre-i zerdüm muḳarrerdür benüm
Gelse gitse bāġ-ı dehre biñ bahār ü yüz ḫazān

[G.373:1, G.497:13, G.666:10, Kt.21:3]

bāġ-ı devlet:

1. **bāġ-ı devlet:**-*i, -n, -i*
Gazel 292
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Devlet bahçesi.

Ḳuvvetde ola nāmiye-i baḫtı dāʾimā
Ḥaḳ bāġ-ı devletini ide her zamān bahār

bāġ-ı dil:

1. **bāġ-ı dil:**-*de*
Gazel 147
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül bahçesi.

Naḫl-i derdüñ itdi bāġ-ı dilde peydā bīḫ ü bün
Ṣāḫ u berg-i düşmen-i bed-ḫᵛāha ḳılma iʿtibār

[G.486:10]

bāġ-ı dīn ü īmān:

1. **bāġ-ı dīn ü īmān:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Din ve iman bahçesi.

Cenāb-ı ḥażret-i müftī-i ʿālem Ḫıżr-ı ʿīsā-dem
Ḳudūmıyla iden ser-sebz bāġ-ı dīn ü īmānı

bāġ-ı dünyā:

1. **bāġ-ı dünyā:**-*n, -un*
Gazel 358
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçesi, yeryüzü.

Sūsen ü servinden itdüm bāġ-ı dünyānuñ ferāġ
Muʿtedildür ḳāmetüñ lā-ḫayra illā fi'l-vaṣaṭ

[G.404:12, K.1:39, K.23:19, K.25:45]

bāġ-ı ġam:

1. **bāġ-ı ġam:**-*da*
Gazel 55
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gam bahçesi.

Gerek kim ṣuʿle-i āh ola hemvār
Yirişmez bāġ-ı ġamda kirm-i şeb-tāb

[G.451:1, G.840:8, Mf.261:1]

bāġ-ı gerdūn:

1. **bāġ-ı gerdūn:**-*da*
Terkib-bend 1
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Feleğin bahçesi II Dünya.

Ne mihrinden ṣafā bulduḳ ne encümden recāmuz var
Muḥaṣṣal bāġ-ı gerdūnda ne gül ḳalsun ne ḫod şeb-nem

bāġ-ı ḥarīm-i vuṣlat:

1. **bāġ-ı ḥarīm-i vuṣlat:**-*un, -ı*
Gazel 702
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kavuşma evinin bahçesi.

Bāġ-ı ḥarīm-i vuṣlatuñı beste ṭut velī
Gāhī mürüvvet eyle bu ben ḫāk-sārı ḳo

bāġ-ı hayāl-i ʿāşık-ı şeydā:

1. **bāġ-ı ḫayāl-i ʿāşıḳ-ı şeydā:**
Gazel 136
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Çılgın aşığın hayal bahçesi.

Bāġ-ı ḫayāl-i ʿāşıḳ-ı şeydāyı dem-be-dem
Āb-ı ḥayāt ile ṣuvarur fikr-i laʿl-i yār

bāġ-ı hüsn:

1. **bāġ-ı ḥüsn:**-*e*
Gazel 556
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik bahçesi II Sevgilinin güzelliği.

Bāġ-ı ḥüsne eyliyen yāri gül-i nāzük-mizāc
Ḳıldı ben bī-çāreyi bir ʿandelīb-i saḫt-cān

[G.773:3]

bāġ-ı hüsn-i dil-ber:

1. **bāġ-ı ḥüsn-i dil-ber:**-*i*
Müfret 148
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin güzellik bahçesi.

Dil bāġ-ı ḥüsn-i dil-beri tenhā bulursa ger
Bī-iḫtiyār bir iki şeftālusın öper

bāġ-ı ʿışk:

1. **bāġ-ı ʿışḳ:**-*un*
Gazel 288
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk bahçesi.

Bāġ-ı ʿışḳuñ mīve-i ümmīdini ḫam itdiler
Sikke-i dāru'l-ʿayār-ı vaşlı kem-nām itdiler

[G.288:12, G.380:7, G.642:8, G.846:1]

bāġ-ı irem:

1. **bāġ-ı irem:**-*ün*
Gazel 756
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Cennet bağı, İrem bağı.

Çeşmüm dem-i vuṣlatda görür rūy-ı ḥaḳīḳat
Dīdār iledür ʿālemi bāġ-ı İrem'üñ de

bāġ-ı kerem:

1. **bāġ-ı kerem:**
Gazel 662
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Cömertlik bahçesi.

Naḫl-i bāġ-ı maʿrifetdür şiʿrümüñ her mıṣraʿı
İtseñ ey bāġ-ı kerem anı ne var ḫāṭır-nişān

[K.40:9]

bāġ-ı kudret:

1. **bāġ-ı ḳudret:**-*i, -n, -ün*
Kaside 19
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Kuvvet, güç bahçesi.

Faġfūr bāġ-ı ḳudretinüñ ḫūşe-çīnidür
Olsa ʿaceb mi ger aña bir bāġ-bān bān

bāġ-ı leṭāfet:

1. **bāġ-ı leṭāfet:**-*de*
Gazel 212
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güzellik bahçesi.

Göründi ṣaçları mestāne kec-külāh olıcaḳ
Açıldı bāġ-ı leṭāfetde ṣanki zülf-i nigār

bāġ-ı lutf:

1. **bāġ-ı luṭf:**-*ı, -n*
Müfret 177
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Lütuf, bağış bahçesi.

Bāġ-ı luṭfın derd-mend-i ʿışḳa göstermez o yār
Mīve-i vaṣlın ider erbāb-ı cāha ber-güẕār

bāġ-ı lutf-ı şāh-ı kadr-iktidār:

1. **bāġ-ı luṭf-ı şāh-ı ḳadr-iḳtidār:**-*a*
Kaside 6
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
İtibarlı, güçlü padişahın lütuf bahçesi.

Ol bāġ-ı luṭf-ı şāh-ı ḳadr-iḳtidāra kim
Encüm saʿādetiyle bulur gökde iʿtibār

bāġ-ı maʿānī ol-:

1. **bāġ-ı maʿānī ol:**-*dı*
Gazel 17
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Manalar bahçesi olmak (Şiir bağlamında).

Oldı süḫanuñ Ḥāletiyā bāġ-ı maʿānī
Nergis gibi göz dikse ʿaceb mi aña dünyā

bāġ-ı maḥabbet:

1. **bāġ-ı maḥabbet:**-*de*
Gazel 408
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk bahçesi.

Gül-i şad-berge döndüñ Ḥāletī bāġ-ı maḥabbetde
Olup ālūde-i ḫūn-āb-ı ḥasret cism-i şad-çāküñ

bāġ-ı maʿrifet:

1. **bāġ-ı maʿrifet:**
Kıt'a 14
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İlim bahçesi.

Ol gül-i gül-zār-ı devletsin ki būy-ı himmetüñ
İtdi bāġ-ı maʿrifet bülbüllerin medhūş u mest

bāġ-ı medḥ:

1. **bāġ-ı medḥ:**-*i, -n, -de*
Kaside 13
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Övgü bahçesi.

Açıldı verd-i āmālüñ revādur şimdiden şoñra
Ḳılursañ bāġ-ı medḥinde nevālar ʿandelībāne

[K.41:43]

bāġ-ı naẓm:

1. **bāġ-ı naẓm:**-*un*
Gazel 635
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Şiir bahçesi II Şiir sahası.

Eyledüñ güş bu ebyātı bugün Ḥāletiyā
Bāġ-ı naẓmuñ yine bir murġ-ı ḫoş-elḥānından

[G.225:10]

bāġ-ı ʿömr-i aʿdā:

1. **bāġ-ı ʿömr-i aʿdā:**-*y, -a*
Kaside 2
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Düşmanın ömür bahçesi.

Elinde tīġ olupdur meger ki āb-ı revān
Ṣalar hemīşe anı bāġ-ı ʿömr-i aʿdāya

bāġ-ı rıḍvān:

1. **bāġ-ı rıḍvān:**-*dan*
Mesnevi 4
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçesi.

İmtiṣāl eyleyüp dil ü cāndan
Bir Burāḳ aldı bāġ-ı Rıḍvān'dan

[Trk.B.1:54]

bāġ-ı ruḥ:

1. **bāġ-ı ruḥ:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 584
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yanak bahçesi.

Eṣer-i pāy-ı seg-i kūyını öpdürmez o şūḫ
ʿĀṣıḳı bāġ-ı ruḫından hiç ider mi gül-çīn

[G.698:4]

bāġ-ı saʿādet:

1. **bāġ-ı saʿādet:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 5
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Mutluluk bahçesi II Cennet.

Oldı bāġ-ı saʿādetinde revān
İki cān-baḫş çeşme-i ḥayvān

bāġ-ı sīne:

1. **bāġ-ı sīne:**-*de*
Gazel 120
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül bahçesi.

Gīsūların çözüp irişince bāġ-ı sīnede
Ḳonmasa naḳd-i ʿömre eger ʿāḳıbet resīd
[G.120:7]

bāġ-ı sitem:

1. **bāġ-ı sitem:**-*i, -n, -den*
Gazel 845
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Cefa bahçesi.

Bir şūḫ ile düşdi ser ü kārum ki ölürsem
Bāġ-ı siteminden getürür naḫl-i ġarāyı

bāġ-ı şunʿ:

1. **bāġ-ı şunʿ:**-*un, -da*
Mesnevi 1
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Yaratma bahçesi.

Bāġ-ı şunʿunda zāġdur şeb-i tār
Beyżadur aña necm-i pür-envār

bāġ-ı ümīd:

1. **bāġ-ı ümīd:**
Mesnevi 8
Mısra: **133**
Kelime Tipi: -
Ümit bahçesi.

Daḫı bāġ-ı ümīd olmaz mı sīr-āb
Daḫı aksine dönmez mi bu dūlāb

[K.18:47, K.40:8, G.743:8]

bāġ-ı vaṣl:

1. **bāġ-ı vaṣl:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 553
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kavuşma bahçesi.

Bāġ-ı vaṣlından seni gül-çīn ider mi Ḥāletī
Sünbülünden nefḥa aldurmazken ol şūḫ-ı cihān

bağır:

1. **bağrumı:**-*um, -ı*
Gazel 77
Mısra: **8**
Bağır, göğüs, sine. II Gönül.

İllerle sen yiyüp içesin ben revā mıdur
Gözüm yaşın şarāb ḳılam baġrumı kebāb

[G.351:2, G.351:6, G.425:3, G.440:5, G.450:4, G.467:5, G.638:7, K.18:31, Mf.368:1]

bağır yağı eri-:

1. **bağır yağı eri:**-*t, -üp*
Gazel 869
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
İçinin yağı erimek: Telaş veya kaygı ile üzülmek.

Dil sūz-ı ʿışḳ ile eridüp baġrı yaġını
Şevḳ-i ruḫuñla ṣubḥa çıḳarur çerāġını

bağla-:

1. **bağlasa:**-*sa*
Gazel 136
Mısra: **6**
İp, bağ veya başka bir araçla bir şeyi bir yere, diğer bir şeye veyâhut birkaç şeyi birbirine tutturmak, birleştirmek, raptetmek II Büyü yapmak.

Gīsūlaruñ ki sihr ile Hārūt-ı vaḳtdür
Bir kerre ḫˇāb-ı baḫtumı da bağlasa ne var

2. **bağlar:**-*r*
Gazel 201
Mısra: **4**
İp, bağ veya başka bir araçla bir şeyi birbirine tutturmak.

Gitmeye tā ki ḳoyup ʿāṣıḳ-ı sevdā-zedeyi
Teb-i ġam bağlar imiş zülf-i girih-gīr-i nigār

[G.312:1, G.553:12, K.15:42, K.21:9, K.31:54]

bağlat-:

1. **bağladur:**-*ur*
Gazel 51
Mısra: **8**
İp, bağ veya başka bir araçla bir şeyi birbirine tutturma işini yaptırmak.

Kāküli sūdā-ger-i mülk-i Ḫoten'dür şübhesüz
Bağladur el-ān yanında niçe teng-i müşk-i nāb

bağlamalu dīvāne:

1. **bağlamalu dīvāne:**
Gazel 30
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Tehlikeli olduğu için bağlanması gereken deli.

Bağlamalu dīvāne gerek defter iderseñ
Evvel beni ḳayd eyle gel ol deftere cānā

bağlan-:

1. **bağlandı:**-*dı*
Müfret 474
Mısra: **2**
Bağlanmak, kesilmek (soluk bağlamında).

Geldü yüregüm aġzuma dil-dārı görünce
Bağlandı meded rāh-ı nefes yāri görünce

2. **bağlanmaz:**-*maz*
Gazel 466
Mısra: **10**
Tutunmak, bağlı olmak II Gönül vermek, âşık olmak.

Bir gözi şeh-bāz u şūḫ şeh-süvāruñ şaydıdur
Ḫāletī-veş degme bir fitrāke bağlanmaz göñül

[G.100:4, G.782:1]

bağlu:

1. **bağludur:**-*dur*
Gazel 153
Mısra: **10**
Bir bağ ile tutturulmuş olan.

Rişte-i cān olur elbette güsiste göresin
Baġludur cismüme zīrā dil ise saña çeker

[G.477:2, G.658:1, Mf.458:1]

bağrı delin-:

1. **bağrı delin:**-*di*
Kaside 30
Mısra: **42**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok dokunmak, içine işlemek II Denizde girdap oluşmak.

Degüldür görinen gird-āblar rūz-ı firāḳuñda
Görüp yaşum delindi niçe yirde baġrı deryānuñ

bağrı hūn ol-:

1. **bağrı ḫūn ol:**-*ur*
Gazel 135
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüreği kanlarla dolmak II Dert ve kederden çok fazla üzülmek.

Her kim işitse dūd-ı dilüm baġrı ḫūn olur
Hiç ṣorma ḥālümi benüm ey şūḫ u şīve-kār

[G.216:7, G.271:3, G.436:1, Mf.281:1]

bağrı kan ile ṭol-:

1. **bağrı ḳan ile ṭol-:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 262
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bağrı kanla dolmak, çok acı çekmek.

Viṣāl ümmīdi olmaz ṭolmayınca ḳan ile baġruñ
Leb-i dil-dārı būs itmez tehī olsa eger sāġar

bağrı kan ol-:

1. **bağrı ḳan ol:**-*duk, -ı, -n*
Gazel 607
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok acı çekmek, üzülmek.

Kākülünden añlarum göñlüm perīşān olduġın
Ġamzesinden bilürüm hep baġrumuñ ḳan olduġın

baġrı ḳan ṭolu ol:

1. **baġrı ḳan ṭolu ol:**-*ma, -y, -an*
Gazel 648
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bağrı kan dolu olmak, mecazen çok üzülmek.

Laʿl-i cān-baḫşından almaz ṣāḳī-i bezmüñ murād
Devr elinden cām-veş baġrı ṭolu ḳan olmayan

baġrı yaġı eri-:

1. **baġrı yaġı eri:**-*y, -en*
Gazel 620
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok üzülmek.

Hemīşe ser-firāz ol şemʿ-veş sen encümenlerde
Eriyen nār-ı ʿışḳuñla benüm baġrumda yaġ olsun

baġrı yaġın erit-:

1. **baġrı yaġın erit:**-*di*
Mesnevi 7
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Deyim**
İçinin yağını eritmek: Çok büyük üzüntüye neden olmak.

Baġrı yaġın eritdi aʿdānuñ
Āteş-i ḳahrı ol cihān-bānuñ

baġrı yan-:

1. **baġrı yan:**-*dı*
Gazel 760
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bağrı yanmak; üzüntü çekmek, çok acı duymak.

Sīne-çāk olsam ʿaceb mi lāle-i ḥamrā gibi
Yandı baġrum ser-be-ser tāb-ı teb-i hicrān ile

[Kt.3:3]

baġrı yanıḳ:

1. **baġrı yanıḳ:**-*dur*
Kaside 7
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok ızdırap çekmiş, acı görmüş, dertli, kederli, bağrı kara.

Yanıḳdur tāb-ı ġamda baġrı ḥaşmuñ teşnedür āba
N'ola cān virse şemşīrin görünce sen cihān-tābuñ

baġrın kebāb eyle-:

1. **baġrın kebāb eyle-:**-*di*
Gazel 529
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çok üzmek.

Āteş-i ʿışḳ-ı ciger-sūz eyledi baġrum kebāb
Ol kebābuñ ḳanıdur bu eşk-i ḫūn-bārum benüm

baġrın kebāb it-:

1. **baġrın kebāb it:**-*er*
Gazel 75
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bağrını kebap yapmak II Gönlünde büyük bir acı hissetmek.

Sen yiyüp içmekdesin illerle ammā Ḥāletī
Hicr ile yaşın şarāb-ı nāb ider baġrın kebāb

baġrın kebāb ḳıl-:

1. **baġrın kebāb ḳıl-:**-*sun*
Kaside 35
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Bağrını kebap yapmak, çok acı çektirmek.

Meclis-i iḳbālüñi dāʾim Ḫudā germ eylesün
Muttaṣıl nār-ı ḥased ḳılsun ʿadū baġrın kebāb

baġrın ṭoġra-:

1. **baġrın ṭoġra:**-*y, -up*
Gazel 66
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sinesini parçalamak.

Tīġ-i cevrüñle ṭoġrayup baġrum
Āteş-i firḳatüñle ḳılma kebāp

baġrına baş-:

1. **baġrına baş:**-*maz, -dı*
Gazel 80
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kucağına almak, kollarıyla sıkıca sarmak; birini sevgi ve şefkatle yanına alıp korumak, yetiştirmek.

Gül-zāra būy-ı kākül-i yāri getürmese
Bād-ı ṣabāyı baġrına başmazdı ḥabāb

[G.83:8, K.23:10]

baġrına ṭaş bas-:

1. **baġrına ṭaş baş:**-*mak*
Gazel 414
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Hiçbir tepki göstermeden her türlü sıkıntıya, acıya ve zorluğa katlanmak; acısını içine gömmek.

Çekme ey dil yāri pehlū itmege hergiz emek
Öyle sengīn-dil seven baġrına ṭaş başmaḳ gerek

[G.531:2]

baġrını ḳan it-:

1. **baġrını ḳan it:**-*me, -y, -ince*
Kaside 19
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok ızdırap çektirmek, yüreği parça parça etmek.

Her gün felek niyāma ḳomaz tīġ-i cevrini
Baġrını ehl-i maʿrifetüñ itmeyince ḳan

baġrını yaḳ-:

1. **baġrını yaḳ:**
Gazel 381
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Göğsünü yakmak,

gönlüne kıskançlık ateşi düşürmek.

Ṭabʿ-ı veḳḳāduñ fürūzān eyleyüp ey Ḥāletī
Sūz-nāk eşʿār ile ḥāsidlerüñ baġrını yaḳ

bāġuñ ġoncesi:

1. **bāġuñ ġoncesi:**-*si*
Gazel 492
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bahçenin goncası II Sevgili.

Güzellik söyledür dil-berleri ʿuşşāḳı lāl eyler
O bāġuñ ġoncesi gūyā olur bülbülleri ebkem

bahā:

1. **bahādur:**-*dur*
Gazel 169
Mısra: **8**
Değer, kıymet II Nitelik, özellik.

Şol cām-ı leb-ā-leb ki ṣunar sāḳi-i meh-rū
Ḥaḳḳā ki ḫıred cevheri ne ṭolı bahādur

[G.764:8, G.765:8, K.38:41]

bahālu:

1. **bahālu:**
Gazel 167
Mısra: **4**
Değerli, pahalı.

Yetişmez aña meger sīm-i eşki ʿuşşāḳuñ
Metāʿ-ı vuṣlat-ı dil-ber bahālu kālādur

bahāne:

1. **bahāne:**
Gazel 456
Mısra: **2**
Bahane, sebep.

Güzel olunca bī-bahāne gerek
Cāndan özge aña bahāne gerek

[Mf.479:2]

bahāne bul-:

1. **bahāne bul:**-*dı*
Gazel 802
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bir işi yapmak veya yapmamak için sözde sebep göstermek.

Sevdüñ beni diyü yine ḫışm eyledi yār
Öldürmeg içün Ḥāletī'i buldı bahāne

bahāne iste-:

1. **bahāne iste:**-*r*
Gazel 799
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bahane aramak.

Bilür derd-i derūnum başladı cevr-i fırāvāna
Bahāne ister ol şūḫ-ı cihānum luṭf u iḥsāna

bahāne it-:

1. **bahāne it:**-*üp*
Mesnevi 8
Mısra: **113**
Kelime Tipi: -
Herhangi bir şeyi sebep olarak ileri sürmek.

İdüp anlar bahāne onı bunı
Ben oldum dıḳḳ-ı ḫırmānuñ zebūnı

bahāne ol-:

1. **bahāne ol:**-*ur, -dı*
Kıt'a 58
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Araç, vasıta olmak.

Ḳanı ki bāʿiṣ olup şaydına ġazālānuñ
Olurdı şāhlaruñ luṭfına bahāne ġazel

bahār:

1. **bahār:**
Kaside 5
Mısra: **24**
Bahar mevsimi II İyi ve huzurlu günler.

Sulṭān Meḥemmed ol gül-i gül-zār-ı ʿadl kim
ʿĀlem nesīm-i luṭfı ile her zamān bahār

2. **bahār:**
Gazel 139
Mısra: **1**
Bahar mevsimi, ilkbahar.

Ġoncenüñ açdı ḥicābın mey-i şeb-nemle bahār
Biñ yıluñ bir başıdur başlasun efġāna hezār

[G.823:7, K.10:14, K.26:16, Kt.123:4, Mf.516:2]

3. **bahār:**
Gazel 217
Mısra: **2**
Bahar mevsimi II Sevgilinin bahar gibi güzel yanakları.

Ebrūlaruñla ruḫlaruñ ey şūḫ u şīve-kār
Mecnūnuña biri meh-i nevdür biri bahār

bahār eyyāmı:

1. **bahār eyyāmı:**-*dur*
Gazel 149
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bahar günleri.

Cürʿa şaç ey sāḳi-i meclis bahār eyyāmıdur
Nergis-istān-ı çemen feyżüñle olsun lāle-zār

[Mf.536:2]

bahār it-:

1. **bahār it-:**-*e*
Gazel 292
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Bahar etmek II Şenlendirmek, çok mutlu ve mesrur hale getirmek.

Ḳuvvetde ola nāmiye-i baḫtı dāʾimā
Ḥaḳ bāġ-ı devletini ide her zamān bahār

bahār ol-:

1. **bahār ol:**-*sa*
Gazel 759
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İlkbahar mevsimi olmak.

Yüzüm gülmez eger rūy-ı zemīn hep lāle-zār olsa
Açılmaz ġonce-i ḳalb-i ḥazīnüm yüz bahār olsa

[G.140:1, K.10:1]

bahār ü hazān:

1. **bahār ü ḫazān:**
Kaside 16
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
İlkbahar ve sonbahar.

Dünyāya gāh sīm ü gehī zer niṣār idüp
Eyle bu bāġı gāh bahār ü gehī ḫazān

[K.26:69]

bahār u hazān eyle-:

1. **bahār ü ḫazān eyle-:**-*r*
Kıt'a 72
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İlkbahar ve sonbahar haline getirmek.

Dünyāya gāh sīm ü gehī zer niṣār idüp
Eyler bu bāġı gāh bahār ü gehī ḫazān

bahār u hazān ol-:

1. **bahār u ḫazān ol:**-*a*
Kaside 5
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
İlkbahar ve sonbahar vakti gelmek.

Bāġ-ı cihānda tā ki bahār u ḫazān ola
Tā kim esās-ı cāna dehr ola pāy-dār

bahāra çıḳ-:

1. **bahāra çıḳ:**-*du, -k*
Gazel 775
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bahar gelmek, işi yaver gitmek.

Açıldı çeşm-i cānum nergis-āsā
Yine ey Ḥāletī çıḳduḳ bahāra

bahār-ı gül-şen-i hūbī:

1. **bahār-ı gül-şen-i ḫūbī:**-*y, -e*
Gazel 867
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Güzellik bahçesinin baharı.

Ṣaḳınmazsuñ cemālüñ tünd-bād-ı āh-ı ʿāşıḳdan
Bahār-ı gül-şen-i ḫūbīye dünyāda ḫazān yoḳ mı

bahār-ı ḫurrem ol-:

1. **bahār-ı ḫurrem ol:**-*ur*
Mesnevi 3
Mısra: **80**
Kelime Tipi: -
Gönül açan bahar mevsimi gelmek.

Nefḥasından ʿabīr-i ḫoş-dem olur
Nükhetinden bahār-ı ḫurrem olur

bahār-ı luṭf:

1. **bahār-ı luṭf:**-*un*
Kaside 20
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Lütuf baharı.

Bahār-ı luṭfuñ itdi Ḥāletī-i bī-dili gūyā
Felek lāl eylemişken öyle bir murġ-ı ḫoş-elḥānı

bahāruñ şevḳi:

1. **bahāruñ şevḳi:**
Gazel 424
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Bahar mevsiminin coşkunluğu, hevesi.

Lāl olmış-ıduḳ murġ-ı ḫazān-dīde-veş ammā
Söyletdi yine Ḥāletiyā şevḳi bahāruñ

bahāsın kes-:

1. **bahāsın kes:**-*di*
Gazel 597
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Fiyatını biçmek, değerini belirlemek II Değerini düşürmek.

Bozulsa n'ola Ḥāletiyā Yūsuf-ı naẓmum
Anuñ zen-i fertūt-ı felek kesdi bahāsın

bahā-yı ḫüsn:

1. **bahā-yı ḫüsn:**-*ün, -e*
Gazel 486
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin değeri.

ʿĀşıḳ-ı bī-dillerüñ seyl-i sirişkinden ṣaḳın
İrmesün dirseñ bahā-yı ḫüsnüñe cānā ḫalel

bahīl:

1. **baḫīl:**
Gazel 469
Mısra: **4**
Cimri, pinti.

İstemez mey nūş idüp kimse feraḥ-nāk olduġın
Görmedüm zāhid gibi dünyā yüzünde bir baḫīl

baḥr:

1. **baḥri:**-*i*
Kaside 34
Mısra: **24**
Vezin.

Ne ḫānedür bu ki cān-baḫş çün şifā-ḫāne
Ne beyt olur bu ki baḥri virür ḳulūba ṣafā

2. **baḥr:**
Gazel 249
Mısra: **18**
Deniz.

Ebr-i ḫāmem Ḥāletī her bār kim dürr-bār ola
Baḥr içinde her ṣadef aġzın açup ḫayrān olur

[G.252:9, G.641:6, G.768:13, G.774:2, K.24:36, K.35:53, Kt.126:1, M.5:14, M.5:64]

3. **baḥr:**
Gazel 781
Mısra: **4**
Deniz II Sevgilinin aşkı.

ʿIşḳuñda dōstum ser-i ʿuşşāḳı kim ṣorar
Baḥr içre kim muḳayyed olur bir ḥabāb ile

4. **baḥr:**
Gazel 771
Mısra: **10**
Deniz II Gönül derdi.

Nice şerḥ eylesün ey Ḥāletī derd-i dilüñ ḫāme
Ṣıgar mı baḥr hiç anuñ gibi bir nāv-dān içre

baḥr ile berr:

1. **baḥr ile berr:**-*i*
Kaside 33
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Deniz ve kara.

Yaġar bārānı ammā berḳi eyler āteş-efşānī
Ṭutardı baḥr ile berri ber-ā-ber dürr-feşānlıḳda

baḥr ü ber:

1. **baḥr ü ber:**
Gazel 251
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Deniz ve kara II Âşığın gözü ve gönlü.

Dīde giryān sīne sūzān olmasıdur hicr ile
Bir tedārik eyle şāhum gitdi elden baḥr ü ber

baḥr u kān:

1. **baḥr u kān:**
Kaside 37
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Deniz ve maden. ll Dünyanın tüm nimetleri; bir şeyin kaynağı olma.

Nūr-ı reʾy-i pākine olmaz muʿādil mihr ü māh
Beẕl-i kef-i cūdına ḳılmaz kifāyet baḥr u kān

baḥreyn:

1. **baḥreyne:**-*e*
Kaside 8
Mısra: **79**
İki deniz. (Basra Körfezi ile Hind Denizi veya Karadeniz ile Akdeniz.

Dil ü dīdem hemān baḥreyne beñzer dem-be-dem andan
Çıḳarur ṭaşraya ġavvāṣ-ı ḳudret lüʾlü-i lālā

[K.14:53]

baḥreyn-i luṭf u himmet:

1. **baḥreyn-i luṭf u himmet:**-*i, -n*
Kaside 11
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve yardım denizi.

Başlasam vaṣf itmege baḥreyn-i luṭf u himmetin
Dürr-i maʿnā çıḳmaġa başlar dehānumdan hemīn

baḥr-i āb-ı revān:

1. **baḥr-i āb-ı revān:**-*ı*
Kaside 38
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Akan suyun denizi.

N'ola pāyuña aḳsa ṣu gibi göñlüm
Çeker kendüye baḥr-i āb-ı revānı

baḥr-i aḫżār:

1. **baḥr-i aḫżār:**-*un*
Kaside 8
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Yeşil deniz, yeşillik.

Didiler pāy-ı kebgi seyr idenler sebze-zār içre
O baḥr-i aḫżāruñ bu pençe-i mercānıdur gūyā

2. **baḥr-i aḫżar:**-*dan*
Gazel 658
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yeşil deniz.

Zevraḳ-ı mey ṭutduġum ʿayb itme zāhid kim ġamuñ
Çāresi bu baḥr-i aḫżardan geçilmekdür hemān

baḥr-i belā:

1. **baḥr-i belā:**-*dur*
Gazel 2
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Bela denizi.

Kendüsin seyl-i ġama teslīm iden ḫaslardanuz
Müntehā-yı seyrümüz baḥr-i belādur dāʾimā

[G.199:9, G.455:6, G.893:6]

baḥr-i belāġat ol-:

1. **baḥr-i belāġat ol:**-*duk, -ı, -n*
Gazel 24
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Belagat denizi olmak, beliğ sözler söylemek.

Kelāmuñ Ḥāletī baḥr-i belāġat olduġın bildi
Sözüñden n'ola çıḳmazsa senüñ ol gevher-i yektā

[G.8:9]

baḥr-i bī-kenār-ı iştiyāḳ:

1. **baḥr-i bī-kenār-ı iştiyāḳ:**
Gazel 380
Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Arzunun uçsuz bucaksız denizi.

Keşti-i şabrı olur ʿışḳ ehlinüñ zīr ü zeber
Olsa mevc-engīz baḥr-i bī-kenār-ı iştiyāḳ

baḥr-i bī-kerān:

1. **baḥr-i bī-kerān:**-*dur*
Kaside 19
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Uçsuz bucaksız deniz II Memduhun cömertliği.

Bir baḥr-i bī-kerāndur anuñ ẕātı kim olur
Vaḳt-i ʿaṭāda her kefi bir baḥr-i bī-kerān

2. **baḥr-i bī-kerān:**
Gazel 810
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Uçsuz bucaksız deniz II Âşığın gözyaşıyla oluşmuş uçsuz bucaksız deniz.

Gözlerümden iki baḥr-i bī-kerān peydā olur
Ḥandeden olduḳça ẓāhir ruḫlarında iki çāh

baḥr-i bī-kerān ol-:

1. **baḥr-i bī-kerān ol:**-*ur*
Kaside 19
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Uçsuz bucaksız deniz olmak II Çok fazla olmak.

Bir baḥr-i bī-kerāndur anuñ ẕātı kim olur
Vaḳt-i ʿaṭāda her kefi bir baḥr-i bī-kerān

baḥr-i bī-pāyān-ı iḥsān:

1. **baḥr-i bī-pāyān-ı iḥsān:**-*un*
Kaside 30
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cömertliğin uçsuz bucaksız denizi.

Ḳaçan kim cūşa gelse baḥr-i bī-pāyān-ı iḥsānuñ
Ḫas u ḫāşāk-i deryā deñlü ḳalmaz ḳadri dünyānuñ

baḥr-i cemāl:

1. **baḥr-i cemāl:**-*i, -n, -de*
Gazel 32
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güzellik denizi II Sevgilinin güzel yüzü.

Helāk itse n'ola keştī-i cānı ḫande-i dil-ber
Olur baḥr-i cemālinde anuñ gird-āblar peydā

baḥr-i cūd:

1. **baḥr-i cūd:**-*un*
Kaside 5
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Cömertlik denizi.

Feyż itse baḥr-i cūduñ eyā kān-ı mekremet
Ebr-i bahār olurdı güher-rīz ü dürr-niṣār

[Kt.K.2:3]

baḥr-i cünūn:

1. **baḥr-i cünūn:**-*um*
Gazel 547
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Delilik denizi.

Cezr ü med bilmez benüm baḥr-i cünūnum Ḥāletī
Tīġ-i āhı itmedüm ʿışḳa düşelden der-niyām

baḥr-i derūn:

1. **baḥr-i derūn:**-*um, -dan*
Gazel 724
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül denizi.

Ṣuyı baḥr-i derūnumdan gelür fevvāre-i çeşmüñ
Terāzū-yı maḥabbet olmasa çıḳmazdı bālāya

baḫr-i devlet:

1. **baḫr-i devlet:**-*de*
Tarih 5
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Talih denizi.

Ne güzel buldı çıḳardı anı şāh-ı devrān
Baḫr-i devletde o bir dürr-i girān-māye idi

baḥr-i fikrete ṭal-:

1. **baḥr-i fikrete ṭal:**-*dı*
Gazel 857
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Düşünce denizine dalmak, düşünmek.

İtmege Ḥāletī o dürri kenār
Niçe kez baḥr-i fikrete ṭaldı

baḥr-i firāvān:

1. **baḥr-i firāvān:**-*un*
Kaside 30
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Engin deniz.

Göñül geçmez hemīşe medḥ-i kef-i yemm-nevālüñden
Güẕārı ḫayli müşkil ancaḳ ol baḥr-i firāvānuñ

baḥr-i ġam:

1. **baḥr-i ġam:**-*da*
Gazel 16
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dert, keder denizi.

Baḥr-i ġamda ziyāde menzil alur
Geç ṭutulduḳça zevraḳ-ı ṣahbā

[G.856:6, G.892:1]

baḥr-i gevher-feşān:

1. **baḥr-i gevher-feşān:**-*dur*
Kaside 38
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Cevher saçan deniz II Mehmed Ağa'nın cömertlik eli.

Nice baḥr-i gevher-feşāndur ki anuñ
Bulunmaz kenārı görünmez kerānı

baḥr-i ḫayāl:

1. **baḥr-i ḫayāl:**-*i, -n, -de*
Gazel 816
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hayal denizi.

Bulmaġ isterse eger baḥr-i ḫayālinde bulur
ʿĀşıḳ-ı ḫām-tamāʿ ʿanber-i ḫaṭṭ-ı yāri

baḥr-i himmet:

1. **baḥr-i himmet:**-*i*
Kaside 32
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Cömertlik denizi.

Eger cūş itse baḥr-i himmeti bir dāne mevciyle
Felekler ṣafḥasından maḥv olur naḳş-ı sitem-kārı

baḥr-i hüner:

1. **baḥr-i hüner:**-*dür*
Kaside 21
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Hüner denizi.

Sözüm ki baḥr-i hünerdür n'ola dü-nīm olsa
Elümde ḫāme ʿaṣā-yı Kelīm'e oldı miṣal

baḥr-i hūn-ı nāb it-:

1. **baḥr-i ḫūn-ı nāb it:**-*er*
Gazel 88
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Saf kan denizi haline getirmek.

Murġ-ı dile ḥavāledür ol bār-ı ġamze kim
Ṣaḥrā-yı ṣayd-gāhın ider baḥr-i ḫūn-ı nāb

baḥr-i ḥüsn ol-:

1. **baḥr-i ḥüsn ol-:**-*dı*
Gazel 193
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzellik denizi olmak.

Baḥr-i ḥüsn oldı ruḫuñ her biri ol ḫallerüñ
Bir deñiz mālikidür ādemi deryāya çeker

[G.666:11]

baḥr-i ʿışḳ:

1. **baḥr-i ʿışḳ:**
Gazel 15
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk denizi.

Viṣālüñ itmese bār-ı ġamı biraz pertāb
İderdi fülk-i dili baḥr-i ʿışḳ nā-peydā

[G.147:13, G.152:11, G.352:6, G.853:5, Mf.17:1, Mf.166:1]

bahr-i kerem:

1. **baḥr-i kerem:**-*ün, -den*
Müfret 137
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cömertlik denizi.

Zevraḳ-ı mey çekerüz dem-be-dem ey Rabb-i Ġafūr
Mücrimüz eyleme baḥr-i keremüñden bizi dūr

bahr-i maḥabbet:

1. **baḥr-i maḥabbet:**-*de*
Gazel 468
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk denizi.

Meşhūr-ı ʿālem oldı ṣafā ile cūy-ı dil
Görse ʿaceb mi baḥr-i maḥabbetde rūy-ı dil

[G.851:8]

bahr-i melāḥat:

1. **baḥr-i melāḥat:**
Gazel 95
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzellik denizi.

Çīn itdi cebīnin göricek bu dil-i zārı
Emvācını gösterdi yine baḥr-i melāḥat

[G.162:6]

baḥr-i melāmet kenārı:

1. **baḥr-i melāmet kenārı:**-*dur*
Gazel 173
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kınanmışlık denizinin kıyısı.

Ṭıfl-ı dil-i belā-zede dāʾim ḫaṭardadur
Zīrā mesīri baḥr-i melāmet kenārıdur

baḥr-i mevc-engīz:

1. **baḥr-i mevc-engīz:**-*dür*
Kaside 1
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Dalgalı deniz.

Anuñ her bir kefī bir baḥr-i mevc-engīzdür gūyā
Ḳaçan kim cūşa gelse lücce-i deryā-yı ʿummānı

baḥr-i mevvāc:

1. **baḥr-i mevvāc:**-*am*
Müseddes 1
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dalgalı deniz.

Dem-ā-dem cūşdan ḫālī degül bir baḥr-i mevvācam
Maḥabbet ʿarşasında pey-rev-i Manṣūr-ı Ḥallāc'am

bahr-i midād:

1. **baḥr-i midād:**-*dan*
Kıt'a 43
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Mürekkep denizi.

Baḥr-i midāddan çıḳarur dürr-i bī-şümār
Ġavvāṣa döndi ḫāme-i gevher-niṣārumuz

baḥr-i mürüvvet:

1. **baḥr-i mürüvvet:**
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cömertlik, iyilik denizi.

Seyr eyle dür-i naẓmumı gör cevher-i ẕātum
Ey lücce-i ʿummān-ı kerem baḥr-i mürüvvet

baḥr-i naẓm:

1. **baḥr-i naẓm:**
Gazel 33
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Şiir denizi.

Baḥr-i naẓm içre şināverlük idersin Ḥāletī
Ser-be-ser güftāruñ olmışdur kelām-ı āşnā

baḥr-i naẓm-ı şāh:

1. **baḥr-i naẓm-ı şāh:**-*un*
Gazel 892
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Padişahın şiir denizi.

Ṭabʿum ola baḥr-i naẓm-ı şāhuñ
Deryūze-i feyż ider seḥābı

baḥr-i naẓmuñ ḥas u ḫāṣāki:

1. **baḥr-i naẓmuñ ḫas u ḫāṣāki:**-*i*
Gazel 139
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Şiir denizinin çerçöpü, kötü şiirler.

Ḳopsa semtinden eger bād-ı şimāl-i nefesüm
Baḥr-i naẓmuñ ḫas u ḫāṣāki ider ʿazm-i kenār

baḥr-i şafā:

1. **baḥr-i şafā:**-*da*
Gazel 697
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Mutluluk, zevk ve eğlence denizi.

Baḥr-i şafāda ṭıfl-ı dil itmez şināverī
Tā olmayınca iki yanında iki kedū

bahr-i siyeh:

1. **baḥr-i siyeh:**-*den*
Kaside 15
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Karadeniz.

Gūyiyā Baḥr-i Siyeh'den lüʾlüʾ-i lālā çıḳar
Her ḳaçan dökse ʿaraḳ ḳoşduḳça şāh-ı kām-gār

bahr-i şevk:

1. **baḥr-i şevḳ:**-*e*
Gazel 249
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Arzu ve heves denizi.

Şuʿle-i sāġar ḳaçan kim berfe nūr-efşān olur
Dest-i sāḳī baḥr-i şevḳe pençe-i mercān olur

[Mf.176:2]

baḥr-i ʿummān:

1. **baḥr-i ʿummān:**-*dur*
Gazel 242
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Büyük deniz, okyanus.

Belā gird-ābıdur gönlüm derūnum baḥr-i ʿummāndur
Ṣadefdür çeşm-i giryānum sirişküm dürr-i ġalṭāndur

[K.23:46]

bahs:

1. **bahs:**
Gazel 175
Mısra: **1**
İddialaşma.

Dil-i ʿuşşāḳı bend eyler anuñla bahs müşkildür
Ṣaḳın ol zülf-i kāfir-kīşden kim ḫayli pür-dildür

[G.247:10, G.473:14, G.647:5]

2. **baḥs:**
Gazel 103
Mısra: **6**
Bahis, konu.

Eylerüm kendüm bilelden ḫidmet-i fenn-i cünūn
Anda hergiz görmedüm firḳat gibi düşvār baḥs

[G.103:10]

baḥs eyle-:

1. **bahs eyle:**-*se, -k*
Gazel 735
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İddialaşmak, bir konu hakkında daha fazla bilgiye sahip olduğu iddiasında bulunmak; konuşmak.

Hiç senüñ fevḳüñde ḫūb olmaz ne var bahs eylesek
Mihr-i ʿālem-tāb ile māh-ı cihān-ārā ile

[Mf.44:1, Mf.111:1]

baḥs it-:

1. **baḥs it:**-*me*
Gazel 103
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bir konu üzerinde konuşmak; söz konusu etmek.

İtme mihr ü cevrden aġyār ile zinhār baḥs
Ḳılma ḥālinden o şūḫuñ endek ü bisyār baḥs

[G.103:4, G.440:6, G.480:9, G.586:8, K.21:64, K.31:26, K.39:5, K.40:20, K.41:62, Kt.36:3, Mf.154:1, Mf.248:1]

2. **baḥs it:**-*er, -se, -n*
Gazel 730
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Söz konusu etmek.

Nār-ı āhıyla seni çerḫ bir gün rengler
Baḥs iderseñ Ḥāletī-veş ʿārif-i ḳallāş ile

baḥs ḳıl-:

1. **baḥs ḳıl:**-*ma*
Gazel 103
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Konuşmak, bahsetmek.

İtme mihr ü cevrden aġyār ile zinhār baḥs
Ḳılma ḥālinden o şūḫuñ endek ü bisyār baḥs

2. **baḥs ḳıl:**-*ur*
Gazel 103
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Konuşmak, söz konusu etmek II Bahse girmek, iddialaşmak.

Bend-i zülfüñ üzre eyler ʿāḳil ü dīvāne ceng
Cām-ı laʿlüñden ḳılur mestāne vü hūş-yār baḥs

baḥs-i ḥüsn eyle-:

1. **baḥs-i ḥüsn eyle:**-*r*
Gazel 142
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzellik iddiasında bulunmak.

Baḥs-i ḥüsn eyler idi belki yüzüñle ḥurşīd
Cānib-i rūyuñ eger ṭutmasa zülfüñ her bār

baḥş it-:

1. **baḫş it:**-*er*
Gazel 811
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bağışlamak, ihsan etmek.

Cāmın ġam-ı derūna göre baḫş ider müdām
Bundan ṭuyuldı pīr-i muġanuñ velāyeti

baḫş-ı ḳalenderī ol-:

1. **baḫş-ı ḳalenderī ol-:**-*ur*
Gazel 882
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Elinde hiçbir şey kalmayacak biçimde saçıp savururcasına dağıtmak.

Yārüñ hemīşe ḥalḳa-begūşān-ı kūyına
Olur nevāle-i ġamı baḫş-ı Ḳalenderī

bahşīş:

1. **baḫşiş:**
Gazel 108
Mısra: **4**
Armağan, hediye, ihsan, atiye.

Ḳullaruña o sīne-i sīmīni gösterüp
Ey şāh-ı ḥüsn baḫşiş içün bir ḫazīne aç

baht:

1. **baḫt:**
Gazel 55
Mısra: **14**
Kader, kısmet, talih.

Benem üstād-ı ḫayl-i mū-şikāfān
Velī baḫt itdi çün şākird-i mū-tāb

[G.55:3, G.307:12, G.320:1, G.471:2, G.516:6, G.574:10, G.593:6, G.740:2, G.755:4, G.863:1, K.1:15, K.4:14, K.12:31, K.16:31, K.26:67, K.35:37, K.40:52, K.41:68, M.9:20, Mf.25:2, Mf.303:2, Mf.347:2, Mf.364:2]

baht-ı ʿālem:

1. **baḫt-ı ʿālem:**-*sin*
Mesnevi 4
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Cihanın talihi II Hz. Peygamber.

Gözüñi aç ki baḫt-ı ʿālemsin
Cümle maḫlūḳdan mükerremsin

baht-ı bīdār:

1. **baḫt-ı bīdār:**-*a*
Gazel 711
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Uyanık baht II Güzel talih.

Beni diñlerseñ ey ehl-i maḥabbet iʿtimād itme
Ne çeşm-i ḫˇāb-nāk-i dil-bere ne baḫt-ı bīdāra

[G.850:12, K.9:16]

baht-ı civān:

1. **baḫt-ı civān:**-*ı*
Kaside 31
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Açık baht, güzel talih.

İtmek üzre her kişi baḫt-ı civānı der-kenār
Ḥāletī çün ʿāşıḳ-ı müflis ırakḷardan baḳar

[M.9:289]

baḫtı civān it-:

1. **baḫtı civān it:**-*e*
Kıt'a 25
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Baht açıklığı vermek, güzel talih nasip etmek.

Dilerüz ide Ḫudā baḫtuñı her gāh civān
Ḳıla düşmenlerüñi ʿāşıḳ-ı müflis gibi zār

baht-ı dil-i halk:

1. **baḫt-ı dil-i ḫalḳ:**-*a*
Gazel 892
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Halkın gönül talihi.

Hep mürşid-i cāhıdur iden feyż
Baḫt-ı dil-i ḫalḳa terk-i ḫˇābı

baht-ı firūz:

1. **baḫt-ı firūz:**
Mesnevi 9
Mısra: **203**
Kelime Tipi: -
Kutlu talih.

Görünmezse ḳapuñdan baḫt-ı firūz
Olur şemʿ-i ümīdüm ḫānmān-sūz

baht-ı ġaflet-kīş:

1. **baḫt-ı ġaflet-kīş:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **236**
Kelime Tipi: -
Uyuyan talih, kötü şans.

Virüp āteş-geh-i endūhum āba
Ḳoma bu baḫt-ı ġaflet-kīşi ḫ̆āba

baht-ı girān-ḫ̆āb:

1. **baḫt-ı girān-ḫ̆āb:**-*un*
Gazel 392
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Uykuda olan talih, kötü şans.

Meger kim dest-i luṭf-ı yārdan dermān ola yoḫsa
Ber-ā-berdür yanında rūz u şeb baḫt-ı girān-ḫ̆ābuñ

[Kt.84:2]

baht-ı güm-rāh:

1. **baḫt-ı güm-rāh:**-*um*
Gazel 711
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yoldan çıkmış baht II Kötü talih.

O ruḫlar ẓulmet-i ġamda hidāyet meşʿalin ṭutsa
Benüm bu baḫt-ı güm-rāhum getürseñ yola bir pāre

baḫt-ı ḫ̆āb-nāk:

1. **baḫt-ı ḫ̆āb-nāk:**
Gazel 307
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Uykulu talih, kötü talih.

Genc-i ümīd girmedügi ḫayr imiş ele
Bu baḫt-ı ḫ̆āb-nāk olıcaḳ pās-bānumuz

[G.818:10]

baht-ı hemvār:

1. **baḫt-ı hemvār:**
Mesnevi 9
Mısra: **157**
Kelime Tipi: -
Düzgün talih.

Ṣanurdum itdi baña baḫt-ı hemvār
Gül-i bāġ-ı cinānı zīb-i destār

bahtı hümāsı:

1. **baḫtı hümāsı:**
Mesnevi 7
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Talih kuşu.

İtse baḫtı hümāsı ʿazm-i sefer
Per ü bāl olur aña feṭḥ ü ẓafer

baht-ı köhne-sāl:

1. **baḫt-ı köhne-sāl:**-*ün*
Gazel 892
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Yıllanmış, kocamış talih.

Luṭfıyla bu baḫt-ı köhne-sālüñ
ʿAvd eylese ḳuvvet-i şihābı

baht-ı nā-fercām:

1. **baḫt-ı nā-fercām:**-*ı*
Gazel 729
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Neticesiz, boş, faydasız talih.

Uyanmaz baḫt-ı nā-fercāmı hergiz ḫ̆āb-ı ġafletden
Elin her gāh urur ehl-i maḥabbet gerçi zānūya

baht-ı nāsere-kār:

1. **baḫt-ı nāsere-kār:**
Kaside 5
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
İşe yaramaz talih.

Refʿ eylemezse luṭfuñ eli ḫākden beni
Pā-māl ider bu būs baḫt-ı nāsere-kār

baht-ı nühūset-eser:

1. **baḫt-ı nühūset-eser:**-*üm*
Kaside 14
Mısra: **86**
Kelime Tipi: -
Uğursuz talih.

Her zamān devr-i felek tābiʿ-i fermān-ı ʿadū
Her zamān baḫt-ı nühūset-eserüm nā-fermān

baht-ı ser-nigūn:

1. **baḫt-ı ser-nigūn:**
Gazel 573
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Baş aşağı olan baht, kötü talih.

Ġavvāṣ-ı baḥr-i maʿrifetem gerçi Ḥāletī
Ammā müsāʿid olmadı hiç baḫt-ı ser-nigūn

baht-ı siyāh:

1. **baḫt-ı siyāh:**-*um*
Gazel 535
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kara baht, kötü talih.

O yārüñ kāküliyle zülfine dil mübtelā oldı
Görüñ baḫt-ı siyāhum seyr idüñ ḥāl-i perīşānum

[G.745:3, G.875:2, K.31:57, Kt.56:4]

baht-ı siyeh-kār:

1. **baḫt-ı siyeh-kār:**-*umuz*
Gazel 511
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kötü talih, kara baht.

Ey Ḥāletī dükenmedi hergiz şeb-i firāḳ
Gūyā uzatdı baḫt-ı siyeh-kārumuz bizüm

[K.32:66]

baht-ı vājgūn:

1. **baḫt-ı vājgūn:**
Gazel 580
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tersine dönmüş talih, kötü şans.

Dest-i nerrād-ı felekden böyle olmazdum zebūn
Oḳıyan rāzum eger olmasa baḫt-ı vājgūn

[G.581:10]

baht-ı vārūn:

1. **baḫt-ı vārūn:**
Gazel 695
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Uğursuz talih, kötü kader.

Dāʿimā ḫāne-i aġyāra varur dirler o şāh
Ḥāletī n'eyliye āyā daḫı baḫt-ı vārūn

[Mf.282:1]

baht-ı zebūn:

1. **baḫt-ı zebūn:***-ı, -n, -dan*
Gazel 580
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kötü talih.

Ḫaşm-ı gālibdendür ekṣer nāle-i ḫalḳ-ı cihān
Olur ehl-i dil velī baḫt-ı zebūnından zebūn

baht-ı zebūn-ı ʿāşık-ı şeydā:

1. **baḫt-ı zebūn-ı ʿāşıḳ-ı şeydā:***-y, -a*
Gazel 134
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çılgın aşığın aciz talihi.

Olmaz hevā-yı ḳadd-i bülendüñ gibi senüñ
Baḫt-ı zebūn-ı ʿāşıḳ-ı şeydāya sāz-gār

bahtını kör it-:

1. **baḫtını kör it-:***-me, -y, -e*
Gazel 524
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Talihini kör etmek, şansı kötüye gitmek.

Çeşm-i baḫtum baḫtumı kör itmege devr-i zamān
Bād-ı āhumla ṣavurdı göklere ḫākisterüm

baʿīd ol-:

1. **baʿīd ol:***-maz*
Gazel 7
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Uzak olmak.

Sipihr-i tīz-ger bāzīçesinden hiç baʿīd olmaz
Olursa mühre-i dil ḥoḳḳa-i laʿlüñde nā-peydā

bāʿis:

1. **bāʿiṣ:**
Gazel 104
Mısra: **1**
Sebep.

Ruḫuñdur eşk-i çeşmüm böyle ḫūnīn olmaġa bāʿiṣ
Olur ḫurşīd-i enver laʿl rengīn olmaġa bāʿiṣ

[G.104:4, G.104:8, G.104:12, G.105:7, G.105:8]

bāʿis ol-:

1. **bāʿiṣ ol:***-ur*
Gazel 104
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sebep olmak.

Ruḫuñdur eşk-i çeşmüm böyle ḫūnīn olmaġa bāʿiṣ
Olur ḫurşīd-i enver laʿl rengīn olmaġa bāʿiṣ

[G.104:6, G.104:10, Kt.37:4, Kt.58:3]

bāʿis-i āzār ol:

1. **bāʿiṣ-i āẕār ol:***-an*
Kaside 12
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
İncitme sebebi olmak.

Böyle maḥṣūd eyliyen her gāh ṭabʿumdur beni
Gevherümdür bāʿiṣ-i āẕār olan mānend-i kān

bāʿis-i halḳ-ı āsmān u zemīn:

1. **bāʿiṣ-i ḫalḳ-ı āsmān u zemīn:**
Mesnevi 3
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü ve yeryüzündeki mahlukların (yaratılma) sebebi II Hz. Peygamber.

Bāʿiṣ-i ḫalḳ-ı āsmān u zemīn
Āb-ı rūy-ı cihān ḫulāṣa-i ṭıyn

bāʿis-i harmān-ı cāvidān ol-:

1. **bāʿiṣ-i ḫarmān-ı cāvidān ol:***-ma, -sa, -y, -dı*
Kıt'a 100
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Daimi harman (hisse, pay) sebebi olmak.

Ey Ḥāletī olurduḳ ola bizde behre-gīr
Faẓl olmasaydı bāʿiṣ-i ḫarmān-ı cāvidān

bāʿis-i naẓm-ı ʿālem:

1. **bāʿiṣ-i naẓm-ı ʿālem:**
Kaside 24
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Âlemin düzeninin sebebi.

Gevher-i kān-ı himem bāʿiṣ-i naẓm-ı ʿālem
Dür-i deryā-yı kerem Ḥażret-i Lala Pāşā

bāʿis-i necāt u felāḥ:

1. **bāʿiṣ-i necāt u felāḥ:**
Mesnevi 4
Mısra: **97**
Kelime Tipi: -
Kurtuluş ve selamet sebebi II Hz. Peygamber.

Oldı ol bāʿiṣ-i necāt u felāḥ
Muḳtedā-yı cemāʿat-i ervāḥ

bāʿis-i remed:

1. **bāʿiṣ-i remed:**
Kıt'a 109
Mısra: **2**

Kelime Tipi: -
Göz ağrısı sebebi.

Ey Ḥāletī bu çenber-i şeb-gūn-ı çeşmüme
Bāʿiş-i remed ṣanup n'içün eylerler iştibāh

bak-:

1. **baḳarsa:**-*ar, -sa*
Gazel 291
Mısra: **12**
Bakmak, değerlendirmek.

Düşsün külāh-ı ʿizzeti ṭabʿ-ı bülendüñe
İnkār ile baḳarsa eger ḫasm-ı nābe-kār

[G.268:14, G.381:6, G.482:1, G.578:3, G.711:6, G.717:1, Mf.130:2]

2. **baḳmaḳ:**-*maḳ*
Gazel 77
Mısra: **10**
Aldırış etmek, ilgilenmek, değer vermek.

Ey Ḥāletī yanında eger yāri olmasa
Ḥūr-ı cināna baḳmaḳ olur ʿāṣıḳa ʿaẕab

[G.29:10, G.46:4, G.82:10, G.118:9, G.122:3, G.122:13, G.145:2, G.146:2, G.151:11, G.156:4, G.191:5, G.225:3, G.261:1, G.273:8, G.288.7, G.292:25, G.343:2, G.358:7, G.381:5, G.405:6, G.467:13, G.496:4, G.516:14, G.539:1, G.541:4, G.541:5, G.562:6, G.567:!4, G.598:7, G.622:3, G.648:7, G.655:8, G.670:1, G.714:8, G.715:15, G.722:4, G.723:2, G.726:6, G.727:10, G.735:11, G.738:12, G.813:10, G.836:7, K.2:38, K.6:21, K.13:26, K.15:19, K.32:49, M.2:78, M.8:162, Mü.3:1, Mü.6:13, Kt.32:1, Kt.49:1, Mf.33:2, Mf.210:1, Mf.289:1, Mf.326:1, Mf.329:2, Mf.408:1, Mf.436:2, Mf.484:2, Mf.533:1]

3. **baḳmadan:**-*ma, -dan*
Gazel 99
Mısra: **3**
Bakışı bir şey üzerine çevirmek, seyretmek.

Degüldür pertev-i nūr-ı cemāle baḳmadan ḥālī
İlāhī merdüm-i çeşm-i cihān-bīnüñ yirin nūr it

[G.33:3, G.53:1, G.63:1, G.150:9, G.154:6, G.169:13, G.194:6, G.194:9, G.198:12, G.203:2, G.233:11, G.239:6, G.324:6, G.369:5, G.382:7, G.409:8, G.461:7, G.481:9, G.509:2, G.534:7, G.557:11, G.558:1, G.569:6, G.649:6, G.659:1, G.791:7, G.817:9, K.14:9, K.16:33, K.34:11, M.9:256, Kt.K.3:23, Mf.18:1, Mf.167:1, Mf.368:2, Mf.505:1, Mf.521:2, Mf.522:1]

4. **baḳar:**-*ar*
Gazel 721
Mısra: **6**
Bağlı bulunmak.

Milket-i ḥüsnde fermān-ı ḫaṭundur yüriyen
Cümle ʿışḳ ehli baḳar şimdi ḫaṭ-ı fermāna

5. **baḳar:**-*ar*
Gazel 869
Mısra: **7**
Bakmak, bir tarafa doğru olmak.

Ṣaḥn-ı ḥarīm-i bāġ-ı cemāle baḳar diyü
Açdurmaz oldı revzen-i çeşmüñ ḳapaġını

bāk:

1. **bāküñ:**-*ün*
Gazel 408
Mısra: **4**
Korku, kaygı, çekinme.

Kemend-i zülf ü tīġ-i ġamzedür ser-māye-i ḥüsnüñ
Eger ḳırsañ geçürseñ ḫalḳı yoḳdur kimseden bāküñ

[G.778:8, K.8:13]

bakduġumuz gibi:

1. **baḳduġumuz gibi:**
Gazel 829
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bakar bakmaz, ilk bakışta.

Naḳşını hemān baḳduġumuz gibi çıḳarduḳ
İtmez bizi dil-şīfte bu günbed-i ʿālī

baḳdur-:

1. **baḳdurmayan:**-*ma, -y, -an*
Gazel 818
Mısra: **12**
Baktırmak, göstermek.

Genc-i vaṣluñ yanına hiç uġradur mı Ḥāletī
Sīne-i sīmīnine baḳdurmayan ʿāşıḳları

[K.30:48]

bāki:

1. **bāḳī:**
Kıt'a 132
Mısra: **1**
Daimi, sonsuz.

Ḥamdü li'llāh kim cihān bāḳī degül ġam çekmezem
Ben de olsam Ḥāletī-veş ʿizz ü devlet yoḫsulı

bākī it-:

1. **bāḳī it:**-*e*
Kaside 1
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Sürekli, kalıcı yapmak.

Felekden āftāb olduḳça peydā Ḥażret-i Mevlā
Serīr-i salṭanatda ide bāḳī ẓıll-i Yezdān'ı

bāḳī ḳal-:

1. **bāḳī ḳal:**-*ur*
Gazel 167
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sürekli kalıcı olmak.

Ne sīm-i eşk ḳalur dil-berā ne naḳd-i viṣāl
Ne baña ne saña bāḳī ḳalur bu dünyādur

[G.477:7]

bāḳī ol-:

1. **bāḳī ol:**-*sa*
Gazel 748
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Daimi, devamlı, sonsuz olmak.

Gösterürler bir iki gün ḥüsn ile hicrān bize
Ḥüsn bāḳī olsa n'eylerdi ʿaceb ḫūbān bize

[T.13:1]

bakıl-:

1. **baḳılur:**-*ur*
Müfret 526
Mısra: **2**
Bakma işi yapılmak, nazar edilmek.

Naḳş-ı ḥüsnin nice vaṣf itmege imkān olsun
Ḥāletī hiç baḳılur mı o perī-sīmāya

bakılsa:

1. **baḳılsa:**
Gazel 127
Mısra: **4**
Aslında, aslına bakılırsa.

Taḫrīb-i mülk-i ḫāṭır ider bir nigāhda
Ammā baḳılsa ġamzesidür menbaʿ-ı fesad

bakış:

1. **baḳışından:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 565
Mısra: **13**
Bakma işi, nazar.

Baḳışından bilinür gözleri ḳan idecegi
İdemez mest derūnında kin aṣlā pinhān

bakmaz ol-:

1. **baḳmaz ol:**-*dı*
Gazel 263
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Önem vermemeye başlamak.

Dil-i ṣeydāya hergiz baḳmaz oldı Ḥāletī dil-ber
Yine beñzer ki ġayrı ʿāṣıḳ-ı güm-geşte bulmışdur

bakup kal-:

1. **baḳup ḳal-:**-*sa*
Gazel 382
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bakıp kalmak, gözünü alamamak.

N'ola ḫūbān-ı ʿālem baḳsa ḳalsa rūyuña cānā
Cemālüñ ḥaḳ budur āyīne-i ṣunʿ-ı Ḥudā ancaḳ

bāl aç-:

1. **bāl aç:**-*ınca*
Kaside 36
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kanat açmak.

Bir hüveydā ḳalmadı hergiz bu deñlü beyżadan
Bāl açınca murġ-ı zerrīn-per zümürrüd-āşiyān

bāl ü per aç-:

1. **bāl ü per aç:**-*mış, -dur*
Kaside 35
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kol kanat açmak II Harekete geçmek.

Bād-bānıyla gören keştī-i nuṣret-reh-berüñ
Ẓann ider kim ṣayd içün bāl ü per açmışdur ʿuḳāb

bāl ü per ḥāẓırla-:

1. **bāl ü per ḥāẓırla:**-*dı*
Gazel 33
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kol kanat hazırlamak, uçmaya yeltenmek.

Rīş-i nāvek ṣanma üstünde ṭuranlar murġ-ı dil
Bāl ü per ḥāẓırladı uçmaġa kūyuñdan yaña

bālā:

1. **bālāda:**-*da*
Gazel 213
Mısra: **6**
Uzun.

Ben ol Hümā-yı hümāyūn-ı ʿālem-i ʿışḳam
Ki ḳāmetüñ gibi bālāda āşiyānum var

[K.39:65, G.411:6, Mf.138:2]

2. **bālāya:**-*y, -a*
Gazel 473
Mısra: **10**
Yüksek, yüce gök; göğün en yüksek katı.

Gice gündüz eyle ol mihr-i cihānı cüst ü cū
Yāşuñı zīr-i zemīne āhuñı bālāya ṣal

[K.41:9, M.4:75]

bālā ol-:

1. **bālā ol:**-*sa*
Gazel 164
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yüksek, uzun olmak.

Ḳaddine beñzetmek olurdı o ṭıfl-ı nev-resüñ
Olsa gün geldükçe bālā nahl-i āteş-nāk-i Ṭūr

[G.591:4]

bālāya bak-:

1. **bālāya baḳ-:**-*ma, -ya*
Gazel 90
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gözü yüksekte olmak, elindekilerle yetinmemek.

Ḳanāʿat eyle ḥālüñe dem-ā-dem baḳma bālāya
Eger kim düşmesün dirseñ başuñdan efser-i devlet

bālāya çek-:

1. **bālāya çek:**-*er*
Gazel 193
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yukarı çekmek.

Zīr-i destāra olur zülf-i siyāhı gāhī
Bir melekdür şanasın ejderi bālāya çeker

bālāya çık-:

1. **bālāya çıḳ:**-*maz, -dı*
Gazel 724
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yukarıya çıkmak.

Şuyı baḥr-i derūnumdan gelür fevvāre-i çeşmüñ
Terāzū-yı maḥabbet olmasa çıḳmazdı bālāya

bālāya çıḳar-:

1. **bālāya çıḳar:**-*dı*
Gazel 645
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Göklere çıkarmak, zirveye çıkarmak.

Gördi kim evvel-bahār oldı şular ṭuġyān ider
Raḫt-ı baḫtın cümle bālāya çıḳardı yāsemen

bālā-yı dil-ber:

1. **bālā-yı dil-ber:**
Gazel 254
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin uzun (boyu).

Ṭaʿn itme dil virenlere bālā-yı dil-bere
Ey Ḥāletī ṣaḳın başuña bir belā gelür

bālā-yı yār:

1. **bālā-yı yār:**-*a*
Gazel 215
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin uzun (boyu).

Bālā-yı yāra ḳāmetini nisbet itmeye
İnṣāf elini gögsine ḳorsa eger çenār

bāl-i nesr-i dest-endāz ol-:

1. **bāl-i nesr-i dest-endāz ol-:**-*up*
Kaside 17
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
El atan kartalın kanadı olmak.

Felek benümçün olup bāl-i nesr-i dest-endāz
Eger ki tīr-keş-i cevrinde ḳalmasa bir tīr

bālīn:

1. **bālīn:**
Gazel 51
Mısra: **10**
Yastık.

Cismi ol şāḫuñ taḥammül idemez ey Ḥāletī
Ġonceden bālīn olursa berg-i gülden câme-ḫˇāb

bālīn idin-:

1. **bālīn idin-:**-*ür*
Gazel 286
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yastık yapmak, yastık olarak kullanmak.

Bālīn idinür seng-i reh-i kūyuñı her bār
Ḳodı yoluña başını cānā dil-i bīmār

bāliş ü pister ol-:

1. **bāliş ü pister ol-:**-*ur*
Gazel 224
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yatak döşek olmak.

Gül-i ruḫsārı vü laʿl-i lebi fikriyle dil-dāruñ
Olur erbāb-ı ʿışḳa ḫār u ḫārā bāliş ü pister

bāliş-i dil-ber:

1. **bāliş-i dil-ber:**-*e*
Gazel 161
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yastığı.

Yatur bāliş-i dil-bere gāhī aġyār
Gül-i bāġa ḫāşāk olur şanki hem-ser

[G.258:7]

bāliş-i ikbāl:

1. **bāliş-i iḳbāl:**
Gazel 550
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Talih yastığı.

Tīġ-i āha bāliş-i iḳbāl döymez Ḥāletī
İtmişüzdür biz anı bir niçe kerre imtiḥān

bāliş-i iḳdām:

1. **bāliş-i iḳdām:**
Müfret 467
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gayret yastığı.

Çāre yoḳdur yārdan kām almaġa ibrām ile
Ḫˇāb-ı çeşm-i baḫt açılmaz bāliş-i iḳdām ile

bāliş-i rāḥat:

1. **bāliş-i rāḥat:**-*da*
Gazel 223
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Rahat yastık.

Kāmilüñ ṭaş yaṣdanup ṭopraḳ döşenmekdür işi
Bāliş-i rāḥatda dāʾim cāhil-i nā-dān yatur

[K.35:70, Kt.K.1:6]

bāliş-i zer-kār:

1. **bāliş-i zer-kār:**-*a*
Gazel 415
Mısra: **10**

Kelime Tipi: -
Altın işlemeli yastık.

Ḥāletī-veş her ḫarābāt ehli kendin Cem bilür
Bāliş-i zer-kāra virmez işigin mey-ḫānenüñ

bāliş-i zer-kār eyle-:

1. **bāliş-i zer-kār eyle:**
Gazel 152
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Altın işlemeli yastık yapmak.

Eyle bāzū-yı ḫaste-i ʿışḳuñ
Pister-i nāza bāliş-i zer-kār

bāliş-i zer-kār ol-:

1. **bāliş-i zer-kār ol:**-*sa*
Gazel 206
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Altın işlemeli yastık olmak.

Olsa bāzūlarum ne var yāra
Şeb-i vuṣlatda bāliş-i zer-kār

bāliş-i zer-kār-ı devlet:

1. **bāliş-i zer-kār-ı devlet:**-*i*
Gazel 894
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Talihin altın işlemeli yastığı.

Hiç derd-i serden olmadı bir gün berī o kim
Zīr-i ser itdi bāliş-i zer-kār-ı devleti

bāliş-i zer-kār-ı iḳbāl:

1. **bāliş-i zer-kār-ı iḳbāl:**
Kıt'a 115
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Talihin altın işlemeli yastığı.

Degüldür bāliş-i zer-kār-ı iḳbāl
Cihān ḳaṣrında ḳābil iʿtimāda

bām:

1. **bāmumda:**-*um, -da*
Mesnevi 8
Mısra: **166**
Çatı, dam, kubbe.

Ola meh-tāb-ı feyż-i bī-tevellā
Benüm bāmumda da bir şeb hüveydā

bām-ı çerh:

1. **bām-ı çerḫ:**-*e*
Gazel 552
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Feleğin kubbesi.

Şöyledür ṭūmār-ı derdüm ki açılsa şüphesüz
Bām-ı çerḫe çıḳmaġa olur suṭūrı nerd-bān

[K.29:11]

bām-ı eflāk:

1. **bām-ı eflāk:**
Kaside 31
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Feleklerin çatısı.

Bām-ı eflāk üzre görmez mi bu deñlü erzeni
Ḳanda cevlān eyler ol ṭāvūs-ı zerrīn-bāl ü per

bām-ı felek:

1. **bām-ı felek:**-*den*
Kaside 27
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Feleğin çatısı, gökkubbe.

Gül-şen-i ḳadrine irmez dest-i cūd-ı rūzgār
Kevkeb-i baḫtı olur bām-ı felekden dīde-bān

bām-ı gerdūn:

1. **bām-ı gerdūn:**-*ı*
Kaside 36
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Feleğin çatısı.

Beyża-i tīġüñ gibi bir beyża peydā olmadı
Nesr-i Ṭāʾir eyliyelden bām-ı gerdūnı mekān

bām-ı ʿışḳ:

1. **bām-ı ʿışḳ:**-*un*
Gazel 608
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk kubbesi.

Ḳaçmadı bārān-ı ġamdan gerçi Ḳays u Kūh-ken
Bām-ı ʿışḳuñ zīr-i mīzābındayum ammā ki ben

[G.467:4, G.742:11, Mf.376:2]

bām-ı ḳaṣr-ı ḳadr:

1. **bām-ı ḳaṣr-ı ḳadr:**-*i, -n, -e*
Kaside 39
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
İtibar sarayının çatısı.

Bām-ı ḳaṣr-ı ḳadrine bārān-ı devletdür gelen
Aña lāzımdur benüm ḫāmem gibi bir nāv-dān

bām-ı keyvān:

1. **bām-ı keyvān:**
Kaside 12
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Zuhâl gökkubbesi II Zuhal (Satürn) halkası ile ilgi kurulmuştur.

İrmeye hergiz şuʿā-ı çeşmi ḳaṣr-ı ḳadrine
Bām-ı Keyvān üstine çıḳsaydı şāh-ı aḫterān

bām-ı manẓara-i iltifātdan düş-:

1. **bām-ı manẓara-i iltifātdan düş:**-*mek, -le*
Gazel 564
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Teveccüh manzarasının çatısından düşmek II İtibarı kaybetmek.

Düşmekle bām-ı manẓara-i iltifātdan
Oldı şikeste-beste çü gīsū-yı dil-berān

bām-ı serāy-ı āsmān:

1. **bām-ı serāy-ı āsmān:**
Kaside 27
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü sarayının çatısı.

Ḥabbeẕā kāşāne-i cān-baḫş u kāḫ-ı dil-sitān
Hem-ser olmaz ferşine bām-ı serāy-ı āsmān

bām-ı serāy-ı günbed-i gerdān:

1. **bām-ı serāy-ı günbed-i gerdān:**-*a*
Müfret 11
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dönen kubbenin sarayının çatısı, dönen gökyüzü.

ʿĀlī-cenābdur şu ḳadar ol meh-i cemāl
Bām-ı serāy-ı günbed-i gerdāna ṭaʿn ider

[Mf.160:2]

bām-ı sipihr:

1. **bām-ı sipihr:**
Gazel 304
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün çatısı, kubbesi.

Başına sünbül ṭaḳındı şandı bānū-yı zamān
Ḥāletī bām-ı sipihr üzre görenler dūdumuz

[K.19:10, Kt.103:4]

bān:

1. **bān:**
Kaside 19
Mısra: **30**
Vaktiyle Macaristan cihetlerinde sancak beylerine ve prenslere verilen unvan.

Faġfūr bāġ-ı ḳudretinüñ ḫūşe-çīnidür
Olsa ʿaceb mi ger aña bir bāġ-bān bān

[K.36:36]

bānī:

1. **bānī:**
Kaside 1
Mısra: **31**
Bina eden, yapan; kuran, kurucu.

Binā-yı ḳadrine bānī n'ola müzd-ver iderlerse
Virilmişdür vücūd-ı pākine resm-i cihān-bānī

bānū-yı muʿazzam:

1. **bānū-yı muʿaẓẓam:**-*lar, -ı*
Müfret 16
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Muhteşem kadınlar.

Cümle bānū-yı muʿaẓẓamları İstanbul'uñ
Başda şimdi legençe götürür cāriye-vār

[Mf.165:1]

bānū-yı zamān:

1. **bānū-yı zamān:**
Gazel 304
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Devrin soylu kadını II Sevgili.

Başına sünbül ṭaḳındı şandı bānū-yı zamān
Ḥāletī bām-ı sipihr üzre görenler dūdumuz

bār:

1. **bārın:**-*ın*
Gazel 374
Mısra: **4**
Yük II Keder, ızdırap.

Ḳıṣṣa-i Manṣūr'ı zāhid gūş idüp ḫavf eyleme
Hiç senüñ gibi ḫaruñ bārın çeker mi dār-ı ʿışḳ

[G.511:8, K.32:8]

2. **bārı:**-*ı*
Gazel 868
Mısra: **2**
Meyve, mahsul II Kazanç, fayda.

Niçe bir yüklenelüm bār-ı ġam-ı aġyārı
Ġamı çünkim çekerüz yārüñ olaydı bārı

[M.7:34]

bār bağla-:

1. **bār bağla:**-*du, -m*
Mesnevi 9
Mısra: **239**
Kelime Tipi: -
(Limana) demir atmak.

Belāġat benderinde bağladum bār
Ne var olsa yüküm hep dürr ü şeh-vār

bār idin-:

1. **bār idin:**-*dü, -m*
Gazel 409
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yüklenmek, taşımak.

Bunca yıllar bār idindüm kelle-i bī-devleti
Vay eger olmazsa bir gün gūy-ı çevgānuñ senüñ

bār ol-:

1. **bār ol:**-*ma, -y, -am*
Gazel 517
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yük olmak, ağır gelmek II Zahmet vermek.

Verd-i ruḫsārın ıraḳdan seyr ider bir bülbülem
Ḳaṣdum oldur kim o naḫl-i tāzeye bār olmayam

[G.651:8, G.665:2]

bār u bengāh:

1. **bār u bengāh:**-*ı*
Gazel 839
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yük ve çadır.

ʿAdem rāhından özge rāha sığmaz cān-ı ġam-perver

Çoġ olur Ḥāletī sulṭān-ı ʿışḳuñ
bār u bengāhı

bār vir-:

1. **bār vir:**-*ür, -di*
Kaside 6
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Meyve vermek, meyve yetiştirmek.

Ḥāke eger ki bir naẓar itse biterdi gül
Servi eger ki terbiyet itse virürdi bār

bārān:

1. **bārān:**
Gazel 570
Mısra: **10**
Yağmur.

Her dem dil-i şūrīde oḳuñ geldügin ister
Bārān gözedür şām u seḥer dīde-i dihḳān

[G.792:4, G.832:12, G.855:4, K.32:25, K.33:51, Mf.282:2, Mf.426:1]

bārān gel-:

1. **bārān gel-:**-*ür*
Gazel 197
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Yağmur yağmak.

Taḫta-i bend-i sīne ḳalmışdur ʿamelden Ḥāletī
Niçe demlerdür ki anuñ üstine bārān gelür

bārān ol-:

1. **bārān ol-:**-*ur*
Gazel 187
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yağmur yağmak II Âşığın gözyaşı dökmesi.

Yaşumı aḳıtma dirseñ bulmaya ḫüsnüñ gezend
Revnaḳın ʿıyduñ şikest eyler ḳaçan bārān olur

[G.249:4]

bārānī:

1. **bārānī:**
Müfret 574
Mısra: **2**
Çivit mavisi renginde, Osmanlılar zamanında Selânik'te dokunan bir cins çuha.

Bilür bārān-ı eşk-i dīde-i ʿuşşāḳ-ı nālānı
ʿAceb mi ol ḳul oġlu her zamānda geyse bārānī

bārān-ı cūd:

1. **bārān-ı cūd:**-*ı*
Kaside 21
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Cömertlik yağmuru.

ʿAceb mi ʿāleme bārān-ı cūdı yaġdursa
Sipihr-i cāha ḳadem başdı bir firişte-ḫışāl

bārān-ı devlet:

1. **bārān-ı devlet:**-*dür*
Kaside 39
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Mutluluk, talih yağmuru.

Bām-ı ḳaṣr-ı ḳadrine bārān-ı devletdür gelen
Aña lāzımdur benüm ḫāmem gibi bir nāv-dān

bārān-ı eşk:

1. **bārān-ı eşk:**
Gazel 187
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı yağmuru.

Şanki bir ḳavs-i kuzaḥdur yaġdurur bārān-ı eşk
Câme-i ḫūbān ki zerd ü sürḫ ü sebz elvān olur

bārān-ı eşk-i dīde-i ʿuşşāḳ-ı nālān:

1. **bārān-ı eşk-i dīde-i ʿuşşāḳ-ı nālān:**-*ı*
Müfret 574
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnleyen âşıkların gözyaşı yağmuru.

Bilür bārān-ı eşk-i dīde-i ʿuşşāḳ-ı nālānı
ʿAceb mi ol ḳul oġlu her zamānda geyse bārānī

bārān-ı ġam:

1. **bārān-ı ġam:**
Gazel 480
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gam yağmuru II Çok fazla keder, üzüntü.

Gelmeden bārān-ı ġam seyl-i belā ey Ḥāletī
Bu ribāt-ı köhneden itmek gerekdür irtiḥāl

[G.608:1, Mf.376:1]

bārān-ı ġam u seyl-i belā:

1. **bārān-ı ġam u seyl-i belā:**-*dan*
Gazel 586
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Keder yağmuru ve bela seli.

Raḥm eyle ben āvāreye kim zīr ü zeberdür
Dil ḫānesi bārān-ı ġam u seyl-i belādan

bārān-ı iḥsān:

1. **bārān-ı iḥsān:**-*un*
Kaside 10
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Cömertlik yağmuru, lütuf yağmuru.

Cihān gül-zārını ser-sebz idüp bārān-ı iḥsānuñ
Nihāl-i ser-bülend-i ḳadrüñ olsun aña pīrāye

[Kt.52:4]

bārān-ı raḥmet:

1. **bārān-ı raḥmet:**-*dür*
Gazel 244
Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Rahmet yağmuru.

Bitürsün tāze güller sīnem üzre oḳlaruñ gönder
Yoluñda ḫāk olan ʿāşıḳlara bārān-ı raḥmetdür

[G.603:2]

bārān-ı tīr:

1. **bārān-ı tīr:**-*i*
Gazel 893
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ok yağmuru.

Bārān-ı tīri olsa dile ṭañ mı sāz-gār
Kişt-i ġamuñ hemīşe odur dāne-i perveri

bārāni-i zībā:

1. **bārāni-i zībā:**
Kıt'a 52
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzel çuha (Bârânî: Çivit mavisi renginde, Osmanlılar zamanında Selânik'te dokunan bir cins çuha).

Ne var luṭf eyledüñse baña bir bārāni-i zībā
Hemīşe üstüme yaġmaḳdadur bārān-ı iḥsānuñ

bār-āver:

1. **bār-āver:**
Gazel 62
Mısra: **7**
Meyve verici, müsmir.

Kibāre sūʿı ḳaşdüñ olduğın bār-āver āteş
Ḳılāʿ üzre lisān-ı topile bürc u beden söyler

bāre-i maksūd:

1. **bāre-i maḳṣūd:**-*a*
Kaside 18
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Maksat atı.

Devr-i luṭfuñda başup pāy riḳāb-ı baḫta
Olmışum bāre-i maḳsūda sühületle süvār

bār-gāh:

1. **bār-gāhını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 860
Mısra: **4**
Girmek için izin alınması gereken yer, izinle girilebilecek makam, huzur; Sultan çadırı veya sarayı, yüksek divan.

Ey pīr-i mey-kede naẓar it şol gedāya kim
Bir cāma ṣatdı niçe Cemʿüñ bār-gāhını

[M.4:53, M.9:5, M.9:155]

bār-gāh-ı ḳadr:

1. **bār-gāh-ı ḳadr:**-*i, -n, -ün*
Kaside 27
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
İtibar sarayı.

Bār-gāh-ı ḳadrinüñ saḳfını merfūʿ eyleyüp
Bābını meftūḥ ide dāʾim Ḫudā-yı müsteʿān

[Kt.50:1]

bārī:

1. **bārī:**
Kaside 5
Mısra: **48**
Allah.

Gül-berg-i ʿömr-i devletüñe irmesün ḫazān
Bārī binā-yı rifʿatüñi ḳılsun üstüvār

[T.3:8]

2. **bārī:**
Gazel 56
Mısra: **4**
"Hiç olmazsa, en azından" anlamlarında bağlaç.

Ey zen-i devrān senüñ kim geydi bir pīrāhenüñ
Eyleme ḥayṭ-ı sefīd-i ṣubḥı bārī çerḫ-i tāb

[G.56:12, G.59:7, G.69:11, G.124:4, G.285:7, G.434:7, G.483:1, G.516:4, G.537:8, G.565:3, G.566:2, G.623:10, G.627:5, G.673:10, G.698:3, G.734:6, G.772:6, G.796:9, G.809:3, G.816:4, G.833:1, K.29:28, K.42:2, Kt.23:2, Kt.38:4, Kt.105:3, Kt.K.3:20, Mf.479:2, Mü.2:8, Mü.3:3, Mü.3:6, Mü.3:12, Mü.3:18, Mü.3:24, Mü.3:30, Mü.3:36, T.3:8]

bār-ı belā:

1. **bār-ı belā:**
Gazel 274
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Belâ yükü, kederi.

Eyliyen cān u teni bār-ı belā ile dü-tā
Hiç degül Ḥāletiyā zülf-i ḫam-der-ḫamdur

[G.418:1, G.575:7, K.22:8, K.28:72, Mf.280:1]

bār-ı belā vü miḥnet çek-:

1. **bār-ı belā vü miḥnet çek:**-*üp*
Müseddes 5
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Eziyet ve bela yükü çekmek.

ʿIşḳ ile göñlüm çeküp bār-ı belā vü miḥneti
Niçe kez nūş eylemişdi zehr-i mār-ı firḳati

bār-ı belā-yı çerh:

1. **bār-ı belā-yı çerḫ:**
Kaside 5
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Feleğin bela yağmuru.

Bār-ı belā-yı çerḫ ile yā oldı ḳāmetüm
Bir ucı ile baña nigāh eyleseñ ne var

bār-ı belā-yı hicrān:

1. **bār-ı belā-yı hicrān:**
Gazel 626
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılık derdinin yükü.

Şöyle yüklendi aña bār-ı belā-yı hicrān
Ḳorḳarın kim bata deryā-yı ġama keşti-i cān

bār-ı belā-yı ʿışḳ:

1. **bār-ı belā-yı ʿışḳ:**-*un, -ı*
Gazel 24
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk belasının yükü.

Ne var bār-ı belā-yı ʿışḳuñı hep baña çekdürseñ
Ne iḥsān eyleseñ altında ḳalmazdum anuñ cānā

bār-ı cefā:

1. **bār-ı cefā:**
Gazel 305
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Eziyet yükü, ağırlığı.

Ey Ḥāletī taḥammüle hiç ḳalmadı mecāl
Fersūde oldı bār-ı cefā ile düşumuz

bār-ı dıraht-ı sīmiyā:

1. **bār-ı dıraḫt-ı sīmiyā:**
Gazel 5
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Simya ağacının meyvesi II Hayalî meyve.

Olamaz ḫursend ʿışḳ ehli ḫayāl-i yār ile
Kimseyi sīr eylemez bār-ı dıraḫt-ı sīmiyā

bār-ı dıraht-ı ṭāliʿ-i ʿāşık:

1. **bār-ı dıraḫt-ı ṭāliʿ-i ʿāşıḳ:**
Müfret 310
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Âşığın talih ağacının meyvesi.

Bār-ı dıraḫt-ı ṭāliʿ-i ʿāşıḳ ḳalurdı ḫām
Ḫurşīd-i maḥşer eylese ṣad sāl ihtimām

bār-ı elem:

1. **bār-ı elem:**-*i*
Gazel 623
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keder yükü.

Bār-ı elemi zehr-i ġamı ol ḳaşı yānuñ
Ey ʿāşıḳ-ı āvāre nedür çāre çekilsün

bār-ı emel:

1. **bār-ı emel:**
Kaside 32
Mısra: **93**
Kelime Tipi: -
İstek meyvesi.

Ola bār-ı emel ḥāṣıl saʿādet pertevi vāṣıl
Zemīn ü āsmānuñ āşikār olduḳça envārı

bār-ı ġam:

1. **bār-ı ġam:**-*ı*
Gazel 15
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dert yükü.

Viṣālüñ itmese bār-ı ġamı biraz pertāb
İderdi fülk-i dili baḥr-i ʿışḳ nā-peydā

[G.225:7, G.339:5, G.369:1, G.439:10]

bār-ı ġam-ı aġyār:

1. **bār-ı ġam-ı aġyār:**-*ı*
Gazel 868
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Rakibin gam yükü.

Niçe bir yüklenelüm bār-ı ġam-ı aġyārı
Ġamı çünkim çekerüz yārüñ olaydı bārı

bār-ı ġam-ı miḥnet:

1. **bār-ı ġam-ı miḥnet:**
Gazel 25
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dert, keder yükü.

Leb-be-leb olmaz benümle ol civān-ı ser-firāz
İtdi zīrā ḳāmetüm bār-ı ġam-ı miḥnet dü-tā

bār-ı ġam-ı miḥnet-i yār:

1. **bār-ı ġam-ı miḥnet-i yār:**-*i*
Gazel 879
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eziyetinin üzüntüsünün yükü.

Altından anuñ ey dil-i şeydā çıḳamazsın
Yüklenme ṣaḳın bār-ı ġam-ı miḥnet-i yāri

bār-ı ġam-ı şīrīn:

1. **bār-ı ġam-ı şīrīn:**-*i*
Gazel 119
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şirin'in gam yükü.

Ġayra çekdürmese bār-ı ġam-ı Şīrīn'i n'ola
Götürü almış idi ʿışḳ bināsın Ferhād

[G.125:3]

bār-ı ġamze:

1. **bār-ı ġamze:**
Gazel 88
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin süzgün yan bakış meyvesi.

Murġ-ı dile ḥavāledür ol bār-ı ġamze kim
Ṣaḥrā-yı ṣayd-gāhın ider baḥr-i ḫūn-ı nāb

bār-ı hicrān:

1. **bār-ı hicrān:**-*ı*
Gazel 626
Mısra: **3**

Kelime Tipi: -
Ayrılık yükü.

Bār-ı hicrānı çeken hem dil ü hem cānumdur
Biri yetmez ki aña olmaġa ġāyet de girān

[G.855:6]

bār-ı hicrān çek-:

1. **bār-ı hicrān çek:**-*en*
Gazel 567
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ayrılık yükü çekmek; ayrılık yüküne katlanmak.

Bār-ı hicrānı çeken hem dil ü hem cānumdur
Biri yetmez aña olmaġ ile ġāyet de girān

bār-ı keşti-i dil:

1. **bār-ı keşti-i dil:**-*den*
Gazel 851
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül gemisinin yükü.

Çün gördi bār-ı keşti-i dilden şikāyetüm
Ḳaldurdı yār lenger-i ṣabr u ḳarārını

bār-ı miḥnet:

1. **bār-ı miḥnet:**-*i*
Gazel 894
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dert, sıkıntı yükü.

Ẓann itmesün gören bizi pīrān-ı māh u sāl
Ḫam ḳıldı ḳaddümüz felegüñ bār-ı miḥneti

[M.9:88]

bār-ı minnet çek-:

1. **bār-ı minnet çek:**-*me*
Gazel 693
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Eziyet yükünü çekmek.

Ḫʿān-ı yaġmā-yı İlāhī'den olursın ḥışşe-dār
Hīç leʾīmān-ı zamānuñ çekme bār-ı minnetin

bār-ı nihāl-i ḳalem:

1. **bār-ı nihāl-i ḳalem:**-*üm*
Gazel 725
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kalem fidanının meyvesi II Şairlik yeteneğinin mahsulü, güzel şiirler.

Viremez bār-ı nihāl-i ḳalemüm ʿālemini
Sidre şāḫını eger aşlasalar Ṭūbā'ya

bār-ı raḫīli beste ol-:

1. **bār-ı raḫīli beste ol-:**-*an*
Gazel 561
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Göç yükü bağlı olmak II Göç etmeye hazır olmak (ruhun âhirete göç etmesi bağlamında).

Mümkin midür ki vaʿde-i vaṣlıyla eglene
Bār-ı raḥīli beste olan cān-ı nā-tüvān

bārī-hudā:

1. **bārī-ḫudā:**
Kaside 41
Mısra: **18**
Her şeyi takdir ettiği şekle uygun olarak yaratıp varlığa çıkaran, yaratan Allah.

Ne eylerse görür elbette herkes dār-ı dünyāda
ʿAceb vażʿ eylemiş Bārī-Ḫudā bu saḳf-ı mīnāyı

barmaġ ile göster-:

1. **barmaġ ile göster:**-*ür*
Müfret 439
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir şey az bulunmak; seçkin, ünlü olmak.

Devlet ehlin barmaġ ile gösterür ḫalḳ-ı cihān
Devleti gitseydi barmaḳ gösterür ammā hemān

barmaḳ:

1. **barmaḳlar:**-*lar*
Gazel 493
Mısra: **4**
Parmak.

Revnaḳ-ı bāġ-ı cemāl olmış o naḫl-i ser-fırāz
Ṣāḫdur bāzūları barmaḳlar işlenmiş ḳalem

[G.766:2, Mf.257:1]

barmak göster-:

1. **barmaḳ göster:**-*ür*
Müfret 439
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Uyarı, tehdit amacıyla işaret parmağı sallamak.

Devlet ehlin barmaġ ile gösterür ḫalḳ-ı cihān
Devleti gitseydi barmaḳ gösterür ammā hemān

bārū:

1. **bārū:**
Kaside 37
Mısra: **24**
Sur, hisar.

Gevher-i İslām ile buldı ḳadīmī revnaḳın
Faṣṣı düşmiş ḫāteme dönmişdi ol bārū hemān

bārū-yı şehr-i ʿışḳ:

1. **bārū-yı şehr-i ʿışḳ:**
Gazel 117
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Aşk şehrinin kalesi, burcu.

ʿĀḳıbet bārū-yı şehr-i ʿışḳa ġalṭān eyledi
Başumı ṭōb eyleyüp ey Ḥāletī çevgān-ı çerḫ

bār-ver ol-:

1. **bār-ver ol:**-*ma, -dı*
Tarih 3
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -

Meyve vermek, arzu ve istekleri gerçekleşmek.

Naḫl-i murādı olmadı dünyāda bār-ver
Bārī cinānda ecrini Bārī ide ḫulūd

2. **bār-ver ol:**-*a*
Kaside 31
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Meyve vermek.

Āb-ı iḥsānın çemen-zār-ı ümīde ṣalmasa
Mümteniʿdür kim ola naḫl-i emānı bār-ver

baş-:

1. **başar:**-*ar*
Gazel 176
Mısra: **8**
Yere basmak.

Zemīn-i dilde mār-ı ġuṣṣa görse ser-şikest eyler
Ayaġın pek başar pīr-i muġān iḳdāmı muḥkemdür

[G.223:8, G.452:3, G.738:5, K.33:25, Mf.183:1]

baş ber-ā-ber:

1. **baş ber-ā-ber:**
Gazel 16
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eşit derecede, denk.

Tāc-ı şāh u külāh-ı dervīşe Baş ber-ā-ber ḳonar ġubār-ı fenā

başdur-:

1. **başdurur:**-*ur*
Gazel 551
Mısra: **12**
Mağlup ettirmek, alt ettirmek.

Kārvān-ı ḥacc-ı ʿışḳuñ ḫaste vü dermāndesin
Yoḳdur örter başdurur illā meger rīk-i revān

başıl-:

1. **başılsaydı:**-*sa, -y, -dı*
Kaside 17
Mısra: **21**
Mühür, kaşe, isim gibi ters kalıplı nesnelerle kâğıt üzerine iz çıkartma işlemi.

Eger ki senge başılsaydı mühr-i fermānı
Olurdı şemʿ-ṣıfāt seng-i saḫt naḳş-pezīr

2. **başılmaġı:**-*ma, -ġı*
Gazel 861
Mısra: **8**
Üzerine ayak konmak; çiğnenmek, tahkir edilmek.

Dilā Manṣūr-veş pāk ol ġam-ı cānān ile ḫāk ol
Yoluñda iḫtiyār eyle aşılmaġı başılmaġı

basīṭ-i ġabrā:

1. **basīṭ-i ġabrā:**-*y, -a*
Kaside 2
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Yeryüzünün toprağı.

Cihān-fürūz ola her ẕerre āftāb gibi
Ṣalarsa pertev-i luṭfın basīṭ-i ġabrāya

basīṭ-i şaḫn-ı ġabrā:

1. **basīṭ-i şaḫn-ı ġabrā:**-*y, -a*
Kaside 10
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Yeryüzünün ortası.

Yanında aṭlas-ı çerḫüñ olur alçaḳlığı ẓāhir
Bisāṭ-ı himmetin ṣalsa basīṭ-i ṣaḫn-ı ġabrāya

basṭ olun-:

1. **basṭ olun:**-*mış, -dur*
Gazel 555
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Uzatılmak II Ertelenmek.

Dāʾimā ben gevher-i maʿnā nisār itmekdeyem
Basṭ olunmışdur anuñçün dāmen-i āḫir-zamān

basṭ u ṭayy-ı zamān eyle-:

1. **basṭ u ṭayy-ı zamān eyle-:**-*r*
Gazel 183
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ferahlık vermek ve zamanın hızlı geçmesini sağlamak.

Bu faṣl içre dimek kim rūz uzandı şeb ḳaṣīr oldı
Gelüp Ḫıżr-ı çemen hem basṭ u hem ṭayy-ı zamān eyler

basṭ-ı bisāṭ-ı mihr ü kīn:

1. **basṭ-ı bisāṭ-ı mihr ü kīn:**
Kaside 11
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Dostluk ve düşmanlık kilimini serme.

Cām-ı fermānındadur zehr ü zülāl ḳahr u luṭuf
Rāyına vā-bestedür basṭ-ı bisāṭ-ı mihr ü kīn

bast-ı ḥikāyet eyle-:

1. **basṭ-ı ḥikāyet eyle:**-*se, -m*
Mesnevi 8
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Hikaye açmak, hikaye anlatmaya başlamak.

Ne yüzden eylesem basṭ-ı ḥikāyet
Olur mażmūnı gerdūndan şikāyet

baş:

1. **başuñda:**-*un, -da*
Gazel 776
Mısra: **9**
Akıl, fikir, şuur, zihin.

Başuñda hevā-yı ḫaṭ-ı yār olsa ne çāre
Yazılmış imiş Ḥāletiyā çünki serüñde

[G.230:10, K.33:71, Mf.12:1]

2. **başum:**-*um*
Gazel 80
Mısra: **8**
Baş, kafa.

Ser-geşteyem belā-yı maḥabbetle şöyle kim
Oldı başum hevā ile devr eyler āsyāb

[G.53:8, G.156:11, G.231:5, G.284:7, G.316:3, G.328:4, G.382:10, G.420:5, G.440:5, G.440:6, G.499:15, G.525:1, G.614:14, G.618:6, G.653:8, G.666:4, G.697:1, G.701:3, G.714:8, G.731:3, G.761:5, G.787:10, G.884:12, K.5:36, Kt.136:3, Mf.16:2, Mf.119:2, Mf.165:2]

3. **başumda:**-*um, -da*
Gazel 443
Mısra: **2**
Alın (talihin yazıldığı yer bağlamında).

Baña şöyle gelür kim ḫaṭṭ-ı ruḫsārı o meh-rūnuñ
Ola bir ṣūreti başumda olan ḳara yazunuñ

[G.449:2]

4. **başında:**-*ı, -n, -da*
Gazel 42
Mısra: **2**
Baş, kafa II Üzeri.

Rūy-ı zerd ü ḫūn-ı eşkümle döner ḳadd-i dü-tā
Sübḥa-i mercāna kim başında vardur keh-rübā

[G.225:9, G.425:3, G.478:7, G.638:7, G.884:11, K.2:9, K.35:55]

5. **başuma:**-*um, -a*
Gazel 187
Mısra: **7**
Baş II Kişinin kendisi.

Başuma cānā ḳıyāmetler ḳoparur ḳāmetüñ
ʿIyd-gāh ile ṣalıncaḳ maḥşer ü mīzān olur

[G.533:10, G.855:10, K.14:81, Mf.429:2, Trk.B.1:116]

6. **başum:**-*um*
Gazel 501
Mısra: **9**
Baş, kafa II Can.

Benüm de irmege Mecnūn'a şimdi bir başum ḳaldı
Egerçi Ḥāletī geçmişdi evvel ol sebaḳ-daşum

[G.630:7, G.680:9, G.819:3, Mf.143:1, Trk.B.1:20]

baş açık ābdāl ol-:

1. **baş açık ābdāl ol:**-*ur, -lar*
Müfret 113
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Başı açık abdal olmak, mütevazı olmak.

İctināb itse n'ola şāh-ı serīr-i nāzlar
Baş açık ābdāl olurlar ʿāşıḳ-ı ser-bāzlar

baş açık yalın ayaḳ:

1. **baş açık yalın ayaḳ:**
Gazel 884
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Maddi varlıklardan arınmış olarak.

Baş açık yalın ayaḳ gezsem beni ʿayb eylemeñ
Mest ü hem dīvāneyem nāmus u ʿārum ḳalmadı

baş ağrıt-:

1. **baş ağrıt:**-*ma*
Gazel 888
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başını ağırtmak, sıkıntıya sokmak.

Laʿline gül-bergi teşbīh eyleyüp ey ʿandelīb
Bir ṭarafdan başumuz ağrıtma sen de mül gibi

baş al-:

1. **baş al:**-*ur, -sın*
Gazel 296
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Öldürmek.

Ṭınmasam ḫākister eylersin beni pervāne-vār
Şemʿ-veş başum alursın eylesem ifşā-yı rāz

[Mf.242:2, G.447:2]

baş başa ol-:

1. **baş başa ol:**-*ur, -sın*
Gazel 251
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Baş başa olmak.

Söyleşüp aġyār ile baş başa olursın müdām
Ḥaletī ṭuydı senüñ rāz-ı nihānuñ ser-be-ser

[G.818:1, G.819:1, M.585:1]

baş eg-:

1. **baş eg:**-*mez*
Gazel 505
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Boyun eğmek, güçlünün buyruğuna uymayı kabul etmek.

Selāmın almaġa itmez tenezzül ʿāşıḳ-ı zāruñ
Muḥaṣṣal kimseye baş egmez ol serv-i ḫırāmānum

[G.41:7, K.35:16]

baş egdür-:

1. **baş egdür:**-*di*
Gazel 735
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Baş eğdirmek II İtaati altına almak.

Niçe kāfir-kīşe baş egdürdi istiġnā ile
Söyleşilmekden ḳalındı ol büt-i raʿnā ile

[G.733:1, Mf.519:1]

baş getür-:

1. **baş getür:**-*di*
Gazel 351
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Adam getirmek.

ʿAḳl ile ʿışḳ eyleyicek sīnede neberd
Bağrum daḥı çıḳardı getürdi bir iki baş

baş göster-:

1. **baş göster:**-*me, -y, -üp*
Gazel 482
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Baş göstermek, çıkarmak II Ortaya çıkmak, belirmek; isyan etmek.

Degme bir derd ile baş göstermeyüp ey Ḥāletī
Açmazın yār eylese biñ kerre zaḫmumdan suʿāl

baş ile gel-:

1. **baş ile gel:**-*dü, -m*
Gazel 730
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Başını alıp gelmek, Bir kimseye başını sunacak kadar saygı ve sevgi duymak.

Kūy-ı yāra yüz sürüp zaḫm-ı dil-i ḫūn-pāş ile
Der-geh-i devlet-meʾāb-ı şāha geldüm baş ile

baş iste-:

1. **baş iste:**-*r*
Gazel 744
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Can istemek, canı almaya kastetmek.

Cāna degişmek istedi dil būsesin velī
Ol yār ḳāʾil olmadı baş ister üstine

baş it-:

1. **baş it:**-*er, -di*
Gazel 412
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Başa çıkmak, üstesinden gelmek.

Ṣadā-yı raʿd-ı āhuñdan öter bu günbed-i gerdūn
Senüñ derd-i dilüñ söyler ey-i dünyāyı söyletseñ

baş ḳaldurmayup:

1. **baş ḳaldurmayup:**
Gazel 722
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Başını kaldırmadan, sürekli, devamlı.

Ḫarābāt ehli baş ḳaldurmayup içmekdedür dāʾim
Ṣafādur baḳmamaḳ imkān olunca rūy-ı gerdūna

baş kes-:

1. **baş kes:**-*en*
Müfret 428
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Baş kesmek; öldürmek.

Egerçi ey felek zensin velī tīġ-zensin sen
Niçe Rüstemlerüñ başın kesen Zāl-i kühensin sen

baş kesil-:

1. **baş kesil:**-*ür*
Müseddes 8
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Başı kesilmek; öldürülmek.

Ser-i kūyuñda senüñ her gice efġānlar olur
Niçe diller alınur baş kesilür ḳanlar olur

baş ḳoş-:

1. **baş ḳoş:**-*mış, -dur*
Kıt'a 32
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Baş başa vermek, birlikte hareket etmek.

Gelmesün saña edānī ile baş ḳoşmışdur
Şol kenīzek ki anuñ adına devlet dirler

2. **baş ḳoş:**-*ar*
Gazel 790
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir işi başarmak için çalışmak. II Yarışmak.

Şeb-dīz-i dūd-ı āhı yenilmez belā çeker
Her kim ki baş ḳoşar ser-i zülf-i nigār ile

baş u cāna ḳalmaz ol-:

1. **baş u cāna ḳalmaz ol:**-*muş, -dur*
Gazel 524
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Canını ve başını düşünemez olmak.

Gördügi günden ser-i zülfüñle laʿl-i tābuñı
Baş u cāna ḳalmaz olmışdur dil-i ġam-perverüm

baş ucı:

1. **baş ucı:**-*n*
Gazel 519
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Baş ucu. Yatılan bir yerin baş konulan yönü veya yakını.

Ḫaste-i ʿışḳam yanumda şemʿ āhumdur benüm
Başum ucın bekleyen dūd-ı siyāhumdur benüm

baş ur-:

1. **baş ur:**-*mak*
Müfret 230
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir amaca yönelmek, bir şeye doğru yol almak, bir şeye maruz kalmak.

Gerekdür yollar üzre ṭaşa baş u başa ṭaş urmaḳ
Muḥaṣṣal ḫayli müşkildür cihānda ʿışḳa baş urmaḳ

baş üzre:

1. **baş üzre:**
Gazel 92
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Başın üstüne II Belirtilen istekleri içtenlikle yapmayı kabul etmeyi anlatan bir söz.

Dil sāḥasıdur menzil-i ḫar-gāh-ı maḥabbet
Baş üzre gerek taḫt-ı şehinşāh-ı maḥabbet

baş üzre ḳo-:

1. **baş üzre ḳo:**-*r, -dı*
Kaside 23
Mısra: **37**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başının üzerine koymak II Değer vermek.

Meh-i nev gibi ḳordı āsmān düşdükçe baş üzre
Eger kim destine girseydi anuñ naʿl-i yek-rānuñ

baş üzre yir it-:

1. **baş üzre yir it:**-*se*
Gazel 757
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Sevgi, ilgi ve saygıyla ağırlanmak.

Ne var baş üzre yir itse bize ey Ḥāletī ḥavrā
Gelüp gitdüñ bu bāġa lāle gibi dāġ-ı miḥnetle

baş vir-:

1. **baş vir:**-*ür*
Gazel 128
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kendini feda etmek, bir amaç uğruna ölmek.

Olmazsa bād-ı āha muḳārin ġubār-ı dil
Hāmūn-ı ʿışḳ-ı Ḳays'a virür baş gird-bād

[G.447:2, G.519:7, G.890:6, Mf.242:2]

baş ye-:

1. **baş ye:**-*miş, -dür*
Müseddes 1
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Deyim**
Can almak.

Bilürsin taḫt-ı şāhī taḫta-i tābūt olur āḫir
Niçe başlar yemişdür gördügin ol efser-i fāḫir

başa al-:

1. **başa al:**-*dı*
Gazel 853
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Başına takmak.

Senüñ Mecnūn-ı ʿışḳuñ manşıb-ı şāhīye reşk itmez
Seg-i kūyuñ sifālin başa aldı tāc-dār oldı

[G.872:8]

başa belā eyle-:

1. **başa belā eyle:**-*miş, -üz*
Gazel 336
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Başa dert etmek.

Ḥayf kim yārdan ümmīd-i vefā eylemişüz
Ġam-ı ʿışḳını anuñ başa belā eylemişüz

başa çık-:

1. **başa çık:**-*a, -maz*
Gazel 46
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Aşık atmak, iddialaşmak.

Çıḳamaz başa benüm eşk-i firāvānum ile
Yetmiş iki dereden şu getürürse deryā

2. **başa çık:**-*mak*
Gazel 735
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başarmak, üstesinden gelmek, aşmak.

N'eylesem bilmem ki olmış cümle ʿālem ʿāşıḳuñ
Müşkil işdür başa çıḳmaḳ bir kişi dünyā ile

[G.29:11]

başa çıkan ol-:

1. **başa çıḳan ol:**-*ur*
Gazel 44
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Üstesinden gelen kişi olmak.

Şu kim devrān elinden ḳan yudar cām-ı şarāb-āsā
Hevā-yı ʿışḳ ile başa çıḳan olur ḥabāb-āsā

başda ḳal-:

1. **başda ḳal-:**-*ur, -dı*
Kıt'a 58
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Baş üstünde tutulmak, çok değer verilmek.

Ḳalurdı başda ḥamāʾil gibi benüm ġazelüm
Götürmez oldı velī şimdi hiç zamāne ġazel

başdan:

1. **başdan:**
Gazel 242
Mısra: **10**
Baş, ilk olarak.

Şanur ser-defter-i ʿuşşāḳ kendin Ḥāletī ammā
Anuñ nāmın yazar mı deftere başdan ne fettāndur

2. **başdan:**
Gazel 734
Mısra: **2**
Başından alarak, bir kez daha, yeniden.

Yolumda ser viren gelsün diyü şāhum şalā eyle
Maḥabbet burcu vīrān oldı gel başdan binā eyle

başdan aş-:

1. **başdan aş:**-*dı*
Gazel 767
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Fazla gelmek; bunaltacak kadar çok olmak.

Eşk-i ḥasret ḳıldı ġarḳāt-ı belā āḫir beni
Başdan aşdı dil-berā maḳṣūd istiġnā-y ise

başdan aşur-:

1. **başdan aşur:**-*sa*
Gazel 411
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Baştan geçirmek, başından savmak.

ʿIşḳumı başdan aşursa ḳāmet-i dilber n'ola
Mā-teḳaddemden hevāsı ḫūb olur bālālaruñ

başdan ayaġa:

1. **başdan ayaġa:**
Gazel 17
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bütünüyle, tamamıyla.

Tīr atsa nişānlar gözümi yār n'olaydı
Başdan ayaġa dīde olaydum zirih-āsā

[G.295:1, G.499:2, G.518:2, K.17:42, M.2:36, Mf.80:1]

başdan başa:

1. **başdan başa:**
Gazel 757
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Tamamen, bütünüyle.

Bizüm başdan başa cürm olmaġa iḳrārumuz vardur
Ne ḫācet kim ḥisābı ideler ʿuḳbāda riḳḳatle

başdan çık-:

1. **başdan çıḳ:**-*dı*
Gazel 875
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kötü yola sapmak, doğru yoldan ayrılıp uygunsuz işlere yönelmek.

Bilürdi ḫaṭṭı başdan tār-ı zülf-i dil-rübā çıḳdı
Görüñ baḫt-ı siyāhum her ṭarafdan bir belā çıḳdı

[G.684:2]

başdan çıḳar-:

1. **başdan çıḳar:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Gazel 638
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Ayartmak, doğru yoldan çıkarmak, kötüyola sürüklemek.

Ḳalurdı baġrumuñ başında dūr olmazdı yanumdan
Eger ol ġamzeler başdan çıḳarmasaydı peykānın

[G.47:6, G.673:3, G.841:6]

başdan geç-:

1. **başdan geç:**-*er, -sin*
Müfret 418
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Canını feda etmek, ölmek.

Rāh-ı kūy-ı yār pürdür kelle-i ḫūn-pāşdan
Varmaḳ isterseñ eger sen de geçersin başdan

başdan şav-:

1. **başdan şav:**-*ma, -dı*
Gazel 52
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başından savmak: Bir kimseyi bahane bularak yanından uzaklaştırmak, atlatmak, defetmek.

Sāye-i per-i Hümā'yı kim ki başdan ṣavmadı
Olmadı ol milket-i ʿışḳ içre şāh-ı kām-yāb

başı ağır-:

1. **başı ağır:**-*maz*
Müfret 346
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Başı ağrımak II Sorunu olmak, sıkıntı içinde bulunmak.

Virmedi baña elem zaḫm-ı dil-i ḫūn-pāşum
And içersem de eger aña ağırmaz başum

başı elde ol-:

1. **başı elde ol:**-*sa, -y, -dı*
Müfret 268
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sevgilinin saçını ele geçirmiş olmak.

Olmazdı ḫāli böyle ʿuşşāḳ-ı ḫāk-sāruñ
Olsaydı başı elde şeb-dīz-i zülf-i yārüñ

başı felege ir-:

1. **başı felege ir:**-*er, -se*
Gazel 762
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başı göğe ermek, kolay beklenmeyen bir mutluluğa ermek.

Dil-i şūrīdeyi āşüfte ḳılup bir melege
Ḳomazın ḫāk-i derin başum irerse felege

başı git-:

1. **başı git:**-*me, -sün*
Gazel 434
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ölmek.

Gitmesün başum diyü olmaz muḳayyed ehl-i ʿışḳ
Mest-i lā-yaʿḳıl şikestinden ḳayurmaz sāġaruñ

[G.621:3]

başı göge ir-:

1. **başı göge ir:**-*sün*
Gazel 439
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başı göğe ulaşmak II Beklenmedik bir mutluluğa kavuşmak.

Başumuz irsün göge dirse ʿadū-yı bed-fiʿāl
Kellelerden püşteler tā çerḫ ile hem-ser gerek

başı göklere ir-:

1. **başı göklere ir-:**-*se*
Gazel 126
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok istediği bir şeye kavuşmaktan veya bir iltifattan dolayı çok sevinmek, büyük bir sevinç duymak.

Başuñ irse göklere rifʿatle maġrūr olma kim
Tevsen-i bed-ḫūy-ı gerdūndan ṣaḳın yirsin leked

[Mf.561:2]

başı hoş:

1. **başı ḫoş:**-*dur*
Müfret 30
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Keyfi yerinde, mutlu.

Cihānda dil-berüñ derdiyle ey dil başumuz ḫoşdur
Velī ġāyet perīşān-ḫāṭıruz aġyār derdinden

[Mf.434:1]

başı ḳaba ḳal-:

1. **başı ḳaba ḳal:**-*sa, -m*
Müseddes 1
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ortada kalmak.

Ḳayırmaz ḥālümi ʿarż etmemekden bī-nevā ḳalsam
Eger bir olacaḳ yir bulmasam başı ḳaba ḳalsam

başı üstinde odlar yan-:

1. **başı üstinde odlar yan:**-*ar*
Kıt'a 65
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Osmanlı döneminde bir sıkıntısı olan kişinin derdini padişaha açmak için başında ateş yakması.

Sūz-ı dilden başum üstünde benüm odlar yanar
Her şeb-i firḳatde kim fikr-i serencām eylerüm

başı üstünde ṭut-:

1. **başı üstünde ṭut:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **103**
Kelime Tipi: **Deyim**
Birini çok güzel ağırlamak.

Başı üstünde ṭutdı anı felek
Ḥırz-ı cān gibi ḫidmet itdi melek

başın aç-:

1. **başın aç:**-*up*
Gazel 36
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Başını açmak, başını ortaya koymak.

Kellesin ṣad pāre ḳılsun diyü tīg-i dil-rübā
Muttaṣıl erbāb-ı ġam başın açup eyler duʿā

başın al-:

1. **başın al:**-*sun, -lar*
Gazel 461
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Öldürmek.

Başın alsunlar diyü feryād ider ol şāh-ı ḥüsn
Şemʿ-i bezm-i ʿışḳuñum diyü kim itse ʿarż-ı ḥāl

[G.480:2, G.596:2]

başın alup git-:

1. **başın alup git-:**-*se, -m*
Gazel 256
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
İzin almadan ve gideceği yeri bildirmeden gitmek, savuşmak.

Alup gitsem maḥabbet şehrine ben de n'ola başum
Ki bāzārında ol yārüñ dem-ā-dem ṣatılan serdür

[G.77:4]

başın aşaġa it-:

1. **başın aşaġa it:**-*e*
Gazel 37
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başını aşağı, yere eğmek II Utandırmak.

Ṣarḳarsa ʿadū çāh-ı zenaḫdānuña cānā
Başın aşaġa ide anuñ Ḥazret-i Mevlā

başın döy-:

1. **başın döy-:**-*e, -mez*
Gazel 399
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başını dayamak, bir kimse veya bir şeyden güç almak.

Ben mülk-i maḥabbetde o sulṭān-ı ġamam kim
Başum döyemez sāyesine ẓıll-ı Hümā'nuñ

başın kaldur-:

1. **başın ḳaldur-:**-*up*
Gazel 104
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Başını kaldırmak II Eğik olan başı yukarı doğrultmak.

Yüzine kimsenüñ bir kerre başın ḳaldurup baḳmaz
Nedür ol mest-i nāzum böyle ḫod-bīn olmaġa bāʿiṣ

başın kaldurma-:

1. **başın ḳaldurma:**-*dı*
Gazel 678
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Başını kaldırmamak, bakmamak, utançtan bakamamak.

Yāri görünce pāyına düşmişdi Ḥāletī
Ḳaldurmadı başın niçe demler hicābdan

başın kaldurup bak-:

1. **başın ḳaldurup baḳ-:**-*maz*
Gazel 183

Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kafasını kaldırıp yukarı doğru bakmak.

Sipihr ü çeşme-i ḫurşīde başın ḳaldurup baḳmaz
Şu kim idrāk-i luṭf-ı sebze vü āb-ı revān eyler

başın şal-:

1. **başın şal:**-*maz, -dı*
Gazel 663
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Başını yere eğmek (ağacın rüzgarda eğilmesi bağlamında).

Ḳāmetüñ yād eyleyüp ṭoḳunmasa bād-ı ṣabā
İncinüp aña başın ṣalmazdı her dem nārven

2. **başın şal:**-*ma*
Gazel 17
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başını yere doğru eğmek II Üzüntüyle başını öne eğmek.

Pervāne-i ġam yoluña cān virmemek olmaz
Hiç ṣalma başuñ yoḳ yire ey şemʿ-i dil-ārā

başın vir-:

1. **başın vir:**-*ür*
Gazel 787
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Canını vermek, canını feda etmek.

Ḥabāb-ı mey gibi āḫir virür çoḳ geçmeden başın
Kimi kim laʿl-i mey-gūnuñ hevāsı ḳıldı āvāre

başın yirden yire ur-:

1. **başın yirden yire ur:**-*sa*
Gazel 87
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dövünmek, aşırı üzüntü, pişmanlık, çaresizlik gibi duyguların etkisiyle kendi kendine vurmak, kendini yerden yere atmak, çırpınmak.

Ursa başın ḫaste-i miḥnet n'ola yirden yire
Ḳalmadı dārü'ş-şifā-yı dehrde çün bir tabīb

başına akçe saç-:

1. **başına akçe saç:**-*dı*
Kaside 30
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Deyim**
Saçı saçmak, bazı düğün ve şenliklerde ortaya saçılması âdet olan maden para, inci, şeker, hububat gibi şeyleri saçmak.

Ṣabā ḫāk-i rehüñ peyġāmın irgürmiş meger bāġa
Başına akçe ṣaçdı cümle ezhārı gül-istānuñ

başına akçe ṭak-:

1. **başına akçe ṭaḳ-:**
Gazel 381
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Başa gümüş para takmak.

ʿAzm-i gül-zār eylemez dil bulmayınca yāri çaḳ
Ġonce ṭıflınuñ var ey şeb-nem başına akçe ṭaḳ

[Mf.233:2]

başına akçeler saç-:

1. **başına akçeler saç:**-*dı*
Kaside 8
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
(Yeni gelinin) başına para saçmak.

ʿArūs-ı ġoncenüñ başına gerdūn akçeler ṣaçdı
ʿAceb mi üstine murġān-ı gül-şen itseler ġavġā

başına al-:

1. **başına al-:**-*a, -lum*
Gazel 418
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başına iş almak, yok yere bir sürü sıkıntıyla meşgul olmak.

Yeñi başdan yine şeydā olalum n'olsa gerek
Alalum başumuza zülfi hevāsın yārüñ

başına āzāde:

1. **başına āzāde:**
Gazel 203
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başına buyruk, özgür, hür.

Bu cihān içre göñül başına āzāde iken
Bende-i ḫalḳa-be-gūş eyledi gīsū-yı nigār

başına belā gel-:

1. **başına belā gel-:**-*ür*
Gazel 254
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir sorunla karşılaşmak, kötü bir duruma düşmek.

Ṭaʿn itme dil virenlere bālā-yı dil-bere
Ey Ḥāletī ṣaḳın başuña bir belā gelür

başına belālar gel-:

1. **başına belālar gel-:**-*di*
Gazel 470
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Birçok belaya uğramak, çok sıkıntı çekmek.

Hicre salduñ bilmezüm cürmüm nedür didüm didi
Sevdügüñden geldi başuña belālar bilmiş ol

başına belālar getür-:

1. **başına belālar getür:**-*ür*
Gazel 207
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Birini kötü bir duruma düşürmek, sıkıntıya sokmak.

Cānı virsün diyü başuma belālar getürür
Bilmezin tā ki ne virdi alamaz laʿl-i nigār

başına çık-:

1. **başına çık:**-*dı*
Kıt'a 118
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Çok kıymetli olmak.

Çıḳdı mānend-i ḥamāʾil başına ḫalḳuñ yine
Var ise yüz virdi sulṭān-ı cihān eşʿāruña

başına dünyā serāyın teng ü tār it-:

1. **başına dünyā serāyın teng ü tār it-:**-*mez*
Gazel 527
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dünya sarayını başına dar etmek, bir kimseyi çok sıkıntılı bir duruma sokmak, dünyayı zindan (zehir) etmek.

Düşmenüñ āḫir metāʿ-ı derd ü dūd-ı āh ile
Başına dünyā serāyın teng ü tār itmez miyem

başına düş-:

1. **başına düş:**-*er*
Gazel 652
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Başına isabet etmek, kötü bir duruma maruz kalmak.

Her bār düşer seng-i belā başuma beñzer
Buldı nem-i eşkümle ḥalel günbed-i devrān

başına geçür-:

1. **başına geçür:**-*di*
Kaside 28
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Başına giydirmek.

Geçürdi başına ḫalḳuñ zamāne cellādı
Olunca ṭās-ı nuḫāsī-i çerḫ çün aḫker

başına gel-:

1. **başına gel:**-*me*, -*sün*
Müfret 483
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir olay veya bir duruma uğramış olmak (Genellikle üzücü durumlar için kullanılır).

Ben esīr-i ʿışḳını ṭutdı cefāsı ṭaşına
Yā İlāhī gelmesün bu derd ḳullar başına

[G.519:5]

başına hāk şaç-:

1. **başına ḫāk şaç:**-*ar*, -*dı*
Gazel 130
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Başına toprak saçmak (Birinin ölümü üzerine tutulan yas adeti).

Erbāb-ı ʿışḳ başına dāʾim ṣaçardı ḫāk
Mirʿāt-ı ṭabʿ-ı yāra eger gelmese ġubār

başına hançer üşür-:

1. **başına ḫançer üşür-:**-*se*, -*ler*
Gazel 155
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Başına hançer vurmak.

ʿĀşıḳ ṣanur ki sāye-i bīd oldı menzili
Rāh-ı ġamuñda başına ḫançer üşürseler

[G.250:6]

başına in-:

1. **başına in:**-*er*
Kaside 19
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Başına vurulmak.

Kūpāl-i ḳahr-ı dehr iner ṭurma başına
Ḳılsa ʿaceb mi ehl-i hüner dem-be-dem fiġān

başına kaṣd it-:

1. **başına ḳaṣd it:**-*mez*
Kaside 13
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Öldürmeye niyet etmek.

Anuñ devrinde kimse kimsenüñ başına ḳaṣd itmez
Meger ḳaṣd ide bezm ehli ser-i şemʿ-i şeb-istāna

başına sulṭān eyle-:

1. **başına sulṭān eyle:**-*y*, -*en*
Gazel 605
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başına sultan etmek II "Başına taç eylemek" deyiminin karşılığı olarak "çok üstün tutmak, çok değer vermek".

Virdi ṭōb-ı āh ile tertīb-i leşkerden ferāġ
Kem gedāyı Ḥāletī başına sulṭān eyliyen

başına sulṭān ol-:

1. **başına sulṭān ol:**-*du*, -*m*
Müseddes 7
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kendi başına sultan olmak II Kimseden izin almadan dilediğini yapmak.

Eski derdüm peklendi yine nālān oldum
ʿĀlem-i ʿışḳa düşüp başuma sulṭān oldum

[Mü.7:6, Mü.7:12, Mü.7:18, Mü.7:24, Mü.7:30, Mü.7:36]

başına sünbül ṭaḳ-:

1. **başına sünbül ṭaḳ:**-*ın*, -*dı*
Gazel 304
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Osmanlı'da başa sümbül çiçeği takma adeti.

Başına sünbül ṭaḳındı ṣandı bānū-yı zamān
Ḥāletī bām-ı sipihr üzre görenler dūdumuz

[G.485:8]

<u>başına sür-:</u>

1. **başına sür:**-*er, -ken*
Gazel 629
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Başına değdirmek.

Sürerken başına şeb-nem gül-
ābın ol şudāʿından
Sen ey bülbül niye ṭurmaz gül-
i ḫandāna söylersin

<u>başına ṭokun-:</u>

1. **başına ṭoḳun-:**-*an*
Gazel 281
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başını yaralamak II Ünlü aşk kahramanı Ferhâd gibi balta ile başını yaralamak, canına kıymak.

Ferhāda n'olduġın bilemez
ʿāşıḳ olmayan
Ey Ḥāletī anı başına ṭoḳunan
bilür

<u>başına ṭoprak ṣaç-:</u>

1. **başına ṭopraḳ ṣaç:**-*ar*
Gazel 464
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Baş üzerine toprak koymak (Acizlik ve çaresizlik ifade eden bir uygulama).

Başına ṭopraḳ ṣaçar bir ʿāşıḳ-ı
dīvāneyin
Ḫāk-rīz itmiş baña taʿlīm
üstād-ı ezel

<u>başına üş-:</u>

1. **başına üş:**-*mez, -di*
Gazel 443
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Başına toplanmak II Başına yuva yapmak.

Eger kim olmasaydı āb-ı çeşm
ü dāne-i eşki
Vuḥūş u ṭayrı deştüñ başına
üşmezdi Mecnūn'uñ

[K.1:59]

<u>başına yaġ-:</u>

1. **başına yaġ-:**-*ar*
Gazel 105
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sıkıntılı bir durumun bir kimsenin başına çok fazla gelmesi durumu.

N'ola seyl olup aḳsa eşk-i
revānum
Yaġar ṭurma başuma tīr-i
ḥavādiṯ

<u>başına yazu:</u>

1. **başına yazu:**
Gazel 699
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Insanın başına kaderinde olanın gelmesi.

Farḳ-ı serde n'ola hicrüñle
elifler çeksem
Bu imiş başuma çün rūz-ı
ezelden yazu

<u>başında būriyā yaḳ-:</u>

1. **başında būriyā yaḳ:**-*maz*
Gazel 48
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Osmanlı döneminde bir sıkıntısı olan kişinin derdini padişaha açmak için başında ateş yakması.

Od yanar başumda şāhum dād-
ḫˇāh-ı ʿışḳıñuñ
Saña ḳarşu gerçi kim başında
yaḳmaz būriyā

<u>başında od yan-:</u>

1. **başında od yan-:**-*ar*
Gazel 858
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başında ateş yanmak, aşk acısından dolayı sürekli acı çekmek.

Od yanar başumda ġamdan
ṣabra ṭāḳat ḳalmadı
Būriyālar yaḳmaġa ol şāha
ḥācet ḳalmadı

[G.48:3, G.571:6]

2. **başında od yan-:**-*ar*
Gazel 363
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Baştaki aşk ateşi yüzünden sıkıntı çekmek II Osmanlı döneminde bir sıkıntısı olan kişinin derdini padişaha açmak için başında ateş yakması.

Dūd-ı āhum eksük olmazsa
n'ola mānend-i şemʿ
Od yanar başumda sensüz ey
meh-i ḫurşīd-i lemʿ

<u>başında yazu:</u>

1. **başında yazu:**
Gazel 701
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Alın yazısı, kader.

Ey ṭıfl-ı nāz-perver çek
başuma elifler
Görsün dil-i belā-keş başında
neyse yazu

<u>başından aşur-:</u>

1. **başından aşur:**
Mesnevi 2
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Çok fazla hale getirmek.

Çāh-ı ʿışyānı eyleme aña yir
Seyl-i iḥsānuñı başumdan aşur

<u>başından ayrı düş-:</u>

1. **başından ayrı düş:**-*me, -y, -e*
Gazel 18
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir işten, bir fikirden uzaklaşmak.

Başumdan ayrı düşmeye hergiz
hevā-yı ʿışḳ
Ger düşse Ḥāletī ten-i efgārdan
cüdā

<u>başından çıkar-:</u>

1. **başından çıḳar:**-*ur*
Gazel 630
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kafasından çıkarmak,

atmak (başa takılan üsküf bağlamında).

Murġ-ı dil ṣaydına ḳaṣd eylese şeh-bāz gibi
Ol ḳul oġlu çıḳarur üsküfini başından

başından duhān çık-:

1. **başından duḫān çıḳ:**-*dı*
Gazel 625
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Başından duman çıkmak, aşk ateşiyle yanıp tutuşmak.

Rūy-ı āteş-nāküñi görünce yandum şemʿ-veş
Kākülüñ seyr eyleyince çıḳdı başumdan duḫān

başından eksik olma-:

1. **başından eksik olma-:**-*yor*
Gazel 292
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Deyim**
(Bir şey birinin yakınında) Her vakit ve her fırsatta bulunmak.

Eşʿāruma naẓar ḳıldı eksik olmıyor
Başumda nev-be-nev gül-i ṣadberg-i iʿtibār

başından geçmedük bir nesne:

1. **başından geçmedük bir nesne:**
Gazel 452
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Başına gelmeyen bir olay.

Ḳayırmaz miḥnetüñle ġarḳa-i seyl-āb-ı eşk olsam
Başından geçmedük bir nesne yoḳdur ben dil-efgāruñ

[G.421:6]

başından git-:

1. **başından git:**-*meye*
Gazel 621
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Uzaklaşmak.

Başumdan gitmeye hergiz hevāsı gitse ger başum
Göñülden çıḳmaya ʿışḳı eger kim çıḳsa cān tenden

başından ko-:

1. **başından ḳo-:**-*r*
Gazel 319
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Başından atmak, uzaklaştırmak.

Başumdan ḳor mıyum hergiz hevā-yı naʿl-i şeb-dīzüñ
Ben andan itdügüm ẕevḳi emīr-i tāc-dār itmez

başını al-:

1. **başını al:**-*mag*
Gazel 612
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kellesini almak, öldürmek.

Seri meydāna ḳodum şemʿ-i şeb-ārā gibi ben
Başumı almaġ ile ḳorḳudamazsın beni sen

[G.639:2, M.9:58, Mf.435:2, T.11:6]

başını alup git-:

1. **başını alup git:**-*er, -üm*
Gazel 501
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Nereye gideceğini bildirmeden, izin almadan gitmek.

Ser-i ʿuşşāḳ ile bünyād urulmış ḫāne-i ʿışḳa
Ġam-ı hicrüñle āḫir ben de alur giderüm başum

başını ara-:

1. **başını ara-:**-*r, -dı*
Müfret 576
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir kimsenin yokluğunu hissetmek.

Ṭıfl-ı ġonce bülbülüñ her dem arardı başını

Almasaydı mihr-i ʿālem-tāb elinden ṭaşını

başını ḳaldur-:

1. **başını ḳaldur:**-*ma, -y, -a*
Gazel 664
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir işi yapmaya son vermek, bulunduğu yerden ayrılmak.

Yoḳ mecālüm işigüñden başumı ḳaldurmaġa
Bāde-i ʿışḳuñ beni şol deñlü itmiş ser-girān

başını ḳaşımaġa eli degme-:

1. **başını ḳaşımaġa eli degme-:**-*z*
Müfret 300
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başını kaşıyacak (vakti olmamak), çok meşgul olmak.

Fikr-i zülf ü ġam-ı ḫaṭṭuñla olup şīfte-ḥāl
Başumı ḳaşımaġa degmez elüm şāne-miṣ̲āl

başını şal-:

1. **başını şal:**-*an*
Gazel 259
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Rüzgarın etkisiyle sağa sola yatmak, sallanmak.

Bād-ı āhum ser-i kūyında vezān olduḳça
Ṭurma başını şalan ol boyı şimşādumdur

başını ṭōb eyle-:

1. **başını ṭōb eyle:**-*y, -üp*
Tahmis 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Başını top yapmak, top gibi kullandırmak.

ʿArṣa-i ḥüsn içre cānā ṣaçlaruñ çevgān olup
Başumı ṭōb eyleyüp ʿışḳuñ ile ser-gerdān olup

[G.117:14]

başını ṭōb it-:

1. **başını ṭōb it-:***mek, -e*
Gazel 196
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Başını yoluna feda etmek, başını çevgan oyunundaki top haline getirmek.

Ḫūblar cemʿ olsalar bāzīçe-i çevgān içün
Başumı ṭōb itmege ol āfet-i devrān çıḳar

[G.4:1, G.267:4]

başını yar-:

1. **başını yar:***-mak*
Gazel 42
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Başına zarar vermek, kafasını kırmak.

ʿĀşıḳ-ı şūrīde-dil atar külāhın göklere
Atsa dil-ber yarmaġ içün başını seng-i cefā

başıyla ayaġıyla:

1. **başıyla ayaġıyla:**
Gazel 451
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bütünüyle, tamamıyla.

Yeter ey bāġ-bān bāġ-ı ġama yaşı dil-i zāruñ
Başıyla ayaġıyla cūy-bārı saña gül-zāruñ

[Mf.261:2]

başıyla oyna-:

1. **başıyla oyna:***-y, -an*
Gazel 842
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Canını ortaya koymak.

Ser-i zülfini maḥrūm eyliyen seyr-i cemālinden
Añar mı hiç başıyla oynayan ʿuşşāḳ-ı şeydāyı

başka:

1. **başḳa:**
Gazel 90
Mısra: **2**
Başka, farklı.

ʿAraḳ-nāk olsa dil-ber bādeden geldükçe germiyyet
Bulur erbāb-ı meclis ol ʿaraḳdan başḳa keyfiyyet

[G.344:3, G.535:6, K.11:11, M.8:56]

başla-:

1. **başlasun:***-sun*
Gazel 139
Mısra: **2**
Başlamak, bir işi yapmak üzere harekete geçmek.

Ġoncenüñ açdı ḥicābın mey-i şeb-nemle bahār
Biñ yıluñ bir başıdur başlasun efġāna hezār

[G.148:18, G.150:11, G.179:1, G.207:1, G.298:10, G.317:2, G.363:7, G.502:11, G.539:3, G.743:5, G.799:1, G.865:9, G.890:7, K.2:14, K.11:57, K.11:58, K.12:42, K.18:6, K.28:8, K.40:61, Kt.122:2]

başlar kes-:

1. **başlar kes:***-er*
Müfret 344
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Saç kesmek II Öldürmek, mahvetmek.

Āh kim bir berberüñ ālüfte vü mecnūnuyam
Ol niçe başlar keser fettānınuñ meftūnuyam

başlu:

1. **başlu:**
Gazel 234
Mısra: **2**
Şiddetli, kuvvetli.

Ser-i zülfüñ hevāsıyla göñül dāʾim ḥurūş eyler
Yem-i zeḫḫāra başlu rūzgār irdükçe cūş eyler

başterde:

1. **başterde:**
Kıt'a 106
Mısra: **1**
Eskiden deniz savaşlarında kullanılan, 26 veya 36 çifteli, bir küreği beş veya yedi kişi tarafından çekilen, çektiri cinsinden gemi.

Per-güşā bāzdur o başterde
Rām olur aña murġ-ı cān-ı ʿadū

baş ucı:

1. **başum ucı:***-n, -da*
Gazel 361
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Baş ucu, çok yakını.

Beñzedürdüm kendümi pervāneye öldükde ger
Başum ucında benüm yaḳsaydı bir ġam-ḫˇār şemʿ

başuña hāk saç-:

1. **başuña ḫāk saç:***-ar*
Gazel 386
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başa toprak saçmak (matem, yas tutmak anlamında simgesel bir uygulama).

Herze-gerd olma şaḳın Ḳays-ṣıfat Ḥāletiyā
Kūy-ı dil-dārda ṣabāḥ ṣaçar isen başuña ḫāk

başunı ġavġāya uġrat-:

1. **başunı ġavġāya uġrat:***-mış, -um*
Gazel 681
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Başını belaya sokmak, başına dert açmak.

Kelle-i bī-devletümde ṭutdı ḳuşlar āşiyān
Başumı uġratmışum Mecnūn gibi ġavġāya ben

<u>baṭ-:</u>

1. **bata:**-*a*
Gazel 626
Mısra: **2**
Gömülmek; çokluğundan dolayı bir şeyin aşırı derecede etkisine maruz kalmak, o şeye bulanmak, içinde kalmak.

Şöyle yüklendi aña bār-ı belā-yı hicrān
Ḳorḳarın kim bata deryā-yı ġama keşti-i cān

<u>baṭ:</u>

1. **baṭ:**
Gazel 358
Mısra: **8**
Kaz II Uzun boyunlu kap, testi, sürâhi.

Eylerüz dāʾim baṭ-ı ṣahbāya baḳmaḳdan ṣafā
Sāḥil-i baḥr-i feraḥda görmedük bir öyle baṭ

<u>baṭ-ı ṣahbā:</u>

1. **baṭ-ı ṣahbā:**-*y, -a*
Gazel 358
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Şarap kadehi.

Eylerüz dāʾim baṭ-ı ṣahbāya baḳmaḳdan ṣafā
Sāḥil-i baḥr-i feraḥda görmedük bir öyle baṭ

<u>bāṭıl söylen-:</u>

1. **bāṭıl söylen-:**-*ür*
Gazel 789
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Asılsız şeyler söylenmek, iftira atılmak.

Naẓmuñı aʿdā begenmezse ḳayırmaz Ḥāletī
Niçe bāṭıl söylenür her bir süḫan-dān ḥaḳḳına

<u>batır-:</u>

1. **batırup:**-*up*
Gazel 30
Mısra: **10**
Bir şeyin, sıvı ya da yumuşak bir maddenin içine gömülmesini sağlamak.

Ḳıldum ḳalem-i Ḥāletī'i ʿūd-ı mülebbes
Şīrīn süḫanumdan batırup sükkere cānā

[Kt.111:4]

<u>bāver eyle-:</u>

1. **bāver eyle:**-*mez*
Gazel 297
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
İnanmak, doğru bulmak.

Görse dest-i bādda ey Ḥāletī ḫākisterüm
Eylemez sūz-ı dile bāver o şūḫ-ı ʿişve-sāz

<u>bāver it-:</u>

1. **bāver it:**-*me, -y, -e*
Kaside 28
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
İnanmak, doğru bulmak.

Mesīh'i görse eger yoḳ bunuñ babası diyü
Zamāne ḥalḳı kelāmına itmeye bāver

<u>bay:</u>

1. **bay:**
Gazel 10
Mısra: **4**
Zengin, paralı, mal mülk sahibi, varlıklı kimse.

Ol şāh-ı Cem-cenāb ki cām-ı saʿādeti
Sāḳī-i himmetinden alur bay eger gedā

<u>bayram:</u>

1. **bayrāmdur:**-*dur*
Gazel 265
Mısra: **1**
Bayram II Çok mutlu olunan gün ve zaman.

Mevsim-i gül-geşt-i gül-zār irdi hem bayrāmdur
Zevrāḳ-ı mey devridür zīrā güzel eyyāmdur

[Mf.150:1]

<u>bayrām ol-:</u>

1. **bayrām ol:**-*maz*
Gazel 338
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bayram olmak, bayram vakti gelmek.

ʿArża ḳılmadı bize yār hilāl ebrūsın
Rūze-i hicr uzayup gitmede bayrām olmaz

[Mf.425:2]

<u>bāz:</u>

1. **bāz:**
Gazel 298
Mısra: **2**
Doğan kuşu II Âşığın gönlü.

Olsañ n'ola şikār dile ey tezerv-i nāz
ʿUşşāḳ içinde az bulunur öyle pāk bāz

[G.343:14, G.695:11, K.6:38, K.8:70, K.16:10, Kt.106:1]

<u>bāz it-:</u>

1. **bāz it:**-*er*
Gazel 297
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Açmak.

Olsa bezm-i vuṣlatuñ mihmānına ḫāṭır-nevāz
Piste-i laʿlin ider dāʾim şeker-ḫandiyle bāz

[G.298:6, G.342:8]

<u>bāz ol-:</u>

1. **bāz ol:**-*madan*
Mesnevi 9
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Açılmak.

Per-i Sīmurġ-ı ḳahruñ olmadan bāz
Olur pūr u peder tīhū vü şeh-bāz

bāzār:

1. **bāzāruñ:**-*un*
Gazel 442
Mısra: **4**
Alışveriş yapılan yer II Aşk pazarı.

Āh-ı serd itmezdi hergiz ʿāşıḳ-ı dil-ḫasteler
Görmese germ olduġın illerle bāzāruñ senüñ

[G.256:8, G.571:11, G.868:4]

2. **bāzārdur:**-*dur*
Gazel 189
Mısra: **7**
Pazar II Güzellik pazarı.

Ḥaḳ budur kim ḥüsn bāzārı ʿaceb bāzārdur
Anda ancaḳ sīm-i eşk-i ʿāşıḳ-ı şeydā yürür

bāzār-ı cihān:

1. **bāzār-ı cihān:**-*da*
Kıt'a 134
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dünya pazarı.

Yüze çıḳmazdı bāzār-ı cihānda cevher-i naẓmum
Eger ṭabʿ-ı şerīfi olmasa anuñ ḫarīdārı

[Mf.438:2]

bāzār-ı dehr:

1. **bāzār-ı dehr:**-*e*
Gazel 613
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünya pazarı.

Gelmedi bāzār-ı dehre ḥaḳ budur laʿlüñ gibi
Gevher-i sükker-niş̱ār ü şeker-i gevher-feşān

bāzār-ı ġam:

1. **bāzār-ı ġam:**-*da*
Gazel 122
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gam, keder pazarı.

Gezdürdi cān metāʿını dil kimse baḳmadı
Bāzār-ı ġamda Ḥāletiyā var ʿaceb kesād

[G.330:1]

bāzārı germ it-:

1. **bāzārı germ it:**-*di*
Gazel 878
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Pazarı hararetlendirmek, coşturmak, bereket katmak.

Çerāġ-ı ḥüsnine pervāne-veş yaḳdı dil-i zārı
Yine ol Yūsuf-ı s̱ānī ʿaceb germ itdi bāzārı

[Mf.541:2]

bāzārı germ ol-:

1. **bāzārı germ ol:**-*dı*
Kaside 32
Mısra: **88**
Kelime Tipi: -
Piyasası kızışmak, alışverişi hararetlenmek, coşkun olmak.

Ne lāzım saña ey dil çaḳ bu deñlü ḫod-fürūş olmaḳ
Bi-ḥamdi'llāh metāʿ-ı naẓmuñuñ germ oldı bāzārı

[Trk.B.1:128]

bāzār-ı ḥaşr:

1. **bāzār-ı ḥaşr:**
Kıt'a 132
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kıyamet pazarı.

Müşkil oldur şol zamān kim germ ola bāzār-ı ḥaşr
Olmaya naḳd-i ʿamel ḳalam ḳıyāmet yoḫsulı

bāzār-ı ḥüsn:

1. **bāzār-ı ḥüsn:**-*e*
Gazel 268
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzellik pazarı.

Ġayrı almaz ʿaynına mīzān-ı ʿaḳl-ı ehl-i dil
Gerçi kim bāzār-ı ḥüsne çoḳ meh-i Kenʿān çıḳar

bāzār-ı ʿışḳ:

1. **bāzār-ı ʿışḳ:**-*dur*
Gazel 205
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk pazarı, aşkın alınıp satıldığı yer.

Ol kebg-i nāz ṣayd olunur naḳd-i cān ile
Bāzār-ı ʿışḳdur bu düşer bunda çoḳ şikār

[G.271:6, G.780:3, G.788:6]

bāzār-ı ʿışḳ ḥ̆āceleri:

1. **bāzār-ı ʿışḳ ḥ̆āceleri:**-*ler, -i*
Gazel 587
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk pazarının hocaları II Âşıklar.

Geçmez ḳumaş-ı ṣabr alınmaz metāʿ-ı vaṣl
Bāzār-ı ʿışḳ ḥ̆āceleri ḳaldı kārdan

bāzār-ı maḥabbet:

1. **bāzār-ı maḥabbet:**-*dür*
Gazel 321
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk pazarı.

N'ola şād itse göñlin Ḥāletī ümmīd-i vuṣlatla
Bu bāzār-ı maḥabbetdür taṣavvurdan ziyān olmaz

[G.32:2]

bāzārı sovut-:

1. **bāzārı sovut:**-*dı*
Gazel 815
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Pazarı soğutmak, rekabeti aşağıya çekmek.

Metāʿ-ı vaṣl-ı yāri alıyorken naḳd-i cān birle
Dil-i dīvāne āh-ı serd idüp sovutdı bāzārı

bāzār-ı zamāne:

1. **bāzār-ı zamāne:**
Kaside 24
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Devrin pazarı.

Ḥamdü li'llāh ki ẓuhūr itdi metāʿ-ı himmet
Oldı bāzār-ı zamāne yine pür-zīb ü bahā

bāz-gūn:

1. **bāz-gündur:**-*dur*
Müfret 205
Mısra: **2**
Ters, baş aşağı.

Sūz-ı ehl-i ʿışḳ anlardan degüldür mültemes
Ḳıl ḥaẕer kim bāz-gündur naḳl-i erbāb-ı heves

bāz-gūn naʿl:

1. **bāz-gūn naʿl:**-*i, -y, -le*
Gazel 312
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Baş aşağı nal, uğursuz nal.

Biz o rindān-ı derūn-pākiz ki itmez Ḥāletī
Bāz-gūn naʿliyle āmīziş der-i mey-ḫānemüz

bāz-ı çengāl:

1. **bāz-ı çengāl:**-*e*
Kaside 4
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Doğan pençesi.

Düşerdi pençe-i ḫurşīd bāz-ı çengāle
Miṣāl-i şīre görünmese meh-i enver

bāz-ı çetr:

1. **bāz-ı çetr:**-*i*
Kaside 11
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Çadırın, feleğin doğan kuşu.

Bāz-ı çetri olsa bir yirde eger kim per-güşā
Nesr-i gerdūnuñ olur aña şikār-ı kemterīn

bāz-ı dest-āmūz ol-:

1. **bāz-ı dest-āmūz ol-:**-*sun*
Kaside 11
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Ele alıştırılmış kuş olmak, bir şeye alışkın olmak.

Ṣayd-ı naḫcīr-i merām it ṣayd-gāh-ı dehrde
Bāz-ı dest-āmūzuñ olsun luṭf-ı Rabbü'l-ʿālemīn

bāz-ı devlet:

1. **bāz-ı devlet:**
Kaside 39
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Talih kuşu.

Murġ-ı maḳṣūdum benüm ṣayd it dimezdüm olmasa
Bāz-ı devlet elde reh-vār-ı saʿādet zīr-rān

bāz-ı ġamze-i müşkil-pesend:

1. **bāz-ı ġamze-i müşkil-pesend:**-*ün, -i*
Gazel 846
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) zor beğenen süzgün yan bakış doğanı.

Murġ-ı dil-i zebūnum ider ʿarż-ı inkisār
Gördükçe bāz-ı ġamze-i müşkil-pesendüñi

bāz-ı hümā-pervāz:

1. **bāz-ı hümā-pervāz:**-*dur*
Kaside 1
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Hüma kuşu gibi yüksek uçan doğan kuşu.

Bu bir bāz-ı Hümā-pervāzdur medḥüñ hevāsında
Oḳursañ anı lāyıḳ ey saʿādet mülkinüñ ḫānı

bāzī it-:

1. **bāzī it:**-*se*
Mesnevi 9
Mısra: **251**
Kelime Tipi: -
Oynamak, eğlenmek.

Resen-bāz-ı ḫayālüm itse bāzī
Terāzū-yı ḳalemdür kār-sāzı

bāzī ḳıl-:

1. **bāzī ḳıl:**-*ur*
Kaside 31
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Oyun oynamak.

Ṭıfl-ı devrān iki sīb almış ele bāzī ḳılur
Biri çıḳduḳça biri inmekdedür şām u seḥer

bāz-ı küşūde-per:

1. **bāz-ı küşūde-per:**-*dür*
Gazel 563
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kanadı açılmış doğan kuşu.

Bāz-ı küşūde-perdür anuñ tīri Ḥāletī
Murġ-ı dilüñ görürse ḳonar üstine hemān

bāz-ı sefīd:

1. **bāz-ı sefīd:**
Kaside 39
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Beyaz doğan kuşu.

Dökdi ser-cümle tüyin gūyā ki bir bāz-ı sefīd
Eyleyüp çaḳ ḳulle-i kūh-ı felekde āşiyān

bāz-ı sefīd-i berf:

1. **bāz-ı sefīd-i berf:**
Kaside 39
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Karın beyaz doğanı.

Tā ki her bāz-ı sefīd-i berf bālādan ṣalup
Bulmaya zāġ-ı siyāh-ı ḫāk añlardan emān

bāz-ı ṭabʿ-ı ḥāletī:

1. **bāz-ı ṭabʿ-ı ḥāletī:**
Kaside 11
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Hâleti'nin şairlik tabiatının doğanı.

Böyle mi pervāz iderdi bāz-ı ṭabʿ-ı Ḥāletī
Ṭabl-bāz-ı luṭfınuñ āvāzı olsaydı muʿīn

bāzīçe:

1. **bāzīçe:**
Gazel 811
Mısra: **2**
Oyuncak.

Ṣalma firāḳa ʿāṣıḳ-ı bī-tāb u ṭāḳati
Bāzīçe ṣanma ġavṭa-i deryā-yı ḥasreti

2. **bāzīçesinden:**-*si, -n, -den*
Gazel 7
Mısra: **5**
Oyun, hile.

Sipihr-i tīz-ger bāzīçesinden hiç baʿīd olmaz
Olursa mühre-i dil ḥoḳḳa-i laʿlüñde nā-peydā

bāzīçe eyle-:

1. **bāzīçe eyle:**-*r*
Gazel 731
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Oyuncak etmek; bir kimseyi her isteğini yapan biri duruma getirmek, hükmü altına almak.

Ayırur ʿışḳ ehlinüñ başın ḳad-i ḫam-geşteden
Şāhlar bāzīçe eyler gūy ile çevgān ile

[G.761:6]

bāzīçe-i çerh-i daġal-bāz:

1. **bāzīçe-i çerḫ-i daġal-bāz:**-*ı*
Gazel 821
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hilekâr feleğin oyunu.

Dil-i dānā olup naṭʿ-ı fenānuñ vāḳıf-ı rāzı
Ṭoḳuz ḳatdan görür bāzīçe-i çerḫ-i daġal-bāzı

[Mf.584:2]

bāzīçe-i çevgān:

1. **bāzīçe-i çevgān:**
Gazel 196
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çevgan oyunu.

Ḫūblar cemʿ olsalar bāzīçe-i çevgān içün
Başumı ṭōb itmege ol āfet-i devrān çıḳar

bāzīçe-i eyyām:

1. **bāzīçe-i eyyām:**
Gazel 599
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Devrin oyunu.

Ḳorḳarın kām almadan ḫaṭṭ ḳaplaya yārüñ femin
Güm ḳıla bāzīçe-i eyyām nā-geh ḫātemin

[G.668:10, Mf.416:2]

bāzīçe-i ṭıflān-ı şehr ol-:

1. **bāzīçe-i ṭıflān-ı şehr ol:**-*du, -m*
Gazel 739
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şehrin çocuklarının oyuncağı olmak.

O Mecnūn'am ki ben bāzīçe-i ṭıflān-ı şehr oldum
Urup seng-i cefā hergiz ḳomazlar kendü ḫālümde

bāzī-geh:

1. **bāzī-gehde:**-*de*
Gazel 309
Mısra: **7**
Oyun yeri.

Nā-gehān görse bu bāzī-gehde bir gūy-ı murād
Kendü kendünden şikest olur ḫam-ı çevgānumuz

bāzi-i eyyām:

1. **bāzi-i eyyām:**
Kaside 42
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Feleğin oyunu.

Niye ġurūr iderüz biz ki bāzi-i eyyām
Güm itdügin bilirüz ḫātem-i Süleymān'ı

bāzi-i şaṭranc:

1. **bāzi-i şaṭranc:**
Gazel 785
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Satranç oyunu.

ʿĀṣıḳ-ı ferzānesin añmaz ruḫın iller görür
Kār-ı ʿışḳı bāzi-i şaṭranc ẓann eyler o māh

bāzū:

1. **bāzūsı:**-*sı*
Gazel 157
Mısra: **5**
Kolun omuzla dirsek arasındaki kısmı, pazı.

Tīġ çekmez ʿāṣıḳa bāzūsı ʿuryān olmadan
Merhem-i kāfūr zaḫm urmazdan evvel ʿarż ider

[G.206:5, G.493:4, G.585:5]

bāzū-yı baḫt u devlet:

1. **bāzū-yı baḫt u devlet:**-*i*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Talih ve saadetin gücü.

Āhen-dil olsa ger der-i Ḫayber gibi ʿadū
Bāzū-yı baḫt u devleti virmez yine emān

bāzū-yı haste-i ʿışḳ:

1. **bāzū-yı ḫaste-i ʿışḳ:**-*un*
Gazel 152
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk hastasının kolu II Âşığın kolu.

Eyle bāzū-yı ḫaste-i ʿışḳuñ
Pister-i nāza bāliş-i zer-kār

bāzū-yı sīmīn:

1. **bāzū-yı sīmīn:**-*i, -n*
Gazel 296
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Gümüş kol.

Cennet içre nehr-i kāfūra döner ey Ḥāletī
Pisterinde eylese bāzū-yı sīmīnin dırāz

bāzu-yı sīmīn-i yār:

1. **bāzu-yı sīmīn-i yār:**-*da*
Gazel 806
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin gümüş kolu.

Her dāġ-ı tāze bāzu-yı sīmīn-i yārda
Gül-berg-i sürḫdür görinür cūy-bārda

be:

1. **be:**
Gazel 425
Mısra: **2**
A!, bre! (teklifsiz konuşmalarda dikkati çekmek için kullanılan bir ünlem).

Baña dirsin ki ġamuñ ʿāleme fāş olsa gerek
Bāde-i ʿışḳ ile mestem be diye n'olsa gerek

be hey:

1. **be hey:**
Gazel 536
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hey, behey II çıkışma bildirmek için kullanılan bir söz.

Ḳılıç ḳorsın dil-i erbāb-ı ʿışḳa ġamzeden her dem
Ne īmānuñ ne raḥmuñ var be hey kāfir be hey ẓālim

be-āb-ı rūy-ı resūl:

1. **be-āb-ı rūy-ı resūl:**
Kaside 28
Mısra: **94**
Kelime Tipi: -
Hz. Peygamber'in yüzsuyu için.

Be-ḥaḳḳ-ı teşne-dil-i Kerbelā imām-ı enām
Be-āb-ı rūy-ı Resūl ü be-sāḳi-i Kevser

be-āh-ı germ ü dem-i serd ü dāġ-ı pinhān:

1. **be-āh-ı germ ü dem-i serd ü dāġ-ı pinhān:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Gizli yara, soğuk nefes ve hararetli âh için (Sıkıntıda olmayı ifade eder).

Defātīr-i ʿamelümdem ruḳūm-ı ʿiṣyānı
Ḳaçan ki maḥşer olup vezn olunsa aʿmālüm

bebr:

1. **bebri:**-*i*
Kaside 12
Mısra: **38**
Kaplan türünden üzeri çizgili yırtıcı hayvan.

Kūhda ʿuḳāb olur zāġ-ı kemānından zebūn
Bebri hāmūnuñ diler şīr-i livāsından emān

bebr-i bīşe:

1. **bebr-i bīşe:**
Kaside 3
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Omanın kaplanı.

Ḳādir midür ki devr-i zamānında dem-be-dem
Her bebr-i bīşe eylemeye mīşe iltiyām

bebr-i gerdūn:

1. **bebr-i gerdūn:**
Kaside 39
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Feleğin kaplanı.

Bilmeyen şanur şafaḳdur oldı peydā cā-be-cā
Bebr-i gerdūn olsa tīr-i şaṭvetinden ḫūn-çegān

bebr-i kūh-sār:

1. **bebr-i kūh-sār:**
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dağ kaplanı.

Devr-i ʿadāletinde anuñ bebr-i kūh-sār
Mīş-i żaʿīfe ṭurma ḫulūşın ider beyān

[Trk.B.1:38]

bebr-i veġā:

1. **bebr-i veġā:**
Kaside 35
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Savaş kaplanı II Kaptan Cagala-zâde.

Şīr-i rāyet ḳuvvet-i ḳalbüñle ey bebr-i veġā
Virdi Ṣevr-i çerḫe vü gāv-ı zemīne ıżṭırāb

beççe-i bülbül:

1. **beççe-i bülbül:**
Kaside 20
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Bülbül yavrusu.

Revādur söylese mehd-i çemende beççe-i bülbül
Gülüñ pīrāhen-i Yūsuf gibi çāk oldı dāmānı

bed:

1. **bed:**
Gazel 316
Mısra: **7**
Kötü, fena.

Olmışuz bed mest cām-ı bāde-i endūhdan
Bezm-i dünyāya gelelden çerḫ ile ġavġādayuz

[Mf.252:1]

bed düş-:

1. **bed düş-:**-*se*
Mesnevi 8
Mısra: **109**
Kelime Tipi: -
Uygun olmamak, yakışmamak.

N'ola bed düşse dāʾim ḥarf-i tedbīr
Degüldür kāġıd-ı baḫtum ḳalem-gīr

bedāhşān:

1. **bedaḫşān'a:**-*a*
Gazel 763
Mısra: **6**
Hindistan'da yakut madeniyle meşhur bir memleket.

Ṭurma yaşum ki çıḳar dīde-i ḫūnīn üzre
Laʿl içün ḫ̆āceye beñzer ki Bedaḫşān'a çıḳa

[K.36:65]

bed-āmūz eyle-:

1. **bed-āmūz eyle:**-*r*
Gazel 9
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kötülük, fenalık öğretmek.

Alup ṭıfl-ı sirişkin geh kenāra gāh zānūya
Bed-āmūz eyler anı refte refte ʿāşıḳ-ı şeydā

bedel ol-:

1. **bedel ol:**-*a*
Kaside 40
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Karşılık, denk, eş olmak.

Şefḳat ü himmet ü iḥsānını terkīb eyle
Ol sebāta seḥer-i dāʾim ola tā ki bedel

beden:

1. **bedende:**-*de*
Gazel 8
Mısra: **4**
Beden, vücut.

Ne siḥr eyler ʿaceb ol ġamzeler kim ursalar nāvek
Geçer cāna velī olmaz bedende hiç e̱ser peydā

[G.35:4, G.433:4, K.16:24, Mf.207:2, Mf.379:1, Mü.4:25]

beden-i pāk:

1. **beden-i pāk:**-*ün, -e*
Gazel 338
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Temiz beden.

Öykünür zülfüñe ʿanber beden-i pāküñe sīm
Ḥaḳ budur kim daḫı anlar gibi bir ḫām olmaz

bed-hāh:

1. **bed-ḫāhuñ:**-*uñ*
Kaside 20
Mısra: **63**
Fenalık, kötülük isteyen.

Şu insün her zamānda dīde-i baḫtına bed-ḫāhuñ
Nitekim eyliye pür-jāle gerdūn-ı nergis-istānı
[M.9:163]

bedīd it-:

1. **bedīd it:**-*di*
Müfret 53
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Açmak, göstermek.

Yār itdi şevḳ-i bāde ile sīnesini bedīd
Açıldı tāb-ı mihr ile gūyā gül-i sefīd

bedīd ol-:

1. **bedīd ol:**-*up*
Gazel 120
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Görünmek, ortaya çıkmak.

Farḳ-ı serümde dāġ-ı dem-ālūd olup bedīd
Mey-ḫāne-i belāda açıldı ḫum-ı cedīd

[G.120:1, Mf.49:1, Mf.52:1, Mf.59:1, M.3:19]

be-dīdār eyle-:

1. **be-dīdār eyle:**
Mesnevi 9
Mısra: **231**
Kelime Tipi: -
Göstermek.

Ḳażā-yı himmetüñ eyle be-dīdār
Yeter oldum ġam ile rūb-ı dīvār

be-dīdār ol-:

1. **be-dīdār ol:**-*ma, -dı*
Gazel 59
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Meydanda, görünür olmak.

Çāh-ı Bābil çāh-ı Nahşeb'den be-dīdār olmadı

Ol senüñ çāh-ı zenaḫdānuñda olan āb u tāb

bed-liḳā:

1. **bed-liḳā:**
Gazel 359
Mısra: **10**
Sevimsiz, çirkin yüzlü II Rakip.

Keder çekse n'ola ey Ḥāletī ṭabʿuñ gören düşmen
İder mi bed-liḳā āyīne-i ṣūret-nümādan ḥaẕ

bed-mest:

1. **bed-mest:**
Gazel 496
Mısra: **2**
Kendini bilmeyecek derecede sarhoş.

İdüp nigāh luṭfuñı mebẕūl ḫās u ʿām
Bed-mest diyü eyleme çeşmüñ keşīde ʿām

bed-mest-i cām-ı ʿaḳl:

1. **bed-mest-i cām-ı ʿaḳl:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 812
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Akıl kadehinin zil zurna sarhoşu.

N'olduñ ey sāḳī-i bezm –i dehr şimdi sen ezel
Ḳaldurduñ muttaṣıl bed-mest-i cām-ı ʿaḳlını

bed-mest-i eyyām:

1. **bed-mest-i eyyām:**
Mesnevi 9
Mısra: **192**
Kelime Tipi: -
Devrin kendini bilmez sarhoşları.

Daḫı nūş itmeden bir sāġar-ı kām
Şikest itdi ḫumum bed-mest-i eyyām

bed-nām ol-:

1. **bed-nām ol:**-*ma, -sa*
Müfret 500
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Adı kötüye çıkmak.

Nāmı olmaz ʿāṣıḳuñ ʿışḳıyla bed-nām olmasa
Kām taḥsīl eylemez derd ehli nā-kām olmasa

bed-nām-ı cünūn ol-:

1. **bed-nām-ı cünūn ol-:**-*maz, -i, -dü, -m*
Gazel 516
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Delilikle kötü nam salmak, delilik nedeniyle kötü şöhret bulmak.

Böyle bed-nām-ı cünūn olmaz-idüm ʿālemde
Muttaṣıl baḫtum ile ceng ü cidāl eylemesem

[Mf.25:1, Mf.364:1]

bed-nām-ı rūzgār it-:

1. **bed-nām-ı rūzgār it:**-*me*
Gazel 137
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Döneminde kötü ün kazanmak.

Aldurma ḫār-ı ġuṣṣadan ey ʿandelīb-i dil
Yoḳ yire itme kendüñi bed-nām-ı rūzgār

bedr:

1. **bedrüñ:**-*ün*
Gazel 730
Mısra: **5**
Dolunay.

Gāh bedrüñ geh hilālüñ ʿarż ḳılma ey felek
Göñlin almaḳ ādemüñ olmaz göz ile ḳaş ile

[M.4:6]

2. **bedre:**-*e*
Gazel 672
Mısra: **2**
Dolunay II Sevgili.

Bir meh-i raʿnā ẓuhūr itdi sevād-ı şāmdan
Fiʿl-meşel şol bedre beñzer kim çıḳa aḫşāmdan

[G.859:7]

bedr ü hilāl eyle-:

1. **bedr ü hilāl eyle-:**-*y, -en*
Müfret 298
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dolunay ve hilal haline getirmek.

Yazmadı ebrūlaruñla rūyuña hergiz miṣal
Eyliyen māhı felekde gāh bedr ü geh hilāl

bedr ü hilāl ol-:

1. **bedr ü hilāl ol-:**-*ur*
Gazel 368
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dolunay ve hilal olmak.

Gāh bedr ü geh hilāl olur ṣanurlar Ḥāletī
Olsa seyl-i eşküme māh-ı münevver göz ḳulaġ

bed-rāy:

1. **bed-rāy:**
Mesnevi 9
Mısra: **82**
Kötü düşünceli.

Hemīşe rāyet-i teşvīş ber-pāy
Sipeh-dār-ı emel her gāh bed-rāy

bedreka-i āh-ı derūn:

1. **bedreḳa-i āh-ı derūn:**-*um*
Gazel 508
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönül âhının kılavuzu.

Cān ḫayret ile yol bulmaz çıkmaġa tenden
İrmezse eger bedreḳa-i āh-ı derūnum

bedreḳa-i ārzū:

1. **bedreḳa-i ārzū:**
Gazel 376
Mısra: **11**

Kelime Tipi: -
Arzu kılavuzu.

Bedreḳa-i ārzū olmadı hiç sāz-gār
Oldı ġamum fiʿl-meşel rīk-i beyābān-ı ʿışḳ

bedreka-i kār u bār ol-:

1. **bedreḳa-i kār u bār ol-:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Gazel 307
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kazanç kılavuzu, rehberi olmak.

Çıḳmazdı rāhumuz bu kemīn-gāh-ı miḥnete
Baḫt olmasaydı bedreḳa-i kār u bārumuz

bedrelerle:

1. **bedrelerle:**
Mesnevi 4
Mısra: **32**
Kovalarca.

Bulamaz ol şeb-i hümāyūnı
Virse meh bedrelerle altunı

bedr-i tābān:

1. **bedr-i tābān:**
Kaside 39
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Parlak dolunay.

Ser-be-ser encüm ḳonulsa bedr-i tābān üstine
Lāyıḳ olmaz kim ola bezminde zerrīn nuḳl-dān

bedr-i tābān eyle-:

1. **bedr-i tābān eyle-:**-*y, -e*
Mesnevi 8
Mısra: **164**
Kelime Tipi: -
Parlak dolunay haline getirmek.

Ümīd oldur ki nā-geh mihr-i iḥsān
Hilālüm eyliye çün bedr-i tābān

bedter:

1. **bedter:**
Gazel 439
Mısra: **12**
Daha kötü, pek kötü, en kötü.

Ġarḳa-i eşk-i nedāmet ḳıldı dirler kendüyi
Ol seg-i murdāra ḥaḳḳā kim daḫı bedter gerek

bed-zebān ol-:

1. **bed-zebān ol:**-*ma*
Gazel 560
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ağzı bozuk olmak, kötü sözler söylemek.

Yaḳma dilüñle ʿāşıḳ-ı pervāne-ḥaşleti
Şemʿ-i şeb-i firāḳ gibi olma bed-zebān

be-ġāyet:

1. **be-ġāyet:**
Kaside 3
Mısra: **13**
Son derece, pek çok, fazlasıyla.

Ceyş-i ʿadū egerçi be-ġāyet ʿaẓīm idi
Bir an içinde ḳalmadı andan meger ʿiẓām

[G.242:3, K.7:17]

begüm:

1. **begüm:**
Gazel 327
Mısra: **4**
Beyim, efendim.

Görünmez ġayrı dil-berlerde hergiz sendeki ʿālem
Her āyīne begüm āyīne-i ʿālem-nümā olmaz

beğen-:

1. **begenürdi:**-*ür, -di*
Gazel 139
Mısra: **16**
İyi veya güzel bulmak.

Cān meşāmmına gelür būy-ı şafā naẓmumdan
Görmiş olsaydı muḳarrer begenürdi ʿAṭṭār

[G.418:6, G.443:10, G.596:10, G.600:10, G.789:9, K.15:18]

be-ḥak-ı ṭıfl-ı sirişk-i dil-i belā-zedegān:

1. **be-ḥaḳ-ı ṭıfl-ı sirişk-i dil-i belā-zedegān:**
Kaside 42
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Belaya uğramış gönüllerin gözyaşı çocuğunun hakkı için.

Defātīr-i ʿamelümdem ruḳūm-ı ʿişyānı
Ḳaçan ki maḥşer olup vezn olunsa aʿmālüm

be-hakk-ı beyt-i şerīf ü maḳām-ı ev ednā:

1. **be-ḥaḳḳ-ı beyt-i şerīf ü maḳām-ı ev ednā:**
Kaside 34
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Şerefli ev ve ev ednâ hakkı için (Ev ednâ: İki yay aralığı kadar ya da daha yakın anlamına gelen bu tabir, Hz. Muhammed'in Miraç hadisesi sırasında Allah ile olan yakınlığını ifade eder).

Ṭura o beyt-i şerīfü maḳām-ı aʿlāda
Be-ḥaḳḳ-ı beyt-i şerīf ü maḳām-ı ev ednā

be-ḥaḳḳ-ı resūlān-ı sebʿa'l-mesānī:

1. **be-ḥaḳḳ-ı resūlān-ı sebʿa'l-mesānī:**
Kaside 38
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Tekrarlanan yedi elçinin hakkı için ("Andolsun ki, biz sana tekrarlanan yedi âyeti ve yüce Kur'an'ı verdik." Kur'an-ı Kerim, Hicr suresi 15/87 ayetinden iktibastır).

Kerīmā muʿtiyā cihān-dest-gīrā
Be-ḥaḳḳ-ı resūlān-ı sebʿa'l-mesānī

be-ḥaḳḳ-ı teşne-dil-i kerbelā:

1. **be-ḥaḳḳ-ı teşne-dil-i kerbelā:**
Kaside 28
Mısra: **93**
Kelime Tipi: -
Kerbela'nın susuz gönlünün hakkı için (Kerbela'da susuz şehit olan Pegamber torunlarının hakkı için).

Be-ḥaḳḳ-ı teşne-dil-i Kerbelā imām-ı enām
Be-āb-ı rūy-ı Resūl ü be-sāḳi-i Kevser

behcet-i leṭāfet:

1. **behcet-i leṭāfet:**
Kaside 6
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Güzellik, mutluluk.

Gül-zāra dehrle baḳma gel ey ʿandelīb-i dil
Bu behcet-i leṭāfet ola ṣanma pāy-dār

behey:

1. **behey:**
Müfret 288
Mısra: **1**
"Hey! Ey! Be!" Ekseriya hiddet ve tekdir manasında kullanılan seslenme edatı.

Behey iʿzānı yoḳ idrāki ḳıt Türk
Cevāb-ı yeʾse lāzım mı vaşaḳ kürk

behrām:

1. **behrām:**
Gazel 442
Mısra: **5**
Behram,Merih,Mars (Doğu mitolojisinde feleğin celladı olarak bilinir ve minyatürlerde bir elinde kılıç diğer elinde kesik baş tutan delikanlı olarak tasvir edilir. Yeryüzünde savaşların çıkmasında da bu gezegenin etkili olduğuna inanılmıştır).

Tīġ-i ḫūn-āşām ile göklerde Behrām itmedi
Ġamzesiyle itdügin ol çeşm-i ḫūn-ḫᵛāruñ senüñ

[G.831:10, M.9:285]

behrām-gūr:

1. **behrām-gūr:**
Kaside 4
Mısra: **28**
Sasaniyan sülalesinden, Yezdgird'in oğlu olan ve Behram-ı Gur adıyla anılan padişah.

Olur o pādşeh-i şīr-gīre oḳlu şikār
ʿAdū-yı devleti Behrām-Gūr olur eger

behre al-:

1. **behre al:**-*ma, -sa*
Gazel 142
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hisse almak, nasiplenmek.

Almasa behre n'ola sūz-ı belādan aġyār
Menḳal-i şāhda hiç yanmag olur mı ḫas u ḫār

[G.265:9, G.374:7, G.828:11, K.13:35]

behre-dār ol-:

1. **behre-dār ol:**-*dı*
Kıt'a 119
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hissedar olmak, pay almak.

ʿUlūmuñdan senüñ şāh u gedālar behre-dār oldı
İrişdi feyż-i luṭfuñ gün gibi aʿlā vü ednāya

[K.15:16]

behre-gīr ol-:

1. **behre-gīr ol:**-*ur, -du, -k*
Kıt'a 100
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hisse, pay almak.

Ey Ḥāletī olurduḳ ola bizde behre-gīr
Faż̈l olmasaydı bāʿiş̲-i ḥarmān-ı cāvidān

behre-yāb ḳıl-:

1. **behre-yāb ḳıl:**-*sun*
Gazel 58
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Pay, hisse sahibi yapmak.

Çeşm-i mestin sermedi maḫmūr iden ey Ḥāletī
Hiç seni ḳılsun mı cām-ı şefḳatinden behre-yāb

behre-yāb ol-:

1. **behre-yāb ol:**-*an, -lar*
Kaside 35
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Hissedar olmak, pay almak, nasiplenmek.

Ḳurş-ı māha eylemez hergiz naẓar yanmış diyü
Sofra-i iḥsān u cūduñdan olanlar behre-yāb

[K.36:59, Kt.11:2]

behzād:

1. **behẕād:**
Gazel 119
Mısra: **8**
XV. yüzyılda yaşamış İranlı ünlü bir minyatürcü.

Ṣūret-i çeşmüñi naḳş itmege bulmadı mecāl
Niçe göz nūrını ḫarc itdi egerçi Behẕād

bekā:

1. **beḳā:**
Gazel 49
Mısra: **9**
Bâkîlik, kalıcılık.

Beḳā ümīdin iden çerḫden ḫaṭā itdi
Ne deñlü ḳā'im ola ḫayme-i güsiste-tınāb

[K.3:35, Trk.B.1:79]

bekle-:

1. **bekle:**
Gazel 434
Mısra: **4**
Bir iş oluncaya, biri gelinceye değin bir yerde kalmak, durmak.

Nāvek-i dil-dūz-ı dil-ber itmesün dirseñ ḫaṭā
Künc-i ġamda ber-ḳarār ol bekle ey ʿāşıḳ yirüñ

[G.840:6, Kt.62:1]

2. **bekleme:**-*me*
Gazel 295
Mısra: **8**
Ummak.

Sūdā-ger-i ʿışḳ iseñ eger ʿālemi geşt it
Dükkān-ı ḫıred bekleme encāmı ziyāndur

[K.24:27, G.196:9, G.268:1, G.519:2, K.42:59, K.35:35]

bel:

1. **belin:**-*i, -n*
Gazel 427
Mısra: **7**
Bel.

Belin ḳuçdurmaġa vaʿd eylese hergiz recā itmem
Temennā eylemez ʿāḳil vücūdın emr-i mevhūmuñ

[G.530:1, G.631:5]

bel bağla-:

1. **bel bağla:**-*mış, -lar, -dur*
Kaside 30
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir kimsenin kendisine yardım edeceğine inanmak, güvenmek; hizmetine girmek.

Meger beste-ġulāmuñ olmaġa bel bağlamışlardur
Budur ḥāli dem-ā-dem yirde kūhuñ gökde Cevzā'nuñ

belā:

1. **belādan:**-*dan*
Gazel 359
Mısra: **6**
Belâ, gam, keder II Âşıkların sevgili uğrunda çektikleri ve çekmekten büyük lezzet aldıkları sıkıntı, keder.

Cefā çeksün göñül cevrüñ vefā bilmezse ʿālemde
Belā virsün Ḫudā ʿışḳuñda itmezsem belādan ḫaẓ

[G.94:6, G.105:6, G.169:2, G.194:6, G.281:5, G.327:1, G.355:10, G.382:2, G.417:3, G.444:2, G.517:2, G.520:9, G.543:2, G.597:1, G.639:5, G.661:10, G.680:1, G.680:8, G.754:1, G.875:2, K.17:47, Mf.87:1, Mf.468:1, Mf.503:2]

belā bezmi:

1. **belā bezmi:**-*n, -de*
Gazel 31
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gam, keder meclisi.

Ber-ā-berdür benüm iki gözümle
Belā bezminde ṭolmış cām-ı ṣahbā

[Mf.91:1]

belā çek-:

1. **belā çek-:**-*se*
Gazel 639
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sıkıntı çekmek, zorluk yaşamak; üzülmek.

Yā ḳaşuñ gerçi ki ʿuşşāḳa belādur ammā
Ne belā çekse ḳayırmaz seni pehlūya çeken

[G.379:8, G.790:1, Mf.15:1]

belā dāmı:

1. **belā dāmı:**-*n, -a*
Gazel 715
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bela tuzağı.

Belā dāmına çaḳ böyle giriftār olmaḳ ummazdum
Sipihrüñ ḫırmeninden almadan dil murġı bir dāne

[G.766:5]

belā dānesi:

1. **belā dānesi:**-*n*
Gazel 105
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bela tanesi, fenalık tohumu.

Belā dānesin ekdi ʿālemde ḫāriş
Ben oldum anuñ kişt-zārına vāriş

belā deryāsı:

1. **belā deryāsı:**-*n, -un*
Kaside 9
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bela denizi.

ʿAdūya şayḳa tābūt oldı yelkenler kefen gūyā
Belā deryāsınuñ görsün niceymiş mevc-i idbārı

belā gel-:

1. **belā gel:**-*se*
Gazel 171
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Belaya uğramak, sıkıntı çekmek.

Ne belā gelse girye-i şādī
Ezelī ehl-i ʿışḳa ʿādetdür

[G.278:10]

belā gird-ābı:

1. **belā gird-ābı:**-*dur*
Gazel 242
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bela girdabı, büyük felaket.

Belā gird-ābıdur göñlüm derūnum baḥr-i ʿummāndur
Ṣadefdür çeşm-i giryānum sirişküm dürr-i ġalṭāndur

belā künci:

1. **belā künci:**-*n, -de*
Gazel 535
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Belâ köşesi.

Belā küncinde cismüm ḫāk ile yek-sān iken geldi
Beni yirden götürdi sāye-veş ol mihr-i raḫşānum

[G.844:5]

belā murġı:

1. **belā murġı:**
Gazel 882
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bela kuşu II Âşığın gönlü.

Regler degül tenümde belā murġı ḳonmaġa
Ṣalmış bir iki şāḫ bu ḳalb-i ṣanevberī

belā ol-:

1. **belā ol-:**-*ur*
Gazel 282
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Çok sıkıntı ve üzüntü vermek, bela olmak.

İrdi elem nihāyetine ġam dükenmedi
Ey Ḥāletī bu ʿışḳ ne müşkil belā olur

[G.45:10, G.503:6]

belā peygārı:

1. **belā peygārı:**
Mesnevi 9
Mısra: **95**
Kelime Tipi: -
Bela savaşı.

Belā peygārı var ṣaḥrā-yı cānda
Çalınmaz ṭabl-ı āsāyiş hiç anda

belā yaġdur-:

1. **belā yaġdur:**-*ur*
Kaside 3
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Musibet yağdırmak.

Deryā-yı ḳahrı āb virüp tīġ-i tīzine
Oldı ser-i ʿadūya belā yaġdurur ġamām

belāġat baḥri:

1. **belāġat baḥri:**-*n, -ün*
Kaside 41
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Güzel söz söyleme denizi.

Belāġat baḥrinüñ ḳaʿrın bilenler görmedük dirler
Benüm ġavvāṣ-ı ṭabʿum bulduġı lüʾlü-yi lālāyı

belāġat benderi:

1. **belāġat benderi:**-*n, -de*
Mesnevi 9
Mısra: **239**
Kelime Tipi: -
Belagat limanı.

Belāġat benderinde baġladum bār
Ne var olsa yüküm hep dürr ü şeh-vār

belāġat ehli:

1. **belāġat ehli:**-*y, -üz*
Gazel 296
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzel söz söyleme yeteneğine sahip olan, şair.

Ġırre olma zāhid ʿışḳum ḥaḳīḳatdür diyü
Biz belāġat ehliyüz ol fende rāciḥdür mecāz

[G.102:10, G.325:10, G.379:10]

belāġat levḥi:

1. **belāġat levḥi:**-*n, -e*
Gazel 545
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Belagat levhası, belagat sayfası.

Belāġat levḥine ser-levḥadur rengīn edālarla
Yine ey Ḥāletī bir ṭarḥ-ı dil-keş iḫtirāʿ itdüm

belā-ḫīz ḳıl-:

1. **belā-ḫīz ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 8
Mısra: **112**
Kelime Tipi: -
Belaya bulaştırmak.

Bir iki ġadr-kīş-i miḥnet-engīz
Zemīn-i saʿyümi ḳıldı belā-ḫīz

belā-keş:

1. **belā-keşler:**-*ler*
Gazel 1
Mısra: **8**
Bela çeken, sıkıntı içinde olan II Âşık.

Özge zindān-ı belādur tengnā-yı dehr-i dūn
Saġ çıḳmaz mübtelā olan belā-keşler aña

[G.33:3, G.71:9, G.87:1, G.170:7, G.244:7, G.351:9, G.355:1, G.562:9, K.17:57, Kt.96:2, Mf.28:1]

belā-keş düş-:

1. **belā-keş düş:**-*mez*
Matla 23
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Belaya, sıkıntıya düşmek.

Degmede düşmez benüm gibi belā-keş ʿandelīb
Ḫārdan pür-zaḫm ola būy-ı vefādan bī-naṣīb

belālara düş-:

1. **belālara düş:**-*di*
Gazel 484
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Belaya uğramak.

Düşdi ġam-ı firāḳ ile şimdi belālara
Ey Ḥāletī o vaṣl ile şādān olan göñül

belālara uğrat-:

1. **belālara uġrat:**-*dı*
Kaside 42
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Belalara uğratmak, eziyet etmek.

Anı refīḳ-i şefīḳ añladum velī giderek
ʿAceb belālara uġratdı ḳalb-i nālānı

belānuñ başı:

1. **belānuñ başı:**-*dur*
Gazel 417
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Felaketin kaynağı, belanın başlangıcı.

Belādur ser-be-ser zülf-i siyāhuñ gerçi ʿuşşāḳa
Belānuñ başıdur ammā ser-i zülf-i perīşānuñ

belāsın bul-:

1. **belāsın bul:**-*dı*
Müfret 383
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Belasını bulmak, hak ettiği cezaya uğramak.

Āhum oḳunuñ görmedi bir kerre ḫaṭāsın
Gerdūn-ı cefā-kīş ʿaceb buldı belāsın

belāya düş-:

1. **belāya düş:**-*di*
Gazel 369
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sıkıntıya düşmek.

Üfāde oldı çāh-ı zenaḫdān-ı dil-bere
Düşdi yine belāya dil-i mübtelā dirīġ

belāya uğrat-:

1. **belāya uġrat:**-*ur*
Gazel 874
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Belaya sokmak.

Gāh ḫaṭṭ-ı yāra meyl eyler gehī ebrūsına
Bir belāya uġradur āḫir dil-i şeydā beni

belā-yı cān:

1. **belā-yı cān:**
Gazel 38
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Can belası, sıkıntısı II Sevgili.

Ol belā-yı cān n'ola gelse saña aġyār ile
Ehl-i ʿışḳa muttaṣıl gelmekdedür derd ü belā

belā-yı cān ol-:

1. **belā-yı cān ol-:**-*ur*
Gazel 187
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Canın belası olmak, cana sıkıntı vermek.

Geh gider eflāke mānend-i duʿā-yı müstecāb
Gāh olur kim nāzil olmış bir belā-yı cān olur

belā-yı çerḫ-i devvār:

1. **belā-yı çerḫ-i devvār:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **134**
Kelime Tipi: -
Durmadan dönen feleğin belası.

Bütün dünyāda bilmez var mı kim bildürmek istersin
Cefā-yı devr-i ġaddārı belā-yı çerḫ-i devvārı

belā-yı derd-i ʿışḳ:

1. **belā-yı derd-i ʿışḳ:**-*un, -dan*
Gazel 688
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk derdinin belası.

Ḫudādan isterin her derdüñi cānā baña virsün
Belā-yı derd-i ʿışḳuñdan ḳaçarsam Ḥaḳ belā virsün

[Mf.394:2]

belā-yı derd-i ʿışḳ-ı yār:

1. **belā-yı derd-i ʿışḳ-ı yār:**-*a*
Gazel 786
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşk derdinin belası.

Belā-yı derd-i ʿışḳ-ı yāra dārū ṣabrdur līkin
Bulunmaz ol diyār-ı miḥnet-ābād-ı maḥabbetde

belā-yı dil-dār:

1. **belā-yı dil-dār:**
Müfret 111
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eziyeti.

Āsāyiş üzre olmaz ḳabrinde ʿāşıḳ-ı zār
Tā mūnis olmayınca aña belā-yı dil-dār

belā-yı firāḳ:

1. **belā-yı firāḳ:**
Gazel 377
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılık sıkıntısı.

Ġamuñla dīde vü dildür çeken belā-yı firāḳ
Gören cemālüñi müştāḳ görmeyen müştāḳ

[Mf.227:1]

belā-yı firḳat:

1. **belā-yı firḳat:**-*e*
Gazel 334
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayrılık belası.

Belā-yı firḳate muʿtād olup ey Ḫāletī şimdi
Ümīd-i vaṣl-ı dil-ber ḫāṭıra aṣlā ḫuṭūr itmez

[G.674:10, G.786:5]

belā-yı firḳat-i dil-dār:

1. **belā-yı firḳat-i dil-dār:**-*dur*
Gazel 500
Mısra: **4**

Kelime Tipi: -
Sevgiliden ayrılma üzüntüsü.

Benem o şāh-ı maḥabbet ki leşkerüm ġamdur
Belā-yı firḳat-i dil-dārdur sipeh-dārum

bela-yı ḫāṭır u cān u dil:

1. **bela-yı ḫāṭır u cān u dil:**
Mesnevi 9
Mısra: **172**
Kelime Tipi: -
Can ve gönül belası.

Cüdālıḳ der-gehüñde müşkil ancaḳ
Bela-yı ḫāṭır u cān u dil ancaḳ

belā-yı hicr:

1. **belā-yı hicr:**
Müfret 105
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılık belası.

Belā-yı hicr ile cān ḫod çıḳup ḳalmışdı ten bī-fer
Ne çıḳsun şimdi baña nāvek-i cevr urmadan dil-ber

[G.224:1]

belā-yı hicrān:

1. **belā-yı hicrān:**-*ı*
Müfret 600
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılık derdi.

Ne çāre çekmeden arṭıḳ belā-yı hicrānı
Bozulmaz āb-ı sirişk ile ḫaṭ-ı pīşānī

belā-yı ʿışḳ:

1. **belā-yı ʿışḳ:**
Gazel 703
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk belası, aşk derdi, sıkıntısı.

Belā-yı ʿışḳ ile bilmişken olduġum nā-çār
Teraḥḥum itmedi baña o māh-ı çār-ebrū

[G.407:6, Mf.313:1]

belā-yı ʿışḳa düş-:

1. **belā-yı ʿışḳa düş:**-*en*
Gazel 109
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk belasına düşmek, âşık olmak.

İrmez belā-yı ʿışḳa düşen luṭf-ı yāra hiç
Deryā-yı ġuṣṣa mürdesin atmaz kenāra hiç

[Mf.232:1]

belā-yı ʿışḳ-ı yār:

1. **belā-yı ʿışḳ-ı yār:**-*a*
Gazel 33
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşkının derdi.

Rūz u şeb feryād idersin ey gönül lāyıḳ mıdur
Görmedüñ mi bir belā-yı ʿışḳ-ı yāra mübtelā

[G.830:5]

belā-yı maḥabbet:

1. **belā-yı maḥabbet:**-*le*
Gazel 80
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk derdi.

Ser-geşteyem belā-yı maḥabbetle şöyle kim
Oldı başum hevā ile devr eyler āsyāb

belā-yı yār:

1. **belā-yı yār:**-*dan*
Müseddes 5
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eziyetleri.

Vāz-geldi Ḳays fikr-i vuṣlat-ı dil-dārdan
Geçmedi aṣlā gönül ammā belā-yı yārdan

belā-zede:

1. **belā-zedeyi:**-*y*, -*i*
Gazel 369
Mısra: **3**
Belaya uğramış, âşık.

Bir demde biñ belā-zedeyi eyleyüp helāk
Bir gün birisine dimez ol bī-vefā dirīġ

belā-zede-i hāk-sār:

1. **belā-zede-i ḫāk-sār:**-*ı*, -*n*, -*a*
Gazel 774
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Perişan, belaya uğramış II Âşık.

Ey Ḥāletī neden kese yār iltifātını
Ben yine ol belā-zede-i ḫāk-sārına

belin ḳuçdur-:

1. **belin ḳuçdur:**-*sa*
Gazel 755
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Belini sardırmak.

Belin erbāb-ı ʿışḳa rūz u şeb ḳuçdursa cānāne
Eli hiç degmese derd ehlinüñ çāk-i girībāna

belinle-:

1. **beliñler:**-*r*
Gazel 597
Mısra: **3**
Korkuyla birden sıçramak, irkilmek.

Ḫˇābında gören fitne-i eyyām beliñler
Ol şūḫ-ı sitem-güsterümüñ tīġ-i cefāsın

belki:

1. **belki:**
Gazel 34
Mısra: **10**
"Bir ihtimal" anlamında kullanılan zarf.

Ey Ḥāletī daḥı añılur Ḫusrev ü Kemāl
Biz daḥı belki añılavuz bir zamān ola

[G.142:5, G.143:12, G.181:5, G.400:11, G.500:9, G.528:11, G.555:6, G.611:3, G.683:4, G.747:3, G.763:4, K.9:17, K.9:55, K.26:67, M.6:25, Mf.173:2, Mf.380:2, Mf.577:2]

bellü:

1. **bellüdür:**-*dür*
Gazel 406
Mısra: **6**
Belli, açık, aşikâr.

Dime ḳarışduġum ʿuşşāḳa bilmez āstānında
Senüñ biñ ādem içre sūz-ı dilden bellüdür āhuñ

belür-:

1. **belürdi:**-*di*
Müfret 336
Mısra: **2**
Belirmek, ortaya çıkmak.

Aġardı aġlamadan dīde-i dil-i nā-kām
Belürdi bāġ-ı belāda şükūfe-i bādām

bem ü zīr:

1. **bem ü zīr:**
Kaside 17
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **-**
Sazın en kalın ve ince teli.

Ḳadüm belā ile çeng-i güsistetāra dönüp
Gelür çü ṣavt-ı meges gūş-ı sāmiʿa bem ü zīr

bem zīr ol-:

1. **bem zīr ol-:**-*sa*
Gazel 165
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Sazın en ince ve kalın telleri olmak.

Vücūdum oldı tār-ı çeng-i miḥnet
ʿAceb mi olsa gāhī bem gehī zīr

ben:

1. **beñleri:**-*ler, -i*
Gazel 358
Mısra: **1**
Sevgilinin yanağında bulunan siyah noktalar, hal.

Ṣafḥa-i ḫaddüñde olan beñleri kim ḳıldı ḫaṭ
Münşi-i ḳudret yine bir nāme yazdı bī-nuḳāṭ

2. **baña:**-*a*
Gazel 34
Mısra: **1**
"Ben" birinci teklik şahıs zamiri. II Sevgili.

Dirsin irer viṣālüme ʿāṣıḳ olan baña
Dünyāyı ʿāṣıḳ itdi bu söz dil-berā saña

[G.155:3, G.203: 8, G.272:8, G.360:6, G.362:7, G.554:5, G.562:11, G.567:5, G.625:7, G.626:7, G.655:5, G.798:4, G.802:9, G.836:7]

3. **baña:**-*a*
Gazel 4
Mısra: **8**
"Ben" birinci teklik şahıs zamiri. II Âşık.

Ḳısmet-i bezm-i ezeldür ey ʿadū incinmezem
Sāġar-ı ʿişret saña peymāne-i miḫnet bana

[G.4:4, G.4:5, G.5:6, G.6:12, G.7:12, G.12:6, G.12:9, G.14:6, G.20:4, G.20:7, G.21:1, G.21:8, G.21:9, G.22:4, G.22:6, G.22:9, G.24:3, G.25:1, G.25:3, G.28:4, G.29:11, G.30:4, G.30:7, G.30:8, G.31:3, G.31:10, G.32:1, G.33:3, G.33:5, G.33:6, G.34:7, G.36:3, G.36:10, G.37:10, G.39:7, G.39:14, G.40:1, G.40:2, G.40:4, G.40:6, G.40:8, G.40:10, G.41:2, G.41:4, G.42:3, G.44:9, G.45:10, G.46:5, G.46:7, G.47:1, G.48:5, G.49:6, G.52:13, G.54:3, G.54:12, G.59:8, G.60:6, G.61:8, G.67:5, G.69:12, G.70:3, G.72:5, G.73:3, G.74:1, G.76:1, G.76:2, G.77:3, G.77:4, G.77:7, G.78:1, G.80:1, G.83:5, G.84:5, G.87:1, G.88:1, G.89:1, G.90:11, G.91:3, G.96:7, G.99:1, G.99:8, G.100:3, G.101.2, G.105:6, G.107:5, G.109:3, G.113:2, G.117:3, G.118:8, G.123:5, G.135:4, G.138:1, G.138:2, G.143:1, G.144:2, G.145:5, G.147:7, G.148:7, G.148:17, G.152:2, G.154:8, G.155:12, G.156:14, G.157:2, G.157:4, G.162:8, G.163:5, G.163:8, G.163:13, G.165:9, G.167:8, G.170:7, G.174:11, G.176:1, G.176:9, G.177:12, G.178:7, G.180:6, G.191:3, G.192:8, G.193:2, G.194:4, G.194:7, G.195:1, G.199:8, G.200:5, G.202:8, G.204:8, G.210:5, G.211:3, G.212:5, G.213:2, G.213:5, G.216.5, G.224:2, G.227:6, G.227:11, G.228:1, G.229:4, G.230:7, G.233:10, G.234:6, G.235:5, G.236:3, G.237:1, G.237:4, G.237:8, G.241:11, G.244:7, G.246:10, G.255.4, G.256:7, G.259:2, G.259:6, G.259:8, G.261:8, G.261:12, G.262:2, G.265:8, G.269:5, G.270:1, G.274:3, G.274:5, G.277:5, G.278:5, G.282:3, G.282:8, G.283:5, G.290:9, G.294:7, G.295:3, G.296:5, G.297:8, G.300:5, G.308:15, G.310:9, G.317:1, G.317:3, G.317:5, G.317:10, G.319:8, G.319:9, G.322:5, G.324:1, G.324:2, G.325:4, G.333:8, G.347:8, G.348:1, G.349:1, G.349:6, G.353:2, G.353:6, G.353:9, G.354:1, G.354:7, G.359:1, G.361:4, G.362:9, G.364:10, G.367:4, G.369:2, G.371:3, G.372:9, G.375:4, G.378:2, G.378:3, G.378:5, G.378:6, G.381:9, G.383:4, G.384:7, G.386:4, G.391:10, G.393.6, G.394:1, G.394:5, G.399:7, G.399:13, G.400:3, G.412:7, G.417:2, G.417:5, G.420.5, G.421:6, G.422:7, G.423:1, G.424:5, G.425:1, G.429:2, G.429:8, G.430:4, G.431:8, G.432:1, G.432:2, G.435:8, G.437:4, G.440:8, G.443:1, G.446:9, G.447:7, G.448:2, G.448:5, G.449:1, G.452:8, G.454:8, G.458:9, G.458:2, G.460:7, G.462:1,

G.464:4, G.464:9, G.465:8, G.466:2, G.466:8, G.469:9, G.470:9, G.471:1, G.472:3, G.475:8, G.475:9, G.475:10, G.476:9, G.478:3, G.480:4, G.482:4, G.482:6, G.482:8, G.483:4, G.489:6, G.491:8, G.492:2, G.493:6, G.493:8, G.493:10, G.495:1, G.498:2, G.498:4, G.498:5, G.498:10, G.500:3, G.500:5, G.500:7, G.501:4, G.501:8, G.501:9, G.502:1, G.502:2, G.502:4, G.502:6, G.502:8, G.502:10, G.502:12, G.502:14, G.503:3, G.503:6, G.504:4, G.505:2, G.506:6, G.507:2, G.508:1, G.514:5, G.514:10, G.515:4, G.515:5, G.517:2, G.519:1, G.519:2, G.519:4, G.519:6, G.519:7, G.519:8, G.519:10, G.520:8, G.520:11, G.521:2, G.521:4, G.521:6, G.521:8, G.521:9, G.521:10, G.521:12, G.524:2, G.524:4, G.525:4, G.525:7, G.526:6, G.527:6, G.527:7, G.528:2, G.528:13, G.529:1, G.529:2, G.529:4, G.529:6, G.529:7, G.529:8, G.529:10, G.533:2, G.533:7, G.534:2, G.534:6, G.534:10, G.535:4, G.536:4, G.536:5, G.536:14, G.536:2, G.536:8, G.537:3, G.537:8, G.537:9, G.539:2, G.539:9, G.540:2, G.540:7, G.541:1, G.541:2, G.541:4, G.541:6, G.541:8, G.541:9, G.541:10, G.542:1, G.542:5, G.542:10, G.543:1, G.544:1, G.544:2, G.544:4, G.544:6, G.544:7, G.544:8, G.545:7, G.546:2, G.546:8, G.547:11, G.548:2, G.548:4, G.548:5, G.548:10, G.549:9, G.552:5, G.553:3, G.553:4, G.555:1, G.555:7, G.556:4, G.556:14, G.557:9, G.559:6, G.560:5, G.561:2, G.562:4, G.565:8, G.568:8, G.568:10, G.569:2, G.569:4, G.569:6, G.570:2, G.570:4, G.570:13, G.571:9, G.573:11, G.586:9, G.586:13, G.588:1, G.589:3, G.589:13, G.590:4, G.591:7, G.592:2, G.596:3, G.603:1, G.603:10, G.604:5, G.604:10, G.608:2, G.609:1, G.611:6, G.612:1, G.612:2, G.612:7, G.613:5, G.614:5, G.614:12, G.615:3, G.615:5, G.618:1, G.620:5, G.620:10, G.620:11, G.621:6, G.621:8, G.623:11, G.624:9, G.625:10, G.626:6, G.627:1, G.631:10, G.636:9, G.639:1, G.639:2, G.641:1, G.641:4, G.641:14, G.644:4, G.645:1, G.645:2, G.645:5, G.645:7, G.648:5, G.649:6, G.649:7, G.653:7, G.654:8, G.654:9, G.656:13, G.657:1, G.661:6, G.663:8, G.664:5, G.664:5, G.664:7, G.666:1, G.666:6, G.666:9, G.667:4, G.667:5, G.667:8, G.668:2, G.668:5, G.668:7, G.671:1, G.671:2, G.671:4, G.671:6, G.671:8, G.671:10, G.673:3, G.674:7, G.676:1, G.676:7, G.679:5, G.681:1, G.681:2, G.681:4, G.681:6, G.681:8, G.681:10, G.683:3, G.684:4, G.684:7, G.686:8, G.687:3, G.688:1, G.689:3, G.689:9, G.690:3, G.691:2, G.692:5, G.693:4, G.694:5, G.694:9, 697:10, G.700:3, G.702:12, G.703:6, G.711:7, G.711:10, G.712:11, G.715:14, G.716:2, G.718:6, G.719:7, G.721:11, G.726:8, G.727:3, G.727:6, G.728:3, G.732:8, G.732:9, G.732:11, G.733:9, G.734:6, G.734:7, G.735:8, G.738:12, G.739:5, G.739:7, G.742:14, G.743:1, G.744:5, G.752:8, G.753:8, G.753:10, G.754:5, G.754:7, G.755:4, G.755:10, G.756:3, G.757:1, G.757:4, G.757:6, G.757:10, G.760:9, G.761:4, G.761:11, G.763:7, G.764:7, G.765:1, G.765:7, G.767:3, G.770:2, G.772:3, G.772:8, G.774:3, G.774:10, G.778:2, G.781:10, G.784:2, G.784:5, G.785:3, G.785:4, G.785.8, G.786:7, G.787:3, G.788:5, G.790:4, G.790:7, G.792:4, G.792:5, G.794:7, G.794:9, G.795:3, G.796:4, G.797:3, G.798:3, G.800:2, G.800:10, G.801:2, G.802:3, G.802:6, G.803:1, G.804:7, G.806:7, G.809:9, G.809:11, G.810:3, G.814:11, G.821:7, G.831:1, G.832:7, G.834:10, G.836:3, G.837:6, G.838:4, G.838:8, G.842:2, G.843:4, G.844:4, G.844:14, G.845:1, G.846:1, G.847:6, G.848:1, G.848:8, G.848:10, G.848:11, G.849:12, G.850:9, G.851:9, G.854:2, G.854:5, G.854:7, G.856:6, G.856:9, G.858:10, G.864:1, G.864:2, G.864:4, G.864:6, G.864:8, G.864:10, G.870:3, G.871:2, G.871:8, G.872:6, G.874:1, G.874:2, G.874:4, G.874:6, G.874:8, G.874:10, G.875:5, G.876:1, G.876:2, G.878:8, G.881:13, G.882:5, G.884:2, G.884:3, G.884:13, G.884:5, G.884:7, G.885:2, G.886:4, G.888:5, G.892:7, Kt.6:2, Kt.6:4, Kt.10:1, Kt.16:2, Kt.16:4, Kt.23:1, Kt.24:3, Kt.65:1, Kt.68:2, Kt.68:4, Kt.94:4, Kt.96:2, Kt.117:1, Kt.134:1, Kt.135:2, Kt.K.1:4, Kt.K.3:4, Kt.K.3:8, M.2:15, M.2:40, M8:66, Mf.3:1, Mf.8:1, Mf.11:2, Mf.12:2, Mf.15:2, Mf.18:1, Mf.22:1, Mf.23:1, Mf.28:1, Mf.35:2, Mf.36:2, Mf.63:2, Mf.71:1, Mf.88:2, Mf.101:2, Mf.105:2, Mf.106:1, Mf.124:1, Mf.125:1, Mf.134:1, Mf.149:2, Mf.156:2, Mf.171:2, Mf.175:1, Mf.179:1, Mf.199:1, Mf.214:1, Mf.228:2, Mf.246:1, Mf.257:2, Mf.260:2, Mf.282:2, Mf.284:1, Mf.290:2, Mf.297:1, Mf.303:1, Mf.312:1, Mf.313:2, Mf.315:2, Mf.317:2, Mf.321:2, Mf.323:1, Mf.323:2, Mf.324:1, Mf.325:1, Mf.325:2, Mf.326:2, Mf.329:2, Mf.338:2, Mf.340:2, Mf.342:1, Mf.342:2, Mf.343:2, Mf.346:1, Mf.350:1, Mf.350:2, Mf.352:2, Mf.358:1, Mf.361:2, Mf.363:2, Mf.376:2, Mf.377:1, Mf.379:2, Mf.380:2, Mf.382:2, Mf.394:1, Mf.395:2, Mf.398:2, Mf.406:1, Mf.420:1, Mf.423:1, Mf.435:1, Mf.435:2, Mf.436:1, Mf.454:2, Mf.464:1, Mf.473:1, Mf.482:2, Mf.483:1, Mf.488:1, Mf.498:1, Mf.511:2, Mf.514:1, Mf.515:2, Mf.521:1, Mf.532:1, Mf.532:2, Mf.547:2, Mf.550:1, Mf.550:2, Mf.551:2, Mf.552:1, Mf.552:2, Mf.553:2, Mf.563:1, Mf.563:2, Mf.566:1, Mf.567:2, Mf.569:2, Mf.580:2, Mf.586:2, Mf.594:2, Mf.596:2, Mü.1:31, Mü.2:1, Mü.2:6, Mü.2:7, Mü.2:12, Mü.2:13, Mü.2:18, Mü.2:24, Mü.2:30, Mü.2:34, Mü.2:36, Mü.3:4, Mü.3:9, Mü.3:16, Mü.3:32, Mü.4:6, Mü.4:12, Mü.4:18, Mü.4:24, Mü.4:28, Mü.4:30, Mü.4:32, Mü.4:36, Mü.4:42, Mü.5:27, Mü.5:33, Mü.6:8, Mü.7:8, Mü.7:13, Mü.7:14, Mü.7:15, Mü.7:16, Mü.7:27, Mü.7:34, Mü.7:19, Th.1:9]

4. **ben:**
   Gazel 782
   Mısra: **9**

"Ben" birinci tekil şahıs zamiri II Felek.

Ben kimseyi yaḳmam dir ise Ḥāletiyā çerḫ
Dūd-ı dil-i ʿuşşāḳ ider yüzüñi ḳara

5. **benüm:**-*üm*
Gazel 42
Mısra: **13**
"Ben" Birinci tekil şahıs zamiri II Azmî-zâde Hâletî.

Ḥāletī bād-ı ḫazān-veş ṣarṣar-ı āhum benüm
Gülşen-i Firdevs'e de ṭokunsa virürdi fenā

[G.55:13, G.105:2, G.106:11, G.108:9, G.124:11, G.125:8, G.143:13, G.185:9, G.189:9, G.210:13, G.255:10, G.259:10, G.292:30, G.373:13, G.375:14, G.378:10, G.429:10, G.478:7, G.492:9, G.555:13, G.557:15, G.557:18, G.561:9, G.570:15, G.739:2, G.754:10, G.761:8, G.778:4, G.812:9, G.815:11, G.842:15, G.842:16, G.847:10, G.853:11, G.875:16, G.877:11, K.1:61, K.1:64, K.1:65, K.1:66, K.2:58, K.3:53, K.4:44, K.5:32, K.5:16, K.5:43, K.6:59, K.6:63, K.6:64, K.8:75, K.9:46, K.9:47, K.9:49, K.9:56, K.9:57, K.10:29, K.12:73, K.12:77, K.13:1, K.13:5, K.13:7, K.13:27, K.14:71, K.14:79, K.14:84, K.14:87, K.15:9, K.16:58, K.16:59, K.17:27, K.17:32, K.17:49, K.18:37, K.19:35, K.20:57, K.20:58, K.21:64, K.21:68, K.21:78, K.21:81, K.22:17, K.23:51, K.23:54, K.23:56, K.24:28, K.24:46, K.24:49, K.24:50, K.24:54, K.25:61, K.27:55, K.27:61, K.28:71, K.28:74, K.28:79, K.31:49, K.32:74, K.33:74, K.36:76, K.37:27, K.37:42, K.38:49, K.38:64, K.38:74, K.38:75, K.38:77, K.38:79, K.38:80, K.38:81, K.39:48, K.39:53, K.39:61, K.40:42, K.40:49, K.40:59, K.40:65, K.40:67, K.41:61, K.41:70, K.41:72, K.41:74, K.42:52, K.42:56, K.42:59, Kt.8:3, Kt.10:4, Kt.29:1, Kt.35:3, Kt.36:3, Kt.36:4, Kt.46:2, Kt.52:3, Kt.57:1, Kt.58:1, Kt.60:1, Kt.74:1, Kt.74:3, Kt.87:3, Kt.119:4, Kt.120:4, Kt.130:1, Kt.131:4, Kt.132:2, Kt.133:2, Kt.K.1:6, Kt.K.1:9, Kt.K.1:13, Kt.K.3:13, Kt.K.3:15, Kt.K.3:18, Kt.K.4:27, Kt.K.4:29, M.3:109, M.3:113, M.8:67, M.8:81, M.8:82, M.8:105, M.8:114, M.8:145, M.8:155, M.8:156, M.8:121, M.8:127, M.8:166, M.8:176, M.8:197, M.9:80, M.9:111, M.9:115, M.9:117, M.9:136, M.9:157, M.9:183, M.9:185, M.9:190, M.9:201, M.9:229, M.9:237, M.9:247, M.9:253, M.9:254, M.9:261, Mf.324:2, Mf.347:1, Mf.347:2, Mf.353:2]

6. **beni:**-*i*
Kıt'a 67
Mısra: **4**
"Ben" birinci tekil şahıs zamiri II Âşığın gönlü.

Şu murġa beñzer ol gūyā kemāl-i iżṭırābından
Diye dām içre kim gelse beni āh alsa ṣayyādum

7. **baña:**-*a*
Mesnevi 2
Mısra: **4**
"Ben" Birinci tekil şahıs zamiri II Kul.

Raḥmetüñ ummaġa yüzüm yoḳdur
Her ne itseñ baña sözüm yoḳdur

[M.2:62, M.2:69, M.2:77, M.2:79, M.2:81, M.2:83, M.2:86]

benām ol-:

1. **be-nām ol:**-*dı*
Gazel 530
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Meşhur olmak.

Ḥaḳḳā ki ḫātem-i deheni ol perī-veşüñ
Oldı cihānda mühr-i Süleymān gibi be-nām

[K.40:47, M.7:18, G.317:6]

benān:

1. **benāndur:**-*dur*
Gazel 783
Mısra: **5**
Parmak.

Ol bīnī bir benāndur kim iki şaḳ eylemiş māhı
Senüñ rūyuñ gören kāfir ʿaceb mi gelse īmāna

[Kt.4:4, Kt.93:2]

benān u nāḫun:

1. **benān u nāḫun:**-*ı*
Gazel 167
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Parmaklar ve tırnaklar.

Benān u nāḫunı biribirinden aʿlādur
Gümüş sebīkedür ol bu ucında tamġadur

benān-ı hāme:

1. **benān-ı ḫāme:**
Kaside 21
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Kalem parmak.

Virildi dest-i ḳażādan kef-i kifāyetine
Benān-ı ḫāme ile ḥall-i ʿuḳde-i işkāl

benān-ı şaʿşaʿa:

1. **benān-ı şaʿşaʿa:**-*y, -la*
Kaside 12
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Gösteriş parmağı.

Gösterür kūyın benān-ı şaʿşaʿayla āftāb
Vir disek evc-i saʿādet-ḫīz-i himmetden nişān

benānın aġzına ko-:

1. **benānın aġzına ḳo-:**-*r*
Gazel 360
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Parmağını ağzına koymak II Şaşırmak.

Olup ʿuşşāḳa ḥayrān ḳor benānın aġzına dāʾim
Civānum ṭıfl-ı nev-resdür ki eyler ney-şekerden ḥaẓ

benāt-ı ḥādisāt-ı ʿālem:

1. **benāt-ı ḥādiṣāt-ı ʿālem:**-*e*
Gazel 248
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Âlemin olaylarının kızları.

Egerçi pīr-i zāl-i dehr ġāyet köhne-sāl oldı
Benāt-ı ḥādiṣāt-ı ʿāleme her gice ḥāmildür

benātu'n-naʿş:

1. **benātü'n-naʿşa:**-*a*
Terkib-bend 1
Mısra: **126**
"Şimal kutbu cihetinde yedi yıldızdan mürekkeb küme, dübb-i ekber. Üçüne benât, dördüne na't derler." Onay, 2013, 90.

Ḫuşūşā kim bu mātemden perīşān eyleyüp gerdūn
Benātü'n-naʿşa döndürdi hemān ebkār-ı efkārı

bend:

1. **bendi:**-*i*
Gazel 214
Mısra: **1**
Bağ, düğüm.

O ġamzeler ki zülf ile ʿuşşāḳa bendi var
Ṣan bir ḥarāmīdür ki yanında kemendi var

[G.228:10, G.232:11, G.247:2, Mf.85:2, Mü.5:9]

bend eyle-:

1. **bend eyle:**-*dü, -k*
Gazel 308
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kapatmak.

Ḥāletī-veş bir zamān gevher-fürūş-ı naẓm idük
Müşteri yoḳdur diyü bend eyledük dükkānumuz

[Mf.34:1, G.831:7,

2. **bend eyle:**-*r*
Gazel 175
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bağlamak II Kendisine bağlamak, âşık etmek.

Dil-i ʿuşşāḳı bend eyler anuñla bahs müşkildür
Ṣaḳın ol zülf-i kāfir-kīşden kim ḫayli pür-dildür

bend it-:

1. **bend it:**-*miş*
Gazel 777
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bağlamak, hükmü altına almak.

Esīr-i ʿışḳ olan bī-dilleri zülfiyle bend itmiş
Giderler cümlesi ol ḫusrev-i ḫūbānuñ ardınca

[Mf.558:1, G.337:2,

2. **bend it:**-*er*
Gazel 416
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bağlamak, kendine aşık etmek.

Bend ider her gördügin zülf-i girih-gīrüñ senüñ
Şöyle ẓālimsin yürür bir niçe zencīrüñ senüñ

[Mf.55:1, Mf.250:1]

3. **bend it:**-*e*
Kaside 20
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kapatmak, kilit vurmak.

Benefşe müşkter-i ḫāk-i siyāh-ı bāġ-ı ʿanberdür
O demler geldi kim ʿaṭṭārlar bend ide dükkānı

bende:

1. **bendeye:**-*y, -e*
Gazel 296
Mısra: **12**
Esir olarak alınan köle veya cariye. II Âşık.

Tāze ʿāşıḳdur göñül cevrüñle olmasun demān
Nev-ḫarīde bendeye lāzımdur olmaḳ dil-nevāz

[G.708:11, K.27:55, Mf.134:1, Mf.285:2, Mf.368:2]

2. **bendesidür:**-*si, -dür*
Kaside 16
Mısra: **32**
Kul, köle, abd, memluk.

Her dem felek zebūndur aña baḫt rāmdur
Hep āstānı bendesidür pīr eger civān

[M.3:38, M.8:190]

bende çek-:

1. **bende çek:**-*er*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Bağlamak.

Cārūb-ı āstānına olsun diyü şebīh
Gīsūlarını bende çeker gāhi dil-berān

bende geç-:

1. **bende geç:**-*er*
Gazel 239
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kul köle olmak; körü körüne bağlanmak.

Leylā şaçuña şīftedür māh-ı şeb-ārā
Şīrīn lebüñe bende geçer ḫusrev-i ḫāver

bende ol-:

1. **bende ol:**-*mak, -ı*
Kaside 35
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Kul, köle olmak, hizmet etmek.

Baḫtuña zāl-i felek reşk itmeden ḫālī degül
Bende olmaġı saña devlet bilür hep şeyḫ ü şāb

bende-i āstān ol-:

1. **bende-i āstān ol:**-*ma, -y, -a*
Kaside 38
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Eşik kölesi olmak.

Ṭaḳar gūşına māhdan ḫalḳa-i zer
Felek olmaġa bende-i āstānı

bende-i bende-i resūl ol-:

1. **bende-i bende-i resūl ol:**-*du, -n*
Mesnevi 6
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Hz. Peygamber'in kölesinin kölesi olmak.

İşiginde kemīne ḳul olduñ
Bende-i bende-i Resūl olduñ

bende-i der-gāh:

1. **bende-i der-gāh:**-*ı, -n, -un*
Gazel 197
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kapının kölesi II Âşık.

Bilse cürm-i ʿışḳını bir bende-i der-gāhınuñ
ʿĀḳıbet ḥaḳḳından anuñ ol şeh-i devrān gelür

[G.310:10]

bende-i der-gāh ol-:

1. **bende-i der-gāh ol:**-*maz*
Gazel 318
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
(Birinin) kapısında köle olmak.

Şıyt-ı sulṭān-ı ġam-ı ʿışḳı cihān-gīr ister
Degme bir şāha göñül bende-i der-gāh olmaz

bende-i der-geh:

1. **bende-i der-geh:**-*i*
Mesnevi 7
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Kapının kölesi.

Bende-i der-gehi mülūk-i kirām
Dizilür ḫˇān-ı luṭfı üzre ʿiẓām

bende-i dīrīnesi ol-:

1. **bende-i dīrīnesi ol:**-*ur, -dı*
Kaside 8
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Eski kölesi olmak.

Şeh-i Cem-bezm ü Rüstem-rezm Ḫān Aḥmed ki bulsaydı
Olurdı bende-i dīrīnesi İskender ü Dārā

bende-i fermān:

1. **bende-i fermān:**-*umuz*
Gazel 308
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Emir kulu II Azmî-zâde Hâletî.

Ben gedāya besdür ol devlet ki sulṭān-ı cihān
Diye bir gün ḳandadur ol bende-i fermānumuz

bende-i fermān eyle-:

1. **bende-i fermān eyle:**
Gazel 736
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Köleleri emri altına almak II Sevgilinin âşıkları emri altına alması.

Yed-i beyżā-yı melāḥatle olunduñ beyʿat
Ḫalḳı var pādşehüm bende-i fermān eyle

bende-i fermān ol-:

1. **bende-i fermān ol:**-*du, -m*
Müseddes 7
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Emir kulu, fermanlı köle olmak.

Yine bir pādşehe bende-i fermān oldum
ʿĀlem-i ʿışḳa düşüp başuma sulṭān oldum

[Mü.7:11, Mü.7:17, Mü.7:23, Mü.7:29, Mü.7:35]

bende-i ġam:

1. **bende-i ġam:**-*uz*
Gazel 303
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keder kölesi, âşık.

Ol bende-i ġamuz ki çıḳarsaḳ ṣatılmaġa
Naḳd-i dügün olur bizüm evvel mezādumuz

bende-i ḫalḳa-be-gūş eyle-:

1. **bende-i ḫalḳa-be-gūş eyle:**-*di*
Gazel 203
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kulağı halka küpeli köle haline getirmek.

Bu cihān içre göñül başına āzāde iken
Bende-i ḫalḳa-be-gūş eyledi gīsū-yı nigār

bende-i ḳadīm:

1. **bende-i ḳadīm:**-*e*
Kaside 3
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Eski köle II İlgili kişiye geçmişten beri hayranlık duyan şair.

Ol bende-i ḳadīme ʿināyet zamānıdur
Luṭfuñ ʿale'l-ḫuṣūṣ ola ḫalḳ-ı cihāna ʿām

bende-i kāmeti ol-:

1. **bende-i ḳāmeti ol:**-*up*
Gazel 161
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) boyunun kölesi olmak.

Olup bende-i ḳāmeti serv ü ʿarʿar
Göñüllü yazılsun o şāha ṣanavber

[Mf.157:1]

bendelerüñ silki:

1. **bendelerüñ silki:**-*n, -e*
Gazel 384
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Kulların dizisi, sırası II Kulluk, hizmetkarlık mertebesi.

Āzād ide gör Ḥāletī'i bend-i belādan
Çün oldı senüñ bendelerüñ silkine lāḥıḳ

benden yaña:

1. **benden yaña:**
Gazel 11
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bana göre, benim için.

Benden yaña tamām şikest eyle dōstum
Mirʾāt-ı ḫāṭırumda görürseñ eger riyā

[G.194:8]

bender-i baht:

1. **bender-i baḫt:**-*um, -da*
Kaside 39
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Talih limanı.

Maʿrifet şehrinde ben bir ḫˇāce-i maʿrūf idüm
Bender-i baḫtumda şimdi naḳd-i eşkümdür revān

bendesi ol-:

1. **bendesi ol:**-*ur, -sa*
Kaside 24
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Kulu, kölesi, hizmetkarı olmak.

Bekleyüp ḫāk-i der-i devlet ü ʿizz ü iḳbāl
Her biri bendesi olursa benüm gibi revā

bende-zāde bende:

1. **bende-zāde bende:**-*n, -dür*
Kaside 4
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Kul oğlu kul II Azmî-zâde Hâletî.

Ḳapuñda Ḥāletī bir bende-zāde bendeñdür
Maḥal-i merḥamet ü luṭf u müstaḥiḳ-i naẓar

bend-i belā:

1. **bend-i belā:**-*dan*
Gazel 384
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Bela bağı.

Āzād ide gör Ḥāletī'i bend-i belādan
Çün oldı senüñ bendelerüñ silkine lāḥıḳ

[G.505:2]

bend-i ezel:

1. **bend-i ezel:**
Kaside 40
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ezel halkası.

Güher-i kān-ı saʿādetle ʿarūs-ı baḫtuñ
Gerden ü gūşını zeyn itdi ḥuliyy bend-i ezel

bend-i fitrāk-i taʿalluḳ:

1. **bend-i fitrāk-i taʿalluḳ:**-*dan*
Gazel 375
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dünyaya bağlanma kayışının bağı.

Eylemez ṣayyād-ı dehrüñ zaḫm-ı tīrinden ḥazer
Bend-i fitrāk-i taʿalluḳdan ḳaçar naḫcīr-i ʿışḳ

bend-i ġam-ı hicr:

1. **bend-i ġam-ı hicr:**-*e*
Gazel 665
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ayrılık derdinin bağı.

Vuṣlat eyyāmında ölmek ʿāṣıḳa āsān degül
Saġ olup bend-i ġam-ı hicre giriftār olmadan

bend-i kākül-i dil-dār:

1. **bend-i kākül-i dil-dār:**-*da*
Müfret 449
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saç kıvrımı.

Gerden-i dil ḳaldı bend-i kākül-i dil-dārda
Olmışam mecbūr-ı miḥnet ṣūret-i muḫtārda

bend-i taʿalluḳ:

1. **bend-i taʿalluḳ:**-*dan*
Gazel 196
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Dünyevî bağ.

Ḥāletī ḳıl gerdenüñ bend-i taʿalluḳdan ḫalāṣ
Yā gibi ḳaddüñ dü-tā ḳıl çille-i merdān çıḳar

[G.267:19, G.339:4]

bend-i zamān ol-:

1. **bend-i zamān ol:**-*dı*
Gazel 567
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Devrin bağı olmak, engel teşkil etmek.

Ḥāletī sözlerünüñ nükte-i siḥr-āṣārı
Oldı ehl-i süḫanuñ ḫāmesine bend-i zamān

bend-i zencīr:

1. **bend-i zencīr:**
Kaside 18
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Zincir, zincir bağı.

Bend-i zencīr ile gelmezdi bu dem gül-zāra
Cūylar itmese ṭuġyān ile taḫrīb-i diyār

bend-i zülf:

1. **bend-i zülf:**-*ün*
Tahmis 1
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Saç kıvrımı.

Gün gibi hercāʾī olduñ āfet-i devrān olup
Niçe yıllar bend-i zülfüñ oldı dil murġına dām

[G.103:7]

benefşe:

1. **benefşeyle:**-*y*, -*le*
Gazel 208
Mısra: **4**
Baharın müjdecisi olan, dağlarda, taşlık yerlerde, çalı ve duvar diplerinde yetişen, mor renkli, hoş kokulu bir çiçek.

Var ise yāra ṣunsa gerek deste eyleyüp
Dāmānını pür itdi benefşeyle küh-sār

[G.219:9, G.219:13, G.253:4, G.398:2, G.794:2, K.5:18, K.8:18, K.20:5, K.28:30]

benefşe destesi:

1. **benefşe destesi:**-*dür*
Müfret 469
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Menekşe demeti.

O dil-berüñ ḫaṭı pīrāmen-i dehānında
Benefşe destesidür ġonce var miyānında

benefşe şarābı:

1. **benefşe şarābı:**-*y*, -*la*
Kıt'a 114
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Menekşe şarabı.

Ḳaçan kim emilse döner laʿl-i nābuñ
Benefşe şarābıyla olan nebāta

benefşe vü gül:

1. **benefşe vü gül:**-*i*
Gazel 462
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Menekşe ve gül.

Benefşe vü güli biribirinden aʿlādur
ʿAceb degül mi diyār-ı hevā-yı ḥüsn ü cemāl

benefşenüñ reng ü būyı:

1. **benefşenüñ reng ü būyı:**-*n*, -*ı*
Gazel 131
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Menekşenin renk ve kokusu.

Gül-şende reng ü būyını seyr it benefşenüñ
Var ise oldı Ḥāletiyā ebr müşk-bār

benefşe-vār:

1. **benefşe-vār:**
Kıt'a 24
Mısra: **4**
Menekşe gibi.

Yā Rab bir ḳuluñ daḫı itme benüm gibi
Vaḳt-i neşāṭ-ı gülde ser-efgen benefşe-vār

beni baña koma-:

1. **beni baña ḳoma:**-*z*
Gazel 16
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Beni kendi halime bırakmamak irademi elimden almak.

Ḳıldı naḳd-i vücūdumı ifnā
Beni baña ḳomaz dil-i şeydā

beñiz:

1. **beñzümde:**-*üm*, -*de*
Gazel 797
Mısra: **3**
Yüz rengi, yüz.

Dōstlar ḳandan eser ḳalmadı beñzümde benüm
Ser ü kārum olalı gözi mestāne ile

2. **beñzi:**-*i*
Kaside 28
Mısra: **1**
Yüz, yüzey.

ʿAceb degül çemenüñ beñzi zerd olursa eger
Mizāc-ı ʿāleme tāb-ı temūz ḳıldı żarar

bennā-yı ezel:

1. **bennā-yı ezel:**
Gazel 618
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ezel Mimarı II Allah.

Yapdı bennā-yı ezel ʿışḳ ḥişārın dilde
Başlar dizdi anuñ üstine ol sīm-beden

[G.680:5]

benüm ʿaynum:

1. **benüm ʿaynum:**-*a*
Gazel 250
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Benim gözüm II Sevgilinin gözü.

Gelmez duḫān-ı āh benüm ʿaynuma dime
Luṭf eyle sūz-ı sīne-i ʿāşıḳdan it ḥazer

benüm gibi:

1. **benüm gibi:**
Gazel 495
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Benim gibi, bana benzeyen.

Ser-keş olur lā-cerem gül-gūn-ı eşki ʿāşıḳuñ
Hiç benüm gibi żaʿīf-i nā-tüvān itsün mi rām

[Kt.113:3]

benüm gönlüm:

1. **benüm gönlüm:**-*i*
Gazel 245

Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Benim gönlüm II Âşığın gönlü.

Olalı derd ü belā-yı ʿışḳ ile zār u zebūn
Küşti-gīr-āsā benüm göñlümi dāʾim ġam baṣar

benüm ḥālüm:

1. **benüm ḥālüm:**-*i*
Gazel 216
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Benim durumum II Âşığın hâli.

Her kim işitse derd-i dilüm baġrı ḫūn olur
Hiç ṣorma ḥālümi benüm ey ṣūḫ u şīve-kār

[G.271:4, G.410:9]

benüm kemānum:

1. **benüm kemānum:**-*dur*
Gazel 177
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Benim yayım II Âşığın yayı (gökkuşağı).

Olup ṣaḥrā-yı ʿışḳuñ bir ḳadīmī nāvek-endāzı
Benüm ḳavs-i ḳuzaḫ zīh geçmeden ḳalmış kemānumdur

benüm sulṭānum:

1. **benüm sulṭānum:**
Gazel 182
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Benim sultanım II Benim sevgilim.

Gözümüñ yaşını az görme benüm sulṭānum
Āsyā-yı felegi şimdi o gerdān eyler

[G.526:2, G.533:6, G.544:10]

benüm yaḳam:

1. **benüm yaḳam:**
Gazel 355
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Benim yakam II Âşığın yakası.

Ḳalur mı bu yemīnüñ elinde yaḳam benüm
Ḥüccet çıḳarup itmese ḫaṭṭuñ eger ḫalāṣ

benümçün:

1. **benümçün:**
Gazel 552
Mısra: **20**
Benim için.

Ḳaʿr-ı çāh-ı ġuṣṣada bir bī-kesem kim Ḥāletī
ʿAnkebūt ide meger tārın benümçün rīsmān

[G.757:3, K.17:51, Mf.75:2]

benze-:

1. **beñzedüm:**-*dü, -m*
Gazel 68
Mısra: **2**
İki nesne veya kişi arasında ortak yönler bulunmak.

Iżṭırāb-ı tāb-ı tebden ḳalmadı cismümde tāb
Beñzedüm ol şehre kim ola zelāzilden ḫarāb

[G.83:10, G.91:10, G.131:8, G.133:8, G.133:13, G.164:8, G.167:7, G.176:3, G.181:16, G.204:4, G.211:5, G.220:3, G.223:2, G.227:4, G.231:2, G.254:12, G.263:10, G.268:4, G.299:8, G.388:1, G.437:3, G.437:8, G.445:10, G.455:1, G.499:3, G.530:7, G.561:8, G.577:4, G.584:14, G.598:6, G.624:7, G.643:10, G.652:3, G.672:2, G.677:12, G.682:5, G.691:7, G.697:7, G.715:5, G.722:2, G.747:2, G.762:8, G.763:6, G.785:2, G.805:3, G.805:6, G.805:10, G.824:16, G.836:2, G.851:2, K.1:45, K.2:8, K.8:50, K.8:79, K.15:11, K.19:9, K.20:13, K.21:53, K.26:7, K.27:36, K.29:7, K.30:8, K.40:31, Kt.67:3, Kt.103:3, Kt.K.4:13, M.4:3, M.4:22, M.4:43, M.4:44, Mf.70:2, Mf.119:2, Mf.196:2, Mf.518:2, T.1:9, Trk.B.1:85]

benzet-:

1. **beñzedürin:**-*ür, -in*
Gazel 390
Mısra: **8**
Benzetmek; iki şey arasında ortak yön bulmak.

N'ola yir eylese göñlümde nāvek-i dil-ber
O ḫūba beñzedürin kim geye beyāż yelek

[G.61:5, G.164:3, G.328:6, G.358:5, G.361:3, G.411:1, G.422:6, G.431:2, G.446:2, G.472:7, G.491:5, G.533:5, G.556:14, G.566:1, G.611:3, G.723:4, G.764:9, G.779:9, G.794:6, G.806:14, K.8:63, K.11:47, K.14:53, K.21:31, K.31:62, K.32:44, K.33:50, Kt.114:2, Kt.123:4, Kt.124:4, Mf.272:2, Mf.276:1, Mf.504:2, Mf.505:2]

benzer:

1. **beñzer:**
Gazel 324
Mısra: **7**
Öyle görünüyor ki, öyle anlaşılıyor ki.

Yüzin ḫurşid ile bir ṭutdı beñzer mest-i nāz olmış
Veyāḫūd rütbe-i ḥüsnin o ṣūḫ-ı meh-liḳā bilmez

[G.683:8]

2. **beñzer:**
Gazel 36
Mısra: **14**
Benzer, eş, denk.

Medḥ idersin dā'im ol ḳaddi çenāruñ ellerin
Saña beñzer görmedük bir bülbül-i destān-serā

[G.332:10, G.340:10, G.365:8, G.616:2, G.706:3, K.14:87, K.25:12, K.30:16, K.35:4, K.35:19, M.4:9, Mf.254:1, Mf.359:1, Mf.592:2]

beñzine ḳan gelme-:

1. **beñzine ḳan gelme:**-*z*
Gazel 332

Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Korkudan benzi sararmak.

Ne dem kim çeşm-i ʿāşıḳdan sirişk-i ḫūn-feşān gelmez
Ḳalur bī-çāre rūy-ı zerd ile beñzine ḳan gelmez

beñzinüñ ḳanı ḳalma-:

1. **beñzinüñ ḳanı ḳalma:**-*y*, -*up*
Kaside 20
Mısra: **44**
Kelime Tipi: **Deyim**
Korkudan ya da korkuyla heyecan karışımı bir duygudan dolayı, ansızın yüzünün rengi sararmak, yüzü soluk bir renk almak.

İderse şekve bir dem aña bülbül verd-i ḥamrādan
Sefīd olur ser-ā-ser beñzinüñ hiç ḳalmayup ḳanı

ber:

1. **berüm:**-*üm*
Kaside 4
Mısra: **42**
Göğüs, sine.

Ḫalāsa çāre gözetmez ḳarāra ṭāḳat yoḳ
Zamāne ḳıldı semender gibi berüm āẕer

2. **beri:**-*i*
Gazel 819
Mısra: **8**
Meyve II Göğüs.

Serv ile bir bilmek olmaz ḳaddin ol sīmīn-berüñ
Şol dıraḫtı n'eylesün ādem ki olmaya beri

ber vir-:

1. **ber vir:**-*mez*
Gazel 621
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Meyve vermek.

Murādum naḫli ber virmez açılmaz ġonce-i ḳalbüm
Benüm ḫār-ı belādur ḥāṣılum ancaḳ bu gül-şenden

[G.792:4]

ber-ā-ber:

1. **ber-ā-berdür:**-*dür*
Gazel 31
Mısra: **3**
Beraber, birlikte. II Eşit, denk.

Ber-ā-berdür benüm iki gözümle
Belā bezminde ṭolmış cām-ı ṣahbā

[G.172:7, G.256:2, G.392:8, G.476:7]

ber-ā-ber gel-:

1. **ber-ā-ber gel-:**-*ür*
Müfret 100
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eşit, denk olmak.

Ol Yūsuf-ı cemāle ber-ā-ber gelür mi ḥūr
Ey ʿāşıḳ-ı belā-zede mīzān-ı ʿaḳla ur

ber-ā-ber it-:

1. **ber-ā-ber it:**-*miş*
Müfret 101
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bir tutmak, eşit görmek.

İtmiş işigüñ ẕirve-i eflāke ber-ā-ber
Ben ẕerre-i nāçizi ḳılan ḫāke ber-ā-ber

ber-ā-ber ol-:

1. **ber-ā-ber ol-:**-*ur*
Kaside 28
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Eşit, denk olmak.

İşigi ṭaşı durur faṣṣ-ı ḫātem-i iḳbāl
Aña ber-ā-ber olur mı ʿadū-yı bed-gevher

[K.8:55, K.21:79, K.24:32, G.236:7, Mf.2:1, Mf.91:2]

ber-ā-ber ṭut:

1. **ber-ā-ber ṭut:**-*maz*
Gazel 123
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Denk görmek, bir tutmak.

Seg-i kūyıyla seni yār ber-ā-ber ṭutmaz
Ḫāletī her gice tā subḥ iderseñ feryād

[G.125:11, G.656:7, G.730:4, G.768:13, G.770:10, K.30:23, K.33:51, Mf.407:1]

ber-ʿaks ol-:

1. **ber-ʿaks ol:**-*dı*
Gazel 197
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Aksine, tersine olmak.

Miḥnet-i hicriyle ber-ʿaks oldı ḥālüm şöyle kim
ʿAnkebūtī perde tīr-i ʿazmüme sindān gelür

ber-bād it-:

1. **ber-bād it:**-*meden*
Gazel 123
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Harap etmek, telef etmek.

Sāḳiyā bāde ile gel beni sīr-āb eyle
İtmeden ṣarṣar-ı ġam gerd-i vücūdum ber-bād

[G.125:6, G.334:6, K.30:47, Trk.B.1:91, Mf.371:1, Mü.3:14]

ber-bād kıl-:

1. **ber-bād ḳıl:**-*an*
Gazel 463
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Havaya savurmak II Harap etmek.

Sīneden gerd-i gamı āh idi ber-bād ḳılan
Şimdi āh itmege de ḳalmadı żaʿf ile mecāl

[K.21:27]

ber-bād ol-:

1. **ber-bād ol:**-*ur, -sa*
Gazel 122
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Perişan olmak, zarar görmek.

Çekmez yiriyle ḫāṭır-ı murġ-ı dilüm keder
Ber-bād olursa ḥāṣıl-ı ḫırmen-geh-i murād

[G.564:10, M.8:32]

berber:

1. **berberüñ:**-*üñ*
Müfret 344
Mısra: **1**
Berber; saç ve sakal kesmeyi meslek edinmiş kimse.

Āh kim bir berberüñ ālüfte vü mecnūnuyam
Ol niçe başlar keser fettānınuñ meftūnuyam

ber-cāy:

1. **ber-cāy:**
Mesnevi 9
Mısra: **89**
Yerinde.

Sümūm-ı nīm-rev-i ḳahr ber-cāy
Nesīm-i ṣubḥ-ı baḫt ammā sebük-pāy

bercīs:

1. **bercīs:**
Gazel 143
Mısra: **13**
Müşteri denilen yıldız (Eski gök bilim inancına göre altıncı felekte bulunan yıldız. Gökyüzünün sultanı olan güneşin kadısı olup hüküm verme ve güzel konuşma yeteneğine sahiptir. En uğurlu gökcismi olarak nitelenen Bercîs, isabetli kararlar verir).

Benüm ol ehl-i hüner bulsa eger kim Bercīs
İmtiḥān-ı ḳalemüm eyliye ḥırz-ı destār

berd:

1. **berdden:**-*den*
Gazel 140
Mısra: **1**
Soğuk.

Berdden düşmiş idi elleri olunca bahār
Ḳaldurup destini Mevlā'sına şükr itdi çenār

ber-dār it-:

1. **ber-dār it-:**-*di, -ler*
Gazel 181
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Asmak.

Şehr-i ʿışḳ āẕīnini ol dem ki der-kār itdiler
Her ser-i bāzāra bir Manṣūr ber-dār itdiler

[G.325:1, G.520:9, G.591:6, G.863:8]

ber-dār ol-:

1. **ber-dār ol:**-*dı*
Gazel 804
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Asılmak, asılı vaziyette olmak.

Oldı dil ber-dār yārüñ zülf-i ʿanber-sāsına
Vāṣıl oldı ehl-i ʿışḳuñ rütbe-i ʿulyāsına

2. **ber-dār ol:**-*madan*
Gazel 665
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Asılmak, idam edilmek.

Ḥaẕẕumuz var gerçi fitrāküñde ber-dār olmadan
Ol süvār-ı esb-i nāza ḳorḳaruz bār olmadan

ber-dār-ı ʿışḳ ol-:

1. **ber-dār-ı ʿışḳ ol:**-*dı*
Gazel 536
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşkın darağacına asılmak, aşk şehidi olmak.

Ol zülfe meyl iden Manṣūr-veş ber-dār-ı ʿışḳ oldı
Hemān dünyāda ben ḳaldum çekildi gitdi emsālüm

ber-dār-ı maḥabbet eyle-:

1. **ber-dār-ı maḥabbet eyle:**-*di*
Gazel 101
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşkın darağacında asmak.

Manṣūr-ı dilüm itdi ʿıyān sırr-ı Ene'l-Ḥaḳ
Zülf-i siyehüñ eyledi ber-dār-ı maḥabbet

bere-i biryān:

1. **bere-i biryān:**
Mesnevi 3
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Kuzu kebabı.

Gelicek aña bere-i biryān
Zehr ḳatuldığını ḳıldı beyān

berf:

1. **berfe:**-*e*
Gazel 249
Mısra: **1**
Kar.

Şuʿle-i sāġar ḳaçan kim berfe nūr-efşān olur
Dest-i sāḳī baḥr-i şevḳe pençe-i mercān olur

[K.25:3, K.39:12, K.39:39]

berf ile hāk:

1. **berf ile ḫāk:**
Kıt'a 31
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kar ve toprak.

Oldı gūyā daḳīḳ berf ile ḫāk
Seng-i zīrīn-i āsyā-yı sipihr

berf ü ebr:

1. **berf ü ebr:**-*i, -n*
Kaside 39
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kar ve bulut.

Bir seḥer kim berf ü ebrin eyleyüp sermā ʿıyān
Ser-be-ser kāfūr u müşk oldı zemīn ü āsmān

berg:

1. **bergi:**-*i*
Mesnevi 7
Mısra: **34**
Yaprak.

Ḳaddidür nahl-i būstān-ı celāl
Bergi luṭf u ʿaṭā vü bārı kemāl

berg ü bār:

1. **berg ü bār:**-*um*
Gazel 884
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yaprak ve meyve.

Gitdi ol gül-berg-i ter ol mīve-i naḫl-i hüner
Bir dıraḫt-ı ḫuşke döndüm berg ü bārum ḳalmadı

[G.371:1]

2. **berg ü bār:**-*dan*
Gazel 587
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yaprak ve yük II Fazlalık, yük.

Dil-ber çıḳarsa cāme vü destārını disek
Āzādedür nihāl bugün berg ü bārdan

berg ü bār-ı dıraḫt-ı saʿādet:

1. **berg ü bār-ı dıraḫt-ı saʿādet:**-*i*
Kaside 22
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Mutluluk ağacının yaprak ve meyvesi.

Hemvāre berg ü bār-ı dıraḫt-ı saʿādeti
Ḳalsun tegerg-i şiddet-i eyyāmdan maṣūn

berg ü nevā:

1. **berg ü nevā:**-*sı*
Kaside 8
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Yaprak ve nağme. II Sermaye ve nasip.

Gül ile bülbülüñ berg ü nevāsı özge ʿālemdür
Olupdur her biri zīrā ki anuñ naḳş-ı nev-peydā

berg-i bahār:

1. **berg-i bahār:**
Kaside 2
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bahar yaprakları.

Sefīd idi şecerüñ gerçi ḫaymesi evvel
Boyandı berg-i bahār ile şimdi ḫaḍrāya

[K.25:13]

berg-i bīd:

1. **berg-i bīd:**
Gazel 744
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Söğüt yaprağı.

Ol tāze ġonceyi şaḳınup bād-ı āhdan
ʿUşşāḳ berg-i bīd gibi ditrer üstine

berg-i çemen:

1. **berg-i çemen:**
Gazel 62
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bahçenin, çimenliğin yaprağı.

Senüñ gūşuñda istiʿdād yoḳ idrākine yoḫsa
Leb-i cūda kemāl-i ṣunʿı her berg-i çemen söyler

berg-i dıraht-ı ṭūr:

1. **berg-i dıraḫt-ı ṭūr:**-*dan*
Gazel 825
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Tur ağacının yaprağı.

Eger berg-i dıraḫt-ı Ṭūr'dan olmazsa peyvendi
Ne feyż eyler çemen-zār-ı cemālüñ naḫl-i bālāsı

berg-i ezhār:

1. **berg-i ezhār:**
Kaside 20
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Çiçeklerin yaprakları.

Ṣanurlar cūy-ı kāfūr oldı cārī bāġ-ı cennetden
Görenler berg-i ezhār ile pür enhār-ı būstānı

[K.20:17, K.39:3]

berg-i giyāh:

1. **berg-i giyāh:**-*ı*
Gazel 840
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ot yaprağı.

Revnaḳ mı ḳalur ġonce-i gül-zār-ı cinānda
Gelse yanına bāġ-ı ġamuñ berg-i giyāhı

[G.841:10]

berg-i gül:

1. **berg-i gül:**-*den*
Gazel 51
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gül yaprağı.

Cismi ol şāḫuñ taḥammül idemez ey Ḥāletī
Ġonceden bālīn olursa berg-i gülden cāme-ḫʷāb

[G.406:2, G.465:2, G.702:3, G.711:2, K.23:14, K.38:8, K.41:55, M.4:84, Mf.183:2, Mf.302:2]

berg-i gül-i ḥamrā:

1. **berg-i gül-i ḥamrā:**
Gazel 365
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kızıl gülün yaprağı.

Cūy-bār üzre düşen berg-i gül-i ḥamrā gibi
Yaraşur ḥaḳḳā ki cism-i ʿāşıḳ-ı dīdāra dāġ

berg-i gül-i iḥsān:

1. **berg-i gül-i iḥsān:**
Kaside 40
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cömertlik gülünün yaprağı.

Geldi bāġ-ı keremüñ bād-ı seḥer-gāhları
Ṭoldı berg-i gül-i iḥsān ile her ceyb ü baġal

berg-i gül-i ter:

1. **berg-i gül-i ter:**
Gazel 155
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Taze gülün yaprağı.

Seyl-āb-ı eşk-i çeşmle pergāle-i ciger
Āb-ı revānda berg-i gül-i ter gibi gider

berg-i gün-ā-gün:

1. **berg-i gün-ā-gün:**
Gazel 577
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Rengarenk, çeşit çeşit yapraklar.

Döküldi bād-ı ḫazān ile berg-i gün-ā-gün
Döşendi ṣaḥn-ı çemen-zāra ferş-i buḳalemūn

berg-i ḫazān:

1. **berg-i ḫazān:**
Gazel 660
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sonbaharda sararıp düşen veya düşmek üzere olan yaprak.

Mihr ü meh ṣanma fenā-yı dehri işʿār itmege
Sebze-zār-ı çerḫde ḳalmış iki berg-i ḫazān

[G.399:5, G.507:1, G.539:2, G.577:9, G.651:7, Mf.326:2, Mf.459:1]

berg-i kāh:

1. **berg-i kāh:**
Gazel 708
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Saman çöpü.

Birdür yanında ol şeh-i mülk-i melāḥatüñ
Kişt-i ter-i ḥayāt ile fersūde berg-i kāh

[G.808:8, Mf.193:2]

berg-i mīr-i ʿāşıḳān ol-:

1. **berg-i mīr-i ʿāşıḳān ol-:***-dı*
Gazel 642
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Âşıkların başkanının hediyesi olmak.

Sebze-zār-ı çerḫden peydā olan ḳavs-i ḳuzaḥ
Oldı bāġ-ı ʿışḳuma bir berg-i mīr-i ʿāşıḳān

[K.27:28]

berg-i sebz:

1. **berg-i sebz:**
Gazel 452
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yeşil yaprak.

Cemāl-i bā-kemāle Ḥāletī ḫaṭṭdan żarar gelmez
Gül-i ruḫsārı berg-i sebz ile raʿnādur ol yārüñ

[M.3:61]

2. **berg-i sebz:**
Gazel 421
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yeşil yaprak II Sevgilinin ayva tüyleri.

Cemāl-i bā-kemāle ḫaṭṭ-ı müşkīni żarar virmez
Gül-i ruḫsārı berg-i sebz ile raʿnādur ol yārüñ

berg-i semen:

1. **berg-i semen:**
Gazel 96
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yasemin yaprağı.

Teni berg-i semen bir ġonce-i gül-pīrehensin sen
Olupdur sende ey şūḫ-ı cihānum ḫūbluḳ ḳat ḳat

[Mf.535:2]

berg-i sūsen:

1. **berg-i sūsen:**
Gazel 662
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Susen yaprağı (sivri olması yönüyle).

Olıcaḳ ebr-i bahārīden cihān reşk-i cinān
Berg-i sūsen oldı şükr-i Ḥaḳ ile raṭbü'l-lisān

berg-i yāsemen:

1. **berg-i yāsemen:**
Gazel 608
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yasemin yaprağı.

Almaġ olmaz destine ol ġonce-i nāzük-mizāc
Kāġıd-ı nāmem eger olursa berg-i yāsemen

berg-rīz:

1. **berg-rīzinden:***-i, -n, -den*
Müfret 221
Mısra: **1**
Yaprak dökme.

Berg-rīzinden fenānuñ sālim olsa ṣaḥn-ı bāġ
Gül-bünüñ cisminde n'eyler dāġ-ber-bālā-yı dāġ

bergüzār:

1. **bergüzārum:**-*um*
Gazel 378
Mısra: **8**
Armağan, hediye.

Bir iki nāvek-i dil-dūzdan iḥsān eyleyüp cāna
Dimiş kim şimdi artıḳ saña lāyıḳ bergüzārum yoḳ

[K.26:14]

bergüzār eyle-:

1. **bergüẕār eyle:**-*y, -e, -y, -di*
Kaside 15
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hediye etmek.

Girse yālinden eger bir mū ṣabānuñ destine
Eyliyeydi anı ḫūbān-ı Ḫaṭā'ya bergüẕār

bergüzār getür-:

1. **bergüẕār getür-:**-*di*
Gazel 219
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hediye getirmek.

Şanmañ ġubār-ı gül-şeni ḳaldurdı bād-ı ṣubḥ
Şāh-ı güle getürdi biraz müşk bergüẕār

ber-güzār it-:

1. **ber-güẕār it:**-*er*
Müfret 177
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Armağan etmek.

Bāġ-ı luṭfın derd-mend-i ʿışḳa göstermez o yār
Mīve-i vaṣlın ider erbāb-ı cāha ber-güẕār

[G.773:4]

ber-ḥabs:

1. **ber-ḥabs:**
Kaside 18
Mısra: **41**
Hapiste.

Ḥāletī'yem ki hükūmet-ger-i bālā ber-ḥabs
Kendü ḫaṭṭıyla yazar ḥakk-i faẓla iḳrār

ber-ḥayāl:

1. **ber-ḫayāldür:**-*dür*
Gazel 252
Mısra: **4**
Hayal üzere, hayalde.

Gelmez mi ola ḫāṭıruña dōstum senüñ
Şol mübtelā ki derdüñ ile ber-ḫayāldür

ber-hurdār-ı ʿışḳ kıl-:

1. **ber-ḫurdār-ı ʿışḳ ḳıl:**-*dı*
Gazel 374
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk konusunda muradına erdirmek.

Aldı sīb-i ġabġabından behre āḫir ṭıfl-ı dil
Himmet-i pīr-i maḥabbet ḳıldı ber-ḫurdār-ı ʿışḳ

beri:

1. **beri:**
Gazel 818
Mısra: **4**
"-den bu yana" anlamında edat.

Ḥāl-i rūy-ı yār-veş bir dāne-i merdüm-firīb
Gelmemişdür ʿāleme tā devr-i Ādem'den beri

beri gel-:

1. **beri gel:**-*sün*
Gazel 891
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yaklaşmak, yanına gelmek.

Seri ṭōb eyledi meydān-ı maḥabbetde gōñül
N'ola gelsün beri var ise kimüñ cān u seri

ber-i murād:

1. **ber-i murād:**
Kaside 21
Mısra: **75**
Maksat meyvesi.

Virür dıraḫt-ı ümmīdi ber-i murād diyü
Yüzüm ṣuyın yire dökdi zamāne-i muḥtāl

ber-i murād u nihāl-i emel:

1. **ber-i murād u nihāl-i emel:**
Gazel 155
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Maksat meyvesi ve arzu fidanı.

Yoḳdur ber-i murād u nihāl-i emel diyü
Bāġ-ı cihānda çekme elem hep olur biter

[G.250:7]

ber-i nahl-i emel:

1. **ber-i naḫl-i emel:**-*dür*
Müfret 272
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İstek fidanının meyvesi.

Ber-i naḫl-i emeldür bu diyü ʿuṣṣāḳ-ı nālānuñ
Bir olmaz nesneye beñzetdiler sīb-i zenaḫdānuñ

berī ol-:

1. **berī ol:**-*ma, -dı*
Gazel 894
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kurtulmak, uzak olmak.

Hiç derd-i serden olmadı bir gün berī o kim
Zīr-i ser itdi bāliş-i zer-kār-ı devleti

[G.817:1, G.893:1]

ber-i sīmīn:

1. **ber-i sīmīn:**-*i, -n, -i*
Gazel 322
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gümüş göğüs II
Sevgilinin beyaz göğsü.

İnanmaz mı ber-i sīmīnini ʿuşşāḳ-ı şeydāya
N'içün ġam-ḫāne-i ʿāşıḳda hiç ol sīm-ber ḳalmaz

ber-i vaṣl:

1. **ber-i vaṣl:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 836
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kavuşma meyvesi.

ʿĀşıḳ ber-i vaṣlını ne vaḳt olsa ṭaleb-kār
Ol şūḫ-ı cihān dir daḫı olmadı zamānı

berīd-i fikret:

1. **berīd-i fikret:**-*e*
Kaside 21
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Düşünce habercisi.

Diyār-ı medḥine ʿazm eylese şafālar ider
Berīd-i fikrete gelmez ne deñlü gitse kelāl

berīd-i himmet:

1. **berīd-i himmet:**-*üm*
Gazel 743
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Lütuf habercisi.

Jeng-i sipihri zer-ger-i mihr eylese ṭılāʾ
Almaz berīd-i himmetüm anı miyānına

berk:

1. **berḳi:**-*i*
Kaside 33
Mısra: **51**
Şimşek.

Yaġar bārānı ammā berḳi eyler āteş-efşānī
Ṭutardı baḥr ile berri ber-ā-ber dürr-feşānlıḳda

[M.1:59, M.4:86, Mf.282:2]

berḳ ü bārān:

1. **berḳ ü bārān:**
Kaside 9
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Şimşek ve yağmur.

İderdi bī-tekellüf sīm ü zerden berḳ ü bārānın
Duḫān-ı maṭbaḫından ḥāṣıl olsa ebr-i āẕārī

berk ü bārān it-:

1. **berḳ ü bārān it-:**-*er, -di*
Kaside 9
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Şimşek ve yağmur haline getirmek.

İderdi bī-tekellüf sīm ü zerden berḳ ü bārānın
Duḫān-ı maṭbaḫından ḥāṣıl olsa ebr-i āẕārī

berk ur-:

1. **berḳ ur:**-*dı*
Gazel 101
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şimşek gibi çakmak, aniden ve çok etkileyici şekilde görünmek.

Āyīne-i dil ṣāf olalı jeng-i kederden
Berḳ urdı hemān lemʿa-i envār-ı maḥabbet

[K.9:14]

ber-karār ol-:

1. **ber-ḳarār ol:**
Gazel 434
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bir yerde veya bir hal üzere karar kılmak, aynı kararda devam etmek, devamlı olmak.

Nāvek-i dil-dūz-ı dil-ber itmesün dirseñ ḫaṭā
Künc-i ġamda ber-ḳarār ol bekle ey ʿāşıḳ yirüñ

[K.4:49, K.20:69]

berḳ-i fitne:

1. **berḳ-i fitne:**-*den*
Gazel 583
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bela şimşeği.

Dil-besteyem o ḫırmene kim berḳ-i fitneden
Yanmaz anuñ içinde meger dest-i ḫūşe-çīn

berk-i lāmiʿ:

1. **berḳ-i lāmiʿ:**
Kaside 35
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Parlayan, parlak şimşek.

Berḳ-i lāmiʿ ṣanma kim kef-i güher-pāşuñ görüp
Eyledi nār-ı ḥased ḳalbinde ebrüñ iltihāb

berk-i tīġ:

1. **berḳ-i tīġ:**-*ün*
Mesnevi 8
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Kılıcın şimşeği.

Zemīni ebr-i luṭfuñ gül-şen itdi
Zamānı berḳ-i tīġüñ rūşen itdi

berḳ-misāl:

1. **berḳ-miṣāl:**
Mesnevi 4
Mısra: **89**
Şimşek gibi.

Germ olup ol Burāḳ berḳ-miṣāl
Anı Aḳṣā'ya irgürür fi'l-ḥāl

ber-mezīd it-:

1. **ber-mezīd it:**
Mesnevi 8
Mısra: **207**
Kelime Tipi: -
Arttırmak, çoğaltmak.

Ḫudāyā ʿömr-i şāhı ber-mezīd it
Ḥadīd-i tīġinüñ beʾsin şedīd it

bernā:

1. **bernā:**
Kaside 8
Mısra: **44**
Genç, delikanlı.

Gedā-yı der-geh-i devlet-meʾābuñ Zāl eger Rüstem
Ġulām-ı ḥalḳa der-gūş-ı cenābuñ pīr eger bernā

ber-pā:

1. **ber-pā:**
Kaside 8
Mısra: **82**
Ayak üzerinde, ayakta, kaim.

Ḫudā ḳılsun ḫıyām-ı ʿizz ü iḳbālüñ ḳıyām üzre
Ola hemvāre tā kim çetr-i zer-kār-ı felek ber-pā

ber-pāy:

1. **ber-pāy:**
Mesnevi 9
Mısra: **81**
Ayak üzerinde, ayakta, kaim.

Hemīşe rāyet-i teşvīş ber-pāy
Sipeh-dār-ı emel her gāh bed-rāy

berr ü baḥr:

1. **berr ü baḥr:**-*i*
Kaside 7
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kara ve deniz.

Sinān-ı cān-sitānlar berr ü baḥri çekdi tesḫīre
Ẓafer hemvārı oldı devletinde iki pāşānuñ

ber-ṭaraf:

1. **ber-ṭarafdur:**-*dur*
Gazel 659
Mısra: **12**
Ortadan kalkmış, yok olmuş.

Birbirine yapışur müjgān-ı ḫūnīn gice
Yoḫsa uyḫu ber-ṭarafdur dīde-i ḫūn-bārdan

[K.36:44]

ber-ṭaraf it-:

1. **ber-ṭaraf it:**-*e, -mez, -dü, -m*
Gazel 410
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bir yana itip saf dışı bırakmak, ortadan kaldırmak.

İdemezdüm ceyş-i ḫˇābı ber-ṭaraf ey Ḥāletī
Āb-dāde olmasa her tīġ-imüjgānuñ senüñ

ber-ṭaraf kıl-:

1. **ber-ṭaraf ḳıl:**-*mak*
Gazel 872
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gidermek, ortadan kaldırmak.

Dil-i şeydāya lāzım geldi ʿışḳın ber-ṭaraf ḳılmaḳ
Çün ol şūḫ-ı cefā-pīşe ʿadūya der-kenār oldı

ber-ṭaraf ol-:

1. **ber-ṭaraf ol:**-*dı*
Gazel 61
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yok olmak.

Tāb-ı ġam ile āb-ı ciger oldı ber-ṭaraf
Devr-i zamāne eyledi ābiş-ḫorum serāb

berü gel:

1. **berü gel:**
Gazel 61
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yaklaş, bu tarafa gel!

Ṣandūḳasında sīnemüñ olsun nişāne dil
Ögret elüñi gel berü taʿlīm-ḫāne at

berūmend nihāl:

1. **berūmend nihāl:**-*i*
Gazel 829
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yetişmiş fidan.

Peyvend-i ger-i feyz-i ezel olalı der-kār
Ḫāmem gibi kim gördi berūmend nihāli

beʾs:

1. **beʾsin:**-*i, -n*
Mesnevi 8
Mısra: **208**
Güç, kuvvet.

Ḫudāyā ʿömr-i şāhı ber-mezīd it
Ḥadīd-i tīġinüñ beʾsin şedīd it

bes:

1. **besdür:**-*dür*
Gazel 110
Mısra: **3**
Kâfi, yeterli.

ʿAḳlumuz almaġa cām-ı lebi yārüñ besdür
Getürüp n'eyler ola ġabġabı tekrār ḳadeḥ

[G.156:14, G.308:15, G.310:9, G.361:1, G.507:5, G.821:7, K.12:80, K.19:12, K.24:37, K.36:33, Kt.45:4, Kt.103:6]

be-sāki-i kevser:

1. **be-sāḳi-i kevser:**
Kaside 28
Mısra: **94**
Kelime Tipi: -
Kevser çeşmesinin sakisi için.

Be-ḥaḳḳ-ı teşne-dil-i Kerbelā imām-ı enām
Be-āb-ı rūy-ı Resūl ü be-sāḳi-i Kevser

beste:

1. **bestedür:**-*dür*
Gazel 820
Mısra: **1**
Bağlı.

Bestedür dāʾim o şāhuñ ser-i teng-i sükeri
Mūr-ı ḫaṭṭ ṭutsa da eṭrāfını yoḳdur żararı

[Mf.204:1, K.38:69]

beste kıl-:

1. **beste ḳıl:**-*ur*
Kaside 33
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Kapatmak.

Melekdür şanki olmışdur der-i cennet nigeh-bānı
Nesīm-i himmeti dāʾim der-i ümmīdi fetḥ eyler

[M.4:19]

beste ol-:

1. **beste ol:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 307
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bağlanmak.

Ṣormaz o yār ḥāl-i dil-i nā-tüvānumuz
Çaḳ beste olmayınca ölürken zebānumuz

[Mf.201:2]

beste ṭur-:

1. **beste ṭur:**-*a*
Gazel 511
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kapalı durmak, açığa vurulmamak.

Geçmez bu kişver içre metāʿ-ı hüner-verī
Lāyıḳ budur ki beste ṭura bārumuz bizüm

beste ṭut-:

1. **beste ṭut:**
Gazel 702
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kapalı halde bulundurmak.

Bāġ-ı ḥarīm-i vuṣlatuñı beste ṭut velī
Gāhī mürüvvet eyle bu ben ḫāk-sārı ḳo

beste-ġulām ol-:

1. **beste-ġulām ol:**-*ma, -y, -a*
Kaside 30
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bağlı köle olmak.

Meger beste-ġulāmuñ olmaġa bel bağlamışlardur
Budur ḫāli dem-ā-dem yirde kūhuñ gökde Cevzā'nuñ

beste-i bend-i fitrāk ḳıl-:

1. **beste-i bend-i fitrāk ḳıl:**-*sa*
Gazel 386
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Atın terkisini bağlamak.

Tāze cān-baḫş ider ol şāh-ı şikār-endāzum
Ḳılsa naḫcīrlerin beste-i bend-i fitrāk

beste-i bend-i gīsū-yı dil-ber ol-:

1. **beste-i bend-i gīsū-yı dil-ber ol:**-*an*
Gazel 258
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçlarının düğümüne bağlanmak.

Göñül bağlamaz dār-ı dünyāya hergiz
Olan beste-i bend-i gīsū-yı dil-ber

beste-i bend-i miḥnet kıl-:

1. **beste-i bend-i miḥnet ḳıl:**-*up*
Kaside 14
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Eziyet bağını bağlamak.

Ḥāletī'yem ki ḳılup beste-i bend-i miḥnet
Ṣaldı çāh-ı ġama Yūsuf gibi cevr-i iḫvān

beste-i dām-ı ġam ol-:

1. **beste-i dām-ı ġam ol:**-*ur*
Gazel 247
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gam tuzağına düşmek.

Her kimüñ murġ-ı dili beste-i dām-ı ġam olur
Iżṭırāb eylese ger bendi daḫı muḥkem olur

[Mf.85:1]

beste-i mūy-miyān pey-rev-i cānān:

1. **beste-i mūy-miyān pey-rev-i cānān:**
Gazel 314
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ardı sıra giden ince belin bağımlısı II Âşık.

Beste-i mūy-miyān pey-rev-i cānānuz biz
Bir ḳıl ile yedilür ʿāşıḳ-ı nālānuz biz

beste-i zencīr:

1. **beste-i zencīr:**-*ler, -i, -n*
Gazel 231
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zincire bağlı II Sevgilinin aşkına tutsak olan âşık.

Ḥabse ilter var ise beste-i zencīrlerin
Zülf-i dil-dār ki ol çāh-ı zenaḫdāna iner

beş beş:

1. **beş beş:**
Gazel 350
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Beş beş, beşer beşer.

Görenler şāhid-i mevzūn-ı beytüñ Ḥāletī dirler
Zen-i devrān ṭoġursun böyle zībā dil-beri beş beş

beş beyt:

1. **beş beyt:**
Gazel 478

Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Beş beyit II Beş beyitten oluşan gazel.

Revādur ursa bu beş beyt ḫamseye pençe
Ne meşnevī irişür Ḥāletī aña ne ġazel

[G.769:9]

beş gümüş lüle:

1. **beş gümüş lüle:**-*den*
Mesnevi 3
Mısra: **84**
Kelime Tipi: -
Beş gümüş çubuk II Hz. Peygamber'in beş parmağı.

Oldı keffī ġadīr-i gül-şen-i cān
Beş gümüş lüleden ṣu itdi revān

beşer:

1. **beşerdür:**-*dür*
Kıt'a 33
Mısra: **4**
İnsan II (Uzak anlamıyla) beşer tane (beş mesnevi, hamse kastedilerek).

Her ṣāḥib-i ḫamseyle n'ola pençeleşürsem
Anlar daḫı ey Ḥāleti-i zār beşerdür

beyābān-der-beyābān:

1. **beyābān-der-beyābān:**
Mesnevi 9
Mısra: **106**
Çöl üstünde çöl.

Refīk-i baḫt dāʾim süst ü bī-cān
Reh-i ḫayret beyābān-der-beyābān

beyābān-ı ġam:

1. **beyābān-ı ġam:**-ı
Gazel 5
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gam çölü.

Ṭayy iderdüm bir dem içre biñ beyābān-ı ġamı
Eyleseydi pīr-i mey-ḫāne eger himmet baña

[G.40:5]

beyān eyle-:

1. **beyān eyle:**-*r, -dü, -m*
Gazel 326
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Açıklamak.

Derd-i hicrüñ birin saña eylerdüm beyān
Olmasa cānā zamān-ı vuṣlatuñ ġāyet de az

[G.539:9]

beyān it-:

1. **beyān it:**-*mek, -e*
Kaside 38
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Açıklamak.

Beyān itmege ḳaṣr-ı ḳadri bahāsın
Yetişmez maḳarr-ı ḥurūf-ı mebānī

[Kt.K.4:8]

beyān kıl-:

1. **beyān ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 3
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Bildirmek, anlatmak, söylemek.

Gelicek aña bere-i biryān
Zehr ḳatuldıġını ḳıldı beyān

beyān-ı ḥasb-i ḥāl:

1. **beyān-ı ḥasb-i ḥāl:**-*e*
Mesnevi 8
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Derdini izah etme, konuşup dertleşme.

Eger girsem beyān-ı ḥasb-i ḥāle
Olur her faṣlı anuñ ṣad-maḳāle

beyʿat olun-:

1. **beyʿat olun:**-*du, -n*
Gazel 736
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İtaat edilmek.

Yed-i beyżā-yı melāḥatle olunduñ beyʿat
Ḫalḳı var pādşehüm bende-i fermān eyle

beyāz:

1. **beyāż:**
Gazel 390
Mısra: **8**
Ak, beyaz.

N'ola yir eylese göñlümde nāvek-i dil-ber
O ḫūba beñzedürin kim geye beyāż yelek

[G.446:2]

beyaża çık-:

1. **beyaża çıḳ:**-*mış*
Gazel 421
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Müsvedde hâlinde olan bir yazıyı temize çekmek.

ʿAceb mi ölseler erbāb-ı dil görmege anı
Beyaża şimdi çıḳmış nüsḫadur ḫaṭṭ-ı siyeh-kāruñ

beyāża çıkmış nüsha:

1. **beyāża çıḳmış nüsḫa:**-*dur-mış*
Gazel 396
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Temize çekilmiş müsvedde II Sevgilinin ayva tüyleri.

ʿAceb mi olsalar erbāb-ı dil hep görmege māʾil
Beyāża şimdi çıḳmış nüsḫadur ḫaṭṭ-ı siyeh-kāruñ

beyāż-ı ṣaḥīḥ:

1. **beyāż-ı ṣaḥīḥ:**
Gazel 113
Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Hakiki, gerçek beyaz.

Rūy-ı dil-ber kitāb-ı behcetdür
İki ḫaddi iki beyāż-ı ṣaḥīḥ

beyhūde:

1. **beyhūde:**
Gazel 631
Mısra: **4**
Boş yere, boşuna.

Gül-i gül-şen ruḫ-ı rengīn-i dil-berden alınmışdur
İder beyhūde ḫande ġāyetiyle infiʿālinden

beyn:

1. **beyninde:**-*i, -n, -de*
Gazel 694
Mısra: **9**
Ara.

Ol ṭabīb-i cānla ben ḫaste beyninde mesās
Ḫānesi dīvārına gāhī ṭayanmaḳdur hemān

[K.35:74, Mf.563:1]

2. **beyninde:**
Gazel 382
Mısra: **14**
Kafasında, fikrinde II Arasında.

İşidüp ḳıṣṣa-i Leylā vü Mecnūn'ı dimiş dil-ber
Bizümle Ḥāletī beyninde olan mā-cerā ancaḳ

beyt:

1. **beyt:**
Gazel 135
Mısra: **13**
Beyit, iki mısradan oluşan nazım birimi.

Her beyt kim içinde ola vaṣf-ı ġabġabuñ
Yazılsa sīb-i bāġ-ı cinān üzre vechi var

[G.330:9, K.34:24, K.39:52, Mü.6:22]

beyt-i aḥzān:

1. **beyt-i aḫzān:**-*um, -da*
Gazel 534
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hüzünler evi II Âşığın gönlü.

Ne var bir gice ḳalsa beyt-i aḫzānumda luṭfından
Benüm eksüklügüme ḳalmasa ol māh-ı tābānum

[G.650:4, G.834:1,

2. **beyt-i aḫzān:**-
Gazel 828
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Hüzünler evi II Hüzünler beyiti.

Eylemez hergiz feraḥ anda ḳarārı iḫtiyār
Ḥāletī'nüñ beyt-i aḥzān tarḥıdur ġam-ḫānesi

beyt-i hayāl:

1. **beyt-i ḫayāl:**-*üm, -de*
Gazel 739
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hayal evi II Âşığın hayali.

Ururdı āh-ı ġayret āteş-i cān-sūza ṭuysaydı
ʿAdū dil-dār ile cemʿ olduġın beyt-i ḫayālümde

beyt-i ḥazen:

1. **beyt-i ḥazen:**
Müseddes 7
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Hüzünler evi II Hz.Yusuf'tan ayrılan Hz.Ya 'kûb'un gönül üzgünlüğü yaşadığı ve gözyaşı döktüğü evi III Âşığın hüzünlü gönlü.

İtdi dil ḫānesini ʿışḳı o yārüñ mesken
Ṭoldı gūyā ki ġam-ı Yūsuf ile beyt-i ḥazen

[G.803:8]

beyt-i luṭf:

1. **beyt-i luṭf:**-*ı*
Gazel 892
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Lütuf, cömertlik evi.

Ol şāh ki oldı beyt-i luṭfı Mecmūʿa-i cūduñ intiḫābı

beyt-i maʿmūr:

1. **beyt-i maʿmūr:**
Kaside 18
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Kabe II Gönül.

Fużelā ḳalbini yapmaḳda ne ḥācet ḫilʿat
Beyt-i maʿmūr bināsında ne lāzım miʿmār

beyt-i şerīf:

1. **beyt-i şerīf:**
Kaside 34
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Şerefli, kutsal ev.

Ṭura o beyt-i şerīfü maḳām-ı aʿlāda
Be-ḥaḳḳ-ı beyt-i şerīf ü maḳām-ı ev ednā

[M.6:10]

beyt-i sūz-nāk:

1. **beyt-i sūz-nāk:**
Gazel 478
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yakıcı beyit.

Düşerdi ṭāliʿüme beyt-i sūz-nāk benüm
Olunsa bezmde taḳsīm ʿāşıḳāna ġazel

beytü'l-hazen:

1. **beytü'l-ḥazen:**
Gazel 610
Mısra: **2**
Hüzünler evi II Hz.Yusuf'tan ayrılan Hz.Ya 'kûb'un gönül üzgünlüğü

yaşadığı ve gözyaşı döktüğü evi.

Her zamānda āh kim bir Yūsuf-ı gül-pīrehen
Murġ-ı cānum bülbül eyler meskenüm beytü'l-ḥazen

[G.676:10]

beyżā:

1. **beyża:**
Kaside 36
Mısra: **21**
Beyazlık II Parlaklık.

Beyża-i tīġüñ gibi bir beyża peydā olmadı
Nesr-i Ṭāʾir eyliyelden bām-ı gerdūnı mekān

[K.36:7, K.36:23, M.1:34, M.8:46]

beyża-ı islām:

1. **beyża-ı islām:**
Kaside 8
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
İslamiyet nuru, ışıltısı.

Olupdur işigüñde beyża-ı İslām ile tevʾem
Gerekse beyża-ı tīġ ü gerekse beyża-ı ṭuġrā

[K.36:23]

beyża-i mihr:

1. **beyża-i mihr:**
Kıt'a 31
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güneş yumurtası, yumurtaya benzeyen güneş.

Gösterüp ṣanʿatın müşʿabid-i dey
Kīse-i ebre girdi beyża-i mihr

beyża-i tīġ:

1. **beyża-i tīġ:**-*ün*
Kaside 36
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Kılıcın beyazlığı, parlaklığı.

Beyża-i tīġüñ gibi bir beyża peydā olmadı
Nesr-i Ṭāʾir eyliyelden bām-ı gerdūnı mekān

beyża-ı tīġ ü beyża-ı ṭuġrā:

1. **beyża-ı tīġ ü beyża-ı ṭuġrā:**
Kaside 8
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Kılıcın ve tuğranın parlaklığı.

Olupdur işigüñde beyża-ı İslām ile tevʾem
Gerekse beyża-ı tīġ ü gerekse beyża-ı ṭuġrā

beyża-i ṭuġrā-yı ḥükm:

1. **beyża-i ṭuġrā-yı ḥükm:**-*i, -n, -den*
Kaside 12
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Hüküm fermanının yumurtası.

ʿAdl ü iḥsān kim iki murġ-ı hümāyūn-fāldur
Beyża-i ṭuġrā-yı ḥükminden çıḳarlar tevʾemān

bezl-i kef-i cūd:

1. **bezl-i kef-i cūd:**-*ı, -n, -a*
Kaside 37
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Cömertlik elinin bol bol vermesi, saçması.

Nūr-ı reʾy-i pākine olmaz muʿādil mihr ü māh
Bezl-i kef-i cūdına ḳılmaz kifāyet baḥr u kān

bezl-i maḳṣūd:

1. **bezl-i maḳṣūd:**
Mesnevi 8
Mısra: **115**
Kelime Tipi: -
İsteğini verme.

Uman nāçīz elinden bezl-i maḳṣūd
Recā eyler giyehden ẓıll-i memdūd

bezm:

1. **bezminde:**-*i, -n, -de*
Gazel 57
Mısra: **12**
Eğlence meclisi.

Ṣūret-i bī-cāna döndüm żaʿf ile ey Ḥāletī
Vechi var bezminde yār itmezse tevcīhe ḫitāb

[Kt.75:3, T.8:8, G.137:7, G.170:1, G.197:8, G.249:11, G.268:9, G.295:4, G.354:8, G.402:5, G.439:8, G.459:9, G.478:4, G.496:5, G.541:1, G.603:3, G.658:9, G.674:1, G.690:6, G.745:1, G.745:4, G.753:7, G.763:3, G.879:1, K.3:39, K.7:37, K.9:31, K.21:67, K.26:47, K.26:71, K.39:25, K.39:36, M.2:27, M.9:43, Mf.176:1, Mf.342:1]

2. **bezme:**-*e*
Kaside 42
Mısra: **67**
Meclis II Dünya.

Bu bezme bir daḫı gelmez o şemʿ-i nūrānī
Sezā budur ki virüp Ḥāletī ḳazāya reḍā

bezm ehli:

1. **bezm ehli:**-*n, -ün*
Gazel 560
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Eğlence meclisine katılan kişiler.

Bezm ehlinüñ ki ḳālıbını pāk bulmaya
Laʿl-i müẕābı ḫāke döker zer-ger-i muġān

[K.2:54, K.13:18, K.26:44, K.41:47, G.380:3, Mf.30:1]

bezm ü rezm:

1. **bezm ü rezm:**-*ün*
Kıt'a 99
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eğlence ve savaş.

Luṭf u ḳahruñ virdi ḫaḳḳā bezm ü rezmüñ ḥükmini

Nām-ı pāküñ yiridür hem
Yūsuf olsa hem Sinān

bezm-efrūz ol-:

1. **bezm-efrūz ol:**-*ur*
Gazel 3
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Meclisi aydınlatmak.

Ehl-i ʿışḳa ḫāne-sūz aġyāra bezm-efrūz olur
Tā ezelden böyledür şemʿ-i cemāl-i dil-rübā

[G.42:7, G.50:5, G.79:3]

bezm-gāh:

1. **bezm-gāh:**
Gazel 893
Mısra: **9**
Eğlence meclisi.

Mestāne bezm-gāh ile dünyāyı mest ider
Ḥaḳḳā ki dād-ı ḥaḳdur aña resm-i dil-berī

bezm-i ʿadū:

1. **bezm-i ʿadū:**-*da*
Gazel 703
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Düşman, rakip meclisi.

Sirişk-i ḥasret ile cāmı çeşmümüñ pür olur
Ḳaçan ki nūş ide bezm-i ʿadūda yār ṭolu

bezm-i aġyār:

1. **bezm-i aġyār:**-*a*
Gazel 361
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Rakipler meclisi.

Ḥāletī pervāne-veş kendin çalar yirden yire
Bezm-i aġyāra olursañ ey perī-ruḫsār şemʿ

[G.546:5]

bezm-i ʿālem:

1. **bezm-i ʿālem:**-*de*
Gazel 486
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dünya meclisi.

El yumaduñsa eger nehr-i cinândan zāhidā
Bezm-i ʿālemde maḥabbet cāmına uzatma el

[G195:3, G.812:2, K.23:64]

bezm-i āṣaf-ı şāh-ı süleymān-rütbe:

1. **bezm-i āṣaf-ı şāh-ı süleymān-rütbe:**
Kaside 39
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Hz. Süleyman mertebesindeki padişahın vezirinin meclisi.

Yaʿni bezm-i Āṣaf-ı şāh-ı Süleymān-rütbe kim
Oldı raḫş-ı baḫtına ḫınk-i saʿādet hem-ʿinān

bezm-i bāġ:

1. **bezm-i bāġ:**-*da*
Gazel 299
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bağın meclisi; bağda tertip edilen eğlence meclisi.

Gül oldı bezm-i bāġda şemʿ-i cihān-fürūz
Pervāne-veş hezār da olsa ʿaceb mi sūz

bezm-i belā:

1. **bezm-i belā:**-*da*
Gazel 520
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Belâ meclisi.

İderdüm ṭāʿir-i ḳudsīleri pervāne yanumda
Ṭurup bezm-i belāda şemʿ-veş sūzān-ı ʿışḳ olsam

bezm-i belāġat:

1. **bezm-i belāġat:**
Gazel 744
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Şiir meclisi.

Bezm-i belāġat içre olup ṣadr Ḥāletī
Bir kimse geçmedi o süḫan-āver üstine

bezm-i bī-ḳuṣūr:

1. **bezm-i bī-ḳuṣūr:**
Kaside 29
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kusursuz eğlence meclisi.

Her cām-ı ʿıyş bir gül-i sūrīye beñzeyüp
Döndi ḥarīm-i cennete ol bezm-i bī-ḳuṣūr

bezm-i cem:

1. **bezm-i cem:**
Gazel 578
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cem meclisi; geleneğe göre ilk olarak içki meclisini kuran Cem olduğundan, her türlü içki ve sohbet meclisine 'bezm-i Cem' veya genellemeyle 'bezm' denmiştir. Cem İran'ın mitolojik tarihinde bir padişah olduğu için 'hükümdar meclisi', 'sultan meclisi' anlamına da gelmektedir. Geniş bilgi için bkz. Gölpınarlı, 2004, 408.

Her ḥabāb-ı cām-ı mey bir cāmdur yāḳūtdan
Bezm-i Cem encāmına irdükde olmış ser-nigūn

[G.308.2]

bezm-i cemāl:

1. **bezm-i cemāl:**-*i*
Gazel 462
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzellik meclisi.

Ḳırıldı şīşe-i dil ʿunfuvān-ı ḥüsninde
O şūḫuñ olmadı bezm-i cemāli ferrūḫ-fāl

bezm-i cihān:

1. **bezm-i cihān:**-*da*
Gazel 305

Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dünya meclisi.

Bezm-i cihānda olmasa ḫamyāze-i kesel
Hergiz açılmaz idi dehān-ı ḫāmūşumuz

[G.851:3, K.1:79, K.26:22]

bezm-i çemen:

1. **bezm-i çemen:**
Kaside 6
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kır meclisi.

Deflerle şimdi gül-bün-i gül ṭurma raḳṣ ider
Bezm-i çemende çalmadan oynar hezār-ı zār

bezm-i dehr:

1. **bezm-i dehr:**
Gazel 557
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dünya meclisi, dünya.

Bezm-i dehr içre olup pervāne-i ber-üft ü ḫīz
İtdük āḫir şuʿle-i ümmīdden dāmen-keşān

bezm-i devrān:

1. **bezm-i devrān:**-*un*
Gazel 764
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zamanın meclisi.

N'olaydı görmeyeydüm cām-ı ʿıyşın bezm-i devrānuñ
O cāmı n'eyleyin kim ġayr içün itmişler āmāde

bezm-i dil-ārā:

1. **bezm-i dil-ārā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Gönül süsleyen meclis.

Göñül kim ʿālem-i medḥinde dāʾim geşt ider ṭurmaz
Gezerken nā-gehānī gördi bir bezm-i dil-ārāyı

bezm-i dil-ber:

1. **bezm-i dil-ber:**-*de*
Gazel 99
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin meclisi.

Murādumdur biraz yanup yaḳılmaḳ bezm-i dil-berde
Gel ey muṭrib alup cism-i nizārum tār-ı ṭanbūr it

bezm-i dünyā:

1. **bezm-i dünyā:**-*n, -un*
Gazel 609
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dünya meclisi. II Dünya.

Şöyle mest olsam ki bir dāmān-ı istiġnā ile
Bezm-i dünyānuñ şikest itsem ṭoḳuz peymānesin

[G.724:2, G.766:3, Mf.384:1]

bezm-i dünyāya gel-:

1. **bezm-i dünyāya gel:**-*ince*
Gazel 555
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünya meclisine gelmek, doğmak.

Bezm-i dünyāya gelince ben żaʿīf-i nā-tüvān
Bāde-i ʿişret sürülmiş dürd-i ġam ḳalmış hemān

[G.316:8]

bezm-i emel:

1. **bezm-i emel:**-*ün*
Gazel 752
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Emel meclisi.

Bezm-i emelüñ Ḥāletiyā var idi ḥazẓı
Sāḳīsi eger olmasa hem-reng-i zamāne

[G.752:9]

bezm-i ezel:

1. **bezm-i ezel:**-*den*
Gazel 32
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ezel meclisi.

Daḥı bezm-i ezelden mestdür her ʿāşıḳ u maʿşūḳ
Biri mest-i maḥabbetdür birisi mest-i istiġnā

[G.326:6]

bezm-i fenā:

1. **bezm-i fenā:**-*dan*
Gazel 283
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yokluk meclisi, ölümlü dünya.

N'idügini bu bezm-i fenādan ḫaber virür
Gūş eyle her ne ki gelür ol yārdan gelür

bezm-i ġam:

1. **bezm-i ġam:**-*un, -da*
Gazel 86
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gam, keder meclisi.

Bezm-i ġamuñda şöyle gerek ʿāşıḳa şarāb
K'olmaya giryesi anuñ illā ki ḫūn-ı nāb

[G.116:7, G.180:5, G.180:9, G.290:9, G.459:8, G.495:7, G.721:14, Mf.123:1]

bezm-i ġam-ı ʿışḳ:

1. **bezm-i ġam-ı ʿışḳ:**-*un, -da*
Gazel 505
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşkın keder meclisi.

Dem-ā-dem ney gibi bezm-i ġam-ı ʿışḳuñda nālānum
Ḫalāṣ itmez beni bend-i belādan bunca efġānum

bezm-i gerdūn:

1. **bezm-i gerdūn:**-*dan*
Kıt'a 30
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dünya meclisi.

Yetişdi geldi cefā seyli bezm-i gerdūndan
Ne ḳaldı ḥacle-i dil ne ʿarāyiş-i efkār

bezm-i gül-şen:

1. **bezm-i gül-şen:**-*de*
Gazel 629
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin meclisi.

O yāri bī-vefā buldum dimişsin bezm-i gül-şende
N'içün her bulduġın ey ʿāşıḳ-ı dīvāne söylersin

[G.885:10]

bezm-i hāş:

1. **bezm-i ḫāş:**-*ı, -n, -da*
Kıt'a 22
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Seçkinler meclisi.

Bezm-i ḫāşında eger şemʿ olmaḳ ümmīd itmese
Şehd-i nābuñ firḳatin mūm eylemezdi iḫtiyār

[K.28:56]

bezm-i ʿışḳ:

1. **bezm-i ʿışḳ:**-*ı*
Gazel 416
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk meclisi.

Sensin ey pervāne bezm-i ʿışḳı germā-germ iden
Ḥażret-i Ḥaḳ isterin kim nūr ide yirüñ senüñ

[G.97:9, G.185:7, G.201:9, G.537:6]

bezm-i ʿıyş:

1. **bezm-i ʿıyş:**-*ı, -n*
Tarih 8
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yeme içme (içki) meclisi.

Bezm-i ʿıyşın sāḳi-i iḳbāl germā-germ ide
Sāġar-ı çerḫ-i felek mā-dām kim gerdān ola

bezm-ı ʿıyş it-:

1. **bezm-ı ʿıyş it:**-*mek*
Gazel 52
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Aşk meclisinde eğlenmek.

Bezm-ı ʿıyş itmek baña ey Ḥāletī mümkin midür
Cām-ı ümmīdüm şikeste ḳaṣr-ı āmālüm ḫarāb

bezm-i ʿıyş-ı sāḳi-i devrān:

1. **bezm-i ʿıyş-ı sāḳi-i devrān:**-*dan*
Gazel 580
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Devrin sakisinin eğlence meclisi.

Bezm-i ʿıyş-ı sāḳi-i devrāndan olmazduḳ remān
Ser-nigūn cāmından anuñ gelmeseydi būy-ı ḫūn

bezm-i ʿişret:

1. **bezm-i ʿişret:**-*dür*
Gazel 439
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İçki meclisi.

Bezm-i ʿişretdür dilāverler yanında çünki rezm
Çalıcı ol bezme tīġ ü raḳs uran şemşīr gerek

bezm-i kesret:

1. **bezm-i keşret:**-*ün*
Gazel 407
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çokluk meclisi, dünya.

Ḫalvet-serāy-ı vaḥdeti görseñ ne gūnedür
Çendān ṣafāsı yoḳ hele bu bezm-i keşretüñ

bezm-i maḥabbet:

1. **bezm-i maḥabbet:**-*de*
Gazel 722
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk, sohbet meclisi.

Olur ḳan üzre ḳan ey Ḥāletī bezm-i maḥabbetde
Düşerse ʿaks-i ruḫsārı o şūḫuñ çeşm-i pür-ḫūna

[G.77:1, G.687:5]

bezm-i medḥ:

1. **bezm-i medḥ:**-*ün, -de*
Kaside 30
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Övgü meclisi.

Bu şiʿr-i āb-dārum bezm-i medḥüñde oḳunduḳça
Revādur muttaṣıl aġzı suyın aḳıtsa yārānuñ

bezm-i mey:

1. **bezm-i mey:**-*de*
Gazel 72
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şarap meclisi.

Bī-tevaḳḳuf dil-berüñ aġzına teslīm eyledi
Bezm-i meyde ʿaḳlumı uġurlayup cām-ı şarāb

[G.157:9, G.325:13, G.415:7, G.434:5, G.731:7, G.792:7, G.834:12, G.835, Kt.114:1, Mf.597:1]

bezm-i mey-i ʿadū:

1. **bezm-i mey-i ʿadū:**-*dan*
Gazel 768
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Düşmanın (rakibin) şarap meclisi.

Bezm-i mey-i ʿadūdan incinse gitse dil-ber

Nūş itdügi ʿadūnuñ semm-i helāhil olsa

bezm-i mey-i ḥamrā:

1. **bezm-i mey-i ḥamrā:**-*y, -a*
Gazel 193
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kırmızı şarap meclisi.

Olsa fānī ne ḳadar pīr-i muġān Ḥāletiyā
Ġam zebūnın yine bezm-i mey-i ḥamrāya çeker

bezm-i rindān:

1. **bezm-i rindān:**-*a*
Kaside 37
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kalenderler meclisi.

ʿArṣa-i rezm içre aḳdı her yaña ḫūn-ı ʿadū
Ṣan döküldi bezm-i rindāna ṣarāb-ı erġavān

bezm-i ṣafā:

1. **bezm-i ṣafā:**-*da*
Gazel 84
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zevk, eğlence meclisi.

Nāz uyḫusuna varsa n'ola bezm-i ṣafāda
Zībā yaraşur ol gözi bādāma şeker-ḫˇāb

[G.256:1, Kt.29:2, Mf.549:1]

bezm-i şāh-ı ʿışḳ:

1. **bezm-i şāh-ı ʿışḳ:**-*da*
Gazel 177
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk padişahının (sevgilinin) meclisi.

Hemīşe bezm-i şāh-ı ʿışḳda zānū-be-zānūyuz
Ser ü dāġumda zīrā Ḳays-ı şeydā hem-zebānumdur

bezm-i şeh-i germā:

1. **bezm-i şeḫ-i germā:**
Kaside 8
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Sıcak padişah meclisi.

Bu deñlü sāġar-ı gül pür-mey-i gül-gūn iken hergiz
Benefşe gelmeden germ olmadı bezm-i şeḫ-i germā

bezm-i şehr-yār:

1. **bezm-i şehr-yār:**-*a*
Kıt'a 123
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hükümdarın meclisi.

Ḳaçan ki devlet ile bezm-i şehr-yāra gelür
Şu ʿıyda beñzedirin anı kim bahāra gele

bezm-i şerīf:

1. **bezm-i şerīf:**-*i, -n, -de*
Kaside 4
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Şerefli meclis.

Deler felekleri her gice kevkeb-i s̲āḳıb
Diler ki bezm-i şerīfinde eyliye micmer

bezm-i ṭarab:

1. **bezm-i ṭarab:**
Gazel 513
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eğlence meclisi.

Ḳuralum bezm-i ṭarab dil-beri mihmān idelüm
Biraz ol şūḫ-ı cefā-pīşeye meydān idelüm

bezm-i ümmīd:

1. **bezm-i ümmīd:**-*ün*
Gazel 693
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Ümit meclisi.

N'idügi peyġūle-i yeʾsüñ bilinmez Ḥāletī
Görmeyince bezm-i ümmīdüñ kemāl-i ke s̲retin

bezm-i vaṣl-ı yārdan:

1. **bezm-i vaṣl-ı yārdan:**-*dan*
Gazel 1
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma meclisi.

Bezm-i vaṣl-ı yārdan bir laḥza dūr olsam olur
Tīġ-i ḥasret rū-be-rū kūpāl-i miḥnet der-ḳafā

bezm-i viṣāl-i dil-ber:

1. **bezm-i viṣāl-i dil-ber:**-*e*
Gazel 82
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma meclisi.

Bezm-i viṣāl-i dil-bere dil dāḫil olmadı
Tā olmayınca göz yaşı bāde ciger kebāb

bezm-i vuṣlat:

1. **bezm-i vuṣlat:**-*un*
Gazel 297
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kavuşma meclisi.

Olsa bezm-i vuṣlatuñ mihmānına ḫāṭır-nevāz
Piste-i laʿlin ider dāʾim şeker-ḫandiyle bāz

bezm-i yār:

1. **bezm-i yār:**-*da*
Gazel 303
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin bulunduğu meclis.

Añılsa bezm-i yārda bir kerre adumuz
Yıllarla şād olur bu dil-i nā-murādumuz

[Mf.198:1]

bıraġıl-:

1. **bıraġılmış:**-*mış*
Gazel 592

Mısra: **8**
Bırakılmak, konulmak.

Ābdāl-ı ġamam yoḳ felegüñ farḳı yanumda
Bir köhne kebūdī bıraġılmış kepenekden

bırak-:

1. **bıraḳma:**-*ma*
Gazel 461
Mısra: **3**
Bırakmak, koymak.

Varṭa-i reşke bıraḳma ʿāşıḳ-ı şūrīdeñi
Ḥasret ile itme ṣadr-ı sīnesin ṣaff-ı niʿāl

[K.17:38, K.17:41, M.8:22, Kt.91:2]

2. **bıraġur:**-*ur*
Gazel 132
Mısra: **2**
Salmak, akıtmak (gözyaşı için).

Meydāna çıḳsa şīve ile at bıraḳsa yār
Gül-gūnını hemān bıraġur çeşm-i eşk-bār

bıraḳdur-:

1. **bıraḳdurup:**-*up*
Gazel 564
Mısra: **9**
Bıraktırmak, koydurmak.

Bir kimse yoḳ ki āhene āteş bıraḳdurup
Ber-bād ola yiriyle bu ser-kār-ı eblehān

bī-ʿaded:

1. **bī-ʿaded:**
Gazel 171
Mısra: **8**
Sayısız, pek çok.

Ehl-i derde şerār-ı āteş-i āh
Bī-ʿaded kevkeb-i saʿādetdür

bī-āh:

1. **bī-āh:**
Mesnevi 8
Mısra: **74**
Âhsız, âh etmeden.

Ṣafā-yı ḳalb olup güm-rāh gelmez
Nigeh bī-nem nefes bī-āh gelmez

bī-ʿaḳl u cān düş-:

1. **bī-ʿaḳl u cān düş:**-*em*
Müseddes 3
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Akılsız ve cansız kalmak.

Döymeyüm ibrāmına cāʾiz ki anuñ nā-gehān
Sāġarından nūş idüp āḫir düşem bī-ʿaḳl u cān

bī-ʿaḳl u hūş it-:

1. **bī-ʿaḳl u hūş it:**-*me*
Terkib-bend 1
Mısra: **131**
Kelime Tipi: -
Akılsız yapmak.

Cihān ḫalḳını hep kendin gibi bī-ʿaḳl u hūş itme
Ḳo bir pāre lisānuñdan bu kār-ı dehşet-āṣārı

bī-ʿamel-bāz ol-:

1. **bī-ʿamel-bāz ol:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **274**
Kelime Tipi: -
Gayretsiz, çabasız olmak.

Ola iḳbāl-i devlet kār-perdāz
Ola genc-i saʿādet bī-ʿamel-bāz

bī-bahāne:

1. **bī-bahāne:**
Gazel 456
Mısra: **1**
Kusursuz, noksansız.

Güzel olunca bī-bahāne gerek
Cāndan özge aña bahāne gerek

bī-bāk:

1. **bī-bāk:**
Gazel 845
Mısra: **2**
Korkusuzca.

Ḫançerle helāk itmege ben şāh-ı belāyı
Olmaz ġam-ı ġamzeñ gibi bī-bāk fedāyī

[M.8:26]

bī-bāk ü bī-pervā:

1. **bī-bāk ü bī-pervā:**
Gazel 362
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Çekinmeden ve korkusuzca.

Varur kāşānesine illerüñ bī-bāk ü bī-pervā
Bize geh bīm-i māderdür gehī pend-i peder mānīʿ

[K.41:73]

bī-berg ü bār it-:

1. **bī-berg ü bār it:**-*di*
Gazel 848
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yapraksız ve meyvasız bırakmak.

Çemen-zār-ı emel faṣl-ı ḫazānın āşikār itdi
Zamāne naḫl-i ümmīdüm benüm bī-berg ü bār itdi

bī-berg ü nevā it-:

1. **bī-berg ü nevā it:**-*me*
Gazel 490
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yapraksız ve dalsız, güçsüz bırakmak.

Hicr ile ʿāşıḳuñı ey gül-i gül-zār-ı cemāl
İtme bī-berg ü nevā murġ-ı ḫazān-dīde-miṣāl

[Mf.293:2]

biç-:

1. **biçdi:**-*di*
Mesnevi 5
Mısra: **72**
Dikilecek kumaşı belli bir ölçüye ve modele uygun olarak makasla kesmek.

Eyleyüp elde Ẕü'l-fiḳār'ını kāz
Ḫilʿat-ı dīne kesdi biçdi ṭırāz

[K.24:21, T.1:7]

bıçak üstüh̆āna ir-:

1. **bıçaḳ üstüḫ̆āna ir-:**-*di*
Gazel 227
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bıçak kemiğe dayanmak, bir sıkıntıya katlanamayacak duruma gelmek.

İrdi firāḳı ile bıçaḳ üstüḫ̆āna çaḳ
Kim bilmez ise anı dilā ol Hümā bilür

bī-cān ol-:

1. **bī-cān ol:**-*an*
Kaside 13
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Ölmek, cansızlaşmak.

Dem-i ʿĪsā-yı luṭfı ḳaldurur ḫāk-i meẕelletden
Baḳup endūh ile bī-cān olan erbāb-ı ʿirfāna

bī-cān u dil ol:

1. **bī-cān u dil ol:**
Gazel 704
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cansız, ruhsuz olmak.

ʿIşḳ ile bir ḥāle vardum kim bilür iden nigāh
Olduġum bī-cān u dil çün peyker-i merdüm-i giyāh

bī-cān yat-:

1. **bī-cān yat:**-*ur*
Gazel 223
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Cansız yatmak, ölmüş olmak II Çok acı çekmek.

Laʿl-i dil-berden cüdā düşsem ʿaceb mi Ḥāletī
Bu neberd-i ʿışḳdur çoḳ kimseler bī-cān yatur

bī-çār:

1. **bī-çār:**
Kaside 6
Mısra: **44**
Çaresiz, düşkün, zavallı.

Vaṣf itsek eger kef-i deryā-nevālini
Örter yüzin kefiyle ḥicāb eyleyüp bī-çār

bī-çāre:

1. **bī-çāreyi:**-*y*, -*i*
Gazel 406
Mısra: **9**
Çaresiz, aciz, zavallı.

Dem-ā-dem Ḥāletī bī-çāreyi öldürmek istersin
Budur Ḥaḳ'dan recāmuz kim müyesser ola dil-ḫ̆āhuñ

[G.556:4, G.688:9]

bī-çāre düş-:

1. **bī-çāre düş:**-*dü*, -*n*
Gazel 453
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çaresiz kalmak, çıkar yolu bulamamak.

Cihānda bir melek-sīmāyı sevdüñ
Anuñ ʿışḳı ile bī-çāre düşdüñ

bī-çāre ḳal-:

1. **bī-çāre ḳal:**-*ur*
Gazel 332
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Biçare, çaresiz (bir biçimde) kalmak.

Ne dem kim çeşm-i ʿāşıḳdan sirişk-i ḫūn-feşān gelmez
Ḳalur bī-çāre rūy-ı zerd ile beñzine ḳan gelmez

bī-dād:

1. **bī-dādı:**-*ı*
Gazel 204
Mısra: **1**
Zulüm, işkence.

Yār-i āhen-dil ki dāʾim ʿāşıḳa bī-dādı var
Tīr-i āh itmez eser bir miġfer-i pūladı var

[Kt.113:1]

bī-dāġ ol-:

1. **bī-dāġ ol:**-*ur*
Mesnevi 8
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Yarasız olmak (Lalenin ortasındaki siyahlık bağlamında).

İderlerse ḳudūmüñ bāġa iblāġ
Derūn-ı lāle olur anda bī-dāġ

bīdār:

1. **bīdār:**
Müseddes 3
Mısra: **3**
Uyanık, uyanmış.

Ṣoñ nefesdür ḳaçma bārī gözlerüm bīdār iken
Gel yetiş göster yüzüñ ben ḫasteye hūş-yār iken

2. **bīdār:**
Müfret 218
Mısra: **1**
Uyanık ll Topluluğa yol ve yön gösteren mürşid.

Bīdār āhum yaḳmasun her kevkeb-i envār şemʿ
Tengnāy-ı ʿāleme lāzım degül tekrār şemʿ

3. **bīdār:**
Gazel 471
Mısra: **2**
Uyanık II İyi, açık talih.

Bilmezin n'eyliyeyin yār bana yār degül
Düşmen ise uyumaz baḫt ise bīdār degül

[Mf.303:2]

bīdār it-:

1. **bīdār it:**-*di*
Gazel 863
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Uyandırmak.

Baḫtumı ḫufte ḳılup çeşmümi bīdār itdi
Her ne itdiyse hep ol ġamze-i seḥḥār itdi

[K.33:41, Kt.129:1]

bīdār ol-:

1. **bīdār ol:**-*madan*
Gazel 665
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Uyanmak.

Ol hilāl-ebrūyı gözlerdi gözi ʿāşıḳlaruñ
Dīde-i encüm daḫı ʿālemde bīdār olmadan

[G.517:8, M.8:37]

bīdār-ı ʿışḳ ol-:

1. **bīdār-ı ʿışḳ ol:**-*dı*
Gazel 374
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşkla uyanmak, aşkla gönül gözünün açılması.

Burc-ı sīnemden ki ṭoġdı mihr-i pür-envār-ı ʿışḳ
Gitdi dilden ḫˇāb-ı ġaflet oldı cān bīdār-ı ʿışḳ

bīdārlık:

1. **bīdārlıḳ:**
Kaside 12
Mısra: **49**
Uyanık olma durumu, uyanıklık.

Mürşid-i baḫtı eger bīdārlıḳ feyż itmese
Ḳaṣr-ı çerḫe olamaz bir gice Keyvān pās-bān

bī-dehān ü zebān:

1. **bī-dehān ü zebān:**
Mesnevi 3
Mısra: **88**
Kelime Tipi: -
Ağızsız ve dilsiz.

Nefes-i pāki virdi mürdeye cān
Sengi söyletdi bī-dehān ü zebān

bī-dehen:

1. **bī-dehen:**
Gazel 62
Mısra: **2**
Ağza gerek olmadan.

Sevād-ı mümkināt āṣār-ı ṣunʿı bī-süḫān söyler
Kitāb-ı kāʾināt esrār-ı Ḥaḳḳ'ı bī-dehen söyler

bī-derd ol-:

1. **bī-derd ol-:**-*an*
Gazel 629
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dertsiz olmak.

Dem-ā-dem derdüñi bī-derd olan yārāna söylersin
Teb-i hicre düşelden hep göñül yabāna söylersin

bīd-i bālā:

1. **bīd-i bālā:**-*y, -a*
Kaside 2
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Uzun söğüt ağacı.

Yine taḳındı miyānına ḫançerin sūsen
Yine ḳılıçlarını aṣdı bīd-i bālāya

bīd-i gül-istān:

1. **bīd-i gül-istān:**-*un*
Müfret 278
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin söğüt ağacı.

ʿAceb mi māʾil olsam ẓılline bīd-i gül-istānuñ
Olurmış çünki cennet sāyesinde tīġ-i berrānuñ

bīd-i mecnūn eyle-:

1. **bīd-i mecnūn eyle-:**
Gazel 576
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Mecnun'un söğütü yapmak.

Ṣaḥn-ı gül-şende ḥırām eyleyüp ol ḳāmet ile
Serv ü ʿarʿarlarını eyle çü bīd-i Mecnūn

bī-dil:

1. **bī-dilleri:**-*ler, -i*
Gazel 32
Mısra: **8**
Gönlünü kaptırmış II Âşık.

Yapışmasun ṣaḳın dāmānuña rūz-ı ḳıyāmetde
Yolunda ḫāk olan bī-dilleri yirden götür cānā

[G.173:3, G.468:8, G.777:7]

bī-dil ü bīmār ü bī-cān eyle-:

1. **bī-dil ü bīmār ü bī-cān eyle:**-*y, -e*
Müseddes 3
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Ruhsuz, cansız ve hasta bir hale getirmek.

Ḥāletī-veş bī-dil ü bīmār ü bī-cān eyliye
Cürʿa gibi ʿāḳıbet ḫāk ile yek-sān eyliye

bī-dūd ḥalvā:

1. **bī-dūd ḥalvā:**
Müfret 2
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Nemlenmemiş, tel tel dökülen halis helva, tam kıvamını bulmuş helva II Sevgilinin dudakları. (Zülfe, 2011, 43).

Leb-i dil-ber ki olmaya ḫaṭ-āver
Odur ger var ise bī-dūd ḥalvā

[Mf.17:2]

bī-emān:

1. **bī-emāndur:**-*dur*
Gazel 220
Mısra: **6**
Aman vermeyen, amansız, zalim.

Bir gün alur libās-ı teni öldürüp seni
Cellād-ı dehr ġāyet ile bī-emāndur

[G.532:1]

bī-endāze:

1. **bī-endāzedür:**-*dür*
Müfret 75
Mısra: **1**
Ölçülemeyecek kadar uzun.

Ḥalḳa ḥalḳa zülfi ruḫsārında bī-endāzedür
Cümlesi ammā benümçün resm-i dāġ-ı tāzedür

[Mf.75:1]

bī-fer kal-:

1. **bī-fer ḳal:**-*mış, -dı*
Gazel 224
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güçsüz, kuvvetsiz kalmak.

Belā-yı hicr ile cān ḫod çıḳup ḳalmışdı ten bī-fer
Ne çıḳsun şimdi baña nāvek-i cevr urmadan dil-ber

[Mf.105:1]

bī-fer ol-:

1. **bī-fer ol:**-*sa*
Mesnevi 5
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Güçsüz, kuvvetsiz kalmak.

Anı yanına aldı ol server
Nār-ı küfr olsa ṭañ mıdur bī-fer

bī-ġam ol-:

1. **bī-ġam ol:**-*ur*
Gazel 36
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dertsiz olmak, rahata kavuşmak.

Bī-ġam olur gerçi kim dīvāneler ammā ki ben
Ġamsuz olmadum daḫı dīvāne olaldan saña

bī-gāne:

1. **bī-gānelerle:**-*ler, -le*
Gazel 45
Mısra: **4**
Yabancı II Rakip.

Bī-gānelikler eyler iken āşnālara
Bī-gānelerle olmadasın ṭurma āşnā

[G.180:8, G.336:3, G.354:8, G.411:8, G.797:8]

bī-gāne ol-:

1. **bī-gāne ol:**-*dı*
Gazel 781
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kayıtsız, umursamaz, yabancı olmak.

Bī-gāne oldı Ḥāletiyā āşnālarum
Benden yüzin çevirdi seg-i dil-rübā bile

bī-gānelikler eyle-:

1. **bī-gānelikler eyler:**-*r*
Gazel 45
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kayıtsız kalmak, aldırış etmemek.

Bī-gānelikler eyler iken āşnālara
Bī-gānelerle olmadasın ṭurma āşnā

bī-ġayret ol-:

1. **bī-ġayret ol:**-*up*
Gazel 500
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Çaba harcamamak, ekstra çabaya gerek kalmamak.

Baña düşer mi olup şemʿ gibi bī-ġayret
Zebānuma getürem sūz-ı cān-ı ġam-ḫˇārum

bī-ġubār:

1. **bī-ġubār:**
Gazel 148
Mısra: **14**
Tozsuz II Kedersiz.

Ḫān-ḳāh-ı derd-i ʿışḳuñ resm ü rāhı özgedür
Cürʿa-dān-ı ḫāṭırı anda ḳomazlar bī-ġubār

bī-ġubār ol-:

1. **bī-ġubār ol-:**-*dı*
Gazel 292
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tozsuz olmak.

Minnet Ḫudā'ya ṣafḥa-i mirʿāt-ı rūzgār
Oldı zamān-ı devlet-i şāhīde bī-ġubār

bī-gümān:

1. **bī-gümān:**
Kaside 27
Mısra: **46**
Şüphesiz, kuşkusuz.

Pertev-i reʾyi münīri düşse bir bāġ üstine
Delvi burc-ı māh olur dūlāb-ı ābuñ bī-gümān

[K.36:60, K.37:30, K.39:4, Kt.13:3]

bī-günāh:

1. **bī-günāh:**
Gazel 7
Mısra: **7**
Günahsız, masum.

Cihānı bī-günāh öldürse kimse ḥikmetin ṣormaz
Bilürler kim zamānuñ
Ḫıżr'ıdur ol ḫaṭṭ-ı ʿanber-sā

[G.227:12, G.795:6, M.9:182, Mf.492:1, T.10:1]

bīh:

1. **bīḫler:**-*ler*
Gazel 124
Mısra: **2**
Kök, asıl.

Fikr-i ḳaddüñle düşerdi ṭaġa serv-i ser-bülend
Bīḫler bir niçe yirden urmasa pāyına bend

[G.124:2, G.228:9]

bīh ü bün:

1. **bīḫ ü bün:**
Gazel 147
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Temel ve kök.

Naḫl-i derdüñ itdi bāġ-ı dilde peydā bīḫ ü bün
Ṣāḫ u berg-i düşmen-i bed-ḫᵛāha ḳılma iʿtibār

bī-haber:

1. **bī-ḫaber:**
Gazel 514
Mısra: **6**
Habersiz, bilgisiz.

Virmez miyüm ḳapuñda senüñ naḳd-i cānı ben
Ḳānūn-ı ʿışḳdan güzelüm bī-ḫaber miyem

bi-ḥamdi'llāh:

1. **bī-ḥamdi'llāh:**
Gazel 415
Mısra: **2**
"Allah'a şükürler olsun" anlamında, Allah'ın nimetlerine ve lütuflarına minnet ve teşekkürü bildirmek üzere kullanılan bir ifadedir.

Zülfi zencīrin gice seyr eyledi cānānenüñ
Ḳaydını gördük bī-ḥamdi'llāh dil-i dīvānenüñ

[G.638:9, G.739:2, G.778:5, G.780:10, K.1:1, K.7:18, K.8:2, K.9:1, K.32:88, K.41:1, Mf.239:2, T.11:3]

bīh-āver ol-:

1. **bīḫ-āver ol:**-*dı*
Gazel 729
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kökünü getirmek, taşımak.

Muġaylān-ı ümīd oldı güẕergāhında bīḫ-āver
Getür ey Ḫāletī var ḳuvvetüñ bir kerre bāzūya

bī-hirās:

1. **bī-hirās:**
Gazel 348
Mısra: **4**
Korkusuz, gözü pek.

Minnet Ḫudā'ya dil reh-i pür-ġül-i fikreti
Lā-ḥavle himmetiyle güẕār itdi bī-hirās

bī-ḥisāb:

1. **bī-ḥisāb:**
Gazel 69
Mısra: **6**
Hesapsız, sonunu düşünmeden.

Sen ṭururken kim gelür yanuñda dil-berlik ṣatar
Ḫāce-i bāzār-ı ḥüsn olmış ṭutalum bī-ḥisāb

bī-ḥisāb ol-:

1. **bī-ḥisāb ol-:**-*ma, -sa*
Gazel 78
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sayısız, hesapsız olmak.

Tāb-ı rūz-ı maḥşere teşbīh iderdüm sūzumı
Olmasa ey Ḥāletī derdüm eger kim bī-ḥisāb

bihişt-i heşt:

1. **bihişt-i heşt:**-*e*
Gazel 218
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sekiz cennet.

Zāhidā ḳalmaz bihişt-i heşte hergiz reşkümüz
Bir gün ol ḥūrī-veşe kūyında olursaḳ düçār

bī-hūş:

1. **bī-hūşam:**-*am*
Gazel 368
Mısra: **3**
Aklı başında olmayan, kendinden geçmiş.

Şöyle bī-hūşam yemīnümden yesārum seçmezem
Ḍarbet-i seng-i cefādan bir yirüm ḳalmadı ṣaġ

[G.716:9]

bī-hūş eyle-:

1. **bī-hūş eyle:**-*se*
Gazel 864
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sersem etmek.

Eylese cānā ġam-ı laʿl-i lebüñ bī-hūş eger
Ḫˇāb-ı nūşīn üzre ẓann eyler gören yārān beni

bī-hūş it-:

1. **bī-hūş it:**-*di*
Gazel 714
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aklını başından almak, sersemletmek.

Ruḫınuñ ḫālleri zāhidi bī-hūş itdi
Naẓar it mārı zebūn eyleyici tiryāke

bī-hūş ol-:

1. **bī-hūş ol:**-*ur*
Gazel 65
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kendinden geçmek, kendini kaybetmek.

Bī-hūş olur añılsa yanında ol laʿl-i nāb
Olmaz dil-i ḫarāb gibi bir tenük şarāb

[G.69:7, G.96:2, G.323:5, G.332:8, G.644:7, Mf.197:1, K.40:61, Mf.211:2]

bī-huẕūr kıl-:

1. **bī-ḥuẕūr ḳıl:**-*dı*
Kaside 29
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Huzursuz etmek.

Çaḳ bām-ı çerḫe çıḳdı fişekden ḫorūslar
Ḳıldı ḫorūs-ı ʿarşı ṣadāsıyla bī-ḥuẕūr

bī-huẕūr ol-:

1. **bī-ḥuẕūr ol:**-*ma*
Gazel 587
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Huzursuz olmak.

Ḫāk-i rehin getürmese bād olma bī-ḥuẕūr
Kim kām alur ki sen alasın rūzgārdan

bihzād-ı sānī:

1. **bihzād-ı ṣānī:**-*dür*
Gazel 467
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Minyatür sanatında Behzâd'dan sonra gelen.

Zülfinüñ zencīresin çekmekde Mānīʿdür göñül
Mecis-i ġam yazmada Bihzād-ı ṣānīdür göñül

bī-ihtiyār:

1. **bī-iḫtiyār:**
Gazel 149
Mısra: **10**
Elinde olmayarak, istemsizce.

Reng ü būy-ı nev-ʿarūs-ı dehre meftūn olmazuz
Rūy u mūy-ı yāra ammā māʾilüz bī-iḫtiyār

[G.199:4, G.209:10, Mf.148:2]

bī-ihtiyār ol-:

1. **bī-iḫtiyār ol:**-*dı*
Gazel 872
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İradesini kaybetmek.

Alup gönlin ġam-ı hicrān ile pīr itdi bir āfet
ʿAceb mi Ḥāletī āh eylese bī-iḫtiyār oldı

bī-irtiyāb:

1. **bī-irtiyāb:**
Gazel 68
Mısra: **4**
Şüphesiz.

Bāġ-bān-ı maġfiret silküp vücūdum naḫlini
Mīve-i cürm ü günāhum düşdi hep bī-irtiyāb

[K.35:6]

bī-iştibāh:

1. **bī-iştibāh:**
Gazel 705
Mısra: **2**
Şüphesiz.

Ḳahramān-ı çeşmi pertāb itdügi tīr-i nigāh
Dest-sāz-ı ġamze-i pergārıdur bī-iştibāh

[G.785:1]

bī-iʿtidāl:

1. **bī-iʿtidāl:**
Gazel 461
Mısra: **2**
Ölçülü olmayan.

Ehl-i ʿışḳa raḥm idüp ey şāh-ı iḳlīm-i cemāl
İtme nāz ü şīveñi ḥüsnüñ gibi bī-iʿtidāl

bī-kār it-:

1. **bī-kār it:**-*di*
Gazel 863
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İşsiz, başıboş, faydasız etmek.

Kiminüñ cānına kār eyledi ʿışḳuñ cānā
Kimini bu dil-i şeydā gibi bī-kār itdi

bī-kār ol-:

1. **bī-kār ol:**-*dı*
Mesnevi 9
Mısra: **142**
Kelime Tipi: -
İşsiz, başıboş, faydasız, avare olmak.

Ḳalup burc-ı saʿādet nābe-dīdār
Reşād-sāz-ı ümīdüm oldı bī-kār

bī-karār:

1. **bī-ḳarāruz:**-*uz*
Gazel 552
Mısra: **17**
Karasız, huzursuz, tedirgin.

Bī-ḳarāruz şol ḳadar kim māye-i temkīnümüz
Ḥayret-i neẕẕāre-i ruḫsār-ı dil-berdür hemān

bī-karār ol-:

1. **bī-ḳarār ol:**-*sa*
Gazel 485
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kararsız ve huzursuz olmak.

Ṣalınur ḫārlarla gül-bün-i gül
Bī-ḳarār olsa ṭañ mıdur bülbül

[G.521:9, G.870:8, K.5:16, K.26:44]

bī-kes:

1. **bī-kesem:**-*em*
Gazel 347
Mısra: **8**
Kimsesiz, zavallı, yalnız, çaresiz.

Ṭutdum efendi gerdenümi tīġ-i tīzüñe
Bir bī-kesem beni il içinde düşürme kes

[G.552:19]

bikr-i fikr:

1. **bikr-i fikr:**-*üm, -ün*
Gazel 145
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Düşüncenin el değmemiş kızı II Ortaya konulan benzersiz fikir.

Ḥamdü li'llāh oldı bikr-i fikrümüñ āşüftesi
Müşk-būyān-ı Ḫoten şeker-lebān-ı Ḳandehār

[G.218:9, G.538:10, G.704:9, M.9:256, K.32:78]

bikr-i maʿānī:

1. **bikr-i maʿānī:**
Gazel 756
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yeni (özgün) manalar.

Üftādesidür Ḥāletiyā bikr-i maʿānī
Ḥaḳḳā ki ʿaceb ḥāl ḳonulmış ḳalemüñde

bikr-i maʿnā:

1. **bikr-i maʿnā:**-*dur*
Kıt'a 27
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Daha önce söylenmemiş söz, özgün mana.

O şāh-ı Cem-meniş Dārā-reviş kim dār-ı dünyāda
Anuñ menşūrı gūyā bir nişānlu bikr-i maʿnādur

[K.20:51]

bil-:

1. **bilür:**-*ür*
Gazel 212
Mısra: **2**
Bilgi sahibi olmak, öğrenmek.

ʿAceb degül gice gündüz fiġān iderse hezār
Bilür ki ġonce-i bāġuñ bir aġzı biñ dili var

[G.14:8, G.15:4, G.34:3, G.43:10, G.62:10, G.65:7, G.67:4, G.80:9, G.94:6, G.119:4, G.165:2, G.172:11, G.173:15, G.197:5, G.213:7, G.227:4, G.227:6, G.227:8, G.227:10, G.255:10, G.261:6, G.261:12, G.268:11, G.281:2, G.281:4, G.281:6, G.281:9, G.281:10, G.324:8, G.324:12, G.378:4, G.399:1, G.400:12, G.406:5, G.425:4, G.496:10, G.505:5, G.505:8, G.509:3, G.523:4, G.537:2, G.537:10, G.542:6, G.572:2, G.595:5, G.599:3, G.609:6, G.628:1, G.628:8, G.631:10, G.654:7, G.657:8, G.704:1, G.714:3, G.715:7, G.734:3, G.741:4, G.768:7, G.793:3, G.793:6, G.797:7, G.832:13, G.851:6, G.855:10, K.3:41, K.12:55, K.23:16, K.24:35, K.27:67, K.32:77, K.33:75, K.34:8, K.39:41, K.42:10, K.42:50, Kt.89:1, M.8:202, Mü.1:13, Mü.2:7, Mü.2:8, Mü.2:9, Mü.2:10, Mf.15:2, Mf.164:2, Mf.185:2, Mf.212:2, Mf.396:1, Mf.396:2, Mf.417:1, Mf.425:2, Mf.574:1]

2. **bilsün:**-*sün*
Gazel 282
Mısra: **5**
Kabul etmek, addetmek, saymak.

Bilsün ġarīḳ-i baḥr-i belā kendüsin hemān
Bir kimse kim o dil-ber ile āşnā olur

[G.1:3, G.227:1, G.324:6, G.359:5, G.415:9, G.454:10, G.470:2, G.513:7, G.549:11, G.823:7, G.876:2, G.892:10, K.8:64, K.24:51, K.35:38, M.8:154, Mü.5:25, Th.1:21, Kt.84:4, Mf.27:1, Mf.29:1, Mf.433:1, Mf.552:2]

3. **bilürler:**-*ür, -ler*
Gazel 7
Mısra: **8**
Bilmek, tanımak.

Cihānı bī-günāh öldürse kimse ḥikmetin ṣormaz
Bilürler kim zamānuñ Ḫıżr'ıdur ol ḫaṭṭ-ı ʿanber-sā

[G.101:9, G.122:7, G.324:14, G.470:7, G.510:16, G.628:4, G.628:6, G.628:10, G.874:6, G.875:9, G.876:2, K.31:43, Mf.334:1, Mf.552:2, Mf.566:2, Mf.586:2]

4. **bilürsin:**-*ür, -sin*
Gazel 588
Mısra: **7**
Bir işin ehli olmak, bir şeyi yapmaya yeteneği olmak.

Dām u dāne ḳomaġı ḫūb bilürsin ammā
Ölse de yoḳ ḫaberüñ ḥāl-i giriftāruñdan

5. **bilmezem:**-*mez, -em*
Gazel 147
Mısra: **7**
Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkına varmak.

Bülbülüñ mi derdi artuḳdur benüm mi bilmezem
Eyle ey bād-ı bahārī aḳçe dök bir bir şümār

[G.2:6, G.8:9, G.11:1, G.24.9, G.39:10, G.47:3, G.54:2, G.84:1, G.128:5, G.156:1, G.163:7, G.195:4, G.198:1, G.207:8, G.227:2, G.227:10, G.234:3, G.241:16, G.244:2, G.251:3, G.255:5, G.255:10, G.261:5, G.278:5, G.280:10, G.281:1, G.281:3, G.281:7, G.282:3, G.291:8, G.295:13, G.308:8, G.321:8, G.323:5, G.324:10, G.369:2, G.389:4, G.391:1, G.399:4, G.404:12, G.412:8, G.417:1, G.419:10, G.422:10, G.441:5, G.444:8, G.450:9, G.453:1, G.470:3, G.471:1, G.475:3, G.479:9, G.487:7, G.489:7, G.497:13, G.498:6, G.502:12, G.503:4, G.522:8, G.531:6, G.535:2, G.536:2, G.537:4, G.538:4, G.545:7, G.554:15, G.565:9, G.573:9, G.586:7, G.595:2, G.598:12, G.602:3, G.603:14, G.606:4, G.606:9, G.607:2, G.632:1, G.638:4, G.642:5, G.644:1, G.644:4, G.644:5, G.644:10, G.648:1, G.648:5, G.648:10, G.656:11, G.671:8, G.671:9, G.676:9, G.692:13, G.693:4, G.696:4, G.703:5, G.705:7, G.708:8, G.710:10, G.712:14, G.725:9, G.735:5, G.738:7, G.760:13, G.761:9, G.779:4, G.795:5, G.796:7, G.799:1, G.800:4, G.802:4, G.814:1, G.828:5, G.846:9, G.847:7, G.859:4, G.862:13, G.875:1, G.875:15, G.879:1, K.7:9, K.7:24, K.11:54, K.26:26, K.30:24, K.34:11, K.36:37, K.38:55, K.41:62, K.41:71, Kt.48:1, Kt.K.3:4, Kt.K.3:7, Kt.K.3:23, M.8:178, M.9:126, M.9:138, M.9:179, Mü.4:39, Mü.6:15, Mü.7:34, Trk.B.1:78, Trk.B.1:121, Mf.184:1, Mf.197:2, Mf.303:1, Mf.313:2, Mf.395:1, Mf.395:2, Mf.578:2]

6. **bilür:**-*ür*
Kaside 1
Mısra: **77**
Bir şeyin kıymetini bilmek, değerini anlamak.

Görünce şāhid-i naẓmuñ bilür şāh-ı hüner-perver
Ne lāzım eylemek medḥinde sen daʿvā-yı iḥsānı

[G.224:9, G.504:6, G.566:10, K.9:53]

7. **bilür:**-*ür*
Gazel 426
Mısra: **8**
Bir zararın sebebinin birinden olduğunu düşünmek.

Şol mest-i ġam ki cām-ı şafāsı şikestedür
Senden bilür ṭoḳunsa eger ayaġuna seng

[G.519:6, G.849:7, G.861:3, Mf.87:1, Mf.87:2]

8. **bilmezüm:**-*mez, -üm*
Gazel 38
Mısra: **2**
Yaşamak, tecrübe etmek.

Dem-be-dem ʿömrüm ḳayırmaz cānuma ḳılsañ cefā
Bilmezüm ʿömrümde zīrā n'idügin mihr ü vefā

[G.187:5, G.324:1, G.324:2, G.324:4, G.492:6, G.534:2, G.547:11, Trk.B.1:133]

bildügin it-:

1. **bildügin it-:**-*se*
Gazel 474
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bildiğini yapmak, söylenen söze uymayıp bildiğini okumak.

Dār-ı dünyā içre yoḳdur bir racül ey Ḥāletī
Bildügin itse ʿaceb mi bu sipihr-i pīre-zāl

[G.153:2]

bildüginden ḳal-:

1. **bildüginden ḳal-:**-*ma, -sun*
Gazel 388
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bildiğini, yapacağını yapamamak.

Ġuṣṣa-i dehr ile ʿaḳlum gitdi hep şimden girü
Bildüginden ḳalmasun sāḳī-i ʿayyār-ı felek

bildüginden yañılma-:

1. **bildüginden yañılma-:**-*z*
Mesnevi 9
Mısra: **206**
Kelime Tipi: -
Bildiğinden şaşmamak, bildiğini okumak.

Hüner-mendānını eyler dehr-i kem-nām
Yañılmaz bildüginden çerḫ-i ḫod-kām

bildük:

1. **bildügümdür:**-*üm, -dür*
Gazel 353
Mısra: **3**
Tanıdık, aşina.

Bildügümdür dirmiş ol gül añsalar dil bülbülün
Yıl geçer yād eylemez nice bilişdür bu biliş

bildür-:

1. **bildürdi:**-*di*
Gazel 515
Mısra: **9**
Bildirmek, haberdar etmek.

Gözüm ey Ḥāletī bildürdi göñlüm aḳduġın yāra
Anuñçün söylemem ṭafsīli ʿarż-ı mā-cerā itmem

[G.590:4, G.594:10, G.802:3, K.32:5, Trk.B.1:133, Mf.514:2]

bile:

1. **bile:**
Gazel 21
Mısra: **9**
Birlikte, beraber, yanında.

Bile giryān ola tā kim benümle rūz-ı firḳatde
Duḫān-ı āteş-i āhumdan itdüm ebrler peydā

[G.424:9, M.6:7, Mf.330:2]

2. **bile:**
Gazel 180
Mısra: **3**
Bile, dahi.

N'ola dil gitdükde yāra cān bile olsa revān
Biribirinden ḳalur mı ol iki dīvāneler

[G.207:1, G.734:4, G.754:4, G.781:10, G.849:14, Kt.35:4, Mf.327:2, Trk.B.1:112]

3. **bile:**
Gazel 757
Mısra: **5**
Böyle, bu şekilde.

Bile ḫaşr olduġum erbāb-ı cürmüñ āh-ı serdin gör
Beni ḳorḳutma vāʿiẓ sūziş-i rūz-ı ḳıyāmetle

bilin-:

1. **bilinür:**-*ür*
Gazel 92
Mısra: **4**
Anlaşılmak, bilinmek.

Biñ āh-ı dil-i mātemiyān ile ḳarışsa
Dūd-ı şererinden bilinür āh-ı maḥabbet

[G.142:11, G.248:5, G.280:7, G.449:4, G.451:10, G.565:13, G.685:9, G.693:15, K.14:56]

biliş:

1. **biliş:**
Gazel 353
Mısra: **4**
Tanıdık, aşina.

Bildügümdür dirmiş ol gül añsalar dil bülbülün
Yıl geçer yād eylemez nice bilişdür bu biliş

[G.353:4]

bi'llāhi:

1. **bi'llāhi:**
Müseddes 1
Mısra: **34**
"Allah için, Allah hakkı için" anlamlarında kullanılan yemin ifadesi.

Bu dehrüñ miḥnetiyle istemez dil ʿizzet ü cāhı
Eger dünyā yıḳılsa Ḥāletī va'llāhi bi'llāhi

billūr:

1. **billūrdan:**-*dan*
Kıt'a 124
Mısra: **3**
Kristal, şeffaf cam.

Ṣafḥa vü meylin ideydi laʿlden billūrdan
Beñzedürdüm cāmuña āyīne-i İskender'i

bilmek iste-:

1. **bilmek iste:**-*r, -se, -n*
Kaside 41
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Bilmek istemek.

Eger kim nicedür rūḥ-ı muṣavver bilmek isterseñ
Ḫaṭ-āver olmadan seyr eyle ol laʿl-i güher-zāyı

bilmez mi:

1. **bilmez mi:**
Gazel 714
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bilmiyor musun! Elbette bilirsin!.

Tīr-i ġamzeyle helāk eyledügin bilmez mi
N'içün ol yār bizi aşmaz ola fitrāke

[G.109:5, G.137:4, Trk.B.1:19]

bilmeze ur-:

1. **bilmeze ur:**-*maz*
Gazel 323
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bilmez görünmek, bilmezlikten gelmek.

Bilürken yār bī-hūş olduġum cām-ı maḥabbetden
Dem olmaz kim atup tīr-i cefāsın bilmeze urmaz

bilmezlen:

1. **bilmezlenür:**-*ür*
Müfret 514
Mısra: **1**
Bilmezlikten gelmek, bilmez görünmek.

Görüp ben ḫastesin bilmezlenür ol şūḫ-ı mekkāra
Meger kim naḳd-i cānı ölüyorken bildürem yāra

[G.874:1, Mf.532:1]

bilmezlig ile:

1. **bilmezlig ile:**-*mez, -lig*
Gazel 336
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bilmeden, farkında olmadan.

Şol zamānlar ki mey-i ʿışḳla mest olmışduḳ
Geçdi bilmezlig ile özge ṣafā eylemişüz

[G.455:1, G.865:10, G.879:2]

bilmiş ol:

1. **bilmiş ol:**
Gazel 265
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Haberin olsun, iyi bil!

Bilmiş ol ey dil ölürsem ġam yimem şimden girü
Çünki baña ol lebi ʿİsā nigārum rāmdur

[G.245:5, G.316:1, G.338:8, G.470:1, G.470:4, G.470:6, G.470:8, G.470:10, G.470:12, G.661:5, G.669:15, G.727:5, G.874:2, Mf.532:2]

bīmār:

1. **bīmārı:**-*ı*
Kaside 32

Mısra: **42**
Hasta.

Der-i dārü'ş-şifā-yı luṭfına varmaḳ recāsıyla
Çemende gösterür bād-ı ṣabā ḳaṣd ile bīmārı

[G.356:4, Mü.3:5, Mü.3:11, Mü.3:17, Mü.3:23, Mü.3:29, Mü.3:35]

2. **bīmār:**
Gazel 732
Mısra: **5**
Hasta II Baygın bakışlı.

Çeşm-i ḫūn-rīzin bugün ġāyet de bīmār añladum
İtmiyor zīrā ḳanāʿat yār bir ḳurbān ile

[G.151:10]

3. **bīmārına:**-*ı, -n, -a*
Gazel 738
Mısra: **12**
Hasta II Âşık.

Herkese eyler naẓar dārü'ş-şifā-yı ʿışḳda
Ol ṭabīb-i cān u dil baḳmaz bu ben bīmārına

[K.32:7, K.41:5, Mü.4:32, Mü.8:33, Mf.31:1, Mf.452:2]

bīmār göz:

1. **bīmār göz:**-*ler, -i, -n*
Gazel 253
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hasta göz II Sevgilinin baygın bakan gözleri.

Bīmār gözlerin yine almış ḳucaġına
Ebrū-yı dil-firībi ne ḫoş mihr-bān olur

bīmār it-:

1. **bīmār it:**-*di*
Gazel 863
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Hasta etmek, aşk hastası yapmak.

Virürüm ḫastelere şerbet-i vaṣlum diyeli
Ol ṭabīb-i dil ü cān ʿālemi bīmār itdi

[G.233:5]

bīmār ol-:

1. **bīmār ol:**-*alı*
Gazel 153
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hasta olmak II Âşık olmak.

Özlerüm seng-i ser-i kūyuñı bīmār olalı
Almasun cānumı Mevlā ḳomayınca aña ser

2. **bīmār ol:**-*an, -da*
Kaside 27
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Hasta olmak.

Küşti-gīr-i ġam olur dāʾim nesīminden zebūn
Gerçi kim bīmār olanda az olur tāb ü tüvān

3. **bīmār ol:**-*a*
Gazel 150
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Hasta olmak II Baygın bakışlı olmak.

Çeşmiyle düşüp Ḥāletiyā hep ser ü kārum
Bir ḫasteye döndüm ki ṭabībi ola bīmār

[G.200:4]

bīmār ü nā-tüvān ol-:

1. **bīmār ü nā-tüvān ol:**-*dı*
Kaside 16
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Hasta ve güçsüz olmak (Sevgilinin süzgün bakışları kastedilmektedir).

Devrinde ḫalḳa reh-zen olan çeşm-i yār idi
Ḫavfından oldı ol daḫı bīmār ü nā-tüvān

bīmār-ı belā:

1. **bīmār-ı belā:**
Gazel 186
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bela hastası.

İrse bīmār-ı belā ṣıḥḥate ḫāli kem olur
Ḫaste-i derd-i nigār ölmeyicek mātem olur

bīmār-ı belā-yı ʿışḳ:

1. **bīmār-ı belā-yı ʿışḳ:**-*a*
Gazel 847
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşk belasının hastası, âşık.

Derde muʿtād ol hemān yoḫsa ṭabīb-i rūzgār
Ḳanġı bīmār-ı belā-yı ʿışḳa dermān eyledi

bīmār-ı cān-sitān ol-:

1. **bīmār-ı cān-sitān ol:**-*a*
Gazel 655
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Can alıcı, öldürücü hastalığa tutulmak.

Cānā hemīşe çeşmüñ ider ʿāşıḳı helāk
Kim gördi bunu kim ola bīmār-ı cān-sitān

bīmār-ı ġam:

1. **bīmār-ı ġam:**
Gazel 157
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gam, keder hastası II Dertli âşık.

Eyle ey bīmār-ı ġam āmāde āġūşuñ müdām
Ol şeh-i ḫüsn isteye cāʾiz ki bir zerrīn kemer

[G.802:5, G.865:8]

bīmār-ı ʿışḳ:

1. **bīmār-ı ʿışḳ:**-*a*
Gazel 194
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk hastası, âşık.

Bīmār-ı ʿışḳa yazmadı kimse devā dime
Virsün baña şarāb-ı lebüñden şifāyı gör

bī-mecāl:

1. **bī-mecāldür:**-*dür*
Gazel 252
Mısra: **6**
Mecalsiz, kuvvetsiz, dermansız.

Cānā götürmez ise n'ola düşmenüñ sözün
Dil derd-i ʿışḳuñ ile ʿaceb bī-mecāldür

bī-mecāl ol-:

1. **bī-mecāl ol:**-*du, -m*
Gazel 715
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Bitkin düşmek, dermansız kalmak.

Ḳalup çāh-ı ġamuñda refte refte bī-mecāl oldum
Yapışdurmaz beni ża ʿfum kemend-i āh u efġāna

[G.755:9]

bī-medār:

1. **bī-medār:**
Gazel 291
Mısra: **4**
Yörüngesiz, düzensiz, gayesiz.

Açılmıyor muvāfıḳdur ḫˇāh-ı ehl-i dil
Pergār-ı jeng-beste-i gerdūn bī-medār

bī-meḥābā:

1. **bī-meḥābā:**
Gazel 342
Mısra: **6**
Korkusuz.

İtmedin rāst daḫı nīze-i müjgānını yār
Bī-meḥābā idersin refʿ serā-perde-i rāz

bī-mesās ol-:

1. **bī-mesās ol:**-*sa, -m*
Gazel 348
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Temelsiz, asılsız olmak.

Mest-i mey-i melāmetem olsam ʿaceb degül
Dīvār-ı ārzūya reh-i ġamda bī-mesās

bīm-i ʿadā:

1. **bīm-i ʿadā:**-*dan*
Gazel 554
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Düşmanın korkusu II Rakibin korkusu.

Bīm-i ʿadādan ḳapuñda kirm-i şeb-tābam hemān
Şuʿle-i āhum gehī peydā olur gāhī nihān

bīm-i dām:

1. **bīm-i dām:**-*dan*
Gazel 594
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Tuzak korkusu.

Ḫāl-i ruḫı ne dānedür anuñ ki her gören
Vā-reste ḳıldı murġ-ı dilin bīm-i dāmdan

[Mf.427:2]

bīm-i felek:

1. **bīm-i felek:**-*den*
Gazel 63
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Felek korkusu.

Şuʿlesin gösteremez bīm-i felekden hergiz
Gelse ẓulmet-kede-i baḫtuma kirm-i şeb-tāb

bīm-i hicr:

1. **bīm-i hicr:**-*den*
Gazel 666
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılık korkusu.

Nev-bahār-ı ʿālem-i vuṣlatda bīm-i hicrden
Muṭṭaṣıl lerzendeyem mānend-i evrāḳ-ı ḫazān

bīm-i hicr-i yār:

1. **bīm-i hicr-i yār:**
Gazel 385
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgiliden ayrılma korkusu.

Olsa ehl-i ʿışḳ eger ʿişretüñe Cemşīd de
Bīm-i hicr-i yār ile elbette olur ġuṣṣa-nāk

bīm-i ḳahr:

1. **bīm-i ḳahr:**-*ı*
Gazel 460
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gazap, öfke korkusu.

Bīm-i ḳahrı raʿşe-dār eyler elin ʿışḳ ehlinüñ
Niyyet itse yazmaġa ol şāh-ı ḫüsne ʿarż-ı ḫāl

[K.12:65, K.20:48]

bīm-i māder:

1. **bīm-i māder:**-*dür*
Gazel 362
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Anne korkusu.

Varur kāşānesine illerüñ bī-bāk ü bī-pervā
Bize geh bīm-i māderdür gehī pend-i peder māniʿ

bī-mihr:

1. **bī-mihr:**
Kaside 24
Mısra: **8**
Şefkatsiz, merhametsiz.

Şimdi ḫurşīd-i kerem ʿāleme pertev ṣaldı
Ḳatı bī-mihr idi ḥaḳḳā ki sipihr-i bālā

bī-minnet:

1. **bī-minnet:**
Mesnevi 1
Mısra: **71**
Eziyetsiz, ihsan edici bir biçimde.

Ol geyürdi cihāna bī-minnet
Birbiri üstine ṭoḳuz ḫilʿat

bī-minnet ol-:

1. **bī-minnet ol:**-*ma, -y, -a*
Gazel 808
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Minnetsiz olmak.

Şol ḫırmen-i ümīd ki bī-minnet olmaya
Yoḳdur yanumda farḳı anuñ berg-i kāhla

bī-minnet-i esbāb u ʿilel:

1. **bī-minnet-i esbāb u ʿilel:**
Kaside 40
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Eziyetsiz ve minnetsiz.

Zīr ü bāla-yı cihān hep ola fermānuña rām
Ḥaḳ murāduñ vire bī-minnet-i esbāb u ʿilel

bī-muḥābā:

1. **bī-muḥābā:**
Gazel 111
Mısra: **7**
Çekinmeden, sakınmadan, korkmadan.

Bī-muḥābā nūş ider var ise dīn-i ʿışḳda
Ḫūn-ı nā-ḥaḳ ġamze-i cānāna olmışdur mübāḥ

[G.296:13, M.9:100]

bin-:

1. **binüp:**-*üp*
Gazel 73
Mısra: **4**
Atın üstüne çıkmak, süvar olmak.

Lāyıḳ mıdur ki göñli ḳala ben fütādenüñ
İllerle esb-i nāza binüp idesin şitāb

[G.83:6, G.125:5, G.267:3, K.36:3, M.4:80, M.4:102]

biñ:

1. **biñ:**
Gazel 5
Mısra: **5**
Bin, binlerce, pek çok.

Ṭayy iderdüm bir dem içre biñ beyābān-ı ġamı
Eyleseydi pīr-i mey-ḫāne eger himmet baña

[G.40:5, G.58:6, G.60:4, G.60:10, G.86:6, G.92:3, G.118:4, G.129:4, G.143:2, G.174:13, G.284:10, G.355:1, G.369:3, G.373:7, G.378:5, G.406:6, G.456:8, G.464:8, G.502:6, G.555:12, G.562:9, G.605:2, G.614:4, G.619:2, G.646:3, G.653:9, G.742:9, G.808:2, G.822:11, G.838:4, G.861:2, K.22:12, M.5:46, M.8:104, M.9:118, M.9:186, Mf.133:1, T.1:1, T.3:9, T.5:17, Trk.B.1:116]

biñ bahār ü yüz ḥazān:

1. **biñ bahār ü yüz ḥazān:**
Gazel 614
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bin bahar ve yüz sonbahar, çok zaman geçmesi.

Eşk-i al ü çihre-i zerdüm muḳarrerdür benüm
Gelse gitse bāġ-ı dehre biñ bahār ü yüz ḥazān

biñ baş:

1. **biñ baş:**
Gazel 422
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bin baş.

Tīġ-i firḳatden ser-ā-ser zaḫm-nāk olmış tenüñ
Bī-vefā sevdüñ göñül biñ baş ḥaḳḳuñdur senüñ

[Mf.255:2]

biñ belā ile:

1. **biñ belā ile:**
Gazel 87
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bin bir türlü zorlukla, çok güç bir şekilde.

Biñ belā ile eger kim ḫˇāba varsam Ḥāletī
Görmezüm ḫˇābumda illā rūy-ı pür-çīn-i raḳīb

biñ cānı ol-:

1. **biñ cānı ol:**-*sa*
Gazel 45
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bin canı olmak.

Biñ cāñum olsa cism-i nizārumda dil-berā
Her birini senüñ yoluña eyleyüm fedā

biñ dāne:

1. **biñ dāne:**
Gazel 796
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bin tane, pek çok.

Birinden ḳurtulursa derd-i ʿışḳuñ Ḥāletī bārī
Yine anuñ gibi biñ dāne derde mübtelā eyle

biñ dil ü biñ cān ile:

1. **biñ dil ü biñ cān ile:**
Gazel 791
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bin (defa) candan ve gönülden, şiddetle isteyerek.

Çeşmüñe rām oldı ʿālem biñ dil ü biñ cān ile
Sāḥib-i seyf ü ḳalemdür ġamze vü müjgān ile

biñ dürlü:

1. **biñ dürlü:**
Müfret 15
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bin çeşit.

Çekerüm bir ḫaberüñ almaġa biñ dürlü belā
Hiç benüm derd-i dilümden ḫaberüñ yoḳ cānā

biñ kerre:

1. **biñ kerre:**
Gazel 461
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bin defa, pek çok.

Zülfine biñ kerre baḳsa ʿāşıḳ-ı şūrīdeler
Olur ol şūḫ-ı cihāndan rūy-ı dil görmek muḥāl

[G.1:12, G.482:1, G.482:10, G.489:4, G.494:8, G.609:7, G.613:4, G.752:3, G.796:6, G.892:34]

biñ kerre öl-:

1. **biñ kerre öl:**-*meden*
Kaside 19
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Bin defa ölmek II Çok eziyet çekmek.

Her günde tīġ-i cevr ile biñ kerre ölmeden
Ẓāhir budur ki yeg ola bir kerre terk-i cān

biñ kez:

1. **biñ kez:**
Gazel 185
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bin defa, bin kez.

Gün olmaz kim gözin yād itmeyüm biñ kez ben ammā kim
Dimez bir kerre dil-ber Ḥāletī-i nā-tüvān n'eyler

[G.824:3, M.8:108, K.13:30]

biñ yaşa-:

1. **biñ yaşa:**-*r*
Gazel 765
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bin yaşamak, çok mutlu olmak, uzun ömür yaşamak.

N'ola olmazsa ʿömr-i Nūḥ'a reşki rind-i mey-ḫˇāruñ
Dem olur biñ yaşar bulsa eger bir ẕevraḳ-ı bāde

[G.174:9]

biñ yıl:

1. **biñ yıl:**
Gazel 668
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bin yıl, çok uzun zaman.

Firḳat eyyāmın ḥisāba ḳatmazın ben ṭañ mıdur
Virmesem biñ yıl ḥayāta rūz-ı vaṣluñ bir demin

biñ yıl da olsa:

1. **biñ yıl da olsa:**
Terkib-bend 1
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Bin yıl bile olsa (ömür bağlamında).

Beḳā yoḳ gerçi kim biñ yıl da olsa zindegānīde
ʿAceb müşkildür ammā merg hengām-ı civānīde

biñ yıluñ bir başı:

1. **biñ yıluñ bir başı:**-*dur*
Gazel 139
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"Kırk yılda bir, nadiren" anlamlarında bir ifade.

Ġoncenüñ açdı ḥicābın mey-i şeb-nemle bahār
Biñ yıluñ bir başıdur başlasun efġāna hezār

binā:

1. **bināsı:**-*sı*
Gazel 492
Mısra: **4**
Bina, yapı.

Yıḳarmış çünki göñlüm şehrin āḫir bir şeh-i zālim
Bināsı neyse anuñ evvelinden olmamış muḥkem

[G.875:12, K.18:62, K.34:19]

binā eyle-:

1. **binā eyle:**
Gazel 734
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İnşa etmek, yapmak.

Yolumda ser viren gelsün diyü şāhum ṣalā eyle
Maḥabbet burcu vīrān oldı gel başdan binā eyle

[T.7:1]

binā it-:

1. **binā it:**-*di*
Tarih 9
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yapmak,inşa etmek.

Ḥabbeẕā ḳaṣr-ı ḫūb u zībā kim İtdi Ṭahmās Beg bu demde binā

binā ḳıl-:

1. **binā ḳıl:**-*an*
Mesnevi 2
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
İnşa etmek, yaratmak.

Nūr-baḫş-ı ḳulūb-ı ehl-i yaḳīn
Ey ḳılan kār-gāh-ı dehri binā

bī-nām:

1. **bī-nām:**
Gazel 91
Mısra: **4**
İsimsiz.

Olmaz baña hiç dāġ-ı melāmet gibi altun
Bī-nām gerek sikke-i şāhān-ı maḥabbet

bī-naṣīb:

1. **bī-nasīb:**
Gazel 87
Mısra: **2**
Nasipsiz, talihsiz.

Degmede düşmez benüm gibi belā-keş ʿandelīb
Ḫārdan pür-zaḫm ola būy-ı vefādan bī-nasīb

[Mf.26:2, Mf.28:2]

bī-nasīb it-:

1. **bī-nasīb it:**-*sün*
Gazel 3
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Nasipsiz etmek. II Nasipsiz hâle getirmek.

Rāh-ı ʿışḳ içre cünündan incünürsem dōstlar
Seng-i cevrinden o ṭıfluñ bī-nasīb itsün Ḫudā

binā-yı dehr:

1. **binā-yı dehr:**
Kaside 19
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dünya alemi, dünya binası.

ʿİbret gözüyle nāẓır olursañ bu vāḳıʿa
Besdür binā-yı dehr ḫarāb olmaġa nişān

[Kt.103:6]

binā-yı devlet:

1. **binā-yı devlet:**-*i, -n, -de*
Kaside 9
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Saltanat binası.

Alup kāh ile ābın kehkeşān u çeşme-i ḫūrdan
Binā-yı devletinde çerḫ lāyıḳ itse gil-kārī

binā-yı devlet-i şāh-ı cihān-bān:

1. **binā-yı devlet-i şāh-ı cihān-bān:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **96**
Kelime Tipi: -
Dünyanın sahibi padişahın mutluluk binası.

Bu küh-sār-ı belānuñ seyl-i idbārı nüzūl itse
Ḫarāb eyler binā-yı devlet-i şāh-ı cihān-bānı

binā-yı hāne-i dil:

1. **binā-yı ḫāne-i dil:**
Gazel 772
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül evinin binası.

Binā-yı ḫāne-i dil olmamış vaḳt-i mübārekde
Çün ābād olmıyor bārī esāsından ḫarāb eyle

binā-yı ʿışḳ:

1. **binā-yı ʿışḳ:**
Gazel 667
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk binası.

Ṭaş kesdiyse binā-yı ʿışḳ içün Ferhād eger
Gözlerüm yaşıyla gil ḳıldum ten-i ḫākīyi ben

[G.676:5]

binā-yı ʿışḳ-ı dil-ber:

1. **binā-yı ʿışḳ-ı dil-ber:**
Gazel 619
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşkının binası.

Üstüvār olsa binā-yı ʿışḳ-ı dil-ber sīnede
ʿĀşıḳ-ı bī-dil ḳayırmaz tīşe-i āzārdan

binā-yı ḳadr:

1. **binā-yı ḳadr:**-*i, -n, -e*
Kaside 1
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Kıymet binası.

Binā-yı ḳadrine bānī n'ola müzd-ver iderlerse
Virilmişdür vücūd-ı pākine resm-i cihān-bānī

binā-yı medḥ:

1. **binā-yı medḥ:**-*i, -n, -ün*
Kaside 32
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Övgü binası.

Ḳala iki elüm lāyıḳ mıdur hiç ṭaşlar altında
Binā-yı medḥinüñ ṭabʿum ola üstād-ı miʿmārı

binā-yı rifʿat:

1. **binā-yı rifʿat:**-*ün, -i*
Kaside 5
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Yücelik binası.

Gül-berg-i ʿömr-i devletüñe irmesün ḫazān
Bārī binā-yı rifʿatüñi ḳılsun üstüvār

binā-yı sipihr-i vālā:

1. **binā-yı sipihr-i vālā:**-*y, -a*
Kaside 2
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Yüce göğün binası.

Livāları niçe yirden ger urmasaydı sütūn
Ḫalel gelürdi binā-yı sipihr-i vālāya

biñde bir:

1. **biñde bir:**
Tarih 2
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çok az, nadir.

Gelür her yüz başında dīni bir tecdīd ider ādem
Velī böyle müceddid biñde bir ancaḳ düşer ḥaḳḳā

[G.278:8]

bī-nem:

1. **bī-nem:**
Mesnevi 8
Mısra: **74**
Nemsiz, ıslak olmayan.

Ṣafā-yı ḳalb olup güm-rāh gelmez
Nigeh bī-nem nefes bī-āh gelmez

bī-nemek ol-:

1. **bī-nemek ol-:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Gazel 388
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tatsız tuzsuz, lezzetsiz olmak.

Ol şeh-i ḥüsnüñ olurdı rūyına beñzer dimek
Ḳurṣ-ı māh-ı ʿālem-ārā olmasaydı bī-nemek

bī-nevā:

1. **bī-nevānuñ:**-*n, -un*
Gazel 317
Mısra: **8**
Sessiz sedasız II Zavallı.

Dil-i dīvāne ister bir teẕerv-i nāz-perver kim
Aña her bī-nevānuñ ḥalḳa-i āġūşı dām olmaz

[G.382:5]

bī-nevā ḳal-:

1. **bī-nevā ḳal:**-*sa, -m*
Müseddes 1
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Zavallı ve çaresiz kalmak; nasipsiz olmak.

Ḳayırmaz ḥālümi ʿarż etmemekden bī-nevā ḳalsam
Eger bir olacaḳ yir bulmasam başı ḳaba ḳalsam

bī-nevā ol-:

1. **bī-nevā ol:**-*mak*
Gazel 783
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sessiz sedasız olmak.

Hezār-ı bāġ-veş ey Ḥāletī çoḳ ḳıyl ü ḳāl itme
Ġam ehli bī-nevā olmaḳ gerek mānend-i pervāne

bīnī:

1. **bīnī:**
Gazel 783
Mısra: **5**
Gören, basiretli.

Ol bīnī bir benāndur kim iki şaḳ eylemiş māhı
Senüñ rūyuñ gören kāfir ʿaceb mi gelse īmāna

bī-nihāyet:

1. **bī-nihāyetdür:**-*dür*
Gazel 810
Mısra: **6**
Nihayetsiz, sınırsız, çok fazla.

Ḫūblar baḳmaz yüzine ʿāşıḳ-ı şeydālaruñ
Bī-nihāyetdür feżā-yı ġamda zerd olmış giyāh

[Mf.25:1, T.6:3]

bī-nukaṭ:

1. **bī-nuḳāṭ:**
Gazel 358
Mısra: **2**
Noktasız.

Ṣafḥa-i ḫaddüñde olan beñleri kim ḳıldı ḫaṭ
Münşi-i ḳudret yine bir nāme yazdı bī-nuḳāṭ

bī-nūr u fer ol-:

1. **bī-nūr u fer ol:**-*ur*
Gazel 245
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Işıksız olmak.

Sensin ol kim nā-gehān ʿarż-ı cemāl itseñ eger
Çün çerāġ-ı rūz olur mihr-i felek bī-nūr u fer

bī-pervā:

1. **bī-pervā:**
Gazel 473
Mısra: **5**
Korkusuz, çekinmeden.

Māhdan māhīye dek ḥükm eyle bī-pervā yine
Zülfünüñ ḳullābını aʿlāya ṣal ednāya ṣal

[K.8:70]

bī-pervā ol-:

1. **bī-pervā ol:**-*ma, -, -a*
Gazel 189
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Korkusuz olmak.

ʿArṣa-i naẓmuñ resen-bāzı benem ey Ḥāletī
Ṭabʿ-ı çālāküm gibi olmaya bī-pervā yürür

bir:

1. **bir:**
Gazel 59
Mısra: **5**
Öyle bir.

Āteş-i āhında bir teʾsīr var kim bülbülüñ
Ṭurduġı yirde çıḳar dāʾim ten-i gülden gül-āb

[G.305:1, G.584:5, G.850:11, Kt.8:3, Mf.529:2]

2. **bir:**
Gazel 424
Mısra: **1**
Bir, bütün, bir arada.

Peykān ile bir gördi gelince ten-i zāruñ
Senden yüzi dönse n'ola şemşīr-i nigāruñ

3. **bir:**
Gazel 48
Mısra: **7**
"Herhangi bir" anlamında belgisiz sıfat.

Degme bir derd ile olmaz dāḫil-i āġūş-ı fikr
Fenn-i nāzı kendüden görmiş ḫayāli gūyiyā

[G.52:4, G.59:10, G.105:9, G.108:4, G.110:2, G.112:6, G.131:4, G.135:2, G.147:4, G.148:9, G.150:15, G.150:18, G.157:12, G.161:14, G.162:11, G.168:8, G.168:9, G.169:1, G.169:11, G.170:8, G.173:3, G.175:8, G.186:7, G.186:10, G.188:9, G.191:2, G.193:4, G.193:8, G.197:5, G.197:13, G.201:5, G.205:3, G.205:10, G.211:12, G.214:2, G.220:9, G.223:5, G.228:12, G.228:13, G.232:2, G.234:5, G.240:5, G.249:15, G.253:9, G.261:4, G.266:3, G.268:4, G.268:6, G.269:2, G.276:2, G.279:4, G.282:6, G.283:2, G.285:3, G.289:1, G.295:6, G.296:2, G.300:6, G.302:9, G.309:7, G.322:1, G.323:10, G.324:1, G.324:12, G.324:14, G.327:1, G.338:12, G.340:4, G.346:10, G.350:8, G.353:14, G.354:2, G.357:4, G.358:2, G.358:8, G.359:2, G.360:2, G.361:4, G.361:6, G.363:9, G.365:8, G.369:10, G.372:7, G.378:6, G.382:2, G.393:8, G.394:10, G.395:8, G.399:6, G.403:4, G.415:7, G.416:4, G.439:10, G.439:14, G.439:16, G.444:2, G.449:2, G.449:6, G.451:9, G.453:3, G.453:5, G.453:10, G.454:3, G.458:11, G.460:2, G.460:8, G.461:11, G.464:3, G.467:4, G.467:12, G.474:9, G.491:4, G.492:3, G.496:12, G.499:3, G.502:14, G.503:6, G.507:4, G.517:3, G.519:9, G.520:4, G.520:14, G.521:3, G.530:7, G.531:1, G.531:8, G.540:6, G.543:2, G.548:9, G.560:6, G.575:5, G.578:9, G.585:7, G.592:4, G.592:8, G.595:4, G.596:3, G.600:7, G.601:3, G.601:9, G.603:3, G.603:6, G.609:11, G.610:1, G.616:8, G.619:3, G.632:1, G.634:13, G.635:4, G.635:10, G.642:8, G.651:1, G.653:2, G.659:4, G.661:10, G.662:7, G.666:10, G.667:7, G.668:3, G.672:1, G.675:9, G.676:6, G.683:2, G.693:3, G.698:9, G.705:5, G.707:3, G.708:1, G.708:11, G.712:6, G.712:11]

4. **bir:**
Gazel 58
Mısra: **6**
Bir tane, biricik, emsalsiz.

Dil degül ḫālī keş-ā-keşden ġam-ı ḫūbān ile
Ẕerre-i nāçīz bir ammā ki biñ var āftāb

5. **bir:**
Gazel 532
Mısra: **6**
"Asla" anlamı katan sıfat.

Çaḳ süveydā-yı dil-i ʿāşıḳdadur menzil-gehi
Görmege bir çāre yoḳ serv-i revāndur sevdügüm

[G.543:8]

6. **bir:**
Gazel 317
Mısra: **10**
"Hiçbir" anlamında belgisiz sıfat.

ʿİnānı olmasa şeh-süvāruñ dest-i luṭfında
Benüm gül-gūn-ı eşküm Ḥāletī bir ferde rām olmaz

[G.368:4, G.440:3, G.693:2, G.770:7, G.773:8, G.785:8, K.1:41, K.31:43, K.36:7, Mf.384:2]

7. **birdür:**-*dür*
Gazel 11
Mısra: **10**
Aynı, eşit.

Ol cürʿa-nūş-ı bezm-i fenāyam ki Ḥāletī
Birdür yanumda sāġar-ı şeh kāse-i gedā

[G.270:2, G.311:10, G.515:7, G.698:1, G.708:9, G.770:2, G.788:2, G.793:8, M.5:12, M.5.13, Mf.179:2, Mf.316:2, Mf.442:1]

8. **bir:**
Gazel 251
Mısra: **6**
"Hele bir" anlamında ilgili fiilin pekiştirilmesi için kullanılmış bir ifade.

Dīde giryān sīne sūzān olmasıdur hicr ile
Bir tedārik eyle şāhum gitdi elden baḥr ü ber

[G.772:4, G.796:8, Mf.452:1]

9. **bir:**
Gazel 445
Mısra: **3**
Farklı, başka.

Her gice bir cemʿe şemʿ olur ne bilsün ḥālini
Gün-i ġamda muttaṣıl pervāne gibi yananuñ

[G.541:10, K.12:87, Kt.40:4]

10. **bir:**
Gazel 1
Mısra: **10**
"Bir" belgisiz sıfat.

ʿAks-i maḳṣūduncadur lā-büdd dil-i nālānumuñ
Kūhsār-ı sebz-i gerdūndan işitsem bir ṣadā

[G.1:13, G.2:1, G.2:9, G.3:2, G.3:12, G.6:3, G.7:9, G.10:15, G.11:3, G.14:2, G.20:1, G.23:4, G.25:6, G.25:9, G.27:2, G.30:1, G.30:5, G.32:10, G.33:2, G.33:10, G.36:11, G.36:14, G.39:7, G.39:8, G.45:9, G.45:10, G.47:2, G.54:13, G.56:3, G.59:7, G.60:9, G.63:11, G.63:14, G.65:2, G.69:10, G.69:11, G.70:4, G.71:6, G.72:8, G.83:2, G.86:6, G.87:8, G.89:9, G.94:8, G.95:2, G.96:5, G.102:1, G.103:3, G.118:3, G.118:4,

EK-1. (devam) Sözlük

G.126:6, G.127:3, G.127:6, G.127:9, G.129:4, G.142:7, G.145:12, G.147:10, G.147:18, G.151:10, G.153:8, G.157:2, G.164:2, G.165:10, G.168:11, G.170:4, G.172:1, G.173:14, G.174:2, G.175:10, G.176:2, G.177:5, G.181:2, G.184:3, G.185:2, G.185:8, G.187:14, G.187:17, G.187:21, G.188:3, G.191:12, G.192:7, G.196:4, G.197:10, G.200:4, G.202:5, G.204:2, G.204:6, G.204:10, G.212:6, G.213:10, G.214:14, G.220:8, G.227:4, G.227:7, G.233:2, G.236:2, G.236:12, G.237:4, G.237:8, G.243:2, G.244:8, G.247:6, G.254:14, G.260:10, G.261:10, G.265:10, G.267:8, G.269:10, G. 278:3, G.279:1, G.279:3, G.279:8, G.284:7, G.286:9, G.294:6, G.294:7, G.297:11, G.304:6, G.312:5, G.314:2, G.315:3, G.317:2, G.317:7, G.318:8, G.322:8, G.323:4, G.324:2, G.325:8, G.326:3, G.332:4, G.338:1, G.345:5, G.345:8, G.347:8, G.350:4, G.356:8, G.364:4, G.368:6, G.388:9, G.395:11, G.402:7, G.404:14, G.407:1, G.407:6, G.409:1, G.426:5, G.426:6, G.439:6, G.439:20, G.443:2, G.450:7, G.454:4, G.465:3, G.466:9, G.466:10, G.467:16, G.469:4, G.469:5, G.475:11, G.482:9, G.485:8, G.489:2, G.489:9, G.493:7, G.493.9, G.499:6, G.501:6, G.501:9, G.507:5, G.508:5, G.517:1, G.517:2, G.520:10, G.524:14, G.532:1, G.532:9, G.536:14, G.545:10, G.547:13, G.548:4, G.552:19, G.556:4, G.556:11, G.556:12, G.561:4, G.563:9, G.564:6, G.565:15, G.569:7, G.569:11, G.569:16, G.579:10, G.588:10, G.596:9, G.598:4, G.598:11, G.605:2, G.613:4, G.616:2, G.618:12, G.622:5, G.623:13, G.631:2, G.632:7, G.641:14, G.649:10, G.652:9, G.653:6, G.658:1, G.666:4, G.669:8, G.670:6, G.671:4, G.672:10, G.677:6, G.678:6, G.683:10, G.688:10, G.697:10, G.698:4, G.698:8, G.700:7, G.701:5, G.704:7, G.710:6, G.717:14, G.718:2, G.720:13, G.732:6, G.732:12, G.733:8, G.734:9, G.735:6, G.740:8, G.741:2, G.742:10, G.747:4, G.754:3, G.754:9, G.755:4, G.758:8, G.759:6, G.761:12, G.762:1, G.765:2, G.765:10, G.766:1, G.766:7, G.767:9, G.771:6, G.771:10, G.772:9, G.773:9, G.774:2, G.774:8, G.776:6, G.781:4, G.783:5, G.784:4, G.785:2, G.788:8, G.801:8, G.801:10, G.803:4, G.804:3, G.804:12, G.805:3, G.805:4, G.807:6, G.808:2, G.809:9, G.811:5, G.813:9, G.818:3, G.827:2, G.827:10, G.832:9, G.833:7, G.833:10, G.835:2, G.835:13, G.836:7, G.836:10, G.843:11, G.845:4, G.845:7, G.846:5, 850:8, G.854:6, G.856:5, G.857:7, G.858:4, G.860:4, G.863:6, G.864:10, G.866:8, G.871:4, G.872:9, G.873:10, G.874:8, G.874:10, G.875:2, G.875:5, G.875:6, G.875:8, G.875:12, G.875:16, G.877:3, G.877:6, G.878:10, G.880:2, G.883:6, G.883:10, G.884:10, G.885:4, G.888:8, G.892:22, G.895:10, K.1:15, K.1:21, K.1:25, K.1:33, K.1:57, K.1:60, K.2:22, K.2:55, K.3:15, K.3:25, K.3:43, K.4:9, K.4:22, K.4:26, K.4:35, K.5:2, K.5:5, K.5:15, K.5:17, K.5:27, K.6:25, K.6:37, K.6:38, K.6:41, K.6:46, K.7:6, K.7:8, K.8:23, K.8:29, K.8:45, K.8:50, K.8:56, K.8:59, K.8:67, K.8:69, K.9:11, K.9:16, K.9:35, K.9:50, K.9:56, K.11:1, K.11:5, K.11:11, K.11:25, K.11:30, K.11:42, K.11:46, K.11:62, K.12:24, K.12:41, K.12:47, K.12:87, K.13:4, K.13:29, K.14:63, K.15:5, K.15:7, K.15:11, K.15:12, K.15:13, K.16:21, K.16:35, K.17:4, K.17:6, K.17:37, K.17:52, K.18:3, K.19:1, K.19:25, K.19:26, K.19:27, K.19:30, K.19:40, K.20:37, K.20:45, K.20:62, K.20:66, K.21:22, K.22:23, K.23:11, K.23:12, K.23:14, K.23:39, K.23:52, K.24:30, K.24:37, K.24:49, K.24:56, K.25:52, K.26.2, K.26:10, K.26:16, K.26:22, K.26:29, K.26:31, K.26:66, K.27:30, K.27:45, K.27:55, K.27:57, K.28:36, K.29:1, K.29:7, K.29:9, K.30:51, K.31:1, K.31:7, K.31:59, K.32:3, K.32:8, K.32:25, K.32:27, K.32:29, K.32:34, K.33:11, K.33:40, K.33:48, K.33:50, K.33:64, K.33:69, K.34:25, K.34:50, K.35:3, K.35:13, K.35:19, K.35:62, K.35:65, K.36:6, K.36:21, K.36:23, K.36:33, K.36:62, K.36:74, K.37:11, K.37:48, K.37:52, K.38:63, K.39:1, K.39:15, K.39:25, K.39:48, K.39:50, K.39:53, K.39:55, K.39:56, K.40:1, K.40:4, K.41:2, K.41:15, K.41:25, K.41:28, K.41:46, K.41:63, K.41:68, K.41:69, K.42:30, K.42:34, Kt.2:3, Kt.12:2, Kt.15:3, Kt.17:2, Kt.19:4, Kt.24:3, Kt.27:4, Kt.30:2, Kt.48:1, Kt.51:4, Kt.52:3, Kt.63:4, Kt.66:4, Kt.74:1, Kt.76:3, Kt.77:3, Kt.83:1, Kt.85:1, Kt.86:1, Kt.90:2, Kt.109:4, Kt.111:4, Kt.113:3, Kt.116:1, Kt.116:3, Kt.119:4, Kt.127:4, Kt.133:2, Kt.134:1, Kt.135:3, Kt.K.1:4, Kt.K.1:7, Kt.K.2:8, Kt.K.3:16, Kt.K.4:18, M.1:12, M.1:43, M.2:14, M.2:21, M.2:23, M.2:50, M.3:11, M.3:24, M.3:47, M.3:111, M.4:1, M.4:15, M.4:38, M.4:42, M.4:50, M.4:111, M.5:19, M.7:39, M.8:19, M.8:125, M.8:182, M.9:9, M.9:21, M.9:36, M.9:42, M.9:46, M.9:118, M.9:177, M.9:186, M.9:191, M.9:224, M.9:257, Mf.12:2, Mf.14:1, Mf.23:2, Mf.25:2, Mf.36:2, Mf.47:2, Mf.51:1, Mf.55:1, Mf.71:2, Mf.82:1, Mf.84:2, Mf.103:2, Mf.119:2, Mf.161:2, Mf.163:1, Mf.185:1, Mf.189:1, Mf.194:1, Mf.197:2, Mf.214:2, Mf.222:1, Mf.254:1, Mf.275:1, Mf.279:1, Mf.309:1, Mf.323:2, Mf.342:1, Mf.344:1, Mf.358:2, Mf.373:1, Mf.397:1, Mf.438:1, Mf.457:1, Mf.458:2, Mf.472:2, Mf.477:2, Mf.491:2, Mf.492:2, Mf.508:2, Mf.512:1, Mf.513:1, Mf.515:1, Mf.528:1, Mf.535:1, Mf.536:2, Mf.550:1, Mf.567:1, Mf.567:2, Mf.578:1, Mf.601:2, Mü.1:6, Mü.1:7, Mü.1:9, Mü.1:12, Mü.1:18, Mü.1:22, Mü.1:24, Mü.1:30, Mü.1:36, Mü.3:26, Mü.6:14, Mü.7:5, Mü.7:11, Mü.7:17, Mü.7:19, Mü.7:23, Mü.7:29, Mü.7:35, Mü.8:33, T.2:1, T.2:7, T.5:1, T.5:15, T.5:17, T.7:1, T.8:6, Trk.B.1:4, Trk.B.1:17, Trk.B.1:18, Trk.B.1:27, Trk.B.1:37, Trk.B.1:39,

Trk.B.1:44, Trk.B.1:53, Trk.B.1:85, Trk.B.1:97]

11. **bir:**
Gazel 87
Mısra: **6**
"Bir defa, bir kez" anlamında zarf.

N'eyle ḫursend eyleyüm bu ḫāṭır-ı miḥnet-keşüm
Şāhid-i maḳṣūddan bir ʿişve görmem dil-firīb

[G.112:3, G.158:4, G.232:3, G.254:3, G.257:7, G.267:13, G.282:7, G.284:1, G.323:1, G.329:10, G.481:4, G.591:8, G.599:7, G.631:1, G.657:1, G.669:11, G.685:7, G.747:6, G.748:12, G.778:3, G.826:3, G.871:3, G.882:4, K.6:35, K.7:45, K.29:23, Mf.15:1]

bir ʿaceb:

1. **bir ʿaceb:**
Gazel 39
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Bir şaşırtan, bir hayrette bırakan, bir tuhaf.

Ṭūṭī-i diller olur dem-beste ḳılduḳça naẓar
Bir ʿaceb ʿāyīnedür ḥaḳḳā cemāl-i dil-rübā

[G.2:4, G.54:5, G.78:5, G.114:5, G.121:9, G.321:2, G.648:9, G.795:3]

bir aġzı biñ dili ol-:

1. **bir aġzı biñ dili ol-:**-*a*
Gazel 367
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir ağzı bin gönlü olmak II Herkese ümit vermek.

Bir aġzı biñ dili ola her ġonce-i gülüñ
Nice fiġānlar eylemesün ʿandelīb-i bāġ

bir aġzı biñ dili var:

1. **bir aġzı biñ dili var:**
Gazel 212
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Herkese ümit veren.

ʿAceb degül gice gündüz fiġān iderse hezār
Bilür ki ġonce-i bāġuñ bir aġzı biñ dili var

bir an:

1. **bir an:**
Gazel 571
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bir an bile II Hiçbir zaman.

Milket-i ʿışḳınuñ aḥvālini ṣormaz bir an
Şehr-i ḥüsniyle muḳayyeddür o şāh-ı ḫūbān

[K.14:80, M.8:48, M.9:97]

2. **bir an:**
Kaside 14
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Bir an, çok kısa sürede.

Döne bülbül gibi ḫākistere envāʿ-ı ṭuyūr
Güẕer eylerse eger cev-i semādan bir an

bir an içinde:

1. **bir an içinde:**
Gazel 135
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Hemen, bir anda.

Bir an içinde mülk-i ḫıred pāymāl olur
Ey Ḥāletī ḳaçan ki yürür cām-ı ḫoş-güvār

[G.217:9, G.271:11, K.3:14, Kt.15:4, Trk.B.1:81]

bir an içre:

1. **bir an içre:**
Gazel 374
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bir an içinde, bir anda.

Ḫāke yek-sān itdi bir an içre gönlüm şehrini
Yıḳmada iẕhār idermiş şanʿatın miʿmār-ı ʿışḳ
[G.G.550:9, M.8:32]

bir anda:

1. **bir anda:**
Mesnevi 4
Mısra: **123**
Kelime Tipi: -
Bir anda, aniden, hemen.

Yine bir anda şanki pertev-i māh
Āsmāndan zemīne indi o şāh

bir avuç:

1. **bir avuç:**
Gazel 128
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bir avuç, azıcık.

Cismümle sūz-ı hicri bilen iʿtiḳād ider
Ḥıfẓ itdügin cehennem odın bir avuç remād

bir ayaġı bağda bir ayaġı külhende:

1. **bir ayaġı bağda bir ayaġı külḫende:**-*da, -dur-dür-um*
Gazel 195
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir yanı mutlu bir yanı üzgün.

Der-be-der dīvāneyem luṭf u ʿitāb-ı yār ile
Bir ayaġum bağdadur bir ayaġum külḫendedür

bir bil-:

1. **bir bil:**-*ür, -sin*
Gazel 750
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aynı kabul etmek.

Ḳılmaduñ mümtāz iḫsānuñla aʿdādan bizi
Bir bilürsin pāk-bāz-ı ʿışḳı her murdār ile

[G.733:9, G.788:1, G.797:8, G.819:7]

bir bir:

1. **bir bir:**
Gazel 147
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Tek tek, birer birer.

Bülbülüñ mi derdi artuḳdur benüm mi bilmezem
Eyle ey bād-ı bahārī aḳçe dök bir bir şümār

[G.131:9, G.219:11, G.804:5, G.858:13, Trk.B.1:111, M.1:45, K.8:37, Mü.8:10]

bir bir de:

1. **bir bir de:**
Gazel 214
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
"Biri... diğeri de" anlamında bir bağlaç.

Düşdi göñül aña didügüm güş idüp dimiş
Bir göñlü var cihānda anuñ bir de kendü var

bir bir di-:

1. **bir bir di:**-*mek*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Tek tek söylemek.

Devr-i zamānenüñ baña itdüklerin saña
Bir bir dimek olurdı müsāʿid degül zamān

bir bölük:

1. **bir bölük:**
Gazel 335
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bir kısım.

Ḫān-ḳāh-ı dehr içinde bir bölük ḥayrānlaruz
Ḫande eyler devlet-i Ḍaḥḥāk'e en nā-şādumuz

[G.328:2, K.37:47]

bir böyle:

1. **bir böyle:**
Gazel 753
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Böyle bir, böylesine.

ʿAdūya iltifāt ol āfete kem pīşedür dirler
Velī ben görmedüm ey Ḥāletī bir böyle kem-pīşe

[K.37:9, G.28:8, G.795:2, K.29:5]

bir burcdan bir burca:

1. **bir burcdan bir burca:**
Kıt'a 59
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bir yıldızdan başka bir yıldıza II Bir padişahtan başka bir padişaha.

Pertev-i nūr-ı saʿādet düşdi o şāh üstine
Eyledi bir burcdan bir burca ḫurşīd intiḳāl

bir cānibe:

1. **bir cānib:**-*e*
Gazel 346
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bir tarafa, yöne.

Eylemez bir cānibe hergiz ʿazīmet şāh-ı ʿışḳ
Leşker-i endūh u miḥnet olmayınca pīş ü pes

bir çāre bul-:

1. **bir çāre bul:**-*ma, -y, -a*
Kaside 26
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bir çözüm, çıkar yol bulmak.

Hergiz o ḳaṣra çıḳmaġa bir çāre bulmaya
Zerrīn kemendin atsa güneş ger hezār bār

bir çāre eyle-:

1. **bir çāre eyle:**
Gazel 481
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Derdine bir çare bulmak.

Bir çāre eyle āh-ı dil-i bī-ḳarāra gel
Ey şemʿ-i cemʿ ḳarşu ḳoma rūzgāra gel

bir dahı:

1. **bir daḫı:**
Gazel 159
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Artık, bundan sonra.

Tīr-i āhı bir daḫı almam kemān-ı himmete
Eylemezse cevşen-i nüh-tüy-i gerdūndan güẕer

[G.680:6, G.888:1, K.31:57, K.35:28, K.42:64, Mü.3:6, Mü.3:12, Mü.3:18, Mü.3:24, Mü.3:30, Mü.3:36]

bir dahı görsem iki olur:

1. **bir daḫı görsem iki olur:**
Gazel 671
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir daha görsem, görürsem iki olsun; bir daha gözüm görmez anlamında bir kalıp söz.

Virmesem dünyāya ṭañ mı ol perī-sīmāyı ben
Bir daḫı görsem iki olur eger dünyāyı ben

bir dāne:

1. **bir dāne:**
Gazel 171
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eşsiz, yegâne.

İtdi ġam tīre gönlüm āyīnesin
Ṣanki bir dāne dāġ-ı firḳatdür

[G.399:12, G.146:4]

2. **bir dāne:**
Gazel 502

Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bir kez olsun II Bir tahıl tanesi.

Bī-tekellüf rām ider murġ-ı dil-i āvāremü
Gerçi biñ dāma ḳomaz bir dāne ṣayyādum benüm

[G.715:4, G.766:6]

3. **bir dāne:**
Kaside 32
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Bir kez olsun, bir kere bile.

Eger cūş itse baḥr-i himmeti bir dāne mevciyle
Felekler ṣafḥasından maḥv olur naḳş-ı sitem-kārı

4. **bir dāne:**
Gazel 859
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir adet II Bir buğday tanesi.

Vücūd-ı nā-tüvānum zerd olup ġamdan tebāh oldı
Sipihrüñ ḫırmeninden ḥāṣılum bir dāne kāh oldı

5. **bir dāne:**-*dür*
Müfret 427
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eşsiz II Bir yem, tane.

Ḫāl-i ruḫı ki bir dānedür anuñ gören
Vā-beste ḳıldı murġ-ı dili bīm-i dāmdan

[G.60:3]

bir de:

1. **bir de:**
Gazel 100
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayrıca.

Gönlüm alduñ çünki bir de cism-i ṣad-çāküm götür
Dōstum bir elde āyīne bir elde ṣāne ṭut

bir dehān ol-:

1. **bir dehān ol-:**-*sa*
Gazel 242
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağızbirliği yapmak.

Eger her şerḥa ʿarż-ı ḥāl-i yāra bir dehān olsa
Degüldür şerḥe ḳābil ḥaşre dek derdüm firāvāndur

bir dem:

1. **bir dem:**
Gazel 522
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bir an bile, hiçbir zaman.

Gitmeye gerd-i rehüñ tā ki yüzümden bir dem
Ṣu seper ṭurma anuñ üstine çeşm-i pür-nem

[G.543:6, K.31:51]

2. **bir dem:**
Gazel 156
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Bir an.

Āb-ı çeşmüñ yolları nā-geh bozulsa Ḥāletī
Besdür aña şehr-yārümden benüm bir dem naẓar

[G.164:6, G.178:9, G.274:1, G.310:6, G.334:2, G.538:1, G.589:8, G.614:4, G.668:8, G.835:3, G.842:8, G.843:9, G.844:9, M.7:65, Th.1:11, K.16:1, K.20:43, K.31:42, K.36:45, Mf.69:1, Mf.270:1]

bir dem evvel:

1. **bir dem evvel:**
Gazel 812
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir an önce.

Yalıñuz nūş eyliyen rıṭl-ı girān-ı devleti
Bir dem evvel bezm-i ʿālemden götürse sıḳleti

bir dem içre:

1. **bir dem içre:**
Gazel 40
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kısa süre içinde.

Bir dem içre ṭayy iderdüm biñ beyābān-ı ġamı
Eyleseydi pīr-i mey-ḫāne eger himmet baña

[K.5:5, K.26:30, K.27:17, G.555:12]

bir dem mi olur:

1. **bir dem mi olur:**
Gazel 718
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hiçbir vakit yoktur ki.

Gāhī dili geh dīde-i pür-ḫūnı ḳılur cāy
Bir dem mi olur ġamzelerüñ girmeye ḳana

bir dem mi var:

1. **bir dem mi var:**-*dur*
Gazel 202
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir an bile yok.

Ḫāṭırum bir dem mi vardur olmaya ey Ḥāletī
Dār-ı dünyānuñ bu saḳf-ı köhnesinden pür-ġubār

[G.593:4, Kt.24:2, Mf.199:1]

bir demde:

1. **bir demde:**-*de*
Gazel 174
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bir anda.

ʿĀşıḳ ki dest-resin bula bir demde biñ yaşar
Her tār-ı zülfi ġayret-i ʿömr-i dırāzdur

[G.284:10, G.332:3, G.355:1, G.369:3, G.513:4, G.562:9, K.36:26, M.5:46, M.8:104, Kt.86:2, T.3:2]

bir dest ü bir āteş-zene:

1. **bir dest ü bir āteş-zene:**-*den*
Gazel 17
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bir el ve bir çakmak.

ʿĀr eyleme kim sūz-ı dilüm tāb-ı cemālüñ
Bir dest ü bir āteş-zeneden oldı hüveydā

bir elde āyīne bir elde şāne tut:

1. **bir elde āyīne bir elde şāne ṭut:**
Gazel 100
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir elde ayna bir elde tarak tutmak II Bir elde âşığın gönlünü bir elde de paramparça olan bedenini tutmak.

Gönlüm alduñ çünki bir de cism-i ṣad-çāküm götür
Dōstum bir elde āyīne bir elde ṣāne ṭut

bir ġayrı:

1. **bir ġayrı:**-*y, -a*
Gazel 686
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bir başkası.

İsbāt iderin itsem eger ʿışḳuñı daʿvā
Bir ġayrıya dil virmeyeyin şāhidüm ol sen

bir gice:

1. **bir gice:**
Gazel 534
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bir gecelik.

Ne var bir gice ḳalsa beyt-i aḫzānumda luṭfından
Benüm eksüklügüme ḳalmasa ol māh-ı tābānum

[K.12:50, G.182:12, G.222:14, G.541:1, Th.1:10]

bir gör-:

1. **bir gör:**-*en*
Gazel 731
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aynı kabul etmek, eşit saymak.

Çünki rūz-efzūn olur hemvāre tāb-ı ṭalʿatuñ
Kimdür anı bir gören ḫurşīd-i nūr-efşān ile

[G.856:11, K.2:65]

bir göz yumup açınca:

1. **bir göz yumup açınca:**
Gazel 74
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir göz yumup açıncaya kadar geçen zamanda, çok kısa sürede.

Meclisde ḫˇāb-ı nāza varur gāh olur o yār
Bir göz yumup açınca ider ʿālemi ḫarāb

[G.188:2, G.254:10, Kt.82:4]

bir gül:

1. **bir gül:**
Gazel 245
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bir gül çiçeği II Bir yara III Sevgilinin bir defacık gülmesi.

Ruḫlaruñdan dūr isem hergiz ḳayırmaz dōstum
Sīnede dāġ-ı ġamuñ var ʿāşıḳa bir gül yeter

bir gün:

1. **bir gün:**
Gazel 220
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sonra, ilerde, eninde sonunda, mutlaka.

Bir gün alur libās-ı teni öldürüp seni
Cellād-ı dehr ġāyet ile bī-emāndur

[G.117:7, G.142:14, G.249:14, G.301:10, G.309:1, G.334:6, G.350:5, G.377:7, G.458:9, G.514:3, G.532:7, G.537:9, G.544:2, G.547:1, G.642:5, G.668:9, G.730:9, G.783:2, G.786:10, G.840:1, K.13:31, Mf.118:1]

2. **bir gün:**
Gazel 210
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir gün, bir zaman.

İşigüñde dōstum ḳaçmazdum olmaḳdan ġubār
Ḳorḳum oldur dūr ide bir gün ḳapuñdan rūzgār

[G.218:8, G.262:6, G.289:3, G.308:16, G.365:10, G.366:8, G.409:4, G.481:5, G.529:7, G.555:6, G.628:5, G.646:3, G.891:2, Kt.105:2, Mf.416:2, Mf.476:2, Mü.5:28]

3. **bir gün:**
Gazel 640
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bir gün olsun, bir gün bile (sitemli bir duyguyla).

Ṭabībüm yoḳlamazsın Ḥāletī dil-ḫasteyi bir gün
Ne derdüñ var senüñ ol ʿāşıḳ-ı ġam-ḫˇār derdinden

[G.198:14, G.343:8, G.369:4, G.373:13, G.509:4, G.527:8, G.540:3, G.838:2, G.894:3, Mf.257:1]

bir gün evvel:

1. **bir gün evvel:**
Terkib-bend 1
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Bir gün öncesinde, bir an önce, en erken zamanda.

Fenādur yazılan gördi rüʾūs-ı ḫalḳ-ı ʿālemde
Rıżā virdi ḳażāya bir gün evvel terk-i ser ḳıldı

[Kt.K.3:20]

bir gün gele:

1. **bir gün gele:**
Gazel 569
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gün olur, öyle bir zaman olur, vakti geldiğinde.

Bir gün gele şāyed yoluña devr-i zamāndur
Şalma beni çāh-ı ġama ey Yūsuf-ı ḫūbān

bir gün ola:

1. **bir gün ola:**
Müfret 577
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir gün olur, zamanı gelir.

Yād eylemezse ey göñül ol bī-vefā seni
Ṣabr eyle belki bir gün ola kim aña seni

bir gün olur:

1. **bir gün olur:**
Gazel 689
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Zamanı gelir..

Bir gün olur irişür pāye-i vaṣl-ı yāre
Dem-be-dem ayaġına yalvara yalvara düşen

bir ḥāl ol-:

1. **bir ḥāl ol:**-*ma, -sa*
Gazel 836
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Farklı bir durum bulunmak, özel olmak.

Ḫāmeñde eger Ḥāletiyā olmasa bir ḥāl
Düşmezdi anuñ ardına ebkār-ı maʿānī

bir ḥāle var-:

1. **bir ḥāle var:**-*dı*
Gazel 74
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Farklı bir duruma girmek.

Derdüñle Ḥāletī yine bir ḥāle vardı kim
İde ecel gelürse ḥayātında irtiyāb

[G.704:1, G.748:9, G.845:6, G.884:8, G.887:4, K.31:47]

bir ḥālet gel-:

1. **bir ḥālet gel:**-*di*
Gazel 40
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir haller olmak.

Cismümi çāk eyledüm ey dōst pīrāhen degül
Bāde-i laʿl-i lebüñden geldi bir ḥālet baña

bir ḥālete irgür-:

1. **bir ḥālete irgür-:**-*d*
Gazel 549
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bir hale getirmek, bir duruma getirmek.

Vaḥşet-i hicrān beni bir ḥālete irgürdi kim
Olurum gāhī reh-i ḥayretde sāyemden zebān

bir ḥāli var:

1. **bir ḥāli var:**-*dur*
Gazel 750
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Farklı bir durumu, hali var II Gizli bilinmeyen bir durum içerisinde.

Hiç muḳayyed olmadı ḥāl-i dil-i bīmār ile
Var ise bir ḥāli vardur dil-berüñ aġyār ile

bir heftede:

1. **bir heftede:**
Kaside 7
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bir haftada, bir hafta içinde.

Gele bir heftede iki ṭarafdan feṭḥ peyġāmı
Bu da bir luṭfıdur inṣāf idince Ḥaḳ Taʿālānuñ

bir hisse:

1. **bir ḥişşe:**
Gazel 871
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bir pay, bir hisse.

Bize dünyā metāʿından n'ola bir ḥişşe degmezse
Metāʿ-ı naẓmumuz ey Ḥāletī dünyāya degmez mi

bir hoşça:

1. **bir ḫoşça:**
Gazel 479
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bir güzel, güzelce.

Ġamzesi ḳatlüñe ḳaṣd eylese ġam çekme dilā
Sen hemān ol leb-i cān-baḫş ile bir ḫoşça diril

bir içim şu:

1. **bir içim şu:**-*dur*
Gazel 104
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok güzel bir kadın.

Bir içim şudur ol dil-ber olur anuñçün ey ʿāşıḳ
Hemīşe bād-ı āhuñ rūyı pür-çīn olmaġa bāʿiṣ

[G.42:6, G.607:5]

bir içim şu ol-:

1. **bir içim şu ol:**-*mış*
Gazel 701
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok güzel olmak.

Dil-teşne-i viṣāle raḥm itmeyince dil-ber
Farż idelüm ki olmış ḥüsniyle bir içim şu

bir iki:

1. **bir iki:**
Gazel 330
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Birkaç.

Her gice Ḥāletī bir iki beyti yandurur
Şevḳ-i ruḫıyla ḫāme-i āteş-feşānumuz

[G.76:7, G.135:7, G.351:6, G.378:7, G.645:4, G.690:2, G.556:2, G.700:9, G.781:1, G.882:10, M.8:111, Mf.148:2, Mf.186:1, Mf.529:1]

bir iki gün:

1. **bir iki gün:**
Gazel 748
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bir kaç gün, kısa bir zaman dilimini ifade etmek için kullanılır.

Gösterürler bir iki gün ḥüsn ile hicrān bize
Ḥüsn bāḳī olsa n'eylerdi ʿaceb ḫūbān bize

[K.23:15]

bir ḳadem:

1. **bir ḳadem:**
Gazel 852
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Bir adım.

Ezelden Ḥāletī ṣayd-ı maḥabbetsin ne dir aʿdā
Çıḳarsañ ṭaşra vādī-i belādan bir ḳadem şimdi

bir kalemden çıkar-:

1. **bir ḳalemden çıḳar-:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Gazel 394
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Tek elden, aynı kişi tarafından yazılmak.

Çıḳarmasaydı anı bir ḳalemden kātib-i ḳudret
Ser-ā-ser böyle hemvār olamazdı ḫaṭṭ-ı ruḫsāruñ

bir karār:

1. **bir ḳarār:**-*a*
Gazel 775
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aynı durumunu koruyarak, belli durumunu değiştirmeden.

N'içün devr eylemez ḫurşīd-i sāġar
Felek çünkim degüldür bir ḳarāra

bir karār ol-:

1. **bir ḳarār ol-:**-*sa*
Gazel 759
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sebat ve devam üzere olmak.

Naẓīr olmazdı hergiz ʿālem-i vaṣl-ı civānāna
Eger derd-i derūnum gibi ʿālem bir ḳarār olsa

[Mf.534:1]

bir ḳarār üzre:

1. **bir ḳarār üzre:**
Gazel 186
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aynı durum üzere, sabit, değişmez.

Bir ḳarār üzre degül muṭrib-i nā-sāz-ı felek
Sāzınuñ tārı ser-āġāzda zīr ü bem olur

bir ḳaṭre:

1. **bir ḳaṭre:**
Gazel 423
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bir damla.

Ḫoş olmaz ḫāṭırum peykān-ı tīrüñ irmese cāna
Marīż-i ʿışḳuñam bir ḳaṭre āba yoḳ mı dermānuñ

[G.234:12, G.467:6, G.662:6, Kt.9:4]

bir kerre:

1. **bir kerre:**
Gazel 136
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bir defacık, bir kere olsun.

Gīsūlaruñ ki sihr ile Hārūt-ı vaḳtdür
Bir kerre ḫˇāb-ı baḫtumı da bağlasa ne var

[G.17:11, G.104:3, G.147:3, G.185:10, G.303:1, G.419:7, G.428:8, G.429:2, G.429:7, G.440:2, G.441:3, G.452:1, G.509:2, G.514:7, G.517:8, G.528:14, G.653:3, G.677:6, G.717:1, G.726:9, G.729:10, G.734:8, G.768:4, G.814:10, K.7:30, K.19:42, K.23:36, K.24:40, K.28:18, K.38:35, Th.1:17, Mf.198:1, Mf.351:2, Mf.383:1, Mf.391:1, Mf.522:1, Mü.3:1]

bir kez:

1. **bir kez:**
Gazel 96
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Bir defa, bir kerecik, bir defa olsun.

Per ü bālin yolardum varduġıçün şaḫş-ı nā-dāna
Eger kim destüme girseydi bir kez ṭāʾir-i devlet

[G.97:6, G.180:7, G.195:6, G.202:4, G.270:6, G.340:2, G.431:4, G.436:4, G.444:6, G.447:8, G.562:4, G.641:4, G.772:2, G.800:3, K.25:38, K.29:18, K.31:58]

bir kimse:

1. **bir kimse:**
Gazel 169
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Herhangi biri.

Ol merdümek-i dīdeye bir kimse dimez mi

Çeşm-i bed-i aġyāra ḳarīb
olma ḫaṭādur

[G.455:4, G.638:10, K.39:37]

2. **bir kimse:**
Gazel 134
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hiçbir kimse.

Bir kimse yoḳ ki mest-i mey-i ʿışḳı olmaya
Yoḫsa yıḳar mı ʿālemi ol şūḫ u şīve-kār

[G.121:10, G.564:9, G.744:12, Mf.425:2, Mü.8:21, G.637:4, Mf.20:1, T.2:3]

bir kimse yok:

1. **bir kimse yoḳ:**
Müfret 169
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hiç kimse yok.

Bir kimse yoḳ ki mest-i mey-i ʿışḳuñ olmaya
Yoḫsa yıḳar mı ʿālemi ol şūḫ u şīve-kār

bir lahza:

1. **bir laḥẓa:**
Gazel 422
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bir an.

ʿArż idince ḥālümi bir laḥẓa ārām eylemez
Senden örgenmiş cefāyı ol muʿallim tevsenüñ

[G.1:5, G.263:5, G.353:9, G.516:2, G.773:8, Kt.62:3]

bir laḥẓada:

1. **bir laḥẓada:**
Gazel 351
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bir anda, çabucak.

Eyler niçe belā-keşi bir laḥẓada helāk
Keştī-i ser-nigūn mıdur ey Ḥāletī o ḳaş

bir nāvek ile iki şikār ur-:

1. **bir nāvek ile iki şikār ur-:**-*dı*
Gazel 203
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir okla iki av vurmak II
Sevgilinin gamze okuyla âşığın canını ve gönlünü vurması.

Ġamze-i yār helāk eyledi cān u dilümi
Urdı bir nāvek ile Ḥāletiyā iki şikār

[G.272:12]

bir naẓar:

1. **bir naẓar:**
Tarih 6
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bir an olsun.

Oldı bu cāy-ı zībā luṭfıyla cennet-āsā
Firdevsi terk iderdi görseydi bir naẓar ḥūr

bir nefes:

1. **bir nefes:**
Gazel 347
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bir nefes, bir an, bir soluk.

Ol ʿİsi-i zamān yine eylerdi feyż-i rūḥ
Aña muḳārin olsa dil-i mürde bir nefes

[Kt.23:2]

bir nefes içre:

1. **bir nefes içre:**
Gazel 882
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bir an, bir solukta.

Ġam mürdesine bir nefes içre virür ḥayāt
Ey rind-i bāde-nūş tehī görme sāġarı

bir nefesde:

1. **bir nefesde:**
Mesnevi 4
Mısra: **128**
Kelime Tipi: -
Bir anda, bir solukta.

Nitekim muʿciz-i Mesīḥ ile cān
Bir nefesde yirine geldi hemān

bir nefesde cān vir-:

1. **bir nefesde cān vir:**-*dük, -i*
Kaside 14
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Hemen, kolaylıkla ölmek.

Siper-i āyīnesin ḫalḳa muḳābil ṭutsa
Bir nefesde bilinür miḥnet ile virdügi cān

bir nesne:

1. **bir nesne:**
Gazel 319
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hiç bir şey.

Dil-i ʿuşşāḳa tīr-i cevri gerdūnuñ güẕār itmez
Ḫadeng-i ġamzeden ġayrı aña bir nesne kār itmez

[G.421:6]

bir niçe:

1. **bir niçe:**
Gazel 49
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bir hayli, birçok.

Teġāfül eyleme ey şūḫ kim teġāfül ile
Cihānda bir niçe deryā-yı ʿışḳ oldı serāb

[G.76:8, G.124:2, G.182:11, G.416:2, G.516:12, G.577:6, G.600:5, G.637:5, G.663:2, G.689:3, G.882:6, K.18:39, Mf.250:2, Mf.422:2]

bir niçe demdür:

1. **bir niçe demdür:**
Gazel 338

Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Uzun zamandır.

Şeb-i hicrüñde ki deryā-yı ġama düşmiş idi
Fülk-i dil bir niçe demdür döner eyyām olmaz

bir niçe kerre:

1. **bir niçe kerre:**
Gazel 550
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Birçok defa.

Tīġ-i āha bāliş-i iḳbāl döymez Ḥāletī
İtmişüzdür biz anı bir niçe kerre imtiḥān

bir niçe kez:

1. **bir niçe kez:**
Gazel 698
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Birçok defa.

Ey şeh-i mülk-i melāḥat niye yuduñ ṭaraduñ
Ḳanuma girmiş iken bir niçe kez ol gīsū

bir niçe müddet:

1. **bir niçe müddet:**
Tarih 1
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bir süre.

Ey dil bu hemāna şuña beñzer ki Süleymān
Mühri yine buldı yitirüp bir niçe müddet

bir niçe şekle gir-:

1. **bir niçe şekle gir:**-*er*
Gazel 20
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çeşitli hallere girmek.

Girer bir niçe şekle Ḥāletī her gün firāḳuñla
ʿAceb mi bilmez olsa kendüyi ol ʿāşıḳ-ı şeydā

bir niçe yıl:

1. **bir niçe yıl:**-*dan*
Gazel 299
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Birçok yıl, uzun zaman.

Yir yir şular ẓuhūra gelüp sīm-i ṣāf-veş
Gūyā ki çıḳdı bir niçe yıldan ḳalan künüz

bir niçesi:

1. **bir niçesi:**-*n*
Kaside 33
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Birçoğu.

Duḫan-ı maṭbaḫından ḥāṣıl olsa ebr-i nīsānī
İderdi āftāb-ı himmeti bir niçesin peydā

bir oddan gönlek ol-:

1. **bir oddan gönlek ol-:**-*mış*
Gazel 783
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ateşten gömlek olmak, dayanılamayacak kadar güç ve sıkıntılı bir durum olmak.

Yanında şanma kim pīrāhen-i ḫūnīn-i Yūsuf'dur
Bir oddan gönlek olmış derd-i firḳat pīr-i Kenʿān'a

bir ol-:

1. **bir ol:**-*maz, -dı*
Gazel 498
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Denk olmak, eşit olmak.

Bir olmazdı benümle düşmen-i bed-kīş yanında
Eger bilseydi ol büt rütbe-i ʿışḳ-ı Ḫudā-dādum

[G.576:2, Mf.272:2, Mf.335:2]

2. **bir ol:**-*sa*
Kaside 21
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Bir olmak, birleşmek, işbirliği yapmak.

Ḳaşīde vü ġazelümle cihānda mümtāzam
Benümle baḥs idemezler bir olsa iki Kemāl

[G.201:7]

3. **bir ol:**-*a, -y, -dı*
Gazel 889
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bir tane olmak, tek olmak.

Raḳībler çoġalup gitmede vişālse müşkil
Kim aġlar idi dilā derdümüz eger bir olaydı

[G.870:9]

bir öyle:

1. **bir öyle:**
Gazel 50
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Öyle bir, onun gibi.

Almaz ol şāhuñ gedā-yı ʿışḳ ağzından cevāb
Az degül ḥaḳḳā şikest olmaḳ bir öyle laʿl-i nāb

[M.4:87]

bir özge:

1. **bir özge:**
Gazel 680
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bir başka.

Cevrine ḳıyās itme göñül firḳat-i yāri
Bir özge belādur buña muʿtād olamazsın

bir pāre:

1. **bir pāre:**
Gazel 155
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bir parça, birazcık.

Gelmez duḫān-ı āh benüm ʿaynuma dime

Bir pāre sūz-ı sīne-i ʿāşıḳdan it ḥazer

[G.217:3, G.405:8, G.427:4, G.479:10, G.631:10, G.646:2, G.663:7, G.711:10, G.771:4, G.842:2, K.37:40, Kt.55:2, Kt.98:4, Kt.K.4:38, Mf.19:1, Mf.89:2, Mf.168:1, Mf.389:2, Trk.B.1:132]

bir pāye:

1. **bir pāye:**
   Gazel 871
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Bir mertebe, bir kısmet, pay.

Leked-kūb-ı ġam-ı luṭfuñ dil-i şeydāya degmez mi
Ṭarīḳ içre benüm de pāyuma bir pāye degmez mi

bir seḥer:

1. **bir seḥer:**
   Müfret 51
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Bir sabah.

Bir seḥer ẓāhir olup ġonce-i devletde güşād
Gül-bün-i yeʾsi zamān eyledi gül-ḫīz-i murād

bir sözüyle:

1. **bir sözüyle:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Tek bir sözüyle ... (Allah'ın kün emriyle kainatı yaratması bağlamında).

Bir sözüyle vücūda geldi cihān
Ḳudretinde ḳalur mı reyb ü gümān

bir şeb:

1. **bir şeb:**
   Gazel 497
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: -
   Bir gece.

Ḫᵛābın alur kimse yoḳ dünyāda bir şeb Ḥāletī
Tevsen-i şeb-reng-i baḫtum tā ola ferdāsı rām

[G.834:11, M.8:166]

bir ṭabaḳ:

1. **bir ṭabaḳ:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **76**
   Kelime Tipi: -
   Bir tabak ölçüsünde, bir tabak kadar.

Ser-ḫᵛān-ı feżāʾilinde hemīn
Bir ṭabaḳ sebzedür sipihr-i berīn

bir ṭarafdan:

1. **bir ṭarafdan:**
   Gazel 859
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Bir yandan.

Ṭoġarken bedr sen de bir ṭarafdan ʿarż-ı ḥüsn itdüñ
Ne cānibden gelendür meh diyü çoḳ iştibāh oldı

[G.888:4]

bir ṭarafdan bir ṭarafdan:

1. **bir ṭarafdan bir ṭarafdan:**
   Gazel 862
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Bir yandan...öbür yandan...

Bir ṭarafdan seyl-i eşk ü bir ṭarafdan bād-ı āh
Bu dil-i şeydā n'ola cūş itse deryālar gibi

bir ṭut-:

1. **bir ṭut:**-*dı*
   Gazel 790
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: **Deyim**
   Eşit saymak, eşit görmek.

Çaḳ başum üzre olsa n'ola sāġaruñ yiri
Bir ṭutdı ben gedāyı şeh-i tāc-dār ile

[G.60:1, G.324:7, G.792:1, G.843:3, G.844:3, Kt.29:3]

bir ṭutıl-:

1. **bir ṭutıl-:**-*a*
   Kaside 21
   Mısra: **80**
   Kelime Tipi: -
   Eşit görülmek.

Ṭabīʿatumla ber-ā-ber olur mı ṭabʿ-ı ʿadū
Revā mı bir ṭutıla cām-ı Cem'le köhne-sifāl

bir ucı ile:

1. **bir ucı ile:**
   Kaside 5
   Mısra: **32**
   Kelime Tipi: -
   Göz ucuyla.

Bār-ı belā-yı çerḫ ile yā oldı ḳāmetüm
Bir ucı ile baña nigāh eyleseñ ne var

bir üslūb üzre ol-:

1. **bir üslūb üzre ol:**-*ur*, -*mı*
   Gazel 318
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Aynı tarzda olmak.

Ḥükm-i her sāl hiç olur mı bir üslūb üzre
Mīve-i bāġ-ı emel gāh olur gāh olmaz

bir vech ile:

1. **bir vech ile:**
   Gazel 782
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Bir vesileyle, bir şekilde.

Baġlandı göñül zülf-i dil-āvīz-i nigāra
Bir vech ile kim ḳalmadı ayrılmaġa çāre

[Kt.K.1:16]

bir yaña:

1. **bir yaña:**
   Gazel 2
   Mısra: **8**

Kelime Tipi: -
Bir tarafa.

Ey meh-i burc-ı leṭāfet cüst ü cū içün seni
Her şuʿāın gönderür ḫūrşīd-i raḫşān bir yaña

[G.39:6, G.77:4, G.857:3]

bir yaña eyle-:

1. **bir yaña eyle-:**
Gazel 796
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bertaraf etmek, ortadan kaldırmak (Tanyeri, 1999, 61).

Ya zehr-i ḳahr ile öldür ya vaṣluñla devā eyle
Dil-i bīmār luṭf eyle ṭabībüm bir yaña eyle

bir yir:

1. **bir yir:**-*den*
Gazel 810
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bir yer, herhangi bir yer.

Şuʿle-i āhum benüm ʿāciz degüldür itmeden
Ḳalʿa-i rūyīne-i gerdūnı bir yirden tebāh

[Kt.23:2]

2. **bir yirde:**
Gazel 140
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aynı yerde, beraber.

Nūr ile ẓulmeti cemʿ eyledi bir yirde Ḫudā
Ḳarışup pertev-i ḫurşīd ile ẓıll-ı eşcār

[G.634:10]

bir yirden:

1. **bir yirden:**
Gazel 840
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aynı anda, birden, hepsi birden.

Bir yirden ider nāleleri zümre-i ʿuşşāḳ
Gūyā ḳapusında çalınur nevbet-i şāhī

[G.409:7]

bir yire:

1. **bir yire:**
Gazel 894
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bir araya.

Cemʿ eyle bir yire dil-i ehl-i maḥabbeti
Ḳıl deste deste ġonce-i gül-zār-ı miḥneti

bir yire gel-:

1. **bir yire gel:**-*miş*
Kaside 41
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Bir araya gelmek, bir yerde toplanmak, buluşmak.

O bezmüñ ehli gelmiş bir yire çün kākül-i dil-ber
Oḳurlar kūşe kūşe dem-be-dem bu şiʿr-i zībāyı

[K.6:53, G.30:6, G.294:9]

bir zamān:

1. **bir zamān:**
Gazel 308
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bir süreliğine.

Ḥāletī-veş bir zamān gevher-fürūş-ı naẓm idük
Müşteri yoḳdur diyü bend eyledük dükkānumuz

[G.332:8, G.553:8, G.670:7, G.762:10, G.809:3]

2. **bir zamān:**
Gazel 373
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Geçmişte, eskiden.

Bir zamān pīrāhen-i ṣabrum ʿaceb bisyār idi
Şimdi oldı cümlesi fersūde-i meh-tāb-ı ʿışḳ

[Kt.70:1, Kt.70:4]

3. **bir zamān:**
Gazel 90
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bir an bile, asla.

Degül cān u tenüm sūz-ı belādan bir zamān hālī
Vücūdum nüsḫasın yaḳmag içün yazmış yed-i ḳudret

[G.552:4]

bir zamān bir zamān:

1. **bir zamān bir zamān:**
Gazel 746
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir zamanlar ... bir zamanlar.... şeklinde kullanılan kalıp ifade.

Sevinsün dil görüp dīdāruñ ey şūḫ-ı cihān-dīde
Yeter ḳan ile ṭoldı bir zamān dil bir zamān dīde

bir zamān ola:

1. **bir zamān ola:**
Gazel 34
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bir vakit gelir, öyle bir an gelir ki.

Ey Ḥāletī daḫı añılur Ḫusrev ü Kemāl
Biz daḫı belki añılavuz bir zamān ola

[G.331:8, G.418:10]

bir zamān olmaz:

1. **bir zamān olmaz:**
Kaside 31
Mısra: **63**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir an bile yoktur (Her zaman bir işle meşgul olmayı ifade eder).

Bir zamān olmaz ki ḳılmaġa duʿā-yı devletüñ

Zāhid-i bīdār-veş ḫāmem
ḳuşanmaya kemer

bir zamān olur:

1. **bir zamān olur:**-*ur*
Gazel 253
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Öyle bir zaman gelir ki!

Çoḳ yād ider o ġonce-dehen bülbül-i dili
Güller gider benefşe biter bir zamān olur

bir zamāndur:

1. **bir zamāndur:**
Kaside 14
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Bir süredir.

Bir zamāndur bu ki āteşde olan hem-çü kebāb
Şükr idüp ṭurma sürūd üzre gerek raḳṣ- künān

[K.37:43]

bir zerre:

1. **bir ẕerre:**
Gazel 102
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Birazcık.

Pertev ṣalardı gün gibi āfāḳa Ḥāletī
Olsa belāġat ehline bir ẕerre iltifat

[G.379:10]

bī-raḥm u bī-pervā:

1. **bī-raḥm u bī-pervā:**-*y, -ı*
Gazel 671
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Merhametsiz ve pervasız II Sevgili.

Ḳırdı ʿuşşāḳı bugün cevriyle hep yārın ʿaceb
N'eyler ola bilsem ol bī-raḥm u bī-pervāyı ben

biraz:

1. **biraz:**
Gazel 15
Mısra: **7**
Bir miktar.

Viṣālüñ itmese bār-ı ġamı biraz pertāb
İderdi fülk-i dili baḥr-i ʿışḳ nā-peydā

[G.99:5, G.202:3, G.211:7, G.219:6, G.249:8, G.270:5, G.302:6, G.412:6, G.432:7, G.438:7, G.451:5, G.513:2, G.569:10, G.609:1, G.688:8, G.707:9, G.791:5, G.816:10, G.839:2, G.843:2, K.23:23, K.32:89, M.4:137, M.9:227, T.1:4, Mf.82:2]

biraz da:

1. **biraz da:**
Gazel 49
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Biraz da.

Gedā-yı kūy-ı ġam olduḳ biraz da Ḥāletiyā
Miṣāl-i Cem olalum pādşāh-ı ʿālem-i āb

birbiri:

1. **birbirine:**-*ne*
Gazel 297
Mısra: **6**
Birbiri.

Dil dehānuñ cān miyānuñ fikrin eyler dāʾimā
Ol iki hem-ḫāne itmez birbirine keşf-i rāz

[G.391:2, G.460:10, G.659:11, G.878:6, Mf.93:2]

birbiri üstine:

1. **birbiri üstine:**
Mesnevi 1
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Üst üste, kat kat.

Ol geyürdi cihāna bī-minnet Birbiri üstine ṭoḳuz ḫilʿat

birbiri üstine gel-:

1. **birbiri üstine gel:**-*miş*
Gazel 410
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Üst üste durmak (dişler bağlamında).

Ṣāniʿ-i ḳudret dehānuñ ḫoḳḳasın teng itmegin
Birbiri üstine gelmiş dürr-i dendānuñ senüñ

[G.450:2]

birbiri üzre:

1. **birbiri üzre:**
Gazel 639
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Biri biri üstüne, üst üste.

Nāvek-i āh-ı dil-i ʿāşıḳı defʿ eyliyemez
Birbiri üzre felek geyse ṭoḳuz ḳat cevşen

[K.3:38]

birbirin:

1. **birbirin:**
Gazel 262
Mısra: **8**
Birbirini.

Yüzüñ gösterseñ eyler her yaña ʿāşıḳlaruñ ġulġul
Ḳaçan faṣl-ı gül olsa birbirin diñler mi bülbüller

birbirinden:

1. **birbirinden:**
Gazel 58
Mısra: **2**
Birbirinden, her biri diğerinden (daha çok).

Seyl-i ġam virdi vücūdum şehrine çoḳ ıżṭırāb
Ḫāne-i cān u dil oldı birbirinden ḫarāb

birbirinden ayır-:

1. **birbirinden ayır-:**-*dı*
Gazel 452
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -

Kavgayı, çekişmeyi aralamak.

Dem-ā-dem cāñ u ten peykānuñ üzre ceng iderlerdi
Hele geldi ayırdı birbirinden tīġ-i ḫūn-bāruñ

birbirinden fark olun-:

1. **birbirinden farḳ olun:**-*maz*
Kaside 37
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Birbirinden ayırt edilmek.

Birbirinden farḳ olunmaz bir bölük āvāreyüz
Cübbe vü destār ile bir yirde kim olsaḳ ʿıyān

birbirine:

1. **birbirine:**
Gazel 183
Mısra: **7**
Birbirine, her biri diğerine.

Çemenlerde ṣabādan birbirine ṭoḳunur nergis
Gören anı ṣanur eflākde encüm ḳırān eyler

[G.506:8]

birbirine ber-ā-ber gel-:

1. **birbirine ber-ā-ber gel-:**-*di*
Gazel 299
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eşit, denk olmak.

Mihr ile māhı kefe-i mīzān idüp felek
Birbirine geldi ber-ā-ber şeb ile rūz

birbirine düşür-:

1. **birbirine düşür:**-*me*
Gazel 381
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Aralarında anlaşmazlık çıkarmak, ortalığı karıştırmak.

Ḫayl-i mestānı düşürme birbirine zāhidā
Ġāfil olma kim senüñ başuñda ufanur ḳabaḳ

birbirine gir-:

1. **birbirine gir:**-*di*
Gazel 218
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Aralarında kavga çıkıp birbirlerine şiddetle saldırmak; anlaşamamak, dövüşmek; karışmak, çözülmeyecek duruma gelmek.

Birbirine girdi bülbüller maḥabbetden yine
Ḳondı güller var ise vefḳ-i hezār-ender-hezār

[G.148:1]

birbirine ḳat:

1. **birbirine ḳat:**-*dı*
Gazel 134
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Karıştırmak.

Ḫayl-i nücūmı ḳatdı gice birbirine
Āh itdügümde āteş-i dilden çıḳan şerār

[G.842:12]

birbirine uy-:

1. **birbirine uy:**-*maz*
Mesnevi 2
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Birbirine uyum sağlamak.

Yoḳ göñülden imāma iḳbālüm
Birbirine uymaz aḳvālüm

birbirinüñ ʿaynı ol-:

1. **birbirinüñ ʿaynı ol:**-*ma, -sa*
Gazel 817
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İki şeyin aynı olması.

Niçe bir baḳmaḳ bu fānūs-ı ḫayāle Ḥāletī
Birbirinüñ ʿaynı olmasa hele ṣūretleri

birbiriyle:

1. **birbiriyle:**
Gazel 465
Mısra: **1**
Birbiriyle, beraber, karşılıklı.

Birbiriyle yaraşur ol laʿl-i nāb u cām-ı mül
Sāġar-ı ṣahbāya ʿādetdür ḳonulmaḳ berg-i gül

[G.724:11, K.8:5, Kt.11:1]

birbiriyle yaraş-:

1. **birbiriyle yaraş:**-*ur*
Müfret 302
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Birbirine yakışmak, uygun olmak.

Birbiriyle yaraşur ol laʿl-i nāb u cām-ı mül
Sāġar-ı ṣahbāya ʿādetdür ḳonulmaḳ berg-i gül

birden:

1. **birden:**
Gazel 809
Mısra: **7**
Ansızın, birdenbire.

Gitdi birden göñlümüz çün eyledi sende ḳarār
Kūyuña varup dil-i nālānı görsem gāh gāh

birer birer:

1. **birer birer:**
Gazel 291
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Tek tek.

İtmez ḳabūl-ı naḳş-ı saʿādet bu tār u pūd
Çözsün birer birer anı nessāc-ı rūzgār

bī-revāc it-:

1. **bī-revāc it:**-*en*
Gazel 107
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İtibarsız hale getirmek.

Kūçe-i pür-sūd-ı belāda benem
Gevher-i ümmīdi iden bī-revāc

birgün:

1. **birgün:**
Gazel 810
Mısra: **1**
Bir gün, bir vakit.

Ḳorḳarın kim sīneden birgün gelürken bād-ı āh
Bu dil-i zār u nizārum ḳaldıra çün perr-i kāh

biri:

1. **birisine:**-*si, -n, -e*
Gazel 369
Mısra: **4**
Bir tanesi, biri.

Bir demde biñ belā-zedeyi eyleyüp helāk
Bir gün birisine dimez ol bī-vefā dirīġ

[G.326:7, G.567:12, G.626:4, G.796:9, M.5:63]

biri biri:

1. **biri biri:**
Gazel 211
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Bir tanesi … diğeri…

Biri çeşmüñe biri beñzedüg içün ruḫuña
Nergis ü lāle olur çeşm ü çerāġ-ı gül-zār

[G.217:2, G.815:10, K.31:6, Kt.11:2]

biri biriñe geç:

1. **biri biriñe geç:**-*er*
Gazel 562
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
İç içe geçmek, birbirine girmek.

Bir demde biñ belā-keşi ġamzeñ ḳılur helāk
Biri biriñe geçer oḳuñ ey ḳaşı kemān

biri birisi:

1. **biri birisi:**
Gazel 32
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Biri... diğeri...

Daḫı bezm-i ezelden mestdür her ʿāşıḳ u maʿşūḳ
Biri mest-i maḥabbetdür birisi mest-i istiġnā

biribiri:

1. **biribiri:**
Gazel 108
Mısra: **1**
Birbiri.

Biribiri ile nice itsünler imtizāc
Bülbül hevāyī güller ise āteşī mizāc

[G.344:8, K.2:14, K.26:27]

biribiri üstine gel-:

1. **biribiri üstine gel:**-*mez*
Kaside 3
Mısra: **45**
Kelime Tipi: **-**
Üst üste gelmek (Göğün katları bağlamında).

Eflāk gelmez idi biribiri üstine
Ger olmasaydı pāyına düşmekde izdiḥām

biribirinden:

1. **biribirinden:**
Gazel 167
Mısra: **1**
Birbirinden, her biri diğerinden.

Benān u nāḫunı biribirinden aʿlādur
Gümüş sebīkedür ol bu ucında tamġadur

[G.462:5, G.467:15]

biribirinden ḳal-:

1. **biribirinden ḳal-:**-*ur*
Gazel 180
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Birbirinden ayrı kalmak, ayrı düşmek.

N'ola dil gitdükde yāra cān bile olsa revān
Biribirinden ḳalur mı ol iki dīvāneler

biribirine:

1. **biribirine:**
Gazel 351
Mısra: **3**
Birbirine.

ʿUşşāḳ tīġ-i āhı çeküp biribirine
Kūyında oldı bu gice yārüñ ʿaceb ṣavaş

[G.875:7, Mf.319:2]

biribirine gir-:

1. **biribirine gir:**-*di*
Kaside 38
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **-**
Birbirine karışmak, dolaşmak.

Biribirine girdi müjgān-ı çeşmüñ
Hedef ḳılmaġa bu dil-i nā-tüvānı

2. **biribirine gir:**-*di*
Müseddes 8
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **-**
Aralarında kavga çıkıp birbirlerine saldırmak.

Mest idüp her birisin neşʾe-i ṣahbā-yı fırāḳ
Ser-i kūyuñda biribirine girdi ʿuşşāḳ

biribirine ḳat-:

1. **biribirine ḳat:**-*dı*
Gazel 215
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Karıştırmak, karmakarışık etmek.

Ḫayl-i nücūmı ḳatdı gice biribirine
Āh itdügümde āteş-i dilden çıḳan şerār

[K.17:19]

biribirine uy-:

1. **biribirine uy:**-*dı*
Gazel 508
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İki durumun birbirine uyum sağlaması, uyumlu olmak.

Hep Ḥāletiyā sīne vü dil ġarḳa-i ḫūndur
Biribirine uydı derūnumla birūnum

[K.22:31]

biribirine yapış-:

1. **biribirine yapış:**-*dı*
Gazel 411
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Birbirinden ayrılmamak (dudak bağlamında).

Aġzuñ açılmaz meger ġāyet de şīrīn olmadan
Biribirine yapışdı laʿl-i şeker-ḫālaruñ

biricik:

1. **biricik:**
Gazel 567
Mısra: **10**
Bir kerecik.

Neydi hengāme-i endūhı perīşān itmek
Biricik destüme girseydi ʿaṣā-yı pīrān

[G.624:10]

birin birin:

1. **birin birin:**
Gazel 644
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Birini ... diğerini…

Firāḳ-ı vaṣl-ı yāra Ḥāletī-veş ḳāʾilem dirsin
Birin bilür birin ey ḫāṭır-ı meyyāl bilmezsin

[G.729:2]

birisi:

1. **birisi:**
Gazel 152
Mısra: **6**
Bir tanesi, biri.

Çeşm-i fettānınuñ ölümlüsi çoḳ
Birisi daḫı nergis-i bīmār

[G.606:8, G.654:6, M.5:27, M.5:39, M.5:51]

birisi birisi:

1. **birisi birisi:**-*si*
Gazel 106
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
"Birisi... diğeri" anlamında karşılaştırma bağlacı.

İtsün mi ḳalb-i yār u dil-i ʿāşıḳ imtizāc
Olmış birisi seng anuñ birisi zücāc

birḳaç:

1. **birḳaç:**
Gazel 63
Mısra: **2**
Birkaç, az sayıda.

Baḳsañ altında görünmez anuñ illā ki serāb
Niçe bir eyler ola devr bu birḳaç dūlāb

[G.751:2, K.38:59]

birkaç gün:

1. **birḳaç gün:**
Gazel 454
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Birkaç gün, bir süre.

Mükedder olma hergiz Ḥāletī ālām-ı dünyādan
Ġanīmet bil ecelden çünki birḳaç gün emān bulduñ

[G.760:12, Trk.B.1:66]

birle:

1. **birle:**
Gazel 35
Mısra: **8**
"İle" edatı.

Yüzünde tār u mār olmış görüp zülfini şandum kim
Ḳarışdı sāye birle pertev-i mihr-i cihān-ārā

[G.166:1, G.204:3, G.224:7, G.717:8, G.815:5, G.871:3, K.1:75, K.7:7, K.30:55, K.32:2, M.4:17, M.6:33]

birūn:

1. **birūnum:**-*um*
Gazel 508
Mısra: **10**
Dış, dış görünüş.

Hep Ḥāletiyā sīne vü dil ġarḳa-i ḫūndur
Biribirine uydı derūnumla birūnum

[G.793:8]

bīrūn eyle-:

1. **bīrūn eyle:**-*mez*
Gazel 267
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dışarı atmak, dışlamak.

Defter-i aġyārdan ḥussādı bīrūn eylemez
Gerçi ʿādetdür ezelden mürde-i gebrān çıḳar

bīrūn it-:

1. **bīrūn it:**-*er*
Gazel 717
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Dışarı çıkarmak.

Devātumdan maʿānī gevherin bīrūn ider ṭurmaz
Ayaġı geçdi gūyā ḫāmemüñ genc-i fırāvāna

birūn ol-:

1. **bīrūn ol:**-*ur*
Gazel 196
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dışarı çıkmak.

Beklesem kūyın ḥarīminden
ʿadū bīrūn olur
Ṭāliʿümdür genc ümmīd
eylesem s̲uʿban çıḳar

[G.659:9, M.9:48,

2. **birūn ol:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Dışarı çıkmak, ortaya çıkmak, ...'nın eseri olmak.

Ẓāhir olan bu naḳş-ı gün-ā-gün
Ḫāme-i ḳudretinden oldı birūn

bī-rūy u riyā:

1. **bī-rūy u riyā:**
Gazel 657
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Riyasız ve ikiyüzlülük etmeyen.

Egerçi Ḫāletī dil-ḫasteñe yüz virmedüñ cānā
Yine fāriġ degül ammā o bī-rūy u riyā senden

[Kt.88:1]

biryān:

1. **biryān:**
Tahmis 1
Mısra: **21**
Kebap II Bir kere yan.

Ḫīre olmış dehre baḳmaḳdan gözüñ biryān bil
Ḫāṭıruñ āyīne-veş jeng-i kederden sāde ḳıl

biryān ol-:

1. **biryān ol:**-*ur*
Gazel 249
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kebap olmak, kavrulmak, yanmak.

Ṭuysa bezme geldügin ol gözleri mestānenüñ
Āteş-i reşkiyle göklerde Ḫamel biryān olur

bisāt:

1. **bisāṭ:**
Gazel 357
Mısra: **2**
Dünya.

Var ise ʿaḳluñ ḳoma dünyāya pāy-ı inbisāṭ
Ġāfil olma cāy-ı āsāyiş degüldür bu bisāṭ

2. **bisāṭı:**-*ı*
Kaside 21
Mısra: **5**
Halı, kilim, keçe, minder gibi yere yayılan şey, yaygı.

Bu demlere irişince bisāṭı ṭayy itdi
Dökerdi noḳta dem-ā-dem sipihr olup remmāl

bisāṭ-ı himmet:

1. **bisāṭ-ı himmet:**-*i, -n*
Kaside 10
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Lütuf kilimi.

Yanında aṭlas-ı çerḫüñ olur alçaḳlıġı ẓāhir
Bisāṭ-ı himmetin ṣalsa basīṭ-i ṣaḥn-ı ġabrāya

bisāṭ-ı inbisāṭ çek-:

1. **bisāṭ-ı inbisāṭ çek:**-*di*
Müfret 216
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mutluluk kilimi sermek, mutlu etmek.

Bāġa gel kim oldı her sebze çemen-zār-ı neşāṭ
Sāye-i serv üstine çekdi bisāṭ-ı inbisāṭ

bisāṭ-ı ʿişret:

1. **bisāṭ-ı ʿişret:**-*i, -n*
Terkib-bend 1
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
İçki döşeği.

Düşer miydi o mīr-i meclis-i erbāb-ı ʿirfānuñ
Bisāṭ-ı ʿişretin ṭayy eylemek ṣāḳī-i devrāna

bī-ṣayḳal ḳal-:

1. **bī-ṣayḳal ḳal:**-*mış*
Kaside 40
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Cilasız kalmak.

Olmayaydı eger āmed-şud-ı dest-i keremi
Tīġ-i ṭabʿ-ı şuʿarā ḳalmış idi bī-ṣayḳal

bī-sebeb:

1. **bī-sebeb:**
Gazel 71
Mısra: **2**
Sebepsiz.

Eyledi ḳıbḳızıl deli her birini o ġonce-leb
Gülleri gül-şenüñ n'ola ḫandeler itse bī-sebeb

bi'se'l-mihād:

1. **bi'se'l-mihād:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Ayet**
Kötü döşek. II "Onların barınakları cehennemdir. O, ne kötü bir döşektir." (Âl-i İmrân sûresi 12. ayete iktibas yapılmıştır).

Ṭutup cān gūşı fermān-ı cihāda
Bıraḳduñ düşmeni bi'se'l-mihāda

bi'sel mihād kıl-:

1. **bi'sel mihād ḳıl-:**-*ma, -sa*
Müfret 58
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Fena döşek haline getirmek (Âl-i İmrân sûresi 12. ayete iktibas yapılmıştır).

Nice eylerdi ḳaşuñ ṭāḳ-ı cefāyı bünyād
Ḳılmasa zülf-i dil-āvīzüñ eger bi'sel mihād

bī-ser ü sāmān eyle-:

1. **bī-ser ü sāmān eyle:**-*r*
Gazel 222
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Perişan etmek, dağıtmak.

Çıḳarup kākülini zīr-i külehden gāhī
Dil-i āşüfte gibi bī-ser ü sāmān eyler

bī-ser ü sāmān ol-:

1. **bī-ser ü sāmān ol-:**-*ur*
Gazel 652
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Perişan olmak.

Raḥm eyle dil-i Ḥāleti-i zāruña her gāh
Hicr-i ser-i zülfüñle olur bī-ser ü sāmān

[Mü.7:2]

2. **bī-ser ü sāmān ol:**-*ur, -sa*
Gazel 569
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Karışmak, dağınık hale gelmek.

Pāyına düşer ʿāḳıbetü'l-emr ḳayırmaz
Olursa eger zülfi biraz bī-ser ü sāmān

bī-ser ü sāmān-ı ʿışḳ ol-:

1. **bī-ser ü sāmān-ı ʿışḳ ol:**-*sa, -m*
Gazel 520
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşkın başsız perişanı olmak, aşk yüzünden sefil olmak.

Ser-i bī-devletüm çevgān-ı ġamda olsa ġaltīde
Bugün bir şāh elinden bī-ser ü sāmān-ı ʿışḳ olsam

bismil-gāh ol-:

1. **bismil-gāh ol:**-*dı*
Mesnevi 9
Mısra: **119**
Kelime Tipi: -
Mezbaha (gibi) olmak.

Kemīn-i ġadr bismil-gāhum oldı
Nefes āteş-fürūz-ı āhum oldı

bismil-geh-i ġam:

1. **bismil-geh-i ġam:**-*da*
Gazel 892
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keder mezbahası.

Bismil-geh-i ġamda olmamışdı
Murġ-ı dilümüñ bu ıżṭırābı

bī-sühān:

1. **bī-süḫān:**
Gazel 62
Mısra: **1**
Sözsüz, (söze gerek kalmadan bağlamında).

Sevād-ı mümkināt āsār-ı ṣunʿı bī-süḫān söyler
Kitāb-ı kāʾināt esrār-ı Ḥaḳḳ'ı bī-dehen söyler

bīsütūn:

1. **bīsütūn:**
Gazel 149
Mısra: **4**
Ferhad'ın Şirin'e kavuşmak için deldiği dağ.

Ḫayme-i ḥüsn içre ḫˇāb-ı nāz iden Şīrīn'e ne
Kūh-ken-i miskīne olsa Bīsütūn cāy-ı ḳarār

[G.218:6, G.388:11, M.9:78, Mf.262:1]

bisyār:

1. **bisyār:**
Gazel 373
Mısra: **9**
Çok.

Bir zamān pīrāhen-i ṣabrum ʿaceb bisyār idi
Şimdi oldı cümlesi fersūde-i meh-tāb-ı ʿışḳ

bīşe:

1. **bīşe:**
Gazel 753
Mısra: **4**
Orman.

Gelürmiş şīrler pīrāmen-i Mecnūn-ı nā-şāda
Meger cismindeki jülīde mūyın ṣandılar bīşe

[K.30:26]

bīşe-zār-ı çerḫ:

1. **bīşe-zār-ı çerḫ:**-*ün*
Kaside 11
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Felek ormanı.

Raḫşına olup süvāre itse ʿazm-i ṣayd-gāh
Bīşe-zār-ı çerḫüñ olmaz şīri tīrinden emīn

bīşe-zār-ı himmet ü luṭf:

1. **bīşe-zār-ı himmet ü luṭf:**-*un*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve yardım ormanı.

Ol bīşe-zār-ı himmet ü luṭfuñ Ġażanfer'i
Dānā-yı ehl-perver ü aġā-yı kāmrān

bīşe-zār-ı ʿışḳ:

1. **bīşe-zār-ı ʿışḳ:**
Gazel 178
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk ormanlığı.

Kendü başın yir maḥabbet ʿarṣasında ʿāḳıbet
Bīşe-zār-ı ʿışḳ içinde ḥāṣıl olan şīrler

bīşe-zār-ı nāz:

1. **bīşe-zār-ı nāz:**
Terkib-bend 1
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Naz ormanı.

Gezerken bīşe-zār-ı nāz içinde emn-i ḫāṭırla
İrişdi pençe-i şīr-i ecel nā-geh girībāna

bī-şümār ol-:

1. **bī-şümār ol:**-*dı*
Gazel 870
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sınırsız olmak, çok olmak.

Kim açardı eger kim bir olaydı Ḥāletīderdüm
Nigārum cevre māʾil düşmen ise bī-şümār oldı

bī-şüphe:

1. **bī-şüphe:**
Gazel 151
Mısra: **3**
Şüphesiz, mutlaka.

Dilden dile yol var didi bī-şüphe ezelden
Ebnā-yı zamān çekdi bu dem araya dīvār

bişür-:

1. **bişürüp:**-*üp*
Müfret 269
Mısra: **2**
Pişirmek II İyice düşünmek.

Dili ḳaṣd itse kebāb eylemege mest gözüñ
Kimseye açma bu rāzı bişürüp söyle sözüñ

bit-:

1. **biter:**-*er*
Gazel 253
Mısra: **4**
Büyümek, yetişmek, ortaya çıkmak.

Çoḳ yād ider o ġonce-dehen bülbül-i dili
Güller gider benefşe biter bir zamān olur

[G.298:8, G.389:7, G.399:7, G.528:10, G.654:3, G.681:4, K.25:44, K.25:50, K.32:38]

bī-tāb ol-:

1. **bī-tāb ol:**-*ur*
Gazel 55
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çok yorulmak, bitkin duruma gelmek, gücü kalmamak.

Nice devr olmasun baḫtum ki her şeb
Olur hem-sāyeler nālemle bī-tāb

[G.442:2]

bī-tāb ü tüvān kal-:

1. **bī-tāb ü tüvān ḳal:**-*dı*
Kaside 39
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Takatsiz ve dermansız kalmak, yorgun düşmek.

Çerḫ-i bī-mihrüñ cefāsı eyleyüp efsürde-dil
Dest-kār u pāy-ı ṣabrum ḳaldı bī-tāb ü tüvān

bī-tāb ü tüvān ol-:

1. **bī-tāb ü tüvān ol:**-*dı*
Gazel 845
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güçsüz , kuvvetsiz olmak.

Bī-tāb ü tüvān oldı ḳanı raḫş-ı ümīdüm
Göster aña bir faṣl-ı çerā-gāh-ı recāyı

[K.35:69]

bī-tekellüf:

1. **bī-tekellüf:**
Gazel 502
Mısra: **5**
Külfetsiz, sıkıntısız, zahmetsizce.

Bī-tekellüf rām ider murġ-ı dil-i āvāremü
Gerçi biñ dāma ḳomaz bir dāne ṣayyādum benüm

[K.9:39]

bī-tekellüm:

1. **bī-tekellüm:**
Mesnevi 8
Mısra: **94**
Konuşmaksızın.

Leb-i ṭāliʿ ferāmūş-ı tebessüm
Dehān-ı nā-murādı bī-tekellüm

bī-tereddüd:

1. **bī-tereddüd:**
Gazel 54
Mısra: **6**
Tereddütsüz, şüphesiz.

Bir ʿaceb meydür mey-i bezm-i maḥabbet ḥaḳ bu kim
Bī-tereddüd refʿ olur anuñla yetmiş biñ hicāb

[G.358:9, G.549:18, K.9:49]

bī-tevakkuf:

1. **bī-tevaḳḳuf:**
Gazel 72
Mısra: **3**
Durmadan, durmaksızın.

Bī-tevaḳḳuf dil-berüñ aġzına teslīm eyledi
Bezm-i meyde ʿaḳlumı uġurlayup cām-ı şarāb

[G.187:6, K.9:47, K.35:15]

bitür-:

1. **bitürsün:**-*sün*
Gazel 244
Mısra: **5**
Bitirmek, yetiştirmek, büyütmek.

Bitürsün tāze güller sīnem üzre oḳlaruñ gönder

Yoluñda ḫāk olan ʿāşıḳlara bārān-ı raḥmetdür

[G.168:11]

bi-vefā:

1. **bī-vefā:**
Gazel 24
Mısra: **5**
Vefasız II Sevgili.

O yāri bī-vefā buldum diyü dünyāya söylersin
Hemān her bulduġın söyler mi ādem ey dil-i rüsvā

[G.28:8, G.339:6, G.340:1, G.369:4, G.422:2, G.453:14, G.629:5, Mf.255:2, Mf.577:1]

2. **bī-vefā:**
Kaside 41
Mısra: **68**
Vefasız, acımasız II Felek.

Yirüm kūh-ı belā deşt-i ʿanā hāmūn-ı ḫayretdür
Felek bir bī-vefā devrān sitem-ger baḫt hercāyī

bī-vefā çıḳ-:

1. **bī-vefā çıḳ:**-*dı*
Gazel 875
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Vefasız olduğu anlaşılmak.

Der-i devlet-meʾābından vefā ümmīdin eylerdüm
Velī ol āfet-i devr-i zamānum bī-vefā çıḳdı

bīve-zen:

1. **bīve-zenden:**-*den*
Gazel 812
Mısra: **3**
Dul kadın.

Bīve-zenden farḳı yoḳdur ol denīnüñ kim müdām
Hānesi dīvārın aşmaz mākiyān-ı himmeti

bī-vücūd it-:

1. **bī-vücūd it:**-*miş*
Gazel 163
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Vücutsuz bırakmak, maddi varlığı yok etmek.

Ẕerre-āsā bī-vücūd itmiş beni ey Ḥāletī
Gün gibi ol şāh-ı ḥüsni eyliyen ṣāḥib-ẓuhūr

[K.22:3]

bī-vücūd-ı ʿışḳ:

1. **bī-vücūd-ı ʿışḳ:**-*a*
Gazel 310
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşkın vücutsuzu, perişan âşık II Azmî-zâde Hâletî.

Yārdan ben bī-vücūd-ı ʿışḳa besdür Ḥaletī
Dirse çoḳdan görmedük ol bende-i der-gāhumuz

bī-vükūf:

1. **bī-vuḳūf:**
Müfret 225
Mısra: **1**
Dile vâkıf olmadan.

İsnād-ı lüknet eyleme ol şūḫa bī-vuḳūf
Teng olmaġın memer-i süḫan irkilür ḫurūf

biz:

1. **biz:**
Gazel 325
Mısra: **10**
Birinci çoğul şahıs zamiri; bazen tekil birinci kişi zamiri "ben" yerine kullanılan bir söz II Şairler.

Ġırrelenme zāhidā ʿışḳum ḫaḳīḳatdür diyü
Biz belāġat ehliyüz ol fende rāciḥdür mecāz

2. **bizi:**-*i*
Gazel 661
Mısra: **7**
Biz "birinci çoğuş şahıs zamiri II Ağyar, rakipler.

Bizi öldürdi ġamuñ dirmiş işitdük aġyār
Ṭurma şāhum çıḳar ol mürdeleri defterden

3. **bizi:**-*i*
Gazel 886
Mısra: **12**
"Biz" birinci çoğul şahıs zamiri II İnsanlar, kullar.

Mümkin mi durur kim vara muḥtāc ide ġayra
Ol kim bizi bu ʿālem-i imkāna düşürdi

[K.42:9, M.2:59, Mf.137:2]

4. **bizüm:**-*üm*
Gazel 9
Mısra: **11**
"Ben" anlamında birinci çoğul şahıs zamiri II Âşık.

Bizüm āyīne-i gītī-nümāmuz rūy-ı dil-berdür
Gerekmez Ḥāletī ansuz bize dünyā vü mā-fīhā

[G.9:12, G.16:12, G.37:12, G.43:2, G.43:11, G.43:12, G.74:6, G.77:2, G.84:9, G.96:9, G.105:8, G.116:9, G.121:9, G.129:14, G.130:1, G.130:3, G.144:4, G.168:12, G.168:13, G.192:1, G.202:4, G.220:2, G.238:6, G.257:3, G.270:6, G.273:6, G.285:5, G.287:1, G.302:3, G.302:8, G.303:4, G.303:7, G.303:9, G.304:7, G.306:5, G.307:5, G.307:9, G.310:3, G.311:3, G.311:5, G.311:9, G.312:4, G.312:7, G.312:9, G.313:1, G.313:5, G.314:1, G.314:2, G.314:4, G.314:6, G.314:8, G.314:10, G.314:12, G.315:1, G.315:2, G.315:4, G.315:6, G.315:8, G.315:10, G.316:5, G.320:4, G.320:7, G.320:9, G.328:2, G.328:5, G.331:1, G.331:8, G.335:8, G.336:10, G.338:5, G.339:1, G.339:6, G.342:11, G.343:4, G.353:12, G.358:9, G.362:4, G.373:3, G.389:3, G.418:3, G.419:9, G.423:2, G.446:4, G.446:8, G.471:5, G.509:1, G.509:2, G.509:4, G.509:6, G.509:8, G.509:10, G.510:1, G.510:2, G.510:4,

G.510:6, G.510:8, G.510:10, G.510:12, G.510:14, G.510:16, G.511:1, G.511:2, G.511:4, G.511:6, G.511:8, G.511:10, G.518:13, G.549:18, G.550:16, G.551:10, G.562:2, G.575:2, G.582:9, G.584:3, G.616:6, G.617:9, G.630:6, G.665:6, G.667:10, G.698:4, G.702:7, G.710:6, G.710:10, G.714:4, G.728:13, G.748:1, G.748:2, G.748:4, G.748:6, G.748:8, G.748:10, G.748:12, G.750:7, G.757:7, G.757:13, G.759:5, G.761:2, G.802:1, G.806:9, G.806:12, G.829:4, G.834:11, G.841:3, G.841:9, G.871:9, G.879:9, G.887:1, G.894:7, K.39:63, Kt.70:4, Kt.100:1 Mf.144:2, Mf.188:1, Mf.193:1, Mf.193:2, Mf.204:2, Mf.217:2, Mf.270:1, Mf.284:2, Mf.322:1, Mf.322:2, Mf.356:1, Mf.356:2, Mf.360:1, Mf.412:2, Mf.415:2, Mf.477:2, Mf.529:1, Mü.5:6, Mü.5:12, Mü.5:18, Mü.5:24, Mü.5:30, Mü.5:36]

5. **bizümle:**-*üm, -le*
Gazel 382
Mısra: **14**
"Ben" anlamında kullanılan birinci çoğul şahıs zamiri II Sevgili.

İşidüp ḳıṣṣa-i Leylā vü Mecnūn'ı dimiş dil-ber
Bizümle Ḥāletī beyninde olan mā-cerā ancaḳ

6. **bizüm:**-*üm*
Gazel 491
Mısra: **10**
"Biz" birinci çoğul şahıs zamiri II Âşık ve sevgilisi.

Ḳo nakş-ı ṣūret-i Leylā vü Ḳays'ı yazsunlar
Çıḳarmasun güzelüm naḳşumuz bizüm ʿālem

[Mf.360:2]

7. **biz:**
Gazel 34
Mısra: **10**
"Ben" anlamında birinci çoğul şahıs zamiri II Azmî-zâde Hâletî.

Ey Ḥāletī daḫı añılur Ḫusrev ü Kemāl
Biz daḫı belki añılavuz bir zamān ola

[G.59:9, G.279:10, G.296.8, G.309:10, K.8:13, K.14:39, K.17:50, K.20:1, Kt.127:1]

bīzār ol-:

1. **bīzār ol:**-*dı*
Gazel 3
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bıkmak, usanmak, rahatsız olmak.

Ṭūṭī-i cān bu ḳafesden şöyle bīzār oldı kim
Anı gūyā idemez āyīne-i ʿālem-nümā

[G.640:6, Mf.1:1, Mf.16:1]

bī-zevāl ol-:

1. **bī-zevāl ol:**-*sun*
Gazel 674
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bitmez, tükenmez olmak.

Göñül ser-keştelikden ẕerre-veş ḳurtulmasun hergiz
Ḫudā'dan isterin ḫurşīd-i ḥüsnüñ bī-zevāl olsun

bī-żiyā:

1. **bī-żiyā:**
Gazel 10
Mısra: **2**
Işıksız.

Olmaz cenāb-ı şāh-ı keremden kerem cüdā
Ḳalmaz cihānda çeşme-i ḫūrşīd bī-żiyā

bizüm ʿömrümüz:

1. **bizüm ʿömrümüz:**
Gazel 289
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bizim ömrümüz II Şairin hayatı, ömrü.

Vā ḥasretā ki Ḥāletiyā ʿömrümüz bizüm
Çün tār-ı sāz-ı nāle ile eyledi güẕār

bizüm yanumuz:

1. **bizüm yanumuz:**-*a*
Gazel 246
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bizim yanımız II Âşığın yanı.

Ḳarşumuzdan ider aġyār ile ol māh güẕer
Gelmez ammā ki bizüm yanumuza māh geçer

boġ-:

1. **boġmaġa:**-*mak, -a*
Kaside 36
Mısra: **29**
Bir canlıyı, soluk almasına engel olarak öldürmek.

ʿAzm iderdi düşmeni varup zihiyle boġmaġa
Tīr atarken ger ḫalāṣ olsaydı destüñden kemān

bolay ki:

1. **bolay ki:**
Gazel 786
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Keşke, ola ki, belki.

Anuñla söyleşeydüm çekdügüm ālāmı fırḳatde
Düşe Mecnūn bolay ki yanuma rūz-ı ḳıyāmetde

[K.42:7]

borc:

1. **borcumuz:**-*umuz*
Gazel 336
Mısra: **6**
Borç.

Çekmedi almada cān naḳdini müft gūyā
Borcumuz var imiş ol yāra edā eylemişüz

borcum olsun:

1. **borcum olsun:**
Gazel 418

Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"Daha sonra yapayım" anlamında bir ifade.

Borcum olsun seni ḳatl eyliyeyin dimiş idi
Dil-i şeydā begenür ḥüsn-i edāsın yārüñ

boş eyle-:

1. **boş eyle:**-*r*
Gazel 234
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Boşaltmak.

Ne deñlü iḫtirāz eylerseñ it düzd-i ecel āḫir
Alur cān naḳdini ten kīsesin elbette boş eyler

boş ol-:

1. **boş ol:**-*a*
Müfret 210
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Boş olmak, içinde herhangi bir şey olmamak.

Baḳmazsa lāle-zāra n'ola rind-i bāde-nūş
Virmez ṣafā dil ehline sāġar ki ola boş

boşan-:

1. **boşandı:**-*dı*
Gazel 577
Mısra: **6**
Boşalmak, boş kalmak II Bitmek, son bulmak.

Degül şular der-i dārü'ş-şifā açıḳ ḳalmış
Boşandı bir niçe zencīrini sürür Mecnūn

2. **boşanur:**-*ur*
Gazel 729
Mısra: **7**
Akmak.

Yaşumla gözlerüm ṭolar boşanur keffeteyn oldı
Çoġ olsa aḳçe ṣaymazlar anı ḳorlar terāzūya

boy:

1. **boyuñ:**-*un*
Gazel 431
Mısra: **4**
Boy II Sevgilinin boyu.

Sāye-i ḳaddüñ gibi Ṭūbā düşerdi yanuña
Görse bir kez ey lebi Kevs̱er eger boyuñ senüñ

boy begi:

1. **boy begi:**-*dür*
Kaside 5
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Boyun büyüğü veya reisi.

Yanına virdi ʿasker-i ezhārı her biri
Gūyā ki iki boy begidür serv ile çenār

boy çek-:

1. **boy çek:**-*me, -se, -y, -di*
Gazel 535
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Boya çekmek, uzamak.

Hemīşe yanına cemʿ eylemezdi ḫayl-i ḫūbānı
Eger kim çekmeseydi başḳa boy serv-i ḫırāmānum

boyan-:

1. **boyandı:**-*dı*
Kaside 2
Mısra: **4**
Boyama işi yapılmak.

Sefīd idi şecerüñ gerçi ḫaymesi evvel
Boyandı berg-i bahār ile şimdi ḫaḍrāya

boyı şimşād:

1. **boyı şimşād:**-*um, -dur*
Gazel 259
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Boyu şimşir ağacı gibi olan II Sevgili.

Bād-ı āhum ser-i kūyında vezān olduḳça

Ṭurma başını şalan ol boyı şimşādumdur

boyla-:

1. **boylamadan:**-*madan*
Gazel 656
Mısra: **8**
Ölçmek.

Ḳāmet-i servi ber-ā-ber ṭutma ḳadd-i yār ile
Boylamadan söyleme hergiz sözüñ ey bāġ-bān

böyle:

1. **böyledür:**-*dür*
Gazel 3
Mısra: **4**
Böyle, bu şekilde.

Ehl-i ʿışḳa ḫāne-sūz aġyāra bezm-efrūz olur
Tā ezelden böyledür şemʿ-i cemāl-i dil-rübā

[G.7:4, G.10:17, G.21:4, G.29:7, G.36:10, G.42:8, G.89:6, G.93:10, G.104.1, G.104:4, G.105:8, G.111:10, G.133:14, G.182:4, G.199:5, G.204:5, G.206:11, G.209:14, G.253:6, G.263:8, G.289:2, G.350:10, G.376:14, G.385:10, G.390:6, G.391:6, G.394:8, G.404:5, G.414:6, G.416:8, G.430:7, G.502:11, G.514:8, G.516:5, G.517:7, G.527:2, G.558:10, G.560:2, G.561:14, G.580:1, G.632:6, G.641:6, G.668:3, G.675:2, G.689:10, G.721:14, G.738:6, G.790:9, G.797:9, G.841:10, G.855:11, K.5:21, K.9:58, K.11:67, K.12:77, K.14:37, K.22:3, K.22:32, K.23:5, K.23:41, K.26:10, K.39:13, Kt.46:4, Kt.63:4, Kt.92:4, Kt.93:4, Kt.133:1, M.8:129, Mf.25:1, Mf.268:1, Mf.354:2, Mf.364:1, Mf.425:1, Mf.508:2, Mf.548:2, Mf.564:2, Mf.578:2, Mü.4:3, T.2:8, T.8:6]

böyle bir:

1. **böyle bir:**
Gazel 158
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bu tarzda, bu şekilde, çok güzel.

Rūz-ı ʿıyd olsa salıncaḳdan inerken yāri gör
Böyle bir Yūsuf-liḳā olmaz terāzūdan iner

[G.251:10, G.662:16, K.12:10, K.39:32]

2. **böyle bir:**
Kaside 18
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **-**
Bu şekilde; bu derece.

Görmedi çeşm-i cihān salṭanat evrenginde
Böyle bir şāh-ı Cem-āyīn ü Sikender-eṭvār

böyle ḳalursa:

1. **böyle ḳalursa:**
Gazel 257
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu şekilde devam ederse.

Āşıḳuñ ḥaḳḳına aġyār ne dirse diñler
Böyle ḳalursa eger çoḳ söz işidür dil-ber

[G.286:8]

böyle mi:

1. **böyle mi:**
Kaside 14
Mısra: **71**
Kelime Tipi: **-**
Böyle mi? Bu şekilde mi?

Meclis-i medḥini ben böyle mi resm eyler-idüm
Teb-i miḥnetden eger olmasa destüm lerzān

böylece:

1. **böylece:**
Gazel 71
Mısra: **6**
Bu şekilde bu tarzda; bunun gibi, tam böyle.

Ḫūn-ı kebūteri getür ʿıyş idelüm ki sāḳiyā
Niçe dem oldı görmedük böylece bir dem-i ṭarab

[G.139:14]

boyun:

1. **boynuña:**-*un, -a*
Gazel 585
Mısra: **6**
Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi.

Gerden-i düşmene bāzūsını ḳor dirler o şūḫ
Hiç yaraşur mı següñ boynuña ṭavḳ-ı sīmīn

[G.684:1, G.856:2]

boynı baġlu ḳul:

1. **boynı baġlu ḳul:**-*un, -am*
Gazel 863
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Boynu bağlı kul (bende-i gerden beste): En aşağı seviyede bulunan köle ve tutsaklar için kullanılan bir ifadedir. Bu tutsaklar, bir yerden başka bir yere götürülürken boyunlarına hayvan misali ip bağlanırdı. Bu tabir, sevdiğine bütün benliğiyle bağlanan âşığın da niteliğidir. Âşığın kendisinin veya gönlünün bağlandığı ip, sevgilinin zülüfleridir.

Şöyle ḫūn-hārdur ol yār ki kūyında bugün
Boynı baġlu ḳuluñam diyeni ber-dār itdi

[Mü.7:16, K.35:15]

boynını egerek:

1. **boynını egerek:**
Gazel 390
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Boynunu bükerek II Üzülerek.

Ḳapuñda tīġine ṭutmışdı gerdenin ʿāşıḳ
Muḳayyed olmayıcaḳ gitdi boynını egerek

[G.446:14]

boyunca:

1. **boyunca:**
Kıt'a 111
Mısra: **4**
Büsbütün, baştan aşağı.

Ḫātem-i devlet-i iḳbālüñe noḳṣan virmez
Bir güherdür anı boyunca batır altuna

boz-:

1. **bozardı:**-*ar, -dı*
Gazel 634
Mısra: **2**
Tahrip etmek, zarar vermek.

Göre naḳḳāş-ı Çīn ger ol büt-i nā-mihr-bān şeklin
Olup lerzān bozardı ṣūret-i deyrüñ hemān şeklin

[G.634:6, K.9:11, K.28:3]

2. **bozdı:**-*dı*
Gazel 858
Mısra: **6**
Güzel niteliğini yitirmek.

Keşret-i bārān-ı ġamdan oldı bu gül-şen ḫarāb
Mīve-i ümmīdi ġāyet bozdı lezzet ḳalmadı

3. **bozı:**-*ı*
Müfret 195
Mısra: **2**
Değerli madenleri nakit paraya çevirmek.

Kelām-ı serd sezā-vār-ı laʿl-i yār olmaz
Şu laʿle kim bozı var çoḳluḳ iʿtibār olmaz

bozıl/bozul-:

1. **bozılur:**-*ur*
Gazel 707
Mısra: **1**
Dağılmak, parçalanmak II İncinmek.

Bozılur ol yüzi āyīne eger eylesem āh
İncinür iki gözüm dūd-ı dilümden her gāh

[G.877:1, G.877:10]

2. **bozuldı:**-*dı*
Gazel 877
Mısra: **4**

Bozulmak, işlemez, işe yaramaz duruma gelmek, ârızalanmak.

Bir genc açılur ṣandılar erbāb-ı ḫarābāt
Şol vaḳt ki mühr-i ḫum-ı ḫammār bozuldı

[Trk.B.1:90]

3. **bozulmaz:** *-maz*
Gazel 309
Mısra: **10**
Dağılmak, düzensiz bir şekil almak; iyi ve değerli niteliğini yitirmek.

Ḫusrev-i iḳlīm-i naẓmuz Ḥāletī tā ḥaşre dek
Ġayrı şehler gibi bozulmaz bizüm dīvānumuz

[G.156:13, G.177:2, G.365:5, G.389:5, G.398:12, G.402:6, G.597:13, G.837:4, G.877:6, G.877:12, K.31:4, Kt.44:2, Kt.44:4, Kt.49:4, Mf.600:2]

4. **bozuldı:***-dı*
Gazel 877
Mısra: **8**
Değerli madenleri nakit paraya çevirmek.

Görmiş gibi cānā naẓaruñ sīm-i sirişke
Reşk itdi aña şöyle ki dīnār bozuldı

bu:

1. **bu:**
Gazel 1
Mısra: **14**
"Bu" işaret sıfatı.

Bir debistān-ı hünerdür naẓmumuz ey Ḥāletī
Eyledi bu ṭıfl-ı dil şimdi elifden ibtidā

[G.3:5, G.4:1, G.6:10, G.10:17, G.16:14, G.32:2, G.32:10, G.34:2, G.34:5, G.43:6, G.45:10, G.50:12, G.52:8, G.54:12, G.61:10, G.63:2, G.68:7, G.69:2, G.83:9, G.87:5, G.88:4, G.90:16, G.95:3, G.95:7, G.103:4, G.117:8, G.120:4, G.132:13, G.135:2, G.146:12, G.147:10, G.155:11, G.155:15, G.160:6, G.162:8, G.164:7, G.165:14, G.166:10, G.167:8, G.170:1, G.175:5, G.177:8, G.183:5, G.184:14, G.195:6, G.199:4, G.202:12, G.203:3, G.207:4, G.212:5, G.213:9, G.220:7, G.227:13, G.228:10, G.239:10, G.240:6, G.241:6, G.247:7, G.248:7, G.257:7, G.263:8, G.266:1, G.273:4, G.282:10, G.283:7, G.291:5, G.292:22, G.303:2, G.304:6, G.307:4, G.307:11, G.308:10, G.309:7, G.310:7, G.311:4, G.321:8, G.324:9, G.328:1, G.330:5, G.334:5, G.336:10, G.340:10, G.345:7, G.349:6, G.350:2, G.353:4, G.355:5, G.357:2, G.357:10, G.364:10, G.372:1, G.373:6, G.378:10, G.379:4, G.382:6, G.388:7, G.390:10, G.392:5, G.392:10, G.394:6, G.397:2, G.397:10, G.399:16, G.401:1, G.402:5, G.405:11, G.407:8, G.412:9, G.414:8, G.417:10, G.418:10, G.421:8, G.422:10, G.423:4, G.429:10, G.430:3, G.431:12, G.436:6, G.440:9, G.441:8, G.442:10, G.448:10, G.453:11, G.462:10, G.470:6, G.470:8, G.470:12, G.473:2, G.473:12, G.474:10, G.478:2, G.478:11, G.480:12, G.481:6, G.481:10, G.483:1, G.489:2, G.499:14, G.503:6, G.511:7, G.513:3, G.514:10, G.520:11, G.521:4, G.525:2, G.529:6, G.529:10, G.543:10, G.544:8, G.545:8, G.546:9, G.547:10, G.552:1, G.562:5, G.564:10, G.567:2, G.569:14, G.570:13, G.576:3, G.580:8, G.581:8, G.582:1, G.583:2, G.585:8, G.589:7, G.591:1, G.609:6, G.621:8, G.622:8, G.623:12, G.628:4, G.632:8, G.635:9, G.641:7, G.642:4, G.643:10, G.648:6, G.652:13, G.655:7, G.657:7, G.658:8, G.662:15, G.668:5, G.669:12, G.672:8, G.674:7, G.677:12, G.680:4, G.680:10, G.681:6, G.689:8, G.693:6, G.695:8, G.702:8, G.702:12, G.705:9, G.710:1, G.710:10, G.711:10, G.715:5, G.716:3, G.718:6, G.720:2, G.721:2, G.721:10, G.723:2, G.724:2, G.727:2, G.732:14, G.738:5, G.738:10, G.738:12, G.740:2, G.740:4, G.740:5, G.742:10, G.742:13, G.743:1, G.748:4, G.749:1, G.753:5, G.757:1, G.757:10, G.757:14, G.761:4, G.762:9, G.763:10, G.769:9, G.774:2, G.778:10, G.785:10, G.786:5, G.788:3, G.793:10, G.800:7, G.801:2, G.807:10, G.810:2, G.817:2, G.817:9, G.818:10, G.822:2, G.823:6, G.823:8, G.829:4, G.842:14, G.844:8, G.848:5, G.848:10, G.850:14, G.858:5, G.858:7, G.862:8, G.863:10, G.871:4, G.874:2, G.881:10, G.882:10, G.884:13, G.886:8, G.886:9, G.886:12, G.886:14, G.892:2, G.892:4, G.892:26, G.892:32, G.892:41, G.893:8, G.895:3, K.1:57, K.2:12, K.2:13, K.2:38, K.4:13, K.4:14, K.4:38, K.5:17, K.5:44, K.6:22, K.6:55, K.6:62, K.6:68, K.6:69, K.8:15, K.8:26, K.8:42, K.8:60, K.8:62, K.8:75, K.9:50, K.9:56, K.12:80, K.12:89, K.13:2, K.13:10, K.14:4, K.14:9, K.14:33, K.14:39, K.14:81, K.16:7, K.16:50, K.16:66, K.17:44, K.19:11, K.20:7, K.20:9, K.21:5, K.21:8, K.21:13, K.21:67, K.21:90, K.23:22, K.23:24, K.24:37, K.25:3, K.25:14, K.25:34, K.28:11, K.28:17, K.28:21, K.28:26, K.28:33, K.28:34, K.28:60, K.28:73, K.28:76, K.28:88, K.28:92, K.29:3, K.29:27, K.30:35, K.30:54, K.30:58, K.31:44, K.32:9, K.32:37, K.32:50, K.32:82, K.32:84, K.34:3, K.38:12, K.38:59, K.38:74, K.39:17, K.39:52, K.40:13, K.41:6, K.41:8, K.41:9, K.41:18, K.41:32, K.41:44, K.41:48, K.41:50, K.41:70, K.41:74, K.42:2, K.42:13, K.42:55, K.42:59, K.42:61, K.42:65, K.42:67, Kt.1:4, Kt.2:4, Kt.19:1, Kt.38:4, Kt.46:3, Kt.53:2, Kt.54:2, Kt.62:1, Kt.63:2, Kt.72:2, Kt.74:4, Kt.87:3, Kt.97:1, Kt.102:1, Kt.103:5, Kt.109:1, Kt.113:2, Kt.123:2, Kt.134:1, Kt.K.1:11, M.1:27, M.1:37, M.2:16, M.4:99, M.6:42, M.8:124, M.8:134, M.8:185, M.9:217, M.9:236, Mf.1:1, Mf.16:1, Mf.24:2, Mf.36:1, Mf.95:1, Mf.131:2, Mf.159:2, Mf.189:1, Mf.198:2, Mf.211:1, Mf.236:2, Mf.252:1, Mf.258:2, Mf.269:2, Mf.283:1, Mf.286:2, Mf.315:1, Mf.337:2, Mf.349:1, Mf.382:2,

Mf.386:2, Mf.391:2, Mf.400:2, Mf.479:2, Mf.483:2, Mf.484:2, Mf.488:1, Mf.504:2, Mf.507:1, Mf.523:1, Mf.529:1, Mf.532:2, Mf.567:1, Mf.573:2, Mf.575:1, Mf.599:2, Mü.1:25, Mü.1:26, Mü.1:33, Mü.2:4, Mü.2:9, Mü.2:20, Mü.3:15, Mü.3:19, Mü.4:4, Mü.4:33, Mü.6:2, Mü.6:10, Mü.6:22, T.2:2, T.2:9, T.3:1, T.6:5, T.6:9, T.7:5, T.8:4, Trk.B.1:14, Trk.B.1:17, Trk.B.1:18, Trk.B.1:30, Trk.B.1:42, Trk.B.1:47, Trk.B.1:49, Trk.B.1:62, Trk.B.1:70, Trk.B.1:77, Trk.B.1:82, Trk.B.1:95, Trk.B.1:125, Trk.B.1:132, Trk.B.1:135]

2. **bunda:**-*n, -da*
Gazel 55
Mısra: **7**
"Bu" işaret zamiri.

Nedür cāy-ı taʿaccüb bunda zāhid
Göñül ḳandīldür ebrūsı miḥrāb

[G.167:2, G.199:9, G.205:6, G.223.12, G.228:12, G.290:14, G.304:2, G.321:10, G.334:7, G.366:10, G.389:2, G.389:9, G.391:3, G.398:9, G.401:4, G.406:10, G.465:5, G.525:4, G.635:8, G.655:4, G.685:7, G.689:8, G.697:6, G.746:8, G.777:4, G.818:9, K.2:59, K.7:6, K.9:59, K.14:23, K.19:42, K.19:45, K.20:69, K.21:59, K.21:82, K.25:69, K.26:2, K.28:54, K.31:45, K.33:40, K.33:67, K.34:23, K.34:24, K.34:25, K.38:25, K.42:31, K.42:68, Kt.40:3, Kt.48:1, M.5:57, M.8:49, M.9:60, Mf.23:2, Mf.214:2, Mü.1:16, Mü.4:27, Mü.6:19, Th.1:12, T.1:9, Trk.B.1:18]

3. **bu:**
Kaside 13
Mısra: **13**
"Bu" şahıs zamiri.

Ne ḫāḳāndur bu kim her rīze-seng-i kūy-ı iḳbāli
Deger bāc u ḫarāc-ı mülk-i Çīn atılsa yabāna

[Kt.11:3, Kt.11:4]

4. **buña:**-*n, -a*
Gazel 680
Mısra: **8**
Bu "işaret zamiri" II Sevgiliden ayrı olma durumu.

Cevrine ḳıyās itme göñül fırḳat-i yāri
Bir özge belādur buña muʿtād olamazsın

5. **budur:**-*dur*
Gazel 841
Mısra: **7**
"Bu şekilde, böyle" anlamına gelen kelime.

Ẓannum budur āhū-yı Ḫoten düşde de görmez
Ol çeşm-i siyeh-kārdaki ṭarz-ı nigāhı

[G.850:5, G.892:29, K.25:59, K.28:78, K.30:10, M.8:124, Mü.4:40, Kt.120:3, Mf.116:2]

6. **bunda:**-*n, -da*
Gazel 19
Mısra: **6**
"Bu" işaret zamiri II Gündüz.

Dime kim ehl-i ʿışḳuñ gicesinden gündüzi yegdür
Ne anda ay var ne bunda gün ey dil-ber-i raʿnā

7. **bu:**
Gazel 23
Mısra: **10**
"Bu" işaret zamiri II Şairlik yeteneği.

Naẓmıyla Ḥāletī n'ola olursa ser-fırāz
Her kime ṣanʿat ise bu mīrāṣdur aña

8. **bu:**
Gazel 175
Mısra: **8**
"Bu" işaret zamiri II Dünya.

Degişmezsem n'ola dünyāya yārüñ lemʿa-i ḥüsnin
O mihr-i ʿālem-ārādur bu ḫod bir ẓıll-ı zāʾildür

9. **bu:**
Gazel 223
Mısra: **4**
"Bu" İşaret zamiri II Âşığın göğsü.

Derd ü ġamla ṭolsa ṭañ mı sīnemüñ her kūşesi
Ḫān-ḳāh-ı ʿışḳdur bu bunda çoḳ mihmān yatur

10. **bu:**
Gazel 271
Mısra: **6**
"Bu" işaret zamiri II Aşk pazarı.

Ol kebg-i nāz ṣayd olunur naḳd-i cān ile
Bāzār-ı ʿışḳdur bu düşer bunda çoḳ şikār

11. **bunuñ:**-*n, -un*
Gazel 443
Mısra: **4**
"Bu" işaret zamiri II Sevgilinin semti.

Ṭarīḳ-i ʿışḳa ser-menzil visālüm kūyıdur dirse
İnanma ey dil-i şūrīde çıḳmaz ötesi bunuñ

12. **bu:**
Kıt'a 121
Mısra: **4**
"Bu" işaret zamiri II Memleket, ülke.

Mülki maʿmūr eyliyen miʿmār-ı reʾyüñdür senüñ
Tā cihān ṭurduḳça ol miʿmār ü bu maʿmūr ola

13. **bu:**
Müfret 272
Mısra: **1**
" Bu" işaret zamiri II Âşıkların çenesi.

Ber-i naḫl-i emeldür bu diyü ʿuṣṣāḳ-ı nālānuñ
Bir olmaz nesneye beñzetdiler sīb-i zenaḫdānuñ

14. **bu:**
Kaside 15
Mısra: **14**
"Bu" işaret zamiri II Padişahın atı.

Pāyınuñ her naʿli şeklen bir hilālüñ ʿaynıdur
Her nice şebdür bu kim anuñ hilāli ola çār

15. **bu:**
Kaside 23
Mısra: **46**
"Bu" İşaret zamiri II Memduhun eli.

Cihānı ġarḳa-i niʿmet ḳılur kef-i kerem-baḥşuñ
Nice kefdür bu kim virdi ġınāsın baḥr-i ʿummānuñ

16. **bunuñ:**-*n, -un*
Kaside 28
Mısra: **81**
"Bu" şahıs zamiri II Hz. İsa.

Mesīh'i görse eger yoḳ bunuñ babası diyü
Zamāne ḫalḳı kelāmına itmeye bāver

17. **bu:**
Kaside 32
Mısra: **12**
"Bu" işaret zamiri II Bülbülün sesinin yansıması.

Ser-i küh-sāra düşdi yine ʿaks-i nāle-i bülbül
Nice teʾsīr olur yā Rab bu kim söyletdi aḥcārı

bu ʿālem:

1. **bu ʿālem:**-*de*
Gazel 543
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bu âlem, dünya.

Ey bu ʿālemde olmayan mesrūr
Ġam-ı bārıyla āşnā göñlüm

bu ʿarşa:

1. **bu ʿarşa:**
Gazel 235
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bu meydan II Aşk meydanı.

ʿIşḳa nişān gerekse eger Ḥāletī daḫı
Bu ʿarşa içre tīr-i melāmet nişānıdur

bu dem:

1. **bu dem:**
Kaside 3
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bu zaman.

Hengām-ı gīrūdār bu dem eyleyüp güẕār
Geldi zamān-ı ʿıyş u ṣafā irdi devr-i cām

[K.18:23, T.9:2, K.32:28, G.151:4, G.292:20, G.398:11, Mf.353:2]

bu deñlü:

1. **bu deñlü:**
Gazel 67
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bu kadar, bu kadar çok, bu derece.

Tār-ı zülf-i ḫam-be-ḫam çıḳmaz derūnumdan benüm
Rişte-i cānumda andandur bu deñlü pīç ü tāb

[G.387:3, G.389:6, G.611:10, G.617:6, G.731:6, Mü.1:15, K.8:17, K.21:83, K.25:72, K.31:21, K.33:33, K.35:64, K.36:7, K.36:17, K.38:84, Kt.41:3, M.3:107, Mf.451:2]

bu gice:

1. **bu gice:**
Gazel 160
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bu gece.

Bu gice ḫaṭṭ-ı zenaḫdānın oḫşayup dil-ber
Elinden olmadı ḫālī şemāme-i ʿanber

[G.351:4, G.685:5, G.814:6]

bu güne:

1. **bu güne:**
Gazel 289
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bu tarz, bu şekil, bu kadar.

Ṭūṭīleri bu güne mi güftār iderdi hīç
Āyīne-i hezār-kes olmasa rūy-ı yār

bu imiş:

1. **bu imiş:**
Gazel 699
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Buymuş.

Farḳ-ı serde n'ola hicrüñle elifler çeksem
Bu imiş başuma çün rūz-ı ezelden yazu

bu kadar:

1. **bu ḳadar:**
Gazel 574
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bu kadar, çok fazla.

Yedi ḳat yirde midür gevher-i maḳṣūdum kim
Kān-ken baḫtumı eyler bu ḳadar zār u zebūn

[G.110:9, G.601:6, Kt.133:1, Mf.13:2, Mf.66:2]

bu meydān:

1. **bu meydān:**-*un*
Kaside 23
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Bu meydan, şiir meydanı.

ʿArūs-ı naẓma ṭabʿumdur viren hep reng ü bū şimdi
Gehī Mānī vü geh ʿAṭṭār'ıyam ben de bu meydānuñ

bu minvāl üzre:

1. **bu minvāl üzre:**-*dür*
Gazel 87
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu şekilde, bu doğrultuda.

Tāb-ı cevriyle teġāfül kim bu minvāl üzredür
Hep serāb olur nemek-zār-ı ḥaḳīḳat ʿan-ḳarīb

bu minvāl üzre ol-:

1. **bu minvāl üzre ol:**-*ur, -sa*
Kaside 40
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Bu şekilde, bu biçimde olmak.

Nem-i bārān-ı ġam olursa bu minvāl üzre
Çār-dīvār-ı vücūdum bulur elbette ḫalel

bu ne:

1. **bu ne:**
Gazel 163
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Nasıl bir, ne şekilde?

Bu ne ḥikmetdür ziyād oldı ḥarāret sīnede
Rūy-ı āteş-nāk-i dil-berden felek itdükçe dūr

bu şeb:

1. **bu şeb:**
Gazel 289
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bu gece.

Oldum bu şeb seg-i der-i yār ile hem-nişīn
Gerdūna irdi nevbet-i gül-bang-ı iftiḫār

bu yaña:

1. **bu yaña:**
Terkib-bend 1
Mısra: **123**
Kelime Tipi: -
Bu tarafa.

Ḳoyup murġ-ı revānı Sidre şāhın bu yaña gelmez
Ne deñlü nāle vü feryād ile olsañ ṭaleb-kārı

bu yıl:

1. **bu yıl:**
Gazel 141
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bu sene.

Ḫayli geç virdi bu yıl ḥükmini eyyām-ı bahār
Diñleni diñleni gelmekle nesīm-i bīmār

[Mf.516:2]

bu yol:

1. **bu yol:**-*dan*
Gazel 236
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Bu yol II Şairlik yolu.

Söz ḳoparmaḳda yine ḳuvvetler iẓhār eyledi
Ḥāletī gelmez bu yoldan bir saña hem-pā ḳopar

bu yüzden:

1. **bu yüzden:**
Gazel 452
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bu nedenle.

Nigāh itmez aña hergiz gören bir kerre ruḫsāruñ
Bu yüzden dāġ-ı dildür lāle-i nuʿmānı küh-sāruñ

[G.878:4]

bu zamān:

1. **bu zamān:**-*da*
Gazel 798
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bu zaman, bu devir.

Yaşuñ ġamuñı ʿāleme fāş itmeye şanma
Ey dil bu zamānda iki gözüñe inanma

bugün:

1. **bugün:**
Gazel 47
Mısra: **9**
Bu devirde, bu zamanda.

Ḥüsn-i edāda ḥaḳ bu ki ey Ḥāletī bugün
Ḥassān'a lāzım olanı sen eyledüñ edā

[G.90:11, G.96:7, G.154:7, G.156:2, G.198:3, G.205:3, G.239:10, G.275:9, G.277:4, G.308:13, G.445:1, G.473:7, G.520:4, G.587:10, G.635:9, G.671:7, G.683:6, G.732:5, G.754:2, G.777:11, K.6:6, K.14:76, K.16:25, K.23:1, K.25:61, Kt.90:4, Kt.127:3, Mf.142:2, Mf.240:1, Mf.463:2, Mf.531:2, T.1:5, T.11:1, T.15:1, Trk.B.1:11]

2. **bugün:**
Gazel 283
Mısra: **6**
Bugün, içinde bulunulan gün.

Dün vaʿd itmiş idi baña vuṣlatın nigār
ʿAhdine ṭurmayup bugün inkārdan gelür

[G.317:2, G.504:8, G.536:12, G.738:9, G.780:8, G.863:7, Mf.380:2]

bugünlük:

1. **bugünlük:**
Gazel 726
Mısra: **2**
Sadece bugün için.

Naḳd-i vaḳti ḳoyalum cām-ı mey-i ḥamrāya
Ġam-ı ferdāyı bugünlük ṣalalum ferdāya

buhār-ı cevr:

1. **buḫār-ı cevr:**
Mesnevi 9
Mısra: **139**
Kelime Tipi: -
Eziyet buharı.

Buḫār-ı cevr olup ebr-i mevāniʿ
Hüveydā olmaz oldı necm-i ṭāliʿ

buḫūr:

1. **buḫūr:**
Kaside 29
Mısra: **26**
Aruz vezni kalıpları, bahirler.

Naẓma getürmek olur idi dürr-i medḥini
Ey Ḥāletī kifāyet ideydi eger buḫūr

bul-:

1. **bulmasaydum:**-*ma, -sa, -y, -du, -m*
Gazel 671
Mısra: **6**
Bilmek.

Rūy-ı zerd üzre sirişk-i āhı ḳılmazdum revān
İki yüzlü bulmasaydum ol gül-i raʿnāyı ben

2. **bulurdı:**-*ur, -dı*
Gazel 9
Mısra: **6**
Elde etmek, ulaşmak.

Hüveydā ḳılmasaydı ehl-i ʿışḳuñ kevkeb-i eşkin
Bulurdı māhumuz çoḳ pāye-i mihr-i cihān-ārā

[G.24:5, G.31:10, G.53:3, G.69:3, G.83:4, G.88:6, G.111:6, G.131:12, G.143:13, G.148:6, G.168:9, G.216:9, G.219:8, G.240:5, G.263:10, G.310:8, G.353:7, G.361:6, G.362:5, G.381:1, G.404:7, G.445:1, G.454:2, G.454:4, G.454:6, G.510:4, G.554:13, G.563:5, G.569:5, G.613:3, G.629:5, G.649:5, G.671:4, G.673:12, G.677:5, G.687:2, G.697:11, G.708:5, G.714:7, G.723:9, G.731:15, G.739:8, G.740:4, G.754:7, G.763:9, G.765:10, G.786:10, G.791:3, G.814:3, G.816:5, G.831:8, G.838:3, G.850:8, G.855:7, G.873:3, G.877:10, G.878:7, K.4:13, K.8:39, K.11:42, K.19:13, K.21:42, K.24:33, K.25:2, K.26:10, K.28:74, K.32:77, K.35:19, K.36:48, K.36:49, K.39:50, K.41:26, K.41:41, K.41:72, Kt.8:1, Kt.83:1, Kt.103:3, Kt.K.4:34, M.1:67, M.2:29, M.3:31, M.4:31, M.4:54, M.4:81, M.6:19, M.9:184, Mf.24:2, Mf.43:2, Mf.148:1, Mf.191:1, Mf.233:1, Mf.240:1, Mf.312:1, Mf.327:1, Mf.359:1, Mf.407:2, Mf.533:2, Mf.573:1, Mf.590:1, T.1:3, T.1:10, T.5:16, Trk.B.1:54]

3. **bulmaya:** -*ma, -y, -a*
Gazel 288
Mısra: **3**
Aramak, yol bulmak.

Güm-reh-i şeb Kaʿbe-i maḳṣūdı tā kim bulmaya
Ser-be-ser envārını anuñ siyeh-fām itdiler

bulaş-:

1. **bulaşdı:**-*dı*
Gazel 409
Mısra: **5**
Bulaşmak, sıçramak.

Ḳan bulaşdı aġzına ey dil ḳomaz şimden girü
Nāvek-i yār öldürüp āḫir alur cānuñ senüñ

bulun-:

1. **bulunmaz:**-*maz*
Gazel 32
Mısra: **10**
Var olmak, bulunmak.

Cünūn vādīlerin ey Ḥāletī geşt ü güẕār itseñ
Bulunmaz bu dil-i güm-geşte-veş bir ʿāşıḳ-ı rüsvā

[G.224:6, G.259:1, G.329:1, G.329:2, G.329:5, G.329:6, G.329:12, G.451:3, G.476:7, G.522:5, G.531:4, G.559:4, G.574:11, G.609:5, G.623:8, G.683:7, G.710:1, G.771:6, G.785:8, G.786:4, G.867:8, K.4:38, K.13:29, K.30:28, K.38:40, M.3:13, M.4:87, Mf.63:1, Mf.523:1, Trk.B.1:4, Trk.B.1:45]

2. **bulunmaz:**-*maz*
Gazel 95
Mısra: **4**
Aradığını elde etmek, aradığına rastlamak.

Maḳṣūduñ ise bu dil-i vīrānede yoḳla
Her yirde bulunmaz güzelüm genc-i maḥabbet

[G.767:6, G.886:7, Kt.15:1, Mf.235:1, Mf.590:2]

bulunmaz:

1. **bulunmaz:**
Kaside 23
Mısra: **5**
Eşsiz, emsalsiz, seçkin; zor.

Bulunmaz böyle Āṣaf-rā vezīr-i ʿālem-ārā kim
Bulundı şöyle muʿẓam ḫidmetinde ehl-i īmānuñ

[G.329:4, K.33:64]

bulup buluşdur-:

1. **bulup buluşdur:**-*ur*
Gazel 815
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir şekilde bulmak.

Ḳapusında buluşdurmaz o dil-ber ʿāşıḳ-ı zārı
Bulur buluşdurur ammā ki her ḳandaysa aġyārı

buluş-:

1. **buluşmaġ:**-*mak*
Müfret 413
Mısra: **1**
Buluşmak, bir araya gelmek, kavuşmak.

Buluşmaġ içün varur-idüm kūyına her ān
İhmāle buluşdurmasa ol āfet-i devrān

[Mü.2:16]

buluşdur-:

1. **buluşdurmaz:**-*maz*
Gazel 815
Mısra: **1**
Kavuşturmak, yakınlaştırmak.

Ḳapusında buluşdurmaz o dil-ber ʿāşıḳ-ı zārı
Bulur buluşdurur ammā ki her ḳandaysa aġyārı

2. **buluşdurmasa:**-*ma, -sa*
Müfret 413
Mısra: **2**
Maruz bırakmak.

Buluşmaġ içün varur-idüm kūyına her ān
İhmāle buluşdurmasa ol āfet-i devrān

bulutdan nem ḳap-:

1. **bulutdan nem ḳap-:**-*ar*
Gazel 825
Mısra: **10**

Kelime Tipi: **Deyim**
Buluttan nem kapmak; çok alınan olmak.

Nice gelsün kenār-ı baḥr-i eşk-i ʿāşıḳ-ı zāra
Bulutdan nem ḳapar āyīne-i ṭabʿ-ı mücellāsı

[G.393:8]

būm:

1. **būmuñ:**-*un*
Gazel 427
Mısra: **2**
Baykuş II Rakip.

ʿAceb mi ḫānesine varsa dil-ber düşmen-i şūmuñ
Ayaġına gelür dirler şikārı her zamān būmuñ

būm-ı şūm:

1. **būm-ı şūm:**-*a*
Kaside 19
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
Uğursuz baykuş.

Beñzer aña ki yirde de yir bulmayup hemān
Her būm-ı şūma bām-ı sipihr ola āşiyān

[Kt.103:4]

būmuñ şikārı ayaġına gelür:

1. **būmuñ şikārı ayaġına gelür:**
Müfret 243
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Atasözü**
Baykuşun kısmeti ayağına gelir. Allah hiçbir canlıyı aç bırakmaz. Uzun süre hareketsiz duran baykuşun rızkını bile önüne koyar.

ʿAceb mi ḫānesine varsa yār aġyār-ı meyşūmuñ
Ayaġına gelür dirler şikārı her zamān būmuñ

buñ:

1. **buñ:**
Gazel 683
Mısra: **7**
Sıkıntı, darlık.

Bulunduñ aña niçe buñ deminde ey ġam-ı dil-ber
Dil-i şeydā ile beñzer ezelden āşnāsın sen

bunca:

1. **buñca:**
Gazel 277
Mısra: **9**
"Bu kadar, böylesi, çok" anlamında zarf.

Ḥāletī buñca künc-i vuṣlatda
Göñül eglencesi ḫayālüñdür

[G.409:8, G.505:2, G.517:8, G.885:3]

bunca yıldur:

1. **bunca yıldur:**
Gazel 444
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Nice yıldır, uzun yıllardan beri.

Bunca yıldur kim esīr-i pister-i hicrānuñam
Dimedüñ bir kez nedür ey ḫaste-dil ḥālüñ senüñ

bunca yıllar:

1. **bunca yıllar:**
Gazel 549
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **-**
Uzun zamandan beri, eskiden beri.

Ḳaʿr yoḳ cihān-ı belānuñ rismān-ı ġam dırāz
Bunca yıllar n'ola gerdān olsa çerḫ-i āsmān

[G.192:10, G.409:3, G.643:6]

bunca yıllardur:

1. **bunca yıllardur:**
Gazel 760
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Uzun zamandan beri, eskiden beri.

Bunca yıllardur ki ol şūḫ-ı cihāna açmadum
Dürc-i çeşmüm ṭoldı geh dürr ü gehī mercān ile

bunda:

1. **bunda:**
Gazel 205
Mısra: **6**
"Burada" anlamında işaret zamiri.

Ol kebg-i nāz ṣayd olunur naḳd-i cān ile
Bāzār-ı ʿışḳdur bu düşer bunda çoḳ şikār

[G.223:4, G.225:4, G.271:6, M.3:46, Mf.65:2, Mf.66:2, Mü.6:8]

bundan:

1. **bundan:**
Gazel 811
Mısra: **4**
Bu yüzden.

Cāmın ġam-ı derūna göre baḫş ider müdām
Bundan ṭuyuldı pīr-i muġanuñ velāyeti

bundan muḳaddem:

1. **bundan muḳaddem:**
Kıt'a 16
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Bundan önce, eskiden.

Ḳanı kim ol perī bundan muḳaddem
Beni eylerdi iḥsānıyla ḫoşnūd

bundan öte:

1. **bundan öte:**
Gazel 15
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Bundan başka.

Teni semen lebi ġonce ruḫı gül-i raʿnā
Olur mı bundan öte hiç tenāsüb-i aʿżā

bundan ziyāde:

1. **bundan ziyāde:**
Müfret 290
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Bundan fazla.

Ġayrı ḥarīf-i meclis-i yār itdüñ ey felek
Bundan ziyāde baña daḫı n'eyleseñ gerek

bunlar:

1. **bunları:**-*ı*
Kıt'a 131
Mısra: **3**
"Bunlar" işaret zamiri.

Mülk-i naẓma bunları mīr itdi sulṭān-ı ezel
Ben ḳulın iḳlīm-i faẓla mīr-i mīrān eyledi

[G.861:10]

bunuñ gibi:

1. **bunuñ gibi:**
Gazel 775
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bunun gibi, böylesi.

İrişdi çerḫe āhumdan şerāre
Yire geçsün bunuñ gibi sitāre

burak:

1. **burāḳ:**
Mesnevi 4
Mısra: **42**
Hz. Muhammed'in, üzerine binerek miraca çıkması için emrine verilen semavî binek.

İmtisāl eyleyüp dil ü cāndan
Bir Burāḳ aldı bāġ-ı Rıḍvān'dan

[M.4:79, M.4:82, M.4:89]

burāk-ı berk-şitāb:

1. **burāḳ-ı berḳ-şitāb:**
Mesnevi 4
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Şimşek gibi giden Burak (Miraç Gecesi Hz. Muhammed'in rükûbuna tahsis edilen hayvan).

Cebreʿīl-i emīne geldi ḫiṭāb
Ki alup bir Burāḳ-ı berḳ-şitāb

burak-ı cennet**:**
1. **buraḳ-ı cennet:**
Mesnevi 4
Mısra: **86**
Kelime Tipi: -
Cennet Burak'ı.

Kendüsi şanki ebr-i raḥmet idi
Berḳi anuñ Buraḳ-ı cennet idi

burc:

1. **burca:**-*a*
Kaside 12
Mısra: **87**
Gökte Zodyak üzerinde bulunan on iki takım yıldızına verilen ad.

Tā vara bir burcdan bir burca sulṭān-ı nücūm
Ḫınk-i reh-vār-ı sipihre idüp irḫāʾ-i ʿinān

[K.12:87]

burc-ı ābī:

1. **burc-ı ābī:**
Kaside 8
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Suyla ilgili burçlar, akrep ve balık burcu.

Görenler şemse-i zerrīni tīġ-i āb-dāruñda
Şanurlar burc-ı Ābī içre ḫurşīd-i cihān-ārā

[K.27:22, K.28:23]

burc-ı beden:

1. **burc-ı beden:**-*de*
Gazel 803
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Beden (kalesinin) burcu.

Var ise yine üstine ġam leşkeri geldi
Ṭurma çıkarurdı gice cān burc-ı bedende

burc-ı devlet:

1. **burc-ı devlet:**-*de*
Tarih 5
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Talih yıldızı.

Mühr-i sulṭān-ı cihān geldi Ḥasan Pāşā'ya
Burc-ı devletde ḳarār eyledi mihr-i raḫşān

burc-ı esed:

1. **burc-ı esed:**-*de*
Mesnevi 5
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Arslan burcu.

Ḳalb-i pākinde pertev-i īmān
Oldı burc-ı Esed'de mihr-i cihan

[K.15:36, Kt.K.4:6]

burc-ı imkān:

1. **burc-ı imkān:**-*a*
Kaside 13
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
İmkan burcu.

Eger deryūze-i nūr itmese zerrīn sitāmından
Şeref virmezdi ḫurşīd-i saʿādet burc-ı imkāna

burc-ı kalʿa-i eflāk:

1. **burc-ı ḳalʿa-i eflāk:**-*den*
Terkib-bend 1
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Felekler kalesinin burcu.

Sitāre atdı burc-ı ḳalʿa-i eflākden kendin
Ḳaçan kim hātif-i ġaybī bu mātemden ḫaber ḳıldı

burc-ı kavs:

1. **burc-ı ḳavs:**-*e*
Kaside 17
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yay burcu.

Kemānın eylese pür ol ḫidīv-i kişver-gīr
Şanur gören ki gelür burc-ı Ḳavs'e mihr-i münīr

burc-ı keyvān:

1. **burc-ı keyvān:**
Kıt'a 131
Mısra: **2**

Kelime Tipi: -
Zühal burcu.

Mīr Ḫusrev Mīr Şāhī Mīr Ḳāsım her biri
Rāyet-i şiʿrüñ maḳāmın burc-ı Keyvān eyledi

[Mf.504:2]

burc-ı māh:

1. **burc-ı māh:**
Kaside 2
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Ayın burcu.

Misāl-i Ḥūt-ı felek burc-ı māh ola māhī
Eger ki pertev-i iḥsānı düşse deryāya

burc-ı mīzān:

1. **burc-ı mīzān:**
Gazel 187
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Terazi burcu.

Her ḳaçan binse ṣalıncaġa o şūḫ-ı ser-fırāz
Burc-ı Mīzān içre gūyā kevkeb-i raḫşān olur

burc-ı nāz:

1. **burc-ı nāz:**-*ı, -n, -dan*
Müfret 174
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Naz burcu.

ʿĀşıḳ-ı şeydālaruñ āmed-şudıyla ẕerre-vār
Burc-ı nāzından cüdā olmaz o mihr-i tāb-dār

burc-ı rifʿat:

1. **burc-ı rifʿat:**-*dür*
Kıt'a 45
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yücelik kalesi.

Sen o ḫurşīd-i cihān-efrūzsun kim serverā
Evc-i ʿizzetdür mekānuñ burc-ı rifʿatdür yirüñ

burc-ı saʿādet:

1. **burc-ı saʿādet:**
Mesnevi 9
Mısra: **141**
Kelime Tipi: -
Mutluluk burcu.

Ḳalup burc-ı saʿādet nābe-dīdār
Reşād-sāz-ı ümīdüm oldı bī-kār

burc-ı şeref-nāk:

1. **burc-ı şeref-nāk:**
Mesnevi 9
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Şerefli, yüce takımyıldızları.

Daḫı görmiş degüldür necm-i eflāk
İşigüñ gibi bir burc-ı şeref-nāk

burc-ı sīne:

1. **burc-ı sīne:**-*m, -den*
Gazel 374
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Göğüs burcu.

Burc-ı sīnemden ki ṭoġdı mihr-i pür-envār-ı ʿışḳ
Gitdi dilden ḫˇāb-ı ġaflet oldı cān bīdār-ı ʿışḳ

burcına hurşīd gel-:

1. **burcına ḫurşīd gel-:**-*se*
Kaside 28
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Herhangi bir burç için güneşe denk gelmek.

Bu faṣl içinde eger gelse burcına ḫurşīd
Ḥarāret ile Ḥamel ṭutuşup kebāba döner

būriyā:

1. **būriyā:**
Gazel 3
Mısra: **2**
Hasır (Osmanlı döneminde derdini padişaha açıklamak isteyen kişinin başında hasır yakması adetine telmih vardır).

Ḳalmaya ġamdan şikāyet eylesem şāhum saña
Ḫān-ḳāh-ı dehr içinde yanmaduḳ bir būriyā

[G.33:2]

būriyālar yaḳ:

1. **būriyālar yaḳ:**-*ma, -y, -a*
Gazel 858
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Osmanlı döneminde derdini padişaha açıklamak isteyen kişinin başında hasır yakması adetidir.

Od yanar başumda ġamdan ṣabra ṭāḳat ḳalmadı
Būriyālar yaḳmaġa ol şāha ḥācet ḳalmadı

burun batır-:

1. **burun batır:**-*up*
Müfret 135
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Burnunu sokmak, ilgisi olmayan bir işe karışmak müdahale etmek.

Sāġar-ı rindāna burun batırup sūfī içer
Gerçi ṣorsañ kimsenüñ hergiz gülüñ ḳoḳmaz geçer

būs:

1. **būs:**
Kaside 5
Mısra: **44**
Öpme (toprağı öpme bağlamında).

Refʿ eylemezse luṭfuñ eli ḫākden beni
Pā-māl ider bu būs baḫt-ı nāsere-kār

būs it-:

1. **būs it:**-*er, -ken*
Gazel 625
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Öpmek.

Būs iderken pāyuñı cānā düşüp ḳalsam ne var
Olmışumdur bāde-i ʿışḳuñla ġāyet ser-girān

[G262:4]

<u>būs u kenār:</u>

1. **būs u kenār:**-*a*
Gazel 709
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Öpme ve kucaklama.

Būs u kenāra ṭālib olup Ḥāletī müdām
ʿArż-ı cünūnı ḳo ne virürler sefāhate

[Mf.299:1]

<u>būse:</u>

1. **būse:**
Gazel 499
Mısra: **6**
Öpme, öpücük.

Efsāne-i ġamum ḳatı dūr u dırāzdur
Bir būse isterin güzelüm ḥāṣıl-ı kelām

[G.678:6, G.744:7, G.890:5]

<u>būse al-:</u>

1. **būse al-:**-*ur*
Gazel 253
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Öpmek, öpücük almak.

Dirler ki naḳd-i cānı viren būseñi alur
Ḥüsnüñ metāʿı böyle n'içün rāygān olur

<u>būse luṭf eyle-:</u>

1. **būse luṭf eyle:**
Gazel 400
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Öpmeye izin vermek.

Ḥasret-i laʿlüñ ile aġzuma geldi cānum
Būse luṭf eyle hemān vaḳti degül ferdānuñ

[Mf.283:2]

<u>būse vir:</u>

1. **būse vir:**-*mez*
Gazel 791
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Öpmek, öpücük vermek.

Būse virmez çaḳ biraz aġlatmayınca ʿāşıḳı
Pāk ider aġzını āb-ı dīde-i giryān ile

[G.112:3, G.282:7]

<u>būse-i laʿl:</u>

1. **būse-i laʿl:**-*ine*
Gazel 628
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) kırmızı dudağını öpme.

Elüñ irer şanursın būse-i laʿline dil-dāruñ
Daḫı sen Ḥāletī ol ḳāmeti bālāyı bilmezsin

[G.89:1, Mf.544:1]

<u>būse-i laʿl-i şeker-bār:</u>

1. **būse-i laʿl-i şeker-bār:**-*un*
Gazel 393
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şeker saçan la'l (gibi kırmızı) dudağı öpme.

Cihān sīm-i sirişk ü naḳd-i cān ile ḫarīdāruñ
Alınmaz yine ammā būse-i laʿl-i şeker-bāruñ

<u>būsesin al-:</u>

1. **būsesin al:**-*mak*
Gazel 459
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Öpücük almak, öpmek.

Mümteniʿdür bezmine yārüñ varılmaḳ Ḥāletī
Būsesin almaḳ ḫod olmışdur muḥāl-ender-muḥāl

<u>būsesini al-:</u>

1. **būsesini al:**-*ur, -dı*
Gazel 133
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Öpmek, öpücük almak.

Alurdı būsesini idenler fiġān u zār
Aldurmaz oldı şimdi fiġān itmeden o yār

<u>būs-ı aḥibbā:</u>

1. **būs-ı aḥibbā:**-*dan*
Kaside 30
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dostların öpmesi.

Dem-ā-dem rūy-māl-i düşmen ü būs-ı aḥibbādan
Zer ü laʿl ile māl-ā-māl olupdur ferş-i eyvānuñ

<u>būs-ı laʿl-i dil-ber:</u>

1. **būs-ı laʿl-i dil-ber:**-*e*
Gazel 194
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kırmızı dudağını öpme.

Ey būs-ı laʿl-i dil-bere cān vir diyen baña
Benden yaña tamām sen ol meh-liḳāyı gör

<u>būs-ı leb:</u>

1. **būs-ı leb:**-*ün*
Gazel 860
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dudağın öpücüğü.

Āheng-i milket-i ʿadem itmişdi cān velī
Geldi yetişdi būs-ı lebüñ aldı rāhını

[Mf.92:1]

<u>būstān:</u>

1. **būstānda:**-*da*
Gazel 298
Mısra: **8**
Bahçe, çiçek ve ağaç yetiştirilen yer.

ʿIşḳ ehlinüñ kökin keserüm ʿāḳıbet dime
Cān būstānda bitmez eyā serv-i ser-firāz

[G.389:7]

būstān-ı ʿālem:

1. **būstān-ı ʿālem:**-*ün*
Kaside 36
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçesi.

Būstān-ı ʿālemüñ yaḳmazdı evrāḳın temūz
Ger aña medḥüñ yazılsa ey ḫidīv-i kām-rān

būstān-ı ümīd:

1. **būstān-ı ümīd:**-*i, -n, -den*
Mesnevi 9
Mısra: **116**
Kelime Tipi: -
Ümit bahçesi.

Benem ol ḫurde-sāl-i mehd-i ḥırmān
Ki būstān-ı ümīdinden emer ḳan

būy:

1. **būya:**-*a*
Müfret 367
Mısra: **2**
Güzel koku.

Hiç dimezdüm kūy-ı dil-berden cüdā ġam-nāk olam
Ḫāk-i müşkīninden anuñ būya ḥasret-nāk olam

būy al-:

1. **būy al:**-*madan*
Kaside 30
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Koku almak, koklamak II Nasiplenmek.

Gül-i gül-zār-ı ḥüsnüñden daḫı būy almadan cānā
Libās-ı ṣabrumı ṣad pāre ḳıldı ḫār-ı hicrānuñ

būy-ı bahār:

1. **būy-ı bahār:**
Gazel 212
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bahar kokusu.

Muʿaṭṭar eyledi būy-ı bahār dünyāyı
Çemende güller olupdur çü ṭabla-i ʿaṭṭār

būy-ı buhūr-ı meryem:

1. **būy-ı buḫūr-ı meryem:**
Gazel 522
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Meryemana eli denilen çiçeğin kokusu. (Rivayete göre Hz. Meryem İsa Peygamber'i doğururken zorlanmış ve bir çiçeği tutmuştur. Çiçek sonradan el şeklinde belirmiştir. Ebelerin kolay doğum için bu çiçekten yararlandıkları belirtilir.).

Dehenüñde bulunur ḥālet-i enfās-ı nefīs
Kākülüñden alınur būy-ı buḫūr-ı Meryem

būy-ı cān:

1. **būy-ı cān:**
Gazel 641
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Can kokusu, ruhu besleyici, huzur verici koku.

İtse helāk eger beni ol laʿl-i dil-sitān
Ḫāküm vire dil ehli meẕāḳına būy-ı cān

[G.559:14]

būy-ı dimāġ:

1. **būy-ı dimāġ:**-*ı*
Kaside 5
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Zihnin kokusu.

Şol ġoncelerle eyledi būy-ı dimāġı pür
Ḳoynında kīse ile ṭurur nāfe-nisār

būy-ı gül:

1. **būy-ı gül:**
Kıt'a 37
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gül kokusu.

Būy-ı gül gibi ibtidāsı güzel Āḫir ammā zükāma bāʿis olur

[Mü.6:6, Mü.6:12, Mü.6:18, Mü.6:24]

būy-ı gül-āb ü ṭaʿm-ı şeker:

1. **būy-ı gül-āb ü ṭaʿm-ı şeker:**-*den*
Kaside 26
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Gül suyu kokusu ve şeker tadı.

Būy-ı gül-āb ü ṭaʿm-ı şekerden nişān virür
Bir ḳaṭre ābın eylese taḥṣīl eger bahār

būy-ı gül-i āftāb:

1. **būy-ı gül-i āftāb:**
Müfret 348
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güneş gülünün kokusu.

Sipihre būy-ı gül-i āftāb virdi zükām
Duḫān içürdi seḥer āh-ı ʿāşıḳ-ı nā-kām

būy-ı gül-i cennet:

1. **būy-ı gül-i cennet:**
Gazel 822
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Cennet gülünün kokusu.

Yirin ṭutmaz hevā-yı zülf-i yārüñ ḫāne-i cānda
Eger būy-ı gül-i cennet getürse bād-ı Nev-rūz'ı

būy-ı gül-i luṭf:

1. **būy-ı gül-i luṭf:**-*un, -la*
Kaside 23
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Lütuf gülünün kokusu.

Nevāziş ḳıl beni būy-ı gül-i luṭfuñla luṭf eyle
Olayın gül-şen-i medḥüñde bir murġ-ı ḫoş-elḥānuñ

būy-ı gül-i mezār:

1. **būy-ı gül-i mezār:**-*um*
Gazel 573
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Mezar gülünün kokusu.

Vādī-i miḥnetüñ benem ol Ḳays'ı kim müdām
Būy-ı gül-i mezārum olur māye-i cünūn

būy-ı gül-i murād:

1. **būy-ı gül-i murād:**
Gazel 127
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Arzu gülünün kokusu.

Bir ʿandelīb-i naġme-i serāyam ki Ḥāletī
Bulmaz reh-i meşāmmumı būy-ı gül-i murād

būy-ı gül-i ümmīd:

1. **būy-ı gül-i ümmīd:**
Gazel 570
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ümit gülünün kokusu.

Olur baña her gāh bu gül-zār-ı ʿanāda
Būy-ı gül-i ümmīd zükām-āver-i ḥırmān

būy-ı ḥaṭṭ-ı müşkīn:

1. **būy-ı ḥaṭṭ-ı müşkīn:**-*ün*
Kaside 28
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Misk kokulu ayva tüylerin kokusu.

Cihānı ṭutdı yine būy-ı ḥaṭṭ-ı müşkīnüñ
Ġubārı kākül-i ḥavrāyı eyledi muġber

būy-ı himmet:

1. **būy-ı himmet:**-*ün*
Kıt'a 14
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yardım kokusu II İyilik, lütuf.

Ol gül-i gül-zār-ı devletsin ki būy-ı himmetüñ
İtdi bāġ-ı maʿrifet bülbüllerin medhūş u mest

būy-ı hūn:

1. **būy-ı ḫūn:**
Gazel 580
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kan kokusu.

Bezm-i ʿıyş-ı sāḳi-i devrāndan olmazduḳ remān
Ser-nigūn cāmından anuñ gelmeseydi būy-ı ḫūn

būy-ı kākül-i yār:

1. **būy-ı kākül-i yār:**-*i*
Gazel 80
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kâkülünün kokusu.

Gül-zāra būy-ı kākül-i yāri getürmese
Bād-ı ṣabāyı baġrına başmazdı ḥabāb

[G.83:7]

būy-ı kebāb:

1. **būy-ı kebāb:**
Mesnevi 8
Mısra: **92**
Kelime Tipi: -
Kebap kokusu. II Yanık koku.

Çıḳar dūd-ı siyāh açsam dehānı
Ṭutar būy-ı kebāb dil-i cihānı

būy-ı maʿdelet:

1. **būy-ı maʿdelet:**-*i, -n, -den*
Kaside 3
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Adalet kokusu.

Muḥtāc-ı ḫāk-i der-gehine dīde-i nücūm
Pür-nefḫa būy-ı maʿdeletinden meşāmm-ı şām

būy-ı maḥabbet:

1. **būy-ı maḥabbet:**
Gazel 754
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk kokusu.

Seg-i kūyuñ beni ḫāk olıcaḳ bulup çıḳarmazdı
Eger būy-ı maḥabbet olmasaydı üstüḫ̆ānumda

būy-ı müşk ü ʿūd:

1. **būy-ı müşk ü ʿūd:**-*dur*
Gazel 181
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Misk ve öd kokusu.

Būy-ı müşk ü ʿūddur ṭarf-ı devātından gelen
Beñzer anı kūçe-i maʿnāda ʿAṭṭār itdiler

būy-ı pīrāhen:

1. **būy-ı pīrāhen:**
Gazel 48
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gömlek kokusu. II Yusuf Peygamberin gömleğinin kokusu.

Ben o Yaʿḳūb'am ki dā'im beklerüm rāh-ı hümūm
Būy-ı pīrāhen gelürse çıḳmam aṣlā āşnā

[G57:10, G.159:8]

būy-ı pīrāhen-i yūsuf:

1. **būy-ı pīrāhen-i yūsuf:**-*la*
Kaside 14
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Hz. Yusuf'un gömleğinin kokusu.

Būy-ı pīrāhen-i Yūsufʾla güẕār eylese bād
Der-i beytü'l-ḥazeni açmaya pīr-i Kenʿān

būy-ı şafā:

1. **būy-ı şafā:**
Gazel 714
Mısra: **7**

Kelime Tipi: -
Mutluluk kokusu.

Bulamazsın arasañ aġzını hiç būy-ı ṣafā
Zāhidüñ baḳma o başında olan misvāke

<u>būy-ı ṣafā gel-:</u>

1. **būy-ı ṣafā gel:**-*ür*
Gazel 139
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Mutluluk, şenlik kokusu gelmek, mtlu olacağını hissetmek.

Cān meşāmmına gelür būy-ı ṣafā naẓmumdan
Görmiş olsaydı muḳarrer begenürdi ʿAṭṭār

<u>būy-ı sünbül:</u>

1. **būy-ı sünbül:**-*ün*
Gazel 330
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sümbül kokusu II Sevgilinin sümbül gibi saçlarının kokusu.

İrgürmeyince bād-ı ṣabā būy-ı sünbülüñ
Mānend-i ġonce hergiz açılmaz dehānumuz

<u>būy-ı vefā:</u>

1. **būy-ı vefā:**
Gazel 2
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Vefa kokusu.

Ḫaḳ budur kūyuñ gibi olmazdı bir cāy-ı ṣafā
Ḫāk-i müşkīninden anuñ gelse ger būy-ı vefā

[G.87:2, G.210:10, G.422:9, Mf.23:2, Mf.26:2, Mf.28:2, Mü.6:15]

<u>būy-ı vefādan hişşe-dār ol-:</u>

1. **būy-ı vefādan ḥişşe-dār ol-:**-*sa, -y, -du, -n*
Gazel 145
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Vefa kokusundan nasiplenmek, vefalı olmak.

Saña kim teşbīh iderdi bāġ-ı ʿālem güllerin
Olmış olsayduñ eger būy-ı vefādan ḥişşe-dār

<u>būy-ı vefā-reng-i ḥaḳīḳat:</u>

1. **būy-ı vefā-reng-i ḥaḳīḳat:**-*den*
Gazel 404
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Hakikatin vefa renkli kokusu.

Eser yoḳ anda hiç būy-ı vefā-reng-i ḥaḳīḳatden
Nesinden ḥaẓẓ ider cān murġı bilmem bāġ-ı dünyānuñ

<u>būy-ı zülf:</u>

1. **būy-ı zülf:**-*ün*
Gazel 201
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Saç kokusu.

Bir olup bād ile uġrıladı būy-ı zülfüñ
Nāfenüñ yüzse derisini ʿaceb mi ʿaṭṭār

[G.161:7, G.186:7, G.581:4, G.854:9, G.891:3, Mf.236:1]

<u>būy-ı zülf-i yār:</u>

1. **būy-ı zülf-i yār:**
Gazel 578
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçının kokusu.

Būy-ı zülf-i yār ile gelse nesīm-i ṣubḥ-dem
Lücce-i ḳalbümden olur ser-zede emvāc-ı ḫūn

<u>bülbül:</u>

1. **bülbülüñ:**-*ün*
Gazel 29
Mısra: **5**
Güzel sesiyle bilinen kuş II Âşık.

Ḫançer-i ḫārı ṭutup bülbülüñ üstine yürür
Eyledi şāḫ-ı güli var ise taḥrīk ṣabā

[G.108:2 G.148:1, G.179:1, G.183:12, G.209:5, G.209:11, G.218:3, G.261:9, G.262:8, G.263:1, G.308:8, G.392:5, G.485:2, G.492:8, G.564:6, G.595:7, G.618:1, G.629:4, G.662:6, G.715:6, G.725:10, G.732:7, G.803:9, G.830:4, G.832:6, G.871:6, K.6:13, K.8:9, K.18:20, K.20:43, K.32:84, K.33:7, K.33:20, Mf.96:1, Mf.151:1, Mf.576:1]

2. **bülbülüñ:**-*ün*
Gazel 147
Mısra: **7**
Güzel sesiyle bilinen kuş.

Bülbülüñ mi derdi artuḳdur benüm mi bilmezem
Eyle ey bād-ı bahārī aḳçe dök bir bir şümār

[G.200:1, G.336:9, G.411:2, G.453:6, G.465:8, G.497:14, G.517:3, G.558:1, G.558:3, G.663:7, G.750:9, G.772:3, G.888:1, K.2:13, K.8:21, K.10:8, K.10:9, K.14:19, K.20:21, K.24:66, K.32:32, Kt.14:2, Mf.6:2, Mf.93:2, Mf.94:1, Mf.95:1, Mf.496:2, Trk.B.1:14]

3. **bülbülüñ:**-*ün*
Kaside 18
Mısra: **56**
Çok güzel öten ve sesinin güzelliğiyle meşhur olan küçük bir kuş II Şairler.

Ehl-i dil maẓhar olur cevr-i leʾīmāna müdām
Bülbülüñ cānına ḳaṣd eylemedür ġāret-i mār

<u>bülbül eyle-:</u>

1. **bülbül eyle-:**-*r*
Gazel 610
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Âşık etmek.

Her zamānda āh kim bir Yūsuf-ı gül-pīrehen
Murġ-ı cānum bülbül eyler meskenüm beytü'l-ḥazen

bülbül it-:

1. **bülbül it:**-*miş, -dür*
Kaside 30
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bülbül gibi şakır hale getirmek II Şairleri şiir söylemeye sevk etmek.

Güler yüz gösterürsin dem-be-dem erbāb-ı ʿirfāna
Dil ehlin bülbül itmişdür senüñ ol verd-i ḫandānuñ

bülbül ol-:

1. **bülbül ol:**-*up*
Gazel 435
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bülbül gibi olmak. II Güzel şiir söyleyen şair olmak.

Şevḳ-i ruḫuñla bülbül olup Ḥāletī yine
Reşk itmez oldı naġmesine murġ-ı gül-şenüñ

bülbül ol-:

1. **bülbül ol-:**-*mak*
Gazel 665
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bülbül olmak, âşık olmak.

Ġayrı n'eylersin ṭururken Ḥāletī ey ġonce-leb
Bülbül olmaḳ yeg degül mi hem-demüñ ḫār olmadan

bülbülān-ı dehr:

1. **bülbülān-ı dehr:**-*i*
Gazel 632
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünyanın bülbülleri II Şairler.

Ḥāletī-veş bülbülān-ı dehri ḫāmūş eyledüñ
Ṣad hezārān āferīn ey murġ-ı gül-zār-ı süḫan

bülbül-āsā:

1. **bülbül-āsā:**
Gazel 140
Mısra: **10**
Bülbül gibi.

Demidür Ḥāletiyā dehre ṣalup āvāze
Bülbül-āsā idelüm kūşe-i gül-şende ḳarār

[Th.1:4]

bülbül-i būstān-ı ẕevḳ eyle-:

1. **bülbül-i būstān-ı ẕevḳ eyle:**
Mesnevi 2
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Eğlence bahçesinin bülbülü yapmak.

Bülbül-i būstān-ı ẕevḳ eyle Baña mirʿāt-ı ʿışḳuñı göster

bülbül-i cān:

1. **bülbül-i cān:**-*um*
Gazel 506
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Can bülbülü II Âşık.

Hemīşe nāleler itmezdi bülbül-i cānum
Hezār-pāre degülmişse verd-i ḫandānum

[Mf.27:2, Mf.29:2, Mf.341:1, Mf.433:2]

bülbül-i destān-serā:

1. **bülbül-i destān-serā:**
Gazel 36
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Destan okuyan bülbül II Şiir söyleyen şair.

Medḥ idersin dā'im ol ḳaddi çenāruñ ellerin
Saña beñzer görmedük bir bülbül-i destān-serā

[G.340:10]

bülbül-i dil:

1. **bülbül-i dil:**
Gazel 107
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül kuşu II Âşığın gönlü.

Āteş-i miḥnetle idüp imtizāc Bülbül-i dil oldı semender-mizāc

[G.184:14, G.253:3, G.281:3, G.692:13]

bülbül-i gūyā:

1. **bülbül-i gūyā:**
Gazel 43
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şakıyan bülbül, konuşan bülbül.

Tenüñ zerd itmemiş derd-i firāḳ-ı ġonce-i raʿnā
Degülsin rengümüzde sen bizüm ey bülbül-i gūyā

[G.881:14]

2. **bülbül-i gūyā:**
Kaside 14
Mısra: **87**
Kelime Tipi: -
Şakıyan bülbül II Güzel şiirler söyleyen şair.

Az düşer bülbül-i gūyā baña beñzer ammā
Tengnā-yı ḳafes-i derde düşürdi devrān

bülbül-i hoş-elhān:

1. **bülbül-i ḫoş-elhān:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Güzel nağmelerin bülbülü II Şairin vefat eden oğlu.

Zamāne seng-i cefā ile gül-sitānumdan
Remīde eyledi bir bülbül-i ḫoş-elhānı

bülbül-i nādīde-gül-zār:

1. **bülbül-i nādīde-gül-zār:**
Mesnevi 8
Mısra: **138**
Kelime Tipi: -
Nadide, eşsiz gül bahçesinin bülbülü.

Olur mı kim diye şāh-ı kerem-kār
Ḳanı ol bülbül-i nādīde-gül-zār

bülbül-i nālān:

1. **bülbül-i nālān:**-*a*
Müfret 387
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnleyen bülbül II Âşık.

Bülbül-i nālāna söyler ġonceler açmazdan
İşidilmez gerçi kim güftārı ġāyet nāzdan

bülbüli ol-:

1. **bülbüli ol:**-*dı*
Müfret 578
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bülbülü olmak II Âşığı olmak.

Bir gülüñ Saḳız'da dil oldı nevā-keş bülbüli
Bilmez-idüm böyle zībā olduġın Saḳız güli

bülbül-i şad-güne:

1. **bülbül-i şad-güne:**
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yüzlerce bülbül.

Hiç çeküp dānesini virmek olur mı zāġa
Aġzına ḳomış iken bülbül-i şad-güne naġam

bülbül-i şeydā:

1. **bülbül-i şeydā:**-*y, -ı*
Müfret 295
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çılgın bülbül II Çılgın âşık.

Yine Leylā-veş süründi rūyına gül-güne gül
Bülbül-i şeydāyı döndürse n'ola Mecnūn'a gül

[Mf.2:2, Mf.14:2, K.8:6, Mü.5:19]

bülbül-i şīrīn-güftār:

1. **bülbül-i şīrīn-güftār:**
Kaside 18
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Tatlı söz söyleyen bülbül. II. Aşık.

Gül-i bāġuñ göricek ḫār ile āmīzişini
Başladı naġmeye her bülbül-i şīrīn-güftār

bülbül-i şūrīde:

1. **bülbül-i şūrīde:**
Gazel 324
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çılgın bülbül II Âşık.

Benem bir ʿāşıḳ-ı dīvāne kim ḫavf u recā bilmez
Benem bir bülbül-i şūrīde kim ṣayf u şitā bilmez

bülbül-i zār:

1. **bülbül-i zār:**-*un*
Gazel 397
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnleyen bülbül II Âşık.

Sözini gül n'ola diñlerse bülbül-i zāruñ
Ḳarār-dāde-i ḫoş-elḫānıdur bu gül-zāruñ

[Mf.181:2, Mf.286:1]

bülbüllerüñ ṣabrı:

1. **bülbüllerüñ ṣabrı:**-*n, -ı*
Gazel 578
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bülbüllerin sabrı II Âşıkların sabrı.

Ḳıldılar peykān-ı tīr-i ḫār şebnem ḳaṭresin
İtmege bülbüllerüñ ṣabrını güller āzmūn

bülbülüñ āhı:

1. **bülbülüñ āhı:**
Gazel 362
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bülbülün, âşığın âhı.

Baña geçmez dime ey verd-i raʿnā bülbülüñ āhı
Ḫadeng-i āhene ʿāşıḳlaruñ olmaz siper mānıʿ

bülbülüñ āteş-i āhı:

1. **bülbülüñ āteş-i āhı:**-*ı, n, -da*
Gazel 59
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bülbülün âh ateşi.

Āteş-i āhında bir teʾ<u>s</u>īr var kim bülbülüñ
Ṭurduġı yirde çıḳar dāʾim ten-i gülden gül-āb

bülend:

1. **bülend:**
Kaside 26
Mısra: **3**
Yüksek, yüce.

Evc-i bürūc-ı ḳalʿa-i gerdūn gibi bülend
Ḥışn-ı ḥaṣīn-i çerḫ-i felek gibi üstüvār

[K.34:9, Mf.29:1]

bülend it-:

1. **bülend it:**-*e*
Kaside 2
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Yüceltmek, yükseltmek.

Ḫudā şu deñlü bülend ide ḳaṣr-ı ḳadrüñ kim
O ḳaṣra olmaya eflāk-i kemterīn pāye

[K.20:65, K.23:61, G.335:2, Kt.56:1]

bülend ol-:

1. **bülend ol:**-*up*
Kaside 29
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Yücelmek, yükselmek.

Olup dıraḫt-ı devleti günden güne bülend
Ḥaḳ üstümüzden eylemesün sāyesini dūr

[Mf.537:2, K.14:5, K.21:85, K.33:33, G.98:10]

bülend ü pest:

1. **bülend ü pest:**
Müfret 30
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yüksek ve alçak (nağme).

Ṭurmadan cām u şurāḥīye urur bezm ehli dest
Naġmesin itdükçe muṭrib geh bülend ü gāh pest

bülend-maḳām eyle-:

1. **bülend-maḳām eyle:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yüce mertebede kılmak.

Gökden inzāl idüp zemīne kelām
Süḫanı eyledi bülend-maḳām

bü'l-heveslerden ol-:

1. **bü'l-heveslerden ol:**-*ma, -y, -a*
Gazel 181
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Maymun iştahlı olmak, her şeye çok fazla heves etmek.

Olmaya tā bü'l-heveslerden dem-ā-dem dest-i sūd
Gül-bün-i gül-rīz-i bāġ-ı ʿışḳı pür-ḫār itdiler

bün-i deryā:

1. **bün-i deryā:**-*da*
Kaside 42
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Denizin dibi.

Degül ṭuran bün-i deryāda pençe-i mercān
İder hemīşe dem-ālūd ḳalb-i ʿummānı

bün-i gūş:

1. **bün-i gūş:**-*ı, -n, -da*
Gazel 318
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kulağın dibi, hemen yanı başı.

Ḥāletī ṣūr-ı ḳıyāmet dil-i ġaflet-zedenüñ
Bün-i gūşında çalınsa eger āgāh olmaz

bünyād:

1. **bünyāduñ:**-*un*
Gazel 428
Mısra: **2**
Esas, temel.

Yıġıldı ʿāṣıḳuñ pīrāheninde seng-i bī-dāduñ
Yaḳında var gibi şāhum vefā ḳaṣrına bünyāduñ

[G.873:6]

bünyād eyle-:

1. **bünyād eyle:**-*r, -di*
Müfret 58
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Binâ etmek, inşâ etmek, kurmak.

Nice eylerdi ḳaşuñ ṭāḳ-ı cefāyı bünyād
Ḳılmasa zülf-i dil-āvīzüñ eger bi'sel mihād

bünyād ur-:

1. **bünyād ur:**-*a*
Gazel 125
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Temel atmak.

Yārdan seng-i cefā gelse olursın dil-şād
Giderek ḳaṣr-ı vefāya ura dirseñ bünyād

[G.676:5, Mf.50:2]

bünyād urul-:

1. **bünyād urul:**-*mış*
Gazel 501
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bina dikilmek, temel kurulmak.

Ser-i ʿuşşāḳ ile bünyād urulmış ḫāne-i ʿışḳa
Ġam-ı hicrüñle āḫir ben de alur giderüm başum

bünyād-ı cihān:

1. **bünyād-ı cihān:**-*ı*
Gazel 363
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dünyanın temeli.

Ol ḳıyāmet-ḳadde irgürmezse devrān eylerüm
Ṣarṣar-ı āhumla bünyād-ı cihānı ḳalʿ u ḳamʿ

bünyād-ı dehr:

1. **bünyād-ı dehr:**-*e*
Kaside 26
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünya temeli.

Bünyād-ı dehre dest uralı ṣunʿ-ı Kird-gār
Yapılmadı bunun gibi bir ḳaṣr-ı zer-nigār

bünyād-ı iḳbāl:

1. **bünyād-ı iḳbāl:**-*ün*
Kaside 11
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Talih binası.

Tā çeke ḫaytu'ş-şuʿā-ı mihri miʿmār-ı ezel
Dest-i ḳudret eylesün bünyād-ı iḳbālüñ raṣīn

bünyād-ı mülk ü dīn:

1. **bünyād-ı mülk ü dīn:**
Kaside 26
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Memleket ve dinin temeli.

Aġā-yı kām-gār ki bünyād-ı mülk ü dīn
Miʿmār-ı ʿadli olmasa olmazdı pāy-dār

bünyān:

1. **bünyānı:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **4**
Yapı, bina.

Sütūn-ı āhını n'eylerdi ḫalḳ-ı dünyānuñ
Serāy-ı dehrüñ eger muḥkem olsa bünyānı

bürehne ḳıl-:

1. **bürehne ḳıl-:**-*du, -k*
Gazel 316
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Açık bırakmak, ortaya koymak.

Tekye-gāh-ı ʿışḳda ḳılduḳ bürehne başumuz
Seng-i cevr-i yār içün hep hāżır u āmādeyüz

bürehne-ser ü pā:

1. **bürehne-ser ü pā:**-*dur*
Müfret 158
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Başı ve ayağı açık (kalender derviş bağlamında).

Ābdāl-ı ġam-ı ʿışḳ bürehne-ser ü pādur
Āmāde-i tīr-i sitem ü ḫār-ı belādur

büt:

1. **büti:**-*i*
Gazel 150
Mısra: **7**
Put II Put gibi güzel sevgili.

Görüp o büti deyr-i cihān içre yaḳasın
Çāk eylemeyen ola meger ṣūret-i dīvār

[G.200:9, G.498:6]

2. **bütleri:**-*ler, -i*
Kaside 23
Mısra: **1**
Put.

Bugün deyr-i cihānda bütleri ṣınmazdı aʿdānuñ
Eger kim olmasaydı nāmı İbrāhīm Pāşā'nuñ

büt-ḫāne:

1. **büt-ḫāne:**
Gazel 354
Mısra: **4**
Put evi, kilise.

Girse ol şemʿ-i dil-efrūzum çü fānūs-ı ḫayāl
Eyliye ṣūretleriyle şevḳden büt-ḫāne raḳṣ

[G.472:2]

büt-hāne-i çīn:

1. **büt-ḫāne-i çīn:**
Gazel 472
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çin'in puthanesi: Çin ülkesi, Mani dininin en çok yayıldığı yerdir. Mani'nin bir ressam olduğu ve kutsal kitabının da pek güzel minyatürlerle süslü olması dolayısıyla güzel yüz daima Çin'e nispet edilmiştir. Edebiyatta Çin, adeta resmin sanatının merkezi olarak işlenir. Çin kelimesiyle birlikte büt, nigar, nakış, suret vs. resimle ilgili kelimeler sık sık bir araya getirilir.

Olsa ger büt-ḫāne-i Çīn içre ol şemʿ-i cemāl
Ola ṣūretlerle büt-ḫāne çü fānūs-ı ḫayāl

büt-i bī-gāne-perest:

1. **büt-i bī-gāne-perest:**
Gazel 314
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yabancıları çok seven put II Rakibe yüz veren sevgili.

Naẓaruñ itme dirīġ ey büt-i bī-gāne-perest
Ezelī deyr-i ġama ṣūret-i bī-cānuz biz

büt-i cānān:

1. **büt-i cānān:**
Gazel 399
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgili putu, sevgili.

Bildüm naẓarı kūyındadur ol büt-i cānān
Yanında ṣalībin göricek ḳıble-nümānuñ

büt-i çīn:

1. **büt-i çīn:**
Gazel 554
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Çin putu II Çin güzeli.

Nāz u ʿişve baña gelmişdür didi meclisde yār
Var ise gönderdi ḫūbāna büt-i Çīn armaġan

[G.625:8]

büt-i kāfir-kīş:

1. **büt-i kāfir-kīş:**-*ün*
Gazel 233
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kâfir dinli put II Put gibi güzel sevgili.

Görse zühhād yüzin ol büt-i kāfir-kīşüñ
Rişte-i sübḥa-i ṣad-dāneyi zünnār eyler

büt-i nā-mihr-bān:

1. **büt-i nā-mihr-bān:**
Gazel 634
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Merhametsiz put II Sevgili.

Göre naḳḳāş-ı Çīn ger ol büt-i nā-mihr-bān şeklin
Olup lerzān bozardı ṣūret-i deyrüñ hemān şeklin

büt-i raʿnā:

1. **büt-i raʿnā:**
Gazel 39

Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzel put II Put gibi güzel sevgili.

Görmese sāġarda ʿaksüñ ey büt-i raʿnā eger
Secde itmezlerdi her çīnī ṣurāḥīler aña

[G.48:1, G.733:2, G.735:2, G.881:12, Mf.28:2, Mf.11:1, Mf.33:2, Mf.519:2]

bütün dünyā:

1. **bütün dünyā:**-*y, -a*
Müseddes 1
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dünyadaki herkes.

Gedā-yı şāh-ṭabʿam şehler ile imtizāc itmem
Bütün dünyāya şāh olsaydı göñlüm ibtihāc itmem

[Trk.B.1:133, Mf.356:2]

2. **bütün dünyā:**-*da*
Kaside 32
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Tüm dünya, her yer.

Çü bād-ı nev-bahārī kim ḥayāt-efzā-yı ʿālemdür
Nesīm-i luṭfınuñ ẓāhir bütün dünyāda āṣārı

büzül-:

1. **büzülmiş:**-*miş*
Gazel 28
Mısra: **9**
Toplanarak daralmak, kısalmak, küçülmek, buruşmak.

Çāh-ı ġamuñda şöyle büzülmiş ki Ḥāletī
Her kim çıḳarı bilür ise āferīn aña

büzürg-vār:

1. **büzürg-vār:**
Kaside 21
Mısra: **49**
Saygı değer, hürmete lâyık, büyük mertebeli (kimse).

Büzürg-vār cenābā sen ol
Hümā'sın kim
Senüñle buldı şeref āsmān-ı cāh u celāl

C

cā eyle-:

1. **cā eyle:**-*di*
   Mesnevi 7
   Mısra: **61**
   Kelime Tipi: -
   Yer edinmek.

Gördi kim sāyesinde eyledi cā
Ayaġın yire başmaz oldı Hümā

cā-be-cā:

1. **cā-be-cā:**
   Gazel 54
   Mısra: **11**
   Yer yer.

Dāġ-ı ḫūnīnüm ḳabardūḳça hevādan cā-be-cā
Ṣanurum ʿışḳuñla ben ol cām-ı meydür bu ḥabāb

[G.162:1, K.10:5, K.28:40, K.39:41]

cādu:

1. **cādūsıdur:**-*sı, -dur*
   Gazel 888
   Mısra: **9**
   Büyücü, cadı.

Heyc degül eyā o yārüñ ġamzesi cādūsıdur
Ḥāletī ʿaḳlum perīşān eyliyen kākül gibi

cādū ol-:

1. **cādū ol:**-*ur, -sa*
   Gazel 674
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Büyücü olmak, sihir yapan olmak.

Hemān tek bezme gel cānā ruḫuñ gül gibi al olsun
Olursa siḥr ile cādū gözüñ ḳanum ḥelāl olsun

caʿfer-i ṭayyār:

1. **caʿfer-i ṭayyār:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **69**
   Kelime Tipi: -
   Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talib'in oğlu, Mûte Savaşı kumandanlarından (Mûte'de şehit edildikten sonra ruhunun yücelikler âleminde "uçmakta" olduğu hadis ile bildirilen sahâbî).

Ne Hümā'dur ki Caʿfer-i ṭayyār
Her dem anuñ ḳanadı ile uçar

cāh:

1. **cāh:**
   Gazel 285
   Mısra: **9**
   İtibar, makam, mevki.

Māl ile cāh ile mesrūr olamaz Ḥāletiyā
Dil-i ʿuşşāḳı ġam-ı yār feraḥ-nāk eyler

[M.9:25]

cāh-ı āsmān-ı celāl:

1. **cāh-ı āsmān-ı celāl:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Ululuk göğü itibarında, çok muteber.

Nice şeh cāh-ı āsmān-ı celāl
Nice meh āftāb-ı burc-ı kemāl

cāh-ı maḥabbet:

1. **cāh-ı maḥabbet:**
   Gazel 92
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Aşk makamı.

Sürsem yüzümi pāy-ı seg-i kūy-ı nigāra
Zāhid daḫı görse nic'olur cāh-ı maḥabbet

cāhil:

1. **cāhile:**-*e*
   Gazel 423
   Mısra: **7**
   Akılsız, şuursuz, bilgisiz.

Menāsıb cāhile ẕillet kemāl ehline ʿizzetdür
Nedendür ʿaksini ʿarż itmesi mirʾāt-ı devrānuñ

cāhil-i nā-dān:

1. **cāhil-i nā-dān:**
   Gazel 223
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Bilmeyen cahil.

Kāmilüñ ṭaş yaşdanup ṭopraḳ döşenmekdür işi
Bāliş-i rāḥatda dāʾim cāhil-i nā-dān yatur

[G.232:10]

caḫīm it-:

1. **caḫīm it:**-*er*
   Mesnevi 1
   Mısra: **75**
   Kelime Tipi: -
   Cehenneme çevirmek.

Ḳahrı ammā ider cinānı caḥīm
Zehr ü zaḳḳum olur içinde naʿīm

caʾiz:

1. **cāʾiz:**
   Gazel 157
   Mısra: **12**
   Yapılmasında mahzur olmayan uygun.

Eyle ey bīmār-ı ġam āmāde āġūşuñ müdām
Ol şeh-i ḥüsn isteye cāʾiz ki bir zerrīn kemer

[G.310:5, G.398:9, G.547:9, G.707:7, G.712:5, G.747:6, G.783:2, G.790:6, G.894:11, Mü.3:21]

cāʾiz ki:

1. **cāʾiz ki:**
   Gazel 679
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Mümkün ki, olabilir ki.

Cāʾiz ki çün seḥer gele ol māh-ı mihr-bān
Gün ṭoġmadan neler ṭoġa kim bile nā-gehān

[G.699:4]

cāʾiz ol-:

1. **cāʾiz ol:**-*a*
Gazel 581
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yapılmasında bir engel olmamak, uygun olmak.

Zīr-i gül-bünde ḳarār itme varursañ gül-şene
Sāye-i gülden ola cāʾiz ki cismüñ nīl-gūn

[K.19:37]

cām:

1. **cāmdur:**-*dur*
Gazel 85
Mısra: **2**
Kadeh.

Aceb mi virse dil-i ʿāşıḳa dehānı ṭarab
Şu cāmdur ki ola bāde ile leb-ber-leb

[G.100:12, G.130:3, G.156:3, G.306:2, G.437:6, G.460:1, G.482:8, G.492:1, G.495:8, G.518:5, G.578:9, G.580:6, G.586:12, G.596:9, G.622:5, G.717:11, G.746:3, G.764:4, G.811:3, G.821:9, G.831:2, G.852:8, G.860:4, K.2:41, K.3:39, K.8:12, K.14:83, K.35:40, Kt.124:4, M.7:20, M.9:186, Mf.78:2, Mf.363:1, Mf.480:2, Trk.B.1:39]

2. **cāmları:**-*lar, -ı*
Kaside 26
Mısra: **21**
Cam.

Ol āb-gīne cāmları kim ki görmedi
Bezm-i cihānda görmedi bir cām-ı bī-ḫumār

3. **cāmdan:**-*dan*
Gazel 672
Mısra: **10**
Pencere II Kadeh.

Şuʿle-i şahbāyı meclisde görenler şordılar
Didi sāḳī bir ışıḳdur şimdi geldi cāmdan

cām u sāġar:

1. **cām u sāġar:**
Müfret 91
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kadeh ve şarap.

Belā bezminde ṭolmış cām u sāġar
Olupdur iki gözümle ber-ā-ber

cām u şurāḥī:

1. **cām u şurāḥī:**
Gazel 93
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kadeh ve sürahi.

Ey ḫoş ol dem kim ola cām u ṣurāḥī sāz-gār
Naġmesin ḳılduḳça muṭrib geh bülend ü gāh pest

[Mf.30:1]

cām vir-:

1. **cām vir-:**-*e, -y, -di*
Gazel 496
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kadeh, şarap sunmak.

Sāḳī-i dehr kāselerin ṭoldurdı hep
Ḫamyāze-i melālüme baḳup vireydi cām

cāme:

1. **cāmeden:**-*den*
Gazel 243
Mısra: **5**
Elbise.

Āsmānī cāmeden gösterse ol meh sīnesin
Ebr içinde ẓāhir oldı ṣanurum mihr-i münīr

[G.6:9, G.252:7, G.430:5, G.666:12, G.734:9, K.5:17, K.26:48, K.41:37, M.4:15]

2. **cāmesi:**-*si*
Kaside 38
Mısra: **9**
Elbise II Gül yaprağı.

Yeşil cāmesi ol gül-i bāġ-ı ḥüsnüñ
Açar ġonce-i naḫl-i ümmīd-i cānı

cāme vü destār:

1. **cāme vü destār:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 587
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Elbise ile sarık, üst baş.

Dil-ber çıḳarsa cāme vü destārını disek
Āzādedür nihāl bugün berg ü bārdan

cāme vü pīrāhen:

1. **cāme vü pīrāhen:**-*i*
Gazel 395
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Elbise ve gömlek.

Çemen ebkārınuñ sūrı düşer elbette Nev-rūz'a
ʿAceb mi cāme vü pīrāheni al olsa gül-nāruñ

[G.451:8, K.14:3]

cāme-derān:

1. **cāme-derān:**
Gazel 647
Mısra: **4**
Nekîsâ'nin tertip ettiği makamlardan biri (Bu makam çalınırken insanlar şevklerinden elbiselerini yırttıkları için bu isim verilmiştir). (Şükûn, 1984, 640).

Gül-şen-i kūyuña varduḳça olur ʿāşıḳlar
Lāle-veş sūḫte-dil ġonce-ṣıfat cāme-derān

cāme-ḫˇāb:

1. **cāme-ḫˇāb:**
Gazel 51
Mısra: **10**
Yatak.

Cismi ol şāḫuñ taḥammül idemez ey Ḥāletī

Ġonceden bālīn olursa berg-i gülden cāme-ḫˇāb

[Mf.414:2]

cāme-i al:

1. **cāme-i al:**
   Gazel 63
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Kırmızı renkli elbise.

Cāme-i al ile görsem gice ḫˇābumda seni
Merdüm-i çeşmüm olur irtesi ġarḳ-ı ḫūn-āb

cāme-i cism:

1. **cāme-i cism:**-*i, -n, -i*
   Gazel 577
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Beden elbisesi.

Çıḳardı cāme-i cismini atdı yabāna
Dıraḫt-ı gül-şene beñzer ki ʿārıż oldı cünün

[G.643:3, G.786:9]

cāme-i devlet:

1. **cāme-i devlet:**
   Tarih 1
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Devlet elbisesi.

Ḫayyāṭ-ı ezel ḳaddine biçmiş ʿaceb olmaz
Yaḳışmasa ger ġayrılara cāme-i devlet

cāme-i hūbān:

1. **cāme-i ḫūbān:**
   Gazel 187
   Mısra: **22**
   Kelime Tipi: -
   Güzellerin elbisesi.

Şanki bir ḳavs-i kuzaḥdur yaġdurur bārān-ı eşk
Cāme-i ḫūbān ki zerd ü sürḫ ü sebz elvān olur

cāme-i ḳadr:

1. **cāme-i ḳadr:**-*i, -n, -e*
   Kaside 11
   Mısra: **22**
   Kelime Tipi: -
   İtibar, değer elbisesi.

Aṭlas-ı eflāke ḫayyāt-ı zamān ururdı kāz
Cāme-i ḳadrine olsaydı ṭırāz-ı āstīn

cāme-i kūtāh:

1. **cāme-i kūtāh:**
   Gazel 450
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Kısa elbise.

Yaz u ḳış ey serv olup bir cāme-i kūtāh ile
Görmedi ālāyiş-i dünyāyı dāmānuñ senüñ

cāme-i nāmūs:

1. **cāme-i nāmūs:**-*un, -ı*
   Gazel 885
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Namus elbisesi.

Cāme-i nāmūsuñı ālūde eylersin ṣaḳın
Yanuña uġratma cānā düşmen-i ter-dāmeni

cāme-i nāmūs u ʿār:

1. **cāme-i nāmūs u ʿār:**
   Gazel 544
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Haya ve utanma elbisesi.

Çāk çāk olmazdı hergiz cāme-i nāmūs u ʿār
Dest-i ʿışḳa girmeseydi ger girībānum benüm

cāme-i ṣabr:

1. **cāme-i ṣabr:**-*um*
   Gazel 353
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Sabır elbisesi.

Sāz-gār olmazsa ṭañ mı sūzen-i müjgānlaruñ
Cāme-i ṣabrum benüm hiç ṭutmaz olmışdur dikiş

cāme-i sebz:

1. **cāme-i sebz:**-*i, -n*
   Gazel 658
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Yeşil elbise.

Rūşen eyler bezmümüz ey Ḥāletī çün şemʿ-i sebz
Cāme-i sebzin geyüp geldükçe ol şūḫ-ı cihān

[K.25:10]

cāme-i sürh:

1. **cāme-i sürḫ:**
   Kıt'a 87
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Kırmızı elbise.

Cāme-i sürḫ ile kim çıḳdı Ġażanfer Aġā
Şiʿrümi ʿarż eyleyüp oldum aña medḥ-ḫˇān

cāme-i taḳvā:

1. **cāme-i taḳvā:**-*y, -ı*
   Gazel 762
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Takva elbisesi.

Vāʿiẓ-i şehr içüp döke ṣaça ṣahbāyı
Eylemiş cāme-i taḳvāyı mülevves o leke

cāme-i ten:

1. **cāme-i ten:**
   Müseddes 4
   Mısra: **26**
   Kelime Tipi: -
   Beden elbisesi.

Ġam-ı aġyār ile ḫāk olsa eger kim bedenüm
Çāk olup cāme-i ten egnüme geysem kefenüm

cām-ı āb-ı kevser:

1. **cām-ı āb-ı kevser:**
Mesnevi 3
Mısra: **116**
Kelime Tipi: -
Kevser nehrinden doldurulmuş kadeh.

Ḫāk ile ṭolduġında kāse-i ser
Destüme cām-ı āb-ı Kevser vir

cām-ı āftāb:

1. **cām-ı āftāb:**
Kaside 27
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Güneş kadehi.

Ḫāne-i dehre żiya virdükçe cām-ı āftāb
Zīver-i ḳaṣr-ı sipihr olduḳça tāḳ-ı kehkeşān

cām-ı ʿaraḳ:

1. **cām-ı ʿaraḳ:**
Gazel 575
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Rakı kadehi.

Geh ṣunar cām-ı ʿaraḳ gāh ṣarāb-ı gül-gūn
Sāḳi-i bezmüñ olur luṭfı bize gūn-ā-gūn

[Mf.270:2]

cām-ı bāde:

1. **cām-ı bāde:**-*den*
Gazel 97
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şarap kadehi.

Kendüsin bilmez ṣarāb-ı şīveden ol yār mest
Vay eger kim ola cām-ı bādeden tekrār mest

[G.702:1]

cām-ı bāde-i endūh:

1. **cām-ı bāde-i endūh:**-*dan*
Gazel 316
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Keder şarabının kadehi.

Olmışuz bed mest cām-ı bāde-i endūhdan
Bezm-i dünyāya gelelden çerḫ ile ġavġādayuz

cām-ı belā:

1. **cām-ı belā:**-*dan*
Gazel 94
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bela kadehi.

Mest ü medhūş olsa dil cām-ı belādan ġam yime
Çün bilürsin kim belādur bāde-i bezm-i elest

cām-ı bī-humār:

1. **cām-ı bī-ḫumār:**
Kaside 26
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Baş ağrıtmayan kadeh.

Ol āb-gīne cāmları kim ki görmedi
Bezm-i cihānda görmedi bir cām-ı bī-ḫumār

cām-ı cem:

1. **cām-ı cem:**-*dür*
Gazel 274
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Şarabın mucidi eski İran padişahlarından Cem'in içki kadehi.

Meclis-i şāh-ı maḥabbetde ki her köhne-sifāl
Kimisi efser-i Kisrā kimi cām-ı Cem'dür

[Mü.3:26, G.599:5, G.700:12, K.21:80]

cām-ı cem ü mirʿāt-ı sikender:

1. **cām-ı cem ü mirʿāt-ı sikender:**
Gazel 154
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Cem'in kadehi ve İskender'in aynası.

Oldum dil ü dīdemle bugün şāh-ı maḥabbet
Degdi baña cām-ı Cem ü mirʿāt-ı Sikender

cām-ı cihān-nümā:

1. **cām-ı cihān-nümā:**
Gazel 11
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Cem'in dünyayı gösteren kadehi (Câm-ı Cem'de denilen bu kadehin üzerinde çeşitli astronomik şekiller, yıldızlar, gezegenler ve yeryüzünün yedi kıtasının şekilleri işlenmiştir. Olağanüstü özelliklere sahip bu kadeh; bütün evrendeki durumu, yedi feleğin sırrını, yerkürenin en uzak noktalarında bile gerçekleşen olayları, açık ve ayrıntılı bir şekilde göstermektedir).

Olmış Cem'ün elinde bir icmāl defteri
Ḥükm itdüginde ʿāleme cām-ı cihān-nümā

cām-ı cihān-nümā-yı cem-i tāc-dār:

1. **cām-ı cihān-nümā-yı cem-i tāc-dār:**-*dan*
Gazel 583
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Taç sahibi Cem'in cihanı gösteren kadehi.

Cām-ı cihān-nümā-yı Cem-i tāc-dārdan
Tercīḥ ider sifālini rindān-ı dūr-bīn

cām-ı çeşm:

1. **cām-ı çeşm:**-*ün*
Gazel 326
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Göz kadehi.

Cām-ı çeşmüñ ḳan ile ṭolsa ne ġam ol yāra kim
Olmış ol bezm-i ezelden mest-i istiġnā vü nāz

cām-ı ecel:

1. **cām-ı ecel:**
Müseddes 3
Mısra: **5**

Kelime Tipi: -
Ölüm kadehi, ecel.

Ḳorḳarın mest eyliye cām-ı ecel bīmār iken
Göreyin bāri seni bir daḫı ʿaḳlum var iken

[Mü.3:11, Mü.3:17, Mü.3:23, Mü.3.29, Mü.3:35]

cām-ı erġavān:

1. **cām-ı erġavān:**
Gazel 771
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Erguvan renkli kadeh.

Şanurlar māh-ı nevdür kim şafaḳdan āşikār oldı
Görenler ʿaks-i ebrūsını cām-ı erġavān içre

cām-ı felek:

1. **cām-ı felek:**
Kıt'a 63
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Feleğin kadehi.

Devr itdügince cām-ı felek sāḳi-i ḳażā
Ḳılsun bu cām-ı ʿişreti nüzhet-geh-i enām

cām-ı fenā:

1. **cām-ı fenā:**-*y, -ı*
Müseddes 3
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Yokluk şarabı; ölüm.

Çekse dil cām-ı fenāyı ʿālem itmez fāʾide
Bir ḫumārı var anuñ cām-ı Cem itmez fāʾide

cām-ı fermān:

1. **cām-ı fermān:**-*ı, -n, -da, -dur*
Kaside 11
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Ferman kadehi.

Cām-ı fermānındadur zehr ü zülāl ḳahr u luṭuf
Rāyına vā-bestedür basṭ-ı bisāṭ-ı mihr ü kīn

cām-ı ġam:

1. **cām-ı ġam:**
Gazel 537
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gam kadehi, dert şarabı.

Sāḳi-i hicrān elinden cām-ı ġam nūş eylerüm
Bezm-i ʿışḳuñda odur her laḥẓa giryān olduġum

[G.29:2, G.537:5, Kt.60:3]

cām-ı gül:

1. **cām-ı gül:**
Kaside 8
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gül kadehi.

Meger rind-i ḳadeh-peymā imiş bülbülleri bāġuñ
Çemende görmeyince cām-ı gül olmadılar gūyā

cām-ı gül-gūn:

1. **cām-ı gül-gūn:**-*ı*
Kaside 41
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Gül renkli şarap kadehi.

Kemiyyet cām-ı gül-gūnı yetişdürseñ ḳayırmazdum
Ṭutarsa leşker-i endūh u miḥnet rūy-ı ġabrāyı

cām-ı gül-i raʿnā:

1. **cām-ı gül-i raʿnā:**-*y, -ı*
Kaside 8
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İki renkli gül kadehi.

Yine hem-kāse oldı birbiriyle lāle vü nergis
Yine cām-ı gül-i raʿnāyı gördi bülbül-i şeydā

cām-ı ḥakīkat:

1. **cām-ı ḥaḳīḳat:**-*dür*
Gazel 603
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hakikat kadehi.

Maḥrememem bir bezme kim serkār-ı ʿıyşından müdām
Bāde-i ʿışḳ ile pür cām-ı ḥaḳīḳatdür gelen

cām-ı hilāl:

1. **cām-ı hilāl:**-*e*
Gazel 301
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yeni ay kadehi.

Naʿrasın efġāna tebdīl eylemiş ser-mest idüm
Dest-i ḫurşīd olmadan cām-ı hilāle bāde-rīz

cām-ı hoş-güvār:

1. **cām-ı ḫoş-güvār:**
Gazel 271
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Hoş içimli lezzetli şarap.

Bir an içinde mülk-i ḫıred pāymāl olur
Ey Ḥāletī ḳaçan ki yürür cām-ı ḫoş-güvār

[K.26.34, G.135:16, G.217:10]

cām-ı hurşīd:

1. **cām-ı ḫurşīd:**-*e*
Gazel 820
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güneş kadehi.

Cām-ı ḫurşīde ḳoyup içse şafaḳ ṣahbāsın
Çāre yoḳdur gide maḫmūr-ı ġamuñ derd-i seri

cām-ı husrev-i hāver:

1. **cām-ı ḫusrev-i hāver:**
Kaside 28
Mısra: **90**
Kelime Tipi: -
Doğu'nun hükümdarının kadehi II Güneş.

Hemīşe tā ki ola germ meclis-i ʿālem

Hemīşe tā ki döne cām-ı ḫusrev-i hāver

cām-ı ʿışk:

1. **cām-ı ʿışḳ:**-*un*
Gazel 221
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk kadehi II Aşk şarabı.

Cām-ı ʿışḳuñ çekeli şöyle melāmet-zedeyin
Görse mey-ḫānede ger pīr-i muġān ʿār çeker

cām-ı ʿıyş:

1. **cām-ı ʿıyş:**-*ı, -n*
Gazel 764
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eğlence kadehi.

N'olaydı görmeyeydüm cām-ı ʿıyşın bezm-i devrānuñ
O cāmı n'eyleyin kim ġayr içün itmişler āmāde

[K.29:7]

cām-ı ʿıyş ol-:

1. **cām-ı ʿıyş ol-:**-*sa*
Gazel 305
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eğlence, işret kadehi haline gelmek.

Ol bāde-keşlerüz ki sipihr olsa cām-ı ʿıyş
Ġam cürʿasıyladur yine cūş u ḫurūşumuz

cām-ı ʿişret:

1. **cām-ı ʿişret:**-*den*
Gazel 114
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İçki kadehi.

Cām-ı ʿişretden ḳızarmış dir ḫasūd-ı nābe-kār
Aġlamaḳdan olsa çeşm-i ʿāşıḳ-ı dil-dāde sürḫ

[G.137:2, G.766:4, G.895:1, Kt.63:2]

cām-ı ḳahr:

1. **cām-ı ḳahr:**-*ı*
Kaside 39
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Kahır kadehi.

Cām-ı ḳahrı şöyledür kim bādesin nūş eyliyen
Çaḳ ṣabāḥ-ı ḥaşre dek bulmaz ḫumārından emān

cām-ı ḳalb:

1. **cām-ı ḳalb:**-*üm, -e*
Gazel 93
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kalp kadehi.

Virme cām-ı ḳalbüme olup mey-i nāz ile mest
Dest-i luṭfuñdan rehā seng-i teġāfülden şikest

cām-ı laʿl:

1. **cām-ı laʿl:**-*ün, -i*
Gazel 685
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yakut kadeh II Dudak kadehi.

Bu gice teşne iken cām-ı laʿlüñi ṣunduñ
Geh olur ey şeh-i ḫüsnüm kerāmet eylersin

[G.6:2, G.66:5, G.103:8, G.118:7, Mf.7:2]

cām-ı lāle-reng:

1. **cām-ı lāle-reng:**
Gazel 426
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Lale renkli kadeh.

Gül gibi ṭurma al elüñe cām-ı lāle-reng
Mānend-i devr-i gül çü zamān eylemez direng

cām-ı laʿl-i nāb:

1. **cām-ı laʿl-i nāb:**-*un, -dan*
Kaside 28
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Temiz, saf dudağın kadehi.

Daḫı göñül geçemez cām-ı laʿl-i nābuñdan
Egerçi aña ḫaṭuñ ḳatdı dāru-yı hūş-ber

cām-ı leb:

1. **cām-ı leb:**-*ün*
Gazel 198
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dudak kadehi.

Kim ki nūş ide bugün cām-ı lebüñ dünyāda
ʿArşa-i maḥşere yārın vara mest ü efgār

[Mf.136:2]

cām-ı leb-ā-leb:

1. **cām-ı leb-ā-leb:**
Gazel 169
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ağzına kadar dolu olan kadeh.

Şol cām-ı leb-ā-leb ki şunar sāḳi-i meh-rū
Ḥaḳḳā ki ḫıred cevheri ne ṭolı bahādur

cām-ı leb-i cānān:

1. **cām-ı leb-i cānān:**-*umuz*
Gazel 308
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağının kadehi.

Fikrümüzden gitmeyüp cām-ı leb-i cānānumuz
Virdi bezm-i Cem şafāsın külbe-i aḫzānumuz

cām-ı leb-i cān-baḫş:

1. **cām-ı leb-i cān-baḫşı:**-*ı*
Gazel 229
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Can bağışlayan dudak kadehi.

Şunup cām-ı leb-i cān-baḫşı ammā ḳanmadan ʿāşıḳ

Çeküp alan dehānından o şūḫ-ı cān-sitānumdur

cām-ı luṭf:

1. **cām-ı luṭf:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 1
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Lütuf kadehi.

Cām-ı luṭfını şundı eflāke
Ebr anuñ cürʿasın döker ḫāke

cām-ı maḥabbet:

1. **cām-ı maḥabbet:**-*den*
Gazel 323
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk şarabı.

Bilürken yār bī-hūş olduġum cām-ı maḥabbetden
Dem olmaz kim atup tīr-i cefāsın bilmeze urmaz

cām-ı mey:

1. **cām-ı mey:**-*le*
Gazel 642
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şarap kadehi.

Cām-ı meyle defʿ-i ġam ḳılsam eger reşk eyleyüp
Ayaġum almaḳ diler bu sāḳi-i devr-i zamān

[G.2:9, G.36:11, G.54:12, G.81:9, G.322:1, G.509:6, G.525:9, G.639:7, G.705:3, G.801:7, G.816:7, Mf.194:1, Mf.592:1]

cām-ı mey-i bī-ġış:

1. **cām-ı mey-i bī-ġış:**
Müfret 209
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saf şarap kadehi.

Gelüp kūy-ı muġāna al ele cām-ı mey-i bī-ġış
Eger görmek dilerseñ ḫārsuz gül dūdsuz āteş

cām-ı mey-i gül-fām:

1. **cām-ı mey-i gül-fām:**-*dur*
Gazel 265
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gül renkli şarap kadehi.

Deste-i gül kūşe-i destāra ḳondı şimdilik
Ellerinde herkesüñ cām-ı mey-i gül-fāmdur

cām-ı mey-i ḥamrā:

1. **cām-ı mey-i ḥamrā:**-*y, -a*
Gazel 726
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kırmızı şarap kadehi.

Naḳd-i vaḳti ḳoyalum cām-ı mey-i ḥamrāya
Ġam-ı ferdāyı bugünlük ṣalalum ferdāya

cām-ı miḥnet:

1. **cām-ı miḥnet:**-*i, -n*
Gazel 693
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet kadehi.

Şāh u dervīşe ṣunar hemvāre cām-ı miḥnetin
Sāḳi-i eyyām bir ferdüñ geçürmez nevbetin

cām-ı miḥnetin çek-:

1. **cām-ı miḥnetin çek:**-*er*
Müfret 384
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet kadehinden içmek, çok eziyet görmek.

Bezm-i dünyānuñ çeker her kimse cām-ı miḥnetin
Sāḳi-i eyyām bir ferdüñ geçürmez nevbetin

cām-ı mīnā-fām-ı gerdūn:

1. **cām-ı mīnā-fām-ı gerdūn:**-*ı*
Gazel 185
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Feleğin mavi renkli kadehi, gökyüzü.

Ḳomazlar bezm-i ʿışḳa cām-ı mīnā-fām-ı gerdūnı
Cihān bir cürʿadan ser-mest olur rıṭl-ı girān n'eyler

cām-ı murād:

1. **cām-ı murād:**-*a*
Gazel 708
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Arzu kadehi.

Ya şīşe-i sipihre ya cām-ı murāda ur
Seng-i cünūnuñ eyleme ey Ḥāletī tebāh

cām-ı muṣaffā:

1. **cām-ı muṣaffā:**
Müfret 395
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Saf şarap kadehi.

Mest iken bilmezdi dil endūh-ı dünyā n'idügin
Şimdi bildüm ben daḫı cām-ı muṣaffā n'idügin

cām-ı nāb:

1. **cām-ı nāb:**
Gazel 781
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Halis, saf şarapla dolu olan kadeh.

Mānend-i gül açıl bir iki cām-ı nāb ile
Ḥūr-ı cinān gibi ne ṭursın ḥicāb ile

cām-ı nergis:

1. **cām-ı nergis:**-*e*
Gazel 219
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Nergis kadehi.

İster benefşe kim ṭoḳuna cām-ı nergise
Her gāh ser-figende olup gösterür ḫumār

cām-ı saʿādet:

1. **cām-ı saʿādeti:**-*i*
Gazel 10

Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Mutluluk kadehi (şarabı).

Ol şāh-ı Cem-cenāb ki cām-ı saʿādeti
Sāḳī-i himmetinden alur bay eger gedā

cām-ı şafā:

1. **cām-ı şafā:**-*sı*
Gazel 426
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Mutluluk kadehi.

Şol mest-i ġam ki cām-ı ṣafāsı şikestedür
Senden bilür ṭoḳunsa eger ayaġuna seng

[G.673:8, K.21:67, Kt.K.3:16]

cām-ı şahbā:

1. **cām-ı şahbā:**
Gazel 31
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İçki kadehi.

Ber-ā-berdür benüm iki gözümle
Belā bezminde ṭolmış cām-ı ṣahbā

[G.616:10, K.2:54, K.24:42]

cām-ı ser-nigūn:

1. **cām-ı ser-nigūn:**
Gazel 581
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Baş aşağı olmuş, ters dönmüş kadeh II Dünya.

Ḳaṭre-rīz olurdı fāh evvel bu cām-ı ser-nigūn
Gitdi ol ḥālet daḫı şimdi mürūr-ı dehr ile

cām-ı sürūr:

1. **cām-ı sürūr:**-*un*
Gazel 295
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Mutluluk kadehi.

Bilmem nic'olur cürʿası hiç cām-ı sürūruñ
Dil Ḥāletiyā ḫāk-i der-i derd-keşāndur

cām-ı şarāb:

1. **cām-ı şarāb:**
Gazel 27
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Şarap kadehi.

Yine cām-ı şarāb üstine ditrer ḳoyamaz elden
Egerçi ḳatı çoḳ ölçer döker rind-i ḳadeh-peymā

[G.54:1, G.62:11, G.64:7, G.69:1, G.72:4, G.82:5, G.678:1, Mf.13:1, Mf.24:1]

cām-ı şarāb-āsā:

1. **cām-ı şarāb-āsā:**
Gazel 44
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şarap kadehi gibi.

Şu kim devrān elinden ḳan yudar cām-ı şarāb-āsā
Hevā-yı ʿışḳ ile başa çıḳan olur ḥabāb-āsā

cām-ı şarāb-ı erġavān:

1. **cām-ı şarāb-ı erġavān:**
Kaside 36
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Erguvan şarabının kadehi, kırmızı şarap kadehi.

Rind-i dürd-āşāmlar kūyuñ ġubārın ḳatsalar
Aġladurken güldüre cām-ı şarāb-ı erġavān

[G.642:1]

cām-ı şefḳat:

1. **cām-ı şefḳat:**-*i, -n, -den*
Gazel 58
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Merhamet kadehi.

Çeşm-i mestin sermedi maḫmūr iden ey Ḥāletī
Hiç seni ḳılsun mı cām-ı şefḳatinden behre-yāb

cām-ı teġāfül:

1. **cām-ı teġāfül:**
Gazel 694
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İlgisizlik kadehi.

Dest-i dil-berden gelen cām-ı teġāfül özgedür
Aġladur elbette her bir cürʿası ʿuşşāḳa ḳan

cām-ı ümīd:

1. **cām-ı ümīd:**-*üm*
Gazel 295
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ümit kadehi.

Çün kās-ı ḥabāb oldı benüm cām-ı ümīdüm
Bezmüm ṭolaşan sāġar endūh-ı zamāndur

[G.52:14]

cām-ı verd-i mey-i erġavān:

1. **cām-ı verd-i mey-i erġavān:**-*ı*
Kaside 38
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Erguvan şarabının gülünün kadehi.

Göñül şimdi faṣl-ı bahār özler oldı
Göre cām-ı verd-i mey-i erġavānı

cām-ı vuṣlat:

1. **cām-ı vuṣlat:**-*un*
Gazel 407
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kavuşma kadehi.

Āḫir ḫumār-ı firḳati olmasa Ḥāletī
Hergiz naẓīri olmaz idi cām-ı vuṣlatuñ

cām-ı zer-kār:

1. **cām-ı zer-kār:**
Kaside 5

Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Altın işlemeli kadeh.

Ezhār-ı bāġa göz açdurmayup ḫumār
Nüh kes getürdi gül-şene bir cām-ı zer-kār

cām-ı zerrīn:

1. **cām-ı zerrīn:**-*i, -n*
Kaside 8
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Altın renkli kadeh.

Gözine gelse ṭañ mı çin seḥer bu nīl-gūn ḫumdan
ʿAraḳla cām-ı zerrīnin pür itdi nergis-i şehlā

cām-veş:

1. **cām-veş:**
Gazel 648
Mısra: **4**
Kadeh gibi.

Laʿl-i cān-baḫşından almaz şāḳī-i bezmüñ murād
Devr elinden cām-veş bağrı ṭolu ḳan olmayan

cān:

1. **cāna:**-*a*
Gazel 8
Mısra: **4**
Can, ruh, gönül.

Ne siḥr eyler ʿaceb ol ġamzeler kim ursalar nāvek
Geçer cāna velī olmaz bedende hiç eser peydā

[G.18:3, G.33:5, G.35:4, G.38:1, G.42:11, G.47:8, G.61:1, G.64:10, G.100:2, G.113:1, G.122:8, G.153:11, G.180:3, G.185:1, G.195:2, G.197:10, G.208:9, G.213:2, G.217:4, G.229:3, G.256:3, G.259:5, G.297:5, G.298:8, G.374:2, G.378:7, G.385:5, G.389:7, G.414:6, G.417:1, G.423:5, G.426:6, G.433:10, G.446:1, G.452:4, G.454:5, G.456:2, G.456:8, G.469:7, G.477:7, G.478:2, G.485:5, G.520:1, G.533:1, G.554:9, G.574:4, G.590:3, G.603:5, G.606:1, G.615:2, G.631:8, G.636:2, G.638:4, G.641:10, G.646:1, G.646:3, G.672:5, G.682:11, G.683:3, G.683:5, G.687:5, G.697:9, G.698.8, G.702:13, G.719:6, G.721:4, G.740:7, G.744:7, G.754:1, G.763:9, G.771:1, G.771:2, G.777:2, G.779:2, G.789:1, G.800:1, G.800:2, G.802:7, G.824:3, G.828:5, G.836:9, G.860:5, G.861:2, G.867:2, G.875:3, G.876:5, G.887:5, G.888:8, G.890:6, G.891:9, K.25:54, K.37:22, Kt.91:2, M.3:111, M.4:112, M.4:127, M.9:216, Mf.12:1, Mf.88:2, Mf.98:2, Mf.128:1, Mf.141:2, Mf.161:1, Mf.231:2, Mf.249:2, Mf.399:2, Mf.431:1, Mf.460:1, Mf.468:1, Mf.488:2, Mf.495:2, Mü.3:28, Trk.B.1:26]

2. **cāna:**-*a*
Gazel 239
Mısra: **4**
Can, beden, ruh. II Sevgili.

Cāy itmez idi sīnesini tīrüñe ʿāşıḳ
Yanında eger olmasa ol cāna ber-ā-ber

[G.649:1]

3. **cāna:**-*a*
Kaside 20
Mısra: **70**
Can II Şeyhülislam Hocazâde Mehmed Efendi.

Budur Ḥaḳ'dan duʿāmuz ber-ḳarār ol ṣadr-ı devletde
Ḫudā hemvāre kim cāy ide cāna ṣadr-ı insānı

cān acısı:

1. **cān acısı:**-*n*
Gazel 588
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Can acısı II Ruhun bedenden ayrılırken (ölüm) insanın duyduğu acı.

Ölüyorken baña ṣuñ laʿl-i şeker-bāruñdan
Ṭuymayın cān acısın leẕẕet-i güftāruñdan

[G.627:2]

cān al-:

1. **cān al-:**-*ur*
Gazel 476
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Öldürmek; gönül çelmek, aşık etmek.

Esb-i nāz üzre süvār olan alur Ḥāletiyā
Cānı ser-menzil-i ʿışḳ içre ḳılursañ ögdül

[G.384:8, G.437:7, G.787:3, G.869:9, Mf.498:1,

cān at-:

1. **cān at:**-*ar, -sa, -m*
Gazel 600
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Can atmak, kendini atmak (Bir yere yönelmek, sığınmak bağlamında) II Şiddetle arzu etmek, çok istemek.

Zülāl-i vuṣlata dil-teşneyem bir niçe yıllardur
ʿAceb mi cān atarsam göricek çāh-ı zenaḫdānın

[Mü.6:16, G.637:6]

cān bul-:

1. **cān bul:**-*mak, -a*
Gazel 384
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dirilmek, canlanmak.

Yārüñ yoluna cānı revān eylese ʿāşıḳ
Olmaz mı yine vaṣl ile cān bulmaġa lāyıḳ

[G.183:2, G.431:5, G.454:1, Mf.559:1]

cān çıḳ-:

1. **cān çıḳ:**-*up*
Gazel 224
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ölmek, ruhunu teslim etmek.

Belā-yı hicr ile cān ḫod çıḳup
ḳalmışdı ten bī-fer
Ne çıḳsun şimdi baña nāvek-i
cevr urmadan dil-ber

[G.267:12, G.508:7, Mf.105:1,

2. **cān çıḳ:**-*ar*
Gazel 539
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ölmek,yaptığı zor bir işten dolayı çok yorulmak,bitkin bir hale gelip perişan olmak.

Ben nice derd ü ġam-ı ʿışḳı
beyān eyliyeyin
Cān çıḳar Ḥāletiyā nā-geh
açılsa dehenüm

cān çıkar-:

1. **cān çıkar:**-*ur, -dı*
Gazel 803
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Can çıkarmak, öldürmek.

Var ise yine üstine ġam leşkeri
geldi
Ṭurma çıkarurdı gice cān burc-
ı bedende

cān gibi şaḳla-:

1. **cān gibi şaḳla:**-*y, -an*
Gazel 44
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Canı gibi esirgemek, korumak.

Göñülde cān gibi sırr-ı
muḥabbet şaḳlayan ʿāşıḳ
İçinde genc pinhān eylemiş
künc-i ḫarāb-āsā

[G.534:3]

cān git-:

1. **cān git:**-*üp*
Gazel 223
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Ölmek.

Cān gidüp cismüm ḳapuñda
ḫāk ile yek-sān yatur
Beñzedüm şol şehre kim ḫālī
ḳalup vīrān yatur

cān gözi:

1. **cān gözi:**-*n, -e*
Gazel 23
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Kendi, şahsı II Kişideki sezgi gücü, gönül gözü.

Ḫāk-i rehüñ iletse ṣabā cennete
eger
Ḥavrā iderdi cān gözine anı
tūtyā

cān gözin al-:

1. **cān gözin al-:**-*mak*
Gazel 517
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Basiretini bağlamak, uyanıklığa engel olmak.

Ḫˇāb-ı ġaflet böyle almaḳ cān
gözin lāyıḳ mıdur
Bunca ṣubḥ u şām ola bir kerre
bīdār olmayam

cān gözin bīnā eyle-:

1. **cān gözin bīnā eyle:**-*r*
Kaside 24
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **-**
Gönül gözünü açmak.

Dīdedür rūşen olan kuḥl-ı
cilāsıyla velī
Sürme-i ḫāk-i rehi cān gözin
eyler bīnā

cān gūşı tut-:

1. **cān gūşı tut:**-*up*
Mesnevi 8
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **-**
Can kulağını tutmak, pür dikkat dinlemek.

Ṭutup cān gūşı fermān-ı cihāda
Bıraḳduñ düşmeni bi'se'l-
mihāda

cān gūşına çalın-:

1. **cān gūşına çalın:**-*sa*
Gazel 622
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Can kulağına çalınmak (ölüm davulu).

Cān gūşına çalınsa gerek kūs-ı
irtiḥāl
Bekler bu āsyābda her kimse
nevbetin

cān gūşına mengūş it-:

1. **cān gūşına mengūş it:**-*er, -ler, -se*
Gazel 244
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **-**
Can kulağına küpe etmek, dikkatle dinlemek.

N'ola ey Ḥāletī cān gūşına
mengūş iderlerse
Cihānda dürr ü gevher lafẓ-ı
pāküñden ʿibāretdür

cān ḥaḳḳına çalış-:

1. **cān ḥaḳḳına çalış-:**-*ur*
Gazel 416
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
Bir işi can alma karşılığında yapmak.

Ḥāletī-veş ʿāşıḳ-ı bī-dilleri
öldürmede
Çalışur cān ḥaḳḳına ḥaḳḳā ki
şemşīrüñ senüñ

cān ḫānesi:

1. **cān ḫānesi:**-*n, -e*
Gazel 607
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Can evi.

Āteş-i dilde cigerden gördüm
itmişler kebāb
Añladum cān ḫānesinde ġuṣṣa
mihmān olduġın

cān ile:

1. **cān ile:**
Gazel 653
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **-**
Candan, gönülden.

Ṭālib iken vaṣluña herkes
senüñ biñ cān ile

Nice ümmīd itsün anı Ḥāleti-i nīm-cān

[G.731:2, G.760:10, K.26:68]

cān ile başa vedāʿ it-:

1. **cān ile başa vedāʿ it:**-*dü, -m*
Gazel 545
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Canından ve başından vazgeçmek II Samimiyetle kendini feda etmek.

Sebük-bār olmaḳ ister sālik-i rāh-ı fenā gördüm
Hemān evvel ḳademde cān ile başa vedāʿ itdüm

cān ile dilden:

1. **cān ile dilden:**
Gazel 798
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İçtenlikle, gönülden.

Her ḳanġısını ister iseñ cān ile dilden
Söyle güzelüm ʿāşıḳ-ı şeydādan utanma

cān kebgi:

1. **cān kebgi:**
Gazel 499
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönül kekliği.

Cān kebgi ṣayd-ı dāmuñ idi müddetü'l-ḥayāt
Öldükde umarın olasın şāha murġ-ı bām

cān ḳulaġını aç-:

1. **cān ḳulaġını aç:**-*up*
Gazel 720
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Tüm dikkati vererek,canı gönülden dinlemek.

Cān ḳulaġını açup pey-rev-i Manṣūr olduḳ
Penbe-i ġafleti hergiz ḳomaduḳ dükkāna

cān menşūrı:

1. **cān menşūrı:**-*n, -a*
Gazel 428
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Can fermanı.

Ḳılurken dil ġam-ı ebrūñı cān menşūrına tuġrā
N'içün ey şāh-ı ʿālem çekdürürsin illere aduñ

cān meşāmmı:

1. **cān meşāmmı:**-*n, -a*
Gazel 139
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Can burnu.

Cān meşāmmına gelür būy-ı ṣafā naẓmumdan
Görmiş olsaydı muḳarrer begenürdi ʿAṭṭār

cān metāʿı:

1. **cān metāʿı:**-*n, -ı*
Gazel 122
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Can sermayesi.

Gezdürdi cān metāʿını dil kimse baḳmadı
Bāzār-ı ġamda Ḥāletiyā var ʿaceb kesād

cān mı ḳaldı:

1. **cān mı ḳaldı:**
Müseddes 8
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Hiçbir kimse var mı, kimse yok.

Dil mi vardur ki saña ʿāşıḳ-ı dīdār degül
Cān mı ḳaldı ser-i zülfüñe giriftār degül

cān milketi:

1. **cān milketi:**-*n*
Gazel 189
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Can ülkesi.

Ḳaldurur ḳaddi ʿalem cān milketin tesḫīr içün
Fitneler ḳalḳar ḳaçan ol ḳāmeti bālā yürür

cān murġı:

1. **cān murġı:**
Gazel 404
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gönül kuşu.

Eşer yoḳ anda hiç būy-ı vefā-reng-i ḥaḳīḳatden
Nesinden ḥaẓẓ ider cān murġı bilmem bāġ-ı dünyānuñ

[G.498:7]

cān naḳdi:

1. **cān naḳdi:**-*n, -i*
Gazel 590
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Can sermayesi.

Çeşm-i ʿayyāruñ varur meclisde ḫˇāba nāzdan
Ḳaṣd ider cān naḳdini ḳaldurmaġa açmazdan

[G.6:13, G.21:11, G.282:7, G.454:1, G.458:5, G.650:10, G.739:10, G.877:9, K.18:16]

cān naḳdini al-:

1. **cān naḳdini al-:**
Gazel 728
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Can sermayesini almak, öldürmek.

Cān naḳdini al sīnemüze naʿl keserseñ
Ey şūḫ-ı cihān ḳāʿilüz ol naʿl-i bahāya

[G.145:2, G.146:2, G.234:8, G.336:5]

cān naḳdini vir-:

1. **cān naḳdini vir-:**
Gazel 169
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -

Can sermayesini, en kıymetli olan şeyi vermek.

Cān naḳdini vir sīnesin açsun dir iseñ yār
Dirler der-i Firdevs'i açan ehl-i seḫādur

cān ol-:

1. **cān ol:**-*maz*
Gazel 385
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ruh olmak, hayat vermek.

Cāna cān olmaz lebiyle tenden ayrılmazsa rūḥ
Devlet-i pā-būsa irmez cisme ger olmazsa ḫāk

cān riştesi:

1. **cān riştesi:**-*n, -e*
Gazel 564
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Can ipi.

Cān riştesine ḥırz-ı ġam oḳursa pīr-i ʿışḳ
Ser-cümle ʿuḳdeler gider andan yegān yegān

[G.26:6, G.34:4, G.560:7, G.831:7, Mf.252:2]

cān sıkıl-:

1. **cān şıḳıl-:**-*dı*
Gazel 564
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İçi sıkılmak, çok üzülmek.

Oldı nizār ġāyet ile cism-i nā-tüvān
Sīnemde ṭurmaġ istemez oldı şıḳıldı cān

cān ṭabībi:

1. **cān ṭabībi:**
Gazel 214
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Can doktoru II Sevgili.

Ol cān ṭabībi şerbet-i laʿlin yetişdürür
Gerçi ḥisāba sıġmaz anuñ derd-mendi var

[G.234:10, G.481:5, G.640:7, Mf.31:2]

cān tenden çık-:

1. **cān tenden çıḳ:**-*sa*
Gazel 621
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Can bedenden çıkmak, ölmek.

Başumdan gitmeye hergiz hevāsı gitse ger başum
Gönülden çıḳmaya ʿışḳı eger kim çıḳsa cān tenden

cān u baş:

1. **cān u baş:**
Gazel 618
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Canla başla.

Cān u baş oynasa yoluñda ʿaceb mi yārüñ
Ḳıldı āşüfte göñül murġını ol ṭōb-ı zeḳan

cān u başa kalma-:

1. **cān u başa ḳalma:**-*z, -uz*
Gazel 509
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Can ve baş derdine düşmemek.

Cān u başa ḳalmazuz ʿışḳında yārüñ Ḥāletī
Ḳays ile Ferhād zīrā pīşvāmuzdur bizüm

cān u dil:

1. **cān u dil:**
Gazel 70
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Can ve gönül.

ʿIşḳa düşdi cān u dil ḳaldum ḳurı cism ile ben
Ṣanki bir fülküñ metāʿın atdılar ʿummāna hep

[G.203:11, G.272:11, G.415:3, G.567:7, G.777:3, Mf.458:1]

cān u dilden:

1. **cān u dilden:**
Gazel 457
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Candan ve gönülden.

Bulmazdı cān u dilden oḳuñ mevḳiʿ-i ḳabūl
Ger ḳılmasa hediyye-i peykānı müşterek

cān u dil-i bīmārı al-:

1. **cān u dil-i bīmārı al:**-*ma, -y, -a*
Müseddes 4
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hastan gönlün canını almak II Gönle çok acı çektirmek.

Virmesün kimseye Ḥaḳ böyle olan dil-dārı
Nice almaya bu ġam cān u dil-i bīmārı

cān u dil-i ʿuşşāḳ:

1. **cān u dil-i ʿuşşāḳ:**-*a*
Gazel 168
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Âşıkların gönlü ve ruhu.

Cān u dil-i ʿuşşāḳa gelen nāvek-i cevrüñ
Her birisi bir gül-bün-i gül-zār-ı vefādur

cān u dili vir-:

1. **cān u dili vir:**-*di*
Gazel 241
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Ruhunu ve gönlünü vermek.

Ḥaletī virdi yāra cān u dili
Şimdiden soñra bilmezin n'eyler

cān u göñül:

1. **cān u göñül:**
Müseddes 8
Mısra: **4**

Kelime Tipi: -
Can ve gönül.

Aldılar her neye kim mālik isem dünyāda
Ḳaldılar cān u göñül nāle vü vāveylāda

cān u göñül mülki:

1. **cān u göñül mülki:**-*n, -i*
Gazel 222
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ruh ve gönül ülkesi.

Ḳomasun gelmege ḫayl-i ḫaṭın ol şūḫ-ı cihān
Gelicek cān u göñül mülkini vīrān eyler

cān u ser:

1. **cān u ser:**
Gazel 355
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Can ve baş.

Derbend-i ʿışḳ Ḥāletiyā cāy-ı bīmdür
Degme belā ile olamaz cān u ser ḫalāṣ

[G.891:8]

cān u ser vir-:

1. **cān u ser vir-:**-*di*
Gazel 280
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Canını ve başını feda etmek.

Ḥāletī virdi yāra cān u seri
Şimdiden ṣoñra bilmezin n'eyler

cān u ten:

1. **cān u ten:**-*i*
Gazel 274
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Can ve beden.

Eyliyen cān u teni bār-ı belā ile dü-tā
Hiç degül Ḥāletiyā zülf-i ḫam-der-ḫamdur

[G.90:9, G.452:5, G.878:5, Mf.338:1]

cān vir-:

1. **cān vir-:**-*me*
Gazel 652
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ölmek, ruhunu teslim etmek.

Cānā saña cān virme ṣafāsını ṭuyarsa
Ḫıżr āb-ı ḥayāt içdügine ola peşīmān

[G.54:8, G.190:5, G.207:7, G.225:5, G.262:9, G.327:9, G.329:7, G.366:5, G.470:8, G.482:5, G.506:5, G.525:4, G.562:12, G.565:3, G.630:1, G.638:4, G.654:9, G.655:6, G.661:5, G.743:3, G.745:9, G.787:4, G.790:6, G.804:5, G.828:13, G.830:6, G.851:1, G.869:5, K.6:47, K.7:28, K.10:31, K.22:10, Kt.96:1, Mf.172:1, Mf.380:2, Mf.404:1, Mf.498:2, Mü.3:27, Mü.5:16]

2. **cān vir-:**
Gazel 237
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Can atmak, çok istemek.

Ey dil dime yāra beni öldürmege emān vir
Gerçekden eger ʿāşıḳ isen ölmege cān vir

[G.194:7, G.249:9, G.678:5, G.687:7, G.690:3, M.3:33, Mf.22:1]

3. **cān vir:**-*se*
Gazel 142
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hayat vermek, canlandırmak; ihsanda bulunmak.

Bir melek-çihredür ol mālik-i enfās-ı Mesīḥ
Kiminüñ cānın alup kimine cān virse ne var

[G.45:8, G.201:6, M.3:87, M.9:23, Mf.92:2,]

4. **cān vir:**-*ür*
Gazel 430
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ölmek II Yok olmak.

Ḳatı teng olmasa ger ey lebi ġonce dehenüñ
Ne içün cān virür elbette çıḳarken süḫanuñ

5. **cān vir:**-*se*, -*m*
Gazel 515
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ölmek II Çok üzülmek.

Şeh-i iḳlīm-i faḳram tābiş-i miḥnetle cān virsem
Varup ben ilticā-yı sāye-i per-i Hümā itmem

[G.570:1]

6. **cān vir:**-*di*
Gazel 632
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir şeyi çok istemek II Hayat vermek, canlılık vermek.

Bilmeyen dir rūḥı yoḳ bir cisme meyl itmek nedür
Cān virdi ṣūret-i Şīrīn'e ammā Kūh-ken

cān yaḳ-:

1. **cān yaḳ:**-*up*
Terkib-bend 1
Mısra: **93**
Kelime Tipi: -
Üzmek, acı vermek; zulmetmek, eziyet etmek.; bir kimseyi büyük zarar ve ziyana sokmak.

Felekdür nār-ı ġayretle yaḳup pervānenüñ cānın
Hemīşe meclis-i aġyāra ilten şemʿ-i sūzānı

cānā:

1. **cānā:**
Gazel 6
Mısra: **6**
"Ey can, ey sevgili!" anlamlarında sevgiliye bir hitap sözü.

Güzeller ḳol ḳol olsa ayırup her biri ʿuşşāḳın
Göñül sen şāh-ı sīmīn-i sāʿidüñ ḳolundadur cānā

[G.8:8, G.9:1, G.19:4, G.20:4, G.21:2, G.22:8, G.24:4, G.27:4, G.30:1, G.30:2, G.30:4, G.30:6, G.30:8, G.30:10, G.30:12, G.31:7, G.32:8, G.35:1, G.36:8, G.37:1, G.43:10, G.46:1, G.76:3, G.90:7, G.123:3, G.124:6, G.156:1, G.157:4, G.187:7, G.195:1, G.195:4, G.207:3, G.229:2, G.242:3, G.252:5, G.286:2, G.326:1, G.326:8, G.326:9, G.329:9, G.333:7, G.334:7, G.341:8, G359:3, G.371:2, G.382:3, G.383:3, G.389:5, G.397:7, G.410:6, G.420:2, G.420:8, G.421:5, G.424:9, G.428:8, G.429:2, G.430:3, G.436:3, G.441:3, G.441:7, G.452:3, G.480:6, G.486:8, G.501:1, G.514:2, G.527:1, G.549:5, G.613:8, G.614:13, G.621:5, G.625:5, G.627:3, G.643:4, G.644:5, G.652:7, G.652:10, G.655:3, G.657:9, G.660:6, G.661:4, G.661:10, G.668:6, G.674:1, G.685:1, G.688:1, G.715:9, G.715:12, G.755:5, G.755:8, G.768:3, G.782:3, G.782.7, G.786:7, G.788:4, G.814:3, G.842:3, G.855:5, G.863:9, G.864:3, G.875:7, G.877:7, G.878:7, G.880:7, G.881:1, G.885:6, K.30:43, Kt.60:2, Mf.15:2, Mf.106:1, Mf.202:1, Mf.260:2, Mf.356.1, Mf.394:1, Mf.499:2, Mü.2:22, Mü.2:25, Mü.2:33, Mü.3:1, Mü.3:10, Mü.3:15, Mü.8:13, Th.1:1, Trk.B.1:17]

cāna cān ol-:

1. **cāna cān ol:**-*mak*
   Gazel 749
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Yakın, yan yana, bir olmak.

Olmaduñ sīne-be-sīne bu dil-i ġam-ḫˇār ile
Cāna cān olmaḳ düşer mi saña hiç aġyār ile

[G.551:10, G.614:2, G.616:6]

cāna deger:

1. **cāna deger:**
   Gazel 623
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Can kadar kıymetli II Oldukça değerli.

Bir tuḥfe imiş cāna deger tīġi o yārüñ
Şāh-ı ġam olan Ḥāleti-i zāra çekilsün

cāna kaṣd it-:

1. **cāna ḳaṣd it:**-*di*
   Gazel 254
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Öldürmeye niyet etmek.

Ḳaṣd itdi gibi cāna ḥarāmī gözüñ senüñ
Zīrā ḳulaġuma o ṭarafdan ṣadā gelür

cāna kıy-:

1. **cāna ḳıy:**-*mak, -dur*
   Gazel 313
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi:
   Canını feda etmek.

Kūh-ken-veş cāna ḳıymaḳdur bizüm kem-pīşemüz
Kendümüzden ġayrıya hergiz irişmez tīşemüz

[G.313:1]

cāna ko-:

1. **cāna ḳo:**-*r, -du, -m*
   Gazel 731
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: -
   Yüreğine koymak.

Cānuma ḳordum seni bulsam didüm fikr itmedüm
Sīnemi çāk itme sen tīġ-i ġam-ı hicrān ile

cāna yakın:

1. **cāna yaḳın:**-*dur*
   Gazel 205
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: **Deyim**
   Sevimli, hoş, tatlı.

Olsa derūn-ı sīne-i ʿāşıḳda vechi var
Zīrā ki ḫayli cāna yaḳındur ḫadeng-i yār

cānān:

1. **cānāndur:**-*dur*
   Gazel 243
   Mısra: **3**
   Sevgili.

Māh-ı ʿālem-tābda cānāndur dirseñ sevād
Sürme-i ḫāk-i rehüñ çekmiş gözine çerḫ-i pīr

[G.309:1, G.533:2, G.534:2, G.682:10, G.716:1, G.717:6, G.742:1, G.755:1, G.763:3, G.777:1, G.784:9, G.809:2, G.855:1, G.864:8, K.30:48, Mf.141:1, Mf.236:1, Mf.239:1, Mf.240:1, Mf.263:1, Mf.557:1]

cānāne:

1. **cānāneler:**-*ler*
   Gazel 180
   Mısra: **1**
   Sevgili.

Yoḳ dimezdi bāde-i laʿl-i lebin cānāneler
Ḫalḳa-i rāzın açmasaydı ʿāşıḳ-ı mestāneler

[G.231:1, G.415:1, G.445:1]

cānānuñ ebrūsı:

1. **cānānuñ ebrūsı:**
   Gazel 441
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Sevgilinin kaşları.

Maḥabbet ehlinüñ miḥrābıdur ebrūsı cānānuñ
Ḳararmış dūd-ı āhından dil-i ʿuşşāḳ-ı nālānuñ

cānānuñ lebleri:

1. **cānānuñ lebleri:**-*dür*
   Gazel 400
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Sevgilinin dudakları.

Şanma ey dil görinen lebleridür cānānuñ
Ḳaldı aġzında iki ḳaṭre içerken ḳanuñ

cānānuñ mīve-i vaṣlı:

1. **cānānuñ mīve-i vaṣlı:**-*n, -a*
Gazel 404
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma meyvesi, sevgiliye kavuşma hali.

Naẕīr olmazdı el-ḥaḳ mīve-i vaṣlına cānānuñ
Eger kim kendüsinden ḳopsa ol naḫl-i dil-ārānuñ

cān-baḫş:

1. **cān-baḫş:**
Gazel 247
Mısra: **9**
Can veren, can bağışlayan.

Sözi cān-baḫş idügin münkir olan Ḥāletiyā
Baḫşe āġāz idicek yār hemān mülzem olur

[G.525:3, K.34:23, M.5:78]

cān-baḫş it-:

1. **cān-baḫş it:**-*er*
Gazel 386
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Can bağışlamak.

Tāze cān-baḫş ider ol şāh-ı şikār-endāzum
Ḳılsa naḫcīrlerin beste-i bend-i fitrāk

cān-bāz:

1. **cān-bāzı:**-*ı*
Gazel 754
Mısra: **5**
Cambaz II Âşık.

Benem hengāme-i derd ü belā cān-bāzı kim Manṣūr
Hüner göstermege ḳādir degüldür rīsmānumda

cāndan uşan-:

1. **cāndan uşan:**-*up*
Gazel 865
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ölümü göze alacak kadar sıkıntı içinde olmak.

Laʿlinden olup ġamze-i ḫūn-rīzine māʾil
Cāndan uşanup ḫaste göñül ḫançere düşdi

cān-feşān ol-:

1. **cān-feşān ol:**-*ur*
Müfret 89
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Can saçan olmak.

Güftāra gelse laʿl-i lebi cān-feşān olur
Bir pāre aġzın açmasa ḳan üzre ḳan olur

cān-güdāz:

1. **cān-güdāz:**
Kaside 42
Mısra: **48**
Can yakan, can yakıcı.

Zamāne penbe-i tābūta gördi erzānī
Ne cān-güdāz hümūm esdi nā-gehānī kim

cān-ı ʿadū:

1. **cān-ı ʿadū:**-*y, -a*
Kaside 16
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Düşmanın canı.

Ḳonduḳça tīri cān-ı ʿadūya Hümā gibi
Hergiz ġıdāsı olmaya illā ki üstüḫˇān

cānı aġzına gel-:

1. **cānı aġzına gel:**-*di*
Gazel 400
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Büyük bir felaket veya tehlike karşısında ölecekmiş gibi bir korkuya kapılmak veya aşırı duygulanmak, çok heyecanlanmak.

Ḥasret-i laʿlüñ ile aġzuma geldi cānum
Būse luṭf eyle hemān vaḳti degül ferdānuñ

[G.503:8, G.526:8, Mf.283:1]

2. **cānı aġzına gel:**-*di*
Müfret 491
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çok heyecanlanmak II Sevgilinin âşık ile öpüşmesi.

Laʿl-i nābın virdi ol Şīrīn-dehānum aġzuma
Bir ölümlü ḫasteyem kim geldi cānum aġzuma

cānı al-:

1. **cānı al:**-*up*
Gazel 112
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Canını almak, yaşamına son vermek.

Bir būse virdi cānı alup ol Mesīḥ-dem
Luṭfından itdi mürde-dile yine feyż-rūḥ

cān-ı ʿāşık:

1. **cān-ı ʿāşıḳ:**-*a*
Gazel 249
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşığın canı.

İrse cān-ı ʿāşıḳa nā-geh nesīm-i vaṣl-ı yār
Ġonce-veş dil-teng iken güller gibi ḫandān olur

[G.103:3]

cān-ı bī-karār:

1. **cān-ı bī-ḳarār:**-*un, -dur*
Gazel 657
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kararsız can, huzursuz gönül.

Bu cān-ı bī-ḳarāruñdur günāh ey nāvek-i dil-ber
Bilür ehl-i maḥabbet anı kim gelmez ḫaṭā senden

[G.760:11]

cān-ı bīmār:

1. **cān-ı bīmār:**-*un*
Gazel 421
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hasta gönül II Âşık gönül.

ʿAceb fırṣat düşer mi mū-be-mū ʿarż itmege yāra
Miyānı ḥasretiyle żaʿfını bu cān-ı bīmāruñ

cānı çık-:

1. **cānı çıḳ:**-*malu, -dur*
Gazel 562
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ölmek.

Gördi sefer yaraġını ol şūḫ-ı bī-emān
Aġlañ bize ki çıḳmaludur cānumuz hemān

[G.713:3, G.772:13, G.784:9, K.1:43]

cān-ı dil-i bīmār:

1. **cān-ı dil-i bīmār:**-*a*
Gazel 365
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hasta gönlün (âşıġın) canı.

Yaḳsa dil-ber meclisinde sīne-i aġyāra dāġ
Olur ol aġyāra gül cān-ı dil-i bīmāra dāġ

cānı elinden rehā ol-:

1. **cānı elinden rehā ol-:**-*ma, -dı*
Gazel 369
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Canı elinden kurtulmak, ölmek.

Baḳdı raḳībe laʿl-i lebin dişledi o yār
Cānum elümden olmadı hergiz rehā dirīġ

cān-ı ġam-dīde:

1. **cān-ı ġam-dīde:**
Gazel 226
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kedere uğramış can, âşığın canı.

Mülk-i dil düşmen elinde yine vīrān oluyor
Cān-ı ġam-dīde esīr-i ġam-ı hicrān oluyor

cān-ı ġam-fersūd:

1. **cān-ı ġam-fersūd:**-*umuz*
Gazel 304
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gamdan yıpranmış gönül.

Laʿl-i nābuñ görmesek ḫāṭır anuñla eglenür
Ḳaldı zīrā bir ramaḳ bu cān-ı ġam-fersūdumuz

cān-ı ġam-perver:

1. **cān-ı ġam-perver:**
Gazel 839
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gamla beslenen can.

ʿAdem rāhından özge rāha sıġmaz cān-ı ġam-perver
Çoġ olur Ḥāletī sulṭān-ı ʿışḳuñ bār u bengāhı

cān-ı ḥāletī:

1. **cān-ı ḥāletī:**-*de*
Gazel 206
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Hâletî'nin gönlü.

Ḥarekātuñ ki böyle şīrīndür
Ḳor mı hiç cān-ı Ḥāletī'de ḳarār

cān-ı ḫaşm:

1. **cān-ı ḫaşm:**-*a*
Kaside 16
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Hasmın, düşmanın canı.

İrdükde cān-ı ḫaşma oḳuñ şöyle acıdı
Ḳan ile ṭoldı cevşeninüñ gözleri hemān

cān-ı nālān:

1. **cān-ı nālān:**-*um*
Gazel 819
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İnleyen can, gönül.

Nīze-i yār eylese cism-i żaʿīfümden güẕār
Şehr-i tenden cān-ı nālānum giderdi gönderi

cān-ı nā-şād:

1. **cān-ı nā-şād:**-*um*
Kıt'a 67
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mutsuz ruh.

N'içün gelmezsin ey şūḫ-ı cihānum ḫod seni gözler
Ten-i zār u nizārumda dem-ā-dem cān-ı nā-şādum

cān-ı nā-tüvān:

1. **cān-ı nā-tüvān:**
Müfret 567
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güçsüz, zayıf can.

Oldı bir şūḫuñ bu cān-ı nā-tüvān üftādesi
Yalıñuz bir ben degül cümle cihān üftādesi

[G.71:7, G.561:12, G.653:1, G.740:5, Mü.3:19]

cānı ol-:

1. **cānı ol:**-*a*
Gazel 572
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ruhu olmak.

Şu dil kim ola cānı zülf-i cānān
Bilür kim nic'olur şām-ı garībān

[G.533:2]

cānı pāresinden it-:

1. **cānı pāresinden it:**-*er*
Kaside 42
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Can parçasından, dosttan etmek, can yoldaşlarını ayrı düşürmek.

Cefā ile ayırup cānı pāresinden ider
Ḳarīn-i miḥnet-i cān-gāh-ı ehl-i ʿirfānı

cānı şıḳıl-:

1. **cānı şıḳıl:**-*sa*
Gazel 212
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İçi sıkılmak, yapacak bir işi olmamaktan tedirginlik duymak; öfkelenmek; üzülmek.

Dil ehlinüñ n'ola cānı şıḳılsa Ḥāletiyā
İder o yāri der-āġūş muṭṭāṣıl aġyār

cānı tenden ayır-:

1. **cānı tenden ayır:**-*ur, -sa, -n*
Mesnevi 2
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Canı bedenden ayırmak, canını almak.

Beni ser-geşte ḳılma ḫāme gibi
Ayırursañ da cānumı tenden

cānı yirinden oyna-:

1. **cānı yirinden oyna:**-*r*
Gazel 132
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Birdenbire çok korkmak veya heyecanlanmak.

Gāh oynayup semend ile gāh at ḳoparsa ger
Cānum yirinden oynar ödüm yüregüm ḳopar

cānı yirine gel-:

1. **cānı yirine gel:**-*di*
Kaside 23
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Canı yerine gelmek II Canlanmak, hayat bulmak.

Yine zāt-ı şerīfüñ gördiler ṣadr-ı vezāretde
Yirine geldi cānı ḥamdü li'llāh ḫalḳ-ı dünyānuñ

cānı yirine otur-:

1. **cānı yirine otur:**-*ma, -dı*
Kaside 1
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Canı yerine oturmak II Huzura kavuşmak.

Felek ṣaḳlar yorardı taḫtını Dārā vü Cemşīd'üñ
Aña teslīm idince yirine oturmadı cānı

[T.1:5]

cānı yoḳ:

1. **cānı yoḳ:**-*dur*
Gazel 891
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Cesareti yok, cesaret edemez; gücü yetmez.

Çeşm-i yāra nice teşbīh oluna nergis-i bāġ
Cānı yoḳdur ki ide ol güle egri naẓarı

cān-ı żaʿīf:

1. **cān-ı żaʿīf:**
Kıt'a 62
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Zayıf can.

Ten ḥişārın niçe bir bekleye bu cān-ı żaʿīf
Niçe bir ceyş-i belā eyliye üstine hücūm

cānın al-:

1. **cānın al:**-*sun*
Gazel 47
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Öldürmek, canını almak.

Bilsem ki ey raḳīb saña ne girer çıḳar
Alsun ḳo tīr-i cevr ile cānum o ḳaşı yā

[G.142:8, G.201:6, G.332:3, G.404:4, G.409:6, G.601:1, G.613:3, G.637:2, G.677:5]

cānın çıḳar-:

1. **cānın çıḳar:**-*ur*
Terkib-bend 1
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Canını almak, öldürmek.

Der-āġūş eylerin dirken çıḳarur nā-gehān cānın
Zen-i devr-i zamāne ḳanġı merdi kim kenār eyler

cānın gezdür-:

1. **cānın gezdür:**-*ür*
Gazel 600
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Canını satmak için dolaştırmak.

Ṭutar geh dilde gāhī dīdede laʿl-i leb-i yāri
Muḥaṣṣal mübtelā-yı ʿışḳ olanlar gezdürür cānın

cānın ḳo-:

1. **cānın ḳo-:**-*ma*
Müfret 351
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Canını bağışlamak.

Alurdı hemān cānını ol şūḫ-ı cihānum
ʿĀşıḳ aña bir kerre diseydi ḳoma cānum

cānın yoluña vir-:

1. **cānın yoluña vir:**-*me, -dür*
Gazel 638
Mısra: **3**

Kelime Tipi: -
Uğruna canına kıymak, biri için canını vermek.

Yoluña virmedür ḳaṣdum anuñçün ṣaḳlarum cānın
Saña cān virmeyen bilmem kime ṣaḳlar ʿaceb cānın

cānına āteş düş:

1. **cānına āteş düş:**-*üpdür*
Müfret 482
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Büyük bir acı ve üzüntünün etkisi altına girmek.

Cāy olaldan sīne fikr-i ʿārıż-ı cānānuma
Ey dil-i şeydā benüm āteş düşüpdür cānuma

cānına cebr eyle-:

1. **cānına cebr eyle-:**-*y*, -*üp*
Gazel 532
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Canına kastetmek, canına kıymak II Canını zor durumda bırakmak.

Her ne deñlü cānuma cebr eyleyüp āh itmesem
Mümkin olmaz ṣaḳlanmaḳ ḫalḳa ʿıyāndur sevdügüm

[G.621:5]

cānına deg-:

1. **cānına deg:**-*di*
Gazel 677
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Canına temas etmek II Çok hoşlanmak, yararına yapılan işten ötürü çok sevinmek.

Tīġ-i cevriyle elifler ḳıldı gögsümde ʿıyān
Cānuma degdi ʿaṣāyı şimdi ol şūḫ-ı cihān

cānına kār eyle-:

1. **cānına kār eyle:**-*meden*
Kaside 18
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Canını yakmak, içine işlemek, etkilemek.

Merhem-i merḥameti baña meded-sāz oldı
Zaḫm-ı şemşīr-i sitem eylemeden cānuma kār

[G.863:9]

cānına kār it-:

1. **cānına kār it-:**-*dük*, -*i*, -*n*
Kaside 27
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Çok etkilemek.Bir durumun acısını derinden duymak.

Merhem-i luṭfuñ dirīġ itmez bilür ey Ḥāletī
Zaḫm-ı cevrüñ cānuma kār itdügin ol kār-dān

[Kt.85:1, Mü.7:7]

cānına ḳaṣd eyle-:

1. **cānına ḳaṣd eyle:**-*me*, -*dür*
Kaside 18
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Öldürmeye teşebbüs etmek, canına kıymak istemek.

Ehl-i dil maẓhar olur cevr-i leʾīmāna müdām
Bülbülüñ cānına ḳaṣd eylemedür ġāret-i mār

cānına kaṣd it-:

1. **cānına ḳaṣd it-:**-*er*
Gazel 742
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Öldürmeye hazırlanmak II Âşığın sevgilisine göz koymak.

Nāme-ber gelmez ḳalur meyl eyleyüp cānānuma
Ḳaṣd ider gönderdügüm ḳāṣid dem-ā-dem cānuma

cānına ḳo-:

1. **cānına ḳo:**-*r*, -*du*, -*m*
Gazel 791
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Canına koymak, kalbine almak.

Cānuma ḳordum seni bulsam deyince ol nigār
Sīnemi çāk eyledi tīġ-i ġam-ı hicrān ile

cānına minnet bil-:

1. **cānına minnet bil:**-*ür*, -*di*
Kaside 19
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Deyim**
Lütuf olarak kabul etmek.

Minnet bilürdi cānına şākirdi olmaġı
İnşāsını göreydi eger ḫˇāce-i cihān

[K.20:50]

cānından bīzār it-:

1. **cānından bīzār it:**-*er*
Gazel 200
Mısra: **1**
Kelime Tipi:
Canından bezdirmek, bir insanı yaşamak istemeyecek hale getirmek.

Cānından ider zār ile bülbülleri bīzār
Dinse yiridür ġoncelere şāhid-i bāzār

cānından ol-:

1. **cānından ol:**-*uvir*, -*ür*
Gazel 635
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
(Bir şeyi yapabilmek uğruna) ölmek.

Luṭf idüp laʿl-i lebin öpdüreyim dirse o yār
ʿĀşıḳ-ı ḫaste-dilüñ oluvirür cānından

cānından uşan-:

1. **cānından uşan:**-*du*, -*m*
Gazel 542
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kendi canından usanmak, bıkmak.

Ben ʿāşıḳ-ı miḥnet-zedeye yār ola ṣandum
Sevdüm o sitem-kārı da cānumdan uṣandum

cānını acıt-:

1. **cānını acıt:**-*mak*
Gazel 441
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Birine acı vermek; bir kimseyi, çok sıkıntı ve zarara sokmak.

Işırsam laʿlüñi bir kerre cānā sen daḫı görseñ
Acıtmaḳ cānını āsān mıdur ʿuşşāḳ-ı şeydānuñ

cānını al-:

1. **cānını al:**-*ur*
Gazel 96
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Öldürmek.

Alur cānını ḫalḳuñ ḳurtarur dünyā belāsından
Anuñçün dirler ol şūḫ-ı cihāna hep melek-ḫaṣlet

[G.153:4, G.273:5, G.851:9, G.856:10, Mf.351:1]

cānını der-miyān eyle-:

1. **cānını der-miyān eyle:**-*r*
Gazel 656
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Canını ortaya koymak.

Alsalar ol şemʿ-i ḥüsnüñ ṭañ mıdur eṭrāfını
Cāñların erbāb-ı ʿışḳ eyler dem-ā-dem der-miyān

cānını vir-:

1. **cānını vir:**-*ür, -üm*
Kaside 38
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Canını feda etmek.

Getürse aña müjde-i merg tīrüñ
Virürüm aña cānumı müjdegānī

cānib:

1. **cānibe:**-*e*
Gazel 139
Mısra: **12**
Taraf, cihet, yan, yön.

Ṭaraf-ı bāġa çekilse n'ola ḫalḳ-ı ʿālem
Ṣaldı her cānibe ḳullābların zülf-i nigār

[G.791:7, G.829:6, G.859:8, K.24:1, K.27:58, Kt.27:2, Kt.68:1]

cānib-dār ol-:

1. **cānib-dār ol-:**-*duk, -ı, -çün*
Gazel 116
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Taraftar olmak, tarafını tutmak.

İsterüm derd-i dilüm gibi perīşān olduġın
Oldıġıçün dem-be-dem aġyāra cānib-dār çerḫ

cānib-i aġyār:

1. **cānib-i aġyār:**-*a*
Gazel 734
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ağyardan, rakipten yana.

Atarsa cānib-i aġyāra gül ben ʿāşıḳ-ı zāra
Ne var ey tīr-i dil-ber sen de bir kerre ḫaṭā eyle

cānib-i dil-dār:

1. **cānib-i dil-dār:**-*a*
Gazel 246
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanı, sevgili tarafı.

Delmese sīne-i ʿuşşāḳı eger tīr-i cefā
Çeşm-i cānı idemez cānib-i dil-dāra naẓar

cānib-i mey-ḫāne:

1. **cānib-i mey-ḫāne:**-*y, -e*
Müseddes 8
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Meyhane tarafı.

Eyleseñ cānib-i mey-ḫāneye her gāh güẕer
Göricek ẓāhir olur naʿra-i mestān bir bir

cānib-i rūy:

1. **cānib-i rūy:**-*un*
Gazel 142
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yüzün kenarı.

Baḫs-i ḥüsn eyler idi belki yüzüñle ḫurşīd
Cānib-i rūyuñ eger ṭutmasa zülfüñ her bār

cān-perver eyle-:

1. **cān-perver eyle-:**-*miş*
Kaside 4
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Ruhu besleyen, cana can katan hale getirmek.

Ne şāhdur ki Ḫudā eylemiş kef-i destin
Veġāda rūḥ-sitān ü seḫāda cān-perver

cān-perver-i ʿāşık:

1. **cān-perver-i ʿāşıḳ:**-*dur*
Gazel 824
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Âşığın canına can katan.

Cān-perver-i ʿāşıḳdur anuñ zehr-i cefāsı
Dil murġına ḫırmen görinür dām-ı belāsı

cān-şikār eyle-:

1. **cān-şikār eyle:**-*y, -e*
Kıt'a 20
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Canını avlamak.

Nesr-i Ṭāʾir gökde pervāz itmege ḳādir midür
Şol zamān kim eyliye zāġ-ı remānın cān-şikār

cān-sūz ol-:

1. **cān-sūz ol:**-*ur*
Gazel 823
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Can yakıcı olmak.

Maḥabbet küh-sārın Ṭūr-ı Mūsā'ya ḳıyās itme
Bu küh-sāruñ ʿaceb cān-sūz olur nūr-ı tecellāsı

cānum:

1. **cānum:**
Gazel 14
Mısra: **9**
"Canım, ruhum" anlamında muhataba olan sevgi ve yakınlığı ifade eden bir hitap.

Ḫāne-i dilde olan dūd eleminden cānum
Ḳorḳarın kim tüte mülk-i ʿademe Ḫāletiyā

cānum benüm:

1. **cānum benüm:**
Gazel 521
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"Canım, ruhum" anlamında muhataba olan sevgi ve yakınlığı ifade eden bir hitap sözü.

Vaḳt-i güldür ʿişrete ġāyet iver cānum benüm
Ḫāżır olsun vaḳtine ol verd-i ḫandānum benüm

[Mf.343:1]

cānuma minnet:

1. **cānuma minnet:**
Gazel 95
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Canıma minnet, bana bir lütuftur.

Ölmek yoluña cānuma minnet dimiş oldum
Ol rūḥ-ı revān añladı didi aña ne minnet

[G.207:5]

cārī:

1. **cārī:**
Gazel 868
Mısra: **10**
Akan; yürürlükte olan, geçerli.

N'ola aġlarsa göñül aġla didükçe dil-ber
Ḥāletī şāhlaruñ ḥükmi gerekdür cārī

cārī eyle-:

1. **cārī eyle:**-*miş*
Gazel 878
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yürürlüğe koymak, geçerli kılmak.

Dimiş kim rūy-ı ʿāşıḳ seyl-i eşke pāymāl olsun
Maḥabbet şāhı fermānın bu yüzden eylemiş cārī

cārī ol-:

1. **cārī ol:**-*alı*
Gazel 101
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Akıp gitmek.

Cārī olalı gözlerümüñ yaşı dem-ā-dem
Açıldı göñülde yine ezhār-ı maḥabbet

[K.20:15, Kt.134:2, M.8:88]

cāriye-vār:

1. **cāriye-vār:**
Müfret 16
Mısra: **2**
Cariye gibi.

Cümle bānū-yı muʿaẓẓamları İstanbul'uñ
Başda şimdi legençe götürür cāriye-vār

[Mf.165:2]

cārūb eyle-:

1. **cārub eyle:**-*y, -e*
Kaside 36
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Süpürge yapmak.

ʿAdlüñ ile geldi ol dem kim dümin her ṣubḥ u şām
Reh-güẕār-ı mīşe cārūb eyliye şīr-i jiyān

cārūb-ı āstān:

1. **cārūb-ı āstān:**-*ı, -n, -a*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Eşik süpürgesi.

Cārūb-ı āstānına olsun diyü şebīh
Gīsūlarını bende çeker gāhi dil-berān

cārūb-ı müjgān:

1. **cārūb-ı müjgān:**-*ı*
Gazel 833
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kirpik süpürgesi.

Gelüp sen ey ṣabā kūy-ı nigāra ḫāk-rūb olma
Niçündür ya maḥabbet ehlinüñ cārūb-ı müjgānı

cārūb-ı zerrīn:

1. **cārūb-ı zerrīn:**
Kaside 33
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Altın süpürge II Güneş ışınları.

Ṣabā gelseydi nā-geh gösterürler çīn-i pīşānī
Ṣuʿāʿından düzüp cārūb-ı zerrīn ḫusrev-i ḫāver

cay:

1. **cāy:**
Müfret 235
Mısra: **1**
Yer, mekân.

Bulunmaz ḫayme-i ümmīdine cāy ehl-i idrāküñ
Yirinden ḳopmaya mā-dām kim ordusı eflāküñ

cāy bul-:

1. **cāy bul:**-*ur*
Kaside 37
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Yer bulmak, yer edinmek.

Bir zamāndur kim bulur gerdūn-ı iḳbāl üzre cāy
Kim ki uġrı nāmına olsa miṣāl-i kehkeşān

cāy eyle-:

1. **cāy eyle:**-*se, -n*
Gazel 716
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yerleşmek, yer edinmek.

Eger cāy eyleseñ dilde gözüm reşkiyle ḳan aġlar
Yüzüñ görseydi çeşmüm dil gelür feryād u efġāna

[Kt.48:4]

cāy it-:

1. **cāy it:**-*mez*
Gazel 239
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yer etmek.

Cāy itmez idi sīnesini tīrüñe ʿāşıḳ
Yanında eger olmasa ol cāna ber-ā-ber

[G.876:3, K.11:1, K.20:70, K.35:3, M.1:55]

cāy ḳıl-:

1. **cāy ḳıl:**-*ur*
Gazel 718
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yer edinmek, makam bulmak.

Gāhī dili geh dīde-i pür-ḫūnı ḳılur cāy
Bir dem mi olur ġamzelerüñ girmeye ḳana

cāy ol-:

1. **cāy ol:**-*ur*
Gazel 290
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yer, mahal, mevki edinmek.

Şol bezm-i ġamda kim ben olam ṣadr-ı kāmkār
Ferhād u Ḳays'a cāy yesār u yemīn olur

[G.584:1, G.585:1, G.760:13, G.787:2, G.834:1, Mf.451:2, Mf.482:1, K.35:45]

cāy-gāh:

1. **cāy-gāhuñ:**-*un*
Gazel 402
Mısra: **9**
Yer, mevki.

Dem-ā-dem cāy-gāhuñ Ḥāletī peyġūle-i ġamdur
Ṭutarsañ sen ṭutarsın yirini ʿışḳ içre Mecnūn'un

cāy-geh ol-:

1. **cāy-geh ol:**-*dı*
Gazel 12
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Mekân olmak.

Miftāḥ-ı genc-i ṭāliʿ-i fīrūzumuñ benüm
Gūyā ki oldı cāy-gehi kām-ı ejdehā

[K.28:77, Kt.K.1:8]

cāy-geh ol-:

1. **cāy-geh ol-:**-*ur*
Gazel 253
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mekân olmak.

Sensüz ḳaçan ki cāy-gehüm gül-sitān olur
Gūyā ki güller üstüme āteş-feşān olur

cāy-gehi ol-:

1. **cāy-gehi ol:**-*ur*
Müfret 90
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mekanı, yeri olmak.

Sensüz ḳaçan ki cāy-gehüm gül-sitān olur
Gūyā ki gül-bün üstüme āteş-feşān olur

cāy-gīr ol-:

1. **cāy-gīr ol:**-*ma, -sa*
Gazel 226
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yer etmek, yerleşmek.

Cāy-gīr olmasa anda n'ola esbāb-ı sürūr
Şimdilik ḫāne-i dilde ġam-ı cānān oluyor

[K.16:11, K.26:79]

cāy-ı āsāyiş:

1. **cāy-ı āsāyiş:**
Gazel 357
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Huzurlu, emniyetli yer.

Var ise ʿaḳluñ ḳoma dünyāya pāy-ı inbisāṭ
Ġāfil olma cāy-ı āsāyiş degüldür bu bisāṭ

cāy-ı bīm:

1. **cāy-ı bīm:**-*dür*
Gazel 355
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Korkulan yer.

Derbend-i ʿışḳ Ḥāletiyā cāy-ı bīmdür
Degme belā ile olamaz cān u ser ḫalāṣ

cāy-ı dil:

1. **cāy-ı dil:**-*üm*
Gazel 830
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönlün yeri.

Iraḳlardan gelen āb-ı serāy-ı ḫusrevān-āsā

Felek cāy-ı dilüm geh pest ider gāhī ḳılur ʿālī

cāy-ı iştibāh:

1. **cāy-ı iştibāh:**
Gazel 708
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şüphe yeri, şüphe konusu.

ʿĀġūş-ı ʿāşıḳ olmaz ol āhū içün kemend
Dām-ı ḫayāle düşmesidür cāy-ı iştibāh

cāy-ı karār:

1. **cāy-ı ḳarār:**-*un*
Gazel 248
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Karar kılınacak, duracak yer.

O yāra nisbet itmek kendüñi ey serv müşkildür
Senüñ cāy-ı ḳarāruñ gildür ammā kim anuñ dildür

[Mf.72:2]

cāy-ı karār eyle-:

1. **cāy-ı ḳarār eyle:**-*se*
Gazel 439
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Yerleşmek.

Eylese zīr-i zemīni yiridür cāy-ı ḳarār
Mülkini alınca elbette aña bir yir gerek

[K.21:32, M.4:2]

cāy-ı karār ol-:

1. **cāy-ı ḳarār ol:**-*sa*
Gazel 218
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Durma, dinlenme yeri olmak.

Ḫayme-i ḥüsn içre ḫˇāb-ı nāz iden Şīrīn'e ne
Kūh-ken-i miskīne olsa
Bīsütūn cāy-ı ḳarār

[G.149:4]

cāy-ı ḳarārı ol:

1. **cāy-ı ḳarārı ol:**-*an*
Gazel 602
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Karar yeri, durduğu yer olmak.

Ammā ki māh pertevini meşʿal eylemez
Cāy-ı ḳarārı ḳūşe-i tār-ı meġāk olan

cāy-ı murād:

1. **cāy-ı murād:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **107**
Kelime Tipi: -
Murat yeri.

Ḳoyunca pāyını cāy-ı murāda
Ola her ḫatveden biñ kez fütāde

cāy-ı mübārek:

1. **cāy-ı mübārek:**
Kaside 11
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Mübarek yer.

Ṣalsa bir yirde eger zerrīn sitāmı şaʿşaʿa
Olur ol cāy-ı mübārek ġayret-i ḫāver-zemīn

cāy-ı nişest:

1. **cāy-ı nişest:**
Gazel 93
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Oturma yeri.

Her pes-i mevci kemīn-gāh-ı niheng-i ġuṣṣadur
Nīl-i iḳbālüñ degüldür sāḥili cāy-ı nişest

cāyı ol-:

1. **cāyı ol:**-*sun*
Mesnevi 8
Mısra: **213**
Kelime Tipi: -
Yeri, mekanı olmak.

Serīr-i cāh dāʿim cāyı olsun
Ser-i bed-ḫˇāh zīr-i pāyı olsun

cāy-ı şafā ol-:

1. **cāy-ı şafā ol:**-*maz, -dı*
Gazel 2
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mutluluk, huzur yeri olmak.

Ḥaḳ budur kūyuñ gibi olmazdı bir cāy-ı şafā
Ḫāk-i müşkīninden anuñ gelse ger būy-ı vefā

cāy-ı sühan:

1. **cāy-ı süḫan:**
Gazel 530
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yerinde söz, doğru ve güzel benzetme.

Cāy-ı süḫan degül belüñe mū disem müdām
Ey şūḫ u şīve-kār dehānuñdadur kelām

cāy-ı taʿaccüb:

1. **cāy-ı taʿaccüb:**
Gazel 55
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Şaşılacak yer, hayret edilecek şey.

Nedür cāy-ı taʿaccüb bunda zāhid
Göñül ḳandīldür ebrūsı miḥrāb

cāy-ı taʿaccüb degül:

1. **cāy-ı taʿaccüb degül:**
Gazel 568
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
"Şaşılmaz, şaşılacak birşey değil" anlamında kalıp ifade.

Degül cāy-ı taʿaccüb dönse ḳaddüm Ḥāletī yaya
Çıḳardum ḫān-ḳāh-ı ġamda ben çoḳ çille-i merdān

cāy-ı taʿaccüb ol-:

1. **cāy-ı taʿaccüb ol:**-*ma, -y, -a*
Tarih 8
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şaşırma sebebi olmak.

Olmaya cāy-ı taʿaccüb olsa ger ḫūb u bülend
Bir mekān kim ṣāḥibi böyle refīʿü'ş-şān ola

cāy-ı zībā:

1. **cāy-ı zībā:**-*y, -ı*
Gazel 842
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güzel yer.

N'ola mest olmayınca gitmese mey-ḫāneden rindān
Başında ʿaḳlı olan ḳor mı öyle cāy-ı zībāyı

[T.6:5]

cebhe:

1. **cebhesinden:**-*si, -n, -den*
Mesnevi 5
Mısra: **31**
Alın, yüz.

Cebhesinden o pīr-i nūranī
Ḫalḳa gösterdi nūr-ı īmānı

cebhe-i kibār:

1. **cebhe-i kibār:**
Kaside 26
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
İleri gelenlerin alnı.

Her bir rüḫāmı olsa mücellā ʿaceb degül
Āyīnedür ki mişḳalidür cebhe-i kibār

cebīn:

1. **cebīnin:**-*i, -n*
Gazel 95
Mısra: **7**
Alın.

Çīn itdi cebīnin göricek bu dil-i zārı
Emvācını gösterdi yine baḥr-i melāḥat

[G.461:9]

cebreʾīl:

1. **cebreʾīl:**
Mesnevi 4
Mısra: **56**
Allah tarafından peygamberlere vahiy getirmekle görevlendirilen dört büyük melekten biri.

Uyanup ol çerāġ-ı bezm-i yaḳīn
Söze başladı Cebreʾīl hemīn

[M.4:113]

cebreʿīl-i emīn:

1. **cebreʿīl-i emīn:**-*e*
Mesnevi 4
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Allah tarafından peygamberlere vahiy getirmekle görevli melek.

Cebreʿīl-i emīne geldi ḫiṭāb
Ki alup bir Burāḳ-ı berḳ-şitāb

cedel eyle-:

1. **cedel eyle:**-*r, -üz*
Gazel 684
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Tartışmak, çekişmek, münakaşa etmek.

Ṭurmaz ḳapuñda düşmen ile eylerüz cedel
Kūyuñda ḥāṣılı ya o ṭursun şehā ya ben

cedīd:

1. **cedīd:**
Mesnevi 9
Mısra: **228**
Yeni, nev.

Biraz eşk-i sürūr olsun hüveydā
Cedīd aḳçe çıḳarsun çeşm-i bīnā

cedvel:

1. **cedvelin:**-*i, -n*
Gazel 814
Mısra: **2**
Yazma kitaplarda levhaların sayfa kenarlarında bulunan çizgiler.

Görinen ḫaṭ degüldür bil ki kilk-i ḳudret-i Bārī
Kitāb-ı ḥüsn-i yārüñ cedvelin hep ḳıldı zengārī

cedvel-i dīvān it-:

1. **cedvel-i dīvān it:**-*e, -lüm*
Gazel 513
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Divanın varaklarının etrafını çerçevelemek.

Çünki hep ġuṣṣadur anda yazılan Ḥāletiyā
Sürḫ idüp yaşumuzı cedvel-i dīvān idelüm

cedveller çek-:

1. **cedveller çek:**-*di*
Kaside 4
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Çizgi çekmek; yazma eserlerde yazı ile der-kenar bölümünü ayırmak için altın yaldızlı çizgi çekmek.

İdüp zamāne yine bir ṭabaḳda altun ḫal
Ṣaḥīfe-i felek üstine çekdi cedveller

cedy ü ḫamel:

1. **cedy ü ḫamel:**
Kaside 8
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Oğlak ve Koç burcu.

Şu demler geldi kim Cedy ü Ḫamel çıḳdı çerā-gāha
Zemīn oldı ser-ā-ser sebz ü ḫurrem āsmān-āsā

cefā:

1. **cefāsında:**-*sı, -n, -da*
Gazel 274
Mısra: **4**
Eziyet, sıkıntı, zulüm.

Ḥarf atar yār baña ger cefā ḳaṣdı ile
Her cefāsında velī niçe vefā müdġamdur

[G.359:4, G.394:4, G.422:4, G.435:3, G.453:11, G.647:9, G.651:3, G.711:1, G.746:3, G.773:1, G.784:2, G.827:6, G.889:1, K.30:46, K.39:57, K.42:23, Kt.48:2, Mf.487:1]

cefā çek-:

1. **cefā çek:**-*sün*
Gazel 359
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Zulüm görmek, sıkıntı çekmek.

Cefā çeksün göñül cevrüñ vefā bilmezse ʿālemde
Belā virsün Ḫudā ʿışḳuñda itmezsem belādan ḥaẕ

cefā eyle-:

1. **cefā eyle:**-*sün*
Gazel 456
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Üzmek, eziyet etmek, azap vermek.

Urmazın tīr gibi o dil-dāruñ
Eylesün biñ cefāyı cāna gerek

[G.798:3, Mf.108:1]

cefā ile:

1. **cefā ile:**
Gazel 273
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eziyet ederek.

Vefālar eyle ġaraż almaġ ise cānumuzı
Bizi cefā ile öldürmeden saña ne çıḳar

cefā kānı:

1. **cefā kānı:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 635
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Eziyet kaynağı.

Ġam ile laʿle şebīh oldı yaşum ḳaṭreleri
Bu durur ḥāṣılum ancaḳ o cefā kānından

cefā kaṣdı:

1. **cefā ḳaṣdı:**
Gazel 274
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eziyet amacı.

Ḥarf atar yār baña ger cefā ḳaṣdı ile
Her cefāsında velī niçe vefā müdġamdur

cefā ḳıl-:

1. **cefā ḳıl:**-*sa, -n*
Gazel 38
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet etmek, azap vermek.

Dem-be-dem ʿömrüm ḳayırmaz cānuma ḳılsañ cefā
Bilmezüm ʿömrümde zīrā n'idügin mihr ü vefā

[G.470:1]

cefā ol-:

1. **cefā ol:**-*a*
Gazel 23
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Eziyet etmek.

Mümkin midür ki yār vefā ide ʿahdine
ʿAhd itdügi meger ki ola ʿāşıḳa cefā

cefā sengi:

1. **cefā sengi:**-*n*
Mesnevi 9
Mısra: **122**
Kelime Tipi: -
Eziyet taşı.

Ser-i kūh-ı ʿınādan dest-i devrān
Cefā sengin ider üstüme ġalṭān

cefā seyli:

1. **cefā seyli:**
Kıt'a 30
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eziyet seli.

Yetişdi geldi cefā seyli bezm-i gerdūndan
Ne ḳaldı ḥacle-i dil ne ʿarāyiş-i efkār

cefā ṭaşına ṭut-:

1. **cefā ṭaşına ṭut:**-*dı*
Müfret 483
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet taşına tutmak, çok eziyet etmek.

Ben esīr-i ʿışḳını ṭutdı cefāsı ṭaşına
Yā İlāhī gelmesün bu derd ḳullar başına

cefā tīġi:

1. **cefā tīġi:**
Gazel 889
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eziyet kılıcı.

Cefāsı tīġi ile eylemezdi sīnemi ṣad-çāk
O şāha derd-i derūnum eger ki ẓāhir olaydı

cefā tīri:

1. **cefā tīri:**
Gazel 636
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eziyet oku, sevgilinin kirpikleri veya gamzesi.

Şöyle çoġaldılar ki cefā tīri urmaġa
ʿĀşıḳları nişanlayamaz ol ḳaşı kemān

cefā vü cevr:

1. **cefā vü cevr:**-*i, -n, -i*
Gazel 687
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Eziyet ve azap.

Yārüñ cefā vü cevrini eylersin ārzū
Ḳatlin ki Ḥāletī göre göre uṣanasın

cefā-kār:

1. **cefā-kār:**
Gazel 329
Mısra: **2**
Cefa eden, eziyet veren.

Her gün varuruz kūyına dil-dār bulunmaz
ʿĀlemde dilā öyle cefā-kār bulunmaz

cefālar eyle-:

1. **cefālar eyle:**-*mek, -den*
Gazel 466
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Zulmetmek, eziyet etmek.

Tek sen uṣanma cefālar eylemekden dōstum
Her ne deñlü cevr iderseñ senden uṣanmaz göñül

cefālar it-:

1. **cefālar it:**-*e*
Gazel 794
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Üzmek, eziyet etmek, azap vermek.

O dil-rübā ki ḫaṭı gelmeden cefālar ide
Şu şāha beñzedürin ẓulm ide zamānında

[Mf.92:1]

cefālar kıl-:

1. **cefālar ḳıl:**-*dı*
Gazel 637
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eziyet etmek.

Vefālar itdi aġyāra cefālar ḳıldı ʿuşşāḳa
Muḥaṣṣal görmedük bir kimse yoḳdur luṭf u iḥsānın

cefā-yı bād-ı hazān:

1. **cefā-yı bād-ı ḫazān:**-*dan*
Gazel 355
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sonbahar rüzgarının eziyeti.

ʿUşşāḳuñ āh-ı serdine incinmesün raḳīb
Olmaz cefā-yı bād-ı ḫazāndan seḥer ḫalāṣ

cefā-yı devr-i ġaddār:

1. **cefā-yı devr-i ġaddār:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **134**
Kelime Tipi: -
Merhametsiz feleğin eziyeti.

Bütün dünyāda bilmez var mı kim bildürmek istersin
Cefā-yı devr-i ġaddārı belā-yı çerḫ-i devvārı

cefā-yı dil-berān:

1. **cefā-yı dil-berān:**
Gazel 692
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzellerin eziyeti.

Çūb-ı ḫuşke döndürüp cismüm cefā-yı dil-berān
Āteş-efrūz-ı maḥabbetdür vücūdum her zamān

cefā-yı felek:

1. **cefā-yı felek:**
Kıt'a 47
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Feleğin eziyeti.

Ḳahrı nā-būd çün vefā-yı zamān
Keremi ʿāmm çün cefā-yı felek

cefā-yı ḥadd:

1. **cefā-yı ḫadd:**-*ün*
Müfret 571
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yanağın cefası, eziyeti.

Cefā-yı ḫaddüñ efzūn oldı ḫaṭṭı zāhir olmaz mı
Metāʿ-ı ḥüsni ol şūḫ-ı cihānuñ āḫir olmaz mı

cefā-yı pīre-zāl-i dehr:

1. **cefā-yı pīre-zāl-i dehr:**
Kaside 7
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Felek ihtiyarının eziyeti.

Cefā-yı pīre-zāl-i dehr ile lāyıḳ mı devrüñde
Ola ḥāli mükedder şöyle bir merd-i süḫan-dānuñ

cefā-yı zamān:

1. **cefā-yı zamān:**-*a*
Müfret 155
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Devrin eziyeti.

Cefā-yı zamāna ider çāre āḫir
Vefā-zede ḳutb-ı sipihr-i mefāḫir

cefā-yı zamāne:

1. **cefā-yı zamāne:**-*den*
Kaside 21
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Devrin, feleğin eziyeti.

İşitmez olsa ḳulaġum n'ola sürūd-ı sürūr
Dilüm ṭutuldı cefā-yı zamāneden çün lāl

ceffe'l-ḳalem:

1. **ceffe'l-ḳalem:**
Gazel 494
Mısra: **12**
Bir çırpıda (yazılmış) kalemi kâğıttan kaldırmayarak.

Ḫaṭṭ-ı rūy-ı yārdan hergiz şikāyet eyleme
Çāre yoḳ ey Ḥāletī şimden girü ceffe'l-ḳalem

[G.525:12]

cehd it-:

1. **cehd it:**-*üp*
Gazel 691
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çalışıp çabalamak.

Yüzüñe baḳmaz o ḫūnī şimdi
Yoluna cānı fedā eylersin

cehennem:

1. **cehennem:**
Kaside 7
Mısra: **23**
Ahirette günahkârların ceza ve azap görecekleri yer, tamu, dûzah.

Cehennem ḥāletin ṭōb u tüfek gösterdi aʿdāya
Cehennem odına bil ki ışındı niçesi anuñ

cehennem āteşi:

1. **cehennem āteşi:**-*n*
Gazel 757
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Cehennem ateşi II azabı yüksek olan ateş.

Cehennem āteşin ḳılma benümçün yoḳ yire żāyiʿ
İlāhī ben yanup ḫākister oldum nār-ı ḫacletle

cehennem odı:

1. **cehennem odı:**-*n*
Gazel 128
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Cehennem ateşi.

Cismümle sūz-ı hicri bilen iʿtiḳād ider
Ḥıfẓ itdügin cehennem odın bir avuç remād

[K.7:24]

celācil-i def:

1. **celācil-i def:**-*dür*
Kaside 5
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Def zilleri.

Evrāḳ-ı gül celācil-i defdür ki bād-ı ṣubḥ
Depretse anı naġmeye āheng ider hezār

celāl:

1. **celālüñdür:**-*üñ, -dür*
Gazel 277
Mısra: **6**
Allah'ın "kahhar, cebbar, mütekebbir" gibi sertlik ve büyüklük ifade eden sıfatlarının tecellisi.

Beni ḫūn-āba eyliyen ġarḳ-āb
Kūşe-i çeşm ile celālüñdür

celāl-i devān:

1. **celāl-i devān:**-*ı*
Kaside 38
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Koşan ululuk.

Olurdı benüm gibi medḥinde rācil
Niçe dönse […..] celāl-i devānı

cellād:

1. **cellādı:**-*ı*
Kaside 28
Mısra: **13**
Ölüm cezasına çarptırılanları öldürmekle görevli olan kimse.

Geçürdi başına ḫalḳuñ zamāne cellādı
Olunca ṭās-ı nuḫāsī-i çerḫ çün aḫker

cellād-ı dehr:

1. **cellād-ı dehr:**
Gazel 220
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dünya celladı.

Bir gün alur libās-ı teni öldürüp seni
Cellād-ı dehr ġāyet ile bī-emāndur

cellād-ı felek:

1. **cellād-ı felek:**-*den*
Gazel 384
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Felek celladı.

Ḳurtulmaya cellād-ı felekden ser-i aʿdā
Mādām ki şemşīr-i meşārıḳ ola şārıḳ

cellād-ı ʿışḳ:

1. **cellād-ı ʿışḳ:**-*un*
Gazel 525
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk celladı II Sevgili.

Tīġ ṭutsa başına cellād-ı ʿışḳuñ dem-be-dem
Bu dil-i şeydā olurdı kūh-veş sābit-ḳadem

cellād-ı zamāne:

1. **cellād-ı zamāne:**
Gazel 204
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Devrin cellatları II Dilberler, güzeller.

Nice cellād-ı zamāne böyle ḫūn-rīz olmasun
Bir senüñ ġamzeñ gibi taʿlīm ider üstādı var

cemʿ:

1. **cemʿe:**-*e*
Gazel 445
Mısra: **3**
Topluluk.

Her gice bir cemʿe şemʿ olur ne bilsün ḥālini
Gün-i ġamda muttaşıl pervāne gibi yananuñ

cem:

1. **cem'ün:**-*ün*
Gazel 11
Mısra: **3**
İran hükümdar sülalelerinden Pişdadiyan'a mensup olup uzun yıllar ülkesini esenlik içerisinde yönetir. Azerbaycan'a gelince güneşin doğuşuna yakın yüksek bir yere tahtını kurdurur ve güneşin doğuşu ile tahtı ve üzeri mücevherlerle süslü kaftanı parlamaya başlayınca

kendisine Cemşid denilir. İdris peygamberin şeratine göre amel eden Cemşid, sonraları saltanatına güvenerek tanrılık iddiasında bulunur ve bu yüzden halkı kendisinden yüz çevirir. Dahhak, kendisinden sonra tahta geçer. Şarabın mucididir. Ayrıca meşhur bir kasesinin olduğu ve o kase ile dünyanın çeşitli yerlerini seyredebildiği söylenir.

Olmış Cem'ün elinde bir icmāl defteri
Ḥükm itdüginde ʿāleme cām-ı cihān-nümā

[G.348:8, G.349:4, G.402:6, G.407:9, G.415:9, G.492:1, G.811:6, G.852:8, G.860:4, K.3:39, K.35:40, K.39:26, Mf.363:1]

cemʿ eyle-:

1. **cemʿ eyle:**-*di*
   Gazel 140
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Toplamak, bir araya getirmek II Kaynaştırmak, bağdaştırmak.

Nūr ile ẓulmeti cemʿ eyledi bir yirde Ḫudā
Ḳarışup pertev-i ḫurşīd ile ẓıll-ı eşcār

[G.535:5, G.855:9, G.894:1, K.35:74]

cemʿ it-:

1. **cemʿ it:**-*er*
   Gazel 539
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Toplamak, bir araya getirmek.

Başlasam vaṣf-ı ruḫ-ı dil-bere seḫḥār gibi
Cemʿ ider āteş ile ābı dem-ā-dem süḫanum

[G.73:9, G.622:5, G.632:8, M.1:29]

cemʿ ol-:

1. **cemʿ ol:**-*duk, -ı, -n*
   Gazel 732
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Toplanmak, *bir araya gelmek.*

Ġayretüm şol deñlüdür kim ʿaks-i yārüñ Ḥāletī
İstemem cemʿ olduġın bu çeşm-i ter-dāmān ile

[G.196:5, G.225:9, G.251:2, G.363:8, G.705:4, G.739:4, G.814:12, K.18:60, K.33:70, Kt.90:2]

cemāl:

1. **cemāli:**-*i*
   Gazel 13
   Mısra: **1**
   Güzel yüz.

Āyīnedür cemāli o şāhuñ cihān-nümā
Dünyāyı ḳaç bucaġ idügin gösterür saña

[G.23:1, G.277:1, G.334:2, G.347:9, G.372:8, G.377:2, G.382:4, G.417:5, G.506:7, G.652:9, G.711:12, G.828:2, G.867:11, Mf.227:2, Mf.521:2, Mf.580:1]

cemāl muṣḥafı:

1. **cemāl muṣḥafı:**-*ı, -n*
   Gazel 504
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Güzel yüz mushafı II Sevgilinin güzel yüzü.

Cemāli muṣḥafın feṯḥ eyledüm dest-i ḫayālümle
Göründi rā-yı ebrū ġāyet aʿlādur bugün fālum

cemāl-i bā-kemāl:

1. **cemāl-i bā-kemāl:**-*e*
   Gazel 421
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Tam, mükemmel güzellik.

Cemāl-i bā-kemāle ḫaṭṭ-ı müşkīni żarar virmez
Gül-i ruḫsārı berg-i sebz ile raʿnādur ol yārüñ

[G.452:11]

cemāl-i dil-rübā:

1. **cemāl-i dil-rübā:**
   Gazel 39
   Mısra: **12**
   Kelime Tipi: -
   Gönül alan sevgilinin güzelliği.

Ṭūṭī-i diller olur dem-beste ḳılduḳça naẓar
Bir ʿaceb ʿāyīnedür ḥaḳḳā cemāl-i dil-rübā

[G.2:4]

cemāl-i mihr:

1. **cemāl-i mihr:**
   Kaside 26
   Mısra: **78**
   Kelime Tipi: -
   Güneşin güzel yüzü.

Açıldugınca revzene-i kāḫ-ı āsmān
Andan cemāl-i mihr göründükçe āşikār

cemāl-i yūsuf:

1. **cemāl-i yūsuf'a:**-*a*
   Gazel 57
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Hz. Yusuf'un güzel yüzü.

Ḳaçma ʿāşıḳdan ki virmişdür cemāl-i Yūsuf'a
Girye-i Yaʿḳūb ile sūz-ı Zelīḫā āb u tāb

cemālüñ şehri:

1. **cemālüñ şehri:**
   Gazel 532
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Güzel yüz şehri.

Ḫaṭṭ ṭutar bir gün cemālüñ şehri çoḳ cevr eyleme
Nādim olursın şaḳın devr-i zamāndur sevdügüm

cemālüñ şemʿi:

1. **cemālüñ şemʿi:**-*n, -e*
   Gazel 124
   Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Yüz güzelliğinin mumu.

Tünd-bād-ı āh-ı ʿāşıḳdan ḥaẕer ḳılmaḳ gerek
İrmesün dirseñ cemālüñ şemʿine cānā gezend

[G.100:1, G.124:6]

cemīʿ:

1. **cemīʿ:**
Gazel 61
Mısra: **9**
Bütün, tüm, cümle.

Utduñ cemīʿ varumı yārā ḥarīf iseñ
Bu defʿa kaʿbeteyn-i ġamı naḳd-i cāna at

cem-i cemşīd-meniş:

1. **cem-i cemşīd-meniş:**
Kaside 14
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Cemşid huylu padişah II Sultan I. Ahmed.

Cem-i Cemşīd-meniş Ḥażret-i Ḫān Aḥmed kim
Tāb-ı ḳahrıyla anuñ teb-zededür şīr-i jiyān

cem-i devrān:

1. **cem-i devrān:**-*dur*
Gazel 890
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Devrin Cem'i.

Getürür pīr-i muġān ayaġına yārānı
Cem-i devrāndur ider şanki ayaḳ dīvānı

[G.697:2]

cemʿ-i māl:

1. **cemʿ-i māl:**-*un*
Gazel 723
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Servetin tamamı.

Cemʿ-i māluñ żararı n'idügin ey ehl-i tamaʿ
Giricek zīr-i zemīne ṣorasın Ḳārūn'a

cemīʿ-i maḳṣūd:

1. **cemīʿ-i maḳṣūd:**-*un*
Mesnevi 4
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Amaçların hepsi.

Ḥāṣıl oldı cemīʿ-i maḳṣūduñ
Seni yirden götürdi maʿbūduñ

cemʿiyyet it-:

1. **cemʿiyyet it:**-*se*
Gazel 579
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Toplanmak, bir araya gelmek.

İtse cemʿiyyet der-i dil-berde erbāb-ı cünūn
Olur āvāz-ı segān-ı kūyı ṣavt-ı erġanūn

cemre:

1. **cemreden:**-*den*
Kaside 32
Mısra: **60**
Şubat ayında birer hafta arayla havada, suda ve toprakta oluştuğu sanılan sıcaklık yükselişi; ateşli kömür parçası, kor.

Eger kim düşse tāb-ı āftāb-ı luṭfı dünyāya
Şitā faṣlında kānūn olmaya hiç cemreden ʿārī

cemşīd:

1. **cemşīd:**
Gazel 385
Mısra: **3**
Cemşid ve Cem: İran'da ilk önce saltanat süren Pişdâdiyân sülalesinin dördüncü ve en büyük hükümdarıdır. Cem, büyük padişah manasında olup sonradan adına ışık anlamındaki "şîd" sözcüğü eklenmiştir. Cem, şarabı bulmakla meşhur olmuştur ve Divan şiirinde de şarap, kadeh (câm, Câm-Cem) ve eğlence meclisi ile zikredilir.

Olsa ehl-i ʿışḳ eger ʿişretüñe Cemşīd de
Bīm-i hicr-i yār ile elbette olur ġuṣṣa-nāk

[G.495:8, G.572:2]

cemşīd-i keyḳubād-serīr:

1. **cemşīd-i keyḳubād-serīr:**
Kaside 17
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Keykubad tahtlı Cemşid.

Ne şāhdur ki muḳarrer ḳuşūr ider şāʿir
Eger dise aña Cemşīd-i Keyḳubād-serīr

cenāb:

1. **cenābā:**-*a*
Kaside 21
Mısra: **49**
Allah, peygamber ve bâzı tarîkat büyüklerine âit isim ve sıfatların başına getirilerek "hazret" mânâsına kullanılan saygı ve tâzim sözü.

Büzürg-vār cenābā sen ol Hümā'sın kim
Senüñle buldı şeref āsmān-ı cāh u celāl

[G.372:1, M.4:118]

cenāb-ı ḥażret-i aġā:

1. **cenāb-ı ḥażret-i aġā:**
Kaside 33
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Büyük devlet adamı II Kapı Ağası Gazanfer Ağa.

Gelürse başmasun ḫāk üzre dir ol faḫr-i aʿyānı
Cenāb-ı Ḥażret-i Aġā ki bāb-ı şāh-ı ʿālemde

cenāb-ı ḥażret-i ḥaḳ:

1. **cenāb-ı ḥażret-i ḥaḳ:**-*dan*
Kaside 2
Mısra: **59**

Kelime Tipi: -
Yüce Allah hazretleri.

Cenāb-ı Ḥażret-i Ḥaḳ'dan budur recāmuz kim
Muvaffaḳ ide seni emr-i dīn ü dünyāya

cenāb-ı ḥażret-i ḥān aḥmed:

1. **cenāb-ı ḥażret-i ḫān aḥmed:**
Kaside 9
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Sultan I. Ahmed Hazretleri.

Cenāb-ı Ḥażret-i Ḫān Aḥmed ol şāh-ı müʾeyyed kim
Der-i iḳbāline bir pās-bāndur baḫt-ı bīdārı

[K.13:11]

cenāb-ı ḥażret-i müftī-i ʿālem:

1. **cenāb-ı ḥażret-i müftī-i ʿālem:**
Kaside 20
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Âlemin müftüsü hazretleri II Şeyhülislam Hocazâde Mehmed Efendi.

Cenāb-ı ḥażret-i müftī-i ʿālem
Ḫıżr-ı ʿīsā-dem
Ḳudūmıyla iden ser-sebz bāġ-ı dīn ü īmānı

cenāb-ı ḥażret-i şāh-ı cihān:

1. **cenāb-ı ḥażret-i şāh-ı cihān:**
Kaside 25
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Alemin padişah hazretleri.

Cenāb-ı ḥażret-i şāh-ı cihān duʿāsıyla
Çerāġı ṣubḥa çıḳarurdı çün meh-i enver

cenāb-ı ḥażret-i sulṭān meḥemmed hān-ı ʿosmānī:

1. **cenāb-ı ḥażret-i sulṭān meḥemmed ḫān-ı ʿosmānī:**
Kaside 1
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Hürmetli Osmanlı Padişahı, Sultan III. Mehmed.

Hümā-sāye hümāyūn-pāye sulṭān-ı felek-rifʿat
Cenāb-ı Ḥażret-i Sulṭān Meḥemmed Ḫān-ı ʿOsmānī

cenāb-ı ḥażret-i sulṭān meḥemmed ibni murād:

1. **cenāb-ı ḥażret-i sulṭān meḥemmed ibni murād:**
Kaside 2
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Sultan Murad Oğlu Sultan III. Mehmed.

Cenāb-ı Ḥażret-i Sulṭān Meḥemmed İbni Murād
Ki olamaz şeh-i ḫāver anuñla hem-sāye

[K.4:17]

cenāb-ı mevlā:

1. **cenāb-ı mevlā:**-*y, -a*
Mesnevi 6
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Yüce rab; Yüce Allâh.

Eylegil ey dil-i fürūʿ-māye Şükr-i bī-ḥadd Cenāb-ı Mevlā'ya

cenāb-ı pāk:

1. **cenāb-ı pāk:**-*i, -n, -e*
Kıt'a 120
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Temiz zat.

Der-geh-i devlet-meʾābuñda ḳılınduḳça namāz
Herkes itdükçe şenā Ḥaḳḳ'uñ cenāb-ı pākine

cenāb-ı şāh:

1. **cenāb-ı şāh:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **193**
Kelime Tipi: -
Padişah hazretleri.

Cenāb-ı şāha oldur şimdi lāyıḳ
Ki kārum ḳılmaya mevḳūf-ı sāyıḳ

cenāb-ı şāh-ı kerem:

1. **cenāb-ı şāh-ı keremden:**-*den*
Gazel 10
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cömertlik padişahı olan Allah.

Olmaz cenāb-ı şāh-ı keremden kerem cüdā
Ḳalmaz cihānda çeşme-i ḫūrşīd bī-żiyā

ceng:

1. **ceng:**
Gazel 64
Mısra: **7**
Mücadele, kavga, savaş.

Cām-ı şarāb leşker-i ġuṣṣayla ceng içün
Miġferlerin hemīşe çıḳarur degül ḥabāb

[G.82:5, G.100:7, G.292:19, M.9:80]

ceng eyle-:

1. **ceng eyle:**-*y, -en*
Kaside 37
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Savaşmak, mücadele etmek.

Merd olanlar ebr ile ceng eyliyen ḳaplan gibi
Atılurdı düşmenüñ çıḳduḳça ṭōbından duḫān

[G.103:7]

ceng it-:

1. **ceng it:**-*er, -ler, -di*
Gazel 452

Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Savaşmak, çekişmek.

Dem-ā-dem cāñ u ten peykānuñ üzre ceng iderlerdi
Hele geldi ayırdı birbirinden tīġ-i ḫūn-bāruñ

[Kt.106:3, G.568:7, Mf.478:1]

ceng ü cidāl:

1. **ceng ü cidāl:**-*den*
Gazel 593
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Savaş ve mücadele.

Şemşīr-i āhum eyler idi düşmeni zebūn
El degmiş olsa baḫt ile ceng ü cidālden

ceng ü cidāl eyle-:

1. **ceng ü cidāl eyle:**-*me, -se, -m*
Gazel 516
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Mücadele etmek, savaşmak.

Böyle bed-nām-ı cünūn olmaz-idüm ʿālemde
Muttaşıl baḫtum ile ceng ü cidāl eylemesem

[Mf.25:2, Mf.364:2]

ceng ü ġavġā:

1. **ceng ü ġavġā:**-*y, -a*
Kaside 2
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Savaş ve mücadele, kavga.

Niteki mest-i ṣabūḥī bu demde bülbüller
Biribiri ile başladı ceng ü ġavġāya

ceng-i heft-ḫᵛān eyle-:

1. **ceng-i heft-ḫᵛān eyle:**-*r, -in*
Kaside 12
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Yedi konaklık yol savaşları yapmak (Rüstem'in kahramanca savaşları heft-hân olarak anılır).

Sell-i seyf-i āh idüp her dem niyām-ı sīneden
Rüstem-āsā eylerin çerḫ ile ceng-i heft-ḫᵛān

ceng-i keyānī it-:

1. **ceng-i keyānī it:**-*er*
Mesnevi 9
Mısra: **132**
Kelime Tipi: -
Saltanat mücadelesi etmek.

Pes-i dīvār-ı sīnemde nihānī
Dil ü endūh ider ceng-i keyānī

cenk:

1. **cenk:**
Gazel 62
Mısra: **11**
Mücadele, kavga, savaş.

Cām-ı şarāb leşker-i ġuṣṣayla cenk içün
Miġfer geyer hemīşe görinen degül ḥabāb

cennet:

1. **cennete:**-*e*
Gazel 23
Mısra: **5**
Allah'ın mümin, sadık kullarına vaat ettiği içinde ebedi kalınacak olan mekan.

Ḫāk-i rehüñ iletse ṣabā cennete eger
Ḥavrā iderdi cān gözine anı tūtyā

[G.183:9, G.296:15, G.729:5, K.26:25, Kt.6:3, Kt.11:2, Kt.11:4]

2. **cennet:**
Gazel 656
Mısra: **5**
Gölgelik bahçe anlamında olup ahirette müminlerin, iyi insanların gidecekleri yerdir II mec. Çok güzel, iç açıcı, huzur verici yer.

Kūy-ı Şīrīn'i meger kim Kūh-ken cennet ṣanur
Anuñ içündür ki anda cūy-ı şīr eyler revān

[K.35:36]

cennet neşʾesi:

1. **cennet neşʾesi:**-*n*
Kaside 39
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Cennet mutluluğu.

Aña ġam didükleri kāfir duḫūl itmez gider
Virdi cennet neşʾesin zīrā Ḫudā-yı müsteʿān

cennet ol-:

1. **cennet ol:**-*ur, -mış*
Müfret 278
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çok güzel, iç açıcı, huzur verici yer haline gelmek.

ʿAceb mi māʾil olsam ẓılline bīd-i gül-istānuñ
Olurmış çünki cennet sāyesinde tīġ-i berrānuñ

cennet-āsā ol-:

1. **cennet-āsā ol:**-*dı*
Tarih 6
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Cennet gibi olmak.

Oldı bu cāy-ı zībā luṭfıyla cennet-āsā
Firdevsi terk iderdi görseydi bir naẓar ḥūr

cennet-i kūy:

1. **cennet-i kūy:**-*un*
Gazel 358
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin cennet gibi olan mahallesi.

Cennet-i kūyuñ senüñ dārü's-selāma beñzeden
ʿĀṣıḳ-ı şūrīdenüñ eşk-i revānuñ ṣandı şaṭ

[G.881:7]

cennetü'l-meʾvā:

1. **cennetü'l-meʾvā:**
Kaside 34
Mısra: **2**
Meva Cenneti. II "İman edip güzel amel işleyenlere gelince, onlar için Me`vâ Cennetleri vardır. " (Secde, 32/19 ve En-Necm, 53/15).

Zihī revāḳ-ı muʿallā vü ṭāḳ-ı bī-hemtā
Ṣafāsı nā-mütenāhī çü cennetü'l-meʾvā

cerāhat-ber-cerāhat ol-:

1. **cerāḥat-ber-cerāḥat ol:**-*up*
Mesnevi 9
Mısra: **195**
Kelime Tipi: -
Yara üstüne yara olmak.

Olup dilde cerāḥat-ber-cerāḥat ʿAdū hiç virmemişdi istirāḥat

cerāḥat-ı ġam:

1. **cerāḥat-ı ġam:**-*ı*
Gazel 264
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gam yarası.

Derūn-ı sīnede olan cerāḥat-ı ġamı yur
ʿAceb degül diseler bādeye şarāb-ı ṭuhūr

[Mf.99:1]

ceres:

1. **ceres:**
Gazel 6
Mısra: **11**
Çan, çıngırak, zil.

Ceres gibi dil ucıyla idersem nāle vü zārı
Beni irgürmesün ser-menzil-i maḳṣūduma Mevlā

[G.21:7, G.347:6, G.764:1, G.873:4, Mf.466:2]

ceres āvāzı:

1. **ceres āvāzı:**-*dur*
Gazel 229
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Çan sesi.

Feżā-yı sīneden ġam kār-bānı Ḥāletī çıḳmaz
Ceres āvāzıdur andan gelen ṣanma fiġānumdur

ceres-i nāle vü efġān:,

1. **ceres-i nāle vü efġān:**-*um, --la*
Gazel 575
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İnilti ve feryat çanı.

Rāh-ı dilden ceres-i nāle vü efġānumla
Çekilüp gitmededür ḳāfile-i ṣabr u sükūn

cerīḥ ḳıl-:

1. **cerīḥ ḳıl:**-*ma*
Gazel 113
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yaralamak.

Tīġ-i hicrüñle ḳılma cānı cerīḥ
İtme baña efendi ẓulm-i ṣarīḥ

ceste ol-:

1. **ceste ol:**-*ur*
Mesnevi 7
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Sıçramak, atlamak.

Oḳ gibi ẓālime olur ceste
Tīġ-veş ʿadl içün miyān-beste

cevāb:

1. **cevābın:**-*ı, -n*
Gazel 757
Mısra: **9**
Sorulan hesaba verilen karşılık, açıklama.

ʿAceb kesb itdügüm cürmüñ cevābın kimden isterler
Varursam ʿarṣa-i rūz-ı ḥisāba ben bu ḥayretle

cevāb vir-:

1. **cevāb vir:**-*sün, -ler*
Gazel 311
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yanıt vermek, cevaplamak.

Daḫme-i Mecnūn'a ḳondı diyü virsünler cevāb
Yār dirse ḳandadur ol mürde-i dīrīnemüz

cevāb-dihi ol-:

1. **cevāb-dihi ol:**-*maz*
Kaside 22
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Karşılığı olmak.

Bir yirde küh-sār-ı vaḳārı olunsa resm
Olmaz anuñ cevāb-dihi çerḫ-i Bīsütūn

cevāb-ı yeʾs:

1. **cevāb-ı yeʾs:**-*e*
Müfret 288
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ümitsizlik cevabı.

Behey iʿzānı yoḳ idrāki ḳıt Türk
Cevāb-ı yeʾse lāzım mı vaşaḳ kürk

cevābın vir-:

1. **cevābın vir:**-*di*
Kaside 7
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cevap vermek.

Cihānda kimseyi söyletmez oldı şimdi peykānuñ
Zebān-ı tīġ-i ser-tīzüñ cevābın virdi aʿdānuñ

cevābını al-:

1. **cevābını al:**-*ur*
Kaside 2
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Deyim**
Karşılık görmek.

Alur cevābını tīġ-i zebān-dırāzından
Açarsa aġzını aʿdā anuñla daʿvāya

cevāhir ol-:

1. **cevāhir ol:**-*a, -y, -dı*
Gazel 889
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cevher olmak.

O yāra Ḥāletiyā iʿtiḳādum ol durur kim ol
Ḳomazdı ḳulaġına ger sözüñ cevāhir olaydı

cevāhir-i eşk:

1. **cevāhir-i eşk:**-*üm*
Gazel 562
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı cevheri.

Ḥıfẓ itmege cevāhir-i eşküm ḫazīnesin
Ḳıldı ḫayāl-i zülfini Hindū-yı pās-bān

cevānib:

1. **cevānib:**
Kaside 8
Mısra: **7**
Yanlar.

Cevānib oldı sulṭān-ı bahāruñ iʿtidāliyle
Feraḥ-baḫş u ṣafā-güster neşāṭ-engīz ü rūḥ-efzā

cevher:

1. **cevher:**
Gazel 439
Mısra: **6**
Cevher II Değer, kıymet.

Tīġ-i cevher-dār n'eyler olıcaḳ rūz-ı meṣāf
Merd-i ceng-āverlerüñ kendünde bir cevher gerek

[K1:33, K.3:36, K.28:54]

cevher ü ʿaraż:

1. **cevher ü ʿaraż:**
Mesnevi 1
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kendi kendine bir varlığı olup gerçekleşmesi için başka bir nesneye ihtiyacı olmayan ve kendi kendi var olmayıp görülmesi için bir cevhere ihtiyacı olan şey.

Ẕāt-ı pāki ne cevher ü ne ʿaraż
Aña ʿārıż degül şifā vü maraż

cevher-fürūş-ı ʿaḳl:

1. **cevher-fürūş-ı ʿaḳl:**
Gazel 188
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Akıl cevherini satan.

Ġam kişverinde rāyic olan laʿl-i eşkdür
Cevher-fürūş-ı ʿaḳl giderse ziyān ider

cevher-fürūş-ı cān ol-:

1. **cevher-fürūş-ı cān ol:**-*mak*
Gazel 298
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Can cevherini satmak II Canını feda etmek.

Cevher-fürūş-ı cān olan erbāb-ı ʿışḳdur
Ḳıymet-şināş-ı gevher-i gītī-fürūz-ı nāz

cevher-fürūş-ı miḥnet:

1. **cevher-fürūş-ı miḥnet:**-*i*
Gazel 510
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Eziyet cevherini satan II Eziyeti cevher gibi âşığa satan sevgili.

Cevher-fürūş-ı miḥneti ey Ḥāletī o şūḫ
Bildi görünce çeşm-i dür-efşānumuz bizüm

cevher-i ʿaḳl:

1. **cevher-i ʿaḳl:**-*a*
Müfret 13
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Akıl cevheri.

Ehl-i bezme irgürüp cām-ı şarābı sāḳiyā
Cevher-i ʿaḳla degiş laʿl-i müẕābı sāḳiyā

cevher-i cān:

1. **cevher-i cān:**-*dur*
Gazel 827
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Can mücevheri II Gönül.

Ḥükmindedür fütādelerüñ genc-i sīnesi
Bir şāhdur ki cevher-i cāndur ḫazīnesi

[K.13:12]

cevher-i naẓm:

1. **cevher-i naẓm:**-*um*
Kaside 33
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Şiirin cevheri.

Reh-i ʿışḳında İsmāʿīl-veş olurdı ḳurbānı
Benüm şemşīr-i ṭabʿ-ı pāküme ṣad āferīn dirdi

[Kt.134:3]

cevher-i şemşīr-i raḫşān:

1. **cevher-i şemşīr-i raḫşān:**-*un*
Kaside 23
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Parlak kılıcın cevheri.

Meger kim milket-i şāhī ʿarūs-ı pāk-dāmendür
Olupdur aña zīver cevher-i şemşīr-i raḫşānuñ

cevher-i tīġ:

1. **cevher-i tīġ:**
Kaside 3
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Kılıç cevheri.

Dehrüñ beḳāsı cevher-i tīġ iledür hemīn

Zīrā ki cevher olmasa itmez ʿaraż ḳıyām

cevher-i zāt:

1. **cevher-i ẕāt:**-*um*
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kişiliğin cevheri.

Seyr eyle dür-i naẓmumı gör cevher-i ẕātum
Ey lücce-i ʿummān-ı kerem baḥr-i mürüvvet

cevher-şiken-i ʿakl it-:

1. **cevher-şiken-i ʿaḳl it:**-*e, -lüm*
Müfret 554
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Akıl cevherini yıktırmak.

Nāṣiḥ sözünüñ olmayalum zār u zebūnı
Cevher-şiken-i ʿaḳl idelüm seng-i cünūnı

cevher-şinās-ı hançer-i bī-dād-ı dil-berān:

1. **cevher-şinās-ı ḫançer-i bī-dād-ı dil-berān:**
Gazel 561
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güzellerin eziyet hançerini cevher gibi kıymetli bilen (âşık).

Yazmış debīr-i ḥükm-i ezel vaṣfumı benüm
Cevher-şinās-ı ḫançer-i bī-dād-ı dil-berān

cev-i semā:

1. **cev-i semā:**-*dan*
Kaside 14
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü boşluğu, hava.

Döne bülbül gibi ḫākistere envāʿ-ı ṭuyūr
Güẕer eylerse eger cev-i semādan bir an

cevlān eyle-:

1. **cevlān eyle:**-*r*
Kaside 31
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Gezinmek.

Bām-ı eflāk üzre görmez mi bu deñlü erzeni
Ḳanda cevlān eyler ol ṭāvūs-ı zerrīn-bāl ü per

cevlān-ı esb-i nāz:

1. **cevlān-ı esb-i nāz:**-*ı, -n, -a*
Gazel 132
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Naz atının dolaşması.

Bu ʿarṣa-i vücūd şu deñlü ferāḫ iken
Cevlān-ı esb-i nāzına ol şūḫuñ oldı ṭār

cevlānī eyle-:

1. **cevlānī eyle:**-*r, -di*
Kaside 33
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Dolaşmak, gezmek.

Ḳılur ḥabl-i metīn-i luṭfı beste bāb-ı ḥırmānı
O kim zīn-i hilāl urulmamışken raḫş-ı gerdūna

cevlānī kıl-:

1. **cevlānī ḳıl:**-*sa*
Kaside 1
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Gezmek, dolaşmak.

Zemīni pür-hilāl ü āsmānı pür-nücūm eyler
Eger kim ḳılsa raḫş-ı himmeti ʿālemde cevlānī

cevr:

1. **cevrüñle:**-*ün, -le*
Gazel 296
Mısra: **11**
Eziyet, cefa.

Tāze ʿāşıḳdur göñül cevrüñle olmasun demān

Nev-ḫarīde bendeye lāzımdur olmaḳ dil-nevāz

[G.359:5, G.438:8, G.651:3, G.671:7, G.680:7, G.786:7, G.789:8, G.803:1, G.870:10, G.876:2, G.883:5, Kt.85:1, M.8:123, Mf.27:1, Mf.29:1, Mf.433:1, Mf.552:2, Mü.2:31]

cevr eyle-:

1. **cevr eyle:**-*mek*
Gazel 268
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Eziyet etmek.

Yār-i nev-resdür daḫı cevr eylemek bilmez dime
Şimdi mehdinden çıḳan etfāl hep fettān çıḳar

[G.532:7, G.567:14, Kt.K.1:9, Mü.4:13, T.5:12]

cevr ile:

1. **cevr ile:**
Gazel 419
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet ile, zulüm ile.

Cevr ile urma zaḫm-ı dil-i ʿāşıḳa nemek
Ey pādşāh-ı ḥüsn aña acımaḳ gerek

[G.465:9, G.601:5, G.740:7, Mü.7:14, Mf.362:1]

cevr it-:

1. **cevr it:**-*er, -se, -n*
Gazel 466
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eziyet etmek, incitmek, çektirmek.

Tek sen uşanma cefālar eylemekden dōstum
Her ne deñlü cevr iderseñ senden uşanmaz göñül

[G.47:1, G.105:8, G.168:13, G.255:4, G.279:10, G.470:2, G.541:4, G.546:8, G.712:5, M.9:182]

cevr kıl-:

1. **cevr ḳıl:**-*duk, -ı, -n*
Gazel 848
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Eziyet etmek.

Ne Leylā ḳıldı ey şūḫ-ı cihān sen ḳılduġuñ cevri
Ne ḫod ben itdügüm feryādı Ḳays-ı dil-figār itdi

cevr ü cefā:

1. **cevr ü cefā:**
Gazel 382
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İncitici söz veya davranışlar (sevgiliden gelen).

Dem-ā-dem āşnāya ʿādetüñ cevr ü cefā ancaḳ
Senüñle āşnālıḳ ehl-i ʿışḳa bir belā ancaḳ

[G.418:2, G.546:7, G.689:2, G.787:3, G.865:9, G.887:1, Mf.280:2]

cevr ü cefā çek-:

1. **cevr ü cefā çek:**-*miş, -üm*
Kaside 23
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Eziyet ve sıkıntı çekmek.

N'ola zāl-i kühen-sāl-i felekden eylesem şekvā
Niçe cevr ü cefāsın çekmişüm ol pīr-i nā-dānuñ

cevr ü cefā eyle-:

1. **cevr ü cefā eyle:**-*r, -sin*
Gazel 691
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Üzmek, sıkıntı vermek.

İllere mihr ü vefā eylersin Baña sen cevr ü cefā eylersin

cevr ü cefā ile:

1. **cevr ü cefā ile:**
Kaside 6
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Eziyet ederek.

Gül öldürürdi bülbüli cevr ü cefā ile
Göndermeseydi aña eli gölgesin çenār

cevr-i dil-ber:

1. **cevr-i dil-ber:**
Gazel 876
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eziyeti.

Ḳorḳutma cevr-i dil-ber ile ey ʿadū beni
Ben cevrini vefā bilürin bilmezin seni

[G.552:1]

cevr-i düşmen:

1. **cevr-i düşmen:**-*den*
Müfret 392
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Rakibin eziyeti.

Şikāyet eyleme yanında yārüñ cevr-i düşmenden
Niye söylersin ey dil çünki anı yeg bilür senden

[G.621:1]

cevr-i firāvān:

1. **cevr-i firāvān:**-*a*
Gazel 799
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çok eziyet.

Bilür derd-i derūnum başladı cevr-i firāvāna
Bahāne ister ol şūḫ-ı cihānum luṭf u iḥsāna

cevr-i ihvān:

1. **cevr-i iḫvān:**
Kaside 14
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Dostların eziyeti.

Ḥāletī'yem ki ḳılup beste-i bend-i miḥnet
Şaldı çāh-ı ġama Yūsuf gibi cevr-i iḫvān

cevr-i leʾīmān:

1. **cevr-i leʾīmān:**-*a*
Kaside 18
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Aşağılık kimselerin eziyeti.

Ehl-i dil maẓhar olur cevr-i leʾīmāna müdām
Bülbülüñ cānına ḳaṣd eylemedür ġāret-i mār

cevşen:

1. **cevşen:**
Gazel 639
Mısra: **4**
Zırh, kalkan.

Nāvek-i āh-ı dil-i ʿāşıḳı defʿ eyliyemez
Birbiri üzre felek geyse ṭoḳuz ḳat cevşen

[K.18:58, K.35:41]

cevşen idin-:

1. **cevşen idin:**-*miş, -dür*
Gazel 27
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Cevşen yapmak, cevşen gibi taşımak.

İdinmişdür gelen peykānlaruñdan āhenīn cevşen
Kesilmezse n'ola tīġ-i ġamuñdan ʿāşıḳ-ı rüsvā

cevşen-i nüh-tüy-i gerdūn:

1. **cevşen-i nüh-tüy-i gerdūn:**-*dan*
Gazel 159
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Feleğin dokuz tüylü cevşeni.

Tīr-i āhı bir daḫı almam kemān-ı himmete
Eylemezse cevşen-i nüh-tüy-i gerdūndan güẕer

cevşen-i taḳvā-yı ehl-i zühd:

1. **cevşen-i taḳvā-yı ehl-i zühd:**

Gazel 155
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Zahitlerin takva cevşeni.

Nüh tüy olursa cevşen-i taḳvā-yı ehl-i zühd
Tīr-i nigāha ekleyemem k'ola kār-ger

cevşeninüñ gözleri:

1. **cevşeninüñ gözleri:**
Kaside 16
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Zırhın gözleri II Zırhın delikleri.

İrdükde cān-ı ḫaṣma oḳuñ şöyle acıdı
Ḳan ile ṭoldı cevşeninüñ gözleri hemān

cevv-i ʿālem:

1. **cevv-i ʿālem:**
Gazel 795
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Cihanın gökyüzü.

Cevv-i ʿālem ser-be-ser ṭolsa nesīm-i ḫuldla
Eksük olmaz vādi-i dilden hümūm-ı ʿömr-gāh

cevv-i celal:

1. **cevv-i celal:**-*i*
Kaside 3
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Ululuk göğü.

Virmez nücūma bir kef-i erzen ḳadar vücūd
Cevv-i celali içre olan kemterīn ḥamām

cevzāʾ:

1. **cevzāʾ:**
Kaside 35
Mısra: **50**
İkizler burcu.
Minyatürlerde bu burcun rumuzu, belinde okluk bulunan ve elinde yay tutan bir adamın koyuna binmiş hâli olarak tasvir edilir. Bu şekil koyunun üzerinde iki insan varmış gibi göründüğü için "İkizler" denmiştir. İkizler denmesinin asıl sebebi, Tev'eman adlı birbirinden ayrılmayan iki yıldızdır.

Zer nıṭāḳın eyliye gerdūn miyānından cüdā
İtse Cevzāʾ ḫidmet-i ḫāk-i derüñden ictināb

[K.30:10]

ceyb ü baġal:

1. **ceyb ü baġal:**
Kaside 40
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cep ve koltuk.

Geldi bāġ-ı keremüñ bād-ı seḥer-gāhları
Ṭoldı berg-i gül-i iḥsān ile her ceyb ü baġal

ceyb ü dāmān:

1. **ceyb ü dāmān:**-*ı*, -*n*
Gazel 600
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yaka ve etek II Elbisenin baştan aşağı her yeri.

O şūḫuñ kāküli bir ḫˇāce-i ṣāḥib-mürüvvetdür
Pür eyler müşk ü ʿanberle ṣabānuñ ceyb ü dāmānın

ceyb-i fikretden başını çıkar-:

1. **ceyb-i fikretden başını çıḳar:**-*sa*
Kaside 11
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Düşünce yakasından başını kurtarmak, düşüncelerden kurtulmak.

Ceyb-i fikretden çıḳarsa başını zānūya ḳor
N'eylesün medḥinde bilmez ṣāʿir-i siḥr-āferīn

ceyş:

1. **ceyşe:**-*e*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **11**
Asker, ordu.

Münhezim ceyşe dönüp küşte-i tīġ-i ġam ola
Ol ki ʿilmine şehādet ide cümle ʿālem

ceyş-i aʿdā:

1. **ceyş-i aʿdā:**-*dan*
Kaside 9
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Düşman orduları.

Ġuzātuñ her biri bir ṣaffı bozdı ceyş-i aʿdādan
Olunca ḳalb-i pāk-i şāh-ı ʿālemden meded-kārı

ceyş-i ʿadū:

1. **ceyş-i ʿadū:**
Kaside 3
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Düşman askeri.

Ceyş-i ʿadū egerçi be-ġāyet ʿaẓīm idi
Bir an içinde ḳalmadı andan meger ʿiẓām

ceyş-i ārām:

1. **ceyş-i ārām:**-*a*
Gazel 857
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Huzur, sükûnet ordusu.

Ceyş-i ārāma fikr-i ġamzeleri Mülk-i dilde ʿaceb ḳılıç çaldı

ceyş-i belā:

1. **ceyş-i belā:**
Kaside 31
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Bela ordusu.

Ḫāṭırumdan eksük olmazsa n'ola bir dem ġubār
Muttaṣıl ceyş-i belā ṣaḥrā-yı sīnemden geçer

[G.62:2, Mü.8:2]

ceyş-i cihān-gīr:

1. **ceyş-i cihān-gīr:**
Gazel 597

Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünyayı zapteden ordu.

ʿArż eylemeden ceyş-i cihān-gīr belāsın
Şāh-ı ḫıredüñ ʿışḳ nigūn itdi livāsın

ceyş-i ġadr-i bed-ḫᵛāh:

1. **ceyş-i ġadr-i bed-ḫᵛāh:**
Mesnevi 8
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Kötülük ve zalimlik ordusu.

Ne demlerdür ki ceyş-i ġadr-i bed-ḫᵛāh
Reh-i teng-i recāda virmiyor rāh

ceyş-i ġam:

1. **ceyş-i ġam:**
Gazel 494
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gam askeri II Üzüntü veren şey.

Gönderür her gice göñlüm mülküne sulṭān-ı ʿışḳ
Şöyle ceyş-i ġam ki almaz ṣaḥn-ı saḥrā-yı ʿadem

[G.706:9, G.758:9, K.29:6]

ceyş-i ḫᵛāb:

1. **ceyş-i ḫᵛāb:**-*ı*
Gazel 410
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Uyku ordusu II Uyku.

İdemezdüm ceyş-i ḫᵛābı ber-ṭaraf ey Ḥāletī
Āb-dāde olmasa her tīġ-imüjgānuñ senüñ

[G.521:7]

ceyş-i ḥūbān:

1. **ceyş-i ḥūbān:**
Gazel 483
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzeller ordusu.

Ceyş-i ḫūbān mülk-i dil yaġmāsına ʿazm itse ger
Ḳāmetüñle anda mümtāzsın şehā rāyet-miş̱āl

ceyş-i melāḥat:

1. **ceyş-i melāḥat:**
Gazel 209
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzellik ordusu.

Ḫaṭ degül ceyş-i melāḥat geçmeden leyl ü nehār
Ẓāhir olur şāh-rāh-ı ḥüsn-i dil-berden ġubār

ceyş-i melāmet:

1. **ceyş-i melāmet:**-*den*
Gazel 634
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayıplanma ordusu.

Ḳaçarken dil viṣālüñ şehrine ceyş-i melāmetden
Olup üftāde rāh-ı ġamda bozmış nā-gehān şeklin

ceyş-i mülk-i miḥnet:

1. **ceyş-i mülk-i miḥnet:**-*üz*
Gazel 310
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Keder ülkesinin askeri II Âşık.

Ceyş-i mülk-i miḥnetüz bulmaz teselli şāhumuz
Yıḳmayınca ḳalʿa-i gerdūnı ṭōb-ı āhumuz

ceyş-i ṣafā:

1. **ceyş-i ṣafā:**
Gazel 33
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Şenlik ordusu.

Mülk-i cāna yād ayaḳ baṣdurma ey sulṭān-ı ḥüsn
Çıḳmasun ġam ḫayli andan girmesün ceyş-i ṣafā

ceyş-i sulṭān-ı ġam:

1. **ceyş-i sulṭān-ı ġam:**-*a*
Gazel 858
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keder padişahının ordusu.

Ceyş-i sulṭān-ı ġama yir yoḳ güẕer-gāh olmaduḳ
ʿArṣa-i ʿālemde bir künc-i ferāġat ḳalmadı

ceyş-i ümmīd:

1. **ceyş-i ümmīd:**-*e*
Mesnevi 9
Mısra: **187**
Kelime Tipi: -
Umut ordusu.

Olanlar ceyş-i ümmīde ḥavāle
Ḳomazlar almaya andan nevāle

cezbe-i cemāl:

1. **ceẕbe-i cemāl:**
Gazel 349
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Allah'ın güzel suretinin cezbesi.

Hem ceẕbe-i Cemāl ola hem ṣadme-i Celāl
Virmez mi ben żaʿīfe tenezzül bu keş-me-keş

cezbe-i ḥüsn:

1. **ceẕbe-i ḥüsn:**-*ün*
Gazel 37
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzellik cazibesi.

Şol kimseye kim ceẕbe-i ḥüsnüñ ide teʾs̱īr
Zencīr-i cünūna çekilür ey saçı leylā

cezbe-i ʿışḳ:

1. **ceẕbe-i ʿışḳ:**
Gazel 723
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşkın cezbesi.

Nāḳa-i maḥmil-i Leylā'yı bulup Ḥāletiyā
Ceẕbe-i ʿışḳ degül mi getüren Mecnūn'a

cezr ü med:

1. **cezr ü med:**
Gazel 121
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ay ve Güneş'in yer yuvarlağı üzerindeki çekim güçleri sebebiyle deniz yüzünde, özellikle ana denizlerde su düzeyinin alçalması, kabarması olayı, metcezir.

Her zamānda eşk-i māl-ā-māldür müjgāna dek
Çeşmünüñ baḥr-i fırāvanında yoḳdur cezr ü med

[G.126:4, G.387:10, G.547:11, G.715:8]

cezr ü medd:

1. **cezr ü medd:**-*i*
Gazel 387
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Suyun yükselerek alçalması.

Her zamān āmed-şud-ı dil-dāra tābiʿdür yaşum
Cezr ü meddi Ḥāletī muʿtāddur deryālaruñ

cibāl:

1. **cibāl:**
Kıt'a-ı Kebir 2
Mısra: **4**
Cebeller, dağlar.

Baḥr-i cūduñda ḳaṭredür ḳulzüm
Pestdür himmetüñ yanında cibāl

cibāl-i mevc-i ġayret:

1. **cibāl-i mevc-i ġayret:**-*dür*
Mesnevi 9
Mısra: **114**
Kelime Tipi: -
Gayret dalgasının dağı.

Olup gird-āb-ı ḥayret raḳş-gāhum
Cibāl-i mevc-i ġayretdür penāhum

cibrīl:

1. **cibrīl:**
Mesnevi 4
Mısra: **88**
Allah'ın vahyini peygamberlere ulaştırmakla görevli olan melek.

Bulunur mı bir öyle şāh-süvār
K'ola Cibrīl öñünce ġāşiye-dār

ciger:

1. **ciger:**
Gazel 9
Mısra: **1**
Bağır, yürek.

Ciger şemşīr-i ġam ṣad-pāresiyken eyledi cānā
Ḫayāl-i sūzen-i müjgānlaruñ evvelkiden aʿlā

[G.44:8, G.61:10, G.284:4, G.607:7, Kt.K.3:22, Mf.126:1]

ciger kebāb ol-:

1. **ciger kebāb ol-:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 82
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yüreği yanmak, büyük bir acıya uğramak, çok sıkıntı çekmek.

Bezm-i viṣāl-i dil-bere dil dāḫil olmadı
Tā olmayınca göz yaşı bāde ciger kebāb

ciger kūşesi:

1. **ciger kūşesi:**-*dür*
Gazel 399
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Çok sevdiği.

Rez duḫterini ehl-i riyāya nice virsin
Bir dāne ciger kūşesidür pīr-i muġānuñ

ciger pergālesi:

1. **ciger pergālesi:**
Mesnevi 9
Mısra: **125**
Kelime Tipi: -
Ciğer parçası.

Ciger pergālesi oldı gelū-gīr
Nedür hiç bilmezüm feryāda tedbīr

2. **ciger pergālesi:**
Gazel 825
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ciğer parçası II Sevgili.

Ciger pergālesi dil laḫtıdur hep zīr ü bālāsı
Anuñçün añılur sulṭān-ı ʿışḳuñ ḫˇān-ı yaġmāsı

ciger-hūn-ı intiẓār it-:

1. **ciger-ḫūn-ı intiẓār it:**-*me, -y, -ince*
Gazel 130
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Bekletmekten ciğeri kanla doldurmak.

Ol şūḫ vaʿde-gāh-ı vefāya ḳadem ḳomaz
ʿUşşāḳı itmeyince ciger-ḫūn-ı intiẓār

cigeri ḫūn ḳıl-:

1. **cigeri ḫūn ḳıl-:**-*ma, -y, -ınca*
Kaside 22
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Yüreği kan içinde bırakmak II Çok acı çektirmek.

ʿArż eyledükçe nāfesin ol āhuvān-ı çeşm
İtmez ferāġ çaḳ cigerüm ḳılmayınca ḫūn

cigeri ḫūn ol-:

1. **cigeri ḫūn ol-:**-*dı*
Gazel 595
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yüreği kan dolmak, acı çekmek.

Nice ḳan aġlamayın kim cigerüm ḫūn oldı
Bir Mesīḥā-nefesüñ sūzen-i müjgānından

[G.635:3]

cigeri pārelen-:

1. **cigeri pārelen:**-*ür*
Kaside 18
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüreği parçalanmak, çok üzülmek.

Delinür baġrı hemān-dem cigeri pārelenür
Nevk-i tīġüñ dil-i bed-ḫāhı ider iḫtār

cigerler pāresi:

1. **cigerler pāresi:**
Gazel 416
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ciğer parçası II Âşıkların gönlü.

Eksük olmaz her dem üstünden cigerler pāresi
Bir nihāl-i verde dönmişdür hemān tīrüñ senüñ

cihād-ı nefs:

1. **ciḫād-ı nefs:**-*e*
Mesnevi 2
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Nefis mücadelesi.

Ol İlāhī ciḫād-ı nefse muʿīn
Żararın çekmeden memātumda

cihān:

1. **cihānda:**-*da*
Gazel 446
Mısra: **5**
Dünya, felek.

Dimiş o yār cihānda anuñla ḫaşr olmam
Revā degül mi eger aġlasam ḳıyāmete dek

[G.10:2, G.15:6, G.15:10, G.49:8, G.63:13, G.85:8, G.94:4, G.138:9, G.144:10, G.157:7, G.168:10, G.174:5, G.185:8, G.203:3, G.204:7, G.204:9, G.212:8, G.214:4, G.214:14, G.244:10, G.279:1, G.279:6, G.290:1, G.327:1, G.350:8, G.354:9, G.360:2, G.367:6, G.414:8, G.430:3, G.453:3, G.462:9, G.475:9, G.501:6, G.514:2, G.530:4, G.531:10, G.536:6, G.543:10, G.545:4, G.556:8, G.563:5, G.614:10, G.622:3, G.636:10, G.654:9, G.684:8, G.735:7, G.773:8, G.780:4, G.800:2, G.842:16, G.859:3, G.875:10, G.881:12, G.884:13, K.1:15, K.3:61, K.4:21, K.4:38, K.6:71, K.7:1, K.8:23, K.8:29, K.10:13, K.14:1, K.14:81, K.15:31, K.16:41, K.16:57, K.17:61, K.21:63, K.21:73, K.23:45, K.25:1, K.25:64, K.25:77, K.26:10, K.27:23, K.28:12, K.28:35, K.28:45, K.28:74, K.31:36, K.33:63, K.33:70, K.33:80, K.34:50, K.36.26, K.42:55, Kt.43:2, Kt.63:4, Kt.75:2, Kt.76:1, Kt.112:1, Kt.116:1, Kt.121:4, Kt.132:1, Kt.K.1:5, M.1:9, M.71, M.4:24, M.6:42, M.7:18, M.8:18, M.8:215, M.9:25, Mf.30:1, Mf.34:2, Mf.102:2, Mf.230:2, Mf.234:2, Mf.374:2, Mf.434:1, Mf.593:2, Mü.6:1, Mü.6:13, Mü.6:21, T.6:7, T.11:2, Trk.B.1:52, Trk.B.1:99]

2. **cihānı:**-*ı*
Gazel 7
Mısra: **7**
Dünya, âlem, cihan. II Herkes, halk, ahali.

Cihānı bī-günāh öldürse kimse ḥikmetin şormaz
Bilürler kim zamānuñ Ḫıżr'ıdur ol ḫaṭṭ-ı ʿanber-sā

[G.144:2, G.213:7, G.393:1, G.403:3, G.507:10, G.662:1, G.755:3, K.6:39, K.7:31, K.41:15, K.41:42, Kt.39:2, M.7:39, Mf.156:2, Mf.572:1]

cihān ʿaynında olma-:

1. **cihān ʿaynında olma-:**-*z, -sa*
Gazel 392
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dünya gözünde olmamak, hiçbir şeyi gözü görmemek.

N'ola ʿaynında olmazsa cihān mest-i mey-i nābuñ
Ḥabāb-ı bādedür çerḫ-i berīni ʿālem-i ābuñ

cihān bāġı:

1. **cihān bāġı:**-*n, -da*
Gazel 148
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçesi. II Yeryüzü, dünya, kainat.

Görmedük bir ġonce ḳalmadı cihān bāġında līk
Cümlesin terk eyleyüp peykānuñ itdüm iḫtiyār

[G.202:5, G.464:7, Kt.126:3, Th.1:5]

cihān başına teng ol-:

1. **cihān başına teng ol:**-*ur*
Gazel 655
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dünya başına dar olmak, çok sıkılmak, büyük bir çaresizlik içinde kalmak, dünya gözüne zindan olmak, dünya başına yıkılmak.

Teng oldı başuma ġam ile şol ḳadar cihān
Ṣandum ki girdi merkezine devr-i āsmān

cihān bezmi:

1. **cihān bezmi:**-*n, -e*
Kaside 21
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Dünya meclisi.

Meh ile mihr degül çerḫe iki nān itdi
Şu dem ki çekdi cihān bezmine simāṭ-ı nevāl

[G.567:1]

cihān cihān:

1. **cihān cihān:**
Gazel 49
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Pek çok, oldukça fazla.

Cihān cihān ġama çünkim fenā viren oldur

Deger ne deñlü girān-ḳıymet olsa laʿl-i müẕāb

cihān devleti:

1. **cihān devleti:**-*n, -e*
Kaside 24
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Dünya devleti II Osmanlı İmparatorluğu.

Bir eli gölgesi besdür bu cihān devletine
Şāh olurmış o ki üstine düşe ẓıll-ı Hümā

cihān gül-zārı:

1. **cihān gül-zārı:**-*n, -un*
Kıt'a 2
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçesi.

Bir dıraḫt-ı ser-firāzısın cihān gül-zārınuñ
Saḳlasun bu rūzgāruñ germ ü serdinden Ḫudā

[K.10:35, K.11:49]

cihān ḫalḳı:

1. **cihān ḫalḳı:**-*n, -a*
Gazel 725
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İnsanlar, bu dünyada yaşayanlar.

Getürür şimdi cihān ḫalḳına zencīr-i cünūn
Ol aḳar ṣu ki ʿilāc eyler idi sevdāya

[Trk.B.1:131, Trk.B.1:86, G.166:4, G.440:7, G.570:5]

cihān ḳaṣrı:

1. **cihān ḳaṣrı:**-*n, -da*
Kıt'a 115
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dünya kasrı.

Degüldür bāliş-i zer-kār-ı iḳbāl
Cihān ḳaṣrında ḳābil iʿtimāda

cihān mecmūʿası:

1. **cihān mecmūʿası:**-*n*
Gazel 50
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Cihan risalesi, dünya kitabı.

Hep cihān mecmūʿasın gözden geçürdüm ʿāḳıbet
Ḫaṭṭ-ı laʿlüñ maṭlaʿın itdüm içinden intiḫāb

cihān saḥīfesi:

1. **cihān saḥīfesi:**-*n, -e*
Kaside 34
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Dünya sayfası, yeryüzü.

Daḫı bunuñ gibi bir şāh-beyit-i mevzūnı
Cihān saḥīfesine yazmadı debīr-i ḳażā

cihān tahtı:

1. **cihān taḫtı:**-*n, -a*
Kaside 38
Mısra: **86**
Kelime Tipi: -
Dünya tahtı.

Nitekim cülūs itdüre ḫayl-i encüm
Cihān taḫtına efser-i ḫāverānı

cihān ṭurdukça:

1. **cihān ṭurduḳça:**
Kaside 15
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Dünya durdukça, çok uzun zaman, sonsuza kadar.

Edhem-i şeb eşheb-i rūz ola ṭurduḳça cihān
Rāyiż-i fermānınuñ saʿyiyle ḫalḳa sāz-gār

cihān yıḳıl-:

1. **cihān yıḳıl-:**-*maz, -dı*
Gazel 641
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dünya yıkılmak, kıyamet kopmak.

Varur hemīşe ġayra o ḳaddi ḳıyāmetüm
Bir kez baña da gelse yıḳılmazdı ya cihān

[G.562:4]

cihāna gel-:

1. **cihāna gel-:**-*me, -miş, -ken*
Gazel 224
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Doğmak, dünyaya gelmek.

Yazıḳlar Ḥāletī'nüñ kimse ḳadrin bilmedi gitdi
Cihāna gelmemişken öyle üstād-ı süḫan-perver

[G.332:10, G.340:4]

cihān-bān:

1. **cihān-bānuñ:**-*un*
Mesnevi 7
Mısra: **13**
Dünyanın sahibi, hükümdar.

Baġrı yaġın eritdi aʿdānuñ
Āteş-i ḳahrı ol cihān-bānuñ

cihāndan git-:

1. **cihāndan git-:**-*er, -se, -m*
Gazel 162
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dünyadan göç etmek, ölmek.

Sütūn-ı āh-ı dildendür ḳıyāmı ḫayme-i çerḫüñ
Cihāndan ben gidersem nic'olur bu nīl-gūn çāder

cihān-dest-gīrā:

1. **cihān-dest-gīrā:**
Kaside 38
Mısra: **61**
Ey cihanı ele geçiren hükümdar, Allah.

Kerīmā muʿtiyā cihān-dest-gīrā
Be-ḥaḳḳ-ı resūlān-ı sebʿa'l-mesānī

cihān-dīde:

1. **cihān-dīde:**
Gazel 805
Mısra: **6**
Dünyayı gören, görmüş geçirmiş.

Erbāb-ı süḫan sırrını fāş itmede ḫalḳa
Beñzer o cihān-dīde süḫan-çīne sefīne

cihān-efrūz:

1. **cihān-efrūz:**
Kaside 21
Mısra: **17**
Dünyayı aydınlatan.

Ne ṣubḥ ṣubḥ-ı saʿādet gibi cihān-efrūz
Ne rūz rūz-ı hidāyet gibi mübārek-fāl

cihān-fürūz ol-:

1. **cihān-fürūz ol:**-*a*
Kaside 2
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Dünyayı aydınlatmak.

Cihān-fürūz ola her ẕerre āftāb gibi
Ṣalarsa pertev-i luṭfın basīṭ-i ġabrāya

cihān-gīr:

1. **cihān-gīr:**
Gazel 318
Mısra: **7**
Cihânı, dünyâyı zapteden.

Ṣıyt-ı sulṭān-ı ġam-ı ʿışḳı cihān-gīr ister
Degme bir şāha göñül bende-i der-gāh olmaz

cihān-gīr ol-:

1. **cihān-gīr ol:**-*sa, -n*
Mesnevi 9
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Fetheden, fatih olmak.

N'ola olsañ Sikender-veş cihān-gīr
Saña āyīne oldı rūy-ı şemşīr

cihān-ı ʿadl:

1. **cihān-ı ʿadl:**
Kaside 26
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Adalet dünyası.

Reʾy-i münīri ile münevver cihān-ı ʿadl
Ḳahrıyla tīre-rūz sitem-kār-ı nābe-kār

cihān-ı belā:

1. **cihān-ı belā:**-*n, -un*
Gazel 549
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Bela dünyası.

Ḳaʿr yoḳ cihān-ı belānuñ rismān-ı ġam dırāz
Bunca yıllar n'ola gerdān olsa çerḫ-i āsmān

cihān-ı bī-beḳā:

1. **cihān-ı bī-beḳā:**
Gazel 515
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Fani dünya.

Cihān-ı bī-beḳā fikriyle ḳalbüm āşnā itmem
Ġam-engīz olmayan efkārdan çoḳluḳ ṣafa itmem

cihānı çeşmine tār eyle-:

1. **cihānı çeşmine tār eyle:**-*di*
Kaside 32
Mısra: **66**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dünyayı gözüne karanlık etmek II Büyük bir karamsarlık ve umutsuzluğa sevk etmek.

Giceden gündüzin farḳ itmez oldı pister-i ġamda
Cihānı çeşmine tār eyledi baḫt-ı siyeh-kārı

cihānı ṭut-:

1. **cihānı ṭut:**-*dı*
Gazel 435
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Her tarafa yayılmak, dünyayı tutmak.

Ṭutdı cihānı ʿışḳuñ ile zār u şīvenüm
Yoḳ mı nihāyeti güzelüm nāz u şīvenüñ

[G.482:3, G.483:3, G.500:10, G.872:5]

cihāniyān:

1. **cihāniyān:**
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **24**
Dünyada yaşayanlar.

Mirʿāt-ı keffi şūret-i iḳbāl gösterür
Şimdi anuñ eline baḳar hep cihāniyān

cihān-nümā:

1. **cihān-nümā:**
Gazel 13
Mısra: **1**
Dünyayı gösteren.

Āyīnedür cemāli o şāhuñ cihān-nümā
Dünyāyı ḳaç bucaġ idügin gösterür saña

[G.23:1, Mf.580:1]

cihān-tāb:

1. **cihān-tābuñ:**-*un*
Kaside 7
Mısra: **28**
Cihanı aydınlatan.

Yanıḳdur tāb-ı ġamda baġrı ḫaşmuñ teşnedür āba
N'ola cān virse şemşīrin görünce sen cihān-tābuñ

cihānuñ devlet-i nā-pāy-dārı:

1. **cihānuñ devlet-i nā-pāy-dārı:**-*y, -la*
Gazel 334
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -

Dünyanın gelip geçici mutluluğu.

Ne ḥikmetdür bu kim hiç görmedük cānā geçenlerde
Cihānuñ devlet-i nā-pāy-dārıyla ġurūr itmez

cihānuñ fenāsı:

1. **cihānuñ fenāsı:**-*n, -dan*
Gazel 104
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dünyanın geçiciliği.

Fenāsından cihānuñ Ḥāletī ġāfil misin yoḫsa
Nedür dünyā içün çaḳ böyle ġam-gīn olmaġa bāʿiṣ

cihānuñ ḥaḳāretin eyle-:

1. **cihānuñ ḥaḳāretin eyle-:**
Gazel 622
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dünyanın hakaretini etmek, çok fazla aşağılamak.

Ḳoyup seni cihāna baḳarsa dil-i ḥaḳīr
Eyle aña efendi cihānuñ ḥaḳāretin

cihānuñ şāhı:

1. **cihānuñ şāhı:**-*sın*
Gazel 644
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dünyanın padişahı II Abdal, ermiş kişi.

Gezersin ʿālemi bī-hūş olup esrārdan her dem
Cihānuñ şāhısın sen kendüñ ey ābdāl bilmezsin

cihāt:

1. **cihāt:**
Gazel 788
Mısra: **4**
Vakıflardaki görevlilere verilen maaş.

Bu şeş-der-i cihāna kişi dāver olmadan
Yegdür ḳapuñ gedālıġı cānā cihāt ile

cihāt-ı sit:

1. **cihāt-ı sit:**
Kaside 28
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Altı yön.

Eger ki ay ile gün aña Kaʿbeteyn olsa
Cihāt-ı sit olamaz bezm-i ḫāṣına şeş-der

cihet-i ḳible-i necāt:

1. **cihet-i ḳible-i necāt:**
Kaside 16
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Kurtuluş ḳıblesinin yönü.

Olduḳça müştebeh cihet-i ḳible-i necāt
Der-gāhına ṭutar yüzini cümle ins ü cān

cilā vir-:

1. **cilā vir:**-*me, -y, -e*
Gazel 150
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Parlatmak, keskinlik vermek.

Şemşīrine ol ġamze cilā virmege başlar
Yār olsa eger ʿāşıḳ-ı şeydāyı ṭaleb-kār

[G.688:6, G.704:8]

cild:

1. **cildi:**-*i*
Gazel 785
Mısra: **2**
Kitap cildi.

Ol livā-yı ḳāmet üzre perçemüñ bī-iştibāh
Bir müdevver muṣḥafa beñzer ki cildi var siyāh

cilf-i nā-dān:

1. **cilf-i nā-dān:**-*un*
Kaside 7
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Kaba cahil.

Alurlar ḳalʿasın ṭopraḳ sürüp döge döge āḫir
ʿİnād eylerse ṭopraḳ başına ol cilf-i nā-dānuñ

cilve eyle-:

1. **cilve eyle:**-*r*
Kaside 36
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Hoş ve latif bir şekilde görünmek, ortaya çıkmak, tecelli etmek.

Şāhid-i ʿadlüñ ne yüzden cilve eyler bilse ger
Ola zencīrin sürür dīvānesi Nūşīn-revān

[Kt.97:1]

cilve ḳıl-:

1. **cilve ḳıl:**-*sa, -n*
Gazel 170
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Görünmek, peyda olmak, ortaya çıkmak.

Ne menzilde ḳarār itseñ döner ol menzil-i māha
Ne yirde cilve ḳılsañ cilve-gāh-ı baḫt u devletdür

2. **cilve ḳıl:**-*sa*
Gazel 298
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İşve yapmak, nazlanmak II Görünmek, tecelli etmek.

Ḳuyruḳlu sürmelerle eger cilve ḳılsa yār
Başlar şikāra gözleri mānend-i şāh-bāz

cilve-gāh:

1. **cilve-gāhı:**-*ı*
Kaside 34
Mısra: **18**
Görünme yeri, ortaya çıkış yeri; cilve yapılan yer.

Kebūter-i ḥaremi hem-cenāḥ-ı nesr-i felek
Tezerv-i sāḥasınuñ cilve-gāhı ẓıll-i Hümā

cilve-gāh it-:

1. **cilve-gāh it:**-*miş*
Gazel 249
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Yer, yurt yapmak.

Bir süvār-ı esb-i nāza cilve-gāh itmiş Ḫudā
Māʾverā-yı perde-i çeşmüm ʿaceb meydān olur

cilve-gāh-ı baḫt u devlet:

1. **cilve-gāh-ı baḫt u devlet:**-*dür*
Gazel 170
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Talih ve şansın ortaya çıktığı yer.

Ne menzilde ḳarār itseñ döner ol menzil-i māha
Ne yirde cilve ḳılsañ cilve-gāh-ı baḫt u devletdür

cilve-ger ol-:

1. **cilve-ger ol:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Görünmek, gezinmek.

Olsa ẓulmet o şeb ʿaceb mi tebāh
Oldı çerḫ üzre cilve-ger iki māh

cilve-i ẓafer:

1. **cilve-i ẓafer:**
Kaside 16
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zafer sevinci.

Her bir ṭarafda ẓāhir olup cilve-i ẓafer
Her kūşeden irişdi yine müjde-i emān

cinān:

1. **cinānı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **75**
Cennetler.

Ḳahrı ammā ider cinānı caḥīm
Zehr ü zaḳḳum olur içinde naʿīm

[T.3:8]

cins-i ḥarīr:

1. **cins-i ḥarīr:**
Kaside 17
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İpek türü kumaş.

Getürse ḳuvvet-i bāzūya vaḳt-i himmetde
Ḫadeng-i sūzen olur seng-i ḫāra cins-i ḥarīr

cins-i hūş u cevher-i dāniş:

1. **cins-i hūş u cevher-i dāniş:**
Gazel 56
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bilgi cevheri ve akıl türü.

Mübtelā-yı kişver-i imkāna lāzımdur şarāb
Cins-i hūş u cevher-i dāniş degüldür anda bāb

cisim:

1. **cismine:**-*i, -n, -e*
Gazel 64
Mısra: **10**
Beden, gövde, vücut.

ʿĀşıḳ ki āh-ı serd ide kimdür ki gūş idüp
Cismine lerze düşmeye cānına ıżṭırāb

[G.4:10, G.12:5, G.28:3, G.40:3, G.51:5, G.51:9, G.68:1, G.85:7, G.128:5, G.132:6, G.143:4, G.153:10, G.223:1, G.267:5, G.270:9, G.312:3, G.313:9, G.314:3, G.345:7, G.352:9, G.365:10, G.367:9, G.375:3, G.385:6, G.507:7, G.527:6, G.535:3, G.581:6, G.595:6, G.611:7, G.627:5, G.631:9, G.632:1, G.664:6, G.666:2, G.674:10, G.692:1, G.702:9, G.753:4, G.827:3, G.864:5, G.886:3, K.15:7, K.25:7, M.9:292, Mf.74:2, Mf.221:2]

cism-i ʿadū:

1. **cism-i ʿadū:**
Kaside 3
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Düşmanın bedeni.

Cism-i ʿadū ki olmış idi menzil-i belā
Ḳaṭʿ eyledi o menzili şemşīr-i tīz-kām

cism-i ʿāşık-ı dīdār:

1. **cism-i ʿāşıḳ-ı dīdār:**-*a*
Gazel 365
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güzel yüze âşık olan beden.

Cūy-bār üzre düşen berg-i gül-i ḥamrā gibi
Yaraşur ḥaḳḳā ki cism-i ʿāşıḳ-ı dīdāra dāġ

cism-i bīmār:

1. **cism-i bīmār:**-*un*
Gazel 786
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hasta beden.

Belā-yı firḳatüñle żaʿfını bu cism-i bīmāruñ
Ḳayırmazdum eger kim ṭāliʿüm olsaydı ḳuvvetde

cism-i dāġ-dār:

1. **cism-i dāġ-dār:**
Gazel 268
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yaralı beden.

Tīġ-i ġamdan her ḳaçan çāk olsa cism-i dāġ-dār
Sīne bir tennūra beñzer kim öñüne nān çıḳar

[Mü.2:5, Mü.2:11, Mü.2:17, Mü.2:23, Mü.2:29, Mü.2:35]

cism-i ḫāk:

1. **cism-i ḫāk:**-*i*
Gazel 175

Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Topraktan oluşmuş vücut.

Ser-ā-pā cism-i ḫāki eşk-i çeşmümden olup nem-nāk
Dil-i dīvāne şimdi ʿışḳuñ ile pāy-dergildür

cism-i ḫākī:

1. **cism-i ḫākī:**-*si, -n, -de*
Gazel 185
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Toprak olan beden, vücut.

Şehīd-i tīġ-i ʿışḳuñ cism-i ḫākīsinde cān n'eyler
Maḥabbet bir Hümā'dur aña yirde āşiyān n'eyler

cism-i hāk-sār:

1. **cism-i ḫāk-sār:**
Gazel 146
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Perişan, düşkün beden.

Ol şeh-i ḥüsnüñ ḳomaz dāmānını ey Ḥāletī
Rāh-ı miḥnetde ġubār olsa bu cism-i ḫāk-sār

cism-i insān:

1. **cism-i insān:**-*a*
Mesnevi 5
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
İnsan bedeni.

Cism-i insāna döndi dīn-i mübīn
ʿUnṣurı oldı çār-yār-ı güzīn

cism-i laṭīf:

1. **cism-i laṭīf:**-*i, -n*
Gazel 727
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Latif, güzel olan vücut, beden.

Nice vaṣf ide anuñ cism-i laṭīfin ʿāşıḳ

Ḥāletī hiç baḳılur mı o perī-sīmāya

cism-i nā-tüvān:

1. **cism-i nā-tüvān:**
Gazel 552
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güçsüz, bakımsız ve zayıf vücut II Âşığın bedeni.

Seyl-i ġamla gitmesün dirseñ bu cism-i nā-tüvān
Eksük olmasun elüñden dem-be-dem rıṭl-ı girān

[G.68:6, G.564:1, G.771:2]

cism-i nizār:

1. **cism-i nizār:**-*um*
Müfret 316
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Zayıf beden II Âşığın bedeni.

Żaʿf ile hemān tāra dönüp cism-i nizārum
Ser-gūş ile bir perdededür nāle-i zārum

[G.45:1, G.99:6]

cism-i pāk:

1. **cism-i pāk:**-*i, -n, -de*
Gazel 771
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Temiz beden.

Dil-i sengīni ol şūḫ-ı cihānuñ cism-i pākinde
Yatur bir pāre seng-i ḫāradur āb-ı revān içre

cism-i pā-māl:

1. **cism-i pā-māl:**-*üm*
Müseddes 2
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Ayaklar altında/hor görülmüş vücut.

Ne var şeb-nem gibi yirden götürseñ cism-i pā-mālüm
Buluşduḳça saña hiç aġlamaḳ lāzım degül ḫālüm

cism-i şad-çāk:

1. **cism-i şad-çāk:**-*ün*
Gazel 408
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yüz parça olan vücut, paramparça olan beden.

Gül-i ṣad-berge döndüñ Ḥāletī bāġ-ı maḥabbetde
Olup ālūde-i ḫūn-āb-ı ḥasret cism-i ṣad-çāküñ

[G.100:5, G.415:3]

cism-i yār:

1. **cism-i yār:**-*a*
Gazel 194
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin bedeni.

Baḳ cism-i yāra ḳudreti seyr eyle Ḥāletī
Ḫāk-i siyāhı sīm ḳılan kīmyāyı gör

[Mf.18:1, Mf.167:1]

cism-i żaʿīf:

1. **cism-i ẓaʿīf:**-*üm, -den*
Gazel 819
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Zayıf beden.

Nīze-i yār eylese cism-i ẓaʿīfümden güẕār
Şehr-i tenden cān-ı nālānum giderdi gönderi

[G.488:6]

cism-i zār:

1. **cism-i zār:**-*a*
Müseddes 4
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Ağlayan, inleyen beden.

Nevk-i āzār urur yara bu cism-i zāra
Zaḫm-ı şemşīr-i cefādan dil olur ṣad pāre

cism-i zerd:

1. **cism-i zerd:**-*üm*
Gazel 157
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sararmış beden.

Cism-i zerdüm keh-rübādur dirdi erbāb-ı naẕar
Ḳudret olsa bende ḳaldurmaġa bir kāhı eger

cismüñ hākisteri:

1. **cismüñ ḫākisteri:**-*n*
Gazel 5
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Beden, vücut külü.

Ḳādir olmaz itmege tāb-ı melāmetden cüdā
Cismümüñ ḫākisterin gezdürse yellerle ṣabā

cisr-i köhne:

1. **cisr-i köhne:**-*den*
Terkib-bend 1
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Köhne köprü.

Seferdeyken ʿadem mülkine āheng-i sefer ḳıldı
Bu cisr-i köhneden ġāyet şitāb üzre güẕer ḳıldı

civān:

1. **civān:**
Gazel 237
Mısra: **8**
Genç, taze II Sevgili.

Vir mālı ile pīre zen-i dehri ʿadūya
Yā Rab baña bir sīm-beden tāze civān vir

[G.360:4, G.616:2, G.629:7, Kt.93:4, Mf.410:1]

2. **civān:**
Kaside 26
Mısra: **67**
Genç II Güzel, iyi (talih bağlamında).

Baḫtı civān degül yalıñuz belki ḫidmetin
Pīr-i felekde cān ile eylerdi iḫtiyār

civān it-:

1. **civān it:**-*di*
Kaside 21
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Güzel hale getirmek (talih bağlamında).

Sipihr-i pīri civān itdi bu nevīd-i ẓafer
İrişdi ʿāşıḳ-ı mehcūra ṣan peyām-ı viṣāl

civānān:

1. **civānān:**
Gazel 370
Mısra: **6**
Gençler, dilberler.

Olsa eger ki ʿaḳl perīşān ʿaceb degül
ʿArż-ı cemāl idince civānān ṭaraf ṭaraf

[Mf.34:2, Mf.593:2]

civān-baht ol-:

1. **civān-baḫt ol:**-*dı, -lar*
Kaside 35
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Talihli, bahtiyar olmak.

Āstānuñ bekleyenler hep civān-baḫt oldılar
Bāġ-ı cennetdür o cennetde muḳarrerdür şebāb

civān-baht-ı cihān ol-:

1. **civān-baḫt-ı cihān ol:**
Kaside 41
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Dünya şanslısı olmak, talihi yaver gitmek.

Civān-baḫt-ı cihān ol dem-be-dem ʿömrüñ ziyād olsun
Ḫudā şermende-i iḥsānuñ itsün pīr ü bernāyı

civān-ı çār-ebrū:

1. **civān-ı çār-ebrū:**-*y, -a*
Gazel 126
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dört kaşlı, taze bıyıklı genç II Kalender derviş.

Çār-ḍarb ābdāl-veş ʿuryān-ı ʿışḳ oldum yine
Bir civān-ı çār-ebrūya uruldum hey meded

civān-ı nev-ẓuhūr:

1. **civān-ı nev-ẓuhūr:**
Gazel 795
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yeni yetişmiş genç II Sevgili.

Ol civān-ı nev-ẓuhūr oldı serīr-i ḥüsne şāh
Şām olaldan şām peydā olmadı bir böyle māh

[G.508:1]

civān-ı ser-firāz:

1. **civān-ı ser-firāz:**
Gazel 25
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Mağrur genç II Mağrur sevgili.

Leb-be-leb olmaz benümle ol civān-ı ser-firāz
İtdi zīrā ḳāmetüm bār-ı ġam-ı miḥnet dü-tā

cuġd:

1. **cuġd:**
Gazel 582
Mısra: **4**
Baykuş.

Vücūd-ı ʿāşıḳ-ı mehcūr olur vīrāne ḥükminde
N'ola hep cuġd olursa āşiyān-sāz-ı ser-i Mecnūn

cuġd-ı şaḥrā-yı ʿadem:

1. **cuġd-ı şaḥrā-yı ʿadem:**
Gazel 852
Mısra: **9**

Kelime Tipi: -
Yokluk çölünün baykuşu.

Vücūd iḳlīmine maʿmūre diyü geldüm ammā kim
Gözümde uçar oldı cuġd-ı ṣaḥrā-yı ʿadem şimdi

cūş:

1. **cūş:**
Gazel 508
Mısra: **3**
Coşma, taşma, kaynama, coşkunluk, galeyan.

Deryā-yı ġamam cūş derūnumda nihāndur
Aldar göreni gerçi ki ẓāhirde sükūnum

[Mü.1:7]

cūş eyle-:

1. **cūş eyle:**-*r*
Gazel 19
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çoşup taşmak.

Hevā-yı laʿl-i nābuñ şöyle germ itmiş ki añduḳça
Derūn-ı ḫumda cūş eyler dem-ā-dem bāde-i ḥamrā

[G.98:12, G.234:2, Mf.109:2]

cūş it-:

1. **cūş it:**-*dük, -i, -n, -e*
Gazel 275
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Coşmak, birdenbire hızlı bir şekilde akmak.

Ṣaḳın aldanma ḫum-ı mey gibi cūş itdügine
Sūfīnüñ ẓāhiri ṣāf olmaduġı ẓāhirdür

[K.10:1, K.27:64, K.32:45, G.352:6, G.604:1, G.862:8, Mf.213:1]

cūş u hurūş:

1. **cūş u ḫurūş:**-*umuz*
Gazel 305
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Coşup eğlenme.

Ol bāde-keşlerüz ki sipihr olsa cām-ı ʿıyş
Ġam cürʿasıyladur yine cūş u ḫurūşumuz

[G.743:5]

cūş u ḫurūş it-:

1. **cūş u ḫurūş it:**-*di*
Kaside 23
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Coşmak, coşkun hale gelmek.

Dilāverler o gün deryā-ṣıfat cūş u ḫurūş itdi
ʿAdū ḳanıyla eller oldı ʿaynı şāh-ı mercānuñ

cūşa gel-:

1. **cūşa gel:**-*se*
Kaside 30
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Coşmak, galeyana gelmek.

Ḳaçan kim cūşa gelse baḥr-i bī-pāyān-ı iḥsānuñ
Ḫas u ḫāşāk-i deryā deñlü ḳalmaz ḳadri dünyānuñ

[G.641:6, K.1:26]

cūşiş-i deryā-yı dil:

1. **cūşiş-i deryā-yı dil:**-*den*
Gazel 733
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül denizinin coşkusu.

Cūşiş-i deryā-yı dilden itmez oldum ḳıyl ü ḳāl
Ṭuymasunlar diyü ḥālüm ol dür-i yektā ile

cū(y):

1. **cūy:**
Gazel 24
Mısra: **8**
Irmak, nehir, akarsu.

Ḳudümüñ ṣaḥn-ı gül-zārı İrem bağına döndürdi
Görenler ʿaks-i ḳaddüñ cūy içinde ṣandılar Ṭūbā

[G.131:10, G.219:12, G.238:8, G.476:8, G.501:1, G.501:2, G.754:9, G.759:4, G.781:8, K.8:59, K.10:1, K.18.24, K.28:24, K.33:36, Kt.68:1]

cūy u ṣabā:

1. **cūy u ṣabā:**
Kaside 32
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Nehir ve rüzgar.

Gelür diyü güle bir çetr-i zengārī ḳurup ġonce
Yine cūy u ṣabā sildi süpürdi ṣaḥn-ı gül-zārı

cūyān-ı ʿışḳ ol-:

1. **cūyān-ı ʿışḳ ol:**-*sa, -m*
Gazel 520
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşkı aramak.

Ḳabā-yı cismümi cāndan alup ʿuryān-ı ʿışḳ olsam
Maḥabbet baḥrine ṭalsam yine cūyān-ı ʿışḳ olsam

cūy-bār:

1. **cūy-bārı:**-*ı*
Gazel 451
Mısra: **2**
Irmak, büyük ırmak.

Yeter ey bāġ-bān bāġ-ı ġama yaşı dil-i zāruñ
Başıyla ayaġıyla cūy-bārı saña gül-zāruñ

[G.131:8, G.139:8, G.365:3, G.806:2, K.5:16, K.6:12, K.32:17]

cūy-bār-ı eşk:

1. **cūy-bār- eşk:**-*i*
Gazel 660
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı ırmağı.

Ser-bülend olmaḳadadur servüñ senüñ ey Ḥāletī
Ehl-i ʿışḳuñ cūy-bār-ı eşki olduḳça revān

cūy-bār eyle-:

1. **cūy-bār eyle:**-*r*
Terkib-bend 1
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Akarsu haline getirmek.

Hemīşe ḫāk ile yek-sān ider bir serv-i raʿnāyı
Sirişk-i çeşm-i aḥbābı ġamından cūy-bār eyler

cūy-bār it-:

1. **cūy-bār it:**-*mez*
Gazel 319
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Irmağa dönmek II Çok gözyaşı dökmek.

Aña ʿāşıḳ dimem ben kim nigāruñ bāġ-ı kūyında
Duḫānın serve döndürmez sirişkin cūy-bār itmez

cūy-bār ol:

1. **cūy-bār ol:**-*dı*
Gazel 870
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Irmak olmak, ırmak gibi akmak; çok akmak.

Ḳodı gitdi beni ol serv-i nāzum künc-i firḳatde
Daḫı dūr olmadan gözden sirişküm cūy-bār oldı

cūy-bār-ı cūd u luṭf:

1. **cūy-bār-ı cūd u luṭf:**-*un, -dan*
Kaside 36
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve cömertlik ırmağı.

Cūy-bār-ı cūd u luṭfuñdan olaydı behre-yāb
Ḥāṣıl-ı şāḫ-ı semen sīmīn olurdı bī-gümān

cūy-bār-ı ḫūn-ı eşk:

1. **cūy-bār-ı ḫūn-ı eşk:**-*üm, -den*
Müfret 120
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gözyaşının kanlı ırmağı.

Cūy-bār-ı ḫūn-ı eşkümden ider her dem güẕār
Ṣanmañuz kim oldı ol şūḫ-ı cihān gül-gūn-süvār

cūy-ı dil:

1. **cūy-ı dil:**
Gazel 468
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül ırmağı.

Meşhūr-ı ʿālem oldı ṣafā ile cūy-ı dil
Görse ʿaceb mi baḥr-i maḥabbetde rūy-ı dil

cūy-ı eşk:

1. **cūy-ı eşk:**-*üm*
Gazel 181
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı ırmağı.

Cūy-ı eşküm ḫūn ile ālūde geldi añlaram
Sīne ṣaḥrāsında ʿaḳl u ʿışḳ peygār itdiler

cūy-ı ḫamr-ı cennet:

1. **cūy-ı ḫamr-ı cennet:**-*i*
Gazel 495
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Cennet şarabının nehri.

Mürde-i derd-i taḥassür şöyledür kim Ḥāletī
Cūy-ı ḫamr-ı cenneti hep içse olmaz şād-kām

cūy-ı ḫayāl-i vaṣl:

1. **cūy-ı ḫayāl-i vaṣl:**-*ı*
Gazel 127
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kavuşma hayalinin nehri.

Cūy-ı ḫayāl-i vaṣlı nice idinem ümīd
Ṣol kimseden ki gelmeye bir reşḥa-i murād

cūy-ı himmet ü iḥsān-ı ḫusrevān:

1. **cūy-ı himmet ü iḥsān-ı ḫusrevān:**
Kaside 16
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Lütuf ırmağı ve sultanların cömertliği.

Zīrā ki āsyā-yı hüner dönmeden ḳalur
Olmasa cūy-ı himmet ü iḥsān-ı ḫusrevān

cūy-ı himmet-i vālā-yı ḫusrevān:

1. **cūy-ı himmet-i vālā-yı ḫusrevān:**
Kıt'a 80
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hükümdarların yüce yardımlarının ırmağı.

Zīrā ki āsyā-yı hüner dönmeden ḳalur
Olmasa cūy-ı himmet-i vālā-yı ḫusrevān

cūy-ı iḥsān:

1. **cūy-ı iḥsān:**-*un*
Kaside 35
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Lütuf ırmağı.

Ravża-i cūduñ yanında bāġ-ı cennet şūre-zār
Cūy-ı iḥsānuñ ḳatında çeşme-i Kevser serāb

cūy-ı kāfūr:

1. **cūy-ı kāfūr:**
Kaside 20
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Kafur nehri.

Ṣanurlar cūy-ı kāfūr oldı cārī bāġ-ı cennetden
Görenler berg-i ezhār ile pür enhār-ı būstānı

cūy-ı kehkeşān:

1. **cūy-ı kehkeşān:**
Kaside 8
Mısra: **61**

Kelime Tipi: -
Samanyolunun nehri.

Rikāb-ı esbüñe çıḳsaydı cūy-ı kehkeşān her kez
Ṭutardı kendüyi bu lücce-i ḫaḍrā ile hem-tā

cūy-ı revān:

1. **cūy-ı revān:**
Kaside 25
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Akan ırmak, nehir.

Döküldi cūy-ı revān üzre yine berg-i bahār
Bu faṣl içinde şeh-i gül-sitāna aḳçe aḳar

[K.14:32]

cūy-ı ṣabrı bī-āb ḳal-:

1. **cūy-ı ṣabrı bī-āb ḳal:**-*sa*
Gazel 55
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sabır nehri susuz kalmak, sabrı kalmamak.

ʿAceb mi cūy-ı ṣabrum ḳalsa bī-āb
Döner üstünde dā'im heft dūlāb

cūy-ı şīr:

1. **cūy-ı şīr:**
Gazel 656
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Süt ırmağı.

Cūy-ı Şīrīn'i meger kim Cūh-ken cennet ṣanur
Anuñ içündür ki anda cūy-ı şīr eyler revān

cūy-ı sirişk:

1. **cūy-ı sirişk:**-*e*
Gazel 706
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı ırmağı.

Varmaġa der-gāhına ruḫṣat bulursa yārdan
Cūh-ı Elbürz olamaz cūy-ı sirişke sed-i rāh

cūy-ı ümīd:

1. **cūy-ı ümīd:**-*üm*
Gazel 109
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ümit nehri.

Tāb-ı temūz-ḥasret-i nārıyla Ḥāletī
Cūy-ı ümīdüm ola gibi vara vara hiç

cūy-şıfat:

1. **cūy-şıfat:**
Müfret 409
Mısra: **1**
Nehir gibi.

Görünmez idi cūy-şıfat şekl-i kehkeşān
Yürütmeseydi şu ṣaman altından āsümān

cūy-veş:

1. **cūy-veş:**
Gazel 27
Mısra: **9**
Akarsu gibi.

Ḳayırmaz cūy-veş ey Ḥāletī yaşum revān olsa
Tek olsun pāk-dāmen serv-veş ol ḳāmet-i bālā

[G.431:7, K.18:4]

cübbe vü destār:

1. **cübbe vü destār:**-*ı*
Gazel 646
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Cübbe ve sarık.

Mey-ḫānede rehne ḳoyacaḳ nesne ararsın
Ey ṣūfī n'içün cübbe vü destārı ḳomazsın

[K.37:48]

cüdā:

1. **cüdā:**
Gazel 2
Mısra: **10**
Ayrı.

Çeşmüme bir dāġ-ı ḫūn-ālūd olur her cām-ı mey
ʿIyşa āġaz eylesem ol lāle-ḫaddümden cüdā

[G.3:16, G.36:12, G.38:12, G.197:9, G.261:4, G.648:11, G.864:9, K.32:80, Mf.367:1]

cüdā düş-:

1. **cüdā düş:**-*me, y-, e-, -y, -di*
Gazel 18
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ayrı düşmek, uzak kalmak; görüşememek, yakın olamamak.

Ḳaddi dü-tā olursa ḳayırmazdı ḫalḳa-veş
Tek düşmeyeydi dil der-i dil-dārdan cüdā

[G.18:10, G.223:11, G.629:7]

cüdā düşür-:

1. **cüdā düşür:**-*di*
Gazel 12
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ayrı düşürmek, ayrı bırakmak.

Dönse hilāle żaʿf ile cismüm ʿaceb degül
Devrān beni düşürdi o meh-pāreden cüdā

[G.28:4]

cüdā eyle-:

1. **cüdā eyle:**-*y, -e*
Kaside 35
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Ayırmak, uzaklaştırmak, mahrum etmek.

Zer nıṭāḳın eyliye gerdūn miyānından cüdā
İtse Cevzāʾ ḫidmet-i ḫāk-i derüñden ictināb

cüdā it-:

1. **cüdā it:**-*me, -y, -e*
Gazel 5
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -

Ayrırmak, ayrı düşürmek, uzaklaştırmak.

Ḳādir olmaz itmege tāb-ı melāmetden cüdā
Cismümüñ ḫākisterin gezdürse yellerle ṣabā

[G.607:9]

cüdā ḳal-:

1. **cüdā ḳal:**-*sa, -m*
Müseddes 1
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Ayrı düşmek.

Ṣafālar eylerüm dünyā ṣafāsından cüdā ḳalsam
Elem çekmem ölünce kūy-ı ʿışḳ içre gedā ḳalsam

cüdā ḳon-:

1. **cüdā ḳon:**-*mak*
Gazel 467
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Ayrı bırakılmak II Ayrı düşünülmek.

Biribirinden cüdā ḳonmaḳ ne mümkin Ḥāletī
ʿIşḳ bir zencīrdür şīr-i jiyānıdur göñül

cüdā ol-:

1. **cüdā ol-:**-*ma, -dı*
Gazel 146
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrı düşmek, uzak olmak.

Reh-güẕār-ı miḥnetinden olmadı göñlüm cüdā
Gelmedi hiç ḫāṭıra şeb-dīz-i ḫaṭṭuñdan ġubār

[G.5:10, G.10:1, G.18:1, G.18:2, G.18:4, G.18:8, G.330:6, G.657:6, K.14:3, Mf.1:1, Mf.1:2, Mf.174:2, Mf.581:1]

cüdālık:

1. **cüdālıḳ:**
Mesnevi 9
Mısra: **171**
Ayrı düşme, ayrılık, fırak.

Cüdālıḳ der-gehüñde müşkil ancaḳ
Bela-yı ḫāṭır u cān u dil ancaḳ

cüft:

1. **cüfte:**-*e*
Kaside 26
Mısra: **26**
Çift.

Cennetde şāḫ-ı Sidre vü Ṭūbā ḳavuşduġın
Bildi o cüfte nāẕır olan ehl-i iʿtibār

cüft-i ṭāḳ-ı sipihr ol-:

1. **cüft-i ṭāḳ-ı sipihr ol:**-*dı*
Mesnevi 7
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Göğün kubbesinin aynısı olmak, göğün kubbesiyle aynı değerde olmak.

Rifʿat-i menziletde kendüsi mihr
İşigi oldı cüft-i ṭāḳ-ı sipihr

cülūs eyle-:

1. **cülūs eyle:**-*dü, -k*
Gazel 344
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Tahta çıkmak.

Evreng-i ḫüsne devlet ile eyledük cülūs
Geldi maḥabbet ehline hengām-ı dest-būs

cülūs it-:

1. **cülūs it:**-*di*
Gazel 131
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
(Hükümdarlık) tahtına oturmak.

Taḫt-ı zümürrüdine cülūs itdi şāh-ı gül
Feryāda geldi fırḳat elinden hezār hezār

[G.219:3]

cülūs itdür-:

1. **cülūs itdür:**-*e*
Kaside 38
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Tahta oturtmak.

Nitekim cülūs itdüre ḫayl-i encüm
Cihān taḫtına efser-i ḫāverānı

cümle:

1. **cümle:**
Gazel 121
Mısra: **3**
Bütün, hep, tüm.

Dūd-ı āhum cümle aʿdānuñ ḳapatdı gözlerin
Gerd-i kūy-ı yārdan gitdi gezend-i çeşm-i bed

[G.140:7, G.148: 10, G.165:4, G.202:6, G.203:2, G.203:7, G.272:7, G.342:12, G.373:4, G.374:9, G.380:3, G.395:12, G.419:8, G.477:5, G.515:7, G.520:9, G.545:3, G.562:12, G.645:10, G.662:12, G.695:11, G.721:6, G.770:8, G.777:9, K.1:12, K.1:30, K.3:5, K.16:40, K.17:31, K.18:14, K.18:30, K.30:22, Kt.4:1, Kt.19:4, M.3:59, M.3:65, M.4:60, M.8:88, Mf.16:1, Mf.55:2, Mf.75:2, Mf.165:1, Mf.347:2]

2. **cümlesin:**-*si, -n*
Gazel 655
Mısra: **6**
Cümle, söz, laf II Hepsi, tamamı.

ʿĀşıḳ benüm ġamumla ölendür dise o yār
ʿIşḳ ehli cümlesin feraḥından virürdi cān

cümle ʿālem:

1. **cümle ʿālem:**
Gazel 280
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dünyadakilerin hepsi.

Oldı āyīne-i murād kefüñ
Cümle ʿālem senüñ elüñe baḳar

[G.423:10, G.735:5, G.787:4, Mf.498:2, Mü.8:13, Kt.K.3:12]

cümle cihān:

1. **cümle cihān:**-*ı*
Gazel 428
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bütün dünya, herkes II Her yer.

Müyesser olmadı ṣayd eylemek saña ol āhūyı
Egerçi Ḥāletī cümle cihānı ṭutdı feryāduñ

[Mf.567:2]

cümle dünyā:

1. **cümle dünyā:**-*y, -a*
Kaside 10
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Bütün dünya, her yer.

Nesīm-i nev-bahār-ı ʿadl-i Aḥmed Ḫān gibi şimdi
İrişdi nefḫa-i müşkīni verdüñ cümle dünyāya

cümle ḫalk:

1. **cümle ḫalḳ:**-*un*
Müfret 77
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bütün insanlar.

İncinürsin diseler çeşmüñ içün sāḥirdür
Cümle ḫalḳuñ dilini ṭutmaġa kim ḳādirdür

cümlesi:

1. **cümlesi:**
Gazel 373
Mısra: **10**
Bütün, hepsi.

Bir zamān pīrāhen-i ṣabrum ʿaceb bisyār idi
Şimdi oldı cümlesi fersūde-i meh-tāb-ı ʿışḳ

[G.777:8]

cümmāze-i ümmīd:

1. **cümmāze-i ümmīd:**-*i*
Kaside 40
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Ümidin dişi devesi.

Raḥm it ey ḳāfile-sālār-ı mürüvvet aña kim
Ḳala cemmāze-i ümmīdi hezārān mirḥal

cünbiş:

1. **cünbişi:**-*i*
Müfret 460
Mısra: **1**
Salınma, dilbercesine nazlı hareket etme.

Kār eyledi ol ġamzelerüñ cünbişi cāna
Tīr-i sitemi ṣanʿat ile vardı nişāna

[G.601:3, K.15:3]

cünbiş it-:

1. **cünbiş it:**-*se*
Gazel 521
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kımıldamak, hareket etmek.

Bī-ḳarār olur hem-ān-dem murġ-ı dil ey Ḫāletī
Cünbiş itse nāz ile serv-i ḫırāmānum benüm

[Trk.B.1:7]

cünbiş-i bāl:

1. **cünbiş-i bāl:**
Kaside 21
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Kanat çırpınışı.

Virürdi gerd-i zemīn dīde-i nücūma ḫalel
ʿİḳāb-ı ḳahrı eger ẓāhir itse cünbiş-i bāl

cünbiş-i dāmān:

1. **cünbiş-i dāmān:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 595
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Eteğinin hareketi.

Ṣorma erbāb-ı ġamuñ āteş-i pinhānından
Bil hemān ḫūbların cünbiş-i dāmānından

cünbiş-i ebrū vü müjgān:

1. **cünbiş-i ebrū vü müjgān:**-*un, -dan*
Gazel 460
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kaş ve kirpik kımıldaması II Mimikler.

Ṣayd-gāh-ı ʿışḳuñuñ naḫcīri ḳaṣd-ı cānına
Cünbiş-i ebrū vü müjgānuñdan eyler intiḳāl

cünbiş-i ġamze-i mest:

1. **cünbiş-i ġamze-i mest:**-*ün, -le*
Müfret 320
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sarhoş yan bakışın hareketi.

Cünbiş-i ġamze-i mestüñle dökerseñ ḳanum
Ḳılıcuñ keskin ola ey şeh-i ʿālī-şānum

cünbiş-i gül-berg:

1. **cünbiş-i gül-berg:**-*i*
Gazel 731
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gül yaprağının salınması, kımıldaması.

Cünbiş-i gül-bergi gül-şende ṣabādan ṣanmañuz
Germ ider gül ʿandelībüñ āteşin dāmān ile

cünbiş-i raḫş-ı cefā:

1. **cünbiş-i raḫş-ı cefā:**-*sı, -n, -dan*
Gazel 822
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Eziyet atının hareketi.

Çekersin Ḫāletī ġam cünbiş-i raḫş-ı cefāsından
Girerseñ rezm-gāh-ı hicr-i yāra göresin tozı

cünd-i şām:

1. **cünd-i şām:**
Kaside 4
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Akşam askerleri.

Seḥer vilāyetine cünd-i şām iderdi güẕer
Yolunı kesmese şemşīr-i ḫusrev-i ḫāver

cünūn:

1. **cünūndan:**-*dan*
Gazel 3
Mısra: **9**
Çılgınlık, delilik.

Rāh-ı ʿışḳ içre cünūndan incünürsem dōstlar
Seng-i cevrinden o ṭıfluñ bī-nasīb itsün Ḫudā

[G.577:4]

cünūn fenni:

1. **cünūn fenni:**-*n, -i*
Gazel 680
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Delilik, çılgınlık ilmi.

Dil ṭıflı cünūn fennini görmişdür ey Ḳays
Bu ʿaḳluñ ile sen aña üstād olamazsın

[G.383:7]

cünūn vādīleri:

1. **cünūn vādīleri:**-*n*
Müseddes 6
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Delilik vadileri.

Ayaḳ ayaḳ cünūn vādīlerin geşt ü güẕār itdüm
Varup ser-menzil-i mülk-i ḳanāʿatda ḳarār itdüm

[G.32:9]

cünūn vir-:

1. **cünūn vir:**-*üp*
Gazel 573
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Delirtmek, çıldırtmak, şiddetli arzu uyandırmak.

Ol ḥalḳa ḥalḳa zülf-i siyāhuñ virüp cünūn
ʿIşḳ ehli oldı dāʾire-i ʿaḳldan birūn

cünūn-ı ʿışḳ:

1. **cünūn-ı ʿışḳ:**
Gazel 320
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşk çılgınlığı, aşk yüzünden aklını yitirme.

Mümteniʿdür ʿāşıḳa vuṣlat dimişken pīr-i ʿaḳl
Biz cünūn-ı ʿışḳ ile dāʾim temennā üzreyüz

[G.735:8, Mf.185:2]

cürʿa:

1. **cürʿadan:**-*dan*
Gazel 185
Mısra: **8**
Kadehin dibinde kalan son yudum (Harabat müdavimleri arasında son cür'ayı yere dökmek bir âdetmiş. Böylelikle şarabın bulucusu olan Cem'in ruhunu tazim ettiklerini düşünürlermiş.).

Ḳomazlar bezm-i ʿışḳa cām-ı mīnā-fām-ı gerdūnı
Cihān bir cürʿadan ser-mest olur rıṭl-ı girān n'eyler

[G.295:13, G.518:7, G.694:8, G.828:11, K.6:47, K.39:25, M.7:19, Mü.3:34]

cürʿa saç-:

1. **cürʿa şaç:**
Gazel 149
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kadehin dibinde kalan son yudumu saçmak, dökmek. (Harabat müdavimleri arasında son cür'ayı yere dökmek bir âdetmiş. Böylelikle şarabın bulucusu olan Cem'in ruhunu tazim ettiklerini düşünürlermiş.).

Cürʿa şaç ey sāḳi-i meclis bahār eyyāmıdur
Nergis-istān-ı çemen feyżüñle olsun lāle-zār

cürʿa-dān-ı ḫāṭır:

1. **cürʿa-dān-ı ḫāṭır:**-*ı*
Gazel 148
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gönül kadehi.

Ḫān-ḳāh-ı derd-i ʿışḳuñ resm ü rāhı özgedür
Cürʿa-dān-ı ḫāṭırı anda ḳomazlar bī-ġubār

cürʿa-feşān ol-:

1. **cürʿa-feşān ol:**-*dı*
Gazel 295
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kadehin son yudumunu saçmak.

Erbāb-ı ṭamāʿ cürʿa-feşān oldı şanurlar
Sāḳī-i zamānuñ yire hep dökdügi ḳandur

cürʿa-i cām-ı ġam:

1. **cürʿa-i cām-ı ġam:**-*dur*
Gazel 274
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Keder şarabının tortusu.

Neşʾe-i cām-ı feraḥ tīz geçer bir demdür
Saña ey dil ḳalacaḳ cürʿa-i cām-ı ġamdur

[G.736:6, Mf.69:2]

cürʿa-i cām-ı melāl:

1. **cürʿa-i cām-ı melāl:**-*üm, -den*
Gazel 705
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hüzün şarabının yudumu.

Ḳalmasa bu heft ḫumda bāde-i ġamdan eşer
Cürʿa-i cām-ı melālümden olurlar māye-ḫᵛāh

cürʿa-i cām-ı ṣafā:

1. **cürʿa-i cām-ı ṣafā:**-*sı*
Kaside 23
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Mutluluk kadehinin damlası.

Açıldı revzen-i ḳaṣr-ı saʿādet bāġ-ı dünyāya
Ṣaçıldı cürʿa-i cām-ı ṣafāsı çerḫ-i gerdānuñ

cürʿa-i ḫūn:

1. **cürʿa-i ḫūn:**-*um*
Gazel 504
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kan yudumu.

Ṣaçılmaz cürʿa-i ḫūnum meger kūy-ı civānāna
Bilür sāḳī-i devrān ḳadr-i ṣahbā-yı kühen-sālüm

cürʿa-i kā'sü'l-kirām:

1. **cürʿa-i kā'sü'l-kirām:**
Gazel 497
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Soyluların şarap dolu bardağının yudumu.

ʿĀḳıbet çün ḫāk-i pā-māl ü siyeh-rūy oldılar
Çerḫden ümmīd idenler cürʿa-i kā'sü'l-kirām

[G.313:10, G.594:6]

cürʿa-i kirām:

1. **cürʿa-i kirām:**
Gazel 496
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Cömert kişilerin yudumu (şarabın tortusu anlamında).

Kimse elinde sāġar-ı maḳṣūd görmezüz
Geçdi gibi o da yire çün cürʿa-i kirām

cürʿa-i miḫnet:

1. **cürʿa-i miḫnet:**
Gazel 674
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Eziyet tortusu.

Bu ben ḫāki maḥabbet bezmine tek maḥrem itsünler
Naṣībüm cürʿa-i miḫnet yirüm ṣaff-ı niʿāl olsun

cürʿa-nūş-ı bezm-i fenā:

1. **cürʿa-nūş-ı bezm-i fenā:**-*y, -am*
Gazel 11
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünya meclisinin kadehini yudumlayan.

Ol cürʿa-nūş-ı bezm-i fenāyam ki Ḥāletī
Birdür yanumda sāġar-ı şeh kāse-i gedā

cürʿa-nūş-ı ḫum-ı iḥsānı ol-:

1. **cürʿa-nūş-ı ḫum-ı iḥsānı ol:**-*an*
Kaside 40
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Cömertlik şarabını yudumlamak, içmek II Lütuf ve ihsan görmek.

Cürʿa-nūş-ı ḫum-ı iḥsānı olan ġam-zedenüñ
Olmaya ḥaşre degin ṭabʿına reh-yāb-ı kesel

cürʿa-rīz ol-:

1. **cürʿa-rīz ol:**-*a, -lum*
Gazel 558
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kadehin dibinde kalan son yudumunu döken olmak II (Harabat müdavimleri arasında son cür'ayı yere dökmek bir âdetmiş. Böylelikle şarabın bulucusu olan Cem'in ruhunu tazim ettiklerini düşünürlermiş.).

Olalum ḫāk-i siyāh üzre pey-ā-pey cürʿa-rīz
Ḥāletī çün böyle gösterdi nihāl-i erġavān

[G.662:9]

cürʿa-ṣıfāt:

1. **cürʿa-ṣıfāt:**
Gazel 802
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kadehin dibinde kalan son yudum gibi.

Ḥayfā bizi ayaḳda ḳodı devr-i zamāne
Sāḳī-i felek cürʿa ṣıfāt atdı yabāna

cürʿasın ḫāke dök-:

1. **cürʿasın ḫāke dök:**-*er*
Mesnevi 1
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Şarabın mucidi olan Cem'i yad etmek üzere kadehin son damlasını toprağa dökmek.

Cām-ı luṭfını şundı eflāke
Ebr anuñ cürʿasın döker ḫāke

cürʿa–i bezm:

1. **cürʿa–i bezm:**-*i, -n*
Kaside 33
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Meclisin (şarabının) yudumu.

Olursa ḫāk-rūb-ı der-gehi her ṣubḥ erzānī
Diler bir cürʿa –i bezmin budur hep āstānında

cürʾet it-:

1. **cürʾet it-:**-*er*
Gazel 90
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Cesâret isteyen bir şeyi yapmaya kalkışmak.

Eger el çekse anlardan o ṭıfl-ı nāz-perverdüm
İder miydi ʿadūlar dest-būsa muttaṣıl cürʾet

cürm:

1. **cürmüm:**-*üm*
Gazel 282
Mısra: **3**
Suç, günah, kabahat.

Bilsem ki sevmede seni
cürmüm nedür benüm
Gözdür görür ne çāre göñül
mübtelā olur

[G.470:3, G.745:6, G.757:9, K.33:67, M.2:77]

cürm ol-:

1. **cürm ol:**-*ma, -y, -a*
Gazel 757
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Günahkar olmak.

Bizüm başdan başa cürm
olmaġa iḳrārumuz vardur
Ne ḥācet kim ḥisābı ideler
ʿuḳbāda riḳḳatle

cürm-i ʿışḳ:

1. **cürm-i ʿışḳ:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 197
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk suçu.

Bilse cürm-i ʿışḳını bir bende-i
der-gāhınuñ
ʿĀḳıbet ḥaḳḳından anuñ ol
şeh-i devrān gelür

[G.795:5]

cürre-bāz:

1. **cürre-bāzuñ:**-*un*
Kaside 12
Mısra: **62**
Atmaca kuşu.

Dem mi var ṣaḥn-ı fezā-yı
reʾfetinde olmaya
Cürre-bāzuñ şeh-peri kebg-i
derīye sāye-bān

cüst ü cū:

1. **cüst ü cū:**
Gazel 39
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Arayıp sorma, araştırma, arama.

Ey meh-i burc-ı leṭāfet
cüst ü cū içün seni
Her şuʿāın gönderür
ḫurşīd-i enver bir yaña

[G.2:7]

cüst ü cū eyle-:

1. **cüst ü cū eyle:**-*meden*
Gazel 781
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aramak, araştırmak.

Şanmañ ḥabāb
eylemeden servi cüst ü
cū
Çıḳdı çemende cūyuñ
ayaġında ābile

[G.473:9, G.817:6]

cüst ü cū it-:

1. **cüst ü cū it:**-*er*
Kıt'a 104
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Arayıp sormak, araştırmak.

Ey şefāʿat bezminüñ
şemʿi dem-ā-dem nūruñı
Ṭāʾir-i ḳudsi ider
pervāne-āsā cüst ü cū

[Th.1:11, K.39:49]

cüst ü cū ḳıl-:

1. **cüst ü cū ḳıl:**-*sa, -n*
Gazel 696
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Arayıp sormak, araştırmak.

Cüst ü cū ḳılsañ dil-i
güm-geşteñi ey Ḥāletī
Yoḳla evvel zīr-i
destārında zülfi
perçemin

cüst ü cūy-ı dil it-:

1. **cüst ü cūy-ı dil it:**-*mek*
Gazel 468
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönlü aramak, araştırmak.

Yoḳlarlar evvelā o
şanevber-ḫırāmda
Bī-diller itmek istese ger
cüst ü cūy-ı dil

cüst ü cūy-ı gevher-i maşnūʿ:

1. **cüst ü cūy-ı gevher-maşnūʿ:**
Gazel 48
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sanat cevherini arama II Sanatsal arayışlara girişme.

Ḥāletī geçdi zamānı
eyleme şimden girü
Cüst ü cūy-ı gevher-i
maşnūʿ içün ḳaddüñ dü-
tā

cüz-i aʿẓam:

1. **cüz-i aʿẓam:**-*ı, -n*
Gazel 599
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
En büyük kısım.

Bir müferriḥ eyle peydā ey
tabīb-i rūzgār
Sūde-i pīrūze-i çerḫ eyle cüz-i
aʿẓamın

Ç

çağır-:

1. **çağırmaz:**-*maz*
Mesnevi 8
Mısra: **136**
Birinin gelmesini kendisine yüksek sesle söylemek, seslenmek.

Olup Ḫıżr-ı fütüvvet āşikāre
Emel fülkin çağırmaz mı kenāra

çağrış-:

1. **çağrışup:**-*up*
Gazel 120
Mısra: **6**
Hep bir ağızdan bağırmak, yüksek sesle söyleşmek.

Gīsūların çözüp irişince miyānına
ʿUşşāḳ çağrışup didiler ʿömr ber-mezīd

çāh:

1. **çāh:**
Mesnevi 5
Mısra: **34**
Kuyu.

Oldı ġār içre ol ʿale't-taḥḳīḳ
Çāh içinde çü Yūsuf-ı ṣıddīḳ

[G.835:8]

2. **çāh:**
Gazel 810
Mısra: **8**
Kuyu, çukur II Yanak çukuru, gamze.

Gözlerümden iki baḥr-i bī-kerān peydā olur
Ḫandeden olduḳça ẓāhir ruḫlarında iki çāh

çāhdan çāha düşür-:

1. **çāhdan çāha düşür:**-*dü, -m*
Gazel 832
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kuyudan kuyuya düşürmek (Sevgilinin çenesi ve göbeği bağlamında).

Zenaḫdānından el çekdüm görünce nāf-ı cānānı
Meded kim çāhdan çāha düşürdüm Yūsuf-ı cānı

çāh-ı ʿarż:

1. **çāh-ı ʿarż:**-*a*
Kaside 31
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Yeryüzü kuyusu.

Çāh-ı ʿ arża şarḳıdurlar Yūsuf-ı ḥurşīd içün
Rīsmān idüp şihābı dem-be-dem seyyareler

[M.1:40]

çāh-ı bābil:

1. **çāh-ı bābil:**
Gazel 59
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Babil kuyusu. Harut ve Marut adlı meleklerin, işledikleri suçun cezasını çekmek üzere kıyamet gününe kadar saçlarından asılı kalacakları kuyu. Divan şairleri Çah-ı Babil;'i bir büyü kaynağı olarak görürler ve sevgililerinin bu kuyuda Harut ve Marut'tan büyü talim ettiklerini söylerler.

Çāh-ı Bābil çāh-ı Nahşeb'den be-dīdār olmadı
Ol senüñ çāh-ı zenaḫdānuñda olan āb u tāb

[K.12:76, Mü.2:25]

çāh-ı belā:

1. **çāh-ı belā:**-*lar*
Gazel 161
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sıkıntı, musibet kuyusu.

Şu çāh-ı belālar ki var rāh-ı ġamda
Gözi bağlu ʿuşşāḳ içündür muḳarrer
[Mf.21:1, Mf.170:1, G.643:5, G.677:7]

çāh-ı ġabġab:

1. **çāh-ı ġabġab:**
Gazel 768
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) çene çukuru kuyusu.

Ḫaṭṭuñ gelüp ẓuhūra āşüfte olsa diller
Ol çāh-ı ġabġab içre çün siḥr-i Bābil olsa

çāh-ı ġam:

1. **çāh-ı ġam:**-*un, -da*
Gazel 28
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gam kuyusu.

Çāh-ı ġamuñda şöyle büzülmiş ki Ḫāletī
Her kim çıḳarı bilür ise āferīn aña

[G.569:4, G.715:13, G.755:9, K.14:78]

çāh-ı ʿişyān:

1. **çāh-ı ʿişyān:**-*ı*
Mesnevi 2
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Isyan kuyusu.

Çāh-ı ʿişyānı eyleme aña yir
Seyl-i iḥsānuñı başumdan aşur

çāh-ı ḳanāʿat:

1. **çāh-ı ḳanāʿat:**-*üm*
Gazel 130
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kanaat kuyusu.

Leb-rīz-i āb-ı rūy idi çāh-ı ḳanāʿatüm
Ḫuşk itdi āḫir anı dūlāb-ı bī-ḳarār

çāh-ı mezellet:

1. **çāh-ı mezellet:**
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **8**

Kelime Tipi: -
Alçaklık çukuru.

İrmez eli luṭfuñ gibi bir ḥabl-i metīne
Anuñ ki ola cāy-gehi çāh-ı mezellet

çāh-ı nahşeb:

1. **çāh-ı nahşeb:**-*den*
Gazel 59
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Nahşeb şehrinde İbn Mukanna tarafından yaptırılan ve içinde sanatla ayı gösterdiği meşhur kuyu.

Çāh-ı Bābil çāh-ı Nahşeb'den be-dīdār olmadı
Ol senüñ çāh-ı zenaḫdānuñda olan āb u tāb

[K.12:76]

çāh-ı rāh:

1. **çāh-ı rāh:**-*ı, -n, -dan*
Kıt'a 115
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yolun kuyusu.

Gerekdür çāh-ı rāhından ḥaẕer-nāk
Düşen dünbāle-i ṣayd-ı murāda

çāh-ı ümīd:

1. **çāh-ı ümīd:**-*ün*
Gazel 569
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Ümit kuyusu.

Ābından eṣer ḳalmadı hiç çāh-ı ümīdüñ
Olur bu yedi çerḫ hemān yoḳ yire gerdan

[G.116:9]

çāh-ı yāsemīn:

1. **çāh-ı yāsemīn:**
Kaside 11
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Yasemin kuyusu.

Ḫırmenüñ aḥkāmı düşseydi çemen iḳlīmine
Ġonce eṭfāline yaḳlaşmazdı çāh-ı yāsemīn

çāh-ı zeḳan:

1. **çāh-ı zeḳan:**
Gazel 610
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çene çukuru.

Yūsuf-ı dilden gehī feryād irerdi gūşına
Olmasaydı dūr-bīn ġāyet de ol çāh- ı zeḳan

çāh-ı zemīn:

1. **çāh-ı zemīn:**-*e*
Kaside 6
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yeryüzü kuyusu.

Çāh-ı zemīne rişte-i bārānı ṣarḳıdup
Çekdi nebātı ṭaşra yine ṣunʿ-ı Kird-gār

çāh-ı zenahdān:

1. **çāh-ı zenaḫdān:**-*un, -da*
Gazel 59
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çene çukuru.

Çāh-ı Bābil çāh-ı Nahşeb'den be-dīdār olmadı
Ol senüñ çāh-ı zenaḫdānuñda olan āb u tāb
[G.37:1, G.231:4, G.409:2, G.410:2, G.420:2, G.477:4, G.600:6, G.637:6, G.783:2, G.832:4, G.886:4, Mf.279:2, Mf.539:1]

çāh-ı zenahdān-ı dil-ber:

1. **çāh-ı zenaḫdān-ı dil-ber:**-*e*
Gazel 369
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin çene çukurunun kuyusu.

Üfāde oldı çāh-ı zenaḫdān-ı dil-bere
Düşdi yine belāya dil-i mübtelā dirīġ

çāk:

1. **çākin:**-*i, -n*
Gazel 731
Mısra: **5**
Yarık, çatlak, parça parça.

Sīnemüñ çākin görür itmez nigāh-ı merḥamet
Çāre-sāz olmaz bu deñlü sūzen-i müjgān ile

[G.719:4]

çaḳ:

1. çaḳ:
Gazel 145
Mısra: **14**
"-e kadar, -e değin, -e dek" anlamında edat.

İtme tīr-i āhuñı pertāb hergiz Ḥāletī
Dönmeyince çaḳ hevā-yı tāliʿ-i nā-sāz-gār

[G.184:4, G.227:9, G.287:6, G.307:8, G.335:9, G.342:10, G.381:1, G.405:5, G.492:5, G.510:7, G.516:10, G.550:4, G.791:5, G.819:4, G.876:5, G.893:8, K.22:14, K.29:11, K.39:46, Mf.233:1, Mf.454:2]

2. çaḳ:
Gazel 10
Mısra: **17**
Öyleyse.

Çaḳ böyle aġlamazdı dem-ā-dem bu ṭıfl-ı dil
Olmasa sille-i ġam u endūh der-ḳafā

[Mf.13:2]

3. çaḳ:
Gazel 561
Mısra: **7**
-den beri.

Çaḳ āşiyān-ı cisme girelden şikestedür
Beñzer hevāsı ile alışmadı murġ-ı cān

[G.590:4]

4. çaḳ:
Gazel: 802
Mısra: **7**
Tam, tam da.

Çaḳ cānuma uġraduġına nāvek-i miḥnet
Her dāġ-ı belā sīnede yetmez mi nişane

[G.180:6, G.292:22, G.532:5, G.570:4, G.790:3, K.39:16, Mf. 283:1]

çaḳ böyle:

1. **çaḳ böyle:**
Gazel 104
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tıpkı böyle, tam aynısı, tam böyle.

Fenāsından cihānuñ Ḥāletī ġāfil misin yoḫsa
Nedür dünyā içün çaḳ böyle ġam-gīn olmaġa bāʿiş

[G.396:1, G.549:3, G.715:3, G.766:5, K26:53, K.33:8]

çak bu deñlü:

1. **çaḳ bu deñlü:**
Kaside 32
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Bu kadar çok.

Eger pest olmasaydı çaḳ bu deñlü pāye-i ḳadrüm
İderdüm ṣafḥa-i sīmīn-i çerḫ üzre ḳalem-kārī

[K.32:87]

çaḳ bu ḳadar:

1. **çaḳ bu ḳadar:**
Gazel 186
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bu kadar çok.

Çerḫi destinde ṣanur keffine esrār alsa
Göñül ābdālı n'içün çaḳ bu ḳadar sersem olur

[G.276:10, G.471:5, Mf.162:2]

çāk çāk:

1. **çāk çāk:**
Gazel 480
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Parça parça.

Sīnede ṣemʿ-i ḫayālüñ ten ġamuñla çāk çāk
Eyledi ʿışḳuñ beni gūyā ki fānūs-ı ḫayāl

çāk çāk it-:

1. **çāk çāk it:**-*se, -n*
Gazel 267
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Parça parça etmek.

Çāk çāk itseñ tenüm tīġ-i ġam-ı hicrān ile
Her şikāf-ı sīneden bir āteş-i sūzān çıḳar

[K.42:59]

çāk çāk ol-:

1. **çāk çāk ol:**-*ur*
Gazel 276
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Parça parça, paramparça olmak.

Çoḳ yara açdı ḫançer-i ser-tīzi sīnede
Āb-ı revān ki ḫāke gele çāk çāk olur

[G.345:7, G.544:3, Trk. B.1:48, G.523:5, K.11:16, K.14:33]

çāk eyle-:

1. **çāk eyle-:**-*r*
Gazel 285
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yırtmak.

Yanumuzda bizüm ol ġonce-dehen açılmaz
Varup aġyāra yine sīnesini çāk eyler

[G.484:4, G.643:3, G.705:3, G.791:4]

2. **çāk eyle:**-*me, -y, -ince*
Gazel 698
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Paramparça etmek.

Sīnesin tīġ ile çāk eylemeyince dil-ber
ʿĀşıḳuñ cānına açılmadı bir ḳutlu ḳapu

[G.40:3, G.669:3]

çāk it-:

1. **çāk it:**-*me*
Gazel 731
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Yırtmak, parçalamak.

Cānuma ḳordum seni bulsam didüm fikr itmedüm
Sīnemi çāk itme sen tīġ-i ġam-ı hicrān ile
[G.540:11, G.613:7, G.627:5, G.664:6, G.837:5, Mf.114:2]

2. **çāk it:**-*dükçe*
Gazel 385
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Açmak, göstermek.

Revzen-i cennet açarsın sīneni itdükçe çāk
Mübtelā-yı dūzaḫ-ı hicrānı eylersin helāk

[G.763:1]

çāk ol-:

1. **çāk ol:**-*sa*
Gazel 268
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yırtılmak, parçalanmak.

Tīġ-i ġamdan her ḳaçan çāk olsa cism-i dāġ-dār
Sīne bir tennūra beñzer kim öñüne nān çıḳar

[G.533:4, K.20:26, M.8:84, Mü.4:26]

2. **çāk ol:**-*ur, -dı*
Mesnevi 9
Mısra: **100**
Kelime Tipi: -

Yırtılmak, parçalanmak II Mevcut olmamak, yok olmak.

Göreydi nār-ı āhum şīr-i eflāk
Olurdı bī-muḥāba zehresi çāk

<u>çak zamānı:</u>

1. **çaḳ zamānı:**-*dur*
Gazel 292
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Tam zamanı.

Geldi dıraḫt-ı ḫuşke nemā çaḳ zamānıdur
Ḫār-ı ḥamūlem eylese gül-ḫīz-i iştihār

<u>çāker ol-:</u>

1. **çāker ol:**-*an*
Kıt'a 88
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kul, köle olmak.

Bī-rūy u riyā çākerüñ olan dil-i zāra
Yüz virdüñ eyā kān-ı kerem maʿden-i iḥsān

<u>çāk-i girībān:</u>

1. **çāk-i girībān:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 595
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yaka yırtığı.

Bilmek isterseñ eger maʿden-i sīmüñ nic'olur
Cismine eyle naẓar çāk-i girībānından

[G.403:6, G.717:1, G.717:2, G.755:2, Mf.457:2, Mf. 522:1, Mf. 522:2]

<u>çāk-i girībān eyle-:</u>

1. **çāk-i girībān eyle:**-*di*
Gazel 847
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Üzüntü ve kederle yakasını parçalamak.

Çü Zelīḫā bildi Yūsuf pāk-dāmān olduġın
Dāmeninden el çeküp çāk-i girībān eyledi

<u>çāk-i girībān it-:</u>

1. **çāk-i girībān it:**-*me, -y, -e*
Gazel 464
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yaka yırtmak.

Baña dāʾim ṭaʿn iderler ʿışḳı fāş itdüñ diyü
N'eyleyin çāk-i girībān itmege örgendi el

[G.849:4]

<u>çal-:</u>

1. **çalduñ:**-*du, -n*
Tarih 11
Mısra: **4**
Çalmak, ele geçirmek.

Bi-ḥamdi'llāh ki tīġ-i himmetüñle
O Tīmūr'uñ ayaḳdaşını çalduñ

2. **çaldı:**-*dı*
Gazel 164
Mısra: **7**
Çarpmak, atmak vurmak.

Çaldı seng-i cevre bu ḳan ile ṭolmış göñlümi
Şīşe-i mey şandı anı beñzer ol mest-i ġurūr

[K.2:34, K.14:34, Kt.K.4:26]

3. **çalınsa:**-*ın, -sa*
Gazel 318
Mısra: **10**
Sûra üflemek.

Ḥāletī ṣūr-ı ḳıyāmet dil-i ġaflet-zedenüñ
Bün-i gūşında çalınsa eger āgāh olmaz

<u>çālāk ol-:</u>

1. **çālāk ol-:**-*ma, -sa*
Gazel 132
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Hızlı, çevik olmak.

Esb-i ṭabīʿat olmasa çālāk
Hāletī
Naḫcīr-i faẓl u maʿrifet olmaz gider şikār

<u>çālāk-ı ʿālem:</u>

1. **çālāk-ı ʿālem:**-*dür*
Gazel 319
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Âlemin çeviği. (Şairin şairlik gücündeki çeviklik bağlamında).

Semend-i ṭabʿumuz ey Ḥāletī çālāk-ı ʿālemdür
ʿAdū-yı ḫar gibi dünyā ġamıñ kendüye yār itmez

<u>çaldır-:</u>

1. **çaldırur:**-*ur*
Müfret 443
Mısra: **1**
Kaptırmak, yitirmek.

Çaldırur āḫir metāʿ-ı vuṣlatın ol bāde-cū
Ekşidür zīrā ki ġāyetde raḳīb-i turş-rū

<u>çalıcı:</u>

1. **çalıcı:**
Mesnevi 7
Mısra: **32**
Çalgıcı.

Aña rezm oldı şanki şoḥbet-i ḫāṣ
Çalıcı tīġ nīzeler raḳḳāṣ

[G.439:8]

<u>çalın-:</u>

1. **çalınsun:**-*sun*
Mesnevi 8
Mısra: **144**
Bir musiki eseri icra edilmek.

Dögülsün kūs-ı rezm-i iştihārı
Çalınsun nāy-ı bezm-i iʿtibārı

2. **çalındı:**-*dı*
Gazel 873

Mısra: **3**
Telaşla etrafı yoklamak.

Bulmayup yārini her cānibe çalındı gōñül
Ṭutsa dünyāyı ceres gibi n'ola feryādı

<u>çalış-:</u>

1. **çalışsa:**-*sa*
Gazel 37
Mısra: **4**
Bir şeyin olması, yapılması, elde edilmesi için gereken gayreti göstermek, çaba sarfetmek.

Açılmaġa ġam ʿuḳdeleri olmaya çāre
İki dişi ḳalınca çalışsa dil-i şeydā

[G.789:1, G.804:4, K.1:43, K.4: 31, K.23:26]

<u>çalmadan oyna-:</u>

1. **çalmadan oyna:**-*r*
Kaside 6
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok keyifli ve sevinçli durumda bulunmak.

Deflerle şimdi gül-bün-i gül ṭurma raḳṣ ider
Bezm-i çemende çalmadan oynar hezār-ı zār

<u>çāpük-resen-bāz:</u>

1. **çāpük-resen-bāzı:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **57**
Çevik, cambaz II Şairin kendisi.

Hüner meydānınuñ çāpük-resen-bāzı benem şimdi
Ṣunulmışdur baña rūz-ı ezelden ṭabʿ-ı mīzānī

<u>çāpük-süvār:</u>

1. **çāpük-süvārıdur:**-*ı, -dur*
Kaside 41
Mısra: **27**
İyi at süren.

Şu raḫş-ı himmetüñ çāpük-süvārıdur ki deprense
Yaḳar her bir şerār-ı naʿli bir iḳlīm-i aʿdāyı

<u>çāpük-süvār ol-:</u>

1. **çāpük-süvār ol:**-*sa*
Gazel 69
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İyi at sürmek.

Olsa bārī bir mürüvvet ṣāḥibi çāpük-süvār
Çün ayaḳlanmaḳ ṣunulmış baña mānend-i riḳāb

[G.59:7]

<u>çāpük-süvār-ı ʿarṣa-i devrān eyle-:</u>

1. **çāpük-süvār-ı ʿarṣa-i devrān eyle:**-*dü, -n*
Kıt'a 135
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çağın arsasında iyi at süren yapmak.

Ḫāke yek-sān eylemişken tevsen-i devr-i zamān
Eyledüñ çāpük-süvār-ı ʿarṣa-i devrān beni

<u>çāpük-süvār-ı ʿarṣa-i ʿilm ü hüner:</u>

1. **çāpük-süvār-ı ʿarṣa-i ʿilm ü hüner:**
Kaside 1
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
İlim ve hüner meydanının iyi at süreni.

Benem çāpük-süvār-ı ʿarṣa-i ʿilm ü hüner şimdi
Benem uran feṣāḥat ṭōbına ʿālemde çevgānı

<u>çāpük-süvār-ı hüsn-i melāḥat:</u>

1. **çāpük-süvār-ı ḥüsn-i melāḥat:**
Kıt'a 82
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin usta binicisi II Sevgili.

Çāpük-süvār-ı ḥüsn-i melāḥat dü-esbedür
Bir göz yumup açınca olur dīdeden nihān

<u>çāpük-süvār-ı mülk-i beḳā:</u>

1. **çāpük-süvār-ı mülk-i beḳā:**
Mesnevi 4
Mısra: **80**
Kelime Tipi: -
Ebedî âlemin iyi at bineni II Hz. Peygamber.

Çekdi aña Buraḳ'ı peyk-i Ḫudā
Bindi çāpük-süvār-ı mülk-i beḳā

<u>çār faṣl:</u>

1. **çār faṣl:**
Mesnevi 1
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dört mevsim.

Çār faṣl üzre eyleyüp tertīb
Ḳıldı her sāli bir kitāb-ı ġarīb

<u>çār ol-:</u>

1. **çār ol:**-*a*
Kaside 15
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Dört (tane) olmak.

Pāyınuñ her naʿli şeklen bir hilālüñ ʿaynıdur
Her nice şebdür bu kim anuñ hilāli ola çār

<u>çār-bāliş-nişīn-i ʿizzet:</u>

1. **çār-bāliş-nişīn-i ʿizzet:**-*sin*
Mesnevi 3
Mısra: **101**
Kelime Tipi: -
Yüceliğin dört katlı şiltesinde oturan (Padişahların ve büyüklerin üzerinde oturdukları dört katlı şilte kastedilmektedir). II Hz. Peygamber.

Çār-bāliş-nişīn-i ʿizzetsin Ḫusrev-i ḥıṭṭa-i nübüvvetsin

çār-ḍarb:

1. **çār-ḍarb:**
Gazel 126
Mısra: **5**
Melamilikte saçı, sakalı, kaşı ve bıyığı ustura ile tıraş etme geleneği.

Çār-ḍarb ābdāl-veş ʿuryān-ı ʿışḳ oldum yine
Bir civān-ı çār-ebrūya uruldum hey meded

çār-dīvār:

1. **çār-dīvārı:**-*ı*
Kaside 9
Mısra: **38**
Dört duvar II Esas, temel.

O sulṭān-ı zamānuñ himmet-i miʿmār-ı ʿadliyle
Ser-ā-ser devletüñ müstaḥkem oldı çār-dīvārı

[M.5:23]

çār-dīvār-ı vücūd:

1. **çār-dīvār-ı vücūd:**-*um*
Kaside 40
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Vücudun dört duvarı II Vücudun her yanı.

Nem-i bārān-ı ġam olursa bu minvāl üzre
Çār-dīvār-ı vücūdum bulur elbette ḫalel

çāre:

1. **çāre:**
Gazel 56
Mısra: **5**
Çare, çözüm, çıkar yol.

Derd-i ser defʿine çāre bāde-i gül-fāmdur
Gitmemiş rengi ne gülden çıḳdı āyā ol gül-āb

[G.263:4, G.325:7, G.455:3, G.525:12, G.532:6, G.623:4, G.658:8, G.664:5, G.765:2, K.4:41, K.40:25, Kt.89,3, M.2:24, M.3:110, Mf. 312:2, Trk.B.1:5]

çāre eyle-:

1. **çāre eyle:**
Müfret 452
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Derde derman eylemek, sıkıntılı duruma çözüm bulmak.

Gel ey ṭabīb-i dil-i ʿāşıḳ eyle bir çāre
Gözin açup seni gören ġarīb bīmāra

çāre it-:

1. **çāre it:**-*er*
Müfret 155
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çare bulmak, derman olmak.

Cefā-yı zamāna ider çāre āḫir
Vefā-zede ḳutb-ı sipihr-i mefāḫir

çāre ḳalma-:

1. **çāre ḳalma:**-*dı*
Gazel 782
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çözüm, çıkar yol kalmamak.

Baġlandı göñül zülf-i dil-āvīz-i nigāra
Bir vech ile kim ḳalmadı ayrılmaġa çāre

[Mü.5:28]

çāre kıl-:

1. **çāre ḳıl:**
Mesnevi 9
Mısra: **179**
Kelime Tipi: -
Bir meseleyi halletmeye çalışmak, sorunu çözmeye çalışmak.

Çü bildüñ derdümi ḳıl aña çāre
Ne ḫācet kār-ı ḫayra istiḫāre

çāre mi var:

1. **çāre mi var:**-*dur*
Gazel 30
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çaresi yok, imkansız, olmayacak iş.

Söz söylemege bir yirüñe çāre mi vardur
Ḫūbān-ı cihān gelse eger bir yire cānā

[G.143:2, G.699:9]

çāre ol-:

1. **çāre ol-:**-*ur*
Gazel 382
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Çare olmak, derman olmak, soruna çözüm bulmak, sıkıntıyı geçirmeye çare göstermek.

Olur mı ṭāḳ-ı ebrū-yı nigāra baḳmaġa çāre
Maḥabbet ehlinüñ hicrān ile ḳaddi dü-tā ancaḳ

[G.37:3, G.392:3, G.585:7, G.712:4]

çāre yoḳ:

1. **çāre yoḳ:**-*dur*
Gazel 820
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çözüm yolunun, çıkar yolunun bulunmaması.

Cām-ı ḫurşīde ḳoyup içse şafaḳ ṣahbāsın
Çāre yoḳdur gide maḫmūr-ı ġamuñ derd-i seri

[K.14:13, G.844:6, Mf.467:1]

çār-ebrū:

1. **çār-ebrūnuñ:**-*n, -un*
Gazel 491
Mısra: **3**
Ayva tüyleri yeni terlemiş, genç (güzel).

ʿAceb leṭāfeti vardur o çār-ebrūnuñ
Dehānı oldı hemān iki ḳaşlu bir ḫātem

[G.538:7, G.555:3, G.615:2, M.2:25]

çāre-sāz:

1. **çāre-sāz:**
Gazel 309
Mısra: **5**
Çare bulan, çare bulucu.

Ḫaste-i dīrīn-i ʿışḳuz ol ṭabībüm çāre-sāz
Olmadan der-beste dārū-ḫāne-i dermānumuz

[G.325:8]

çāre-sāz ol-:

1. **çāre-sāz ol:**-*maz*
Gazel 731
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Çözüm üreten, çare bulan olmak.

Sīnemüñ çākin görür itmez nigāh-ı merḥamet
Çāre-sāz olmaz bu deñlü sūzen-i müjgān ile

çāresi ol:

1. **çāresi ol-:**-*sa*
Gazel 826
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Devası, çözümü olmak.

Ḳays ile Ferhād iderdi bir tedārik lā-cerem
Derd-i ʿışḳuñ olsa ger ölmekden özge çāresi

çāresüz:

1. **çāresüz:**
Mesnevi 3
Mısra: **110**
Çaresiz, çaresi olmayan.

Ben ġarībe neẕāre senden olur
Çāresüz derde çāre senden olur

çarh/çerh:

1. **çerḫüñ:**-*üñ*
Kaside 22
Mısra: **29**
Felek, âlem, dünya.

Çerḫüñ görüp hilālini aldanmaz oldı dil
ʿAyyār naʿlini ider elbette bāz-gūn

[M.9:279, Mf.333:1]

çār-mīḫa çek-:

1. **çār-mīḫa çek:**-*di*, -*ler*
Mesnevi 5
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Çarmıha germek, haç biçimindeki darağacına çivilemek.

Ḳaṣr-ı dīnüñ o çār-dīvārı
Çekdiler çār-mīḫa küffārı

çār-pāre:

1. **çār-pāredür:**-*dür*
Kıt'a 29
Mısra: **2**
Çalpara, rakkas zili II Rubai.

Erbāb-ı ṭabʿ elinde rubāʿīlerüm benüm
Bezm-i ṣafāya Ḥāletiyā çār-pāredür

çār-pāre ol-:

1. **çār-pāre ol:**-*up*, -*dur*
Kaside 7
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Dört parça olmak.

Şu deñlü itdiler şemşīr-bāzī ʿasker-i dīn kim
Olupdur çār-pāre her biri şimdi çelīpānuñ

çār-ṭāḳ-ı serāy-ı millet ü dīn ol-:

1. **çār-ṭāḳ-ı serāy-ı millet ü dīn ol:**-*dı*
Mesnevi 5
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Millet ve din sarayının çardağı olmak.

Oldı mecmūʿ-ı çār-yār-ı güzīn
Çār-ṭāḳ-ı serāy-ı millet ü dīn

çār-yār-ı güzīn:

1. **çār-yār-ı güzīn:**
Mesnevi 5
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Hz. Muhammed'den sonra halîfe olan Hz. Ebûbekir, Ömer, Osman ve Ali'ye verilen ortak isim, dört halîfe, hulefâ-i râşidin.

Cism-i insāna döndi dīn-i mübīn
ʿUnṣurı oldı çār-yār-ı güzīn

çāşt-gāh-ı rūz-ı ḥaşr:

1. **çāşt-gāh-ı rūz-ı ḥaşr:**
Gazel 818
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kıyamet gününün kuşluk vakti.

Çāşt-gāh-ı rūz-ı ḥaşr olunca taḫmīnüm budur
Ṭayy olunmaya bu baḫt-ı ḫˇāb-nāküñ pisteri

çehār:

1. **çehār:**
Mesnevi 5
Mısra: **25**
Dört (halife).

Geldi İslām'a evvelā o çehār
N'ola küfr ehli olsalar nā-çār

çek-:

1. **çeker:**-*er*
Gazel 193
Mısra: **10**
Cezbetmek, yönlendirmek.

Olsa fānī ne ḳadar pīr-i muġān Ḥāletiyā
Ġam zebūnın yine bezm-i mey-i ḥamrāya çeker

[Trk.B.1:89, G.408:6, G.801:2, Mf.186:2]

2. **çekdügümüz:**-*dük*, -*ümüz*
Gazel 85
Mısra: **8**
Bir sıkıntıya katlanmak, dayanmak.

ʿAceb mi şāne-ṣıfat olsa cismümüz ṣad-çāk
Cihānda çekdügümüz zülf-i yārdandur hep

[G.85:8, G.153:10, G.172:8, G.193:1, G.221:1, G.225:7, G.292:21, G.369:2, G.374:4, G.377:1, G.379:7, G.418:1, G.453:11, G.514:4, G.575:7, G.626:3, G.637:1, G.644:5, G.672:6, G.724:3, G.767:5, G.724:3, G.770:8, G.786:2, G.799:5, G.825:3, G.837:2, G.838:9, G.886:9, G.887:2, M.8:63, Mf.35:1, K.22:8, Mf.227:1, Mf.280:1, Mf.542:2, Mf.600:1]

3. **çekdi:**-*di*
Kaside 21
Mısra: **36**
Hazırlamak, açmak, düzenlemek (sofra ve meclis bağlamında).

Meh ile mihr degül çerḫe iki nān itdi
Şu dem ki çekdi cihān bezmine simāṭ-ı nevāl

[G.780:8]

4. **çekmez:**-*mez*
Gazel 132
Mısra: **7**
Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru çekmek.

Çekmez hemīşe sīnemi yār esb-i nāz ile
Resm eyler anda kesmeg içün naʿl-i bī-şümār

[G.350:1, G.351:3, G.380:3, G.395:2, G.545:4, G.637:10, Kt.K.3:9, K.11:71, M.4:79, M.8:173]

5. **çekersin:**-*er, -sin*
Gazel 408
Mısra: **5**
İçmek II Katlanmak, tahammül etmek.

Mey olmazsa çekersin derdi ey rind-i ḳadeḥ-peymā
Çeken kūy-ı ḫarābāta ya ābuñdur yaḫūd ḫāküñ

6. **çekmese:**-*me, -se*
Gazel 414
Mısra: **5**
Ok atmak üzere yay çekmek.

Tā ḳulaġına varınca ḳaşı yāyın çekmese
Nāvek-i ġam cāna teʾsīr eylemezdi böyle pek

[G.559:6, G.842:16, G.844:14, K.41:34]

7. **çekmekde:**-*mek, -de*
Gazel 467
Mısra: **1**
Bağlamak II Çizmek.

Zülfiñüñ zencīresin çekmekde Mānīʿdür göñül
Mecis-i ġam yazmada Bihzād-ı sānīdür göñül

8. **çekdi:**-*di*
Gazel 623
Mısra: **5**
Katlanmak, tahammül etmek II Bir nesneyi kendine doğru çekmek, çekiştirmek (sevgilinin saçları bağlamında).

Ādem ḳatı çoḳ çekdi dimiş ol ṣaçı Leylā
Söyleñ dil-i Mecnūn'a ki bir pāre çekilsün

9. **çeke:**-*e*
Gazel 762
Mısra: **12**
Kürek çekmek, kayığı sahile ulaştırmak II İçmek, yudumlamak.

İrgüre lücce-i deryā-yı ġamuñ ṣāḥiline
Ḥāletī elde iken zevraḳ-ı ṣahbāyı çeke

10. **çekdügince:**-*dük, -ince*
Kaside 31
Mısra: **65**
Çekmek, kapatmak.

Çekdügince perde-i şeb-gūnı gerdūn her gice
Her seḥer ser-pençe-i mihr olduġınca perde-der

11. **çekdügüm:**-*dük, -üm*
Müfret 136
Mısra: **2**
Acı çekmek.

ʿAḳlum hemīşe şīfte göñlüm hevāyīdür
Hep çekdügüm o cām-ı lebüñden ṭolayıdur

12. **çekseydi:**-*se, -y, -di*
Gazel 596
Mısra: **1**
Çekmek (kılıç çekmek vb. bağlamda).

Ṣafā eyler göñül çekseydi dil-ber tīġ-i ḫūn-pāşın
Maḥabbet şemʿidür ol şevḳi artar alsalar başın

[G.731:10]

13. **çeker:**-*er*
Gazel 221
Mısra: **10**
Çekmek, dizmek, sıralamak.

Nev-ʿarūs-ı süḫana māşıṭadur Ḫāletiyā
Ḳalemüm rişte-i naẓma dür-i şeh-vār çeker

14. **çekdikde:**-*dikde*
Gazel 26
Mısra: **5**
Bir şeyi bulunduğu yerden almak, çıkarmak.

Sīnede peykānı ḳaldı nāvekin çekdikde yār
Var ise cān riştesi görünce ṣarıldı aña

15. **çekdügi:**-*dük, -i*
Gazel 129
Mısra: **5**
İçmek, yudumlamak.

Yād-ı būs-ı leb ile çekdügi ṣahbādan olur
Gelse her ḫūba n'ola ʿāşıḳınuñ ḳanı leẕīẕ

[G.221:7, G.221:2, G.313:10, G.460:1, K.14:84, K.38:24, M.9:186, Mf.137:1, Mf.450:2, Mü.3:25,

16. **çeker:**-*er*
Gazel 193
Mısra: **6**
(Sürme) Çekmek.

Pīş-keş çekse ḳapuñdan gelicek bād-ı ṣabā
Kuḥl-ı ḫāk-i ḳademüñ dīde-i bīnāya çeker

<u>çekdür:</u>

1. **çekdürseñ:**-*se, -n*
Gazel 24
Mısra: **3**
(Eziyet, sıkıntı) Çektirmek.

Ne var bār-ı belā-yı ʿışḳuñı hep baña çekdürseñ
Ne iḥsān eyleseñ altında ḳalmazdum anuñ cānā

[G.119:5, G.125:3]

<u>çekil-:</u>

1. **çekildüm:**-*dü, -m*
Gazel 170
Mısra: **1**
Vazgeçmek, pes etmek.

Bu bezmüñ şehd-i nābından çekildüm nice müddetdür
Gelen ancaḳ dehān-ı telḫüme engüşt-i ḥayretdür

[G.124:3, G.479:6, G.623:6, G.623:12, G.777:1, Trk.B.1:54]

2. **çekilsün:**-*sün*
Gazel 623
Mısra: **4**
Katlanmak, tahammül edilmek.

Bār-ı elemi zehr-i ġamı ol ḳaşı yānuñ
Ey ʿāşıḳ-ı āvāre nedür çāre çekilsün

3. **çekildi:**-*di*
Kaside 1
Mısra: **6**
Yazılmak, çizilmek.

ʿArūs-ı dehre gūyā zer ṭabaḳlarla nişān geldi
Çekildi nāmına alṭun ile ṭuġrā-yı Ḫāḳānī

[K.21:3]

4. **çekilmekdür:**-*mek, -dür*
Gazel 124
Mısra: **3**
Asılmak, asılı kalmak.

ʿĀḳıbet çünkim çekilmekdür murāduñ dōstum
Gerden-i ʿuşşāḳa bārī itme zülfüñden kemend

[G.623:1, G.623:8]

5. **çekilsün:**-*sün*
Gazel 623
Mısra: **10**
(Yay gibi) çekilmek.

Ol ḳaşları yā ḳaddümi döndürdi kemāna
Şimden girü bārī dil-i āvāre çekilsün

6. **çekilsün:**-*sün*
Gazel 623
Mısra: **14**
(Kılıç) çekilmek II Sevgilinin yan bakışları veya kirpiklerinin âşığı öldürmesi.

Bir tuḥfe imiş cāna deger tīġi o yārüñ
Şāh-ı ġam olan Ḥāleti-i zāra çekilsün

7. **çekilür:**-*ür*
Gazel 152
Mısra: **3**
Çekilmek; bulunduğu yerden uzaklaşmak.

Çīn-i zülf-i nigāra dek çekilür
Dil-i ʿāşıḳ iderse terk-i diyar

[Mf.107:1]

8. **çekilse:**-*se*
Gazel 139
Mısra: **11**
Bir yerde toplanmak.

Ṭaraf-ı bāġa çekilse n'ola ḫalḳ-ı ʿālem
Ṣaldı her cānibe ḳullābların zülf-i nigār

9. **çekilse:**-*se*
Gazel 195
Mısra: **5**
Kurulmak, hazırlanmak (sofra bağlamında)

Günde biñ kez ḫˇān-ı iḥsānuñ çekilse ʿāleme
Bu dil-i şeydā içün bir kez dimezsin ḳandadur

10. **çekilür:**-*ür*
Müfret 107
Mısra: **2**
Büzüşmek, solmak.

Görüp āh-ı dilüm ol serv-i ḫırāmān çekilür
Nitekim bād-ı ṣabādan gül-i ḫandān çekilür

<u>çekilip git-:</u>

1. **çekilip git:**-*di*
Gazel 568
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bırakıp gitmek II Ölmek.

Maḥabbet ʿarṣasında Ḳays u Ferhād ile ceng itdüm
Çekildi gitdi anlar bende ḳaldı ʿāḳıbet meydān

<u>çekilüp git-:</u>

1. **çekilüp git-:**-*di*
Gazel 536
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Terk etmek, vefat etmek II Asılıp öldürülmek.

Ol zülfe meyl iden Manṣūr-veş ber-dār-ı ʿışḳ oldı
Hemān dünyāda ben ḳaldum çekildi gitdi emṣālüm

2. **çekilüp git:**-*me, -de, -dür*
Gazel 575
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Terk etmek, gitmek II Yok olmak, bitmek.

Rāh-ı dilden ceres-i nāle vü efġānumla
Çekilüp gitmededür ḳāfile-i ṣabr u sükūn

<u>çeküp al-:</u>

1. **çeküp al:**-*an*
Gazel 229
Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Çekip almak.

Şunup cām-ı leb-i cān-baḫşı ammā ḳanmadan ʿāşıḳ
Çeküp alan dehānından o şūḫ-ı cān-sitānumdur

çelīpā:

1. **çelīpānuñ:**-*n, -un*
Kaside 7
Mısra: **16**
Haç II Haçlı ordusu.

Şu deñlü itdiler şemşīr-bāzī ʿasker-i dīn kim
Olupdur çār-pāre her biri şimdi çelīpānuñ

çemen:

1. **çemende:**-*de*
Gazel 139
Mısra: **10**
Ağaçlı, çiçekli, yeşillik olan yer, bahçe.

Pūte-i gül-şene āteş ḳodı yir yir güller
Gūyiyā sīm-i müẕāb oldı çemende enhār

[G.183:7, G.212:4, G.404:5, G.451:9, G.538:3, G.654:3, G.663:1, G.669:14, G.781:8, G.813:9, K.2:9, K.4:25, K.5:17, K.8:10, K.11:17, K.20:39, K.25:12, K.25:9, K.25:16, K.25:46, K.28:1, K.28:8, K.32:42, Kt.26:1, M.8:151, Mf.94:1, Mf.96:1, Mf.422:1, Mü.4:27]

çemen bezmi:

1. **çemen bezmi:**-*n, -de*
Kaside 32
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bahçe meclisi.

Ṣabā bildürmeyince şiḥne-i dey gitdügin hergiz
Çemen bezminde kimse görmedi ebkār-ı ezhārı

çemen bülbüli:

1. **çemen bülbüli:**-*n, -e*
Gazel 168
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Çimen bülbülü.

Gūyā ki çemen bülbüline oldı ġażab-nāk
Geydükleri sulṭān-ı gülüñ sürḫ ḳabādur

[G.141:3]

çemen bülbülleri:

1. **çemen bülbülleri:**-*n*
Gazel 392
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Çimen bülbülleri.

Çemen bülbüllerin ilzāma hergiz olmadı çāre
Gül-i ṣad-berg ile yüzleşmeyince rūy-ı pür-tābuñ

çemen ebkārı:

1. **çemen ebkārı:**-*n, -un*
Gazel 395
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çimen bekarları.

Çemen ebkārınuñ sūrı düşer elbette Nev-rūz'a
ʿAceb mi cāme vü pīrāheni al olsa gül-nāruñ

[G.451:7]

çemen şaḥnı:

1. **çemen şaḥnı:**-*n, -da*
Kaside 33
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Çimenliğin ortası.

Eger kim nāle-i ʿāşıḳ uyarmasaydı ḫūbānı
Çemen şaḥnında olan nergis-i pür-jāleden ġayrı

çemen-i bāġ-ı şunʿ:

1. **çemen-i bāġ-ı şunʿ:**
Mesnevi 1
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Yaratma bahçesinin yeşilliği II Gökyüzü.

Çemen-i bāġ-ı şunʿıdur bu sipihr
İki nergisdür anda māh ile mihr

[M.1:37]

çemen-i seyr-i gül-şen:

1. **çemen-i seyr-i gül-şen:**-*e*
Kaside 5
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesini izleme çimenliği.

Çıḳdı mihr-āsā çemen-i seyr-i gül-şene
Ḳaldurdı perde-i ʿademi şunʿ-ı Kird-gār

çemen-zār:

1. **çemen-zāruñ:**-*uñ*
Gazel 394
Mısra: **10**
Çimenlik, bahçe.

Senüñ ey Ḥāletī maẕmūn-ı pāküñ ḫaṭṭ-ı naẕmuñda
Aḳar āb-ı muṣaffādur içinde bir çemen-zāruñ

[G.397:6, G.451:4, K.6:12, K.20:14, K.20:28, K.28:6, K.32:62]

çemen-zār-ı cemāl:

1. **çemen-zār-ı cemāl:**-*ün*
Gazel 825
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzellik çimenliği.

Eger berg-i dıraḫt-ı Ṭūr'dan olmazsa peyvendi
Ne feyż eyler çemen-zār-ı cemālüñ naḫl-i bālāsı

çemen-zār-ı emel:

1. **çemen-zār-ı emel:**
Gazel 848
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İstek bahçesi.

Çemen-zār-ı emel faṣl-ı ḫazānın āşikār itdi
Zamāne naḫl-i ümmīdüm benüm bī-berg ü bār itdi

çemen-zār-ı ḫaṭ:

1. **çemen-zār-ı ḫaṭ:**
Gazel 183
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Yazı çimenliği.

Çemen-zār-ı ḫaṭ içre servdür ey Ḥāletī ḫāmem
Gelür murġ-ı maʿānī dāʾim anda āşiyān eyler

çemen-zār-ı maḥabbet:

1. **çemen-zār-ı maḥabbet:**-*de*
Gazel 327
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk çimenliği.

Eger kim āb-ı çeşmi ʿāşıḳuñ her yaña aḳmazsa
Çemen-zār-ı maḥabbetde iken neşv ü nemā olmaz

çemen-zār-ı neşāṭ ol-:

1. **çemen-zār-ı neşāṭ ol:**-*dı*
Müfret 216
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mutluluk çimenliği haline gelmek.

Bāġa gel kim oldı her sebze çemen-zār-ı neşāṭ
Sāye-i serv üstine çekdi bisāṭ-ı inbisāṭ

çemen-zār-ı ümīd:

1. **çemen-zār-ı ümīd:**-*e*
Kaside 31
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Ümit çimenliği.

Āb-ı iḥsānın çemen-zār-ı ümīde ṣalmasa
Mümteniʿdür kim ola naḫl-i emānı bār-ver

çemen-zāruñ bülbülleri:

1. **çemen-zāruñ bülbülleri:**-*uñ*
Gazel 398
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çimenliğin bülbülleri.

Olursa murġ-ı dilüm ḥasret-i ḫaṭuñla helāk
Yolunsun üstine bülbülleri çemen-zāruñ

çemen-zāruñ nihāli:

1. **çemen-zāruñ nihāli:**-*sin*
Gazel 395
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çimenliğin fidanı II Fidan boylu sevgili.

Döşendi sebz-gün ḳālīçesi bāġa çemen-zāruñ
Nihālisin ʿaceb mi çekseler her yaña ezhāruñ

çenār:

1. **çenār:**
Gazel 140
Mısra: **2**
Çınar ağacı II Aşık.

Berdden düşmiş idi elleri olunca bahār
Ḳaldurup destini Mevlā'sına şükr itdi çenār

[G.215:10, G.219:2, G.292:36, G.562:5, G.655:7, K.5:52, K.6:14, K.16:48, K.25:23, K.26:72, M.7:66]

2. **çenār:**
Kaside 25
Mısra: **41**
Çınar ağacı II Ellerini açıp ihsan bekleyen şair.

Çenār dāmen-i iḥsānuña yapışsa idi
Eline ṣavlet-i sermādan irmeyeydi żarar

[Kt.21:4]

çenār u ʿarʿar:

1. **çenār u ʿarʿar:**
Kaside 8
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Çınar ve ardıç ağacı.

Cihānda ḳalmadı bir murġ-ı dest-āmūz kim şimdi Ḳaçup bāġa çenār u ʿarʿar üzre ṭutmaya meʾvā

çenār-āsā:

1. **çenār-āsā:**
Kaside 23
Mısra: **61**
Çınar ağacı gibi.

Çenār-āsā nihāl-i devletüñ Mevlā bülend itsün
Hemīşe sāye-i luṭfuñda olsun zīr-i destāruñ

çenār-ı bāġ:

1. **çenār-ı bāġ:**
Kaside 21
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Bahçenin çınarı.

Çenār-ı bāġ ṭutar pençe mihr-i enver ile
Görürse ebr-i kefinden reşāşe-i efḍāl

[K.23:21]

çenār-ı būstān:

1. **çenār-ı būstān:**
Kaside 14
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Bahçenin çınarı.

Dest-i bedrinden olur bād-ı ḫazānuñ sālim
Sāye-i devletine gelse çenār-ı būstān

çenār-ı şaḥn-ı gül-zār:

1. **çenār-ı şaḥn-ı gül-zār:**-*un*
Müfret 285
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin ortasındaki çınar.

Degül keffindeki şeb-nem çenār-ı şaḥn-ı gül-zāruñ
Bahāsın elde görmiş bendesidür ḳadd-i dil-dāruñ

çenber-i şeb-gün-ı çeşm:

1. **çenber-i şeb-gün-ı çeşm:**-*üm, -e*
Kıt'a 109

Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gözün gece renkli (siyah) çemberi.

Ey Ḥāletī bu çenber-i şeb-gūn-ı çeşmüme
Bāʿiş-i remed şanup n'içün eylerler iştibāh

çendān:

1. **çendān:**
Gazel 407
Mısra: **8**
Gerçi, her ne kadar.

Ḫalvet-serāy-ı vaḥdeti görseñ ne gūnedür
Çendān ṣafāsı yoḳ hele bu bezm-i keşretüñ

2. **çendān:**

Gazel 673
Mısra: **6**
Asla, hiç.

ʿAdūnun silme eşk-i çeşmini ʿuşşāḳ yanında
Gözi yaşını alma ey gül-i ter kimsenüñ çendān

ceng:

1. **çengine:**-*i, -n, -e*
Gazel 10
Mısra: **5**
Türk musikisinde kullanılan yay şeklinde eğri çalgı.

Evtār iderdi şaʿşaʿa-i mihri çengine
Olsa ḥarīf-i meclisi nāhid-i ḫoş-nevā

[G.474:4, G.756:5, K.26:27]

cengāl-i ʿiḳāb:

1. **çengāl-i ʿiḳāb:**
Kaside 35
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Eziyet çengeli.

Eyledi aʿdā-yı dīn ü devleti ḳahruñ zebūn
Lenger-i fülküñ şalup her yaña çengāl-i ʿiḳāb

ceng-i güsiste-tār:

1. **çeng-i güsiste-tār:**-*a*
Kaside 17
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Kırık çeng (Çeng bir müzik aletidir).

Ḳadüm belā ile çeng-i güsiste-tāra dönüp
Gelür çü şavt-ı meges gūş-ı sāmiʿa bem ü zīr

ceng-i nāhīd:

1. **çeng-i nāhīd:**-*ün*
Kaside 9
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Sazende Zühre, Çoban Yıldızı.

Ne mümkin lāyıḳ olmaḳ bezmine ger çeng-i nāhīdüñ
Şuʿā-ı mihr-i ʿālem-tābdan olsaydı evtārı

çep düş-:

1. **çep düş:**-*er, -se, -m*
Gazel 85
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ters düşmek, anlaşmazlık yaşamak.

Yine o serv-i revān ile rāst gelmişler
N'ola raḳīble ey Ḥāletī düşersem çep

çerāġ:

1. **çerāġı:**-*ı*
Gazel 304
Mısra: **7**
Mum, kandil.

Hep çerāġı derd-mendān-ı belā bizden yaḳar
Külḫen-i ḥammām-veş zīrā söyünmez odumuz

[G.339:7, K.25:68, Kt.46:4, Mf.222:2]

2. **çerāġını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 869
Mısra: **2**
Mum, kandil II Güneş.

Dil sūz-ı ʿışḳ ile eridüp baġrı yaġını
Şevḳ-i ruḫuñla ṣubḥa çıḳarur çerāġını

çerāġ ol-:

1. **çerāġ ol:**-*alı*
Kaside 25
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Mum olmak II Çırak olmak, himaye edilmek, yetiştirilmek.

Hemīşe reh-güzer-i medḥüñ eylerin rūşen
Çerāġuñ olalı ey dāver-i hüner-perver

çerāġ yaḳ-:

1. **çerāġ yaḳ:**-*ar*
Müfret 223
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kandil yakmak; aydınlatmak, ışıtmak.

Māh yaḳar mihr-i ruḫından çerāġ
Nāz-keş-i ḳāmetidür serv-i bāġ

çerāġ yan-:

1. **çerāġ yan:**-*a*
Müfret 219
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mum yanmak II Ölen kişinin mezarı başında mum yanmak.

Kim yaḳsa sīnesine dehānuñ ġamıyla dāġ
Öldükde ḳabri üzre yana ġaybdan çerāġ

[G.367:2]

çerā-gāh:

1. **çerā-gāha:**-*a*
Kaside 8
Mısra: **19**
Hayvan otlayacak yer, otlak, mera.

Şu demler geldi kim Cedy ü Ḥamel çıḳdı çerā-gāha
Zemīn oldı ser-ā-ser sebz ü ḫurrem āsmān-āsā

çerā-gāh-ı ḥamel ol:-

1. **çerā-gāh-ı ḥamel ol:**-*madan*
Kaside 40
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Koç burcunun merası olmak.

Ol ki Nev-rūz-ı recā luṭfına vā-beste idi
Olmadan sebze-i eflāk çerā-gāh-ı Ḥamel

çerā-gāh-ı maʿānī:

1. **çerā-gāh-ı maʿānī:**
Kaside 9
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Manalar serası.

Çerā-gāh-ı maʿānī görmemişdür belki görmez de
Benüm bu ṭabʿ-ı çālāküm gibi bir raḫş-ı reh-vārı

çerāgāh-ı ümīd:

1. **çerāgāh-ı ümīd:**
Kaside 18
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Umut merası.

Künc-i ışṭabl-ı melāletde ki raḫş-ı ṭabʿum
İtdi devrinde çerāgāh-ı ümīd içre ḳarār

çerā-ġān:

1. **çerā-ġānında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 8
Mısra: **170**
Bahçelerde kandil ve mumlarla yapılan gece şenliği, donanma.

Ḳılup ümmīdümüñ şemʿin ser-efrāz
İde himmet çerā-ġānında mümtāz

çerāgān eyle-:

1. **çerāgān eyle:**-*di*
Müfret 546
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aydınlatmak II Lale şenliğini kutlamak.

Yine gül-şen kirm-i şeb-tābın nümāyān eyledi
Ḫusrev-i mülk-i çemen gūyā çerāgān eyledi

çerāġān-ı ḥüsn:

1. **çerāġān-ı ḥüsn:**-*e*
Gazel 561
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik şenliği II Sevgilinin güzelliği.

Ey şūḫ olma ġırre çerāġān-ı ḥüsne kim
Bir āh-ı serd-i ʿāşıḳa mevḳūfdur hemān

çerāġān-ı kerem:

1. **çerāġān-ı kerem:**-*de*
Mesnevi 9
Mısra: **166**
Kelime Tipi: -
Cömertlik eğlencesi.

Dem-i luṭfuñla ḳıl anı ser-efrāz
Çerāġān-ı keremde eyle mümtāz

çerāġ-ı bezm-i aġyār eyle-:

1. **çerāġ-ı bezm-i aġyār eyle-:**-*mek*
Gazel 421
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Rakiplerin meclisinin kandili yapmak.

Yaḳup hicr odına pervāne gibi ʿāşıḳ-ı zāruñ
Çerāġ-ı bezm-i aġyār eylemek lāzım mı ruḫsāruñ

çerāġ-ı bezm-i ḥüsn:

1. **çerāġ-ı bezm-i ḥüsn:**
Gazel 145
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzellik meclisinin mumu II Sevgili.

Neydi cān virmek yoluñda ey çerāġ-ı bezm-i ḥüsn
Pāyuña düşseydi ölmekle eger pervāne-vār

çerāġ-ı bezm-i yaḳīn:

1. **çerāġ-ı bezm-i yaḳīn:**
Mesnevi 4
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Kalp gözüyle görenlerin meclisinin mumu (Hz. Peygamber).

Uyanup ol çerāġ-ı bezm-i yaḳīn
Söze başladı Cebreʾīl hemīn

çerāġ-ı bīvegān:

1. **çerāġ-ı bīvegān:**
Kıt'a 81
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dul kadın mumu (gibi ışığı az).

Ḥabbezā ol şemʿ-i himmet kim gelürse yanına
Neyyir-i aʿẓam olur gūyā çerāġ-ı bīvegān

çerāġ-ı hāş:

1. **çerāġ-ı ḫāş:**-*un, -a*
Mesnevi 9
Mısra: **163**
Kelime Tipi: -
Seçkin/özel kandil/mum.

Çerāġ-ı ḫāṣuña püf didi bed-ḫˇāh
Fürūzān it yetiş ey şāh-ı Cem-cāh

çerāġ-ı ḥüsn:

1. **çerāġ-ı ḥüsn:**-*i, -n, -e*
Gazel 708
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellik kandili. II Sevgilinin güzelliğinin parıltısı.

Bir āftāb-ı ḥüsne göñül baġlayup o māh
Düşdi çerāġ-ı ḥüsnine çesbān duḫān-ı āh

[G.878:1]

<u>çerāġ-ı meclis-i iḳbāl:</u>

1. **çerāġ-ı meclis-i iḳbāl:**-*sin*
Kaside 36
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Talih meclisinin mumu.

Ol çerāġ-ı meclis-i iḳbālsin sen kim döner
Dāʾimā devlet hümāsı üstine pervāne-sān

<u>çerāġ-ı muṣṭafavī:</u>

1. **çerāġ-ı muṣṭafavī:**
Kıt'a 133
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hz. Muhammed'in kandili.

Çerāġ idün beni dünyā disün ki olmaz iş
Şİrār-ı Bū-leheb'i çün çerāġ-ı Muṣṭafavī

<u>çerāġ-ı rūz:</u>

1. **çerāġ-ı rūz:**
Gazel 245
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gündüz mumu II Işık vermeyen mum.

Sensin ol kim nā-gehān ʿarż-ı cemāl itseñ eger
Çün çerāġ-ı rūz olur mihr-i felek bī-nūr u fer

<u>çerḫ:</u>

1. **çerḫden:**-*den*
Gazel 49
Mısra: **9**
Felek, dünya.

Beḳā ümīdin iden çerḫden ḫaṭā itdi
Ne deñlü ḳā'im ola ḫayme-i güsiste-tınāb

[G.115:1, G.115:2, G.115:4, G.115:6, G.115:8, G.115:10, G.116:1, G.116:2, G.116:4, G.116:6, G.116:8, G.116:10, G.117:8, G.156:6, G.186:3, G.292:19, G.300: 6, G.316:8, G.350:6, G.397:5, G.439:18, G.460:11, G.472:5, G.497:10, G.548:10, G.577:9, G.662:5, G.698:2, G.730:9, G.730:4, G.738:2, G.775:1, G.782:9, G.825:12, K.3:38, K.7:10, K.9:34, K.12:82, K.14:52, K.21:35, K.24:48, K.26:66, K.31:16, K.35:52, K.39:9, K.40:59, K.42:15, Kt.K. 1:12, M.4:14, M.4:15, M.9:212, Mf.46:1, Mf.46:2, Mf.203:2, Mf.252:2, Mf.339:1, Mf.442:2, Mf.473:2]

<u>çerḫ u āsmān:</u>

1. **çerḫ u āsmān:**
Gazel 643
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Felek ve gök.

Ḳaʿrı yoḳ çāh-ı belānuñ rīsmān-ı ġam dırāz
Bunca yıllar n'ola gerdān olsa çerḫ u āsmān

[G.677:8]

<u>çerḫ ü nücūm:</u>

1. **çerḫ ü nücūm:**-*ı*
Gazel 174
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Felek ve yıldızlar.

Çerḫ ü nücūmı oynadur āh-ı dilüm benüm
Hengāme-i ġamuñda senüñ ḫoḳḳa-bāzdur

<u>çerḫe çık-:</u>

1. **çerḫe çıḳ:**-*mak*
Gazel 339
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Göğe yükselmek.

Dil murġı çerḫe çıḳmaḳ olurdı Hümā gibi
Bend-i taʿalluḳ olmamış olsaydı dāmumuz

[G.503:1, G.867:13]

<u>çerḫe çıkar-:</u>

1. **çerḫe çıḳar:**-*an*
Gazel 601
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Göklere çıkarmak.

Cevr ile ʿāşıġı aġlatma ki çoḳ nesne ider
Bu ḳadar żaʿf ile çerḫe çıḳaran efġānın

<u>çerḫe gir-:</u>

1. **çerḫe gir:**-*di*
Kaside 29
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dönmek, kendi etrafında hareket etmek.

Girdi bu şevḳ ile yine çerḫe egerçi kim
Gelmişdi Zühre-i felege dönmeden fütūr

<u>çerḫ-i ʿālem-i ḫūbī:</u>

1. **çerḫ-i ʿālem-i ḫūbī:**
Mesnevi 6
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Güzellik âleminin gökyüzü.

Ḳubbesi çerḫ-i ʿālem-i ḫūbī
Gerd-i ḳabri muṭāf-ı Kerrūbī

<u>çerḫ-i āsmān:</u>

1. **çerḫ-i āsmān:**
Gazel 549
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün feleği.

Ḳaʿr yoḳ cihān-ı belānuñ rismān-ı ġam dırāz
Bunca yıllar n'ola gerdān olsa çerḫ-i āsmān

<u>çerḫ-i bed-ḫᵛāh:</u>

1. **çerḫ-i bed-ḫᵛāh:**
Mesnevi 9
Mısra: **207**
Kelime Tipi: -
Kötü niyetli felek.

Nehībüñ ẓāhir it tā çerḫ-i bed-ḫᵛāh
Girībānumdan ola dest-i kūtāh

<u>çerh-i bed-kār:</u>

1. **çerḫ-i bed-kār:**
Mesnevi 8
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Kötü huylu felek.

Ḳıla tevbe sitemden çerḫ-i bed-kār
Ṭuta dillerde tīġ-i āh jengār

<u>çerh-i bed-mihr:</u>

1. **çerḫ-i bed-mihr:**-*ün*
Müfret 4
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Merhametsiz felek, dünya.

Ṭutarmış pençe-i ḫurşīdi rūyuñla senüñ hem-tā
ʿAceb mi çerḫ-i bed-mihrüñ elinden eylesek şekvā

[Mf.4:2]

<u>çerḫ-i berīn:</u>

1. **çerḫ-i berīn:**-*i*
Gazel 392
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Göğün en yüksek katı.

N'ola ʿaynında olmazsa cihān mest-i mey-i nābuñ
Ḥabāb-ı bādedür çerḫ-i berīni ʿālem-i ābuñ

[G.781:5, M.1:14, M.9:17]

<u>çerh-i bī-mihr:</u>

1. **çerḫ-i bī-mihr:**-*ün*
Kaside 39
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Sevgisiz felek.

Çerḫ-i bī-mihrüñ cefāsı eyleyüp efsürde-dil
Dest-kār u pāy-ı ṣabrum ḳaldı bī-tāb ü tüvān

<u>çerh-i bīsütūn:</u>

1. **çerḫ-i bīsütūn:**
Kaside 22
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Sütunsuz felek II Gökyüzü.

Bir yirde küh-sār-ı vaḳārı olunsa resm
Olmaz anuñ cevāb-dihi çerḫ-i Bīsütūn

<u>çerh-i cefā-cū:</u>

1. **çerḫ-i cefā-cū:**
Gazel 719
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Zalim felek.

Öldürürse beni ol şāh-ı cihān öldürsün
Gel şerīk olma sen ey çerḫ-i cefā-cū ḳana

[G.721:12]

<u>çerh-i cevr-kīş:</u>

1. **çerḫ-i cevr-kīş:**
Kaside 12
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Eziyet eden felek.

İḥtiyāt-ı ʿadlini bilseydi çerḫ-i cevr-kīş
Keh-rübā-yı māhı ḳılmazdı ḳarīb-i kehkeşān

<u>çerh-i cihān-peymā:</u>

1. **çerḫ-i cihān-peymā:**
Kaside 33
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Cihanı ölçen felek.

Süvār-ı ḳadri eylerdi felek fevḳinde cevlānī
Rikābında anuñ peyk olmaġa çerḫ-i cihān-peymā

<u>çerh-i dem-serd:</u>

1. **çerḫ-i dem-serd:**-*ün*
Kaside 39
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Nefesi soğuk felek.

Ṣavlet-i sermā-yı ḳahrın çerḫ-i dem-serdüñ velī
Defʿ iden germiyyet-i ṣahbāyı himmetdür hemān

<u>çerh-i devvār:</u>

1. **çerḫ-i devvār:**-*ı*
Kaside 32
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Durmadan dönen felek; dünya.

Temāşā eylesün gelsün ḥabābı cūy-bār üzre
Nice ṭurur ki āb üzre diyenler çerḫ-i devvārı

<u>çerh-i eflāk:</u>

1. **çerḫ-i eflāk:**
Mesnevi 8
Mısra: **216**
Kelime Tipi: -
Feleğin çarkı, dönen gökyüzü.

Cihān olsun vücūdıyla şeref-nāk
Murādı üzre dönsün çerḫ-i eflāk

<u>çerh-i felek:</u>

1. **çerḫ-i felek:**
Müfret 254
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Feleğin çarkı.

Ḫalḳa hergiz ẓāhir olmaz saña beñzer bir melek
Niçe yıl devr eylese şimden girü çerḫ-i felek

<u>çerh-i ġaddār:</u>

1. **çerḫ-i ġaddār:**-*un*
Gazel 397
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Zâlim felek.

Marīż-i ʿışḳ idügin Ḫāletī ʿıyān itme
Zebūna ḳıyması vardur bu çerḫ-i ġaddāruñ

[K.9:44, K.32:72, M.8:62]

çerh-i gerdān:

1. **çerḫ-i gerdān:**-*ı*
Kaside 1
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Dünya, felek.

Şerār-ı sümm-i esbi kevkeb-i baḫt u saʿādetdür
Ṭururken āstānı n'eylesünler çerḫ-i gerdānı

[K.23:20, K.42:6, G.187:19, T.5:12]

çerḫ-i ḫod-kām:

1. **çerḫ-i ḫod-kām:**
Mesnevi 9
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Bencil felek.

Ḳıla tevbe sitemden çerḫ-i ḫod-kām
Ḳala jengār içinde tīġ-i Behrām

[M.9:206]

çerḫ-i kec-rū:

1. **çerḫ-i kec-rū:**-*dan, -dur*
Gazel 619
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Eğri felek, kötü talih.

Çerḫ-i kec-rūdandur ey dil her zamān feryādumuz
Yoḫsa ġāyet şākirüz ol serv-i ḫoş-reftārdan

çerḫ-i köhne:

1. **çerḫ-i köhne:**-*ı*
Kaside 8
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Eskimiş dünya.

Meger mensūb-ı ḫāk-i āstānuñ olmış evvelden
Anuñla buldı dirler çerḫ-i köhne rütbe-i ʿulyā

çerḫ-i köhne-sāl:

1. **çerḫ-i köhne-sāl:**
Gazel 828
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yıllanmış felek.

Kaʿbe-i kūyuñ ṭavāf itseydi çerḫ-i köhne-sāl
Şād olup Keyvān'ı āzād eyliye şükrānesi

çerḫ-i leʾīm ü baḫt-ı ḫasīs ü ʿadū-yı dūn:

1. **çerḫ-i leʾīm ü baḫt-ı ḫasīs ü ʿadū-yı dūn:**
Kaside 22
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Alçak felek, aşağılık talih ve alçak düşmanlar.

Olmasa ḫavfı hep bir olurlardı Ḥāletī
Çerḫ-i leʾīm ü baḫt-ı ḫasīs ü ʿadū-yı dūn

çerḫ-i mīnā:

1. **çerḫ-i mīnā:**-*y, -ı*
Gazel 753
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Mavi gökyüzü.

Dil-i āşüfte-ḫāṭır n'eylesün bu çerḫ-i mīnāyı
Marīż-i derd-i ʿışḳ-ı dil-bere lāzım degül şīşe

[K.7:54, G.842:14]

çerḫ-i mīnā-fām:

1. **çerḫ-i mīnā-fām:**-*dan*
Kıt'a 95
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mavi renkli gök.

ʿAyn-ı ʿibretle naẓar ḳıl şanma kim şām u seḥer
Ol ẓuhūr iden şafaḳdur çerḫ-i mīnā-fāmdan

[Kt.95:4]

çerḫ-i muʿallā:

1. **çerḫ-i muʿallā:**
Gazel 31
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ulu gök, yüce felek.

Şafaḳ şanma yaşumdan ḳan olupdur
Ṭutarken dāmenin çerḫ-i muʿallā

[K.30:18]

çerḫ-i müşebbek:

1. **çerḫ-i müşebbek:**
Kaside 8
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Ağlarla örülmüş felek.

Eger kim maṭbaḫ-ı cūduñdaki kef-gīre beñzetsem
Bilürdi kendüye çerḫ-i müşebbek niʿmet-i ʿuẓmā

çerh-i nā-hemvār:

1. **çerḫ-i nā-hemvār:**-*dan*
Gazel 320
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çirkin felek.

Baḫtumuzla her zamān āşūb u ġavġā üzreyüz
Çerḫ-i nā-hemvārdan hemvāre şekvā üzreyüz

çerh-i pīr:

1. **çerḫ-i pīr:**
Gazel 243
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yaşlı felek.

Māh-ı ʿālem-tābda cānāndur dirseñ sevād
Sürme-i ḫāk-i rehüñ çekmiş gözine çerḫ-i pīr

çerh-i pīre-zen:

1. **çerḫ-i pīre-zen:**
Gazel 632
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kocakarı felek.

Var ise bir pīrehen peydā ider ol yār içün
Rişte-i cān cemʿ ider ṭurma bu çerḫ-i pīre-zen

<u>çerḫ-i pür-nücūm:</u>

1. **çerḫ-i pür-nücūm:**
Kaside 6
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Yıldızlarla dolu gök.

Mecmuʿa-i saʿādetine çerḫ-i pür-nücūm
Olsa ʿaceb degül yedi evrāḳ-ı zer-nigār

<u>çerh-i ser-gerdān:</u>

1. **çerḫ-i ser-gerdān:**-*a*
Gazel 100
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Başı dönmüş, şaşkın, başıboş felek.

Yüz ṭutarsa cenge ey ʿāşıḳ senüñle müddeʿī
Sen daḫı şemşīr-i āhuñ çerḫ-i ser-gerdāna ṭut

[Mf.7:2, Mf.40:2]

<u>çerh-i sitem-ger:</u>

1. **çerḫ-i sitem-ger:**
Kaside 31
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Zulmeden, zalim felek.

Nālemi gūş eylemez çerḫ-i sitem-ger var ise
Eyledi şıyt u ṣadā-yı nālişüm gūşını ker

<u>çerh-i sitem-kār:</u>

1. **çerḫ-i sitem-kār:**-*un*
Gazel 394
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Zalim felek, kötü talih.

N'ola şeb-dīz-i dūd-ı āha irḫāʾ-i ʿinān itseñ
Cefāsından ḳatı āzürdeyüz çerḫ-i sitem-kāruñ

[G.393:10]

<u>çerḫ-i tāb eyle:</u>

1. **çerḫ-i tāb eyle:**-*me*
Gazel 56
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Parlak, aydınlık gökyüzü haline getirmek.

Ey zen-i devrān senüñ kim geydi bir pīrāhenüñ
Eyleme ḫayṭ-ı sefīd-i ṣubḥı bārī çerḫ-i tāb

<u>çerh-i vālā:</u>

1. **çerḫ-i vālā:**
Kaside 35
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Yüce felek.

Çerḫ-i vālā ṣandılar her tūde-i ḫākisteri
Maṭbaḫ-ı cūduñ görenler ey ḫidīv-i kām-yāb

[Kt.137:2]

<u>çerh-i zümürrüd-fām:</u>

1. **çerḫ-i zümürrüd-fām:**-*a*
Gazel 613
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Zümrüt renkli (yeşil) gökyüzü.

Çıḳma seyr-i sebze-zāra ey sehī serv-i revān
Çıḳmasun çerḫ-i zümürrüd-fāma āhumdan duḫān

<u>çerhüñ beñzi:</u>

1. **çerhüñ beñzi:**
Gazel 553
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Feleğin yüzü, yeryüzü.

Dönse çerhüñ beñzi ḫavfından n'ola ḫākistere
Āhumı ḳıldum ḫadeng-i cān-sitān ḳaddüm kemān

<u>çerḫüñ nüh kāsesi:</u>

1. **çerḫüñ nüh kāsesi:**
Gazel 234
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Feleğin dokuz kasesi, feleğin dokuz katmanı.

Eger kim ṭolsa zehr-i ḳahr ile nüh kāsesi çerḫüñ
Ḳomaz bir ḳatresin hep Ḥāletī-i zār nūş eyler

<u>çerh-veş:</u>

1. **çerḫ-veş:**
Kaside 37
Mısra: **39**
Gökyüzü, kâinat, felek, âlem, dünya gibi.

Çerḫ-veş ser-geşte olmaḳdan ḳayırmazdum velī
Ḳalmadı destümde māh-ı nev ḳadar bir pāre nān

<u>çesbān düş-:</u>

1. **çesbān düş:**-*di*
Gazel 708
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Uygun düşmek.

Bir āftāb-ı ḫüsne göñül baġlayup o māh
Düşdi çerāġ-ı ḫüsnine çesbān duḫān-ı āh

<u>çesbān-ı dīvār:</u>

1. **çesbān-ı dīvār:**
Mesnevi 8
Mısra: **106**
Kelime Tipi: -
Duvara layık.

Benem şol ṭıfl-ı nā-dāniste reftār
Ki olmaya eli çesbān-ı dīvār

<u>çeşm:</u>

1. **çeşmüme:**-*üm*, -*e*
Gazel 2
Mısra: **9**
Göz.

Çeşmüme bir dāġ-ı ḫūn-ālūd olur her cām-ı mey
ʿIyşa āġaz eylesem ol lāle-ḫaddümden cüdā

[G.36:11, G.52:4, G.57:4, G.59:14, G.64:11, G.72:8, G.72:10, G.75:1, G.79:10, G.99:7, G.126:3, G.150:9, G.150:17, G.157:9, G.158:10, G.206:9, G.211:5, G.222:4, G.236:5, G.285:1, G.341:10,

G.352:7, G.383:5, G.398:5, G.450:3, G.516:13, G.574:5, G.590:5, G.603:1, G.609:9, G.645:7, G.656:12, G.715:15, G.716:8, G.756:7, G.758:7, G.791:1, G.796:6, G.829:9, G.863:1, G.881:8, K.9:7, K.20:18, K.28:38, K.33:68, Kt.89:2, Kt.K.3:24, Mf.9:2, Mf.54:2, Mf.146:2, K.30:28]

2. **çeşmüme:**-*üm, -e*
Gazel 345
Mısra: **2**
Göz. ll Bakış, nazar.

Mūy-ı ḫālüñ seyr idüp göñlüm olaldan pür-heves
Ser-be-ser dünyā degüldür çeşmüme per-i meges

[G.496:2, G.655:3, Mf.77:1, Mf.583:2]

<u>çeşm çeşmesi:</u>

1. **çeşm çeşmesi:**-*n*
Gazel 556
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Göz çeşmesi, gözyaşı.

Naḳd-i nāzın ṣarf idüp aḳıtdı çeşmüm çeşmesin
Kendi mālıyla ʿaceb ḫayr itdi ol şūḫ-ı cihān

<u>çeşm ü çerāġ ol-:</u>

1. **çeşm ü çerāġ ol:**-*mış, -dı*
Mesnevi 5
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Göz ışığı olmak, aydınlatmak II Mec. çok kıymetli olmak.

Yiridür mihr ü mehden itse ferāġ
Anlar olmışdı aña çeşm ü çerāġ

<u>çeşm ü çerāġ-ı gül-zār ol-:</u>

1. **çeşm ü çerāġ-ı gül-zār ol:**-*ur*
Gazel 211
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin göz nuru olmak.

Biri çeşmüñe biri beñzedüg içün ruḫuña
Nergis ü lāle olur çeşm ü çerāġ-ı gül-zār

<u>çeşm ü çerāġ-ı ins ü cān ol-:</u>

1. **çeşm ü çerāġ-ı ins ü cān ol:**-*ma, -sa*
Kaside 36
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
İnsanlar ve cinlerin (tüm mahlukatın) göz nuru olmak.

Ṣūret-i maḳṣūdı göstermezdi dünyā kimseye
Ẕāt-ı pāküñ olmasa çeşm ü çerāġ-ı ins ü cān

<u>çeşm ü çerāġ-ı kün fe-kān:</u>

1. **çeşm ü çerāġ-ı kün fe-kān:**
Kaside 12
Mısra: **90**
Kelime Tipi: -
"Ol der olur" ayetinin göz nuru II Sultan I. Ahmed.

Geh bu taḫtuñda geh ol taḫtuñda olup ser-firāz
Mihr-i ʿālem gibi ol çeşm ü çerāġ-ı kün fe-kān

<u>çeşm ü çerāġ-ı zümre-i aʿyān-ı rūzgār:</u>

1. **çeşm ü çerāġ-ı zümre-i aʿyān-ı rūzgār:**
Kaside 26
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Devrin ileri gelenlerinin göz nuru.

Çaḳ böyle rūşen olsa ne var andadur müdām
Çeşm ü çerāġ-ı zümre-i aʿyān-ı rūzgār

<u>çeşm ü dil:</u>

1. **çeşm ü dil:**-*den*
Gazel 795
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Göz ve gönül.

Cürm-i ʿışḳuñ çeşm ü dilden olduġın bilseydi yār
Ṭıfl-ı eşküm yirlere çalmazdı her dem bī-günāh

<u>çeşm ü dil-i ʿuşşāk-ı ḥazīn:</u>

1. **çeşm ü dil-i ʿuşşāḳ-ı ḥazīn:**
Gazel 584
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hüzünlü âşıkların gönlü ve gözü.

Cāy olaldan saña çeşm ü dil-i ʿuşşāḳ-ı ḥazīn
Āb u tāb-ı ruḫuñı her gören eyler taḥsīn

[G.585:1]

<u>çeşm ü ebrū:</u>

1. **çeşm ü ebrū:**-*sı, -dur*
Gazel 241
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kaş göz II Güzellik.

Çeşm ü ebrūsıdur iden yārüñ
Bu dil-i ḫak-sārı zīr ü zeber

<u>çeşm-bend:</u>

1. **çeşm-bendi:**-*i*
Gazel 214
Mısra: **12**
Göz bağı.

ʿİbret gözünde perde-i ġaflet ḥicāb itse
Şol zen gibi olur kişi kim çeşm-bendi var

<u>çeşme:</u>

1. **çeşmelerdür:**-*ler, -dür*
Mesnevi 5
Mısra: **13**
Pınar.

Çeşmelerdür ki menbaʿı birdür
Her biri baḥrdür ʿaceb sırdur

[T.7:1, Trk.B.1:87]

<u>çeşme getür-:</u>

1. çeşme getür-:-*se*

Gazel 739
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Pınar, su kaynağı yapmak.

Getürse āb-ı çeşm-i Ḥāletī'den kūyına çeşme
Ḳosam cān naḳdini ol yāra vaḳt-i irtiḥālümde

<u>çeşme ḥayāli gel-:</u>

1. **çeşme ḥayāli gel:**-*ür*
Gazel 399
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hayali göz önüne gelmek, hayal etmek.

Tīr-i müjenüñ gāhi gelür çeşme ḥayāli
Ḳan aġladuġumdan bilürin geldügin anuñ

<u>çeşme-i āb-ı ḥayāt:</u>

1. **çeşme-i āb-ı ḥayāt:**
Kaside 37
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ölümsüzlük suyunun çeşmesi.

Teşne-i iḥsāna luṭfı çeşme-i āb-ı ḥayāt
İltifātı mürde-i ḥırmāna ʿömr-i cāvidān

<u>çeşme-i cānın revān it-:</u>

1. **çeşme-i cānın revān it:**-*se*
Gazel 614
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Can çeşmesini akıtmak, (uğruna) canını vermek.

Minnete geçmezdi hergiz kār-ı Ferhād-ı ḥazīn
Süd yirine itse farażā çeşme-i cānın revān

<u>çeşme-i çeşm:</u>

1. **çeşme-i çeşm:**-*üm, -den*
Gazel 882
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Göz pınarı.

Ter düşmez idi çeşme-i çeşmümden ol perī
Olmasa ʿişve gül-şeninüñ ġonce-i teri

2. **çeşme-i çeşm:**-*i, -n, -den*
Gazel 609
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Göz çeşmesi, gözyaşı.

Çeşme-i çeşminden aġzın itmese biñ kerre pāk
Öpmez erbāb-ı cünūn pāy-ı seg-i cānānesin

[G.50:7]

<u>çeşme-i çeşm-i ter:</u>

1. **çeşme-i çeşm-i ter:**-*den*
Gazel 661
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Nemli göz pınarı.

Ne ḳadar aḳsa yaşuñ çeşme-i çeşm-i terden
Gitmeye naḳş-ı cefā levḥ-i dil-i dil-berden

<u>çeşme-i çeşmine āb gel-:</u>

1. **çeşme-i çeşmine āb gel-:**-*se*
Gazel 79
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Göz pınarına su gelmek, gözleri yaşarmak.

ʿArż-ı ruḥsār eyleseñ ey dil-ber-i ʿālī-cenāb
Gelse aḥbābuñ feraḥdan çeşme-i çeşmine āb

<u>çeşme-i efḍāl:</u>

1. **çeşme-i efḍāl:**-*i, -n, -den*
Kaside 40
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Çok faziletli pınar.

Āb virseydi eger çeşme-i efḍālinden
Ḫançer-i sūsen ile baḫs idemez tīġ-i cebel

<u>çeşme-i ḥaḍrā:</u>

1. **çeşme-i ḥaḍrā:**
Kaside 10
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Yeşil pınar, deniz.

Şular tā kim döne ẓıll-ı şecerden çeşme-i ḥaḍrā
Ola tā kim muʿādil bād-ı ṣubḥ enfās-ı ʿĮsā'ya

<u>çeşme-i ḥayāt:</u>

1. **çeşme-i ḥayāt:**-*da*
Kaside 26
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Hayat çeşmesi, ölümsüzlük suyu.

Olur hevāsı gāh Mesīḥ ile hem-nefes
Geh çeşme-i ḥayātda Ḫıżr ile yār-ı ġār

<u>çeşme-i ḥayvān:</u>

1. **çeşme-i ḥayvān:**
Gazel 525
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hayat çeşmesi II İçeni ölümsüzlüğe ulaştırdığına inanılan suyun pınarı.

Çeşme-i ḥayvān gibi cān-baḫş iken laʿl-i lebüñ
Hiç revā mıdur bu kim ben teşnelikden cān virem

[M.5:78, G.792:2, K.25:37]

<u>çeşme-i ḥayvān ol-:</u>

1. **çeşme-i ḥayvān ol:**-*dı*
Gazel 200
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ölümsüzlük suyu olmak.

Oldı süḫanum Ḥāletiyā çeşme-i ḥayvān
Ammā ki anuñ ḳadrini bilmez niçe ḫar var

<u>çeşme-i hūn ol-:</u>

1. **çeşme-i ḫūn ol:**-*sa*
Mesnevi 8
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Kan çeşmesi haline gelmek. II Çok ağlamak.

Dükenmez seyl-i ḫūn-ı ḳalb-i maḥzūn
Benüm her mūyum olsa çeşme-i ḫūn

çeşme-i ḫūn-āb:

1. **çeşme-i ḫūn-āb:**
Kaside 36
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Kanlı gözyaşı.

Pertev-i tīġüñ velī düşse
Bedaḫşān üstine
Çeşme-i ḫūn-āb ola her kān-ı laʿlinden revān

çeşme-i hūr:

1. **çeşme-i ḫūr:**
Kaside 28
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Güneş çeşmesi, pınarı.

Hemīşe ṣu yirine ḫalḳa gösterür āteş
Bu mevsim içre ʿaceb şekle girdi çeşme-i ḫūr

[Kt.7:2]

çeşme-i hūrşīd:

1. **çeşme-i ḫurşīd:**
Gazel 148
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Güneş pınarı II Güneş ışınları.

Kāse-i şūy-ı meclis-i rindān olan erbāb-ı dil
Çeşme-i ḫurşīd ile gerdūna itmez iʿtibār

[G.10:2, G.408:2, G.431:2]

çeşme-i hurşīd-i bī-hemtā-y:

1. **çeşme-i ḫurşīd-i bī-hemtā-y:**
Gazel 767
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Eşsiz güneş pınarı.

Şol ki bir ḥayvāna āb-ı vuṣlatın lāyıḳ görür
El yu andan çeşme-i ḫurşīd-i bī-hemtā-y ise

çeşme-i kevser:

1. **çeşme-i kevşer:**-*e*
Gazel 14
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cennetteki kevser çeşmesi, ırmağı.

Aġzına aldı dütün lülesin ol ḫūr-liḳā
Çeşme-i Kevşer'e bir lüle ḳomışlar gūyā

[K.35:60]

çeşme-i mihr:

1. **çeşme-i mihr:**
Mesnevi 4
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güneşin çeşmesi.

Çeşme-i mihr beñzer oldı revān
Nūra ġarḳ oldı hep zemīn ü zamān

çeşme-i mihr-i münīr:

1. **çeşme-i mihr-i münīr:**
Kaside 31
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Parlak güneşin pınarı II Güneş ışınları.

Zīr-i ḫāke aḳdı gitdi çeşme-i mihr-i münīr
Köhnelikden yolları anuñ bozulmışdur meger

çeşme-i mihr-i raḫşān:

1. **çeşme-i mihr-i raḫşān:**
Tarih 7
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Parlayan güneşin pınarı.

Feyż-i faż̧l u keremi irse eger eflāke
Ḳurıyup ḳalmaz idi çeşme-i mihr-i raḫşān

çeşme-sār:

1. **çeşme-sārından:**-*ı*, -*n*, -*dan*
Kaside 35
Mısra: **13**
Çeşmesi, pınarı çok olan yer.

Kūh-sār-ı ḳudretüñ bir çeşme-sārından gelür
Āb-ı şemşīrüñle āb-ı Ẕü'l-fiḳār-ı Bū-Türāb

[Mü.2:3]

çeşme-sār-ı niʿmet-i şāh:

1. **çeşme-sār-ı niʿmet-i şāh:**
Mesnevi 8
Mısra: **179**
Kelime Tipi: -
Padişahın lütuf pınarı.

Diler kim çeşme-sār-ı niʿmet-i şāh
Derūn-ı ḫānesinde aḳa her gāh

çeşm-i āftāb:

1. **çeşm-i āftāb:**
Gazel 53
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güneşin gözü.

Baḳmasun diyü ruḫ-ı dil-dāra çeşm-i āftāb
Eylerin peydā dem-ā-dem dūd-ı āhumdan seḥāb

çeşmi aġar-:

1. **çeşmi aġar-:**-*dı*
Gazel 306
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözü beyazlaşmak, kör olmak.

Giryeden peygūle-i ġamda aġardı çeşmümüz
Nev-bahār-ı ʿışḳa revnaḳdur gül-i bādāmumuz

[G.449:5, G.477:3]

çeşm-i aġyār:

1. **çeşm-i aġyār:**-*a*
Gazel 35
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Rakiplerin (sevgilinin dost edindiği kimseler)'in gözü.

Anuñ ḳā'il midür kuḥl olduġına çeşm-i aġyāra

Gözünden şaḳınurken ḫāk-i pāyuñ bu dil-i şeydā
[G.612:4, G.618:8, G.825:5]

<u>çeşm-i āhū-yı ḫaṭā:</u>

1. **çeşm-i āhū-yı ḫaṭā:**-*dan*
Gazel 494
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hata (Kuzey Çin) ceylanının gözü.

Mülk-i ḥüsnüñ şāhısın lāyıḳ seg-i kūyuñ senüñ
Çeşm-i āhū-yı Ḫaṭā'dan ġayra başmazsa ḳadem

<u>çeşm-i aḥvel-i aʿdā:</u>

1. **çeşm-i aḥvel-i aʿdā:**-*sı, -n, -a*
Kıt'a 20
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Düşmanın şaşı gözü.

Ol ʿAlī-sīret ki çeşm-i aḥvel-i aʿdāsına
Tīġ-i ḳahrı görinür mānend-i şekl-i Ẕü'l-fiḳār

<u>çeşm-i ʿālem-bīn:</u>

1. **çeşm-i ʿālem-bīn:**-*üm, -e*
Gazel 36
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dünyayı gören göz, basiretli göz.

Yaşarur şanma añup ḫāk-i rehüñ giryān olur
Çeşm-i ʿālem-bīnüme ḳonduḳça cānā tūtyā

[G.81:10, Mf.382:2]

<u>çeşm-i ʿalīl:</u>

1. **çeşm-i ʿalīl:**
Gazel 522
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hasta göz II Âşık.

Aldı iller ayaġı tozını ey çeşm-i ʿalīl
Sen o yārüñ yüzine nice baḳarsın bilmem

<u>çeşm-i ʿāşıḳ:</u>

1. **çeşm-i ʿāşıḳ:**-*dan*
Gazel 332
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşığın gözü.

Ne dem kim çeşm-i ʿāşıḳdan sirişk-i ḫūn-feşān gelmez
Ḳalur bī-çāre rūy-ı zerd ile beñzine ḳan gelmez

[G.862:9]

<u>çeşm-i ʿāşık-ı dil-dāde:</u>

1. **çeşm-i ʿāşıḳ-ı dil-dāde:**
Gazel 114
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye gönül vermiş âşığın gözü.

Cām-ı ʿişretden ḳızarmış dir ḥasūd-ı nābe-kār
Aġlamaḳdan olsa çeşm-i ʿāşıḳ-ı dil-dāde sürḫ

<u>çeşm-i ʿāşıḳ-ı ġam-ḫˇār:</u>

1. **çeşm-i ʿāşıḳ-ı ġam-ḫˇār:**-*dan*
Gazel 659
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kederli âşığın gözü.

Yaş gelür baḳduḳça çeşm-i ʿāşıḳ-ı ġam-ḫˇārdan
Rūy-ı yārüñ farḳı yoḳdur mihr-i pür-envārdan

<u>çeşm-i ʿāşık-ı şeydā:</u>

1. **çeşm-i ʿāşıḳ-ı şeydā:**-*y, -a*
Gazel 380
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çılgın âşığın gözü.

Bāġ-ı ʿışḳında gül-i ḫandān ẓanneyler o yār
Aġlamaḳdan düşse çeşm-i ʿāşıḳ-ı şeydāya aḳ

<u>çeşmi ʿayyār:</u>

1. **çeşmi ʿayyār:**
Gazel 651
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gözü hilekar, aldatıcı olan II Sevgili.

Gitdi dirler ḫāne-i dilden metāʿ-ı ṣabruñı
Yine alan Ḥāletī ol çeşmi ʿayyār olmasun

[G.590:1]

<u>çeşm-i baḫt:</u>

1. **çeşm-i baḫt:**-*um*
Gazel 524
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Talih baht gözü.

Çeşm-i baḫtum baḫtumı kör itmege devr-i zamān
Bād-ı āhumla ṣavurdı göklere ḫākisterüm

<u>çeşm-i bed:</u>

1. **çeşm-i bed:**
Gazel 126
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kötü göz, kem göz II nazar değmesi.

Çeşm-i nā-binasına kuḥl itmesün ehl-i ḥased
İsterin kim dūr ola ḫāk-i rehüñden çeşm-i bed

<u>çeşm-i bed-i aġyār:</u>

1. **çeşm-i bed-i aġyār:**-*a*
Gazel 169
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Rakibin kötü gözü.

Ol merdümek-i dīdeye bir kimse dimez mi
Çeşm-i bed-i aġyāra ḳarīb olma ḫaṭādur

<u>çeşm-i bed-i eflāk:</u>

1. **çeşm-i bed-i eflāk:**-*den*
Kaside 37
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Feleğin kem gözü.

Heykel-i zerrīn olup ḳoynında ol mühr-i şerīf

Görmesün çeşm-i bed-i eflākden hergiz żiyān

[Trk.B.1:65]

<u>çeşm-i bed-i eyyām:</u>

1. **çeşm-i bed-i eyyām:**
Terkib-bend 1
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Günlerin kem gözü.

Ḳanı ol dīde-i erbāb-ı ṭabʿa merdüm-i bīnā
Aña çeşm-i bed-i eyyām irişdi oldı nā-peydā

<u>çeşm-i bende-i ʿışḳ:</u>

1. **çeşm-i bende-i ʿışḳ:**-*un*
Gazel 121
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk esirinin gözü, âşığın gözü.

Aġlamaḳdan olsa çeşm-i bende-i ʿışḳuñ ʿalīl
Anı ʿaybıyla ḳabūl eyle efendüm itme red

<u>çeşm-i bīmār:</u>

1. **çeşm-i bīmār:**-*un*
Gazel 187
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hasta göz II Sevgilinin baygın bakışları.

ʿIyd-ı aḍḥā bilmez ey şūḫ-ı cihān erbāb-ı ʿışḳ
Bī-tevaḳḳuf çeşm-i bīmāruñ görüp ḳurbān olur

[G.452:9, G.850:1, K.32:58]

<u>çeşm-i bīnā:</u>

1. **çeşm-i bīnā:**
Mesnevi 9
Mısra: **228**
Kelime Tipi: -
Gören göz.

Biraz eşk-i sürūr olsun hüveydā
Cedīd aḳçe çıḳarsun çeşm-i bīnā

<u>çeşm-i cādū:</u>

1. **çeşm-i cādū:**
Gazel 701
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Büyüleyici göz.

Geldi yetişdi ey dil saña o çeşm-i cādū
Altında ḫadd-i gül-gūn yanında mār-ı gīsū

<u>çeşm-i cān:</u>

1. **çeşm-i cān:**-*a*
Gazel 240
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönül gözü.

Çeşm-i cāna ayaġuñ tozını kuḥl eylemese
Şanma kim ḫaste-i ʿışḳuñ gözi dünyāyı görür

[G.246:8, G.506:7, K.35:2, Kt.129:4, M.8:99]

<u>çeşm-i cāna gir-:</u>

1. **çeşm-i cāna gir:**-*er*
Mesnevi 9
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Can gözüne girmek, göze kaçmak II Beğenilmek, sevilmek.

Reh-i ṭabʿuñ muḫālifdür ġubārı
Girer ol çeşm-i cāna varı varı

<u>çeşm-i cānān:</u>

1. **çeşm-i cānān:**-*um*
Müfret 319
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin gözü.

Meded ki fitne-i ġamzeyle çeşm-i cānānum
Biribirine raḳīb eyledi dil ü cānum

<u>çeşm-i cān-bīnā:</u>

1. **çeşm-i cān-bīnā:**
Kaside 8
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Canı gören göz.

Gelüp gül-zāra seyr it güllerin bülbüllerin diñle
Gerekdür şimdi gūş-ı dil-güşāda çeşm-i cān-bīnā

<u>çeşm-i cānı açıl-:</u>

1. **çeşm-i cānı açıl:**-*dı*
Gazel 775
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Can gözü açılmak, şansı yaver gitmek, mutlu olmak.

Açıldı çeşm-i cānum nergis-āsā
Yine ey Ḥāletī çıḳduḳ bahāra

<u>çeşm-i cānıyla gözle-:</u>

1. **çeşm-i cānıyla gözle-:**-*r*
Gazel 262
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dört gözle, hasret ve özlemle beklemek.

Viripdür ḥasretüñle Ḥaletī cān şimdi ḳabrinde
Ṭuran nergis degüldür çeşm-i cānıyla seni gözler

<u>çeşm-i çerāġ-ı dil:</u>

1. **çeşm-i çerāġ-ı dil:**-*üm*
Kaside 42
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Gönül gözünün nuru II Şairin oğlu.

Açılmadan ide pejmürde verd-i ḫandānı
Yiriyle ṭoġmaduġa döndi n'eyleyüm bilmem

<u>çeşm-i cihān:</u>

1. **çeşm-i cihān:**
Kaside 18
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Alemin gözü.

Görmedi çeşm-i cihān salṭanat evrenginde
Böyle bir şāh-ı Cem-āyīn ü Sikender-eṭvār

çeşm-i cihān-bīn:

1. **çeşm-i cihān-bīn:**-*ün*
Gazel 2
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dünyayı gören göz, basiretli göz.

Yoḫsa zāhid yoḳ mıdur çeşm-i cihān-bīnüñ senüñ
Bilmedüñ mirʿāt-ı cāmuñ olduġın ʿālem-nümā

[G.39:9]

çeşm-i dil-ber:

1. **çeşm-i dil-ber:**
Gazel 33
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin gözü.

Hiç dirīġ itdüm mi ben tīg-i müjeñden cānumı
Sen n'içün ey çeşm-i dil-ber kūşe eylersin baña

[G.114:6]

çeşm-i dil-dār:

1. **çeşm-i dil-dār:**
Gazel 849
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin gözü.

Gice meclis şu ḳadar germ idi kim Ḥāletiyā
Çeşm-i dil-dār bile girye-i mestān itdi

çeşm-i dür-efşān:

1. **çeşm-i dür-efşān:**-*umuz*
Gazel 510
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
İnci saçan (ağlayan) göz.

Cevher-fürūş-ı miḥneti ey Ḥāletī o şūḫ
Bildi görünce çeşm-i dür-efşānumuz bizüm

çeşm-i eflāk:

1. **çeşm-i eflāk:**
Gazel 314
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Feleklerin gözü.

Çeşm-i eflāk ḥaḳāretle nigāh eyliyemez
Ser-i kūyuñda senüñ ḫāk ile yek-sānuz biz

çeşm-i ehl-i maḥabbet:

1. **çeşm-i ehl-i maḥabbet:**
Gazel 137
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşıkların gözü.

Eczā-yı gird-bād-ı belādan ḳılur felek
Olsaydı çeşm-i ehl-i maḥabbet eger ġubār

çeşm-i encüm:

1. **çeşm-i encüm:**
Gazel 692
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yıldızların gözü.

Çeşm-i encüm mümkin olmazdı açılmaḳ eylesem
Giceler şeb-dīz-i dūd-ı āha irḫā-i ʿinān

çeşm-i encüm deg-:

1. **çeşm-i encüm deg:**-*me, -se*
Kaside 31
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yıldızların gözü değmek, nazar olmak.

Çetr-i zer-kār-ı sipihre çeşm-i encüm degmese
Felke-i zerrīnine her şeb irişmezdi ḫaṭar

çeşm-i erbāb-ı ḥased:

1. **çeşm-i erbāb-ı ḥased:**
Kıt'a 121
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çekemeyen kişilerin gözü.

Bāġ-bānuñ şol çıḳarup atduġı nergis gibi
Çeşm-i erbāb-ı ḥased ḫāk-i rehüñden dūr ola

çeşm-i erbāb-ı maḥabbet:

1. **çeşm-i erbāb-ı maḥabbet:**-*den*
Gazel 558
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Âşıkların gözü.

Ḳaṭre ḳaṭre jālelerle yine şaḥn-ı bāġda
Virdi nergis çeşm-i erbāb-ı maḥabbetden nişan

[G.662:4]

çeşm-i erbāb-ı naẓar:

1. **çeşm-i erbāb-ı naẓar:**
Kıt'a 17
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gerçekleri görenlerin gözü.

Ḥaḳ budur kim çeşm-i erbāb-ı naẓar görmiş degül
Şiʿr-i Bāḳī gibi bir güftār-ı naġz u dil-pesend

çeşm-i eşk-bār:

1. **çeşm-i eşk-bār:**
Gazel 690
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çok ağlayan göz.

Her nem giderse gitsün eyā çeşm-i eşk-bār
Tek bezmümüzden ol gözi mestāne gitmesün

[G.132:2, G.155:11, G.215:2, Mü.2:4]

çeşm-i fettān:

1. **çeşm-i fettān:**-*ı, -n, -un*
Gazel 152
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Fitne çıkaran göz II Sevgilinin gözleri.

Çeşm-i fettānınuñ ölümlüsi çoḳ
Birisi daḫı nergis-i bīmār

[G.206:3, G.732:9, G.835:1]

çeşm-i fitne-cūy:

1. **çeşm-i fitne-cūy:**
Gazel 138
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Fitne arayan göz.

Ol çeşm-i fitne-cūy felek-ḫūy-ı yārdür
Şimdi melāẕ ü melceʾ-i āşūb-ı rūzgār

çeşm-i gevher-bār:

1. **çeşm-i gevher-bār:**
Mesnevi 2
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Cevher saçan göz. II Gözyaşı döken göz.

Dürr-i dendān-ı yār idüp beni zār
Çıḳdı elden bu çeşm-i gevher-bār

çeşm-i giryān:

1. **çeşm-i giryān:**-*um*
Gazel 242
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ağlayan göz.

Belā gird-ābıdur göñlüm derūnum baḥr-i ʿummāndur
Ṣadefdür çeşm-i giryānum sirişküm dürr-i ġalṭāndur

[G.473:1, G.505:8, G.521:4, G.523:4, G.544:8, G.789:6, G.853:5, K.33:44, Mf.355:1]

çeşm-i güher-bār:

1. **çeşm-i güher-bār:**-*un*
Gazel 442
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İnci yağdıran göz. II gözyaşı damlatan göz

Devlet-i ʿışḳuñda ol şāh-ı cihānuñ Ḥāletī
Niçe demler sürdi bu çeşm-i Güher-bāruñ senüñ

çeşmi ḫˇāb-ālūde ol-:

1. **çeşmi ḫˇāb-ālūde ol:**-*ur*
Gazel 745
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gözüne uyku basmak, uykusu gelmek.

Naẓar itdükçe aña baḫt-ı siyāhum ṣanuram
Her ḳaçan çeşmi olur bezmde ḫˇāb-ālūde

çeşm-i ḫˇāb-nāk:

1. **çeşm-i ḫˇāb-nāk:**
Müfret 253
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Uykulu göz.

Gird-āb-ı baḥr-i ḥüsndür ol çeşm-i ḫˇāb-nāk
Eyler hemīşe göñli düşen ʿāşıḳı helāk

çeşm-i ḫˇāb-nāk-i dil-ber:

1. **çeşm-i ḫˇāb-nāk-i dil-ber:**-*e*
Gazel 711
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin uykulu gözü II Sevgilinin baygın bakışı.

Beni diñlerseñ ey ehl-i maḥabbet iʿtimād itme
Ne çeşm-i ḫˇāb-nāk-i dil-bere ne baḫt-ı bīdāra

çeşm-i ḥasūd:

1. **çeşm-i ḥasūd:**-*a*
Kaside 5
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Haset edenlerin gözü.

Güller ṭaḳındı tāze vü rengīn ü ter ṣanur
Ḳat ḳat görünse çeşm-i ḥasūda başumda nār

çeşm-i ḫūn-ālūd:

1. **çeşm-i ḫūn-ālūd:**-*umuz*
Gazel 304
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kana bulanmış göz.

Kuḥl idünsün gerd-i rāhuñ çeşm-i ḫūn-ālūdumuz
Ḫāk-i pāyuñdan senüñ ancaḳ budur maḳṣūdumuz

çeşm-i hūn-bār:

1. **çeşm-i ḫūn-bār:**
Gazel 207
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kanlar yağdıran göz.

Ḫāne-i cāna gelür diyü ḫayālüñ cānā
Varmaz oldı giceler ḫˇāba bu çeşm-i ḫūn-bār

[Mf.582:2, G.199:4]

çeşm-i hūn-feşān:

1. **çeşm-i ḫūn-feşān:**
Kaside 39
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Kan saçan göz.

Gel duʿāya Ḥāletī zīrā bizi irşād idüp
Sübḥa-i mercānını gösterdi çeşm-i ḫūn-feşān

çeşm-i hūn-hˇār:

1. **çeşm-i ḫūn-ḫˇār:**-*ı*
Gazel 148
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Kan döken göz.

Çeşm-i ḫūn-ḫˇārı sipāh-ı ʿişvenüñ sālārıdur
Yekke-tāz-ı ġamze olmışdur aña dünbāle-dār

[G.442:6]

çeşm-i hūnīn:

1. **çeşm-i ḫūnīn:**-*üm, -de, -dür*
Gazel 771
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kanlı göz.

Ḫayāl-i laʿl-i yārüñ çeşm-i ḫūnīnümdedür dāʾim

O bir laʿl-i muṣaffādur bulunmaz degme kān içre

çeşm-i hūn-rīz:

1. **çeşm-i ḫūn-rīz:**-*i, -n*
Gazel 732
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kan dökücü gözler.

Çeşm-i ḫūn-rīzin bugün ġāyet de bīmār añladum
İtmiyor zīrā ḳanāʿat yār bir ḳurbān ile

çeşm-i ʿināyet:

1. **çeşm-i ʿināyet:**
Gazel 871
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Lutuf ve iyilik gözü.

Ne var çeşm-i ʿināyet birle gāhī bir nigāh itseñ
Bu gül-şende göñül bir nergis-i şehlāya degmez mi

çeşm-i inṣāf ile:

1. **çeşm-i inṣāf ile:**
Gazel 191
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İnsaf gözüyle, merhametle.

Dirhem-i encümi hep pāyuña eylerdi niṣār
Çeşm-i inṣāf ile ḳılsa yüzüñe māh naẓar

çeşm-i ḳays:

1. **çeşm-i ḳays:**
Gazel 294
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kays'ın gözü.

Bir ġınā el virdi ʿışḳuñda baña kim çeşm-i Ḳays
Sīm-i eşkümden revā olsa eger kim vām-dār

çeşm-i kemān-dār:

1. **çeşm-i kemān-dār:**
Gazel 390
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yay tutan göz (Kaşlar yaya benzetilmiştir).

Meger ki çeşm-i kemān-dārı nā-tüvāndur pek
Ḳalur öginde anuñçün her atduġı nāvek

çeşm-i mest:

1. **çeşm-i mest:**-*i*
Gazel 678
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Baygın, sarhoş göz; sevgilinin baygın bakan, kan içici, merhametsiz gözü.

Nār-ı firāḳa ḳo dil-i ṣad-pāreyi hemān
Ḥaẕẕ itse çeşm-i mesti ḳaçan kim kebābdan

[G.58:9]

çeşm-i nā-bina:

1. **çeşm-i nā-bina:**-*sı, -n, -a*
Gazel 126
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Görmeyen göz, basiretsiz kişi.

Çeşm-i nā-binasına kuḥl itmesün ehl-i ḥased
İsterin kim dūr ola ḫāk-i rehüñden çeşm-i bed

[G.881:10]

Ġarḳa-i ḫūn-āb-ı ḥasretdür dil-i āşüfte-ḥāl
Görmez olaldan seni bu çeşm-i nā-bīnā gibi

çeşm-i naẓar-bāz:

1. **çeşm-i naẓar-bāz:**-*un, -dur*
Matla 56
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Tutkuyla bakan göz.

Ṣayd iden murġ-ı dili çeşm-i naẓar-bāzuñdur
Fitnenüñ öte ucı ġamze-i ġammāzuñdur

[Mf.67:1]

çeşm-i necm:

1. **çeşm-i necm:**-*e*
Kaside 15
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Yıldızın gözü.

Ḫusrev-i Ḥātem-kerem Sulṭān Murād-ı Cem-ḥaşem
Çeşm-i necme kuḥl olur ḳalḳarsa rāhından ġubār

[M.6:28]

çeşm-i nigār:

1. **çeşm-i nigār:**
Gazel 206
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin gözü.

Dil-i tārīküm içre çeşm-i nigār
Oldı gūyā ki şeb-rev-i ʿayyār
[G.559:5]

çeşm-i nücūm:

1. **çeşm-i nücūm:**-*a*
Gazel 65
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yıldızların gözü.

Efsāne-i melālümi her gice söylerem
Çeşm-i nücūma Ḥāletiyā tā gelince ḫˇāb

çeşm-i pür-ḫumār:

1. **çeşm-i pür-ḫumār:**
Gazel 149
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Çok sersem göz.

Nice gelsün ḫāṭır-ı ʿuşşāḳa ümmīd-i felāh
Şu yirine ḳan içer dāʿim o çeşm-i pür-ḫumār

çeşm-i pür-hūn:

1. **çeşm-i pür-ḫūn:**-*a*
Gazel 722
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kanla dolu göz.

Olur ḳan üzre ḳan ey Ḥāletī bezm-i maḥabbetde
Düşerse ʿaks-i ruḫsārı o şūḫuñ çeşm-i pür-ḫūna

[G.402:2]

çeşm-i pür-hūn-āb:

1. **çeşm-i pür-ḫūn-āb:**-*umuz*
Gazel 740
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kanlı gözyaşıyla dolu göz.

Çeşm-i pür-ḫūn-ābumuz var bādede peymānede
Baḫtdur hem-ḫˇābemüz ancaḳ bu miḫnet-ḫānede

çeşm-i pür-nem:

1. **çeşm-i pür-nem:**
Müseddes 4
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Ağlayan gözler.

Şubḥa dek varmasa ḫˇāba n'ola çeşm-i pür-nem
Ḳorḳarın ḫˇābda nā-geh anı illerle görem

[G.522:2]

çeşm-i remed-dīde:

1. **çeşm-i remed-dīde:**-*de*
Gazel 399
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Göz ağrısı görmüş, göz ağrısına tutulmuş göz.

Ben çeşm-i remed-dīdede mū bitdi ṣanurdum
Yirleşmiş imiş anda meger ʿaksi miyānuñ

çeşm-i rūşen:

1. **çeşm-i rūşen:**-*üm*
Müseddes 3
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Parlak göz.

Ḫāk ile eñ ṣoñ ṭolar cānā bu çeşm-i rūşenüm
ʿArż-ı ḥüsn eylerseñ it ʿaḳlum başumdayken benüm

[Mf. 361:1]

çeşm-i siḥr-sāz:

1. **çeşm-i siḥr-sāz:**
Kaside 22
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Büyü yapan, büyüleyen göz.

Eṭrāfa kim nigāh ide ol çeşm-i siḥr-sāz
Her bir nigāhı biñ dil-i zāra olur füsūn

çeşm-i siyeh-kār:

1. **çeşm-i siyeh-kār:**-*da, -ki*
Gazel 841
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Siyah göz II Günahkar göz.

Ẓannum budur āhū-yı Ḫoten düşde de görmez
Ol çeşm-i siyeh-kārdaki ṭarz-ı nigāhı

çeşm-i ter:

1. **çeşm-i ter:**
Kaside 31
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Yaşlı göz.

Künc-i tārīk-i belāda varmışum bir ḥāle kim
Rūz u şeb ġam aġzum açdurmaz yumulmaz çeşm-i ter

çeşm-i ter-dāmān:

1. **çeşm-i ter-dāmān:**
Gazel 732
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
İffetsiz göz.

Ġayretüm şol deñlüdür kim ʿaks-i yārüñ Ḥāletī
İstemem cemʿ olduġın bu çeşm-i ter-dāmān ile

çeşm-i tīr-endāz:

1. **çeşm-i tīr-endāz:**-*un*
Gazel 617
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ok atan göz, sevgilinin ok gibi can alıcı bakışı.

Nāvek-i ġamzeñ ʿacebdür ṭaşlara teʾsīr ider
Çeşm-i tīr-endāzuñ olmışken bu deñlü nā-tüvān

çeşm-i yār:

1. **çeşm-i yār:**
Gazel 94
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin gözü.

ʿĀşıḳuñ ḳanını içmekden uṣanmaz çeşm-i yār
Bādeye itmez ḳanāʿat gūyiyā bir mey-perest

[G.173:13, G.251:7, G.642:1, G.891:5, K.16:37]

çeşmin aç-:

1. **çeşmin aç-:**-*ma, -dı*
Gazel 307
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözünü açmak, uyanmak.

Çeşmin o şūḫ ḫˇāb-ı teġāfülden açmadı
Çaḳ varmayınca āḫirine dāstānumuz

çeşminde āb kalma-:

1. **çeşminde āb ḳalma-:**-*dı-üm, -de*
Gazel 78
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gözünde yaş kalmamak, ağlamaktan gözyaşı kurumak.

Ḳanı ol demler ki eşkümle ṣulardum kūyuñı
Şimdi sūz-ı sīneden ḳalmadı hiç çeşmümde āb

çeşmine gel-:

1. **çeşmine gel-:**-*se*
Gazel 249
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Göze görünmek.

Künc-i fırḳatde ḫayāl-i yār gelse çeşmüme
Ḳaṭre-i eşküm ṣafāsından biraz ġalṭān olur

[G.370:3, G.783:3]

<u>çeşmine getür-:</u>

1. **çeşmine getür-:**-*üp*
Gazel 726
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Göz önüne getirmek, hayal etmek.

Ḫançer-i ġamze ḫayālüñ getürüp çeşmümüze
Eyleyüp ḳatʿ-ı naẓar baḳmayalum dünyāya

<u>çeşmine görin-:</u>

1. **çeşmine görin:** -*ür*
Gazel 579
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gözüne görünmek, ... gibi görünmek, sanısı uyandırmak.

Ṣadr-ı bezm olmasa ṣūḫ-ı cihānum Ḫāletī
Zevraḳ-ı ṣahbā görinür çeşmüme deryā-yı ḫūn

<u>çeşmine görünme-:</u>

1. **çeşmine görünme:**-*z*
Müfret 363
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Önemsememek, küçük bir iş olarak görmek.

Ele cām alsa dünyāyı ser-ā-ser seyr idermiş Cem
Ben alsam destüme ammā görünmez çeşmüme ʿālem

[G.492:2]

<u>çeşmine sebel düş-:</u>

1. **çeşmine sebel düş:**-*se, -y, -di*
Kaside 40
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözüne perde inmek, hiçbir şey göremez olmak.

ʿĀḳıbet pāy-ı semendinden olur çāre ṭaleb
Rūşenān-ı felegüñ çeşmine düşseydi sebel

<u>çeşmine uyhu gelme-:</u>

1. **çeşmine uyḫu gelme:**-*z*
Gazel 699
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözüne uyku girmemek, uyuyamamak.

Giceler ṣubḥa degin çeşmüme gelmez uyḫu
Ḫˇābumı baġladı var ise o zülf-i cādū

<u>çeşmini ḳana boya-:</u>

1. **çeşmini ḳana boya-:**-*dı*
Müfret 335
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gözünü kana boyamak II Kanlı gözyaşları akıtmak.

Boyadı çeşmümi ḳana sirişk-i gül-gūnum
Bir oldı ʿışḳ ile şimdi derūn u bīrūnum

<u>çeşmüñ cāmı:</u>

1. **çeşmüñ cāmı:**
Gazel 703
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Göz çukuru.

Sirişk-i ḥasret ile cāmı çeşmümüñ pür olur
Ḳaçan ki nūş ide bezm-i ʿadūda yār ṭolu

<u>çeşmüñ ḥasreti:</u>

1. **çeşmüñ ḥasreti:**-*i, -y, -le*
Gazel 75
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözün hasreti II Sevgilinin gözünün hasreti.

Ḳaşlaruñ altında çeşmüñ ḥasretiyle dem-be-dem
Kūşe-i miḥrābda zāhid yaturmış mest ü ḫˇāb

<u>çeşmünüñ baḥr-i firāvanı:</u>

1. **çeşmünüñ baḥr-i firāvanı:** -*n, -da*
Gazel 121
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gözünün coşkun denizi.

Her zamānda eşk-i māl-ā-māldür müjgāna dek
Çeşmünüñ baḥr-i firāvanında yoḳdur cezr ü med

<u>çetr-i āsmān:</u>

1. **çetr-i āsmān:**-*un*
Kaside 9
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü çadırı.

Feżā-yı ḳudretinde ḳurmaġa şāyeste olmazdı
Ser-ā-ser olsa çetr-i āsmānuñ ṭarḫı zer-kārī

<u>çetr-i ferīdūn:</u>

1. **çetr-i ferīdūn:**-*a*
Gazel 722
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ferīdūn'un çadırı. Ferīdūn İran'ın Pişdadi sülalesinden altıncı hükümdarı.

Zemīn içre dönüp sīm-i sirişküm genc-i Ḳārūn'a
Hevāda devr-i āhum beñzedi çetr-i Ferīdūn'a

<u>çetr-i gerdūn:</u>

1. **çetr-i gerdūn:**
Gazel 695
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Feleğin çadırı, gök kubbe.

Her zamān pertev-i mihr-i kereme nāʾil olur
Üstümüzden daḫı gitmez mi bu çetr-i gerdūn

<u>çetr-i ḫaḍrā:</u>

1. **çetr-i ḫaḍrā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Yeşil çadır II Yeşil gök.

Ḳaçan zer-beft cāmeyle çıḳup
ʿarż-ı cemāl itdi
Sipihr-i mihr-i ʿālem ṣandılar
ol çetr-i ḫaḍrāyı

çetr-i zengārī ḳur:

1. **çetr-i zengārī ḳur:**-*up*
Kaside 32
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Paslı çadır kurmak.

Gelür diyü güle bir çetr-i zengārī ḳurup ġonce
Yine cūy u ṣabā sildi süpürdi ṣaḥn-ı gül-zārı

çetr-i zer-kār-ı felek:

1. **çetr-i zer-kār-ı felek:**
Gazel 742
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Feleğin altın işlemeli çadırı.

Köhnedür ey Ḥāletī bu çetr-i zer-kār-ı felek
Ben şeh-i mülk-i ġamam lāyıḳ degüldür şānuma

[K.8:82]

çetr-i zer-kār-ı sipihr:

1. **çetr-i zer-kār-ı sipihr:**-*e*
Kaside 31
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Göğün altın işlemeli çadırı.

Çetr-i zer-kār-ı sipihre çeşm-i encüm degmese
Felke-i zerrīnine her şeb irişmezdi ḫaṭar

çevgān:

1. **çevgānumuz:**-*umuz*
Gazel 510
Mısra: **6**
Cirirt oyununda kullanılan ucu eğri değnek.

Peyvestedür sipihre ḫam-ı dūd-ı dil velī
Gūy-ı murāda irmedi çevgānumuz bizüm

[G.652:14, G.731:4, G.761:6, K.1:66, K.4:23, K.23:36, K.28:15, Kt.102:2]

çevgān ol-:

1. **çevgān ol:**-*up*
Tahmis 1
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cirit değneği gibi olmak.

ʿArṣa-i ḥüsn içre cānā ṣaçlaruñ çevgān olup
Başumı ṭōb eyleyüp ʿışḳuñ ile ser-gerdān olup

çevgān oyunı:

1. **çevgān oyunı:**-*n, -a*
Gazel 267
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
At üzerinde değnekle yerdeki topa vurmak sûretiyle oynanan çok eski bir oyun.

Her ḳaçan ḫūbānı şehrüñ binse çevgān oynına
Başumı ṭōb itmege ol āfet-i devrān çıḳar

çevgānī:

1. **çevgānīye:**-*y, -e*
Kaside 15
Mısra: **10**
Cirirt oyununda kullanılan ucu eğri değnek.

Esb-i çevgānī disem ol esb-i rāḥat-baḫşa ben
Ḳolları çevgānīye olurdı faḫr-i rūzgār

çevgān-ı çerḫ:

1. **çevgān-ı çerḫ:**
Gazel 117
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Felek çevganı, değneği.

ʿĀḳıbet bārū-yı şehr-i ʿışḳa ġalṭān eyledi
Başumı ṭōb eyleyüp ey Ḥāletī çevgān-ı çerḫ

çevgān-ı ġam:

1. **çevgān-ı ġam:**-*da*
Gazel 520
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gam sopası.

Ser-i bī-devletüm çevgān-ı ġamda olsa ġaltīde
Bugün bir şāh elinden bī-ser ü sāmān-ı ʿışḳ olsam

[K.41:65]

çevgān-ı ḳażā:

1. **çevgān-ı ḳażā:**
Gazel 4
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kaderin ucu eğri sopası.

Başumı ṭōb itse bu meydānda çevgān-ı ḳażā
Müntehā-yı seyri olur seng-i dīvār-ı belā

çevgān-ı luṭf:

1. **çevgān-ı luṭf:**-*un*
Gazel 590
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Merhametinin değneği, sopası.

Şeh-süvārum ʿarṣa-i ʿışḳuñda hiç lāyıḳ mıdur
Dūr ola çevgān-ı luṭfuñ ʿāşıḳ-ı ser-bāzdan

çevgān-ı maḥabbet:

1. **çevgān-ı maḥabbet:**
Gazel 98
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşkın cirit sopası.

Ṭop itdi niçe kelleyi çevgān-ı maḥabbet
Ṭoldı ser-i ʿuşşāḳ ile meydān-ı maḥabbet

[G.156:7]

çevgānī ol-:

1. **çevgānī ol:**-*maz*
Kaside 20

Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
At üzerinde top ve sopa ile oyun oynamak.

Ḳaçan kim olmaya zīr-i sitām-ı iʿtibārında
Semend-i fikrüm olmaz ʿarṣa-i maʿnāda çevgānī

<u>çevgān-ı ser-i zülf:</u>

1. **çevgān-ı ser-i zülf:**-*i*
Gazel 886
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) saç ucunun eğri sopası.

Çevgān-ı ser-i zülfi idüp cismümi ġalṭān
Āḫir beni ol çāh-ı zenaḫdāna düşürdi

<u>çevgān-ı ṭabʿ:</u>

1. **çevgān-ı ṭabʿ:**-*um, -la*
Gazel 429
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şairlik değneği II Şairlik yeteneği.

Süḫan ṭōbını ḳapdum ortadan çevgān-ı ṭabʿumla
Benem ey Ḥāletī şimdi süḫan-gūyı bu meydānuñ

<u>çevgān-ı taṣarruf:</u>

1. **çevgān-ı taṣarruf:**
Kıt'a 102
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hüküm değneği.

Çevgān-ı taṣarruf ola destüñde hemīşe
Emrüñle ola gūy-ı felek her yaña ġalṭān

[G.652:15]

<u>çevresin al-:</u>

1. **çevresin al:**-*ur*
Mesnevi 5
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çevrelemek, etrafını kuşatmak.

Ḥalḳa-i ṣaḥb u āli o şāhuñ
Hāledür çevresin alur māhuñ

<u>çiçek:</u>

1. **çiçek:**
Müfret 264
Mısra: **2**
Farklı renklerde ve kokularda olabilen kır ve bahçe bitkisi II Âşığın sinesindeki yara.

Tenümde gül gibi dāġlar yaḳup elifler çek
Eline verdi çiçek oynama raḳīble tek

<u>çiçekle-:</u>

1. **çiçekleyüp:**-*y, -üp*
Kaside 6
Mısra: **11**
Çiçeklenmek.

Yine ḳumāş-ı sebz ser-ā-ser çiçekleyüp
Māʾī ḳabā geyürdi çemen-zāra cūy-bār

<u>çiğne-:</u>

1. **çignedükde:**-*dükde*
Gazel 28
Mısra: **7**
Ezmek, ayak altına almak.

Ol yār çignedükde yüzüm her gören didi
Rūy-ı zemīne gelmedi bir böyle bī-vefā

[Mf.173:1]

<u>çignet-:</u>

1. **çignedür:**-*ür*
Gazel 808
Mısra: **5**
Çiğnetmek; ayakla veya bir taşıt altında ezilmesine sebep olmak, ezdirmek.

ʿĀşıḳlarını ḫışm semendine çignedür
Kendün iderse nisbet eger gerd-i rāhla

[G.21:2, G.726:8]

<u>çignek:</u>

1. **çignek:**
Gazel 611
Mısra: **10**
Çok çiğnenen, üzerinden çok gelip geçilen.

Zemīn-i şiʿrüme hiç Ḥāletī ḫalel gelmez
Bu deñlü çignek iken ḫıṭṭa-i diyār-ı süḫan

<u>çihre:</u>

1. **çihresinde:**-*si, -n, -de*
Gazel 270
Mısra: **4**
Çehre, yüz.

Laʿl-i dil-dārı ḳoyup her kim olursa bāde-nūş
Çihresinde olur āşār-ı ḫacālet āşikār

[G.331:4, G.401:5, G.447:9, G.865:6, Mf.180:2]

<u>çihre-güşā:</u>

1. **çihre-güşādur:**-*dur*
Gazel 168
Mısra: **2**
Yüz açan.

Gül-şende açan ġonceleri bād-ı ṣabādur
Naḳḳāşı o şehrüñ ne ʿaceb çihre-güşādur

<u>çihre-i ʿāşıḳ:</u>

1. **çihre-i ʿāşıḳ:**
Gazel 480
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âşığın yüzü.

Zerd olupdur çihre-i ʿāşıḳ zer-i ḫāliṣ gibi
Eylese cānā ne var ḫāk-i rehüñde rūy-māl

<u>çihre-i cūd u ruh-ı ihsān u dīdār-ı kerem:</u>

1. **çihre-i cūd u ruḫ-ı iḥsān u dīdār-ı kerem:**
Kaside 27
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -

Cömertlik yüzü, lütuf yanağı ve el açıklık suratı.

Çihre-i cūd u ruḫ-ı iḥsān u dīdār-ı kerem
Seng-i rāhından olur meşhūr-ı çeşm-i ins ü cān

çihre-i devlet:

1. **çihre-i devlet:**
Kaside 7
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Devletin yüzü.

Teveccüh eyledükçe ẓāhir olsun çihre-i devlet
Ola ṣūret-nümālıḳ resmi tā kim çerḫ-i mīnānuñ

çihre-i dildār:

1. **çihre-i dildār:**
Gazel 61
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin çehresi.

Beñzetdilerse çihre-i dildāra ey güneş
Şevḳ ile germ olup külehüñ āsumāna at

çihre-i zerd:

1. **çihre-i zerd:**-*üm*
Gazel 546
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sarı beniz, yüz.

ʿAceb mi pāyına sürmek dilersem çihre-i zerdüm
Ḳaçan ben ol ṭabīb-i cānı görsem depreşür derdüm

çihre-i zerd ü sirişk-i çeşm:

1. **çihre-i zerd ü sirişk-i çeşm:**-*i*
Gazel 741
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sarı beniz ve gözyaşı.

Çihre-i zerd ü sirişk-i çeşmi pinhān eyleme
Yār māʾildür bilürsin sīm ü zer peydāsına

çihre-nümā ol-:

1. **çihre-nümā ol:**-*ur, -dı*
Gazel 273
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yüzünü, çehresini göstermek.

Olurdı çihre-nümā Ḥāletī ʿarūs-ı süḫan
Eger ki olmasa mirʿāt-ı ḫāṭırumda keder

[K.3:18]

çık-

1. **çıḳmasun:**-*ma, -sun*
Gazel 33
Mısra: **8**
Dışarıya varmak, gitmek.

Mülk-i cāna yād ayaḳ başdurma ey sulṭān-ı ḥüsn
Çıḳmasun ġam ḫayli andan girmesün ceyş-i ṣafā

[G.196:1, G.229:9, G.237:5, 267:1, G.268:1, G.268:12, G.492:6, G.587:1, G.613:1, G.725:2, G.763:5, G.768:3, G.763:6, G.777:4, G.803:7, G.835:8, G.841:10, K.2:1, K.4:4, K.5:7, K.8:19, K.14:27, M.3:66, M.9:146, Mf.309:2]

2. **çıḳdı:**-*dı*
Gazel 56
Mısra: **6**
Ortaya çıkmak, elde edilmek.

Derd-i ser defʿine çāre bāde-i gül-fāmdur
Gitmemiş rengi ne gülden çıḳdı āyā ol gül-āb

[K.1:23, Mf.5:2, G.11:2, G.59:6, G.62:4, G.65:6, G.66:2, G.267:2, G.267:4, G.267:8, G.267:10, G.268:14, G.653:7, K.11:62, K.15:25, M.8:91, M.9:74, Mf.27:2]

3. **çıḳınca:**-*ınca*
Gazel 267
Mısra: **12**
Çıkmak, yükselmek.

Ḳaṣr-ı şādīden dil-i ʿāṣıḳ ne yoldan kām alur
Nerd-bān-ı vaṣl-ı dil-dāra çıḳınca cān çıḳar

[G.288:11, G.350:6, G.528:4, G.552:8, G.613:2, G.615:5, G.781:5, G.840:1, G.892:2, K.8:61, K.10:12, K.13:10, K.26:5, K.27:9, K.27:52, K.29:11, K.31:6, K.41:35, M.4:75, M.8:77, Trk.B.1:46, Trk. B.1:72, Kt.117:2]

4. **çıḳdı:**-*dı*
Gazel 875
Mısra: **16**
(Özellik ve nitelik için) Anlaşılmak, ortaya çıkmak.

Maḥabbet n'idügin bilmez geçerdi Ḥāletī ammā
Benüm gibi o da bir şīve-kāra mübtelā çıḳdı

5. **çıḳsa:**-*sa*
Gazel 177
Mısra: **7**
Erişmek, ulaşmak.

ʿAceb mi çıḳsa seng-istān-ı cevre rāh-ı ümmīdüm
Dem-ā-dem reh-nümā bu ṭāliʿ-i nā-mihr-bānumdur

[G.92:8, G.267:14, G.267:16, G.307:11, G.759:6, Kt.83:4]

6. **çıḳar:**-*ar*
Gazel 196
Mısra: **14**
Sona ermek, bitmek.

Ḥāletī ḳıl gerdenüñ bend-i taʿalluḳdan ḫalāṣ
Yā gibi ḳaddüñ dü-tā ḳıl çille-i merdān çıḳar

7. **çıḳan:**-*an*
Gazel 162
Mısra: **6**
(Denizden) çıkmak.

Göñül ḫaṭṭ-ı ruḫından olma hergiz dil-berüñ ġāfil
ʿAceb zībā olur baḥr-i melāḥatden çıḳan ʿanber

8. **çıḳarken:**-*ar, -ken*
Gazel 430
Mısra: **2**

Ağızdan çıkmak, konuşmak.

Ḳatı teng olmasa ger ey lebi ġonce dehenüñ
Ne içün cān virür elbette çıḳarken süḫanuñ

[K.11:58, G.129:13]

9. **çıḳar:**-*ar*
Gazel 196
Mısra: **10**
Talihine veya payına düşmek.

Beklesem kūyın ḥarīminden ʿadū bīrūn olur
Ṭāliʿümdür genc ümmīd eylesem s̲uʿban çıḳar

[G.196:12, G.267:18, G.268:2, G.710:9, G.875:4]

10. **çıḳa:**-*a*
Gazel 763
Mısra: **4**
Konunun bir kimse veya bir şeye gelmesi,.

Ḥ̆āba varursa eger bezmde cānān gözüñ aç
Belki ṣoḥbet yine sen ʿāṣıḳ-ı nālāna çıḳa

11. **çıḳa:**-*a*
Gazel 763
Mısra: **10**
Ulaşmak, saplanmak (ok, hançer gibi şeyler için).

Buldı peykānını dil tīrini cān Ḥāletiyā
Umaruz ḫançeri de bu ten-i ʿuryāna çıḳa

12. **çıḳdı:**-*dı*
Gazel 875
Mısra: **12**
Sağlam çıkmak.

Urunca tīşe-i cevr ü cefāsın sīneye dil-ber
Ḫarāb-ābād-ı dilden ʿışḳ dirler bir binā çıḳdı

13. **çıḳam:**-*am*
Gazel 217
Mısra: **7**
Topraktan çıkmak.

Ṣaḥrā-yı maḫşer içre çıḳam zīr-i ḫākden
Daġ-ı derūn u zaḫm-ı bīrūnumla lāle-vār

[Kt.108:4]

14. **çıḳmış:**-*mış*
Gazel 8
Mısra: **2**
Tomurcuk halinden çiçek haline gelmek.

Degül rūyında ol ṣūḫ-ı cihānuñ ḫaṭṭ-ı müşk-āsā
Melāḥat baḥrinüñ çıḳmış yüzine ʿanber-i sārā

[G.13:3, G.86:3, G.89:8, G.134:6, G.268:8, G.268:12, G.299:6, G.388:3, G.428:5, G.430:5, G.505:10, G.549:4, G.579:6, G.672:2, G.705:7, G.781:8, G.875:2, K.5:26, K.8:24, K.8:3, K.10:13, K.21:1, K.34:46, K.41:37, Kt.87:1, Mf.412:1, Mf.528:1]

15. **çıḳamaz:**-*a*, -*maz*
Kaside 18
Mısra: **15**
Dışına çıkmak, aykırı olmak.

Şehr-yārān çıḳamaz ʿumde-i taʿẕīminden
Şükr-i pā-būsına cān naḳdin iderlerse nis̲ār

16. **çıḳa:**-*a*
Gazel 14
Mısra: **8**
Görünmek, ortaya çıkmak.

Düşeli hicre işüm ṭurma duḫān itmekdür
Tā çıḳa dūd-ı dilüm bilmeye hergiz aʿdā

[G.54:2, G.196:6, K.9:3, K.41:36, Kt.66:1]

17. **çıḳsa:**-*sa*
Gazel 777
Mısra: **3**
Canı bedeninden gitmek, ölmek.

ʿAceb mi çıḳsa tenden cān u dil peykān-ı tīrüñle
Çıḳarlar ḫāneden ʿādet budur mihmānuñ ardınca

18. **çıḳmaz:**-*maz*
Gazel 724
Mısra: **7**
Yetişecek ölçüde olmak.

Dıraḫt-ı ser-bülend-i bāġ-ı ʿışḳuñ sāḳına çıḳmaz
Zülāl-i Ḫıżr'ı virseñ niçe yıllar naḫl-i Mūsā'ya

<u>çıka gel-:</u>

1. **çıḳa gel:**-*se*
Gazel 233
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Beklenmedik bir zamanda gelmek.

Ḥāletī yāra baḳarken çıḳa gelse aġyār
Merdüm-i çeşm hemān ḳapuyı dīvār eyler

<u>çıkar-:</u>

1. **çıḳarur:**-*ur*
Gazel 687
Mısra: **6**
Dışarı atmak, kaybetmek.
Bezm-i maḥabbete iremez cāna ḳıymetin
Ol meclise giren çıḳarur ʿārifānesin

[G.267:20]

2. **çıḳar-:**-*ar*
Gazel 267
Mısra: **6**
Bir şeyi bir yerden çıkarmak, söküp atmak.
Ḫāk olup cismüm geçerse ser-be-ser ġırbālden
Nāvek-i cevr-i nigārumdan ḳalan peykān çıḳar

[G.64:8, G.82:6, G.577:3, G.587:9, G.702:14, K.32:38, M.1:40]

3. **çıḳardı:**-*dı*
Gazel 131
Mısra: **12**
Ortaya çıkarmak, görünür hale getirmek.
Kān-ı zümürrüd-i çemeni zīr-i ḫākden

Buldı çıḳardı ṣanʿat ile ebr-i nev-bahār

[G.196:4, G.219:8, G.219:11, G.222:11, G.268:6, G.292:21, G.305:8, G.351:6, G.491:10, G.696:6, G.754:7, G.844:1, G.878:10, K.1:69, K.1:54, K.20:4, K.20:12, K.38:78, K.39:33, Kt.121:1, T.5:16]

4. **çıḳar:**
Kaside 32
Mısra: **74**
Göklere çıkarmak, yükseltmek.

Şuʿā-ı āftāb-ı himmetüñ zer nerd-bān olsun
Çıḳar evc-i ʿalāya ben ḥaḳīr-i ẕerre-girdārı

[K.39:3, Mf.339:1]

5. **çıḳarur:**-*ur*
Gazel 151
Mısra: **14**
Denizin derinliklerinden dışına doğru bir maddeyi götürmek.

Ḫāmeñ gibi ġavvās mı vardur ki dem-ā-dem
Deryā-yı siyehden çıḳarur lüʾlü-i şeh-vār

[K.8:80, Kt.43:3]

6. **çıḳardı:**-*dı*
Gazel 138
Mısra: **2**
Ses çıkarmak.

Āvāze-i maḥabbete ben virdüm iʿtibār
Benden çıḳardı naġme-i endūhını hezār

[K.11:24]

7. **çıḳarsun:**-*sun*
Gazel 594
Mısra: **2**
Kılıcı kınından çıkarmak.

Ḳaçmazsa ehl-i ʿışḳa eger ḳatl-i ʿāmmdan
Şemşīr-i ġamzesini çıḳarsun niyāmdan

[K.9:61, Mf.540:1]

çıḳarı bil-:

1. **çıḳarı bil:**-*ür, -se*
Gazel 28
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bulunduğu yerden dışarı çıkarmak II Tanımak, tanıyabilmek.

Çāh-ı ġamuñda şöyle büzülmiş ki Ḥāletī
Her kim çıḳarı bilür ise āferīn aña

çıkmaduk cānda ümīd vardur:

1. **çıḳmaduḳ cānda ümīd vardur:**
Mesnevi 2
Mısra: **70**
Kelime Tipi: **Atasözü**
Mecazen "Kötü giden işlerin düzelmeyeceğini kim söyleyebilir? Allah'tan ümit hiçbir zaman kesilmez" anlamında bir atasözü.

Anı öldür benüm ḥayātumda Çıḳmaduḳ cānda çünki vardur ümīd

çıḳmaz ol-:

1. **çıḳmaz ol:**-*dı*
Gazel 615
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Artık çıkmamak.

Sūzumı añlardı o dil-ber duḫānumdan benüm
Şimdi ammā şöyle yandum çıḳmaz oldı hiç duḫān

çıkup git-:

1. **çıḳup git-:**-*di*
Kaside 42
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Bir yerden ayrılmak, uzaklaşmak II Ölmek.

Açılmadan ide pejmürde verd-i ḫandānı
Yiriyle ṭoġmaduġa döndi n'eyleyüm bilmem

çınāruñ eli:

1. **çınāruñ eli:**-*n*
Gazel 61
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Çınar ağacının yaprağı.

Çün serv dōst nāz ile gülşende ṣalına
Ey bāġ-bān çınāruñ elin al yabana at

çille-i merdān çıkar-:

1. **çille-i merdān çıḳar:**-*du, -m*
Gazel 568
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yiğitlerin çilesini çıkarmak. Kırk gün boyunca çilehanede yemek yemeden, nefsi ıslah etmek.

Degül cāy-ı taʿaccüb dönse ḳaddüm Ḥāletī yaya
Çıḳardum ḫān-ḳāh-ı ġamda ben çoḳ çille-i merdān

[G.196:14, G.267:20]

çīn:

1. **çīn'den:**-*den*
Kaside 25
Mısra: **15**
Çin ülkesi.

O ḫˇācedür ki ṣabā şimdi Çīn'den geldi
Çemende açsa n'ola ġonce nāfesin yir yir

çīn ile maçīn:

1. **çīn ile maçīn:**-*i*
Kaside 26
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Çin ve Maçin (Çin ülkesinin güney bölgesine verilen bir ad).

Bād-ı ṣabā ki Çīn ile Maçīn'i geşt ider
Bulmaz cihānda naḳşı güzel böyle bir nigār

<u>çīn it-:</u>

1. **çīn it:**-*di*
Gazel 95
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Buruşturmak, buruşuk hale getirmek.

Çīn itdi cebīnin göricek bu dil-i zārı
Emvācını gösterdi yine baḥr-i melāḥat

<u>çin seher:</u>

1. **çin seḥer:**
Kaside 8
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Sabahın en erken saati.

Gözine gelse ṭañ mı çin seḥer bu nīl-gūn ḫumdan
ʿAraḳla cām-ı zerrīnin pür itdi nergis-i şehlā

<u>çīnī:</u>

1. **çīnī:**
Gazel 39
Mısra: **4**
Sırlı ve süslü, pişmiş balçıktan yapılan.

Görmese sāġarda ʿaksüñ ey büt-i raʿnā eger
Secde itmezlerdi her çīnī şurāḥīler aña

<u>çīn-i cebīn:</u>

1. **çīn-i cebīn:**-*üm*
Gazel 598
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Alın kırışıklığı.

Defʿ idüp çīn-i cebīnüm vaʿde-i vaṣlıyla yār
Nüsḫa-i endūhumuñ ḳaldurdı tār-ı mıṣṭarın

[G.598:9, K.18:49]

<u>çīn-i cebīn göster-:</u>

1. **çīn-i cebīn göster:**-*miş, -üm*
Gazel 584
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Alın kırışıklığını göstermek II Kızmak, surat asmak.

Yoġ iken zār-ı taḥammülden eşer ḫānemde
Mihmān-ı ġama göstermişüm çīn-i cebīn

<u>çīn-i ebruvān:</u>

1. **çīn-i ebruvān:**
Gazel 560
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çatık kaşlar (sevgilinin çatık kaşları).

Ṭāḳ-ı cemālüñ eyleme naḳş-ı ḫalel-peẕīr
Erbāb-ı ʿışḳa ʿarża ḳılup çīn-i ebruvān

<u>çīn-i pīçān:</u>

1. **çīn-i pīçān:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Alın kırışığı.

Eger bir ṣubḥ olaydı āb-ı iḥsānıyla rū-şüste
Gül-i gül-zārda ḳalmazdı hergiz çīn-i pīçānı

<u>çīn-i pīşān:</u>

1. **çīn-i pīşān:**-*ı*
Gazel 494
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yüzü ekşitme, alın buruşturma.

Kef-zenān u pāy-kūb olmaḳ gerekdür dem-be-dem
Çīn-i pīşānı götürmez meşreb-i sulṭān-ı ġam

2. **çīn-i pīşānī:**
Gazel 832
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Alın kırışıklığı, II kızgınlık, sinirlilik.

Dil-i şeydā senüñ bir dest ü pā-beste şikāruñdur
Anı öldürmek isterseñ ne lāzım çīn-i pīşānī

<u>çīn-i pīşānī vü ebrū:</u>

1. **çīn-i pīşānī vü ebrū:**
Mesnevi 8
Mısra: **98**
Kelime Tipi: -
Kaş ve alın kırışığı.

Zebān sākit lisān-ı ḥāl pür-gū
Muṣaddıḳ çīn-i pīşānī vü ebrū

<u>çīn-i zülf:</u>

1. **çīn-i zülf:**-*i, -n, -e*
Gazel 257
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Saçının kıvrımı.

Alasın bir ḫaberin bu dil-i sevdā-zedenüñ
Çīn-i zülfine iderseñ eger ey bād güẕer

[G.691:7, G.804:11]

<u>çīn-i zülf-i nigār:</u>

1. **çīn-i zülf-i nigār:**-*a*
Gazel 152
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçının kıvrımı.

Çīn-i zülf-i nigāra dek çekilür
Dil-i ʿāşıḳ iderse terk-i diyār

<u>çiyne-:</u>

1. **çiynesün:**-*sün*
Gazel 218
Mısra: **1**
Ezmek, ayaklar altına almak.

Çiynesün zencīrini dīvāne-i ʿışḳ-ı nigār
Ḳaydını yir kimse yoḳ ya n'eylesün ol dil-figār

<u>çoġ:</u>

1. **çoġ:**
Gazel 288
Mısra: **8**
Aşırı, fazla.

Bāde-i nā-ṣāf-ı bezm-i dehre hergiz baḳmadum
Gerçi kim sāḳīleri anuñ çoġ iḳdām itdiler

[G.371:10]

<u>çoġ ol-:</u>

1. **çoġ ol:**-*ur*
Gazel 437
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Fazla olmak, artmak.

Herkesi aġladur ol ṭurre-i ʿanber-fāmuñ
Çoġ olur ġāyet ile āb-ı revānı Ṣām'uñ

[G.528:12, , G.729:8, G.813:4, G.839:10, Mf.271:2]

<u>çoġal-:</u>

1. **çoġaldı:**-*dı*
Müfret 181
Mısra: **2**
Artmak, çoğalmak; daha etkili ve şiddetli bir hale gelmek.

Yine güller āteşīn-cāmeyle oldı germ-i nāz
Bülbül-i zāra çoġaldı māye-i sūz u güdāz

[G.410:9, G.636:3, G.889:5]

<u>çoğı:</u>

1. **çoğı:**
Gazel 242
Mısra: **4**
Bir şeyin büyük bölümü; çok kimse.

Lebüñ esrārına dānā beġāyet az olur cānā
Çoġı ʿuṣṣāḳ-ı miḥnet-dīdenüñ vuṣlatda ḥayrāndur

<u>çoḳ:</u>

1. **çoḳ:**
Gazel 9
Mısra: **6**
Aşırı, fazla.

Hüveydā ḳılmasaydı ehl-i ʿışḳuñ kevkeb-i eşkin
Bulurdı māhumuz çoḳ pāye-i mihr-i cihān-ārā

[G.27:8, G.32:2, G.58:1, G.68:10, G.112:10, G.118:10, G.146:6, G.152:5, G.168:13, G.184:14, G.196:2, G.205:6, G.223:4, G.223:12, G.251:2, G.253:3, G.257:2, G.268:8, G.271:6, G.276:3, G.334:6, G.336:10, G.353:1, G.407:10, G432:5, G.440:9, G.469:6, G.507:10, G.532:7, G.554:13, G.559:13, G.568:10, G.574:11, G.623:5, G.636:10, G.654:5, G.665:6, G.681:10, G.738:2, G.759:5, G.773:10, G.783:9, G.794:7, G.804:4, G.813:10, G.826:2, G.839:7, G.859:8, G.872:1, K.6:2, K.22:32, K.25:25, K.28:73, K.31:16, K.39:49, Kt.60:1, M.9:83, Mf. 328:2, Mf.539:2, Mf.563:1]

<u>çok başlu:</u>

1. **çoḳ başlu:**-*dur*
Gazel 441
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Çok başlı (Tanıkta ifade, sevgilinin saçını çok başlı ejderhaya benzetmek amacıyla kullanılmıştır).

Neye varur anuñla dōstum aḥvālümüz bilmem
Ḳatı çoḳ başludur dirler senüñ zülf-i perīşānuñ

<u>çok geçmeden:</u>

1. **çoḳ geçmeden:**
Gazel 787
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kısa süre içinde.

Ḥabāb-ı mey gibi āḫir virür çoḳ geçmeden başın
Kimi kim laʿl-i mey-gūnuñ hevāsı ḳıldı āvāre

[G.876:6]

<u>çok gel-:</u>

1. **çoḳ gel-:**-*se*
Gazel 364
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Fazla olmak.

Ḳadri yoḳ kūyuñda hiç kālā-yı cān-ı ʿāşıḳuñ
Ḳıymeti erzān olur çoḳ gelse zīrā bir metāʿ

<u>çok kimse:</u>

1. **çoḳ kimse:**-*n, -ün*
Gazel 882
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Pek çok kişi.

Çoḳ kimsenüñ benüm gibi ḥālin ḳılur ḫarāb
Ḫāke ber-ā-ber eyledi bir niçe kişveri

<u>çok mı:</u>

1. **çoḳ mıdur:**-*dur*
Gazel 9
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Çok mu? Fazla mı?.

Ṣanavber rūy-ı dil gösterse saña çoḳ mıdur şimdi
Ezelden ʿāşıḳ-ı bī-dil degül mi ḳaddüñe Ṭūbā

<u>çok nesne:</u>

1. **çoḳ nesne:**
Kaside 16
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Çok şey (Şiir, edebî ürün bağlamında).

Olsaydı ben yetīme naẓar şehr-yārdan
Çoḳ nesne ẓāhir eyler idi kilk-i dürr-feşān

<u>çoḳ nesne it-:</u>

1. **çoḳ nesne it:**-*er*
Gazel 601
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çok şey yapmak.

Cevr ile ʿāşıġı aġlatma ki çoḳ nesne ider
Bu ḳadar żaʿf ile çerḫe çıḳaran efġānın

<u>çok ol-:</u>

1. **çok ol-:**-*up*
Mesnevi 8

Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Fazla olmak.

Şeh-i şarḳuñ olup çok ihtimāmı
Ṭoḳuzdan artuḳ olmadı ḫıyāmı

[K.24:57]

<u>çoḳ rūzgār ol-:</u>

1. **çoḳ rūzgār ol:**-*dı*
Gazel 870
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çok zaman geçmek.

Ġam-ı devrān ile mirʾāt-ı ṭabʿum pür-ġubār oldı
Murādum ʿarż-ı dīdār itmedi çoḳ rūzgār oldı

<u>çok söyle-:</u>

1. **çoḳ söyle:**-*me*
Kaside 24
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Çok şiir yazmak.

Eyü söz dür-i girān-māye gibi nādirdür
Ḳāʾil ol sen daḫı çoḳ söyleme gel Ḥāletiyā

<u>çok zamān idi:</u>

1. **çoḳ zamān idi:**-*di*
Gazel 41
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Uzun zamandır.

Çoḳ zamān idi ki ʿışḳını ḳılurdum daʿvā
Şimdi ṭoġruldı daḫı baña o serv-i bālā

<u>çoḳ zamān ol-:</u>

1. **çoḳ zamān ol:**-*dı*
Gazel 880
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Çok zaman geçmek.

ʿAceb mi ḫār-ı ḥasret eylese ṣad pāre dāmānum
Ruḫuñ gül-zārını seyr itmeyelden çoḳ zamān oldı

<u>çoḳ zamāndur:</u>

1. **çoḳ zamāndur:**
Gazel 328
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Uzunca bir süredir.

Baġludur zencīr-i ʿışḳa bu dil-i dīvānemüz
Çoḳ zamāndur kim bizüm dārü'ş-şifādur ḫānemüz

[G.220:2, G.459:3, G.817:2, K.11:61]

<u>çokdan:</u>

1. **çoḳdan:**
Gazel 155
Mısra: **9**
"Çok zaman önce, çok zamandan beri, öteden beri, uzun süreden beri" anlamında zarf.

Çoḳdan metāʿ-ı vaṣla ḫarīdārsın göñül
Terk eyle anı fāʾidesi var ise yeter

[G.251:5, G.310:10, G.343:14, G.362:9, G.364:5, G.384:9, G.396:5, G.402:5, G.405:11, G.413:3, G.519:10, G.743:3, G.758:11, G.790:13, G.828:12, G.869:9, Mf.515:1, Mü.6:21]

<u>çokluġ:</u>

1. **çoḳluġından:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 812
Mısra: **7**
Fazlalık, bolluk (olumsuz anlamda).

Çoḳluġından siflenüñ teng oldı ʿālem başuma
İster oldı ḫāṭırum vüsʿat-serāy-ı raḥmeti

<u>çokluk:</u>

1. **çoḳluḳ:**
Gazel 247
Mısra: **8**
Fazlalık, bolluk (olumsuz anlamda).

Ḳorḳarın kim çıḳa bu sīm-i sirişküñ ḳızılı
Çoḳluḳ aḳıtma efendi ṣoñı anuñ kem olur

[G.515:2, G.645:2, G.798:6, G.849:5, Mf.195:2]

<u>çöz-:</u>

1. **çözüp:**-*üp*
Gazel 120
Mısra: **5**
Çözmek, açmak.

Gīsūların çözüp irişince bāġ-ı sīnede
Ḳonmasa naḳd-i ʿömre eger ʿāḳıbet resīd

[G.120:5, G.291:6, K.6:10, M.4:23, Mf.4:1, Mf.4:2, Mf.19:1, Mf.19:2,

<u>çözül-:</u>

1. **çözülmek:**-*mek*
Gazel 251
Mısra: **12**
Çözülmek, açığa kavuşmak.

ʿArṣa-i dilden çözüldi leşker-i ṣabr u sükūn
Gördiler kim mū miyānuñdan çözülmek yoḳ kemer

[K.8:2, G.251:11, G.397:4]

<u>çūb:</u>

1. **çūb:**
Gazel 96
Mısra: **2**
Sopa, değnek II Sevgilinin kirpikleri.

Eger müjgān-ı çeşmin nā-gehān ḳaldursa ol āfet
Gören bī-hūş olur ḫaḳḳā ki çūb altundadur ṣanʿat

<u>çūb-ı ḫuşke dön-:</u>

1. **çūb-ı ḫuşke dön:**-*dür, -üp*
Gazel 692
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kuru tahtaya dönmek, çok zayıf düşmek.

Çūb-ı ḫuşke döndürüp cismüm cefā-yı dil-berān

Āteş-efrūz-ı maḥabbetdür vücūdum her zamān

<u>çūb-ı nebāt:</u>

1. **çūb-ı nebāt:**-*a*
Kaside 31
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Şeker kamışının sapı.

Şöyle şīrīn eylerin vaṣfuñ ki yazarken görüp
Ḫāmemi çūb-ı nebāta beñzedür ehl-i hüner

<u>çūb-ı zerrīn:</u>

1. **çūb-ı zerrīn:**-*i, -n*
Kaside 20
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Altın değnek II Güneş ışınları.

Hemīşe ʿarż ider sulṭān-ı ḫāver çūb-ı zerrīnin
Meger kim ruḫṣat ister olmaġa der-bān-ı eyvānı

<u>çukur:</u>

1. **çuḳurunda:**-*un, -da*
Kaside 24
Mısra: **33**
Oyuntu, çukur.

Rāṣıd-ı dehr çuḳurunda ʿaceb bulmaz mı
İşigi ḫākine gerdūnı ṭutarmış hem-tā

<u>çü:</u>

1. **çü:**
Mesnevi 9
Mısra: **179**
"İçin, sebebiyle" anlamı katmıştır.

Çü bildüñ derdümi ḳıl aña çāre
Ne ḫācet kār-ı ḫayra istiḫāre

2. **çü:**
Gazel 12
Mısra: **8**
"Gibi" edatı.

Şemşīr-i cevr-i dil-beri her ārzū iden
Şu ḥasretiyle gitti çü maẓlūm-ı Kerbelā

[G.77:4, G.212:4, G.354:3, G.377:6, G.426:2, G.472:2, G.564:4, G.571:6, G.576:8, G.584:12, G.601:7, G.602:6, G.673:9, G.695:4, G.752:5, G.827:9, G.847:7, K.3:61, K.8:52, K.16:61, K.17:48, K.21:29, K.26:18, K.26:31, K.31:40, K.31:60, K.31:67, K.32:39, K.34:2, K.36:61, K.38:55, K.89:4, M.4:65, M.5:34, M.9:135, M.9:150, M.9:280]

<u>çün:</u>

1. **çün:**
Gazel 55
Mısra: **14**
"Gibi" edatı.

Benem üstād-ı ḫayl-i mū-şikāfān
Velī baḫt itdi çün şākird-i mū-tāb

[G.88:10, G.133: 4, G.136:4, G.144:12, G.191:4, G.245:2, G.292:10, G.295:3, G.302:2, G.313:5, G.344:8, G.354:10, G.427:9, G.439:2, G.496:8, G.538:10, G.556:10, G.562:5, G.572:14, G.597:9, G.655:7, G.658:9, G.704:2, G.768:6, G.810:2, G.829:5, K.8:2, K.8:46, K.18:35, K.21:70, K.25:68, K.28:12, K.28:14, K.31:56, K.34:23, K.36:28, K.36:83, K.41:47, M.1:80, M.4:47, M.8:164, M.9:8, M.9:37, M.9:44, M.9:66, M.9:280, Mf.74:1, Mf.117:2]

2. **çün:**
Gazel 679
Mısra: **1**
"-dığı zaman, -dığında" anlamı katan edat.

Cāʾiz ki çün seḥer gele ol māh-ı mihr-bān
Gün ṭoġmadan neler ṭoġa kim bile nā-gehān

[G.884:11]

3. **çün:**
Gazel 13
Mısra: **9**
"-dığı için" anlamında kullanılan bağlaç.

Çün tīr-i ġamze terkeş-i cevrüñdedür müdām
Sehm-i sitem ḫādeng-i elem nāvek-i belā

[G.46:10, G.59:8, G.61:11, G.69:12, G.87:8, G.94:6, G.129:2, G.141:6, G.275:8, G.289:10, G.290:7, G.291:7, G.325:7, G.384:16, G.G.391:9, G.493:9, G.495:10, G.497:9, G.558:10, G.563:8, G.684:8, G.699:8, G.772:6, G.807:9, G.809:7, G.829:8, G.838:1, G.851:11, G.872:4, K.5:34, K.25:23, K.36:25, Kt.26:4, Kt.47:3, Kt.47:4, M.8:17, M.9:265, T.2:9, Trk.B.1:36, Trk.B.1:137]

<u>çünki:</u>

1. **çünki:**
Gazel 77
Mısra: **3**
"Bundan dolayı, bu yüzden" anlamında kullanılan bağlaç.

Terk itdi gitdi çünki o serv-i revān beni
Bir yaña ben de başum alup gideyin çü āb

[G.77:3, G.100:5, G.163:5, G.265:8, G.285:8, G.361:7, G.391:1, G.393:8, G.425:6, G.427:6, G.439:7, G.454:10, G.466:3, G.479:5, G.483:5, G.485:10, G.492:3, G.513:9, G.621:2, G.627:6, G.650:5, G.731:11, G.734:5, G.776:10, G.868:2, G.892:32, K.7:38, K.8:67, K.21:25, K.38:27, M.2:70, M.8:201, Mf.278:2, Mf.392:2]

<u>çünkim:</u>

1. **çünkim:**
Müseddes 1
Mısra: **15**

"Bundan dolayı, bu yüzden" anlamında kullanılan bağlaç.

Bu deñlü şāhlardan ḳalmadı
çünkim eṣer ẓāhir
Bunu fikr eyledüm kim taḫt u
tāca olmayum nāẓır

[Trk.B.1:23, Trk.B.1:129, G.49:3, G.124:3, G.383:2, G.402:7, G.483:2, G.698:3, G.775:6]

<u>çüst ü ḳuvvet ol-:</u>

1. **çüst ü ḳuvvet ol:**-*mak*
Kaside 18
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Çevik ve güçlü olmak.

Ṣayd-ı maʿnāyı şikār itmede
zaḥmet çekmem
Raḫş-ı ṭabʿ olmaġ ile çüst ü
ḳuvvet der-ḫˇār

D

da:

1. **da:**
Gazel 39
Mısra: **8**
"De, da" bağlacı.

Gelmedi gelmez de şeydālıḳda
bir miṣlüm benüm
Ḳopmazdı ḳopmaz da
raʿnālıḳda bir hem-tā saña

[G.16:13, G.18:8, G.22:3, G.39:7, G.42:14, G.43:5, G.57:9, G.60:6, G.77:4, G.78:2, G.84:9, G.116:9, G.136:6, G.139:3, G.196:4, G.202:4, G.213:2, G.256:7, G.262:2, G.265:10, G.266:7, G.268:6, G.270:6, G.299:2, G.323:8, G.328:5, G.336:10, G.343:1, G.353:2, G.373:13, G.377:7, G.380:2, G.385:3, G.410:10, G.417:14, G.420:5, G.425:8, G.428:8, G.429:2, G.432:1, G.440:2, G.454:7, G.463:8, G.463:10, G.470:10, G.473:12, G.496:6, G.496:8, G.501:8, G.501:9, G.542:2, G.552:5, G.565:15, G.583:7, G.588:8, G.598:12, G.606:7, G.634:9, G.641:4, G.641:14, G.654:2, G.664:7, G.667:8, G.698:2, G.702:6, G.702:14, G.710:6, G.715:12, G.734:8, G.752:8, G.755:8, G.756:4, G.756:8, G.763:10, G.772:9, G.800:6, G.803:10, G.820:2, G.834:11, G.841:7, G.842:2, G.850:5, G.851:14, G.859:7, G.871:2, G.875:16, G.881:4, G.888:4, K.1:48, K.7:6, K.7:46, K.9:55, K.14:39, K.19:9, K.23:54, K.24:50, K.28:79, K.32:70, K.41:50, K.41:74, Kt.38:2, Kt.38:4, Kt.70:4, Kt.74:1, Kt.103:3, Kt.105:2, Kt.119:4, Kt.132:2, Kt.K.1:4, M.2:82, M.4:112, M.8:166, Mf.88:2, Mf.149:2, Mf.226:2, Mf.270:1, Mf.340:2, Mf.346:2, Mf.418:2, Mf.442:2, Trk.B.1:119]

dād:

1. **dādını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 732
Mısra: **3**
Adalet, hak.

Alı virmez ʿāṣıḳuñ hergiz
ʿadūdan dādını
Eglenür ol şāh āb-ı çeşm-i
māẕlūmān ile

[K.19:36, K.30:24]

2. **dādumuz:** -*umuz*
Gazel 335
Mısra: **1**
Şikayet.

Pīre-zāl-i dehr-i dūn-perver
işitmez dādumuz
Ḳādir olduḳça bülend itsek
n'ola feryādumuz

dād it-:

1. **dād it:**-*e*
Gazel 747
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Adaletli olmak, haksızlık yapmamak.

Şol dil-rübā ki ḫāṭır-ı ʿuṣṣāḳı
şād ide
Beñzer hemān ol şāha ki
mülkünde dād ide

dādār-ı kün-fekān:

1. **dādār-ı kün-fekān:**
Kıt'a 76
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ol deyince olduran, mahşer günü herkese hak ettiğini veren mutlak âdil Allah.

Ẓāhir olan cihānda şehā rūz u
şeb degül
Ḥıfẓ eylesün diyü seni Dādār-ı
kün-fekān

dād-ḫᵛāh ol-:

1. **dād-ḫᵛāh ol-:**-*ur, -sa*
Gazel 795
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Adalet istemek.

Bir ʿaceb şāh ile düşmişdür ser
ü kārum benüm
ʿAynına almaz eger dünyā
olursa dād-ḫᵛāh

dād-ḫᵛāh-ı ʿışḳ:

1. **dād-ḫᵛāh-ı ʿışḳ:**-*ı, -n, -un*
Gazel 48
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk adaleti isteyen II Âşık.

Od yanar başumda şāhum dād-
ḫᵛāh-ı ʿışḳıñuñ
Saña ḳarşu gerçi kim başında
yaḳmaz būriyā

dād-ı ḥaḳ:

1. **dād-ı ḥaḳ:**-*dur*
Gazel 470
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Allah vergisi, İlahi takdir.

Her ne kim çıḳsa dehānından
anuñ şīrīn olur
Dād-ı Ḥaḳ'dur Ḥāletī'ye bu
edālar bilmiş ol

[G.893.10]

dād-ı hudā:

1. **dād-ı ḫudā:**-*y, -a*
Gazel 728
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Allah vergisi.

Deryūze-i maʿnāya bizi itmedi
muḫtāc
Şükr eyliyelüm Ḥāletiyā dād-ı
Ḫudāya

dād-ı şiʿr ü inşā:

1. **dād-ı şiʿr ü inşā:**-*y, -ı*
Kaside 17
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Şiir ve inşa adaleti.

Zamāne sende virür dād-ı şiʿr ü
inşāyı
Olursa himmet-i şāhī eger
muʿīn ü ẓahīr

dāġ:

1. **dağlarum:**-*lar, -um*
Gazel 15
Mısra: **9**

Kızgın demirle vurulan damga, yara.

Tenümde dağlarum mihr-i münkesif gibidür
Ne ḳara günlere ḳaldum cihānda Ḥāletiyā

[G.118:5, G.145:4, G.365:4, G.365:6, G.365:8, G.367:9, G.446:11, G.511:3, G.557:3, G.620:1, G.723:3, G.736:10, G.773:6, G.815:9, G.835:6, G.874:3, K.25:8, K.41:57, Mf.222:1, Mf.291:2, Mü.2:6, Mü.2:12, Mü.2:18, Mü.2:24, Mü.2:30, Mü.2:36]

dāġ ḳo-:

1. **dāġ ḳo-:**-*du, -n*
Gazel 646
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yaralamak.

Biñ dāġ ḳoduñ cānına dil ṭınmadı bir gün
Ammā söze gelse yine inkārı ḳomazsın

[G.702:9]

dāġ ol-:

1. **dāġ ol-:**-*ur*
Gazel 365
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yaralanmak, üzülmek.

Yaḳsa dil-ber meclisinde sīne-i aġyāra dāġ
Olur ol aġyāra gül cān-ı dil-i bīmāra dāġ

dāġ u elif:

1. **dāġ u elif:**-*i*
Gazel 438
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşığın sinesindeki yara ve elif biçiminde yırtıklar.

Ḥüsn iline şehsin ḳamu ʿuşşāḳ-ı siyāhuñ
Dāġ u elifi anlara tīġ ü siper itdüñ

dāġ ur-:

1. **dāġ ur:**
Gazel 145
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yaralamak, yakmak, kızgın bir alet ile yanık izi yapmak.

Nev-be-nev dāġ ur dile nā-geh ölürsem dōstum
Ḥūra bir gül iletün bāġ-ı cihāndan yād-gār

[G.861:2]

dāġ üsti bāġ ol-:

1. **dāġ üsti bāġ ol-:**-*sun*
Gazel 620
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -**Deyim**
Dağlık taşlık yerlerin güllük gülistanlık hale getirilmesi II Bir sıkıntıdan kurtulup mutluluğa ulaşmak. Göğüste açılmış yaranın kanlı hâliyle çiçek açmış bâğ ve bahçe manzarası göstermesi.

Vücūdum kūh-ı ġamdur serde yir yir tāze dāġ olsun
Açılsun ḫākden güller yine dāġ üsti bāġ olsun

dāġ yak-:

1. **dāġ yaḳ:**-*sa*
Gazel 365
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dağlamak ǁ vücutta 'aşk âteşiyle yaralar açmak.

Lāle-i küh-sār-veş rifʿat bulurdum Ḥāletī
Yaḳsa bir gün cismüme ol şūḫ-ı āteş-pāre dāġ

[G.365:1, G.367:1, G.368:1, Mf.219:1, Mf.220:1]

dāġa düş-:

1. **dāġa düş:**-*dü, -m*
Müfret 406
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Büyük bir keder sebebiyle yerini yurdunu terk edip dolaşmak.

Dāġa düşdüm Ḳays-veş āhū gözüñ fikriyle ben
Ārzū-yı laʿl-i Şīrīn'üñle oldum Kūh-ken

dāġ-ber-bālā-yı dāġ:

1. **dāġ-ber-bālā-yı dāġ:**
Müfret 221
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yara üstünde yara.

Berg-rīzinden fenānuñ sālim olsa ṣaḥn-ı bāġ
Gül-bünüñ cisminde n'eyler dāġ-ber-bālā-yı dāġ

daġ-dār ol-:

1. **daġ-dār ol:**-*maz, -dı*
Gazel 132
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kızgın demirle dağlanmış, yaralı olmak.

ʿUşşāḳ-ı bī-ḳarārdan olmasa ol semend
Olmazdı ehl-i ʿışḳ gibi cismi daġ-dār

dāġ-ı belā:

1. **dāġ-ı belā:**
Gazel 802
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gam, keder yarası.

Çaḳ cānuma uġraduġına nāvek-i miḥnet
Her dāġ-ı belā sīnede yetmez mi nişāne

dāġ-ı cefā:

1. **dāġ-ı cefā:**-*dur*
Gazel 107
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Eziyet yarası.

Ḥāletiyā dāġ-ı cefādur hemān Ḫaste-dil-i ʿışḳa münāsib ʿilāc

[Trk.B.1:17]

dāġ-ı cefā yak-:

1. **dāġ-ı cefā yaḳ:**-*mak*
Gazel 469

Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Eziyet yarası açmak.

Yaḳmaġ ister cānına pervānenüñ dāġ-ı cefā
Anuñ içündür ki dāʾim şemʿ ḥāżırlar fetīl

dāġ-ı cünūn:

1. **dāġ-ı cünūn:**-*um*
Gazel 391
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Delilik yarası II Aşk yarası.

Elem-i ḥasret-i yār ile budur ki görinen
Ḫırmen-i āteş ola dāġ-ı cünūnum giderek

dāġ-ı dem-ālūd:

1. **dāġ-ı dem-ālūd:**
Gazel 120
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kanlı yara.

Farḳ-ı serümde dāġ-ı dem-ālūd olup bedīd
Mey-ḫāne-i belāda açıldı ḫum-ı cedīd

dāġ-ı derd:

1. **dāġ-ı derd:**-*ün, -le*
Gazel 269
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dert yarası.

Dāġ-ı derdüñle idersem dār-ı dünyādan güẕār
Ḥūra bir gül ilterin bāġ-ı cihāndan yād-gār

[G.192:7, G.341:7, Mf.119:2, Mf.423:2]

dāġ-ı derd yaḳ-:

1. **dāġ-ı derd yaḳ-:**-*mak, -dur*
Gazel 390
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dert yarası yakmak, aşkın neden olduğu üzüntüyle vücutta kızgın demirle yaralar açmak.

İşüñ o lebler içün dāġ-ı derd yaḳmaḳdur
Netīce mi virür ey Ḥāletī bu nān u nemek

dāġ-ı derūn u çāk-i birūn:

1. **dāġ-ı derūn u çāk-i birūn:**-*um, -la*
Gazel 133
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönül yarası ve yaka yırtığı.

Ṣaḥrā-yı maḥşer içre çıḳam zīr-i ḫākden
Dāġ-ı derūn u çāk-i birūnumla lāle-vār

[G.271:8]

daġ-ı derūn u zaḫm-ı bīrūn:

1. **daġ-ı derūn u zaḫm-ı bīrūn:**-*um, -la*
Gazel 217
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönül yarası, içteki yara.

Ṣaḥrā-yı maḥşer içre çıḳam zīr-i ḫākden
Daġ-ı derūn u zaḫm-ı bīrūnumla lāle-vār

dāġ-ı dil:

1. **dāġ-ı dil:**-*dür*
Gazel 452
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül yarası.

Nigāh itmez aña hergiz gören bir kerre ruḫsāruñ
Bu yüzden dāġ-ı dildür lāle-i nuʿmānı küh-sāruñ

dāġ-ı dil-i ġam-nāk:

1. **dāġ-ı dil-i ġam-nāk:**-*ümüz*
Müfret 189
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gamlı gönül yarası.

Murġ-ı cāna bir ḳafesdür bu ten-i ṣad-çākümüz
Dizdi güller üstine dāġ-ı dil-i ġam-nākümüz

dāġ-ı dil-i ḳays:

1. **dāġ-ı dil-i ḳays:**
Gazel 548
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mecnun'un gönül yarası.

Ġam gül-şeninüñ mālikiyem rūz-ı ezelden
Dāġ-ı dil-i Ḳays oldı benüm bir gül-i bāġum

dāġ-ı dil-i lāle:

1. **dāġ-ı dil-i lāle:**
Gazel 183
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Lalenin (âşığın) gönül yarası.

ʿAceb mi tāze olsa muttaṣıl dāġ-ı dil-i lāle
Gice tā ṣubḥa dek derdiyle bülbüller fiġān eyler

dāġ-ı dil-i mehcūr:

1. **dāġ-ı dil-i mehcūr:**-*a*
Müfret 454
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrı düşmüş gönlün yarası.

Penbe almaḳ diledüm dāġ-ı dil-i mehcūra
Ṣaldı ʿışḳuñ beni çaḳ kār-geh-i Manṣūr'a

dāġ-ı dīrīn

. **dāġ-ı dīrīn:**
Gazel 584
Mısra: **12**
Kelime Tipi:-
Eski (kadim) yara.

Dil-i şeydāya şeref tāb-ı ġam-ı ʿışḳ iledür
İtmesün Ḥaḳ anı efsürde çü dāġ-ı dīrīn

dāġ-ı firḳat:

1. **dāġ-ı firḳat:**-*dür*
Gazel 171
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ayrılık yarası.

İtdi ġam tīre gönlüm āyīnesin
Şanki bir dāne dāġ-ı firḳatdür

[Kt.K.3:21]

dāġ-ı ġam:

1. **dāġ-ı ġam:**-*un, -dan*
Gazel 184
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gam yarası.

Zemīn-i dilde pinhān eyliyen gencīne-i ʿışḳuñ
Aña dāġ-ı ġamuñdan sīnede yir yir nişān eyler

[G.209:4, G.245:4, G.303:6, G.245:4, G.303:6, G.345:7, G.522:9, G.681:2, G.696:1, G.865:10, Kt.69:4, Mf.400:2, Mf.465:2]

dāġ-ı ḥasret:

1. **dāġ-ı ḥasret:**-*dür*
Gazel 230
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hasret yarası.

Beni terk itdi ol ġonce-dehānum lāle-ruḫsārum
Ḳalan göñlümde ancaḳ ḫār-ı miḥnet dāġ-ı ḥasretdür

dāġ-ı hicrān:

1. **dāġ-ı hicrān:**-*ın*
Gazel 606
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ayrılık yarası.

Nice bilmek gereksin ḳadr-i vaṣlın Ḥāletī sen kim
O şūḫuñ dāġ-ı hicrānın gül-i ḫandāna virmezsin

[G.648:1]

dāġ-ı hūn-ālūd ol-:

1. **dāġ-ı ḫūn-ālūd ol:**-*ur*
Gazel 2
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kanlı yara olmak.

Çeşmüme bir dāġ-ı ḫūn-ālūd olur her cām-ı mey
ʿIyşa āġaz eylesem ol lāle-ḫaddümden cüdā

[G.36:11]

dāġ-ı hūn-ālūd-ı ʿāşık:

1. **dāġ-ı ḫūn-ālūd-ı ʿāşıḳ:**
Müfret 127
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Âşığın kana bulanmış yarası.

Gül-şen-i ʿışḳında dil-dāruñ yeter
Dāġ-ı ḫūn-ālūd-ı ʿāşıḳ verd-i ter

dāġ-ı ḫūnīn:

1. **dāġ-ı ḫūnīn:**-*üm*
Gazel 38
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kanlı yara.

Dāġ-ı ḫūnīnüm degül sīnem ki genc-i ʿışḳdur
Şehr-yār-ı ġam ḳızıl mūmıyla mühr urmış aña

[G.3:7, G.54:11, Mf.78:2]

dāġ-ı kāri-i hicrān:

1. **dāġ-ı kāri-i hicrān:**-*ı*
Gazel 709
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılığın etkileyici yarası.

Sīnemde dāġ-ı kāri-i hicrānı görmesem
Ḳordum serüm hemīşe girībān-ı ḥayrete

dāġ-ı melāmet:

1. **dāġ-ı melāmet:**-*ler, -le*
Gazel 196
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kınanmışlık, rezillik yarası.

Nev-be-nev dāġ-ı melāmetlerle çāki sīnemüñ
Döndi ol tennūra kim dāʾim öñüne nān çıḳar

[G.91:3]

dāġ-ı miḥnet:

1. **dāġ-ı miḥnet:**-*le*
Gazel 757
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Dert yarası.

Ne var baş üzre yir itse bize ey Ḥāletī ḥavrā
Gelüp gitdüñ bu bāġa lāle gibi dāġ-ı miḥnetle

dāġ-ı nā-şekībā:

1. **dāġ-ı nā-şekībā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Sabırsız yara (Gönül yarası bağlamında).

Ṭoḳunsa berg-i gül āzürde olan dil-ber-i raʿnā
Ne bilsün nicedür sīnemde dāġ-ı nā-şekībāyı

dāġ-ı nev ü kühen yolu:

1. **dāġ-ı nev ü kühen yolu:**-*dur*
Gazel 106
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eski ve yeni yaraların yolu.

Gūyā ki nerd taḫtasıdur sīne-i nizār
Dāġ-ı nev ü kühen yoludur ābnūs u ʿāc

[G.120:7]

dāġ-ı nihān:

1. **dāġ-ı nihān:**
Gazel 237
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gizli yara.

Merhemle oñulmaz gül-i cennet gibi şolmaz
Derdüñle İlāhī baña bir dāġ-ı nihān vir

dāġ-ı pinhān:

1. **dāġ-ı pinhān:**
Gazel 572
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gizli yara.

Şu deñlü sīneye nāḫun-zen ol kim
Görünsün dilde olan dāġ-ı pinhān

[G.723:3]

dāġ-ı pür-hūn:

1. **dāġ-ı pür-ḫūn:**-*un*
Gazel 449
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kanlı yara.

Eger çeşmüm aġarsa aġlamaḳdan ıżṭırāb itmem
Degişdürmege gelmez penbesin bir dāġ-ı pür-ḫūnuñ

dāġ-ı sīne:

1. **dāġ-ı sīne:**
Gazel 235
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sinedeki yara ll Gönül derdi, aşk yarası.

Hicr eyledi beni hedef-i nāvek-i belā
Her dāġ-ı sīne āteş-i ḥasret nişānıdur

[G.402:3]

dāġ-ı siyāh:

1. **dāġ-ı siyāh:**-*um*
Gazel 164
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sinedeki kara yanık, yara.

Münḥasif mehdür diyü dāġ-ı siyāhum Ḥāletī
Yazmış erbāb-ı raṣad iḳlīm-i dilde ṣer ü ṣūr

dāġ-ı tāze:

1. **dāġ-ı tāze:**
Gazel 806
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Taze yara.

Her dāġ-ı tāze bāzu-yı sīmīn-i yārda
Gül-berg-i sürḫdür görinür cūy-bārda

dāġ-ı tāze vü dīrīn:

1. **dāġ-ı tāze vü dīrīn:**
Matla 49
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eski ve yeni yaralar.

Sīnemde dāġ-ı tāze vü dīrīn olur bedīd
Güller açıldı kimisi sürḫ ü kimi sefīd

[Mf.59:1]

dāġlar yaḳ-:

1. **dāġlar yaḳ:**-*ar, -uz*
Gazel 511
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dağlamak, dağ yarası açmak II Derin tesir bırakmak.

Dāġ üzre dāġlar yaḳaruz sīnede müdām
Her demde tāzedür gül-i gül-zārumuz bizüm

[Mf.264:1]

dahḥāk:

1. **ḍaḥḥāk'uñ:**-*un*
Terkib-bend 1
Mısra: **22**
Dahhak, Cemşid'den sonra İran tahtına oturan zalimliği ve gaddarlığıyla nam salmış hükümdar.

Şeh-i rūy-ı zemīn olsañ zamāne ḫāk-sār eyler
Süleymān ile Ḍaḥḥāk'uñ ḳarīnin mūr u mār eyler

daḥḥāk u süleymān ol-:

1. **ḍaḥḥāk u süleymān ol-:**-*sa, -n*
Gazel 203
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dahhâk ve Hz. Süleyman kadar varlıklı, ihtişamlı olmak.

Devlet-i dehr ile Ḍaḥḥāk u Süleymān olsañ
ʿĀḳıbet mesken ider ḳabrüñ içün mūr ile mār

ḍaḥḥāk-i çerḫ:

1. **ḍaḥḥāk-i çerḫ:**-*e*
Gazel 220
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Felek Dahhâk'i.

Zāl-i zamāne küştelerin gör bu ʿarṣada
Ḍaḥḥāk-i çerḫe her biri bir armaġāndur

dahı:

1. **daḫı:**
Gazel 32
Mısra: **3**
Daha, henüz.

Daḫı bezm-i ezelden mestdür her ʿāşıḳ u maʿşūḳ
Biri mest-i maḥabbetdür birisi mest-i istiġnā

[G.32:3, G.36:4, G.145:6, G.147:3, G.153:1, G.191:2, G.268:11, G.342:5, G.536:5, G.628:2, G.628:10, G.797:7, G.836:6, G.870:4, K.28:28, K.30:43, K.33:45, K.34:25, M.9:45, M.9:189, M.9:191, M.9:193, Mf.104:2, Mf.133:2, Mf.437:1]

2. **daḫı:**
Gazel 247
Mısra: **2**
Daha fazla.

Her kimüñ murġ-ı dili beste-i dām-ı ġam olur
Iżṭırāb eylese ger bendi daḫı muḥkem olur

[G.439:12, G.622:9, G.695:14, Mf.85:2]

3. **daḫı:**
Gazel 449
Mısra: **3**
Ayrıca, hem de.

Daḫı şimdi dem-ālūd olduġından kāse-i lāle
Bilindi ḫūn-ı dil nūş itdügi ṣaḥrāda Mecnūn'uñ

[G.485:5, M.8:191]

4. **daḫı:**
Gazel 836
Mısra: **7**
Başka, daha başka.

Ḳoyup beni bir māha daḫı baḳdı dimişsin
Düşüñse eger ḫayr ola ey Yūsuf-ı ṣānī

[Mf.290:2]

5. **daḫı:**
Gazel 34
Mısra: **10**
"De, da" bağlacı.

Ey Ḥāletī daḫı añılur Ḫusrev ü Kemāl
Biz daḫı belki añılavuz bir zamān ola

[G.41:2, G.100:8, G.148:3, G.152:6, G.235:9, G.259:6, G.451:13, K.20:12, K.24:60, Kt.33:4, M.5:39, M.5:51, Mf.7:2, Mf.49:2, Mf.395:2, Mf.476:2]

6. **daḫı:**
Gazel 17
Mısra: **11**
"Bile" anlamında edat.

Bir kerre daḫı kendüye gelse dil-i zārum
Añmazdı maḥabbet yolunuñ adını ḳaṭʿā

[G.92:6, G.144:5, G.151:10, G.155:16, G.197:4, G.243:2, G.249:14, G.257:6, G.284:2, G.289:6, G.328:9, G.329:7, G.351:6, G.441:3, G.471:6, G.528:14, G.581:7, G.651:2, G.652:10, G.665:8, G.695:8, G.779:2, G.869:6, G.878:10, K.11:11, K.16:38, K.19:5, K. 26:28, K.42:19, Kt.24:3, Kt.92:3, Kt.113:3, M.4:108, M.5:63, Mf.40:2, Mf.76:2, Mf.140:2, Mf.204:2, Mf.249:2, Mf.262:1, Mf.391:1, Mf.397:2, Mf.488:2, Mf.572:2, Mü.2:31, T.1:5, T.1:15]

7. **daḫı:**
Gazel 211
Mısra: **12**
Artık, bir daha, bundan sonra.

Teng-nā-yı ḳafes-i ʿāleme hergiz gelmez
Ḥāletī-veş daḫı bir ṭūṭi-i şīrīn-güftār

[G.337:4, G.338:12, G.389:4, G.419:10, G.454:3, K.28:41]

8. **daḫı:**
Gazel 34
Mısra: **9**
Hâlâ, daha.

Ey Ḥāletī daḫı añılur Ḫusrev ü Kemāl
Biz daḫı belki añılavuz bir zamān ola

[M.8:133, M.8:134]

dāhil ol-:

1. **dāḫil ol:**-*sa*
Gazel 768
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Katılmak, girmek veya içinde olmak.

Dīvāne-i maḥabbet dögseñ çıḳar mı cānā
Dārü'ş-şifā-yı vaṣla bir kerre dāḫil olsa

[G.82:7]

dāhil-i āġūş-ı cān ol-:

1. **dāḫil-i āġūş-ı cān ol:**-*ma, -sa*
Gazel 557
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Can kulağına girmek.

Sidre vü Ṭūbā'ya baḳmaḳdan teselli gelmeye
Olmasa ḳaddüñ ḫayāli dāḫil-i āġūş-ı cān

dāhil-i āġūş-ı fikr ol-:

1. **dāḫil-i āġūş-ı fikr ol:**-*maz*
Gazel 48
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Düşünce kucağına girmek II Düşüncelere dalmak, kederlenmek, hayal kurmak.

Degme bir derd ile olmaz dāḫil-i āġūş-ı fikr
Fenn-i nāzı kendüden görmiş ḫayāli gūyiyā

dāhil-i caḥīm it-:

1. **dāḫil-i caḥīm it:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Cehenneme almak.

Kimisin vāṣıl-ı naʿīm itdi
Kimini dāḫil-i caḥīm itdi

dāhil-i ḥarīm-i ṣafā:

1. **dāḫil-i ḥarīm-i ṣafā:**
Mesnevi 5
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Mutluluk evinde bulunanlar (Gönlü huzurlu olan kişiler).

Her biri dāḫil-i ḥarīm-i ṣafā
Her biri maḥrem-i Resūl-i Ḫudā

dāhil-i keştī:

1. **dāḫil-i keştī:**-*y, -e*
Gazel 725
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Geminin içi.

Lengeri dāḫil-i keştīye alurlar gūyā
Yāsemen kim dökilür zevraḳ-ı pür-ṣahbāya

dahl eyle-:

1. **daḫl eyle:**-*y, -e, -mez*
Gazel 239
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Karışmak.

Daḫl eyliyemez sāʿidine ġayrı güzeller
Ol serv-ḳadüñ kimse mi var ḳoluna söyler

[G.154:3]

dahl it-:

1. **daḫl it:**-*me*
Gazel 196
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Karışmak, müdahale etmek.

Ey felek daḫl itme meyl itsem dehān-ı dil-bere
Sen de ḥoḳḳañdan ne var bir dāru-yı dermān çıḳar

dahme-i mecnūn:

1. **daḫme-i mecnūn:**-*a*
Gazel 311
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Mecnun'un mezarı.

Daḫme-i Mecnūn'a ḳondı diyü virsünler cevāb
Yār dirse ḳandadur ol mürde-i dīrīnemüz

dā'im:

1. **dā'im:**
Gazel 36
Mısra: **13**
Daima, her zaman.

Medḥ idersin dā'im ol ḳaddi çenāruñ ellerin
Saña beñzer görmedük bir bülbül-i destān-serā

[G.48:5, G.55:2, G.59:6, G.59:13, G.81:12, G.104:9, G.121:1, G.124:8, G.130:9, G.139:6, G.149:6, G.149:7, G. 159:11, G.172:3, G.173:11, G.177:1, G.183:14, G.196:8, G.196:12, G.199:5, G.204:1, G.223:10, G.234:1, G.245:8, G.251:13, G.261:12, G.262:1, G.265:9, G.267:18, G.272:5, G.297:2, G.320:4, G.320:10, G.328:8, G.335:7, G.358:7, G.360:3, G.360:7, G.396:9, G.414:7, G.440:7, G.461:14, G.464:9, G.469:8, G.510:11, G.547:3, G.549:4, G.578:11, G.582:6, G.582:7, G.711:11, G.712:9, G.722:3, G. 722:5, G.740:6, G.761:1, G.771:5, G.783:3, G.787:7, G.793:1, G.820:1, G.840:6, G.853:9, G.874:5, K.9:25, K.9:41, K.13:35, K.14:69, K.15:22, K.17:57, K.20:66, K.27:4, K.27:11, K.27:72, K.30:17, K.31:31, K.31:50, K.33:7, K.33:28, K.33:66, K.35:71, K.41:45, Kt.34:3, Kt.47:2, Kt. 49:1, Kt. 68:4, Kt. 75:3, Kt. 98:1, Kt. 135:4, Kt.K.3:14, Kt.K.3:25, M.1:65, M.8:30, M.8:109, M.8:213, M.9:105, M.9:137, M.9:202, Mf. 109:1, Mf. 149:1, Mf.152:1, Mf. 465:1, Mf.481:1, Mf.503:1, Mf.520:1, Mf.553:1, T.6:7, Trk.B.1:91]

dāʾim it-:

1. **dāʾim it-:**-*sün*
Kaside 37
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Kalıcı kılmak, sürekli olmasını sağlamak.

Dāʾimā luṭfından olsun ḫalḳ -ı ʿālem müstaʿīn
Dāʾim itsün devletin luṭfıyla Rabb-i müsteʿān

dāʾim ol-:

1. **dāʾim ol:**-*ur*
Gazel 463
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Devamlı, sürekli, kalıcı olmak.

Jāle-i nergisi erbāb-ı ġamuñ dāʾim olur
Kesemez anı meger lemʿa-i ḫurşīd-i cemāl

[T.6:7]

dāʾimā:

1. **dāʾimā:**
Gazel 2
Mısra: **14**
Daima, her zaman.

Kendüsin seyl-i ġama teslīm iden ḫaslardanuz
Müntehā-yı seyrümüz baḥr-i belādur dāʾimā

[G.10:10, G.22:2, G.35:10, G.59:11, G.134:9, G.138:7, G.180:8, G.292:33, G.294:3, G.297:5, G.456:3, G.474:6, G.555:13, G.658:2, G.689:2, G.695:13, K.12:75, K.17:40, K.24:44, K.31:53, K.35:43, K.36:52, K.37:57, Kt.5:2, Kt.60:4, Kt.K.2:5, Mf.12:1, Mf.20:1, Mf.251:2, T.5:8,]

Firāḳından o yārüñ aġlamazduḳ Ḥāletī hergiz
Eger vaṣlıyla ḫandān olmasaydı dāʾimā aʿdā

dāʾire:

1. **dāʾireme:**-*me*
Gazel 679
Mısra: **5**
Çevre, civar, muhit, ev II Cin çağırırken çember halinde dizilme durumu.

Uġramaz idi dāʾireme ol perī benüm
Ger yanmasaydı micmer-i ġamda sipend-i cān

2. **dāʾiresinden:**-*si, -n, -den*
Kaside 40
Mısra: **44**
Halka, çember II Cin çağırırken çember halinde dizilme durumu.

Ḳalemüm ḳılsa perī-ḫᵛān-ı maʿānī eyler
Dehen-i micmerenüñ dāʾiresinden mendel

dāʾire çiz-:

1. **dāʾire çiz:**-*di*
Müfret 419
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Daire çizmek (Ruh

çağırmak üzere çember oluşturmak).

Seḥerde gül-şene gelsün diyü perī-rūyān
Şu üzre dāʾireler çizdi ḳaṭre-i bārān

dāʾire-i ʿaḳldan birūn kıl-:

1. **dāʾire-i ʿaḳldan birūn ḳıl:** *-dı*
Kaside 22
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Deyim**
Akıl dairesinin dışına çıkarmak, aklını kaybettirmek.

Ṭabʿum şu dem ki oldı perī-ḫ̆ān-ı maʿrifet
Ḥussādı ḳıldı dāʾire-i ʿaḳldan birūn

dāʾire-i ʿaḳldan birūn ol-:

1. **dāʾire-i ʿaḳldan birūn ol:**-*dı*
Gazel 573
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Akıl dairesinin dışında kalmak, delirmek.

Ol ḥalḳa ḥalḳa zülf-i siyāhuñ virüp cünūn
ʿIşḳ ehli oldı dāʾire-i ʿaḳldan birūn

dāʾire-i himmet:

1. **dāʾire-i himmet:**-*e*
Gazel 588
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yardım dairesi.

Ey felek dāʾire-i himmete uġratmazsın
Ḫayli āzürde-dilüz gerdiş-i pergāruñdan

dāʾire-i mihr ü vefā:

1. **dāʾire-i mihr ü vefā:**-*sın*
Gazel 597
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sevgi ve dostluk dairesi.

Sīnemde hemān naʿl keser ʿişvesi zīrā
İtmāma ḳomaz dāʾire-i mihr ü vefāsın

[G.728:12]

daḳīḳ:

1. **daḳīḳın:**-*ı, -n*
Kaside 39
Mısra: **9**
Un.

Ebr-i ġırbāliyle pāk eyler daḳīḳın ṭurma çerḫ
İhtimām itse ʿaceb mi ḳalmadı ḫ̆ānında nān

daḳīḳ ol-:

1. **daḳīḳ ol-:**-*dı*
Kıt'a 31
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Toz haline gelmek, un ufak olmak.

Oldı gūyā daḳīḳ berf ile ḫāk
Seng-i zīrīn-i āsyā-yı sipihr

daḳīḳ-i ṣubḥ:

1. **daḳīḳ-i ṣubḥ:**-*ı*
Müfret 372
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sabah unu (Tan vakti havanın ağarması una benzetilmiştir).

Sepīde-dem ki ḳılup dāne-i nücūmı nihān
Daḳīḳ-i ṣubḥı ʿıyān itdi āsyā-yı zamān

dal-ḳılıç ol-:

1. **dal-ḳılıç ol:**-*sa*
Gazel 10
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kılıcını çekmek.

Olsa eger ki dal-ḳılıç düşmen üstine
Olur dıraḫt-ı bāġ-ı ẓafer ḳaddi gūyiyā

dām:

1. **dāmında:**-*ı, -n, -da*
Gazel 53
Mısra: **10**
Tuzak II Sevgilinin saçları.

Şañmañuz kim kākülün taḥrīk ider bād-ı ṣabā
Murġ-ı diller muttaṣıl dāmında eyler ıżṭırāb

[G.78:8, G.79:8]

2. **dāmını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 838
Mısra: **6**
Dam, çatı.

Başuma teng oldı ʿālem miḥnet-i hicrān ile
İndi ṣandum ḫayme-i dehrüñ ser-ā-ser dāmını

3. **dāmdur:**-*dur*
Gazel 265
Mısra: **6**
Tuzak.

Rind-i ʿālem-sūzlar her yirde meclis ḳurdılar
Ṣayd-ı murġ-ı ẕevḳ içün gūyā ḳurulmış dāmdur

[G.338:1, G.490:4, G.499:2, G.502:6, G.503:4, G.518:2, G.540:4, G.584:4, G.717:4, G.831:8, Kt.67:4, Mf.306:2, Mf.448:2]

dām eyle-:

1. **dām eyle:**-*miş, -dür*
Gazel 117
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Tuzak kurmak.

Hāleden dām eylemişdür ehl-i dünyā ṣaydına
Dānelerdür gördügüñ ol encüm-i raḫşān-ı çerḫ

dām ḳur-:

1. **dām ḳur:**-*sa, -y, -dı*
Gazel 306
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Tuzak kurmak.

Murġ-ı bālā himmetüz kim olmazuz hergiz şikār
Ḫırmen-i māh üzre ḳursaydı felekler dāmumuz

[K.5:5, M.2:14]

dām ol-:

1. **dām ol-:**-*ma, -mış*
Gazel 339
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Tuzak olmak.

Dil murġı çerḫe çıḳmaḳ olurdı Hümā gibi
Bend-i taʿalluḳ olmamış olsaydı dāmumuz

[G.317:8, Th.1:16]

dām u dāne:

1. **dām u dāne:**
Gazel 588
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Tuzak ve tane (yem).

Dām u dāne ḳomaġı ḫūb bilürsin ammā
Ölse de yoḳ ḫaberüñ ḥāl-i giriftāruñdan

dāma düş-:

1. **dāma düş:**-*miş, -üm, -dür*
Gazel 778
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tuzağa düşmek.

Göñül baġlandı ḳaldı tār-ı gīsū-yı nigārumla
Ben ol murġam ki dāma düşmişümdür iḫtiyārumla

dāma düşür-:

1. **dāma düşür:**-*ür*
Gazel 571
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Tuzağa düşürmek, oyuna getirmek, birini kötü sonuç doğurabilecek bir duruma uğratmak; gönlünü ele geçirmek, aşık etmek.

Düşürür murġ-ı dili evc-i hevādan dāma
Nāvek-i nīm-keş-i şaṣt-ı cefā-yı cānān

dāma giriftār ol-:

1. **dāma giriftār ol:**-*ur*
Gazel 151
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Tuzağa düşmek.

Feryād-res olan aña ṣayyād-ı zamāndur
Ṣol dem ki olur murġ-ı dilüm dāma giriftār

dāmān:

1. **dāmānuñ:**-*un*
Gazel 410
Mısra: **10**
Etek.

Küşte-i ʿışḳuñ çoġaldı nic'olur ḥālüm benüm
Destüme maḥşerde de girmezse dāmānuñ senüñ

[G.531:9, G.533:4, G.717:2, Mf.522:2, Trk.B.1:115]

2. **dāmānuñ:**-*un*
Gazel 450
Mısra: **8**
Etek, elbise. II benlik, varlık.

Yaz u ḳış ey serv olup bir cāme-i kūtāh ile
Görmedi ālāyiş-i dünyāyı dāmānuñ senüñ

[G.742:4, G.835:14, G.880:5, Trk.B.1:48]

3. **dāmān:**
Gazel 731
Mısra: **14**
Etek II Gül yaprağı.

Cünbiş-i gül-bergi gül-şende ṣabādan ṣanmañuz
Germ ider gül ʿandelībüñ āteşin dāmān ile

[K.20:26]

4. **dāmānını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 208
Mısra: **4**
Etek II Dağ yamacı.
Var ise yāra ṣunsa gerek deste eyleyüp
Dāmānını pür itdi benefşeyle küh-sār

dāmāna in-:

1. **dāmāna in-:**-*er*
Gazel 719
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eteğe, aşağıya inmek.

Her ḳaçan ḫāl-i ruḫuñ ḫāṭıra itsem yārüñ
Sīnemüñ çāki iner lāle-ṣıfat dāmāna

[G.231:6]

dāmāna şarmaş-:

1. **dāmāna şarmaş:**-*ur*
Gazel 232
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eteğe dolanmak, engel oluşturmak.

Ḫār-ı belā ḳomaz ki çıḳam bir selāmete
Gāhī yolum alur gehi dāmāna ṣarmaşur

dāmānı ālūde ol-:

1. **dāmānı ālūde ol-:**-*ma, -dı*
Gazel 541
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eteği kirlenmek, iffetsiz olmak.

Gerçi kim pā-der-gilem kūy-ı belāda her zamān
Olmadı ammā hele ālūde dāmānum benüm

dāmān-ı çerḫ:

1. **dāmān-ı çerḫ:**
Gazel 117
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Feleğin eteği.

Görinen ṣanma ṣafaḳdur eşk-i çeşmümden benüm
Gün mi vardur kim dem-ālūd olmaya dāmān-ı çerḫ

dāmān-ı çerhi ṭut-:

1. **dāmān-ı çerḫi ṭut:** *-ar*
Gazel 427
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Feleğin eteğini tutmak, felekten hesap sormak.

Eger ġamdan ölürsem çün şafaḳ ey Ḥāletī ḫūnum
Ṭutar dāmān-ı çerḫi yirde ḳalmaz ḫūnı maẓlūmuñ

dāmān-ı istiġnā:

1. **dāmān-ı istiġnā:**
Gazel 609
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Naz, işve eteği. II nazlanmak, kendini ağırdan satmak.

Şöyle mest olsam ki bir dāmān-ı istiġnā ile
Bezm-i dünyānuñ şikest itsem ṭoḳuz peymānesin

dāmānı pāk ol:

1. **dāmānı pāk ol-:***-sa*
Gazel 834
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eteği temiz olmak, iffetli olmak.

Girībānum sirişk-i çeşm ile ālūde olmazdı
O şūḫ-ı ʿişve-engīzüñ eger pāk olsa dāmānı

dāmān-ı sulṭān-ı cihān-bān:

1. **dāmān-ı sulṭān-ı cihān-bān:***-a*
Kaside 13
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünyayı koruyan sultanın eteği.

Benem kim yüz sürüp dāmān-ı sulṭān-ı cihān-bāna
Bu iḳbāl ile reşküm ḳalmadı mülk-i Süleymān'a

dāmān-ı yār:

1. **dāmān-ı yār:**
Gazel 187
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eteği.

Pençe-i mihre gire şāyed diyü dāmān-ı yār
ʿAzm-i bālā itse ʿāşıḳ zār u ser-gerdān olur

dāmānın çek-:

1. **dāmānın çek-:***-me*
Gazel 429
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eteğini çekiştirmek, toplamak II Bir işten uzak durmak.

Görüp ḫāk olduġum rāh-ı belāda çekme dāmānuñ
Ne var cānā ṭoḳunsun baña da bir kerre iḥsānuñ

dāmānın ṭut-:

1. **dāmānın ṭut-:***-dı*
Gazel 523
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Eteğine yapışmak, engel olmak.

Ḳaçarken vādi-i ʿışḳ u beyābān-ı maḥabbetden
Yolum aldı sirişküm ḫār-ı miḫnet ṭutdı dāmānum

[G.601:8, G.637:8]

dāmānına yapış:

1. **dāmānına yapış-:***-ma, -sun*
Gazel 786
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yakasına yapışmak, hesap sormak ya da bir şey istemek için tutup bırakmamak.

Ne cevrüñ var ise hep baña ḳıl dünyāda kim cānā
Yapışmasun senüñ dāmānuña iller ḳıyāmetde

[G.403:4]

dāmānını koma:

1. **dāmānını ḳoma:***-z*
Gazel 146
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eteğini bırakmamak, peşini bırakmamak.

Ol şeh-i ḥüsnüñ ḳomaz dāmānını ey Ḥāletī
Rāh-ı miḫnetde ġubār olsa bu cism-i ḫāk-sār

dāmānını ṭut-:

1. **dāmānını ṭut:***-up*
Gazel 657
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eteğinden tutmak; mec. Yardım istemek.

Yoluñda ölicek ḫār-ı mezārum ey gül-i raʿnā
Ṭutup dāmānuñı olmaz gider hergiz cüdā senden

[G.718:5]

dāmānuña yapış:

1. **dāmānuña yapış:***-ma, -sun*
Gazel 32
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Birinin koruyuculuğu altına girmek.

Yapışmasun şaḳın dāmānuña rūz-ı ḳıyāmetde
Yolunda ḫāk olan bī-dilleri yirden götür cānā

dāmānunı öp-:

1. **dāmānunı öp-:***-mek*
Gazel 417
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eteğini öpmek, itibarlı bir kişiye sevgi ve saygı gösterisinde bulunmak.

Eger dāmānuñı öpmek naṣīb olmazsa dünyāda
Ṭutam iki elümle rūz-ı maḥşerde girībānuñ

dāmen:

1. **dāmen:**
Gazel 557
Mısra: **9**
Etek.

Ben ābdāl-ı nemed-pūşam ki dāmen kūşemi

İtmezüm āyīne-i İskender'e āyīne-dān

[G.782:7, G.888:2, K.1:38, K.22:16, Mf.266:1]

2. **dāmeninde:**-*i, -n, -de*
Gazel 540
Mısra: **7**
Etek II çevre.

Dāmeninde geşt ider ʿAnḳā beni gör kim beni
Ḳulle-i Ḳāf-ı ḳanāʿatdür dem-ā-dem meskenüm

3. **dāmeninden:**-*i, -n, -den*
Gazel 847
Mısra: **8**
Etek. II iffet.

Çü Zelīḫā bildi Yūsuf pāk-dāmān olduġın
Dāmeninden el çeküp çāk-i girībān eyledi

dāmen ṭut-:

1. **dāmen ṭut:**-*ar, -ken*
Gazel 31
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eteğini tutmak II Yardım istemek.

Şafaḳ ṣanma yaşumdan ḳan olupdur
Ṭutarken dāmenin çerḫ-i muʿallā

dāmen-der-miyān ol-:-

1. **dāmen-der-miyān ol:**-*ur*
Gazel 660
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eteği belinde olmak; işe hazır durumda olmak.

İstemez ol pāk-dāmen dāmen-i pākinde ḳan
Anuñ içündür olur ḳatlümde dāmen-der-miyān

[G.662:12, G.694:2, K.36:36,]

dāmene-i kūh-ı miḥnet:

1. **dāmene-i kūh-ı miḥnet:**-*üm*
Gazel 173
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keder dağının eteği.

Bir bī-dilem ki dāmene-i kūh-ı miḥnetüm
Ḳays'uñ maḳarrı Kūh-ken'üñ reh-güẕārıdur

dāmen-feşān ol-:

1. **dāmen-feşān ol:**-*dugınca*
Gazel 625
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Etek silkmek, vazgeçmek, terk etmek

Āteş-i cān-sūz-ı sīnem germ olur ey Ḥāletī
Olduġınca benden ol şūḫ-ı cihān dāmen-feşān

[G.708:7]

dāmen-gīr ol-:

1. **dāmen-gīr ol:**-*ma, -sa*
Gazel 608
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Etek tutmak, peşini bırakmamak.

Terk iderdi ġam derūnum şehrini ey Ḥāletī
Olmasa her gāh dāmen-gīr añā ḥubbü'l-vaṭan

dāmen-gīr-i kāf-ı himmet:

1. **dāmen-gīr-i ḳāf-ı himmet:**-*e*
Gazel 317
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yardım Kaf'ının eteğini tutan.

Şu dāmen-gīr-i Ḳāf-ı himmete ādem dirin ben kim
Vücūdın maḥv ider ʿAnḳā-ṣıfat ammā be-nām olmaz

dāmen-i āhir zamān:

1. **dāmen-i āḫir zamān:**-*da*
Kaside 21
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Kıyamet eteği II Ahlâkın bozulup kötüleştiği, fitne ve fesadın kıyamet günlerinin yaklaştığını gösterecek kadar yaygınlaştığı zaman.

Eger ki dest-i kerem-baḫşı ḳılmasa ber-bād
Ḳalurdı dāmen-i āḫir zamānda gerd-i melal

[K.27:60, M.8:10, G.555:14]

dāmeni ālūde-i hūn ol-:

1. **dāmeni ālūde-i ḫūn ol:**-*ur*
Gazel 576
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eteği kana bulanmak, bir suça karışmak, bir şeyin suçlusu olmak.

Meh-i nev ṣanma felek ʿışḳuñ ile naʿl kesüp
Olur ol ḥālet ile dāmeni ālūde-i ḫūn

dāmeni ayaġına düş-:

1. **dāmeni ayaġına düş-:**-*me, -se*
Gazel 246
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eteği ayağına düşmek, eteği ayağına kadar uzanmak.

Sāḳ-ı sīmīni ile ʿālemi eylerdi helāk
Düşmese ayaġına dāmeni her gāh eger

dāmen-i der-miyān ol-:

1. **dāmen-i der-miyān ol:**-*dı*
Gazel 557
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eteği belinde olmak, bir işi yapmaya hazır olmak.

Dökmege ḳanum ḳaçan kim oldı dāmen-i der-miyān
Serv-i gül-zār-ı melāḥat diyü ḥükm itdüm hemān

dāmen-i eflāk:

1. **dāmen-i eflāk:**-*e*
Gazel 353
Mısra: **8**

Kelime Tipi: -
Feleğin eteği, gökyüzü.

Bulmaġ isterseñ eger ol gevher-i güm-geşteyi
Dāmen-i eflāke sen ey āteş-i dil pek yapış

dāmen-i gül-i gül-zār:

1. **dāmen-i gül-i gül-zār:**-*ı*
Gazel 587
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin gülünün eteği II Sevgilinin eteği.

İtmezdi ʿandelīb-i çemen āh-ı āteşīn
Ḳurtarsa dāmen-i gül-i gül-zārı ḫārdan

dāmen-i himmet:

1. **dāmen-i himmet:**
Gazel 707
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gayret eteği.

Ḳalsaġ ayaḳda n'ola Ḥāletiyā olmışdur
Dest-i ümmīd eşel dāmen-i himmet kūtāh

dāmen-i iḥsānına yapış-:

1. **dāmen-i iḥsānına yapış:**-*sa*
Kaside 25
Mısra: **41**
Kelime Tipi: **Deyim**
Cömertlik eteğine yapışmak II Himaye, lütuf beklemek.

Çenār dāmen-i iḥsānuña yapışsa idi
Eline ṣavlet-i sermādan irmeyeydi żarar

dāmen-i ḳadr:

1. **dāmen-i ḳadr:**-*i, -n, -e*
Kaside 14
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Itibar eteği.

Pāye-i şānına aslā varamaz pāy-ı ḳıyās
Dāmen-i ḳadrine hergiz iremez dest-i kemān

dāmen-i kūh-sār:

1. **dāmen-i küh-sār:**-*da*
Gazel 758
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dağ eteği: Dağ tabanının başladığı yer, yamacın en alt kesimi.

Söz gelür āḫir saña ey ʿāşıḳ-ı Mecnūn-ṣıfat
Yār elinden dāmen-i küh-sārda eylersin āh

[K.14:64]

dāmen-i luṭfını ṭut-:

1. **dāmen-i luṭfını ṭut:**-*dı*
Gazel 637
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Lütuf eteğini tutmak, bir kimseden lütuf beklemek.

O yārüñ dāmen-i luṭfını ṭutdı Ḥāletī şimdi
Eli degmez çeküp çāk itmege hergiz girībānun

dāmen-i pāk:

1. **dāmen-i pāk:**-*i, -n, -de*
Gazel 660
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Temiz etek.

İstemez ol pāk-dāmen dāmen-i pākinde ḳan
Anuñ içündür olur ḳatlümde dāmen-der-miyān

dāmeni seng-i melāmet birle ṭoldur-:

1. **dāmeni seng-i melāmet birle ṭoldur:**-*du, -m*
Gazel 681
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eteğini eziyet taşlarıyla doldurmak, çok eziyet görmek, çok acı çekmek.

Dāmenüm seng-i melāmet birle ṭoldurdum yine
Gör neler ḳılsam gerek bu günbed-i mīnāya ben

dāmen-i yār:

1. **dāmen-i yār:**-*i*
Gazel 255
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eteği.

Hiç ḳor mı ʿadū Ḥāletiyā dāmen-i yāri
Kim bilmez ise ben bilürin ol ne köpekdür

[G.346:8]

dāmen-i zülf-i siyeh:

1. **dāmen-i zülf-i siyeh:**-*ün*
Gazel 46
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Siyah saçın eteği II Siyah saçın uçları.

Ḫaṭṭ degül müşk-i ġubārı dökülüpdür cānā
Silicek dāmen-i zülf-i siyehüñ bād-ı ṣabā

dāmenini ṭut-:

1. **dāmenini ṭut:**-*a*
Kıt'a 3
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eteğini tutmak II Yanından yöresinden ayrılmamak.

Niteki lāle ṭuta dāmenini küh-sāruñ
Niteki güller ola zīb-i gül-şen-i dünyā

[G.139:6]

dāmen-keş ol-:

1. **dāmen-keş ol:**-*ma*
Gazel 563
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Elini eteğini çekmek, bir işe karışmamak.

Yoluñda ḫāk olanları ḳıl vāṣıl-ı murād
Dāmen-keş olma serv-i revān gibi her zamān

dāmen-keşān it-:

1. **dāmen-keşān it-:**-*dü, -k*
Gazel 557
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eteğini çekmek, bir işi yapmaktan kaçınmak.

Bezm-i dehr içre olup pervāne-i ber-üft ü ḫīz
İtdük āḫir şuʿle-i ümmīdden dāmen-keşān

dāmen-keşān ol-:

1. **dāmen-keşān ol:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Gazel 614
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eteğini çekmek, vazgeçmek.

Pārelenmezdi girībānı ḳabā-yı ṣabrumuñ
Olmasaydı benden ol āfet eger dāmen-keşān

[G.616:4]

dām-geh-i ṣayyād:

1. **dām-geh-i ṣayyād:**-*a*
Gazel 710
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Avcının tuzak yeri.

Ser-be-ser ḥalḳa-i zülf eylese ruḫsārelerin
ʿArṣa-i ḥüsni döner dām-geh-i ṣayyāda

dām-ı ʿanā:

1. **dām-ı ʿanā:**-*dur*
Gazel 169
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Zahmet, zorluk tuzağı.

Bir ġam-zedeyin kim geleli bāġ-ı cihāna
Nüzhet-kede-i murġ-ı dilüm dām-ı ʿanādur

dām-ı belā:

1. **dām-ı belā:**-*y, -ı*
Gazel 128
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bela, hile tuzağı.

Ol dāne dāne ḫāli ḫayāl eylese ṣanur
Dām-ı belāyı murġ-ı dilüm ḫırmen-i murād

[K.30:40, G.824:2]

dām-ı belā ol-:

1. **dām-ı belā ol-:**-*mış*
Gazel 842
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bela tuzağı olmak.

Gözüñ şeh-bāzdur cānā ṣaçuñ dām-ı belā olmış
Şikār itmekdesin murġ-ı dil-i aʿlā vü ednāyı

dām-ı belāya düş-:

1. **dām-ı belāya düş:**-*miş*
Gazel 790
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bela tuzağına düşmek.

Var mı ʿaceb benüm gibi murġ-ı şikeste-bāl
Dām-ı belāya düşmiş ola iḫtiyār ile

dām-ı ġam:

1. **dām-ı ġam:**
Gazel 497
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gam tuzağı.

Ol şikār-ı murġ-ı miḥnet ḳaṣd iden ṣayyād-ı ʿışḳ
Sīnem itmiş dām-ı ġam güncişk-i cānum pāy-dām

[G.547:6, K.22:9]

dām-ı ḫalḳa-i zülf:

1. **dām-ı ḫalḳa-i zülf:**-*i, -n, -de*
Gazel 869
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Saç kıvrımının tuzağı.

Dil murġı dām-ı ḫalḳa-i zülfinde virdi cān
Görsün o ġamze-kār daḫı yüzi aġını

dām-ı ḫayāle düş-:

1. **dām-ı ḫayāle düş:**-*me, -si, -dür*
Gazel 708
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hayal tuzağına düşmek.

ʿĀġūş-ı ʿāşıḳ olmaz ol āhū içün kemend
Dām-ı ḫayāle düşmesidür cāy-ı iştibāh

dām-ı maḥabbet:

1. **dām-ı maḥabbet:**
Gazel 551
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk tuzağı.

Ey ḫoş ol dām-ı maḥabbet kim olur her dānesi
Reh-zen-i Sīmurġ-ı zerrīn-per zümürrüd- āşiyān

dām-ı recā:

1. **dām-ı recā:**-*y, -a*
Müfret 463
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Umut tuzağı.

Şükr eyliyelüm fażl-ı cihān-gīr-i Ḫudā'ya
Sīmurġ-ı emel düşdi bugün dām-ı recāya

dām-ı riyā it-:

1. **dām-ı riyā it:**-*er, -sin*
Gazel 620
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İkiyüzlülük tuzağı yapmak, ikiyüzlülüğe alet etmek.

İdersin sübḥa-i ṣad-dāneyi dām-ı riyā zāhid
Velī ṭaʿn eylemezseñ ehl-i ʿışḳa yüzün aġ olsun

dām-ı ṣayyād:

1. **dām-ı ṣayyād:**-*um*
Gazel 498

Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Avcının tuzağı II Sevgilinin saçları.

Degül ḫālī göñülden ḥalḳa-i zülf-i perī-zādum
Ne murġam ben ki ayrılmaz yanumdan dām-ı ṣayyādum

dām-ı tezvīr:

1. **dām-ı tezvīr:**
Gazel 312
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yalan tuzağı.

Biz o murġān-ı belā-verzüz ki ṣayyād-ı zamān
Dām-ı tezvīr içre ḳor elbette āb u dānemüz

[G.328:8]

dām-ı zülf ü şāh-bāz-ı ġamze:

1. **dām-ı zülf ü şāh-bāz-ı ġamze:**-*n, -ü*
Gazel 660
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gamze şahini (avcısı) ve saç tuzağı.

Görmeyelden dām-ı zülf ü şāh-bāz-ı ġamzeñü
Ṭutulup ḳapılmaz oldı murġ-ı cān-ı nā-tüvān

dānā:

1. **dānā:**
Gazel 242
Mısra: **3**
Âlim, bilgin, bilgili, bilen kimse.

Lebüñ esrārına dānā beġāyet az olur cānā
Çoġı ʿuṣṣāḳ-ı miḥnet-dīdenüñ vuṣlatda ḥayrāndur

dānā-yı cihān:

1. **dānā-yı cihān:**-*ı*
Gazel 403
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Cihanın âlimi II İskender.

Sikender gibi dānā-yı cihānı ḫod-pesend eyler
Muḥaṣṣal ḥaẕẕı yoḳdur Ḥāletī mirʾāt-ı devrānuñ

dānā-yı ehl-perver ü aġā-yı kāmrān:

1. **dānā-yı ehl-perver ü aġā-yı kāmrān:**
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İyiliksever bilgin ve bahtiyar ağa II Gazanfer Ağa.

Ol bīşe-zār-ı himmet ü luṭfuñ Ġażanfer'i
Dānā-yı ehl-perver ü aġā-yı kāmrān

dāne:

1. **dānedür:**-*dür*
Gazel 594
Mısra: **3**
Tuzak için kullanılan yem II Sevgilinin beni.

Ḥāl-i ruḥı ne dānedür anuñ ki her gören
Vā-reste ḳıldı murġ-ı dilin bīm-i dāmdan

[G.606:6, G.717:4, G.718:12]

2. **dāne:**
Gazel 752
Mısra: **8**
Arpa, buğday gibi ürünleri oluşturan ufacık meyve. II. Dünya nimetleri.

Dihḳān-ı felek-ḫilḳat-i ḫırmen-geh-i iḳbāl
Murġ-ı Ḥarem olsam da baña vimeye dāne

[Mf.32:2, Mf.525:2]

3. **dāne:**
Gazel 716
Mısra: **4**
Tane, üzüm tanesi II Azıcık bile olsa.

Bu bāġuñ ḫāṣılından nefretüm ṣol deñlüdür şimdi
Süreyyā ḫūşe-i engūr olursa almayum dāne

4. **dāne:**
Müfret 222
Mısra: **1**
Adet, tane.

ʿĀṣıḳ-ı zāruñ derūnında yeter bir dāne dāġ
Ḫāne teng olsa aña lāzım degül ḳat ḳāt çerāġ

5. **dānesin:**-*si, -n*
Kaside 36
Mısra: **12**
Arpa, buğday gibi ürünleri oluşturan ufacık meyve II Yıldızlar.

Pīre-zāl-i çerḫ ḳurṣ-ı mihri peydā eyledi
Dānesin maḥv eyleyince āsyā-yı āsmān

6. **dānelerdür:**-*ler, -dür*
Gazel 117
Mısra: **12**
Arpa, buğday gibi ürünleri oluşturan ufacık meyve; tuzak için kullanılan yem.

Hāleden dām eylemişdür ehl-i dünyā ṣaydına
Dānelerdür gördügüñ ol encüm-i raḫşān-ı çerḫ

[G.290:3, G.328:8, G.490:4, G.551:5, G.680:10, G.715:10, G.740:6, G.812:9, G.828:14, K.36:18, Kt.K.3:9, M.9:118, Mf.448:2]

dāne al-:

1. **dāne al:**-*ma, -y, -a*
Kaside 13
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Tohum almak, pay sahibi olmak.

Şu müram ben ki himmet ḫırmeninde ḫūşe-çīn oldum
Ḳomazken düşmen-i bed-ḫᵛāh andan almaġa dāne

dāne dāne:

1. **dāne dāne:**
Gazel 128
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Tane tane.

Ol dāne dāne ḫāli ḫayāl eylese şanur
Dām-ı belāyı murġ-ı dilüm ḫırmen-i murād

dāne düşür-:

1. **dāne düşür:**-*ür*
Gazel 755
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yiyecek, nimet elde etmek.

Gice meclisde cānā girye-i mestāneler ḳılduñ
Hemān ol tīġa döndi kirpigüñ kim düşürür dāne

dāne virme-:

1. **dāne virme:**-*y, -e*
Gazel 752
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Küçük bir şey bile vermemek.

Dihḳān-ı felek-ḫilḳat-i ḫırmen-geh-i iḳbāl
Murġ-ı Ḥarem olsam da baña virmeye dāne

dāne-çīn-i ḫırmen-i iḥsān:

1. **dāne-çīn-i ḫırmen-i iḥsān:**-*un*
Gazel 184
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Lütuf harmanının tanelerini toplayan.

Eger kim dāne-çīn-i ḫırmen-i iḥsānuñ olmazsa
Bu dünyā gül-şeninde bülbül-i dil çoḳ fiġān eyler

dāne-i encüm:

1. **dāne-i encüm:**
Kaside 14
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Yıldız taneleri.

Dāne-i encüm ile Sünbüle ḫākister olup
Ḳorḳarın kim ṭutuşa ḫırmen-i māh-ı tābān

dāne-i eşk:

1. **dāne-i eşk:**-*e*
Müfret 35
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı tanesi.

Dür-i şeh-vār olursa dāne-i eşke nigāh itmez
Nice şayd itsün ādem ol Hümā-yı kebg-reftārı

[G.595:1]

dane-i ġam:

1. **dane-i ġam:**
Mesnevi 8
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Üzüntü yemi.

Maḳarr-ı murġ-ı cānum lāne-i ġam
Ġıdā-yı ṣubḥ u şāmum dane-i ġam

dāne-i hāl:

1. **dāne-i ḫāl:**-*ün*
Gazel 338
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ben tanesi.

Murġ-ı dil ṣaydına zülfüñ gibi bir dām olmaz
Göricek dāne-i ḫālüñ saña kim rām olmaz

[G.444:2, G.509:3, Th.1:17]

dāne-i hāl-i leb:

1. **dāne-i ḫāl-i leb:**-*ün, -ün*
Gazel 816
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dudağın üzerindeki benin tohumu; dudak üzerinde bulunan ve tohuma benzeyen ben.

Mūr-ı maḥrūmların dāne-i ḫāl-i lebünüñ
Zīr-i pāyında helāk eyle iderseñ bārī

dāne-i hāl-i ruh:

1. **dāne-i ḫāl-i ruḫ:**-*un, -çün*
Gazel 547
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yanaktaki ben tanesi.

Mīve-i bāġ-ı bihişt olsa ġıdā-yı murġ-ı dil
Dāne-i ḫāl-i ruḫunçün dām-ı ġam gözler müdām

[G.56:9, G.75:5]

dāne-i hāl-i ruh-ı yār:

1. **dāne-i ḫāl-i ruḫ-ı yār:**-*dan*
Gazel 849
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağındaki ben tanesi.

Dāne-i ḫāl-i ruḫ-ı yārdan ayrı düşürüp
Beni dihḳan-ı felek ḫāk ile yek-sān itdi

dāne-i haşhāş:

1. **dāne-i ḫaşḫāş:**
Gazel 730
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Haşhaş tanesi.

Tekye-gāh-ı ʿışḳda ḫayrān olan ābdāllar
Çerḫi ṭutmazlar ber-ā-ber dāne-i ḫaşḫāş ile

dāne-i merdüm-firīb:

1. **dāne-i merdüm-firīb:**
Gazel 818
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İnsanı aldatan tohum II Sevgilinin yüzündeki benler.

Ḫāl-i rūy-ı yār-veş bir dāne-i merdüm-firīb
Gelmemişdür ʿāleme tā devr-i Ādem'den beri

dāne-i nār:

1. **dāne-i nār:**
Gazel 201
Mısra: **10**

Kelime Tipi: -
Ateş tanesi.

Bezm-i ʿışḳuñda olur Ḥāleti-i ġam-ḫˇāra
Şerer-i āteş-i dil mā-ḥażarı dāne-i nār

dāne-i nücūm:

1. **dāne-i nücūm:**-*ı*
Müfret 372
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yıldız tanesi, yıldız.

Sepīde-dem ki ḳılup dāne-i nücūmı nihān
Daḳīḳ-i ṣubḥı ʿıyān itdi āsyā-yı zamān

dāne-i ʿömr:

1. **dāne-i ʿömr:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **281**
Kelime Tipi: -
Ömür tanesi II Ömür süresi.

ʿAdūnuñ dāne-i ʿömri olup kem
İde Ḥaḳ bāġ-ı baḫtuñ sebz ü ḥurrem

dāne-i perver:

1. **dāne-i perver:**-*i*
Gazel 893
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Besleyici tane.

Bārān-ı tīri olsa dile ṭañ mı sāz-gār
Kişt-i ġamuñ hemīşe odur dāne-i perveri

dāne-i ṣabr:

1. **dāne-i ṣabr:**-*dan*
Gazel 2
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Sabır tanesi.II Sabır.

Ḳahṭ-ı-ı luṭf-ı yāra düşse ehl-i ʿışḳ ey Ḥāletī
Kendü murġ-ı cānı eyler dāne-i ṣabrdan ġıdā

dāne-perest:

1. **dāne-perest:**
Gazel 584
Mısra: **3**
Taneye tapan.

Biz o murġuz ki degüldür dilümüz dāne-perest
İnerüz dāma hemān olmaġ içün ḫāk-nişīn

dāne-rīz-i eşk:

1. **dāne-rīz-i eşk:**
Gazel 496
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gözyaşını tane tane döken.

Mümkin midür ki rām idesin anı Ḥāletī
Sen dāne-rīz-i eşk o bir kebg-i ḫoş-ḫırām

dār:

1. **dārına:**-*ı, -n, -a*
Gazel 738
Mısra: **6**
Ev, yurt II İdama mahkum olanları asmak için dikilen direk.

Başmadan bu ḫāk-dān-ı esfele ʿār eylemiş
Böyle taḳrīr itdi Manṣūr'uñ varanlar dārına

dār u diyār:

1. **dār u diyār:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 261
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Vatan II Sevgilinin bulunduğu yer.

Zülfüñ firāḳı yetmeyüp dūr oldı kūyuñdan göñül
Dār u diyārından cüdā bir ʿāşıḳ-ı mehcūrdur

[G.884:4]

dār u gīr:

1. **dār u gīr:**
Müfret 98
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Savaş ve kavga.

Ey kemān-ı ebrūvāna eyliyen müjgānı tīr
Cān niṣār-ı ḫāk-i rāhuñdur ne ḥācet dār u gīr

dāra çekil-:

1. **dāra çekil:**-*sün*
Gazel 623
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Asılmak, öldürülmek.

Dil silsile-i zülf-i siyeh-kāra çekilsün
Manṣūr gibi ṭurmasun ol dāra çekilsün

dārā vü cemşīd:

1. **dārā vü cemşīd:**-*ün*
Kaside 1
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dara ve Cemşid (Acem hükümdarları).

Felek ṣaḳlar yorardı taḫtını Dārā vü Cemşīd'üñ
Aña teslīm idince yirine oturmadı cānı

dārāb u dārā:

1. **dārāb u dārā:**-*y, -a*
Kaside 10
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
İran hükümdarları Keykubad ve Dara.

Olur āyīne-i ṭabʿ-ı Sikender reşkden muġber
Ġulām-ı āstānıdur disem Dārāb u Dārā'ya

dārā-reviş:

1. **dārā-reviş:**
Kıt'a 27
Mısra: **3**
Dârâ tavırlı II Sultan I. Ahmed.

O şāh-ı Cem-meniş Dārā-reviş kim dār-ı dünyāda

Anuñ menşūrı gūyā bir nişānlu bikr-i maʿnādur

dārā-yı cem-vaḳār:

1. **dārā-yı cem-vaḳār:**
Kaside 6
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Cem gibi azametli Dara.

Sulṭān Meḥemmed ol gül-i gül-zār-ı salṭanat
Ol dāver-i zamāne o Dārā-yı Cem-vaḳār

dārā-yı dīn-dār:

1. **dārā-yı dīn-dār:**-*un*
Kaside 9
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Dindar hükümdar.

O hem-nām-ı Resūl-i müctebā Dārā-yı dīn-dāruñ
Ḥarīm-i Kaʿbe-i iḳbālinüñ berḳ urdı envārı

ḍarb eyle-:

1. **ḍarb eyle:**-*se, -ler*
Kaside 24
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Vurmak.

Defter-i himmetinüñ bilmeyeler icmālin
Remle ḍarb eyleseler mevcini baḥrüñ meşelā

darb it-:

1. **ḍarb it:**-*se*
Gazel 278
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Vurmak, çarpmak.

Ḍarb itse rīg-i sāḥile emvāc-ı baḥr bād
Biñde birini idemeye ʿāşıḳuñ şümār

[K.1:24]

darbet-i seng-i cefā:

1. **ḍarbet-i seng-i cefā:**-*dan*
Gazel 368
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eziyet taşının darbesi.

Şöyle bī-hūşam yemīnümden yesārum seçmezem
Ḍarbet-i seng-i cefādan bir yirüm ḳalmadı ṣaġ

ḍarb-ı āhen-i şemşīr-i berrān:

1. **ḍarb-ı āhen-i şemşīr-i berrān:**-*ı*
Kaside 1
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Keskin kılıcın demire vurması.

Eger seng içre pinhān eylese kendin şerār-āsā
Çıḳarur ḥaşmı ḍarb-ı āhen-i şemşīr-i berrānı

dār-ı āhiret:

1. **dār-ı āḫiret:**-*de*
Mesnevi 3
Mısra: **113**
Kelime Tipi: -
Âhiret kapısı.

Ol baña dār-ı āḫiretde şefīʿ
Ḳadrümi ḳıl şefāʿatüñle refīʿ

dār-ı dünyā:

1. **dār-ı dünyā:**-*da*
Gazel 248
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dünya evi.

Diler kim pey-rev-i Manṣūr ola bu dār-ı dünyāda
Göñül esbāb-ı ḥüsn-i yārdan ol zülfe māʾildür

[G.258:5, G.269:1, G. 175:5, G.202:12, G.474:9, G.872:6, K.41:17, Kt.27:3, Mü.3:7]

dār-ı dünyādan çıḳ-:

1. **dār-ı dünyādan çıḳ:**-*ar, -sa, -m*
Gazel 757
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünya kapısından çıkmak, ölmek.

Çıḳarsam dār-ı dünyādan İlāhī ben bu ḥāletle
Feżā-yı maḥşeri deryā idem eşk-i nedāmetle

dār-ı ʿışḳ:

1. **dār-ı ʿışḳ:**
Gazel 374
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşkın dar ağacı.

Ḳıṣṣa-i Manṣūr'ı zāhid gūş idüp ḫavf eyleme
Hiç senüñ gibi ḫaruñ bārın çeker mi dār-ı ʿışḳ

dār-ı şifā:

1. **dār-ı şifā:**-*y, -a*
Gazel 238
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şifa kapısı II Sevgilinin kapısı.

Yitirür ʿaḳlını her kim der-i cānāna gelür
Her gün ol dār-ı şifāya niçe dīvāne gelür

dār-ı zülf:

1. **dār-ı zülf:**-*i, -n, -e*
Müfret 186
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Saçın darağacı.

Bir iki şeş-der-i hicrāna atılmış zāruz
Dār-ı zülfine çeken dil-bere minnet-dāruz

dārū:

1. **dārū:**
Gazel 786
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İlaç, deva.

Belā-yı derd-i ʿışḳ-ı yāra dārū ṣabrdur līkin
Bulunmaz ol diyār-ı miḥnet-ābād-ı maḥabbetde

dārū-ḫāne-i dermān:

1. **dārū-ḫāne-i dermān:**-*umuz*
Gazel 309
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Şifa verilen yer.

Ḫaste-i dīrīn-i ʿışḳuz ol ṭabībüm çāre-sāz
Olmadan der-beste dārū-ḫāne-i dermānumuz

dārü'l-ḳarār:

1. **dārü'l-ḳarārı:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **139**
Asıl durulacak yer, ebedi ikamet edilecek yurt, karar yeri.

Anuñ dārü'l-ḳarārı ḳaṣr-ı Firdevs-i berīn olsun
Ġıdāsı niʿmet-i dīdār yāri ḥūr-ı ʿıyn olsun

dārü'l-karār-ı raḥmet:

1. **dārü'l-ḳarār-ı raḥmet:**-*i*
Gazel 813
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Rahmet cenneti.

Meyl iderdük tengnā-yı dehre Mevlā'nuñ eger
Vüsʿat üzre olmasa dārü'l-ḳarār-ı raḥmeti

dārü's-selām:

1. **dārü's-selāma:**-*a*
Gazel 358
Mısra: **5**
Selamet evi, cennet.

Cennet-i kūyuñ senüñ dārü's-selāma beñzeden
ʿĀşıḳ-ı şūrīdenüñ eşk-i revānuñ ṣandı şaṭ

dārü'ş-şifā:

1. **dārü'ş-şifādur:**-*dur*
Gazel 328
Mısra: **2**
Hastahane.

Bağludur zencīr-i ʿışḳa bu dil-i dīvānemüz
Çoḳ zamāndur kim bizüm dārü'ş-şifādur ḫānemüz

[Mü.5:25]

dārü'ş-şifā-yı dehr:

1. **dārü'ş-şifā-yı dehr:**-*de*
Gazel 87
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dünya şifahanesi.

Ursa başın ḫaste-i miḥnet n'ola yirden yire
Ḳalmadı dārü'ş-şifā-yı dehrde çün bir tabīb

dārü'ş-şifā-yı ʿışḳ:

1. **dārü'ş-şifā-yı ʿışḳ:**-*da*
Gazel 738
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Aşk hastanesi.

Herkese eyler naẓar dārü'ş-şifā-yı ʿışḳda
Ol ṭabīb-i cān u dil baḳmaz bu ben bīmārına

dārü'ş-şifā-yı vaṣl:

1. **dārü'ş-şifā-yı vaṣl:**-*a*
Gazel 768
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kavuşma hastanesi.

Dīvāne-i maḥabbet dögseñ çıḳar mı cānā
Dārü'ş-şifā-yı vaṣla bir kerre dāḫil olsa

dāru-yı dermān:

1. **dāru-yı dermān:**
Gazel 196
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Derman ilacı.

Ey felek daḫl itme meyl itsem dehān-ı dil-bere
Sen de ḫoḳḳañdan ne var bir dāru-yı dermān çıḳar

[G.268:6, G.541:6]

dāru-yı eşk-i ʿāşık:

1. **dāru-yı eşk-i ʿāşıḳ:**-*un*
Gazel 696
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Âşığın gözyaşı ilacı.

Eyleseñ ʿuşşāḳ içün terkīb-i cevri dest-sāz
Dāru-yı eşk-i ʿāşıḳuñ hergiz çıḳarmazsın kemīn

dāru-yı hūş-ber:

1. **dārū-yı hūş-ber:**
Gazel 258
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Uyuşturucu özelliği olan, içeni veya koklayanı uyutan afyon terkibi.

ʿAceb bāde-i ṣāf idi laʿl-i dil-ber
Eger ḳatmasa ḫaṭṭı dārū-yı hūş-ber

[G.517:5, K.28:42]

dāru-yı kattāl:

1. **dāru-yı ḳattāl:**
Kaside 21
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Öldürücü ilaç.

Bu bezmi cām-ı ṣafā ile devr iden sāḳī
Baña gelince aña ḳatdı dāru-yı ḳattāl

dārū-yı vaṣl:

1. **dārū-yı vaṣl:**-*ı*
Gazel 866
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kavuşma ilacı.

Ṣol ḫaste-ḥāl kim ġam-ı ʿışḳuñla zār idi
Dārū-yı vaṣlı yoḳ dimeseydüñ ne var idi

dās:

1. **dāsa:**-*a*
Gazel 806
Mısra: **14**
Orak.

İtsem ḳaşın ḫayāl vücūdumda Ḥāletī
Perrende dāsa beñzedürüm kişt-zārda

[M.7:64]

dās eyle-:

1. **dās eyle:**-*di*
Gazel 348
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Orak yapmak, orak niyetine kullanmak.

Ey Ḥāletī sen istedügüñ tīġ-i himmeti
Kişt-i ümīde eyledi dihḳān-ı dehr dās

dās it-:

1. **dās it:**-*e*
Mesnevi 9
Mısra: **286**
Kelime Tipi: -
Orak haline getirmek.

Ser-i aʿdā ki ḳaṣd itmezse Behrām
Ḳılıcın dās ide dihḳān-ı eyyām

dāstān:

1. **dāstānumuz:**-*umuz*
Gazel 307
Mısra: **8**
Destan, hikaye.

Çeşmin o şūḫ ḫˇāb-ı teġāfülden açmadı
Çaḳ varmayınca āḫirine dāstānumuz

[K.37:52, K.39:56]

2. **dāstānı:**-*ı*
Kaside 38
Mısra: **84**
Şiir, kaside.

Gel ey Ḥāletī ḳıl duʿāsına āġāz
Bu deñlü uzatmaḳ yeter dāstānı

dāstān ol-:

1. **dāstān ol:**-*duk, -ınca*
Kıt'a 75
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Herkes tarafından bilinmek, dilden dile konuşulmak, meşhur olmak.

Rezmüñi ḳılsun Ḫudāvend-i cihān nuṣret-ḳarīn
Olduġınca ḳıṣṣa-i Rüstem cihānda dāstān

[Mü.7:1]

daʿvā:

1. **daʿvāya:**-*y, -a*
Kaside 2
Mısra: **32**
Dava, mesele; iddia.

Alur cevābını tīġ-i zebān-dırāzından
Açarsa aġzını aʿdā anuñla daʿvāya

[Kt.86:2, Kt.130:3]

2. **daʿvālaruñ:**-*lar, -un*
Gazel 411
Mısra: **10**
İddia II Şairlik yarışı.

Şāhid-i maʿnā olup her iki mıṣraʿuñ yine
Ḥāletī ḥaḳḳā ki iṯbāt eyledi daʿvālaruñ

[K.24:57]

daʿvā eyle-:

1. **daʿvā eyle:**-*me, -sün*
Müfret 446
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir meziyetin kendinde bulunduğunu ileri sürüp üstünlük taslamak, iddia etmek.

Rūze ġam çekerin diyü idermiş tek ü pū
Aç daʿvācılıġın eylemesün ṭurma ʿadū

daʿvā it-:

1. **daʿvā it:**-*se, -m*
Gazel 686
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Iddiada bulunmak, bir konuyu savunmak.

İṯbāt iderin itsem eger ʿışḳuñı daʿvā
Bir ġayrıya dil virmeyeyin şāhidüm ol sen

2. **daʿvā it:**-*er, -ler*
Müseddes 8
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
İddiada bulunmak, istemek.

Olmaduñ gerçi ki bir kimseye şāhid ammā
Yine her şāh u gedā ʿışḳuñ iderler daʿvā

daʿvā kıl-:

1. **daʿvā ḳıl:**-*ur, -du, -m*
Gazel 41
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bir meziyetin kendinde bulunduğunu ileri sürüp üstünlük taslamak, iddia etmek.

Çoḳ zamān idi ki ʿışḳını ḳılurdum daʿvā
Şimdi ṭoġruldı daḫı baña o serv-i bālā

daʿvāya maʿnā gerek:

1. **daʿvāya maʿnā gerek:**-*dür*
Kaside 24
Mısra: **58**
Kelime Tipi: **Atasözü**
"İddiaya kanıt gerekir" anlamında bir atasözü.

Gerçi Selmān-ı zamānem diyü daʿvā çoḳ olur
Līk daʿvāya meṣeldür ki gerekdür maʿnā

[Kt.130:4]

daʿvā-yı ḫūbī it-:

1. **daʿvā-yı ḫūbī it-:**-*e, -mez*
Gazel 396
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik yarışına girmek.

Senüñle idemez daʿvā-yı ḫūbī ey gül-i raʿnā
Hezār olsa eger aña güvāhı verd-i gül-zāruñ

daʿvā-yı iḥsān eyle-:

1. **daʿvā-yı iḥsān eyle-:**-*mek*
Kaside 1
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Lütuf iddiasında bulunmak, padişahın cömertliğini iddia etmek.

Görünce şāhid-i naẓmuñ bilür şāh-ı hüner-perver
Ne lāzım eylemek medḥinde sen daʿvā-yı iḥsānı

daʿvā-yı ʿışḳ it-:

1. **daʿvā-yı ʿışḳ it:**-*en*
Gazel 860
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk iddiasında bulunmak, âşıklık iddia etmek.

Daʿvā-yı ʿışḳ iden kişiler āh u zār ile
Her ḳanda olsa diñledür āḫir güvāhını

daʿvā-yı maḥabbet:

1. **daʿvā-yı maḥabbet:**-*de*
Gazel 528
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Birine aşık olma iddiasında bulunma.

Mestāne degülmişse eger gözleri yārüñ
Daʿvā-yı maḥabbetde olurlardı güvāhum

daʿvā-yı peyvend ḳıl-:

1. **daʿvā-yı peyvend ḳıl:**-*ur*
Mesnevi 9
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Ulaşma yarışına girmek.

Ḳılur āhūya ded daʿvā-yı peyvend
Ser-i ʿazme ider rūbāh sevgend

daʿvāyı sābit it-:

1. **daʿvāyı sābit it-:**-*mez*
Kaside 41
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
İddiayı kanıtlamak.

Suṭurlāb-ı sipihr-i ʿizz ü devletdür kef-i desti
Ḫuṭūṭ-ı keffi ḥaḳḳā sābit itmez mi bu daʿvāyı

dāver ol-:

1. **dāver ol:**-*madan*
Gazel 788
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Efendi, hâkim, hükümdar olmak.

Bu şeş-der-i cihāna kişi dāver olmadan
Yegdür ḳapuñ gedālığı cānā cihāt ile

dāver-i cemşīd-liḳā:

1. **dāver-i cemşīd-liḳā:**
Kaside 24
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Cemşid yüzlü vezir II Lala Paşa.

İtdi teşrīf saʿādetle vezāret ṣadrın
Āṣaf-ı Cem-ʿaẓamet dāver-i Cemşīd-liḳā

dāver-i encüm-ḥadem:

1. **dāver-i encüm-ḫadem:**
Kaside 15
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Yıldızların hizmet ettiği padişah II Sultan IV. Murad.

Şāh-ı İskender-meniş İskender-i Kisrā-reviş
Dāver-i encüm-ḫadem sulṭān-ı gerdūn-iḳtidār

dāver-i hüner-perver:

1. **dāver-i hüner-perver:**
Kaside 25
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Sanatsever vezir II Lala Paşa.

Hemīşe reh-güẕer-i medḥüñ eylerin rūşen
Çerāġuñ olalı ey dāver-i hüner-perver

dāver-i pür-cūd u ʿaṭā:

1. **dāver-i pür-cūd u ʿaṭā:**
Kaside 24
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Cömertlik ve ihsan dolu vezir II Lala Mehmed Paşa.

Luṭfınuñ āb-ı ḥayātı ile iḥyā itdüñ
Ḫıżr irişdüñ baña ey dāver-i pür-cūd u ʿaṭā

dāver-i vālā-mekān:

1. **dāver-i vālā-mekān:**
Kaside 39
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Yüce mertebeli vezir.

Ebr-i luṭfuñ kim ġubār-ı ḫātırum defʿ itmeye
Aġlamaḳ lāzım gelür ey dāver-i vālā-mekān

dāver-i zamān:

1. **dāver-i zamān:**
Kaside 19
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Devrin padişahı.

Devr-i zamāne ʿıyşumı telḫ eyledi benüm
Luṭf eyle dādum alıver ey dāver-i zamān

dāver-i zamāne:

1. **dāver-i zamāne:**
Kaside 6
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Devrin padişahı.

Sulṭān Meḥemmed ol gül-i gül-zār-ı salṭanat
Ol dāver-i zamāne o Dārā-yı Cem-vaḳār

daʿvet it-:

1. **daʿvet it:**-*se*
Gazel 197
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Davet etmek, çağırmak.

Daʿvet itse reşk ile āḫir perīşān-ḥāl ider
Bezmine ʿışḳ ehli hep ḫandān varur giryān gelür

daʿvī it-:

1. **daʿvī it:**-*se*
Kıt'a 130
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İddiada bulunmak, bir konuda üstün olduğunu iddia etmek.

Benüm gibi olan ṣāḥib-i maʿānī
Revādur Ḥāletī şiʿr itse daʿvī

daʿvi-i idrāk eyle-:

1. **daʿvi-i idrāk eyle:**-*r*
Gazel 285
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Anlayış konusunda üstünlük iddia etmek.

Mekteb-i ʿışḳda bir ṭıfl-ı nev-āmūz olmaz
Gerçi kim pīr-i ḫıred daʿvi-i idrāk eyler

daʿvī-i ser-bülendī ḳıl-:

1. **daʿvī-i ser-bülendī ḳıl:**-*ur*
Gazel 258
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Uzunluk, yücelik iddiasında bulunmak.

Ḳılur daʿvī-i ser-bülendī senüñle
Revādur leked-kūb-ı murġ olsa ʿarʿar

dāyin:

1. **dāyine:**-*e*
Gazel 437
Mısra: **8**
Borç veren kimse, alacaklı.

Leb-i yār almaġ ile cānı ḳanāʿat ḳılmaz
Beñzer ol dāyine kim ribḥini ister vāmuñ

de-:

1. **deyince:**-*y, -ince*
Gazel 791
Mısra: **3**
Demek, söylemek.

Cānuma ḳordum seni bulsam deyince ol nigār
Sīnemi çāk eyledi tīġ-i ġam-ı hicrān ile

[Kt.70:3, Mf.5:1, Mf.27:1]

debīr-i çerḫ:

1. **debīr-i çerḫ:**
Gazel 487
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Felek katibi.

Destine ḫāmesini alaldan debīr-i çerḫ
Yazmadı kimse Ḥāletiyā naẓmuña misal

[G.487:9]

debīr-i çerḫ-i ġaddār:

1. **debīr-i çerḫ-i ġaddār:**
Mesnevi 9
Mısra: **201**
Kelime Tipi: -
Acımasız felek katibi.

Benüm kārum debīr-i çerḫ-i ġaddār
El ucıyla ṭutar dāʾim ḳalem-vār

debīr-i ḥükm-i ezel:

1. **debīr-i ḥükm-i ezel:**
Gazel 561
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ezel katibi, Allah.

Yazmış debīr-i ḥükm-i ezel vaṣfumı benüm
Cevher-şināsı ḫançer-i bī-dād-ı dil-berān

debīr-i ḳażā:

1. **debīr-i ḳażā:**
Kaside 21
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kader katibi II Allah.

Devāt u ḫāme-i zerrīn getürdi mihr-i münīr
Yazar debīr-i ḳażā künc-i nāme-i iḳbāl

[K.21:12]

debīr-i şunʿ:

1. **debīr-i şunʿ:**
Gazel 848
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kudret katibi II Allah.

Görünmezse n'ola ben pīr-i ʿışḳa Ḥāletī hergiz
Ḫaṭ-ı yāri debīr-i şunʿ ġāyet de ġubār itdi

debistān:

1. **debistāndan:**-*dan*
Gazel 165
Mısra: **2**
Mektep, okul.

Ṣıġar mı ʿaḳla hiç ʿışḳ-ı cihān-gīr
Debistāndan bilinmez fenn-i iksīr

debistān-ı bahār:

1. **debistān-ı bahār:**-*un*
Gazel 830
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bahar mektebi.

Debistān-ı bahāruñ muntaẓamdur şimdi aḥvāli
Açılmaġ üzredür gün geldügince ġonce eṭfāli

debistān-ı belāġat:

1. **debistān-ı belāġat:**-*da*
Gazel 417
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Belagat okulu.

Debistān-ı belāġatda añanlar şāh u dervīşi

Meger kim görmemişdür şāh u dervīşin bu devrānuñ

[Kt.54:1]

debistān-ı fenā:

1. **debistān-ı fenā:**-*n, -un*
Gazel 822
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dünya mektebi.

Gün olmaz yaḳmaya biñ levh-i taʿlīmin Aristū'nuñ
Debistān-ı fenānuñ özgedür ṭıfl-ı nev-āmūzı

debistān-ı ġam:

1. **debistān-ı ġam:**-*un*
Gazel 832
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gam mektebi.

Benüm gibi urur āh ile āteş levḫ-i taʿlīme
Debistān-ı ġamuñ ḳābil ḳoyan ṭıfl-ı sebaḳ-ḫˇānı

debistān-ı hayāl:

1. **debistān-ı ḫayāl:**
Gazel 460
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Hayal mektebi.

Ġamdan olup Ḥāletī üstād-ı ṭabʿum pür-kesel
Refte refte ḳaldı der-beste debistān-ı ḫayāl

debistān-ı hüner:

1. **debistān-ı hüner:**-*dür*
Gazel 1
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Hüner okulu.

Bir debistān-ı hünerdür naẓmumuz ey Ḥāletī
Eyledi bu ṭıfl-ı dil şimdi elifden ibtidā

ded:

1. **ded:**
Mesnevi 9
Mısra: **31**
Yırtıcı hayvanlar.

Ḳılur āhūya ded daʿvā-yı peyvend
Ser-i ʿazme ider rūbāh sevgend

def:

1. **def:**
Gazel 257
Mısra: **4**
Zilli ve pullu bir çembere gerilmiş deriden yapılan çalgı.

Añdı var ise bizi görmeyicek meclisde
Yine def gibi yüzüm ḳızdı ḳulaġum çıñlar

[G.354:7, K.6:3, K.18:21]

defʿ:

1. **defʿine:**-*i, -n, -e*
Gazel 56
Mısra: **5**
Ortadan kaldırma, etkisini yok etme.

Derd-i ser defʿine çāre bāde-i gül-fāmdur
Gitmemiş rengi ne gülden çıḳdı āyā ol gül-āb

[G.566:7, M.9:83, Mf.494:2]

defʿ eyle:-

1. **defʿ eyle:**-*y, -icek*
Gazel 400
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kovma, uzaklaştırma, ortadan kaldırma, yok etme, önleme.

Ḫār-ı āzār-ı dilüñ kimseye ey Ḳays açma
Anı defʿ eyliyecek nāḳasıdur Leylā'nuñ

[G. 639:3, G.761:1, G.778:10]

defʿ it-:

1. **defʿ it:**-*mek*
Gazel 706
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Uzaklaştırmak, kovmak; yok etmek, gidermek.

Mülk-i dilden ceyş-i ġam defʿ itmeg içün gelmedüñ
Saña varup ḫod ḫaber virmişdi āh-ı ṣubḥ-gāh
[G.73:1, G.136:1, G.366:7, G.598:9, G.731:7, G.748:11, G.758:9, K.9:18, K.39:22, K.39:59, K.41:30]

def ü çeng:

1. **def ü çeng:**
Kıt'a 75
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Def ve çeng (müzik aletleri).

Bezmüñi dāʾim sürūd-ı ʿıyş-ı māl-ā-māl ide
Geh def ü geh çeng gösterdükçe māh-ı āsmān

defʿa:

1. **defʿa:**
Gazel 61
Mısra: **10**
Kez, kere.

Utduñ cemīʿ varumı yārā ḫarīf iseñ
Bu defʿa kaʿbeteyn-i ġamı naḳd-i cāna at

defātīr-i ʿamel:

1. **defātīr-i ʿamel:**-*üm, -den*
Kaside 42
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Amel defteri.

Bu bezme bir daḫı gelmez o şemʿ-i nūrānī
Sezā budur ki virüp Ḥāletī ḳazāya reḫā

defʿ-i ġam:

1. **defʿ-i ġam:**
Gazel 316
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Üzüntüyü uzaklaştırma. sıkıntıyı savma.

Bilmiş ol vāʿiẓ ölünce mübtelā-yı bādeyüz
Defʿ-i ġam lāzım gelür mā-dām kim dünyādayuz

[Mf.43:1]

defʿ-i ġam it-:

1. **defʿ-i ġam it:**-*mez*
Gazel 852
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sıkıntıyı ortadan kaldırmak.

Dile endūh-ı ʿālem virdi şol deñlü elem şimdi
Ġubār-ı ḫaṭṭ-ı dil-ber itmez oldı defʿ-i ġam şimdi

defʿ-i ġam ḳıl-:

1. **defʿ-i ġam ḳıl:**-*sa, -m*
Gazel 642
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gamı, sıkıntıyı def etmek, yok etmek.

Cām-ı meyle defʿ-i ġam ḳılsam eger reşk eyleyüp
Ayaġum almaḳ diler bu sāḳi-i devr-i zamān

defʿ-i ġubār-ı ḫāṭır:

1. **defʿ-i ġubār-ı ḫāṭır:**
Gazel 64
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül tozunu giderme II Gönlün kederinden kurtulma.

Zinhār ġaflet itme mey-i nābdan göñül
Defʿ-i ġubār-ı ḫāṭır içün olmaz öyle āb

[G.73:8]

defʿ-i ḫumār eyle-:

1. **defʿ-i ḫumār eyle:**-*se, -n*
Gazel 269
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İçkiden sonra gelen başağrısını giderme.

ʿĀşıḳ-ı şūrīdelerle derd-i ser peydā olur
Eyleseñ sen düşmen-i bed-ḫˇāh ile defʿ-i ḫumār

defʿ-i ıżṭırāb eyle-:

1. **defʿ-i ıżṭırāb eyle:**-*r, -in*
Gazel 54
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kederi yok etmek.

Şemʿ-i bezm-i ʿışḳa bir pervāneyin kim Ḥāletī
Yanmaġ ile eylerin hemvāre defʿ-i ıżṭırāb

defīne:

1. **defīne:**
Gazel 83
Mısra: **4**
Hazine.

Göñlümde ʿışḳ var-idügin añladı ḫabīb
Ḳanda defīne olsa bulurmış anı ġurāb

[G.827:4]

defīne-i iḳbāl:

1. **defīne-i iḳbāl:**
Gazel 462
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Talih definesi.

Cihāndan eyleme ümmīd-i ḫayr Ḥāletiyā
Bu tīre-ḫākde olmaz defīne-i iḳbāl

defter:

1. **defterine:**-*i, -n, -e*
Gazel 22
Mısra: **12**
Defter II Aşk defteri.

Kendüñi ser-defter-i ʿuşşāḳ ṣanma Ḥāletī
Defterine hiç seni ol şeh yazar mı evvela

[G.30:4, G.445:1, Mf.240:1]

2. **defter:**
Gazel 120
Mısra: **9**
Amel defteri.

Ḫoş defter idi defter-i āmāl-i Ḥāletī
Ḳonmasa naḳd-i ʿömre eger ʿāḳıbet resīd

3. **defter:**
Kaside 25
Mısra: **74**
Bir arada bulunan kâğıt destesi. II Şiir mecmuası.

Zamānıdur alalum ḫātem-i duʿāyı ele
Ki ḫatm lāzım olur irse āḫire defter

defter eyle-:

1. **defter eyle:**-*y, -e*
Kaside 28
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Yazmak, defter tutmak, toplamak, bir araya getirmek.

Yazar dil ehlini elbette levḥ-i ḫāṭırda
Ḳaçan ki eyliye erbāb-ı ḥāceti defter

defter it-:

1. **defter it:**
Gazel 344
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Belirli bir zümreye mensup kişileri deftere yazmak, listelemek.

Ser-bāz-ı ʿışḳ olanları gel başḳa defter it
Ey şehr-yār-ı ḥüsn gerekdür saña rüʾūs

[G.30:3]

defterden çıkar-:

1. **defterden çıḳar:**
Gazel 661
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
İlişkisini kesmek, yok saymak, adını anmaz olmak, unutmak.

Bizi öldürdi ġamuñ dirmiş işitdük aġyār
Ṭurma şāhum çıḳar ol mürdeleri defterden

deftere yaz-:

1. **deftere yaz:**-*ar*
Gazel 242
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Defterin üzerine yazmak. II Bir topluluğa, bir gruba (sevgiliye kul olanların arasına) eklemek.

Şanur ser-defter-i ʿuşşāḳ
kendin Ḥāletī ammā
Anuñ nāmın yazar mı deftere başdan ne fettāndur

defter-i aġyār:

1. **defter-i aġyār:**-*dan*
Gazel 267
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Rakibin defteri.

Defter-i aġyārdan ḥussādı bīrūn eylemez
Gerçi ʿādetdür ezelden mürde-i gebrān çıḳar

defter-i āmāl-i ḥāletī:

1. **defter-i āmāl-i ḥāletī:**
Gazel 120
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hâletî'nin amel defteri.

Ḫoş defter idi defter-i āmāl-i Ḥāletī
Ḳonmasa naḳd-i ʿömre eger ʿāḳıbet resīd

defter-i ʿamel:

1. **defter-i ʿamel:**-*i*
Gazel 788
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yapılan iyilik ve kötülüklerin yazıldığı defter.

Yā Rab Ḥāletī yirine anı yaḳ hemān
Ṭolduḳda defter-i ʿameli seyyiāt ile

[G.562:14]

2. **defter-i ʿamel:**-*üm*
Gazel 562
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Yapılan iyilik ve kötülüklerin yazıldığı defter II Şairin divanı.

Olsa n'ola müsevvede mūy-ı ḫaṭ-ı beyāż
Yaḳlaşdı defter-i ʿamelüm virecek zamān

defter-i enbiyā-yı bī-pāyān:

1. **defter-i enbiyā-yı bī-pāyān:**
Mesnevi 3
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Tükenmez peygamberlik defteri.

Defter-i enbiyā-yı bī-pāyān
Anda ḫatm olmaġın uruldı nişān

defter-i gerdūn-ı gerdānı ṭayy it-:

1. **defter-i gerdūn-ı gerdānı ṭayy it:**-*er, -ler*
Gazel 855
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dönen feleğin defterini dürmek.

Senüñ vaṣf-ı cemālüñ bulmayup rūz-ı ḳıyāmetde
Felekler ṭayy iderler defter-i gerdūn-ı gerdānı

defter-i himmet:

1. **defter-i himmet:**-*i, -n, -ün*
Kaside 24
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Lütuf defteri.

Defter-i himmetinüñ bilmeyeler icmālin
Remle ḍarb eyleseler mevcini baḥrüñ meşelā

defter-i ʿömr:

1. **defter-i ʿömr:**-*üm, -e*
Gazel 831
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ömür defteri ll Yaşam, hayat.

Defter-i ʿömrüme ümmīd iderin kilk-i ḳader
Yazmaya fırḳat-i yār ile geçen eyyāmı

defter-i ʿömr-i girān-māye:

1. **defter-i ʿömr-i girān-māye:**
Gazel 226
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kıymetli ömür defteri.

Gel yetiş yoḫsa hevā-yı ʿışḳuñla senüñ
Defter-i ʿömr-i girān-māye perīşān oluyor

defter-i rengīn-i gül-zār:

1. **defter-i rengīn-i gül-zār:**-*ı*
Müfret 538
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin renkli defteri II Gül bahçesinde bulunan renk renk çiçekler.

Ḫazān pejmürde ḳıldı defter-i rengīn-i gül-zārı
Şikest olmış yatur her köşede evrāḳ-ı zer-kārī

defter-i ʿuşşāḳ:

1. **defter-i ʿuşşāḳ:**-*dan*
Gazel 518
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Aşıklar defteri.

İḫrāc ḳılma defter-i ʿuşşāḳdan bizi
Erbāb-ı ʿışḳa ẓulm ile şāhum çıḳarma nām

deg-:

1. **degdi:**-*di*
Gazel 154
Mısra: **8**
Ulaşmak, erişmek.

Oldum dil ü dīdemle bugün şāh-ı maḥabbet
Degdi baña cām-ı Cem ü mirʿāt-ı Sikender

[G.63:14, G.196:12, G.267:18, G.306:9, G.415:8, G.871:1, G.871:9, M.9:5, Mf.49:2]

2. **degmez:**-*mez*
Gazel 871
Mısra: **4**
Bedel olmak, karşılık gelmek, kıymetinde ve karşılığında olmak.

Ne var çeşm-i ʿināyet birle gāhī bir nigāh itseñ
Bu gül-şende göñül bir nergis-i şehlāya degmez mi

[G.28:58, G.49:4, G.60:9, G.213:10, G.707:3 K.13:14]

3. **degen:**-*en*
Gazel 290
Mısra: **11**
Değmek, dokunmak.

Sümm-i semend-i nāza degen her ġubār-ı rāh
Ehl-i niyāza sürme-i ʿayne'l-yaḳīn olur

[G.143:4, G.437:5, G.445:6, G.705:6, G.741:2, G.744:5, G.770:7, K.39:37, Mf.178:2]

4. **degmez:**-*mez*
Gazel 871
Mısra: **2**
Payına düşmek, kısmet olmak.

Leked-kūb-ı ġam-ı luṭfuñ dil-i şeydāya degmez mi
Ṭarīḳ içre benüm de pāyuma bir pāye degmez mi

5. **degmez:**-*mez*
Gazel 871
Mısra: **6**
(Kulağına) ulaşmak, işitmek.

ʿAceb ol ḳaddi şimşādum işitmez mi ki feryādum
Fiġānı bülbülüñ gūş-ı gül-i raʿnāya degmez mi

degil:

1. **degilüz:**-*üz*
Gazel 314
Mısra: **5**
"Değil" edatı (bulunduğu cümledeki bir hususu ret anlamında kullanılır).

Degilüz ʿāḳıbet-i kār-ı felekden ġāfil
Ḥāżır-ı ḥasret ü āmāde-i hicrānuz biz

degil mi:

1. **degil mi:**-*dür*
Kaside 25
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Herhangi bir durumu teyit etmek için kullanılan soru ifadesi.

Revā budur ki ḳabūl idesin dür-i naẓmum
ʿArūs-ı devlete lāzım degil midür zīver

değiş-:

1. **degişmez:**-*mez*
Gazel 717
Mısra: **9**
Değişmek, bir şeyi başka bir şeye tercih etmek.

Degişmez ʿarṣa-i rūy-ı zemīne kūçe-i faḳrı
Felek üste virilse fiʿl-meşel erbāb-ı ʿirfāna

[G.718:1, G.744:7, G.766:9, G.841:5, G.890:6, K.13:12, K.32:30, Kt.55:1, Mf.13:2, Mf.461:2]

degişdür-:

1. **degişdürmege:**-*mek*, -*e*
Gazel 449
Mısra: **6**
Değiştirmek.

Eger çeşmüm aġarsa aġlamaḳdan ıżṭırāb itmem
Degişdürmege gelmez penbesin bir dāġ-ı pür-ḫūnuñ

[G.597:10]

degme:

1. **degme:**
Gazel 48
Mısra: **7**
Herhangi bir, olur olmaz, sıradan.

Degme bir derd ile olmaz dāḫil-i āġūş-ı fikr
Fenn-i nāzı kendüden görmiş ḫayāli gūyiyā

[G.87:1, G.281:7, G.318:8, G.323:10, G.355:10, G.363:9, G.466:10, G.482:9, G.600:10, G.732:12, G.761:12, G.767:6, G.771:6, K.38:53, Mf.275:1]

degmede:

1. **degmede**

Gazel 363

Mısra: **9**
Herhangi bir, olur olmaz, sıradan.

Bir güherdür degme gūşa varmaz ol ey Ḥāletī
Ṭutmasa aʿdā ʿaceb mi şiʿr-i rūḥ-efzāña şemʿ

[K.18:60, Mf.28:1, G.147:5, G.376,8]

degül:

1. **degül:**
Gazel 3
Mısra: **7**
"Değil" edatı (bulunduğu cümledeki bir hususu ret anlamında kullanılır).

Dāġ-ı ḫūnīnüm degül sīnem ki genc-ı ʿışḳdur
Şehr-i yār-ı ġam ḳızıl mūmıyla mühr urmış aña

[G.8:1, G.15:3, G.29:8, G.34:7, G.38:3, G.40:3, G.43:2, G.46:1, G.56:2, G.57:10, G.61:7, G.62:12, G.64:8, G.74:5, G.82:6, G.93:8, G.106:12, G.108:10, G.156:5, G.161:9, G.186:5, G.209:1, G.262:10, G.340:5, G.345:2, G.357:2, G.380:2, G.395:9, G.395:11, G.397:7, G.400:6, G.402:1, G.452:10, G.462:6, G.471:1, G.471:2, G.471:4, G.471:6, G.471:8, G.471:10, G.476:1, G.487:4, G.501:4, G. 506:2, G.517:5, G.528:7, G.530:1, G.555:10, G.574:5, G.574:6, G.577:5, G.577:9, G.584:3, G.592:3, G.616:7, G.657:10, G.659:13, G.660:8, G.665:3, G.715:8, G.775:6, G.779:7, G.784:1, G.810:3, G.814:1, G.855:12, G.869:3,

G.882:9, G.888:9, K.3:19, K.6:19, K.6:41, K.10:10, K.10:28, K.20:17, K.21:35, K.21:57, K.26:67, K.30:41, K.32:83, K.33:17, K.35:61, K.38:66, K.42:21, Kt.12:2, Kt.17:1, Kt.35:3, Kt.76:1, Kt.93:3, Kt.115:1, Kt.132:1, Kt.K.4:30, M.1:8, M.4:112, M.5:9, M.5:10, M.8:110, M.9:16, M.9:45, Mf.124:2, Mf.204:1, Mf.205:1, Mf.266:2, Mf.285:1, Mf.296:1, Mf.296:2, Mf.303:1, Mf.303:2, Mf.470:2, Mf.472:1, Mf.488:2, Mf.567:2, Mf.583:2, Mü.1:7, Mü.8:31, Mü.8:32, Mü.8:33, Mü.8:34, Trk.B.1:98,]

degül kim:

1. **degül kim:**
   Gazel 667
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Kaldı ki.

Ḥaḳ bilür fırḳat beyābānında ey Şīrīn-dehen
Kūh döymez çekdügüm derde degül kim Kūh-ken

degül mi:

1. **degül mi:**
   Gazel 232
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Tasdik ettirme, onaylatma anlamında kullanılan bir söz.

Dünyā ʿaceb degül mi ki ser-riṣte-i murād
Gökden inince cāhil-i nā-dāna ṣarmaşur

[G.9:10, G.127:7, G.145:5, G.475:7, G.489:5, G.499:14, G.518:8, G.528:9, G.665:10, G.668:6, G.709:2, G.723:10, G.788:5, G.850:9, M.3:108, K.12:80, K.21:59, K.25:53, K.33:15, K.42:25, K.42:26, Mf.564:2, Mf.569:2]

degür-:

1. **degürmez:**-*mez*
   Gazel 152
   Mısra: **9**
   Değdirmek, temas etmek.

Sīnesin sīneme degürmez o ṣūḫ
Od ile penbenüñ ne oyunı var

deh it-:

1. **deh it:**-*er*
   Gazel 892
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   On yapmak II Feleği on katlı hale getirmek.

Baḥr-i ġamumuñ kemīn ḥabābı Çıḳsa deh ider bu nüh ḳıbābı

dehān:

1. **dehānuña:**-*uñ, -a*
   Gazel 28
   Mısra: **5**
   Ağız, dudak.

Öyküdügin dehānuña gūş itdi ġoncenüñ
Ḫāk eyledi ḳulaġına dek aġzını ṣabā

[G.85:1, G.214:6, G.229:6, G.297:5, G.407:1, G.455:1, G.491:4, G.530:2, G.538:1, G.559:1, G.607:9, G.644:3, G.732:10, G.750:3, G.804:10, K.11:58, K.12:67, K.42:36, M.9:110, M.9:130, M.9:154, Mf.34:1, Mf.219:1, Mf.471:1]

2. **dehānına:**-*ı, -, -a*
   Gazel 235
   Mısra: **3**
   Ağız, bir şeyin açık uç kısmı.

Engüşt-i nāveküñ ḳodı zaḫmum dehānına
Görenler anı didi ki ḥayret nişānıdur

dehān aç-:

1. **dehān aç:**
   Kaside 16
   Mısra: **62**
   Kelime Tipi: **Deyim**
   Ağız açmak, konuşmaya başlamak.

Ḳılduñ çü dürr-i medḥini peydā ṣadef gibi
Şimden girü duʿāsına aç Ḫāletī dehān

[K.38:20, M.8:91]

dehān beste ol-:

1. **dehān beste ol-:**-*mış, -dı*
   Kaside 19
   Mısra: **22**
   Kelime Tipi: -
   Ağzı bağlanmak, söz söyleyemez hale gelmek.

Ḫāmem gibi şikeste ḳılup ḫātırum felek
Olmışdı beste gerçi devātum gibi dehān

dehān ḫātemi:

1. **dehān ḫātemi:**-*n, -süz*
   Gazel 833
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Ağız mührü (Mühre benzeyen ağız).

Egerçi pāymāl-i ḫayl-i ġam bir mūrum ammā kim
Dehānuñ ḫāteminsüz istemem mülk-i Süleymān'ı

dehān ol-:

1. **dehān ol:**-*mış, -um*
   Gazel 694
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Ağız olmak.

Eyledüñ āzürde-i reşk-i teġāfül ḳıl ḥazer
Olmışum mānend-i zaḫm-ı tāze ser-tā-ser dehān

dehāna gel-:

1. **dehāna gel:**-*ince*
   Kaside 21
   Mısra: **48**
   Kelime Tipi: -
   Dilinin ucuna gelmek, söyleyecek gibi olmak.

Duʿā-yı devletine iştiġāl olunsa eger
İder dehāna gelince icābet istiḳbāl

dehāndan çıḳ-:

1. **dehāndan çıḳ:**-*sa*
   Gazel 470
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -

Ağızdan çıkmak II Söylenmek.

Her ne kim çıḳsa dehānından anuñ şīrīn olur
Dād-ı Ḥaḳ'dur Ḥāletī'ye bu edālar bilmiş ol

dehānı açılma-:

1. **dehānı açılma:**-*z*
Gazel 330
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ağzı açılmamak II Hiç konuşmamak.

İrgürmeyince bād-ı ṣabā būy-ı sünbülüñ
Mānend-i ġonce hergiz açılmaz dehānumuz

dehānı bağla-:

1. **dehānı bağla:**-*mış, -ken*
Kaside 38
Mısra: **58**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzı bağlamak, susturmak.

Lisānum hemān ḳatʿ idüp ḫāme-āsā
Devātum gibi bağlamışken dehānı

dehān-ı dil-ber:

1. **dehān-ı dil-ber:**-*e*
Gazel 196
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ağzı.

Ey felek daḫl itme meyl itsem dehān-ı dil-bere
Sen de ḥoḳḳañdan ne var bir dāru-yı dermān çıḳar

[G.268:5, G.668:9]

dehān-ı ġonce:

1. **dehān-ı ġonce:**-*y, -i*
Kaside 10
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Goncanın ağzı.

Dehān-ı ġonceyi bād-ı bahārī depredür ṣanma
Olur bülbülleri tesḫīr içün meşġūl esmāya

dehān-ı ġonce-i taṣvīr-i dīvār:

1. **dehān-ı ġonce-i taṣvīr-i dīvār:**
Mesnevi 9
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Duvar suretinin gonca ağzı.

Revādur kim ide medḥüñle güftār
Dehān-ı ġonce-i taṣvīr-i dīvār

dehān-ı ḫāmūş:

1. **dehān-ı ḫāmūş:**-*umuz*
Gazel 305
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Suskun ağız.

Bezm-i cihānda olmasa ḫamyāze-i kesel
Hergiz açılmaz idi dehān-ı ḫāmūşumuz

dehān-ı ḥāsid açıl-:

1. **dehān-ı ḥāsid açıl:**-*a*
Kaside 40
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Hasetçilerin ağzı açılmak, kıskanç kimselerin Hâletî hakkında söz söylemesi..

Niçe bir açıla ḫaḳḳumda dehān-ı ḥāsid
Niçe bir ola güşāde ser-i hemyān-ı ḥıyel

dehānı kok-:

1. **dehānı ḳoḳ-:**-*maz, -dı*
Gazel 97
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ağzı kokmak II Ağzı şarap (sevgilinin ağzı gibi) kokmak.

Ṭomruġa girmezdi ḳoḳmazdı dehānın her kişi
Olmasa laʿlüñ meyüñden ġonce-i gül-zār mest

dehān-ı nā-murād:

1. **dehān-ı nā-murād:**-*ı*
Mesnevi 8
Mısra: **94**
Kelime Tipi: -
İsteğine kavuşamamış ağız.

Leb-i ṭāliʿ ferāmūş-ı tebessüm
Dehān-ı nā-murādı bī-tekellüm

dehānı pür-āb:

1. **dehānı pür-āb:**
Gazel 88
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzı sulanmış, hoşlanılan, beğenilen bir şeyi elde etme isteğinde olan.

ʿĀşıḳ görürse mīve-i vaṣlını ḫˇābda
Lā-büdd uyanduġında dehānın bulur pür-āb

dehān-ı telh:

1. **dehān-ı telḫ:**-*üm, -e*
Gazel 170
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Acı ağız II Keyifsizlik hâli.

Bu bezmüñ şehd-i nābından çekildüm nice müddetdür
Gelen ancaḳ dehān-ı telḫüme engüşt-i ḥayretdür

dehān-ı teng:

1. **dehān-ı teng:**-*e*
Gazel 850
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Küçük ağız.

Ṭūṭi-i dil o dehān-ı tenge nāẓırdur müdām
Gördi zīrā anda şekker-pāre güftāruñ gibi

dehān-ı yār:

1. **dehān-ı yār:**-*i*
Gazel 162
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ağzı.

İder her lafẓı bir dürc-i muṣannaʿ dürr-i maʿnāya
Dehān-ı yāri añmaḳ istese ṭabʿ-ı süḫan-perver

[G.260:8, G.493:9]

dehānına al-:

1. **dehānına al:**-*dı*
Kaside 4
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ağzına almak.

Ḳoyunca mühre-i necm ile ḥoḳḳa-i māhı
Müşʿabid-i felek aldı dehānına aḫker

dehānından düşürme-:

1. **dehānından düşürme:**-z
Gazel 413
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzından düşürmemek, ağzında bulundurmak II Hep dilinde olmak, söz etmek.

Dehānından düşürmez laʿl-i yāri Ḥāletī yoḫsa
Senüñ ṭūṭī-i şeker-ḫā mıdur kilk-i güher-bāruñ

dehānını bend eyle-:

1. **dehānını bend eyle:**-*sün*
Müfret 593
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzını bağlamak, susmak.

Bend eylesün dehānını muḥkem kemer gibi
Ol kimse kim cihānda civānānı ṣarmaşur

dehānuñ ġamı:

1. **dehānuñ ġamı:**-*y*, -*la*
Gazel 367
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ağzın üzüntüsü II Sevgilinin ağzının neden olduğu keder.

Kim yaḳsa sīnesine dehānuñ ġamıyla dāġ
Öldükde ḳabri üzre yana ġaybdan çerāġ

dehānuñ ḥoḳḳası:

1. **dehānuñ ḥoḳḳası:**-*n*
Gazel 410
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ağız kutucuğu II Sevgilinin ağzı.

Ṣāniʿ-i ḳudret dehānuñ ḥoḳḳasın teng itmegin
Birbiri üstine gelmiş dürr-i dendānuñ senüñ

dehānuñ noḳṭası:

1. **dehānuñ noḳṭası:**-*n*, -*dan*
Gazel 381
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ağız noktası II Sevgilinin nokta gibi küçük ağzı.

Hiç dehānuñ noḳṭasından geçmege yoḳdur mecāl
Ṭıfl-ı cāna muṣḥaf-ı rūyuñda olmışdur ṭuraḳ

dehen:

1. **dehenüñ:**-*üñ*
Gazel 129
Mısra: **13**
Ağız, dudak.

Her çıḳan ḥoḳḳa-i laʿlüñde o şīrīn dehenüñ
Fiʿl-meşel zehr ise de biz görürüz anı leẕīẕ

[G.299:9, G.430:1, G.503:7, G.522:5, G.526:7, G.538:8, G.718:3, G.820:11, K.14:28, K.14:30, Kt.93:1]

deheni açıl-:

1. **deheni açıl:**-*sa*
Gazel 539
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzı açılmak, konuşmak.

Ben nice derd ü ġam-ı ʿışḳı beyān eyliyeyin
Cān çıḳar Ḥāletiyā nā-geh açılsa dehenüm

deheni açılma-:

1. **deheni açılma-:**-*z*
Gazel 447
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzı açılmamak, konuşmamak.

Söylemezsin ne ḳadar eylese ʿışḳ ehli niyāz
Ne ʿaceb ġoncedür ol hergiz açılmaz dehenüñ

dehen-i dil-ber:

1. **dehen-i dil-ber:**-*i*
Gazel 849
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ağzı.

Çoḳlugın zaḫm-ı dilüñ gördi nemek-pāş-ı ḳażā
Dehen-i dil-beri leb-rīz-i nemek-dān itdi

dehen-i ġonce:

1. **dehen-i ġonce:**
Kaside 18
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Goncanın ağzı.

Dehen-i ġonce olup gūş-ı güle peyveste
Gül-şene gelse gerekdür diyü ḳıldı her bār

dehen-i ġonce-i raʿnā:

1. **dehen-i ġonce-i raʿnā:**
Müfret 14
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzel goncanın ağzı.

Gūş-ı güle gelse dehen-i ġonce-i raʿnā
Kendünden ider yası hemān bülbül-i şeydā

dehen-i micmere:

1. **dehen-i micmere:**-*n*, -*ün*
Kaside 40
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Tütsü kabının ağzı.

Ḳalemüm ḳılsa perī-ḫˇān-ı maʿānī eyler
Dehen-i micmerenüñ dāʾiresinden mendel

dehen-i teng:

1. **dehen-i teng:**-*i, -n*
Gazel 182
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Küçük ve dar ağız II Sevgilinin ağzı.

Dehen-i tengin açup başlasa güftāra o yār
Sükkeri kāsid idüp gevheri erzān eyler

[G.448:7, Mf.248:1]

dehen-i yār:

1. **dehen-i yār:**-*dan*
Gazel 283
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ağzı.

Şīrīn gelür kelām-ı şeker-i ʿanberīn
Güftār-ı telḫ kim dehen-i yārdan gelür

[G.538:4]

dehr:

1. **dehre:**-*e*
Gazel 140
Mısra: **9**
Dünya, cihan, âlem.

Demidür Ḥāletiyā dehre şalup āvāze
Bülbül-āsā idelüm kūşe-i gül-şende ḳarār

[G.108:8, K.3:35, K.5:46, K.20:8, M.9:290, Mf.82:1, Mü.1:33, Trk.B.1:23]

2. **dehri:**-*i*
Müfret 60
Mısra: **1**
Dünya II Dünya nimetleri, dünyaya ait her şey, masiva.

Dehri terk eyler idüm Ḥāletiyā n'eyliyeyin
İdemem nefs dinen ẓālimi hergiz münḳād

[Mü.1:6, Mü.1:12, Mü.1:18, Mü.1:24, Mü.1:30, Mü.1:36]

3. **dehr:** -*le*
Kaside 6
Mısra: **21**
Kesintisiz zaman.

Gül-zāra dehrle baḳma gel ey ʿandelīb-i dil
Bu behcet-i leṭāfet ola şanma pāy-dār

dehre baḳ-:

1. **dehre baḳ:**-*mak, -dan*
Tahmis 1
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Dünyaya bakmak, dünya işleriyle ilgilenmek.

Ḫīre olmış dehre baḳmaḳdan gözüñ biryān bil
Ḫāṭıruñ āyīne-veş jeng-i kederden sāde ḳıl

dehr-i bed-kār:

1. **dehr-i bed-kār:**
Mesnevi 9
Mısra: **149**
Kelime Tipi: -
Kötü huylu dünya.

Yirüm nār-ı ġam itdi dehr-i bed-kār
Çü ḥasret nāme-i ʿuşşāḳ-ı ġam-ḫˇār

dehr-i bī-emān:

1. **dehr-i bī-emān:**-*un*
Mesnevi 8
Mısra: **124**
Kelime Tipi: -
Acımasız dünya.

Hüner-mendānadur cevri zamānuñ
Budur ḥāli bu dehr-i bī-emānuñ

dehr-i devvār:

1. **dehr-i devvār:**
Mesnevi 8
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Dönen dünya.

Reh-i inṣāfa gitmez dehr-i devvār
Uşanmaḳ yoḳ sitemden çerḫ-i ġaddār

dehr-i dūn:

1. **dehr-i dūn:**
Gazel 450
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Alçak dünya; kahpe felek.

Minnetüñle öldürürsin ādemi ey dehr-i dūn
Görmemek yegdür kişi görmekden iḥsānuñ senüñ

[K.19:13]

dehr-i feżā:

1. **dehr-i feżā:**-*sı*
Gazel 824
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Uçsuz bucaksız dünya.

Maḥṣūl-i dilüm ābile-i kef-i ḳademdür
Pür-ṣayd-ı murād olsa eger dehr-i feżāsı

dehr-i kem-nām eyle-:

1. **dehr-i kem-nām eyle:**-*r*
Mesnevi 9
Mısra: **205**
Kelime Tipi: -
Kötü şöhretli yapmak, adını çıkarmak.

Hüner-mendānını eyler dehr-i kem-nām
Yañılmaz bildüginden çerḫ-i ḫod-kām

dehri terk eyle-:

1. **dehri terk eyle:**-*r*
Müfret 10
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünyayı terk etmek, dünya nimetlerinden yüz çevirmek II Ölmek.

Dehri terk eyler idüm Ḥāletiyā n'eyliyeyin

İdemem nefs dinen ẓālimi hergiz münḳād

dehri ṭut-:

1. **dehri ṭut:**-*up*
Matla 71
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünyayı tutmak II Çok yayılmak, her yere dağılmak.

Bir ṣubḥ-dem ki dehri ṭutup nefḥa-i bahār
Şeb ḳıldı müşkinüñ birazın ʿāleme niṣār

dek:

1. **dek:**
Gazel 121
Mısra: **5**
"-e kadar, -e değin" anlamına gelen edat.

Her zamānda eşk-i māl-ā-māldür müjgāna dek
Çeşmünüñ baḥr-i firāvanında yoḳdur cezr ü med

[G.144:9, G.152:3, G.188:2, G.202:2, K.23:34, K.25:65, K.37:17, M.4:46, M.9:9]

del-:

1. **deldi:**-*di*
Gazel 114
Mısra: **7**
Kazmak.

Tīşesiyle Kūh-ken kān deldi dir şol kimse kim
Gördi eşk-i laʿl-fāmın raḫne-i ḫārāda sürḫ

2. **delmese:**-*me, -se*
Gazel 246
Mısra: **7**
Delmek, delik açmak II Âşığın bedenini yaralamak.

Delmese sīne-i ʿuşşāḳı eger tīr-i cefā
Çeşm-i cānı idemez cānib-i dil-dāra naẓar

[G.450:4, K.4:33, Mf.368:1]

delālet eyle-:

1. **delālet eyle:**-*r, -sin*
Gazel 685
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Şahit göstermek.

Revā mıdur bu ki ey ġamze bir işāret ile
Hemīşe ḳatlüme yāri delālet eylersin

deli:

1. **deli:**
Müfret 386
Mısra: **1**
Akıl veya şuuru yerinde olmayan, çılgın, meczup, mecnun.

Ḥaẓẓ itmez oldı hiç deli göñlüm ḥayātdan
Āzürdedür bu silsile-i mümkinātdan

delīl ol-:

1. **delīl ol:**-*dı*
Gazel 293
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kanıt olmak.

Aġlayu aġlayu ḳan geldi gözümden āḫir
Rīziş-i ḫūna delīl oldı o necm-i seyyār

[G.469:6, Kt.69:2]

delīl-i baḫt-ı güm-rāh ol-:

1. **delīl-i baḫt-ı güm-rāh ol:**-*up*
Mesnevi 8
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Yolunu kaybetmiş talihin rehberi olmak.

Budur ümmīdümüz kim gāh u bī-gāh
Olup luṭfuñ delīl-i baḫt-ı güm-rāh

delīl-i reh-i dükkān ol-:

1. **delīl-i reh-i dükkān ol:**-*dı*
Gazel 570
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Dükkanın yolunu göstermek.

ʿAṭṭār'ı benem Ḥāletiyā kūçe-i naẓmuñ
Müşkīn nefesüm oldı delīl-i reh-i dükkān

delin-:

1. **delinür:**-*ür*
Kaside 18
Mısra: **31**
Delinmek, parçalanmak.

Delinür baġrı hemān-dem cigeri pārelenür
Nevk-i tīġüñ dil-i bed-ḫāhı ider iḫtār

delü:

1. **delüye:**-*y, -e*
Müfret 23
Mısra: **2**
Akıl veya şuuru yerinde olmayan, çılgın, meczup, mecnun.

Añdurmadur bu Ḥāletiyā bir delüye ṭaş
Ol yār vaʿde ḳıldı baña seng-i cevrini

[Mf.214:2]

delv:

1. **delve:**-*e*
Mesnevi 1
Mısra: **39**
Kuyu.

İrgürür delve Yūsuf-ı māhı
Çıḳarur çāh-ı ʿarżdan kāhı

delvi burc-ı māh ol-:

1. **delvi burc-ı māh ol-:**-*ur*
Kaside 27
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Kova burcu olmak.

Pertev-i reʾyi münīri düşse bir bāġ üstine
Delvi burc-ı māh olur dūlāb-ı ābuñ bī-gümān

dem:

1. **dem:**
Gazel 13
Mısra: **7**
An, vakit, zaman.

Gitdi o dem ki görmese eşküm sitāresin
Āyā nic'oldı diyü ṣorardı o meh-liḳā

[G.120:4, G.341:8, G.342:7, G.683:7, G.713:10, K.2:13, K.2:38, K.8:19, K.16:7, K.20:6, K.20:7, K.21:5, K.21:8, K.21:36, K.21:56, K.22:27, K.28:11, K.28:33, K.28:17, K.33:83, K.36:41, K.39:17, K.42:65, Mf.63:1]

2. **deminden:**-*i, -n, -den*
Gazel 412
Mısra: **2**
Nefes.

Eşer ḳalmaz dil-i sengīn-i yāra nāyı söyletseñ
Deminden olʿazīzüñ muṭribā ḫārāyı söyletseñ

3. **demüñde:**-*ün, -de*
Gazel 756
Mısra: **4**
Kan.

Ben ġarḳa-i ḫūn-ı ciger itdüm dil-i zārı
Var sen de ol ey merdümek-i çeşm demüñde

[Mf.126:2]

dem çek-:

1. **dem çek:**-*er*
Kaside 37
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kan içmek II Öldürmek.

İçdiler ḳanınʿadūnuñ bāde-i gül-gūn gibi
Dem çeker ejderlere dönmişdi ol gün ġāziyān

dem gelür:

1. **dem gelür:**
Gazel 619
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zaman olur; gün gelir.

Dem gelür bir ejder-i āteş-feşān olur hemān
Ḳorḳacaḳdur dūd-ı āh-ıʿāşıḳ-ı bīmārdan

dem mi var:

1. **dem mi var:**
Kaside 12
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Bir an, zaman mı var? II bir an bile yok II bir işin sürekli yapıldığını bildirir.

Dem mi var ṣaḥn-ı fezā-yı reʾfetinde olmaya
Cürre-bāzuñ şeh-peri kebg-i derīye sāye-bān

[K.14:34, G.466:1]

dem olmaz kim:

1. **dem olmaz kim:**
Gazel 323
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hiç zaman yok ki.

Bilürken yār bī-hūş olduġum cām-ı maḥabbetden
Dem olmaz kim atup tīr-i cefāsın bilmeze urmaz

[G.327:10, G.712:3]

dem olur:

1. **dem olur kim:**
Gazel 404
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bir zaman gelir ki.

Sevād-ı merdüm-i çeşmüm yaşumla örtilür gāhī
Dem olur kim görünmez ḳarası deryā-yıʿummānuñ

[G.765:10]

dem yoḳ ki:

1. **dem yoḳ ki:**
Gazel 69
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
"Hiçbir an yoktur" anlamında bir kalıp ifade.

Ġam yimekden hicr ile dem yoḳ ki bī-hūş olmaya
ʿĀşıḳ-ı dil-ḫasteye eksük degüldür ḫürd ü ḫˇāb

dem-ā-dem:

1. **dem-ā-dem:**
Gazel 10
Mısra: **17**
Her zaman, daima.

Çaḳ böyle aġlamazdı dem-ā-dem bu ṭıfl-ı dil
Olmasa sille-i ġam u endūh der-ḳafā

[G.19:8, G.21:2, G.53:2, G.70:5, G.70:7, G.89:10, G.90:3, G.101:5, G.131:1, G.151:13, G.176:1, G.176:10, G.177:8, G.179:10, G.181:7, G.184:1, G.197:14, G.199:1, G.255:3, G. 256:8, G.266:10, G.286:3, G.378:1, G.382:1, G.393:7, G.402:9, G.406:9, G.445:9, G.449:8, G.452:5, G.501:4, G.505:1, G.526:5, G.539:4, G.540:8, G.605:1, G.616:3, G.629:1, G.656:10, G.736:7, G.742:2, G.761:10, G.817:6, G.822:7, G.834:7, G.850:7, G.852:6, G.878:5, K.1:29, K.7:52, K.8:28, K.8:49, K.9:60, K.11:16, K.14:51, K.21:6, K.27:3, K.27:13, K.30:10, K.30:11, K.36:40, K.37:12, K.41:78, Kt.61:2, Kt.67:2, Kt.97:2, Kt.104:1, M.9:75, M.9:127, M.9:147, M.9:159, M.9:170, M.9:217, Mf.147:2, Mf.224:1, Mf.228:1, Mf:365:2, Mü.1:7, Trk.B.1:26, Trk.B.1:87]

dem-ālūd it-:

1. **dem-ālūd it:**-*er*
Kaside 42
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Kana bulamak.

Degül ṭuran bün-i deryāda pençe-i mercān
İder hemīşe dem-ālūd ḳalb-i ʿummānı

dem-ālūd ol-:

1. **dem-ālūd ol:**-*dı*
Gazel 29
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kana bulanmak.

Eşk-i ḫūn-bārum ile böyle dem-ālūd oldı
Görinen bāl-i semendinde degüldür ḥınnā

[G.117:4, G.449:3, K.23:25]

dem-ālūde:

1. **dem-ālūde:**
Gazel 112
Mısra: **7**
Kana bulanmış.

Aḳmazdı eşk-i çeşmi dem-ālūde her zamān
Baġrında ehl-i ʿışḳuñ eger olmasa fürūġ

demān ol-:

1. **demān ol:**-*ma, -sun*
Gazel 296
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Heyecanlı olmak.

Tāze ʿāşıḳdur göñül cevrüñle olmasun demān
Nev-ḫarīde bendeye lāzımdur olmaḳ dil-nevāz

[G.824:5]

dem-be-dem:

1. **dem-be-dem:**
Gazel 38
Mısra: **1**
An be an, her zaman.

Dem-be-dem ʿömrüm ḳayırmaz cānuma ḳılsañ cefā
Bilmezüm ʿömrümde zīrā n'idügin mihr ü vefā

[G.48:12, G.75:7, G. 100:12, G.116:4, G.117:6, G.129:7, G.136:9, G.158:2, G.216:1, G.292:11, G.354:6, G.404:5, G.494:1, G.525:1, G.544:1, G.550:11, G.552:2, G.649:8, G.689:6, G.773:6, K.3:47, K.8:60, K.8:79, K.9:19, K.19:18, K.23:48, K.23:63, K.29:31, K.30:33, K.31:20, K.32:36, K.33:20, K.33:78, K.34:7, K.34:49, K.35:45, K.39:67, K.41:48, K.41:79, Kt.52:1, Kt.65:3, Kt.71:1, Mf.52:1, Mf.96:2, Mf.123:1, Mf.137:1, Mf.151:2, Mf.360:1, Th.1:3, Trk.B.1:86,]

dem-beste ol-:

1. **dem-beste ol-:**-*ur*
Gazel 2
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Nefesi bağlanmak. Sesi soluğu kesilmek, susmak.

Ṭūṭī-i diller olur dem-beste ḳılduḳça naẓar
Bir ʿaceb āyīnedür ḥaḳḳā cemāl-i dil-rübā

[G.39:11, G.286:10, G.393:3, G.746:10, Trk.B.1:50]

dem-beste vü ḥayrān ol-:

1. **dem-beste vü ḥayrān ol:**-*a*
Tarih 8
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Nefesi kesilmek, hayran kalmak.

Ḥabbeẕā kāşāne kim görseydi Mānī naḳşını
Ṣūret-i dīvār-veş dem-beste vü ḥayrān ola

dem-beste-i ġam eyle-:

1. **dem-beste-i ġam eyle:**-*di*
Gazel 732
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kederden suskun olmak.

Eyledi dem-beste-i ġam çeşm-i fettānuñ beni
Dikdi gūyā kim dehānum sūzen-i müjgān ile

dem-beste-i ḥayret:

1. **dem-beste-i ḥayret:**-*dür*
Gazel 91
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Şaşkınlıktan nefesi kesilmiş.

Dem-beste-i ḥayretdür olan vāṣıl-ı maḳṣūd
Her lāl olamaz ayaġuña ḫˇān-ı maḥabbet

dem-i aʿdā:

1. **dem-i aʿdā:**
Kaside 1
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Düşmanın kanı.

Ḳızıl elmayı alsun idüp iẓhār-ı yed-i beyżā
Dem-i aʿdā ile sürḫ eylesün ḫāk-i Ḫorāsān'ı

dem-i aʿdā-yı dīn:

1. **dem-i aʿdā-yı dīn:**
Kaside 7
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Din düşmanlarının kanı.

Ḳızardı şol ḳadar tīġüñ dem-i aʿdā-yı dīn birle
İçüp al oldı rūyı şanki bir şūḫ-ı dil-ārānuñ

dem-i āhū-yı gerdūn:

1. **dem-i āhū-yı gerdūn:**
Kaside 31
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Feleğin ahusunun kanı.

Bir şebān-geh kim şafaḳdan ḳalmayup hergiz eser
Müşk-i nāb oldı dem-i āhū-yı gerdūn ser-be-ser

dem-i bahār:

1. **dem-i bahār:**
Mesnevi 4
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Bahar vakti.

Ṭarab-efzā dem-i bahār gibi
Ḥālet-endāz ḫāl-i yār gibi

dem-i cān-bahş-ı luṭf:

1. **dem-i cān-baḫş-ı luṭf:**-*ı, -y, -la*
Kaside 9
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Cömertliğin can bağışlayıcı nefesi.

Ne ʿİsā-yı zamāndur kim dem-i cān-baḫş-ı luṭfıyla
Yedi ḳat yirden iḫrāc eyledi ben mürde-i zārı

dem-i ʿīsā-yı luṭf:

1. **dem-i ʿİsā-yı luṭf:**-*ı*
Kaside 13
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Yardım İsa'sının nefesi (Memduhun Hz. İsa gibi ölüleri dirilten ihsanı).

Dem-i ʿİsā-yı luṭfı ḳaldurur ḫāk-i meẕelletden
Baḳup endūh ile bī-cān olan erbāb-ı ʿirfāna

dem-i luṭf:

1. **dem-i luṭf:**-*un, -la*
Mesnevi 9
Mısra: **165**
Kelime Tipi: -
Lütuf nefesi II Padişahın yardımı.

Dem-i luṭfuñla ḳıl anı ser-efrāz
Çerāġān-ı keremde eyle mümtāz

dem-i maḥşer ol-:

1. **dem-i maḫşer ol:**-*dı*
Kaside 28
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Mahşer anı (gibi hararetli) olmak.

Revādur olsa bu demlerde her kişi ʿuryān
Cihān ḥarāret ile oldı çün dem-i maḥşer

dem-i nev-rūz ir-:

1. **dem-i nev-rūz ir:**-*di*
Gazel 331
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İlkbahar vakti gelmek.

Düşdi zülfi yüzine ṣan dem-i Nev-rūz irdi
Oldı gūyā ki ber-ā-ber gicemüz gündüzümüz

dem-i ṣahbā:

1. **dem-i ṣahbā:**-*y, -ı*
Mesnevi 8
Mısra: **119**
Kelime Tipi: -
Kadeh kanı II Şarap.

İderler dem-i ṣahbāyı mürevvaḳ
İçerler kāse kāse ḫūn-ı nā-ḥaḳ

dem-i şemşīr-i mirrīḫ:

1. **dem-i şemşīr-i mirrīḫ:**-*e*
Kaside 9
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Merih'in kılıcının kanı. (Feleğin komutanı olarak anılan bu gezegen bir elinde kılıç bir elinde kanlı bir insan başıyla tasvir edilir).

Virürdi raḫneler dāʾim dem-i şemşīr-i Mirrīḫ'e
Fesān-ı seng-i ḳahrı tīz ideydi tīġ-i küh-sārı

dem-i serd:

1. **dem-i serd:**-*üm*
Gazel 546
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Soğuk nefes II Şiddetli âh.

Açılma ġonce-veş varduḳda şāhum bezm-i aġyāra
Ḥaẕer ḳıl saña teʾsīr itmesün nā-geh dem-i serdüm

[G.695:5]

dem-i ṭarab:

1. **dem-i ṭarab:**
Gazel 71
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eğlence vakti.

Ḫūn-ı kebūteri getür ʿıyş idelüm ki sāḳiyā
Niçe dem oldı görmedük böylece bir dem-i ṭarab

dem-i viṣāl:

1. **dem-i viṣāl:**
Gazel 506
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kavuşma zamanı.

Ḥużūr-ı yāra irişsem ferāḥla cān virürin
Dem-i viṣāl benüm oldı ʿıyd-ı ḳurbānum

dem-i vuṣlat:

1. **dem-i vuşlat:**-*da*
Gazel 756
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma anı, zamanı.

Çeşmüm dem-i vuṣlatda görür rūy-ı ḥaḳīḳat
Dīdār iledür ʿālemi bāġ-ı İrem'üñ de

demidür:

1. **demidür:**-*i, -dür*
Gazel 140
Mısra: **9**
Vaktidir, sırasıdır, zamanıdır.

Demidür Ḥāletiyā dehre ṣalup āvāze
Bülbül-āsā idelüm kūşe-i gül-şende ḳarār

[K.14:27]

demin:

1. **demin:**
Gazel 668
Mısra: **6**
Biraz evvel, mukaddemen.

Şimdi ben rüsvā-yı ʿışḳa bu teġāfüller nedür
ʿAhd iden cānā viṣāle sen degül miydüñ demin

dem-ḳadem it-:

1. **dem-ḳadem it:**-*se*
Kaside 12
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
"Hoş geldin" diyerek karşılamak.

Geldi ol Ḫıżr-ı mübārek-maḳdem ü ʿİsā-nefes
Dem-ḳadem itse n'ola ḫalḳ-ı zemīn ü āsmān

demlen-:

1. **demlenür:**-*ür*
Müfret 152
Mısra: **2**
İçki içmek II Olgunlaşmak.

Feyż alur dāʾim hevā-yı ʿışḳdan āvāreler
Himmet-i pīr-i muġāndan demlenür mey-ḫˇāreler

demren:

1. **demreni:**-*i*
Gazel 838
Mısra: **4**
Ok, mızrak vb. şeylerin ucundaki sivri demir, peykân.

Buldı göñlüm ʿışḳ ile ḫāṣṣiyyet-i āhen-rübā
Gelse günde baña biñ nāvek añdurur demreni

dem-sāz:

1. **dem-sāzı:**-*ı*
Gazel 821
Mısra: **4**
Dost, arkadaş.

Duḫūl-i bezm-i Keykāvus'ı göñlüm iḫtiyār itmez
Ḳomaḳ lāzım gelürse ṭaşrada ġam gibi dem-sāzı

dendān:

1. **dendānı:**-*ı*
Gazel 209
Mısra: **12**
Diş.

Rişte-i cānından açmaz bülbülüñ ġam ʿuḳdesin Ġonce-i bāġuñ egerçi jāleden dendānı var

[G.732:12, G.761:12]

dendāne-i kilid-i der-i genc-i şāygān ḳıl-:

1. **dendāne-i kilid-i der-i genc-i şāygān ḳıl:**-*dı*
Gazel 562
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Uygun hazinenin kapısının kilidinin dişi yapmak.

Dest-i ḳażā ser-i ḳalemüñ ḳıldı Ḥāletī
Dendāne-i kilid-i der-i genc-i şāygān

dendānı dökül-:

1. **dendānı dökül:**-*se*
Gazel 506
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dişleri dökülmek, çok yaşlanmak.

Işırmadan lebin ey Ḥāletī göñül geçmez
Eger ki pīr-i ġam olsam dökülse dendānum

dendān-ı ġayret:

1. **dendān-ı ġayret:**
Mesnevi 9
Mısra: **127**
Kelime Tipi: -
Kıskançlık dişi.

Dem-ā-dem tīz olup dendān-ı ġayret
Bulur andan gezend engüşt-i ḥayret

dendān-ı ġonce:

1. **dendān-ı ġonce:**-*dür*
Kaside 6
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Goncanın dişleri II Gonca üzerindeki çiy taneleri.

Şeb-nem degüldür ol gülüñ üstünde görinen
Dendān-ı ġoncedür gülicek oldı āşikār

dendānı ḳalma-:

1. **dendānı ḳalma-:**-*sa*
Gazel 409
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dişi kalmamak, çok yaşlanmak.

ʿUḳde-i zülfin yine elden ḳomazsun Ḥāletī
Pīr-i ʿışḳ olsañ eger ḳalmasa dendānuñ senüñ

dendān-ı nigār:

1. **dendān-ı nigār:**
Gazel 41
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dişleri.

Açılur mıydı olmasa dendān-ı nigār
Rişte-i cānda olan ʿuḳde-i ġam Ḥāletiyā

dendān-şiken it-:

1. **dendān-şiken it:**-*me, -se*
Gazel 608
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dişiyle koparmak.

Rişte-i cānuñ ḥarīf-i çīre-dest-i baḫt-ı bed
Rāḥat olmaz itmese her ʿuḳdesin dendān-şiken

dendān-şikeste ol-:

1. **dendān-şikeste ol:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **288**
Kelime Tipi: -
Diş kırmak.

ʿAdūnuñ sīnesin ḳılmazsa pür-ḫūn
Ola dendān-şikeste şīr-i gerdūn

deng ü ḥayrān ol-:

1. **deng ü ḥayrān ol:**-*up, -dur*
Gazel 423
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Şaşkın, hayran, sersem ve şaşmış olmak.

Kimisi hicr-i yāriyle kimi ḫaṭṭuñ ġubārıyla
Olupdur Ḥāletī-veş cümle ʿālem deng ü ḥayrānuñ

[Trk.B.1:84]

denī:

1. **denīnüñ:**-*n, -üñ*
Gazel 812
Mısra: **3**
Alçak, değersiz.

Bīve-zenden farḳı yoḳdur ol denīnüñ kim müdām
Hānesi dīvārın aşmaz mākiyān-ı himmeti

deniz:

1. **deñizde:**-*de*
Gazel 446
Mısra: **10**
Deniz, bahr.

Olupdur āhum ile yaşuma benüm ḥayrān
Eger felekde simāk u eger deñizde semek

[K.34:13, K.34:40]

deñiz māliki:

1. **deñiz māliki:**-*dür*
Gazel 193
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Deniz sahibi.

Baḥr-i ḥüsn oldı ruḫuñ her biri ol ḫallerüñ
Bir deñiz mālikidür ādemi deryāya çeker

deñlü:

1. **deñlü:**
Kaside 30
Mısra: **2**
Derece, kadar.

Ḳaçan kim cūşa gelse baḥr-i bī-pāyān-ı iḥsānuñ
Ḫas u ḫāşāk-i deryā deñlü ḳalmaz ḳadri dünyānuñ

depe:

1. **depemden:**-*m, -den*
Gazel 653
Mısra: **7**
Tepe, baş.

Ben o Ḳays'am ki depemden şuʿle-i āhum çıḳar
Başum üstünde semender ṭutar ancaḳ āşiyān

[M.9:146]

depre-:

1. **depretse:**-*t, -se*
Kaside 5
Mısra: **12**
Kımıldatmak, oynatmak, harekete getirmek.

Evrāḳ-ı gül celācil-i defdür ki bād-ı ṣubḥ
Depretse anı naġmeye āheng ider hezār

depren-:

1. **deprenür:**-*ür*
Gazel 122
Mısra: **5**
Kımıldamak, hareket etmek.

Gül-şende aġzı ġoncelerüñ deprenür müdām
Tesḫīr-i bülbül içün oḳur gibi sürḫ-bād

[G.894:10, K.41:27]

depreş-:

1. **depreşür:**-*ür*
Gazel 546
Mısra: **2**
Yeniden kendini göstermek, nüksetmek.

ʿAceb mi pāyına sürmek dilersem çihre-i zerdüm
Ḳaçan ben ol ṭabīb-i cānı görsem depreşür derdüm

depret-:

1. **depredür:**-*ür*
Kaside 10
Mısra: **7**
Kımıldatmak, oynatmak, harekete getirmek.

Dehān-ı ġonceyi bād-ı bahārī depredür şanma
Olur bülbülleri tesḫīr içün meşġūl esmāya

der:

1. **derüñe:**-*ün, -e*
Gazel 470
Mısra: **8**
Kapı, eşik.

Bilmezin dirsin añılsa ʿāşıḳ-ı bī-çāreler
Cān virür bu derüñe ol mübtelālar bilmiş ol

[G.573:8, K.36:15, K.38:54]

der ü dīvār:

1. **der ü dīvār:**-*ı, -n*
Gazel 547
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kapı ve duvar.

Ḳalʿa-i ʿışḳuñ der ü dīvārın ābād eyledüm
Hep görenler didiler olmış senüñ işüñ tamam

[K.34:44]

der ü dīvār-ı hāne-i şeş-der:

1. **der ü dīvār-ı ḫāne-i şeş-der:**
Mesnevi 4
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Altı kapılı evin duvarı ve kapısı (Dünya).

Der ü dīvār-ı ḫāne-i şeş-der
Ser-be-ser ʿūd u ʿanber oldı meger

der-āġūş eyle-:

1. **der-āġūş eyle:**-*r, -in*
Terkib-bend 1
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Kucaklamak.

Der-āġūş eylerin dirken çıḳarur nā-gehān cānın
Zen-i devr-i zamāne ḳanġı merdi kim kenār eyler

der-āġūş it-:

1. **der-āġūş it:**-*er, -üz*
Gazel 37
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kucaklamak.

Her gāh iderüz Ḥāletiyā yāri der-āġūş
Anuñla bizüm aramuza giremez aʿdā

[G.212:12, G.604:2, G.865:7]

der-bān:

1. **der-bānuñ:**-*un*
Kaside 30
Mısra: **14**
Kapıcı.

Hemīşe aña taʿẓīm eyleyüp üstine almazdı
Eger kim şanmasa zāl-i felek Keyvān'ı der-bānuñ

der-bān ol-:

1. **der-bān ol:**-*a*
Tarih 8
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kapıcı olmak.

Ṭutmaya Keyvān şuʿā-ı mihrden zerrīn ʿaṣā
Lāyıḳ olmaz kim bu ḳaṣr-ı devlete der-bān ola

der-bān-ı ʿaṣā-dār ol-:

1. **der-bān-ı ʿaṣā-dār ol:**-*sa*
Kaside 40
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Değnekli kapıcı olmak.

Olsa der-bān-ı ʿaṣā-dārı simāk-i rāmiḥ
Ana reşk ile helāk ola simāk-ı aʿzel

der-bān-ı eyvān ol-:

1. **der-bān-ı eyvān ol:**-*ma, -y, -a*
Kaside 20
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Sarayın kapıcısı olmak.

Hemīşe ʿarż ider sulṭān-ı ḫāver çūb-ı zerrīnin
Meger kim ruḫṣat ister olmaġa der-bān-ı eyvanı

[K.23:42, K.33:34]

der-bān-ı sulṭānī:

1. **der-bān-ı sulṭānī:**
Müfret 570
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Padişah kapıcısı.

Ḥarīm-i vaṣla yol virmez açılmaz bāb-ı iḥsānı
Görüp ʿāşıḳların açmaz ḳor ol der-bān-ı sulṭānī

der-bānlıġ:

1. **der-bānlıġın:**-*ı, -n*
Kaside 13
Mısra: **24**
Kapıcılık, bekçilik.

Ele zerrīn ʿaṣā alsa şuʿā-ı mihr-i raḫşāndan
Anuñ der-bānlıġın şāyeste görmez kimse Keyvān'a

der-be-der:

1. **der-be-der:**
Gazel 195
Mısra: **7**
Kapı kapı dolaşan serseri.

Der-be-der dīvāneyem luṭf u ʿitāb-ı yār ile
Bir ayaġum bağdadur bir ayaġum külḫendedür

der-beder it-:

1. **der-beder it:**-*dü, -n*
Gazel 438
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kapı kapı gezen, serseri, dağınık, perişan biri hâline getirmek.

Ḳapuñda seni görmeyicek ṭaġlara düşdi
Ey kebg-i derī Ḥāletī'i der-beder itdüñ

[Mf.415:2]

der-beder ol-:

1. **der-beder ol:**-*sun*
Gazel 198
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Perişan olmak.

Zāhid-i şehr gibi der-beder olsun ey dil
Meyl iden heşt-bihişte var iken kūy-ı nigār

[G.272:5]

der-bend-i ġaflet:

1. **der-bend-i ġaflet:**-*de*
Gazel 786
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gaflet geçidi.

Ne naḳd-i cānı ḳor ey Ḥāletī ne cāme-i cismi
Bulup düzd-i ecel bir gün seni der-bend-i ġafletde

derbend-i ʿışḳ:

1. **derbend-i ʿışḳ:**
Gazel 355
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk geçidi, aşk boğazı.

Derbend-i ʿışḳ Ḥāletiyā cāy-ı bīmdür
Degme belā ile olamaz cān u ser ḫalāṣ

der-ber eyle-:

1. **der-ber eyle:**-*di*
Kaside 25
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Üzerine geçirmek, giyinmek.

Çemende āb geyündi ḳabā-yı māʾīsin
Dıraḫt cāme-i sebzini eyledi der-ber

der-beste ḳal-:

1. **der-beste ḳal:**-*dı*
Gazel 460
Mısra: **14**

Kelime Tipi: -
Kapıları kapanmak.

Ġamdan olup Ḥāletī üstād-ı ṭabʿum pür-kesel
Refte refte ḳaldı der-beste debistān-ı ḫayāl

der-beste ol-:

1. **der-beste ol:**-*madan*
Gazel 309
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kapanmak.

Ḫaste-i dīrīn-i ʿışḳuz ol ṭabībüm çāre-sāz
Olmadan der-beste dārū-ḫāne-i dermānumuz

der-cūş ol-:

1. **der-cūş ol:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **209**
Kelime Tipi: -
Coşmak, coşup taşmak.

Ola ser-çeşme-i iḳbāli der-cūş
Ola taḳdīr-i reʾyiyle hem-āġūş

derd:

1. **derdiyle:**-*i, -y, -le*
Gazel 325
Mısra: **14**
Aşkın sebep olduğu üzüntü, keder.

Gice bezm-i meyde şerminden eriyüp geçdi yār
Eyleyince Ḥāletī derdiyle āh-ı cān-güdāz

[G.3:12, G.3:13, G.48:7, G.74:13, G.78:10, G.92:9, G.147:7, G.183:12, G.210:11, G.237:4, G.238:4, G.242:6, G.252:4, G.332:6, G.356:4, G.400:12, G.408:5, G.448:10, G.459:1, G.482:5, G.482:9, G.539:1, G.543:1, G.546:2, G.552:11, G.553:1, G.553:10, G.629:1, G.640:1, G.640:2, G.640:3, G.640:4, G.640:6, G.640:8, G.640:10, G.648:1, G.688:1, G.716:10, G.751:4, G.767:6, G.772:3, G.793:6, G.796:10, G.809:11, G.809:12, G.838:1, G.847:3, G.870:9, G.884:13, G.889:6, K.40:61, Kt.18:1, M.3:110, M.9:179, Mf.27:2, Mf.29:2, Mf.30:1, Mf.30:2, Mf.42:1, Mf.275:1, Mf.326:1, Mf.393:1, Mf.393:2, Mf.394:1, Mf.433:2, Mf.434:1, Mf.434:2, Mf.450:1, Mf.483:2, Mf.499:2, Mü.3:32, Mü.7:3, Th.1:4, Th.1:7]

2. **derde:**-*e*
Gazel 863
Mısra: **6**
Acı, üzüntü II Beklenti, umut.

Yine bir olmayacaḳ derde giriftār itdi
Mīve-i vaṣl ümīdine düşürdi devrān

3. **derdüñi:**-*ün, -i*
Mesnevi 2
Mısra: **83**
Allah'tan gelen keder, üzüntü.

Yine ayırma derdüñi benden
Mest-i cām-ı şarāb-ı şevḳ eyle

4. **derdümüz:**-*ümüz*
Gazel 308
Mısra: **3**
Maksat, amaç.

Ellerin öpmekdür ol şūḫ-ı cihānuñ derdümüz
Ḫaste-i ʿışḳuz anuñ destindedür dermānumuz

[Mf.312:1, Mü.3:32]

derd çek-:

1. **derd çek:**-*dük, -üm*
Gazel 667
Mısra: **2**
Kelime Tipi:
Sıkıntıya düşmek, zorluklar yaşamak, üzülmek.

Ḫaḳ bilür firḳat beyābānında ey Şīrīn-dehen
Kūh döymez çekdügüm derde degül kim Kūh-ken

[G.841:4]

derd ehli:

1. **derd ehli:**-*n, -e*
Gazel 192
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dertliler, dert sahipleri. II Âşıklar.

ʿĀleme taḳsīm olunsa bizdeki miḥnet yeter
Ḳıṣṣa-i pür-ḥiṣṣemüz derd ehline ʿibret yeter

[G.50:7, G.174:7, G.225:3, G.562:12, G.755:2, G. 829:1, Mf.500:2]

derd ile:

1. **derd ile:**
Gazel 388
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Üzüntü ile.

Bīsütūn'dan derd ile her ṭaş ki kesdi Kūh-ken
Ṣāġar-ı iḳbāl-i Pervīz'e ṭoḳundı yek-be-yek

[G.263:7, G.404:13]

derd ü belā:

1. **derd ü belā:**
Gazel 357
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dert ve bela.

Ṭurmayup gitmekde şabrum gelmede derd ü belā
Rāh-ı ʿışḳ üstünde gūyā ḳalbüm oldı bir ribāṭ

[G.514:4, G.519:5, G.644:5, G.887:2]

derd ü belā gel-:

1. **derd ü belā gel:**-*mek, -de, -dür*
Gazel 38
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sıkıntı ve kedere uğramak.

Ol belā-yı cān n'ola gelse saña aġyār ile
Ehl-i ʿışḳa muttaṣıl gelmekdedür derd ü belā

derd ü belā-yı ʿışḳ:

1. **derd ü belā-yı ʿışḳ:**
Gazel 245

Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk derdi ve belası.

Olalı derd ü belā-yı ʿışḳ ile zār u zebūn
Küşti-gīr-āsā benüm gönlümi dāʾim ġam başar

[G.724:3]

derd ü ġam:

1. **derd ü ġam:**-*la*
Gazel 223
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dert ve üzüntü.

Derd ü ġamla ṭolsa ṭañ mı sīnemüñ her kūşesi
Ḫān-ḳāh-ı ʿışḳdur bu bunda çoḳ mihmān yatur

[G.493:6, G.692:3, G.873:1]

derd ü ġam-ı ʿışḳ:

1. **derd ü ġam-ı ʿışḳ:**-*ı*
Gazel 539
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşkın derdi ve kederi.

Ben nice derd ü ġam-ı ʿışḳı beyān eyliyeyin
Cān çıḳar Ḥāletiyā nā-geh açılsa dehenüm

derd ü miḥnet:

1. **derd ü miḥnet:**-*den*
Kaside 35
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Dert ve sıkıntı.

Derd ü miḥnetden ne deñlü olsa bī-tāb ü tüvān
Bāliş-i rāḥat yeter ol südde-i devlet-meʾāb

[G.58:7]

der-dāmen it-:

1. **der-dāmen it:**-*di*
Gazel 844
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Eteğine almak.

Dil-i şeydā yine seng-i cünūnın itdi der-dāmen
Ṣaḳınsunlar bu mīnā-ḫāne-i çerḫ-i muʿallāyı

derd-i belā çek-:

1. **derd-i belā çek:**-*üp*
Gazel 683
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Derdini, sıkıntısını çekmek.

İçersin Ḥāletī dürd-i ġamın ol laʿl-i mey-gūnuñ
Şafāsın iller eylerler çeküp derd-i belāsın sen

derd-i belā-yı ʿışḳ:

1. **derd-i belā-yı ʿışḳ:**-*un, -ı*
Gazel 799
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk belasının sıkıntısı.

Senüñ derd-i belā-yı ʿışḳuñı çekmekden incinmez
Ġam-ı laʿlüñ ġıdā-yı rūḥdur ʿuşşāḳ-ı nālāna

derd-i bī-dermān gel-:

1. **derd-i bī-dermān gel-:**-*ür*
Gazel 197
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dermansız derde neden olmak.

Rāst gelsem düşmen-i bed-ḫˇāha dil-berden cüdā
Ṣanurum kim cānuma bir derd-i bī-dermān gelür

derd-i bī-dermān-ı ġam:

1. **derd-i bī-dermān-ı ġam:**
Kaside 27
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Üzüntünün dermansız derdi.

Derd-i bī-dermān-ı ġam ġāyet zebūn itdi beni
Kimse gūş itmez ne deñlü eylesem āh u fiġān

derd-i çeşm:

1. **derd-i çeşm:**-*den*
Kıt'a 24
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Göz derdi.

Ḥasret-keşān-ı vaṣl gibi derd-i çeşmden
Bir dem mi var ki nergisüm olmaya jāle-dār

derd-i derūn:

1. **derd-i derūn:**-*um*
Gazel 799
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül kaygısı, tasası.

Bilür derd-i derūnum başladı cevr-i firāvāna
Bahāne ister ol şūḫ-ı cihānum luṭf u iḥsāna

[G.227:6, G.613:8, G.659:10, G.669:4, G.759:8, G.889:4, M.9:73]

derd-i derūn-ı ḫaste-dil:

1. **derd-i derūn-ı ḫaste-dil:**-*i*
Gazel 281
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yaralı gönlün derdi.

Sīnemde zaḫm-ı tīrden añlar belāmı yār
Derd-i derūn-ı ḫaste-dili yaradan bilür

derdi derūnından çık-:

1. **derdi derūnından çık:**-*a*
Gazel 664
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bir derdi gönülden atmak, feraha kavuşmak.

Çāre yoḳdur kim çıḳa derdi derūnumdan benüm
Yoḳ yire çāk itdi cismüm ol meh-i nā-mihr-bān

derd-i devār:

1. **derd-i devār:**-*a*
Müfret 139
Mısra: **1**

Kelime Tipi: -
Dönen feleğin derdi.

Meger ki derd-i devāra ʿilāc ider her bār
Duḫān-ı āh içer oldı sipihr-i kec-reftār

derdi devāsı:

1. **derdi devāsı:**
Gazel 230
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Derdinin dermanı, ilacı.

Ṭabībe iḥtiyācı yoḳ marīż-i ʿışḳunuñ hergiz
Devāsı şerbet-i laʿl-i lebüñdür derdi vuṣlatdur

derd-i dil:

1. **derd-i dil:**-*üm*
Gazel 116
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönül derdi.

İsterüm derd-i dilüm gibi perīşān olduġın
Oldıġıçün dem-be-dem aġyāra cānib-dār çerḫ

[G.216:7, G.271:3, G.412:8, G.447:10, G.526:9, Mf.15:2, G.771:9]

derd-i dil-i bīmār:

1. **derd-i dil-i bīmār:**-*ı*
Müseddes 2
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hasta gönlün derdi.

Gözüm yaşına raḥm eyle bu āh u zārı bilmezseñ
Gel ey Īsā-nefes derd-i dil-i bīmārı bilmezseñ

derd-i dil-i pür-hūn:

1. **derd-i dil-i pür-ḫūn:**-*ı*
Gazel 733
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kan dolu gönlün derdi.

Aña ḳaldı ki idem derd-i dil-i pür-ḫūnı ʿarż
Destine ṣahbā ṣunup bir sāġar-ı mīnā ile

derd-i firāk:

1. **derd-i firāḳ:**
Gazel 372
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılık derdi, ayrılıktan dolayı duyulan üzüntü.

Cenābuña nice ʿarż olunur bu derd-i firāḳ
Sürūr-ı ʿıyş gelür saña nāle-i ʿuşşāḳ

[K.22:7, K.42:58]

derd-i firāk-ı ġonce-i raʿnā:

1. **derd-i firāḳ-ı ġonce-i raʿnā:**
Gazel 43
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzel goncanın (sevgilinin) ayrılık derdi.

Tenüñ zerd itmemiş derd-i firāḳ-ı ġonce-i raʿnā
Degülsin rengümüzde sen bizüm ey bülbül-i gūyā

derd-i firāk-ı yār:

1. **derd-i firāḳ-ı yār:**-*dür*
Gazel 375
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayrılığının derdi.

Cismümi zerd eyliyen derd-i firāḳ-ı yārdür
Bendedür ol ḫāki altun eyliyen iksīr-i ʿışḳ

derd-i firkat:

1. **derd-i firḳat:**
Gazel 783
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ayrılık derdi.

Yanında ṣanma kim pīrāhen-i ḫūnīn-i Yūsufʾdur
Bir oddan gönlek olmış derd-i firḳat pīr-i Kenʿān'a

derd-i ġam-ı dehān:

1. **derd-i ġam-ı dehān:**-*un*
Gazel 788
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) dudağının kederi.

Derd-i ġam-ı dehānuñ ile ben degül miyem
Bāzār-ı ʿışḳ içinde o kim hiçe ṣatıla

derd-i ġam-ı devrān:

1. **derd-i ġam-ı devrān:**
Gazel 792
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Çağın üzüntüsü, kederi.

Gösterürdi Ḥāletī ḫalḳa kelām-ı şekerin
Olmasaydı teng-dil derd-i ġam-ı devrān ile

derd-i ġam-ı yār:

1. **derd-i ġam-ı yār:**
Gazel 274
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin derdi II Aşk acısı.

Günde biñ kez ölürin derd-i ġam-ı yār ile ben
Dil-i sevdā-zedenüñ kārı hemān mātemdür

derd-i hicr:

1. **derd-i hicr:**-*ün*
Gazel 326
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılık derdi.

Derd-i hicrüñ birin saña eylerdüm beyān
Olmasa cānā zamān-ı vuṣlatuñ ġāyet de az

[Mü.8:33]

derd-i hicrān:

1. **derd-i hicrān:**-*un*
Gazel 410
Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Ayrılık derdi.

Ruḫlaruñ üzre düşen zülf-i siyeh-kāruñ gibi
Yirümi od itdi cānā derd-i hicrānuñ senüñ

[G.420:8, G.834:10]

derd-i hicr-i yār:

1. **derd-i hicr-i yār:**
Gazel 854
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgiliden ayrılığın derdi.

Derd-i hicr-i yār ile ṣabr u ḳarārum ḳalmadı
Āhdan ġayrı benüm ʿışḳ içre kārum ḳalmadı

derd-i ʿışḳ:

1. **derd-i ʿışḳ:**-*un*
Gazel 252
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk derdi.

ʿĀşıḳ ki derd-i ʿışḳuñ ile ḫaste-ḥāldür
Vaṣluñ olur ḫayāl ider ammā muḥāldür

[G.252:6, G.325:7, G.352:9, G.554:8, G.620:11, G.672:6, G.735:12, G.793:7, G.796:9, G.826:4, Mf.430:1]

derd-i miḥnet:

1. **derd-i miḥnet:**-*dür*
Gazel 306
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gam, sıkıntı derdi.

Telḫdür zehr-āb-ı ġam nūş eylemekden kāmumuz
Derd-i miḥnetdür ezel bezminde evvel cāmumuz

derd-i nūş-ı bāde:

1. **derd-i nūş-ı bāde:**-*n, -ün*
Gazel 296
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Şarap içmenin sarhoşluğu.

Bī-muḥābā derd-i nūş-ı bādenüñ ḥükmin virür
Ḫāk-i rindāndan felek olsa eger peymāne-sāz

derd-i ser:

1. **derd-i ser:**
Gazel 56
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Baş ağrısı (Sarhoşluk ve mahmurluktan sonra başlayan baş ağrısı).

Derd-i ser defʿine çāre bāde-i gül-fāmdur
Gitmemiş rengi ne gülden çıḳdı āyā ol gül-āb

[G.79:5, G.245:6, G.269:3, G.524:2, G.819:4, G.820:8, G.824:6, G.894:3]

derd-i ser vir-:

1. **derd-i ser vir-:**-*e*
Gazel 181
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başına dert vermek, bela açmak. Kötü ve zor bir duruma düşürmek, sıkıntı vermek.

Belki derd-i ser vire deryūze-i vuṣlat diyü
Rūy-ı ʿuṣṣāḳa der-i ümmīdi dīvār itdiler

derd-i ser-i maḥabbet:

1. **derd-i ser-i maḥabbet:**-*e*
Gazel 60
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aşkın baş ağrısı II Aşk mahmurluğu.

Ey Ḫāletī hemān ʿaraḳ-ı rūy-ı yārdür
Derd-i ser-i maḥabbete nāfiʿ olan gül-āb

[G.73:14]

derd-i ser-i ümmīd ü bīm:

1. **derd-i ser-i ümmīd ü bīm:**-*i, -n, -den*
Gazel 159
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ümit ve korkunun baş ağrısı.

Gey külāh-ı faḳr kim anı geyenler çekmedi
ʿĀlemüñ derd-i ser-i ümmīd ü bīminden żarar

derdin çek-:

1. **derdin çek:**-*e*
Gazel 668
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Acısına katlanmak, sıkıntıyı yüklenmek.

Böyle müşkil var mıdur ʿālemde kim bir dil-berüñ
Dil çeke dünyā ḳadar derdin süre el ʿālemin

derdini yan-:

1. **derdini yan:**-*du, -m*
Gazel 542
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Derdini anlatmak.

Sīnemde olan āteş-i sūzāna inanmaz
Ol şemʿa egerçi niçe kez derdümi yandum

derd-keş:

1. **derd-keşlerden:**-*ler, -den*
Gazel 159
Mısra: **11**
Dert çeken II Âşık.

Derd-keşlerden recā ḳıl feyżi dāʾim Ḫāletī
Devlet erbābından it deryūze eylerseñ eger

derd-mend:

1. **derd-mendi:**-*i*
Gazel 214
Mısra: **8**
Dertli II Aşık.

Ol cān ṭabībi şerbet-i laʿlin yetişdürür
Gerçi ḥisāba sıġmaz anuñ derd-mendi var

[G.846:1]

derd-mendān:

1. **derd-mendānuñ:**-*un*
Gazel 403
Mısra: **2**
Dertli II Aşık.

Eger olsa şikeste şīşesi gerdūn-ı gerdānuñ
Yine pāy-ı dilin āzürde eyler derd-mendānuñ

derd-mendān-ı belā:

1. **derd-mendān-ı belā:**
Gazel 304
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gam dertlileri II Âşıklar.

Hep çerāğı derd-mendān-ı belā bizden yaḳar
Külḫen-i ḥammām-veş zīrā söyünmez odumuz

derd-mendān-ı maḥabbet:

1. **derd-mendān-ı maḥabbet:**-*den*
Gazel 773
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk dertlileri.

Ṣaḳınma bāġ-ı ḥüsnüñ derd-mendān-ı maḥabbetden
Viṣālüñ mīvesin erbāb-ı cāha bergüẕār itme

derd-mend-i ʿışḳ:

1. **derd-mend-i ʿışḳ:**-*ı, -n, -um*
Gazel 640
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk derdine sahip kişi, âşık.

Görüp ol cān ṭabībin derd-mend-i ʿışḳınum dirmiş
Mükedderdür muḥaṣṣal ḥālümüz aġyār derdinden

[G.145:3, Mf.177:1]

derd-mend-i pür-ġam:

1. **derd-mend-i pür-ġam:**-*ı, -n*
Gazel 668
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gam dolu dertli, âşık.

Mühr-i genc-i vuṣlat itmiş şāh-ı ḥüsnüm perçemin
Tā ki maḥrūm eyliye ben derd-mend-i pür-ġamın

derd-nāk:

1. **derd-nāk:**
Kaside 42
Mısra: **65**
Dertli, kederli.

Bu demde eyledügüm derd-nāk efġānı
Ne deñlü sūz u güdāz olsa ẓulmet-i ġamda

[M.9:133]

derd-nāk ol-:

1. **derd-nāk ol:**-*ur*
Gazel 276
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dertli olmak.

Dil vuṣlatuñ ümīd idinüp derd-nāk olur
Bir ḫastedür ki ṣıḥḥat umarken helāk olur

[Mf.84:1]

derdüñ söyle-:

1. **derdüñ söyle:**-*me*
Gazel 149
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Derdini, sıkıntısını dile getirmek.

Ḥāletī ḫalḳa derdüñ söyleme dirsin velī
Diñlemezsin sen sözin ya n'eylesün ol dil-figār

derendegān-ı deşt:

1. **derendegān-ı deşt:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Çöl yırtıcıları.

Zamān-ı saṭvetüñde sāye-i mīş İder derendegān-ı deşti dil-rīş

der-gāh:

1. **der-gāhına:**-*ı, -n, -a*
Gazel 706
Mısra: **7**
Kapı, eşik, huzur, makam.

Varmaġa der-gāhına ruḫṣat bulursa yārdan
Kūh-ı Elbürz olamaz cūy-ı sirişke sed-i rāh

[K.16:40, Kt.77:1, M.9:159]

dergāh-ı devlet:

1. **dergāh-ı devlet:**-*den*
Gazel 251
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Devlet kapısı II Sevgilinin semti.

Kūy-ı yārüñ ḥālini bilmez dil-i sevdā-zede
Ṣām'a çoḳdan gelmedi dergāh-ı devletden ḫaber

der-geh:

1. **der-gehüñe:**-*ün, -e*
Gazel 135
Mısra: **5**
Kapı, eşik, huzur, makam.

Bād-ı ṣabā ki der-gehüñe uġrayup gele
Hiç ḫāṭırında ʿāşıḳ-ı zāruñ ḳomaz ġubār

[G.192:3, G.216:3, G.271:9, G.287:3, M.9:171, M.9:272]

der-geh-i devlet-meʾāb:

1. **der-geh-i devlet-meʾāb:**-*un, -da*
Kıt'a 120
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hükümdarın dergahı.

Der-geh-i devlet-meʾābuñda ḳılınduḳça namāz
Herkes itdükçe senā Ḥaḳḳ'uñ cenāb-ı pākine

der-geh-i devlet-meʾāb-ı şāh:

1. **der-geh-i devlet-meʾāb-ı şāh:**-*a*
Gazel 730

Mısra: **2**
Kelime Tipi: -

Padişahın devleti koruyan kapı eşiği II Sevgilinin kapı eşiği.

Kūy-ı yāra yüz sürüp zaḫm-ı dil-i ḫūn-pāş ile
Der-geh-i devlet-meʾāb-ı şāha geldüm baş ile

der-geh-i sulṭān-ı kām-gār:

1. **der-geh-i sulṭān-ı kām-gār:**
Kaside 5
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
İsteğine kavuşmuş padişahın eşiği.

Olmazdı böyle ṭıynet-i gül-zār-ı dehr-yāk
Olmasa ḫāke der-geh-i sulṭān-ı kām-gār

der-geh-i şāh:

1. **der-geh-i şāh:**-*a*
Kaside 14
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Hükümdarın kapısı, eşiği.

Der-geh-i şāha ṭayanmasam olurdum dāʾim
Ṣavlecān-ı ġam ile gūy-ı şıfat ser-gerdān

der-gūş it-:

1. **der-gūş it:**-*er*
Mesnevi 9
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Dikkatle dinlemek.

Ḳadīmī resmidür şāhān-ı pür-hūş
İder şekvā-yı maẓlūmānı der-gūş

der-ḫˇār:

1. **der-ḫˇār:**
Kaside 18
Mısra: **44**
Lâyık, münasip.

Ṣayd-ı maʿnāyı şikār itmede zaḥmet çekmem
Raḫş-ı ṭabʿ olmaġ ile çüst ü ḳuvvet der-ḫˇār

derhem eyle-:

1. **derhem eyle:**-*di*
Gazel 491
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Karmakarışık yapmak II İncitmek, üzmek.

Saña göñül vireli hemmden olmadum ḫālī
Beni o zülf-i perīşānuñ eyledi derhem

derhem-i pür-pīç:

1. **derhem-i pür-pīç:**
Kaside 17
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Karmakarışık.

Ḳalurdı derhem-i pür-pīç cümle aḥvāli
Eger vilāyet-i faẓlı ben itmesem taḥrīr

deri:

1. **derisine:**-*si, -n, -e*
Kaside 14
Mısra: **52**
İnsan ve hayvan vücûdunu bir örtü gibi saran koruyucu tabaka, ten, cilt.

Kehkeşāna ṭaşıdur kāh dem-ā-dem var ise
Ṭoldurur düşmeninüñ çerḫ derisine şaman

[Kt.91:3]

der-i beytü'l-hazen:

1. **der-i beytü'l-ḥazen:**-*i*
Kaside 14
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Hüzünler evinin (Hz. Yakup'un hüzünler evi) kapısı.

Būy-ı pīrāhen-i Yūsufʾla güẓār eylese bād
Der-i beytü'l-ḥazeni açmaya pīr-i Kenʿān

der-i cānān:

1. **der-i cānān:**-*a*
Gazel 238
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kapısı.

Yitirür ʿaḳlını her kim der-i cānāna gelür
Her gün ol dār-ı şifāya niçe dīvāne gelür

der-i cennet:

1. **der-i cennet:**
Kaside 33
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Cennet kapısı.

Gelürse başmasun ḫāk üzre dir ol faḫr-i aʿyānı
Cenāb-ı Ḥażret-i Aġā ki bāb-ı şāh-ı ʿālemde

der-i cümle-i efkār:

1. **der-i cümle-i efkār:**-*un, -dan*
Gazel 588
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Fikirlerin cümlesinin kapısı.

İntiẓār üzredür erbāb-ı hüner Ḥāletiyā
Ne çıḳar diyü der-i cümle-i efkāruñdan

der-i dārü'ş-şifā:

1. **der-i dārü'ş-şifā:**
Gazel 577
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hastane kapısı II Âşığın gönül derdine şifa bağışlayacak ihsan kapısı.

Degül şular der-i dārü'ş-şifā açıḳ ḳalmış
Boşandı bir niçe zencīrini sürür Mecnūn

der-i dārü'ş-şifā-yı ḥikmet-i ḥaḳ:

1. **der-i dārü'ş-şifā-yı ḥikmet-i ḥaḳ:**-*dan*
Kaside 41

Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Allah'ın hikmet hastanesinin kapısı.

Zihī ferḫunde-dem kim ḫaste-i endūh u ġam buldı
Der-i dārü'ş-şifā-yı ḥikmet-i Ḥaḳ'dan müdāvāyı

der-i dārü'ş-şifā-yı luṭf:

1. **der-i dārü'ş-şifā-yı luṭf:**-*ı, -n, -a*
Kaside 32
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Cömertlik hastanesinin kapısı.

Der-i dārü'ş-şifā-yı luṭfına varmaḳ recāsıyla
Çemende gösterür bād-ı ṣabā ḳaṣd ile bīmārı

der-i devlet:

1. **der-i devlet:**-*ün*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Devlet kapısı.

Terk itmese ölünce der-i devletüñ n'ola
Ṭutdı ḳapuyı Ḥāleti-i zār u nā-tüvān

der-i devlet-meʾāb:

1. **der-i devlet-meʾāb:**-*un*
Müfret 61
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hükümdarın kapısı, saadet kapısı.

Der-i devlet-meʾābuñ manẓar-ı çeşm-i recāmuzdur
Ġubār-ı ḫāk-i der-gāhuñ mücerreb tūtyāmuzdur

[K.21:60, G.875:13]

der-i devlet-meʾāb-ı luṭf-ı ḥakk:

1. **der-i devlet-meʾāb-ı luṭf-ı ḥaḳḳ:**-*a*
Gazel 772
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Allah'ın lütfunun sığınılacak kapısı.

Varup bir bāba mensūb oldı herkes ey göñül sen de
Der-i devlet-meʾāb-ı luṭf-ı Ḥaḳḳ'a intisāb eyle

der-i devlet-serāy:

1. **der-i devlet-serāy:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 492
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Mutluluk sarayının kapısı II Sevgilinin sokağının başı.

Ser-i kūyın ṣulatmayınca çaḳ eşkiyle ʿuṣṣāḳa
Der-i devlet-serāyından o ṣāḥuñ çıḳduġın bilmem

der-i devlet-serāy-ı sırr-ı ḫudā:

1. **der-i devlet-serāy-ı sırr-ı ḫudā:**
Mesnevi 3
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Allah'ın sırlarının sarayının kapısı.

Der-i devlet-serāy-ı sırr-ı Ḫudā Mühr ile ḥıfẓ olunmamaḳ ne revā

der-i devlet-serāy-ı vaṣl:

1. **der-i devlet-serāy-ı vaṣl:**-*dan*
Gazel 224
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kavuşma sarayının kapısı.

Ḳapu açsun metāʿ-ı ʿışḳa evvel naḳd-i cān birle
Der-i devlet-serāy-ı vaṣldan ol kim güşād ister

der-i dil-ber:

1. **der-i dil-ber:**-*de*
Gazel 579
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kapısı, eşiği.

İtse cemʿiyyet der-i dil-berde erbāb-ı cünūn
Olur āvāz-ı segān-ı kūyı ṣavt-ı erġanūn

[G.18:6, G.623:8]

der-i dīvār:

1. **der-i dīvār:**-*un, -dan*
Gazel 627
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Duvarın kapısı.

Ne ʿaceb menzil olursın ki sen ey kūy-ı nigār
Görinen naḳş-ı cefādur der-i dīvāruñdan

der-i duʿā:

1. **der-i duʿā:**-*sı*
Kaside 26
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Dua kapısı.

Olmaz der-i duʿāsı gibi ehl-i ʿarż eger
Gönderse ḫalḳ-ı ʿālem-i bālāya yād-gār

der-i firdevs:

1. **der-i firdevs:**-*i*
Gazel 169
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Cennet kapısı.

Cān naḳdini vir sīnesin açsun dir iseñ yār
Dirler der-i Firdevs'i açan ehl-i seḫādur

der-i ḫayber:

1. **der-i ḫayber:**
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hayber kapısı.

Āhen-dil olsa ger der-i Ḫayber gibi ʿadū
Bāzū-yı baḫt u devleti virmez yine emān

der-i ḫırmān:

1. **der-i ḫırmān:**
Müfret 415
Mısra: **1**

Kelime Tipi: -
Mahrumiyet kapısı.

Gāhī der-i iḳbāl açılur geh der-i ḥırmān
Ḥaḳḳā ki ʿaceb der-beder itdi bizi devrān

der-i himmet:

1. **der-i himmet:**-*i*
Gazel 894
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yardım kapısı.

Terkīb-i dehre ḳatdı ḥakīmān-ı rūzgār
Şāhān-ı efser-i Cem olan der-i himmeti

der-i huld-ı berīn:

1. **der-i ḫuld-ı berīn:**-*i*
Gazel 298
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ulu cennetin kapısı.

Meclisde her ḳaçan ki açar sīnesin o şūḫ
Ḥūr itdi ṣanurum der-i ḫuld-ı berīni bāz

der-i idbār:

1. **der-i idbār:**-*ı*
Mesnevi 4
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Talihsizlik kapısı.

Der-i idbārı beste ḳıldı felek
Urdı mīḫ-i nücūmı aña melek

der-i ikbāl:

1. **der-i iḳbāl:**-*i, -n, -e*
Kaside 9
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Mutluluk kapısı.

Cenāb-ı Ḥażret-i Ḫān Aḥmed ol şāh-ı müʾeyyed kim
Der-i iḳbāline bir pās-bāndur baḫt-ı bīdārı

[Mf.415:1]

der-i kaʿbe-i vaṣl:

1. **der-i kaʿbe-i vaṣl:**-*ı, -n, -da*
Gazel 890
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kavuşma Kabesi'nin kapısı.

Kimle istese der-i Kaʿbe-i vaṣlında güşād
Ḳomasun ḫalḳa-i merġūl-ı abīr-efşānı

der-i kāşāne:

1. **der-i kāşāne:**-*müz*
Gazel 312
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Evin kapısı.

Ḳalmadı bir rāz-ı dil kim ḫalḳa maʿlūm olmaya
Perdesüzdür rūz-ı evvelden der-i kāşānemüz

der-i mey-hāne:

1. **der-i mey-ḫāne:**-*müz*
Gazel 312
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Meyhane kapısı.

Biz o rindān-ı derūn-pākiz ki itmez Ḥāletī
Bāz-gūn naʿliyle āmīziş der-i mey-ḫānemüz

der-i sulṭān:

1. **der-i sulṭān:**-*a*
Gazel 690
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sultanın kapısı.

Yā Rab dest-i luṭfuñ ile feṭḥ-i bāb ḳıl
Feryād u zārumuz der-i sulṭāna gitmesün

der-i ümmīd:

1. **der-i ümmīd:**-*i*
Kaside 33
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Umut kapısı.

Melekdür ṣanki olmışdur der-i cennet nigeh-bānı
Nesīm-i himmeti dāʾim der-i ümmīdi feṭḥ eyler

der-i ümmīdi dīvār it-:

1. **der-i ümmīdi dīvār it-:**-*di, -ler*
Gazel 181
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ümit kapısını duvar etmek, ümitsiz bırakmak.

Belki derd-i ser vire deryūze-i vuṣlat diyü
Rūy-ı ʿuşşāḳa der-i ümmīdi dīvār itdiler

der-i vālā-yı ẓafer:

1. **der-i vālā-yı ẓafer:**
Kaside 14
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Galibiyetin yüce kapısı.

Beñzedürsem n'ola baḥreyne kef ile tīġin
Der-i vālā-yı ẓafer andan olur ḫalḳa ʿıyān

derisini yüz-:

1. **derisini yüz:**-*se*
Gazel 201
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Derisini vücudundan ayırmak sûretiyle cezalandırıp öldürmek. II Çok eziyet etmek.

Bir olup bād ile uġrıladı būy-ı zülfüñ
Nāfenüñ yüzse derisini ʿaceb mi ʿaṭṭār

der-ḳafā:

1. **der-ḳafādur:**-*dur*
Gazel 466
Mısra: **3**
Hemen arkasında.

Der-ḳafādur her zamānda çünki şemşīr-i fırāḳ
Āb-ı vaṣla hiç ḫużūr-ı ḳalb ile ḳanmaz göñül

der-ḳafā ol-:

1. **der-ḳafā ol:**-*ur*
Gazel 1
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Peşinden gitmek, yakasını bırakmamak.

Bezm-i vaṣl-ı yārdan bir laḥza dūr olsam olur
Tīġ-i ḥasret rū-be-rū kūpāl-i miḥnet der-ḳafā

[G.10:18]

der-kār eyle-:

1. **der-kār eyle:**-*sün*
Gazel 550
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Belli etmek, ortaya çıkarmak.

ʿAndelībüñ rişte-i cānını der-kār eylesün
Naḫl-bend olursa güllerden eger kim bāġ-bān

der-kār it-:

1. **der-kār it:**-*di, -ler*
Gazel 181
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Malum etmek, göstermek.

Şehr-i ʿışḳ āẕīnini ol dem ki der-kār itdiler
Her ser-i bāzāra bir Manṣūr ber-dār itdiler

[G.499:9]

der-kār ḳıl:-

1. **der-kār ḳıl:**
Gazel 151
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkarmak, malum etmek.

Hep saña baḳar şimdi ʿarūsān-ı maʿānī
Ḳıl Ḥāletiyā māşıta-i ḫāmeñü der-kār

der-kār ol-:

1. **der-kār ol:**-*alı*
Gazel 829
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Zuhur etmek, açığa çıkmak.

Peyvend-i ger-i feyz-i ezel olalı der-kār
Ḫāmem gibi kim gördi berūmend nihāli

[M.8:38]

der-kenār it-:

1. **der-kenār it:**-*mek*
Kaside 31
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Kucaklamak, kucağa almak.

İtmek üzre her kişi baḫt-ı civānı der-kenār
Ḥāletī çün ʿāşıḳ-ı müflis ırakḷardan baḳar

2. **der-kenār it:**-*mek*
Gazel 881
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Elde etmek.

Laʿl-i şīrīnin eger itmek dilerseñ der-kenār
Telḫ-kām olmaḳ gereksin sāġar-ı ṣahbā gibi

der-kenār ol-:

1. **der-kenār ol:**-*sa, -k*
Gazel 270
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kucaklanmak, kucağa gelmek.

Gül-şene gelseñ leb-i cūda biraz seyr eylesek
Biz de olsaḳ ḫāşılı bir kez senüñle der-kenār

[G.872:4, K.26:8]

2. **der-kenār ol:**-*sa, -k*
Gazel 202
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkmak, görünürde olmak.

Gül-şene gelseñ leb-i cūda biraz seyr eylesek
Biz de olsaḳ ḫāşılı bir kez senüñle der-kenār

3. **der-kenār ol:**-*dı*
Gazel 853
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir yazının kenarına not olarak konulmak II Ortaya çıkmak, görünürde olmak.

Ruḫında şanma yir yir ḫaṭṭ-ı müşkīn āşikār oldı
Kitāb-ı ḫüsninüñ ḳalmışlarıdur der-kenār oldı

4. **der-kenār ol:**-*maz, -dı*
Gazel 352
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kıyıya vurmak.

Lüʾlü-yi eşk-i çeşm-i ter olmazdı der-kenār
Sīnemde itmeseydi eger baḥr-i ʿışḳ cūş

dermān:

1. **dermānı:**-*ı*
Gazel 200
Mısra: **3**
Çare, ilaç, devâ.

Dermānı gözüñden umarın ḫāşıl olur mı
Bir ḫaste ki her gāh ṭabībi ola bīmār

[G.308:4, G.423:6, G.526:9, G.716:10, G.737:9, G.737:10, G.809:11, G.809:12, K.42:61]

dermān bul-:

1. **dermān bul-:**-*ma, -yor*
Gazel 855
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Derman, çare bulmak.

Nice cemʿ eylesün ʿāşıḳlaruñ ḳalb-i perīşānın
Bilürsin zülf-i yārüñ bulmıyor başına dermānı

dermān eyle-:

1. **dermān eyle:**-*di*
Gazel 847

Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şifa vermek.

Derde muʿtād ol hemān yoḫsa ṭabīb-i rūzgār
Ḳanġı bīmār-ı belā-yı ʿışḳa dermān eyledi

[G.760:9]

dermān it-:

1. **dermān it:**-*er*
Kaside 20
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Şifa vermek, iyileştirmek.

Degüldür nergis üzre jāle düşmiş berg-i ezhāruñ
Gül-āb-ālūd penbeyle ider çeşmine dermānı

[G.165:12]

dermān kıl-:

1. **dermān ḳıl:**
Mesnevi 9
Mısra: **200**
Kelime Tipi: -
Çare olmak.

Dü-nīm itdi dilüm şemşīr-i ḫırmān
Aña ḳıl merhem-i luṭfuñla dermān

dermān ol-:

1. **dermān ol:**-*a*
Gazel 392
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Şifa vermek, iyileştirmek.

Meger kim dest-i luṭf-ı yārdan dermān ola yoḫsa
Ber-ā-berdür yanında rūz u şeb baḫt-ı girān-ḫˇābuñ

[G.626:6, Mf.430:2, Mü.5:27]

dermānde ol-:

1. **dermānde ol:**-*up*
Gazel 852
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aciz olmak, çaresiz kalmak.

Olup dermānde erbāb-ı riyānuñ seng-i ṭaʿnından
Eliyle cāmın eylerdi şikeste olsa Cem şimdi

dermānı ḳalma-:

1. **dermānı ḳalma:**-*dı*
Gazel 526
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gücü, kuvveti kalmamak, sağlığı yerinde olmamak.

Ṣabr imiş Ḥāletiyā derd-i dilüñ dermānı
Ṣabrum elden gideli ḳalmadı hiç dermānum

[G.533:10]

der-miyān it-:

1. **der-miyān it:**-*e*
Gazel 641
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ortaya koymak.

Dil-ber ḳaçan ki ḫānçerini der-miyān ide
Lāzım gelür ki ʿāşıḳ ide cānı der-miyān

[G.641:10]

der-niyām it-:

1. **der-niyām it:**-*me, -dü, -m*
Gazel 547
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kınına sokmak.

Cezr ü med bilmez benüm baḫr-i cünūnum Ḥāletī
Tīġ-i āhı itmedüm ʿışḳa düşelden der-niyām

[G.605:7]

der-pīş it-:

1. **der-pīş it:**-*meden*
Gazel 716
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Göz önüne getirmek, gözde canlandırmak.

Ḫayāl-i yāri der-pīş itmeden peyġūle-i ġamda
Murādum söylemekdür rāzum ol çāh-ı zenaḫdāna

derūn:

1. **derūnum:**-*um*
Gazel 50
Mısra: **11**
Gönül, kalp, yürek.

Pūte-i pür-āteşe döndi derūnum ʿışḳıla
Anda sīm-āb oldı gūyā bu dil-i pür-ıżṭırāb

[G.150:5, G.242:1, G.350:3, G.508:3, G.508:10, G.534:3, G.571:9, G.705:8, G.782:3, G.793:8, G.805:7, G.892:5, K.23:9, Kt.85:3, Kt.89:2, M.8:70, M.9:109, M.9:129, Mf.222:1, Mf.444:1, Mf.528:2, Mf.579:1]

2. **derūnı:**-*ı*
Kaside 26
Mısra: **49**
İç, iç taraf.

Olmış derūnı şöyle münevver o ḫānenüñ
Gūyā ki oldı menzil-i ḫurşīd-i tāb-dār

[K.34:28]

derūn āteşi:

1. **derūn āteşi:**-*m*
Gazel 555
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül ateşi II Aşkın neden olduğu üzüntü.

Dōstum ġayra ḳıyās itme derūnum āteşin
Eyliye belki lebüñ yāḳūtına bir gün ziyān

derūn milketi:

1. **derūn milketi:**-*n*
Gazel 705
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül ülkesi.

Reşk-i Çīn itdi derūnum milketin bir şūḫ kim
Sāye-i gīsūsı degse müşk olur ḫāk-i siyāh

derūn şehri:

1. **derūn şehri:**-*n, -i*
Gazel 608
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül şehri.

Terk iderdi ġam derūnum şehrini ey Ḥāletī
Olmasa her gāh dāmen-gīr añā ḥubbü'l-vaṭan

derūn u bīrūn:

1. **derūn u bīrūn:**-*um*
Müfret 335
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İç ve dış II Kalp ve beden.

Boyadı çeşmümi ḳana sirişk-i gül-gūnum
Bir oldı ʿışḳ ile şimdi derūn u bīrūnum

derūn-ı ʿāşık:

1. **derūn-ı ʿāşıḳ:**
Gazel 849
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Âşığın gönlü.

Ḥabbeẕā sūz-ı maḥabbet ki derūn-ı ʿāşıḳ
Aña āh-ı şerer-ālūdı gül-efşān itdi

derūn-ı dil:

1. **derūn-ı dil:**-*i*
Kıt'a 35
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönlün derinlikleri.

Ḥūn itdi derūn-ı dilini ḫalḳ-ı cihānuñ
Şol vaʿd-i kerem kim eşeri olmaya ẓāhir

[G.104:9]

derūn-ı dil-i zār:

1. **derūn-ı dil-i zār:**-*dan*
Gazel 283
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ağlayan gönlün içi.

Her āh kim derūn-ı dil-i zārdan gelür
Bir nāledür ki ḫāne-i bīmārdan gelür

derūn-ı günbed-i eflāk:

1. **derūn-ı günbed-i eflāk:**-*i*
Kaside 21
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Feleğin kubbesinin içi.

Nevā-yı meclis-i şādī sürūd-ı bezm-i sürūr
Derūn-ı günbed-i eflāki ḳıldı māl-ā-māl

derūn-ı günbed-i vālā-yı gerdūn-sāy-ı dīvān:

1. **derūn-ı günbed-i vālā-yı gerdūn-sāy-ı dīvān:**-*a*
Kaside 13
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Meclisin gökyüzü gibi yüce kubbesinin içi.

Girersin devlet-i şāh-ı cihānda Ḥāletī bir gün
Derūn-ı günbed-i vālā-yı gerdūn-sāy-ı dīvāna

derūn-ı ḥacle-gāh-ı feyż:

1. **derūn-ı ḥacle-gāh-ı feyż:**-*den*
Kaside 11
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Bereketin gelin odasının içi.

Çoḳ zamāndur kim derūn-ı ḥacle-gāh-ı feyżden
Çıḳmadı ebkār-ı efkārum gibi bir nāzenīn

derūn-ı ḫāne:

1. **derūn-ı ḫāne:**-*si, -n, -de*
Mesnevi 8
Mısra: **180**
Kelime Tipi: -
Evin içi.

Diler kim çeşme-sār-ı niʿmet-i şāh
Derūn-ı ḫānesinde aḳa her gāh

derūn-ı hāne-i sīne:

1. **derūn-ı ḫāne-i sīne:**-*m, -de*
Gazel 481
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Göğüs evinin içi.

Yoḳdur derūn-ı ḫāne-i sīnemde naḳd-i cān
Ey nāvek-i nigār inanmazsañ ara gel

derūn-ı hum:

1. **derūn-ı ḫum:**-*da*
Gazel 19
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Küpün içi.

Hevā-yı laʿl-i nābuñ şöyle germ itmiş ki añduḳça
Derūn-ı ḫumda cūş eyler dem-ā-dem bāde-i ḫamrā

derūn-ı lāle:

1. **derūn-ı lāle:**
Mesnevi 8
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Lâlenin içi/gönlü.

İderlerse ḳudūmüñ bāġa iblāġ
Derūn-ı lāle olur anda bī-dāġ

derūn-ı seng:

1. **derūn-ı seng:**-*i*
Kaside 28
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Taşın içi.

Gezend ire diyü nā-gāh tāb-ı germādan
Şerer revādur iderse derūn-ı sengi maḳar

derūn-ı sīne:

1. **derūn-ı sīne:**-*de*
Gazel 264
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönlün içi.

Derūn-ı sīnede olan cerāḥat-ı ġamı yur
ʿAceb degül diseler bādeye şarāb-ı ṭuhūr

[G.557:4, G.657:3, Mf.99:1]

derūn-ı sīne-i ʿāşıḳda ol-:

1. **derūn-ı sīne-i ʿāşıḳda ol:**-*sa*
Gazel 205
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Âşığın gönlünün derinliklerinde olmak.

Olsa derūn-ı sīne-i ʿāşıḳda vechi var
Zīrā ki ḫayli cāna yaḳındur ḫadeng-i yār

derūn-ı şāh:

1. **derūn-ı şāh:**-*da*
Kaside 11
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Padişahın gönlü.

Nükte-i naẓm-ı dil-āvīzüm derūn-ı şāhda
Umarın kim nūr-ı ilhāmıyla ola hem-nişīn

derūnı yak-:

1. **derūnı yaḳ:**-*dı*
Kaside 1
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Gönlünü yakmak II Kederlendirmek, üzmek.

Yeter yaḳdı derūnı nār-ı ġayret ẓulmet-i ġamda
Yeter aḳdı sirişki nitekim şemʿ-i şeb-istānı

derūnında kin:

1. **derūnında kin:**
Gazel 565
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gönlünde bulunanı II Gönlündeki nefreti.

Baḳışından bilinür gözleri ḳan idecegi
İdemez mest derūnında kin aṣlā pinhān

derūnından çıḳ-:

1. **derūnından çıḳ-:**-*ar*
Gazel 195
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönülden çıkarmak, istemekten vazgeçmek.

Kendümi cānā bilelden sırr-ı laʿlüñ bendedür
Hiç derūnumdan çıḳar mı nitekim cān tendedür

derūnından çıkar-:

1. **derūnından çıḳar-:**-*du, -m*
Gazel 843
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönlünden çıkarmak, istemekten vazgeçmek.

Göñül āyīnesin mirʾāt-ı İskender'le bir ṭutmam
Derūnumdan çıḳardum şimdi ben zīrā ki dünyāyı

[G.844:4]

derūnından çıkma-:

1. **derūnından çıḳma:**-*z*
Gazel 67
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yüreğinden çıkmamak II Daima kalbinde hissetmek.

Tār-ı zülf-i ḫam-be-ḫam çıḳmaz derūnumdan benüm
Rişte-i cānumda andandur bu deñlü pīç ü tāb

derūnıyla birūnı bir:

1. **derūnıyla birūnı bir:**
Kaside 10
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
İçi dışı bir II İkiyüzlü olmayan, düşündüğünü açıkça söyleyen.

Fiġān itsün ḳo bülbül aña lāzım mı göñül virmek
Derūnıyla birūnı bir degülken verd-i raʿnāya

der-vāze it-:

1. **der-vāze it:**-*miş*
Gazel 536
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kapı kapı dolaşmak.

Daḫı ben naḳd-i vuṣlat görmedüm ümmīd ile gerçi
Cihānı ser-be-ser der-vāze itmiş özge ābdālam

dervāze-i ḥayāt:

1. **dervāze-i ḥayāt:**-*um, -ı*
Gazel 743
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hayat kapısı.

Dervāze-i ḥayātumı çoḳdan virürdi cān
Olsaydı iʿtimād o şāhuñ emānına

dervīş:

1. **dervīş:**
Kıt'a 54
Mısra: **3**
Kelime Tipi:-

Allah için alçakgönüllülüğü ve fıkarâlığı kabul eden veya bir tarîkata bağlı bulunan kimse.

Ṭaḳınmış ṣūretā dervīş nāmın maḥż-ı luṭfından
Velī maʿnā yüzünde şāhıdur ol ehl-i ʿirfānuñ

[Mü.1:28]

2. **dervīşe:**-*e*
Mesnevi 9
Mısra: **177**
Fakir, zavallı.

Murād itdükçe bir dervīşe iḥsān
Ḳarışmaya aña gencūr u der-bān

dervīş nāmın ṭaḳın-:

1. **dervīş nāmın ṭaḳın-:**-*mış*
Gazel 417
Mısra: **11**

Kelime Tipi: -
Derviş kılığına bürünmek, kendini derviş addetmek.

Ṭaḳınmış ṣūretā dervīş nāmın maḫż-ı luṭfından
Velī maʿnā yüzünden ṣāhıdur ol ehl-i ʿirfānuñ

deryā:

1. **deryā:**
Gazel 20
Mısra: **8**
Deniz.

Benüm emvāc-ı baḥr-i eşküme öykünmek istermiş
Yine bād-ı ṣabā taḥrīkine uymış gibi deryā

[G.29:12, G.37:10, G.46:6, G.89:3, G.261:11, G.387:10, G.465:10, G.512:8, G.527:9, G.727:6, G.775:8, G.826:8, G.862:8, G.862:12, G.892:20, K.7:36, K.10:1, K.23:28, K.30:42, K.38:37, Kt.27:2, Kt.48:4, Mf.601:2]

2. **deryā:**
Mesnevi 9
Mısra: **270**
Deniz II Padişahın engin gönlü.

Ki andan ḳalb-i şāh itmez tevellā
İder mi redd ḫas u ḫāşāki deryā

3. **deryānuñ:**-*n, -uñ*
Gazel 600
Mısra: **10**
Deniz. II Âşığın çok fazla gözyaşı döken gözü.

Ciger pergālesi gelmek gerek ey Ḥāletī gözden
O deryānuñ begenmezler güzeller degme mercānın

deryā eyle-:

1. **deryā eyle:**-*miş, -dür*
Müseddes 2
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Deniz yapmak (Gözyaşının çok olması bağlamında).

Kenār itmek ümīdiyle seni ey gevher-i yektā
Gözüm yaşını deryā eylemişdür bu dil-i şeydā

deryā it-:

1. **deryā it:**-*e, -m*
Gazel 757
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Deniz haline getirmek, gözyaşıyla doldurmak.

Çıḳarsam dār-ı dünyādan İlāhī ben bu ḥāletle
Feżā-yı maḥşeri deryā idem eşk-i nedāmetle

deryā-şıfat:

1. **deryā-şıfat:**
Kaside 23
Mısra: **29**
Deniz gibi.

Dilāverler o gün deryā-şıfat cūş u ḫurūş itdi
ʿAdū ḳanıyla eller oldı ʿaynı şāh-ı mercānuñ

deryāya çek-:

1. **deryāya çek:**-*er*
Gazel 193
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Denizin içine çekmek, boğmaya çalışmak; kederle, üzüntüyle öldürmeye çalışmak.

Baḥr-i ḫüsn oldı ruḫuñ her biri ol ḫallerüñ
Bir deñiz mālikidür ādemi deryāya çeker

deryāya çoḳ açıl-:

1. **deryāya çoḳ açıl:**-*dı*
Gazel 724
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Denize çok açılmak (Gönül gemisinin sırları âşikâr etme konusunda çok ileri gitmesi).

İdüp rāz-ı derūnın āşikāre mürşid-i ʿışḳa
Çoḳ açıldı yine ey Ḥāletī dil fülki deryāya

deryāya düş-:

1. **deryāya düş:**-*se*
Kaside 2
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Denize düşmek.

Miṣāl-i Ḥūt-ı felek burc-ı māh ola māhī
Eger ki pertev-i iḥsānı düşse deryaya

[M.5:47]

deryā-yı āh:

1. **deryā-yı āh:**-*dan*
Gazel 893
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Âh denizi.

Gitmez keder fütāde-i ġarḳ-āb-ı hicrden
Çaḳ görmeyince ḫuşk bu deryā-yı āhdan

deryā-yı aḫżar:

1. **deryā-yı aḫżar:**-*dur*
Kaside 20
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Yeşil deniz II Çimenlik.

Çemen bād-ı şabādan mevc urur deryā-yı aḫżardur
Dıraḫt-ı erġavān yir yir olupdur şāḫ-ı mercānı

deryā-yı eflāk:

1. **deryā-yı eflāk:**-*e*
Kaside 36
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü denizi.

Tā şala deryā-yı eflāke hilālüñ fülkini
Ayda bir kez ṭonadup şāh-ı serīr-i ḫāverān

deryā-yı eşk:

1. **deryā-yı eşk:**-*ün, -de*
Gazel 126
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı denizi.

Rūz-ı vuṣlatda şeb-i firḳatde
çeşmüm seyr iden
Didi kim deryā-yı eşküñde
ʿıyāndur cezr ü med

deryā-yı eşk-i hūn-feşān:

1. **deryā-yı eşk-i ḫūn-feşān:**
Kaside 27
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Kan saçan gözyaşı denizi.

Perde-i çeşmüm gibi heft
āsmān pür-ḫūn olur
Her ḳaçan kim cūş ider deryā-
yı eşk-i ḫūn-feşān

deryā-yı fikret:

1. **deryā-yı fikret:**-*e*
Gazel 602
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Düşünce denizi.

Her dem ṭalar semek gibi
deryā-yı fikrete
Menzil-gehi çü māh-ı
münevver simāk olan

deryā-yı ġam:

1. **deryā-yı ġam:**-*a*
Gazel 338
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gam denizi.

Şeb-i hicrüñde ki deryā-yı
ġama düşmiş idi
Fülk-i dil bir niçe demdür
döner eyyām olmaz

[G.508:3, G.626:2, K.6:5]

deryā-yı ġuṣṣa:

1. **deryā-yı ġuṣṣa:**
Gazel 109
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gam denizi.

İrmez belā-yı ʿışḳa düşen luṭf-ı
yāra hiç
Deryā-yı ġuṣṣa mürdesin
atmaz kenāra hiç

deryā-yı hūn:

1. **deryā-yı ḫūn:**
Gazel 579
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kan denizi.

Ṣadr-ı bezm olmasa şūḫ-ı
cihānum Ḥāletī
Zevraḳ-ı ṣahbā görinür
çeşmüme deryā-yı ḫūn

deryā-yı ʿışḳ:

1. **deryā-yı ʿışḳ:**
Gazel 49
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk denizi.

Teġāfül eyleme ey şūḫ kim
teġāfül ile
Cihānda bir niçe deryā-yı ʿışḳ
oldı serāb

deryā-yı ḳahr:

1. **deryā-yı ḳahr:**-*ı*
Kaside 3
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Kahır denizi.

Deryā-yı ḳahrı āb virüp tīġ-i
tīzine
Oldı ser-i ʿadūya belā yaġdurur
ġamām

deryā-yı ḳahr-ı bī-emān:

1. **deryā-yı ḳahr-ı bī-emān:**-*ı, -n, -dan*
Kaside 32
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Zalim keder denizi.

Eger deryā-yı ḳahr-ı bī-
emānından güẕār itse
Çemen-zār üzre āẕer
yaġdururdı ebr-i āẕārī

deryā-yı luṭf u himmet:

1. **deryā-yı luṭf u himmet:**
Kaside 6
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve yardım denizi.

Deryā-yı luṭf u himmeti feyż
eylese eger
Ebr-i bahār olur güher-efşān ü
dürr-niṣār

[K.6:33]

deryā-yı luṭf-ı bī-kerān:

1. **deryā-yı luṭf-ı bī-kerān:**-*ı, -n, -dan*
Kaside 1
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Uçsuz bucaksız lütuf denizi.

Eger deryā-yı luṭf-ı bī-
kerānından güẕār itse
Ḳılurdı dāmenin lüʾlü ile pür
ebr-i nīsānī

deryā-yı luṭf-ı şāh:

1. **deryā-yı luṭf-ı şāh:**-*a*
Gazel 768
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Padişahın lütuf denizi.

Ey Ḥāletī ṭutardum baḥri aña
ber-ā-ber
Deryā-yı luṭf-ı şāha ger ḳaʿr u
sāḥil olsa

deryā-yı maḥabbet:

1. **deryā-yı maḥabbet:**
Gazel 856
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk denizi.

Ġarḳ eyler imiş ādemi deryā-yı
maḥabbet
ʿĀşıḳ anı güş eyleyicek fikrete
ṭaldı

deryā-yı melāl:

1. **deryā-yı melāl:**-*dür*
Gazel 892
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hüzün denizi II Âşığın iç dünyası.

Deryā-yı melāldür derūnum
Dil anda miṣāl-i murġ-ı ābī

deryā-yı raḥmet:

1. **deryā-yı raḥmet:**
Kıt'a 101
Mısra: **4**

Kelime Tipi: -
Merhamet denizi.

Sīmīn şebīkesin gören ol ḫażretüñ didi
Deryā-yı raḥmet üzre ṭurur aġdur hemān

deryā-yı ṣabr:

1. **deryā-yı ṣabr:**-*um, -un*
Gazel 407
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sabır denizi.

Deryā-yı ṣabrumuñ yüzi pür-mevc-i ḫūn olur
Yād eyledükçe ṣarṣar-ı endūh-ı fırḳatüñ

deryā-yı sirişk:

1. **deryā-yı sirişk:**-*üm*
Gazel 762
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı denizi.

Yā İlāhī bu zemīnüñ nic'olurdı ḥāli
Bir zamān varmasa deryā-yı sirişküm semege

deryā-yı siyāh-ı bī-bün:

1. **deryā-yı siyāh-ı bī-bün:**
Kıt'a 92
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Uçsuz bucaksız kara deniz.

Görmedük ḥaḳ bu ki dünyāda daḫı
Böyle deryā-yı siyāh-ı bī-bün

deryā-yı siyeh:

1. **deryā-yı siyeh:**-*den*
Gazel 151
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kara deniz II Mürekkep.

Ḫāmeñ gibi ġavvās mı vardur ki dem-ā-dem
Deryā-yı siyehden çıḳarur lü'lü-i şeh-vār

deryā-yı ʿulūm:

1. **deryā-yı ʿulūm:**
Tarih 2
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İlimlerin denizi.

ʿAsā-yı ḫāmesiyle girdi deryā-yı ʿulūm içre
Fünūnuñ her birinde ḳıldı iẓhār-ı yed-i beyzā

deryā-yı ʿummān:

1. **deryā-yı ʿummān:**-*a*
Kaside 23
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Umman denizi.

ʿAdū-yı devletüñ ḳanı dönüp deryā-yı ʿummāna
Ḳılıç ḳalḳan idi māhīleri gūyā o deryānuñ

[G.404:10, K.7:22]

deryā-yı zehhār:

1. **deryā-yı zeḫḫār:**-*ı*
Kaside 9
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dalgalı, coşkun deniz.

ʿAdū-yı bed-serencāmuñ idüp ḳanıyla ālūde
Ḳızıl ırmaġa hem-reng itdiler deryā-yı zeḫḫārı

[K.32:44]

deryūze:

1. **deryūzesin:**-*si, -n*
Kaside 12
Mısra: **22**
Dilencilik.

Şöyledür luṭfı ki şarf itse serāba himmetin
Resm ider deryūzesin āb-ı ḥayāt-ı cāvidān

deryūze it-:

1. **deryūze it-:**
Gazel 159
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dilencilik yapmak.

Derd-keşlerden recā ḳıl feyżi dāʾim Ḥāletī
Devlet erbābından it deryūze eylerseñ eger

deryūze-ger-i zindānī ol-:

1. **deryūze-ger-i zindānī ol-:**-*dı, -lar*
Müfret 558
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gece dilencileri olmak.

Zülfi zencīrine bend itdi dil ile cānı
Oldılar şan iki deryūze-ger-i zindānī

deryūze-i dermān it-:

1. **deryūze-i dermān it:**-*se, -m*
Kaside 40
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Çözüm dilenciliği yapmak, çare bulmak ümidiyle yalvarmak.

İşigüñden n'ola deryūze-i dermān itsem
Baḫtumı itdi sebāt-ı ġam u miḥnet muʿtel

deryūze-i envār it-:

1. **deryūze-i envār it:**-*er*
Gazel 89
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Parıltı dilencisi yapmak.

Māʾilüm bir ḫūba kim deryūze-i envār ider
Lemʿa-i mihr-i cemālinden dem-ā-dem şeş-cihāt

deryūze-i feyż it-:

1. **deryūze-i feyż it:**-*er*
Gazel 892
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
İhsan, yardım için dilencilik yapmak.

Ṭabʿum ola baḥr-i naẓm-ı şāhuñ
Deryūze-i feyż ider seḥābı

deryūze-i maʿnā:

1. **deryūze-i maʿnā:**-*y, -a*
Gazel 728
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Mana dilenciliği.

Deryūze-i maʿnāya bizi itmedi muḥtāc
Şükr eyliyelüm Ḥāletiyā dād-ı Ḫudāya

deryūze-i nigāh it-:

1. **deryūze-i nigāh it:**-*me, -dür*
Gazel 806
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bakış dilenciliği yapmak (Sevgilinin bakmasını için yalvarmak anlamında).

Ol şāh ile muʿāmelemüz itmedür hemān
Deryūze-i nigāh ser-i reh-güzārda

deryūze-i nūr it-:

1. **deryūze-i nūr it:**-*me, -se*
Kaside 13
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Işık dilenciliği yapmak.

Eger deryūze-i nūr itmese zerrīn sitāmından
Şeref virmezdi ḫurşīd-i saʿādet burc-ı imkāna

deryūze-i vuṣlat:

1. **deryūze-i vuṣlat:**
Gazel 181
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kavuşma dilenciliği.

Belki derd-i ser vire deryūze-i vuṣlat diyü
Rūy-ı ʿuṣṣāḳa der-i ümmīdi dīvār itdiler

deryūze-kārī it-:

1. **deryūze-kārī it:**-*er*
Mesnevi 9
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Dilencilik yapmak.

Ser-i kūyuñda āḫir varı varı
İder şāh-ı ʿAcem deryūze-kārī

dest:

1. **destüñe:**-*ün, -e*
Gazel 368
Mısra: **8**
El.

Himmet it tā kim şına şeytān ayaġı dōstum
Ḳıl şikeste destüñe şunduḳça düşmenler ayaġ

[G.380:10, G.387:8, G.413:7, G.445:6, G.467:7, G.512:10, G.592:3, G.733:8, G.800:5, G.801:7, K.14:72, K.27:33, K.37:40, Kt.55:2, Kt.69:3, M.3:116, M.9:260]

2. **destindedür:**-*i, -n, -de, -dür*
Gazel 308
Mısra: **4**
El, hakimiyet.

Ellerin öpmekdür ol şūḫ-ı cihānuñ derdümüz
Ḫaste-i ʿışḳuz anuñ destindedür dermānumuz

[G.186:3, G.688:9, G.875:6, K.36:30]

dest ber-bālā-yı dest:

1. **dest ber-bālā-yı dest:**
Müfret 37
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Atasözü**
El elden üstündür, "Bir kimse, kendisinden üstün ve yetenekli olan bir başkasının da olabileceğini bilmeli; "hiç kimse bu işi benden daha iyi yapamaz" diyerek büyük konuşmamalıdır. Üstün olandan daha üstün biri her zaman vardır" anlamındaki atasözü.

Ḳarşuña el baġlasa ḫūbān n'ola ey şūḫ-ı mest
Mülk-i ḥüsnüñ şāhısın sen dest ber-bālā-yı dest

[G.94:2]

dest ir-:

1. **dest ir:**-*mez*
Kıt'a 15
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Uzanmak, yetişmek, ulaşmak.

Gitdi kilīd-i genc-i saʿādet bulunmadı
Naḳd-i ṣafāya anuñ içün irmez oldı dest

dest it-:

1. **dest it-:**-*di,*
Müfret 142
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ele geçirmek, elde etmek.

Görüp ḫaṭṭ geldügin öpdürdi dil-ber ellerin vāfir
Bugün nerrād-ı bezm-i ʿışḳ olanlar itdi dest āḫir

dest kaldur-:

1. **dest ḳaldur:**-*ma, -sa, -m*
Kaside 9
Mısra: **57**
Kelime Tipi: **Deyim**
El kaldırmak II Dua etmek.

Benem ol kim duʿā-yı şāh içün ḳaldurmasam destüm
Yazardı ḥaşre dek medḥinde ḫāmem böyle eşʿārı

dest ü destār:

1. **dest ü destār:**-*un*
Gazel 451
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
El ve sarık.

Getür ey bāġ-bān mestāne-i ʿışḳa biraz güller
Müzeyyen olacaḳ hengāmı geldi dest ü destāruñ

dest ü destār-ı emel:

1. **dest ü destār-ı emel:**
Kaside 40
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İstek eli ve sarığı.

Dest ü destār-ı emel pergel-i iḳbāl oldı

Açılup bāġ-ı ümīde yine yir yir medḫal

dest ü girībān ol-:

1. **dest ü girībān ol:**-*sa*
Gazel 569
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Elle yakasına yapışmak, çekişmek.

Bir şūḫ-ı cihānsın ġam-ı ʿışḳuñla felekde
Mihr ile hilāl olsa ne var dest ü girībān

[G.834:7, K.20:47]

dest ü pā ur-:

1. **dest ü pā ur:**-*sa*
Gazel 1
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
El ayak vurmak ll Kurtulmaya çalışmak.

Ḳarşular mevc-i belā olur muḫālif rūzgār
Ġarḳa-i deryā-yı ġam biñ kere ursa dest ü pā

[G.806:7]

dest ü pā-beste:

1. **dest ü pā-beste:**
Gazel 832
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Eli ayağı bağlı.

Dil-i şeydā senüñ bir dest ü pā-beste şikāruñdur
A nı öldürmek isterseñ ne lāzım çīn-i pīşānī

dest ur-:

1. **dest ur:**-*ur*
Müfret 30
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
El vurmak, eline almak.

Ṭurmadan cām u şurāḥīye urur bezm ehli dest
Naġmesin itdükçe muṭrib geh bülend ü gāh pest

2. **dest ur:**-*alı*
Kaside 26
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
El atmak II Yapmak için harekete geçmek.

Bünyād-ı dehre dest uralı şunʿ-ı Kird-gār
Yapılmadı bunun gibi bir ḳaṣr-ı zer-nigār

destānı uzat-:

1. **destānı uzat:**-*ma*
Kaside 1
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Şiiri uzatmak.

Yüri ḫatm eyle ey dil muṣḥaf-ı medḥin duʿā birle
Hezār-ı gül-şen-i naẓmam diyü uzatma destānı

destān-serā:

1. **destān-serā:**
Matla 16
Mısra: **2**
Destan okuyan.

Ellerin vaṣf eyler ol ḳaddi çenāruñ dāʾimā
Görmedüm hīç ʿandelīb-i dil gibi destān-serā

[Mf.20:2]

destar:

1. **destārın:**-*ı, -n*
Gazel 694
Mısra: **12**
Başa sarılan sargı, sarık.

Gird-i ḫˇān-ı fikretüm devr eyleseydi Ḥāletī
Müşterī eylerdi destārın aña destār-ḫˇān

[K.18:12]

destār-hˇān:

1. **destār-ḫˇān:**
Gazel 694
Mısra: **12**
Masa örtüsü.

Gird-i ḫˇān-ı fikretüm devr eyleseydi Ḥāletī
Müşterī eylerdi destārın aña destār-ḫˇān

destār-ı perīşān:

1. **destār-ı perīşān:**-*un*
Kaside 30
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Dağınık sarık.

O zülf-i ʿanber-efşānuñ o destār-ı perīşānuñ
Perīşān itdi ḳat ḳat ḫāṭırın ʿuşşāḳ-ı şeydānuñ

destārın siyeh-ġālib it-:

1. **destārın siyeh-ġālib it:**-*se*
Müfret 9
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sarığını simsiyah yapmak, simsiyah sarık takmak.

İtse destārın siyeh-ġālib n'ola ehl-i riyā
Her zamān dil-mürdeler mātemde olmaḳdur revā

dest-āvīz eyle-:

1. **dest-āvīz eyle:**-*mez, -se*
Kaside 18
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Hediye etmek.

Misk-i gerd-i rehini eylemezse dest-āvīz
Ġoncenüñ göñlüne girmezdi nesīm-i esḥār

dest-āvīz ol-:

1. **dest-āvīz ol:**-*sa*
Kaside 12
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Hediye, armağan olmak.

Gerd-i rāhın gözleyen nergisler itmezler ḳabūl
Bād-ı ṣubḥuñ olsa dest-āvīzi kuḥl-ı Işfahān

dest-būs:

1. **dest-būsa:**-*a*
Gazel 90
Mısra: **14**
El öpme.

Eger el çekse anlardan o ṭıfl-ı nāz-perverdüm
İder miydi ʿadūlar dest-būsa muttaṣıl cürʾet

[G.664:1]

destden git-:

1. **destden git:**-*di*
Gazel 269
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Elden gitmek II Yitirmek.

Ḫāke yek-sān itse ṭañ mı tevsen-i devrān beni
Mest-i ʿışḳam gitdi destümden ʿinān-ı iḫtiyār

deste:

1. **destesidür:**-*si, -dür*
Gazel 794
Mısra: **2**
Demet.

O dil-berüñ ḫaṭı pīrāmen-i dehānında
Benefşe destesidür ġonce var miyānında

deste al-:

1. **deste al:**-*ma, -y, -alı*
Gazel 639
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ele almak, tutmak.

Cām-ı mey almayalı destüme ġam-gīn oldum
Olanuñ ḳıymeti bilinmez imiş elde iken

deste deste ḳıl-:

1. **deste deste ḳıl:**
Gazel 894
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Deste deste yapmak.

Cemʿ eyle bir yire dil-i ehl-i maḥabbeti
Ḳıl deste deste ġonce-i gül-zār-ı miḥneti

deste eyle-:

1. **deste eyle:**-*y, -üp*
Gazel 208
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Tomar haline getirmek.

Var ise yāra şunsa gerek deste eyleyüp
Dāmānını pür itdi benefşeyle küh-sār

deste gir-:

1. **deste gir:**-*se, -y, -di*
Gazel 624
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ele geçmek, fırsat bulmak.

Söyleşürdüm ġam u endūh ile ben Ḥāletiyā
Biricik destüme girseydi ʿaṣā-yı pīrān

deste-i gül:

1. **deste-i gül:**
Gazel 265
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gül destesi, demeti.

Deste-i gül kūşe-i destāra ḳondı şimdilik
Ellerinde herkesüñ cām-ı mey-i gül-fāmdur

[Kt.21:4]

deste-i reyḥān:

1. **deste-i reyḥān:**-*a*
Gazel 232
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Reyhan demeti.

Ol tār-ı zülf kim ḫaṭ-ı cānāna ṣarmaşur
Bir rişte dür ki deste-i reyḥāna ṣarmaşur

dest-gīr ol-:

1. **dest-gīr ol:**-*an*
Mesnevi 2
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Yardımcı olmak, yardım etmek, himmet etmek.

Düşmişe dest-gīr olan sensin Ḫāk-i pāyuñda virdi baña ḥicāb

[K.19:43, Kt.119:3]

dest-gīr-i ehl-i hüner:

1. **dest-gīr-i ehl-i hüner:**
Kaside 25
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Hünerli kişilerin elinden tutan, himaye eden.

Sezā durur saña devlet ne deñlü el virse
Ḳanı senüñ gibi bir dest-gīr-i ehl-i hüner

dest-i aʿdā:

1. **dest-i aʿdā:**-*da*
Gazel 764
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Düşmanın (rakibin) eli.

Ceres gibi dil-i Mecnūn hemān başlardı feryāda
Zimām-ı nāḳa-i Leylā'yı görse dest-i aʿdāda

dest-i ʿadl:

1. **dest-i ʿadl:**-*i, -y, -le*
Mesnevi 7
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Adalet eli.

Eyleyüp cürʿanuñ maḳāmını pest
Dest-i ʿadliyle ḳıldı cāmı şikest

dest-i āftāb:

1. **dest-i āftāb:**
Gazel 59
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güneşin eli II Güneş ışınları.

Şöyle olmış bāde-i ʿışḳıyla ol şūḫuñ ḫarāb

Refte refte lerze peydā itdi
dest-i āftāb

dest-i bād:

1. **dest-i bād:**-*da*
Gazel 297
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Rüzgarın eli.

Görse dest-i bādda ey Ḥāletī ḫākisterüm
Eylemez sūz-ı dile bāver o şūḫ-ı ʿişve-sāz

dest-i bedr:

1. **dest-i bedr:**-*i, -n, -den*
Kaside 14
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Dolunayın eli.

Dest-i bedrinden olur bād-ı ḫazānuñ sālim
Sāye-i devletine gelse çenār-ı būstān

dest-i belā:

1. **dest-i belā:**-*dur*
Gazel 300
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bela eli.

Ḳalsa kebāb-ı cigerüm nīm-sūz
Dest-i belādur olan āteş-fürūz

[G.573:5]

dest-i berd-i ecel:

1. **dest-i berd-i ecel:**
Kaside 42
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Ecelin soğuk eli.

Yürek buña nice döysün ki dest-i berd-i ecel
Ḳopardı ġonce-i nev-ḫīz-i gül-şen-i cānı

dest-i cevr:

1. **dest-i cevr:**-*i, -n, -den*
Kaside 1
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Eziyet eli.

Yetişdi devr-i ʿadlüñ yoḫsa ʿālem bir yaña olsa
Sipihrüñ dest-i cevrinden alınmazdı girībānı

dest-i cevr-i yār:

1. **dest-i cevr-i yār:**
Gazel 484
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin zulüm, eziyet eli.

Ey her zamānda külbe-i aḥzān olan göñül
Ve'y dest-i cevr-i yār ile vīrān olan göñül

dest-i cūd:

1. **dest-i cūd:**-*ı*
Mesnevi 7
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Cömertlik eli.

Oldı gūyā ki dest-i cūdı seḥāb
Ḳıldı ümmīd ravżasın şād-āb

dest-i cūd-ı rūzgār:

1. **dest-i cūd-ı rūzgār:**
Kaside 27
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Rüzgarın cömertlik eli.

Gül-şen-i ḳadrine irmez dest-i cūd-ı rūzgār
Kevkeb-i baḫtı olur bām-ı felekden dīde-bān

dest-i devlet:

1. **dest-i devlet:**
Mesnevi 8
Mısra: **173**
Kelime Tipi: -
Bahtın eli.

Çeke dīvāna nā-geh dest-i devlet
Ola ḥall ʿuḳde-i çil-sāle ḥasret

dest-i devrān:

1. **dest-i devrān:**
Mesnevi 9
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Feleğin eli, kudreti.

Meger genc-i ümīdüm dest-i devrān
İdüpdür Bīsütūn elinde pinhān

[M.9:121]

dest-i dil-ber:

1. **dest-i dil-ber:**-*den*
Gazel 694
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eli.

Dest-i dil-berden gelen cām-ı teġāfül özgedür
Aġladur elbette her bir cürʿası ʿuṣṣāḳa ḳan

dest-i ecel:

1. **dest-i ecel:**
Gazel 863
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ecel eli II Ölüm.

Göricek ḫāne-i çeşmümde ḥayāl-i yāri
Yetişüp dest-i ecel ḳapuyı dīvār itdi

dest-i efḍāl:

1. **dest-i efḍāl:**-*i*
Kaside 13
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Faziletli, üstün el.

Miṣāl-i pençe-i ḫurşīd-i enver dest-i efḍāli
Hemīşe feyż-i nūr-ı himmet itsün zīr-i destāna

dest-i firāḳ:

1. **dest-i firāḳ:**-*dan*
Gazel 602
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ayrılığın eli.

Dest-i firāḳdan nice bilsün şikāyetüm
Germiyyet-i viṣālüñ ile sīne-çāk olan

dest-i ḫayāl:

1. **dest-i ḫayāl:**-*üm, -le*
Gazel 504
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hayal eli.

Cemāli muṣḥafın feth eyledüm dest-i ḫayālümle
Göründi rā-yı ebrū ġāyet aʿlādur bugün fālum

dest-i hicrān:

1. **dest-i hicrān:**-*un, -da*
Tahmis 1
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ayrılık eli.

Sen cihān bāġında gül ey ġonce-leb ḫandān olup
Dest-i hicrānuñda oldı dōstum ḫālüm ḫarāb

dest-i hidāyet:

1. **dest-i hidāyet:**-*le*
Gazel 302
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hidayet eli.

Bir şemʿ idi dil dest-i hidāyetle dökülmiş
Söndürdi anı Ḥāletiyā kendü hevāmuz

dest-i hurşīd:

1. **dest-i ḫurşīd:**
Gazel 301
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güneşin eli II Güneş ışınları.

Naʿrasın efġāna tebdīl eylemiş ser-mest idüm
Dest-i ḫurşīd olmadan cām-ı hilāle bāde-rīz

dest-i hūşe-çīn:

1. **dest-i ḫūşe-çīn:**
Gazel 583
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Başak toplayan el.

Dil-besteyem o ḫırmene kim berḳ-i fitneden
Yanmaz anuñ içinde meger dest-i ḫūşe-çīn

dest-i iḥsān:

1. **dest-i iḥsān:**-*ı*
Kaside 33
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Cömertlik, ihsan eli.

Daḫı devrinde kimse görmemişdür çeşm-i giryānı
Perīşān yoḳ zamānında dinilmek mümkin olurdı

dest-i ʿināyet:

1. **dest-i ʿināyet:**
Gazel 840
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Lütuf, ihsan eli.

İtmiş ezelī Ḥāletiyā dest-i ʿināyet
Her bir nefesüñ dürc-i dür-i feyż-i İlāhī

desti iriş-:

1. **desti iriş:**-*mez*
Gazel 394
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eli yetişmek, ulaşmak.

Dirīġā kim irişmez desti hergiz ben dil-efgāruñ
Ne dāmānına yārüñ ne girībānına aġyāruñ

[Mf.275:1]

dest-i ʿışk:

1. **dest-i ʿışḳ:**-*un*
Gazel 485
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşkın eli.

Dest-i ʿışḳuñ duḫān-ı āhumdan
Başuma ṭaḳdı bir güzel sünbü

[G.834:8]

dest-i ʿışḳa gir-:

1. **dest-i ʿışḳa gir:**-*me, -se, -y, -di*
Gazel 544
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşkın eline geçmek.

Çāk çāk olmazdı hergiz cāme-i nāmūs u ʿār
Dest-i ʿışḳa girmeseydi ger girībānum benüm

dest-i ʿitāb:

1. **dest-i ʿitāb:**-*ı*
Kaside 2
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Azarlama eli.

Döner şu şāʿire kim elden ola üftāde
Ṭoḳunsa dest-i ʿitābı sipihr-i mināya

dest-i ḳahrında ol-:

1. **dest-i ḳahrında ol:**-*ma, -sa*
Kaside 1
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Kudret elinde olmak.

Semend-i çerḫüñ olmasa ʿinānı dest-i ḳahrında
Zamāne pāy-māl eyler yorardı ehl-i ʿirfānı

dest-i ḳażā:

1. **dest-i ḳażā:**
Kaside 17
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Kaza eli, takdir-i ilahinin tecellisine vesile olma.

Meger zülāl-i belāġatle virmiş āmīziş
Şu dem ki dest-i ḳażā ḳıldı ṭıynetüm taḫmīr

[K.21:33, G.389:6, G.562:15]

dest-i kemān:

1. **dest-i kemān:**
Kaside 14
Mısra: **48**

Kelime Tipi: -
Yayın eli.

Pāye-i şānına aslā varamaz pāy-ı ḳıyās
Dāmen-i ḳadrine hergiz iremez dest-i kemān

dest-i kerem:

1. **dest-i kerem:**-*i*
Gazel 384
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Cömertlik eli.

Ferş-i ḥaremi āyīne-i rūy-ı murādāt
Dest-i keremi maḳsim-i erzāḳ-ı ḫalāyıḳ

dest-i kerem-bahş:

1. **dest-i kerem-baḫş:**-*ı*
Kaside 21
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Cömert el.

Eger ki dest-i kerem-baḫşı ḳılmasa ber-bād
Ḳalurdı dāmen-i āḫir zamānda gerd-i melāl

dest-i ḳudret:

1. **dest-i ḳudret:**
Kaside 11
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Kudret eli.

Tā çeke ḥaytu'ş-şuʿā-ı mihri miʿmār-ı ezel
Dest-i ḳudret eylesün bünyād-ı iḳbālüñ raṣīn

[G.750:4, G.772:12, K.35:68, Kt.4:4]

dest-i kūtāh ol-:

1. **dest-i kūtāh ol:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **208**
Kelime Tipi: -
El çekmek.

Nehībüñ ẓāhir it tā çerḫ-i bed-ḫᵛāh
Girībānumdan ola dest-i kūtāh

dest-i luṭf:

1. **dest-i luṭf:**-*un, -dan*
Gazel 93
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Lütuf eli.

Virme cām-ı ḳalbüme olup mey-i nāz ile mest
Dest-i luṭfuñdan rehā seng-i teġāfülden şikest

[G.317:9, G.690:7, K.31:49, Mf.277:2, T.5:9]

dest-i luṭf-ı yār:

1. **dest-i luṭf-ı yār:**-*dan*
Gazel 392
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin lütuf, yardım eli II sevgilinin ilgi göstermesi.

Meger kim dest-i luṭf-ı yārdan dermān ola yoḫsa
Ber-ā-berdür yanında rūz u şeb baḫt-ı girān-ḫᵛābuñ

dest-i mühendis-i miḫnet:

1. **dest-i mühendis-i miḫnet:**
Kıt'a 30
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet mühendisinin eli.

Ne ḥālet oldı ki dest-i mühendis-i miḥnet
Miyān-ı ṭabʿ u maʿānīye çekdi bir dīvār

dest-i nerrād-ı felek:

1. **dest-i nerrād-ı felek:**-*den*
Gazel 580
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Felek tavlacısının eli.

Dest-i nerrād-ı felekden böyle olmazdum zebūn
Oḳıyan rāzum eger olmasa baḫt-ı vājgūn

dest-i rūzgār:

1. **dest-i rūzgār:**
Gazel 294
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Rüzgarın eli II Zamanın eli.

Ḫāne-i cāna żiyā virmişdi şemʿ-i şevḳ-bār
Dögmeden şemʿ-i mezār-ı Ḳays'ı dest-i rüzgâr

[G.405:7, Kt.23:4]

dest-i sākī:

1. **dest-i sāḳī:**
Müfret 176
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İçki sunan kişinin eli.

Şuʿle-i sāġar ḳaçan kim bezme nūr-efşān olur
Dest-i sāḳī baḥr-i şevḳa pençe-i mercān olur

[G.249:2]

dest-i sīm-pāş:

1. **dest-i sīm-pāş:**
Kaside 26
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Gümüş saçan el II Lütuf ve ihsanlarda bulunan memduh.

Virdi ferāġ ḫalḳa bahār u ḫazāndan
Ol dest-i sīm-pāş ile ol kef-i zer-niṣār

dest-i sūd:

1. **dest-i sūd:**
Gazel 181
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kazanç eli.

Olmaya tā bü'l-heveslerden dem-ā-dem dest-i sūd
Gül-bün-i gül-rīz-i bāġ-ı ʿışḳı pür-ḫār itdiler

dest-i ümīd:

1. **dest-i ümīd:**-*üm, -de*
Kaside 40
Mısra: **50**

Kelime Tipi: -
Umut eli.

Eylemişdür beni muḥtāc-ı ṭabīb-i luṭfuñ
Pāy-ı baḫtumda ʿarec dest-i ümīdümde şelel

[G.707:12]

dest-i zer-pāş:

1. **dest-i zer-pāş:**-*ı*
Kaside 12
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Altın saçan el.

Dest-i zer-pāşı ṭururken mihre itmezler naẓar
Sifledür gerdūn eline baḳmaġ olmaz her zamān

desti-i ʿışḳ:

1. **desti-i ʿışḳ:**
Gazel 576
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk testisi.

Desti-i ʿışḳ olsa eger silsile-i cünbān-ı cünūn
Kūh-ken'le bir olur mertebede Eflātūn

destin dırāz eyle-:

1. **destin dırāz eyle-:**-*r*
Gazel 104
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
El uzatmak.

Gül-i gül-zār-ı ḥüsn-i yāra kim destin dırāz eyler
Nedür ḫār-ı melāmet aña perçīn olmaġa bāʿiş

destinde ol-:

1. **destinde ol:**-*a*
Kaside 8
Mısra: **83**
Kelime Tipi: **Deyim**
Elinde, hükmü altında olmak.

ʿİnān-ı iḫtiyār-ı raḫş-ı gerdūn ola destüñde
Livā-yı Aḥmed-i Muḫtār ola mā-dām kim vālā

[K.7:51, K.23:43, K.32:64, K.35:11, G.652:15, Kt.102:3]

destinde ṭut-:

1. **destinde ṭut:**
Gazel 69
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Elinde tutmak.

Vaḳt-i güldür gül gibi destüñde ṭut cām-ı şarāb
Āb-ı āteş-rengsiz bulmaz bu mevsim āb u tāb

[G.574:8, Mf.24:1]

destinden düşme-:

1. **destinden düşme-:**-*z, -di*
Gazel 81
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Deyim**
Elinden düşmemek: Bir şeyle sürekli ilgilenmek.

Şimdi mey nūş eylemekden ditrer oldı ellerüm
Evvel ammā Ḥāletī düşmezdi destümden kitāb

[G.56:16]

destinden düşürme:

1. **destinden düşürme:**-*z*
Gazel 313
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Elinden bırakmamak, daima bir işle meşgul olmak.

Ey ḫoş ol sāḳī ki olup her zamān ḫāṭır-nevāz
Mest-i nāz oldukça destinden düşürmez şīşemüz

destinden ḳoma-:

1. **destinden ḳoma:**
Gazel 746
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Elden bırakmamak, hep elinde tutmak.

Ḳoma āyīne-i ʿālem-nümā-yı cāmı destüñden
Budur ehl-i fenāya pend-i pīrān-ı cihān-dīde

destine al-:

1. **destine al:**-*aldan*
Gazel 487
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -

Ele almak, elde tutmak.

Destine ḫāmesini alaldan debīr-i çerḫ
Yazmadı kimse Ḥāletiyā naẓmuña miṣāl

[G.199:3, G.492:2, G.549:2, G.608:3, G.705:3, K.4:25, Mf.363:2]

2. **destine al:**-*mak*
Gazel 608
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eline almak, tutmak II sahip olmak, elde etmek.

Almaġ olmaz destine ol ġonce-i nāzük-mizāc
Kāġıd-ı nāmem eger olursa berg-i yāsemen

[G.549:2]

destine gel-:

1. **destine gel:**-*dükçe*
Gazel 50
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eline gelmek, eline almak, eline geçmek.

Sāġar-ı mey destine geldükçe bezm-efrūz olur
Anı eyler ʿaks-i ruḫsāruñ meh iken āftāb

[G.79:3, G.514:3]

destine gir-:

1. **destine gir-:**-*se, -y, -di*
Gazel 96
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eline geçmek, sahip olmak, yakalamak.

Per ü bālin yolardum varduġıçün şaḫş-ı nā-dāna

Eger kim destüme girseydi bir kez ṭāʾir-i devlet

[G.106:5, G.410:10, G.567:10, K.15:5, K.23:38, Kt.4:2, Kt.98:4]

destini ḳaldur-:

1. **destini ḳaldur:**-*up*
Gazel 140
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Elini kaldırmak II Dua etmek.

Berdden düşmiş idi elleri olunca bahār
Ḳaldurup destini Mevlā'sına şükr itdi çenār

dest-kār u pāy-ı şabr:

1. **dest-kār u pāy-ı şabr:**-*um*
Kaside 39
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Sabrın ayağı ve eli.

Çerḫ-i bī-mihrüñ cefāsı eyleyüp efsürde-dil
Dest-kār u pāy-ı ṣabrum ḳaldı bī-tāb ü tüvān

dest-res bul-:

1. **dest-res bul:**-*ur, -sa*
Gazel 346
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ulaşmak, erişmek, nail olmak

Ḳorḳarın reftār taʿlīm itdüre ebr āh ile
Serv-i gül-şen dāmen-i yāra bulursa dest-res

[G.174:9, G.552:13, Kt.12:3]

dest-sāz eyle-:

1. **dest-sāz eyle:**-*se, -n*
Gazel 696
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Elle yapmak, kendi eliyle hazırlamak.

Eyleseñ ʿuşşāḳ içün terkīb-i cevri dest-sāz
Dāru-yı eşk-i ʿāşıḳuñ hergiz çıḳarmazsın kemīn

dest-sāz-ı ġamze-i pergār:

1. **dest-sāz-ı ġamze-i pergār:**-*ı, -dur*
Gazel 705
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Pergel (gibi olan) gamzenin elleriyle yaptığı.

Ḳahramān-ı çeşmi pertāb itdügi tīr-i nigāh
Dest-sāz-ı ġamze-i pergārıdur bī-iştibāh

dest-yār it-:

1. **dest-yār it:**-*üp*
Mesnevi 9
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Yardım etmek.

Ki devr-i devletüñde varı varı İdüp tevfīḳ-i Bārī dest-yārı

deşt-peymā:

1. **deşt-peymā:**
Gazel 328
Mısra: **3**
Çölde gezen.

Deşt-peymā bir bölük Mecnūnlaruz jülīde-mū
Başumuzda pençe-i şīr-i jiyāndur şānemüz

deşt-i ʿanā:

1. **deşt-i ʿanā:**
Kaside 41
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Sıkıntı çölü.

Yirüm kūh-ı belā deşt-i ʿanā hāmūn-ı ḥayretdür
Felek bir bī-vefā devrān sitem-ger baḫt hercāyī

deşt-i belā vü ġam:

1. **deşt-i belā vü ġam:**-*da*
Tahmis 1
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Üzüntü ve bela çölü.

Niçe bir deşt-i belā vü ġamda ey Leylā-ḫırām
Gird-bād-āsā gezem Mecnūn-ı ser-gerdān olup

deşt-i ġam:

1. **deşt-i ġam:**-*da*
Gazel 693
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gam çölü.

Deşt-i ġamda olmışum bir kāh-ı berg-i bī-ḳarār
Baña ṣorsun bilmeyenler rūzgāruñ şiddetin

[G.851:10]

deşt-i ġam mecnūn'u:

1. **deşt-i ġam mecnūn'u:**-*n, -a*
Gazel 320
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gam çölünün Mecnun'u.

İtmezüz hergiz tenezzül deşt-i ġam Mecnūn'una
ʿIşḳ ile rifʿat bulup küh-sār-ı sevdā üzreyüz

deşt-i vaḥşet-ābād:

1. **deşt-i vaḥşet-ābād:**-*un*
Gazel 822
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Issız, korku veren çöl.

Nüzūl-i mevkib-i vuṣlat olur nā-keslere rūzī
Bu deşt-i vaḥşet-ābāduñ yañılmaz hiç ḳılavuzı

devā:

1. **devā:**
Gazel 543
Mısra: **8**
Çare, derman.

Oldı derd-i mubīḥine muʿtād İstemez şimdi bir devā göñlüm

[Mü.5:26]

devā eyle-:

1. **devā eyle:**-*r*
Gazel 145
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şifa vermek, iyileştirmek.

Derd-mend-i ʿışḳa añdurmaz şarāb-ı vuṣlatı
Dāġ ile eyler devā ekṣer ṭabīb-i rüzgâr

[G.470:10, G.796:1]

devā ol-:

1. **devā ol:**-*maz*
Gazel 327
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çare, ilaç olmak.

Cihānda firḳat-i dil-berden özge bir belā olmaz
Ölümdür ʿāşıḳa anuñçün añа hiç devā olmaz

devā yaz-:

1. **devā yaz:**-*ma, -dı*
Gazel 194
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İlaç yazmak.

Bīmār-ı ʿışḳa yazmadı kimse devā dime
Virsün baña şarāb-ı lebüñden şifāyı gör

devām-ı devlet-i şāh:

1. **devām-ı devlet-i şāh:**-*a*
Gazel 10
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Padişahın devletinin, iktidarının daimi olması.

Ey Ḥāletī ẓuhūra gelür luṭf u himmeti
Eyle devām-ı devlet-i şāha hemān duʿā

devār-ı devrān:

1. **devār-ı devrān:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Dünyanın dönmesi.

Ḳaṣd ideydi ṭabīb-i iḥsānı
Giderürdi devār-ı devrānı

devār-ı şemʿ:

1. **devār-ı şemʿ:**-*i*
Kaside 20
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Mumun dönmesi.

Mehebb-i ṣarṣar-ı rūz-ı ḳıyāmetdeyken isterse
Devār-ı şemʿi refʿ eyler ṭabīb-i faẓl u iḥsānı

devāt:

1. **devātını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 65
Mısra: **4**
Divit, içine mürekkep konan ufak hokka, kap.

Reşk itmeseydi ḫaṭṭ-ı ruḫ-ı yāra her gice
Zerrīn devātını yire urmazdı āftāb

[G.74:8, G.295:11, G.717:15, K.11:56, K.12:75, K.19:22, K.38:58, M.9:257]

devāt u ḫāme-i zerrīn:

1. **devāt u ḫāme-i zerrīn:**
Kaside 21
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Altın kalem ve hokka, divit.

Devāt u ḫāme-i zerrīn getürdi mihr-i münīr
Yazar debīr-i ḳażā künc-i nāme-i iḳbāl

devāt-ı çeşm:

1. **devāt-ı çeşm:**-*ün, -e*
Kıt'a 7
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Göz diviti.

ʿUhde-i taʿẓīm-i güftārum edā olmaz tamām
Çeşme-i ḫūrdan devāt-ı çeşmüñe ḳonsaydı āb

devā-yı belā-yı bīmārān:

1. **devā-yı belā-yı bīmārān:**
Mesnevi 2
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Hastaların sıkıntılarının ilacı.

Yoḫsa görmez gider mi şeb-pere-vār
Ey devā-yı belā-yı bīmārān

devā-yı dil-i bīmār:

1. **devā-yı dil-i bīmār:**
Gazel 329
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hasta gönlün dermanı.

Bulunsa olur ḫoḳḳa-i laʿlinde ne dirseñ
İllā ki devā-yı dil-i bīmār bulunmaz

devā-yı dil-i şikeste-dilān:

1. **devā-yı dil-i şikeste-dilān:**
Mesnevi 3
Mısra: **100**
Kelime Tipi: -
Kırık gönüllerin ilacı (Hz. Peygamber).

Ey şifā-sāz-ı cān-ı ḫaste-dilān
V'ey devā-yı dil-i şikeste-dilān

devḥa-i āmāl:

1. **devḥa-i āmāl:**
Kaside 21
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Emel, istek ağacı.

Olursa şimdi olur tāze sebze-i ümmīd
Virürse şimdi virür mīve devḥa-i āmāl

devha-i devlet:

1. **devḥa-i devlet:**-*ün, -de*
Kıt'a-ı Kebir 2
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Devletin ulu ağacı.

Devḥa-i devletüñde şāḫ-be-şāḫ
Eksük olmaya tāze tāze nihāl

devlet:

1. **devletinde:**-*i, -n, -de*
Gazel 251
Mısra: **2**
Saltanat, hakimiyet, hükümdarlık.

Sīne-ber-sīne olur ʿuşşāḳ ile her sīm-ber
Devletinde şāh-ı ʿışḳuñ cemʿ olur çoḳ sīm ü zer

[K.7:4, K.9:38, K.11:69, K.23:59, K.25:51, K.36:44, K.37:58, K.39:31, K.39:37, M.3:95, Mf.439:2]

2. **devlet:**
Gazel 40
Mısra: **2**
Baht, talih, büyük saadet, büyük mutluluk.

Ruḫların ger öpdürürse ol ḳamer-ṭalʿat baña
Ṭāliʿüm olur müsāʿid yüz ṭutar devlet baña

[G.308:15, G.384:17, G.603:8, K.6:38, K.26:74, K.35:38, Kt.32:4, M.5:61, M.7:73, M.9:272, T.4:2]

devlet ʿarūsı:

1. **devlet ʿarūsı:**
Gazel 636
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **-**
Talih gelini.

Devlet ʿarūsı n'eyliyeyin gelmedi baña
Ḳodum cihānda Ḥāletiyā gerçi çoḳ nişān

devlet ehli:

1. **devlet ehli:**-*n*
Müfret 439
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Talihli kimseler II Devlet adamları.

Devlet ehlin barmaġ ile gösterür ḫalḳ-ı cihān
Devleti gitseydi barmaḳ gösterür ammā hemān

devlet erbābı:

1. **devlet erbābı:**-*n, -dan*
Gazel 159
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **-**
Devlet büyükleri.

Derd-keşlerden recā ḳıl feyżi dāʾim Ḥāletī
Devlet erbābından it deryūze eylerseñ eger

devlet hümāsı:

1. **devlet hümāsı:**
Kaside 36
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **-**
Devlet kuşu, talih kuşu.

Ol çerāġ-ı meclis-i iḳbālsin sen kim döner
Dāʾimā devlet hümāsı üstine pervāne-sān

devlet ile:

1. **devlet ile:**
Gazel 344
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Büyük saadet, mutluluk ile.

Evreng-i ḥüsne devlet ile eyledük cülūs
Geldi maḥabbet ehline hengām-ı dest-būs

[G.344:1, K.15:35, K.28:80, Kt.123:3,

devlet yüzini gör-:

1. **devlet yüzini gör-:**-*me, -y, -e*
Gazel 488
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Talih yüzü, baht açıklığı görmek.

Devlet yüzini görmeye hergiz zamānede
Ḫāk-i rehüñle eylemeyen kimse iḳtiḥāl

[G.475:5]

devlete iriş-:

1. **devlete iriş:**-*me, -dük*
Gazel 279
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Mutluluğa kavuşmak II Bir makama, bir göreve erişmek.

Mesīḥā-veş gözi cān-baḫş olanlar ḫāk-i żilletde
Velīkin devlete irişmedük bir ḫar mı ḳalmışdur

devlet-gāh ol-:

1. **devlet-gāh ol:**-*sun*
Mesnevi 8
Mısra: **139**
Kelime Tipi: **-**
Talih, mutluluk yeri olmak.

Ġubār-ı bābı devlet-gāhum olsun
Sefer ḳılduḳça ḫāk-i rāhum olsun

devlet-ḥ̌āh-ı şāh:

1. **devlet-ḫ̌āh-ı şāh:**-*am*
Mesnevi 9
Mısra: **181**
Kelime Tipi: **-**
Padişahın mutluluğunu isteyen.

Bilür Mevlā ki devlet-ḫ̌āh-ı şāham
ʿAdū cevr itdi ammā bī-günāham

devlet-i ḍaḥḥāk:

1. **devlet-i ḍaḥḥāk:**-*e*
Gazel 335
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Dahhâk'in talihi.

Ḫān-ḳāh-ı dehr içinde bir bölük ḫayrānlaruz
Ḫande eyler devlet-i Ḍaḥḥāk'e en nā-şādumuz

devlet-i dehr:

1. **devlet-i dehr:**
Gazel 203
Mısra: **5**

Kelime Tipi: -
Dünya saadeti II Baht, Talih.

Devlet-i dehr ile Ḍaḥḥāk u Süleymān olsañ
ʿĀḳıbet mesken ider ḳabrüñ içün mūr ile mār

[G.738:4]

devlet-i dünyā:

1. **devlet-i dünyā:**
Gazel 733
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dünya saadeti. II. Baht, Talih.

Ben aña ʿārif dimem ey Ḥāletī kim bir bile
Sāye-i dīvār-ı yāri devlet-i dünyā ile

[G.881:4]

devlet-i dünyāya ḳan-:

1. **devlet-i dünyāya ḳan:**-*ma, -sa*
Gazel 74
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dünyanın nimetlerine doymak.

Ādem ʿaceb mi devlet-i dünyāya ḳanmasa
Mümkin midür ki kimseyi sīr-āb ide serāb

devlet-i ʿışḳ:

1. **devlet-i ʿışḳ:**-*un, -da*
Gazel 442
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk mutluluğu.

Devlet-i ʿışḳuñda ol şāh-ı cihānuñ Ḥāletī
Niçe demler sürdi bu çeşm-i Güher-bāruñ senüñ

[G.304:3, G.556:9, G.667:9, G.810:9]

devlet-i mollā-yı ʿaṣr-veş:

1. **devlet-i mollā-yı ʿaṣr-veş:**
Kaside 22
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Asrın hocasının saltanatı gibi (Şeyhülislam Hoca-zâde Mehmed Efendi için).

Ḥüsn ol durur ki devlet-i mollā-yı ʿaṣr-veş
Faż-ı Ḫudā ile ola günden güne füzūn

devlet-i nā-pāy-dār:

1. **devlet-i nā-pāy-dār:**
Gazel 147
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gelip geçici mutluluk.

Ṭāliʿüm gör kim daḫı bir kerre rūzī olmadı
Vuṣlat-ı ḫūbān gibi bir devlet-i nā-pāy-dār

devlet-i pā-būsa ir-:

1. **devlet-i pā-būsa ir:**-*mez*
Gazel 385
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ayağını öpme şansına ulaşmak.

Cāna cān olmaz lebiyle tenden ayrılmazsa rūḥ
Devlet-i pā-būsa irmez cisme ger olmazsa ḫāk

devlet-i şāh-ı cihān:

1. **devlet-i şāh-ı cihān:**-*da*
Kaside 13
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Cihan padişahının devleti.

Girersin devlet-i şāh-ı cihānda Ḥāletī bir gün
Derūn-ı günbed-i vālā-yı gerdūn-sāy-ı dīvāna

devlet-i sermed:

1. **devlet-i sermed:**
Gazel 519
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ebedi mutluluk.

Devlet-i sermed yoluñda başı virmekdür baña
Ḫāk-rāh olmaḳ ḳapuñda ʿizz ü cāhumdur baña

devlet-mend:

1. **devlet-mend:**
Kaside 13
Mısra: **15**
Devletli, yüce, mutluluk sahibi.

Ne devlet-mend ʿālimdür ki raḫş-ı gerd-i iḥsānı
Mücerreb tūtyādur dīde-i necm-i diraḫşāna

devlet-mend-i ʿālem:

1. **devlet-mend-i ʿālem:**
Gazel 848
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Cihanın talihlisi.

Nice rāḥat yüzin görsün o devlet-mend-i ʿālem kim
Metāʿ-ı dehr-i fānī başına düyāyı ṭār itdi

devr:

1. **devrdür:**-*dür*
Gazel 228
Mısra: **12**
Devir, zaman, çağ.

Çekme ġam ḫançerini eylese ser-tīz o şāh
Bu da bir devrdür ey ʿāṣıḳ-ı üftāde geçer

[G.638:6, K.5:27, K.7:14, K.7:49, K.12:85, K.13:17, K.16:37, K.18:52, K.26:72, K.28:73, K.30:28, K.32:48, K.33:45, M.8:37, M.9:185, Mf.131:2, Mf.575:1]

2. **devr:**
Gazel 648
Mısra: **4**
Felek, kader, baht, talih.

Laʿl-i cān-baḫşından almaz şāḳī-i bezmüñ murād
Devr elinden cām-veş baġrı ṭolu ḳan olmayan

3. **devr:**
Gazel 292
Mısra: **7**
Dönme, dönüp dolaşma.

II Şarap kadehinin elden ele dönmesi.

Devr mey şu nev-bahārdur anuñ ki ʿāleme
İtdi şeb-i dırāz-ı ġamı ser-be-ser nehār

devr eyle-:

1. **devr eyle:**-*r*
Gazel 63
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dönüp dolaşmak.

Baḳsañ altında görünmez anuñ illā ki serāb
Niçe bir eyler ola devr bu birḳaç dūlāb

[G.80:8, G.502:9, G.775:5, Mf.254:2, G.694:11]

2. **devr eyle:**-*y, -en*
Gazel 700
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Döndürmek, dönmesini sağlamak.

ʿĀlemi şiʿr-i ṣafā-baḫşum durur devr eyliyen
Ḥāletī maḳbūle geçmez cām-ı Cem şimden girü

devr it-:

1. **devr it-:**-*me, -se*
Gazel 373
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dönmek.

Bāġ-ı dehre ser-be-ser virmezdi revnaḳ āb-ı ʿışḳ
Mā-verā-yı ʿarşdan devr itmese dūlāb-ı ʿışḳ

[G.36:6, G.117:8, G.374:10, G.811:11, K.21:88 K.33:79]

2. **devr it-:**-*i, -yor, -ken*
Gazel 264
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dönmek, dönüp dolaşmak II Elden ele gezmek; devrân, semâ etmek.

Ṣunarsa devr idiyorken eger ḳadeḥ sāḳī
Gören ṣanur ki iner mürde-i ġam üstine nūr

[G.663:1, G.817:8, K.21:67, Kt.63:1]

3. **devr it:**-*er, -se, -n*
Gazel 403
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Döndürmek.

Giyāh-ı bāġ-ı ʿışḳuñ devr iderseñ ol ḳadar it kim
İrişe aña gāhī sāye-i serv-i ḫırāmānuñ

devr ol-:

1. **devr ol:**-*ma, -sun*
Gazel 55
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dönmek.

Nice devr olmasun baḫtum ki her şeb
Olur hem-sāyeler nālemle bī-tāb

devr ur-:

1. **devr ur:**-*ur*
Kaside 17
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Dönmek, elden ele dolaşmak.

Sāġar-ı ʿişret-i ḫayāl devr urur […]
Ḥuṣūl-i neşʾe-i şādī recā-yı [...]

devrān:

1. **devrān:**
Gazel 682
Mısra: **8**
Devir, zaman, çağ.

Güẕerān itdi gitdi devr-i ḳamer
Sen güneş yüzlünüñ durur devrān

[K.30:58, Kt.54:2, Mf.150:2, Mf.422:1]

2. **devrān:**
Gazel 12
Mısra: **6**
Felek, talih.
Dönse hilāle żaʿf ile cismüm ʿaceb degül
Devrān beni düşürdi o meh-pāreden cüdā

[G.28:4, G.44:1, G.96:9, G.168:13, G.363:5, G.417:10, G.569:16, G.624:8, G.647:12, G.649:7, G.649:10, G.689:9, G.854:5, G.863:5, G.864:2, K.14:88, K.41:68, M.8:161, Mf.415:2, Mü.2:1]

devrānın sür-:

1. **devrānın sür:**-*di*
Gazel 638
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hüküm sürmek, varlığı sürüp gitmek.

Ḳamer devrinde sensin şimdi nūr-ı dīde-i ʿālem
Geçürdi mihr-i ʿālem-tāb devrin sürdi devrānın

devr-i ʿadālet:

1. **devr-i ʿadālet:**-*i, -n, -de*
Kaside 6
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Adil (hak,hukuk ve eşitlik gözetilerek) davranılan dönem.

Devr-i ʿadāletinde alur peşşe ḥaḳḳını
Nemrūd olsa eyliyen anı eger ki zār

[Kt.K.4:7]

devr-i ādem:

1. **devr-i ādem:**-*den*
Gazel 818
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İlk insan Hz. Adem'in yaşadığı devir.

Ḥāl-i rūy-ı yār-veş bir dāne-i merdüm-firīb
Gelmemişdür ʿāleme tā devr-i Ādem'den beri

devr-i ʿadl:

1. **devr-i ʿadl:**-*i, -n, -de*
Kaside 12
Mısra: **58**

Kelime Tipi: -
Adaletli devir.

Gürg-i ḫūn-ḫᵛāra sürer pāy-ı seg-i çūbāna rūy
Devr-i ʿadlinde yalaşmaḳ isteyüp mīşiyle ḳan

[K.1:73, K.11:50, K.25:35, K.30:25]

devr-i āh:

1. **devr-i āh:**-*um*
Gazel 722
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
(Âşığın) âhının dönüp dolaşması.

Zemīn içre dönüp sīm-i sirişküm genc-i Ḳārūn'a
Hevāda devr-i āhum beñzedi çetr-i Ferīdūn'a

devr-i āsmān:

1. **devr-i āsmān:**
Gazel 655
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün dönüşü.

Teng oldı başuma ġam ile şol ḳadar cihān
Şandum ki girdi merkezine devr-i āsmān

devr-i cām:

1. **devr-i cām:**
Kaside 3
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İçki zamanı.

Hengām-ı gīrūdār bu dem eyleyüp güẕār
Geldi zamān-ı ʿıyş u ṣafā irdi devr-i cām

devr-i devlet:

1. **devr-i devlet:**-*ün, -de*
Mesnevi 9
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Devletin zamanı.

Ki devr-i devletüñde varı varı
İdüp tevfīḳ-i Bārī dest-yārı

devr-i felek:

1. **devr-i felek:**
Kaside 14
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Dünyanın dönmesi.

Her zamān devr-i felek tābiʿ-i fermān-ı ʿadū
Her zamān baḫt-ı nühūset-eserüm nā-fermān

devr-i gerdūn:

1. **devr-i gerdūn:**-*dan*
Gazel 301
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dönen felek, baht, talih.

Niçe bir ʿışḳıyla ol şūḫ-ı cihānuñ Ḥāletī
Ḫalḳ-ı ʿālemden melāmet devr-i gerdūndan sitīz

devr-i gül:

1. **devr-i gül:**
Gazel 43
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gül mevsimi, ilkbahar.

Yürüt sāḳī ayaġı devr-i gül faṣl-ı bahār oldı
Yine ḳıl sebzelerde ʿıyş u ʿişret ḫaymesin ber-pā

[G.189:1, G.867:7]

devr-i hatt:

1. **devr-i ḫaṭṭ:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 750
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ayva tüyün dairesi.

Orta yirde noḳṭadur gūyā dehānuñ dōstum
Dest-i ḳudret çekdi devr-i ḫaṭṭını pergār ile

devr-i ḳamer:

1. **devr-i ḳamer:**
Gazel 682
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Halk arasında 'ahir zaman'; İslam kozmolojisine göre bütün gezegenlerin devirleri bitmiş en son olarak Kamer gezegeni devretmektedir. Bu devirde çok fitneler çıkmakla birlikte sonunda kıyametin kopacağına inanılır. Osmanlı şiirindeki anlam ve tanıklar için bkz. Onay, 2013, 136.

Güẕerān itdi gitdi devr-i ḳamer
Sen güneş yüzlünüñ durur devrān

devr-i luṭf:

1. **devr-i luṭf:**-*un, -da*
Kaside 18
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Cömertlik zamanı, devri.

Devr-i luṭfuñda başup pāy riḳāb-ı baḫta
Olmışum bāre-i maḳsūda sühūletle süvār

devr-i piyāle:

1. **devr-i piyāle:**
Gazel 344
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kadehin elden ele dolaşması.

Nūr-ı ṣafā ẕalām-ı ġamı ḳaldurur hemān
Devr-i piyāle ʿarż idicek dīde-i ḫurūs

devr-i zamān:

1. **devr-i zamān:**
Gazel 524
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kader, talih.

Çeşm-i baḫtum baḫtumı kör itmege devr-i zamān
Bād-ı āhumla ṣavurdı göklere ḫākisterüm

[G.532:8, G.569:3, K.1:41, Mf.125:1]

2. **devr-i zamān:**-*ı, -n, -da*
Kaside 3
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Zaman, devir.

Ḳādir midür ki devr-i zamānında dem-be-dem
Her bebr-i bīşe eylemeye mīşe iltiyām

devr-i zamāne:

1. **devr-i zamāne:**-*de*
Kaside 19
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Felek, talih, devir, dönem.

Devr-i zamāne ʿıyşumı telḫ eyledi benüm
Luṭf eyle dādum alıver ey dāver-i zaman

[G.61:6, G.802:1, Kt.K.4:29]

devr-i zamān-ı firḳat ü hengām-ı vaṣl-ı yār:

1. **devr-i zamān-ı firḳat ü hengām-ı vaṣl-ı yār:**
Gazel 564
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Ayrılık vakti ve sevgiliye kavuşma zamanı.

Devr-i zamān-ı firḳat ü hengām-ı vaṣl-ı yār
Sāl-i tamām ü sāʿat-i Nev-rūz'dur hemān

devşür-:

1. **devşürür:**-*ür*
Gazel 715
Mısra: **10**
Toplamak, derlemek, bir araya getirmek.

Gice meclisde cānā girye-i mestāneler ḳılduñ
Hemān ol tīġe döndi kirpigüñ kim devşürür dāne

[K.36:10, K.36:18, Mf.543:2, Mf.587:2]

devvār ol-:

1. **devvār ol:**-*a*
Kıt'a 40
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dönmek.

Budur āyīn-i dolāb-ı felek kim
Ola her günde bir āb üzre devvār

devvār-ı leb-i ḫ̆ān-ı heves:

1. **devvār-ı leb-i ḫ̆ān-ı heves:**-*dür*
Mesnevi 8
Mısra: **102**
Kelime Tipi: -
Heves sofrasının kenarında dolanan.

Dilüm ḥırş ile gūyā şol megesdür
Ki devvār-ı leb-i ḫ̆ān-ı hevesdür

deyr-i cihān:

1. **deyr-i cihān:**
Gazel 150
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dünya kilisesi.

Görüp o büti deyr-i cihān içre yaḳasın
Çāk eylemeyen ola meger ṣūret-i dīvār

[G.200:9, K.23:1]

deyr-i ġam:

1. **deyr-i ġam:**-*a*
Gazel 314
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Keder kilisesi.

Naẓaruñ itme dirīġ ey büt-i bī-gāne-perest
Ezelī deyr-i ġama ṣūret-i bī-cānuz biz

dıkk-ı ḥırmān:

1. **dıḳḳ-ı ḥırmān:**-*un*
Mesnevi 8
Mısra: **114**
Kelime Tipi: -
Mahrumiyet sıtması.

İdüp anlar bahāne onı bunı
Ben oldum dıḳḳ-ı ḥırmānuñ zebūnı

dıraht:

1. **dıraḫtı:**-*ı*
Gazel 819
Mısra: **8**
Ağaç, şecer.

Serv ile bir bilmek olmaz ḳaddin ol sīmīn-berüñ
Şol dıraḫtı n'eylesün ādem ki olmaya beri

[K.10:6, K.25:10, Mf.117:2, Mf.311:1]

dıraht-ı bāġ-ı zafer ol-:

1. **dıraḫt-ı bāġ-ı ẓafer ol:**-*ur*
Gazel 10
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Zafer bahçesinin ağacı (gibi) olmak II Padişahın boyu zafer bahçesinin ağacı gibi olmak.

Olsa eger ki dal-ḳılıç düşmen üstine
Olur dıraḫt-ı bāġ-ı ẓafer ḳaddi gūyiyā

dıraht-ı baht:

1. **dıraḫt-ı baḫt:**-*un*
Mesnevi 9
Mısra: **275**
Kelime Tipi: -
Talih ağacı.

Dıraḫt-ı baḫtuñ olsun Sidre-mānend
Virülsün şāh-ı iḳbālüñe peyvend

dıraht-ı bār-ver-i gül-sitān-ı firdevs:

1. **dıraḫt-ı bār-ver-i gül-sitān-ı firdevs:**-*e*
Kaside 42
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçesinin meyveli ağacı.

Dıraḫt-ı bār-ver-i gül-sitān-ı Firdevs'e
Atardı ṭaʿne ṭaşın ḳāmet-i ḫ̆ırāmānı

dıraht-ı devlet:

1. **dıraḫt-ı devlet:**-*i*
Kaside 29
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Mutluluk/saltanat ağacı.

Olup dıraḫt-ı devleti günden güne bülend
Ḥaḳ üstümüzden eylemesün sāyesini dūr

dıraht-ı erġavān:

1. **dıraḫt-ı erġavān:**
Gazel 183
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Erguvan ağacı.

Şanurlar geldi ḥamr ırmaġınuñ ayaġı cennetden
Ḳaçan cūda dıraḫt-ı erġavān ʿaksin ʿıyān eyler

[K.20:40]

dıraht-ı gül-şen:

1. **dıraḫt-ı gül-şen:**-*e*
Gazel 577
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin ağacı.

Çıḳardı câme-i cismini atdı yabāna
Dıraḫt-ı gül-şene beñzer ki ʿārıż oldı cünūn

dıraht-ı hāme:

1. **dıraḫt-ı ḫāme:**-*den*
Kıt'a 4
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kalem ağacı.

Mīve-i maḳṣūd alınmazdı dıraḫt-ı ḫāmeden
Dest-i ḳudret yapmasa aña benānumdan se-pā

dıraht-ı himmet:

1. **dıraḫt-ı himmet:**-*ün, -le*
Kaside 10
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Lütuf ağacı.

Yazıḳdur Ḥāletī tāb-ı temūz-ı ġamla cān virmek
Dıraḫt-ı himmetüñle olmaz iken Sidre hem-sāye

dıraht-ı huşk:

1. **dıraḫt-ı ḫuşk:**-*e*
Gazel 292
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Kuru ağaç.

Geldi dıraḫt-ı ḫuşke nemā çaḳ zamānıdur
Ḫār-ı ḥamūlem eylese gül-ḫīz-i iştihar

[G.884:10]

dıraht-ı nev-ẓuhūr:

1. **dıraḫt-ı nev-ẓuhūr:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Yeni çıkmış ağaç.

Bu gül-zār-ı fenānuñ bāġ-bānı pīr-i fānīdür
Dıraḫt-ı nev-ẓuhūrı bilmeyüp ḳaṣd-ı żarar ḳıldı

dıraht-ı ser-bülend-i bāġ-ı ʿışḳ:

1. **dıraḫt-ı ser-bülend-i bāġ-ı ʿışḳ:**-*un*
Gazel 724
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk bahçesinin başı dik ağacı.

Dıraḫt-ı ser-bülend-i bāġ-ı ʿışḳuñ sāḳına çıḳmaz
Zülāl-i Ḫıżr'ı virseñ niçe yıllar naḫl-i Mūsā'ya

dıraht-ı ser-firāz:

1. **dıraḫt-ı ser-firāz:**-*ı, -sın*
Kıt'a 2
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Başı dik, seçkin ağaç II Sevgili.

Bir dıraḫt-ı ser-firāzısın cihān gül-zārınuñ
Saḳlasun bu rūzgāruñ germ ü serdinden Ḫudā

dıraḫt-ı ṭūr:

1. **dıraḫt-ı ṭūr:**
Müfret 97
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tur ağacı (Yanan, nur saçan ağaç).

Ḳandiller ile ḳaldı ʿamelden sitāreler
Virdi dıraḫt-ı Ṭūr ṣafāsın mināreler

dıraht-ı ümmīd:

1. **dıraḫt-ı ümmīd:**-*i*
Kaside 21
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Umut ağacı.

Virür dıraḫt-ı ümmīdi ber-i murād diyü
Yüzüm ṣuyın yire dökdi zamāne-i muḥtāl

dıraht-ı vādi-i eymen:

1. **dıraḫt-ı vādi-i eymen:**-*dür*
Gazel 823
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eymen vadisindeki ağaç.

Görenler rūy-ı āteş-nāk ile ol ṣūḫı dirler kim
Dıraḫt-ı vādi-i Eymen'dür anuñ ḳadd–i bālāsı

dırāz:

1. **dırāz:**
Gazel 297
Mısra: **10**
Uzun.

Ḥālümi ol ṣūḫa iʿlām eylemek mümkin midür
Müstemiʿ kem ḥavṣala efsāne-i miḥnet dırāz

[G.549:13, G.643:5, G.677:7]

dırāz eyle-:

1. **dırāz eyle:**-*se*
Gazel 296
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Uzatmak.

Cennet içre nehr-i kāfūra döner ey Ḥāletī
Pisterinde eylese bāzū-yı sīmīnin dırāz

dırāz it-:

1. **dırāz it:**-*e, -lüm*
Gazel 298
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Uzatmak.

Leylā-yı zülf-i dil-bere Mecnūn-ı ġam-keşüz
Ey Ḥāletī n'içün idelüm ḳıṣṣamı dırāz

[G.829:7, Mf.182:1]

dırāz ol-:

1. **dırāz ol:**-*sa*
Kaside 37
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Uzun olmak.

Ḳıṣṣa-i derd ü ġamum gūş itmez erbāb-ı düvel
Diñlemez kimse dırāz olsa eger bir dāstān

di-:

1. **dirüz:**-*r, -üz*
Gazel 50
Mısra: **9**
Diye düşünmek.

Ġamze görsek düşde tebşīr-i şehādetdür dirüz
Mürşid-i ʿışḳuz ʿaceb mi eylesek taʿbīr-i ḫˇāb

[G.19:5, G.22:8, G.26:1, G.121:10, G.125:2, G.130:5, G.155:3, G.169:6, G.194:3, G.213:1, G.228:2, G.237:1, G.253:5, G.255:1, G.261:9, G.263:1,G.268:11,G.270:2, G.290:14, G.298:7, G.310:10, G.320:3, G.324:3, G.329:9, G.350:9, G.353:3, G.362:7, G.389:8, G.406:5, G.406:3, G.424:8, G.427:2, G.429:8, G.439:11, G.441:6, G.443:3, G.458:9, G.565:10, G.567:4, G.568:1, G.587:9, G.612:7, G.629:5, G.635:5, G.640:3, G.640:7, G.650:1, G.651:9, G.661:7, G.690:9, G.691:7, G.766:1, G.770:9, G.777:5, G.828:7, G.836:7, G.849:3, G.863:11, G.873:5, K.8:48, K.12:34, K.17:27, K.32:31, K.32:49, K.33:25, K.35:15, K.41:71, Kt.32:2, Kt.K.4:13, Mf.50:2Mf.77:1, Mf.88:1, Mf.104:2, Mf.149:2, Mf.179:2, Mf.318:2, Mf.498:2, Mf.518:1, Mf.557:1, Mf.588:1, Mü.7:16]

2. **disek:**-*se, -k*
Gazel 28
Mısra: **1**
Demek, adlandırmak.

Olur lebüñe şehd-i muṣaffā disek revā
Ṣānında nāzil oldı anuñ āyet-i ṣifā

[G.61:8, G.96:4, G.102:3, G.130:3, G.130:4, G.200:2, G.229:1, G.243:3, G.264:2, G.317:5, G.354:9, G.371:8, G.389:12, G.530:1, G.562:11, G.611:5, G.675:5, G.684:9, G.875:12, K.10:20, K.15:9, K.17:24, K.18:28, K.22:17, K.27:29, K.34:31, K.39:27, K.41:50, Kt.32:4, Kt.59:6, Kt.126:4, M.5:54, Mf.10:2, Mf.60:2, Mf.99:2, Mf.131:2, Mf.132:1, Mf.305:1, Mf.559:2]

3. **dimem:**-*me, -m*
Gazel 319
Mısra: **9**
Saymak, kabul etmek.

Aña ʿāṣıḳ dimem ben kim nigāruñ bāġ-ı kūyında
Duḫānın serve döndürmez sirişkin cūy-bār itmez

[G.493:2, G.733:9, G.812:9, G.881:13]

4. **dirseñ:**-*r, -se, -n*
Gazel 67
Mısra: **8**
Ummak, ümit etmek.

Tīşe-i hicrān ḳomaz ṣabrum bināsından eşer
Merḥamet ḳıl olmasun dirseñ eger ḥālüm ḫarāb

[G.90:4, G.124:6, G.187:3, G.326:9, G.434:3, G.486:8, G.552:1, Kt..38:1, M.9:169, Trk.B.1:33, Mf.367:1]

5. **dir:**-*r*
Gazel 6
Mısra: **9**
Demek , söylemek.

Gören dir ḳāmet-i ʿarʿar-ḫırāmuñ aḳ cāmeyle
Bu baġa gelmemişdür öyle bir serv-i semen-sīmā

[G.17:8, G.28:7, G.31:7, G.34:1, G.43:5, G.43:9, G.52:8, G.53:3, G.69:3, G.72:1, G.95:10, G.114:3, G.114:7, G.116:7, G.120:6, G.126:4, G.149:15İ G.150:13, G.151:3, G.157:1, G.157:10, G.165:13, G.169:3, G.182:11, G.183:5, G.185:10, G.194:7, G.195:6, G.197:2, G.203:7, G.203:8, G.208:5, G.210:11, G.211:3, G.211:4, G.214:3, G.215:3, G.217:3, G.222:13, G.225:6, G.235:4, G.250:3, G.252:7, G.257:1, G.260:4, G.261:5, G.262:2, G.271:2, G.272:1, G.272:7, G.272:8, G.273:3, G.278:6, G.308:16, G.329:5, G.333:6, G.333:4, G.337:6, G.337:7, G.337:8, G.337:10, G.338:7, G.340:7, G.340:8, G.343:5, G.359:7, G.360:5, G.360:6, G.364:1, G.366:5, G.369:4, G.377:5, G.378:8, G.382:13, G.388:1, G.391:6, G.418:5, G.425:1, G.425:7, G.427:5, G.444:6, G.446:5, G.451:11, G.470:3, G.470:6, G.470:7, G.499:16, G.501:5, G.509:4, G.515:7, G.547:8, G.554:5, G.566:5, G.567:5, G.568:5, G.585:5, G.596:3, G.605:8, G.610:8, G.617:1, G.623:5, G.624:4, G.625:7, G.626:7, G.632:1, G.636:7, G.637:2, G.639:9, G.644:3, G.644:9, G.650:8, G.655:5, G.660:3, G.672:10, G.673:1, G.676:2, G.694:6, G.695:13, G.700:8, G.713:6, G.720:2, G.721:2, G.731:15, G.734:5, G.736:1, G.741:5, G.744:4, G.748:3, G.748:10, G.753:9, G.772:14, G.782:9, G.787:4, G.792:5, G.794:4, G.798:3,G.798:4, G.799:9, G.807:3, G.814:10, G.823:3, G.834:1, G.836:6, G.838:2, G.848:9, G.852:12, G.852:13, G.854:4, G.855:1, G.856:9, G.861:10, G.863:15, G.863:8, G.866:2, G.878:3, G.880:8,

G.881:8, G.883:1, G.892:27, K.8:25, K.20:42, K.21:54, K.23:41, K.33:74, K.38:26, K.39:61, Kt.1:3, Kt.23:1, Kt.27:1, Kt.46:4, Kt.78:1, Kt.87:3, Kt.101:3, M.4:57, M.9:9, M.9:154, M.9:213, Mf.106:1, Mf.106:2, Mf.108:1, Mf.112:2, Mf.143:1, Mf.143:2, Mf.149:2, Mf.204:1, Mf.204:2, Mf.243:2, Mf.309:2, Mf.318:2, Mf.334:1, Mf.351:2, Mf.405:1, Mf.568:1, Mü.5:28, T.7:8]

6. **dise:**-*se*
Gazel 343
Mısra: **8**
Sormak.

ʿArşa-i dehr içre atardum külāhum göklere
Dise bir gün ḳandadur ol ʿāşıḳ-ı ser-bāzumuz

[K.32:18, G.31:8, G.311:8, G.472:3]

7. **dirse:**-*r*, -*se*
Gazel 3
Mısra: **11**
Söylemek, istemek.

Görmesün kūyında aʿdā dirse olmaz ʿāşıḳa
Derd ile maḥv-ı vücūd itmek gibi bir sīmiyā

[G.169:5, G.337:4, G.439:17, G.586:1, K.32:54]

8. **dimez:**-*mez*
Gazel 337
Mısra: **1**
Ayırt etmek.

ʿArż ider kākülini ʿāşıḳ u bī-gāne dimez
Bend ider gördügini ʿāḳil u dīvāne dimez

[G.222:2, G.337:2, Mf.110:2]

9. **dimişdür:**-*miş*, -*dür*
Gazel 557
Mısra: **16**
Demek, emretmek.

ʿĀleme maḥşūd iden güftār-ı pākümdür beni
Ḥaḳ dimişdür rāḥatü'l-insāni fi ḥıfẓi'l-lisān

[M.1:13]

dīdār:

1. **dīdāruñ:**-*uñ*
Gazel 746
Mısra: **1**
Güzel yüz.

Sevinsün dil görüp dīdāruñ ey şūḫ-ı cihān-dīde
Yeter ḳan ile ṭoldı bir zamān dil bir zamān dīde

[G.756:8, Mü.4:5, Mü.4:11, Mü.4:17, Mü.4:23, Mü.4:29, Mü.4:35, Mü.4:41]

dīde:

1. **dīde:**
Gazel 251
Mısra: **5**
Göz.

Dīde giryān sīne sūzān olmasıdur hicr ile
Bir tedārik eyle şāhum gitdi elden baḫr ü ber

[G.351:1, G.600:3, G.649:3, G.659:9, G.746:2, G.746:4, G.746:6, K.24:25, M.2:19, Mf.227:1, Mf.399:1]

dīde ol-:

1. **dīde ol-:**-*ur*, -*sa*, -*n*
Gazel 518
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Göz olmak, gözden ibaret olmak II Göz göz olmak.

Hergiz saña görünmeye ol kebg-i ḫoş-ḫırām
Başdan ayaġa dīde olursañ niteki dām

[G.17:10, G.499:2]

dīde vü dil:

1. **dīde vü dil:**
Gazel 73
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Göz ve gönül.

Ḥaḳḳā ki āb u āteşi cemʿ itdi ʿārıżuñ
Andan ʿaceb mi dīde vü dil bulsa āb u tāb

[G.377:1]

dīde-bān ol-:

1. **dīde-bān ol:**-*ur*
Kaside 27
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Gözcü olmak.

Gül-şen-i ḳadrine irmez dest-i cūd-ı rūzgār
Kevkeb-i baḫtı olur bām-ı felekden dīde-bān

dīdeden nihān ol-:

1. **dīdeden nihān ol:**-*ur*
Kıt'a 82
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözden kaybolmak.

Çāpük-süvār-ı ḥüsn-i melāḥat dü-esbedür
Bir göz yumup açınca olur dīdeden nihān

dīde-dūz ol-:

1. **dīde-dūz ol:**-*an*
Gazel 300
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Göz dikmek.

Zümre-i aġyāra hemān Ḥāletī Tīr-i teġāfüldür olan dīde-dūz

dīde-i aġyār:

1. **dīde-i aġyār:**-*a*
Müseddes 4
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Yabancıların, rakiplerin gözleri.

Ḳosa cevr eylemegi ol gül-i raʿnā gelse

Olmasa dīde-i aġyāra hüveydā gelse

dīde-i aḥbāb:

1. **dīde-i aḥbāb:**
Terkib-bend 1
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Dostların gözleri.

Dirīġā sebze-i ümmīd hergiz olmadı ḥāṣıl
Egerçi ḫāk-i ḳabrin dīde-i aḥbāb ter ḳıldı

dīde-i ʿāşıḳ:

1. **dīde-i ʿāşıḳ:**
Gazel 267
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Aşığın gözü.

Uġrasañ bir gül-şene tā ḥaşre dek ol gül-şenüñ
Dīde-i ʿāşıḳ gibi nergisleri giryān çıḳar

dīde-i ʿāşıḳ-ı şeydā:

1. **dīde-i ʿāşıḳ-ı şeydā:**-*da*
Gazel 565
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Çılgın âşığın gözü.

Ḥaḳ budur revnaḳıdur gül-şen-i ḥüsn-i yārüñ
Dīde-i ʿāşıḳ-ı şeydāda olan āb-ı revān

dīde-i baht:

1. **dīde-i baḫt:**-*um*
Gazel 383
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Baht, talih gözü.

Gice tā ṣubḥ olunca gerçi kim yıldız ṣayar çeşmüm
Uyanmaz dīde-i baḫtum sitāremde saʿādet yoḳ

[K.32:69, K.35:22]

dīde-i baḫt-ı bīdār:

1. **dīde-i baḫt-ı bīdār:**
Kaside 18
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Uyanık talihin yıldızı, talih yıldızı.

Ḫān Murād ol şeh-i Cem-kevkebe kim öykünemez
Nergis-i gül-şenine dīde-i baḫt-ı bīdār

dīde-i baḫt-ı dil-i şeydā:

1. **dīde-i baḫt-ı dil-i şeydā:**
Gazel 24
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Divane gönlün baht gözü.

Açılmazsa ʿaceb mi dīde-i baḫt-ı dil-i şeydā
Duḫān-ı nār-ı āhumla ṭolupdur ser-be-ser dünyā

dīde-i baḫtı ḫ̆ābda ol-:

1. **dīde-i baḫtı ḫ̆ābda ol-:**-*unca*
Gazel 615
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Baht gözü uykuda olmak, talihi kapalı olmak.

Dīde-i baḫtı olunca ḫ̆ābda ʿışḳ ehlinüñ
Hiç müfīd olmaz ne deñlü itse feryād u fiġān

dīde-i baḫt-ı siyāh:

1. **dīde-i baḫt-ı siyāhum:**-*um*
Gazel 56
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Siyah bahtın gözü.

Firḳatüñle ʿışḳ bārānı göz açdurmaz yaġar
Nice olsun dīde-i baḫt-ı siyāhum sīr-ḫ̆āb

dīde-i bahtına şu in-:

1. **dīde-i baḫtına şu in:**-*sün*
Kaside 20
Mısra: **63**
Kelime Tipi: **Deyim**
Talihi kötü olmak.

Şu insün her zamānda dīde-i baḫtına bed-ḫāhuñ
Nitekim eyliye pür-jāle gerdūn-ı nergis-istānı

dīde-i bīnā:

1. **dīde-i bīnā:**-*y, -a*
Gazel 193
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gören göz II Ferasetli nazar.

Pīş-keş çekse ḳapuñdan gelicek bād-ı ṣabā
Kuḥl-ı ḫāk-i ḳademüñ dīde-i bīnāya çeker

[G.432:4]

dīde-i cān:

1. **dīde-i cān:**-*um, -da*
Gazel 106
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönül gözü.

Yārüñ ḫayāli gelmelü olduḳça sīneye
Eyler ẓuhūr dīde-i cānumda iḫtilāc

[G.107:8, G.523:1, K.1:11]

dīde-i cānı açıl-:

1. **dīde-i cānı açıl-:**-*dı*
Gazel 535
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül gözü açılmak, gözü gönlü açılmak.

Açıldı nergis-āsā maḳdemüñle dīde-i cānum
Ne yeller esdi āyā bilsem ey gül-berg-i ḫandānum

dīde-i dihḳān:

1. **dīde-i dihḳān:**
Gazel 570
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Çiftçi göz (Yağmur beklentisi bağlamında).

Her dem dil-i şūrīde oḳuñ geldügin ister
Bārān gözedür şām u seḥer dīde-i dihḳān

dīde-i dil-i nā-kām:

1. **dīde-i dil-i nā-kām:**
Müfret 336
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Muradına erememiş gönül gözü.

Aġardı aġlamadan dīde-i dil-i nā-kām
Belürdi bāġ-ı belāda şüküfe-i bādām

dīde-i emel:

1. **dīde-i emel:**
Kaside 16
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İstek gözü.

Güller gibi açılsa n'ola dīde-i emel
Oldı nesīm-i ṣubḥ-ı saʿādet yine vezān

dīde-i encüm:

1. **dīde-i encüm:**-*e*
Gazel 476
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yıldızların gözü.

Şavurur mıydı benüm göklere ḫākisterümi
Dīde-i encüme ʿayyār gözüñ urmasa kül

[G.665:8]

dīde-i erbāb-ı ṭabʿ:

1. **dīde-i erbāb-ı ṭabʿ:**-*a*
Terkib-bend 1
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
İyi huylu kişilerin gözleri.

Ḳanı ol dīde-i erbāb-ı ṭabʿa merdüm-i bīnā
Aña çeşm-i bed-i eyyām irişdi oldı nā-peydā

dīde-i giryān:

1. **dīde-i giryān:**-*a*
Gazel 70
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ağlayan göz.

Necm-i baḫtum itmese andan dem-ā-dem iktiḥāl
Ḫāk-i rāh-ı yāri ḳordum dīde-i giryāna hep

[G.510:12, G.595:8]

dīde-i hūn-bār:

1. **dīde-i ḫūn-bār:**-*um, -dan*
Gazel 29
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kan saçan göz.

Sīm-i eşküm dökicek dīde-i ḫūn-bārumdan
Baḳmadı aña ḳızıldur diyü māh-liḳā

[G.46:3, G.659:12]

dīde-i ḫūnīn:

1. **dīde-i ḫūnīn:**
Gazel 763
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kanlı göz (âşığın gözleri).

Ṭurma yaşum ki çıḳar dīde-i ḫūnīn üzre
Laʿl içün ḫᵛāceye beñzer ki Bedaḫşān'a çıḳa

dīde-i hurūs:

1. **dīde-i ḫurūs:**
Gazel 344
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Horoz gözü II Şarap.

Nūr-ı ṣafā ẓalām-ı ġamı ḳaldurur hemān
Devr-i piyāle ʿarż idicek dīde-i ḫurūs

dīde-i ʿibret:

1. **dīde-i ʿibret:**-*le*
Gazel 315
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ibret gözü, ibretle bakış.

Zīr ü bālāya idüp dīde-i ʿibretle naẓar
Münkir-i taḫt-ı Cem ü tāc-ı Ferīdūn'uz biz

dīde-i idrāk:

1. **dīde-i idrāk:**
Gazel 399
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Anlayış gözü II Basiret.

Ḫaṭṭ-ı ruḫına ḥükm idemez dīde-i idrāk
Taḥrīrini gör ḫāme-i naḳḳāş-ı ḳażānuñ

[G.586:11]

dīde-i nā-bīnā:

1. **dīde-i nā-bīnā:**-*y, -a*
Gazel 727
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Görmeyen göz.

Ḳarşular ḳapmaġa āhum yeli her geh ki ṣabā
Getüre ḫāk-i rehüñ dīde-i nā-bīnāya

dīde-i necm-i dirahşān:

1. **dīde-i necm-i diraḫşān:**-*a*
Kaside 13

Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Parlak yıldızın gözü.

Ne devlet-mend ʿālimdür ki raḫş-ı gerd-i iḥsānı
Mücerreb tūtyādur dīde-i necm-i diraḫşāna

dīde-i nergis:

1. **dīde-i nergis:**
Kaside 25
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Nergis çiçeğinin gözü.

Açıldı dīde-i nergis gelince bāġa ṣabā
Getürdi ḫāk-i reh-i dāver-i zamānı meger

dīde-i nücūm:

1. **dīde-i nücūm:**
Kaside 3
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Yıldızların gözü, yıldız gibi parlak göz.

Muḥtāc-ı ḫāk-i der-gehine dīde-i nücūm
Pür-nefḫa būy-ı maʿdeletinden meşāmm-ı şām

[K.21:43]

dīde-i pür-hūn:

1. **dīde-i pür-ḫūn:**-*ı*
Gazel 718
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kanla dolu göz.

Gāhī dili geh dīde-i pür-ḫūnı ḳılur cāy
Bir dem mi olur ġamzelerüñ girmeye ḳana

dīde-i pür-hūnāb:

1. **dīde-i pür-ḫūnāb:**-*un*
Gazel 721
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kanlı göz (Âşığın gözleri).

Görmesi ġuṣṣa virür dīde-i pür-ḫūnābuñ
Ḥāletī bezm-i ġama böyle gerek peymāne

dīde-i pür-hūn-ı ʿāşık:

1. **dīde-i pür-ḫūn-ı ʿāşıḳ:**-*dan*
Gazel 715
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Âşığın kanlı gözleri.

Ḫayālüñ dīde-i pür-ḫūn-ı ʿāşıḳdan degül ḫālī
Seni gördi o da örgendi cānā girmegi ḳana

[G.755:7]

dīde-i rind:

1. **dīde-i rind:**-*e*
Gazel 49
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Rindin, kalenderin gözü.

Görünse dīde-i rinde eger kedū-yı şarāb
Ḫadeng-i āhen ider iḫtiyārsuz pertāb

dīde-i ümmīd-i halk:

1. **dīde-i ümmīd-i ḫalḳ:**-*a*
Gazel 603
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
İnsanların ümit gözü.

Micmer-i himmetlerinden siflegān-ı ʿālemüñ
Dīde-i ümmīd-i ḫalḳa dūd-ı ḥasretdür gelen

dīde-i ʿuşşāḳ:

1. **dīde-i ʿuşşāḳ:**
Gazel 495
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşıkların gözü.

Eksük olma kūy-ı dil-berden sen ey bād-ı ṣabā
Dīde-i ʿuşşāḳ içündür çün tek ü pūyum müdām

[G.431:10, G.565:9, Mf.73:1]

dīde-i ʿuşşāḳ yolda ḳal-:

1. **dīde-i ʿuşşāḳ yolda ḳal:**-*ur*
Gazel 377
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Âşıkların gözlerinin yolda kalması, sevgilinin gelmesini beklemesi.

Ṣabā gelür diseler ḫāk-i rāh-ı dil-ber ile
Ḳalur çü ḥalḳa-i der yolda dīde-i ʿuşşāḳ

dīde-pür-hūn ol-:

1. **dīde-pür-ḫūn ol:**-*ma*, -*sa*, -*m*
Müfret 329
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gözleri kanla dolmak.

Māʿil olmaz mest-i nāzum dīde-pür-ḫūn olmasam
Baña ṭıfl-ı nev-resüm baḳmazdı mecnūn olmasam

dīdesine görün-:

1. **dīdesine görün-:**-*se*
Kaside 34
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gözüne görünmek, fark edilmek.

Ṣanur ḳarār iden anda deñizde māhīdür
Görünse dīdesine ḫūt-ı lücce-i ḫaḍrā

didügin it-:

1. **didügin it-:**-*di*
Gazel 150
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Söylediğini yapmak II Sözünde durmak.

Āḫir şaların āteş-i hicre seni dirdi
İtdi didügin ʿāḳıbet ol şūḫ-ı sitem-kār

[G.863:16]

diger-gūn:

1. **diger-gūnmış:**-*mış*
Müfret 212
Mısra: **1**
Bozuk, keyifsiz.

Mālik-i zer olmayanuñ ḥāli diger-gūnmış
Bilmedük miftāḥı genc-i himmetüñ altunmış

dih-i ḫarāb:

1. **dih-i ḫarāb:**-*ı*
Gazel 892
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Virane köy II Kederli gönül.

Yanında nedür ʿimāret itmek
Göñlüm gibi bir dih-i ḫarābı

dīhīm-i murād:

1. **dīhīm-i murād:**
Matla 41
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Arzu tacı.

Ser-i baḫtumda külāh-ı ġamadur istiʿdād
Degmedi farḳına her gün daḫı dīhīm-i murād

[Mf.49:2]

dihḳān-ı dehr:

1. **dihḳān-ı dehr:**
Gazel 348
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Felek çiftçisi.

Ey Ḥāletī sen istedügüñ tīġ-i himmeti
Kişt-i ümīde eyledi dihḳān-ı dehr dās

dihḳān-ı eyyām:

1. **dihḳān-ı eyyām:**
Mesnevi 9
Mısra: **286**
Kelime Tipi: -
Devrin çiftçisi.

Ser-i aʿdā ki ḳaṣd itmezse Behrām
Ḳılıcın dās ide dihḳān-ı eyyām

dihḳan-ı felek:

1. **dihḳan-ı felek:**
Gazel 849
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Feleğin çiftçisi.

Dāne-i ḫāl-i ruḫ-ı yārdan ayrı düşürüp
Beni dihḳan-ı felek ḫāk ile yek-sān itdi

dihḳān-ı felek-ḥilḳat-i ḥırmen-geh-i iḳbāl:

1. **dihḳān-ı felek-ḥilḳat-i ḥırmen-geh-i iḳbāl:**
Gazel 752
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Talihin harman yerinin felek huylu çiftçisi.

Dihḳān-ı felek-ḥilḳat-i ḥırmen-geh-i iḳbāl
Murġ-ı Ḥarem olsam da baña vimeye dāne

dihḳān-ı ʿışḳ:

1. **dihḳān-ı ʿışḳ:**
Gazel 376
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk çiftçisi II Âşık.

Dil-ber-i dil-saḫtdan merḥamet ister göñül
Ḥāṣıl umar sengden saʿy ile dihḳān-ı ʿışḳ

dihḳān-ı rūzgār:

1. **dihḳān-ı rūzgār:**
Gazel 60
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Rüzgar çiftçisi.

Bir dānedür o ḫāl ki dihḳān-ı rūzgār
Biñ ḥırmen-i cemālden itmişdür intiḫāb

dik-:

1. **dikseler:**-*se*, -*ler*
Gazel 560
Mısra: **7**
Biçilmiş veya yırtılmış kumaş, deri, yara vb. yi iğneye geçirilmiş iplikle tutturmak.

Cān riştesiyle dikseler artuḳ figār olur
Şemşīr-i cevr ile açılan zaḫm-ı ḫūn-feşān

[G.732:10]

2. **dikdi:**-*di*
Gazel 887
Mısra: **6**
Saplamak, batırmak.

Ḳaṣdı oḳuñuñ cāna idi gerçi ki evvel
Şimdi dil-i sevdā-zedeye dikdi ʿaṣāyı

3. **dikmeseydi:**-*me*, -*se*, -*y*, -*di*
Kaside 33
Mısra: **35**
(Bir şeyi) Dikine duracak şekilde yere koyup yerleştirmek.

ʿAṣāyı dikmeseydi olmaġa der-bān-ı eyvānı
Nesīm-i luṭfına cūlar olurken intiẓār üzre

[M.8:19, Mf.424:2]

diken ol-:

1. **diken ol-:**-*du*, -*m*
Gazel 400
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gözüne batmak, birisini rahatsız ve tedirgin etmek; birisinin dikkatini çekmek.

Gördiler dün beni o ġonce-dehen yanında
Tek ṭururken diken oldum gözine dünyānuñ

[G.612:4, G.618:8]

dikil-:

1. **dikildi:**-*di*
Kaside 2
Mısra: **15**
(Bir şeyi) Dikine duracak şekilde yere koyup yerleştirmek.

Dikildi ṣaḥn-ı çemen-zāra tūġ-ı şāhīler
Niteki tūġ-ı şehinşāh-ı āsmān-pāye

2. **dikilmişse:**-*miş, -se*
Müfret 341
Mısra: **2**
Yetiştirmek için bir bitki toprağa yerleştirilmek; ayakta durmak.

Hemīşe nāleler itmezdi bülbül-i cānum
Hezār-pāre dikilmişse verd-i ḫandānum

dikiş ṭutma-:

1. **dikiş ṭutma-:**-*z*
Gazel 353
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dikiş tutmamak, dikilememek.

Sāz-gār olmazsa ṭañ mı sūzen-i müjgānlaruñ
Cāme-i ṣabrum benüm hiç ṭutmaz olmışdur dikiş

dikkat götür-:

1. **diḳḳat götür:**-*mez*
Gazel 715
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Dikkat etmek.

Gehī saña gehī aġyāra baḳsa çeşmi incinme
İgen diḳḳat götürmez Ḥāletī evżāʿ-ı mestāne

dikkat it-:

1. **diḳḳat it:**-*se*
Kıt'a 56
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dikkatle bakmak.

Kevkeb-i baḫtuñ bülend itsün Ḫudā ṣol deñlü kim
Her niçe diḳḳatler itse irmeye ʿayn-ı Kemāl

dikkatle:

1. **diḳḳatle:**
Kıt'a 49
Mısra: **1**
Dikkat ederek.

Baḳar dāʾim ekābir rüşvet altunına diḳḳatle
Yüzine baḳmaġa el mi deger erbāb-ı ʿirfānuñ

dil:

1. **dilüm:**-*üm*
Mesnevi 9
Mısra: **199**
Gönül, yürek.

Dü-nīm itdi dilüm şemşīr-i ḥırmān
Aña ḳıl merhem-i luṭfuñla derman

[Mü.2:33, G.7:10, G.18:6, G.31:7, G.36:10, G.56:13, G.58:5, G.61:3, G.61:10, G.61:1, G.62:6, G.64:3, G.69:9, G.73:5, G.76:5, G.82:7, G.82:7, G.83:1, G.94:5, G.98:11, G.122:13, G.125:9, G.145:11, G.153:10, G.155:16, G.168:15, G.169:9, G.171:1, G.180:3, G.187:2, G.198:9, G.199:5, G.200:10, G.202:1, G.207:9, G.222:1, G.222:13, G.226:3, G.227:5, G.231:8, G.232:5, G.237:1, G.237:5, G.241:13, G.244:2, G.248:2, G.249:9, G.249:13, G.252:6, G.254:6, G.255:1, G.256:4, G.256:5, G.261:6, G.261:7, G.263:6, G.265:7, G.269:7, G.271:1, G.274:2, G.276:1, G.279:5, G.281:2, G.284:4, G.284:9, G.295:14, G.297:5, G.298:1, G.302:9, G.325:7, G.325:12, G.339:1, G.340:5, G.341:4, G.348:3, G.350:7, G.374:2, G.375:1, G.381:1, G.383:1, G.390:5, G.400:1, G.409:5, G.414:1, G.425:8, G.426:5, G.428:3, G.429:8, G.430:10, G.438:5, G.439:19, G.446:3, G.448:4, G.453:9, G.455:6, G.456:6, G.462:4, G.474:2, G.475:1, G.478:1, G.482:7, G.487:1, G.512:4, G.512:8, G.523:5, G.525:9, G.535:7, G.554:9, G.557:5, G.569:15, G.572:1, G.572:8, G.584:3, G.587:1, G.600:3, G.618:5, G.619:7, G.621:2, G.623:1, G.624:6, G.634:5, G.645:2, G.645:5, G.646:3, G.648:1, G.649:9, G.657:4, G.668:4, G.672:5, G.676:5, G.683:9, G.687:1, G.693:11, G.701:1, G.702:1, G.702:4, G.716:8, G.716:7, G.718:7, G.719:12, G.721:7, G.738:1, 740:7, G.744:7, G.746:1, G.746:2, G.748:11, G.757:12, G.762:6, G.763:9, G.769:4, G.774:1, G.784:4, G.787:2, G.789:1, G.791:8, G.798:2, G.798:5, G.801:7, G.804:1, G.817:6, G.824:13, G.826:1, G.831:8, G.841:1, G.850:1, G.852:1, G.858:7, G.862:5, G.865:1, G.869:1, G.883:5, G.883:9, G.892:6, G.893:3, K.1:75, K.6:5, K.22:29, K.32:87, K.38:69, Kt.K.4:3, M.2:9, M.2:19, M.3:112, M.8:5, M.8:52, M.8:87, M.8:101, M.9:88, M.9:98, M.9:195, Mf.30:1, Mf.69:2, Mf.72:2, Mf.84:1, Mf.110:1, Mf.112:1, Mf.132:1, Mf.148:1, Mf.168:2, Mf.227:1, Mf.233:1, Mf.266:2, Mf.269:1, Mf.318:2, Mf.354:2, Mf.392:2, Mf.395:1, Mf.399:1, Mf.430:1, Mf.434:1, Mf.451:2, Mf.485:2, Mf.488:2, Mf.528:1, Mf.563:2, Mf.578:1, Mf.590:1, Mü.1:33, Mü.2:175, Mü.3:25, Mü.4:19, Mü.4:34, Mü.8:26, Th.1:7, Th.1:24, T.1:9]

2. **dildür:**-*dür*
Gazel 175
Mısra: **10**
Söz, ifade etme, söyleme.

Dür-i maʿnā ile leb-rīz olupdur lücce-i ṭabʿum
Zebānum Ḫāletī ol lücceden gūyā ki bir dildür

[G.560:9, K.1:62, K.33:67, M.9:242]

3. **dil:**
Gazel 86
Mısra: **6**
Gönül II Âşık.

İtsem ʿaceb mi ḫidmet-i şāh-ı ġam ile faḫr
Biñ dil görüp bir ten içinde ider intiḫāb

[G.279:3, G.431:5, G.479:8, G.709:3, G.768:5, G.776:2, K.1:46, Mf.138:1]

dil al-:

1. **dil al:**-*ur*
Gazel 688
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül almak; kendine bağlamak, âşık etmek.

Ḫalāṣ olmaḳ ne mümkin Ḥāletī bī-çāre destüñden
Kemend-i tār-ı zülfüñle dil alur bir dilāversin

[G.459:5]

dil ʿālemi:

1. **dil ʿālemi:**-*n, -i*
Matla 34
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül âlemi.

Dil ʿālemini ḳapladı ḥālāt-ı maḥabbet
Maʿṣūḳumuz oldı giderek ẕāt-ı maḥabbet

[Mf.41:1]

dil āyinesi:

1. **dil āyinesi:**
Gazel 851
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gönül aynası.

Ey Ḥāletī dil āyinesi zeng-i ḫurdedür
Ol ṣūḫ görse de ṭuyamaz inkisārını

dil bağla-:

1. **dil bağla:**-*y, -an, -lar*
Gazel 36
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül bağlamak, severek bağlanmak, içten sevmek, âşık olmak.

Zülfine dil bağlayanlar oldılar ser-geşte hep
Ḫalḳa-i ẕikre girüp devr idicek ol meh-liḳā

2. **dil bağla:**-*mak*
Gazel 547
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Aslı "bel bağlamak" olup, inanmak, güvenmek, itibar etmek demektir.

Şehr-bend-i dehre hiç dil bağlamaḳ cāʾiz midür
ʿIdde-i rāh-ı ʿademdür şübhe yoḳ bu nüh ḫıyām

dil belāsına uğra-:

1. **dil belāsına uġra:**-*r*
Kaside 19
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sarf edilen kötü bir sözün sonunda zarar görmek.

Kendü dili belāsına uġrar zamānede
Şol ehl-i dil ki sözde ide faẕlını ʿıyān

dil bülbüli:

1. **dil bülbüli:**
Gazel 287
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül bülbülü II Âşığın gönlü.

Dil bülbüli nevālar idüp her maḳāmda
Çaḳ kūy-ı yāra varmayıcaḳ eylemez ḳarār

[G.353:3]

dil ehli:

1. **dil ehli:**
Gazel 593
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönül ehli II Âşık.

Serviyle sūseni n'idelüm ḳaddi var iken
Çıḳmaz dil ehli Ḥāletiyā iʿtidālden

[G.641:2, G.138:11, G.212:11, Mf.87:2, Mf.210:2, Trk.B.1:74, Trk.B.1:104]

2. **dil ehli:**-*n, -e*
Kaside 19
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül ehli II Şairler.

Kāfir daḫı emān dilese yoḳ dimez velī
Virmez felek dil ehline hiç ẓulmden emān

[K.19:23, K.28:69, K.30:34, K.34:21]

dil fülki:

1. **dil fülki:**
Gazel 724
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gönül sandalı, gönül kayığı II Âşığın gönlü.

İdüp rāz-ı derūnın āşikāre mürşid-i ʿışḳa
Çoḳ açıldı yine ey Ḥāletī dil fülki deryaya

[G.172:8]

dil hānesi:

1. **dil ḫānesi:**-*n*
Gazel 339
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönül evi II Âşığın gönlü.

Var ise ol çerāġını ḫurşīdden yaḳar
Dil ḫānesin münevver ider şīşe cāmumuz

[G.586:10, G.742:7, Mü.7:31]

dil hātemi:

1. **dil ḫātemi:**-*n, -i*
Gazel 886
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül mührü.

Şol kimse ki göñlin ġam-ı cānāna düşürdi
Dil ḫātemini lücce-i ʿummāna düşürdi

dil hırmeni:

1. **dil ḫırmeni:**-*n, -e*
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gönül harmanı.

Şavurdı külüm göklere bu şarşar-ı āhum
Dil ḫırmenine çerḫ ḳoyup āteş-i miḥnet

dil ile cān:

1. **dil ile cān:**-*ı*
Müfret 558
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül ile ruh.

Zülfi zencīrine bend itdi dil ile cānı
Oldılar ṣan iki deryūze-ger-i zindānī

dil laḫtı:

1. **dil laḫtı:**-*dur*
Gazel 825
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül parçası.

Ciger pergālesi dil laḫtıdur hep zīr ü bālāsı
Anuñçün añılur sulṭān-ı ʿışḳuñ ḫˇān-ı yaġmāsı

dil metāʿı:

1. **dil metāʿı:**-*n*
Gazel 551
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönül sermayesi II Âşığın gönlü.

Kimseye raḥm eylemez sūdāger zülfüñ senüñ
Dil metāʿın ayaġa urmaḳda māhirdür hemān

dil mi var:

1. **dil mi var:**-*dur*
Müseddes 8
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Gönül mü var, kimse mi var?.

Dil mi vardur ki saña ʿāṣıḳ-ı dīdār degül
Cān mı ḳaldı ser-i zülfüñe giriftār degül

dil micmeri:

1. **dil micmeri:**-*n*
Gazel 81
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül buhurdanı II Âşığın gönlü (Gönül sevgilinin ateşinin yanışını barındırması nedeniyle buhurdanla ilişkilendirilir.).

Āteş-i ʿışḳıyla māl-ā-māl iden dil micmerin
Şīşe-i çeşmin revādur itse dāʾim pür-gül-āb

dil milketi:

1. **dil milketi:**-*n, -i*
Müseddes 8
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül ülkesi.

Gele mi şāh-ı ġamuñ ḳalb-i ḫarāb-ābāda
İtdi dil milketini ceyş-i belā yaġmāda

dil murġı:

1. **dil murġı:**
Gazel 130
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Gönül kuşu.

Meyl itmez oldı gül-şene dil murġı Ḥāletī
Taḥmīl-i minnet itmeg ile ebr-i nev-bahār

[G.232:12, G.339:3, G.424:6, G.678:5, G.715:4, G.766:6, G.824:2, G.846:3, G.848:5, G.869:5, K.25:57, Mf.42:1, Th.1:16]

dil naḳdini al-:

1. **dil naḳdini al:**-*a*
Gazel 517
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül sermayesini almak, kendisine âşık etmek.

Ḥaṭṭ degül dārū-yı huş-ber ḫāżır itmiş laʿl-i yār
Tā ala dil naḳdini hergiz ḫaberdār olmayam

dil pür-endūh u dīde pür-hūn:

1. **dil pür-endūh u dīde pür-ḫūn:**-*am*
Müfret 314
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül sıkıntıyla, gözler kanla dolu.

Dil pür-endūh u dīde pür-ḫūnam
Gūyiyā ḫāne-zād-ı mecnūnam

dil pūtesi:

1. **dil pūtesi:**-*n, -de*
Gazel 66
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönül potası, gönül kabı.

Yansa dil pūtesinde āteş-i ʿışḳ
Gözlerümden revān olur sīm-āb

dil ṣafḥası:

1. **dil ṣafḥası:**-*n, -ı*
Gazel 592
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönül sayfası.

Vā-beste olur Ḥāletiyā fażl-ı Ḥudā'ya
Dil ṣafḥasını pāk idelüm noḳṭa-i şekkden

dil sāḥası:

1. **dil sāḥası:**-*dur*
Gazel 92
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül meydanı.

Dil sāḥasıdur menzil-i ḫar-gāh-ı maḥabbet
Baş üzre gerek taḫt-ı şehinşāh-ı maḥabbet

dil şehri:

1. **dil şehri:**
Gazel 572
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül şehri.

Olur mı taḫt-gāh-ı ʿışḳ ābād
Niçe dil şehri olmayınca vīrān

dil şīşesi:

1. **dil şīşesi:**-*n, -e*
Müfret 19
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül şişesi.

Bir pāre nīş urur anı yürütmez eglerin
Dil şīşesine virdi ʿadū gerçi inkisār

dil ṭıflı:

1. **dil ṭıflı:**
Gazel 680
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönül çocuğu II Âşığın gönlü.

Dil ṭıflı cünūn fennini görmişdür ey Ḳays
Bu ʿaḳluñ ile sen aña üstād olamazsın

[G.765:3, G.801:3]

dil ü cān:

1. **dil ü cān:**-*dur*
Gazel 141
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönül ve can.

Hedefi ya dil ü cāndur anuñ içün her gāh
Dil-i ḫākīde arar tīrini güm ḳılsa o yār

[G.426:4, G.567:11, G.574:3, G.626:3, G.752:1, G.829:1, M.2:27, Mf.70:1, Mf.238:1, Mf.319:2]

dil ü cān murġı:

1. **dil ü cān murġı:**-*n, -ı*
Gazel 21
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül ve can kuşu.

Dil ü cān murġını yoḫsa şikār itmek mi istersin
Dikersüñ gözlerüñ ey şāh-bāz-ı evc-i istiġnā

dil ü cān ü ser:

1. **dil ü cān ü ser:**-*üm, -den*
Müfret 581
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül, can ve baş II Tüm varlık.

Cüdā olmaz dil ü cān ü serümden āteş-i miḥnet
Vücūdum nüsḫasın yaḳmaġ içün yazmış yed-i ḳudret

dil ü cāndan:

1. **dil ü cāndan:**
Mesnevi 4
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
İçtenlikle, çok isteyerek, canıyürekten.

İmtişāl eyleyüp dil ü cāndan
Bir Burāḳ aldı bāġ-ı Rıḍvān'dan

dil ü dīde:

1. **dil ü dīde:**-*m, -le*
Gazel 154
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönül ve göz.

Oldum dil ü dīdemle bugün şāh-ı maḥabbet
Degdi baña cām-ı Cem ü mirʿāt-ı Sikender

[G.275:1, G.724:11, G.729:1, G.826:5, K.8:79]

dil ü endūh:

1. **dil ü endūh:**
Mesnevi 9
Mısra: **132**
Kelime Tipi: -
Gönül ve dert.

Pes-i dīvār-ı sīnemde nihānī
Dil ü endūh ider ceng-i keyānī

dil ucıyla:

1. **dil ucıyla:**-*y, -la*
Gazel 6
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Deyim**
İçten olmayarak, laf olsun diye.

Ceres gibi dil ucıyla idersem nāle vü zārı
Beni irgürmesün ser-menzil-i maḳṣūduma Mevlā

[G.21:7, G.233:10]

dil vir-:

1. **dil vir-:**-*se, -n*
Gazel 427
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül vermek, sevmek.

Eger ol şūḫ-ı āteş-pāreye dil virseñ ey zāhid
Olurdı ʿāşıḳuñ sūz-ı dili bir pāre maʿlūmuñ

[G.254:13, G.686:6, G.719:14, G.772:13, G.850:13, M.2:87, Mf.544:2]

dil yūsuf'ı:

1. **dil yūsuf'ı:**-*n, -ı*
Mesnevi 2
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Gönül Yusuf'u.

Eyle ser-sebz gül-şen-i cānı
Ḳılma dil Yūsuf'ını nefse esīr

dilā:

1. **dilā:**
Gazel 34
Mısra: **8**
Ey gönül!

ʿAḳlum alan benüm ḳadidür kāküli degül
Ādem odur ki ṭoġrusını söyleye dilā

[G.41:6, G.42:4, G.85:5, G.208:1, G.227:10, G.230:6, G.236:9, G.249:10, G.256:1, G.263:8, G.329:2, G.418:1, G.479:3, G.486:1, G.538:6, G.628:6, G.631:1, G.641:7, G.861:7, G.889:6, K.25:71, Mf.280:1]

dil-ārām:

1. **dil-ārāmı:**-*ı*
Müfret 573

Mısra: **1**
Gönlü dinlendiren, gönlü okşayan sevgili.

Müyesser olmadı ḫalvetde bulmaḳ ol dil-ārāmı
Bu ḥammāmuñ egerçi Ṣofular Ḥammāmı'dur nāmı

dilāver:

1. **dilāverdür:**-*dür*
Gazel 356
Mısra: **6**
Yürekli, cesur, yiğit, kahraman.

Nāveküñden hergiz olmaz ayrı peykānuñ senüñ
Niçe ḳan dökmiş dilāverdür yanında var ʿarż

[G.439:7, G.479:7, G.688:10, K.23:29]

dil-bend-i kākül:

1. **dil-bend-i kākül:**-*ün, -i*
Kaside 22
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Saç perçemine gönül vermiş.

Dil-dāde-i dehānın idüp böyle bī-vücūd
Dil-bend-i kākülini ḳılan şöyle ser-nigūn

dil-ber:

1. **dil-ber:**
Gazel 42
Mısra: **10**
Gönlü kendine çeken güzel. II Sevgili.

ʿĀşıḳ-ı şūrīde-dil atar külāhın göklere
Atsa dil-ber yarmaġ içün başını seng-i cefā

[G.75:5, G.90:1, G.90:15, G.104:5, G.150:15, G.160:1, G.162:5, G.163:8, G.185:10, G.197:9, G.209:7, G.224:2, G.241:4, G.246:10, G.249:3, G.257:2, G.261:1, G.263:9, G.273:1, G.279:6, G.280:2, G.282:6, G.323:9, G.324:3, G.327:3, G.332:7, G.350:10, G.359:1, G.360:6, G.362:1, G.365:1, G.371:8, G.377:9, G.382:13, G.404:3, G.405:2, G.427:1, G.427:5, G.492:7, G.499:4, G.513:1, G.530:8, G.537:2, G.537:10, G.559:9, G.587:9, G.596:1, G.596:6, G.607:9, G.612:9, G.615:3, G.634:8, G.637:1, G.641:9, G.642:9, G.659:3, G.660:3, G.668:3, G.672:4, G.675:3, G.678:4, G.683:9, G.688:6, G.697:10, G.698:7, G.699:5, G.701:7, G.702:10, G.711:11, G.718:3, G.731:8, G.734:6, G.738:9, G.741:6, G.749:9, G.750:2, G.750:10, G.768:9, G.784:7, G.789:5, G.789:8, G.792:8, G.794:1, G.801:8, G.804:14, G.814:5, G.815:1, G.817:6, G.827:5, G.833:1, G.836:10, G.859:5, G.861:10, G.862:5, G.868:9, G.875:5, G.875:11, G.883:5, G.883:9, G.889:1, Mf.21:1, Mf.30:1, Mf.105:2, Mf.116:1, Mf.130:1, Mf.142:1, Mf.149:2, Mf.170:1, Mf.186:2, Mf.287:2, Mf.299:1, Mf.355:1, Mf.423:1, Mf.434:1, Mf.469:1, Mf.510:1]

dil-berā:

1. **dil-berā:**
Gazel 22
Mısra: **4**
Ey dilber, ey sevgili!.

Öpdürürken ikisin de laʿlünüñ lāyıḳ mıdur
Yarım ağızla beni yād itmez olduñ dil-berā

[G.25:2, G.33:4, G.34:2, G.45:1, G.167:7, G.767:4, G.821:7, Mf.8:2]

dil-berān:

1. **dil-berān:**
Gazel 634
Mısra: **14**
Dilberler, güzeller.

Urulmaḳ bir perīye Ḥāletī-veş neydi ʿālemde
Eger kim ādemüñ bozmasa āḫir dil-berān şeklin

[Kt.K.4:20]

dil-berān-ı sīm-sīmā:

1. **dil-berān-ı sīm-sīmā:**-*da*
Gazel 764
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gümüş yüzlü güzeller.

Terāzūmuzdan inmez meyl iden aʿlā vü ednāya
Ağırlıḳ muʿteberdür dil-berān-ı sīm-sīmāda

[G.765:6]

dil-ber-i ʿālī-cenāb:

1. **dil-ber-i ʿālī-cenāb:**
Gazel 78
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönlü yüce dilber, sevgili.

Tīşe-i hicrüñle olmışdur benüm ḫālüm ḫarāb
Sen de yıḳma ḫāṭırum ey dil-ber-i ʿālī-cenāb

[G.79:1]

dil-ber-i dil-saḫt:

1. **dil-ber-i dil-saḫt:**-*dan*
Gazel 376
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Katı yürekli sevgili.

Dil-ber-i dil-saḫtdan merḥamet ister göñül
Ḥāṣıl umar sengden saʿy ile dihḳān-ı ʿışḳ

dil-ber-i meh-pāre:

1. **dil-ber-i meh-pāre:**-*den*
Müfret 87
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ay yüzlü güzeller.

İller belāyı sābit ü seyyāreden bilür
Ammā dil ehli dil-ber-i meh-pāreden bilür

dil-ber-i pākīze-beden:

1. **dil-ber-i pākīze-beden:**
Müfret 437
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzel vücutlu dilber II Sevgili.

Daḫı maʿṣūm idi ol dil-ber-i pākīze-beden
Ḳıydı ẓālimler aña hiç günāhı yoġ iken

dil-ber-i raʿnā:

1. **dil-ber-i raʿnā:**
Gazel 19
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Güzel, latif sevgili.

Dime kim ehl-i ʿışḳuñ gicesinden gündüzi yegdür
Ne anda ay var ne bunda gün ey dil-ber-i raʿnā

[G.20:6, G.32: 1, G.628:6, K.41:55]

dil-ber-i sīm-endām:

1. **dil-ber-i sīm-endām:**-*un*
Gazel 437
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
Gümüş bedenli sevgili.

Naḳd-i cānı n'ola yolunda ḳosaḳ Ḥāletiyā
Bilürüz ḳıymetin ol dil-ber-i sīm-endāmuñ

dil-ber-i şīrīn-zebān:

1. **dil-ber-i şīrīn-zebān:**
Gazel 617
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **-**
Tatlı dilli gönlü kendine çeken güzel.

Bāde-i hicrüñ ne bilsün Ḥāletī telḫ olduġın
Görmemişdür anı hiç ol dil-ber-i şīrīn-zebān

dil-berlik şat-:

1. **dil-berlik şat:**-*ar*
Gazel 69
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Güzellik gösterişinde bulunmak.

Sen ṭururken kim gelür yanuñda dil-berlik ṣatar
Ḫāce-i bāzār-ı ḥüsn olmış ṭutalum bī-ḥisāb

dil-berüñ aġzı:

1. **dil-berüñ aġzı:**-*n, -a*
Gazel 72
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Sevgilinin ağzı.

Bī-tevaḳḳuf dil-berüñ aġzına teslīm eyledi
Bezm-i meyde ʿaḳlumı uġurlayup cām-ı şarāb

dil-berüñ āteş-i hicri:

1. **dil-berüñ āteş-i hicri:**-*n*
Gazel 124
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
Sevgilinin ayrılık ateşi.

Āteş-i hicrin görünce dil-berüñ ey Ḥāletī

dil-berüñ emāneti:

1. **dil-berüñ emāneti:**-*dür*
Gazel 171
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **-**
Sevgilinin emaneti II Âşığın canı.

Naḳd-i cān dil-berüñ emānetidür
Virmemek Ḥaletī ḥıyānetdür

dil-berüñ ḳāmet-i bālāsı:

1. **dil-berüñ ḳāmet-i bālāsı:**-*sı, -n, -a*
Gazel 41
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Gönül alan güzelin uzun boyu II Sevgilinin uzun boyu.

Dil-berüñ ḳāmet-i bālāsına baş egmez idi
Serzeniş eylemese serve eger bād-ı ṣabā

dil-beste:

1. **dil-bestedür:**-*dür*
Gazel 178
Mısra: **1**
Gönül bağlamış II Âşık.

Ġamze-i ḫūn-rīz ki dil-bestedür şemşīrler
Ol kemān ebrūlaruñ efgendesidür tīrler

[G.583:3, G.853:9]

dil-beste ol-:

1. **dil-beste ol:**-*ma, -y, -a*
Gazel 290
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül bağlamak, gönül vermek, kendini kaptırmak.

Lāyıḳ budur ki dāneye dil-beste olmaya
Ḫırmen-geh-i emelden o kim ḫūşe-çīn olur

dil-beste-i bend-i belā eyle-:

1. **dil-beste-i bend-i belā eyle:**-*mez, -di*
Gazel 474
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Bela bağına gönül bağlamak II Belaya bulaştırmak.

Eylemezdi ʿāṣıḳı dil-beste-i bend-i belā
Fitne üzre olmasaydı dāʾimā ol mūy-ı ḫāl

[K.1:63]

dil-cū:

1. **dil-cūdur:**-*dur*
Müfret 81
Mısra: **1**
Gönül alan, gönül cezbeden.

Mīve-i būsesi yoḳ līk ʿaceb dil-cūdur
Gūyiyā ruḫları ḳatmer gül-i şeftālūdur

dil-dāde:

1. **dil-dāde:**
Gazel 228
Mısra: **2**
Gönül vermiş, âşık.

Ṭurmaz aġyār beni ol ḳadi şimşāda geçer

Uġrasam kūyına dirler saña dil-dāde geçer

dil-dāde ol-:

1. **dil-dāde ol:**-*ma, -y, -alum*
Gazel 807
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül vermek, âşık olmak.

Āsyā-yı emele olmayalum dil-dāde
Ṭaşı ṭaş üzre ḳomaz ʿāḳil olan dünyāda

dil-dāde-i dehān:

1. **dil-dāde-i dehān:**-*ı, -n*
Kaside 22
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ağza gönül vermiş.

Dil-dāde-i dehānın idüp böyle bī-vücūd
Dil-bend-i kākülini ḳılan şöyle ser-nigūn

dil-dār:

1. **dil-dāra:**-*a*
Gazel 122
Mısra: **1**
Birinin gönlünü almış, sevgili.

Dil-dāra nāme yazmaġa ʿuşşāḳ-ı nā-murād
Ḳılsun sevād-ı merdümek-i çeşmini midād

[G.177:2, G.329:1, G.393:8, G.425:3, G.453:14, G.456:3, G.456:7, G.604:9, G.620:12, G.628:9, G.G.669:15, G.673:3, G.739:4, G.784:4, G.787:2, G.816:1, G.861:3, Mf.57:1, Mf.127:1, Mf.451:2, Mf.474:1, Mü.4:3]

dil-dāruñ gül-i ruḥsārı vü laʿl-i lebi:

1. **dil-dāruñ gül-i ruḥsārı vü laʿl-i lebi:**
Gazel 224
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağının gülü ve dudağının yakutu.

Gül-i ruḥsārı vü laʿl-i lebi fikriyle dil-dāruñ
Olur erbāb-ı ʿışḳa ḫār u ḫārā bāliş ü pister

dilden dile yol var:

1. **dilden dile yol var:**
Gazel 151
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Atasözü**
Kalp kalbe karşıdır: İnsanları bir araya getiren huy, zevk, alışkanlık, fikir ve inanç birliğidir. Dolayısıyla bu insanların gönüllerinde de bir duygu birliği vardır. Biri öteki için ne düşünüyor ve ne hissediyorsa, öteki de beriki için benzer şeyi düşünür ve hisseder.

Dilden dile yol var didi bī-şüphe ezelden
Ebnā-yı zamān çekdi bu dem araya dīvār

dil-dūz:

1. **dil-dūzı:**-*ı*
Gazel 875
Mısra: **5**
Gönül delen, kalbe batan.

Raḳībe urdı dil-ber ben ṭururken bir dil-dūzı
Yine destinde ol ebrū-kemānuñ bir ḫaṭā çıḳdı

dile-:

1. **diler:**-*r*
Gazel 248
Mısra: **7**
Arzu etmek, istemek, talep etmek.

Diler kim pey-rev-i Manṣūr ola bu dār-ı dünyāda
Göñül esbāb-ı ḫüsn-i yārdan ol zülfe māʾildür

[G.34:4, G.63:7, G.175:5, G.234:3, G.248:7, G.380:3, G.399:6, G.430:4, G.434:11, G.440:7, G.546:1, G.569:6, G.574:7, G.634:4, G.642:4, G.649:6, G.669:14, G.718:5, G.738:14, G.827:7, G.867:13, G.881:5, K.4:34, K.8:37, K.33:40, K.33:49, Kt.25:3, Kt.104:3, Mf.43:1, Mf.92:1, Mf.209:2, Mf.454:1, Mf.488:2, Mf.503:1, Mf.592:1, M.8:179, T.5:7]

dile vārid ol-:

1. **dile vārid ol:**-*dı*
Kaside 38
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Dile gelmek, ansızın söylemek.

Bu birḳaç süḫan nāmuñ añduḳda ḫāṭır
Yine vārid oldı dile nā-gehānī

dil-efgār:

1. **dil-efgāruñ:**-*uñ*
Gazel 394
Mısra: **1**
Gönlü yaralı II Aşık.

Dirīġā kim irişmez desti hergiz ben dil-efgāruñ
Ne dāmānına yārüñ ne girībānına aġyāruñ

[G.397:8, G.421:6, G.440:2, .452:8, G.784:2, G.878:8, Mf.257:2, Mf.498:1]

dil-efgār ol-:

1. **dil-efgār ol:**-*ma, -y, -am*
Gazel 517
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönlü yaralı olmak.

Bir güzel ḳoymaz ki ʿışḳıyla dil-efgār olmayam
Bir belā yoḳdur ki ben aña giriftār olmayam

dilek eyle-:

1. **dilek eyle:**-*y, -e*
Gazel 389
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dilemek, istemek.

Ehl-i maḥabbete ölüm üzre ölüm budur
Yār öldürürken eyliye aʿdā gelüp dilek

dil-figār:

1. **dil-figār:**
Gazel 149
Mısra: **16**
Gönlü yaralı II Âşık.

Ḥāletī ḫalḳa derdüñ söyleme dirsin velī
Diñlemezsin sen sözin ya n'eylesün ol dil-figār

[G.210:12, G.218:2]

dil-figār it-:

1. **dil-figār it:**-*mez*
Müfret 196
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönlünü yaralamak. II İncitmek, üzmek.

Ẓuhūr-ı ḫaṭṭ-ı rūyuñ ehl-i ʿışḳı dil-figār itmez
Müzevvir ḫaṭṭa beñzer kimse aña iʿtibār itmez

dil-firīb:

1. **dil-firībdür:**-*dür*
Gazel 291
Mısra: **7**
Cazibeli, hoş.

Çün reng ü būy-ı verd-i çemen dil-firībdür
Faṣl-ı ḫazānı pek bilür erbāb-ı iʿtibār

[K.26:17]

dil-firīb ʿişve:

1. **dil-firīb ʿişve:**
Gazel 87
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Cazibeli naz, cilve.

N'eyle ḫursend eyleyüm bu ḫāṭır-ı miḥnet-keşüm
Şāhid-i maḳṣūddan bir ʿişve görmem dil-firīb

dil-hāh:

1. **dil-ḫāhı:**-*ı*
Gazel 813
Mısra: **1**
Gönül arzusu.

Virse nā-dāna felek dil-ḫāhı üzre rifʿati
Düşdüginde pek şikest olmaḳdur anuñ ḥikmeti

[G.406:10]

dil-hˇāhınca:

1. **dil-ḫˇāhınca:**
Gazel 818
Mısra: **6**
Gönlünce, arzusuna göre.

Urmadı terkīb-i cevre o ṭabīb-i rūzgār
Sūde olmayınca dil-ḫˇāhınca himmet gevheri

dil-haste:

1. **dil-ḫaste:**
Gazel 240
Mısra: **1**
Gönlü hasta, hasta gönüllü II Âşık.

Ḳanġı dil-ḫaste ki ol mihr-i dil-ārāyı görür
Kimse feryād-res olmaz aña aġlayıgörür

[G.640:9, G.657:9, Mf.562:1]

dil-haste-i bī-ṭāḳāt:

1. **dil-ḫaste-i bī-ṭāḳāt:**-*ün*
Kaside 41
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Güçsüz, hasta gönüllü II Şairin kendisi.

Varur herkes ḥarīm-i luṭfuña bī-bāk ü bī-pervā
Bu ben dil-ḫaste-i bī-ṭāḳātüñ de yoḳ mıdur pāyı

dil-haste-i ġam:

1. **dil-ḫaste-i ġam:**-*sın*
Gazel 451
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Dertli gönül hastası II zavallı âşık.

Meger kim Ḥāletī-veş sen daḫı dil-ḫaste-i ġamsın
Ḳatı āheste ancaḳ ey nesīm-i ṣubḥ reftāruñ senüñ

dil-ḫaste-i maḥabbet:

1. **dil-ḫaste-i maḥabbet:**-*i*
Gazel 136
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Aşk hastası olan gönül.

Dil-ḫaste-i maḥabbeti kūyuñdan itme dūr
ʿĀşıḳ yabānda yatmaz eyā şūḫ u şīve-kār

dil-hırāş it-:

1. **dil-ḫırāş it:**-*me*
Gazel 544
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yüreğini yaralamak.

Dil-ḫırāş itme beni tek nāḫuñ-ı hicrān ile
Aḳça başın ḳaşımaz bu çeşm-i giryānum benüm

dil-hoş:

1. **dil-ḫoşdur:**-*dur*
Gazel 57
Mısra: **9**
Gönlü hoş.

Ḥāṭır-ı Yaʿḳūb dil-ḫoşdur ṣabā gelmezse de
Būy-ı pīrāhen degüldür kişver-i ṣabrumda bāb

dil-i āgāh:

1. **dil-i āgāh:**
Gazel 191
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gönlü uyanık, kalp gözü açık, anlayışlı, basiretli.

Jeng-i ġaflet eseri ḳalmasa hiç Ḥāletiyā
İtse mirʾāt-ı dile bir dil-i āgāh naẓar

dil-i ʿāşıḳ:

1. **dil-i ʿāşıḳ:**-*a*
Gazel 85
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Âşığın gönlü.

Aceb mi virse dil-i ʿāşıḳa dehānı ṭarab
Şu cāmdur ki ola bāde ile leb-ber-leb

[G.152:4, G.267:11, G.334:1, G.522:9, G.867:6, K.32:14, K.41:75]

dil-i ʿāşık-ı ser-geşte:

1. **dil-i ʿāşık-ı ser-geşte:**
   Gazel 879
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Sersem âşığın gönlü.

Bezminde eger zevraḳ-ı mey olmasa yārüñ
Görmezdi dil-i ʿāşık-ı ser-geşte kenārı

dil-i āşüfte:

1. **dil-i āşüfte:**
   Gazel 222
   Mısra: **12**
   Kelime Tipi: -
   Düşkün, perişan gönül.

Çıḳarup kākülini zīr-i külehden gāhī
Dil-i āşüfte gibi bī-ser ü sāmān eyler

dil-i āşüfte-ḥāl:

1. **dil-i āşüfte-ḥāl:**
   Gazel 804
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Perişan halde olan gönül.

Çīn-i zülfüñ ārzū iden dil-i āşüfte-ḥāl
Bir gedādur kim düşüpdür salṭanat sevdāsına

[G.881:9, G.483:1]

dil-i āşüfte-hātır:

1. **dil-i āşüfte-ḫātır:**
   Gazel 753
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Perişan gönül.

Dil-i āşüfte-ḫātır n'eylesün bu çerḫ-i mīnāyı
Marīż-i derd-i ʿışḳ-ı dil-bere lāzım degül şīşe

[G.842:14]

dil-i āvāre:

1. **dil-i āvāre:**
   Gazel 623
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Dağınık, perişan gönül.

Ol ḳaşları yā ḳaddümi döndürdi kemāna
Şimden girü bārī dil-i āvāre çekilsün

[G.523:2]

dil-i āyīne-sān-ı insān:

1. **dil-i āyīne-sān-ı insān:**-*ı*
   Kaside 42
   Mısra: **18**
   Kelime Tipi: -
   İnsanın ayna gibi olan gönlü.

Hilāl ü necmi ḳılup muttaṣıl felāḫen ü seng
Şikest ider dil-i āyīne-sān-ı insānı

dil-i bed-hāh:

1. **dil-i bed-ḫāh:**-*ı*
   Kaside 18
   Mısra: **32**
   Kelime Tipi: -
   Kötü niyetli gönül.

Delinür baġrı hemān-dem cigeri pārelenür
Nevk-i tīġüñ dil-i bed-ḫāhı ider iḫtār

[K.22:21]

dil-i belā-keş:

1. **dil-i belā-keş:**-*i*
   Müfret 527
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Eziyet çeken gönül.

Dil-i belā-keşi döndürdi murġ-ı nālāna
Ḫırām-ı serv viren ḳāmet-i civānāna

[G.701:4]

dil-i belā-zede:

1. **dil-i belā-zede:**-*y, -e*
   Gazel 481
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Belaya uğramış gönül.

Revzenler açdı sīneye tīr-i cefālaruñ
Eyle dil-i belā-zedeye bir neẓāre gel

[G.481:4, G.538:2, K.22:5, K.28:43, Mf.208:2]

dil-i bī-ḳarār:

1. **dil-i bī-ḳarār:**-*um, -ı*
   Gazel 675
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Kararsız/rahatsız gönül.

Zülfinde görse yār dil-i bī-ḳarārumı
Şeb-rev diyü helāk ḳılur virmeyüp emān

[G.559:11, G.702:8]

dil-i bīmār:

1. **dil-i bīmār:**
   Gazel 286
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Hasta gönül II Âşığın kederli gönlü.

Bālīn idinür seng-i reh-i kūyuñı her bār
Ḳodı yoluña başını cānā dil-i bīmār

[G.20:3, G.221:1, G.323:1, G.384:9, G.448:10, G.511:6, G.646.2, G.738:10, G.796:2, G.836:9, G.868:6, Mü.2:27, Mf.499:2]

dil-i bī-ṣabr-ı ʿuşşāḳ:

1. **dil-i bī-ṣabr-ı ʿuşşāḳ:**-*ı, -n*
   Gazel 821
   Mısra: **5**

Kelime Tipi: -
Âşıkların sabırsız gönlü.

Dil-i bī-ṣabr-ı ʿuşşāḳın nişāne almaḳ isterse
İder peyveste peykān-ı cefāya nāvek-i nāzı

dil-i cihān:

1. **dil-i cihān:**-*i*
Mesnevi 8
Mısra: **92**
Kelime Tipi: -
Dünyanın gönlü.

Çıḳar dūd-ı siyāh açsam dehānı
Ṭutar būy-ı kebāb dil-i cihānı

dil-i dānā:

1. **dil-i dānā:**
Gazel 821
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bilge gönül.

Dil-i dānā olup naṭʿ-ı fenānuñ vāḳıf-ı rāzı
Ṭoḳuz ḳatdan görür bāzīçe-i çerḫ-i daġal-bāzı

[Mf.584:1]

dil-i dervīş:

1. **dil-i dervīş:**-*ün*
Gazel 156
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Fakir, muhtaç, zavallı gönül.

Şemʿ gibi var ise başuñda zerrīn efserüñ
Bād-ı āhından dil-i dervīşüñ it şāhum ḥaẕer

dil-i dervīş-i nā-şād:

1. **dil-i dervīş-i nā-şād:**-*a*
Müseddes 1
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Mutsuz dervişin gönlü.

Ḥaḳāretle naẕar ḳılma dil-i dervīş-i nā-şāda
Egerçi ṣūretā dervīşem ammā rūy-ı maʿnāda

dil-i dil-ber:

1. **dil-i dil-ber:**
Gazel 249
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin gönlü.

Şöyledür germiyyet-i nār-ı maḥabbet dilde kim
Bir gün elbette dil-i dil-ber daḫı sūzān olur

[G.621:10]

dil-i dīvāne:

1. **dil-i dīvāne:**
Gazel 95
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Deli gönül.

El çekmez idi ʿışḳ-ı mecāzīden ölünce
Bulsa dil-i dīvāne güzellerde ḥaḳīḳat

[G.19:4, G.149:7, G.175:4, G.198:6, G.209:14, G.272:2, G.312:1, G.317:7, G.328:1, G.337:5, G.382:9, G.383:8, G.403:6, G.413:5, G.415:2, G.445:2, G.4724, G.513:8, G.576:3, G.609:6, G.682:9, G.720:2, G.721:2, G.740:4, G.763:8, G.797:2, G.797:10, G.804:13, G.815:6, G.818:2, G.819:2, G.835:13, G.838:9, G.861:5, G.873:1, G.873:5, K.41:53, Mf.239:2, Mf.240:2, Mf.585:2, Mü.5:1, Mü.5:7]

dil-i efgār:

1. **dil-i efgār:**
Gazel 640
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yaralı gönül.

Disünler kim anuñ derdi şarāb-ı laʿl-i nābuñdur
Ṣorarsa ol ṭabīb-i cān dil-i efgār derdinden

dil-i ehl-i maḥabbet:

1. **dil-i ehl-i maḥabbet:**-*i*
Gazel 894
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Âşıkların gönlü.

Cemʿ eyle bir yire dil-i ehl-i maḥabbeti
Ḳıl deste deste ġonce-i gül-zār-ı miḫneti

dil-i ehl-i muṣībet:

1. **dil-i ehl-i muṣībet:**
Terkib-bend 1
Mısra: **120**
Kelime Tipi: -
Uğursuz kişilerin gönlü.

Senüñ de ey felek ḫāk ile yeksān olduġuñ görsek
Dil-i ehl-i muṣībet gibi vīrān olduġuñ görsek

dil-i ehl-i niyāz:

1. **dil-i ehl-i niyāz:**
Gazel 296
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yalvaranların, dua edenlerin gönlü.

Olmasun pā-māl-i bī-dāduñ dil-i ehl-i niyāz
Bir şikeste şīşedür andan gerekdür iḫtirāz

dil-i endūh-gīn:

1. **dil-i endūh-gīn:**
Müfret 375
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gamlı gönül.

Gördi tesḫīrinde ol māhuñ dil-i endūh-gīn
Naʿl-i ḫūn-ālūddan teʾsīr-i naʿl-i āteşīn

dil-i erbāb-ı ʿışḳ:

1. **dil-i erbāb-ı ʿışḳ:**-*a*
Gazel 536
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Âşıkların gönlü.

Ḳılıç ḳorsın dil-i erbāb-ı ʿışḳa ġamzeden her dem
Ne īmānuñ ne raḥmuñ var be hey kāfir be hey ẓālim

[Mf.490:1, Trk.B.1:106]

dil-i figār:

1. **dil-i figār:**
Gazel 135
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yaralı gönül.

Keştī-i şikeste-i yem-i ġamdur dil-i figār
Bir taḫta pāredür aña bu sīne-i nizār

[G.292:22]

dil-i fürūʿ-māye:

1. **dil-i fürūʿ-māye:**
Mesnevi 6
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Mayası bozuk gönül II Şairin gönlü.

Eylegil ey dil-i fürūʿ-māye Şükr-i bī-ḥadd Cenāb-ı Mevlā'ya

dil-i ġaflet-zede:

1. **dil-i ġaflet-zede:**-*n, -ün*
Gazel 318
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gaflete düşmüş gönül.

Ḥāletī ṣūr-ı ḳıyāmet dil-i ġaflet-zedenüñ
Bün-i gūşında çalınsa eger āgāh olmaz

dil-i ġam-dīde:

1. **dil-i ġam-dīde:**
Gazel 612
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gam çekmiş gönül.

Gözleri ilişeli ol gül-i ter yanında
Çeşm-i aġyāra olupdur dil-i ġam-dīde diken

[G.618:8]

dil-i ġam-ḫˇār:

1. **dil-i ġam-ḫˇār:**
Gazel 151
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dertli, kederli gönül.

Ḫursend-i ḫayāl olsa ʿaceb mi dil-i ġam-ḫˇār
Ol Yūsuf-ı ḥüsni ḳodı göz ḥabsine aġyār

[G.511:1, G.689:8, G.749:1]

dil-i ġam-keş:

1. **dil-i ġam-keş:**
Gazel 147
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dert çeken gönül.

Kişver-i ābād-ı ʿışḳa başmadı hergiz ḳadem
Bu dil-i ġam-keş gibi bir ḫˇāce-i ser-māye-dār

dil-i ġam-perver:

1. **dil-i ġam-perver:**
Gazel 524
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gam besleyen gönül, kederli gönül.

Gördügi günden ser-i zülfüñle laʿl-i tābuñı
Baş u cāna ḳalmaz olmışdur dil-i ġam-perverüm

[G.744:22]

dil-i ġonce:

1. **dil-i ġonce:**
Mesnevi 8
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Goncanın gönlü.

Olaydı fikre medḫüñde muvaffaḳ
Dil-i ġonce bulurdı başḳa revnaḳ

dil-i güm-geşte:

1. **dil-i güm-geşte:**-*müz, -den*
Gazel 867
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ümitsiz, ümidini kaybetmiş gönül.

Nigār-ı çīn-i zülfinden güẕār itdük o yirlerde
Dil-i güm-geştemüzden ey ṣabā hiç bir nişān yoḳ mı

[G.696:9]

dil-i güm-geşte-veş:

1. **dil-i güm-geşte-veş:**
Gazel 32
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yitirilmiş gönül gibi.

Cünūn vādīlerin ey Ḥāletī geşt ü güẕār itseñ
Bulunmaz bu dil-i güm-geşte-veş bir ʿāşıḳ-ı rüsvā

dil-i güm-rāh:

1. **dil-i güm-rāh:**-*umuz*
Gazel 310
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yolunu şaşırmış, doğru yoldan ayrılmış gönül.

Ḥaẕẕumuz yoḳdur bu yolda pīşvādan zāhidā
Ẕevḳi ḫayretden bulur zīrā dil-i güm-rāhumuz

dil-i ḫākī:

1. **dil-i ḫākī:**-*de*
Gazel 141
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Zavallı gönül.

Hedefi ya dil ü cāndur anuñ içün her gāh
Dil-i ḫākīde arar tīrini güm ḳılsa o yār

dil-i ḫaḳīr:

1. **dil-i ḫaḳīr:**
Gazel 622

Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Alçak gönül.

Ḳoyup seni cihāna baḳarsa dil-i ḥaḳīr
Eyle aña efendi cihānuñ ḥaḳāretin

dil-i hāk-nihād:

1. **dil-i ḫāk-nihād:**-*ı*
Gazel 721
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Toprak yaradılışlı, mütevazı gönül.

Fikr-i laʿlüñle ġam-ı ḫaṭṭ-ı zümürrüd-fāmuñ
Döndürürler bu dil-i ḫāk-nihādı kāna

dil-i hak-sār:

1. **dil-i ḫak-sār:**-*ı*
Gazel 241
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Perişan gönül.

Çeşm ü ebrūsıdur iden yārüñ
Bu dil-i ḫak-sārı zīr ü zeber

dil-i ḥāleti-i zār:

1. **dil-i ḥāleti-i zār:**-*un, -a*
Gazel 652
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İnleyen Hâletî'nin gönlü.

Raḥm eyle dil-i Ḥāleti-i zāruña her gāh
Hicr-i ser-i zülfüñle olur bī-ser ü sāmān

dil-i halk-ı cihān:

1. **dil-i ḫalḳ-ı cihān:**-*dan*
Kaside 32
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dünya halkının gönlü.

Nesīm-i ṣubḥ-dem bīmār iken āyā ne ḥikmetdür
Dil-i ḫalḳ-ı cihāndan ḳaldurur ġam gibi bir bārı

dil-i harāb:

1. **dil-i ḫarāb:**
Gazel 65
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kırık kalp.

Bī-hūş olur añılsa yanında ol laʿl-i nāb
Olmaz dil-i ḫarāb gibi bir tenük şarāb

dil-i maḥzūn:

1. **dil-i maḫzūn:**-*un*
Gazel 401
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kederli gönül.

Her gice ġam yidüginden bu dil-i maḥzūnuñ
Ẓāhir olmaz mı siyeh kāselügi gerdūnuñ

[G.582:1, Mf.257:2]

dil-i mecnūn:

1. **dil-i mecnūn:**
Gazel 513
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Deli gönül.

Tīġ-i āhı virelüm bu dil-i mecnūn eline
Niçe hengāmeyi bir demde perīşān idelüm

[G.672:8, G.769:1, Mf.453:1,

2. **dil-i mecnūn:**-*a*
Gazel 623
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Mecnun'un gönlü. II Deli gönül.

Ādem ḳatı çoḳ çekdi dimiş ol ṣaçı Leylā
Söyleñ dil-i Mecnūn'a ki bir pāre çekilsün

[G.764:1]

dil-i mestāne:

1. **dil-i mestāne:**-*müz*
Müseddes 5
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sarhoş gönül.

Geçdi Mecnūn ʿışḳdan geçmez dil-i mestānemüz
İllerüñ uṣlandı uṣlanmaz bizüm dīvānemüz

[Mü.5:11, Mü.5:17, Mü.5:23, Mü.5:29, Mü.5:35, G.883:1]

dil-i mübtelā:

1. **dil-i mübtelā:**
Gazel 369
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Tutkun, âşık gönül.

Üfāde oldı çāh-ı zenaḫdān-ı dil-bere
Düşdi yine belāya dil-i mübtelā dirīġ

dil-i mürde:

1. **dil-i mürde:**
Gazel 347
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bitkin,ölü gönül.

Ol ʿİsi-i zamān yine eylerdi feyż-i rūḥ
Aña muḳārin olsa dil-i mürde bir nefes

dil-i nā-fermān:

1. **dil-i nā-fermān:**-*um*
Gazel 503
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Fermana, emre karşı gelen gönül.

Ṣabr teklīfini itdükçe gelür feryāda
Bir belā oldı baña bu dil-i nā-fermānum

dil-i nā-kām:

1. **dil-i nā-kām:**-*dan*
Gazel 672
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Muradına erememiş gönül.

Ġayra māʾildür diyü aʿdā içürmişler tamām

Mest yārüm ʿāḳıbet geçdi dil-i nā-kāmdan

dil-i nālān:

1. **dil-i nālān:**-*um, -un*
Gazel 1
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İnleyen gönül.

ʿAks-i maḳṣūduncadur lā-büdd dil-i nālānumuñ
Kūhsār-ı sebz-i gerdūndan işitsem bir ṣadā

[G.266:1, G.673:10, G.809:8, Mf.354:1, Mf.589:2]

dil-i nā-murād:

1. **dil-i nā-murād:**-*umuz*
Gazel 303
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Muradına erişememiş gönül.

Añılsa bezm-i yārda bir kerre adumuz
Yıllarla şād olur bu dil-i nā-murādumuz

[G.303:2]

dil-i nā-şād:

1. **dil-i nā-şād:**-*um, -dur*
Gazel 259
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kederli gönül.

Bulunan girye deminde dil-i nā-şādumdur
Baña feryād-res olan yine feryādumdur

[Mf.63:1, Mf.523:1, G.710:1]

dil-i nā-tüvān:

1. **dil-i nā-tüvān:**-*ı*
Kaside 38
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Çaresiz gönül.

Biribirine girdi müjgān-ı çeşmüñ
Hedef ḳılmaġa bu dil-i nā-tüvānı

[G.330:8]

dil-i pervāne:

1. **dil-i pervāne:**-*y, -e*
Gazel 142
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Pervâne gönül.

Reşk ile ʿāşıḳı ey şemʿ helāk eylersin
Meclise nūr virürsin dil-i pervāneye nār

dil-i pür-ġam:

1. **dil-i pür-ġam:**-*a*
Gazel 398
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keder dolu gönül.

Şerār-ı āhı dil-i pür-ġama sipend iderüm
Gezend-i çeşmi ṭoḳunmaya diyü aġyāruñ

[Mf.365:1]

dil-i pür-ḫūn:

1. **dil-i pür-ḫūn:**
Gazel 379
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kanlı gönül.

Şarāb-ı ġamla ṭolı şīşedür dil-i pür-ḫūn
Aḳar bu ḳanlu yaşum anda inkisār olıcaḳ

[G.436:6, G.685:3, Mf.507:1]

dil-i pür-ḫūn-ı ʿāşıḳ:

1. **dil-i pür-ḫūn-ı ʿāşıḳ:**-*dur*
Gazel 821
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşığın kan dolu yüreği.

Maḥabbet bezminüñ cāmı dil-i pür-ḫūn-ı ʿāşıḳdur
Sürūd-ı mest-i ʿışḳuñ nevḥa-i ġamdur ser-āġāzı

dil-i pür-ıżṭırāb:

1. **dil-i pür-ıżṭırāb:**
Gazel 50
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Izdırap dolu gönül.

Pūte-i pür-āteşe döndi derūnum ʿışḳıla
Anda sīm-āb oldı gūyā bu dil-i pür-ıżṭırāb

[G.52:1]

dil-i pür-zaḥm:

1. **dil-i pür-zaḥm:**-*a*
Gazel 531
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yara dolu gönül.

Dil-i pür-zaḥma gönder ey ṭabīb-i cāñ u dil tīrüñ
Ki hiç tīrüñden özge rāst gelmez aña bir merhem

dil-i rindān:

1. **dil-i rindān:**-*a*
Gazel 110
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kalenderlerin gönlü.

Bu ḳadar şevḳ düşer miydi dil-i rindāna
Olmasa Ḥāletiyā maṭlaʿ-ı envār ḳadeḥ

dil-i rüsvā:

1. **dil-i rüsvā:**
Gazel 24
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Perişan gönül.

O yāri bī-vefā buldum diyü dünyāya söylersin
Hemān her bulduġın söyler mi ādem ey dil-i rüsvā

dil-i şad-çāk:

1. **dil-i şad-çāk:**-*üm, -den*
Müfret 400
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yüz parçaya ayrılmış, paramparça olmuş gönül.

Ḫāk olup lāle ẓuhūr itse eger ḫākümden

Gitmeye dāġ-ı ġamuñ bu dil-i ṣad-çākümden

dil-i ṣad-çāk-i ʿāṣık:

1. **dil-i ṣad-çāk-i ʿāṣıḳ:**
Gazel 769
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşığın paramparça gönlü.

Dil-i ṣad-çāk-i ʿāṣıḳ şāneye reşk itmemek olmaz
Ḫuṣūṣā ol zamān kim gire o zülf-i girih-gīre

dil-i ṣad-çāk-i ehl-i ʿışk:

1. **dil-i ṣad-çāk-i ehl-i ʿışḳ:**
Gazel 489
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Âşıkların yüz parça olmuş gönlü.

Bir şeb geçer mi kim dil-i ṣad-çāk-i ehl-i ʿışḳ
Tā ṣubḥ sūzen-i müjeñi itmeye ḫayāl

dil-i ṣad-çāk-i ḥāletī:

1. **dil-i ṣad-çāk-i ḥāletī:**
Gazel 475
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Hâletî'nin yüz parça olmuş gönlü.

Bir şeb geçer mi kim dil-i ṣad-çāk-i Ḥāletī
Elbette sūzen-i müjeñi itmeye ḫayāl

dil-i ṣad-pāre:

1. **dil-i ṣad-pāre:**-*y, -i*
Gazel 678
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yüz parça olmuş (paramparça olmuş) gönül.

Nār-ı firāḳa ḳo dil-i ṣad-pāreyi hemān
Ḥaẕẕ itse çeşm-i mesti ḳaçan kim kebābdan

dil-i ṣaḫt:

1. **dil-i saḫt:**-*ı*
Gazel 708
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Katı gönül.

Bir şāha bendeyem ki degürmez ayaġını
Ḫūbān-ı şehrüñ olsa dil-i saḫtı seng-i rāh

dil-i sengīn:

1. **dil-i sengīn:**-*i*
Gazel 711
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Taş gönül; acımasız, merhametsiz gönül II Sevgilinin merhametsiz gönlü.

Dil-i sengīni Şīrīn'üñ zebūn itmişdi Ferhād'ı
Güci yetmezdi ol miskinüñ illā seng-i küh-sāra

[G.474:3, G.647:9, G.771:3, G.780:5, K.36:25]

dil-i sengīn-i dil-ber:

1. **dil-i sengīn-i dil-ber:**
Gazel 5
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin taş kalbi.

Eyleme hergiz recā seng-i cefāsın Ḥāletī
Merḥamet ḳopmaz dil-i sengīn-i dil-berden saña

[G.26:8, G.236:3]

dil-i sengīn-i nigār:

1. **dil-i sengīn-i nigār:**
Gazel 211
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin taş kalbi.

Nerm olur āh-ı dilümden dil-i sengīn-i nigār
Ḳanġı ṭaş ḳatı ise başını ursun aġyār

dil-i sengin-i yār:

1. **dil-i sengin-i yār:**-*dan*
Gazel 16
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin taştan kalbi.

Dil-i sengin-i yārdan hergiz Göçmez illā ḫadeng-i cevr ü cefā

[G.412:1]

dil-i sevdā-zede:

1. **dil-i sevdā-zede:**
Gazel 251
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevdalı, âşık gönül.

Kūy-ı yārüñ ḥālini bilmez dil-i sevdā-zede
Şām'a çoḳdan gelmedi dergāh-ı devletden ḫaber

[G.257:7, G.259:8, G.274:6, G.526:2, G.669:6, G.887:6, Mf.36:1]

dil-i sūzān:

1. **dil-i sūzān:**
Gazel 206
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yanan gönül.

Pare pāre olur dil-i sūzān
Çıḳar āh itdügümce ṣanma ṣerār

[G.266:10, G.682:1]

dil-i şeydā:

1. **dil-i şeydā:**
Gazel 6
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Deli, divane gönül. II Âşığın gönlü.

Lebinde ṣanma kim tebḫāledür yir yir olan peydā
Murāṣṣaʿdur şāhuñ cām-ı laʿli ey dil-i şeydā

[G.7:1, G.8:6, G.16:2, G.19:2, G.27:1, G.35:6, G.37:4, G.43:8, G.195:6, G.263:9, , G.240:8, G.319:5, G.418:6, G.473:12, G.525:2, G.546:9, G.576:10, G.584:11, G.628:4, G.683:8, G.715:5, G.772:1, G.796:5, G.832:9, G.844:7, G.857:4, G.862:8, G.863:10,

G.871:1, G.871:8, G.872:3, G.874:8, G.879:5, G.886:9, Kt.53:2, Mf.6:2, Mf.7:2, Mf.236:2, Mf.258:2, Mf.283:1, Mf.482:2, Mü.2:20]

dil-i şūrīde:

1. **dil-i şūrīde:**
Gazel 404
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Perişan gönül, tutkun gönül.

Gice kūyına varduñ bulmaduñ mı yoḫsa ol māhı
Ne arardı felekde ey dil-i şūrīde efġānuñ

[G.8:8, G.66:6, G.322:4, G.443:4, G.570:9, G.683:4, G.762:1, G.832:13]

1. **dil-i şūrīde-baḫt:**
Gazel 550
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kötü talihli, şanssız gönül.

Nāle vü feryād elüñde ey dil-i şūrīde-baḫt
Şevḳ-i vaṣl-ı yār ile olmazsañ āḫir kef-zenān

[G.617:3]

dil-i tārīk:

1. **dil-i tārīk:**-*üm*
Gazel 206
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Karanlık gönül II Ümitsiz gönül.

Dil-i tārīküm içre çeşm-i nigār
Oldı gūyā ki şeb-rev-i ʿayyār

[K.20:52]

dili ṭutıl-:

1. **dili ṭutıl-:**-*ur*
Gazel 518
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sevinç, korku, şaşkınlık vb. sebeplerle birdenbire söz söyleyemez olmak.

Şol ḫaste kim dili ṭutılur göricek yüzün
Hiç ölmesinde yoḳdur anuñ dōstum kelām

[K.21:70, K.30:39]

dil-i ʿuşşāk:

1. **dil-i ʿuşşāḳ:**-*ı*
Gazel 175
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşıkların gönlü.

Dil-i ʿuşşāḳı bend eyler anuñla bahs müşkildür
Ṣaḳın ol zülf-i kāfir-kīşden kim ḫayli pür-dildür

[G.285:10, G.319:1, G.332:4, G.360:8, G.424:10, G.449:7, G.630:5, M.4:78, Kt.K.3:21]

dil-i ʿuşşāk-ı nālān:

1. **dil-i ʿuşşāḳ-ı nālān:**-*un*
Gazel 441
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İnleyen âşıkların gönlü.

Maḥabbet ehlinüñ miḥrābıdur ebrūsı cānānuñ
Ḳararmış dūd-ı āhından dil-i ʿuşşāḳ-ı nālānuñ

dil-i ʿuşşāk-ı zār:

1. **dil-i ʿuşşāḳ-ı zār:**-*a*
Müfret 534
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnleyen aşıkların gönlü.

Bir ḳarār olmaz dil-i ʿuşşāḳ-ı zāra kīnesi
Vardur ol sīmīn-berüñ ḫaḳḳā ṣafā-yı sīnesi

dil-i üftāde:

1. **dil-i üftāde:**
Gazel 277
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Düşkün, zavallı gönül II Âşığın gönlü.

Naẓar it ḫāk-i pāye düşdükçe
Dil-i üftāde pāymālüñdür

[G.591:5]

dili varma-:

1. **dili varma:**-*z*
Gazel 709
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
(Kötü bir şeyi, sözü) Söylemekten çekinmek, söylemeyi doğru, uygun bulmamak, söylemek istememek.

Diller varur şikāyete ġamdan işigine
Ammā ki ʿāşıḳuñ dili varmaz şikāyete

dil-i vīrān:

1. **dil-i vīrān:**-*umuz*
Gazel 308
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yıkık, harap gönül.

Anuñ içün kimse iḳdām eylemez taʿmīrine
Reh-güẕār-ı seyl-i ġamdur bu dil-i vīrānumuz

[G.309:2]

dil-i vīrāne:

1. **dil-i vīrāne:**-*de*
Gazel 95
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Harap gönül II Âşığın gönlü.

Maḳṣūduñ ise bu dil-i vīrānede yoḳla
Her yirde bulunmaz güzelüm genc-i maḥabbet

dil-i yaʿḳūb:

1. **dil-i yaʿḳūb:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **107**
Kelime Tipi: -
Hz. Yaʿḳūb'un gönlü. II Çile çeken, hasret duyan, ağlayan (özellikleriyle aşığın gönlüne teşbih) gönül.

Dil-i Yaʿḳūb'ı döndürdüñ
ġam-ı hicr ile zindāna
Mekān-ı Yūsuf-ı Kenʿān'ı ḫod
zindān iden sensin

dil-i zāhid:

1. **dil-i zāhid:**
Gazel 255
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Zahidin gönlü.

Vaṣluñda olan ʿālemi bilmez
dil-i zāhid
Dünyāda seni sīneye çekmek
ne dimekdür

dil-i zār:

1. **dil-i zār:**-*um*
Gazel 17
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ağlayan, inleyen gönül.

Bir kerre daḫı kendüye gelse
dil-i zārum
Añmazdı maḥabbet yolunuñ
adını ḳaṭʿā

[G.95:7, G.136:2, G.207:2, G.329:12, G.394:6, G.413:2, G.451:1, G.457:9, G.500:2, G.529:4, G.592:1, G.713:1, G.756:3, G.814:4, G.878:1, G.879:2, K.22:12, M.2:52, Mf.249:2, Mf.261:1, Mf.345:2, Mf.357:1, Kt.88:1]

dil-i zār u nizār:

1. **dil-i zār u nizār:**-*um*
Gazel 810
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İnleyen aciz gönül.

Ḳorḳarın kim sīneden birgün
gelürken bād-ı āh
Bu dil-i zār u nizārum ḳaldıra
çün perr-i kāh

dilim:

1. **dilim:**
Gazel 605
Mısra: **2**
Bir şeyin boyuna veya enine bölünmüş, kesilmiş veya ayrılmış parçası.

Ey felek sensin dem-ā-dem
ḫalḳı nālān eyliyen
Bir dilim nān gösterüp biñ ṭıflı
giryān eyliyen

dilini bağla-:

1. **dilini bağla-:**-*dı*
Gazel 228
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Susturmak.

Dilümi bağladı gīsūları ḫāmūş
oldum
Döndüm ol ṭālibe kim ḫalḳa-i
irşāda geçer

dilini taşra çıkar-:

1. **dilini taşra çıkar:**-*dı*
Kaside 14
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dilini dışarı çıkarmak II Çok susamak.

İrdi hengām-ı temūz oldı yine
germ cihān
Teşnelikden dilini taşra çıḳardı
ʿummān

[K.14:22

dilini tut-:

1. **dilini ṭut:**-*mak, -a*
Müfret 77
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sonunu düşünmeden gelişigüzel konuşmaktan sakınmak.

İncinürsin diseler çeşmüñ içün
sāḥirdür
Cümle ḫalḳuñ dilini ṭutmaġa
kim ḳādirdür

dillerde mezkūr:

1. **dillerde meẕkūr:**
Tarih 6
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dilden dile dolaşan, anılan.

İḥsānı bī-nihāyet yoḳ
himmetine ġāyet
Dünyāya feyżi şāmil dillerde
luṭfı meẕkūr

dilleri akıt-:

1. **dilleri aḳıd:**-*ur*
Müfret 271
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönülleri akıtmak, kendine âşık etmek.

Aḳıdur dilleri ol ṭurre-i ʿanber-fāmuñ
Çoġ olur ġāyet ile āb-ı revānı
Şām'uñ

dilleş-:

1. **dilleşürdi:**-*ür, -di*
Kaside 16
Mısra: **25**
Karşılıklı konuşmak, söyleşmek.

Kim dilleşürdi düşmen-i bed-ḫ̌āh ile bugün
Şemşīr olmasaydı eger ser-be-ser zebān

dil-mürde:

1. **dil-mürdeler:**-*ler*
Müfret 9
Mısra: **2**
Gönlü ölü (âşık).

İtse destārın siyeh-ġālib n'ola
ehl-i riyā
Her zamān dil-mürdeler
mātemde olmaḳdur revā

dil-nevāz:

1. **dil-nevāzdur:**-*dur*
Gazel 174
Mısra: **8**
Gönül okşayan II Sevgili.

Derd ehlinüñ ṭabīʿatin āzürde
eylemez
Endūh-ı ʿışḳ-ı yār ne ḫoş dil-
nevāzdur

dil-nevāz ol-:

1. **dil-nevāz ol:**-*mak*
Gazel 550
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül okşayan olmak.

Olmaġ içün dem-be-dem mihmān-ı ʿışḳa dil-nevāz
Lebleri yārüñ ḥarīfāne çıḳarur naḳd-i cān

[Mf.202:1, G. 296:12, G.326:1]

dil-nevāz-ı dil-i güneh-kārān:

1. **dil-nevāz-ı dil-i güneh-kārān:**
Mesnevi 2
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Günahkarların gönüllerini okşayan.

Dil-nevāz-ı dil-i güneh-kārān V'ey nigeh-dār-ı āsmān u zemīn

dil-pesend ol-:

1. **dil-pesend ol:**-*ma, -sa*
Kıt'a 77
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönle hoş gelmek, beğenilmek.

Dil-pesend olmasa şiʿrüm ṣalmazum der-gāhuña
Bāġ-ı cennetdür aña şīrīn gerek āb-ı revān

dil-rīş it-:

1. **dil-rīş it:**-*er*
Mesnevi 9
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Yüreğini yaralamak.

Zamān-ı saṭvetüñde sāye-i mīş İder derendegān-ı deşti dil-rīş

[Mf.147:1]

dil-rübā:

1. **dil-rübā:**
Gazel 369
Mısra: **10**
Gönül kapan, gönül alan sevgili.

Hiç ḳandurur mı Ḥāletiyā āb-ı vuṣlata
Bir reşḥa-i murādı iden dil-rübā dirīġ

[G.657:2, G.683:1, G.747:1, G.794:5, G.843:11, K.26:7, Mf.92:2]

dil-rübālıḳ:

1. **dil-rübālıḳ:**
Gazel 590
Mısra: **6**
Gönül kapma.

Zümre-i ḫūbān nice çeşmüñ müsellem ṭutmasun
Dil-rübālıḳ ṣanʿatın görmişler ol şeh-bāzdan

dil-rübā-yı sebze-i gül-gūn:

1. **dil-rübā-yı sebze-i gül-gūn:**-*a*
Kaside 8
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Gül renkli, taze, gönül alan sevgili.

Cihān bir dil-rübā-yı sebze-i gül-gūna dönmişdür
Olaldan sebzeler ẓāhir çıḳaldan lāle-i ḥamrā

dil-sitān:

1. **dil-sitān:**
Gazel 666
Mısra: **10**
Gönül alan. II Sevgili.

Ben nice naḫl-i ṣanavberle anı nisbet ḳılam
Bāġ-ı dehre gelmedi ḳaddüñ gibi bir dil-sitān

dilsüz:

1. **dilsüz:**
Gazel 158
Mısra: **5**
Dilsiz, lal.

Ḳıl ḥazer seyl-i sirişkümden ki dilsüz yāġīdür
Nār-ı āh-ı şuʿle-dārumdan ṣaḳınmazsañ eger

dil-şād:

1. **dil-şāddur:**-*dur*
Müfret 129
Mısra: **1**
Gönlü sevinçli.

Taḫta geçdi şāh-ı gül dünyā yine dil-şāddur
Ey nesīm-i ṣubḥ gel vaḳti mübārek bāddur

dil-şād ol-:

1. **dil-şād ol:**-*ma, -y, -a*
Kıt'a 18
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mutlu olmak.

Mey-ḫāne vü meyleydi hemān derdi o şāhuñ
Tā kimse zamānında anuñ olmaya dil-şād

[M.9:256, Mf.50:1, G.125:1]

dil-şīfte it-:

1. **dil-şīfte it:**-*mez*
Gazel 829
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Müptela, tutkun hale getirmek.

Naḳşını hemān baḳduġumuz gibi çıḳarduḳ
İtmez bizi dil-şīfte bu günbed-i ʿālī

dil-şikār it-:

1. **dil-şikār it:**-*er*
Gazel 583
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönlü avlamak.

Tedbīr-i ġamzesüz de gözi dil-şikār ider
Naḫcīr-i ṣayd-gāh-ı belā istemez kemīn

dil-şiken ol-:

1. **dil-şiken ol:**-*ma, -dur*
Gazel 610
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül kırıcı olmak.

Ẓāhirā zāhid ḫum-ı ṣahbāya seng-endāz olur
Remzi ammā olmadur ehl-i derūna dil-şiken

dil-şiken-i ehl-i rāz:

1. **dil-şiken-i ehl-i rāz:**-*dur*
Gazel 174
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sır ehlinin gönlünü kıran.

Seng-i cefāsı dil-şiken-i ehl-i rāzdur
Bir ṭıfla māʾilüm ki nev-āmūz-ı nāzdur

dil-şikest ol-:

1. **dil-şikest ol:**-*ma, -y, -a*
Gazel 699
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kalbi kırılmak.

Dil-şikest olmamaġa çāre mi var Ḥāletiyā
Ola şol kimse ki üftāde-i ṭāḳ-ı ebrū

dil-teng:

1. **dil-teng:**
Gazel 249
Mısra: **6**
Gönlü daralmış, kederli, içi sıkkın, sıkıntılı.

İrse cān-ı ʿāşıḳa nā-geh nesīm-i vaṣl-ı yār
Ġonce-veş dil-teng iken güller gibi ḫandān olur

dil-teng ol-:

1. **dil-teng ol:**-*ma, -sı*
Gazel 396
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönlü daralmak.

Nedür çaḳ böyle dil-teng olması ʿuşşāḳ-ı ġam-ḫˇāruñ
Vefā umduḳça aġzı ölçüsin almasalar yārüñ

dil-teşne:

1. **dil-teşneyem:**-*y, -em*
Gazel 600
Mısra: **5**
Bağrı yanık, susamış gönül.

Zülāl-i vuṣlata dil-teşneyem bir niçe yıllardur
ʿAceb mi cān atarsam göricek çāh-ı zenaḫdānın

[G.637:5]

dil-teşnegān-ı bādiye-i ʿışḳ-ı yār:

1. **dil-teşnegān-ı bādiye-i ʿışḳ-ı yār:**-*dan*
Gazel 654
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşkının çölünde susamış gönül.

Ben ḳalmışum cihānda hemān cānı virmedük
Dil-teşnegān-ı bādiye-i ʿışḳ-ı yārdan

dil-teşne-i viṣāl:

1. **dil-teşne-i viṣāl:**-*e*
Gazel 701
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kavuşmaya susamış gönül.

Dil-teşne-i viṣāle raḥm itmeyince dil-ber
Farż idelüm ki olmış ḫüsniyle bir içim şu

dilüñden düşme-:

1. **dilüñden düşme:**-*z*
Gazel 332
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sürekli hatırlamak II Sürekli dile getirmek.

Dilüñden laʿl-i sükker-rīzi düşmez Ḥāletī yārüñ
Cihāna saña beñzer ṭūṭī-i şīrīn-zebān gelmez

dimāġ:

1. **dimāġum:**-*um*
Mesnevi 8
Mısra: **89**
Akıl, zihin.

Şudāʿ-ı ġam ḫarāb itdi dimāġum
Ḳırıldı ẓarf-ı māʾü'l-verd-i bāġum

[M.9:220]

dimāġa gel-:

1. **dimāġa gel:**-*mez*
Gazel 851
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hissetmek, koku almak.

Gelmez dimāġa rāyiha-i ʿanber-i ümīd
Gezsek ölünce baḥr-i maḥabbet kenārını

dimāġ-ı ʿālem:

1. **dimāġ-ı ʿālem:**-*i*
Kaside 34
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Kainatın zihni.

Dimāġ-ı ʿālemi pür-būy-ı müşk-i nāb eyler
Ḥarīmine güẕer itse eger nesīm-i ṣabā

dimāġ-ı düşmen-i bed-ḫˇāh:

1. **dimāġ-ı düşmen-i bed-ḫˇāh:**-*ı, -n, -dan*
Kaside 41
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Kötü niyetli düşmanın zihni.

O tīġ-i āb-dārı gūyiyā āb-ı revāndur kim
Dimāġ-ı düşmen-i bed-ḫˇāhından defʿ itdi sevdāyı

dimek:

1. **dimek:**
Gazel 867
Mısra: **7**
Yani, anlaşılan.

Dimek kim devr-i gül geçdi zamān-ı erġavān gitdi
Gül-i sāġar bulunmaz mı şarāb-ı erġavān yoḳ mı

dimek kim:

1. **dimek kim:**
Müfret 178
Mısra: **1**

Kelime Tipi: -
Demek ki, herhalde.

Dimek kim mübtelā-yı tebdür ol şūḫ-ı perī-peyker
Teni pālūde-i terdür velīkin degmeden ditrer

dimiş ol-:

1. **dimiş ol-:**-*du, -m*
Gazel 95
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Söylemiş bulunmak, gafletle söylemek.

Ölmek yoluña cānuma minnet dimiş oldum
Ol rūḥ-ı revān añladı didi aña ne minnet

[G.17:7]

din-:

1. **dinmez:**-*mez*
Kaside 39
Mısra: **55**
Sona ermek, bitmek, durmak.

Nāme-i aḥvālümüñ mażmūnı bir dinmez ḫaber
Ḳıṣṣa-i derd-i derūnum bir oḳunmaz dāstān

2. **dinür:**-*ür*
Gazel 419
Mısra: **6**
Diye adlandırılmak.

İllerle içme altun aduñ baḳır olmasun
Ey sīm-ten ṣaḳın ki dinür bādeye miḥek

[G.556:11, G.626:10, G.670:9, G.843:7, G.844:11, K.33:42]

dīn:

1. **dīni:**-*i*
Gazel 48
Mısra: **2**
Allah'a ibadet ve maneviyata itikat hususunda her milletin tuttuğu yol.

Ol büt-i raʿnāyı göstermez ʿadū-yı bed-liḳā
Dīni ayrı kāfir itmez itdügin anuñ bana

[Mf.11:2, T.2:7]

dīnār:

1. **dīnār:**
Gazel 877
Mısra: **8**
Altın liranın dörtte biri değerinde olan eski bir para.

Görmiş gibi cānā naẓaruñ sīm-i sirişke
Reşk itdi aña şöyle ki dīnār bozuldı

2. **dīnār:**
Gazel 116
Mısra: **2**
Altın liranın dörtte biri değerinde olan eski bir para II Güneş.

Ol melek-sīmāya olmış ʿāşıḳ-ı ġam-ḫˇār çerḫ
Gösterür her gice dirhem her seḥer dīnār çerḫ

[Mf.46:2]

dinār-ı dāġ:

1. **dinār-ı dāġ:**-*um*
Gazel 822
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yara dinarı (Altın paraya benzeyen yara).

Gözümde sīm-i eşküm sīnede dinār-ı dāġum var
Vücūdum ḫākinüñ geldi ẓuhūra māl-i meknūzı

dīn-i ḥakk:

1. **dīn-i ḥaḳḳ:**-*a*
Kaside 35
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Hak dini, İslam dini.

Ḳalb-i ehl-i küfri tīġ-i āb-dāruñ dāʾimā
Dīn-i ḥaḳḳa döndürür mānend-i seng-i āsyāb

dīn-i ʿışḳ:

1. **dīn-i ʿışḳ:**-*da*
Gazel 111
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk dini.

Bī-muḥābā nūş ider var ise dīn-i ʿışḳda
Ḫūn-ı nā-ḥaḳ ġamze-i cānāna olmışdur mübāḥ

dīn-i mübīn:

1. **dīn-i mübīn:**
Mesnevi 5
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
İslam dini.

Cism-i insāna döndi dīn-i mübīn
ʿUnṣurı oldı çār-yār-ı güzīn

dinil-:

1. **dinilse:**-*se*
Kıt'a 19
Mısra: **2**
Denilmek, söylenmek, sözü edilmek.

ʿAceb olmaz bu rūz-ı mātem içün
Kerbelā'dan eger dinilse şedīd

[G.836:11, K.33:46, M.8:3]

2. **dinilmez:**-*mez*
Mesnevi 8
Mısra: **75**
Son bulmak, sona ermek, bitmek.

Teb-i ġamda dinilmez ıżṭırābum
ʿAceb yüzden göründi āb u tābum

3. **dinilse:**-*se*
Mesnevi 7
Mısra: **40**
Diye adlandırılmak.

Bir eli gölgesi cihāna yeter
Ẓıll-i Ḥaḳ'dur dinilse aña düşer

[Mf.122:1, G.720:9]

diñle-:

1. **diñler:**-*r*
Gazel 262
Mısra: **8**
Dinlemek, kulak vermek.

Yüzüñ gösterseñ eyler her yaña ʿāşıḳlaruñ ġulġul
Ḳaçan faṣl-ı gül olsa birbirin diñler mi bülbüller

[G.257:1, G.448:8, G.497:3, G.628:3, G.711:7, G.820:13, G.846:10, G.883:8, K.8:21, K.37:52, Mf.93:2]

dinlen-:

1. **diñlenürse:**-*ür, -se*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **38**
Dinlenmek,istirahat etmek.

Geldi duʿā maḥalli teveccüh zamānıdur
Bir pāre diñlenürse eger yiridür zebān

[Trk.B.1:104]

diñleni diñleni:

1. **diñleni diñleni:**
Gazel 141
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dinlene dinlene, yavaş yavaş.

Ḫayli geç virdi bu yıl ḥükmini eyyām-ı bahār
Diñleni diñleni gelmekle nesīm-i bīmār

dinlet-:

1. **diñledür:**-*ür*
Gazel 860
Mısra: **8**
Dinlemesini sağlamak.

Daʿvā-yı ʿışḳ iden kişiler āh u zār ile
Her ḳanda olsa diñledür āḫir güvāhını

dip:

1. **dibi:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **279**
Bir şeyin alt kısmı.

Dutar mādām kim çerḫüñ dibi āb
Kimi çün āsyā kimi çü dūlāb

direk direk ol-:

1. **direk direk ol:**-*ur, -ken*
Gazel 573
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Direk gibi göğe yükselmek.

Deşt-i belāda dūdum olurken direk direk
Yoḳ idi ism-i Kūh-ken ü resm-i Bīsütūn

[Mf.262:2]

direng eyle-:

1. **direng eyle:**-*mez*
Gazel 426
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gecikmek, geç gelmek.

Gül gibi ṭurma al elüñe cām-ı lāle-reng
Mānend-i devr-i gül çü zamān eylemez direng

dirhem:

1. **dirhemi:**-*i*
Kaside 39
Mısra: **12**
Gümüş para II Kar taneleri.

Şol zamān kim geldi Mīzān'a dürüst-i āftāb
Taḫte-i ḫāke döküldi dirhemi berfüñ hemān

2. **dirhem:**
Gazel 116
Mısra: **2**
Gümüş para II Ay, kamer.

Ol melek-sīmāya olmış ʿāşıḳ-ı ġam-ḫˇār çerḫ
Gösterür her gice dirhem her seḥer dīnār çerḫ

[Mf.46:2]

3. **dirheminden:**-*i, -n, -den*
Kaside 25
Mısra: **26**
Gümüş para II Çiy taneleri.

Güneş zemīn-i çemenden çoḳ aḳçe ḳaldurdı
Ḳomadı bāġda hiç jāle dirheminden eser

4. **dirhemin:** -*i, - n*
Gazel 696
Mısra: **8**
Eskiden kullanılan bir ağırlık ölçüsü. II Gümüş para.

İltifātuñ gevher-i iksīrdür ʿāşıḳlara
Ṭarḥ iderler ġuṣṣa ḳanṭārına anuñ dirhemin

dirhem ol-:

1. **dirhem ol:**-*up*
Mesnevi 8
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Ufacık kalmak.

Hirāsuñdan olup eflāk dirhem
Tehī ḳaldı niyām-ı ḫançer-i ġam

dirhem vir-:

1. **dirhem vir-:**-*ür*
Kaside 8
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gümüş akçe vermek.

Virür ḫurşīd-i ʿālem-tāba şeb-nem dirhemin ṭutmaz
Ṭutar cāmın degül ʿaynında aşlā nergisüñ dünyā

dirhem-i berf:

1. **dirhem-i berf:**-*i*
Müfret 86
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kar tanesi.

Dirhem-i berfi felek eyledi dünyāya nişār

Kemerin sīm ile pür ḳılsa ʿaceb mi küh-sār

dirhem-i encüm:

1. **dirhem-i encüm:**-*i*
Gazel 191
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yıldızların gümüş parası.

Dirhem-i encümi hep pāyuña eylerdi niṣār
Çeşm-i inṣāf ile ḳılsa yüzüñe māh naẓar

[K.31:18]

dirīġ:

1. **dirīġ:**
Gazel 369
Mısra: **1**
Çok yazık!

Bār-ı ġamıyla ḳāmetüm oldı dü-tā dirīġ
Bilmez ne çekdügüm benüm ol ḳaşı yā dirīġ

[G.369:2, G.369:4, G.369:6, G.369:8]

dirīġ eyle-:

1. **dirīġ eyle-:**-*r*
Gazel 260
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Esirgemek.

Laʿlini senden dirīġ eyler mi hiç ey Ḥāletī
Gördügüñ sulṭān-ı ḫūbān bir mürüvvet kānıdur

dirīġ eyle-:

1. **dirīġ eyle:**-*y, -e*
Gazel 460
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Esirgemek.

Añlamam kim laʿl-i nābın eyliye benden dirīġ
Bir mürüvvet kānıdur ol şāh-ı iḳlīm-i cemāl

[K.24:50]

dirīġ it-:

1. **dirīġ it:**-*me*
Gazel 543
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Esirgemek, sakınmak.

Ġam-ı dünyāda hey dirīġ itme Bir dem olmadı pür-ṣafā gönlüm

[G.33:5, G.212:6, G.314:7, G.369:10, G.659:7, K.27:67, Mf.12:1, Mf.161:1]

dirīġ kıl-:

1. **dirīġ kıl:**-*ma*
Gazel 100
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Esirgemek.

Ḳılma şāhum ʿāşıḳuñdan luṭf u iḥsānuñ dirīġ
Gāh seng- i cevre gāhī nāvek-i müjgāna ṭut

dirīġ ü derd ki:

1. **dirīġ ü derd ki:**
Kaside 42
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Ah, ne yazık ki!.

Ḳanı o sünbül-i gül-pūş-ı ʿanberīn-famı
Ḳanı o dürc-i leʾālī-i gevher-efşānı

[K.42:44]

dirīġā:

1. **dirīġā:**
Gazel 340
Mısra: **1**
"Eyvah, çok yazık" anlamında ünlem.

Ele almaz dirīġā gönlümüz ol bī-vefā gelmez
İki bayrām olur bir kez elinden merḥabā gelmez

[G.394:1, G.418:4, G.644:2, Mf.417:2, Trk.B.1:75]

diril-:

1. **diril:**
Gazel 479
Mısra: **4**
Canlanmak, hayat bulmak.

Ġamzesi ḳatlüñe ḳaṣd eylese ġam çekme dilā
Sen hemān ol leb-i cān-baḫş ile bir ḫoşça diril

dirlik:

1. **dirlikdense:**-*den, -se*
Gazel 36
Mısra: **10**
Yaşam.

Mürde-i ġamdur diyü ḳabr-i ʿadūya vardı yār
Böyle dirlikdense ey dil yeg gelür ölmek baña

diş:

1. **dişüñ:** -*ün*
Gazel 533
Mısra: **5**
Diş, sevgilinin dişleri.

Beñzedürdüm lebüñi laʿle dişüñ lü'lüye
Vākıʿā öyle midür söyle benüm sulṭānum

diş sırıt-:

1. **diş şırıt-:**-*maz*
Gazel 658
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güler yüz göstermek, gülümsemek.

Ġonce-i pür-jāleye aġzın nice teşbīh idem
Diş şırıtmaz kimseye hergiz o şūḫ-ı dil-sitān

dişle:

1. **dişledi:**-*di*
Gazel 369
Mısra: **5**
Isırmak.

Baḳdı raḳībe laʿl-i lebin dişledi o yār
Cānum elümden olmadı hergiz rehā dirīġ

[G.647:1]

ditre-:

1. **ditrer:**-*r*
Müfret 178
Mısra: **2**
Sallanmak, sarsılmak, titremek.

Dimek kim mübtelā-yı tebdür ol ṣūḫ-ı perī-peyker
Teni pālūde-i terdür velīkin degmeden ditrer

[G.351:7]

dīv:

1. **dīv:**
Mesnevi 5
Mısra: **49**
Cin, ifrit.

Sāyesinden iderdi dīv firār
Nitekim nūr-ı mihrden şeb-i tār

dīvān:

1. **dīvānumuz:**-*umuz*
Gazel 309
Mısra: **10**
Meclis II Şiir kitabı.

Ḫusrev-i iḳlīm-i naẓmuz Ḥāletī tā ḥaşre dek
Ġayrı şehler gibi bozulmaz bizüm dīvānumuz

[K.7:30]

2. **dīvāna:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **173**
Devlet işlerinin görüşüldüğü ve halkın talep ve şikayetlerini dile getirdiği padişah huzuru.

Çeke dīvāna nā-geh dest-i devlet
Ola ḥall ʿuḳde-i çil-sāle ḥasret

3. **dīvānuñı:**-*un, -ı*
Gazel 169
Mısra: **15**
Divan şairlerinin kaleme aldığı şiir kitabı.

Dīvānuñı kim gördi ise māʾide ṣandı
Zīrā süḫanuñ Ḥāletiyā rūḥa ġıdādur

[G.421:11, G.523:10, G.877:12, K.1:68, Kt.7:3, Kt.78:4]

dīvān it-:

1. **dīvān it:**-*mek, -e*
Mesnevi 3
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Devlet işlerini görüşmek üzere, çoğu kez padişahın başkanlığında, yönetimde söz sahibi olan kimselerin bir araya gelmesi.

Yirine cümle gelmeden erkān Şāhlar çıḳmaz itmege dīvān

dīvān ḳıl-:

1. **dīvān ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Kurul, meclis toplamak (Tanıkta Allah'ın iman edenler ile günahkarları ayırt etmek için oluşturduğu kurul).

Farḳ içün ehl-i küfr ü īmānı Ḳıldı rūz-ı ezelde dīvānı

dīvān ṭur:

1. **dīvān ṭur:**-*dı*
Kaside 33
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Divan durmak: Eskiden çavuşların divan-ı âlide el el üstüne koyup emir beklemelerinden genişletilmek suretiyle tazim makamında kullanılır bir tâbirdir. Büyüklerden birinin selâmına intizar vaziyeti hakkında da bu tâbir kullanılırdı.

Süleymān-ı gülüñ ṭurdı seḥerden yine dīvānı
Geçüp taḫt-ı zümürrüd-fāmına söyletdi murġānı

dīvāne:

1. **dīvānemüz:**-*müz*
Müseddes 5
Mısra: **6**
Deli (Gönül).

Geçdi Mecnūn ʿışḳdan geçmez dil-i mestānemüz
İllerüñ uşlandı uşlanmaz bizüm dīvānemüz

[Mü.5:12, Mü.5:18, Mü.5:24, Mü.5:30, Mü.5:36, G.36:3, G.100:3, G.100:4, G.195:7, G.238:2, G.267:15, G.299:10, G.340:5, G.354:2, G.477:2, G.531:3, G.546:7, G.609:1, G.757:11, G.804:7, G.809:3, G.828:1, G.861:9, G.883:2, G.883:6, Mf.365:2, Mf.458:2]

dīvāne ḳıl-:

1. **dīvāne ḳıl:**-*up*
Gazel 228
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Delirtmek, kendinden geçirmek.

Servi dīvāne ḳılup bīḫini zencīr itdi
Ḳāmet-i yār bu bendi nice āzāde geçer

[G.152:2, G.700:7]

dīvāne ol-:

1. **dīvāne ol:**-*al, -dan*
Gazel 36
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Deli divane olmak II Aşkından delirmek.

Bī-ġam olur gerçi kim dīvāneler ammā ki ben
Ġamsuz olmadum daḫı dīvāne olaldan saña

dīvāne-i ʿışḳ:

1. **dīvāne-i ʿışḳ:**-*am*
Gazel 784
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk delisi,âşık.

Baña zencīr lāzımdur hele dīvāne-i ʿışḳam
N'içün ʿāḳil olanlar urılur zülf-i siyeh-kāra

[G.498:10]

dīvāne-i ʿışḳ-ı nigār:

1. **dīvāne-i ʿışḳ-ı nigār:**
Gazel 218
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşkının delisi II Âşık.

Çiynesün zencīrini dīvāne-i ʿışḳ-ı nigār
Ḳaydını yir kimse yoḳ ya n'eylesün ol dil-figār

dīvāne-i maḥabbet:

1. **dīvāne-i maḥabbet:**
Gazel 768
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk delileri, âşıklar.

Dīvāne-i maḥabbet dögseñ çıḳar mı cānā
Dārü'ş-şifā-yı vaṣla bir kerre dāḫil olsa

dīvāne-i ṣaḥrā-neverd:

1. **dīvāne-i ṣaḥrā-neverd:**-*em*
Gazel 515
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çölde dolaşan mecnun, çöllere düşen âşık.

Vücūdın maḥv iden dīvāne-i ṣaḥrā-neverdem ben
Düşürmem kūha ʿaks-i nālemi ṣıyt u ṣadā itmem

dīvāne-i ser-der-hevā:

1. **dīvāne-i ser-der-hevā:**-*dur*
Gazel 368
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Başı havada (mağrur) deli II Âşık.

Şevḳ-i ruḫsāruñla yaḳmış lāle-i küh-sār dāġ
Ḳaddüñe dīvāne-i ser-der-hevādur serv-i bāġ

[Mf.220:2]

dīvāne-i ser-der-hevā kıl-:

1. **dīvāne-i ser-der-hevā kıl:**-*dı*
Matla 12
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aklı havada bir deli haline getirmek.

Başum hevā-yı ʿışḳ ile pürdür ġamuñda dāʾimā
Ḳıldı beni sevdālaruñ dīvāne-i ser-der-hevā

[Mf.12:2]

dīvānelük:

1. **dīvānelükle:**-*le*
Müfret 31
Mısra: **1**
Delilik.

Dīvānelükle būsesini alurın diyü
Saʿy itme Ḥāletī ne virürler sefahate

[Mf.516:2, Mf.524:1]

dīvānesi ol-:

1. **dīvānesi ol:**-*a*
Kaside 36
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Delisi olmak, deliye dönmek.

Şāhid-i ʿadlüñ ne yüzden cilve eyler bilse ger
Ola zencīrin sürür dīvānesi Nūşīn-revān

dīvān-ı ḥāfız:

1. **dīvān-ı ḥāfız:**-*dan*
Kıt'a 78
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hâfız-ı Şirâzî'nin divanı.

Her ḳabūl ü redd ki nāṭıḳ-ı lisānü'l-ġayb olup
Vire dīvānuñ senüñ dīvān-ı Ḥāfıẓ'dan nişān

dīvān-ı şiʿr:

1. **dīvān-ı şiʿr:**
Mesnevi 8
Mısra: **157**
Kelime Tipi: -
Şiir kitabı.

Eger dīvān-ı şiʿrüm şāh-ı devrān
Nigāh-ı iltifāta görse şāyān
Aklı havada bir deli haline getirmek.

dīvār:

1. **dīvārdan:**-*dan*
Gazel 659
Mısra: **6**
Duvar, bina, arsa, bahçe etrafına taştan yapılan perde.

Bāġ-bān virmez mi yol kūy-ı nigāra gitmege
Yāsemenler bāġda n'içün aşa dīvārdan

[G.812:4, G.816:13]

2. **dīvāra:**-*a*
Gazel 712
Mısra: **2**
Duvar, bina, arsa, bahçe etrafına taştan yapılan perde II Âşığın bedeni.

Ten-i zārı şu deñlü ṭutmışuz tīġ-i ġam-ı yāre
Dönüpdür sīnemüz yir yir yarılmış köhne dīvāra

[G.784:8, Mf.530:2]

dīvār çek-:

1. **dīvār çek:**-*er*
Gazel 221
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Duvar örmek, engel koymak.

İrmeye tā ki yolın ṣu gibi pāk eylemeyen
Gül-şen-i ḥüsne ḫaṭ-ı ʿārızı dīvār çeker
[Kt.30:2]

dīvārdan dīvāra ser ur-:

1. **dīvārdan dīvāra ser ur:**-*madan*
Gazel 159
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başını duvardan duvara vurmak, çok pişman olmak.

Yollara düşsem n'ola olduḳça mest-i bī-ḫaber
Urmadan ḥażż eylerin dīvārdan dīvāra ser

dīvār-ı ārzū:

1. **dīvār-ı ārzū:**-*y*, -*a*
Gazel 348
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Arzu, istek duvarı.

Mest-i mey-i melāmetem olsam ʿaceb degül
Dīvār-ı ārzūya reh-i ġamda bī-mesās

dīvār-ı bāġ:

1. **dīvār-ı bāġ:**
Kaside 10
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Bahçe duvarı.

Ḳanāʿat ḳılmayup seyr-i çemenle yāsemen şimdi
Çıḳar dīvār-ı bāġ üstine ṣaḥrāyı temāşāya

dīvār-ı ḥayāt:

1. **dīvār-ı ḥayāt:**
Gazel 798
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hayat duvarı.

Seyl-i ġam ile ḳaġşadı dīvār-ı ḥayātuñ
Gel Ḥāletiyā ʿāḳil iseñ aña ṭayanma

dīvār-ı ʿışḳ:

1. **dīvār-ı ʿışḳ:**-*a*
Gazel 12
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşk duvarı.

N'eyler elüñde ey şeh-i iḳlīm-i ʿizz ü nāz
Dīvār-ı ʿışḳa raḫne viren tīşe-i cefā

dīv-i ġam u ġussa:

1. **dīv-i ġam u ġuṣṣa:**
Kaside 34
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Üzüntü ve keder cini.

ʿAceb mi şūşe-i zerrīnine şihāb disem
Anuñla dīv-i ġam u ġuṣṣa oldı nā-peydā

dīv-i nefs:

1. **dīv-i nefs:**-*e*
Mesnevi 2
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Nefis devi, dev gibi olan benlik.

Ḳahruñı dīv-i nefse eyle şihāb
Göz yaşın pāy-ı dil-bere dökdi

diyār:

1. **diyārda:**-*da*
Gazel 806
Mısra: **10**
Memleket, ülke, yer.

Biz pāy-taḫt-ı şāh-ı ġamuñ pehlüvānıyuz
Çalındı kūs-ı şöhretümüz her diyārda

[M.9:249, Mf.76:2]

diyār-ı ʿacem:

1. **diyār-ı ʿacem:**
Gazel 85
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Acem ülkesi, İran.

Ẓuhūr idüp leb-i Şīrīn ü Leylī-i zülfüñ
Ḫarāba vardı diyār-ı ʿAcem sevād-ı ʿArab

diyār-ı baḫt:

1. **diyār-ı baḫt:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Talih ülkesi.

Cihāna cāha ḳadrüñ kār-fermā
Diyār-ı baḫta luṭfuñ gül-şen-ārā

diyār-ı hevā-yı ḥüsn ü cemāl:

1. **diyār-ı hevā-yı ḥüsn ü cemāl:**
Gazel 462
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güzellik ve hoşluk hevesinin diyarı.

Benefşe vü güli biribirinden aʿlādur
ʿAceb degül mi diyār-ı hevā-yı ḥüsn ü cemāl

diyār-ı ʿışḳ:

1. **diyār-ı ʿışḳ:**-*a*
Gazel 321
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk diyarı, aşk memleketi.

Diyār-ı ʿışḳa geldüñ ey göñül ḫūn-āb-ı dil nūş it
Bilürsin kim bu yirlerde şarāb-ı erġavān olmaz

diyār-ı medḥ:

1. **diyār-ı medḥ:**-*i, -n, -e*
Kaside 21
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Övgü diyarı.

Diyār-ı medḥine ʿazm eylese ṣafālar ider
Berīd-i fikrete gelmez ne deñlü gitse kelāl

diyār-ı miḥnet-ābād-ı maḥabbet:

1. **diyār-ı miḥnet-ābād-ı maḥabbet:**-*de*
Gazel 786
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşkın sıkıntılarla dolu ülkesi.

Belā-yı derd-i ʿışḳ-ı yāra dārū ṣabrdur līkin
Bulunmaz ol diyār-ı miḥnet-ābād-ı maḥabbetde

diyār-ı vuṣlat-ı yār:

1. **diyār-ı vuṣlat-ı yār:**-*a*
Gazel 759
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma yeri.

Bizi ol zülf-i ḫam-der-ḫam hevāsı çoḳ ṭolaşdurdı
Diyār-ı vuṣlat-ı yāra çıḳar bir reh-güẕār olsa

diye:

1. **diye:**
Gazel 309
Mısra: **1**
"Diye, diyerek" anlamında zarf.

Bir gün ābād iderin diye cānānumuz
Tīşe-i ġamla tamām itdi dil-i vīrānumuz

[G.425:2, Kt.67:4, M.8:137]

diyeli:

1. **diyeli:**
Gazel 331
Mısra: **3**
Dediğimden beri.

İşigüm ṭaşı zer-i rūya miḥekkdür diyeli
Çihremüz süre süre ḳalmadı aşlā yüzümüz

diyü:

1. **diyü:**
Gazel 13
Mısra: **8**
"Diye, diyerek" anlamında zarf.

Gitdi o dem ki görmese eşküm sitāresin
Āyā nic'oldı diyü ṣorardı o meh-liḳā

[G.22:1, G.24:5, G.25:1, G.29:10, G.36:1, G.36:9, G.46:4, G.47:5, G.53:1, G.53:5, G.54:8, G.61:7, G.74:5, G.81:3, G.85:5, G.90:7, G.90:15, G.100:3, G.122:3, G.125:7, G.137:3, G.155:7, G.156:7, G.157:14, G.164:9, G.181:5, G.187:15, G.198:5, G.207:3, G.207:7, G.225:5, G.225:7, G.228:5, G.250:7, G.272:1, G.288:9, G.293:2, G.296:7, G.308:12, G.311:7, G.325:9, G.363:3, G.367:5, G.371:1, G.398:4, G.400:10, G.418:9, G.434:9, G.438:1, G.447:7, G.448:5, G.448:9, G.458:7, G.461:5, G.461:6, G.464:9, G.476:7, G.480:1, G.481:5, G.495:2, G.496:2, G.507:3, G.528:11, G.540:5, G.547:1, G.557:2, G.559:12, G.587:11, G.588:14, G.607:5, G.613:13, G.670:3, G.672:11, G.675:8, G.677:9, G.689:9, G.733:6, G.734:1, G.783:3, G.791:7, G.802:9, G.814:9, G.833:1, G.841:3, G.852:9, G.854:7, G.859:8, G.865:1, G.868:5, G.869:7, K.1:76, K.3:51, K.6:9, K.12:39, K.17:46, K.18:10, K.20:28, K.20:59, K.21:75, K.24:57, K.28:19, K.28:81, K.30:17, K.32:3, K.35:33, K.36:75, K.41:15, K.41:23, Kt.76:2, Kt.96:4, Kt.K.4:19, M.1:53, M.3:13, M.6:35, M.9:7, Mf.5:1, Mf.8:1, Mf.31:1, Mf.130:2, Mf.134:1, Mf.272:1, Mf.419:1, Mf.436:2, Mf.446:1 Mf.524:1, Mf.566:2, Mü.4:10, Trk.B.1:39]

diz-:

1. **dizseler:**-*se, -ler*
Gazel 584
Mısra: **13**
Dizmek, sıralamak.

Dizseler Ḥāletiyā tār-ı şuʿā-ı mihre
Beñzemez naẓm-ı dil-efrūzuña ʿıḳd-ı Pervīn

[G.618:6, K.33:5, Mf.189:2]

dizil-:

1. **dizilmiş:**-*miş*
Gazel 476
Mısra: **6**
Dizilmek, sıralanmak.

Āb-ı gül-gūn ile pürdür gözümüñ şişeleri
Anda gīsūlarınuñ ʿaksi dizilmiş sünbül

[G.488:5, M.7:56]

dolāb-ı sipihr-i devvār:

1. **dolāb-ı sipihr-i devvār:**
Kaside 18
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Dönen gökyüzünün değirmeni II Dönen dünya.

Bāġ-ı ümmīdüñi Ḥaḳ ḫurrem ü ḫandān itsün
Ṭura mādām ki dolāb-ı sipihr-i devvār

dolaş-:

1. **dolaşmazsam:**-*maz, -sa, -m*
Gazel 501
Mısra: **3**
Etrafını gezmek.

Meges gibi ʿaceb mi ḫ̆ān-ı iḳbāle dolaşmazsam
Dem-ā-dem yidügüm ġamdur degüldür ol benüm aşum

dōst:

1. **dōstum:**-*um*
Gazel 5
Mısra: **11**
Sevgili.

İḫtirāz itmek gerekdür
āh-ı dilden dōstum
Görmedük hiç nāvek-i
kīş-i maḥabbetden ḫaṭā

[G.11:5, G.40:3, G.59:9, G.61:11, G.97:5, G.100:6, G.124:3, G.145:11, G.146:6, G.180:6, G.209:4, G.210:1, G.245:3, G.252:3, G.345:3, G.364:5, G.368:7, G.406:4, G.441:5, G.447:8, G.466:5, G.473:3, G.514:8, G.518:10, G.553:7, G.554:11, G.555:5, G.564:5, G.576:9, G.616:4, G.632:6, G.636:5, G.647:5, G.666:6, G.669:4, G.676:1, G.731:7 G.736:2, G.736:5, G.750:3, G.781:3, G.788:7, G.792:7, Mf.502:1, Mf.564:1, Th.1:6]

2. **dōstum:**-*um*
Gazel 518
Mısra: **4**
Arkadaş, dost.

Zülfüñ esīri sāġar-ı
işretden el çeker
Ḳaydı olana ṣoḥbet olur
dōstum ḥarām

[G.3:9, G.521:6, G.651:2, G.700:8, G.738:13, G.797:3, G.804:7, K.22:7, Mü.4:39, Mf.397:2]

dōst düşmen:

1. **dōst düşmen:**
Kaside 35
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Dost-düşman, herkes.

Dōst düşmen luṭf ile
ḳahruñdan olsun ḥiṣṣe-dār
Āb u āteş beynini cemʿ eyliye
tā-kim seḥāb

dōstān-ı rū-sefīd:

1. **dōstān-ı rū-sefīd:**
Kaside 39
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Yüzü ak dostlar.

Düşmenān-ı tīre-dil olsun
perīşān dem-be-dem
Dōstān-ı rū-sefīd alsun
murādın her zamān

dost-kān:

1. **dōst-kānı:**-*ı*
Kaside 38
Mısra: **24**
Büyük kadeh.

Niyāz eyle yār nāz eyledükçe
Çeke lebleri şevḳine dōst-kānı

dög-:

1. **dögseñ:**-*se, -n*
Gazel 768
Mısra: **3**
Dövmek, şiddet uygulamak.

Dīvāne-i maḥabbet dögseñ
çıḳar mı cānā
Dārü'ş-şifā-yı vaṣla bir kerre
dāḫil olsa

2. **dögmeden:**-*meden*
Gazel 294
Mısra: **2**
Ezmek, parçalamak.

Ḫāne-i cāna żiyā virmişdi
şemʿ-i şevḳ-bār
Dögmeden şemʿ-i mezār-ı
Ḳays'ı dest-i rūzgār

döge döge:

1. **döge döge:**
Kaside 7
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Döve döve.

Alurlar ḳalʿasın ṭopraḳ sürüp
döge döge āḫir
ʿİnād eylerse ṭoprak başına ol
cilf-i nā-dānuñ

dögül-:

1. **dögülmekdür:**-*mek, -dür*
Gazel 582
Mısra: **5**
Davul çalınmak (sineye vurmak).

Seḥer kūyında kūs-ı sīne-i
ʿāşıḳ dögülmekdür
O şāh-ı nev-ẓuhūruñ dāʾim icrā
itdügi ḳānūn

[M.8:143]

döğün-:

1. **dögünmeden:**-*meden*
Müfret 501
Mısra: **2**
Aşırı üzüntü, çaresizlik, pişmanlık duyarak çırpınmak, kendi kendini dövmek.

Raḳīb-i rū-siyehe meyl ider
hemīşe o māh
Dögünmeden tenümi eyledüm
siyāh siyāh

dök-:

1. **dökülmiş:**-*ül, -miş*
Gazel 302
Mısra: **9**
Saçmak, serpmek.

Bir şemʿ idi dil dest-i hidāyetle
dökülmiş
Söndürdi anı Ḥāletiyā kendü
hevāmuz

[K.39:15, M.3:14, M.9:152, Mf.456:2]

2. **dökicek:**-*icek*
Gazel 29
Mısra: **9**
Akıtmak, dökmek.

Sīm-i eşküm dökicek dīde-i
ḫūn-bārumdan
Baḳmadı aña ḳızıldur diyü
māh-liḳā

[G.27:8, G.46:3, G.241:1, G.404:13, G.404:14, G.559:7, G.560:12, G.762:7, G.831:6, G.832:6, G.892:13, K.33:16, M.2:64, Mf.436:1, Mf.502:2, Trk.B.1:51]

dökdür-:

1. **dökdürürse:**-*ür, -se*
Terkib-bend 1
Mısra: **43**
Döktürmek, bir şeyi bir yere saçtırmak.

Mezārı üzre ṭoprak dökdürürse ṭañ mıdur gerdūn
Yitürdi nā-gehānī şöyle bir lüʾlü-yi yek-dāne

döke şaça:

1. **döke şaça:**
Gazel 762
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Döke döke.

Vāʿiẓ-i şehr içüp döke şaça şahbāyı
Eylemiş cāme-i taḳvāyı mülevves o leke

dökül-:

1. **dökülür:**-*ür*
Gazel 231
Mısra: **6**
Dökülmek, akmak.

Kūh-ı ġamdur ki başum seyl-i belā gelse aña
Seyl-i eşküm dökilür şöyle ki dāmāna iner

[G.432:5, G.880:1, K.37:14, K.39:12, Mü.8:27]

2. **dökilür:**-*ür*
Gazel 725
Mısra: **6**
Dökülüp saçılmak, her yere dağılmak.

Lengeri dāḫil-i keştīye alurlar gūyā
Yāsemen kim dökilür zevraḳ-ı pür-ṣahbāya

[G.46:1, G.397:6, G.577:1, K.20:14, K.25:13, Trk.B.1:13,

3. **dökülen:**-*en*
Gazel 437
Mısra: **4**
Dağılmak, parçalanmak, yaralar içinde kalmak.

Seyre gel kim güzelüm beñzedi gök meydāna
Seng-i ġamla dökülen sīnesi ben nā-kāmuñ

dön-:

1. **dönen:**-*en*
Gazel 168
Mısra: **16**
Devretmek, dolaşmak.

Dil Ḥāletiyā ġarḳa-i deryā-yı ġam oldı
Her gāh dönen üstine gird-āb-ı belādur

[G.20:2, G.145:14, G.225:5, G.231:8, G.232:11, G.255:3, G.338:4, G.341:5, K.16:55, K.28:90, K.28:92, K.29:4, K.30:17, K.38:50, Kt.80:3, M.1:13, M.1:14, M.8:216, M.9:224, Mü.4:15]

2. **döndi:**-*di*
Gazel 302
Mısra: **6**
Bir istikamete doğru yönelmek, vücudunu döndürmek.

Ṭoġruldı hele zāviye-i faḳr u fenāya
Döndi yüridi gerçi biraz ḳıble-nümāmuz

[M.5:15]

3. **döndüm:**-*dü, -m*
Gazel 228
Mısra: **8**
Benzemek, andırmak, ...gibi olmak.

Dilümi baġladı gīsūları ḫāmūş oldum
Döndüm ol ṭālibe kim ḫalḳa-i irşāda geçer

[G.3:16, G.38:12, G.42:1, G.50:11, G.51:5, G.57:11, G.80:2, G.112:1, G.150:18, G.160:6, G.170:5,G.196:8,G.261:11,G.273:7,G.296:15,G.365:6, G.366:2, G.401:7, G.405:2, G.408:9, G.416:4, G.468:6, G.501:1, G.507:1, G.510:12, G.518:!6, G.528:3, G.536:1, G.540:4, G.553:5, G.568:9, G.687:2, G.706:5, G.710:8, G.712:2, G.715:10, G.722:1, G.723:7, G.732:7, G.755:6, G.854:6, G.884:10, K.2:45, K.5:17, K.8:23, K.8:45, K.10:1, K.10:33, K.14:4, K.14:19, K.14:59, K.14:39, K.17:47, K.23:27, K.25:40, K.28:22, K.29:8, K.32:23, K.37:16, K.37:24, K.42:50, M.3:77, M.3:78, M.4:21, M.5:11, M.7:48, M.9:109, M.9:110, Kt.43:4, Kt.100:4, Kt.114:3, Kt.K.3:11, Mf.22:2, Mf.83:2, Mf.287:2, Mf.316:1, Mf.347:2, Mf.459:1, Mf.530:2, Mü.4:38]

4. **dönmese:**-*me, -se*
Tarih 5
Mısra: **12**
Vazgeçmek, bırakmak, yüz çevirmek.

Tünd-bād-ı ġażabı ḫāk ile yek-sān eyler
Ḫalḳa cevr eylemeden dönmese çerḫ-i gerdan

[G.647:9, G.804:7]

5. **döndi:**-*di*
Mesnevi 5
Mısra: **76**
Dönmek, geri gelmek.

Mihr-i īmān ile o şāh-ı güzīn
Felek-i çārümīne döndi hemīn

6. **döner:**-*er*
Gazel 510
Mısra: **11**
Devretmek, elden ele dolaşmak.

Dāʾim ḫayālümüzde döner bāde zevraḳı
Gird-āba döndi dīde-i giryānumuz bizüm

[K.26:34]

döndür-:

1. **döndürür:**-*ür*
Gazel 892
Mısra: **20**
Benzetmek, çevirmek.

Eyler emeli ser-ā-ser ümmīd
Deryālara döndürür serābı

[G.24:7, G.319:10, G.623:9, G.712:11, G.893:11, K.41:65, M.5:48, Mf.295:2, Mf.527:1, Trk.B.1:107, Trk.B.1:126]

2. **döndürür:**-*ür*
Kaside 35
Mısra: **44**

Yöneltmek, değiştirmek (din bağlamında).

Ḳalb-i ehl-i küfri tīġ-i āb-dāruñ dāʾimā
Dīn-i ḥaḳḳa döndürür mānend-i seng-i āsyāb

dönüp baḳ-:

1. **dönüp baḳ:**-*maz, -dı*
Gazel 724
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İlgilenmek.

Eger şemʿ-i ruḫuñ olmasa ey māh-ı felek-pāye
Dönüp baḳmazdı bu pervāne-i dil bezm-i dünyaya

[G.778:3]

dönüp bakma-:

1. **dönüp baḳma:**-*z*
Gazel 492
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Arkasına (bile) bakmadan gitmek;dönüp bakmamak II Hiç ilgi göstermemek.

Benem ey Ḥāletī ol ẕerre-i rāh-ı ferāġat kim
Dönüp baḳmaz eger zer-pāş olursa neyyir-i aʿẓam

dönüp dönüp:

1. **dönüp dönüp:**
Kıt'a 137
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Döne dolaşa, döne döne.

Dönüp dönüp anda ḳarār eylemezdi
Eger olmasaydı ḳapuñ āşiyānı

döşe-:

1. **döşer:**-*r*
Kaside 20
Mısra: **41**
Bir şeyi bir yere sermek, yaymak.

Döşer pāyına gül-gūn aṭlas-ı pīçīdesin ġonce
Gelür dirlerse bāġa ḥażret-i müftī-i devrānı

[G.293:1, K.33:24]

döşen:

1. **döşendi:**-*di*
Gazel 395
Mısra: **1**
Kaplanmak, baharın gelişiyle yeşil otların bitmesi, her yerin yeşillenmesi.

Döşendi sebz-gūn ḳālīçesi bāġa çemen-zāruñ
Nihālisin ʿaceb mi çekseler her yaña ezhāruñ

[G.577:2]

döşür-:

1. **döşüren:**-*en*
Gazel 743
Mısra: **8**
Toplamak, yığmak, biriktirmek.

Şāḫ-ı dıraḫt-ı devleti hiç ḫuşk görmedi
Bāġ-ı ümmīdini döşüren bāġ-bānına

döv-:

1. **döymiş:**-*miş*
Müfret 544
Mısra: **2**
Yeterli bulmak.

Būse-i laʿli yārüñ eyler iḥyā mürdeyi
Dil virenler dürr-i dendānına döymiş ḫurdeyi

2. **döyemez:**-*e, -mez*
Gazel 457
Mısra: **10**
Dayanmak, katlanmak.

Yārüñ teġāfüliyle dil-i zār n'eylesün
Ol zehre Ḥāletī döyemez şīşe-i felek

[G.433:4, G.514:10, G.550:15, G.667:2, G.715:2, G.727:2, K.35:41, K.42:31, Mü.3:21, T.3:1]

duʿā:

1. **duʿā:**
Gazel 227
Mısra: **8**
Allah'a yalvarma, niyaz.

İsterse bir ḳadeḥle niçe münkeri yaḳar
Pīr-i muġān meger ki mücerreb duʿā bilür

[G.292:29, G.292:35, G.519:9, K.1:75, K.6:67, K.16:62, K.19:44, K.20:69, K.25:67, K.25:72, K.28:87, K.38:83, K.39:63, Kt.K.4:37, M.7:70, M.8:205, Trk.B.1:136]

2. **duʿālar:**-*lar*
Gazel 470
Mısra: **6**
Dua II Sevgilinin ağzından çıkan kötü sözler.

ʿAzm-i rāh-ı ʿışḳ iderken yār düşnām eyleyüp
Didi lāzımdur o yolda bu duʿālar bilmiş ol

duʿā eyle-:

1. **duʿā eyle:**
Gazel 9
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dua etmek.

Gel ey pīr-i muġān āġāz-ı meclisdür duʿā eyle
Hemīşe yirden üstün olmaġ içün sāġar-ı ṣahbā

[G.10:14, G.36:2, G.734:10, G.796:8]

duʿā it-:

1. **duʿā it-:**-*en*
Gazel 348
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Allah'tan hayır ve dilekte bulunmak, istemek.

Pīr-i muġān-ı mey-kedemüzdür duʿā iden
Ḳāḫ-ı neşāṭ u ʿıyşa bıraḳduḳda Cem esās

[T.11:5, K.33:76]

duʿā-gūy:

1. **duʿā-gūyuñ:** *-un*
Gazel 431
Mısra: **14**
Dua eden, duacı.

Hem-ḳadeḥ olma ṭururken
Ḥāletī aġyār ile
Olmasun rencīde-ḫāṭır ol duʿā-gūyuñ senüñ

duʿā-hˇān-ı vücūd:

1. **duʿā-ḫˇān-ı vücūd:***-un, -dur*
Mesnevi 8
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
(Padişahın) varlığının duacısı.

Nişīb-i rāh-ı ḳadrüñdür felekler
Duʿā-ḫˇān-ı vücūduñdur melekler

duʿālar eyle-:

1. **duʿālar eyle:***-sün, -ler*
Gazel 777
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dua etmek.

Öñünce yürisün ḳo şeh-süvārum cümle ʿışḳ ehli
Duʿālar eylesünler sen şeh-i ḫūbānuñ ardınca

duʿālar it-:

1. **duʿālar it:***-er*
Müfret 345
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dualar etmek.

Tenüm pür eyler ise zaḫm-ı tīġ ile yārüm
Ölünce aña duʿālar ider dil-i zārum

duʿāya başla-:

1. **duʿāya başla:**
Kaside 29
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Duaya başlamak; kasidenin dua bölümüne başlamak.

Bu şiʿr-i pür-ḳuşūrdan itdüñse ger ḥicāb
Bāri duʿāya başla elüñi yüzüñe ur

duʿā-yı devlet:

1. **duʿā-yı devlet:***-i, -n, -e*
Kaside 21
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Devlete, saltanata dua etme.

Duʿā-yı devletine iştiġāl olunsa eger
İder dehāna gelince icābet istiḳbāl

[K.37:56, Mf.95:1, K.36:85, K.21:84]

duʿā-yı devlet ḳıl-:

1. **duʿā-yı devlet ḳıl:***-mak, -a*
Kaside 31
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Devlete dua etmek.

Bir zamān olmaz ki ḳılmaġa duʿā-yı devletüñ
Zāhid-i bīdār-veş ḫāmem ḳuşanmaya kemer

duʿā-yı nūr:

1. **duʿā-yı nūr:**
Kıt'a 76
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Nur duası.

Bir āsmānī kāġıda yazar debīr-i çerḫ
Gāhī duʿā-yı Nūr gehī sūre-i Duḫān

duʿā-yı seyf:

1. **duʿā-yı seyf:**
Kaside 9
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Kılıç duası, divan edebiyatındaki kaynaklarda dua-yı seyf olarak geçmektedir. Hz. Ali'ye atfedilen ve muhtemelen onun meşhur kılıcının etkisiyle meşhur olan bu dua , dua kitaplarında yer almakta ve müstakil kitap olarak düzenlenmiştir.

ʿAzīmet-ḫˇān-ı reʾyi şanki bir pīr-i mübārekdür
Helāk eyler duʿā-yı seyf ile ḫaşm-ı siyeh- kārı

duʿā-yı şāh:

1. **duʿā-yı şāh:**
Kaside 9
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Padişahın duası.

Benem ol kim duʿā-yı şāh içün ḳaldurmasam destüm
Yazardı ḥaşre dek medḥinde ḫāmem böyle eşʿārı

dūçār ol-:

1. **dūçār ol:***-ma, -du, -m*
Gazel 349
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Rastgelmek, karşılaşmak.

Hiç luṭf-ı yāra Ḥāletiyā olmadum dūçār
Nerrād-ı bezm-i ʿışḳ olalı atmadum düşeş

[G.218:8]

dūd:

1. **dūddan:***-dan*
Gazel 361
Mısra: **6**
Duman.

Kendü yaḳmaḳla ḳanāʿat ḳılmayup pervānesin
Bulsa eyler dūddan bir ebr-i āteş-bār şemʿ

[K.9:7, M.6:24, Mf.209:2]

2. **dūdın:***-ı, -n*
Gazel 288
Mısra: **11**
Duman II Âşığın âh dumanı.

Her çıḳan dūdın şerār-ālūd idüp erbāb-ı derd
Bāġ-ı ʿışḳuñ ʿāḳıbet servin gül-endām itdiler

[G.304:10, G.573:5, G.705:7, Mf.262:2, Mf.323:1]

dūd elemi:

1. **dūd elemi:**-*n, -den*
Gazel 14
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Duman üzüntüsü II Elem, keder.

Ḫāne-i dilde olan dūd eleminden cānum
Ḳorḳarın kim tüte mülk-i ʿademe Ḥāletiyā

dūde:

1. **dūdeden:**-*den*
Mesnevi 6
Mısra: **25**
Mürekkep yapılan çıra isi.

Belki ol dūdeden olur her dem İntiẓām üzre emr-i levḥ ü ḳalem

dūde it-:

1. **dūde it:**-*se*
Mesnevi 6
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Mürekkep yapılan is haline getirmek.

Ḳararup kāse-i nigūn-ı semā Dūdını dūde itse tīz revā

dūd-ı āh:

1. **dūd-ı āh:**-*um*
Gazel 121
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âh dumanı II Âşığın ahı.

Dūd-ı āhum cümle aʿdānuñ ḳapatdı gözlerin
Gerd-i kūy-ı yārdan gitdi gezend-i çeşm-i bed

[G.53:2, G.57:1, G.67:2, G.117:2, G.198:5, G.363:1, G.394:6, G.397:7, G.441:2, G.482:3, G.483:3, G.552:12, G.702:5, Mf.192:1, Mf.512:2]

dūd-ı āh al:

1. **dūd-ı āh al:**-*sa*
Mesnevi 5
Mısra: **86**
Kelime Tipi: **Deyim**
Âh dumanı almak, âh almak. Birinin kötü dileğini üstüne çekmek.

Yirde ḳalur mı ḫūn-ı maẓlūmān
Dūd-ı āhı kim alsa dünyāda

dūd-ı āh-ı ʿāşıḳ:

1. **dūd-ı āh-ı ʿāşıḳ:**-*a*
Gazel 549
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âşığın âh dumanı.

Ögrenelden dūd-ı āh-ı ʿāşıḳa cānā gözüñ
Virmez olduñ āteş-i cān-sūz-ı miḥnetden emān

dūd-ı āh-ı ʿāşık-ı bīmār:

1. **dūd-ı āh-ı ʿāşıḳ-ı bīmār:**-*dan*
Gazel 619
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hasta âşığın âh dumanı.

Dem gelür bir ejder-i āteş-feşān olur hemān
Ḳorḳacaḳdur dūd-ı āh-ı ʿāşıḳ-ı bīmārdan

dūd-ı āh-ı dil:

1. **dūd-ı āh-ı dil:**
Gazel 872
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül ahının dumanı.

Cihānı ṭutdı aʿdā oldı dūd-ı āh-ı dil peydā
Baña ʿışḳuñ ġamıyla dār-ı dünyā teng ü tār oldı

dūd-ı āh-ı dil-i ʿuşşāḳ:

1. **dūd-ı āh-ı dil-i ʿuşşāḳ:**
Gazel 436
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Âşıkların gönül feryadının dumanı.

Dūd-ı āh-ı dil-i ʿuşşāḳ ile hem-ser geçinür
Ḥaḳ budur ḫayli yuḳardanlıġı var gerdūnuñ

dūd-ı āh-ı pür-şerār-ı ʿāşıḳ-ı zār:

1. **dūd-ı āh-ı pür-şerār-ı ʿāşıḳ-ı zār:**-*a*
Gazel 634
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İnleyen âşığın kıvılcım dolu âhının dumanı.

Naẓar ḳıl dūd-ı āh-ı pür-şerār-ı ʿāşıḳ-ı zāra
Eger görmek dilerseñ ejder-i āteş-feşān şeklin

dūd-ı çerāġ:

1. **dūd-ı çerāġ:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 6
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Kandilin dumanı.

Bulsa dūd-ı çerāġını ḫavrā Eyliyeydi gözine kuḥl-ı cilā

dūd-ı dil:

1. **dūd-ı dil:**-*üm*
Gazel 14
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönül dumanı.

Düşeli hicre işüm ṭurma duḫān itmekdür
Tā çıḳa dūd-ı dilüm bilmeye hergiz aʿdā

[Kt.69:2, G.122:9, G.128:2, G.135:3, G.142:11, G.159:4, G.457:7, G.510:3, G.554:12, G.581:2, G.707:2, K.38:65, Mf.57:2, Mf.370:2, M.8:77]

dūd-ı dil-i sūzān:

1. **dūd-ı dil-i sūzān:**-*ı*
Gazel 845
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
(Âşığın) yanan gönlünün dumanı.

Dūd-ı dil-i sūzānı ile ehl-i maḥabbet
Bir ḥāle varur kim seçemez şubḥ u mesāyı

[G.887:3]

dūd-ı dil-i ʿuşşāḳ:

1. **dūd-ı dil-i ʿuşşāḳ:**
Gazel 782
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Âşıkların gönül dumanı.

Ben kimseyi yaḳmam dir ise Ḥāletiyā çerḫ
Dūd-ı dil-i ʿuşşāḳ ider yüzüñi ḳara

dūd-ı ḥasret:

1. **dūd-ı ḥasret:**-*dür*
Gazel 603
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Özlem dumanı. Hasrettten doğan keder.

Micmer-i himmetlerinden siflegān-ı ʿālemüñ
Dīde-i ümmīd-i ḫalḳa dūd-ı ḥasretdür gelen

[G.312:4]

dūd-ı ḳandīl-i merḳad:

1. **dūd-ı ḳandīl-i merḳad:**-*i*
Mesnevi 6
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Mezar mumunun dumanı.

Dūd-ı ḳandīl-i merḳadi her bār Ḥāṣıl eyler seḥāb-ı raḥmet-bār

dūd-ı kebūd:

1. **dūd-ı kebūd:**-*umuz*
Gazel 341
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Mavi duman II Âşığın âh dumanı.

ʿIşḳ ehli üstine nice dönsün ki āsmān
Az reng ki virmedi aña dūd-ı kebūdumuz

dūd-ı ḳıyāmet:

1. **dūd-ı ḳıyāmet:**-*den*
Gazel 553
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kıyamet dumanı.

Ḳāmet-i yāri ne vaḳtin kim añup āh eylerüm
Ol zamān derdüm virür dūd-ı ḳıyāmetden nişān

dūd-ı sīne:

1. **dūd-ı sīne:**-*den*
Gazel 316
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gönülden çıkan duman.

Rūzumuz tār oldı dūd-ı sīneden ey Ḥāletī
Meşʿal-i āhuñ yetişdür leyle-i ẓulmādayuz

[G.556:10]

dūd-ı siyāh:

1. **dūd-ı siyāh:**-*um, -dur*
Gazel 519
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kara duman. II Âşığın ahından çıkan duman.

Ḫaste-i ʿışḳam yanumda şemʿ āhumdur benüm
Başum ucın bekleyen dūd-ı siyāhumdur benüm

[G.137:14, G.393:7, G.528:2, G.623:11, G.627:3, G.655:9, Kt.66:2, Mf.5:2, Mf.321:2, Mf.528:1, M.8:91]

dūd-ı siyāh-ı pür-şerer:

1. **dūd-ı siyāh-ı pür-şerer:**
Kaside 31
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kıvılcım dolu siyah duman.

Ḳalʿa-i eflākden atıldı ṭōb-ı āteşīn
Ṭutdı dünyāyı yine dūd-ı siyāh-ı pür-şerer

dūd-ı şemʿ-i ḥasret:

1. **dūd-ı şemʿ-i ḥasret:**
Kaside 13
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Özlem mumunun dumanı.

Ḳażā-yı taḫt-gāh-ı Ḫusrev-i devrānı añduḳça
Çıḳardı dūd-ı şemʿ-i ḥasretüm bu saḳf-ı gerdāna

dūd-ı şerer:

1. **dūd-ı şerer:**-*i, -n, -den*
Gazel 92
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kıvılcım dumanı.

Biñ āh-ı dil-i mātemiyān ile ḳarışsa
Dūd-ı şererinden bilinür āh-ı maḥabbet

dūd-ı şerer-bār:

1. **dūd-ı şerer-bār:**-*ı*
Kaside 9
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Kıvılcım saçan duman.

ʿAdūnuñ gözlerin giryān özin sūzān ider dāʾim
Ẓuhūr itdükçe ṭōb-ı ḳahrınuñ dūd-ı şerer-bārı

dūdmān:

1. **dūdmān:**
Kaside 12
Mısra: **24**
Kavim, kabile.

Şöyledür ḫışmı ki ḥükmin virse nā-peydā olur
Bir şerār-ı āteş-i ḳahrıyla yüz biñ dūdmān

duhān:

1. **duḫān:**
Gazel 549
Mısra: **4**
Duman.

Ḳaşlaruñ mihrābı çaḳ böyle ḳararmazdı eger
Şemʿ-i ruḫsāruñdan aña çıḳmasa dāʾim duḫān

[K.27:52, K.38:66]

2. **duḫān:**
Gazel 615
Mısra: **4**
Duman II Âh dumanı.

Sūzumı añlardı o dil-ber duḫānumdan benüm
Şimdi ammā şöyle yandum çıḳmaz oldı hiç duḫān

Kāse-i çerḫi ṭutarlar üstine kuḥl itmege
ʿĀlem-i bālāya çıḳsa şemʿ-i bezminden duḫān

[G.14:6, G.220:4, G.319:10, G.525:7, G.613:2, G.615:3]

duhān çık-:

1. **duḫān çıḳ:**-*up*
Gazel 563
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Duman çıkmak.

Hemvāre iki şemʿ-i ruḫuñdan çıḳup duḫān
Günden güne ḳarardı o miḥrāb-ı ebruvān

[G.564:8, G.682:2, K.37:20]

duhān iç-:

1. **duḫān iç:**-*meden*
Müfret 267
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tütün içmek.

ʿAceb mi olmasa teʾs̱īri āh u zārumuzuñ
Ḳarardı ḳalbi duḫān içmeden kibārumuzuñ

[Kt.90:1, Mf.43:2]

duhān içür-:

1. **duḫān içür:**-*di*
Müfret 348
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Duman içirmek, tütün içirmek.

Sipihre būy-ı gül-i āftāb virdi zükām
Duḫān içürdi seḥer āh-ı ʿāşıḳ-ı nā-kām

duhān it-:

1. **duḫān it:**-*mek, -dür*
Gazel 14
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Duman yükseltmek, tütün içmek.

Düşeli hicre işüm ṭurma duḫān itmekdür
Tā çıḳa dūd-ı dilüm bilmeye hergiz aʿdā

[Mf.411:2]

2. **duḫān it:**-*mez, -di*
Kıt'a 16
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Tütün içmek II Arkadaşlık etmek.

ʿAdūlarla duḫān itmezdi ol dem
Ṣanurdum ben lebin ḥalvā-yı bī-dūd

duhān ol-:

1. **duḫān ol:**-*dı*
Gazel 880
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Duman olmak, dumanla kaplanmak.

Yirüñden ḳopduġın ʿāşıḳ görüp āh eylese cānā
Görenler dir ḳıyāmet mi ḳopar ʿālem duḫān oldı

duhān-ı āh:

1. **duḫān-ı āh:**
Gazel 80
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Âh dumanı.

Düşmen ṣalarsa yāra kebūterle nāmesin
Olur duḫān-ı āh anı ḳapmaġa seḥāb

[G.144:1, G.155:3, G.198:11, G.232:7, G.250:3, G.307:6, G.309:3, G.318:3, G.372:10, G.485:7, G.582:8, G.708:2, G.867:14, Mf.139:2, Mf.156:1, Mf.333:1, Trk.B.1:68]

duhān-ı āh-ı dil:

1. **duḫān-ı āh-ı dilüm:**-*üm*
Gazel 60
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül âhının dumanı.

Düşmen ṣalarsa yāra kebūterle nāmesin
Ben de duḫān-ı āh-ı dilüm eylerüm seḥāb

duhān-ı āteş-i āh:

1. **duḫān-ı āteş-i āh:**-*ı*
Müseddes 1
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Ah ateşinin dumanı.

Yeter baña ʿalem ḳılsam duḫān-ı āteş-i āhı
Fiġānum var iken hergiz gerekmez nevbet-i şāhī

[G.21:10]

duhān-ı matbah:

1. **duḫān-ı maṭbaḫ:**-*ı, -n, -dan*
Kaside 9
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Mutfak dumanı.

İderdi bī-tekellüf sīm ü zerden berḳ ü bārānın
Duḫān-ı maṭbaḫından ḥāṣıl olsa ebr-i āẕārī

duhān-ı nār-ı āh:

1. **duḫān-ı nār-ı āh:**-*um, -la*
Gazel 24
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Âh ateşinin dumanı.

Açılmazsa ʿaceb mi dīde-i baḫt-ı dil-i şeydā
Duḫān-ı nār-ı āhumla ṭolupdur ser-be-ser dünyā

duhūl it-:

1. **duḫūl it:**-*mez*
Kaside 39
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Dahil olmak, içeri girmek.

Aña ġam didükleri kāfir duḫūl itmez gider
Virdi cennet neşʾesin zīrā Ḫudā-yı müsteʿān

duḫūl-i bezm-i keykāvus:

1. **duḫūl-i bezm-i keykāvus:**-*ı*
Gazel 821
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keykavus'un meclisine girme.

Duḫūl-i bezm-i Keykāvus'ı
göñlüm iḫtiyār itmez
Ḳomaḳ lāzım gelürse ṭaşrada
ġam gibi dem-sāzı

dūlāb:

1. **dūlāb:**
Gazel 63
Mısra: **2**
Değirmen II Felek.

Baḳsañ altında görünmez anuñ illā ki serāb
Niçe bir eyler ola devr bu birḳaç dūlāb

[G.187:19, K.11:50, M.8:134, M.9:280]

dūlāb-ı āb:

1. **dūlāb-ı āb:**
Gazel 187
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Su değirmeni.

Her gören dūlāb-ı āb añlar anı ey Ḥāletī
Eşk-i çeşmüm ʿıyd-gehde şol ḳadar rīzān olur

[K.27:46]

dūlāb-ı bī-ḳarār:

1. **dūlāb-ı bī-ḳarār:**
Gazel 130
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yerinde durmayan, devamlı dönen felek.

Leb-rīz-i āb-ı rūy idi çāh-ı ḳanāʿatüm
Ḫuşk itdi āḫir anı dūlāb-ı bī-ḳarār

dūlāb-ı devrān:

1. **dūlāb-ı devrān:**-*ı*
Kaside 33
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Felek değirmeni II Devamlı dönen dünya.

Duʿāñı vird-i ṣubḥ u şām iden merd-i süḫan-dānı
Ola ser-sebz ü ḫurrem dem-be-dem gül-zār-ı iḳbālüñ

dūlāb-ı felek:

1. **dūlāb-ı felek:**-*den, -dür*
Gazel 824
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Felek değirmeni.

Reng-i gül-i baḫtum n'ola olursa şikeste
Dūlāb-ı felekdendür anuñ neşv ü nemāsı

dūlāb-ı ʿışḳ:

1. **dūlāb-ı ʿışḳ:**
Gazel 373
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk değirmeni.

Bāġ-ı dehre ser-be-ser virmezdi revnaḳ āb-ı ʿışḳ
Mā-verā-yı ʿarşdan devr itmese dūlāb-ı ʿışḳ

dūlābuñ delvi:

1. **dūlābuñ delvi:**
Gazel 392
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Su değirmeninin kovası.

N'içün olmaz ki gül-zār-ı emel ey Ḥāletī ḫurrem
Meger kim eskimişdür delvi bu gerdūnla dūlābuñ

dūn:

1. **dūnı:**-*ı*
Kaside 19
Mısra: **8**
Aşağılık, soysuz.

Her ehl-i fażlı ḫāk ile yek-sān idüp felek
Her dūnı ḳıldı gerdiş-i gerdūn felek-mekān

[Kt.103:2]

dūn u denī:

1. **dūn u denī:**-*y, -e*
Gazel 833
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşağılık ve alçak kimseler.

Sözin bilmez niçe dūn u denīye iltifātuñ var
Yanuñdan dūr iderken Ḥāletī-veş bir süḫan-dānı

dur-:

1. **durur:**-*ur*
Kaside 28
Mısra: **16**
Süreklilik fiili.

Ṭoḳundı şāh-ı temūzuñ meger ki çevgānı
Olup durur küre-i zemherīr zīr ü zeber

dur-:

1. **dursun:**-*sun*
Gazel 483
Mısra: **9**
Kalmak.

Ḳıl ḳalem dursun alup kirpiklerüm ey Ḥāletī
Rūy-ı yāri naḳş iden ṣūret-i ṣāḥib-kemāl

[G.475:2]

dūr:

1. **dūr:**
Gazel 245
Mısra: **3**
Uzak.

Ruḫlaruñdan dūr isem hergiz ḳayırmaz dōstum
Sīnede dāġ-ı ġamuñ var ʿāşıḳa bir gül yeter

[K.31:53]

dūr düş-:

1. **dūr düş:**-*dük, -üm, -dür*
Mesnevi 9
Mısra: **159**
Kelime Tipi: -
Ayrı düşmek, uzak kalmak.

Dem-ā-dem düşdügümdür dūr der-gāh
İden feryādumı peyveste-i āh

dūr eyle-:

1. **dūr eyle:**-*me*
Müfret 137
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Uzaklaştırmak.

Zevraḳ-ı mey çekerüz dem-be-dem ey Rabb-i Ġafūr
Mücrimüz eyleme baḥr-i keremüñden bizi dūr

[K.29:30]

dūr it-:

1. **dūr it:**-*me*
Gazel 136
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Uzaklaştırmak.

Dil-ḫaste-i maḥabbeti kūyuñdan itme dūr
ʿĀşıḳ yabānda yatmaz eyā şūḫ u şīve-kār

[G.141:13, G.163:10, G.210:2, G.408:8, G.778:5, G.833:10, G.854:5]

dūr ol-:

1. **dūr ol:**-*sa, -m*
Gazel 1
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Uzak olmak.

Bezm-i vaṣl-ı yārdan bir laḥza dūr olsam olur
Tīġ-i ḥasret rū-be-rū kūpāl-i miḥnet der-ḳafā

[G.126:2, G.261:3, G.264:8, G.590:8, G.638:7, G.870:4, K.33:56, Kt.121:2, M.9:97]

dūr u dırāz:

1. **dūr u dırāz:**-*dur*
Gazel 499
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Uzak ve uzun.

Efsāne-i ġamum ḳatı dūr u dırāzdur
Bir būse isterin güzelüm ḥāṣıl-ı kelām

dūr u dırāz ol-:

1. **dūr u dırāz ol:**-*sa*
Gazel 162
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Uzak olmak.

N'ola hengām-ı firḳat Ḥāletī dūr u dırāz olsa
Nihāl-i tāzedür ol mīve-i vaṣlı zamān ister

dūr-bīn ol-:

1. **dūr-bīn ol:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Gazel 610
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Uzağı göstermek.

Yūsuf-ı dilden gehī feryād irerdi gūşına
Olmasaydı dūr-bīn ġāyet de ol çāh- ı ẕeḳan

2. **dūr-bīn ol:**-*an, -lar*
Gazel 552
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Uzağı görebilmek II İleri görüşlü olmak.

Encüm-i çerḫ-i berīn-āsā olanlar dūr-bīn
Sürme-i ḫāk-i reh-i dil-bersüz olmaz bir zamān

durmadan:

1. **durmadan:**
Müfret 171
Mısra: **2**
Sürekli, devamlı.

Şol deñlü kīni var ki ʿadūnuñ ṣafā ider
Ursaydı pāyı baña leke durmadan figār

durur:

1. **durur:**
Gazel 225
Mısra: **4**
"-dır" bildirme eki.

Kimse baḳmaz ne ḳadar eylese derd ehli niyāz
ʿIşḳ bāzārı durur bunda hemān nāz geçer

[G.280:6, G.455:10, G.458:11, G.635:8, G.641:8, G.678:2, G.682:8, G.700:11, G.801:10, G.886:11, G.889:9, K.16:34, K.22:19, K.25:51, K.28:53, K.28:63, K.28:74, M.3:89, M.4:62]

düş:

1. **düşumuz:**-*umuz*
Gazel 305
Mısra: **10**
Omuz.

Ey Ḥāletī taḥammüle hiç ḳalmadı mecāl
Fersūde oldı bār-ı cefā ile düşumuz

[K.31:10]

düş-ı keyvān:

1. **düş-ı keyvān:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Zuhal yıldızının omzu.

Ḳader ḳaṣr-ı saʿādet-ferş-i iḳbālüñ bülend itsün
Ḳażā dāʾim aña bir pāye ḳılsun düş-ı Keyvān'ı

düşına al-:

1. **düşına al:**-*ma, -y, -a*
Gazel 143
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Omzuna almak, omuzunda taşımak.

Meded-i ʿışḳ iledür yoḫsa benüm gibi nizār
Düşına almaġa biñ küh-ı ġamı çāre mi var

dūşīze-i devlet:

1. **dūşīze-i devlet:**
Kaside 35
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Devlet bakiresi, el değmemiş devlet.

Bulmadı bir saña beñzer merd-i kāmil gerçi kim
Niçe nā-merde açar dūşīze-i devlet niḳāb

dūşīze-i maʿnā:

1. **dūşīze-i maʿnā:**
Gazel 7
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Mana bakiresi II Söylenmemiş, orijinal anlamlar.

Süḫan ey Ḥāletī āyīne-i dilde ṣafā ister
Görünmez rū-nümā olmayıcaḳ dūşīze-i maʿnā

dut-:

1. **dutar:**-*ar*
Mesnevi 9
Mısra: **279**
Kaplamak.

Dutar mādām kim çerḫüñ dibi āb
Kimi çün āsyā kimi çü dūlāb

dūzah:

1. **dūzaḫda:**-*da*
Kıt'a 11
Mısra: **2**
Cehennem.

Eyliye dūzaḫda ol bunuñ ṣafāsından ṣafā
Cennet içre bu çeke anuñ ʿaẕābından ʿaẕāb

[Kt.11:3]

dūzah ʿazābı:

1. **dūzaḫ ʿaẕābı:**-*n, -da*
Gazel 38
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Cehennem azabı.

Zāhidā dūzaḫ ʿaẕābında ḳayırmaz ehl-i ʿışḳ
Āteşi anuñ meger kim āteş-i hicrān ola

dūzah-ı miḥnet:

1. **dūzaḫ-ı miḥnet:**-*den*
Gazel 62
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eziyet cehennemi.

Yārüñ ḥicābı olmasa ḥūr-ı cinān gibi
Olmazdı dilde dūzaḫ-ı miḥnetden ıżṭırāb

dü:

1. **dü:**
Gazel 582
Mısra: **7**
İki.

Gelür dāʾim dü esble mülk-i dil yaġmasına ʿışḳuñ
Duḫān-ı āhumı Şeb-dīz idüp eşk-i terüm Gül-gūn

dü-esb:

1. **dü-esbedür:**-*e, -dür*
Kıt'a 82
Mısra: **3**
İki at.

Çāpük-süvār-ı ḥüsn-i melāḥat dü-esbedür
Bir göz yumup açınca olur dīdeden nihān

dügün:

1. **dügün:**
Gazel 341
Mısra: **7**
Düğün, eğlence.

ʿUşşāḳa dāġ-ı derd ile ölmek dügün gelür
Cānā o demde mātem-i ġamdur sürūdumuz

düken-:

1. **dükenmedi:**-*me, -di*
Gazel 282
Mısra: **9**
Sona ermek, tükenmek.

İrdi elem nihāyetine ġam dükenmedi
Ey Ḥāletī bu ʿışḳ ne müşkil belā olur

[G.275:7, G.282:9, G.383:3, G.511:9, M.8:65, M.9:92, M.9:153]

dükkān:

1. **dükkāna:**-*a*
Gazel 720
Mısra: **8**
Çarşıda mal satmaya mahsus açık oda, mahal.

Cān ḳulaġını açup pey-rev-i Manṣūr olduḳ
Penbe-i ġafleti hergiz ḳomaduḳ dükkāna

[G.742:6, K.20:6, K.37:49]

2. **dükkānumuz:**-*umuz*
Gazel 308
Mısra: **12**
Dükkan II Şiir cevherinin satıldığı yer.

Ḥāletī-veş bir zamān gevher-fürūş-ı naẓm idük
Müşteri yoḳdur diyü bend eyledük dükkānumuz

dükkān aç-:

1. **dükkān aç:**-*ınca*
Mesnevi 9
Mısra: **215**
Kelime Tipi: -
Dükkan, iş yeri açmak.

Emel sūzen-geri açınca dükkān
İrişür cāna ġavr-ı zaḫm-ı ḥırmān

dükkānı açıl-:

1. **dükkānı açıl:**
Gazel 837
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Satış için dükkanı açılmak (Âşığın sinesinin yırtılması bağlamında).

Metāʿ-ı ṣabrumı yār aldı çāk idüp sīnem
Benem o ḫˇāce-i ġam kim açıldı dükkānı

dükkān-ı belā:

1. **dükkān-ı belā:**
Gazel 2
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Musibet dükkanı.
Ḫod-fürūş-ı zühdi uġratmaz aña erbāb-ı dil
Muʿteberdür ʿışḳ bāzārında dükkān-ı belā

dükkān-ı çeşm-i baḫt:

1. **dükkān-ı çeşm-i baḫt:**-*um, -ı*
Müfret 203
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Talih gözünün dükkanı.

Ḫˇāb-ı girāndan olmadı ḫālī ne şeb ne rūz
Dükkān-ı çeşm-i baḫtumı çerḫ itdi mīḫ-düz

dükkān-ı devāt:

1. **dükkān-ı devāt:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **127**
Kelime Tipi: -
Divit dükkanı.

Gel açıḳ ṭutma dükkān-ı devātı şimdiden şoñra
Metāʿ-ı derd ü ālāmuñ yeter germ oldı bāzārı

dükkān-ı ḫıred:

1. **dükkān-ı ḫıred:**
Gazel 295
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Akıl dükkanı.

Sūdā-ger-i ʿışḳ iseñ eger ʿālemi geşt it
Dükkān-ı ḫıred bekleme encāmı ziyāndur

düm:

1. **dümin:**-*i, -n*
Kaside 36
Mısra: **41**
Kuyruk.

ʿAdlüñ ile geldi ol dem kim dümin her ṣubḥ u şām
Reh-güẕār-ı mīşe cārub eyliye şīr-i jiyān

dün:

1. **dün:**
Gazel 283
Mısra: **5**
Bir önceki gün, geçmiş zaman.

Dün vaʿd itmiş idi baña vuṣlatın nigār
ʿAhdine ṭurmayup bugün inkārdan gelür

[G.400:3, G.528:1, Mf.321:1, M.328:1, Mf.563:1]

dün gice:

1. **dün gice:**
Gazel 434
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dün gece.

Bezm-i meyden dün gice ġayet ufanıḳ oldı yār
Şīşe-i nāmūsı gibi ʿāṣık-ı bī-dillerüñ

[G.52:9, G.286:7, G.571:9, G.647:1, G.671:10, G.748:5]

dünbāle-dār ol-:

1. **dünbāle-dār ol-:**-*mış, -dur*
Gazel 148
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Kuyruklu olmak II
Arkadan gitmek, destek olmak.

Çeşm-i ḫūn-ḫˇārı sipāh-ı ʿişvenüñ sālārıdur
Yekke-tāz-ı ġamze olmışdur aña dünbāle-dār

dünbāle-i ṣayd-ı murada düş-:

1. **dünbāle-i ṣayd-ı murād:**-*a*
Kıt'a 115
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İstek avının peşine düşmek, arzularının peşinden koşmak.

Gerekdür çāh-ı rāhından ḥaẕer-nāk
Düşen dünbāle-i ṣayd-ı murāda

dü-nīm:

1. **dü-nīm:**
Mesnevi 3
Mısra: **11**
İki parça, ortadan bölünmüş, ikiye ayrılmış.

Bir ṣadefdür dü-nīm iki cihān
Oldı dürr-i yetīmi ol sulṭān

dü-nīm eyle-:

1. **dü-nīm eyle:**-*mek*
Kıt'a 64
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İkiye bölmek II
Parçalamak.

Ṣad pāre ḳıldılar yine ḳalbüm ṣadef gibi
Yetmez mi idi tīġ-i cefā eylemek dü-nīm

[M.3:70, M.9:199]

dü-nīm ol-:

1. **dü-nīm ol-:**-*sa*
Kaside 21
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
İkiye bölünmek.

Sözüm ki baḥr-i hünerdür n'ola dü-nīm olsa
Elümde ḫāme ʿaṣā-yı Kelīm'e oldı misal

dünyā:

1. **dünyādayuz:**-*da, -y, -uz*
Gazel 316
Mısra: **2**
Dünya, yeryüzü, cihan.

Bilmiş ol vāʿiẓ ölünce mübtelā-yı bādeyüz
Defʿ-i ġam lāzım gelür mā-dām kim dünyādayuz

[G. 24:2, K.98:8, G.212:3, G.232:9, G.235:12, G.279:10, G.329:4, G.345:2, G.423:4, G.492:1, G.497:15, G.576:3, G.599:10, G.725:1, G.727:4, G.768:12, G.779:10, G.780:8, G.801:1, G.801:10, G.807:2,

G.823:2, G.867:2, G.883:9, K.6:6, K.6:70, K.7:11, K.7:35, K.14:9, K.16:65, K.24:2, K.24:10, K.30:2, K.31:14, K.32:29, K.32:59, Kt.32:1, Kt.51:2, Kt.72:1, Kt.107:1, Kt.128:1, M.4:76, M.8:175, M.9:38, Mf.86:1, Mf.129:1, Mf.363:1, Mf.425:1, Mf.450:2, Mf.468:2, Mf.523:2, Mf.583:2, Mü.4:15, Mü.8:3, T.6:4, Trk.B.1:31]

2. **dünyāyı:**-*y, -ı*
Gazel 25
Mısra: **5**
Cihan, âlem II Her yer.

Ser-be-ser geşt eyledüm dünyāyı ammā görmedüm
Ol perī-sīmā gibi hergiz görünmez bir belā

[G.284:10, K.41:6, Mf.590:2]

3. **dünyā:**
Kaside 36
Mısra: **55**
Dünya, felek.

Şūret-i maḳṣūdı göstermezdi dünyā kimseye
Ẕāt-ı pāküñ olmasa çeşm ü çerāġ-ı ins ü cān

[Trk.B.1:3]

4. **dünyā:**
Gazel 17
Mısra: **14**
Cihan, alem, evren. II herkes.

Oldı süḫanuñ Ḥāletiyā bāġ-ı maʿānī
Nergis gibi göz dikse ʿaceb mi aña dünyā

[G.24:5, G.31:10, G.34:2, G.154:5, G.239:5, G.243:1, G.296:3, G.400:4, G.432:2, G.561:13, G.628:1, G.662:8, G.795:4, G.893:9, Kt.50:2, Mf.307:1, Mü.4:7, Mü.7:1, Mü.8:20]

5. **dünyāyı:**-*yı*
Gazel 1
Mısra: **2**
Âhirete kıyasla şimdi yaşadığımız alem II Fâni âlem.

Ḳalbüme virmez şafā āyīne-i ʿālem-nümā
Görmeden ḥaẓẓ eylemez dünyāyı erbāb-ı fenā

[G.104:12, G.167:8, G.184:14, G.198:3, G.216:5, G.228:14, G.324:9, G.357:1, G.417:7, G.469:9, G.596:3, G.620:12, G.641:14, G.656:2, G.671:2, G.710:2, G.726:6, G.754:2, G.764:10, G.765:2, G.786:7, G.802:3, G.843:4, G.844.4, G.867:12, K.13:36, K.41:14, K.42:13, Kt.40:1, Kt.64:4, Kt.92:3, Kt.93:3, M.5:86, Mf.159:1, Mf.533:1, Mü.1:9, Mü.1:26, Mü.5:13, Mü.6:7, T.3:7]

6. **dünyā:**
Gazel 735
Mısra: **6**
Dünya, herkes II
Sevgilinin âşıkları, rakipler.

N'eylesem bilmem ki olmış cümle ʿālem ʿāşıḳuñ
Müşkil işdür başa çıḳmaḳ bir kişi dünyā ile

7. **dünyā:**
Kıt'a 44
Mısra: **2**
Çok fazla, aşırı derecede.

Şol kūy-ı ḫarābātadur āmed-şudumuz kim
Dünyā nemegi ḳonsa mey-i nābı bozulmaz

dünyā ʿaynında degül:

1. **dünyā ʿaynında degül:**
Kaside 8
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dünya umrunda değil.

Virür ḫurşīd-i ʿālem-tāba şeb-nem dirhemin ṭutmaz
Ṭutar cāmın degül ʿaynında aşlā nergisüñ dünyā

dünyā belāsı:

1. **dünyā belāsı:**-*n, -dan*
Gazel 96
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dünya dertleri.

Alur cānını ḫalḳuñ ḳurtarur dünyā belāsından
Anuñçün dirler ol şūḫ-ı cihāna hep melek-ḫaşlet

[G.332:3]

dünyā devleti:

1. **dünyā devleti:**-*n*
Gazel 693
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dünya.

Rütbe-i noḳṣān-ı miʿyārından āgāh olmadı
Seng-i cevr-i yār ile ṭartan bu dünyā devletin

dünyā evi:

1. **dünyā evi:**
Gazel 591
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dünya evi, dünya.

Ẓann iderdüm ben ki hep dünyā evi tārīk ola
Almadan bir lemʿa gönlüm nūr-ı ʿışḳ-ı pākden

dünyā ġamıñ kendüye yār it-:

1. **dünyā ġamıñ kendüye yār it-:**-*mez*
Gazel 319
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dünya derdini kendine arkadaş etmek, çok fazla dertlenmek.

Semend-i ṭabʿumuz ey Ḥāletī çālāk-ı ʿālemdür
ʿAdū-yı ḫar gibi dünyā ġamıñ kendüye yār itmez

dünyā gül-şeni:

1. **dünyā gül-şeni:**-*n, -de*
Terkib-bend 1
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçesi.

Ne revnaḳ ḳaldı dünyā gül-şeninde şimdiden soñra
Hümūm-ı bād-ı āh itmez sipihrüñ sebzesin ḫurrem

dünyā ḳadar:

1. **dünyā ḳadar:**
Gazel 668
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Pek çok.

Böyle müşkil var mıdur ʿālemde kim bir dil-berüñ
Dil çeke dünyā ḳadar derdin süre el ʿālemin

dünyā metāʿı:

1. **dünyā metāʿı:**-*n, -dan*
Gazel 871
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünya malı.

Bize dünyā metāʿından n'ola bir ḥışşe degmezse
Metāʿ-ı naẓmumuz ey Ḥāletī dünyāya degmez mi

dünyā şafāsı:

1. **dünyā şafāsı:**-*n, -dan*
Müseddes 1
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Dünya mutluluğu, fani mutluluk.

Şafālar eylerüm dünyā şafāsından cüdā ḳalsam
Elem çekmem ölünce kūy-ı ʿışḳ içre gedā ḳalsam

dünyā serāyı:

1. **dünyā serāyı:**-*n*
Gazel 260
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dünya sarayı.

Ehl-i ʿışḳa eyliyen dünyā serāyın teng ü tār
Hem dehān-ı yārdur hem zülf-i müşk-efşānıdur

dünyā vü mā-fihā:

1. **dünyā vü mā-fihā:**
Gazel 9
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dünya ve ahiret.

Bizüm āyīne-i gītī-nümāmuz rūy-ı dil-berdür
Gerekmez Ḥāletī ansuz bize dünyā vü mā-fihā

[G.43:12, G.6:4]

dünyā vü ʿuḳbā:

1. **dünyā vü ʿuḳbā:**-*y, -ı*
Gazel 718
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünya ve ahiret.

Dünyāyı vü ʿuḳbāyı degişmem o miyāna
Virmem güzelüm bir ḳıluñı iki cihāna

dünyā yıḳılsa:

1. **dünyā yıḳılsa:**
Gazel 208
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Asla, hiçbir şekilde.

Yoḳ yire ʿāşıḳa işigümden yıḳıl dime
Dünyā yıḳılsa gitmez ol ey şūḥ u şīve-kār

[G.130:6, G.135:10, G.215:8, G.742:4, Mü.1:34]

dünyā yüzi:

1. **dünyā yüzi:**-*n, -i*
Tarih 7
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yeryüzü, cihan.

Selsebīl'üñ ayaġın aldı bu āb-ı şāfi
Ḳıldı dünyā yüzini ġayret-i gül-zār-ı cinān

[G.133:14, G.375:6, G.469:4, Mf.192:1]

dünyāda:

1. **dünyāda:**
Müseddes 5
Mısra: **15**
Asla, kat'iyen, kesinlikle.

Kimseler dünyāda ummazken o rüsvādan ferāġ
ʿĀḳıbet cānın virüp itmiş o sevdādan ferāġ

dünyāda bulunma-:

1. **dünyāda bulunma:**-*z*
Gazel 333
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eşi benzeri olmamak.

Murġ-ı dil-i aġyārı şikār itmese ġamzeñ
Dünyāda bulunmaz dir idi öyle naẓar-bāz

dünyāda itme-:

1. **dünyāda itme:**-*di*
Gazel 774
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hiçbir şekilde yapmamak.

Dünyāda itmedi baña itdüklerüñ senüñ
Pervāneye ne şemʿ ne güller hezārına

dünyāda kal-:

1. **dünyāda ḳal-:**-*du, -m*
Gazel 536
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dünyada bulunmak, yaşamaya devam etmek.

Ol zülfe meyl iden Manşūr-veş ber-dār-ı ʿışḳ oldı
Hemān dünyāda ben ḳaldum çekildi gitdi emsālüm

dünyādan git-:

1. **dünyādan git:**-*di*
Tarih 10
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Vefat etmek.

Tā ölünce diyeyin tārīḫ içün
Gitdi ya dünyādan ʿAbdülḳādir'üm

dünyālar deger:

1. **dünyālar deger:**
Kaside 35
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -

Dünyalara değer II Her şeye değer.

Gevher-i nā-yāb-ı devletsin ki dünyālar deger
Zīb ü fer-i tāc u taḫt-ı şāhsın bī-irtiyāb

dünyālar ḳadar:

1. **dünyālar ḳadar:**
Gazel 67
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Çokluk bildiren kalıp bir ifade.

N'ola dünyālar ḳadar ḥaẕẕ itse meyden Ḥāletī
Günbed-i eflākden virür nişān her bir ḥabāb

dünyālara yet-:

1. **dünyālara yet:**-*er*
Müfret 426
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Herkese yetecek kadar fazla olmak.

Çıḳup yoḳ yire istisḳāya her dem istemeñ bārān
Yeter dünyālara seyl-i sirişk-i çeşm-i maẓlūmān

dünyāya deg-:

1. **dünyāya deg-:**-*mez*
Gazel 871
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Her şeyden daha kıymetli olmak.

Bize dünyā metāʿından n'ola bir ḥişşe degmezse
Metāʿ-ı naẓmumuz ey Ḥāletī dünyāya degmez mi

dünyāya değişme-:

1. **dünyāya degişme:**-*z, -se, -m*
Gazel 175
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Karşılığında ne verilirse verilsin bir şeyden vazgeçmemek.

Degişmezsem n'ola dünyāya yārüñ lemʿa-i ḥüsnin
O mihr-i ʿālem-ārādur bu ḫod bir ẓıll-ı zāʾildür

[G.213:9]

dünyāya destān ol-:

1. **dünyāya destān ol:**-*duk, -um*
Gazel 537
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dünyaca bilinmek, meşhur olmak (aşkı ile).

Öpdürürdi ellerin ey Ḥāletī bir gün baña
Bilse dil-ber ʿışḳ ile dünyāya destān olduġum

dünyāya gel-:

1. **dünyāya gel:**-*miş, -üm*
Gazel 681
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Doğmak.

Şimdi ʿāşıḳ olmadum ol şūḫ-ı bī-pervāya ben
Lāle-veş dāġ-ı ġam ile gelmişüm dünyāya ben

[Kt.K.3:17, M.4:134]

dünyāya rüsvā ol-:

1. **dünyāya rüsvā ol:**-*madan*
Müfret 401
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Herkese rezil olmak.

Yār ṣaḳlar maẓhar-ı düşnām-ı aʿdā olmadan
Yoḫsa göñlüm ḥaẕẕ ider dünyāya rüsvā olmadan

dünyāya virme-:

1. **dünyāya virme:**-*se, -m*
Gazel 671
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
"Dünyalara değişmemek" deyiminin karşılığı olarak "her şeyden daha fazla sevmek" anlamında kullanılmıştır.

Virmesem dünyāya ṭañ mı ol perī-sīmāyı ben
Bir daḫı görsem iki olur eger dünyāyı ben

dünyāyı bilme-:

1. **dünyāyı bilme:**-*z, -sin*
Gazel 628
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hiçbir şey bilmemek, dünyadan haberi olmamak.

Olupdur saña dünyā ʿāşıḳ-ı rüsvāyı bilmezsin
Daḫı sen nā-resīde ṭıflsın dünyāyı bilmezsin

[Mf.334:2]

dünyā-yı denī:

1. **dünyā-yı denī:**
Gazel 885
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Alçak dünya.

Ṭūṭi-i dil şekker ister līk dünyā-yı denī
Zehr-i ġam nūş itdürür her gāh söyletmez beni

[Mf.594:1]

dünyā-yı dūn:

1. **dünyā-yı dūn:**
Gazel 838
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Alçak dünya.

Ṭūṭi-i pākīze-güftāram velī dünyā-yı dūn
Zehr-i ġam nūş itdürür her gāh söyletmez beni

dünyā-yı dūn-perver:

1. **dünyā-yı dūn-perver:**
Gazel 617
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kötüleri koruyan dünya.

ʿĀḳıbet ḫayr eylemez dünyā-yı dūn-perver bize
Öldürür mihmānını ġaddār olunca mīz-bān

dünyāyı ḳaç bucaġ idügin göster:

1. **dünyāyı ḳaç bucaġ idügin göster:**-*ür*
Gazel 13
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dünyanın kaç bucak olduğunu göstermek, dünyada insanın başına neler gelebileceğini öğretmek.

Āyīnedür cemāli o şāhuñ cihān-nümā
Dünyāyı ḳaç bucaġ idügin gösterür saña

[G.23:2, Mf.580:2]

dünyāyı tār it-:

1. **dünyāyı tār it:**-*di*
Kaside 9
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Zorluk, sıkıntı çektirmek.

Tüfengüñ dūdı aʿdā çeşmine dünyāyı tār itdi
Ḳıyāmetden nişān virdi ġuzātuñ resm-i peygārı

dünyāyı terk it-:

1. **dünyāyı terk it:**-*di*
Gazel 875
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dünyadan göçmek, ölmek.

Ḳoyup kūyuñda ʿāşıḳ cānını terk itdi dünyāyı
Nesi var ise ol üftādenüñ āḫir saña çıḳdı

2. **dünyāyı terk it:**-*üp*
Gazel 216
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dünyaya yüz çevirmek.

Dünyāda iḫtiyārumı ben elde görmedüm
Dünyāyı terk idüp seni idelden iḫtiyār

dünyāyı ṭut-:

1. **dünyāyı ṭut:**-*sa*
Gazel 873
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çok yayılmak, her yere dağılmak.

Bulmayup yārini her cānibe çalındı göñül
Ṭutsa dünyāyı ceres gibi n'ola feryādı

dünyāyı ye-:

1. **dünyāyı ye:**-*se*
Terkib-bend 1
Mısra: **100**
Kelime Tipi: **Deyim**
Her şeye sahip olmak (Açgözlülük bağlamında).

Fenāsından cihānuñ kimse yoḳ kim ḥişşe-gīr olmaz
Ne merdüm-ḫˇār olur kim hep yese dünyāyı sīr olmaz

dü-peyker ol-:

1. **dü-peyker ol:**-*maz*
Müfret 447
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İkiyüzlü olmak.

Sensin ey şāh-ı Ferīdūn-efser ü Cem-bār-gāh
K'āsmān-ı ḳadrine olmaz dü-peyker mihr ü māh

dür ü güher:

1. **dür ü güher:**
Mesnevi 4
Mısra: **136**
Kelime Tipi: -
İnci ve cevher (Hz. Peygamber'in sözleri).

Ḥoḳḳa-i laʿl-i nābını açdı
Söz yirine dür ü güher şaçdı

dür ü laʿl-i āb-dār:

1. **dür ü laʿl-i āb-dār:**
Kaside 26
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Parlak lal ve inci.

Eşk-i ʿadū vü būs-ı aḥibbā ile ṭolar
Ḫāk-i ḥarīmi geh dür ü geh laʿl-i āb-dār

dūr-bīn eyle-:

1. **dūr-bīn eyle:**-*miş*
Kaside 11
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dürbün yapmak II Öngörü sağlamak.

Ḥabbeẕā ol şāh-ı İskender-reviş kim ḳalbini
Eylemiş mirʾāt-ı ilhām ile Mevlā dūr-bīn

dürc-i çeşm:

1. **dürc-i çeşm:**-*üm, -den*
Gazel 148
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Göz kutucuğu.

Dürc-i çeşmümde olan yāḳūtı ʿarż itdükde ben
Ḥoḳḳa-i laʿlindeki lü'lü'leri gösterdi yār

[G.210:5, G.760:4]

dürc-i dür-i feyż-i ilāhī it-:

1. **dürc-i dür-i feyż-i ilāhī it:**-*miş*
Gazel 840
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
İlahi bereketin inci kutusu haline getirmek.

İtmiş ezelī Ḥāletiyā dest-i ʿināyet
Her bir nefesüñ dürc-i dür-i feyż-i İlāhī

dürc-i felek:

1. **dürc-i felek:**-*de*
Kaside 8
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Felek hokkası.

Senüñle iftiḫār eyler dem-ā-dem kevkeb-i derrī
Saña beñzer ḳanı dürc-i felekde bir dür-i yektā

dürc-i fikr:

1. **dürc-i fikr:**-*üm, -den*
Mesnevi 8
Mısra: **148**
Kelime Tipi: -
Fikir hokkası.

Eger olsa Süreyyā silki ḫālī
Olurlar dürc-i fikrümden leʾālī

dürc-i ḫāṭır:

1. **dürc-i ḫāṭır:**
Gazel 166
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül hokkası.

Şikest oldı seng-i cefā birle āḫir
Eger dürr-i maʿnā eger dürc-i ḫāṭır

dürc-i ḫāṭır-ı erbāb-ı ʿirfān:

1. **dürc-i ḫāṭır-ı erbāb-ı ʿirfān:**-*ı*
Kaside 33
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Âriflerin gönül kutusu.

Zamāne pārelerdi aṭlas-ı gerdūn-ı gerdānı
Gelüp ġavvāṣ-ı fikret her gice lüʾlü-yi medḥiyle

dürc-i leʾālī-i gevher-efşān:

1. **dürc-i leʾālī-i gevher-efşān:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
İnci saçan kutu II Güzel sözler söyleyen ağız.

Ḳanı o taḫt-ı melāḥatde Yūsuf-ı sānī
Ḳanı o mehd-i necābetde ʿĪsi-i devrān

dürc-i muşannaʿ it-:

1. **dürc-i muşannaʿ it-:**-*er*
Gazel 162
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Süslü inci yapmak.

İder her lafẓı bir dürc-i muşannaʿ dürr-i maʿnāya
Dehān-ı yāri añmaḳ istese ṭabʿ-ı süḫan-perver

dürc-i sīmīn-i ḥabāb:

1. **dürc-i sīmīn-i ḥabāb:**
Kaside 35
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Su kabarcıklarının gümüş kutusu.

İrse baḫre rişte-i ebr-i ʿaṭā vü himmetüñ
Dürr ile memlū ola her dürc-i sīmīn-i ḥabāb

dürd-i belā:

1. **dürd-i belā:**
Gazel 851
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bela tortusu.

Bezm-i cihānda dürd-i belā nūş ider göñül
Evvel gelenler içdi mey-i ḫoş-güvārını

dürd-i elem:

1. **dürd-i elem:**
Müfret 542
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Üzüntü tortusu.

Dürd-i elem iç bāde-i iḳbāl sürüldi
Ġam bārını çek resm-i mürüvvet götürüldi

dürd-i ġam:

1. **dürd-i ġam:**
Gazel 555
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gam tortusu II Üzüntü, keder.

Bezm-i dünyāya gelince ben
żaʿīf-i nā-tüvān
Bāde-i ʿişret sürülmiş dürd-i ġam ḳalmış hemān

[G.683:11]

dür-i deryā-yı fütüvvet:

1. **dür-i deryā-yı fütüvvet:**
Gazel 384
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Cömertlik denizinin incisi.

ʿUmmān-ı mürüvvet dür-i deryā-yı fütüvvet
Ḫurşīd-i sipihr-i ʿaẓamet şaye-i Ḫālıḳ

dür-i deryā-yı kerem:

1. **dür-i deryā-yı kerem:**
Kaside 24
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Cömertlik denizinin incisi.

Gevher-i kān-ı himem bāʿiş-i naẓm-ı ʿālem
Dür-i deryā-yı kerem Ḥażret-i Lala Pāşā

dür-i duʿā:

1. **dür-i duʿā:**-*lar, -ı, -n, -ı*
Kıt'a 117
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dua incisi.

Dür-i duʿālaruñı şöyle naẓm idem ki senüñ
Anı revā göreler sāḳ-ı ʿarş-ı aʿlāya

dür-i girān-māye:

1. **dür-i girān-māye:**
Kaside 24
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Çok kıymetli inci.

Eyü söz dür-i girān-māye gibi nādirdür
Ḳāʾil ol sen daḫı çoḳ söyleme gel Ḥāletiyā

dür-i lafẓ:

1. **dür-i lafẓ:**-*um, -la*
Kaside 9
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Söz incisi.

Benem ol Ḥāletī kim bī-tevaḳḳuf reşk ider ḥavrā
Dür-i lafẓumla tezyīn eylesem ebkār-ı efkārı

dür-i maʿnā:

1. **dür-i maʿnā:**
Gazel 175
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Mana incisi.

Dür-i maʿnā ile leb-rīz olupdur lücce-i ṭabʿum
Zebānum Ḥāletī ol lücceden gūyā ki bir dildür

[G.554:13]

dür-i nā-yāb:

1. **dür-i nā-yāb:**
Mesnevi 3
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Nadir, eşsiz inci II Hz. Muhammed.

Buluna diyü ol dür-i nā-yāb
Dökdiler ḫāk-i Ādem ile türāb

dür-i naẓm:

1. **dür-i naẓm:**-*ı*
Gazel 161
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Şiir incisi II İnci gibi güzel şiir.

Dür-i naẓmı āvīze-i gūş-ı cāndur
Ḳanı Ḥāletī gibi bir pāk gevher

[Kt.K.1:1, K.25.59]

dür-i pākīze:

1. **dür-i pākīze:**-*y, -i*
Gazel 527
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kusursuz inci II Âşığın gözyaşları.

Hicr ile deryāya düşmişdür yaşum ey Ḥāletī
Ol dür-i pākīzeyi āḫir kenār itmez miyem

dür-i şeb-nem:

1. **dür-i şeb-nem:**-*i*
Gazel 219
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çiy incisi.

Ebr-i bahār idince dür-i şeb-nemi nis̱ār
Ḳapsa ʿaceb degül ḳatı ter-destdür çenār

dür-i şeh-vār:

1. **dür-i şeh-vār:**
Gazel 221
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Padişahlara layık iri inci.

Nev-ʿarūs-ı süḫana māşıṭadur Ḥāletiyā
Ḳalemüm rişte-i naẓma dür-i şeh-vār çeker

[K.32:77, M.7:68, Mf.35:1, Mf.595:1]

dür-i şeh-vār-ı naẓm:

1. **dür-i şeh-vār-ı naẓm:**-*ı*
Gazel 235
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Şiirin iri taneli incisi.

ʿArż eyledi yine dür-i şeh-vār-ı naẓmını
Seyr eyleñüz ʿarūs-ı belāġat-nişānıdur

dür-i yektā:

1. **dür-i yektā:**
Kaside 8
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Eşsiz inci.

Senüñle iftiḫār eyler dem-ā-dem kevkeb-i derrī
Saña beñzer ḳanı dürc-i felekde bir dür-i yektā

[K.8:50, G.727:5, G.767:6]

dürr:

1. **dürr:**
Kaside 35
Mısra: **54**
İnci.

İrse baḥre rişte-i ebr-i ʿaṭā vü himmetüñ
Dürr ile memlū ola her dürc-i sīmīn-i ḥabāb

[G.857:9]

2. **dürrleri:**-*ler, -i*
Gazel 370
Mısra: **10**
İnci II Şiir.

Her yaña vardı ṭabʿumuñ āş̱ārı Ḥāletī
Gūyā ki atdı dürrleri ʿummān ṭaraf ṭaraf

[G.371:10]

3. **dürrini:**-*i, -n, -i*
Kaside 35
Mısra: **55**
İnci II Çiy tanesi.

Dürrini başından alurken ʿarūs-ı ġoncenüñ
El çeke ḫurşīd-i ʿālem-tāb eylerseñ ʿitāb

dürr ile mercān:

1. **dürr ile mercān:**
Gazel 223
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İnci ile mercan II Âşığın kanlı gözyaşları.

Eşk-i ḫūn-ālūd-ı ʿāşıḳdan maḥabbet şehrinüñ
Kimse başmaz yollarında dürr ile mercān yatur

dürr ol-:

1. **dürr ol:**-*sa*
Kıt'a 64
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İnci (gibi değerli) olmak.

Dürr olsa sözlerüm yüzine kimse baḳmaya
Dünyāda kimse Ḥāletiyā olmasun yetīm

dürr ü gevher:

1. **dürr ü gevher:**-*dür*
Gazel 172
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İnci ve mücevher.

Bilür ey Ḥāletī taʿbīri anuñ
dürr ü gevherdür

[G.244:10]

dürr ü güher:

1. **dürr ü güher:**-*le*
Gazel 90
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Inci ve mücevher.

Gelür diyü ḫayālüñ şāhı cānā gice olmaz kim
Revāḳ-ı dīdeyi dürr ü güherle itmeyüm zīnet

[G.90:8, Mf.588:1]

dürr ü güher naẓm it-:

1. **dürr ü güher naẓm it:**-*er, -dü, -m*
Gazel 257
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İnci ve mücevher dizmek II Şiir söylemek.

Pür-girih olmasa ger rişte-i cān Ḥāletiyā
Naẓm iderdüm kelimātum yirine dürr ü güher

dürr ü mercān:

1. **dürr ü mercān:**
Gazel 760
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İnci ve mercan II Âşığın gözyaşları ile kanlı gözyaşları.

Bunca yıllardur ki ol şūḫ-ı cihāna açmadum
Dürc-i çeşmüm ṭoldı geh dürr ü gehī mercān ile

dürr ü şeh-vār:

1. **dürr ü şeh-vār:**
Mesnevi 9
Mısra: **240**
Kelime Tipi: -
İri inciler.

Belāġat benderinde baġladum bār
Ne var olsa yüküm hep dürr ü şeh-vār

dürr-bār ol-:

1. **dürr-bār ol:**-*a*
Gazel 249
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
İnci yağdırmak.

Ebr-i ḫāmem Ḥāletī her bār kim dürr-bār ola
Baḥr içinde her ṣadef aġzın açup ḫayrān olur

dürr-dāne-i ṭal:

1. **dürr-dāne-i ṭal:**
Kaside 40
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Dalın inci tanesi.

Nitekim zer-ger-i ḫurşīd ola ser-kārında
Tā ki gūş-ı güle mengūş ola dürr-dāne-i ṭal

dürretü't-tāc ol-:

1. **dürretü't-tāc ol-:**-*a*
Kaside 18
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
İnci taşlı taç haline gelmek.

Yem-i cūdından eger feyż-sitān olsa seḥāb
Dürretü't-tāc ola cümle ḳatarāt-ı emṭār

dürretü't-tāc-ı efser-i şāhī ol-:

1. **dürretü't-tāc-ı efser-i şāhī ol:**-*dı*
Mesnevi 6
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Padişahlara layık inci taşlı taç gibi olmak.

Oldı her seng-i ḫāk-i der-gāhı Dürretü't-tāc-ı efser-i şāhī

dürr-feşān eyle-:

1. **dürr-feşān eyle:**-*y, -en*
Kaside 12
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
İnci saçtırmak.

Nev-bahār-ı luṭfınuñ iḳbāl-i rūz-efzūnıdur
Ebr-i ṭabʿın eyliyen erbāb-ı naẓmuñ dürr-feşān

dürr-feşānlık:

1. **dürr-feşānlıḳda:**-*da*
Kaside 33
Mısra: **52**
İnci saçma.

Yaġar bārānı ammā berḳi eyler āteş-efşānī
Ṭutardı baḥr ile berri ber-ā-ber dürr-feşānlıḳda

dürr-i bināgūş:

1. **dürr-i bināgūş:**-*ı*
Kaside 23
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Kulağın incisi II İnci küpe.

Ṣafāsından biraz ġalṭān ola dürr-i bināgūşı
Ṭoḳunsaydı eger kim bu ḫaber gūşına ḥavrānuñ

dürr-i bī-şümār:

1. **dürr-i bī-şümār:**
Kıt'a 43
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sayısız inci.

Baḥr-i midāddan çıḳarur dürr-i bī-şümār
Ġavvāṣa döndi ḫāme-i gevher-niṣārumuz

dürr-i dendān:

1. **dürr-i dendān:**-*un*
Gazel 450
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Inci gibi güzel dişler.

Ḥoḳḳa-i teng olmaġın ol laʿl-i ḫandānuñ senüñ
Birbiri üstine gelmiş dürr-i dendānuñ senüñ

[G.410:4, G.525:8, K.42:42, K.42:45, Mf.544:2]

Būse-i laʿli yārüñ eyler iḥyā mürdeyi
Dil virenler dürr-i dendānına döymiş ḫurdeyi

dürr-i dendān-ı yār:

1. **dürr-i dendān-ı yār:**
Mesnevi 2
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dişlerinin incisi.

Dürr-i dendān-ı yār idüp beni zār
Çıḳdı elden bu çeşm-i gevher-bār

dürr-i duʿā:

1. **dürr-i duʿā:**-*sı, -n*
Kaside 32
Mısra: **89**
Kelime Tipi: -
Dua incisi.

Biraz dürr-i duʿāsın ʿālem-i bālāya ʿarż eyle
Melekler olsun anuñ Müşterī-veş hep ḫarīdārı

dürr-i elfāz:

1. **dürr-i elfāẓ:**-*um, -la*
Kaside 27
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Sözlerin, şiirlerin incisi.

Lücce-i deryā-yı faż̧l u maʿrifet ġavvāşıyam
Dürr-i elfāẓumla pürdür dāmen-i āḫir zamān

dürr-i ġalṭān:

1. **dürr-i ġalṭān:**-*dur*
Gazel 242
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yuvarlak inci.

Belā gird-ābıdur gönlüm derūnum baḥr-i ʿummāndur
Ṣadefdür çeşm-i giryānum sirişküm dürr-i ġalṭāndur

[K.1:70]

dürr-i girān-māye:

1. **dürr-i girān-māye:**
Tarih 5
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Kıymetli, değerli inci.

Ne güzel buldı çıḳardı anı şāh-ı devrān
Baḥr-i devletde o bir dürr-i girān-māye idi

dürr-i jāle:

1. **dürr-i jāle:**
Kaside 32
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İnciye benzeyen çiy taneleri.

Seḥer-geh kim yine üstād-ı ṣunʿ u ḳudret-i Bārī
Muraṣṣaʿ ḳıldı dürr-i jāle birle tīġ-i küh-sārı

dürr-i kelām:

1. **dürr-i kelām:**-*un*
Gazel 436
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Söz incisi.

Gūşına dürr-i kelāmuñ ḳomaz ol sīm-beden
Yoġ ise Ḥāleti-i zār gibi altunuñ

dürr-i maʿānī:

1. **dürr-i maʿānī:**-*den*
Gazel 540
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Mana incileri.

Ol ḥarāmī gözlü sīnem Ḥāletī çāk itmesün
Açmasun dürr-i maʿānīden pür olan maḫzenüm

dürr-i maʿnā:

1. **dürr-i maʿnā:**-*y, -a*
Gazel 162
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Mana incisi.

İder her lafẓı bir dürc-i muṣannaʿ dürr-i maʿnāya
Dehān-ı yāri añmaḳ istese ṭabʿ-ı süḫan-perver

[G.166:2, K.11:58, M.8:145]

dürr-i medḥ:

1. **dürr-i medḥ:**-*i, -n, -i*
Kaside 29
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Övgü, övme incisi.

Naẓma getürmek olur idi dürr-i medḥini
Ey Ḥāletī kifāyet ideydi eger buḥūr

[K.16:61]

dürr-i nāb:

1. **dürr-i nāb:**
Kaside 35
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Beyaz, parlak inci.

Bir senüñ gibi güneş itmez hilāl fülkin cāy
Sāḥil-i deryāya gelmez saña beñzer dürr-i nāb

[M.9:259]

dürr-i naẓm-ı güher-pāş:

1. **dürr-i naẓm-ı güher-pāş:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 630
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cevher saçan nazım incisi.

Nev-ʿarūs-ı süḫana Ḥāleti-i pāk-edā
Ṣaçı virdi niçe dürr-i naẓm-ı güher-pāşından

dürr-i şāh-vār:

1. **dürr-i şāh-vār:**
Gazel 12
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Iri taneli inci, inci danesi.

Mengūş-ı gūş-ı şāhdaki dürr-i şāh-vār
Ḳulaḳ çekerse Ḥāletīyā naẓmuña revā

2. **dürr-i şāh-vār:**
Mesnevi 5
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İri taneli inci II Çok kıymetli kişi.

Ḳanġısı dürr-i şāh-vār degül
Ḳanġısı mihr-i tāb-dār degül

dürri şāh-vār ol-:

1. **dürri şāh-vār ol:**-*dı*
Gazel 853
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İncisi padişahlara layık olmak.

Şadefdür tā ezelden baḥr-i ʿışḳa çeşm-i giryānum
O şāhuñ ṭāliʿinden dürri ammā şāh-vār oldı

dürr-i şeh-vār:

1. **dürr-i şeh-vār:**
Mesnevi 9
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Şahlara layık olan iri taneli inci.

Nesīm-i feyżüñ itse geşt-i gülzār
Olur gül laʿl ü şeb-nem dürr-i şeh-vār

[K.32:24]

dürr-i yetīm ol-:

1. **dürr-i yetīm ol:**
Mesnevi 4
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Bir sedefte tek başına meydana gelen büyük ve iri, çok makbul inci olmak (Âilesinin tek çocuğu olduğu ve yetim olarak doğduğu için Hz. Muhammed).

Seyr-i eflāk idüp çü fikr-i ḥakīm
Ol muḥīṭ-i felekde dürr-i yetīm

[M.3:12]

dürūġ eyle-:

1. **dürūġ eyle:**-*r*
Kıt'a 60
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yalan söylemek, iftira atmak.

Çoḳ dürūġ eyler benüm ḥaḳḳumda erbāb-ı ḥased
Ḥaḳ bilür cānā saña ṣıdḳ ile ʿāşıḳdur göñül

dürüst-i āftāb:

1. **dürüst-i āftāb:**
Kaside 39
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Güneşin batışı.

Şol zamān kim geldi Mīzān'a dürüst-i āftāb
Taḫte-i ḫāke döküldi dirhemi berfüñ hemān

dürüst-i maġribī:

1. **dürüst-i maġribī:**
Kaside 31
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Halis, ayarı tam altın para.

Taḫta-i ḫāk altına düşdi dürüst-i maġribī
Vezn iderken dirhem-i encümle ṣarrāf-ı ḳader

düş:

1. **düşüñse:**-*ün, -se*
Gazel 836
Mısra: **8**
Düş, rüya.

Ḳoyup beni bir māha daḫı baḳdı dimişsin
Düşüñse eger ḫayr ola ey Yūsuf-ı sānī

düş-:

1. **düşer:**-*er*
Gazel 500
Mısra: **7**
Payına, hissesine düşmek.

Baña düşer mi olup şemʿ gibi bī-ġayret
Zebānuma getürem sūz-ı cān-ı ġam-ḫᵛārum

[G.59:13, G.103:10, G.110:9, G.359:4, G.684:8, G.689:8, G.749:2, G.865:6, G.865:10, Mf.292:1, Mf.354:2, Kt.111:1, Mf.563:2]

2. **düşmedük:**-*me, -dük*
Gazel 279
Mısra: **1**
Düşmek, etkilenmek.

Cihānda nār-ı ʿışḳuñ düşmedük bir yir mi ḳalmışdur
Senüñ ẓulmüñle vīrān olmaduḳ kişver mi ḳalmışdur

3. **düşdi:**-*di*
Kaside 20
Mısra: **52**
Aksetmek, yansımak.

Nümāyān olsa ṭan mı kūşe kūşe bikr-i maʿnālar
Dil-i tārīke düşdi pertev-i ḫurşīd-i iḥsānı

[G.139:8, G.401:8, G.431:3, G.722:10, G.816:7, G.829:6, K.4:5, K.21:29, K.24:2, K.24:38, K.26:74, K.27:45, K.32:59, K.35:30, K.36:62, K.36:65, K.41:69, Mf.237:1, Kt.59:3, Mü.8:7]

4. **düşer:**-*er*
Gazel 32
Mısra: **2**
Düşmek, istenmeyen bir duruma uğramak.

ʿAceb mi ṣatsa ben üftādesin ol dil-ber-i raʿnā
Bu bāzār-ı muḥabbetdür düşer çoḳ ʿāşıḳ-ı şeydā

[G.407:6, G.446:7, G.453:2, G.453:6, G.629:2, G.649:9,

G.813:2, K.5:33, K.24:50, K.25:3]

5. **düşer:**-*er*
Kaside 14
Mısra: **38**
Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek.

Böyle ḳalursa olur ḫuşk muḥīt-i gerdūn
Düşer elbette zemīn üstine Ḥūt u Sereṭān

[G.22:7, G.68:4, G.291:11, G.365:3, G.379:2, G.477:4, G.577:9, G.710:3, G.742.11, G.858:13, G.882:1, K.2:41, K.15:7, K.20:17, K.22:16, K.23:37, K.23:14, K.26:42, K.31:17, Kt.115:4, Mf.36:1, Mf.229:2, Mf.339:2, Mf.408:2, Mf.596:1]

6. **düşdüginüñ:**-*dük, -i, -n, -ün*
Gazel 287
Mısra: **7**
Sarkmak.

Ebrūlarınla düşdüginüñ sırrı vardur
Açmaz orayı kimseye ol zülf-i müşk-bār

[G.140:1,G.331:5, G.410:5, G.430:9, G.503:2, G.556:7, G.641:11, Mf.441:1]

7. **düşen:**-*en*
Gazel 689
Mısra: **4**
Yönelmek, gitmek.

Sīne-çāk elde ḳadeḥ kūçe-i bāzāra düşen
Benem ol bir niçe yıl şehr-i melāmetde gezen

[G.689:10, K.33:3]

8. **düşdüñ:**-*dü, -n*
Gazel 453
Mısra: **12**
Denk gelmek, rast gelmek.

Bu ʿışḳ içinde çekdügüñ cefādur
Senüñ ḳadrüñi bilmez yāra düşdüñ

[G.31:2, G.31:8, G.76:7, G.87:1, G.205:6, G.271:6, G.453:10, G.453:14, G.738:8, G.786:1, G.865:1, K.5:4, K.6:25, K.11:17, M.9:214, Mf.28:1, Mf.516:2, Th.1:25, T.2:8]

9. **düşer:**-*er*
Mesnevi 7
Mısra: **40**
Uygun düşmek, yakışmak.

Bir eli gölgesi cihāna yeter
Ẓıll-i Ḥaḳ'dur dinilse aña düşer

[Th.1:12]

10. **düşüp:**-*üp*
Gazel 549
Mısra: **7**
Düşmek, yere devrilmek.

El-ḥased ol ṣayda kim tīr-i nigāhuñdan düşüp
Ẕevḳ-i fitrāküñ vire ṣoñra ḥayāt-ı cāvidān

[G.855:5, K.18:12, Mf.34:2, K.31:10, M.9:161]

11. **düşicek:**-*icek*
Gazel 139
Mısra: **14**
Ağızdan *dökülmek, söz veya şiir söylemek.*

Niçe şāʿir görürüz söz dökilür aġzından
Düşicek Ḥāletiyā böylece düşse güftār

12. **düşdi:**-*di*
Müfret 282
Mısra: **2**
Kısmet olmak, payına düşmek II Yağmak.

Nice āh itmeyin her dem elinden baḫt-ı vārūnuñ
Baña berḳi ele bārānı düşdi ebr-i gerdūnuñ

13. **düşer:**-*er*
Kaside 1
Mısra: **7**
Yere düşmek, aksetmek II Denk gelmek, kısmet olmak.

Düşer mi öyle bir ẓıll-ı Ḫudā kim feyż-i luṭfından
İde ẓulmet-serāy-ı ʿālemi gün gibi nūrānī

[Mf.485:2]

14. **düşende:**-*ende*
Kaside 6
Mısra: **26**
Esmek.

Bir bāġa düş ki ġayret-i bāġ-ı cinān ola
Düşende görmeye anı āsīb rūzgār

15. **düşer:**-*er*
Terkib-bend 1
Mısra: **57**
Kalmak, uygun olmak.

Düşer miydi o mīr-i meclis-i erbāb-ı ʿirfānuñ
Bisāṭ-ı ʿişretin ṭayy eylemek ṣāḳī-i devrāna

16. **düşse:**-*se*
Gazel 614
Mısra: **9**
Dökülmek.

Ḳaldurursın rūyuña düşse elüñle zülfüñi
Saña ḳalmışdur cihānda fitne ḳaldurmaḳ hemān

17. **düşmiş:**-*miş*
Gazel 338
Mısra: **3**
Düşmek II Dalmak.

Şeb-i hicrüñde ki deryā-yı ġama düşmiş idi
Fülk-i dil bir niçe demdür döner eyyām olmaz

18. **düşen:**-*en*
Gazel 689
Mısra: **2**
(Görev) verilmek; bir kimsenin bir şeyi yapması gerekmek.

N'ola āh itse ġamuñla anuñ āvāre düşen
Dāʾimā cevr ü cefādur o sitem-kāra düşen

19. **düşecek:**-*ecek*
Gazel 503

Mısra: **4**
(Tuzağa) düşmek.

Ġayrı ḫūbān beni gīsū ile rām eyliyemez
Düşecek dāmı bilür murġ-ı dil-i nālānum

[Mf.463:2, G.355:3]

20. **düşmişdür:**-*miş, -dür*
Gazel 527
Mısra: **9**
Akmak, damlamak (Gözyaşı bağlamında).

Hicr ile deryāya düşmişdür yaşum ey Ḥāletī
Ol dür-i pākīzeyi āḫir kenār itmez miyem

[G.670:2]

21. **düşmiş:**-*miş*
Kaside 37
Mısra: **24**
Bulunduğu yerden çıkmak.

Gevher-i İslām ile buldı ḳadīmī revnaḳın
Faṣṣı düşmiş ḫāteme dönmişdi ol bārū hemān

22. **düşer:**-*er*
Gazel 588
Mısra: **5**
İstenmeyen bir duruma düşmek II Düşmek, sendelemek.

Mest-i ʿışḳuñ düşer elbette ḫumār-ı merge
Ḳaldururlarsa eger sāye-i dīvāruñdan

düş gör-:

1. **düş gör:**-*mez*
Müfret 414
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Rüya görmek.

Mıṣr-ı ḥüsnüñ şāhıdur ol Yūsuf-ı gül-pīrehen
Yaramaz düş görmez anuñ cāme-ḫʷābına giren

dü-şāh:

1. **dü-şāha:**-*a*
Müfret 70
Mısra: **2**
İki çatallı.

Hemīşe zaḫme-i şest-i ġamı dil ü cāndur
Ḫadeng-i miḫneti beñzer dü-şāha peykāndur

düşde gör-:

1. **düşde gör:**-*ür*
Gazel 240
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Rüyada görmek.

Ḥasret-i kūy-ı nigār ile yatup Ḥāletiyā
Her gice düşde göñül Kaʿbe-i ʿulyāyı görür

[G.50:9, G.323:8, G.841:7]

düşeş at-:

1. **düşeş at:**-*ma, -du, -m*
Gazel 349
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tavla oyununda zarlar 6-6 gelmek II rastgelmek, iyi tesadüf etmek; büyük bir şans elde etmek.

Hiç luṭf-ı yāra Ḥāletiyā olmadum dūçār
Nerrād-ı bezm-i ʿışḳ olalı atmadum düşeş

düşkün it-:

1. **düşkün it:**-*di*
Gazel 80
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Düşkün, perişan hale getirmek.

Ġāyet de düşkün itdi beni neşʾe-i şarāb
Döndüm şu kişvere ki ola ābdan ḫarāb

[Mf.22:1

düşkün ol-:

1. **düşkün ol:**-*maz, -du, -m*
Kıt'a 133
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çaresiz, muhtaç durumda olmak.

Żaʿīf olup bu ḳadar böyle düşkün olmazdum
Olaydı baña senüñ gibi bir muʿīn-i ḳavī

düşmān:

1. **düşmana:**-*a*
Gazel 357
Mısra: **8**
Düşman. II Rakip.

ʿĀṣıḳuñ ġamdur gelen mātem-serā-yı ḳalbine
Düşmana ammā nedīm-i bezm-i ʿişretdür neşāṭ

düşmen:

1. **düşmenlerüñde:**-*ler, -ün, -de*
Kaside 16
Mısra: **68**
Hasım, dost olmayan.

Şemşīr-i cān-sitān-ı fenāyı felek senüñ
Düşmenlerüñde eyliye her bār imtiḥān

[Kt.3:3, Kt.25:4, K.9:3, K.60:3, K.72:4, M.7:47]

2. **düşmen:**
Gazel 60
Mısra: **5**
Düşman. II Rakip.

Düşmen ṣalarsa yāra kebūterle nāmesin
Ben de duḫān-ı āh-ı dilüm eylerüm seḥāb

[G.29:13, G.80:5, G.99:8, G.174:13, G.184:1, G.226:1, G.246:5, G.252:5, G.255:4, G.359:9, G.368:8, G.471:2, G.527:3, G.593:5, G.632:5, G.684:3, G.870:10, G.876:9, Mf.118:1, Mf.122:2, Mf.303:2, Mf.340:1, Mf.562:2, Mü.4:10, Th.1:11]

3. **düşmen:**
Kaside 7
Mısra: **17**
Birbirleriyle savaşan devletler ve bu devletlerin asker, sivil bütün uyrukları.

Ṭayanurdı be-ġāyet ṭōb-ı āteş-bārına düşmen
Bi-ḥamdi'llāh ki ġālib geldi nāra nūrı īmānuñ

[K.1:43, K.7:13, K.11:34, K.14:44, K.14:52, K.16:34, K.16:44, K.36:29, K.37:20, M.7:29, G.10:11, M.8:22]

düşmenān-ı tīre-dil:

1. **düşmenān-ı tīre-dil:**
Kaside 39
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Kötü kalpli düşmanlar.

Düşmenān-ı tīre-dil olsun perīşān dem-be-dem
Dōstān-ı rū-sefīd alsun murādın her zamān

düşmen-i bed-dil:

1. **düşmen-i bed-dil:**
Gazel 557
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Kötü gönüllü düşman II Kötü niyetli rakip.

Düşmen-i bed-dil nice ḫavf itmesün ey Ḥāletī
Ġarḳa-i ḫūndur benüm tīġ-i zebānum her zamān

düşmen-i bed-gevher:

1. **düşmen-i bed-gevher:**-*ün*
Gazel 405
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kötü cevherli rakip, soysuz rakip.

Zaḫm-ı dendānıyla ḫayfā düşmen-i bed-gevherüñ
Döndi gök yāḳūta şimdi laʿl-i nābı dil-berüñ

[Mf.287:1]

düşmen-i bed-ḥᵛāh:

1. **düşmen-i bed-ḫᵛāh:**
Gazel 670
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kötü niyetli düşman, rakip.

Bir zamān varsun ṣalınsun düşmen-i bed-ḫᵛāh ile
Bād-ı āhumdan ḥazer ḳılmazsa ol serv-i revān

[G.197:9, G.269:4, G.334:4, G.473:8, Mf.360:2, K.11:32, K.13:6, K.16:25, K.37:22]

düşmen-i bed-kīş:

1. **düşmen-i bed-kīş:**
Gazel 275
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dinsiz düşman.

Ṣaḳlayup ol ṣanemi kimseye hiç göstermez
Ḥaḳ bu kim düşmen-i bed-kīş ʿaceb kāfirdür

[G.473:11, G.498:5, Mf.497:1]

düşmen-i bedr-hāl:

1. **düşmen-i bedr-hāl:**-*i*
Mesnevi 3
Mısra: **86**
Kelime Tipi: -
Dolunay gibi büyük olan düşman.

Gelicek ol şeh-i sitāre-sipāh
Düşmen-i bedr-hāli oldı tebāh

düşmen-i bī-dīn:

1. **düşmen-i bī-dīn:**-*e*
Kaside 7
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dinsiz düşman.

Ṭopuñdur düşmen-i bī-dīne dünyāda ġazā eyler
Ḳılıcın sen ṣalarsın şimdi ancaḳ Ṣāh-ı merdānuñ

düşmen-i devlet:

1. **düşmen-i devlet:**
Kaside 3
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Devletin düşmanları.

Ṭoḳunmayaydı pertev-i ḫurşīd-i saṭveti
Bāġ-ı cihānda düşmen-i devlet ḳalurdı ḫām

düşmen-i dīn:

1. **düşmen-i dīn:**-*ün*
Kaside 3
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Din düşmanı.

Ḳatʿ itdi tīġi düşmen-i dīnüñ lisānını
Ṣāḥib-ḳıranlığında anuñ ḳalmadı kelām

[K.35:46]

düşmen-i murdār:

1. **düşmen-i murdār:**-*ı*
Kıt'a 107
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Pis düşman, pis rakip.

Düşmen-i murdārı eşʿārumda hiç yād itmezin
Şāʿir-i pākīze-gūyem şāʿir-i pākīze-gū

düşmen-i nāçīz:

1. **düşmen-i nāçīz:**-*e*
Gazel 386
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Değersiz düşman.

Ġamzeden düşmen-i nāçīze olup ḫançer-keş
İtme ben ʿāşıḳuñı tīġ-i cefā ile helāk

düşmen-i nā-dān:

1. **düşmen-i nā-dān:**
Gazel 268
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -

Akılsız, cahil düşman. II Rakip.

Beklesem yārüñ işigin düşmen-i nā-dān çıḳar
Ṭāliʿümdür genc ümmīd eylesem s̲uʿbān çıḳar

düşmen-i nā-kes:

1. **düşmen-i nā-kes:**
Gazel 345
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Alçak düşman II Alçak rakip.

Düşmen-i nā-kes yanında dōstum kes düşmesin
Gerdenin ʿāşıḳ ṭutarsa tīġüñe luṭf eyle kes

düşmen-i seg-cān:

1. **düşmen-i seg-cān:**-*ı*
Gazel 103
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **-**
İt canlı düşman II Rakip.

Düşmen-i seg-cānı yād itmek ne lāzım Ḥāletī
Ehl-i ʿirfāna düşer mi öyle bir murdār baḥs

düşmen-i şūm:

1. **düşmen-i şūm:**-*un*
Gazel 427
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Uğursuz düşman II Uğursuz rakip.

ʿAceb mi ḫānesine varsa dil-ber düşmen-i şūmuñ
Ayaġına gelür dirler şikārı her zamān būmuñ

düşmen-i ter-dāmen:

1. **düşmen-i ter-dāmen:**-*i*
Gazel 885
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Günahkar rakip.

Cāme-i nāmūsuñı ālūde eylersin ṣaḳın
Yanuña uġratma cānā düşmen-i ter-dāmeni

düşmeni yabānda ara-:

1. **düşmeni yabānda ara:**-*r*, -*sın*
Gazel 838
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Düşmanı uzakta aramak, kötülüğü yabancıdan bilmek.

Hep dil-i dīvānedendür çekdügüñ ey Ḥāletī
Özge ġāfilsin ki yabānda ararsın düşmeni

düşmiş:

1. **düşmişe:**-*e*
Mesnevi 2
Mısra: **61**
Düşmüş, düşkün, yolda kalmış, aciz, zavallı.

Düşmişe dest-gīr olan sensin Ḫāk-i pāyuñda virdi baña ḥicāb

düşnām:

1. **düşnāmuñla:**-*un*, -*la*
Gazel 99
Mısra: **9**
Sövme, azarlama II kınanma, ayıplanma.

Añarsañ Ḥāletī-i zārı düşnāmuñla añ şāhum
Senüñ derdüñle ölmişdür anı ḫayr ile meẕkūr it

[Mf.263:1]

düşnām eyle-:

1. **düşnām eyle:**-*y*, -*üp*
Gazel 470
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Azarlama, sövme, kötü söz söyleme.

ʿAzm-i rāh-ı ʿışḳ iderken yār düşnām eyleyüp
Didi lāzımdur o yolda bu duʿālar bilmiş ol

düşnām ile:

1. **düşnām ile:**
Gazel 748
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Azarlayarak, söverek.

Dün gice güftāra düşnām ile āġāz eyledi
Ḫāteminden zehr virdi ol şeh-i devrān bize

düşüp ḳal-:

1. **düşüp ḳal:**-*sa*, -*m*
Gazel 625
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Düşüp kalmak, bayılmak.

Būs iderken pāyuñı cānā düşüp ḳalsam ne var
Olmışumdur bāde-i ʿışḳuñla ġāyet ser-girān

düşür-:

1. **düşürmiş:**-*miş*
Gazel 405
Mısra: **7**
Düşmesine yol açmak, düşmesine sebep olmak.

Ḫayli yüksekden düşürmiş gibi dest-i rūzgār
Ḳalmadı bir pāresi āyīne-i İskender'üñ

[G.744:6, G.886:2, G.886:4, G.886:6, G.886:8]

2. **düşürdi:**-*di*
Kaside 14
Mısra: **88**
Belaya uğratmak.

Az düşer bülbül-i gūyā baña beñzer ammā
Tengnā-yı ḳafes-i derde düşürdi devrān

[K.22:7]

3. **düşürmez:**-*mez*
Gazel 502
Mısra: **10**
Yansıtmak, aksettirmek.

Niçe yıl pīrāmenin devr eyleseydüm üstüme
Sāye-i luṭfın düşürmez serv-i āzādum benüm

[G.515:6, Kt.7:3]

4. **düşürür:**-*ür*
Gazel 612

Mısra: **10**
Yazmak, denk getirmek.

Vaṣf-ı çāh-ı ẕeḳanı dil-bere āġāz itse
Eyü sözler düşürür Ḥāletī-i pāk-süḫan

[G.886:14]

5. **düşürdi:**-*di*
Gazel 886
Mısra: **8**
Sorumlu tutmak.

Kūyında gice küşte bulundı nice ʿāṣıḳ
Herkes bu işi ol meh-i tābāna düşürdi

düşvār:

1. **düşvār:**
Gazel 103
Mısra: **6**
Güç, müşkül, zor.

Eylerüm kendüm bilelden ḫidmet-i fenn-i cünūn
Anda hergiz görmedüm firḳat gibi düşvār baḫs

düşvār ol-:

1. **düşvār ol:**-*ur*
Gazel 823
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Zor olmak.

N'ola ey Ḥāletī vaṣlından anuñ nā-ümīd olsam
Perī-ṭalʿatlaruñ düşvār olur ġāyet de peydāsı

dü-tā:

1. **dü-tādur:**-*dur*
Gazel 169
Mısra: **14**
İki kat, bükülmüş, kambur.

Ebrūları ṭāḳına o şūḫuñ baḳamazlar
ʿĀşıḳlarınuñ miḥnet ile ḳaddi dü-tādur

[G.382:8, G.406:3, Mf.352:1,

dü-tā eyle-:

1. **dü-tā eyle:**-*y*, -*en*
Gazel 274
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Iki büklüm etmek.

Eyliyen cān u teni bār-ı belā ile dü-tā
Hiç degül Ḥāletiyā zülf-i ḫam-der-ḫamdur

[G.339:5]

dü-tā it-:

1. **dü-tā it:**
Gazel 25
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Iki büklüm etmek.

Leb-be-leb olmaz benümle ol civān-ı ser-firāz
İtdi zīrā ḳāmetüm bār-ı ġam-ı miḥnet dü-tā

[G.267:20]

dü-tā ḳıl-:

1. **dü-tā ḳıl:**
Gazel 13
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İki kat, iki büklüm etmek.

Ṣūret-perest-i deyr-i ümīd olma ey göñül
Zünnār-ı ʿışḳı ḳādir iseñ ḳıl velī dü-tā

[G.196:14]

dü-tā ol-:

1. **dü-tā ol:**-*mış*
Gazel 170
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İki büklüm olmak.

Nigīn-i laʿldür farḳumda olan āteşīn dāġum
Dü-tā olmış ḳadüm bir ḫātem-i şāh-ı maḥabbetdür

[G.18:5, G.369:1]

dütün:

1. **dütün:**
Gazel 14
Mısra: **3**
Tütün.

Dütün ol ġonce-dehen aġzına zībā yaḳışur
Reng-i āteşdür ol laʿl-i leb-i rūḥ-efzā

[Mf.64:2, Mf.473:2]

dütün it-:

1. **dütün it:**-*mek*, -*de*, -*sin*
Gazel 14
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Tütün içmek II Arkadaşlık etmek, yakınlık kurmak.

Dütün itmekdesin illerde velī nār-ı ḥased
Yüregüm yaḳdı benüm oldı duḫānlar peydā

dütün lülesi:

1. **dütün lülesi:**-*n*
Gazel 14
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Tütün lülesi.

Aġzına aldı dütün lülesin ol ḫūr-liḳā
Çeşme-i Kevser'e bir lüle ḳomışlar gūyā

düyāyı başına ṭār it-:

1. **düyāyı başına ṭār it:**-*di*
Gazel 848
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dünyayı başına dar etmek, bir kimseyi çok sıkıntılı bir duruma sokmak.

Nice rāḥat yüzin görsün o devlet-mend-i ʿālem kim
Metāʿ-ı dehr-i fānī başına düyāyı ṭār itdi

düz-:

1. **düzdi:**-*di*
Gazel 616

Mısra: **8**
Dizmek, hazırlamak.

Görinen müjgān degül murġ-ı
ḫayāl-i ḫāl içün
Gözlerüm düzdi ḫas ü
ḫāşākden bir āşiyān

[K.33:38, Mf.429:2]

düzd:

1. **düzddür:**-*dür*
Gazel 173
Mısra: **14**
Hırsız.

Naḳd-i dilüñ gerekse şaḳın
çeşm-i yārdan
Bir düzddür ki hep müjeler
perde-dārıdur

düzd-i ecel:

1. **düzd-i ecel:**-*den*
Gazel 68
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
Ecel hırsızı.

Şanma tebdendür ʿaraḳ-nāk
olduġum ey Ḥāletī
Eyledüm ḳurtulmaġa düzd-i
ecelden çoḳ şitāb

[G.234:7, G.786:10]

E

ebkār:

1. **ebkāra:**-*a*
Müfret 347
Mısra: **2**
Bekarlar.

Görmedi ḥüsn-i naẕar naẕm-ı dürer-bārum benüm
Baḫtı yoḳ ebkāra döndi cümle efkārum benüm

ebkār-ı efkār:

1. **ebkār-ı efkār:**-*ı*
Kaside 9
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Yeni fikirler.

Benem ol Ḥāletī kim bī-tevaḳḳuf reşk ider ḥavrā
Dür-i lafẕumla tezyīn eylesem ebkār-ı efkārı

[K.11:62, M.9:262, Trk.B.1:126]

ebkār-ı ezhār:

1. **ebkār-ı ezhār:**-*ı*
Kaside 32
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bahçedeki çiçeklerin açılmamış olanları II Bahçenin çiçeklerinin tomurcuk halinde olanları.

Ṣabā bildürmeyince şiḥne-i dey gitdügin hergiz
Çemen bezminde kimse görmedi ebkār-ı ezhārı

ebkār-ı maʿānī:

1. **ebkār-ı maʿānī:**
Gazel 156
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Mana bakirleri, yeni manalar.

Ḫāmem ile itdi ebkār-ı maʿānī ittiḥād
Gönderi-gitse kimi kimisi istiḳbāl ider

[G.836:14, K.30:30]

ebkār-ı maʿnāyı al-:

1. **ebkār-ı maʿnāyı al:**-*ma, -y, -a*
Kaside 41
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Mana bakirelerini almak II Orijinal manalar ortaya koymak.

Nigāhından bulup ḫāṣṣiyet-i ʿayn-ı ʿAlī şimdi
Cihān hep raġbet eyler almaġa ebkār-ı maʿnāyı

ebkem:

1. **ebkem:**
Terkib-bend 1
Mısra: **14**
Dilsiz.

Söyündi şemʿ-i iḳbāli döküldi verd-i āmāli
Bu ġam pervāneyi nālān ider bülbülleri ebkem

ebkem ol-:

1. **ebkem ol:**-*ur*
Gazel 492
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dilsiz olmak, konuşmamak.

Güzellik söyledür dil-berleri ʿuşşāḳı lāl eyler
O bāġuñ ġoncesi gūyā olur bülbülleri ebkem

ebnā-yı dehr:

1. **ebnā-yı dehr:**-*e*
Gazel 560
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dönemin insanı.

Zāl-i sipihrüñ olmasa kābīni naḳd-i cān
Ebnā-yı dehre böyle ḳıyar mıydı her zamān

[G.673:7]

ebnā-yı zamān:

1. **ebnā-yı zamān:**
Gazel 151
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Zamane insanı.

Dilden dile yol var didi bī-şüphe ezelden
Ebnā-yı zamān çekdi bu dem araya dīvār

[T.1:12]

ebr:

1. **ebrler:**-*ler*
Gazel 21
Mısra: **10**
Bulut.

Bile giryān ola tā kim benümle rūz-ı firḳatde
Duḫān-ı āteş-i āhumdan itdüm ebrler peydā

[G.65:8, G.80:10, G.131:16, G.140:8, G.219:14, G.243:6, G.346:7, K.35:58, K.37:19, Kt.38:2, M.1:48, M.1:61]

ebr ile hurşīd:

1. **ebr ile ḫurşīd:**
Kaside 33
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bulut ve güneş.

Ne deñlü geldi gitdi ebr ile ḫurşīd gül-zāra
Nümāyān eyleyince āb u tāb-ı verd-i ḫandānı

ebr ol-:

1. **ebr ol:**-*up*
Gazel 483
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bulut olmak.

Dūd-ı āhum ebr olup ṭutdı cihānı ser-be-ser
Baña gün göstermez oldı ey meh-i zībā cemāl

[G.482:3]

ebr-i ʿaṭā:

1. **ebr-i ʿaṭā:**
Kıt'a 52
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bağış, ihsan bulutu.

Eyā ebr-i ʿaṭā kim olmasaydı dem-be-dem feyżüñ
Açılmazdı gül-i maḳṣūdı hergiz ehl-i ʿirfānuñ

ebr-i ʿatā vü mekremet:

1. **ebr-i ʿatā vü mekremet:**
Kaside 35
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Cömertlik ve ihsan bulutu.

Reşḥa-i luṭfuñla ey ebr-i ʿatā vü mekremet
Dest-i ḳudret tīġ-i ṭabʿ-ı Ḥāletī'ye virdi tāb

ebr-i āteş-bār:

1. **ebr-i āteş-bār:**
Müfret 598
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ateş yağdıran bulut .

Kim ki ey şūḫ-ı cihān gördiyse reng-i rūyını
Ebr-i āteş-bār ṣandı kākül-i ḫoş-būyını

ebr-i āteş-bār eyle-:

1. **ebr-i āteş-bār eyle-:**-*r*
Gazel 361
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ateş yağdıran bulut yapmak.

Kendü yaḳmaḳla ḳanāʿat ḳılmayup pervānesin
Bulsa eyler dūddan bir ebr-i āteş-bār şemʿ

ebr-i āẕārī:

1. **ebr-i āẕārī:**
Kaside 9
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
İncitme bulutu.

İderdi bī-tekellüf sīm ü zerden berḳ ü bārānın
Duḫān-ı maṭbaḫından ḥāṣıl olsa ebr-i āẕārī

[K.32:62]

ebr-i bahār:

1. **ebr-i bahār:**
Gazel 131
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bahar bulutu.

Ebr-i bahār ḫāke nevāzişler eyledi
Ḳalmadı ḫāṭırında yiriyle anuñ ġubār

[G.219:1, K.5:30, K.6:34]

ebr-i bahār ü bād-ı seḥer:

1. **ebr-i bahār ü bād-ı seḥer:**
Kaside 29
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Bahar bulutu ve sabah rüzgarı.

Ebr-i bahār ü bād-ı seḥer gibi dem-be-dem
Neşr ide ʿāleme keremin tā dem-i nüşūr

ebr-i bahārī:

1. **ebr-i bahārī:**-*den*
Gazel 662
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bahar bulutu.

Olıcaḳ ebr-i bahārīden cihān reşk-i cinān
Berg-i sūsen oldı şükr-i Ḥaḳ ile raṭbü'l-lisān

[K.32:27]

ebr-i bahārī-veş:

1. **ebr-i bahārī-veş:**
Tahmis 1
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bahar bulutları gibi.

Dem-be-dem ebr-i bahārī-veş gözüm giryān olup
Aġlıyayın bülbül-āsā derd ile nālān olup

ebr-i bārānī:

1. **ebr-i bārānī:**
Kaside 33
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Yağmur bulutu.

ʿAceb āteş degül mi āteş-i gül kim ziyād oldı
Şular dökdükçe aña her ṭarafdan ebr-i bārānī

[K.1:42]

ebr-i belā:

1. **ebr-i belā:**-*y, -a*
Gazel 728
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bela bulutu.

Alışdı gözüm şaʿşaʿa-i berḳ-i cefāya
Şimden girü ey şūḫ ṣalā ebr-i belāya

ebr-i fenā:

1. **ebr-i fenā:**
Gazel 720
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yokluk (fanilik) bulutu.

Olmadan ebr-i fenā farḳumuza müstevlī
Çekelüm kūh-ṣıfat pāyumuzı dāmāna

ebr-i gerdūn:

1. **ebr-i gerdūn:**-*un*
Müfret 282
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Feleğin bulutu.

Nice āh itmeyin her dem elinden baḫt-ı vārūnuñ
Baña berḳi ele bārānı düşdi ebr-i gerdūnuñ

ebr-i ġırbāl:

1. **ebr-i ġırbāl:**-*i, -y, -le*
Kaside 39
Mısra: **9**

Kelime Tipi: -
Elek bulutu, eleğe benzeyen bulutlar.

Ebr-i ġırbāliyle pāk eyler daḳīḳın ṭurma çerḫ
İhtimām itse ʿaceb mi ḳalmadı ḫᵛānında nān

ebr-i güher-bār-ı himmet:

1. **ebr-i güher-bār-ı himmet:**-*i*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Cömertliğin cevher saçan bulutu.

İrseydi bāġa ebr-i güher-bār-ı himmeti
Bir naḫl-i cevheri ola her şāḫ-ı erġavān

ebr-i ḫāme:

1. **ebr-i ḫāme:**-*m*
Gazel 249
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Kalem bulutu.

Ebr-i ḫāmem Ḥāletī her bār kim dürr-bār ola
Baḥr içinde her ṣadef aġzın açup ḫayrān olur

ebr-i himmet:

1. **ebr-i himmet:**-*i*
Kaside 26
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Lütuf bulutu.

Virseydi āb eger ki aña ebr-i himmeti
Şemşīr-i mihre raḫne vire tīġ-i kūh-sār

ebr-i ihsān:

1. **ebr-i iḥsān:**-*ı*
Kaside 25
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Cömertlik, lütuf bulutu.

Zemīne feyż-resān olsa ebr-i iḥsānı
Biterdi ṣaḥra-i ṣammāda serv ile ʿarʿar

ebr-i kebūter-rübā ol-:

1. **ebr-i kebūter-rübā ol:**-*ur*
Müfret 5
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güvercin kapan bulut olmak.(Tanıkta âşığın âh dumanı, rakibin sevgiliye güvercinle mektup göndermesini engelleyen siyah bir bulut olarak tasavvur edilmektedir).

Murġ ile varur diyü nāme-i düşmen saña
Dūd-ı siyāhum olur ebr-i kebūter-rübā

ebr-i kef:

1. **ebr-i kef:**-*i, -n, -den*
Kaside 21
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Avuç bulutu II Cömertlik saçması bağlamında memduhun eli.

Çenār-ı bāġ ṭutar pençe mihr-i enver ile
Görürse ebr-i kefinden reşāşe-i efḍāl

ebr-i kerem:

1. **ebr-i kerem:**
Gazel 745
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Cömertlik bulutu.

Pāk ider ebr-i kerem ʿālemi ol gün gelicek
Olsa rindān n'ola tā rūz-ı ḥisāb ālūde

[K.36:71]

ebr-i luṭf:

1. **ebr-i luṭf:**-*ı*
Kıt'a 108
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İyilik bulutu.

Ebr-i luṭfı reşḥa-bār olsaydı ṣaḥn-ı gül-şene
Ḫākden pür-zer çıḳardı dāmen-i merdüm-giyāh

[M.1:43, K.39:59, M.8:15]

ebr-i mevāniʿ ol-:

1. **ebr-i mevāniʿ ol:**-*up*
Mesnevi 9
Mısra: **139**
Kelime Tipi: -
Engeller bulutu olmak, engel oluşturmak.

Buḥār-ı cevr olup ebr-i mevāniʿ
Hüveydā olmaz oldı necm-i ṭāliʿ

ebr-i nev-bahār:

1. **ebr-i nev-bahār:**
Gazel 130
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
İlkbahar bulutu.

Meyl itmez oldı gül-şene dil murġı Ḥāletī
Taḥmīl-i minnet itmeg ile ebr-i nev-bahār

[G.131:12, G.219:8]

ebr-i nīsān:

1. **ebr-i nīsān:**
Gazel 647
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Nisan bulutu (İnci oluşturan yağmur bulutu bağlamında).

Dōstum zülf-i ʿaraḳ-rīzüñ ile baḥṣi ḳosun
Ṣadefüñ aġzını açdurmasun ebr-i nīsān

[G.525:7]

ebr-i nīsānī:

1. **ebr-i nīsānī:**
Kaside 1
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Nisan bulutu.

Eger deryā-yı luṭf-ı bī-kerānından güẕār itse
Ḳılurdı dāmenin lüʾlü ile pür ebr-i nīsānī

[K.33:52]

ebr-i raḥmet:

1. **ebr-i raḥmet:**
Mesnevi 4
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Rahmet bulutu II Hz. Peygamber.

Kendüsi şanki ebr-i raḥmet idi
Berḳi anuñ Buraḳ-ı cennet idi

ebr-i siyāh:

1. **ebr-i siyāh:**
Mesnevi 3
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Siyah bulut.

Sāyesin göklere şalardı o şāh
Gören anı şanurdı ebr-i siyāh

[G.832:12]

ebr-i siyeh:

1. **ebr-i siyeh:**
Gazel 249
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kara bulut.

Kākülün gösterse dil-ber girye eyler ehl-i ʿışḳ
Ẓāhir olsa her ḳaçan ebr-i siyeh bārān olur

[G.855:4]

ebr-i ṭabʿ:

1. **ebr-i ṭabʿ:**-*ı, -n*
Kaside 12
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Şairlik yeteneğinin bulutu.

Nev-bahār-ı luṭfınuñ iḳbāl-i rūz-efzūnıdur
Ebr-i ṭabʿın eyliyen erbāb-ı naẓmuñ dürr-feşān

ebrū:

1. **ebrūsı:**-*sı*
Gazel 55
Mısra: **8**
Kaş.

Nedür cāy-ı taʿaccüb bunda zāhid
Göñül ḳandīldür ebrūsı miḥrāb

[G.163:1, G.169:13, G.217:1, G.287:7, G.463:2, G.490:5, G.747:8, G.832:11, G.855:3, G.874:7, Mf.259:2, Mf.298:1, Mf.410:1]

ebrū-kemān:

1. **ebrū-kemānuñ:**-*un*
Gazel 875
Mısra: **6**
Keman kaşlı II Sevgili.

Raḳībe urdı dil-ber ben ṭururken bir dil-dūzı
Yine destinde ol ebrū-kemānuñ bir ḫaṭā çıḳdı

ebrūların çat-:

1. **ebrūların çat:**-*dukça*
Gazel 692
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kaşlarını çatmak, öfkelenmek, kızmak.

Saña şanma ḫışmını ebrūların çatdukça yār
Ḫusrevān-ı ḥüsn her naḫcīr içün ḳurmaz kemān

ebrūlaruñ cünbişleri:

1. **ebrūlaruñ cünbişleri**-*n*
Gazel 596
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kaşların salınması II Sevgilinin kaşlarını çatması.

Ġażab vaḳtinde ol ebrūlaruñ cünbişlerin seyr it
Eger kim görmedüñse ey göñül māhīler uġraşın

ebrū-yı dil-firīb:

1. **ebrū-yı dil-firīb:**-*i*
Gazel 253
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönlü avutan kaş II Sevgilinin kaşları.

Bīmār gözlerin yine almış ḳucaġına
Ebrū-yı dil-firībi ne ḫoş mihr-bān olur

ebrū-yı dil-rübā:

1. **ebrū-yı dil-rübā:**
Kaside 26
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Gönül kapan sevgilinin kaşları gibi.

Ebrū-yı dil-rübā gibi her ṭāḳı dil-firīb
Her ṭurresi çü ṭurre-i dil-dār-ı dil-şikār

ebr-veş:

1. **ebr-veş:**
Gazel 349
Mısra: **2**
Bulut gibi.

Ben ẕerre-i maḥabbetem ol ḥüsn ile güneş
Girmek ne lāzım aramuza kimse ebr-veş

[G.648:12]

ebter:

1. **ebter:**
Gazel 279
Mısra: **10**
Faydasız, kötü, hayırsız kişi II Rakip.

ʿAdūnuñ ṭaʿnına ey Ḥāletī şabr eylemek müşkil
Bize cevr idecek dünyāda ol ebter mi ḳalmışdur

ebū leheb:

1. **ebū leheb:**-*i*
Mesnevi 5
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Ebu Leheb, Asıl adı Abduluzza bin Abdulmuttalib'dir. Hz. Muhammed'in amcasıdır. İslamın ve Hz, Muhammed'in en büyük düşmanlarından biri olarak tanınır.

İltihāb itse āteş-i ġażabı
Yaḳa bir demde biñ Ebū Leheb'i

ebyāt:

1. **ebyātı:**-*ı*
Gazel 635
Mısra: **9**
İkişer dizeden oluşan manzum sözler, beyitler.

Eyledüñ gūş bu ebyātı bugün Ḥāletiyā
Bāġ-ı naẓmuñ yine bir murġ-ı ḫoş-elḥānından

[G.886:14]

ecdād:

1. **ecdādumuñ:**-*um, -un*
Mesnevi 8
Mısra: **183**
Atalar, dedeler.

Kimi ecdādumuñ ehl-i ḳalemdür
Kimi şemşīr-keşlikde ʿalemdür

ecel:

1. **ecelden:**-*den*
Gazel 454
Mısra: **10**
Can verme, ölüm.

Mükedder olma hergiz Ḥāletī ālām-ı dünyādan
Ġanīmet bil ecelden çünki birḳaç gün emān bulduñ

[G.682:4]

ecel gel-:

1. **ecel gel:**-*ür, -se*
Gazel 74
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Takdir edilmiş olan ölüm zamanı gelip çatmak.

Derdüñle Ḥāletī yine bir ḥāle vardı kim
İde ecel gelürse ḥayātında irtiyāb

ecmel-i nās ü ekmel-i mahlūḳ:

1. **ecmel-i nās ü ekmel-i maḫlūḳ:**
Mesnevi 3
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İnsanların en güzeli ve yaratılmışların en kusursuzu II Hz. Peygamber.

Şeh-i deryā-dil ü kerīm ü ḫalūḳ
Ecmel-i nās ü ekmel-i maḫlūḳ

ecr:

1. **ecrini:**
Tarih 3
Mısra: **8**
Ahirete ait mükafat, sevap.

Naḫl-i murādı olmadı dünyāda bār-ver
Bārī cinānda ecrini Bārī ide ḫulūd

ecr it-:

1. **ecr it:**-*mek*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Sevap işlemek.

Ecrini itmeg içün Ḥāleti-i şeydāya
Umarın ide Ḫudā ḳalb-i şerīfüñ mülhem

ecr-i şehādet:

1. **ecr-i şehādet:**
Gazel 894
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Şehitlik sevabı (Aşk şehidi olan âşık bağlamında).

Cāʾiz ki ola ecr-i şehādet ḫalel-pezīr
Āh itme zīr-i tīġ-i maḥabbetde Ḥāletī

eczā-yı gird-bād-ı belā:

1. **eczā-yı gird-bād-ı belā:**-*dan*
Gazel 137
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Felaket hortumunun parçaları.

Eczā-yı gird-bād-ı belādan ḳılur felek
Olsaydı çeşm-i ehl-i maḥabbet eger ġubār

eczā-yı rūzgār:

1. **eczā-yı rūzgār:**
Gazel 136
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Feleğin parçaları.

Vaṣf itmesün müferriḥini feylesof-ı dehr
Zīrā ki ġāyet eskidi eczā-yı rūzgār

edā:

1. **edālaruñ:**-*lar, -un*
Gazel 227
Mısra: **13**
Tarz, üslup, davranış, söyleyiş.

Vaṣf-ı ruḫuñda Ḥāletiyā bu edālaruñ
Ḳadrini yine şāʿir-i rengīn-edā bilür

[G.470:12]

edā eyle-:

1. **edā eyle:**-*dü, -n*
Gazel 47
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yerine getirmek.

Ḥüsn-i edāda ḥaḳ bu ki ey Ḥāletī bugün
Ḥassān'a lāzım olanı sen eyledüñ edā

[G.336:6, G.808:2]

edā ol-:

1. **edā ol:**-*maz*
Gazel 133
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Herhangi bir işi yerine getirmek, gerçekleştirmek.

Olmaz edā şehīd-i ġamuñ ḥaḳḳ-ı ḥürmeti
Ḥavrā iderse ḫūnını gül-güne-i iʿẕār

[Kt.7:1]

edānī:

1. **edānīye:**-*y, -e*
Gazel 107
Mısra: **4**
Aşağılık kimseler.

Müşt-zen-i farḳ-ı sipihrem müdām
Açmam edānīye kef-i iḥtiyāc

[Kt.32:3]

edeb:

1. **edebinden:**-*i, -n, -den*
Mesnevi 5
Mısra: **59**
Edeb, terbiye.

Edebinden melek iderdi ḥicāb
Sıḳılurdı ḥayāsın añsa seḥāb

[Mf.506:2]

2. **edeb:**
Gazel 820
Mısra: **12**
Edep, terbiye II Uygun, layık olan.

Şeb-nem-i eşk ile pāk eylemeyince dehenüñ
Edeb oldur ki hezār añmaya hiç verd-i teri

edhem-i şeb eşheb-i rūz ol-:

1. **edhem-i şeb eşheb-i rūz ol-:**-*a*
Kaside 15
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Gecenin kara yağız atı gündüzün kır atı haline gelmek II Mutlu ve huzurlu günler yaşanmak.

Edhem-i şeb eşheb-i rūz ola ṭurduḳça cihān
Rāyiż-i fermānınuñ saʿyiyle ḫalḳa sāz-gār

ednā:

1. **ednā:**
Gazel 402
Mısra: **7**
Aşağı, adi, basit.

Bir ednā ḫūşesiyle kimse çünkim kām-gīr olmaz
Revādur bād-ı āhum ḫırmenin ḳaldursa gerdūnuñ

[G.473:6, K.8:45, K.11:35, K.12:3, K.13:12, K.27:9]

efāḍıl:

1. **efāḍıl:**
Kaside 32
Mısra: **71**
Fazıl, faziletli, erdemli kimseler.

Esāfil evc-i rifʿatde efāḍıl ḫāk-i żilletde
N'ola zīr ü zeber eylerse āhum çerḫ-i ġaddārı

efḍal-i nās ü ḫayr-ı ümmet:

1. **efḍal-i nās ü ḫayr-ı ümmet:**
Mesnevi 5
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
İnsanların en erdemlisi ve ümmetin hayırlısı II Hz. Ebubekir.

Birisi yār-ı ġār-ı ḥażret idi
Efḍal-i nās ü ḫayr-ı ümmet idi

efendi:

1. **efendi:**
Gazel 247
Mısra: **8**
Efendi II Azmizade Hâletî Efendi.

Ḳorḳarın kim çıḳa bu sīm-i sirişküñ ḳızılı
Çoḳluḳ aḳıtma efendi şoñı anuñ kem olur

2. **efendi:**
Gazel 113
Mısra: **2**
Buyruğu yürüyen, sözü geçen kimse II Sevgili.

Tīġ-i hicrüñle ḳılma cānı cerīḥ
İtme baña efendi ẓulm-i ṣarīḥ

[G.214:14, G.227:12, G.347:7, G.622:4, G.684:2]

efendü:

1. **efendüm:**--*m*
Gazel 121
Mısra: **8**
Buyruğu yürüyen, sözü geçen kimse II Sevgili.

Aġlamaḳdan olsa çeşm-i bende-i ʿışḳuñ ʿalīl
Anı ʿaybıyla ḳabūl eyle efendüm itme red

efġān:

1. **efġāna:**-*a*
Gazel 139
Mısra: **2**
Feryat, inleyiş.

Ġoncenüñ açdı ḥicābın mey-i şeb-nemle bahār
Biñ yıluñ bir başıdur başlasun efġāna hezār

[G.234:3, G.301:3, G.308:6, G.404:8, G.503:1, G.505:2, G.507:3, G.540:5, G.601:6, G.867:13, Mf.339:1, Trk.B.1:50]

efġān eyle-:

1. **efġān eyle:**-*r*
Gazel 649
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Feryat etmek, haykırmak.

Laʿl-i şekerīnüñden ayurdı beni devrān
Ney gibi n'ola eyler isem dem-be-dem efġān

[K.42:62]

efġan it-:

1. **efġān it:**-*me, -y, -e*
Gazel 663
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Feryat etmek, inlemek, sızlanmak.

Varurın bir pāre bülbüllerle efġān itmege
Yoḫsa sensüz n'eylerin ey ġonce-leb gül-zārı ben

[Trk.B.1:112]

efġān ol-:

1. **efġān ol:**-*duk, -um*
Gazel 607
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ağlamak, feryat etmek.

Laʿl-i nābın itmesün dil-ber dehānumdan cüdā
İstemezse Ḥāletī kūyında efġān olduġum

efġān u feryād:

1. **efġān u feryād:**-*um*
Gazel 498
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Feryat ve figan.

Şikār-endāz-ı ʿışḳum ol ġazālı ḫˇāb-ı nāzından
Uyarmaz her seḥer illā benüm efġān u feryādum

efġāna gel-:

1. **efġāna gel:**-*ür*
Gazel 238
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Feryat etmek, haykırmak.

Zār olup gözlerümüñ yaşını seyl-āb itsem
Cūylar nāle ḳılur ṭaġlar efġāna gelür

efġānlar ol-:

1. **efġānlar ol:**-*ur*
Müseddes 8
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Feryat, figan edilmek.

Ser-i kūyuñda senüñ her gice efġānlar olur
Niçe diller alınur baş kesilür ḳanlar olur

efgār ol-:

1. **efgār ol:**-*dı*
Gazel 883
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yaralanmak, yaralı olmak.

Seng-dil dil-berlerüñ cevrüyle efgār oldı dil
Ṭaşa tutdı gūyiyā eṭfāl bir dīvāneyi

efgār-ı miḥnet:

1. **efgār-ı miḥnet:**
Mesnevi 9
Mısra: **145**
Kelime Tipi: -
Eziyet yaralısı.

Teh-i pāy-ı dilüm efgār-ı miḥnet
Depemden çıḳdı nevk-i ḫār-ı miḥnet

efgār-ı seng-i cevr-i civānān ol-:

1. **efgār-ı seng-i cevr-i civānān ol:**-*an*
Gazel 484
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yiğitlerin eziyet taşının yaralısı olmak.

Ey ḫūn-ı vuṣlata ṭolaşup seg gibi müdām
Efgār-ı seng-i cevr-i civānān olan göñül

efgende:

1. **efgende:**
Gazel 118
Mısra: **3**
Tutkun, âşık.

Bir nigāhıyla hezār efgende peydā eyledi
Biñ ḫadengi nice pertāb eyler āyā bir güşād

[G.178:2]

efkār:

1. **efkārdan:**-*dan*
Gazel 366
Mısra: **10**
Sıkıntı, üzüntü.

Ey Ḥāletī muḳadder olandur ẓuhūr iden
Evlā budur ki idesin efkārdan ferāġ

2. **efkārdan:**-*dan*
Gazel 515
Mısra: **2**
Fikirler, düşünceler.

Cihān-ı bī-beḳā fikriyle ḳalbüm āşnā itmem
Ġam-engīz olmayan efkārdan çoḳluḳ ṣafa itmem

[Mf.347:2]

efkār-ı dehre düş-:

1. **efkār-ı dehre düş:**-*me*
Gazel 702
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dünya telaşına kapılmak.

Nūş eyle cām-ı bādeyi ey dil ġubārı ḳo
Efkār-ı dehre düşme ḳurı iʿtibārı ḳo

efkār-ı ebkār:

1. **efkār-ı ebkār:**-*um*
Gazel 529
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bakire, özgün fikirler, şiirde özgün söyleyiş, el değmemiş anlamlar.

Vaṣf-ı laʿl-i yār ile ey Ḥāletī Meryem gibi
Ḥāmil-i rūḥ oldı bu efkār-ı ebkārum benüm

eflāk:

1. **eflāke:**-*e*
Gazel 176
Mısra: **5**
Felekler, gökler, gökyüzü.

Kimi ḳaldursa eflāke hemān-dem indürür ḫāke
Ezelden sāz-ı dehrüñ naġmesi geh zīr ü geh bemdür

[G.183:8, G.187:13, G.318:3, G.333:1, G.598:7, G.820:5, K.3:45, K.31:29, K.36.2, K.41:7, M.1:47, M.3:27, M.8:43, M.9:170, Mf.3:1, Mf.18:1, T.7:3, Trk.B.1:89]

2. **eflākden:**-*den*
Gazel 591
Mısra: **2**
Felek, baht, kader.

İsterüm sūzān idem bu āh-ı āteş-nākden
Pertev-i mihr-i saʿādet gelmiyor eflākden

[G.707:7]

eflāk şaştı:

1. **eflāk şaştı:**
Gazel 5
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Feleğin okçu yüzüğü.

Urdığı ya murġ-ı dildür ya nişān-ı sīnedür
Ḳanġı nāvek kim olur eflāk şaştından cüdā

eflāk ü encüm:

1. **eflāk ü encüm:**-*den*
Mesnevi 9
Mısra: **209**
Kelime Tipi: -
Gökler ve yıldızlar.

Uman eflāk ü encümden neẓāre
Açar toḫm-ı ümīdin şūre-zāre

eflāke çık-:

1. **eflāke çıḳ:**-*ar*
Gazel 695
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Göklere çıkmak; göğe yükselmek.

Dem-i serdümle çıḳar mevci yine eflāke
Yem-i zeḫḫār-ı ġama gelse zamān ile sükūn

[G.706:1, G.714:1, G.727:3]

eflāk-i kemterīn:

1. **eflāk-i kemterīn:**
Kaside 2
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Değersiz felekler.

Ḫudā şu deñlü bülend ide ḳaṣr-ı ḳadrüñ kim
O ḳaṣra olmaya eflāk-i kemterīn pāye

eflāküñ ordusı:

1. **eflāküñ ordusı:**
Müfret 235
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Feleklerin ordusu, yıldızlar.

Bulunmaz ḫayme-i ümmīdine cāy ehl-i idrāküñ
Yirinden ḳopmaya mā-dām kim ordusı eflāküñ

eflāṭun:

1. **eflātūn:**
Gazel 576
Mısra: **2**
Eflatun, Platon (akıl, bilgi timsali olması sebebiyle).

Desti-i ʿışḳ olsa eger silsile-i cünbān-ı cünūn
Kūh-ken'le bir olur mertebede Eflātūn

efrāsyāb:

1. **efrāsyāb:**
Kaside 35
Mısra: **40**
Firdevsi'nin Şehnamesi'nde geçen Turan hükümdarı.

Māʾil olsaydı seg-i kūyuñ sifāl-i köhneye
Gönderürdi cāmını Cem tācını Efrāsyāb

[Kt.8:2]

efrūhte ol-:

1. **efrūḫte ol:**-*maz, -dı*
Müfret 520
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Parlamak, aydınlanmak.

Dāʾim olmazdı şerār-ı āhumuz efrūḫte
Olmasayduḳ her zamān ʿışḳıyla āḫter-sūḫte

efsāne:

1. **efsānemüz:**-*müz*
Müseddes 5
Mısra: **3**
Dillere düşmüş, meşhur olmuş hâdise.

Ḫalḳa Mecnūn'ı unutdursa n'ola efsānemüz
Bāde-i ʿışḳ ile pürdür rūz u şeb peymānemüz

[G.415:6, G.445:8, G.883:8]

efsāne gel-:

1. **efsāne gel:**-*ür*
Gazel 238
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gerçeküstü gelmek.

Vardı naz uyḫusına ḥālümi ʿarż eyler iken
Derdüm ol şūḫ-ı cefā-pīşeye efsāne gelür

efsāne-i ġam:

1. **efsāne-i ġam:**-*um*
Gazel 499
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Keder hikayesi.

Efsāne-i ġamum ḳatı dūr u dırāzdur
Bir būse isterin güzelüm ḥāṣıl-ı kelām

efsāne-i ʿışḳ:

1. **efsāne-i ʿışḳ:**-*a*
Gazel 445
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk efsanesi.

Gūşını efsāne-i ʿışḳa ṭutardı her kişi
Olmasa ḫ̆āb-ı ecel encāmı ol efsānenüñ

efsāne-i kūy u bāzār ol-:

1. **efsāne-i kūy u bāzār ol:**-*a*
Kıt'a 25
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Semt ve pazar efsanesi olmak.

Tā ki ḫūbān-ı cihān ʿarż-ı cemāl eyliyeler
Ḳıṣṣa-i ʿışḳ ola efsāne-i kūy u bāzār

efsāne-i melāl:

1. **efsāne-i melāl:**-*üm, -i*
Gazel 65
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Keder masalı.

Efsāne-i melālümi her gice söylerem
Çeşm-i nücūma Ḥāletiyā tā gelince ḫˇāb

efsāne-i mihnet:

1. **efsāne-i miḥnet:**
Gazel 297
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Eziyet efsanesi.

Ḥālümi ol şūḫa iʿlām eylemek mümkin midür
Müstemiʿ kem ḥavṣala efsāne-i miḥnet dırāz

efsāne-i şehr ol-:

1. **efsāne-i şehr ol:**-*duk, -ı, -n*
Gazel 836
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şehir efsanesi olmak, herkesçe duyulmak.

Şāhum benüm efsāne-i şehr olduġın ister
ʿUşşāḳ-ı belā-perverīnüñ rāz-ı nihānı

efsār:

1. **efsāra:**-*a*
Gazel 439
Mısra: **9**
Yular.

Efserin efsāra tebdīl itse lāyıḳdur ḳıral
ʿĀlemüñ bār-ı ġamın yüklenmege bir ḫar gerek

[K.15:21]

efser:

1. **efserüñ:**-*üñ*
Gazel 156
Mısra: **11**
Padişah tacı.

Şemʿ gibi var ise başuñda zerrīn efserüñ
Bād-ı āhından dil-i dervīşüñ it şāhum ḥaẕer

[G.439:9, M.8:12, M.9:17]

efser-i devlet başından düş-:

1. **efser-i devlet başından düş-:**-*me, -sün*

Gazel 90
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Devlet tacı başından düşmek, makamını rütbesini kaybetmek.

Ḳanāʿat eyle ḥālüñe dem-ā-dem baḳma bālāya
Eger kim düşmesün dirseñ başuñdan efser-i devlet

efser-i fāḫir:

1. **efser-i fāḫir:**
Müseddes 1
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gösterişli hükümdarlık tacı.

Bilürsin taḫt-ı şāhī taḫta-i tābūt olur āḫir
Niçe başlar yemişdür gördügin ol efser-i fāḫir

efser-i hāverān:

1. **efser-i ḫāverān:**-*ı*
Kaside 38
Mısra: **86**
Kelime Tipi: -
Doğu ile batının tacı.

Nitekim cülūs itdüre ḫayl-i encüm
Cihān taḫtına efser-i ḫāverānı

efser-i hurşīd:

1. **efser-i ḫurşīd:**
Gazel 840
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güneş padişahının tacı.

Ṭutmaz serini inse eger efser-i ḫurşīd
Şevḳ-i mey-i laʿlüñle atan çerḫe külāhı

efser-i iḳbāl:

1. **efser-i iḳbāl:**
Kaside 39
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Talih tacı.

Ḳanda vardur öyle bir şahbā-yı himmet kim müdām
Efser-i iḳbāl ile ser-mestin eyler ser-girān

efser-i kisrā:

1. **efser-i kisrā:**
Gazel 274
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Padişah tacı.

Meclis-i şāh-ı maḥabbetde ki her köhne-sifāl
Kimisi efser-i Kisrā kimi cām-ı Cem'dür

efser-i laʿleyn-i cem:

1. **efser-i laʿleyn-i cem:**-*i*
Gazel 461
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Cem'in üzerinde iki lal taşı bulunan tacı.

Efser-i laʿleyn-i Cem'den ṣorma hergiz Ḥāletī
Gör ḥabāb-ı bāde-i gül-gūnı dāʾim ʿibret al

[G.474:1]

efser-i şāh-ı cihān:

1. **efser-i şāh-ı cihān:**-*da*
Terkib-bend 1
Mısra: **98**
Kelime Tipi: -
Dünya padişahının tacı.

O bir peykān-ı ḫūn-ālūdıdur tīr-i ġam-ı dehrüñ
Degüldür efser-i şāh-ı cihānda laʿl-i peykānı

efser-i zerrīn-i devlet:

1. **efser-i zerrīn-i devlet:**-*le*
Gazel 642

Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Talihin altın tacı (iyi talihin simgesi).

Bir gün elbette muḳarrer bil nigūn-sār olmaġı
Efser-i zerrīn-i devletle olursañ ser-girān

efsūn ü efsāne söyle-:

1. **efsūn ü efsāne söyle:**-*r, -sin*
Gazel 629
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sihirli sözler söylemek.

Görüp ol mār-zülf ü nergis-i mestāne-i yāri
Gehī sen Ḥāletī efsūn ü geh efsāne söylersin

efsürde it-:

1. **efsürde it:**-*me, -sün*
Gazel 584
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Duygusuz, hissiz hale getirmek.

Dil-i şeydāya şeref tāb-ı ġam-ı ʿışḳ iledür
İtmesün Ḥaḳ anı efsürde çü dāġ-ı dīrīn

efsürde-dil eyle-:

1. **efsürde-dil eyle:**-*y, -üp*
Kaside 39
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Gönlü incitmek.

Çerḫ-i bī-mihrüñ cefāsı eyleyüp efsürde-dil
Dest-kār u pāy-ı ṣabrum ḳaldı bī-tāb ü tüvān

efsürde-i āh ol-:

1. **efsürde-i āh ol-:**-*ur*
Mesnevi 8
Mısra: **130**
Kelime Tipi: -
Âhtan incinmek.

Ḳabā-yı cāh olursa böyle kūtāh
Olur pāy-ı dilüm efsürde-i āh

efsürde-i dest-i zamān:

1. **efsürde-i dest-i zamān:**-*dur*
Mesnevi 8
Mısra: **87**
Kelime Tipi: -
Devrin elinden donmuş, zamane yüzünden (gönlü) incinmiş.

Dilüm efsürde-i dest-i zamāndur
Olan cārī gözümden cümle ḳandur

efsürde-i hicr:

1. **efsürde-i hicr:**-*e*
Gazel 493
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ayrılık nedeniyle donmuş hissizleşmiş (olan âşık).

Rūy-ı āteş-nāk-i yāra yaḳlaşup kām almadan
Oldı ben efsürde-i hicre ḥavāle derd ü ġam

efsūs u derdā:

1. **efsūs u derdā:**
Mesnevi 9
Mısra: **213**
Kelime Tipi: -
"Eyvah, yazıklar olsun" anlamında ünlem.

Felek ṣabr eyle dir efsūs u derdā
Zamān-ı şeybe düşdi vaʿd-i ferdā

efzūn eyle-:

1. **efzūn eyle:**-*r*
Müfret 126
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çoğaltmak, artırmak.

Ehl-i ʿışḳuñ leb-i dil-ber cigerin ḫūn eyler
Bāde-i nāb hemīşe demi efzūn eyler

efzūn ol-:

1. **efzūn ol:**-*dı*
Müfret 571
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Artmak, çoğalmak.

Cefā-yı ḫaddüñ efzūn oldı ḫaṭṭı zāhir olmaz mı
Metāʿ-ı ḥüsni ol şūḫ-ı cihānuñ āḫir olmaz mı

eger:

1. **eger:**
Gazel 10
Mısra: **4**
Yahut veya, ya da.

Ol şāh-ı Cem-cenāb ki cām-ı saʿādeti
Sāḳī-i himmetinden alur bay eger gedā

[K.8:43, K.8:44]

2. **eger:**
Gazel 5
Mısra: **6**
"Eğer" şart edatı.

Ṭayy iderdüm bir dem içre biñ beyābān-ı ġamı
Eyleseydi pīr-i mey-ḫāne eger himmet baña

[G.10:7, G.11:6, G.13:11, G.19:1, G.19:10, G.1-20:1, G.23:5, G.30:6, G.35:10, G.39:3, G.40:6, G.41:8, G.42:11, G.44:4, G.46:7, G.49:1, G.50:7, G.50:14, G.58:7, G.63:10, G.67:8, G.73:12, G.77:9, G.82:9, G.90:13, G.96:1, G.106:5, G.111:1, G.111:5, G.112:8, G.115:4, G.120:6, G.120:10, G.122:4, G.130:10, G.134:2, G.136:13, G.137:6, G.139:17, G.142:6, G.142:14, G.145:8, G.145:10, G.150:12, G.155.16, G.156:10, G.157:2, G.158:6, G.159:12, G.160:5, G.160:8, G.160:10, G.161:5, G.165:12, G.166:9, G.174:13, G.182:5, G.184:3, G.184:13, G.186:7, G.198:14, G.205:8, G.208:2, G.210:10, G.215:10, G.228:3, G.235:9, G.237:2, G.239:4, G.241:1, G.242:5, G.245:1, G.246:4, G.246:7, G.247:5, G.254:5, G.257:2, G.257:6, G.257:8, G.258:2, G.262:4, G.263:7, G.264:3, G.269:8, G.273:4, G.286:8, G.286:9, G.286:12, G.291.12, G.295:7, G.296:14, G.298:9, G.310:3,

G.314:11, G.318:10, G.321:3, G.322:1, G.322:11, G.324:3, G.334:2, G.339:1, G.342.8, G.352:6, G.353:7, G.355:6, G.364:6, G.371:4, G.373:8, G.378:3, G.385:3, G.386:7, G.388:10, G.393:6, G.396:4, G.399:5, G.400:12, G.403:1, G.404:6, G.407:9, G.408:4, G.409:4, G.409:10, G.417:2, G.417:7, G.421:5, G.426:8, G.427:3, G.427:9, G.429:7, G.431:4, G.438:8, G.441:10, G.446:6, G.449:5, G.449:8, G.455:4, G.463.10, G.464:8, G.469:1, G.472.8, G.475:10, G.477:8, G.486:5, G.488:2, G.488:10, G.492:10, G.495:11, G.498:6, G.498:9, G.505:7, G.508:8, G.516:14, G.520:8, G.520:10, G.520:14, G.523:3, G.528:4, G.528:7, G.530:10, G.538:1, G.538:10, G.539:8, G.546:8, G.549:3, G.558:2, G.558:5, G.563:6, G.566:2, G.569:10, G.572:3, G.576:1, G.580:2, G.586:6, G.587:13, G.588:6, G.589:5, G.589:14, G.592:6, G.594:1, G.595:5, G.596:4, G.596:6, G.604:5, G.605:8, G.608:4, G.611:4, G.614:12, G.619:2, G.621:10, G.634:4, G.638:8, G.641:1, G.642:3, G.645:12, G.650:8, G.652:6, G.657:4, G.667:3, G.671:2, G.682:4, G.686:5, G.686:9, G.694:2, G.695:10, G.697:8, G.707:1, G.707:5, G.710:4, G.711:6, G.712:13, G.716:7, G.719:11, G.724:1, G.725:12, G.734:3, G.735:11, G.736:1, G.737:8, G.737:10, G.737:14, G.745:5, G.749:4, G.752:3, G.752:10, G.754.8, G.759:1, G.759:8, G.763:3, G.765:4, G.765:10, G.766:8, G.769:9, G.771:1, G.778:3, G.778:10, G.785:7, G.790:5, G.795:4, G.796:4, G.800:5, G.801:4, G.802:6, G.807:5, G.808:6, G.813:7, G.814:3, G.814:12, G.816:5, G.822:6, G.822:8, G.824:12, G.825:7, G.825:12, G.831:9, G.832:4, G.834:6, G.835:3, G.836:8, G.836:12, G.836:13, G.840:9, G.843:5, G.855:11, G.864:3, G.879:7, G.881:5, G.883:12, G.889:6, G.889:8, G.890:6, K.1:19, K.1:37, K.1:39, K.1:53, K.2:28, K.2:40, K.3:6, K.3:41, K.4:12, K.4:28, K.4.37, K.5:41, K.6:33, K.6:43, K.7:37, K.8:56, K.8:59, K.8:65, K.8:68, K.8:69, K.9:18, K.9:43, K.11:5, K.12:8, K.12:41, K.12:49, K.12:71, K.13:21, K.14:20, K.14:25, K.14:72, K.14:73, K.15:5, K.15:7, K.15:41, K.16:26, K.16:30, K.16:52, K.17:16, K.17:24, K.17:32, K.17:34, K.18:11, K.18:29, K.19:32, K.20:45, K.21:31, K.21:44, K.21:47, K.23:15, K.23:39, K.23:44, K.23:47, K.24:48, K.26:16, K.26:48, K.26:75, K.28:1, K.28:21, K.28:64, K.28:78, K.28:81, K.29:18, K.29:26, K.30:6, K.30:29, K.30:47, K.31:34, K.32:45, K.32:57, K.32:61, K.32:85, K.33:7, K.33:12, K.33:14, K.33:22, K.33:47, K.34:8, K.34:16, K.34:48, K.37:27, K.37:52, K.39:5, K.40:19, K.40:35, K.40:68, K.41:9, K.41:11, K.42:4, K.42:61, Kt.17:3, Kt.19:2, Kt.22:3, Kt.36:2, Kt.48:4, Kt.55:2, Kt.55:4, Kt.104:3, Kt.134:4, Kt.137:4, Kt.K.4:15, Kt.K.4:38, M.3:47, M.4:113, M.7:24, M.8:38, M.8:57, M.8:64, M.8:125, M.8:147, M.8:157, M.9:73, M.9:151, Mf.10:1, Mf.43:1, Mf.44:1, Mf.58:2, Mf.85:2, Mf.93:1, Mf.183:2, Mf.192:1, Mf.194:1, Mf.209:2, Mf.248:2, Mf.346:2, Mf.357:2, Mf.366:2, Mf.400:1, Mf.418:2, Mf.459:1, Mf.515:2, Mf.535:2, Mf.555:1, Mü.1:2, Mü.1:22, Mü.1:34, Mü.2:28, Mü.2:34, Mü.4:5, Mü.4:11, Mü.4:17, Mü.4:23, Mü.4:29, Mü.4:31, Mü.4:35, Mü.4:41, T.1:13, T.7:3]

eger eger:

1. **eger eger:**
   Gazel 166
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   "İster... ister..., gerek... gerek..." anlamlarında bağlaç.

Şikest oldı seng-i cefā birle āḫir
Eger dürr-i maʿnā eger dürc-i ḫāṭır

[G.446:10, M.5:43]

eger ki:

1. **eger ki:**
   Gazel 264
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Eğer ki, şayet.

Ṭutardum ol ruḫı mirʿāta rūy-ı ḥācetümi
Eger ki Ḥāletiyā ʿaksi itmeseydi ẓuhūr

[G.10:11, G.144:7, G.160:4, G.273:10, G.370:5, G.372:6, G.377:4, G.506:10, G.790:10, G.889:4, K.2:33, K.2:48, K.2:51, K.3:24, K.6:1, K.6:35, K.6:36, K.6:52, K.17:11, K.17:21, K.17:52, K.21:27, K.21:42, K.21:72, K.25:39, K.26:61, K.28:18, K.28:31, K.28:55, K.28:59, K.28:60, K.29:23, K.34:20, M.2:47, M.3:91, Kt.84:3, Kt.116:2]

eger kim:

1. **eger kim:**
   Gazel 413
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Meğer ki, oysa ki.

Eger kim içmese destinde olur raʿşeler peydā
Anuñçün aḳçe hiç ṭurmaz elinde rind-i mey-ḫᵛāruñ

[G.628:4]

2. **eger kim:**
   Gazel 90
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Eğer ki, şayet.

Ḳanāʿat eyle ḥālüñe dem-ā-dem baḳma bālāya
Eger kim düşmesün dirseñ başuñdan efser-i devlet

[G.78:10, G.87:9, G.90:6, G.96:12, G.97:2, G.143:13, G.162:4, G.207:6, G.234:11, G.294:8, G.324:14, G.327:7, G.343:6, G.350:8, G.362:10, G.404:2, G.443:5, G.501:5, G.520:12, G.535:6, G.546:3, G.550:14, G.596:8, G.613:4, G.621:4, G.634:14, G.637:8, G.640:5, G.677:6, G.778:8, G.786:6, G.815:12, G.834:4,

G.835:1, G.849:3, G.855:6, G.870:9, G.878:7, K.1:36, K.6:61, K.7:35, K.7:39, K.8:63, K.11:25, K.14:14, K.23:2, K.23:24, K.23:38, K.23:42, K.27:48, K.30:14, K.30:19, K.32:50, K.32:59, K.33:42, K.36:80, K.41:59, M.8:31, M.9:7, Mü.4:25, Mf.33:2, Mf.257:1]

egerçi:

1. **egerçi:**
Gazel 27
Mısra: **8**
Gerçi, her ne kadar.

Yine cām-ı şarāb üstine ditrer ḳoyamaz elden
Egerçi ḳatı çoḳ ölçer döker rind-i ḳadeh-peymā

[G.119:8, G.209:12, G.248:3, G.263:6, G.377:9, G.428:7, G.428:10, G.501:10, G.540:4, G.542:4, G.654:5, G.657:9, G.701:6, G.759:9, G.773:9, G.833:7, K.3:13, K.28:38, K.28:42, K.28:72, Kt.89:1, Kt.128:1, Mf.138:2, Mf.428:1, Mf.565:1, Mf.573:2, Mü.1:28, Mü.6:8, Mü.6:21, Mü.7:21, Trk.B.1:66, Trk.B.1:76]

egerçi kim:

1. **egerçi kim:**
Kaside 29
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Her ne kadar … ise de.

Girdi bu şevḳ ile yine çerḫe egerçi kim
Gelmişdi Zühre-i felege dönmeden fütūr

egle-:

1. **eglesem:**-*se, -m*
Gazel 546
Mısra: **7**
Eğlendirmek, hoşça vakit geçirtmek.

N'ola dīvāne gönlüm eglesem cevr ü cefāsıyla
Eger baña ne luṭf itse ne ḫod cevr itse n'eylerdüm

2. **eglerin:**-*r, -in*
Müfret 19
Mısra: **1**
Durdurmak, alıkoymak.

Bir pāre nīş urur anı yürütmez eglerin
Dil şīşesine virdi ʿadū gerçi inkisār

[Mf.168:1]

eglen-:

1. **eglenmesün:**-*me, -sün*
Gazel 178
Mısra: **3**
Eğlenmek, hoşça vakit geçirmek.

Eylesün ʿazm-i şikār ol şāh-ı ḥüsn eglenmesün
Muntaẓırdur nāvek-i müjgānına naḫcīrler

[G.304:5, G.370:4, G.497:13, G.502:13, G.561:11, G.658:3, G.732:4, G.790:14, G.809:3, G.823:2, Mf.464:1]

eglence:

1. **eglencedür:**-*dür*
Müfret 337
Mısra: **2**
Gönül eğlendirecek, hoş vakit geçirtecek şey.

Oldı herkesden ümīd-i raḥm kār-ı ḫāṭırum
Ḫāşılı eglencedür bu inkisār-ı ḫāṭırum

eglence eyle-:

1. **eglence eyle:**-*r*
Gazel 387
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eğlenmek, eğlence haline getirmek.

Kendüye eglence eyler vaʿde-i ferdālaruñ
Gün geçürmekdür murādı ʿāşıḳ-ı şeydālaruñ

eglence ol-:

1. **eglence ol-:**-*ur*
Gazel 805
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Neşeli ve hoşça vakit geçirten şey olmak; meşgale olmak.

Ehl-i dil olursa n'ola yanına sefīne
Eglence olur ʿāşıḳ-ı ġam-gīne sefīne

egn-:

1. **egnüme:**-*üm, -e*
Müseddes 4
Mısra: **26**
Sırt.

Ġam-ı aġyār ile ḫāk olsa eger kim bedenüm
Çāk olup câme-i ten egnüme geysem kefenüm

[K.15:12]

egri naẓar it-:

1. **egri naẓar it:**-*e*
Gazel 891
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ters ters bakmak, öfkeyle bakmak.

Çeşm-i yāra nice teşbīh oluna nergis-i bāġ
Cānı yoḳdur ki ide ol güle egri naẓarı

egri ol-:

1. **egri ol-:**-*an, -ı*
Kaside 3
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Doğru olmamak, güvenilmez olmak.

Tā-kim cihānda rāst gele her işüñ çü tīr
Egri olanı maẓhar-ı ḳahr it ʿale'd-devām

eğil-:

1. **egilmez:**-*mez*
Müfret 312
Mısra: **2**
Bir yana doğru eğik duruma gelmek; vücudunun belden yukarısını aşağıya doğru eğmek; karşısındakinin baskısına teslim olmak, pes etmek, boyun eğmek.

Bulup tenhāda şeftālūsın
almaḳdur benüm derdüm
Egilmez çāre yoḳ ammā nihāl-i
nāz-perverdüm

ehl:

1. **ehl:**
Gazel 892
Mısra: **30**
Bir işin ustası, o işte becerikli, maharetli, ehliyetli, muktedir, yeterli kimse.

Şāyeste budur ki öyle şāhuñ
Hep ehl ola maẓhar-ı ḫiṭābı

ehl olan:

1. **ehl olan:**
Gazel 550
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İşinin ustası olan, işini iyi yapan.

Zīr-i destārında eyler zülf-i
pür-tābın nihān
Ṣayda göstermez kemendin ehl
olan naḫcīr-vān

ehl-i aʿrāf:

1. **ehl-i aʿrāf:**
Gazel 371
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Araf ehli olmak. II Âhirette günahla sevabı denk olanların kalacakları cennetle cehennem arasındaki yerde bulunanlar.

Fırḳat ü vuṣlat ile ḫavf u
recādur kārum
Ḳaldı ortada göñül niteki ehl-i
aʿrāf

ehl-i ʿarż:

1. **ehl-i ʿarż:**-*a*
Kaside 36
Mısra: **86**
Kelime Tipi: -
Yer ehli II Yeryüzündeki mahlûkât.

Vird-i sükkān-ı sipihr olsun
duʿā-yı devletüñ
Ehl-i ʿarża seyfüñi itdükçe
Mevlā ḥırz-ı cān
[K.26:75]

ehl-i belāġat:

1. **ehl-i belāġat:**
Kaside 28
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Etkili, yerinde ve güzel söz söyleyen kimseler.

Ḳalurdı ehl-i belāġat ẓalām-ı
miḥnetde
Fürūġ-ı kevkeb-i iḳbāli olmasa
reh-ber

ehl-i bezm:

1. **ehl-i bezm:**-*e*
Müfret 13
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Meclistekiler, içki meclisinde bulunanlar.

Cevher-i ʿaḳla degiş laʿl-i
müẕābı sāḳiyā
Ehl-i bezme irgürüp cām-ı
ṣarābı sāḳiyā

ehl-i cünūn:

1. **ehl-i cünūn:**
Gazel 573
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Delirmiş kişiler II Âşıklar.

Āh u fiġān u girye vü zārī ḳılur
göñül
Ehl-i cünūn içinde ḳanı öyle
ẕū-fünūn

[G.595:10, K.22:6]

ehl-i derd:

1. **ehl-i derd:**-*e*
Gazel 171
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dertli olanlar II Âşıklar.

Ehl-i derde şerār-ı āteş-i āh
Bī-ʿaded kevkeb-i saʿādetdür

[G.432:7]

ehl-i derūn:

1. **ehl-i derūn:**-*a*
Gazel 610
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül ehli, âşıklar.

Ẓāhirā zāhid ḫum-ı ṣahbāya
seng-endāz olur
Remzi ammā olmadur ehl-i
derūna dil-şiken

[G.805:4]

ehl-i dil:

1. **ehl-i dil:**-*ler*
Gazel 472
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül adamları, ârifler.

Ehl-i diller yüzlerin çerḫe
ṭutup feryād ider
Şiddet-i ṣavt ister olmışdur o
pīr-i köhne-sāl

[G.580:4, G.738:13, G.805:1, Trk.B.1:89]

2. **ehl-i dil:**
Gazel 248
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönül ehli II Şairler.

Görüp āṣār-ı ẓıll-ı dānişüm ey
Ḥāletī ṭūṭī
N'ola taḥsīn iderse ehl-i dil
maʿḳūle ḳāʾildür

[G.343:13, G.439:25, K.18:55, K.19:20, Kt.49:3, T.7:7, Mf.140:2]

3. **ehl-i dil:**-*ler*
Gazel 460
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül ehli. II Âşıklar.

Ehl-i diller yüzlerin çerḫe
ṭutup feryād ider
Şiddet-i ṣavt ister olmışdur o
pīr-i köhne-sāl

[G.251:14, G.597:6]

ehl-i dünyā:

1. **ehl-i dünyā:**-*n, -un*
Kıt'a 48
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dünya adamı, ahireti

düşünmeyip bu dünyaya gönül bağlamış olan kimse.

Bunı bildüm ki bir ādem ne deñlü ʿuzlet eylerse
Mecāl olmaz cefāsından ḫalāṣa ehl-i dünyānuñ

ehl-i dünyā ṣaydı:

1. **ehl-i dünyā ṣaydı:**-*n, -a*
Gazel 117
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İnsan avı.

Hāleden dām eylemişdür ehl-i dünyā ṣaydına
Dānelerdür gördügüñ ol encüm-i raḫşān-ı çerḫ

ehl-i faẕl:

1. **ehl-i faẕl:**-*ı*
Kıt'a 103
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Fazilet sahipleri, erdemli kişiler.

Her ehl-i faẕlı ḫāk ile yek-sān idüp felek
Her dūnı ḳıldı girdiş-i gerdūn felek-mekān

[K.19:7]

ehl-i fenā:

1. **ehl-i fenā:**-*y, -a*
Gazel 746
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Erenler.

Ḳoma āyīne-i ʿālem-nümā-yı cāmı destüñden
Budur ehl-i fenāya pend-i pīrān-ı cihān-dīde

ehl-i ġamuñ ḳāṣidi:

1. **ehl-i ġamuñ ḳāṣidi:**
Gazel 151
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kederli kişilerin (âşıkların) habercisi II Saba rüzgarı.

Varsa gelemez bād-ı seḥer kūy-ı nigāra
Bir ḳāṣidi var ehl-i ġamuñ ol daḫı bīmār

ehl-i ġaraz:

1. **ehl-i ġaraz:**
Mesnevi 8
Mısra: **117**
Kelime Tipi: -
Maksatlı kişiler, kötü niyetli insanlar.

Olup ehl-i ġaraz mānend-i kej-düm
Sebep yoġ iken eyler ḳatl-i merdüm

ehl-i ḥāl:

1. **ehl-i ḥāl:**
Gazel 450
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönül ehli; ilâhi tecellilere ve mânevi feyze mazhar olanlar.

Ölmeden ölmek niceymiş bildiler ey Ḥāletī
Ehl-i ḥāl olan görüp ḥāl-i perīşānuñ senüñ

[K.5:9]

ehl-i ḥased:

1. **ehl-i ḥased:**
Gazel 126
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kıskanç kimseler.

Çeşm-i nā-binasına kuḥl itmesün ehl-i ḥased
İsterin kim dūr ola ḫāk-i rehüñden çeşm-i bed

[G.67:4, G.331:10]

ehl-i ḥıred:

1. **ehl-i ḥıred:**-*ün*
Gazel 745
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Akıllı kimseler.

Mey-i nāb içse eger ʿāşıḳ ider maḥv-ı vücūd
Olur ehl-i ḥıredüñ cürmi ṣevāb-ālūde

ehl-i hüner:

1. **ehl-i hüner:**
Gazel 143
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Hünerli olanlar, yetenekli şairler.

Benüm ol ehl-i hüner bulsa eger kim Bercīs
İmtiḥān-ı ḳalemüm eyliye ḥırz-ı destār

[K.19:18, K.31:62]

ehl-i ḥüsn:

1. **ehl-i ḥüsn:**-*i*
Gazel 288
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güzellik sahipleri; güzeller, dilberler.

Devletinde şāh-ı ʿışḳuñ intiẓām olsun diyü
Ehl-i ḥüsni kāmrān ʿuşşāḳı nā-kām itdiler

ehl-i idrāk:

1. **ehl-i idrāk:**-*ün*
Müfret 235
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Anlayışlı kimseler.

Bulunmaz ḫayme-i ümmīdine cāy ehl-i idrāküñ
Yirinden ḳopmaya mā-dām kim ordusı eflāküñ

ehl-i īmān:

1. **ehl-i īmān:**-*un*
Kaside 23
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İman edenler.

Bulunmaz böyle Āṣaf-rā vezīr-i ʿālem-ārā kim
Bulundı şöyle muʿẓam ḫidmetinde ehl-i īmānuñ

ehl-i irfān:

1. **ehl-i irfān:**-*a*
Gazel 799

Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İrfan sahibi, bilgili kişiler, ârifler.

Gözüñ bādām ü laʿlüñ piste elmadur zenaḫdānuñ
Yeter esbāb-ı ḥüsnüñ nuḳl-ı meclis ehl-i irfāna

[G.103:10, G.417:12, K.1:56, K.23:60, Kt.52:2, Kt.54:4]

ehl-i ʿışḳ:

1. **ehl-i ʿışḳ:**-*a*
Gazel 3
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âşıklar.

Ehl-i ʿışḳa ḫāne-sūz aġyāra bezm-efrūz olur
Tā ezelden böyledür şemʿ-i cemāl-i dil-rübā

[G.2:15, G.9:5, G.19:5, G.21:2, G.38:8, G.38:9, G.42:7, G.132:6, G.132:11, G.165:5, G.171:6, G.176:3, G.249:3, G.260:7, G.294:5, G.301:6, G.382:2, G.385.3, G.389:8, G.434:9, G.461:1, G.541:3, G.554:9, G.594:1, G.620:8, G.660:14, G.761:7, G.804:2, G.828:6, G.833:2, G.839:2, Mf.126:1, Mf.196:1, Mf.213:1, Mf.234:1, Mf.465:2, Mf.513:2]

ehl-i ʿışḳuñ baġrı:

1. **ehl-i ʿışḳuñ baġrı:**-*n, -da*
Gazel 112
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Âşıkların bağrı, gönlü.

Aḳmazdı eşk-i çeşmi dem-ālūde her zamān
Baġrında ehl-i ʿışḳuñ eger olmasa fürūġ

ehl-i istiġnā:

1. **ehl-i istiġnā:**
Gazel 204
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kanaat ehli.

Kūşe-i Ḳāf-ı ḳanāʿatdür cihānda meskenüm
Ehl-i istiġnā benem ʿAnḳā'nun ancaḳ adı var

ehl-i iʿtibār:

1. **ehl-i iʿtibār:**
Kaside 26
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Saygın kişiler, itibar sahipleri.

Cennetde şāḫ-ı Sidre vü Ṭūbā ḳavuşduġın
Bildi o cüfte nāẓır olan ehl-i iʿtibār

ehl-i ḳalem:

1. **ehl-i ḳalem:**-*dür*
Mesnevi 8
Mısra: **183**
Kelime Tipi: -
Yazmada üstat olan kimseler, yetenekli şairler.

Kimi ecdādumuñ ehl-i ḳalemdür
Kimi şemşīr-keşlikde ʿalemdür

ehl-i kemāl:

1. **ehl-i kemāl:**-*e*
Kaside 19
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
İlim ve fazilet sahipleri, kamil insanlar.

Ehl-i kemāle yine odur dest-gīr olan
Elden ḳoma duʿāsını ey Ḥāletī hemān

[Mü.6:19, M.5:37]

ehl-i kerem:

1. **ehl-i kerem:**
Kıt'a 110
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Cömert kimseler.

Girdükde zīr-i ḫāke ider şefḳati ẓuhūr
Ehl-i kerem mürüvvet ider yir ġarībine

ehl-i küfr ü īmān:

1. **ehl-i küfr ü īmān:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
İmansızlar ve iman edenler.

Farḳ içün ehl-i küfr ü īmānı
Ḳıldı rūz-ı ezelde dīvānı

ehl-i maḥabbet:

1. **ehl-i maḥabbet:**
Gazel 657
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Âşıklar.

Bu cān-ı bī-ḳarāruñdur günāh ey nāvek-i dil-ber
Bilür ehl-i maḥabbet anı kim gelmez ḫaṭā senden

[G.111:10, G.389:9, G.407:2, G.597:7, G.623:7, G.711:7, G.724:9, G.729:4, G.845:5, G.883:4, G.887:3]

ehl-i maʿnā:

1. **ehl-i maʿnā:**
Müfret 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mânevî tecrübeyle mârifet ve hakikat mertebesine ulaşanlar.

Gül-i ḥüsnüñüñ reng ü būyına şeydā
Gerek ehl-i ṣūret gerek ehl-i maʿnā

ehl-i maʿrifet:

1. **ehl-i maʿrifet:**-*ün*
Kaside 19
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Marifet sahipleri; ârifler.

Her gün felek niyāma ḳomaz tīġ-i cevrini
Baġrını ehl-i maʿrifetüñ itmeyince ḳan

ehl-i naẓar:

1. **ehl-i naẓar:**
Gazel 723
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bakış ehli, bir bakışta kavrayan, ermiş kişiler.

Dāġ-ı pinhānuma nisbet tenimüñ dāġların
Beñzedür ehl-i naẓar ḫāriç olan altuna

[G.227:1, K.21:54]

ehl-i naẓm:

1. **ehl-i naẓm:**
Kaside 21
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
Nazım ehli, şairler.

Benüm kelāmuma ḳıl ehl-i naẓm içinde naẓar
Revā budur ola muḫtār rāciḥ-i aḳvāl

ehl-i nīrān:

1. **ehl-i nīrān:**
Kaside 14
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cehennemdeki kişiler.

Baḳsa dünyāya bu faṣla irişen ḫalḳa göre
Zemherīr içre ṣanur kendüyi ehl-i nīrān

ehl-i niyāz:

1. **ehl-i niyāz:**-*a*
Gazel 290
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yakaranlar, dua edenler.

Sümm-i semend-i nāza degen her ġubār-ı rāh
Ehl-i niyāza sürme-i ʿayne'l-yaḳīn olur

[Mf.197:1]

ehl-i riyā:

1. **ehl-i riyā:**
Müfret 9
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Riyakarlar, ikiyüzlü kişiler.

İtse destārın siyeh-ġālib n'ola ehl-i riyā
Her zamān dil-mürdeler mātemde olmaḳdur revā

[G.399:11]

ehl-i sehā:

1. **ehl-i seḫā:**-*dur*
Gazel 169
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Cömert kişiler.

Cān naḳdini vir sīnesin açsun dir iseñ yār
Dirler der-i Firdevs'i açan ehl-i seḫādur

ehl-i semā:

1. **ehl-i semā:**
Mesnevi 4
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Gök ehli, melekler ve ruhanîler.

Yaḳdı ehl-i semā meger ʿanber
Kürre-i nārı eyleyüp micmer

[G.324:10]

ehl-i süḫan:

1. **ehl-i süḫan:**-*un*
Gazel 567
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Söz sahipleri II Şiir erbabı, şairler.

Ḥāletī sözlerünüñ nükte-i siḥr-āṣārı
Oldı ehl-i süḫanuñ ḫāmesine bend-i zamān

ehl-i şūret:

1. **ehl-i şūret:**
Müfret 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dış görünüşe dikkat eden kimseler.

Gül-i ḥüsnüñüñ reng ü būyına şeydā
Gerek ehl-i ṣūret gerek ehl-i maʿnā

ehl-i tamaʿ:

1. **ehl-i tamaʿ:**
Gazel 723
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Tamah ehli, açgözlüler.

Cemʿ-i māluñ żararı n'idügin ey ehl-i tamaʿ
Giricek zīr-i zemīne ṣorasın Ḳārūn'a

ehl-i ṭuġyān:

1. **ehl-i ṭuġyān:**-*un*
Kaside 23
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Haddi aşanlar, günahkarlar.

Niçe āteş-kede vīrān olupdur āb-ı tīġiyle
Ocaġına ṣu ḳoydı ḫaḳ budur kim ehl-i ṭuġyānuñ

ehl-i zemīn:

1. **ehl-i zemīn:**
Gazel 137
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnsanlar.

Ehl-i zemīn olursa n'ola ġuṣṣadan fiġār
Ḳaldurdı cām-ı ʿişreti gerdūn-ı nābe-kār

ehremen:

1. **ehremen:**
Gazel 645
Mısra: **4**
Şeytan, dev II Rakip.

Ġāfil olma ey Süleymān-ı serīr-i ḫüsn olan
Öpmek ister ḫātem-i laʿlüñ bir iki Ehremen

ejdehā:

1. **ejdehālarla:**-*lar*, -*la*
Gazel 103

Mısra: **4**
Büyük yılan II Sevgilinin siyah ve uzun saçları.

Zülfüñüñ her tārı cān-ı ʿāşıḳa bir mār ise
Ejdehālarla ider bu āh-ı āteş-bār baḥs

[Mf.154:2]

ejdehā-yı āteş-bār it-:

1. **ejdehā-yı āteş-bār it-:**-*üp*
Gazel 144
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ateş saçan ejderha haline getirmek.

Duḫān-ı āhum idüp ejdehā-yı āteş-bār
Benümle ḳorḳudur oldı cihānı şimdi o yār

[Mf.156:1]

ejder:

1. **ejderi:**-*i*
Gazel 193
Mısra: **4**
Az çok yılana benzeyen efsanevi, korkunç, pek büyük hayvan II Sevgilinin siyah saçları.

Zīr-i destāra olur zülf-i siyāhı gāhī
Bir melekdür şanasın ejderi bālāya çeker

[G.439:16, G.623:12, K.14:30, K.37:16]

ejder ol-:

1. **ejder ol-:**-*ur, -mış*
Gazel 816
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Büyük yılan gibi olmak.

Oldı gīsūsı ḳadar kākül-i müşkīni tamām
Ḥüsn vādīlerinüñ ejder olurmış mārı

ejderhā:

1. **ejderhā:**
Gazel 236
Mısra: **8**
Büyük yılan II Sevgilinin siyah ve uzun saçları.

Kāküli olmış ol āhūnuñ ber-ā-ber zülfine
Vādi-i ḥüsnüñ ʿacebdür mārı ejderhā ḳopar

ejder-i āteş-feşān:

1. **ejder-i āteş-feşān:**
Gazel 634
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ateş saçan ejder II Âşığın âh dumanı.

Naẓar ḳıl dūd-ı āh-ı pür-şerār-ı ʿāşıḳ-ı zāra
Eger görmek dilerseñ ejder-i āteş-feşān şeklin

ejder-i āteş-feşān ol-:

1. **ejder-i āteş-feşān ol:**-*ur*
Gazel 619
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ateş saçan ejderha, büyük yılan olmak.

Dem gelür bir ejder-i āteş-feşān olur hemān
Ḳorḳacaḳdur dūd-ı āh-ı ʿāşıḳ-ı bīmārdan

ek-:

1. **ekdi:**-*di*
Gazel 105
Mısra: **1**
Toprağa tohum atmak veya gömmek.

Belā dānesin ekdi ʿālemde ḥāriş
Ben oldum anuñ kişt-zārına vāriş

[G.389:8]

ekābir:

1. **ekābir:**
Gazel 166
Mısra: **6**
Büyükler, ileri gelenler.

Hemān ḳaṣdı sīm almadur gördüginden
Hiç olmazsa göz yaşı alur ekābir

[K.28:84, Kt.37:1, Kt.49:1, Kt.128:4]

ekle-:

1. **ekleyemem:**-*y, -e, -me, -m*
Gazel 155
Mısra: **14**
Eklemek, ilave etmek.

Nüh tüy olursa cevşen-i taḳvā-yı ehl-i zühd
Tīr-i nigāha ekleyemem k'ola kār-ger

ekmegin külle-:

1. **ekmegin külle-:**-*r*
Gazel 179
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ekmeğini pişirmek II Kanaatkar bir şekilde yaşamak.

Odur Ḥāletī sulṭān-ı iḳlīm-i ferāġat kim
Dem-ā-dem kūşe-i külḫende yatup ekmegin küller

ekmek:

1. **ekmek:**
Kıt'a 55
Mısra: **2**
Buğday, çavdar, mısır gibi hububatlardan yapılan temel gıda.

O mümsik ki māh-ı nev ile degişmez
Eger olsa destinde bir pāre ekmek

ekser:

1. **ekser:**
Gazel 145
Mısra: **4**
Çok defa, çok zaman, daha ziyade, çoğunlukla, umumiyetle.

Derd-mend-i ʿışḳa añdurmaz şarāb-ı vuṣlatı
Dāġ ile eyler devā ekser ṭabīb-i rūzgār

[M.3:52]

eksigüñ eyle-:

1. **eksigüñ eyle-:**-*miş*
Gazel 675
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kusur işlemek.

Eksigüñ eylemiş ṭutalum bir ḫaṭā ile
Arturma Ḥāletī'yi sen ey māh-ı dil-sitān

eksik:

1. **eksigi:**-*i*
Gazel 402
Mısra: **4**
Eksik, noksan.

N'ola maḳbūle geçse dāġ-ı şīnem yār yanında
Güzeldür rengi ġāyet eksigi yoḳdur ol altunuñ

eksik olma-:

1. **eksik olma:**-*z, -sa*
Gazel 627
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Her vakit ve her fırsatta bulunmak.

Eksik olmazsa n'ola dūd-ı siyāhum cānā
Kendümi alamadum āteş-i ruḫsāruñdan

eksil-:

1. **eksilür:**-*ür*
Gazel 282
Mısra: **8**
Eskisinden az duruma gelmek, azalmak, tenâkus etmek.

Cān naḳdine ne var ola bir būse virmede
Senden ne eksilür ne olursa baña olur

[G.373:8]

eksük:

1. **eksükdür:**-*dür*
Gazel 8
Mısra: **8**
Eksik, noksan.

Senüñ zülf-i girih-gīrüñden ayrı şöyle olmış kim
Hemān zencīri eksükdür dil-i şūrīdenüñ cānā

[G.19:4, G.380:2, G.659:13]

eksük degül:

1. **eksük degül:**-*dür*
Müfret 226
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Eksik değil, her zaman var.

Şöyle teʾsīr eylemişdür sūziş-i nār-ı firāḳ
Kevkeb-i baḫtumda da eksük degüldür iḫtirāḳ

[G.69:8, G.79:5, G.711:1]

eksük itme-:

1. **eksük itme:**-*m*
Gazel 198
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Her zaman bulundurmak.

Eksük itmem ser-i kūyuñda duḫān-ı āhum
Baḳmaġa olmaya ḳādir saña tā kim aġyār

[G.394:6]

eksük ol-:

1. **eksük ol-:**-*ur*
Gazel 286
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Her vakit ve her fırsatta bulunmamak.

Eksük mi olur Ḥāletiyā ṣarṣar-ı āhuñ
Ol serv-i revāna eger olduñsa hevā-dār

eksük olma-:

1. **eksük olma-:**-*z*
Gazel 416
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Her zaman bulunur olmak.

Eksük olmaz her dem üstünden cigerler pāresi
Bir nihāl-i verde dönmişdür hemān tīrüñ senüñ

[Th.1:7, Kt.K.2:10, G.75:6, G.353:10, G.363:1, G.552:2, G.778:7, G.795:8, K.31:51]

eksük olma:

1. **eksük olma:**
Gazel 495
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Var ol, sağ ol, eksik olma anlamlarına gelen bir söz.

Eksük olma kūy-ı dil-berden sen ey bād-ı ṣabā
Dīde-i ʿuṣṣāḳ içündür çün tek ü pūyum müdām

[G.431:9]

eksüklügine ḳalma-:

1. **eksüklügine ḳalma-:**-*sa*
Gazel 534
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kusura bakmamak.

Ne var bir gice ḳalsa beyt-i aḫzānumda luṭfından
Benüm eksüklügüme ḳalmasa ol māh-ı tābānum

eksüklük eyle-:

1. **eksüklük eyle:**-*miş*
Müfret 163
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kusur işlemek.

Eksüklük eylemiş ṭutalum bir ḫaṭā ile
Arturma Ḥāletīyi sen ey māh-ı gül-ʿiẕār

ekşer:

1. **ekşer:**
Gazel 580
Mısra: **3**
Çok defa, çok zaman, daha ziyade, çoğunlukla, umumiyetle.

Ḥaşm-ı gālibdendür ekşer nāle-i ḫalḳ-ı cihān

Olur ehl-i dil velī baḫt-ı zebūnından zebūn

ekşi:

1. **ekşidür:**-*dür*
Müfret 443
Mısra: **2**
Öfke veya hoşnut olmama duygularını ifade eden sıfat (yüz için).

Çaldırur āḫir metāʿ-ı vuṣlatın ol bāde-cū
Ekşidür zīrā ki ġāyetde raḳīb-i turş-rū

el:

1. **elümde:**-*üm, -de*
Gazel 67
Mısra: **4**
Bedenin bir uzvu, el.

Gice gündüz ḫūn-ı eşkümden pür olur sāġarum
Bilmeyüp ehl-i ḥased şanur elümde var şarāb

[G.52:7, G.61:4, G.350:1, G.446:16, G.496:7, G.537:9, G.552:2, G.556:7, G.605:5, G.614:9, G.688:5, G.689:4, G.746:3, G.831:5, G.843:9, G.844:9, G.852:8, G.879:3, K.21:62, K.23:30, K.28:91, Kt.93:4, M.3:47, M.5:71, M.8:106, M.9:241, Mf.20:1, Mf.26:1, Mf.28:1, Mf.29:2, Mf.142:1, Mf.432:1]

2. **elleri:**-*ler, -i*
Gazel 140
Mısra: **1**
Çınar yaprağı.

Berdden düşmiş idi elleri olunca bahār
Ḳaldurup destini Mevlā'sına şükr itdi çenār

[K.6:14]

3. **elümüzde:**-*ümüz, -de*
Gazel 737
Mısra: **1**
"Sahiplik, mülkiyet" anlamındadır.

Hem ġabġab ü hem zülf-i perīşān elümüzde
Sulṭān-ı ġamuz gūy ile çevgān elümüzde

[G.737:2, G.737:4, G.737:6, G.737:12, K.2:35, K.7:31, K.39:62]

4. **elüñde:**-*ün, -de*
Gazel 12
Mısra: **3**
El II Güç, iktidar, irade.

N'eyler elüñde ey şeh-i iḳlīm-i ʿizz ü nāz
Dīvār-ı ʿışḳa raḫne viren tīşe-i cefā

[G.11:3, G.216:5, G.226:1, G.371:9, G.378:4, G.537:5, G.550:7, G.867:2, K.17:58, Kt.29:1, M.8:6, M.9:13, M.9:78, Mf.572:2]

5. **ele:**-*e*
Gazel 105
Mısra: **7**
Başkaları, ağyar.

Ele luṭf ider yār bāʿiş gerekmez
Bize böyle cevr itmege neyki bāʿiş

[G.464:10, G.668:4, G.773:1, K.23:15, Mf.282:2]

6. **eline:**-*i, -n, -e*
Kaside 25
Mısra: **42**
Çınar ağacının yaprağı II Memduhun himayesini bekleyen kişilerin eli.

Çenār dāmen-i iḥsānuña yapışsa idi
Eline şavlet-i sermādan irmeyeydi żarar

el al-:

1. **el al:**-*sa*
Kaside 12
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Bir işi yapmak için yeterli seviyeye gelip izin almak.

Bāde-i ḫūn-ı kebūterden olurdı tevbe-kār
Pīr-i ḫırmenden el alsa şāh-bāz-ı cān-sitān

el arḳasın yire ḳo-:

1. **el arḳasın yire ḳo:**-*r, -dı*
Gazel 769
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Aczini göstermek.

Bu beş beyti eger ey Ḥāletī görmek naṣīb olsa
Muḳarrer ḳordı ṣāḥib-i ḫamseler el arḳasın yire

el bağla-:

1. **el bağla:**-*sa*
Gazel 94
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Saygı göstermek amacıyla elleri önde birleştirmek.

Ḳarşuña el bağlasa ḫūbān n'ola ey ṣūḫ-ı mest
Mülk-i ḥüsnüñ şāhısın sen dest ber-bālā-yı dest

[Mf.37:1]

el çek-:

1. **el çek:**-*mek*
Gazel 657
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
İlgisini kesmek, vazgeçmek.

Yazıḳlar baña hergiz görmedüm bir merḥabā senden
Ġam-ı hicrüñle el çekmek gerekdür dil-rübā senden

[G.90:13, G.95:5, G.518:3, G.565:11, G.832:1, G.847:8, K.35:56, Mf.390:1,Mü.6:5, Mü.6:11, Mü.6:17, Mü.6:23]

el deg-:

1. **el deg:**-*me, -di*
Gazel 593
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
El değmek, dokunmak II Bir şey yapmaya vakit ve fırsat bulmak.

Yāri görünce ḳaldı göñül ʿarż-ı ḥālden
El degmedi şikāyete şükr-i vişālden

[G.593:6, Kt.49:2]

el ḳaldur-:

1. **el ḳaldur:**-*mak, -a*
Kıt'a 9
Mısra: **2**
Kelime Tipi:
El uzatmak II Güneşin ışınlarını yansıtması.

Sensin ol kim sāye-i luṭfuñdan olan ẕerreye
Hergiz el ḳaldurmaġa ḳādir degüldür āftāb

el ko-:

1. **el ḳo:**-*r*
Kıt'a 116
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ele geçirmek, hükmü altına almak.

Cihānda himmet-i vālāsı bir Tehem-ten'dür
Eger ki istese el ḳor nıṭāḳ-ı Cevzā'ya

[G.11:8, G.877:9]

el şun-:

1. **el şun:**-*maz*
Gazel 586
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
El uzatmak, el sürmek, dokunmak; yaklaşmak, sahip olmak.

Ḳurṣ-ı meh ü mihri n'ider ol şīr-i belā kim
El ṣunmaz eger māʾide inseydi semādan

el ṭarlıġı:

1. **el ṭarlıġı:**
Gazel 639
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yoksulluk.

Ḥāletī'de ḳatı el ṭarlıġı vardur dirler
ʿAceb olmaz eline girmese ol sīb ẕeḳan

el ucıyla ṭut-:

1. **el ucıyla ṭut:**-*ar, -sın*
Gazel 815
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kolaylıkla elde etmek.

Ṣaḳın şāhum seni mihr-i sipihre nisbet eylerler
El ucıyla ṭutarsın ʿāṣıḳān-ı ẕerre-girdārı

2. **el ucıyla ṭut:**-*ar*
Mesnevi 9
Mısra: **202**
Kelime Tipi: **Deyim**
Önem vermemek, bir işi özensiz yapmak.

Benüm kārum debīr-i çerḫ-i ġaddār
El ucıyla ṭutar dāʾim ḳalem-vār

el ur-:

1. **el ur:**-*ur*
Müfret 134
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir işi yapmaya başlamak, girişmek.

Her ḳaçan ben bendesin gelsün diyü yār el urur
Ṣan yıḳılmış ḳalbümi yapmaġa miʿmār el urur

2. **el ur:**-*sa*
Kaside 17
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dokunmak; ele almak.

O müşk tozlu kemāna el ursa milket-i Çīn
Olur müsaḫḫar-ı fermānı atmadan bir tīr

3. **el ur:**-*ur*
Mesnevi 7
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Değmek, temas etmek.

Olsa bir dem nesīm-i himmeti yār
Kemer-i kūha el urur idi çenār

4. **el ur:**-*ur*
Müfret 134
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
El vurmak, eliyle işaret etmek.

Her ḳaçan ben bendesin gelsün diyü yār el urur
Ṣan yıḳılmış ḳalbümi yapmaġa miʿmār el urur

el uzat-:

1. **el uzat-:**-*ma*
Gazel 486
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kendisine ait olmayan bir şey üzerinde hak iddia etmek.

El yumaduñsa eger nehr-i cinândan zāhidā
Bezm-i ʿālemde maḥabbet cāmına uzatma el

2. **el uzat:**-*a, -m*
Gazel 533
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Uzanmak, almaya teşebbüs etmek.

Her ḳaçan kim uzadam ġonce-i maḳṣūduma el
Çāk olur ḫār-ı ġam-ı miḥnet ile dāmānum

3. **el uzat:**-*ur, -sa, -m*
Kaside 40
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Yardım istemek.

Ġarḳa-i lücce-i ġam eylesün Allāh beni
Uzadursam eger ey kān-ı kerem ġayrıya el

el üstünde ṭut-:

1. **el üstünde ṭut:**-*mak*
Kaside 32
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok değer verip sevmek, karşısındakine büyük saygı göstermek.

Neden ṭutmaḳ el üstünde anı serv-i revān dirdüm
Meger bülbül oḳurmış medḥ-i aġā-yı kerem-dārı

el üzre ṭut-:

1. **el üzre ṭut:**-*sun*
Gazel 650
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
El üstünde tutulmak; bir kimseye çok saygı ve sevgi gösterilmek.

Ṭutsun el üzre göñül murġını ol ḳaddi çenār
Ġayrı yirlerde eger dirse ḳarār eylemesün

el vir-:

1. **el vir:**-*üp*
Kıt'a 127
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İzin vermek, fırsat vermek.

El virüp şimdi rūzgār bize Ḫıżr-ı tevfīḳ eyledi yārī

[G.294:7, K.25:51]

el yu-:

1. **el yu:**-*sun, -lar*
Gazel 42
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Elini çekmek, bırakmak, vazgeçmek.

Nice andan el yusunlar ʿāşıḳ-ı dil-teşneler
Bir içim şudur güzellikde o şūḫ-ı meh-liḳā

[G.486:5, G.755:3, G.767:10]

elā:

1. **elā:**
Mesnevi 8
Mısra: **1**
"Gözünü aç, dikkat et, bilmiş ol, bak" anlamında Arapça tembih edâtı olup dîvan edebiyâtında bilhassa nazımda, söylenecek şeye dikkati çekmek için "ey" ünlemiyle birlikte mısrâ başında kullanılmıştır.

Elā ey pādşāh-ı heft-kişver Żamīrüñ reşk-i mirʾāt-ı Sikender

[M.9:1, M.9:59, M.9:65]

el-ān:

1. **el-ān:**
Gazel 51
Mısra: **8**
Hâlâ, şu anda bile.

Kāküli sūdā-ger-i mülk-i Ḫoten'dür şübhesüz
Baġladur el-ān yanında niçe teng-i müşk-i nāb

[G.597:8, M.8:128]

elbette:

1. **elbette:**
Gazel 50
Mısra: **8**
Elbette, şüphesiz, mutlaka.

Ḫuşk görse çeşme-i çeşmin eger derd ehlinüñ
Ḳahramān-ı ḳahrı eyler zehresin elbette āb

[G.91:6, G.145:2, G.146:2, G.153:9, G.172:8, G.234:8, G.241:2, G.249:14, G.254:4, G.301:10, G.312:8, G.315:3, G.385:4, G.395:5, G.430:2, G.436:4, G.437:6, G.439:14, G.451:7, G.475:12, G.497:8, G.498:7, G.547:1, G.588:5, G.611:7, G.642:5, G.643:8, G.694:8, G.713:2, G.714:9, G.717:2, G.748:10, G.749:5, G.754:1, G.825:3, G.832:12, G.833:3, G.835:4, G.840:1, G.855:4, K.14:38, K.17:35, K.22:30, K.26:44, K.28:69, K.40:58, K.41:17, Kt.5:4, Kt.89:4, Kt.128:3, Mf.34:2, Mf.366:1, Mf.468:1, Mf.522:2, Trk.B.1:30]

elde iken:

1. **elde iken:**
Gazel 762
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sahipken.

İrgüre lücce-i deryā-yı ġamuñ ṣāḥiline
Ḥāletī elde iken zevraḳ-ı ṣahbāyı çeke

elde ol-:

1. **elde ol:**-*ma, -y, -ınca*
Kaside 32
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Elde bulunmak II Sahip olmak.

Ṣabā ḫāk-i rehin ḳaldurmasa ʿanber-şemīm olmaz
Olur mı elde hiç ser-māye olmayınca ʿaṭṭārī

[G.25:7]

elden çıḳ-:

1. **elden çıḳ:**-*dı*
Mesnevi 2
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kaybetmek, elinden gitmek.

Dürr-i dendān-ı yār idüp beni zār
Çıḳdı elden bu çeşm-i gevher-bār

2. **elden çıḳ:**-*dı*
Gazel 665
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Satılmak II Yitirilmek.

ʿIşḳ bāzārında anuñ çıḳdı elden naḳd-i cān
Çoḳ ziyān itdük biz ol yāra ḫarīdār olmadan

elden çıḳar-:

1. **elden çıḳar:**-*ur, -sın*
Müfret 362
Mısra: **2**
Kelime Tipi:
Kaybetmek, elinden kaçırmak.

Ürkütme meded cevr ile murġ-ı dil-i zārum
Elden çıḳarursın ṣaḳın ey ḳaddi çenārum

elden git-:

1. **elden git:**-*di*
Gazel 251
Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Zayi olmak, heder olmak.

Dîde giryān sîne sūzān olmasıdur hicr ile
Bir tedārik eyle şāhum gitdi elden baḥr ü ber

[G.526:10, Mü.7:34]

elden ko-:

1. **elden ḳo:**-*mak*
Gazel 883
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bırakmak.

Elden ol zülf-i girih-gīrin ḳomaḳ mümkin degül
N'eylesün ehl-i maḥabbet sübḥa-i ṣad-dāneyi

2. **elden ḳo:**-*y, -ayın*
Gazel 800
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Elden bırakmak, terk etmek, ihmal etmek.

Mecnūn gibi elden ḳoyayın mı ġam-ı yāri
Ben Ḥāletiyā bulmadum aʿışkı yabānda

[K.19:44, G.27:7]

elden koma-:

1. **elden ḳoma:**-*yor, -lar*
Müfret 266
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Elden bırakmamak, vazgeçmemek, bağlılığını sürdürmek.

Muttaşıl dāmenin elden ḳomıyorlar yārüñ
Ṣaḳın ey dil tutamı ḥavlu degül aġyāruñ

[G.409:9]

elden üftāde ol-:

1. **elden üftāde ol-:**-*a*
Kaside 2
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Elden düşmek II İtibarını kaybetmek.

Döner şu şāʿire kim elden ola üftāde
Ṭoḳunsa dest-i ʿitābı sipihr-i mināya

ele al-:

1. **ele al:**-*ur*
Gazel 293
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Elinde tutmak, eline almak.

Özge temkīni var ol ḫusrev-i ḫüsnüñ ḥaḳḳā
Ele āyīne alur istese seyr-i gül-zār

[G.112:9, G.150:9, G.391:11, G.492:1, G.549:1, K.13:23, K.25:73, K.31:5, Mf.209:1, Mf.363:1, Mf.507:1, Mf.592:1]

2. **ele al:**-*maz*
Gazel 459
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İlgilenmek, bir mesele üzerinde durmak.

Çoḳ zamāndur almaz olduñ ḫāṭırum hergiz ele
Yoḫsa al āyīnede gördüñ mi zengār-ı melāl

[G.340:1, G.482:8, G.613:12]

ele gir-:

1. **ele gir:**-*me, -dük, -i*
Gazel 307
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ele geçmek.

Genc-i ümīd girmedügi ḫayr imiş ele
Bu baḫt-ı ḫˇāb-nāk olıcaḳ pās-bānumuz

[G.376:8, Mf.480:1, Mf.480:2]

elekden geçür-:

1. **elekden geçür:**-*miş, -dür*
Gazel 592
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Titizlikle seçmek, ayıklamak.

Destinde sipihrüñ görinen hāle degüldür
Bir zendür o kim ḫalḳı geçürmişdür elekden

elem:

1. **elem:**
Gazel 282
Mısra: **9**
Acı, üzüntü, dert, keder.

İrdi elem nihāyetine ġam dükenmedi
Ey Ḥāletī bu ʿışḳ ne müşkil belā olur

[G.742:9, Kt.K.1:5, Mf.465:1]

elem çek-:

1. **elem çek:**-*me*
Gazel 70
Mısra: **9**
Kelime Tipi:
Üzülmek, tasalanmak.

Ḫāṭıruñ ḫoş ṭut elem çekme günāhuñ ʿafv ider
Söylerüz ey Ḥāletī ol ḫusrev-i ḫūbāna hep

[G.155:8, G.184:3, G.250:8, G.518:11, G.700:1, Mü.1:20]

elem vir-:

1. **elem vir:**-*di*
Gazel 76
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Acı, ızdırap vermek.

Ṣol deñlü elem virdi baña firḳat-i maḥbūb
Gördüm hele ben görmedügin Ḥażret-i Yaʿḳūb

[G.852:1, M.8:204, Mf.346:1]

elem-i firḳat-i dil-ber:

1. **elem-i firḳat-i dil-ber:**
Müseddes 7
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgiliden ayrılma üzüntüsü.

Nīş-i peykān-ı cefā cānuma kār itmiş iken

Elem-i fırḳat-i dil-ber beni zār itmiş iken

elem-i ḥasret:

1. **elem-i ḥasret:**
   Gazel 695
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Özlem üzüntüsü.

Elem-i ḥasret ile bād-ı sebük-ḫīz-i cünūn
İtdi gird-āb-ı yem-i ṣabrumı fevvāre-i ḫūn

elem-i ḥasret-i yār:

1. **elem-i ḥasret-i yār:**
   Gazel 391
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Sevgilinin özleminin üzüntüsü.

Elem-i ḥasret-i yār ile budur ki görinen
Ḫırmen-i āteş ola dāġ-ı cünūnum giderek

elem-i ʿışḳ:

1. **elem-i ʿışḳ:**
   Müfret 330
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Aşk kederi.

   Gitmez elem-i ʿışḳ sefer ʿazmin idersem
   Zīrā ġam-ı fırḳat biledür ḳanda gidersem

   [Mü.8:5, Mü.8:11, Mü.8:17, Mü.8:23, Mü.8:29, Mü.8:35]

elem-i intiẓār:

1. **elem-i intiẓār:**-*a*
   Gazel 481
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Bekleme üzüntüsü.

Ey cān ṭabībi bir gün aña varurın diyü
Ṣalma bu ḫasteyi elem-i intiẓāra gel

[G.851:6]

elem-i intiẓār-ı cānān:

1. **elem-i intiẓār-ı cānān:**-*a*
   Gazel 485
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Sevgiliyi bekleme kederi.

Elem-i intiẓār-ı cānāna
Ḳatlanurdum taḥammül itse göñül

elem-i reşk:

1. **elem-i reşk:**
   Gazel 137
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Kıskançlık üzüntüsü.

Varduḳça bezmine elem-i reşk ile olur
Tennūr-ı sīne menbaʿ-ı ṭūfān-ı inkisār

elem-i zaḫm-ı intiẓār:

1. **elem-i zaḫm-ı intiẓār:**-*la, -dur*
   Kaside 17
   Mısra: **43**
   Kelime Tipi: -
   Bekleyiş yarasının üzüntüsü.

Zebūnluġum elem-i zaḫm-ı intiẓārladur
Bu zaḫma eyliyemez kār merhem-i tedbīr

elfāẓ:

1. **elfāẓı:**-*ı*
   Kıt'a-ı Kebir 4
   Mısra: **28**
   Söz, lafız.

Medḥüñle oldı naẓm-ı ṣafā-baḫşumuñ benüm
Maʿnāsı ḳuvvet-i dil ü elfāẓı ḳut-ı cān

2. **elfāẓ:**
   Kıt'a 130
   Mısra: **3**
   Kelimeler, sözler II Şiirler.

Hemān elfāẓ ile daʿvā gerekmez
Meşeldür kim gerek daʿvāya maʿnī

elfāẓ-ı ebrār:

1. **elfāẓ-ı ebrār:**
   Kaside 6
   Mısra: **54**
   Kelime Tipi: -
   Faziletli sözler, şiirler.

Siḥr itdi Ḥāletī yine geldi bir yire
Maʿnā-yı sūz-nāk ile elfāẓ-ı ebrār

el-ḥaḳ:

1. **el-ḥaḳ:**
   Gazel 393
   Mısra: **4**
   Doğrusu, hak budur ki.

N'ola ḫūbānı şehrüñ olsalar dem-beste yanuñda
Senüñ taḳlīd olunmaz ḫāṭṭdur el-ḥaḳ ḫaṭṭ-ı ruḫsāruñ

[G.404:1]

elhān:

1. **elhānıdur:**-*ı, -dur*
   Müfret 286
   Mısra: **2**
   Şarkılar, nağmeler.

Sözini diñlese gül ṭañ mı bülbül-i zāruñ
Ḳarār-dāde ḫoş elhānıdur bu gül-zāruñ

2. **elhānı:**-*ı*
   Gazel 129
   Mısra: **12**
   Şarkılar, nağmeler II Şiirler.

ʿAndelīb-i ḳalemüñ şöhre-i şehr olmaz idi
Olmasa Ḥāletiyā ser-be-ser elhānı leẓīẓ

elhān ḳıl-:

1. **elḫān ḳıl:**-*sa, -m*
   Mesnevi 8
   Mısra: **151**
   Kelime Tipi: -
   Şarkı söylemek.

Şu murġam kim çemende ḳılsam elḥān
Zebān-ı sūsen olur āferīn-ḫˇān

el-ḥased:

1. **el-ḥased:**
Gazel 549
Mısra: **7**
Hased olunur, kıskanılır.

El-ḥased ol ṣayda kim tīr-i nigāhuñdan düşüp
Ẕevḳ-i fitrāküñ vire ṣoñra ḥayāt-ı cāvidān

eli deg-:

1. **eli deg:**-*me, -se*
Gazel 755
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eli değmek, (bir şeye) dokunmak II Bir şey yapmaya vakit ve fırsat bulmak.

Belin erbāb-ı ʿışḳa rūz u şeb ḳuçdursa cānāne
Eli hiç degmese derd ehlinüñ çāk-i girībāna

[G.566:4, G.637:10]

eli gölgesi:

1. **eli gölgesi:**
Kaside 24
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Elinin gölgesi (bile).

Bir eli gölgesi besdür bu cihān devletine
Şāh olurmış o ki üstine düşe ẓıll-ı Hümā

[M.7:39]

2. **eli gölgesi:**-*n*

Gazel 212
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Elinin gölgesi II Çınar yaprağına benzeyen elin gölgesi.

Bu ben fütādeyi hiç nāmesiyle yād itmez
Dirīġ ider bir eli gölgesin o ḳaddi çenār

eli ir-:

1. **eli ir:**-*se*
Gazel 253
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Eli ulaşmak, gücü yetmek, bir şeyler yapabilmeye muktedir olmak.

Bir nā-murāduñ irse eli genc-i vuṣlata
Ey Ḥāletī ölünceye dek kāmrān olur

[G.463:12, G.514:7, G.628:9, G.741:1, G.752:4, M.2:39, M.9:151, Kt.K.1:7]

elif:

1. **elifden:**-*den*
Gazel 1
Mısra: **14**
Arap alfabesinin ilk harfi.

Bir debistān-ı hünerdür naẓmumuz ey Ḥāletī
Eyledi bu ṭıfl-ı dil şimdi elifden ibtidā

2. **elifdür:**-*dür*
Gazel 516
Mısra: **11**
(Aşığın sinesinde bulunan) elif şeklindeki yaralar.

Muṣḥaf-ı sīnemi açduḳça elifdür görinen
Kūyına ʿazm idemem bir niçe fāl eylemesem

[Mf.124:2, Mf.424:1, G.677:1]

elif-i sīne:

1. **elif-i sīne:**-*m, -i*
Gazel 604
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sinede elif şeklinde, dikine açılmış yara.

Giceler ḳaddüñ añup ṣubḥa degin cūş iderin
Elif-i sīnemi ḥasretle der-āġūş iderin

elifler çek-:

1. **elifler çek:**-*se, -m*
Gazel 699
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Elif çekmek: Âşık, derviş yahut askerlerin cesaret, samimiyet veya fedakârlık göstergesi olarak kesici bir aletle vücutlarına elif harfi şeklinde doğrusal yaralar açmaları.

Farḳ-ı serde n'ola hicrüñle elifler çeksem
Bu imiş başuma çün rūz-ı ezelden yazu

[G.701:3, Mf.264:1]

eline gir-:

1. **elin gir:**-*üp, -dür*
Kaside 24
Mısra: **53**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eline geçmek, elde etmek.

Himmetüñ tīġi gibi tīġ girüpdür elüme
Eylesem ġayrı ḳapudan n'ola ben ḳaṭʿ-ı recā

elin gögsine ko-:

1. **elin gögsine ḳo:**-*maz*
Gazel 649
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eline göğsüne götürmek II Mecazen doğru, yansız, adil davranmak.

Sīnen gibi nāzük mi ṣanur sīnesin ey cān
Ḳomaz mı elin gögsine hiç zümre-i ḫūbān

[Mf.431:2, Mf.442:2]

elin raʿşe-dār eyle-:

1. **elin raʿşe-dār eyle-:**-*r, -in*
Gazel 460
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Elini titretmek, korkudan titremesine sebep olmak.

Bīm-i ḳahrı raʿşe-dār eyler elin ʿışḳ ehlinüñ

Niyyet itse yazmaġa ol şāh-ı ḥüsne ʿarż-ı ḥāl

elin ṭut-:

1. **elin ṭut:**-*ar*
Kaside 34
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Elini uzatmak II (Güneş için) ışınlarını yansıtmak.

Meger ki revzeninüñ ḥalḳası nişāne ḳılur
Elin denize ṭutar mihr-i āsmān-peymā

elin yu-:

1. **elin yu-:**-*r, -sa, -n*
Gazel 91
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Vazgeçmek, ümidini kesmek.

Yursañ iki ʿālemden elüñ evvel ü āḫir
Elbette gelür ayaġuña ḫ̆ān-ı maḥabbet

elin zānūya ur-:

1. **elin zānūya ur-:**-*ur*
Gazel 729
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Elini dizine vurmak, hayıflanmak.

Uyanmaz baḫt-ı nā-fercāmı hergiz ḫ̆āb-ı ġafletden
Elin her gāh urur ehl-i maḥabbet gerçi zānūya

elinde ḳal-:

1. **elinde ḳal:**-*dı*
Gazel 510
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir kişinin zarar görmesi, bir eşyanın kullanılamaz duruma düşmesi.

Hergiz ḫalāsa pīr-i ḫıred bulmadı mecāl
ʿIşḳuñ elinde ḳaldı girībānumuz bizüm

[G.173:9, G.355:5]

elinde ol-:

1. **elinde ol-:**-*an*
Gazel 303
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Elinde olmak, bulunmak II İsteyince bir işi yapabilmek; denetiminde olmak.

Biz mürde-şūy elinde olan mürdeyüz hemān
Pīr-i muġān ṭarīḳinedür istinādumuz

[G.737:8, G.737:10, G.737:14]

elinde ṭurma-:

1. **elinde ṭurma:**-*z*
Gazel 413
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Elinde durmamak, bulunmamak.

Eger kim içmese destinde olur raʿşeler peydā
Anuñçün aḳçe hiç ṭurmaz elinde rind-i mey-ḫ̆āruñ

elinden:

1. **elinden:**
Gazel 393
Mısra: **10**
... yüzünden, ... sebebiyle.

İdermiş ṭalʿat-ı ḫurşīdi nisbet rūy-ı dil-dāra
Elinden yanduġa ey Ḥāletī çerḫ-i sitem-kāruñ

[G.44:1, G.131:14, G.219:4, G.520:4, G.648:4, G.758:4, Kt.71:3, Mf.4:2, Mf.282:1, Mü.8:20]

2. **elinden:**
Mesnevi 8
Mısra: **115**
Tarafından.

Uman nāçīz elinden bezl-i maḳṣūd
Recā eyler giyehden ẓıll-i memdūd

elinden al-:

1. **elinden al:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Müfret 576
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mahrum etmek, sahip olduğu şeyi ele geçirmek.

Ṭıfl-ı ġonce bülbülüñ her dem arardı başını
Almasaydı mihr-i ʿālem-tāb elinden ṭaşını

elinden alın-:

1. **elinden alın:**-*maz, -dı*
Gazel 596
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bir şeyden mahrum edilmek.

Alınmazdı elinden ġamzesinüñ naḳd-i cān hergiz
Ḥavāle itmeseydi üstine dil-ber eger ḳaşın

elinden gel:

1. **elinden gel:**-*se*
Gazel 495
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Elinden ikram edilmek.

Bezm-i ġamda kāse-i serden içerler bādeyi
Neşʾe virmez fi'l-meşel Cemşīd elinden gelse cām

elinden git-:

1. **elinden git-:**-*di*
Gazel 199
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir şeyi yitirmek, ondan yoksun kalmak.

Zülfüñ firāḳıyla n'ola itsem dem-ā-dem āh u zār
Gitdi elümden n'eyleyüm ser-rişte-i ṣabr u ḳarār

[G.880:3, Mf.506:2]

elinden hālī olma-:

1. **elinden ḫālī olma:**-*dı*
Gazel 160
Mısra: **2**

Kelime Tipi: -
Elinden eksilmemek, devamlı elde bulunmak.

Bu gice ḫaṭṭ-ı zenaḫdānın oḫşayup dil-ber
Elinden olmadı ḫālī şemāme-i ʿanber

elinden ḳo-:

1. **elinden ḳo:**-*y, -alı*
Kaside 41
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Elden bırakmak, terketmek.

Ne şekle girdüğüñden ey dil-i dīvāne ġāfilsin
Elüñden ḳoyalı ol sāġar-ı āyīne-sīmāyı

elinden ḳurtar-:

1. **elinden ḳurtar:**-*a, -bil, -se, -m*
Gazel 888
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Birinden kaçırmayı başarmak.

Āh u efġān eylemezdüm bir daḫı bülbül gibi
Ḫār elinden dāmenüñ ḳurtarabilsem gül gibi

elinden ḳurtul-:

1. **elinden ḳurtul-:**-*ur*
Gazel 147
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Birinden kaçmayı başarmak.

Murġ-ı cāndan gözleri yārüñ ırılmaz Ḥāletī
Ḳurtulur mı hiç iki şeh-bāz elinden bir şikār

[G.269:10]

elinden merḥabā gel-:

1. **elinden merḥabā gel:**-*mez*
Gazel 340
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Elle tokalaşmak, selamlaşmak.

Ele almaz dirīġā gönlümüz ol bī-vefā gelmez
İki bayrām olur bir kez elinden merḥabā gelmez

eline al-:

1. **eline al:**-*up*
Gazel 568
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eline almak, elle bir nesneyi kavramak.

Görenler dir gümüş ḳolçaḳ ne lāzım ḳatl-i ʿāşıḳda
Eline tīġ alup oldukça yārüm āstin-efşān

[G.292:36, G.426:1, Mf.10:2]

eline bak-:

1. **eline baḳ:**-*mak*
Kaside 12
Mısra: **54**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir kimsenin yardımıyla geçinmek.

Dest-i zer-pāşı ṭururken mihre itmezler naẓar
Sifledür gerdūn eline baḳmaġ olmaz her zamān

[G.280:4, Kt.K.4:24]

eline gir-:

1. **eline gir:**-*di*
Gazel 525
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Eline geçmek, elde etmek.

Cām-ı meyden dil ġınā-yı ḳalb taḥṣīl eyledi
Girdi gūyā kim eline ḫātem-i yāḳūt-ı Cem

[G.639:10, K.25:23, Kt.10:4, T.5:18, T.15:1]

eline ver-:

1. **eline ver-:**-*di*
Müfret 264
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sunmak, uzatmak.

Tenümde gül gibi dāġlar yaḳup elifler çek
Eline verdi çiçek oynama raḳīble tek

[G.513:3]

elini ṭut-:

1. **elini ṭut:**-*sa*
Kaside 14
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Elini tutmak, el uzatmak (güneş için ışınlarını yaymak).

Āteş-i germ-i hevā ḫayli bülend olmışdur
Elini ṭutsa ıraḳdan n'ola mihr-i raḫşān

elini yüzine ur-:

1. **elini yüzine ur:**
Kaside 29
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Deyim**
Elini yüzüne sürmek II Dua etmek.

Bu şiʿr-i pür-ḳuṣūrdan itdüñse ger ḥicāb
Bāri duʿāya başla elüñi yüzüñe ur

elḳābı ol-:

1. **elḳābı ol:**-*ur*
Kaside 11
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Lakabı olmak, bir şey ile vasıflandırılmak.

Ḫażret-i şāh-ı cihāndan görse rūy-ı iʿtibār
Evvel elḳābı olur şiʿrümüñ siḥr-i mübīn

elle-:

1. **ellerse:**-*r, -se*
Gazel 37
Mısra: **9**
Dokunmak, değmek.

Ellerse anı ṭurma n'ola pençe-i mercāñ
Öyküdi benüm eşk-i firāvānuma deryā

elleri ditrer ol-:

1. **elleri ditrer ol-:**-*dı*
Gazel 81
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Elleri titremeye başlamak II Yaşlanmak.

Şimdi mey nūş eylemekden ditrer oldı ellerüm
Evvel ammā Ḥāletī düşmezdi destümden kitāb

[G.56:15]

elleri kurusun:

1. **elleri ḳurusun:**
Gazel 201
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
"Elleri kurusun" anlamında bir beddua ifadesi. (Tebbet/1'e telmih vardır).

Gül-i ruḫsārına yārüñ ṭoḳunurmış aġyār
Ḳurusun elleri mānend-i ḫazān-dīde çenār

ellerin öp-:

1. **ellerin öp:**-*mek, -dür*
Gazel 308
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ellerini öpmek.

Ellerin öpmekdür ol şūḫ-ı cihānuñ derdümüz
Ḫaste-i ʿışḳuz anuñ destindedür dermānumuz

elma:

1. **elmadur:**-*dur*
Gazel 799
Mısra: **3**
Elma II Sevgilinin çenesi.

Gözüñ bādām ü laʿlüñ piste elmadur zenaḫdānuñ
Yeter esbāb-ı ḫüsnüñ nuḳl-ı meclis ehl-i irfāna

elmās-ı eşk-i çeşm:

1. **elmās-ı eşk-i çeşm:**-*üm, -i*
Gazel 573
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı elması.

Bilmem ne ṣanʿat eyledi gevher-fürūş-ı ʿışḳ
Elmās-ı eşk-i çeşmümi gösterdi laʿl-gün

elmas-ı sūde:

1. **elmas-ı sūde:**-*dür*
Gazel 307
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Elmas tozu (Elmas kırıntılarının zehir olduğu ve içirilen kişiyi öldürdüğü söylenir. Şairler bu nedenle yaralarına elmas tozu ekilmesini dilerler).

Elmas-ı sūdedür nemek-i mīz-bānumuz
Mihmān-ı serāy-ı dehrde biz żayf-ı ġāfilüz

el-minnetü li'llāh:

1. **el-minnetü li'llāh:**
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
"Ancak Allah'a minnet edilir." anlamında bir söz.

İḥsān ile çek kendüne ben ḳaddi kemānı
El-minnetü li'llāh ki var ḳuvvet ü ḳudret

elṭāf:

1. **elṭāfuñı:**-*un, -ı*
Kıt'a 111
Mısra: **1**
Lütuflar.

Eyleseñ ʿāleme elṭāfuñı taḳsīm düşer
Naẓar-ı ʿāṭıfetüñ Ḥāleti-i maḥzūna

elṭāf-ı hudā:

1. **elṭāf-ı ḫudā:**
Gazel 725
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Allah' ın lütufları, iyilikleri.

Ḫāki hem-reng-i sipihr eyledi elṭāf-ı Ḫudā
Reşkümüz ḳalmadı hergiz meleʾ-i aʿlāya

elüñ gögsüñe ko-:

1. **elüñ gögsüñe ḳo:**
Gazel 698
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Elini vicdanına koymak, doğru, yansız, adil davranmak.

Bir midür pençe-i ḫurşīd ile hiç ol meh-rū
Sen de inṣāf idüp ey çerḫ elüñ gögsüñe ḳo

elüñ gölgesi:

1. **elüñ gölgesi:**-*n, -i*
Gazel 169
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Elin gölgesi II Sevgilinin elinin gölgesi.

Özlerse elüñ gölgesini dil ʿaceb olmaz
Ol şāh ġam-ı ʿışḳa düşen ẓıll-ı Hümā'dur

elüñden gel-:

1. **elüñden gel:**-*ür*
Gazel 340
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yapabilmek, gücü yetmek.

Hemān seng-i cefādur ʿāşıḳa senden gelen dirler
Elüñden her ne dirlerse gelür şāhum vefā gelmez

elvāḥ-ı usṭurlāb-ı ʿışḳ ol-:

1. **elvāḥ-ı usṭurlāb-ı ʿışḳ ol-:**-*mış, -dur*
Gazel 373
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşk usturlabının levhaları olmak.

Āftāb-ı feyzi bizden ṣor ki olmışdur bize
Cümle eṭbāḳ-ı felek elvāḥ-ı usṭurlāb-ı ʿışḳ

elvān-ı eṭʿime:

1. **elvān-ı eṭʿime:**
Kaside 29
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yiyeceklerin çeşitliliği.

Elvān-ı eṭʿime ile pür bir simāṭıdur
Şanmañ felekde ḳavs-i ḳuzaḫdur iden ẓuhūr

el-vedāʿ di-:

1. **el-vedāʿ di:**-*dü, -k*
Müfret 217
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Elveda demek, bir şeyi veya bir kimseyi terk etmek.

Ḳalmadı yārān ile hergiz ümīd-i ictimāʿ
Biz didük māh-ı sıyāmuñ evvelinde el-vedāʿ

[G.364:8]

em-:

1. **emdügüm:**-*dük, -üm*
Gazel 162
Mısra: **2**
Dudak, dil ve soluk yardımıyla bir şeyi içine çekmek.

Nümāyān oldı şanma cā-be-cā ḫāl-i leb-i dil-ber
Lebin mestāne emmişdüm ḳararmış emdügüm yirler

[G.448:5, G.637:1, G.837:1]

emān:

1. **emānına:**-*ı, -n, -a*
Gazel 743
Mısra: **4**
Emin olma, korkusuzluk, güven, emniyet.

Dervāze-i ḥayātumı çoḳdan virürdi cān
Olsaydı iʿtimād o şāhuñ emānına

[G.867:1]

emān bul-:

1. **emān bul:**-*maz*
Kaside 39
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Emin olmak, korunmak, kurtulmak.

Ol muḳarrerdür ki hergiz nār-ı sūzān olmasa
Kimse bulmaz ṣavlet-i sermā-yı dünyādan emān

[G.454:10, K.36:84, K.39:46, K.39:66]

emān dile-:

1. **emān dile:**-*r*
Kaside 12
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Yardım istemek.

Kūhda ʿuḳāb olur zāġ-ı kemānından zebūn
Bebri hāmūnuñ diler şīr-i livāsından emān

[K.19:5]

emān vir-:

1. **emān vir:**-*mez*
Kaside 19
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Rahat bırakmak, müsaade etmek.

Kāfir daḫı emān dilese yoḳ dimez velī
Virmez felek dil ehline hiç ẓulmden emān

2. **emān vir:**
Gazel 237
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Canını bağışlamak, öldürmemek.

Ey dil dime yāra beni öldürmege emān vir
Gerçekden eger ʿāşıḳ isen ölmege cān vir

[G.473:11, G.549:6, G.682:4, Kt.K.4:10]

emān virme-:

1. **emān virme:**-*y, -üp*
Gazel 18
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Göz açtırmamak, fırsat vermemek.

Ġam ʿaskeri helāk ḳılur virmeyüp emān
Kāfir de olmasun güzelüm yārdan cüdā

[G.231:9, G.559:12, G.651:5, G.675:8, K.38:82]

emānet-dār-ı būy-ı derd ol-:

1. **emānet-dār-ı būy-ı derd ol:**-*ur*
Mesnevi 9
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Üzüntü kokusunun emanetçisi olmak.

Diseñ bir sāle dek ey şāh-ı pür-dād
Emānet-dār-ı būy-ı derd olur bād

emdür-:

1. **emdürür:**-*ür*
Gazel 45
Mısra: **7**
Emdirmek, öptürmek.

Laʿlini emdürür kimi kim öldürürse yār
Tekrār ḳatle cān virür ol ṣūḫ-ı pür-cefā

[G.799:9]

emek çek-:

1. **emek çek:**-*me*
Gazel 414
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bir iş için çalışmak, zahmet çekmek.

Çekme ey dil yāri pehlū itmege hergiz emek
Öyle sengīn-dil seven baġrına ṭaş başmaḳ gerek

emel:

1. **emeli:**-*i*
Gazel 892
Mısra: **19**
Arzu, istek.

Eyler emeli ser-ā-ser ümmīd
Deryālara döndürür serābı

[M.9:215, Mf.301:1]

emel fülki:

1. **emel fülki:**-*n*
Mesnevi 8
Mısra: **136**
Kelime Tipi: -
Arzu gemisi.

Olup Ḫıżr-ı fütüvvet āşikāre
Emel fülkin çağırmaz mı kenāra

emil-:

1. **emilse:**-*se*
Kıt'a 114
Mısra: **3**
Bir şey nefes, dudak ve dil yardımı ile içe çekilmek, öpülmek.

Ḳaçan kim emilse döner laʿl-i nābuñ
Benefşe şarābıyla olan nebāta

emīn ol-:

1. **emīn ol:**-*ur*
Gazel 290
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Emin olmak, şüphe kalmamak.

Şol kim cihānda ḳahr-ı felekden emīn olur
Şan kām-ı ejdehāda murabbaʿ-nişīn olur

[G.583:1]

2. **emīn ol:**-*maz*
Kaside 11
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
İnanmak, güvenmek.

Raḫşına olup süvāre itse ʿazm-i ṣayd-gāh
Bīşe-zār-ı çerḫüñ olmaz şīri tīrinden emīn

emīrān:

1. **emīrāna:**-*a*
Kıt'a 122
Mısra: **4**
Emirler, beyler.

Pādşāh-ı memālik-i derdem
Nevbetüm çalınur emīrāna

emīr-i tāc-dār:

1. **emīr-i tāc-dār:**
Gazel 319
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Padişahın emiri.

Başumdan ḳor mıyum hergiz hevā-yı naʿl-i şeb-dīzüñ
Ben andan itdügüm ẕevḳi emīr-i tāc-dār itmez

emn-i ḫāṭır:

1. **emn-i ḫāṭır:**-*la*
Terkib-bend 1
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Gönül huzuru.

Gezerken bīşe-zār-ı nāz içinde emn-i ḫāṭırla
İrişdi pençe-i şīr-i ecel nā-geh girībāna

emr:

1. **emrüñle:**-*üñ, -le*
Gazel 652
Mısra: **16**
Emir, buyruk.

Çevgān-ı taṣarruf ola destüñde hemīşe
Emrüñle ola gūy-ı felek her yaña ġalṭān

[Kt.102:4]

emr ü fermān:

1. **emr ü fermān:**-*ı, -dur*
Mesnevi 1
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Emir ve buyruk.

Emr ü fermānıdur viren her bār Yūnus-ı mihre ḫūt içinde ḳarār

emr-i dīn ü dünyā:

1. **emr-i dīn ü dünyā:**-*y, -a*
Kaside 2
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Din ve dünya buyrukları.

Cenāb-ı Ḥażret-i Ḥaḳ'dan budur recāmuz kim
Muvaffaḳ ide seni emr-i dīn ü dünyāya

emr-i levḥ ü ḳalem:

1. **emr-i levḥ ü ḳalem:**
Mesnevi 6
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Kalem ve kağıdın emri II Yazgı, kader.

Belki ol dūdeden olur her dem İntiẓām üzre emr-i levḥ ü ḳalem

emr-i maʿāş:

1. **emr-i maʿāş:**-*ı, -n, -da*
Gazel 426
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Geçinme işi, hayat ihtiyaçları.

Vüsʿat olaydı emr-i maʿāşında Ḥāletī
Ṭarılmaz idi ḳāfiyenüñ olduġına teng

emr-i mevhūm:

1. **emr-i mevhūm:**-*un*
Gazel 427
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aslı olmayan emir.

Belin ḳuçdurmaġa vaʿd eylese hergiz recā itmem
Temennā eylemez ʿāḳil vücūdın emr-i mevhūmuñ

emri ol-:

1. **emri ol:**-*sa*
Mesnevi 1
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Emir olmak ll Allah'ın buyruğu olmak.

Dön diseydi girerdi raḳṣa zemīn
Dönmeye emri olsa çerḫ-i berīn

emr-i zī-bāl:

1. **emr-i zī-bāl:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Bir yerden başka bir yere emir, ferman götüren kanatlı bir hayvan; kuş.

İsmini itmeyince zīb-i maḳāl
Emr-i zī-bāli yoḳ şikāra mecāl

emsāl:

1. **emsālüm:**-*üm*
Gazel 536
Mısra: **4**
Benzerler, aynı vasfa sahip olanlar.

Ol zülfe meyl iden Manṣūr-veş ber-dār-ı ʿışḳ oldı
Hemān dünyāda ben ḳaldum çekildi gitdi emsālüm

emvāc:

1. **emvācını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 95
Mısra: **8**
Dalgalar.

Çīn itdi cebīnin göricek bu dil-i zārı
Emvācını gösterdi yine baḥr-i melāḥat

[Kt.27:2]

emvāc-ı baḥr:

1. **emvāc-ı baḥr:**
Gazel 278
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Denizin dalgaları.

Ḍarb itse rīg-i sāḥile emvāc-ı baḥr bād
Biñde birini idemeye ʿāṣıḳuñ şümār

emvāc-ı baḥr-i eşk:

1. **emvāc-ı baḥr-i eşk:**-*üm, -e*
Gazel 20
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı denizinin dalgaları.

Benüm emvāc-ı baḥr-i eşküme öykünmek istermiş
Yine bād-ı ṣabā taḥrīkine uymış gibi deryā

emvāc-ı baḥr-i ʿışḳ:

1. **emvāc-ı baḥr-i ʿışḳ:**-*a*
Gazel 806
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk denizinin dalgaları.

Emvāc-ı baḥr-i ʿışḳa benem dest ü pā uran
Ferhād u Ḳays seyrüme ṭurmış kenārda

emvāc-ı belā:

1. **emvāc-ı belā:**-*dur*
Müfret 124
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bela dalgaları.

Sīnem ki benüm lücce-i mevvāc-ı belādur
Üstünde elifler degül emvāc-ı belādur

emvāc-ı cünūn:

1. **emvāc-ı cünūn:**
Gazel 579
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Delilik dalgaları.

Kim gelür ḳurtarmaġa gird-āb-ı ġamdan göñlümi
Uġradur mı yanına bir ferdi emvāc-ı cünūn

emvāc-ı ḫūn:

1. **emvāc-ı ḫūn:**
Gazel 578
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kanlı dalgalar.

Būy-ı zülf-i yār ile gelse nesīm-i ṣubḥ-dem
Lücce-i ḳalbümden olur serzede emvāc-ı ḫūn

emvāc-ı sirişk:

1. **emvāc-ı sirişk:**-*üm, -den*
Gazel 581
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı dalgaları.

Keşti-i çerḫ oldı emvāc-ı sirişkümden nigūn
Dūd-ı dil ṣanmañ aña peyvestedür illā sütūn

emvāc-ı ʿummān:

1. **emvāc-ı ʿummān:**-*ı*
Gazel 832
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Okyanus dalgaları II
Âşığın çektiği gönül kederi.

Dil-i şūrīdenüñ kimse pey-ā-pey ġamların bilmez
Ḥisāba almaġ olmaz Ḥāletī emvāc-ı ʿummānı

2. **emvāc-ı ʿummān:**-*ı*
Kaside 1
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Okyanus dalgaları II
Memduhun cömertliği.

Kef-i deryā-nevālinden çıḳan hergiz ḥisāb olmaz
Ṣabā ḍarb itse rīg-i sāḥile emvāc-ı ʿummānı

emvāt:

1. **emvāt:**
Mesnevi 6
Mısra: **34**
Ölüler.

Bulalar tā ki luṭf birle ḥayāt
Almış etrāfını anuñ emvāt

eñ:

1. **en:**
Gazel 335

Mısra: **4**
Başına geldiği sıfatın o sıfatın ifâde ettiği anlamın en üstün derecesinde olduğunu belirtir.

Ḫān-ḳāh-ı dehr içinde bir bölük ḥayrānlaruz
Ḫande eyler devlet-i Ḍaḥḥāk'e en nā-şādumuz

[G.343:4, G.828:6, K.12:3]

eñ evvel:

1. **en evvel:**
Gazel 54
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İlk önce.

Şāh-ı ḫūbānum en evvel bende eyler imtiḥān
Ġamzesi tīġine sāḳī bādeden virdükçe āb

eñ soñ:

1. **en şon:**
Gazel 425
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sonunda, en son.

Sürme-i çeşm-i ʿalīl eyliyeyüm ḫāk-i rehüñ
Çünki en şon gözümüz ṭopraġ ile ṭolsa gerek

[G.537:7, Mü.3:15]

eñ soñra:

1. **eñ şoñra:**
Gazel 168
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
En sonunda.

Bir Yūsuf-ı ṣānī bulup it kendüne hem-rāz
Eñ şoñra cihān ādeme zindān-ı ʿanādur

[G.829:8]

encām:

1. **encāmı:**-*ı*
Gazel 295
Mısra: **8**
Son, akıbet, nihayet.

Sūdā-ger-i ʿışḳ iseñ eger ʿālemi geşt it
Dükkān-ı ḫıred bekleme encāmı ziyāndur

[G.831:12, Kt.32:2]

encāma ir-:

1. **encāma ir:**-*dükde*
Gazel 578
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sona ermek, son bulmak.

Her ḥabāb-ı cām-ı mey bir cāmdur yāḳūtdan
Bezm-i Cem encāmına irdükde olmış ser-nigūn

encāma iriş-:

1. **encāma iriş:**-*di*
Gazel 302
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sonu gelmek, nihayete ulaşmak.

Encāma irişdi şeb-i ümmīd ü recāmuz
Çün şemʿ-i seḥer ṭurma tenezzülde żiyāmuz

encāmı ol-:

1. **encāmı ol:**-*ma, -sa*
Gazel 445
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sonu olmak.

Gūşını efsāne-i ʿışḳa ṭutardı her kişi
Olmasa ḫˇāb-ı ecel encāmı ol efsānenüñ

encām-ı ʿömr:

1. **encām-ı ʿömr:**-*e*
Gazel 144
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ömrün sonu.

ʿAceb mi neşvesi encām-ı ʿömre dek sürse
Ḫaṭ-ı lebüñ gibi yoḳdur cihānda ince ġubār

encāmına irgür-:

1. **encāmına irgür-:**-*üp*
Gazel 364
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sona erdirmek,bitirmek.

İrgürüp encāmına eyyām-ı ṣavm-ı firḳati
ʿIyd-ı vaṣl olsa disek ey māh-ı rūze elvedāʿ

encüm:

1. **encüm:**
Gazel 156
Mısra: **5**
Yıldızlar.

Görinen encüm degüldür her gice tā ṣubḥa dek
Ẓāhir olur tīġ-i āhum çerḫe ṭutmaḳdan şerer

[G.182:5, G.183:8, K.6:28, K.14:49, K.15:20, K.37:10, K.39:35, M.1:50, M.3:64, Trk.B.1:9 Trk.B.1:71]

encümen:

1. **encümenlerde:**-*ler, -de*
Gazel 620
Mısra: **9**
Meclis II İçkili eğlenceli meclis, bezm.

Hemīşe ser-firāz ol şemʿ-veş sen encümenlerde
Eriyen nār-ı ʿışḳuñla benüm baġrumda yaġ olsun

encümen-i ʿuşşāḳ:

1. **encümen-i ʿuşşāḳ:**-*a*
Gazel 228
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âşıklar meclisi.

Nāveküñ gelse eger encümen-i ʿuşşāḳa
Geçmez illā ki o ṣadr-ı dil-i nā-şāda geçer

encüm-i çerḫ-i berīn-āsā:

1. **encüm-i çerḫ-i berīn-āsā:**
Gazel 552
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -

Yüce feleğin yıldızları gibi.

Encüm-i çerḫ-i berīn-āsā olanlar dūr-bīn
Sürme-i ḫāk-i reh-i dil-bersüz olmaz bir zamān

encüm-i eflāk:

1. **encüm-i eflāk:**
Gazel 508
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gökyüzündeki yıldızlar.

Olurdı benüm encüm-i eflāk zebūnum
Ger sīnem içün ṣaḳlamasam seng-i cünūnum

encüm-i raḫşān-ı çerḫ:

1. **encüm-i raḫşān-ı çerḫ:**
Gazel 117
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Feleğin parlak yıldızları.

Hāleden dām eylemişdür ehl-i dünyā ṣaydına
Dānelerdür gördügüñ ol encüm-i raḫşān-ı çerḫ

encümüñ cemʿiyyeti:

1. **encümüñ cemʿiyyeti:**
Gazel 895
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yıldızlar topluluğu.

Sāḳi-i devrān nigūn gösterdi cām-ı ʿişreti
Oldı ol demde perīşān encümüñ cemʿiyyeti

endām:

1. **endāmı:**-*ı*
Kaside 15
Mısra: **2**
Beden, vücut.

Ḫabbeẕā ol raḫş-ı şeb-gūn-ı şeb-i Ḳadr-i iʿtibār
Ser-be-ser endāmı maḫż-ı ḳudret-i Perverd-gār

endek ü bisyār:

1. **endek ü bisyār:**
Gazel 103
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Az veya çok II Asla, hiçbir şekilde.

İtme mihr ü cevrden aġyār ile zinhār baḫs
Ḳılma ḫālinden o şūḫuñ endek ü bisyār baḫs

endīşe:

1. **endīşemüz:**-*müz*
Gazel 313
Mısra: **10**
Fikir, hayal.

Cismümüz kūy-ı muġānda ḫāk idüp ey Ḥāletī
Cürʿa-i kāsü'l-kirāmı çekmedür endīşemüz

endīşe-i ʿışḳ:

1. **endīşe-i ʿışḳ:**
Gazel 604
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk hayali.

Bāde itdükçe gelür ḫāṭıra endīşe-i ʿışḳ
Ḳıṣṣa-i ġuṣṣa-i devrānı ferāmūş iderin

endūh:

1. **endūh:**
Kaside 13
Mısra: **26**
Gam, iç sıkıntısı.

Dem-i ʿĮsā-yı luṭfı ḳaldurur ḫāk-i meẕelletden
Baḳup endūh ile bī-cān olan erbāb-ı ʿirfāna

endūh u belā:

1. **endūh u belā:**
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Dert ve sıkıntı.

Gülmek olmadı müyesser geleli dünyāya
Ṣanki endūh u belā oldı benümle tevʾem

endūh u ġuṣṣa:

1. **endūh u ġuṣṣa:**
Gazel 173
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gam ve keder.

Endūh u ġuṣṣa ḫāṭırumuñ yār-ı ġārıdur
Mülk-i neşāt göñlüme ġurbet diyārıdur

endūh-gīn ol-:

1. **endūh-gīn ol:**-*ur*
Gazel 290
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gamlı, kederli olmak.

Añup şoñunda firḳati ʿuṣṣāḳ-ı peşīn-bīn
Vuṣlat gelürse ḳalbüñe endūh-gīn olur

endūh-ı ʿālem:

1. **endūh-ı ʿālem:**
Gazel 852
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünya dertleri.

Dile endūh-ı ʿālem virdi şol deñlü elem şimdi
Ġubār-ı ḫaṭṭ-ı dil-ber itmez oldı defʿ-i ġam şimdi

endūh-ı cān-fersā:

1. **endūh-ı cān-fersāyı:**-*y, -ı*
Gazel 432
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Can alan keder, aşkın neden olduğu üzüntü.

İtmesem ben de n'ola endūh-ı cān-fersāyı terk
Eylemişdür ḫāṭırumçün ol benüm dünyāyı terk

endūh-ı dünyā:

1. **endūh-ı dünyā:**
Müfret 395

Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünya gamı.

Mest iken bilmezdi dil endūh-ı dünyā n'idügin
Şimdi bildüm ben daḫı cām-ı muṣaffā n'idügin

endūh-ı firāḳ:

1. **endūh-ı firāḳ:**
Gazel 752
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılık elemi.

Endūh-ı firāḳ itdi sirāyet dil ü cāna
Girdi yine seyl-āb-ı belā ḫāne-be-ḫāne

[G.752:1]

endūh-ı firḳat:

1. **endūh-ı firḳat:**
Gazel 712
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ayrılığın kederi.

Beni endūh-ı firḳat bir giyāh-ı ḫuşke döndürdi
Taḥammül itmez oldum rūy-ı āteş-tāb-ı dil-dāra

endūh-ı ʿışḳ-ı yār:

1. **endūh-ı ʿışḳ-ı yār:**
Gazel 174
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşkının derdi.

Derd ehlinüñ ṭabīʿatin āzürde eylemez
Endūh-ı ʿışḳ-ı yār ne ḫoş dil-nevāzdur

endūh-ı miḥnet:

1. **endūh-ı miḥnet:**-*dür*
Gazel 230
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet üzüntüsü.

Ġam-ı ḥālüñ ki andan ḥāṣılum endūh-ı miḥnetdür
Ḳonulmış kişt-zār-ı sīnene toḫm-ı maḥabbetdür

endūh-ı zamān:

1. **endūh-ı zamān:**-*dur*
Gazel 295
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Zamanın sıkıntısı.

Çün kās-ı ḥabāb oldı benüm cām-ı ümīdüm
Bezmüm ṭolaşan sāġar endūh-ı zamāndur

enfās-ı ḥayāt:

1. **enfās-ı ḥayāt:**
Gazel 584
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ömrün nefesleri, her anı.

Varmışam ʿışḳ ile bir ḥāle ki enfās-ı ḥayāt
Lebe geldükde kimi nāle olur kimi enīn

enfās-ı ʿīsā:

1. **enfās-ı ʿİsā:**-*y, -a*
Kaside 10
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Hz. İsa'nın nefesi,soluğu (Hz. İsa'nın ölüleri diriltme mucizesi bağlamında).

Şular tā kim döne ẓıll-ı şecerden çeşme-i ḥaḍrā
Ola tā kim muʿādil bād-ı ṣubḥ enfās-ı ʿİsā'ya

enfās-ı müşk-bār:

1. **enfās-ı müşk-bār:**-*un*
Gazel 583
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Misk saçan nefesler.

Her ne zemīne kim idesin Ḥāletī naẓar
Enfās-ı müşk-bāruñ ider anı reşk-çīn

engişt-i siyāh-ı menkal-i lāl:

1. **engişt-i siyāh-ı menḳal-i lāl:**-*e*
Kaside 8
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Dilsiz mangalın siyah kömürü.

Naẓar ḳılsayduñ engişt-i siyāh-ı menḳal-i lāle
Olup ʿanber iderdi ṭurre-i şimşādı ʿanber-sā

engüşt:

1. **engüştümi:**-*üm, -i*
Gazel 692
Mısra: **6**
Parmak.

Kāse kāse zehr nūş itmek baña āsān gelür
İtmeden engüştümi ālūde şehd-i nā-kesān

[G.720:5, G.721:8]

engüşt ko-:

1. **engüşt ḳo:**-*r*
Gazel 376
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Parmak koymak, göstermek.

Fenn-i sülūk ehlinüñ eşbehi Ẕünnūn iken
Ḥarfine engüşt ḳor ṭıfl-ı debistān-ı ʿışḳ

engüşt-i ḥayret:

1. **engüşt-i ḥayret:**-*dür*
Gazel 170
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hayret, şaşırma parmağı (Hayretten parmağı ağza almak).

Bu bezmüñ şehd-i nābından çekildüm nice müddetdür
Gelen ancaḳ dehān-ı telḫüme engüşt-i ḥayretdür

[G.553:2, G.603:10, G.811:14, M.9:128]

engüşt-i iʿtirāz:

1. **engüşt-i iʿtirāẓ:**-*a*
Mesnevi 7
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
İtiraz parmağı.

Meges ayaġın almaġ ile ʿasel
Eyler engüşt-i iʿtirāẓa maḥal

engüşt-i nāvek:

1. **engüşt-i nāvek:**-*ün*
Gazel 235
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ok gibi parmak.

Engüşt-i nāvekün ḳodı zaḫmum dehānına
Görenler anı didi ki ḥayret nişānıdur

enhār:

1. **enhār:**
Gazel 139
Mısra: **10**
Irmaklar.

Pūte-i gül-şene āteş ḳodı yir yir güller
Gūyiyā sīm-i müẕāb oldı çemende enhār

[G.395:12, K.20:9, K.32:22, K.32:25]

enhār-ı būstān:

1. **enhār-ı būstān:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Bahçenin nehirleri.

Şanurlar cūy-ı kāfūr oldı cārī bāġ-ı cennetden
Görenler berg-i ezhār ile pür enhār-ı būstānı

enīn:

1. **enīnin:**-*i*, -*n*
Gazel 47
Mısra: **5**
İnleme, inilti.

ʿĀşıḳlaruñ enīnin uzatmaḳ gerek diyü
Başdan çıḳardı zülf-i dil-āvīzini şabā

[G.584:6, M.8:175]

enīn it-:

1. **enīn it:**-*en*
Kaside 11
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
İnlemek.

Sebz ü ḥurremdür cihān gül-zārı feyżinden müdām
Devr-i ʿadlinde meger dūlāb ola iden enīn

enīn-i ḥuṣṣād:

1. **enīn-i ḥuṣṣād:**
Kaside 6
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Kıskanç kimselerin iniltisi.

Şemşīri ile ḥaṭṭ-ı İslām'ı żabṭ ider
Gūyā açıldı ʿāleme bir enīn-i ḥuṣṣād

envāʿ-ı ṭuyūr:

1. **envāʿ-ı ṭuyūr:**
Kaside 14
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Kuş çeşitleri.

Döne bülbül gibi ḫākistere envāʿ-ı ṭuyūr
Güẕer eylerse eger cev-i semādan bir an

envār:

1. **envārını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 288
Mısra: **4**
Aydınlıklar, ışıklar.

Güm-reh-i şeb Kaʿbe-i maḳṣūdı tā kim bulmaya
Ser-be-ser envārını anuñ siyeh-fām itdiler

[K.9:14, K.32:94, M.4:11]

envār-ı ḫayāl:

1. **envār-ı ḫayāl:**-*i*
Gazel 829
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hayalin ışığı, parıltısı.

Ḫūbāna gerekdür ki yirin bekleye çün şemʿ
Ammā düşe her cānibe envār-ı ḫayāli

envār-ı kerem:

1. **envār-ı kerem:**
Kaside 40
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Cömertlik ışıkları.

Ḥarem-i Kaʿbe-i iḳbālde envār-ı kerem
Eyledi ẓulmet-i cevv-i sitemi müsteʾṣıl

enver:

1. **enver:**
Mesnevi 4
Mısra: **4**
Aydınlık.

Nice şeb rūz-ı rūşene beñzer
Nice rūz āftābdan enver

er:

1. **erden:**-*den*
Gazel 360
Mısra: **2**
Yiğit, genç.

Zamāne itmez oldı şimdi merd-i pür-hünerden ḥaẓ
Cihān bir pīre-zāl-i köhnedür kim itmez erden ḥaẓ

erbāb-ı ʿaḳl:

1. **erbāb-ı ʿaḳl:**
Gazel 432
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Akıl erbabı, akıllılar.

Terkin urmazdı anuñ ey Ḥāletī erbāb-ı ʿaḳl
Şeyḫ-i zerrāḳ itmeseydi tāc-ı istiġnāyı terk

erbāb-ı belāġat:

1. **erbāb-ı belāġat:**
Gazel 159
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Etkili söz söyleyenler II Hünerli şairler.

Aġzına baḳmazdı erbāb-ı belāġat her zamān
Olmasa gird-āb-ı dil fevvāre-i lü'lü-yi ter

erbāb-ı bezm:

1. **erbāb-ı bezm:**-*ün*
Gazel 616
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İçki meclisindeki kimseler.

Alamazdı Ḥāletī erbāb-ı bezmüñ aḳlını
Cām-ı ṣahbā virmeseydi laʿl-i dil-berden nişān

erbāb-ı cāh:

1. **erbāb-ı cāh:**-*a*
Gazel 773
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Makam sahipleri, devletin ileri gelenleri.

Ṣaḳınma bāġ-ı ḥüsnüñ derd-mendān-ı maḥabbetden
Viṣālüñ mīvesin erbāb-ı cāha bergüẕār itme

[Kt.41:2, Mf.177:2]

erbāb-ı cünūn:

1. **erbāb-ı cünūn:**
Gazel 579
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Deli, çılgın kimseler (Aşkın etkisiyle şuursuz hareket eden kişiler).

İtse cemʿiyyet der-i dil-berde erbāb-ı cünūn
Olur āvāz-ı segān-ı kūyı ṣavt-ı erġanūn

[G.609:8]

erbāb-ı cürm:

1. **erbāb-ı cürm:**-*ün*
Gazel 757
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Suçlular, günahkarlar.

Bile ḥaşr olduġum erbāb-ı cürmüñ āh-ı serdin gör
Beni ḳorḳutma vāʿiẓ sūziş-i rūz-ı ḳıyāmetle

erbāb-ı derd:

1. **erbāb-ı derd:**
Gazel 288
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dertliler II Âşıklar.

Her çıḳan dūdın şerār-ālūd idüp erbāb-ı derd
Bāġ-ı ʿışḳuñ ʿāḳıbet servin gül-endām itdiler

erbāb-ı devlet:

1. **erbāb-ı devlet:**-*de*
Gazel 166
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Devlet erkanı, devleti yöneten kişiler.

Mürüvvet yoḳ erbāb-ı devletde hergiz
Nedür medḥ ider anları şimdi ṣāʿir

[G.192:3, G.599:10]

erbāb-ı dil:

1. **erbāb-ı dil:**
Gazel 148
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül erbabı II Âşıklar, şairler.

Kāse-i şūy-ı meclis-i rindān olan erbāb-ı dil
Çeşme-i ḫurşīd ile gerdūna itmez iʿtibār

[G.2:11, G.187:17, G.196:12, G.267:18, G.389:12, G.396:7, G.421:3, G.823:2, G.828:11, K.17:39, Kt.98:1, Mf.349:1]

erbāb-ı dünyā:

1. **erbāb-ı dünyā:**
Müfret 465
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünya ehli, dünyaya (fani şeylere) ilgi gösteren insanlar.

Olur erbāb-ı dünyā tīre-dil dāʾim elemlerle
Ḳararmaz ehl-i ʿışḳuñ ḳalbi illā dāġ-ı ġamlarla

erbāb-ı düvel:

1. **erbāb-ı düvel:**
Kaside 37
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Devlet adamları.

Ḳıṣṣa-i derd ü ġamum gūş itmez erbāb-ı düvel
Diñlemez kimse dırāz olsa eger bir dāstān

erbāb-ı faẓl:

1. **erbāb-ı faẓl:**
Kaside 35
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Fazilet sahibi, erdemli kişiler.

Meclisüñ terk itmege ḳādir degül erbāb-ı faẓl
Ḥaḳ Taʿālā eylemiş her bir kelāmuñ bir kitāb

erbāb-ı fenā:

1. **erbāb-ı fenā:**
Gazel 381
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Fani kişiler, ölümlüler.

Küşte-i yār olduġum kabrümde yazsunlar benüm
Alsun erbāb-ı fenā levḥ-i mezārumdan sebaḳ

[G.713:4]

2. **erbāb-ı fenā:**
Gazel 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dünyaya meyleden kişiler.

Ḳalbüme virmez ṣafā āyīne-i ʿālem-nümā
Görmeden ḥaẓẓ eylemez dünyāyı erbāb-ı fenā

[G.824:5]

erbāb-ı ġam:

1. **erbāb-ı ġam:**-*un*
Gazel 595

Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dertli kişiler II Âşıklar.

Şorma erbāb-ı ġamuñ āteş-i pinhānından
Bil hemān ḫūbların cünbiş-i dāmānından

[G.36:2, G.153:7, G.342:7, G.463:3]

erbāb-ı ḥācet:

1. **erbāb-ı ḥācet:**-*i*
Kaside 28
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
İhtiyaç sahipleri, muhtaç kişiler.

Yazar dil ehlini elbette levḥ-i ḫāṭırda
Ḳaçan ki eyliye erbāb-ı ḥāceti defter

erbāb-ı ḥakīkat:

1. **erbāb-ı ḥaḳīḳat:**
Gazel 766
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hakikat ehilleri, dervişler.

N'ola terk itse erbāb-ı ḥaḳīḳat bezm-i dünyāyı
Şunulmaz cām-ı ʿişret anda illā şaḫş-ı nā-dāna

erbāb-ı ḥāl:

1. **erbāb-ı ḥāl:**
Müfret 292
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hâl, gönül ehli, müritler.

Herkese düşmez maḥabbet ḳıṣṣasından ḳıyl u ḳāl
Merd-i zaḫm-ı tīġ-i ʿışḳ olmaz meger erbāb-ı ḥāl

erbāb-ı harābāt:

1. **erbāb-ı ḫarābāt:**
Gazel 877
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Meyhane sakinleri, meyhanede bulunanlar.

Bir genc açılur ṣandılar erbāb-ı ḫarābāt
Şol vaḳt ki mühr-i ḫum-ı ḫammār bozuldı

erbāb-ı hased:

1. **erbāb-ı ḥased:**
Kıt'a 60
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kıskanç kişiler II Rakipler.

Çoḳ dürūġ eyler benüm ḥaḳḳumda erbāb-ı ḥased
Ḥaḳ bilür cānā saña ṣıdḳ ile ʿāṣıḳdur gönül

[K.40:45, Mf.328:1]

erbāb-ı ḫıred:

1. **erbāb-ı ḫıred:**
Gazel 359
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Akıl sahipleri,akıllı kişiler.

Hevā-yı ʿışḳ mühlikdür dir erbāb-ı ḫıred ammā
Ne ḥikmetdür mizāc-ı ʿāşıḳ eyler ol hevādan ḥaẕ

[G.121:2, G.126:10]

erbāb-ı hıyām-ı miḥnet:

1. **erbāb-ı ḫıyām-ı miḥnet:**-*üz*
Gazel 343
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dert çadırı sakinleri II Âşıklar.

ʿIşḳ hāmūnında erbāb-ı ḫıyām-ı miḥnetüz
Ḳays-ı şeydādur bizüm ʿaḳlıyla en mümtāzumuz

erbāb-ı hüner:

1. **erbāb-ı hüner:**
Gazel 588
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Hüner sahipleri, sanatkârlar.

İntiẓār üzredür erbāb-ı hüner Ḥāletiyā
Ne çıḳar diyü der-i cümle-i efkāruñdan

[K.24:11, Kt.33:1, G.331:9]

erbāb-ı ʿışḳ:

1. **erbāb-ı ʿışḳ:**
Gazel 130
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk ehli, âşıklar.

Erbāb-ı ʿışḳ başına dāʾim ṣaçardı ḫāk
Mirʿāt-ı ṭabʿ-ı yāra eger gelmese ġubār

[G.173:6, G.187:5, G.224:4, G.254:2, G.298:3, G.346:1, G.518:14, G.549:1, G.559:10, G.560:4, G.656:10, G.675:4, G.755:1, G.885:3]

erbāb-ı ʿıyş:

1. **erbāb-ı ʿıyş:**
Kaside 5
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İçki meclisi müdavimleri.

Erbāb-ı ʿıyş giceyi gündüze ḳatdılar
Faṣl-ı bahāra düşse n'ola aṭvel-i nehār

erbāb-ı ʿirfān:

1. **erbāb-ı ʿirfān:**-*a*
Gazel 766
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bilginler, âlimler, şairler.

Degişmez milket-i rūy-ı zemīne kūçe-i faḳrı
Felek üste virilse Ḥāletī erbāb-ı ʿirfāna

[Kt.49:2, Kt.98:4, K.13:26, K.30:33, G.717:10, Trk.B.1:20]

erbāb-ı ʿişret:

1. **erbāb-ı ʿişret:**
Müfret 531
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Eğlenen kişiler.

Yürüt sāḳī pey-ā-pey zevraḳ-ı āb-ı muṣaffāyı
Bugün erbāb-ı ʿişret nic'olur görsün ṭonanmayı

erbāb-ı iʿtibār:

1. **erbāb-ı iʿtibār:**
Gazel 291
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Saygın kişiler.

Çün reng ü būy-ı verd-i çemen dil-firībdür
Faṣl-ı ḫazānı pek bilür erbāb-ı iʿtibār

erbāb-ı ḳabūl:

1. **erbāb-ı ḳabūl:**
Gazel 187
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Makbul insanlar.

Āh ider üstünde ḫūbān görse erbāb-ı ḳabūl
Āsyādur gūyiyā ol bād ile gerdān olur

erbāb-ı maḥabbet:

1. **erbāb-ı maḥabbet:**
Gazel 412
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âşıklar.

Ne var ey lebleri ʿİsā biraz mevtāyı söyletseñ
Ḳosan ʿarż itse erbāb-ı maḥabbet saña aḥvālüñ

[G.255:7]

erbāb-ı meclis:

1. **erbāb-ı meclis:**
Gazel 90
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Meclis sakinleri.

ʿAraḳ-nāk olsa dil-ber bādeden geldükçe germiyyet
Bulur erbāb-ı meclis ol ʿaraḳdan başḳa keyfiyyet

erbāb-ı naẓar:

1. **erbāb-ı naẓar:**
Gazel 29
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Basiretli kişiler.

Gördüler kim gözedür kūyını her dem yārüñ
Ṣandı erbāb-ı naẓar gözlerümi ḳıble-nümā

[G.157:1]

erbāb-ı naẓm:

1. **erbāb-ı naẓm:**
Kaside 11
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Şairler.

Kimse ġam çekmez zamānında meger erbāb-ı naẓm
Ḳāfiye teng olduġından olalar ḫāṭır-ḫazīn

[K.12:70]

erbāb-ı raṣad:

1. **erbāb-ı raṣad:**
Gazel 164
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yıldız bilimciler.

Münḥasif mehdür diyü dāġ-ı siyāhum Ḥāletī
Yazmış erbāb-ı raṣad iḳlīm-i dilde şer ü şūr

erbāb-ı riyā:

1. **erbāb-ı riyā:**-*n, -un*
Gazel 852
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İkiyüzlü kişiler.

Olup dermānde erbāb-ı riyānuñ seng-i ṭaʿnından
Eliyle cāmın eylerdi şikeste olsa Cem şimdi

erbāb-ı ṣafā:

1. **erbāb-ı ṣafā:**-*n, -un*
Gazel 578
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zevk düşkünü kimseler.

Ḳanda baḳsa şimdi erbāb-ı ṣafānuñ gördügi
Ya ruḫ-ı gül-rengdür yāḫūd ṣarāb-ı lāle-gūn

erbāb-ı sühan:

1. **erbāb-ı süḫan:**
Gazel 805
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Söz ustaları, şairler.

Erbāb-ı süḫan sırrını fāş itmede ḫalḳa
Beñzer o cihān-dīde süḫan-çīne sefīne

erbāb-ı şevḳ:

1. **erbāb-ı şevḳ:**-*e*
Gazel 305
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Şevkli, keyifli kimseler.

Erbāb-ı şevḳe naʿra ile itdürür mezād
Laʿl-i müẕābını çıḳarup mey-fürūşumuz

erbāb-ı ṭabʿ:

1. **erbāb-ı ṭabʿ:**
Kıt'a 29
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yetenekli kimseler.

Erbāb-ı ṭabʿ elinde rubāʿīlerüm benüm
Bezm-i ṣafāya Ḥāletiyā çār-pāredür

erbāb-ı ṭamāʿ:

1. **erbāb-ı ṭamāʿ:**
Gazel 295
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hırslı, açgözlü kimseler.

Erbāb-ı ṭamāʿ cürʿa-feşān oldı ṣanurlar
Sāḳī-i zamānuñ yire hep dökdügi ḳandur

erbaʿīn içre:

1. **erbaʿīn içre:**
Mesnevi 3
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Kırk gün içinde (Allah'ın Hz. Adem'i yaratırken yeryüzündeki yedi iklimden toprak aldırıp bu toprağı kırk gün yoğurmasına telmih vardır).

Nūrıdur Ādem'e olan hādī
Erbaʿīn içre iden irşādı

erbaʿīn ol-:

1. **erbaʿīn ol-:**-*dı*
Mesnevi 8
Mısra: **176**
Kelime Tipi: -
Kırk olmak II. Sufilerin 40 günlük süre zarfında dünyadan kat-ı alaka edip tecrit hayat yaşaması gerçekleşmek.

Nice dünyāyı ṭutmasun enīnüm
Benüm sāl ile oldı erbaʿīnüm

ercmend ol-:

1. **ercmend ol:**-*sun*
Mesnevi 7
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Muhterem, şerefli, itibarlı olmak.

Devleti nahli ser-bülend olsun
Bāġ-ı ʿālemde ercmend olsun

erġanūn:

1. **erġanūn:**
Kaside 22
Mısra: **32**
Org, kiliselerde çalınan büyük çalgı.

Uymaz nevā-yı sāz-ı felek biribirine
Çoḳ ḥaẕẕ olunmıyor hele böyleyse erġanūn

erġavān:

1. **erġavān:**
Mesnevi 8
Mısra: **29**
Erguvan çiçeği.

Olur mı erġavān şāḫ ile yek-sān
Ḳılıcuñdan senüñ dāʾim ṭamar ḳan

[K.12:48]

erġavān nahli:

1. **erġavān naḫli:**-*n*
Kaside 28
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Erguvan fidanı.

Hevā-yı bed şu ḳadar bozdı erġavān naḫlin
Teninde ḳalmadı anuñ yiriyle ḳandan eser

erġavānī:

1. **erġavānī:**
Kaside 38
Mısra: **70**
Erguvan renginde, kıpkırmızı.

Göñül ḥaste dil beste ḫāṭır şikest […..]
Yaşum erġavānī yüzüm zaʿferānī

eri-:

1. **eriyüp:**-*y*, -*üp*
Gazel 325
Mısra: **13**
Yumuşamak, kızgınlığı, öfkesi veya dargınlığı geçmek.

Gice bezm-i meyde şerminden eriyüp geçdi yār
Eyleyince Ḥāletī derdiyle āh-ı cān-güdāz

erit-:

1. **eritmezsem:**-*mez*, -*se*, -*n*
Gazel 498
Mısra: **9**
Yumuşatmak, eritmek.

Eritmezsem eger zencīri āh-ı āteşīnümle
Benüm ey Ḥāletī dīvāne-i ʿışḳ olmasun adum

[G.233:8, K.14:14]

erkān:

1. **erkān:**
Kıt'a 50
Mısra: **3**
İleri gelenler.

Ḥaḳ budur erkān içinde vāḥidün k'el-elfsin
İsterüz kim bir günüñ biñ eyliye Mevlā senüñ

[Kt.K.4:13, M.3:65]

erre ṭut-:

1. **erre ṭut:**-*ar*
Gazel 476
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Testereyle kesmek.

Varaḳ-ı sebz degül erre ṭutar gül-bün-i gül
Ḳaṣd ider kim kesile naḫl-i ḥayāt-ı bülbül

erre-i hicrān:

1. **erre-i hicrān:**
Gazel 597
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayrılık testeresi.

Ey şūḫ-ı cihān erre-i hicrān ile kesme
Yoluñda olan ehl-i dilüñ naḫl-i ġarāsın

ervāḥ:

1. **ervāḥa:**-*a*
Mesnevi 4
Mısra: **93**
Ruhlar, canlar.

İrdi ervāḥa ʿālemüñ cānı
Oldı gūyā ki ḥaşr-ı rūḥānī

ervāḥ dahı ecsāda taʿalluḳ itmeden:

1. **ervāḥ daḫı ecsāda taʿalluḳ itmeden:**-*a-meden*
Gazel 686
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ruhlar daha bedene yerleşmeden II Çok eskiden, ezelden beri.

Ervāḥ daḫı itmeden ecsāda taʿalluḳ
Laʿl-i leb-i dil-dāra göñül virmiş-idüm ben

ervāh-ı ecsād:

1. **ervāḥ-ı ecsād:**-*a*
Gazel 779
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bedenlerin ruhları.

Ġam-ı laʿlüñ ʿalāḳa eylemişdi ḳalb-i nā-şāda
Daḫı cāna taʿalluḳ ḳılmadan ervāḥ-ı ecsāda

ervāh-ı enbiyā:

1. **ervāḥ-ı enbiyā:**-*y, -a*
Mesnevi 4
Mısra: **92**
Kelime Tipi: -
Nebilerin ruhları.

Düşüp anuñ öñüne Rūḥ-ı emīn
Ḳıldı ervāḥ-ı enbiyāya ḳarīn

erzān eyle-:

1. **erzān eyle:**-*r*
Gazel 182
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ucuzlatmak.

Dehen-i tengin açup başlasa güftāra o yār
Sükkeri kāsid idüp gevheri erzān eyler

erzān ol-:

1. **erzān ol:**-*ma, -y, -a*
Mesnevi 9
Mısra: **264**
Kelime Tipi: -
Kolay elde edilebilir, ucuz olmak.

Gerekdür kim metāʿ-ı naẓm-ı verzān
Zamān-ı şāhda olmaya erzān

[G.364:4]

erzānī gör-:

1. **erzānī gör:**-*di*
Kaside 42
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Layık, uygun görmek.

Dirīġ ü derd ki seng-i mezāruñ altında

erzānī ḳıl-:

1. **erzānī ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Layık görmek, uygun görmek.

Ḥamd aña kim vücūd-ı insānı
Şeref-i nuṭḳa ḳıldı erzānī

erzānī ol-:

1. **erzānī ol:**-*ur, -sa*
Kaside 33
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Lâyık, uygun olmak.

Ṣabā gelseydi nā-geh gösterürler çīn-i pīşānī
Şuʿāʿından düzüp cārūb-ı zerrīn ḫusrev-i ḫāver

[Kt.136:2]

erzen:

1. **erzeni:**-*i*
Kaside 31
Mısra: **21**
Darı II Yıldızlar.

Bām-ı eflāk üzre görmez mi bu deñlü erzeni
Ḳanda cevlān eyler ol ṭāvūs-ı zerrīn-bāl ü per

erzen şaç-:

1. **erzen şaç:**-*ar*
Gazel 422
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Darı saçmak (Gökteki yıldızlar bağlamında).

Sen baña ögretme kendüñ ey sipihr-i hīle-ger
Murġ-ı cān ṣayd itmege her şeb şaçarsın erzenüñ

es-:

1. **esdi:**-*di*
Gazel 839
Mısra: **2**
Hava bir yönden bir yöne akmak, rüzgâr olmak.

Ḫaṭ-ı yāra felek teşbīh idince ḫırmen-i māhı
Biraz esdi ṣavurdı ehl-i ʿışḳuñ ṣarṣar-ı āhı

[K.42:48, Kt.K.2:11, Trk.B.1:12]

esāfil:

1. **esāfil:**
Kaside 32
Mısra: **71**
Çok aşağı ve bayağı kimseler.

Esāfil evc-i rifʿatde efāḍıl ḫāk-i zilletde
N'ola zīr ü zeber eylerse āhum çerḫ-i ġaddārı

esas:

1. **esāsından:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 56
Mısra: **12**
Bir şeyi meydana getiren ana unsur, asıl yapı, temel.

Ḳonmamış vaḳt-i mübārekde esās-ı şehr-i dil
Olmıyor maʿmūr bārī ḳıl esāsından ḫarāb

[G.772:6]

esās bırak-:

1. **esās bıraḳ-:**-*dukda*
Gazel 348
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Temel atmak.

Pīr-i muġān-ı mey-kedemüzdür duʿā iden
Kāḫ-ı neşāṭ u ʿıyşa bıraḳduḳda Cem esās

esas-ı binā-yı maḥabbet:

1. **esas-ı binā-yı maḥabbet:**-*e*
Gazel 709
Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Aşk binasının temeli.

ʿĀşıḳ yanında tīşe-i Ferhādı itme yād
Virme ḫalel esas-ı binā-yı maḥabbete

esās-ı cān:

1. **esās-ı cān:**-*a*
Kaside 5
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Canın, gönlün temeli.

Bāġ-ı cihānda tā ki bahār u ḫazān ola
Tā kim esās-ı cāna dehr ola pāy-dār

esās-ı şehr-i dil:

1. **esās-ı şehr-i dil:**
Gazel 56
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül şehrinin temeli.

Ḳonmamış vaḳt-i mübārekde esās-ı şehr-i dil
Olmıyor maʿmūr bārī ḳıl esāsından ḫarāb

esb:

1. **esbden:**-*den*
Gazel 231
Mısra: **1**
At, beygir.

Esbden menzil-i ʿuşşāḳa ki cānāne iner
Nūra beñzer ki gelür ḳabr-i şehīdāne iner

[G.582:7, K.29:20]

esbāb-ı ḥüsn:

1. **esbāb-ı ḥüsn:**-*ün, -den*
Gazel 504
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güzellik unsurları.

N'ola ol ġamzeye meyl eylesem esbāb-ı ḥüsnüñden
Yolunda ölmedür ey Ḥāletī aḳṣā-yı āmālüm

[G.536:7, G.799:4]

esbāb-ı ḥüsn-i yār:

1. **esbāb-ı ḥüsn-i yār:**-*dan*
Gazel 175
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin güzelliğinin sebepleri.

Diler kim pey-rev-i Manṣūr ola bu dār-ı dünyāda
Göñül esbāb-ı ḥüsn-i yārdan ol zülfe māʾildür

[G.248:8]

esbāb-ı şafā:

1. **esbāb-ı şafā:**
Gazel 865
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Huzur, mutluluk sebepleri.

Esbāb-ı şafā ḳısmet olunduḳda ezelde
Ol çihre saña āyine İskender'e düşdi

esbāb-ı sefer:

1. **esbāb-ı sefer:**-*den*
Gazel 469
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yolculuk sebepleri.

Sende esbāb-ı seferden nesne yoḳ ey Ḥāletī
Gūşuña girmez mi hiç āvāze-i kūs-ı raḥīl

esbāb-ı sürūr:

1. **esbāb-ı sürūr:**
Gazel 226
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevinç sebepleri.

Cāy-gīr olmasa anda n'ola esbāb-ı sürūr
Şimdilik ḫāne-i dilde ġam-ı cānān oluyor

esb-i bād-peymā:

1. **esb-i bād-peymā:**-*y, -a*
Kaside 2
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Rüzgarı ölçen (çok hızlı giden) at.

Kemāl-i ḥaşmet ile gūyiyā Süleymān'dur
Ḳaçan süvār ola bir esb-i bād-peymāya

esb-i cādū:

1. **esb-i cādū:**
Gazel 493
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cadı at.

İtmeyüp şeb-dīz-i zülf-i fitne-engīzin raḳam
Esb-i cādū resm iden naḳḳāş ʿāḳildür dimem

esb-i çālāk:

1. **esb-i çālāk:**-*e*
Kaside 15
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Çevik at.

Raḫş-ı ṭabʿ-ı Ḥāletī'ye raġbet it şāhum müdām
Esb-i çālāke ider zīrā selāṭīn iʿtibār

esb-i çevgānī:

1. **esb-i çevgānī:**
Kaside 15
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Cirit sopası atı.

Esb-i çevgānī disem ol esb-i rāḥat-baḫşa ben
Ḳolları çevgānīye olurdı faḫr-i rūzgār

esb-i cihān-peymā:

1. **esb-i cihān-peymā:**
Kaside 8
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Dünyayı gezen at.

Benem ol Ḥāletī kim gelmedi hergiz bu meydāna
Semend-i ṭabʿuma hem-pā olur esb-i cihān-peymā

esb-i devlet ü iḳbāl:

1. **esb-i devlet ü iḳbāl:**
Kaside 16
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Talih ve şans atı.

Her demde Ḫızr-himmet ü tevfīḳ hem-riḳāb
Hemvāre esb-i devlet ü iḳbāl zīr-rān

esb-i emel ü raḫş-ı murādāt:

1. **esb-i emel ü raḫş-ı murādāt:**-*a*
Kıt'a 97
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İstek ve arzu atı.

Esb-i emel ü raḫş-ı murādāta süvār ol
Olsun yed-i ḥükmüñde senüñ tevsen-i devrān

esb-i ihsān eyle-:

1. **esb-i iḥsān eyle:**-*y, -üp*
Kıt'a 135
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Cömertlik yapmak, yardım etmek.

Ḫākden refʿ eyledüñ bir esb-i iḥsān eyleyüp
Yirden üstün ide dāʾim Ḥażret-i Mevlā seni

esb-i nāz:

1. **esb-i nāz:**-*a*
Gazel 73
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Naz atı.

Lāyıḳ mıdur ki göñli ḳala ben fütādenüñ
İllerle esb-i nāza binüp idesin şitāb

[G.83:6, G.132:7, G.476:11]

esb-i nāza meydān vir-:

1. **esb-i nāza meydān vir:**-*dük, -i, -n*
Gazel 43
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Naz atına imkan tanımak II Nazlanmak.

İnanursın disem āyīne-i dilde ġubārum yoḳ
Bilürken esb-i nāza virdügin meydānları cānā

esb-i nāz-ı yār:

1. **esb-i nāz-ı yār:**-*da*
Gazel 579
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin naz atı.

Ḫāṭırından ḫāne-i aġyāra varmaḳ geçmese
Esb-i nāz-ı yārda n'eylerdi naʿl-i bāz-gūn

esb-i rāhat-bahş:

1. **esb-i rāḥat-baḫş:**-*a*
Kaside 15
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Rahatlık veren at.

Esb-i çevgānī disem ol esb-i rāḥat-baḫşa ben
Ḳolları çevgānīye olurdı faḫr-i rūzgār

esb-i saʿādet-süm:

1. **esb-i saʿādet-süm:**
Kaside 15
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Mutluluk toynaklı at.

Ey ḫoş ol esb-i saʿādet-süm ki olmış cünbişi
Muʿtedil ġāyetde mānend-i nesīm-i nev-bahār

esb-i ṣabā-reftār:

1. **esb-i ṣabā-reftāra:**-*a*
Gazel 125
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Saba rüzgarı gibi giden at II Çok hızlı koşan at.

Gitdi ol yār binüp esb-i ṣabā-reftāra
Rūzgār itdi yine ḥāṣıl-ı ʿömrüm ber-bād

esb-i sipihr-i tünd-rev:

1. **esb-i sipihr-i tünd-rev:**-*e*
Mesnevi 4
Mısra: **102**
Kelime Tipi: -
Göğün hızlı giden atı.

Başdı pāyın riḳāb-ı māh-ı neve
Bindi esb-i sipihr-i tünd-reve

esb-i ṭabʿ:

1. **esb-i ṭabʿ:**-*um*
Gazel 228
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Mizaç atı II Şairin şiirlerinde görülen üslup.

Bir zemīn içre ki pūyān ola esb-i ṭabʿum
Ḥāletī olmaya hergiz anı dünyāda geçer

[K.24:56]

esb-i ṭabīʿat:

1. **esb-i ṭabīʿat:**
Gazel 425
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Mizaç atı II Huy, karakter.

Ḥāletī esb-i ṭabīʿat niçe reh-vār olsa
Giricek rāh-ı ġam u miḥnete yorulsa gerek

2. **esb-i ṭabīʿat:**
Gazel 132
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Mizaç atı II Şairlik yeteneği.

Esb-i ṭabīʿat olmasa çālāk Hāletī
Naḳcīr-i faẓl u maʿrifet olmaz gider şikār

esb-i yār:

1. **esb-i yār:**
Gazel 851
Mısra: **5**

Kelime Tipi: -
Sevgilinin atı.

Olmazdı tāziyāneye muḥtāc esb-i yār
Bilseydi ʿāşıḳuñ elem-i intiẓārını

esdür-:

1. **esdürme:**-*me*
Gazel 593
Mısra: **7**
Estirmek, esmeye sebep olmak.

Esdürme bād-ı āhumı āyīne-i felek
Şāyed mükedder ola ġubār-ı melālden

esed burcı:

1. **esed burcı:**-*n, -da*
Kaside 30
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Arslan burcu.

Saʿādet bīşe-zārında ḳarār itmiş Ġaẕanfer'sin
Esed burcunda olan māha beñzer rūy-ı raḫşānuñ

[K.30:25]

eşel:

1. **eşel:**
Gazel 707
Mısra: **12**
Çolak, elsiz.

Ḳalsaġ ayaḳda n'ola Ḥāletiyā olmışdur
Dest-i ümmīd eşel dāmen-i himmet kūtāh

eser:

1. **eser:**
Gazel 584
Mısra: **7**
Eser, belirti, iz.

Yoġ iken zār-ı taḥammülden eser ḫānemde
Mihmān-ı ġama göstermişüm çīn-i cebīn

[G.404:11, G.624:7, G.891:10, Kt.35:2, M.4:125]

eser it-:

1. **eser it-:**-*mez*
Gazel 204
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tesir etmek, etki etmek.

Yār-i āhen-dil ki dāʾim ʿāşıḳa bī-dādı var
Tīr-i āh itmez eser bir miġfer-i pūladı var

eser ḳalma-:

1. **eser ḳalma-:**-*z*
Gazel 322
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hiçbir belirti, iz olmamak.

İdince vaʿde-i vaşla vefā ol şūḫ-ı bī-pervā
Vücūdından dil-i şūrīdenüñ hergiz eser ḳalmaz

[G.62:9, G.91:9, G.412:1, G.591:10, Mü.1:15, G.569:13, G.705:9, G.797:3, K.28:4, K.31:1]

eser koma-:

1. **eser ḳoma:**-*z*
Gazel 67
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Eser koymamak: İz kalmayacak şekilde silmek, yok etmek.

Tīşe-i hicrān ḳomaz ṣabrum bināsından eser
Merḥamet ḳıl olmasun dirseñ eger ḥālüm ḫarāb

[K.25:26]

eser ol-:

1. **eser ol:**-*dı*
Gazel 465
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kalıntısı olduğuna delalet etmek, işaret olunmak.

Oldı ol şāhuñ ʿulüvv-i himmetinden bir eser
Āb-ı tünd-i eşküme seng-i cefādan ṭarḥ-ı pül

eser peydā ol-:

1. **eser peydā ol:**-*maz*
Gazel 35
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İzi bulunmak, etkisi görülmek.

Ne siḥr eyler ʿaceb ol ġamzeler kim ursalar nāvek
Geçer cāna velī olmaz bedende hiç eser peydā

[G.8:4]

eser yoḳ:

1. **eser yoḳ:**
Gazel 836
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İz, işaret bulunmama.

Mūdan ten-i pāküñde eser yoḳ dinilürdi
Ol şūḫ-ı cihānuñ eger olmasa miyānı

eser-i būy-ı miḫnet:

1. **eser-i būy-ı miḫnet:**-*i*
Gazel 811
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Eziyet kokusunun izi.

Devr itmez olsa micmer-i zerrīn-i āftāb
Gitse zamānenüñ eser-i būy-ı miḫneti

eser-i hāme:

1. **eser-i ḫāme:**-*m, -i*
Kaside 40
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Kalemin eseri.

Gül-i gü-bün gibi merġūb ṭutarlardı müdām
Eser-i ḫāmemi görse fużelā-yı kümmel

eseri ḳal-:

1. **eseri ḳal-:**-*ma, -sa*
Gazel 191

Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İzi, belirtisi kalmak.

Jeng-i ġaflet eşeri ḳalmasa hiç Ḥāletiyā
İtse mirʾāt-ı dile bir dil-i āgāh naẓar

eser-i naḳl-i semend:

1. **eşer-i naḳl-i semend:**-*i, -n, -i*
Gazel 84
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Atın geçme izi, atın yerde bıraktığı nal izi.

Ḳanda idügin bilmege ol mihr-i cihān-tāb
Ḳıldum eşer-i naḳl-i semendini suṭurlāb

eseri ol-:

1. **eşeri ol-:**-*ur*
Gazel 820
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Belirtisi olmak.

Diñledüñ Ḥāletiyā nāle-i şeb-gīri hele
Görelüm āh-ı seḥer-gāhuñ olur mı eşeri

eser-i pāy-ı seg-i kūy:

1. **eşer-i pāy-ı seg-i kūy:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 584
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semtindeki köpeğin ayak izi.

Eşer-i pāy-ı seg-i kūyını öpdürmez o şūḫ
ʿĀşıḳı bāġ-ı ruḫından hiç ider mi gül-çīn

eser-i ṣoḥbet-i dil:

1. **eşer-i ṣoḥbet-i dil:**
Gazel 849
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönül sohbetinin etkisi.

Eşer-i ṣoḥbet-i dil anı perīşān itdi
Tār u mār olduġın ol zülf ṣabādan bilmeñ

eserler ḳo-:

1. **eşerler ḳo:**-*y, -up*
Tarih 6
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İzler bırakmak.

Dāʾim ḳoyup eşerler olsun cihānda dāʾim
Ḳılsun vücūd-ı şāhī ḳalbin hemīşe mesrūr

esīr:

1. **esīrünüñ:**-*ün, -ün*
Gazel 684
Mısra: **1**
Mahkum, tutsak.

Zülfüñ esīrünüñ ṭaḳılur boynına resen
Başdan çıḳar efendi reh-ı ʿışḳuña giren

[K.17:58]

esīr eyle-:

1. **esīr eyle:**-*se*
Gazel 154
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Tutsak etmek II Âşık etmek.

Dünyāyı esīr eylese kendüye ʿaceb mi
Baḳduḳça alur ādemi zīrā ruḥ-ı dil-ber

[G.239:5]

esīr it-:

1. **esīr it:**-*dün*
Gazel 683
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Tutsak durumuna getirmek II Kendine bağlamak; âşık etmek.

Göñüller milketin alduñ niçe cānı esīr itdüñ
Bugün şemşīr-i ġamzeñle şeh-i kişver-güşāsın sen

esīr ḳıl-:

1. **esīr ḳıl:**-*mış, -dur*
Gazel 243
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Esir etmek, tutsak etmek.

Bir şeker-leb kim daḫı aġzında vardur būy-ı şīr
Zülf-i kāfir–kīşine dünyāyı ḳılmışdur esīr

[M.2:74]

esīr-i belā it-:

1. **esīr-i belā it:**-*en*
Kaside 42
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Belaya tutsak etmek, türlü belalara uğratmak.

Felek degül mi iden Yūsufʾı esīr-i belā
Felek degül mi iden zār pīr-i Kenʿān'ı

esīr-i çāh-ı zenaḫdān ol-:

1. **esīr-i çāh-ı zenaḫdān ol:**-*an*
Gazel 397
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çene çukurunun esiri olmak.

Degül ḫaṭ-ı zeḳanuñ dūd-ı āhıdur cānā
Esīr-i çāh-ı zenaḫdān olan dil-efgāruñ

esīr-i dil-figār it-:

1. **esīr-i dil-figār it:**-*di*
Gazel 817
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönlü yaralı köle yapmak, âşık etmek.

On sekiz biñ ʿālemi itdi esīr-i dil-figār

Ḫāl-i rūyuñ ḫayli ʿālem virdi saña ey perī

esīr-i ġam-ı hicrān ol-:

1. **esīr-i ġam-ı hicrān ol:**-*ı, -yor*
Gazel 226
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ayrılık gamının esiri olmak.

Mülk-i dil düşmen elinde yine vīrān oluyor
Cān-ı ġam-dīde esīr-i ġam-ı hicrān oluyor

esīr-i ʿışḳ:

1. **esīr-i ʿışḳ:**-*un, -a*
Gazel 867
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşkın esiri, âşık.

Esīr-i ʿışḳuña şemşīr-i ġamzeñden emān yoḳ mı
Ḫalāṣ olmış elüñden ey perī dünyāda cān yoḳ mı

[G.122:4, Mf.483:1]

esīr-i ʿışḳ ol-:

1. **esīr-i ʿışḳ ol:**-*an*
Gazel 777
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşkın esiri olmak, aşka tutulmak.

Esīr-i ʿışḳ olan bī-dilleri zülfiyle bend itmiş
Giderler cümlesi ol ḫusrev-i ḫūbānuñ ardınca

esīr-i ḳafes kıl-:

1. **esīr-i ḳafes ḳıl:**-*mış*
Kaside 38
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Kafese esir etmek.

Çü bildüm ki güftār-ı zībāsı ḳılmış
Esīr-i ḳafes ṭūṭi-i nükte-dānı

esīr-i pister-i hicrān:

1. **esīr-i pister-i hicrān:**-*un, -am*
Gazel 444
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayrılık yatağının esiri.

Bunca yıldur kim esīr-i pister-i hicrānuñam
Dimedüñ bir kez nedür ey ḫaste-dil ḥālüñ senüñ

esīr-i pister-i hicrān ol-:

1. **esīr-i pister-i hicrān ol:**-*an*
Gazel 162
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ayrılık yatağına mahkum olmak.

Ṣafā eyler esīr-i pister-i hicrān olan ʿāşıḳ
Eger kim naḳd-i cāna inse ol ṣūḫ-ı melek-manẓar

eski:

1. **eskimişdür:**-*miş, -dür*
Gazel 392
Mısra: **10**
Çok kullanmaktan yıpranmış, harap olmuş şey.

N'içün olmaz ki gül-zār-ı emel ey Ḥāletī ḫurrem
Meger kim eskimişdür delvi bu gerdūnla dūlābuñ

[K.17:38]

2. **eski:**
Gazel 882
Mısra: **13**
Çok zamandan beri var olan.

Sevdiyse Ḥāletī seni ger eski ʿaybdur
Redd eylemek revā degül ol ʿabd-i kemteri

[Mü.7:3]

eski-:

1. **eskidi:**-*di*
Gazel 136
Mısra: **8**
Eski duruma gelmek, köhnemek; yıpranmak.

Vaṣf itmesün müferriḥini feylesof-ı dehr
Zīrā ki ġāyet eskidi eczā-yı rūzgār

esmā:

1. **esmāya:**-*y, -a*
Kaside 10
Mısra: **8**
İsimler, adlar II Allah'ın isimlerini zikretme.

Dehān-ı ġonceyi bād-ı bahārī depredür ṣanma
Olur bülbülleri tesḫīr içün meşġūl esmāya

esrār:

1. **esrārdan:**-*dan*
Gazel 644
Mısra: **7**
Sırlar, gizler II Uyuşturucu.

Gezersin ʿālemi bī-hūş olup esrārdan her dem
Cihānuñ şāhısın sen kendüñ ey ābdāl bilmezsin

2. **esrār:**
Gazel 186
Mısra: **3**
Hint kenevirinden çıkarılan ve keyif veren uyuşturucu.

Çerḫi destinde şanur keffine esrār alsa
Göñül ābdālı n'içün çaḳ bu ḳadar sersem olur

esrār-ı ḥaḳḳ:

1. **esrār-ı ḥaḳḳ:**
Gazel 62
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Allah'ın sırları, hakikat sırları.

Sevād-ı mümkināt āṣār-ı ṣunʿı bī-süḫān söyler
Kitāb-ı kāʾināt esrār-ı Ḥaḳḳ'ı bī-dehen söyler

esrār-ı ḥaṭṭ:

1. **esrār-ı ḥaṭṭ:**-*un*
Gazel 864
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) yanağındaki ayva tüylerin esrar gibi sarhoş edici olması.

Eyledi esrār-ı ḥaṭṭuñ gerçi kim ḥayrān beni
Yine ammā hicr ile güldürmiyor devrān beni

esrār-ı każā-yı dil:

1. **esrār-ı ḳażā-yı dil:**-*i*
Gazel 513
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül kaderinin sırları.

Ḫ̔ān-ı ġamdan ne naṣīb olsa yisün lezzet ile
Virüp esrār-ı ḳażā-yı dili ḥayrān idelüm

esrār-ı pinhān:

1. **esrār-ı pinhān:**-*um*
Gazel 534
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gizli sırlar.

Ġam-ı ḥaṭṭ-ı lebüñ cān gibi ṣaḳlardum derūnumda
Ṭuyuldı ṭıfl-ı eşkümden velī esrār-ı pinhānum

eşʿār:

1. **eşʿāruma:**-*um, -a*
Gazel 292
Mısra: **15**
Şiirler.

Eşʿāruma naẓar ḳıldı eksik olmıyor
Başumda nev-be-nev gül-i ṣadberg-i iʿtibār

[G.381:12, G.448:12, G.478:9, G.618:11, G.815:11, K.8:78, K.9:58, Kt.33:1, Kt.107:3, Kt.118:4, Kt.127:4]

eşʿār-ı rūm:

1. **eşʿār-ı rūm:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **237**
Kelime Tipi: -
Anadolu şiirleri.

Benem revnaḳ viren eşʿār-ı Rūm'a
Metāʿumdur giden her merz ü būma

eşbeh:

1. **eşbehi:**-*i*
Gazel 376
Mısra: **5**
En iyi.

Fenn-i sülūk ehlinüñ eşbehi Ẕünnūn iken
Ḥarfine engüşt ḳor ṭıfl-ı debistān-ı ʿışḳ

escār:

1. **eşcār:**
Gazel 131
Mısra: **7**
Ağaçlar.

Eşcār sāye-güster olup her kenārdan
Āb-ı ḥayāta beñzedi ẓulmetde cūy-bār

[G.451:12, G.671:9, G.712:14, K.10:16, M.1:24, M.3:91, M.5:12]

eşcāruñ ezhārı:

1. **eşcāruñ ezhārı:**
Gazel 395
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ağaçların çiçekleri.

N'ola ḫınk-i ṣabāya her biri ṭurma süvār olsa
Giderler gül ʿarūsın almaġa ezhārı eşcāruñ

eşheb-i şubh:

1. **eşheb-i şubḥ:**-*ı*
Kaside 36
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sabahın kır atı II Tan yerinin ağarması.

Ḫusrev-i encüm firār itdi binüp Şeb-dīz'ine
Eşheb-i ṣubḥı idince şāh-ı ḫāver zīr-rān

eşig:

1. **eşigi:**-*i*
Kaside 4
Mısra: **29**
Kapı önü, eşik.

Eşigi ḫākine her kim ki göz dike anuñ
Zamāne sūzen-i müjgān ile gözini oyar

eşigi taşı:

1. **eşigi ṭaşı:**-*n, -a*
Kaside 4
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Eşiğinin taşı, padişahın eşiği.

Ṭoġunca māder-i eflākden şeh-i maşrıḳ
Eger ḳomasam o şāhuñ eşigi ṭaşına ser

eşk:

1. **eşkümle:**-*üm, -le*
Gazel 57
Mısra: **3**
Gözyaşı.

Ḳanı ol demler ki eşkümle ṣulardum kūyuñı
Şimdi tāb-ı sīneden ḳalmadı hiç çeşmümde āb

[G.78:3, G.184:1, G.209:13, G.222:3, G.284:2, G.87:3, G.390:5, G.446:3, G.471:7, G.488:5, G.492:5, G.609:9, G.690:9, G.749:6, Mf.382:1]

eşk sitāresi:

1. **eşk sitāresi:**-*n*
Gazel 13
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı yıldızı.

Gitdi o dem ki görmese eşküm sitāresin
Āyā nic'oldı diyü şorardı o meh-liḳā

eşk-i ʿadū vü būs-ı aḥibbā:

1. **eşk-i ʿadū vü būs-ı aḥibbā:**
Kaside 26
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Dostların öpmesi ve düşmanın gözyaşı.

Eşk-i ʿadū vü būs-ı aḥibbā ile ṭolar
Ḫāk-i ḥarīmi geh dür ü geh laʿl-i āb-dār

eşk-i al ü çihre-i zerd:

1. **eşk-i al ü çihre-i zerd:**-*üm*
Gazel 614
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kırmızı gözyaşı ve sarı yüz.

Eşk-i al ü çihre-i zerdüm muḳarrerdür benüm
Gelse gitse bāġ-ı dehre biñ bahār ü yüz ḥazān

eşk-i ʿāşıḳ:

1. **eşk-i ʿāşıḳ:**
Müseddes 8
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Aşığın gözyaşı.

Eşk-i ʿāşıḳ dökülüp yirlere ʿummānlar olur
Niçe sevdā-zedeye ẓulm-i firāvānlar olur

eşk-i çeşm:

1. **eşk-i çeşm:**-*i*
Gazel 112
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı.

Aḳmazdı eşk-i çeşmi dem-ālūde her zamān
Bağrında ehl-i ʿışḳuñ eger olmasa fürūġ

[G.104:1, G.117:3, G.129:3, G.175:3, G.189:5, G.210:7, G.414:9, G.476:7, G.580:9, G.673:5, G.748:9, G.187:26]

eşk-i çeşm ü dāġ-ı dil:

1. **eşk-i çeşm ü dāġ-ı dil:**-*den*
Gazel 360
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı ve gönül yarası.

Didüm kim eşk-i çeşm ü dāġ-ı dilden var mıdur ḥaẕẕuñ
Didi nāz ile dil-ber eylerin ben sīm ü zerden ḥaẕ

eşk-i çeşm-i giryān:

1. **eşk-i çeşm-i giryān:**-*ı*
Mesnevi 2
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Ağlayan gözün yaşı.

Umarum kim bulam ḥayāt-ı cedīd
Aḳıdup eşk-i çeşm-i giryānı

eşk-i deryā-bār:

1. **eşk-i deryā-bār:**-*dan*
Gazel 524
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Deniz yağdıran gözyaşı, deniz gibi olan gözyaşı.

Eşk-i deryā-bārdan hem keşret-i aġyārdan
Ḳalmadı kūy-ı nigārumda benüm aşlā yirüm

eşk-i firāvān:

1. **eşk-i firāvān:**-*um, -a*
Gazel 37
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bol gözyaşı.

Ellerse anı ṭurma n'ola pençe-i mercān
Öyküdi benüm eşk-i firāvānuma deryā

[G.29:11, G.46:5, G.526:3, G.544:1, G.855:2, Mf.557:2]

eşk-i germ:

1. **eşk-i germ:**
Kaside 14
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sıcak gözyaşı.

Sīne-i ʿāşıḳ-ı şeydādaki āh-ı serdüñ
Eşk-i germ üstine oldı yine rüchānı ʿıyān

eşk-i germ ü āh-ı serd:

1. **eşk-i germ ü āh-ı serd:**-*üm*
Gazel 353
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hararetli gözyaşı ve soğuk (sert) âh.

Baña rāḥat virmemiş bir laḥẓa ḳassām-ı ezel
Eşk-i germ ü āh-ı serdüm eksük olmaz yaz u ḳış

eşk-i güher-rīz:

1. **eşk-i güher-rīz:**-*le*
Gazel 76
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Cevher saçan gözyaşı.

Ter ḳılsa n'ola eşk-i güher-rīzle cānā
ʿĀşıḳ saña göndermek olur mı ḳurı mektūb

eşk-i ḥasret:

1. **eşk-i ḥasret:**
Gazel 767
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Özlem gözyaşları.

Eşk-i ḥasret ḳıldı ġarḳāt-ı belā āḫir beni
Başdan aşdı dil-berā maḳṣūd istiġnā-y ise

[G.370:2, Trk.B.1:51]

eşk-i hūn-ālūd-ı ʿāşık:

1. **eşk-i ḫūn-ālūd-ı ʿāşıḳ:**-*dan*
Gazel 223
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Âşığın kanlı gözyaşı.

Eşk-i ḫūn-ālūd-ı ʿāşıḳdan maḥabbet şehrinüñ
Kimse başmaz yollarında dürr ile mercān yatur

eşk-i ḫūn-bār:

1. **eşk-i ḫūn-bār:**-*um*
Gazel 29
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kan yağdıran gözyaşı.

Eşk-i ḫūn-bārum ile böyle dem-ālūd oldı
Görinen bāl-i semendinde degüldür ḥınnā

[G.114:10, G.529:6]

eşk-i ḫūn-feşān:

1. **eşk-i ḫūn-feşān:**
Gazel 643
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kan saçan gözyaşı.

Sīne-i pür-sūzdan gelmiş gibi ey Ḥāletī
Tāblanmış aḳçeye beñzer bu eşk-i ḫūn-feşān

[G.677:12]

eşk-i hūnīn:

1. **eşk-i ḫūnīn:**-*üm*
Gazel 731
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kanlı gözyaşı.

Āstānuñda iderken eşk-i ḫūnīnüm revān
Çekme tīġ-i cevrüñi ḳanı yumazlar ḳan ile

eşk-i hūn-pāş:

1. **eşk-i ḫūn-pāş:**-*um*
Gazel 501
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kanlı gözyaşları.

Dönüpdür cūya cānā fırḳatüñle eşk-i ḫūn-pāşum
O cūy üstünde gūyā iki gözlü köprüdür ḳaşum

[Mf.350:1]

eşk-i lāle-gūn:

1. **eşk-i lāle-gūn:**
Kaside 22
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Lale gibi kırmızı renkteki kanlı göz yaşı.

Yüz sürmege ḳomazdum anı ḫāk-i pāyuña
Ger düşmeseydi dāmenüme eşk-i lāle-gūn

eşk-i laʿl-fām:

1. **eşk-i laʿl-fām:**-*ı, -n*
Gazel 114
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Lal renkli (kırmızı) gözyaşı.

Tīşesiyle Kūh-ken kān deldi dir şol kimse kim
Gördi eşk-i laʿl-fāmın raḫne-i ḫārāda sürḫ

eşk-i māl-ā-māl:

1. **eşk-i māl-ā-māl:**-*dür*
Gazel 121
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dopdolu gözyaşı.

Her zamānda eşk-i māl-ā-māldür müjgāna dek
Çeşmünüñ baḥr-i firāvanında yoḳdur cezr ü med

eşk-i nedāmet:

1. **eşk-i nedāmet:**-*dür*
Gazel 603
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Pişmanlık gözyaşları.

Şimdi çeşmümden benüm eşk-i nedāmetdür gelen
Kiştzār-ı sīnemde bārān-ı raḥmetdür gelen

[G.757:2, M.9:283]

eşk-i peşīmānī:

1. **eşk-i peşīmānī:**
Gazel 179
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Pişmanlık gözyaşı.

Mecāzī ʿışḳı āḫir ḳaldurur eşk-i peşīmānī
Gehī ṭuġyān-ı āb-ı cūydan vīrān olur püller

eşk-i revān:

1. **eşk-i revān:**-*um*
Gazel 105
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Akan gözyaşı.

N'ola seyl olup aḳsa eşk-i revānum
Yaġar ṭurma başuma tīr-i ḥavādiş

[G.177:10, G.229:8, G.261:11, G.358:6, G.566:2, G.646:7, G.737:11, G.800:5, G.836:1]

eşk-i sürūr:

1. **eşk-i sürūr:**
Mesnevi 9
Mısra: **227**
Kelime Tipi: -
Sevinç gözyaşı.

Biraz eşk-i sürūr olsun hüveydā
Cedīd aḳçe çıḳarsun çeşm-i bīnā

eşk-i ter:

1. **eşk-i ter:**-*üm*
Gazel 582
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı.

Gelür dāʾim dü esble mülk-i dil yaġmasına ʿışḳuñ
Duḫān-ı āhumı Şeb-dīz idüp eşk-i terüm Gül-gūn

eşyā:

1. **eşyā:**
Gazel 374
Mısra: **9**
Mevcudat, yaratılmış olan her şey.

Cümle eşyā ḥişşe-dār olmazdı andan Ḥāletī
Mā-verā-yı çerḫden devr itmese pergār-ı ʿışḳ

eṭbāk-ı felek:

1. **eṭbāḳ-ı felek:**
Gazel 373
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün tabakaları.

Āftāb-ı feyzi bizden şor ki olmışdur bize
Cümle eṭbāḳ-ı felek elvāḥ-ı usṭurlāb-ı ʿışḳ

eṭfāl:

1. **eṭfāl:**
Gazel 268
Mısra: **12**
Çocuklar.

Yār-i nev-resdür daḫı cevr eylemek bilmez dime
Şimdi mehdinden çıḳan eṭfāl hep fettān çıḳar

[G.511:1, G.883:6]

eṭfāl-i debistān-ı belā:

1. **eṭfāl-i debistān-ı belā:**-*y, -uz*
Gazel 311
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bela okulunun öğrencileri, âşıklar.

Biz ki eṭfāl-i debistān-ı belāyuz Ḥāletī
Olmazuz āẕād birdür şenbih ü āẕīnemüz

eṭfāl-i ġonce:

1. **eṭfāl-i ġonce:**
Kaside 6
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gonca çocuğu.

Eṭfāl-i ġonce kesb-i şu eylesün diyü
Ṭurma çözerdi tügmelerin nāḫunıyla ḫār

etraf:

1. **eṭrāfını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 820
Mısra: **2**
Etraf, çevre, civar.

Bestedür dāʾim o şāhuñ ser-i teng-i sükeri
Mūr-ı ḫatṭ ṭutsa da eṭrāfını yoḳdur żararı

[K.12:48, K.22:11, Kt.65:4]

etrāf-ı bāġ:

1. **eṭrāf-ı bāġ:**-*ı*
Gazel 232
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bahçenin etrafı.

Eṭrāf-ı bāġı dil ṭolanur şarmaşıḳ gibi
Ḳaddüñ ġamıyla serv-i ḫırāmāna şarmaşur

etrāf-ı çeşm:

1. **eṭrāf-ı çeşm:**-*üm*
Gazel 731
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Gözün etrafı.

Ḳaṭre ḳaṭre ḳan olup eṭrāf-ı çeşmüm Ḥāletī
Yāri tesḫīr eyledüm ol sübḥa-i mercān ile

[G.761:13]

etrāfını al-:

1. **etrāfını al:**-*mış*
Mesnevi 6
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Etrafını sarmak, çevrelemek.

Bulalar tā ki luṭf birle ḥayāt
Almış etrāfını anuñ emvāt

[G.656:9]

ev:

1. **evlerinde:**-*ler, -i, -n, -de*
Gazel 589
Mısra: **11**
Konut, hane.

Fiġānumdan güzeller evlerinde ḫˇāba varmazlar
Ḥużūr itmez feleklerde melekler āh u zārumdan

evān:

1. **evānı:**-*ı*
Kaside 28
Mısra: **87**
Zaman, vakit.

Duʿā evānı teveccüh zamānıdur şimdi
Lisān-ı ḥāl gerekdür bu ḳıyl ü ḳāli gider

[Mf.79:1]

evc-i ʿalā:

1. **evc-i ʿalā:**-*y, -a*
Kaside 32
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
En yüce zirve.

Şuʿā-ı āftāb-ı himmetüñ zer nerd-bān olsun
Çıḳar evc-i ʿalāya ben ḥaḳīr-i ẕerre-girdārı

evc-i bürūc-ı ḳalʿa-i gerdūn:

1. **evc-i bürūc-ı ḳalʿa-i gerdūn:**
Kaside 26
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Felek kalesinin burçlarının tepesi.

Evc-i bürūc-ı ḳalʿa-i gerdūn gibi bülend
Ḥışn-ı ḥaşīn-i çerḫ-i felek gibi üstüvār

evc-i hevā:

1. **evc-i hevā:**-*dan*
Gazel 571
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü.

Düşürür murġ-ı dili evc-i hevādan dāma
Nāvek-i nīm-keş-i şaṣt-ı cefā-yı cānān

[M.8:77, M.9:50, M.9:103]

evc-i istiġnā:

1. **evc-i istiġnā:**-*da, -sın*
Gazel 555
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Nazlanma zirvesi.

Ben ḥażīż-i ḫākde sen evc-i istiġnādasın
Gūşına irmez anuñçün itdügüm āh u fiġān

[G.613.5]

evc-i ʿizzet:

1. **evc-i ʿizzet:**-*dür*
Kıt'a 45
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yüceliğin, ululuğun doruğu.

Sen o ḫurşīd-i cihān-efrūzsun kim serverā
Evc-i ʿizzetdür mekānuñ burc-ı rifʿatdür yirüñ

evc-i rifʿat:

1. **evc-i rifʿat:**-*de*
Gazel 852
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Göğün en yüksek noktası.

Olup güncişk-i deyrüñ āşiyānı evc-i rifʿatde
Ḳalur pā-beste-i bend-i belā murġ-ı Ḥarem şimdi

2. **evc-i rifʿat:**-*de*
Kaside 32
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Yüce mertebe.

Esāfil evc-i rifʿatde efāḍıl ḫāk-i ẕilletde
N'ola zīr ü zeber eylerse āhum çerḫ-i ġaddārı

evc-i saʿādet-hīz-i himmet:

1. **evc-i saʿādet-ḫīz-i himmet:**-*den*
Kaside 12
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Lütuf mutluluğunun doruğu.

Gösterür kūyın benān-ı şaʿşaʿayla āftāb
Vir disek evc-i saʿādet-ḫīz-i himmetden nişān

evel-bahāra ir-:

1. **evel-bahāra ir:**-*üp*
Gazel 179
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İlkbahar mevsimi gelmek.

İrüp evel-bahāra başladı feryāda bülbüller
Henüz olmadı ammā anlara feryād-res güller

evḳāt-ı ʿömr:

1. **evḳāt-ı ʿömr:**
Gazel 68
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ömür dakikaları, vakitleri.

Ḫāric ez-defter gerekdür bu geçen evḳāt-ı ʿömr
Eylese naḳd-i ḥayātum kātib-i ḳudret ḥisāb

evlā:

1. **evlā:**
Gazel 366
Mısra: **10**
Daha uygun, daha iyi, daha lâyık, yeğ.

Ey Ḥāletī muḳadder olandur ẓuhūr iden
Evlā budur ki idesin efkārdan ferāġ

evrāk:

1. **evrāḳın:**-*ı, -n*
Kaside 36
Mısra: **67**
Yapraklar.

Būstān-ı ʿālemüñ yaḳmazdı evrāḳın temūz
Ger aña medḥüñ yazılsa ey ḥidīv-i kām-rān

[Kt.134:1]

evrāk-ı ārzū:

1. **evrāḳ-ı ārzū:**-*y, -ı*
Gazel 289
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Arzu yaprakları.

Ey bir gürīz-i cevre virüp revnaḳ-ı bahār
Evrāḳ-ı ārzūyı iden böyle tār u mār

evrāk-ı çemen:

1. **evrāḳ-ı çemen:**
Gazel 830
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Çimen yaprakları.

Ser-ā-ser şimdi evrāḳ-ı çemen āyāt-ı raḥmetdür
Açıldı muṣḥaf-ı gül bülbülüñ ferḫundedür fālı

evrāk-ı dīvān:

1. **evrāḳ-ı dīvān:**-*un*
Gazel 441
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Divanın yaprakları.

Ḳarışdurmazdı gül mecmūʿasın her bār gül-şende
Göreydi bād eger ey Ḥāletī evrāḳ-ı dīvānuñ

[G.535:10]

evrāk-ı gül:

1. **evrāḳ-ı gül:**-*i*
Gazel 168
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gül yaprakları.

Bād-ı seḥer evrāḳ-ı güli ḳıldı perīşān
Sūr oldı meger sofra-i yaġmāya ṣalādur

[K5:11]

evrāk-ı gülistān:

1. **evrāḳ-ı gülistān:**-*ı, -n*
Kaside 32
Mısra: **81**

Kelime Tipi: -
Gülistân eserinin sayfaları.

Virürdi Şeyḫ Saʿdī bāda evrāḳ-ı Gülistān'ın
İletseydi ṣabā Şīrāz'a ger bu şiʿr-i hemvārı

2. **evrāḳ-ı gül-istān:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin yaprakları.

Bu demde rişte-i bārān ile baġlandı şīrāze
Perīşān eylemişken dehr evrāḳ-ı gül-istānı

evrāk-ı muṣḥaf-ı gül:

1. **evrāḳ-ı muṣḥaf-ı gül:**-*i*
Gazel 13
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gül kitabının sayfaları.

Ey Yūsuf-ı cemāl arar ḫüsnüñ āyetin
Evrāḳ-ı muṣḥaf-ı güli ḳarışdurup ṣabā

evrāk-ı ümīd-i dil:

1. **evrāḳ-ı ümīd-i dil:**-*e*
Gazel 570
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönlün umut yaprakları.

Evrāḳ-ı ümīd-i dile şīrāze gerekmez
Tā kim ola her bād-ı melāmetle perīşān

evrāk-ı zengārī:

1. **evrāḳ-ı zengārī:**
Gazel 815
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Paslı sayfalar.

Yazarlardı benüm mecmūʿa-i eflāke eşʿārum
Eger kim olmasa nā-pāy-dār evrāḳ-ı zengārī

evrāk-ı zer-kārī:

1. **evrāḳ-ı zer-kārī:**
Müfret 538
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Altın işlemeli yapraklar.

Ḫazān pejmürde ḳıldı defter-i rengīn-i gül-zārı
Şikest olmış yatur her köşede evrāḳ-ı zer-kārī

evrāḳ-ı zer-nigār ol-:

1. **evrāḳ-ı zer-nigār ol-:**-*sa*
Kaside 6
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Altın işlemeli varaklar gibi olmak.

Mecmuʿa-i saʿādetine çerḫ-i pür-nücūm
Olsa ʿaceb degül yedi evrāḳ-ı zer-nigār

evreng ü efser:

1. **evreng ü efser:**-*dür*
Mesnevi 9
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Taht ve taç.

Saña degdi Ferīdūn bār-gāhı
Anuñ evreng ü efserdür güvāhı

evreng-i ḥüsn:

1. **evreng-i ḥüsn:**-*e*
Gazel 344
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzellik tahtı.

Evreng-i ḥüsne devlet ile eyledük cülūs
Geldi maḥabbet ehline hengām-ı dest-būs

evṣāf:

1. **evṣāfuñı:**-*un, -ı*
Kaside 35
Mısra: **25**
Nitelikler, vasıflar, özellikler.

Yazmaġ içün ḥāl ile evṣāfuñı her gün felek
Nār-ı mihriyle ider māhuñ filorisin müẕāb

evṣāf-ı nükhet-i kerem:

1. **evṣāf-ı nükhet-i kerem:**-*i*
Kaside 5
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Cömertliğin güzel kokusunun nitelikleri.

Evṣāf-ı nükhet-i keremi degdi gūşına
Çıḳmadı ġonceden gül-i ter niçe rūzgār

evṭār it-:

1. **evtār iderdi:**-*er, -di*
Gazel 10
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Saz telleri, yay yapmak.

Evtār iderdi ṣaʿṣaʿa-i mihri çengine
Olsa ḥarīf-i meclisi nāhid-i ḫoş-nevā

evṭārı ol-:

1. **evṭārı ol:**-*sa, -y, -dı*
Kaside 9
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Telleri olmak.

Ne mümkin lāyıḳ olmaḳ bezmine ger çeng-i nāhīdüñ
Ṣuʿā-ı mihr-i ʿālem-tābdan olsaydı evṭārı

evvel:

1. **evvel:**
Gazel 30
Mısra: **4**
Önce.

Baġlamalu dīvāne gerek defter iderseñ
Evvel beni ḳayd eyle gel ol deftere cānā

[G.30:4, G.51:1, G.63:9, G.145:6, G.157:6, G.210:8, G.224:7, G.303:4, G.306:2, G.501:10, G.548:8, G.554:4, G.554:11, G.581:8, K.12:27,

K.27:53, Kt.66:1, Kt.104:4, M.3:67, Mf.217:2, Mü.5:13, Trk.B.1:40]

2. **evvelinden:**-*i, -n, -den*
Gazel 492
Mısra: **4**
Başlangıçta, ilk önce, ilk olarak.

Yıḳarmış çünki göñlüm şehrin āḫir bir şeh-i zālim
Bināsı neyse anuñ evvelinden olmamış muḥkem ,

[G.568:1, G.673:1, G.696:10, G.741:9, G.851:4, G.861:5, K.11:66, Kt.120:4, M.3:61, T.1:15]

3. **evvel:**
Gazel 56
Mısra: **16**
Eskiden, önceleri.

Şimdi mey nūş eylemekden ditrer oldı ellerüm
Evvel ammā Ḥāletī düşmezdi destümden şarāb

[G.81:14, G.607:5, G.887:5, K.2:3, K.40:66, Kt.K.4:12]

evvel görüşde:

1. **evvel görüşde:**
Gazel 55
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlk görüşte, görür görmez.

Güzel şöyle gerek kim ṣabr u hūşa
Vire evvel görüşde ṭabʿ-ı sīm-āb

[G.432:4]

evvel ḳadem:

1. **evvel ḳadem:**-*de*
Gazel 545
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ilk başta, ilk olarak, ilk adımda.

Sebük-bār olmaḳ ister sālik-i rāh-ı fenā gördüm
Hemān evvel ḳademde cān ile başa vedāʿ itdüm

[G.636:2]

evvel naẓarda:

1. **evvel naẓarda:**-*da*
Gazel 475
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
İlk bakışta.

Öldürmege o ġamzelerüñ ḳaṣdını bilüp
Evvel naẓarda eyledi ʿışḳ ehli intiḳāl

[G.487:8, G.489:8, G.590:3]

evvel ol-:

1. **evvel ol:**-*ma, -sa*
Mesnevi 1
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Başlangıç, başlama sözü olmak.

Nāmeye evvel olmasa nāmı
Āḫir ol nāme bulmaz itmāmı

evvel ü āhir:

1. **evvel ü āḫir:**
Gazel 91
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eninde sonunda, mutlaka.

Yursañ iki ʿālemden elüñ evvel ü āḫir
Elbette gelür ayaġuña ḫˇān-ı maḥabbet

evvelā:

1. **evvelā:**
Gazel 22
Mısra: **12**
Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak.

Kendüñi ser-defter-i ʿuṣṣāḳ ṣanma Ḥāletī
Defterine hiç seni ol şeh yazar mı evvelā

[G.182:2, G.468:7, G.477:9, G.565:11, G.696:2, G.719:13, M.5:25, Trk.B.1:114]

evvel-bahār ol-:

1. **evvel-bahār ol:**-*dı*
Gazel 645
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İlkbahar olmak, bahar gelmek.

Gördi kim evvel-bahār oldı ṣular ṭuġyān ider
Raḫt-ı baḫtın cümle bālāya çıḳardı yāsemen

evvelden:

1. **evvelden:**
Gazel 705
Mısra: **12**
Çok eskiden beri.

Tābiş-i ḫurşīd-i rūz-ı ḥaşr n'eyler aña kim
Ḥāletī-veş ola evvelden siyeh-rūy-ı günāh

[K.8:47]

evvel-i şeb:

1. **evvel-i şeb:**-*den*
Gazel 548
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Akşam.

Tā evvel-i şebden söyünüp şemʿ-i ferāġum
Aġyāra naṣīb oldı benüm merhem-i dāġum

[Mf.317:1]

evvelki:

1. **evvelkiden:**-*den*
Gazel 9
Mısra: **2**
Önce olan, önceki.

Ciger şemşīr-i ġam ṣad-pāresiyken eyledi cānā
Ḫayāl-i sūzen-i müjgānlaruñ evvelkiden aʿlā

[G.388:3, G.715:7, Mf.92:2]

evzāʿ-ı bī-mülāḥaẓa-i dehr-i bī-medār:

1. **evzāʿ-ı bī-mülāḥaẓa-i dehr-i bī-medār:**
Gazel 138
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -

Yörüngesiz feleğin düşüncesiz halleri.

İtmez zebūn dil ehlini ey Ḥāletī meger
Evzāʿ-ı bī-mülāḥaẓa-i dehr-i bī-medār

<u>evżāʿ-ı çerḫ:</u>

1. **evżāʿ-ı çerḫ:**-*i*
Gazel 717
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Feleğin vaziyetleri.

Anuñ evżāʿ-ı çerḫi girye-i beyhūde itmezler
Olanlar bāde-i şevḳ-i maḥabbet birle mestāne

<u>evzāʿ-ı gūn-ā-gūn:</u>

1. **evzāʿ-ı gūn-ā-gūn:**
Gazel 793
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Türlü türlü haller.

Hem ʿaraḳ hem bāde istersek ʿaceb mi sāḳiyā
Derdümüz bilmez misin evzāʿ-ı gūn-ā-gūn ile

<u>evżāʿ-ı mestāne:</u>

1. **evżāʿ-ı mestāne:**
Gazel 715
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Baygın bakışlar.

Gehī saña gehī aġyāra baḳsa çeşmi incinme
İgen diḳḳat götürmez Ḥāletī evżāʿ-ı mestāne

<u>evzāʿ-ı perīşān eyle-:</u>

1. **evzāʿ-ı perīşān eyle:**-*r, -in*
Gazel 569
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Perişan bir hale gelmek.

Bir şemʿ-i melāḥat ki görem kendümi bilmem
Pervāne-ṣıfat eylerin evzāʿ-ı perīşān

<u>ey:</u>

1. **ey:**
Gazel 56
Mısra: **3**
"Ey" seslenme ünlemi (felek için).

Ey zen-i devrān senüñ kim geydi bir pīrāhenüñ
Eyleme ḥayṭ-ı sefīd-i ṣubḥı bārī çerḫ-i tāb

[G.1:13, G.2:7, G.2:15, G.3:15, G.4:7, G.6:2, G.7:4, G.7:13, G.8:6, G.9:7, G.10:13, G.12:3, G.13:3, G.13:5, G.17:4, G.19:2, G.19:6, G.21:4, G.21:6, G.22:9, G.24:6, G.25:10, G.26:3, G.26:7, G.27:9, G.32:9, G.33:6, G.33:7, G.33:9, G.34:9, G.36:10, G.37:8, G.38:11, G.39:3, G.39:5, G.39:13, G.40:3, G.40:7, G.43:2, G.43:8, G.45:10, G.47:3, G.47:9, G.49:7, G.51:9, G.52:13, G.54:1, G.56:9, G.57:11, G.58:9, G.60:1, G.60:11, G.61:2, G.61:5, G.61:12, G.63:9, G.66:10, G.68:9, G.70:10, G.72:10, G.73:13, G.76:5, G.77:9, G.78:2, G.78:10, G.79:1, G.79:10, G.80:9, G.82:9, G.85:10, G.88:9, G.94:1, G.96:6, G.96:13, G.98:5, G.99:6, G.100:7, G.104:5, G.108:7, G.100:11, G.108:4, G.109:6, G.101:10, G.115:7, G.115:9, G.117:14, G.118:7, G.121:9, G.123:3, G.124:10, G.130:6, G.135:4, G.135:7, G.135:16, G.136:3, G.136:13, G.137:9, G.138:11, G.142:3, G.145:7, G.146:11, G.147:8, G.148:18, G.149:1, G.149:11, G.151:5, G.157:11, G.157:13, G.159:7, G.163:1, G.163:13, G.165:14, G.172:11, G.177:12, G.183:13, G.184:9, G.187:5, G.187:25, G.189:9, G.192:10, G.194:7, G.195:9, G.196:3, G.198:9, G.199:10, G.200:10, G.202:11, G.203:10, G.205:9, G.208:6, G.208:9, G.209:13, G.213:9, G.214:13, G.215:4, G.216:8, G.216:9, G.217:1, G.217:10, G.218:9, G.224:6, G.226:3, G.228:12, G.237:1, G.237:5, G.237:10, G.244:9, G.245:9, G.248:1, G.248:9, G.252:10, G.253:10, G.254:14, G.255:1, G.256:4, G.256:9, G.257:8, G.260:9, G.261:6, G.265:7, G.265:9, G.268:5, G.268:13, G.269:7, G.270:9, G.271:4,G.271:12, G.272:10, G.274:2, G.279:5, G.279:9, G.281:2, G.281:10, G.282:10, G.289:1, G.291:9, G.292:29, G.296:15, G.297:13, G.298:1, G.298:12, G.305:9, G.313:9, G.314:7, G.316:9, G.319:11, G.321:7, G.322:11, G.325:7, G.325:12, G.329:4, G.333:2, G.334:9, G.338:8, G.339:1, G.344:4, G.348:9, G.348:11, G.350:7, G.351:10, G.352:2, G.353:8, G.358:10, G.359:9, G.360:7, G.361:10, G.362:7, G.362:9, G.363:2, G.363:9, G.364:8, G.366:9, G.367:6, G.375:1, G.376:14, G.378:10, G.381:2, G.381:6, G.381:11, G.388:13, G.389:13, G.390:10, G.391:8, G.392:9, G.393:5, G.396:3, G.393:10, G.394:9, G.400:1, G.400:7, G.400:11, G.402:6, G.404:4, G.404:8, G.408:5, G.409:5, G.407:10, G.409:8, G.410:7, G.410:11, G.411:7, G.412:6, G.412:7, G.414:1, G.414:10, G.416:5, G.416:8, G.419:2, G.419:6, G.419:7, G.420:9, G.422:7, G.427:9, G.428:4, G.429:5, G.429:10, G.430:1, G.430:7, G.431:4, G.431:5, G.431:9, G.432:9, G.434:4, G.435:4, G.435:8, G.436:5, G.438:2, G.438:5, G.438:10, G.439:19, G.441:10, G.442:7, G.443:4, G.443:9, G.444:6, G.444:8, G.445:5, G.448:4, G.449:10, G.450:5, G.450:7, G.450:9, G.451:1, G.451:5, G.451:10, G.451:14, G.453:9, G.454:2, G.454:8, G.461:1, G.464:1, G.464:11, G.465:7, G.469:11, G.470:10, G.472:4, G.472:9, G.473:1, G.473:14, G.473:7,G.474:2, G.474:9, G.479:6, G.480:11, G.481:2, G.481:5, G.481:8, G.482:4, G.482:9, G.483:4, G.483:9, G.484:1, G.484:3, G.484:5, G.484:8, G.484:10, G.486:9, G.487:4, G.489:11, G.490:1, G.492:9, G.494:12, G.495:9, G.496:9, G.497:11, G.498:10, G.503:2, G.503:8, G.504:10, G.505:9, G.506:9, G.510:15, G.511:9, G.514:8, G.514:10, G.515:9, G.521:9, G.522:7, G.523:5, G.523:9, G.524:13,

G.525:12, G.526:8, G.527:9, G.529:9, G.530:2, G.530:10, G.531:7, G.534:8, G.534:10, G.535:2, G.536:13, G.537:9, G.541:9, G.543:1, G.543:3, G.543:10, G.545:10, G.549:17, G.550:7, G.552:15, G.557:17, G.561:3, G.562:10, G.564:17, G.565:2, G.566:4, G.566:6, G.567:1, G.568:2, G.568:4, G.569:4, G.570:2, G.571:5, G.580:10, G.582:9, G.585:4, G.588:11, G.591:5, G.592:2, G.596:8, G.597:5, G.598:13, G.599:7, G.600:9, G.603:7, G.603:14, G.605:1, G.605:5, G.606:3, G.608:11, G.613:1, G.613:13, G.614:1, G.615:10, G.617:3, G.618:2, G.619:7, G.619:9, G.620:6, G.621:2, G.621:10, G.622:9, G.623:4, G.624:6, G.625:1, G.625:9, G.627:7, G.628:3, G.629:4, G.629:6, G.629:7, G.631:10, G.632:10, G.636:8, G.643:9, G.644:2, G.644:4, G.644:8, G.644:10, G.645:2, G.645:3, G.645:5, G.645:8, G.646:1, G.646:6, G.646:7, G.649:1, G.652:6, G.656:8, G.657:5, G.657:7, G.658:9, G.659:3, G.659:7, G.660:13, G.661:5, G.662:13, G.662:18, G.663:8, G.664:2, G.664:9, G.665:9, G.666:13, G.667:1, G.668:9, G.669:13, G.670:4, G.671:10, G.673:2, G.673:6, G.673:10, G.673:12, G.675:10, G.677:11, G.680:3, G.680:6, G.683:7, G.683:9, G.684:8, G.685:4, G.685:6, G.685:7, G.686:3, G.687:3, G.687:7, G.692:13, G.694:6, G.696:9, G.698:2, G.698:5, G.699:3, G.701:1, G.701:3, G.701:10, G.702:1, G.702:4, G.702:6, G.702:7, G.704:3, G.708:14, G.711:7, G.711:11, G.715:1, G.716:9, G.717:12, G.719:8, G.721:7, G.721:12, G.722:9, G.723:5, G.724:1, G.724:14, G.727:1, G.727:5, G.728:2, G.728:6, G.728:8, G.729:10, G.730:5, G.733:9, G.734:4, G.734:5, G.734:8, G.735:11, G.736:7, G.741:10, G.742:13, G.746:1, G.746:10, G.747:3, G.748:11, G.751:9, G.753:2, G.753:10, G.754:9, G.756:4, G.756:5, G.757:13, G.758:3, G.758:6, G.759:10, G.763:8, G.764:10, G.765:12, G.768:13, G.769:4, G.769:9, G.770:7, G.770:9, G.771:9, G.772:4, G.772:9, G.774:9, G.775:10, G.777:2, G.779:8, G.779:10, G.780:2, G.783:1, G.783:9, G.784:4, G.784:9, G.786:9, G.787:9, G.789:1, G.789:6, G.791:8, G.791:9, G.793:10, G.796:3, G.796:5, G.796:8, G.798:2, G.798:5, G.801:7, G.801:9, G.805:8, G.805:10, G.812:5, G.812:10, G.813:10, G.814:13, G.815:9, G.817:4, G.818:2, G.819:2, G.823:9, G.826:1, G.827:9, G.833:5, G.836:8, G.838:1, G.838:9, G.843:5, G.843:12, G.844:14, G.846:4, G.847:9, G.848:7, G.850:5, G.851:13, G.853:11, G.858:7, G.860:3, G.861:10, G.864:10, G.866:4, G.867:2, G.867:10, G.871:10, G.876:1, G.877:12, G.879:5, G.881:3, G.881:13, G.882:8, G.883:9, G.883:11, G.888:3, G.888:9, G.892:8, G. 893:13, G.895:10, Mf.3:2, Mf.6:2, Mf.7:1, Mf.7:2, Mf.12:2, Mf.14:2, Mf.18:2, Mf.30:1, Mf.37:1, Mf.40:1, Mf.69:2, Mf.72:1, Mf.98:1, Mf.100:2, Mf.104:1, Mf.129:2, Mf.132:1, Mf.137:1, Mf.161:2, Mf.163:2, Mf.233:2, Mf.261:1, Mf.266:2, Mf.277:1, Mf.290:1, Mf.296:2, Mf.304:1, Mf.320:2, Mf.339:2, Mf.354:2, Mf.362:2, Mf.380:1, Mf.392:2, Mf.417:2, Mf.421:2, Mf.428:1, Mf.430:2, Mf.431:1, Mf.434:1, Mf.442:2, Mf.447:1, Mf.452:1, Mf.475:2, Mf.482:2, Mf.485:2, Mf.495:2, Mf.497:2, Mf.552:1, Mf.577:1, Mf.585:2, Mf.598:1, M.2:54, M.2:58, M.3:99, M.4:57, M.4:61, M.6:1, M.6:37, M.8:1, M.8:39, M.8:45, M.8:199, M.9:1, M.9:9, M.9:59, M.9:65, M.9:164, M.9:185, M.9:266, Mü.2:10, Mü.2:13, Mü.2:19, Mü.2:34, Mü.5:33, Th.1:5, Th.1:9, Th.1:14, Th.1:19, T.1:9, T.10:2, T.11:1, K.1:58, K.1:75, K.2:55, K.6:21, K.16:54, K.18:60, K.19:36, K.19:43, K.22:1, K.24:46, K.25:56, K.27:67, K.28:44, K.28:55, K.29:26, K.30:48, K.31:42, K.32:87, K.33:65, K.35:1, K.35:17, K.35:32, K.35:67, K.36:20, K.36:68, K.36:71, K.37:53, K.38:83, K.39:60, K.40:37, K.40:68, K.41:49, K.41:53, Kt.1:1, Kt.5:1, Kt.13:1, Kt.33:4, Kt.34:1, Kt.41:1, Kt.52:1, Kt.53:1, Kt.67:1, Kt.79:4, Kt.80:2, Kt.94:4, Kt.98:2, Kt.100:1, Kt.104:1, Kt.109:1, Kt.118:1, Kt.125:1, Kt.128:2, Kt.K.1:2, Kt.K.2:1, Kt.K.3:1, Kt.K.4:3, Trk.B.1:101, Trk.B.1:119, Trk.B.1:122]

ey ḫoş:

1. **ey ḫoş:**
   Gazel 93
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Ne güzeldir!

Ey ḫoş ol dem kim ola cām u ṣurāḥī sāz-gār
Naġmesin ḳılduḳça muṭrib geh bülend ü gāh pest

[G.313:3, G.551:5, G.598:8, G.693:7, G.820:3, G.849:3, K.15:3]

eyā:

1. **eyā:**
   Gazel 61
   Mısra: **7**
   "Ey!" seslenme ünlemi.

Meyl it gözüm yaşına eyā serv-i ḫoş-ḫırām
Dirler ki eyle iylügi āb-ı revāna at

[G.136:12, G.298:8, G.389:7, G.690:5, G.870:7, K.4:40, K.4:43, K.5:29, K.6:58, K.8:41, K.38:15, Kt.46:1, Kt.88:2, Mf.441:2]

eyle-:

1. **eyler:**-*r*
   Gazel 184
   Mısra: **10**
   "Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Vefāya ʿahd iderse yıl geçer ey Ḥāletī itmez
Ḳaçan kim vaʿde-i cevr eylese ammā hemān eyler

[G.159:12, G.336:3, G.599:8, G.642:9, G.796:4, G.850:7, K.16:66, Trk.B.1:38, Kt.131:2, Mf.495:2]

eyü:

1. **eyü:**
Gazel 612
Mısra: **10**
İyi, istenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, beğenilecek biçimde olan, kötü karşıtı.

Vaṣf-ı çāh-ı ẕeḳanı dil-bere āġāz itse
Eyü sözler düşürür Ḥāletī-i pāk-süḫan

[G.762:7]

eyü söz:

1. **eyü söz:**
Kaside 24
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Güzel şiir.

Eyü söz dür-i girān-māye gibi nādirdür
Ḳāʾil ol sen daḫı çoḳ söyleme gel Ḥāletiyā

eyü söz kendüsini gösterür:

1. **eyü söz kendüsini gösterür:**
Gazel 46
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kelam-ı Kibar**
"Güzel şiir kendisini belli eder" anlamında bir ifade.

Çekme ġam naẓmuñı aʿdā göze göstermez ise
Gösterür çün eyü söz kendüsini Ḥāletiyā

eyvān:

1. **eyvāna:**-*a*
Kaside 34
Mısra: **3**
Saray, köşk.

İnerdi rişte-i mihri ṭutup bu eyvāna
İşitse vaṣfını sükkān-ı ʿālem-i bālā

[K.42:2]

eyvān-ı devlet:

1. **eyvān-ı devlet:**
Kaside 26
Mısra: **83**
Kelime Tipi: -
Devlet sarayı.

Eyvān-ı devlet içre ṭutup muttaṣıl maḳām
Olsun vücūdı zīnet-i dīvān-ı Şehr-yār

eyvān-ı keyvān:

1. **eyvān-ı keyvān:**-*ı*
Kaside 1
Mısra: **80**
Kelime Tipi: -
Satürn'ün köşkü.

Fürūzān eyleyüp bezm-i cihānda şemʿ-i iḳbālin
Ḫudā ol şemʿden rūşen ḳıla eyvān-ı Keyvān'ı

eyvān-ı maḥabbet:

1. **eyvān-ı maḥabbet:**
Gazel 98
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk köşkü.

İrmez mi idi seng-i melāmet aña gāhī
Ġāyet de bülend olmasa eyvān-ı maḥabbet

eyyām:

1. **eyyāmdur:**-*dur*
Gazel 265
Mısra: **2**
Günler, zaman, devir.

Mevsim-i gül-geşt-i gül-zār irdi hem bayrāmdur
Zevrāḳ-ı mey devridür zīrā güzel eyyāmdur

[G.306:6, G.430:8, G.831:4, K.11:15, K.12:60, K.14:63, K.15:34, K.18:4, Mf.150:2, Mf.591:2]

eyyām ol-:

1. **eyyām ol-:**
Gazel 338
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gündüz olmak, günler geçmek II Mutlu olmak.

Şeb-i hicrüñde ki deryā-yı ġama düşmiş idi
Fülk-i dil bir niçe demdür döner eyyām olmaz

[G.338:4]

eyyām-ı ʿadl:

1. **eyyām-ı ʿadl:**-*i, -n, -de*
Kaside 13
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Adaletli günler.

Felek ḳana şerīḳ olmaz anuñ eyyām-ı ʿadlinde
Olupdur münḥaṣır ḫūn-rīzlik müjgān-ı ḫūbāna

[K.33:47]

eyyām-ı bahār:

1. **eyyām-ı bahār:**
Gazel 141
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bahar günleri.

Ḫayli geç virdi bu yıl ḥükmini eyyām-ı bahār
Diñleni diñleni gelmekle nesīm-i bīmār

eyyām-ı ġam:

1. **eyyām-ı ġam:**-*un*
Müfret 548
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Keder günleri.

Ẓulmet-i ebr ile şebden seçemezler rūzı
Şöyle eyyām-ı ġamuñ böyle olur Nev-rūz'ı

eyyām-ı şavm-ı firḳat:

1. **eyyām-ı şavm-ı firḳat:**-*i*
Gazel 364
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılık orucunun günleri.

İrgürüp encāmına eyyām-ı ṣavm-ı firḳati

ʿIyd-ı vaṣl olsa disek ey māh-ı rūze elvedāʿ

eyyām-ı şitā:

1. **eyyām-ı şitā:**
Gazel 325
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kış günleri.

Nev-bahār eyyāmıdur ḳıl muṭṭaṣıl meşḳ-i cünūn
Gitdi eyyām-ı şitā ey dil ḫumāruñ ṭurma yaz

ez-ber it-:

1. **ez-ber it:**-*üp*
Gazel 153
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ezberlemek.

Daḫı ṭıfl iken idüp fenn-i cefāyı ez-ber
Söylesek fāʾide itmez yine bildügin ider

ezel:

1. **ezelden:**-*den*
Gazel 9
Mısra: **10**
Başlangıcı belli olmayan zaman; çok önceki zaman.

Şanavber rūy-ı dil gösterse saña çoḳ mıdur şimdi
Ezelden ʿāşıḳ-ı bī-dil degül mi ḳaddüñe Ṭūbā

[G.98:8, G.151:3, G.176:6, G.267:10, G.375:12, G.385:10, G.683:8, G.729:2, G.812:5, G.821:11, G.852:13, G.865:5, Kt.128:1, Mf.116:2]

ezel bezmi:

1. **ezel bezmi:**-*n, -de*
Gazel 306
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ezel meclisi, başlangıç meclisi.

Telḫdür zehr-āb-ı ġam nūş eylemekden kāmumuz
Derd-i miḥnetdür ezel bezminde evvel cāmumuz

ezelī:

1. **ezelī:**
Gazel 171
Mısra: **6**
Çok eskiden beri, devamlı.

Ne belā gelse girye-i şādī
Ezelī ehl-i ʿışḳa ʿādetdür

[G.186:9, G.314:8, G.840:11]

ezhār:

1. **ezhārı:**-*ı*
Gazel 140
Mısra: **7**
Çiçekler.

Cümle ezhārı n'ola gül gibi ḫandān itse
Cürʿa-dānında zemīnüñ ḳomadı ebr ġubār

[G.296:9, G.296:10, G.395:2, K.30:22]

2. **ezhār:**
Gazel 325
Mısra: **6**
Çiçekler II Güzeller.

Ḫūblar ser-cümle bāġ-ı ʿālemüñ ezhārıdur
Bulduñ ol ezhār içinde gül gibi sen imtiyāz

ezhār-ı bāġ:

1. **ezhār-ı bāġ:**-*a*
Kaside 5
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bahçenin çiçekleri.

Ezhār-ı bāġa göz açdurmayup ḫumār
Nüh kes getürdi gül-şene bir cām-ı zer-kār

ezhār-ı bāġ-ı baht:

1. **ezhār-ı bāġ-ı baḫt:**-*um*
Gazel 768
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Talih bahçesinin çiçekleri.

Ezhār-ı bāġ-ı baḫtum olmaz güşāde hergiz
Bād-ı bahār-ı devlet dünyāya şāmil olsa

ezhār-ı bahār:

1. **ezhār-ı bahār:**-*ı*
Kaside 32
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Bahar çiçekleri.

Ḳızıl vālā içinden lāle müşkin āşikār itdi
Mülebbes ḳıldı ezhār-ı bahārı ʿūd-ı eşcārı

ezhār-ı feżā-yı heves:

1. **ezhār-ı feżā-yı heves:**-*üm*
Müfret 62
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Heves ovasının çiçekleri.

Ezhār-ı feżā-yı hevesüm zehr-i giyādur
Şehd-i emelüm ḫāşılu zenbūr-ı belādur

ezhār-ı gül-zār:

1. **ezhār-ı gül-zār:**-*a*
Kaside 41
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin çiçekleri.

Ḫaber ḳılsa eger peyk-i şabā ezhār-ı gül-zāra
Virürler aña kemḫā-yı dü-reng-i verd-i raʿnāyı

ezhār-ı maḥabbet:

1. **ezhār-ı maḥabbet:**
Gazel 101
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgi çiçekleri.

Cārī olalı gözlerümüñ yaşı dem-ā-dem
Açıldı göñülde yine ezhār-ı maḥabbet

F

faġfūr:

1. **faġfūr'ı:**-*ı*
Kaside 7
Mısra: **37**
Çin hükümdarlarına mahsus unvan.

Revādur kāse-līs itseñ eger bezmüñde Faġfūr'ı
Şeh-i Çīn oldı çünkim ḫūşe-çīn-i bāġ-ı iḥsānuñ

[K.19:29]

fahr:

1. **faḫrümüzdür:**-*ümüz, -dür*
Gazel 748
Mısra: **7**
İftihar kaynağı, iftihar sebebi, övünç.

Faḫrümüzdür tīġ-i āh ü ḫırḳa-i faḳr ü fenā
Pādşāh-ı ʿışḳdan geldi ḳılıç kaftān bize

fahr it-:

1. **faḫr it:**-*se, -m*
Gazel 86
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Övünmek.

İtsem ʿaceb mi ḫidmet-i şāh-ı ġam ile faḫr
Biñ dil görüp bir ten içinde ider intiḫāb

[G.846:3, K.2:20]

fahr-i aṣḥāb ol-:

1. **faḫr-i aṣḥāb ol:**-*an*
Mesnevi 6
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sahabelerin övüncü olmak.

Faḫr-i aṣḥāb olan şefiʿ-i ẕünūb
Yaʿni kim Ḥażret-i Ebī Eyyūb

faḫr-i aʿyān:

1. **faḫr-i aʿyān:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
İleri gelenlerin övünç kaynağı II Şeyhülislam Hocazâde Mehmed Efendi.

Yine ferş-i reh itdi perde-i çeşmini nergisler
Çemen-zāra gele şāyed diyü ol faḫr-i aʿyānı

2. **faḫr-i aʿyān:**-*ı*
Kaside 33
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
İleri gelenlerin övünç kaynağı II Kapı Ağası Gazanfer Ağa.

Döşer gül-berg-i terle yolların bād-ı ṣabā bāġuñ
Kenār-ı cūya gel gör sāye-i serv-i ḫırāmānı

fahr-i cihān:

1. **faḫr-i cihān:**
Mesnevi 4
Mısra: **121**
Kelime Tipi: -
Dünyanın övüncüsü II Hz. Muhammed.

Ser-be-ser gūş idi o faḫr-i cihān
Nitekim gül-bün-i gül-i ḫandān

fahr-i rūzgār ol-:

1. **faḫr-i rūzgār ol:**-*ur, -dı*
Kaside 15
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Rüzgarın övüncü olmak.

Esb-i çevgānī disem ol esb-i rāḥat-baḫşa ben
Ḳolları çevgānīye olurdı faḫr-i rūzgār

fāhte:

1. **fāḫte:**
Gazel 290
Mısra: **8**
Kumru kuşu (Dîvân şiirinde bülbül-gül münasebeti ne ise, servi ile kumru arasında da bu tür bir münasebet vardır. Kumru âşığı servi de sevgiliyi temsil eder).

Çün ʿandelīb olmadı meftūn-ı reng ü būy
Gül-şende fāḫte ne ʿaceb rāst-bīn olur

fāʾide:

1. **fāʾidesi:**-*si*
Gazel 155
Mısra: **10**
Fayda, yarar, kazanç.

Çoḳdan metāʿ-ı vaṣla ḫarīdārsın göñül
Terk eyle anı fāʾidesi var ise yeter

[G.448:11]

fāʾide it-:

1. **fāʾide it:**-*sün*
Gazel 868
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Fayda etmek, yarar sağlamak, işe yaramak, yararlı olmak.

ʿIşḳuña rūz-ı ezelden göñül iḳrār itdi
Şimdi hiç fāʾide itsün mi anuñ inkārı
[Mü.3:25, Mü.3:26, Mü.3:27, Mü.3:28, G.153:2]

fakīh:

1. **faḳīhi:**-*i*
Gazel 768
Mısra: **8**
Fıkıh bilgini, âlimi II Zahit.

Nefʿin bilüp muḳarrer mey-ḫānede mey içse
Gelse faḳīhi şehrüñ ʿilmiyle ʿāmil olsa

fakīr:

1. **faḳīr:**
Kaside 17
Mısra: **37**
Aciz, çaresiz II Âşık.

Ben faḳīre būse-i laʿlüñle
virseydüñ ḥayāt
Virmiş olurduñ nişāb-ı
ḥüsnüñe lāyıḳ zekāt

[G.89:1, G.243:8, G.340:6, G.491:2]

fāl:

1. **fālum:**-*um*
Gazel 504
Mısra: **8**
Uğur; birtakım usullerle insanların talihi ya da geleceği hakkında bir şeyler belirlemek, söylemek.

Cemāli muṣḥafın feṯḥ eyledüm
dest-i ḥayālümle
Göründi rā-yı ebrū ġāyet
aʿlādur bugün fālum

[G.536:12, G.830:4]

fāl aç-:

1. **fāl aç-:**-*ıcak*
Müseddes 4
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Fal bakmak, bakla, iskambil, kahve, kitap vb. şeylerden anlamlar çıkararak gelecekten haber vermeye çalışmak (Tanıkta, Kuran falına bakmak olarak yer verilir).

Dōstlar Ḥāletiyā bilmek içün aḥvālüm
Açıcaḳ ʿışḳ kitābını bu gelmiş fālum

fāl eyle-:

1. **fāl eyle:**-*me*, -*se*, -*m*
Gazel 516
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Fal açmak, fal bakmak.

Muṣḥaf-ı sīnemi açduḳça elifdür görinen
Kūyına ʿazm idemem bir niçe fāl eylemesem

fālinde gel-:

1. **fālinde gel:**-*di*
Gazel 739
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Falında çıkmak, falında görünmek.

Şu ʿAnḳā'yam ki ḳalmışdur
Hümālar zīr-i bālümde
Bī-ḥamdi'llāh benüm Ḳāf-ı
ḳanāʿat geldi fālümde

fānī:

1. **fānī:**
Kaside 38
Mısra: **68**
Baki olmayan, geçici.

Felek nā-müsāʿid metāʿumsa ḳāṣid
Nihāyetde āmāl aña ʿömrse fānī

fānī ol-:

1. **fānī ol:**-*sa*
Gazel 193
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ölümlü olmak.

Olsa fānī ne ḳadar pīr-i muġān Ḥāletiyā
Ġam zebūnın yine bezm-i mey-i ḥamrāya çeker

fānūs-ı al:

1. **fānūs-ı al:**-*dur*
Gazel 73
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sadece padişahlara mahsus olan kırmızı renkli fanus.

Defʿ itmege ẓalām-ı ġamı şemʿdür şarāb
Fānūs-ı aldur üzerinde anuñ ḥabāb

fānūs-ı al ol-:

1. **fānūs-ı al ol-:**-*dı*
Gazel 474
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kırmızı renkli fanus olmak.

Ser-nigūn olmış seḥer bād-ı ṣabādan lāleler
Oldı şemʿ-i mürde üzre gūyiyā fānūs-ı al

fānūs-ı ḫayāl:

1. **fānūs-ı ḫayāl:**
Gazel 472
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İçinde mum yanan, üstü tabiat resimleriyle işlenmiş fener.

Olsa ger büt-ḫāne-i Çīn içre ol şemʿ-i cemāl
Ola ṣūretlerle büt-ḫāne çü fānūs-ı ḫayāl

[G.354:3, G.817:9]

fānūs-ı ḫayāl eyle-:

1. **fānūs-ı ḫayāl eyle-:**-*di*
Gazel 480
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hayal fanusu yapmak.

Sīnede şemʿ-i ḫayālüñ ten ġamuñla çāk çāk
Eyledi ʿışḳuñ beni gūyā ki fānūs-ı ḫayāl

fānūs-ı ḫayāl-āsā:

1. **fānūs-ı ḫayāl-āsā:**
Gazel 20
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İçinde mum yanan, üstü tabiat resimleriyle işlenmiş fener gibi.

Eger bir gice girse ḳoynuma ol şemʿ-i bezm-ārā
Dönerdüm ṣubḥa dek şevḳ ile fānūs-ı ḫayāl-āsā

fānūs-ı keştī-i saʿādet:

1. **fānūs-ı keştī-i saʿādet:**
Kıt'a 45
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mutluluk gemisinin fanusu.

Şemʿ-i devlet olmaġa bād-ı ḥavādiṣden maṣūn
Besdür ol fānūs-ı keştī-i saʿādet reh-berüñ

farażā:

1. **farażā:**
Gazel 614
Mısra: **8**
Diyelim ki, tutalım ki, varsayalım ki.

Minnete geçmezdi hergiz kār-ı Ferhād-ı ḥazīn
Süd yirine itse farażā çeşme-i cānın revān

fāriġ:

1. **fāriġ:**
Gazel 657
Mısra: **10**
Dünyadan elini ayağını kesme işi.

Egerçi Ḥāletī dil-ḫasteñe yüz virmedüñ cānā
Yine fāriġ degül ammā o bī-rūy u riyā senden

fāriġ ol-:

1. **fāriġ ol:**-*ur*
Gazel 765
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
El çekmek, uzak durmak, vazgeçmek, uzak olmak.

Hevā-yı Sidre vü sevdā-yı Ṭūbā'dan olur fāriġ
Göñül viren kişi ey Ḥāletī ol serv-i āzāda

[G.753:7]

fāriġu'l-bāl ol-:

1. **fāriġu'l-bāl ol:**-*ma, -sun*
Gazel 204
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kaygısız, gönlü rahat olmak.

Fāriġu'l-bāl olmasun kimse cihānda Ḥāletī
Bir kemīn-gāh-ı ḥavādiṣdür niçe ṣayyādı var

fark:

1. **farḳumda:**-*um, -da*
Gazel 170
Mısra: **3**
Baş, tepe, üst.

Nigīn-i laʿldür farḳumda olan āteşīn dāġum
Dü-tā olmış ḳadüm bir ḫātem-i şāh-ı maḥabbetdür

[G.326:3, G.720:11, K.17:41, Mf.49:2]

2. **farḳ:**
Mesnevi 1
Mısra: **77**
Ayırma, seçme, ayrım, başkalık.

Farḳ içün ehl-i küfr ü īmānı Ḳıldı rūz-ı ezelde dīvānı

[G.592:7, G.659:2, G.749:10, G.808:8, G.812:3, Kt.85:4, Mf.513:2]

fark eyle-:

1. **farḳ eyle:**-*mez*
Kaside 36
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Ayırmak, birbirinden ayrı tutmak.

Nāḳıd-ı devr-i zamān nīk ü bedi farḳ eylemez
Seng-i ġam pertāb ider ansañ mihekk-i imtiḥān

farḳ it-:

1. **farḳ it:**-*mez*
Gazel 158
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayırt etmek, ayırmak.

Nīk ü bed farḳ itmez oldı Ḥāletī naḳḳād-ı çerḫ
Geldi gibi çeşmine āhum duḫānından żarar

[G.490:4, G.674:5, G.712:10, G.787:8, K.19:2, K.32:65, K.37:45, K.41:20, Kt.136:4]

farḳ olun-:

1. **farḳ olun:**-*maz*
Gazel 143
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Birbirinden ayırt edilmek, farkedilmek.

Farḳ olunmaz sere vü nāsere naḳḳād-ı felek
Mihek-i tecrübesin eyledi seng-i dīvār

fark-ı ser:

1. **farḳ-ı ser:**-*üm, -de*
Gazel 120
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Başın üstü, tepesi.

Farḳ-ı serümde dāġ-ı dem-ālūd olup bedīd
Mey-ḫāne-i belāda açıldı ḫum-ı cedīd

[G.120:1, G.168:14, G.699:7]

farḳı yoḳ:

1. **farḳı yoḳ:**-*dur*
Gazel 750
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Farksız.

Pertev-i mihr-i cemāl-i yār ile nā-būd olur
ʿĀşıḳuñ hiç farḳı yoḳdur sāye-i dīvār ile

farż eyle-:

1. **farż eyle:**-*y, -elüm*
Gazel 803
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
(Aslında olmamış ve gerçekleşmemiş bir şeyi) Bir hükme varmak için dayanak olarak kabul etmek üzere varsaymak.

Farż eyliyelüm cevre taḥammül ola bende
Lāyıḳ mı ki hiç mihr-i vefā olmaya sende

farż idelüm ki:

1. **farż idelüm ki:**
Gazel 701
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Varsayalım ki.

Dil-teşne-i vişāle raḥm itmeyince dil-ber
Farż idelüm ki olmış ḥüsniyle bir içim ṣu

farzā:

1. **farżā:**
   Gazel 557
   Mısra: **6**
   Diyelim ki, farz edelim ki.

İstemez dil ʿālem-i bālāyı kūyuñ variken
Olsa pāy-endāzı farżā şeh-per-i rūḥāniyān

[G.557:6, K.9:52, M.8:47]

faṣl:

1. **faṣl:**
   Gazel 183
   Mısra: **5**
   Mevsim.

Bu faṣl içre dimek kim rūz uzandı şeb ḳaṣīr oldı
Gelüp Ḫıżr-ı çemen hem basṭ u hem ṭayy-ı zamān eyler

[K.2:12, K.14:9, K.14:39, K.14:33, K.20:9, K.25:3, K.25:14, K.28:21, M.8:58]

faṣl-ı bahār:

1. **faṣl-ı bahār:**-*un*
   Kaside 6
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Bahar mevsimi.

Vaḳti ḫoş olsa faṣl-ı bahāruñ eger ki var
Çoḳ sīm ü zer getürürdi aña bād-ı bahār

[K.5.4, K.38:21]

faṣl-ı bahār ol-:

1. **faṣl-ı bahār ol:**-*dı*
   Kaside 8
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Bahar vakti gelmek.

Yine faṣl-ı bahār oldı açıldı ġonce-i raʿnā
Bi-ḥamdi'llāh çözüldi ʿuḳde-i ġam çün yaḫ-ı sermā

[G.43:3, G.553:7]

faṣl-ı çerā-gāh-ı recā:

1. **faṣl-ı çerā-gāh-ı recā:**-*y, -ı*
   Gazel 845
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Ümit merasının mevsimi.

Bī-tāb ü tüvān oldı ḳanı raḫş-ı ümīdüm
Göster aña bir faṣl-ı çerā-gāh-ı recāyı

faṣl-ı gül:

1. **faṣl-ı gül:**-*dür*
   Müfret 24
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Gül mevsimi II Bahar mevsimi.

Faṣl-ı güldür gül gibi destüñde ṭut cām-ı ṣarāb
Āb-ı āteş-rengini bulmaz bu mevsim-i āb u tāb

faṣl-ı gül ol-:

1. **faṣl-ı gül ol:**-*sa*
   Müfret 93
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Gül mevsimi olmak, bahar mevsimi gelmek.

Eger ʿarż-ı cemāl itseñ ider ʿuṣṣāḳ ġulġuller
Ḳaçan faṣl-ı gül olsa birbirin diñler mi bülbüller

[G.262:8]

faṣl-ı hazān:

1. **faṣl-ı ḫazān:**-*ı*
   Gazel 291
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Güz mevsimi.

Çün reng ü būy-ı verd-i çemen dil-firībdür
Faṣl-ı ḫazānı pek bilür erbāb-ı iʿtibār

[G.848:2]

faṣl-ı hiṭāb:

1. **faṣl-ı ḫiṭāb:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **23**
   Kelime Tipi: -
   Hüküm.

Her kelām-ı şerīfi faṣl-ı ḫiṭāb
Her sözi oldı ravżadan bir bāb

fasl-ı şitā:

1. **faṣl-ı şitā:**-*da*
   Mesnevi 1
   Mısra: **62**
   Kelime Tipi: -
   Kış mevsimi.

Geydürür kūha ebrden sincāb
Tā ki faṣl-ı şitāda görmeye tāb

[K.1:9]

faṣṣ:

1. **faṣṣı:**-*ı*
   Kaside 37
   Mısra: **24**
   Yüzük taşı.

Gevher-i İslām ile buldı ḳadīmī revnaḳın
Faṣṣı düşmiş ḫāteme dönmişdi ol bārū hemān

faṣṣ-ı ḫātem-i iḳbāl:

1. **faṣṣ-ı ḫātem-i iḳbāl:**
   Kaside 28
   Mısra: **61**
   Kelime Tipi: -
   Talih yüzüğünün taşı.

İşigi ṭaşı durur faṣṣ-ı ḫātem-i iḳbāl
Aña ber-ā-ber olur mı ʿadū-yı bed-gevher

fāş eyle-:

1. **fāş eyle:**-*y, -üm*
   Gazel 70
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Ortaya çıkarmak, ifşa etmek.

Anuñ içün varmaz oldum meclis-i rindāna hep
Ḳorḳarın rāz-ı dilüm fāş eyleyüm mestāna hep

[G.436:5]

fāş it-:

1. **fāş it:**-*dür, -di*
Gazel 241
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkarmak.

Baña itdürdi rāz-ı ʿışḳını fāş
Gice ʿaḳlum uġurlayup sāġar

[G.464:9, G.798:1, G.805:5, Mf.568:2]

fāş ḳıl-:

1. **fāş ḳıl:**-*a, -lum*
Gazel 512
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gizli olan bir şeyi ortaya çıkarmak, açığa vurmak, duyurmak, ifşa etmek.

Rāz-ı pūşīde-i dehri ḳılalum āh ile fāş
Nīzemüz perde-der-i çerḫ-i kebūd eyliyelüm

fāş ol-:

1. **fāş ol:**-*sa*
Gazel 425
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Meydana çıkmak, duyulmak.

Baña dirsin ki ġamuñ ʿāleme fāş olsa gerek
Bāde-i ʿışḳ ile mestem be diye n'olsa gerek

fażīlet:

1. **fażīlet:**
Kıt'a 100
Mısra: **3**
Erdem, güzel ahlak.

Ser-māyemüz fażīlet idi şimdilik velī
Döndük şu ḫˇāceye ide ser-māyeden ziyān

[M.6:8]

fażīlet ehli:

1. **fażīlet ehli:**-*n, -i*
Kaside 28
Mısra: **83**
Kelime Tipi: -
Erdemli kişiler.

Fażīlet ehlini hiç çekmez oldılar ilerü
Ekābiri ʿulemā şimdi kendüsine çeker

fażl:

1. **fażlını:**-*ı, -n, -ı*
Kaside 19
Mısra: **20**
Bilim, hüner, marifet.

Kendü dili belāsına uġrar zamānede
Şol ehl-i dil ki sözde ide fażlını ʿıyān

[Kt.100:2]

fażl ehli:

1. **fażl ehli:**
Kaside 19
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Fazilet ehli, erdem sahipleri.

Fażl ehli oldılar hedef-i nāvek-i belā
Ḳıldı zamāne her birinüñ kāmetin kemān

fażl u belāġat bāġı:

1. **fażl u belāġat bāġı:**-*n, -un*
Kaside 1
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Fazilet ve belagat bahçesi.

Zamāne eyledi dil-beste-i bend-i belā ammā
Benem fażl u belāġat bāġınuñ murġ-ı ḫoş-elḥānı

fażl u hüner:

1. **fażl u hüner:**-*de*
Kaside 6
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Fazilet ve hüner.

Fażl u hünerde nām-ı Ẓahīr'i unutduram
Luṭfuñ ẓahīr olursa eyā şāh-ı kām-gār

fażl u hüner ehli:

1. **fażl u hüner ehli:**-*n, -e*
Gazel 235
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Marifetli ve bilgili kimseler.

Şāh-ı cihān ki fażl u hüner ehline penāh
Dünyāda āstān-ı saʿādet nişānıdur

fażl-ı cihān-gīr-i hudā:

1. **fażl-ı cihān-gīr-i ḫudā:**-*y, -a*
Müfret 463
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Allah'ın dünyayı kaplayan cömertliği.

Şükr eyliyelüm fażl-ı cihān-gīr-i Ḫudā'ya
Sīmurġ-ı emel düşdi bugün dām-ı recāya

fażl-ı ḥaḳ:

1. **fażl-ı ḥaḳ:**
Gazel 292
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Allah'ın lütfu.

Olsun duʿāsı vird-i seḥer-gāh fażl-ı Ḥaḳ
Alduḳça her bahār eline sübḥasın çenār

fażl-ı hudā:

1. **fażl-ı ḫudā:**-*y, -a*
Gazel 592
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Allah'ın lütfu.

Vā-beste olur Ḥāletiyā fażl-ı Ḫudā'ya

Dil ṣafḥasını pāk idelüm noḳṭa-i şekkden

[K.22:20]

fażl-ı ilāhī:

1. **fażl-ı ilāhī:**
Gazel 578
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Allah'ın lütfu, ilahi bolluk/bereket.

İdelüm dāʿim pül-i ʿışḳ-ı mecāzīden güẕār
Tā olunca Ḥāletī fażl-ı İlāhī reh-nümūn

fe ʿaleyhim ve sāʾiri'l-aṣḥāb sellema'llāhü yā ulü'l-elbāb:

1. **fe ʿaleyhim ve sāʾiri'l-aṣḥāb sellema'llāhü yā ulü'l-elbāb:**
Mesnevi 5
Mısra: **89**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
"Allah'ın selamı onların ve diğer sahâbilerin üzerine olsun. Allah'ın selamı siz yüksek mertebelilerin üzerine olsun" anlamında bir dua ifadesi.

Sellema'llāhü yā ulü'l-elbāb

fedā eyle-:

1. **fedā eyle:**-*y, -üm*
Gazel 45
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir amaç uğrunda bir değer veya varlıktan vazgeçmek, uğruna vermek.

Biñ cāñum olsa cism-i nizārumda dil-berā
Her birini senüñ yoluña eyleyüm fedā

fedā it-:

1. **fedā it:**-*mek, -dür*
Gazel 375
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Feda etmek. Kıymak, gözden çıkarmak.

Ser fedā itmekdür ey dil ʿāṣıḳa tedbīr-i ʿışḳ
Kelle-i ʿuṣṣāḳdur zīrā ġıdā-yı şīr-i ʿışḳ

fedā kıl-:

1. **fedā ḳıl:**-*mak, -da, -y, -um*
Gazel 716
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bir amaç uğrunda bir değer veya varlıktan vazgeçmek.

Ser ü cānı fedā ḳılmaḳdayum her laḥẓa cānāna
Maḥabbet bezmine ben gāh şemʿem gāh pervāne

[K.38:16]

fedāyī:

1. **fedāyī:**
Gazel 845
Mısra: **2**
Canını vermeye hazır, ölümü göze alan.

Ḫançerle helāk itmege ben şāh-ı belāyı
Olmaz ġam-ı ġamzeñ gibi bī-bāk fedāyī

fehm eyle-:

1. **fehm eyle:**-*mez*
Gazel 648
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Anlamak.

Derdümi bilmez dilinde dāġ-ı hicrān olmayan
Ḥālümi fehm eylemez ʿışḳuñla sūzān olmayan

fehm it-:

1. **fehm it:**-*mek*
Kıt'a 33
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Anlamak, idrak etmek.

Erbāb-ı hüner meyl ider eṣʿāruma ḥaḳḳā
Fehm itmek anuñ mertebesin ḫayli hünerdür

fehmī:

1. **fehmī:**
Tarih 3
Mısra: **10**
Fehmi Efendi.

Biñ sūz u derd ile didi tārīḫ Ḥāletī
Gitdi ʿadem diyārına Fehmī gibi vücūd

felāḥ bul-:

1. **felāḥ bul:**-*maz*
Gazel 111
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kurtuluşa ermek, selâmet bulmak.

ʿAḳl eger baḥs eyler ise ʿışḳ ile bulmaz felāḥ
Peşşe şeh-bāza meges Sīmurġ'a olmaz hem-cenāḥ

[Mf.44:1]

felāhen ü seng kıl:

1. **felāḫen ü seng ḳıl:**-*up*
Kaside 42
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Sapan ve taş yapmak.

Hilāl ü necmi ḳılup muttaṣıl felāḫen ü seng
Şikest ider dil-i āyīne-sān-ı insānı

felāhen-i sitem:

1. **felāḫen-i sitem:**-*e*
Gazel 560
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Eziyet sapanı.

Ḳondı felāḫen-i siteme şimdi Ḥāletī
Mīzān-ı rūzgārdaki seng-i imtiḥān

felegüñ tokuz evrākı:

1. **felegüñ ṭoḳuz evrāḳı:**
Gazel 669
Mısra: **12**

Kelime Tipi: -
Feleğin dokuz katı.

Yazılan fırḳat imiş ʿāşıḳa bir āh ideyin
Felegüñ bu ṭoḳuz evrāḳı perīşān olsun

felek:

1. **felek:**
Gazel 455
Mısra: **9**
Dünya, âlem.

Ṭurduḳça felek var olalar ġonce-dehānlar
Anlarla durur revnaḳı gül-zār-ı cihānuñ

[G.717:10, G.766:10, G.839:1, K.4:13, K.20:10, K.28:75, K.31:33, K.33:55, K.38:44, Kt.83:3, M.4:103, M.9:271, Mf.86:1]

2. **felek:**
Kaside 16
Mısra: **52**
Eskiden her birinde bir gezegenin bulunduğu kabul edilen gök katlarından her biri.

Ḳaṣr-ı celāl ü rifʿatüñe irmeye ḫıred
Olsa eger felek aña nüh-pāye nerd-bān

[Kt.50:1, M.8:53]

3. **felek:**
Gazel 60
Mısra: **1**
Baht, talih; dünya II insanlar.

Ṭutmaz felek senüñle bir ey şāh-ı Cem-cenāb
Ṭutar eli görür gözidür gerçi āftāb

4. **felek:**
Gazel 96
Mısra: **13**
Devamlı şikâyet edilen kader, talih.

Felek ey Ḥāletī ḥaẕẕ eylemez naḳşın çıḳarmaḳdan
Anuñçün oldı yanında ḥamāḳat özge ḥayṣiyyet

[G.135:9, G.137:5, G.163:10, G.182:6, G.196:3, G.215:7, G.268:5, G.285:8, G.296:14, G.299:3, G.306:4, G.334:6, G.339:1, G.389:4, G.405:9, G.409:8, G.414:10, G.419:10, G.446:10, G.453:8, G.510:9, G.515:8, G.576:5, G.588:10, G.588:11, G.589:12, G.591:3, G.592:2, G.592:7, G.604:6, G.605:1, G.639:4, G.712:5, G.715:1, G.730:5, G.734:5, G.751:10, G.775:6, G.813:1, G.824:5, G.830:8, G.855:8, G.894:8, K.1:3, K.1:21, K.1:41, K:81, K.4:33, K.7:9, K.8:66, K.12:83, K.13:19, K.16:31, K.16:67, K.17:41, K.17:51, K.18:58, K.19:6, K.19:7, K.19:15, K.19:21, K.20:54, K.20:68, K.21:87, K.28:58, K.29:10, K.31:43, K.32:6, K.33:31, K.35:25, K.37:4, K.38:67, K.41:65, K.41:68, K.42:25, K.42:26, Kt.72:3, Kt.103:1, Kt.K.1:9, M.3:34, M.4:19, M.8:7, M.8:13, M.8:67, M.8:161, M.9:161, M.9:213, M.9:224, Mf.262:1, Mf.290:1, Mf.298:2, Mf.428:1, Mf.575:2, T.10:2, Trk.B.1:20, Trk.B.1:24, Trk.B.1:41, Trk.B.1:91, Trk.B.1:93, Trk.B.1:101, Trk.B.1:119,

5. **felekde:** *-de*
Gazel 404
Mısra: **8**
Gökyüzü.

Gice kūyına varduñ bulmaduñ mı yoḫsa ol māhı
Ne arardı felekde ey dil-i şūrīde efġānuñ

[G.569:7]

felek āb-gīnesi:

1. **felek āb-gīnesi:**
Gazel 827
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Felek sürahisi.

Ferhād tīşe ursa dilerdi şikest ola
Her şıçrayan ṭaşıyla felek āb-gīnesi

felek kīşi:

1. **felek kīşi:**-*n, -de*
Gazel 165
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Feleğin kılıcı.

Baña sīnem ṭutup ṭurmaḳ göründi
Felek kīşinde ḳalmayınca bir tīr

felek peymānesi:

1. **felek peymānesi:**
Gazel 828
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Felek kadehi.

Cürʿasından behre almaz ḫāk olan erbāb-ı dil
Ġālibā çoḳdan nigūn olmış felek peymānesi

felek-ḫūy-ı yār:

1. **felek-ḫūy-ı yār:**
Gazel 138
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Felek mizaçlı sevgili.

Ol çeşm-i fitne-cūy felek-ḫūy-ı yārdür
Şimdi melāẕ ü melceʾ-i āşūb-ı rūzgār

felek-i çārümīn:

1. **felek-i çārümīn:**-*e*
Mesnevi 5
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Göğün dördüncü katı.

Mihr-i īmān ile o şāh-ı güzīn
Felek-i çārümīne döndi hemīn

felek-mekān ḳıl-:

1. **felek-mekān ḳıl:**-*dı*
Kıt'a 103
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mekanını felek yapmak II Yüksek makam, mevki sahibi yapmak.

Her ehl-i faẕlı ḫāk ile yek-sān idüp felek
Her dūnı ḳıldı girdiş-i gerdūn felek-mekān

[K.19:8]

felek-rifʿat ü firişte-hışāl:

1. **felek-rifʿat ü firişte-ḫışāl:**
Kıt'a-ı Kebir 2
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Felek gibi mertebesi yüksek ve melek huylu (kişi).

Ey Hümā-ṭalʿat ü hümāyūn-fāl
Ve'y felek-rifʿat ü firişte-ḫışāl

felek-sā:

1. **felek-sā:**-, -
Mesnevi 9
Mısra: **155**
Felek gibi.

Varurken ol felek-sā bar-gāha
Sürerken rūyumı ol ḫāk-i rāha

felke-i zerrīn:

1. **felke-i zerrīn:**-*i, -n, -e*
Kaside 31
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Altın ay.

Çetr-i zer-kār-ı sipihre çeşm-i encüm degmese
Felke-i zerrīnine her şeb irişmezdi ḫaṭar

fem:

1. **femin:**-*i, -n*
Gazel 599
Mısra: **1**
Ağız.

Ḳorḳarın kām almadan ḫaṭṭ ḳaplaya yārüñ femin
Güm ḳıla bāzīçe-i eyyām nā-geh ḫātemin

[Mf.416:1]

fen:

1. **fende:**-*de*
Gazel 296
Mısra: **8**
Herhangi bir konuya ait olan ilim, bir ilim kolu, hüner, marifet, sanat.

Ġırre olma zāhid ʿışḳum ḫaḳīḳatdür diyü
Biz belāġat ehliyüz ol fende rāciḥdür mecāz

[G.325:10, G.556:11, G.556:12, G.822:8]

fenā:

1. **fenānuñ:**-*n, -uñ*
Müfret 221
Mısra: **1**
Fanilik II Dünya.

Berg-rīzinden fenānuñ sālim olsa şaḥn-ı bāġ
Gül-bünüñ cisminde n'eyler dāġ-ber-bālā-yı dāġ

2. **fenādur:**-*dur*
Kaside 42
Mısra: **8**
Fânî, geçici; sonu olan.

Bolay ki ṭayy oluna nāme-i vücūd-ı cihān
Gerekmez ol ki fenādur hemīşe ʿunvānı

3. **fenāsından:**-*sı, -n, -dan*
Terkib-bend 1
Mısra: **99**
Kötülük, fenalık II Yokluk, geçicilik.

Fenāsından cihānuñ kimse yoḳ kim ḥişşe-gīr olmaz
Ne merdüm-ḫˇār olur kim hep yese dünyāyı sīr olmaz

4. **fenā:**
Gazel 176
Mısra: **2**
İyi nitelikte olmayan, kötü, üzücü II Geçici.

Baña yā Rab ġam-ı ʿışḳuñ gerek kim ol dem-ā-demdür
Ġam-ı dünyā-yı fānī bir fenā peydā ider ġamdur

[G.543:10, Trk.B.1:63]

fenā gül-zārı:

1. **fenā gül-zārı:**-*n, -ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Yokluk bahçesi. II Geçici dünya.

Fenā gül-zārını seyr itdi bir ṭāvūs-ı ḳudsīdür
Ṣafāsın bulmayup hergiz çekildi bāġ-ı Rıḍvāna

fenā mey-ḫānesi:

1. **fenā mey-ḫānesi:**-*n, -ün*
Gazel 596
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yokluk meyhanesi II Fani dünya.

İşitdüm Ḥāletī ṣatmış serāy-ı dehri bir cāma
Begendüm ol fenā mey-ḫānesinüñ rind-i ʿayyāşın

fenā vir-:

1. **fenā vir:**-*ür, -üz*
Gazel 820
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yok etmek, mahvetmek.

ʿIşḳ Mecnūnlarıyuz virürüz eflāke fenā
Ḫum-ı bī-bādeyedür sengümüzüñ hep ḫaṭarı

[G.42:14, G.49:3, K.5:9]

fenā-yı dehr:

1. **fenā-yı dehr:**-*i*
Gazel 660
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dünyanın geçiciliği.

Mihr ü meh ṣanma fenā-yı dehri işʿār itmege
Sebze-zār-ı çerḫde ḳalmış iki berg-i ḫazān

fen-i ʿışḳ:

1. **fen-i ʿışḳ:**
Gazel 335
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk ilmi.

Aluruz dāʾim varup levḥ-i mezārından sebaḳ

Fen-i ʿışḳ içre bizüm
Ferhād'dur üstādumuz

fenn-i belāġat:

1. **fenn-i belāġat:**-*da*
Gazel 19
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Etkili, güzel ve yerinde söz söyleme ilmi.

Saña ḳāʾil olurdı Ḥāletī fenn-i belāġatda
Eger āyīne-i ṭabʿuñ göreydi ṭūṭī-i gūyā

[G.275:9, G.777:11]

fenn-i cefā:

1. **fenn-i cefā:**-*y, -ı*
Gazel 153
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cefa ilmi.

Daḥı ṭıfl iken idüp fenn-i cefāyı ez-ber
Söylesek fāʾide itmez yine bildügin ider

fenn-i cünūn:

1. **fenn-i cünūn:**
Gazel 106
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Delilik ilmi.

Ṣanup muḳaddimāt-ı belāyı netīce-baḫş
Gösterdi Ḳays fenn-i cünūn içre iʿvicāc

[G.106:10, G.112:5,

2. **fenn-i cünūn:**
Gazel 112
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Delilik ilmi.

Ḫaṭṭuñ ġamıyla fenn-i cünūn içre sīnemüz
Bir nüsḫadur ki yazmış aña şerḥa-i şürūḥ

3. **fenn-i cünun:**
Gazel 710
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Delilik ilmi.

Gūşmāl-i ġam ile ḥāṣıl olur fenn-i cünun
Virelüm biz de göñül ṭıflını bir üstāda

fenn-i iksīr:

1. **fenn-i iksīr:**
Gazel 165
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İksir ilmi, simya II Ender bulunan, çok değerli kimsenin hüneri.

Ṣıġar mı ʿaḳla hiç ʿışḳ-ı cihāngīr
Debistāndan bilinmez fenn-i iksīr

fenn-i nāz:

1. **fenn-i nāz:**-*ı*
Gazel 48
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Naz ilmi.

Degme bir derd ile olmaz dāḫil-i āġūş-ı fikr
Fenn-i nāzı kendüden görmiş ḫayāli gūyiyā

fenn-i sülūk ehli:

1. **fenn-i sülūk ehli:**-*n, -ün*
Gazel 376
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Tarikat ilminin ehli, tarikata giren kimseler.

Fenn-i sülūk ehlinüñ eşbehi Ẕünnūn iken
Ḥarfine engüşt ḳor ṭıfl-ı debistān-ı ʿışḳ

fer bul-:

1. **fer bul:**-*dı*
Kaside 27
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Aydınlanmak, süslenmek, bezenmek.

Buldı lüʾlü-yi kelām u gevher-i ẕātıyla fer
Gerden ü gūş-ı ʿarūs-ı Devlet-i ʿOs̱māniyān

fer vir-:

1. **fer vir:**-*miş*
Kıt'a 126
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aydınlatmak, ışık vermek; mutluluk vermek, ferahlık vermek.

Cihān bāġına fer virmiş gül-i gül-zār-ı devletdür
Revādur ger ṭonanmasına dirsem gül ṭonanması

ferāġ:

1. **ferāġ:**
Gazel 366
Mısra: **8**
El çekme, vazgeçme.

Defʿ idemem anuñ niçe yıllar nedāmetin
Bir gün gelürse ḫāṭıruma yārdan ferāġ

[Mü.5:15]

ferāġ eyle-:

1. **ferāġ eyle:**-*y, -e*
Gazel 366
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Vazgeçmek, el etek çekmek.

Ḳıldum ʿilāc-ı ḫāṭır-ı bīmārdan ferāġ
Döndüm aña ki eyliye tīmārdan ferāġ

ferāġ it-:

1. **ferāġ it:**-*dü, -m*
Gazel 358
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Vazgeçmek, terk etmek.

Sūsen ü servinden itdüm bāġ-ı dünyānuñ ferāġ
Muʿtedildür ḳāmetüñ lā-ḫayra illā fi'l-vaṣaṭ

[G.366:4, G.366:6, G.366:10, K.22:14, Mü.5:13, Mü.5:16, M.5:55,

ferāġ ḳıl-:

1. **ferāġ ḳıl:**-*maz*
Gazel 353
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Vazgeçmek, bırakmak.

Firḳatüñle ġam yimekden Ḥāletī ḳılmaz ferāġ
Olsa bir pīr-i maḥabbet ḳalmasa aġzında diş

[G.366:1, Mü.5:14]

ferāġ vir-:

1. **ferāġ vir:**-*di*
Kaside 26
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
İlgisini kesmek.

Virdi ferāġ ḫalḳa bahār u ḫazāndan
Ol dest-i sīm-pāş ile ol kef-i zer-niṣār

2. **ferāġ vir:**-*di*
Gazel 605
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kurtarmak.

Virdi ṭōb-ı āh ile tertīb-i leşkerden ferāġ
Kem gedāyı Ḥāletī başına sulṭān eyliyen

3. **ferāġ vir:**-*ür*
Kaside 34
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Huzur vermek, rahatlatmak.

Hemīşe micmereden nefḥası ferāġ virür
Meger anuñ der ü dīvārı ʿūddur gūyā

ferāġat:

1. **ferāġat:**
Gazel 761
Mısra: **3**
El çekme, vazgeçme.

İtsem ol ṣūḫ-ı sitem-gerden ferāġat iḫtiyār
Kim ḳabūl eyler beni bu nāle vü efġān ile

[K.19:37]

ferāġat eyle-:

1. **ferāġat eyle:**-*dü, -m*
Müseddes 5
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Vazgeçmek.

Şimdi hiç aldurmaz oldı bendden zencīrden
Gördüm uṣlanmaz ferāġat eyledüm tedbīrden

[M.5:19]

ferāġat kıl-:

1. **ferāġat ḳıl:**
Gazel 767
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
El çekmek, uzak durmak.

Görme hercāʾī yüzin mihr-i cihān-ārā-y ise
İki yüzlüden ferāġat ḳıl gül-i raʿnā-y ise

ferāġ-ı bāl:

1. **ferāġ-ı bāl:**
Kaside 25
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Gönül rahatı.

Ferāġ-ı bāl ile dil murġı idemezdi ḳarār
Nihāl-i ʿāṭıfetüñ sāye-güster olmasa ger

ferah:

1. **feraḥdan:**-*dan*
Gazel 79
Mısra: **2**
Sevinç ve mutluluk.

ʿArż-ı ruḫsār eyleseñ ey dil-ber-i ʿālī-cenāb
Gelse aḥbābuñ feraḥdan çeşme-i çeşmine āb

[G.132:13, G.506:5, G.655:6, G.745:9, G.825:15]

feraḥ bul-:

1. **feraḥ bul:**-*ur*
Gazel 341
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevinmek, mutlu olmak, tasasız hale gelmek.

O serv-i ser-firāz bulur Ḥāletī feraḥ
Gördükçe çeşmümüzden aḳan iki rūdumuz

ferāh kıl-:

1. **ferāh ḳıl:**-*sun*
Mesnevi 9
Mısra: **234**
Kelime Tipi: -
İyileştirmek.

Getürsün himmetüñ Sīmurġ'ı merhem
Oñulmaz yaramı ḳılsun ferāhem

ferah-bahş u şafā-güster:

1. **feraḥ-baḫş u ṣafā-güster:**
Kaside 8
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İç açıcı ve gönle huzur veren.

Cevānib oldı sulṭān-ı bahāruñ iʿtidāliyle
Feraḥ-baḫş u ṣafā-güster neşāṭ-engīz ü rūḥ-efzā

ferāhem ol-:

1. **ferāhem ol:**-*mış*
Mesnevi 9
Mısra: **80**
Kelime Tipi: -
Toplanmak, bir araya gelmek.

Sipāh-ı ṣaff-keş-i endūh-ı ʿālem
Benümle ceng içün olmış ferāhem

feraḥ-nāk eyle-:

1. **feraḥ-nāk eyle:**-*r*
Gazel 285
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevindirmek.

Māl ile cāh ile mesrūr olamaz Ḥāletiyā
Dil-i ʿuşşāḳı ġam-ı yār feraḥ-nāk eyler

feraḥ-nāk ol:

1. **feraḥ-nāk ol:**-*duk, -ı, -n*
Gazel 469
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevinçli, mesud olmak.

İstemez mey nūş idüp kimse feraḥ-nāk olduġın
Görmedüm zāhid gibi dünyā yüzünde bir baḫīl

[G.867:6]

ferāmūş eyle-:

1. **ferāmuş eyle:**-*di*
Gazel 312
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Unutmak.

Baġladuḳ zencīr-i teslīme dil-i dīvānemüz
Şemʿ-i ümmīdin ferāmuş eyledi pervānemüz

[Mf.270:1, M.9:268]

ferāmūş it-:

1. **ferāmūş it:**-*er, -in*
Gazel 604
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Unutmak.

Bāde itdükçe gelür ḫāṭıra endīşe-i ʿışḳ
Ḳıṣṣa-i ġuṣṣa-i devrānı ferāmūş iderin

[Mf.260:2]

ferāmūş-ı tebessüm:

1. **ferāmūş-ı tebessüm:**
Mesnevi 8
Mısra: **93**
Kelime Tipi: -
Gülümsemeyi unutma.

Leb-i ṭāliʿ ferāmūş-ı tebessüm
Dehān-ı nā-murādı bī-tekellüm

ferbih:

1. **ferbih:**
Kaside 18
Mısra: **39**
Şişman II Dünya nimetlerini çokça tüketen.

Terk-i ḫˇāb-ı ḫor idüp bir niçe ferbih Molla
Oldılar ʿārıża-i daḳḳ-ı ḥad-i ber-figār

ferd:

1. **ferde:**-*e*
Gazel 317
Mısra: **10**
Kişi, insan.

ʿİnānı olmasa şeh-süvāruñ dest-i luṭfında
Benüm gül-gūn-ı eşküm Ḥāletī bir ferde rām olmaz

[G.579:10, G.693:2, G.770:7, Mf.384:2, Mü.1:9]

Bezm-i dünyānuñ çeker her kimse cām-ı miḥnetin
Sāḳi-i eyyām bir ferdüñ geçürmez nevbetin

ferdā:

1. **ferdāsı:**-*sı*
Gazel 497
Mısra: **16**
Yarın, gelecek zaman.

Ḫˇābın alur kimse yoḳ dünyāda bir şeb Ḥāletī
Tevsen-i şeb-reng-i baḫtum tā ola ferdāsı rām

[G.727:1]

2. **ferdāsına:**-*sı, -n, -a*
Gazel 804
Mısra: **6**
Yarın, gelecek zaman II Ahiret.

İntiẓār ile virür ʿışḳ ehli bir bir cānların
Ol ḳıyāmet-ḳāmetüñ kim ḳatlanur ferdāsına

[G.150:1]

3. **ferdānuñ:**-*n, -un*
Gazel 400
Mısra: **6**
Yarın II Yarına erteleme.

Ḥasret-i laʿlüñ ile aġzuma geldi cānum
Būse luṭf eyle hemān vaḳti degül ferdānuñ

[Mf.283:2]

ferdāya şal-:

1. **ferdāya sal-:**-*sa*
Gazel 230
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ertelemek, oyalamak.

Sevinme ol ḳıyāmet-ḳadd viṣālin salsa ferdāya
Şeb-i hicrüñ dilā ferdāsı ferdā-yı ḳıyāmetdür

[Kt.116:4, Kt.128:3, G.322:5, G.473:8, G.725:10, G.726:2, Mf.380:1]

ferdā-yı ḳıyāmet:

1. **ferdā-yı ḳıyāmet:**-*dür*
Gazel 230
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kıyamet zamanı.

Sevinme ol ḳıyāmet-ḳadd viṣālin salsa ferdāya
Şeb-i hicrüñ dilā ferdāsı ferdā-yı ḳıyāmetdür

ferhād:

1. **ferhād:**
Gazel 76
Mısra: **8**
Ferhad ile Şirin, Hüsrev ü Şirin adlı aşk hikâyelerinin başkahramanı.

Düşsün mi saña kesmeg ile bir iki ḫārā
Ferhād gibi bir niçe ırġad ide maġlūb

[G.119:6, G.123:8, G.125:4, G.281:9, G.335:8, G.428:6, G.563:7, G.667:3, G.711:3, G.780:5, G.811:7, G.816:9, G.826:3, G.827:7, Mf.262:1, Mf.315:2,]

2. **ferhād'uñ:**-*un*
Gazel 237

Mısra: **9**
Ferhad ile Şirin, Hüsrev ü Şirin adlı aşk hikâyelerinin erkek kahramanı. II Âşık.

Ferhād'uñ olan Ḥāletī'ye kūh-ı belāda
Şīrīn lebüñ ey ḫusrev-i ḫūbān-ı zamān vir

ferhād ile mecnūn:

1. **ferhād ile mecnūn:**-*ı*
Müfret 404
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ferhad ile Mecnun.

Virsem n'ola Ferhād ile Mecnūn'ı görüp cān
Ḳor mı kişiyi ḥāline hiç ġayret-i aḳrān

ferhād u kays:

1. **ferhād u ḳays:**-*a*
Gazel 290
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ferhat ve Mecnun.

Şol bezm-i ġamda kim ben olam ṣadr-ı kāmkār
Ferhād u Ḳays'a cāy yesār u yemīn olur

[G.806:8]

ferhād u mecnūn:

1. **ferhād u mecnūn:**
Gazel 44
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ferhat ve Mecnun.

Geçip Ferhād u Mecnūn Ḥāletī degdi baña nevbet
Hevā-yı ʿışḳ ile ser-geşte oldum āsyāb-āsā

ferhād-ı miskīn:

1. **ferhād-ı miskīn:**-*ün*
Gazel 42
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zavallı Ferhad.

Baña ṣor Ferhād-ı miskīnüñ ne miḥnet çekdügin
Anasından emdügi süd geldi burnından dilā

ferhād-ı vaḳt ol-:

1. **ferhād-ı vaḳt ol-:**
Gazel 580
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Devrin, zamanın Ferhat'ı olmak.

Sen gerek Ferhād-ı vaḳt ol ibtidā-yı kārda
Tīşe-i ṣabruñ şikest eyler bu kūh-ı Bīsütūn

ferhād-veş:

1. **ferhād-veş:**
Gazel 851
Mısra: **9**
Ferhat gibi, "meşhur Ferhat ile Şirin mesnevisindeki erkek kahraman."

Yā Rab alma cānumı Ferhād-veş benüm
Deşt-i ġam itmeyince recā küh-sārını

[Th.1:18]

ferhunde:

1. **ferḫundedür:**-*dür*
Gazel 830
Mısra: **4**
Kutlu, mübarek.

Ser-ā-ser şimdi evrāḳ-ı çemen āyāt-ı raḥmetdür
Açıldı muṣḥaf-ı gül bülbülüñ ferḫundedür fālı

ferhunde-dem:

1. **ferḫunde-dem:**
Kaside 41
Mısra: **3**
Kutlu zaman.

Zihī ferḫunde-dem kim ḫaste-i endūh u ġam buldı
Der-i dārü'ş-şifā-yı ḥikmet-i Ḥaḳ'dan müdāvāyı

ferhunde-fāl eyle-:

1. **ferḫunde-fāl eyle:**-*r*
Gazel 461
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Talihli, uğurlu hale getirmek.

Āyet-i raḥmet gibi göster cebīnüñ ʿāşıḳa
Muṣḥaf-ı ḥüsnüñden eyler her birin ferḫunde-fāl

fer-i devlet-i sāsāniyān:

1. **fer-i devlet-i sāsāniyān:**
Kaside 12
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sasaniler devletinin aydınlığı.

Zāl-i gerdūndan ḳopar feryād yād olunsa ger
Şevketi yanında fer-i Devlet-i Sāsāniyān

ferīdūn:

1. **ferīdūn:**
Mesnevi 9
Mısra: **5**
Pişdadiyan sülalesinden altıncı hükümdar olan İranlı meşhur padişahtır, Klasik edebiyatta adalet timsali olarak anılır.

Saña degdi Ferīdūn bār-gāhı Anuñ evreng ü efserdür güvāhı

ferih:

1. **ferḥinden:**-*i, -n, -den*
Gazel 562
Mısra: **12**
Neşe, sevinç.

ʿĀşıḳ benüm ġamumla ölendür dise o şūḫ
Derd ehli cümlesi ferḥinden virürdi cān

fermān:

1. **fermānuña:**-*uñ, -a*
Kaside 7
Mısra: **31**
Emir, buyruk, hakimiyet.

Cihān fermānuña tābiʿ elinde ḫātem-i devlet
Ne Ḫātem aña nisbet adı var mühr-i Süleymān'uñ

2. **fermānın:**-*ı, -n*
Gazel 878
Mısra: **4**
Ferman, buyruk II
Sevgilinin sözleri.

Dimiş kim rūy-ı ʿāşıḳ seyl-i eşke pāymāl olsun
Maḥabbet şāhı fermānın bu yüzden eylemiş cārī

fermān eyle-:

1. **fermān eyle:**-*se, -n*
Mesnevi 9
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Buyurmak.

Eger kim eyleseñ ṭur diyü fermān
Olur çün kūh sābit bād-ı pūyān

fermān-ı cihād:

1. **fermān-ı cihād:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Din uğruna yapılan savaş fermanı.

Ṭutup cān gūşı fermān-ı cihāda
Bıraḳduñ düşmeni bi'se'l-mihāda

fermān-ı ḫaṭ:

1. **fermān-ı ḫaṭ:**-*un, -dur*
Gazel 721
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayva tüy fermanı (Sevgilinin ayva tüyleri fermana benzetiliyor).

Milket-i ḥüsnde fermān-ı ḫaṭundur yüriyen
Cümle ʿışḳ ehli baḳar şimdi ḫaṭ-ı fermāna

fermānın yürit-:

1. **fermānın yürit:**-*ür*
Gazel 601
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hâkimiyetini sürdürmek, buyruğunu, emrini yürütmek.

Düşmişüz Ḥāletiyā ʿışḳına bir şūḫuñ kim
Mülk-i dilde yüridür ġamzesinüñ fermānın

fermānına rām ol-:

1. **fermānına rām ol:**-*a*
Kaside 40
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Emrine itaat etmek, boyun eğmek.

Zīr ü bāla-yı cihān hep ola fermānuña rām
Ḥaḳ murāduñ vire bī-minnet-i esbāb u ʿilel

fermān-peẕīr-i çerḫ-i ġaddār ol-:

1. **fermān-peẕīr-i çerḫ-i ġaddār ol:**-*ur*
Mesnevi 9
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Acımasız feleğin emirlerini kabul etmek.

Aña raḥm it ki necm-i baḫtı her bār
Ola fermān-peẕīr-i çerḫ-i ġaddār

ferrāş:

1. **ferrāşları:**-*lar, -ı*
Müfret 599
Mısra: **2**
Süpüren, çöpçü, hizmetçi.

Isınup şerbeti anuñ ṣoġudı aşları
Ḳanda gitdi ki bu sūruñ baba ferrāşları

ferrūḫ-fāl ol-:

1. **ferrūḫ-fāl ol:**-*ma, -dı*
Gazel 462
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Talihli olmak, bahtı açık olmak.

Ḳırıldı şīşe-i dil ʿunfuvān-ı ḥüsninde
O şūḫuñ olmadı bezm-i cemāli ferrūḫ-fāl

fersūde:

1. **fersūde:**
Gazel 708
Mısra: **10**
Eskimiş, yıpranmış.

Birdür yanında ol şeh-i mülk-i melāḥatüñ
Kişt-i ter-i ḥayāt ile fersūde berg-i kāh

fersūde it-:

1. **fersūde it:**-*me*
Gazel 835
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Eskitmek, yıpratmak.

Kerem ḳıl itme şāhum tavḳ-ı hicrān ile fersūde
Sezā-yı ḍarbet-i şemşīrüñ olan gerden-i cānı

fersūde ḳıl-:

1. **fersūde ḳıl:**-*sa*
Gazel 507
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eskitmek, yıpratmak II
Aşındırmak, kesmek.

Merhem-i kāfūr-ı cism-i yāra besdür bir naẓar
Ṭavḳ-ı zencīr-i belā fersūde ḳılsa gerdenüm

fersūde ol-:

1. **fersūde ol:**-*ma, -dukça*
Gazel 583
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yıpranmak.

Kimdür ki resm-i dāġ-ı cefādan ola emīn
Fersūde olmaduḳça bu pergār-ı āhenīn

[M.9:154, G.150:15, G.305:10, G.502:7]

Ey Ḥāletī taḥammüle hiç ḳalmadı mecāl
Fersūde oldı bār-ı cefā ile dūşumuz

fersūde-i meh-tāb-ı ʿışḳ ol-:

1. **fersūde-i meh-tāb-ı ʿışḳ ol-:**-*dı*
Gazel 373
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk mehtabından yıpranmak, eskimek (Ay ışığının keteni çürütmesi inanışına telmih vardır).

Bir zamān pīrāhen-i ṣabrum ʿaceb bisyār idi
Şimdi oldı cümlesi fersūde-i meh-tāb-ı ʿışḳ

ferş:

1. **ferşine:**-*i, -n, -e*
Kaside 27
Mısra: **2**
Yaygı, halı.

Ḥabbeẕā kāşāne-i cān-baḫş u kāḫ-ı dil-sitān
Hem-ser olmaz ferşine bām-ı serāy-ı āsmān

ferş it-:

1. **ferş it:**-*me, -se, -m*
Gazel 502
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ayaklar altına sermek.

Rūyumı pāy-ı segān-ı kūyuña ferş itmesem
Ḳays-ı ṣaḥrā-yı melāmet olmasun adum benüm

ferş-i buḳalemūn:

1. **ferş-i buḳalemūn:**
Gazel 577
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bukalemun (renk renk) desenler.

Döküldi bād-ı ḫazān ile berg-i gün-ā-gün
Döşendi ṣaḥn-ı çemen-zāra ferş-i buḳalemūn

ferş-i eyvān:

1. **ferş-i eyvān:**-*un*
Kaside 30
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sarayın zemini.

Dem-ā-dem rūy-māl-i düşmen ü būs-ı aḥibbādan
Zer ü laʿl ile māl-ā-māl olupdur ferş-i eyvānuñ

ferş-i ḥarem:

1. **ferş-i ḥarem:**-*i*
Gazel 384
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Haremin yeri, haremin halısı.

Ferş-i ḥaremi āyīne-i rūy-ı murādāt
Dest-i keremi maḳsim-i erzāḳ-ı ḫalāyıḳ

[G.592:6]

ferş-i reh it-:

1. **ferş-i reh it:**-*di*
Kaside 20
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Yola sermek.

Yine ferş-i reh itdi perde-i çeşmini nergisler
Çemen-zāra gele şāyed diyü ol faḫr-i aʿyānı

ferş-i serāy ol-:

1. **ferş-i serāy ol-:**-*a*
Gazel 845
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Saray halısı olmak.

Şāyeste budur Ḥāletiyā ol şeh-i ḥüsnüñ
Seng-i dil-i ḫūbāndan ola ferş-i serāyı

feryād:

1. **feryāda:**-*a*
Gazel 22
Mısra: **9**
Feryat, inilti, çığlık.

Ḳudretüm ḳalmadı feryāda benüm ey naḫl-i ter
Var ise ʿışḳuñ gül-istānında murġ-ı bī-nevā
[G.25:2, G.179:1, G.259:2, G.335:2, G.392:5, G.428:10, G.610:3, G.612:5, G.619:7, G.871:5, G.873:4, M.9:126, M.9:160, Mf.8:2, Mf.63:2]

feryād ile:

1. **feryād ile:**
Gazel 678
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Feryat, figan ederek.

Ḫalḳ-ı cihāna ḳıyma uyandurma fitneyi
Feryāduñ ile dil-beri ḳaldurma ḫˇābdan

feryād it-:

1. **feryād it:**-*er, -sin*
Gazel 33
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yüksek sesle haykırmak, inlemek, sızlanmak.

Rūz u şeb feryād idersin ey göñül lāyıḳ mıdur
Görmedüñ mi bir belā-yı ʿışḳ-ı yāra mübtelā

[G.123:10, G.460:11, G.461:5, G.472:5, G.610:8, G.676:2, G.125:12, G.848:8]

feryād kıl-:

1. **feryād ḳıl:**-*sa*
Gazel 119
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Keder ve üzüntüyle haykırmak.

Ḳaldurup şāhid-i gül-bergi alur yanına bād
Muttaṣıl murġ-ı çemen ḳılsa ʿaceb mi feryād

feryād kop-:

1. **feryād ḳop:**-*ar*
Kaside 12
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yüksek sesle bağırmak, haykırmak.

Zāl-i gerdūndan ḳopar feryād yād olunsa ger

Şevketi yanında fer-i Devlet-i Sāsāniyān

feryād u efġān eyle-:

1. **feryād u efġān eyle:**-*r, -di*
Kaside 33
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Ağlayıp sızlanmak, feveran etmek.

Şabā ḳaldurmasaydı şāhid-i gül-bergi yanından
N'içün eylerdi bülbül dem-be-dem feryād u efġānı

feryād u efġāna gel-:

1. **feryād u efġāna gel:**-*ür*
Gazel 716
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Üzüntü ve acıdan inleyip feryat etmek.

Eger cāy eyleseñ dilde gözüm reşkiyle ḳan aġlar
Yüzüñ görseydi çeşmüm dil gelür feryād u efġāna

feryād u fiġān:

1. **feryād u fiġān:**-*un*
Gazel 699
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bağırıp çağırma, ağlayıp sızlama.

Kesme feryād u fiġānuñ arasın ey ʿāşıḳ
Fürce bulup sözini diñlede cāʾiz ki ʿadū

feryād u fiġān it-:

1. **feryād u fiġān it:**-*se*
Gazel 615
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İnlemek ve sızlanmak.

Dīde-i baḫtı olunca ḫˇābda ʿışḳ ehlinüñ
Hiç müfīd olmaz ne deñlü itse feryād u fiġān

feryād u fiġān ol-:

1. **feryād u fiġān ol-:**-*maz*
Gazel 321
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bağırıp çağırmak, sızlanmak.

ʿAceb rāh-ı muḫālifdür ṭarīḳ-i ʿışḳ kim anda
Ṣoyarlarsa ḳabā-yı cismi feryād u fiġān olmaz

feryād u zār:

1. **feryād u zār:**-*umuz*
Gazel 690
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İnleme ve sızlanma.

Yā Rab dest-i luṭfuñ ile feṭḥ-i bāb ḳıl
Feryād u zārumuz der-i sulṭāna gitmesün

feryād u zār ile:

1. **feryād u zār ile:**
Müfret 466
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ağlayıp inleyerek.

ʿAzm-i diyār-ı ġurbet idüp hicr-i yār ile
Düşdüm ceres gibi yola feryād u zār ile

feryāda başla-:

1. **feryāda başla-:**-*r, -dı*
Gazel 764
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnlemeye başlamak, ah etmek.

Ceres gibi dil-i Mecnūn hemān başlardı feryāda
Zimām-ı nāḳa-i Leylā'yı görse dest-i aʿdāda

feryāda gel-:

1. **feryāda gel:**-*di*
Gazel 219
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bağırıp çağırmak, yüksek sesle feryat etmek.

Taḫt-ı zümürrüdīne cülūs itdi şāh-ı gül
Feryāda geldi firḳat elinden hezār-ı zār

[G.131:14, G.503:5, G.505:9, G.545:2]

feryād-ı el-ʿaṭaş:

1. **feryād-ı el-ʿaṭaş:**
Gazel 349
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Susuzluk ateşi.

Seyr-i zülāl-i ʿışḳ şafāsındadur yine
Ṭutsa feżā-yı maḥşeri feryād-ı el-ʿaṭaş

feryād-res ol-:

1. **feryād-res ol:**-*an*
Gazel 259
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İmdatçı olmak.

Bulunan girye deminde dil-i nā-şādumdur
Baña feryād-res olan yine feryādumdur

[G.151:7, G.179:2, G.240:2, Mf.63:2]

ferzāne-i zamāne:

1. **ferzāne-i zamāne:**
Gazel 697
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Devrin bilgini.

Ferzāne-i zamāne iken bulsa Ḥāletī
Ṭarḥ eyler idi naṭʿ-ı cihāndan seni ʿadū

ferzīn-i cihān ol-:

1. **ferzīn-i cihān ol:**-*mış, -i, -dü, -m*
Müfret 511
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünyanın veziri olmak.

Ferzīn-i cihān olmış-idüm līk zamāne
Gezdürdi beni miḥnet ile ḫāne-be-ḫāne

fesād it-:

1. **fesād it:**-*e*
Gazel 747
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Fitne, karışıklık çıkarmak.

Ey bād-ı āh ġafleti ḳo belki gūşına
Ol zülf-i fitne-cūy varup bir fesād ide

feṣāhat ṭōbı:

1. **feṣāḥat ṭōbı:**-*n, -a*
Kaside 1
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Fesahat topu.

Benem çāpük-süvār-ı ʿarṣa-i ʿilm ü hüner şimdi
Benem uran feṣāḥat ṭōbına ʿālemde çevgānı

fesān-ı seng-i ḳahr:

1. **fesān-ı seng-i ḳahr:**-*ı*
Kaside 9
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Kahrın bileği taşı.

Virürdi raḫneler dāʾim dem-i şemşīr-i Mirrīḫ'e
Fesān-ı seng-i ḳahrı tīz ideydi tīġ-i küh-sārı

feṯḥ:

1. **feṯḥ:**
Kaside 7
Mısra: **5**
Ele geçirme, zapt etme.

Gele bir heftede iki ṭarafdan feṯḥ peyġāmı
Bu da bir luṭfıdur inṣāf idince Ḥaḳ Taʿālānuñ

feth eyle-:

1. **feṯḥ eyle:**-*di*
Kaside 7
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Fethetmek, ele geçirmek.

Maʿānī milketin feṯḥ eyledi tīġ-i zebānıyla
Odur ser-dārı şimdi zümre-i erbāb-ı ʿirfānuñ

[K.33:4, K.33:27, G.504:7]

feth it-:

1. **feṯḥ it:**-*dü, -n*
Gazel 243
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Fethetmek, ele geçirmek.

Tīġ-i ṭabʿuñla süḫan mülkini feṯḥ itdüñ yine
Ḥāletī saña söz açmaḳda bulunmaz hiç naẓīr

[Kt.53:3]

feṯḥ ol-:

1. **feṯḥ ol:**-*dı*
Kaside 6
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Açılmak, açığa çıkma.

Bir şāḫdur livāsı ki feṯḥ oldı mīvesi
Bir bāzdur ki himmeti devlet ḳılur şikār

feṯḥ ü ẓafer:

1. **feṯḥ u ẓafer:**-*le*
Kaside 37
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Fetih ve zafer.

Ḥamdü li'llāh kim olup feṯḥ u ẓaferle hem-ʿinān
Āstān-ı devlete geldi veẓir-i kār-dān

[M.7:44]

feṯḥ-i bāb:

1. **feṯḥ-i bāb:**-*ı*
Gazel 892
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Kapı açma II Zafer hazinesinin kapısının açılması, zafer kazanılması.

Ḥaḳḳā ki görülmemişdi hergiz Genc-i ẓaferüñ bu feṯḥ-i bābı

feṯḥ-i bāb eyle-:

1. **feṯḥ-i bāb eyle:**
Gazel 772
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kapı açmak.

Kilid-i ḳufl-ı ümmīdüm ḳoma keffinde maḫlūḳuñ
İlāhī kendü dest-i ḳudretüñle feṯḥ-i bāb eyle

feṯḥ-i bāb it-:

1. **feṯḥ-i bāb it:**-*mek*
Gazel 86
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kapıyı açmak II Asıl konuyu dile getirmeye başlamak, söze girmek III Sevgilinin gönlünü kazanmak.

Sūz-ı dilüñ ki söyleyesün yāra Ḥāletī
İtmek gerek zebāne-i rāh ile feṯḥ-i bāb

feṯḥ-i bāb ḳıl-:

1. **feṯḥ-i bāb ḳıl:**
Gazel 690
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kapıları açmak (yardım kapılarını açmak).

Yā Rab dest-i luṭfuñ ile feṯḥ-i bāb ḳıl
Feryād u zārumuz der-i sulṭāna gitmesün

fetīl:

1. **fetīl:**
Gazel 469
Mısra: **8**
Mum fitili.

Yaḳmaġ ister cānına pervānenüñ dāġ-ı cefā
Anuñ içündür ki dāʾim şemʿ ḥāżırlar fetīl

2. **fetīlüm:** -*üm*
Kıt'a 69
Mısra: **4**
Fitil; kanamayı durdurmak, cerâhati

boşaltmak için derin yaraların içine sokulan, ilâçlı veya ilâçsız steril bez.

Ġam-ḫāneme gelmez ki ṣunam destine lüle
Dāġ-ı ġam içün itmişüm āmāde fetīlüm

fettān:

1. **fettāndur:**-*dur*
Gazel 242
Mısra: **10**
Fitne salan, ortalığı karıştıran; çekici, cazibeli.

Ṣanur ser-defter-i ʿuṣṣāḳ kendin Ḥāletī ammā
Anuñ nāmın yazar mı deftere başdan ne fettāndur

[G.268:12, Mf.344:2]

fettān-ı cihān:

1. **fettān-ı cihān:**-*dur*
Gazel 717
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Cihanı kendine hayran edip fitne ve fesada salan kimse. II Sevgili.

Görüp ḫāl-i ruḫın aldanmasun hergiz göñül murġı
Ne fettān-ı cihāndur ḳor mı ol hiç dāmsuz dāne

fetvā ṣadrı:

1. **fetvā ṣadrı:**-*n, -ı*
Tarih 2
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Müftülük makamı.

Müşerref ḳıldı fetvā ṣadrını bir merd-i kāmil kim
Ṭolupdur ṣıyt-ı faẕlıyla anuñ bu günbed-i mīnā

fevḳ:

1. **fevḳüñde:**-*üñ, -de*
Gazel 735
Mısra: **3**
Üstün, daha üst derece.

Hiç senüñ fevḳüñde ḫūb olmaz ne var bahs eylesek
Mihr-i ʿālem-tāb ile māh-ı cihān-ārā ile

[K.33:31, Mf.518:1]

fevt ol-:

1. **fevt ol:**-*up*
Kıt'a 59
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ölmek.

Fevt olup Sulṭān Meḥemmed virdi tāc u taḫtını
Ḥażret-i Ḫān Aḥmed'e ol pādṣāh-ı bī-zevāl

fevvāre-i çeşm:

1. **fevvāre-i çeşm:**-*ün*
Gazel 724
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Göz fıskiyesi (Âşığın gözyaşları bağlamında).

Ṣuyı baḥr-i derūnumdan gelür fevvāre-i çeşmüñ
Terāzū-yı maḥabbet olmasa çıḳmazdı bālāya

fevvāre-i ḫūn it-:

1. **fevvāre-i ḫūn it:**-*di*
Gazel 695
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kan fıskiyesi haline getirmek.

Elem-i ḥasret ile bād-ı sebük-ḫīz-i cünūn
İtdi gird-āb-ı yem-i ṣabrumı fevvāre-i ḫūn

fevvāre-i lü'lü-i ter ol-:

1. **fevvāre-i lü'lü-yi ter ol-:**-*ma, -sa*
Gazel 159
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Taze incilerin fıskiyesi olmak II Güzel, yeni manalar barındıran şiirler yazmak.

Aġzına baḳmazdı erbāb-ı belāġat her zamān
Olmasa gird-āb-ı dil fevvāre-i lü'lü-yi ter

fevvāre-i ümmīd:

1. **fevvāre-i ümmīd:**-*i*
Kıt'a 49
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ümit fıskiyesi.

N'ola ehl-i dilüñ fevvāre-i ümmīdi ḫuşk ola
Bozuldı yolları āb-ı revān-ı luṭf u iḥsānuñ

fevvāre-leʾāl ol-:

1. **fevvāre-leʾāl ol-:**-*ma, -y, -a*
Gazel 489
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Fıskiye incisi olmak II İçinden su fışkıran inci olmak.

Ey Ḥāletī ne kāra yürür lücce-i vücūd
Gird-āb-ı dil ki olmaya fevvāre-leʾāl

feylesof-ı dehr:

1. **feylesof-ı dehr:**
Gazel 136
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dünya filozofu, bilgini.

Vaṣf itmesün müferriḥini feylesof-ı dehr
Zīrā ki ġāyet eskidi eczā-yı rūzgār

feyżāż-ı ezel:

1. **feyyāż-ı ezel:**
Kaside 36
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Allah.

Oldı maʿnā fi'l-meṣel ser-çeşme-i āb-ı ḥayāt
İtdi feyyāż-ı ezel ḫāmem aña bir nāv-dān

feyż:

1. **feyżi:**-*i*
Gazel 159
Mısra: **11**
Bağış, ihsan, iyilik.

Derd-keşlerden recā ḳıl feyżi dāʾim Ḥāletī
Devlet erbābından it deryūze eylerseñ eger

[G.149:12, K.11:49, K.41:15, Kt.52:1, T.6:4]

feyż al-:

1. **feyż al:**-*ur*
Gazel 554
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bir kimsenin bilgi ve maneviyatından yararlanmak; yardım, iyilik görmek.

Ehl-i ʿışḳuñ cānı hemvāre dilinden feyż alur
Şemʿ-i külḫende yaḳar ġurbette olan her zamān

[Mf.152:1]

feyż eyle-:

1. **feyż eyle:**-*se*
Kaside 6
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Bağışlamak, ihsan etmek.

Deryā-yı luṭf u himmeti feyż eylese eger
Ebr-i bahār olur güher-efşān ü dürr-niṣār

[G.825:8]

feyż it-:

1. **feyż it:**-*en*
Gazel 892
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
İlham vermek.

Hep mürşid-i cāhıdur iden feyż Baḫt-ı dil-i ḫalḳa terk-i ḫˇābı

2. **feyż it:**-*se*
Kaside 5
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Bağışlamak, ihsan etmek.

Feyż itse baḥr-i cūduñ eyā kān-ı mekremet
Ebr-i bahār olurdı güher-rīz ü dürr-niṣār

[K.8:77, K.12:49]

feyż-i ʿālem-i lāhūt:

1. **feyż-i ʿālem-i lāhūt:**-*dur*
Kıt'a 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İlahi âlemin bereketi.

Ḳadr ü ḳıymet bulsa her bir ḳıṭʿamuz ey Ḥāletī
Vechi var zīrā ki feyż-i ʿālem-i lāhūtdur

feyż-i cān eyle-:

1. **feyż-i cān eyle:**-*r*
Gazel 183
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Canını artırmak, can vermek.

Hevā-yı gül-sitān ġam mürdesine feyż-i cān eyler
O kim cān bulmaġ ister şimdi geşt-i gül-sitān eyler

feyż-i faẓl u kerem:

1. **feyż-i faẓl u kerem:**-*i*
Tarih 7
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İyilik ve cömertlik bereketi.

Feyż-i faẓl u keremi irse eger eflāke
Ḳurıyup ḳalmaz idi çeşme-i mihr-i raḫşān

feyż-i himmet:

1. **feyż-i himmet:**-*i*
Kaside 10
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Lütfun bereketi, bolluğu.

Çıḳup sünbülleri bāġuñ cihān sünbül-hevā oldı
Bahāruñ irdi feyż-i himmeti aʿlā vü ednāya

feyż-i ilāhī:

1. **feyż-i ilāhī:**
Gazel 48
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
İlahî feyiz, Allah'tan gelen ihsan, bereket.

Ḫāmesi şāʿirlerüñ ḳalur miyān-ı zāhide
Olmayınca dem-be-dem feyż-i İlāhī reh-nümā

feyż-i luṭf:

1. **feyż-i luṭf:**-*ı, -n, -dan*
Kaside 1
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Allah'ın lütfunun çokluğu.

Düşer mi öyle bir ẓıll-ı Ḫudā kim feyż-i luṭfından
İde ẓulmet-serāy-ı ʿālemi gün gibi nūrānī

[K.3:53, Kt.119:2]

feyż-i nūr ḳıl-:

1. **feyż-i nūr ḳıl:**-*dı*
Müfret 102
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bereketli ışık saçmak.

Hengām-ı şeb ki aḫter-i baḫt eyleyüp ẓuhūr
Ḳıldı cihāna kevkeb-i iḳbāl feyż-i nūr

feyż-i nūr-ı himmet it-:

1. **feyż-i nūr-ı himmet it:**-*sün*
Kaside 13
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Lütuf ışığıyla aydınlatmak II Çok yardımda bulunmak.

Miṣāl-i pençe-i ḫurşīd-i enver dest-i efḍāli
Hemīşe feyż-i nūr-ı himmet itsün zīr-i destāna

feyż-i rūḥ eyle-:

1. **feyż-i rūḥ eyle:**-*r, -di*
Gazel 347
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ruh vermek, can vermek.

Ol ʿİsi-i zamān yine eylerdi feyż-i rūḥ

Aña muḳārin olsa dil-i mürde bir nefes

feyż-i sāʿat-i nev-rūz-ı himmet:

1. **feyż-i sāʿat-i nev-rūz-ı himmet:**-*i*
   Gazel 292
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Lütuf ilkbaharının bolluğu, bereketi.

Ol şeh ki feyż-i sāʿat-i Nev-rūz-ı himmeti
Eyler seḥāb-ı ġāile-i sāli tār u mār

feyż-i seḥāb-ı luṭf:

1. **feyż-i seḥāb-ı luṭf:**-*un, -a*
   Kıt'a 12
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Lütuf bulutunun bolluğu, bereketi.

Feyż-i seḥāb-ı luṭfuña bulursa dest-res
Āb-ı ḥayāta rātibe taʿyīn ider serāb

feyż-i ṭarīḳ-i ġam-ı ʿışḳ:

1. **feyż-i ṭarīḳ-i ġam-ı ʿışḳ:**
   Gazel 141
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Aşk acısının yolunun ihsanı.

Pūye-i bāddadur feyż-i ṭarīḳ-i ġam-ı ʿışḳ
İremez menzile çün leng olan kām-şümār

feyż-resān ol-:

1. **feyż-resān ol:**-*sa*
   Kaside 25
   Mısra: **43**
   Kelime Tipi: -
   Bereket ve bolluk vermek.

Zemīne feyż-resān olsa ebr-i iḥsānı
Biterdi şaḥra-i şammāda serv ile ʿarʿar

feyż-rūḥ it-:

1. **feyż-rūḥ it:**-*di*
   Gazel 112
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Can bağışlamak.

Bir būse virdi cānı alup ol Mesīḥ-dem
Luṭfından itdi mürde-dile yine feyż-rūḥ

feyż-sitān ol-:

1. **feyż-sitān ol:**-*sa*
   Kaside 18
   Mısra: **29**
   Kelime Tipi: -
   Bereket yeri olmak.

Yem-i cūdından eger feyż-sitān olsa seḥāb
Dürretü't-tāc ola cümle ḳatarāt-ı emṭār

feżāʾil ehli:

1. **feżāʾil ehli:**-*n, -ün*
   Kaside 41
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Faziletli kimseler.

Feżāʾil ehlinüñ sūr-ı sürūr-efzāsıdur şimdi
Gül-i sūrī gibi güldürdi dünyā merd-i dānāyı

feżā-yı āsmān:

1. **feżā-yı āsmān:**
   Gazel 656
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Gökyüzü.

Gice yoḳdur kim göge şeb-dīz-i āhum çıḳmaya
Atumuñ oynaġı olmışdur feżā-yı āsmān

feżā-yı dil:

1. **feżā-yı dil:**-*de*
   Gazel 869
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Gönül uzayı.

Regler degül tenümde resendür ṭaraf ṭaraf
Ḳurdı feżā-yı dilde şeh-i ġam otaġını

feżā-yı ġam:

1. **feżā-yı ġam:**-*da*
   Gazel 810
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Üzüntünün ucu bucağı olmayan boşluğu.

Ḫūblar baḳmaz yüzine ʿāşıḳ-ı şeydālaruñ
Bī-nihāyetdür feżā-yı ġamda zerd olmış giyāh

fezā-yı ḫāṭır:

1. **fezā-yı ḫāṭır:**-*a*
   Gazel 291
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Gönlün geniş alanı.

Uġrar fezā-yı ḫāṭıra ey Ḥāletī niçün
Seyl-i sirişküm olmaya ālūde-i ġubār

feżā-yı ʿışḳ:

1. **feżā-yı ʿışḳ:**-*ı*
   Gazel 837
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Aşk uzayı.

Feżā-yı ʿışḳı añup aġlamaḳ müfīd olmaz
Bozulmaz āb-ı sirişk ile ḫaṭṭ-ı pīşānī

[G.861:1]

feżā-yı kudret:

1. **feżā-yı ḳudret:**-*i, -n, -de*
   Kaside 9
   Mısra: **29**
   Kelime Tipi: -
   Kudretin sonsuz genişliği.

Feżā-yı ḳudretinde ḳurmaġa şāyeste olmazdı
Ser-ā-ser olsa çetr-i āsmānuñ ṭarḫı zer-kārī

feżā-yı maḥşer:

1. **feżā-yı maḥşer:**-*i*
   Gazel 349

Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kıyamet ovası.

Seyr-i zülāl-i ʿışḳ ṣafāsındadur yine
Ṭutsa feżā-yı maḥşeri feryād-ı el-ʿaṭaş

[G.757:2]

feżā-yı sīne:

1. **feżā-yı sīne:**-*den*
Gazel 229
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Göğüs boşluğu.

Feżā-yı sīneden ġam kār-bānı Ḥāletī çıḳmaz
Ceres āvāzıdur andan gelen ṣanma fiġānumdur

[K.25:40]

fezleke-i merg:

1. **feẕleke-i merg:**-*dür*
Gazel 829
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Neticesi ölüm (olan).

Yoḳ yire dırāz itme ḥisāb-ı ġam-ı ʿışḳı
Çün feẕleke-i mergdür eñ soñra meʾāli

fırsat düş-:

1. **fırşat düş-:**-*er*
Gazel 421
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bir işi yapabilmek için kolay bir imkan yakalamak, en uygun zaman gelmek.

ʿAceb fırşat düşer mi mū-be-mū ʿarż itmege yāra
Miyānı ḥasretiyle żaʿfını bu cān-ı bīmāruñ

fırşat-ı aʿdā-yı bed-ḫᵛāh:

1. **fırşat-ı aʿdā-yı bed-ḫᵛāh:**-*ı, -n*
Kaside 31
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Kötü niyetli düşmanın fırsatı.

Tīrle ḳavsi n'içün yanından ayırmaz felek
Fırṣat-ı aʿdā-yı bed-ḫᵛāhın gözetmezse eger

fıstıḳī maḳām:

1. **fıstıḳī maḳām:**
Kıt'a 63
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Müzikte bir makam adı II Âşığın çam fıstığına benzeyen kalbi.

Ḳalb-i şanevberīde yir eylerse vechi var
Yoḳdur cihānda böylece bir Fıstıḳī maḳām

fiġān:

1. **fiġān:**
Gazel 88
Mısra: **9**
Feryat, figan, ağlama, inleme.

Ey Ḥāletī fiġān iledür müddetü'l-ḥayāt
Ḥırṣ ile ol ki oldı siyeh-kāse çün rebāb

[G.117:2, G.184:3, G.229:10, G.498:7, G.575:9, G.589:11, G.871:6, Mü.1:32]

fiġān eyle-:

1. **fiġān eyle:**-*r*
Gazel 183
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Üzüntü ile bağırıp çağırmak.

ʿAceb mi tāze olsa muttaṣıl dāġ-ı dil-i lāle
Gice tā ṣubḥa dek derdiyle bülbüller fiġān eyler

[G.184:14, G.553:1]

fiġān it-:

1. **fiġān it:**-*er*
Gazel 83
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Acı ile bağırıp çağırmak, inlemek.

Dil ki figān ider hem içer ṭurma ḫūn-āb
Bir şāhdur ki sāz ile nūş eyliye şarāb

2. **fiġān it:**-*meden*
Gazel 133
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Acı ile bağırıp çağırmak, inlemek.

Alurdı būsesini idenler fiġān u zār
Aldurmaz oldı şimdi fiġān itmeden o yār

3. **fiġān it:**-*er, -se*
Gazel 212
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Acı ile bağırıp çağırmak, inlemek.

ʿAceb degül gice gündüz fiġān iderse hezār
Bilür ki ġonce-i bāġuñ bir aġzı biñ dili var

4. **fiġān it:**-*mez, -di*
Gazel 558
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Acı ile bağırıp çağırmak, inlemek.

Nāvek-i ḫārı görünce bülbül itmezdi fiġān
Olmasaydı sāl-i evvelden eger ḫāṭır-remān

5. **fiġān it:**-*dükçe*
Gazel 715
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Acı ile bağırıp çağırmak, inlemek.

Ruḫuñ şemʿa ʿiẕāruñ verde beñzer bu dil-i şeydā
Fiġān itdükçe bülbüldür sükūt itdükçe pervāne

6. **fiġān it:**-*sün*
Kaside 10
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Acı ile bağırıp çağırmak, inlemek.

Fiġān itsün ḳo bülbül aña
lāzım mı göñül virmek
Derūnıyla birūnı bir degülken
verd-i raʿnāya

fiġān kıl:

1. **fiġān ḳıl:**-*sa*
Kaside 19
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
İnlemek, ağlayıp sızlanmak.

Kūpāl-i ḳahr-ı dehr iner ṭurma başına
Ḳılsa ʿaceb mi ehl-i hüner dem-be-dem fiġān

fiġān u zār:

1. **fiġān u zār:**
Müseddes 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ağlayıp inleme.

Baḳmaduñ bir kerre cānā ḳābil-i tīmār iken
Ṭutmaduñ köşk-i bükā kārum fiġān u zār iken

fiġān u zār it-:

1. **fiġān u zār it:**-*mez, -di*
Gazel 131
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnleyip sızlamak.

İtmezdi ḳarşusında dem-ā-dem fiġān u zār
Yüz bulmasaydı ger gül-i ṣad-bergden hezār

[G.133:1]

fiġāna başla-:

1. **fiġāna başla:**-*dı*
Kaside 25
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Feryat figana başlamak, inlemeye başlamak.

Fiġāna başladı murġān maḥabbet ehli gibi
Havā açılmaġ ile hem-çü sīne-i dil-ber

fiġān-ı ʿāşık:

1. **fiġān-ı ʿāşıḳ:**-*ı*
Gazel 545
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşığın feryadı.

Fiġān-ı ʿāşıḳı gūş itdügin yār istimāʿ itdüm
Gelüp ney gibi feryāda sürürumdan semāʿ itdüm

fiġān-ı dād-ḫˇāh:

1. **fiġān-ı dād-ḫˇāh:**
Gazel 706
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Adalet isteyen feryat.

İşiginde çıḳsa eflāke fiġān-ı dād-ḫˇāh
Eylemez temkīn-i ḥüsnin ol şeh-i ḫūbān-şāh

fiġānlar eyle-:

1. **fiġānlar eyle:**-*me, -sün*
Gazel 367
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Âh vâh ederek üzüntü ile bağırıp çağırmak.

Bir aġzı biñ dili ola her ġonce-i gülüñ
Nice fiġānlar eylemesün ʿandelīb-i bāġ

fiġār:

1. **fiġār:**
Müfret 171
Mısra: **2**
Yaralı, mecruh.

Şol deñlü kīni var ki ʿadūnuñ ṣafā ider
Ursaydı pāyı baña leke durmadan fiġār

fiġār eyle-:

1. **fiġār eyle:**-*me, -sün*
Gazel 650
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yaralamak.

Meded ol yāra diñüz bāġa güẕār eylemesün
Gül ü nesrīn ile pāyını fiġār eylemesün

fiġār ol-:

1. **fiġār ol:**-*ur, -sa*
Gazel 137
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yaralanmak II
Hüzünlenmek, acı çekmek.

Ehl-i zemīn olursa n'ola ġuṣṣadan fiġār
Ḳaldurdı cām-ı ʿişreti gerdūn-ı nābe-kār

[G.148:8, G.560:7]

fiġār-ı seng ü dīvār:

1. **fiġār-ı seng ü dīvār:**
Mesnevi 8
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Taş ve duvarın yaralısı.

Ser ü sīnem fiġār-ı seng ü dīvār
Sitārem ḫāne-zād-ı çerḫ-i ḫūn-ḫˇār

fikr:

1. **fikriyle:**-*i, -y, -le*
Gazel 224
Mısra: **3**
Düşünce, hayal.

Gül-i ruḫsārı vü laʿl-i lebi fikriyle dil-dāruñ
Olur erbāb-ı ʿışḳa ḫār u ḫārā bāliş ü pister

[G.515:1, G.547:3, G.669:7, G.686:1, M.8:55, Mf.398:1, Mf.406:1]

fikr eyle-:

1. **fikr eyle:**
Gazel 714
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Düşünmek, tefekkür etmek.

Çıḳmaġa ḳılma heves rifʿat ile eflāke
Anı fikr eyle ki āḫir düşeceksin ḫāke

[Mü.1:16]

fikr it-:

1. **fikr it:**-*er, -ken*
Gazel 52
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Düşünmek.

Fikr iderken künc-i tārīk içre ḥālüm dün gice
Şuʿle-i tīġ-i sitem virdi ṣafā-yı māh-tāb

[K.38:25, G.339:9, G.731:15]

fikrden gitme-:

1. **fikrden gitme:**-*y, -üp*
Gazel 308
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Akıldan çıkmamak.

Fikrümüzden gitmeyüp cām-ı leb-i cānānumuz
Virdi bezm-i Cem ṣafāsın külbe-i aḫzānumuz

fikre müstaġrak kıl-:

1. **fikre müstaġraḳ ḳıl:**-*al, -dan*
Kaside 9
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Düşüncelere daldırmak.

Nehīb-i āb-ı şemşīri ḳılaldan fikre müstaġraḳ
Vücūdında ʿadūnuñ ḳalmamışdur ʿunṣur-ı nārī

fikrete ṭal-:

1. **fikrete ṭal:**-*dı*
Gazel 856
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Düşünceye dalmak.

Ġarḳ eyler imiş ādemi deryā-yı maḥabbet
ʿĀşıḳ anı gūş eyleyicek fikrete ṭaldı

fikret-i ādem:

1. **fikret-i ādem:**
Mesnevi 4
Mısra: **115**
Kelime Tipi: -
İnsan aklı.

Varamaz aña fikret-i ādem
Girmez ol ḥacle içre nā-maḥrem

fikr-i ʿārıż-ı cānān:

1. **fikr-i ʿārıż-ı cānān:**-*um, -a*
Müfret 482
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağının hayali.

Cāy olaldan sīne fikr-i ʿārıż-ı cānānuma
Ey dil-i şeydā benüm āteş düşüpdür cānuma

fikr-i çeşm:

1. **fikr-i çeşm:**-*i*
Gazel 190
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gözlerin hayali II Sevgilinin gözlerinin hayali.

Nergise fikr-i çeşmi ḫˇāb virür
Güllere ʿārızı ḥicāb virür

fikr-i erbāb-ı ḥāl:

1. **fikr-i erbāb-ı ḥāl:**
Mesnevi 3
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Hal ehlinin düşünceleri.

Āsmāndan iderdi ol her bār
Fikr-i erbāb-ı ḥāl gibi güẕār

fikr-i ġamze:

1. **fikr-i ġamze:**-*ler, -i*
Gazel 857
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) süzgün yan bakışının hayali.

Ceyş-i ārāma fikr-i ġamzeleri
Mülk-i dilde ʿaceb ḳılıç çaldı

fikr-i gīsū-yı ʿanberīn-i nigār:

1. **fikr-i gīsū-yı ʿanberīn-i nigār:**
Gazel 190
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin amber kokulu saçlarının hayali.

Fikr-i gīsū-yı ʿanberīn-i nigār
Rişte-i cāna pīç ü tāb virür

fikr-i ḥakīm:

1. **fikr-i ḥakīm:**
Mesnevi 4
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Âlimin düşüncesi, zihni.

Seyr-i eflāk idüp çü fikr-i ḥakīm
Ol muḫīṭ-i felekde dürr-i yetīm

fikr-i ḫaṭ-ı laʿl:

1. **fikr-i ḫaṭ-ı laʿl:**-*ün, -de*
Gazel 782
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağındaki ayva tüylerin hayali.

Fikr-i ḫaṭ-ı laʿlüñde olan ḫāli ṭuyarsa
Seccādesini şeyḫ ṣatup vire ġubāra

fikr-i kadd:

1. **fikr-i ḳadd:**-*ün, -le*
Gazel 124
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Boyun hayali II Sevgilinin endamının hayali.

Fikr-i ḳaddüñle düşerdi ṭaġa serv-i ser-bülend
Bīḫler bir niçe yirden urmasa pāyına bend

fikr-i laʿl:

1. **fikr-i laʿl:**-*ün, -le*
Gazel 676
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) kırmızı dudağının hayali.

Fikr-i laʿlüñle binā-yı ʿışḳa bünyād urdı dil
Gūyiyā Şīrīn içün bir ḳaṣr yapdı Kūh-ken

[G.721:9, M.2:10]

fikr-i laʿl-i yār:

1. **fikr-i laʿl-i yār:**
Gazel 136
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kırmızı dudağının düşüncesi, hayali.

Bāġ-ı ḫayāl-i ʿāşıḳ-ı şeydāyı dem-be-dem
Āb-ı ḥayāt ile ṣuvarur fikr-i laʿl-i yār

fikr-i serencām eyle-:

1. **fikr-i serencām eyle:**-*r, -üm*
Kıt'a 65
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir şeyin sonunu düşünmek.

Sūz-ı dilden başum üstünde benüm odlar yanar
Her şeb-i firḳatde kim fikr-i serencām eylerüm

fikr-i ser-i zülf:

1. **fikr-i ser-i zülf:**-*ün, -le*
Gazel 623
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Saçının ucunun hayali.

Fikr-i ser-i zülfüñle benüm dūd-ı siyāhum
Ejder gibi bu günbed-i devvāra çekilsün

fikr-i viṣāl:

1. **fikr-i viṣāl:**-*ün, -le*
Müfret 274
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kavuşma düşüncesi.

Uyumam ṣubḥa degin fikr-i viṣālüñle senüñ
Gice yıldız ṣayarın ḥasret-i ḫālünle senüñ

fikr-i viṣāl eyle-:

1. **fikr-i viṣāl eyle:**-*me, -se, -m*
Gazel 516
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
(Sevgiliye) kavuşmayı hayal etmek.

Gönlümi egleyemem fikr-i viṣāl eylemesem
Ölürüm vuṣlatı bir laḥẓa ḫayāl eylemesem

fikr-i vuṣlat-ı dil-dār:

1. **fikr-i vuṣlat-ı dil-dār:**-*dan*
Müseddes 5
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma hayali.

Vāz-geldi Ḳays fikr-i vuṣlat-ı dil-dārdan
Geçmedi aṣlā gönül ammā belā-yı yārdan

fikr-i zülf:

1. **fikr-i zülf:**-*i*
Kaside 22
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saçın düşüncesi; saçın hayali.

Ey fikr-i zülfi ʿāşıḳına māye-i cünūn
Tīh-i ʿademde ḫāl-i lebi ḫalḳa reh-nümūn

fikr-i zülf ü ġam-ı ḫaṭṭ:

1. **fikr-i zülf ü ġam-ı ḫaṭṭ:**-*un, -la*
Müfret 300
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayva tüylerin üzüntüsü ve saçların hayali.

Fikr-i zülf ü ġam-ı ḫaṭṭuñla olup şīfte-ḫāl
Başumı ḳaşımaġa degmez elüm şāne-miṣāl

fikrin eyle:

1. **fikrin eyle:**-*r*
Gazel 297
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Düşünmek, mülahaza etmek.

Dil dehānuñ cān miyānuñ fikrin eyler dāʾimā
Ol iki hem-ḫāne itmez birbirine keşf-i rāz

fiʿl eyle-:

1. **fiʿl eyle:**-*r, -se*
Gazel 439
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
İş yapmak.

Lāyıḳ oldur ehl-i dil ḥaḳında ol şāh-ı cihān
Her ne fiʿl eylerse taḥtında kerem mużmer gerek

fi'l-cümle:

1. **fi'l-cümle:**
Gazel 549
Mısra: **15**
Bir hayli, iyiden iyiye.

Ẓabṭ-ı bād-ı āhda fi'l-cümle iḥmāl eylesem
Yanmadan ḳalurdı şemʿ-i şoḥbet-i rūḥāniyān

[K.36:80]

fi'l-ḥāl:

1. **fi'l-ḥāl:**
Kaside 14
Mısra: **21**
Derhal, o anda, hemen.

ʿAlev-i āteş-i bāḥūrla fi'l-ḥāl yanar
Teşnelikden dilini ṭaşra çıḳarsa insān

[G.124:11, K.21:2, M.4:51, M.4:90]

fiʿl-mesel:

1. **fiʿl-mesel:**
Gazel 110
Mısra: **8**
Diyelim ki, farz edelim ki, mesela.

Tāzeler āteşini sāḳī-i meclis her gāh
Fiʿl-mesel oldı hemān micmer-i devvār ḳadeḥ

[G.129:14, G.141:12, G.376:12, G.433:3, G.495:8,

G.672:2, G.717:10, K.23:9, K.36:73, Kt.11:1]

filori:

1. **filorisin:**-*si, -n*
Kaside 35
Mısra: **26**
Üzerinde zambak deseni bulunan, ilk olarak Floransa'da basılan, ardından Avrupa'da ve Osmanlı ülkesinde kullanılmaya başlanan altın para II Ay halesi.

Yazmaġ içün ḥāl ile evṣāfuñı her gün felek
Nār-ı mihriyle ider māhuñ filorisin müẕāb

firāḳ:

1. **firāḳuñla:**-*un, -la*
Gazel 20
Mısra: **9**
Ayrılık.

Girer bir niçe şekle Ḥāletī her gün firāḳuñla
ʿAceb mi bilmez olsa kendüyi ol ʿāşıḳ-ı şeydā

[G.35:9, G.163:6, G.227:9, G.330:2, G.534:1, G.570:1, G.637:7, G.683:3, Mf.200:2, Mf.232:2, Mf.318:1, Mf.381:1]

firāḳa şal-:

1. **firāḳa şal-:**-*ma*
Gazel 811
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılmak, terk etmek.

Ṣalma firāḳa ʿāşıḳ-ı bī-tāb u ṭāḳati
Bāzīçe ṣanma ġavṭa-i deryā-yı ḥasreti

firāḳ-ı vaṣl-ı yār:

1. **firāḳ-ı vaṣl-ı yār:**
Gazel 644
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma ayrılığı.

Firāḳ-ı vaṣl-ı yāra Ḥāletī-veş ḳāʾilem dirsin
Birin bilür birin ey ḫāṭır-ı meyyāl bilmezsin

firār eyle-:

1. **firār eyle:**-*r*
Gazel 654
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kaçmak.

Ol reşk-i ḥūrı görmese ger anda Ḥāletī
Eyler firār ravżı-ı dārü'l-ḳarārdan

firār it-:

1. **firār it:**-*er, -di*
Mesnevi 5
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Firar etmek, kaçmak.

Sāyesinden iderdi dīv firār
Nitekim nūr-ı mihrden şeb-i tār

[Mü.6:2, K.36:3]

firāvān:

1. **firāvāndur:**-*dur*
Gazel 242
Mısra: **6**
Çok, pek çok.

Eger her şerḥa ʿarż-ı ḥāl-i yāra bir dehān olsa
Degüldür şerḥe ḳābil ḥaşre dek derdüm firāvāndur

firāvān ol-:

1. **firāvān ol:**-*ı, -yor*
Gazel 226
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Artmak, fazla olmak.

Ṭurmadı yār gidelden berü hiç Ḥāletiyā
Gitdügince gözümüñ yaşı firāvān oluyor

firāz-ı küngüre-i çerḫ:

1. **firāz-ı küngüre-i çerḫ:**-*i*
Kaside 16
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Feleğin en yüksek yeri.

Ol şāh-ı şīr-ḥamle ki şāhīn-i himmeti
Ḳıldı firāz-ı küngüre-i çerḫi āşiyān

firdevs:

1. **firdevs'e:**-*e*
Gazel 320
Mısra: **9**
Cennet.

Reşkümüz yoḳdur bizüm Firdevs'e zīrā Ḥāletī
Dāʾim ol Ṭūbā-ḳaddüñ ḥüsnin temāşā üzreyüz

[T.6:6]

firdevs-i aʿlā:

1. **firdevs-i aʿlā:**-*dan*
Kıt'a 6
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Cennetin altıncı katı.

Var ise cennetde ger Rıḍvān'a ʿarż-ı iḫtiyāc
Nār-ı dūzaḫ yeg gelür Firdevs-i aʿlādan baña

firīfte ol-:

1. **firīfte ol:**-*ma*
Gazel 194
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aldanmak, kanmak.

Mirʾāt-ı rūy-ı dil-bere olma firīfte
Aġyār ḳarşusında iken baḳ belāyı gör

firişte:

1. **firişte:**
Müfret 518
Mısra: **2**
Allah'ın nurdan yarattığı günahsız varlık, melek; güzel, masum.

Fevḳinde ḫūb yoḳ diseler itme iştibāh
Ol şūḫa beñzemez ne firişte ne mihr māh

firişte-ḫışāl:

1. **firişte-ḫışāl:**
Kaside 21
Mısra: **22**
Melek huylu.

ʿAceb mi ʿāleme bārān-ı cūdı yaġdursa
Sipihr-i cāha ḳadem başdı bir firişte-ḫışāl

firişte-hū:

1. **firişte-ḫū:**
Gazel 697
Mısra: **10**
Melek huylu II Sevgili.

ʿAḳlum ala ḥayātda cānum memātda
Bir dil-ber olsa baña perī-rū firişte-ḫū

firişte-nijād:

1. **firişte-nijād:**
Mesnevi 4
Mısra: **83**
Melek huylu II Hz. Peygamber.

Anuñ üstünde ol firişte-nijād
Berg-i güldür ki ola hem-reh-i bād

firḳat:

1. **firḳatüñle:**-*üñ, -le*
Gazel 56
Mısra: **7**
Ayrılık.

Firḳatüñle ʿışḳ bārānı göz açdurmaz yaġar
Nice olsun dīde-i baḫt-ı siyāhum sīr-ḫˇāb

[G.103:6, G.111:9, G.131:14, G.219:4, G.247:3, G.275:7, G.290:5, G.353:13, G.458:1, G.466:1, G.501:1, G.667:5, G.669:11, G.676:9, G.737:9, G.786:2, G.843:7, G.844:11, K.28:43, Kt.22:4]

firḳat beyābānı:

1. **firḳat beyābānı:**-*n, -da*
Gazel 667
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılık çölü.

Ḥaḳ bilür firḳat beyābānında ey Şīrīn-dehen
Kūh döymez çekdügüm derde degül kim Kūh-ken

firḳat çek-:

1. **firḳat çek:**-*di*
Tarih 1
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ayrılık üzüntüsü, acısı çekmek.

Ol Yūsuf-ı güm-geştesini buldı zamāne
Yaʿḳūb gibi çekdi biraz gerçi ki firḳat

firḳat eyyāmı:

1. **firḳat eyyāmı:**-*n*
Gazel 668
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılık günleri.

Firḳat eyyāmın ḥisāba ḳatmazın ben ṭañ mıdur
Virmesem biñ yıl ḥayāta rūz-ı vaṣluñ bir demin

firḳat ü vuṣlat:

1. **firḳat ü vuṣlat:**
Gazel 371
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayrılık ve kavuşma.

Firḳat ü vuṣlat ile ḫavf u recādur kārum
Ḳaldı ortada göñül niteki ehl-i aʿrāf

firḳate şal-:

1. **firḳate şal:**-*dı*
Gazel 857
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ayrılığa düşürmek.

Her ḳulın ḳıldı bir yaña irsāl
Dil-i şeydāyı firḳate ṣaldı

firḳat-i dil-ber:

1. **firḳat-i dil-ber:**-*den*
Gazel 327
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayrılığı.

Cihānda firḳat-i dil-berden özge bir belā olmaz
Ölümdür ʿāṣıḳa anuñçün aña hiç devā olmaz

firḳat-i maḥbūb:

1. **firḳat-i maḥbūb:**
Gazel 76
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayrılığı.

Şol deñlü elem virdi baña firḳat-i maḥbūb
Gördüm hele ben görmedügin Ḥażret-i Yaʿḳūb

firḳat-i yār:

1. **firḳat-i yār:**
Gazel 507
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgiliden ayrı olmak.

Firḳat-i yār öldürür āḫir diyü efġāndayam
Bir ġarībem eylerin ölmezden evvel şīvenüm

[G.540:5, G.680:7, G.831:4]

firḳat-i zülf:

1. **firḳat-i zülf:**-*ün, -le*
Müfret 146
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saçlarından ayrı düşme.

Firḳat-i zülfüñle kārum nāle-i şeb-ḫīzdür
Ḥasret-i laʿlüñle çeşmüm sāġar-ı leb-rīzdür

firḳatin çek-:

1. **firḳatin çek:**-*di*
Gazel 622
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılık çekmek.

ʿUşşāḳ çekdi rūze-i eyyām firḳatin

Aġyār gördi ol ṣanemüñ ʿıyd-ı vuṣlatın

firūz:

1. **firūzdur:**-*dur*
Gazel 579
Mısra: **3**
Uğurlu, mesut.

Ḫusrevān-ı mülk-i ġam her ʿarṣada firūzdur
Görmedi kimse livā-yı dūd-ı āhı ser-nigūn

firūzān eyle-:

1. **firūzān eyle:**-*r*
Gazel 182
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Parlatmak.

Atsalar āteş-i dil-sūz-ı ġama Ḥāletiyā
Bād-ı āh ile göñül ṭurma firūzān eyler

fişek:

1. **fişekden:**-*den*
Kaside 29
Mısra: **11**
Donanma ve şenliklerde kullanılan çeşitli yanıcı veya patlayıcı maddeler.

Çaḳ bām-ı çerḫe çıḳdı fişekden ḫorūslar
Ḳıldı ḫorūs-ı ʿarşı ṣadāsıyla bī-ḥużūr

fitīl:

1. **fitīl:**
Gazel 491
Mısra: **12**
Fitil; kanamayı durdurmak, cerâhati boşaltmak için derin yaraların içine sokulan, ilâçlı veya ilâçsız steril bez.

Hemīşe name-i dil-dārı zaḫm-ı hicrāna
Gehī fitīl iderin Ḥāletī gehī merhem

[G.522:10]

fitne:

1. **fitne:**
Gazel 233
Mısra: **2**
Karışıklık, fesat, kargaşalık.

Niçe āẕādeleri zülfi giriftār eyler
Ḳanda bir fitne ki var gözleri bīdār eyler

[G.474:6, G.574:5, K.33:42, M.8:37, Mf.67:2, Mf.259:1, Mf.259:2]

fitne ḳaldur-:

1. **fitne ḳaldur:**-*mak*
Gazel 556
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Fitne, karışıklık çıkarmak.

Ḳaldurursuñ rūyuña düşse elüñle zülfüñi
Saña gelmişdür cihānda fitne ḳaldurmaḳ hemān

[G.614:10, Mf.118:2]

fitne uyandur-:

1. **fitne uyandur:**-*ma*
Gazel 678
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Karışıklık çıkarmak.

Ḫalḳ-ı cihāna ḳıyma uyandurma fitneyi
Feryāduñ ile dil-beri ḳaldurma ḫˇābdan

fitne-i āḫir-zamān:

1. **fitne-i āḫir-zamān:**
Kaside 36
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Ahir zaman fitnesi.

Ġamze-i çeşmi gibi ḫūbān-ı ḫaṭṭ-āverdenüñ
Devletüñde ber-ṭarafdur fitne-i āḫir-zamān

fitne-i çeşm:

1. **fitne-i çeşm:**-*i, -n, -e*
Müfret 48
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) gözünün fitnesi.

Meclisde gice mest olıp ol şāh-ı Cem-nijād
Ḫˇābıyla virdi fitne-i çeşmine izdiyād

[G.127:2]

fitne-i eyyām:

1. **fitne-i eyyām:**
Gazel 597
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zamanın/devrin fitnesi/kargaşası.

Ḫˇābında gören fitne-i eyyām beliñler
Ol şūḫ-ı sitem-güsterümüñ tīġ-i cefāsın

fitne-i ġamze:

1. **fitne-i ġamze:**-*y, -le*
Müfret 319
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Fitneci yan bakış.

Meded ki fitne-i ġamzeyle çeşm-i cānānum
Biribirine raḳīb eyledi dil ü cānum

fitneler ḳalḳ-:

1. **fitneler ḳalḳ:**-*ar*
Gazel 189
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Karışıklık, kargaşa çıkmak.

Ḳaldurur ḳaddi ʿalem cān milketin tesḫīr içün
Fitneler ḳalḳar ḳaçan ol ḳāmeti bālā yürür

fitneler ḳaynat-:

1. **fitneler ḳaynat-:**-*madan*
Gazel 480
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Fitne koparmak, karışıklık çıkarmak.

Rūy-ı āteş-tāb-ı yār üzre olaldan vāy-gīr
Fitneler ḳaynatmadan ḫālī degüldür hiç o ḫāl

fitrāk:

1. **fitrāke:**-*e*
Gazel 466
Mısra: **10**
Atın terkisi, terki kayışı.

Bir gözi şeh-bāz u şūḫ şeh-süvāruñ ṣaydıdur
Ḥāletī-veş degme bir fitrāke baġlanmaz göñül

[G.665:1, G.678:5, G.714:4]

fukarā:

1. **fuḳarāya:**-*y, -a*
Gazel 728
Mısra: **10**
Fakirler II Âşıklar.

Seyr itse ne var sīne vü bāzūsını ʿuşşāḳ
Virse nic'olur ḥüsni zekātın fuḳarāya

furṣat-cūy ol-:

1. **furṣat-cūy ol:**-*ur*
Gazel 497
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **-**
Fırsat arayan olmak, fırsat aramak.

Ḳıl kenār-ı Nīl-i eşkümden ḫazer ey müddeʿī
Ḫayli furṣat-cūy olur zīrā neheng-i intiḳām

fużelā:

1. **fużelā:**
Kaside 18
Mısra: **61**
Faziletli, erdemli kimseler.

Fużelā ḳalbini yapmaḳda ne ḫācet ḫilʿat
Beyt-i maʿmūr bināsında ne lāzım miʿmār

fużelā-yı kümmel:

1. **fużelā-yı kümmel:**
Kaside 40
Mısra: **40**
Kelime Tipi: **-**
Olgun ve faziletli kimseler.

Gül-i gü-bün gibi merġūb ṭutarlardı müdām
Eşer-i ḫāmemi görse fużelā-yı kümmel

fülk-i dil:

1. **fülk-i dil:**-*i*
Gazel 15
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Gönül gemisi.

Viṣālüñ itmese bār-ı ġamı biraz pertāb
İderdi fülk-i dili baḥr-i ʿışḳ nā-peydā

[G.199:9, G.338:4]

fülk-i ġam:

1. **fülk-i ġam:**-*un*
Kaside 28
Mısra: **39**
Kelime Tipi: **-**
Üzüntü gemisi.

ʿAceb mi fülk-i ġamuñ ṭursa lücce-i dilde
Ḫamīde ṭurrelerüñ ṣaldı cā-be-cā lenger

fülk-i ümīd:

1. **fülk-i ümīd:**-*ün*
Mesnevi 8
Mısra: **131**
Kelime Tipi: **-**
Ümit gemisi.

Ṣalup fülk-i ümīdüñ bād-bānın
Gözetdüm meltem-i himmet zamānın

fülk-i vücūd:

1. **fülk-i vücūd:**-*um*
Kaside 6
Mısra: **62**
Kelime Tipi: **-**
Vücut gemisi.

Mevc-i muḥīt-i luṭfuñ eger kim irişmese
Nā-būd iderdi fülk-i vücūdum bu rūzgār

fülküñ metāʿı:

1. **fülküñ metāʿı:**-*n*
Gazel 70
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Geminin malı, sermayesi.

ʿIşḳa düşdi cān u dil ḳaldum ḳurı cism ile ben
Ṣanki bir fülküñ metāʿın atdılar ʿummāna hep

füls-i aḥmer:

1. **füls-i aḥmer:**
Gazel 575
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Kırmızı para; bakır para.

ʿIşḳ bāzārını bir yirde ki germ eyliyeler
Füls-i aḥmer yirine geçmeye mihr-i gerdūn

fünūn:

1. **fünūnuñ:**-*un*
Tarih 2
Mısra: **6**
Fenler, bilimler.

ʿAsā-yı ḫāmesiyle girdi deryā-yı ʿulūm içre
Fünūnuñ her birinde ḳıldı iẓhār-ı yed-i beyzā

fünūn-ı ʿışḳ:

1. **fünūn-ı ʿışḳ:**-*dan*
Gazel 265
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **-**
Aşk ilimleri.

Behre al ey Ḥāletī dāʾim fünūn-ı ʿışḳdan
Saña da zīrā ḳalan Mecnūn gibi bir nāmdur

fürce bul:

1. **fürce bul:**-*up*
Gazel 699
Mısra: **4**

Kelime Tipi: -
Fırsat bulmak.

Kesme feryād u fiġānuñ arasın ey ʿāşıḳ
Fürce bulup sözini diñlede cāʾiz ki ʿadū

fürūġ:

1. **fürūġ:**
Gazel 112
Mısra: **8**
Işık, nur, parlaklık.

Aḳmazdı eşk-i çeşmi dem-ālūde her zamān
Baġrında ehl-i ʿışḳuñ eger olmasa fürūġ

fürūġ-ı kevkeb-i iḳbāl:

1. **fürūġ-ı kevkeb-i iḳbāl:**-*i*
Kaside 28
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Talih yıldızının ışığı.

Ḳalurdı ehl-i belāġat ẓalām-ı miḥnetde
Fürūġ-ı kevkeb-i iḳbāli olmasa reh-ber

fürūġ-ı necm-i baḫt:

1. **fürūġ-ı necm-i baḫt:**
Kıt'a 38
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Talih yıldızının parlaklığı.

Rūşen eyler gicemüz dirken fürūġ-ı necm-i baḫt
Rūzumuz da ebre tār itdürdi şimdi rūzgār

fürū-māye:

1. **fürū-māye:**
Kaside 10
Mısra: **28**
Mayası bozuk, kötü soylu.

Geçerse rişte-i ḥüsn-i ḳabūl-ı şāha lāyıḳdur
Degüldür gevher-i naẓm-ı dil-āvīzüm fürū-māye

fürūzān eyle-:

1. **fürūzān eyle:**-*y, -üp*
Kaside 1
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Aydınlatmak, yakmak.

Fürūzān eyleyüp bezm-i cihānda şemʿ-i iḳbālin
Ḫudā ol şemʿden rūşen ḳıla eyvān-ı Keyvān'ı

[G.53:11, G.81:5, G.381:11]

2. **fürūzān eyle:**-*di*
Gazel 847
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tutuşturmak, yanmasını sağlamak.

Ol ki ʿışḳuñ āteşi sīnemde sūzān eyledi
Şemʿ-i ruḥsāruñ ol āteşden fürūzān eyledi

fürūzān it-:

1. **fürūzān it:**-*di*
Gazel 139
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Parlatmak, aydınlatmak.

Lālenüñ micmerini bād fürūzān itdi
Dāmenin ṭutsa ʿaceb mi aña dāʾim küh-sār

[G.843:10, G.844:10, G.849:1, Mf.103:1, M.9:164, Mf.589:1]

fürūzān ol-:

1. **fürūzān olsun:**-*sun*
Gazel 669
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Parlamak, ışık vermek, aydınlatmak II sürekli, devamlı olmak.

Ṭalʿatuñ mihr-i cihān gibi fürūzān olsun
ʿĀşıḳuñ sāye-ṣıfat ḫāk ile yek-sān olsun

füsḥat-ı meydān-ı emel:

1. **füsḥat-ı meydān-ı emel:**
Kaside 40
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Arzu, istek meydanının genişliği.

Bir seḥer ẓāhir olup füsḥat-ı meydān-ı emel
Pūye-i raḫş-ı ümīd oldı kemā-fi'l-evvel

füsūn:

1. **füsūn:**
Kaside 42
Mısra: **16**
Büyü, sihir, tılsım.

ʿAlāḳa riştesini çerḫe şardurur āḫir
İdüp füsūn ile maġlūb ḫayl-i merdānı

füsūn ol-:

1. **füsūn ol:**-*ur*
Kaside 22
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Büyülemek, büyüleyici olmak.

Eṭrāfa kim nigāh ide ol çeşm-i siḥr-sāz
Her bir nigāhı biñ dil-i zāra olur füsūn

fütāde:

1. **fütādenüñ:**-*n, -ün*
Gazel 73
Mısra: **3**
Düşkün, biçare. II Âşık.

Lāyıḳ mıdur ki gönli ḳala ben fütādenüñ
İllerle esb-i nāza binüp idesin şitāb

[G.83:5, G.212:5, G.703:7, G.827:1, K.34:37, Kt.116:4, Mf.74:1]

fütāde ol-:

1. **fütāde ol:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **108**
Kelime Tipi: -
Düşkün, biçare olmak, çaresiz kalmak.

Ḳoyunca pāyını cāy-ı murāda
Ola her ḫatveden biñ kez fütāde

fütāde-i ġarḳ-āb-ı hicr:

1. **fütāde-i ġarḳ-āb-ı hicr:**-*den*
Gazel 893
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılığın suya batmış düşkünü (âşık).

Gitmez keder fütāde-i ġarḳ-āb-ı hicrden
Çaḳ görmeyince ḫuşk bu deryā-yı āhdan

fütāde-i pāy-ı ayāz:

1. **fütāde-i pāy-ı ayāz:**-*dur*
Gazel 174
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ayaz'ın ayağının tutkunu, Mahmud.

Buldı cihānda ẕillet-i ʿışḳ ile imtiyāz
Maḥmūd kim fütāde-i pāy-ı Ayāz'dur

fütūḥ ol-:

1. **fütūḥ ol-:**-*sa*
Gazel 112
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Fetihler yapılmak.

Şemşīr-i ṭabʿı aldı ele Ḥāletī yine
Olsa ʿaceb mi mülk-i belāġatda çoḳ fütūḥ

fütūr gel-:

1. **fütūr gel:**-*miş, -di*
Kaside 29
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bıkmak, usanmak.

Girdi bu şevḳ ile yine çerḫe egerçi kim
Gelmişdi Zühre-i felege dönmeden fütūr

füzūn ol-:

1. **füzūn ol:**-*a*
Kaside 22
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Artmak, çoğalmak.

Ḥüsn ol durur ki devlet-i mollā-yı ʿaṣr-veş
Fażl-ı Ḫudā ile ola günden güne füzūn

Ġ/G

ġabġab:

1. **ġabġabı:**-*ı*
Gazel 110
Mısra: **4**
Sevgilinin çene altı.

ʿAḳlumuz almaġa cām-ı lebi yārüñ besdür
Getürüp n'eyler ola ġabġabı tekrār ḳadeḥ

[G.146:4, G.737:1, G.835:7, Mf.493:1]

ġabrā:

1. **ġabrāyı:**-*y, -ı*
Mesnevi 4
Mısra: **28**
Yeryüzü.

Ṭaġıdup bād müşk-i ḥavrāyı
Ṭutdı anuñ ġubarı ġabrāyı

ġaddār ol-:

1. **ġaddār ol:**-*unca*
Gazel 617
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Zalim, acımasız olmak.

ʿĀḳıbet ḫayr eylemez dünyā-yı dūn-perver bize
Öldürür mihmānını ġaddār olunca mīz-bān

ġaddāre:

1. **ġaddāredür:**-*dür*
Terkib-bend 1
Mısra: **3**
Acımasız, zalim.

ʿAceb ġaddāredür dünyā helāk itmek muḳarrerdür
ʿAceb mekkāredür ʿālem bulunmaz aña bir maḥrem

ġadīr-i gül-şen-i cān ol-:

1. **ġadīr-i gül-şen-i cān ol-:**-*dı*
Mesnevi 3
Mısra: **83**
Kelime Tipi: -
Can bahçesinin gölü haline gelmek.

Oldı keffī ġadīr-i gül-şen-i cān
Beş gümüş lüleden ṣu itdi revān

ġadr-engīz:

1. **ġadr-engīz:**
Mesnevi 9
Mısra: **135**
Haksızlığa neden olan.

Şuʿūn-ı dehr ġadr-engīz çü mekkār
Beni ḫāmem gibi ḳıldı siyeh-kār

ġadr-hāh eyle-:

1. **ġadr-ḫāh eyle:**
Gazel 704
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Zarara uğratmak, haksızlık etmek.

Ṭut ruḫuñ ey gül-bün-i bāġ-ı letāfet ʿāşıḳa
Eyle gāhī güllerin ḫār-ı cefāya ġadr-ḫāh

ġadr-kīş-i miḥnet-engīz:

1. **ġadr-kīş-i miḥnet-engīz:**
Mesnevi 8
Mısra: **111**
Kelime Tipi: -
Eziyet veren, zalim mezhepli II Hâletî'ye iftira atan kişiler.

Bir iki ġadr-kīş-i miḥnet-engīz
Zemīn-i saʿyümi ḳıldı belā-ḫīz

ġāfil:

1. **ġāfil:**
Gazel 104
Mısra: **11**
Yapacağını ve bundan dolayı başına geleceğini önceden düşünmeyip ihmal eden, gaflette bulunan.

Fenāsından cihānuñ Ḥāletī ġāfil misin yoḫsa
Nedür dünyā içün çaḳ böyle ġam-gīn olmaġa bāʿiṣ

[G.184:12, G.314:5, G.838:10, K.41.53]

ġāfil ol-:

1. **ġāfil ol:**-*ma*
Gazel 73
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gafil avlanmak, boş bulunmak, tedbirsiz olmak.

Zinhār ġāfil olma mey-i nābdan göñül
Defʿ-i ġubār-ı ḫāṭır içün olmaz öyle āb

[G.146:5, G.162:5, G.357:2, G.381:4, G.645:3, G.826:9]

ġāfil-i dihḳān-ṭabīʿat:

1. **ġāfil-i dihḳān-ṭabīʿat:**
Kaside 9
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Çiftçi huylu gafil.

Bilür ḳadrüm meger ol ġāfil-i dihḳān-ṭabīʿat kim
İder tercīḥ gāv-ı ʿanbere gāv-ı ʿalef-ḫᵛārı

ġaflet:

1. **ġafleti:**-*i*
Gazel 747
Mısra: **3**
Gafillik,bîhaberlik, dalgınlık, boş bulunmak, sehv.

Ey bād-ı āh ġafleti ḳo belki gūşına
Ol zülf-i fitne-cūy varup bir fesād ide

[G.884:3]

ġaflet eyle-:

1. **ġaflet eyle:**-*me*
Gazel 214
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Bilinçsizce davranmak, aymazlık etmek.

Zinhār ġaflet eyleme ey Ḥāletī ṣaḳın
Şimdi cihānda ḳul olacak bir efendi var

ġaflet ile:

1. **ġaflet ile:**
Gazel 716
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dikkatsizlikle, dalgınlıkla; gerçeklerden habersiz bir durumda.

Meger bī-hūş iken ġaflet ile ey Ḥāletī yoḫsa
Virür mi hiç marīż-i ʿışḳ olanlar derdi dermāna

[K.3:26]

ġaflet it-:

1. **ġaflet it:**-*me*
Gazel 64
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Boş bulunmak,dalmak.

Zinhār ġaflet itme mey-i nābdan göñül
Defʿ-i ġubār-ı ḫāṭır içün olmaz öyle āb

gāh gāh:

1. **gāh gāh:**
Gazel 318
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bazen ... bazen, ara sıra.

Ḥükm-i her sāl hiç olur mı bir üslūb üzre
Mīve-i bāġ-ı emel gāh olur gāh olmaz

[G.61:1, G.132:3, G.716:2, G.809:1, G.809:2, G.809:4, G.809:6, G.809:8, G.809:10, G.809:12]

gāh gāhī:

1. **gāh gāhī:**
Gazel 100
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bazen... bazen.

Ḳılma şāhum ʿāşıḳuñdan luṭfʿu iḥsānuñ dirīġ
Gāh seng- i cevre gāhī nāvek-i müjgāna ṭut

gāh geh:

1. **gāh geh:**
Kaside 12
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Ara ara.

Siḥr-i lafẓ u nūr-ı maʿnādan devātum dāʾimā
Gāh çāh-ı Bābil ü geh çāh-ı Naḫşeb'dür hemān

[G.368:9, G.659:14, G.730:5, K.26:12, Kt.2:2, Mf.298:2]

gāh gehī:

1. **gāh gehī:**
Gazel 760
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bazen...bazen...

Öldi dirildi ḳomadı ʿışḳuñı anda göñül
Geçdi ʿömri gāh vuṣlatla gehī hicrān ile

[G.874:7, K.16:65, K.16:66, Kt.72:1, Kt.72:2]

gāh olur:

1. **gāh olur:**
Gazel 74
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bazen.

Meclisde ḫˇāb-ı nāza varur gāh olur o yār
Bir göz yumup açınca ider ʿālemi ḫarāb

[G.119:3]

gāh u bī-gāh:

1. **gāh u bī-gāh:**
Mesnevi 8
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Vakitli vakitsiz.

Budur ümmīdümüz kim gāh u bī-gāh
Olup luṭfuñ delīl-i baḫt-ı gümrāh

gāhī:

1. **gāhī:**
Gazel 97
Mısra: **9**
Bazen, ara sıra.

Bezm-i ʿışḳ içre yükin gāhī ṭutarmış Kūh-ken
Ḥāletī ammā şarāb-ı ʿışḳ ile her bār mest

[G.98:9, G.148:6, G.161:11, G.180:10, G.222:11, G.258:7, G.341:3, G.399:3, G.403:8, G.404:9, G.407:1, G.417:13, G.441:7, G.458:5, G.507:2, G.549:10, G.552:15, G.557:14, G.694:10, G.702:12, G.704:4, G.718:4, G.737:11, G.768:1, G.841:2, G.871:3, K.12:8, K.19:39, K.28:30, Kt.K.4:20, Mf.411:2]

gāhī gāh:

1. **gāhī gāh:**
Müfret 29
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bazan... bazen.....

Üft ü ḫīz-i ʿışḳ ile gāhī bülendem gāh pest
Olmaz ammā eldeki peymāne-i şevḳüm şikest

gāhī gāhī:

1. **gāhī gāhī:**
Gazel 746
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bazen... bazen.

Tehīdür elde cāmum sāḳi-i devrüñ cefāsından
Ḳosun gāhī ʿaraḳ gāhī şarāb-ı erġavān dīde

[G.772:1]

gāhī geh:

1. **gāhī geh:**
Gazel 718
Mısra: **7**

Kelime Tipi: -
Bazen...bazen...

Gāhī dili geh dīde-i pür-ḫūnı ḳılur cāy
Bir dem mi olur ġamzelerüñ girmeye ḳana

[Mf.415:1]

gāhī gehī:

1. **gāhī gehī:**
Gazel 165
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bazı bazı, ara sıra.

Vücūdum oldı tār-ı çeng-i miḥnet
ʿAceb mi olsa gāhī bem gehī zīr

[G.232:4, Kt.76:4]

gāhī olur:

1. **gāhī olur:**
Gazel 193
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bazen, bazı zamanlar, arada sırada.

Zīr-i destāra olur zülf-i siyāhı gāhī
Bir melekdür ṣanasın ejderi bālāya çeker

gāhī olur ki:

1. **gāhī olur ki:**
Gazel 215
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bazen, bazı zamanlar, arada sırada.

Gāhī olur ki şefḳat ider yaşına nigār
ʿUşşāḳa ʿayn-ı fāʾidedür çeşm-i eşk-bār

ġāʾibden ḫaber vir-:

1. **ġāʾibden ḫaber vir:**-*di*
Gazel 156
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
(kendisinde doğaüstü güç olduğuna inanılan kimse) görünmez, bilinmez evrenle bağlantı kurarak o evrende olanları ve genellikle de gelecekte olacak şeyleri bildirmek.

Ḳandadur aġzuñ senüñ cānā sözüñden bildiler
Virdi güftāruñ bugün ʿuşşāḳa ġāʾibden ḫaber

ġalaṭ gel-:

1. **ġalaṭ gel:**-*mez*
Gazel 358
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hata, yanlış gelmek.

Bī-tereddüt bizdedür var ise yañlışlıḳ hemān
Ḫāme-i taḳdīrden ey Ḥāletī gelmez ġalaṭ

[G.549:17]

ġālib:

1. **ġālib:**
Müfret 247
Mısra: **2**
Baskın.

Urmadı seng-i cünūn şīşesine gerdūnuñ
Nāmı ẕātına ʿaceb ġālib idi Mecnūn'uñ

2. **ġālib:**
Gazel 850
Mısra: **13**
Galiba, öyle görünüyor ki.

Zülf-i yāra dil virür ʿışḳ ehli ġālib Ḥāletī
Bu vaṣiyyet anlara Manṣūr-ı ber-dāruñ gibi

ġālib gel-:

1. **ġālib gel:**-*ür*
Gazel 791
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Üstün gelmek, baskın çıkmak.

Ol ḳad-i şimşādumuz ey Ḥāletī ġālib gelür

Ger ṭutuşsa pençe-i ḫurşīd-i nūr-efşān ile

[K.7:18]

ġālib ol-:

1. **ġālib ol:**-*up*
Tarih 4
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Üstün gelmek, yenmek.

Ḥażret-i Ḫān Meḥemmed İbni Murād
Ġālib olup ʿadūya devletle

ġālibā:

1. **ġālibā:**
Gazel 209
Mısra: **6**
Galiba, öyle görünüyor ki.

ʿIşḳda ḥaḳḳā ki bülbül vāḥidün ke'l-elfdür
Anuñ içün ġālibā adını ḳoymışlar hezār

[G.431:6, G.828:12]

ġalṭān eyle-:

1. **ġaltān eyle:**-*di*
Gazel 673
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yuvarlamak.

Beni başdan çıḳarup ġamze-i fettānı dil-dāruñ
Ser-i bī-devletüm meydān-ı ġamda eyledi ġaltān

[M.1:57, G.117:13]

ġaltān it-:

1. **ġalṭān it:**-*üp*
Gazel 886
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yuvarlamak.

Çevgān-ı ser-i zülfi idüp cismümi ġalṭān
Āḫir beni ol çāh-ı zenaḫdāna düşürdi

[M.9:122]

ġalṭān ol-:

1. **ġalṭān ol-:**-*a*
Gazel 652
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Yuvarlanmak.

Çevgān-ı taṣarruf ola destüñde hemīşe
Emrüñle ola gūy-ı felek her yaña ġalṭān

[G.249:8, G.279:4, M.9:271, K.14:90, , K.23:23, Kt.102:4]

ġaltīde ol-:

1. **ġaltīde ol:**-*sa*
Gazel 520
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yuvarlanmak.

Ser-i bī-devletüm çevgān-ı ġamda olsa ġaltīde
Bugün bir şāh elinden bī-ser ü sāmān-ı ʿışḳ olsam

gam:

1. **ġamdan:**-*dan*
Gazel 3
Mısra: **1**
Acı, dert, keder, üzüntü.

Ḳalmaya ġamdan şikāyet eylesem şāhum saña
Ḫān-ḳāh-ı dehr içinde yanmaduḳ bir būriyā

[G.15:5, G.18:3, G.20:4, G.33:1,G.33:8, G.49:3, G.61:10, G.61:13, G.119:4, G.125:8, G.146:10, G.170:10, G.171:3, G.176:2, G.254:11, G.263:5, G.282:9, G.322:6, G.327:10, G.355:1, G.357:7, G.362:9, G.376:12, G.377:1, G.378:9, G.406:3, G.425:1, G.427:9, G.440:8, G.446:7, G.460:13, G.479:5, G.480:3, G.500:3, G.501:4, G.502:14, G.510:1, G.524:10, G.525:8, G.540:2, G.562:11, G.571:10, G.602:1, G.608:11, G.610:7, G.635:7, G.644:1, G.646:1, G.650:3, G.655:1, G.655:5, G.658:7, G.660:3, G.660:4, G.661:5, G.661:7, G.676:1, G.689:1, G.709:3, G.728:4, G.742:7, G.746:9, G.787:2, G.798:1, G.800:7, G.817:1, G.821:4, G.832:13, G.858:1, G.859:1, G.872:6, K.6:48, K.17.37, K.30:49, K.31:48, K.33:71, K.39:27, K.41:50, Kt.K.3:25, M.9:83, M.9:232, Mf.12:1, Mf.219:1, Mf.227:1, Mf.417:1, Mf.444:2, Mf.480:1, Mf.566:1, Mf.569:1, Mf.586:1, Mü.4:4, Mü.8:14, Trk.B.1:14, Trk.B.1:28]

ġam ābdālı:

1. **ġam ābdālı:**-*n*
Gazel 835
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Üzüntü dervişi II Âşık.

Ġam ābdālın ḳomaz pīr-i maḥabbet tekye-i ʿışḳa
Libāsın lāle-veş al itmeyince dāġınuñ ḳanı

ġam ʿaskeri:

1. **ġam ʿaskeri:**
Gazel 18
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Üzüntü askeri.

Ġam ʿaskeri helāk ḳılur virmeyüp emān
Kāfir de olmasun güzelüm yārdan cüdā

ġam āteşi:

1. **ġam āteşi:**-*n, -de*
Gazel 73
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Keder ateşi.

Ol mest-i nāz ẕevḳ ü ṣafālar ider tamām
Ġam āteşinde görse eger olduġum kebāb

ġam bārı:

1. **ġam bārı:**-*n, -ı*
Müfret 542
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gam yükü.

Dürd-i elem iç bāde-i iḳbāl sürüldi
Ġam bārını çek resm-i mürüvvet götürüldi

ġam baṣ-:

1. **ġam baṣ:**-*ar*
Gazel 245
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sıkıntı basmak.

Olalı derd ü belā-yı ʿışḳ ile zār u zebūn
Küşti-gīr-āsā benüm göñlümi dāʾim ġam baṣar

ġam çek-:

1. **ġam çek:**-*me*
Gazel 46
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Tasalanmak, üzülmek.

Çekme ġam naẓmuñı aʿdā göze göstermez ise
Gösterür çün eyü söz kendüsini Ḥāletiyā

[G.228:11, G.479:3, G.488:1, G.524:13, G.599:10, G.636:5, G.822:13, G.860:9, G.868:2, K.11:51, Kt.132:1, Mf.446:1, Mf.515:2]

ġam ceyşi:

1. **ġam ceyşi:**-*n, -ün*
Müfret 549
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gam ordusu.

Bezm-i ṣafāda bāde-i gül-gūn sürülmedi
Ġam ceyşinüñ tedāriki hergiz görülmedi

[G.722:6]

ġam cürʿası:

1. **ġam cürʿası:**-*sı, -y, -la, -dur*
Gazel 305
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Üzüntü yudumu.

Ol bāde-keşlerüz ki sipihr olsa cām-ı ʿıyş
Ġam cürʿasıyladur yine cūş u ḫurūşumuz

ġam ehli:

1. **ġam ehli:**
Gazel 783
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kederli kimseler II Âşıklar.

Hezār-ı bāġ-veş ey Ḥāletī çoḳ ḳıyl ü ḳāl itme
Ġam ehli bī-nevā olmaḳ gerek mānend-i pervāne

ġam gül-şeni:

1. **ġam gül-şeni:**-*n, -ün*
Gazel 548
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keder bahçesi.

Ġam gül-şeninüñ mālikiyem rūz-ı ezelden
Dāġ-ı dil-i Ḳays oldı benüm bir gül-i bāġum

ġam ḫāne:

1. **ġam ḫāne:**-*m, -e*
Tahmis 1
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Keder evi II Gönül.

Refʿ iderdüñ ḫākden ben ẕerrei ey āftāb
Bir gice ġam ḫāneme baṣṣañ ḳadem mihmān olup

ġam harābātı:

1. **ġam ḫarābātı:**-*n, -da*
Gazel 373
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Keder meyhanesi.

Ġam ḫarābātında biñ yirden açarlar tāze ḫum
Sāġar-ı çeşmümden eksilse eger ḫūn-āb-ı ʿışḳ

ġam ḳafesi:

1. **ġam ḳafesi:**-*n, -e*
Gazel 489
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gam kafesi.

Ṣayyād-ı dehr murġ-ı dile şefḳat eylemez
Biñ kerre olsa ġam ḳafesine şikeste-bāl

ġam kaldur-:

1. **ġam ḳaldur:**-*ur*
Kaside 32
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Üzüntüyü gidermek.

Nesīm-i ṣubḥ-dem bīmār iken āyā ne ḥikmetdür
Dil-i ḥalḳ-ı cihāndan ḳaldurur ġam gibi bir bārı

ġam kār-bānı:

1. **ġam kār-bānı:**
Gazel 229
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Keder kervanı.

Feżā-yı sīneden ġam kār-bānı Ḥāletī çıḳmaz
Ceres āvāzıdur andan gelen ṣanma fiġānumdur

ġam kemīni:

1. **ġam kemīni:**-*n, -de*
Gazel 585
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Keder pususu.

Çāre olmadı ki ṣayd eyliye bir āhūyı
Ġam kemīninde ṭurur gerçi ki bu ʿabd-i kemīn

ġam kişveri:

1. **ġam kişveri:**-*n, -de*
Gazel 188
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gam ülkesi.

Ġam kişverinde rāyic olan laʿl-i eşkdür
Cevher-fürūş-ı ʿaḳl giderse ziyān ider

ġam leşkeri:

1. **ġam leşkeri:**
Gazel 803
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gam askeri.

Var ise yine üstine ġam leşkeri geldi
Ṭurma çıkarurdı gice cān burcı bedende

ġam murġı:

1. **ġam murġı:**
Kaside 29
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gam kuşu II Âşık.

Hengām-ı sūr-ı ḥażret-i düstūr-ı kār-dān
Ġam murġı ḳıldı zemzeme-i şevḳden nüfūr

[Kt.90:3]

ġam mülki:

1. **ġam mülki:**-*n, -i*
Matla 17
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Keder ülkesi II Gönül.

Rindān yanında olsa n'ola muʿteber şarāb
Ġam mülkini ḫarāba viren ābdur ol āb

[G.82:2, Mf.21:2]

ġam mürdesi:

1. **ġam mürdesi:**-*n, -ün*
Gazel 824
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kederden ölmüş kişi II Âşık.

Vaḳf eyledi dil pīşe-i ümmīdini tā kim
Ġam mürdesininüñ andan ola naḫl-i ʿazāsı

[G.183:1, G.882:7]

ġam şūresi:

1. **ġam şūresi:**-*n, -ün*
Gazel 841
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Üzüntü toprağı.

Olsaḳ n'ola biz Ḥāletiyā ḫāk ile hem-ser
Ġam şūresinüñ böyle çıḳar berg-i giyāhı

ġam ṭālibleri:

1. **ġam ṭālibleri:**
   Gazel 733
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Keder isteyenler II Âşıklar.

Olamaz ḫursend-i āb u tāb ġam ṭālibleri
Ne zülāl-i Ḫıżr ile ne āteş-i Mūsā ile

ġam tīşesi:

1. **ġam tīşesi:**-*n, -i*
   Gazel 499
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: -
   Keder kazması.

Ġam tīşesini başuma ḳullanduġum görüp
Didi o şūḫ olmış işüñ Ḥāletī tamām

ġam tünd-bādı:

1. **ġam tünd-bādı:**-*n, -dan*
   Gazel 688
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Üzüntü rüzgarı.

Gezend irdi vücūdum bāġına ġam tünd-bādından
O bāġa sāḳi-i meclis biraz neşv ü nemā virsün

ġam u endūh:

1. **ġam u endūh:**
   Gazel 624
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Üzüntü ve sıkıntı.

Söyleşürdüm ġam u endūh ile ben Ḥāletiyā
Biricik destüme girseydi ʿaṣā-yı pīrān

ġam u ġuṣṣa:

1. **ġam u ġuṣṣa:**
   Kaside 32
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Üzüntü ve keder.

Melaḫ gibi ġam u ġuṣṣa bu ʿālem kişt-zārından
Perīşān oldılar gūş eyleyince naġme-i sārı

ġam u miḥnet:

1. **ġam u miḥnet:**
   Gazel 163
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Sıkıntı ve keder.

Çünki düşdüm ʿışḳa öldürmeñ muḳarrerdür beni
Ya firāḳuñla ġam u miḥnet ya vaṣluñla sürür

ġam u zülf-i ruḥ:

1. **ġam u zülf-i ruḫ:**-*ı, -n, -ı*
   Gazel 438
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Yanağa düşen saçın kederi.

Ey dil ġam u zülf-i ruḫını ḫalḳa ṭuyurduñ
Geh nāle-i şeb-gīr ü geh āh-ı seḥer itdüñ

ġam ʿuḳdeleri:

1. **ġam ʿuḳdeleri:**
   Gazel 37
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Keder düğümleri.

Açılmaġa ġam ʿuḳdeleri olmaya çāre
İki dişi ḳalınca çalışsa dil-i şeydā

ġam ʿuḳdesi:

1. **ġam ʿuḳdesi:**-*n*
   Gazel 209
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Keder düğümü.

Rişte-i cānından açmaz bülbülüñ ġam ʿuḳdesin
Ġonce-i bāġuñ egerçi jāleden dendānı var

ġam vir-:

1. **ġam vir:**-*ür*
   Gazel 305
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Dert vermek, üzmek.

Bir ġam virür peyām işitseydi gūşumuz
Pīr-i muġāna neẕr iderüz naḳd-i hūşumuz

ġam yi-:

1. **ġam yi:**-*mek, -den*
   Gazel 69
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Dertlenmek, Kederlenmek.

Ġam yimekden hicr ile dem yoḳ ki bī-hūş olmaya
ʿĀşıḳ-ı dil-ḫasteye eksük degüldür ḫürd ü ḫˇāb

[G.182:11, G.222:13, G.259:6, G.265:7, G.353:13, G.401:1, G.594:5, G.611:6, G.700:2, G.780:7, Kt.51:1, Mf.340:2, Mf.591:1]

ġam zebūnı:

1. **ġam zebūnı:**-*n*
   Gazel 193
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Keder düşkünü II Âşık.

Olsa fānī ne ḳadar pīr-i muġān Ḥāletiyā
Ġam zebūnın yine bezm-i mey-i ḫamrāya çeker

ġamām:

1. **ġamām:**
   Kaside 3
   Mısra: **30**
   Bulut.

Deryā-yı ḳahrı āb virüp tīġ-i tīzine
Oldı ser-i ʿadūya belā yaġdurur ġamām

ġam-engīz ol-:

1. **ġam-engīz ol:**-*ma, -y, -an*
Gazel 515
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gam verici olmak, gam vermek, gamlandırmak.

Cihān-ı bī-beḳā fikriyle ḳalbüm āşnā itmem
Ġam-engīz olmayan efkārdan çoḳluḳ şafa itmem

ġam-gīn:

1. **ġam-gīn:**
Gazel 204
Mısra: **3**
Gamlı.

Ḫāṭırum hicrüñle ġam-gīn göz ḫayālüñ birle şād
Beñzedüm şol şehre kim vīrānı var ābādı var

ġam-gīn it-:

1. **ġam-gīn it:**-*er*
Gazel 867
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Üzmek, mutsuz etmek.

Gehī ṭaʿn-ı ʿadū ġam-gīn ider geh miḥnet-i fırḳat
Dil-i ʿāşıḳ feraḫ-nāk olacaḳ hiç bir zamān yoḳ mı

ġam-gīn ol-:

1. **ġam-gīn ol:**-*ma, -y, -a*
Gazel 104
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Tasalanmak, üzülmek.

Fenāsından cihānuñ Ḥāletī ġāfil misin yoḫsa
Nedür dünyā içün çaḳ böyle ġam-gīn olmaġa bāʿiş

[G.606:8, G.639:7, G.689:9]

ġam-ḫāne:

1. **ġam-ḫānesine:**-*si, -n, -e*
Gazel 250
Mısra: **1**
Keder evi II Gönül.

Ġam-ḫānesine gelmeg içün vaʿdeler ider
Ammā gelince ʿāşıḳ olan kendüden gider

[G.254:5, G.329:11, G.399:15, G.828:16, G.883:12, Kt.69:3]

ġam-ḫāne-i ʿāşıḳ:

1. **ġam-ḫāne-i ʿāşıḳ:**-*da*
Gazel 322
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Âşığın keder evi.

İnanmaz mı ber-i sīmīnini ʿuşşāḳ-ı şeydāya
N'içün ġam-ḫāne-i ʿāşıḳda hiç ol sīm-ber ḳalmaz

ġam-ḫāne-i ḳalb:

1. **ġam-ḫāne-i ḳalb:**-*üm*
Gazel 99
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hüzün yeri olan kalp.

Ġam-ı hicrüñle maḥzūnam beni vaṣluña mesrūr it
Şehā ġam-ḫāne-i ḳalbüm nice yıḳduñsa maʿmūr it

[Mf.35:2]

ġam-ḫ̌ār:

1. **ġam-ḫ̌ār:**
Gazel 361
Mısra: **4**
Gamlı, kederli II Âşık.

Beñzedürdüm kendümi pervāneye öldükde ger
Başum ucında benüm yaḳsaydı bir ġam-ḫ̌ār şemʿ

[Mf.46:1, Mf.547:2]

ġam-ı aġyār:

1. **ġam-ı aġyār:**
Müseddes 4
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Rakip kaygısı.

Ġam-ı aġyār ile ḫāk olsa eger kim bedenüm
Çāk olup câme-i ten egnüme geysem kefenüm

ġam-ı bār:

1. **ġam-ı bār:**-*ı, -y, -la*
Gazel 543
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gam yükü.

Ey bu ʿālemde olmayan mesrūr
Ġam-ı bārıyla āşnā göñlüm

ġam-ı cānān:

1. **ġam-ı cānān:**
Gazel 226
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin verdiği gam.

Cāy-gīr olmasa anda n'ola esbāb-ı sürūr
Şimdilik ḫāne-i dilde ġam-ı cānān oluyor

[G.454:5, G.886:1, G.861:7]

ġam-ı cān-güdāz:

1. **ġam-ı cān-güdāz:**-*a*
Tarih 3
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Can yakan keder.

Ādem nice döyer bu ġam-ı cān-güdāza kim
Bir demde şaldı ḫırmen-i şabr u ḳarāra od

ġam-ı dehr:

1. **ġam-ı dehr:**
Mesnevi 9
Mısra: **97**
Kelime Tipi: -
Dünya derdi.

Ġam-ı dehr ile olmaz dūr bir an
Dilümden vaḥşet-i şām-ı ġarībān

ġam-ı derūn:

1. **ġam-ı derūn:**-*a*
Gazel 811
Mısra: **3**

Kelime Tipi: -
Yürek kederi.

Cāmın ġam-ı derūna göre baḫş ider müdām
Bundan ṭuyuldı pīr-i muġanuñ velāyeti

ġam-ı devrān:

1. **ġam-ı devrān:**
Gazel 570
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Feleğin gamı, kederi.

Pīrān-ı ḫarābāta irādet getürürseñ
Zerd eyliyemez rūyuñı hergiz ġam-ı devrān

[G.870:1]

ġam-ı dil:

1. **ġam-ı dil:**-*den*
Gazel 340
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönül derdi.

Çekersin ḫūn ġam-ı dilden geçersin minnet-i ḫumdan
Senüñ gibi cihāna şāh-meşreb bir gedā gelmez

ġam-ı dil-ber:

1. **ġam-ı dil-ber:**
Gazel 683
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin gamı.

Bulunduñ aña niçe buñ deminde ey ġam-ı dil-ber
Dil-i şeydā ile beñzer ezelden āşnāsın sen

ġam-ı dünyā:

1. **ġam-ı dünyā:**-*da*
Gazel 543
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dünyanın kederi, tasası.

Ġam-ı dünyāda hey dirīġ itme
Bir dem olmadı pür-ṣafā göñlüm

[Kt.94:4]

ġam-ı dünyā-yı fānī:

1. **ġam-ı dünyā-yı fānī:**
Gazel 176
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Fani dünyanın üzüntüsü.

Baña yā Rab ġam-ı ʿışḳuñ gerek kim ol dem-ā-demdür
Ġam-ı dünyā-yı fānī bir fenā peydā ider ġamdur

ġam-ı ebrū:

1. **ġam-ı ebrū:**-*n, -ı*
Gazel 428
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) kaşının kederi.

Ḳılurken dil ġam-ı ebrūñı cān menşūrına tuġrā
N'içün ey şāh-ı ʿālem çekdürürsin illere aduñ

[G.624:1]

ġam-ı ferdā:

1. **ġam-ı ferdā:**-*y, -ı*
Gazel 726
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yarının derdi II Gelecek kaygısı.

Naḳd-i vaḳti ḳoyalum cām-ı mey-i ḥamrāya
Ġam-ı ferdāyı bugünlük ṣalalum ferdāya

ġam-ı firāḳ:

1. **ġam-ı firāḳ:**
Gazel 484
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayrılık üzüntüsü.

Düşdi ġam-ı firāḳ ile şimdi belālara
Ey Ḥāletī o vaṣl ile şādān olan göñül

[G.560:5]

ġam-ı firḳat:

1. **ġam-ı firḳat:**
Müfret 330
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ayrılık acısı, üzüntüsü.

Gitmez elem-i ʿışḳ sefer ʿazmin idersem
Zīrā ġam-ı firḳat biledür ḳanda gidersem

ġam-ı ġamze:

1. **ġam-ı ġamze:**-*n*
Gazel 424
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yan bakışının verdiği keder.

Cānā biledür ḳanda giderse ġam-ı ġamzen
Oldı dil-i ʿuşşāḳ senüñ oḳlu şikāruñ

[G.845:2]

ġam-ı ḫāl:

1. **ġam-ı ḫāl:**-*ün*
Gazel 230
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Benin üzüntüsü.

Ġam-ı ḫālüñ ki andan ḫāṣılum endūh-ı miḥnetdür
Ḳonulmış kişt-zār-ı sīnene toḫm-ı maḥabbetdür

ġam-ı ḫaṭ u zülf-i nigār:

1. **ġam-ı ḫaṭ u zülf-i nigār:**-*dan*
Gazel 654
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçının ve ayva tüylerinin kederi.

Ayrılmayum ġam-ı ḫaṭ u zülf-i nigārdan
Ölsem de ṭolsa ḳabrüm içi mūr u mārdan

ġam-ı ḫaṭṭ:

1. **ġam-ı ḫaṭṭ:**-*ı, -y, -la*
Gazel 565
Mısra: **3**

Kelime Tipi: -
Ayva tüylerin üzüntüsü.

Cān virürsem ġam-ı ḫaṭṭıyla o şūḫuñ bārī
Ḳarşusında serümi itse sifāl-i reyḥān

ġam-ı ḫaṭṭ-ı leb:

1. **ġam-ı ḫaṭṭ-ı leb:**-*ün*
Gazel 534
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dudağındaki ayva tüylerin kederi.

Ġam-ı ḫaṭṭ-ı lebüñ cān gibi ṣaḳlardum derūnumda
Ṭuyuldı ṭıfl-ı eşkümden velī esrār-ı pinhānum

ġam-ı ḫaṭṭ-ı zümürrüd-fām:

1. **ġam-ı ḫaṭṭ-ı zümürrüd-fām:**-*un*
Gazel 721
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Zümrüt renkli (yeşil) ayva tüylerinin üzüntüsü.

Fikr-i laʿlüñle ġam-ı ḫaṭṭ-ı zümürrüd-fāmuñ
Döndürürler bu dil-i ḫāk-nihādı kāna

ġam-ı hicr:

1. **ġam-ı hicr:**-*ün*
Gazel 84
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ayrılık acısı.

Öldürmege yetmez mi beni ḫançer-i ser-tīz
N'içün ġam-ı hicrüñ içirür yoḳ yire ṣarāb

[G.99:1, G.501:8, G.657:2, Trk.B.1:107]

ġam-ı hicrān:

1. **ġam-ı hicrān:**
Gazel 732
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ayrılık acısı.

Āteşe dönmiş güli ḫākister olmış bülbüli
Ṣaḥn-ı gül-şen baña külḫendür ġam-ı hicrān ile

[G.872:9, Mf.35:1, Mf.550:1]

ġam-ı hicrān-ı yār:

1. **ġam-ı hicrān-ı yār:**
Gazel 147
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayrılığının gamı, üzüntüsü.

Kimse olmaz degmede zencīr-i ḳahrından ḫalās
Ṣaḥne-i şāh-ı maḥabbetdür ġam-ı hicrān-ı yār

ġam-ı hūbān:

1. **ġam-ı ḫūbān:**
Gazel 58
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzellerin kederi, aşk derdi.

Dil degül ḫālī keş-ā-keşden ġam-ı ḫūbān ile
Ẕerre-i nāçīz bir ammā ki biñ var āftāb

ġam-ı hūn-āb:

1. **ġam-ı ḫūn-āb:**
Gazel 69
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kanlı gözyaşının üzüntüsü.

Dil degül ḫālī keş-ā-keşden ġam-ı ḫūn-āb ile
Ẕerre-i nāçīz bir ammā ki sebük-vār āftāb

ġam-ı ʿışḳ:

1. **ġam-ı ʿışḳ:**-*un*
Gazel 193
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk üzüntüsü.

Ḫāṭırum Ḳays gibi kūha vü ṣaḥrāya çeker
Ġam-ı ʿışḳuñ beni öldürmege tenhāya çeker

[G.176:1, G.336:2, G.536:1, G.569:7, G.571:11, G.726:3, G.776:7, G.782:3, G.866:1, M.2:30]

ġam-ı ʿışḳa düş-:

1. **ġam-ı ʿışḳa düş:**-*en*
Gazel 169
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşkın kederine uğramak.

Özlerse elüñ gölgesini dil ʿaceb olmaz
Ol şāh ġam-ı ʿışḳa düşen ẓıll-ı Hümā'dur

ġam-ı laʿl:

1. **ġam-ı laʿl:**-*ün, -le*
Gazel 129
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudaklarının verdiği gam.

Ġam-ı laʿlüñle revān itdügün eşk-i çeşmüm
İde bir ḳaṭresi biñ lücce-i ʿummānı leẕīẕ

[G.190:5, G.724:4, G.779:1, G.799:6, Mf.22:1, Mf.172:1]

ġam-ı laʿl-i leb:

1. **ġam-ı laʿl-i leb:**-*ün*
Gazel 864
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağının kırmızısının üzüntüsü.

Eylese cānā ġam-ı laʿl-i lebüñ bī-hūş eger
Ḫˇāb-ı nūşīn üzre ẓann eyler gören yārān beni

ġam-ı laʿl-i leb-i dil-ber:

1. **ġam-ı laʿl-i leb-i dil-ber:**
Gazel 771
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağının kırmızısının üzüntüsü.

Ġam-ı laʿl-i leb-i dil-ber eger olmasa cān içre
Niye ṣaḳlardı ʿāşıḳ cānı cism-i nā-tüvān içre

ġam-ı maḥabbet:

1. **ġam-ı maḥabbet:**
Gazel 173
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk üzüntüsü.

Ḳaldı ġam-ı maḥabbet elinde zemīn-i dil
Sīm-i sirişk virdügi ḥaḳḳ-ı ḳarārıdur

ġam-ı ruḥ:

1. **ġam-ı ruḥ:**-*un, -la*
Gazel 611
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yanağın derdi.

Ġam-ı ruḥuñla ider ṭurma nāle vü şīven
Yüz eyleyüp gül-i ṣad-bergi ʿandelīb-i çemen

ġam-ı ṣad-sāle:

1. **ġam-ı ṣad-sāle:**-*müz*
Gazel 748
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Asırlık üzüntü.

Defʿ ider dilden ġam-ı ṣad-sālemüz ey Ḥāletī
Bir güler yüz gösterürse ol gül-i ḫandān bize

ġam-ı yār:

1. **ġam-ı yār:**
Gazel 680
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin hüznü, aşk acısı.

ʿIşḳ içre belādan göñül āzād olamazsın
Sīneñde ġam-ı yār olıcaḳ şād olamazsın

[G.285:10, G.800:9]

ġam-ı yūsuf:

1. **ġam-ı yūsuf:**
Müseddes 7
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Hz. Yusuf'un üzüntüsü, derdi.

İtdi dil ḫānesini ʿışḳı o yārüñ mesken
Ṭoldı gūyā ki ġam-ı Yūsuf ile beyt-i ḥazen

ġam-ı zamāne:

1. **ġam-ı zamāne:**
Kaside 17
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Zamanın kederi.

Ġam-ı zamāne belā-keşle ?? dāʾim
Sezā-yı şefḳat olur kāfirüñ elinde esīr

ġam-ı zülf:

1. **ġam-ı zülf:**-*i, -y, -le*
Müseddes 7
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçından dolayı duyulan keder.

Ġam-ı zülfiyle siyeh-baḫt u perīşān olayın
Āteş-i ʿışḳ-ı cihān-sūz ile sūzān olayın

[G.870:8, M.2:9]

ġam-ı zülf ü ruh:

1. **ġam-ı zülf ü ruḥ:**-*un, -ı*
Müfret 110
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saçın ve yanağın kederi.

Ġam-ı zülf ü ruḥuñı dil nice pinhān eyler
Gice gündüz dimeyüp nāle vü efġān eyler

[G.222:1]

ġam-ı zülf-i ruh:

1. **ġam-ı zülf-i ruḥ:**
Gazel 123
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) yanağındaki saçın kederi.

Ġam-ı zülf-i ruḥ ile miḥnet-i cān-ı nā-şād
Şeb-be-şeb rūz-be-rūz olmadadur ṭurma ziyād

ġam-nāk ol-:

1. **ġam-nāk ol:**-*a, -m*
Müfret 367
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gamlı, kederli olmak.

Hiç dimezdüm kūy-ı dil-berden cüdā ġam-nāk olam
Ḫāk-i müşkīninden anuñ būya ḥasret-nāk olam

ġamsuz ol-:

1. **ġamsuz ol:**-*ma, -du, -m*
Gazel 36
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kedersiz, dertsiz, tasasız olmak.

Bī-ġam olur gerçi kim dīvāneler ammā ki ben
Ġamsuz olmadum daḫı dīvāne olaldan saña

ġam-zāyende:

1. **ġam-zāyendedür:**-*dür*
Gazel 195
Mısra: **10**
Gam doğuran, üzüntü sebebi.

Kār-ı ʿālem ʿaks-i meʾmūl üzredür ey Ḥāletī
Anda her ābisten-i ümmīd ġam-zāyendedür

ġamze:

1. **ġamzeler:**-*ler*
Gazel 8
Mısra: **3**
Sevgilinin süzgün yan bakışı.

Ne siḥr eyler ʿaceb ol ġamzeler kim ursalar nāvek
Geçer cāna velī olmaz bedende hiç eṯer peydā

[G.35:3, G.50:9, G.61:1, G.77:5, G.82:3, G.127:4, G.127:7, G.150:11, G.153:11,

G.165:5, G.188:1, G.203:7, G.204:6, G.214:1, G.272:7, G.332:4, G.333:3, G.386:3, G.425:8, G.426:4, G.426:6, G.442:6, G.475:3, G.479:3, G.479:7, G.479:10, G.487:7, G.489:7, G.504:9, G.536:7, G.536:9, G.562:9, G.576:9, G.596:5, G.601:10, G.607:2, G.613:4, G.630:5, G.638:8, G.685:3, G.685:7, G.710:4, G.713:1, G.718:8, G.769:3, G.789:1, G.856:10, G.857:1, G.859:5, G.862:4, G.888:9, M.9:217, Mf.12:2, Mf.161:2, Mf.460:1]

ġamze şemşīri:

1. **ġamze şemşīri:** *-n, -e*
Gazel 58
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Süzgün yan bakış kılıcı II Sevgilinin süzgün yan bakışı.

Gice ol şūḫuñ gözine geldi bāde gūyiyā
Ġamzesi şemşīrine sāḳī-i meclis virdi āb

[G.75:4, G.688:6]

ġamze tīġi:

1. **ġamze tīġi:** *-n, -e*
Gazel 54
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Süzgün yan bakış kılıcı II Sevgilinin süzgün yan bakışı.

Şāh-ı ḫūbānum en evvel bende eyler imtiḥān
Ġamzesi tīġine sāḳī bādeden virdükçe āb

ġamze tīri:

1. **ġamze tīri:** *-n, -e*
Gazel 456
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yan bakış oku.

Sīnemüz dāʾimā o dil-dāruñ
Ġamzesi tīrine nişāne gerek

ġamze vü müjgān:

1. **ġamze vü müjgān:**
Gazel 791
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin keskin yan bakışı ve kirpikleri.

Çeşmüñe rām oldı ʿālem biñ dil ü biñ cān ile
Sāḥib-i seyf ü ḳalemdür ġamze vü müjgān ile

ġam-zede:

1. **ġam-zedeyin:** *-y, -in*
Gazel 169
Mısra: **11**
Gama, kedere uğramış.

Bir ġam-zedeyin kim geleli bāġ-ı cihāna
Nüzhet-kede-i murġ-ı dilüm dām-ı ʿanādur

[K.40:23]

ġamze-i berrān:

1. **ġamze-i berrān:**
Gazel 33
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin keskin yan bakışı.

Ḫışm ile baḳma yazıḳdur ben belā-keş ʿāşıḳa
Ġamze-i berrān ile kesme ümīdüm dil-berā

[G.760:1, Mf.114:2]

ġamze-i cādū:

1. **ġamze-i cādū:** *-lar, -un*
Müfret 259
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cadı bakış.

Fitnelerdür ġamze-i cādūlaruñ
Fitneye meyl üzredür ebrūlaruñ

[G.751:4]

ġamze-i cānān:

1. **ġamze-i cānān:** *-a*
Gazel 111
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin süzgün yan bakışı.

Bī-muḥābā nūş ider var ise dīn-i ʿışḳda
Ḫūn-ı nā-ḥaḳ ġamze-i cānāna olmışdur mübāḥ

ġamze-i çeşm:

1. **ġamze-i çeşm:** *-i*
Kaside 36
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin gözünün yan bakışı.

Ġamze-i çeşmi gibi ḫūbān-ı ḫaṭṭ-āverdenüñ
Devletüñde ber-ṭarafdur fitne-i āḫir-zamān

ġamze-i çeşm-i civānān:

1. **ġamze-i çeşm-i civānān:** *-a*
Gazel 852
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gençlerin (güzellerin) süzgün yan bakışı.

Meger öykünmek ister ġamze-i çeşm-i civānāna
Niyāmından dem-ā-dem ṭaşradur ṭīġ-i sitem şimdi

ġamze-i dil-ber:

1. **ġamze-i dil-ber:**
Gazel 325
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönül alan güzelin süzgün yan bakışı.

Çün helāk olmaḳdur ey dil derd-i ʿışḳuñ çāresi
Ġamze-i dil-ber gibi olmaz saña bir çāre-sāz

[G.439:2, K.25:36]

ġamze-i dil-dār:

1. **ġamze-i dil-dār:** *-dan*
Gazel 619
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yan bakışı.

ʿĀşıḳ olan yüz çevirmez ġamze-i dil-dārdan
Olsa biñ ḫançer ḳafasında eger aġyārdan

ġamze-i fettān:

1. **ġamze-i fettān:**-*ı*
Gazel 673
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Fitne çıkaran, cilveli yan bakış.

Beni başdan çıḳarup ġamze-i fettānı dil-dāruñ
Ser-i bī-devletüm meydān-ı ġamda eyledi ġaltān

ġamze-i ġammāz:

1. **ġamze-i ġammāz:**-*un, -dur*
Müfret 67
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Fitneci yan bakış.

Ṣayd iden murġ-ı dili çeşm-i naẓar-bāzuñdur
Fitnenüñ öte ucı ġamze-i ġammāzuñdur

ġamze-i hūn-hār:

1. **ġamze-i ḫūn-ḫār:**-*a*
Gazel 526
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kan dökücü süzgün yan bakış.

Eylesün nūş dem-ā-dem mey-i ḥamrā yirine
Benüm ol ġamze-i ḫūn-ḫāra baġışla ḳanum

ġamze-i hūn-rīz:

1. **ġamze-i ḫūn-rīz:**
Gazel 178
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kan dökücü yan bakış.

Ġamze-i ḫūn-rīz ki dil-bestedür şemşīrler
Ol kemān ebrūlaruñ efgendesidür tīrler

[G.371:3, G.444:3, G.486:1, G.865:3]

ġamze-i mest:

1. **ġamze-i mest:**-*i*
Gazel 854
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sarhoş, kendinden geçmiş yan bakış.

Bāde-i ḫūn-ı dilüm sāḳī-ṣıfat ʿarż eylerüm
Tā diyince ġamze-i mesti ḫumārum ḳalmadı

ġamze-i sehhār:

1. **ġamze-i seḥḥār:**
Gazel 863
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sihirli, büyülü yan bakış.

Baḫtumı ḫufte ḳılup çeşmümi bīdār itdi
Her ne itdiyse hep ol ġamze-i seḥḥār itdi

ġamze-i yār:

1. **ġamze-i yār:**
Gazel 203
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yan bakışı.

Ġamze-i yār helāk eyledi cān u dilümi
Urdı bir nāvek ile Ḥāletiyā iki şikār

[G.231:10, G.238:10, G.272:11, G.275:1, G.856:3]

ġamze-kār:

1. **ġamze-kār:**
Gazel 869
Mısra: **6**
Gamzeli, süzgün bakışlı. II Sevgili.

Dil murġı dām-ı ḫalḳa-i zülfinde virdi cān
Görsün o ġamze-kār daḫı yüzi aġını

ġamzesi bed-mest:

1. **ġamzesi bed-mest:**-*e*
Gazel 508
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yan bakışı sarhoş II Sevgili.

Bir ġamzesi bed-meste naṣīb eyledi āḫir
Sāḳī-i felek ṣaḳlayaraḳ bāde-i ḫūnum

ġamze şeh-bāzı:

1. **ġamzesi şeh-bāzı:** -*n, -ı*
Gazel 424
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin süzgün yan bakış doğanı.

Ṣalmadı baña ġamzesi şeh-bāzını hergiz
Dil murġını gördükde gözi ṭutmadı yārüñ

ġamzesi tīr:

1. **ġamzesi tīr:**
Mesnevi 2
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Yan bakışı ok (gibi olan sevgili).

Olsa bir ḳaşı yā vü ġamzesi tīr
Yolum urmaḳda eylemez ṭaḳṣīr

ġanīmet:

1. **ġanīmet:**
Gazel 454
Mısra: **10**
Emeksiz kazanç, ele geçen fırsat.

Mükedder olma hergiz Ḥāletī ālām-ı dünyādan
Ġanīmet bil ecelden çünki birḳaç gün emān bulduñ

ġār:

1. **ġār:**
Mesnevi 5
Mısra: **33**
Mağara.

Oldı ġār içre ol ʿale't-taḫḳīḳ
Çāh içinde çü Yūsuf-ı ṣıddīḳ

[M.5:36, Mf.211:1, Mf.504:2, Mf.529:1]

ġaraż:

1. **ġarażuñ:**-*uñ*
Gazel 237
Mısra: **5**
Amaç, arzu, maksat, niyet, düşünce.

Dil çıḳmamaġ ise ġarażuñ ey şeh-i ḫūbān
Ḫavf eyleme hiç ʿāşıḳuñ aġzına zebān vir

[G.273:5, G.383:2, G.800:1, K.25:72, K.38:27]

ġāret it-:

1. **ġāret it:**-*di, -ler*
Gazel 866
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yağmalamak, talan etmek.

Ḫūbān-ı şehr mülk-i dili ġāret itdiler
Ammā ki ʿaḳlumı alan ol şeh-süvār idi

[M.7:11]

ġāret-i mār:

1. **ġāret-i mār:**
Kaside 18
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Yılanın yağması.

Ehl-i dil maẕhar olur cevr-i leʾīmāna müdām
Bülbülüñ cānına ḳaṣd eylemedür ġāret-i mār

ġār-ı devāt u ḫıżr-ı ḳalem:

1. **ġār-ı devāt u ḫıżr-ı ḳalem:**
Gazel 134
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kalem Hızr'ı ve divit mağarası.

Ġār-ı devāt u Ḫıżr-ı ḳalem ẓulmet-i midād
Āb-ı ḥayāt naẓmum ile buldı iʿtibār

ġarīb:

1. **ġarīb:**
Gazel 15
Mısra: **6**
Alışılan tarz ve surette olmamakla tuhaf görünen, acayip, bambaşka.

Ġamuñla kimse mi var nāle vü fiġān itmez
Cihāna ḥüsn ile ṣalduñ ġarīb ṣıyt u ṣadā

2. **ġarībem:**-*em*
Gazel 507
Mısra: **4**
Düşkün, zavallı, biçare II Âşık.

Firḳat-i yār öldürür āḫir diyü efġāndayam
Bir ġarībem eylerin ölmezden evvel şīvenüm

[G.540:6, M.3:109, Mf.452:2]

ġarīb ol-:

1. **ġarīb ol:**-*a, -m*
Kıt'a 68
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Garip, zavallı, çaresiz olmak.

Hem ḫaste hem ġarīb olam andan revā mıdur
Dāʾim baña ṭoḳunmada ola hevā-yı Şām

ġarībāne:

1. **ġarībāne:**
Gazel 886
Mısra: **14**
Garip biçimde.

ʿIşḳıyla düşüp Ḫāletiyā ġurbete gönlüm
Ḫaḳḳā ki bu ebyātı ġarībāne düşürdi

ġarīb-i mübtelā:

1. **ġarīb-i mübtelā:**-*dan*
Gazel 359
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Tutkun zavallı, âşık.

ʿAceb mi itse dil-ber ben ġarīb-i mübtelādan ḥaẕ
Şeh-i ʿālī-cenāb eyler geh olur bir gedādan ḥaẕ

ġarīkān-ı baḥr-i hicrān:

1. **ġarīḳān-ı baḥr-i hicrān:**-*un*
Müfret 238
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ayrılık denizinden boğulanlar, âşıklar.

Nigāh-ı merḥamet it ḥāline dil ü cānuñ
Ayın uzatma ġarīḳān-ı baḥr-i hicrānuñ

ġarīk-i baḥr-i belā:

1. **ġarīḳ-i baḥr-i belā:**
Gazel 282
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bela denizine batmış.

Bilsün ġarīḳ-i baḥr-i belā kendüsin hemān
Bir kimse kim o dil-ber ile āşnā olur

ġarīk-i hūn ol-:

1. **ġarīḳ-i ḫūn ol-:**-*ur*
Gazel 292
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kana batmak, kanla kaplanmak.

Ol şeh ki ʿadli ile leked-kūb-ı ṣaʿveden
Olur ġarīḳ-i ḫūn ser-i şāhīn-i cān-şikār

ġarīk-i ʿişyan:

1. **ġarīḳ-i ʿişyan:**-*em*
Mesnevi 2
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İsyana boğulmuş.

Yā İlāhī ġarīḳ-i ʿişyanem
Müstaḥiḳḳ-i kemāl-i ḥırmānem

ġarīḳ-i lücce-i ġam ol-:

1. **ġarīḳ-i lücce-i ġam ol:**-*mak*
Gazel 7
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gam denizinde boğulmak.

Ġarīḳ-i lücce-i ġam olmaḳ üzereydi dil-i şeydā
Zamānında yetişdi ḥaḳ budur kim zevraḳ-ı şahbā

ġarīḳ-i lücce-i iḥsān ol-:

1. **ġarīḳ-i lücce-i iḥsān ol:**-*a, -lar*
Kaside 25
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Cömertlik denizinde boğulmak, çok fazla lütuf ve ihsan görmek.

Revā mıdur bu ki şimdi baḳup kenārdan ol
Ġarīḳ-i lücce-i iḥsānı olalar iller

ġarīḳ-i luṭf:

1. **ġarīḳ-i luṭf:**-*un, -ı*
Mesnevi 9
Mısra: **174**
Kelime Tipi: -
Nimetlere, ihsanlara batmış, gömülmüş.

Ḳapuñ muḥtācın āḫir bāba şalma
Ġarīḳ-i luṭfuñı gird-āba şalma

ġark eyle-:

1. **ġarḳ eyle:**-*r*
Gazel 856
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Boğmak.

Ġarḳ eyler imiş ādemi deryā-yı maḥabbet
ʿĀşıḳ anı gūş eyleyicek fikrete ṭaldı

ġarḳ it-:

1. **ġarḳ it:**-*di*
Kıt'a 101
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Batırmak, boğmak.

Ġarḳ itdi sīme ḳabr-i ʿalem-dār-ı Aḥmed'i
Ol maʿden-i mürüvvet olan şāh-ı kāmrān

ġark ol-:

1. **ġarḳ ol:**-*sa*
Gazel 63
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Boğulmak, batmak.

Ḥükm-i tūfān ile ġarḳ olsa cihān Ḥāletiyā
Āteş-i ḥasretümde degmeye bir ḳaṭre-i āb

[G.352:7, M.4:10]

ġarḳa vir-:

1. **ġarḳa vir:**-*di*
Gazel 599
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Boğmak, sular altında bırakmak; dalmak, aşkı doyasıya tatmak.

Ġarḳa virdi ʿālemi tūfān-ı eşk-i ehl-i dil
Vaḳtidür erbāb-ı devlet çekse dünyānuñ ġamın

ġarḳ-āb eyle-:

1. **ġarḳ-āb eyle:**-*y, -en*
Gazel 277
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Boğmak, batırmak.

Beni ḫūn-āba eyliyen ġarḳ-āb
Kūşe-i çeşm ile celālüñdür

ġark-āb ol-:

1. **ġarḳ-āb ol:**-*dı*
Gazel 68
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Suya batmak.

Girye eyler ḥālüme her mūy-ı ten żaʿfum görüp
Ṣanma cism-i nā-tüvān oldı ʿaraḳdan ġarḳ-āb

ġarḳa-i āb-ı sirişk ol-:

1. **ġarḳa-i āb-ı sirişk ol:**-*sa, -m*
Gazel 385
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gözyaşına boğulmak.

Ġarḳa-i āb-ı sirişk olsam ḳayırmaz Ḥāletī
Böyledür zīrā ezelden iḳtiżā-yı ʿışḳ-ı pāk

ġarḳa-i baḥr-i günāh:

1. **ġarḳa-i baḥr-i günāh:**
Gazel 785
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Günah denizine batmış, çok günahkar.

Göz yaşı dökmek günāh olduysa yanuñda eger
Bir benüm gibi bulunmaz ġarḳa-i baḥr-i günāh

ġarḳa-i deryā-yı ġam:

1. **ġarḳa-i deryā-yı ġam:**
Gazel 1
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gam denizinin suyuna batmış.

Ḳarşular mevc-i belā olur muḫālif rūzgār
Ġarḳa-i deryā-yı ġam biñ kere ursa dest ü pā

ġarḳa-i deryā-yı ġam ol-:

1. **ġarḳa-i deryā-yı ġam ol:**-*dı*
Gazel 168
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Keder denizine batmak.

Dil Ḥāletiyā ġarḳa-i deryā-yı ġam oldı
Her gāh dönen üstine gird-āb-ı belādur

ġarḳa-i deryā-yı ġayret:

1. **ġarḳa-i deryā-yı ġayret:**
Mesnevi 9
Mısra: **93**
Kelime Tipi: -

Kıskançlık denizinde boğulmuş.

Vücūdum ġarḳa-i deryā-yı ġayret
Zebanum lāl-i istīlā-yı ḥasret

ġarka-i deryā-yı hūn it-:

1. **ġarḳa-i deryā-yı ḫūn it:**-*er, -dü, -m*
Kaside 27
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Kan denizine batırmak.

Ḫınk-i gerdūnı iderdüm ġarḳa-i deryā-yı ḫūn
Eylesem gül-gūn-ı eşk-i çeşme irḫāʾ-i ʿinān

ġarḳa-i deryā-yı niʿam ol-:

1. **ġarḳa-i deryā-yı niʿam ol:**-*a*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Nimet denizinin suyuna batmış olmak, nimetler içinde bulunmak.

Ne revādur ben idem sāḥil-i miḥnetde ḳarār
N'içün ol dāʾim ola ġarḳa-i deryā-yı niʿam

ġarḳa-i endūh:

1. **ġarḳa-i endūh:**-*a*
Gazel 89
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Üzüntüye batmış, çok üzüntü içinde olan.

Ġayrı deryāya ḳıyās itme maḥabbet lüccesin
Ġarḳa-i endūha gird-ābındadur anuñ necāt

ġarḳa-i eşk-i nedāmet ḳıl-:

1. **ġarḳa-i eşk-i nedāmet ḳıl:**-*dı*
Gazel 439
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Pişmanlık gözyaşlarında boğulmak.

Ġarḳa-i eşk-i nedāmet ḳıldı dirler kendüyi
Ol seg-i murdāra ḥaḳḳā kim daḫı bedter gerek

ġarka-i hūn:

1. **ġarḳa-i ḫūn:**-*dur*
Gazel 508
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kana batmış.

Hep Ḥāletiyā sīne vü dil ġarḳa-i ḫūndur
Biribirine uydı derūnumla birūnum

[G.557:18]

ġarka-i hūn it-:

1. **ġarḳa-i ḫūn it:**-*miş, -ken*
Gazel 314
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kana bulamak, kanatmak.

Cismümüz ḫār-ı sitem ġarḳa-i ḫūn itmişiken
Kān-ı ʿışḳuñda senüñ gül gibi ḫandānuz biz

ġarḳa-i ḫūn-āb-ı ḥasret:

1. **ġarḳa-i ḫūn-āb-ı ḥasret:**-*dür*
Gazel 881
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Özlemin kanlı suyuna (gözyaşı) batmış.

Ġarḳa-i ḫūn-āb-ı ḥasretdür dil-i āşüfte-ḥāl
Görmez olaldan seni bu çeşm-i nā-bīnā gibi

ġarka-i hūn-ı ciger it-:

1. **ġarḳa-i ḫūn-ı ciger it:**-*dü, -m*
Gazel 756
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ciğer kanına bulamak.

Ben ġarḳa-i ḫūn-ı ciger itdüm dil-i zārı
Var sen de ol ey merdümek-i çeşm demüñde

ġarḳa-i iltifāt-ı şāh-ı ġam:

1. **ġarḳa-i iltifāt-ı şāh-ı ġam:**-*am*
Kıt'a 28
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gam padişahının ilgisine boğulmuş II Gamlı âşık.

Ġarḳa-i iltifāt-ı şāh-ı ġamam
Sāye-i devletüñde nem kemdür

ġarka-i lücce-i ġam eyle-:

1. **ġarḳa-i lücce-i ġam eyle:**-*sün*
Kaside 40
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Üzüntünün engin sularına batmak II Çok üzülmek.

Ġarḳa-i lücce-i ġam eylesün Allāh beni
Uzadursam eger ey kān-ı kerem ġayrıya el

ġarka-i niʿmet kıl-:

1. **ġarḳa-i niʿmet ḳıl:**-*ur*
Kaside 23
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Nimetlere boğmak, cömertçe ihsanda bulunmak.

Cihānı ġarḳa-i niʿmet ḳılur kef-i kerem-baḫşuñ
Nice kefdür bu kim virdi ġınāsın baḥr-i ʿummānuñ

ġarka-i seyl-āb-ı eşk ol-:

1. **ġarḳa-i seyl-āb-ı eşk ol:**-*sa, -m*
Gazel 421
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı selinde boğulmak, çok ağlamak.

Ḳayırmaz ġarḳa-i seyl-āb-ı eşk olsam eger cānā
Başından geçmedük bir nesne yoḳdur ben dil-efgāruñ

[G.452:7]

ġarḳa-i yemm-i belā ol-:

1. **ġarḳa-i yemm-i belā ol:**-*updur*
Kıt'a 126
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bela denizinde boğulmak.

Zihī pāşā-yı deryā-dil ḳapudān olalı baḥre
Olupdur ġarḳa-i yemm-i belā İslām'uñ aʿdāsı

ġarḳa-i zehr-āb-ı nigāh eyle-:

1. **ġarḳa-i zehr-āb-ı nigāh eyle:**-*mez*
Gazel 707
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bakışın zehirli suyuna batırmak.

Degmez bir ʿāşıḳ içün eylemez ol şūḫ-ı cihān
Ḫançer-i ġamzesini ġarḳa-i zehr-āb-ı nigāh

ġarḳāt-ı belā ḳıl-:

1. **ġarḳāt-ı belā ḳıl:**-*dı*
Gazel 767
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Belaya boğmak.

Eşk-i ḥasret ḳıldı ġarḳāt-ı belā āḫir beni
Başdan aşdı dil-berā maḳṣūd istiġnā-y ise

ġarḳ-ı ʿaraḳ ol-:

1. **ġarḳ-ı ʿaraḳ ol:**-*ur*
Gazel 749
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ter içinde kalmak, tere batmak.

Yanuña kim gelse ḫūbāndan olur ġarḳ-ı ʿaraḳ
ʿArż-ı ḥüsn itsek eger ol āteşīn ruḫsār ile

ġarḳ-ı hūn it-:

1. **ġarḳ-ı ḫūn it:**-*di*
Gazel 834
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kana boğmak.

Sirişküm lāle-gūn itdi vücūdum ġarḳ-ı ḫūn itdi
Beni ġāyet zebūn itdi o şūḫuñ derd-i hicrānı

ġark-ı hūn ol-:

1. **ġarḳ-ı ḫūn ol:**-*mak, -la*
Gazel 793
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kana batmak, kana boğulmak.

Şerḥalardan ġarḳ-ı ḫūn olmaġla olmaz derd-i ʿışḳ
ʿĀşıḳ-ı zāruñ derūnı bir gerek bīrūn ile

ġark-ı hūn-āb ol-:

1. **ġarḳ-ı ḫūn-āb ol:**-*ur*
Gazel 63
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kanlı gözyaşında boğulmak.

Câme-i al ile görsem gice ḫˇābumda seni
Merdüm-i çeşmüm olur irtesi ġarḳ-ı ḫūn-āb

ġāşiye-dār:

1. **ġāşiye-dār:**
Mesnevi 4
Mısra: **88**
Seyis.

Bulunur mı bir öyle şāh-süvār
K'ola Cibrīl öñünce ġāşiye-dār

ġavġā:

1. **ġavġāda:**-*da*
Gazel 228
Mısra: **6**
Kavga, gürültü, dövüşme.

Şāhidümdür diyü ol āfet-i ḫurşīd-cemāl
Müddeʿīnüñ güni ʿuşşāḳ ile ġavġāda geçer

[G.316:8, G.411:8, Mü.6:9, Mü.8:5, Mü.8:11, Mü.8:17, Mü.8:23, Mü.8:29, Mü.8:35]

ġavġā it-:

1. **ġavġā it:**-*se, -ler*
Kaside 8
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Kavgaya başlamak, tutuşmak; mücadele etmek.

ʿArūs-ı ġoncenüñ başına gerdūn aḳçeler ṣaçdı
ʿAceb mi üstine murġān-ı gül-şen itseler ġavġā

ġavġā-yı dehr:

1. **ġavġā-yı dehr:**-*i*
Müseddes 6
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünya kavgası II
Dünyaya ait hırslar, telaşlar.

Ḳoyup ġavġā-yı dehri ʿaḳl ile ġavġādadur göñlüm
Bu kāşāndan geçüp vādī-i istiġnādadur göñlüm

gāv-ı ʿalef-hˇār:

1. **gāv-ı ʿalef-ḫˇār:**-*ı*
Kaside 9
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Saman yiyen öküz.

Bilür ḳadrüm meger ol ġāfil-i dihḳān-ṭabīʿat kim
İder tercīḥ gāv-ı ʿanbere gāv-ı ʿalef-ḫˇārı

gāv-ı ʿanber:

1. **gāv-ı ʿanber:**-*e*
Kaside 9
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Amber öküzü.

Bilür ḳadrüm meger ol ġāfil-i dihḳān-ṭabīʿat kim
İder tercīḥ gāv-ı ʿanbere gāv-ı ʿalef-ḫˇārı

ġavr-ı zaḫm-ı ḫırmān:

1. **ġavr-ı zaḫm-ı ḫırmān:**
Mesnevi 9
Mısra: **216**

Kelime Tipi: -
Harman yarasının dibi.

Emel sūzen-geri açınca dükkān
İrişür cāna ġavr-ı zaḫm-ı ḥırmān

ġavṭa-i deryā-yı ḥasret:

1. **ġavṭa-i deryā-yı ḥasret:**-*i*
Gazel 811
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Özlem denizinin derinliği.

Ṣalma firāḳa ʿāṣıḳ-ı bī-tāb u ṭāḳati
Bāzīçe ṣanma ġavṭa-i deryā-yı ḥasreti

ġavṭa-i ḥasret:

1. **ġavṭa-i ḥasret:**
Gazel 767
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hasrete batma.

Reşki deryāsında ʿāşıḳ ġavṭa-i ḥasret çeker
Degme derd ile bulunmaz ol dür-i yektā-y ise

ġavvās:

1. **ġavvās:**
Gazel 151
Mısra: **13**
Dalgıç II Şair.

Ḫāmeñ gibi ġavvās mı vardur ki dem-ā-dem
Deryā-yı siyehden çıḳarur lüʾlü-i şeh-vār

[K.27:59, Kt.43:4]

ġavvāṣ-ı baḥr-i maʿrifet:

1. **ġavvāṣ-ı baḥr-i maʿrifet:**-*em*
Gazel 573
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Hüner denizinin dalgıcı.

Ġavvāṣ-ı baḥr-i maʿrifetem gerçi Ḫāletī
Ammā müsāʿid olmadı hiç baḫt-ı ser-nigūn

ġavvāṣ-ı fikret:

1. **ġavvāṣ-ı fikret:**
Kaside 33
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Fikir dalgıcı.

Zamāne pārelerdi aṭlas-ı gerdūn-ı gerdānı
Gelüp ġavvāṣ-ı fikret her gice lüʾlü-yi medḥiyle

ġavvāṣ-ı ḳudret:

1. **ġavvāṣ-ı ḳudret:**
Kaside 8
Mısra: **80**
Kelime Tipi: -
Kudret dalgıcı.

Dil ü dīdem hemān baḥreyne beñzer dem-be-dem andan
Çıḳarur ṭaşraya ġavvāṣ-ı ḳudret lüʾlü-i lālā

ġavvāṣ-ı nigūn-sār:

1. **ġavvāṣ-ı nigūn-sār:**-*a*
Kaside 32
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Alabora olmuş dalgıç.

Dönüp ʿaks-i şecer āb içre ġavvāṣ-ı nigūn-sāra
Ṣadefdür āşiyān-ı murġ ü beyża dürr-i şeh-vārı

ġavvāṣ-ı ṭabʿ:

1. **ġavvās-ı tabʿ:**
Gazel 554
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Şairlik dalgıcı II Şairlik yeteneği.

Çoḳ dür-i maʿnā bulurdı Ḫāletī ġavvās-ı tabʿ
Olmasaydı lücce-i ḫāṭır mükedder her zamān

[K.41:72]

ġayb:

1. **ġaybdan:**-*dan*
Gazel 367
Mısra: **2**
Akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı.

Kim yaḳsa sīnesine dehānuñ ġamıyla dāġ
Öldükde ḳabri üzre yana ġaybdan çerāġ

[Mf.219:2]

ġāyet:

1. **ġāyet:**
Gazel 136
Mısra: **8**
Çok fazla.

Vaṣf itmesün müferriḥini feylesof-ı dehr
Zīrā kiʾ ġāyet eskidi eczā-yı rūzgār

[G.157:13, G.172:10, G.181:12, G.181:13, G.248:3, G.383:9, G.401:4, G.402:4, G.434:5, G.469:2, G.504:8, G.521:1, G.536:12, G.619:8, G.625:6, G.631:4, G.804:13, G.831:5, G.834:10, G.858:6, K.15:4, K.27:61, M.4:78, Mf.30:2, Mf.343:1, Mf.387:2, Mf.434:2, Trk.B.1:62]

ġāyet de:

1. **ġāyet de:**
Gazel 80
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Oldukça, son derece.

Ġāyet de düşkün itdi beni neşʾe-i şarāb
Döndüm şu kişvere ki ola ābdan ḫarāb

[G.98:10, G.270:10, G.326:8, G.411:3, G.464:5, G.567:12, G.610:4, G.626:4, G.732:5, G.823:10, G.848:12, Kt.128:2, Mf.22:1, Mf.325:2, Mf.379:1, Mf.443:2]

ġāyet ile:

1. **ġāyet ile:**
Gazel 220
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Çok.

Bir gün alur libās-ı teni öldürüp seni

Cellād-ı dehr ġāyet ile bī-emāndur

[G.437:2, G.564:1, Mf.271:2]

ġāyet yoḳ:

1. **ġāyet yoḳ:**
Tarih 6
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Sonu yok.

İḥsānı bī-nihāyet yoḳ himmetine ġāyet
Dünyāya feyżi şāmil dillerde luṭfı meẕkūr

ġāyeti bul-:

1. **ġāyeti bul:**-*mış*
Kaside 18
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Sona ermek, tamamlanmak, bitmek.

Müjde-i maḳdem-i sulṭān ile alındı yine
Ġāyeti bulmış iken żaʿf-ı nesīm-i bīmār

ġayr:

1. **ġayrı:**-*ı*
Gazel 89
Mısra: **3**
Başka, diğer.

Ġayrı deryāya ḳıyās itme maḥabbet lüccesin
Ġarḳa-i endūha gird-ābındadur anuñ necāt

[G.154:2, G.239:1, G.494:10, G.503:3, G.520:7, K.24:54]

2. **ġayra:**-*a*
Gazel 886
Mısra: **11**
Allah'tan başka her şey, kesret.

Mümkin mi durur kim vara muḥtāc ide ġayra
Ol kim bizi bu ʿālem-i imkāna düşürdi

3. **ġayra:**-*a*
Gazel 119
Mısra: **5**
Başka bir kimse, yabancı. II Rakip.

Ġayra çekdürmese bār-ı ġam-ı Şīrīn'i n'ola
Götürü almış idi ʿışḳ bināsın Ferhād

[G.125:3, G.187:1, G.447:1, G.458:3, G.495:2, G.562:3, G.641:3, G.672:11, G.674:5, G.764:4, G.834:7, M.8:154, Mf.242:1]

4. **ġayrıya:**-*ı, -y, -a*
Kaside 40
Mısra: **68**
Başka bir kimse, başkası

Ġarḳa-i lücce-i ġam eylesün Allāh beni
Uzadursam eger ey kān-ı kerem ġayrıya el

[G.555:5]

ġayret:

1. **ġayretüm:**-*üm*
Gazel 732
Mısra: **13**
Kıskançlık.

Ġayretüm şol deñlüdür kim ʿaks-i yārüñ Ḥāletī
İstemem cemʿ olduġın bu çeşm-i ter-dāmān ile

ġayret çek-:

1. **ġayret çek:**-*er*
Gazel 251
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **-**
Kıskanmak.

Ġayrılar dāʾim çekerler sīneye ol āfeti
Kūşe-i firḳatde ḳalmış ehl-i dil ġayret çeker

ġayret-i aḳrān:

1. **ġayret-i aḳrān:**
Müfret 404
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Arkadaş kıskançlığı, çekememezliği.

Virsem n'ola Ferhād ile Mecnūn'ı görüp cān
Ḳor mı kişiyi ḥāline hiç ġayret-i aḳrān

ġayret-i bāġ-ı cinān ol-:

1. **ġayret-i bāġ-ı cinān ol:**-*a*
Kaside 6
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **-**
Cennet bahçelerini kıskandırmak.

Bir bāġa düş ki ġayret-i bāġ-ı cinān ola
Düşende görmeye anı āsīb rūzgār

ġayret-i bī-ihtiyār:

1. **ġayret-i bī-iḫtiyār:**-*um*
Gazel 848
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
İstemsiz kıskançlık.

Dimişdüm yāra kim hergiz taʿarruż itmem aġyāra
Beni bu ġayret-i bī-iḫtiyārum şerm-sār itdi

ġayret-i erbāb-ı cāh ol-:

1. **ġayret-i erbāb-ı cāh ol:**-*dı*
Gazel 859
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
Makam, mevki sahiplerini kıskandırmak.

Olup gencīne-i vaṣl-ı nigāra Ḥāletī vāṣıl
Gedā-yı ʿışḳ olanlar ġayret-i erbāb-ı cāh oldı

ġayret-i evrāḳ-ı gül ol-:

1. **ġayret-i evrāḳ-ı gül ol-:**-*updur*
Gazel 535
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
Gül yapraklarını kıskandırmak.

ʿİẕār-ı yār vaṣfın Ḥāletī şol deñlü yazdı kim
Olupdur ġayret-i evrāḳ-ı gül evrāḳ-ı dīvānum

ġayret-i gül-zār-ı cennet:

1. **ġayret-i gül-zār-ı cennet:**-*dür*
Gazel 444
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçesinin kıskançlığı.

Ġayret-i gül-zār-ı cennetdür ruḫ-ı aluñ senüñ
Bir belādur ādeme ol dāne-i ḫālüñ senüñ

ġayret-i gül-zār-ı cinān ḳıl-:

1. **ġayret-i gül-zār-ı cinān ḳıl:**-*dı*
Tarih 7
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçelerini kıskandırmak.

Selsebīl'üñ ayaġın aldı bu āb-ı ṣāfī
Ḳıldı dünyā yüzini ġayret-i gül-zār-ı cinān

ġayret-i hāver-zemīn ol-:

1. **ġayret-i ḫāver-zemīn ol:**-*ur*
Kaside 11
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güneşi kıskandırmak.

Ṣalsa bir yirde eger zerrīn sitāmı ṣaʿṣaʿa
Olur ol cāy-ı mübārek ġayret-i ḫāver-zemīn

ġayret-i ʿişret-geh-i cemşīd ol-:

1. **ġayret-i ʿişret-geh-i cemşīd ol-:**-*a*
Gazel 883
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Cemşid'in eğlence meclisini kıskandırmak.

Ġayret-i ʿişret-geh-i Cemşīd ola ey Ḥāletī
Ol lebi mül eylese teşrīf eger ġam-ḫāneyi

ġayret-i ʿömr-i dırāz:

1. **ġayret-i ʿömr-i dırāz:**-*dur*
Gazel 174
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Uzun ömrün gayreti II Ömrü uzatmak için gösterilen çaba.

ʿĀşıḳ ki dest-resin bula bir demde biñ yaşar
Her tār-ı zülfī ġayret-i ʿömr-i dırāzdur

ġayret-i ẕātü'l-ʿimād ol-:

1. **ġayret-i ẕātü'l-ʿimād ol:**-*sun*
Kıt'a 112
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gayret direkleri üzerine kurulmuş olmak.

Ḫayme-i iḳbālüñ olsun ġayret-i ẕātü'l-ʿimād
Pāy-ber-cāy ide Mevlā himmet-i evtād ile

ġayrı:

1. **ġayrı:**
Gazel 263
Mısra: **10**
Artık, bundan böyle.

Dil-i şeydāya hergiz baḳmaz oldı Ḥāletī dil-ber
Yine beñzer ki ġayrı ʿāşıḳ-ı güm-geşte bulmışdur

[G.268:7, G.378:2, G.665:9, Mf.290:1, Mf.494:1]

2. **ġayrı:**
Gazel 309
Mısra: **10**
Başka, diğer.

Ḫusrev-i iḳlīm-i naẓmuz Ḥāletī tā ḥaşre dek
Ġayrı şehler gibi bozulmaz bizüm dīvānumuz

[G.311:6, G.313:2, G.319:2, G.327:3, G.650:8, G.667:10, G.854:2, K.14:17, K.30:46, K.31:43, K.33:44, Kt.89:3, Mf.145:2, Mf.228:2]

3. **ġayrılar:**-*lar*
Gazel 251
Mısra: **13**
Başka bir kimse, yabancı. II Rakip.

Ġayrılar dāʾim çekerler sīneye ol āfeti
Kūşe-i firḳatde ḳalmış ehl-i dil ġayret çeker

[G.418:4, G.533:2, G.552:6, G.664:8, G.710:9, K.2:65]

4. **ġayrılar:**
Kıt'a 14
Mısra: **3**
Başka bir kimse, başkası.

Sen ṭururken ġayrılar medḥinde güftār eylese
ʿAndelīb-i ḫāmemüñ minḳārın eylerdüm şikest

[T.1:8]

ġayrı şekle gir-:

1. **ġayrı şekle gir-:**-*miş, -dür*
Gazel 706
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Bambaşka bir hale bürünmek.

Neşʾe-i cām-ı vefāsından o şūḫuñ Ḥāletī
Şimdi ġayrı şekle girmişdür raḳīb-i rū-siyāh

[G.795:10]

ġayrıdan bil-:

1. **ġayrıdan bil:**-*me*
Gazel 401
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Başkasından kaynaklı olduğunu düşünmek.

Ḥāletī şaklamaduñ āh kemendin hergiz
Ġayrıdan bilme şaḳın ḳaçduġın ol āhūnuñ

ġayrılaruñ eşʿārı:

1. **ġayrılaruñ eşʿārı:**- *n, -ı*
Gazel 239
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -

Başkalarının, rakiplerin şiirleri.

Eşʿārını hep ġayrılaruñ levḥ-i cihāndan
Maḥv itdi bugün Ḥāletiyā bu ġazel-i ter

ġazā:

1. **ġazāda:**-*da*
Mesnevi 6
Mısra: **7**
Cenk, savaş.

Her ġazāda bileydi ḥażret ile ʿAlem olsa n'ola faẕīlet ile

ġazā eyle-:

1. **ġazā eyle:**-*r*
Kaside 7
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gaza etmek, savaşmak.

Ṭopuñdur düşmen-i bī-dīne dünyāda ġazā eyler
Ḳılıcın sen ṣalarsın şimdi ancaḳ Şāh-ı merdānuñ

ġażab:

1. **ġażabıyla:**-*ı, -y, -la*
Mesnevi 7
Mısra: **57**
Hiddet, öfke.

Ġażabıyla ʿadū olurdı tebāh
Luṭfı ger olmasa şefāʿat-ḫᵛāh

ġażab eyle-:

1. **ġażab eyle:**-*se*
Gazel 71
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Öfkelenmek, hiddetlenmek, kızmak.

Ḥāletī belā-keşi hicre ṣalup o şāh-ı ḥüsn
Şimdi anuñla ḳorḳudur her kime eylese ġażab

ġażab vaḳti:

1. **ġażab vaḳti:**-*n, -de*
Gazel 596
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kızgınlık zamanı.

Ġażab vaḳtinde ol ebrūlaruñ cünbişlerin seyr it
Eger kim görmedüñse ey göñül māhīler uġraşın

ġażab-nāk ol-:

1. **ġażab-nāk ol:**-*dı*
Gazel 168
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Öfkelenmek, hiddetlenmek.

Gūyā ki çemen bülbüline oldı ġażab-nāk
Geydükleri sulṭān-ı gülüñ sürḫ ḳabādur

ġazāl:

1. **ġazāl:**
Gazel 460
Mısra: **2**
Ahu, ceylan II Sevgili.

Her ḳaçan görsem çekerken cāmdan sahbā-yı al
Ṣanurum ʿaynıyla anı lāle otlar bir ġazāl

[G.498:3]

2. **ġazāle:**-*e*
Kaside 11
Mısra: **41**
Ahu, ceylan.

Āftābuñ nāmı olmaġla ġazāle lā-cerem
Gizlenürdi rūz-ı ṣaydında bulaydı bir kemīn

[K.21:32, K.30:25, M.9:36]

ġazālā:

1. **ġazālānuñ:**-*n, -un*
Kıt'a 58
Mısra: **3**
Ceylanlar, dilberler, güzeller.

Ḳanı ki bāʿiṣ olup ṣaydına ġazālānuñ
Olurdı şāhlaruñ luṭfına bahāne ġazel

ġazāle-i hāver:

1. **ġazāle-i ḫāver:**
Kaside 25
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güneşin ceylanı.
"Arapçada gazâle iplik eğiren anlamına gelir. Güneş ışınlarının iplik gibi eğirildiği düşünülerek Arapçada güneşe gazâle denir. Zamanla ceylan anlamına gelen gazâl ile gazâle iç içe geçmiştir" (Şentürk, 2021, 93).

Şu deñlü virdi leṭāfet cihāna sebze-i ter
İnerdi bulsa zemīne ġazāle-i ḫāver

ġazāl-ı āftāb:

1. **ġazāl-ı āftāb:**-*ı*
Kaside 39
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Güneş ceylanı.

Şīr-i berfin-veş getürmez tāb tāb-ı ḳahrına
Ol ġazāl-ı āftābı ṣayd iden şīr-i jiyān

ġazāl-ı çerh:

1. **ġazāl-ı çerḫ:**-*e*
Kaside 2
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Feleğin ceylanı.

Ġazāl-ı çerḫe ṣalar pençesini şīr-i livā
Ḳarīn olursa eger ol hizebr heycāya

ġazāl-ı çerh-i mesīr:

1. **ġazāl-ı çerḫ-i mesīr:**
Kaside 17
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gezinti yeri feleğinin ahusu.

Hemīşe peyker-i ḫaşm olmasa nişān-gāhı
Olurdı oḳlı şiḳarı ġazāl-ı çerḫ-i mesīr

ġazāl-i mihr:

1. **ġazāl-i mihr:**
Kaside 8
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Güneş ahusu, ceylanı.

Ġazāl-i mihr şīr-i rāyetüñden
şöyle ḫavf itdi
Degüldür lerzeden ḫālī çü
rūbāh-ı dil-i aʿdā

ġazāl-ı şīve-kār:

1. **ġazāl-ı şīve-kār:**-*um, -dan*
Gazel 589
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İşveli ceylan II Cilveli sevgili.

Eger Mecnūn-ı deşt-i ḫayret
olsam ʿömrüm olduḳça
Nigāh-ı ülfet olmaz ol ġazāl-ı
şīve-kārumdan

[Mf.420:1]

ġażanfer:

1. **ġaẕanfer'sin:**-*sin*
Kaside 30
Mısra: **7**
Aslan II Kapı Ağası Gazanfer Ağa.

Saʿādet bīşe-zārında ḳarār
itmiş Ġaẕanfer'sin
Esed burcunda olan māha
beñzer rūy-ı raḫşānuñ

[K.32:33, Kt.K.4:1]

ġażanfer aġā:

1. **ġażanfer aġā:**
Kıt'a 87
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gazanfer Ağa. (Sultan lll. Murat ve lll. Mehmet zamanlarında yaşamıştır. Bâbüssaâde Ağası, hasodabaşı, çakırcıbaşı ünvanlarıyla anılır. Venedik asıllıdır. Kendi adına medrese yaptırmasından anlaşılacağı üzere sarayda etkin biridir).

Câme-i sürḫ ile kim çıḳdı
Ġażanfer Aġā
Şiʿrümi ʿarż eyleyüp oldum
aña medḥ-ḫᵛān

ġazel:

1. **ġazelüñ:**-*üñ*
Gazel 83
Mısra: **9**
Beyit sayısı 5-10 arasında değişen, ilk beytinin dizeleri birbiriyle, sonraki beyitlerinin ikinci dizeleri birinci beyitle uyaklı, genellikle lirik konularda yazılan Divan edebiyatı nazım biçimi.

Mestāne düşdi bu ġazelüñ
Ḥāletī yine
Beñzer ki ʿışḳ yarası eyledi
hep ḫarāb

[G.133:15, G.345:9, G.399:16, G.456:10, G.478:1, G.478:2, G.478:6, G.478:8, G.478:10, G.478:12, Kt.58:1, Kt.58:2, Kt.58:4, Kt.83:4, Mf.349:1]

ġazel-i ter:

1. **ġazel-i ter:**
Gazel 239
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Taze, yeni gazel.

Eşʿārını hep ġayrılaruñ levḥ-i
cihāndan
Maḥv itdi bugün Ḥāletiyā bu
ġazel-i ter

ġazel-serālık it-:

1. **ġazel-serālıḳ it:**-*üp*
Müfret 378
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gazel okuyucu olmak.

Ġazel-serālıḳ idüp yine
ʿandelīb-i çemen
Zebān-ı tāze ṣafāsın virdi her
sūsen

ġāzī:

1. **ġāzī:**
Gazel 120
Mısra: **4**
Din uğrunda harbeden, cihadda yaralanmış veya harbetmiş olan kimse.

Olmış ḫasūd yoluña cān
virdügüm görüp
Ol dem bu rezm-gāhda hem
ġāzī hem şehīd

ġāziyān:

1. **ġāziyān:**
Kaside 37
Mısra: **16**
Gaziler.

İçdiler ḳanın ʿadūnuñ bāde-i
gül-gün gibi
Dem çeker ejderlere dönmişdi
ol gün ġāziyān

ġāziyānuñ esbi:

1. **ġāziyānuñ esbi:**-*n, -ün*
Gazel 439
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Gazilerin atı.

Kāfir-i sengīn-dili görse şerār-
efşān ola
Ġāziyānuñ esbinüñ her naʿli
bir ejder gerek

ġazze:

1. **ġaẕẕe:**
Tarih 9
Mısra: **3**
Gazze, Filistin'in güneybatısında bulunan, Gazze Şeridi'nin en büyük şehri.

Ġaẕẕe andan ʿibāret olmaġ ile
Oldı tārīḫ Ġaẕẕe lafżı añā

[T.9:4]

geç:

1. **geç:**
Gazel 16
Mısra: **8**
Kararlaştırılan, beklenen veya alışılan zamandan sonra, erken karşıtı.

Baḥr-i ġamda ziyāde menzil
alur
Geç ṭutulduḳça zevraḳ-ı ṣahbā

[G.141:1]

<u>geç-:</u>

1. **geçmez:**-*mez*
Müseddes 5
Mısra: **11**
Vazgeçmek.

Geçdi Mecnūn ʿışḳdan geçmez dil-i mestānemüz
İllerüñ uşlandı uşlanmaz bizüm dīvānemüz

[Mü.5:5, Mü.5:11, Mü.5:17, Mü.5:20, Mü.5:22, Mü.5:23, Mü.5:29, Mü.5:33, Mü.5:35, Mü.6:6, Mü.6:10, Mü.6:12, Mü.6:18, Mü.6:24, G.203:9, G.340:3, G.454:3, G.619:10, G.630:8, G.669:15, G.672:12, G.726:3, G.875:14, Mf.388:1]

2. **geçdügüñ:**-*dük, -üñ*
Gazel 280
Mısra: **7**
Gitmek, uzaklaşmak.

Ṣaḳın üftāde geçdügüñ bilinür Kūy-ı dil-ber yanından itme güẕer

[G.501:10]

3. **geçmeden:**-*meden*
Gazel 177
Mısra: **6**
Bir nesnenin bir tarafından girip öbür tarafından çıkmak.

Olup ṣaḥrā-yı ʿışḳuñ bir ḳadīmī nāvek-endāzı
Benüm ḳavs-i ḳuzaḥ zīh geçmeden ḳalmış kemānumdur

[G.8:4, G.35:4, G.228:4, G.381:7, G.435:4, G.553:4, G.844:13, G.876:5, Mü.3:28, Mf.458:2]

4. **geçüp:**-*üp*
Gazel 272
Mısra: **9**
Bir yerden başka bir yere gitmek.

Ḫaste-i ʿışḳ geçüp mīve-i vaṣluñ uzanur
Ṭınma ey şūḫ-ı cefā-pīşe üzülsün aġyār

[K.31:52]

5. **geçer:**-*er*
Gazel 228
Mısra: **14**
Aşmak, daha üstün ve fazla olmak.

Bir zemīn içre ki pūyān ola esb-i ṭabʿum
Ḫāletī olmaya hergiz anı dünyāda geçer

[G.638:10]

6. **geçe:**-*e*
Gazel 658
Mısra: **3**
Geçmek, yönelmek.

Ḳorḳum oldur kim geçe tīr-i nigār eglenmeye
Tende tīġ-i cevrden ṣad pāredür her üstüẖ̆ān

7. **geçdi:**-*di*
Kaside 31
Mısra: **59**
Dolaşmak, karışmak.

Pāy-ı kilküm geçdi bir medḥüñ gibi gencīneye
Mülk-i naẓm içre n'ola olsam çü Ḫusrev nām-ver

[G.259:7, G.373:12, K.13:4]

8. **geçip:**-*ip*
Gazel 44
Mısra: **9**
Geçmek, bitmek.

Geçip Ferhād u Mecnūn Ḫāletī degdi baña nevbet
Hevā-yı ʿışḳ ile ser-geşte oldum āsyāb-āsā

[G.68:7, G.209:1, G.228:6, G.228:12, G.267:2, G.302:8, G.306:6, G.325:13, G.336:8, G.339:10, G.376:7, G.475:11, G.489:9, G.760:6, G.831:4, G.867:7, Mf.69:1, Mf425:2, Mf.591:2]

9. **geçer:**-*er*
Müfret 140
Mısra: **2**
Kendinden geçmek.

Ḳaddine yārüñ ṣanavber bāġda māʾil geçer
Ol daḫı söyletseler ḥālince ehl-i dil geçer

10. **geçemez:**-*e, -mez*
Kaside 24
Mısra: **17**
Sayılmak, kabul edilmek.

Geçemez pertev-i iḥsānına hem-sāye güneş
Ayaġı tozına hem-pā olamaz müşk-i Ḫaṭā

[G.412:4]

11. **geçmez:**-*me, -z*
Gazel 362
Mısra: **7**
Geçerli olmak, işlemek, nüfuz etmek.

Baña geçmez dime ey verd-i raʿnā bülbülüñ āhı
Ḫadeng-i āhene ʿāşıḳlaruñ olmaz siper mānıʿ

12. **geçer:**-*er*
Gazel 21
Mısra: **1**
Bir şeyin üzerinden geçmek.

Geçer ben ḫāki senden muttaṣıl ruḫsat bulup aʿdā
Dem-ā-dem ehl-i ʿışḳı çignedürsin yol mıdur cānā

13. **geçe:**-*e*
Gazel 342
Mısra: **3**
(Tahta) oturmak.

Ol şeh-i ḥüsn ḳaçan kim geçe taḫt-ı nāza
Pīş-gāhında anuñ yirde gerek rūy-ı niyāz

[K.33:2]

14. **geçmeye:**-*me, -y, -e*
Gazel 593
Mısra: **4**
Geçmek, gitmek II Hayalden geçmek.

Sulṭān-ı vaṣl mevkib-i ẕevḳ ü sürūr ile
Bir dem mi var ki geçmeye rāh-ı ḫayālden

15. **geçdiyse:**-*diyse*
Gazel 619
Mısra: **9**
Gönlü geçmek, hevesi kaçmak.

Her neden geçdiyse geçdi gönlümüz ey Ḥāletī
Geçmedi ammā ki hergiz ḫāk-i kūy-ı yārdan

16. **geçer:**-*er*
Gazel 180
Mısra: **8**
" -dır, -dir, -dur, -dür".

Āşnā bir kez ḳapuñdan geçse eylersin ʿitāb
Ḫoş geçer ammā yanuñda dāʾimā bī-gāneler

[G.180:7, G.225:2, G.225:6, G.225:8, G.225:10, G.228:1, G.228:2, G.323:7, Mf.135:2,, Mf.457:1]

17. **geçmez:**-*mez*
Gazel 587
Mısra: **5**
Geçerli olmak, tedavülde olmak, hatırı sayılmak, nazı olmak, nüfuzu olmak.

Geçmez ḳumaş-ı ṣabr alınmaz metāʿ-ı vaṣl
Bāzār-ı ʿışḳ ḫˇāceleri ḳaldı kārdan

[G.225:4, G.511:7, K.37:33]

geçenlerde:

1. **geçenlerde:**
Gazel 334
Mısra: **7**
Geçen zamanlarda.

Ne ḥikmetdür bu kim hiç görmedük cānā geçenlerde
Cihānuñ devlet-i nā-pāy-dārıyla ġurūr itmez

geçil-:

1. **geçilmekdür:**-*mek, -dür*
Gazel 658
Mısra: **8**
Aşılmak.

Zevraḳ-ı mey ṭutduġum ʿayb itme zāhid kim ġamuñ
Çāresi bu baḥr-i aḫżardan geçilmekdür hemān

geçin-:

1. **geçinme:**-*me*
Gazel 628
Mısra: **5**
..... iddiasında bulunmak.

Ṣaḳın ʿāşıḳ geçinme saña kendüñ bildürür bir gün
Ne āfetdür dilā ol dil-ber-i raʿnāyı bilmezsin

geçir-:

1. **geçirse:**-*se*
Kaside 9
Mısra: **19**
Kılıçtan geçirmek, bozguna uğratmak.

N'ola ḳırsa geçirse dem-be-dem aʿdāsın İslām'uñ
Ṣunulmışdur o şāha ḳabża-i tīġ-i cihān-dārī

geçür-:

1. **geçürmemiş:**-*me, -miş*
Kaside 26
Mısra: **28**
Takmak.

Biribirine ḳarşu iki çengdür yaḫūd
Tārın daḫı geçürmemiş üstād-ı sāz-gār

2. **geçürmez:**-*mez*
Müfret 384
Mısra: **2**
Atlamak.

Bezm-i dünyānuñ çeker her kimse cām-ı miḥnetin
Sāḳi-i eyyām bir ferdüñ geçürmez nevbetin

3. **geçürdi:**-*di*
Gazel 638
Mısra: **6**
Geçirmek, yaşamak.

Ḳamer devrinde sensin şimdi nūr-ı dīde-i ʿālem
Geçürdi mihr-i ʿālem-tāb devrin sürdi devrānın

gedā:

1. **gedā:**
Gazel 10
Mısra: **4**
Dilenci, fakir, köle.

Ol şāh-ı Cem-cenāb ki cām-ı saʿādeti
Sāḳī-i himmetinden alur bay eger gedā

[G.515:8, K.7:44, K.11:20, K.26:29, K.39:26, M.9:138]

8. **gedā:**
Gazel 45
Mısra: **9**
Aciz, çaresiz, düşkün. II Âşık.

Bir şāha mā'il itdi yine bir gedā iken
Ey Ḥāletī bu ʿışḳ baña oldı bir belā

[G.194:2, G.308:15, G.340:4, G.359:2, G.509:4, G.605:10, G.683:10, G.764:7, G.765:7, G.790:4, G.804:12, G.860:3]

gedā it-:

1. **gedā it:**-*me, -m*
Gazel 515
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dilenci yapmak.

Dimiş sulṭān-ı ġam birdür yanumda cümle ʿışḳ ehli
Felek gibi gedāyı şāh idüp şāhı gedā itmem

gedā ḳal:

1. **gedā ḳal:**-*sa, -m*
Müseddes 1
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Fakir, kimsesiz kalmak.

Şafālar eylerüm dünyā şafāsından cüdā ḳalsam
Elem çekmem ölünce kūy-ı ʿışḳ içre gedā ḳalsam

gedālıġ:

1. **gedālıġı:**-*ı*
Gazel 788
Mısra: **4**
Kulluk, kölelik.

Bu şeş-der-i cihāna kişi dāver olmadan
Yegdür ḳapuñ gedālıġı cānā cihāt ile

gedā-ṣūret ü bī-sāmān:

1. **gedā-ṣūret ü bī-sāmān:**-*am*
Müseddes 7
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Dilenci kılıklı, varlıksız, zavallı.

Ẓāhir egerçi gedā-ṣūret ü bī-sāmānam
Rūy-ı maʿnāda görün kim nice ʿālī-şānam

gedāyān-ı nā-murād:

1. **gedāyān-ı nā-murād:**
Gazel 128
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İsteğine ulaşamamış yoksullar II Âşıklar.

Ol şāha nāme yazsa gedāyān-ı nā-murād
Ser-kāsesinde dūd-ı dilümden gerek midād

gedā-yı āstān:

1. **gedā-yı āstān:**-*un*
Gazel 872
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) eşiğinin dilencisi II Âşık.

Gedā-yı āstānuñ manṣıb-ı şāhīye reşk itmez
Seg-i kūyuñ sifālin başa aldı tāc-dār oldı

gedā-yı bī-nevā:

1. **gedā-yı bī-nevā:**
Terkib-bend 1
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Nasipsiz, zavallı dilenci.

Gedā-yı bī-nevā olsun şeh-i zerrīn-ḳabā olsun
Bu rāh-ı pür-ḫaṭardan herkes elbette güẕār eyler

2. **gedā-yı bī-nevā:**-*y, -a*
Mesnevi 9
Mısra: **183**
Kelime Tipi: -
Nasipsiz zavallı II Şairin kendisi.

Baña yan ben gedā-yı bī-nevāya
İdenler buldılar minnet Ḫudā'ya

gedā-yı bī-ser ü bī-pāy:

1. **gedā-yı bī-ser ü bī-pāy:**-*ı*
Kaside 2
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Başsız ve ayaksız dilenci.

Gedā-yı bī-ser ü bī-pāyı şāh-ı ʿālem ider
Hümā-yı himmeti şalsaydı üstine sāye

gedā-yı bī-ser ü pā:

1. **gedā-yı bī-ser ü pā:**-*lar*
Kaside 7
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Başsız ve ayaksız dilenci II Sefil durumda olan kimse.

Olurlar luṭfuña maẓhar gedā-yı bī-ser ü pālar
Gedā şekline girsün şāhlar isterse iḥsānuñ

gedā-yı der-geh-i devlet-meʾāb:

1. **gedā-yı der-geh-i devlet-meʾāb:**-*un*
Kaside 8
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Devletin korunduğu eşiğin kölesi.

Gedā-yı der-geh-i devlet-meʾābuñ Zāl eger Rüstem
Ġulām-ı ḥalḳa der-güş-ı cenābuñ pīr eger bernā

gedā-yı ʿışḳ:

1. **gedā-yı ʿışḳ:**
Gazel 50
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşkın kölesi, dilencisi II Âşık.

Almaz ol şāhuñ gedā-yı ʿışḳ aġzından cevāb
Az degül ḥaḳḳā şikest olmaḳ bir öyle laʿl-i nāb

gedā-yı ʿışḳ ol-:

1. **gedā-yı ʿışḳ ol:**-*an, -lar*
Gazel 859
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşkın esiri, kulu, kölesi olmak.

Olup gencīne-i vaṣl-ı nigāra Ḥāletī vāṣıl
Gedā-yı ʿışḳ olanlar ġayret-i erbāb-ı cāh oldı

gedā-yı kūy-ı ġam ol-:

1. **gedā-yı kūy-ı ġam ol:**-*du, -k*
Gazel 49
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Keder semtinin dilencisi olmak.

Gedā-yı kūy-ı ġam olduḳ biraz da Ḥāletiyā
Miṣāl-i Cem olalum pādşāh-ı ʿālem-i āb

gedā-yı kūy-ı ʿışḳ:

1. **gedā-yı kūy-ı ʿışḳ:**-*a*
Gazel 606
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk semtinin dilencisi, âşık.

Ḫaṭuñ geldi yine kām almadum ḫāl-i ʿiẕārından
Gedā-yı kūy-ı ʿışḳa ḫırmenüñden dāne virmezsin

gedā-yı şāh-ṭabʿ:

1. **gedā-yı şāh-ṭabʿ:**-*am*
Müseddes 1
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Padişah tabiatlı köle.

Gedā-yı şāh-ṭabʿam şehler ile imtizāc itmem
Bütün dünyāya şāh olsaydı göñlüm ibtihāc itmem

geh:

1. **geh:**
Gazel 859
Mısra: **3**
Bazen, ara sıra.

Cihānı rūşen eyler gice geh ki şuʿle-i āhum
Şanurlar bilmeyen hem-sāyeler kim şubḥ-gāh oldı

[Kt.102:2, Mf.478:2]

geh gāh:

1. **geh gāh:**
Gazel 9
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Bazan.... bazan.

Alup ṭıfl-ı sirişkin geh kenāra gāh zānūya
Bed-āmūz eyler anı refte refte ʿāşıḳ-ı şeydā

[G.53:8, G.93:4, G.187:14, G.551:13, G.575:1, G.624:2, K.27:38, Mf.30:2]

geh gāhī:

1. **geh gāhī:**
Gazel 600
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Zaman zaman, bazen.

Ṭutar geh dilde gāhī dīdede laʿl-i leb-i yāri
Muḥaṣṣal mübtelā-yı ʿışḳ olanlar gezdürür cānın

[G.740:7, G.830:8, Mf.399:1]

geh geh:

1. **geh geh:**
Gazel 65
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Bazen… bazen, kimi…kimi.

Zāl-i felek bilür ki yüzin görmek istemem
Ebri ʿaceb mi eylese geh perde geh niḳāb

[G.176:6, G.187:12, G.199:8, G.438:6, G.524:10, G.605:5, G.652:14, G.725:2, G.817:6, G.826:5, K.12:89, K.26:60, M.8:141, Kt.75:4, Mf.52:2]

geh gehī:

1. **geh gehī:**
Gazel 362
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Bazen... bazen (de)...

Varur kāşānesine illerüñ bī-bāk ü bī-pervā
Bize geh bīm-i māderdür gehī pend-i peder māniʿ

[G.760:4, G.862:2]

geh olur:

1. **geh olur:**
Gazel 359
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Bazen.

ʿAceb mi itse dil-ber ben ġarīb-i mübtelādan ḥaẕ
Şeh-i ʿālī-cenāb eyler geh olur bir gedādan ḥaẕ

[G.685:6]

gehī:

1. **gehī:**
Gazel 93
Mısra: **5**
Bazen, ara sıra.

Sübḥanuñ tārın gehī zünnār iderler zāhidā
Eylemez hergiz taḫallüf kim ḥükm-i dīvān-ı elest

[G.179:8, G.610:3]

gehī gāhī:

1. **gehī gāhī:**
Gazel 429
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Bazen...bazen.

Gehī vaşlıyla gāhī hicr ile ḫalḳı helāk eyler
İki yüzlü ḳılıçdur ʿışḳı ol sulṭān-ı ḫūbānuñ

[G.81:2, G.554:2]

gehī geh:

1. **gehī geh:**
Gazel 629
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
Bazen...bazen...

Görüp ol mār-zülf ü nergis-i mestāne-i yāri
Gehī sen Ḥāletī efsūn ü geh efsāne söylersin

[G.770:5, G.867:5, K.23:54]

gehī gehī:

1. **gehī gehī:**
Gazel 491
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **-**
Bazen...bazen.

Hemīşe name-i dil-dārı zaḫm-ı hicrāna
Gehī fitīl iderin Ḥāletī gehī merhem

[G.715:15, G.815:9, Mf.591:1]

gel-:

1. **gelmemişdür:**-*me, -miş, -dür*
Gazel 43
Mısra: **6**
Gelmek, var olmak, bulunmak.

Gören dir kāmet-i ʿarʿar-ḫırāmuñ aḳsa da ayla
Bu bāġa gelmemişdür öyle bir serv-i sīmīn-sīmā

[G.118:10, G.332:4, K.14:68]

2. **gelmekdedür:**-*mek, -de, -dür*
Gazel 292
Mısra: **11**
Gelmek, yaklaşmak, ortaya çık mak.

Gelmekdedür ḳavāfil-i elṭāfı dem-be-dem

Şeh-rāh-ı himmetinde ṭuran çekmez intiẓār

[G.357:3, G.399:4, G.478:6, G.480:11, G.570:9, G.591:2, G.643:9, G.690:3, G.753:3, G.810:1, G.859:8, Kt.65:4]

3. **gelmedi:**-*me, -di*
Müfret 188
Mısra: **1**
Bir maksatla bir yere gelmek, uğramak.

Gelmedi yār bize ṭutmadı hergiz sözümüz
Ḥalḳa-i der gibi yollarda ḳalupdur gözümüz

[G.38:7, G.46:7, G.59:9, G.61:13, G.69:5, G.123:5, G.130:1, G.183:6, G.183:14, G.197:4, G.202:2, G.202:3, G.231:2, G.238:2, G.238:6, G.238:10, G.246:2, G.250:1, G.250:2, G.254:5, G.270:5, G.271:9, G.287:1, G.321:7, G.331:1, G.340:1, G.389:10, G.411:7, G.449:6, G.452:6, G.471:3, G.535:3, G.539:8, G.541:1, G.547:1, G.562:4, G.579:9, G.582:7, G.603:6, G.610:10, G.616:1, G.627:5, G.641:4, G.660:3, G.660:4, G.674:1, G.679:1, G.713:6, G.731:2, G.745:1, G.749:3, G.750:10, G.760:10, G.768:8, G.791:7, G.814:5, G.814:9, G.814:11, G.825:9, G.852:9, G.860:6, G.865:2, G.888:5, K.8:21, K.12:5, K.18:10, K.20:28, K.20:33, K.21:58, K.27:54, K.32:17, K.32:22, M.3:85, M.4:53, M.7:47, Kt.32:3, Kt.67:4, Kt.69:3, Kt.79:1, Kt.105:3, Kt.123:3, Mf.144:2, Mf.180:1, Mf.184:2, Mf.209:1, Mf.342:1, Mf.419:1, Mf.488:1, Mf.529:1, Trk.B.1:123, T.4:8, Mü.4:13, Mü.4:14, Mü.4:15, Mü.4:16, Mü.4:28, Mü.8:1]

4. **gele:**-*e*
Gazel 135
Mısra: **5**
Esmek.

Bād-ı ṣabā ki der-gehüñe uġrayup gele
Hiç ḫāṭırında ʿāṣıḳ-ı zāruñ ḳomaz ġubār

[G.57:9, G.193:5, G.211:9, G.254:2, G.341:3, G.377:5, G.833:5, G.891:4, K..20:19, K.25:15, K.28:30, K.33:37, K.40:9]

5. **gelsün:**-*sün*
Gazel 734
Mısra: **1**
Yaklaşmak, beri gelmek.

Yolumda ser viren gelsün diyü şāhum ṣalā eyle
Maḥabbet burcu vīrān oldı gel başdan binā eyle

[G.222:9, K.37:18, Mf.134:1, Mf.360:1]

6. **geldi:**-*di*
Tarih 5
Mısra: **2**
Buyurmak, şereflendirmek.

Bir seḥer-geh ki vezān oldı nesīm-i raḥmet
Gül gibi geldi yine zümre-i ehl-i īmān

[K.20:42, K.26:29, T.8:8, G.273:1, G.342:1, G.362:1, G.603:7, G.706:9, G.758:9, Kt.67:1]

7. **gelür:**-*ür*
Gazel 197
Mısra: **2**
Akmak, dökülmek.

Şīşe-i ḳalbüm şikest itmek saña āsān gelür
Hiç dimezsin gözlerinden yaş yirine ḳan gelür

[G.181:9, G.231:5, G.332:1, G.351:1, G.603:1, G.603:2, G.659:1, G.677:11]

8. **geldükçe:**-*dükçe*
Gazel 315
Mısra: **9**
Değmek.

N'ola gülsek leked-i ḳahr-ı ʿadū geldükçe
Ḥāletī pā-zede-i tevsen-i gerdünuz biz

[G.155:3, G.250:3, G.346:9, Mf.14:1]

9. **gelmeye:**-*me, -y, -e*
Gazel 127
Mısra: **6**
Elde etmek, nasip olmak.

Cüy-ı ḫayāl-i vaṣlı nice idinem ümīd
Şol kimseden ki gelmeye bir reşḥa-i murād

[G.130:10, G.186:7, G.455:7, G.636:9, G.765:7, G.767:7, K.32:37, M.8:73]

10. **gelür:**-*ür*
Gazel 603
Mısra: **5**
(Bir kimse veya yer üzerinde) Belli bir durum veya sıfatın etkisi görünür, hissedilir olmak.

Sīneñü cāndan tehī ḳıl ġuṣṣa-i dil-ber gelür
Ṣadrı iḫžār eyle bir ṣāḥib-saʿādetdür gelen

[G.283:3, G.283:8, G.362:9, G.443:1, G.449:1, G.613:9, G.648:9, G.884:3, M.8:104, Mf.50:1]

11. **geldi:**-*di*
Gazel 878
Mısra: **6**
Saplanmak, isabet etmek, fırlatılmak.

Dem-ā-dem cān u ten peykānı üzre ḫınk ider ālūd
Ayırdı birbirinden geldi yārüñ tīġ-i ḫūn-bārı

[G.15:3, G.27:5, G.168:7, G.188:10, G.197:14, G.209:7, G.228:3, G.340:7, G.420:6, G.468:5, G.484:3, G.591:9, G.719:6, G.721:4, G.776:5, G.838:4, G.858:12, G.876:8,]

12. **gelse:**-*se*
Gazel 63
Mısra: **4**
Belirmek, görünmek, ortaya çıkmak.

Şuʿlesin gösteremez bīm-i felekden hergiz
Gelse ẓulmet-kede-i baḫtuma kirm-i şeb-tāb

[G.125:1, G.141:2, G.222:10, G.276:5, G.290:6, G.352:3, G.363:3, G.407:2, G.424:1, G.462:4, G.491:1, G.518:6, G.522:11, G.556:1, G.603:8, G.603:12, G.606:5, G.643:7, G.650:3, G.657:4, G.658:10, G.672:10, G.677:3, G.694:7, G.742:7, G.742:12, G.744:2, G.763:8, G.776:3, G.794:5, G.813:3, G.832:4, G.840:8, G.855:11, K.8:18, K.17:2, K.33:60, K.35:4, M.3:64, M.8:74, Kt.5:4, Kt.30:3, Mf.47:2, Mf.396:2]

13. **gelecekdür:**-*ecek, -dür*
Gazel 255
Mısra: **2**
Doğmak, dünyaya gelmek.

Ol yār içün ey dil dime ḥūrī ya melekdür
Ne geldi anuñ gibi güzel ne gelecekdür

[G.6:10, G.28:8, G.39:7, G.169:11, G.211:1, G.236:2, G.255:2, G.340:10, G.375:11, G.567:2, G.616:2, G.666:10, G.706:3, G.710:10, G.850:5, G.851:4, K.8:75, K.12:10, K.42:67, Kt.12:2, Kt.59:5, T.2:7, Mf.132:2]

14. **gelür:**-*ür*
Gazel 197
Mısra: **12**
Gibi görünmek.

Miḥnet-i hicriyle ber-ʿaks oldı ḥālüm şöyle kim
ʿAnkebūtī perde tīr-i ʿazmüme sindān gelür

[G.341:7, G.372:2, Kt.6:4]

15. **gelüp:**-*üp*
Müseddes 4
Mısra: **7**
(Zaman bildiren kelimeler veya zamâna bağlı şeylerle) Çatmak, girmek, erişmek, başlamak.

Mevsim-i bāġ gelüp gül gibi güldü dünyā
ʿAzm-i gül-geşt-i çemen eyledi hep şāh u gedā

[G.344:2, G.451:6, G.641:7, K.3:8, K.8:19, K.20:6, K.36:41, Kt.K.4:37]

16. **geldi:**-*di*
Kaside 37
Mısra: **2**
Bir makama atanmak.

Ḥamdü li'llāh kim olup fetḥ u ẓaferle hem-ʿinān
Āstān-ı devlete geldi veẓir-i kār-dān

[K.1:10, K.41:25, T.1:1, T.5:3]

17. **gelür:**-*ür*
Gazel 283
Mısra: **2**
Duyulmak, işitilmek.

Her āh kim derūn-ı dil-i zārdan gelür
Bir nāledür ki ḫāne-i bīmārdan gelür

[G.2:2, G.229:10, G.283:1, G.283:4, G.559:14, K.14:48]

18. **gel:**
Gazel 3
Mısra: **15**
Beri gel, haydi.

Merḥamet ḳıl ḥāline gel ey Mesīḥā-yı zamān
Ḳalıb-ı bī-rūḥa döndi Ḥāletī senden cüdā

[G.9:7, G.30:4, G.38:11, G.99:6, G.108:7, G.194:2, G.337:7, G.339:2, G.344:3, G.371:3, G.393:5, G.435:8, G.464:1, G.465:7, G.473:1, G.481:1, G.481:8, G.553:7, G.662:11, G.734:2, G.772:4, G.790:5, G.796:8, K.33:23, K.38:83, K.39:63, M.4:62, M.6:1, M.8:199, Mf.79:2, Mf.108:1, Mf.129:2, Mf.216:1, Mf.277:1, Mf.452:1, Mf.459:1, Mü.2:10, Mü.3:4]

19. **gele:**-*e*
Gazel 287
Mısra: **3**
Geri dönmek.

Bād-ı ṣabā ki der-gehüñe uġrayup gele
Hiç ḫāṭırında ʿāṣıḳ-ı zāruñ ḳomaz ġubār

[G.197:8, G.254:4, G.283:10, G.742:1]

20. **gel:**
Gazel 481
Mısra: **4**
Bak, dikkat et!

Revzenler açdı sīneye tīr-i cefālaruñ
Eyle dil-i belā-zedeye bir neẓāre gel

[G.486:1, G.826:1]

21. **geldi:**-*di*
Gazel 758
Mısra: **7**
(Fikir, hayal vb.) Gelmek, hâsıl olmak, ilham olmak.

Geldi çeşmümde ḳarār itdi miyān-ı eşkde
Oldı gūyā kim ḫayālüñ bir şeh-i encüm-sipāh

[G.149:5, G.713:1, G.825:4]

22. **gelür:**-*ür*
Gazel 283
Mısra: **8**
Kaynaklanmak, ortaya çıkmak.

N'idügini bu bezm-i fenādan ḫaber virür
Gūş eyle her ne ki gelür ol yārdan gelür

[G.183:9, G.558:7, G.724:5, G.761:9, K.35:13]

23. **geldi:**-*di*
Gazel 748
Mısra: **8**
Verilmek, bağışlanmak.

Faḫrümüzdür tīġ-i āh ü ḫırḳa-i faḳr ü fenā
Pādşāh-ı ʿışḳdan geldi ḳılıç kaftān bize

[G.554:5, G.556:8, G.603.4, G.625:7, M.3:73]

24. **gelen:**-*en*
Gazel 170
Mısra: **2**
Tatmak, ağza tat gelmek.

Bu bezmüñ şehd-i nābından çekildüm nice müddetdür

Gelen ancaḳ dehān-ı telḫüme engüşt-i ḥayretdür

25. **gelmiş:**-*miş*
Müseddes 4
Mısra: **40**
Denk gelmek.

Dōstlar Ḥāletiyā bilmek içün aḥvālüm
Açıcaḳ ʿışḳ kitābını bu gelmiş fālum

[Kt.123:4]

26. **gelmeseydi:**-*me, -se, -y, -di*
Gazel 580
Mısra: **6**
Duyulmak, kokusu gelmek.

Bezm-i ʿıyş-ı sāḳi-i devrāndan olmazduḳ remān
Ser-nigūn cāmından anuñ gelmeseydi būy-ı ḫūn

[G.48:6, G.181:15, G.256:4, G.578:7]

27. **gel:**
Gazel 721
Mısra: **12**
"Bırak, vazgeç!" anlamlarında olup bir kimseden bir davranışını, alışkanlığını terk etmesini istemek.

Öldürürse beni ol şūḫ-ı cihān öldürsün
Gel şerīk olma sen ey çerḫ-i cefā-cū ḳana

[G.479:6, G.481:2, G.481:6, G.719:8, G.783:1, G.789:6, G.798:10, K.6:21, K.24:60, K.28:44, K.28:85, Trk.B.1:127, Th.1:23, Mf.31:1, Mf.304:1]

28. **gelen:**-*en*
Kaside 39
Mısra: **47**
Yağmak, akmak.

Bām-ı ḳaṣr-ı ḳadrine bārān-ı devletdür gelen
Aña lāzımdur benüm ḫāmem gibi bir nāv-dān

29. **gelür:**-*ür*
Kaside 32
Mısra: **3**
(Gonca için) açılmak, çiçek haline gelmek.

Gelür diyü güle bir çetr-i zengārī ḳurup ġonce
Yine cūy u ṣabā sildi süpürdi ṣaḥn-ı gül-zārı

30. **gelmezdi:**-*mez, -di*
Kaside 18
Mısra: **23**
Gelmek, ulaşmak, varmak.

Bend-i zencīr ile gelmezdi bu dem gül-zāra
Cūylar itmese ṭuġyān ile taḫrīb-i diyār

[G.21:46, G.111:3, G.249:11, G.254:1, G.276:4, G.347:2, G.395:9, G.539:5, G.645:6, G.701:1, K.18:23, K.24:52, K.33:25, K.41:35, M.9:43]

31. **gele:**-*e*
Kıt'a 123
Mısra: **2**
Görülmek, yaşanmak.

Nesīm-i himmet-i ʿanber-şemīm aġānuñ
Naẓīri ṣanma ki hergiz bu rūzgāra gele

32. **gelince:**-ince
Kaside 21
Mısra: **68**
Sıra gelmek.

Bu bezmi cām-ı ṣafā ile devr iden sāḳī
Baña gelince aña ḳatdı dāru-yı ḳattāl

gel yetiş:

1. **gel yetiş:**
Gazel 226
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"Yardım et, imdada yetiş" anlamında bir ifade.

Gel yetiş yoḫsa hevā-yı ʿışḳuñla senüñ
Defter-i ʿömr-i girān-māye perīşān oluyor

geliñ:

1. **geliñüz:**-*üz*
Gazel 585
Mısra: **9**
Haydi, buyurun.

Geliñüz zühd ü riyā ferşini ṭayy eyliyelüm
Ḥāletī-veş olalum mey-kedede ḫāk-nişīn

gelip git-:

1. **gelip git-:**-*se*
Gazel 614
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Başlayıp bitmek.

Eşk-i al ü çihre-i zerdüm muḳarrerdür benüm
Gelse gitse bāġ-ı dehre biñ bahār ü yüz ḫazān

gelmelü ol-:

1. **gelmelü ol-:**-*dukça*
Gazel 106
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gelmek, hayali gelmek.

Yārüñ ḫayāli gelmelü olduḳça sīneye
Eyler ẓuhūr dīde-i cānumda iḫtilāc

gelmez ol-:

1. **gelmez ol:**-*mış, -dur*
Gazel 507
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gelmemeye başlamak.

Mest-i ʿışḳam isterüm kim cismi sūzān eyleyüm
Gelmez olmışdur ḳanāʿat yaḳmadan pīrāhenüm

[G.670:13]

gelū:

1. **gelūya:** -y, -a
Mesnevi 8
Mısra: **182**
Boğaz.

Ṣıġar mı āb-ı ʿummān hiç sebūya
Girer mi ḫˇān-ı yaġmā bir gelūya

gelū-gīr ol-:

1. **gelū-gīr ol:**-*dı*
Mesnevi 9
Mısra: **125**
Kelime Tipi: -
Boğazdan güçlükle geçme, boğazı tıkama.

Ciger pergālesi oldı gelū-gīr
Nedür hiç bilmezüm feryāda tedbīr

gelüp git-:

1. **gelüp git:**-*dü, -n*
Gazel 757
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gelip gitmek II Doğup ölmek.

Ne var baş üzre yir itse bize ey Ḥāletī ḥavrā
Gelüp gitdüñ bu bāġa lāle gibi dāġ-ı miḥnetle

2. **gelüp git:**-*er*
Kaside 34
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Gelip gitmek II Görünüp kaybolmak.

Meger ki şemse-i zer-kārınuñ fütādesidür
Gelür gider aña mihr-i sipihr ṣubḥ u mesā

[K.33:9]

genc:

1. **genc:**
Gazel 44
Mısra: **6**
Hazine.

Göñülde cān gibi sırr-ı muḥabbet ṣaḳlayan ʿāşıḳ
İçinde genc pinhān eylemiş künc-i ḫarāb-āsā

[G.196:10, G.268:2, G.634:12, G.763:2, G.877:3, G.883:10, Mf.1:1]

genc ara-:

1. **genc ara-:**-*r*
Gazel 740
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hazine aramak.

Cevr ile geh dilde gāhī cānda yoḳlar ʿışḳını
Tīşesiyle genc arar gūyā ki bir vīrānede

genc-i bād-āver:

1. **genc-i bād-āver:**-*de*
Gazel 40
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Rüzgarın getirdiği hazine; İran hükümdarı Hüsrev Perviz'in sekiz hazinesinden biri.

Genc-i bād-āverde hiç ḳalmazdı reşküm Ḥāletī
Āhuma raḥm eyleyüp gelseydi ol āfet baña

[G.610:9]

genc-i esrār:

1. **genc-i esrār:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Sırlar hazinesi.

Ḳalbi cāy itdi genc-i esrāra
Aña mār oldı nefs-i emmāre

genc-i firāvān:

1. **genc-i firāvān:**-*a*
Gazel 717
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Bolluk hazinesi.

Devātumdan maʿānī gevherin bīrūn ider ṭurmaz
Ayaġı geçdi gūyā ḫāmemüñ genc-i firāvāna

[K.13:4]

genc-i gevher-i esrār:

1. **genc-i gevher-i esrār:**
Mesnevi 5
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Sırlar cevherinin hazinesi.

Ḳalbidür genc-i gevher-i esrār
N'ola ġār içre gelse yanına mār

genc-i himmet:

1. **genc-i himmet:**-*ün*
Müfret 212
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yardım hazinesi.

Mālik-i zer olmayanuñ ḫāli diger-gūnmış
Bilmedük miftāḥı genc-i himmetüñ altunmış

genc-ı ʿışḳ:

1. **genc-i ʿışḳ:**-*dur*
Gazel 38
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk hazinesi.

Dāġ-ı ḫūnīnüm degül sīnem ki genc-i ʿışḳdur
Şehr-yār-ı ġam ḳızıl mūmıyla mühr urmış aña

[G.3:7, G.634:11]

genc-i ḳārūn:

1. **genc-i ḳārūn:**-*a*
Gazel 722
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Karun'un hazinesi (Karun; Hz. Musa döneminde çok zengin fakat acımasız ve cimri olan ve sonunda Hz. Musa'nın duası ile helak olan kişi).

Zemīn içre dönüp sīm-i sirişküm genc-i Ḳārūn'a
Hevāda devr-i āhum beñzedi çetr-i Ferīdūn'a

genc-i luṭf:

1. **genc-i luṭf:**-*un, -dan*
Kaside 1
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Lütuf hazinesi.

Yetīmüñdür çıḳarma genc-i luṭfuñdan Ḫudāvenda
Zamāne ḳılmasun żāyiʿ meded ol dürr-i ġalṭānı

genc-i maḥabbet:

1. **genc-i maḥabbet:**
   Gazel 95
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Sevgi hazinesi.

Maḳṣūduñ ise bu dil-i vīrānede yoḳla
Her yirde bulunmaz güzelüm genc-i maḥabbet

[G.458:7]

genc-i maʿnā:

1. **genc-i maʿnā:**-*y, -a*
   Gazel 780
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Mana hazinesi.

Ḳayırmaz Ḥāletī ṣūret-nümā olursa maḳṣūduñ
Bi-ḥamdi'llāh seni Ḥaḳ mālik itdi genc-i maʿnāya

genc-i medḥ-i cenāb:

1. **genc-i medḥ-i cenāb:**-*ı, -n, -da*
   Gazel 292
   Mısra: **23**
   Kelime Tipi: -
   Yüce övgünün hazinesi.

Ḥaḳḳā ki genc-i medḥ-i cenābında yaraşur
Naḳdīne-i süḫan ki ola kāmilü'l-ʿayār

genc-i murād:

1. **genc-i murād:**
   Gazel 807
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Arzu, istek hazinesi.

Ḥāletī çün yedi ḳat yirde imiş genc-i murād
Ne içün meyl ider ādem bu ḫarāb-ābāda

genc-i nihān:

1. **genc-i nihān:**
   Gazel 454
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Gizli hazine II Aşk.

Hevā-yı ʿışḳdan geçme daḫı bir kāra yeltenme
Yeter saña ölünce şöyle bir genc-i nihān bulduñ

[G.229:4, G.752:4]

genc-i saʿādet:

1. **genc-i saʿādet:**-*den*
   Mesnevi 8
   Mısra: **172**
   Kelime Tipi: -
   Mutluluk hazinesi.

ʿAzīmet-ḫˇān-ı luṭfın ide yāver
Olam genc-i saʿādetden tüvānger

[M.9:274]

genc-i sīne:

1. **genc-i sīne:**
   Gazel 827
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Gönül hazinesi.

Ḥükmindedür fütādelerüñ genc-i sīnesi
Bir şāhdur ki cevher-i cāndur ḫazīnesi

[G.827:1]

genc-i ṭabīʿat:

1. **genc-i ṭabīʿat:**-*den*
   Gazel 853
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Tabiat hazinesi.

Yine ey Ḥāletī ḫāmem benüm genc-i ṭabīʿatden
ʿArūs-ı bikr-i mażmūn üstine gevher-niṣār oldı

genc-i ümīd:

1. **genc-i ümīd:**
   Gazel 307
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Ümit hazinesi.

Genc-i ümīd girmedügi ḫayr imiş ele
Bu baḫt-ı ḫˇāb-nāk olıcaḳ pās-bānumuz

[M.9:77, G.710:9]

genc-i vaṣl:

1. **genc-i vaṣl:**-*un, -dan*
   Gazel 66
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Kavuşma hazinesi.

Cām-ı laʿlüñle genc-i vaṣluñdan
Dil-i şūrīde oldı mest ü ḫarāb

[G.340:6, G.818:11]

genc-i viṣāl:

1. **genc-i viṣāl:**-*e*
   Gazel 11
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Vuslat hazinesi.

Çalsam ʿaceb mi tīşe-i ümmīdi yirlere
Genc-i viṣāle el ḳodı aġyār-ı bed-liḳā

genc-i vuṣlat:

1. **genc-i vuṣlat:**-*a*
   Gazel 253
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Kavuşma hazinesi.

Bir nā-murāduñ irse eli genc-i vuṣlata
Ey Ḥāletī ölünceye dek kāmrān olur

genc-i ẓafer:

1. **genc-i ẓafer:**-*ün*
   Gazel 892
   Mısra: **26**

Kelime Tipi: -
Zafer hazinesi.

Ḥaḳḳā ki görülmemişdi hergiz
Genc-i ẓaferüñ bu feṭḥ-i bābı

gencīne:

1. **gencine:**
Gazel 18
Mısra: **1**
Hazine.

Gencine mārdan gül ola ḫārdan cüdā
Ol yār hergiz olmaya aġyārdan cüdā

[G.321:2, K.31:59, Trk.B.1:42, Trk.B.1:110]

gencīne-dār-ı genc-i medḥ:

1. **gencīne-dār-ı genc-i medḥ:**-*ün, -dür*
Kaside 30
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Övgü hazinesinin koruyucusu, Allah.

Senüñ gencīne-dār-ı genc-i medḥüñdür Ḫudāvendā
Ḳayırmaz olsa ṭuġyānı bu kilk-i gevher-efşānuñ

gencīne-i esrār-ı devlet:

1. **gencīne-i esrār-ı devlet:**-*dür*
Kaside 23
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Devlet sırlarının hazinesi II Memduhun gönlü.

Derūnı fi'l-meṣel gencīne-i esrār-ı devletdür
Başarsa baġrına mührin revādur şāh-ı devrānuñ

gencīne-i ġam:

1. **gencīne-i ġam:**-*un*
Gazel 876
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gam hazinesi.

Cāy itdi künc-i sīnede gencīne-i ġamuñ
Olsa ʿaceb mi ʿışḳuñ ile göñlümüz ġanī

gencīne-i hüner:

1. **gencīne-i hüner:**
Kaside 19
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Marifet, yetenek hazinesi.

Gencīne-i hüner olalı bulsa dehr-i dūn
Ḫāk içre ide naḳd-i ḫasīsān gibi nihān

gencīne-i ʿışḳ:

1. **gencīne-i ʿışḳ:**-*un*
Gazel 184
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk hazinesi.

Zemīn-i dilde pinhān eyliyen gencīne-i ʿışḳuñ
Aña dāġ-ı ġamuñdan sīnede yir yir nişān eyler

gencīne-i vaṣl-ı nigār:

1. **gencīne-i vaṣl-ı nigār:**-*a*
Gazel 859
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma hazinesi.

Olup gencīne-i vaṣl-ı nigāra
Ḥāletī vāṣıl
Gedā-yı ʿışḳ olanlar ġayret-i erbāb-ı cāh oldı

gencūr u der-bān:

1. **gencūr u der-bān:**
Mesnevi 9
Mısra: **178**
Kelime Tipi: -
Hazinedar ve kapıcı.

Murād itdükçe bir dervīşe iḥsān
Ḳarışmaya aña gencūr u der-bān

gencūr-ı duʿā–yı müstecāb:

1. **gencūr-ı duʿā–yı müstecāb:**-*ı*
Gazel 892
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Kabul olmuş duanın bekçisi II Memduh için dua eden şair.

Ḳıl ḫıdmet-i devletinde yā Rab
Gencūr-ı duʿā–yı müstecābı

ġep:

1. **gep:**
Gazel 519
Mısra: **6**
Söz, laf.

Zülf-i dil-berden gelen derd ü belāyı başuma
Kimseden bilmem gep āṣār-ı günāhumdur benüm

ger:

1. **ger:**
Gazel 2
Mısra: **2**
"Eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Ḥaḳ budur kūyuñ gibi olmazdı bir cāy-ı ṣafā
Ḫāk-i müşkīninden anuñ gelse ger būy-ı vefā

[G.18:10, G.40:1, G.84:10, G.94:10, G.95:2, G.114:2, G.115:2, G.131:2, G.132:3, G.143:11, G.146:9, G.172:6, G.199:8, G.210:4, G.215:3, G.221:8, G.231:7, G.236:5, G.247:2, G.257:9, G.274:3, G.281:4, G.325:1, G.361:3, G.385:6, G.410:1, G.421:12, G.430:1, G.430:5, G.447:10, G.457:4, G.458:5, G.468:8, G.472:1, G.483:7, G.508:2, G.523:10, G.544:4, G.553:11, G.586:11, G.614:3, G.618:9, G.621:3, G.627:10, G.634:1, G.636:7, G.645:5, G.653:4, G.654:3, G.654:11, G.679:6, G.725:9, G.760:16, G.767:8, G.768:14, G.777:12, G.791:10, G.804:10, G.826:4, G.882:13, G.889:10, K.2:29, K.2:42, K.3:46, K.7:30, K.9:31, K.11:11, K.12:11, K.16:13, K.16:42, K.18:13, K.19:30,

K.22:16, K.25:58, K.26:6, K.26:13, K.26:32, K.26:46, K.27:10, K.27:18, K.29:21, K.29:27, K.31:58, K.32:82, K.33:75, K.35:11, K.36:30, K.36:37, K.36:45, K.36:68, K.41:39, Kt.6:3, Kt.8:1, Kt.84:1, Kt.126:4, Kt.K.4:9, Kt.K.4:35, M.7:41, M.7:47, M.7:58, Mf.2:2, Mf.17:2, Mf.148:1, Mf.410:1, Mf.494:2, Th.1:24, T.1:8, T.8:5, T.8:8]

ger ger:

1. **ger ger:**
Kıt'a 36
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eğer...eğer, ister...ister anlamında bağlaç.

Ger muʿīn ü ger ẓahīr olsañ
baña baḥs itmeye
Şiʿr ü inşāda benümle ger
Muʿīn ü ger Ẓahīr

[Kt.36:4]

gerçek:

1. **gerçekmiş:**-*miş*
Gazel 567
Mısra: **3**
Aslı olan, uydurma olmayan, doğru, sahih.

Vardı zülfinde ḳarār itdi göñül gerçekmiş
Şeb-i Ḳadr içre ṭurur dirler idi āb-ı revān

[G.624:3]

gerçekden:

1. **gerçekden:**
Gazel 237
Mısra: **2**
Gerçek olarak, cidden, hakikaten, sahi, sahiden, filhakika, filvaki.

Ey dil dime yāra beni öldürmege emān vir
Gerçekden eger ʿāşıḳ isen ölmege cān vir

gerçi:

1. **gerçi:**
Gazel 60
Mısra: **2**
Gerçi, her ne kadar.

Ṭutmaz felek senüñle bir ey şāh-ı Cem-cenāb
Ṭutar eli görür gözidür gerçi āftāb

[G.62:8, G.214:8, G.214:10, G.266:10, G.267:10, G.302:6, G.313:5, G.331:10, G.359:4, G.417:3, G.459:6, G.463:11, G.465:9, G.485:6, G.486:4, G.502:6, G.518:11, G.536:5, G.573:13, G.608:1, G.636:10, G.647:9, G.652:2, G.665:1, G.681:10, G.729:4, G.852:12, K.2:3, K.19:22, K.24:23, K.24:57, K.27:24, K.27:57, M.3:67, Mf.19:2, Mf.135:2, Mf.168:2, Mf.338:1, Mf.376:1]

gerçi ki:

1. **gerçi ki:**
Gazel 458
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Her ne kadar.

Ḥāletī gerçi ki bir ẕerre-i nāçiz durur
Gün gibi ʿışḳ ile ol ḫalḳa ʿıyān itse gerek

[G.508:4, G.585:8, G.639:5, G.887:5, Mü.8:21, T.1:4]

gerçi kim:

1. **gerçi kim:**
Gazel 48
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Her ne kadar.

Od yanar başumda şāhum dād-ḫˇāh-ı ʿışḳıñuñ
Saña ḳarşu gerçi kim başında yaḳmaz būriyā

[G.36:3, G.159:3, G.236:4, G.268:8, G.285:4, G.228:8, G.332:5, G.365:5, G.383:5, G.541:7, G.789:7, G.864:1, G.895:10, K.27:12, K.35:19, Kt.9:4, Mf.387:2, Mü.5:13, Trk.B.1:79]

gerdān eyle-:

1. **gerdān eyle:**-*r*
Gazel 182
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Döndürmek.

Gözümüñ yaşını az görme benüm sulṭānum
Āsyā-yı felegi şimdi o gerdān eyler

[Kt.88:4]

gerdān it-:

1. **gerdān it:**-*e*
Kaside 33
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Döndürmek, hareket ettirmek.

Duʿāñı vird-i ṣubḥ u şām iden merd-i süḫan-dānı
Ola ser-sebz ü ḫurrem dem-be-dem gül-zār-ı iḳbālüñ

[Trk.B.1:102]

gerdān kıl-:

1. **gerdān ḳıl:**-*dı*
Gazel 647
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Döndürmek.

Dönmedi hiç dil-i sengīni cefādan gerçi
Āsyāb-ı felegi ḳıldı sirişküm gerdān

gerdān ol-:

1. **gerdān ol:**-*ur*
Gazel 569
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Dönmek.

Ābından eser ḳalmadı hiç çāh-ı ümīdüñ
Olur bu yedi çerḫ hemān yoḳ yire gerdān

[T.8:10, G.187:24, G.549:14, G.643:6, G.677:8]

gerden:

1. **gerdenüñ:**-*üñ*
Gazel 196
Mısra: **13**
Boyun, gerdan.

Ḥāletī ḳıl gerdenüñ bend-i taʿalluḳdan ḫalāṣ
Yā gibi ḳaddüñ dü-tā ḳıl çille-i merdān çıḳar

[G.267:19, G.345:4, G.347:7, G.422:6, G.435:4, G.446:13, G.483:5, G.507:6, G.540:9, G.540:10]

gerden ṭut-:

1. **gerden ṭut-:**-*a*
   Gazel 661
   Mısra: **12**
   Kelime Tipi: -
   Boynunu uzatmak II Âşık için canını sevgiliye feda etmek.

Ser-firāz olması ol vaḳten olur ʿuṣṣāḳuñ
Ki ṭuta tīġine ol şāh-ı cihānuñ gerden

gerden ü gūş:

1. **gerden ü gūş:**-*ı, -n, -ı*
   Kaside 40
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Boyun ve kulak.

Güher-i kān-ı saʿādetle ʿarūs-ı baḫtuñ
Gerden ü gūşını zeyn itdi ḥuliyy bend-i ezel

gerden ü gūş-ı ʿarūs-ı devlet-i ʿosmāniyān:

1. **gerden ü gūş-ı ʿarūs-ı devlet-i ʿosmāniyān:**
   Kaside 27
   Mısra: **40**
   Kelime Tipi: -
   Osmanlı devleti gelininin kulağı ve boynu.

Buldı lüʾlü-yi kelām u gevher-i ẕātıyla fer
Gerden ü gūş-ı ʿarūs-ı Devlet-i ʿOsmāniyān

gerden-firāz ol-:

1. **gerden-firāz ol:**-*ur, -du, -n*
   Gazel 325
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Boyun kaldıran, başı yukarıda, kibirli, gururlu [kimse] olmak.

Zülfine ber-dār ideydi ger seni ol serv-i nāz
Ḫayl-i ʿuṣṣāḳ içre olurduñ ʿaceb gerden-firāz

gerden-i cān:

1. **gerden-i cān:**-*ı*
   Gazel 835
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Can gerdanı.

Kerem ḳıl itme şāhum tavḳ-ı hicrān ile fersūde
Sezā-yı ḍarbet-i şemşīrüñ olan gerden-i cānı

gerden-i dil:

1. **gerden-i dil:**
   Müfret 449
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Gönlün boynu, gerdanı.

Gerden-i dil ḳaldı bend-i kākül-i dil-dārda
Olmışam mecbūr-ı miḥnet ṣūret-i muḫtārda

gerden-i düşmen:

1. **gerden-i düşmen:**-*e*
   Gazel 585
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Düşmanın boynu II Rakibin boynu.

Gerden-i düşmene bāzūsını ḳor dirler o şūḫ
Hiç yaraşur mı següñ boynuña ṭavḳ-ı sīmīn

gerden-i manşūr:

1. **gerden-i manşūr:**-*a*
   Gazel 553
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Hallâc-ı Mansûr'un boynu.

Şimdilik hengāme-i ʿışḳuñ resen-bāzı benem
Bendedür ol gerden-i Manṣūr'a geçmiş rīsmān

gerden-i ʿuṣṣāk:

1. **gerden-i ʿuṣṣāḳ:**-*a*
   Gazel 124
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Âşıkların boynu.

ʿĀḳıbet çünkim çekilmekdür murāduñ dōstum
Gerden-i ʿuṣṣāḳa bārī itme zülfüñden kemend

[G.124:4]

gerdenin ṭut-:

1. **gerdenin ṭut:**-*mış, -dı*
   Gazel 390
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Boynunu uzatmak.

Ḳapuñda tīġine ṭutmışdı gerdenin ʿāşıḳ
Muḳayyed olmayıcaḳ gitdi boynını egerek

gerdenine geç-:

1. **gerdenine geç:**-*di*
   Kaside 21
   Mısra: **25**
   Kelime Tipi: -
   Boynuna bağlanmak.

Ḳılāde-i keremi geçdi çünki gerdenine
Revādur itse ʿarūs-ı zamāne ġunc ü delāl

gerd-i esb:

1. **gerd-i esb:**-*ün, -den*
   Kaside 2
   Mısra: **63**
   Kelime Tipi: -
   Atın tozu.

ʿAdūlaruñ olalar kūr gerd-i esbüñden
Niteki bād mürūr ide ṣaḥn-ı ġabrāya

gerd-i eşheb:

1. **gerd-i eşheb:**-*ün*
   Kaside 36
   Mısra: **48**
   Kelime Tipi: -
   Kır atın çıkardığı toz.

ʿIṭr-ı ceyb eyler ġubār-ı ʿanber-i sārā gibi
Bulsa gerd-i eşhebüñ ḥavrā-yı gül-zār-ı cinān

gerd-i fitne:

1. **gerd-i fitne:**
Kaside 9
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Fitne tozu.

Göz açdurmazdı gerd-i fitne ḫalḳa belki gerdūna
Eger defʿ itmeseydi āb-ı şemşīr-i güher-bārı

gerd-i gam:

1. **gerd-i gam:**-*ı*
Gazel 463
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gam tozu.

Sīneden gerd-i gamı āh idi ber-bād ḳılan
Şimdi āh itmege de ḳalmadı żaʿf ile mecāl

gerd-i genc-yāb ol-:

1. **gerd-i genc-yāb ol-:**-*dı*
Müfret 25
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hazine bulan toz gibi olmak (Âşığın kederli gönlü bağlamında).

Naḳd-i şevküm bī-nihāyet ḫāne-i cismüm ḫarāb
Oldı gönlüm şanki bir vīrāne gerd-i genc-yāb

gerd-i kabr:

1. **gerd-i ḳabr:**-*i*
Mesnevi 6
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Mezar toprağı.

Ḳubbesi çerḫ-i ʿālem-i ḫūbī
Gerd-i ḳabri muṭāf-ı Kerrūbī

gerd-i keder:

1. **gerd-i keder:**
Gazel 714
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Keder tozu.

Ḫınk-ı nā-rām-ı felek Ḥāletiyā elbette
Ḳondurur gerd-i keder āyīne-i idrāke

gerd-i kūy-ı yār:

1. **gerd-i kūy-ı yār:**-*dan*
Gazel 121
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin mahallesinin toprağı, tozu.

Dūd-ı āhum cümle aʿdānuñ ḳapatdı gözlerin
Gerd-i kūy-ı yārdan gitdi gezend-i çeşm-i bed

gerd-i maʿreke:

1. **gerd-i maʿreke:**-*den*
Kaside 3
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Savaş alanının tozu.

Bir şemʿ-i tāb-dār idi gūyā vücūd-ı şāh
Ṭutmışdı gerd-i maʿrekeden ʿālemi ẓalām

[K.16:20]

gerd-i melāl:

1. **gerd-i melāl:**
Kaside 21
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Hüzün tozu.

Eger ki dest-i kerem-baḫşı ḳılmasa ber-bād
Ḳalurdı dāmen-i āḫir zamānda gerd-i melāl

gerd-i peygār:

1. **gerd-i peygār:**
Mesnevi 8
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Savaş tozu.

Çün itdüñ ḳaṣd küffār-ı siyeh-kār
Cihānı tīre ḳıldı gerd-i peygār

gerd-i rāh:

1. **gerd-i rāh:**-*un*
Gazel 115
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yolun tozu.

Ey şehr-yār-ı ḥüsn anı şanma gird-bād
Ḳaldursa gerd-i rāhuñ urur rūzgār çerḫ

[G.164:6, G.304:1, G.808:6, K.12:51]

gerd-i reh:

1. **gerd-i reh:**-*i, -n*
Gazel 500
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yolun tozu.

Şaçarsa gerd-i rehin ḫaṭṭ-ı nāmeye yārüm
Yüzine gözine ḳat ḳat sürer dil-i zārum

[G.522:1, M.9:271]

gerd-i rezm:

1. **gerd-i rezm:**-*i, -n, -de*
Kaside 14
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Savaşın tozu, toprağı.

Şeb-i tār içre döner kevkeb-i gīsū-dāra
Gerd-i rezminde ser-i nīze olup pür-lemeʿān

gerd-i sümm-i esb:

1. **gerd-i sümm-i esb:**-*ün*
Kaside 36
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Atın toynağının tozu, toprağı.

Ḳaldurur bulduḳça gerd-i sümm-i esbüñ gird-bād
Ḳılmaġ içün tūtyā-yı dīde-i kerrūbiyān

gerd-i vücūd:

1. **gerd-i vücūd:**-*um*
Gazel 123
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Vücudumun tozu, toprağı.

Sāḳiyā bāde ile gel beni sīr-āb eyle
İtmeden ṣarṣar-ı ġam gerd-i vücūdum ber-bād

gerd-i zemīn:

1. **gerd-i zemīn:**
Kaside 21
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Yerdeki toprak, toz.

Virürdi gerd-i zemīn dīde-i nücūma ḫalel
ʿİḳāb-ı ḳahrı eger ẓāhir itse cünbiş-i bāl

gerdiş-i gerdūn:

1. **gerdiş-i gerdūn:**
Kaside 19
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dünyanın dönmesi II Talih, kader.

Her ehl-i fażlı ḫāk ile yek-sān idüp felek
Her dūnı ḳıldı gerdiş-i gerdūn felek-mekān

gerdiş-i pergār:

1. **gerdiş-i pergār:**-*un, -dan*
Gazel 588
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Pergelin dönüşü, feleğin dönmesi.

Ey felek dāʾire-i himmete uġratmazsın
Ḫayli āzürde-dilüz gerdiş-i pergāruñdan

gerdūn:

1. **gerdūna:**-*a*
Gazel 148
Mısra: **12**
Dünya, felek.

Kāse-i şūy-ı meclis-i rindān olan erbāb-ı dil
Çeşme-i ḫurşīd ile gerdūna itmez iʿtibār

[G.289:8, G.319:1, G.322:12, G.392:10, G.402:8, G.436:8, G.582:2, G.606:7, G.793:10, G.804:7, G.807:3, K.8:31, K.9:17, K.11:11, K.12:54, K.14:49, K.24:34, K.31:65, K.35:49, M.4:17, Mf.246:2, Mf.247:1, Mf.265:2, Mf.462:2, Trk.B.1:43, Trk.B.1:125]

gerdūn-āşiyān ol-:

1. **gerdūn-āşiyān ol:**-*a*
Kaside 37
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Felek gibi yüce makamı yuva edinmek.

Olsa mensūb-ı der-i devlet-meʾābuñ serverā
Ola her kebg-i feżā-yı ḫāki gerdūn-āşiyān

gerdūndan şikāyet:

1. **gerdūndan şikāyet:**
Mesnevi 8
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Felekten şikayet (Divan şairlerinin en çok işlediği temalardan biri).

Ne yüzden eylesem basṭ-ı ḥikāyet
Olur mażmūnı gerdūndan şikāyet

gerdūne-i gerdūn:

1. **gerdūne-i gerdūn:**
Gazel 770
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dönen felek.

Degmesün bir ferde ey ḫˇāce metāʿ-ı dehr-i dūn
Cümlesin çek ḫāneñe gerdūne-i gerdūn ile

gerdūn-ı cefā-kīş:

1. **gerdūn-ı cefā-kīş:**
Müfret 383
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Eziyet eden felek.

Āhum oḳunuñ görmedi bir kerre ḫaṭāsın
Gerdūn-ı cefā-kīş ʿaceb buldı belāsın

gerdūn-ı dūn:

1. **gerdūn-ı dūn:**
Gazel 580
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Alçak felek.

Eşk-i çeşminden n'ola aldurmasa ʿışḳ ehlinüñ
Gürg-i bārān-dīdedür ey Ḥāletī gerdūn-ı dūn

gerdūn-ı gerdān:

1. **gerdūn-ı gerdān:**-*un*
Kaside 30
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dönen dünya, felek.

Żamīr-i rūşen ü reʾy-i münīrüñ ṣalsalar pertev
Gelürdi mihr ü māhından ġınā gerdūn-ı gerdānuñ

[Kt.73:1, Trk.B.1:87, G.403:1, Trk.B.1:46]

gerdūn-ı iḳbāl:

1. **gerdūn-ı iḳbāl:**
Kaside 37
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Talih feleği.

Bir zamāndur kim bulur gerdūn-ı iḳbāl üzre cāy
Kim ki uġrı nāmına olsa miṣāl-i kehkeşān

gerdūn-ı nābe-kār:

1. **gerdūn-ı nābe-kār:**
Gazel 137
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Faydasız felek.

Ehl-i zemīn olursa n'ola ġuṣṣadan fiġār
Ḳaldurdı cām-ı ʿişreti gerdūn-ı nābe-kār

gerdūn-ı nergis-istān:

1. **gerdūn-ı nergis-istān:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Feleğin nergis tarlası.

Şu insün her zamānda dīde-i baḫtına bed-ḫāhuñ
Nitekim eyliye pür-jāle gerdūn-ı nergis-istānı

gerdūnuñ çerḫi:

1. **gerdūnuñ çerḫi:**-*n, -e*
Gazel 443
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Feleğin gökyüzü.

Men ol mīr-i cihān-gīrem ki iḳlīm-i maḥabbetde
Ṭoḳundı rāyet-i dūd-ı dilüm çerḫine gerdūnuñ

gerdūnuñ evżāʿı:

1. **gerdūnuñ evżāʿı:**
Gazel 449
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Feleğin halleri.

Şuʿā-ı mihri indürdi ġubār-ı ḫāki ḳaldurdı
ʿAceb ʿaksinedür ey Ḥāletī evżāʿı gerdūnuñ

gerdūnuñ nesri:

1. **gerdūnuñ nesri:**
Kaside 12
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Kartal burcunun en parlak yıldızı.

Şāh-bāz-ı heybetin ʿarż eylemek lāzım degül
Nesri gerdūnuñ olur güncişk-i bāmından remān

gerdūnuñ siyeh kāselügi:

1. **gerdūnuñ siyeh kāselügi:**
Gazel 401
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Feleğin siyah kaseliği II Karanlık gökyüzü.

Her gice ġam yidüginden bu dil-i maḥzūnuñ
Ẓāhir olmaz mı siyeh kāselügi gerdūnuñ

gerek:

1. **gerekdür:**-*dür*
Gazel 5
Mısra: **11**
Gerek, olmalı, lazım.

İḫtirāz itmek gerekdür āh-ı dilden dōstum
Görmedük hiç nāvek-i kīş-i maḥabbetden ḫaṭā

[G.30:3, G.47:5, G.51:2, G.55:5, G.55:9, G.68:7, G.86:1, G.86:10, G.89:11, G.91:4, G.92:2, G.124:5, G.128:2, G.132:17, G.133:14, G.176:1, G.235:9, G.296:2, G.325:4, G.342:4, G.344:4, G.346:2, G.389:2, G.391:6, G.401:6, G.404:14, G.414:2, G.419:2, G.425:1, G.425:4, G.439:1, G.439:2, G.439:4, G.439:6, G.439:8, G.439:10, G.439:12, G.439:14, G.439:18, G.439:20, G.439:24, G.456:1, G.456:2, G.456:4, G.456:6, G.456:8, G.456:10, G.457:2, G.458:12, G.480:12, G.494:1, G.531:2, G.549:11, G.561:14, G.595:7, G.600:9, G.606:9, G.622:7, G.632:3, G.657:2, G.664:2, G.721:14, G.731:8, G.738:7, G.777:6, G.783:10, G.792:8, G.793:8, G.821:8, G.823:7, G.829:5, G.868:10, G.881:6, K.8:22, K11:70, K.14:24, K.18:10, K.28:88, K.33:76, K.36:69, K.41:40, Kt.46:4, Kt.77:2, Kt.98:3, Kt.115:3, M.4:11, M.8:196, M.9:175, M.9:263, Mf.230:1, Mf.290:2, Mf.306:2, Mf.536:2, Mü.2:8]

2. **gerek:**
Gazel 208
Mısra: **3**
Herhalde, galiba, büyük bir ihtimalle.
Var ise yāra şunsa gerek deste eyleyüp
Dāmānını pür itdi benefşeyle küh-sār

[G.425:6, G.425:8, G.425:10, G.438:1, G.439:16, G.439:22, G.439:26, G.458:1, G.458:2, G.458:4, G.458:6, G.458:8, G.580:7, K.6:23, K.6:24, Mü.3:13]

3. **gerek:**
Gazel 669
Mısra: **16**
İsterse, ... olsa bile.

Bilmiş ol senden o dil-dār geçer Ḥāletiyā
Gözünüñ yaşı gerek seyl-i firāvān olsun

[G.796:6]

4. **gerek:**
Gazel 458
Mısra: **10**
Acaba?

Baña dirler ki saña bir gün ider yār vefā
ʿÖmrümüz āḫire irdi ne zamān itse gerek

gerek-:

1. **gerekmez:**-*mez*
Müseddes 1
Mısra: **32**
Gerek olmak, lazım olmak.

Yeter baña ʿalem ḳılsam duḫān-ı āteş-i āhı
Fiġānum var iken hergiz gerekmez nevbet-i şāhī

[G.9:12, G.43:12, G.105:7, G.173:13, G.570:11, G.620:4, K.42:8, Kt.130:3, Trk.B.1:35]

gerek gerek:

1. **gerek gerek:**
Müfret 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gerek...gerekse şeklinde kullanılır. Başına geldiği kelimelerin hepsinin birden düşünüldüğünü anlatır. (Eğer...eğer, ister...ister).

Gül-i ḫüsnüñüñ reng ü būyına şeydā
Gerek ehl-i ṣūret gerek ehl-i maʿnā

[Trk.B.1:6]

gerek gerekse:

1. **gerek gerekse:**
Kaside 4
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Gerek...gerekse şeklinde kullanılır. Başına geldiği kelimelerin hepsinin birden düşünüldüğünü anlatır. (ister...ister).

Gerek neşāṭ-ı cam ü gerekse ṭarab-ı ḥüsn
Aña ṣunuldı eyā ḫusrev-i serīr-i hüner

gerekse gerekse:

1. **gerekse gerekse:**
Kaside 8
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Gerek ... gerek ..., kelimeleri, kelime öbeklerini, görevdeş ögeleri birleştirme, eşitlik, istenileni seçme vb. anlamlar katarak bağlayan kelimenin dilek-şart eki almış şekli.

Olupdur işigüñde beyża-ı İslām ile tevʾem
Gerekse beyża-ı tīġ ü gerekse beyża-ı ṭuġrā

germ:

1. **germdür:**-*dür*
Gazel 485
Mısra: **5**
Sıcak, hararetli, coşkulu.

Daḫı ʿışḳuñla germdür cānum
Gerçi ten oldı nār-ı hicr ile kül

[G.849:13]

germ eyle-:

1. **germ eyle:**-*y, -e, -ler*
Gazel 575
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hararetlendirmek, kızıştırmak.

ʿIşḳ bāzārını bir yirde ki germ eyliyeler
Füls-i aḥmer yirine geçmeye mihr-i gerdūn

[K.35:71]

germ it-:

1. **germ it:**-*miş*
Gazel 19
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hararetlendirmek, çoşkunluk vermek, şevklendirmek, kızıştırmak.

Hevā-yı laʿl-i nābuñ şöyle germ itmiş ki añduḳça
Derūn-ı ḫumda cūş eyler dem-ā-dem bāde-i ḥamrā

[K.40:41, M.2:27, G.731:14, G.868:4]

germ nān çık-:

1. **germ nān çıḳ:**-*mış, -dur*
Gazel 557
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sıcak ekmek çıkmak II Sinede taze yaralar açılmak.

Tāze tāze dāġuma itseñ revādur iʿtibār
Şimdi çıḳmışdur derūn-ı sīneden ol germ nān

germ ol-:

1. **germ ol:** *up*
Gazel 61
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hararetlenmek, coşmak.

Beñzetdilerse çihre-i dildāra ey güneş
Şevḳ ile germ olup külehüñ āsumāna at

[K.8:18, K.28:89, M.4:89, G.442:4, Kt.132:3 Mf.438:2]

2. **germ ol:**-*dı*
Kaside 14
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Isınmak, kızışmak.

İrdi hengām-ı temūz oldı yine germ cihān
Teşnelikden dilini ṭaşra çıḳardı ʿummān

[K.14:89, G.146:3]

germ ü serd:

1. **germ ü serd:**-*i, -n, -den*
Kıt'a 2
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sıcak ve soğuk. II Her türlü dert, sıkıntı.

Bir dıraḫt-ı ser-firāzısın cihān gül-zārınuñ
Saḳlasun bu rūzgāruñ germ ü serdinden Ḫudā

[G.423:4]

germ ü serd çek-:

1. **germ ü serd çek:**-*se, -n*
Gazel 581
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sıcak ve soğuğa maruz kalmak, türlü sıkıntılara uğramak.

Nev-bahār-ı ʿışḳda çekseñ ʿaceb mi germ ü serd
Ḥāletī ḥükmin virür ḳandaysa baḫt-ı vāǰgūn

germābe:

1. **germābeye:**-*y, -e*
Kaside 14
Mısra: **4**
Hamam, ılıca.

Her kişi oldı cüdā câme vü pīrāhenden
Döndi germābeye bu günbed-i çerḫ-i gerdān

germā-germ it-:

1. **germā-germ it:**-*en*
Gazel 416
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kızıştırmak II Sohbeti artırmak.

Sensin ey pervāne bezm-i ʿışḳı germā-germ iden
Ḥażret-i Ḫaḳ isterin kim nūr ide yirüñ senüñ

[T.8:9]

germ-ā-germ ol-:

1. **germā-germ ol:**-*sa*
Gazel 780
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kızışıp ısınmak.

N'ola günden güne bāzār-ı ʿışḳuñ olsa germ-ā-germ
Cihānda var mıdur şāhum güzellik gibi ser-māye

germ-ḫīz ol-:

1. **germ-ḫīz ol:**-*up*
Gazel 301
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hararet saçmak.

Yār içün her gül-büni gül-zāruñ olup germ-ḫīz
Ḥāżır itdi al kāġıddan müdevver bād-bīz

germ-i nāz ol-:

1. **germ-i nāz ol:**-*dı*
Müfret 181
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Naz hararetine kapılmak.

Yine güller āteşīn-cāmeyle oldı germ-i nāz
Bülbül-i zāra çoġaldı māye-i sūz u güdāz

germiyyet gel-:

1. **germiyyet gel-:**-*dükçe*
Gazel 90
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hararet gelmek, kızışmak.

ʿAraḳ-nāk olsa dil-ber bādeden geldükçe germiyyet
Bulur erbāb-ı meclis ol ʿaraḳdan başḳa keyfiyyet

germiyyet-i nār-ı maḥabbet:

1. **germiyyet-i nār-ı maḥabbet:**
Gazel 249
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Aşk ateşinin sıcaklığı.

Şöyledür germiyyet-i nār-ı maḥabbet dilde kim
Bir gün elbette dil-i dil-ber daḫı sūzān olur

germiyyet-i şahbāyı himmet:

1. **germiyyet-i şahbāyı himmet:**-*dür*
Kaside 39
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Lütuf şarabının sıcaklığı.

Ṣavlet-i sermā-yı ḳahrın çerḫ-i dem-serdüñ velī
Defʿ iden germiyyet-i ṣahbāyı himmetdür hemān

germiyyet-i viṣāl:

1. **germiyyet-i viṣāl:**-*ün*
Gazel 602
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kavuşma hararet.

Dest-i firāḳdan nice bilsün şikāyetüm
Germiyyet-i viṣālüñ ile sīne-çāk olan

germ-rev ol-:

1. **germ-rev ol:**-*ma*
Gazel 57
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hızla gitmek, hızla uzaklaşmak.

Şeh-süvārum olma ʿāşıḳlar yanında germ-rev
Her birinüñ eyleme ʿömrine taʿlīm-i şitāb

geşt eyle-:

1. **geşt eyle:**-*dü, -m*
Gazel 25
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dolaşmak, gezmek.

Ser-be-ser geşt eyledüm dünyāyı ammā görmedüm
Ol perī-sīmā gibi hergiz görünmez bir belā

[Kt.26:2, G.858:7]

geşt it-:

1. **geşt it:**
Gazel 295
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dolaşmak, gezmek.

Sūdā-ger-i ʿışḳ iseñ eger ʿālemi geşt it
Dükkān-ı ḫıred bekleme encāmı ziyāndur

[G.540:7, G.773:8, G.884:13, K.4:25, K.20:1, K.26:9, K.27:49, K.28:23, K.41:6, K.41:45, Kt.K.4:33, Trk.B.1:5]

geşt ü güzār it-:

1. **geşt ü güẕār it:**-*se, -n*
Gazel 32
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gezip dolaşmak.

Cünūn vādīlerin ey Ḥāletī geşt ü güẕār itseñ
Bulunmaz bu dil-i güm-geşte-veş bir ʿāşıḳ-ı rüsvā

[Mü.6:3, Mf.327:1]

geşt-i bāġ it-:

1. **geşt-i bāġ it:**
Müfret 496
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bağ gezintisine çıkmak.

Geşt-i bāġ it sāġar-ı mey ẕevḳin al gülden yine
Naʿra-i mestāneyi gūş eyle bülbülden yine

geşt-i gül-istān it-:

1. **geşt-i gül-istān it:**-*e, -lüm*
Müfret 332
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinde gezmek.

Sünbül-i yār gibi geşt-i gül-istān idelüm
Künc-i ġamda niçe bir ḳalbi perīşān idelüm

geşt-i gül-sitān eyle-:

1. **geşt-i gül-sitān eyle:**-*r*
Gazel 183
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinde gezmek, dolaşmak.

Hevā-yı gül-sitān ġam mürdesine feyż-i cān eyler
O kim cān bulmaġ ister şimdi geşt-i gül-sitān eyler

geşt-i gül-zār:

1. **geşt-i gül-zār:**-*a*
Kaside 8
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin seyri, bahçe gezintisi.

Yine ḥavrā vü şān-ı şehr çıḳdı geşt-i gül-zāra
Yine rūy-ı zemīn oldı miṯāl-i cennetü'l-meʾvā

geşt-i gül-zār it-:

1. **geşt-i gül-zār it:**-*se*
Mesnevi 9
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinde dolaşmaya çıkmak.

Nesīm-i feyżüñ itse geşt-i gül-zār
Olur gül laʿl ü şeb-nem dürr-i şeh-vār

getür-:

1. **getür:**
Gazel 54
Mısra: **1**
Eriştirmek, ulaştırmak.

Giceden maḫmūruz ey sāḳī getür cām-ı şarāb
Vaḳt-i ṣubḥ oldı n'içün çıḳmaz ki bilsek āftāb

[G.71:5, G.80:3, G.83:7, G.110:4, G.159:8, G.272:4, G.451:5, G.552:15, G.587:7, G.601:4, G.669:13, G.723:10, G.725:7, G.727:8, G.822:6, G.839:6, G.842:1, G.842:11, G.845:8, K.5:2, K.6:2, K.8:36, K.14:83, K.21:9, K.21:11, K.21:57, K.21:60, , K.25:8, K.30:19, K.38:13, K.42:19, Kt.94:3, Kt.134:1, M.2:89, M.9:233, Mf.236:1]

2. **getürse:** -*se*
Kaside 17
Mısra: **9**
Yerine getirmek.

Getürse ḳuvvet-i bāzūya vaḳt-i himmetde
Ḫadeng-i sūzen olur seng-i ḫāra cins-i ḫarīr

3 **getürür:**-*ür*
Gazel 198
Mısra: **8**
Sebep olmak, ortaya çıkarmak.

Bād-ı āhumla varup reh-güẕerinde ṭuramam
Ḳorḳarın kim getürür ḫāṭır-ı dil-dāra ġubār

[K.34:36, M.4:132]

gevher:

1. **gevherler:**-*ler*
Gazel 554
Mısra: **16**
Mücevher II Cevher değerinde sözler.

Bilmez iken pertev-i ḫurşīd-i raġbet n'idügin
Kān-ı fikrümden olur pākīze gevherler ʿıyān

[G.161:14, G.182:8, G.569:16, .649:10, G.666:14, G.690:10, K.4:38, K.12:78, K.25:64]

gevher eyle-:

1. **gevher eyle:**-*di*
Kıt'a 74
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cevher, inci hâline getirmek.

Beni de eyledi ʿummān-ı faẕla bir gevher
İden seni güher-i luṭf u himmete ʿummān

gevher it-:

1. **gevher it:**-*miş*
Kıt'a 73
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Cevher, öz yapmak.

Sensin ol kim pertev-i mihr-i ʿināyet-ẕātuñı
Kān-ı luṭfa gevher itmiş gevher-i iḥsāna kān

gevher ol-:

1. **gevher ol:**-*sa*
Kaside 28
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Mücevher gibi (değerli) olmak.

ʿAceb mi ḫāk-i meẕellet olursa cāy-gehüm
Budur yetīm olanuñ ḥāli gevher olsa eger

gevher-fürūş-ı ʿışḳ:

1. **gevher-fürūş-ı ʿışḳ:**
Gazel 573
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk cevherini satan II Sevgili.

Bilmem ne ṣanʿat eyledi gevher-fürūş-ı ʿışḳ
Elmās-ı eşk-i çeşmümi gösterdi laʿl-gün

gevher-fürūş-ı naẓm:

1. **gevher-fürūş-ı naẓm:**
Gazel 308
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Şiir cevherini satan II Şair.

Ḥāletī-veş bir zamān gevher-fürūş-ı naẓm idük
Müşteri yoḳdur diyü bend eyledük dükkānumuz

gevher-i efser-i risālet:

1. **gevher-i efser-i risālet:**-*sin*
Mesnevi 3
Mısra: **105**
Kelime Tipi: -

Peygamberlik tacının mücevheri (Hz. Peygamber).

Gevher-i efser-i risāletsin
Aḫter-i āsmān-celāletsin

gevher-i fürūzān:

1. **gevher-i fürūzān:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Parlak mücevher.

Ḫaṭā ile ṭoḳunup tīşe kān-ı imkānda
Şikeste eyledi bir gevher-i fürūzānı

gevher-i güm-geşte:

1. **gevher-i güm-geşte:**-*y, -i*
Gazel 353
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kaybolmuş, yitirilmiş cevher.

Bulmaġ isterseñ eger ol gevher-i güm-geşteyi
Dāmen-i eflāke sen ey āteş-i dil pek yapış

gevher-i güm-geşte-i maḳṣūd:

1. **gevher-i güm-geşte-i maḳṣūd:**-*a*
Gazel 552
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Maksadın yolunu kaybetmiş cevheri.

Gevher-i güm-geşte-i maḳṣūda bulmaz dest-res
Olmayanlar ḫāk-rūb-ı der-geh-i pīr-i muġān

gevher-i himmet:

1. **gevher-i himmet:**-*i, -dür*
Kaside 40
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Yardım cevheri.

Gevher-i himmetidür vāsıṭa-i rişte-i cūd
Rişte-i ḳudretidür rābıṭa-i dīn ü düvel

gevher-i iḥsān:

1. **gevher-i iḥsān:**-*a*
Kıt'a 73
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İyilik mücevheri.

Sensin ol kim pertev-i mihr-i ʿināyet-ẕātuñı
Kān-ı luṭfa gevher itmiş gevher-i iḥsāna kān

[K.27:56]

gevher-i iksīr:

1. **gevher-i iksīr:**-*dür*
Gazel 696
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İksir cevheri (İksir, kimyada kıymetsiz madenleri altına çeviren ve bütün hastalıkları gidermeye yarayan kuvvetli ilaçtır. Tanıkta sevgilinin âşığa ilgisi ile iksir arasında tesir bağlamında ilgi kurulmuştur).

İltifātuñ gevher-i iksīrdür ʿāşıḳlara
Ṭarḥ iderler ġuṣṣa ḳanṭārına anuñ dirhemin

gevher-i ʿirfān-ı ʿışḳ:

1. **gevher-i ʿirfān-ı ʿışḳ:**
Gazel 376
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşkın bilgi cevheri.

Geçse n'ola ʿömrümüz ḳaʿr-ı yem-i ġuṣṣada
Degmede girmez ele gevher-i ʿirfān-ı ʿışḳ

gevher-i islām:

1. **gevher-i islām:**
Kaside 37
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
İslamiyet cevheri.

Gevher-i İslām ile buldı ḳadīmī revnaḳın
Faṣṣı düşmiş ḫāteme dönmişdi ol bārū hemān

gevher-i kān-ı ʿālem-i imkān:

1. **gevher-i kān-ı ʿālem-i imkān:**
Mesnevi 7
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Olanak aleminin kaynağının cevheri.

Ḫusrev-i tāc-ı baḫş u taḫt-ı nişān
Gevher-i kān-ı ʿālem-i imkān

gevher-i kān-ı himem:

1. **gevher-i kān-ı himem:**
Kaside 24
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Cömertlikler madeninin cevheri.

Gevher-i kān-ı himem bāʿiṯ-i naẓm-ı ʿālem
Dür-i deryā-yı kerem Ḥażret-i Lala Pāşā

gevher-i kān-ı hüner eyle-:

1. **gevher-i kān-ı hüner eyle:**-*miş*
Kaside 27
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Hüner madeninin cevheri yapmak.

Eylemiş ben bendesin bir gevher-i kān-ı hüner
Eyliyen ẕāt-ı şerīfüñ gevher-i iḥsāna kān

gevher-i kān-ı saʿādet:

1. **gevher-i kān-ı saʿādet:**-*sin*
Kıt'a 36
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mutluluk madeninin cevheri.

Gevher-i kān-ı saʿādetsin taʿaccüb eylemem
Olsa yanuñda eger lüʾlü-yi güftārum ḥaḳīr

gevher-i kān-ı ṭabīʿat:

1. **gevher-i kāñ-ı ṭabīʿat:**-*üm*
Gazel 292

Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Yaratılış madeninin cevheri II Şairlik yeteneği.

Ḥāşā ki ola gevher-i kān-ı ṭabīʿatüm
Ol ḫāk-i āstāneye şāyeste-i niṣār

gevher-i maḳṣūd:

1. **gevher-i maḳṣūd:**-*um*
Gazel 574
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Maksadın cevheri II ulaşılmak istenenin en kıymetlisi.

Yedi ḳat yirde midür gevher-i maḳṣūdum kim
Kān-ken baḫtumı eyler bu ḳadar zār u zebūn

gevher-i maʿnā:

1. **gevher-i maʿnā:**
Gazel 555
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Mana mücevheri II Yeni şiirler.

Dāʾimā ben gevher-i maʿnā niṣār itmekdeyem
Basṭ olunmışdur anuñçün dāmen-i āḫir-zamān

gevher-i nā-süfte:

1. **gevher-i nā-süfte:**-*dür*
Müfret 324
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Delinmemiş inci, kıymetli inci.

Laʿl-i ḫāmūşın o şāhuñ vaṣfdur kārum benüm
Gevher-i nā-süftedür maẕmūn-ı güftārum benüm

gevher-i nā-yāb-ı devlet:

1. **gevher-i nā-yāb-ı devlet:**-*sin*
Kaside 35
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Devletin nadir cevheri, eşsiz devlet adamı (Kaptan Cagala-zâde).

Gevher-i nā-yāb-ı devletsin ki dünyālar deger
Zīb ü fer-i tāc u taḫt-ı şāhsın bī-irtiyāb

gevher-i naẓm-ı dil-āvīz:

1. **gevher-i naẓm-ı dil-āvīz:**-*üm*
Kaside 10
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Gönül çeken şiir cevheri.

Geçerse rişte-i ḥüsn-i ḳabūl-ı şāha lāyıḳdur
Degüldür gevher-i naẓm-ı dil-āvīzüm fürū-māye

gevher-i pākīze:

1. **gevher-i pākīze:**-*y, -e*
Gazel 308
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Saf cevher II Şiir.

Ḥamdü li'llāh kim bugün ol gevher-i pākīzeye
Ẓāhir oldı iltifāt-ı şāh-ı ʿālī-şānumuz

gevher-i sükker-nisār ü şeker-i gevher-feşān:

1. **gevher-i sükker-niṣār ü şeker-i gevher-feşān:**
Gazel 613
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Şeker saçan cevher ve cevher saçan şeker, sevgilinin dudakları.

Gelmedi bāzār-ı dehre ḫaḳ budur laʿlüñ gibi
Gevher-i sükker-niṣār ü şeker-i gevher-feşān

gevher-i ümmīd:

1. **gevher-i ümmīd:**-*i*
Gazel 107
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Umut cevheri.

Kūçe-i pür-sūd-ı belāda benem
Gevher-i ümmīdi iden bī-revāc

gevher-i yektā:

1. **gevher-i yektā:**
Gazel 24
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Benzersiz, eşsiz cevher.

Kelāmuñ Ḥāletī baḥr-i belāġat olduġın bildi
Sözüñden n'ola çıḳmazsa senüñ ol gevher-i yektā

[G.8:10, Mü.2:19]

gevher-nisār ol-:

1. **gevher-niṣār ol:**-*dı*
Gazel 853
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Mücevher saçan olmak.

Yine ey Ḥāletī ḫāmem benüm genc-i ṭabīʿatden
ʿArūs-ı bikr-i maẕmūn üstine gevher-niṣār oldı

gevher-nisār-ı sūr-ı şāhī:

1. **gevher-niṣār-ı sūr-ı şāhī:**
Mesnevi 8
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hükümdarlık ziyafetine cevher saçan.

Dilüñ āyīne-i feyż-i İlāhī
Elüñ gevher-niṣār-ı sūr-ı şāhī

gey-:

1. **gey:**
Gazel 159
Mısra: **5**
Giymek, giyinmek.

Gey külāh-ı faḳr kim anı geyenler çekmedi
ʿĀlemüñ derd-i ser-i ümmīd ü bīminden żarar

[G.56:3, G.62:12, G.159:5, G.168:4, G.389:13, G.390:8, G.446:2, G.639:4, G.658:10, G.666:12, K.32:29, Kt.136:1, Mü.4:26, Mf.574:2]

geydür-:

1. **geydür:**
   Gazel 126
   Mısra: **9**
   Giydirmek.

Şöyle geydür Ḥāletī aña libās-ı naẕmı kim
Şāhid-i maʿnāya meftūn olsun erbāb-ı ḫıred

[M.1:61]

geyün-:

1. **geyündi:**-*di*
   Kaside 25
   Mısra: **9**
   Giymek, giyinmek.

Çemende āb geyündi ḳabā-yı māʾīsin
Dıraḫt cāme-i sebzini eyledi der-ber

geyür-:

1. **geyürdi:**-*di*
   Kaside 6
   Mısra: **12**
   Giydirmek.

Yine ḳumāş-ı sebz ser-ā-ser çiçekleyüp
Māʾī ḳabā geyürdi çemen-zāra cūy-bār

[M.1:26, M.1:71]

gez:

1. **gezden:**-*den*
   Mesnevi 9
   Mısra: **42**
   Okçulukta kullanılan uzunluk ölçüsü.

Atılsa tīr-i ḳahruñ āsmāna
Olur nesrīn bir gezden nişāne

gez-:

1. **gezem:**-*em*
   Gazel 527
   Mısra: **8**
   Gezmek, dolaşmak.

Niçe bir ʿışḳuñ beyābānında ben Mecnūn gibi
Gird-bād-āsā gezem bir gün ḳarār itmez miyem

[G.527:2, G.644:7, G.689:3, G.695:12, G.818:2, G.819:2, G.851:8, G.884:5, K.30:26, K.41:43, K.41:46, Mf.357:1, Mf.359:2, Th.1:20, Trk.B.1:55]

gezend bul-:

1. **gezend bul:**-*ur*
   Mesnevi 9
   Mısra: **128**
   Kelime Tipi: -
   Zarar görmek.

Dem-ā-dem tīz olup dendān-ı ġayret
Bulur andan gezend engüşt-i ḥayret

[G.187:3]

gezend ir-:

1. **gezend ir:**-*me, -sün*
   Gazel 124
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Zarar, ziyan, hasar vermek.

Tünd-bād-ı āh-ı ʿāşıḳdan ḥaẕer ḳılmaḳ gerek
İrmesün dirseñ cemālüñ şemʿine cānā gezend

[K.28:19, Trk.B.1:65, G.124:6, G.688:7]

gezend-i çeşm:

1. **gezend-i çeşm:**-*i*
   Gazel 398
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Gözün zararı, nazar.

Şerār-ı āhı dil-i pür-ġama sipend iderüm
Gezend-i çeşmi ṭoḳunmaya diyü aġyāruñ

gezend-i çeşm-i bed:

1. **gezend-i çeşm-i bed:**
   Gazel 121
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Kötü gözün zararı, nazar, fena bakış.

Dūd-ı āhum cümle aʿdānuñ ḳapatdı gözlerin
Gerd-i kūy-ı yārdan gitdi gezend-i çeşm-i bed

gezlik-i teslīm:

1. **gezlik-i teslīm:**-*i*
   Gazel 391
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Teslimiyet kalemtıraşı.

Ele al gezlik-i teslīmi vü ḳıl Ḥāletiyā
Noḳṭa-i şekki ser-i saṭr-ı tefekkürden ḥak

ġıdā:

1. **ġıdā:**
   Gazel 23
   Mısra: **4**
   Besin, nimet.

Olsa ʿaceb mi nāvek-i yārüñ dehānı sürḫ
Bir murġdur ki ḫūn-ı cigerüdür aña ġıdā

[G.144:3, G.509:8, Trk.B.1:140]

ġıdā eyle-:

1. **ġıdā eyle:**-*r*
   Gazel 2
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: -
   Gıda etmek, beslenmek.

Ḳahṭ-ı-ı luṭf-ı yāra düşse ehl-i ʿışḳ ey Ḥāletī
Kendü murġ-ı cānı eyler dāne-i ṣabrdan ġıdā

ġıdā kıl-:

1. **ġıdā ḳıl:**-*up*
   Gazel 647
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Besin olarak sunmak.

Maġz-ı ʿuşşāḳı ḳılup şaçları mārına ġıdā
Añdurur ḳışşa-i Ḍaḥḥāḳ'ı o verd-i ḫandān

ġıdā ol-:

1. **ġıdā ol-:**-*ma, -y, -a*
Kaside 16
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Besin olmak.

Ḳonduḳça tīri cān-ı ʿadūya Hümā gibi
Hergiz ġıdāsı olmaya illā ki üstüḫˇān

ġıdā-yı murġ-ı dil ol-:

1. **ġıdā-yı murġ-ı dil ol:**-*sa*
Gazel 547
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül kuşunun gıdası olmak.

Mīve-i bāġ-ı bihişt olsa ġıdā-yı murġ-ı dil
Dāne-i ḫāl-i ruḫunçün dām-ı ġam gözler müdām

ġıdā-yı rūḥ:

1. **ġıdā-yı rūḥ:**
Gazel 611
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ruhun gıdası.

Ġıdā-yı rūḥ disem ġuṣṣa-i civānāna
Ḳo zāhidā baña pendi benüm ġamum yime sen

[G.724:4, G.799:6]

ġıdā-yı şīr-i ʿışḳ:

1. **ġıdā-yı şīr-i ʿışḳ:**
Gazel 375
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk aslanının gıdası.

Ser fedā itmekdür ey dil ʿāşıḳa tedbīr-i ʿışḳ
Kelle-i ʿuşşāḳdur zīrā ġıdā-yı şīr-i ʿışḳ

ġıdā-yı ṣubḥ u şām:

1. **ġıdā-yı ṣubḥ u şām:**-*um*
Mesnevi 8
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Sabah ve akşam yiyeceği.

Maḳarr-ı murġ-ı cānum lāne-i ġam
Ġıdā-yı ṣubḥ u şāmum dane-i ġam

ġılāf:

1. **ġılāfa:**-*a*
Gazel 117
Mısra: **10**
Kılıf, kın.

Ẓāhir olan māh-ı nev ṣanmañ ki ḳanlar dökmeden
Hiç ġılāfa girmez oldı ḫançer-i berrān-ı çerḫ

ġılmān:

1. **ġılmān:**
Gazel 431
Mısra: **11**
Cennetteki erkek köle.

Ḥūr ile ġılmān ise mā-fī'ż-żamīrüñ ṣūfiyā
Hep hevā-yı nefs olur bu hāy ile hūyuñ senüñ

ġınā:

1. **ġınāsını:**-*sı, -n, -ı*
Gazel 161
Mısra: **7**
Zenginlik.

Senüñ būy-ı zülfüñ ġınāsını virmez
Nücūm olsa āteş ẓalām olsa ʿanber

[G.294:7]

ġınā gel-:

1. **ġınā gel:**-*mez*
Gazel 340
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bıkkınlık, usançlık gelmesi.

Degül dīvāne dil ḳāniʿ yüzüñ görmekle sulṭānum
Faḳīre genc-i vaṣluñ olmasa hergiz ġınā gelmez

[K.30:4]

ġınā vir-:

1. **ġınā vir:**-*di*
Gazel 667
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Zenginlik ve varlık vermek II İhya etmek; lütuf ve ihsana mazhar etmek.

Kāmrānuz devlet-i ʿışḳında yārüñ Ḥāletī
Ġayrı ḫūbāndan ġınā virdi bize ol sīm-ten

2. **ġınā vir:**-*ür*
Kaside 26
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Bezginlik, usanç vermek.

Ol ḳaṣr içinde mecmerelerden virür ġınā
Ruḫsār-ı āteşīne düşen zülf-i müşk-bār

ġınāsın vir-:

1. **ġınāsın vir:**-*di*
Kaside 23
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
... bolluğunda olmak.

Cihānı ġarḳa-i niʿmet ḳılur kef-i kerem-baḫşuñ
Nice kefdür bu kim virdi ġınāsın baḥr-i ʿummānuñ

ġınā-yı erġanūn vir-:

1. **ġınā-yı erġanūn vir:**-*di*
Gazel 578
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Org sesi vermek, org gibi sesler çıkarmak.

Nev-bahār oldı yine virdi ġınā-yı erġanūn
Naʿra-i mest ü nevā-yı murġ u gül-bānk-i cünūn

ġınā-yı kalb:

1. **ġınā-yı ḳalb:**
Gazel 525
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gönül zenginliği.

Cām-ı meyden dil ġınā-yı ḳalb taḥṣīl eyledi

Girdi gūyā kim eline ḫātem-i yāḳūt-ı Cem

ġırbāl it-:

1. **ġırbāl it:**-*se*
Kaside 4
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Kalbura çevirmek II Delik deşik etmek.

Eger sipihr-i müşebbekden itse ġırbāli
Bulunmaya bu cihānda anuñ gibi gevher

ġırbālden geç-:

1. **ġırbālden geç:**-*er*, -*se*
Gazel 267
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Elekten geçirmek.

Ḫāk olup cismüm geçerse ser-be-ser ġırbālden
Nāvek-i cevr-i nigārumdan ḳalan peykān çıḳar

ġırre ol-:

1. **ġırre ol:**-*ma*
Gazel 296
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kibirlenmek.

Ġırre olma zāhid ʿışḳum ḥaḳīḳatdür diyü
Biz belāġat ehliyüz ol fende rāciḥdür mecāz

[G.561:3, Kt.82:2]

ġırrelen-:

1. **ġırrelenme:**-*me*
Gazel 325
Mısra: **9**
Kibirlenmek.

Ġırrelenme zāhidā ʿışḳum ḥaḳīḳatdür diyü
Biz belāġat ehliyüz ol fende rāciḥdür mecāz

gibi:

1. **gibi:**
Gazel 20
Mısra: **8**
"Sanki, öyle görünüyor"anlamlarında edat.

Benüm emvāc-ı baḥr-i eşküme öykünmek istermiş
Yine bād-ı ṣabā taḥrīkine uymış gibi deryā

[G.39:13, G.109:10, G.122:6, G.158:10, G.217:6, G.248:6, G.254:7, G.346:10, G.405:7, G.428:2, G.496:8, G.566:10, G.568:2, G.643:9, G.666:3, G.673:2, G.673:8, G.677:11, G.696:4, G.800:8, G.803:8, G.850:14, G.858:13, G.861:9, G.862:10, G.877:7, G.890:10]

2. **gibi:**
Gazel 17
Mısra: **14**
"-e benzer bir şekilde" anlamında kullanılan bir benzetme edatı.

Oldı süḫanuñ Ḥāletiyā bāġ-ı maʿānī
Nergis gibi göz dikse ʿaceb mi aña dünyā

[G.21:7, G.22:2, G.44:3, G.61:1, G.62:1, G.62:5, G.69:1, G.84:10, G.111:6, G.116:3, G.132:6, G.132:18, G.134:10, G.140:7, G.155:2, G.156:11, G.157:8, G.187:11, G.188:3, G189:10, G.193:1, G.196:14, G.198:1, G.198:9, G.210:4, G.213:6, G.222:12, G.226:4, G.232:5, G.233:8, G.237:3, G.249:6, G.257:4, G.259:6, G.265:10, G.267:14, G.267:20, G.272:5, G.275:5, G.278:1, G.293:10, G.296:10, G.309:10, G.314:4, G.319:12, G.325:6, G.326:2, G.326:4, G.331:2, G.331:9, G.333:7, G.339:3, G.354:7, G.355:2, G.364:2, G.365:3, G.379:9, G.391:8, G.399:5, G.403:9, G.406:3, G.410:5, G.411:8, G.421:1, G.425:8, G.426:1, G.430:6, G.434:6, G.436:10, G.439:4, G.439:20, G.445:4, G.447:9, G.453:6, G.453:8, G.456:7, G.457:2, G.459:6, G.461:2, G.461:9, G.464:7, G.471:7, G.476:4, G.477:4, G.480:5, G.484:5, G.500:7, G.501:3, G.505:1, G.512:4, G.515:8, G.520:7, G.525:3, G.527:5, G.527:7, G.529:9, G.530:4, G.531:2, G.539:2, G.539:3, G.543:10, G.545:2, G.551:9, G.551:10, G.559:2, G.560:10, G.563:4, G.566:7, G.602:5, G.606:7, G.612:1, G.616:5, G.616:6, G.618:1, G.623:2, G.623:12, G.630:3, G.639:1, G.646:8, G.649:1, G.649:8, G.656:2, G.667:8, G.669:1, G.669:9, G.674:1, G.681:8, G.684:7, G.695:3, G.697:8, G.702:3, G.735:7, G.736:10, G.741:9, G.744:10, G.757:14, G.759:8, G.760:7, G.764:1, G.774:5, G.776:4, G.781:2, G.787:5, G.790:2, G.796:6, G.800:9, G.811:7, G.826:10, G.827:3, G.832:7, G.840:6, G.842:12, G.850:1, G.850:2, G.850:10, G.850:12, G.862:1, G.862:2, G.862:4, G.862:6, G.862:8, G.862:12, G.862:14, G.863:10, G.868:4, G.873:4, G.875:16, G.881:1, G.881:4, G.881:6, G.881:10, G.881:14, G.882:5, G.888:1, G.888:2, G.888:4, G.888:6, G.888:8, G.888:10, K.1:15, K.2:23, K.2:41, K.3:2, K.3:9, K.3:42, K.4:42, K.5:9, K.5:16, K.6:71, K.7:41, K.7:42, K.10:17, K.12:67, K.12:90, K.13:36, K.14:19, K.14:78, K.16:5, K.16:24, K.16:27, K.16:43, K.16:61, K.19:14, K.19:21, K.19:22, K.20:26, K.22:17, K.23:37, K.24:1, K.24:9, K.24:28, K.24:47, K.24:59, K.24:65, K.24:66, K.25:19, K.25:54, K.25:71, K.25:77, K.26:3, K.26:4, K.26:17, K.26:82, K.27:58, K.27:63, K.28:71, K.29:31, K.30:15, K.31:53, K.32:9, K.34:27, K.35:3, K.36:43, K.36:47, K.36:84, K.37:15, K.37:19, K.38:49, K.38:58, K.39:26, K.40:39, K.41:14, Kt.2:1, Kt.3:3, Kt.3:4, Kt.24:1, Kt.24:3, Kt.25:4, Kt.37:3, Kt.46:1, Kt.48:4, Kt.58:1, Kt.64:1, Kt.71:1, Kt.86:1, Kt.121:1, Kt.130:1, Kt.K.4:9, Kt.K.4:40, M.2:80, M.2:81, M.3:36, M.3:92, M.4:33, M.4:34, M.4:73, M.4:104, M.4:114, M.5:18, M.5:74, M.7:21, M.9:136, M.9:290, Mf.24:1, Mf.34:1, Mf.42:2, Mf.188:2, Mf.202:2, Mf.264:1, Mf.326:2, Mf.332:1, Mf.361:1, Mf.431:1, Mf.435:1, Mf.438:2, Mf.466:2, Mf.553:2, Mf.565:1, Mf.565:2, Mf.575:2, Mf.591:2, Mf.593:1, Mf.601:2, Mü.2:15,

Mü.3:34, Mü.4:2, Mü.4:7, Mü.7.19, Mü.7:33, Th.1:15, T.1:4, T.4:6, T.5:2, T.5:5, T.8:12, Trk.B.1:23, Trk.B.1:106, Trk.B.1:20, Trk.B.1:122, Trk.B.1:131]

3. **gibi:**
Gazel 2
Mısra: **1**
"-e benzer" anlamında kullanılan benzetme edatı.

Ḥaḳ budur kūyuñ gibi olmazdı bir cāy-ı ṣafā
Ḫāk-i müşkīninden anuñ gelse ger būy-ı vefā

[G.3:12, G.6:3, G.6:11, G.15:9, G.25:6, G.52:4, G.65:2, G.72:10, G.76:8, G.79:10, G.87:1 G.91:3, G.103:6, G.134:3, G.143:1, G.144:10, G.147:4, G.147:10, G.150:6, G.151:13, G.161:14, G.170:7, G.204:6, G.212:8, G.214:12, G.240:5, G.244:7, G.255:2, G.300:6, G.307:6, G.317:1, G.325:8, G.332:4, G.338:1, G.338:12, G.338:14, G.340:4, G.372:7, G.374:4, G.378:5, G.378:6, G.431:3, G.469:4, G.478:7, G.502:14, G.559:6, G.563:5, G.576:10, G.592:1, G.606:4, G.613:9, G.615:2, G.631:2, G.652:9, G.666:10, G.671:4, G.673:12, G.737:4, G.771:10, G.780:4, G.781:5, G.785:8, G.790:7, G.821:4, G.829:12, G.845:2, G.850:4, G.850:6, G.850:8, G.881:2, G.881:8, G.881:12, G.892:22, K.4:38, K.9:56, K.11:62, K.14:29, K.18:59, K.24:53, K.24:56, K.25:52, K.25:64, K.26:2, K.26:75, K.28:74, K.31:59, K.32:8, K.34:25, K.36:21, K.38:5, K.39:48, K.41:75, Kt.12:2, Kt.17:2, Kt.93:2, Kt.94:2, Kt.133:2, Kt.K.1:6, Kt.K.1:7, Kt.K.4:34, Kt.K.4:51, Kt.K.5:37, M..8:25, M.8:121, M.9:46, Mf.20:2, Mf.28:1, Mf.154:2, Mf.457:1, Mf.472:2, Mf.579:2, T.3:10, Trk.B.1:41]

4. **gibi:**
Kaside 21
Mısra: **17**
-e yakışır biçimde.

Ne ṣubḥ ṣubḥ-ı saʿādet gibi cihān-efrūz
Ne rūz rūz-ı hidāyet gibi mübārek-fāl

[K.21:18]

gice:

1. **gicesinden:***-si, -n, -den*
Gazel 19
Mısra: **5**
Gece.

Dime kim ehl-i ʿışḳuñ gicesinden gündüzi yegdür
Ne anda ay var ne bunda gün ey dil-ber-i raʿnā

[G.20:1, G.53:12, G.54:1, G.58:3, G.63:5, G.75:3, G.81:6, G.113:7, G.127:1, G.130:2, G.134:5, G.157:9, G.183:12, G.207:4, G.215:5, G.241:12, G.247:3, G.264:5, G.287:2, G.325:13, G.404:7, G.411:7, G.415:1, G.419:3, G.540:2, G.640:1, G.604:1, G.656:3, G.659:11, G.692:8, G.699:1, G.699:5, G.712:13, G.715:9, G.755:5, G.787:8, G.797:2, G.803:6, G.827:5, G.836:1, G.849:13, G.852:11, G.859:3, G.860:10, G.886:7, G.886:10, K.19:40, K.32:65, Kt.38:1, Kt.79:1, M.4:7, Mf.48:1, Mf.239:1, Mf.274:2, Mf.342:1, Mf.393:1, Mf.597:1, Trk.B.1:111]

gice gündüz:

1. **gice gündüz:**
Gazel 212
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aralıksız, sürekli, her zaman.

ʿAceb degül gice gündüz fiġān iderse hezār
Bilür ki ġonce-i bāġuñ bir aġzı biñ dili var

[G.52:5, G.67:3, G.156:8, G.220:1, G.222:2, G.245:10, G.450:3, G.473:9, G.475:8, G.489:6, K.14:84, Kt.95:3, Mf.110:2]

gice gündüz ber-ā-ber ol-:

1. **gice gündüz ber-ā-ber ol:***-dı*
Gazel 331
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Geceyi gündüzü ayıramayacak duruma gelmek II Gece ve gündüzün baharda eşit olması III Sevgilinin siyah saçlarının ve gün gibi olan yüzünün bir araya gelmesi.

Düşdi zülfi yüzine ṣan dem-i Nev-rūz irdi
Oldı gūyā ki ber-ā-ber gicemüz gündüzümüz

gice gündüz dimeyüp:

1. **gice gündüz dimeyüp:**
Kaside 14
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Gece gündüz demeden, daima, her zaman.

Āsmānīsidür ol sūr-ı sürūr-ı fetḥüñ
Gice gündüz dimeyüp atılur ammā ki hemān

gice ḳal-:

1. **gice ḳal-:***-maz, -sa*
Gazel 279
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gece kalmak, yatıya kalmak.

Gice ḳalmazsa ey dil ḫāṭıruñ ḳalmasun ol yāra
Cihānda ʿāşıḳuñ ḳadrin bilür dil-ber mi ḳalmışdur

gice ol-:

1. **gice ol:***-maz*
Gazel 90
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gece olmak.

Gelür diyü ḫayālüñ şāhı cānā gice olmaz kim
Revāḳ-ı dīdeyi dürr ü güherle itmeyüm zīnet

gice tā ṣubḥ olunca:

1. **gice tā ṣubḥ olunca:**
Gazel 383
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Geceden sabaha kadar.

Gice tā ṣubḥ olunca gerçi kim yıldız ṣayar çeşmüm
Uyanmaz dīde-i baḫtum sitāremde saʿādet yoḳ

gice vü gündüz:

1. **gice vü gündüz:**
Müfret 187
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gece ve gündüz, devamlı, her zaman.

Vaṣf-ı ḫāk-i rehidür gice vü gündüz sözümüz
Nice terk idelüm anuñla açıldı gözümüz

[G.417:5]

giceyi gündüze kat-:

1. **giceyi gündüze ḳat:**-*dı, -lar*
Kaside 5
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aralıksız gece gündüz eğlenmek.

Erbāb-ı ʿıyş giceyi gündüze ḳatdılar
Faṣl-ı bahāra düşse n'ola aṭvel-i nehār

gidelden berü:

1. **gidelden berü:**
Gazel 226
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gittiğinden beri.

Ṭurmadı yār gidelden berü hiç Ḥāletiyā
Gitdügince gözümüñ yaşı firāvān oluyor

gider-:

1. **giderem:**-*em*
Gazel 882
Mısra: **4**
Gidermek, yok etmek.

Yārüñ yüzini rūz-ı ḳıyāmetde görmeyem
Bir āh-ı serd idüp giderem tāb-ı maḥşeri

[K.28:88, M.1:16]

2. **giderür:**-*ür*
Gazel 426
Mısra: **3**
Karşılamak.

Zülfini ḥalḳa ḥalḳa idüp giderür zirih
İtdükçe ġamzesi dil ü cān ile ḳaṣd-ı ceng

3. **giderür:**-*ür*
Kaside 34
Mısra: **49**
Gidermek, yok etmek.

Ġubār-ı dil giderür bādı dem-be-dem oldur
Cihānda var ise bir rūzgār-ı ġam-fersā

giderek:

1. **giderek:**
Gazel 391
Mısra: **4**
Giderek, yayaş yavaş.

Elem-i ḥasret-i yār ile budur ki görinen
Ḫırmen-i āteş ola dāġ-ı cünūnum giderek

[G.125:2, G.446:8, G.512:2, K.42:27, Kt.57:4, M.4:118, Mf.41:2, Mf.50:2]

giderse gitsün:

1. **giderse gitsün:**
Gazel 690
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ne olursa olsun.

Her nem giderse gitsün eyā çeşm-i eşk-bār
Tek bezmümüzden ol gözi mestāne gitmesün

gil:

1. **gildür:**-*dür*
Gazel 248
Mısra: **2**
Balçık, çamur.

O yāra nisbet itmek kendüñi ey serv müşkildür
Senüñ cāy-ı ḳarāruñ gildür ammā kim anuñ dildür

[Mf.72:2]

gil ḳıl-:

1. **gil ḳıl:**-*du, -m*
Gazel 667
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çamur haline getirmek.

Ṭaş kesdiyse binā-yı ʿışḳ içün Ferhād eger
Gözlerüm yaşıyla gil ḳıldum ten-i ḫākīyi ben

gil ü bārān:

1. **gil ü bārān:**-*ı*
Gazel 362
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çamur ve yağmur.

Gil ü bārānı dil-ber gelmege her dem ṭutar mānīʿ
Muḥaṣṣal vuṣlata yirden çıḳar gökden iner mānīʿ

gil-kārī it-:

1. **gil-kārī it:**-*se*
Kaside 9
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Kilden, çamurdan yapmak.

Alup kāh ile ābın kehkeşān u çeşme-i ḫūrdan
Binā-yı devletinde çerḫ lāyıḳ itse gil-kārī

gir-:

1. **giren:**-*en*
Gazel 11
Mısra: **2**
Girmek, dahil olmak.

Nāyuñda muṭribā ne ḳomış bilmezsin Ḫudā
Āteş çıḳar içinden anuñ her giren hevā

[G.33:8, G.117:10, G.142:9, G.186:9, G.187:15, G.267:16, G.297:12, G.354:3, G.357:9, G.425:10, G.502:8, G.541:6, G.655:2, G.687:6, G.742:9, G.752:2, G.769:6, G.822:14, G.876:9, K.10:21, K.13:30, K.13:31, K.18:64, K.40:48, Kt.31:2, M.4:53, M.4:113,

M.4:116, M.8:182, Mf.79:1, Mf.131:1, Mf.414:2, Mf.493:1, T.2:5, T.4:5, Trk.B.1:11]

2. **girsem:**-*se, -m*
Mesnevi 8
Mısra: **57**
Bir şeye başlamak.

Eger girsem beyān-ı ḥasb-i ḥāle
Olur her faṣlı anuñ ṣad-maḳāle

3. **girse:**-*se*
Gazel 376
Mısra: **1**
Ele geçirmek, fethetmek.

Girse göñül şehrine ḫusrev-i ẕī-şān-ı ʿışḳ
Ḥāżır olur mīş-i cān olmaġa ḳurbān-ı ʿışḳ

girān:

1. **girān:**
Gazel 564
Mısra: **12**
Kıymetli, değerli.

Mecnūn-ı germ-rāh-ı fezā-yı muḥabetem
Ẕıll-ı Hümā-yı devlet ʿadd eylerüm girān

[G.679:10]

girān bār it-:

1. **girān bār it-:**-*di, -ler*
Gazel 181
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ağır yük yüklemek.

Ṣarṣar-ı rūz-ı ḳıyāmetle yirinden ḳopmaya
Keşti-i endūhumı ġāyet girān bār itdiler

girān gel-:

1. **girān gel:**-*di*
Kaside 16
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Ağır gelmek, zor gelmek.

Virdi ʿarūs-ı nuṣrete gürzüñ aġırlıġın
Aʿdā-yı dīne geldi bu ḥālet ʿaceb girān

[G.332:6, G.604:9]

girān ol-:

1. **girān ol:**-*mak*
Gazel 567
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ağır yük olmak.

Bār-ı hicrānı çeken hem dil ü hem cānumdur
Biri yetmez aña olmaġ ile ġāyet de girān

[G.626:4]

girān tut-:

1. **girān tut:**-*ar*
Kaside 12
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Sersem olmak.

Leşker-i encüm yaturken ḫayme-i eflākde
Ṣīhe-i raḫş-ı nehībinden tutar lā-büd girān

girān-ḳıymet ol-:

1. **girān-ḳıymet ol:**-*sa*
Gazel 49
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kıymetli, pahalı olmak.

Cihān cihān ġama çünkim fenā viren oldur
Deger ne deñlü girān-ḳıymet olsa laʿl-i müẕāb

gird ḫ̆ān ḳıl-:

1. **gird ḫ̆ān ḳıl:**-*sa*
Kaside 12
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Yuvarlak masa yapmak.

Mā-ḥażardur diyü eyler maʿzeret mihmānına
Mīz-bān-ı himmeti ḳılsa sipihri gird ḫ̆ān

gird-āb:

1. **gird-āblar:**-*lar*
Gazel 32
Mısra: **6**

Denizlerde, nehirlerde suların döndüğü tehlikeli yer, anafor, su çevrintisi.

Helāk itse n'ola keştī-i cānı ḫande-i dil-ber
Olur baḥr-i cemālinde anuñ gird-āblar peydā 7

[G.89:4, G.510:12, K.30:41]

gird-āb gird-āb üstine ol-:

1. **gird-āb gird-āb üstine ol-:**-*dı*
Gazel 147
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Üst üste girdap yaşanmak. (Girdap, denizlerde, nehirlerde suların döndüğü tehlikeli yer, anafor, su çevrintisidir).

Oldı baḥr-i ʿışḳda gird-āb gird-āb üstine
N'eylesün ṭıfl-ı dil-i üftāde-i nā-kerde kār

gird-āb ol-:

1. **gird-āb ol:**-*ur*
Gazel 55
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Girdap haline gelmek.

ʿAcebdür ḥāl-i baḥr-i ġam ki anda
Olur her ḳaṭre refte refte gird-āb

gird-āba düş-:

1. **gird-āba düş:**-*dü, -k*
Gazel 121
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Girdaba girmek, içinden çıkılmaz zor veya tehlikeli bir durumda bulunmak.

Bir ʿaceb gird-āba düşdük şimdi biz ey Ḥāletī
Hey meded öldüm disek bir kimseden yoḳdur meded

gird-āba şal-:

1. **gird-āba şal:**-*ma*
Mesnevi 9
Mısra: **174**

Kelime Tipi: -
Suyun tehlikeli çevrintisine düşürmek II Birini içinden çıkılamayacak kötü ve tehlikeli bir duruma düşürmek.

Ḳapuñ muḥtācın āḫir bāba ṣalma
Ġarīḳ-i luṭfuñı gird-āba ṣalma

gird-āb-ı baḥr-i ḥüsn:

1. **gird-āb-ı baḥr-i ḥüsn:**-*dür*
Müfret 253
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzellik denizinin girdabı.

Gird-āb-ı baḥr-i ḥüsndür ol çeşm-i ḫ ̆āb-nāk
Eyler hemīşe gönli düşen ʿāṣıḳı helāk

gird-āb-ı belā:

1. **gird-āb-ı belā:**-*dur*
Gazel 168
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Bela girdabı.

Dil Ḥāletiyā ġarḳa-i deryā-yı ġam oldı
Her gāh dönen üstine gird-āb-ı belādur

gird-āb-ı dil:

1. **gird-āb-ı dil:**
Gazel 159
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gönül girdabı.

Aġzına baḳmazdı erbāb-ı belāġat her zamān
Olmasa gird-āb-ı dil fevvāre-i lü'lü-yi ter

[G.489:12]

gird-āb-ı eşk-i çeşm-i ter:

1. **gird-āb-ı eşk-i çeşm-i ter:**
Gazel 158
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Islak gözyaşı girdabı.

Gird-bād-ı āh ile gird-āb-ı eşk-i çeşm-i ter
Dem-be-dem eyler vücūdın ʿāṣıḳuñ zīr ü zeber

gird-āb-ı ġam:

1. **gird-āb-ı ġam:**-*dan*
Gazel 579
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Keder çıkmazı.

Kim gelür ḳurtarmaġa gird-āb-ı ġamdan gönlümi
Uġradur mı yanına bir ferdi emvāc-ı cünūn

gird-āb-ı ġuṣṣa:

1. **gird-āb-ı ġuṣṣa:**
Gazel 893
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Üzüntü girdabı.

Gird-āb-ı ġuṣṣa görse ṭalar iḫtiyārsuz
N'eyler kenārı baḥr-i belānuñ şināveri

gird-āb-ı ḥayret:

1. **gird-āb-ı ḥayret:**
Mesnevi 9
Mısra: **113**
Kelime Tipi: -
Hayret girdabı II Allah'ın kalplere tecellisiyle yitirilen şuurun etkisinde kalıp, kurtulamayıp dönüp durmak.

Olup gird-āb-ı ḥayret raḳṣ-gāhum
Cibāl-i mevc-i ġayretdür penāhum

gird-āb-ı ʿışḳ:

1. **gird-āb-ı ʿışḳ:**
Gazel 373
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk girdabı.

Eylemez hergiz tenezzül yoḫsa mānend-i ḥabāb
Bu ṭoḳuz keştīi nā-peydā ider gird-āb-ı ʿışḳ

gird-āb-ı yem-i ṣabr:

1. **gird-āb-ı yem-i ṣabr:**-*um, -ı*
Gazel 695
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sabır denizinin girdabı.

Elem-i ḥasret ile bād-ı sebük-ḫīz-i cünūn
İtdi gird-āb-ı yem-i ṣabrumı fevvāre-i ḫūn

gird-bād:

1. **gird-bād:**
Gazel 115
Mısra: **7**
Döne döne esen şiddetli rüzgar, kasırga, hortum.

Ey şehr-yār-ı ḥüsn anı ṣanma gird-bād
Ḳaldursa gerd-i rāhuñ urur rūzgār çerḫ

[G.118:1, 128,4, G.793:3, K.36:49]

gird-bād it-:

1. **gird-bād it:**-*e*
Gazel 747
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hortum çıkarmak.

Şol deñlüdür ġubār-ı dilüm kim hevā-yı ʿışḳ
Cāʾizdür andan istese bir gird-bād ide

gird-bād-āsā:

1. **gird-bād-āsā:**
Gazel 527
Mısra: **8**
Dönerek çevrinti ile esen şiddetli rüzgâr, hortum gibi.

Niçe bir ʿışḳuñ beyābānında ben Mecnūn gibi
Gird-bād-āsā gezem bir gün ḳarār itmez miyem

[Th.1:20]

gird-bād-ı āh:

1. **gird-bād-ı āh:**
Gazel 4
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ah girdabı.

Gird-bād-ı āh ile bulsa ʿaceb mi üft ü ḫīz
Oldı cismüm Ḥāletī ḫāşāk-i ḫāmūn-ı ʿanā

[G.158:1, G.702:7]

gird-bād-ı deşt:

1. **gird-bād-ı deşt:**
Gazel 843
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çöl hortumu.

Eger ey gird-bād-ı deşt ḫayra girmek isterseñ
Niṣār eyle mezār-ı Ḳays'a gird-i kūy-ı Leylā'yı

gird-bād-ı deşt-i hicrān ol-:

1. **gird-bād-ı deşt-i hicrān ol-:**-*ur, -lar*
Gazel 572
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ayrılık çölünün kasırgası, hortumu olmak.

Ġubār-ı ḫāṭırumla bād-ı āhum
Olurlar gird-bād-ı deşt-i hicrān

gird-i ḫ̆ān-ı fikret:

1. **gird-i ḫ̆ān-ı fikret:**-*üm*
Gazel 694
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Düşünce sofrasının çevresi.

Gird-i ḫ̆ān-ı fikretüm devr eyleseydi Ḥāletī
Müşterī eylerdi destārın aña destār-ḫ̆ān

gird-i kūy-ı leylā:

1. **gird-i kūy-ı leylā:**-*y, -ı*
Gazel 843
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Leyla'nın semtinin hortumu.

Eger ey gird-bād-ı deşt ḫayra girmek isterseñ
Niṣār eyle mezār-ı Ḳays'a gird-i kūy-ı Leylā'yı

girdiş-i gerdūn:

1. **girdiş-i gerdūn:**
Kıt'a 103
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Feleğin dönmesi.

Her ehl-i fażlı ḫāk ile yek-sān idüp felek
Her dūnı ḳıldı girdiş-i gerdūn felek-mekān

girībān:

1. **girībānumuz:**-*umuz*
Gazel 510
Mısra: **14**
Elbise yakası.

Hergiz ḫalāsa pīr-i ḫıred bulmadı mecāl
ʿIşḳuñ elinde ḳaldı girībānumuz bizüm

[G.544:4, G.572:4, G.600:2, G.614:11, G.834:5, K.42:63, M.9:208, Trk.B.1:56]

girībān alın-:

1. **girībān alın-:**-*maz, -dı*
Kaside 1
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Yakayı kurtarmak, bir kimse veya bir şeyin elinden kurtulmak.

Yetişdi devr-i ʿadlüñ yoḫsa ʿālem bir yaña olsa
Sipihrüñ dest-i cevrinden alınmazdı girībānı

girībānı çāk it-:

1. **girībānı çāk it:**-*er*
Kaside 33
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Yaka yırtmak, çok fazla üzüntü ile kendini harap etmek, perişan olmak.

Degül aġzındaki şeb-nem ʿaraḳ nūş eyleyüp ġonce
Olur mest-i ṣabūḥı çāk ider āḫir girībānı

girībānı ḫalāş it-:

1. **girībānı ḫalāş it-:**-*mek*
Gazel 834
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yakayı kurtarmak, kurtulmak.

Dem-ā-dem ġayr ile dest ü girībān olmadan yegdür
O yārüñ dest-i ʿışḳuñdan ḫalāş itmek girībānı

girībān-ı meh-i nev:

1. **girībān-ı meh-i nev:**
Mesnevi 8
Mısra: **84**
Kelime Tipi: -
Hilalin yakası.

Melālüm vāṣıl-ı eflāk olaydı
Girībān-ı meh-i nev çāk olaydı

girībānı pençe-i ʿışḳa gir-:

1. **girībānı pençe-i ʿışḳa gir:**-*üpdür*
Gazel 523
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yakası aşkın eline geçmek, aşka yakalanmak, âşık olmak.

Ḥayātum cāmesi ey dil ʿaceb mi çāk çāk olsa
Girüpdür niçe kerre pençe-i ʿışḳa girībānum

girībān-ı taḥammül:

1. **girībān-ı taḥammül:**
Mesnevi 8
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Sabır yakası.

Çıḳup dūd-ı dilüm evc-i hevāya
Girībān-ı taḥammül indi pāya

girībānın çāk eyle-:

1. **girībānın çāk eyle:**-*r*
Gazel 638
Mısra: **2**

Kelime Tipi: -
Yakasını yırtmak.

Görür āyīne-i sāġarda ʿaks-i rūy-ı tābānın
Anuñçün şeh-i levendüm içse çāk eyler girībānın

girībānun çāk it-:

1. **girībānun çāk it:**-*me, -y, -e*
Gazel 637
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yakasını yırtmak.

O yārüñ dāmen-i luṭfını ṭutdı Ḥāletī şimdi
Eli degmez çeküp çāk itmege hergiz girībānun

giriftār:

1. **giriftārı:**-*ı*
Müfret 539
Mısra: **2**
Aşık, tutkun.

İner çāh-ı zenaḫdānına yārüñ zülf-i mekkārı
Ṣuya iltüp yine ṣusuz getürdi çoḳ giriftārı

[Mü.8:32]

giriftār eyle-:

1. **giriftār eyle:**-*r*
Gazel 233
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bağlamak; esir etmek.

Niçe āẕādeleri zülfi giriftār eyler
Ḳanda bir fitne ki var gözleri bīdār eyler

giriftār it-:

1. **giriftār it:**-*di*
Gazel 863
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Esir; tutsak etmek.

Yine bir olmayacaḳ derde giriftār itdı
Mīve-i vaṣl ümīdine düşürdi devrān

giriftār ol-:

1. **giriftār ol:**-*a*
Gazel 150
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Esir olmak, tutsak olmak.

ʿIşḳ ehli derūnında ḫayāl-i ruḫ-ı dil-ber
Yūsuf gibidür kim ola zindāna giriftār

[G.517:2, G.665:4, G.715:3, G.766:5,
Mf.397:2, Mf.579:2]

girih:

1. **girihi:**-*i*
Gazel 286
Mısra: **9**
Düğüm, saç bağı.

Açılsa eger bir girihi zülf-i nigāruñ
Dem-beste olurdı göricek nāfe-i Tātār

[Mf.4:1, Mf.19:1]

girih-dār ol-:

1. **girih-dār ol:**-*dı*
Kaside 17
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Düğümlenmek.

Ser-ā-ser oldı girih-dār rişte-i cānum
Ḳaçan olur ki diyü ḥall-i ʿuḳde-i teʾḥīr

girih-gīr:

1. **girih-gīr:**
Mesnevi 9
Mısra: **75**
Karışık, düğüm.

Dem-ā-dem rişte-i kārum girih-gīr
Hemīşe reʾy-i baḫtum sūʾ-i tedbīr

girih-gīr eyle-:

1. **girih-gīr eyle:**-*di*
Kaside 20
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Düğüm düğüm etmek, düğümlemek.

Girih-gīr eyledi meşşāṭa-i devr-i zamān geldi
Yolunmışken ser-ā-ser sünbülüñ zülf-i perīşānı

girih-i derd ü ġam:

1. **girih-i derd ü ġam:**-*a*
Gazel 153
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dert ve sıkıntı düğümü.

Girih-i derd ü ġama āh-ı taḥassür çekdüm
Rişte-i ser güm-i ümmīdüme itdükçe naẓar

girihler ur-:

1. **girihler ur:**-*mış*
Gazel 6
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Düğümler oluşturmak, saçı örmek.

Meger cān naḳdi vardur Ḥāletī zülf-i siyāhında
Girihler urmış anuñ üstine ol āfet-i raʿnā

[G.21:12]

girīz:

1. **girīz:**
Gazel 301
Mısra: **6**
Kaçmak.

Şīr-i gerdūn āteş-i āhından eylerken ḥazer
Ehl-i ʿışḳa ʿaybdur gürg-i melāmetden girīz

giryān:

1. **giryān:**
Gazel 197
Mısra: **8**
Ağlamaklı.

Daʿvet itse reşk ile āḫir perīşān-ḥāl ider

Bezmine ʿışḳ ehli hep ḫandān varur giryān gelür

[FG.251:5, G.267:14, K.9:25]

giryān eyle-:

1. **giryān eyle:**-*y, -en*
Gazel 605
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ağlatmak.

Ey felek sensin dem-ā-dem ḫalḳı nālān eyliyen
Bir dilim nān gösterüp biñ ṭıflı giryān eyliyen

[G.736:1, Mf.381:1]

giryān it-:

1. **giryān it:**-*en*
Gazel 489
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ağlatmak.

Silseñ ne var sirişkümi ḫaṭṭuñ degül midür
Giryān iden beni gice gündüz ḳalem-miṣāl

[G.855:3, G.475:8, G.832:11, M.9:24, Trk.B.1:104]

giryān kıl-:

1. **giryān ḳıl:**-*ur*
Terkib-bend 1
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Ağlatıp göz yaşı döktürmek.

Mey-i ʿişret diyü bir cām ṣunsa ṣāḳi-i devrān
Mezāḳuñ telḫ idüp evvel ḳılur āḫir gözüñ giryān

giryān ol-:

1. **giryān ol-:**-*up*
Gazel 888
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ağlamak.

Ben ḫamīde-ḳadde gelmek vaʿdini itmişdi yār
Gözlerüm giryān olup yollarda ḳaldum pül gibi

[G.21:9, G.36:7, G.38:5, G.52:3, G.72:9, G.79:9, G.187:1, G.537:6, G.648:12, Th.1:3]

girye:

1. **giryesi:**-*si*
Gazel 86
Mısra: **2**
Ağlama, gözyaşı.

Bezm-i ġamuñda şöyle gerek ʿāşıḳa şarāb
K'olmaya giryesi anuñ illā ki ḫūn-ı nāb

[G.179:3, G.306:7, G.477:3, G.645:8, G.753:7, Mf.63:1]

girye demi:

1. **girye demi:**-*n, -de*
Gazel 259
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ağlama vakti.

Bulunan girye deminde dil-i nā-şādumdur
Baña feryād-res olan yine feryādumdur

girye eyle-:

1. **girye eyle:**-*r*
Gazel 249
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı dökmek, ağlamak.

Kākülün gösterse dil-ber girye eyler ehl-i ʿışḳ
Ẓāhir olsa her ḳaçan ebr-i siyeh bārān olur

[G.68:5]

girye kıl-:

1. **girye ḳıl:**-*sa*
Gazel 835
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ağlatmak.

Eger kim bezm-i meyde girye ḳılsa çeşm-i fettānı
İder peykānlu her bir ḳaṭresi bir tīr-i müjgānı

girye ol-:

1. **girye ol:**-*sa*
Gazel 462
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı dökmek.

ʿAceb mi pīşe baña girye olsa şemʿ-miṣāl
Eritdi yüregümüñ yaġını hevā-yı viṣāl

[Mf.297:1]

girye-i beyhūde it-:

1. **girye-i beyhūde it:**-*mez, -ler*
Gazel 717
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Boş yere gözyaşı dökmek.

Anuñ evżāʿı çerḫi girye-i beyhūde itmezler
Olanlar bāde-i şevḳ-i maḥabbet birle mestāne

girye-i bī-ihtiyār eyle-:

1. **girye-i bī-iḫtiyār eyle:**-*r*
Gazel 385
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İstemsizce gözyaşı dökmek.

ʿİşret-i Cemşīd'i yād eyler meger Nev-rūz'da
Girye-i bī-iḫtiyār eyler aña irdükçe tāk

girye-i çeşm:

1. **girye-i çeşm:**-*ün, -den*
Gazel 143
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı.

Naḳd-i eşküñ ḳızılı çıḳmasa ger Ḥāletiyā
Belki ḫaẕẕ eyler idi girye-i çeşmüñden o yār

girye-i ʿışḳ:

1. **girye-i ʿışḳ:**
Gazel 335
Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Aşkın gözyaşı.

Terk iderdük renciş-i ḫāṭır görünce yārda
Girye-i ʿışḳ olmasaydı ʿayb-ı māder-zādumuz

girye-i mestān it-:

1. **girye-i mestān it:**-*di*
Gazel 849
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Sarhoşluk gözyaşı dökmek.

Gice meclis şu ḳadar germ idi kim Ḥāletiyā
Çeşm-i dil-dār bile girye-i mestān itdi

girye-i mestāneler ḳıl-:

1. **girye-i mestāneler ḳıl:**-*du, -n*
Gazel 715
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sarhoşluk gözyaşları dökmek.

Gice meclisde cānā girye-i mestāneler ḳılduñ
Hemān ol tīġe döndi kirpigüñ kim devşürür dāne

[G.755:5]

girye-i şādī:

1. **girye-i şādī:**
Gazel 171
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevinç gözyaşı.

Ne belā gelse girye-i şādī
Ezelī ehl-i ʿışḳa ʿādetdür

girye-i şevḳ:

1. **girye-i şevḳ:**-*ün*
Kıt'a 114
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevinç gözyaşı, sevinçten ağlama,.

Gören girye-i şevḳüñi bezm-i meyde
Gözüñ beñzedür ʿayn-ı āb-ı ḥayāta

girye-i yaʿḳūb:

1. **girye-i yaʿḳūb:**
Gazel 57
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hz. Yakub'un gözyaşı.

Ḳaçma ʿāşıḳdan ki virmişdür cemāl-i Yūsufʾa
Girye-i Yaʿḳūb ile sūz-ı Zelīḫā āb u tāb

giryeler it-:

1. **giryeler it:**-*er, -sin*
Gazel 441
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ağlamak, gözyaşı dökmek.

İdersin mest olup meclisde cānā giryeler gāhī
Bu ḥāletle ḳılursın āb-dāde tīġ-i müjgānuñ

[G.488:8, G.699:5]

gīsū:

1. **gīsūların:**-*lar, -ı, -n*
Gazel 120
Mısra: **5**
Omuz üstüne dökülen saç.

Gīsūların çözüp irişince bāġ-ı sīnede
Ḳonmasa naḳd-i ʿömre eger ʿāḳıbet resīd

[G.120:5, G.136:5, G.228:7, G.476:6, G.503:3, G.658:1, G.698:6, G.816:11, G.856:2, K.26:13, K.30:45, Kt.K.4:20, M.4:23, Mf.182:2, Mf.275:2]

gīsū-yı dil-berān:

1. **gīsū-yı dil-berān:**
Gazel 564
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güzellerin saçları.

Düşmekle bām-ı manẓara-i iltifātdan
Oldı şikeste-beste çü gīsū-yı dil-berān

gīsū-yı girih-gīr:

1. **gīsū-yı girih-gīr:**-*ün*
Gazel 779
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Düğüm düğüm olmuş saçlar.

Görenler ḳaşlaruñ yanında gīsū-yı girih-gīrüñ
Aşılmış şandı zencīr-i ʿadālet ṭāḳ-ı kübrāda

gīsu-yı ḥavrā:

1. **gīsu-yı ḥavrā:**
Mesnevi 3
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Hurilerin saçları.

Āstān-ı saʿādetinde revā
Ḫāk-rūb olsa gīsu-yı ḥavrā

gīsū-yı mekkār:

1. **gīsū-yı mekkār:**-*un*
Gazel 850
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hilekar saçlar II Sevgilinin saçları.

Gelmedi ẓannum budur gelmez de ey şūḫ-ı cihān
Kār-gāh-ı siḥre hiç gīsū-yı mekkāruñ gibi

gīsū-yı nigār:

1. **gīsū-yı nigār:**
Gazel 203
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçı.

Bu cihān içre göñül başına āzāde iken
Bende-i ḥalḳa-be-gūş eyledi gīsū-yı nigār

[G.626:5]

git-:

1. **gitse:**-*se*
Gazel 188
Mısra: **4**
Bir yerden daha uzak bir yere varmak, azîmet etmek.

Bir ṣayd-ı zaḫm-ḫūrde gibi mübtelā-yı ʿışḳ
Her ḳanda gitse ḫūn-ı sirişkin revān ider

[G.294:3, G.477:1, G.548:9, G.690:10, G.713:5, G.842:5, K.14:17]

2. **gitmedi:**-*me, -di*
Gazel 303
Mısra: **10**
Bitmek, sona ermek, yok olmak.

Gūyā metāʿ-ı maʿrifetüz biz ki Ḥāletī
Az ḳalmaġ ile gitmedi hergiz kesādumuz

[G.60:7, G.62:13, G.121:4, G.202:1, G.254:6, G.357:3, G.374:2, G.424:9, G.447:4, G.522:1, G.524:2, G.531:10, G.564:16, G.581:7, G.651:9, G.661:2, G.682:7, G.811:12, G.819:4, G.820:8, K.21:46, K.25:5, K31:50, Kt.96:4, M.8:167, M.9:284, Mf.330:1, Mf.330:2, Mf.400:2, Mf.439:2, Mf.480:1]

3. **gitdi:**-*di*
Müfret 200
Mısra: **1**
Harcanmak, feda olmak.

Gitdi metāʿ-ı vuṣlata hep naḳd-i cānumuz
Şimdi firāḳ ile ṣayılur üstüḫ̂ānumuz

4. **gitsem:**-*se, -m*
Gazel 177
Mısra: **11**
(Belli bir maksat için) bir yerde bulunmak; yönelmek, meyletmek.

ʿAdū ḳaṣdına gitsem kūyına şemşīr-i āhumla
Benüm her seng-i rāh ey Ḥāletī seng-i fesānumdur

[G.31:23, G.332:7, G.395:4, G.659:5]

5. **gitdi:**-*di*
Gazel 777
Mısra: **1**
(Belli bir yönde) Belli bir yol takip etmek, yürümek, ilerlemek.

Çekildi gitdi göñlüñ sāye-veş cānānuñ ardınca
Velī ey ʿāṣıḳ-ı şūrīde ḳaldı cānuñ ardınca

[Mf.328:1]

6. **gitdi:**-*di*
Gazel 446
Mısra: **14**
Uzaklaşmak, bulunduğu yerden ayrılmak, terk etmek.

Ḳapuñda tīġüñe ṭutmışdı gerdenin ʿāṣıḳ
Yüzine baḳmayıcaḳ gitdi boynını egerek

[G.125:5, G.130:1, G.130:6, G.188:6, G.200:5, G.208:6, G.217:3, G.267:1, G.287:1, G.322:1, G.361:2, G.390:4, G.659:9, G.690:6, G.695:8, G.768:9, G.809:11, G.870:3, G.884:9, G.893:7, K.16:12, K.31:3, K.32:5, K.39:27, Mf.194:1, Mf.599:2]

7. **gitdi:**-*di*
Gazel 493
Mısra: **7**
Dünyayı terk etmek, ölmek.

Gitdi Ḳays u Kūh-ken bir ḥamle-i hicrān ile
Rezm-gāh-ı ʿışḳda ancaḳ benem s̱ābit-ḳadem

[G.259:10, G.375:11, G.415:3, G.514:2, G.533:2, G.760:11, T.3:3, T.3:10]

8. **gitdi:**-*di*
Gazel 77
Mısra: **3**
Ayrılmak, terk etmek.

Terk itdi gitdi çünki o serv-i revān beni
Bir yaña ben de başum alup gideyin çü āb

[G.201:3]

9. **gitmesün:**-*me, -sün*
Gazel 552
Mısra: **1**
Kapılıp gitmek, sürüklenmek.

Seyl-i ġamla gitmesün dirseñ bu cism-i nā-tüvān
Eksük olmasun elüñden dem-be-dem rıṭl-ı girān

[G.155:2]

10. **gider:**-*er*
Mesnevi 2
Mısra: **53**
"Bir durum için" devam etmek.

Yoḫsa görmez gider mi şeb-pere-vār
Ey devā-yı belā-yı bīmārān

[G.132:16, G.338:6, G.402:6, G.657:6, G.700:10, G.815:3, G.889:5]

11. **gitmesün:**-*me, -sün*
Gazel 690
Mısra: **8**
Varmak, ulaşmak.

Yā Rab dest-i luṭfuñ ile feṯḥ-i bāb ḳıl
Feryād u zārumuz der-i sulṭāna gitmesün

[G.178:8, G.187:13, G.318:1, G.690:8, M.9:238, M.9:249]

12. **gitdi:**-*di*
Gazel 325
Mısra: **12**
(Zaman için) Geçmek, sona ermek, yaşanıp tükenmek, bitmek.

Nev-bahār eyyāmıdur ḳıl muṭṭaṣıl meşḳ-i cünūn
Gitdi eyyām-ı şitā ey dil ḫumāruñ ṭurma yaz

[G.13:7, G.302:4, G.497:14, G.867:7]

13. **gitmege:**-*me, -y, -e*
Gazel 393
Mısra: **5**
Akmak.

Mecāl olmaya tā kim gitmege gel ey gözüm yaşı
Beni pā-der-gil eylerseñ eger kūyında it yārüñ

14. **gitmeñ:**-*me, -n*
Gazel 435
Mısra: **7**
Başvurmak, fikir danışmak.

Gitmeñ yabāna mihr ü maḥabbet ṭarīḳını
Ey reh-revān-ı ʿışḳ gelüñ benden ögrenüñ

15. **gitdi:**-*di*
Gazel 224
Mısra: **9**
"Bir türlü olmadı, oldu bitti" anlamını pekiştiren fiil.

Yazıḳlar Ḥāletī'nüñ kimse ḳadrin bilmedi gitdi
Cihāna gelmemişken öyle üstād-ı süḫan-perver

[K.22:5, G.448:10, G.683:3, Kt.15:1]

16. **gider:**-*er*
Gazel 253
Mısra: **4**
Bir şeyi yitirmek, ondan yoksun kalmak.

Çoḳ yād ider o ġonce-dehen bülbül-i dili
Güller gider benefşe biter bir zamān olur

gitdügince:

1. **gitdügince:**
Gazel 226
Mısra: **10**
Gittikçe.

Ṭurmadı yār gidelden berü hiç Ḥāletiyā
Gitdügince gözümüñ yaşı firāvān oluyor

gitdükçe:

1. **gitdükçe:**
Mesnevi 9
Mısra: **167**
Git gide, artarak.

Ṭutar gitdükçe rīş-i ġazl-ı nāsūr
Müfīd olmaz teb-i cāy-gīre kāfūr

[M.9:218]

giy-:

1. **giymiş:**-*miş*
Gazel 734
Mısra: **9**
Bir giyeceği bedenine veya herhangi bir organına geçirmek.

O meh bir āsmānī câme giymiş sīne-çāk olmış
Açıḳdur gök ḳapusı Ḥāletī ṭurma duʿā eyle

giyā:

1. **giyā:**
Gazel 16
Mısra: **16**
Ot, bitki II Âşık.

Kim añar Ḥāletī seni yāra Hiç añılsun mı gül yanında giyā

giyāh:

1. **giyāhum:**-*um*
Gazel 528
Mısra: **10**
Ot, saman, yeşillik, çimen.

Sīnemdeki zehr-āb-ı ġam āş̲ārı degül mi
Ol ḫāk-i mezārumda biten tāze giyāhum

[M.3:77, M.9:23]

2. **giyāh:**
Gazel 810
Mısra: **6**
Ot, bitki II Âşık.

Ḫūblar baḳmaz yüzine ʿāşıḳ-ı şeydālaruñ
Bī-nihāyetdür feżā-yı ġamda zerd olmış giyāh

giyāh-ı bāġ-ı ʿışḳ:

1. **giyāh-ı bāġ-ı ʿışḳ:**-*un*
Gazel 403
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk bahçesinin otu II Âşık.

Giyāh-ı bāġ-ı ʿışḳuñ devr iderseñ ol ḳadar it kim
İrişe aña gāhī sāye-i serv-i ḫırāmānuñ

giyāh-ı ḫuşk:

1. **giyāh-ı ḫuşk:**-*e*
Gazel 854
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kuru ot II Âşık.

Dūr idüp devrān beni ol nev-bahār-ı ḫüsnden
Bir giyāh-ı ḫuşke döndüm iʿtibārum ḳalmadı

[G.712:11]

giyeh:

1. **giyehden:**-*den*
Mesnevi 8
Mısra: **116**
Ot, saman, yeşillik, çimen.

Uman nāçīz elinden bezl-i maḳṣūd
Recā eyler giyehden ẓıll-i memdūd

giyeh-i ḫuşk:

1. **giyeh-i ḫuşk:**
Kaside 24
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Kuru ot.

Giyeh-i ḫuşk gül-i gül-şene hem-ser mi olur
Hiç ber-ā-ber ola mı laʿl ile seng-i ḫārā

gizlen-:

1. **gizlenürdi:**-*ür, -di*
Kaside 11
Mısra: **42**
Gizlenmek, saklanmak.

Āftābuñ nāmı olmaġla ġazāle lā-cerem
Gizlenürdi rūz-ı şaydında bulaydı bir kemīn

[K.14:64]

gizli:

1. **gizli:**
Gazel 401
Mısra: **6**
Gizli, saklı.

Yüz sürüp rāhına ḳıl çihreni ḫāk-ālūde
Hūş-mend-i ġam iseñ gizli gerek altunuñ

[G.740:10]

gizlü:

1. **gizlü:**
Gazel 872
Mısra: **2**
Gizli, saklı.

Ḳıyām-ı ḳāmet-i yāri görüp çoḳ āh u zār oldı
Ḳıyāmet ḳopdı gūyā gizlü işler āşikār oldı

ġonce:

1. **ġonce:**
Gazel 15
Mısra: **1**
Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk.

Teni semen lebi ġonce ruḫı gül-i raʿnā
Olur mı bundan öte hiç tenāsüb-i aʿżā

[G.28:5, G.51:10, G.139:1, G.168:1, G.260:6, G.447:6, G.455:1, G.662:5, G.662:8, G.794:2, G.849:4, K.3:52, K.5:19, K.5:26, K.6:71, K.18:34, K.20:41, K.25:16, K.32:3, K.32:83, K.33:8, K.33:17, Mf.248:2, Mf.469:2]

2. **ġonce:**
Gazel 148
Mısra: **9**
Yaprakları henüz açılmamış çiçek. II Sevgili.

Görmedük bir ġonce ḳalmadı cihān bāġında līk
Cümlesin terk eyleyüp peykānuñ itdüm iḫtiyār

[G.173:15, G.200:2, G.202:5, G.376:13, G.453:5, G.690:1, Mf.387:1]

ġonce eṭfāli:

1. **ġonce eṭfāli:**
Gazel 830
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gonca çocuğu.

Debistān-ı bahāruñ muntaẓamdur şimdi aḥvāli
Açılmaġ üzredür gün geldüginçe ġonce eṭfāli

[K.11:18]

ġonce ṭıflı:

1. **ġonce ṭıflı:**-*n, un*
Müfret 233
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gonca çocuğu II Sevgili.

ʿAzm-i gül-zār eylemez dil bulmayınca yāri çaḳ
Ġonce ṭıflınuñ var ey şeb-nem başına aḳçe ṭaḳ

[G.381:2]

ġonce vü ʿabher:

1. **ġonce vü ʿabher:**
Kaside 25
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Gonca ve nergis.

Cihānda gül gibi gülsün olup ʿadūları kūr
Niteki açıla gül-şende ġonce vü ʿabher

ġonce-āsā:

1. **ġonce-āsā:**
Kaside 38
Mısra: **19**
Gonca gibi.

Açılma herkese ġonce-āsā Dehānuñ açup açma dehānı […]

ġonce-dehān:

1. **ġonce-dehānlar:**-*lar*
Gazel 455
Mısra: **9**
Gonca ağızlı II Sevgili.

Ṭurduḳça felek var olalar ġonce-dehānlar
Anlarla durur revnaḳı gül-zār-ı cihānuñ

[G.230:7, G.567:5, K.38:1]

ġonce-dehen:

1. **ġonce-dehen:**
Gazel 14
Mısra: **3**
Gonca ağızlı II Sevgili.

Dütün ol ġonce-dehen aġzına zībā yaḳışur
Reng-i āteşdür ol laʿl-i leb-i rūḥ-efzā

[G.226:4, G.253:3, G.285:5, G.400:3, G.618:2, G.626:7]

ġonce-i bāġ:

1. **ġonce-i bāġ:**-*un*
Gazel 212
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bahçenin goncası.

ʿAceb degül gice gündüz fiġān iderse hezār
Bilür ki ġonce-i bāġuñ bir aġzı biñ dili var

[G.209:12]

ġonce-i baḫt:

1. **ġonce-i baḫt:**-*un*
Gazel 420
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Baht, talih goncası.

Açılmaz ġonce-i baḫtuñ senüñ ey Ḥāletī hergiz
Meger kim pertev-i luṭfın ṣala mihr-i diraḫşānuñ

ġonce-i devlet:

1. **ġonce-i devlet:**-*de*
Müfret 51
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Talih goncası.

Bir seḥer ẓāhir olup ġonce-i devletde güşād
Gül-bün-i yeʾsi zamān eyledi gül-ḫīz-i murād

ġonce-i emel:

1. **ġonce-i emel:**
Kaside 3
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İstek goncası.

Açılsa gül gibi yiridür ġonce-i emel
Rūy-ı zemīni ḫūn-ı ʿadū ḳıldı lāle-fām

ġonce-i gül:

1. **ġonce-i gül:**
Kaside 2
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gül goncası.

Çemende ġonce-i gül aldı başına miġfer
Şeh-i bahār siper virdi verd-i raʿnāya

[Kt.93:1, G.538:3]

2. **ġonce-i gül:**
Gazel 367
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gül goncası II Sevgili.

Bir aġzı biñ dili ola her ġonce-i gülüñ
Nice fiġānlar eylemesün ʿandelīb-i bāġ

[G.404:5]

ġonce-i gül-pīrāhen:

1. **ġonce-i gül-pīrāhen:**-*üm*
Gazel 539
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gül gömlekli gonca, kırmızı gül.

Pāre pāre olur anuñ yoluna verd-i ṭariyy
Gül-şene gelse eger ġonce-i gül-pīrāhenüm

ġonce-i gül-pīrehen:

1. **ġonce-i gül-pīrehen:**-*sin*
Gazel 96
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gül gömlekli gonca.

Teni berg-i semen bir ġonce-i gül-pīrehensin sen
Olupdur sende ey ṣūḫ-ı cihānum ḫūbluḳ ḳat ḳat

ġonce-i gül-şen:

1. **ġonce-i gül-şen:**
Gazel 544
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin açılmamış gülü.

Aġzın açup ġonce-i gül-şen aña ḫayrān olur
Aġzın açsa her ḳaçan ol verd-i ḫandānum benüm

ġonce-i gül-zār:

1. **ġonce-i gül-zār:**
Gazel 97
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin goncası.

Ṭomruġa girmezdi ḳoḳmazdı dehānın her kişi
Olmasa laʿlüñ meyüñden ġonce-i gül-zār mest

ġonce-i gül-zār-ı cinān:

1. **ġonce-i gül-zār-ı cinān:**-*da*
Gazel 840
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçesinin açılmamış gülü.

Revnaḳ mı ḳalur ġonce-i gül-zār-ı cinānda
Gelse yanına bāġ-ı ġamuñ berg-i giyāhı

ġonce-i gül-zār-ı miḥnet:

1. **ġonce-i gül-zār-ı miḥnet:**-*i*
Gazel 894
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Eziyet bahçesinin goncası.

Cemʿ eyle bir yire dil-i ehl-i maḥabbeti
Ḳıl deste deste ġonce-i gül-zār-ı miḥneti

ġonce-i gül-zār-ı ümmīd:

1. **ġonce-i gül-zār-ı ümmīd:**
Mesnevi 9
Mısra: **143**
Kelime Tipi: -
Ümit bahçesinin goncası.

Açılmaz ġonce-i gül-zār-ı ümmīd
Görülmez anda illā ḫançer-i bīd

ġonce-i ḫandān:

1. **ġonce-i ḫandān:**
Gazel 476
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gülen gonca, açılmış gül.

Her zamānda gül-i ter rūyını pür-çīn eyler
Olmaz ol ġonce-i ḫandān gibi ṣūḫ u şengül

[Mf.486:2]

2. **ġonce-i ḫandān:**-*un*
Gazel 210
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gülen (açılmış) gonca II Sevgili.

Vuṣlatın ol ġonce-i ḫandānuñ eylerdük ümīd
ʿAhdi ʿahd-i gül gibi ger olmasa nā-üstüvār

ġonce-i ḫātır açıl-:

1. **ġonce-i ḫāṭır açıl:**-*ur*
Gazel 586
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönül goncası açılmak II İçi açılmak.

Bilmez ki anuñla açılur ġonce-i ḫāṭır
Baḥs itse ne var şeyḫ-i riyā-pīşe hevādan

[Mf.159:2]

ġonce-i ḳalb:

1. **ġonce-i ḳalb:**-*üm*
Gazel 621
Mısra: **7**

Kelime Tipi: -
Gönül goncası.

Murādum naḫli ber virmez açılmaz ġonce-i ḳalbüm
Benüm ḫār-ı belādur ḥāṣılum ancaḳ bu gül-şenden

ġonce-i ḳalb-i ḥazīn:

1. **ġonce-i ḳalb-i ḥazīn:**-*üm*
Gazel 759
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hüzünlü gönül goncası.

Yüzüm gülmez eger rūy-ı zemīn hep lāle-zār olsa
Açılmaz ġonce-i ḳalb-i ḥazīnüm yüz bahār olsa

ġonce-i lāle:

1. **ġonce-i lāle:**
Gazel 736
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Lale goncası.

Rāzuñı kimseye keşf itme ṣaḳın Ḥāletiyā
Ġonce-i lāle gibi dāġuñı pinhān eyle

ġonce-i maḳṣūd:

1. **ġonce-i maḳṣūd:**-*um, -a*
Gazel 533
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Maksat goncası.

Her ḳaçan kim uzadam ġonce-i maḳṣūduma el
Çāk olur ḫār-ı ġam-ı miḥnet ile dāmānum

[G.141:11, G.549:12]

ġonce-i maḳṣūdı açma-:

1. **ġonce-i maḳṣūdı açma:**-*z*
Gazel 26
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Amaç goncası açmamak, isteğine kavuşamamak.

Ṭālib-i vaṣl olma ey ʿāṣıḳ sirişk ü āh ile
Ġonce-i maḳṣūdı açmaz hergiz ol āb u hevā

ġonce-i nahl-i leṭāfet:

1. **ġonce-i naḫl-i leṭāfet:**
Gazel 465
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzellik, zariflik fidanının goncası.

Ṣubḥ-dem ey ġonce-i naḫl-i leṭāfet bāġa gel
İdeyin ben nāle bülbüllerle sen güllerle gül

ġonce-i naḫl-i ümmīd-i cān:

1. **ġonce-i naḫl-i ümmīd-i cān:**-*ı*
Kaside 38
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönlün ümit fidanının goncası.

Yeşil cāmesi ol gül-i bāġ-ı ḥüsnüñ
Açar ġonce-i naḫl-i ümmīd-i cānı

ġonce-i naḳş-ı dīvār ol-:

1. **ġonce-i naḳş-ı dīvār ol-:**-*dı*
Gazel 141
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Duvar resminin goncası olmak II Cansız bir gonca olmak.

Āh kim ġonce-i maḳṣūdum açılmaḳ bilmez
Fiʿl-meşel oldı hemān ġonce-i naḳş-ı dīvār

ġonce-i nāzük-mizāc:

1. **ġonce-i nāzük-mizāc:**
Gazel 608
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Nazik yapılı gonca II Nazik sevgili.

Almaġ olmaz destine ol ġonce-i nāzük-mizāc
Kāġıd-ı nāmem eger olursa berg-i yāsemen

ġonce-i nev-hīz:

1. **ġonce-i nev-ḫīz:**
Müfret 42
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yeni çıkmış gonca.

Yārdan ister idi derdine dil murġı ʿilāc
Olmasa ġonce-i nev-ḫīz gibi teng-mizāc

[Mf.471:1]

ġonce-i nev-hīz-i çemen-perver-i nāz:

1. **ġonce-i nev-ḫīz-i çemen-perver-i nāz:**
Müfret 183
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Naz çimenliğini besleyen yeni çıkmış gonca II Nazlı sevgili.

Basmaz ol ġonce-i nev-ḫīz-i çemen-perver-i nāz
Bād-ı ṣubḥ itse eger berg-i güli pāy-endāz

ġonce-i nev-hīz-i gül-şen-i cān:

1. **ġonce-i nev-ḫīz-i gül-şen-i cān:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Can bahçesinin yeni yetişmiş goncası II Şairin oğlu.

Yürek buña nice döysün ki dest-i berd-i ecel
Ḳopardı ġonce-i nev-ḫīz-i gül-şen-i cānı

ġonce-i pür-jāle:

1. **ġonce-i pür-jāle:**-*y, -e*
Gazel 658
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Üzerinde çiy taneleri olan gonca.

Ġonce-i pür-jāleye aġzın nice teşbīh idem

Diş ṣırıtmaz kimseye hergiz o ṣūḫ-ı dil-sitān

ġonce-i raʿnā:

1. **ġonce-i raʿnā:**
Gazel 236
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İki renkli, güzel, hoş gül II Sevgili.

Meclis-i aġyārdan kim ol ḳadi bālā ḳopar
Ṣan miyān-ı ḫārdan bir ġonce-i raʿnā ḳopar

2. **ġonce-i raʿnā:**-*y, -a*
Gazel 681
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İki renkli gonca.

Virmezin peykān-ı ḫūn-ālūduñı öldürseler
Gül-şen-i cennetde bitmiş ġonce-i raʿnāya ben

[K.8:1]

ġonce-i ter:

1. **ġonce-i ter:**
Gazel 241
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Taze gonca.

Jāle-i eşkümi dökersem eger
Olur elbette ter o ġonce-i ter

2. **ġonce-i ter:**-*i*
Gazel 882
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Taze gonca II Sevgili.

Ter düşmez idi çeşme-i çeşmümden ol perī
Olmasa ʿişve gül-şeninüñ ġonce-i teri

ġonce-i zanbak:

1. **ġonce-i zanbaḳ:**
Kaside 27
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Zambak tomurcuğu.

Kuḫl-i ḫāk-i rāhını bād irgürür nergislere
Ġonce-i zanbaḳ olur aña gümüşden sürme-dān

[Kt.93:2, K.2:12]

ġonce-leb:

1. **ġonce-leb:**
Gazel 71
Mısra: **1**
Gonca dudak II Sevgili.

Eyledi ḳıbḳızıl deli her birini o ġonce-leb
Gülleri gül-şenüñ n'ola ḫandeler itse bī-sebeb

[G.663:8, G.665:9, Th.1:5]

ġoncelerüñ aġzı:

1. **ġoncelerüñ aġzı:**
Gazel 122
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Goncaların ağzı.

Gül-şende aġzı ġoncelerüñ deprenür müdām
Tesḫīr-i bülbül içün oḳur gibi sürḫ-bād

ġonce-ṣıfat:

1. **ġonce-ṣıfat:**
Gazel 647
Mısra: **4**
Gonca gibi.

Gül-şen-i kūyuña varduḳça olur ʿāṣıḳlar
Lāle-veş sūḫte-dil ġonce-ṣıfat cāme-derān

ġonce-veş:

1. **ġonce-veş:**
Gazel 249
Mısra: **6**
Gonca gibi.

İrse cān-ı ʿāṣıḳa nā-geh nesīm-i vaṣl-ı yār
Ġonce-veş dil-teng iken güller gibi ḫandān olur

[G.546:5, G.870:6, K.24:11]

göç-:

1. **göçmez:**-*mez*
Gazel 16
Mısra: **10**
Yerleşmek amacıyla mahalle, köy, şehir veya ülke değiştirmek.

Dil-i sengin-i yārdan hergiz Göçmez illā ḫadeng-i cevr ü cefā

[G.310:3]

göge çık-:

1. **göge çıḳ:**-*ma, -y, -a*
Gazel 656
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gökyüzüne çıkmak, yükselmek.

Gice yoḳdur kim göge şeb-dīz-i āhum çıḳmaya
Atumuñ oynaġı olmışdur feżā-yı āsmān

gögsin dög-:

1. **gögsin dög-:**-*e, -me, -m*
Gazel 354
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Acı ve esefle kendini yumruklamak.

Def gibi gögsüm dögem ben hicr ile lāyıḳ mıdur
Şevḳ-i vaṣluñla ide bezmüñde her bī-gāne raḳṣ

gögsin geçür-:

1. **gögsin geçür:**-*ür*
Gazel 17
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Göğsünü yaralamak, yaralanmak II büyük üzüntü duymak.

Olduḳça oḳuñ zaḫm-zen-i sīne-i aʿdā
Gögsin geçürür ḫasret ile ʿāṣıḳ-ı şeydā

gögsini ger-:

1. **gögsini ger:**-*dü, -m*
Gazel 546
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Göğüs germek; bir güçlüğe karşı koyarak

dayanmak ya da karşı koymaya hazır olmak.

Nişān-ı tīr-i cevr-i yār olaldan bu dil-i şeydā
Maḥabbet ʿarşasında Ḥāletī-veş gögsümi gerdüm

gögsüñde īmānı ol-:

1. **gögsüñde īmānı ol-:**-*sa, -y, -dı*
Gazel 417
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
İnançlı olmak, iman etmek.

Bilürdüñ ḥāli zāhid ṭuysa ʿışḳuñ n'idügin cānuñ
Acırduñ baña olsaydı eger gögsüñde īmānuñ

gögüs:

1. **gögsünde:**-*ün, -de*
Gazel 890
Mısra: **10**
Göğüs, sine, bağır.

Ẓulmüne virdi rıżā kākül-i kāfir-kīşüñ
Ḥāletī yoḳ gibi gögsünde anuñ īmānı

[G.677:1, Mf.424:1]

gök:

1. **gökden:**-*den*
Gazel 187
Mısra: **12**
Gök, gökyüzü.

Geh ʿurūc eyler semāya Ḥażret-i ʿĪsā gibi
Geh sürūş-ı ġayb-veş gökden yire perrān olur

[G.249:12, G.318:1, G.442:5, G.476:9, G.858:14, G.893:11, K.6:28, K.14:26, K.30:10, K.36:9, K.37:46, Kt.20:1, M.1:3, M.3:39, M.3:94, M.4:44, Mf.287:2, Th.1:8]

gök ḳapusı:

1. **gök ḳapusı:**
Gazel 734
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gök kapısı II Sevgilinin göğsü.

O meh bir āsmānī cāme giymiş sīne-çāk olmış
Açıḳdur gök ḳapusı Ḥāletī ṭurma duʿā eyle

gök meydān:

1. **gök meydān:**-*a*
Gazel 437
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şam'da bulunan bir meydan.

Seyre gel kim güzelüm beñzedi gök meydāna
Seng-i ġamla dökülen sīnesi ben nā-kāmuñ

gök yāḳūt:

1. **gök yāḳūt:**-*a*
Gazel 405
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mavi yakut II Sevgilinin morarmış dudakları.

Zaḫm-ı dendānıyla ḥayfā düşmen-i bed-gevherüñ
Döndi gök yāḳūta şimdi laʿl-i nābı dil-berüñ

gökde istedügini yirde bul-:

1. **gökde istedügini yirde bul:**-*updur*
Gazel 624
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok güçlükle ele geçirebileceğini sandığı şeyi veya kimseyi birdenbire bulmak.

Naʿl-i esbüñ eşeri beñzeyeli māh-ı neve
Gökde istedügini yirde bulupdur devrān

[G.46:8]

gökden in-:

1. **gökden in:**-*ince*
Gazel 232
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gökten inmek, gökten gelmek.

Dünyā ʿaceb degül mi ki serişte-i murād
Gökden ince cāhil-i nā-dāna şarmaşur

gökler yüzine çıḳ-:

1. **gökler yüzine çıḳ:**-*sa*
Gazel 232
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Göklere ulaşmak.

Gökler yüzine çıḳsa ʿaceb mi duḫān-ı āh
Zīrā kemend-i nāle vü efġāna şarmaşur

göklere çıḳ-:

1. **göklere çıḳ:**-*sa*
Gazel 309
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gökyüzüne kadar ulaşmak; pek çok artmak.

Küngür-i ʿarşa kemend atduḳ duḫān-ı āhdan
Göklere çıḳsa ʿaceb mi nāle vü efġānumuz

göklere çıḳar-:

1. **göklere çıḳar:**-*ur, -dı*
Kaside 28
Mısra: **79**
Kelime Tipi: **Deyim**
Görünecek ya da dikkat çekecek hale getirmek II Pek çok övmek.

Beni de ḫalḳ çıḳarurdı göklere ögerek
Eger ki devlet ile sāġ olaydı şimdi peder

2. **göklere çıḳar:**-*ma*
Kıt'a 66
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gökyüzüne yükseltmek.

Vefālar ḳıl ḫaṭuñ çıḳmazdan evvel
Çıḳarma göklere dūd-ı siyāhum

[G.434:12]

göklere şavur-:

1. **göklere şavur-:**-*dı*
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gökyüzüne savurmak.

Şavurdı külüm göklere bu şarşar-ı āhum
Dil ḫırmenine çerḫ ḳoyup āteş-i miḥnet

gölge:

1. **gölgesin:**-*si, -n*
Kaside 6
Mısra: **14**
Gölge.

Gül öldürürdi bülbüli cevr ü cefā ile
Göndermeseydi aña eli gölgesin çenār

[M.3:47]

gönder-:

1. **gönder:**
Gazel 244
Mısra: **5**
Yollamak, fırlatmak.

Bitürsün tāze güller sīnem üzre oḳlaruñ gönder
Yoluñda ḫāk olan ʿāşıḳlara bārān-ı raḥmetdür

[G.227:5, G.322:5, G.531:7, G.753:1]

2. **gönderür:**-*ür*
Gazel 39
Mısra: **6**
Göndermek, yollamak.

Ey meh-i burc-ı leṭāfet cüst ü cū içün seni
Her şuʿāın gönderür ḫurşīd-i enver bir yaña

[G.2:8, G.410:7, G.472:9, G.494:5, G.528:6, G.702:5, G.742:2, G.808:4, G.839:4, G.890:7, K.6:14, K.16:22, K.35:40, K.41:76, M.1:43]

gönderi git-:

1. **gönderi git:**-*er, -di*
Gazel 819
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Çıkmak, ayrılmak (Canın bedenden ayrılması bağlamında).

Nīze-i yār eylese cism-i zaʿīfümden güẕār
Şehr-i tenden cān-ı nālānum giderdi gönderi

2. **gönderi-git:**-*se*
Gazel 156
Mısra: **16**
Yok olup gitmek, unutulmak.

Ḫāmem ile itdi ebkār-ı maʿānī ittiḥād
Gönderi-gitse kimi kimisi istiḳbāl ider

gönli açıl-:

1. **gönli açıl:**-*dı*
Gazel 790
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Etrafındaki güzellikleri görerek ferahlamak, neşelenmek.

Açıldı gönlümüz ḫaber-i vaṣl-ı yār ile
Güller gibi ki açıla bād-ı bahār ile

gönli aḳ-:

1. **gönli aḳ:**-*dı*
Gazel 431
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlü akmak, sevmek, gönül vermek.

Aḳdı gönlüm cūy-veş serv-i ḫırāmānın görüp
Eyledi şeydā beni ol ḳadd-i dil-cūyuñ senüñ

[G.469:9, G.515:9]

gönli aḳıt-:

1. **gönli aḳıt:**-*dı*
Gazel 779
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönülleri (kendine) bağlamak.

Aḳıtdı şu gibi ḫalḳ-ı cihānuñ kendüye gönlin
Ne ḫāṣṣiyyet ḳomış bilmem Ḫudā ol serv-i bālāda

gönli alçaḳ:

1. **gönli alçaḳ:**-*dur*
Müfret 138
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Alçak gönüllü: Kendi değerini olduğundan aşağı gösteren, başkalarını küçük görmeyen, büyüklenmeyen (kimse), engin gönüllü, mütevazı, tevazulu.

Hümāsın līk resmüñ sifle dillerle ḳonuşmaḳdur
Egerçi ḳāmetüñ bālādur ammā gönlüñ alçaḳdur

[G.646:7]

gönli düş-:

1. **gönli düş:**-*di*
Gazel 726
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Aşık olmak, gönlünü kaptırmak.

Ġam-ı ʿışḳıyla n'ola ʿaḳl ile cāndan geçsem
Düşdi gönlüm o perī-rūy u melek-sīmāya

[G.783:2, Mf.253:2, Mü.2:26]

gönli ġanī ol-:

1. **gönli ġanī ol:**-*sa*
Gazel 876
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlü zengin olmak, maddi imkanı az olduğu halde parasını ve malını esirgememek.

Cāy itdi künc-i sīnede gencīne-i ġamuñ
Olsa ʿaceb mi ʿışḳuñ ile gönlümüz ġanī

<u>gönli geç-:</u>

1. **gönli geç:**-*mez*
Gazel 506
Mısra: **9**
Kelime Tipi:**Deyim**
Hevesini almak.

Işırmadan lebin ey Ḥāletī gönül geçmez
Eger ki pīr-i ġam olsam dökülse dendānum

[G.619:9, K.30:31]

<u>gönli git-:</u>

1. **gönli git:**-*di*
Gazel 809
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlü düşmek, sevmek.

Gitdi birden gönlümüz çün eyledi sende ḳarār
Kūyuña varup dil-i nālānı görsem gāh gāh

<u>gönli gözi ṭoy-:</u>

1. **gönli gözi ṭoy:**-*sa*
Kaside 6
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlü gözü doymak, hevesini almak.

ṭoysa ʿaceb mi gönli gözi nergis ü gülüñ
Ortaya dökdi sīm ü zerin tāc-ı bahār

<u>gönli ḳal-:</u>

1. **gönli ḳal:**-*a*
Gazel 73
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlü kalmak, gücenmek.

Lāyıḳ mıdur ki gönli ḳala ben fütādenüñ
İllerle esb-i nāza binüp idesin şitāb

[G.83:5]

<u>gönli ol-:</u>

1. **gönli ol-:**-*ma, -sa*
Gazel 790
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
(Bir şeyde) gönlü olmak; sevmek.

Gül-gūn-ı eşküm olmaz idi böyle tīz-rev
Gönlüm eger ki olmasa şeh-süvār ile

<u>gönlin al-:</u>

1. **gönlin al:**-*mak*
Gazel 730
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlünü almak, ilgilenmek, kandırmak.

Gāh bedrüñ geh hilālüñ ʿarż ḳılma ey felek
Gönlin almaḳ ādemüñ olmaz göz ile ḳaş ile

<u>gönlin düşür-:</u>

1. **gönlin düşür:**-*di*
Gazel 886
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Âşık olmak, sevdalanmak.

Şol kimse ki gönlin ġam-ı cānāna düşürdi
Dil ḫātemini lücce-i ʿummāna düşürdi

<u>gönlin yap-:</u>

1. **gönlin yap:**-*mak*
Gazel 738
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir kimseyi hoşnut etmek, memnun etmek, sevindirmek.

ʿĀşıḳuñ gönlin nice yapmaḳ gerek bilmez o şūḫ
Ḫāne-i ḳalbüm yazıḳlar düşmemiş miʿmārına

<u>gönlinde yir it-:</u>

1. **gönlinde yir it-:**-*dü, -n*
Gazel 438
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönülde yer etmek, gönle yerleşmek, bağ kurmak.

Öldürse gerek yār diyü müjdeler itdüñ
Ey nāvek-i ġam ḫaḳ bu ki gönlümde yir itdüñ

<u>gönline gir-:</u>

1. **gönline gir:**-*mek*
Gazel 674
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlüne girmek II "Gönül kazanmak, gönül almak" deyimlerinin karşılığı olarak "birinin sevgi ve ilgisini çekmek, birini hoşnut etmek".

Tek olsun gönline girmek müyesser Ḥāletī yārüñ
Belā-yı firḳatiyle kāʾilüm cismüm ḫayāl olsun

<u>gönlini düşür-:</u>

1. **gönlini düşür:**-*mek*
Gazel 712
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Âşık olmak.

Felek ʿışḳ ehline cevr idemez ammā ki cāʾizdür
Düşürmek gönlini luʿbeyle bir şūḫ-ı sitem-kāra

<u>gönlini ṭapşur-:</u>

1. **gönlini ṭapşur:**-*du, -m*
Gazel 704
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönlünü kaptırmak.

Gönlümi bir şāha ṭapşurdum ki tīġ-i cevrine
Viremez hergiz cilā illā ki ḫūn-ı bī-günāh

<u>gönlümce:</u>

1. **gönlümce:**
Gazel 180
Mısra: **6**
Dileğime uygun, istediğim gibi.

Bezm-i ġamda anları hem-rāz idinsem yiridür
Çaḳ benüm gönlümce yanar dōstum pervāneler

<u>gönlüñden geçür-:</u>

1. **gönlüñden geçür:**
Gazel 670
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlünde hissetmek, düşlemek II Gönlüne saplamak.

Tīr-i dil-ber gelmez oldı diyü ḫalḳa söyleme
Anı gönlüñden geçür ey ʿāşıḳ-ı şeydā hemān

<u>gönlünden kop-:</u>

1. **gönlünden ḳop-:**-*maz*
Gazel 545
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir şeyi verme isteği içinden ansızın gelmek.

Baña bildüm ki gönlünden o şāhuñ merḥamet ḳopmaz
Bu maʿnāyı yine kendü sözümden intizāʿ itdüm

<u>gönlüne gir-:</u>

1. **gönlüne gir:**-*mez, -di*
Kaside 18
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **-**
Kalbine girmek, kalbinde yer etmek.

Misk-i gerd-i rehini eylemezse dest-āvīz
Ġoncenüñ gönlüne girmezdi nesīm-i esḥār

<u>gönlüñi şal-:</u>

1. **gönlüñi şal:**-*ma*
Gazel 774
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül vermek, sevmek.

Ol şūḫ-ı ser-firāza ṣaḳın ṣalma gönlüñi
Ḳaṣd itme bir megesle Hümā'nuñ şikārına

<u>gönül:</u>

1. **gönül:**
Gazel 6
Mısra: **6**
Gönül, kalp, yürek.

Güzeller ḳol ḳol olsa ayırup her biri ʿuşşāḳın
Gönül sen şāh-ı sīmīn-i sāʿidüñ ḳolundadur cānā

[G.13:3, G.26:7, G.27:4, G.33:9, G.44:5, G.54:9, G.55:8, G.83:3, G.100:4, G.101:6, G.102:5, G.146:7, G.173:2, G.175:6, G.182:14, G.203:3, G.214:4, G.216:1, G.230:8, G.234:1, G.242:1, G.244:1, G.248:8, G.254:11, G.261:3, G.282:4, G.285:1, G.296:11, G.318:8, G.321:7, G.321:9, G.324:12, G.340:1, G.340:10, G.345:1, G.359:5, G.370:7, G.371:6, G.372:3, G.376:9, G.390:7, G.429:3, G.432:8, G.455:5, G.455:7, G.465:10, G.466:1, G.466:2, G.466:4, G.466:6, G.466:8, G.466:10, G.467:1, G.467:2, G.467:4, G.467:6, G.467:8, G.467:10, G.467:12, G.467:14, G.467:16, G.471:4, G.477:1, G.477:2, G.477:4, G.477:8, G.484:1, G.484:2, G.484:4, G.484:6, G.484:8, G.484:10, G.485:4, G.486:3, G.498:1, G.522:12, G.531:1, G.531:3, G.543:1, G.543:2, G.543:4, G.543:6, G.543:8, G.543:10, G.546:7, G.549:1, G.559:1, G.564:17, G.567:3, G.573:3, G.579:9, G.591:8, G.593:1, G.596:1, G.596:8, G.598:5, G.607:1, G.609:3, G.609:13, G.613:12, G.620:3, G.624:3, G.629:2, G.634:11, G.640:6, G.647:11, G.650:3, G.651:3, G.659:9, G.674:3, G.679:3, G.680:1, G.686:1, G.687:7, G.696:1, G.735:10, G.760:5, G.772:9, G.777:1, G.778:9, G.779:8, G.782:1, G.790:13, G.800:7, G.803:3, G.803:8, G.809:3, G.809:5, G.813:9, G.821:3, G.838:3, G.844:2, G.851:3, G.861:3, G.863:14, G.868:7, G.868:9, G.871:4, G.873:3, G.886:13, G.891:7, G.892:22, K.38:1, K.38:21, K.38:51, K.38:69, K.41:45, Kt.60:2, Kt.60:4, Kt.66:3, Mf.25:2, Mf.68:1, Mf.109:1, Mf.136:1, Mf.232:1, Mf.249:1, Mf.255:2, Mf.299:1, Mf.299:2, Mf.386:1, Mf.401:2, Mf.470:1, Mf.475:2, Mf.503:1, Mf.568:1, Mf.577:1, Mf.583:1, Mü.1:4, Mü.5:22, Mü.5:31, Mü.6:1, Mü.6:7, Mü.6:8, Mü.6:9, Mü.6:10]

2. **gönül:**
Gazel 64
Mısra: **5**
"Ey gönül!" anlamlarında bir ifade.

Zinhār ġaflet itme mey-i nābdan gönül
Defʿ-i ġubār-ı ḫāṭır içün olmaz öyle āb

[G.73:7, G.155:9, G.162:5, G.422:2, G.453:1, G.453:6, G.680:7]

<u>gönül ābdālı:</u>

1. **gönül ābdālı:**
Gazel 186
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Gönül dervişi.

Çerḫi destinde şanur keffine esrār alsa
Gönül ābdālı n'içün çaḳ bu ḳadar sersem olur

<u>gönül aç-:</u>

1. **gönül aç:**-*a, -maz*
Müseddes 7
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül açmak; insanın iç sıkıntısını gidermek, iç açmak.

Ḥāletī gibi gönül kimseye açamaz iken
Bilemem n'oldı baña gitdi ḳarārum elden

<u>gönül al-:</u>

1. **gönül al:**-*ur*
Gazel 389
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlünü çelmek, ilgilenmek, kandırmak.

Ey Ḥāletī gönüller alur her ne geyse yār
Teʾ<u>ş</u>īr-i tīr-i ġamzeye lāzım degül yelek

[G.100:5, G.809:9, G.840:5, G.872:9]

göñül āyīnesi:

1. **göñül āyīnesi:**-*n, -de*
Gazel 383
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönül aynası.

Ṣafā var idi ġāyet görürken rūy-ı dil-dārı
Göñül āyīnesinde Ḥāletī şimdi o ḥālet yoḳ

[G.171:3, G.586:2, G.843:3, G.844:3, Trk.B.1:73]

göñül bağla-:

1. **göñül bağla:**-*y, -up*
Gazel 708
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Candan bağlanmak, sevmek, âşık olmak, gönül vermek.

Bir āftāb-ı ḥüsne göñül bağlayup o māh
Düşdi çerāġ-ı ḥüsnine çesbān duḫān-ı āh

[G.258:5, G.477:6, G.778:1, Mf.512:1]

göñül çek-:

1. **göñül çek:**-*mez*
Müseddes 4
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Canı istemek, çekici gelmek.

Seyr-i gül-zāra göñül çekmez olupdur aṣlā
Ḳorḳarın düşmen ile rāst gelem diyü aña

göñül düş-:

1. **göñül düş:**-*di*
Gazel 214
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlü tuzağa düşmek; aşık olmak, sevdalanmak.

Düşdi göñül aña didügüm gūş idüp dimiş
Bir göñlü var cihānda anuñ bir de kendü var

[G.278:3, G.333:5]

göñül egle-:

1. **göñül egle:**-*y, -e, -me, -m*
Gazel 516
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlün hoşça vakit geçirmesini sağlamak.

Göñlümi egleyemem fikr-i viṣāl eylemesem
Ölürüm vuṣlatı bir laḥẓa ḫayāl eylemesem

göñül eglencesi:

1. **göñül eglencesi:**
Gazel 277
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönlü avutan şey.

Ḥāletī buñca künc-i vuṣlatda Göñül eglencesi ḫayālüñdür

[G.809:2]

göñül geç-:

1. **göñül geç:**-*e, -mez*
Kaside 28
Mısra: **41**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir şeyden hevesini almak, bıkmak.

Daḫı göñül geçemez cām-ı laʿl-i nābuñdan
Egerçi aña ḫaṭuñ ḳatdı dāru-yı hūş-ber

göñül hānesi:

1. **göñül ḫānesi:**-*n, -e*
Kıt'a 94
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönül evi.

Getürüp ʿışḳ-ı İlāhī'yi göñül ḫānesine
Ḳapudan baḳdurayın ey ġam-ı dünyā seni ben

göñül kaʿbesin yap-:

1. **göñül kaʿbesin yap:**
Kaside 23
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Gönül almak, hoşnut etmek.

Göñüller Kaʿbesin yap dem-be-dem ḫ̆ān-ı Ḫalīl-āsā
Çekilsün bezm-i ʿālemde simāṭ-ı ʿadl ü iḥsānuñ

göñül keştīsi:

1. **göñül keştīsi:**-*n, -ün*
Müfret 461
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül gemisi.

Göñül keştīsinüñ āḫir zamāna Degişdi lengerin hep bād-bāna

göñül kişveri:

1. **göñül kişveri:**-*n*
Gazel 598
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gönül ülkesi.

Ṭutdum İbrāhīm Edhem meslegin ey Ḥāletī
Eyledüm teslīm şāh-ı ʿışḳa göñlüm kişverin

[G.817:2]

göñül milketi:

1. **göñül milketi:**-*n*
Gazel 144
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül ülkesi.

Rikāb-ı şīve vü nāza daḫı ḳadem ḳomadan
Musaḫḫar itdi göñül milketin o şāh-süvār

göñül mülki:

1. **göñül mülki:**-*n, -e*
Gazel 494
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül ülkesi, âşığın gönlü.

Gönderür her gice göñlüm mülküne sulṭān-ı ʿışḳ
Şöyle ceyş-i ġam ki almaz ṣaḥn-ı saḥrā-yı ʿadem

göñül murġı:

1. **göñül murġı:**-*n, -ı*
Gazel 618
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönül kuşu.

Cān u baş oynasa yoluñda ʿaceb mi yārüñ
Ḳıldı āşüfte göñül murġını ol ṭōb-ı z̲eḳan

[G.650:7, G.717:3, G.867:3, Mf.65:1]

göñül naḥcīri:

1. **göñül naḥcīri:**
Gazel 263
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönül avı.

Göñül naḥcīri ol ṣayyād-ı çeşm-i cān-şikāruñdan
Ḫalāṣ olmaġa hergiz çāre yoḳ zīrā urulmışdur

[K.32:36]

göñül oġrusı:

1. **göñül oġrusı:**
Gazel 453
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönül hırsızı II Gönül alan sevgili.

Yanup pervāne-veş yaḳılduñ ey dil
Göñül oġrusı bir ʿayyāra düşdüñ

göñül şehri:

1. **göñül şehri:**-*n, -e*
Gazel 376
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül şehri II Âşığın gönlü.

Girse göñül şehrine ḫusrev-i z̲ī-şān-ı ʿışḳ
Ḥāżır olur mīş-i cān olmaġa ḳurbān-ı ʿışḳ

[G.374:5, G.492:3]

göñül ṭıflı:

1. **göñül ṭıflı:**-*n, -ı*
Gazel 710
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül çocuğu.

Gūşmāl-i ġam ile ḥāṣıl olur fenn-i cünun
Virelüm biz de göñül ṭıflını bir üstāda

[G.807:6]

göñül urul-:

1. **göñül urul:**-*dı*
Gazel 45
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül vermek, sevmek.

Ḳorḳutma tīr-i cevr ile seng-i cefā ile
N'eylerseñ eyle şāhum uruldı göñül saña

göñül vir-:

1. **göñül vir:**-*eli*
Gazel 491
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönül bağlamak, severek bağlanmak.

Saña göñül vireli hemmden olmadum ḫālī
Beni o zülf-i perīşānuñ eyledi derhem

[G.157:7, G.477:10, G.686:8, G.765:12, G.780:1, G.856:9, K.10:9, Mf.457:1]

göñül yıḳ-:

1. **göñül yıḳ-:**-*sa*
Gazel 760
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Birini çok üzecek bir davranışta bulunmak, gücendirmek; kalp kırmak.

Bildiler anuñ maʿārif gencine cāy olduġın
Yıḳsa göñülüm ʿaceb mi tīşe-i ḫırmān ile

göñülden:

1. **göñülden:**
Mesnevi 2
Mısra: **45**
Candan, içten, yürekten.

Yoḳ göñülden imāma iḳbālüm
Birbirine uymaz aḳvālüm

göñülden çıḳ-:

1. **göñülden çıḳ:**-*ma, -y, -a*
Gazel 621
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönülden çıkarmak: Artık sevmez, anmaz olmak; sevgisini sürdürmemek.

Başumdan gitmeye hergiz hevāsı gitse ger başum
Göñülden çıḳmaya ʿışḳı eger kim çıḳsa cān tenden

[K.38:3]

göñülden göñüle yol var:

1. **göñülden göñüle yol var:**
Gazel 645
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Atasözü**
İnsanları bir araya getiren huy, zevk, alışkanlık, fikir ve inanç birliğidir. Dolayısıyla bu insanların gönüllerinde de bir duygu birliği vardır. Biri öteki için ne düşünüyor ve ne hissediyorsa, öteki de beriki için benzer şeyi düşünür ve hisseder.

Ger göñülden göñüle yol var ise ey dil benüm
Ḳalbüme rāh-ı cefādur ḳalb-i dil-berden gelen

göñüller ʿālemi:

1. **göñüller ʿālemi:**-*n*
Gazel 52
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönüller dünyası II Âşıkların gönülleri.

Gice gündüz tāb-nāk eyler göñüller ʿālemin
Sāġar-ı ṣahbāya öykünmek ḫaṭādur āftāb

<u>gönüller milketi:</u>

1. **gönüller milketi:**-*n*
Gazel 683
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül ülkesi.

Göñüller milketin alduñ niçe cānı esīr itdüñ
Bugün şemşīr-i ġamzeñle şeh-i kişver-güşāsın sen

<u>gönüller yaz-:</u>

1. **gönüller yaz:**-*ma, -y, -a*
Gazel 405
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönülleri eğlendirmek, gönülleri hoş etmek.

Ol şeh-i ḫūbān göñüller yazmaġa meyl eylemiş
Adını añdurmaz olmış ʿāşıḳ-ı bī-dillerüñ

<u>gönüllü yazıl-:</u>

1. **gönüllü yazıl-:**-*sun*
Müfret 157
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönüllü olarak bir işe dahil olmak.

Olup bende-i ḳāmeti serv ü ʿarʿar
Göñüllü yazılsun o şāha şanevber

[G.161:2]

<u>gör:</u>

1. **görürdük:**-*ür, -dü, -k*
Gazel 84
Mısra: **9**
(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şahit olmak, tanıklık etmek.

Yārüñ dehenin Ḥāletiyā biz de görürdük
Kām-ı dil-i ʿāşıḳ gibi ger olmasa nā-yāb

[G.3:11, G.6:9, G.8:6, G.11:6, G.13:7, G.19:10, G.22:8, G.24:8, G.26:6, G.28:7, G.29:3, G.34:4, G.35:7, G.39:3, G.41:3, G.43:5, G.43:8, G.47:7, G.50.7, G.52:7, G.53:3, G.56:9, G.58:8, G.59:9, G.64:3, G.66:9, G.68:5, G.69:3, G.71:6, G.73:2, G.73:5, G.74:2, G.81:9, G.84:9, G.85:5, G.86:6, G.88:2, G.90:15, G.92:6, G.95:7, G.96:2, G.101:9, G.103:6, G.107:7, G.114:8, G.116:7, G.116:9, G.117:12, G.120:3, G.124:10, G.126:7, G.139:13, G.139:16, G.143:8, G.146:6, G.147:15, G.148:9, G.150:7, G.150:10, G.153:9, G.155:15, G.157:10, G.172:2, G.172:10, G.183:8, G.187:1, G.187:6, G.187:23, G.187:25, G.189:6, G.191:2, G.199:4, G.200:9, G.202:5, G.203:1, G.207:6, G.214:9, G.216:5, G.220:7, G.221:8, G.223:5, G.226:3, G.233:3, G.234:4, G.235:4, G.236:6, G.240:1, G.248:9, G.251:9, G.251:12, G.254:3, G.254:11, G.260:3, G.260:10, G.263:1, G.264:4, G.282:4, G.285:1, G.286:10, G.290:14, G.291:1, G.297:13, G.304:5, G.304:10, G.307:14, G.309:7, G.319:3, G.322:1, G.323:1, G.324:3, G.331:8, G.333:6, G.334:2, G.337:2, G.337:5, G.338:2, G.338:9, G.341:4, G.341:10, G.350:1, G.350:4, G.350:8, G.351:7, G.356:3, G.359:9, G.372:8, G.377:2, G.383:9, G.387:6, G.391:5, G.396:7, G.399:2, G.400:3, G.401:7, G.407:7, G.407:9, G.411:8, G.415:2, G.416:1, G.420:2, G.421:3, G.424:1, G.424:6, G.428:5, G.429:1, G.429:8, G.431:4, G.431:7, G.436:4, G.438:9, G.439:15, G.441:10, G.442:4, G.442:7, G.445:2, G.446:11, G.447:8, G.448:2, G.450:8, G.450:10, G.451:4, G.451:12, G.452:1, G.452:9, G.452:10, G.457:5, G.459:4, G.460:1, G.461:14, G.463:2, G.478:1, G.483:5, G.488:6, G.488:7, G.490:6, G.496:7, G.499:15, G.506:3, G.508:4, G.510:16, G.511:5, G.518:9, G.523:2, G.532:6, G.535:8, G.537:1, G.538:1, G.538:5, G.544:9, G.545:5, G.546:2, G.547:8, G.552:6, G.555:3, G.558:1, G.559:11, G.562:1, G.563:12, G.568:5, G.569:6, G.569:11, G.571:3, G.574:11, G.578:3, G.579:4, G.584:2, G.585:2, G.593:1, G.594:3, G.594:9, G.596:8, G.599:4, G.600:1, G.600:6, G.607:3, G.607:7, G.612:7, G.615:1, G.615:2, G.624:5, G.625:3, G.626:5, G.629:9, G.634:1, G.634:4, G.637:6, G.638:1, G.640:7, G.643:1, G.643:2, G.645:9, G.648:7, G.649:6, G.650:9, G.654:11, G.655:4, G.655:9, G.661:9, G.664:8, G.666:5, G.672:9, G.673:10, G.675:7, G.678:9, G.687:4, G.693:14, G.693:16, G.694:1, G.700:1, G.703:7, G.704:9, G.709:7, G.715:12, G.716:8, G.717:3, G.720:13, G.721:13, G.731:5, G.741:5, G.743:7, G.744:4, G.746:1, G.748:3, G.748:10, G.753:10, G.762:5, G.764:2, G.767:1, G.769:9, G.771:8, G.779:5, G.783:6, G.785:5, G.787:10, G.796:3, G.806:12, G.809:1, G.809:2, G.809:4, G.809:8, G.809:10, G.809:12, G.815:10, G.816:7, G.817:7, G.822:10, G.822:14, G.823:3, G.829:12, G.832:1, G.832:3, G.833:3, G.835:7, G.837:9, G.843:12, G.844:6, G.846:1, G.846:8, G.849:5, G.850:4, G.851:1, G.851:11, G.851:14, G.858:7, G.861:9, G..862:5, G.863:3, G.864:4, G.864:6, G.864:9, G.865:2, G.869:6, G.870:5, G.872:1, G.873:8, G.875:2, G.875:10, G.876:6, G.877:2, G.877:7, G.877:11, G.879:1, G.879:8, G.880:7, G.880:8, G.881:8, G.882:3, G.892:33, G.893:5, G.893:8, G.894:7, K.1:77, K.3:39, K.5:39, K.6:42, K.6:55, K.7:28, K.7:30, K.8:6, K.8:10, K.8:71, K.9:6, K.9:55, K.11:59, K.12:68, K.14:46, K.14:63, K.16:48, K.17:2, K.17:5, K.17:49, K.18:5, K.18:17, K.18:22, K.19:32, K.20:14, K.20:16, K.21:40, K.22:29, K.23:13, K.23:17, K.23:25, K.23:33, K.23:44, K.26:21, K.26:21, K.26:22, K.27:49, K.28:81, K.29:20, K.30:39, K.30:42, K.31:9, K.31:21, K.31:61, K.32:6, K.32:14, K.32:26, K.32:48, K.32:84, K.33:45, K.34:6, K.34:9, K.34:45, K.35:7, K.35:29, K.35:32, K.35:57, K.36:14, K.37:33, K.37:37, K.38:22, K.40:29, K.41:17, K.41:46, K.41:36, K.41:50, K.41:66,

K.41:69, M.2:47, M.2:53, M.3:40, M.3:42, M.4:18, M.4:71, M.4:120, M.8:99, M.8:192, M.9:47, M.9:99, Kt.17:1, Kt.42:1, Kt.46:4, Kt.54:2, Kt.57:3, Kt.77:4, Kt.78:1, Kt.82:1, Kt.83:3, Kt.86:4, Kt.92:3, Kt.101:3, Kt.114:1, Kt.K.4:11, Mf.23:2, Mf.26:1, Mf.28:1, Mf.104:1, Mf.107:1, Mf.118:1, Mf.130:2, Mf.131:2, Mf.141:2, Mf.142:1, Mf.194:1, Mf.209:2, Mf.227:2, Mf.234:1, Mf.239:2, Mf.240:2, Mf.251:2, Mf.257:1, Mf.276:2, Mf.301:1, Mf.328:1, Mf.340:2, Mf.352:1, Mf.355:1, Mf.356:2, Mf.375:1, Mf.382:1, Mf.404:1, Mf.425:1, Mf.427:1, Mf.432:1, Mf.452:2, Mf.473:1, Mf.474:1, Mf.474:2, Mf.514:1, Mf.531:2, Mf.547:2, Mf.550:2, Mf.570:2, Mf.582:2, Mf.584:2, Mf.592:1, Mf.598:1, Mü.1:14, Mü.3:6, Mü.3:12, Mü.3:18, Mü.3:24, Mü.3:30, Mü.3:36, Mü.4:1, Mü.4:6, Mü.4:12, Mü.4:18, Mü.4:19, Mü.4:24, Mü.4:30, Mü.4:36, Mü.4:37, Mü.4:42, Mü.5:34, Mü.6:7, Mü.8:10, Th.1:14, T.1:12, T.2:9, T.6:6, T.8:1, Trk.B.1:63, Trk.B.1:84, Trk.B.1:119, Trk.B.1:120]

2. **gören:**-*en*
Gazel 134
Mısra: **12**
Görmek II Okumak.

Nev-bāvedür ḥadīḳa-i fikretde her sözüm
Öpüp gözine sürse gören Ḥāletī ne var

[K.17:27, K.23:55, K.33:72, K.40:40, G.144:11, G.165:13, G.169:15, G.215:12, G.350:9, G.523:10]

3. **görmedügin:**-*me, -dük, -i, -n*
Gazel 76
Mısra: **2**
Yaşamak, tecrübe etmek.

Şol deñlü elem virdi baña firḳat-i maḥbūb
Gördüm hele ben görmedügin Ḥażret-i Yaʿḳūb

[G.1:2, G.76:2, G.87:6, G.93:9, G.225:1, G.384:6, G.423:4, G.450:6, G.475:5, G.514:2, G.536:5, G.592:2, G.617:12, G.622:2, G.622:6, G.637:4, G.657:1, G.680:3, G.764:3, G.794:8, G.817:2, G.860:10, G.887:1, K.17:11, K.17:54, K.30:46, K.35:28, K.41:1, M.1:62, M.4:120, M.9:45, Kt.113:2, Mf.328:2, Mf.347:1, Mf.398:2, Trk.B.1:49, Th.1:13]

4. **gör:**
Gazel 384
Mısra: **15**
-gör-: deneme, devamlılık ve süre bildiren yardımcı fiil.

Āzād ide gör Ḥāletī'i bend-i belādan
Çün oldı senüñ bendelerüñ silkine lāḥıḳ

5. **gördüm:**-*dü, -m*
Müseddes 5
Mısra: **10**
Anlamak, farkına varmak, idrak etmek.

Şimdi hiç aldurmaz oldı bendden zencīrden
Gördüm uşlanmaz ferāġat eyledüm tedbīrden

[G.417:10, G.431:1, G.701:4, G.756:7, G.821:2, Mü.5:27, Mü.7:22, M.7:61]

6. **görme:** -*me*
Gazel 882
Mısra: **8**
Düşünmek, zannetmek, …olarak düşünmek.

Ġam mürdesine bir nefes içre virür ḥayāt
Ey rind-i bāde-nūş tehī görme sāġarı

[G.129:14, G.293:7]

7. **görmedük:**-*me, -dü, -k*
Kaside 41
Mısra: **71**
Görmek; karşılaşmak, rastlamak.

Belāġat baḥrinüñ ḳaʿrın bilenler görmedük dirler
Benüm ġavvāṣ-ı ṭabʿum bulduġı lüʾlü-yi lālāyı [G.7:9, G.25:5, G.33:10, G.36:14, G.52:4, G.72:10, G.79:10, G.256:9, G.261:1, G.334:7, G.358:8, G.387:7, G.402:5, G.469:4, G.609:1, G.618:12, G.874:6, K.9:55, Mf.20:2]

8. **görmiş:**-*miş*
Gazel 392
Mısra: **6**
Öğrenmek, bilmek.

Bu şeb feryādın arturmışdı bülbül şaḥn-ı gül-şende
Güle göz ḳoyduġın görmiş meger kim kirm-i şeb-tābuñ

[G.192:8, G.441:3, G.590:6, G.755:8, Mf.245:1, Mf.245:2]

9. **gör:**
Gazel 147
Mısra: **3**
"*Bak, fark et, anla" anlamında bir ünlem.*

Ṭāliʿüm gör kim daḫı bir kerre rūzī olmadı
Vuṣlat-ı ḫūbān gibi bir devlet-i nā-pāy-dār

[G.37:5, G.62:7, G.158:7, G.194:1, G.194:2, G.194:4, G.194:6, G.194:8, G.194:10, G.360:8, G.399:10, G.474:2, G.503:2, G.540:7, G.603:8, G.757:5, G.773:5, G.824:15, G.837:7, K.14:79, K.14:84, K.33:23, K.38:8, Kt.K.1:1, Mf.18:2, Mf167:2, Mf.339:2]

10. **göresüz:**-*e, -süz*
Gazel 186
Mısra: **10**
Bir şey hakkında bir yargıya varmak, değerlendirmek.

Ezelī ṭıynetine āb-ı fenā girmişdür
Göresüz Ḥāletī-i bī-dili bir ādem olur

[G.892:27]

11. **görmeseydüñ:**-*me, -se, -y, -dü, -n*
Tahmis 1
Mısra: **11**
Karşılıklı gelip konuşmak, yanına gidip görüşmek.

Görmeseydüñ düşmenüñ bir dem idersin cüst ü cū
ʿĀşıḳuñ yād eylemezsin hiç saña düşer mi bu

12. **görsem:**-*se, -m*
Gazel 809
Mısra: **6**
Düşünmek, anımsamak.

Ārzū itmez göñül ʿālemde hiçbir nesneye
Yār ile ol itdügüm seyrānı görsem gāh gāh

13. **görmez:**-*mez*
Gazel 550
Mısra: **5**
İlgilenmek, alaka göstermek, dikkate almak.

Ḫastesin görmez muḳarrer olmayınca ölmesi
Ṣoñ nefesde gösterür mirʿāt-ı ruḫsārın hemān

14. **görmege:**-*me, -y,, -e*
Gazel 479
Mısra: **2**
Ziyaret etmek, bir araya gelmek, buluşmak.

Her gice ḫāne-i aġyārı ḳılurken menzil
Ayda bir görmege ol yāri ḳanāʿat müşkil

[G.257:3, G.310:10]

gör neler kılsam gerek:

1. **gör neler ḳılsam gerek:**
Gazel 681
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"Gör neler yapacağım" anlamında bir intikam ifadesi.

Dāmenüm seng-i melāmet birle ṭoldurdum yine
Gör neler ḳılsam gerek bu günbed-i mīnāya ben

gör ṭāliʿi:

1. **gör ṭāliʿi:**
Gazel 329
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"Şansa bak, ne yazık ki" anlamında bir ifade.

Ġam-ḫānemüze Ḥāletiyā uġramış ol yār
Gör ṭāliʿi kim anda dil-i zār bulunmaz

gördügi:

1. **gördüginden:**-*n, -den*
Gazel 166
Mısra: **5**
Rast geldiği, karşılaştığı.

Hemān ḳaṣdı sīm almadur gördüginden
Hiç olmazsa göz yaşı alur ekābir

[Mf.250:1]

gördügi günden:

1. **gördügi günden:**
Gazel 524
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gördüğü günden beri.

Gördügi günden ser-i zülfüñle laʿl-i tābuñı
Baş u cāna ḳalmaz olmışdur dil-i ġam-perverüm

göre:

1. **göredür:**-*dür*
Gazel 496
Mısra: **10**
Uygun.

Ey ol ki meyl ider gül-i ṣadberg-i devlete
Bilmez misin anı güline göredür zükām

[G.137:4, K.17:38]

2. **göre:**
Gazel 547
Mısra: **14**
-e göre, -e uygun olarak.

Bir resīde mīvedür nahl-i hünerde sözlerüm
Herkes andan ḳadd-i fehmine göre almaḳda kām

[G.811:3, G.831:2, K.14:29]

3. **göre:**
Kaside 14
Mısra: **9**
"-e göre" açısından.

Baḳsa dünyāya bu faṣla irişen ḫalḳa göre
Zemherīr içre ṣanur kendüyi ehl-i nīrān

göre göre:

1. **göre göre:**
Gazel 687
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gördükçe.

Yārüñ cefā vü cevrini eylersin ārzū
Ḳatlin ki Ḥāletī göre göre uṣanasın

görecek gözi yok:

1. **görecek gözi yoḳ:**-*dur*
Gazel 887
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dikkati belli bir noktaya bağlama ve onun dışındaki şeyleri görmeme hali.

İrgürdi ṣabā ḫāk-i rehüñ nergis-i bāġa
Yoḳdur görecek gözlerümüz bād-ı ṣabāyı

görelüm:

1. **görelüm:**
Gazel 820
Mısra: **14**
Bakalım.

Diñledüñ Ḥāletiyā nāle-i şebgīri hele
Görelüm āh-ı seḥer-gāhuñ olur mı eşeri

göremez ol-:

1. **göremez ol:**-*du, -k*
Gazel 838
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Görüşememek, rast gelmemek.

İtmeyince çün ḫayāl ey şūḫ derdüñden teni
Dimedüñ luṭf ile bir gün göremez olduḳ seni

gören:

1. **görenüñ:**-*üñ*
Gazel 430
Mısra: **6**
Bakan, gören, şahit olan.

Āteşīn cāme ile çıḳsa ger ol naḫl-i revān
Şecer-i Ṭūr gibi ʿaḳlın alur her görenüñ

görin-:

1. **görinen:**-*en*
Gazel 592
Mısra: **3**
(Gözle ve ışık yardımı ile) Bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak, hissetmek.

Destinde sipihrüñ görinen hāle degüldür
Bir zendür o kim ḫalḳı geçürmişdür elekden

[G.29:8, G.49:1, G.53:8, G.62:12, G.82:6, G.117:3, G.156:5, G.276:5, G.400:1, G.405:11, G.413:4, G.516:11, G.572:8, G.656:11, G.616:7, G.627:8, G.737:12, G.807:8, G.814:1, G.824:2, G.832:5, K.6:19, K.16:34, K.30:41]

2. **görinür:**-*ür*
Kaside 25
Mısra: **47**
Belirmek, ortaya çıkmak.

Şu kimseye görinür rūy-ı devlet ü iḳbāl
Ki aña luṭf yüzin göstere o nīk-siyer

[G.396:6, G.806:2, G.891:10]

3. **görinür:**-*ür*
Kıt'a 20
Mısra: **4**
... gibi gelmek, izlenim uyandırmak.

Ol ʿAlī-sīret ki çeşm-i aḥvel-i aʿdāsına
Tīġ-i ḳahrı görinür mānend-i şekl-i Ẕü'l-fiḳār

görinen:

1. **görinen:**
Gazel 391
Mısra: **3**
Aşikar, belirgin, açıkta, anlaşılan.

Elem-i ḥasret-i yār ile budur ki görinen
Ḫırmen-i āteş ola dāġ-ı cünūnum giderek

görmek iste-:

1. **görmek iste-:**-*r, -se, -n*
Kaside 33
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Görmek istemek, görmeyi arzulamak.

Eger āyīne içre ʿaks-i ṭūṭī görmek istersen

görmeyelden:

1. **görmeyelden:**
Gazel 660
Mısra: **9**
Görmediğimden beri.

Görmeyelden dām-ı zülf ü şāh-bāz-ı ġamzeñü
Ṭutulup ḳapılmaz oldı murġ-ı cān-ı nā-tüvān

görmeyen:

1. **görmeyen:**
Gazel 377
Mısra: **2**
Bilmeyen, fark etmeyen.

Ġamuñla dīde vü dildür çeken belā-yı firāḳ
Gören cemālüñi müştāḳ görmeyen müştāḳ

görmez ol-:

1. **görmez ol-:**-*dı*
Müfret 361
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kör olmak.

Görmez oldı pīr-i Ken'ān gibi çeşm-i rūşenüm
Nūr-ı çeşmüm Yūsuf-āsā Mıṣr'a gitmişdür benüm

2. **görmez ol:**-*du, -m*
Gazel 540
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Görmemeye başlamak.

Görmez oldum ol meh-i tābān ü mihr-i rūşenüm
Ne günüm gündür ne gicem gicedür ġamdan benüm

[G.687:1, G.881:10]

görmeze ur-:

1. **görmeze ur:**-*mak*
Gazel 559
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Görmezden gelmek, görmemiş gibi davranmak.

Dil-berlerüñ murādı meger ḫˇāb-ı nāzdan
Erbāb-ı ʿışḳı görmeze urmaġ imiş hemān

[G.675:4]

görül-:

1. **görülse:**-*se*
Gazel 760
Mısra: **16**
Göz yardımıyla bir şey, bir varlık algılanmak.

Şöyle olmış Ḥāletī yārüñ yanınca pāymāl
Ger görülse sāye-i serv-i revānı şanıla

[G.165:11, M.9:144]

2. **görülmiş:**-*miş*
Gazel 61
Mısra: **7**
Duyulmak, bilinmek.

Sīm-i sirişk-i çeşmi görülmiş degül diyü
Ol ḫˇāce-i cemāl ider benden ictināb

[G.74:5, Kt.93:3]

3. **görülmeseydi:**-*me, -se, -y, -di*
Kaside 28
Mısra: **76**
İncelenmek, tetkik edilmek.

Felekde söz nice olur imiş ṣorulmaz idi

Görülmeseydi ḳapuñda bu naẓm-ı cān-perver

4. **görülmemişdi:**-*me, -miş, -di*
Gazel 892
Mısra: **25**
Yaşanmak, tecrübe edilmek.

Ḥaḳḳā ki görülmemişdi hergiz
Genc-i ẓaferüñ bu feṯḥ-i bābı

görümlü:

1. **görümlüsiyem:**-*si, -y, -em*
Mesnevi 2
Mısra: **31**
Bakmaya mecbur.

Naẓar-ı dil-berüñ görümlüsiyem
Tīr-i müjgān-ı yār ölümlüsiyem

görün-:

1. **görünmez:**-*mez*
Gazel 63
Mısra: **1**
Başkaları tarafından görülür duruma gelmek, görülür olmak.

Baḳsañ altında görünmez anuñ illā ki serāb
Niçe bir eyler ola devr bu birḳaç dūlāb

[G.7:14, G.53:8, G.81:10, G.172:4, G.212:9, G.311:6, G.327:3, G.404:10, G.455:2, G.499:1, G.504:8, G.510:10, G.518:1, G.531:5, G.536:2, G.775:8, G.826:8, G.848:11, K.4:6, K.5:36, K.8:35, K.26:78, K.38:2, K.38:36, K.38:40, K.42:53, M.8:76, M.9:203, Mf.56:1, Mf.409:1, Trk.B.1:67]

2. **göründi:**-*di*
Gazel 165
Mısra: **9**
Gerekmek.

Baña sīnem ṭutup ṭurmaḳ göründi
Felek kīşinde ḳalmayınca bir tīr

[G.448:9]

görünmez belā:

1. **görünmez belā:**
Gazel 25
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Hiç umulmadık, beklenmedik zamanda ve biçimde gerçekleşen bela II Âşığa hiçbir zaman görünmeyen sevgili.

Ser-be-ser geşt eyledüm dünyāyı ammā görmedüm
Ol perī-sīmā gibi hergiz görünmez bir belā

görünmez ol-:

1. **görünmez ol:**-*dı*
Gazel 874
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yok olmak, ortadan kaybolmak, görünmeyecek hale gelmek.

Sīnemüñ dāġı görünmez oldı yaşumdan hele
Şimdilik āh u fiġānumdur iden rüsvā beni

[G.864:5, Mf.385:2]

göster-:

1. **göstermez:**-*mez*
Müfret 177
Mısra: **1**
Göstermek II Yaşatmak.

Bāġ-ı luṭfın derd-mend-i ʿışḳa göstermez o yār
Mīve-i vaṣlın ider erbāb-ı cāha ber-güẕār

[K.4:44, K.40:59, G.605:2, G.748:1, Kt.75:4]

2. **gösterür:**-*ür*
Gazel 116
Mısra: **2**
Açıkça ortaya koymak, göz önüne sermek.

Ol melek-sīmāya olmış ʿāşıḳ-ı ġam-ḫˇār çerḫ
Gösterür her gice dirhem her seḥer dīnār çerḫ

[G.30:7, G.48:1, G.61:3, G.63:3, G.95:8, G.98:4, G.106:10, G.108:3, G.116:2, G.131:3, G.132:9, G.148:8, G.219:10, G.243:5, G.249:3, G.275:3, G.288:5, G.342:9, G.356:7, G.380:4, G.391:1, G.393:7, G.440:1, G.445:5, G.461:9, G.487:6, G.528:2, G.550:2, G.550:6, G.555:12, G.558:10, G.573:10, G.588:3, G.614:4, G.652:14, G.747:9, G.792:9, G.818:7, G.845:4, G.867:3, G.895:1, K.3:33, K.7:23, K.12:33, K.14:16, K.15:20, K.33:37, K.39:51, M.2:86, M.5:32, Mü.3:4, Kt.102:2, Kt.K.4:23, Mf.11:1, Mf.46:2, Mf.52:2, Mf.206:2, Mf.321:1, Mf.423:1, Mf.471:2]

3. **gösterdi:**-*di*
Gazel 344
Mısra: **10**
Göstermek, bir şeyin başka bir şey gibi görünmesini sağlamak.

Saʿyiyle Ḥāletī yine meşşāṭa-i ḳalem
Gösterdi pīr-i zāl-i maʿānīyi nev-ʿarūs

[G.143:6, K.32:42]

4. **gösterdi:**-*di*
Gazel 570
Mısra: **5**
...etkisi bırakmak.

Gösterdi cihān ḫalḳına o şāh-ı cihānum
Ḳullanmada āhum yelini resm-i Süleymān

[G.751:3, K.28:25, K.39:64]

gösteriş:

1. **gösteriş:**-*de*
Gazel 313
Mısra: **5**
Başkalarını aldatmak, şaşırtmak, korkutmak veya kendini beğendirmek için birinin yaptığı yapay davranış, çalım, alım çalım, kurum.

Gösterişde gerçi biz çün şīr-i teb-dāruz velī
Lāşe-i bed-ḫˇāhdan ḫālī degüldür mīşemüz

[G.895:10]

göstermez ol-:

1. **göstermez ol:**-*dı*
Gazel 599
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Göstermemeye başlamak.

Rütbe-i ʿışḳum bilelden örter oldı sīnesin
Gördi zaḫmum özgedür göstermez oldı merhemin

götür-:

1. **götürmez:**-*mez*
Müfret 179
Mısra: **2**
Kaldırmak, taşımak II Değer, kıymet bilmek.

Ben ġubār-ı rāh-ı ʿışḳuñla ʿadū-yı nā-be-kār
Rütbede birdür dime anı götürmez rūzgār

[G.270:2, G.287:10, G.478:8]

2. **götürse:**-*se*
Gazel 812
Mısra: **2**
Götürmek, gidermek, yok etmek.

Yalıñuz nūş eyliyen rıṭl-ı girān-ı devleti
Bir dem evvel bezm-i ʿālemden götürse ṣıḳleti

[G.100:5, G.879:4, M.9:124]

3. **götürür:**-*ür*
Gazel 713
Mısra: **2**
(Bir şeyi bir yere giderken) Beraberinde bulundurmak, onunla beraber gitmek.

Ġamzeyle gelür gelse ḫayāli dil-i zāra
Şāhīn götürür şāhlar elbette şikāra

[K.5:37, Mf.16:2, Mf.165:2]

4. **götürmez:**-*mez*
Gazel 494
Mısra: **2**
Dayanmak, katlanmak, tahammül etmek.

Kef-zenān u pāy-kūb olmaḳ gerekdür dem-be-dem
Çīn-i pīşānı götürmez meşreb-i sulṭān-ı ġam

[G.773:10, G.830:10]
kār u bārum

götürmez ol-:

1. **götürmez ol:**-*dı*
Kıt'a 58
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Rağbet edilmemek.

Ḳalurdı başda ḥamāʾil gibi benüm ġazelüm
Götürmez oldı velī şimdi hiç zamāne ġazel

götürü:

1. **götürü:**
Gazel 125
Mısra: **4**
Bütün, tamam, toptan, hep, büsbütün.

Ġayra çekdürmese bār-ı ġam-ı Şīrīn'i n'ola
Götürü almış idi ʿışḳ bināsın Ferhād

[G.119:6]

götürül-:

1. **götürüldi:**-*di*
Müfret 542
Mısra: **2**
Uzaklaştırılmak.

Dürd-i elem iç bāde-i iḳbāl sürüldi
Ġam bārını çek resm-i mürüvvet götürüldi

göz:

1. **gözümle:**-*üm, -le*
Gazel 256
Mısra: **2**
Görme organı, göz.

Dilā bezm-i ṣafāda bāde nūr-ı dīde-perverdür
Anuñçün sāġar-ı mey iki gözümle ber-ā-berdür

[G.17:9, G.29:4, G.31:3, G.35:1, G.44:7, G.61:9, G.66:4, G.133:7, G.185:9, G.197:2, G.200:3, G.203:2, G.204:3, G.216:1, G.238:6, G.282:4, G.298:10, G.390:5, G.446:3, G.448:2, G.476:10, G.495:3, G.515:9, G.519:4, G.549:5, G.583:7, G.587:11, G.616:8, G.665:7, G.674:2, G.679:7, G.716:7, G.729:7, G.737:11, G.770:9, G.776:1, G.799:3, G.810:7, G.822:3, G.836:1, G.842:3, G.852:10, G.866:7, G.870:4, M.2:10, M.2:43, M.6:20, M.8:88, M.9:87, M.9:283, K.9:25, K.21:32, Trk.B.1:40, Mü.3:3, Mü.3:31, Kt.109:3, Kt.114:2, Th.1:3, Th.1:21, Mf.31:2, Mf.36:2, Mf.256:2, Mf.517:1, Mf.596:2]

2. **gözümde:**-*üm, -de*
Gazel 280
Mısra: **6**
Göz önü, bakış, nazar, hayal.

Şāh-bāz-ı ḫayāl-i ḫāl-i nigār
Niçe demler durur gözümde uçar

[K.4:26, G.185:3, G.241:10, G.280:6, G.400:4, G.711:6, G.719:9, Mf.269:1]

göz açdurma-:

1. **göz açdurma:**-*z*
Gazel 56
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Göz açtırmamak. (Baskı altında bulundurarak başka bir şeyle uğraşmasına fırsat vermemek.).

Fırḳatüñle ʿışḳ bārānı göz açdurmaz yaġar
Nice olsun dīde-i baḫt-ı siyāhum sīr-ḫ̆āb

[G.372:9, G.531:5, G.564:18, K.5:1, K.9:17]

göz dik-:

1. **göz dik:**-*er, -sün*
Gazel 21
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Göz koymak, bir kimse ya

da bir şeyi ele geçirmek istemek.

Dil ü cān murġını yoḫsa şikār itmek mi istersin
Dikersüñ gözlerüñ ey şāh-bāz-ı evc-i istiġnā

[K.4:29, G.17:14]

göz gözi gör-:

1. **göz gözi gör:**-*di*
Kaside 25
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ortalığın duman, sis veya karanlıktan kurtulmasıyla her yeri görür olmak.

Gidüp ẓalām-ı şitā yine göz gözi gördi
Ḥarīm-i bāġda yir yir açıldı nergisler

göz ḥabsine ko-:

1. **göz ḥabsine ḳo:**-*dı*
Gazel 151
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Göz hapsine almak, bakışları bir kimsenin üzerinden çekmemek.

Ḫursend-i ḫayāl olsa ʿaceb mi dil-i ġam-ḫᵛār
Ol Yūsuf-ı ḥüsni ḳodı göz ḥabsine aġyār

göz ile yi-:

1. **göz ile yi:**-*r, -di*
Gazel 31
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözle yemek, bir şeye çok istekle ve dik dik bakmak II Göz değdirmek.

Olaldan Ḥāletī-veş ḫāk-i kūyuñ
Beni bulsa göz ile yirdi dünyā

göz irme-:

1. **göz irme:**-*z*
Gazel 881
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Göz ulaşmamak, gözün göremeyeceği kadar uzakta olmak.

Ḳaddüñe cānā göz irmez
ʿālem-i bālā gibi
Laʿl-i nābuñ ʿālem-i bālādaki
ʿİsā gibi

göz koy-:

1. **göz ḳoy:**-*duk, -ı, -n*
Gazel 392
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir kimseyi ya da bir şeyi ele geçirmeyi istemek.

Bu şeb feryādın arturmışdı bülbül şaḥn-ı gül-şende
Güle göz ḳoyduġın görmiş meger kim kirm-i şeb-tābuñ

göz ḳulaġ ḳıl-:

1. **göz ḳulaġ ḳıl:**-*dı*
Gazel 367
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Korunması, gözetilmesi gereken bir kimseyi ya da şeyi görüp gözetmek, korumak, ona bakmak II Âşığın bedeninde göz ve kulağa benzer yaralar açmak.

Dāġ ile naʿl ile pür idüp yār cismümi
ʿIşḳında ḳıldı Ḥāleti-i zārı göz ḳulaġ

göz kulaġ ol-:

1. **göz ḳulaġ ol:**-*sa*
Gazel 413
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Korunması gereken kimseyi ya da şeyi görüp gözetmek; kollamak, bakmak; görme ve işitme yoluyla öğrenmeye, bilgi edinmeye çalışmak.

Dil-i dīvāne ʿışḳuñda ʿaceb mi göz ḳulaġ olsa
Ne demlerdür ki özler ol senüñ reftār u güftāruñ

[G.368:10, G.396:9]

göz merdümi:

1. **göz merdümi:**
Gazel 603
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Göz bebeği.

Gelmek istermiş ḫayāli saña ey göz merdümi
Perde-i pindārı ḳaldur gör ne devletdür gelen

[G.648:7]

göz merdümleri:

1. **göz merdümleri:**-*n, -ün*
Mesnevi 9
Mısra: **226**
Kelime Tipi: -
Gözbebekleri.

Yeter ḳıldı hücūm-ı girye-i ġam
Gözüm merdümlerinüñ aḳçesin kem

göz nūrı:

1. **göz nūrı:**-*n, -ı*
Gazel 119
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Göz nuru; bir işe sarfedilen göz emeği.

Ṣūret-i çeşmüñi naḳş itmege bulmadı mecāl
Niçe göz nūrını ḫarc itdi egerçi Behẕād

2. **göz nūrı:**-*n, -dan*
Kıt'a 94
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gözün ışığı II Çok sevilen, değerli sayılan kimse için kullanılan söz grubu.

Sensin ol külbe-i aḥzāna ḳoyan Yaʿḳūb'ı
Ayırup Ḫażret-i Yūsuf gibi göz nūrından

göz nūrı dök-:

1. **göz nūrı dök:**-*se*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Deyim**
İnce, değerli bir ürün ortaya getirmek için gözleri çok yoran bir dikkatle uzun süre çalışmak, göz emeği harcamak.

Göz nūrı dökse şāʿir-i rūşen-revān eger
İtmez mi mihr-i himmetinüñ ẕerresin ʿıyān

göz şīşesi:

1. **göz şīşesi:**
Gazel 476
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şişeye benzeyen göz.

Āb-ı gül-gūn ile pürdür gözümüñ şīşeleri
Anda gīsūlarınuñ ʿaksi dizilmiş sünbül

göz yaşı:

1. **göz yaşı:**
Gazel 166
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı bezlerinin salgıladığı, bazı etkilerle akan duru sıvı damlacıklarından her biri, yaş.

Hemān ḳaṣdı sīm almadur gördüginden
Hiç olmazsa göz yaşı alur ekābir

[G.77:8, G.82:8, G.456:6, G.458:1, G.512:8, G.596:4, G.667:4, G.669:16, G.685:4, G.842:11, G.844:5, M.2:64, Mü.2:9, Mü.2:20, Mf.601:1]

göz yaşı dök-:

1. **göz yaşı dök:**-*mek*
Gazel 785
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ağlamak.

Göz yaşı dökmek günāh olduysa yanuñda eger
Bir benüm gibi bulunmaz ġarḳa-i baḥr-i günāh

göz yumup açınca:

1. **göz yumup açınca:**
Gazel 180
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Göz açıp kapayıncaya dek, kısa bir zaman diliminde.

Ḥāletī bezm-i ġamuñda eyleyüp yaşın şarāb
Göz yumup açınca gāhī ṭoldurur peymāneler

[K.11:29]

gözde ol-:

1. **gözde ol-:**-*unca*
Gazel 179
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Göz önünde olmak.

Ḫayāl-i zülf-i yār olunca gözde girye lāzımdur
Yazıḳdur şīşe-i bī-āb içinde öyle sünbüller

gözden bırak-:

1. **gözden bıraḳ:**-*ma*
Müfret 553
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözden düşürmek, önceden gösterilen ilgiyi kesmek.

Dāʾim ḫādeng-i cevre nişān eyleyüp teni
Gözden bıraḳma nāvek-i ġamzeñ gibi beni

gözden ciger pergālesi gel-:

1. **gözden ciger pergālesi gel:**-*mek*
Gazel 600
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gözden ciğer parçası gelmek, kanlı gözyaşı dökmek.

Ciger pergālesi gelmek gerek ey Ḥāletī gözden
O deryānuñ begenmezler güzeller degme mercānın

gözden geçür-:

1. **gözden geçür:**-*dü, -m*
Gazel 50
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bir şeyi daha iyi tanımak, anlamak için incelemek, muayene etmek.

Hep cihān mecmūʿasın gözden geçürdüm ʿāḳıbet
Ḫaṭṭ-ı laʿlüñ maṭlaʿın itdüm içinden intiḫāb

2. **gözden geçür-:**-*ür*
Gazel 476
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözden geçmesini sağlamak II Kontrol etmek, incelemek.

Eşk-i çeşmüme ber-ā-ber bulunur mı ki diyü
ʿĀşıḳuñ cūları gözden geçürür niteki pül

gözden gitme-:

1. **gözden gitme:**-*se*
Gazel 749
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözden gitmemek, sürekli göz önüne gelmek.

Gitmese gözden ḫayālüñ ṭañ mıdur müjgānlarum
Her ṭarafdan reh-güẕārın baġlamışdur ḫār ile

göze gösterme-:

1. **göze gösterme:**-*y, -en*
Gazel 137
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Görülmesini engellemek.

Hiç aldurur mı Ḥāletiyā sūz-ı sīneden
Dūd-ı siyāhuñı göze göstermeyen nigār

[G.46:9]

gözet-:

1. **gözeden:**-*en*
Gazel 736
Mısra: **7**
Görüp gözetmek, korumak.

Ey dem-ā-dem gözeden ḳabr-i şehīd-i ʿışḳı
Ḫūn-ı efserdesin al sübḥa-i mercān eyle

[G.29:3]

2. **gözedür:**-*ür*
Gazel 570

Mısra: **10**
(Hasretle) beklemek.

Her dem dil-i şūrīde oḳuñ geldügin ister
Bārān gözedür şām u seḥer dīde-i dihḳān

[M.8:132, K.31:34]

3. **gözetmez:**-*mez*
Gazel 280
Mısra: **2**
İlgilenmek, ilgi göstermek.

İlleri tīrine nişāne ider
ʿĀşıḳuñ hiç gözetmez ol dil-ber

[K.25:63, G.92:9]

4. **gözetmez:**-*mez*
Kaside 4
Mısra: **41**
Aramak, bulmaya çalışmak.

Ḫalāsa çāre gözetmez ḳarāra ṭāḳat yoḳ
Zamāne ḳıldı semender gibi berüm āẕer

gözi aç-:

1. **gözi aç-:**
Gazel 256
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözü açık tutmak II Uyanık olmak.

Nesīm-i ṣubḥdan irdükçe cāna nefḥa-i müşkīn
Gözüñ aç kim gelen ey dil ġubār-ı kūy-ı dil-berdür

gözi açıl-:

1. **gözi açıl:**-*dı*
Müfret 187
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gözü iyileşmek, görür olmak II Bir işi çok eskiden beri yapıyor olmak.

Vaṣf-ı ḫāk-i rehidür gice vü gündüz sözümüz
Nice terk idelüm anuñla açıldı gözümüz

gözi āhū:

1. **gözi āhū:**-*n, -un*
Gazel 436
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gözleri ahu gibi olan (kimse) II Ceylan gözlü sevgili.

Baġrı ḫūn olsa n'ola nāfe-i ʿanber-būnuñ
Oldı üftāde-i çeşmi o gözi āhūnuñ

[Mf.281:2]

gözi alış-:

1. **gözi alış:**-*dı*
Gazel 728
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir şeyi yadırgamaz olmak.

Alışdı gözüm şaʿşaʿa-i berḳ-i cefāya
Şimden girü ey şūḫ şalā ebr-i belāya

gözi bādām:

1. **gözi bādām:**-*a*
Gazel 84
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Badem gözlü II Sevgili.

Nāz uyḫusuna varsa n'ola bezm-i ṣafāda
Zībā yaraşur ol gözi bādāma şeker-ḫˇāb

gözi baġlu:

1. **gözi baġlu:**
Gazel 161
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Tutulmuş, gönülden bağlanmış, tutkun, büyülenmiş.

Şu çāh-ı belālar ki var rāh-ı ġamda
Gözi baġlu ʿuşşāḳ içündür muḳarrer

gözi bīmār:

1. **gözi bīmār:**
Müfret 393
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gözü hasta II Baygın bakışlı sevgili.

Giceyle uyḫu görmem ol gözi bīmār derdinden
Yumulmaz gözlerüm tā ölmeyince yār derdinden

[G.640:1]

gözi cān-bahş ol-:

1. **gözi cān-baḫş ol-:**-*an, -lar*
Gazel 279
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözü can bağışlayıcı olmak II Basiretli olmak.

Mesīḥā-veş gözi cān-baḫş olanlar ḫāk-iẕilletde
Velīkin devlete irişmedük bir ḫar mı ḳalmışdur

gözi deg-:

1. **gözi deg:**-*di*
Gazel 568
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Nazar değmek II Uğursuzluk, kötülük getirdiğine inanılan kıskanç veya hayran bakışlar dolayısıyla kötü bir duruma düşmek.

Ḳoyup evvelki semtin oldı dirler yār ter-dāmān
Gözüñ degdi gibi aña senüñ ey ʿāşıḳ-ı giryān

[G.673:2]

gözi dünyāyı gör-:

1. **gözi dünyāyı gör-:**-*ür*
Gazel 240
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dünya nimetlerinden istifade etmek.

Çeşm-i cāna ayaġuñ tozını kuḥl eylemese
Şanma kim ḫaste-i ʿışḳuñ gözi dünyāyı görür

[G.842:2]

gözi gör-:

1. **gözi gör-:**-*ür*
Gazel 240
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gözü görmek, dikkatinden kaçmamak.

Kimse yoḳdur ki yüzin sürmeye ḫāk-i rehüñe
Gözi ammā ki ʿadūnuñ dil-i şeydāyı görür

gözi görme-:

1. **gözi görme:**-*z*
Müfret 159
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Belli bir şeyden başka bir şeyle ilgilenmemek.

Gözüm dünyāyı görmez olmasam ruḫsāruña nāẓır
Bu gül-şende açılmaz gün yüzüñsüz ġonce-i ḫāṭır

gözi iliş-:

1. **gözi iliş:**-*ür*
Gazel 424
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Rastgele görmek.

Gül-şende alur ḫārları yanına güller
Dimez mi ki gözi ilişür aña hezāruñ

[G.612:3, G.618:7]

gözi mestāne:

1. **gözi mestāne:**
Gazel 690
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gözü sarhoşçasına bakan II Sevgili.

Her nem giderse gitsün eyā çeşm-i eşk-bār
Tek bezmümüzden ol gözi mestāne gitmesün

[G.797:4]

gözi nergisi açıl-:

1. **gözi nergisi açıl-:**-*dı*
Gazel 542
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Göz nergisi açılmak, gözü açılmak, deneyim kazanmak.

Ol dem ki vezān oldı nesīm-i ġam-ı ʿışḳ
Açıldı gözüm nergisi ḫˇābumdan uyandum

gözi ol-:

1. **gözi ol:**-*ur*
Gazel 740
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
O şeyi ele geçirme isteği olmak.

Ḫālüñe eyler naẓar her dem bu cān-ı nā-tüvān
Gözleri dāʾim olur mūr-ı ḫarīşüñ dānede

gözi şayyād:

1. **gözi şayyād:**-*ı*
Gazel 873
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gözü avcı gibi olan II Sevgili.

Murġ-ı cān ṣaydı içün ḥīle ider aldanma
Ḫˇāb-ı nāz içre görürseñ o gözi ṣayyādı

gözi şeh-bāz:

1. **gözi şeh-bāz:**
Gazel 466
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gözü şehbaz gibi avcı olan II Sevgili.

Bir gözi şeh-bāz u şūḫ şeh-süvāruñ ṣaydıdur
Ḫāletī-veş degme bir fitrāke baġlanmaz göñül

[G.225:6]

gözi ṭopraġ ile ṭol-:

1. **gözi ṭopraġ ile ṭol:**-*sa*
Gazel 425
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gözü toprakla dolmak, ölmek.

Sürme-i çeşm-i ʿalīl eyliyeyüm ḫāk-i rehüñ
Çünki en ṣon gözümüz ṭopraġ ile ṭolsa gerek

gözi ṭoy-:

1. **gözi ṭoy:**-*ma, -y, -a*
Gazel 730
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok istenen bir şeyin yeterli miktarı elde edildikten sonra daha çoğunu istememek.

Ṭoymaya hergiz ḥarīṣ-i māl-ı dünyānuñ gözi
Kāse-i gerdūnı māl-ā-māl iderseñ aş ile

gözi ṭut-:

1. **gözi ṭut:**-*ma, -dı*
Gazel 424
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Güvenmek, beğenmek.

Ṣalmadı baña ġamzesi şeh-bāzını hergiz
Dil murġını gördükde gözi ṭutmadı yārüñ

gözi yaşı:

1. **gözi yaşı:**-*n, -ı*
Gazel 534
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı.

Ḳo baḳsunlar ṭoyunca rūyuña menʿ itme ʿuşşāḳı
Gözi yaşını alma kimsenüñ ey mihr-i raḫşānum

[G.673:6]

2. **gözi yaşı:**-*n, -ı*
Kaside 6
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı II Çiy tanesi.

Aḫşāma varmaz ise nevāle aldı ṣubḥ-dem

Nergislerüñ gözi yaşını mihr-i tāb-dār

gözi yollarda ḳal-:

1. **gözi yollarda ḳal:**-*up, -dur*
Müfret 188
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Hasretle beklemek.

Gelmedi yār bize ṭutmadı hergiz sözümüz
Ḥalḳa-i der gibi yollarda ḳalupdur gözümüz

gözin aç-:

1. **gözin aç:**-*up*
Müfret 452
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dünyaya gelmek, ezelden beri.

Gel ey ṭabīb-i dil-i ʿāşıḳ eyle bir çāre
Gözin açup seni gören ġarīb bīmāra

2. **gözin aç-:**-*dı*
Gazel 523
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Uyanık, dikkatli olmak.

Güşāyiş ḫāk-i kūyından bulupdur dīde-i cānum
Gözin açdı seni gördi dil-i āvāre sulṭānum

gözinden ḫˇāb uç-:

1. **gözinden ḫˇāb uç:**-*dı*
Gazel 66
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Uykusu kaçmak, uyuyamamak.

Şāh-bāz-ı ḫayāl-i ḫāli görüp
Uçdı ey Ḥāletī gözümden ḫˇāb

gözinden kan gel-:

1. **gözinden ḳan gel-:**-*di*
Gazel 293
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kanlı gözyaşı akıtmak.

Aġlayu aġlayu ḳan geldi gözümden āḫir
Rīziş-i ḫūna delīl oldı o necm-i seyyār

gözine çek-:

1. **gözine çek:**-*miş*
Gazel 243
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gözüne sürmek, sürme çekmek.

Māh-ı ʿālem-tābda cānāndur dirseñ sevād
Sürme-i ḫāk-i rehüñ çekmiş gözine çerḫ-i pīr

gözine gel:-

1. **gözine gel:**-*di*
Gazel 75
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Hayaline gelmek.

Gice ol yārüñ gözine geldi bāde gūyiyā
Ġamzesi şemşīrine sāḳī-i meclis virdi āb

[K.8:15, G.58:3, G.64:12]

gözine görin-:

1. **gözine görin:**-*ür*
Gazel 565
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gözüne görünmek, bir şeyi görmek.

Bilürüz dīde-i ʿuşşāḳa nigāh eyledügin
Dise ol şāh-ı sitem-ger görinür gözüme ḳan

[Mf.258:2]

gözine görünme-:

1. **gözine görünme:**-*z*
Kıt'a 68
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Değersiz olmak.

Her cānibden āyine-veş cūylar aḳar
Ammā benüm gözüme görünmez ṣafā-yı Şām

gözine uyḫu gelme-:

1. **gözine uyḫu gelme:**-*z*
Gazel 703
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Uyuyamamak.

Yolını bağladı var ise seyl-i eşk-i revān
Gözüme Ḥāletiyā gelmez oldı hiç uyḫu

gözine uyḫu girme-:

1. **gözine uyḫu girme:**-*z*
Gazel 701
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Uyuyamak.

Ṭutdı ḫayāl-i dil-ber her kūşesini anuñ
Ey Ḥāletī anuñçün girmez gözüme uyḫu

gözini aç-:

1. **gözini aç:**
Mesnevi 4
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Dikkatli olmak. uyanık olmak. herşeyin farkında olmak.

Gözüñi aç ki baḫt-ı ʿālemsin
Cümle maḫlūḳdan mükerremsin

gözini oy-:

1. **gözini oy:**-*ar*
Kaside 4
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok kötülük etmek.

Eşigi ḫākine her kim ki göz dike anuñ
Zamāne sūzen-i müjgān ile gözini oyar

gözle-:

1. **gözler:**-*r*
Gazel 547
Mısra: **6**
Aramak, beklenti içinde olmak.

Mīve-i bāġ-ı bihişt olsa ġıdā-yı murġ-ı dil
Dāne-i ḫāl-i ruḫunçün dām-ı ġam gözler müdām

[K.12:51, G.665:7, Kt.67:1]

gözleri aġar-:

1. **gözleri aġar-:**-*ur*
Gazel 142
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kör olmak, gözleri görmez hale gelmek.

Aġarur gözlerümüz aġlamadan Ḥāletiyā
Olmasa bir gün eger sürme-i ḫāk-i reh-i yār

[G.198:13, G.645:8]

gözleri āhū:

1. **gözleri āhū:**
Gazel 430
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Gözleri ceylan gibi olan II İri, güzel gözlü sevgili.

Böyle ḳaçmaḳ nedür ey gözleri āhū şimdi
Ḳanı Mecnūn'ına rām olduġın eyyām senüñ

gözleri bādām:

1. **gözleri bādām:**
Gazel 338
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Gözleri badem gibi olan II Gözleri bademe benzeyen sevgili.

Mīve-i vuṣlatumı saña yidürmem dirsin
Olmaz o bilmiş ol ey gözleri bādām olmaz

gözleri bīdār eyle-:

1. **gözleri bīdār eyle-:**-*r*
Gazel 233
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Gözleri açmak, uyandırmak, fark ettirmek.

Niçe āẕādeleri zülfi giriftār eyler
Ḳanda bir fitne ki var gözleri bīdār eyler

gözleri dört ol-:

1. **gözleri dört ol:**-*dı*
Gazel 791
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dört gözle (hasretle) beklemek.

Ḳanġı cānibden gelür diyü baḳarsın her yaña
Gözlerüñ dört oldı ey dil ḥasret-i cānān ile

[M.2:26]

gözleri fettān:

1. **gözleri fettān:**-*ı*
Gazel 809
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
Gözleri fettan II Fitne ve fesada teşvik eden sevgili.

Göñlüm aldı bir naẓardan eyledi ḥayrān beni
Āh kim ol gözleri fettānı görsem gāh gāh

gözleri ilişme-:

1. **gözleri ilişme:**-*z*
Gazel 365
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Gözleri görmemek.

Ḫayl-i aʿdānuñ aña hergiz ilişmez gözleri
Gül-şen-i cān içre beñzer bir gül-i bī-ḫāra dāġ

gözleri kan it-:

1. **gözleri ḳan it:**-*ecek, -i*
Gazel 565
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **-**
Gözleri kan etmek, kanlı gözyaşı döktürmek.

Bakışından bilinür gözleri ḳan idecegi
İdemez mest derūnında kin aṣlā pinhān

gözleri mestāne:

1. **gözleri mestāne:**-*n, -ün*
Gazel 249
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **-**
Gözleri baygın bakan II Sevgili.

Ṭuysa bezme geldügin ol gözleri mestānenüñ
Āteş-i reşkiyle göklerde Ḥamel biryān olur

gözleri şeh-bāz:

1. **gözleri şeh-bāz:**
Gazel 333
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Şahin gibi avcı gözleri olan II Sevgili.

ʿIşḳuñla ider murġ-ı dil eflākde pervāz
Alur göz ile baḳ aña ey gözleri şeh-bāz

gözleri yollarda:

1. **gözleri yollarda:**-*dur*
Gazel 547
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Birinin gelmesini merak, istek veya özlemle bekleyen.

Bir gün elbette gelür diyü o kebg-i ḫoş-ḫırām
Gözleri yollardadur ʿāşıḳlaruñ mānend-i dām

gözleri yollarda kal-:

1. **gözleri yollarda ḳal-:**-*up,-dur*
Gazel 331
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Birini uzun süre ve hasretle beklemek.

Gelmedi yār bize ṭutmadı hergiz sözümüz
Ḫalḳa-i der gibi yollarda ḳalupdur gözümüz

[G.22:2, G.888:6]

gözleri yumulma-:

1. **gözleri yumulma:**-*z*
Gazel 640
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gözleri kapanmamak, hiç uyumamak.

Giceyle uyḳu görmem ol gözi bīmār derdinden
Yumulmaz gözlerüm tā ölmeyince yār derdinden

[G.850:12, Mf.393:2]

gözlerin kapat-:

1. **gözlerin ḳapat:**-*dı*
Gazel 121
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Göremez hale getirmek.

Dūd-ı āhum cümle aʿdānuñ ḳapatdı gözlerin
Gerd-i kūy-ı yārdan gitdi gezend-i çeşm-i bed

gözlerümüñ yaşı:

1. **gözlerümüñ yaşı:**-*ı*
Gazel 101
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gözyaşları II Âşıġın gözyaşları.

Cārī olalı gözlerümüñ yaşı dem-ā-dem
Açıldı göñülde yine ezhār-ı maḥabbet

gözlerüñ karası:

1. **gözlerüñ ḳarası:**
Gazel 762
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gözün siyah kısmı.

Eyüsin dökmeg içün pāyuña sīm-i eşküñ
Beñzedi gözlerümüñ ḳarası seng-i miḥege

gözlerüñ yaşı:

1. **gözlerüñ yaşı:**-*n, -ı*
Gazel 238
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı.

Zār olup gözlerümüñ yaşını seyl-āb itsem
Cūylar nāle ḳılur ṭaġlar efġāna gelür

gözlerüñüñ yaşı:

1. **gözlerüñüñ yaşı:**-*n, -ı*
Gazel 41
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gözyaşları.

Eyledüñ gözlerüñüñ yaşını şol deñlü revān
Kendüñe yir ḳomaduñ kūy-ı nigāruñda dilā

gözüm yaşı:

1. **gözüm yaşı:**
Gazel 61
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı.

Meyl it gözüm yaşına eyā serv-i ḫoş-ḫırām
Dirler ki eyle iylügi āb-ı revāna at

[G.393:5]

gözümüñ yaşı:

1. **gözümüñ yaşı:**-*n, -ı*
Gazel 182
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı.

Gözümüñ yaşını az görme benüm sulṭānum
Āsyā-yı felegi şimdi o gerdān eyler

[G.226:10]

gözüñ aç-:

1. **gözüñ aç:**
Gazel 763
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Uyanık, dikkatli olmak.

Ḫ̆āba varursa eger bezmde cānān gözüñ aç
Belki ṣoḥbet yine sen ʿāşıḳ-ı nālāna çıḳa

gözüñ nūrı:

1. **gözüñ nūrı:**-*n*
Kaside 28
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Göz nuru, gözün feri.

Ġubār-ı ḫaṭṭ-ı lebüñ arturur gözüñ nūrın
Ġubār egerçi ider her zamānda çeşme żarar

gözünden şakın-:

1. **gözünden şaḳın:**-*ur, -ken*
Gazel 35
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir şeye aşırı derecede ilgi duymak, onu koruyup gözetmek, dikkatle muhafaza etmek.

Anuñ ḳā'il midür kuḥl olduġına çeşm-i aġyāra
Gözünden ṣaḳınurken ḫāk-i pāyuñ bu dil-i şeydā

ġubār:

1. **ġubārum:**
Kıt'a 96
Mısra: **4**
Toz, toprak.

Üstüme aġlarsa ʿışḳ ehli ʿaceb tedbīr olur
Gitmesün diyü ġubārum āstān-ı yārdan

[G.134:2, G.669:13, G.774:6, M.4:28, K.17:14, K.28:38, K.30:47, M.9:69, Kt.96:1]

2. **ġubāruñ:**-*un*
Gazel 424
Mısra: **4**
Toz, toprak II Gubari yazısı.

Ḫaṭṭ eyledi mirʾāt-ı cemālini mükedder
Ḫayr itmedi āḫir senüñ ol yāra ġubāruñ

3. **ġubārum:**-*um*
Gazel 43
Mısra: **9**
Toz ll Keder, üzüntü.

İnanursın disem āyīne-i dilde ġubārum yoḳ
Bilürken esb-i nāza virdügin meydānları cānā

[G.130:10, G.131:6, G.136:2, G.138:8, G.198:8, G.271:10, G.272:4, G.278:4, G.589:2, G.702:1, K.5:42, K.31:51, Mf.128:2]

4. **ġubārdan:**-*dan*
Gazel 654
Mısra: **8**
Toz, toprak II Âciz âşık.

Ḫāk olduġum ṭarīḳ-i belāda bilüp o yār
Eyler hemīşe ḳaṭʿ-ı naẓar ben ġubārdan

5. **ġubār:**
Gazel 209
Mısra: **2**
Toz II Sevgilinin ayva tüyleri.

Ḫaṭ degül ceyş-i melāḥat geçmeden leyl ü nehār
Ẓāhir olur şāh-rāh-ı ḥüsn-i dil-berden ġubār

[K.28:46]

ġubār eyle-:

1. **ġubār eyle-:**
Gazel 149
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Toz yapmak.

Eyle ey ḳāṣid teḳāżā nāmesin yazduḳda yār
Ṣaçdurunca ḫaṭṭına ḫāk-i ḥarīminden ġubār

ġubār it-:

1. **ġubār it:**-*di*
Gazel 848
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Toz etmek.

Görünmezse n'ola ben pīr-i ʿışḳa Ḥāletī hergiz
Ḫaṭ-ı yāri debīr-i ṣunʿ ġāyet de ġubār itdi

ġubār kaldur-:

1. **ġubār ḳaldur:**-*ur*
Gazel 132
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Toz kaldırmak.

Aġlatma ehl-i ʿışḳı ki ḫaṭṭuñ gelür hemān
Gül-gūn-ı eşk-i çeşm ṣaḳın ḳaldurur ġubār

ġubār ḳalḳ-:

1. **ġubār ḳalḳ:**-*ar, -sa*
Kaside 15
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Toz kalkmak.

Ḫusrev-i Ḫātem-kerem Sulṭān Murād-ı Cem-ḥaşem
Çeşm-i necme kuḥl olur ḳalḳarsa rāhından ġubār

ġubār kat-:

1. **ġubār ḳat:**-*sa, -lar*
Kaside 36
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Toz katmak (Şaraba toz katmak bağlamında).

Rind-i dürd-āşāmlar kūyuñ ġubārın ḳatsalar
Aġladurken güldüre cām-ı şarāb-ı erġavān

ġubār koma-:

1. **ġubār ḳoma-:**-*dı*
Gazel 140
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Toz bırakmamak II Üzüntü, keder bırakmamak.

Cümle ezhārı n'ola gül gibi ḫandān itse
Cürʿa-dānında zemīnüñ ḳomadı ebr ġubār

[G.135:6]

ġubār ol-:

1. **ġubār ol:**-*ıcak*
Gazel 379
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Toz toprak olmak II Ölmek.

Vücūdı ʿāşıḳ-ı bī-dillerüñ ġubār olıcaḳ
Reh-i nigāra düşer rūzgārı yār olıcaḳ

[G.1 46:12, G.210:1, Mf.229:1]

2. **ġubār ol:**-*sa, -y, -dı*
Gazel 137
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Toz olmak, toz konmak.

Eczā-yı gird-bād-ı belādan ḳılur felek
Olsaydı çeşm-i ehl-i maḥabbet eger ġubār

3. **ġubār ol:**-*sa*
Gazel 133
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Tozlanmak, zarar görmek.

Mirʿāt-ı ṭabʿ-ı ehl-i dil olmaz ḫalel-pezīr
Olsa miyān-ı ʿarż u semā ser-be-ser ġubār

ġubāra vir-:

1. **ġubāra vir:**-*e*
Gazel 782
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yok etmek, ortadan kaldırmak.

Fikr-i ḫaṭ-ı laʿlüñde olan ḫāli ṭuyarsa
Seccādesini şeyḫ ṣatup vire ġubāra

ġubār-ālūde:

1. **ġubār-ālūde:**-*dür*
Gazel 534
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Toza bulanmış, tozlu.

Firāḳıyla ġubār ālūdedür āyīne-i cānum
Benüm ḫālüm mükedder olduġın bilmez mi cānānum

[G.874:5]

ġubār-ālūde ol-:

1. **ġubār-ālūde ol:**-*du, -m*
Gazel 670
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Tozlanmak.

Ḫāk-i rāhuñdan ġubār-ālūde oldum şöyle kim
Şandılar ḳadd-i ḫamīdem müşk tozlu bir kemān

ġubār-āsā:

1. **ġubār-āsā:**
Gazel 403
Mısra: **3**
Toz gibi.

Ġubār-āsā cihānuñ üft ü ḫīzinden ḳayurmazdum
Yapışsam ʿāḳıbet dāmānına bir şāh-ı ḫūbānuñ

ġubār-ı ʿanber-i sārā:

1. **ġubār-ı ʿanber-i sārā:**
Kaside 36
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Katkısız, saf amber tozu.

ʿIṭr-ı ceyb eyler ġubār-ı ʿanber-i sārā gibi
Bulsa gerd-i eşhebüñ ḫavrā-yı gül-zār-ı cinān

ġubār-ı ʿanberīn:

1. **ġubār-ı ʿanberīn:**
Kaside 11
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Anber kokulu toz.

Zühre-i Zehrā'ya lāyıḳ kim ʿabīr-i ceyb ola
Pāy-ı esbinden ẓuhūr iden ġubār-ı ʿanberīn

ġubār-ı bāb:

1. **ġubār-ı bāb:**-*ı*
Mesnevi 8
Mısra: **139**
Kelime Tipi: -
Kapının, eşiğin tozu.

Ġubār-ı bābı devlet-gāhum olsun
Sefer ḳılduḳça ḫāk-i rāhum olsun

ġubār-ı cism:

1. **ġubār-ı cism:**-*üm, -i*
Gazel 301
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşığın toz gibi olan bedeni.

Kūyuña ilter ġubār-ı cismümi āḫir ṣabā
Bir gün elbette ider naḳḳāş-ı ḳudret ḫāk-rīz

[G.729:6]

ġubār-ı cism-i efgār:

1. **ġubār-ı cism-i efgār:**-*um*
Gazel 529
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yaralı bedenin tozu.

Kūyuña ilter ġubār-ı cism-i efgārum benüm
Tende bād-ı ṣarṣar-ı ġamdur hevā-dārum benüm

ġubar-ı der-geh:

1. **ġubar-ı der-geh:**-*ün*
Kıt'a 22
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kapının,eşiğin tozu.

Sensin ol kim eylemiş Mevlā ġubar-ı der-gehüñ
Nūr-baḫş-ı dīde-i ümmīd-i ehl-i iʿtibār

ġubār-ı der-geh-i ehl-i fenā ol-:

1. **ġubār-ı der-geh-i ehl-i fenā ol-:**-*sa*
Müfret 477
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ermiş kişilerin dergahının tozu olmak.

Ten-i zerdüm ġubār-ı der-geh-i ehl-i fenā olsa
Zeri ḫāk-i siyāh eyler bize bir kīmiyā olsa

ġubār-ı dil:

1. **ġubār-ı dil:**-*üm*
Gazel 747
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül tozu II Gönül kederi.

Şol deñlüdür ġubār-ı dilüm kim hevā-yı ʿışḳ
Cāʾizdür andan istese bir gird-bād ide

[G.128:3, K.34:49]

ġubār-ı fenā:

1. **ġubār-ı fenā:**
Gazel 16
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yok olma, fanilik tozu.

Tāc-ı şāh u külāh-ı dervīşe Baş ber-ā-ber ḳonar ġubār-ı fenā

ġubār-ı fitne:

1. **ġubār-ı fitne:**-*si, -n*
Kaside 23
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kargaşa tozu.

Semend-i himmete ol deñlü irḫāʾ-i ʿinān itdi
Ġubār-ı fitnesin refʿ itdi āḫir ṣaḥn-ı ġabrānuñ

ġubār-ı ġam:

1. **ġubār-ı ġam:**-*la*
Gazel 199
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gam tozu.

Dāʾim ġubār-ı ġamla dil böyle mükedder olduġın
Kim ʿarż iderdi olmasa seyl-āb-ı çeşm-i eşk-bār

[G.163:8, G.330:8, G.531:5, G.531:10, G.564:18, G.830:10, G.855:11, K.42:1]

ġubār-ı ġam vir-:

1. **ġubār-ı ġam vir:**-*üp*
Terkib-bend 1

Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Gam tozu vermek, kederlendirmek.

Peleng-i çerḫi maġlūb eyliyen şīr-i neri dünyā
Ġubār-ı ġam virüp āḫir zebūn u dil-figār eyler

ġubār-ı ġuşşa:

1. **ġubār-ı ġuşşa:**
Gazel 117
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Keder tozu.

Muttaşıl şunmaḳdadur aña ġubār-ı ġuşşayı
Dem-be-dem ābdāl-ı dil olsa n'ola ḫayrān-ı çerḫ

ġubār-ı gül-şen:

1. **ġubār-ı gül-şen:**-*i*
Gazel 219
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin tozu.

Şanmañ ġubār-ı gül-şeni ḳaldurdı bād-ı ṣubḥ
Şāh-ı güle getürdi biraz müşk bergüẕār

ġubār-ı hāk:

1. **ġubār-ı ḫāk:**-*i*
Gazel 449
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Toprağın tozu.

Şuʿā-ı mihri indürdi ġubār-ı ḫāki ḳaldurdı
ʿAceb ʿaksinedür ey Ḥāletī evżāʿı gerdūnuñ

ġubār-ı hāk-i der-gāh:

1. **ġubār-ı ḫāk-i der-gāh:**-*un*
Müfret 61
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kapı eşiğinin toprağının tozu.

Der-i devlet-meʾābuñ manẓar-ı çeşm-i recāmuzdur
Ġubār-ı ḫāk-i der-gāhuñ mücerreb tūtyāmuzdur

ġubār-ı hāṭır:

1. **ġubār-ı ḫāṭır:**-*um, -la*
Gazel 572
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül tozu, gönül kederi.

Ġubār-ı ḫāṭırumla bād-ı āhum Olurlar gird-bād-ı deşt-i hicrān

[G.743:12, G.839:3, Mf.377:2, K.39:59]

ġubār-ı haṭṭ:

1. **ġubār-ı ḫaṭṭ:**-*un, -ı*
Gazel 444
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yüzünde yeni çıkmaya başlayan tozlu gibi görünen tüy; ayva tüyü.

Ḥāletī-i zāra ʿarż eyle ġubār-ı ḫaṭṭuñı
Tekye-i ʿışḳuñda yoḳdur öyle ābdāluñ senüñ

[G.534:9]

ġubār-ı haṭṭ-ı dil-ber:

1. **ġubār-ı ḫaṭṭ-ı dil-ber:**
Gazel 852
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayva tüylerinin tozu.

Dile endūh-ı ʿālem virdi şol deñlü elem şimdi
Ġubār-ı ḫaṭṭ-ı dil-ber itmez oldı defʿ-i ġam şimdi

ġubār-ı ḫaṭṭ-ı leb:

1. **ġubār-ı ḫaṭṭ-ı leb:**-*ün*
Kaside 28
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Dudağın ayva tüylerinin tozu.

Ġubār-ı ḫaṭṭ-ı lebüñ arturur gözüñ nūrın
Ġubār egerçi ider her zamānda çeşme żarar

ġubār-ı küdūret:

1. **ġubār-ı küdūret:**
Gazel 254
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bulanıklık, gam, tasa tozu.

Ġam-ḫˇāneye gelürse eger luṭf idüp o yār
Dilden gider ġubār-ı küdūret ṣafā gelür

ġubār-ı kūy:

1. **ġubār-ı kūy:**-*ı, -n, -a*
Kaside 21
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Semtin tozu (Memduhun).

Ġubār-ı kūyına beñzetselerdi müşki eger
Gözünde cāy-ı ḳarār eyliyeydi aña ġazāl

ġubār-ı kūy-ı dil-ber:

1. **ġubār-ı kūy-ı dil-ber:**-*dür*
Gazel 256
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin mahallesinin tozu.

Nesīm-i ṣubḥdan irdükçe cāna nefḫa-i müşkīn
Gözüñ aç kim gelen ey dil ġubār-ı kūy-ı dil-berdür

ġubār-ı melāl:

1. **ġubār-ı melāl:**
Gazel 462
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Usanç, üzüntü tozu.

Hevā-yı ʿışḳuñ ile şol ḳadar alışdum kim
Gelür nesīm-i seḥerden dile ġubār-ı melāl

[G.593:8]

ġubār-ı merkad-i pīr hucend:

1. **ġubār-ı merḳad-i pīr ḫucend:**-*a*
Kıt'a 17

Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kemâl-i Hucendî'nin mezarının tozu.

Nefḥā-i naẓmın iletse bād eger taʿẓīm içün
Ḳalḳa yirinden ġubār-ı merḳad-i Pīr Ḫucend

ġubār-ı müşk:

1. **ġubār-ı müşk:**
Kaside 2
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Misk tozu.

Müşābih olmaġ içün ḫāk-rūbına ḫūbān
Ġubār-ı müşk şaçar zülf-i ʿanber-āsāya

ġubār-ı rāh:

1. **ġubār-ı rāh:**
Gazel 290
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yolun tozu.

Sümm-i semend-i nāza degen her ġubār-ı rāh
Ehl-i niyāza sürme-i ʿayne'l-yaḳīn olur

ġubār-ı rāh-ı ʿışḳ:

1. **ġubār-ı rāh-ı ʿışḳ:**-*un, -la*
Gazel 270
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk yolunun tozu II Âşık.

Ben ġubār-ı rāh-ı ʿışḳuñla ʿadū-yı nābe-kār
Rütbede birdür dime anı götürmez rūzgār

[Mf.179:1]

ġubār-ı reh:

1. **ġubār-ı reh:**-*ün*
Gazel 227
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yolun tozu.

Ehl-i naẓar ġubār-ı rehüñ tūtyā bilür
Ya bilmeseydi yüzüñe nice baḳabilür

ġubār-ı reh-i cānān:

1. **ġubār-ı reh-i cānān:**
Gazel 539
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yolunun toprağı.

Şol ġubār-ı reh-i cānān ki ṣabā ile gelür
Kimi kuḥl-ı başarumdur kimi ʿıṭr-ı kefenüm

ġubār-ı reh-i ġam:

1. **ġubār-ı reh-i ġam:**-*da*
Gazel 569
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Gam yolunun tozu.

Dil Ḥāletiyā ḳaldı ġubār-ı reh-i ġamda
Bir gevher idi eyledi zāyiʿ anı devrān

ġulġul eyle-:

1. **ġulġul eyle:**-*r*
Gazel 262
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bağrışıp çağrışmak, şamata etmek.

Yüzüñ gösterseñ eyler her yaña ʿāşıḳlaruñ ġulġul
Ḳaçan faṣl-ı gül olsa birbirin diñler mi bülbüller

ġulġuller it-:

1. **ġulġuller it:**-*er*
Müfret 93
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bağrışıp çağrışmak, şamata etmek.

Eger ʿarż-ı cemāl itseñ ider ʿuşşāḳ ġulġuller
Ḳaçan faṣl-ı gül olsa birbirin diñler mi bülbüller

ġumūm:

1. **ġumūm:**
Gazel 869
Mısra: **9**
Kederler.

Çoḳdan alurdı Ḥāletiyā cānumuz ġumūm
Ṣāḳī-i bezm başmasa muḥkem ayaġını

gūn-ā-gūn ol-:

1. **gūn-ā-gūn ol:**-*ur*
Gazel 575
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Renk renk, çeşit çeşit olmak.

Geh ṣunar cām-ı ʿaraḳ gāh ṣarāb-ı gül-gūn
Sāḳi-i bezmüñ olur luṭfı bize gūn-ā-gūn

ġunc ü delāl it-:

1. **ġunc ü delāl it:**-*se*
Kaside 21
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Naz ve cilve yapmak.

Ḳılāde-i keremi geçdi çünki gerdenine
Revādur itse ʿarūs-ı zamāne ġunc ü delāl

ġurāb:

1. **ġurāb:**
Gazel 83
Mısra: **4**
Karga.

Göñlümde ʿışḳ var-idügin añladı ḥabīb
Ḳanda defīne olsa bulurmış anı ġurāb

ġurāb-ı ẓulmet:

1. **ġurāb-ı ẓulmet:**-*i*
Kaside 21
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Karanlık kargası.

Sepīde-dem ki çıḳup şāh-bāz-ı zerrīn-bāl
Ġurāb-ı ẓulmeti ṣad-pāre eyledi fi'l-ḥāl

ġurbet:

1. **ġurbet:**
Müfret 76
Mısra: **2**
Doğup yaşanılmış olan yerden uzak yer, gurbetlik II Sevgiliden ayrı olma.

Anuñ ki seg-ṣıfat vaṭanı kūy-ı yārdür
İki cihān daḫı aña ġurbet diyārıdur

ġurbet diyārı:

1. **ġurbet diyārı:**-*dur*
Gazel 173
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gurbet memleketi.

Endūh u ġuṣṣa ḫāṭırumuñ yār-ı ġārıdur
Mülk-i neṣāt göñlüme ġurbet diyārıdur

ġurbete düş-:

1. **ġurbete düş:**-*üp*
Gazel 886
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Memleketten ayrı kalmak, gurbete gitmek.

ʿIşḳıyla düşüp Ḥāletiyā ġurbete göñlüm
Ḥakḳā ki bu ebyātı ġarībāne düşürdi

ġurbette ol-:

1. **ġurbette ol:**-*an*
Gazel 554
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gurbette, vatandan uzakta olmak II Sevgiliden ayrı olmak.

Ehl-i ʿışḳuñ cānı hemvāre dilinden feyż alur
Şemʿ-i külḫende yaḳar ġurbette olan her zamān

ġurūr ile:

1. **ġurūr ile:**
Müfret 88
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kibirle, gururlanarak.

Ġurūr ile dime kim laʿl-i dil-sitānum var
Nigāh-ı merḥamet eyle benüm de cānum var

ġurūr it-:

1. **ġurūr it:**-*mez*
Gazel 334
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kendini beğenmek, büyüklük taslamak, kibirlenmek.

Ne ḥikmetdür bu kim hiç görmedük cānā geçenlerde
Cihānuñ devlet-i nā-pāy-dārıyla ġurūr itmez

[K.42:9]

ġurūrla:

1. **ġurūrla:**
Gazel 213
Mısra: **1**
Kibirle, büyüklenerek.

Ġurūrla dime kim laʿl-i dil-sitānum var
Baña da merḥamet eyle benüm de cānum var

gūsfend-i nā-tüvān:

1. **gūsfend-i nā-tüvān:**
Kaside 33
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Çaresiz koyun.

Eger sīm ü zeri ṭaġıtmasaydı dest-i iḥsānı
İçer bir gūsfend-i nā-tüvān eyyām-ı ʿadlinde

ġuṣṣa:

1. **ġuṣṣadan:**-*dan*
Gazel 137
Mısra: **1**
Acı, gam, dert, keder, üzüntü, sıkıntı.

Ehl-i zemīn olursa n'ola ġuṣṣadan fiġār
Ḳaldurdı cām-ı ʿişreti gerdūn-ı nābe-kār

[G.513:9, G.607:8, G.761:1, G.831:2, Mf.450:1, Mf.515:1]

ġuṣṣa ḳanṭārı:

1. **ġuṣṣa ḳanṭārı:**-*n*, -*a*
Gazel 696
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Keder ölçen alet, keder baskülü.

İltifātuñ gevher-i iksīrdür ʿāşıḳlara
Ṭarḥ iderler ġuṣṣa ḳanṭārına anuñ dirhemin

ġuṣṣa vir-:

1. **ġuṣṣa vir:**-*ür*
Gazel 721
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Üzüntüye sebep olmak.

Görmesi ġuṣṣa virür dīde-i pür-ḫūnābuñ
Ḥāletī bezm-i ġama böyle gerek peymāne

ġussa-i ʿāşık:

1. **ġuṣṣa-i ʿāşıḳ:**
Gazel 321
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Âşığın derdi.

Zamān olmaz ki ḫalḳa ġuṣṣa-i ʿāşıḳ ʿıyān olmaz
Maḥabbet bir ʿaceb gencīnedür hergiz nihān olmaz

ġussa-i civānān:

1. **ġuṣṣa-i civānān:**-*a*
Gazel 611
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gençlerin derdi.

Ġıdā-yı rūḥ disem ġuṣṣa-i civānāna
Ḳo zāhidā baña pendi benüm ġamum yime sen

ġuṣṣa-i dehr:

1. **ġuṣṣa-i dehr:**
Gazel 388
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dünya sıkıntısı,kaygısı.

Ġuṣṣa-i dehr ile ʿaḳlum gitdi hep şimden girü
Bildüginden ḳalmasun sāḳī-i ʿayyār-ı felek

[Mf.270:1]

ġuṣṣa-i dil-ber:

1. **ġuṣṣa-i dil-ber:**
Gazel 603
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin derdi, kederi.

Sīneñü cāndan tehī ḳıl ġuṣṣa-i dil-ber gelür
Ṣadrı iḥżār eyle bir ṣāḥib-saʿādetdür gelen

ġuṣṣa-i hicr:

1. **ġuṣṣa-i hicr:**-*i, -y, -le*
Gazel 482
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılık derdi.

Künc-i ġamda ġuṣṣa-i hicriyle pür-ḫūn oldı dil
Cāmı ḳo sāḳī ele ben ʿāşıḳuñ göñlini al

ġuṣṣa-keş:

1. **ġuṣṣa-keş:**
Gazel 317
Mısra: **3**
Üzüntü çeken.

Benem ol lāübāli ġuṣṣa-keş kim zehr-i endūhı
Ṭoḳuz cāmıyla nūş itse sipihrüñ telḫ-kām olmaz

ġuṣṣa-nāk:

1. **ġuṣṣa-nākdür:**-*dür*
Gazel 214
Mısra: **9**
Kederli, hüzünlü.

Reng-i ʿiẕāruñı göreli ġuṣṣa-nākdür
Gül-şende gerçi verd-i terüñ zehr-ḫandi var

ġuṣṣa-nāk ol-:

1. **ġuṣṣa-nāk ol:**-*ur*
Gazel 385
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kederli olmak.

Olsa ehl-i ʿışḳ eger ʿişretüñe Cemşīd de
Bīm-i hicr-i yār ile elbette olur ġuṣṣa-nāk

gūş:

1. **gūşuñda:**-*un, -da*
Gazel 62
Mısra: **3**
Kulak.

Senüñ gūşuñda istiʿdād yoḳ idrākine yoḫsa
Leb-i cūda kemāl-i ṣunʿı her berg-i çemen söyler

[G.305:1, K.31:46, K.38:43, M.4:121, Mf.441:1]

gūş eyle-:

1. **gūş eyle:**
Gazel 215
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dinlemek, kulak vermek.

Gūş eyle nālemi dir ise ger saña ʿadū
Hergiz ḳoma ḳulaġuña ey ṣūḫ u şīve-kār

[G.234:4, G.283:8, G.470:9, G.609:14, G.635:9, G.856:8, K.31:45, K.27:43, K.29:21, K.32:10, Mf.211:1, Mf.496:2, Mf.545:1]

gūş it-:

1. **gūş it:**-*me*
Gazel 389
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Duymak, işitmek, haberdar olmak.

Cān būstānda bitmez eyā serv-i ser-fīrāz
Gūş itme dirler ise saña ehl-i ʿışḳı ek

[G.28:5, G.214:3, G.374:3, G.415:5, G.545:1, K.12:29, K.27:62, K.37:51, K.41:44, K.64:9, Trk.B.1:47]

gūş ṭut-:

1. **gūş ṭut:**-*ma*
Gazel 100
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kulak vermek.

Pend-i erbāb-ı riyāya ṭutma gūş ey Ḥāletī
Dem-be-dem nūş eyle cāmı bādeyi rindāna ṭut

[G.445:7, G.597:7]

gūş u hūş ṭut-:

1. **gūş u hūş ṭut:**-*sa, -n*
Kıt'a 53
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Tüm dikkatini vermek, yakından ilgilenmek.

Gūş u hūşuñ ne var ey Ḫusrev-i devrān-ı kerem
Güher-i naẓmına ṭutsañ bu dil-i şeydānuñ

gūşa var-:

1. **gūşa var-:**-*maz*
Gazel 363
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kulağa ulaşmak, işitilmek.

Bir güherdür degme gūşa varmaz ol ey Ḥāletī
Ṭutmasa aʿdā ʿaceb mi şiʿr-i rūḥ-efzāña ṣemʿ

gūş-ı cān ile diñle-:

1. **gūş-ı cān ile diñle-:**
Gazel 157
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Can kulağıyla dinlemek, dikkatle dinlemek.

Diñle gūş-ı cān ile geldükde ʿāşıḳdan peyām
Kimseye ḳalmaz güzellik benden al cānā ḫaber

gūş-ı cihān:

1. **gūş-ı cihān:**
Gazel 340
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünyanın (herkesin) kulağı.

Nevā-yı naẓmuñ ile Ḥāletī gūş-ı cihān pürdür
Bu bāġa saña beñzer bülbül-i destān-serā gelmez

gūş-ı dil:

1. **gūş-ı dil:**-*i, -n, -de*
Gazel 90
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Can kulağı.

Kelām-ı sūz-nāk-i ehl-i ʿışḳa ṭut ḳulaḳ zāhid
Eger kim var ise gūş-ı dilüñde penbe-i ġaflet

gūş-ı dil-güşā:

1. **gūş-ı dil-güşā:**-*da*
Kaside 8
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Gönül açan kulak.

Gelüp gül-zāra seyr it güllerin bülbüllerin diñle
Gerekdür şimdi gūş-ı dil-güşāda çeşm-i cān-bīnā

gūş-ı gül:

1. **gūş-ı gül:**-*e*
Kaside 40
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Güle benzeyen kulak.

Nitekim zer-ger-i ḫurşīd ola ser-kārında
Tā ki gūş-ı güle mengūş ola dürr-dāne-i ṭal

[K.18:9, Mf.14:1]

gūş-ı gül-i raʿnā:

1. **gūş-ı gül-i raʿnā:**-*y, -a*
Gazel 871
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İki renkli güzel gülün kulağı.

ʿAceb ol ḳaddi şimşādum işitmez mi ki feryādum
Fiġānı bülbülüñ gūş-ı gül-i raʿnāya degmez mi

gūş-ı hilāl:

1. **gūş-ı hilāl:**-*e*
Gazel 115
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yeni ayın kulağı.

Lüʾlü-yi eşk-i ʿāşıḳ-ı üftāde ʿār ider
Gūş-ı hilāle itse eger gūş-vār çerḫ

gūş-ı leylā'ya ir-:

1. **gūş-ı leylā'ya ir:**-*me, -se*
Gazel 695
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Leyla'nın kulağına ulaşmak.

Küh-sār anı yetişdirmege saʿy eyler imiş
Gūş-ı Leylā'ya eger irmese āh-ı Mecnūn

gūş-ı şāhid-i ikbāl:

1. **gūş-ı şāhid-i iḳbāl:**-*e*
Kaside 26
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Talih güzelinin kulağı.

Revzenler ile bāb-ı saʿādet-meʾābda
Her ḥalḳa gūş-ı şāhid-i iḳbāle gūş-vār

gūş-ı sāmiʿ:

1. **gūş-ı sāmiʿ:**-*a*
Kaside 17
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
İşitenlerin kulağı.

Ḳadüm belā ile çeng-i güsistetāra dönüp
Gelür çü ṣavt-ı meges gūş-ı sāmiʿa bem ü zīr

gūşına deg-:

1. **gūşına deg:**-*di*
Kaside 5
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kulağına ulaştırmak II "Kulağına çalınmak" deyiminin karşılığı olarak "işitmiş olmak".

Evṣāf-ı nükhet-i keremi degdi gūşına
Çıḳmadı ġonceden gül-i ter niçe rūzgār

gūşına gir-:

1. **gūşına gir:**-*di*
Kaside 17
Mısra: **53**
Kelime Tipi: **Deyim**
İşitmek.

Ne girdi gūşuma āvāze-i deryā-yı ümīd
Ne gördi ḫāk-i diyārum nişān-ı pāy-ı beşīr

[G.469:12]

gūşına ir-:

1. **gūşına ir:**-*mez*
Gazel 555
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İşitmek.

Ben ḥażīż-i ḫākde sen evc-i istiġnādasın
Gūşına irmez anuñçün itdügüm āh u fiġān

[G.310:6, G.610:3, G.613:6, G.641:5]

gūşına ḳo-:

1. **gūşına ḳo:**-*maz*
Müfret 588
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dinlemek, kulak asmak, önem vermek II Kulağına ziynet eşyası takmak.

Sözlerüm dürr ü güherdür dime dürr ü güheri
Kimse gūşına ḳomaz olmasa yanında zeri

[G.436:9]

gūşına mengūş it-:

1. **gūşına mengūş it-:**- *er, -in*
Gazel 604
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kulağına küpe etmek II Nasihatleri önemsemesini sağlamak.

Ne ḳadar gelse girān Ḥāletiyā dil-dāra
Gūşına ben güher-i pendümi mengūş iderin

gūşına ṭoḳun-:

1. **gūşına ṭoḳun:**-*sa, -y, -dı*
Kaside 23
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kulağına gitmek, işitmek, duymak.

Ṣafāsından biraz ġalṭān ola dürr-i bināgūşı
Ṭoḳunsaydı eger kim bu ḫaber gūşına ḥavrānuñ

gūşına var-:

1. **gūşına var:**-*up*
Gazel 747
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kulağına ulaşmak, işitmek.

Ey bād-ı āh ġafleti ḳo belki gūşına
Ol zülf-i fitne-cūy varup bir fesād ide

gūşmāl-i ġam:

1. **gūşmāl-i ġam:**
Gazel 710
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kederin yola getirmesi, gamın ihtarı.

Gūşmāl-i ġam ile ḥāṣıl olur fenn-i cünun
Virelüm biz de göñül ṭıflını bir üstāda

[G.807:5]

gūşmāl-i ḫˇāce-i ġam:

1. **gūşmāl-i ḫˇāce-i ġam:**
Gazel 464
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Keder hocasının tembihi.

Ṭıfl-ı dil ṭutmaz ḳulaġın pendüme ey Ḥāletī
Gūşmāl-i ḫˇāce-i ġam aña olmışdur maḥal

gūş-vār:

1. **gūş-vār:**
Kaside 26
Mısra: **20**
Küpe.

Revzenler ile bāb-ı saʿādet-meʾābda
Her ḥalḳa gūş-ı şāhid-i iḳbāle gūş-vār

gūş-vār it-:

1. **gūş-vār it:**-*se*
Gazel 115
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Küpe etmek.

Lüʾlü-yi eşk-i ʿāşıḳ-ı üftāde ʿār ider
Gūş-ı hilāle itse eger gūş-vār çerḫ

gūy:

1. **gūy-şıfat:**
Kaside 4
Mısra: **24**
Top gibi.

ʿAdū-yı devlete ʿarż eyleseydi çevgānın
Öñünde gūy-şıfat niçe kelleler oynar

[K.14:70, G.731:4, G.761:6]

gūy ile çevgān:

1. **gūy ile çevgān:**
Gazel 737
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
At üzerinde değnekle yerdeki topa vurmak sûretiyle oynanan çok eski bir oyun, çöğen. (Polo bu oyundan çıkmıştır).

Hem ġabġab ü hem zülf-i perīşān elümüzde
Sulṭān-ı ġamuz gūy ile çevgān elümüzde

gūyā:

1. **gūyā:**
Gazel 492
Mısra: **8**
Konuşan, söyleyen.

Güzellik söyledür dil-berleri ʿuşşāḳı lāl eyler
O bāġuñ ġoncesi gūyā olur bülbülleri ebkem

2. **gūyā:**
Gazel 3
Mısra: **6**
"Sanki, âdeta, zannedersin ki" anlamlarında zarf.

Ṭūṭī-i cān bu ḳafesden şöyle bīzār oldı kim
Anı gūyā idemez āyīne-i ʿālem-nümā

[G.14:2, G.50:12, G.146:4, G.168:13, G.179:6, G.187:2, G.187:10, G.265:6, G.303:9, G.336:5, G.345:10, G.357:4, G.370:2, G.460:10, G.501:2, G.511:10, G.529:4, G.634:7, G.634:12, G.662:5, G.717:16, G.725:5, G.750:3, G.754:9, G.840:4, G.843:10, G.844:10, G.872:2, K.1:5, K.1:25, K.2:7, K.3:15, K.6:46, K.8:26, K.9:5, K.15:24, K.23:28, K.27:26, K.27:34, K.31:32, K.31:35, K.32:16, K.34:44, K.36:10, K.39:18, Kt.27:3, Kt.31:3, Kt.67:3, Kt.81:4, M.2:40, M.7:17, M.8:101, Mf.1:1 Mf.16:2, Mf.53:2, Mf.353:1, Mf.546:2, T.1:11]

gūyā eyle-:

1. **gūyā eyle:**-*sün*
Kaside 24
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Konuşturmak, söyler hale getirmek.

Ṭalʿatuñ Ḥażret-i Ḥaḳ gül gibi ḫandān itsün
Eylesün ʿālemi bülbül gibi medḥüñ gūyā

gūyā it-:

1. **gūyā it-:**-*di*
Kaside 20
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Konuşturmak, söyletmek.

Bahār-ı luṭfuñ itdi Ḥāletī-i bī-dili gūyā
Felek lāl eylemişken öyle bir murġ-ı ḫoş-elḥānı

gūyā ki:

1. **gūyā ki:**
Gazel 12
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sanki, sanılır ki.

Miftāḥ-ı genc-i ṭāliʿ-i fīrūzumuñ benüm
Gūyā ki oldı cāy-gehi kām-ı ejdehā

[G.62:4, G.64:2, G.65:6, G.106:3, G.168:3, G.172:1, G.175:10, G.206:2, G.206:10, G.253:2, G.295:2, G.295:6, G.299:6, G.303:5, G.331:6, G.356:8, G.370:10, G.480:4, G.536:14, G.740:8, G.776:6, K.5:14, K.9:28, K.16:21, K.21:51, K.26:50, K.39:15, M.4:94, M.4:130, M.7:53, Kt.129:4, Mf.4:2, Mf.5:2, Mf.19:2, Mf.27:2, Mf.80:2, Mf.90:2, Mü.7:32]

gūyā kim:

1. **gūyā kim:**
Gazel 525
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sanki.

Cām-ı meyden dil ġınā-yı ḳalb taḥṣīl eyledi
Girdi gūyā kim eline ḫātem-i yāḳūt-ı Cem

[G.692:9, G.732:10, G.758:8, G.826:6, K.31:7, K.36:6]

gūyā ol-:

1. **gūyā ol-:**-*ma, -dı, -lar*
Kaside 8
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dile gelmek, konuşmak.

Meger rind-i ḳadeh-peymā imiş bülbülleri bāġuñ
Çemende görmeyince cām-ı gül olmadılar gūyā

gūy-ı çevgān it-:

1. **gūy-ı çevgān it:**-*en*
Mesnevi 9
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Cirit oyunu için sopa ve top yapmak.

İden sensin sipihri gūy-ı çevgān
Senüñdür ṣaḥn-ı ṭāʿat-gāh-ı fermān

gūy-ı çevgān ol-:

1. **gūy-ı çevgān ol-:**-*maz, -sa*
Gazel 409
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çevgan oyunundaki top ve sopa olmak.

Bunca yıllar bār idindüm kelle-i bī-devleti
Vay eger olmazsa bir gün gūy-ı çevgānuñ senüñ

gūy-ı dil:

1. **gūy-ı dil:**-*de*
Gazel 572
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gönül topu.

Ḫam-ı çevgān-ı zülfüñ gūy-ı dilde
Ḳoma ḫālī senüñdür şimdi meydān

gūy-ı felek:

1. **gūy-ı felek:**
Kıt'a 102
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Feleğin topu, dünya.

Çevgān-ı taṣarruf ola destüñde hemīşe
Emrüñle ola gūy-ı felek her yaña ġalṭān

[G.652:16]

gūy-ı gerdūn:

1. **gūy-ı gerdūn:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Feleğin topu II Dünya

Gūy-ı gerdūnı eyleyüp ġalṭān
Yirini ḳıldı ʿarṣa-i imkān

gūy-ı ham-ı çevgān ol-:

1. **gūy-ı ḫam-ı çevgān ol:**-*dı*
Mesnevi 8
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Cirit oyunundaki top (gibi) olmak.

Felek gūy-ı ḫam-ı çevgānuñ oldı
Zamāne tābiʿ-i fermānuñ oldı

gūy-ı hurşid:

1. **gūy-ı ḫurşid:**-*i*
Gazel 156
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güneş topu.

İtdiler taḥḳīḳ çevgān-ı muḥabbetdür diyü
Gice gündüz gūy-ı ḫurşidi iden zīr ü zeber

[G.245:10]

gūy-ı meydān eyle-:

1. **gūy-ı meydān eyle:**-*miş, -dü, -m*
Müfret 369
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Meydanın topu yapmak.

Olmadan ḫam ser-i çevgān-ı cefā-yı cānān
Eylemişdüm ser-i bī-devleti gūy-ı meydān

gūy-ı murād:

1. **gūy-ı murād:**
Gazel 309
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İstek topu, maksat topu.

Nā-gehān görse bu bāzī-gehde bir gūy-ı murād
Kendü kendünden şikest olur ḫam-ı çevgānumuz

[G.510:6]

gūy-ı ser-gerdān:

1. **gūy-ı ser-gerdān:**-*a*
Kaside 41
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -

Başıboş yuvarlanıp giden bir top.

Felek çevgān-ı ġamla gūy-ı ser-gerdāna döndürdi
Görüp raḥm eyle ḥāl-i Ḥāletī-i zār u şeydāyı

gūy-ı sīmīn:

1. **gūy-ı sīmīnidür:**-*i, -dür*
Gazel 433
Mısra: **8**
Gümüş top II Sevgilinin çenesi.

Şaçları oldı ʿanberīn-çevgān
Gūy-ı sīmīnidür anuñ ẕeḳanuñ

[Mf.493:2]

gūy-ı zer:

1. **gūy-ı zer:**-*i, -n*
Kıt'a 102
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Altın top.

Hemvāre ki bu ʿarṣada māh-ı felek-ārā
Geh gūy-ı zerin ʿarż iden göstere çevgān

gūy-ı zerrīn:

1. **gūy-ı zerrīn:**-*i*
Kaside 14
Mısra: **90**
Kelime Tipi: -
Altın top II Güneş.

Tā ki germ olmaġ içün pister-i pehnā-yı zemīn
Gūy-ı zerrīni ola mihr-i münīrin ġalṭān

[G.652:14]

güyiyā:

1. **güyiyā:**
Gazel 10
Mısra: **12**
"Sanki, âdeta, zannedersin ki" anlamlarında zarf.

Olsa eger ki dal-ḳılıç düşmen üstine
Olur dıraḫt-ı bāġ-ı ẓafer ḳaddi güyiyā

[G.48:8, G.58:3, G.72:8, G.75:3, G.94:8, G.139:10, G.187:24, G.230:10, G.256:6, G.356:4, G.372:4, G.414:4, G.474:8, G.676:6, G.883:6, K.2:21, K.12:31, K.15:17, K.15:25, K.27:19, K.41:29, Kt.93:1, Kt.K.4:5, Mf.64:2, Mf.81:2, Mf.234:2, Mf.314:2]

ġuzāt:

1. **ġuzātuñ:**-*un*
Kaside 9
Mısra: **8**
Gaziler.

Tüfengüñ dūdı aʿdā çeşmine dünyāyı tār itdi
Ḳıyāmetden nişān virdi ġuzātuñ resm-i peygārı

[K.9:11]

güci yet-:

1. **güci yet:**-*er*
Gazel 123
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gücü yetme, istediğini yaptırma kuvvetine sahip olma.

Güci kendüye yeter ʿāşıḳ-ı serbāzlaruñ
Kūh-ı ġamda n'ola kendin depelerse Ferhād

[G.711:4, G.780:6]

güç gel-:

1. **güç gel:**-*di*
Gazel 419
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bir işin yapılmasında zorluk çekmek.

Ol ḳaşı yāyı sīneye çekmiş gice raḳīb
ʿUşşāḳ-ı nā-tüvāna o güç geldi ḳatı pek

güft ü gū eyle-:

1. **güft ü gū eyle:**
Gazel 62
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Konuşmak.

O şūḫ āyīnede ʿaksiyle eyler güft ü gū Nābī
Bilen söyler nikāt-ı rāz-ı ḥüsni bilmeyen söyler

güftār:

1. **güftāra:**-*a*
Gazel 748
Mısra: **5**
Söz, kelâm.

Dün gice güftāra düşnām ile āġāz eyledi
Ḫāteminden zehr virdi ol şeh-i devrān bize

[G.150:4, G.156:2, G.850:4, K.32:50, Mf.387:2]

2. **güftāruñ:**-*un*
Gazel 33
Mısra: **14**
Söz, kelam II Şiir.

Baḥr-i naẓm içre şināverlük idersin Ḥāletī
Ser-be-ser güftāruñ olmışdur kelām-ı āşnā

[G.144:11, G.371:9, G.387:6, Trk.B.1:122]

güftār düş-:

1. **güftār düş:**-*se*
Gazel 139
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Söz düşmek, söz söylemek.

Niçe şāʿir görürüz söz dökilür aġzından
Düşicek Ḥāletiyā böylece düşse güftār

güftār eyle-:

1. **güftār eyle:**-*se*
Kıt'a 14
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Konuşmak, söylemek, dile gelmek, söz söylemek.

Sen ṭururken ġayrılar medḥinde güftār eylese
ʿAndelīb-i ḫāmemüñ minḳārın eylerdüm şikest

güftār it-:

1. **güftār it:**-*er, -di*
Gazel 289
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Söz söylemek, ötmek.

Ṭūṭīleri bu güne mi güftār iderdi hīç
Āyīne-i hezār-kes olmasa rūy-ı yār

2. **güftār it:**-*üp*
Mesnevi 8
Mısra: **141**
Kelime Tipi: -
Söz söylemek, şiir yazmak.

İdüp geh şiʿr ü geh inşāda güftār
Ḳılup nām-ı şerīfüm ḥırz-ı āsār

[M.9:3]

güftāra başla-:

1. **güftāra başla:**-*sa*
Gazel 182
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Söze başlamak.

Dehen-i tengin açup başlasa güftāra o yār
Sükkeri kāsid idüp gevheri erzān eyler

[G.672:7]

güftāra gel-:

1. **güftāra gel:**-*ür, -di*
Mesnevi 3
Mısra: **92**
Kelime Tipi: -
Söz söylemek, konuşmak.

Söyleseydi eger ki eşcāra
Ṭūṭī gibi gelürdi güftāra

[Mf.89:1]

güftār-ı ʿaşşār:

1. **güftār-ı ʿaşşār:**-*ı*
Kaside 32
Mısra: **80**
Kelime Tipi: -
İranlı şair Assâr'ın şiirleri.

Ṣanur nisbet ḳılanlar naẓm-ı pāk-i āb-dārıyla
Gül-ābından cüdā pejmürde gül güftār-ı ʿaṣṣārı

güftār-ı naġz u dil-pesend:

1. **güftār-ı naġz u dil-pesend:**
Kıt'a 17
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönle hoş gelen güzel şiir.

Ḥaḳ budur kim çeşm-i erbāb-ı naẓar görmiş degül
Şiʿr-i Bāḳī gibi bir güftār-ı naġz u dil-pesend

güftār-ı pāk:

1. **güftār-ı pāk:**-*üm, -dür*
Gazel 557
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Temiz sözler II Güzel şiirler.

ʿĀleme maḥṣūd iden güftār-ı pākümdür beni
Ḥaḳ dimişdür rāḥatü'l-insāni fi ḥıfẓi'l-lisān

güftār-ı şīrīn:

1. **güftār-ı şīrīn:**-*i, -n*
Terkib-bend 1
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Tatlı söz.

Dökerler eşk-i ḥasret yād idüp güftār-ı şīrīnin
Cihān ṭūṭīleri hep al olurlar bürünüp ḳana

güftār-ı telḫ:

1. **güftār-ı telḫ:**
Gazel 283
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Acı söz.

Şīrīn gelür kelām-ı şeker-i ʿanberīn
Güftār-ı telḫ kim dehen-i yārdan gelür

güftār-ı zībā:

1. **güftār-ı zībā:**-*sı*
Kaside 38
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Güzel sözler II Güzel şiirler.

Çü bildüm ki güftār-ı zībāsı ḳılmış
Esīr-i ḳafes ṭūṭi-i nükte-dānı

güher:

1. **güherdür:**-*dür*
Gazel 363
Mısra: **9**
Cevher, inci.

Bir güherdür degme gūşa varmaz ol ey Ḥāletī
Ṭutmasa aʿdā ʿaceb mi şiʿr-i rūḥ-efzāña şemʿ

[K.41:25, Kt.111:4, K.33:64]

güher-efşān ü dürr-nisār ol-:

1. **güher-efşān ü dürr-niṣār ol:**-*ur*
Kaside 6
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Cevher ve inci saçmak.

Deryā-yı luṭf u himmeti feyż eylese eger
Ebr-i bahār olur güher-efşān ü dürr-niṣār

güher-i kān-ı saʿādet:

1. **güher-i kān-ı saʿādet:**-*le*
Kaside 40
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Mutluluk madeninin cevheri.

Güher-i kān-ı saʿādetle ʿarūs-ı baḫtuñ
Gerden ü gūşını zeyn itdi ḥuliyy bend-i ezel

güher-i luṭf u himmet:

1. **güher-i luṭf u himmet:**-*e*
Kıt'a 74
Mısra: **2**

Kelime Tipi: -
İyilik ve yardım cevheri.

Beni de eyledi ʿummān-ı faẕla bir gevher
İden seni güher-i luṭf u himmete ʿummān

güher-i naẓm:

1. **güher-i naẓm:**-*ı, -n, -a*
Kıt'a 53
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şiir cevheri.

Gūş u hūşuñ ne var ey Ḫusrev-i devrān-ı kerem
Güher-i naẓmına ṭutsañ bu dil-i şeydānuñ

[G.805:7]

güher-i pend:

1. **güher-i pend:**-*üm, -i*
Gazel 604
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Nasihat cevheri.

Ne ḳadar gelse girān Ḥāletiyā dil-dāra
Gūşına ben güher-i pendümi mengūş iderin

güher-rīz ü dürr-nisār ol-:

1. **güher-rīz ü dürr-niṣār ol:**-*ur, -dı*
Kaside 5
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Cevher ve inci saçmak.

Feyż itse baḥr-i cūduñ eyā kān-ı mekremet
Ebr-i bahār olurdı güher-rīz ü dürr-niṣār

gül:

1. **güllerden:**-*ler, -den*
Gazel 550
Mısra: **14**
Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek.

ʿAndelībüñ rişte-i cānını der-kār eylesün
Naḫl-bend olursa güllerden eger kim bāġ-bān

[G.56:6, G.62:4, G.65:6, G.69:1, G.120:8, G.139:9, G.140:7, G.145:12, G.186:8, G.190:2, G.212:4, G.226:4, G.249:6, G.253:2, G.253:4, G.269:2, G.296:10, G.299:1, G.314:4, G.325:6, G.395:9, G.426:1, G.451:5, G.464:7, G.465:8, G.496:10, G.558:4, G.558:6, G.620:2, G.637:7, G.642:2, G.662:13, G.669:14, G.674:1, G.678:2, G.734:7, G.745:2, G.784:8, G.790:2, K.3:5, K.3:9, K.6:19, K.6:70, K.6:71, K.8:21, K.16:5, K.20:21, K.20:26, K.24:63, K.24:65, K.25:77, K.26:35, K.32:3, K.32:13, K.32:80, Kt.3:2, Kt.3:4, Kt.26:3, T.5:2, T.8:12, Trk.B.1:10, M.3:77, M.4:73, M.9:40, Mü.4:7, Mf.5:2, Mf.24:1, Mf.27:2, Mf.52:2, Mf.59:2, Mf.94:2, Mf.95:2, Mf.135:2, Mf.181:1, Mf.189:2, Mf.209:2, Mf.264:1, Mf.295:1, Mf.311:2, Mf.423:2, Mf.496:1, Mf.543:2]

2. **güllerüñ:**-*ler, -üñ*
Gazel 148
Mısra: **2**
Gül II Güzeller, dilberler.

Birbirine girdi bülbüller meger kim itdi kār
Güllerüñ ḳondurduġı vefḳ-i hezār-ender-hezār

3. **güllere:**-*ler, -e*
Gazel 595
Mısra: **8**
Gül II Sevgili.

Şaḥn-ı gül-zār-ı ġamuñ şöyle gerek bülbüli kim
Güllere āb vire dīde-i giryānından

[G.16:16, G.18:1, G.64:2, G.108:2, G.141:13, G.143:8, G.179:2, G.218:4, G.353:3, G.392:6, G.397:1, G.424:7, G.578:6, G.704:4, G.731:14, G.732:7, G.774:4, G.803:9, G.885:9, G.888:2, G.891:6, K.6:13, K.6:23, K.18:20, Mf.1:1, Mf.96:2, Mf.151:2, Mf.286:1, Mf.295:2, Mf.578:1]

4. **gülün:**-*üñ*
Gazel 814
Mısra: **7**
Gül, maruf çiçek II Yanak.

Gülün aġyāra nārın ʿāşıḳ-ı zāra naṣīb itmiş
Ruḫ-ı dil-dārı ol kim rūz-ı ḳısmet ḳıldı gül-nārī

[G.66:2, G.850:8]

5. **gül:**
Gazel 365
Mısra: **2**
Gül II Yara.

Yaḳsa dil-ber meclisinde sīne-i aġyāra dāġ
Olur ol aġyāra gül cān-ı dil-i bīmāra dāġ

[G.244:5, G.345:8]

gül-:

1. **gülmek:**-*mek*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **17**
Gülmek, mutlu olmak.

Gülmek olmadı müyesser geleli dünyāya
Şanki endūh u belā oldı benümle tevʾem

[G.124:8, K.25:77, M.4:73, Mü.4:7, Mf.143:2]

2. **gülicek:**-*ecek*
Kaside 6
Mısra: **20**
Gülmek, tebessüm etmek.

Şeb-nem degüldür ol gülüñ üstünde görinen
Dendān-ı ġoncedür gülicek oldı āşikār

[G.315:9, G.465:8]

3. **güler:**-*er*
Gazel 753
Mısra: **8**
Alay etmek, eğlenmek.

Revādur olmasam bezminde hergiz giryeden fāriġ
Güler ol nūş-ḫandüm baña aʿdā urıcaḳ tīşe

gül ʿarūsı:

1. **gül ʿarūsı:**-*n*
Gazel 395
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Geline benzeyen gül, gül gelini.

N'ola ḫınk-i ṣabāya her biri ṭurma süvār olsa
Giderler gül ʿarūsın almaġa ezhārı eşcāruñ

gül āteşi:

1. **gül āteşi:**-*n, -i*
Müfret 589
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gülün ateşi, gülün kızıllığı.

Yine gül āteşini bād fürūzān itdi
ʿAndelībüñ dil-i nālanını sūzān itdi

gül bit-:

1. **gül bit:**-*er, -di*
Kaside 6
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Gül yetişmek.

Ḫāke eger ki bir naẓar itse biterdi gül
Servi eger ki terbiyet itse virürdi bār

gül gül ol-:

1. **gül gül ol:**-*sa*
Müfret 536
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Pembe pembe olmak.

O ṣūḫuñ gül gül olsa sāḳiyā ruḫsār-ı zībāsı
Bahār eyyāmıdur itmek gerek bir gül ṭonanması

gül ile bülbül:

1. **gül ile bülbül:**-*ün*
Kaside 8
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Gül ile bülbül.

Gül ile bülbülüñ berg ü nevāsı özge ʿālemdür
Olupdur her biri zīrā ki anuñ naḳş-ı nev-peydā

gül kopar-:

1. **gül ḳopar:**-*mak*
Gazel 631
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gül koparmak, toplamak.

Dilā bir būse almaḳ ol şehüñ ruḫsār-ı alından
Hemān bir gül ḳoparmaḳ gibidür bāġ-ı cemālinden

gül leşkeri:

1. **gül leşkeri:**
Kaside 20
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gül askeri.

Kemīn-i ġonceden gül leşkeri yir yir ẓuhūr itdi
Çıḳarsa vaḳtidür sūsen daḫı şemşīr-i berrānı

gül mecmūʿası:

1. **gül mecmūʿası:**-*n*
Gazel 441
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gül defteri.

Ḳarışdurmazdı gül mecmūʿasın her bār gül-şende
Göreydi bād eger ey Ḥāletī evrāḳ-ı dīvānuñ

gül nahli:

1. **gül naḫli:**
Kaside 18
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül fidanı.

Yine gül naḫli ṭonandı olıcaḳ sūr-ı bahār
Ṭutdı hep yir yüzini sīm- niṣār-ı ezhār

gül nihāli:

1. **gül nihāli:**-*n, -e*
Gazel 190
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gül fidanı.

Ḥāletī pāy-ı yāra yaş döker Gül nihāline ṣanki āb virür

gül ṭonanması:

1. **gül ṭonanması:**-*n*
Kıt'a 86
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Osmanlı şenliklerinde her yerin güllerle süslenmesi geleneği.

Ṭonanmasını seyr itsün o gül-günī livālarla
Şu kim şehr-i ġazāda görmemişdür gül ṭonanmasın

[Kt.126:4]

gül ṭonanması it-:

1. **gül ṭonanması it:**-*mek*
Müfret 536
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Her tarafı güllerle süslemek (Osmanlı şenliklerinde her yerin güllerle süslenmesi geleneğine işaret edilmektedir).

O ṣūḫuñ gül gül olsa sāḳiyā ruḫsār-ı zībāsı
Bahār eyyāmıdur itmek gerek bir gül ṭonanması

gül ü nesrīn:

1. **gül ü nesrīn:**
Gazel 650
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gül ve nesrin çiçekleri.

Meded ol yāra diñüz bāġa güẕār eylemesün
Gül ü nesrīn ile pāyını figār eylemesün

gül yüz:

1. **gül yüz:**-*ün*
Gazel 758
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -

Gül gibi güzel yüz. II. Sevgili.

Gül-sitān-ı dehri çoḳdan terk iderdi Ḥāletī
Olmasaydı gül yüzüñ ḫār-ı cefāya ʿöẕr-ḫᵛāh

gül yüzlü:

1. **gül yüzlü:**
Müfret 141
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül yüzlü II Sevgili.

Şol nihāl-i tāze kim gül yüzlü cānānum sever
Görmeden ḥaẕẕ eylesem her dem n'ola cānum sever

[G.44:4, G.773:10]

gül-āb:

1. **gül-āb:**
Gazel 73
Mısra: **14**
Gül suyu.

Ey Ḥāletī hemān ʿaraḳ-ı rūy-ı yārdür
Derd-i ser-i maḥabbete nāfiʿ olan gül-āb

[G.59:6, G.60:12, G.62:4, G.65:6, G.66:2, G.629:3, K.32:80, Kt.10:4, Mf.5:2, Mf.27:2]

2. **gül-āb:**
Gazel 56
Mısra: **6**
Gül suyu II Şarap.

Derd-i ser defʿine çāre bāde-i gül-fāmdur
Gitmemiş rengi ne gülden çıḳdı āyā ol gül-āb

gül-āb-ālūd:

1. **gül-āb-ālūd:**
Kaside 20
Mısra: **18**
Gül suyuna bulanmış.

Degüldür nergis üzre jāle düşmiş berg-i ezhāruñ
Gül-āb-ālūd penbeyle ider çeşmine dermānı

gül-āb-ālūde ḳıl-:

1. **gül-āb-ālūde ḳıl:**-*dı*
Gazel 745
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gülsuyu karıştırmak, bulaştırmak.

Geldi ol ḥūr-ṣıfat bezme ḥicāb-ālūde
Ruḫınuñ güllerini ḳıldı gül-āb-ālūde

gül-āb-efşān ol-:

1. **gül-āb-efşān ol-:**-*ur*
Gazel 187
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gül suyu saçmak.

ʿIyd-gehde ġayr ile görse seni giryān olur
Şīşe-i çeşmiyle dil gūyā gül-āb-efşān olur

gül-āb-ı müşk-i nāb:

1. **gül-āb-ı müşk-i nāb:**
Gazel 432
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Saf miskin gülsuyu.

Çoḳ dökülmişdür ṣaçulmışdur gül-āb-ı müşk-i nāb
Eylemezlerse n'ola ol zülf-i ʿanber-sāyı terk

gül-āb-ı tesliyet:

1. **gül-āb-ı tesliyet:**
Mesnevi 9
Mısra: **138**
Kelime Tipi: -
Teselli gül suyu.

Ṣudāʿ-ı yeʾse dāʾim mübtelāyam
Gül-āb-ı tesliyet bilmez gedāyam

ġulām-ı āstān:

1. **ġulām-ı āstān:**-*ı, -dur*
Kaside 10
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Eşik kölesi, kapı kölesi.

Olur āyīne-i ṭabʿ-ı Sikender reşkden muġber
Ġulām-ı āstānıdur disem Dārāb u Dārā'ya

ġulām-ı ḥalḳa-der-gūş-ı cenāb:

1. **ġulām-ı ḥalḳa-der-gūş-ı cenāb:**-*un*
Kaside 8
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Dergahın kulağı küpeli kölesi.

Gedā-yı der-geh-i devlet-meʾābuñ Zāl eger Rüstem
Ġulām-ı ḥalḳa der-gūş-ı cenābuñ pīr eger bernā

gül-berg:

1. **gül-berge:**-*e*
Gazel 270
Mısra: **9**
Gül yaprağı.

Cismini gül-berge teşbīh eyleme ey Ḥāletī
İşidürse incinür ġāyet de nāzükdür o yār

[G.293:1, G.647:2, G.888:3, T.5:5]

gül-berg-i ḫandān:

1. **gül-berg-i ḫandān:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **92**
Kelime Tipi: -
Gülen gül yaprağı.

Felekdür ʿandelībüñ varını ber-bād idüp dāʾim
Viren bād-ı ṣabāya her seḥer gül-berg-i ḫandānı

2. **gül-berg-i ḫandān:**-*um*
Gazel 535
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gülen gül yaprağı II Sevgili.

Açıldı nergis-āsā maḳdemüñle dīde-i cānum
Ne yeller esdi āyā bilsem ey gül-berg-i ḫandānum

gül-berg-i ʿömr-i devlet:

1. **gül-berg-i ʿömr-i devlet:**-*ün, -e*
Kaside 5
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Devletin ömrünün gül yaprağı.

Gül-berg-i ʿömr-i devletüñe irmesün ḫazān
Bārī binā-yı rifʿatüñi ḳılsun üstüvār

gül-berg-i sürḫ:

1. **gül-berg-i sürḫ:**-*dür*
Gazel 806
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kırmızı gül yaprağı.

Her dāġ-ı tāze bāzu-yı sīmīn-i yārda
Gül-berg-i sürḫdür görinür cūy-bārda

gül-berg-i ter:

1. **gül-berg-i ter:**
Gazel 412
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Taze gül yaprağı.

Yüzüñe māh-ı enver laʿlüñe gül-berg-i ter ʿāşıḳ
Saña ʿāşıḳ geçer aʿlāyı vü ednāyı söyletseñ

[K.33:23]

2. **gül-berg-i ter:**
Gazel 884
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Taze gül yaprağı II Sevgili.

Gitdi ol gül-berg-i ter ol mīve-i naḫl-i hüner
Bir dıraḫt-ı ḫuşke döndüm berg ü bārum ḳalmadı

gül-bün:

1. **gül-büni:**-*i*
Gazel 301
Mısra: **1**
Gül fidanı.

Yār içün her gül-büni gül-zāruñ olup germ-ḫīz
Ḥāżır itdi al kāġıddan müdevver bād-bīz

[Mf.90:2, Mf.221:2]

2. **gül-büne:**-*e*
Kıt'a 26
Mısra: **2**
Gül fidanı II Sevgili.

Ṣanmañ çemende yir yir açıldı gül-i sefīd
Geşt eyler iken eyleseñüz gül-büne naẓar

gül-bün-i bāġ-ı letāfet:

1. **gül-bün-i bāġ-ı letāfet:**
Gazel 704
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik bahçesinin fidanı II Sevgili.

Ṭut ruḫuñ ey gül-bün-i bāġ-ı letāfet ʿāşıḳa
Eyle gāhī güllerin ḫār-ı cefāya ġadr-ḫāh

gül-bün-i baht:

1. **gül-bün-i baḫt:**-*un*
Kaside 18
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Baht fidanı.

Ḥāṣılı gül-bün-i baḫtuñ gül-i iḳbāl olsun
Girmesün gül-şen-i āmālüñe ḫār-ı āzār

gül-bün-i gül:

1. **gül-bün-i gül:**
Gazel 476
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül fidanı.

Varaḳ-ı sebz degül erre ṭutar gül-bün-i gül
Ḳaṣd ider kim kesile naḫl-i ḥayāt-ı bülbül

2. **gül-bün-i gül:**
Gazel 189
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gül fidanı II Sevgili.

Eşk-i çeşmüm seyl idüp nāz ile reftār eyledi
Gül-bün-i gül her ḳaçan kim şu göre zībā yürür

[G.485:1, K.6:3]

2. **gül-bün-i gül:**-*dür*
Müfret 535
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül fidanı II Sevgilinin boyu.

Hemān bir gül-bün-i güldür o şūḫuñ naḫl-i bālāsı
Yaraşmaz mı eger berg-i semenden olsa yektāsı

gül-bün-i gül-i ḫandān:

1. **gül-bün-i gül-i ḫandān:**
Mesnevi 4
Mısra: **122**
Kelime Tipi: -
Gülen gül fidanı.

Ser-be-ser gūş idi o faḫr-i cihān
Nitekim gül-bün-i gül-i ḫandān

gül-bün-i gül-rīz-i bāġ-ı ʿışḳ:

1. **gül-bün-i gül-rīz-i bāġ-ı ʿışḳ:**-*ı*
Gazel 181
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk bahçesinin gül saçan fidanı II Sevgili.

Olmaya tā bü'l-heveslerden dem-ā-dem dest-i sūd
Gül-bün-i gül-rīz-i bāġ-ı ʿışḳı pür-ḫār itdiler

gül-bün-i gül-zār-ı vefā:

1. **gül-bün-i gül-zār-ı vefā:**-*dur*
Gazel 168
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Vefa bahçesinin gül ağacı.

Cān u dil-i ʿuşşāḳa gelen nāvek-i cevrüñ
Her birisi bir gül-bün-i gül-zār-ı vefādur

gül-bün-i maḳṣūd:

1. **gül-bün-i maḳṣūd:**-*ı*
Kaside 13
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Maksat gülünün ağacı.

Şu murġam ben ki çekdüm
gül-bün-i maḳṣūdı āġūşa
ʿAdū taḫmīn iderken sīnemi
ḫār-ı muġaylāna

gülbün-i maʿnā:

1. **gülbün-i maʿnā:**-*y, -ı*
Gazel 290
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Anlam gülünün ağacı.

Ḳıldı nişānde gülbün-i maʿnāyı
Ḥāletī
Gören bunı diyince ne aʿlā
zemīn olur

gül-bün-i nahl-i āmāl:

1. **gül-bün-i naḫl-i āmāl:**
Gazel 463
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Emellerin, arzuların gül fidanı.

Tünd-bād-ı ġam-ı hicrüñle
şikest olmışdur
Gül-şen-i dilde olan gül-bün-i
naḫl-i āmāl

gül-bün-i naḫl-i berūmend-i çemen-zār-ı murād:

1. **gül-bün-i naḫl-i berūmend-i çemen-zār-ı murād:**
Kaside 24
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
İstek çimenliğinin yetişmiş gül fidanı.

Gül-bün-i naḫl-i berūmend-i
çemen-zār-ı murād
Dāʾimā reşḥa-i luṭfıyla bulur
neşv ü nemā

gül-bün-i yeʾs:

1. **gül-bün-i yeʾs:**-*i*
Müfret 51
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Üzüntü fidanı.

Bir seḥer ẓāhir olup ġonce-i
devletde güşād
Gül-bün-i yeʾsi zamān eyledi
gül-ḫīz-i murād

gül-çihre:

1. **gül-çihreler:**-*ler*
Gazel 779
Mısra: **7**
Gül yüzlü, güzel sevgili.

Niçe gül-çihreler peydā olur
degül o ʿālemde
ʿAceb ʿālem var ammā ey
göñül ol verd-i raʿnāda

gül-çīn it-:

1. **gül-çīn it-:**-*er*
Gazel 553
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gül toplatmak.

Bāġ-ı vaṣlından seni gül-çīn
ider mi Ḥāletī
Sünbülünden nefḥa
aldurmazken ol şūḫ-ı cihān

[G.584:10, M.3:112]

güldür-:

1. **güldürmedi:**-*me, -di*
Gazel 220
Mısra: **2**
Gülmesine sebep olmak, gülmesini sağlamak, sevindirmek.

Seyl-āb-ı eşkümüz gice gündüz
revāndur
Güldürmedi zamāne bizi çoḳ
zamāndur

[G.534:10, G.864:2, K.1:42, K.36:58, K.41:14, Mf.391:2]

gül-efşān it-:

1. **gül-efşān it:**-*di*
Gazel 849
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gül saçmak.

Ḥabbeẕā sūz-ı maḥabbet ki
derūn-ı ʿāşıḳ
Aña āh-ı şerer-ālūdı gül-efşān
itdi

gül-endām it-:

1. **gül-endām it:**-*di, -ler*
Gazel 288
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gül bedenli yapmak.

Her çıḳan dūdın şerār-ālūd
idüp erbāb-ı derd
Bāġ-ı ʿışḳuñ ʿāḳıbet servin gül-
endām itdiler

güler yüz:

1. **güler yüz:**
Gazel 821
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gülen, asık olmayan yüz, candan ve samimi davranış.

Güler yüz ya tebessüm baña
senden dil-berā besdür
Ḳanāʿat-kār olup ʿāşıḳ çoġa
ṭutmaḳ gerek azı

[Kt.K.4:21]

güler yüz göster-:

1. **güler yüz göster:**-*ür, -se*
Gazel 748
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
Iyi ve yumuşak davranmak.

Defʿ ider dilden ġam-ı ṣad-
sālemüz ey Ḥāletī
Bir güler yüz gösterürse ol gül-
i ḫandān bize

[K.30:33, G.862:1]

gül-gūn:

1. **gül-gūn:**
Gazel 209
Mısra: **13**
Gül renkli, kırmızı.

Olmasa gül-gūn eşküm tīz-rev
ey Ḥāletī
Böyle ḳaçmazdı dil-i
dīvāneden ol şeh-süvār

[G.387:3, G.391:5, G.559:8, K.20:41, Mf.78:2, Mf.295:1

2. **gül-günını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 132
Mısra: **2**
Gül renkli, kızıl (gözyaşı) II Hüsrev'in Şirin'e hediye ettiği at.

Meydāna çıḳsa şīve ile at bıraḳsa yār
Gül-günını hemān bıraġur çeşm-i eşk-bār

[G.582:8]

gül-güne:

1. **gül-günesini:**-*si, -n, -i*
Kıt'a 26
Mısra: **4**
Gül renkli II Yanak.

Güllerden işidin o mehüñ reng-i rūyını
Gül-günesini şeb-nem ile yudı çün seḥer

2. **gül-güne:**
Kaside 33
Mısra: **5**
Kadınların yüzlerine sürdükleri gül renkli allık.

ʿArūs-ı gül yine gül-güne dizdi ḫūn-ı bülbülden
Seḥerden eyledi reng-i ʿiẕārın aḥmer-i ḳanı

gül-güne-i ḥicāb:

1. **gül-güne-i ḥicāb:**
Gazel 61
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Utanç kırmızılığı.

Buldı gül-i sefīd gibi rūyuñ āb u tāb
Zībā yaraşdı ḫaddüñe gül-güne-i ḥicāb

[G.62:2]

gül-güne-i ʿizār eyle-:

1. **gül-güne-i ʿiẕār eyle-:**-*y, -e*
Gazel 216
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yanak için allık yapmak.

Ey Ḥāletī şehīd-i ġamuñ bulsa ḳanını
Ḥavrā-yı cennet eyliye gül-güne-i ʿiẕār

gül-güne-i iʿẕār it-:

1. **gül-güne-i iʿẕār it:**-*er, -se*
Gazel 133
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yanak için allık yapmak.

Olmaz edā şehīd-i ġamuñ ḥaḳḳ-ı ḥürmeti
Ḥavrā iderse ḫūnını gül-güne-i iʿẕār

gül-gūnī:

1. **gül-gūnī:**
Kıt'a 86
Mısra: **3**
Gül renkli II Kırmızı.

Ṭonanmasını seyr itsün o gül-gūnī livālarla
Şu kim şehr-i ġazāda görmemişdür gül ṭonanmasın

gül-gūn-ı bāde:

1. **gül-gūn-ı bāde:**
Gazel 697
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şarabın (Gül-gûn isimli) atı II Şarabın gül renklisi, kırmızı şarap.

Gül-gūn-ı bāde hiç yürimez ney ki sāḳiyā
Ḥavfum budur ki inmiş ola ayaġına şu

gül-gūn-ı eşk:

1. **gül-gūn-ı eşk:**-*üm*
Gazel 378
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gül renkli gözyaşı II Kırmızı, kanlı gözyaşı.

Revān olsa eger gül-gūn-ı eşküm baña incinme
Bilürsin ʿācizem elde ʿinān-ı iḫtiyārum yoḳ

[G.317:10, G.495:5, G.790:9, G.825:3]

gül-gūn-ı eşk-i çeşm:

1. **gül-gūn-ı eşk-i çeşm:**-*e*
Kaside 27
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Gül renkli gözyaşı, kırmızı, kanlı gözyaşı.

Ḫınk-i gerdūnı iderdüm ġarḳa-i deryā-yı ḫūn
Eylesem gül-gūn-ı eşk-i çeşme irḫāʾ-i ʿinān

[G.132:9, G.132:12]

gül-gūn-süvār ol-:

1. **gül-gūn-süvār ol:**-*dı*
Müfret 120
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gülgûn isimli ata binmek II Âşığın kanlı gözyaşı nehrinden geçmek.

Cūy-bār-ı ḫūn-ı eşkümden ider her dem güẕār
Ṣanmañuz kim oldı ol şūḫ-ı cihān gül-gūn-süvār

gül-ḫīz-i iştihār eyle-:

1. **gül-ḫīz-i iştihār eyle-:**-*se*
Gazel 292
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Şöhret gülünü yetiştirmek, şöhret bulmak.

Geldi dıraḫt-ı ḫuşke nemā çaḳ zamānıdur
Ḫār-ı ḥamūlem eylese gül-ḫīz-i iştihār

gül-hīz-i murād eyle-:

1. **gül-ḫīz-i murād eyle:**-*di*
Müfret 51
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İstek gülü yetiştirmek, muradına erdirmek.

Bir seḥer ẓāhir olup ġonce-i devletde güşād
Gül-bün-i yeʾsi zamān eyledi gül-ḫīz-i murād

gül-hīz-i şerm kıl-:

1. **gül-ḫīz-i şerm ḳıl:**-*ma*
Gazel 846
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mahcubiyet gülü yetiştirmek, utanmak.

Gördükçe bāġ-ı ʿışḳda ben derd-mendüñi
Gül-ḫīz-i şerm ḳılma nihāl-i bülendüñi

gül-i aḥmer:

1. **gül-i aḥmer:**
Kaside 25
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kırmızı gül.

Nihāl-i penbe-i berfi alınca cisminden
Ḳanatdı dāġların şanmañuz gül-i aḥmer

gül-i al:

1. **gül-i al:**-*um*
Müseddes 2
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kırmızı gül II Sevgili.

Benüm ey gül-şen-i ḥüsn ü melāḥatde gül-i alum
Leṭāfet āsmānında meh ü ḫurşīd-tims̱ālüm

gül-i bādām:

1. **gül-i bādām:**-*umuz*
Gazel 306
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Badem çiçeği II Göz.

Giryeden peygūle-i ġamda aġardı çeşmümüz
Nev-bahār-ı ʿışḳa revnaḳdur gül-i bādāmumuz

gül-i bāġ:

1. **gül-i bāġ:**-*a*
Gazel 258
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bahçenin gülü II Sevgili.

Yatur bāliş-i dil-bere gāhī aġyār
Gül-i bāġa ḫāşāk olur ṣanki hem-ser

[G.161:12, K.18:5]

2. **gül-i bāġ:**-*a*
Gazel 411
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bahçenin gülü II Sevgilinin yanağı.

Beñzedürlerse gül-i bāġa ruḫ-ı zībālaruñ
Söyleşür bülbüller ile ʿāşıḳ-ı şeydālaruñ

gül-i bāġ-ı cinān:

1. **gül-i bāġ-ı cinān:**-*ı*
Mesnevi 9
Mısra: **158**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçesinin gülü.

Ṣanurdum itdi baña baḫt-ı hemvār
Gül-i bāġ-ı cinānı zīb-i destār

gül-i bāġ-ı ḥüsn:

1. **gül-i bāġ-ı ḥüsn:**-*ün*
Kaside 38
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güzellik bahçesinin gülü.

Yeşil cāmesi ol gül-i bāġ-ı ḥüsnüñ
Açar ġonce-i naḫl-i ümmīd-i cānı

gül-i bāġ ol-:

1. **gül-i bāġı ol-:**-*dı*
Gazel 548
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bahçenin gülü olmak, devede kulak olmak, kıyas kabul etmeyecek kadar küçük olmak.

Ġam gül-şeninüñ mālikiyem rūz-ı ezelden
Dāġ-ı dil-i Ḳays oldı benüm bir gül-i bāġum

gül-i bī-hār:

1. **gül-i bī-ḫār:**-*a*
Gazel 365
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dikensiz gül II Âşığın yaraları.

Ḫayl-i aʿdānuñ aña hergiz ilişmez gözleri
Gül-şen-i cān içre beñzer bir gül-i bī-ḫāra dāġ

gül-i cennet:

1. **gül-i cennet:**
Gazel 237
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Cennet gülü.

Merhemle oñulmaz gül-i cennet gibi ṣolmaz
Derdüñle İlāhī baña bir dāġ-ı nihān vir

[Kt.K.4:40]

2. **gül-i cennet:**
Mesnevi 4
Mısra: **134**
Kelime Tipi: -
Cennet gülü II Hz. Muhammed.

Her biri aldı nefḥa-i raḥmet
Geldi dünyāya ṣan gül-i cennet

gül-i dāġ:

1. **gül-i dāġ:**-*um*
Gazel 751
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yara gülü.

Bāġ-bān-ı eşk-i pāküñ ḥāṣıl-ı tedbīridür
Eylemeñ nisbet gül-i dāġum gül-i ḫod-rū ile

gül-i gül-bün:

1. **gül-i gül-bün:**
Kaside 40
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Gül fidanının gülü.

Gül-i gü-bün gibi merġūb ṭutarlardı müdām
Es̱er-i ḫāmemi görse fużelā-yı kümmel

gül-i gül-şen:

1. **gül-i gül-şen:**
Gazel 631
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin gülü.

Gül-i gül-şen ruḫ-ı rengīn-i dil-berden alınmışdur
İder beyhūde ḫande ġāyetiyle infiʿālinden

[K.24:31]

gül-i gül-zār:

1. **gül-i gül-zār:**
Kaside 18
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin gülü.

Gül-i gül-zār defini āteş-i ḫurşīde ṭutup
Nice ḳızdurdı görün naġme-serāyān-ı hezār

[K.20:46]

2. **gül-i gül-zār:**
Müseddes 4
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin gülü II Sevgili.

Yāri gördüm yine ardınca idi aġyārı
Gül-i gül-zār gibi yanına almış ḫārı

3. **gül-i gül-zār:**-*umuz*
Gazel 511
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin gülü II Âşığın güle benzeyen yaraları.

Dāġ üzre dāġlar yaḳaruz sīnede müdām
Her demde tāzedür gül-i gül-zārumuz bizüm

gül-i gül-zār-ı ʿadl:

1. **gül-i gül-zār-ı ʿadl:**
Kaside 5
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Adalet bahçesinin gülü.

Sulṭān Meḥemmed ol gül-i gül-zār-ı ʿadl kim
ʿĀlem nesīm-i luṭfı ile her zamān bahār

gül-i gül-zār-ı cāvidān:

1. **gül-i gül-zār-ı cāvidān:**-*sın*
Mesnevi 3
Mısra: **103**
Kelime Tipi: -
Sonsuz gül bahçesinin gülü (Hz. Peygamber).

Gül-i gül-zār-ı cāvidānsın sen
Ḥāṣıl-ı mezraʿ-ı cihānsın sen

gül-i gül-zār-ı cemāl:

1. **gül-i gül-zār-ı cemāl:**
Gazel 490
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzellik bahçesinin gülü II Sevgili.

Hicr ile ʿāşıḳuñı ey gül-i gül-zār-ı cemāl
İtme bī-berg ü nevā murġ-ı ḫazān-dīde-miṣāl

[Mf.293:1]

gül-i gül-zār-ı devlet:

1. **gül-i gül-zār-ı devlet:**-*sin*
Kıt'a 14
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mutluluk bahçesinin gülü.

Ol gül-i gül-zār-ı devletsin ki būy-ı himmetüñ
İtdi bāġ-ı maʿrifet bülbüllerin medhūş u mest

[Kt.126:3]

gül-i gül-zār-ı ḫüsn:

1. **gül-i gül-zār-ı ḫüsn:**-*ün, -den*
Kaside 30
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Güzellik bahçesinin gülü II Sevgili.

Gül-i gül-zār-ı ḫüsnüñden daḫı būy almadan cānā
Libās-ı ṣabrumı ṣad pāre ḳıldı ḫār-ı hicrānuñ

gül-i gül-zār-ı ḫüsn-i yār:

1. **gül-i gül-zār-ı ḫüsn-i yār:**-*a*
Gazel 104
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin güzellik bahçesinin gülü.

Gül-i gül-zār-ı ḫüsn-i yāra kim destin dırāz eyler
Nedür ḫār-ı melāmet aña perçīn olmaġa bāʿiṣ

gül-i gül-zār-ı salṭanat:

1. **gül-i gül-zār-ı salṭanat:**
Kaside 6
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Saltanat bahçesinin gülü.

Sulṭān Meḥemmed ol gül-i gül-zār-ı salṭanat
Ol dāver-i zamāne o Dārā-yı Cem-vaḳār

gül-i ḫandān:

1. **gül-i ḫandān:**
Gazel 267
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gülen gül II Sevgili.

Gitse kūyından ʿadū ol ḫusrev-i ḫūbān çıḳar
Geçse hengām-ı şitā ṭurmaz gül-i ḫandān çıḳar

[G.308:8, G.629:4, G.732:2, G.737:14, G.748:12, G.799:7, G.809:4]

2. **gül-i ḫandān:**
Gazel 380
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gülen gül II Açılmış gül.

Bāġ-ı ʿışḳında gül-i ḫandān ẓanneyler o yār
Aġlamaḳdan düşse çeşm-i ʿāşıḳ-ı şeydāya aḳ

[G.606:10, Mf.107:2, M.9:24]

gül-i ḫod-rū:

1. **gül-i ḫod-rū:**
Gazel 751

Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kendi kendine biten, yetişen gül.

Bāġ-bān-ı eşk-i pāküñ ḥāṣıl-ı tedbīridür
Eylemeñ nisbet gül-i dāġum gül-i ḫod-rū ile

gül-i ḥüsn:

1. **gül-i ḥüsn:**-*i, -n, -ün*
Müfret 3
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzellik gülü.

Gül-i ḥüsnüñüñ reng ü būyına şeydā
Gerek ehl-i ṣūret gerek ehl-i maʿnā

gül-i ikbāl ol-:

1. **gül-i iḳbāl ol-:**-*sun*
Kaside 18
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Talih gülü haline gelmek.

Ḥāṣılı gül-bün-i baḫtuñ gül-i iḳbāl olsun
Girmesün gül-şen-i āmālüñe ḫār-ı āzār

gül-i maḳṣūd:

1. **gül-i maḳṣūd:**-*ı*
Kıt'a 52
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İstek gülü.

Eyā ebr-i ʿaṭā kim olmasaydı dem-be-dem feyżüñ
Açılmazdı gül-i maḳṣūdı hergiz ehl-i ʿirfānuñ

gül-i murād:

1. **gül-i murād:**-*un, -ı*
Kaside 21
Mısra: **89**
Kelime Tipi: -
Arzu, istek gülü.

Gül-i murāduñı ḫandān ide Ḫudā nitekim
Ola bu bāġda āmed-şud-ı cenūb u şimāl

gül-i nār:

1. **gül-i nār:**-*a*
Mesnevi 4
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Kırmızı gül.

ʿUnṣur-ı nār döndi gül-zāra
Şuʿlesi beñzedi gül-i nāra

gül-i nāzük-beden:

1. **gül-i nāzük-beden:**
Gazel 281
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Nazik bedenli gül II Sevgili.

Bilmem günāhı n'idügini bülbül-i dilüñ
Ger öldürürse ol gül-i nāzük-beden bilür

gül-i nāzük-mizāc eyle-:

1. **gül-i nāzük-mizāc eyle:**-*y, -en*
Gazel 556
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Nazik huylu gül yapmak.

Bāġ-ı ḥüsne eyliyen yāri gül-i nāzük-mizāc
Ḳıldı ben bī-çāreyi bir ʿandelīb-i saḫt-cān

gül-i nesrīn:

1. **gül-i nesrīn:**-*e*
Gazel 805
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yaban gülü.

Açılsa ḳaçan gül-şen-i bezm-i ẓurafāda
Ey Ḥāletī beñzer gül-i nesrīne sefīne

gül-i nev-ḫīz:

1. **gül-i nev-ḫīz:**
Gazel 722
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Taze gül.

Gül-i nev-ḫīz ʿişveyle ser-i Leylā'yı zeyn itmiş
Ḥavāle eyliyen ḫār-ı belāyı pāy-ı Mecnūn'a

gül-i nev-reste:

1. **gül-i nev-reste:**
Gazel 846
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Taze gül, gonca II Körpe, çok genç sevgili.

Dil murġı zaḫm-ı ḫāruñ ile faḫr ider müdām
Ya sen ne ṣanduñ ey gül-i nev-reste kendüñi

gül-i rāḥat:

1. **gül-i rāḥat:**
Kaside 32
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Huzur gülü.

Ne ḥāletdür gelince āb-ı iḥsānı bu gül-zāra
Gül-i rāḥat bitüp sürdi çıḳardı ḫār-ı āzārı

gül-i raʿnā:

1. **gül-i raʿnā:**
Gazel 15
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bir tarafı sarı, diğer tarafı kırmızı gül.

Teni semen lebi ġonce ruḫı gül-i raʿnā
Olur mı bundan öte hiç tenāsüb-i aʿżā

[G.396:3, G.741:2, G.767:2, Mf.2:1, Mf.587:2]

2. **gül-i raʿnā:**
Gazel 657
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bir tarafı sarı, diğer tarafı kırmızı gül II Sevgili.

Yoluñda ölicek ḫār-ı mezārum ey gül-i raʿnā
Ṭutup dāmānuñı olmaz gider hergiz cüdā senden

[G.671:6, Mf.6:1, Mü.4:13]

3. **gül-i raʿnā:**
Gazel 27
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir tarafı sarı, diğer tarafı kırmızı gül II Kırmızı yanaklı sevgili ile sarı benizli âşığın birleşen yanakları.

Ruḫ-ı zerdin ḳoyup ol rūy-ı al üzre dil-i şeydā
Maḥabbet gül-şeninde ḥāṣıl oldı bir gül-i raʿnā

gül-i ruḫsār:

1. **gül-i ruḫsār:**-*ı*
Gazel 421
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yanağın gülü.

Cemāl-i bā-kemāle ḫaṭṭ-ı müşkīni żarar virmez
Gül-i ruḫsārı berg-i sebz ile raʿnādur ol yārüñ

[G.201:1, G.452:12]

gül-i şad-berg:

1. **gül-i şad-berg:**
Gazel 392
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yüz yapraklı gül.

Çemen bülbüllerin ilzāma hergiz olmadı çāre
Gül-i şad-berg ile yüzleşmeyince rūy-ı pür-tābuñ

[G.131:2, G.408:9, G.611:2, G.832:5, Kt.134:1]

gül-i şad-berg-i devlet:

1. **gül-i şad-berg-i devlet:**-*e*
Gazel 496
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Talihin yüz yapraklı gülü.

Ey ol ki meyl ider gül-i şad-berg-i devlete
Bilmez misin anı güline göredür zükām

gül-i şadberg-i iʿtibār:

1. **gül-i şadberg-i iʿtibār:**
Gazel 292
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Saygınlığın yüz yapraklı gülü.

Eşʿāruma naẓar ḳıldı eksik olmıyor
Başumda nev-be-nev gül-i ṣadberg-i iʿtibār

gül-i sāġar:

1. **gül-i sāġar:**
Gazel 867
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kadehin gülü, şarap.

Dimek kim devr-i gül geçdi zamān-ı erġavān gitdi
Gül-i sāġar bulunmaz mı şarāb-ı erġavān yoḳ mı

gül-i sefīd:

1. **gül-i sefīd:**
Gazel 61
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Beyaz gül.

Buldı gül-i sefīd gibi rūyuñ āb u tāb
Zībā yaraşdı ḫadduñe gül-gūne-i ḥicāb

[G.62:1, Kt.26:1, Mf.53:2]

gül-i sūrī:

1. **gül-i sūrī:**-*y, -e*
Kaside 29
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kırmızı gül; kırmızı renkli gül.

Her cām-ı ʿıyş bir gül-i sūrīye beñzeyüp
Döndi ḥarīm-i cennete ol bezm-i bī-ḳuṣūr

[K.41:14]

gül-i şeftālū:

1. **gül-i şeftālū:**-*dur*
Müfret 81
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şeftali çiçeği.

Mīve-i būsesi yoḳ līk ʿaceb dil-cūdur
Gūyiyā ruḫları ḳatmer gül-i şeftālūdur

gül-i ter:

1. **gül-i ter:**
Gazel 476
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Taze gül.

Her zamānda gül-i ter rūyını pür-çīn eyler
Olmaz ol ġonce-i ḫandān gibi şūḫ u şengül

[G.782:8, K.5:26]

2. **gül-i ter:**
Gazel 673
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Taze gül II Genç güzel, sevgili.

ʿAdūnun silme eşk-i çeşmini ʿuşşāḳ yanında
Gözi yaşını alma ey gül-i ter kimsenüñ çendān

[G.612:3, G.618:7]

gül-i ümmīd:

1. **gül-i ümmīd:**
Gazel 168
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ümit gülü.

Bir naḫl-i belāyuz gül-i ümmīd bitürmez
Zīrā ki bizüm menşeʾümüz ḫāk-i fenādur

gül-i zer-kār ol-:

1. **gül-i zer-kār ol-:**-*updur*
Kaside 23
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Altın işlemeli gül olmak.

Yanında şehr-yārüñ kendü bir tīġ-i mücevherdür
Olupdur bir gül-i zer-kārı ol mühr-i şerīf anuñ

gül-istān:

1. **gül-istānda:**-*da*
Gazel 491
Mısra: **6**
Gül bahçesi.

Hemīşe ḫaṭṭ-ı ruḫ-ı yāra beñzedür şāʿir
Revādur olsa gül-istānda sebzeler ḫurrem

[K.30:22]

gül-ʿizār:

1. **gül-ʿizāruñ:**-*uñ*
Gazel 345
Mısra: **5**
Gül yanaklı II Sevgili.

Her gice bir gül-ʿizāruñ eylerin vaṣlın ḫayāl
Pister ü bālīnümüz olsa revādur ḫār u ḫas

[K.5:17, Mü.2:2]

güller bit-:

1. **güller bit:**-*se*
Gazel 146
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güller açmak.

Rāh-ı ġamda ḫāk olup üstümde güller bitse ger
Yine sīnemde muḳarrerdür ġamuñla ḫār ḫār

güller ṭakın-:

1. **güller ṭaḳın:**-*dı*
Kaside 5
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Saçına güller takmak.

Güller ṭaḳındı tāze vü rengīn ü ter şanur
Ḳat ḳat görünse çeşm-i ḥasūda başumda nār

gülmīḫ-i bāb-ı devlet-i şāh-ı cihān-sitān eyle-:

1. **gülmīḫ-i bāb-ı devlet-i şāh-ı cihān-sitān eyle:**-*miş*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Cihan padişahının saadet kapısının çivisi yapmak II Padişahın yakınında olmak.

Ẕātını ol güler yüz ile eylemiş Ḫudā
Gülmīḫ-i bāb-ı devlet-i şāh-ı cihān-sitān

gül-nār:

1. **gül-nāruñ:**-*un*
Gazel 395
Mısra: **6**
Nar çiçeği.

Çemen ebkārınuñ sūrı düşer elbette Nev-rūz'a
ʿAceb mi cāme vü pīrāheni al olsa gül-nāruñ

[G.451:8, K.32:16]

gül-nārī kıl-:

1. **gül-nārī ḳıl-:**-*dı*
Gazel 814
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Nar çiçeği rengine bürümek.

Gülün aġyāra nārın ʿāşıḳ-ı zāra naṣīb itmiş
Ruḫ-ı dil-dārı ol kim rūz-ı ḳısmet ḳıldı gül-nārī

gül-sitān:

1. **gül-sitān:**
Gazel 253
Mısra: **1**
Gül bahçesi.

Sensüz ḳaçan ki cāy-gehüm gül-sitān olur
Gūyā ki güller üstüme āteş-feşān olur

[G.799:8, K.42:29, Mf.90:1]

gül-sitān eyle-:

1. **gül-sitān eyle:**-*r*
Mesnevi 1
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesine dönüştürmek.

Bād-ı luṭfın ḳaçan vezān eyler Nār-ı sūzānı gül-sitān eyler

gül-sitān ol-:

1. **gül-sitān ol:**-*ur*
Gazel 530
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesi haline gelmek, gül bahçesine dönüşmek.

Hicr āteşi Ḫalīl-i dile gül-sitān olur
Ey Ḥāletī gelürse eger yārdan selām

[G.656:12]

gül-sitān-ı cennet:

1. **gül-sitān-ı cennet:**-*dür*
Kaside 25
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçesi.

Meger ki ḫāk-i deri gül-sitān-ı cennetdür
Ki anda ṣayf u şitā ṭurmadan murād biter

gül-sitān-ı dehr:

1. **gül-sitān-ı dehr:**-*i*
Gazel 758
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dünyanın gül bahçesi.

Gül-sitān-ı dehri çoḳdan terk iderdi Ḥāletī
Olmasaydı gül yüzüñ ḫār-ı cefāya ʿöẕr-ḫᵛāh

gül-sitān-ı halīl ḳıl-:

1. **gül-sitān-ı ḫalīl ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 3
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Hz. İbrahim'in gül bahçesi yapmak (Puta tapan Nemrut tarafından Hz. İbrahim'in ateşe atılması ve Allah'ın ateşi gül bahçesine çevirmesi hadisesine telmih vardır).

Yüzi ṣuyına ḳıldı Rabb-i Celīl Nār-ı sūzānı gül-sitān-ı Ḫalīl

gül-şen:

1. **gül-şende:**-*de*
Gazel 562
Mısra: **5**
Gül bahçesi II Dünya.

Pā-der-gilem hemīşe bu gül-şende çün çenār
Aʿdāya ḳarşu olduġuma baḳma kef-zenān

2. **gül-şenden:**-*den*
Gazel 621
Mısra: **8**
Gül bahçesi II Aşk bahçesi.

Murādum naḫli ber virmez açılmaz ġonce-i ḳalbüm
Benüm ḫār-ı belādur ḥāṣılum ancaḳ bu gül-şenden

3. **gül-şende:**-*de*
Gazel 122
Mısra: **5**
Gül bahçesi.

Gül-şende aġzı ġoncelerüñ deprenür müdām
Tesḫīr-i bülbül içün oḳur gibi sürḫ-bād

[G.61:11, G.130:15, G.131:15, G.141:14, G.168:1, G.184:14, G.202:3, G.214:10, G.219:13, G.261:10, G.267:13, G.270:5, G.290:8, G.293:1, G.422:10, G.424:7, G.441:9, G.448:7, G.539:8, G.581:5, G.637:8, G.655:7, G.662:13, G.731:13, G.732:1, G.750:10, G.782:7, G.858:5, G.871:4, K.3:6, K.5:2, K.18:10, K.25:78, K.28:5, K.38:5, K.41:62, M.3:62, Mf.95:1, Mf.159:2, Mf.419:1, Mf.543:1, Mf.546:1, Mf.587:1, Mü.6:15]

gül-şen it-:

1. **gül-şen it:**-*er*
Mesnevi 6
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesi haline getirmek.

Ḫākine uġrayan nesīm-i seḥer
Sīne-i aṣfiyāyı gül-şen ider
[M.8:15]

gül-şen kıl-:

1. **gül-şen ḳıl:**-*dı*
Gazel 686
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesi etmek, gül bahçesi hâline getirmek.

Nergislerüñüñ fikri idüp göñlümi mesken
Ḥüsn-i naẓaruñ ḳıldı o vīrāneyi gül-şen

gül-şen-ārā:

1. **gül-şen-ārā:**
Mesnevi 9
Mısra: **26**
Gül bahçesini süsleyen, donatan.

Cihāna cāha ḳadrüñ kār-fermā
Diyār-ı baḫta luṭfuñ gül-şen-ārā

gül-şen-i āmāl:

1. **gül-şen-i āmāl:**-*ün, -e*
Kaside 18
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Emellerin gül bahçesi.

Ḥāṣılı gül-bün-i baḫtuñ gül-i iḳbāl olsun
Girmesün gül-şen-i āmālüñe ḫār-ı āzār

gül-şen-i bezm-i ẓurafā:

1. **gül-şen-i bezm-i ẓurafā:**-*da*
Gazel 805
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Zarifler meclisinin bahçesi.

Açılsa ḳaçan gül-şen-i bezm-i ẓurafāda
Ey Ḥāletī beñzer gül-i nesrīne sefīne

gül-şen-i cān:

1. **gül-şen-i cān:**
Gazel 365
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Canın gül bahçesi.

Ḫayl-i aʿdānuñ aña hergiz ilişmez gözleri
Gül-şen-i cān içre beñzer bir gül-i bī-ḫāra dāġ

[M.1:69, M.2:73, G.154:1, Mf.145:1]

gül-şen-i cemāl:

1. **gül-şen-i cemāl:**-*ün, -de*
Kaside 28
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin gülbahçesi.

Meger ṭoḳundı aña gül-şen-i cemālüñde
Nesīm-i ʿāṭıfet-i Āṣaf-ı Süleymān-fer

gül-şen-i cennet:

1. **gül-şen-i cennet:**-*de*
Gazel 681
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçesi.

Virmezin peykān-ı ḫūn-ālūduñı öldürseler
Gül-şen-i cennetde bitmiş ġonce-i raʿnāya ben

gül-şen-i dehr:

1. **gül-şen-i dehr:**-*i*
Gazel 203
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçesi.

Gül-şen-i dehri görüp ʿibret alan nergis-vār
Gözi baḳarken ider sīm ü zerin cümle nis̲ār

[M.1:44]

gül-şen-i dil:

1. **gül-şen-i dil:**-*de*
Gazel 463
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönlün gül bahçesi.

Tünd-bād-ı ġam-ı hicrüñle şikest olmışdur
Gül-şen-i dilde olan gül-bün-i naḫl-i āmāl

gülşen-i firdevs:

1. **gülşen-i firdevs:**-*e*
Gazel 42
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Firdevs cennetinin gül bahçesi (Firdevs cenneti, cennette bulunan yüz derece ve mertebenin içinden makam bakımından en âlâsıdır.).

Ḥāletī bād-ı ḫazān-veş ṣarṣar-ı āhum benüm
Gülşen-i Firdevs'e de ṭokunsa virürdi fenā

gül-şen-i ḥüsn:

1. **gül-şen-i ḥüsn:**-*e*
Gazel 221
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin gül bahçesi II Sevgilinin yüzü.

İrmeye tā ki yolın şu gibi pāk eylemeyen
Gül-şen-i ḥüsne ḫaṭ-ı ʿārıżı dīvār çeker

[G.663:3, Mf.455:2]

gül-şen-i ḥüsn ü melāḥat:

1. **gül-şen-i ḥüsn ü melāḥat:**-*de*
Müseddes 2
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin ve tatlılığın gül bahçesi.

Benüm ey gül-şen-i ḥüsn ü melāḥatde gül-i alum
Leṭāfet āsmānında meh ü ḫurşīd-tims̱ālüm

gül-şen-i ḥüsn-i yār:

1. **gül-şen-i ḥüsn-i yār:**-*ün*
Gazel 565
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin güzelliğinin bahçesi, sevgilinin güzelliği.

Ḥaḳ budur revnaḳıdur gül-şen-i ḥüsn-i yārüñ
Dīde-i ʿāşıḳ-ı şeydāda olan āb-ı revān

gül-şen-i ʿışḳ:

1. **gül-şen-i ʿışḳ:**-*ı, -n, -da*
Gazel 654
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşkın gül bahçesi.

Çoḳdur egerçi gül-şen-i ʿışḳında zār olur
Ṭutmaz o verd-i ter birisin ṣad hezārdan

[Mf.26:1, Mf.127:1]

gül-şen-i iḳbāl:

1. **gül-şen-i iḳbāl:**-*i, -n, -ün*
Kaside 31
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Talihin gül bahçesi.

Gül-şen-i iḳbālinüñ reşk-i semādur sebzesi
Kirm-i şeb-tābı anuñ seyyārelerle baḥs̱ ider

gül-şen-i ḳadr:

1. **gül-şen-i ḳadr:**-*i, -n, -e*
Kaside 27
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
İtibarın gül bahçesi.

Gül-şen-i ḳadrine irmez dest-i cūd-ı rūzgār
Kevkeb-i baḫtı olur bām-ı felekden dīde-bān

gül-şen-i kūy:

1. **gül-şen-i kūy:**-*ı, -n, -da*
Gazel 626
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semtinin gül bahçesi.

Didi ol ġonce-dehen aġzumı açdurma benüm
Bād-ı āhum olıcaḳ gül-şen-i kūyında vezān

[G.567:6, G.647:3]

gül-şen-i luṭf-ı aġā:

1. **gül-şen-i luṭf-ı aġā:**-*y, -a*
Kaside 38
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Ağa'nın lütuf bahçesi (Mehmet Ağa).

Yüri gül-şen-i luṭf-ı aġāya var kim
Degül şimdi bāġ-ı bahāruñ zamānı

gül-şen-i maḳṣūda irgür-:

1. **gül-şen-i maḳṣūda irgür:**-*mez*
Gazel 520
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Maksat bahçesine ulaştırmak, amacına ulaştırmak.

Beni āḫir bu ṭāliʿ gül-şen-i maḳṣūda irgürmez
Nesīm-āsā eger kim niçe yıl pūyān-ı ʿışḳ olsam

gül-şen-i medḥ:

1. **gül-şen-i medḥ:**-*ün, -de*
Kaside 23
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Övgü bahçesi.

Nevāziş ḳıl beni būy-ı gül-i luṭfuñla luṭf eyle
Olayın gül-şen-i medḥüñde bir murġ-ı ḫoş-elḥānuñ

gül-şen-i naẓm:

1. **gül-şen-i naẓm:**
Gazel 662
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Nazm, şiir bahçesi.

İltifāt eyler bu naẓm-ı āb-dāra serverā
Gül-şen-i naẓm içre yoḳdur böyle bir āb-ı revān

gül-şen-i salṭanat-ı devlet-i āl-i ʿosmān:

1. **gül-şen-i salṭanat-ı devlet-i āl-i ʿos̱mān:**
Tarih 5
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Osmanlı devletinin saltanat bahçesi.

Āb-ı rūy-ı vüzerādur bulur anuñla nemā
Gül-şen-i salṭanat-ı Devlet-i Āl-i ʿOs̱mān

gül-şenüñ gülleri:

1. **gül-şenüñ gülleri:**
Gazel 71
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin gülleri.

Eyledi ḳıbḳızıl deli her birini o ġonce-leb
Gülleri gül-şenüñ n'ola ḫandeler itse bī-sebeb

[G.182:4]

gül-zār:

1. **gül-zāra:**-*a*
Gazel 80
Mısra: **3**
Gül bahçesi.

Gül-zāra būy-ı kākül-i yāri getürmese
Bād-ı ṣabāyı baġrına başmazdı ḥabāb

[G.83:7, G.251:8, G.301:1, G.397:2, G.451:2, G.453:6, G.663:8, K.6:21, K.8:21, K.18:23, K.27:49, K.32:37, K.33:9, M.4:21, Mf.248:2, Mf.261:2, Mf.286:2, Mü.5:19, Mü.6:16]

gül-zār-ı ʿanā:

1. **gül-zār-ı ʿanā:**-*da*
Gazel 570
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
İşkence, eziyet bahçesi.

Olur baña her gāh bu gül-zār-ı ʿanāda
Būy-ı gül-i ümmīd zükām-āver-i ḥırmān

gül-zār-ı cemāl:

1. **gül-zār-ı cemāl:**-*i, -n, -de, -ki*
Gazel 699
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin güzel yüzündeki gül bahçesi; sevgilinin yüzü.

Meclis-i meyde gice giryeler itdi dil-ber
Virdi gül-zār-ı cemālindeki nergislere ṣu

gül-zār-ı cemālüñ nergisi:

1. **gül-zār-ı cemālüñ nergisi:**
Gazel 642
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellik bahçesinin nergisi II Sevgilinin gözü.

Çeşm-i yāri sürḫ idüp cām-ı şarāb-ı erġavān
Virdi gül-zār-ı cemālüñ nergisi gülden nişān

gül-zār-ı cennet:

1. **gül-zār-ı cennet:**-*le*
Gazel 757
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçesi.

Ne ʿālem nev-bahārın özler ol dīvāne hiç bilmem
Teselli gelmiyor hergiz dile gül-zār-ı cennetle

gül-zār-ı cihān:

1. **gül-zār-ı cihān:**-*un*
Gazel 455
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dünyanın gül bahçesi.

Ṭurduḳça felek var olalar ġonce-dehānlar
Anlarla durur revnaḳı gül-zār-ı cihānuñ

gül-zār-ı cinān:

1. **gül-zār-ı cinān:**
Gazel 101
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçeleri.

Sīnemde ẓuhūr ideli āş̱ār-ı maḥabbet
Gül-zār-ı cinān oldı baña ḫār-ı maḥabbet

gül-zār-ı dehr:

1. **gül-zār-ı dehr:**-*ün*
Gazel 741
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçesi.

İrmedi hergiz elüm yārüñ ruḫ-ı zībāsına
Degmedük gül-zār-ı dehrüñ bir gül-i raʿnāsına

[K.38:35]

gül-zār-ı emel:

1. **gül-zār-ı emel:**
Gazel 392
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İstek, emel bahçesi.

N'içün olmaz ki gül-zār-ı emel ey Ḥāletī ḫurrem
Meger kim eskimişdür delvi bu gerdūnla dūlābuñ

gül-zār-ı fenā:

1. **gül-zār-ı fenā:**-*n, -un*
Terkib-bend 1
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Yokluk bahçesi, dünya.

Bu gül-zār-ı fenānuñ bāġ-bānı pīr-i fānīdür
Dıraḫt-ı nev-ẓuhūrı bilmeyüp ḳaṣd-ı żarar ḳıldı

gül-zār-ı iḳbāl:

1. **gül-zār-ı iḳbāl:**-*ün*
Kaside 33
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Talih bahçesi.

Duʿāñı vird-i ṣubḥ u şām iden merd-i süḫan-dānı
Ola ser-sebz ü ḫurrem dem-be-dem gül-zār-ı iḳbālüñ

gül-zār-ı luṭf-ı şāh:

1. **gül-zār-ı luṭf-ı şāh:**-*dan*
Kıt'a 134
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Padişahın lütuf bahçesi.

Getürdi bir gül-i ṣad-bergüñ evrāḳın bu ben ḫāke
Olup āb-ı kerem gül-zār-ı luṭf-ı şāhdan cārī

gül-zār-ı naẓm:

1. **gül-zār-ı naẓm:**-*un*
Kaside 1
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Şiir bahçesi.

Üşer murġ-ı maʿānī başına hengām-ı medḥüñde
Olup gül-zār-ı naẓmuñ ḫāme bir serv-i ḫırāmānı

gül-zār-ı şafā:

1. **gül-zār-ı şafā:**-*y, -a*
Kaside 27
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Huzur bahçesi.

Naḳşınuñ her rengi ḥaḳḳā reng-i gün-ā-gün ile
Oldı gül-zār-ı ṣafāya berg-i mīr-i ʿāşıḳān

gül-zār-ı sühan:

1. **gül-zār-ı süḫan:**
Gazel 887
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Söz bahçesi.

Peydā olalı Ḥāletiyā reşḫa-i cāmuñ
Buldı yine gül-zār-ı süḫan neşv ü nemāyı

gül-zāruñ ġonce-i nev-ḫīzi:

1. **gül-zāruñ ġonce-i nev-ḫīzi:**-*uñ*
Gazel 148
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin yeni bitmiş gülü.

Ġonce-i nev-ḫīzi gül-zāruñ daḫı nev-kīsedür
ʿAdelībin eylemez naḳd-i vefādan ḫiṣṣe-dār

gül-zāruñ ġonceleri:

1. **gül-zāruñ ġonceleri:**
Gazel 448
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin goncaları.

Dehen-i tengüñi vaṣf eylese gül-şende hezār
Diñledükçe ṣıḳılur ġonceleri gül-zāruñ

gül-zāruñ ṣafḥası:

1. **gül-zāruñ ṣafḥası:**-*n, -a*
Gazel 398
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin sayfası, yüzeyi.

Nice virürdi ṣafā ṣafḥasına gül-zāruñ
Benefşe nüsḫasını almasa ḫaṭ-ı yārüñ

güm güm öt-:

1. **güm güm öt-:**-*er*
Gazel 261
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kalbi çarpmak, çok heyecanlanmak.

Şehd-i lebüñ fikriyle dil pür-raḫne-i tīr-i cefā
Güm güm öter sīnem benüm ṣan ḫane-i zenbūrdur

[G.575:9]

güm it-:

1. **güm it:**-*dük, -i, -n*
Kaside 42
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yok etmek,kaybetmek.

Niye ġurūr iderüz biz ki bāzi-i eyyām
Güm itdügin bilirüz ḫātem-i Süleymān'ı

güm kıl-:

1. **güm ḳıl:**-*a*
Gazel 599
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kaybetmek, *yok etmek.*

Ḳorḳarın kām almadan ḫatṭ ḳaplaya yārüñ femin
Güm ḳıla bāzīçe-i eyyām nā-geh ḫātemin

[G.141:8, G.455:3, G.668:10, Mf.416:2]

güm ol-:

1. **güm ol:**-*mış, -dı*
Gazel 195
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kaybolmak, yok olmak.

Bezm-i ʿālemde güm olmışdı melāḥat ḫātemi
İdicek cānā tebessüm bildiler kim sendedür

[G.825:11]

gümāna bırak-:

1. **gümāna bırak:**-*ur*
Gazel 718
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şüphede, tereddütte bırakmak.

Taḥḳīḳ ki yoḳdur deheni dil-berüñ ammā
Gāhī bıraġur ḫalḳı tebessümle gümāna

güm-geşte:

1. **güm-geştesin:**-*si, -n*
Gazel 111
Mısra: **6**
Kaybolmuş, yitirilmiş.

Rūy-ı dil görsem ḫayāl-i zülf-i dil-berden eger
Olurum güm-geştesin bulmış gibi pür-inşirāḥ

[G.559:2]

güm-i ümmīd:

1. **güm-i ümmīd:**-*üm, -e*
Gazel 153
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ümit kaybı.

Girih-i derd ü ġama āh-ı taḥassür çekdüm
Rişte-i ser güm-i ümmīdüme itdükçe naẓar

güm-rāh:

1. **güm-rāha:** *-a*
Gazel 609
Mısra: **5**
Yolunu şaşırmış, doğru yoldan ayrılmış.

Niçe güm-rāha bulunmışdur ṭarīḳ-i ʿışḳda
Bilmez iken bu dil-i dīvāne rāh-ı ḫānesin

[M.8:69]

güm-rāh ol-:

1. **güm-rāh ol:***-maz*
Gazel 318
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Yolunu şaşırmak,doğru yoldan ayrılmak.

ʿĀşıḳuñ āhı gider göklere güm-rāh olmaz
Jāle-i nergisi mevḳūf ider seḥer-gāh olmaz

[G.719:11, M.8:73]

güm-rāh-ı ʿışḳ:

1. **güm-rāh-ı ʿışḳ:***-ı*
Gazel 846
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Aşktan yolunu şaşırmış (âşık).

Güm-rāh-ı ʿışḳı yola ḳomış bir sitāredür
Az görme her şerāre-i sümm-i semendüñi

güm-reh-i şeb:

1. **güm-reh-i şeb:**
Gazel 288
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Gece yolunu şaşırmış.

Güm-reh-i şeb Kaʿbe-i maḳṣūdı tā kim bulmaya
Ser-be-ser envārını anuñ siyeh-fām itdiler

gümüş:

1. **gümüş:**
Gazel 568
Mısra: **5**
Gümüş, gümüşten yapılmış.

Görenler dir gümüş ḳolçaḳ ne lāzım ḳatl-i ʿāşıḳda
Eline tīġ alup oldukça yārüm āstin-efşān

[K.2:11, K.27:42]

gümüş sebīke:

1. **gümüş sebīke:***-dür*
Gazel 167
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Gümüş külçe II Sevgilinin parmakları.

Benān u nāḫunı biribirinden aʿlādur
Gümüş sebīkedür ol bu ucında tamġadur

gün:

1. **gün:**
Gazel 19
Mısra: **6**
Güneş.

Dime kim ehl-i ʿışḳuñ gicesinden gündüzi yegdür
Ne anda ay var ne bunda gün ey dil-ber-i raʿnā

[K.24:1]

2. **günler:** *-ler*
Gazel 182
Mısra: **11**
Gün, zaman, vakit.

Ġam yimekden ḳalurum bir niçe günler diseler
Ser-ı kūyında seni bir gice mihmān eyler

[G.228:6, K.23:29, K.37:16]

3. **gündür:***-dür*
Gazel 540
Mısra: **2**
Gün, gündüz.

Görmez oldum ol meh-i tābān ü mihr-i rūşenüm
Ne günüm gündür ne gicem gicedür ġamdan benüm

[K.33:81]

gün geçür-:

1. **gün geçür:***-mek, -dür*
Gazel 387
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Vakit harcamak, zaman doldurmak.

Kendüye eglence eyler vaʿde-i ferdālaruñ
Gün geçürmekdür murādı ʿāşıḳ-ı şeydālaruñ

gün geldügince:

1. **gün geldügince:**
Gazel 830
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Zaman geçtikçe.

Debistān-ı bahāruñ muntaẓamdur şimdi aḥvāli
Açılmaġ üzredür gün geldügince ġonce eṭfāli

[G.537:1]

gün geldükçe:

1. **gün geldükçe:**
Gazel 164
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Zamanla.

Ḳaddine beñzetmek olurdı o ṭıfl-ı nev-resüñ
Olsa gün geldükçe bālā nahl-i āteş-nāk-i Ṭūr

gün gibi:

1. **gün gibi:**
Gazel 458
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **-**
Güneş gibi II Açık, ortada.

Ḥāletī gerçi ki bir ẕerre-i nāçiz durur
Gün gibi ʿışḳ ile ol ḫalḳa ʿıyān itse gerek

[G.102:9, G.163:14, G.643:4, K.1:9, Th.1:15, Kt.119:2, M.4:76, Mü.3:9]

gün gösterme-:

1. **gün gösterme:**-*mek*
Gazel 449
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Rahat yüzü göstermemek, dert ve sıkıntı içinde yaşatmak.

Dil-i ʿuşşāḳa gün göstermemek āḫir muḳarrerdür
Eger senden dem-ā-dem yüz bulursa ḫaṭṭ-ı şeb-günuñ

[G.482:4, G.483:4]

gün mi vardur kim:

1. **gün mi vardur kim:**-*dur*
Gazel 117
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
...-sız gün geçmemek.

Görinen şanma şafaḳdur eşk-i çeşmümden benüm
Gün mi vardur kim dem-ālūd olmaya dāmān-ı çerḫ

gün olmaz:

1. **gün olmaz:**
Gazel 822
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **-**
Gün olmaz ki, ... olmadığı gün olmaz bağlamında kullanılan kalıp ifade.

Gün olmaz yaḳmaya biñ levh-i taʿlīmin Aristū'nuñ
Debistān-ı fenānuñ özgedür ṭıfl-ı nev-āmūzı

gün olmaz kim:

1. **gün olmaz kim:**
Gazel 185
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gün olmaz ki, ... olmadığı gün olmaz bağlamında kullanılan kalıp ifade.

Gün olmaz kim gözin yād itmeyüm biñ kez ben ammā kim
Dimez bir kerre dil-ber Ḥāletī-i nā-tüvān n'eyler

gün ṭoġmadan neler ṭoġa:

1. **gün ṭoġmadan neler ṭoġa:**
Gazel 679
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Atasözü**
Yarın ne gibi olaylar çıkacağını kimse bilmez. Kötü bir durum bir gün sonra düzelebilir; iyibir durum kötüleşebilir. Kim bilir, daha neler olur.

Cāʾiz ki çün seḥer gele ol māh-ı mihr-bān
Gün ṭoġmadan neler ṭoġa kim bile nā-gehān

gün yüz:

1. **gün yüz:**-*ün, -süz*
Müfret 159
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Güneş gibi parlak yüz.

Gözüm dünyāyı görmez olmasam ruḫsāruña nāẓır
Bu gül-şende açılmaz gün yüzüñsüz ġonce-i ḫāṭır

gün yüzlü:

1. **gün yüzlü:**
Gazel 734
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Güneş yüzlü II Güzel sevgili.

Naṣībüm ey felek ser-geşteliktdür ẕerre-veş çünkim
Beni gün yüzlü dil-berlerle bārī āşnā eyle

[G.372:7]

günāh:

1. **günāhuñ:**-*uñ*
Gazel 70
Mısra: **9**
Günah, suç.

Ḫāṭıruñ ḫoş ṭut elem çekme günāhuñ ʿafv ider
Söylerüz ey Ḥāletī ol ḫusrev-i ḫūbāna hep

[G.281:3, G.412:8, G.473:12, G.528:12, G.657:7, G.758:6, Mf.437:2]

günāh it-:

1. **günāh it:**-*dük, -üm, -i*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Günah, suç, kabahat işlemek; yanlış, hatalı bir davranışta bulunmak.

Ne günāh itdügümi bilmedügümdür müşkil
Nār-ı ḥırmān ile ben yanduġuma incinmem

günāh ol-:

1. **günāh ol:**-*du, -y, -sa*
Gazel 785
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış, suç, kusur olmak.

Göz yaşı dökmek günāh olduysa yanuñda eger
Bir benüm gibi bulunmaz ġarḳa-i baḥr-i günāh

günbed-i aḫżar:

1. **günbed-i aḫżar:**
Gazel 160
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Yeşil kubbe, gökyüzü.

Vireydi kevne eger tāb āteş-i āhum
Ḥabāb-ı cāma dönerdi bu günbed-i aḫżar

günbed-i ʿālī:

1. **günbed-i ʿālī:**
Gazel 829
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Yüce kubbe, felek.

Naḳşını hemān baḳduġumuz gibi çıḳarduḳ
İtmez bizi dil-şīfte bu günbed-i ʿālī

günbed-i çerḥ:

1. **günbed-i çerḫ:**
Müseddes 8
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Feleğin kubbesi, gökyüzü.

Ḫān-ḳāhuñ içine nūr-ı ruḫuñ ẕikri düşer
Hāy u hūy ile ṭolar günbed-i çerḫ āḫir

günbed-i çerḥ-i berīn:

1. **günbed-i çerḫ-i berīn:**-*e*
Gazel 268
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yüce feleğin kubbesi II Gökyüzü.

Her ḳaçan kim bezmi teşrīf itmeye ol māh-rū
Günbed-i çerḫ-i berîne naʿra-i mestān çıḳar

günbed-i çerḥ-i gerdān:

1. **günbed-i çerḫ-i gerdān:**
Kaside 14
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dönen feleğin göğü.

Her kişi oldı cüdā câme vü pīrāhenden
Döndi germābeye bu günbed-i çerḫ-i gerdān

günbed-i çerḥ-i mīnā:

1. **günbed-i çerḫ-i mīnā:**
Kaside 24
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Göğün kubbesi, gökyüzü.

Herkese ṣūret-i iḳbāl nümāyān oldı
Buldı ṣol deñlü ṣafā günbed-i çerḫ-i mīnā

[Mü.8:19]

günbed-i devrān:

1. **günbed-i devrān:**
Gazel 652
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gök kubbe.

Her bār düşer seng-i belā başuma beñzer
Buldı nem-i eşkümle ḥalel günbed-i devrān

günbed-i devvār:

1. **günbed-i devvār:**-*a*
Gazel 623
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dönen kubbe, gökyüzü.

Fikr-i ser-i zülfüñle benüm dūd-ı siyāhum
Ejder gibi bu günbed-i devvāra çekilsün

günbed-i eflāk:

1. **günbed-i eflāk:**-*den*
Gazel 67
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Feleklerin kubbesi II Gökyüzü.

N'ola dünyālar ḳadar ḥaẕẕ itse meyden Ḥāletī
Günbed-i eflākden virür nişān her bir ḥabāb

[G.617:7]

günbed-i eyvān-ı keyvān:

1. **günbed-i eyvān-ı keyvān:**-*dan*
Gazel 818
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Zuhal yıldızının köşkünün kubbesi.

Günbed-i eyvān-ı Keyvān'dan muʿallā gösterür
Külḫen-i endūhumuñ her tūde-i ḫākisteri

günbed-i fīrūze-i eflāk:

1. **günbed-i fīrūze-i eflāk:**
Gazel 528
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Feleklerin firuze kubbesi II Gökyüzü.

Yāḳūta döne günbed-i fīrūze-i eflāk
Çıḳsaydı eger sînedeki āteş-i āhum

günbed-i gerdūn:

1. **günbed-i gerdūn:**
Gazel 412
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Feleğin kubbesi II Gökyüzü.

Baña incindi yārüm söylemez luṭf itseñ ey sāḳī
Nedür bilsem günāhum ol perī-sīmāyı söyletseñ

günbed-i mīnā:

1. **günbed-i mīnā:**-*y, -a*
Gazel 681
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Mavi kubbe, gökyüzü, felek.

Dāmenüm seng-i melāmet birle ṭoldurdum yine
Gör neler ḳılsam gerek bu günbed-i mīnāya ben

[G.804:8, T.2:2, K.8:68, K.34:12]

günbed-i vālā:

1. **günbed-i vālā:**
Gazel 16
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Yüce kubbe II Felek, cihan.

Olalum biz de maġz-pāşīde
Tek yıḳılsun bu günbed-i vālā

güncişk:

1. **güncişk:**
Kaside 8
Mısra: **69**
Serçe kuşu.

Murād itse eger bir nā-tüvān güncişk ʿadlüñde
Alup bāzuñ külāhın āşiyān eylerdi bī-pervā

güncişk-i bām:

1. **güncişk-i bām:**-*ı, -n, -dan*
Kaside 12
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Çatının serçesi.

Şāh-bāz-ı heybetin ʿarż eylemek lāzım degül
Nesri gerdūnuñ olur güncişk-i bāmından remān

güncişk-i cān:

1. **güncişk-i cān:**-*um*
Gazel 497
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül serçesi.

Ol şikār-ı murġ-ı miḥnet ḳaṣd iden ṣayyād-ı ʿışḳ
Sīnem itmiş dām-ı ġam güncişk-i cānum pāy-dām

güncişk-i dām-ı dil-figār:

1. **güncişk-i dām-ı dil-figār:**-*ı*
Mesnevi 8
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Gönlü yaralı âşığın tuzağının serçesi.

Benem mūr-ı zaʿīf-i ḫāk-i ḫārı
Benem güncişk-i dām-ı dil-figārı

güncişk-i deyr:

1. **güncişk-i deyr:**-*ün*
Gazel 852
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kilisenin (dünyanın) serçesi.

Olup güncişk-i deyrüñ āşiyānı evc-i rifʿatde
Ḳalur pā-beste-i bend-i belā murġ-ı Ḥarem şimdi

güncişk-i deyr-i miḥnet:

1. **güncişk-i deyr-i miḥnet:**-*üz*
Gazel 307
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Keder kilisesinin serçesi.

Güncişk-i deyr-i miḥnetüz ammā ne ḥāldür
ʿAnḳā perin döker göricek āşiyānumuz

günde:

1. **günde:**
Gazel 494
Mısra: **8**
Bir gün içinde.

Gelmez ol ṣūḫ-ı cihāndan ḫāṭıra hergiz ġubār
Günde biñ kerre sürerse üstüme raḫş-ı sitem

[G.838:4, Mf.133:1]

günde biñ kez:

1. **günde biñ kez:**
Gazel 195
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Günde bin defa, bin kez.

Günde biñ kez ḫˇān-ı iḥsānuñ çekilse ʿāleme
Bu dil-i şeydā içün bir kez dimezsin ḳandadur

[G.599:12]

günde biñ kez öl-:

1. **günde biñ kez öl:**-*me, -dür*
Gazel 696
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Günde bin defa ölmek, çok acı çekmek.

Mübtelā-yı firḳat olmaḳ günde biñ kez ölmedür
Anı bilmezler gibi Ḳays'uñ tutanlar mātemin

[G.111:9, G.274:5, Kt.K.3:25]

günden güne:

1. **günden güne:**
Gazel 563
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gün geçtikçe, git gide, her gün biraz daha.

Hemvāre iki şemʿ-i ruḫuñdan çıḳup duḫān
Günden güne ḳarardı o miḥrāb-ı ebruvān

[G780:3, K.22:20, K.29:29]

gündüz:

1. **gündüzi:**-*i*
Gazel 19
Mısra: **5**
Gündüz vakti.

Dime kim ehl-i ʿışḳuñ gicesinden gündüzi yegdür
Ne anda ay var ne bunda gün ey dil-ber-i raʿnā

[G.130:1, G.247:3, G.287:1, G.361:8, G.787:8, K.21:87, K.32:65, Kt.79:2]

güneh:

1. **günehin:**-*i, -n*
Müfret 265
Mısra: **2**
Günah.

Ḥaddini kendüye bildürse ʿadū-yı dūnuñ
ʿAfv iderdük niçe yıllıḳ günehin gerdūnuñ

güneş:

1. **güneş:**
Gazel 61
Mısra: **5**
Gezegenlere ve dünyaya ışık ve ısı veren büyük gök cismi.

Beñzetdilerse çihre-i dildāra ey güneş
Şevḳ ile germ olup külehüñ āsumāna at

[G.187:20, G.379:9, K.24:17, K.25:25, K.26:6, K.27:22, K.28:24, K.28:35, K.35:3, K.40:30, M.8:8]

2. **güneş:**
Mesnevi 9
Mısra: **268**
Gezegenlere ve dünyaya ışık ve ısı veren büyük gök cismi II Övülen kişi.

Unutmaz ḳulları ol şāh-ı pür-hūş
Güneş eyler mi ẕerrātın ferāmūş

3. **güneş:**
Gazel 349
Mısra: **1**
Güneş II Sevgili.

Ben ẕerre-i maḥabbetem ol ḥüsn ile güneş
Girmek ne lāzım aramuza kimse ebr-veş

güneş yüz:

1. **güneş yüz:**-*i, -n, -e*
Gazel 284
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güneş gibi parlak yüz II Sevgilinin yüzü.

Maḳṣūdumuz güneş yüzine bir neẕāredür
Māniʿ olur aña daḫı eşküm sitāredür

güneş yüzlü:

1. **güneş yüzlü:**-*n, -ün*
Gazel 682
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güneş yüzlü sevgili.

Güẕerān itdi gitdi devr-i ḳamer
Sen güneş yüzlünüñ durur devrān

gün-i ġam:

1. **gün-i ġam:**-*da*
Gazel 445
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Keder günü.

Her gice bir cemʿe şemʿ olur ne bilsün ḥālini
Gün-i ġamda muttaṣıl pervāne gibi yananuñ

günüñ günden yeg itsün:

1. **günüñ günden yeg itsün:**
Mesnevi 9
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
"Her günün diğerinden daha güzel olsun" anlamında bir dua ifadesi.

Elā ey sāye-i Feyyāż-ı muṭlaḳ
Günüñ günden yeg itsün Ḥażret-i Ḥaḳ

gürg:

1. **gürgler:**-*ler*
Kaside 12
Mısra: **59**
Kurt.

Gürg-i Yūsuf-veş ser-ā-ser gürgler maẕlūm olur
ʿAdli eyyāmında anuñ töhmet eylerse şübān

gürg-i bārān-dīde:

1. **gürg-i bārān-dīde:**-*dür*
Gazel 414
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Koca kurt II Görmüş geçirmiş, kocamış (felek).

Eşk-i çeşminden n'ola aldurmasa ʿışḳ ehlinüñ
Gürg-i bārān-dīdedür ey Ḥāletī zīrā felek

[G.580:10]

gürg-i bārān-dīde-i gerdūn:

1. **gürg-i bārān-dīde-i gerdūn:**-*ı*
Kaside 11
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Feleğin yağmur görmüş (görmüş geçirmiş) kurdu.

Ṣayd-gāhında ḳaçan kim tīr bārān eyliye
Gürg-i bārān-dīde-i gerdūnı eyler sehm-gīn

gürg-i derende:

1. **gürg-i derende:**
Kaside 14
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Yırtıcı kurt.

Gürg-i derende ider ḫidmet-i dünbāle-i mīş
Şāne-i ʿāc olur aġzındaġı ṣāf-ı dendān

[K.16:9]

gürg-i hūn-ḫᵛār:

1. **gürg-i ḫūn-ḫᵛār:**-*a*
Kaside 12
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Kan akıtan, kan içen kurt.

Gürg-i ḫūn-ḫᵛāra sürer pāy-ı seg-i çūbāna rūy
Devr-i ʿadlinde yalaşmaḳ isteyüp mīşiyle ḳan

gürg-i melāmet:

1. **gürg-i melāmet:**-*den*
Gazel 301
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kınama kurdu.

Şīr-i gerdūn āteş-i āhından eylerken ḥazer
Ehl-i ʿışḳa ʿaybdur gürg-i melāmetden girīz

gürg-i yūsuf-veş:

1. **gürg-i yūsuf-veş:**
Kaside 12
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Hz. Yusuf'u (parçalayan) kurt.

Gürg-i Yūsuf-veş ser-ā-ser gürgler maẕlūm olur
ʿAdli eyyāmında anuñ töhmet eylerse şübān

gürīz-i cevr:

1. **gürīz-i cevr:**-*e*
Gazel 289
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyetten kaçan.

Ey bir gürīz-i cevre virüp revnaḳ-ı bahār
Evrāḳ-ı ārzūyı iden böyle tār u mār

gürz:

1. **gürzüñ:**-*üñ*
Kaside 16
Mısra: **49**
Demir, bakır, tunç veya pirinçten yapılan ve savaş aleti olarak kullanılan ağır topuz.

Virdi ʿarūs-ı nuṣrete gürzüñ aġırlıġın
Aʿdā-yı dīne geldi bu ḥālet ʿaceb girān

güsiste ol-:

1. **güsiste ol:**-*ur*
Gazel 153
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kopmak, kesilmek.

Rişte-i cān olur elbette güsiste göresin
Bağludur cismüme zīrā dil ise saña çeker

[Kt.74:4]

güsiste-rūd ol-:

1. **güsiste-rūd ol:**-*ur, -sa*
Tarih 3
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Saz teli kopmak.

Gitdi o mīr-i meclis-i erbāb-ı faẓl olan
Sāz-ı ṭarab revādur olursa güsiste-rūd

güşād:

1. **güşād:**
Gazel 224
Mısra: **8**
Açma, açılma, açılış.

Ḳapu açsun metāʿ-ı ʿışḳa evvel naḳd-i cān birle
Der-i devlet-serāy-ı vaṣldan ol kim güşād ister

[G.890:3, M.4:71, Mf.51:1]

2. **güşād:**
Gazel 118
Mısra: **4**
Yayın çekilerek okun atılması.

Bir nigāhıyla hezār efgende peydā eyledi
Biñ ḥadengi nice pertāb eyler āyā bir güşād

güşād vir-:

1. **güşād vir:**-*mez*
Gazel 125
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Açmak.

Heves-i Yūsuf-ı maḳṣūd ile virmez dilümüz
Her ser-i cāhda āġūş-ı temennāya güşād

güşāde-dehen ḳal-:

1. **güşāde-dehen ḳal-:**-*ur*
Gazel 144
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzı açık kalmak, çok şaşırmak.

Görürse Ḥāletiyā tīr-i çerḫ güftārum
Ḳalur güşāde-dehen ḥayret ile çün sūfār

güşāde ol-:

1. **güşāde ol:**-*a*
Kaside 40
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Açılmak.

Niçe bir açıla ḥaḳḳumda dehān-ı ḥāsid
Niçe bir ola güşāde ser-i hemyān-ı ḥıyel

[G.768:11]

güşādı ol-:

1. **güşādı o-:**-*dı*
Gazel 303
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Açığı olmak, tavla oyununda açık vermek.

Gūyā ki nerd taḫtasıdur sīne-i nizār
Dāġ-ı ġam oldı ortada ḳalmış güşādumuz

güşāyiş bul-:

1. **güşāyiş bul:**-*updur*
Gazel 523
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Açılmak.

Güşāyiş ḫāk-i kūyından bulupdur dīde-i cānum
Gözin açdı seni gördi dil-i āvāre sulṭānum

güvāh:

1. **güvāhını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 860
Mısra: **8**
Şahit, delil, tanık.

Daʿvā-yı ʿışḳ iden kişiler āh u zār ile
Her ḳanda olsa diñledür āḫir güvāhını

[M.8:197, M.9:6, G.519:4]

güvāh ol-:

1. **güvāh ol-:**-*ur, -lar, -dı*
Gazel 528
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Şahit olmak.

Mestāne degülmişse eger gözleri yārüñ
Daʿvā-yı maḥabbetde olurlardı güvāhum

[G.396:4]

güzār:

1. **güẕārı:**-*ı*
Kaside 30
Mısra: **32**
Geçme, geçiş.

Göñül geçmez hemīşe medḫ-i kef-i yemm-nevālüñden
Güẕārı ḫayli müşkil ancaḳ ol baḥr-i fırāvānuñ

güzār eyle-:

1. **güẕār eyle:**-*di*
Gazel 289
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Geçip gitmek.

Vā ḥasretā ki Ḥāletiyā ʿömrümüz bizüm
Çün tār-ı sāz-ı nāle ile eyledi güẕār

[G.612:8, G.650:1, M.4:105, K.3:7, K.14:11, Trk.B.1:30]

güzār it-:

1. **güẕār it:**-*üp*
Mesnevi 4
Mısra: **117**
Kelime Tipi: -
Geçip gitmek.

Māsivādan güẕār idüp o melek
İrdi Ḫaḳḳ'uñ cenābına giderek

[G.145:1, G.146:1, G.149:14, G.348:4, G.578:11, G.867:9, K.1:37, K.18:4, K.24:23, K.32:61, M.3:36, Mü.6:5, Mü.6:11, Mü.6:17, Mü.6:23]

2. **güẕār it:**-*er, -se, -m*
Gazel 269
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Geçip gitmek II Ölmek.

Dāġ-ı derdüñle idersem dār-ı dünyādan güẕār
Ḫūra bir gül ilterin bāġ-ı cihāndan yād-gār

3. **güẕār it:**-*mek*
Kaside 14
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Geçip gitmek, ilerlemek.

Ayaġı ābilelerle pür olur ṣanma ḥabāb
Ḫāk-i germ üzre güẕār itmeg ile cūy-ı revān

[K.18:58, Mf.120:1]

4. **güẕār it:**-*mez*
Gazel 319
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Geçmek, işlemek, etki etmek.

Dil-i ʿuṣṣāḳa tīr-i cevri gerdūnuñ güẕār itmez
Ḫadeng-i ġamzeden ġayrı aña bir nesne kār itmez

5. **güẕār it:**-*dü, -m*
Gazel 631
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Vazgeçmek.

Öpüp aġzın belin ḳuçmaḳ hevāsından güẕār itdüm
Yine ḳurtulmadum ammā raḳībüñ ḳıyl ü ḳālinden

güzel:

1. **güzel:**
Gazel 265
Mısra: **2**
Güzel, hoş.

Mevsim-i gül-geşt-i gül-zār irdi hem bayrāmdur
Zevrāḳ-ı mey devridür zīrā güzel eyyāmdur

[G.402:4, G.485:8, K.26:10, Kt.37:3, Mf.150:2]

2. **güzeller:**-*ler*
Gazel 6
Mısra: **5**
Güzel, sevgili, dilber.

Güzeller ḳol ḳol olsa ayırup her biri ʿuṣṣāḳın
Göñül sen şāh-ı sīmīn-i sāʿidüñ ḳolundadur cānā

[G.7:3, G.21:3, G.27:3, G.55:9, G.95:6, G.154:2, G.239:1, G.255:2, G.315:3, G.357:6, G.377:7, G.383:2, G.517:1, G.565:15, G.589:11, G.600:10, G.741:5, G.768:2, G.840:2, M.2:25, Mf.55:1, Mf.116:2, Mf.122:1, Mf.132:2, Mf.145:2, Mf.382:1]

3. **güzel:**
Gazel 652
Mısra: **1**
İyi bir şekilde.

Ḫaḳḳā ki güzel żabṭ ider ol ḫusrev-i ḫūbān
Āhum yeline ḥükm idemez gerçi Süleymān

[G.820:9]

güzel ol-:

1. **güzel ol:**-*unca*
Gazel 456
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzel olmak, hoş olmak.

Güzel olunca bī-bahāne gerek
Cāndan özge aña bahāne gerek

güzellik:

1. **güzellikde:**-*de*
Gazel 42
Mısra: **6**
Estetik bir zevk, coşku, hoşlanma duygusu uyandıran nitelik, hüsn.

Nice andan el yusunlar ʿāṣıḳ-ı dil-teşneler
Bir içim ṣudur güzellikde o şūḫ-ı meh-liḳā

[G.105:5, G.492:7, G.780:4]

güzellik kimseye ḳalmaz:

1. **güzellik kimseye ḳalmaz:**
Gazel 157
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kelam-ı Kibar**
Güzellik gelip geçicidir.

Diñle gūş-ı cān ile geldükde ʿāṣıḳdan peyām
Kimseye ḳalmaz güzellik benden al cānā ḫaber

güzelüm:

1. **güzelüm:**
Gazel 18
Mısra: **8**
Beğenilen, sevilen kimseler için kullanılan hitap sözü.

Ġam ʿaskeri helāk ḳılur virmeyüp emān
Kāfir de olmasun güzelüm yārdan cüdā

[G.95:4, G.331:7, G.390:6, G.435:6, G.437:3, G.446:4, G.491:10, G.499:6, G.514:6, G.718:2, G.790:6, G.798:8, Mf.68:2]

güzer eyle-:

1. **güẕer eyle:**-*mez, -se*
Gazel 159
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Geçmek.

Tīr-i āhı bir daḫı almam kemān-ı himmete
Eylemezse cevşen-i nüh-tüy-i gerdūndan güẕer

[K.14:20, K.25:38, K.31:58]

2. **güẕer eyle:**-*se, -y, -di*
Kaside 28
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Geçmek II Esmek.

Olurdı lücce-i ʿummān bu demde şūre-zemīn
Eger ki bād aña bir kerre eyleseydi güẕer

[G.257:8, G.278:1, K.34:48]

3. **güẕer eyle:**-*se, -n*
Müseddes 8
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Geçmek, gitmek.

Eyleseñ cānib-i mey-ḫāneye her gāh güẕer
Göricek ẓāhir olur naʿra-i mestān bir bir

[G.246:1, G.280:8, K.4:1, Mf.144:1]

4. **güẕer it:**
Gazel 485
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Geçmek, ilerlemek II Vazgeçmek.

Güẕer it Ḥāletī mecāzīden
Çünki olmışdur ol ḥaḳīḳate pül

güẕer ḳıl-:

1. **güẕer ḳıl:**-*dı*
Terkib-bend 1
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Geçmek.

Seferdeyken ʿadem mülkine āheng-i sefer ḳıldı
Bu cisr-i köhneden ġāyet şitāb üzre güẕer ḳıldı

güẕerān it-:

1. **güẕerān it:**-*di*
Gazel 682
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Geçmek, aşmak.

Güẕerān itdi gitdi devr-i ḳamer
Sen güneş yüzlünüñ durur devrān

güẕer-gāh:

1. **güẕer-gāhında:**-*ı, -n, -da*
Gazel 729
Mısra: **9**
Dolaşılan yer.

Muġaylān-ı ümīd oldı güẕer-gāhında bīḫ-āver
Getür ey Ḥāletī var ḳuvvetüñ bir kerre bāzūya

[Mf.377:1]

güẕer-gāh ol-:

1. **güẕer-gāh ol:**-*ma, -du, -k*
Gazel 858
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Geçiş yeri olmak.

Ceyş-i sulṭān-ı ġama yir yoḳ güẕer-gāh olmaduḳ
ʿArṣa-i ʿālemde bir künc-i ferāġat ḳalmadı

güẕer-gāh-ı semend-i himmet ol-:

1. **güẕer-gāh-ı semend-i himmet ol:**-*an*
Müfret 193
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yardım atının geçtiği yer olmak.

Güẕer-gāh-ı semend-i himmet olan ḫāk-i rāhuz biz
Saʿādet ḫırmeninden ayrı düşmiş berg-i kāhuz biz

H/Ḥ/Ḫ

ḫˇāb:

1. **ḫˇābıyla:**-*ı, -y, -la*
   Gazel 127
   Mısra: **2**
   Uyku.

Meclisde gice mest olup ol şāh-ı Cem-nijād
Ḫˇābıyla virdi fitne-i çeşmine izdiyād

[Mf.48:2]

2. **ḫˇābında:**-*ı, -n, -da*
   Gazel 172
   Mısra: **10**
   Rüya, düş.

Ḫam-ı gīsū-yı dil-dāruñ ḥayāli özge lengerdür
Gören ḫˇābında naẓm-ı pāküñi ġāyet ṣafā eyler

ḫˇāb al-:

1. **ḫˇāb al:**-*mış, -dı*
   Kaside 35
   Mısra: **22**
   Kelime Tipi: -
   Uyku basmak, talih için kapalı olmak.

Sensin ol kim olmasa şıyt u ṣadā-yı devletüñ
Dīde-i baḫtını ḫalḳ-ı ʿālemüñ almışdı ḫˇāb

ḫˇāb gel-:

1. **ḫˇāb gel:**-*ince*
   Gazel 65
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Uyku gelmek, uyumak istemek.

Efsāne-i melālümi her gice söylerem
Çeşm-i nücūma Ḥāletiyā tā gelince ḫˇāb

ḫˇāb vir-:

1. **ḫˇāb vir:**-*ür*
   Gazel 190
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Uyku getirmek.

Nergise fikr-i çeşmi ḫˇāb virür
Güllere ʿārızı ḥicāb virür

ḫˇāba ḳo-:

1. **ḫˇāba ḳo:**-*ma*
   Mesnevi 9
   Mısra: **236**
   Kelime Tipi: -
   Uykuda bırakmak (Talihin gaflet uykusunda olması bağlamında).

Virüp āteş-geh-i endūhum āba
Ḳoma bu baḫt-ı ġaflet-kīşi ḫˇāba

ḫˇāba var-:

1. **ḫˇāba var:**-*sa, -m*
   Gazel 87
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Uyumak, uykuya dalmak.

Biñ belā ile eger kim ḫˇāba varsam Ḥāletī
Görmezüm ḫˇābumda illā rūy-ı pür-çīn-i raḳīb

[G.207:4, G.589:11, G.590:1, G.763:3, Mü.4:21]

ḥabāb:

1. **ḥabāb:**
   Gazel 53
   Mısra: **8**
   Kadehin üzerinde olan hava kabarcığı.

Hicr ile seyl-i sirişküm şöyle ṭuġyān itdi kim
Geh görinür gāh görünmez başum hem-çün ḥabāb

[G.54:12, G.62:12, G.64:8, G.67:10, G.73:2, G.82:6]

2. **ḥabāb:**
   Gazel 131
   Mısra: **10**
   Su üzerinde olan hava kabarcıkları.

Bir bir çıḳardı ḥoḳḳaların ḥoḳḳa-bāz bād
Cūy üzre ṣanmañuz ki ḥabāb oldı āşikār

[G.219:12, G.781:4, G.781:7, G.892:1, K.14:31, K.32:17]

3. **ḥabāb:**
   Gazel 80
   Mısra: **4**
   Su üzerinde oluşan hava kabarcığı II Çiy, şebnem.

Gül-zāra būy-ı kākül-i yāri getürmese
Bād-ı ṣabāyı baġrına başmazdı ḥabāb

[G.83:8]

habāb-āsā:

1. **ḥabāb-āsā:**
   Gazel 44
   Mısra: **2**
   Şarap köpüğü gibi.

Şu kim devrān elinden ḳan yudar cām-ı şarāb-āsā
Hevā-yı ʿışḳ ile başa çıḳan olur ḥabāb-āsā

habāb-ı bāde:

1. **ḥabāb-ı bāde:**-*dür*
   Gazel 392
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Şarabın üzerindeki hava kabarcığı.

N'ola ʿaynında olmazsa cihān mest-i mey-i nābuñ
Ḥabāb-ı bādedür çerḫ-i berīni ʿālem-i ābuñ

habāb-ı bāde-i gül-gūn:

1. **ḥabāb-ı bāde-i gül-gūn:**-*ı*
   Gazel 461
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Gül renkli (kırmızı) şarabın üzerindeki hava kabarcığı.

Efser-i laʿleyn-i Cem'den ṣorma hergiz Ḥāletī
Gör ḥabāb-ı bāde-i gül-gūnı dāʾim ʿibret al

[G.474:2]

ḥabāb-ı baḥr:

1. **ḥabāb-ı baḥr:**
Kaside 34
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Denizin dalgası.

Baḳan aşağısına bilmez irtifāʿından
Ḥabāb-ı baḥr midür yoḫsa günbed-i mīnā

ḥabāb-ı baḥr-i luṭf ol-:

1. **ḥabāb-ı baḥr-i luṭf ol-:**-*a, -maz*
Kaside 8
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Lütuf denizinin kabarcığı olmak.

Eyā şāh-ı ser-efrāz-ı serīr-efrūz-ı ʿālem kim
Ḥabāb-ı baḥr-i luṭfuñ olamaz bu lücce-i ḫaḍrā

ḥabāb-ı cām:

1. **ḥabāb-ı cām:**-*a*
Gazel 160
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kadehinin üzerindeki hava kabarcığı.

Vireydi kevne eger tāb āteş-i āhum
Ḥabāb-ı cāma dönerdi bu günbed-i aḫżar

ḥabāb-ı cām-ı mey:

1. **ḥabāb-ı cām-ı mey:**
Gazel 578
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şarap kadehindeki hava kabarcığı.

Her ḥabāb-ı cām-ı mey bir cāmdur yāḳūtdan
Bezm-i Cem encāmına irdükde olmış ser-nigūn

ḥabāb-ı cūy-bār:

1. **ḥabāb-ı cūy-bār:**
Müfret 83
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Irmaktaki hava kabarcıkları, su kabarcığı.

ʿAks-i ezhār-ı dıraḫt olup içinde āşikār
Şīşe-i ḳannāda döndi her ḥabāb-ı cūy-bār

ḥabāb-ı mey:

1. **ḥabāb-ı mey:**
Gazel 787
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şarabın üzerindeki hava kabarcıkları.

Ḥabāb-ı mey gibi āḫir virür çoḳ geçmeden başın
Kimi kim laʿl-i mey-gūnuñ hevāsı ḳıldı āvāre

ḥabāb-ṣıfāt:

1. **ḥabāb-ṣıfāt:**
Gazel 49
Mısra: **6**
Su üzerindeki hava kabarcığı gibi.

Ḳomadı ʿāḳibetü'l-emr bāde-i laʿlüñ
Beni ḥabāb-ṣıfāt itmeyince ḫāne-ḫarāb

ḫˇāb-ālūde:

1. **ḫˇāb-ālūdedür:**-*dür*
Kaside 32
Mısra: **69**
Uykulu, uyku basmış.

Hemīşe şöyle ḫˇāb-ālūdedür kim dīde-i baḫtum
Aña ḫˇābında da hergiz görünmez rūy-ı bīdārı

ḥabbezā:

1. **ḥabbeẕā:**
Gazel 551
Mısra: **3**
Ne güzel, ne iyi!

Ḥabbeẕā ol ʿişve-ger kim mürde-i endūhına
Sünbülünden nefḥa almaḳdur ḥayāt-ı cāvidān

[G.601:7, G.849:9, K.11:7, K.15:1, K.27:1, Kt.47:1, Kt.81:1, Kt.108:1, T.8:1, T.9:1]

ḫˇābda gör-:

1. **ḫˇābda gör:**-*mek*
Gazel 889
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Uykuda görmek II Rüya görmek.

Nigārı ḫˇābda görmek ṣafā idi kişi ammā
Eger uyanduġı vaḳtin yanında ḥāżır olaydı

[G.88:5, Mü.4:22]

ḫˇābdan ḳaldur-:

1. **ḫˇābdan ḳaldur:**-*ma*
Gazel 678
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Uykudan uyandırmak.

Ḥalḳ-ı cihāna ḳıyma uyandurma fitneyi
Feryāduñ ile dil-beri ḳaldurma ḫˇābdan

[Kt.84:2]

ḥabel:

1. **ḥabel:**
Kaside 40
Mısra: **46**
Cenin, anne karnındaki çocuk.

Süḫanumdan n'ola ḥaẓẓ itmese erbāb-ı ḥased
Nefḫa-i verd-i ṭariyyden olur āzürde ḥabel

haber:

1. **ḫaberi:**-*i*
Gazel 286
Mısra: **4**
Haber, bilgi.

Aḳıtsa dem-ā-dem yiridür āb-ı sirişkin
Sūz-ı dil-i ʿāşıḳdan anuñ kim ḫaberi var

[G.588:8, G.808:3, K.23:24, K.39:55]

ḫaber al-:

1. **ḫaber al:**
Gazel 157
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kendisine bildirilmek, öğrenmek, bilgi edinmek.

Diñle gūş-ı cān ile geldükde ʿāşıḳdan peyām
Kimseye ḳalmaz güzellik benden al cānā ḫaber

[G.207:10, G.386:7, G.436:3, G.618:9, Mf.15:1, K.31:24]

haber gel-:

1. **ḫaber gel:**-*me, -di*
Gazel 251
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Haber gelmek.

Kūy-ı yārüñ ḥālini bilmez dil-i sevdā-zede
Şām'a çoḳdan gelmedi dergāh-ı devletden ḫaber

haber getür-:

1. **ḫaber getür:**-*di*
Gazel 891
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Haber vermek, ulaştırmak.

Būy-ı zülfüñ irişe tā ki meşāmm-ı cāna
Seḥerī bād-ı ṣabā geldi getürdi ḫaberi

haber ilet-:

1. **ḫaber ilet:**-*di*
Kaside 28
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Haber ulaştırmak.

ṭaġıtdı kendüsini sürme-i ṣafā hani
Şu dem ki ḫāk-i rehinden ṣabā iletdi ḫaber

haber ḳıl-:

1. **ḫaber ḳıl:**-*dı*
Terkib-bend 1
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Haber vermek.

Sitāre atdı burc-ı ḳalʿa-i eflākden kendin
Ḳaçan kim hātif-i ġaybī bu mātemden ḫaber ḳıldı

[K.41:11]

haber vir-:

1. **ḫaber vir:**-*ür*
Gazel 283
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ulaştırmak, bildirmek.

N'idügini bu bezm-i fenādan ḫaber virür
Gūş eyle her ne ki gelür ol yārdan gelür

[G.706:10, G.758:10]

haber-dār ol-:

1. **ḫaber-dār ol:**-*a*
Gazel 202
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bilgi sahibi olmak.

Anuñ içün isterin sīne-be-sīne olmaġı
Tā benüm sūz-ı derūnumdan ḫaber-dār ola yār

[Mü.2:28, G.517:6, G.749:9, M.8:153]

haberi ol-:

1. **ḫaberi ol:**-*sa*
Gazel 447
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bilgisi olmak, bilmek.

Çihremüz Ḥāletiyā zer gibi zerd olmaz idi
Derd-i dilden ḫaberi olsa ger ol sīm-tenüñ

ḫaber-i vaṣl-ı yār:

1. **ḫaber-i vaṣl-ı yār:**
Gazel 790
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma haberi.

Açıldı göñlümüz ḫaber-i vaṣl-ı yār ile
Güller gibi ki açıla bād-ı bahār ile

haberi yoḳ:

1. **ḫaberi yoḳ:**
Müfret 15
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Habersiz.

Çekerüm bir ḫaberüñ almaġa biñ dürlü belā
Hiç benüm derd-i dilümden ḫaberüñ yoḳ cānā

haber-yāb ol-:

1. **ḫaber-yāb ol:**-*ur, -sa*
Mesnevi 8
Mısra: **149**
Kelime Tipi: -
Haberdar olmak.

Olursa ʿaḳd-i naẓmumdan ḫaber-yāb
Ḥicābından olur lüʾlü-yi ter āb

ḫ̆āb-gāh:

1. **ḫ̆āb-gāh:**
Mesnevi 4
Mısra: **54**
Uyku yeri, uyku odası.

Geldi girdi o bār-gāh içre
Buldı ol şāhı ḫ̆āb-gāh içre

ḫ̆āb-geh:

1. **ḫ̆āb-gehüñde:**-*ün, -de*
Gazel 865
Mısra: **7**
Uyku yeri, uyku odası.

Aġyār der-āġūş ideli ḫ̆āb-gehüñde
Bīmār-ı ġamuñ miḥnet ile pistere düşdi

ḫ̆āb-geh-i emn ü emān ol-:

1. **ḫ̆āb-geh-i emn ü emān ol:**-*a*
Kaside 14
Mısra: **92**
Kelime Tipi: -
Korkusuzluk ve emniyet odası olmak (Yeryüzü, dünya bağlamında).

Ḫalḳ rāḥatda olup sāye-i iḳbālüñde
Ser-be-ser ʿālem ola ḫˇāb-geh-i emn ü emān

ḫˇāb-ı ʿadem:

1. **ḫˇāb-ı ʿadem:**-*den*
Kıt'a 62
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yokluk uykusu.

Geleli ʿāleme bir laḥẓa ḥużūr eylemedük
Mübtelā-yı seḥerüz ḫˇāb-ı ʿademden maḥrūm

ḫˇāb-ı baḫt:

1. **ḫˇāb-ı baḫt:**-*um, -ı*
Gazel 136
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Talih uykusu, kapalı olan talih.

Gīsūlaruñ ki sihr ile Hārūt-ı vaḳtdür
Bir kerre ḫˇāb-ı baḫtumı da baġlasa ne var

ḫˇāb-ı çeşm-i baḫt açıl-:

1. **ḫˇāb-ı çeşm-i baḫt açıl-:**-*maz*
Müfret 467
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Talih gözünün uykusu açılmak, talihi yaver gitmek.

Çāre yoḳdur yārdan kām almaġa ibrām ile
Ḫˇāb-ı çeşm-i baḫt açılmaz bāliş-i iḳdām ile

ḫˇāb-ı ecel:

1. **ḫˇāb-ı ecel:**
Gazel 445
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ecel uykusu.

Gūşını efsāne-i ʿışḳa ṭutardı her kişi
Olmasa ḫˇāb-ı ecel encāmı ol efsānenüñ

[G.464:6]

ḫˇāb-ı ġaflet:

1. **ḫˇāb-ı ġaflet:**
Gazel 374
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gaflet uykusu.

Burc-ı sīnemden ki ṭoġdı mihr-i pür-envār-ı ʿışḳ
Gitdi dilden ḫˇāb-ı ġaflet oldı cān bīdār-ı ʿışḳ

[G.415:6, G.517:7, G.729:3, Kt.129:2, Trk.B.1:1]

ḫˇāb-ı girān:

1. **ḫˇāb-ı girān:**-*dan*
Müfret 203
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ağır uyku.

Ḫˇāb-ı girāndan olmadı ḫālī ne şeb ne rūz
Dükkān-ı çeşm-i baḫtumı çerḫ itdi mīḫ-dūz

ḫˇāb-ı nāz:

1. **ḫˇāb-ı nāz:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 498
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Naz uykusu.

Şikār-endāz-ı ʿışḳum ol ġazālı ḫˇāb-ı nāzından
Uyarmaz her seḥer illā benüm efġān u feryādum

[G.559:9, G.675:3, G.873:8]

ḫˇāb-ı nāz it-:

1. **ḫˇāb-ı nāz it:**-*en*
Gazel 149
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Naz uykusuna yatmak.

Ḫayme-i ḥüsn içre ḫˇāb-ı nāz iden Şīrīn'e ne
Kūh-ken-i miskīne olsa
Bīsütūn cāy-ı ḳarār

[G.218:5]

ḫˇāb-ı nāza var-:

1. **ḫˇāb-ı nāza var:**-*ur*
Gazel 74
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Naz uykusuna yatak, nazlanmak.

Meclisde ḫˇāb-ı nāza varur gāh olur o yār
Bir göz yumup açınca ider ʿālemi ḫarāb

ḫˇāb-ı nūşīn:

1. **ḫˇāb-ı nūşīn:**
Gazel 864
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Tatlı uyku.

Eylese cānā ġam-ı laʿl-i lebüñ bī-hūş eger
Ḫˇāb-ı nūşīn üzre ẓann eyler gören yārān beni

ḫˇāb-ı perīşān:

1. **ḫˇāb-ı perīşān:**
Müfret 398
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Perişan uyku, karabasan II Sevgilinin saçları.

Fikrümdedür ol kākül-i pür-tāb-ı perīşān
Görsem n'ola ben ṣubḥa degin ḫˇāb-ı perīşān

[G.595:10]

ḫˇāb-ı rāḥat:

1. **ḫˇāb-ı rāḥat:**
Mesnevi 9
Mısra: **284**
Kelime Tipi: -
Rahat uyku.

Ḳapatmayup gözin eşk-i nedāmet
Gide aʿdā-yı dīnden ḫˇāb-ı rāḥat

ḫˇāb-ı rāḥat ol-:

1. **ḫˇāb-ı rāḥat ol:**-*dı*
Gazel 563

Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Rahat uyku olmak (Ölüm bağlamında).

Ferhād kār-ı ġamda ʿaceb saḫt-güş idi
Çün ḫˇāb-ı rāḥat oldı aña merg-i nā-gehān

<u>ḫˇāb-ı rāḥata var-:</u>

1. **ḫˇāb-ı rāḥata var:**-*maz*
Kaside 16
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Rahat uykuya varmak.

Kimse cihānda varmaz idi ḫˇāb-ı rāḥata
Hindū-yı tīġi olmasa ger aña pās-bān

[G.88:3]

<u>ḫˇāb-ı reşk:</u>

1. **ḫˇāb-ı reşk:**-*den*
Müfret 211
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kıskançlık uykusu.

Bu ġāruñ eylese Aṣḥāb-ı Kehf vaṣfını güş
Olurdı her birisi ḫˇāb-ı reşkden bī-hūş

<u>ḫˇāb-ı teġāfül:</u>

1. **ḫˇāb-ı teġāfül:**-*den*
Gazel 307
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gaflet uykusu.

Çeşmin o şūḫ ḫˇāb-ı teġāfülden açmadı
Çaḳ varmayınca āḫirine dāstānumuz

<u>ḫˇābın al-:</u>

1. **ḫˇābın al:**-*ur*
Gazel 497
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Uykusunu almak, yeterince uyumak.

Ḫˇābın alur kimse yoḳ dünyāda bir şeb Ḥāletī Tevsen-i şeb-reng-i baḫtum tā ola ferdāsı rām

<u>ḫˇābında gör-:</u>

1. **ḫˇābında gör:**-*se, -m*
Gazel 63
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Rüyasında görmek, düş görmek.

Cāme-i al ile görsem gice ḫˇābumda seni
Merdüm-i çeşmüm olur irtesi ġarḳ-ı ḫūn-āb

[G.87:10, G.652:10, G.597:3]

<u>ḫˇābında görün-:</u>

1. **ḫˇābında görün:**-*mez*
Kaside 32
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Rüyasında görünmek.

Hemīşe şöyle ḫˇāb-ālūdedür kim dīde-i baḫtum
Aña ḫˇābında da hergiz görünmez rūy-ı bīdārı

<u>ḫˇābından uyan-:</u>

1. **ḫˇābından uyan-:**-*du, -m*
Gazel 542
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gaflet içinde ve olup bitenden habersiz durumda iken gerçeklerin farkına varmaya başlamak, hakîkati görmek, gözü açılmak.

Ol dem ki vezān oldı nesīm-i ġam-ı ʿışḳ
Açıldı gözüm nergisi ḫˇābumdan uyandum

<u>ḫˇābını bağla-:</u>

1. **ḫˇābını bağla:**-*dı*
Gazel 699
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Uykuyu bağlamak için büyü yapmak.

Giceler ṣubḥa degin çeşmüme gelmez uyḫu
Ḫˇābumı bağladı var ise o zülf-i cādū

<u>habīb:</u>

1. **ḥabīb:**
Gazel 83
Mısra: **3**
Sevgili, mahbup.

Göñlümde ʿışḳ var-idügin añladı ḥabīb
Ḳanda defīne olsa bulurmış anı ġurāb

[Mf.185:1]

2. **ḥabībi:**-*i*
Mesnevi 4
Mısra: **39**
Sevgili. II. Hz. Muhammed.

İrgüre ol ḥabībi maḥbūba
Ṭālibi vāṣıl ide maṭlūba

<u>habīb-i şīve-kār:</u>

1. **ḥabīb-i şīve-kār:**
Kaside 15
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Cilveli sevgili.

Ḳullanur her ḥatvede bir ʿişve aña beñzemez
Atsa egninden libāsın bir Ḥabīb-i şīve-kār

<u>habīr ol-:</u>

1. **ḥabīr ol:**-*an*
Mesnevi 2
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Haberdar olmak.

Bizi yoḳdan var eyliyen Mevlā Ḥāl-i dilden ḫabīr olan sensin

<u>habl-i metīn:</u>

1. **ḥabl-i metīn:**-*e*
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sağlam ip II Dertten, kederden kurtuluş yolu.

İrmez eli luṭfuñ gibi bir ḥabl-i metīne

Anuñ ki ola cāy-gehi çāh-ı mezellet

ḥabl-i metīn eyle-:

1. **ḥabl-i metīn eyle-:**-*di*
   Kaside 11
   Mısra: **46**
   Kelime Tipi: -
   Dayanak yapmak.

Himmetiyle özge revnaḳ buldı keştī-i vücūd
Eyledi şerʿ-i şerīfi aña bir ḥabl-i metīn

ḥabl-i metīn-i luṭf:

1. **ḥabl-i metīn-i luṭf:**-*ı*
   Kaside 33
   Mısra: **28**
   Kelime Tipi: -
   Cömertliğin sağlam ipi.

Melekdür şanki olmışdur der-i cennet nigeh-bānı
Nesīm-i himmeti dāʾim der-i ümmīdi feṭḥ eyler

ḥabl-i metīn-i maʿdelet:

1. **ḥabl-i metīn-i maʿdelet:**-*i*
   Kaside 28
   Mısra: **59**
   Kelime Tipi: -
   Adaletin sağlam ipi.

Eger ki olmasa ḥabl-i metīn-i maʿdeleti
Olurdı ḫāke ber-ā-ber bu nīl-gūn çāder

ḥabl-i metīn-i miḥnet:

1. **ḥabl-i metīn-i miḥnet:**-*e*
   Gazel 373
   Mısra: **12**
   Kelime Tipi: -
   Kederin sağlam ipi.

Ol neheng-i baḥr-i teslīmüz ki ṭutduḳ kāmumuz
Geçmeden ḥabl-i metīn-i miḥnete ḳullāb-ı ʿışḳ

ḥabse ilte-:

1. **ḥabse ilte:**-*r*
   Gazel 231
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Hapse göndermek.

Ḥabse ilter var ise beste-i zencīrlerin
Zülf-i dil-dār ki ol çāh-ı zenaḫdāna iner

ḫˇāce:

1. **ḫˇāceye:**-*y, -e*
   Gazel 763
   Mısra: **6**
   Efendi, hoca.

Ṭurma yaşum ki çıḳar dīde-i ḫūnīn üzre
Laʿl içün ḫˇāceye beñzer ki Bedaḫşān'a çıḳa

[G.770:7, K.25:15, Kt.100:4]

ḫˇāce-i ʿaṭā:

1. **ḫˇāce-i ʿaṭā:**
   Müfret 4
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Lütuf hocası.

Zülfüñ girihlerin yine çözdi nesīm-i ṣubḥ
Gūyā ki çözdi misk yükin ḫˇāce-i ʿaṭā

[Mf.19:2]

ḫˇāce-i bād-ı ṣabā:

1. **ḫˇāce-i bād-ı ṣabā:**
   Kaside 8
   Mısra: **36**
   Kelime Tipi: -
   Sabah rüzgarı hocası.

Görünmezdi meger ʿazm eylemiş şehr-i gül-istāna
Getürdi ḫˇāce-i bād-ı ṣabā her neviʿden kālā

hāce-i bāzār-ı ḥüsn ol-:

1. **ḫāce-i bāzār-ı ḥüsn ol:**-*mış*
   Gazel 69
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Güzellik pazarının hocası olmak, çok güzel olmak.

Sen ṭururken kim gelür yanuñda dil-berlik ṣatar
Ḫāce-i bāzār-ı ḥüsn olmış ṭutalum bī-ḥisāb

ḫˇāce-i bāzār-ı naẓm ol-:

1. **ḫˇāce-i bāzār-ı naẓm ol:**-*mak*
   Kaside 10
   Mısra: **29**
   Kelime Tipi: -
   Şiir pazarının hocası olmak II Üstat şair olmak.

Ṣehā ben ḳanda ḳanda ḫˇāce-i bāzār-ı naẓm olmaḳ
Velī Sulṭān Murād'uñ naḳd-i luṭfı oldı ser-māye

ḫˇāce-i cemāl:

1. **ḫˇāce-i cemāl:**
   Gazel 61
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Güzellik hocası II Sevgili.

Sīm-i sirişk-i çeşmi görülmiş degül diyü
Ol ḫˇāce-i cemāl ider benden ictināb

[G.74:6]

ḫˇāce-i cihān:

1. **ḫˇāce-i cihān:**
   Kaside 6
   Mısra: **60**
   Kelime Tipi: -
   Hindistan'da hüküm süren bazı devletlerde yüksek mevki sahiplerine verilen unvan.

Şākirdüm olmaya benüm inşā vü şiʿirde
Ne Ḫˇāce-i cihān ü ne Ḫˇācūy-ı nām-dār

[K.19:32]

ḫˇāce-i ġam:

1. **ḫˇāce-i ġam:**
   Gazel 837
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Gam hocası II Âşık.

Metāʿ-ı ṣabrumı yār aldı çāk idüp sīnem
Benem o ḫˇāce-i ġam kim açıldı dükkānı

ḫˇāce-i ḥüsn:

1. **ḫˇāce-i ḥüsn:**-*üm*
Gazel 458
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güzellik hocası II Sevgili.

Virse cān naḳdine ger vaṣlı metāʿın gāhī
ʿAceb ol ḫˇāce-i ḥüsnüm ne ziyān itse gerek

[G.353:12, G.467:13]

ḫˇāce-i ʿışḳ:

1. **ḫˇāce-i ʿışḳ:**
Gazel 720
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk hocası, aşk üstadı II Âşık.

Ḫˇāce-i ʿışḳ dinilmek aña lāyıḳdur kim
Sīne-i vuṣlatı tercīḥ ide naḳd-i cāna

ḫˇāce-i iḥsān:

1. **ḫˇāce-i iḥsān:**-*ı, -n, -a*
Kaside 27
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Lütuf hocası II Tırnakçı Hasan Paşa.

ʿArż ider evvel metāʿın ḫˇāce-i iḥsānına
Her ḳaçan kim gelse iḳlīm-i hünerden kār-bān

ḫˇāce-i kālā-yı naẓm ol-:

1. **ḫˇāce-i kālā-yı naẓm ol:**-*mak, -la*
Gazel 507
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şiir kumaşının üstadı olmak, şiirden çok iyi anlamak.

Ḫˇāce-i kālā-yı naẓm olmaġla buldum iştihār
Anuñ içün Ḥāletī çoḳdur cihānda reh-zenüm

ḫˇāce-i lüʾlü-yi maʿnā:

1. **ḫˇāce-i lüʾlü-yi maʿnā:**-*y, -am*
Kaside 9
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Mana incisinin hocası.

Benem kim bī-tereddüd ḫˇāce-i lüʾlü-yi maʿnāyam
Bu naẓmum oldı ol lüʾlü-yi pāküñ bir nümūdārı

ḫˇāce-i maʿrūf:

1. **ḫˇāce-i maʿrūf:**
Kaside 39
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Meşhur hoca (Azmî-zâde Hâletî).

Maʿrifet şehrinde ben bir ḫˇāce-i maʿrūf idüm
Bender-i baḫtumda şimdi naḳd-i eşkümdür revān

ḫˇāce-i ṣafā:

1. **ḫˇāce-i ṣafā:**
Kaside 6
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Gönül şenliği hocası.

Hemvāre kim bu bāġa ḳonup ḫˇāce-i ṣafā
Gül nāfesin açup ide dünyāyı müşk-bār

ḫˇāce-i ṣāḥib-mürüvvet:

1. **ḫˇāce-i ṣāḥib-mürüvvet:**-*dür*
Gazel 600
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İnsanlık sahibi, insaniyetli hoca.

O ṣūḫuñ kāküli bir ḫˇāce-i ṣāḥib-mürüvvetdür
Pür eyler müşk ü ʿanberle ṣabānuñ ceyb ü dāmānın

ḫˇāce-i ser-māye-dār:

1. **ḫˇāce-i ser-māye-dār:**
Gazel 147
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sermaye sahibi hoca, tecrübeli bilgili usta.

Kişver-i ābād-ı ʿışḳa başmadı hergiz ḳadem
Bu dil-i ġam-keş gibi bir ḫˇāce-i ser-māye-dār

ḫˇāce-i sulṭān meḥemmed ol-:

1. **ḫˇāce-i sulṭān meḥemmed ol:**-*al, -dan*
Mesnevi 8
Mısra: **189**
Kelime Tipi: -
Sultan Mehmed'e hoca olmak.

Olaldan ḫˇāce-i Sulṭān Meḥemmed
Ḳapuñda bendeyem vaḳf-ı müʾebbed

ḥacer:

1. **ḥacerdür:**-*dür*
Kaside 31
Mısra: **54**
Taş, kaya.

Aḳmayan ṣular gibi dūram ṣafādan dāʾimā
Reh-güẕārum bağlayanlar ya ḥacerdür ya şecer

hācet:

1. **ḥācetüñi:**-*ün, -i*
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **15**
Dilek, arzu, istek.

Her ḥācetüñi ide revā Ḥażret-i Mevlā
Bir vech ile ki istemege ḳalmaya ḥācet

[G.762:6]

hācet elin aç-:

1. **ḥācet elin aç:**-*madan*
Kaside 18
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Deyim**
İhtiyaç eli açmak, dilenmek, yardım dilemek.

Himmet-i şāhla çün serv-i ser-efrāz oldum

Açmadan ḥācet elin kimseye mānend-i çenār

hācet ḳalma-:

1. **ḥācet ḳalma:**-*dı*
Gazel 858
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İhtiyaç kalmamak II Gerekli olmamak.

Od yanar başumda ġamdan ṣabra ṭāḳat ḳalmadı
Būriyālar yaḳmaġa ol şāha ḥācet ḳalmadı

[Kt.K.1:16]

hacīl:

1. **ḫacildür:**-*dür*
Mesnevi 8
Mısra: **8**
Utanmış, mahçup.

Felek ḫāk-i derüñden münfaʿildür
Güneş nūr-ı żamīrüñden ḫacildür

hacle:

1. **ḥacle:**
Mesnevi 4
Mısra: **116**
Gelin odası.

Varamaz aña fikret-i ādem
Girmez ol ḥacle içre nā-maḥrem

hacle-i dil:

1. **ḥacle-i dil:**
Kıt'a 30
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönül utancı.

Yetişdi geldi cefā seyli bezm-i gerdūndan
Ne ḳaldı ḥacle-i dil ne ʿarāyiş-i efkār

hacle-i efkār:

1. **ḥacle-i efkār:**-*ı*
Mesnevi 9
Mısra: **253**
Kelime Tipi: -
Fikirlerin gelin odası II Zihin.

Ben itdüm ḥacle-i efkārı pür-kār
ʿArūs-ı naẓmı ben ḳıldum ḥulīyy-vār

haclet:

1. **ḫaclet:**
Gazel 192
Mısra: **4**
Utanma.

Āb-ı rūyumla şular erbāb-ı devlet der-gehin
Yüz şuyıyla varmadum ʿuḳbāya ol ḫaclet yeter

hˇācū:

1. **ḫˇācū:**
Gazel 25
Mısra: **10**
Hâcû-yı Kirmânî.

Yine bir sūr-ı belāġat eyledüñ tertīb kim
Naḫl-bend olsa aña ey Ḥāletī Ḫˇācū revā

hˇācūy-ı kirmānī:

1. **ḫˇācūy-ı kirmānī:**
Kaside 33
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
13. yüzyılda yaşayan İran şairi. Devlet büyüklerine yazdığı kasideleriyle tanındı.

Reh-i ʿışḳında İsmāʿīl-veş olurdı ḳurbānı
Benüm şemşīr-i ṭabʿ-ı pāküme ṣad āferīn dirdi

hˇācūy-ı nām-dār:

1. **ḫˇācūy-ı nām-dār:**
Kaside 6
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
İranlı şair Hacu-yı Kirmani.

Şākirdüm olmaya benüm inşā vü şiʿirde
Ne Ḫˇāce-i cihān ü ne Ḫˇācūy-ı nām-dār

hadd:

1. **ḫaddüñe:**-*üñ, -e*
Gazel 61
Mısra: **2**
Yanak.

Buldı gül-i sefīd gibi rūyuñ āb u tāb
Zībā yaraşdı ḫaddüñe gül-güne-i ḥicāb

[G.62:2, G.235:1, G.488:5]

2. **ḫaddi:**-*i*
Gazel 113
Mısra: **6**
Sınır, hudut, çizgi II Sevgilinin yüzünde bulunan ayva tüyleri.

Rūy-ı dil-ber kitāb-ı behcetdür
İki ḫaddi iki beyāż-ı ṣaḥīḥ

hadd ü zülf-i dil-rübā:

1. **ḫadd ü zülf-i dil-rübā:**-*y, -a*
Gazel 209
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçları ve yanağı.

Reng ü būy-ı pīre-zāl-i dehre meftūn olmazuz
Ḫadd ü zülf-i dil-rübāya māʾilüz bī-iḫtiyār

hadd:

1. **ḫadd:**-e
Kıt'a 8
Mısra: **3**
Derece, mertebe.

İltifāt itseñ baña bir ḥadde iltem şiʿri kim
Ṣafḥa-i çerḫe yaza altun ḳalemle āftāb

haddi degül:

1. **ḫaddi degül:**-*dür*
Kaside 20
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
(Bir kimsenin bir şey yapmaya) Hakkı, yetkisi veya yeterliği olmamak, (o iş) ona düşmemek.

Degüldür ḥaddi yoḫsa ol şeh-i iḳlīm-i iḳbālüñ
Ḳılıcın şalmaġı minnet bilür cānına Kirmānī

hadd-i gül-gūn:

1. **ḥadd-i gül-gūn:**-*un*
Gazel 402
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül renkli yanak.

Degüldür ḥalḳa-i zülfüñde peydā ḥadd-i gül-gūnuñ
Nümāyān oldı ruḫsāruñda ʿaksi çeşm-i pür-ḫūnuñ

[G.701:2]

hadd-i kemāl bul-:

1. **ḥadd-i kemāl bul:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Olgunluğun son seviyesine ulaşmak.

Buldı iʿcāz-ı naẓmı ḥadd-i kemāl
Şuʿarā zümresini eyledi lāl

haddini bildür-:

1. **ḥaddini bildür:**-*ür*
Gazel 738
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gerekli olan cezayı vermek.

Bildürür mestāne-i cām-ı ġurūruñ ḥaddini
Devlet-i dehrüñ anuñçün māʾilüz idbārına

[Mf.265:1]

hadeng:

1. **ḫadeng:**
Kaside 2
Mısra: **11**
Ok.

Gümüş ḳubūrına zerrīn ḫadeng vażʿ itdi
Alınca ġonce-i zanbaḳ bu faṣldan vāye

2. **ḫadengüñ:**-*üñ*
Gazel 304
Mısra: **4**
Ok II Sevgilinin kirpikleri.

Kāmrānuz devlet-i ʿışḳuñda şāhum şöyle kim
Micmer-i dilde ḫadengüñ pāresidür ʿūdumuz

3. **ḫadengi:**-*i*
Gazel 118
Mısra: **4**
Ok II Sevgilinin bakışları.

Bir nigāhıyla hezār efgende peydā eyledi
Biñ ḫadengi nice pertāb eyler āyā bir güşād

hadeng çek-:

1. **ḫadeng çek:**-*di*
Gazel 467
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ok çekmek II (Sevgili için) kirpik oklarını silah olarak kullanmak.

Şol zamānda kim ḫadengin çekdi ol şūḫ-ı cihān
Bām-ı ʿışḳuñ ḳan aḳar bir nāv-dānıdur göñül

hadeng ur-:

1. **ḫadeng ur:**-*ma, -y, -a*
Gazel 426
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ok atmak II (Sevgili için) gamze okunu atmak..

Bir dil mi ḳaldı tīġ-i ġamuñ ḳılmaya helāk
Bir cān mı var ki ġamzelerüñ urmaya ḫadeng

hadeng-endāz-ı çerḫ:

1. **ḫadeng-endāz-ı çerḫ:**-*ün*
Terkib-bend 1
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Feleğin ok atanı.

Ḫadeng-endāz-ı çerḫüñ tīr ile ḳavsi müheyyādur
Dem-ā-dem nevk-i peykān-ı cefāsı cāna kār eyler

hadeng-i āh:

1. **ḫadeng-i āh:**-*ı*
Gazel 413
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Âh oku.

Olup ḫāṭır-nişānı ol iki yā ḳaşları yārüñ
Ḫadeng-i āhı irdi Ḳāb-ḳavseyn'e dil-i zāruñ

[G.656:13]

hadeng-i āhen:

1. **ḫadeng-i āhen:**-*e*
Kaside 20
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Demir gibi ok.

Ḫadeng-i āhene bülbüllerüñ oldı hedef güller
Ḳomamışken şitā nām u nişān-ı verd-i ḫandānı

[G.49:2, G.362:8]

hadeng-i āh-ı ʿuşşāk:

1. **ḫadeng-i āh-ı ʿuşşāk:**-*a*
Gazel 454
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Âşıkların âh oku.

Nişān olduñ hele sen de ḫadeng-i āh-ı ʿuşşāḳa
Baña itdüklerüñ hep ey sipihr-i bī-emān bulduñ

hadeng-i belā:

1. **ḫadeng-i belā:**-*dan*
Gazel 330
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bela oku.

Āh eylerüz hemīşe bu ḳadd-i dü-tā ile
Olmaz cüdā ḫadeng-i belādan kemānumuz

hadeng-i cān-sitān:

1. **ḫadeng-i cān-sitān:**
Gazel 666
Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Can alıcı ok II Sevgilinin boyu.

Ḳaddümi gör ḳāmetüñ ʿarż eyle kim olsun ʿadū
Dōstum senden ḫadeng-i cān-sitān benden keman

2. **ḫadeng-i cān-sitān:**
Kaside 37
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Can alıcı ok.

Ol iki leşker miyānında seḥerden şāma dek
Yoġ idi varur gelür illā ḫadeng-i cān-sitān

3. **ḫadeng-i cān-sitān:**
Gazel 553
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Can alıcı ok II Âşığın âhı.

Dönse çerhüñ beñzi ḫavfından n'ola ḫākistere
Āhumı ḳıldum ḫadeng-i cān-sitān ḳaddüm kemān

hadeng-i cevr:

1. **ḫadeng-i cevr:**-*i*
Gazel 753
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet okları.

Ḫadeng-i cevri gönder muttaṣıl ʿuṣṣāḳ-ı dil-rīşe
Revā görme anı ey ḳaşı yā aʿdā-yı bed-kīşe

[Mf.553:1, G.537:8, Mf.246:2]

hadeng-i cevr ü cefā:

1. **ḫadeng-i cevr ü cefā:**
Gazel 16
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Eziyet ve zulüm oku.

Dil-i sengin-i yārdan hergiz Göçmez illā ḫadeng-i cevr ü cefā

hādeng-i elem:

1. **ḫādeng-i elem:**
Gazel 13
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Eziyet oku.

Çün tīr-i ġamze terkeş-i cevrüñdedür müdām
Sehm-i sitem ḫādeng-i elem nāvek-i belā

[G.468:5]

hadeng-i endāz-ı çerḫ:

1. **ḫadeng-i endāz-ı çerḫ:**-*ün*
Gazel 773
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Feleğin ölçülü oku.

Ḫadeng-i endāz-ı çerḫüñ ḫavf iderseñ tīr-i cevrinden
Cihānı geşt idüp bir laḥẓa bir yirde ḳarār itme

hadeng-i fikr:

1. **ḫadeng-i fikr:**
Kaside 12
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Düşünce oku.

Mülk-i maʿnāyı n'ola tesḫīr idersem bendedür
Nīze-i ḫāme ḫadeng-i fikr şemşīr-i zebān

hadeng-i fikret:

1. **ḫadeng-i fikret:**-*i*
Kaside 25
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Düşünce oku.

Ḫadeng-i fikreti varurdı Nesr-i Ṭāʾir'e dek
ʿİḳāb-ı himmetüñ itseydi şeh-perin aña per

hadeng-i ġamze:

1. **ḫadeng-i ġamze:**-*si, -n, -ün*
Gazel 15
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yan bakış oku.

Ḫadeng-i ġamzesinüñ gelmesi degül maḥsūs
Ṭoḳunduġın bilür ādem niteki tīr-i ḳażā

[G.319:2, G.858:11, Mf.147:1]

hadeng-i ġamze-i dil-ber:

1. **ḫadeng-i ġamze-i dil-ber:**-*den*
Gazel 254
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin süzgün yan bakış oku.

Eyle ḫadeng-i ġamze-i dil-berden iḫtirāz
Bir göz yumup açınca ṣaḳın kim ḳażā gelür

hadeng-i hār:

1. **ḫadeng-i ḫār:**-*la*
Gazel 832
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Diken oku.

Gül-i ṣad-berg ṣanmañ görinenler ṣaḫn-ı gül-şende
Ḫadeng-i ḫārla ḳat ḳat dökülmiş bülbülüñ ḳanı

hadeng-i miḫnet:

1. **ḫadeng-i miḫnet:**-*i*
Müfret 70
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Eziyet oku.

Hemīşe zaḫme-i şest-i ġamı dil ü cāndur
Ḫadeng-i miḫneti beñzer düşāha peykāndur

hadeng-i sīne-güẕār ol-:

1. **ḫadeng-i sīne-güẕār ol:**-*dı*
Kaside 2
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Göğse saplanmış ok olmak.

Ḫadeng-i sīne-güẕār oldı ḫārlar gūyā
Nesīm-i ṣubḥ ile her şāḫ beñzedi yaya

hadeng-i sūzen:

1. **ḫadeng-i sūzen:**
Kaside 17
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İğne oku.

Getürse ḳuvvet-i bāzūya vaḳt-i himmetde
Ḫadeng-i sūzen olur seng-i ḫāra cins-i ḥarīr

hadeng-i yār:

1. **ḫadeng-i yār:**
Gazel 205
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin oku II
Sevgilinin gamzesi veya kirpikleri.

Olsa derūn-ı sīne-i ʿāşıḳda vechi var
Zīrā ki ḫayli cāna yaḳındur ḫadeng-i yār

hādī ol-:

1. **hādī ol:**-*an*
Mesnevi 3
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Yol gösterici, hidayet edici olmak.

Nūrıdur Ādem'e olan hādī
Erbaʿīn içre iden irşādı

hadīd-i tīġ:

1. **ḫadīd-i tīġ:**-*i, -n, -ün*
Mesnevi 8
Mısra: **208**
Kelime Tipi: -
Kılıcın keskinliği.

Ḫudāyā ʿömr-i şāhı ber-mezīd it
Ḫadīd-i tīġinüñ beʾsin şedīd it

hadīḳa-i fikret:

1. **ḫadīḳa-i fikret:**-*de*
Gazel 134
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Düşünce bahçesi.

Nev-bāvedür ḫadīḳa-i fikretde her sözüm
Öpüp gözine sürse gören Ḥāletī ne var

[G.215:11]

ḫādis ol-:

1. **ḫādiş ol-:**-*dı*
Gazel 105
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkmak, meydana gelmek.

Senüñ Ḥāletī bir ḳadīmī ḳuluñdur
N'içün yüz çevirdüñ ne oldı ki ḫādiş

[Kt.37:2]

hadrā:

1. **ḫaḍrāya:**-*y, -a*
Kaside 2
Mısra: **4**
Yeşil.

Sefīd idi şecerüñ gerçi ḫaymesi evvel
Boyandı berg-i bahār ile şimdi ḫaḍrāya

haftān ol-:

1. **ḫaftān ol:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **292**
Kelime Tipi: -
Kaftan olmak (Daima üzerinde bulunmak anlamında).

Hemīşe ʿavn-i Mevlā şavn-ı Yezdān
Serüñde ḫod ola cismüñde ḫaftān

ḫˇāh-ı ehl-i dil:

1. **ḫˇāh-ı ehl-i dil:**
Gazel 291
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönül ehlinin arzusu.

Açılmıyor muvāfıḳdur ḫˇāh-ı ehl-i dil

Pergār-ı jeng-beste-i gerdūn bī-medār

ḫāʾil ol-:

1. **ḫāʾil ol:**-*ıcak*
Gazel 885
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Engel olmak, mani olmak.

Bunca müjgānıyla yārüñ n'eylesün erbāb-ı ʿışḳ
Ḫażret-i ʿĪsā'ya ḫāʾil olıcaḳ bir sūzeni

[M.4:106]

hāk:

1. **ḫākümden:**-*üm, -den*
Müfret 400
Mısra: **1**
Toprak.

Ḫāk olup lāle ẓuhūr itse eger ḫākümden
Gitmeye dāġ-ı ġamuñ bu dil-i ṣad-çākümden

[G.176:5, G.375:4, G.408:6, G.458:8, G.526:4, G.560:12, G.620:2, G.641:2, G.662:9, G.725:3, G.793:4, K.4:29, K.5:22, K.5:43, K.15:8, K.17:14, K.18:12, K.19:14, K.21:29, K.26:14, K.33:25, K.37:46, Kt.50:2, Kt.108:4, M.1:26, M.3:115, M.6:31, M.9:169, Mf.456:2, Mü.3:15, Trk.B.1:89]

2. **ḫāki:**-*i*
Kaside 3
Mısra: **53**
Toprak II Zavallı, düşkün (Memduh veya âşık).

Ben ḫāki feyż-i luṭfuñ ile tāze eyledi
İden vücūd-ı pāküñi ser-çeşme-i kirām

[K.41:70, G.21:1, G.674:7, Kt.744:5, Kt.134:1, Mf.71:1]

3. **ḫākini:**-*i, -n, -i*
Gazel 276
Mısra: **7**
Toprak II Mezar toprağı.

Ḫākini kūze eyleyüp ol yāra ṣu virür
Anuñ ki ḥasret-i leb-i laʿliyle ḫāk olur

4. **ḫāküm:**-*üm*
Gazel 574
Mısra: **2**
Toprak II Balçık, âşığın bedeni.

Ṭıynetümde ḳodı ḫallāḳ-ı ezel ʿışḳ u cünūn
Oldı ḫāküm var ise ḫāk-i mezār-ı Mecnūn

[G.801:2]

ḥaḳ:

1. **ḥaḳ:**
Gazel 155
Mısra: **12**
Allah.

Bu çeşm-i eşk-bāra ḳoyup ḫāk-i rāhuñı
Ṣandum ki ḳıldı Ḥaḳ beni sulṭān-ı baḥr ü ber

[G.292:34, G.406:10, G.440:7, G.557:16, G.584:12, G.682:4, G.780:10, K.9:59, K.18:47, K.20:69, K.29:30, K.40:72, Kt.78:1, Kt.91:4, M.6:41, M.8:11, M.9:60, M.9:282, Mü.4:3]

2. **ḥaḳ:** -dur
Gazel 388
Mısra: **4**
Doğru, gerçek, doğrusu.

Ḳazıdursa ḫaṭṭını evvelkiden aʿlā çıḳar
Ṣafḥa-i ruḫsārına virmez ḫalel ol ḫaṭṭı ḥak

[Mf.122:1]

hak belā virsün:

1. **ḥaḳ belā virsün:**
Gazel 688
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
"Allah bela versin" anlamında inandırıcılık ifade eden bir cümle.

Ḫudādan isterin her derdüñi cānā baña virsün
Belā-yı derd-i ʿışḳuñdan ḳaçarsam Ḥaḳ belā virsün

[Mf.394:2]

hak bilür:

1. **ḥaḳ bilür:**
Gazel 667
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Allah bilir ya... manasında kullanılan bir söz kalıbı.

Ḥaḳ bilür firḳat beyābānında ey Şīrīn-dehen
Kūh döymez çekdügüm derde degül kim Kūh-ken

[Kt.60:2, M.2:49]

hak bu:

1. **ḥaḳ bu:**-*dur*
Kaside 32
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Doğrusu, gerçekte, aslında.

Yaraşdı ḥaḳ budur āb u hevā vü ḫāk-i gül-zāra
Mizāc-ı bāġa gül-nār oldı gūyā ʿunṣur-ı nārī

hak bu ki:

1. **ḥaḳ bu ki:**
Gazel 47
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Doğrusu, gerçekte, aslında.

Anı görünce ḥaḳ bu ki inṣāfa geldi yār
Cānda yir eylese ḫaṭ-ı laʿli olur revā

[G.47:9, G.337:10, G.438:2, G.866:4, Kt.92:3, Kt.93:3, Mf.512:2]

hak bu kim:

1. **ḥaḳ bu kim:**
Gazel 275
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Doğrusu, aslında.

Ṣaḳlayup ol ṣanemi kimseye hiç göstermez
Ḥaḳ bu kim düşmen-i bed-kīş ʿaceb kāfirdür

[G.54:4, G.78:5]

hak budur:

1. **ḥaḳ budur:**
Gazel 436
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Doğrusu, gerçekte, aslında.

Dūd-ı āh-ı dil-i ʿuşşāḳ ile hem-ser geçinür
Ḥaḳ budur ḥayli yuḳardanlığı var gerdūnuñ

[G.2:1, G.382:4, G.439:23, G.565:5, G.613:9, G.673:12, K.24:55, K.27:23, K.36:15, Kt.50:3, Kt.125:1]

hak budur kim:

1. **ḥaḳ budur kim:**
Gazel 189
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Doğrusu, gerçekte, aslında.

Ḥaḳ budur kim ḥüsn bāzārı ʿaceb bāzārdur
Anda ancaḳ sīm-i eşk-i ʿāşıḳ-ı şeydā yürür

[G.7:2, G.338:12, G.616:2, K.12:10, K.23:4, K.40:42, Kt.17:1]

hāk eyle-:

1. **ḫāk eyle:**-*di*
Gazel 28
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Toprak etmek, toprakla doldurmak.

Öyküdügin dehānuña gūş itdi ġoncenüñ
Ḫāk eyledi ḳulaġına dek aġzını ṣabā

hak hażreti:

1. **ḥaḳ ḥażreti:**
Mesnevi 6
Mısra: **36**

Kelime Tipi: -
Allah.

Rūm'uñ olsun diyü nigeh-bānı
Ṣaldı Ḥaḳ ḥażreti o sulṭānı

ḫāk ile ber-ā-ber:

1. **ḫāk ile ber-ā-ber:**
Kıt'a 117
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yerle bir.

Benem ki ẕerre-ṣıfat ḫāk ile ber-ā-ber iken
Çıḳardı pertev-i luṭfuñ sipihr-i vālāya

ḫāk ile hem-ser ol-:

1. **ḫāk ile hem-ser ol:**-*sa, -k*
Gazel 841
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Toprakla bir olmak.

Olsaḳ n'ola biz Ḥāletiyā ḫāk ile hem-ser
Ġam şūresinüñ böyle çıḳar berg-i giyāhı

ḫāk ile yek-sān:

1. **ḫāk ile yek-sān:**
Gazel 535
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yerle bir, perişan.

Belā küncinde cismüm ḫāk ile yek-sān iken geldi
Beni yirden götürdi sāye-veş ol mihr-i raḫşānum

[K.24:49, G.223:1, G.314:10]

ḫāk ile yek-sān eyle-:

1. **ḫāk ile yek-sān eyle:**-*r*
Tarih 5
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Deyim**
Tamamıyla yok etmek.

Tünd-bād-ı ġażabı ḫāk ile yek-sān eyler
Ḥalḳa cevr eylemeden dönmese çerḫ-i gerdān

[G.222:4, Mü.3:34]

ḫāk ile yek-sān it:

1. **ḫāk ile yek-sān it:**-*di*
Gazel 849
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yerle bir etmek, toprağa karıştırmak II Perişan etmek, yerlerde sürünmesine sebep olmak (Tanyeri, 1999, 139).

Dāne-i ḫāl-i ruḫ-ı yārdan ayrı düşürüp
Beni dihḳan-ı felek ḫāk ile yek-sān itdi

[G.772:8, K.19:7, K.33:40, Kt.103:1, Trk.B.1:27, Trk.B.1:118]

ḫāk ile yek-sān ḳal-:

1. **ḫāk ile yek-sān ḳal:**-*up*
Gazel 569
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yerle bir olmak II Perişan olmak.

Yolunda ḳalup sāye-ṣıfat ḫāk ile yek-sān
Yirden yire çaldı beni ol serv-i ḫırāmān

ḫāk ile yek-sān ol-:

1. **ḫāk ile yek-sān ol:**-*ayın*
Müseddes 7
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Yerle bir olmak II Perişan olmak, yerlerde sürünmek.

Tā ölünce beni ḳoñ ḫāk ile yek-sān olayın
Yolların bekleyeyin yoluna ḳurbān olayın

[Trk.B.1:119, G.541:9, G.669:2, G.726:7]

ḫāk it-:

1. **ḫāk it:**-*üp*
Gazel 313
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Toprak emek, öldürmek.

Cismümüz kūy-ı muġānda ḫāk idüp ey Ḥāletī
Cürʿa-i kāsü'l-kirāmı çekmedür endīşemüz

2. **ḫāk it:**-*di*
Gazel 776
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Toprak etmek II Yerlere sermek, yere dökmek.

Ḫāk itdi gözüm naḳd-i sirişküñ naẓaruñda
Ḥaḳḳ-ı naẓarum ḳaldı senüñ ḫāk-i derüñde

[Mf.517:1]

hak kıl-:

1. **ḥak ḳıl:**
Gazel 391
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kazımak, bir şeyin üstünü çelik kalemle yazı, yahut resim olarak oymak.

Ele al gezlik-i teslīmi vü ḳıl Ḥāletiyā
Noḳṭa-i şekki ser-i saṭr-ı tefekkürden ḥak

hāk ol-:

1. **ḫāk ol:**-*ıcak*
Gazel 754
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Toprak olmak, ölmek.

Seg-i kūyuñ beni ḫāk olıcaḳ bulup çıḳarmazdı
Eger būy-ı maḥabbet olmasaydı üstüḫ̇ānumda

[G.146:9, G.267:5, G.276:8, G.287:9, G.343:1, G.385:6, G.429:1, G.587:13, G.602:2, G.654:7, G.774:6, G.828:11, G.861:7, K.30:47, Mü.4:25, Mf.400:1, Mf.420:2, Mf.470:1, Mf.515:1]

2. **ḫāk ol:**-*an, -un*
Gazel 585
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Toprak olmak, ezilmek, hor ve hakir durumda olmak.

Eyle pā-māl yüzin ʿışḳuñ ile ḫāk olanuñ

Ḳademüñ rence ḳıl ey pādşeh-i rūy-ı zemīn

[G.331:7]

hak şaklasun:

1. **ḥaḳ şaḳlasun:**
   Gazel 586
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
   Allah esirgesin.

Hep baña atar Ḥāletiyā nāvek-i cevrin
Ḥaḳ şaḳlasun ol şūḫ-ı cefā-kīşi ḫaṭādan

hak taʿālā:

1. **ḥaḳ taʿālā:**-*n, -un*
   Kaside 7
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: **-**
   Yüce Allah.

Gele bir heftede iki ṭarafdan fetḥ peyġāmı
Bu da bir luṭfıdur inṣāf idince Ḥaḳ Taʿālānuñ

[K.30:52, K.35:62, K.38:87]

hak taʿālā ʿömrüñ dırāz eylesün:

1. **ḥaḳ taʿālā ʿömrüñ dırāz eylesün:**
   Gazel 326
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
   Allah ömrünü uzun etsin.

ʿĀşıḳ-ı şeydālara cānā olursın dil-nevāz
Ḥaḳ Taʿālā eylesün zülfüñ gibi ʿömrüñ dırāz

[Mf.202:2]

hāk-ālūde kıl-:

1. **ḫāk-ālūde ḳıl:**
   Gazel 401
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: **-**
   Toprak etmek, toprakla bir etmek.

Yüz sürüp rāhına ḳıl çihreni ḫāk-ālūde
Hūş-mend-i ġam iseñ gizli gerek altunuñ

hākān:

1. **ḫāḳāndur:**-*dur*
   Kaside 13
   Mısra: **13**
   Hükümdar, büyük padişah.

Ne ḫāḳāndur bu kim her rīze-seng-i kūy-ı iḳbāli
Deger bāc u ḫarāc-ı mülk-i Çīn atılsa yabāna

hakāret:

1. **ḥaḳāretle:**-*le*
   Gazel 314
   Mısra: **9**
   Küçük düşürücü, küçümseyici tavır.

Çeşm-i eflāk ḥaḳāretle nigāh eyliyemez
Ser-i kūyuñda senüñ ḫāk ile yek-sānuz biz

[Mü.1:27]

hakāret ile:

1. **ḥaḳāret ile:**
   Gazel 499
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: **-**
   Küçümseyerek.

Şāh-ı ġama ḥaḳāret ile eyleme naẓar
Anuñ degül mi bu yedi ḫargāh-ı sebz-fām

hāk-būs kal-:

1. **ḫāk-būs ḳal-:**-*sa*
   Gazel 518
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: **-**
   Toprağı öpmek II Ayaklarına kapanmak, bir kimsenin önünde saygıyla eğilmek.

Her dem öñünde cürʿa n'ola ḳalsa ḫāk-būs
Lāzım degül mi pīr-i ḫarābata iḥtirām

hāk-dān-ı esfel:

1. **ḫāk-dān-ı esfel:**-*e*
   Gazel 738
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: **-**
   En sefil yeryüzü.

Başmadan bu ḫāk-dān-ı esfele ʿār eylemiş
Böyle taḳrīr itdi Manṣūr'uñ varanlar dārına

hākden götür-:

1. **ḫākden götür-:**
   Gazel 684
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: **-**
   Topraktan kaldırmak II Kötü bir durumdan kurtarmak.

Luṭfuñla jāle gibi götür ḫākden beni
Oldur cihānda ey yüzi gül çün saña düşen

[K.5:33]

hākden ḳaldur-:

1. **ḫākden ḳaldur:**-*maz*
   Gazel 388
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: **-**
   Topraktan kaldırmak, diriltmek.

Bir sözüyle ḫākden ḳaldurmaz ol ʿİsā-nefes
Mürde-i ġam yatsa kūyında eger tā ḥaşre dek

[G.591:6, K.12:2]

hākden refʿ eyle-:

1. **ḫākden refʿ eyle:**-*dü, -n*
   Kıt'a 135
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: **-**
   Topraktan kaldırmak II Yardım etmek.

Ḫākden refʿ eyledüñ bir esb-i iḥsān eyleyüp
Yirden üstün ide dāʾim Ḥażret-i Mevlā seni

ḫākden refʿ it-:

1. **ḫākden refʿ it-:**-*er, -dü, -n*
Tahmis 1
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Topraktan kaldırmak II
Kötü bir durumdan kurtarmak.

Refʿ iderdüñ ḫākden ben ẕerrei ey āftāb
Bir gice ġam ḫāneme baṣṣañ ḳadem mihmān olup

ḫāke ber-ā-ber eyle-:

1. **ḫāke ber-ā-ber eyle:**-*di*
Gazel 882
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yerle yeksan eylemek.

Çoḳ kimsenüñ benüm gibi ḫālin ḳılur ḫarāb
Ḫāke ber-ā-ber eyledi bir niçe kişveri

[Mf.551:1]

ḫāke ber-ā-ber it-:

1. **ḫāke ber-ā-ber it:**-*di*
Müfret 175
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Toprakla bir etmek, öldürmek.

Ḫāke ber-ā-ber itdi beni sāye-veş o yār
Ammā yine öñümce ḳaçar āftāb-vār

ḫāke ber-ā-ber ḳıl-:

1. **ḫāke ber-ā-ber ḳıl:**
Gazel 620
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yerle bir etmek.

Beni ḳıl sāye-veş ḫāke ber-ā-ber rāh-ı ʿışḳuñda
Raḳīb-i rū-siyeh tek senden ey meh-rū ırağ olsun

[Mf.101:2]

ḫāke ber-ā-ber ol-:

1. **ḫāke ber-ā-ber ol:**-*ma, -sı*
Gazel 855
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yerle bir olmak II
Yerlerde sürünmek, perîşân olmak.

Düşüp ḫāke ber-ā-ber olması cānā muḳarrerdür
Eger kim üştür-i gerdūna ursañ bār-ı hicrānı

[K.28:60, G.594:9]

ḫāke düş-:

1. **ḫāke düş:**-*mez*
Gazel 828
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Yere düşmek.

Niçe yıllar ḳaḥt olup hep ḫalḳ-ı ʿālem virse cān
Ḫūşe-i Pervīn-i çerḫüñ ḫāke düşmez dānesi

2. **ḫāke düş:**-*ecek, -sin*
Gazel 714
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Toprağa düşmek ll
Ölmek.

Çıḳmaġa ḳılma heves rifʿat ile eflāke
Anı fikr eyle ki āḫir düşeceksin ḫāke

[G.143:3]

3. **ḫāke düş:**-*di*
Terkib-bend 1
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Toprağa düşmek (Kayan yıldızların görüntüsü yeryüzüne düşmek olarak düşünülür).

Olup ser-geşte-i ġam düşdi ḫāke ser-be-ser encüm
Çıḳup ṣoñra sipihri āteş-i dil pür-şerer ḳıldı

4. **ḫake düş:**-*er*
Kaside 7
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Toprağa düşmek II
Değersizleşmek.

Düşer oḳ gibi ḫake ḫidmetüñden kim ki ayrılsa
Olur müstaġraḳ-ı zer tīġ gibi bekleyen yanuñ

[K.12:30]

ḫāke düşür-:

1. **ḫāke düşür:**-*di*
Müfret 556
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yere düşürmek II
Değersizleştirmek.

Az görme mübtelā-yı ġamuñ bād-ı āhını
Ḫāke düşürdi ol niçe şāhuñ külāhını

[G.860:2]

ḫāke gir-:

1. **ḫāke gir:**-*er, -dü, -m*
Müfret 515
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Toprağın altına girmek II
Gömülmek.

Girerdüm ḫāke çoḳdan ġuṣṣadan bir kimse ḫāk olsa
Ben ölürdüm eger ġam çekmeden ādem helāk olsa

ḫāke in-:

1. **ḫāke in:**-*er, -di*
Kaside 41
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Toprağa inmek; yeryüzünde, dünyada bulunmak.

İnerdi rişte-i mihri ṭutup eflāḳden ḫāke
Ṭuyaydı Ḥażret-i ʿĪsā bu ḫāl-i rāḥat-efzāyı

ḫāke ḳo-:

1. **ḫāke ḳo:**-*r*
Gazel 827
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Toprağa koymak II

Toprağa vermek, ölüyü gömmek.

Zer gibi cismi zerd olanı ḫāke ḳor hemān
Zīr-i zemīni ṭutdı o şāhuñ defīnesi

ḫāke yek-sān eyle-:

1. **ḫāke yek-sān eyle:**
Kaside 41
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Yerle bir etmek II Perişan hale getirmek, mahvetmek.

Hemīşe āb-ı şemşīrüñle nār-ı fitne maḥv olsun
Dem-ā-dem ḫāke yek-sān eyle ḫasm-ı bād-peymāyı

[Kt.98:1, Kt.135:1]

ḫāke yek-sān it-:

1. **ḫāke yek-sān it:**-*se*
Gazel 269
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Tamamen yok etmek, yıkmak.

Ḫāke yek-sān itse ṭañ mı tevsen-i devrān beni
Mest-i ʿışḳam gitdi destümden ʿinān-ı iḫtiyār

[G.374:5]

ḫāke yek-sān ol-:

1. **ḫāke yek-sān ol-:**-*dı*
Gazel 486
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yerle bir olmak, mahvolmak.

Tünd-bād-ı şarşar-ı hicrān ile ey Ḥāletī
Ḫāke yek-sān oldı bāġ-ı dildeki naḫl-i emel

[G.196:11, G.267:17, G.335:10]

ḫāke yüz ur-:

1. **ḫāke yüz ur:**-*sun*
Mesnevi 9
Mısra: **272**
Kelime Tipi: -
Büyük sevgi, saygı gösterilen birinin karşısına çıkıldığında secdeye kapanırcasına eğilmek.

Felek ġaltan olup gerd-i rehüñde
Yüz ursun ḫāke devlet dergehüñde

ḥaḳında:

1. **ḥaḳında:**
Gazel 439
Mısra: **25**
Bir şeye ilişkin,üzerine.

Lāyıḳ oldur ehl-i dil ḥaḳında ol şāh-ı cihān
Her ne fiʿl eylerse taḫtında kerem mużmer gerek

ḫāk-i ʿacz:

1. **ḫāk-i ʿacz:**-*e*
Gazel 892
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Acizlik toprağı.

Ol şāh ki dökdi ḫāk-i ʿacze Āb-ı ruḫ-ı ḫaṣm-ı refte tābı

ḫāk-i ādem:

1. **ḫāk-i ādem:**
Mesnevi 3
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Hz. Âdem'in toprağı II İnsanoğlunun mayası.

Buluna diyü ol dür-i nā-yāb
Dökdiler ḫāk-i Ādem ile türāb

ḫāk-i āstāne:

1. **ḫāk-i āstāne:**-*y, -e*
Gazel 292
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Eşiğin toprağı.

Ḥāşā ki ola gevher-i kāñ-ı ṭabīʿatüm
Ol ḫāk-i āstāneye şāyeste-i niṣār

ḫāk-i der:

1. **ḫāk-i der:**-*i, -n*
Gazel 762
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) kapısının, eşiğinin toprağı.

Dil-i şūrīdeyi āşüfte ḳılup bir melege
Ḳomazın ḫāk-i derin başum irerse felege

[G.776:2, K.19:33, K.25:49, M.8:7, Mf.517:2]

ḫāk-i der-gāh:

1. **ḫāk-i der-gāh:**-*un, -a*
Gazel 807
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dergahının, eşiğinin toprağı.

Ḫāk-i der-gāhuña mı öykineyüm dir gerdūn
Ḳanını içmege ʿuşşāḳuñ olur āmāde

ḫāk-i der-i derd-keşān:

1. **ḫāk-i der-i derd-keşān:**-*dur*
Gazel 295
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Dert çeken kapının toprağı.

Bilmem nic'olur cürʿası hiç cām-ı sürūruñ
Dil Ḥāletiyā ḫāk-i der-i derd-keşāndur

ḫāk-i der-i devlet ü ʿizz ü iḳbāl:

1. **ḫāk-i der-i devlet ü ʿizz ü iḳbāl:**
Kaside 24
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
İtibar ve talih kapısının toprağı.

Bekleyüp ḫāk-i der-i devlet ü ʿizz ü iḳbāl
Her biri bendesi olursa benüm gibi revā

ḫāk-i der-i dil-ber:

1. **ḫāk-i der-i dil-ber:**
Gazel 744
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kapısının toprağı.

Düşsem ʿaceb mi ḫāk-i der-i dil-ber üstine
Ölsem odur gelen dil-i ġam-perver üstine

[G.865:1]

ḫāk-i der-i dil-dār:

1. **ḫāk-i der-i dil-dār:**
Gazel 749
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kapısının toprağı.

Varmayınca olamam elbette her gün kūyına
Eşküm alışmaz meger ḫāk-i der-i dil-dār ile

ḫāk-i der-i yār:

1. **ḫāk-i der-i yār:**-*a*
Gazel 382
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kapısının toprağı.

N'ola rūy-ı niyāzı sürseler ḫāk-i der-i yāra
İşin ʿāşıḳların altun iden ol kīmiyā ancaḳ

ḫāk-i diyār:

1. **ḫāk-i diyār:**-*um*
Kaside 17
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Memleket toprağı II Kişinin varlığı, şahsı.

Ne girdi gūşuma āvāze-i deryā-yı ümīd
Ne gördi ḫāk-i diyārum nişān-ı pāy-ı beşīr

ḫāk-i fenā:

1. **ḫāk-i fenā:**-*dur*
Gazel 168
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yokluk toprağı.

Bir naḫl-i belāyuz gül-i ümmīd bitürmez
Zīrā ki bizüm menşeʾümüz ḫāk-i fenādur

[G.181:3]

ḫāk-i germ:

1. **ḫāk-i germ:**
Kaside 14
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Sıcak toprak.

Ayaġı ābilelerle pür olur ṣanma ḥabāb
Ḫāk-i germ üzre güẕār itmeg ile cūy-ı revān

ḫāk-i ḥakīr:

1. **ḫāk-i ḥaḳīr:**-*em*
Kaside 27
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Değersiz toprak.

Gerçi bir ḫāk-i ḥaḳīrem āb-ı güftārum velī
Ṣıyt-ı iḥsānı gibi her cānibe olur revān

ḫāk-i ḥarīm:

1. **ḫāk-i ḥarīm:**-*i, -n, -den*
Gazel 149
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kutsal toprak.

Eyle ey ḳāṣid teḳāżā nāmesin yazduḳda yār
Ṣaçdurunca ḥaṭṭına ḫāk-i ḥarīminden ġubār

[K.26:60]

ḫāk-i ḥarīm-i bāġ:

1. **ḫāk-i ḥarīm-i bāġ:**-*ı*
Kaside 29
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Bahçe avlusunun toprağı.

Ḫāk-i ḥarīm-i bāġı ser-ā-ser ʿabīr ider
Bir kez nesīm-i luṭfı eger eylese ʿubūr

ḫāk-i horāsān:

1. **ḫāk-i ḫorāsān:**-*ı*
Kaside 1
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Horasan toprakları.

Ḳızıl elmayı alsun idüp iẓhār-ı yed-i beyżā
Dem-i aʿdā ile sürḫ eylesün ḫāk-i Ḫorāsān'ı

ḫāk-i huşk:

1. **ḫāk-i ḫuşk:**-*e*
Kaside 17
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kuru toprak.

Ne ḫāk-i ḫuşke nüzūl itse atduġı nāvek
O ḫāk ʿanber olur ṣavrulan ġubārı ʿabīr

ḫāk-i ḳabr:

1. **ḫāk-i ḳabr:**-*i, -n*
Terkib-bend 1
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Mezar toprağı.

Dirīġā sebze-i ümmīd hergiz olmadı ḥāṣıl
Egerçi ḫāk-i ḳabrin dīde-i aḥbāb ter ḳıldı

[M.6:27]

ḫāk-i ḳadem:

1. **ḫāk-i ḳadem:**-*ün, -de, -dür*
Kıt'a 61
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ayak tozu, eşik.

Nevk-i ḳalemüñdedür hemīşe Ḫāk-i ḳademüñdedür dem-ā-dem

ḫāk-i kūy:

1. **ḫāk-i kūy:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 523
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semtinin toprağı.

Güşāyiş ḫāk-i kūyından bulupdur dīde-i cānum
Gözin açdı seni gördi dil-i āvāre sulṭānum

ḫāk-i kūy ol-:

1. **ḫāk-i kūy ol:**-*aldan*
Gazel 31
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Semtin toprağı olmak II Sevgilinin semtinin toprağı olmak.

Olaldan Ḥāletī-veş ḫāk-i kūyuñ
Beni bulsa göz ile yirdi dünyā

[G.736:5]

ḫāk-i kūy-ı yār:

1. **ḫāk-i kūy-ı yār:**-*dan*
Gazel 619
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semtinin toprağı.

Her neden geçdiyse geçdi gönlümüz ey Ḥāletī
Geçmedi ammā ki hergiz ḫāk-i kūy-ı yārdan

ḫāk-i mezār:

1. **ḫāk-i mezār:**-*um*
Gazel 654
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Mezar toprağı.

Ḫāk-i mezārum üzre çemenler biterse ger
Meyl ummazın ol āhu-yı merdüm-şikārdan

[G.528:10, G.686:10]

ḫāk-i mezār-ı mecnūn ol-:

1. **ḫāk-i mezār-ı mecnūn ol-:**-*dı*
Gazel 574
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mecnun'un mezar toprağı olmak.

Ṭıynetümde ḳodı ḫallāḳ-ı ezel ʿışḳ u cünūn
Oldı ḫāküm var ise ḫāk-i mezār-ı Mecnūn

ḫāk-i mezellet:

1. **ḫāk-i meẕellet:**-*den*
Kaside 13
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Alçaklık toprağı, ayaklar altı.

Dem-i ʿİsā-yı luṭfı ḳaldurur ḫāk-i meẕelletden
Baḳup endūh ile bī-cān olan erbāb-ı ʿirfāna

[K.28:77]

ḫāk-i mezelletde ḳal-:

1. **ḫāk-i mezelletde ḳal:**-*ur*
Gazel 44
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Toprak altında kalmak.

Ḳalur şeb-nem gibi üftādeler ḫāk-i mezelletde
O gül yüzlüm eger ṣalmazsa pertev āftāb-āsā

ḫāk-i müşkīn:

1. **ḫāk-i müşkīn:**-*i, -n, -den*
Gazel 2
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Misk kokulu toprak.

Ḥaḳ budur kūyuñ gibi olmazdı bir cāy-ı şafā
Ḫāk-i müşkīninden anuñ gelse ger būy-ı vefā

[Mf.367:2]

ḫāk-i pāk-i ḫoş-būy:

1. **ḫāk-i pāk-i ḫoş-būy:**-*ı, -n*
Kaside 34
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Güzel kokulu temiz toprak.

Gören kimesne anuñ ḫāk-i pāk-i ḫoş-būyın
Ṣanur ki çıḳdı leb-i baḥre ʿanber-i sārā

ḫāk-i pā-māl ü siyeh-rūy ol-:

1. **ḫāk-i pā-māl ü siyeh-rūy ol:**-*dı, -lar*
Gazel 497
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayaklar altında kalmış ve yüzü kara (günahkar) toprak olmak II Ölüp toprak olmak.

ʿĀḳıbet çün ḫāk-i pā-māl ü siyeh-rūy oldılar
Çerḫden ümmīd idenler cürʿa-i kā'sü'l-kirām

ḫāk-i pāy:

1. **ḫāk-i pāy:**-*un, -a*
Gazel 227
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ayak toprağı.

Her şeb sürer yüzini ḳamer ḫāk-i pāyuña
Bir maġribīye beñzer o kim kīmiyā bilür

[G.35:6, G.304:2, K.1:33, K.1:62, K.22:15, M.2:62, M.8:34]

ḫāk-i pāye düş-:

1. **ḫāk-i pāye düş-:**-*dükçe*
Gazel 277
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayağının toprağına düşmek, çok yalvarmak.

Naẓar it ḫāk-i pāye düşdükçe
Dil-i üftāde pāymālüñdür

ḫāk-i pāyına düş-:

1. **ḫāk-i pāyına düş:**-*di*
Kaside 5
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Ayağının toprağına düşmek, ayağına kapanmak.

Düşdükçe Ḥāletī ḳuluñı
ḫākden götür
Çün düşdi ḫāk-i pāyuña ol
ʿabd-i ḫāk-sār

ḫāk-i rāh:

1. **ḫāk-i rāh:**-*un, -dan*
Gazel 670
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yolun toprağı.

Ḥāk-i rāhuñdan ġubār-ālūde oldum şöyle kim
Şandılar ḳadd-i ḫamīdem müşk tozlu bir kemān

[G.10:7, G.155:11, G.874:5, M.9:156, Mf.193:1, Mf.377:1]

ḫāk-i rāh ol-:

1. **ḫāk-i rāh ol:**-*sun*
Mesnevi 8
Mısra: **140**
Kelime Tipi: -
Yol toprağı olmak, toprak olmak.

Ġubār-ı bābı devlet-gāhum olsun
Sefer ḳılduḳça ḫāk-i rāhum olsun

[G.632:3]

ḫāk-i rāh-ı dil-ber:

1. **ḫāk-i rāh-ı dil-ber:**
Gazel 377
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yolunun toprağı.

Ṣabā gelür diseler ḫāk-i rāh-ı dil-ber ile
Ḳalur çü ḥalḳa-i der yolda dīde-i ʿuşşāḳ

ḫāk-i rāh-ı yār:

1. **ḫāk-i rāh-ı yār:**-*i*
Gazel 70
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yolunun toprağı.

Necm-i baḫtum itmese andan dem-ā-dem iktiḥāl
Ḫāk-i rāh-ı yāri ḳordum dīde-i giryāna hep

ḫāk-i reh:

1. **ḫāk-i reh:**-*ün, -de*
Gazel 480
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yolun toprağı, padişah veya sevgilinin yürüdüğü yer.

Zerd olupdur çihre-i ʿāşıḳ zer-i ḫāliṣ gibi
Eylese cānā ne var ḫāk-i rehüñde rūy-māl

[G.23:5, G.36:7, G.126:2, G.240:7, G.254:2, G.282:1, G.425:5, G.475:6, G.488:4, G.587:7, G.727:8, G.789:5, G.887:7, K.1:11, K.6:48, K.28:66, K.30:21, K.32:55, K.32:57, Kt.121:2]

ḫāk-i reh-güẕār:

1. **ḫāk-i reh-güẕār:**-*un*
Kaside 35
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Geçilen yolun toprağı, tozu.

Ḫayr-maḳdem ey vezīr-i ṣaffder-i ʿālī-cenāb
Virdi ḫāk-i reh-güẕāruñ çeşm-i cāna nūr u tāb

ḫāk-i reh-i dāver-i zamān:

1. **ḫāk-i reh-i dāver-i zamān:**-*ı*
Kaside 25
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Devrin vezirinin yolunun toprağı.

Açıldı dīde-i nergis gelince bāġa ṣabā
Getürdi ḫāk-i reh-i dāver-i zamānı meger

ḫāk-i reh-i nigār:

1. **ḫāk-i reh-i nigār:**-*dan*
Gazel 62
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Güzel sevgilinin yolunun toprağı.

N'içün ḳarardı ḳaldı ola Ḥāletī meger
Ḫāk-i reh-i nigārdan alındı müşk-i nāb

ḫāk-i reh-i yār:

1. **ḫāk-i reh-i yār:**-*a*
Gazel 141
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yolunun toprağı.

Mihek-i merdüm-i çeşmümle ʿayār eylemesem
Sīm-i eşküm idemem ḫāk-i reh-i yāra niṯār

[G.689:10]

ḫāk-i rindān:

1. **ḫāk-i rindān:**
Gazel 296
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kalenderlerin toprağı.

Bī-muḥābā derd-i nūş-ı bādenüñ ḥükmin virür
Ḫāk-i rindāndan felek olsa eger peymāne-sāz

ḫāk-i siyāh:

1. **ḫāk-i siyāh:**-*ı*
Gazel 194
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kara toprak.

Baḳ cism-i yāra ḳudreti seyr eyle Ḥāletī
Ḫāk-i siyāhı sīm ḳılan kīmyāyı gör

[G.247:5, G.558:9, G.705:6, Mf.18:2, Mf.167:2]

ḫāk-i siyāh eyle-:

1. **ḫāk-i siyāh eyle-:**-*r*
Müfret 477
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kara toprak haline getirmek.

Ten-i zerdüm ġubār-ı der-geh-i ehl-i fenā olsa

Zeri ḫāk-i siyāh eyler bize bir kīmiyā olsa

ḫāk-i zillet:

1. **ḫāk-i ẕillet:**-*de*
Gazel 279
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Alçaklık, düşkünlük toprağı.

Mesīḥā-veş gözi cān-baḫş olanlar ḫāk-i ẕilletde
Velīkin devlete irişmedük bir ḫar mı ḳalmışdur

[K.32:71]

ḥakīkat:

1. **ḥaḳīḳatdür:**-*dür*
Gazel 325
Mısra: **9**
Doğruluk II Hakiki aşk.

Ġırrelenme zāhidā ʿışḳum ḥaḳīḳatdür diyü
Biz belāġat ehliyüz ol fende rāciḥdür mecāz

[G.296:7, G.383:2]

2. **ḥaḳīḳate:**-*e*
Gazel 485
Mısra: **10**
Gerçeklik II Gerçek anlam.

Güẕer it Ḥāletī mecāzīden
Çünki olmışdur ol ḥaḳīḳate pül

3. **ḥaḳīḳat:**
Gazel 642
Mısra: **10**
Doğru, gerçek.

Sīnesin n'eylerse eyler açdurur dil-berlerüñ
Keşfe ḳādirdür ḥaḳīḳat Ḥāletī pīr-i muġān

[Trk.B.1:82]

ḥakīkat bul-:

1. **ḥaḳīḳat bul:**-*sa*
Gazel 95
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Allah'ı ve gerçekleri bulmak.

El çekmez idi ʿışḳ-ı mecāzīden ölünce
Bulsa dil-i dīvāne güzellerde ḥaḳīḳat

ḥaḳīḳat ehli:

1. **ḥaḳīḳat ehli:**-*n, -ün*
Gazel 172
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Doğruyu, gerçeği, iç yüzü bilenler.

Ḥaḳīḳat ehlinüñ yanında seglerle ber-ā-berdür
Çeker dil fülkini kaʿr-ı yem-i endūha elbette

ḥakīmān-ı rūzgār:

1. **ḥakīmān-ı rūzgār:**
Gazel 894
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Devrin bilgeleri.

Terkīb-i dehre ḳatdı ḥakīmān-ı rūzgār
Şāhān-ı efser-i Cem olan der-i himmeti

ḥākim-i fayṣal:

1. **ḥākim-i fayṣal:**
Kıt'a 86
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kesin karar hükmeden.

Ḳanı tīġ-i Sinān Pāşā gibi bir ḥākim-i fayṣal
Keser aʿdā-yı dīn ü devletüñ bir demde daʿvāsın

ḥaḳīr ol-:

1. **ḥaḳīr ol:**-*sa*
Kıt'a 36
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Değersiz olmak.

Gevher-i kān-ı saʿādetsin taʿaccüb eylemem
Olsa yanuñda eger lüʾlü-yi güftārum ḥaḳīr

ḥaḳīr-i ẕerre-girdār:

1. **ḥaḳīr-i ẕerre-girdār:**-*ı*
Kaside 32
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Zerre gibi değersiz kişi II Azmî-zâde Hâletî.

Şuʿā-ı āftāb-ı himmetüñ zer nerd-bān olsun
Çıḳar evc-i ʿalāya ben ḥaḳīr-i ẕerre-girdārı

hākister:

1. **ḫākisterdür:**-*dür*
Gazel 263
Mısra: **2**
Kül, ateş külü.

Görenler bülbüli dirler yanup ḫākister olmışdur
Ne ḫākisterdür ol kim āteş-i ʿışḳ ile ṭolmışdur ,

[G.297:13, G.434:12, G.476:9, G.553:5, G.598:4, G.825:5, K.14:19, M.1:60, Mf.256:2]

hākister eyle-:

1. **ḫākister eyle:**-*r, -sin*
Gazel 296
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kül etmek.

Ṭınmasam ḫākister eylersin beni pervāne-vār
Şemʿ-veş başum alursın eylesem ifşā-yı rāz

[K.28:28, Mf.190:2]

hākister kıl-:

1. **ḫākister ḳıl:**-*up*
Kaside 39
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Kül etmek.

Virmez oldı ʿunṣur-ı nārī bu demde ḥükmini
Anı ḫākister ḳılup güyā ṣavurmışdur zamān

hākister ol-:

1. **ḫākister ol:**-*mış, -dur*
Gazel 263
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kül olmak, tamamen yanmak, yanıp kül haline gelmek II Mahvolmak, helak olmak.

Görenler bülbüli dirler yanup ḫākister olmışdur
Ne ḫākisterdür ol kim āteş-i ʿışḳ ile ṭolmışdur

[G.732:7, G.757:4, K.14:35, Mf.151:1]

ḫākister-i ber-bād it-:

1. **ḫākister-i ber-bād it:**-*en*
Gazel 145
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Perişan ateş külü haline getirmek, aşk acısından perişan etmek.

Sen degül miydüñ beni ḫākister-i ber-bād iden
Āteş-i ḥüsnüñ daḥı olmazdan evvel şuʿle-dār

hākisteri göklere şavur-:

1. **ḫākisteri göklere şavur:**-*dı*
Gazel 524
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Külleri gökyüzüne savurmak.

Çeşm-i baḫtum baḫtumı kör itmege devr-i zamān
Bād-ı āhumla ṣavurdı göklere ḫākisterüm

hākister-i nār-ı derūn:

1. **ḫākister-i nār-ı derūn:**
Gazel 579
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül yangınının külü.

Olamam yanında yārüñ ʿuhde-i ġamdan ḫalāṣ
Çıḳsa bād-ı āh ile ḫākister-i nār-ı derūn

hākister-i pervane:

1. **ḫākister-i pervane:**-*de*
Gazel 740
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Pervanenin külü.

Ölmeg ile ʿışḳdan ḳurtulmaġ olmaz Ḥāletī
Āteş-i ġam gizlidür ḫākister-i pervanede

hākister-i sūzān-ı ġam:

1. **ḫākister-i sūzān-ı ġam:**-*un*
Müfret 173
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Üzüntünün yakıcı külü.

Ḫākister-i sūzān-ı ġamuñ çigneme her bār
Peykān-ı cefā belki vire pāyuña āzār

hakk:

1. **ḥaḳḳ'uñ:**-*uñ*
Kıt'a 120
Mısra: **2**
Allah.

Der-geh-i devlet-meʾābuñda ḳılınduḳça namāz
Herkes itdükçe ṣenā Ḥaḳḳ'uñ cenāb-ı pākine

[M.4:69, M.4:118]

2. **ḥaḳḳuñdur:**-*un, -dur*
Gazel 422
Mısra: **2**
Birine veya bir şeye ait olan hisse, pay.

Tīġ-i firḳatden ser-ā-ser zaḫm-nāk olmış tenüñ
Bī-vefā sevdüñ göñül biñ baş ḥaḳḳuñdur senüñ

[G.789:6, Mf.255:2, T.5:7]

hakkına:

1. **ḥaḳḳına:**
Gazel 789
Mısra: **1**
Bir şeye ilişkin,üzerine.

Çalışur ḳatlüñde ey dil ġamzeler cān ḥaḳḳına
Yoḫsa söz mi söyledüñ sen laʿl-i cānān ḥaḳḳına

[G.257:1, G.789:2, G.789:8, G.789:10, K.40:55, Kt.60:1]

hakkā:

1. **ḥaḳḳā:**
Gazel 2
Mısra: **4**
Doğrusu, gerçekten.

Ṭūṭī-i diller olur dem-beste ḳıldukça naẓar
Bir ʿaceb āyīnedür ḥaḳḳā cemāl-i dil-rübā

[G.22:6, G.39:12, G.50:2, G.293:3, G.333:9, K.27:27, K.41:32, K.41:57, Kt.33:1, Kt.99:3, Mf.73:2, Mf.133:1, Mf.534:2, T.2:8]

hakkā ki:

1. **ḥaḳḳā ki:**
Gazel 25
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gerçekten de.

Elde olmayınca ḥaḳḳā ki raḳīb-i seg-ṣıfat
Ṣayd olunmaz ʿāṣıḳa ol āhu-yı miskī-ḳabā

[G.73:9, G.96:2, G.169:8, G.174:4, G.209:5, G.292:23, G.302:8, G.365:4, G.411:10, G.416:10, G.530:3, G.551:2, G.652:1, G.653:6, G.656:1, G.756:10, G.764:10, G.779:10, G.886:14, G.892:25, G.893:10, K.24:8, Kt.K4:25, Mf.125:2, Mf.154:2, Mf.415:2]

hakkā kim:

1. **ḥaḳḳā kim:**
Gazel 439
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Doğrusu, gerçek şu ki.

Ġarḳa-i eşk-i nedāmet ḳıldı dirler kendüyi
Ol seg-i murdāra ḥaḳḳā kim daḫı bedter gerek

[Trk.B.1:42]

ḥakkāk:

1. **ḥakkāki:**-*i*
Gazel 397
Mısra: **5**
Taş ve maden kazıyan sanatkâr.

Alup berāde-i elması çerḫ ḥakkāki
Döküldi ḫurde-i pīrūzesi çemen-zāruñ

ḥakkāk-i çerḫ-i bed-güher:

1. **ḥakkāk-i çerḫ-i bed-güher:**
Kaside 31
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Kötü huylu felek sarrafı.

Naṭʿ-ı gerdūnı pür itdi rīze-i yāḳūt-ı mihr
Çerḫe çoḳ ṭutmış anı ḥakkāk-i çerḫ-i bed-güher

ḥaḳḳ-ı edā:

1. **ḥaḳḳ-ı edā:**-*sı*
Gazel 824
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hakkını vererek yapma.

Cān kendüni ṣad-sāle ile biñ kez ölümdür
Maẕmūn-ı ġam-ı firḳatimüñ ḥaḳḳ-ı edāsı

hakk-i faẕl:

1. **ḥakk-i faẕl:**-*a*
Kaside 18
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Cömertlik hakkı.

Ḥāletī'yem ki hükūmet-ger-i bālā ber-ḥabs
Kendü ḫaṭṭıyla yazar ḥakk-i faẕla iḳrār

ḥakk-ı karār:

1. **ḥaḳḳ-ı ḳarār:**-*ı, -dur*
Gazel 173
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Karar hakkı.

Ḳaldı ġam-ı maḥabbet elinde zemīn-i dil
Sīm-i sirişk virdügi ḥaḳḳ-ı ḳarārıdur

ḥaḳḳ-ı medḥ:

1. **ḥaḳḳ-ı medḥ:**-*ün*
Mesnevi 9
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Övgü hakkı.

Ḳalem itmezse ḥaḳḳ-ı medḥüñ iẓhār
Alur başını merdān-ı hüner-kār

ḥaḳḳ-ı nān u nemek:

1. **ḥaḳḳ-ı nān u nemek:**
Gazel 446
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ekmek ve tuz hakkı II Birinin ekmek yedirip, iyilik ettiği kimse üzerindeki hakkı.

Görünce dāġ ile şūr āb-ı eşkümi acıdı
Riʿāyet eyledi ol yār ḥaḳḳ-ı nān u nemek

ḥakk-ı naẓar ḳal:

1. **ḥaḳḳ-ı naẓar ḳal:**-*ma, -sun*
Gazel 789
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Hakkı olanı alamamak, göz hakkını alamamak.

Ḳalmasun ḥaḳḳ-ı naẓar ḫāk-i rehinde dil-berüñ
Ey ṣabā itme ṭamaʿ gel çeşm-i giryān ḥaḳḳına

[G.776:2, Mf.517:2]

ḥakk-ı nemek:

1. **ḥaḳḳ-ı nemek:**-*den*
Gazel 91
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Tuz hakkı II Vefa borcu.

Ḳalmadı eser Ḥāletiyā ḥaḳḳ-ı nemekden
Beñzer ki nigūn oldı nemek-dān-ı maḥabbet

ḥaḳḳı ol-:

1. **ḥaḳḳı ol:**-*mış, -dur*
Gazel 440
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hak etmek, layık olmak.

Çoḳ zehrüñi nūş itdi bu Ḥāleti-i şeydā
Olmışdur anuñ ḥaḳḳı ol laʿl-i şeker-bāruñ

ḥakkına şark-:

1. **ḥaḳḳına şarḳ:**-*ar*
Gazel 789
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hakkına girmek.

Naḳd-i cān almaḳda hiç seçmez ʿadūdan ʿāṣıḳı
Ḥāṣılı şarḳar ṣaçuñ kāfir müselmān ḥaḳḳına

ḥaḳḳından gel-:

1. **ḥaḳḳından gel-:**-*ür*
Gazel 197
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Üstesinden gelmek, gereğini yapmak.

Bilse cürm-i ʿışḳını bir bende-i der-gāhınuñ
ʿĀḳıbet ḥaḳḳından anuñ ol şeh-i devrān gelür

ḥakkını al-:

1. **ḥaḳḳını al:**-*ur*
Kaside 6
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Hakkı olduğuna inandığı şeyi elde etmek.

Devr-i ʿadāletinde alur peşşe ḥaḳḳını
Nemrūd olsa eyliyen anı eger ki zār

[M.7:23]

hāk-nişīn ol-:

1. **ḫāk-nişīn ol:**-*alum*
Gazel 585
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -

Toprakta oturmak, fakir olmak.

Geliñüz zühd ü riyā ferşini ṭayy eyliyelüm
Ḫāletī-veş olalum mey-kedede ḫāk-nişīn

[G.584:4]

ḫāk-rāh ol-:

1. **ḫāk-rāh ol:**-*mak*
Gazel 519
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yolun toprağı olmak.

Devlet-i sermed yoluñda başı virmekdür baña
Ḫāk-rāh olmaḳ ḳapuñda ʿizz ü cāhumdur baña

ḫāk-rīz:

1. **ḫāk-rīz:**
Gazel 464
Mısra: **4**
Toprak dökme, saçma II Başına toprak saçma, dökme. Büyük bir üzüntü duyma. Başta ölüm olmak üzere üzücü bir olayın ardından yas tutan insanların durumunu bildiren bir ifadedir.

Başına ṭoprak ṣaçar bir ʿāṣıḳ-ı dīvāneyin
Ḫāk-rīz itmiş baña taʿlīm üstād-ı ezel

[Trk.B.1:84]

ḫāk-rīz it-:

1. **ḫāk-rīz it:**-*er*
Gazel 301
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Toprak saçmak (başına) II Öldürmek.

Kūyuña İlter ġubār-ı cismümi āḫir ṣabā
Bir gün elbette ider naḳḳāş-ı ḳudret ḫāk-rīz

ḫāk-rūb:

1. **ḫāk-rūbına:**-*ı, -n, -a*
Kaside 2
Mısra: **43**
Süpürge.

Müşābih olmaġ içün ḫāk-rūbına ḫūbān
Ġubār-ı müşk ṣaçar zülf-i ʿanber-āsāya

ḫāk-rūb it-:

1. **ḫāk-rūb it:**-*er*
Gazel 837
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Süpürge etmek.

Görürse Ḫāletiyā nakş-ı şāhid-i naẓmum
Yolunda ḳıl ḳalemin ḫāk-rūb ider Mānī

ḫāk-rūb ol-:

1. **ḫāk-rūb ol:**-*ma*
Gazel 833
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Süpürge olmak, süpürmek.

Gelüp sen ey ṣabā kūy-ı nigāra ḫāk-rūb olma
Niçündür ya maḥabbet ehlinüñ cārūb-ı müjgānı

[M.3:82]

ḫāk-rūb-ı āstān:

1. **ḫāk-rūb-ı āstān:**-*un, -la*
Kaside 23
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Eşik süpürgesi.

Anı kim nisbet eyler ḫāk-rūb-ı āstānuñla
Ṭutalum müşk ile ālūd olmış zülfi ḫūbānuñ

ḫāk-rūb-ı der-geh:

1. **ḫāk-rūb-ı der-geh:**
Kaside 33
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Kapının süpürgesi.

Ṣabā gelseydi nā-geh gösterürler çīn-i pīşānī
Ṣuʿāʿından düzüp cārūb-ı zerrīn ḫusrev-i ḫāver

[K.33:37]

ḫāk-rūb-ı der-geh-i pīr-i muġān ol-:

1. **ḫāk-rūb-ı der-geh-i pīr-i muġān ol:**-*ma, -y, -an, -lar*
Gazel 552
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Meyhanecinin dergahında süpürge olmak.

Gevher-i güm-geşte-i maḳṣūda bulmaz dest-res
Olmayanlar ḫāk-rūb-ı der-geh-i pīr-i muġān

ḫāk-sār:

1. **ḫāk-sār:**
Kaside 6
Mısra: **56**
Perîşan, düşkün, hakir.

Bu bāġ-bān-ı dehr görüp luṭf-ı ṭabʿumı
Şu gibi ḳaldı rāh-ı mezelletde ḫāk-sār

2. **ḫāk-sāruñ:**-*un*
Gazel 378
Mısra: **5**
Toz toprak içinde kalmış, hali perişān II Âşık.

Benüm gibi senüñ pā-mal-i ġam biñ ḫāk-sāruñ var
Senüñ gibi benüm bir nāz-perver şeh-süvārum yoḳ

[G.702:12]

ḫāk-sār eyle-:

1. **ḫāk-sār eyle:**-*r*
Terkib-bend 1
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Perişan etmek, toz toprak içinde bırakmak.

Şeh-i rūy-ı zemīn olsañ zamāne ḫāk-sār eyler
Süleymān ile Ḍaḥḥāk'uñ ḳarīnin mūr u mār eyler

ḫāk-sār it-:

1. **ḫāk-sār it-:**-*mez*
Gazel 527
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yerle bir etmek, yok etmek.

Sāye-i ḳaddüñ gibi yanuñca sürünsem ne var
Ben senüñ yoluñda cismüm ḫāk-sār itmez miyem

[K.15:44]

ḫāk-sār ol-:

1. **ḫāk-sār ol:**-*sa, -m*
Gazel 651
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Perişan, düşkün, hakir olmak.

Ḫāk-sār olsam ḳayırmaz nitekim berg-i ḫazān
Tek vücūdum ol nihāl-i tāzeye bār olmasun

ḫāk-sār-ı mevkib-i sulṭān-ı ʿışḳ:

1. **ḫāk-sār-ı mevkib-i sulṭān-ı ʿışḳ:**-*am*
Gazel 163
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Aşk sultanının (sevgilinin) kafilesinin düşkünü, âşık.

Ḫāk-sār-ı mevkib-i sulṭān-ı ʿışḳam kim bilür
Pāymāl-i ceyş-i bī-ḥadd-i Süleymān olsa mūr

ḫāl:

1. **ḫāl:**
Gazel 60
Mısra: **3**
Bedende olan nokta, ben.

Bir dānedür o ḫāl ki dihḳān-ı rūzgār
Biñ ḫırmen-i cemālden itmişdür intiḫāb

[G.128:7, G.193:7, G.480:8, G.487:4, G.572:13, G.714:5, G.835:7, G.839:7, Mf.448:1]

ḫāl:

1. **ḫāline:**-*i, -n, -e*
Gazel 3
Mısra: **15**
Durum, hal, vaziyet.

Merḥamet ḳıl ḫāline gel ey Mesīḥā-yı zamān
Ḳalıb-ı bī-rūḥa döndi Ḥāletī senden cüdā

[G.38:11, G.52:9, G.68:5, G.90:3, G.124:8, G.186:1, G.197:11, G.251:3, G.297:9, G.356:3, G.371:2, G.417:1, G.422:3, G.434:1, G.439:24, G.444:6, G.445:3, G.446:8, G.448:4, G.494:3, G.497:1, G.504:1, G.525:5, G.531:4, G.534:2, G.536:2, G.584:5, G.631:10, G.640:8, G.643:2, G.648:2, G.663:9, G.697:8, G.702:8, G.733:6, G.740:5, G.741:7, G.762:9, G.778:4, G.782:5, G.797:5, G.882:5, K.3:58, K.7:50, K.28:78, K.30:10, K.33:70, M.8:124, Kt.128:1, Mf.6:1, Mf.39:1, Mf.212:1, Mf.238:1, Mf.244:1, Mf.268:1, Mf.313:2, Mü.2:16, Mü.2:21, Mü.2:27, Mü.3.10, Mü.4:37, Mü.6:7]

2. **ḫāl:**
Gazel 756
Mısra: **10**
Cezbe.

Üftādesidür Ḥāletiyā bikr-i maʿānī
Ḥaḳḳā ki ʿaceb ḫāl ḳonulmış ḳalemüñde

ḫāl bil-:

1. **ḫāl bil:**-*mez, -sin*
Müfret 417
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Halden anlamak.

Ġamuñla n'olduġın ḫāl-i dil-i pā-māl bilmezsin
Dirīġā ey ṭabīb-i cān u dil hiç ḫāl bilmezsin

[G.644:2]

ḫāl dili:

1. **ḫāl dili:**-*y, -le*
Müseddes 4
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Hâl dili: Konuşma yoluyla değil hal ve duruşun ifade ettiği mânâ, uyandırdığı etki, lisân-ı hal.

Oḳıya ḫāl diliyle bunu her bir çemenüm
Yazaʿışḳ ehli gelüp seng-i mezārumda benüm

ḫāl ehli:

1. **ḫāl ehli:**-*n, -e*
Kaside 27
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Tasavvufî halleri yaşayarak tadan, tanıyan mutasavvıf.

Ṣuffe-i ṣāf-ı ṣafā-baḫşı virür ḫāl ehline
Rāḥat-ı rūḥ u ḳarār-ı ḫāṭır u ārām-ı cān

ḫāl ile:

1. **ḫāl ile:**
Kaside 35
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Hâl diliyle.

Yazmaġ içün ḫāl ile evṣāfuñı her gün felek
Nār-ı mihriyle ider māhuñ filorisin müẕāb

ḫal it-:

1. **ḫal it:**-*di*
Kaside 40
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güç görünen bir olay veya duruma çözüm yolu bulmak, halletmek.

Yine üstād-ı ḳażā mesʾele-i imkānuñ
İtdi bir nükte ileʿuḳde-i eşkālin ḫal

ḫāl ü ḫaṭ:

1. **ḫāl ü ḫaṭ:**-*ı, -dur*
Gazel 718

Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ben ve ayva tüyü.

Ḫāl ü ḥaṭıdur ṣabrumı yaġma iden ammā
Āteş bıraġan ruḫlarıdur ḫāne-i cāna

ḫāl ü ḥaṭ u zülf-i nigār:

1. **ḫāl ü ḥaṭ u zülf-i nigār:**
Gazel 191
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçları, ayva tüyleri ve beni.

Ḳodı ḥayretde beni ḫāl ü ḥaṭ u zülf-i nigār
İderin her yaña çün reh-rev-i güm-rāh naẕar

halāṣ:

1. **ḫalāṣ:**
Gazel 61
Mısra: **13**
Kurtulma, kurtuluş.

Ġamdan ḫalāṣ ister iseñ gel Necātī'yā
Dil cürʿasını cām-ı mey-i erġavāna at

[G.510:13, K.4:41, Kt.48:2]

halāṣ bul-:

1. **ḫalāṣ bul:**-*ur, -dı*
Kaside 25
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Kurtulmak, azat olmak.

Bulurdı çeşme-i ḥayvān ḫalāṣ ẓulmetden
Żamīr-i enverine bir kez eyleseydi güẕer

halāṣ eyle-:

1. **ḫalāṣ eyle:**-*mek, -e*
Kaside 6
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kurtarmak.

Deryā-yı ġamdan eylemege dilleri ḫalāṣ
Dünyāya Ḫıżr irişdi bugün ṣaḥn-ı sebze-zār

ḫalāṣ iste-:

1. **ḫalāṣ iste:**-*r, -se*
Tahmis 1
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Kurtuluş istemek.

Ḫāletī-veş gel mücerred ol ʿalāyıḳdan kesil
Ḳayd-ı miḥnetden ʿÜbeydī ger ḫalāṣ isterse dil

ḫalāṣ it-:

1. **ḫalāṣ it:**-*er*
Gazel 355
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kurtarmak.

Bir demde biñ belā-keşi ġamdan ider ḫalāṣ
Şemşīr-i ebrarı gibi var mı ider ḫalāṣ

[G.355:2, G.355:4, G.355:6, G.505:2, Kt.13:1]

halāṣ ḳıl-:

1. **ḫalāṣ ḳıl:**
Gazel 196
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kurtarmak.

Ḫāletī ḳıl gerdenüñ bend-i taʿalluḳdan ḫalāṣ
Yā gibi ḳaddüñ dü-tā ḳıl çille-i merdān çıḳar

[G.267:19, K.6:63, K.31:41]

halāṣ ol-:

1. **ḫalāṣ ol:**-*maz*
Gazel 147
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kurtulmak.

Kimse olmaz degmede zencīr-i ḳahrından ḫalāṣ
Ṣaḥne-i ṣāh-ı maḥabbetdür ġam-ı hicrān-ı yār

[G.26:9, G.263:4, G.301:7, G.328:7, G.355:8, G.355:10, G.579:5, G.688:9, G.817:5, G.867:2, K.36:30, Mü.2:26]

ḫālāt-ı maḥabbet:

1. **ḫālāt-ı maḥabbet:**
Müfret 41
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk durumları.

Dil ʿālemini ḳapladı ḫālāt-ı maḥabbet
Maʿşūḳumuz oldı giderek ẕāt-ı maḥabbet

hāle:

1. **hāle:**
Gazel 8
Mısra: **6**
Ay ağılı, ay etrafında bazen peyda olan daire.

Miyān- bendinde seyr it ḫançer-i zerrīn-i cānānı
Hilāli hāle içre görmedüñse ey dil-i şeydā

[G.43:8, G.117:11, G.592:3, K.15:22, M.5:2, Mf.462:2]

hāle devri:

1. **hāle devri:**-*n, -de*
Gazel 669
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hilal vakti, ayın hilal hali.

Hāle devrinde olan māh-ı münevver gibi yār
Ḫalḳa-i ẕikre girüp āfet-i devrān olsun

halef ol-:

1. **ḫalef ol:**-*up*
Mesnevi 5
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Sonradan gelen ve birinin yerine geçen kimse olmak.

Her birisi olup Resūl'e ḫalef
Buldılar rükn-i Kaʿbe gibi şeref

hāle-i āġūş:

1. **hāle-i āġūş:**-*a*
Gazel 601
Mısra: **4**

Kelime Tipi: -
Kucak halkası, kucağın içi.

Felegüñ öyle midür cünbişi kim bir ʿāşıḳ
Getüre hāle-i āġūşa meh-i tābānın

hāle-i ḥaṭṭ:

1. **hāle-i ḥaṭṭ:**-*un, -la*
Gazel 414
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayva tüylerin halesi.

Hāle-i ḥaṭṭuñla dāʾim zülfüñe üftādedür
Bu cihān içre olanlar māhdan māhīye dek

halel bul-:

1. **ḫalel bul:**-*maz*
Gazel 464
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
(Halel gelmek) Bozulmak, zarara uğramak.

Sāġar-ı mül gibi gül yoḳdur cihān bāġında kim
Reng ü būyı biñ ḫazān olsa eger bulmaz ḫalel

[G.326:9, G.554:11, K.40:58, Kt.K.3:19]

ḫalel bul-:

1. **ḫalel bul-:**-*dı*
Gazel 652
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bozulmak, zarara uğramak.

Her bār düşer seng-i belā başuma beñzer
Buldı nem-i eşkümle ḫalel günbed-i devrān

halel gel-:

1. **ḫalel gel:**-*mez*
Gazel 611
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bozulmak, zarara uğramak.

Zemīn-i şiʿrüme hiç Ḥāletī ḫalel gelmez
Bu deñlü çignek iken ḫıṭṭa-i diyār-ı süḫan

[K.2:30]

halel ir-:

1. **ḫalel ir:**-*me, -sün*
Gazel 486
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bozulmak.

ʿĀşıḳ-ı bī-dillerüñ seyl-i sirişkinden ṣaḳın
İrmesün dirseñ bahā-yı ḫüsnüñe cānā ḫalel

[M.2:37]

halel vir-:

1. **ḫalel vir:**-*mez*
Gazel 388
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bozmak, sarsmak, zarar vermek.

Ḳazıdursa ḫaṭṭını evvelkiden aʿlā çıḳar
Ṣafḥa-i ruḫsārına virmez ḫalel ol ḫaṭṭı ḫak

[G.709:6, K.21:43]

halel-pezīr ol-:

1. **ḫalel-pezīr ol:**-*maz*
Gazel 133
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bozulmak, zarar görmek.

Mirʿāt-ı ṭabʿ-ı ehl-i dil olmaz ḫalel-pezīr
Olsa miyān-ı ʿarż u semā ser-be-ser ġubār

[G.894:11]

ḫālet:

1. **ḫālet:**
Gazel 383
Mısra: **10**
Durum, hal.

Ṣafā var idi ġāyet görürken rūy-ı dil-dārı
Göñül āyīnesinde Ḥāletī şimdi o ḫālet yoḳ

[G.441:8, G.546:3, G.576:6, G.581:7, G.603:14, G.648:9, G.757:1, G.850:11, K.7:23, K.16:50, T.2:9]

hālet ol-:

1. **ḫālet ol-:**-*dı*
Kıt'a 30
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hal, durum oluşmak.

Ne ḫālet oldı ki dest-i mühendis-i miḥnet
Miyān-ı ṭabʿ u maʿānīye çekdi bir dīvār

hālet-endāz:

1. **ḫālet-endāz:**
Mesnevi 4
Mısra: **34**
Keyif veren, hoşluk veren.

Ṭarab-efzā dem-i bahār gibi Ḥālet-endāz ḫāl-i yār gibi

hāletī:

1. **ḫāletī:**
Gazel 1
Mısra: **13**
17. yüzyıl divan şairi Azmî-zâde Hâletî.

Bir debistān-ı hünerdür naẓmumuz ey Ḥāletī
Eyledi bu ṭıfl-ı dil şimdi elifden ibtidā

[G.2:15, G.3:16, G.4:10, G.5:13, G.6:13, G.7:13, G.8:9, G.9:12, G.10:13, G.11:9, G.13:11, G.16:15, G.18:10, G.19:9, G.20:9, G.21:11, G.22:11, G.23:9, G.24:9, G.25:10, G.26:10, G.27:9, G.28:9, G.32:9, G.33:13, G.34:9, G.35:9, G.36:12, G.38:12, G.39:13, G.40:9, G.42:13, G.43:12, G.44:9, G.45:10, G.47:9, G.48:9, G.50:13, G.51:9, G.52:13, G.53:13, G.54:13, G.55:15, G.56:16, G.57:11, G.58:9, G.59:13, G.60:11, G.61:9, G.62:15, G.66:10, G.67:9, G.68:9, G.69:13, G.70:10,

EK-1. (devam) Sözlük

G.71:9, G.72:10, G.73:13, G.74:13, G.75:9, G.77:9, G.78:10, G.79:10, G.80:9, 81:14, G.82:9, G.83:9, G.85:10, G.86:9, G.87:9, G.88:9, G.89:11, G.93:9, G.96:13, G.97:10, G.100:11, G.101:10, G.102:9, G.103:9, G.104:11, G.105:9, G.106:12, G.108:10, G.109:9, G.111:10, G.112:9, G.113:9, G.114:10, G.115:9, G.116:9, G.117:14, G.118:10, G.121:9, G.123:10, G.124:10, G.125:12, G.126:9, G.127:9, G.128:9, G.130:15, G.132:15, G.134:12, G.135:16, G.136:13, G.138:11, G.145:13, G.146:11, G.147:17, G.148:18, G.149:15, G.155:16, G.156:13, G.157:13, G.158:9, G.159:11, G.161:14, G.162:9, G.163:13, G.164:9, G.165:14, G.166:9, G.171:10, G.172:11, G.173:15, G.174:13, G.175:10, G.176:9, G.177:12, G.179:9, G.180:9, G.183:13, G.184:9, G.187:25, G.189:9, G.190:9, G.192:10, G.194:9, G.195:9, G.196:13, G.197:15, G.202:11, G.204:9, G.205:9, G.208:9, G.209:13, G.210:11, G.213:9, G.214:13, G.215:12, G.216:9, G.217:10, G.218:9, G.223:11, G.228:14, G.229:9, G.230:9, G.232:11, G.233:11, G.235:9, G.236:12, G.237:9, G.241:15, G.242:9, G.243:10, G.244:9, G.245:9, G.248:9, G.249:17, G.250:9, G.251:16, G.252:10, G.253:10, G.254:14, G.256:9, G.258:9, G.260:9, G.261:11, G.262:9, G.263:9, G.265:9, G.267:19, G.268:13, G.269:9, G.270:9, G.271:12, G.273:9, G.275:9, G.276:9, G.277:9, G.279:9, G.280:9, G.281:10, G.282:10, G.283:9, G.288:13, G.290:13, G.291:9, G.292:29, G.294:9, G.296:15, G.297:13, G.298:12, G.299:9, G.300:9, G.301:11, G.303:9, G.304:10, G.305:9, G.306:10, G.307:15, G.309:9, G.310:9, G.311:9, G.312:9, G.313:9, G.314.11, G.315:10, G.316:9, G.317:10, G.318:9, G.319:11, G.320:9, G.321:9, G.322:11, G.323:9, G.325:14, G.327:10, G.328:10, G.330:9, G.331:10, G.332:9, G.334:9, G.335:9, G.337:9, G.340:9, G.341:9, G.343:13, G.344:9, G.345:9, G.346:9, G.347:9, G.348:11, G.350:9, G.351:10, G.353:13, G.354:9, G.356:9, G.357:10, G.358:10, G.359:9, G.360:10, G.361:9, G.362:9, G.363:9, G.364:9, G.365:9, G.366:9, G.368:9, G.370:9, G.373:13, G.374:9, G.375:13, G.376:14, G.378:10, G.379:9, G.380:10, G.381:11, G.382:14, G.383:10, G.384:15, G.385:9, G.387:10, G.388:13, G.389:13, G.390:10, G.392:9, G.393:10, G.394:9, G.395:11, G.396:9, G.397:9, G.401:9, G.402:9, G.403:10, G.404:13, G.405:12, G.406:9, G.407:11, G.408:9, G.409:9, G.410:11, G.411:10, G.412:11, G.413:9, G.414:10, G.420:9, G.421:11, G.422:9, G.425:9, G.426:9, G.427:9, G.428:10, G.429:10, G.431:13, G.432:9, G.433:10, G.434:11, G.435:9, G.438:10, G.439:24, G.441:10, G.442:9, G.443:9, G.445:9, G.449:10, G.450:9, G.452:11, G.453:13, G.454:9, G.456:9, G.457:10, G.458:11, G.459:9, G.460:13, G.461:13, G.463:11, G.464:11, G.465:10, G.467:15, G.469:11, G.470:12, G.472:9, G.473:14, G.474:9, G.478:12, G.479:10, G.480:11, G.481:9, G.482:9, G.483:9, G.484:10, G.485:9, G.486:9, G.488:10, G.489:11, G.491:12, G.492:9, G.493:10, G.494:12, G.495:13, G.496:11, G.497:15, G.498:10, G.499:16, G.501:10, G.502:13, G.504:10, G.505:9, G.506:9, G.507:10, G.509:9, G.510:15, G.511:9, G.514:10, G.515:9, G.517:9, G.519:10, G.520:13, G.521:9, G.522:11, G.523:9, G.524:13, G.525:12, G.527:9, G.529:9, G.530:10, G.531:9, G.532:11, G.534:10, G.535:9, G.536:13, G.537:9, G.540:11, G.541:9, G.543:9, G.545:10, G.547:11, G.549:17, G.550:15, G.551:13, G.552:19, G.553:13, G.554:13, G.555:15, G.556:11, G.557:17, G.558:10, G.559:13, G.560:13, G.561:13, G.562:15, G.563:11, G.564:17, G.567:15, G.568:9, G.572:14, G.573:13, G.576:10, G.578:12, G.579:11, G.580:10, G.581:10, G.582:9, G.583:9, G.587:13, G.589:13, G.590:9, G.591:9, G.594:9, G.596:9, G.598:13, G.599:11, G.600:9, G.602:9, G.603:14, G.605:10, G.606:9, G.607:10, G.608:11, G.609:13, G.610:9, G.611:9, G.613:13, G.614:13, G.616:9, G.617:11, G.618:11, G.619:9, G.620:11, G.621:10, G.622:9, G.625:9, G.628:10, G.629:10, G.631:10, G.637:9, G.638:10, G.639:9, G.640:9, G.641:14, G.642:10, G.643:9, G.645:11, G.648:11, G.650:9, G.651:10, G.654:11, G.655:10, G.656:13, G.657:9, G.658:9, G.659:13, G.660:13, G.662:13, G.663:9, G.664:9, G.665:9, G.666:13, G.667:9, G.668:9, G.670:9, G.671:10, G.672:13, G.673:12, G.674:9, G.675:10, G.676:9, G.677:11, G.678:9, G.679:9, G.681:9, G.682:12, G.683:11, G.684:9, G.686:9, G.687:10, G.688:9, G.689:10, G.690:9, G.691:10, G.692:13, G.693:15, G.694:11, G.695:14, G.696:9, G.697:11, G.700:12, G.701:10, G.702:13, G.704:10, G.706:11, G.708:14, G.709:9, G.711:11, G.712:13, G.715:16, G.716:9, G.717:14, G.721:14, G.722:9, G.724:14, G.727:10, G.729:10, G.731:17, G.732:13, G.733:9, G.734:10, G.735:11, G.738:13, G.740:9, G.741:10, G.742:13, G.744:11, G.745:9, G.746:10, G.747:9, G.748:11, G.749:10, G.750:9, G.751:9, G.753:10, G.754:9, G.757:13, G.758:11, G.759:10, G.760:15, G.761:13, G.762:12, G.764:10, G.765:12, G.766:10, G.768:13, G.769:9, G.770:9, G.771:9, G.772:13, G.773:9, G.774:9, G.775:10, G.777:12, G.778:9, G.779:10, G.780:9, G.783:9, G.784:9, G.785:9, G.786:9, G.787:9, G.788:9, G.789:9, G.791:9, G.792:9, G.793:10, G.795:9, G.796:9, G.799:9, G.801:9, G.802:10, G.804:13, G.805:10, G.806:13, G.807:9, G.808:9, G.809:12, G.810:9, G.812:10, G.813:10, G.814:13, G.815:9, G.817:9, G.818:11, G.819:9, G.821:11, G.822:13, G.823:9, G.825:12, G.826:9, G.827:9, G.828:16, G.830:9, G.832:14, G.834:11, G.835:13, G.838:9, G.839:10, G.842:15, G.843:12, G.844:14, G.846:9, G.847:9, G.848:11, G.850:13, G.851:13, G.852:13, G.853:11, G.854:9, G.855:11, G.857:9, G.858:14, G.859:9, G.860:9, G.861:10, G.862:13, G.864:10, G.865:9, G.867:13, G.868:10, G.870:9, G.871:10, G.872:10, G.875:15, G.876:9, G.878:9, G.880:9, G.881:13, G.882:13, G.883:11, G.884:13, G.885:9, G.888:10, G.890:10,

G.892:27, G.893:13, G.894:12, G.895:10, K.1:68, K.3:58, K.4:35, K.5:33, K.6:53, K.7:45, K.8:75, K.9:47, K.10:31, K.13:31, K.14:77, K.16:62, K.18:41, K.19:44, K.22:25, K.25:64, K.27:67, K.28:85, K.29:26, K.30:49, K.31:56, K.37:53, K.38:83, K.39:63, K.40:47, K.42:68, Kt.1:1, Kt.6:1, Kt.13:1, Kt.41:1, Kt.81:1, Kt.85:4, Kt.100:1, Kt.109:1, Kt.110:1, Kt.118:1, Kt.128:2, Kt.130:2, M.8:145, M.9:266, Mf.13:1, Mf.14:2, Mf.18:1, Mf.24:1, Mf.31:2, Mf.33:2, Mf.162:1, Mf.163:2, Mf.167:1, Mf.206:1, Mf.215:1, Mf.524:2, Mf.526:2, Mü.1:34, Mü.2:31, Mü.5:33, Mü.6:21, Mü.7:33, T.1:17, T.3:9, T.4:7, Trk.B.1:122]

halet-i bahār:

1. **ḥalet-i bahār:**
   Kaside 26
   Mısra: **36**
   Kelime Tipi: -
   Bahar neşesi.

Zer-kār güller ile ṭolup āsmānesi
Ṣayf u şitāda ḳalbe gelür ḥalet-i bahār

hālet-i enfās-ı nefis:

1. **ḥālet-i enfās-ı nefis:**
   Gazel 522
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Güzel nefeslerin hali, sevgilinin güzel soluğu.

Dehenüñde bulunur ḥālet-i enfās-ı nefis
Kākülüñden alınur būy-ı buḫūr-ı Meryem

hālet-i ʿışk:

1. **ḥālet-i ʿışḳ:**
   Müseddes 7
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Aşk hali.

Ḥālet-i ʿışḳ ile dünyālara dāstān oldum
ʿAḳl u fikri yitirüp bī-ser ü sāmān oldum

hāletī-i bī-dil:

1. **ḥāletī-i bī-dil:**-*ün*
   Gazel 170
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Gönlünü kaptırmış Hâletî.

ʿAceb mi ḫāṭırına gelmese ol şūḫ-ı bī-bāküñ
Vücūdı Ḥāletī-i bī-dilüñ ġamdan ʿibāretdür

[G.186:10, G.326:10, G.417:13, K.20:67]

hāleti-i bī-riyā:

1. **ḥāleti-i bī-riyā:**
   Gazel 767
   Mısra: **12**
   Kelime Tipi: -
   Riyasız, samimi Hâletî.

Ḳısmet-i bezm-i ezeldür zāhidā taʿn eyleme
Ḥāleti-i bī-riyā rind-i ḳadeḥ-peymā-y ise

hāletī-i derd-mend:

1. **ḥāletī-i derd-mend:**-*i*
   Gazel 181
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Dertli Hâletî.

Eyleyüp peyġūle-i bī-dādı ġāyet teng ü tār
Ḥāletī-i derd-mendi ḫāne-bīzār itdiler

hāleti-i ġam-hˇār:

1. **ḥāleti-i ġam-ḫˇār:**-*a*
   Gazel 201
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Kederli Hâletî.

Bezm-i ʿışḳuñda olur Ḥāleti-i ġam-ḫˇāra
Şerer-i āteş-i dil mā-ḥażarı dāne-i nār

hāletī-i ġam-zede:

1. **ḥāletī-i ġam-zede:**
   Gazel 199
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Kedere uğramış Hâletî.

Ḳaṣduñ budur ki fülk-i dil baḥr-i belādan ḳurtula
Ey Ḥāletī-i ġam-zede hiç ḳor mı andan rūzgār

hāletī-i ḥaste-dil:

1. **ḥāletī-i ḥaste-dil:**
   Kaside 32
   Mısra: **63**
   Kelime Tipi: -
   Gönlü yaralı Hâletî.

Keserdi Ḥāletī-i ḥaste-dil ümmīdi kendünden
Ṭabīb-i luṭfınuñ destinde olmasaydı tīmārı

hāleti-i maḥzūn:

1. **ḥāleti-i maḥzūn:**-*a*
   Kıt'a 111
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Hüzünlü Hâletî.

Eyleseñ ʿāleme elṭāfuñı taḳsīm düşer
Naẓar-ı ʿāṭıfetüñ Ḥāleti-i maḥzūna

hāletī-i nā-tüvān:

1. **ḥāletī-i nā-tüvān:**
   Gazel 185
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Zayıf, güçsüz Hâletî.

Gün olmaz kim gözin yād itmeyüm biñ kez ben ammā kim
Dimez bir kerre dil-ber Ḥāletī-i nā-tüvān n'eyler

[K.12:86, K.36:72]

hāleti-i nīm-cān:

1. **ḥāleti-i nīm-cān:**
   Gazel 653
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Yarı canlı Hâletî.

Ṭālib iken vaṣluña herkes senüñ biñ cān ile
Nice ümmīd itsün anı Ḥāleti-i nīm-cān

hāleti-i pāk-edā:

1. **ḥāleti-i pāk-edā:**
Gazel 630
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güzel söyleyen Hâletî.

Nev-ʿarūs-ı süḫana Ḥāleti-i pāk-edā
Ṣaçı virdi niçe dürr-i naẓm-ı güher-pāşından

hāletī-i pāk-sühan:

1. **ḥāletī-i pāk-süḫan:**
Gazel 612
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Temiz sözlü Hâletî, güzel şiirler söyleyen Hâletî.

Vaṣf-ı çāh-ı ẕeḳanı dil-bere āġāz itse
Eyü sözler düşürür Ḥāletī-i pāk-süḫan

hāletī-i sāde-dil:

1. **ḥāletī-i sāde-dil:**
Gazel 90
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Yüreği saf Hâletî.

Görüp raḥm itmesün dil-ber diyü aʿdā siler yaşın
Şanur bu Ḥāletī-i sāde-dil kim itdiler şefḳat

ḥāletī-i siḥr-maḳāl:

1. **ḥāletī-i siḥr-maḳāl:**
Kaside 21
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Sihirli sözler söyleyen Azmî-zâde Hâletî.

Süḫan-verān-ı zamānuñ zebānı beste olur
Şu dem ki medḥüñ oḳur Ḥāletī-i siḥr-maḳāl

hāletī-i şeydā:

1. **ḥāletī-i şeydā:**-*n, -un*
Gazel 400
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Çılgın Hâletî.

Ey ṭabīb-i dil ü cān belki ʿilāc eyler idüñ
Derdini bilseñ eger Ḥāletī-i şeydānuñ

[G.440:9, K.2:66, Kt.K.3:27]

hāleti-i zār:

1. **ḥāleti-i zār:**
Gazel 76
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ağlayan, inleyen Hâletî.

Olursa n'ola Ḥāleti-i zār yuḳardan
Olmışdur o sen şāh-ı felek-rütbeye mensūb

[G.92:9, G.99:9, G.234:12, G.367:10, G.436:10, G.444:9, G.471:10, G.623:14, G.646:10, G.726:11, G.877:12, K.33:61, Kt.33:4, Mf.26:1, Mf.28:1, Mf.432:1, Mü.8:34]

hāleti-i zār u nā-tüvān:

1. **ḥāleti-i zār u nā-tüvān:**
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
İnleyen çaresiz Hâletî.

Terk itmese ölünce der-i devletüñ n'ola
Ṭutdı ḳapuyı Ḥāleti-i zār u nā-tüvān

hāleti-i zār u nizār:

1. **ḥāleti-i zār u nizār:**-*a*
Gazel 713
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ağlayan ve âciz Hâletî (XVII. yüzyıl divan şairi Azmî-zâde Hâletî).

Āḫir teb-i ġam ʿārıża-ı ḥasrete vardı
Şefḳat demidür Ḥāleti-i zār u nizāra

hāletī'nüñ ḳadri:

1. **ḥāletī'nüñ ḳadri:**-*n*
Gazel 224
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hâletî'nin kıymeti.

Yazıḳlar Ḥāletī'nüñ kimse ḳadrin bilmedi gitdi
Cihāna gelmemişken öyle üstād-ı süḫan-perver

hāletī'nüñ pāye-i iḳbāli:

1. **ḥāletī'nüñ pāye-i iḳbāli:**
Gazel 94
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hâletî'nin talih derecesi.

Şāh-bāz-ı ṭabʿ-ı bālā serde pervāz eyliye
Olmaya ger Ḥāletī'nüñ pāye-i iḳbāli pest

ḥāletī'nüñ şekli:

1. **ḥāletī'nüñ şekli:**-*n*
Gazel 324
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Hâletî'nin görünüşü, kılığı.

Teb-i ġam şöyle taġyīr itdi şeklin Ḥāletī'nüñ kim
Eger kim yolda görse nā-gehān bir āşnā bilmez

hāletī-veş:

1. **ḥāletī-veş:**
Gazel 31
Mısra: **9**
Azmî-zâde Hâletî gibi.

Olaldan Ḥāletī-veş ḫāk-i kūyuñ
Beni bulsa göz ile yirdi dünyā

[G.178:9, G.211:12, G.308:11, G.415:9, G.416:9, G.423:10, G.451:13, G.466:10, G.544:9, G.546:10, G.585:10, G.632:9, G.634:13, G.644:9, G.705:12, G.730:10, G.755:9, G.833:10, G.874:9, K.23:60, Kt.129:1, Kt.132:2, Mü.3:33, Th.1:23]

ḥāletiyā:

1. **ḥāletīyā:**
Gazel 12
Mısra: **12**
Ey Hâletî (Azmîzâde Hâletî).

Mengūş-ı gūş-ı şāhdaki dürr-i şāh-vār
Ḳulaḳ çekerse Ḥāletīyā naẓmuña revā

[G.14:10, G.15:10, G.17:13, G.29:14, G.37:11, G.41:10, G.46:10, G.49:11, G.63:13, G.64:12, G.65:10, G.84:9, G.94:9, G.95:11, G.98:11 G.107:11, G.110:10, G.119:9, G.122:14, G.129:12, G.131:16, G.133:13, G.137:13, G.139:14, G.140:9, G.141:13, G.142:13, G.143:11, G.144:11, G.150:17, G.151:12, G.152:11, G.153:11, G.154:11, G.160:9, G.168:15, G.169:16, G.182:13, G.188:9, G.191:11, G.193:9, G.198:13, G.200:7, G.203:12, G.207:9, G.212:11, G.219:14, G.221:9, G.222:13, G.225:9, G.226:9, G.227:13, G.231:9, G.238:9, G.239:10, G.240:9, G.246:9, G.247:9, G.255:9, G.257:9, G.259:10, G.264:10, G.266:9, G.272:12, G.274:10, G.278:9, G.284:9, G.285:9, G.286:11, G.287:9, G.289:9, G.293:9, G.295:14, G.302:10, G.329:11, G.333:9, G.336:9, G.338:13, G.339:10, G.342:10, G.349:9, G.352:9, G.355:9, G.369:9, G.371:9, G.372:9, G.377:9, G.386:9, G.391:11, G.398:11, G.399:16, G.418:9, G.419:9, G.424:12, G.430:9, G.437:9, G.446:15, G.447:9, G.448:12, G.455:12, G.462:9, G.468:9, G.476:11, G.477:9, G.487:10, G.490:9, G.500:9, G.503:9, G.508:9, G.512:9, G.513:9, G.516:13, G.518:15, G.526:9, G.528:13, G.533:10, G.538:9, G.539:10, G.542:10, G.548:9, G.565:17, G.566:9, G.569:15, G.570:15, G.571:12, G.574:11, G.575:10, G.577:10, G.584:13, G.586:13, G.588:13, G.592:9, G.593:10, G.595:9, G.597:13, G.601:9, G.604:9, G.624:9, G.626:9, G.627:9, G.635:9, G.636:10, G.647:11, G.649:9, G.661:13, G.669:15, G.680:9, G.685:10, G.698:10, G.699:9, G.703:10, G.707:11, G.710:9, G.714:9, G.718:11, G.719:13, G.720:13, G.723:9, G.725:9, G.728:14, G.736:9, G.737:13, G.743:11, G.752:9, G.756:9, G.763:9, G.776:10, G.781:9, G.782:9, G.790:13, G.794:9, G.797:9, G.798:10, G.800:10, G.803:9, G.811:13, G.816:14, G.820:13, G.824:15, G.829:9, G.831:11, G.836:13, G.837:9, G.840:11, G.841:9, G.845:9, G.849:13, G.856:12, G.863:15, G.866:9, G.869:9, G.873:9, G.879:10, G.886:13, G.887:9, G.889:9, K.17:59, K.24:60, Kt.29:2, Kt.32:1, Kt.43:1, Kt.64:4, Kt.83:3, Mf.6:1, Mf.10:1, Mf.17:1, Mf.23:2, Mf.32:1, Mf.36:1, Mf.39:1, Mf.60:1, Mf.166:1, Mf.214:2, Mf.525:1, Mf.596:1, Mü.4:39, T.7:7]

ḥālī:

1. **ḥālī:**
Müseddes 1
Mısra: **7**
Arınmış, uzak kalmış.

Dem-ā-dem cūşdan ḥālī degül bir baḥr-i mevvācam
Maḥabbet ʿarşasında pey-rev-i Manṣūr-ı Ḥallāc'am

ḥāl-i ʿālem:

1. **ḥāl-i ʿālem:**
Kaside 39
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Dünyanın hali.

Ḥāl-i ʿālem böyledür ṭañ mı kemān-ı Rüstem'i
Ḳullanursa penbeye ḥallāc-ı bāzār-ı cihān

ḥāl-i ʿanber-bū:

1. **ḥāl-i ʿanber-bū:**
Gazel 206
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Amber kokulu ben.

Çeşmi yanında ḥāl-i ʿanber-bū
Oldı gūyā ki nāfe-i Tātār

[Mf.115:1]

ḥāl-i baḥr-i ġam:

1. **ḥāl-i baḥr-i ġam:**
Gazel 55
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Keder denizinin hali.

ʿAcebdür ḥāl-i baḥr-i ġam ki anda
Olur her ḳaṭre refte refte gird-āb

ḥāl-i beste-i fitrāk:

1. **ḥāl-i beste-i fitrāk:**-*ün*
Gazel 459
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Atın terkisinin bağlı durumu.

ʿĀşıḳ-ı dil-dānenüñ derdinden itme ḳıyl ü ḳāl
Ḳılma ḥāl-i beste-i fitrāküñ illerden suʿāl

ḥāl-i bīrūn:

1. **ḥāl-i bīrūn:**-*ı*
Kıt'a 85
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dış durum; dış görünüm.

Her kimüñ kim ḥāl-i bīrūnı derūna uymaya
Farḳı yoḳdur Ḥāletī yanumda ṣūret-bāzdan

ḥāl-i bülbül:

1. **ḥāl-i bülbül:**
Gazel 612
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bülbülün durumu.

Ḥāl-i bülbül nic'olur kim işidüp feryādın
Ḫandeden arḳası üstine gelür verd-i çemen

ḥālī degül:

1. **hālī degül:**
Gazel 90
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

O şey orada hep mevcut olmak, o şeysiz olmamak.

Degül cān u tenüm sūz-ı belādan bir zamān hālī
Vücūdum nüsḫasın yaḳmag içün yazmış yed-i ḳudret

[G.58:5, G.69:9, G.99:3, G.313:6, G.319:5, G.375:13, G.395:7, G.480:8, G.498:1, G.670:2, G.705:8, G.715:11, G.755:7, K.8:52, K.35:37, K.35:45, Mf.263:1, Mf.408:2, Mf.528:2]

ḫāl-i dil:

1. **ḫāl-i dil:**-*üm*
Gazel 81
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönlün hali, durumu.

Pür-ʿaraḳ olur ruḫı ḫāl-i dilüm ʿarż eylesem
Ya aña teʾsīr ider sözüm yaḫūd eyler ḥicāb

[M.2:60]

ḫāl-i dil-i bīmār:

1. **ḫāl-i dil-i bīmār:**
Gazel 750
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hasta gönlün hali.

Hiç muḳayyed olmadı ḫāl-i dil-i bīmār ile
Var ise bir ḫāli vardur dil-berüñ aġyār ile

ḫāl-i dil-i mübtelā:

1. **ḫāl-i dil-i mübtelā:**-*y, -ı*
Gazel 194
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşıkların gönül durumu.

Künc-i belāda ḫāl-i dil-i mübtelāyı gör
Gel ḫaste-i maḥabbetüñ olan gedāyı gör

ḫāl-i dil-i nā-tüvān:

1. **ḫāl-i dil-i nā-tüvān:**-*umuz*
Gazel 307
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çaresiz gönlün hali.

Ṣormaz o yār ḫāl-i dil-i nā-tüvānumuz
Çaḳ beste olmayınca ölürken zebānumuz

[Mf.201:1]

ḫāl-i dil-i pā-māl:

1. **ḫāl-i dil-i pā-māl:**
Gazel 644
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayaklar altında kalmış gönlün hali.

Ġamuñla n'olduġın ḫāl-i dil-i pā-māl bilmezsin
Dirīġā ey ṭabīb-i cān u dil hiç ḫāl bilmezsin

[Mf.417:1]

ḫāl-i gendüm-gūn:

1. **ḫāl-i gendüm-gūn:**-*ı*
Gazel 72
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Buğday renkli ben.

Ḥāl-i gendüm-gūnı hicriyle anuñ ser-geşteyem
Oldı çeşmüm güyiyā bir iki gözlü āsyāb

ḫāl-i giriftār:

1. **ḫāl-i giriftār:**-*un, -dan*
Gazel 588
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Benin tutkunu II
Sevgilinin beninin tutkunu olan âşık.

Dām u dāne ḳomaġı ḫūb bilürsin ammā
Ölse de yoḳ ḫaberüñ ḫāl-i giriftāruñdan

ḫāl-i ḥāletī-i zār u şeydā:

1. **ḫāl-i ḥāletī-i zār u şeydā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
İnleyen, delirmiş Hâletî'nin hali.

Felek çevgān-ı ġamla gūy-ı ser-gerdāna döndürdi
Görüp raḥm eyle ḫāl-i Ḥāletī-i zār u şeydāyı

ḫāli harāb:

1. **ḫāli ḫarāb:**
Gazel 217
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Vaziyeti kötü.

Bir pāre ṭur disem o peri ṭurmayup gider
Ḥālüm ḫarāb cānum ise eylemez ḳarār

ḫāli harāb ol-:

1. **ḫāli ḫarāb ol:**-*ma, -sun*
Gazel 67
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çok kötü duruma düşmek, perişan olmak.

Tīşe-i hicrān ḳomaz ṣabrum bināsından eser
Merḥamet kıl olmasun dirseñ eger ḫālüm ḫarāb

[Th.1:6, G.77:2, G.78:1]

ḫāl-i insān:

1. **ḫāl-i insān:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
İnsanın hali, vaziyeti.

Ḳoyar bir an içinde niçe şekle ḫāl-i insānı
Ḥaḳīḳat özge ṣūret-bāz imiş bu ʿālem-i fānī

ḫāl-i ʿizār:

1. **ḫāl-i ʿizār:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 606
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yanağın beni.

Ḫaṭuñ geldi yine kām almadum ḫāl-i ʿizārından
Gedā-yı kūy-ı ʿışḳa ḫırmenüñden dāne virmezsin

ḫāl-i ʿiẕār-ı dil-rübā:

1. **ḫāl-i ʿiẕār-ı dil-rübā:**
Gazel 5
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağının beni.

İtmek ister ʿāleme ḫaṭṭ-ı siyeh-kār itdügin
ʿArṣayı ḫālī bulup ḫāl-i ʿiẕār-ı dil-rübā

ḫālī ḳal-:

1. **ḫālī ḳal-:**-*up*
Gazel 223
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Boşta kalmak.

Cān gidüp cismüm ḳapuñda ḫāk ile yek-sān yatur
Beñzedüm şol şehre kim ḫālī ḳalup vīrān yatur

ḫālī ko-:

1. **ḫālī ḳo:**-*ma*
Gazel 572
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Boş bırakmak.

Ḫam-ı çevgān-ı zülfüñ güy-ı dilde
Ḳoma ḫālī senüñdür şimdi meydān

[G.829:1, G.839:8]

ḫāl-i laʿl-i nigār:

1. **ḫāl-i laʿl-i nigār:**-*ı*
Gazel 433
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağının beni.

Ḫāl-i laʿl-i nigārı vaṣf itseñ
Ḥāletī cānda yir ider süḫanuñ

hāl-i leb:

1. **ḫāl-i leb:**-*ün*
Gazel 559
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dudaktaki ben.

Sulṭān-ı mülk-i ḥüsn olasın hiç revā mıdur
Ḫāl-i lebüñ senüñ buluna ḳanda her zamān

[G.792:3, K.22:2]

hāl-i leb-i dil-ber:

1. **ḫāl-i leb-i dil-ber:**
Gazel 162
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağındaki ben.

Nümāyān oldı ṣanma cā-be-cā ḫāl-i leb-i dil-ber
Lebin mestāne emmişdüm ḳarārmış emdügüm yirler

hālī ol-:

1. **ḫālī ol:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **196**
Kelime Tipi: -
Arınmak, uzak olmak.

Şu menzil kim ola vaḳf-ı ahālī
Gerek nā-müstaḥiḳḳdan ola ḫālī

[G.398:5, G.491:7, Mf.203:1, K.31:30, M.8:147]

ḫāl-i perīşān:

1. **ḫāl-i perīşān:**-*um*
Gazel 163
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Perişan, acınacak hal.

Bilmezin ḫāl-i perīşānum ne vaḳtin ʿarż idem
Ben ġubār-ı ġamla ḫayrān dil-berüm mest-i ġurūr

[G.450:10, G.535:8]

ḫāl-i pür-mūy:

1. **ḫāl-i pür-mūy:**-*un*
Gazel 469
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kıllarla dolu ben.

Ḫāl-i pür-mūyuñ senüñ bir necm-i gīsū-dārdur
Kişver-i ʿışḳuñda çoḳ ḳan olmaġa olur delīl

ḫāl-i rāḥat-efzā:

1. **ḫāl-i rāḥat-efzā:**-*y*, -*ı*
Kaside 41
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Rahatlık veren durum.

İnerdi rişte-i mihri ṭutup eflākden ḫāke
Ṭuyaydı Ḥażret-i ʿĪsā bu ḫāl-i rāḥat-efzāyı

[K.23:22]

ḫāl-i ruḥ:

1. **ḫāl-i ruḫ:**-*ı*, -*n*
Gazel 717
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yanak beni.

Görüp ḫāl-i ruḫın aldanmasun hergiz göñül murġı
Ne fettān-ı cihāndur ḳor mı ol hiç dāmsuz dāne

[G.566:7, G.594:3, G.719:3, Mf.427:1]

ḫāl-i ruḫsār:

1. **ḫāl-i ruḫsār:**-*a*
Gazel 711
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yanak beni II Sevgilinin yanağındaki ben.

Düşerdi pāy-ı yāra āsmānuñ encümi yir yir
Eger ʿāşıḳ gözüyle baḳsalar ol ḫāl-i ruḫsāra

ḫāl-i rūy:

1. **ḫāl-i rūy:**-*un*
Gazel 826
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yüzdeki ben.

Ḫāl-i rūyuñ geh dil ü geh dīdede eyler ḳarār
Oldı gūyā kim maḥabbet çerḫinüñ seyyāresi

[G.817:4]

<u>ḥāl-i rūy-ı yār-veş:</u>

1. **ḥāl-i rūy-ı yār-veş:**
Gazel 818
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yüzündeki ben gibi.

Ḫāl-i rūy-ı yār-veş bir dāne-i merdüm-firīb
Gelmemişdür ʿāleme tā devr-i Ādem'den beri

<u>ḥāl-i ṣabr-ı süst-bünyād:</u>

1. **ḥāl-i ṣabr-ı süst-bünyād:**-*um*
Gazel 502
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sağlam olmayan sabır hali.

Başlamazdı böyle istiġnāya ol şūḫ-ı cihān
Bilmeseydi ḥāl-i ṣabr-ı süst-bünyādum benüm

<u>ḥāl-i ser-i ebrū:</u>

1. **ḥāl-i ser-i ebrū:**-*sı*
Gazel 840
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kaşının ucundaki ben.

Ḫāl-i ser-i ebrūsı alur gönlümi āḫir
Reh-zen gibi kim bekleye dāʾim ser-i rāhı

<u>ḥāl-i ṭamġā:</u>

1. **ḥāl-i ṭamġā:**
Mesnevi 9
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Mührün hali.

Olur menşūrı üzre ḥāl-i ṭamġā
Miṣāl-i dāġ-ı ḫūnīn ʿömr-fersā

<u>ḥālī ṭur-:</u>

1. **ḥālī ṭur-:**-*ma, -sun*
Gazel 388
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Boş durmak, ıssız olmak.

Kişt-zār-ı sīne ḥālī ṭurmasun ey Ḥāletī
Beñlerin yārüñ taṣavvur ḳıl maḥabbet toḫmın ek

<u>ḥāl-i yār:</u>

1. **ḥāl-i yār:**
Mesnevi 4
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin beni.

Ṭarab-efzā dem-i bahār gibi Ḥālet-endāz ḥāl-i yār gibi

<u>ḥalīl-i dil:</u>

1. **ḥalīl-i dil:**
Gazel 530
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gönül dostu II Hz. İbrahim.

Hicr āteşi Ḫalīl-i dile gül-sitān olur
Ey Ḥāletī gelürse eger yārdan selām

<u>ḥālince:</u>

1. **ḥālince:**
Müfret 140
Mısra: **2**
Kendince, kendine göre.

Ḳaddine yārüñ ṣanavber bāġda māʾil geçer
Ol daḫı söyletseler ḥālince ehl-i dil geçer

<u>ḥālinden su'āl it-:</u>

1. **ḥālinden su'āl it:**-*se*
Gazel 52
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Halini, keyfini sormak.

Yār ḥālümden su'āl itse hemān giryān olur
Görmedüm çeşmüm gibi ʿālemde bir ḫāżır-cevāb

[G.72:9, G.79:9]

<u>ḥāline kimse baḳma-:</u>

1. **ḥāline kimse baḳma:**-*z*
Gazel 166
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kimseden takdir, itibar görmemek.

Hüner ehlinüñ ḥāline kimse baḳmaz
Cihān ḫalḳı hep oldılar ʿayba nāẓır

<u>ḥālini ʿarż et-:</u>

1. **ḥālini ʿarż et:**-*me, -mek, -den*
Müseddes 1
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Durumunu bildirmek.

Ḳayırmaz ḥālümi ʿarż etmemekden bī-nevā ḳalsam
Eger bir olacaḳ yir bulmasam başı ḳaba ḳalsam

<u>ḥālini ʿarż eyle-:</u>

1. **ḥālini ʿarż eyle-:**-*r*
Gazel 238
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Durumunu anlatmak.

Vardı naz uyḫusına ḥālümi ʿarż eyler iken
Derdüm ol şūḫ-ı cefā-pīşeye efsāne gelür

<u>ḥālini bildür-:</u>

1. **ḥālini bildür-:**-*se*
Gazel 478
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Durumunu ortaya koymak, ruh halini yansıtmak.

O yār ḫışm idüp odlara urdı eşʿārum
ʿAceb mi ḥālümi bildürse yana yana ġazel

<u>ḥālini şor-:</u>

1. **ḥālini şor-:**-*ma*
Gazel 135
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -

Hâl hatır sormak, nasıl olduğunu sormak.

Her kim işitse dūd-ı dilüm baġrı ḫūn olur
Hiç ṣorma ḥālümi benüm ey ṣūḫ u ṣīve-kār

halk:

1. **ḫalḳa:**-*a*
Gazel 149
Mısra: **15**
Ahali, insanlar.

Ḥāletī ḫalḳa derdüñ söyleme dirsin velī
Diñlemezsin sen sözin ya n'eylesün ol dil-figār

[G.210:11, G.312:5, G.321:1, G.408:4, G.429:5, G.438:5, G.458:12, G.459:5, G.527:2, G.532:4, G.592:4, G.605:1, G.670:3, G.718:4, G.751:1, G.792:9, G.805:5, G.827:9, G.883:7, K.5:5, K.8:67, K.9:17, K.14:28, K.14:9, K.14:54, K.14:55, K.14:75, K.14:91, K.15:46, K.16:37, K.21:7, K.22:2, K.26:69, K.28:79, K.28:25, K.28:13, K.30:24, K.38:73, K.39:51, Kt.48:3, Kt.118:3, M.3:51, M.4:138, M.5:32, M.8:24, M.8:48, Mf.254:1, Mf.425:1, Mf.569:1, Mü.5:3, T.1:5, T.5:12, Trk.B.1:37, Trk.B.1:46, Trk.B.1:111]

2. **ḫalḳuñ:**-*un*
Gazel 96
Mısra: **3**
İnsanlar, ahali II Âşıklar.

Alur cānını ḫalḳuñ ḳurtarur dünyā belāsından
Anuñçün dirler ol ṣūḫ-ı cihāna hep melek-ḫaṣlet

[G.736:4]

halka:

1. **ḫalḳası:**-*sı*
Kaside 34
Mısra: **39**
Bir yere tutunmak veya bir şeyi bir yere tutturmak için kullanılan maden, tahta veya plastikten çember. Kapı halkası, perde halkası vb.

Meger ki revzeninüñ ḫalḳası nişāne ḳılur
Elin denize ṭutar mihr-i āsmān-peymā

[K.26:20, K.34:41, G.842:8]

halka halka:

1. **ḫalḳa ḫalḳa:**
Gazel 573
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kıvrım kıvrım, lüle lüle (saç bağlamında).

Ol ḫalḳa ḫalḳa zülf-i siyāhuñ virüp cünūn
ʿIşḳ ehli oldı dāʾire-i ʿaḳldan birūn

[G.661:9, G.842:7, Mf.75:1, Mf.545:2]

halka halka it-:

1. **ḫalḳa ḫalḳa it:**-*üp*
Gazel 426
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kıvrım kıvrım yapmak (saçları).

Zülfini ḫalḳa ḫalḳa idüp giderür zirih
İtdükçe ġamzesi dil ü cān ile ḳaṣd-ı ceng

halka halka ol-:

1. **ḫalḳa ḫalḳa ol:**-*sa*
Müfret 323
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kıvrım kıvrım olmak.

Ḫalḳa ḫalḳa olsa ṭañ mı her ḳaçan dūdum benüm
Bir Hümā'nuñ ṣaydıdur ʿālemde maḳṣūdum benüm

halka-begūşān-ı kūy:

1. **ḫalḳa-begūşān-ı kūy:**-*ı, -n, -a*
Gazel 882
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semtinin kulağı küpeli köleleri II Âşıklar.

Yārüñ hemīşe ḫalḳa-begūşān-ı kūyına
Olur nevāle-i ġamı baḫş-ı Ḳalenderī

halka-der-halka-i zülf:

1. **ḫalḳa-der-ḫalḳa-i zülf:**-*i, -n*
Gazel 153
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Halka halka, kıvrım kıvrım olan saç.

Cānuma nāvek uran ġamzesidür Ḥāletiyā
Ḫalḳa-der-ḫalḳa-i zülfin ider ammā ki siper

halka-i āġūş:

1. **ḫalḳa-i āġūş:**-*ı*
Gazel 317
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kucak halkası.

Dil-i dīvāne ister bir teẕerv-i nāz-perver kim
Aña her bī-nevānuñ ḫalḳa-i āġūşı dām olmaz

halka-i cemʿ-i enbiyā:

1. **ḫalḳa-i cemʿ-i enbiyā:**-*y, -a*
Mesnevi 3
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Peygamberler topluluğundan oluşan halka.

Oldı ol şeb-çerāġ-ı maḥfil-i dīn Ḫalḳa-i cemʿ-i enbiyāya nigīñ

halka-i çerh-i berīn ol-:

1. **ḫalḳa-i çerḫ-i berīn ol-:**-*maz*
Kaside 11
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Yüce feleğin halkası olmak.

Ṣayd-gāh-ı luṭfınuñ ednā şikār-endāzınuñ
Ḫalḳa-i fitrāki olmaz ḫalḳa-i çerḫ-i berīn

halḳa-i çeşm:

1. **ḥalḳa-i çeşm:**-*i, -n, -i*
Gazel 831
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözün halkası.

Ḥalḳa-i çeşmini bend eylese cān riştesine
Bulamaz dil yine ol kebge münāsib dāmı

halḳa-i der:

1. **ḥalḳa-i der:**
Gazel 331
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kapı halkası (Kapı halkası gibi gözü yollarda kalma, bir kimseyi hasretle bekleme).

Gelmedi yār bize ṭutmadı hergiz sözümüz
Ḥalḳa-i der gibi yollarda ḳalupdur gözümüz

[G.377:6, G.406:3, Mf.188:2]

halḳa-i fitrāk:

1. **ḥalḳa-i fitrāk:**-*i*
Kaside 11
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
At eyerinin arka kısmındaki tasmanın, kayışın halkası.

Ṣayd-gāh-ı luṭfınuñ ednā şikār-endāzınuñ
Ḥalḳa-i fitrāki olmaz ḥalḳa-i çerḫ-i berīn

halḳa-i gīsū-yı hūbān:

1. **ḥalḳa-i gīsū-yı ḫūbān:**-*dan*
Müfret 306
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellerin saç kıvrımı.

Ṣayd olunmaḳ mümkin olsa ol teẕerv-i ḫoş-hırām
Ḥalḳa-i gīsū-yı ḫūbāndan gerekdür aña dām

halḳa-i irşāda geç-:

1. **ḥalḳa-i irşāda geç:**-*er*
Gazel 228
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Mecliste halka şeklinde oturarak doğru yolu gösterme, manen aydınlatma.

Dilümi bağladı gīsūları ḫāmūş oldum
Döndüm ol ṭālibe kim ḥalḳa-i irşāda geçer

halḳa-i merġūl-ı abīr-efşān:

1. **ḥalḳa-i merġūl-ı abīr-efşān:**-*ı*
Gazel 890
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güzel koku saçan saç kıvrımı.

Kimle istese der-i Kaʿbe-i vaṣlında güşād
Ḳomasun ḥalḳa-i merġūl-ı abīr-efşānı

halḳa-i rāz:

1. **ḥalḳa-i rāz:**-*ı, -n*
Gazel 180
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sır halkası.

Yoḳ dimezdi bāde-i laʿl-i lebin cānāneler
Ḫalḳa-i rāzın açmasaydı ʿāşıḳ-ı mestāneler

halḳa-i ṣaḥb u āl:

1. **ḥalḳa-i ṣaḥb u āl:**-*i*
Mesnevi 5
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hz. Peygamber'in ailesi ve sahabelerden oluşan halka.

Ḥalḳa-i ṣaḥb u āli o şāhuñ
Hāledür çevresin alur māhuñ

halḳa-i tevḥīd:

1. **ḥalḳa-i tevḥīd:**-*e*
Müfret 131
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Tevhid halkası, Allah'ın bir olarak bilinip ilan edildiği meclislerde kurulan halka.

Ḳaçan kim ḥalḳa-i tevḥīde girse ol perī-peyker
Görenler hep bu devrüñ Yūsuf-ı Kenʿān'ıdur dirler

halka-i zer:

1. **ḫalḳa-i zer:**
Kaside 38
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Altın küpe.

Ṭaḳar gūşına māhdan ḫalḳa-i zer
Felek olmaġa bende-i āstānı

halka-i zikre gir-:

1. **ḫalḳa-i zikre gir:**-*üp*
Gazel 36
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Zikir esnasında daire şeklinde oluşturulan yuvarlak sıraya katılmak.

Zülfine dil bağlayanlar oldılar ser-geşte hep
Ḫalḳa-i zikre girüp devr idicek ol meh-liḳā

[G.669:10]

halḳa-i zülf:

1. **ḫalḳa-i zülf:**-*ün, -de*
Gazel 402
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saç kıvrımı.

Degüldür ḫalḳa-i zülfüñde peydā ḫadd-i gül-gūnuñ
Nümāyān oldı ruḫsāruñda ʿaksi çeşm-i pür-ḫūnuñ

halka-i zülf eyle-:

1. **ḫalḳa-i zülf eyle:**-*se*
Gazel 710
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Saçlarını halka halka yapmak.

Ser-be-ser ḫalḳa-i zülf eylese ruḫsārelerin

ʿArṣa-i ḥüsni döner dām-geh-i ṣayyāda

halḳa-i zülf-i girih-gīr:

1. **ḥalḳa-i zülf-i girih-gīr:**-*i, -n, -e*
Gazel 259
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dolaşık saçın halkası.

Ḥalḳa-i zülf-i girih-gīrine geçmek yārüñ
Dil-i sevdā-zedeye hep benüm irşādumdur

halḳa-i zülf-i perī-zād:

1. **ḥalḳa-i zülf-i perī-zād:**-*um*
Gazel 498
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Peri çocuğu (gibi güzel) saç kıvrımı.

Degül ḫālī göñülden ḥalḳa-i zülf-i perī-zādum
Ne murġam ben ki ayrılmaz yanumdan dām-ı ṣayyādum

hālḳa-veş:

1. **ḥalḳa-veş:**
Gazel 18
Mısra: **5**
Halka gibi.

Ḳaddi dü-tā olursa ḳayırmazdı ḥalḳa-veş
Tek düşmeyeydi dil der-i dil-dārdan cüdā

halḳ-ı ʿālem:

1. **ḥalḳ-ı ʿālem:**
Gazel 139
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dünya halkı, herkes.

Ṭaraf-ı bāġa çekilse n'ola ḥalḳ-ı ʿālem
Ṣaldı her cānibe ḳullābların zülf-i nigār

[G.301:12, G.789:7, G.828:13, K.1:30, K.35:22, K.37:57, Mü.2:32, Mü.8:5, Mü.8:11, Mü.8:17, Mü.8:23, Mü.8:29, Mü.8:35, Trk.B.1:88]

ḥalḳ-ı ʿālem-i bālā:

1. **ḥalḳ-ı ʿālem-i bālā:**-*y, -a*
Kaside 26
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Yüce âlemin insanları.

Olmaz der-i duʿāsı gibi ehl-i ʿarż eger
Gönderse ḥalḳ-ı ʿālem-i bālāya yād-gār

halḳ-ı cihān:

1. **ḥalḳ-ı cihān:**-*un*
Gazel 779
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Herkes, bütün insanlar.

Aḳıtdı şu gibi ḥalḳ-ı cihānuñ kendüye göñlin
Ne ḫāṣṣiyyet ḳomış bilmem Ḫudā ol serv-i bālāda

[G.675:2, G.678:3, K.3:60, M.4:129, Kt.35:1, Kt.95:3, T.1:11, T.2:4, Mf.130:1, Mf.439:1]

halḳ-ı dünyā:

1. **ḥalḳ-ı dünyā:**-*n, -un*
Gazel 360
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bütün insanlar, insanlık.

Uṣanmışdur meger kim ṣūretinden ḥalḳ-ı dünyānuñ
İder āyīne-i dil Ḥāletī şimdi kederden ḥaẕ

[K.23:18, K.42:3, T.4:3]

halḳ-ı zemīn ü āsmān:

1. **ḥalḳ-ı zemīn ü āsmān:**
Gazel 494
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yerdeki ve gökteki yaratılmışlar.

Şefḳat eyler ḫālüme ḥalḳ-ı zemīn ü āsmān
Eyledükçe tār-ı ḳānūn-ı fiġānum zīr u bam

[G.525:5, K.12:6]

ḥall ile:

1. **ḥall ile:**
Kaside 21
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Tezhiple, süsleyerek.

Çekildi ḥall ile yir yir ḥuṭūṭ-ı vefḳ-i murād
Ẓuhūr idüp şeref-i āftāb-ı burc-ı kemāl

hall ol-:

1. **ḥall ol:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **174**
Kelime Tipi: -
Yoluna konmak, sonuca bağlanmak, çözülmek, çözümlenmek, açıklağa kavuşma.

Çeke dīvāna nā-geh dest-i devlet
Ola ḥall ʿuḳde-i çil-sāle ḥasret

hall ü ʿaḳd ehli:

1. **ḥall ü ʿaḳd ehli:**
Kıt'a 51
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Müşkül mes'eleleri ve işleri halledip neticeye bağlama ehli.

Ḥall ü ʿaḳd ehli olup ṣanʿatınuñ zer-dūzı
Ḳaṣd ider ḳatline bir sūzen içün ʿİsā'nuñ

hallāc-ı bāzār-ı cihān:

1. **ḥallāc-ı bāzār-ı cihān:**
Kaside 39
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Dünya pazarının pamukçusu.

Ḥāl-i ʿālem böyledür ṭañ mı kemān-ı Rüstem'i
Ḳullanursa penbeye ḥallāc-ı bāzār-ı cihān

hallāk-ı ezel:

1. **ḥallāḳ-ı ezel:**
Gazel 333

Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ezelin yaratıcısı. Allah.

Ḫallāḳ-ı ezel Ḳays ile Leylā gibi cānā
İtmiş beni ʿışḳ ile seni ḥüsn ile mümtāz

[G.574:1]

ḥall-i ʿuḳde-i işkāl:

1. **ḥall-i ʿuḳde-i işkāl:**
Kaside 21
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Güçlük düğümünün çözümü.

Virildi dest-i ḳażādan kef-i kifāyetine
Benān-ı ḫāme ile ḥall-i ʿuḳde-i işkāl

ḥall-i ʿuḳde-i teʾḫīr ol-:

1. **ḥall-i ʿuḳde-i teʾḫīr ol:**-*ur*
Kaside 17
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Erteleme düğümü çözülmek.

Ser-ā-ser oldı girih-dār rişte-i cānum
Ḳaçan olur ki diyü ḥall-i ʿuḳde-i teʾḫīr

ḥall-kārī:

1. **ḥall-kārī:**
Kaside 9
Mısra: **28**
Süslemeli.

Nihād-ı necm-i ṯāliʿ muṣḥaf-ı baḫt-ı saʿīdinde
Ser-i āyetde ḳonmış noḳṭadur gūyā ki ḥall-kārī

ḥalvā-yı bī-dūd:

1. **ḥalvā-yı bī-dūd:**
Kıt'a 16
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Nemlenmemiş, tel tel dökülen hâlis helva, tam kıvamını bulmuş helva II Sevgilinin dudakları. (Zülfe, 2011, 43).

ʿAdūlarla duḫān itmezdi ol dem
Ṣanurdum ben lebin ḥalvā-yı bī-dūd

ḥalvet:

1. **ḥalvetde:**-*de*
Müfret 573
Mısra: **1**
Tenha, yalnız.

Müyesser olmadı ḥalvetde bulmaḳ ol dil-ārāmı
Bu ḥammāmuñ egerçi Ṣofular Ḥammāmı'dur nāmı

ḥalvet-serāy-ı şāh-ı ġam:

1. **ḥalvet-serāy-ı şāh-ı ġam:**-*un*
Gazel 573
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Keder padişahının sarayı (Âşığın sarayı olan sevgilinin kapısı, eşiği).

Ṣabr u ḳarārı anda ḳomazsam ʿaceb midür
Ḫalvet-serāy-ı şāh-ı ġamuñdur senüñ derün

ḥalvet-serāy-ı vaḥdet:

1. **ḥalvet-serāy-ı vaḥdet:**-*i*
Gazel 407
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Birliğin tenha sarayı.

Ḫalvet-serāy-ı vaḥdeti görseñ ne günedür
Çendān ṣafāsı yoḳ hele bu bezm-i keşretüñ

ḫām:

1. **ḫām:**
Gazel 338
Mısra: **12**
Terbiye, tecrübe görmemiş, acemi.

Öykünür zülfüñe ʿanber beden-i pāküñe sīm
Ḫaḳ budur kim daḫı anlar gibi bir ḫām olmaz

ḫam it-:

1. **ḫam it-:**-*di, -ler*
Gazel 288
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Olgunlaşmasına engel olmak, bir şeyin gerçekleşmesini engellemek.

Bāġ-ı ʿışḳuñ mīve-i ümmīdini ḫam itdiler
Sikke-i dāru'l-ʿayār-ı vaṣlı kem-nām itdiler

hām kal-:

1. **ḫām ḳal:**-*ur*
Gazel 497
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Olgunlaşmamış olmak.

Pertev-i ḫurşīd-i maḥşer düşse her gāh üstine
Mīve-i ümmīd-i ehl-i dil ḳalur elbette ḫām

[K.3:28, Mf.310:1]

ham ḳıl-:

1. **ḫam ḳıl:**-*dı*
Gazel 894
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İki büklüm etmek.

Ẓann itmesün göreni bizi pīrān-ı māh u sāl
Ḫam ḳıldı ḳaddümüz felegüñ bār-ı miḥneti

ham ol-:

1. **ḫam ol:**-*madan*
Müfret 369
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eğrilmek, bükülmek; iki büklüm olmak, sevgilinin eziyeti, kederiyle beli bükülmek.

Olmadan ḫam ser-i çevgān-ı cefā-yı cānān
Eylemişdüm ser-i bī-devleti gūy-ı meydān

ḥamāʾil:

1. **ḥamāʾil:**
   Kıt'a 58
   Mısra: **1**
   Muska, tılsım.

Ḳalurdı başda ḥamāʾil gibi benüm ġazelüm
Götürmez oldı velī şimdi hiç zamāne ġazel

ḥamāʾil ol-:

1. **ḥamāʾil ol-:**-*ur, -dı*
   Gazel 478
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Muskalamak, büyülemek.

Olurdı başda ḥamāʾil gibi benüm naẓmum
Götürmiyor n'idelüm şimdilik zamāne ġazel

ḥamāḳat:

1. **ḥamāḳat:**
   Gazel 96
   Mısra: **14**
   Ahmaklık.

Felek ey Ḥāletī ḥaẕẕ eylemez naḳşın çıḳarmaḳdan
Anuñçün oldı yanında ḥamāḳat özge ḥayṣiyyet

ḥamām:

1. **ḥamām:**
   Gazel 518
   Mısra: **16**
   Güvercin, kumru.

Yāra iletse Ḥāletiyā şevḳ nāmemi
Vāṣıl olunca niçe muʿallaḳ döner ḥamām

[K.3:44]

ḥamd:

1. **ḥamd:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **1**
   Kulun Allah'ın yüceliğini, sonsuz lutuf ve ihsânı karşısında yaratanına minnet ve şükran duygularını bildirmesi, şükretmesi.

Ḥamd aña kim vücūd-ı insānı
Şeref-i nuṭḳa ḳıldı erzānī

ḥamd it-:

1. **ḥamd it:**-*üp*
   Tarih 4
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Allah'a şükretmek.

Ḥamd idüp Ḥāletī didi tārīḫ
Geldi şāh-ı cihān selāmetle

ḥamdü li'llāh:

1. **ḥamdü li'llāh:**
   Gazel 308
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Hamd, ancak Allah'adır.

Ḥamdü li'llāh kim bugün ol gevher-i pākīzeye
Ẓāhir oldı iltifāt-ı şāh-ı ʿālī-şānumuz

[G.145:15, G.293:9, G.311:1, G.469:9, K.23:18, K.24:3, K.37:1, Kt.132:1]

hāme:

1. **ḫāmesi:**-*si*
   Gazel 48
   Mısra: **11**
   Kalem II Söz söyleme yeteneği, şairlik.

Ḫāmesi şāʿirlerüñ ḳalur miyān-ı zāhide
Olmayınca dem-be-dem feyż-i İlāhī reh-nümā

[G.151:13, G.156:15, G.160:3, G.183:13, G.256:10, G.446:16, G.455:12, G.487:9, G.567:16, G.771:9, G.829:12, G.836:13, G.853:11, G.873:9, K.1:60, K.3:55, K.9:58, K.11:56, K.11:59, K.12:18, K.17:25, K.19:21, K.21:62, K.25:62, K.31:62, K.36:74, K.39:48, M.2:81, M.6:1, M.9:136, Kt.77:3, Kt.K.3:26]

2. **ḫāmesi:**-*si*
   Kaside 22
   Mısra: **21**
   Kalem II Hüküm, karar.

Her demde ḫāmesi dil-i bed-ḫᵛāhı aġladur
Mūsā ʿaṣāsıdur aḳıdur sengden ʿuyūn

hāme-āsā:

1. **ḫāme-āsā:**
   Kaside 38
   Mısra: **57**
   Kalem gibi.

Lisānum hemān ḳatʿ idüp ḫāme-āsā
Devātum gibi baġlamışken dehānı

hāme-i āteş-feşān:

1. **ḫāme-i āteş-feşān:**-*umuz*
   Gazel 330
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Ateş saçan kalem II Şairlik kudreti.

Her gice Ḥāletī bir iki beyti yandurur
Şevḳ-i ruḥıyla ḫāme-i āteş-feşānumuz

hāme-i gevher-nisār:

1. **ḫāme-i gevher-niṣār:**
   Kıt'a 43
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Cevher saçan kalem.

Baḥr-i midāddan çıḳarur dürr-i bī-şümār
Ġavvāṣa döndi ḫāme-i gevher-niṣārumuz

[Kt.43:4]

hāme-i kudret:

1. **ḫāme-i ḳudret:**-*i, -n, -den*
   Mesnevi 1
   Mısra: **28**
   Kelime Tipi: -
   Kudret kalemi II Allah'ın iradesi.

Ẓāhir olan bu naḳş-ı gün-ā-gün Ḫāme-i ḳudretinden oldı birūn

hāme-i meşşāṭa-i ḳudret:

1. **ḫāme-i meşşāṭa-i ḳudret:**
   Kıt'a 56

Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kudret gelinini süsleyen kalem.

Ḫāme-i meşşāṭa-i ḳudret ʿadūnuñ her zamān
Eylesün baḫt-ı siyāhı çihre-i ḥālinde ḫāl

ḫame-i müşk-efşān:

1. **ḫame-i müşk-efşān:**-*um*
Gazel 503
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Misk saçan kalem II Şairlik kudreti.

Oldı yād-ı ser-i zülfiyle anuñ Ḥāletiyā
Reşk-i sūdā-ger-i Çīn ḫame-i müşk-efşānum

hāme-i naḳḳāş-ı ḳażā:

1. **ḫāme-i naḳḳāş-ı ḳażā:**-*n, -un*
Gazel 399
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kader nakkaşının kalemi.

Ḫaṭṭ-ı ruḫına ḥükm idemez dīde-i idrāk
Taḥrīrini gör ḫāme-i naḳḳāş-ı ḳażānuñ

hāme-i takdīr:

1. **ḫāme-i taḳdīr:**-*den*
Gazel 549
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Kader kalemi II Allah'ın takdiri.

Ḫāme-i taḳdīrden ey Ḥāletī gelmez ġalaṭ
Bī-tereddüd bizdedür var ise yañlışlıḳ hemān

[G.358:10]

hamel:

1. **ḥamel:**
Gazel 249
Mısra: **12**
Koç burcu.

Ṭuysa bezme geldügin ol gözleri mestānenüñ
Āteş-i reşkiyle göklerde Ḥamel biryān olur

[K.28:22]

hāmenüñ seri:

1. **ḫāmenüñ seri:**-*n, -i*
Gazel 160
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kalemin başı.

Serini Ḥāletiyā ḫāmenüñ şikest eyle
Eger olursa süḫan-çīn-i bezm-gāh-ı hüner

ham-geşte-kad ol-:

1. **ḫam-geşte-ḳad ol:**-*ur*
Mesnevi 9
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Boyu bükülmek, iki kat olmak.

Gelürse bezmüñe şāhān-ı devrān
Olur ḫam-geşte-ḳad çün ṭāḳ-ı eyvān

ham-ı çevgān:

1. **ḫam-ı çevgān:**-*umuz*
Gazel 309
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Cirit sopasının ucundaki eğrilik.

Nā-gehān görse bu bāzī-gehde bir gūy-ı murād
Kendü kendünden şikest olur ḫam-ı çevgānumuz

ham-ı çevgān-ı zülf:

1. **ḫam-ı çevgān-ı zülf:**-*ün*
Gazel 572
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Saç değneğinin kıvrımı.

Ḫam-ı çevgān-ı zülfüñ gūy-ı dilde
Ḳoma ḫālī senüñdür şimdi meydān

ham-ı dūd-ı dil:

1. **ḫam-ı dūd-ı dil:**
Gazel 510
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül dumanının kıvrımı, halka şeklindeki âh dumanı.

Peyvestedür sipihre ḫam-ı dūd-ı dil velī
Gūy-ı murāda irmedi çevgānumuz bizüm

ham-ı ebrū:

1. **ḫam-ı ebrū:**
Mesnevi 2
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Kaş kıvrımı.

Olsa miḥraba gözlerüm nigerān
Ḫam-ı ebrū gelür ḫayāle hemān

ham-ı gīsū-yı dil-dār:

1. **ḫam-ı gīsū-yı dil-dār:**-*un*
Gazel 172
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçlarının kıvrımı.

Ḫam-ı gīsū-yı dil-dāruñ ḫayāli özge lengerdür
Gören ḫ̔ābında naẓm-ı pāküñi ġāyet ṣafā eyler

ham-ı gīsū-yı müşk-efşān:

1. **ḫam-ı gīsū-yı müşk-efşān:**-*un, -a*
Müfret 493
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Misk saçan saç kıvrımı.

Ġabġabuñ girmiş ḫam-ı gīsū-yı müşk-efşānuña
Ḫoş yaraşmış gūy-ı sīmīn ʿanberīn-çevgānuña

hamīde:

1. **ḫamīde:**
Kaside 28
Mısra: **40**

Eğilmiş, iki büklüm olmuş.

ʿAceb mi fülk-i ġamuñ ṭursa lücce-i dilde
Ḫamīde ṭurrelerüñ ṣaldı cā-be-cā lenger

hamīde ol-:

1. **ḫamīde ol:**-*sa*
Gazel 386
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eğilmek, kambur olmak.

Ne ḳadar olsa ḫamīde ḳad-i ehl-i idrāk
Yetişür aña yine tīġ-i cefā ile helāk

hamīde-ḳadd:

1. **ḫamīde-ḳadde:**-*e*
Gazel 888
Mısra: **5**
Eğilmiş boy II Âşık.

Ben ḫamīde-ḳadde gelmek vaʿdini itmişdi yār
Gözlerüm giryān olup yollarda ḳaldum pül gibi

hāmil:

1. **ḫāmildür:**-*dür*
Gazel 248
Mısra: **4**
Taşıyan.

Egerçi pīr-i zāl-i dehr ġāyet köhne-sāl oldı
Benāt-ı ḥādiṣāt-ı ʿāleme her gice ḫāmildür

ḫāmil ḳıl-:

1. **ḫāmil ḳıl:**-*ar*
Mesnevi 1
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Yüklü yapmak, yüklemek.

Nuṭfe-i ebri eyleyüp nāzil
Ḳılar eşcārı mīveden ḫāmil

hāmil-i rūḥ ol-:

1. **ḫāmil-i rūḥ ol:**-*dı*
Gazel 529
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ruh taşımak.

Vaṣf-ı laʿl-i yār ile ey Ḥāletī Meryem gibi
Ḫāmil-i rūḥ oldı bu efkār-ı ebkārum benüm

ḫamīr eyle-:

1. **ḫamīr eyle:**-*di*
Kaside 17
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Hamur etmek, yoğurmak.

Şu seng-i ġam ki felek farḳuma bıraḳmışdur
Vücūdum eyledi başdan ayaġa hem-çü ḫamīr

ḫaml eyle-:

1. **ḫaml eyle:**-*me, -sün*
Gazel 272
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
(*Bir iş veya sözü) Bir sebebe yormak, bir sebebe bağlayıp ondan ileri geldiğini kabul etmek.*

ʿIşḳa ḫaml eylemesün diyü diridüñ her bār
Dil-i dīvāne ider kūşe-i kül-ḫānda ḳarār

[G.198:5, G.418:2, Mf.280:2,

ḫamle-i hicrān:

1. **ḫamle-i hicrān:**
Gazel 493
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılık hamlesi.

Gitdi Ḳays u Kūh-ken bir ḫamle-i hicrān ile
Rezm-gāh-ı ʿışḳda ancaḳ benem ṣābit-ḳadem

ḫammām:

1. **ḫammāma:**-*a*
Gazel 876
Mısra: **9**
Hamam, sıcak kaplıca.

Ḫammāma girdi düşmen ile Ḥāletī o yār
Eylersem iḫtiyār n'ola künc-i külḫeni

[Mf.573:2]

ḫamr ırmaġınuñ ayaġı:

1. **ḫamr ırmaġınuñ ayaġı:**
Gazel 183
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şarap ırmağının kıyısı II Şarap kadehi.

Şanurlar geldi ḫamr ırmaġınuñ ayaġı cennetden
Ḳaçan cūda dıraḫt-ı ergavān ʿaksin ʿıyān eyler

ḫamse:

1. **ḫamseye:**-*y, -e*
Gazel 478
Mısra: **11**
Beş mesneviden oluşan mesnevi külliyatı.

Revādur ursa bu beş beyt ḫamseye pençe
Ne mesnevī irişür Ḥāletī aña ne ġazel

hāmūn:

1. **hāmūnuñ:**-*uñ*
Kaside 12
Mısra: **38**
Büyük çöl, düz ova.

Kūhda ʿuḳāb olur zāġ-ı kemānından zebūn
Bebri hāmūnuñ diler şīr-i livāsından emān

hāmūn ol-:

1. **hāmūn ol:**-*ur, -dı*
Gazel 575
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dümdüz ova haline gelmek.

Çekdügüm bār-ı belāyı reh-i hicrānuñda
Kūha yükletseler olurdı hemān-dem hāmūn

hāmūn-ı ḥayret:

1. **hāmūn-ı ḥayret:**-*dür*
Kaside 41
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Şaşkınlık ovası.

Yirüm kūh-ı belā deşt-i ʿanā hāmūn-ı ḥayretdür
Felek bir bī-vefā devrān sitem-ger baḫt hercāyī

hāmūn-ı ʿışḳ-ı ḳays:

1. **hāmūn-ı ʿışḳ-ı ḳays:**-*a*
Gazel 128
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kays'ın (Mecnun'un) aşk çölü.

Olmazsa bād-ı āha muḳārin ġubār-ı dil
Hāmūn-ı ʿışḳ-ı Ḳays'a virür baş gird-bād

hāmūş:

1. **ḫāmūş:**
Gazel 874
Mısra: **9**
Sessiz, susmuş.

Ḥāletī-veş ḳand-i laʿlüñden şehā ḫāmūş iken
Ḳıldı mirʾāt-ı ruḫuñ bir ṭūṭi-i gūyā beni

hāmūş eyle-:

1. **ḫāmūş eyle:**-*dü, -n*
Gazel 632
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Suskun bir hale getirmek, susturmak.

Ḥāletī-veş bülbülān-ı dehri ḫāmūş eyledüñ
Ṣad hezārān āferīn ey murġ-ı gül-zār-ı süḫan

hāmūş ol-:

1. **ḫāmūş ol:**-*du, -m*
Gazel 228
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Susmak.

Dilümi bağladı gīsūları ḫāmūş oldum
Döndüm ol ṭālibe kim ḫalḳa-i irşāda geçer

[G.352:10, G.862:12]

hāmūş-ı istiġnā:

1. **ḫāmūş-ı istiġnā:**
Gazel 7
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Nazlanıp susmak.

Maḥabbet ḳıṣṣasın söyleşmege varmışdur ol şūḫa
Ben oldum bī-zebān ḥayretden ol ḫāmūş-ı istiġnā

hamyāze:

1. **ḫamyāze:**
Mesnevi 9
Mısra: **186**
Bezginlik, usanç.

N'içün devrüñde ben ey şāh-ı Cem-cāh
Çekem bir cām biñ ḫamyāze her gāh

hamyāze-i kesel ol-:

1. **ḫamyāze-i kesel ol-:**-*ma, -sa*
Gazel 305
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Tembellikten bezmiş olmak.

Bezm-i cihānda olmasa ḫamyāze-i kesel
Hergiz açılmaz idi dehān-ı ḫāmūşumuz

hamyāze-i melāl:

1. **ḫamyāze-i melāl:**-*üm, -e*
Gazel 496
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kederden usanma.

Sāḳī-i dehr kāselerin ṭoldurdı hep
Ḫamyāze-i melālüme baḳup vireydi cām

hamza:

1. **ḫamza'dur:**-*dur*
Kaside 15
Mısra: **24**
Hz. Hamza.

Üstine geldükçe anuñ ḫażret-i şāh-ı cihān
Ḫamza'dur gūyā siyeh Ḳaytaz'a olmışdur süvār

hān aḥmed:

1. **ḫān aḥmed:**
Kaside 8
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Sultan I. Ahmed.

Şeh-i Cem-bezm ü Rüstem-rezm Ḫān Aḥmed ki bulsaydı
Olurdı bende-i dīrīnesi İskender ü Dārā

[Kt.27:1]

hān meḥemmed:

1. **ḫān meḥemmed:**
Gazel 439
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Osmanlı hanedanından Sultan III. Mehmet.

ʿArṣa-i ʿālemde ey dil olmaġa ṣāḥib-ḳırān
Ḫān Meḥemmed gibi bir şāh-ı bülend-aḫter gerek

hān murād:

1. **ḫān murād:**
Kaside 18
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Sultan IV. Murat.

Ḫān Murād ol şeh-i Cem-kevkebe kim öykünemez
Nergis-i gül-şenine dīde-i baḫt-ı bīdār

hançer:

1. **ḫançerini:**-*i, -n, -i*
Gazel 228
Mısra: **11**
Hançer, kılıç II Sevgilinin keskin bakışı, kirpiği, kaşı.

Çekme ġam ḫançerini eylese ser-tīz o şāh
Bu da bir devrdür ey ʿāşıḳ-ı üftāde geçer

[G.368:5, G.519:3, G.613:7, G.619:2, G.641:9, G.661:6, G.710:3, G.763:10, G.845:1]

2. **ḫançerin:**-*i*, -*n*
Kaside 2
Mısra: **5**
Hançer, kılıç II Yaprak, ağaç yaprağı.

Yine taḳındı miyānına ḫançerin sūsen
Yine ḳılıçlarını aşdı bīd-i bālāya

3. **ḫançeri:**-*i*
Kaside 40
Mısra: **29**
Hançer, kılıç.

Ḫançeri ṣandı ḥavāle göricek māh-ı nevi
Güneşüñ ola yüzünde n'ola āşār-ı vecel

[Kt.116:3]

hançer çek-:

1. **ḫançer çek:**-*er*
Gazel 72
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Saldırmak.

ʿĀşıḳ-ı bī-dil ne dir kim aña eylersün ʿitāb
Ẕerre-i nāçīze hiç ḫançer çeker mi āftāb

2. **ḫançer çek:**-*er*, -*se*
Kaside 28
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Hançeri birisine karşı doğrultmak, saldırmak II Güneş ışınlarına maruz kalmak.

Seni ḳoyup güneşe itmeyüm cihānda naẓar
Çekerse üstüme her bir şuʿāʿı bir ḫançer

hançer ü şemşīr:

1. **ḫançer ü şemşīr:**
Gazel 158
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hançer ve kılıç.

Ḫançer ü şemşīr ʿarż itmeñ ne lāzım her zamān
ʿĀşıḳ öldürmekde ḫod bir nāz göstermeñ yeter

hançere düş-:

1. **ḫançere düş:**-*di*
Gazel 865
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İntihar etmek.

Laʿlinden olup ġamze-i ḫūn-rīzine māʾil
Cāndan uṣanup ḫaste göñül ḫançere düşdi

hançer-i behrām:

1. **ḫançer-i behrām:**
Kaside 9
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Behram'ın hançeri II Behram, Doğu mitolojisinde feleğin celladı olarak bilinir ve minyatürlerde bir elinde kılıç diğer elinde kesik baş tutan delikanlı olarak tasvir edilir. Yeryüzünde savaşların çıkmasında da bu gezegenin etkili olduğuna inanılmıştır.

Eger ḳorḳutmasaydum ḫançer-i Behrām ḳahrıyla
İderdi necm-i baḫtum çerḫ-i ġaddāra ṭaraf-darī

hançer-i berrān-ı çerḫ:

1. **ḫançer-i berrān-ı çerḫ:**
Gazel 117
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Feleğin keskin kılıcı.

Ẓāhir olan māh-ı nev ṣanmañ ki ḳanlar dökmeden
Hiç gılāfa girmez oldı ḫançer-i berrān-ı çerḫ

hançer-i bīd:

1. **ḫançer-i bīd:**
Mesnevi 9
Mısra: **144**
Kelime Tipi: -
Söğüt hançeri II Söğüt yaprağı.

Açılmaz ġonce-i gül-zār-ı ümmīd
Görülmez anda illā ḫançer-i bīd

hançer-i bī-dād:

1. **ḫançer-i bī-dād:**-*la*
Terkib-bend 1
Mısra: **113**
Kelime Tipi: -
Zulüm, eziyet hançeri.

Kimi kim ḫançer-i bī-dādla ḳatl itmek isterseñ
Maḥabbet ṣūretinde evvelā mihmān iden sensin

hançer-i cevr:

1. **ḫançer-i cevr:**-*i*, -*y*, -*le*
Müfret 322
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet, zulüm hançeri.

Ḫançer-i cevriyle ölmek müddeʿāmuzdur bizüm
Laʿl-i dil-berden teʾessüf ḫūn-bahāmuzdur bizüm

hançer-i ġamze:

1. **ḫançer-i ġamze:**
Gazel 726
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yan bakış hançeri.

Ḫançer-i ġamze ḫayālüñ getürüp çeşmümüze
Eyleyüp ḳatʿ-ı naẓar baḳmayalum dünyāya

[G.707:4, G.885:7]

hançer-i ḫār:

1. **ḫançer-i ḫār:**-*ı*
Gazel 29
Mısra: **5**

Kelime Tipi: -
Diken hançeri.

Ḫançer-i ḫārı ṭutup bülbülüñ üstine yürür
Eyledi şāḫ-ı güli var ise taḥrīk ṣabā

[G.141:4, G.395:10]

hançer-i hicrān:

1. **ḫançer-i hicrān:**
Gazel 686
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayrılık hançeri.

Öldürse eger Ḥāletī'yi ḫançer-i hicrān
Sūsenler ide ḫāk-i mezārını müzeyyen

[G.826:10]

hançer-i hilāl:

1. **ḫançer-i hilāl:**
Gazel 82
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hilal kılıcı (Yeniay şekli dolayısıyla hançere benzetilmiştir).

Ol ġamzelerle itdügüñi idemez senüñ
Ne ḫançer-i hilāl ne şemşīr-i āftāb

[G.77:6]

hançer-i hūn-rīz:

1. **ḫançer-i ḫūn-rīz:**-*i, -n, -i*
Gazel 425
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kan dökücü hançer II Sevgilinin kirpiği.

Didiler ḫançer-i ḫūn-rīzini tīz itdi o yār
Ġamze gibi yine dil aña da urulsa gerek

hançer-i ḫūn-rīz-i cānān:

1. **ḫançer-i ḫūn-rīz-i cānān:**-*ı*
Gazel 43
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kan dökücü kılıcı.

Miyān- bendinde seyr it ḫançer-i ḫūn-rīz-i cānānı
Hilāli hale içre görmedüñse ey dil-i şeydā

hançer-i ser-tīz:

1. **ḫançer-i ser-tīz:**
Gazel 84
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Keskin, sivri uçlu hançer.

Öldürmege yetmez mi beni ḫançer-i ser-tīz
N'içün ġam-ı hicrüñ içirür yoḳ yire şarāb

[G.276:3]

hançer-i sūsen:

1. **ḫançer-i sūsen:**
Kaside 40
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Susam ağacının kılıcı II Susam ağacının kılıca benzeyen yaprakları.

Āb virseydi eger çeşme-i efḍālinden
Ḫançer-i sūsen ile baḫs idemez tīġ-i cebel

hançer-i zerrīn-i cānān:

1. **ḫançer-i zerrīn-i cānān:**-*ı*
Gazel 8
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin altın hançeri II Sevgilinin altın kemeri.

Miyān- bendinde seyr it ḫançer-i zerrīn-i cānānı
Hilāli hāle içre görmedüñse ey dil-i şeydā

hançer-keş ol-:

1. **ḫançer-keş ol:**-*up*
Gazel 386
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kılıç çekmek.

Ġamzeden düşmen-i nāçīze olup ḫançer-keş
İtme ben ʿāşıḳuñı tīġ-i cefā ile helāk

hançerle üstine ṭur-:

1. **ḫançerle üstine ṭur:**-*ur*
Kaside 30
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Hançerle başında beklemek (Mirrih yani Mars bir elinde kılıç bir elinde kesik baş ile tasvir edilir ve feleğin celladı olarak bilinir).

Murāduñ üzre dönmekde şitāb itsün diyü dāʾim
Ṭurur ḫançerle Mirrīḫ üstine çerḫ-i muʿallānuñ

handān:

1. **ḫandān:**
Gazel 197
Mısra: **8**
Güleç.

Daʿvet itse reşk ile āḫir perīşān-ḥāl ider
Bezmine ʿışḳ ehli hep ḫandān varur giryān gelür

[G.314:4]

handān it-:

1. **ḫandān it:**-*sün*
Kaside 24
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Güldürmek, sevindirmek, hoşnut etmek.

Ṭalʿatuñ Ḥażret-i Ḫaḳ gül gibi ḫandān itsün
Eylesün ʿālemi bülbül gibi medḥüñ gūyā

[G.140:7, K.21:89]

handān ol-:

1. **ḫandān ol:**-*ı, -yor*
Gazel 226
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gülmek, neşeli ve mutlu olmak.

Aġla ey dil ki senüñ aġladuġın gördükçe
Ṭurma ol ġonce-dehen gül gibi ḫandān oluyor

[G.35:10, G.249:6, G.648:12, G.669:14, Th.1:5, T.8:12]

ḫande:

1. **ḫandeden:**-*den*
Gazel 612
Mısra: **6**
Gülme, gülüş II Çiçeğin açılması.

Ḥāl-i bülbül nic'olur kim işidüp feryādın
Ḫandeden arḳası üstine gelür verd-i çemen

2. **ḫandeden:**-*den*
Gazel 810
Mısra: **8**
Gülme, gülüş II Çiçeğin açılması.

Gözlerümden iki baḥr-i bī-kerān peydā olur
Ḫandeden olduḳça ẓāhir ruḥlarında iki çāh

[Mf.15:1, Mf.164:1]

ḫande eyle-:

1. **ḫande eyle:**-*r*
Gazel 335
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gülmek.

Ḫān-ḳāh-ı dehr içinde bir bölük ḥayrānlaruz
Ḫande eyler devlet-i Ḍaḥḥāk'e en nā-şādumuz

[G.609:2]

ḫande it-:

1. **ḫande it:**-*er*
Gazel 186
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güldürmek II Açmak, çiçeklendirmek.

Gelse bir bāġa eger bād ile būy-ı zülfüñ
Gülleri ḫande ider sebzeleri ḫurrem olur

[G.631:4]

ḫande-dih ü girye-sitān ol-:

1. **ḫande-dih ü girye-sitān ol:**-*ma, -y, -an*
Gazel 571
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Güldürmek ve ağlatmak, mutlu etmek ve üzmek.

İdemez sūd ġam-ı ʿışḳ ile bāzārından
Olmayan Ḥāletiyā ḫande-dih ü girye-sitān

ḫande-i dil-ber:

1. **ḫande-i dil-ber:**
Gazel 32
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzelin gülüşü.

Helāk itse n'ola keştī-i cānı ḫande-i dil-ber
Olur baḥr-i cemālinde anuñ gird-āblar peydā

ḫande-i gül:

1. **ḫande-i gül:**
Gazel 565
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gülün gülmesi II Gülün açılması III Sevgilinin güler yüz göstermesi.

ʿAndelīb-i çemen-i vaṣl idüm ammā şimdi
Ḫande-i gül nic'olur baña unutdurdı zamān

ḫande-i laʿl-i leb:

1. **ḫande-i laʿl-i leb:**-*ün, -i*
Gazel 762
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) dudağının kırmızı gülüşü.

Ṭuramaz ḫande-i laʿl-i lebüñi görmeyicek
Dil kebāb oldı velī ḥāceti vardur nemege

ḫande-i nem-gīn:

1. **ḫande-i nem-gīn:**
Gazel 113
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Nemli gülüş.

Yaraşur yāra ḫande-i nem-gīn
Külli şeyʾin mine'l-melīḥi melīḥ

handeler eyle-:

1. **ḫandeler eyle:**-*r, -se*
Müfret 96
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gülmek.

Vefā ümīdüñ idermiş çemende bülbüller
ʿAceb mi ḫandeler eylerse dem-be-dem güller

handeler it-:

1. **ḫandeler it:**-*se*
Gazel 71
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gülücükler saçmak.

Eyledi ḳıbḳızıl deli her birini o ġonce-leb
Gülleri gül-şenüñ n'ola ḫandeler itse bī-sebeb

hāne:

1. **ḫānesine:**-*si, -n, -e*
Gazel 254
Mısra: **12**
Ev II Gönül evi.

Gördükçe sīnede ġamuñı şād olur göñül
Beñzer aña ki ḫānesine āşnā gelür

[G.584:7, Mf.222:2]

2. **ḫāneme:**-*m, -e*
Gazel 111
Mısra: **3**
Ev, mesken.

Naʿl-i esbinden şerer çıḳdı gelürken ḫāneme

Yanmaġa şemʿ-i ümīdüm ẓāhir oldı iḳtidāḥ

[G.196:1, G.220:9, G.273:1, G.328:2, G.337:7, G.342:1, G.427:1, G.576:4, G.712:9, G.770:8, G.777:4, G.787:7, G.812:4, K.26:49, K.27:8, K.34:23, K.34:35, M.5:53, Mf.180:1, Mf.243:1]

hāne dīvārı:

1. **ḫāne dīvārı:**-*n, -a*
   Gazel 694
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Ev duvarı II Sevgilinin evinin duvarı.

Ol ṭabīb-i cānla ben ḫaste beyninde mesās
Ḫānesi dīvārına gāhī ṭayanmaḳdur hemān

hāne-be-hāne:

1. **ḫāne-be-ḫāne:**
   Gazel 752
   Mısra: **2**
   Ev ev, sıra sıra.

Endūh-ı firāḳ itdi sirāyet dil ü cāna
Girdi yine seyl-āb-ı belā ḫāne-be-ḫāne ,

[G.752:2, Mf.511:2]

hāne-bīzār it-:

1. **ḫāne-bīzār it-:**-*di, -ler*
   Gazel 181
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Evinden bıktırmak.

Eyleyüp peyġūle-i bī-dādı ġāyet teng ü tār
Ḥāletī-i derd-mendi ḫāne-bīzār itdiler

hānedān:

1. **ḫānedānuñ:**-*uñ*
   Mesnevi 8
   Mısra: **185**
   Soylu aile.

Ḳul oġlu ḳulıyam bu ḫānedānuñ
Seg-i mevrūs̱ıyam şāh-ı cihānuñ

hāne-harāb it-:

1. **ḫāne-ḫarāb it:**-*me, -y, -ince*
   Gazel 49
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Perişan hale getirmek.

Ḳomadı ʿāḳibetü'l-emr bāde-i laʿlüñ
Beni ḥabāb-ṣıfāt itmeyince ḫāne-ḫarāb

hāne-i aġyār:

1. **ḫāne-i aġyār:**-*da*
   Gazel 286
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Rakibin evi.

Dün gice varup ḫāne-i aġyārda ḳalmış
Vay ḥālümüze böyle ḳalursa eger ol yār

[G.332:7, G.479:1, G.579:7, G.695:13]

hāne-i ʿālem:

1. **ḫāne-i ʿālem:**
   Gazel 122
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Dünya evi, alem.

Dūd-ı dilümle ḫāne-i ʿālem pür oldı līk
Yoḳ revzen-i ümmīdüme hiç ruḫṣat-ı güşād

hāne-i ʿāşık-ı dil-haste:

1. **ḫāne-i ʿāşıḳ-ı dil-ḫaste:**-*de*
   Gazel 247
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Gönlü hasta âşığın evi.

Nāveküñ ḳılsa eger ḫāk-i siyāhı menzil
Ḫāne-i ʿāşıḳ-ı dil-ḫastede bir mātem olur

hāne-i baht-ı vārūn:

1. **ḫāne-i baḫt-ı vārūn:**
   Gazel 576
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Uğursuz talihin evi.

Ḳalmadı bu dil-i dīvāneye hiç dünyāda
Varacaḳ ḫāne meger ḫāne-i baḫt-ı vārūn

hāne-i beden:

1. **ḫāne-i beden:**-*de*
   Gazel 702
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Beden evi.

Cān ḫāne-i bedende yeter ṭurdı Ḥāletī
Anı çıḳar da yirine peykān-ı yāri ḳo

hāne-i bīmār:

1. **ḫāne-i bīmār:**-*dan*
   Gazel 283
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Hasta evi II Gönül.

Her āh kim derūn-ı dil-i zārdan gelür
Bir nāledür ki ḫāne-i bīmārdan gelür

hāne-i cān:

1. **ḫāne-i cān:**-*a*
   Gazel 266
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Can evi, gönül.

Ḫāne-i cāna olur nāveki bir şemʿ-i münīr
Tāb-ı dilden ḳaçan ucındaki peykān ṭutuşur

[G.207:3, G.294:1, G.688:3, G.718:10, G.822:5,

hāne-i cān u dil:

1. **ḫāne-i cān u dil:**
   Gazel 58
   Mısra: **2**

Kelime Tipi: -
Gönül ve can evi.

Seyl-i ġam virdi vücūdum şehrine çoḳ ıżṭırāb
Ḫāne-i cān u dil oldı birbirinden ḫarāb

hāne-i cism:

1. **ḫāne-i cism:**-*üm*
Müfret 25
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Beden evi.

Naḳd-i şevküm bī-nihāyet ḫāne-i cismüm ḫarāb
Oldı göñlüm şanki bir vīrāne gerd-i genc-yāb

hāne-i çeşm:

1. **ḫāne-i çeşm:**-*üm, -de*
Gazel 863
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Göz evi II Âşığın gözü.

Göricek ḫāne-i çeşmümde ḫayāl-i yāri
Yetişüp dest-i ecel ḳapuyı dīvār itdi

[G.363:3, G.825:4]

hāne-i dehr:

1. **ḫāne-i dehr:**
Gazel 159
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dünya evi, evlilik.

Revzen-i ümmīdüm açdurmaz zamāne gerçi kim
Ḫāne-i dehr oldı pür dūd-ı dilümle ser-be-ser

[G.653:3, K.27:69]

hāne-i dil:

1. **ḫāne-i dil:**-*de*
Gazel 14
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gönül evi.

Ḫāne-i dilde olan dūd eleminden cānum
Ḳorḳarın kim tüte mülk-i ʿademe Ḥāletiyā

[G.41:3, G.226:8, G.257:5, G.651:9, G.769:8]

hāne-i ḫammāre:

1. **ḫāne-i ḫammāre:**-*den*
Gazel 283
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Şarap evi, meyhane.

Mest ü ḫarāb-ı bāde-i ʿışḳ oldı Ḥāletī
Sen anı şanma ḫāne-i ḫammāreden gelür

hāne-i ʿışk:

1. **ḫāne-i ʿışḳ:**-*a*
Gazel 501
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk evi.

Ser-i ʿuşşāḳ ile bünyād urulmış ḫāne-i ʿışḳa
Ġam-ı hicrüñle āḫir ben de alur giderüm başum

hāne-i ḳalb:

1. **ḫāne-i ḳalb:**-*üm*
Gazel 81
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül evi II Âşığın gönlü.

Vaṣl u hicrüñle hevā-yı ʿışḳ mānend-i ḥabāb
Ḫāne-i ḳalbüm gehī maʿmūr ider gāhī ḫarāb

[G.589:2, G.738:8]

hāne-i kühen-i kūçe-i ümīd:

1. **ḫāne-i kühen-i kūçe-i ümīd:**
Gazel 292
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Umut sokağının eski evi.

Luṭfıyla ḫāne-i kühen-i kūçe-i ümīd
Çün ḳalʿa-i sefīd-i felek oldı üstüvār

hāne-i ṣabr:

1. **ḫāne-i ṣabr:**-*um, -ı*
Gazel 849
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sabır evi II Gönül.

Ol ki şemʿ-i ruḫ-ı dil-dārı fürūzān itdi
Ḫāne-i ṣabrumı ol şemʿ ile sūzān itdi

hāne-i ten:

1. **ḫāne-i ten:**-*i*
Gazel 876
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Beden evi, vücut.

Çaḳ cāna geçdi tīşe-i cevr ü cefā-yı yār
Çoḳ geçmeden yıḳar göresin ḫāne-i teni

hāne-i tenhā:

1. **ḫāne-i tenhā:**-*y, -a*
Gazel 202
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Issız ev.

Gitdi dilden ẕevḳ ü şādī ḳalmadı ṣabr u ḳarār
Ḫāne-i tenhāya dek gelsün o şūḫ u şīve-kār

hāne-i ümmühāni:

1. **ḫāne-i ümmühāni:**-*i*
Mesnevi 4
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Hz. Muhammed'in amcasının kızı Ümmü Hânî'nin evi.

Ḳılmış idi ol ümmi-i kāmil Ḫāne-i Ümmühāni'i menzil

hāne-i ʿuşşāk:

1. **ḫāne-i ʿuşşāḳ:**-*a*
Gazel 34
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âşıkların evi.

ʿAhd eyleseydi ḫāne-i ʿuşşāḳa varmaġa

Hiç ola mı ki vara ide ʿahdine vefā

[Mü.4:16]

hane-i zenbūr:

1. **ḫane-i zenbūr:**-*dur*
Gazel 261
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Arı kovanı.

Şehd-i lebüñ fikriyle dil pür-raḫne-i tīr-i cefā
Güm güm öter sīnem benüm ṣan ḫane-i zenbūrdur

hāne-perdāz:

1. **ḫāne-perdāz:**
Mesnevi 9
Mısra: **248**
Evler dizen.

Benem manṣūbe-i fikretle mümtāz
Ser-i naṭʿ-ı süḫanda ḫāne-perdāz

hāne-sūz:

1. **ḫāne-sūz:**
Gazel 3
Mısra: **3**
Ev yakıcı II Gönlü acıtıcı.

Ehl-i ʿışḳa ḫāne-sūz aġyāra bezm-efrūz olur
Tā ezelden böyledür şemʿ-i cemāl-i dil-rübā

[G.42:7]

hāne-zād-ı çerh-i hūn-ḫˇār:

1. **ḫāne-zād-ı çerḫ-i ḫūn-ḫˇār:**
Mesnevi 8
Mısra: **86**
Kelime Tipi: -
Kan içici feleğin evinde doğmuş.

Ser ü sīnem figār-ı seng ü dīvār
Sitārem ḫāne-zād-ı çerḫ-i ḫūn-ḫˇār

ḫāne-zād-ı mecnūn:

1. **ḫāne-zād-ı mecnūn:**-*am*
Müfret 314
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mecnun'un evinde doğmuş II Mecnun gibi aşk derdi çeken âşık.

Dil pür-endūh u dīde pür-ḫūnam
Gūyiyā ḫāne-zād-ı mecnūnam

hani:

1. **hani:**
Kaside 28
Mısra: **65**
Karşıdakinin daha önceden bildiği bir şey kendisine hatırlatılmak istenildiğinde kullanılan bir söz.

ṭaġıtdı kendüsini sürme-i ṣafā hani
Şu dem ki ḫāk-i rehinden ṣabā iletdi ḫaber

ḫˇān:

1. **ḫˇān:**-ı, -n, -da
Kaside 39
Mısra: **10**
Sofra.

Ebr-i ġırbāliyle pāk eyler daḳīḳın ṭurma çerḫ
İhtimām itse ʿaceb mi ḳalmadı ḫˇānında nān

ḫˇān-ı cemāl:

1. **ḫˇān-ı cemāl:**-*e*
Gazel 457
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzellik sofrası.

Ḫˇān-ı cemāle sebze-i ter ḥoḳḳa-i nemek
Olunca ḫaṭṭ-ı rūy u dehānuñ gibi gerek

ḫˇān-ı emel:

1. **ḫˇān-ı emel:**-*den*
Mesnevi 9
Mısra: **189**
Kelime Tipi: -
İstek sofrası.

Daḫı ḫˇān-ı emelden almadan nān
Beni ḳaldurdı ḫˇān-sālār-ı devrān

ḫˇān-ı ġam:

1. **ḫˇān-ı ġam:**-*dan*
Gazel 513
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gam sofrası.

Ḫˇān-ı ġamdan ne naṣīb olsa yisün lezzet ile
Virüp esrār-ı ḳażā-yı dili ḫayrān idelüm

ḫˇān-ı halīl-āsā:

1. **ḫˇān-ı ḫalīl-āsā:**
Kaside 23
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Halil İbrahim sofrası gibi.

Göñüller Kaʿbesin yap dem-be-dem ḫˇān-ı Ḫalīl-āsā
Çekilsün bezm-i ʿālemde simāṭ-ı ʿadl ü iḥsānuñ

ḫˇān-ı ʿışḳ:

1. **ḫˇān-ı ʿışḳ:**-*ı, -n*
Gazel 780
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk sofrası.

Kimi ġam yir kimi zehr-i cefāsın nūş ider ṭurmaz
Bugün ol şāh-ı ḫüsnüm ḫˇān-ı ʿışḳın çekdi dünyāya

ḫˇān-ı iʿcāz çek-:

1. **ḫˇān-ı iʿcāz çek:**
Mesnevi 3
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Mucize sofrası kurmak (Peygamber'in türlü türlü mucize göstermesi bağlamında).

Ḫˇān-ı iʿcāz çekdi ol server
Pārelense ʿaceb mi ḳurṣ-ı ḳamer

ḫˇān-ı iḥsān:

1. **ḫˇān-ı iḥsān:**-*un*
Gazel 195
Mısra: **5**

Kelime Tipi: -
Cömertlik sofrası.

Günde biñ kez ḫˇān-ı iḥsānuñ çekilse ʿāleme
Bu dil-i şeydā içün bir kez dimezsin ḳandadur

[K.7:26]

<u>ḫˇān-ı iḳbāl:</u>

1. **ḫˇān-ı iḳbāl:**-*e*
Gazel 501
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Talih sofrası.

Meges gibi ʿaceb mi ḫˇān-ı iḳbāle dolaşmazsam
Dem-ā-dem yidügüm ġamdur degüldür ol benüm aşum

<u>ḫˇān-ı lutf:</u>

1. **ḫˇān-ı luṭf:**-*ı*
Mesnevi 7
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Lütuf sofrası.

Bende-i der-gehi mülūk-i kirām
Dizilür ḫˇān-ı luṭfı üzre ʿiẓām

<u>ḫˇān-ı luṭf u himmet:</u>

1. **ḫˇān-ı luṭf u himmet:**-*i, -n, -den*
Kaside 1
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve yardım sofrası.

Dem-ā-dem ḫˇān-ı luṭf u himmetinden muġtenimlerdür
Revādur ḫalḳ-ı ʿālem olsalar cümle s̲enā-ḫˇānı

<u>ḫˇān-ı maḥabbet:</u>

1. **ḫˇān-ı maḥabbet:**
Gazel 91
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk sofrası.

Yursañ iki ʿālemden elüñ evvel ü āḫir
Elbette gelür ayaġuña ḫˇān-ı maḥabbet

[G.91:8]

<u>ḫˇān-ı maḥabbet çekil-:</u>

1. **ḫˇān-ı maḥabbet çekil-:**-*dükde*
Gazel 98
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk sofrası kurulmak, aşk payı dağıtılmak.

Ḳonmış dehenüñ derdi senüñ ḥiṣṣe-i ġāʾib
Dünyāya çekildükde ezel ḫˇān-ı maḥabbet

<u>ḫān-ı süleymān-iḫtişām:</u>

1. **ḫān-ı süleymān-iḫtişām:**
Kaside 12
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Hz. Süleyman gibi görkemli hükümdar (Sultan I. Ahmed).

Şāh-ı İskender-ḥaşem Ḫān-ı Süleymān-iḫtişām
Ser-firāz-ı heft-kişver şehr-yār-ı ins ü cān

<u>ḫˇān-ı vaṣl:</u>

1. **ḫˇān-ı vaṣl:**-*ı, -n, -a*
Gazel 700
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kavuşma sofrası.

Yāri gördüm hicrden çekmem elem şimden girü
Ḫˇān-ı vaṣlına irişdüm ġam yimem şimden girü

<u>ḫˇān-ı yaġmā:</u>

1. **ḫˇān-ı yaġmā:**
Mesnevi 8
Mısra: **182**
Kelime Tipi: -
Yağma sofrası; herkesin faydalandığı nimetler, tabiatın herkese bol bol verdiği nimetler.

Ṣıġar mı āb-ı ʿummān hiç sebūya
Girer mi ḫˇān-ı yaġmā bir gelūya

[G.825:2]

<u>ḫˇān-ı yaġmā-yı ilāhī:</u>

1. **ḫˇān-ı yaġmā-yı ilāhī:**-*den*
Gazel 693
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İlahi nimetleri talan etme.

Ḫˇān-ı yaġmā-yı İlāhī'den olursın ḥiṣṣe-dār
Hīç leʾīmān-ı zamānuñ çekme bār-ı minnetin

<u>ḫān-ḳāh:</u>

1. **ḫān-ḳāhuñ:**-*un*
Müseddes 8
Mısra: **7**
Tekke II Dünya.

Ḫān-ḳāhuñ içine nūr-ı ruḥuñ ẕikri düşer
Hāy u hūy ile ṭolar günbed-i çerḫ āḫir

<u>ḫān-ḳāh-ı dehr:</u>

1. **ḫān-ḳāh-ı dehr:**
Gazel 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dünya tekkesi.

Ḳalmaya ġamdan şikāyet eylesem şāhum saña
Ḫān-ḳāh-ı dehr içinde yanmaduḳ bir būriyā

[G.33:2, G.335:3]

<u>ḫān-ḳāh-ı derd-i ʿışḳ:</u>

1. **ḫān-ḳāh-ı derd-i ʿışḳ:**-*un*
Gazel 148
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Aşk derdinin tekkesi.

Ḫān-ḳāh-ı derd-i ʿışḳuñ resm ü rāhı özgedür
Cürʿa-dān-ı ḫātırı anda ḳomazlar bī-ġubār

<u>ḫān-ḳāh-ı ġam:</u>

1. **ḫān-ḳāh-ı ġam:**-*da*
Gazel 568
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gam tekkesi.

Degül cāy-ı taʿaccüb dönse ḳaddüm Ḥāletī yaya
Çıḳardum ḫān-ḳāh-ı ġamda ben çoḳ çille-i merdān

hān-ḳāh-ı ʿışḳ:

1. **ḫān-ḳāh-ı ʿışḳ:**-*dur*
Gazel 223
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşk tekkesi.

Derd ü ġamla ṭolsa ṭañ mı sīnemüñ her kūşesi
Ḫān-ḳāh-ı ʿışḳdur bu bunda çoḳ mihmān yatur

[G.467:12]

hānmān:

1. **ḫānmānum:**-*um*
Gazel 884
Mısra: **4**
Ev, bark, ocak, yurt, yuva.

Şöyle geldi ġaflet üzreyken baña nār-ı firāḳ
Ḫānmānum yaḳdı hep dār u diyārum ḳalmadı

hān-mān-ı ʿakldan çık-:

1. **ḫān-mān-ı ʿaḳldan çıḳ-:**-*ar*
Gazel 196
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Akıl yuvasından çıkmak, aklını kaybetmek.

Her ḳaçan kim ḫānesinden ol şeh-i ḫūbān çıḳar
Ḫān-mān-ı ʿaḳldan çoḳ ʿāşıḳ-ı nālān çıḳar

hānmān-ı çerh:

1. **ḫānmān-ı çerḫ:**-*e*
Gazel 192
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Felek yuvası, felek ocağı.

Nār-ı āhuñ ḫānmān-ı çerḫe ṣal şimden girü
Bunca yıllar eyledüñ ey Ḥāletī ḥürmet yeter

hānmān-sūz ol-:

1. **ḫānmān-sūz ol:**-*ur*
Mesnevi 9
Mısra: **204**
Kelime Tipi: -
Ev bark yakmak.

Görünmezse ḳapuñdan baḫt-ı fīrūz
Olur şemʿ-i ümīdüm ḫānmān-sūz

hˇān-sālār-ı devrān:

1. **ḫˇān-sālār-ı devrān:**
Mesnevi 9
Mısra: **190**
Kelime Tipi: -
Devrin sofracıbaşısı.

Daḫı ḫˇān-ı emelden almadan nān
Beni ḳaldurdı ḫˇān-sālār-ı devrān

hār:

1. **ḫārdan:**-*dan*
Gazel 18
Mısra: **1**
Diken II Rakip.

Gencine mārdan gül ola ḫārdan cüdā
Ol yār hergiz olmaya aġyārdan cüdā

[G.87:2, G.141:13, G.308:7, G.424:7, G.485:1, G.587:4, G.637:8, G.665:10, G.732:2, G.737:13, G.888:2, K.2:7, K.18:5, Mf.1:1, Mf.26:2, Mf.27:2, Mf.28:2, Mf.29:2, Mf.209:2, Mf.433:2, Mü.4:2]

har:

1. **ḫar:**
Gazel 279
Mısra: **8**
Eşek II Cahil kişi.

Mesīḥā-veş gözi cān-baḫş olanlar ḫāk-i zilletde
Velīkin devlete irişmedük bir ḫar mı ḳalmışdur

[G.200:8, G.374:4, G.439:10, G.749:8, G.782:8]

hār hār:

1. **ḫār ḫār:**
Gazel 146
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Diken diken.

Rāh-ı ġamda ḫāk olup üstümde güller bitse ger
Yine sīnemde muḳarrerdür ġamuñla ḫār ḫār

hār ol-:

1. **ḫār ol:**-*a*
Kaside 6
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Diken (gibi) olmak.

Gül gibi tāze ġoncelerüñle cihānda gül
Aʿdā-yı devletüñ iki ʿālemde ola ḫār

hār u hārā:

1. **ḫār u ḫārā:**
Gazel 224
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Diken ve mermer.

Gül-i ruḫsārı vü laʿl-i lebi fikriyle dil-dāruñ
Olur erbāb-ı ʿışḳa ḫār u ḫārā bāliş ü pister

hār u has:

1. **ḫār u ḫas:**-*lar, -da, -dur*
Gazel 656
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Çerçöp.

Ḫār u ḫaslardadur görinen bilmeyen müjgān ṣanur
ʿAks-i rūy-ı yār ile çeşmüm olupdur gül-sitān

[G.345:6, G.347:2]

hār u has ol-:

1. **ḫār u ḫas ol:**-*maz*
Gazel 754
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çalı çırpı olmak.

Ser-i küh-sār-ı istiġnāda bir
murġ-ı Hümā-bālem
İki ʿālem bile ḫār u ḫas olmaz
āşiyānumda

hārā:

1. **ḫārā:**
Gazel 236
Mısra: **4**
Çok sert taş, mermer.

Merḥamet ḳopmaz dil-i
sengīn-i dil-berden baña
Seyl-i eşkümle yirinden gerçi
kim ḫārā ḳopar

[G.76:6, G.412:2]

hārā eyle-:

1. **ḫārā eyle:**-*r*
Mesnevi 1
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Düz renkli, üzerinde mermer damarlarına benzeyen dalgalar bulunan sof cinsinden menevişli eski bir kumaştan yapmak.

Kūhuñ eyler libāsını ḫārā
Geyürür ḫāke ḥulle-i ḥaḍrā

harāb:

1. **ḫarāb:**
Gazel 52
Mısra: **14**
Harabe, viran.

Bezm-ı ʿıyş itmek baña ey
Ḥāletī mümkin midür
Cām-ı ümmīdüm şikeste ḳaṣr-ı
āmālüm ḫarāb

[G.81:2, Mf.25:1]

ḫarāb eyle-:

1. **ḫarāb eyle:**-*di*
Gazel 83
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Viraneye çevirmek, yıkmak; hüzün, gam, keder vermek.

Mestāne düşdi bu ġazelüñ
Ḥāletī yine
Beñzer ki ʿışḳ yarası eyledi
hep ḫarāb

[G.772:6, Trk.B.1:96]

ḫarāb it-:

1. **ḫarāb it:**-*er*
Gazel 74
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yıkmak, viran etmek, perişan etmek.

Meclisde ḫˇāb-ı nāza varur gāh olur o yār
Bir göz yumup açınca ider
ʿālemi ḫarāb

[M.8:89]

ḫarāb ḳıl-:

1. **ḫarāb ḳıl:**
Gazel 56
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yıkmak; bozmak, viran eylemek.

Ḳonmamış vaḳt-i mübārekde esās-ı şehr-i dil
Olmıyor maʿmūr bārī ḳıl esāsından ḫarāb

[G.882:5]

ḫarāb ol-:

1. **ḫarāb ol:**-*dı*
Gazel 858
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yıkılmak, harap olmak.

Keşret-i bārān-ı ġamdan oldı bu gül-şen ḫarāb
Mīve-i ümmīdi ġāyet bozdı leẕẕet ḳalmadı

[Kt.103:6, Mf.22:2, G.58:2, G.59:1, G.68:2, G.80:2, K.19:12, Mf.22:2]

ḫarāba var-:

1. **ḫarāba var:**-*dı*
Gazel 85
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Harap olmak, yıkılmak.

Ẓuhūr idüp leb-i ŞḪrīn ü Leylī-i zülfüñ
Ḫarāba vardı diyār-ı ʿAcem sevād-ı ʿArab

ḫarāba vir-:

1. **ḫarāba vir:**-*en*
Gazel 82
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Perişan etmek, yakıp yıkmak.

Rindān yanında olsa n'ola muʿteber şarāb
Ġam mülkini ḫarāba viren ābdur ol āb

[Mf.21:2]

ḫarāb-ābād:

1. **ḫarāb-ābāda:**-*a*
Gazel 710
Mısra: **10**
Harabe, yıkık dökük yer II Dünya.

Genc-i ümmīd çıḳar ġayrılara Ḫāletiyā
Bilmezüz biz niye geldük bu ḫarāb-ābāda

[G.807:10]

ḫarāb-ābād-ı dil:

1. **ḫarāb-ābād-ı dil:**-*den*
Gazel 875
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gönül harabesi.

Urunca tīşe-i cevr ü cefāsın sīneye dil-ber
Ḫarāb-ābād-ı dilden ʿışḳ dirler bir binā çıḳdı

harābāt ehli:

1. **ḫarābāt ehli:**
Gazel 722
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Meyhane ehli II Rintler.

Ḫarābāt ehli baş ḳaldurmayup içmekdedür dāʾim
Ṣafādur baḳmamaḳ imkān olunca rūy-ı gerdūna

[G.415:9]

ḫarābāt erleri:

1. **ḫarābāt erleri:**
Müfret 533
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Meyhane sakinleri.

Baḳmadan dünyāya ḥaẕẕ itmez ḫarābāt erleri
Pārelerler bulsalar āyīne-i İskender'i

harābe:

1. **ḫarābe:**
Kaside 4
Mısra: **22**
Harabe, virane.

ʿAdāletiyle cihān şöyle oldı ābādān
Ḫarābe ḳalmadı bir āşiyān-ı būm ḳadar

harāb-ender-harāb eyle:

1. **ḫarāb-ender-ḫarāb eyle:**-*y, -e*
Kaside 35
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Büsbütün bozmak, yıpratmak.

Tünd-bād-ı şarşar-ı ḳahruñ ṭoḳunsa ʿāleme
Eyliye aṭbāk-ı eflāki ḫarāb-ender-ḫarāb

harāb-ender-harāb it-:

1. **ḫarāb-ender-ḫarāb it:**-*en*
Gazel 229
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mahvetmek, perişan etmek.

Ne ten ḳaldı ne cān ʿışḳıyla vīrān olmaduḳ yārüñ
Ḫarāb-ender-ḫarāb iden beni genc-i nihānumdur

harāc al-:

1. **ḫarāc al:**-*ur*
Gazel 108
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Müslüman olmayanlardan vergi almak.

Aġyāruñ alsa cān u dilin yār ṭañ mıdur
Kāfir memālikinden alur şāhlar ḫarāc

harām ol-:

1. **ḫarām ol-:**-*sun*
Gazel 475
Mısra: **9**
Kelime Tipi:
Din kurallarına aykırı olmak, dinî bakımdan yasak olmak II Bir şeyden gereği gibi yararlanamamak, engellenmek.

Olsun cihānda niʿmet-i vaṣluñ baña ḥarām
Ben saña eylemezsem eger ḳanumı ḥelāl

[G.518:4]

2. **ḫarām ol:**-*updur*
Kaside 3
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Haram, yasak olmak.

Ḫāmem ki ẓāhir itdügi siḥr-i ḥalāldür
Medḥüñden ayrı nesne olupdur aña ḥarām

harāmī:

1. **ḫarāmīdür:**-*dür*
Gazel 214
Mısra: **2**
Yol kesen, haydut II Sevgilinin süzgün yan bakışı.

O ġamzeler ki zülf ile ʿuṣṣāḳa bendi var
Ṣan bir ḥarāmīdür ki yanında kemendi var

[G.866:7]

harāmī göz:

1. **ḫarāmī göz:**-*ün*
Gazel 254
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Haydut, hırsız göz II Sevgilinin âşığın gönlünü çalan gözleri.

Ḳaṣd itdi gibi cāna ḥarāmī gözüñ senüñ
Zīrā ḳulaġuma o ṭarafdan ṣadā gelür

harāmī gözlü:

1. **ḫarāmī gözlü:**
Gazel 540
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Haydut gözlü II Etkileyici bakışları olan sevgili.

Ol ḥarāmī gözlü sīnem Ḥāletī çāk itmesün
Açmasun dürr-i maʿānīden pür olan maḫzenüm

harāret:

1. **ḫarāret:**
Kaside 28
Mısra: **12**
Sıcaklık.

Revādur olsa bu demlerde her kişi ʿuryān
Cihān ḥarāret ile oldı çün dem-i maḥşer

[K.28:22]

2. **ḫarāret:**
Gazel 163
Mısra: **9**
Sıcak, sıcaklık, coşkunluk, şevk II Aşk ateşiyle yürekte oluşan sıcaklık ve şevk.

Bu ne ḥikmetdür ziyād oldı ḥarāret sīnede
Rūy-ı āteş-nāk-i dil-berden felek itdükçe dūr

harāret ile:

1. **ḫarāret ile:**
Kaside 28
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Arzuyla, istekle.

Bu dem müẕekkir-i sūz-ı firāḳ-ı dil-ber olup
Ḥarāret ile oḳundı bu şiʿr-i tāze vü ter

ḥarāret-i ʿāşıḳ:

1. **ḥarāret-i ʿāşıḳ:**
Gazel 264
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Âşığın harareti, arzusu.

Ne āftābsın āyā ḥarāret-i ʿāşıḳ
Olur ziyāde ne deñlü olursa senden dūr

ḥarāret-i ḥurşīd-i rüst-e-ḫīz:

1. **ḥarāret-i ḥurşīd-i rüst-e-ḫīz:**
Gazel 307
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kıyamet günü güneşin sıcaklığı.

N'eyler bize ḥarāret-i ḥurşīd-i rüst-e-ḫīz
Vardur duḫān-ı āh gibi sāye-bānumuz

ḥarc it-:

1. **ḥarc it:**-*di*
Gazel 119
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Harcamak, sarf etmek, feda etmek.

Ṣūret-i çeşmüñi naḳş itmege bulmadı mecāl
Niçe göz nūrını ḥarc itdi egerçi Behẕād

[K.38:15]

harekāt:

1. **ḥarekātuñ:**-*un*
Gazel 206
Mısra: **11**
Hareketler, davranışlar.

Ḥarekātuñ ki böyle şīrīndür
Ḳor mı hiç cān-ı Ḥāletī'de ḳarār

harem-i bār-gāh-ı mevlā:

1. **ḥarem-i bār-gāh-ı mevlā:**-*y, -a*
Mesnevi 4
Mısra: **110**
Kelime Tipi: -
Allah'ın huzuru.

İrdi ol şāh-ı āsman-pāye
Ḥarem-i bār-gāh-ı Mevlā'ya

ḥarem-i kaʿbe-i iḳbāl:

1. **ḥarem-i kaʿbe-i iḳbāl:**-*de*
Kaside 40
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Talih Kabe'sinin Harem'i.

Ḥarem-i Kaʿbe-i iḳbālde envār-ı kerem
Eyledi ẓulmet-i cevv-i sitemi müsteʾṣıl

ḥarf:

1. **ḥarfine:**-*i, -n, -e*
Gazel 376
Mısra: **6**
Alfabeyi meydana getiren işâretlerden her biri, harf.

Fenn-i sülūk ehlinüñ eşbehi Ẕünnūn iken
Ḥarfine engüşt ḳor ṭıfl-ı debistān-ı ʿışḳ

[G.488:8, G.556:2]

harf at-:

1. **ḥarf at:**-*ar*
Gazel 274
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Söz, laf atmak. Birisine uzaktan, dokunacak söz söyleyip işittirmek (Tanyeri, 1999, 140).

Ḥarf atar yār baña ger cefā ḳaṣdı ile
Her cefāsında velī niçe vefā müdġamdur

harfden ḥarfe:

1. **ḥarfden ḥarfe:**
Mesnevi 4
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Harf harf.

Ḥarfden ḥarfe naḳl idince zebān
Ḳāf'dan Ḳāf'a dek olurdı revān

ḥarf-i güftār:

1. **ḥarf-i güftār:**
Mesnevi 9
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Şiirin harfleri.

Eger derd-i derūnum itsem iẓhār
Çıḳar ālūde-i ḫūn ḥarf-i güftār

ḥarf-i nūn:

1. **ḥarf-i nūn:**
Mesnevi 1
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Nun harfi.

Cemʿ idüp ḥarf-i nūn ile kāfı
Ḳıldı mevcūd ḳāfdan ḳāfı

ḥarf-i tedbīr:

1. **ḥarf-i tedbīr:**
Mesnevi 8
Mısra: **109**
Kelime Tipi: -
Tedbir sözü.

N'ola bed düşse dāʾim ḥarf-i tedbīr
Degüldür kāġıd-ı baḫtum ḳalem-gīr

ḥarf-i ümīd:

1. **ḥarf-i ümīd:**-*üm*
Gazel 294
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ümit sözü.

Bir yire gelmez iki ḥarf-i ümīdüm Ḥāletī
Ṣafḥa-i āmālüm oldı taḫta-i taʿlīm-vār

ḥar-gāh:

1. **ḫar-gāha:**-*a*
Mesnevi 4
Mısra: **99**
Çadır, otağ II Gökyüzü.

İrdi andan bu sebz ḫar-gāha
Ḫaymesin ḳurdı menzil-i māha

ḫārḫār:

1. **ḫārḫār:**
Gazel 659
Mısra: **13**
Yürek sıkıntısı, gönül üzgünlüğü.

Ḥāṭırumda Ḥāletī eksük degüldür ḫārḫār
Gāh pend-i dōstdan geh ṭaʿne-i aġyārdan

hār-ı āzār:

1. **ḫār-ı āzār:**-*a*
Gazel 711
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İncitme dikeni.

Zebānından cefā eksük degüldür ʿāşıḳ-ı zāra
Ne berg-i güldür ol kim perdedür yüz ḫār-ı āzāra

[K.18:64, K.32:38]

hār-ı āzār-ı dil:

1. **ḫār-ı āzār-ı dil:**-*ün*
Gazel 400
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönlü inciten diken.

Ḫār-ı āzār-ı dilüñ kimseye ey Ḳays açma
Anı defʿ eyliyecek nāḳasıdur Leylā'nuñ

hār-ı belā:

1. **ḫār-ı belā:**
Gazel 232
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Belâ dikeni.

Ḫār-ı belā ḳomaz ki çıḳam bir selāmete
Gāhī yolum alur gehi dāmāna şarmaşur

[G.621:8, G.722:8]

hār-ı belā-veş:

1. **ḫār-ı belā-veş:**
Gazel 322
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bela dikeni gibi.

Ṭutar ḫār-ı belā-veş yolların aġyār ʿuşşāḳuñ
Ser-i kūy-ı nigāra varmaġa bir reh-güẕer ḳalmaz

hār-ı cefā:

1. **ḫār-ı cefā:**-*y, -ı*
Gazel 549
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Eziyet dikeni.

Mübtelā-yı gül-şen-i ʿālem gerekdür kim bile
Ġonce-i maḳṣūd ile ḫār-ı cefāyı tev-emān

[G.704:4, G.758:12]

hār-ı deşt:

1. **ḫār-ı deşt:**
Gazel 770
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Çölün dikeni.

Nāḳa-i Leylā'ya ḫār-ı deşt gelmezdi leẕīẕ
Ḥāṣıl olmasaydı āb-ı dīde-i Mecnūn ile

hār-ı ġam:

1. **ḫār-ı ġam:**
Müseddes 2
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Üzüntü dikeni.

Yine devrān baña ẓulm eyleyüp ayurdı yārümden
Yine ḫār-ı ġam oldı ḥāṣılum ol gül-ʿiẕārumdan

hār-ı ġam-ı miḥnet:

1. **ḫār-ı ġam-ı miḥnet:**
Gazel 533
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eziyet kederinin dikeni.

Her ḳaçan kim uzadam ġonce-i maḳṣūduma el
Çāk olur ḫār-ı ġam-ı miḥnet ile dāmānum

hār-ı ġuṣṣa:

1. **ḫār-ı ġuṣṣa:**-*dan*
Gazel 137
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Keder dikeni.

Aldurma ḫār-ı ġuṣṣadan ey ʿandelīb-i dil
Yoḳ yire itme kendüñi bed-nām-ı rūzgār

hār-ı ḥamūle:

1. **ḫār-ı ḥamūle:**-*m*
Gazel 292
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Yük eşeği.

Geldi dıraḫt-ı ḫuşke nemā çaḳ zamānıdur
Ḫār-ı ḥamūlem eylese gül-ḫīz-i iştihār

hār-ı ḥasret:

1. **ḫār-ı ḥasret:**
Gazel 880
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Özlem dikeni.

ʿAceb mi ḫār-ı ḥasret eylese ṣad pāre dāmānum
Ruḫuñ gül-zārını seyr itmeyelden çoḳ zamān oldı

hār-ı hicrān:

1. **ḫār-ı hicrān:**
Müseddes 6
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Ayrılık dikeni.

Nesīm-āsā çeküp el bāġ-ı ʿālemden güẕār itdüm
Geçüp būy-ı gülünden ḫār-ı hicrān iḫtiyār itdüm

[K.30:44, Mü.6:6, Mü.6:12, Mü.6:18]

hār-ı maḥabbet:

1. **ḫār-ı maḥabbet:**
Gazel 101
Mısra: **2**

Kelime Tipi: -
Aşk dikeni.

Sīnemde ẓuhūr ideli āş̱ār-ı maḥabbet
Gül-zār-ı cinān oldı bana ḫār-ı maḥabbet

hār-ı melāmet:

1. **ḫār-ı melāmet:**
Gazel 104
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kınanma dikeni.

Gül-i gül-zār-ı ḥüsn-i yāra kim destin dırāz eyler
Nedür ḫār-ı melāmet aña perçīn olmaġa bāʿiş̱

hār-ı mezār:

1. **ḫār-ı mezār:**-*um*
Gazel 657
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Mezar dikeni.

Yoluñda ölicek ḫār-ı mezārum ey gül-i raʿnā
Ṭutup dāmānuñı olmaz gider hergiz cüdā senden

hār-ı miḥnet:

1. **ḫār-ı miḥnet:**
Gazel 230
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Eziyet dikeni.

Beni terk itdi ol ġonce-dehānum lāle-ruḫsārum
Ḳalan göñlümde ancaḳ ḫār-ı miḥnet dāġ-ı ḥasretdür

[G.523:8]

hār-ı muġaylān:

1. **ḫār-ı muġaylān:**-*a*
Kaside 13
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Deve dikeni.

Şu murġam ben ki çekdüm gül-bün-i maḳṣūdı āġūşa
ʿAdū taḫmīn iderken sīnemi ḫār-ı muġaylāna

ḫar-ı nā-dān:

1. **ḫar-ı nā-dān:**-*a*
Gazel 268
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Cahil, bilgisiz eşek II Rakipler.

Yir ile gök deñlü farḳı var iken ey Ḥāletī
Her ḫar-ı nā-dāna baḳsañ ʿİşi-i devrān çıḳar

hār-ı sitem:

1. **ḫār-ı sitem:**
Gazel 314
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zulüm dikeni.

Cismümüz ḫār-ı sitem ġarḳa-i ḫūn itmişiken
Kān-ı ʿışḳuñda senüñ gül gibi ḫandānuz biz

hār-ı taʿalluḳ:

1. **ḫār-ı taʿalluḳ:**-*dan*
Gazel 835
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Dünyevî bağlılık dikeni.

Dil-i dīvāne özler Ḥāletī bir kūh-ı ʿuzlet kim
Anuñ ḫār-ı taʿalluḳdan ola pākīze dāmānı

hāric ez-defter:

1. **ḫāric ez-defter:**
Gazel 68
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Defter dışında olma, kayıt dışı.

Ḫāric ez-defter gerekdür bu geçen evḳāt-ı ʿömr
Eylese naḳd-i ḥayātum kātib-i ḳudret ḥisāb

hāriç ol-:

1. **ḫāriç ol:**-*an*
Gazel 723
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkmak.

Dāġ-ı pinhānuma nisbet tenimüñ dāġların
Beñzedür ehl-i naẓar ḫāriç olan altuna

harīdār:

1. **ḫarīdārsın:**-*sın*
Gazel 155
Mısra: **9**
Müşteri, talip, alıcı.

Çoḳdan metāʿ-ı vaṣla ḫarīdārsın göñül
Terk eyle anı fāʾidesi var ise yeter

[G.353:11, G.393:1]

harīdār çık-:

1. **ḫarīdār çıḳ:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 878
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Müşteri çıkmak, alıcısı olmak.

Süḫan gevherlerüñ alur ṣatar yoḳ Ḥāletī şimdi
Çıḳarma sen daḫı tā çıḳmayınca bir ḫarīdārı

harīdār ol-:

1. **ḫarīdār ol:**-*duk, -um*
Gazel 39
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Müşteri olmak II Talip olmak.

Añlamış gibi ḫarīdār olduġum ey Ḥāletī
Ṭurma istiġnā ṣatar ol Yūsuf-ı devrān baña

[G.442:8, G.452:4, G.665:6, Kt.134:4]

harīdārı ol-:

1. **ḫarīdārı ol:**-*sun*
Kaside 32
Mısra: **90**
Kelime Tipi: -
Müşterisi olmak.

Biraz dürr-i duʿāsın ʿālem-i bālāya ʿarż eyle
Melekler olsun anuñ Müşterī-veş hep ḫarīdārı

ḫarīf:

1. **ḫarīf:**
Gazel 61
Mısra: **9**
Arkadaş, dost.

Utduñ cemīʿ varumı yārā ḫarīf iseñ
Bu defʿa kaʿbeteyn-i ġamı naḳd-i cāna at

ḫarīfāne:

1. **ḫarīfāne:**
Gazel 550
Mısra: **12**
Ortaklaşa yapılan, ortak.

Olmaġ içün dem-be-dem mihmān-ı ʿışḳa dil-nevāz
Lebleri yārüñ ḫarīfāne çıḳarur naḳd-i cān

ḫarīf-i çīre-dest-i baht-ı bed:

1. **ḫarīf-i çīre-dest-i baḫt-ı bed:**
Gazel 608
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kötü talihin sanatkar arkadaşı.

Rişte-i cānuñ ḫarīf-i çīre-dest-i baḫt-ı bed
Rāḥat olmaz itmese her ʿuḳdesin dendān-şiken

ḫarīf-i hūş:

1. **ḫarīf-i hūş:**
Mesnevi 8
Mısra: **95**
Kelime Tipi: -
Akıl dostu.

Ḫarīf-i hūş merdūd-ı müʾebbed ʿAmel-dār-ı ḫıred maʿzūl-i sermed

ḫarīf-i meclis ol-:

1. **ḫarīf-i meclis ol:**-*sa*
Gazel 10
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Mecliste bulunmak.

Evtār iderdi şaʿşaʿa-i mihri çengine
Olsa ḫarīf-i meclisi nāhid-i ḫoş-nevā

ḫarīf-i meclis-i yār it-:

1. **ḫarīf-i meclis-i yār it:**-*dü, -n*
Müfret 290
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin meclisinin arkadaşı yapmak.

Ġayrı ḫarīf-i meclis-i yār itdüñ ey felek
Bundan ziyāde baña daḫı n'eyleseñ gerek

ḫarīm:

1. **ḫarīmine:**-*i, -n, -e*
Kaside 34
Mısra: **48**
Ev.

Dimāġ-ı ʿālemi pür-būy-ı müşk-i nāb eyler
Ḫarīmine güzer itse eger nesīm-i ṣabā

ḫarīm-i bāġ:

1. **ḫarīm-i bāġ:**-*ı*
Kaside 28
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Bahçenin içi.

Eger ki lāle ocaġına düşmese āteş
Ḫarīm-i bāġı ḳoyup ṭutmaz idi sünbüller

[K.25:6]

ḫarīm-i cennet:

1. **ḫarīm-i cennet:**-*e*
Kaside 29
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Cennet köşesi.

Her cām-ı ʿıyş bir gül-i sūrīye beñzeyüp
Döndi ḫarīm-i cennete ol bezm-i bī-ḳuṣūr

ḫarīm-i ḫarem-i vaṣl:

1. **ḫarīm-i ḫarem-i vaṣl:**-*un, -a*
Gazel 646
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kavuşma haremi, kavuşma evi.

Aġyārı ḫarīm-i ḫarem-i vaṣluña ḳorken
Kūyuñda n'içün Ḥāleti-i zārı ḳomazsın

ḫarīm-i iltifāt-ı yār:

1. **ḫarīm-i iltifāt-ı yār:**-*a*
Terkib-bend 1
Mısra: **103**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin lütuf evi.

Ḥarīm-i iltifāt-ı yāra aġyārı ḳılup maḥrem
Dil ehlin şemʿ-veş diñlenmeyüp giryān iden sensin

ḫarīm-i kaʿbe-i ikbāl:

1. **ḫarīm-i kaʿbe-i iḳbāl:**-*i, -nün*
Kaside 9
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Talih Kabe'sinin haremi.

O hem-nām-ı Resūl-i müctebā Dārā-yı dīn-dāruñ
Ḫarīm-i Kaʿbe-i iḳbālinüñ berḳ urdı envārı

ḫarīm-i luṭf:

1. **ḫarīm-i luṭf:**-*un, -a*
Kaside 41
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Lütuf, cömertlik evi.

Varur herkes ḥarīm-i luṭfuña
bī-bāk ü bī-pervā
Bu ben dil-ḫaste-i bī-ṭāḳātüñ
de yoḳ mıdur pāyı

harīm-i vaṣl:

1. **ḥarīm-i vaṣl:**-*a*
   Müfret 570
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Kavuşma yeri.

Ḥarīm-i vaṣla yol virmez
açılmaz bāb-ı iḥsānı
Görüp ʿāṣıḳların açmaz ḳor ol
der-bān-ı sulṭānī

hāris:

1. **ḥāriṣ:**
   Gazel 105
   Mısra: **1**
   Çiftçi.

Belā dānesin ekdi ʿālemde
ḥāriṣ
Ben oldum anuñ kişt-zārına
vāriṣ

harīṣ-i māl-ı dünyā:

1. **ḥarīṣ-i māl-ı dünyā:**-*n, -un*
   Gazel 730
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Dünya malının açgözlüsü.

Ṭoymaya hergiz ḥarīṣ-i māl-ı
dünyānuñ gözi
Kāse-i gerdūnı māl-ā-māl
iderseñ aş ile

hārūt-ı vaḳt:

1. **hārūt-ı vaḳt:**-*dür*
   Gazel 136
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Zamanın Harut'u.

Gīsūlaruñ ki sihr ile Hārūt-ı
vaḳtdür
Bir kerre ḫˇāb-ı baḫtumı da
baġlasa ne var

has:

1. **ḫaslardanuz:**-*lar, -uz*
   Gazel 2
   Mısra: **13**
   Seçkin insanlar.

Kendüsin seyl-i ġama teslīm
iden ḫaslardanuz
Müntehā-yı seyrümüz baḥr-i
belādur dāʾimā

hās u ʿām:

1. **ḫās u ʿām:**
   Gazel 496
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Seçkin kimseler ve halk; herkes.

İdüp nigāh luṭfuñı mebẕūl ḫās
u ʿām
Bed-mest diyü eyleme çeşmüñ
keşīde ʿām

has u hār:

1. **ḫas u ḫār:**
   Gazel 142
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Çerçöp ve diken.

Almasa behre n'ola sūz-ı
belādan aġyār
Menḳal-i şāhda hiç yanmag
olur mı ḫas u ḫār

has u hāşāk:

1. **ḫas ü ḫāşāk:**-*den*
   Gazel 616
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Ot, çerçöp II Sevgilinin kirpikleri.

Görinen müjgān degül murġ-ı
ḫayāl-i ḫāl içün
Gözlerüm düzdi ḫas ü
ḫāşākden bir āşiyān

2. **ḫas u ḫāşāk:**-*i*
   Gazel 778
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Çer çöp, döküntü II Rakip.

Ser-i kūyından aġyārı bi-
ḥamdi'llāh ki dūr itdüm
Ḫas u ḫāşāki sürdüm seyl-i
çeşm-i eşk-bārumla

3. **ḫas u ḫāşāk:**
   Kaside 39
   Mısra: **39**
   Kelime Tipi: -
   Çalı çırpı, döküntü.

Her ḫas u ḫāşāk olur ʿ ūd-ı
mülebbes berf ile
Olsa hengām-ı şitāda ʿāleme
himmet-resān

4. **ḫas u ḫāşāk:**
   Müfret 513
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Çalı çırpı, çer çöp II Âşıklar.

Her zamān sūzān olur bir rūy-ı
āteş-nāk ile
Ehl-i ʿışḳuñ farḳı yoḳdur hiç
ḫas u ḫāşāk ile

5. **ḫas u ḫāşāk:**-*i*
   Gazel 373
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Çer çöp II Düşmanlar.

Uġramaz mı üstüme bir gün
benüm de Ḥāletī
Ol ḫas u ḫāşāki yirden
ḳalduran seyl-āb-ı ʿışḳ

[K.7:22]

6. **ḫas u ḫāşāk:**-*i*
   Mesnevi 9
   Mısra: **270**
   Kelime Tipi: -
   Çalı çırpı, çer çöp II Değersiz, önemsiz kişiler.

Ki andan ḳalb-i şāh itmez
tevellā
İder mi redd ḫas u ḫāşāki deryā

has u hāşāk-i deryā:

1. **ḫas u ḫāşāk-i deryā:**
   Kaside 30
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Denizin çer çöpü.

Ḳaçan kim cūşa gelse baḥr-i
bī-pāyān-ı iḥsānuñ
Ḫas u ḫāşāk-i deryā deñlü
ḳalmaz ḳadri dünyānuñ

hasan:

1. **ḥasan:**
Kıt'a 19
Mısra: **3**
Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hasan. On iki imamın ikincisidir.

Ne ʿAlī ḳaldı ne Ḥasan ne Ḥüseyn
Bir Yezīd itdi cümlesini şehīd

hasan ile hüseyn:

1. **ḥasan ile ḥüseyn:**
Mesnevi 5
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Hz. Ali' nin oğulları Hasan ve Hüseyin.

Oldı bāġ-ı saʿādetinde revān
İki cān-baḫş çeşme-i ḥayvān

hasan pāşā:

1. **ḥasan pāşā:**-*y*, -*a*
Tarih 5
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hadım Hasan Paşa.

Mühr-i sulṭān-ı cihān geldi Ḥasan Pāşā'ya
Burc-ı devletde ḳarār eyledi mihr-i raḫşān

hasb-i ḥāl:

1. **ḥasb-i ḥāl:**-*i*
Kıt'a 110
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Konuşup dertleşmek, halleşmek, sohbet etmek.

Kāruñ senüñ şefāʿate ḳaldıysa Ḥāletī
ʿArż eyle ḥasb-i ḥāli Ḫudā'nuñ ḥabībine

hased:

1. **ḥasedden:**-*den*
Müfret 476
Mısra: **1**
Çekememezlik, kıskançlık.

Ḥasedden küştegān-ı ʿışḳ-ı yāra ıżṭırāb itme
İrersin sen daḫı maḳṣūduña bir gün şitāb itme

hased eyle-:

1. **ḥased eyle:**-*r*
Gazel 128
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kıskanmak, çekememek; imrenmek, gıpta etmek.

Ābdālıyam şu tekye-gehüñ k'anda Ḥāletī
Eyler nemed külāha ḥased tāc-ı Keyḳubād

[K.26:23]

hasedden öl-:

1. **ḥasedden öl:**-*se*
Müfret 340
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok kıskanmak.

Ḥasedden ölse düşmen pāy-ı dil-dāra yüzüm sürsem
Ölürsem ġam yimezdüm ben de anuñ öldüġin görsem

hāsid:

1. **ḥāsidlerüñ:**-*ler*, -*ün*
Gazel 381
Mısra: **12**
Kıskanç, çekemeyen kimse II Rakip.

Ṭabʿ-ı veḳḳāduñ fürūzān eyleyüp ey Ḥāletī
Sūz-nāk eşʿār ile ḥāsidlerüñ baġrını yaḳ

hāşıl:

1. **ḥāşılum:**-*um*
Gazel 230
Mısra: **1**
Bir işten, bir yerden elde edilen gelir, semere, mahsul.

Ġam-ı ḥālüñ ki andan ḥāşılum endūh-ı miḥnetdür
Ḳonulmış kişt-zār-ı sīnene toḫm-ı maḥabbetdür

[G.376:10, G.512:1, G.611:3, G.621:8, G.635:8, G.716:3]

hāşıl eyle-:

1. **ḥāşıl eyle:**-*mez*
Gazel 53
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkarmak.

Ḥāletī pā-māl-i ġamdur ummañuz andan hüner
Nesne ḥāşıl eylemez hergiz ayaḳlanmış türāb

[M.6:22, G.69:14]

hāşıl it-:

1. **ḥāşıl it:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Yaratmak, meydana getirmek.

Nuṭfeden ḥāşıl itdi insānı
Yazdı āb üzre ṣüret-i cānı

hāşıl ol-:

1. **ḥāşıl ol:**-*dı*
Gazel 27
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Meydana gelmek, doğmak.

Ruḥ-ı zerdin ḳoyup ol rūy-ı al üzre dil-i şeydā
Maḥabbet gül-şeninde ḥāşıl oldı bir gül-i raʿnā

[G.31:1, G.178:6, G.210:7, G.245:6, G.710:5, K.9:40, K.33:52]

2. **ḥāşıl ol:**-*dı*
Gazel 859
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Elde edilmek, kazanılmak.

Vücūd-ı nā-tüvānum zerd olup ġamdan tebāh oldı
Sipihrüñ ḫırmeninden ḥāṣılum bir dāne kāh oldı

[G.200:3, G.525:7, K.32:93, M.4:67, Mf.325:1, Mü.2:2, Mü.5:7, Trk.B.1:75]

3. **ḥāşıl ol:**-*ma*, -*sa*, -*y*, -*dı*
Gazel 770
Mısra: **4**

Kelime Tipi: -
Yetişmek, büyümek, meydana gelmek.

Nāḳa-i Leylā'ya ḫār-ı deşt gelmezdi leẕīẕ
Ḥāṣıl olmasaydı āb-ı dīde-i Mecnūn ile

ḥāṣılı:

1. **ḥāṣılı:**
Gazel 270
Mısra: **6**
Doğrusu, sözün kısası, kısacası.

Gül-şene gelseñ leb-i cūda biraz seyr eylesek
Biz de olsaḳ ḥāṣılı bir kez senüñle der-kenār

[G.436:6, G.443:10, G.684:4, G.707:6, G.770:6, G.789:4, G.833:4, K.18:63, K.20:38, K.31:42, Mf.337:2]

ḥāṣıl-ı ḫırmen-geh-i murād:

1. **ḥāṣıl-ı ḫırmen-geh-i murād:**
Gazel 122
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Arzu harmanlığının mahsulü.

Çekmez yiriyle ḫāṭır-ı murġ-ı dilüm keder
Ber-bād olursa ḥāṣıl-ı ḫırmen-geh-i murād

ḥāṣıl-ı kān:

1. **ḥāṣıl-ı kān:**-*ı*
Kaside 1
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Kaynağın ortaya çıkması.

Felek her gice bir mīzān ḳurar var ise vezn eyler
ʿAṭā-yı şāh ile maḥṣūl-i baḥri ḥāṣıl-ı kānı

ḥāṣıl-ı kelām:

1. **ḥāṣıl-ı kelām:**
Gazel 499
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sözün kısası.

Efsāne-i ġamum ḳatı dūr u dırāzdur
Bir būse isterin güzelüm ḥāṣıl-ı kelām

ḥāṣıl-ı mezraʿ-ı cihān:

1. **ḥāṣıl-ı mezraʿ-ı cihān:**-*sın*
Mesnevi 3
Mısra: **104**
Kelime Tipi: -
Kainat tarlasının mahsulü II Hz. Peygamber.

Gül-i gül-zār-ı cāvidānsın sen
Ḥāṣıl-ı mezraʿ-ı cihānsın sen

ḥāṣılı ol-:

1. **ḥāṣılı ol:**-*a*
Kaside 1
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Elde edilmek.

Eger bād-ı bahār-ı cūdı irse bāġ-ı dünyāya
Ola naḫl-i enāruñ ḥāṣılı hep laʿl-i rümmānī

ḥāsıl-ı ʿömr:

1. **ḥāṣıl-ı ʿömr:**-*üm*
Gazel 125
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ömrün semeresi, neticesi.

Gitdi ol yār binüp esb-i ṣabā-reftāra
Rūzgār itdi yine ḥāṣıl-ı ʿömrüm ber-bād

[T.8:11]

ḥāsıl-ı ʿömr ü murād-ı ḫātır u ārām-ı cān:

1. **ḥāṣıl-ı ʿömr ü murād-ı ḫātır u ārām-ı cān:**
Gazel 625
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ömrün kazancı, gönlün muradı ve ruhun huzuru II Sevgili.

Sensin ancaḳ ʿāşıḳ-ı şeydāya ey şūḫ-ı cihān
Ḥāṣıl-ı ʿömr ü murād-ı ḫātır u ārām-ı cān

ḥāṣıl-ı şāh-ı semen:

1. **ḥāṣıl-ı şāḫ-ı semen:**
Kaside 36
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Yasemin dalının çiçeği (Yasemin beyaz bir çiçektir.).

Cūy-bār-ı cūd u luṭfuñdan olaydı behre-yāb
Ḥāṣıl-ı şāḫ-ı semen sīmīn olurdı bī-gümān

ḥāṣıl-ı tedbīr:

1. **ḥāṣıl-ı tedbīr:**-*i, -dür*
Gazel 751
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Tedbirin sonucu.

Bāġ-bān-ı eşk-i pāküñ ḥāṣıl-ı tedbīridür
Eylemeñ nisbet gül-i dāġum gül-i ḫod-rū ile

ḥāṣılu:

1. **ḥāṣılu:**
Müfret 62
Mısra: **2**
Doğrusu, sözün kısası, kısacası.

Ezhār-ı feżā-yı hevesüm zehr-i giyādur
Şehd-i emelüm ḥāṣılu zenbūr-ı belādur

hasır:

1. **ḥaṣır:**
Kaside 17
Mısra: **38**
Hasır, hasır otundan örülerek yapılan kilim, yaygı.

Olur ġamum meselā bir faḳīr ṭālib-i ʿilm
Bıraḳdı ḥücre-i ḳalbe göre nice eski ḥaṣır

hasm:

1. **ḥaşmı:**-*ı*
Kaside 1

Mısra: **54**
Hasım, düşman.

Eger seng içre pinhān eylese kendin şerār-āsā
Çıḳarur ḥaşmı ḍarb-ı āhen-i şemşīr-i berrānı

[K.3:21, K.7:27, M.8:128]

haşm-ı bād-peymā:

1. **ḥaşm-ı bād-peymā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Serseri, başıboş düşman.

Hemīşe āb-ı şemşīrüñle nār-ı fitne maḥv olsun
Dem-ā-dem ḫāke yek-sān eyle ḫasm-ı bād-peymāyı

haşm-ı cān ol-:

1. **ḫaşm-ı cān ol:**-*dı*
Gazel 724
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Can düşmanı olmak.

Dil ü dīdem senüñçün birbiriyle ḫaşm-ı cān oldı
Mecāl-i ṣulḥ hergiz ḳalmadı ḳan düşdi araya

haşm-ı gālib:

1. **ḫaşm-ı gālib:**-*den, -dür*
Gazel 580
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Baskın düşman, üstün düşman.

Ḫaşm-ı gālibdendür ekşer nāle-i ḫalḳ-ı cihān
Olur ehl-i dil velī baḫt-ı zebūnından zebūn

haşm-ı nābe-kār:

1. **ḫasm-ı nābe-kār:**
Gazel 291
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Işe yaramaz düşman II Rakip.

Düşsün külāh-ı ʿizzeti ṭabʿ-ı bülendüñe
İnkār ile baḳarsa eger ḫasm-ı nābe-kār

[K.5:38, K.15:32]

haşm-ı siyeh-kār:

1. **ḫaşm-ı siyeh-kār:**-*ı*
Kaside 9
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Kötü işler yapan düşman.

ʿAzīmet-ḫˇān-ı reʾyi ṣanki bir pīr-i mübārekdür
Helāk eyler duʿā-yı seyf ile ḫaşm-ı siyeh-kārı

hasret:

1. **ḥasret:**
Gazel 17
Mısra: **2**
Ayrı kalınan veya elden kaçırılan bir şeye karşı duyulan istek, tekrar görme ve kavuşma arzusu, özleyiş, özlem, iştiyak.

Olduḳça oḳuñ zaḫm-zen-i sīne-i aʿdā
Gögsin geçürür ḥasret ile ʿāşıḳ-ı şeydā

[G.262:9, G.421:8, G.461:4, G.604:2, G.664:1, G.830:6, G.850:11, M.8:174, M.9:150]

hasret çek-:

1. **ḥasret çek:**-*er*
Gazel 498
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Özlem duymak, uzun süre ayrı kaldığı yere ya da kimseye kavuşma isteği içinde olmak.

Fiġānın yād idüp ḥasret çeker cān murġı elbette
Ṣalarsa ḳabrüm üzre sāyesin ol serv-i āzādum

ḫasret ol-:

1. **ḥasret ol:**-*mış*
Tarih 1
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Hasret kalmak, özlemek.

Gūyā peder-i müşfikidür ḫalḳ-ı cihānuñ
Ebnā-yı zamān olmış idi görmege ḥasret

hasret-i būy-ı kākül-i dil-keş:

1. **ḥasret-i būy-ı kākül-i dil-keş:**
Mesnevi 2
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül çeken perçemin kokusunun özlemi.

Ḥasret-i būy-ı kākül-i dil-keş
Micmer-i cānı ḳıldı pür-āteş

hasret-i cānān:

1. **ḫasret-i cānān:**
Gazel 791
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin hasreti.

Ḳanġı cānibden gelür diyü baḳarsın her yaña
Gözlerüñ dört oldı ey dil ḥasret-i cānān ile

hasret-i çeşm:

1. **ḫasret-i çeşm:**-*i*
Gazel 233
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gözün hasreti.

Ḥasret-i çeşmi ḳaçan ʿāşıḳı bīmār itse
Yetişür aña ḫayāl-i lebi tīmār eyler

hasret-i dīnār ü direm:

1. **ḫasret-i dīnār ü direm:**
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Altın ve gümüş para hasreti.

Dāġ-ı firḳat nice yaḳdıysa dil-i ʿuşşāḳı
Şöyle yaḳdı cigerüm ḥasret-i dīnār ü direm

hasret-i ebrū:

1. **ḥasret-i ebrū:**-*n*
Gazel 532
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kaşlarına olan özlem.

Bir tezerv-i tāzesin āhum ḥadengüñden ṣaḳın
Ḥasret-i ebrūñ ile ḳaddüm kemāndur sevdügüm

hasret-i hāl:

1. **ḥasret-i ḫāl:**-*ün, -le*
Müfret 274
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin benlerinin özlemi.

Uyumam ṣubḥa degin fikr-i viṣālüñle senüñ
Gice yıldız ṣayarın ḥasret-i ḫālünle senüñ

hasreti ḥasrete kavuş-:

1. **ḥasreti ḥasrete ḳavuş:**-*dur, -ıcı*
Kaside 18
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Herkesi özlem duyduğu kişiye veya şeye ulaştırmak.

Ḥasreti ḥasrete ḳavuşdurıcı
Ḥay u Ḳadīr
Yine itdürdi güle bülbüle ʿarż-ı dīdār

hasret-i ḥaṭ:

1. **ḥasret-i ḫaṭ:**-*un, -la*
Gazel 398
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) ayva tüylerinin hasreti.

Olursa murġ-ı dilüm ḥasret-i ḫaṭuñla helāk
Yolunsun üstine bülbülleri çemen-zāruñ

hasret-i ḳāmet-i bālā:

1. **ḥasret-i ḳāmet-i bālā:**-*n*
Gazel 266
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin uzun boyunun özlemi.

Ḥasret-i ḳāmet-i bālāñ ile irsem bāġa
Bād-ı āhum ṭoḳunan serv-i ḥırāmān ṭutuşur

hasret-i kūy-ı nigār:

1. **ḥasret-i kūy-ı nigār:**
Gazel 240
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Nakış gibi güzel sevgilinin mahallesinin özlemi.

Ḥasret-i kūy-ı nigār ile yatup Ḥāletiyā
Her gice düşde göñül Kaʿbe-i ʿulyāyı görür

hasret-i laʿl:

1. **ḥasret-i laʿl:**-*ün*
Gazel 400
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin lal taşı gibi kırmızı olan dudağının özlemi.

Ḥasret-i laʿlüñ ile aġzuma geldi cānum
Būse luṭf eyle hemān vaḳti degül ferdānuñ

[Mf.146:2]

hasret-i leb-i laʿl:

1. **ḥasret-i leb-i laʿl:**-*i, -y, -le*
Gazel 276
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) lal gibi kırmızı dudağının özlemi.

Ḫākini kūze eyleyüp ol yāra ṣu virür
Anuñ ki ḥasret-i leb-i laʿliyle ḫāk olur

hasret-keşān-ı vaṣl:

1. **ḥasret-keşān-ı vaṣl:**
Kıt'a 24
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kavuşma hasreti çeken.

Ḥasret-keşān-ı vaṣl gibi derd-i çeşmden
Bir dem mi var ki nergisüm olmaya jāle-dār

hasret-nāk ol-:

1. **ḥasret-nāk ol:**-*a, -m*
Müfret 367
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Özlem duymak.

Hiç dimezdüm kūy-ı dil-berden cüdā ġam-nāk olam
Ḫāk-i müşkīninden anuñ būya ḥasret-nāk olam

hassān:

1. **ḥassān'a:**-*a*
Gazel 47
Mısra: **10**
Hz. Muhammed döneminde yaşayıp peygamber şairi olarak ünlenmiş Arap şairi Hassan bin Sabit.

Ḥüsn-i edāda ḥaḳ bu ki ey Ḥāletī bugün
Ḥassān'a lāzım olanı sen eyledüñ edā

hāṣṣiyet-i ʿayn-ı ʿalī:

1. **ḫāṣṣiyet-i ʿayn-ı ʿalī:**
Kaside 41
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Ali'nin gözünün tesiri (Veziriazam Ali Paşa).

Nigāhından bulup ḫāṣṣiyet-i ʿayn-ı ʿAlī şimdi
Cihān hep raġbet eyler almaġa ebkār-ı maʿnāyı

hāṣṣiyet-i gerd-i reh:

1. **ḫāṣṣiyet-i gerd-i reh:**-*i, -n, -den*
Kaside 18
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Yolun tozunun etkisi.

Olsa ger ḫāṣṣiyet-i gerd-i rehinden āgāh
Cümle şāhān ile hem-çeşm ola necm-i bīdār

ḥāṣṣiyyet:

1. **ḥāṣṣiyyet:**
Gazel 779
Mısra: **4**
Hususi fayda, kuvvet ve menfaat, tesir, keyfiyet.

Aḳıtdı şu gibi ḥalḳ-ı cihānuñ kendüye gönlin
Ne ḥāṣṣiyyet ḳomış bilmem Ḫudā ol serv-i bālāda

ḥāṣṣiyyet-i āhen-rübā:

1. **ḥāṣṣiyyet-i āhen-rübā:**
Gazel 838
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Mıknatıs etkisi.

Buldı gönlüm ʿışḳ ile ḥāṣṣiyyet-i āhen-rübā
Gelse günde baña biñ nāvek añdurur demreni

ḥāṣṣiyyet-i kāh-rübā:

1. **ḥāṣṣiyyet-i kāh-rübā:**-*y, -a*
Gazel 728
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kehribarın tesiri (Kehribar, iyileştirici ve sakinleştirici özelliği olduğuna inanılan değerli bir taştır).

Ben kāh-ı ża ʿīfem ki ne deñlü ḥaẕer itsem
Ġam maẕhar olur ḥāṣṣiyyet-i kāh-rübāya

ḥāṣṣiyyet-i şarāb:

1. **ḥāṣṣiyyet-i şarāb:**
Gazel 62
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Şarabın faydası.

Gör ṭāliʿüm ki ḳanlu yaşumdan ḥicāb ider
Gerçi ḥicābı refʿ itdi ḥāṣṣiyyet-i şarāb

ḥaste:

1. **ḥastesini:**-*si, -n, -i*
Gazel 106
Mısra: **11**
Hasta II Âşık.

Ben ḥastesini yoḳlamadı ol ṭabīb-i cān
Var ise Ḥāletī degülüm ḳābil-i ʿilāc

[G.108:9, G.122:3, G.150:18, G.200:4, G.276:2, G.356:1, G.452:10, G.470:9, G.471:4, G.481:6, G.518:9, G.542:10, G.550:5, G.570:1, G.631:10, G.647:11, G.694:9, G.760:9, G.861:9, G.863:11, K.38:69, Kt.68:3, Mf.84:2, Mf.473:1, Mf.491:2, M.514:1, Mü.3:4]

ḥaste gönül:

1. **ḥaste gönül:**
Gazel 865
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kırgın, hüzünlü, kederli gönül; âşık.

Laʿlinden olup ġamze-i ḫūn-rīzine māʾil
Cāndan uşanup ḥaste gönül ḥançere düşdi

ḥaste ol-:

1. **ḥaste olmaḳ:**-*mak*
Gazel 142
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hasta olmak, hastalanmak.

Giremez kimse şifā-ḫāne-i kūy-ı yāra
Ḫaste olmaġ ile illā ki nesīm-i esḥār

ḥaste vü dermānde:

1. **ḥaste vü dermānde:**-*si, -n*
Gazel 551
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Hasta ve çaresiz.

Kārvān-ı ḥacc-ı ʿışḳuñ ḥaste vü dermāndesin
Yoḳdur örter başdurur illā meger rīk-i revān

ḥaste-dil:

1. **ḥaste-dil:**
Gazel 444
Mısra: **6**
Gönlü yaralı II Üzgün âşık.

Bunca yıldur kim esīr-i pister-i hicrānuñam
Dimedüñ bir kez nedür ey ḥaste-dil ḥālüñ senüñ

ḥaste-dil kıl-:

1. **ḥaste-dil ḳıl:**-*maz, -dı*
Gazel 879
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gönlü hasta etmek.

Ḳılmazdı bizi ḥaste-dil ol nergis-i bīmār
Anuñ marażı Ḥāletiyā olmasa sārī

ḥaste-dil-i ʿışḳ:

1. **ḥaste-dil-i ʿışḳ:**-*a*
Gazel 107
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aşktan gönlü hasta olan, âşık.

Ḥāletiyā dāġ-ı cefādur hemān
Ḫaste-dil-i ʿışḳa münāsib ʿilāc

ḥaste-ḥāl:

1. **ḥaste-ḥāldür:**-*dür*
Gazel 252
Mısra: **1**
Perişan, üzgün II Âşık.

ʿĀşıḳ ki derd-i ʿışḳuñ ile ḥaste-ḥāldür
Vaṣluñ olur ḥayāl ider ammā muḥāldür

[G.685:1, G.866:1, Mf.199:1]

ḥaste-ḥāl ol-:

1. **ḥaste-ḥāl ol:**-*dı*
Gazel 475
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Perişan olmak, üzüntüden hasta düşmek.

Dil oldı ṭaʿn-ı düşmen ile şöyle ḥaste-ḥāl
Ḳalmadı kūy-ı yārda hiç ṭurmaġa mecāl

[G.487:1]

ḫaste-i derd ü ġam ol-:

1. **ḫaste-i derd ü ġam ol:**-*du, -m*
Gazel 858
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dert ve keder hastası olmak.

Küşti-gīr-i merg degseydi gelür arḳam yire
Ḫaste-i derd ü ġam oldum bende ḳuvvet ḳalmadı

haste-i derd-i ġam:

1. **ḫaste-i derd-i ġam:**-*am*
Gazel 211
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dert, keder hastası.

Ḫaste-i derd-i ġamam baña ʿilāc eyle didüm
ʿĀşıḳ-ı bī-dile iylik yaramaz didi o yār

haste-i derd-i maḥabbet:

1. **ḫaste-i derd-i maḥabbet:**
Gazel 234
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk derdinin hastası II âşık.

Meger kim ḫaste-i derd-i maḥabbet iʿtiḳād itmiş
Varup ol cān ṭabībi ḫāṭır-ı aġyārı ḫoş eyler

haste-i derd-i nigār:

1. **ḫaste-i derd-i nigār:**
Gazel 186
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgili derdinin hastası, âşık.

İrse bīmār-ı belā ṣıḥḥate ḫāli kem olur
Ḫaste-i derd-i nigār ölmeyicek mātem olur

haste-i dīrīn-i ʿışḳ:

1. **ḫaste-i dīrīn-i ʿışḳ:**-*uz*
Gazel 309
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşkın eski hastası II Âşık.

Ḫaste-i dīrīn-i ʿışḳuz ol ṭabībüm çāre-sāz
Olmadan der-beste dārū-ḫāne-i dermānumuz

haste-i endūh u ġam:

1. **ḫaste-i endūh u ġam:**
Kaside 41
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gam ve keder hastaları, kederli kişiler.

Zihī ferḫunde-dem kim ḫaste-i endūh u ġam buldı
Der-i dārü'ş-şifā-yı ḥikmet-i Ḥaḳ'dan müdāvāyı

haste-i ġam:

1. **ḫaste-i ġam:**-*a*
Gazel 366
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Keder hastası II Âşık.

Cān virmeden yetiş diseler ḫaste-i ġama
İtmez o yār şīve-i reftārdan ferāġ

[Kt.10:4]

haste-i ʿışḳ:

1. **ḫaste-i ʿışḳ:**-*un*
Gazel 184
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk hastası, âşık.

Fiġānından elem çekse eger bir ḫaste-i ʿışḳuñ
Çaḳ āvāzı işidilmez olunca nā-tüvān eyler

[G.102:4, G.203:9, G.240:4, G.272:9, G.308:4, G.519:1, G.788:2]

haste-i künc-i firāḳ:

1. **ḫaste-i künc-i firāḳ:**-*un*
Gazel 828
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayrılık köşesinin hastası.

Ḫaste-i künc-i firāḳuñ kim yaḳardı şemʿini
Şuʿle-i āhıyla pür-tāb olmasa kāşānesi

haste-i maḥabbet ol-:

1. **ḫaste-i maḥabbet ol-:**-*an*
Gazel 194
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk hastası olmak.

Künc-i belāda ḥāl-i dil-i mübtelāyı gör
Gel ḫaste-i maḥabbetüñ olan gedāyı gör

haste-i miḥnet:

1. **ḫaste-i miḥnet:**
Gazel 87
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Keder hastası II Âşık.

Ursa başın ḫaste-i miḥnet n'ola yirden yire
Ḳalmadı dārü'ş-şifā-yı dehrde çün bir tabīb

hasūd:

1. **ḥasūdumuz:**-*umuz*
Gazel 341
Mısra: **1**
Kıskanç, çekemeyen kimse II Düşman, rakip.

ʿAnḳā-yı Ḳāf-ı vuṣlatuz añlar ḥasūdumuz
Yoḳdur velī yanında o yārüñ vücūdumuz

[G.500:9, G.648:7]

hasūd ol-:

1. **ḥasūd ol:**-*mış*
Gazel 120
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hasetçi olmak, kıskanç olmak.

Olmış ḥasūd yoluña cān virdügüm görüp
Ol dem bu rezm-gāhda hem ġāzī hem şehīd

[G.120:3]

ḥasūd-ı nābe-kār:

1. **ḥasūd-ı nābe-kār:**
Gazel 114
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hayırsız, kıskanç insanlar.

Cām-ı ʿişretden ḳızarmış dir ḥasūd-ı nābe-kār
Aġlamaḳdan olsa çeşm-i ʿāşıḳ-ı dil-dāde sürḫ

ḥāşā ki:

1. **ḥāşā ki:**
Gazel 292
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
"Haşa; Allah göstermesin, Allah korusun" anlamında, söylenilen şeyin gerçekleşmesinin istenilmediğini belirtmek için kullanılan bir söz.

Ḥāşā ki ola gevher-i kāñ-ı ṭabīʿatüm
Ol ḫāk-i āstāneye şāyeste-i nisār

ḥāşāk:

1. **ḥāşāk:**
Gazel 161
Mısra: **12**
Ot, çer çöp II Rakip.

Yatur bāliş-i dil-bere gāhī aġyār
Gül-i bāġa ḥāşāk olur şanki hem-ser

[G.258:8, G.776:8, G.881:3, K.14:39, M.9:28]

ḥāşāk-i ḥāmūn-ı ʿanā ol-:

1. **ḥāşāk-i ḥāmūn-ı ʿanā ol:**-*dı*
Gazel 4
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Zahmet bozkırının çöpü olmak.

Gird-bād-ı āh ile bulsa ʿaceb mi üft ü ḫīz
Oldı cismüm Ḥāletī ḫāşāk-i ḫāmūn-ı ʿanā

ḥaşmet:

1. **ḥaşmetin:**
Kaside 7
Mısra: **29**
Gösterişlilik, heybet.

Süleymān ḥaşmetin yād eylemezdi ʿömri olduḳça
ʿAdū-yı dīv-sīret görse ger bir kerre dīvānuñ

[Kt.41:3, M.8:27]

ḥaşr ol-:

1. **ḥaşr ol:**-*duk, -um*
Gazel 757
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yeniden dirilmek.

Bile ḥaşr olduġum erbāb-ı cürmüñ āh-ı serdin gör
Beni ḳorḳutma vāʿiẓ sūziş-i rūz-ı ḳıyāmetle

2. **ḥaşr ol:**-*ma, -m*
Gazel 446
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Toplanmak, bir araya gelmek.

Dimiş o yār cihānda anuñla ḥaşr olmam
Revā degül mi eger aġlasam ḳıyāmete dek

[G.781:6, G.472:3, G.473:7, Mf.108:1]

ḥaşre degin:

1. **ḥaşre degin:**
Kaside 40
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Kıyamete kadar.

Cürʿa-nūş-ı ḫum-ı iḥsānı olan ġam-zedenüñ
Olmaya ḥaşre degin ṭabʿına reh-yāb-ı kesel

ḥaşre dek:

1. **ḥaşre dek:**
Gazel 242
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kıyamete kadar.

Eger her şerḥa ʿarż-ı ḥāl-i yāra bir dehān olsa
Degüldür şerḥe ḳābil ḥaşre dek derdüm firāvāndur

[K.9:58]

ḥaşr-ı rūḥānī ol-:

1. **ḥaşr-ı rūḥānī ol:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **94**
Kelime Tipi: -
Ruhların toplanması bir araya gelmesi.

İrdi ervāḥa ʿālemüñ cānı
Oldı gūyā ki ḥaşr-ı rūḥānī

ḥaṭ:

1. **ḥaṭ:**
Gazel 89
Mısra: **7**
(Sevgilinin) ayva tüyleri.

Ẓāhir oldı şanmañuz yārüñ zenaḫdānında ḥaṭ
Līḳa çıḳmışdur nigūn olmaḳla ol sīmīn-devāt

[G.209:1, G.430:9, G.606:5, G.794:1, G.794:5, G.814:1, K.28:42, Kt.66:1, Mf.416:1, Mf.469:1]

ḥaṭ kıl-:

1. **ḥaṭ ḳıl-:**-*dı*
Gazel 358
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayva tüyü haline getirmek.

Ṣafḥa-i ḫaddüñde olan beñleri kim ḳıldı ḫaṭ
Münşi-i ḳudret yine bir nāme yazdı bī-nuḳāṭ

ḥaṭā:

1. **ḫaṭādur:**-*dur*
Gazel 52
Mısra: **6**
Yanlış, yanlışlık.

Gice gündüz tāb-nāk eyler göñüller ʿālemin
Sāġar-ı şahbāya öykünmek ḫaṭādur āftāb

[G.169:4, G.586:14, G.837:7, M.8:178]

<u>ḫaṭā çık-:</u>

1. **ḫaṭā çıḳ:**-*dı*
Gazel 875
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hata yapmak, hataya sebep olmak.

Raḳībe urdı dil-ber ben ṭururken bir dil-dūzı
Yine destinde ol ebrū-kemānuñ bir ḫaṭā çıḳdı

<u>ḫaṭā eyle-:</u>

1. **ḫaṭā eyle:**-*r, -sin*
Gazel 691
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yanlışlık yapmak, hata etmek.

Müşke beñzer dime çīn-i zülfüñ
Ḳorḳum oldur ki ḫaṭā eylersin

[G.10:8, G.336:4, G.734:8, M.8:178]

<u>ḫaṭā gel-:</u>

1. **ḫaṭā gel-:**-*mez*
Gazel 657
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yanlış yapmak, kusur işlemek.

Bu cān-ı bī-ḳarāruñdur günāh ey nāvek-i dil-ber
Bilür ehl-i maḥabbet anı kim gelmez ḫaṭā senden

<u>ḫaṭā gör-:</u>

1. **ḫaṭā gör:**-*me, -dü, -k*
Gazel 5
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Bir yanlışlık yaptığını, hedeften saptığını görmek.

İḫtirāz itmek gerekdür āh-ı dilden dōstum
Görmedük hiç nāvek-i kīş-i maḥabbetden ḫaṭā

<u>ḫaṭā ile:</u>

1. **ḫaṭā ile:**
Gazel 675
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yanlışlıkla, hatayla.

Eksigüñ eylemiş ṭutalum bir ḫaṭā ile
Arturma Ḥāletī'yi sen ey māh-ı dil-sitān

[G.814:10, K.42:33, Mf.14:1, Mf.163:1]

<u>ḫaṭā it-:</u>

1. **ḫaṭā it:**-*me, -sün*
Gazel 434
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yanlış yapmak.

Nāvek-i dil-dūz-ı dil-ber itmesün dirseñ ḫaṭā
Künc-i ġamda ber-ḳarār ol bekle ey ʿāşıḳ yirüñ

[G.49:9, Mf.246:2]

<u>ḫaṭar:</u>

1. **ḫaṭardadur:**-*da, -dur*
Gazel 173
Mısra: **11**
Sakınca, tehlike, korku.

Ṭıfl-ı dil-i belā-zede dāʾim ḫaṭardadur
Zīrā mesīri baḥr-i melāmet kenārıdur

[G.459:7, G.820:6]

<u>ḫaṭar iriş-:</u>

1. **ḫaṭar iriş:**-*mez, -di*
Kaside 31
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Tehlike, sakınca ortaya çıkmak.

Çetr-i zer-kār-ı sipihre çeşm-i encüm degmese
Felke-i zerrīnine her şeb irişmezdi ḫaṭar

<u>ḫaṭar-ı bezm-i bāde:</u>

1. **ḫaṭar-ı bezm-i bāde:**-*müz*
Gazel 468
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şarap meclisinin güvensizliği.

Ḫum-ı sipihredür ḫaṭar-ı bezm-i bādemüz
Hergiz añılmaz anda şikest-i sebū-yı dil

<u>ḫaṭāsın gör-:</u>

1. **ḫaṭāsın gör:**-*me, -di*
Müfret 383
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hatânın farkına varmak, kusûru idrâk etmek.

Āhum oḳunuñ görmedi bir kerre ḫaṭāsın
Gerdūn-ı cefā-kīş ʿaceb buldı belāsın

<u>ḫaṭ-āver ol-:</u>

1. **ḫaṭ-āver ol:**-*madan*
Kaside 41
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Ayva tüyler ortaya çıkmak.

Eger kim nicedür rūḥ-ı muṣavver bilmek isterseñ
Ḫaṭ-āver olmadan seyr eyle ol laʿl-i güher-zāyı

[G.350:7, Mf.2:1, Mf.17:1]

<u>hātem:</u>

1. **ḫātemin:**-*i, -n*
Gazel 668
Mısra: **10**
Yüzük, mühür.

Ḫaṭṭ ṭutar bir gün dehān-ı dil-beri ey Ḥāletī
Güm ḳılur bāzīçe-i eyyām āḫir ḫātemin

[G.599:2, G.668:10, G.748:6, K.7:32, K.37:24, M.3:56, Mf.263:2, Mf.416:2]

hātem ol-:

1. **ḫātem ol:**-*dı*
Gazel 491
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mühür, yüzük olmak (sevgilinin ağzı bağlamında).

ʿAceb leṭāfeti vardur o çār-ebrūnuñ
Dehānı oldı hemān iki ḳaşlu bir ḫātem

hātem-i dehen:

1. **ḫātem-i dehen:**-*i*
Gazel 530
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ağız mühürü.

Ḥaḳḳā ki ḫātem-i deheni ol perī-veşüñ
Oldı cihānda mühr-i Süleymān gibi be-nām

hātem-i devlet:

1. **ḫātem-i devlet:**
Kaside 7
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Saltanat mührü.

Cihān fermānuña tābiʿ elinde ḫātem-i devlet
Ne Ḫātem aña nisbet adı var mühr-i Süleymān'uñ

hātem-i devlet-i iḳbāl:

1. **ḫātem-i devlet-i iḳbāl:**-*ün, -e*
Kıt'a 111
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Mutluluk devletinin mühürü , yüzüğü.

Ḫātem-i devlet-i iḳbālüñe noḳṣan virmez
Bir güherdür anı boyunca batır altuna

hātem-i duʿā:

1. **ḫātem-i duʿā:**-*y, -ı*
Kaside 25
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Dua yüzüğü.

Zamānıdur alalum ḫātem-i duʿāyı ele
Ki ḫatm lāzım olur irse āḫire defter

hātem-i iḳbāl-i cem:

1. **ḫātem-i iḳbāl-i cem:**
Gazel 53
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Cem'in (Cemşid'in) talih, saadet yüzüğü.

Ḫātem-i iḳbāl-i Cem buldı nigīnin dir gören
Sāġara leb-rīz olunca ḳonsa yākūt-ı müẕāb

[G.69:3]

hātem-i laʿl:

1. **ḫātem-i laʿl:**-*ün*
Gazel 645
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kırmızı mühür II Sevgilinin dudakları.

Ġāfil olma ey Süleymān-ı serīr-i ḥüsn olan
Öpmek ister ḫātem-i laʿlüñ bir iki Ehremen

hātem-i laʿl-i dil-ber:

1. **ḫātem-i laʿl-i dil-ber:**
Gazel 161
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağının yüzüğü.

Degül ḫaṭṭ midād ile ālūde oldı
Meger mühr imiş ḫātem-i laʿl-i dil-ber

hātem-i pīrūze:

1. **ḫātem-i pīrūze:**-*si, -n, -de*
Kaside 11
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Firuze taşlı yüzük.

Başḳa bir rifʿat daḫı bulurdı gerdūn itse ger
Ḫātem-i pīrūzesinde nāmını naḳş-ı nigīn

hātem-i risālet:

1. **ḫātem-i risālet:**-*dür*
Mesnevi 3
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Peygamberlik yüzüğü II Hz. Peygamber.

Kendüsi ḫātem-i risāletdür
Ḫātem üstünde mühr ʿādetdür

hātem-i süleymān:

1. **ḫātem-i süleymān:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Süleyman peygamberin insan, cin, hayvan vb. varlıklara hükmetmesini sağlayan yüzüğü.

Niye ġurūr iderüz biz ki bāzi-i eyyām
Güm itdügin bilirüz ḫātem-i Süleymān'ı

hātem-i şāh-ı maḥabbet:

1. **ḫātem-i şāh-ı maḥabbet:**-*dür*
Gazel 170
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşk padişahının mührü.

Nigīn-i laʿldür farḳumda olan āteşīn dāġum
Dü-tā olmış ḳadüm bir ḫātem-i şāh-ı maḥabbetdür

hātem-i yākūt-ı cem:

1. **ḫātem-i yāḳūt-ı cem:**
Gazel 525
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cem'in yakut yüzüğü.

Cām-ı meyden dil ġınā-yı ḳalb taḥṣīl eyledi
Girdi gūyā kim eline ḫātem-i yāḳūt-ı Cem

hat-ı ʿanber-şiken:

1. **ḫaṭ-ı ʿanber-şiken:**-*ün*
Gazel 430
Mısra: **10**

Kelime Tipi: -
Kokusuyla amberin bile etkisini azaltan ayva tüyler.

Şiken-i zülfi ḫaṭ üzre düşicek Ḥāletiyā
Oldı āşüftesi dil o ḫaṭ-ı ʿanber-şikenüñ

ḫaṭ-ı ʿārıż:

1. **ḫaṭ-ı ʿārıż:**-*ı*
Gazel 221
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yanaktaki ayva tüyler.

İrmeye tā ki yolın ṣu gibi pāk eylemeyen
Gül-şen-i ḥüsne ḫaṭ-ı ʿārıżı dīvār çeker

ḫaṭ-ı cānān:

1. **ḫaṭ-ı cānān:**-*a*
Gazel 232
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayva tüyleri.

Ol tār-ı zülf kim ḫaṭ-ı cānāna ṣarmaşur
Bir riştedür ki deste-i reyḥāna ṣarmaşur

ḫaṭ-ı fermān:

1. **ḫaṭ-ı fermān:**-*a*
Gazel 721
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ferman yazısı (Sevgilinin ayva tüyleri bağlamında).

Milket-i ḥüsnde fermān-ı ḫaṭundur yüriyen
Cümle ʿışḳ ehli baḳar şimdi ḫaṭ-ı fermāna

ḫaṭ-ı ḫod-kām:

1. **ḫaṭ-ı ḫod-kām:**-*dan*
Müfret 245
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bencil ayva tüyleri.

Leb-i yāra ṭolaşmaġı ḫaṭ-ı ḫod-kāmdan gördük
Ayaġa düşmegi ol zülf-i ʿanber-ḫāmdan gördük

ḫaṭ-ı laʿl: -i

1. **ḫaṭ-ı laʿli:**-*i*
Gazel 47
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Lal taşı gibi (kırmızı) dudağın kenarındaki ayva tüyler.

Anı görünce ḫaḳ bu ki inṣāfa geldi yār
Cānda yir eylese ḫaṭ-ı laʿli olur revā

ḫaṭ-ı laʿl-i leb:

1. **ḫaṭ-ı laʿl-i leb:**-*ün*
Gazel 229
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dudağın yakutunun ayva tüyleri II Sevgili kırmızı dudağı üzerindeki ayva tüyler.

N'ola dirsem ḫaṭ-ı laʿl-i lebüñ menşūr-ı cānumdur
Ḳaşuñ ṭuġrāsı cānā ḫaylīden ḫāṭır-nişānumdur

ḫaṭ-ı leb:

1. **ḫaṭ-ı leb:**-*ün*
Gazel 144
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dudağın üstünde çıkan ayva tüyü.

ʿAceb mi neşvesi encām-ı ʿömre dek sürse
Ḫaṭ-ı lebüñ gibi yoḳdur cihānda ince ġubār

[G.212:8, Mf.473:1]

ḫaṭ-ı müşk-bār:

1. **ḫaṭ-ı müşk-bār:**-*da*
Müfret 472
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Misk yağdıran ayva tüyleri.

Aġzuñ ʿıyān degül o ḫaṭ-ı müşk-bārda
Bir noḳṭa gibi kim ola ḫaṭṭ-ı ġubārda

ḫaṭ-ı müşkīn:

1. **ḫaṭ-ı müşkīn:**-*ün, -e*
Gazel 856
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) Misk kokan, siyah ayva tüyleri.

Āşūb-cihānlıḳ ḫaṭ-ı müşkīnüñe ḳaldı
Gīsūların ol şūḫ-ı cihān boynına aldı

ḫaṭ-ı nev-ḫīz:

1. **ḫaṭ-ı nev-ḫīz:**-*i*
Gazel 751
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yeni belirmeye başlamış sakal/ayvatüyü.

İtdügin ḫalḳa o şūḫuñ kākül-i gīsū ile
İtmek istermiş ḫaṭ-ı nev-ḫīzi birḳaç mū ile

ḫaṭ-ı pīşānī:

1. **ḫaṭ-ı pīşānī:**
Müfret 600
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Alın yazısı, kader.

Ne çāre çekmeden arṭıḳ belā-yı hicrānı
Bozulmaz āb-ı sirişk ile ḫaṭ-ı pīşānī

ḫaṭ-ı ruḫsār:

1. **ḫaṭ-ı ruḫsār:**-*ı*
Gazel 682
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) yanağındaki ayva tüyü.

Ḫaṭ-ı ruḫsārı müşke beñzer kim
Al u elā içinde ola nihān

[G.707:5]

ḫaṭ-ı ruḫsār u zenaḫdān:

1. **ḫaṭ-ı ruḫsār u zenaḫdān:**-*ı, -n, -a*

Gazel 720
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yanakta ve çenedeki ayva tüyler (sevgilinin).

Ṭuramaz şūḫluġından ider engüştlerin
Ḫaṭ-ı ruḫsār u zenaḫdānına sīmīn şāne

<u>ḫaṭ-ı ser-sebz:</u>

1. **ḫaṭ-ı ser-sebz:**-*i*
Gazel 801
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yüzde yeni çıkan yeşil ve taze ayva tüyleri.

Ḫaṭ-ı ser-sebzi kim laʿl-i revān maḫbesdedür yārüñ
Lebi āb-ı ḥayāta Ḫıżr'dur kim ṣaldı seccāde

<u>ḫaṭ-ı şiʿr-i nevāyī:</u>

1. **ḫaṭ-ı şiʿr-i nevāyī:**
Kaside 9
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Nevayi'nin şiir yazısı.

Anuñla vezn olunmaz Yūsuf-ı naẓm-ı cihān-gīrüm
Ḫaṭ-ı şiʿr-i Nevāyī olsa farżā müşk-i Tātārī

<u>ḫaṭ-ı yār:</u>

1. **ḫaṭ-ı yār:**-*a*
Gazel 839
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin (yanağındaki) ayva tüyü.

Ḫaṭ-ı yāra felek teşbīh idince ḫırmen-i māhı
Biraz esdi ṣavurdı ehl-i ʿışḳuñ ṣarṣar-ı āhı

[G.398:2, G.848:12, Mf.516:1]

<u>ḫaṭ-ı zeḳan:</u>

1. **ḫaṭ-ı ẕeḳan:**-*un*
Gazel 397
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Çene çukurundaki ayva tüyler.

Degül ḫaṭ-ı ẕeḳanuñ dūd-ı āhıdur cānā
Esīr-i çāh-ı zenaḫdān olan dil-efgāruñ

<u>hātır:</u>

1. **ḫātırumuñ:**-*um, -un*
Gazel 173
Mısra: **1**
Gönül, kalp.

Endūh u ġuṣṣa ḫātırumuñ yār-ı ġārıdur
Mülk-i neşāt göñlüme ġurbet diyārıdur

[K.27:33, G.193:1, G.204:3, G.304:5, G.423:5, G.459:3, G.497:13, G.659:13, G.812:8, K.19:21, K.19:38, K.31:51, K.38:59, K.38:69, K.42:1, Kt.60:4, Mf.450:1, Th.1:22, T.10:2]

<u>hātır:</u>

1. **ḫātırındaydı:** *-ı, -n, -da, -y, -dı*
Mesnevi 3
Mısra: **26**
Akıl, zihin.

Oḳıyup yazmadan o şāh-ı kerem
Ḫātırındaydı ʿilm-i levḥ ü ḳalem

<u>ḫātır mecmūʿası:</u>

1. **ḫātır mecmūʿası:**
Kaside 35
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Gönül sayfası, gönül.

Ḫātırum mecmūʿası medḥüñle pürdür lā-cerem
İtdüm ol mecmūʿadan şimdi bu deñlü intiḫāb

<u>ḫātır yıḳ-:</u>

1. **ḫātır yıḳ:**-*ma*
Gazel 78
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kişilere karşı gösterilmesi gereken saygı kurallarına uymamak II Gönül kırmak.

Tīşe-i hicrüñle olmışdur benüm ḫālüm ḫarāb
Sen de yıḳma ḫātırum ey dil-ber-i ʿālī-cenāb

<u>hātıra gel-:</u>

1. **ḫātıra gel:**-*ür*
Gazel 604
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Akla gelmek.

Bāde itdükçe gelür ḫātıra endīşe-i ʿışḳ
Ḳışṣa-i ġuṣṣa-i devrānı ferāmūş iderin

[K.25:39]

<u>hātıra ġubār gel-:</u>

1. **ḫātıra ġubār gel-:**-*me, -di*
Gazel 146
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönle toz gelmek II Üzülmek, kederlenmek.

Reh-güẕār-ı miḥnetinden olmadı göñlüm cüdā
Gelmedi hiç ḫātıra şeb-dīz-i ḫaṭṭuñdan ġubār

[G.494:7]

<u>hātıra huṭūr it-:</u>

1. **ḫātıra ḥuṭūr it-:**-*mez*
Gazel 334
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hatırlamak, akla gelmek.

Belā-yı firḳate muʿtād olup ey Ḫāletī şimdi
Ümīd-i vaṣl-ı dil-ber ḫātıra aṣlā ḥuṭūr itmez

<u>hātıra it-:</u>

1. **ḫātıra it:**-*se, -m*
Gazel 719
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hatırlamak, akla getirmek.

Her ḳaçan ḫāl-i ruḫuñ ḫātıra itsem yārüñ

Sīnemüñ çāki iner lāle-ṣıfat dāmāna

hāṭırdan çıkma-:

1. **ḫāṭırdan çıkma:**-*y, -an*
Gazel 410
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Akıldan çıkmamak.

Mışra ṣulṭān olsa ger ʿuṣṣāḳ-ı nālānuñ senüñ
Ḫāṭırından çıḳmaya çāh-ı zenaḫdānuñ senüñ

hāṭır-ḥazīn ol-:

1. **ḫāṭır-ḥazīn ol:**-*a, -lar*
Kaside 11
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Üzülmek,kederlenmek.

Kimse ġam çekmez zamānında meger erbāb-ı naẓm
Ḳāfiye teng olduġından olalar ḫāṭır-ḥazīn

hāṭır-ı aġyār:

1. **ḫāṭır-ı aġyār:**-*ı*
Gazel 234
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Rakibin gönlü.

Meger kim ḥaste-i derd-i maḥabbet iʿtiḳād itmiş
Varup ol cān ṭabībi ḫāṭır-ı aġyārı ḫoş eyler

hāṭır-ı ʿāşık:

1. **ḫāṭır-ı ʿāşıḳ:**
Gazel 826
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Âşığın gönlü.

Zāhidüñ ḳalbi ḳararmışdur niçe sevdā ile
Ḫāṭır-ı ʿāşıḳ ne deryādur görünmez ḳarası

hāṭırı cemʿ ol-:

1. **ḫāṭırı cemʿ ol:**-*mı, -yor*
Kaside 33
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Zihnini toplamak.

Sipihrüñ ḳalmadı bir sönmedük şemʿ-i firūzānı
Cihānda ḫāṭırum cemʿ olmıyor ḥālüm perīşāndur

hāṭır-ı dil-dār:

1. **ḫāṭır-ı dil-dār:**-*a*
Gazel 198
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin gönlü.

Bād-ı āhumla varup reh-güẕerinde ṭuramam
Ḳorḳarın kim getürür ḫāṭır-ı dil-dāra ġubār

[G.272:4]

hāṭırı ġubār-ālūde ol-:

1. **ḫāṭırı ġubār-ālūde ol-:**-*ma, -sun*
Gazel 621
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönlü tozlanmak, gönlü incinmek.

Ḳapuñda cānuma cebr eyleyüp āh itmeyüm cānā
Ġubār-ālūde olmasun hemān tek ḫāṭıruñ benden

hāṭırı ḳal-:

1. **ḫāṭırı ḳal:**-*ma, -sun*
Gazel 279
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gücenmek, kırılmak.

Gice ḳalmazsa ey dil ḫāṭıruñ ḳalmasun ol yāra
Cihānda ʿāşıḳuñ ḳadrin bilür dil-ber mi ḳalmışdur

[G.400:10, G.857:2]

hāṭır-ı meyyāl:

1. **ḫāṭır-ı meyyāl:**
Gazel 644
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Düşkün gönül.

Firāḳ-ı vaṣl-ı yāra Ḥāletī-veş ḳāʾilem dirsin
Birin bilür birin ey ḫāṭır-ı meyyāl bilmezsin

hāṭır-ı miḥnet-keş:

1. **ḫāṭır-ı miḥnet-keş:**-*üm*
Gazel 87
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eziyet çeken gönül.

N'eyle ḫursend eyleyüm bu ḫāṭır-ı miḥnet-keşüm
Ṣāhid-i maḳṣūddan bir ʿişve görmem dil-firīb

hāṭır-ı murġ-ı dil:

1. **ḫāṭır-ı murġ-ı dil:**-*üm*
Gazel 122
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül kuşunun hatırı.

Çekmez yiriyle ḫāṭır-ı murġ-ı dilüm keder
Ber-bād olursa ḥāṣıl-ı ḫırmen-geh-i murād

hāṭır-ı sevdā-zede:

1. **ḫāṭır-ı sevdā-zede:**
Gazel 63
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevda vurgununun gönlü II Âşığın gönlü.

Şöyle bir ḫūb diler ḫāṭır-ı sevdā-zede kim
Eyliye ʿişvesini vāsıṭa-ı luṭf u ʿiṭāb

hāṭır-ı şāh:

1. **ḫāṭır-ı şāh:**
Gazel 338
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Padişahın gönlü II Sevgilinin gönlü.

Yir yüzünde hele inṣāf idecek Ḥāletiyā
Ḫāṭır-ı şāh gibi muḥīṭ-i ilhām olmaz

hāṭır-ı ʿuşşāk:

1. **ḫāṭır-ı ʿuşşāḳ:**-*a*
Gazel 149
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşıkların gönlü.

Nice gelsün ḫāṭır-ı ʿuşşāḳa ümmīd-i felāh
Şu yirine ḳan içer dāʾim o çeşm-i pür-ḫumār

[G.747:1, K.24:9]

hāṭır-ı vīrān:

1. **ḫāṭır-ı vīrān:**-*um, -a*
Gazel 742
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yıkılmış, gamlı, kederli gönül.

Biñ şütür-vār elem girseydi nā-peydā olur
Bir ribāt-ı teng iken bu ḫāṭır-ı vīrānuma

hāṭır-ı yaʿḳūb:

1. **ḫāṭır-ı yaʿḳūb:**
Gazel 57
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hz. Yakub'un gönlü.

Ḫāṭır-ı Yaʿḳūb dil-ḫoşdur ṣabā gelmezse de
Būy-ı pīrāhen degüldür kişver-i ṣabrumda bāb

hātırın gözet-:

1. **ḫātırın gözet:**-*mez*
Gazel 20
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bir kimsenin hatırını saymak.

Nişān-ı nāvek-i cevr eyleyüp aġyār-ı bed-ḫʿāhı
Gözetmez ḫātırın hiç ʿāşıḳuñ o dil-ber-i raʿnā

hāṭırın ḫoş it-:

1. **ḫāṭırın ḫoş it:**-*dük, -ün*
Müfret 260
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönlünü hoş tutmak.

Ḫāṭırumdan gitmez iller ḫāṭırın ḫoş itdügüñ
Unudur mıyum beni cānā ferāmūş itdügüñ

hātırın hoş ṭut-:

1. **ḫāṭırın ḫoş ṭut:**
Gazel 70
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gönlünü hoş tutmak.

Ḫāṭıruñ ḫoş ṭut elem çekme günāhuñ ʿafv ider
Söylerüz ey Ḥāletī ol ḫusrev-i ḫūbāna hep

hātırın perīşān it-:

1. **ḫāṭırın perīşān it:**-*di*
Kaside 30
Mısra: **38**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlünü incitmek, üzmek.

O zülf-i ʿanber-efşānuñ o destār-ı perīşānuñ
Perīşān itdi ḳat ḳat ḫāṭırın ʿuşşāḳ-ı şeydānuñ

hātırın şor-:

1. **ḫāṭırın şor:**-*maz*
Gazel 323
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hâl hatır sormak, konuşmak, ilgilenmek.

Dil-i bīmārı gördükçe ṭurup bir ḫāṭırın ṣormaz
Vefāya ṭurmadan ʿahd eyler ammā ʿahdine ṭurmaz

hātırına gel-:

1. **ḫāṭırına gel-:**-*ür, -se*
Gazel 366
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hatırlamak, bir şeyin gerçekleşeceğini düşünebilmek.

Defʿ idemem anuñ niçe yıllar nedāmetin
Bir gün gelürse ḫāṭıruma yārdan ferāġ

[K.19:39, G.170:9, G.873:2]

hātırına gerd-i melāl kon-:

1. **ḫāṭırına gerd-i melāl ḳon-:** *-ma, -sun*
Kıt'a-ı Kebir 2
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gönlüne hüzün tozu konmak, üzülmek, kederlenmek.

Esmesün üstine yavuz yeller
Ḳonmasun ḫāṭırına gerd-i melāl

hātırına ġubār gel-:

1. **ḫāṭırına ġubār gel-:**-*se*
Gazel 278
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönlüne toz gelmek II Üzülmek, üzülmesine neden olmak.

Bād-ı ṣabā gibi güẕer eyler o şeh-süvār
Gelse ʿaceb mi ḫāṭırına ʿāşıḳuñ ġubār

hātırında ġubār ḳoma-:

1. **ḫāṭırında ġubār ḳoma-:**-*z*
Gazel 216
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönlünde hüzün bırakmamak.

Bād-ı ṣabā ki der-gehüñe uġrayup gele
Hiç ḫāṭırında zāruñ ḳomaz ġubār

hātırında kalma-:

1. **ḫāṭırında ḳalma:**-*dı*
Gazel 131
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aklında kalmamak, unutmak.

Ebr-i bahār ḫāke nevāzişler eyledi
Ḳalmadı ḫāṭırında yiriyle anuñ ġubār

hāṭırından çıḳar-:

1. **ḫāṭırından çıḳar:**-*ma*
Kaside 33
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Aklından, gönlünden çıkarmak II Unutmak, ihmal etmek.

Cihānda ṣūret-i insāna girmiş luṭf-ı Rabbānī
Bulunmaz bir güherdür nā-gehānī olmasun żāyiʿ

hāṭırından çıkma-:

1. **ḫāṭırından çıḳma-:**-*yor*
Gazel 537
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aklından, gönlünden çıkmamak.

Ḫāṭırumdan çıḳmıyor eñ ṣoñ kemān ebrūlaruñ
Baña ur bārī ḫadeng-i cevri ḳurbān olduġum

hāṭırından geç-:

1. **ḫāṭırından geç:**-*me, -se*
Gazel 579
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Zihninden geçmek II "Aklından geçmek" deyiminin karşılığı olarak "düşünmek".

Ḫāṭırından ḫāne-i aġyāra varmaḳ geçmese
Esb-i nāz-ı yārda n'eylerdi naʿl-i bāz-gūn

hāṭırından git-:

1. **ḫāṭırından git:**-*er*
Kaside 40
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Unutmak, hatırlamamak.

Başlasam söylemege derdümi bī-hūş oluram
Ḫāṭırumdan gider ol nükte-i mā ḳalle vü dell

[Mf.260:1]

hāṭır-nevāz ol-:

1. **ḫāṭır-nevāz ol:**-*sa*
Gazel 297
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül okşamak.

Olsa bezm-i vuṣlatuñ mihmānına ḫāṭır-nevāz
Piste-i laʿlin ider dāʾim şeker-ḫandiyle bāz

[G.313:3]

hāṭır-nişān:

1. **ḫāṭır-nişānumdur:**-*um, -dur*
Gazel 229
Mısra: **2**
Hatırda kalmış II Gönülde yer etmiş olan.

N'ola dirsem ḫaṭ-ı laʿl-i lebüñ menşūr-ı cānumdur
Ḳaşuñ ṭuġrāsı cānā ḫaylīden ḫāṭır-nişānumdur

hāṭır-nişān it-:

1. **ḫāṭır-nişān it:**-*se, -n*
Gazel 662
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Hatırda kalmak, gönülde yer etmek.

Naḫl-i bāġ-ı maʿrifetdür şiʿrümüñ her mıṣraʿı
İtseñ ey bāġ-ı kerem anı ne var ḫāṭır-nişān

hāṭır-nişān ol-:

1. **ḫāṭır-nişān ol:**-*up*
Gazel 413
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hatırda kalmak, gönülde yer etmek.

Olup ḫāṭır-nişānı ol iki yā ḳaşları yārüñ
Ḫadeng-i āhı irdi Ḳāb-ḳavseyn'e dil-i zāruñ

hāṭır-remān ol-:

1. **ḫāṭır-remān ol:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Gazel 558
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönlü ürkmek, gönlü incinmek.

Nāvek-i ḫārı görünce bülbül itmezdi fiġān
Olmasaydı sāl-i evvelden eger ḫāṭır-remān

hāṭır āyīnesi:

1. **ḫāṭırum āyīnesi:**-*n, -de*
Gazel 460
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gönül aynası II Âşığın gönlü.

Ḫāṭırum āyīnesinde şekl-i eṭbāk-ı felek
Oldı gūyā birbiri üstünde zengār-ı melāl

hāṭırı pür-ġubār ol-:

1. **ḫāṭırum pür-ġubār ol-:**-*ma, -y, -a*
Gazel 202
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gönlü tozlanmak II Üzülmek, kederlenmek.

Ḫāṭırum bir dem mi vardur olmaya ey Ḥāletī
Dār-ı dünyānuñ bu saḳf-ı köhnesinden pür-ġubār

hāṭırumçün:

1. **ḫāṭırumçün:**
Gazel 432
Mısra: **2**
Hatırım için.

İtmesem ben de n'ola endūh-ı cān-fersāyı terk
Eylemişdür ḫāṭırumçün ol benüm dünyāyı terk

hāṭırına gel-:

1. **ḫāṭıruña gel:**-*mez*
Gazel 252
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aklına gelmek.

Gelmez mi ola ḫāṭıruña dōstum senüñ

Şol mübtelā ki derdüñ ile ber-ḫayāldür

hātif:

1. **hātif:**
Tarih 2
Mısra: **9**
Gaipten gelen iç ses, mucizevi ses II İlahi gücün sesi; ilham perisi.

Görüp bu ḥāleti hātif bu sırra oldı çün vāḳıf
Didi tārīḫin anuñ buldı yirin manṣıb-ı fetvā

hātif-i ġaybī:

1. **hātif-i ġaybī:**
Kaside 38
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Gaybbdan haber veren melek.

Bunı fikr iderken hemān hātif-i ġaybī
Didi gösterüp ṣūret-i mihr-bānī

[T.1:17, T.8:13, Trk.B.1:70]

ḫatm:

1. **ḫatm:**
Kaside 25
Mısra: **74**
Son, sonuç II Edebî eserlerin hatime, sonuç bölümü.

Zamānıdur alalum ḫātem-i duʿāyı ele
Ki ḫatm lāzım olur irse āḫire defter

ḫatm eyle-:

1. **ḫatm eyle:**
Kaside 1
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Tamamlamak, bitirmek.

Yüri ḫatm eyle ey dil muṣḥaf-ı medḥin duʿā birle
Hezār-ı gül-şen-i naẓmam diyü uzatma destānı

[K.6:68]

ḫatm ol-:

1. **ḫatm ol:**-*mak, -ı, -n*
Mesnevi 3
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Bitmek, sona ermek.

Defter-i enbiyā-yı bī-pāyān
Anda ḫatm olmaġın uruldı nişān

ḫaṭṭ:

1. **ḫaṭṭ:**
Gazel 46
Mısra: **1**
Ayva tüyü.

Ḫaṭṭ degül müşk-i ġubārı dökülüpdür cānā
Silicek dāmen-i zülf-i siyehüñ bād-ı ṣabā

[G.135:7, G.149:2, G.258:2, G.355:6, G.388:3, G.388:4, G.393:4, G.445:10, G.452:11, G.475:7, G.489:5, G.517:5, G.521:4, G.532:7, G.556:1, G.572:13, G.599:1, G.643:7, G.676:1, G.677:3, G.768:5, G.875:1, K.5:18, Mf.571:1]

2. **ḫaṭṭıyla:**-*ı, -y, -la*
Kaside 18
Mısra: **42**
Yazı.

Ḥāletī'yem ki hükūmet-ger-i bālā ber-ḥabs
Kendü ḫaṭṭıyla yazar ḥakk-i fażla iḳrār

3. **ḫaṭṭ:**
Gazel 161
Mısra: **9**
Yazı II Sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri.

Degül ḫaṭṭ midād ile ālūde oldı
Meger mühr imiş ḫātem-i laʿl-i dil-ber

[G.424:3, Mf.196:2]

ḫaṭṭ gel-:

1. **ḫaṭṭ gel:**-*dük, -i, -n*
Müfret 142
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yüzde ayva tüyü çıkmak.

Görüp ḫaṭṭ geldügin öpdürdi dil-ber ellerin vāfir
Bugün nerrād-ı bezm-i ʿışḳ olanlar itdi dest āḫir

[G.132:11, G.377:7, G.682:3]

ḫaṭṭ tut-:

1. **ḫaṭṭ ṭut:**-*ar*
Gazel 668
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayva tüylerle kaplanmak.

Ḫaṭṭ ṭutar bir gün dehān-ı dil-beri ey Ḥāletī
Güm ḳılur bāzīçe-i eyyām āḫir ḫātemin

ḫaṭṭ-ı ʿanber-sā:

1. **ḫaṭṭ-ı ʿanber-sā:**
Gazel 7
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Amber kokulu ayva tüy II Sevgilinin ayva tüyleri.

Cihānı bī-günāh öldürse kimse ḥikmetin ṣormaz
Bilürler kim zamānuñ Ḫıżr'ıdur ol ḫaṭṭ-ı ʿanber-sā

ḫaṭṭ-ı ʿārıż-ı yār:

1. **ḫaṭṭ-ı ʿārıż-ı yār:**
Mesnevi 2
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağındaki ayva tüyler.

Ḫaṭṭ-ı muṣḥaf yirine itdi ḳarār
Ṣafḥa-i dilde ḫaṭṭ-ı ʿārıż-ı yār

ḫaṭṭ-ı bī-hengām:

1. **ḫaṭṭ-ı bī-hengām:**
Müfret 510
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Zamansız yazı, beklenmedik hadiseler.

Ḳanġı dil-ber kim alışmaz ʿāṣıḳ-ı nā-kām ile
Rūzgār eyler ʿuḳūbet ḫaṭṭ-ı bī-hengām ile

<u>ḫaṭṭ-ı dil-ber:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı dil-ber:**-*e*
Gazel 518
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayva tüyleri.

ʿIşḳ ehli çekdi gerçi elem ḫaṭṭ-ı dil-bere
Menşūr-ı ḥüsni oldı hele ʿanberīn-ḫıtām

2. **ḫaṭṭ-ı dil-ber:**-*i*
Gazel 488
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yazısı.

Açduḳda nāmesini görüp ḫaṭṭ-ı dil-beri
Her ḥarfi üzre giryeler itdüm ḳalem-miṣāl

<u>ḫaṭṭ-ı ġubār:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı ġubār:**-*da*
Müfret 472
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gubari hat II Sevgilinin yanağındaki ayva tüyleri.

Aġzuñ ʿıyān degül o ḫaṭ-ı müşk-bārda
Bir noḳṭa gibi kim ola ḫaṭṭ-ı ġubārda

<u>ḫaṭṭ-ı ġubār-ı ruḥ:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı ġubār-ı ruḥ:**-*un, -a*
Müfret 289
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yanağın tozunun ayva tüyü.

Baḳmasa ḫaṭṭ-ı ġubār-ı ruḫuña pīr-i felek
Her zamān ṭutmaz idi mihr ile mehden ʿaynek

<u>ḫaṭṭ-ı islām:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı islām:**
Kaside 6
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
İslam'ın çizgisi.

Şemşīri ile ḫaṭṭ-ı İslām'ı żabṭ ider
Gūyā açıldı ʿāleme bir enīn-i ḫuṣṣād

[K.6:45]

<u>ḫaṭṭ-ı ʿiẕār:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı ʿiẕār:**-*ı, -n*
Müfret 391
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) yanağındaki ayva tüyler.

Öpdürmedi bir kerre daḫı ḫaṭṭ-ı ʿiẕārın
Güldürmedi ol şūḫ bu ḥayrān-ı ġubārın

<u>ḫaṭṭ-ı laʿlüñ maṭlaʿı:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı laʿlüñ maṭlaʿı:**-*n*
Gazel 50
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dudak üstündeki ayva tüyün başlangıç yeri II Sevgilinin dudağının üzerinde ayva tüylerin başlama yeri.

Hep cihān mecmūʿasın gözden geçürdüm ʿāḳıbet
Ḫaṭṭ-ı laʿlüñ maṭlaʿın itdüm içinden intiḫāb

<u>ḫaṭṭ-ı leb:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı leb:**-*i, -n*
Gazel 747
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dudağın üzerindeki ayva tüyü.

Yaḳlaşdı ol zamān ki süḫan-ı senc-i ḥüsn ü ān
Ebrūlarıyla ḫaṭṭ-ı lebin müstezād ide

<u>ḫaṭṭ-ı menşūr-ı ṣafā:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı menşūr-ı ṣafā:**-*dan*
Kaside 37
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Huzur fermanının yazısı.

Āb-ı çeşm-i ehl-i dil şol deñlü rīzān oldı kim
Ḫaṭṭ-ı menşūr-ı ṣafādan ḳalmadı nām u nişān

<u>ḫaṭṭ-ı mülk-i naẓm:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı mülk-i naẓm:**-*un*
Kaside 38
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Şiir ülkesinin sınırı II Şairlik konusunda gelinecek son nokta, en iyi mertebe.

Benem şimdilik ḫaṭṭ-ı mülk-i naẓmuñ
Ḫidīv-i büzürg-i memālik-sitānı

<u>ḫaṭṭ-ı muṣḥaf:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı muṣḥaf:**
Mesnevi 2
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kur'ân üzerindeki yazılar.

Ḫaṭṭ-ı muṣḥaf yirine itdi ḳarār
Ṣafḥa-i dilde ḫaṭṭ-ı ʿārıż-ı yār

<u>ḫaṭṭ-ı müşk-āsā:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı müşk-āsā:**
Gazel 8
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Misk kokulu ayva tüy.

Degül rūyında ol şūḫ-ı cihānuñ ḫaṭṭ-ı müşk-āsā
Melāḥat baḥrinüñ çıḳmış yüzine ʿanber-i sārā

<u>ḫaṭṭ-ı müşk-bār:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı müşk-bār:**
Gazel 208
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Misk kokulu yazı II Misk kokulu ayva tüyleri.

Anlanmayup ḳalurdı dilā sırr-ı laʿl-i yār
Yazmasa ol maḥalle eger ḫaṭṭ-ı müşk-bār

<u>ḫaṭṭ-ı müşkīn:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı müşkīn:**-*i*
Gazel 421
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yüzünde bulunan mis kokulu ayva tüyleri.

Cemāl-i bā-kemāle ḫaṭṭ-ı müşkīni żarar virmez
Gül-i ruḫsārı berg-i sebz ile raʿnādur ol yārüñ

[G.853:1]

<u>haṭṭ-ı nāme:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı nāme:**-*y, -e*
Gazel 500
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mektup yazısı.

Şaçarsa gerd-i rehin ḫaṭṭ-ı nāmeye yārüm
Yüzine gözine ḳat ḳat sürer dil-i zārum

<u>haṭṭ-ı nazm:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı naẓm:**-*un, -da*
Gazel 394
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şiir yazısı.

Senüñ ey Ḥāletī maẕmūn-ı pāküñ ḫaṭṭ-ı naẓmuñda
Aḳar āb-ı muṣaffādur içinde bir çemen-zāruñ

<u>haṭṭ-ı nev-demīde:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı nev-demīde:**
Gazel 134
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yeni bitmiş ayva tüyleri.

Ser-bāz-ı ʿarṣa-i ruḫıdur zülfi dāʾimā
Ol ḫaṭṭ-ı nev-demīde gibi çizmedi kenār

<u>haṭṭ-ı nev-ḫīz:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı nev-ḫīz:**-*ün*
Gazel 610
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yeni yeni çıkmaya başlayan ayva tüyleri.

Ḫaṭṭ-ı nev-ḫīzüñ ġamından nāle vü efġānumı
İşidenler didiler feryād ider murġ-ı çemen

<u>haṭṭ-ı pīşānī:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı pīşānī:**
Gazel 837
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Alın çizgileri, alın kırışıklığı II Alın yazısı, kader.

Feżā-yı ʿışḳı añup aġlamaḳ müfīd olmaz
Bozulmaz āb-ı sirişk ile ḫaṭṭ-ı pīşānī

<u>haṭṭ-ı pür-behcet:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı pür-behcet:**
Müfret 38
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzellik abidesi (olan) ayva tüyleri.

Kenār-ı ṣafḥa-i ḫaddünde ṣanma ḫaṭṭ-ı pür-behcet
Kitāb-ı ḥüsnünüñ ḳalmışların yazmış yed-i ḳudret

<u>haṭṭ-ı ricāl:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı ricāl:**-*den*
Kaside 16
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Devlet adamlarının yazısı.

Ṣal kişt-zār-ı maʿrifete āb-ı luṭfuñı
Ḫaṭṭ-ı ricālden ṣaḳın ey Yūsuf-ı zamān

<u>haṭṭ-ı ruḫ:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı ruḫ:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 162
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yüzdeki ayva tüyleri.

Göñül ḫaṭṭ-ı ruḫından olma hergiz dil-berüñ ġāfil
ʿAceb zībā olur baḫr-i melāḥatden çıḳan ʿanber

[G.152:1, G.399:9, G.565:1, G.641:11]

<u>haṭṭ-ı ruḫ-ı yār:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı ruḫ-ı yār:**-*a*
Gazel 65
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağındaki ayva tüyleri.

Reşk itmeseydi ḫaṭṭ-ı ruḫ-ı yāra her gice
Zerrīn devātını yire urmazdı āftāb

[G.74:7, G.491:5]

<u>haṭṭ-ı ruḥsār:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı ruḫsār:**-*un*
Gazel 393
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yüzündeki tüyler.

N'ola ḫūbānı şehrüñ olsalar dem-beste yanuñda
Senüñ taḳlīd olunmaz ḫāṭṭdur el-ḥaḳ ḫaṭṭ-ı ruḫsāruñ

[G.394:8, G.443:1, G.449:1]

<u>haṭṭ-ı rūy u dehān:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı rūy u dehān:**-*un*
Gazel 457
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yüzdeki ayva tüyler ve ağız.

Ḫʿān-ı cemāle sebze-i ter ḥoḳḳa-i nemek
Olunca ḫaṭṭ-ı rūy u dehānuñ gibi gerek

<u>haṭṭ-ı rūy-ı yār:</u>

1. **ḫaṭṭ-ı rūy-ı yār:**-*dan*
Gazel 494
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yüzündeki ayva tüyler.

Ḫaṭṭ-ı rūy-ı yārdan hergiz şikāyet eyleme
Çāre yoḳ ey Ḥāletī şimden girü ceffe'l-ḳalem

[G.525:11]

ḫaṭṭ-ı sebz-i rūy-ı dil-ber:

1. **ḫaṭṭ-ı sebz-i rūy-ı dil-ber:**-*ün*
Gazel 297
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yüzündeki ayva tüyler.

Revnaḳın arturdı ḫaṭṭ-ı sebz-i rūy-ı dil-berüñ
Ḫilʿat-i ḥüsne ʿaceb zībā yaraşdı ol ṭıraz

ḫaṭṭ-ı siyeh-kār:

1. **ḫaṭṭ-ı siyeh-kār:**
Gazel 5
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Siyahlı ayva tüyleri; kara bıyıklar.

İtmek ister ʿāleme ḫaṭṭ-ı siyeh-kār itdügin
ʿArşayı ḫālī bulup ḫāl-i ʿiẕār-ı dil-rübā

[G.396:8, G.421:4, G.588:10, G.604:8]

2. **ḫaṭṭ-ı siyeh-kār:**-*un*
Gazel 396
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Siyah ayva tüyleri, sevgilinin yüzündeki belli belirsiz tüyler.

ʿAceb mi olsalar erbāb-ı dil hep görmege māʾil
Beyāża şimdi çıḳmış nüsḫadur ḫaṭṭ-ı siyeh-kāruñ

ḫaṭṭ-ı şeb-gūn:

1. **ḫaṭṭ-ı şeb-gūn:**-*un*
Gazel 449
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Siyah ayva tüyleri.

Dil-i ʿuşşāḳa gün göstermemek āḫir muḳarrerdür
Eger senden dem-ā-dem yüz bulursa ḫaṭṭ-ı şeb-gūnuñ

ḫaṭṭ-ı yār:

1. **ḫaṭṭ-ı yār:**
Gazel 134
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayva tüyleri.

Ādemler öldürür leb-i laʿlinde ḫaṭṭ-ı yār
Ḳattāl olur ḳatılsa eger bādeye ġubār

[G.874:7]

ḫaṭṭ-ı zenahdān:

1. **ḫaṭṭ-ı zenaḫdān:**-*ı, -n*
Gazel 160
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çenedeki ayva tüyleri.

Bu gice ḫaṭṭ-ı zenaḫdānın oḫşayup dil-ber
Elinden olmadı ḫālī şemāme-i ʿanber

ḫaṭṭ-şinās-ı dehr ü şarrāf-ı zamāne:

1. **ḫaṭṭ-şinās-ı dehr ü şarrāf-ı zamāne:**
Kıt'a 1
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Devrin sarrafı ve dönemin yazı uzmanı (Güzel söz söyleme uzmanları, beliğ kimseler).

Ḫaṭṭ-şinās-ı dehr ü şarrāf-ı zamāne didi kim
Her biri bu ḳıṭʿalardan ḳıṭʿa-i yākūtdur

ḫaṭṭuñ ġamı:

1. **ḫaṭṭuñ ġamı:**-*y, -la*
Gazel 112
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayva tüylerinin derdi.

Ḫaṭṭuñ ġamıyla fenn-i cünūn içre sīnemüz
Bir nüsḫadur ki yazmış aña şerḥa-i şürūḥ

ḫaṭṭuñ ġubārı:

1. **ḫaṭṭuñ ġubārı:**-*y, -la*
Gazel 423
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayva tüylerin tozu II Sevgilinin toza benzeyen ayva tüyleri.

Kimisi hicr-i yāriyle kimi ḫaṭṭuñ ġubārıyla
Olupdur Ḥāletī-veş cümle ʿālem deng ü ḫayrānuñ

hatve:

1. **ḫatveden:**-*den*
Mesnevi 8
Mısra: **108**
Adım.

Ḳoyunca pāyını cāy-ı murāda Ola her ḫatveden biñ kez fütāde

[K.15:11]

havā açıl-:

1. **havā açıl:**-*mak*
Kaside 25
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Hava için ısınmak.

Fiġāna başladı murġān maḫabbet ehli gibi
Havā açılmaġ ile hem-çü sīne-i dil-ber

havāle:

1. **ḫavāledür:**-*dür*
Gazel 88
Mısra: **7**
Gönderilmiş, atılmış.

Murġ-ı dile ḫavāledür ol bār-ı ġamze kim
Ṣaḥrā-yı ṣayd-gāhın ider baḥr-i ḫūn-ı nāb

[K.40:29]

havāle cāmı:

1. **ḫavāle cāmı:**-*dur*
Gazel 692
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Engel sırçası.

Şīşe-i eflāk gūyā kim ḥavāle cāmıdur
Mā-verāsında olan hiç kimseye olmaz ʿıyān

ḥavāle eyle-:

1. **ḥavāle eyle:**-*y, -en*
Gazel 722
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Göndermek, sevk etmek, yönlendirmek.

Gül-i nev-ḫīz ʿişveyle ser-i Leylā'yı zeyn itmiş
Ḥavāle eyliyen ḫār-ı belāyı pāy-ı Mecnūn'a

ḥavāle it-:

1. **ḥavāle it:**-*me, -se, -y, -di*
Gazel 596
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yollamak, göndermek.

Alınmazdı elinden ġamzesinüñ naḳd-i cān hergiz
Ḥavāle itmeseydi üstine dil-ber eger ḳaşın

ḥavāle kıl-:

1. **ḥavāle ḳıl:**-*ma*
Gazel 165
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevk etmek, havale etmek, göndermek, yollamak.

Ḥavāle ḳılma ġamzeñ ehl-i ʿışḳa
Ṭılısm-ı genc-i vaṣluñ itme şemşīr

ḥavāle ol-:

1. **ḥavāle ol:**-*dı*
Gazel 467
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönderilmek, fırlatılmak.

Tīġ-i miḥnet tā ezel oldı ḥavāle baġruma
Zaḫm ururken ṣıçrayan bir ḳaṭre ḳanıdur göñül

[G.375:7, G.493:6, G.587:2, M.9:187]

hāven-i lāle:

1. **hāven-i lāle:**-*de, -ki*
Gazel 139
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Lale havanı (havan; içinde çeşitli şeylerin dövülüp ufalandığı çukurca kap).

Hāven-i lāledeki müşki de kim sūde ider
ʿĀlemi pür-nefāḥāt itdi nesīm-i esḥār

ḥavf:

1. **ḫavfdan:**-*dan*
Gazel 467
Mısra: **9**
Korku, endişe.

Yanına uġrarsa ʿAnḳā ḫavfdan perrin döker
Şöyle bir şeh-bāz-ı ġamze āşiyānıdur göñül

[G.553:5, G.697:6, G.881:11, K.16:38, K.22:25, Mü.2:32]

ḥavf eyle-:

1. **ḫavf eyle:**-*me*
Gazel 237
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Korkmak.

Dil çıḳmamaġ ise ġarażuñ ey şeh-i ḫūbān
Ḫavf eyleme hiç ʿāşıḳuñ aġzına zebān vir

[G.374:3, K.27:44]

ḥavf ile:

1. **ḫavf ile:**
Kaside 17
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Korku ile, korkarak.

Dökerdi ḫavf ile perin görünce nesr-i felek
Kemān u tīrini bir yirde itseler taṣvīr

ḥavf it-:

1. **ḫavf it:**-*er, -se, -n*
Gazel 773
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Korkmak.

Ḫadeng-i endāz-ı çerḫüñ ḫavf iderseñ tīr-i cevrinden
Cihānı geşt idüp bir laḥẓa bir yirde ḳarār itme

[K.8:51, K.31:9, K.41:61, G.557:17]

ḥavf u recā:

1. **ḫavf u recā:**-*dur*
Gazel 371
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Korku ve ümit.

Firḳat ü vuṣlat ile ḫavf u recādur kārum
Ḳaldı ortada göñül niteki ehl-i aʿrāf

[G.16:12, G.324:1]

ḥavf-ı ilāh:

1. **ḫavf-ı ilāh:**
Mesnevi 5
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Allah korkusu.

Teb-zede ḳılmış idi ḫavf-ı İlāh
N'ola şīr-i Ḫudā olursa o şāh

ḥavlu:

1. **ḥavlu:**
Müfret 266
Mısra: **2**
Vücudun çeşitli yerlerinin kurulanmasına yarayan dokuma bez.

Muttaṣıl dāmenin elden ḳomıyorlar yārüñ
Ṣaḳın ey dil tutamı ḥavlu degül aġyāruñ

ḥavrā:

1. **ḥavrā:**
Gazel 23
Mısra: **6**
Huri, huriler.

Ḫāk-i rehüñ iletse ṣabā cennete eger
Ḥavrā iderdi cān gözine anı tūtyā

[G.133:12, G.726:12, G.737:7, G.757:13, K.9:47, K.23:24, K.34:8, M.6:19]

ḥavrā vü şān-ı şehr:

1. **ḥavrā vü şān-ı şehr:**
Kaside 8
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şehrin gösterişli hurileri.

Yine ḥavrā vü şān-ı şehr çıḳdı geşt-i gül-zāra
Yine rūy-ı zemīn oldı miṣāl-i cennetü'l-meʾvā

ḥavrā-yı cennet:

1. **ḥavrā-yı cennet:**
Gazel 216
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cennet hurileri.

Ey Ḥāletī şehīd-i ġamuñ bulsa ḳanını
Ḥavrā-yı cennet eyliye gül-gūne-i ʿiẕār

ḥavrā-yı gül-zār-ı cinān:

1. **ḥavrā-yı gül-zār-ı cinān:**
Kaside 36
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçesinin ahu gözlü güzelleri.

ʿIṭr-ı ceyb eyler ġubār-ı ʿanber-i sārā gibi
Bulsa gerd-i eşhebüñ ḥavrā-yı gül-zār-ı cinān

ḥavż-ı çeşm-i giryān:

1. **ḥavż-ı çeşm-i giryān:**-*um*
Müfret 352
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı havuzu.

Dü-tā ḳaddüm görüp seyr eyle ḥavż-ı çeşm-i giryānum
Kemer seyrinde n'eylersin benüm sulṭān-ı ḫūbānum

ḥavż-ı hudāyī:

1. **ḥavż-ı ḫudāyī:**
Kıt'a 44
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İlahi havuz.

Ṣad şükr ki vīrānemüz oldı şeref-baḫş
Ol ḥavż-ı Ḫudāyī ki reh-i ābı bozulmaz

hāy hūy:

1. **hāy hūy:**-*un*
Gazel 431
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kargaşa, telaş.

Ḫūr ile ġılmān ise mā-fi'ż-żamīrüñ ṣūfiyā
Hep hevā-yı nefs olur bu hāy ile hūyuñ senüñ

hāy u hūy:

1. **hāy u hūy:**
Müseddes 8
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Vaveylâ, gürültü.

Ḫān-ḳāhuñ içine nūr-ı ruḫuñ ẕikri düşer
Hāy u hūy ile ṭolar günbed-i çerḫ āḫir

hāy u hūy-ı zāhidān:

1. **hāy u hūy-ı zāhidān:**
Gazel 617
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Zahitlerin gürültüsü.

Günbed-i eflāk ṭolsun naʿra-i mestān ile
İşidilmezse ḳayırmaz hāy u hūy-ı zāhidān

hayy u ḳadīr:

1. **ḥay u ḳadīr:**
Kaside 18
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Hayat veren ve her şeye kudreti yeten Allah (c.c.).

Ḥasreti ḥasrete ḳavuşdurıcı Ḥayy u Ḳadīr
Yine itdürdi güle bülbüle ʿarż-ı dīdār

hayā:

1. **ḥayāsın:**-*sı, -n*
Mesnevi 5
Mısra: **60**
Kişinin utanma duygusuyla hareket etmesi ve edepli olması anlamına gelen ahlâkî erdem.

Edebinden melek iderdi ḥicāb
Sıḳılurdı ḥayāsın añsa seḥāb

hayāl:

1. **ḫayāli:**-*i*
Gazel 48
Mısra: **8**
Aslı olmadığı halde zihinde kurulan şey, düş.

Degme bir derd ile olmaz dāḫil-i āġūş-ı fikr
Fenn-i nāzı kendüden görmiş ḫayāli gūyiyā

[G.172:3, G.172:9, G.197:4, G.204:3, G.277:10, G.510:11, G.603:7, G.609:10, G.659:9, G.707:9, G.715:11, G.726:5, G.749:7, G.755:7, G.758:8, G.854:9, Kt.109:3]

hayāl eyle-:

1. **ḫayāl eyle:**-*r, -in*
Gazel 345
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hayal etmek.Bir şeyi zihinde tasarlayıp canlandırmak.

Her gice bir gül-ʿizāruñ eylerin vaṣlın ḫayāl
Pister ü bālīnümüz olsa revādur ḫār u ḫas

[G.128:7, G.516:2]

hayāl it-:

1. **ḫayāl it-:**-*di*
Müfret 550
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -

Hayal haline getirmek, çok zayıf düşürmek.

Refte refte bir ḫayāl itdi ġam-ı hicrān beni
Şefḳat eylerdi göreydi ol şeh-i ḫūbān beni

2. **ḫayāl it:**-*me, -y, -e*
Gazel 489
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bir şeyi zihinde tasarlayıp canlandırmak, hayallemek.

Bir şeb geçer mi kim dil-i ṣad-çāk-i ehl-i ʿışḳ
Tā ṣubḥ sūzen-i müjeñi itmeye ḫayāl

[G.252:2, G.475:12, G.806:13, G.838:1]

hayāl ol-:

1. **ḫayāl ol:**-*sun*
Gazel 674
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Görünmez olmak, yok olmak.

Tek olsun göñline girmek müyesser Ḥāletī yārüñ
Belā-yı fırḳatiyle kāʾilüm cismüm ḫayāl olsun

hayāle gel-:

1. **ḫayāle gel:**-*ür*
Mesnevi 2
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Hayal etmek, hayalinde canlanmak.

Olsa miḥraba gözlerüm nigerān
Ḫam-ı ebrū gelür ḫayāle hemān

[Mf.199:2]

ḫayāl-i ʿāşıḳ:

1. **ḫayāl-i ʿāşıḳ:**-*a*
Gazel 832
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Âşığın hayali.

Ṭoyarlar hep görenler vefret-i āb-ı sirişkinden
Eger gelse ḫayāl-i ʿāşıḳa çāh-ı zenaḫdānı

hayāl-i çeşm:

1. **ḫayāl-i çeşm:**-*ün*
Gazel 490
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözün hayali.

Sīne ṣaḥrāsını her gāh ḫayāl-i çeşmüñ
Āhū-yı şīr-şikār ile ider māl-ā-māl

hayāl-i devlet-efzā:

1. **ḫayāl-i devlet-efzā:**-*sı*
Gazel 825
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Talihi artıran hayal II Sevgilinin hayali.

Çeker gül-gūn-ı eşküñ ʿāşıḳ-ı şūrīde elbette
Gelürse ḫāne-i çeşme ḫayāl-i devlet-efzāsı

hayāl-i dil-ber:

1. **ḫayāl-i dil-ber:**
Gazel 701
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin hayali.

Ṭutdı ḫayāl-i dil-ber her kūşesini anuñ
Ey Ḥāletī anuñçün girmez gözüme uyḳu

hayāli gel-:

1. **ḫayāli gel-:**-*ür*
Gazel 207
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hayali göz önüne gelmek, hayal etmek.

Ḫāne-i cāna gelür diyü ḫayālüñ cānā
Varmaz oldı giceler ḫˇāba bu çeşm-i ḫūn-bār

[G.90:7, G.713:1, Mf.199:1]

hayāl-i ḳāmet:

1. **ḫayāl-i ḳāmet:**-*ün*
Gazel 598
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) boyunun hayali.

Özge revnaḳ buldı göñlümde ḫayāl-i ḳāmetüñ
Şöyle beñzer ol nihāl-i tāze sevmişdür yirin

hayāl-i laʿl-i yār:

1. **ḫayāl-i laʿl-i yār:**-*ün*
Gazel 771
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağının hayali.

Ḫayāl-i laʿl-i yārüñ çeşm-i ḫūnīnümdedür dāʾim
O bir laʿl-i muṣaffādur bulunmaz degme kān içre

hayāl-i leb:

1. **ḫayāl-i leb:**-*i*
Gazel 233
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağının hayali.

Ḫasret-i çeşmi ḳaçan ʿāşıḳı bīmār itse
Yetişür aña ḫayāl-i lebi tīmār eyler

[G.241:13]

hayāl-i nāvek-i müjgān:

1. **ḫayāl-i nāvek-i müjgān:**-*ı*
Gazel 370
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kirpik oklarının hayali.

Gelse ḫayāl-i nāvek-i müjgānı çeşmüme
Eglenmeyüp hemān ṣaçılur ḳan ṭaraf ṭaraf

hayāl-i ruḥ-ı dil-ber:

1. **ḫayāl-i ruḫ-ı dil-ber:**
Gazel 150
Mısra: **5**

Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağının hayali.

ʿIşḳ ehli derūnında ḫayāl-i ruḫ-ı dil-ber
Yūsuf gibidür kim ola zindāna giriftār

ḫayāl-i ruḥ-ı dil-dār:

1. **ḫayāl-i ruḫ-ı dil-dār:**
Müfret 579
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağının hayali.

ʿIşḳ ehli derūnında ḫayāl-i ruḫ-ı dil-dār
Yūsuf gibidür kim ola zindāna giriftār

ḫayāl-i sūzen-i müjgān:

1. **ḫayāl-i sūzen-i müjgān:**-*lar, -un*
Gazel 9
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kirpik iğnesinin hayali.

Ciger şemşīr-i ġam ṣad-pāresiyken eyledi cānā
Ḫayāl-i sūzen-i müjgānlaruñ evvelkiden aʿlā

ḫayāl-i vuṣlat it-:

1. **ḫayāl-i vuṣlat it:**-*me, -se*
Gazel 693
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
(Sevgiliye) Kavuşmayı hayal etmek.

Ey ḫoş ol şūḫ-ı cihān k'olur sürūrından helāk
İtmese tedrīc ile ʿāşıḳ ḫayāl-i vuṣlatın

ḫayāl-i yār:

1. **ḫayāl-i yār:**
Gazel 5
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin hayali.

Olamaz ḫursend ʿışḳ ehli ḫayāl-i yār ile
Kimseyi sīr eylemez bār-ı dıraḫt-ı sīmiyā

[G.249:7, G.363:3, G.511:5, G.716:5, G.863:3]

ḫayāl-i ẓıll:

1. **ḫayāl-i ẓıll:**
Gazel 248
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gölgenin hayali II Hakkın tecellisi.

Bilinmez kim ne vardur perde-i ḳudret verāsında
Ḫayāl-i ẓıll gibi ammā hele hep ẓıll-ı zāʾildür

ḫayāl-i zülf:

1. **ḫayāl-i zülf:**-*i, -n, -i*
Gazel 562
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Saçların hayali II Sevgilinin saçlarının hayali.

Ḥıfẓ itmege cevāhir-i eşküm ḫazīnesin
Ḳıldı ḫayāl-i zülfini Hindū-yı pās-bān

ḫayāl-i zülf-i dil-ber:

1. **ḫayāl-i zülf-i dil-ber:**
Gazel 783
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilini saçının hayali.

Gelür diyü ḫayāl-i zülf-i dil-ber çeşmüme dāʾim
Ezer merdümlerüm şeker ṭutar kirpiklerüm şāne

[G.111:5]

ḫayāl-i zülf-i yār:

1. **ḫayāl-i zülf-i yār:**
Gazel 179
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçının hayali.

Ḫayāl-i zülf-i yār olunca gözde girye lāzımdur
Yazıḳdur şīşe-i bī-āb içinde öyle sünbüller

ḫayāt:

1. **ḫayātında:**-*ı, -n, -da*
Gazel 74
Mısra: **14**
Hayat, yaşam.

Derdüñle Ḥāletī yine bir ḥāle vardı kim
İde ecel gelürse ḫayātında irtiyāb

[G.430:3, G.668:8, G.697:9, G.788:2, M.2:69, Mf.386:1]

2. **ḫayātum:**-*um*
Gazel 430
Mısra: **3**
Hayat, yaşam.

Bu cihān içre senüñleydi ḫayātum cānā
Dilerin ʿömri kesilsün seni benden kesenüñ

ḫayāt bul-:

1. **ḫayāt bul:**-*a, -lar*
Mesnevi 6
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Canlanmak; maddi ve manevi sıkıntılarından kurtulmak.

Bulalar tā ki luṭf birle ḫayāt
Almış etrāfını anuñ emvāt

ḫayāt cāmesi:

1. **ḫayāt cāmesi:**
Gazel 523
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hayat elbisesi.

Ḫayātum cāmesi ey dil ʿaceb mi çāk çāk olsa
Girüpdür niçe kerre pençe-i ʿışḳa girībānum

ḫayāt vir-:

1. **ḫayāt vir:**-*se, -y, -dü, -n*
Gazel 89
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Canlılık vermek, canlandırmak.

Ben faḳīre būse-i laʿlüñle virseydüñ ḥayāt
Virmiş olurduñ niṣāb-ı ḥüsnüñe lāyıḳ zekāt

[G.661:3, G.882:7]

ḥayāt-efzā-yı ʿālem:

1. **ḥayāt-efzā-yı ʿālem:**-*dür*
Kaside 32
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Dünyaya coşku veren.

Çü bād-ı nev-bahārī kim ḥayāt-efzā-yı ʿālemdür
Nesīm-i luṭfınuñ ẓāhir bütün dünyāda āṯārı

ḥayāt-ı ʿālem:

1. **ḥayāt-ı ʿālem:**-*e*
Kaside 29
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dünya hayatı.

Bir ṣubḥ-dem nevā-yı ney-i ʿişret ü sürūr
Virdi ḥayāt-ı ʿāleme mānende-i nefḫ-i ṣūr

ḥayāt-ı ʿālem-yān:

1. **ḥayāt-ı ʿālem-yān:**
Kaside 25
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Âlemlerin hayatı.

Vücūduñ ile degül mi ḥayāt-ı ʿālem-yān
ʿAceb degül saña cān gibi ṣadr olursa maḳar

ḥayāt-ı cāvidān:

1. **ḥayāt-ı cāvidān:**
Gazel 422
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sonsuz hayat.

Virmese pervāne-i ʿışḳa ḥayāt-ı cāvidān
Beñzedürdüm şemʿa ol ruḫsārelerle gerdenüñ

[G.551:4, G.549:8]

ḥayāt-ı cāvidān vir-:

1. **ḥayāt-ı cāvidān vir:**-*mek*
Gazel 555
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Ebedi hayat vermek.

Müjde-i vaṣl-ı nigāra Ḥāletī kem-pīşedür
Mürde-i ṣad-sāleye virmek ḥayāt-ı cāvidān

ḥayāt-ı cedīd bul-:

1. **ḥayāt-ı cedīd bul:**-*a, -m*
Mesnevi 2
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Yeniden hayat bulmak. (Bağlamda nefsin arzularından arınarak hayata yepyeni bir sayfa açmak).

Umarum kim bulam ḥayāt-ı cedīd
Aḳıdup eşk-i çeşm-i giryānı

ḥayāt-ı ebed:

1. **ḥayāt-ı ebed:**
Kaside 38
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Sonsuz hayat, ölümsüzlük.

Senüñ ḥoḳḳa-i laʿl-i nābuñda ḳonmış
Ḥayāt-ı ebed māye-i zindegānī

ḥayātı memāt ol-:

1. **ḥayātı memāt ol-:**-*ur*
Gazel 102
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hayatı ölüm olmak II Sevgiliden gördüğü eziyetten, işkenceden memnun olmak.

Āb-ı ḥayāt dirsem olur tīġ-i tīzüñe
Zīrā ḥayātı ḫaste-i ʿışḳuñ olur memāt

ḥayāt-ı müsteʿār:

1. **ḥayāt-ı müsteʿār:**-*un*
Gazel 606
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ödünç, emanet hayat.

N’içün sen cānı zāhid kākül-i cānāna virmezsin
Ḥayāt-ı müsteʿāruñ ʿömr-i bī-pāyāna virmezsin

ḥayāt-ı tāze vir-:

1. **ḥayāt-ı tāze vir:**-*di*
Kaside 14
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Taze hayat, vermek II yenilik, canlılık katmak.

Virdi rūḥ-ı süḫanum ḫalḳa ḥayāt-ı tāze
Nefesüm oldı bugün ʿĪsī-i cān-baḫş-ı zamān

haydarī:

1. **ḥaydarī:**
Müfret 410
Mısra: **1**
1221'de vefat eden Kutbuddin Kayder'e mensup Melamiliğin bir kolu olan tarikat. Hayderiler, sakallarını tıraş etmeyip bıyıklarına hiç dokunmazlar. Kulaklarına Ali kapısının kulu olduklarına alamet olarak menguş takıp, bileklerinde demirden halkalar bulunur. Şaraba düşkün olan bu dervişler on iki dilimli külahlar giyerlerdi.

Ebrūların ḳazıtsa ger ol Ḥaydarī civān
N’eyler kemānı nāvek-i müjgān-ı dil-berān

hayf:

1. **ḥayfdur:**-*dur*
Gazel 118
Mısra: **7**
Eyvah! Yazık!

Ḥayfdur ey şūḫ kim hemvāre cām-ı laʿlüñüñ
Ẕevḳini iller süre ben mest-i ʿışḳuñ ola ad

[G.336:1, G.405:1]

ḫayf ki:

1. **ḫayf ki:**
Gazel 630
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ne yazık ki.

Ḳaṣd ider başumuza ḫayf ki Leylā-yı sipihr
Ḳırmasa kāsemüzi geçdük idi aşından

ḫayfā:

1. **ḫayfā:**
Gazel 802
Mısra: **1**
"Eyvah, yazık!" anlamında ünlem.

Ḫayfā bizi ayaḳda ḳodı devr-i zamāne
Sāḳī-i felek cürʿa ṣıfāt atdı yabāna

[Mf.287:1]

hāyīde:

1. **ḫāyīdeden:**-*den*
Gazel 615
Mısra: **9**
Eskimiş, köhne, çok söylenmiş (söz).

Ḳaçmasa ḫāyīdeden ṭūṭī-i ṭabʿ-ı Ḥāletī
Sükkere teşbīh iderdi laʿlüñ ey ṣūḫ-ı cihān

[G.811:14]

ḫayli:

1. **ḫayli:**
Gazel 33
Mısra: **8**
Çok fazla, oldukça.

Mülk-i cāna yād ayaḳ başdurma ey sulṭān-ı ḥüsn
Çıḳmasun ġam ḫayli andan girmesün ceyş-i ṣafā

[G.39:2, G.141:1, G.175:2, G.205:2, G.229:2, G.405:7, G.436:8, G.588:12, G.682:10, G.747:10, G.817:4, G.856:12, K.3:4, K.9:2, K.14:5, K.30:32, K.34:19, Kt.33:2, Mf.230:2]

2. **ḫayli:**
Gazel 296
Mısra: **4**
At sürüsü, atlı sürüsü II Çok, oldukça.

Şāh-ı ḫūbānum ne var dünyāyı meftūn eylese
Ḫayli zībā ḳullanur olsa süvār-ı esb-i nāz

ḫayl-i aʿdā:

1. **ḫayl-i aʿdā:**-*n, -un*
Gazel 365
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Düşman güruhu, zümresi.

Ḫayl-i aʿdānuñ aña hergiz ilişmez gözleri
Gül-şen-i cān içre beñzer bir gül-i bī-ḫāra dāġ

ḫayl-i ʿadū-yı devlet:

1. **ḫayl-i ʿadū-yı devlet:**-*i*
Kaside 3
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Devletin düşman topluluğu.

Ḫayl-i ʿadū-yı devleti ḳılmazdı pāymāl
Ḫınk-i sipihr eger ki aña olmasaydı rām

ḫayl-i encüm:

1. **ḫayl-i encüm:**
Kaside 38
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Yıldız takımı.

Nitekim cülūs itdüre ḫayl-i encüm
Cihān taḫtına efser-i ḫāverānı

ḫayl-i eşk:

1. **ḫayl-i eşk:**-*üm*
Gazel 149
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı seli.

Olmayınca ruḫṣat ol sulṭān-ı mülk-i ḥüsnden
Ḫayl-i eşküm idemez ser-ḥadd-i müjgāndan güẕār

ḫayl-i ġam:

1. **ḫayl-i ġam:**-*um*
Gazel 127
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gam, keder sürüsü.

Ġamzeñ degül mi mülk-i dilümçün viren müdām
Ḫayl-i ġamum zamāneye peyvend-i ittiḥād

ḫayl-i ḫaṭ:

1. **ḫayl-i ḫaṭ:**-*ı, -n*
Gazel 222
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayva tüyü süvarisi.

Ḳomasun gelmege ḫayl-i ḫaṭın ol ṣūḫ-ı cihān
Gelicek cān u göñül mülkini vīrān eyler

ḫayl-i ḫūbān:

1. **ḫayl-i ḫūbān:**-*ı*
Gazel 535
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzeller topluluğu.

Hemīşe yanına cemʿ eylemezdi ḫayl-i ḫūbānı
Eger kim çekmeseydi başḳa boy serv-i ḫırāmānum

[G.859:5]

ḫayl-i merdān:

1. **ḫayl-i merdān:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
İnsanların çoğu.

ʿAlāḳa riştesini çerḫe ṣardurur āḫir
İdüp füsūn ile maġlūb ḫayl-i merdānı

ḫayl-i mestān:

1. **ḫayl-i mestān:**-*ı*
Gazel 381
Mısra: **3**

Kelime Tipi: -
Sarhoşlar topluluğu.

Ḫayl-i mestānı düşürme birbirine zāhidā
Ġāfil olma kim senüñ başuñda ufanur ḳabaḳ

ḫayl-i necm:

1. **ḫayl-i necm:**
Kaside 38
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Yıldız takımı.

Şerār ile ālūde dūd-ı dilümdür
Degül ḫayl-i necm ü sipihr [……] duḫānı

ḫayl-i nücūm:

1. **ḫayl-i nücūm:**-*ı*
Gazel 134
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yıldız takımı.

Ḫayl-i nücūmı ḳatdı gice birbirine
Āh itdügümde āteş-i dilden çıḳan şerār

[G.215:5, K.19:27]

ḫayl-i ʿuşşāk:

1. **ḫayl-i ʿuşşāḳ:**-*ı*
Gazel 147
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Âşıklar zümresi.

Ḫayl-i ʿuşşāḳı görüp reftār idersin nāz ile
Kimdür ol kim itmeye yoluñda cān naḳdin nis̱ār

[G.325:2]

ḫaylūlet-i ebr-i mevāniʿ:

1. **ḫaylūlet-i ebr-i mevāniʿ:**
Mesnevi 8
Mısra: **167**
Kelime Tipi: -
Engeller bulutunun araya girmesi.

Gidüp ḫaylūlet-i ebr-i mevāniʿ
Ola necm-i saʿīd-i feyż-i lāmiʿ

ḫayme:

1. **ḫaymesi:**-*si*
Kaside 2
Mısra: **3**
Çadır.

Sefīd idi şecerüñ gerçi ḫaymesi evvel
Boyandı berg-i bahār ile şimdi ḫaḍrāya

ḫayme kur-:

1. **ḫayme ḳur:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **100**
Kelime Tipi: -
Çadır kurmak.

İrdi andan bu sebz ḫar-gāha
Ḫaymesin ḳurdı menzil-i māha

ḫayme vü ḫar-gāh:

1. **ḫayme vü ḫar-gāh:**-*umuz*
Gazel 310
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çadır ve otağ.

Biz o ḫusrevlerdenüz kim göçmek istersek eger
Ḳalduran seyl-āb-ı ġamdur ḫayme vü ḫar-gāhumuz

[G.318:4]

ḫayme-i çerḫ:

1. **ḫayme-i çerḫ:**-*ün*
Gazel 162
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Felek çadırı.

Sütūn-ı āh-ı dildendür ḳıyāmı ḫayme-i çerḫüñ
Cihāndan ben gidersem nic'olur bu nīl-gūn çāder

[M.1:66]

ḫayme-i dehr:

1. **ḫayme-i dehr:**-*ün*
Gazel 838
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dünya çadırı.

Başuma teng oldı ʿālem miḫnet-i hicrān ile
İndi şandum ḫayme-i dehrüñ ser-ā-ser dāmını

ḫayme-i eflāk:

1. **ḫayme-i eflāk:**-*de*
Kaside 12
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Feleklerin çadırı.

Leşker-i encüm yaturken ḫayme-i eflākde
Şīhe-i raḫş-ı nehībinden tutar lā-büd girān

ḫayme-i güsiste-tınāb:

1. **ḫayme-i güsiste-tınāb:**
Gazel 49
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İpi sökülmüş çadır.

Beḳā ümīdin iden çerḫden ḫaṭā itdi
Ne deñlü ḳā'im ola ḫayme-i güsiste-tınāb

ḫayme-i ḥabāb:

1. **ḫayme-i ḥabāb:**
Gazel 61
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kabarcık çadırı.

Ordu-yı şāh-ı ġam nic'olur gösterür müdām
Āb-ı sirişküm üzre olan ḫayme-i ḥabāb

ḫayme-i ḥaḍrā:

1. **ḫayme-i ḥaḍrā:**-*sı*
Kaside 10
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yeşil çadır.

Şuʿā-ı mihr-i ʿālem cā-be-cā zerrīn-ṭınāb oldı
Ḳuruldı her dıraḫtuñ ḫayme-i ḥaḍrāsı şaḥrāya

ḫayme-i ḥüsn:

1. **ḫayme-i ḥüsn:**
Gazel 149
Mısra: **3**

Kelime Tipi: -
Güzellik çadırı.

Ḫayme-i ḥüsn içre ḫᵛāb-ı nāz iden Şīrīn'e ne
Kūh-ken-i miskīne olsa
Bīsütūn cāy-ı ḳarār

[G.218:5]

<u>hayme-i iḳbāl:</u>

1. **ḫayme-i iḳbāl:**-*ün*
Kıt'a 112
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Talih çadırı.

Ḫayme-i iḳbālüñ olsun ġayret-i ẕātü'l-ʿimād
Pāy-ber-cāy ide Mevlā himmet-i evtād ile

<u>hayme-i sefīd:</u>

1. **ḫayme-i sefīd:**
Gazel 131
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Beyaz çadır II Kar.

Göstermez oldı yāsemenüñ sebz çāderin
Bir ḫayme-i sefīd ḳurup aña nev-bahār

<u>ḫayme-i ümmīd:</u>

1. **ḫayme-i ümmīd:**-*i, -n, -e*
Müfret 235
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ümit çadırı.

Bulunmaz ḫayme-i ümmīdine cāy ehl-i idrāküñ
Yirinden ḳopmaya mā-dām kim ordusı eflāküñ

<u>ḫayme-i ümmīdi hem-çün habāb ḳaldur-:</u>

1. **ḫayme-i ümmīdi hem-çün ḥabāb ḳaldur:**-*mak*
Gazel 51
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ümit çadırını şarap kadehi gibi kaldırmak, ümitlenmek.

Ṣarṣar-ı endūh-ı ġam virmezden evvel ıżṭırāb
Ḫayme-i ümmīdi ḳaldurmaḳ gerek hem-çün ḥabāb

<u>ḫayr:</u>

1. **ḫayr:**
Gazel 307
Mısra: **3**
Hayırlı, yararlı, faydalı, olumlu.

Genc-i ümīd girmedügi ḫayr imiş ele
Bu baḫt-ı ḫᵛāb-nāk olıcaḳ pās-bānumuz

[G.387:8]

<u>ḫayr eyle-:</u>

1. **ḫayr eyle:**-*mez*
Gazel 617
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hayır yapmak, fayda sağlamak.

ʿĀḳıbet ḫayr eylemez dünyā-yı dūn-perver bize
Öldürür mihmānını ġaddār olunca mīz-bān

[G.748:4]

<u>ḫayr ile:</u>

1. **ḫayr ile:**
Gazel 99
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İyilikle, hayırla, hayır içinde, iyilik vesilesiyle.

Añarsañ Ḥāletī-i zārı düşnāmuñla añ şāhum
Senüñ derdüñle ölmişdür anı ḫayr ile meẕkūr it

<u>ḫayr it-:</u>

1. **ḫayr it:**-*di*
Gazel 556
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hayır işlemek, dine ve insanlığa uygun, iyi bir davranışta bulunmak.

Naḳd-i nāzın ṣarf idüp aḳıtdı çeşmüm çeşmesin
Kendi mālıyla ʿaceb ḫayr itdi ol şūḫ-ı cihān

[G.424:4, G.571:4, G.624:6, Kt.18:3]

<u>ḫayr ola:</u>

1. **ḫayr ola:**
Gazel 836
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir durum, iş veya rüya karşısında iyiliği, hayrı temenni eden söz.

Ḳoyup beni bir māha daḫı baḳdı dimişsin
Düşüñse eger ḫayr ola ey Yūsuf-ı ṣānī

<u>ḫayra gir-:</u>

1. **ḫayra gir:**-*mek*
Gazel 843
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İyilik etmek, fayda sağlamak.

Eger ey gird-bād-ı deşt ḫayra girmek isterseñ
Niṣār eyle mezār-ı Ḳays'a gird-i kūy-ı Leylā'yı

[G.634:9]

<u>ḫayrān:</u>

1. **ḫayrānlaruz:**-*lar, -uz*
Gazel 335
Mısra: **3**
Şaşırmış, kendinden geçmiş II Tanrı'nın kudreti, yarattıkları ve hikmetine karşı duyulan en son duygu hali.

Ḫān-ḳāh-ı dehr içinde bir bölük ḫayrānlaruz
Ḫande eyler devlet-i Ḍaḥḥāk'e en nā-şādumuz

[G.163:8, G.260:6]

2. **ḫayrāndur:**-*dur*
Gazel 242
Mısra: **4**
Şaşkın, hayran II Esrar sarhoşu.

Lebüñ esrārına dānā beġāyet az olur cānā

Çoġı ʿuşşāḳ-ı miḥnet-dīdenüñ
vuṣlatda ḥayrāndur

ḥayrān eyle-:

1. **ḥayrān eyle:**-*di*
Gazel 809
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hayranlık uyandırmak, çok etkilemek; sarhoş etmek, kendinden geçirmek.

Gönlüm aldı bir naẓardan eyledi ḥayrān beni
Āh kim ol gözleri fettānı görsem gāh gāh

[G.864:1]

ḥayrān it-:

1. **ḥayrān it:**-*e, -lüm*
Gazel 513
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hayrette bırakmak. II büyülemek.

Ḫ̆ān-ı ġamdan ne naṣīb olsa yisün lezzet ile
Virüp esrār-ı ḳażā-yı dili ḥayrān idelüm

ḥayrān ol-:

1. **ḥayrān ol:**-*up*
Gazel 360
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Çok beğenmek, kendinden geçmek; bağlanmak.

Olup ʿuşşāḳa ḥayrān ḳor benānın aġzına dāʾim
Civānum ṭıfl-ı nev-resdür ki eyler ney-şekerden ḥaẓ

[G.212:7, G.249:8, G.446:9, G.544:5, K.33:12]

2. **ḥayrān ol:**-*an*
Gazel 730
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kendinden geçmek II Esrar sarhoşu olmak.

Tekye-gāh-ı ʿışḳda ḥayrān olan ābdāllar
Çerḫi ṭutmazlar ber-ā-ber dāne-i ḥaşḫāş ile

ḥayrān u medhūş ol-:

1. **ḥayrān u medhūş ol:**-*ma, -sun*
Gazel 724
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hayran ve şaşkın olmak.

N'içün ḥayrān u medhūş olmasun ehl-i maḥabbet kim
Senüñ zülf-i dil-āvīzüñ kemend-i siḥr atar aya

ḥayrān-ı çerḫ ol-:

1. **ḥayrān-ı çerḫ ol:**-*sa*
Gazel 117
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Felek hayranı olmak.

Muttaṣıl ṣunmaḳdadur aña ġubār-ı ġuṣṣayı
Dem-be-dem ābdāl-ı dil olsa n'ola ḥayrān-ı çerḫ

ḥayrān-ı ġubār:

1. **ḥayrān-ı ġubār:**-*ı, -n*
Müfret 391
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Toz sarhoşu II Sevgilinin esrara benzeyen ayva tüyleriyle kendinden geçen âşık.

Öpdürmedi bir kerre daḫı ḫaṭṭ-ı ʿiẕārın
Güldürmedi ol ṣūḫ bu ḥayrān-ı ġubārın

ḥayrān-ı leb-i bām it-:

1. **ḥayrān-ı leb-i bām it:**-*di, -ler*
Gazel 288
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün dudağının hayranı etmek.

Gösterüp mār-ı melāle āşiyān-ı cismümi
ʿAndelīb-i cānı ḥayrān-ı leb-i bām itdiler

ḥayret:

1. **ḥayret:**
Gazel 144
Mısra: **12**
Şaşkınlık, hayret.

Görürse Ḥāletiyā tīr-i çerḫ güftārum
Ḳalur güşāde-dehen ḥayret ile çün sūfār

[G.310:8, G.757:10]

ḥayret ile:

1. **ḥayret ile:**
Gazel 508
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hayretle, şaşkınlıkla.

Cān ḥayret ile yol bulmaz çıkmaġa tenden
İrmezse eger bedreḳa-i āh-ı derūnum

ḥayret nişānı:

1. **ḥayret nişānı:**-*dur*
Gazel 235
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şaşkınlık alameti.

Engüşt-i nāveküñ ḳodı zaḫmum dehānına
Görenler anı didi ki ḥayret nişānıdur

ḥayretde ḳo-:

1. **ḥayretde ḳo:**-*dı*
Gazel 191
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hayret içerisinde bırakmak, şaşırtmak.

Ḳodı ḥayretde beni ḫāl ü ḫaṭ u zülf-i nigār
İderin her yaña çün reh-rev-i güm-rāh naẓar

[G.719:9]

ḥayretden bī-zebān ol-:

1. **ḥayretden bī-zebān ol:**-*du, -m*
Gazel 7
Mısra: **12**

Kelime Tipi: -
Şaşkınlıktan dili tutulmak.

Maḥabbet ḳıṣṣasın söyleşmege varmışdur ol şūḫa
Ben oldum bī-zebān ḥayretden ol ḫāmūş-ı istiġnā

ḥayret-i nezzāre-i ruḥsār-ı dil-ber:

1. **ḥayret-i neẕẕāre-i ruḫsār-ı dil-ber:**-*dür*
Gazel 552
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağının seyrinin şaşkınlığı.

Bī-ḳarāruz şol ḳadar kim māye-i temkīnümüz
Ḥayret-i neẕẕāre-i ruḫsār-ı dil-berdür hemān

ḥayret-zede:

1. **ḥayret-zededür:**-*dür*
Gazel 490
Mısra: **3**
Hayrete düşmüş, şaşırıp kalmış.

Şöyle ḥayret-zededür murġ-ı dilüm kim hergiz
Dāmdan dāneyi farḳ itmege ḳalmadı mecāl

ḥayr-maḳdem:

1. **ḥayr-maḳdem:**
Kaside 35
Mısra: **1**
Gelişiyle hayır getiren.

Ḫayr-maḳdem ey vezīr-i ṣaff-der-i ʿālī-cenāb
Virdi ḫāk-i reh-güẕāruñ çeşm-i cāna nūr u tāb

ḥaysiyyet ol-:

1. **ḥaysiyyet ol-:**-*dı*
Gazel 96
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
İtibar, şeref haline gelmek.

Felek ey Ḥāletī ḥaẕẕ eylemez naḳşın çıḳarmaḳdan Anuñçün oldı yanında ḥamāḳat özge ḥaysiyyet

ḥayt-ı sefīd:

1. **ḥayṭ-ı sefīd:**
Kaside 21
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sabahın beyaz ipliği (Bakara suresinin 187. ayetine "Sabahın beyaz ipliği siyah ipliğinden ayrılıncaya kadar yiyin için" telmih vardır.

ʿAceb mi ḫalḳa nümāyān olursa ḥayṭ-ı sefīd
Niġār içün üzerinden bu dem alındı leʾāl

[K.21:9]

ḥayt-ı sefīd-i ṣubḥ:

1. **ḥayṭ-ı sefīd-i ṣubḥ:**-*ı*
Gazel 56
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sabahın beyaz ipliği (Bakara suresinin 187. ayetine "Sabahın beyaz ipliği siyah ipliğinden ayrılıncaya kadar yiyin için" telmih vardır.

Ey zen-i devrān senüñ kim geydi bir pīrāhenüñ
Eyleme ḥayṭ-ı sefīd-i ṣubḥı bārī çerḫ-i tāb

[M.8:159]

ḥaytu'ş-şuʿā-ı mihr:

1. **ḥaytu'ş-şuʿā-ı mihr:**-*i*
Kaside 11
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Güneşin tel tel görünen ışınları.

Tā çeke ḥaytu'ş-şuʿā-ı mihri miʿmār-ı ezel
Dest-i ḳudret eylesün bünyād-ı iḳbālüñ raṣīn

[Kt.7:4]

ḥayvān:

1. **ḥayvāna:**-*a*
Gazel 767
Mısra: **9**
Akılsız, duygusuz, kaba, hoyrat kimse II Rakip.

Şol ki bir ḥayvāna āb-ı vuṣlatın lāyıḳ görür
El yu andan çeşme-i ḫurşīd-i bī-hemtā-y ise

[G.799:10]

ḥayyām-ı çārsū-yı rubāʿī:

1. **ḫayyām-ı çārsū-yı rubāʿī:**
Müfret 353
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Rubai çarşısının Hayyam'ı (Rubai alanında Hayyam gibi üstat olan Azmî-zâde Hâletî).

Gūyā sütūn-ı ḫayme-i maʿnā olup ḳalem
Ḫayyām-ı çārsū-yı rubāʿī benem bu dem

ḥayyāṭ-ı cihān:

1. **ḫayyāṭ-ı cihān:**
Kaside 24
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Dünya terzisi.

Aṭlas-ı çerḫi biçerdi aña ḫayyāṭ-ı cihān
Ḳāmet-i himmet ü iḥsānına itseydi vefā

ḥayyāt-ı ezel:

1. **ḫayyāṭ-ı ezel:**
Tarih 1
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ezel terzisi; Allah.

Ḫayyāṭ-ı ezel ḳaddine biçmiş ʿaceb olmaz
Yaḳışmasa ger ġayrılara cāme-i devlet

ḥayyāt-ı zamān:

1. **ḫayyāt-ı zamān:**
Kaside 11
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Zaman terzisi.

Aṭlas-ı eflāke ḥayyāt-ı zamān ururdı kāz
Cāme-i ḳadrine olsaydı ṭırāz-ı āstīn

ḥayy-ı lā-yenām:

1. **ḥayy-ı lā-yenām:**
Kaside 3
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Daima diri ve uyanık olan Allah.

Āsāyiş ile pister-i ʿizz ü ḥużūrda
Ḥıfẓ eylesün hemīşe seni Ḥayy-ı Lā-yenām

ḥaẓ eyle-:

1. **ḥaẓ eyle:**-*r*
Gazel 359
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hoşlanmak, zevk duymak.

ʿAceb mi itse dil-ber ben ġarīb-i mübtelādan ḥaẓ
Şeh-i ʿālī-cenāb eyler geh olur bir gedādan ḥaẓ

[G.359:8, G.360:4, G.360:6, G.360:8]

haz göster-:

1. **ḥaẓ göster-:**-*me, -dür*
Gazel 359
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Zevk aldığını, mutlu olduğunu göstermek.

Vefāyı ekdük itme yine sen ʿāşıḳlara cānā
Düşen ʿışḳ ehline göstermedür gerçi cefādan ḥaẓ

haz it-:

1. **ḥaẓ it:**-*se*
Gazel 359
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hoşlanmak.

ʿAceb mi itse dil-ber ben ġarīb-i mübtelādan ḥaẓ
Şeh-i ʿālī-cenāb eyler geh olur bir gedādan ḥaẓ

[G.359:6, G.359:10, G.360:1, G.360:2, G.360:10, G.617:2]

ḫazān:

1. **ḫazānı:**-*ı*
Gazel 823
Mısra: **7**
Güz, sonbahar.

Bahār ile ḫazānı tev-emān bilmek gerek ʿāḳil
Nümūne saña yetmez mi bu bāġuñ verd-i raʿnāsı

[G.867:12, K.6:23, K.20:20, Mf.538:1]

2. **ḫazānı:**-*ı*
Kaside 38
Mısra: **6**
Sonbahar II Yaşlılık, tazeliğini yitirme.

Ḳanı rūy-ı cānān gibi tāze gül-şen
Ki olmaya anuñ İrem-veş ḫazānı

hazān gör-:

1. **ḫazān gör:**-*me, -y, -e*
Gazel 813
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sonbahar görmek, sararıp solmak II Sıkıntı yaşamak.

Bir çemen özler göñül kim görmeye hergiz ḫazān
Sebze-zār-ı dehre çoḳ baḳduḳ yeter ey Ḫāletī

ḫazān göster-:

1. **ḫazān göster:**-*me, -sün*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Sonbahar göstermek II Zor zamanlar yaşatmak.

Bāġ-ı cihānda nergis-i iḳbāli var olup
Göstermesün Ḫudā gül-i cennet gibi ḫazān

ḫazān ir-:

1. **ḫazān ir:**-*me, -sün*
Kaside 5
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Sonbahar gelmek II Zarar gelmek.

Gül-berg-i ʿömr-i devletüñe irmesün ḫazān
Bārī binā-yı rifʿatüñi ḳılsun üstüvār

ḫazān ol-:

1. **ḫazān ol:**-*sa*
Gazel 464
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sonbahar vakti gelmek.

Sāġar-ı mül gibi gül yoḳdur cihān bāġında kim
Reng ü būyı biñ ḫazān olsa eger bulmaz ḫalel

hazer eyle-:

1. **ḫazer eyle:**-*r, -ken*
Gazel 301
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sakınmak, kaçınmak.

Şīr-i gerdūn āteş-i āhından eylerken ḫazer
Ehl-i ʿışḳa ʿaybdur gürg-i melāmetden girīz

[G.375:9, K.28:44]

ḫazer it-:

1. **ḫaẓer it:**-*se, -m*
Gazel 728
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sakınmak, kaçınmak, korunmak, çekinmek.

Ben kāh-ı ża ʿīfem ki ne deñlü ḫaẓer itsem
Ġam maẓhar olur ḫāṣṣiyyet-i kāh-rübāya

[G.155:4, G.156:12, G.241:7, G.250:4, G.891:2]

hazer kıl-:

1. **ḫaẓer ḳıl:**-*mak*
Gazel 124
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sakınmak, çekinmek.

Tünd-bād-ı āh-ı ʿāşıḳdan ḥaẕer ḳılmaḳ gerek
İrmesün dirseñ cemālüñ şemʿine cānā gezend

[G.124:5, G.158:5, G.497:11, G.546:6, G.605:3, G.631:8, G.670:8, G.694:3, K.23:59, Mf.205:2]

ḥazer-nāk:

1. **ḥaẕer-nāk:**
Kıt'a 115
Mısra: **3**
Sakınma, çekinme.

Gerekdür çāh-ı rāhından ḥaẕer-nāk
Düşen dünbāle-i ṣayd-ı murāda

ḥāẕıḳ:

1. **ḥāẕıḳ:**
Gazel 384
Mısra: **8**
Usta, mahir, işinin ehli.

Virmez baña ölsem de şarāb-ı laʿl-i lebin
Cān almada ammā ki ṭabībüm ḳatı ḥāẕıḳ

ḥāżır:

1. **ḥāżır:**
Gazel 249
Mısra: **9**
Belli bir işe yarayacak, kullanılacak bir duruma getirilmiş.

Ölmege dil cāñ virür yār ise ḥāżır ḳatline
İttifāḳ olunca her müşkil dilā āsān olur

[G.275:2, G.284:8, G.574:3]

ḥāżır eyle-:

1. **ḥāżır eyle:**-*r*
Müfret 358
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hazırlamak, hemen kullanabilecek duruma getirmek.

Şeb-i tār içre ḳāṣid virse baña nāmeñi şāhum
Hemān bir şemʿ-i sūzān ḥāżır eyler ṣuʿle-i āhum

ḥāżır it-:

1. **ḥāżır it:**-*di*
Gazel 301
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hazırlamak, belli bir işe yarayacak, kullanılacak bir duruma getirmek.

Yār içün her gül-büni gül-zāruñ olup germ-ḫīz
Ḥāżır itdi al kāġıddan müdevver bād-bīz

[G.517:5, G.653:2]

hāżır ol-:

1. **ḥāżır ol:**-*ur*
Gazel 216
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Her duruma karşı hazırlıklı, uygun vaziyette olmak.

Hem gözde hem göñülde ider dem-be-dem ḳarār
Yaşda ḳurıda ḥāżır olur Ḫıżr-ı ḫaṭṭ-ı yār

[G.376:2, G.521:2, G.889:8, Mf.343:2]

hāżır u āmāde:

1. **hāżır u āmāde:**-*y*, -*üz*
Gazel 316
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hazır olmak.

Tekye-gāh-ı ʿışḳda ḳılduḳ bürehne başumuz
Seng-i cevr-i yār içün hep hāżır u āmādeyüz

hāżır-cevāb:

1. **ḥāżır-cevāb:**
Gazel 52
Mısra: **4**
Bir söze derhal cevap veren, bir sözün çarçabuk karşılığını bulan.

Yār ḥālümden su'āl itse hemān giryān olur
Görmedüm çeşmüm gibi ʿālemde bir ḥāżır-cevāb

[G.72:10, G.79:10]

hāżır-ı ḥasret ü āmāde-i hicrān:

1. **ḥāżır-ı ḥasret ü āmāde-i hicrān:**-*uz*
Gazel 314
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Özleme ve ayrılığa hazır.

Degilüz ʿāḳıbet-i kār-ı felekden ġāfil
Ḥāżır-ı ḥasret ü āmāde-i hicrānuz biz

hāżırla-:

1. **ḥāżırlar:**-*r*
Gazel 469
Mısra: **8**
Hazır hale getirmek.

Yaḳmaġ ister cānına pervānenüñ dāġ-ı cefā
Anuñ içündür ki dāʾim şemʿ ḥāżırlar fetīl

[K.20:10, Mf.315:2]

hazīne:

1. **ḫazīnesin:**-*si*, -*n*
Gazel 562
Mısra: **7**
Altın, gümüş, mücevher vb. değerli eşya yığını, büyük servet.

Ḥıfẓ itmege cevāhir-i eşküm ḫazīnesin
Ḳıldı ḫayāl-i zülfini Hindū-yı pās-bān

[G.827:2]

hazīne aç-:

1. **ḫazīne aç-:**
Gazel 108
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hazine açmak II Sevgilinin göğüslerini açması.

Ḳullaruña o sīne-i sīmīni gösterüp
Ey şāh-ı ḥüsn baḫşiş içün bir ḫazīne aç

hażîż-i hāk:

1. **ḥażîż-i ḫāk:**-*de*
Gazel 555
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yerin dibi.

Ben ḥażîż-i ḫākde sen evc-i istiġnādasın
Gūşına irmez anuñçün itdügüm āh u fiġān

[G.613:5]

hażret:

1. **ḥażretüñ:**-*üñ*
Kıt'a 101
Mısra: **3**
Yücelik, ululuk ifade ederken isimlerden önce veya sonra kullanılan saygınlık ifadesi.

Sīmīn şebīkesin gören ol ḥażretüñ didi
Deryā-yı raḥmet üzre ṭurur aġdur hemān

[M.6:3]

2. **ḥażret:**
Mesnevi 6
Mısra: **7**
Bir büyük zattan bahsedilirken isim yerine kullanılır II Hz. Muhammed.

Her ġazāda bileydi ḥażret ile ʿAlem olsa n'ola faẓīlet ile

hażret-i bārī:

1. **ḥażret-i bārī:**
Kaside 32
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Yüce Allah.

Ġażanfer nām-ı bebr-āvāze kim ser-pençe-i ḳahrın ʿArūs-ı devlete bir şāne ḳılmış Ḥażret-i Bārī

[M.7:71]

hażret-i ebī eyyūb:

1. **ḥażret-i ebī eyyūb:**
Mesnevi 6
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hazret-i Ebi Eyyub Ensari- doğum adı Halid bin Zeyd bin Kuleyb, Türkçede Eyüp Sultan olarak anılan en büyük Sahabelerden biridir. İslam peygamberi Hz. Muhammed'i Mekke'den Medine'ye göç ettiği zaman evinde ilk misafir eden sahabedir.

Faḫr-i aṣḥāb olan şefiʿ-i ẕünūb Yaʿni kim Ḥażret-i Ebī Eyyūb

hażret-i fārūk:

1. **ḥażret-i fārūḳ:**
Mesnevi 5
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Hz. Ömer. "Ayıran" anlamına gelen kelime hakkı hak olmayandan, bâtıldan ayırması ve çok âdil olması sebebiyle Hz. Ömer'in lakabı olmuş ve dîvan edebiyâtında kullanılmıştır.

Birisi daḫı Ḥażret-i Fārūḳ Oldı tiryāk-i ekber-i maḫlūḳ

hażret-i hak:

1. **ḥażret-i ḥaḳ:**
Gazel 275
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Allah.

Umarum kim irişem vuṣlata firḳat dükene
Mürde iḥyāsına çün Ḥażret-i Ḥaḳ ḳādirdür

[G.416:6, K.24:65, M.9:2]

hażret-i hān aḥmed:

1. **ḥażret-i ḫān aḥmed:**
Kaside 12
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Sultan I. Ahmed.

Ḥażret-i Ḫān Aḥmed ol sulṭān-ı ʿālī-rütbe kim Peyk-i zer-tācı olur maḥṣūd-ı şāh-ı ḥāverān

[K.11:9, K.14:41, Kt.59:2]

hażret-i hān meḥemmed ibni murād:

1. **ḥażret-i ḫān meḥemmed ibni murād:**
Mesnevi 7
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Murad'ın oğlu Sultan Mehmed II Sultan III. Mehmed.

Şāh-ı Cem-ḳadr ü Keyḳubād-nijād
Ḥażret-i Ḫān Meḥemmed İbni Murād

[T.4:1]

hażret-i ḥasan pāşā:

1. **ḥażret-i ḥasan pāşā:**
Kaside 28
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Veziriazam Hasan Paşa hazretleri.

Vezīr-i Cem-ʿaẓamet Ḥażret-i Ḥasan pāşā
Peleng-i şīr-i mehābet Peşeng-i Dārā-der

hażret-i ḥassān-ı nām-dār:

1. **ḥażret-i ḥassān-ı nām-dār:**
Kaside 5
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Ünlü Hasan Hazretleri. (Hz. Muhammed döneminde yaşayıp peygamber şairi olarak ünlenmiş Arap şairi Hasan bin Sabit).

Söz bile söylemezdi görse ḥüsn-i naẓm-ı pākümi
Taḥsīn iderdi Ḥażret-i Ḥassān-ı nām-dār

hażret-i ʿīsā:

1. **ḥażret-i ʿİsā:**
Gazel 187
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Hz.İsa peygamber.

Geh ʿurūc eyler semāya Ḥażret-i ʿİsā gibi
Geh sürūş-ı ġayb-veş gökden yire perrān olur

[G.885:4, K.41:8]

hażret-i lala pāşā:

1. **ḥażret-i lala pāşā:**
Kaside 24
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Veziriazam Lala Paşa.

Gevher-i kān-ı himem bāʿiş-i naẓm-ı ʿālem
Dür-i deryā-yı kerem Ḥażret-i Lala Pāşā

hażret-i mevlā:

1. **ḥazret-i mevlā:**
Gazel 37
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Allah.

Şarḳarsa ʿadū çāh-ı zenaḫdānuña cānā
Başın aşaġa ide anuñ Ḥazret-i Mevlā

[K.1:81, K.33:79, K.34:52, Kt.135:4, Kt.K.1:15, T.2:4]

hażret-i müftī-i devrān:

1. **ḥażret-i müftī-i devrān:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Dönemin müftüsü hazretleri II Şeyhülislam Hocazâde Mehmed Efendi.

Döşer pāyına gül-gūn aṭlas-ı pīçīdesin ġonce
Gelür dirlerse bāġa ḥażret-i müftī-i devrānı

hażret-i osmān:

1. **ḥażret-i osmān:**
Mesnevi 5
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Dört büyük halifeden üçüncüsü, Hz. Osman.

Birisi daḫı Ḥażret-i Osmān Mecmaʿ-ı ʿilm ü cāmiʿ-i Ḳur'ān

ḫażret-i ser-dār-ı ekrem:

1. **ḫażret-i ser-dār-ı ekrem:**
Tarih 11
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cömert kumandan hazretleri.

Bugün ey ḫażret-i ser-dār-ı Ekrem
Cihāna ʿadl ile āvāze şalduñ

ḫażret-i sulṭān-ı cihān:

1. **ḫażret-i sulṭān-ı cihān:**
Kaside 24
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Cihan padişahı II Devrin padişahı.

Ḳadrini bilse n'ola ḫażret-i sulṭān-ı cihān
Bir müdānī ḳanı hem-pāye olanlarda aña

ḫażret-i şāh-ı cihān:

1. **ḫażret-i şāh-ı cihān:**-*dan*
Kaside 11
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Dünya padişahı hazretleri II Sultan I. Ahmed.

Ḥażret-i şāh-ı cihāndan görse rūy-ı iʿtibār
Evvel elḳābı olur şiʿrümüñ siḥr-i mübīn

2. **ḫażret-i şāh-ı cihān:**
Kaside 15
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Dünya padişahı hazretleri II Sultan IV. Murad.

Üstine geldükçe anuñ ḫażret-i şāh-ı cihān
Ḥamza'dur gūyā siyeh Ḳaytaz'a olmışdur süvār

ḫażret-i yaʿḳūb:

1. **ḫażret-i yaʿḳūb:**
Gazel 76
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yakup Peygamber.

Şol deñlü elem virdi baña fırḳat-i maḥbūb
Gördüm hele ben görmedügin Ḥażret-i Yaʿḳūb

hażret-i yūsuf:

1. **ḫażret-i yūsuf:**
Kıt'a 94
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hz. Yusuf.

Sensin ol külbe-i aḥzāna ḳoyan Yaʿḳūb'ı
Ayırup Ḥażret-i Yūsuf gibi göz nūrından

ḫazz:

1. **ḫaẓẓumuz:**-*umuz*
Gazel 310
Mısra: **7**
Hoşa gitme, hoşlanma.

Ḫaẓẓumuz yoḳdur bu yolda pīşvādan zāhidā
Ẕevḳi ḫayretden bulur zīrā dil-i güm-rāhumuz

[G.360:5, G.403:10, G.659:8, G.665:1, G.752:9]

ḫazz eyle-:

1. **ḫaẓẓ eyle:**-*r*
Gazel 143
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Hoşlanmak, zevk duymak.

Naḳd-i eşküñ ḳızılı çıḳmasa ger Ḥāletiyā
Belki ḫaẓẓ eyler idi girye-i çeşmüñden o yār

[G.1:2, G.96:13, G.159:2, G.555:3, G.796:4, Mf.141:2]

ḫazz it-:

1. **ḫaẓẓ it:**-*er*
Gazel 375
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sevinmek, hoşnut olmak.

Gelmesinden gitmesinden ḫaẓẓ ider ʿāşıḳlaruñ

Ẕerre-perverdür ezelden mihr-i ʿālem-gīr-i ʿışḳ

[G.67:9, G.360:7, G.404:12, G.422:10, G.589:1, G.615:2, G.676:8, G.678:8, K.40:45, Mf.276:2, Mf.386:1, Mf.401:2, Mf.405:2, Mf.533:1]

ḥazz olun-:

1. **ḥaẓẓ olun:**-*ma, -yor*
Kaside 22
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Hoşlanmak, beğenmek.

Uymaz nevā-yı sāz-ı felek biribirine
Çoḳ ḥaẓẓ olunmıyor hele böyleyse erġanūn

ḥazzını al-:

1. **ḥaẓẓını al-:**-*dı*
Gazel 403
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Tadını almak, keyfini sürmek.

Libāsın ḥulle-i cennetden itseñ sūd-mend olmaz
Dil-i dīvāne aldı ḥaẓẓını çāk-i girībānuñ

hebā:

1. **hebā:**
Gazel 382
Mısra: **6**
Boş, beyhude, nafile, faydasız.

Ṣafā-yı Kaʿbe-i vaṣla irenler bī-nevālardur
Bu yolda saʿy-i erbāb-ı maḥabbet hep hebā ancaḳ

hebā ol-:

1. **hebā ol:**-*ur*
Gazel 282
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Boşa gitmek, zayi olmak.

Ḫāk-i rehüñ ki hem-reh-i bād-ı ṣabā olur
Maḥṣūl-i ʿömr-i ʿāşıḳ-ı şeydā hebā olur

hedef:

1. **hedefi:**-*i*
Gazel 141
Mısra: **7**
Hedef, nişangah.

Hedefi ya dil ü cāndur anuñ içün her gāh
Dil-i ḥākīde arar tīrini güm ḳılsa o yār

hedef eyle-:

1. **hedef eyle:**-*y, -üp*
Gazel 641
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Hedef yapmak, nişan almak.

Seng-i mezārumı oḳuna eyleyüp hedef
Dünyāda Ḥāletī ḳoyayın ben de bir nişān

[G.682:11]

hedef ḳıl-:

1. **hedef ḳıl:**-*ma, -y, -a*
Kaside 38
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Birini kötü bir durumda kalması için hedef hâline getirmek.

Biribirine girdi müjgān-ı çeşmüñ
Hedef ḳılmaġa bu dil-i nā-tüvānı

hedef ol-:

1. **hedef ol:**-*dı*
Kaside 20
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Bir şeyin hedefi haline gelmek.

Ḫadeng-i āhene bülbüllerüñ oldı hedef güller
Ḳomamışken şitā nām u nişān-ı verd-i ḫandānı

hedef-i nāvek-i belā:

1. **hedef-i nāvek-i belā:**
Gazel 235
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bela okunun hedefi.

Hicr eyledi beni hedef-i nāvek-i belā
Her dāġ-ı sīne āteş-i ḥasret nişānıdur

hedef-i nāvek-i belā ol-:

1. **hedef-i nāvek-i belā ol:**-*dı*
Kaside 19
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bela okunun hedefi olmak.

Faẕl ehli oldılar hedef-i nāvek-i belā
Ḳıldı zamāne her birinüñ kāmetin kemān

hedef-i nāvek-i müjgān:

1. **hedef-i nāvek-i müjgān:**-*uz*
Gazel 314
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kirpik oklarının hedefi II Âşık.

Ḳarşusında dikilüp ṭursaḳ eger Ḥāletī
ʿAceb olmaz hedef-i nāvek-i müjgānuz biz

hedef-i tīr-i ġam ol-:

1. **hedef-i tīr-i ġam ol:**-*dı*
Gazel 800
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gam okunun hedefi olmak.

Bir kez naẓar iden hedef-i tīr-i ġam oldı
Mevlā ne ḳomış bilmezin ol ḳaşı kemānda

hediyye-i peykān:

1. **hediyye-i peykān:**-*ı*
Gazel 457
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ok temreni (kirpik) hediyesi.

Bulmazdı cān u dilden oḳuñ mevḳiʿ-i ḳabūl
Ger ḳılmasa hediyye-i peykānı müşterek

heft āsmān:

1. **heft āsmān:**
Kaside 27
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Yedi katlı gök.

Perde-i çeşmüm gibi heft āsmān pür-ḫūn olur
Her ḳaçan kim cūş ider deryā-yı eşk-i ḫūn-feşān

heft cām:

1. **heft cām:**-*ı, -n, -ı*
Müfret 555
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yedi kadeh II Feleğin yedi katı.

Mecnūn-ı ġam ḳırarsa eger heft cāmını
Sāḳī-i dehrden alamaz intiḳāmını

heft deryā:

1. **heft deryā:**-*y, -ı*
Kaside 17
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Yedi deniz II Tüm dünya.

Biribirine ḳatarlarsa heft deryāyı
Muḥīṭ-i cūdı yanında olur miṣāl-i ġadīr

heft dūlāb dön-:

1. **heft dūlāb dön:**-*er*
Gazel 55
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yedi değirmen dönmek II Dünya dönmek.

ʿAceb mi cūy-ı ṣabrum ḳalsa bī-āb
Döner üstünde dā'im heft dūlāb

heft eyle-:

1. **heft eyle:**-*y, -en*
Kıt'a 129
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yedi yapmak.

Perde-i çeşm-i seri heft eyliyen Perverd-gār
Çeşm-i cānuñ perdesin gūyā ki heft-ād eyledi

heft ḫum:

1. **heft ḫum:**-*da*
Gazel 705
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yedi şarap küpü II Yedi katlı felek.

Ḳalmasa bu heft ḫumda bāde-i ġamdan eser
Cürʿa-i cām-ı melālümden olurlar māye-ḫᵛāh

heft-ād eyle-:

1. **heft-ād eyle:**-*di*
Kıt'a 129
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yetmiş yapmak.

Perde-i çeşm-i seri heft eyliyen Perverd-gār
Çeşm-i cānuñ perdesin gūyā ki heft-ād eyledi

heft-ād ol-:

1. **heft-ād ol:**-*sa*
Mesnevi 8
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Yetmiş olmak.

Zemīn-i heft eger kim olsa heft-ād
Olur ḳahruñla bir an içre ber-bād

heft-ḫᵛān-ı ġuṣṣa:

1. **heft-ḫᵛān-ı ġuṣṣa:**-*da, -y, -am*
Gazel 563
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Üzüntünün yedi konaklık yolu (Heft-hân, Rüstem ile İsfendiyar'ın geçtikleri yoldur).

Bir heft-ḫᵛān-ı ġuṣṣadayam k'anda rūz u şeb
Pīl-i sepīd ü şīr-i siyehden virür nişān

heft-ḫᵛānlı:

1. **heft-ḫᵛānlıdur:**-*dur*
Gazel 894
Mısra: **9**
Yedi konaklı.

Tedbīr ü ḫuzzem yolları heft-ḫᵛānlıdur
Deprendi ʿāḳılāne ṭutan rāh-ı ḥayreti

helāk:

1. **helāk:**
Gazel 386
Mısra: **2**
Ölme, yok olma.

Ne ḳadar olsa ḫamīde ḳad-i ehl-i idrāk
Yetişür aña yine tīġ-i cefā ile helāk

2. **helāk:**
Gazel 693
Mısra: **7**
Mahvolmak, perişan hale gelmek.

Ey ḫoş ol şūḫ-ı cihān k'olur sürūrından helāk
İtmese tedrīc ile ʿāşıḳ ḫayāl-i vuṣlatın

[M.9:134]

helāk eyle-:

1. **helāk eyle:**-*r, -di*
Gazel 246
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Mahvetmek, perişan etmek.

Sāḳ-ı sīmīni ile ʿālemi eylerdi helāk
Düşmese ayaġına dāmeni her gāh eger

[G.142:3, G.203:7, G.203:11, G.272:7, G.272:11,G.714:3, G.778:9]

2. **helāk eyle:**-*r*
Gazel 351
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Öldürmek.

Eyler niçe belā-keşi bir laḥẓada helāk
Keştī-i ser-nigūn mıdur ey Ḥāletī o ḳaş

[G.369:3, G.385:2, G.429:5, G.714:3, G.816:4, G.831:10, G.885:7, K.9:36, Mf.133:1, Mf.253:2]

helāk it-:

1. **helāk it:**-*sün*
Gazel 613
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Mahvetmek, yok etmek.

ʿĀşıḳ-ı zārı helāk itsün diyü ey Ḥāletī
Ġamzesin taḥrīk ider ol şūḫ-ı fettān her zamān

[G.32:5, G.84:7, G.386:4, G.641:1, G.655:3]

2. **helāk it:**-*mek*
Terkib-bend 1
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Öldürmek, ortadan kaldırmak II Çok acı çektirmek.

ʿAceb ġaddāredür dünyā helāk itmek muḳarrerdür
ʿAceb mekkāredür ʿālem bulunmaz aña bir maḥrem

[G.845:1]

helāk ḳıl-:

1. **helāk ḳıl:**-*ma*, -*y*, -*a*
Gazel 426
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Mahvetmek, yok etmek II Çok acı çektirmek.

Bir dil mi ḳaldı tīġ-i ġamuñ ḳılmaya helāk
Bir cān mı var ki ġamzelerüñ urmaya ḥadeng

[G.18:7, G.559:12, G.562:9, G.675:8]

helāk ol-:

1. **helāk ol:**-*ur*
Gazel 276
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mahvolmak, perişan hale gelmek; ölmek.

Dil vuṣlatuñ ümīd idinüp derd-nāk olur
Bir ḥastedür ki ṣıḥḥat umarken helāk olur

[G.325:7, G.398:7, G.602:1, G.814:9, K.40:28, Mf.84:2, Mf.515:2]

helāke iriş-:

1. **helāke iriş:**-*ür, -di*
Gazel 384
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yok olmak, perişan hale gelmek.

Çoḳdan irişürdi dil-i bīmār helāke
Olmasa o kān-ı keremüñ luṭfına vāṣıḳ

helāl eyle-:

1. **ḥelāl eyle-:**-*mez*, -*se*, -*m*
Gazel 475
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Üzerinde hiçbir hak iddia etmeksizin bağışlamak.

Olsun cihānda niʿmet-i vaṣluñ baña ḥarām
Ben saña eylemezsem eger ḳanumı ḥelāl

hele:

1. **hele:**
Gazel 302
Mısra: **5**
"Sonunda" anlamıyla geciken davranışları bildirmek için kullanılan bir söz.

Ṭoġruldı hele zāviye-i faḳr u fenāya
Döndi yüridi gerçi biraz ḳıble-nümāmuz

[G.445:2, G.452:6, G.454:7,

2. **hele:**
Gazel 76
Mısra: **2**
Bilhassa, özellikle.

Şol deñlü elem virdi baña fırḳat-i maḥbūb
Gördüm hele ben görmedügin Ḥażret-i Yaʿḳūb

[G.407:8, G.408:8, G.518:12, G.817:10, K.22:32,

3. **hele:**
Gazel 524
Mısra: **14**
Çok şükür ki.

Olmasa sīm ü zerüm ġam çekmezin ey Ḥāletī
Var hele bir ağızı altun deger sīmīn-berüm

[Mf.240:2]

4. **hele:**
Gazel 248
Mısra: **6**
Henüz.

Bilinmez kim ne vardur perde-i ḳudret verāsında
Ḥayāl-i ẓıll gibi ammā hele hep ẓıll-ı zāʾildür

[G.479:10, G.541:8, G.820:13, G.874:3]

5. **hele:**
Gazel 338
Mısra: **13**
Artık, bundan sonra.

Yir yüzünde hele inṣāf idecek Ḥāletiyā
Ḥāṭır-ı şāh gibi muḥīṭ-i ilhām olmaz

[G.646:7, G.784:5]

hem:

1. **hem:**
Gazel 83
Mısra: **1**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Dil ki figān ider hem içer ṭurma ḫūn-āb
Bir şāhdur ki sāz ile nūş eyliye şarāb

[G.265:1, G.524:3, G.884:6, Mf.150:1]

hem hem:

1. **hem hem:**
Gazel 120
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Her ikisi de geçerli olan iki durumu anlatan bağlaç.

Olmış ḥasūd yoluña cān virdügüm görüp
Ol dem bu rezm-gāhda hem ġāzī hem şehīd

[G.120:4, G.183:6, G.216:1, G.260:8, G.261:2, G.349:5, G.439:22, G.524:9, G.558:4, G.567:11, G.626:3, G.737:1, G.793:5, G.842:11, K.37:31, K.39:31, Kt.68:3, Kt.99:2, Kt.99:4, Mf.224:2]

hem-āġūş ol-:

1. **hem-āġūş ol:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **210**
Kelime Tipi: -
Kucak kucağa, sarmaş dolaş olmak.

Ola ser-çeşme-i iḳbāli der-cūş
Ola taḳdīr-i reʾyiyle hem-āġūş

hemān:

1. **hemān:**
Gazel 8
Mısra: **8**
Ancak, sadece, yalnızca.

Senüñ zülf-i girih-gīrüñden ayrı şöyle olmış kim
Hemān zencīri eksükdür dil-i şūrīdenüñ cānā

[G.19:4, G.60:11, G.73:13, G.107:11, G.166:5, G.225:4, G.273:8, G.274:6, G.300:9, G.303:7, G.340:7, G.357:9, G.358:9, G.367:6, G.395:11, G.400:6, G.536:4, G.542:10, G.549:18, G.550:6, G.551:8, G.552:18, G.553:2, G.554:1, G.555:2, G.556:8, G.559:10, G.561:4, G.569:14, G.595:2, G.597:11, G.598:11, G.614:10, G.619:3, G.641:8, G.654:9, G.658:8, G.675:4, G.694:10, G.746:6, G.772:2, G.784:2, G.806:3, G.820:4, K.12:76, K.14:18, K.16:34, K.19:9, K.21:73, K.39:22, K.40:65, Kt.18:1, Kt.101:4, Kt.130:3, M.2:34, M.9:257, Mf.12:2, Mf.161:2, Mf.450:2]

2. **hemān:**
Gazel 52
Mısra: **3**
Derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden.

Yār ḥālümden su'āl itse hemān giryān olur
Görmedüm çeşmüm gibi ʿālemde bir ḥāżır-cevāb

[G.55:16, G.72:9, G.79:9, G.98:11, G.101:4, G.132:2, G.132:11, G.184:10, G.233:12, G.247:10, G.282:5, G.322:5, G.344:5, G.351:7, G.370:4, G.468:6, G.479:4, G.486:3, G.557:2, G.562:2, G.563:12, G.584:4, G.607:4, G.624:2, G.634:2, G.636:2, G.670:4, G.678:7, G.694:6, G.719:12, G.738:14, G.764:1, G.788:9, G.796:3, G.827:3, G.829:3, G.847:3, K.14:62, K.16:46, K.24:62, K.25:40, K.27:22, K.36:14, K.38:25, K.38:57, K.38:64, K.39:12, M.2:26, M.2:44, M.4:128, Mf.14:2, Mf.283:2, Mf.316:1, Mf.351:1, Mf.358:2, Mf.402:2, Mf.439:2, Trk.B.1:126]

3. **hemān:**
Gazel 643
Mısra: **2**
Artık.

Yāri gördükçe gider ʿaḳlum olur yaşum revān
Görmesem ḥālüm n'olur andan ḳıyās eyleñ hemān

4. **hemān:**
Gazel 110
Mısra: **8**
Aynı şekilde.

Tāzeler āteşini sāḳī-i meclis her gāh
Fiʿl-meşel oldı hemān micmer-i devvār ḳadeḥ

[G.141:12, G.416:4, G.491:4, G.545:6, G.564:14, G.631:2, G.655:10, G.679:8, G.715:10, G.747:2, G.755:6, K.8:79, K.18:59, K.37:24, Kt.K.4:6, Mf.123:2, Mf.535:1]

5. **hemān:**
Kaside 19
Mısra: **44**
Aman ha.

Ehl-i kemāle yine odur dest-gīr olan
Elden ḳoma duʿāsını ey Ḥāletī hemān

6. **hemān:**
Gazel 620
Mısra: **12**
Yalnız, yeter ki.

Ḳayırmaz Ḥāletī ben mürde olsam derd-i ʿışḳıyla
Hemān dünyāda ol ʿĮsā-nefes dil-dār ṣaġ olsun

hemān her bulduġın söyle-:

1. **hemān her bulduġın söyle:**-*r*
Gazel 24
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Olur olmaz, akla gelen her şeyi dile getirmek.

O yāri bī-vefā buldum diyü dünyāya söylersin
Hemān her bulduġın söyler mi ādem ey dil-i rüsvā

hemāñ tek:

1. **hemān tek:**
Gazel 621
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yeter ki.

Ḳapuñda cānuma cebr eyleyüp āh itmeyüm cānā
Ġubār-ālūde olmasun hemān tek ḫāṭıruñ benden

[G.674:1, Mf.368:2]

hemānā:

1. **hemāna:**
Tarih 1
Mısra: **9**
Tam, tamâmen, aynen, tıpkı.

Ey dil bu hemāna şuña beñzer ki Süleymān
Mühri yine buldı yitirüp bir niçe müddet

hem-ān-dām:

1. **hem-ān-dām:**
Gazel 854
Mısra: **8**
Hemen o anda.

Mest-i ʿışḳumdur diyü ben zārı taʿrīf itdi yār
Pāyına düşdüm hem-ān-dām iḫtiyārum ḳalmadı

hemān-dem:

1. **hemān-dem:**
Gazel 176
Mısra: **5**
Hemen, o anda, vakit kaybetmeden.

Kimi ḳaldursa eflāke hemān-dem indürür ḫāke
Ezelden sāz-ı dehrüñ naġmesi geh zīr ü geh bemdür

[G.521:9, G.575:8, K.18:31]

hem-cenāh:

1. **hem-cenāh:**
Kaside 27
Mısra: **3**
Denk.

Nesr-i Ṭāʾir'le dem-ā-dem kebg-i ṣaḥnı hem-cenāh
Zühre-i çerḫ ile dāʾim murġ-ı bāmı hem-zebān

hem-cenāh ol-:

1. **hem-cenāḥ ol:**-*maz*
Gazel 111
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Eşit, denk olmak.

ʿAḳl eger baḥs eyler ise ʿışḳ ile bulmaz felāḥ
Peşşe şeh-bāza meges Sīmurġ'a olmaz hem-cenāḥ

[Mf.44:2]

hem-cenāḥ-ı nesr-i felek:

1. **hem-cenāḥ-ı nesr-i felek:**
Kaside 34
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Feleğin kartalıyla eşit, denk.

Kebūter-i ḥaremi hem-cenāḥ-ı nesr-i felek
Tezerv-i sāḥasınuñ cilve-gāhı ẓıll-i Hümā

hem-çeşm ol-:

1. **hem-çeşm ol:**-*a*
Kaside 18
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Aynı göze, aynı görme yeteneğine, basirete sahip olmak.

Olsa ger ḫāṣṣiyet-i gerd-i rehinden āgāh
Cümle şāhān ile hem-çeşm ola necm-i bīdār

hem-çü:

1. **hem-çü:**
Gazel 164
Mısra: **1**
"Gibi" edatı.

Zīr-i pāy-ı mevkib-i ḥayretde ḳaldum hem-çü mūr
Taḫt-gāh-ı sīneme ḥükm itdi bir ṣāḥib-ẓuhūr

[K.17:42, K.25:20]

hem-çü kebāb ol-:

1. **hem-çü kebāb ol:**-*an*
Kaside 14
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Kebap gibi olmak, yanmak.

Bir zamāndur bu ki āteşde olan hem-çü kebāb
Şükr idüp ṭurma sürūd üzre gerek raḳṣ- künān

hem-çün:

1. **hem-çün:**
Gazel 53
Mısra: **8**
"Gibi" edatı.

Hicr ile seyl-i sirişküm şöyle ṭuġyān itdi kim
Geh görinür gāh görünmez başum hem-çün ḥabāb

hem-dem:

1. **hem-demüm:**-*üm*
Mesnevi 2
Mısra: **17**
Arkadaş, dost.

Hem-demüm her seḥer de āhumdur
Ṣanki ol vird-i ṣubḥ-gāhumdur

[Trk.B.1:6]

hem-dem it-:

1. **hem-dem it:**-*me*
Gazel 405
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dost, arkadaş etmek.

Hem-dem itme yār ile aġyārı zinhār felek
Bād-ı āhumdan ṣaḳın ol tūde-i ḫākisterüñ

[G.715:1]

hem-dem ol-:

1. **hem-dem ol:**-*up*
Gazel 167
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Arkadaş olmak, dost olmak.

O māha hem-dem olup seyr-i sebze-zār itmek
Sipihre çıḳmaġa beñzer ʿaceb temennādur

[G.665:10]

hem-dem ü hem-rāh:

1. **hem-dem ü hem-rāh:**-*um*
Gazel 471
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dost ve yoldaş.

Eşkle sāye gibi hem-dem ü hem-rāhum yoḳ
Üstüme āh-ṣıfat kimse hevādār degül

hem-demlük it-:

1. **hem-demlük it:**-*me, -di*
Gazel 284
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Arkadaşlık etmek.

Hengām-ı hicr-i yārda hem-demlük itmedi
Yanumda şimdi dāġlaruñ yüzi ḳaradur

hem-ḫ̆ābe:

1. **hem-ḫ̆ābemüz:**-*müz*
Gazel 740
Mısra: **2**
Uyku arkadaşı.

Çeşm-i pür-ḫūn-ābumuz var bādede peymānede
Baḫtdur hem-ḫ̆ābemüz ancaḳ bu miḥnet-ḫānede

hem-hāne:

1. **hem-ḫāne:**
Gazel 297
Mısra: **6**
Dost.

Dil dehānuñ cān miyānuñ fikrin eyler dāʾimā
Ol iki hem-ḫāne itmez birbirine keşf-i rāz

hemīn:

1. **hemīn:**
Kaside 3
Mısra: **35**
Sadece, yalnız.

Dehrüñ beḳāsı cevher-i tīġ iledür hemīn
Zīrā ki cevher olmasa itmez ʿaraż ḳıyām

[M.3:75]

2. **hemīn:**
Kaside 11
Mısra: **58**
Hemen, o anda.

Başlasam vaṣf itmege baḥreyn-i luṭf u himmetin
Dürr-i maʿnā çıḳmaġa başlar dehānumdan hemīn

[M.4:56, M.5:76, Mü.6:16]

hemīn ol-:

1. **hemīn ol:**-*ur*
Kaside 11
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Hemen gerçekleşmek.

Āl-i ʿOs̱man'uñ uzundur tīġi tīġ-i kūh-veş
Düşmen olsa Ḳāf'da olur yetişdürmek hemīn

hem-ʿinān ol-:

1. **hem-ʿinān ol:**-*mış*
Gazel 664
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bir, beraber olmak, arkadaşlık etmek.

Ben de düşdüm ardına şeb-dīz-i dūd-ı āh ile
Gördüm olmış şeh-süvārum ġayrılarla hem-ʿinān

[K.37:1, K.39:30, G.552:6, G.559:8]

hemīşe:

1. **hemīşe:**
Gazel 9
Mısra: **8**
Daima, her vakit, her zaman.

Gel ey pīr-i muġān āġāz-ı meclisdür duʿā eyle
Hemīşe yirden üstün olmaġ içün sāġar-ı ṣahbā

[G.62:12, G.64:8, G.67:2, G.104:6, G.132:7, G.177:3, G.330:5, G.398:6, G.491:5, G.491:11, G.500:6, G.506:1, G.535:5, G.562:3, G.562:5, G.620:9, G.641:3, G.652:15, G.654:8, G.655:3, G.655:7, G.673:7, G.685:8, G.709:8, G.866:10, G.882:11, G.893:4, K.2:34, K.2:36, K.3:64, K.4:50, K.13:38, K.17:7, K.17:39, K.20:33, K.22:35, K.23:62, K.25:55, K.26:23, K.26:74, K.26:79, K.26:81, K.28:25, K.28:89, K.28:90, K.30:13, K.30:26, K.30:31, K.30:55, K.32:69, K.33:41, K.34:28, K.34:30, K.34:33, K.34:43, K.34:51, K.36:83, K.41:77, K.42:5, K.42:8, K.42:20, K.42:22, Kt.3:3, Kt.3:4, Kt.52:4, Kt.61:1, Kt.74:3, Kt.102:3, M.3:112, M.9:76, M.9:81, M.9:291, Mf.70:1, Mf.117:1, Mf.126:2, Mf.136:1, Mf.253:2, Mf.341:1, Mf.501:1, T.6:8, Trk.B.1:27, Trk.B.1:94]

hem-ḳadeḥ ol-:

1. **hem-ḳadeḥ ol:**-*ma*
Gazel 431
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kadeh arkadaşı olmak.

Hem-ḳadeḥ olma ṭururken Ḥāletī aġyār ile
Olmasun rencīde-ḫāṭır ol duʿā-gūyuñ senüñ

hem-kāre-i manṣūr-ı ḥallāc:

1. **hem-kāre-i manṣūr-ı ḥallāc:**-*am*
Gazel 842
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Hallâc-ı Mansûr ile aynı işi yapan.

Benem kim Ḥāletī hem-kāre-i Manṣūr-ı Ḥallāc'am
Çeker yoḳdur cihānda şimdi hiç ben çekdügüm yayı

hem-kāse ol-:

1. **hem-kāse ol:**-*dı*
Kaside 8
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aynı kaptan yemek.

Yine hem-kāse oldı birbiriyle lāle vü nergis
Yine cām-ı gül-i raʿnāyı gördi bülbül-i şeydā

hem-kāse-i mecnūn:

1. **hem-kāse-i mecnūn:**-*uz*
Gazel 315
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mecnun ile aynı kaseden yemek yiyen, âşık.

Ḳalbümüz yār şikest eylese memnūnuz biz
Meclis-i ʿışḳda hem-kāse-i Mecnūn'uz biz

hemm:

1. **hemmden:**-*den*
Gazel 491
Mısra: **7**
Keder, hüzün.

Saña göñül vireli hemmden olmadum ḫālī
Beni o zülf-i perīşānuñ eyledi derhem

hem-nām:

1. **hem-nām:**
Kıt'a 59
Mısra: **5**
Adaş.

Āl-i ʿOs̱mān'dan aña hem-nām hergiz gelmedi
Vechi var menşūrına dirsem mis̱āl-i bī-mis̱āl

hem-nām-ı resūl-i müctebā:

1. **hem-nām-ı resūl-i müctebā:**
Kaside 9
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Seçkin peygamberin adaşı II Hz. Muhammed'in adaşı olan Sultan I. Ahmed.

O hem-nām-ı Resūl-i müctebā
Dārā-yı dīn-dāruñ
Ḫarīm-i Kaʿbe-i iḳbālinüñ berḳ urdı envārı

hem-nām-ı zü'n-nūreyn:

1. **hem-nām-ı z̤ü'n-nūreyn:**-*sin*
Kıt'a 39
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İki nur sahibinin, Hz. Osman'ın adaşı II Sultan II. Osman .

Sen ol hem-nām-ı Z̤ü'n-nūreyn'sin kim
Cihānda ḥilm ü faẕluñ oldı meşhūr

hem-nefes ol-:

1. **hem-nefes ol:**-*a, -maz*
Gazel 346
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aynı sesi çıkarmak II yakın arkadaş olmak.

Olamaz ney nālede erbāb-ı ʿışḳa hem-nefes
Iẕṭırāb-ı dil gerekdür aña mānend-i ceres

hem-nişīn ol-:

1. **hem-nişīn ol:**-*a*
Kaside 11
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Birlikte oturup kalkmak. Dost, yakın arkadaş olmak.

Nükte-i naẓm-ı dil-āvīzüm derūn-ı şāhda
Umarın kim nūr-ı ilhāmıyla ola hem-nişīn

[K.32:91, G.289:7, G.712:3]

hem-pā kop-:

1. **hem-pā ḳop:**-*ar*
Gazel 236
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Eşit, denk olmak.

Söz ḳoparmaḳda yine ḳuvvetler iẓhār eyledi
Ḥāletī gelmez bu yoldan bir saña hem-pā ḳopar

hem-pā ol-:

1. **hem-pā ol:**-*ur, -dı*
Gazel 29
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yoldaş, arkadaş olmak.

Nāḳa-i maḥmil-i Leylā'ya olurdı hem-pā
Cām-ı ġamdan yükini ṭutmasa Ḳays-ı şeydā

[Trk.B.1:6]

2. **hem-pā ol:**-*a, -maz*
Kaside 24
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Eşit olmak.

Geçemez pertev-i iḥsānına hem-sāye güneş
Ayaġı tozına hem-pā olamaz müşk-i Ḫaṭā

[G.372:5, G.377:3, K.8:76]

hem-pāye ol-:

1. **hem-pāye ol:**-*an, -lar, -da*
Kaside 24
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Denk olmak.

Ḳadrini bilse n'ola ḥażret-i sulṭān-ı cihān
Bir müdānī ḳanı hem-pāye olanlarda aña

hem-pister ol-:

1. **hem-pister ol:**-*ma*
Gazel 751
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aynı yatakta olmak II Birbirine yakın olmak..

ʿĀlem-i bālā-yı ḥüsnüñ ʿI̱si-i devrānısın
Olma hem-pister meded aġyār-ı ḫār-pehlū ile

hem-pister-i ḥ̆āb:

1. **hem-pister-i ḫ̆āb:**
Gazel 574
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Uykunun yatak arkadaşı II Mahmur gözler.

Çeşmüñ ol fitne degüldür k'ola hem-pister-i ḫ̆āb
Zülfüñ ol mār degüldür k'ola maġlūb-ı füsūn

hem-rāh ol-:

1. **hem-rāh ol:**-*sa*
Mesnevi 9
Mısra: **101**
Kelime Tipi: -
Yoldaş olmak.

Nesīm-i bāġa āhum olsa hem-rāh
Yanardı lāne-i murġ-ı seḥer-gāh

hem-rāz idin-:

1. **hem-rāz idin-:**-*se, -m*
Gazel 180
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sırdaş edinmek.

Bezm-i ġamda anları hem-rāz idinsem yiridür
Çaḳ benüm göñlümce yanar dōstum pervāneler

hem-rāz it-:

1. **hem-rāz it:**
Gazel 168
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sırdaş, dost edinmek.

Bir Yūsuf-ı ṣānī bulup it kendüne hem-rāz
Eñ ṣoñra cihān ādeme zindān-ı ʿanādur

hem-reh-i bād ol-:

1. **hem-reh-i bād ol:**-*a*
Mesnevi 4
Mısra: **84**
Kelime Tipi: -
Rüzgara yoldaş olmak.

Anuñ üstünde ol firişte-nijād
Berg-i güldür ki ola hem-reh-i bād

hem-reh-i bād-ı ṣabā ol-:

1. **hem-reh-i bād-ı ṣabā ol:**-*ur*
Gazel 282
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sabah rüzgarıyla yol arkadaşı olmak.

Ḫāk-i rehüñ ki hem-reh-i bād-ı ṣabā olur
Maḥṣūl-i ʿömr-i ʿāşıḳ-ı şeydā hebā olur

hem-reng it-:

1. **hem-reng it:**-*di*
Gazel 770
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aynı renk yapmak, aynı renge getirmek.

ʿIşḳ hem-reng itdi yaşum bāde-i gül-gūn ile
Bāde-i gül-gūn benüm yanumda birdür ḫūn ile

[K.9:10]

hem-reng ol-:

1. **hem-reng ol:**-*mak*
Müfret 481
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aynı renkte olmak.

Aġlayup dāʾim yüzin ālūde ḳılsun ḫūn ile
Kim ki hem-reng olmaġ ister ol ruḫı gül-gūn ile

[G.793:2]

hem-reng-i sipihr eyle-:

1. **hem-reng-i sipihr eyle:**-*di*
Gazel 725
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gökyüzüyle aynı renk haline getirmek.

Ḫāki hem-reng-i sipihr eyledi elṭāf-ı Ḫudā
Reşkümüz ḳalmadı hergiz meleʾ-i aʿlāya

hem-reng-i zamāne ol-:

1. **hem-reng-i zamāne ol:**-*ma, -sa*
Gazel 752
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Devirle, felekte aynı meşrepte olmak.

Bezm-i emelüñ Ḥāletiyā var idi ḥaẕẕı
Sāḳīsi eger olmasa hem-reng-i zamāne
[G.752:10]

hem-rikāb:

1. **hem-riḳāb:**
Kaside 16
Mısra: **63**
Üzengi arkadaşı; yoldaş.

Her demde Ḫıżr-himmet ü tevfīḳ hem-riḳāb
Hemvāre esb-i devlet ü iḳbāl zīr-rān

hem-sāl ü hem-zād:

1. **hem-sāl ü hem-zād:**-*um*
Gazel 502
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Yaşıt ve ikiz, bir şeyin tıpkısı.

Künc-i ʿuzletde kimüñle eglenürdüm Ḥāletī
Olmasa ġam gibi bir hem-sāl ü hem-zādum benüm

hem-sāye:

1. **hem-sāyeler:**-*ler*
Gazel 55
Mısra: **4**
Komşu.

Nice devr olmasun baḫtum ki her şeb
Olur hem-sāyeler nālemle bī-tāb

[G.859:4, G.884:7]

2. **hem-sāye:**
Kaside 24
Mısra: **17**
Komşu II Eşit, denk.

Geçemez pertev-i iḥsānına hem-sāye güneş
Ayaġı tozına hem-pā olamaz müşk-i Ḫaṭā

hem-sāye idin-:

1. **hem-sāye idin:**-*ür*
Gazel 794
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Komşu edinmek, komşuluk yapmak.

Benem o murġ ki hem-sāye idinür çoḳdı
Ḳaçan ki görmeye vīrānlıḳ āşiyānında

hem-sāye it-:

1. **hem-sāye it:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Komşu etmek.

İtdi hem-sāye ẓulmeti nūra
Müşk-i ter ḳatdı ṣanki kāfūra

hem-sāye ol-:

1. **hem-sāye ol:**-*mış*
Gazel 37
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Komşu olmak.

Ruḥsārını gör laʿl-i revān-baḫşını seyr it
Olmış ṣanasın mihr ile hem-sāye Mesīḥā

[K.2:18, K.2:20, K.10:32]

hem-ser:

1. **hem-ser:**
Gazel 439
Mısra: **18**
Benzer, eş, denk.

Başumuz irsün göge dirse ʿadū-yı bed-fiʿāl
Kellelerden püşteler tā çerḫ ile hem-ser gerek

[M.9:!6]

hem-ser geçin-:

1. **hem-ser geçin:**-*ür*
Gazel 436
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Eşitmiş gibi davranmak.

Dūd-ı āh-ı dil-i ʿuşşāḳ ile hem-ser geçinür
Ḥaḳ budur ḥayli yuḳardanlıġı var gerdūnuñ

hem-ser it-:

1. **hem-ser it:**-*me*
Gazel 881
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dost, arkadaş etmek, bir araya getirmek, buluşturmak.

İtme her ḫāşāki hem-ser kendüñe ey naḫl-i ter
Alçaġa meyl itme sen de devlet-i dünyā gibi

hem-ser ol-:

1. **hem-ser ol:**-*ur*
Gazel 161
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Arkadaş olmak.

Yatur bāliş-i dil-bere gāhī aġyār
Gül-i bāġa ḫāşāk olur ṣanki hem-ser

[K.4:18, G.258:8]

2. **hem-ser ol:**-*maz*
Kaside 27
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Benzer, eş, denk olmak.

Ḥabbeẓā kāşāne-i cān-baḫş u kāḫ-ı dil-sitān
Hem-ser olmaz ferşine bām-ı serāy-ı āsmān

[K.24:31]

hem-ser-i şemʿ:

1. **hem-ser-i şemʿ:**-*i*
Kaside 12
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Mumun arkadaşlığı.

Olmasa pervāne-i fikrüm eger pür-sūḫte
Hem-ser-i şemʿi ḳabūl eylerdi ʿaḳl-ı ḫurde-dān

hem-sifāl ol-:

1. **hem-sifāl ol:**-*sa, -k*
Gazel 343
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aynı çanaktan yemek II Samimi olmak.

Hem-sifāl olsaḳ seg-i kūyuñla sulṭānum dirüz
Geçse ol şāha zamān ile eger kim nāzumuz

hem-tā:

1. **hem-tā:**
Gazel 39
Mısra: **8**
Benzer, denk.

Gelmedi gelmez de şeydālıḳda bir miṣlüm benüm
Ḳopmazdı ḳopmaz da raʿnālıḳda bir hem-tā saña

hem-tā ṭut-:

1. **hem-tā ṭut:**-*ar, -dı*
Kaside 8
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Eş, denk tutmak.

Rikāb-ı esbüñe çıḳsaydı cüy-ı kehkeşān her kez
Ṭutardı kendüyi bu lücce-i ḫaḍrā ile hem-tā

[K.24:34, Mf.4:1]

hemvār:

1. **hemvār:**
Gazel 116
Mısra: **8**
Daima, her zaman.

Bezm-i ġamda didi görenler simāʿ-ı şevḳümi
Āsyā-yı ʿışḳa revnaḳ virdi ol hemvār çerḫ

hemvār ol-:

1. **hemvār ol:**-*a, -maz, -dı*
Gazel 394
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Birleşmek, bütünleşmek, aynı olmak.

Çıḳarmasaydı anı bir ḳalemden kātib-i ḳudret
Ser-ā-ser böyle hemvār olamazdı ḫaṭṭ-ı ruḥsāruñ

2. **hemvār ol:**-*a*
Gazel 55
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Daimi hale gelmek.

Gerek kim şuʿle-i āh ola hemvār
Yirişmez bāġ-ı ġamda kirm-i şeb-tāb

[K.7:4]

hemvāre:

1. **hemvāre:**
Gazel 54
Mısra: **14**
Daima, her zaman.

Şemʿ-i bezm-i ʿışḳa bir pervāneyin kim Ḥāletī
Yanmaġ ile eylerin hemvāre defʿ-i ıżṭırāb

[G.118:7, G.320:2, G.384:17, G.554:9, G.563:1, G.652:13, G.693:1, G.711:12, K.6:69, K.8:59, K.16:64, K.19:46, K.20:70, K.22:33, K.29:33, Kt.97:1, Kt.102:1]

hemvāre ol-:

1. **hemvāre ol-:***-a*
Kaside 8
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Kalıcı, daimi olmak.

Ḫudā ḳılsun ḫıyām-ı ʿizz ü iḳbālüñ ḳıyām üzre
Ola hemvāre tā kim çetr-i zer-kār-ı felek ber-pā

hem-zānū eyle-:

1. **hem-zānū eyle:**
Gazel 616
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Diz dize yapmak, etrafında toplamak.

Eyle hem-zānū dem-ā-dem kendüñe ʿāşıḳları
Pāk-dāmenlerden olma dōstum dāmen-keşān

hem-zebān:

1. **hem-zebānumdur:***-um, -dur*
Gazel 177
Mısra: **4**
Aynı dili konuşan; kafa dengi olan,kafadar.

Hemīşe bezm-i şāh-ı ʿışḳda zānū-be-zānūyuz
Ser ü dāġumda zīrā Ḳays-ı şeydā hem-zebānumdur

[K.27:4, K.39:50]

hem-zebān ol-:

1. **hem-zebān ol:***-ur, -dı*
Gazel 554
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aynı dili konuşmak.

Kūh-ken ayrılmasa her dem n'ola küh-sārdan
Derd-i ʿışḳıyla sürūd itse olurdı hem-zebān

[M.6:1]

hengām:

1. **hengāmı:***-ı*
Gazel 451
Mısra: **6**
Zaman, çağ, sıra, vakit.

Getür ey bāġ-bān mestāne-i ʿışḳa biraz güller
Müzeyyen olacaḳ hengāmı geldi dest ü destāruñ

hengāme:

1. **hengāmeyi:***-y, -i*
Gazel 513
Mısra: **4**
Kavga, şamata, velvele.

Tīġ-i āhı virelüm bu dil-i mecnūn eline
Niçe hengāmeyi bir demde perīşān idelüm

hengāme-i derd ü belā:

1. **hengāme-i derd ü belā:**
Gazel 754
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dert ve bela karışıklığı.

Benem hengāme-i derd ü belā cān-bāzı kim Manṣūr
Hüner göstermege ḳādir degüldür rīsmānumda

hengāme-i endūh:

1. **hengāme-i endūh:***-ı*
Gazel 567
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Keder şamatası.

Neydi hengāme-i endūhı perīşān itmek
Biricik destüme girseydi ʿaṣā-yı pīrān

hengāme-i ġam:

1. **hengāme-i ġam:***-un*
Gazel 174
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Keder karışıklığı.

Çerḫ ü nücūmı oynadur āh-ı dilüm benüm
Hengāme-i ġamuñda senüñ ḥoḳḳa-bāzdur

hengāme-i ʿışḳ:

1. **hengāme-i ʿışḳ:***-un*
Gazel 553
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk kavgası.

Şimdilik hengāme-i ʿışḳuñ resen-bāzı benem
Bendedür ol gerden-i Manṣūr'a geçmiş rīsmān

hengāme-i maḥşer:

1. **hengāme-i maḥşer:***-de*
Gazel 814
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kıyamet gününün kargaşası.

Eger hengāme-i maḥşerde cānā bulmaġ isterseñ
Şehīdān-ı maḥabbet içre yoḳlarsın dil-i zārı

hengāme-i tezvīr:

1. **hengāme-i tezvīr:***-i*
Müfret 2
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dedikodu şamatası.

Olmaz ruḫ-ı dil-dāra ber-ā-ber gül-i raʿnā
Hengāme-i tezvīri ḳosun bülbül-i şeydā

hengām-ı civānī:

1. **hengām-ı civānī:**-*de*
Terkib-bend 1
Mısra: **80**
Kelime Tipi: -
Gençlik zamanı.

Beḳā yoḳ gerçi kim biñ yıl da olsa zindegānīde
ʿAceb müşkildür ammā merg hengām-ı civānīde

hengām-ı dest-būs:

1. **hengām-ı dest-būs:**
Gazel 344
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
El öpme vakti.

Evreng-i ḥüsne devlet ile eyledük cülūs
Geldi maḥabbet ehline hengām-ı dest-būs

hengām-ı firḳat:

1. **hengām-ı firḳat:**
Gazel 162
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayrılık vakti.

N'ola hengām-ı firḳat Ḥāletī dūr u dırāz olsa
Nihāl-i tāzedür ol mīve-i vaṣlı zamān ister

hengām-ı firḳat ol-:

1. **hengām-ı firḳat ol-:**-*ıcak*
Gazel 210
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ayrılık vakti gelmek.

Ḥāṣıl olmışken niçe ḫūn-ı cigerle eşk-i çeşmüm
Olıcaḳ hengām-ı firḳat evvel ol ṭutar kenār

hengām-ı gīrūdār:

1. **hengām-ı gīrūdār:**
Kaside 3
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hükümranlık zamanı.

Hengām-ı gīrūdār bu dem eyleyüp güẕār
Geldi zamān-ı ʿıyş u ṣafā irdi devr-i cām

hengām-ı hicr-i yār:

1. **hengām-ı hicr-i yār:**-*da*
Gazel 284
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgiliden ayrılık vakti.

Hengām-ı hicr-i yārda hem-demlük itmedi
Yanumda şimdi dāġlaruñ yüzi ḳaradur

hengām-ı medḥ:

1. **hengām-ı medḥ:**-*ün, -de*
Kaside 1
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Övgü zamanı.

Üşer murġ-ı maʿānī başına hengām-ı medḥüñde
Olup gül-zār-ı naẕmuñ ḫāme bir serv-i ḫırāmānı

hengām-ı midḥat:

1. **hengām-ı midḥat:**-*i, -n, -de*
Gazel 768
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Övgü vakti.

Ol şāh-ı pür-hüner kim hengām-ı midḥatinde
Olur naẕīr-i Bāḳıl Sehbān-ı Vāʾil olsa

hengām-ı sūr-ı ḥażret-i düstūr-ı kār-dān:

1. **hengām-ı sūr-ı ḥażret-i düstūr-ı kār-dān:**
Kaside 29
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
İş bilen vezir hazretlerinin düğün vakti.

Hengām-ı sūr-ı ḥażret-i düstūr-ı kār-dān
Ġam murġı ḳıldı zemzeme-i şevḳden nüfūr

hengām-ı şeb:

1. **hengām-ı şeb:**
Müfret 102
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Akşam vakti.

Hengām-ı şeb ki aḫter-i baḫt eyleyüp ẓuhūr
Ḳıldı cihāna kevkeb-i iḳbāl feyż-i nūr

hengām-ı şitā:

1. **hengām-ı şitā:**
Gazel 267
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kış mevsimi.

Gitse kūyından ʿadū ol ḫusrev-i ḫūbān çıḳar
Geçse hengām-ı şitā ṭurmaz gül-i ḫandān çıḳar

[K.39:40]

hengām-ı temūz:

1. **hengām-ı temūz:**
Kaside 14
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Temmuz ayı.

İrdi hengām-ı temūz oldı yine germ cihān
Teşnelikden dilini ṭaşra çıḳardı ʿummān

henüz:

1. **henūz:**
Gazel 173
Mısra: **16**
Daha, hâlâ, şimdiye kadar.

Bilmez açılmanuñ yolın ol ġonce Ḥāletī
Zīrā henūz ḫüsninüñ evvel-bahārıdur

[G.179:2, G.300:4, G.622:9]

hep:

1. **hep:**
Gazel 24
Mısra: **3**
Daima, her zaman.

Ne var bār-ı belā-yı ʿışḳuñı hep baña çekdürseñ
Ne iḥsān eyleseñ altında ḳalmazdum anuñ cānā

[G.70:1, G.70:6, G.70:10, G.85:8, G.87:4, G.96:4, G.150:17, G.173:14, G.197:8, G.245:5, G.295:10, G.304:7, G.315:5, G.316:4, G.334:3, G.407:2, G.420:7, G.440:8, G.470:2, G.582:4, G.632:6, G.772:7, G.808:1, G.828:2, G.838:9, G.892:17, G.892:30, K.1:40, K.2:57, K.11:24, K.18:46, K.32:90, K.33:40, M.9:240, Mf.182:1, Mf.461:2, Mü.1:26, Trk.B.1:52]

2. **hep:**
Gazel 50
Mısra: **3**
Büsbütün, tamamen.

Hep cihān mecmūʿasın gözden geçürdüm ʿāḳıbet
Ḫaṭṭ-ı laʿlüñ maṭlaʿın itdüm içinden intiḫāb

[G.60:7, G.60:10, G.62:13, G.70:4, G.70:8, G.71:8, G.83:10, G.151:11, G.166:4, G.191:7, G.239:9, G.248:6, G.252:10, G.259:8, G.260:6, G.375:6, G.382:6, G.388:5, G.397:4, G.431:10, G.431:12, G.454:8, G.495:14, G.496:3, G.508:9, G.513:9, G.559:7, G.586:13, G.591:7, G.607:2, G.629:2, G.671:7, G.707:6, G.713:7, G.718:11, G.759:1, G.786:7, G.814:2, G.820:6, G.825:1, G.828:13, G.832:3, G.863:2, G.884:4, G.891:9, K.18:2, K.23:53, K.39:4, K.40:71, Kt.K.4:24, M.4:10, Mf.32:1, Mf.200:1, Mf.252:2, Mf.423:2, Mf.525:1, Mf.572:1, Mf.591:2, Trk.B.1:100, Trk.B.1:131]

3. **hep:**
Gazel 68
Mısra: **4**
Bütün, hepsi.

Bāġ-bān-ı maġfiret silküp vücūdum naḫlini
Mīve-i cürm ü günāhum düşdi hep bī-irtiyāb

[G.70:2, G.157:10, G.234:12, G.268:12, G.396:7, G.544:9, G.547:8, K.16:32, K.35:35, K.35:38, K.41:42, Mf.131:2, Mf.136:2, Mü.4:8, Trk.B.1:84]

hep ağızdan:

1. **hep ağızdan:**
Gazel 190
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hep bir ağızdan II Hep ağzından.

Ġam-ı laʿlüñle cān viren ʿāşıḳ
Hep ağızdan ṭurup ḥisāb virür

[Mf.22:2, Mf.172:2]

hep bir ol-:

1. **hep bir ol:***-ur, -lar, -dı*
Kaside 22
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Güç birliği yapmak.

Olmasa ḫavfı hep bir olurlardı Ḫāletī
Çerḫ-i leʾīm ü baḫt-ı ḫasīs ü ʿadū-yı dūn

hep bitdi o kaldı:

1. **hep bitdi o ḳaldı:**
Gazel 17
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"Her şey bitti o kaldı" anlamında, bir isteği reddetmek üzere kullanılan bir söz öbeğidir.

Zaḫm-ı dile ur merhem-i vaṣluñ dimiş oldum
Hep bitdi o ḳaldı didi ol āfet-i raʿnā

hep olur biter:

1. **hep olur biter:**
Gazel 155
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"Her şey gelir geçer" anlamında bir teselli ifadesi.

Yoḳdur ber-i murād u nihāl-i emel diyü
Bāġ-ı cihānda çekme elem hep olur biter

[G.250:8]

her:

1. **her:**
Gazel 318
Mısra: **4**
Rastgele, sıradan, alelade.

Ṭutamaz yirini eflāk duḫān-ı āhuñ
Ḫusrevān-ı ġama her ḫayme vü ḫar-gāh olmaz

2. **her:**
Gazel 2
Mısra: **8**
"Bütün, her bir" anlamında belgisiz sıfat.

Ey meh-i burc-ı leṭāfet cüst ü cū içün seni
Her şuʿāın gönderür ḫūrşīd-i raḫşān bir yaña

[G.2:9, G.11:2, G.12:7, G.28:7, G.32:3, G.36:11, G.39:4, G.39:6, G.55:12, G.62:4, G.68:5, G.83:8, G.86:4, G.91:8, G.93:7, G.95:4, G.102:2, G.125:10, G.129:6, G.129:13, G.131:7, G.134:11, G.135:13, G.139:12, G.162:11, G.173:7, G.174:10, G.177:12, G.181:2, G.185:5, G.187:25, G.195:10, G.209:7, G.215:11, G.232:11, G.235:6, G.242:5, G.244:4, G.249:10, G.249:18, G.251:1, G.254:4, G.256:5, G.261:10, G.267:8, G.268:14, G.274:4, G.274:7, G.276:5, G.283:1, G.287:5, G.288:11, G.290:11, G.301:1, G.317:8, G.327:4, G.332:5, G.349:3, G.354:8, G.356:1, G.361:1, G.367:7, G.388:11, G.390:2, G.410:12, G.411:9, G.415:9, G.416:1, G.430:6, G.435:2, G.439:16, G.445:7, G.450:4, G.488:8, G.490:10, G.498:4, G.551:5, G.556:11, G.556:12, G.570:12, G.578:9, G.579:3, G.584:2, G.585:2, G.586:4, G.587:2, G.594:3, G.594:5, G.608:10, G.651:3, G.658:1, G.658:4, G.662:17, G.669:5, G.688:1, G.692:12, G.701:9,

G.705:7, G.742:11, G.750:8, G.751:3, G.791:7, G.802:8, G.806:1, G.806:10, G.808:3, G.816:14, G.818:8, G.821:12, G.827:8, G.829:6, G.834:4, G.839:8, G.846:6, G.848:5, G.856:11, G.857:3, G.881:3, G.891:1, K.2:8, K.2:23, K.2:52, K.3:48, K.3:61, K.8:36, K.10:6, K.11:20, K.13:13, K.14:26, K.15:11, K.15:13, G.16:4, K.18:6, K.19:7, K.19:8, K.19:10, K.19:26, K.24:1, K.26:17, K.26:18, K.26:20, K.27:15, K.27:27, K.27:50, K.27:58, K.29:7, K.32:25, K.35:16, K.35:31, K.35:54, K.36:41, K.36:66, K.37:26, K.39:6, K.39:39, K.39:52, K.39:65, K.40:10, K.40:33, K.40:34, Kt.10:4, Kt.27:2, Kt.33:3, Kt.42:1, Kt.65:2, Kt.68:1, Kt.70:3, Kt.78:3, Kt.90:2, Kt.93:2, Kt.103:1, Kt.103:2, Kt.103:4, Kt.K.1:15, Kt.K.4:18, M.1:12, M.2:13, M.2:17, M.3:23, M.3:24, M.6:7, M.6:29, M.8:19, M.8:58, M.8:66, M.8:108, M.9:194, M.9:238, M.9:249, Mf.83:2, Mf.125:2, Mf.143:1, Mf.216:1, Mf.218:1, Mf.241:2, Mf.250:1, Mf.311:1, Mf.350:2, Mf.371:2, Mf.378:2, Mf.394:1, Mf.407:2, Mf.429:1, Mf.507:2, Mf.538:2, Mü.2:6, Mü.2:12, Mü.2:18, Mü.2:24, Mü.2:30, Mü.2:36, Mü.6:19, Mü.8:22, Trk.B.1:115, Trk.B.1:117]

her ān:

1. **her an:**
   Gazel 737
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Her zaman.

Pīrān-ı ġamuz olmazuz hiç ʿaṣāsuz
Ṭuṭsaḳ ʿaceb olmaz meyi her an elümüzde

[Mf.413:1]

her bahār:

1. **her bahār:**
   Gazel 292
   Mısra: **36**
   Kelime Tipi: -
   Her bahar mevsiminde, her zaman.

Olsun duʿāsı vird-i seḥer-gāh fażl-ı Ḥaḳ
Alduḳça her bahār eline sübḥasın çenār

her bār:

1. **her bār:**
   Gazel 110
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Her seferinde, sürekli, daima.

Ḳaṣd ider laʿl-i lebüñ öpmege her bār ḳadeḥ
Oldı bir ḳan ḳuyusı şeb-rev-i ʿayyār ḳadeḥ

[G.97:10, G.116:6, G.142:6, G.144:4, G.154:10, G.198:1, G.200:6, G.249:17, G.272:1, G.286:1, G.293:8, G.441:9, G.652:3, G.702:3, G.702:9, G.776:5, M.3:35, M.7:16, M.9:22, M.9:67, M.1:41, M.6:21, K.16:68, K.18:10, Mf.139:1, Mf.173:1]

her bir:

1. **her bir:**
   Gazel 67
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Ayrı ayrı hepsi.

N'ola dünyālar ḳadar ḥaẓẓ itse meyden Ḥāletī
Günbed-i eflākden virür nişān her bir ḥabāb

[G.169:1, G.289:5, G.295:12, G.521:5, G.666:2, G.694:8, G.780:1, G.789:10, G.835:2, G.840:12, G.856:5, G.861:2, K.1:25, K.22:12, K.26:37, K.28:36, K.33:82, K.35:62, K.41:28, Kt.1:1, Kt.131:1, Mü.4:27, Mf.471:2]

her bir ṭaraf:

1. **her bir ṭaraf:**-*da*
   Kaside 16
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Her yer.

Her bir ṭarafda ẓāhir olup cilve-i ẓafer
Her kūşeden irişdi yine müjde-i emān

her biri:

1. **her biri:**
   Gazel 6
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Her biri, ayrı ayrı hepsi.

Güzeller ḳol ḳol olsa ayırup her biri ʿuşşāḳın
Göñül sen şāh-ı sīmīn-i sāʿidüñ ḳolundadur cānā

[G.27:3, G.57:8, G.71:1, G.193:7, G.220:8, G.395:3, K.5:13, K.7:16, K.8:34, K.9:11, K.19:4, K.24:28, Kt.1:4, M.4:133, M.5:3, K.5:4, K.5:5, K.5:7, K.5:8, M.5:14, M.5:19, M.5:44, M.5:79, Mf.211:2, Mü.4:32, Mü.8:15, T.2:6, Trk.B.1:85]

her birin:

1. **her birin:**
   Gazel 461
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Her birini, ayrı ayrı hepsini.

Āyet-i raḥmet gibi göster cebīnüñ ʿāṣıḳa
Musḥaf-ı ḥüsnüñden eyler her birin ferḫunde-fāl

her birini:

1. **her birini:**
   Gazel 45
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Ayrı ayrı hepsi.

Biñ cāñum olsa cism-i nizārumda dil-berā
Her birini senüñ yoluña eyleyüm fedā

her birisi:

1. **her birisi:**
   Gazel 168
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Her biri, ayrı ayrı hepsi.

Cān u dil-i ʿuşşāḳa gelen nāvek-i cevrüñ
Her birisi bir gül-bün-i gül-zār-ı vefādur

[M.5:17]

her bulduġı:

1. **her bulduġın:**-*n*
Gazel 629
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Her şey, her akla gelen.

O yāri bī-vefā buldum dimişsin bezm-i gül-şende
N'içün her bulduġın ey ʿāşıḳ-ı dīvāne söylersin

her cānib:

1. **her cānib:**-*e*
Gazel 873
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Her taraf, her yan.

Bulmayup yārini her cānibe çalındı göñül
Ṭutsa dünyāyı ceres gibi n'ola feryādı

her dem:

1. **her dem:**
Gazel 29
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Her zaman.

Gördüler kim gözedür kūyını her dem yārüñ
Şandı erbāb-ı naẓar gözlerümi ḳıble-nümā

[G.51:3, G.79:6, G.362:1, G.416:3, G.456:5, G.491:1, G.511:4, G.518:7, G.536:9, G.552:11, G.554:7, G.570:9, G.602:5, G.644:7, G.663:6, G.688:3, G.717:5, G.740:5, G.795:6, G.836:9, G.855:11, K.12:81, K.16:24, K.16:31, K.16:63, K.22:21, K.25:21, Kt.K.2:6, M.5:70, M.6:25, M.9:23, Mf.120:1, Mf.141:2, Mf.282:1, Mf.426:1, Mf.486:1, Mf.576:1, Mü.2:5, Mü.2:11, Mü.2:17, Mü.2:23, Mü.2:29, Mü.2:35, T.8:14, Trk.B.1:105]

2. **her demde:**
Kaside 41
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Her nefeste II Her an, her zaman.

Nesīm-i ṣubḥ-dem bīmār iken her demde şevḳinden
Bu peyġām-ı ṣafā-encām ile geşt itdi dünyāyı

her fenn bir ziyān oldı:

1. **her fenn bir ziyān oldı:**
Gazel 670
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kelam-ı Kibar**
"Her marifet ziyan oldu" anlamında veciz bir ifade.

Her ziyān bir fenn dinürdi şimdi ammā Ḥāletī
ʿAksine döndi zamāne oldı her fenn bir ziyān

her gāh:

1. **her gāh:**
Gazel 37
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Her zaman.

Her gāh iderüz Ḥāletiyā yāri der-āġūş
Anuñla bizüm aramuza giremez aʿdā

[G.110:7, G.124:7, G.141:7, G.168:16, G.200:4, G.219:10, G.246:4, G.384:18, G.490:7, G.497:7, G.570:13, G.608:12, G.613:12, G.652:11, G.707:2, G.729:4, G.756:1, G.838:8, G.885:2, G.892:37, K.12:77, K.13:28, K.30:52, K.36:36, Kt.25:3, Kt.72:4, M.8:180, M.9:82, M.9:186, Mf.441:1, Mf.448:2, Mf.489:1, Mf.594:2, Mü.8:9]

her geh:

1. **her geh:**
Gazel 727
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Her zaman, her defa.

Ḳarşular ḳapmaġa āhum yeli her geh ki ṣabā
Getüre ḫāk-i rehüñ dīde-i nā-bīnāya

her gice:

1. **her gice:**
Gazel 65
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Her gece, bütün geceler.

Reşk itmeseydi ḫaṭṭ-ı ruḫ-ı yāra her gice
Zerrīn devātını yire urmazdı āftāb

[G.65:9, G.74:7, G.116:2, G.117:1, G.123:10, G.125:12, G.137:12, G.156:5, G.240:10, G.248:4, G.330:9, G.345:5, G.401:1, G.445:3, G.479:1, G.494:5, G.505:9, G.541:10, K.1:21, K.4:33, K.31:65, K.33:59, K.33:80, Kt.88:3, Mf.46:2, Mf.499:1, Mü.8:25]

her gün:

1. **her gün:**
Gazel 238
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Her gün, daima.

Yitirür ʿaḳlını her kim der-i cānāna gelür
Her gün ol dār-ı şifāya niçe dīvāne gelür

[G.20:9, G.329:1, G.427:5, G.479:7, G.749:5, G.785:9, G.832:11, G.855:3, K.7:10, K.19:15, K.19:41, K.35:25, Mf.49:2,Th.1:13, Kt.40:4]

her huşūş vaḳtine merhūn olur:

1. **her ḫuşūş vaḳtine merhūn olur:**
Kıt'a 89
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kelam-ı Kibar**
"Her konunun, her işin belirli bir vakti vardır" anlamında veciz bir ifade.

Taḥammül eylemeden ġayrı çāre yoḳ şimdi
Çü her ḫuşūş olur elbette vaḳtine merhūn

her ḳaçan:

1. **her ḳaçan:**
Gazel 182
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Her ne zaman.

Her ḳaçan ḳaṣd-ı helāk-i dil-i nālān eyler
Evvelā sāʿid ü bāzūsını ʿuryān eyler

[G.187:9, G.249:4, G.266:8, G.267:3, G.268:3, G.356:2, G.460:1, G.525:8, G.544:6, G.564:8, G.719:3, G.742:7, G.745:4, K.5:37, K.15:26, K.15:35, Kt.4:1, Mf.134:1, Mf.323:1]

her ḳaçan ki:

1. **her ḳaçan ki:**
Gazel 298
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Her ne zaman ki...

Meclisde her ḳaçan ki açar sīnesin o ṣūḫ
Ḥūr itdi ṣanurum der-i ḫuld-ı berīni bāz

[K.26:34]

her ḳaçan kim:

1. **her ḳaçan kim:**
Gazel 189
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Her ne zaman ki.

Eşk-i çeşmüm seyl idüp nāz ile reftār eyledi
Gül-bün-i gül her ḳaçan kim ṣu göre zībā yürür

[G.187:18, G.196:1, G.225:6, G.268:9, G.380:4, G.533:3, K.27:54, K.27:64]

her ḳanda:

1. **her ḳanda:**
Gazel 459
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Her nerede.

Ṣuʿle-i şemʿ-i meh ü mihre muḳarrerdür ḫaṭar
Bezm-i ġam pervānesi her ḳanda açsa per ü bāl

[G.188:4, G.623:8, G.708:7, G.743:1, G.815:2, G.860:8, Mf.154:1, Mf.492:2]

her ḳanġısını:

1. **her ḳanġısını:**
Gazel 798
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Her hangisini.

Her ḳanġısını ister iseñ cān ile dilden
Söyle güzelüm ʿāşıḳ-ı şeydādan utanma

her kez:

1. **her kez:**
Kaside 8
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Her defa.

Rikāb-ı esbüñe çıḳsaydı cüy-ı kehkeşān her kez
Ṭutardı kendüyi bu lücce-i ḫaḍrā ile hem-tā

her kim:

1. **her kim:**-*ün*
Gazel 247
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kim olursa olsun.

Her kimüñ murġ-ı dili beste-i dām-ı ġam olur
Iżṭırāb eylese ger bendi daḫı muḥkem olur

[G.28:10, G.71:10, G.135:3, G.216:7, G.238:1, G.270:3, G.271:3, G.675:6, K.4:29, Mf.85:1, Mf.130:2, Kt.85:3]

her kim ki:

1. **her kim ki:**
Gazel 208
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hangi kimse ki.

Her kim ki şevḳ-i vuṣlat ile kef-zenān olur
Pīrāheninde eyliyemez murġ-ı ġam ḳarār

[G.130:7, G.790:12, G.892:27, Mf.118:2]

her kime:

1. **her kime:**
Gazel 23
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Herhangi birine, kimseye.

Naẓmıyla Ḥāletī n'ola olursa ser-firāz
Her kime ṣanʿat ise bu mīrāṣdur aña

her kime kim:

1. **her kime kim:**
Gazel 222
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her kime ki.

ʿArż idüp şehd-i lebin her kime kim şān vire yār
Mūr-ı nāçiz ise maḥsūd-ı Süleymān eyler

her kimse:

1. **her kimse:**
Gazel 622
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Herkes.

Cān gūşına çalınsa gerek kūs-ı irtiḥāl
Bekler bu āsyābda her kimse nevbetin

[Mf.384:1]

her kişi:

1. **her kişi:**-*y*, -*e*
Gazel 129
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Herkes.

ʿĀşıḳa gelse revādur leb-i cānānı leẕīẕ
Çün olur her kişiye kendüsinüñ cānı leẕīẕ

[G.97:3, G.439:2, K.14:3, K.28:11, K.31:55]

her laḥẓa:

1. **her laḥẓa:**
Gazel 537
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Her an.

Sāḳi-i hicrān elinden cām-ı ġam nūş eylerüm
Bezm-i ʿışḳuñda odur her laḥẓa giryān olduġum

[G.716:1]

her ne:

1. **her ne:**
Gazel 283
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Her ne, ne olursa olsun.

N'idügini bu bezm-i fenādan ḫaber virür
Gūş eyle her ne ki gelür ol yārdan gelür

[G.336:3,G.340:8, G.389:13, G.439:26, G.470:2, G.470:11, G.495:4, G.583:9, G.619:9, G.690:5, G.700:8, G.784:1, G.796:4, G.863:2, M.2:4, Mf.299:2, Mf.495:2, Mü.8:3, Kt.71:3]

her ne deñlü:

1. **her ne deñlü:**
Gazel 466
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Her ne kadar.

Tek sen uṣanma cefālar eylemekden dōstum
Her ne deñlü cevr iderseñ senden uṣanmaz göñül

[G.532:3]

her ne ḥāl ol-:

1. **her ne ḥāl ol:**-*sa*
Gazel 843
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Her ne şekil olmak.

Viṣāle şehd-i nāb ü firḳate āteş dinür zīrā
Maḥabbet her ne ḥāl olsa yaḳar ʿuṣṣāḳ-ı şeydāyı

[G.844:12]

her nice:

1. **her niçe:**
Kaside 40
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Her ne kadar.

Çerḫ luṭfuñ baña göstermemek ister ammā
Mūrdan ḳurtulamaz her niçe ṣaḳlansa ʿasel

[Kt.56:2]

2. **her nice:**
Kaside 15
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Her nasıl.

Pāyınuñ her naʿli şeklen bir hilālüñ ʿaynıdur
Her nice şebdür bu kim anuñ hilāli ola çār

her rūz:

1. **her rūz:**
Gazel 137
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Her gün.

Her rūz āftāb-ı sipihr-i ġurūr iken
Her gice şemʿ-i meclis-i aġyār olur o yār

her sāl:

1. **her sāl:**
Kıt'a-ı Kebir 2
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Her yıl.

Maṭlaʿ-ı devlet ü saʿādetde
Ṭoġa bir şems-i māh-rū her sāl

her seher:

1. **her seḥer:**
Gazel 116
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Her sabah.

Ol melek-sīmāya olmış ʿāşıḳ-ı ġam-ḫᵛār çerḫ
Gösterür her gice dirhem her seḥer dīnār çerḫ

[G.159:8, K.32:66, Mf.46:2, Trk.B.1:92]

her ṣubḥ:

1. **her ṣubḥ:**
Gazel 141
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Her sabah.

Dökmege ḳanını her ṣubḥ çemen bülbülünüñ
Ḫançer-i ḫāra virür āb sipihr-i ġaddār

[K.24:24, K.30:56, K.33:38]

her şeb:

1. **her şeb:**
Gazel 55
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Her gece.

Nice devr olmasun baḫtum ki her şeb
Olur hem-sāyeler nālemle bī-tāb

[G.227:3, G.422:8, K.31:12, M.3:31]

her ṭaraf:

1. **her ṭaraf:**-*dan*
Gazel 749
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Her taraf, her yer.

Gitmese gözden ḫayālüñ ṭañ mıdur müjgānlarum
Her ṭarafdan reh-güẕārın baġlamışdur ḫār ile

[G.10:9, G.191:1, G.692:4, G.875:2, K.33:16]

her yaña:

1. **her yaña:**
Gazel 327
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Her tarafa, her yöne.

Eger kim āb-ı çeşmi ʿāşıḳuñ her yaña aḳmazsa
Çemen-zār-ı maḥabbetde iken neşv ü nemā olmaz

[G.108:8, G.191:4, G.262:7, G.370:9, G.395:2, G.439:4, G.652:16, G.876:8, K.8:73, K.35:10, K.37:13, Kt.102:4]

her yir:

1. **her yir:**-*de*
Mesnevi 9
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Her yer, her taraf.

Olup ḥükmüñ revān her yirde çün āb
Nem-i luṭfuñ ḳılur dünyāyı sīr-āb

[G.149:8, G.224:6, G.265:5]

2. **her yir:**-*de*
Gazel 224
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Her yer, her taraf.

Ḫarāb-ābād ḳalbin yoḳ yire yoḳlarsın aġyāruñ
Maḥabbet genci her yirde bulunmaz ey perī-peyker

3. **her yir:**-*de*
Gazel 265
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Her yer, her taraf.

Rind-i ʿālem-sūzlar her yirde meclis ḳurdılar
Ṣayd-ı murġ-ı ẕevḳ içün gūyā ḳurulmış dāmdur

her yüz başında:

1. **her yüz başında:**
Tarih 2
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yüz yılda bir, her asır bir tane.

Gelür her yüz başında dīni bir tecdīd ider ādem
Velī böyle müceddid biñde bir ancaḳ düşer ḥaḳḳā

her zamān:

1. **her zamān:**-*da*
Gazel 97
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Her zaman, daima.

Aġlamazdı yoḳ yire yād eyledükçe vaṣluñı
Olmasaydı her zamānda ʿāşıḳ-ı dīdār mest

[G.100:3, G.112:7, G.116:10, G.121:5, G.158:3, G.159:13, G.221:1, G.292:34, G.293:1, G.306:9, G.313:3, G.320:1, G.321:4, G.387:9, G.394:5, G.427:2, G.461:12, G.466:3, G.476:3, G.484:1, G.541:7, G.549:1, G.551:10, G.552:16, G.554:10, G.554:14, G.557:18, G.558:6, G.559:4, G.560:2, G.561:6, G.563:4, G.610:1, G.613:14, G.616:6, G.617:1, G.619:7, G.622:5, G.622:13, G.670:2, G.675:2, G.692:2, G.694:1, G.695:7, G.868:6, K.5:24, K.12:54, K.14:85, K.14:86, K.20:63, K.27:18, K.27:24, K.28:38, K.39:68, Kt.5:3, Kt.56:3, Kt.116:4, M.2:33, M.4:49, Mf.9:2, Mf.33:1, Mf.43:1, Mf.236:2, Mf.243:2, Mf.289:2, Mf.405:1, Mf.408:2, Mf.411:1, Mf.436:1, Mf.513:1, Mf.520:2, Mf.574:2]

her ziyān bir fenn:

1. **her ziyān bir fenn:**
Gazel 670
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Atasözü**
İnsan her uğradığı zarardan bir ders alır. Kendisini bu zarara sürükleyen yanlış tutumu artık bırakır.

Her ziyān bir fenn dinürdi şimdi ammā Ḥāletī
ʿAksine döndi zamāne oldı her fenn bir ziyān

hercāʿī:

1. **hercāʿīsin:**-*si*, -*n*
Gazel 555
Mısra: **9**
Kararsız, sözünde durmayan II Sevgili.

Māh-ı burc-ı ḥüsnsin ammā ḳatı hercāʿīsin
Mihr-i evc-i nāzsın ammā degülsin mihr-bān

[G.379:8, G.660:7, G.767:1, G.772:14]

hercāʾī ol-:

1. **hercāʾī ol:**-*du*, -*n*
Tahmis 1
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Sözünden, kararlarından dönüveren, sebatsız, kararsız biri olmak.

Gün gibi hercāʾī olduñ āfet-i devrān olup
Niçe yıllar bend-i zülfüñ oldı dil murġına dām

hercāyī:

1. **hercāyī:**
Kaside 41
Mısra: **68**
Sebatsız, kararsız, vefasız.

Yirüm kūh-ı belā deşt-i ʿanā hāmūn-ı ḥayretdür
Felek bir bī-vefā devrān sitem-ger baḫt hercāyī

herem-i ġuṣṣa:

1. **herem-i ġuṣṣa:**
Gazel 302
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keder ihtiyarı.

Ṣaldı herem-i ġuṣṣa bizi pister-i ʿacze
Gitdi o zamān kim mey-i nāb itdi ʿaṣāmuz

hergiz:

1. **hergiz:**
Gazel 5
Mısra: **13**
Asla, hiçbir zaman, katiyen.

Eyleme hergiz recā seng-i cefāsın Ḥāletī
Merḥamet ḳopmaz dil-i sengīn-i dil-berden saña

[G.6:4, G.7:9, G.14:8, G.16:9, G.18:2, G.18:9, G.25:6, G.26:4, G.26:7, G.35:9, G.52:1, G.53:14, G.63:3, G.69:14, G.81:10, G.93:6, G.103:6, G.121:2, G.145:13, G.147:9, G.154:2, G.162:5, G.166:7, G.170:7, G.209:3, G.211:11, G.215:4, G.218:7, G.228:14, G.230:3, G.244:7, G.245:3, G.256:9, G.258:5, G.258:10, G.263:4, G.263:9, G.266:9, G.288:7, G.292:25, G.293:7, G.303:10, G.305:4, G.306:3, G.311:6, G.313:2, G.313:8, G.316:5, G.319:7, G.320:5, G.321:2, G.322:4, G.327:3, G.330:4, G.331:1, G.340:6, G.346:3, G.356:5, G.357:5, G.365:7, G.369:6, G.373:5, G.392:3, G.394:1, G.401:9, G.407:12, G.414:1, G.420:9, G.424:5, G.427:7, G.442:3, G.447:6, G.452:1, G.454:9, G.459:3, G.461:13, G.468:4, G.471:3, G.474:1, G.475:5, G.483:6, G.488:3, G.490:3, G.494:7, G.494:11, G.499:1, G.505:8, G.510:13, G.511:9, G.516:7, G.517:6, G.518:1, G.523:4, G.525:11, G.544:3, G.552:9, G.570:8, G.591:3, G.591:10, G.596:5, G.G.614:7, G.619:10, G.621:3, G.637:10, G.640:6, G.645:11, G.656:8, G.657:1, G.657:6, G.658:6, G.674:3, G.677:3, G.696:6, G.700:3, G.700:10, G.704:8, G.706:5, G.715:8, G.717:3, G.720:8, G.721:8, G.724:12, G.725:4, G.729:3, G.730:7, G.732:3, G.732:11, G.739:6, G.741:1, G.753:7, G757:12, G.759:7, G.761:11, G.768:11, G.783:1, G.793:9, G.804:4, G.810:9, G.811:13, G.813:9, G.824:7, G.826:10, G.828:15, G.834:3, G.848:9, G.848:11, G.850:12, G.881:11, G.892:25, K.1:23, K.8:17, K.8:75, K.12:43, K.14:48, K.16:28, K.20:46, K.21:83, K.23:35, K.26:5, K.27:36, K.30:5, K.30:39, K.31:1, K.32:5, K.32:70, K.35:33, K.36:7, K.37:60, K.39:19, K.40:31, K.41:22, Kt.92, Kt.21:4, Kt.51:1, Kt.52:2, Kt.59:5, Kt.85:2, Kt.91:3, Kt.123:2, Mf.1:2, Mf.10:2, Mf.12:1, Mf.60:2, Mf.128:2, Mf.135:2, Mf.145:2, Mf.161:1, Mf.188:1, Mf.199:2, Mf.217:1, Mf.254:1, Mf.298:1, Mf.385:2, Mf.388:2, Mf.549:2, Mü.1:32, Mü.2:4, Th.1:7, Trk.B.1:38, Trk.B.1:54, Trk.B.1:67, Trk.B.1:75]

herkes:

1. **herkes:**
   Gazel 547
   Mısra: **14**
   İnsanların tümü, cümle âlem.

Bir resîde mîvedür nahl-i hünerde sözlerüm
Herkes andan ḳadd-i fehmine göre almaḳda kām

[G.437:1, G.653:9, G.738:11, G.772:9, G.773:2, G.831:2, G.886:8, K.24:5, K.38:19, K.41:17, K.41:73, Kt.120:2, Kt.K.1:3, Mf.292:1, Mf.337:1, Mf.487:2, T.3:5, Trk.B.1:30]

herkesüñ desti:

1. **herkesüñ desti:**-*i, -n, -de*
   Gazel 439
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Herkesin eli.

Herkesüñ destinde şimdi tīġ ile ḫançer gerek
Her kişi ḳan dökmede çün ġamze-i dil-ber gerek

herkesüñ elleri:

1. **herkesüñ elleri:**-*n, -de*
   Gazel 265
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Herkesin elleri.

Deste-i gül kūşe-i destāra ḳondı şimdilik
Ellerinde herkesüñ cām-ı mey-i gül-fāmdur

herze-gerd ol-:

1. **herze-gerd ol:**-*ma*
   Gazel 386
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Boş boş dolaşmak.

Herze-gerd olma şaḳın Ḳays-ıfat Ḥāletiyā Kūy-ı dil-dārda ṣabāḥ ṣaçar isen başuña ḫāk

heşt ü bihişt:

1. **heşt ü bihişt:**-*e*
   Gazel 272
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Sekiz cennet.

Zāhid-i şehr gibi der-beder olsun dāʾim
Meyl iden heşt ü bihişte var iken kūy-ı nigār

heşt-bihişt:

1. **heşt-bihişte:**-*e*
   Gazel 198
   Mısra: **10**
   Sekiz cennet.

Zāhid-i şehr gibi der-beder olsun ey dil
Meyl iden heşt-bihişte var iken kūy-ı nigār

hevā:

1. **hevāda:**-*da*
   Gazel 722
   Mısra: **2**
   Gökyüzü.

Zemīn içre dönüp sīm-i sirişküm genc-i Ḳārūn'a
Hevāda devr-i āhum beñzedi çetr-i Ferīdūn'a

2. **hevā:**
   Gazel 11
   Mısra: **2**
   Hava boşluğu, hava.

Nāyuñda muṭribā ne ḳomış bilmezsin Ḫudā
Āteş çıḳar içinden anuñ her giren hevā

[G.561:8, K.26:11, K.34:21]

3. **hevādan:**-*dan*
   Gazel 54
   Mısra: **11**
   Heves, istek, arzu.

Dāġ-ı ḫūnīnüm ḳabardūḳça hevādan cā-be-cā
Ṣanurum ʿışḳuñla ben ol cām-ı meydür bu ḥabāb

[G.808:8, G.302:10, G.359:8, G.411:6, G.586:8, G.621:3, G.631:5, G.689:7, G.759:5, G.787:6, K.1:57, M.2:37, M.2:40, Mf.109:1]

hevā-dār:

1. **hevā-dār:**
Gazel 471
Mısra: **8**
Dost, arkadaş.

Eşkle sāye gibi hem-dem ü hem-rāhum yoḳ
Üstüme āh-ṣıfat kimse hevā-dār degül

[G.529:2]

hevā-dār ol-:

1. **hevā-dār ol:**-*du, -n, -sa*
Gazel 286
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Hevesli, gönüllü, âşık olmak.

Eksük mi olur Ḥāletiyā ṣarṣar-ı āhuñ
Ol serv-i revāna eger olduñsa hevā-dār

[K.12:42]

hevā-dārlık:

1. **hevā-dārlıġuñ:**-*un*
Gazel 463
Mısra: **9**
Heveslilik.

Ẕerre gibi ḳomayum yine hevā-dārlıġuñ
Tīġ çekseñ de eger üstüme ḫurşīd-miṣāl

hevāʾī kıl-:

1. **hevāʾī ḳıl:**-*dı*
Gazel 765
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Nefsine düşkün hale getirmek.

Senüñ rā ḳaşlaruñ şöyle hevāʾī ḳıldı dil ṭıflın
Müfīd olmaz eger algitseler Ẕünnūn'a irşāda

[G.801:3]

hevālan-:

1. **hevālansa:**-*sa*
Gazel 876
Mısra: **7**
Havalanmak; yara cerahatlenmek, şişmek, azmak.

Ten ḫānesinde n'ola hevālansa zaḫm-ı dil
Tīrüñ gelince her yaña açıldı revzeni

hevāyī:

1. **hevāyī:**
Gazel 108
Mısra: **2**
Nefsine düşkün, ciddi şeylere ilgisiz olan kimse, uçarı.

Biribiri ile nice itsünler imtizāc
Bülbül hevāyī güller ise āteşī mizāc

[Mf.136:1]

hevā-yı baḫt-ı muvāfıḳ:

1. **hevā-yı baḫt-ı muvāfıḳ:**-*dan*
Kaside 17
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
İyi talihin hevesi.

Varurdı tīr-i ümīdüm nişāna Ḥāletiyā
Hevā-yı baḫt-ı muvāfıḳdan olmasa taḳṣīr

hevā-yı bed:

1. **hevā-yı bed:**
Kaside 28
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kötü hava.

Hevā-yı bed şu ḳadar bozdı erġavān naḫlin
Teninde ḳalmadı anuñ yiriyle ḳandan eser

hevā-yı dest-res-i kām:

1. **hevā-yı dest-res-i kām:**-*dan*
Gazel 893
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İsteğine ulaşmış kişinin hevesi.

Oldum hevā-yı dest-res-i kāmdan berī
Ḳodum ṭabīʿatine sipihr-i sitem-geri

hevā-yı devlet-i nā-pāy-dār:

1. **hevā-yı devlet-i nā-pāy-dār:**-*ı*
Gazel 702
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gelip geçici mutluluk hevesi.

Her bār berg-i gül gibi ṭaġıtma kendüñi
Ey dil hevā-yı devlet-i nā-pāy-dārı ḳo

hevā-yı gül-sitān:

1. **hevā-yı gül-sitān:**
Gazel 183
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin havası.

Hevā-yı gül-sitān ġam mürdesine feyż-i cān eyler
O kim cān bulmaġ ister şimdi geşt-i gül-sitān eyler

hevā-yı haṭ-ı yār:

1. **hevā-yı ḫaṭ-ı yār:**
Gazel 776
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayva tüylerinin arzusu.

Başuñda hevā-yı ḫaṭ-ı yār olsa ne çāre
Yazılmış imiş Ḥāletiyā çünki serüñde

hevā-yı ʿışḳ:

1. **hevā-yı ʿışḳ:**
Gazel 18
Mısra: **9**

Kelime Tipi: -
Aşk isteği.

Başumdan ayrı düşmeye hergiz hevā-yı ʿışḳ
Ger düşse Ḥāletī ten-i efgārdan cüdā

[G.44:2, G.44:10, G.81:1, G.226:5, G.359:7, G.454:3, G.462:3, G.747:5, Mf.12:1, Mf.152:1]

hevā-yı ʿışḳ-ı dil-ber:

1. **hevā-yı ʿışḳ-ı dil-ber:**
Gazel 350
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşkının hevesi.

Hevā-yı ʿışḳ-ı dil-ber şiddetiyle ḳorḳarın bir gün
Çıḳup çerḫe yaḳa meh ḫırmenin ḳalbümdeki āteş

hevā-yı ʿışḳ-ı yār:

1. **hevā-yı ʿışḳ-ı yār:**
Gazel 334
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşkının arzusu.

Hevā-yı ʿışḳ-ı yār ile bu āh-ı bī-şümārumla
Felek ber-bād ider bir gün vücūdum çoḳ mürūr itmez

hevā-yı ḳadd-i bülend:

1. **hevā-yı ḳadd-i bülend:**-*ün*
Gazel 134
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Uzun boyun arzusu II Sevgilinin uzun boyunun arzusu.

Olmaz hevā-yı ḳadd-i bülendüñ gibi senüñ
Baḫt-ı zebūn-ı ʿāşıḳ-ı şeydāya sāz-gār

hevā-yı ḳāmet-i bālā-yı dil-ber-i raʿnā:

1. **hevā-yı ḳāmet-i bālā-yı dil-ber-i raʿnā:**
Kaside 34
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Güzel sevgilinin uzun boyunun hevesi.

Hevāsı rūḥ-fezādur dil ehline nitekim
Hevā-yı ḳāmet-i bālā-yı dil-ber-i raʿnā

hevā-yı laʿl-i nāb:

1. **hevā-yı laʿl-i nāb:**-*un*
Gazel 19
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Saf lal taşının hevesi II Sevgilinin dudağına duyulan istek.

Hevā-yı laʿl-i nābuñ şöyle germ itmiş ki añdukça
Derūn-ı ḫumda cūş eyler dem-ā-dem bāde-i ḥamrā

hevā-yı maḥabbet:

1. **hevā-yı maḥabbet:**-*de*
Gazel 133
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşk arzusu, sevgi isteği.

Ruḫsār-ı āteşīn-i nigārından ayrılan
Nā-būd olur hevā-yı maḥabbetde çün şerār

hevā-yı naʿl-i şeb-dīz:

1. **hevā-yı naʿl-i şeb-dīz:**-*ün*
Gazel 319
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Şebdiz'in (Şirin'in atı) nalının arzusu.

Başumdan ḳor mıyum hergiz hevā-yı naʿl-i şeb-dīzüñ
Ben andan itdügüm ẕevḳi emīr-i tāc-dār itmez

hevā-yı nefs ol-:

1. **hevā-yı nefs ol-:**-*ur*
Gazel 431
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Nefis arzusu olmak.

Ḥūr ile ġılmān ise mā-fi'ż-żamīrüñ ṣūfiyā
Hep hevā-yı nefs olur bu hāy ile hūyuñ senüñ

hevā-yı sidre vü sevdā-yı ṭūbā:

1. **hevā-yı sidre vü sevdā-yı ṭūbā:**-*dan*
Gazel 765
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sidre ve Tuba hevesi, arzusu (Sidre ve Tuba cennetteki ağaç isimleri).

Hevā-yı Sidre vü sevdā-yı Ṭūbā'dan olur fāriġ
Göñül viren kişi ey Ḥāletī ol serv-i āzāda

hevā-yı şām ol-:

1. **hevā-yı şām ol-:**-*a*
Kıt'a 68
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şam'ın havası gibi olmak II Akşam havası gibi olmak.

Hem ḫaste hem ġarīb olam andan revā mıdur
Dāʾim baña ṭoḳunmada ola hevā-yı Şām

hevā-yı şemʿ-i pür-envār:

1. **hevā-yı şemʿ-i pür-envār:**-*dan*
Müseddes 5
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Işık dolu mumun hevesi.

Bülbül-i şeydā ferāġat eyledi gül-zārdan
Geçdi pervāne hevā-yı şemʿ-i pür-envārdan

hevā-yı tāliʿ-i nā-sāz-gār:

1. **hevā-yı tāliʿ-i nā-sāz-gār:**
Gazel 145
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kötü talihin arzusu.

İtme tīr-i āhuñı pertāb hergiz Ḥāletī
Dönmeyince çaḳ hevā-yı tāliʿ-i nā-sāz-gār

hevā-yı viṣāl:

1. **hevā-yı viṣāl:**
Gazel 462
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kavuşma hevesi.

ʿAceb mi pīşe baña girye olsa şemʿ-miṣāl
Eritdi yüregümüñ yaġını hevā-yı viṣāl

[Mf.297:2]

hevā-yı vuṣlat-ı dil-dār:

1. **hevā-yı vuṣlat-ı dil-dār:**-*dan*
Gazel 366
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma hevesi.

Bād-ı hümūm-ı firḳat ile alışup mizāc
İtdüm hevā-yı vuṣlat-ı dil-dārdan ferāġ

hevā-yı zühd ü ʿamel:

1. **hevā-yı zühd ü ʿamel:**
Mesnevi 2
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Aşırı derecede sofuluk hevesi.

Ḳaṣr-ı cāna hevādan irdi ḫalel
İrdi andan hevā-yı zühd ü ʿamel

hevā-yı zülf-i yār:

1. **hevā-yı zülf-i yār:**-*ün*
Gazel 822
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçının arzusu.

Yirin ṭutmaz hevā-yı zülf-i yārüñ ḫāne-i cānda
Eger būy-ı gül-i cennet getürse bād-ı Nev-rūz'ı

heves eyle-:

1. **heves eyle:**-*r, -üz*
Gazel 347
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bir şeye karşı istek duymak, eğilimli olmak, heveslenmek, arzu etmek, istemek.

Āh ile irmege ḳapuña eylerüz heves
Zīrā ki bāġa bād ile gelmez mi ḫār u ḫas

heves ḳıl-:

1. **heves ḳıl:**-*ma*
Gazel 714
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Arzu etmek, istemek.

Çıḳmaġa ḳılma heves rifʿat ile eflāke
Anı fikr eyle ki āḫir düşeceksin ḫāke

heves-i lāle-zār:

1. **heves-i lāle-zār:**-*ı*
Gazel 702
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Lale bahçesinin isteği, arzusu.

Şevḳ-i ruḫıyla dāġ ḳo her bār cismüñe
Hicrinde dil-berüñ heves-i lāle-zārı ḳo

heves-i yūsuf-ı maḳṣūd:

1. **heves-i yūsuf-ı maḳṣūd:**
Gazel 125
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Maksat Yusuf'unun hevesi, arzusu.

Heves-i Yūsuf-ı maḳṣūd ile virmez dilümüz
Her ser-i cāhda āġūş-ı temennāya güşād

hey:

1. **hey:**
Gazel 543
Mısra: **5**
"Ey" seslenme sözü.

Ġam-ı dünyāda hey dirīġ itme
Bir dem olmadı pür-ṣafā gönlüm
[G.566:3]

hey meded:

1. **hey meded:**
Gazel 126
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"Aman yardım, ey imdat" anlamlarında veryansını ifade etmek amacıyla kullanılan seslenme kalıbı.

Çār-ḍarb ābdāl-veş ʿuryān-ı ʿışḳ oldum yine
Bir civān-ı çār-ebrūya uruldum hey meded

[G.121:10]

hey meded hey:

1. **hey meded hey:**
Gazel 813
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hey yardım/aman hey.

Hey meded hey şehr-yār-ı mülk-i istiġnā iken
Ṣayd-gāh-ı būma ṣalduḳ şāh-bāz-ı himmeti

heybet:

1. **heybetiyle:**-*i, -y, -le*
Kaside 12
Mısra: **27**
Büyüklük, azamet, iri görünüş.

Evvel eyler heybetiyle zehre-i aʿdāyı āb
Āb-dāde ḳılsa tīġin ol şeh-i kişver-sitān

[K.15:31]

heybet-i şāh-ı kāmyāb:

1. **heybet-i şāh-ı kāmyāb:**-*ı*
Gazel 892
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Muradına ermiş padişahın ihtişamı.

Taḫrīb-i diyār-ı ḫāṭır itme
Añ heybet-i şāh-ı kāmyābı

heycā:

1. **heycāya:**-*y, -a*
Kaside 2
Mısra: **28**
Savaş, kavga.

Ġazāl-ı çerḫe ṣalar pençesini şīr-i livā
Ḳarīn olursa eger ol hizebr heycāya

heyʾet-i cādū-yı ciger-ḫˇār:

1. **heyʾet-i cādū-yı ciger-ḫˇār:**
Gazel 150
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ciğer yiyen (kan döken) büyücünün görünüşü.

Ol şūḫ ele āyīne alup çeşmine baḳsun
Görsün nic'olur heyʾet-i cādū-yı ciger-ḫˇār

heyʾet-i kāfūr:

1. **heyʾet-i kāfūr:**
Mesnevi 5
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Kafur topluluğu.

Alnı ṣubḥ-ı ṣafā idi yüzi nūr
Müşki olmışdı heyʾet-i kāfūr

heykel-i zerrīn ol-:

1. **heykel-i zerrīn ol:**-*up*
Kaside 37
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Altın heykel (muska) olmak.

Heykel-i zerrīn olup ḳoynında ol mühr-i şerīf
Görmesün çeşm-i bed-i eflākden hergiz ẓiyān

hezār:

1. **hezār:**
Gazel 138
Mısra: **2**
Bülbül.

Āvāze-i maḥabbete ben virdüm iʿtibār
Benden çıḳardı naġme-i endūhını hezār

[G.139:2, K.5:12]

2. **hezār:**
Gazel 131
Mısra: **2**
Bülbül II Âşık.

İtmezdi ḳarşusında dem-ā-dem fiġān u zār
Yüz bulmasaydı ger gül-i ṣad-bergden hezār

[G.212:1, G.424:8, G.654:6, G.774:4, G.820:12]

3. **hezār:**
Gazel 141
Mısra: **14**
Bin, binlerce, çok fazla II Bülbül.

Ḫārı dūr itmedi gül Ḥāletiyā yanından
Şol ḳadar söyleyi gördi aña gül-şende hezār

[G.209:6, G.299:2, G.396:4, G.448:7]

4. **hezār:**
Gazel 118
Mısra: **3**
Bin, binlerce, pek çok.

Bir nigāhıyla hezār efgende peydā eyledi
Biñ ḥadengi nice pertāb eyler āyā bir güşād

[K.34:5, K.42:14]

hezār bār:

1. **hezār bār:**
Gazel 278
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bin defa.

Çekmedin ise Ḥāletiyā yār miḥneti
Yegdür gelen belāya taḥammül hezār bār

[K.26:6]

hezār hezār:

1. **hezār hezār:**
Gazel 131
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Binlerce.

Taḫt-ı zümürrüdine cülūs itdi şāh-ı gül
Feryāda geldi firḳat elinden hezār hezār

hezār ol-:

1. **hezār ol:**-*dı*
Gazel 275
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bülbül olmak II Güzel söz söyleyen bir şair olmak.

Ḥāletī oldı bugün fenn-i belāġatde hezār
Kimse ḳarşu gelemez aña yavuz şāʿirdür

hezārān:

1. **hezārān:**
Kaside 40
Mısra: **38**
Bin, binlerce, pek çok.

Raḥm it ey ḳāfile-sālār-ı mürüvvet aña kim
Ḳala cemmāze-i ümmīdi hezārān mirḥal

hezār-ı bāġ-veş:

1. **hezār-ı bāġ-veş:**
Gazel 783
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bahçenin bülbülü gibi.

Hezār-ı bāġ-veş ey Ḥāletī çoḳ ḳıyl ü ḳāl itme
Ġam ehli bī-nevā olmaḳ gerek mānend-i pervāne

hezār-ı gül-şen-i naẓm:

1. **hezār-ı gül-şen-i naẓm:**-*am*
Kaside 1
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Şiir bahçesinin bülbülü.

Yüri ḫatm eyle ey dil muṣḥaf-ı medḥin duʿā birle
Hezār-ı gül-şen-i naẓmam diyü uzatma destānı

hezār-ı zār:

1. **hezār-ı zār:**
Gazel 219
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İnleyen bülbül II Feryat eden âşık.

Taḫt-ı zümürrüdîne cülûs itdi şāh-ı gül
Feryāda geldi firḳat elinden hezār-ı zār

[K.6:4]

hezār-pāre:

1. **hezār-pāre:**
Gazel 506
Mısra: **2**
Bin parça, paramparça.

Hemîşe nāleler itmezdi bülbül-i cānum
Hezār-pāre degülmişse verd-i ḫandānum

[Mf.341:2]

hezeyān-ı maḥmūm:

1. **heẕeyān-ı maḥmūm:**
Müfret 349
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sıtmadan ileri gelen titremeli hezeyan (Sayıklama, saçma sapan konuşma).

Olur erbāb-ı dile bu ġazelümden maʿlūm
Naẓm olunsa nic'olurmış heẕeyān-ı maḥmūm

ḥıfz:

1. **ḥıfẓ:**
Müfret 547
Mısra: **1**
Koruma, muhafaza etme.

Āh-ı dilden ḥıfẓ içün āyîne-i ruḫsārını
Yār rū-gerdān olur gördükçe ben ġam-ḫʾārını

ḥıfz eyle-:

1. **ḥıfẓ eyle:**-*r, -in*
Gazel 209
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Korumak, saklamak, muhafaza etmek.

Her gelen seng-i cefāsın dil-berüñ ḥıfẓ eylerin
Öldügümden ṣoñra tā kim ideler seng-i mezār

[K.3:64, Kt.76:2]

ḥıfẓ it-:

1. **ḥıfẓ it:**-*dük, -i, -n*
Gazel 128
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Korumak, muhafaza altına almak.

Cismümle sūz-ı hicri bilen iʿtiḳād ider
Ḥıfẓ itdügin cehennem odın bir avuç remād

[G.562:7, K.31:31, Mf.26:2, Mf.432:2, Mf.28:2]

ḥıfẓ olun-:

1. **ḥıfẓ olun:**-*ma, -mak*
Mesnevi 3
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Saklanmak, muhafaza edilmek.

Der-i devlet-serāy-ı sırr-ı Ḫudā
Mühr ile ḥıfẓ olunmamaḳ ne revā

ḥınk-i çerh:

1. **ḫınḳ-i çerḫ:**-*ün*
Kaside 36
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Feleğin beyaz/kır/alacalı atı. Bu at ismi Divan şiirinde "hınk" ve "hıng" şekliyle de geçer. Bu at isminin geçtiği manzumelerde daha çok felek ile birlikte benzetme ilişkisi içerisinde kullanıldığı görülmektedir.

Ḫınḳ-i çerḫüñ ḥaḳ budur zîbā alışdurmış derin
Gezdürüp anı seḥerden rāyiż-i devr-i zamān

ḥınk-i felek:

1. **ḫınk-i felek:**
Kıt'a 97
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Feleğin kır atı.

Hemvāre ki bu ḫınk-i felek eyliye cilve
Naʿl-i zer ola aña dem-ā-dem meh-i tābān

ḥınk-i gerdūn:

1. **ḫınk-i gerdūn:**-*ı*
Kaside 27
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Feleğin atı.

Ḫınk-i gerdūnı iderdüm ġarḳa-i deryā-yı ḫūn
Eylesem gül-gūn-ı eşk-i çeşme irḫāʾ-i ʿināN

ḥınk-ı nā-rām-ı felek:

1. **ḫınk-ı nā-rām-ı felek:**
Gazel 714
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Feleğin boyun eğmeyen atı.

Ḫınk-ı nā-rām-ı felek Ḥāletiyā elbette
Ḳondurur gerd-i keder āyîne-i idrāke

ḥınk-i reh-vār-ı sipihr:

1. **ḫınk-i reh-vār-ı sipihr:**-*e*
Kaside 12
Mısra: **88**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün sarsmadan yürüyen atı.

Tā vara bir burcdan bir burca sulṭān-ı nücūm
Ḫınk-i reh-vār-ı sipihre idüp irḫāʾ-i ʿināN

ḥınk-i saʿādet:

1. **ḫınk-i saʿādet:**
Kaside 39
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Mutluluk atı.

Yaʿni bezm-i Āṣaf-ı şāh-ı
Süleymān-rütbe kim
Oldı raḫş-ı baḫtına ḫınk-i
saʿādet hem-ʿinān

ḫınk-i ṣabā:

1. **ḫınk-i ṣabā:**-*y, -a*
Gazel 395
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Rüzgar atı.

N'ola ḫınk-i ṣabāya her biri
ṭurma süvār olsa
Giderler gül ʿarūsın almaġa
ezhārı eşcāruñ

ḫınk-i sipihr:

1. **ḫınk-i sipihr:**
Kaside 3
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Feleğin kır atı.

Ḫayl-i ʿadū-yı devleti ḳılmazdı
pāymāl
Ḫınk-i sipihr eger ki aña
olmasaydı rām

ḫınk-i sipihr-i tünd-rū:

1. **ḫınk-i sipihr-i tünd-rū:**
Terkib-bend 1
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Çatık yüzlü feleğin atı.

İder ḫınk-i sipihr-i tünd-rū mā-
dām kim cünbiş
Olur āb-ı ḥayāt-ı ḫalḳ-ı ʿālem
pür-ġubār-ı ġam

ḫınk-i ṭabʿ:

1. **ḫınk-i ṭabʿ:**
Gazel 132
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Yaradılış atı II Şairlik yeteneği.

Ammā ki iltifāt gerek yoḫsa
ḫınk-i ṭabʿ
Ḳalur kümeyt-i ḫāme gibi
sermedī nizār

ḫınnā:

1. **ḫınnā:**
Gazel 29
Mısra: **8**
Kına.

Eşk-i ḫūn-bārum ile böyle
dem-ālūd oldı
Görinen bāl-i semendinde
degüldür ḫınnā

ḫırām:

1. **ḫırām:**
Gazel 497
Mısra: **14**
Nazlı ve edalı yürüyüş.

Bāġ-ı dehrüñ bilmezin ḫāṭır
nesiyle eglenür
Gitdi anuñ bülbülünden naġme
kebginden ḫırām

ḫırām eyle-:

1. **ḫırām eyle:**-*y, -e*
Gazel 499
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Salınarak yürümek.

Bir naḫle beñzer ol ki yürür āb
virmeden
Dil-ber ki bāde şevḳi ile eyliye
ḫırām

[G.530:8, G.576:7]

ḫırām it-:

1. **ḫırām it:**-*dükçe*
Kaside 3
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Salınmak, boy göstermek.

Yanuñca ṣalınan degül illā ki
tīġ idi
İtdükçe rezm-gāhda ol tūġlar
ḫırām

ḫırām-ı serv:

1. **ḫırām-ı serv:**
Müfret 527
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Servinin salınarak yürümesi.

Dil-i belā-keşi döndürdi murġ-ı
nālāna
Ḫırām-ı serv viren ḳāmet-i
civānāna

hirās:

1. **hirāsından:**-*ı, -n, -dan*
Kaside 7
Mısra: **33**
Korku.

ʿAceb mi şīr-i kūh u deşti teb
ṭutsa hirāsından
Ḳulaġına çalınmışdur nehīb-i
tīġ-i berrānuñ

[K.10:21, M.8:43]

ḫırāş ḳıl-:

1. **ḫırāş ḳıl:**-*dı*
Gazel 351
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tırmalamak, yaralamak.

Ḳanlu gelürse dīdelerümden
ʿaceb mi yaş
Zīrā ki ḳıldı nāḫun-ı ġam
baġrumı ḫırāş

ḫıred cevheri:

1. **ḫıred cevheri:**
Gazel 169
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Akıl cevheri.

Şol cām-ı leb-ā-leb ki ṣunar
sāḳi-i meh-rū
Ḥaḳḳā ki ḫıred cevheri ne ṭolı
bahādur

ḫıred ir-:

1. **ḫıred ir:**-*me, -y, -e*
Kaside 16
Mısra: **51**
Kelime Tipi: **Deyim**
Akıl ermek, bir şeyi kavrayabilmek, ne olduğunu anlayabilmek.

Ḳaṣr-ı celāl ü rifʿatüñe irmeye
ḫıred
Olsa eger felek aña nüh-pāye
nerd-bān

ḫıred-mendān-ı ġam:

1. **ḫıred-mendān-ı ġam:**-*dan*
Gazel 324
Mısra: **5**

Kelime Tipi: -
Keder akıllıları.

Ḫıred-mendān-ı ġamdan ṣorsalar İskender oldur kim
Ruḫ-ı yāra baḳar āyīne-i ʿālem-nümā bilmez

hırḳa-i peşmīne:

1. **ḫırḳa-i peşmīne:**-*müz*
Gazel 311
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dervişlik hırkası.

Ṭās-bāz-ı bezm-i ʿışḳuz biz ki nā-peydā ider
Bu ṭoḳuz ṭāsın sipihrüñ ḫırḳa-i peşmīnemüz

hırmen:

1. **ḫırmenden:**-*den*
Gazel 388
Mısra: **7**
Harman II Âşığın dert yükü.

Ya bu ḫırmenden miṣāl-i keh-rübā ḳaldurma kāh
Ya leʾīmān-ı zamānuñ minnetin ṭaġlarca çek

[G.402:8, G.509:4, G.560:5, G.583:3, G.715:4, G.824:2, K.11:17, M.7:37]

2. **ḫırmenüñden:**-*ün, -den*
Gazel 606
Mısra: **6**
Biçildikten sonra tahıl demetlerinin üzerinden düven geçirilerek tanelerin başaklarından ayrılması işleminin yapıldığı yer, harman II Sevgilinin yanağının beni.

Ḫaṭuñ geldi yine kām almadum ḫāl-i ʿiẕārından
Gedā-yı kūy-ı ʿışḳa ḫırmenüñden dāne virmezsin

[Mf.403:2]

ḫırmen-geh-i emel:

1. **ḫırmen-geh-i emel:**-*den*
Gazel 290
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Arzu harmanlığı.

Lāyıḳ budur ki dāneye dil-beste olmaya
Ḫırmen-geh-i emelden o kim ḫūşe-çīn olur

hırmen-i āteş ol-:

1. **ḫırmen-i āteş ol-:**-*a*
Gazel 391
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ateş harmanı haline gelmek, büsbütün yakıcı olmak.

Elem-i ḥasret-i yār ile budur ki görinen
Ḫırmen-i āteş ola dāġ-ı cünūnum giderek

hırmen-i cemāl:

1. **ḫırmen-i cemāl:**-*den*
Gazel 60
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yüz güzelliği harmanı.

Bir dānedür o ḫāl ki dihḳān-ı rūzgār
Biñ ḫırmen-i cemālden itmişdür intiḫāb

hırmen-i luṭf:

1. **ḫırmen-i luṭf:**-*ı, -n, -dan*
Kaside 11
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Lütuf harmanı.

Ne Süreyyā ḫūşesin ister ne māhuñ ḫırmenin
Her gedā kim ḫırmen-i luṭfından olur ḫūşe-çīn

hırmen-i māh:

1. **ḫırmen-i māh:**
Gazel 306
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ay harmanı.

Murġ-ı bālā himmetüz kim olmazuz hergiz şikār
Ḫırmen-i māh üzre ḳursaydı felekler dāmumuz

[G.839:1, G.840:1, K.2:25]

hırmen-i māh-ı tābān:

1. **ḫırmen-i māh-ı tābān:**
Kaside 14
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Parlak ay harmanı (Ayın halesi).

Dāne-i encüm ile Sünbüle ḫākister olup
Ḳorḳarın kim ṭutuşa ḫırmen-i māh-ı tābān

hırmen-i murād:

1. **ḫırmen-i murād:**
Gazel 128
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İstek harmanı.

Ol dāne dāne ḫāli ḫayāl eylese ṣanur
Dām-ı belāyı murġ-ı dilüm ḫırmen-i murād

hırmen-i ṣabr:

1. **ḫırmen-i ṣabr:**-*um, -a*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sabır harmanı.

Ḫırmen-i ṣabruma āteş urasın lāyıḳ mı
Sebze-zār-ı emelüm itmek umarken ḫurrem

hırmen-i ṣabr u karār:

1. **ḫırmen-i ṣabr u ḳarār:**-*a*
Tarih 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sabır ve sakinlik harmanı.

Ādem nice döyer bu ġam-ı cān-güdāza kim
Bir demde ṣaldı ḫırmen-i ṣabr u ḳarāra od

[G.589:10]

hırmen-i ṣabr u karār-ı ʿāşıḳ:

1. **ḫırmen-i ṣabr u ḳarār-ı ʿāşıḳ:**-*a*
Gazel 202
Mısra: **9**

Kelime Tipi: -
Âşığın sabır ve tahammül harmanı II Âşığın sabırlı tahammüllü gönlü.

Ḫırmen-i ṣabr u ḳarār-ı ʿāşıḳa āteş ṣalar
Aḫker-i sūzan mıdur āyā o laʿl-i ḫoş-güvār

[G.270:7]

hırmen-i ümīd:

1. **ḫırmen-i ümīd:**
Gazel 808
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ümit harmanı.

Ṣol ḫırmen-i ümīd ki bī-minnet olmaya
Yoḳdur yanumda farḳı anuñ berg-i kāhla

[G.294:5]

hırş:

1. **ḫırş:**
Gazel 88
Mısra: **10**
Aç gözlülük, şiddet ve tamahla bir şeyin üzerine düşme.

Ey Ḥāletī fiġān iledür müddetü'l-ḥayāt
Ḫırş ile ol ki oldı siyeh-kāse çün rebāb

[M.8:101]

hırz-ı āsār kıl-:

1. **ḫırz-ı āsār ḳıl:**-*up*
Mesnevi 8
Mısra: **142**
Kelime Tipi: -
Kem gözden, kötülükten korumak.

İdüp geh şiʿr ü geh inşāda güftār
Ḳılup nām-ı şerīfüm ḫırz-ı āsār

hırz-ı cān:

1. **ḫırz-ı cān:**
Gazel 331
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Canı koruma.

Ḫırz-ı cān gibi ṭutar naẓmumuz erbāb-ı hüner
Ḥāletī ehl-i ḥased gerçi götürmez sözümüz

[M.4:104]

ḫırz-ı cān eyle-:

1. **ḫırz-ı cān eyle:**-*se, -y, -di*
Kaside 35
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Can sığınağı yapmak.

Nüsḫa-i vaṣf-ı cemīlüñ eyleseydi ḫırz-ı cān
Görmeyeydi bir daḫı ḫummā yüzin şīrān-ı ġāb

ḫırz-ı cān it-:

1. **ḫırz-ı cān it:**-*dükçe*
Kaside 36
Mısra: **86**
Kelime Tipi: -
Can muskası yapmak, can gibi saklamak.

Vird-i sükkān-ı sipihr olsun duʿā-yı devletüñ
Ehl-i ʿarża seyfüñi itdükçe Mevlā ḫırz-ı cān

ḫırz-ı destār eyle-:

1. **ḫırz-ı destār eyle:**-*y, -e*
Gazel 143
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Sarık gibi saklamak.

Benüm ol ehl-i hüner bulsa eger kim Bercīs
İmtiḥān-ı ḳalemüm eyliye ḫırz-ı destār

ḫırz-ı ġam oku-:

1. **ḫırz-ı ġam oḳu:**-*r, -sa*
Gazel 564
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Üzüntüden koruma muskası hazırlamak.

Cān riştesine ḫırz-ı ġam oḳursa pīr-i ʿışḳ
Ser-cümle ʿuḳdeler gider andan yegān yegān

ḫırz-ı nigeh-dār ol-:

1. **ḫırz-ı nigeh-dār ol:**-*a*
Kaside 9
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Gözcü, koruyucu olmak.

Budur Ḥaḳ'dan recāmuz kim livā-yı şāh-ı Cem-cāhuñ
Dem-ā-dem muṣḥaf-ı tevfīk ola ḫırz-ı nigeh-dārı

ḫışn-ı ḥaṣīn-i çerh-i felek:

1. **ḫışn-ı ḥaṣīn-i çerḫ-i felek:**
Kaside 26
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Feleğin sağlam kalesi.

Evc-i bürūc-ı ḳalʿa-i gerdūn gibi bülend
Ḫışn-ı ḥaṣīn-i çerḫ-i felek gibi üstüvār

ḫışn-ı ʿişret:

1. **ḫışn-ı ʿişret:**-*e*
Kaside 29
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eğlence kalesi.

Bir böyle sūr lāzım idi ḫışn-ı ʿişrete
Yanına tā ki eylemeye ceyş-i ġam mürūr

ḫışm:

1. **ḫışmın:**-*ı, -n*
Gazel 323
Mısra: **9**
Öfke, kızgınlık, gazap.

Ḳaşın çatsaydı dil-ber Ḥāletī ḫışmın saña şanma
Yuḳardandur kemānın degme bir naḫcīr içün ḳurmaz

[K.12:23, G.692:11]

ḫışm eyle-:

1. **ḫışm eyle:**-*di*
Gazel 802
Mısra: **9**

Kelime Tipi: -
Öfkelenmek.

Sevdüñ beni diyü yine ḫışm eyledi yār
Öldürmeg içün Ḥāletī'i buldı bahāne

ḫışm ile:

1. **ḫışm ile:**
Gazel 33
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Öfkeyle.

Ḫışm ile baḳma yazıḳdur ben belā-keş ʿāşıḳa
Ġamze-i berrān ile kesme ümīdüm dil-berā

ḫısm it-:

1. **ḫışm it:**-*üp*
Gazel 478
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Öfkelenmek, kızmak.

O yār ḫışm idüp odlara urdı eşʿārum
ʿAceb mi ḥālümi bildürse yana yana ġazel

[G.234:3]

ḫışm semendi:

1. **ḫışm semendi:** -*n*, -*e*
Gazel 808
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gazap, öfke atı.

ʿĀşıḳlarını ḫışm semendine çignedür
Kendün iderse nisbet eger gerd-i rāhla

ḫıṭṭa-i mülk:

1. **ḫıṭa-i mülk:**-*i*, -*n*, -*i*
Mesnevi 7
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Memleket, ülke.

Oldur ol mülk-i ẓulmi ġāret iden
Ḫıṭa-i mülkini ʿimāret iden

ḫıṭṭa-i diyār-ı sühan:

1. **ḫıṭṭa-i diyār-ı süḫan:**
Gazel 611
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Söz, şiir ülkesi.

Zemīn-i şiʿrüme hiç Ḥāletī ḫalel gelmez
Bu deñlü çignek iken ḫıṭṭa-i diyār-ı süḫan

ḫıyām:

1. **ḫıyāmı:**-*ı*
Mesnevi 8
Mısra: **42**
Haymeler, çadırlar.

Şeh-i şarḳuñ olup çok ihtimāmı
Ṭoḳuzdan artuḳ olmadı ḫıyāmı

ḫıyām ḳur-:

1. **ḫıyām ḳur:**-*maz*, -*dı*
Kaside 3
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Çadırlar kurmak .

Āfātdan vücūd-ı şerīfin ṣaḳınmasa
Ḳurmazdı çerḫ birbiri üzre ṭoḳuz ḫıyām

ḫıyām-ı ʿizz ü iḳbāl:

1. **ḫıyām-ı ʿizz ü iḳbāl:**-*ün*
Kaside 8
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
Yücelik ve talih çadırı.

Ḫudā ḳılsun ḫıyām-ı ʿizz ü iḳbālüñ ḳıyām üzre
Ola hemvāre tā kim çetr-i zer-kār-ı felek ber-pā

ḫıyānet:

1. **ḫıyānetdür:**-*dür*
Gazel 171
Mısra: **10**
Hainlik, vefasızlık.

Naḳd-i cān dil-berüñ emānetidür
Virmemek Ḫaletī ḫıyānetdür

ḫıyre-cān:

1. **ḫıyre-cānam:**-*am*
Mesnevi 9
Mısra: **108**
Güçsüz, fersiz.

Leked kūb-ı zamān-ı bī-emānam
Nefir-i ʿāmm-ı ġamdan ḫıyre-cānam

ḫıżr:

1. **ḫıżr:**
Gazel 102
Mısra: **6**
Âb-ı hayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılan kimse.

Meyl itdüginde laʿl-i revān-baḫşuña göñül
Ḫıżr olmamışdı vāṣıl-ı ser-çeşme-i ḥayāt

[G.139:7, G.641:12, G.652:8, G.801:6, K.24:46, K.26:12, Kt.104:3, Trk.B.1:6]

ḫıżr himmeti:

1. **ḫıżr himmeti:**
Kaside 12
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Hızır'ın yardımı.

Reh-ber olsa keşti-i iḳbāle Ḫıżr himmeti
Ḫāmesiyle nāmesi olur sütūn u bād-bān

ḫıżr iriş-:

1. **ḫıżr iriş-:**-*di*
Kaside 6
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hızır gibi yetişmek.

Deryā-yı ġamdan eylemege dilleri ḫalāṣ
Dünyāya Ḫıżr irişdi bugün ṣaḥn-ı sebze-zār

ḫıżr-himmet:

1. **ḫıżr-himmet:**
Mesnevi 7
Mısra: **72**
Hızır'ın yardımı.

Müstedām ide Ḥażret-i Bārī
Ḫıżr-himmet ola nigeh-dārı

hıżr-himmet ü tevfīḳ:

1. **ḫıżr-himmet ü tevfīḳ:**
Kaside 16
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Hızır gibi yardım eden.

Her demde Ḫıżr-himmet ü tevfīḳ hem-riḳāb
Hemvāre esb-i devlet ü iḳbāl zīr-rān

hıżr-ı çemen:

1. **ḫıżr-ı çemen:**
Gazel 183
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Çimen Hızır'ı II Çimen yeşilliği.

Bu faṣl içre dimek kim rūz uzandı şeb ḳaṣīr oldı
Gelüp Ḫıżr-ı çemen hem basṭ u hem ṭayy-ı zamān eyler

hıżr-ı fütüvvet:

1. **ḫıżr-ı fütüvvet:**
Mesnevi 8
Mısra: **135**
Kelime Tipi: -
Cömertlik Hızır'ı.

Olup Ḫıżr-ı fütüvvet āşikāre
Emel fülkin çağırmaz mı kenāra

hıżr-ı haṭṭ:

1. **ḫıżr-ı ḫaṭṭ:**-*ı*
Gazel 275
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayva tüylerinin Hızır'ı II Sevgilinin Hızır gibi imdada yetişen ayva tüyleri.

Ḫıżr-ı ḫaṭṭı ise yaşda ḳurıda ḫāżırdur
Ġamze-i yār dil ü dīdemüze nāẓırdur

hıżr-ı haṭṭ-ı yār:

1. **ḫıżr-ı ḫaṭṭ-ı yār:**
Gazel 216
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayva tüylerinin Hızır'ı II Sevgilinin Hızır gibi imdada yetişen ayva tüyleri.

Hem gözde hem göñülde ider dem-be-dem ḳarār
Yaşda ḳurıda ḫāżır olur Ḫıżr-ı ḫaṭṭ-ı yār

hıżr-ı ʿīsā-dem:

1. **ḫıżr-ı ʿīsā-dem:**
Kaside 20
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Hz. İsa nefesli Hızır II Şeyhülislam Hocazâde Mehmed Efendi.

Cenāb-ı ḫażret-i müftī-i ʿālem
Ḫıżr-ı ʿīsā-dem
Ḳudūmıyla iden ser-sebz bāġ-ı dīn ü īmānı

hıżr-ı mübārek-maḳdem ü ʿīsā-nefes:

1. **ḫıżr-ı mübārek-maḳdem ü ʿīsā-nefes:**
Kaside 12
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayağı uğurlu Hızır ve İsa nefesli II Sultan I. Ahmed.

Geldi ol Ḫıżr-ı mübārek-maḳdem ü ʿĪsā-nefes
Dem-ḳadem itse n'ola ḫalḳ-ı zemīn ü āsmān

hıżr-ı nebī-veş:

1. **ḫıżr-ı nebī-veş:**
Kaside 13
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Hızır Peygamber gibi.

Alup Ḫıżr-ı nebī-veş behre dāʿim ʿömr-i sermedden
Sikender gibi dünyā mülk ola ol şāh-ı devrāna

hıżr-ı tevfīḳ:

1. **ḫıżr-ı tevfīḳ:**
Kıt'a 127
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yardım Hızır'ı II Övülen kişi.

El virüp şimdi rūzgār bize Ḫıżr-ı tevfīḳ eyledi yārī

hicāb:

1. **hicāb:**
Gazel 54
Mısra: **6**
Utanma, sıkılma.

Bir ʿaceb meydür mey-i bezm-i maḥabbet ḥaḳ bu kim
Bī-tereddüd refʿ olur anuñla yetmiş biñ hicāb

[G.62:3, G.62:8, G.65:5, G.78:6, G.446:15, G.678:10, G.731:7, G.792:7, M.8:150, Mf.5:1, Mf.27:1, Mf.385:2]

hicāb eyle-:

1. **ḥicāb eyle:**-*y, -üp*
Gazel 60
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Utanmak, ar etmek.

İtse nüfūẕ nāvek-i ṭabʿum müşāhide
Tīr-i felek geçerdi yire eyleyüp ḥicāb

[G.81:8, K.6:44]

hicāb eyler ol-:

1. **ḥicāb eyler ol:**-*dı*
Gazel 57
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Utanır hale gelmek.

Dūd-ı āhum ʿālem-i bālāya virdi ıżṭırāb
Eyler oldı aḫter-i baḫtum kevākibden ḥicāb

hicāb ile:

1. **ḥicāb ile:**
Gazel 781
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Utanarak.

Mānend-i gül açıl bir iki cām-ı nāb ile

Ḥūr-ı cinān gibi ne ṭursın ḥicāb ile

hicāb it-:

1. **ḥicāb it:**-*se*
   Gazel 214
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Örtünmek.

ʿİbret gözünde perde-i ġaflet ḥicāb itse
Şol zen gibi olur kişi kim çeşm-bendi var

2. **ḥicāb it:**-*er*
   Gazel 62
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Utanmak.

Gör ṭāliʿüm ki ḳanlu yaşumdan ḥicāb ider
Gerçi ḥicābı refʿ itdi ḫāṣṣiyyet-i şarāb

[M.5:59, K.29:27, G.88:2, Mf.23:2]

hicāb ḳıl-:

1. **ḥicāb ḳıl:**-*maz*
   Gazel 74
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Utanmak.

Yāra urulduġumçün idenler baña ʿitāb
Ḳılmaz mı ola ḳaşı kemānın görüp ḥicāb

hicāb vir-:

1. **ḥicāb vir:**-*ür*
   Gazel 190
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Utanç vermek, utandırmak.

Nergise fikr-i çeşmi ḫˇāb virür
Güllere ʿārızı ḥicāb virür

[M.2:62]

hicāb-ālūde:

1. **ḥicāb-ālūde:**
   Gazel 745
   Mısra: **1**
   Utanarak.

Geldi ol ḥūr-ṣıfat bezme ḥicāb-ālūde
Ruḫınuñ güllerini ḳıldı gül-āb-ālūde

hicābın aç-:

1. **ḥicābın aç:**-*dı*
   Gazel 139
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Örtüsünü açmak II Goncanın yapraklarını açması.

Ġoncenüñ açdı ḥicābın mey-i şeb-nemle bahār
Biñ yıluñ bir başıdur başlasun efġāna hezār

hicr:

1. **hicr:**
   Gazel 41
   Mısra: **3**
   Ayrılık.

Gördi kim ḫāne-i dil hicr ile vīrān olmış
ʿÖmrüme ḳondı benüm ḳāfile-i derd ü belā

[G.53:7, G.69:7, G.72:7, G.75:10, G.199:3, G.204:3, G.251:5, G.354:7, G.429:5, G.435:1, G.442:2, G.490:1, G.514:1, G.527:9, G.532:12, G.536:14, G.651:1, G.699:7, G.700:1, G.702:10, G.864:2, G.884:1, Mf.68:2, Mf.241:1, Mf.293:1, Mf.397:1, Mü.8:20]

hicr āteşi:

1. **hicr āteşi:**
   Gazel 530
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Ayrılık ateşi.

Hicr āteşi Ḫalīl-i dile gül-sitān olur
Ey Ḥāletī gelürse eger yārdan selām

hicr eyle-:

1. **hicr eyle:**-*di*
   Gazel 235
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Ayırmak.

Hicr eyledi beni hedef-i nāvek-i belā
Her dāġ-ı sīne āteş-i ḥasret nişānıdur

hicr odına yaḳ-:

1. **hicr odına yaḳ-:**-*up*
   Gazel 421
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Ayrılık ateşiyle yakmak. II Sevgiliden ayrı kalan ve bir türlü sevgiliye kavuşamayan âşığın gönlünün ayrılık ateşiyle acı içinde yanması.

Yaḳup hicr odına pervāne gibi ʿāşıḳ-ı zāruñ
Çerāġ-ı bezm-i aġyār eylemek lāzım mı ruḫsāruñ

hicr ü vaṣl-ı yār:

1. **hicr ü vaṣl-ı yār:**-*dan*
   Gazel 672
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Sevgiliye kavuşma ve ayrılma.

Hicr ü vaṣl-ı yārdan güftāra başlar lā-cerem
Bu dil-i mecnūna ṣorsañ rūze vü bayrāmdan

hicrān:

1. **hicrān:**
   Gazel 382
   Mısra: **8**
   Ayrılık, ayrılık acısı II Sevgiliden ayrı olmak.

Olur mı ṭāḳ-ı ebrū-yı nigāra baḳmaġa çāre
Maḥabbet ehlinüñ hicrān ile ḳaddi dü-tā ancaḳ

[G.760:6]

hicrān ol-:

1. **hicrān ol-:**-*ma, -sa*
   Gazel 652
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Ayrılık olmak, gönül ıraklığına uğramak.

Ḫūn-āb-ı ciger aḳmaz idi şīşe-i dilden

Ey şūḫ-ı cefā-pīşe eger olmasa hicrān

2. **hicrān ol-:**-*sa*
Gazel 764
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yırtık bulunmak.

Gelür vuṣlat metāʿı ben gedānuñ naḳd-i cānıyla
Bahāsı az olur zīrā ki hicrān olsa kālāda

[G.765:8]

hicrāna şal-:

1. **hicrāna şal:**-*ar, -ın*
Gazel 863
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Ayrılığa sürüklemek, ayrı bırakmak.

Şaların dirdi seni Ḥāletiyā hicrāna
Didügin ʿāḳıbet ol şūḫ-ı sitem-kār itdi

hicre düş-:

1. **hicre düş:**-*eli*
Gazel 14
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılmak.

Düşeli hicre işüm ṭurma duḫān itmekdür
Tā çıḳa dūd-ı dilüm bilmeye hergiz aʿdā

hicre şal-:

1. **hicre şal:**-*up*
Gazel 71
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayrılmak, ayrılığa terk etmek.

Ḥāletī belā-keşi hicre şalup o şāh-ı ḥüsn
Şimdi anuñla ḳorḳudur her kime eylese ġażab

[G.470:3]

hicret it-:

1. **hicret it:**-*dük, -i, -n, -de*
Mesnevi 6
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Peygamberimizin Mekke-i Mükerreme'den Medine-i Münevvere'ye teşrif buyurmaları.

Mekke'den hicret itdüginde o şāh
Oldı beyt-i şerīfi menzil-gāh

hicr-i leb-i cānān:

1. **hicr-i leb-i cānān:**
Gazel 731
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağının ayrılığı.

Pister-i merg içreyem hicr-i leb-i cānān ile
Ol ṭabīb-i dil meded gelsün yetişsün cān ile

hicr-i ser-i zülf:

1. **hicr-i ser-i zülf:**-*ün, -le*
Gazel 652
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Saçın ucunun ayrılığı II Sevgilinin saçının ucundan ayrı olma.

Raḥm eyle dil-i Ḥāleti-i zāruña her gāh
Hicr-i ser-i zülfüñle olur bī-ser ü sāmān

hicr-i yār:

1. **hicr-i yār:**-*i, -y, -le*
Gazel 423
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayrılığı.

Kimisi hicr-i yāriyle kimi ḫaṭṭuñ ġubārıyla
Olupdur Ḥāletī-veş cümle ʿālem deng ü ḫayrānuñ

[Mf.466:1]

hīç:

1. **hiç:**
Gazel 16
Mısra: **16**
Bir işin herhangi bir zamanda yapılıp yapılmadığını sormak için soru cümlelerinde kullanılır.

Kim añar Ḥāletī seni yāra
Hiç añılsun mı gül yanında giyā

[G.22:12, G.33:5, G.34:6, G.G.57:4, G.58:10, G.72:2, G.78:4, G.85:6, G.91:3, G.109:6, G.109:8, G.137:13, G.142:2, G.147:18, G.165:1, G.191:11, G.195:2, G.199:10, G.206:12, G.216:4, G.226:9, G.255:9, G.260:9, G.269:10, G.289:11, G.318:5, G.349:9, G.369:9, G.374:4, G.380:9, G.384:6, G.469:12, G.477:10, G.495:6, G.525:4, G.547:9, G.559:3, G.584:10, G.585:6, G.590:7, G.649:2, G.660:4, G.698:1, G.716:10, G.717:4, G.727:10, G.749:2, G.771:10, G.840:2, G.842:10, G.868:8, K.7:21, K.24:32, K.30:23, K.32:56, K.32:67, Kt.K.3:9, M.4:106, M.8:181, Mf.33:2, Mf.404:2, Mf.431:2, Mf.442:1, Mf.526:2]

2. **hiç:**
Gazel 5
Mısra: **12**
Asla, katiyen, hiçbir zaman.

İḫtirāz itmek gerekdür āh-ı dilden dōstum
Görmedük hiç nāvek-i kīş-i maḥabbetden ḫaṭā

[G.7:5, G.8:4, G.15:2, G.17:4, G.20:6, G.26:9, G.35:4, G.40:9, G.109:1, G.109:2, G.109:4, G.117:10, G.119:3, G.122:10, G.135:4, G.135:6, G.146:8, G.197:2, G.212:5, G.231:9, G.237:6, G.243:10, G.246:9, G.271:10, G.275:3, G.280:2, G.287:4, G.295:13, G.305:9, G.319:6, G.322:2, G.322:10, G.327:2, G.329:8, G.332:4, G.334:7, G.353:6, G.356:10, G.364:3, G.376:11, G.381:7, G.383:8, G.391:8, G.398.5, G.404:11, G.413:8, G.455:2, G.466:4, G.475:2, G.480:8, G.487:2, G.518:10, G.526:10, G.531:8, G.533:10, G.538:6, G.541:6, G.569:13, G.573:14, G.576:3, G.610:9, G.611:9, G.615:4, G.615:8, G.617:12, G.626:9, G.644:2,

G.647:9, G.647:11, G.656:14, G.680:9, G.685:9, G.692:13, G.693:10, G.697:5, G.703:10, G.705:8, G.714:7, G.728:12, G.735:3, G.737:5, G.743:7, G.749:10, G.750:1, G.750:6, G.755:2, G.758:6, G.782:4, G.789:3, G.802:4, G.803:2, G.806:12, G.817:5, G.818:11, G.820:12, G.822:2, G.828:5, G.842:16, G.850:6, G.858:14, G.870:5, G.873:2, G.884:12, G.894:3, K.4:31, K.17:49, K.19:6, K.20:44, K.25:26, K.28:83, K.32:60, K.34:9, K.40:48, K.41:64, Kt.32:1, Kt.51:2, Kt.58:2, Kt.92:2, Kt.107:3, Kt.K.1:4, M.9:96, M.9:126, M.9:196, Mf.5:2, Mf.20:2, Mf.24:2, Mf.185:1, Mf.194:2, Mf.204:1, Mf.215:2, Mf.246:2, Mf.263:1, Mf.301:1, Mf.328:2, Mf.367:1, Mf.386:1, Mf.417:2, Mf.437:2, Mf.513:2, Mf.528:2, Mf.540:2, Mü.2:16, Mü.2:26, Mü.5:9, Mü.5:28, Mü.6:15, Th.1:12]

hiç bilmem:

1. **hiç bilmem:**
   Gazel 757
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Hiçbir fikrim yok.

Ne ʿālem nev-bahārın özler ol dīvāne hiç bilmem
Teselli gelmiyor hergiz dile gül-zār-ı cennetle

hiç bir:

1. **hiç bir:**
   Gazel 867
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Hiçbir, asla, hiçbir şekilde.

Nigār-ı çīn-i zülfinden güẕār itdük o yirlerde
Dil-i güm-geştemüzden ey ṣabā hiç bir nişān yoḳ mı

hiç bir zamān:

1. **hiç bir zamān:**
   Gazel 867
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Hiçbir vakit.

Gehī ṭaʿn-ı ʿadū ġam-gīn ider geh miḥnet-i fırḳat
Dil-i ʿāşıḳ feraḫ-nāk olacaḳ hiç bir zamān yoḳ mı

hiç degül:

1. **hiç degül:**
   Gazel 274
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Boşuna, sebepsiz değil.

Eyliyen cān u teni bār-ı belā ile dü-tā
Hiç degül Ḥāletiyā zülf-i ḫam-der-ḫamdur

hiç kimse:

1. **hiç kimse:**-*y, -e*
   Gazel 692
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Hiç kimse" anlamında belgisiz zamir.

Ṣīşe-i eflāk gūyā kim ḥavāle cāmıdur
Mā-verāsında olan hiç kimseye olmaz ʿıyān

hiç ol-:

1. **hiç ol-:**-*a*
   Gazel 109
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Yok olmak, mahvolmak, perişan olmak.

Tāb-ı temūz-ḥasret-i nārıyla Ḥāletī
Cūy-ı ümīdüm ola gibi vara vara hiç

hiç olmazsa:

1. **hiç olmazsa:**
   Gazel 166
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   En azından.

Hemān ḳaṣdı sīm almadur gördüginden
Hiç olmazsa göz yaşı alur ekābir

hiç şorma:

1. **hiç şorma:**
   Gazel 216
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Anlatılması güç.

Her kim işitse derd-i dilüm baġrı ḫūn olur
Hiç şorma ḥālümi benüm ey şūḫ u şīve-kār

[G.271:4]

hīçbir:

1. **hiçbir:**
   Gazel 809
   Mısra: **5**
   Bir addan önce getirilerek o adın bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz.

Ārzū itmez göñül ʿālemde hiçbir nesneye
Yār ile ol itdügüm seyrānı görsem gāh gāh

hiçe satıl-:

1. **hiçe şatıl:**-*a*
   Gazel 788
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: **Deyim**
   Değer verilmemek.

Derd-i ġam-ı dehānuñ ile ben degül miyem
Bāzār-ı ʿışḳ içinde o kim hiçe ṣatıla

hidāyet meşʿali:

1. **hidāyet meşʿali:**-*n*
   Gazel 711
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Doğruluk meşalesi.

O ruḫlar ẓulmet-i ġamda hidāyet meşʿalin ṭutsa
Benüm bu baḫt-ı güm-rāhum getürseñ yola bir pāre

hidīv-i büzürg-i memālik-sitān:

1. **ḫidīv-i büzürg-i memālik-sitān:**-*ı*
   Kaside 38

Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Ülkeler fetheden büyük hükümdar II Nazım ülkesine yeni ufuklar açan şar, Azmî-zâde Hâletî.

Benem şimdilik ḫaṭṭ-ı mülk-i naẓmuñ
Ḫidīv-i büzürg-i memālik-sitānı

hidīv-i çeşm:

1. **ḫidīv-i çeşm:**-*i*
Müfret 73
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gözün koruyucusu.

Ṭarz-ı nigāhı dīde-i ʿuşşāḳa perdedür
Ḥaḳḳā ḫidīv-i çeşmi ʿaceb kār-gerdedür

hidīv-i kām-rān:

1. **ḫidīv-i kām-rān:**
Kaside 36
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Muradına ermiş vezir.

Būstān-ı ʿālemüñ yaḳmazdı evrāḳın temūz
Ger aña medḥüñ yazılsa ey ḫidīv-i kām-rān

hidīv-i kām-yāb:

1. **ḫidīv-i kām-yāb:**
Kaside 35
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Muradına ermiş devlet adamı II Kaptan Cagala-zâde.

Çerḫ-i vālā şandılar her tūde-i ḫākisteri
Maṭbaḫ-ı cūduñ görenler ey ḫidīv-i kām-yāb

hidīv-i kişver-gīr:

1. **ḫidīv-i kişver-gīr:**
Kaside 17
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ülkeler fetheden hükümdar.

Kemānın eylese pür ol ḫidīv-i kişver-gīr
Şanur gören ki gelür burc-ı Ḳavs'e mihr-i münīr

hidīv-i şaff-şiken:

1. **ḫidīv-i şaff-şiken:**-*si, -n*
Kıt'a 99
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
(Düşman) saflarını yaran vezir.

Eyleyüp Mevlā seni seyf ü ḳalemle ser-fırāz
Hem ḫidīv-i ṣaff-şikensin hem müşīr-i kār-dān

hidmet:

1. **ḫidmetüñde:**-*ün, -de*
Gazel 64
Mısra: **3**
Birinin işini görme; görev, vazife.

Mihr-i cemālüñi göreli ḫidmetüñde dil
İster ki pāre pāre ola nitekim seḥāb

[G.73:5, G.775:4, G.856:5, K.7:41, K.25:62, K.26:67, K.36:36, M.3:33, M.6:41]

hidmet eyle-:

1. **ḫidmet eyle:**-*di*
Tarih 1
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Hizmet etmek.

Üç kerre eger Āsaf-ı dehr olsa revādur
Üç şāh-ı Süleymān-ḥaşeme eyledi ḫidmet

hidmet it-:

1. **ḫidmet it:**-*er, -ken*
Mesnevi 9
Mısra: **194**
Kelime Tipi: -
Hizmet etmek, çalışmak; birinin amaçlarının gerçekleşmesini sağlamak.

Daḫı manṣıbla olurken şeref-nāk
İderken ḫidmetüm her saʿd-i eflāk

[G.662:11, K.26:47, M.4:104]

hidmetde ol-:

1. **ḫidmetde ol:**-*up*
Gazel 729
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hizmetinde olmak, hizmet etmek.

Dil ü dīdem olup ḫidmetde ol şūḫ-ı cefā-cūya
Ezelden şaldılar anuñ birin oda birin şuya

[K.38:31]

hidmet-i devletinde ḳıl-:

1. **ḫıdmet-i devletinde ḳıl:**
Gazel 892
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Devlet görevi, makam, mevki vermek.

Ḳıl ḫıdmet-i devletinde yā Rab Gencūr-ı duʿā–yı müstecābı

hidmet-i dünbāle-i mīş it-:

1. **ḫidmet-i dünbāle-i mīş it:**-*er*
Kaside 14
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Koyun kuyruğuna hizmet etmek.

Gürg-i derende ider ḫidmet-i dünbāle-i mīş
Şāne-i ʿāc olur aġzındaġı şāf-ı dendān

hidmet-i fenn-i cünūn eyle-:

1. **ḫidmet-i fenn-i cünūn eyle:**-*r, -üm*
Gazel 103
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çılgınlık ilmine hizmet etmek II Âşıklık yapmak.

Eylerüm kendüm bilelden ḫidmet-i fenn-i cünūn

Anda hergiz görmedüm firḳat
gibi düşvār baḫş

hidmet-i hāk-i der:

1. **ḫidmet-i ḫāk-i der:**-*ün*
Kaside 24
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Kapısının önünü süpürme hizmeti, eşiğinin temizleme görevi.

Ḫidmet-i ḫāk-i derüñ gibi
saʿādet buldum
Yiridür eyler isem çerḫe eger
istiġnā

[K.35:50]

hidmet-i naẓm:

1. **ḫidmet-i naẓm:**-*un, -da*
Gazel 455
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Nazım hizmeti II Şairlik sanatı.

Bağlarsa n'ola ḫidmet-i
naẓmuñda kemerler
Ḫāme ḳulıdur Ḫāletiyā ḫüsn-i
edānuñ

hidmet-i şāh-ı ġam:

1. **ḫidmet-i şāh-ı ġam:**
Gazel 86
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eziyet padişahının hizmeti II Sevgilinin hizmeti.

İtsem ʿaceb mi ḫidmet-i şāh-ı
ġam ile faḫr
Biñ dil görüp bir ten içinde
ider intiḫāb

hidmetin gör-:

1. **ḫidmetin gör-:**-*mez*
Gazel 420
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sorumluluklarını yerine getirmek.

Ne lāzım ʿāşıḳ-ı bī-dilleri hep
kendüñ öldürmek
O deñlü ḫidmetüñ görmez mi
cānā derd-i hicrānuñ

hidmetinde bulun-:

1. **ḫidmetinde bulun:**-*dı*
Kaside 23
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hizmetinde bulunmak.

Bulunmaz böyle Āṣaf-rā vezīr-
i ʿālem-ārā kim
Bulundı şöyle muʿẓam
ḫidmetinde ehl-i īmānuñ

hidmetine bulun-:

1. **ḫidmetine bulun-:**-*maz*
Gazel 329
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hizmette bulunmak, bir kimsenin ihtiyaçlarını karşılamak.

ʿIşḳuñla yitürmişdür o kendin
dime cānā
Bir ḫidmetüme ʿāşıḳ-ı ġam-
ḫˇār bulunmaz

hikāyāt-ı kühen:

1. **ḫikāyāt-ı kühen:**
Gazel 62
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eski hikayeler, boş işler.

Şuhūd-ı nüsḫa-i ṣunʿa nev-ā-
nev bulmayan ḳudret
İdüp taẕyīʿ-i evḳātın ḫikāyāt-ı
kühen söyler

hikmet:

1. **ḫikmetdür:**-*dür*
Gazel 163
Mısra: **9**
Bir şeyin oluşundaki akıl erdirilemeyen sebep, gizli sebep.

Bu ne ḫikmetdür ziyād oldı
ḫarāret sīnede
Rūy-ı āteş-nāk-i dil-berden
felek itdükçe dūr

[G.813:2, M.1:83]

hikmet ne:

1. **ḫikmet ne:**-*dür*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sebebi nedir II Neden acaba?

Mürde-lerzende ḳılurken leb-i
cān-baḫşuñdan
Beni öldürmege ḫikmet nedür
āyā bilmem

[G.664:9]

hikmet üzre:

1. **ḫikmet üzre:**-*dür*
Gazel 743
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Hikmetli, bir sebebi olan.

İġmāż-ı ʿaynı Ḫāletiyā ḫikmet
üzredür
Varsam ġubār-ı ḫāṭır ile
āstānına

hikmet-i ʿışḳ:

1. **ḫikmet-i ʿışḳ:**-*da*
Gazel 315
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk hikmeti.

Taḫt-ı İskender'i hep taḫta-i
taʿlīm iderüz
Ḫikmet-i ʿışḳda üstād-ı
Felāṭūn'uz biz

hikmetin şor-:

1. **ḫikmetin şor:**-*maz*
Gazel 7
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bir işin aslını sormak, içyüzünü araştırmak.

Cihānı bī-günāh öldürse kimse
ḫikmetin şormaz
Bilürler kim zamānuñ
Ḫıżr'ıdur ol ḫaṭṭ-ı ʿanber-sā

hilāl:

1. **hilāli:**-*i*
Gazel 8
Mısra: **6**
Yeni ay.

Miyān- bendinde seyr it
ḫançer-i zerrīn-i cānānı
Hilāli hāle içre görmedüñse ey
dil-i şeydā

[G.43:8, G.463:2, G.490:6, G.730:5, K.14:50, K.15:13, K.15:14, K.21:38, K.22:29, K.28:58, K.33:33, M.8:164]

hilāl ebrū:

1. **hilāl ebrūsı:** -sı**,** *-n*
Gazel 338
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hilal kaş II Sevgilinin hilale benzeyen kaşları.

ʿArża ḳılmadı bize yār hilāl ebrūsın
Rūze-i hicr uzayup gitmede bayrām olmaz

[G.665:7, G.826:1]

hilāl fülki:

1. **hilāl fülki:**-*n*
Kaside 35
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hilal, yeni ay gemisi (Gemiye benzeyen yeni ay).

Bir senüñ gibi güneş itmez hilāl fülkin cāy
Sāḥil-i deryāya gelmez saña beñzer dürr-i nāb

hilāl ü necm:

1. **hilāl ü necm:**-*i*
Kaside 42
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Yeni ay ve yıldızlar.

Hilāl ü necmi ḳılup muttaṣıl felāḫen ü seng
Şikest ider dil-i āyīne-sān-ı insānı

hilāle dön-:

1. **hilāle dön:**-*se*
Gazel 12
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İncelmek, dal gibi olmak; çok zayıflamak.

Dönse hilāle żaʿf ile cismüm ʿaceb degül
Devrān beni düşürdi o meh-pāreden cüdā

[G.28:3]

hilāl-i çerḫ:

1. **hilāl-i çerḫ:**
Kaside 21
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Feleğin hilali, yeni ayı.

Hilāl-i çerḫ ile gūyā ki hem-nişīn oldı
O kim ḳapuñda ḳılur iḫtiyār ṣaff-ı niʿāl

hilāl-i ʿıyd:

1. **hilāl-i ʿıyd:**
Kaside 36
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Bayram hilali, bayram vaktini haber veren hilal.

Rūz-ı heycāʾda nişān-ı naʿl-i şeb-dīzüñ senüñ
Çün hilāl-i ʿıyd olur müʾminlere şādī-resān

hilālüñ fülki:

1. **hilālüñ fülki:**-*n, -i*
Kaside 36
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
Yeni ayın gemisi, gemiye benzeyen hilal.

Tā ṣala deryā-yı eflāke hilālüñ fülkini
Ayda bir kez ṭonadup şāh-ı serīr-i ḫāverān

hilʿat:

1. **ḫilʿat:**
Kaside 18
Mısra: **61**
Kaftan II Makam, mevki.

Fużelā ḳalbini yapmaḳda ne ḥācet ḫilʿat
Beyt-i maʿmūr bināsında ne lāzım miʿmār

hilʿat-ı dīn:

1. **ḫilʿat-ı dīn:**-*e*
Mesnevi 5
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Din kaftanı.

Eyleyüp elde Ẕü'l-fiḳār'ını kāz
Ḫilʿat-ı dīne kesdi biçdi ṭırāz

hilʿat-i ḥüsn:

1. **ḫilʿat-i ḥüsn:**-*e*
Gazel 297
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güzellik kaftanı.

Revnaḳın arturdı ḫaṭṭ-ı sebz-i rūy-ı dil-berüñ
Ḫilʿat-i ḥüsne ʿaceb zībā yaraşdı ol ṭırāz

hīle it-:

1. **ḥīle it:**-*er*
Gazel 873
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu, alavere dalavere, desise, entrika çevirmek.

Murġ-ı cān ṣaydı içün ḥīle ider aldanma
Ḫˇāb-ı nāz içre görürseñ o gözi ṣayyādı

hilḳat-i pāk:

1. **ḫilḳat-i pāk:**-*ün, -de*
Kıt'a 39
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Temiz, saf yaratılış.

Anuñçün ḫilḳat-i pāküñde olmış
Şecāʿatle seḫā nūr-ı ʿalā nūr

ḥilm:

1. **ḥilmi:**-*i*
Mesnevi 3
Mısra: **78**
Huy yumuşaklığı, yumuşak huyluluk.

Ḫulḳı yanında gül giyāha döner
Ḥilmi yanında kūh kāha döner

ḥilm ü faẕl:

1. **ḥilm ü faẕl:**-*un*
Kıt'a 39
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İyi huy ve erdem.

Sen ol hem-nām-ı Ẕü'n-nūreyn'sin kim
Cihānda ḥilm ü faẕluñ oldı meşhūr

himāyet eyle-:

1. **ḥimāyet eyle:**-*r*
Gazel 308
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Korumak, esirgemek.

Āteş iken ser-be-ser eyler ḥimāyet ḫārını
Bülbülün yaḳmaḳ bilür ancaḳ gül-i ḫandānumuz

hīme-i āteş-i ḫurşid:

1. **hīme-i āteş-i ḫurşid:**
Gazel 386
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güneşin ateşinin odunu.

Ḫaber alursa eger nīze-i müjgānuñdan
Hīme-i āteş-i ḫurşid ide rümḥini simāk

himmet:

1. **himmetiyle:**-*i, -y, -le*
Gazel 348
Mısra: **4**
Lütuf, kerem, yardım.

Minnet Ḫudā'ya dil reh-i pür-ġül-i fikreti
Lā-ḥavle himmetiyle güẕār itdi bī-hirās

[G.622:6, K.6:38, K.11:45, K.12:21, 24:53, Kt.81:2, Kt.K.2:4, M.8:170, M.9:23, Mf.71:1, Mf.190:1, T.6:3]

himmet eyle-:

1. **himmet eyle:**-*se, -y, -di*
Gazel 5
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yardım etmek.

Ṭayy iderdüm bir dem içre biñ beyābān-ı ġamı
Eyleseydi pīr-i mey-ḫāne eger himmet baña

[G.40:6]

himmet gevheri:

1. **himmet gevheri:**
Gazel 818
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Lütuf cevheri.

Urmadı terkīb-i cevre o ṭabīb-i rūzgār
Sūde olmayınca dil-ḫᵛāhınca himmet gevheri

himmet hırmeni:

1. **himmet ḫırmeni:**-*n, -de*
Kaside 13
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Lütuf harmanı.

Şu mūram ben ki himmet ḫırmeninde ḫūşe-çīn oldum
Ḳomazken düşmen-i bed-ḫᵛāh andan almaġa dāne

himmet it-:

1. **himmet it:**-*er*
Gazel 713
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yardım etmek, iyilikte bulunmak.

Tende ṭuramaz himmet ider çıḳmaġa cānum
Erbāb-ı fenā māʾil olur terk-i diyāra

[G.368:7]

himmet sīmurġı:

1. **himmet sīmurġı:**
Mesnevi 9
Mısra: **233**
Kelime Tipi: -
Yardım Simurg'u (Simurg'un Zâl'e kanadından üç tüy vererek zor durumda kaldığında yakmasını istemesi olayına telmih vardır).

Getürsün himmetüñ Sīmurġ'ı merhem
Oñulmaz yaramı ḳılsun ferāhem

himmet-i evtād:

1. **himmet-i evtād:**
Kıt'a 112
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Direklerin yardımı.

Ḫayme-i iḳbālüñ olsun ġayret-i ẕātü'l-ʿimād
Pāy-ber-cāy ide Mevlā himmet-i evtād ile

himmet-i miʿmār-ı ʿadl:

1. **himmet-i miʿmār-ı ʿadl:**-*i, -y, -le*
Kaside 9
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Adalet mimarının yardımı.

O sulṭān-ı zamānuñ himmet-i miʿmār-ı ʿadliyle
Ser-ā-ser devletüñ müstaḥkem oldı çār-dīvārı

himmet-i pīr-i maḥabbet:

1. **himmet-i pīr-i maḥabbet:**
Gazel 374
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk ustasının yardımı.

Aldı sīb-i ġabġabından behre āḫir ṭıfl-ı dil
Himmet-i pīr-i maḥabbet ḳıldı ber-ḫurdār-ı ʿışḳ

himmet-i pīr-i muġān:

1. **himmet-i pīr-i muġān:**-*dan*
Müfret 152
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Pirin/meyhanecinin yardımı.

Feyż alur dāʾim hevā-yı ʿışḳdan āvāreler

Himmet-i pīr-i muġāndan demlenür mey-ḫˇāreler

himmet-i rindān:

1. **himmet-i rindān:**
Gazel 320
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kalenderlerin yardımı.

Bāde nūş itdükçe biz gelmekdedür sīm-i sirişk
Himmet-i rindān ile taḥṣīl-i dünyā üzreyüz

himmet-i şāh:

1. **himmet-i şāh:**-*la*
Kaside 18
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Padişahın yardımı.

Himmet-i şāhla çün serv-i ser-efrāz oldum
Açmadan ḥācet elin kimseye mānend-i çenār

himmet-i şāhī:

1. **himmet-i şāhī:**
Kaside 17
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Padişahın lütfu.

Zamāne sende virür dād-ı şiʿr ü inşāyı
Olursa himmet-i şāhī eger muʿīn ü ẓahīr

himmet-i vālā:

1. **himmet-i vālā:**-*sı*
Kıt'a 116
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yüce, büyük yardım.

Cihānda himmet-i vālāsı bir Tehem-ten'dür
Eger ki istese el ḳor nıṭāḳ-ı Cevzā'ya

himmet-i vālā-yı şāh:

1. **himmet-i vālā-yı şāh:**-*a*
Kaside 15
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Padişahın yüce yardımı.

Himmet-i vālā-yı şāha maẓhar olursam eger
Bağların pīl-i sepīd-i çerḫe kūs-ı iştihār

himmet-resān ol-:

1. **himmet-resān ol:**-*sa*
Kaside 39
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Yardıma yetişmek.

Her ḫas u ḫāşāk olur ʿ ūd-ı mülebbes berf ile
Olsa hengām-ı şitāda ʿāleme himmet-resān

hindū:

1. **hindū:**
Müfret 115
Mısra: **2**
Hintli II Sevgilinin beni.

ʿĀrıż-ı dil-berde yā Rab ḫāl-i ʿanber-bū mıdur
Yoḫsa kendin āteşe pertāb iden Hindū mıdur

hindū-yı āteş-perest:

1. **hindu-yı āteş-perest:**
Müfret 32
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ateşe tapan Hintli II Sevgilinin siyah saçları.

Eyledi zülf-i siyāhuñ rütbe-i ʿuşşāḳı pest
Kimseye raḥm itmek olmaz Hindu-yı āteş-perest

[Mf.440:2]

hindū-yı pās-bān ḳıl-:

1. **hindū-yı pās-bān ḳıl-:**-*dı*
Gazel 562
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hintli gece bekçisi yapmak.

Ḥıfẓ itmege cevāhir-i eşküm ḫazīnesin
Ḳıldı ḫayāl-i zülfini Hindū-yı pās-bān

hindū-yı tīġ:

1. **hindū-yı tīġ:**-*i*
Kaside 16
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Kılıç Hintlisi.

Kimse cihānda varmaz idi ḫˇāb-ı rāḥata
Hindū-yı tīġi olmasa ger aña pās-bān

hirās-ı ʿazl:

1. **hirās-ı ʿazl:**
Mesnevi 9
Mısra: **197**
Kelime Tipi: -
Görevden uzaklaştırılma korkusu.

Hirās-ı ʿazl ile zār idi kārum
Yaḫ üstündeydi şan pāy-ı ḳarārum

hīre ol-:

1. **ḫīre ol:**-*mış*
Tahmis 1
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Donuk, fersiz olmak.

Ḫīre olmış dehre baḳmaḳdan gözüñ biryān bil
Ḫāṭıruñ āyīne-veş jeng-i kederden sāde ḳıl

hisāb eyle-:

1. **ḥisāb eyle:**-*se*
Gazel 68
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hesaplamak.

Ḫāric ez-defter gerekdür bu geçen evḳāt-ı ʿömr
Eylese naḳd-i ḥayātum kātib-i ḳudret ḥisāb

[G.772:4]

hisāb it-:

1. **ḥisāb it:**-*se, -m*
Gazel 50
Mısra: **14**

Kelime Tipi: -
Hesaplamak, saymak.

Müddet-i ʿışḳında ol şūḫ-ı cihānuñ Ḥāletī
Yüz cefāya bir vefā düşmez eger itsem ḥisāb

[G.757:8]

hisāb olma-:

1. **ḥisāb olma:**-*z*
Kaside 1
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Hesabı olmamak, çok fazla olmak.

Kef-i deryā-nevālinden çıḳan hergiz ḥisāb olmaz
Ṣabā ḍarb itse rīg-i sāḥile emvāc-ı ʿummānı

hisāb vir-:

1. **ḥisāb vir:**-*ür*
Gazel 190
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hesap vermek.

Ġam-ı laʿlüñle cān viren ʿāşıḳ
Hep aġızdan ṭurup ḥisāb virür

[Mf.172:2]

hisāba al-:

1. **ḥisāba al:**-*mak*
Gazel 832
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Hesaplamak II Dikkate almak, önemsemek.

Dil-i şūrīdenüñ kimse pey-ā-pey ġamların bilmez
Ḥisāba almaġ olmaz Ḥāletī emvāc-ı ʿummānı

hisāba ḳat-:

1. **ḥisāba ḳat:**-*maz, -ın*
Gazel 668
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir işi yaparken ya da yürütürken bir başka şeyi de göz önünde bulundurmak, dikkate almak.

Firḳat eyyāmın ḥisāba ḳatmazın ben ṭañ mıdur
Virmesem biñ yıl ḥayāta rūz-ı vaṣluñ bir demin

hisāba sığma-:

1. **ḥisāba sığmaz:**
Gazel 214
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Tahmin edilenden daha çok; sayılamayacak kadar çok olmak.

Ol cān ṭabībi şerbet-i laʿlin yetişdürür
Gerçi ḥisāba sıġmaz anuñ derd-mendi var

hisāb-ı ġam-ı ʿışḳ:

1. **ḥisāb-ı ġam-ı ʿışḳ:**-*ı*
Gazel 829
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk üzüntüsünün hesabı.

Yoḳ yire dırāz itme ḥisāb-ı ġam-ı ʿışḳı
Çün fezleke-i mergdür eñ soñra meʾāli

ḥisāb-ı ʿömrine kat-:

1. **ḥisāb-ı ʿömrine kat:**-*ma*
Gazel 808
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ömür hesabına katmak, yaşanmış saymak.

Ḳatma ḥisāb-ı ʿömrüñe ol vaḳti Ḥāletī
K'ālūde olmaya nefesüñ āh u vāhla

hisār-ı ʿışḳ:

1. **ḥisār-ı ʿışḳ:**-*a*
Müfret 429
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk hisarı.

Zaḫm-nāk itdi ten-i çākümüñ her pāresin
Başlar düzdi ḥisār-ı ʿışḳa ol sīmīn-beden

hisse:

1. **ḥişşemüz:**-*müz*
Gazel 306
Mısra: **9**
Hisse, pay, nasip.

Ḥişşemüz degmezdi mersūm-ı belādan her zamān
Ḥāletī olmasa varlıḳ defterinde nāmumuz

hisse-dār:

1. **ḥişşe-dārum:**-*um*
Gazel 90
Mısra: **11**
Herhangi bir şeyde hissesi olan, payı bulunan kimse, ortak.

Bugün ben ḥişşe-dārum miḥnet-i Ferhād u Mecnūn'dan
Yirüm küh-sār-ı ġamdur reh-güẕārum vādi-i ḥayret

[G.96:7]

hisse-dār eyle-:

1. **ḥişşe-dār eyle:**-*mez*
Gazel 148
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hisse sahibi eylemek.

Ġonce-i nev-ḫīzi gül-zāruñ daḫı nev-kīsedür
ʿAdelībin eylemez naḳd-i vefādan ḥişşe-dār

hisse-dār ol-:

1. **ḥişşe-dār ol:**-*sun*
Kaside 35
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Nasiplenmek.

Dōst düşmen luṭf ile ḳahruñdan olsun ḥişşe-dār
Āb u āteş beynini cemʿ eyliye tā-kim seḥāb

[G.210:10, G.374:9, G.693:9]

hisse-gīr ol-:

1. **ḥişşe-gīr ol:**-*maz*
Terkib-bend 1
Mısra: **99**

Kelime Tipi: -
Hissedar olmak, pay almak.

Fenāsından cihānuñ kimse yoḳ kim ḥiṣṣe-gīr olmaz
Ne merdüm-ḫˇār olur kim hep yese dünyāyı sīr olmaz

ḥiṣṣe-i ġāʾib:

1. **ḥiṣṣe-i ġāʾib:**
Gazel 98
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yokluk payı, hissesi.

Ḳonmış dehenüñ derdi senüñ ḥiṣṣe-i ġāʾib
Dünyāya çekildükde ezel ḫˇān-ı maḥabbet

ḥiṭāb eyle-:

1. **ḫiṭāb eyle:**
Gazel 772
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Seslenmek, konuşmak.

Dil-i şeydāya gāhī luṭf idüp gāhī ʿitāb eyle
Hemān n'eylerseñ eyle nāz ile bir kez ḥiṭāb eyle

[G.54:8]

ḥiṭāb gel-:

1. **ḫiṭāb gel:**-*di*
Mesnevi 4
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Seslenmek, söz söylenmesi.

Cebreʿīl-i emīne geldi ḫiṭāb
Ki alup bir Burāḳ-ı berḳ-şitāb

ḥiṭāb it-:

1. **ḫiṭāb it:**-*er*
Gazel 745
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Seslenmek.

Ḥāletī virmeye tā kim ferāḥından cānı
İder ol yār ḫiṭābını ʿiṭāb-ālūde [G.57:12]

hizebr:

1. **hizebr:**
Kaside 2
Mısra: **28**
Aslan.

Ġazāl-ı çerḫe şalar pençesini şīr-i livā
Ḳarīn olursa eger ol hizebr heycāya

hīz-rān-ı siper:

1. **ḫīz-rān-ı siper:**-*i*
Kaside 14
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Kalkanın delikli yapısı.

Ḥīz-rān-ı siperi olmasa pīçīde-fitīl
Neden olurdı żiyā-baḫş-ı ṭarīḳ-i īmān

ḫod:

1. **ḫod:**
Gazel 158
Mısra: **4**
"de, da" bağlacı.

Ḫançer ü şemşīr ʿarż itmeñ ne lāzım her zamān
ʿĀşıḳ öldürmekde ḫod bir nāz göstermeñ yeter

[G.169:1, G.175:8, G.208:9, G.224:1, G.459:10, G.715:7, G.758:10, G.761:10, G.787:4, K.34:33, Kt.29:4, M.8:206, M.9:292, Mf.117:2, Mf.498:2, Trk.B.1:10, Trk.B.1:108]

2. **ḫod:**
Gazel 706
Mısra: **10**
Bizzat, kendi.

Mülk-i dilden ceyş-i ġam defʿ itmeg içün gelmedüñ
Saña varup ḫod ḫaber virmişdi āh-ı ṣubḥ-gāh

[Kt.67:1]

ḫod-bīn eyle-:

1. **ḫod-bīn eyle:**-*y, -en*
Gazel 632
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gururlandırmak, kibirlenmeye neden olmak; bencil etmek.

ʿArż idersin düşmene āyīne-i ruḫsāruñı
Sensin anı dōstum hep böyle ḫod-bīn eyliyen

ḫod-bīn ol-:

1. **ḫod-bīn ol:**-*ur*
Müfret 116
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bencil olmak.

ʿĀşıḳlaruñ yüzine baḳmazsa ṭañ mıdur dil-ber
ʿĀdet budur ezelden ḫod-bīn olur güzeller

[G.104:4]

ḫod-fürūş ol-:

1. **ḫod-fürūş ol:**-*mak*
Kaside 32
Mısra: **87**
Kelime Tipi: -
Kendini övmek, gururlanmak.

Ne lāzım saña ey dil çaḳ bu deñlü ḫod-fürūş olmaḳ
Bi-ḥamdi'llāh metāʿ-ı naẓmuñuñ germ oldı bāzārı

ḫod-fürūş-ı zühd:

1. **ḫod-fürūş-ı zühd:**
Gazel 2
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Zühtlük satmak.

Ḫod-fürūş-ı zühdi uġratmaz aña erbāb-ı dil
Muʿteberdür ʿışḳ bāzārında dükkān-ı belā

ḫod-perest ol-:

1. **ḫod-perest ol:**-*maz*
Gazel 881

Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
"Kendine tapan" kendini beğenmiş (kimse) olmak.

Öldürür ʿāşıḳları hergiz
Ḫudā'dan ḫavfı yoḳ
Ḫod-perest olmaz cihānda ol
büt-i raʿnā gibi

[Mf.33:2]

hod-pesend eyle-:

1. **ḫod-pesend eyle:**-*r*
Gazel 403
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kendini beğenmiş bir hale getirmek.

Sikender gibi dānā-yı cihānı
ḫod-pesend eyler
Muḥaṣṣal ḥaẕẕı yoḳdur Ḥāletī
mirʾāt-ı devrānuñ

hokka:

1. **ḥoḳḳañdan:**-*n, -dan*
Gazel 196
Mısra: **4**
Cam, maden veya seramikten yapılan genellikle kapaklı olan ve içine yazı mürekkep konulan küçük kap II Sevgilinin ağzı.

Ey felek daḫl itme meyl itsem dehān-ı dil-bere
Sen de ḥoḳḳañdan ne var bir dāru-yı dermān çıḳar

[G.268:6]

2. **ḥoḳḳaların:**-*lar, -ı, -n*
Gazel 219
Mısra: **11**
Cam, maden veya seramikten yapılan genellikle kapaklı olan ve içine yazı mürekkep konulan küçük kap.

Bir bir çıḳardı ḥoḳḳaların
ḥoḳḳa-bāz-ı bād
Cūy üzre ṣanmañuz ki ḥabāb
oldı āşikār

hokka-bāz:

1. **ḥoḳḳa-bāz:**
Gazel 131
Mısra: **9**
El çabukluğu ile hünerler gösteren kimse.

Bir bir çıḳardı ḥoḳḳaların
ḥoḳḳa-bāz bād
Cūy üzre ṣanmañuz ki ḥabāb
oldı āşikār

[G.174:12]

ḥoḳḳa-bāz-ı bād:

1. **ḥoḳḳa-bāz-ı bād:**
Gazel 219
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Rüzgar hokkabazı.

Bir bir çıḳardı ḥoḳḳaların
ḥoḳḳa-bāz-ı bād
Cūy üzre ṣanmañuz ki ḥabāb
oldı āşikār

hokka-i berş ü maʿcūn:

1. **ḥoḳḳa-i berş ü maʿcūn:**
Müfret 412
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Afyonlu şurup ve macun kabı.

Çıḳalı mühre-i ḥubb ḥoḳḳa-i
berş ü maʿcūn
Oynadur oldı bizi şaʿbede-bāz-ı gerdūn

hokka-i dehen:

1. **ḥoḳḳa-i dehen:**-*ün*
Gazel 433
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ağız hokkası, sevgilinin hokka gibi küçük ağzı.

Merhem-i luṭf ile leb-ā-lebdür
Açsan olmaz mı ḥoḳḳa-i dehenüñ

hokka-i firūze-i gerdūn:

1. **ḥoḳḳa-i firūze-i gerdūn:**-*a*
Gazel 541
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Feleğin firuze (mavi renkli) hokkası, gökyüzü.

Ḥoḳḳa-i firūze-i gerdūna
baḳmazsam n'ola
Girmemişdür añа hiç dārū-yı
dermānum benüm

hoḳḳa-i laʿl:

1. **ḥoḳḳa-i laʿl:**-*i, -n, -den*
Gazel 440
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Mücevher kutusu; sevgilinin hokka gibi gizli, kapalı dudağı.

Zaḫm-ı dile bir merhem yoḳ
ḥoḳḳa-i laʿlinden
Vāfir aradum aġzın ol yār-i
cefā-kāruñ

[G.7:6, G.129:13, G.148:8, G.210:6, G.329:5]

hoḳḳa-i laʿl-i nāb:

1. **ḥoḳḳa-i laʿl-i nāb:**-*un, -da*
Kaside 38
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Saf ağız kutusu.

Senüñ ḥoḳḳa-i laʿl-i nābuñda ḳonmış
Ḥayāt-ı ebed māye-i zindegānī

[M.4:135]

hoḳḳa-i leb:

1. **ḥoḳḳa-i leb:**
Kaside 42
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Dudağın hokkası (Hokka, küçük ve biçimli ağızdan kinayedir).

Ḳanı o sünbül-i gül-pūş-ı
ʿanberīn-famı
Ḳanı o dürc-i leʾālī-i gevher-efşānı

[K.42:45]

hokka-i māh:

1. **ḥoḳḳa-i māh:**-*ı*
Kaside 4
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayın hokkası.

Ḳoyunca mühre-i necm ile
ḥoḳḳa-i māhı
Müşʿabid-i felek aldı dehānına
aḫker

ḥoḳḳa-i mercān:

1. **ḥoḳḳa-i mercān:**-*un, -a*
Müfret 495
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mercandan hokka II Kırmızı dudak.

Naḳd-i cānın ʿāşıḳuñ ḳo ḥoḳḳa-i mercānuña
Eyle ey rūḥ-ı revān her ne sıġarsa cānuña

hokka-i nemek:

1. **ḥoḳḳa-i nemek:**
Gazel 457
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Tuz kabı.

Ḫˇān-ı cemāle sebze-i ter ḥoḳḳa-i nemek
Olunca ḫaṭṭ-ı rūy u dehānuñ gibi gerek

hokka-i teng ol-:

1. **ḥoḳḳa-i teng ol:**-*mak, -ı, -n*
Gazel 450
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dar mücevher kutusu olmak (sevgilinin ağzı için).

Ḥoḳḳa-i teng olmaġın ol laʿl-i ḫandānuñ senüñ
Birbiri üstine gelmiş dürr-i dendānuñ senüñ

hokkaların çıkar-:

1. **ḥoḳḳaların çıḳar-:**-*dı*
Gazel 131
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hokkabazlık gösterisi yapmak.

Bir bir çıḳardı ḥoḳḳaların ḥoḳḳa-bāz bād
Cüy üzre şanmañuz ki ḥabāb oldı āşikār

hor bak-:

1. **ḫor baḳ:**-*ma*
Müfret 204
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Küçümsemek, aşağı görmek, değersiz saymak.

Ṣōfiyā kimseye hiç beste degül rāh dirüz
Ḫor baḳma bize sen biz daḫı Allāh dirüz

horūs:

1. **ḫorūslar:**-*lar*
Kaside 29
Mısra: **11**
Horoz.

Çaḳ bām-ı çerḫe çıḳdı fişekden ḫorūslar
Ḳıldı ḫorūs-ı ʿarşı ṣadāsıyla bī-ḥużūr

horūs-ı ʿarş:

1. **ḫorūs-ı ʿarş:**-*ı*
Kaside 29
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Göğün horozları.

Çaḳ bām-ı çerḫe çıḳdı fişekden ḫorūslar
Ḳıldı ḫorūs-ı ʿarşı ṣadāsıyla bī-ḥużūr

ḫorūs-ı ʿarş-ı berīn:

1. **ḫorūs-ı ʿarş-ı berīn:**-*ün*
Kaside 34
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Yüce arşın horozu.

Ḫorūs-ı ʿarş-ı berīnüñ uçardı uyḫusı
Seḥerden olsa eger murġ-ı bāmı naġme-serā

hoş:

1. **ḫoş:**
Gazel 120
Mısra: **9**
Güzel, iyi.

Ḫoş defter idi defter-i āmāl-i Ḥāletī
Ḳonmasa naḳd-i ʿömre eger ʿāḳıbet resīd

[G.707:9, Mf.286:2, Mf.493:2]

2. **ḫoş:**
Gazel 180
Mısra: **8**
Aslına bakılırsa, gerçi.

Āşnā bir kez ḳapuñdan geçse eylersin ʿitāb
Ḫoş geçer ammā yanuñda dāʾimā bī-gāneler

hoş eyle-:

1. **ḫoş eyle:**-*sün*
Kıt'a 3
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Rahatlık vermek, mutlu etmek.

Hemīşe lāle gibi baġrı düşmenüñ yansun
Hemīşe gül gibi vaḳtüñ ḫoş eylesün Mevlā

[G.234:10]

hoş geç-:

1. **ḫoş geç:**-*er*
Kaside 37
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Güzel yaşam sürmek.

Bir nihāl-i erġavāndur tīġ-i ḫūn-ālūdı kim
Sāyesinde ḫoş geçer anuñ dem-ā-dem ins ü cān

hoş gel-:

1. **ḫoş gel:**-*ür*
Mesnevi 4
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Hoşa gitmek, hoş görünmek, güzel gelmek.

Şeb-i firḳatde müjde-i vuṣlat
Dil-i ʿuşşāḳa ḫoş gelür ġāyet

hoş it-:

1. **ḫoş it:**-*sün*
Kaside 31
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Güzel kılmak, güzelleştirmek.

Rūz-ı ʿömr-i ḫaşm tār olsun çü şām-ı inhizām

Vaḳtüñi Mevlā ḫoş itsün nitekim ṣubḥ-ı ẓafer

hoş ol-:

1. **ḫoş ol:**-*sa*
Kaside 6
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hoş ve güzel olmak, esenlikte olmak.

Vaḳti ḫoş olsa faṣl-ı bahāruñ eger ki var
Çoḳ sīm ü zer getürürdi aña bād-ı bahār

[G.423:5]

hoş ṭut-:

1. **ḫoş ṭut:**-*ar*
Gazel 682
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Güzelce tutmak, kavramak II Birine iyi ve sevecenlikle davranmak.

Dil-i dīvāne olsa mihmānı
Ḫoş ṭutar ḫayli kākülün cānān

hoş-būy kıl-:

1. **ḫoş-būy ḳıl:**-*ma, -du, -n*
Mesnevi 9
Mısra: **220**
Kelime Tipi: -
Hoş kokulu hale getirmek.

Yine ol āstāna urmadan rūy
Dimāġum ḳılmaduñ müşk ile ḫoş-būy

hoş-hāl it-:

1. **ḫoş-ḥāl it:**-*di*
Mesnevi 9
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Güzel hale getirmek.

Şeref virdi sīnīn-i dehre ol sāl
Ki anda itdi baḫtuñ baḫtı ḫoş-ḥāl

hōş-hırām:

1. **ḫōş-ḫırām:**
Mesnevi 4
Mısra: **48**
Güzel yürüyüşlü.

Tīz-kām idi çün nesīm-i seḥer
Ḫōş-ḫırām idi nitekim ʿarʿar

hoşnūd eyle-:

1. **ḫoşnūd eyle:**-*r, -di*
Kıt'a 16
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Memnun etmek, gönlünü hoş etmek, râzı etmek.

Ḳanı kim ol perī bundan muḳaddem
Beni eylerdi iḥsānıyla ḫoşnūd

hoten:

1. **ḫoten:**
Müfret 104
Mısra: **2**
Doğu Türkistan'da bir şehir.

Görenler ḥumret-i çeşm-i ʿalīlüñ ey perī-peyker
Ḫoten āhūsınuñ ḳanı daḫı müşk olmamış dirler

hoten-i vaṣl:

1. **ḫoten-i vaṣl:**-*a*
Gazel 548
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kavuşma Hoten'i.

ʿAzm eyler-idüm tā Ḫoten-i vaṣla yolundan
Ṣaḥrā-yı cünün olmasa evvelki ḳonaġum

hūb:

1. **ḫūb:**
Gazel 63
Mısra: **7**
Güzel II Sevgili.

Şöyle bir ḫūb diler ḫāṭır-ı sevdā-zede kim
Eyliye ʿişvesini vāsıṭa-ı luṭf u ʿiṭāb

[G.89:9, G.118:9, G.129:6, G.296:9, G.325:5, G.390:8, G.409:1, G.446:2, G.550:3, G.555:3, G.615:2, G.709:1, G.810:5, G.828:1, G.857:7, K.41:63, Mf.279:1, Mf.518:1, Mf.590:2]

2. **ḫūb:**
Gazel 588
Mısra: **7**
Güzel, iyi bir şekilde.

Dām u dāne ḳomaġı ḫūb bilürsin ammā
Ölse de yoḳ ḫaberüñ ḥāl-i giriftāruñdan

hūb ol-:

1. **ḫūb ol:**-*an*
Gazel 306
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güzel olmak.

Biz o keştīyüz ki virdük rūzgāra kendümüz
Ṣarṣar-ı ġamla geçendür ḫūb olan eyyāmumuz

[G.411:6, G.735:3]

hūb u bülend ol-:

1. **ḫūb u bülend ol:**-*sa*
Tarih 8
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzel ve yüce olmak.

Olmaya cāy-ı taʿaccüb olsa ger ḫūb u bülend
Bir mekān kim ṣāḥibi böyle refīʿü'ş-şān ola

hūbān:

1. **ḫūbāndan:**-*dan*
Gazel 59
Mısra: **12**
Güzeller, dilberler.

Özgedür ṭabʿ-ı segān-ı kūy-ı ġam kim dāʾimā
Pāk-dāmen olmayan ḫūbāndan eyler ictināb

[G.94:1, G.187:18, G.187:20, G.187:23, G.196:5, G.464:5, G.477:10, G.503:3, G.554:6, G.595:2, G.624:6, G.625:8, G.667:10, G.719:14, G.748:2, G.749:3, G.829:5, K.2:43, K.23:50, K.30:28, K.33:43, M.2:28, Mf.37:1, Mf.234:1]

hūbān-ı ʿālem:

1. **ḫūbān-ı ʿālem:**
Gazel 382
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âlemin güzelleri.

N'ola ḫūbān-ı ʿālem baḳsa ḳalsa rūyuña cānā
Cemālüñ ḥaḳ budur āyīne-i ṣunʿ-ı Ḫudā ancaḳ

hūbān-ı cihān:

1. **ḫūbān-ı cihān:**
Kıt'a 25
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünya güzelleri.

Tā ki ḫūbān-ı cihān ʿarż-ı cemāl eyliyeler
Ḳıṣṣa-i ʿışḳ ola efsāne-i kūy u bāzār

[G.30:6]

hūbān-ı ḥaṭā:

1. **ḫūbān-ı ḫaṭā:***-y, -a*
Kaside 15
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kuzey Çin güzelleri.

Girse yālinden eger bir mū ṣabānuñ destine
Eyliyeydi anı ḫūbān-ı Ḫaṭā'ya bergüẕār

hūbān-ı ḥaṭṭ-āverde:

1. **ḫūbān-ı ḫaṭṭ-āverde:***-n, -ün*
Kaside 36
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Ayva tüyü getirilmiş güzeller.

Ġamze-i çeşmi gibi ḫūbān-ı ḥaṭṭ-āverdenüñ
Devletüñde ber-ṭarafdur fitne-i āḫir-zamān

hūbān-ı şehr:

1. **ḫūbān-ı şehr:**
Gazel 122
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şehrin güzelleri.

Ḫūbān-ı şehr baḳmaz aña ḥastedür diyü
İtseñ esīr-i ʿışḳı eger niçe yıl mezād

[G.708:12, G.866:5]

hūbān-ı zamān:

1. **ḫūbān-ı zamān:**
Gazel 571
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Devrin güzelleri.

Gördügüñ sīm-berüñ umma zekāt-ı ḥüsnin
Kime ḫayr itdi ki saña ide ḫūbān-ı zamān

ḫubb-ı ḥāl eyle-:

1. **ḫubb-ı ḥāl eyle:***-r*
Müseddes 6
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
İçinde bulunulan durumu sevdirmek, şükrettirmek.

Egerçi Ḫāletī çoḳdan cihānda ḳıyl ü ḳāl eyler
Şu ābdāla naẕar ḳıl ki bu beyti ḫubb-ı ḥāl eyler

ḫubbü'l-vaṭan:

1. **ḫubbü'l-vaṭan:**
Gazel 608
Mısra: **12**
Vatan sevgisi (Gamın vatanı olan âşığın gönlü bağlamında).

Terk iderdi ġam derūnum şehrini ey Ḫāletī
Olmasa her gāh dāmen-gīr añā ḫubbü'l-vaṭan

ḫūblaruñ cevri:

1. **ḫūblaruñ cevri:** *-n, -e*
Gazel 74
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güzellerin eziyeti, cefası.

Virmez mi ola ḥüsni zekātın ʿaceb o yār
Cevrine yoḫsa ḫūblaruñ yoḳ mıdur nişāb

hūbluk:

1. **ḫūbluḳ:**
Gazel 96
Mısra: **6**
Güzellik.

Teni berg-i semen bir ġonce-i gül-pīrehensin sen
Olupdur sende ey ṣūḫ-ı cihānum ḫūbluḳ ḳat ḳat

hudā:

1. **ḫudā:**
Gazel 3
Mısra: **10**
Allah.

Rāh-ı ʿışḳ içre cünündan incünürsem dōstlar
Seng-i cevrinden o ṭıfluñ bī-nasīb itsün Ḫudā

[G.4:6, G.11:1, G.140:3, G.249:15, G.417:14, G.674:4, G.688:1, G.779:4, G.811:13, G.881:11, K.1:80, K.2:61, K.4:19, K.7:46, K.8:81, K.20:70, K.21:89, K.33:79, K.35:71, K.41:80, Kt.2:4, Kt.25:3, Kt.43:1, Kt.56:1, Kt.K.3:28, Kt.K.4:21, Kt.K.4:40, M.9:184, Mf.394:1, Mü.2:32, T.5:7, T.8:11, Trk.B.1:137]

hudā belā virsün:

1. **ḫudā belā virsün:**
Gazel 359
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
"Allah belamı versin" anlamında bir yemin, ant ifadesi.

Cefā çeksün göñül cevrüñ vefā bilmezse ʿālemde
Belā virsün Ḫudā ʿışḳuñda itmezsem belādan ḥaẕ

hudā bilür:

1. **ḫudā bilür:**
Gazel 227
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah bilir II Allah'ı tanık göstererek ifadeyi güçlendirmek için kullanılan pekiştirme sözü.

Ben kendü iḫtiyārum ile sevmedüm seni
Va'llāh bī-günāhın efendi Ḫudā bilür

[G.538:6]

hudā'nuñ ḥabībi:

1. **ḫudā'nuñ ḥabībi:**-*n, -e*
Kıt'a 110
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Allah'ın sevgilisi II Hz. Muhammed.

Kāruñ senüñ şefāʿate ḳaldıysa Ḥāletī
ʿArż eyle ḥasb-i ḥāli Ḫudā'nuñ ḥabībine

hudāvendā:

1. **ḫudāvenda:**
Kaside 1
Mısra: **69**
Ey efendim, sultanım!

Yetīmüñdür çıḳarma genc-i luṭfuñdan Ḫudāvenda
Zamāne ḳılmasun żāyiʿ meded ol dürr-i ġalṭānı

[K.30:53, K.33:62]

hudāvend-i cihān:

1. **ḫudāvend-i cihān:**
Kıt'a 75
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aleme hükmeden Allah.

Rezmüñi ḳılsun Ḫudāvend-i cihān nuṣret-ḳarīn
Olduġınca ḳıṣṣa-i Rüstem cihānda dāstān

hudāyā:

1. **ḫudāyā:**
Gazel 92
Mısra: **9**
Allah'a hitap şekli; "Ey Allah'ım!".

Derdüñle gözet Ḥāletī-i zārı Ḫudāyā
İtme anı rū-gerde-i der-gāh-ı maḥabbet

[G.394:6, M.8:207]

hudāyegān-ı hidīvān-ı maʿdelet-güster:

1. **ḫudāyegān-ı ḫidīvān-ı maʿdelet-güster:**
Kaside 28
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Adalet dağıtan vezirlerin padişahı.

Ser-i serīr-i nişīnān-ı devlet ü iḳbāl
Ḫudāyegān-ı ḫidīvān-ı maʿdelet-güster

hudā-yı cān u cihān:

1. **ḫudā-yı cān u cihān:**
Kaside 4
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Âlemin yaratıcısı olan Allah.

Vücūd-ı pāk-i şerīfüñ vücūd-ı ʿālemdür
Ḫudā-yı cān u cihān ide luṭfına maẓhar

hudā-yı müsteʿān:

1. **ḫudā-yı müsteʿān:**
Kaside 27
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Kendisinden yardım istenen Allah.

Bār-gāh-ı ḳadrinüñ saḳfını merfūʿ eyleyüp
Bābını meftūḥ ide dāʾim Ḫudā-yı müsteʿān

[K.39:28]

ḫuddām-ı āstān:

1. **ḫuddām-ı āstān:**-*ı, -n, -a*
Kaside 29
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Eşik hizmetçileri.

Gūş eyleseydi ger şıfat-ı bāġ-ı devletin
Ḫuddām-ı āstānına reşk eyleseydi ḥūr

hūd-ı zāl-i gerdūn:

1. **ḫūd-ı zāl-i gerdūn:**-*a*
Kaside 21
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Felek ihtiyarının miğferi.

Ne raḫneler irişe ḫūd-ı zāl-i gerdūna
Eger ki şayḳal-ı luṭfın bulursa tīġ-i cibāl

huffāş-veş:

1. **ḫuffāş-veş:**
Gazel 99
Mısra: **8**
Yarasa gibi.

Münevver eyle çeşmüm pertev-i mihr-i cemālüñden
Bana luṭf eyleyüp düşmenlerüm ḫuffāş-veş kūr it

hufte ḳıl-:

1. **ḫufte ḳıl:**-*up*
Gazel 863
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Uyutmak.

Baḫtumı ḫufte ḳılup çeşmümi bīdār itdi
Her ne itdiyse hep ol ġamze-i seḫḥār itdi

hulāṣa-i ṭıyn:

1. **ḫulāṣa-i ṭıyn:**
Mesnevi 3
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Balçığın özü (İnsanoğlunun balçıktan yaratılması bağlamında) II Hz. Peygamber.

Bāʿiṣ-i ḫalḳ-ı āsmān u zemīn
Āb-ı rūy-ı cihān ḫulāṣa-i ṭıyn

huliy:

1. **ḫuliyy:**
Kaside 40
Mısra: **6**
Altın, zümrüt, elmas gibi ziynet eşyası.

Güher-i kān-ı saʿādetle ʿarūs-ı baḫtuñ

Gerden ü gūşını zeyn itdi
ḥuliyy bend-i ezel

ḥulīyy-vār kıl-:

1. **ḥulīyy-vār ḳıl:**-*du, -m*
Mesnevi 9
Mısra: **254**
Kelime Tipi: -
Süslemek.

Ben itdüm ḥacle-i efkārı pür-kār
ʿArūs-ı naẓmı ben ḳıldum ḥulīyy-vār

ḥulk:

1. **ḥulḳı:**-*ı*
Mesnevi 3
Mısra: **77**
Güzel huy, iyi ahlâk.

Ḥulḳı yanında gül giyāha döner
Ḥilmi yanında kūh kāha döner

ḥulle-i cennet:

1. **ḥulle-i cennet:**-*den*
Gazel 403
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Cennet elbisesi.

Libāsın ḥulle-i cennetden itseñ sūd-mend olmaz
Dil-i dīvāne aldı ḥaẕẕını çāk-i girībānuñ

ḥulle-i ḥaḍrā:

1. **ḥulle-i ḥaḍrā:**
Mesnevi 1
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Yeşil cennet elbisesi.

Kūhuñ eyler libāsını ḥārā
Geyürür ḥāke ḥulle-i ḥaḍrā

ḥulūd it-:

1. **ḥulūd it:**-*e*
Tarih 3
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Daimî kılmak.

Naḥl-i murādı olmadı dünyāda bār-ver
Bārī cinānda ecrini Bārī ide ḫulūd

ḥulūş:

1. **ḥulūşın:**-*ı, -n*
Gazel 198
Mısra: **1**
Hâlis ve saf olma, kalp temizliği.

ʿĀşıḳuñ bilmege zer gibi ḥulūşın her bār
Mihek-i tecrübedür seng-i cefā-yı dil-dār

[K.22:17, Kt.K.4:8]

ḥum:

1. **ḫumlarla:**-*lar, -la*
Gazel 295
Mısra: **5**
Şarap küpü.

Mey-ḫāne ḳaçan kim ola ḫumlarla müzeyyen
Gūyā ki o bir kār-geh-i reng-rezāndur

[G.405:11, G.582:9, K.8:15, M.9:192]

ḥum aç-:

1. **ḫum aç-:**-*ar, -lar*
Gazel 373
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Şarap küpü açmak.

Ġam ḫarābātında biñ yirden açarlar tāze ḫum
Sāḳar-ı çeşmümden eksilse eger ḫūn-āb-ı ʿışḳ

ḥumār:

1. **ḫumār:**
Gazel 137
Mısra: **4**
İçkiden sonra gelen baş ağrısı ve sersemlik.

Rıṭl-ı girān-ı cāh diyü āh vāh iden
Bilmez mi anı kim meyine göredür ḫumār

[G.219:10, G.325:12, G.854:4, K.5:1, K.39:46, Mf.277:2, Mü.3:26]

ḥumār-ı bāde-i bezm-i ezel:

1. **ḫumār-ı bāde-i bezm-i ezel:**-*dür*
Gazel 245
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ezel meclisinin şarabının sarhoşluğu.

Hep ḫumār-ı bāde-i bezm-i ezeldür bilmiş ol
Miḥnet-i dehr ile şimdi ḥāṣıl olan derd-i ser

ḥumār-ı firḳat:

1. **ḫumār-ı firḳat:**-*i*
Gazel 407
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ayrılıktan kaynaklı sersemlik hali, kendini bilememezlik.

Āḫir ḫumār-ı firḳati olmasa Ḥāletī
Hergiz naẓīri olmaz idi cām-ı vuṣlatuñ

ḥumār-ı ġuṣṣa:

1. **ḫumār-ı ġuṣṣa:**-*dan*
Gazel 380
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Keder mahmurluğu.

Ḳudreti ḳalmaz ḫumār-ı ġuṣṣadan reftāra hiç
Ḥāletī'ye sāḳiyā irmezse destüñden ayaḳ

ḥumār-ı merg:

1. **ḫumār-ı merg:**-*e*
Gazel 588
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ölüm mahmurluğu.

Mest-i ʿışḳuñ düşer elbette ḫumār-ı merge
Ḳaldururlarsa eger sāye-i dīvāruñdan

hum-hāne:

1. **ḫum-ḫāneye:**-*y, -e*
Müfret 459

Mısra: **1**
Meyhane, şarap mahzeni.

Ḫum-ḫāneye gel dönsek eger berg-i ḫazāna
Yaʿni yetiş ol kār-geh-i reng-i rezāna

ḫum-ı bī-bādeye:

1. **ḫum-ı bī-bādeye:***-dür*
Gazel 820
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Şarapsız küp.

ʿIşḳ Mecnūnlarıyuz virürüz eflāke fenā
Ḫum-ı bī-bādeyedür sengümüzüñ hep ḫaṭarı

hum-ı cedīd:

1. **ḫum-ı cedīd:**
Gazel 120
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yeni şarap küpü.

Farḳ-ı serümde dāġ-ı dem-ālūd olup bedīd
Mey-ḫāne-i belāda açıldı ḫum-ı cedīd

[G.120:2]

hum-ı eflāṭūn:

1. **ḫum-ı eflāṭūn:**
Gazel 582
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Diyojen'in içinde yaşadığı küp.

Mey-i nābı şu ḫumdan isterüz ey Ḥāletī biz kim
Yirin ṭutmaḳ anuñ olmaya mümkin ḫum-ı Eflāṭūn

hum-ı mey:

1. **ḫum-ı mey:**
Gazel 275
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şarap küpü.

Ṣaḳın aldanma ḫum-ı mey gibi cūş itdügine
Sūfīnüñ ẓāhiri ṣāf olmaduġı ẓāhirdür

hum-ı mey-ḫāne:

1. **ḫum-ı mey-ḫāne:***-y, -e, -dür*
Gazel 710
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şarap küpü.

Bulunan sāġar-ı meydür bu dil-i nā-şāda
İstinādum ḫum-ı mey-ḫāneyedür dünyāda

[G.797:6, Mf.523:2]

hum-ı ṣahbā:

1. **ḫum-ı ṣahbā:***-y, -a*
Gazel 610
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şarap küpü.

Ẓāhirā zāhid ḫum-ı ṣahbāya seng-endāz olur
Remzi ammā olmadur ehl-i derūna dil-ṣiken

hum-ı sipihr:

1. **ḫum-ı sipihr:***-e, -dür*
Gazel 468
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün şarap küpü.

Ḫum-ı sipihredür ḫaṭar-ı bezm-i bādemüz
Hergiz añılmaz anda şikest-i sebū-yı dil

ḫummā yüzi:

1. **ḫummā yüzi:***-n*
Kaside 35
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Şiddetli ateş, nöbet belirtisi.

Nüsḫa-i vaṣf-ı cemīlüñ eyleseydi ḫırz-ı cān
Görmeyeydi bir daḫı ḫummā yüzin şīrān-ı ġāb

ḫumm-ı bāṭın:

1. **ḫumm-ı bāṭın:**
Gazel 693
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gizli sırların şarap küpü.

İtdi ḫumm-ı bāṭın […] pīr-i muġāna ilticā
Şeyḫ-i şehrüñ göricek şūfī ḳuṣūr-ı himmetin

humret-i çeşm-i ʿalīl:

1. **ḫumret-i çeşm-i ʿalīl:***-ün*
Müfret 104
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hasta gözün kırmızılığı.

Görenler ḫumret-i çeşm-i ʿalīlüñ ey perī-peyker
Ḫoten āhūsınuñ ḳanı daḫı müşk olmamış dirler

hūn:

1. **ḫūnını:***-ı, -n, -ı*
Gazel 133
Mısra: **12**
Kan.

Olmaz edā şehīd-i ġamuñ ḥaḳḳ-ı ḥürmeti
Ḥavrā iderse ḫūnını gül-güne-i iʿẕār

[G.181:9, G.427:9, G.770:2, G.793:1, Mf.481:1, Mü.2:5, Mü.2:11, Mü.2:17, Mü.2:23, Mü.2:29, Mü.2:35]

hūn çek-:

1. **ḫūn çek-:***-er, -sin*
Gazel 340
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kan içmek II Eziyet çekmek.

Çekersin ḫūn ġam-ı dilden geçersin minnet-i ḫumdan
Senüñ gibi cihāna şāh-meşreb bir gedā gelmez

hūn eyle-:

1. **ḫūn eyle:***-r*
Müfret 126
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kana boyamak, kanatmak, yaralamak.

Ehl-i ʿışḳuñ leb-i dil-ber cigerin ḫūn eyler
Bāde-i nāb hemīşe demi efzūn eyler

<u>ḫūn it-:</u>

1. **ḫūn it:**-*di*
Müfret 381
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Kan içinde bırakmak.

ʿIşḳ eyledi giryān u firāḳ itdi yaşum ḫūn
Ṣoñra gelen üstāduñ olur ṣanʿatı efzūn

[Kt.35:1]

<u>ḫūn-āb:</u>

1. **ḫūn-āba:**-*a*
Gazel 277
Mısra: **5**
Kanlı su II Kanlı gözyaşı.

Beni ḫūn-āba eyliyen ġarḳ-āb
Kūşe-i çeşm ile celālüñdür

<u>ḫūn-āb iç-:</u>

1. **ḫūn-āb iç-:**-*er*
Gazel 83
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kanlı gözyaşı dökmek, çok acı çekmek II Şarap içmek.

Dil ki figān ider hem içer ṭurma ḫūn-āb
Bir şāhdur ki sāz ile nūş eyliye şarāb

<u>ḫūn-ābe-i dil:</u>

1. **ḫūn-ābe-i dil:**-*den*
Müseddes 2
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **-**
Kanlı gönül.

Dil-i bīmārumuñ ḥālin ne ḥācet ṣormaġa ilden
Ḫaber-dār olmaḳ isterseñ eger ḫūn-ābe-i dilden

<u>ḫūn-ābe-rīz-i zahm-ı endūh:</u>

1. **ḫūn-ābe-rīz-i zaḫm-ı endūh:**
Mesnevi 9
Mısra: **87**
Kelime Tipi: **-**
Üzüntü yarasının kanlı gözyaşı.

Gözüm ḫūn-ābe-rīz-i zaḫm-ı endūh
Dilümde bār-ı miḥnet kūh-ber-kūh

<u>ḫūn-āb-ı çeşm:</u>

1. **ḫūn-āb-ı çeşm:**
Gazel 148
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Gözün kanlı yaşı.

Zaḫm-ı sīnemden revān olsa n'ola ḫūn-āb-ı çeşm
Gāhi mecrā-yı ḳadīmin bulmaz āb-ı cūy-bār

<u>ḫūn-āb-ı ciger:</u>

1. **ḫūn-āb-ı ciger:**
Gazel 649
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Ciğer kanı.

Ḫūn-āb-ı ciger aḳsa n'ola dīdelerümden
Deldi yüregüm n'eyliyeyin nāvek-i hicrān

[G.652:5]

<u>ḫūn-āb-ı dil:</u>

1. **ḫūn-āb-ı dil:**
Gazel 321
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Gönlün kanlı göz yaşı II Dertle akıtılan göz yaşı.

Diyār-ı ʿışḳa geldüñ ey göñül ḫūn-āb-ı dil nūş it
Bilürsin kim bu yirlerde şarāb-ı erġavān olmaz

<u>ḫūn-āb-ı ʿışḳ:</u>

1. **ḫūn-āb-ı ʿışḳ:**
Gazel 373
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Aşkın kanlı gözyaşı.

Ġam ḫarābātında biñ yirden açarlar tāze ḫum
Sāġar-ı çeşmümden eksilse eger ḫūn-āb-ı ʿışḳ

<u>ḫūn-ālūde:</u>

1. **ḫūn-ālūde:**
Gazel 863
Mısra: **13**
Kana bulanmış.

Aḳsa seyl-āb-ı sirişküm n'ola ḫūn-ālūde
ʿAsker-i ġamla göñül sīnede peygār itdi

<u>ḫūn-ālūde ol-:</u>

1. **ḫūn-ālūde ol:**-*dı*
Gazel 444
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Kana bulaşmak.

Ṣanma kim meyden ḳızardı ġamze-i ḫūn-rīzüñi
Oldı ḫūn-ālūde tīġ-i çeşm-i ḳattālüñ senüñ

[Trk.B.1:115]

<u>ḫūn-bahā:</u>

1. **ḫūn-bahāmuzdur:**-*muz, -dur*
Gazel 509
Mısra: **2**
Kan bedeli.

Zaḫm-ı şemşīrüñle ölmek müddeʿāmuzdur bizüm
Rūyuña bir kerre baḳmaḳ ḫūn-bahāmuzdur bizüm

[Mf.322:2]

<u>ḫūn-bahā-yı bülbül:</u>

1. **ḫūn-bahā-yı bülbül:**-*i*
Gazel 558
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Bülbülün kan bedeli.

Ḫūn-bahā-yı bülbüli āmāde ḳılmazsa eger
Naḳd-i şeb-nem güllerin ḳoynunda n'eyler her zamān

<u>ḫūn-çegān ol-:</u>

1. **ḫūn-çegān ol:**-*sa*
Kaside 39

Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Kan akmak, kanı dökülmek.

Bilmeyen şanur şafaḳdur oldı peydā cā-be-cā
Bebr-i gerdūn olsa tīr-i şaṭvetinden ḫūn-çegān

hūn-hār:

1. **ḫūn-hārdur:**-*dur*
Gazel 863
Mısra: **7**
Kan içici, zalim II Sevgili.

Şöyle ḫūn-hārdur ol yār ki kūyında bugün
Boynı bağlu ḳuluñam diyeni ber-dār itdi

[M.2:23]

hūnī:

1. **ḫūnī:**
Gazel 691
Mısra: **3**
Kan dökücü II Sevgili.

Yüzüñe baḳmaz o ḫūnī şimdi
Yoluna cānı fedā eylersin

hūn-ı aʿdā:

1. **ḫūn-ı aʿdā:**-*y, -ı*
Kaside 14
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Düşman kanı.

Ḫūn-ı aʿdāyı ayaġ ile içer maʿrekede
Kāse-i sümm-i semendi görenler ṭolu ḳan

hūn-ı ʿadū:

1. **ḫūn-ı ʿadū:**
Kaside 3
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Düşman kanı.

Açılsa gül gibi yiridür ġonce-i emel
Rūy-ı zemīni ḫūn-ı ʿadū ḳıldı lāle-fām

[K.37:13]

hūn-ı bī-günāh:

1. **ḫūn-ı bī-günāh:**
Gazel 704
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Günahsız kan II Âşığın kanı.

Gönlümi bir şāha ṭapşurdum ki tīġ-i cevrine
Viremez hergiz cilā illā ki ḫūn-ı bī-günāh

[G.708:8]

hūn-ı bülbül:

1. **ḫūn-ı bülbül:**-*den*
Kaside 33
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bülbülün kanı.

ʿArūs-ı gül yine gül-güne dizdi ḫūn-ı bülbülden
Seḥerden eyledi reng-i ʿiẕārın aḥmer-i ḳanı

hūn-ı ciger:

1. **ḫūn-ı ciger:**-*ü, -dür*
Gazel 23
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yürek kanı.

Olsa ʿaceb mi nāvek-i yārüñ dehānı sürḫ
Bir murġdur ki ḫūn-ı cigerüdür aña ġıdā

[G.210:7, G.252:8, G.384:3, G.427:5]

hūn-ı dil:

1. **ḫūn-ı dil:**
Gazel 449
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönül kanı.

Daḫı şimdi dem-ālūd olduġından kāse-i lāle
Bilindi ḫūn-ı dil nūş itdügi ṣaḥrāda Mecnūn'uñ

[Mü.2:3, K.33:7, Mf.366:2]

hūn-ı dil-i ʿāşık-ı bī-ārām:

1. **ḫūn-ı dil-i ʿāşıḳ-ı bī-ārām:**-*ı*
Gazel 831
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Huzursuz âşığın gönül kanı.

Oldı ol şeh-süvāruñ eli ġāyetde süvār
Dökmege ḫūn-ı dil-i ʿāşıḳ-ı bī-ārāmı

hūn-ı düşmen:

1. **ḫūn-ı düşmen:**-*i*
Kaside 16
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Düşmanın kanı.

Tīġüñ ne yirde kim aḳıda ḫūn-ı düşmeni
Gören çenārı anda ṣanur naḫl-i erġavān

hūn-ı efserde:

1. **ḫūn-ı efserde:**-*si, -n*
Gazel 736
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Padişah tacının kanı.

Ey dem-ā-dem gözeden ḳabr-i şehīd-i ʿışḳı
Ḫūn-ı efserdesin al sübḥa-i mercān eyle

hūn-ı eşk:

1. **ḫūn-ı eşk:**-*üm, -den*
Gazel 67
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kanlı gözyaşı.

Gice gündüz ḫūn-ı eşkümden pür olur sāġarum
Bilmeyüp ehl-i ḥased ṣanur elümde var şarāb

[Mf.123:1]

hūn-ı gürg:

1. **ḫūn-ı gürg:**-*i*
Kaside 33
Mısra: **48**

Kelime Tipi: -
Kurt kanı.

Eger sīm ü zeri ṭaġıtmasaydı dest-i iḥsānı
İçer bir gūsfend-i nā-tüvān eyyām-ı ʿadlinde

hūn-ı halk:

1. **ḫūn-ı ḥalḳ:**-*ı*
Müfret 502
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Halkın kanı.

Merḥamet ḳıl dōstum ʿuşşāḳ-ı miḥnet-pervere
Ḫūn-ı ḥalḳı dökme tīġ-i cevr ile nā-ḥaḳ yire

hūn-ı ḥasret:

1. **ḫūn-ı ḥasret:**-*le*
Mesnevi 9
Mısra: **211**
Kelime Tipi: -
Hasret kanı.

Ter olur ḫūn-ı ḥasretle kenārum
Ḳalursa çerḫüñ inşāfına kārum

hūn-ı kebūter:

1. **ḫūn-ı kebūter:**-*i*
Gazel 71
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güvercin kanı II Şarap.

Ḫūn-ı kebūteri getür ʿıyş idelüm ki sāḳiyā
Niçe dem oldı görmedük böylece bir dem-i ṭarab

hūn-ı maẓlūmān yirde ḳalur mı:

1. **ḫūn-ı maẓlūmān yirde ḳalur mı:**
Mesnevi 5
Mısra: **85**
Kelime Tipi: **Atasözü**
"Mazlumun kanı yerde kalmaz" Zulüm gören, haksızlığa uğrayan insanın bedduasını alan kimse yaptıklarının cezasını çeker anlamında bir atasözü.

Yirde ḳalur mı ḫūn-ı maẓlūmān
Dūd-ı āhı kim alsa dünyāda

hūn-ı nāb:

1. **ḫūn-ı nāb:**
Gazel 86
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Saf kan II Kanlı gözyaşı.

Bezm-i ġamuñda şöyle gerek ʿāşıḳa şarāb
K'olmaya giryesi anuñ illā ki ḫūn-ı nāb

2. **ḫūn-ı nāb:**
Gazel 54
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Saf kan II Âşığın kanlı yüreği.

Ḳaşlaruñ miḥrābına ḳandīl-i rūşendür göñül
Āb-ı gül-gūn yirine aña ḳomışlar ḫūn-ı nāb

[G.61:10]

hūn-ı nā-ḥaḳ:

1. **ḫūn-ı nā-ḥaḳ:**
Gazel 111
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Haksız yere (dökülen) kan.

Bī-muḥābā nūş ider var ise dīn-i ʿışḳda
Ḫūn-ı nā-ḥaḳ ġamze-i cānāna olmışdur mübāḥ

{Kt.5:4, Mf.396:2]

hūn-ı nā-ḥaḳ iç-:

1. **ḫūn-ı nā-ḥaḳ iç:**-*er, -ler*
Mesnevi 8
Mısra: **120**
Kelime Tipi: **Deyim**
Haksız kan içmek II Bir kimseye hak etmediği halde kötülük yapmak.

İderler dem-i şahbāyı mürevvaḳ
İçerler kāse kāse ḫūn-ı nā-ḥaḳ

hūn-ı sirişk:

1. **ḫūn-ı sirişk:**-*i, -n*
Gazel 188
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kanlı gözyaşı.

Bir ṣayd-ı zaḫm-ḫūrde gibi mübtelā-yı ʿışḳ
Her ḳanda gitse ḫūn-ı sirişkin revān ider

[G.524:9]

hūn-ı vuṣlat:

1. **ḫūn-ı vuṣlat:**-*a*
Gazel 484
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kavuşma kanı.

Ey ḫūn-ı vuṣlata ṭolaşup seg gibi müdām
Efgār-ı seng-i cevr-i civānān olan göñül

hūnīn:

1. **ḫūnīn:**
Gazel 173
Mısra: **8**
Kanlı.

Ḫūnīn kefen şehīd-i maḥabbet mezārıdur
Her lālenüñ ki yoḳlayalar zīr ü pāyını

hūnīn it-:

1. **ḫūnīn it:**-*me, -se, -y, -di*
Gazel 596
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kanlı hale getirmek, kanlı gözyaşı döktürmek.

Benüm bir ḳanlu ṭaşum yoḳ disem olurdı dünyāda
Eger göz yaşı ḫūnīn itmeseydi işigüñ ṭaşın

[Mf.382:1]

hūnīn ol-:

1. **ḫūnīn ol-:**-*ma, -y, -a*
Gazel 104
Mısra: **1**

Kelime Tipi: -
Kanlı olmak.

Ruḫuñdur eşk-i çeşmüm böyle ḫūnīn olmaġa bāʿiş
Olur ḫurşīd-i enver laʿl rengīn olmaġa bāʿiş

ḫūn-pāş eyle-:

1. **ḫūn-pāş eyle:**-*y, -e*
Kaside 12
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Kan döktürmek.

Nīze-i ḫışmını kim bir yirde ḫūn-pāş eyliye
Serv ü şimşādın ol eṭrāfuñ şanurlar erġavān

ḫūn-rīz ol-:

1. **ḫūn-rīz ol:**-*ma, -sun*
Gazel 204
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kan dökücü olmak.

Nice cellād-ı zamāne böyle ḫūn-rīz olmasun
Bir senüñ ġamzeñ gibi taʿlīm ider üstādı var

ḫūn-rīzlik:

1. **ḫūn-rīzlik:**
Kaside 13
Mısra: **20**
Kan dökücülük, zalimlik.

Felek ḳana şerīḳ olmaz anuñ eyyām-ı ʿadlinde
Olupdur münḥaṣır ḫūn-rīzlik müjgān-ı ḫūbāna

ḫūr:
1. **ḥūra:**-*a*
Gazel 145
Mısra: **12**
Ahu gözlüler, cennet kızları.

Nev-be-nev dāġ ur dile nā-geh ölürsem dōstum
Ḥūra bir gül iletün bāġ-ı cihāndan yād-gār

[G.163:4, G.269:2, G.298:6, G.431:11, K.29:22, Mf.100:1, T.6:6]

ḫurde:

1. **ḫurdeyi:**-*y, -i*
Müfret 544
Mısra: **2**
Ufak, parça, kırıntı II Sevgilinin dişleri.

Būse-i laʿli yārüñ eyler iḥyā mürdeyi
Dil virenler dürr-i dendānına döymiş ḫurdeyi

ḫurde-dān:

1. **ḫurde-dāndur:**
Mesnevi 8
Mısra: **202**
Nükteleri ve incelikleri anlayan.

Muḫāṭab çünki ol şāh-ı cihāndur
Bilürsin kim ne yüzden ḫurde-dāndur

ḫurde-i pīrūze:

1. **ḫurde-i pīrūze:**-*si*
Gazel 397
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Firuze kırıntısı II Yeşil çimenler.

Alup berāde-i elması çerḫ ḥakkāki
Döküldi ḫurde-i pīrūzesi çemen-zāruñ

ḫurde-sāl-i mehd-i ḥırmān:

1. **ḫurde-sāl-i mehd-i ḥırmān:**
Mesnevi 9
Mısra: **115**
Kelime Tipi: -
Harman beşiğinin küçük çocuğu.

Benem ol ḫurde-sāl-i mehd-i ḥırmān
Ki būstān-ı ümīdinden emer ḳan

ḫūri:

1. **ḥūrī:**
Gazel 255
Mısra: **1**
Cennet hurisi II Sevgili.

Ol yār içün ey dil dime ḥūrī ya melekdür
Ne geldi anuñ gibi güzel ne gelecekdür

[Mf.132:1]

ḫūr-ı cinān:

1. **ḥūr-ı cinān:**-*a*
Gazel 77
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cennet hurileri.

Ey Ḥāletī yanında eger yāri olmasa
Ḥūr-ı cināna baḳmaḳ olur ʿāṣıḳa ʿaẕab

[G.62:5, G.82:10, G.781:2, K.26:14]

ḫūr-ı ʿayn:

1. **ḥūr-ı ʿıyn:**
Terkib-bend 1
Mısra: **140**
Kelime Tipi: -
İri ve güzel gözlü huri, cennet kızı.

Anuñ dārü'l-ḳarārı ḳaṣr-ı Firdevs-i berīn olsun
Ġıdāsı niʿmet-i dīdār yāri ḥūr-ı ʿayn olsun

ḫūrī-veş:

1. **ḥūrī-veşe:**-*e*
Gazel 218
Mısra: **8**
Huri gibi güzel II Sevgili.

Zāhidā ḳalmaz bihişt-i heşte hergiz reşkümüz
Bir gün ol ḥūrī-veşe kūyında olursaḳ düçār

ḫūr-liḳā:

1. **ḥūr-liḳā:**
Gazel 14

Mısra: **1**
Huri yüzlü II Sevgili.

Aġzına aldı dütün lülesin ol ḫūr-liḳā
Çeşme-i Kevser'e bir lüle ḳomışlar gūyā

[Mf.3:2, Mf.18:2]

ḫurrem:
1. **ḫurrem:**
Gazel 177
Mısra: **10**
Taze ve canlı.

Vücūdum ḫırmenine od ṣalan āhumdur ammā kim
Maḥabbet gül-şenin ḫurrem ṭutan eşk-i revānumdur

ḫurrem eyle-:

1. **ḫurrem eyle:**-*r*
Gazel 589
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ferahlık vermek II canlılık vermek.

Ne eyler bād-ı āhum mezraʿ-ı āmālümi ḫurrem
Ne ḫod nām u nişān ḳor ḫırmen-i ṣabr u ḳarārumdan

[M.1:44]

hurrem it-:

1. **ḫurrem it:**-*mek*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Canlandırmak, tazelik vermek.

Ḫırmen-i ṣabruma āteş urasın lāyıḳ mı
Sebze-zār-ı emelüm itmek umarken ḫurrem

[Trk.B.1:16]

hurrem ol-:

1. **ḫurrem ol:**-*sa*
Gazel 491
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevinmek, mutlu olmak.

Hemīşe ḫaṭṭ-ı ruḫ-ı yāra beñzedür ṣāʿir
Revādur olsa gül-istānda sebzeler ḫurrem

[G.392:9, G.531:1]

2. **ḫurrem ol:**-*ur*
Gazel 186
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yemyeşil ve canlı olmak.

Gelse bir bāġa eger bād ile būy-ı zülfüñ
Gülleri ḫande ider sebzeleri ḫurrem olur

hurrem tut-:

1. **ḫurrem ṭut-:**-*an*
Gazel 229
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Canlı, taze kalmasını sağlamak.

Vücūdum ḫırmenine od ṣalan āhumdur ammā kim
Maḥabbet gül-şenin ḫurrem ṭutan eşk-i revānumdur

hurrem ü ābād ol-:

1. **ḫurrem ü ābād ol:**-*sun*
Tarih 5
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevinçli ve mamur olmak.

Dest-i luṭfıyla anuñ ḫurrem ü ābād olsun
Kişver-i ʿilm ü hüner milket-i cūd u iḥsān

hurrem ü ḫandān it-:

1. **ḫurrem ü ḫandān it:**-*sün*
Kaside 18
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Neşeli ve sevinçli yapmak.

Bāġ-ı ümmīdüñi Ḥaḳ ḫurrem ü ḫandān itsün
Ṭura mādām ki dolāb-ı sipihr-i devvār

ḫursend eyle-:

1. **ḫursend eyle:**-*miş*
Gazel 4
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Mütevekkil etmek, kısmetine razı etmek.

Eylemiş ḫursend o şāhuñ luṭf u ḳahrından beni
Sīne-çākin muḳteżā-yı ḥüsn ü ʿışḳ iden Ḫudā

[G.87:5]

ḫursend ol-:

1. **ḫursend ol:**-*a*, -*maz*
Gazel 5
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kanaat etmek, yetinmek.

Olamaz ḫursend ʿışḳ ehli ḫayāl-i yār ile
Kimseyi sīr eylemez bār-ı dıraḫt-ı sīmiyā

hursend-i āb u tāb ol-:

1. **ḫursend-i āb u tāb ol:**-*a*, -*maz*
Gazel 733
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Suya ve ateşe kanaat etmek, gözü doymak.

Olamaz ḫursend-i āb u tāb ġam ṭālibleri
Ne zülāl-i Ḫıżr ile ne āteş-i Mūsā ile

hursend-i ḫayāl ol-:

1. **ḫursend-i ḫayāl ol:**-*sa*
Gazel 151
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hayal kanaatkarı, tokgözlüsü olmak.

Ḫursend-i ḫayāl olsa ʿaceb mi dil-i ġam-ḫˇār
Ol Yūsuf-ı ḥüsni ḳodı göz ḥabsine aġyār

hurşīd:

1. **ḫurşīd:**
Gazel 142
Mısra: **5**
Güneş.

Baḫs-i ḥüsn eyler idi belki yüzüñle ḫurşīd

Cānib-i rūyuñ eger ṭutmasa zülfüñ her bār

[G.324:7, G.339:7, G.652:9]

2. **ḫurşīdle:**-*le*
Gazel 181
Mısra: **4**
Güneş II Sevgili.

Ẕerreler kim gördiler ḫāk-i fenādan rūy-ı dil
Āşnālıḳ itmege ḫurşīdle ʿār itdiler

[G.323:4]

3. **ḫurşīd:**
Kıt'a 59
Mısra: **4**
Güneş II Hükümdarlık.

Pertev-i nūr-ı saʿādet düşdi o şāh üstine
Eyledi bir burcdan bir burca ḫurşīd intiḳāl

4. **ḫurşīd:**
Mesnevi 3
Mısra: **20**
Güneş II Hz. Muhammed.

Mekke'den oldı nūr-ı pāki bedīd
Ṭoġdı Ümmü'l-ḳurā'dan ol ḫurşīd

<u>ḫurşīd-i ʿālem-tāb:</u>

1. **ḫurşīd-i ʿālem-tāb:**-*a*
Kaside 8
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **-**
Cihanı aydınlatan güneş.

Virür ḫurşīd-i ʿālem-tāba şeb-nem dirhemin ṭutmaz
Ṭutar cāmın degül ʿaynında aṣlā nergisüñ dünya

[K.35:56]

<u>ḫurşīd-i cihān-ārā:</u>

1. **ḫurşīd-i cihān-ārā:**
Kaside 8
Mısra: **72**
Kelime Tipi: **-**
Dünyayı süsleyen güneş.

Görenler şemse-i zerrīni tīġ-i āb-dāruñda
Şanurlar burc-ı Ābī içre ḫurşīd-i cihān-ārā

<u>ḫurşīd-i cihān-efrūz:</u>

1. **ḫurşīd-i cihān-efrūz:**-*sun*
Kıt'a 45
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Dünyayı aydınlatan güneş.

Sen o ḫurşīd-i cihān-efrūzsun kim serverā
Evc-i ʿizzetdür mekānuñ burc-ı rifʿatdür yirüñ

<u>ḫurşīd-i enver:</u>

1. **ḫurşīd-i enver:**
Gazel 39
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Parlak güneş.

Ey meh-i burc-ı leṭāfet cüst ü cū içün seni
Her şuʿāın gönderür ḫurşīd-i enver bir yaña

[G.104:2]

<u>ḫurşīd-i felek:</u>

1. **ḫurşīd-i felek:**
Gazel 856
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Feleğin güneşi.

Seyr eyleyicek tīzligin ġamze-i yārüñ
Ḫurşīd-i felek tīġini yirden yire çaldı

<u>ḫurşīd-i hāver:</u>

1. **ḫurşīd-i ḫāver:**-*sin*
Gazel 688
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Doğunun güneşi II Sevgili.

Ḳılur her dem münevver ʿaks-i ḫüsnüñ ḫāne-i cānı
Ya māh-ı ʿālem-ārāsın yaḫūd ḫurşīd-i ḫāversin

<u>ḫurşīd-i ḫüsn:</u>

1. **ḫurşīd-i ḫüsn:**-*ün*
Gazel 674
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Güzellik güneşi II Sevgilinin yüzü.

Göñül ser-keştelikden ẕerre-veş ḳurtulmasun hergiz
Ḫudā'dan isterin ḫurşīd-i ḫüsnüñ bī-zevāl olsun

<u>ḫurşīd-i kerem:</u>

1. **ḫurşīd-i kerem:**
Kaside 24
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Cömertlik ve lütuf güneşi.

Şimdi ḫurşīd-i kerem ʿāleme pertev şaldı
Ḳatı bī-mihr idi ḫaḳḳā ki sipihr-i bālā

<u>ḫurşīd-i kıyāmet:</u>

1. **ḫurşīd-i ḳıyāmet:**
Müfret 121
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Kıyamet güneşi.

Ḳāmet-i yāri ḳıyāmetden ʿalāmet şandılar
Ol ruḫ-ı pür-tābı ḫurşīd-i ḳıyāmet şandılar

<u>ḫurşīd-i māh-menzilet ü müşterī-cenāb:</u>

1. **ḫurşīd-i māh-menzilet ü müşterī-cenāb:**
Kaside 6
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **-**
Ay rütbeli güneş ve ulu Müşteri gezegeni.

Ḫurşīd-i māh-menzilet ü Müşterī-cenāb
Māh-ı sitāre-ḫaşmet ü şāh-ı felek-medār

hurşīd-i maḥşer:

1. **ḫurşīd-i maḥşer:**
Müfret 310
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mahşer güneşi.

Bār-ı dıraḫt-ı ṭāliʿ-i ʿāşıḳ ḳalurdı ḫām
Ḫurşīd-i maḥşer eylese ṣad sāl ihtimām

hurşīd-i melāḥat:

1. **ḫurşīd-i melāḥat:**
Gazel 548
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzellik güneşi II Sevgili.

Ben ẕerre-i bī-tābam o ḫurşīd-i melāḥat
ʿIşḳında n'ola yirlere başmazsa ayaġum

hurşīd-i müşterī-şeref ü māh-ı mihr-kef:

1. **ḫurşīd-i müşterī-şeref ü māh-ı mihr-kef:**
Kaside 16
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Müşteri gibi şerefli güneş ve güneş avuçlu ay.

Ḫurşīd-i Müşterī-şeref ü māh-ı mihr-kef
Ṣāḥib-ḳırān-ı dehr şehinşāh-ı kāmrān

hurşīd-i nūr-efşān:

1. **ḫurşīd-i nūr-efşān:**
Gazel 223
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Işıklar saçan güneş.

Sāye-i bālāsını bir yirde kim yatur göre
Yanına varup anuñ ḫurşīd-i nūr-efşān yatur

[G.731:12]

hūrşīd-i raḫşān:

1. **ḫūrşīd-i raḫşān:**
Gazel 2
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Parlak güneş.

Ey meh-i burc-ı leṭāfet cüst ü cū içün seni
Her şuʿāın gönderür ḫūrşīd-i raḫşān bir yaña

ḫurşīd-i rūy:

1. **ḫurşīd-i rūy:**
Gazel 339
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yüzün güneşi.

Ḫurşīd-i rūy māh-ı ruḫın fikr idüp müdām
Geçdi anuñla Ḥāletiyā ṣubḥ u şāmumuz

[G.870:5]

hurşīd-i saʿādet:

1. **ḫurşīd-i saʿādet:**
Kaside 13
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Mutluluk güneşi.

Eger deryūze-i nūr itmese zerrīn sitāmından
Şeref virmezdi ḫurşīd-i saʿādet burc-ı imkāna

hurşīd-i sāġar:

1. **ḫurşīd-i sāġar:**
Gazel 775
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kadeh güneşi.

N'içün devr eylemez ḫurşīd-i sāġar
Felek çünkim degüldür bir ḳarāra

hurşīd-i sipihr-i ʿaẓamet:

1. **ḫurşīd-i sipihr-i ʿaẓamet:**
Gazel 384
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ululuk göğünün güneşi.

ʿUmmān-ı mürüvvet dür-i deryā-yı fütüvvet
Ḫurşīd-i sipihr-i ʿaẓamet şaye-i Ḫālıḳ

hurşīd-i tāb-dār:

1. **ḫurşīd-i tāb-dār:**
Gazel 130
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Parlak güneş.

Gündüz gelüp bize yine gündüz gider o yār
Ḳalmaz giceyle niteki ḫurşīd-i tāb-dār

[G.287:2]

hurşīd-misal:

1. **ḫurşīd-miṣāl:**
Gazel 463
Mısra: **10**
Güneş gibi.

Ẕerre gibi ḳomayum yine hevā-dārlıġuñ
Tīġ çekseñ de eger üstüme ḫurşīd-miṣāl

ḫūr-şıfat:

1. **ḫūr-şıfat:**
Gazel 745
Mısra: **1**
Huri yüzlü II Güzel sevgili.

Geldi ol ḫūr-ṣıfat bezme ḥicāb-ālūde
Ruḫınuñ güllerini ḳıldı gül-āb-ālūde

hurūf:

1. **ḫurūf:**
Müfret 225
Mısra: **2**
Harfler.

İsnād-ı lüknet eyleme ol şūḫa bī-vuḳūf
Teng olmaġın memer-i süḫan irkilür ḫurūf

hurūş eyle-:

1. **ḫurūş eyle:**-*y, -en, -i*
Gazel 455
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Coşmak.

ʿIşḳuñla ḫurūş eyliyeni şanma göñüldür
Sīnemde ḳarār itdi dili baḫr-i belānuñ

[Mf.109:1, G.234:1]

husrev:

1. **ḫusrevlerdenüz:**-*ler, -den, -üz*
Gazel 310
Mısra: **3**
Padişah, hükümdar.

Biz o ḫusrevlerdenüz kim göçmek istersek eger
Ḳalduran seyl-āb-ı ġamdur ḫayme vü ḫar-gāhumuz

2. **ḫusrev:**
Gazel 421
Mısra: **11**
Efzaleddin İbrahim bin Ali, eserlerini Farsça yazmış bir Türk şairi. 1253 yılında Hindistan'da doğmuştur. Büyük melik Minuçihr'in nedimlerinden olduğu için bu mahlası kullanmıştır. Edebiyatımızda sultân-ı şuara mevkiindedir.

Muḳarrer ṭaġıdurdı Ḥāletī dīvānını Ḫusrev
İletseydi ṣabā ger nefḥa-i müşkīn-i eşʿāruñ

[G.523:9, G.847:9]

husrev nām-ver:

1. **ḫusrev nām-ver:**
Kaside 31
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Ünlü Husrev.

Pāy-ı kilküm geçdi bir medḥüñ gibi gencīneye
Mülk-i naẓm içre n'ola olsam çü Ḫusrev nām-ver

husrev ü kemāl:

1. **ḫusrev ü kemāl:**
Gazel 34
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ebü'l-Hasen Emîr Hüsrev b. Emîr Seyfiddîn Mahmûd-ı Dihlevî (ö. 725/1325). Hindistan'da yaşayan Türk asıllı şair, tarihçi ve mutasavvıf ile 13. yüzyılda yaşamış İranlı şair Kemâl-i Hucendî.

Ey Ḥāletī daḫı añılur Ḫusrev ü Kemāl
Biz daḫı belki añılavuz bir zamān ola

husrevān-ı ġam:

1. **ḫusrevān-ı ġam:**-*a*
Gazel 318
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Keder hükümdarları II Âşıklar.

Ṭutamaz yirini eflāk duḫān-ı āhuñ
Ḫusrevān-ı ġama her ḫayme vü ḫar-gāh olmaz

husrevān-ı ḥüsn:

1. **ḫusrevān-ı ḥüsn:**
Gazel 692
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Güzellik padişahı II Sevgili.

Saña şanma ḫışmını ebrūların çatduḳça yār
Ḫusrevān-ı ḥüsn her naḫcīr içün ḳurmaz kemān

husrevān-ı mülk-i ġam:

1. **ḫusrevān-ı mülk-i ġam:**
Gazel 579
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keder ülkesinin padişahları II Âşıklar.

Ḫusrevān-ı mülk-i ġam her ʿarṣada firūzdur
Görmedi kimse livā-yı dūd-ı āhı ser-nigūn

husrev-i benī ādem:

1. **ḫusrev-i benī ādem:**
Mesnevi 5
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İnsanoğlunun padişahı.

Her biri şāh-ı ʿarṣa-i ʿālem
Her biri ḫusrev-i benī Ādem

husrev-i devrān-ı ʿışḳ ol-:

1. **ḫusrev-i devrān-ı ʿışḳ ol:**-*sa, -m*
Gazel 520
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşkta devrin padişahı olmak, aşk konusunda sözü, hükmü geçmek.

Belādan ḳurtarup ber-dār iderdüm cümle ʿuşşāḳı
Eger bir ḥükmi nāfiẕ ḫusrev-i devrān-ı ʿışḳ olsam

husrev-i devrān-ı kerem:

1. **ḫusrev-i devrān-ı kerem:**
Kıt'a 53
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cömertlik çağının hükümdarı.

Gūş u hūşuñ ne var ey Ḫusrev-i devrān-ı kerem
Güher-i naẓmına ṭutsañ bu dil-i şeydānuñ

husrev-i encüm:

1. **ḫusrev-i encüm:**
Kaside 36
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yıldızların padişahı II Ay.

Ḫusrev-i encüm firār itdi binüp Şeb-dīz'ine
Eşheb-i ṣubḥı idince şāh-ı ḫāver zīr-rān

husrev-i ḫātem-kerem:

1. **ḫusrev-i ḫātem-kerem:**
Kaside 15
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -

Hâtem-i Taî gibi cömert padişah.

Ḫusrev-i Ḥātem-kerem Sulṭān Murād-ı Cem-ḥaşem
Çeşm-i necme kuḥl olur ḳalḳarsa rāhından ġubār

husrev-i hāver:

1. **ḫusrev-i ḫāver:**
Kaside 33
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Doğunun hükümdarı II Güneş.

Ṣabā gelseydi nā-geh gösterürler çīn-i pīşānī
Ṣuʿāʿından düzüp cārūb-ı zerrīn ḫusrev-i ḫāver

[G.160:8, G.239:8, K.2:19, K.2:39]

ḫusrev-i ḫāver-sitān:

1. **ḫusrev-i ḫāver-sitān:**
Kaside 37
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Doğunun hükümdarı II Güneş.

Olmadı bir böyle ṣubḥ -ı nuṣret ü rūz-ı ẓafer
Encüme ser-dār olaldan ḫusrev-i ḫāver-sitān

husrev-i hāver-sitān-ı ferrūh-fāl:

1. **ḫusrev-i ḫāver-sitān-ı ferrūḫ-fāl:**
Müfret 294
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Doğuyu fetheden talihli hükümdar II Güneş.

Seḥer ki ḫusrev-i ḫāver-sitān-ı ferrūḫ-fāl
Cihānı zer niṣārıyla itdi māl-ā-māl

husrev-i hıṭṭa-i nübüvvet:

1. **ḫusrev-i ḫıṭṭa-i nübüvvet:**-*sin*
Mesnevi 3
Mısra: **102**
Kelime Tipi: -
Peygamberlik ülkesinin padişahı II Hz. Peygamber.

Çār-bāliş-nişīn-i ʿizzetsin
Ḫusrev-i ḫıṭṭa-i nübüvvetsin

husrev-i hūbān:

1. **ḫusrev-i ḫūbān:**
Gazel 267
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzellerin sultanı II Sevgili.

Gitse kūyından ʿadū ol ḫusrev-i ḫūbān çıḳar
Geçse hengām-ı şitā ṭurmaz gül-i ḫandān çıḳar

[G.70:10, G.652:1, G.761:8, G.777:8, G.792:6]

husrev-i hūbān-ı zamān:

1. **ḫusrev-i ḫūbān-ı zamān:**
Gazel 237
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Devrin güzellerinin padişahı II Sevgili.

Ferhād'uñ olan Ḥāletī'ye kūh-ı belāda
Şīrīn lebüñ ey ḫusrev-i ḫūbān-ı zamān vir

ḫusrev-i ḫüsn:

1. **ḫusrev-i ḫüsn:**-*ün*
Gazel 293
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik padişahı II Sevgili.

Özge temkīni var ol ḫusrev-i ḫüsnüñ ḥaḳḳā
Ele āyīne alur istese seyr-i gül-zār

husrev-i ikbāl:

1. **ḫusrev-i iḳbāl:**-*ün, -e*
Kıt'a 125
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Talih hükümdarı.

Ola pāy-endāz anuñ ḫusrev-i iḳbālüñe
Ṣāḫ-sār-ı devletüñ ẓıll-i saʿādet-güsteri

husrev-i iḳlīm-i naẓm:

1. **ḫusrev-i iḳlīm-i naẓm:**-*uz*
Gazel 309
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Nazım ülkesinin padişahı II Azmî-zâde Hâletî.

Ḫusrev-i iḳlīm-i naẓmuz Ḥāletī tā ḥaşre dek
Ġayrı şehler gibi bozulmaz bizüm dīvānumuz

husrev-i kūh-ken-ṭabīʿat:

1. **ḫusrev-i kūh-ken-ṭabīʿat:**-*dür*
Gazel 171
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dağı delen (Ferhat) mizaçlı Hüsrev (hükümdar).

Dil şeh-i milket-i maḥabbetdür Ḫusrev-i Kūh-ken-ṭabīʿatdür

husrev-i mālik-rikāb:

1. **ḫusrev-i mālik-rikāb:**
Kaside 35
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Üzengi sahibi padişah.

Bī-tevaḳḳuf işte boynum işte tīġüñ dir saña
Kimseye baş egmeyen her ḫusrev-i mālik-rikāb

husrev-i mülk-i çemen:

1. **ḫusrev-i mülk-i çemen:**
Müfret 546
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çimen ülkesinin padişahı.

Yine gül-şen kirm-i şeb-tābın nümāyān eyledi
Ḫusrev-i mülk-i çemen gūyā çerāgān eyledi

husrev-i mülk-i süḫan:

1. **ḫusrev-i mülk-i süḫan:**-*a*
Gazel 877

Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Söz ülkesinin sultanı II Azmî-zâde Hâletî.

Ben ḫusrev-i mülk-i süḫana gördi naẓar yoḳ
Dīvānumuz ey Ḥāleti-i zār bozuldı

husrev-i nevrūz:

1. **ḫusrev-i nevrūz:**-*a*
Gazel 395
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İlkbahar sultanı.

Degül gül ḫusrev-i Nevrūz'a geldi ḳanlu pīrāhen
İrince ʿandelīb-i bāġa zaḫmı ḫançer-i ḫāruñ

husrev-i serīr-i hüner:

1. **ḫusrev-i serīr-i hüner:**
Kaside 4
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Maharet tahtının padişahı.

Gerek neşāṭ-ı cam ü gerekse ṭarab-ı ḥüsn
Aña ṣunuldı eyā ḫusrev-i serīr-i hüner

husrev-i şīrīn-kelām:

1. **ḫusrev-i şīrīn-kelām:**
Gazel 497
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Tatlı sözlü hükümdar II Sevgili.

Ḥālüme raḥm eylemez ol ḫusrev-i Şīrīn-kelām
Kūh-ı ṣabrı tīşe-i ḥasretle ḳaldursam tamām

husrev-i tāc-ı baḫş u taḫt-ı nişān:

1. **ḫusrev-i tāc-ı baḫş u taḫt-ı nişān:**
Mesnevi 7
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Alamet tahtının ve cömertlik tacının padişahı.

Ḫusrev-i tāc-ı baḫş u taḫt-ı nişān
Gevher-i kān-ı ʿālem-i imkān

ḫusrev-i zamān:

1. **ḫusrev-i zamān:**
Gazel 684
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Zamanın Hüsrev'i II Azmi-zâde Hâletî.

Dirlerse Ḥāletī'ye n'ola ḫusrev-i zamān
Zīrā anuñ ḳalem-revidür milket-i süḫan

husrev-i zī-şān-ı ʿışḳ:

1. **ḫusrev-i z̲ī-şān-ı ʿışḳ:**
Gazel 376
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşkın şanlı hükümdarı.

Girse göñül şehrine ḫusrev-i z̲ī-şān-ı ʿışḳ
Ḥāżır olur mīş-i cān olmaġa ḳurbān-ı ʿışḳ

hussād:

1. **ḫussādı:**-*ı*
Gazel 267
Mısra: **9**
Hasetçiler, kıskanç kimseler II Rakipler.

Defter-i aġyārdan ḫussādı bīrūn eylemez
Gerçi ʿādetdür ezelden mürde-i gebrān çıḳar

[K.22:28]

huṣūl-i neṣʾe-i ṣādī:

1. **ḫuṣūl-i neṣʾe-i ṣādī:**
Kaside 17
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Mutluluk neşesinin meydana gelmesi, mutlu olma hali.

Sāġar-ı ʿişret-i ḫayāl devr ürür [...]
Ḫuṣūl-i neṣʾe-i ṣādī recā-yı ????

huşūşā:

1. **ḫuşūşā:**
Gazel 769
Mısra: **6**
Özellikle, bilhassa.

Dil-i ṣad-çāk-i ʿāşıḳ şāneye reşk itmemek olmaz
Ḫuṣūṣā ol zamān kim gire o zülf-i girih-gīre

[Trk.B.1:125]

huşūş-ı būse:

1. **ḫuşūs-ı būse:**-*y, -e*
Gazel 356
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Öpücük işi, sevgiliyi öpme işi.

Olmaz ise Ḥāletī ḳāʿil ḫuṣūs-ı būseye
Ol şeh-i nāzük-mizāca itme hiç tekrār ʿarż

[Mf.24:1, Mf.215:1]

hūş-yār:

1. **hūş-yār:**
Müseddes 3
Mısra: **4**
Aklı başında, uyanık.

Ṣoñ nefesdür ḳaçma bārī gözlerüm bīdār iken
Gel yetiş göster yüzüñ ben ḫasteye hūş-yār iken

hūş-yār ol-:

1. **hūş-yār ol:**-*ma, -y, -a, -m*
Gazel 517
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aklı başına gelmek, kendine gelmek, uyanmak.

Bāde-i ʿışḳıyla ol şūḫ-ı cihānuñ Ḥāletī
Şöyle ser-mestem ḳıyāmet ḳopsa hūş-yār olmayam

[G.97:6]

hūt:

1. **ḫūt:**
Mesnevi 1

Mısra: **42**
Balık.

Emr ü fermānıdur viren her bār
Yūnus-ı mihre ḥūt içinde ḳarār

ḥūt u sereṭān:

1. **ḥūt u sereṭān:**
Kaside 14
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Balık ve Yengeç burcu.

Böyle ḳalursa olur ḥuşk muḥīt-i gerdūn
Düşer elbette zemīn üstine Ḥūt u Sereṭān

ḥūt-ı lücce-i ḥaḍrā:

1. **ḥūt-ı lücce-i ḥaḍrā:**
Kaside 34
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün balık burcu.

Ṣanur ḳarār iden anda deñizde māhīdür
Görünse dīdesine ḥūt-ı lücce-i ḥaḍrā

huṭūṭ-ı keff:

1. **ḥuṭūṭ-ı keff:**-*i*
Kaside 41
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Avuçtaki çizgiler.

Suṭurlāb-ı sipihr-i ʿizz ü devletdür kef-i desti
Ḫuṭūṭ-ı keffī ḥaḳḳā s̲ābit itmez mi bu daʿvāyı

huṭūṭ-ı levḥ-i mezar:

1. **ḥuṭūṭ-ı levḥ-i mezar:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Mezar taşının yazıları.

Ol āsmān-ı dilüñ āftāb-ı raḫşānı
Benüm o çeşm-i çerāġ-ı dilüm çıḳup gitdi

huṭūṭ-ı naẓm-ı pāk:

1. **ḥuṭūṭ-ı naẓm-ı pāk:**-*i, -n*
Kaside 10
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Temiz şiirin yazıları.

Ḫuṭūṭ-ı naẓm-ı pākin seyr idenler al kāġıdda
Ṣanurlar müşk-i eẕferdür ḳonulmış al u vālāya

huṭūṭ-ı vefḳ-i murād:

1. **ḥuṭūṭ-ı vefḳ-i murād:**
Kaside 21
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Maksadın uygun çizgileri.

Çekildi ḥall ile yir yir ḫuṭūṭ-ı vefḳ-i murād
Ẓuhūr idüp şeref-i āftāb-ı burc-ı kemāl

ḫūy:

1. **ḫūyuñ:**-*un*
Gazel 431
Mısra: **1**
Mizaç, yaratılış özelliği.

ʿĀşıḳuñ görseñ ʿaraḳ-rīz olmadur ḫūyuñ senüñ
Çeşme-i ḫurşīde beñzetsem n'ola rūyuñ senüñ

ḫużūr:

1. **ḥużūra:**-*a*
Gazel 646
Mısra: **2**
İç rahatlığı, hâlinden memnun olup gönlünde rahatlık duyma.

Ey cān ġam ile nāle ḳılup zārī ḳomazsın
Bir pāre ḥużūra dil-i bīmārı ḳomazsın

ḫużūr eyle-:

1. **ḥużūr eyle:**-*me, -dü, -k*
Kıt'a 62
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Huzura kavuşmak, huzur bulmak.

Geleli ʿāleme bir laḥẓa ḥużūr eylemedük
Mübtelā-yı seḥerüz ḫˇāb-ı ʿademden maḥrūm

ḫużūr it-:

1. **ḥużūr it:**-*mez*
Gazel 589
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Rahata kavuşmak.

Fiġānumdan güzeller evlerinde ḫˇāba varmazlar
Ḥużūr itmez feleklerde melekler āh u zārumdan

[G.334:2]

ḫużūr-ı ḳalb ile:

1. **ḥużūr-ı ḳalb ile:**
Gazel 466
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönül rahatlığıyla.

Der-ḳafādur her zamānda çünki şemşīr-i firāḳ
Āb-ı vaṣla hiç ḥużūr-ı ḳalb ile ḳanmaz göñül

ḫużūr-ı yār:

1. **ḥużūr-ı yār:**-*a*
Gazel 334
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin huzuru, yanı.

Ḥużūr-ı yāra varmaḳda dil-i ʿāşıḳ ḳuşūr itmez
Eger bir dem cemālin görmese zīrā ḥużūr itmez

[G.506:5]

hūşe:

1. **ḫūşe:**
Gazel 591
Mısra: **4**
Salkım.

Mīve-i maḳṣūd virmez kimseye hergiz felek
Ḫūşe alınmaz ḳatı bālā olunca tākden

[K.11:19]

2. **ḫūşesiyle:**-*si, -y, -le*
Gazel 402
Mısra: **7**
Başak.

Bir ednā ḫūşesiyle kimse çünkim kām-gīr olmaz
Revādur bād-ı āhum ḥırmenin ḳaldursa gerdūnuñ

[Mf.190:2]

hūşe-çīn:

1. **ḫūşe-çīnidür:**-*i, -dür*
Kaside 19
Mısra: **29**
Başak toplayan, yerdeki döküntüleri toplayan.

Faġfūr bāġ-ı ḳudretinüñ ḫūşe-çīnidür
Olsa ʿaceb mi ger aña bir bāġ-bān bān

[M.7:38]

hūşe-çīn ol-:

1. **ḫūşe-çīn ol:**-*ur*
Gazel 290
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Başak toplamak.

Lāyıḳ budur ki dāneye dil-beste olmaya
Ḫırmen-geh-i emelden o kim ḫūşe-çīn olur

[K.11:20, K.13:5, Mf.403:2]

hūşe-çīn-i bāġ-ı iḥsān ol-:

1. **ḫūşe-çīn-i bāġ-ı iḥsān ol:**-*dı*
Kaside 7
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Cömertlik bahçesinde başak toplayan olmak.

Revādur kāse-līs itseñ eger bezmüñde Faġfūr'ı
Şeh-i Çīn oldı çünkim ḫūşe-çīn-i bāġ-ı iḥsānuñ

hūşe-çīn-i ḥırmen-i ḥüsni ol-:

1. **ḫūşe-çīn-i ḫırmen-i ḥüsni ol:** -*ur, -dı*
Gazel 56
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güzellik harmanını toplamak.

Dāne-i ḫāl-i ruḫuñ görseydi ey meh lā-cerem
Ḫūşe-çīn-i ḫırmen-i ḥüsnüñ olurdı āftāb

hūşe-i çīn-i iḥsān ol-:

1. **ḫūşe-i çīn-i iḥsān ol:**-*up*
Kaside 28
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Cömertlik başağını toplamak.

Olup durur şeh-i Çīn ḫūşe-i çīn-i iḥsānı
Revādur olsa ḳulı nāmına eger ʿanber

hūşe-i engūr ol-:

1. **ḫūşe-i engūr ol-:**-*ur, -sa*
Gazel 716
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Üzüm salkımı olmak.

Bu bāġuñ ḫāşılından nefretüm şol deñlüdür şimdi
Süreyyā ḫūşe-i engūr olursa almayum dāne

hūşe-i pervīn-i çerḫ:

1. **ḫūşe-i pervīn-i çerḫ:**-*ün*
Gazel 828
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Feleğin Ülker yıldızının salkımı.

Niçe yıllar ḳaḥt olup hep ḫalḳ-ı ʿālem virse cān
Ḫūşe-i Pervīn-i çerḫüñ ḫāke düşmez dānesi

huşk:

1. **ḫuşk:**
Gazel 50
Mısra: **7**
Kuru.

Ḫuşk görse çeşme-i çeşmin eger derd ehlinüñ
Ḳahramān-ı ḳahrı eyler zehresin elbette āb

[G.743:7, G.893:8]

huşk it-:

1. **ḫuşk it:**-*di*
Gazel 130
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kurutmak.

Leb-rīz-i āb-ı rūy idi çāh-ı ḳanāʿatüm
Ḫuşk itdi āḫir anı dūlāb-ı bī-ḳarār

huşk ol-:

1. **ḫuşk ol:**-*sa*
Gazel 295
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kurumak, sertleşmek.

Ḫuşk olsa devātum o şehe nāme yazarken
Her bir müje-i çeşm-i terüm āb-çekāndur

[K.14:37, K.27:17, Kt.49:3]

huşk ü ter:

1. **ḫuşk ü ter:**
Kaside 21
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Kuru ve yaş.

Hemān cihānda leb-i ḫuşk ü dīde-i terdür
Ḳanāʿat eyledügüm ḫuşk ü ter ʿale'l-icmāl

huşk-i leb ol-:

1. **ḫuşk-i leb ol:**-*sa, -m*
Gazel 398
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ağzı kurumak II Şiirde yeni manalar, hayaller ortaya çıkarma konusunda zorlanmak.

ʿAceb mi ḫuşk-i leb olsam bu demde Ḫāletiyā
Bozuldı yolları āb-ı zülāl-i güftāruñ

hūş-mend-i ġam:

1. **hūş-mend-i ġam:**
Gazel 401
Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Gam akıllısı II Âşık.

Yüz sürüp rāhına ḳıl çihreni ḫāk-ālūde
Hūş-mend-i ġam iseñ gizli gerek altunuñ

hübūṭ eyle-:

1. **hübūṭ eyle:**-*r*
Gazel 524
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Azalmak, alçalmak.

Hem şerār-ı nār-ı dil var bende hem ḫūn-ı sirişk
Geh ṣuʿūd geh hübūṭ eyler ġamında aḫterüm

hüccet çıkar-:

1. **ḥüccet çıḳar:**-*up*
Gazel 355
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Delil göstermek.

Ḳalur mı bu yemīnüñ elinde yaḳam benüm
Ḥüccet çıḳarup itmese ḫaṭṭuñ eger ḫalāṣ

ḫücre-i ḳalb:

1. **ḥücre-i ḳalb:**-*e*
Kaside 17
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Gönül hücresi, odası.

Olur ġamum meşelā bir faḳīr ṭālib-i ʿilm
Bıraḳdı ḥücre-i ḳalbe göre nice eski ḥaṣır

hücre-i ten:

1. **hücre-i ten:**
Mesnevi 1
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Beden hücresi.

Olmasun diyü tār hücre-i ten
Nūr-ı ʿaḳl ile eyledi rūşen

hücūm eyle-:

1. **hücūm eyle:**-*y*, -*e*
Kıt'a 62
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Saldırmak.

Ten ḥişārın niçe bir bekleye bu cān-ı żaʿīf
Niçe bir ceyş-i belā eyliye üstine hücūm

hücūm-ı girye-i ġam:

1. **hücūm-ı girye-i ġam:**
Mesnevi 9
Mısra: **225**
Kelime Tipi: -
Üzüntü gözyaşının saldırısı.

Yeter ḳıldı hücūm-ı girye-i ġam
Gözüm merdümlerinüñ akçesin kem

hücūm-ı zeng-i ġam:

1. **hücūm-ı zeng-i ġam:**-*dan*
Gazel 408
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Keder pasının saldırışı.

Hücūm-ı zeng-i ġamdan laḥẓa laḥẓa āhumuz yoḳdur
Hele dūr itme sāḳī ṣayḳalın mirʾāt-ı idrāküñ

hükm:

1. **ḥükmindedür:**-*i*, -*n*, -*de*, -*dür*
Gazel 827
Mısra: **1**
Emir, buyruk; hüküm, karar.

Ḥükmindedür fütādelerüñ genc-i sīnesi
Bir şāhdur ki cevher-i cāndur ḫazīnesi

[G.868:10, K.10:2, M.9:37, Kt.2:2]

hüdhüd ü süleymān:

1. **hüdhüd ü süleymān:**-*ı*
Kıt'a 136
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hüdhüd kuşu (Hz. Süleyman ile Belkıs arasında haber getirip götüren kuş) ve Süleyman Peygamber.

Başdaġı tācı iʿtibār itmez Farḳ iden Hüdhüd ü Süleymān'ı

hükm eyle-:

1. **ḥükm eyle:**
Gazel 473
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Üzerinde hakimiyet kurmak, hükmü altına almak.

Māhdan māhīye dek ḥükm eyle bī-pervā yine
Zülfünüñ ḳullābını aʿlāya ṣal ednāya ṣal

[G.819:10, Trk.B.1:23]

hükm it-:

1. **ḥükm it:**-*dük*, -*i*, -*n*, -*de*
Gazel 11
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hükm etmek, karar vermek.

Olmış Cem'ün elinde bir icmāl defteri
Ḥükm itdüginde ʿāleme cām-ı cihān-nümā

[G.164:2, g.399:9, G.652:2, K.23:34]

2. **ḥükm it:**-*di*, -*ler*
Kaside 23
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Hakkında karar vermek, bir konu hakkında karara varmak.

ʿAdūya virdügüñ rengi görüp ḥükm itdiler şimdi
Ḳızıl elmaya dek ḥükm itmesine Āl-i ʿOs̱mān'uñ

[G.557:2]

hükm vir-:

1. **ḥükm vir:**-*ür*
Gazel 296
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Hüküm vermek, karar vermek.

Bī-muḥābā derd-i nūş-ı bādenüñ ḥükmin virür
Ḫāk-i rindāndan felek olsa eger peymāne-sāz

[K.12:23]

ḥükm-i cihān-muṭāʿ:

1. **ḥükm-i cihān-muṭāʿ:**
Gazel 235
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bütün dünyanın boyun eğdiği hüküm.

Olsaḳ ʿaceb mi zülf-i ḫam-der-ḫamına rām
Ḥükm-i cihān-muṭāʿ melāḥat nişānıdur

ḥükm-i dīvān-ı elest:

1. **ḥükm-i dīvān-ı elest:**
Gazel 93
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Elest meclisinin hükmü.

Sübḥanuñ tārın gehī zünnār iderler zāhidā
Eylemez hergiz taḫallüf kim ḥükm-i dīvān-ı elest

ḥükm-i her sāl:

1. **ḥükm-i her sāl:**
Gazel 318
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Her yılın hükmü.

Ḥükm-i her sāl hiç olur mı bir üslūb üzre
Mīve-i bāġ-ı emel gāh olur gāh olmaz

ḥükmi nāfiẕ:

1. **ḥükmi nāfiẕ:**
Gazel 520
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sözü geçen, nüfuzlu.

Belādan ḳurtarup ber-dār iderdüm cümle ʿuṣṣāḳı
Eger bir ḥükmi nāfiẕ ḫusrev-i devrān-ı ʿışḳ olsam

ḥükm-i ṭūfān:

1. **ḥükm-i ṭūfān:**
Gazel 63
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Tufan emri.

Ḥükm-i ṭūfān ile ġarḳ olsa cihān Ḫāletiyā
Āteş-i ḥasretümde degmeye bir ḳaṭre-i āb

ḥükmi viril-:

1. **ḥükmi viril:**-*mez*
Gazel 810
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İyice düşünüldükten sonra bir karara varılmak.

Devlet-i ʿışḳuñ virilmez ḥükmi hergiz Ḫāletī
Olmayınca kūşe-i bālīn-i miḥnet tekye-gāh

ḥükm-i yezdān:

1. **ḥükm-i yezdān:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Allah'ın hükmü.

Bu demde eyledügüm derd-nāk efġānı
Ne deñlü sūz u güdāz olsa ẓulmet-i ġamda

ḥükmin vir-:

1. **ḥükmin vir:**-*ür*
Gazel 289
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hüküm vermek II Karar vermek.

Bir gün olur tebāh küleh-kūşe-i ġurūr
Ḥükmin virür ṭabanca-i āsīb-i rūzgār

2. **ḥükmin vir:**-*ür*
Gazel 581
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gereğini yerine getirmek, layıkıyla yapmak.

Nev-bahār-ı ʿışḳda çekseñ ʿaceb mi germ ü serd
Ḫāletī ḥükmin virür ḳandaysa baḫt-ı vājgūn

ḥükminde ol-:

1. **ḥükminde ol:**-*ur*
Gazel 582
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
... olarak kabul edilmek, gibi olmak.

Vücūd-ı ʿāşıḳ-ı mehcūr olur vīrāne ḥükminde
N'ola hep cuġd olursa āşiyān-sāz-ı ser-i Mecnūn

ḥükmini vir-:

1. **ḥükmini vir:**-*di*
Kıt'a 99
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hüküm vermek, karar vermek.

Luṭf u ḳahruñ virdi ḥaḳḳā bezm ü rezmüñ ḥükmini
Nām-ı pāküñ yiridür hem Yūsuf olsa hem Sinān

2. **ḥükmini vir:**-*mez*
Kaside 39
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Gereğini yerine getirmek, layıkıyla yapmak.

Virmez oldı ʿunṣur-ı nārī bu demde ḥükmini
Anı ḫākister ḳılup gūyā ṣavurmışdur zamān

3. **ḥükmini vir:**-*di*
Gazel 141
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Karar vermek II Belirti, iz göstermek.

Ḫayli geç virdi bu yıl ḥükmini eyyām-ı bahār
Diñleni diñleni gelmekle nesīm-i bīmār

hükūmet it-:

1. **ḥükūmet it:**-*me, -den*
Gazel 71
Mısra: **7**

Kelime Tipi: -
Hükumet kurmak, yönetmek, söz sahibi olmak.

Ḳaldı ḥükūmet itmeden sīnede cān-ı nā-tüvān
Milket-i ḥusrev-i belā ol şeh-i ḥüsnüñ oldı hep

[K.2:58]

hükūmet-ger-i bālā:

1. **hükūmet-ger-i bālā:**
Kaside 18
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Yüce yönetici.

Ḥāletī'yem ki hükūmet-ger-i bālā ber-ḥabs
Kendü ḫaṭṭıyla yazar ḥakk-i faẕla iḳrār

hümā:

1. **hümā:**
Gazel 227
Mısra: **10**
Talih kuşu II Sevgili.

İrdi firāḳı ile bıçaḳ üstüḫ̆āna çaḳ
Kim bilmez ise anı dilā ol Hümā bilür

[G.680:9, G.683:2, G.774:8, Mf.138:1, Mf.323:2,

2. **hümā:**
Gazel 172
Mısra: **6**
Osmanlı şiirinde gölgesinin uğurluluğu, kanatları, çok yükseklerde uçması, Kaf dağında yaşaması gibi yönleriyle ele alınan masal kuşu.

Kitāb-ı mā-cerā-yı ʿışḳ içün āmāde mıṣṭardur
Hümā ger üstüḫ̆ān içün inerse ʿālem-i ḫāke

[G.185:2, G.339:3, G.739:1, K.16:27, K.21:49, Kt.103:3, M.4:44, M.5:69, M.7:62]

3. **hümā:**
Mesnevi 3
Mısra: **46**
Talih kuşu II Hz. Peygamber.

Ḳılmaġa sāye-bān-ı rūz-ı cezā Ṣaḳladı bunda sāyesin o Hümā

[M.6:14]

hümā ile mākiyān:

1. **hümā ile mākiyān:**
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Hüma kuşu ile tavuk.

Erkān içinde kimdür aña beñzerin diyen
Pervāza yeltenür mi Hümā ile mākiyān

hümā-sāye:

1. **hümā-sāye:**
Kaside 1
Mısra: **17**
Hüma gibi âleme uğur ve zenginlik veren gölge.

Hümā-sāye hümāyūn-pāye sulṭān-ı felek-rifʿat
Cenāb-ı Ḥażret-i Sulṭān Meḥemmed Ḫān-ı ʿOs̱mānī

hümā-ṭalʿat ü hümāyūn-fāl:

1. **hümā-ṭalʿat ü hümāyūn-fāl:**
Kıt'a-ı Kebir 2
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hüma gibi güzel görünüşlü ve talihi uğurlu.

Ey Hümā-ṭalʿat ü hümāyūn-fāl
Ve'y felek-rifʿat ü firişte-ḫıṣāl

hümā-yı evc-i ʿizzet:

1. **hümā-yı evc-i ʿizzet:**
Kaside 8
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Yücelik zirvesinin talih kuşu.

Ḳanaduñla uçar sehm-i saʿādet her yaña sensin
Hümā-yı evc-i ʿizzet şāh-bāz-ı evc-i istiġnā

[K.27:30]

hümā-yı evc-i nāz:

1. **hümā-yı evc-i nāz:**
Gazel 735
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Naz zirvesinin Hüma'sı II Nazlı sevgili.

Ol Hümā-yı evc-i nāz ey Ḥāletī baḳmaz eger
Derd-i ʿışḳıyla tenümde üstüḫ̆ānum şayıla

hümā-yı evc-i saʿādet:

1. **hümā-yı evc-i saʿādet:**
Gazel 794
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mutluluk zirvesinin Hüma'sı.

Taḥammül eylemez ol şūḫ-ı nāz-perverdüm
Hümā-yı evc-i saʿādet dinilse şānında

hümā-yı feṯḥ ü nuṣret:

1. **hümā-yı feṯḥ ü nuṣret:**-*dür*
Kaside 1
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Fetih ve zaferin talih kuşu.

Selāṭīn-i ʿiẕāmuñ üstüḫ̆ānıyla ḳonaḳlardı
Hümā-yı feṯḥ ü nuṣretdür kühen de olsa mihmānı

hümā-yı himmet:

1. **hümā-yı himmet:**-*i*
Kaside 2
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
İyiliğin talih kuşu.

Gedā-yı bī-ser ü bī-pāyı şāh-ı ʿālem ider
Hümā-yı himmeti ṣalsaydı üstine sāye

hümā-yı hümāyūn-ı ʿālem-i ʿışḳ:

1. **hümā-yı hümāyūn-ı ʿālem-i ʿışḳ:**-*am*
Gazel 213
Mısra: **5**

Kelime Tipi: -
Aşk âleminin kutlu talih kuşu II Âşık.

Ben ol Hümā-yı hümāyūn-ı ʿālem-i ʿışḳam
Ki ḳāmetüñ gibi bālāda āşiyānum var

hüma-yı hümāyūn-ı ʿizz ü saʿādet:

1. **hüma-yı hümāyūn-ı ʿizz ü saʿādet:**
Kıt'a 137
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saadet ve ululuğun kutsal talih kuşu.

Hüma-yı hümāyūn-ı ʿizz ü saʿādet
K'olupdur anuñ çerḫ-i vālā mekānı

hümā-yı ʿizz ü devlet:

1. **hümā-yı ʿizz ü devlet:**
Kaside 23
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Şeref ve talih Hüma'sı, talih kuşu.

Eger almasa lezzet üstüḫ̆ān-ı ḫ̆ān-ı cevrinden
Hümā-yı ʿizz ü devlet dem-be-dem olmazdı mihmānuñ

[Mf.485:1]

hümā-yı kebg-reftār:

1. **hümā-yı kebg-reftār:**-*ı*
Müfret 35
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Keklik yürüyüşlü Hüma II Sevgili.

Dür-i şeh-vār olursa dāne-i eşke nigāh itmez
Nice ṣayd itsün ādem ol Hümā-yı kebg-reftārı

[Mf.595:2]

hümāyūn-pāye:

1. **hümāyūn-pāye:**
Kaside 1
Mısra: **17**
Yüce mertebeli.

Hümā-sāye hümāyūn-pāye sulṭān-ı felek-rifʿat
Cenāb-ı Ḥażret-i Sulṭān Meḥemmed Ḫān-ı ʿOs̱mānī

hümūm:

1. **hümūm:**
Kaside 42
Mısra: **48**
Hüzünler.

Zamāne penbe-i tābūta gördi erzānī
Ne cān-güdāz hümūm esdi nā-gehānī kim

hümūm-ı āh:

1. **hümūm-ı āh:**
Gazel 192
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ah üzünleri, feryat kederleri.

Şol hümūm-ı āh kim vādī-i firḳatden ḳopar
Kişt-zār-ı ʿömrine ʿışḳ ehlinüñ āfet yeter

hümūm-ı bād-ı āh:

1. **hümūm-ı bād-ı āh:**
Terkib-bend 1
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Âh rüzgarının hüznü.

Ne revnaḳ ḳaldı dünyā gül-şeninde şimdiden soñra
Hümūm-ı bād-ı āh itmez sipihrüñ sebzesin ḫurrem

hümūm-ı ber-i miḥnet:

1. **hümūm-ı ber-i miḥnet:**-*den*
Mesnevi 9
Mısra: **134**
Kelime Tipi: -
Üzüntü yükünün sıkıntısı.

Teb-i bāḫūr-ı ġamla derd-nākem
Hümūm-ı ber-i miḥnetden helākem

hümūm-ı cān-güdāz ol-:

1. **hümūm-ı cān-güdāz ol-:**-*ur*
Gazel 297
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Can yakan hüzünler haline gelmek.

Āh kim oldı yirüm bir vādi-i ġam kim aña
Girse bād-ı rūḫ-baḫş olur hümūm-ı cān-güdāz

hümūm-ı elem:

1. **hümūm-ı elem:**-*den*
Gazel 407
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Üzüntü kederleri.

Kişt-i emel hümūm-ı elemden olur tebāh
Zīrā belā-yı ʿışḳına düşdüm bir āfetüñ

hümūm-ı kahr:

1. **hümūm-ı ḳahr:**
Kaside 25
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Kahır üzüntüsü.

Hümūm-ı ḳahrı ṭoḳunsaydı bāġ-ı dünyāya
Çemende lāle ocaġı olurdı pür-aḫker

[K.25:45]

hümūm-ı ʿömr-gāh:

1. **hümūm-ı ʿömr-gāh:**
Gazel 704
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ömrün hüzünleri.

Şaḥn-ı ʿālem ser-be-ser ṭolsa nesīm-i ḫuld ile
Vādi-i dilde muḳarrerdür hümūm-ı ʿömr-gāh

[G.795:8]

hüner:

1. **hünerdür:**-*dür*
Kıt'a 33
Mısra: **2**
Bilme, marifet; ustalık, maharet.

Erbāb-ı hüner meyl ider
eşʿāruma ḥaḳḳā
Fehm itmek anuñ mertebesin
ḫayli hünerdür

[G.53:13, G.69:13, G.820:4, K.21:59, K.28:74, M.8:127, M.9:246]

hüner bezmi:

1. **hüner bezmi:**-*n, -de*
Mesnevi 9
Mısra: **243**
Kelime Tipi: -
Maharet meclisi.

Hüner bezminde Kāvūs-ı zamānam
Meşāff-ı maʿrifetde Ḳahramān'am

hüner ehli:

1. **hüner ehli:**-*n, -ün*
Gazel 166
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hünerli, maharetli kimseler.

Hüner ehlinüñ ḥāline kimse baḳmaz
Cihān ḫalḳı hep oldılar ʿayba nāẓır

[G.287:10, K.28:73]

hüner göster-:

1. **hüner göster:**-*me, -y, -e*
Gazel 754
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Beceriklilik ortaya koymak; herkesin yapamayacağı bir işi yapmak II keramet göstermek, olağanüstü hâllerde bulunmak.

Benem hengāme-i derd ü belā cān-bāzı kim Manṣūr
Hüner göstermege ḳādir degüldür rīsmānumda

[G.337:9]

hüner iḳlīmi:

1. **hüner iḳlīmi:**-*n, -e*
Kaside 1
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Maharet ülkesi.

Hüner iḳlīmine şāh olduġın inkār iden kimdür
Ṭururken Ḥāletī'nüñ ʿarṣa-i ʿālemde dīvānı

hüner meydānı:

1. **hüner meydānı:**-*n, -un*
Kaside 20
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Hüner meydanı II Şairlik sanatı.

Hüner meydānınuñ çāpük-resen-bāzı benem şimdi
Ṣunulmışdur baña rūz-ı ezelden ṭabʿ-ı mīzānī

hüner-mendān:

1. **hüner-mendānadur:**-*a, -dur*
Mesnevi 8
Mısra: **123**
Hüner sahibi, hünerli, marifetli kimseler.

Hüner-mendānadur cevri zamānuñ
Budur ḫāli bu dehr-i bī-emānuñ

[M.9:205]

hürd ü ḫ̌āb:

1. **ḫürd ü ḫ̌āb:**
Gazel 69
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yiyecek ve uyku.

Ġam yimekden hicr ile dem yoḳ ki bī-hūş olmaya
ʿĀşıḳ-ı dil-ḫasteye eksük degüldür ḫürd ü ḫ̌āb

hürmet eyle-:

1. **ḫürmet eyle:**-*dü, -n*
Gazel 192
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Saygı göstermek.

Nār-ı āhuñ ḫānmān-ı çerḫe ṣal şimden girü
Bunca yıllar eyledüñ ey Ḥāletī ḫürmet yeter

hürmet it-:

1. **ḫürmet it:**-*mez*
Matla 26
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Saygı göstermek, saymak.

Bīmāruñam diyü gel itme ümīd-i şefḳat
Ol cān ṭabībi itmez iki gözine ḫürmet

[K.42:19, Mf.31:2]

hüseyn:

1. **ḫüseyn:**
Kıt'a 19
Mısra: **3**
Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin. On iki imamın üçüncüsüdür.

Ne ʿAlī ḳaldı ne Ḥasan ne Ḫüseyn
Bir Yezīd itdi cümlesini şehīd

hüsn:

1. **ḫüsn:**
Gazel 15
Mısra: **6**
Güzellik, çekicilik.

Ġamuñla kimse mi var nāle vü fiġān itmez
Cihāna ḫüsn ile ṣalduñ ġarīb ṣıyt u ṣadā

[G.64:1, G.187:3, G.260:6, G.261:2, G.315:4, G.320:10, G.333:8, G.349:1, G.461:2, G.551:2, G.553:8, G.568:3, G.663:9, G.701:8, G.727:4, G.748:2, K.22:19, Mf.421:1]

hüsn bāzārı:

1. **ḫüsn bāzārı:**
Gazel 189
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzellik pazarı.

Ḥaḳ budur kim ḫüsn bāzārı ʿaceb bāzārdur
Anda ancaḳ sīm-i eşk-i ʿāşıḳ-ı şeydā yürür

ḥüsn gül-istānı:

1. **ḥüsn gül-istānı:**-*n*
Müfret 432
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin gül bahçesi II Sevgilinin gül bahçesine benzeyen yüzü.

Yüzin örter eliyle Ḥāletī-i zārı gördükçe
Ol şeh parmaḳ ṭutar ḥıfẓ itmege ḥüsni gül-istānın

ḥüsn ile hicrān:

1. **ḥüsn ile hicrān:**
Gazel 748
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzellik ve ayrılık.

Gösterürler bir iki gün ḥüsn ile hicrān bize
Ḥüsn bāḳī olsa n'eylerdi ʿaceb ḫūbān bize

ḥüsn ili:

1. **ḥüsn ili:**-*n, -e*
Gazel 438
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik ülkesi.

Ḥüsn iline şehsin ḳamu ʿuşşāḳ-ı siyāhuñ
Dāġ u elifi anlara tīġ ü siper itdüñ

ḥüsn vādīleri:

1. **ḥüsn vādīleri:**- *n, -ün*
Gazel 816
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Güzellik vadileri.

Oldı gīsūsı ḳadar kākül-i müşkīni tamām
Ḥüsn vādīlerinüñ ejder olurmış mārı

ḥüsn bahārı:

1. **ḥüsni bahārı:**-*n*
Gazel 337
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzellik baharı.

Dil-i dīvāne görüp ḥüsni bahārın yārüñ
Şöyle olmışdur anı kimseler uşlana dimez

ḥüsn-i bā-kemāl:

1. **ḥüsn-i bā-kemāl:**-*ün, -dür*
Gazel 277
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mükemmel güzellik.

Eyliyen ʿāleme tecelli-i ḫāṣ
Bugün ol ḥüsn-i bā-kemālüñdür

ḥüsn-i bī-hemtā:

1. **ḥüsn-i bī-hemtā:**
Gazel 735
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Eşsiz güzellik.

Ḳays ile Leylā gibi bulduḳ cihānda iştihār
Ben cünūn-ı ʿışḳ ile sen ḥüsn-i bī-hemtā ile

ḥüsn-i edā:

1. **ḥüsn-i edā:**-*da*
Gazel 47
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Üslup güzelliği.

Ḥüsn-i edāda ḥaḳ bu ki ey Ḥāletī bugün
Ḥassān'a lāzım olanı sen eyledüñ edā

[G.455:12, G.418:6]

ḥüsn-i edeb-i yār-i dil-ārā:

1. **ḥüsn-i edeb-i yār-i dil-ārā:**
Müfret 506
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönlü süsleyen sevgilinin ahlakının güzelliği.

Ḥüsn-i edeb-i yār-i dil-ārā sebebiyle
Naḳd-i dil ü cān gitdi elümden edebiyle

ḥüsn gül-istānı:

1. **ḥüsni gül-istānı:**-*n*
Müfret 26
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin gül bahçesi II Sevgilinin yüzü.

Yüzin örter eliyle Ḥāletī-i zārı gördükçe
Ol şeh parmaḳ ṭutar ḥıfẓ itmege ḥüsni gül-istānın

[Mf.28:2]

ḥüsn-i naẓar:

1. **ḥüsn-i naẓar:**
Müfret 347
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İyi gözle bakma, takdir etme, iltifat.

Görmedi ḥüsn-i naẓar naẓm-ı dürer-bārum benüm
Baḫtı yoḳ ebkāra döndi cümle efkārum benüm

[G.686:2]

ḥüsn-i naẓm-ı pāk:

1. **ḥüsn-i naẓm-ı pāk:**-*üm, -i*
Kaside 5
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Şiirin güzelliği.

Söz bile söylemezdi görse ḥüsn-i naẓm-ı pākümi
Taḥsīn iderdi Ḥażret-i Ḥassān-ı nām-dār

ḥüsn-i rūz-efzūn:

1. **ḥüsn-i rūz-efzūn:**-*un*
Gazel 828
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ömür uzatan güzellik.

Ḫūblardur ḥüsn-i rūz-efzūnuñ dīvānesi
Hep perīlerdür cemālüñ şemʿünüñ pervānesi

ḥüsn-i taʿbīr:

1. **ḥüsn-i taʿbīr:**
Gazel 165
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Güzel ifade.

Görenler Yūsuf-ı naẓmuñ didiler
Nedür ey Ḥāletī bu ḥüsn-i taʿbīr

ḥüsn-i tedbīr ile:

1. **ḥüsn-i tedbīr ile:**
Gazel 197
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İyi önlemle.

Ḥüsn-i tedbīr ile ol sulṭān-ı iḳlīm-i cemāl
Gelse ʿuşşāḳa ḫayālinden daḫı pinhān gelür

ḥüsni zekātın vir-:

1. **ḥüsni zekātın vir:**-*mez*
Gazel 74
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Güzelliğinin zekatını vermek.

Virmez mi ola ḥüsni zekātın ʿaceb o yār
Cevrine yoḫsa ḫūblaruñ yoḳ mıdur niṣāb

[G.728:10]

ḥüsninüñ evvel-bahārı:

1. **ḥüsninüñ evvel-bahārı:**-*dur*
Gazel 173
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Güzelliğinin ilkbaharı.

Bilmez açılmanuñ yolın ol ġonce Ḥāletī
Zīrā henūz ḥüsninüñ evvel-bahārıdur

ḥüsnüñ āyeti:

1. **ḥüsnüñ āyeti:**-*n*
Gazel 13
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin ayeti; yüzün ayeti.

Ey Yūsuf-ı cemāl arar ḥüsnüñ āyetin
Evrāḳ-ı muṣḥaf-ı güli ḳarışdurup ṣabā

[G.348:9]

ḥüsnüñ metāʿı:

1. **ḥüsnüñ metāʿı:**-*ı*
Gazel 253
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güzellik sermayesi II Sevgilinin güzelliği.

Dirler ki naḳd-i cānı viren būseñi alur
Ḥüsnüñ metāʿı böyle n'içün rāygān olur

hüve beytün şerīf:

1. **hüve beytün şerīf:**
Tarih 16
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"O" değerli bir evdir" anlamında Arapça ifade.

Hüve beytün şerīf

hüveydā:

1. **hüveydādur:**-*dur*
Kıt'a 27
Mısra: **2**
Belli, apaçık, âşikâr, zâhir.

Didi Ḫān Aḥmed'üñ seyr eyliyen kef-i kerem-baḫşın
Ne deryādur ki her cānibde emvācı hüveydādur

2. **hüveydā:**
Kaside 36
Mısra: **7**
Belirti, iz, eser.

Bir hüveydā ḳalmadı hergiz bu deñlü beyżadan
Bāl açınca murġ-ı zerrīn-per zümürrüd-āşiyān

hüveydā ḳıl-:

1. **hüveydā ḳıl:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Gazel 9
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşikar hale getirmek, belli etmek.

Hüveydā ḳılmasaydı ehl-i ʿışḳuñ kevkeb-i eşkin
Bulurdı māhumuz çoḳ pāye-i mihr-i cihān-ārā

hüveydā ol-:

1. **hüveydā ol:**-*dı*
Gazel 17
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkmak, belli olmak, görülmek.

ʿĀr eyleme kim sūz-ı dilüm tāb-ı cemālüñ
Bir dest ü bir āteş-zeneden oldı hüveydā

[M.8:166, M.9:140, M.9:227, M.9:258, Mü.4:14]

I

ʿıḳd-i naẓm:

1. **ʿıḳd-i naẓm:**-*un*
Mesnevi 9
Mısra: **259**
Kelime Tipi: -
Şiir gerdanlığı.

Sözümdür ʿıḳd-i naẓmuñ dürr-i nābı
İki destümdür anuñ rişte-tābı

ʿıḳd-ı pervīn:

1. **ʿıḳd-ı pervīn:**
Gazel 584
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ülker yıldızının dizisi.

Dizseler Ḥāletiyā tār-ı şuʿā-ı mihre
Beñzemez naẓm-ı dil-efrūzuña ʿıḳd-ı Pervīn

ʿıḳd-ı süreyyā:

1. **ʿıḳd-ı s̲üreyyā:**-*n, -un*
Kaside 30
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Ülker adı verilen yıldız kümesi.

Şikeste-besteyem ġamdan velī ol Ḥāletī'yem kim
Şikeste ḳıldı naẓmum revnaḳın ʿıḳd-ı S̲üreyyā'nuñ

ırag̈ ol-:

1. **ırag̈ ol:**-*sun*
Gazel 620
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Uzak olmak.

Beni ḳıl sāye-veş ḫāke ber-ā-ber rāh-ı ʿışḳuñda
Raḳīb-i rū-siyeh tek senden ey meh-rū ırag̈ olsun

ırakdan:

1. **ırakdan:**
Gazel 517
Mısra: **3**
Uzaktan, yakınlaşmadan; konuşmadan, görüşmeden.

Verd-i ruḫsārın ırakdan seyr ider bir bülbülem
Ḳaṣdum oldur kim o naḫl-i tāzeye bār olmayam

[K.14:6]

ırakdan bakdur-:

1. **irakdan bakdur:**-*ur, -sın*
Gazel 844
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Uzaktan baktırmak.

Çıḳarup ṭarf-ı destāruñdan ol zülf-i semen-sāyı
Irakdan baḳdurursın göñlüne ʿuşşāḳ-ı şeydāyı

ırakdan gel-:

1. **ırakdan gel:**-*en*
Gazel 830
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Uzaktan gelmek.

Iraḳlardan gelen āb-ı serāy-ı ḫusrevān-āsā
Felek cāy-ı dilüm geh pest ider gāhī ḳılur ʿālī

ırakdan göster-:

1. **ırakdan göster:**-*ür, -ler*
Müfret 575
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Uzaktan göstermek II Vaatlerde bulunup gerçekleştirmemek.

Bu devr içre bulanlar ʿizzet ü cāhıyla ʿunvānı
Felek gibi ırakdan gösterürler ādeme anı

ırakdan merḥabā eyle-:

1. **ırakdan merḥabā eyle:**-*r*
Gazel 1
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Uzaktan selam vermek II Kibirli bir tavır takınmak.

ʿĀşıḳın kim z̲erre kendin neyyir-i aʿẓam bilür
Anuñ içün eyler ol āfet ırakdan merḥabā

ıraklardan bak-:

1. **ırakl̲ardan bak:**-*ar*
Kaside 31
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Uzaklardan (hayıflanarak) izlemek, seyretmek 2. "bakmak" bağlamında izlediği yerde olmayı çok arzulayan gözlerle, iç geçirerek izlemek.

İtmek üzre her kişi baḫt-ı civānı der-kenār
Ḥāletī çün ʿāşıḳ-ı müflis ırakl̲ardan baḳar

ırg̈ād:

1. **ırg̈ad:**
Gazel 76
Mısra: **8**
İşçi.

Düşsün mi saña kesmeg ile bir iki ḫārā
Ferhād gibi bir niçe ırg̈ad ide maġlūb

ırıl-:

1. **ırılmaz:**-*maz*
Gazel 147
Mısra: **17**
Uzak kalmak, ayrı düşmek.

Murg̈-ı cāndan gözleri yārüñ ırılmaz Ḥāletī
Ḳurtulur mı hiç iki şeh-bāz elinden bir şikār

[G.269:9]

ışfahan:

1. **işfahān'a:**-*a*
Gazel 472
Mısra: **9**
İran'da Şiraz'la Tahran arasında nüfusu kalabalık bir şehirdir.

Iṣfahān'a gönderürdüm naẓmumı ey Ḥāletī
Ḳorḳarın ammā işābet eyliye ʿayn-ı Kemāl

ısın-:

1. **ısınup:**-*up*
Müfret 599
Mısra: **1**
Sıcak duruma gelmek.

Isınup şerbeti anuñ ṣoġudı aşları
Ḳanda gitdi ki bu sūruñ baba ferrāşları

2. **ışındı:**-*dı*
Kaside 7
Mısra: **24**
Sıcak duruma gelmek II Yakınlık duymak, alışmak.

Cehennem ḥāletin ṭōb u tüfek gösterdi aʿdāya
Cehennem odına bil ki ışındı niçesi anuñ

ısır-:

1. **işırsam:**-*sa, -m*
Gazel 441
Mısra: **3**
Isırmak, dişlemek.

Işırsam laʿlüñi bir kerre cānā sen daḫı görseñ
Acıtmaḳ cānını āsān mıdur ʿuṣṣāḳ-ı şeydānuñ

[G.506:9]

ışmarla-:

1. **işmarlamış:**-*mış*
Gazel 713
Mısra: **8**
Bir şeyin hazırlanmasını, alınmasını veya getirilmesini bir kimseden istemek, sipâriş etmek.

Hep kūşe-i çeşmidür iden ʿālemi meftūn
Işmarlamış ol kārı ʿaceb kār-güẕāra

ıṣṭılāḥ it-:

1. **ıṣṭılāḥ it:**-*miş*
Gazel 111
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Terim üretmek.

Günde biñ kez ölmenüñ fırḳat ḳomışlar adını
Ḥāletī ehl-i maḥabbet böyle itmiş ıṣṭılāḥ

ışık:

1. **ışıḳdur:**-*dur*
Gazel 672
Mısra: **10**
Aydınlık, nur.

Şuʿle-i şahbāyı meclisde görenler ṣordılar
Didi sāḳī bir ışıḳdur şimdi geldi cāmdan

ʿışḳ:

1. ʿ**ışḳını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 41
Mısra: **1**
Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu.

Çoḳ zamān idi ki ʿışḳını ḳılurdum daʿvā
Şimdi ṭoġruldı daḫı baña o serv-i bālā

[G.45:10, G.50:11, G.54:12, G.83:3, G.98:3, G.111:1, G.144:4, G.175:4, G.198:5, G.209:5, G.229:3, G.235:9, G.261:12, G.272:1, G.282:10, G.294:7, G.301:11, G.320:6, G.329:9, G.333:1, G.333:8, G.359:6, G.367:10, G.378:2, G.396:9, G.402:10, G.411:5, G.413:5, G.417:1, G.429:6, G.435:5, G.453:4, G.453:11, G.455:5, G.458:2, G.464:9, G.467:16, G.480:4, G.485:5, G.509:9, G.510:14, G.512:1, G.517:1, G.537:2, G.537:10, G.548:6, G.561:1, G.565:17, G.570:1, G.574:3, G.576:5, G.582:7, G.584:5, G.585:3, G.597:2, G.621:4, G.648:2, G.648:5, G.672:3, G.680:1, G.682:12, G.686:5, G.689:7, G.695:4, G.704:1, G.740:7, G.740:9, G.760:5, G.770:1, G.774:2, G.781:3, G.787:1, G.800:10, G.803:3, G.808:1, G.831:11, G.838:3, G.854:2, G.863:9, G.868:7, G.872:3, G.872:6, G.875:12, G.876:4, G.883:7, G.886:13, G.891:9, K.22:17, Mf.44:1, Mf.68:1, Mf.228:2, Mf.230:2, Mf.335:2, Mf.381:1, Mf.397:2, Mf.451:1, Mf.454:2, Mf.500:1, Mf.520:2, Mü.5:5, Mü.5:11, Mü.5:17, Mü.5:23, Mü.5:29, Mü.5:31, Mü.5:33, Mü.5:35, Mü.7:31, Mü.8:22, Th.1:2, Th.1:8]

2. ʿ**ışḳum:**-*um*
Gazel 296
Mısra: **7**
İllahi aşk, Allah sevgisi.

Ġırre olma zāhid ʿışḳum ḥaḳīḳatdür diyü
Biz belāġat ehliyüz ol fende rāciḥdür mecāz

[G.325:9]

ʿışḳ hāmūnı:

1. ʿ**işḳ hāmūnı:**-*n, -da*
Gazel 343
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk çölü.

ʿIşḳ hāmūnında erbāb-ı ḥıyām-ı miḥnetüz
Ḳays-ı şeydādur bizüm ʿaḳlıyla en mümtāzumuz

ʿışḳ mecnūnları:

1. ʿ**işḳ mecnūnları:**-*y, -uz*
Gazel 820
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk delileri,âşıklar.

ʿIşḳ Mecnūnlarıyuz virürüz eflāke fenā
Ḫum-ı bī-bādeyedür sengümüzüñ hep ḫaṭarı

ʿışḳ ol-:

1. ʿ**işḳ ol:**-*a*
Gazel 741
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşık olmak, birine veya bir şeye karşı aşırı sevgi beslemek.

ʿIşḳ ola dirdi güzeller görseler ʿāşıḳların
Şimdiki dil-berlerüñ ʿışḳ olsun istiġnāsına

ʿışḳa düş-:

1. ʿ**işḳa düş:**-*di*
Gazel 70
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşka tutulmak, ansızın âşık olmak.

ʿIşḳa düşdi cān u dil ḳaldum ḳurı cism ile ben
Şanki bir fülküñ metāʿın atdılar ʿummāna hep

[G.163:5]

ʿışḳına:

1. ʿ**ışḳına:**
Gazel 326
Mısra: **3**
Uğruna.

Naʿl kesdüm farḳuma bir şeh-süvāruñ ʿışḳına
Rāyet-i şāhī gibi olsam ʿaceb mi ser-firāz

ʿışk bārānı:

1. ʿ**ışḳ bārānı:**
Gazel 56
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk yağmuru.

Firḳatüñle ʿışḳ bārānı göz açdurmaz yaġar
Nice olsun dīde-i baḫt-ı siyāhum sīr-ḫ̆āb

ʿışk bāzārı:

1. ʿ**ışḳ bāzārı:**-*n, -da*
Gazel 2
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aşk pazarı.

Ḫod-fürūş-ı zühdi uġratmaz aña erbāb-ı dil
Muʿteberdür ʿışḳ bāzārında dükkān-ı belā

[G.225:4, G.343:11, G.575:5, G.665:5]

ʿışk bināsı:

1. ʿ**ışḳ bināsı:**-*n*
Gazel 95
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk binası.

Pāk itdi ḳatı ʿışḳ bināsın yed-i ḳudret
Bir ṭaşı anuñ ḳopmaya ger ḳopsa ḳıyāmet

[G.119:6, G.125:4, G.522:12]

ʿışḳ çerāġı:

1. ʿ**ışḳ çerāġı:**-*n*
Gazel 686
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk kandili, aşk mumu.

Ey pīr-i maḥabbet yine yaḳ ʿışḳ çerāġın
Al yüregümüñ yaġını eyle aña revgan

ʿışk ehli:

1. ʿ**ışḳ ehli:**-*n, -e*
Gazel 359
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşk erbabı; aşıklar.

Vefāyı ekdük itme yine sen ʿāşıḳlara cānā
Düşen ʿışḳ ehline göstermedür gerçi cefādan ḥaẕ

[G.5:7, G.150:5, G.192:6, G.197:8, G.298:7, G.324:4, G.341:5, G.380:5, G.414:9, G.447:5, G.460:3, G.475:4, G.487:8, G.489:8, G.515:7, G.518:11, G.530:5, G.573:2, G.580:9,G.615:7, G.651:5, G.655:6, G.752:4, G.712:5, G.721:6, G.731:3, G.752:4, G.761:5, G.768:1, G.777:9, G.804:5, G.817:5, G.837:7, G.850:13, G.855:2, Kt.96:3, Mf.33, Mü.4:28, Mf.480:2, Mf.557:2, Mf. 579:1]

ʿışḳ ehlinüñ enfāsı:

1. ʿ**ışḳ ehlinüñ enfāsı:**
Gazel 104
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Âşıkların nefesleri, solukları.

Derūn-ı dilde dāʾim kākül-i ḫoş-būy-ı yār olmaḳ
Olur ʿışḳ ehlinüñ enfāsı müşkīn olmaġa bāʿiṣ

ʿışḳ ḥişārı:

1. ʿ**ışḳ ḥişārı:**-*n*
Gazel 618
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk kalesi.

Yapdı bennā-yı ezel ʿışḳ ḥişārın dilde
Başlar dizdi anuñ üstine ol sīm-beden

ʿışḳ ile:

1. ʿ**ışḳ ile:**
Gazel 458
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aşkla, yürekten.

Ḥāletī gerçi ki bir ẕerre-i nāçiz durur
Gün gibi ʿışḳ ile ol ḥalḳa ʿıyān itse gerek

ʿışḳ kitābı:

1. ʿ**ışḳ kitābı:**-*n, -ı*
Müseddes 4
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Aşk kitabı. II Kur'an-ı Kerim.

Dōstlar Ḥāletiyā bilmek içün aḥvālüm
Açıcaḳ ʿışḳ kitābını bu gelmiş fālum

ʿışḳ olsun:

1. ʿ**ışḳ olsun:**
Gazel 741
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk olsun ll Yazıklar olsun.

ʿIşḳ ola dirdi güzeller görseler ʿāşıḳların
Şimdiki dil-berlerüñ ʿışḳ olsun istiġnāsına

ʿışḳ u cünūn:

1. ʿ**ışḳ u cünūn:**-*a*
Gazel 308
Mısra: **5**

Kelime Tipi: -
Aşk ve delilik.

Virmeden ʿışḳ u cünūna şīr ü şeker rütbesin
Nāle-i zencīre aheng olmadı efġānumuz

[G.574:1]

ʿışḳuñ encāmı:

1. ʿ**işḳuñ encāmı:** *-n*
Gazel 590
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşkın sonu.

Tīr-i müjgānın urup evvel naẓarda cānuma
ʿIşḳuñ encāmın baña bildürdi çaḳ āġāzdan

ʿışḳuñ yolu:

1. ʿ**ışḳuñ yolu:** *-n, -da*
Gazel 250
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşkın yolu.

ʿĀşıḳ şanur ki sāye-i bīd oldı menzili
ʿIşḳuñ yolunda başına ḫançer üşürseler

ʿışḳ yarası:

1. ʿ**ışḳ yarası:**
Gazel 83
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk yarası, aşk acısı.

Mestāne düşdi bu ġazelüñ Ḥāletī yine
Beñzer ki ʿışḳ yarası eyledi hep ḫarāb

ʿışḳa düş-:

1. ʿ**ışḳa düş-:** *-elden*
Gazel 547
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Âşık olmak.

Cezr ü med bilmez benüm baḥr-i cünūnum Ḥāletī
Tiġ-i āhı itmedüm ʿışḳa düşelden der-niyām

ʿışḳa giriftār ol-:

1. ʿ**ışḳa giriftār ol:** *-ma, -sun*
Gazel 651
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşka tutulmak, aşka esir olmak.

Bir ṣanem hicrinde kārı kimsenüñ zār olmasun
Dōstlar kāfir daḫı ʿışḳa giriftār olmasun

ʿışḳ-ı cihān-gīr:

1. ʿ**ışḳ-ı cihān-gīr:**
Gazel 165
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cihanı kaplayan, meşhur aşk.

Ṣıġar mı ʿaḳla hiç ʿışḳ-ı cihān-gīr
Debistāndan bilinmez fenn-i iksīr

ʿışḳ-ı dil-ber:

1. ʿ**ışḳ-ı dil-ber:**
Gazel 687
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşkı.

Ey baña ʿışḳ-ı dil-ber ile ṭaʿn iden kişi
Gördükde rūy-ı yāri sözüñden utanasın

ʿışḳ-ı dil-dāra düş:

1. ʿ**ışḳ-ı dil-dāra düş:** *-elden*
Müfret 509
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşkına düşmek, âşık olmak.

Metāʿ-ı ṣabr u naḳd-i cānı virdüm ḳāmet-i yāra
Ḳıyāmet yoḫsulı oldum düşelden ʿışḳ-ı dil-dāra

ʿışḳ-ı ilāhī:

1. ʿ**ışḳ-ı ilāhī:** *-y, -i*
Kıt'a 94
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İlahi aşk.

Getürüp ʿışḳ-ı İlāhī'yi göñül ḫānesine
Ḳapudan baḳdurayın ey ġam-ı dünyā seni ben

ʿışḳ-ı leylā:

1. ʿ**ışḳ-ı leylā:** *-dan*
Müseddes 5
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Leyla'nın aşkı.

Gerçi kim itmişdi evvel Ḳays dünyādan ferāġ
Ḳılmamışdı niçe yıllar ʿışḳ-ı Leylā'dan ferāġ

ʿışḳ-ı mecāzī:

1. ʿ**ışḳ-ı mecāzī:** *-den*
Gazel 95
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Mecazi aşk, beşeri aşk.

El çekmez idi ʿışḳ-ı mecāzīden ölünce
Bulsa dil-i dīvāne güzellerde ḥaḳīḳat

ʿışḳ-ı yār:

1. ʿ**ışḳ-ı yār:** *-a*
Gazel 327
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşkı.

Olur mı mübtelā-yı ʿışḳ-ı yārüñ ʿaḳlı başında
Başında ʿaḳlı olan ʿışḳ-ı yāra mübtelā olmaz

[G.347:5, Mf.521:1]

ʿışḳına düş-:

1. ʿ**ışḳına düş:** *-miş, -üz*
Gazel 601
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Âşık olmak.

Düşmişüz Ḥāletiyā ʿışḳına bir şūḫuñ kim
Mülk-i dilde yüridür ġamzesinüñ fermānın

ʿışḳuñ āteşi:

1. ʿ**ışḳuñ āteşi:**
   Gazel 847
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Aşkın ateşi.

Ol ki ʿışḳuñ āteşi sīnemde sūzān eyledi
Şemʿ-i ruḫsāruñ ol āteşden fürūzān eyledi

ʿışḳuñ beyābānı:

1. ʿ**ışḳuñ beyābānı:**-*n, -da*
   Gazel 527
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Aşkın çölü.

Niçe bir ʿışḳuñ beyābānında ben Mecnūn gibi
Gird-bād-āsā gezem bir gün ḳarār itmez miyem

ʿışḳuñ gül-istānı:

1. ʿ**ışḳuñ gül-istānı:**-*n, -da*
   Gazel 22
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Aşkın gül bahçesi.

Ḳudretüm ḳalmadı feryāda benüm ey naḫl-i ter
Var ise ʿışḳuñ gül-istānında murġ-ı bī-nevā

ʿıtr it-:

1. ʿ**ıṭr it:**-*e*
   Kaside 26
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Güzel koku sürmek.

Gīsūlarına ʿıṭr ide ger bād-ı ṣubḥ-dem
Ḥūr-ı cināna ḫākini ilterse bergüẕār

ʿıṭr-ı ceyb eyle-:

1. ʿ**iṭr-ı ceyb eyle:**-*r*
   Kaside 36
   Mısra: **47**
   Kelime Tipi: -
   Cep kokusu yapmak.

ʿIṭr-ı ceyb eyler ġubār-ı ʿanber-i sārā gibi
Bulsa gerd-i eşhebüñ ḥavrā-yı gül-zār-ı cinān

ʿıtr-ı ezhār:

1. ʿ**Iṭr-ı ezhār:**-*ı*
   Müfret 456
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Çiçek kokusu.

Olalı şīfte ol kākül-i ʿanber-nāke
ʿIṭr-ı ezhārı döker bād-ı bahārī ḫāke

ʿıtr-ı kefen:

1. ʿ**ıṭr-ı kefen:**-*üm*
   Gazel 539
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Kefenin hoş ve güzel kokusu.

Şol ġubār-ı reh-i cānān ki ṣabā ile gelür
Kimi kuḥl-ı başarumdur kimi ʿıṭr-ı kefenüm

ʿıyādet eyle-:

1. ʿ**ıyādet eyle:**-*r, -sin*
   Gazel 685
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Hastanın hatırını sormak.

Ne ḫaste-ḥālüñi cānā ʿıyādet eylersin
Ne küşte-i ġam-ı ʿışḳuñ ziyāret eylersin

ʿıyān:

1. ʿ**ıyāndur:**-*dur*
   Gazel 126
   Mısra: **4**
   Belli, açık, ortada.

Rūz-ı vuṣlatda şeb-i firḳatde çeşmüm seyr iden
Didi kim deryā-yı eşküñde ʿıyāndur cezr ü med

[G.532:4, M.5:83, Mf.472:1]

ʿıyān eyle-:

1. ʿ**ıyān eyle:**-*r*
   Gazel 183
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Ortaya koymak, göstermek, peyda etmek.

Şanurlar geldi ḫamr ırmaġınuñ ayaġı cennetden
Ḳaçan cūda dıraḫt-ı erġavān ʿaksin ʿıyān eyler

ʿıyān it-:

1. ʿ**ıyān it-:**-*mez*
   Kıt'a-ı Kebir 4
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: -
   Göstermek.

Göz nūrı dökse şāʿir-i rūşen-revān eger
İtmez mi mihr-i himmetinüñ ẕerresin ʿıyān

[K.19:20, G.101:7, G.397:9, G.458:12, G.672:3, M.1:45, Mf.372:2]

ʿıyān ḳıl-:

1. ʿ**ıyān ḳıl:**-*ur*
   Gazel 356
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Ortaya çıkarmak, göstermek.

Yāri görse ḥālini lā-büdd ḳılur ʿāşıḳ ʿıyān
Gūyiyā eyler ṭabībe derdini bīmār ʿarż

[G.662:8, G.677:1, Mf.424:1]

ʿıyān ol-:

1. ʿ**ıyān ol:**-*ma, -sun*
   Gazel 613
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Açık, aşikar, zahir olmak.

Çāk iderseñ ḫançerüñle sīnemi tenhāda it
Olmasun derd-i derūnum illere cānā ʿıyān

[G.321:1, G.550:4, G.554:16, G.565:1, G.566:8, G.643:4, G.647:2, G.666:14, G.692:10, K.14:8, K.14:54, K.25:17, K.27:20, K.36:1, K.37:48,

M.2:25, Mf.373:1, Mf.374:1, Mf.438:1]

ʿıyd:

1. ʿ**ıyda:**-*a*
Kaside 33
Mısra: **83**
Bayram.

ʿAdū-yı bed-nihāduñ rūze-i ġamdan zebūn olsun
Ḳıla her bir demüñ ʿıyda müdānī ʿavn-i Yezdānī

[Kt.123:4, Mf.388:2]

ʿıyd-ı aḍḥā:

1. ʿ**iyd-ı aḍḥā:**
Gazel 187
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kurban bayramı.

ʿIyd-ı aḍḥā bilmez ey ṣūḥ-ı cihān erbāb-ı ʿışḳ
Bī-tevaḳḳuf çeşm-i bīmāruñ görüp ḳurbān olur

ʿıyd-ı ḳurbān ol-:

1. ʿ**ıyd-ı ḳurbān ol-:**-*dı*
Gazel 506
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kurban bayramı olmak.

Ḥużūr-ı yāra irişsem ferāḥla cān virürin
Dem-i viṣāl benüm oldı ʿıyd-ı ḳurbānum

ʿıyd-ı vaṣl ol-:

1. ʿ**iyd-ı vaṣl ol:**-*sa*
Gazel 364
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kavuşma bayramı gelmek.

İrgürüp encāmına eyyām-ı ṣavm-ı firḳati
ʿIyd-ı vaṣl olsa disek ey māh-ı rūze elvedāʿ

ʿıyd-ı vuṣlat:

1. ʿ**ıyd-ı vuṣlat:**-*ı*, -*n*
Gazel 622
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kavuşma bayramı.

ʿUṣṣāḳ çekdi rūze-i eyyām firḳatin
Aġyār gördi ol ṣanemüñ ʿıyd-ı vuṣlatın

ʿıyd-gāh:

1. ʿ**iyd-gāh:**
Gazel 187
Mısra: **8**
Bayram yeri.

Başuma cānā ḳıyāmetler ḳoparur ḳāmetüñ
ʿIyd-gāh ile ṣalıncaḳ maḥşer ü mīzān olur

ʿıyd-geh:

1. ʿ**iyd-gehde:**-*de*
Gazel 187
Mısra: **1**
Bayram yeri.

ʿIyd-gehde ġayr ile görse seni giryān olur
Ṣīşe-i çeşmiyle dil gūyā gül-āb-efṣān olur

[G.187:26]

ʿıyduñ revnakı:

1. **revnaḳın** ʿ**ıydı:**
Gazel 187
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-n**
Bayramın güzelliği.

Yaşumı aḳıtma dirseñ bulmaya ḥüsnüñ gezend
Revnaḳın ʿıyduñ şikest eyler ḳaçan bārān olur

ʿıyş:

1. ʿ**ıyşa:**-*a*
Gazel 2
Mısra: **10**
Eğlence.

Çeşmüme bir dāġ-ı ḫūn-ālūd olur her cām-ı mey
ʿIyşa āġaz eylesem ol lāle-ḫaddümden cüdā

[K.19:35, K.41:75]

ʿıyş it-:

1. ʿ**ıyş it:**-*e*, -*lüm*
Gazel 71
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yiyip içmek; zevk ve safa sürmek.

Ḫūn-ı kebūteri getür ʿıyş idelüm ki sāḳiyā
Niçe dem oldı görmedük böylece bir dem-i ṭarab

ʿıyş u ʿişret ḫaymesin ber-pā kıl:

1. ʿ**ıyş u** ʿ**işret ḫaymesin ber-pā ḳıl:**
Gazel 43
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Zevk ve eğlence çadırını ayakta tutmak.

Yürüt sāḳī ayaġı devr-i gül faṣl-ı bahār oldı
Yine ḳıl sebzelerde ʿıyş u ʿişret ḫaymesin ber-pā

ʿıyş u nūş ehli:

1. ʿ**ıyş u nūş ehli:**
Kaside 10
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İçki meclisinde bulunanlar, içki içenler.

Leb-i deryāya indi ittifāḳī ʿıyş u nūş ehli
Ḳoyuldı rind olanlar zevraḳ-ı zerrīn-i ṣahbāya

ıżṭırāb:

1. **ıżṭırāb:**
Gazel 64
Mısra: **10**
Acı, keder.

ʿĀşıḳ ki āh-ı serd ide kimdür ki gūş idüp
Cismine lerze düşmeye cānına ıżṭırāb

[G.75:6, G.892:4, M.8:75, M.9:217, Th.1:7]

ıżṭırāb çekmez ol-:

1. **ıżṭırāb çekmez ol:**-*dı*
Gazel 56
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Eziyet çekmez hale gelmek, mutlu olmak.

Refte refte murġ-ı āteş-ḫˇāra ṭabʿın ṭutdı dil
Çekmez oldı tāb-ı ḳahrından o şāhuñ ıżṭırāb

ıżṭırāb eyle-:

1. **ıżṭırāb eyle:**-*r*
Gazel 53
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Iztırap çekmek, acı çekmek.

Şañmañuz kim kākülün taḥrīk ider bād-ı ṣabā
Murġ-ı diller muttaṣıl dāmında eyler ıżṭırāb

[G.78:8, G.79:8, G.247:2]

ıżṭırāb it-:

1. **iżṭırāb it:**-*se*
Matla 74
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Acı çektirmek.

Her kimüñ murġ-ı dili beste-i dām-ı ġam olur
Iżṭırāb itse eger bendi daḫı muḥkem olur

[G.449:5, K.22:9, Mf.85:2, Mf.476:1]

ıżṭırāb ol-:

1. **ıżṭırāb ol:**-*maz, -dı*
Gazel 62
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sıkıntı gelmek.

Yārüñ ḥicābı olmasa ḥūr-ı cinān gibi
Olmazdı dilde dūzaḫ-ı miḥnetden ıżṭırāb

ıżṭırāb vir:

1. **ıżṭırāb vir:**-*di*
Gazel 57
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Elem, üzüntü vermek.

Dūd-ı āhum ʿālem-i bālāya virdi ıżṭırāb
Eyler oldı aḫter-i baḫtum kevākibden ḥicāb

[G.51:1, G.58:1, G.190:8, K.35:18]

ıżṭırāb-ı dil:

1. **iżṭırāb-ı dil:**
Gazel 346
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül acısı, darlığı.

Olamaz ney nālede erbāb-ı ʿışḳa hem-nefes
Iżṭırāb-ı dil gerekdür aña mānend-i ceres

ıżṭırāb-ı reşk:

1. **ıżṭırāb-ı reşk:**-*den*
Gazel 319
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kıskançlık acısı.

Dil-i şeydā degüldür ıżṭırāb-ı reşkden hālī
Anuñçün zaḫm-ı sīnem üzre hiç merhem ḳarār itmez

ıżṭırāb-ı tāb-ı teb:

1. **iżṭırāb-ı tāb-ı teb:**-*den*
Gazel 68
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sıtma ateşinin acısı.

Iżṭırāb-ı tāb-ı tebden ḳalmadı cismümde tāb
Beñzedüm ol şehre kim ola zelāzilden ḫarāb

İ/Ī

ibāre:

1. **ibāredür:**-*dür*
Gazel 804
Mısra: **3**
Bir düşünceyi anlatan bir veya birkaç cümlelik söz.

Söylenür ʿuṣṣāḳ içinde bir ibāredür viṣāl
Çoḳ çalışduḳ irmedük hergiz anuñ maʿnāsına

ʿibāret:

1. ʿ**ibāretdür:**-*dür*
Gazel 170
Mısra: **10**
-den oluşmak, meydana gelmek.

ʿAceb mi ḫāṭırına gelmese ol şūḫ-ı bī-bāküñ
Vücūdı Ḥāletī-i bī-dilüñ ġamdan ʿibāretdür

[G.244:10]

ʿibāret ol-:

1. ʿ**ibāret ol:**-*mak*
Tarih 9
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
-den oluşmak, meydana gelmek.

Ġaẕẕe andan ʿibāret olmaġ ile
Oldı tārīḫ Ġaẕẕe lafẓı añā

iblāġ it-:

1. **iblāġ it:**-*er*, -*ler*, -*se*
Mesnevi 8
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Ulaştırmak, eriştirmek.

İderlerse ḳudūmüñ bāġa iblāġ
Derūn-ı lāle olur anda bī-dāġ

ibrāhīm edhem:

1. **ibrāhīm edhem:**
Gazel 598
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Taç ve tahtını terk ederek fakrı tercih eden İbrahim b. Edhem.

Ṭutdum İbrāhīm Edhem meslegin ey Ḥāletī
Eyledüm teslīm şāh-ı ʿışḳa gönlüm kişverin

ibrāhīm pāşā:

1. **ibrāhīm pāşā:**-*n*, -*un*
Kaside 23
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Vezir-i azam İbrahim Paşa.

Bugün deyr-i cihānda bütleri şınmazdı aʿdānuñ
Eger kim olmasaydı nāmı İbrāhīm Pāşā'nuñ

ibrām:

1. **ibrāmına:**-*ı*, -*n*, -*a*
Müseddes 3
Mısra: **21**
Bıktırıncaya kadar üstüne düşme, can sıkacak şekilde ısrar etme, zorlama.

Döymeyüm ibrāmına cāʾiz ki anuñ nā-gehān
Sāġarından nūş idüp āḫir düşem bī-ʿaḳl u cān

ibrām ile:

1. **ibrām ile:**
Gazel 637
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Israrla, çok ısrar ederek.

Neler çekdüm emince dil-berüñ laʿl-i dür-efşānın
Didi İbrām ile ʿāşıḳlar alur ādemüñ cānın

[Mf.467:1]

ʿibret:

1. ʿ**ibret:**
Gazel 192
Mısra: **2**
Bir olaydan çıkarılan göz açıcı, uyarıcı ders.

ʿĀleme taḳsīm olunsa bizdeki miḥnet yeter
Ḳıṣṣa-i pür-ḥişşemüz derd ehline ʿibret yeter

ʿibret al-:

1. ʿ**ibret al:**
Gazel 474
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ders almak.

Efser-i laʿleyn-i Cem'den eyleme hergiz suʿāl
Gör ḥabāb-ı bāde-i gül-gūnı ey dil ʿibret al

[G.203:1, G.461:14]

ʿibret ehli:

1. ʿ**ibet ehli:**-*n*, -*i*
Müseddes 6
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
İbretlik kişiler.

Ne maʿnādur bu kim her māşşı ehl-i kemāl eyler
Ne ḥāletdür ki ʿibet ehlini pür-vecd ü ḥāl eyler

ʿibret gözi:

1. ʿ**ibret gözi:**-*y*, -*le*
Kıt'a 103
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül, kalp gözü.

ʿİbret gözüyle nāẓır olursañ bu vāḳıʿa
Besdür binā-yı dehr ḫarāb olmaġa nişān

ʿibret gözüyle nāẓır ol-:

1. ʿ**ibret gözüyle nāẓır ol:**-*ur*, -*sa*, -*n*
Kaside 19
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İbret gözüyle bakmak, ders çıkarmak.

ʿİbret gözüyle nāẓır olursañ bu vāḳıʿa
Besdür binā-yı dehr ḫarāb olmaġa nişān

ʿibret gözü:

1. ʿ**ibret gözü:**-*n, -de*
Gazel 214
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Basiretli göz, olan biteni idrak eden göz.

ʿİbret gözünde perde-i ġaflet ḥicāb itse
Şol zen gibi olur kişi kim çeşm-bendi var

ibrīḳ-i zerrīn ol-:

1. **ibrīḳ-i zerrīn ol-:**-*sa*
Gazel 415
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Altın ibrik haline gelmek (güneş için).

Bezm-i meyde olsa bir ibrīḳ-i zerrīn āftāb
Degmeye ṣu ḳoymaġa ayaġına peymānenüñ

ibtidā:

1. **ibtidāsı:**-*sı*
Kıt'a 37
Mısra: **3**
Başlangıç.

Būy-ı gül gibi ibtidāsı güzel
Āḫir ammā zükāma bāʿiṣ olur

ibtidā eyle-:

1. **ibtidā eyle:**-*di*
Gazel 1
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Başlamak.

Bir debistān-ı hünerdür naẓmumuz ey Ḥāletī
Eyledi bu ṭıfl-ı dil şimdi elifden ibtidā

ibtidā vü ġāyet:

1. **ibtidā vü ġāyet:**
Mesnevi 1
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Başlangıç ve son.

Ẕātına ibtidā vü ġāyet yoḳ
Luṭf u iḥsānına nihāyet yoḳ

ibtidā-yı kār:

1. **ibtidā-yı kār:**-*da*
Gazel 580
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İşin başı, başlangıç.

Sen gerek Ferhād-ı vaḳt ol ibtidā-yı kārda
Tīşe-i ṣabruñ şikest eyler bu kūh-ı Bīsütūn

ibtiḥāc eyle-:

1. **ibtiḥāc eyle:**-*sün*
Gazel 107
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevinmek.

Pāy-ı seg-i yārüme rū-māl ile
Eylesün āhū-yı Ḫoten ibtiḥāc

ibtihāc it:

1. **ibtihāc it:**-*me, -m*
Müseddes 1
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevinmek, mutlu olmak.

Gedā-yı şāh-ṭabʿam şehler ile imtizāc itmem
Bütün dünyāya şāh olsaydı göñlüm ibtihāc itmem

icābet:

1. **icābet:**
Mesnevi 8
Mısra: **206**
Bir çağrıyı yerine getirme, bir çağrıya gitme.

Saña lāzım olan ancaḳ duʿādur
İcābet ḫod tamām müddeʿādur

icābet it-:

1. **icābet it:**-*er*
Kaside 21
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Kabul etmek.

Duʿā-yı devletine iştiġāl olunsa eger
İder dehāna gelince icābet istiḳbāl

iʿcāz-ı kef-i kelīm-i imrān:

1. **iʿcāz-ı kef-i kelīm-i imrān:**
Kıt'a 61
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hz. Musa'nın elinin mucizesi.

İʿcāz-ı kef-i Kelīm-i İmrān
Āsār-ı dem-i Mesīḥ-i Meryem

iʿcāz-ı naẓm:

1. **iʿcāz-ı naẓm:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şiir mucizesi.

Buldı iʿcāz-ı naẓmı ḥadd-i kemāl
Şuʿarā zümresini eyledi lāl

icmāl:

1. **icmal:**-*i*
Gazel 830
Mısra: **6**
Netice.

Belā-yı ʿışḳ-ı yārüñ ser-be-ser tafṣīli müşkildür
Velī ḥasretle cān virmekdür ol tafṣīlüñ icmāli

[K.24:35]

icrā:

1. **icrāya:**-*y, -a*
Kaside 10
Mısra: **2**
Yapma, yerine getirme, uygulama.

Bahār oldı yine cūş itdi cūlar döndi deryāya
Yine ʿazm itdiler şāh-ı gülüñ ḥükmini icrāya

icrā eyle-:

1. **icrā eyle:**-*dü, -n*
Kaside 7
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Yapmak.

Yine rūy-ı zemīni düşmenüñ ḳanıyla al itdüñ

Yine devrüñde icrā eyledüñ
resmini ʿOs̱mān'uñ

icrā it-:

1. **icrā it:**-*dük, -i*
Gazel 582
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yapmak, yerine getirmek, bir işi yürütmek.

Seḥer kūyında kūs-ı sīne-i
ʿāşıḳ dögülmekdür
O şāh-ı nev-ẕuhūruñ dāʾim icrā
itdügi ḳānūn

icrā-yı resm-i dil-ber eyle-:

1. **icrā-yı resm-i dil-ber eyle:**-*dü, -n*
Kıt'a 124
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin tarzını ortaya koymak.

Āstīn-efşān olup meclisde sāḳī
eyledüñ
Ḳuvvet-i bāzū ile icrā-yı resm-
i dil-beri

ictināb eyle-:

1. **ictināb eyle:**-*r*
Gazel 59
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kaçınmak, uzak durmak, sakınmak.

Özgedür ṭabʿ-ı segān-ı kūy-ı
ġam kim dāʾimā
Pāk-dāmen olmayan ḫūbāndan
eyler ictināb

[G.772:14]

ictināb it-:

1. **ictināb it:**-*er*
Gazel 61
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kaçınmak, uzak durmak.

Sīm-i sirişk-i çeşmi görülmiş
degül diyü
Ol ḫˇāce-i cemāl ider benden
ictināb

[G.62:10, G.74:6, G.390:6, G.446:4, K.35:50, Mü.5:8, Mf.113:1]

iç-:

1. **içsem:**-*se, -m*
Gazel 36
Mısra: **12**
Bir sıvıyı içine çekmek, ağza alıp yutmak.

Çeşmüme bir dāġ-ı ḫūn-ālūd
olur her cām-ı mey
Bāde içsem Ḥāletī ol lāle-
ḫaddümden cüdā

[G.117:7, G.400:2, G.413:7, G.419:5, G.495:7, G.495:14, G.600:2, G.614:4, G.638:2, G.652:8, G.683:11, G.722:3, G.745:5, G.762:3, G.768:7, G.820:7, G.851:4, K.7:8, K.14:45, K.33:48, Mf.43:1, Mf.135:1, Mf.139:2, Mf.542:1]

iç:

1. **içinden:**-*i, -n, -den*
Gazel 50
Mısra: **4**
Herhangi bir cismin sınırları arasında bulunan yer.

Hep cihān mecmūʿasın gözden
geçürdüm ʿāḳıbet
Ḫaṭṭ-ı laʿlüñ maṭlaʿın itdüm
içinden intiḫāb

[G.3:2, G.11:2, G.24:8, G.33:2, G.44:6, G.86:6, G.178:6, G.179:4, G.243:6, G.249:18, G.296:10, G.298:2, G.312:8, G.325:6, G.335:3, G.347:8, G.394:10, G.501:6, G.527:2, G.573:4, G.583:4, G.653.4, G.654:2, G.682:6, G.788:6, G.804:3, G.835:8, K.22:6, K.32:19, K.34:30, M.1:42, M.1:59, M.1:76, M.4:53, M.5:34, Kt.K.4:13, Mü.8:7, Mf.83:1]

2. **içinde:**
Mesnevi 9
Mısra: **64**
"...ile dolu biçimde" anlamı veren kelime.

Ḳıla tevbe sitemden çerḫ-i
ḫod-kām
Ḳala jengār içinde tīġ-i
Behrām

3. **içinde:**
Kaside 25
Mısra: **14**
Belli bir sürede, süresince.

Döküldi cūy-ı revān üzre yine
berg-i bahār
Bu faṣl içinde şeh-i gül-sitāna
aḳçe aḳar

[G.453:11, K.25:3, Trk.B.1:55]

4. **içinde:**
Gazel 488
Mısra: **9**
-de/-da, hususunda.

Varurdı naẓm içinde Nizāmī
maḳāmına
Geleydi Ḥāletī'ye eger
intiẓām-ı ḥāl

[K.16:58, K.26:41, K.28:21, K.28:24, K.28:73, M.5:81]

içi ṭaşı:

1. **içi ṭaşı:**
Gazel 805
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İçi dışı II Her tarafı.

Bir içi ṭaşı maʿrifetu'l-lāha
beñzer
Bir ehl-i derūn ʿārif-i Ḥaḳ-bīne
sefīne

içinde ol-:

1. **içinde ol-:**-*a*
Gazel 135
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
İçinde olmak.

Her beyt kim içinde ola vaṣf-ı
ġabġabuñ
Yazılsa sīb-i bāġ-ı cinān üzre
vechi var

içini ṭaşını:

1. **içini ṭaşını:**
Gazel 363
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İçini dışını, her tarafını.

Ḫāne-i çeşme ḫayāl-i yār gelmek var diyü
Sildi süpürdi içini ṭaşını müjgān ü demʿ

içir-:

1. **içirür:**-*ür*
Gazel 84
Mısra: **6**
İçirmek, içmesini sağlamak.

Öldürmege yetmez mi beni ḫançer-i ser-tīz
N'içün ġam-ı hicrüñ içirür yoḳ yire şarāb

[Mü.4:32]

içre:

1. **içre:**
Gazel 463
Mısra: **2**
Zamanında, esnasında.

Tef ü tāb-ı mey ile yārüñ olup çihresi al
Gören ebrūlarını ṣandı şafaḳ içre hilāl

[G.567:4, G.634:7, K.14:33, K.14:39, K.14:59, K.20:9, K.28:26, Mf.575:1, Trk.B.1:45]

2. **içre:**
Gazel 105
Mısra: **6**
Hakkında, konusunda.

Güzellikde sen Yūsuf-ı Mıṣr'a ṣānī
Belā içre ben Ḳays u Ferhād'a ṣāliṣ

[G.106:10, G.378:2, G.402:10, G.626:10, K.3:57, Mf.228:2]

3. **içre:**
Gazel 771
Mısra: **10**
İçine, içerisine.

Nice şerḥ eylesün ey Ḥāletī derd-i dilüñ ḫāme
Ṣıgar mı baḥr hiç anuñ gibi bir nāv-dān içre

[M.4:116, T.2:5]

4. **içre:**
Gazel 3
Mısra: **9**
"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Rāh-ı ʿışḳ içre cünūndan incünürsem dōstlar
Seng-i cevrinden o ṭıfluñ bī-nasīb itsün Ḫudā

[G.8:6, G.22:5, G.33:13, G.43:8, G.52:9, G.52:12, G.78:8, G.97:9, G.112:5, G.133:9, G.149:3, G.150:7, G.154:1, G.183:5, G.183:13, G.187:10, G.200:9, G.203:3, G.206:1, G.217:7, G.218:5, G.228:13, G.235:10, G.271:7, G.296:15, G.325:2, G.328:8, G.335:8, G.337:9, G.343:7, G.354:6, G.365:8, G.377:3, G.391:2, G.402:5, G.406:6, G.414:8, G.430:3, G.451:3, G.451:11, G.452:9, G.458:8, G.472:1, G.474:9, G.476:12, G.490:6, G.511:7, G.514:9, G.557:7, G.566:5, G.624:4, G.655:9, G.662:16, G.680:1, G.695:12, G.722:1, G.731:1, G.742:5, G.744:11, G.768:6, G.771:1, G.771:2, G.771:4, G.771:6, G.771:8, G.781:4, G.808:1, G.814:4, G.827:10, G.828:7, G.854:2, G.871:2, G.873:8, G.873:10, G.878:8, G.888:8, K.1:53, K.3:44, K.8:25, K.8:72, K.14:10, K.16:11, K.18:52, K.19:14, K.23:35, K.24:55, K.26:83, K.31:31, K.31:60, K.32:13, K.32:23, K.33:22, K.37:13, K.39:6, Kt.11:4, Kt.67:4, Kt.119:4, M.1:60, M.2:47, K.4:54, K.5:33, K.5:36, Mf.145:1, Mf.358:1, Mü.1:20, Th.1:1]

içün:

1. **içün:**
Gazel 2
Mısra: **7**
"İçin, uğruna" anlamlarında edat.

Ey meh-i burc-ı leṭāfet cüst ü cū içün seni
Her şuʿāın gönderür ḫūrşīd-i raḫşān bir yaña

[G.9:8, G.39:5, G.42:10, G.48:10, G.62:1, G.64:6, G.64:7, G.73:8, G.82:5, G.86:4, G.90:10, G.104:12, G.108:4, G.110:5, G.122:6, G.125:8, G.132:8, G.161:4, G.172:5, G.172:6, G.189:3, G.196:5, G.261:9, G.265:6, G.301:1, G.316:4, G.323:10, G.390:9, G.414:3, G.431:10, G.439:21, G.495:10, G.508:2, G.528:6, G.550:11, G.567:2, G.574:3, G.584:4, G.599:11, G.616:7, G.632:7, G.667:3, G.676:6, G.692:12, G.696:5, G.706:9, G.707:3, G.708:3, G.758:9, G.762:7, G.763:6, G.764:4, G.802:10, G.803:9, G.829:2, G.836:10, G.873:7, G.886:9, K.1:42, K.2:43, K.9:57, K.10:8, K.14:89, K.21:8, K.31:19, K.32:25, K.34:35, K.35:8, K.35:25, K.36:50, Kt.17:3, Kt.51:4, Kt.69:4, Kt.90:1, Kt.K.3:27, M.1:77, M.2:14, M.7:22, M.8:103, M.9:80, M.9:118, Mf.8:1, Mf.45:1, Mf.307:1, Mf.413:1, Mf.498:1, Mf.547:1, Mf.566:1, Mf.581:2, Mü.4:39, Mü.7:10, T.10:3]

2. **içün:**
Gazel 195
Mısra: **6**
Hakkında.

Günde biñ kez ḫᵛān-ı iḥsānuñ çekilse ʿāleme
Bu dil-i şeydā içün bir kez dimezsin ḳandadur

[G.250:1, G.255:1, G.371:8, G.542:5, G.738:9, Kt.19:1, Mf.77:1, Mf.132:1]

3. **içün:**
Gazel 211
Mısra: **5**
"-dAn dolayı" anlamında edat.

Biri çeşmüñe biri beñzedüg içün ruḫuña
Nergis ü lāle olur çeşm ü çerāġ-ı gül-zār

içür-:

1. **içürmişler:**-*miş, -ler*
Gazel 495
Mısra: **2**
İçmesini sağlamak II

Üzerinde belli bir etki uyandırmak.

Meclisinde añılup ben ʿāşıḳ-ı bī-neng ü nām
Ġayra māʾildür diyü aʿdā içürmişler tamām

[G.672:11]

idbār:

1. **idbārına:**-*ı, -n, -a*
Gazel 738
Mısra: **4**
Talihsizlik, bahtsızlık.

Bildürür mestāne-i cām-ı ġurūruñ ḥaddini
Devlet-i dehrüñ anuñçün māʾilüz idbārına

idi:

1. **idi:**-*di*
Gazel 41
Mısra: **7**
Ekfiilin görülen geçmiş zaman çekimi.

Dil-berüñ ḳāmet-i bālāsına baş egmez idi
Serzeniş eylemese serve eger bād-ı ṣabā

[G.63:11, G.84:1, G.95:5, G.98:9, G.106:6, G.119:6, G.120:9, G.125:4, G.129:11, G.130:11, G.140:1, G.142:5, G.143:12, G.207:5, G.208:9, G.239:3, G.247:9, G.258:1, G.283:5, G.288:13, G.289:5, G.301:3, G.302:9, G.305:4, G.308:11, G.333:4, G.338:3, G.373:9, G.397:9, G.400:11, G.407:12, G.418:5, G.426:10, G.447:9, G.463:7, G.467:11, G.488:1, G.499:7, G.563:7, G.565:7, G.566:5, G.567:4, G.569:16, G.574:3, G.586:12, G.587:13, G.593:5, G.594:10, G.618:10, G.624:4, G.630:8, G.649:10, G.652:5, G.679:5, G.684:5, G.697:12, G.720:1, G.721:1, G.725:8, G.725:10, G.774:5, G.790:9, G.797:9, G.836:1, G.846:9, G.849:13, G.857:7, G.866:1, G.866:2, G.866:4, G.866:6, G.866:8, G.866:10, G.882:1, G.887:5, G.889:6, G.889:7, K.1:15, K.2:3, K.3:11, K.3:13, K.3:15, K.3:19, K.3:21, K.3:25, K.3:26, K.3:42, K.3:45, K.14:82, K.16:37, K.16:41, K.16:60, K.21:10, K.21:24, K.21:37, K.21:83, K.23:28, K.24:8, K.24:39, K.25:41, K.28:32, K.28:75, K.29:5, K.29:25, K.39:53, K.40:17, K.40:36, K.40:66, K.42:36, Kt.6:1, Kt.64:2, Kt.70:1, Kt.79.3, Kt.92:2, Kt.100:3, Kt.K.4:12, M.3:31, M.3:32, M.3:34, M.3:44, M.4:35, M.4:43, M.4:44, M.4:47, M.4:48, M.4:50, M.4:85, M.4:86, M.4:121, M.5:27, M.5:28, M.5:29, M.5:67, M.7:52, M.7:66, M.9:197, Mf.10:1, Mf.42:1, Mf.60:1, Mf.213:1, Mf.247:2, Mf.249:1, Mf.289:2, Mf.308:1, Mf.409:1, Mf.437:1, Mf.597:1, Mf.597:2, Mü.4:1, T.1:12, T.5:15, T.7:4]

idin-:

1. **idinmiş:**-*miş*
Kaside 33
Mısra: **33**
Edinmek, elde etmek.

Teber ḳılmış hilāli zeng idinmiş necm-i raḫşānı
Bu deñlü rütbe-i ḳadri bülend olmazdı Keyvān'uñ

idrāk:

1. **idrākine:**-*i, -n, -e*
Gazel 62
Mısra: **3**
Anlama yeteneği, akıl erdirme, anlayış.

Senüñ gūşuñda istiʿdād yoḳ idrākine yoḫsa
Leb-i cūda kemāl-i ṣunʿı her berg-i çemen söyler

[Mf.288:1]

idrāk eyle-:

1. **idrāk eyle:**-*r*
Gazel 820
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Anlamak, kavramak.

Sırr-ı ser-beste-i zülfüñ güzel idrāk eyler
Mest-i ʿışḳuñ yoġ iken kendüden aşlā ḫaberi

idrāk-i luṭf-ı sebze vü āb-ı revān eyle-:

1. **idrāk-i luṭf-ı sebze vü āb-ı revān eyle-:**-*r*
Gazel 183
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çimenliğin ve akarsuyun lütfunun farkında olmak.

Sipihr ü çeşme-i ḫurşīde başın ḳaldurup baḳmaz
Şu kim idrāk-i luṭf-ı sebze vü āb-ı revān eyler

idrāki ol-:

1. **idrāki ol:**-*ma, -y, -a*
Gazel 157
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Anlama, kavrama yeteneği bulunmak.

Ḳāmet-i yāra göñül virmez cihānda var mıdur
Olmaya aşlā ṣanevber gibi idrāki meger

ifnā kıl-:

1. **ifnā kıl:**-*dı*
Gazel 16
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yok etmek.

Ḳıldı naḳd-i vücūdumı ifnā
Beni baña ḳomaz dil-i şeydā

ifşā-yı rāz eyle-:

1. **ifşā-yı rāz eyle:**-*se, -m*
Gazel 296
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bir gizliliği açığa vurmak.

Ṭınmasam ḫākister eylersin beni pervāne-vār
Şemʿ-veş başum alursın eylesem ifşā-yı rāz

iftiḫār eyle-:

1. **iftiḫār eyle:**-*r*
Kaside 8
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Övünmek.

Senüñle iftiḫār eyler dem-ā-dem kevkeb-i derrī
Saña beñzer ḳanı dürc-i felekde bir dür-i yektā

[K.26:80]

igen:

1. **igen:**
Gazel 715
Mısra: **16**
Çok fazla.

Gehī saña gehī aġyāra baḳsa çeşmi incinme
İgen diḳḳat götürmez Ḥāletī evżāʿ-ı mestāne

iġmāż-ı ʿayn:

1. **iġmāż-ı ʿayn:**-*ı*
Gazel 743
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gözün görmezlikten gelmesi.

İġmāż-ı ʿaynı Ḥāletiyā ḥikmet üzredür
Varsam ġubār-ı ḫāṭır ile āstānına

iḥmāl:

1. **ihmāle:**-*e*
Müfret 413
Mısra: **2**
Gereken ilgiyi göstermeme, boşlama.

Buluşmaġ içün varur-idüm kūyına her ān
İhmāle buluşdurmasa ol āfet-i devrān

iḥmāl eyle-:

1. **iḥmāl eyle:**-*se*, -*m*
Gazel 549
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Önem vermemek.

Ẓabṭ-ı bād-ı āhda fi'l-cümle iḥmāl eylesem
Yanmadan ḳalurdı şemʿ-i ṣoḥbet-i rūḥāniyān

ihmāl it-:

1. **iḥmāl it:**-*er*, -*se*
Gazel 835
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İhmal etmek, boşlamak.

Eger öldürmede iḥmāl iderse ʿāşıḳın bir dem
Ayaġına düşer elbette zülf-i ʿanber-efşānı

ihrāc eyle-:

1. **iḫrāc eyle:**-*di*
Kaside 9
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Çıkarmak.

Ne ʿĪsā-yı zamāndur kim dem-i cān-baḫş-ı luṭfıyla
Yedi ḳat yirden iḫrāc eyledi ben mürde-i zārı

ihrāc ḳıl-:

1. **iḫrāc ḳıl-:**-*ma*
Gazel 518
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Çıkarmak.

İḫrāc ḳılma defter-i ʿuşşāḳdan bizi
Erbāb-ı ʿışḳa ẓulm ile şāhum çıḳarma nām

ihsān:

1. **iḥsānına:**-*ı*, -*n*, -*a*
Gazel 439
Mısra: **23**
Cömertlik, lütuf, bağış, hediye.

Luṭfına iḥsānına yoḳdur nihāyet ḥaḳ budur
Ḥālüñi aña nihāyet Ḥāletī söyler gerek

[G.450:6, G.731:8, G.750:7, G.773:2, G.792:8, K.7:44, K.8:46, K.8:56, K.36:71, Kt.16:2, Kt.53:4, Kt.88:3, Kt.119:3, M.3:107, M.7:37, M.9:177, Mf.487:2, T.6:3]

iḥsān eyle-:

1. **iḥsān eyle:**-*y*, -*üp*
Gazel 378
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bağışlamak, armağan etmek, vermek, bahşetmek.

Bir iki nāvek-i dil-dūzdan iḥsān eyleyüp cāna
Dimiş kim şimdi artıḳ saña lāyıḳ bergüzārum yoḳ

[G.24:4, G.736:2]

iḥsān ile:

1. **iḥsān ile:**
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Lütufla, iyilikle.

İḥsān ile çek kendüne ben ḳaddi kemānı
El-minnetü li'llāh ki var ḳuvvet ü ḳudret

ihsān it-:

1. **iḥsān it:**-*se*
Gazel 784
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İyi ve cömert davranmak.

Vefāsından degüldür her ne iḥsān itse aġyāra
Hemān maḳṣūdı ol yārüñ cefādur ben dil-efgāra

ihsāna çık-:

1. **iḥsāna çıḳ:**-*a*
Gazel 763
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bahşiş dağıtmak, ikramda bulunmak (Tanıkta sevgilinin göğüslerini açıp dolaşmaya çıkması padişahın bahşiş dağıtması şeklinde düşünülmüştür).

Yār kim sīnesini çāk ide seyrāna çıḳa
Şāhdur gencin aça ḳullara iḥsāna çıḳa

ihsānı ṭoḳun-:

1. **ihsānı ṭoḳun-:**-*sun*
Gazel 429
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
İyilik görmek, iyi muamele görmek.

Görüp ḫāk olduġum rāh-ı belāda çekme dāmānuñ
Ne var cānā ṭoḳunsun baña da bir kerre ihsānuñ

ihṯār it-:

1. **ihṯār it:**-*er*
Kaside 18
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **-**
Uyarmak.

Delinür baġrı hemān-dem cigeri pārelenür
Nevk-i tīġüñ dil-i bed-ḫāhı ider ihṯār

ihtilāc:

1. **ihtilāc:**
Gazel 106
Mısra: **8**
Çırpınma, çırpınış.

Yārüñ ḫayāli gelmelü olduḳça sīneye
Eyler ẓuhūr dīde-i cānumda ihtilāc

[G.107:8]

ihtilāṭ eyle-:

1. **ihtilāṭ eyle:**-*se, -k*
Kıt'a 37
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Görüşmek.

İhtilāṭ eylesek ekābirle
Keder-i bī-şümār ḥādiṯ olur

ihtilāṭ it-:

1. **ihtilāṭ it:**-*en, -ler*
Gazel 357
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Karşılaşıp görüşmek.

Bulamazlar ṣoñradan ayrılmaġa hergiz mecāl
Şīr ü şeker-veş güzellerle idenler ihtilāṭ

ihtimāl-i māt:

1. **ihtimāl-i māt:**
Gazel 102
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Yenilme ihtimali (mât satranç oyunundaki yenilgi).

Bir naṭʿdur ki ʿarṣa-i dünyā-yı bī-ṣebāt
Her kūşesinde vardur anuñ ihtimāl-i māt

ihtimām:

1. **ihtimāmıyla:**-*ı, -y, -la*
Kaside 20
Mısra: **31**
Dikkat, özen.

Nitekim lāle-zār-ı bāġ-ı cennet ihtimāmıyla
Ḳılur pür-zīb ü zīnet meẕheb-i Manṣūr-ı Nuʿmānı

[M.8:41]

ihtimām eyle-:

1. **ihtimām eyle:**-*se*
Müfret 310
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Özen göstermek.

Bār-ı dıraḫt-ı ṭāliʿ-i ʿāṣıḳ ḳalurdı ḫām
Ḫurşīd-i maḥşer eylese ṣad sāl ihtimām

ihtimām it-:

1. **ihtimām it:**-*üp*
Gazel 499
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **-**
Özen, gayret göstermek.

Taḥṣīl-i kāma Ḳays-ṣıfāt ihtimām idüp
Ṭavr-ı cünūnı itmemişüzdür keşīde-nām

[K.3:4, K.39:10]

ihtimām ḳıl-:

1. **ihtimām ḳıl:**-*sa, -y, -dı*
Gazel 499
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
Gayret göstermek.

Der-kār ider teġāfülün ol şehr-yār-ı ḥüsn
Taḫrīb-i kişver-i dile ḳılsaydı ihtimām

ihtirāʿ it-:

1. **ihtirāʿ it:**-*dü, -m*
Gazel 545
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
Benzeri görülmemiş bir şey îcat etmek, vücuda getirmek.

Belāġat levḥine ser-levḥadur rengīn edālarla
Yine ey Ḥāletī bir ṭarḥ-ı dil-keş iḫtirāʿ itdüm

ihtirāḳ:

1. **ihtirāḳ:**
Gazel 380
Mısra: **2**
Tutuşma, yanma.

Şöyle teʾsīr eylemişdür sūziş-i nār-ı firāḳ
Kevkeb-i baḫtumda da eksük degüldür ihtirāḳ

[Mf.226:2]

ihtirām:

1. **ihtirām:**
Gazel 518
Mısra: **8**
Saygı, hürmet.

Her dem öñünde cürʿa n'ola ḳalsa ḫāk-būs
Lāzım degül mi pīr-i ḫarābata ihtirām

ihtirāz:

1. **ihtirāz:**
Gazel 296
Mısra: **2**
Çekinme, sakınma.

Olmasun pā-māl-i bī-dāduñ dil-i ehl-i niyāz
Bir şikeste şīşedür andan gerekdür iḫtirāz

iḫtirāz eyle-:

1. **iḫtirāz eyle:**-*r, -se, -n*
Gazel 234
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kaçınmak, uzak durmak, çekinmek, geri durmak.

Ne deñlü iḫtirāz eylerseñ it düzd-i ecel āḫir
Alur cān naḳdini ten kīsesin elbette boş eyler

[G.254:9, G.769:3]

iḫtirāz it-:

1. **iḫtirāz it:**-*mek*
Gazel 5
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Çekinmek, sakınmak, tereddüt etmek.

İḫtirāz itmek gerekdür āh-ı dilden dōstum
Görmedük hiç nāvek-i kīş-i maḥabbetden ḫaṭā

[G.297:8, G.325:4, G.486:2, Mf.377:2]

iḫtirāz ḳıl-:

1. **iḫtirāz ḳıl:**
Gazel 415
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çekinme, sakınma.

Sözlerin gūş itmeden vāʿiẓlerüñ ḳıl iḫtirāz
Ḫˇāb-ı ġaflet virmesi vardur ṣaḳın efsānenüñ

iḫtişār vir-:

1. **iḫtişār vir:**-*dü, -n*
Gazel 135
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kısaltmak.

Bir iki mūyuñ adını ey şūḫ ḫaṭṭ ḳoyup
Virdüñ kitāb-ı ḥüsne ʿaceb yoldan iḫtişār

iḫtiyāc:

1. **iḫtiyācı:**-*ı*
Gazel 230
Mısra: **3**
Gereksinim.

Ṭabībe iḫtiyācı yoḳ marīż-i ʿışḳunuñ hergiz
Devāsı şerbet-i laʿl-i lebüñdür derdi vuṣlatdur

iḫtiyār:

1. **iḫtiyārumı:**-*um, -ı*
Gazel 216
Mısra: **5**
İstek, irâde.

Dünyāda iḫtiyārumı ben elde görmedüm
Dünyāyı terk idüp seni idelden iḫtiyār

[G.778:2]

iḫtiyār eyle-:

1. **iḫtiyār eyle:**-*r, -üm*
Gazel 727
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Seçmek, tercih etmek.

Bilmiş ol kim olamam ey dür-i yektā sensüz
İḫtiyār eylerüm atılmaġı ben deryāya

[G.828:15, G.861:8, G.876:10, K.26:68, Kt.22:4]

iḫtiyār ile:

1. **iḫtiyār ile:**
Gazel 790
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İsteyerek, bile bile.

Var mı ʿaceb benüm gibi murġ-ı şikeste-bāl
Dām-ı belāya düşmiş ola iḫtiyār ile

iḫtiyār it-:

1. **iḫtiyār it-:**-*el, -den*
Gazel 216
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Seçmek.

Dünyāda iḫtiyārumı ben elde görmedüm
Dünyāyı terk idüp seni idelden iḫtiyār

[G.148:10, G.202:6, G.319:4, G.527:1, G.761:3, G.821:3, Mü.6:6, Mü.6:12, Mü.6:18, Mü.6:24]

iḫtiyār ḳıl-:

1. **iḫtiyār ḳıl:**-*ur*
Kaside 21
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Seçmek, tercih etmek.

Hilāl-i çerḫ ile gūyā ki hem-nişīn oldı
O kim ḳapuñda ḳılur iḫtiyār ṣaff-ı niʿāl

iḫtiyārı ḳalma-:

1. **iḫtiyārı ḳalma:**-*dı*
Gazel 854
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Katlanma gücüne sahip olmamak, iradesi olmamak.

Mest-i ʿışḳumdur diyü ben zārı taʿrīf itdi yār
Pāyına düşdüm hem-ān-dām iḫtiyārum ḳalmadı

[G.884:12]

iḫtiyārsuz:

1. **iḫtiyārsuz:**
Gazel 49
Mısra: **2**
İstemsizce, irade dışı.

Görünse dīde-i rinde eger kedū-yı şarāb
Ḫadeng-i āhen ider iḫtiyārsuz pertāb

[G.893:5]

iḫtiyāt:

1. **iḫtiyāṭ:**
Gazel 357
Mısra: **10**

Ilerisini düşünerek, görerek davranma; tedbirli, tedarikli bulunma, akıllı davranma.

Rāh-ı ʿışḳa girmede māye tevekküldür hemān
Ḥāletī yoḫsa müfīd olmaz bu yolda iḥtiyāṭ

ihtiyāt-ı ʿadl:

1. **iḥtiyāt-ı ʿadl:**-*i, -n, -i*
Kaside 12
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Adalet tedbiri.

İḥtiyāt-ı ʿadlini bilseydi çerḫ-i cevr-kīş
Keh-rübā-yı māhı ḳılmazdı ḳarīb-i kehkeşān

ihvān:

1. **iḫvān:**
Kıt'a 90
Mısra: **2**
Candan dostlar, samîmî arkadaşlar.

Ṣanmañ ki duḫān içmek içün lüle ṭutarlar
Her kūşede kim cemʿ olalar bir yire iḫvān

ihvān-ı zamān:

1. **iḫvān-ı zamān:**
Gazel 566
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Zamane kardeşleri.

Şāh olan Mıṣr-ı belāġatde odur Ḥāletiyā
Yūsuf-ı ṭabʿumı bilmez gibi iḫvān-ı zamān

ihyā eyle-:

1. **iḥyā eyle:**-*r*
Müfret 544
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hayat vermek, canlandırmak.

Būse-i laʿli yārüñ eyler iḥyā mürdeyi
Dil virenler dürr-i dendānına döymiş ḫurdeyi

iḥyā it-:

1. **iḥyā it:**-*dü, -n*
Kaside 24
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Canlandırmak.

Luṭfınuñ āb-ı ḥayātı ile iḥyā itdüñ
Ḫıżr irişdüñ baña ey dāver-i pür-cūd u ʿaṭā

ihyā-yı resm-i zer-feşān it-:

1. **iḥyā-yı resm-i zer-feşān it:**-*üp*
Mesnevi 8
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Altın saçma âdetini canlandırmak.

İdüp iḥyā-yı resm-i zer-feşānı
Pür itdüñ dāmen-i āḫir zamānı

iḥżār eyle-:

1. **iḥżār eyle:**
Gazel 603
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hazırlamak.

Sīneñü cāndan tehī ḳıl ġuṣṣa-i dil-ber gelür
Ṣadrı iḥżār eyle bir ṣāḥib-saʿādetdür gelen

ʿiḳāb-ı himmet:

1. ʿ**iḳāb-ı himmet:**-*ün*
Kaside 25
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Lütuf eziyeti.

Ḫadeng-i fikreti varurdı Nesr-i Ṭāʾir'e dek
ʿİḳāb-ı himmetüñ itseydi şeh-perin aña per

ʿikāb-ı kahr:

1. ʿ**iḳāb-ı ḳahr:**-*ı*
Kaside 21
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Eziyet, cefa.

Virürdi gerd-i zemīn dīde-i nücūma ḫalel
ʿİḳāb-ı ḳahrı eger ẓāhir itse cünbiş-i bāl

ikbāl:

1. **iḳbāl:**
Gazel 587
Mısra: **14**
Talih, baht açıklığı, mutluluk, saadet.

Ḫāk olduġum ḳayırmaz idüm Ḥāletī eger
İḳbāl olsaydı sāye-i Perverd-gārdan

[K.13:2, Kt.K.2:6, Kt.32:1]

2. **iḳbālüm:**-*üm*
Mesnevi 2
Mısra: **45**
Yüzünü döndürme II Birine, bir şeye meyletme, teveccüh etme.

Yoḳ göñülden imāma iḳbālüm Birbirine uymaz aḳvālüm

ikbāl-i devlet:

1. **iḳbāl-i devlet:**
Mesnevi 9
Mısra: **273**
Kelime Tipi: -
Devletin bahtı.

Ola iḳbāl-i devlet kār-perdāz
Ola genc-i saʿādet bī-ʿamel-bāz

iḳbāl-i rūz-efzūn:

1. **iḳbāl-i rūz-efzūn:**-*ı, -dur*
Kaside 12
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Uzun süreli talih, baht.

Nev-bahār-ı luṭfınuñ iḳbāl-i rūz-efzūnıdur
Ebr-i ṭabʿın eyliyen erbāb-ı naẓmuñ dürr-feşān

ikdām:

1. **iḳdāmı:**-*ı*
Gazel 176
Mısra: **8**
Gayret etme, çabalama, devamlı çalışma.

Zemīn-i dilde mār-ı ġuṣṣa görse ser-şikest eyler
Ayaġın pek başar pīr-i muġān iḳdāmı muḥkemdür

<u>iḳdām eyle-:</u>

1. **iḳdām eyle:**-*mez*
Gazel 308
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Çaba göstermek.

Anuñ içün kimse iḳdām eylemez taʿmīrine
Reh-güẕār-ı seyl-i ġamdur bu dil-i vīrānumuz

<u>iḳdām it-:</u>

1. **iḳdām it:**-*di, -ler*
Gazel 288
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bir şeyi elde etmek için gayretle çalışmak, sürekli çaba göstermek.

Bāde-i nā-ṣāf-ı bezm-i dehre hergiz baḳmadum
Gerçi kim sāḳīleri anuñ çoġ iḳdām itdiler

<u>iken:</u>

1. **iken:**
Gazel 35
Mısra: **2**
"i-" yardımcı fiili.

Revā mı illerüñ ḳanını içmek gözlerüñ cānā
Senüñçün niçe ḳanlar yutmış iken ʿāşıḳ-ı rüsvā

[G.45:3, G.45:9, G.46:7, G.50:6, G.79:4, G.132:13, G.137:11, G.153:1, G.194:6, G.203:3, G.238:3, G.249:6, G.268:13, G.289:6, G.292:22, G.300:3, G.308:7, G.327:8, G.376:5, G.523:9, G.525:3, G.535:3, G.542:6, G.554:15, G.609:6, G.611:10, G.612:8, G.653:9, G.664:9, G.667:8, G.685:5, G.697:11, G.698:6, G.716:9, G.742:10, G.813:5, G.820:10, G.828:6, G.874:9, K.8:17, K.10:32, K.18:8, K.24:11, K.25:11, K.25:35, K.32:7, K.41:5, Kt.23:3, Kt.26:2, Kt.29:4, Kt.117:1, Kt.K.3:10, Mf.395:1, Mf.437:2, Mf.505:1, Mü.3:1, Mü.3:2, Mü.3:3, Mü.3:4, Mü.3:5, Mü.3:11, Mü.3:17, Mü.3:23, Mü.3:29, Mü.3:35, Mü.3:36, Mü.7:7, Mü.7:8, Mü.7:9, Mü.7:10, Mü.7:33]

<u>iki:</u>

1. **iki:**
Gazel 31
Mısra: **3**
"İki tane" anlamında sayı sıfatı.

Ber-ā-berdür benüm iki gözümle
Belā bezminde ṭolmış cām-ı ṣahbā

[G.113:6, G.147:18, G.256:2, G.294:9, G.297:6, G.341:10, G.346:5, G.372:4, G.400:2, G.411:9, G.413:1, G.491:4, G.504:2, G.519:4, G.563:1, G.660:12, G.697:4, G.704:10, G.787:2, G.804:9, G.810:7, G.810:8, G.832:12, G.855:4, G.862:4, K.5:14, K.7:4, K.12:19, K.12:65, K.21:35, K.26:27, K.31:5, K.37:17, M.1:38, M.5:78, M.5:79, M.7:52, M.9:260, Mf.31:2, Mf.451:2, Mf.458:2, Mf.558:2]

<u>iki ʿālem:</u>

1. **iki ʿālem:**-*de*
Gazel 417
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Dünya ve ahiret.

Ḳuluñdur Ḥāletī-i bī-dile gāhī nigāh eyle
Senüñ de iki ʿālemde Ḫudā olsun nigeh-bānuñ

[G.22:6, G.91:5, G.754:4, K.6:72, K.7:46]

<u>iki ayaġı çuḳurda:</u>

1. **iki ayaġı çuḳurda:**
Gazel 464
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
İki ayağı çukurda olmak (Kamış kalemin iki ucunun sürekli hokkadaki mürekkebe batırılması ve sürekli, hızlı bir şekilde şiir yazmak bağlamında) II Ömrün kısa olması.

Ey ḳalem zülf-i nigāruñ vaṣfını uzatma gel
İki ayaġuñ çuḳurda ya ne bu ṭūl-i emel

[Mf.304:2]

<u>iki başdan:</u>

1. **iki başdan:**
Gazel 61
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Iki taraflı, çift yönlü.

Ġamzeñ oḳını gāh dile gāh cāna at
Ey ḳaşları kemān iki başdan nişāna at

<u>iki bayrām ol-:</u>

1. **iki bayrām ol:**-*ur*
Gazel 340
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ramazan ve Kurban Bayramının gelip geçmesi.

Ele almaz dirīġā gönlümüz ol bī-vefā gelmez
İki bayrām olur bir kez elinden merḥabā gelmez

<u>iki biç-:</u>

1. **iki biç:**-*mek, -dür*
Gazel 371
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İkiye bölmek.

ʿĀşıḳ-ı zār u nizārı iki biçmekdür işi
N'ola ol dil-ber içün dirler ise mūy-şikāf

<u>iki böl-:</u>

1. **iki böl-:**-*e*
Gazel 284
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İkiye ayırmak, iki parça haline getirmek.

Bir başı kim iki böle şemşīr-i ʿışḳ-ı yār

Şāh-ı maḥabbet olana ḥāżır naḳāredür

iki cihān:

1. **iki cihān:**-*a*
Gazel 213
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dünya ve ahiret.

Degişmezin anı ey Ḥāletī bu dünyāya
İki cihāna deger bir şeh-i cihānum var

[G.718:2, M.3:11, M.4:50, Mf.76:2]

iki deryā:

1. **iki deryā:**-*y, -ı*
Gazel 842
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
İki deniz II Âşığın gözyaşları ve yüz suyu.

Getürdüp kūyına hem āb-ı rūyum hem gözüm yaşın
Sikender gibi ḳatdı birbirine iki deryāyı

iki dişi ḳal-:

1. **iki dişi ḳal:**-*ınca*
Gazel 37
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gücünü son demine kadar kullanmak.

Açılmaġa ġam ʿuḳdeleri olmaya çāre
İki dişi ḳalınca çalışsa dil-i şeydā

iki dīvāne:

1. **iki dīvāne:**-*ler*
Gazel 180
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İki deli II Âşığın canı ve gönlü.

N'ola dil gitdükde yāra cān bile olsa revān
Biribirinden ḳalur mı ol iki dīvāneler

iki eli ḳanda ol-:

1. **iki eli ḳanda ol:**
Gazel 800
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ne kadar önemli olursa olsun, elindeki iş hiç bırakılamayacak derecede olsa bile (Beyitte âşığın elleriyle kanlı gözyaşlarını silmesi kastedilmektedir).

Destümle ne var silsem eger eşk-i revānum
ʿAfv eyle şehā iki elüm olsa da ḳanda

iki eli ṭaşlar altında ḳal-:

1. **iki eli ṭaşlar altında ḳal-:**-*a*
Kaside 32
Mısra: **67**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yapacağı bir işi yapamamak, türlü güçlüklerle karşılaşmak.

Ḳala iki elüm lāyıḳ mıdur hiç ṭaşlar altında
Binā-yı medḥinüñ ṭabʿum ola üstād-ı miʿmārı

iki elle girībānuñ ṭut-:

1. **iki elle girībānuñ ṭut:**-*a, -m*
Gazel 417
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
İki yakası elinde olmak, bir şeyin hesabını soracak olmak.

Eger dāmānuñı öpmek naṣīb olmazsa dünyāda
Ṭutam iki elümle rūz-ı maḥşerde girībānuñ

iki göz:

1. **iki göz:**-*üm, -le*
Müfret 91
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İki göz.

Belā bezminde ṭolmış cām u sāġar
Olupdur iki gözümle ber-ā-ber

2. **iki göz:**-*i, -n, -e*
Kaside 42
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
İki göz II Güneş ve ay.

İki gözine daḫı ḥürmet itmeyüp getürür
Hemīşe mihre zevāli vü māha noḳṣānı

iki gözlü:

1. **iki gözlü:**
Gazel 501
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İki taraflı, iki parçalı.

Dönüpdür cūya cānā fırḳatüñle eşk-i ḫūn-pāşum
O cūy üstünde gūyā iki gözlü köprüdür ḳaşum

iki gözlü āsyāb ol-:

1. **iki gözlü āsyāb ol:**-*dı*
Gazel 72
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İki gözlü su değirmeni olmak (Âşığın yaşlı gözleri bağlamında).

Ḥāl-i gendüm-günı hicriyle anuñ ser-geşteyem
Oldı çeşmüm gūyiyā bir iki gözlü āsyāb

iki gözüm:

1. **iki gözüm:**
Gazel 157
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kıymetlim, değer verdiğim anlamında seslenme sözü.

Tünd-ḫūdur ġāyet ol şūḫ-ı cihān ey Ḥāletī
İki gözüm diyü yalvarma şaḳın ḳanuñ döker

[G.707:2]

iki gözüñe inanma-:

1. **iki gözüñe inanma:**
Gazel 798
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
İki gözüne bile

inanmamak, hiç kimseye güvenmemek.

Yaşuñ ġamuñı ʿāleme fāş itmeye şanma
Ey dil bu zamānda iki gözüñe inanma

iki ḳaşlu bir hātem:

1. **iki ḳaşlu bir ḫātem:**
Gazel 538
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İki taşlı bir yüzük II Sevgilinin ayva tüyleri yeni çıkmış ağzı.

ʿAceb leṭāfeti vardur o çār-ebrūnuñ
Olup durur deheni iki ḳaşlu bir ḫātem

iki kemāl:

1. **iki kemāl:**
Kaside 21
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Kemâl-i Hucendî ve Kemâl-i Isfahânî.

Ḳaṣīde vü ġazelümle cihānda mümtāzam
Benümle baḥs idemezler bir olsa iki Kemāl

iki māh:

1. **iki māh:**
Mesnevi 4
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
İki ay II Kamer ve Hz. Peygamber.

Olsa ẓulmet o şeb ʿaceb mi tebāh
Oldı çerḫ üzre cilve-ger iki māh

iki saʿd:

1. **iki saʿd:**
Mesnevi 5
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
İki kutlu II Hz. Peygamber'in iki kızı.

Ne şerefdür bu kim o mihr-i cihān
İki saʿd ile eylemişdi ḳırān

iki şayyād:

1. **iki şayyād:**
Gazel 269
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İki avcı II Sevgilinin gözleri.

Murġ-ı cāndan gözleri yārüñ ırılmaz Ḫāletī
Ḳurtulur mı hiç iki şayyād elinden bir şikār

iki şak eyle-:

1. **iki şaḳ eyle:**-*miş*
Gazel 783
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İki parçaya ayırmak.

Ol bīnī bir benāndur kim iki şaḳ eylemiş māhı
Senüñ rūyuñ gören kāfir ʿaceb mi gelse īmāna

iki şemʿ:

1. **iki şemʿ:**
Mesnevi 5
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
İki mum II Hz. Peygamber'in Hz. Osman ile evlenen iki kızı.

İki şemʿ ile oldı ḫānesi zeyn
Diñse aña ʿaceb mi Ẕi'n-nūreyn

iki ṭaraf:

1. **iki ṭaraf:**-*dan*
Kaside 7
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İki yön.

Gele bir heftede iki ṭarafdan feṭḥ peyġāmı
Bu da bir luṭfıdur inṣāf idince Ḥaḳ Taʿālānuñ

iki yan:

1. **iki yanında:**
Gazel 697
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İki taraf.

Baḥr-i ṣafāda ṭıfl-ı dil itmez şināverī
Tā olmayınca iki yanında iki kedū

iki yüzlü:

1. **iki yüzlü:**
Kaside 9
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
İki yönlü, taraflı.

İki yüzlü ḳılıçdur ḳahrı ol şāh-ı cihān-bānuñ
ʿAceb mi ẓāhir olsa maşrıḳ u maġribde āṣārı

2. **iki yüzlü:**
Gazel 429
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İki taraflı II Riyakar.

Gehī vaṣlıyla gāhī hicr ile ḫalḳı helāk eyler
İki yüzlü ḳılıçdur ʿışḳı ol sulṭān-ı ḫūbānuñ

[G.671:6, G.767:2]

ikisi:

1. **ikisin:**-*n*
Gazel 22
Mısra: **3**
Her ikisi, iki tanesi.

Öpdürürken ikisin de laʿlünüñ lāyıḳ mıdur
Yarım aġızla beni yād itmez olduñ dil-berā

[G.634:9]

iklīl:

1. **iklīle:**-*e*
Kaside 26
Mısra: **32**
Taç, efser.

Bir ḳubbedür ki oldı ser-āmed çü tāc-ı key
İklīle nisbet eyleseler ger iderdi ʿār

iḳlīm:

1. **iḳlīmine:**-*i, -n, -e*
Kaside 11
Mısra: **17**
Ülke, diyar.

Ḫırmenüñ aḥkāmı düşseydi çemen iḳlīmine
Ġonce eṭfāline yaḳlaşmazdı çāh-ı yāsemīn

iḳlīm-i aʿdā:

1. **iḳlīm-i aʿdā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Düşman ülkesi.

Şu raḫş-ı himmetüñ çāpük-süvārıdur ki deprense
Yaḳar her bir şerār-ı naʿli bir iḳlīm-i aʿdāyı

iḳlīm-i cemāl:

1. **iḳlīm-i cemāl:**-*e*
Gazel 150
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik ülkesi.

İḳlīm-i cemāle şeh-i ferḫunde-liḳāsın
Şekker-şiken-i ṭūṭi-i ḫaṭṭuñdur o güftār

iḳlīm-i dil:

1. **iḳlīm-i dil:**-*de*
Gazel 164
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönül ülkesi II Âşığın gönlü.

Münḥasif mehdür diyü dāġ-ı siyāhum Ḥāletī
Yazmış erbāb-ı raṣad iḳlīm-i dilde şer ü şūr

iḳlīm-i faẓl:

1. **iḳlīm-i faẓl:**-*a*
Kıt'a 131
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Erdem ülkesi.

Mülk-i naẓma bunları mīr itdi sulṭān-ı ezel
Ben ḳulın iḳlīm-i faẓla mīr-i mīrān eyledi

iklīm-i hüner:

1. **iḳlīm-i hüner:**-*den*
Kaside 27
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Marifet memleketi.

ʿArż ider evvel metāʿın ḫˇāce-i iḥsānına
Her ḳaçan kim gelse iḳlīm-i hünerden kār-bān

[K.37:34]

iklīm-i maḥabbet:

1. **iḳlīm-i maḥabbet:**-*de*
Gazel 443
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk ülkesi.

Men ol mīr-i cihān-gīrem ki iḳlīm-i maḥabbetde
Ṭoḳundı rāyet-i dūd-ı dilüm çerḫine gerdūnuñ

ikrār:

1. **iḳrārumuz:**-*umuz*
Gazel 757
Mısra: **7**
Sözünde durma, sadakat gösterme.

Bizüm başdan başa cürm olmaġa iḳrārumuz vardur
Ne ḥācet kim ḥisābı ideler ʿuḳbāda riḳḳatle

2. **iḳrār:**
Kaside 18
Mısra: **42**
Kabul etme, tasdik etme.

Ḫāletī'yem ki hükūmet-ger-i bālā ber-ḥabs
Kendü ḫaṭṭıyla yazar ḥakk-i faẓla iḳrār

iḳrār it-:

1. **iḳrār it:**-*di*
Gazel 868
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Karar kılmak; kabul etmek.

ʿIşḳuña rūz-ı ezelden göñül iḳrār itdi
Şimdi hiç fāʿide itsün mi anuñ inkārı

[Mü.2:7]

iḳrārına baş-:

1. **iḳrārına baş-:**
Gazel 738
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Sözünde durmak.

Ehl-i dildür Ḫāletī rāh-ı ġamuñda dōstum
Pāymāl olmaḳ dilerse baṣ hemān iḳrārına

iksīr-i ʿışḳ:

1. **iksīr-i ʿışḳ:**
Gazel 375
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşk iksiri, büyüsü.

Cismümi zerd eyliyen derd-i fırāḳ-ı yārdür
Bendedür ol ḫāki altun eyliyen iksīr-i ʿışḳ

iktibās it-:

1. **iḳtibās it:**-*er, -se*
Gazel 348
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Alıntılamak.

Ey Yūsuf-ı cemāl senüñ ḥüsnüñ āyetin
Lāyıḳ iderse münşi-i eflāk iḳtibās

iktidāḥ:

1. **iḳtidāḥ:**
Gazel 111
Mısra: **4**
Kıvılcım çıkarma.

Naʿl-i esbinden şerer çıḳdı gelürken ḫāneme
Yanmaġa şemʿ-i ümīdüm ẓāhir oldı iḳtidāḥ

iktidārı ḳalma-:

1. **iḳtidārı ḳalma:**-*dı*
Gazel 884
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gücü yetmemek.

Ben bu derd ile cihānı geşt iderdüm Ḥāletī
N'eyleyüm reftāra aṣlā iḳtidārum ḳalmadı

iktiḥāl eyle-:

1. **iktiḥāl eyle:**-*me*, -*y*, -*en*
Gazel 475
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Göze sürme olarak çekmek.

Devlet yüzini görmeye hergiz zamānede
Ḫāk-i rehüñle eylemeyen kimse iktiḥāl

[G.488:4]

iktiḥāl it-:

1. **iktiḥāl it:**-*me*, -*se*
Gazel 70
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Göze sürme çekmek.

Necm-i baḫtum itmese andan dem-ā-dem iktiḥāl
Ḫāk-i rāh-ı yāri ḳordum dīde-i giryāna hep

iktirān it-:

1. **iḳtirān it:**-*sün*
Kaside 32
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Yaklaşmak, yanına gelmek.

Şerār-ı naʿl-i esbi kevkebiyle iḳtirān itsün
Saʿādet-mend olam dirse sipihrüñ necm-i seyyārı

iktirān ḳıl-:

1. **iḳtirān ḳıl:**-*sa*
Kaside 19
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Yaklaştırmak.

Ḫayl-i nücūma bir şeh-i şāḥib-ḳırān ola
Ḳılsa sehā sitāre-i baḫtına iḳtirān

iḳtiżā-yı ʿışḳ-ı pāk:

1. **iḳtiżā-yı ʿışḳ-ı pāk:**
Gazel 385
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Saf (temiz) aşkın gereği.

Ġarḳa-i āb-ı sirişk olsam ḳayırmaz Ḥāletī
Böyledür zīrā ezelden iḳtiżā-yı ʿışḳ-ı pāk

il:

1. **il:**
Gazel 347
Mısra: **8**
El, başkaları.

Ṭutdum efendi gerdenümi tīġ-i tīzüñe
Bir bī-kesem beni il içinde düşürme kes

[G.459:2, G.613:8, G.618:1, Mf.87:1, Mü.2:27, Mü.5:6, Mü.5:12, Mü.5:18, Mü.5:24, Mü.5:30, Mü.5:36]

2. **illerüñ:**-*ler*, -*ün*
Gazel 35
Mısra: **1**
El, yabancı II Rakip.

Revā mı illerüñ ḳanını içmek gözlerüñ cānā
Senüñçün niçe ḳanlar yutmış iken ʿāşıḳ-ı rüsvā

[G.14:5, G.73:4, G.75:9, G.77:7, G.83:6, G.118:8, G.280:1, G.419:5, G.428:4, .G.442:4, G.487:5, G.522:7, G.683:12, G.691:1, G.700:5, G.785:5, G.786:8, G.880:4, K.25:70, Mf.260:1, Mf.487:1, Mf.490:2, Mü.4:22]

ʿilāc:

1. ʿ**ilāc:**
Gazel 107
Mısra: **12**
Çare, deva, şifa.

Ḫāletiyā dāġ-ı cefādur hemān Ḫaste-dil-i ʿışḳa münāsib ʿilāc

[Mf.42:1, Mf.185:2]

ʿilāc eyle-:

1. ʿ**ilāc eyle:**
Gazel 211
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Çare bulmak, şifa vermek.

Ḫaste-i derd-i ġamam baña ʿilāc eyle didüm
ʿĀşıḳ-ı bī-dile iylik yaramaz didi o yār

[G.400:11, G.725:8, Mf.331:2]

ʿilāc it-:

1. ʿ**ilāc it:**-*me*, -*m*
Müseddes 1
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Deva bulmak, şifa bulmak.

Marīż-i derd-i ʿışḳ-ı dil-berem ölsem ʿilāc itmem
Eger ẓulmetde ḳalsam meşʿal-i māhı sirāc itmem

[G.434:7, Mf.139:1]

ʿilāc ol-:

1. ʿ**ilāc ol:**-*maz*
Gazel 842
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Çare, derman olmak.

Marīż-i derd-i ʿışḳ-ı yāra şīşeyle ʿilāc olmaz
Dil-i āşüfte-ḫāṭır n'eylesün bu çerḫ-i mīnāyı

ʿilāc-ı ḫāṭır-ı bīmār:

1. ʿ**ilāc-ı ḫāṭır-ı bīmār:**-*dan*
Gazel 366

Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hasta gönlün ilacı.

Ḳıldum ʿilāc-ı ḫāṭır-ı bīmārdan ferāġ
Döndüm aña ki eyliye tīmārdan ferāġ

ilāh:

1. **ilāh:**
Kaside 19
Mısra: **45**
Allah, Rab.

Toġduḳça mihr ü māh recāmuz budur İlāh
ʿÖmr ile devletin ide hemvāre tev-emān

[M.4:119]

ilāhī:

1. **ilāhī:**
Gazel 99
Mısra: **4**
"Ey Allah'ım!" anlamında hitap sözü.

Degüldür pertev-i nūr-ı cemāle baḳmadan ḥālī
İlāhī merdüm-i çeşm-i cihān-bīnüñ yirin nūr it

[G.237:4, G.757:1, G.757:4, G.772:7, G.772:12, M.2:67, T.6:10]

iʿlām eyle-:

1. **iʿlām eyle:**-*mek*
Gazel 297
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bildirmek, anlatmak.

Ḥālümi ol şūḫa iʿlām eylemek mümkin midür
Müstemiʿ kem ḥavṣala efsāne-i miḥnet dırāz

[Kt.65:4]

ilā-yevmi'l-ḳarār:

1. **ilā-yevmi'l-ḳarār:**
Kaside 15
Mısra: **8**
Hesap gününe kadar, kıyamete kadar.

Bir zemīn üzre eger düşseydi cisminden ʿaraḳ
Ol zemīnüñ ḫāki müşk olur ilā-yevmi'l-ḳarār

ile:

1. **ile:**
Gazel 30
Mısra: **11**
"Sayesinde" anlamında bağlama edatı.

Olsaydı ṭabīʿat naẓar-ı şāh ile manẓūr
Reşk itmeyüm āyīne-i İskender'e cānā

[G.44:2, G.54:14, G.86:5, G.107:9, G.134:14, G.142:10, G.143:1, G.174:5, G.189:2, G.285:9, G.320:8, G.333:8, G.421:10, G.479:4, G.484:10, G.552:10, G.552:12, G.594:7, G.622:5, G.662:2, G.690:7, G.691:5, G.710:5, G.714:1, G.735:8, G.760:12, G.770:4, G.770:6, G.788:4, G.790:1, G.790:2, G.790:14, G.838:3, K.3:35, K.13:2, K.16:35, K.16:57, K.18:27, K.18:44, K.22:20, K.24:45, K.25:24, K.25:53, K.26:63, K.27:27, K.28:27, K.29:3, K.31:38, K.36:41, K.37:23, K.39:39, K.41:6, Kt.112:4, Kt.124:2, Mf.331:1, Mf.503:2, Mü.7:1, T.1:6]

2. **ile:**
Gazel 15
Mısra: **6**
Konusunda, hususunda.

Ġamuñla kimse mi var nāle vü fiġān itmez
Cihāna ḥüsn ile ṣalduñ ġarīb ṣıyt u ṣadā

[G.136:5, G.320:4, G.556:13, K.2:21, K.40:47, M.8:101, Mf.217:1]

3. **ile:**
Gazel 3
Mısra: **12**
" -dAn dolayı, etkisiyle" anlamlarında bağlama edatı.

Görmesün kūyında aʿdā dirse olmaz ʿāşıḳa
Derd ile maḥv-ı vücūd itmek gibi bir sīmiyā

[G.4:9, G.12:5, G.17:2, G.20:2, G.28:3, G.29:7, G.41:3, G.44:8, G.44:10, G.48:7, G.49:7, G.53:7, G.57:11, G.58:5, G.61:5, G.63:13, G.66:2, G.69:7, G.69:9, G.75:10, G.88:10, G.97:10, G.98:3, G.119:3, G.125:9, G.129:5, G.130:7, G.136:4, G.137:7, G.142:3, G.143:3, G.144:12, G.169:14, G.175:4, G.195:7, G.203:5, G.208:7, G.224:1, G.227:9, G.240:9, G.245:6, G.245:7, G.250:9, G.251:5, G.252:1, G.252:4, G.252:6, G.261:12, G.266:5, G.274:5, G.274:9, G.292:5, G.299:7, G.303:10, G.305:10, G.320:6, G.332:2, G.334:5, G.337:3, G.340:9, G.341:7, G.347:2, G.347:5, G.354:7, G.355:10, G.371:5, G.372:3, G.376:3, G.382:8, G.384:2, G.385:4, G.388:5, G.389:1, G.391:3, G.400:5, G.402:6, G.425:2, G.429:3, G.429:5, G.434:11, G.435:1, G.435:5, G.442:2, G.453:4, G.461:4, G.462:3, G.463:1, G.463:8, G.475:1, G.479:5, G.482:5, G.482:9, G.484:2, G.484:9, G.485:6, G.486:9, G.487:1, G.490:1, G.493:7, G.499:4, G.510:3, G.512:1, G.514:10, G.527:9, G.529:9, G.530:8, G.532:10, G.533:4, G.537:10, G.539:1, G.550:8, G.561:1, G.564:7, G.565:17, G.567:12, G.570:1, G.571:11, G.576:5, G.576:6, G.577:1, G.579:6, G.581:7, G.584:5, G.585:3, G.602:4, G.609:11, G.617:4, G.624:1, G.635:7, G.646:1, G.650:2, G.655:1, G.656:12, G.661:5, G.669:7, G.687:3, G.695:1, G.703:5, G.704:1, G.706:5, G.719:1, G.731:1, G.732:8, G.750:5, G.750:6, G.760:8, G.776:7, G.781:1, G.788:5, G.791:8, G.792:10, G.793:1, G.798:9, G.803:3, G.803:10, G.826:7, G.834:5, G.837:4, 838:5, G.845:5, G.846:3, G.854:1, G.861:7, G.864:2, G.865:8, G.869:1, G.870:1, G.872:9, G.876:4, G.884:1, G.884:2, G.884:8, G.884:13, G.885:9, G.887:3, K.1:2, K.2:8, K.3:42, K.5:24,

K.5:31, K.6:66, K.7:49, K.13:26, K.14:32, K.14:56, K.14:70, K.16:44, K.17:47, K.18:7, K.19:1, K.21:71, K.25:20, K.28:12, K.28:22, K.28:72, K.34:36, K.36:79, K.40:28, M.6:8, M.7:59, M.9:97, M.9:197, M.9:232, Mf.29:1, Mf.34:1, Mf.53:1, Mf.53:2, Mf.97:1, Mf.105:1, Mf.200:2, Mf.241:1, Mf.293:1, Mf.313:1, Mf.316:1, Mf.326:1, Mf.335:2, Mf.379:1, Mf.380:2, Mf.430:1, Mf.466:1, Mf.499:1, Mf.499:2, Mf.513:1, Mf.521:1, Mf.548:1, Mf.600:2, Mü.4:25, Mü.5:31, Mü.7:26, Mü.8:5, Mü.8:11, Mü.8:17, Mü.8:23, Mü.8:29, Mü.8:35, Th.1:2, Th.1:4, Th.1:7, Th.1:8, T.9:3, Trk.B.1:105, Trk.B.1:107]

4. **ile:**
Gazel 5
Mısra: **7**
"Araç, vasıta" anlamında edat.

Olamaz ḫursend ʿışḳ ehli ḫayāl-i yār ile
Kimseyi sīr eylemez bār-ı dıraḫt-ı sīmiyā

[G.26:3, G.33:4, G.45:5, G.47:4, G.52:2, G.80:8, G.86:10, G.93:1, G.132:7, G.136:10, G.145:4, G.182:14, G.187:24, G.205:5, G.246:3, G.267:7, G.269:4, G.271:5, G.314:2, G.339:2, G.353:11, G.379:7, G.381:12, G.386:2, G.386:4, G.393:1, G.438:7, G.442:5, G.500:6, G.501:7, G.503:3, G.522:3, G.527:3, G.544:7, G.545:3, G.552:5, G.556:2, G.560:8, G.584:11, G.593:6, G.597:5, G.605:9, G.612:2, G.617:7, G.623:7, G.639:2, G.645:7, G.664:7, G.669:3, G.680:4, G.680:10, G.685:7, G.693:6, G.698:7, G.703:3, G.731:4, G.731:6, G.731:10, G.731:14, G.731:16, G.731:18, G.732:4, G.732:6, G.732:10, G.732:12, G.733:4, G.733:8, G.735:10, G.749:4, G.749:8, G.750:4, G.751:1, G.751:2, G.751:10, G.756:8, G.760:1, G.760:2, G.760:4, G.760:6, G.760:14, G.761:1, G.761:6, G.761:10, G.761:12, G.761:14, G.767:6, G.770:8, G.773:2, G.787:10, G.788:10, G.791:2, G.791:4, G.791:6, G.792:2, G.792:4, G.792:8, G.796:1, G.797:5, G.797:10, G.805:7, G.819:9, G.820:11, G.824:3, G.831:4, G.835:9, G.841:2, G.849:2, G.876:1, G.889:3, G.893:9, K.1:6, K.1:38, K.1:50, K.2:4, K.3:53, K.4:4, K.4:30, K.6:45, K.9:36, K.11:8, K.14:45, K.16:23, K.19:41, K.20:7, K.21:34, K.21:59, K.21:67, K.21:83, K.23:50, K.25:57, K.26:35, K.26:59, K.27:19, K.30:12, K.31:35, K.31:49, K.34:28, K.35:54, K.36:23, K.36:33, K.39:24, K.40:4, K.40:10, K.41:33, K.42:16, K.42:29, Kt.26:4, Kt.57:4, Kt.70:3, Kt.130:3, Kt.136:1, Kt.K.3:8, Kt.K.4:21, M.1:49, M.1:50, M.1:54, M.3:14, M.3:54, M.3:69, M.3:94, M.3:97, M.3:115, M.4:127, M.5:44, M.5:53, M.5:70, M.5:75, M.7:18, M.9:220, Mf.5:1, Mf.12:1, Mf.36:2, Mf.86:2, Mf.316:2, Mf.333:1, Mf.345:1, Mf.366:2, Mf.373:2, Mf.435:2, Mf.467:2, Mf.481:1, Mf.487:2, Mf.494:1, Mf.494:2, Mf.502:2, Mf.510:2, Mf.513:2, Mf.545:2, Mf.552:1, Mü.3:15, Mü.5:4, Mü.5:27, Mü.7:32, Mü.8:8]

5. **ile:**
Gazel 76
Mısra: **7**
"-arak, -erek" anlamında ile edatı.

Düşsün mi saña kesmeg ile bir iki ḫārā
Ferhād gibi bir niçe ırġad ide maġlūb

[G.88:9, G.130:16, G.289:10, G.437:7, G.601:6, G.731:8, G.733:1, K.41:70, K.42:23, K.42:69, Kt.57:3, Trk.B.1:124]

6. **ile:**
Gazel 274
Mısra: **3**
Amacıyla.

Ḥarf atar yār baña ger cefā ḳaṣdı ile
Her cefāsında velī niçe vefā müdġamdur

7. **ile:**
Gazel 446
Mısra: **9**
"Ve" anlamında bağlaç.

Olupdur āhum ile yaşuma benüm ḫayrān
Eger felekde simāk u eger deñizde semek

[G.57:6, G.431:11, G.451:12, G.603:4, G.708:10, G.733:10, G.749:10, G.822:10, K.1:22, K.14:35, K.26:70, K.42:6, M.1:29, Trk.B.1:22]

8. **ile:**
Kaside 42
Mısra: **60**
"... bir şekilde" anlamında edat.

ʿAceb ya ben niçe bir beklerin bu zindānı
Ṣafā-yı ḫāṭır ile mevt şerbetin içeyin

[K.3:63, K.18:4, T.3:9]

9. **ile:**
Gazel 22
Mısra: **7**
"Beraber, birlikte, karşılıklı" anlamlarında edat.

Jāle düşmiş sebzede seyr eyleme aġyār ile
Dimesün cānā görenler anı ter-dāmen saña

[G.29:11, G.38:7, G.46:5, G.61:6, G.61:11, G.63:5, G.70:3, G.72:6, G.83:2, G.85:2, G.85:9, G.92:3, G.98:2, G.103:1, G.108:1, G.111:1, G.123:1, G.123:5, G.132:3, G.140:3, G.140:4, G.140:6, G.148:12, G.152:10, G.156:3, G.156:15, G.158:1, G.161:9, G.175:9, G.181:9, G.182:6, G.186:7, G.187:1, G.187:8, G.201:7, G.214:1, G.228:6, G.234:11, G.237:7, G.246:1, G.251:1, G.251:15, G.252:7, G.260:3, G.263:2, G.266:8, G.267:15, G.282:6, G.289:7, G.292:19, G.312:3, G.316:8, G.319:3, G.324:7, G.326:5, G.330:5, G.344:8, G.352:3, G.353:12, G.354:5, G.363:8, G.366:3, G.367:9, G.372:5, G.372:10, G.377:3, G.377:5, G.392:4, G.405:9, G.411:2, G.424:1, G.426:4, G.430:5, G.431:12, G.431:13, G.433:5, G.436:7, G.439:18,

G.446:11, G.450:7, G.452:12, G.472:3, G.474:4, G.476:5, G.490:8, G.511:2, G.516:6, G.516:7, G.516:9, G.518:5, G.539:5, G.549:12, G.561:6, G.561:8, G.568:7, G.576:7, G.578:7, G.593:3, G.609:9, G.624:9, G.634:10, G.647:5, G.651:4, G.656:7, G.670:7, G.681:2, G.683:8, G.684:3, G.693:12, G.698:1, G.704:5, G.730:1, G.730:4, G.730:8, G.730:10, G.731:12, G.732:1, G.732:2, G.732:14, G.733:2, G.733:6, G.735:2, G.735:4, G.735:6, G.739:4, G.743:12, G.749:1, G.749:2, G.749:6, G.750:1, G.750:8, G.750:2, G.750:10, G.751:4, G.751:6, G.751:8, G.761:2, G.761:4, G.761:8, G.770:1, G.770:2, G.770:10, G.772:7, G.781:4, G.781:6, G.784:3, G.788:1, G.788:2, G.790:4, G.790:10, G.790:12, G.791:10, G.792:1, G.792:6, G.793:2, G.793:4, G.793:6, G.793:8, G.793:10, G.795:3, G.797:1, G.797:2, G.797:4, G.797:6, G.797:8, G.806:3, G.809:6, G.818:1, G.819:1, G.819:7, G.823:3, G.823:7, G.826:3, G.827:5, G.834:7, G.845:7, G.855:1, G.876:9, K.2:14, K.5:20, K.8:53, K.8:62, K.12:82, K.16:25, K.17:40, K.18:5, K.18:14, K.18:23, K.21:39, K.21:51, K.24:40, K.26:12, K.27:4, K.27:38, K.33:13, K.37:19, K.37:48, K.40:20, Kt.55:1, Kt.87:1, M.5:58, M.6:7, M.8:29, M.8:40, Mf.25:2, Mf.44:1, Mf.144:1, Mf.154:1, Mf.234:2, Mf.248:1, Mf.328:1, Mf.364:2, Mf.442:1, Mf.481:2, Mf.486:1, Mf.486:2, Mf.503:1, Mf.510:1, Mf.519:2, Mf.529:1, Mf.529:2, Mf.557:1, Mf.585:1, Mü.1:3, Mü.4:6, Mü.4:10, Mü.4:12, Mü.4:18, Mü.4:19, Mü.4:24, Mü.4:30, Mü.4:36, Mü.4:37, Mü.4:42, Mü.6:9, Trk.B.1:6]

ile pür:

1. **ile pür:**
   Kaside 20
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: -
   ... ile dolu.

Şanurlar cūy-ı kāfūr oldı cārī
bāġ-ı cennetden
Görenler berg-i ezhār ile pür
enhār-ı būstānı

[K.29:9]

ilerü çek-:

1. **ilerü çek:**-*mez*
   Kaside 28
   Mısra: **83**
   Kelime Tipi: **Deyim**
   Önemli makam, mevkilere getirmek.

Faẕīlet ehlini hiç çekmez oldılar ilerü
Ekābiri ʿulemā şimdi kendüsine çeker

ilet-:

1. **iletse:**-*se*
   Gazel 23
   Mısra: **5**
   Götürmek, ulaştırmak.

Ḫāk-i rehüñ iletse ṣabā cennete eger
Ḥavrā iderdi cān gözine anı tūtyā

[G.145:12, G.182:3, G.421:12, G.518:15, G.734:3, K.32:82, Kt.17:3]

iliş-:

1. **iliş:**-*mez*
   Gazel 313
   Mısra: **8**
   Dokunmak, temas etmek.

Serv-i āzād-ı çemen-zār-ı fenāyuz şöyle kim
Varsa Ḳārūn gencine hergiz ilişmez rīşemüz

illā:

1. **illā:**
   Gazel 87
   Mısra: **10**
   -den başka.

Biñ belā ile eger kim ḫˇāba varsam Ḥāletī
Görmezüm ḫˇābumda illā rūy-ı pür-çīn-i raḳīb

[G.294:5, G.498:4, G.551:12, G.711:4, G.719:6, G.721:4, G.766:4, G.780:6, G.804:14, K.12:86, K.21:57, K.30:28, K.37:18, Kt.96:1, M.9:144, Mf.465:2]

2. **illā:**
   Gazel 16
   Mısra: **10**
   Ancak, fakat.

Dil-i sengin-i yārdan hergiz Göçmez illā ḫadeng-i cevr ü cefā

[G.153:8, G.581:2, K.39:25]

illā ki:

1. **illā ki:**
   Gazel 228
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Kesinkes.

Nāveküñ gelse eger encümen-i ʿuşşāḳa
Geçmez illā ki o ṣadr-ı dil-i nā-şāda geçer

[G.329:6, G.829:10]

2. **illā ki:**
   Gazel 63
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   -dan/-den başkası.

Baḳsañ altında görünmez anuñ illā ki serāb
Niçe bir eyler ola devr bu birḳaç dūlāb

[G.86:2, G.142:10, G.704:8, K.3:19, K.16:28]

iller aġzı:

1. **iller aġzı:**-*n, -a*
   Gazel 233
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Yabancıların ağzı II Rakibin ağzı.

İller aġzına zebānını virürken ol yār
Dil ucıyla beni yād eylemege ʿār eyler

iller sözi:

1. **iller sözi:**-*n, -e*
   Gazel 119
   Mısra: **10**

Kelime Tipi: -
Yabancıların sözü.

Naġz-gūy eyle zebān-ı ḳalemüñ Ḥāletiyā
Uyup iller sözine eyleme tekş̲īr-i sevād

illerüñ kāşānesi:

1. **illerüñ kāşānesi:**-*n, -e*
Gazel 362
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yabancıların köşkü II Rakibin sarayı.

Varur kāşānesine illerüñ bī-bāk ü bī-pervā
Bize geh bīm-i māderdür gehī pend-i peder māniʿ

ʿilm:

1. ʿ**ilmine:**-*i, -n, -e*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **12**
Bilim, bilgi, marifet.

Münhezim ceyşe dönüp küşte-i tīġ-i ġam ola
Ol ki ʿilmine şehādet ide cümle ʿālem

[M.5:81]

ʿilm ü maʿārif:

1. ʿ**ilm ü maʿārif:**-*dür*
Mesnevi 8
Mısra: **197**
Kelime Tipi: -
İlim ve irfan.

Benüm ʿilm ü maʿārifdür güvāhum
Yirin bulsun Şerīʿat pādşāhum

[M.9:245]

ʿilm-i levḥ ü ḳalem:

1. ʿ**ilm-i levḥ ü ḳalem:**
Mesnevi 3
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Sayfa ve kalem ilmi, okuma yazma.

Oḳıyup yazmadan o şāh-ı kerem
Ḫāṭırındaydı ʿilm-i levḥ ü ḳalem

ʿilmiyle ʿāmil ol-:

1. ʿ**ilmiyle ʿāmil ol-:**-*sa*
Gazel 768
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İlimiyle amel etmek, bilgisine uygun hareket etmek.

Nefʿin bilüp muḳarrer mey-ḫānede mey içse
Gelse faḳīhi şehrüñ ʿilmiyle ʿāmil olsa

ilte-:

1. **ilteler:**-*ler*
Gazel 52
Mısra: **2**
Götürmek, ulaştırmak.

Seyr-i gül-zār istemez hergiz dil-i pür-ıżṭırāb
İlteler bāġa meger zencīr ile mānend-i āb

[G.55:15, G.269:2, G.301:9, G.529:1, K.26:14, Kt.8:3, Trk.B.1:94, Mf.103:2]

ilticā eyle-:

1. **ilticā eyle:**-*r, -üz*
Gazel 343
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Himayesine girmek, sığınmak.

Eylerüz taḥrīk-i zencīr-i cünūna ilticā
Künc-i ġamda çıḳmaz olsa żaʿfdan āvāzumuz

ilticā it-:

1. **ilticā it:**-*di*
Gazel 693
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Sığınmak.

İtdi ḫumm-ı bāṭın […] pīr-i muġāna ilticā
Şeyḫ-i şehrüñ göricek ṣūfī ḳuşūr-ı himmetin

ilticā-yı felek:

1. **ilticā-yı felek:**
Kıt'a 47
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Feleğin dayanağı.

Ḥabbeẕā ṣadr-ı bezm-i dünyā kim
Añadur dāʾim ilticā-yı felek

ilticā-yı sāye-i per-i hümā it-:

1. **ilticā-yı sāye-i per-i hümā it:**-*me, -m*
Gazel 515
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hümanın (talih kuşunun) kanadının gölgesine sığınmak.

Şeh-i iḳlīm-i faḳram tābiş-i miḥnetle cān virsem
Varup ben ilticā-yı sāye-i per-i Hümā itmem

iltifāt:

1. **iltifāt:**
Gazel 132
Mısra: **17**
Teveccüh, ilgi, rağbet.

Ammā ki iltifāt gerek yoḫsa ḫınk-i ṭabʿ
Ḳalur kümeyt-i ḫāme gibi sermedī nizār

[G.696:7, G.753:9, G.774:9, G.833:9, K.8:45, K.36:80, K.37:6]

iltifāt eyle-:

1. **iltifāt eyle:**-*me, -di*
Gazel 246
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Rağbet etmek, ilgilenmek.

İltifāt eylemedi yaşuma hiç Hāletiyā
Kem mi ṣanur ki benüm sīm-i sirişküm dil-ber

[G.262:1, G.609:1, G.662:15, Mf.149:1]

iltifāt it-:

1. **iltifāt it:**-*mez*
Gazel 741
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bir kimseye gönlünü alacak şekilde davranmak.

N'içün itmez oldı yār evvelki gibi iltifāt
Sen niye ey Ḥāletī ol ʿāşıḳ-ı şeydāsına

[Kt.8:3]

iltifāt ol-:

1. **iltifāt ol:**-*maz, -sa*
Gazel 683
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bir kimseye gönlünü alacak şekilde davranmak, güler yüz göstermek, ilgilenmek.

ʿAceb mi iltifāt olmazsa ey dil saña dil-berden
O sulṭān-ı serīr-i ḥüsne bir kemter gedāsın sen

[G.102:10]

iltifāt-ı şāh-ı ʿālī-şān:

1. **iltifāt-ı şāh-ı ʿālī-şān:**-*umuz*
Gazel 308
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Şerefli, yüce padişahın ilgisi, iltifatı.

Ḥamdü li'llāh kim bugün ol gevher-i pākīzeye
Ẓāhir oldı iltifāt-ı şāh-ı ʿālī-şānumuz

iltifāt-ı ʿulemā:

1. **iltifāt-ı ʿulemā:**
Kaside 18
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Âlimlerin ilgisi.

İltifāt-ı ʿulemā raġbet-i şiʿr ü inşā
Oldı hep lāzime-i devlet-i şāhān-ı kibār

iltihāb eyle-:

1. **iltihāb eyle:**-*di*
Kaside 35
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Alevlendirmek, ateş çıkarmak.

Berḳ-i lāmiʿ şanma kim kef-i güher-pāşuñ görüp
Eyledi nār-ı ḥased ḳalbinde ebrüñ iltihāb

iltihāb it-:

1. **iltihāb it:**-*se*
Mesnevi 5
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Tutuşturmak.

İltihāb itse āteş-i ġażabı
Yaḳa bir demde biñ Ebū Leheb'i

iltiyām:

1. **iltiyāmdan:**-*dan*
Gazel 594
Mısra: **10**
İyileşme, yaranın kapanması.

Ḫāke ber-ā-ber oldı görüp yāri Ḥāletī
Bildürdi mest-i ʿışḳ idügin iltiyāmdan

iltiyām eyle-:

1. **iltiyām eyle:**-*me, -y, -e*
Kaside 3
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
İyileştirmek, yarayı sarmak.

Ḳādir midür ki devr-i zamānında dem-be-dem
Her bebr-i bīşe eylemeye mīşe iltiyām

iltiyām ḳabūl itme-:

1. **iltiyām ḳabūl itme-:**
Gazel 495
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Tedaviye cevap vermemek, iyileşmemek.

İtseler merhem eger kāfūr-ı kān-ı ṣubḥdan
Zaḫm-ı şeb-bīdār-ı hicr itmez ḳabūl iltiyām

[G.495:12]

iltiyām vir-:

1. **iltiyām vir:**-*en*
Gazel 547
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İyileştirmek, yarayı onarmak.

Sūzen-i müjgān-ı dil-ber fikridür dāʾim viren
Zaḫm-ı tīġ-i ḥasrete āmed-şudıyla iltiyām

ilüñ aḳçesi:

1. **ilüñ aḳçesi:**-*n*
Gazel 133
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yabancının parası.

Sīm-i sirişke mālik olan yārdur gözüm
Beñzer aña ki ide ilüñ aḳçesin şümār

ilzām:

1. **ilzāma:**-*a*
Gazel 392
Mısra: **3**
Susturma.

Çemen bülbüllerin ilzāma hergiz olmadı çāre
Gül-i ṣad-berg ile yüzleşmeyince rūy-ı pür-tābuñ

imām:

1. **imāma:**-*a*
Mesnevi 2
Mısra: **45**
Namazda kendisine iktidâ olunan zat.

Yoḳ göñülden imāma iḳbālüm
Birbirine uymaz aḳvālüm

imāmet:

1. **imāmetden:**-*den*
Kıt'a 120

Mısra: **3**
İmamlık.

Eylerin anda imāmetden ṣafā ḳaṣdum budur
Yüz süren evvel ben olam āstānuñ ḫākine

imām-ı enām:

1. **imām-ı enām:**
Kaside 28
Mısra: **93**
Kelime Tipi: -
İnsanların imamı, İmam Hasan ve Hüseyin.

Be-ḥaḳḳ-ı teşne-dil-i Kerbelā imām-ı enām
Be-āb-ı rūy-ı Resūl ü be-sāḳi-i Kevşer

īmān:

1. **īmānuñ:**-*uñ*
Gazel 536
Mısra: **10**
Allah'a inanma, dînî inanç.

Ḳılıç ḳorsın dil-i erbāb-ı ʿışḳa ġamzeden her dem
Ne īmānuñ ne raḥmuñ var be hey kāfir be hey ẓālim

[K.7:18]

īmāna gel-:

1. **īmāna gel:**-*se*
Gazel 783
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Müslümanlığı kabul etmek.

Ol bīnī bir benāndur kim iki ṣaḳ eylemiş māhı
Senüñ rūyuñ gören kāfir ʿaceb mi gelse īmāna

imʿān-ı naẓar it-:

1. **imʿān-ı naẓar it:**-*se*
Kaside 18
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İman nazarıyla bakmak, imanla bakmak.

Kāḫ-ı iclāline itse eger imʿān-ı naẓar
Müşterīnüñ düşe ḫāk üzre serinden destār

īmānı yok:

1. **īmānı yoḳ:**
Gazel 890
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İmanı yok, imansız.

Ẓulmüne virdi rıżā kākül-i kāfir-kīşüñ
Ḥāletī yoḳ gibi gögsünde anuñ īmānı

ʿimāret:

1. ʿ**imāretine:**-*i, -n, -e*
Gazel 220
Mısra: **9**
Bayındır, mamur, müessese; vakıf.

Bir ḫāne kim ʿimāretine olmaya mecāl
Var ise ḳalb-i Ḥāletī nā-tüvāndur

ʿimāret it-:

1. ʿ**imāret it:**-*en*
Mesnevi 7
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Bayındır ve mamur hale getirmek.

Oldur ol mülk-i ẓulmi ġāret iden
Ḫıṭa-i mülkini ʿimāret iden

2. ʿ**imāret it:**-*mek*
Gazel 892
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Bayındır ve mamur hâle getirmek. II Mutlu etmek.

Yanında nedür ʿimāret itmek Gönlüm gibi bir dih-i ḫarābı

imiş:

1. **imiş:**
Gazel 161
Mısra: **10**
Ekfiilin duyulan geçmiş zaman eki almış hali.

Degül ḫaṭṭ midād ile ālūde oldı
Meger mühr imiş ḫātem-i laʿl-i dil-ber

[G.201:4, G.238:9, G.307:3, G.336:6, G.399:8, G.526:9, G.559:10, G.623:13, G.630:5, G.650:5, G.669:11, G.675:4, G.695:9, G.737:9, G.776:10, G.807:9, G.834:2, G.856:7, K.8:9, K.28:75, Mf.450:2, Trk.B.1:82]

imkān:

1. **imkān:**
Gazel 582
Mısra: **1**
İmkân, olanak.

Teselli bulmaġa imkān mı vardur bu dil-i maḥzūn
Süreyyā ḫūşesinden bāde peydā eylese gerdūn

imkān ol-:

1. **imkān ol:**-*unca*
Gazel 722
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mümkün olmak.

Ḫarābāt ehli baş ḳaldurmayup içmekdedür dāʾim
Ṣafādur baḳmamaḳ imkān olunca rūy-ı gerdūna

[Mf.33:1, Mf.526:1]

imtiḥān eyle-:

1. **imtiḥān eyle:**-*r*
Gazel 54
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Tecrübe etmek.

Ṣāh-ı ḫūbānum en evvel bende eyler imtiḥān
Ġamzesi tīġine sāḳī bādeden virdükçe āb

[K.16:68, Kt.72:4]

imtihān it-:

1. **imtiḥān it:**-*miş, -dür*
Gazel 556

Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Denemek, sınamak.

Rūyına ḫaṭṭ geldi ṣanman kātib-i menşūrān
Bir iki ḥarf ile itmişdür midādın imtiḥān

[G.550:16, K.13:27]

imtiḥān olun-:

1. **imtiḥān olun:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 552
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sınav olmak, sınanmak.

Lāyıḳ olmaz kimseye hergiz maḥabbet manṣıbı
Tīġ-i hicr-i yār ile olunmayınca imtiḥān

imtiḥān-ı ḫıżr:

1. **imtiḥān-ı ḫıżr:**
Gazel 693
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Hızır'ın imtihanı.

Müstedām olsun […] ol dil ki inkār eyledi
İmtiḥān-ı ḫıżr ile āb-ı ḥayātuñ leẕẕetin

imtiḥān-ı ḳalem:

1. **imtiḥān-ı ḳalem:**-*üm*
Gazel 143
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kalem tecrübesi II Şairlik kudreti.

Benüm ol ehl-i hüner bulsa eger kim Bercīs
İmtiḥān-ı ḳalemüm eyliye ḥırz-ı destār

imtisāl eyle:

1. **imtiṣāl eyle:**-*y, -üp*
Mesnevi 4
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Emirlerini yerine getirmek, itaat etmek.

İmtiṣāl eyleyüp dil ü cāndan
Bir Burāḳ aldı bāġ-ı Rıḍvān'dan

imtiyāz bul-:

1. **imtiyāz bul:**-*dı*
Gazel 174
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayrıcalık bulmak, ayrıcalık görmek.

Buldı cihānda ẕillet-i ʿışḳ ile imtiyāz
Maḥmūd kim fütāde-i pāy-ı Ayāz'dur

[G.296:10, G.325:6, K.16:57]

imtizāc it-:

1. **imtizāc it:**-*sün*
Gazel 106
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Uyuşmak, karışmak.

İtsün mi ḳalb-i yār u dil-i ʿāşıḳ imtizāc
Olmış birisi seng anuñ birisi zücāc

[G.107:1, G.108:1, Mü.1:3]

in-:

1. **inmez:**-*mez*
Gazel 153
Mısra: **8**
Yukarıdan aşağıya doğru gelmek.

Ṣavururlarsa külün göklere erbāb-ı ġamuñ
İnmez illā yine bir āteş-i sūzāna iner

[G.153:8, G.158:7, G.158:8, G.162:4, G.172:6, G.231:1, G.231:8, G.251:9, G.251:10, G.292:13, G.294:5, G.743:2, G.764:5, G.765:5, G.840:9, G.843:11, K.10:3, K.31:6, K.34:3, K.37:46, K.39:4, K.41:63, M.4:124, Trk.B.1:48]

2. **indi:**-*di*
Mesnevi 4
Mısra: **52**
(Allah'ın emirleri, tebliğleri peygamberleri vâsıtasıyle kullarına) Gönderilmek, nâzil olmak.

Āsmānī ḳażā gibi fi'l-ḥāl
İndi ol tāʿir-i hümāyūn-fal

3. **iner:**-*er*
Gazel 231
Mısra: **2**
Yansımak, görünmek.

Esbden menzil-i ʿuşşāḳa ki cānāne iner
Nūra beñzer ki gelür ḳabr-i şehīdāne iner

[G.231:10]

4. **iner:**-*er*
Gazel 231
Mısra: **4**
Yukarıdan aşağıya doğru düşmek, sarkmak.

Ḥabse ilter var ise beste-i zencīrlerin
Zülf-i dil-dār ki ol çāh-ı zenaḫdāna iner

[Mf.539:1]

ʿinād eyle-:

1. **ʿinād eyle:**-*r, -se*
Kaside 7
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
İnat etmek. Ayak diremek, direnmek, diretmek.

Alurlar ḳalʿasın ṭopraḳ sürüp döge döge āḫir
ʿİnād eylerse ṭoprāḳ başına ol cilf-i nā-dānuñ

inan-:

1. **inanma:**-*ma*
Gazel 443
Mısra: **4**
Bir şeyi doğru olarak benimsemek,ona güvenmek.

Ṭarīḳ-i ʿışḳa ser-menzil visālüm kūyıdur dirse
İnanma ey dil-i şūrīde çıḳmaz ötesi bunuñ

[G.43:9, G.322:9, G.481:8, G.542:3, G.542:6, G.787:1, G.852:12, Mü.2:34, Mf.451:1]

ʿinān:

1. ʿ**inānı:**-*ı*
Gazel 317
Mısra: **9**
Dizgin.

ʿİnānı olmasa şeh-süvāruñ dest-i luṭfında
Benüm gül-gūn-ı eşküm Ḥāletī bir ferde rām olmaz

[K.1:55]

ʿinān-ı ihtiyār:

1. ʿ**inān-ı iḫtiyār:**
Gazel 269
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İrade dizgini.

Ḫāke yek-sān itse ṭañ mı tevsen-i devrān beni
Mest-i ʿışḳam gitdi destümden ʿinān-ı iḫtiyār

[G.294:4, G.378:4]

ʿinān-ı ihtiyār-ı raḥş-ı gerdūn:

1. ʿ**inān-ı iḫtiyār-ı raḫş-ı gerdūn:**
Kaside 8
Mısra: **83**
Kelime Tipi: -
Feleğin atının irade dizgini.

ʿİnān-ı iḫtiyār-ı raḫş-ı gerdūn ola destüñde
Livā-yı Aḥmed-i Muḫtār ola mā-dām kim vālā

ʿinān-ı şabr u ārām:

1. ʿ**inān-ı şabr u ārām:**-*ı*
Gazel 880
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sabır ve sükun dizgini.

ʿİnān-ı şabr u ārāmı elinden gitdi Mecnūn'uñ
Ḳaçan kim maḥmil-i Leylā'ya iller sār-bān oldı

ʿinānın çek-:

1. ʿ**inānın çek:**-*me, -se, -n*
Kaside 36
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Dizginlerini çekerek tutmak.

Ger semend-i ʿazminüñ bir dem ʿinānın çekmeseñ
Eyliye menzil-gehi ser-ḥadd-i mülk-i lā-mekān

ʿinān-keşīde:

1. ʿ**inān-keşīde:**
Mesnevi 4
Mısra: **81**
Dizgini çekilmiş.

Buldı şöyle ʿinān-keşīde süvār
Ser-firāz olsa ol Burāḳ ne var

ʿināyet:

1. ʿ**ināyet:**
Kaside 3
Mısra: **59**
İyilik, yardım, lütuf, ihsan.

Ol bende-i ḳadīme ʿināyet zamānıdur
Luṭfuñ ʿale'l-ḫuṣūṣ ola ḫalḳ-ı cihāna ʿām

[K.25:63, Kt.46:2]

ince ġubār:

1. **ince ġubār:**
Gazel 144
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İnce toz II Ayva tüyü.

ʿAceb mi neşvesi encām-ı ʿömre dek sürse
Ḫaṭ-ı lebüñ gibi yoḳdur cihānda ince ġubār

{G.212:8]

incidür:

1. **incidür:**
Gazel 666
Mısra: **2**
İncitmek, acıtmak II İncidir, inci tanesi gibidir.

Ben nizār-ı ʿışḳa pehlū olmaz ol şūḫ-ı cihān
İncidür nāzük tenin cismümde her bir üstüḫ̇ān

incin-:

1. **incinmezem:**-*mez, -em*
Gazel 4
Mısra: **7**
Birinin herhangi bir davranışı yüzünden üzüntü duymak, gücenmek, kırılmak.

Ḳısmet-i bezm-i ezeldür ey ʿadū incinmezem
Sāġar-ı ʿişret saña peymāne-i miḥnet bāña

[G.3:9, G.40:7, G.59:9, G.93:9, G.261:1, G.263:7, G.270:10, G.331:7, G.355:7, G.378:3, G.401:4, G.405:12, G.412:7, G.423:1, G.586:12, G.663:6, G.707:2, G.715:15, G.724:3, G.768:9, G.799:5, Kt.K.3:8, Mf.77:1, Mf.284:1]

indür-:

1. **indürdi:**-*di*
Gazel 449
Mısra: **9**
İndirmek, göndermek.

Şuʿā-ı mihri indürdi ġubār-ı ḫāki ḳaldurdı
ʿAceb ʿaksinedür ey Ḥāletī evżāʿı gerdūnuñ

[G.176:5, K.41:70]

infiʿāl:

1. **infiʿālinden:**
Gazel 631
Mısra: **4**
Gücenme, dargınlık duyma, kırılma, teessür, üzüntü.

Gül-i gül-şen ruḫ-ı rengīn-i dil-berden alınmışdur
İder beyhūde ḫande ġāyetiyle infiʿālinden

inhā eyle-:

1. **inhā eyle:**-*mek*
Müseddes 2
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Bildirmek, haber vermek.

Ne lāzım ayaġuñ tozına ḫālüm eylemek inhā

Ne ḥācet mā-cerāyı saña taḳrīr eylemek cānā

inkār:

1. **inkārı:**-*ı*
Gazel 868
Mısra: **8**
İnkâr, kabul ve tasdik etmeme, tanımama.

ʿIşḳuña rūz-ı ezelden göñül iḳrār itdi
Şimdi hiç fāʾide itsün mi anuñ inkārı

inkār eyle-:

1. **inkār eyle:**-*di*
Gazel 693
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Reddetmek, kabul etmemek.

Müstedām olsun […] ol dil ki inkār eyledi
İmtiḥān-ı ḫıżr ile āb-ı ḥayātuñ leẕẕetin

inkār ile:

1. **inkār ile:**
Gazel 291
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
İnkar ederek, kabul etmeyerek.

Düşsün külāh-ı ʿizzeti ṭabʿ-ı bülendüñe
İnkār ile baḳarsa eger ḫasm-ı nābe-kār

inkār it-:

1. **inkār it:**-*en*
Kaside 1
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Reddetmek, kabul etmemek.

Hüner iḳlīmine şāh olduġın inkār iden kimdür
Ṭururken Ḫāletī'nüñ ʿarṣa-i ʿālemde dīvānı

inkārdan gel-:

1. **inkārdan gel:**-*ür*
Gazel 283
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İnkar etmek, yalanlamak.

Dün vaʿd itmiş idi baña vuṣlatın nigār
ʿAhdine ṭurmayup bugün inkārdan gelür

inkārı ḳoma-:

1. **inkārı ḳoma-:**-*z, -sın*
Gazel 646
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İnkar etmeye devam etmek.

Biñ dāġ ḳoduñ cānına dil ṭınmadı bir gün
Ammā söze gelse yine inkārı ḳomazsın

inḳılāb bul-:

1. **inḳılāb bul:**-*ur, -dı*
Kaside 35
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Devrilmek.

Olmasa destüñde ger sükkān-ı keştī-i felek
Ṣadme-i mevc-i ḥavādiṩden bulurdı inḳılāb

inkisār:

1. **inkisārumdan:**-*um, -dan*
Gazel 589
Mısra: **1**
Kırgınlık, incinme.

Ururs̱ın seng-i cevrüñ ḥaẕẕ idersin inkisārumdan
Yıḳarsın ḫāne-i ḳalbüm ṣaḳınmazsın ġubārumdan

[G.851:14]

inkisār gel-:

1. **inkisār gel-:**-*mez*
Kaside 6
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Kırılmak.

Seng-i cefā vü ṭaʿne-i aʿdāya ṣabr idüp
Gelmez ümīd-i luṭfuñ ile ḳalbe inkisār

[G.291:2, Kt.38:4]

inkisār ol-:

1. **inkisār ol:**-*sa*
Gazel 205
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kırılmak.

Bir seng-i dil-dāra uruldum yine bugün
Olsa ʿaceb mi şīşe-i ḳalbümde inkisār

[G.278:4, G.379:4]

inkisār vir-:

1. **inkisār vir:**-*di*
Müfret 19
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kırmak, incitmek.

Bir pāre nīş urur anı yürütmez eglerin
Dil şīşesine virdi ʿadū gerçi inkisār

[G.115:10, Mf.168:2]

inkisār-ı ḫāṭır:

1. **inkisār-ı ḫāṭır:**-*um*
Müfret 337
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül kırgınlığı.

Oldı herkesden ümīd-i raḥm kār-ı ḫāṭırum
Ḫāṣılı eglencedür bu inkisār-ı ḫāṭırum

inḳıtāʿ it-:

1. **inḳıtāʿ it-:**-*mez*
Gazel 364
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bağını kesmek.

ʿĀṣıḳ-ı dil-dāde itmez miydi çoḳdan dōstum
Mümkin olsaydı eger tīġ-i ġamuñdan inḳıtāʿ

[G.545:4]

ins ü cān:

1. **ins ü cān:**
Kaside 16
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
İnsanlar ve cinler II Herkes.

Olduḳça müştebeh cihet-i ḳıble-i necāt
Der-gāhına ṭutar yüzini cümle ins ü cān

[K.37:12]

inṣāf:

1. **inṣāf:**
Gazel 371
Mısra: **2**
Acıma duygusuna, merhamete ve vicdana dayalı adalet.

ʿĀṣıḳa ʿadl iderin diyü iderken niçe lāf
Merḥamet ḳılmaz iseñ ḥālüme cānā inṣāf

[G.807:5]

inṣāf elini gögsine ko-:

1. **inṣāf elini gögsine ḳo-:**-*r, -sa*
Gazel 215
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Merhametli, adaletli olmak.

Bālā-yı yāra ḳāmetini nisbet itmeye
İnṣāf elini gögsine ḳorsa eger çenār

inṣāf it-:

1. **inṣaf it:**-*ince*
Gazel 176
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hakça davranmak, adâlet göstermek, acıyıp merhamet etmek.

Şitāsı şayfa beñzer ehl-i ʿışḳuñ āh-ı germinden
Maḥabbet ʿālemi inṣaf idince özge ʿālemdür

[G.338:13, G.698:2, K.7:6, Kt.12:1, Mf.442:2]

inṣāfa gel-:

1. **inṣāfa gel:**-*di*
Gazel 47
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İnsaf, merhamet etmek.

Anı görünce ḥaḳ bu ki inṣāfa geldi yār
Cānda yir eylese ḫaṭ-ı laʿli olur revā

inṣāfına ḳal-:

1. **inṣāfına ḳal:**-*ur, -sa*
Mesnevi 9
Mısra: **212**
Kelime Tipi: -
İnsafına kalmak: Bir kimsenin kendi adaletine ve vicdanına bırakılmak.

Ter olur ḫūn-ı ḥasretle kenārum
Ḳalursa çerḫüñ inṣāfına kārum

insān:

1. **insān:**
Kaside 14
Mısra: **22**
İnsan, kişi.

ʿAlev-i āteş-i bāḥūrla fi'l-ḥāl yanar
Teşnelikden dilini ṭaşra çıḳarsa insān

[M.1:51, Kt.35:3]

insān olmayan insānuñ kadrini bilmez imiş:

1. **insān olmayan insānuñ ḳadrini bilmez imiş:**
Gazel 648
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kelam-ı Kibar**
İnsanın değerini ancak insan olan anlar.

Ḳana müstaġraḳ görür göz merdümin baḳmaz ḥasūd
Bilmez imiş ḳadrini insānuñ insān olmayan

inṣā:

1. **inşāsını:**-*sı, -n, -ı*
Kaside 19
Mısra: **32**
Yapma, yapılma.

Minnet bilürdi cānına şākirdi olmaġı
İnşāsını göreydi eger ḫˇāce-i cihān

inṣā vü şiʿir:

1. **inṣā vü şiʿir:**-*de*
Kaside 6
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Nesir ve şiir.

Şākirdüm olmaya benüm inṣā vü şiʿirde
Ne Ḫˇāce-i cihān ü ne Ḫˇācūy-ı nām-dār

intiḫāb it-:

1. **intiḫāb it:**-*er*
Gazel 86
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Seçmek, belirlemek.

İtsem ʿaceb mi ḫidmet-i şāh-ı ġam ile faḫr
Biñ dil görüp bir ten içinde ider intiḫāb

[K.35:64, G.50:4, G.60:4]

intiḫāb ol-:

1. **intiḫāb ol:**-*dı*
Gazel 892
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Seçmek, seçilmek.

Ol şāh ki oldı beyt-i luṭfı Mecmūʿa-i cūduñ intiḫābı

intikāl:

1. **intiḳāl:**
Müseddes 3
Mısra: **7**
Dünyadan ahirete göçme, vefat etme.

Dār-ı dünyādan ṭabībüm intiḳāl üstündeyin

Kişver-i mülk-i beḳāya irtiḥāl üstündeyin

intiḳāl eyle-:

1. **intiḳāl eyle:**-*di*
Kıt'a 59
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Geçmek, göçmek.

Pertev-i nūr-ı saʿādet düşdi o şāh üstine
Eyledi bir burcdan bir burca ḫurşīd intiḳāl

[G.460:6, G.475:4, G.487:8, G.489:8,

intikām al-:

1. **intiḳām al:**-*a, -lum*
Gazel 339
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Öç almak.

Ey dil eger felek bize virmezse kāmumuz
Gel tīr-i āh ile alalum intiḳāmumuz

[Mf.555:2]

intisāb eyle-:

1. **intisāb eyle:**
Gazel 772
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bağlanmak, mensup olmak.

Varup bir bāba mensūb oldı herkes ey göñül sen de
Der-i devlet-meʾāb-ı luṭf-ı Ḥaḳḳ'a intisāb eyle

[K.35:52]

intisāb ol-:

1. **intisāb ol:**-*dı*
Gazel 892
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Bağlanmak.

Pāy-ı ḳalemine oldı şimdi
Çünkim bu zemīnüñ intisābı

intizāʿ it-:

1. **intizāʿ it:**-*dü, -m*
Gazel 545
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çekip çıkarmak II Anlamak, idrak etmek, çıkarımda bulunmak.

Baña bildüm ki göñlünden o şāhuñ merḥamet ḳopmaz
Bu maʿnāyı yine kendü sözümden intizāʿ itdüm

[G.364:10]

intiẓām bul-:

1. **intiẓām bul:**-*a, -y, -dı*
Kaside 37
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Düzene girmek.

Rişte-i ḥüsn-i ḳabūlüñle bulaydı intiẓām
Revnaḳ-ı dürri şikest eylerdi naẓmum bī-gümān

intiẓām ol-:

1. **intiẓām ol:**-*sa*
Kaside 3
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Düzen, tertip bulunmak.

Naẓm içre eylemezdi Niẓāmī'ye ser-fürū
Ḥālinde Ḥāletī ḳuluñuñ olsa intiẓām

[G.288:9]

intiẓām üzre ol-:

1. **intiẓām üzre ol:**-*ur*
Mesnevi 6
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Bir düzen dahilinde olmak.

Belki ol dūdeden olur her dem İntiẓām üzre emr-i levḥ ü ḳalem

intiẓām-ı ḥāl gel-:

1. **intiẓām-ı ḥāl gel-:**-*e, -y, -di*
Gazel 488
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Düzeli hal gelmek, tertipli olmak.

Varurdı naẓm içinde Nizāmī maḳāmına
Geleydi Ḥāletī'ye eger intiẓām-ı ḥāl

intiẓār:

1. **intiẓār:**
Gazel 588
Mısra: **13**
Bekleme, gözleme.

İntiẓār üzredür erbāb-ı hüner Ḥāletiyā
Ne çıḳar diyü der-i cümle-i efkāruñdan

[G.854:10]

intiẓār çek-:

1. **intiẓār çek-:**-*mez*
Gazel 292
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Birinin gelmesini, bir şeyin olmasını beklemek, gözlemek.

Gelmekdedür ḳavāfil-i elṭāfı dem-be-dem
Şeh-rāh-ı himmetinde ṭuran çekmez intiẓār

intiẓār ile:

1. **intiẓār ile:**
Gazel 790
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bekleyerek, hasretle, özlemle.

Öldürmege gelürseñ eger gel zamānıdur
Cāʾiz ki cān virem güzelüm intiẓār ile

[G.804:5]

intiẓār ol-:

1. **intiẓār ol:**-*ur, -ken*
Kaside 33
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Beklemek.

ʿAṣāyı dikmeseydi olmaġa der-bān-ı eyvānı
Nesīm-i luṭfına cūlar olurken intiẓār üzre

inzāl it-:

1. **inzāl it:**-*üp*
Mesnevi 1
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İndirmek, yollamak.

Gökden inzāl idüp zemīne kelām
Süḫanı eyledi bülend-maḳām

ipde oyna-:

1. **ipde oyna:**-*r*
Gazel 333
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İpte oynamak, cambazlık yapmak II Sevgilinin saçlarında asılı kalmak.

Zülfini ḳoyup düşdi göñül kākül-i yāra
Gören didi oynar yuḳarı ipde resen-bāz

ir-:

1. **irmez:**-*mez*
Gazel 98
Mısra: **9**
Erişmek, ulaşmak, gelmek, bir duruma uğramak.

İrmez mi idi seng-i melāmet aña gāhī
Ġāyet de bülend olmasa eyvān-ı maḥabbet

[G.221:5, G.234:2, G.249:5, G.256:3, G.265:1, G.266:5, G.289:8, G.347:1, G.380:10, G.382:5, G.385:8, G.413:2, G.423:5, G.501:9, G.508:8, G.510:6, G.648:9, G.687:5, G.774:2, K.1:39, K.3:8, K.5:41, K.10:14, K.12:43, K.14:1, K.14:40, K.14:48, K.16:45, K.21:14, K.21:41, K.27:47, K.35:53, K.37:41, Kt.K.4:17, M.2:38, M.4:70, M.4:93, M.4:99, M.4:109, M.4:118, M.7:41, Mf.109:2, Mf.128:1, Mf.150:1, T.7:3]

ir:

1. **ir:**
Müfret 184
Mısra: **2**
Er, erken.

Bilmem şeb-i fırāḳ olur mı ṣubḥ-ḫīz
İr geldi ḳaldı niteki şeb-reng-i pür-sitīz

irādet getür-:

1. **irādet getür:**-*ür, -se, -n*
Gazel 570
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İntisap etmek, bağlanmak II Bir kimsenin yolundan gitmek.

Pīrān-ı ḫarābāta irādet getürürseñ
Zerd eyliyemez rūyuñı hergiz ġam-ı devrān

irem bağı:

1. **irem bağı:**-*n, -a*
Gazel 24
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Âd'ın oğlu Şeddad'ın yaptırdığı yalancı cennet olup Osmanlı şiirinde güzel ve bakımlı bahçeler için de kullanılır. II Cennet.

Ḳudūmüñ ṣaḥn-ı gül-zārı İrem bağına döndürdi
Görenler ʿaks-i ḳaddüñ cūy içinde ṣandılar Ṭūbā

[G.737:7]

irem-veş:

1. **irem-veş:**
Kaside 38
Mısra: **6**
İrem bahçesi gibi, cennet bahçesi gibi.

Ḳanı rūy-ı cānān gibi tāze gül-şen
Ki olmaya anuñ İrem-veş ḫazānı

irgür-:

1. **irgürdi:**-*di*
Gazel 755
Mısra: **4**
Ulaştırmak, eriştirmek.

Cihānuñ ser-be-ser ālāyişinden el yudum zīrā
Beni irgürdi baḫtum bir nigār-ı pāk-dāmāna

[G.22:1, G.260:5, G.330:3, G.363:5, G.762:11, G.887:7, K.27:41, K.32:57, M.1:39, M.4:39, M.4:90, Mf.3:1, Mf.13:1, Mf.18:1, Mf.309:1]

irḫāʾ-i ʿinān eyle-:

1. **irḫāʾ-i ʿinān eyle:**-*se, -m*
Kaside 27
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Dizginleri gevşetmek.

Ḫınk-i gerdūnı iderdüm ġarḳa-i deryā-yı ḫūn
Eylesem gül-gūn-ı eşk-i çeşme irḫāʾ-i ʿinān

[G.394:3, G.692:8, K.12:88, K.23:7]

iriş-:

1. **irişince:**-*ince*
Gazel 120
Mısra: **5**
Erişmek, ulaşmak, yetişmek.

Gīsūların çözüp irişince bāġ-ı sīnede
Ḳonmasa naḳd-i ʿömre eger ʿāḳıbet resīd

[G.120:5, G.313:2, G.403:8, G.478:12, G.506:5, G.689:5, G.700:2, G.775:1, G.875:8, G.891:3, K.6:61, K.10:18, K.10:22, K.14:9, K.16:4, K.21:78, K.21:86, K.24:46, M.9:216, Kt.119:2, Trk.B.1:56]

2. **irişince:**-*ince*
Kaside 21
Mısra: **5**
(Belli bir zaman) Gelmek, gelip çatmak, ermek.

Bu demlere irişince bisāṭı ṭayy itdi
Dökerdi noḳta dem-ā-dem sipihr olup remmāl

[M.9:265]

3. **irişdi:**-*di*
Terkib-bend 1
Mısra: **60**
Erişmek, etki etmek.

Ḳanı ol dīde-i erbāb-ı ṭabʿa merdüm-i bīnā
Aña çeşm-i bed-i eyyām irişdi oldı nā-peydā

irişdür-:

1. **irişdürdi:** -*di*
Kaside 1
Mısra: **11**
Kavuşturmak, ulaştırmak.

İrişdürdi ṣabā ḫāk-i rehinden dīde-i cāna
Mübārek maḳdemi rūşen-dil itdi cümle aʿyānı

irkil-:

1. **irkilür:**-*ür*
Müfret 225
Mısra: **2**
Birikmek, toplanmak.

İsnād-ı lüknet eyleme ol şūḫa bī-vuḳūf
Teng olmaġın memer-i süḫan irkilür ḫurūf

irsāl it-:

1. **irsāl it:**-*er*, -*dü*, -*m*
Gazel 400
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Göndermek, yollamak.

Nāmemi yāra kebūterle iderdüm irsāl
Ḳorḳarın ḫāṭırı ḳalur diyü murġ-ı cānuñ

irsāl kıl-:

1. **irsāl ḳıl:**-*dı*
Gazel 857
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Göndermek, yollamak.

Her ḳulın ḳıldı bir yaña irsāl
Dil-i şeydāyı firḳate ṣaldı

irşād:

1. **irşādumdur:**-*um*, -*dur*
Gazel 259
Mısra: **8**
Doğru yolu gösterme; mânen aydınlatma, hak yolunu gösterme, gafletten uyandırma, uyarma.

Ḫalḳa-i zülf-i girih-gīrine geçmek yārüñ
Dil-i sevdā-zedeye hep benüm irşādumdur

[G.765:4, G.801:4]

irşād eyle-:

1. **irşād eyle:**-*miş*, -*dür*
Gazel 662
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Doğru yolu göstermek, aydınlatmak.

Olsalar rindān n'ola ḫāk üzre şimdi cürʿa-rīz
Eylemişdür anları irşād naḫl-i erġavān

irşād it-:

1. **irşād it:**-*er*
Gazel 179
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Doğru yolu göstermek.

Düşer pāyına yārüñ nāz ile reftāra geldükçe
Maḥabbet ehlini irşād ider gūyā o kāküller

[K.39:63, M.3:16]

irte:

1. **irte:**
Gazel 827
Mısra: **6**
Ertesi gün, yarın.

Aġyār dil-ber ile ḳarīn olmanuñ gice
ʿUşşāḳ-ı zāra irte cefādur ḳarīnesi

[Trk.B.1:111]

2. **irte:**
Mesnevi 5
Mısra: **87**
Yarın, gelecek zaman, ahiret.

Rū-siyāh ola irte ʿuḳbāda
Fe ʿaleyhim ve sāʾiri'l-aṣḥāb

irtesi:

1. **irtesi:**
Gazel 63
Mısra: **6**
Ertesi gün, yarın.

Cāme-i al ile görsem gice ḫˇābumda seni
Merdüm-i çeşmüm olur irtesi ġarḳ-ı ḫūn-āb

irtiʿāş gel-:

1. **irtiʿāş gel:**-*di*
Gazel 351
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Titreme gelmek.

Rez duḫterini görse hemān ditremek ṭutar
Ṣanmañ ki geldi pīr-i ḫarābāta irtiʿāş

irtifāʿ:

1. **irtifāʿından:**-*ı*, -*n*, -*dan*
Kaside 34
Mısra: **11**
Yükseklik.

Baḳan aşaġısına bilmez irtifāʿından
Ḥabāb-ı baḥr midür yoḫsa günbed-i mīnā

irtiḫāl:

1. **irtiḫāl:**
Müseddes 3
Mısra: **8**
Göçme, göç etme II Ölme.

Dār-ı dünyādan ṭabībüm intiḳāl üstündeyin
Kişver-i mülk-i beḳāya irtiḫāl üstündeyin

irtiḥāl it-:

1. **irtiḥāl it:**-*mek*
Gazel 480
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Göçmek, ölmek.

Gelmeden bārān-ı ġam seyl-i belā ey Ḥāletī
Bu ribāt-ı köhneden itmek gerekdür irtiḥāl

irtiyāb it-:

1. **irtiyāb it:**-*e*
Gazel 74
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Şüphe ve tereddüt etmek.

Derdüñle Ḥāletī yine bir ḥāle vardı kim
İde ecel gelürse ḥayātında irtiyāb

ʿīsā:

1. **ʿİsā:**
Gazel 881
Mısra: **2**
Hz. İsa Peygamber.

Ḳaddüñe cānā göz irmez ʿālem-i bālā gibi
Laʿl-i nābuñ ʿālem-i bālādaki ʿİsā gibi

[Kt.51:4, Trk.B.1:6]

ʿīsā-meşreb-i yūsuf-maḳām:

1. **ʿİsā-meşreb-i yūsuf-maḳām:**
Müfret 309
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hz. Yusuf makamlı ve Hz. İsa huylu kimse.

Bir seḥer irgürdi Şām'a Mıṣr'dan ḳāṣid peyām
Didi kim çıḳdı o ʿİsā-meşreb-i Yūsuf-maḳām

īsā-nefes:

1. **İsā-nefes:**
Müseddes 2
Mısra: **10**
Ölüleri dirilten Hz. İsa gibi nefesli.

Gözüm yaşına raḥm eyle bu āh u zārı bilmezseñ
Gel ey İsā-nefes derd-i dil-i bīmārı bilmezseñ

ʿīsā-nefes:

1. **ʿİsā-nefes:**
Gazel 388
Mısra: **9**
Ölüleri dirilten Hz. İsa gibi nefesli.

Bir sözüyle ḫākden ḳaldurmaz ol ʿİsā-nefes
Mürde-i ġam yatsa kūyında eger tā ḥaşre dek

[G.620:12]

ʿīsā-yı zamān:

1. **ʿİsā-yı zamān:**-*dur*
Kaside 9
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Zamanın İsa'sı.

Ne ʿİsā-yı zamāndur kim dem-i cān-baḫş-ı luṭfıyla
Yedi ḳat yirden iḥrāc eyledi ben mürde-i zārı

isbāt eyle-:

1. **İsbāt eyle:**-*di*
Gazel 411
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kanıtlamak, doğrulamak.

Şāhid-i maʿnā olup her iki mıṣraʿuñ yine
Ḥāletī ḥaḳḳā ki isbāt eyledi daʿvālaruñ

[G.571:9]

isbāt it-:

1. **İsbāt it:**-*er, -in*
Gazel 686
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ispat etmek, kanıtlamak.

İsbāt iderin itsem eger ʿışḳuñı daʿvā
Bir ġayrıya dil virmeyeyin şāhidüm ol sen

ise:

1. **isen:**-*ñ*
Gazel 76
Mısra: **6**
Ekfiilin şart eki almış hali.

Nev-restedür ol yār oyuncaḳ ṣanur ey dil
Meydān-ı maḥabbetde serüñ eyler isen ṭōb

[G.13:4, G.23:10, G.28:10, G.30:7, G.42:11, G.46:9, G.61:9, G.61:13, G.90:6, G.95:3, G.103:3, G.108:2, G.111:1, G.125:7, G.129:14, G.153:10, G.155:10, G.156:11, G.169:5, G.169:15, G.199:7, G.215:3, G.217:4, G.222:8, G.227:10, G.237:2, G.237:5, G.245:3, G.249:9, G.252:5, G.255:10, G.273:5, G.275:2, G.278:9, G.295:7, G.356:9, G.357:1, G.358:9, G.371:2, G.371:8, G.371:10, G.386:10, G.389:8, G.401:6, G.431:11, G.435:1, G.436:10, G.438:8, G.471:2, G.477:6, G.481:9, G.569:5, G.586:1, G.636:7, G.645:5, G.649:5, G.649:8, G.669:14, G.727:4, G.767:1, G.767:2, G.767:4, G.767:6, G.767:7, G.767:8, G.767:10, G.767:12, G.782:9, G.786:7, G.798:7, G.798:10, G.866:3, G.870:10, G.875:4, K.6:15, K.14:40, K.24:48, K.25:62, K.25:72, K.33:49, K.42:61, M.9:169, Mü.8:3, Mü.8:6, Mü.8:12, Mü.8:18, Mü.8:24, Mü.8:30, Mü.8:36, Mf.24:1, Mf.43:2, Mf.44:1, Mf.153:2, Mf.215:1, Mf.241:1, Mf.303:2, Mf.345:1, Mf.444:1, Mf.551:1]

ise de:

1. **ise de:**
Gazel 129
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Olsa da, -e rağmen.

Her çıḳan ḫoḳḳa-i laʿlüñde o şīrīn dehenüñ
Fiʿl-meşel zehr ise de biz görürüz anı leẕīẕ

ʿīsī-i cān-bahş-ı zamān ol-:

1. **ʿİsī-i cān-baḫş-ı zamān ol:**-*dı*
Kaside 14
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Devrin İsa'sı gibi can bağışlamak.

Virdi rūḥ-ı süḫanum ḫalḳa ḥayāt-ı tāze
Nefesüm oldı bugün ʿİsī-i cān-baḫş-ı zamān

ʿīsi-i devrān:

1. **ʿİsi-i devrān:**
Gazel 268
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Zamanın İsa'sı (Ölüyü diriltmek bağlamında) II Sevgili.

Yir ile gök deñlü farḳı var iken ey Ḥāletī
Her ḫar-ı nā-dāna baḳsañ ʿİsi-i devrān çıḳar

[G.751:7, K.42:39]

ʿīsi-i zamān:

1. **ʿİsi-i zamān:**
Gazel 347
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Devrin İsa'sı II Can bağışlayan sevgili.

Ol ʿİsi-i zamān yine eylerdi feyż-i rūḥ
Aña muḳārin olsa dil-i mürde bir nefes

iskender:

1. **iskender:**
Gazel 324
Mısra: **5**
M.Ö. 356-323 arasında yaşayan, Yunanistan, İran, Anadolu, Suriye ve Hindistan'ı ele geçirmiş olan büyük kumandan.

Ḫıred-mendān-ı ġamdan ṣorsalar İskender oldur kim
Ruḥ-ı yāra baḳar āyīne-i ʿālem-nümā bilmez

[G.737:3, G.865:6, MF.356:1, Trk.B.1:23]

iskender ü dārā:

1. **iskender ü dārā:**
Kaside 8
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
İskender ve Dârâ. (Tarihte iki İskender vardır. Biri hem Peygamber hem de padişah olan İskender, diğeri İran'ı baştan başa zapteden Makedonyalı İskender. Dârâ ise İran'ın Keyaniyan sülâlesinin dokuzuncu ve sonuncu hükümdarıdır. Mecazen büyük hükümdarlara da Dârâ derler. Dârâ İskender'le yaptığı büyük muharebede mağlup olmuş ve kaçarken ölmüştür.).

Şeh-i Cem-bezm ü Rüstem-rezm Ḫān Aḥmed ki bulsaydı
Olurdı bende-i dīrīnesi İskender ü Dārā

iskender-i devr-i zamāne:

1. **iskender-i devr-i zamāne:**
Kaside 1
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Devrin İskender'i.

Baña İskender-i devr-i zamāne māʾil olmaz mı
Aḳıtdum ḫāk-i pāyına dilümden āb-ı ḥayvānı

iskender-i kisrā-reviş:

1. **iskender-i kisrā-reviş:**
Kaside 15
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Kisrâ tavırlı İskender II Sultan IV. Murad.

Şāh-ı İskender-meniş İskender-i Kisrā-reviş
Dāver-i encüm-ḫadem sulṭān-ı gerdūn-iḳtidār

islām'a gel-:

1. **islām'a gel:**-*di, -ler*
Mesnevi 5
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Müslüman olmak.

Geldi İslām'a evvelā o çehār
N'ola küfr ehli olsalar nā-çār

islām'uñ aʿdāsı:

1. **islām'uñ aʿdāsı:**-*n*
Kaside 9
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
İslam'ın düşmanları.

N'ola ḳırsa geçirse dem-be-dem aʿdāsın İslām'uñ
Ṣunulmışdur o şāha ḳabża-i tīġ-i cihān-dārī

[Kt.126:2]

ism:

1. **ismini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 1
Mısra: **17**
Ad, nam.

İsmini itmeyince zīb-i maḳāl
Emr-i zī-bāli yoḳ şikāra mecāl

ism ü müsemmā:

1. **ism ü müsemmā:**-*dur*
Mesnevi 5
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
İsim veya belirli bir isimle anılan.

Eger ism ü eger müsemmādur
Her biri ʿadl ile mücellādur

ismāʿīl-veş:

1. **ismāʿīl-veş:**
Kaside 33
Mısra: **73**
İsmail gibi.

Reh-i ʿışḳında İsmāʿīl-veş olurdı ḳurbānı
Benüm şemşīr-i ṭabʿ-ı pāküme ṣad āferīn dirdi

ism-i kūh-ken ü resm-i bīsütūn:

1. **ism-i kūh-ken ü resm-i bīsütūn:**
Gazel 573
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -

Ferhat'ın adı ve Bisütun dağının şekli.

Deşt-i belāda dūdum olurken direk direk
Yoġ idi ism-i Kūh-ken ü resm-i Bīsütūn

isnād-ı lüknet eyle-:

1. **isnād-ı lüknet eyle:**-*me*
Müfret 225
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kekeme olduğunu iddia etmek, kekemelik iftirası atmak.

İsnād-ı lüknet eyleme ol şūḫa bī-vuḳūf
Teng olmaġın memer-i süḫan irkilür ḫurūf

istanbul:

1. **istanbul'ı:**-*ı*
Kaside 12
Mısra: **1**
İstanbul şehri.

Yine İstanbul'ı teşrīf eyleyüp şāh-ı cihān
Ḫākden ḳaldurdı taḫtın ol Süleymān-ı zamān

[Mf.16:1, Mf.165:1]

iste-:

1. **ister:**-*r*
Gazel 64
Mısra: **4**
Arzu etmek, dilemek.

Mihr-i cemālüñi göreli ḫidmetüñde dil
İster ki pāre pāre ola nitekim seḥāb

[G.5:3, G.18:4, G.20:7, G.21:5, G.52:1, G.61:13, G.65:7, G.73:6, G.116:3 G.126:2, G.149:8, G.157:12, G.160:3, G.162:12, G.183:2, G.191:5, G.202:7, G.207:10, G.219:9, G.224:8, G.227:7, G.252:9, G.293:4, G.310:3, G.317:7, G.343:13, G.346:10, G.348:11, G.350:8, G.353:7, G.406:7, G.406:9, G.416:6, G.432:7, G.437:8, G.457:8, G.468:8, G.469:3, G.469:7, G.499:6, G.507:7, G.524:1, G.533:1, G.543:8, G.545:5, G.557:5, G.564:2, G.565:1, G.569:5, G.570:9, G.582:9, G.587:1, G.591:1, G.595:5, G.603:7, G.607:10, G.645:4, G.649:5, G.653:1, G.660:1, G.674:4, G.688:1, G.696:1, G.700:6, G.717:6, G.732:14, G.744:7, G.747:6, G.751:2, G.757:9, G.781:6, G.793:2, G.793:5, G.798:7, G.801:7, G.812:8, G.814:3, G.814:14, G.816:5, G.821:5, G.831:9, G.832:10, G.833:8, G.836:3, G.843:5, G.852:5, G.878:7, G.885:1, G.890:3, G.890:5, K.7:44, K.11:19, K.12:58, K.20:35, K.28:27, K.32:14, K.33:49, K.37:31, K.40:59, M.8:45, Kt.50:4, Kt.66:3, Kt.81:2, Kt.116:2, Kt.K.1:16, Mf.6:1, Mf.42:1, Mf.251:2, Mf.299:2, Mf.327:2, Mf.394:1, Mf.418.2, Mf.426:1, Mf.481:2, Mf.486:2, Mf.507:2, Mf.590:1, Mf.594:1, Mü.1:33, Mü.2:28, Mü.3:20, Mü.3:31, Mü.5:26, Trk.B.1:113, Trk.B.1:133]

2. **ister:**-*r*
Gazel 7
Mısra: **13**
Gerekmek, gerekli olmak.

Süḫan ey Ḥāletī āyīne-i dilde ṣafā ister
Görünmez rū-nümā olmayıcaḳ dūşīze-i maʿnā

[G.262.6, G.318:7, G.460:12, G.472:6, G.583:8, G.735:9]

isterse:

1. **isterse:**
Müfret 582
Mısra: **2**
Ne olursa olsun, her halükarda.

O mest-i bezm-i ʿizz ü nāz olan şūḫ-ı sitem-kārum
Ḳapanmaz mey-kede isterse görsün çeşm-i ḫūn-bārum

istiʿcāl it-:

1. **istiʿcāl it:**-*me, -se, -y, -dü, -m*
Kaside 21
Mısra: **84**
Kelime Tipi: -
Sabırsızlanmak.

Bu deñlü medḥ ile hergiz ḳanāʿat itmez idüm
Duʿā-yı devletüñe itmeseydüm istiʿcāl

istiʿdād:

1. **istiʿdād:**
Gazel 62
Mısra: **3**
Yetenek, kabiliyet.

Senüñ gūşuñda istiʿdād yoḳ idrākine yoḫsa
Leb-i cūda kemāl-i şunʿı her berg-i çemen söyler

[Mf.49:1]

istiġnā:

1. **istiġnāya:**-*y, -a*
Gazel 502
Mısra: **11**
Kayıtsızlık, nazlanma, isteksizlik.

Başlamazdı böyle istiġnāya ol şūḫ-ı cihān
Bilmeseydi ḥāl-i ṣabr-ı süst-bünyādum benüm

[G.727:2, G.733:1, G.741:6, G.767:4, G.874:2, Mf.532:2]

istiġnā eyle-:

1. **istiġnā eyle:**-*r*
Kaside 24
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Tenezzül etmemek.

Ḫidmet-i ḫāk-i derüñ gibi saʿādet buldum
Yiridür eyler isem çerḫe eger istiġnā

istiġnā ile:

1. **istiġnā ile:**
Gazel 735
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Nazlanarak.

Niçe kāfir-kīşe baş egdürdi istiġnā ile
Söyleşilmekden ḳalındı ol büt-i raʿnā ile

[Mf.519:1]

istiġnā şat-:

1. **istiġnā şat:**-*ar*
Gazel 39
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Nazlanmak.

Añlamış gibi ḫarīdār olduġum ey Ḥāletī
Ṭurma istiġnā ṣatar ol Yūsuf-ı devrān baña

[G.890:5]

istiġnā serīri:

1. **istiġnā serīri:**-*n, -de*
Gazel 628
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hiçbir şeye muhtaç olmama tahtı, nazlanma tahtı.

Yatursın pister-i nāz üzre istiġnā serīrinde
Ser-i kūyuñda olan āh u vāveylāyı bilmezsin

istiḳbāl:

1. **istiḳbāl:**
Kaside 21
Mısra: **48**
Gelecek, gelecek zaman.

Duʿā-yı devletine iştiġāl olunsa eger
İder dehāna gelince icābet istiḳbāl

istiḳbāl it-:

1. **istiḳbāl it:**-*er*
Gazel 156
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Geleceğe kalmak, unutulmamak.

Ḫāmem ile itdi ebkār-ı maʿānī ittiḥād
Gönderi-gitse kimi kimisi istiḳbāl ider

[Kt.K.2:6]

istiḳbāle çıḳ-:

1. **istiḳbāle çıḳ:**-*mak*
Müfret 488
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Karşılamaya çıkmak, karşılamak.

Yār geldükçe bu ben zār-ı perīşān-ḥāle
Dil degül cān daḫı çıḳmaḳ diler istiḳbāle

istimāʿ eyle-:

1. **istimāʿ eyle:**-*r*
Gazel 364
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Duymak, işitmek, kulak vermek.

Nāle-i ʿuşşāḳı yār eyler didiler istimāʿ
Ney gibi nālān olup ḳıldum sürūrından simāʿ

istimāʿ it-:

1. **istimāʿ it:**-*dü, -m*
Gazel 545
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Duymak.

Fiġān-ı ʿāşıḳı güş itdügin yār istimāʿ itdüm
Gelüp ney gibi feryāda sürürumdan semāʿ itdüm

istimdād it-:

1. **istimdād it:**-*e, -m*
Gazel 847
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yardım istemek.

Kimse yoḳ kim rāh-ı ġamda andan istimdād idem
Bāde-i ʿışḳuñ beni üftān u ḫīzān eyledi

istinād:

1. **istinādumuz:**-*umuz*
Gazel 303
Mısra: **8**
Dayanak, güvenç.

Biz mürde-şūy elinde olan mürdeyüz hemān
Pīr-i muġān ṭarīḳinedür istinādumuz

[G.710:2, Mf.523:2]

istinkāf eyle-:

1. **istinkāf eyle:**-*r, -se, -n*
Gazel 371
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Geri durup kabul etmemek, kaçınmak, imtinâ etmek.

Beni gel ġamze-i ḫūn-rīzüñe teslīm eyle
Kendüñ öldürmeden eylerseñ eger istinkāf

istirāḥat:

1. **istirāḥat:**
Gazel 884
Mısra: **7**
Dinlenme, istirahat etme.

İstirāḥat üzre ẓann eyler beni hem-sāyeler
Żaʿf ile bir ḥāle vardum āh u zārum ḳalmadı

istirāḥat vir-:

1. **istirāḥat vir:**-*me, -miş, -di*
Mesnevi 9
Mısra: **196**
Kelime Tipi: -
Rahat vermek, rahat bırakmak.

Olup dilde cerāḥat-ber-cerāḥat
ʿAdū hiç virmemişdi istirāḥat

istirāḥata var-:

1. **istirāḥata var:**-*dı*
Kaside 16
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Rahata ermek.

Vardı bu demde kebg-i deri istirāḥata
Şāhīnüñ eyledi per ü bālini sāye-bān

istiskāya çıḳ-:

1. **istisḳāya çıḳ:**-*up*
Müfret 426
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yağmur duâsına çıkma.

Çıḳup yoḳ yire istisḳāya her dem istemeñ bārān
Yeter dünyālara seyl-i sirişk-i çeşm-i maẕlūmān

<u>iş:</u>

1. **işüm:**-*üm*
Gazel 14
Mısra: **7**
İş güç, uğraş.

Düşeli hicre işüm ṭurma duḫān itmekdür
Tā çıḳa dūd-ı dilüm bilmeye hergiz aʿdā

[G.252:10, G.371:7, G.382:12, G.390:9, G.735:6, G.872:2, G.886:8, K.3:61, K.30:52, Trk.B.1:17]

<u>iş başa düş-:</u>

1. **iş başa düş-:**-*er, -se*
Gazel 353
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başkasının yardımından umudunu keserek işi kendisi yapma zorunda kalmak.

Tīşe-i derd ü belādan çekmişüm çoḳ serzeniş
Kūh-ken'den ḳalmazum ben de düşerse başa iş

<u>iş eyle-:</u>

1. **iş eyle:**-*mez*
Kaside 5
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
İş etmek, faaliyette bulunmak, davranışta bulunmak.

Devrinde kimse āh idecek bir iş eylemez
ʿUşşāḳ āzār ide meger tīr-i ġamze-kār

<u>işʿār it-:</u>

1. **işʿār it:**-*me, -y, -e*
Gazel 660
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bildirmek.

Mihr ü meh ṣanma fenā-yı dehri işʿār itmege
Sebze-zār-ı çerḫde ḳalmış iki berg-i ḫazān

<u>işʿār olun-:</u>

1. **işʿār olun:**-*maz*
Mesnevi 8
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Bildirilmek.

Neler çekdüm neler iẓhār olunmaz
Eger ḳan aġlasam işʿār olunmaz

<u>işāret:</u>

1. **işāret:**
Gazel 685
Mısra: **7**
Bir şey üzerine dikkati çekme, belli bir hususu belirtme, gösterme.

Revā mıdur bu ki ey ġamze bir işāret ile
Hemīşe ḳatlüme yāri delālet eylersin

[Mf.12:2, Mf.161:2]

<u>işāret-cūy-ı reʾy ol-:</u>

1. **işāret-cūy-ı reʾy ol:**-*dı*
Mesnevi 8
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Fikrinin izini aramak.

Zamān oldı işāret-cūy-ı reʾyüñ
Şeref virdi zemīne ḫāk-i pāyuñ

<u>işi tamām ol-:</u>

1. **işi tamām ol-:**-*mış*
Gazel 499
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Deyim**
İşi bitmek, canı tükenmek.

Ġam tīşesini başuma ḳullanduġum görüp
Didi o şūḫ olmış işüñ Ḥāletī tamām

[G.547:8]

<u>işit-:</u>

1. **işidüp:**-*üp*
Gazel 382
Mısra: **13**
İşitmek, duymak.

İşidüp ḳıṣṣa-i Leylā vü Mecnūn'ı dimiş dil-ber
Bizümle Ḥāletī beyninde olan mā-cerā ancaḳ

[G.597:8, G.610:8, G.612:5, G.676:2, G.877:1]

<u>işidil:</u>

1. **işidilmez:**-*mez*
Gazel 184
Mısra: **4**
Duyulmak.

Fiġānından elem çekse eger bir ḫaste-i ʿışḳuñ
Çaḳ āvāzı işidilmez olunca nā-tüvān eyler

[G.617:8, K.35:24, Mf.387:2]

<u>işig:</u>

1. **işigüñde:**-*üñ, -de*
Gazel 210
Mısra: **1**
Eşik II Huzur, makam.

İşigüñde dōstum ḳaçmazdum olmaḳdan ġubār
Ḳorḳum oldur dūr ide bir gün ḳapuñdan rūzgār

[G.130:5, G.208:5, G.331:7, G.477:1, G.664:3, G.706:1, G.709:3, K.8:53, K.36:69, K.40:51, Kt.K.1:6, M.6:39, M.7:46, M.9:46, Mf.101:1]

<u>işigi hāki:</u>

1. **işigi ḫāki:**-*n, -e*
Kaside 24
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Eşik toprağı, kapının toprağı.

Rāṣıd-ı dehr çuḳurunda ʿaceb bulmaz mı
İşigi ḫākine gerdūnı ṭutarmış hem-tā

<u>işigi taşı:</u>

1. **işigi ṭaşı:**-*n, -ı*
Müfret 562
Mısra: **1**

Kelime Tipi: -
Eşiğin, kapının taşı.

Yaşdanur dil-ḫasteler yārüñ işigi ṭaşını
Ḳanġı ṭaş ḳatıysa düşmen aña ursun başını

[K.28:61]

işigün ṭaşı:

1. **işigüñ ṭaşı:**-*n*
Gazel 596
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eşik taşı II Sevgilin kapısındaki eşiğin taşı.

Benüm bir ḳanlu ṭaşum yoḳ disem olurdı dünyāda
Eger göz yaşı ḫūnīn itmeseydi işigüñ ṭaşın

[G.331:3]

işit-:

1. **işitmez:**-*mez*
Gazel 335
Mısra: **1**
Dinlemek, kulak asmak.

Pīre-zāl-i dehr-i dūn-perver işitmez dādumuz
Ḳādir olduḳça bülend itsek n'ola feryādumuz

[G.1:10, G.135:3, G.216:7, G.270:10, G.271:3, G.305:1, G.382:13, G.402:5, G.596:9, G.597:8, G.610:8, G.612:5, G.661:7, G.676:2, G.871:5, G.877:1, K.34:4, Kt.26:3,]

işitdür-:

1. **işitdürmez:**-*mez*
Gazel 4
Mısra: **4**
Dinletmek, duymasını sağlamak.

Nāleler ḳılsa ʿadū kūyında olmaz kār-ger
Şarṣar-ı āhum benüm zīrā işitdürmez ṣadā

işitmez ol-:

1. **işitmez ol:**-*sa*
Kaside 21
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Duyamaz hale gelmek.

İşitmez olsa ḳulaġum n'ola sürūd-ı sürūr
Dilüm ṭutuldı cefā-yı zamāneden çün lāl

işlet-:

1. **işledür:**-*ür*
Gazel 192
Mısra: **7**
İşlemesini sağlamak, çalıştırmak.

Dāġ-ı derdin işledür bir ʿāşıḳ-ı şūrīdeyin
Baña üstād-ı belādan gördügüm ṣanʿat yeter

işlen:

1. **işlenmiş:**-*miş*
Gazel 493
Mısra: **4**
Emek sarfedilerek sanatlı bir şekilde yapılmak.

Revnaḳ-ı bāġ-ı cemāl olmış o naḫl-i ser-firāz
Şāḫdur bāzūları barmaḳlar işlenmiş ḳalem

ʿişret:

1. ʿ**işretüñe:**-*üñ, -e*
Gazel 385
Mısra: **3**
İçki içme, eğlenme.

Olsa ehl-i ʿışḳ eger ʿişretüñe Cemşīd de
Bīm-i hicr-i yār ile elbette olur ġuṣṣa-nāk

[G.521:1]

ʿişret-i cemşīd:

1. ʿ**işret-i cemşīd:**-*i*
Gazel 385
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Cemşid'in içkisi.

ʿİşret-i Cemşīd'i yād eyler meger Nev-rūz'da
Girye-i bī-iḫtiyār eyler aña irdükçe tāk

işte işte:

1. **işte işte:**
Kaside 35
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
İşte...işte...

Bī-tevaḳḳuf işte boynum işte tīġüñ dir saña
Kimseye baş egmeyen her ḫusrev-i mālik-rikāb

iştibāh eyle-:

1. **iştibāh eyle:**-*r, -ler*
Kıt'a 109
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şüphelenmek.

Ey Ḥāletī bu çenber-i şeb-gūn-ı çeşmüme
Bāʿiṣ-i remed ṣanup n'içün eylerler iştibāh

iştibāh it-:

1. **iştibāh it:**-*me*
Müfret 518
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şüphelenmek, kuşku duymak.

Fevḳinde ḫūb yoḳ diseler itme iştibāh
Ol şūḫa beñzemez ne firişte ne mihr māh

iştibāh ol-:

1. **iştibāh ol:**-*dı*
Gazel 859
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Şüphe edilmek, kuşku duyulmak.

Ṭoġarken bedr sen de bir ṭarafdan ʿarż-ı ḫüsn itdüñ
Ne cānibden gelendür meh diyü çoḳ iştibāh oldı

iştiġāl ol-:

1. **iştiġāl ol:**-*un, -sa*
Kaside 21
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Meşgul olmak.

Duʿā-yı devletine iştiġāl olunsa eger
İder dehāna gelince icābet istiḳbāl

<u>iştihār bul-:</u>

1. **iştihār bul:**-*du, -m*
Gazel 507
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şöhret bulmak, meşhur olmak, nam salmak.

Ḫ̔āce-i kālā-yı naẓm olmaġla buldum iştihār
Anuñ içün Ḥāletī çoḳdur cihānda reh-zenüm

[G.735:7, K.26:82]

<u>ʿişve:</u>

1. ʿ**işvesini:**-*si, -n, -i*
Gazel 63
Mısra: **8**
Cilve, işve.

Şöyle bir ḫūb diler ḫāṭır-ı sevdā-zede kim
Eyliye ʿişvesini vāsıṭa-ı luṭf u ʿiṭāb

[G.597:11, G.722:7, K.15:11]

<u>ʿişve gül-şeni:</u>

1. ʿ**işve gül-şeni:**-*n, -ün*
Gazel 882
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cilve bahçesi.

Ter düşmez idi çeşme-i çeşmümden ol perī
Olmasa ʿişve gül-şeninüñ ġonce-i teri

<u>ʿişve-ger:</u>

1. ʿ**işve-ger:**
Gazel 551
Mısra: **3**
İşveli, nazlı II Sevgili.

Ḫabbeẕā ol ʿişve-ger kim mürde-i endūhına
Sünbülünden nefḥa almaḳdur ḥayāt-ı cāvidān

<u>ʿişve-i bī-endāze it-:</u>

1. ʿ**işve-i bī-endāze it:**-*üp*
Müfret 455
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sınırsız cilve yapmak.

İdüp ol şūḫ-ı cihān ʿişve-i bī-endāze
Āb-ı rūyumla ṭutar gül-şen-i ḥüsnin tāze

<u>İt-:</u>

1. **itdüklerinden:**-*dük, -ler, -i, -n, -den*
Gazel 115
Mısra: **2**
Kötülük yapmak, kötülükte bulunmak.

Ḳılmazdı sürḫi-i şafaḳı āşikār çerḫ
İtdüklerinden olmasa ger şerm-sār çerḫ

2. **itdügin:**-*-dük, -i, -n*
Gazel 5
Mısra: **3**
"Etmek, eylemek, yapmak" anlamına gelen yardımcı fiil.

İtmek ister ʿāleme ḫaṭṭ-ı siyeh-kār itdügin
ʿArṣayı ḥālī bulup ḫāl-i ʿiẕār-ı dil-rübā

[G.63:10, G.77:5, G.82:3, G.184:9, G.234:7, G.319:8, G.337:10, G.349:3, G.393:6, G.403:5, G.403:7, G.438:8, G.442:5, G.442:6, G.453:13, G.458:10, G.554:11, G.613:7, G.624:6, G.751:1, G.751:2, G.765:1, G.774:3, G.816:4, G.848:8, G.863:2, K.14:49, K.15:21, K.39:5, K.42:64, Kt.91:2, Kt.124:3, Kt.K.4:29, M.2:4, Mf.16:2, Mf.497:2, Mü.3:16, Trk.B.1:37]

3. **iten:**-*en*
Müfret 125
Mısra: **1**
Çekmek, yöneltmek.

Mey-ḫāneye iten beni devr-i zamānuñ ḳahrıdur
Ḥaḳḳa ki anda her ayaḳ zehr-i ġamuñ pā-zehridür

<u>ʿitāb eyle-:</u>

1. ʿ**itāb eyle:**-*r, -sün*
Gazel 72
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Azarlamak, terslemek.

ʿĀşıḳ-ı bī-dil ne dir kim aña eylersün ʿitāb
Ẕerre-i nāçīze hiç ḫançer çeker mi āftāb

[G.100:3, G.180:7, G.447:7, G.772:1, K.35:56]

<u>ʿitāb it-:</u>

1. ʿ**itāb it:**-*en, -ler*
Gazel 74
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Azarlamak, kınamak.

Yāra urulduġumçün idenler baña ʿitāb
Ḳılmaz mı ola ḳaşı kemānın görüp ḥicāb

[G.88:1, Mf.23:1]

<u>ʿiṭāb-ālūde:</u>

1. ʿ**iṭāb-ālūde:**
Gazel 745
Mısra: **10**
Azarlayarak.

Ḥāletī virmeye tā kim ferāḫından cānı
İder ol yār ḫiṭābını ʿiṭāb-ālūde

<u>itdügin kāfir itmez:</u>

1. **itdügin kāfir itmez:**
Müfret 11
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kelam-ı Kibar**
Onun yaptığı kötülüğü kafir bile yapmaz.

Ol büt-i raʿnāyı göstermez ʿadū-yı bed-liḳā
Dīni ayrı kāfir itmez itdügin anuñ baña

<u>itdügini bul-:</u>

1. **itdügini bul:**-*sa*
Gazel 425

Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yaptığı kötü davranışın karşılığını görmek.

Baġrumuñ başlarını arasa dil-dār ne var
Bilür ol kim kişi itdüklerini bulsa gerek

itdüklerüñ bul-:

1. **itdüklerüñ bul-:**-*du, -n*
Gazel 454
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yaptığı kötü davranışın karşılığını görmek.

Nişān olduñ hele sen de ḫadeng-i āh-ı ʿuşşāḳa
Baña itdüklerüñ hep ey sipihr-i bī-emān bulduñ

iʿtibār:

1. **iʿtibārı:**-*ı*
Gazel 702
Mısra: **2**
Saygı görme, saygınlık, prestij.

Nūş eyle cām-ı bādeyi ey dil ġubārı ḳo
Efkār-ı dehre düşme ḳurı iʿtibārı ḳo

iʿtibār bul-:

1. **iʿtibār bul:**-*dı*
Gazel 134
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kıymet, saygı görmek, yücelmek, makam, mevki sahibi olmak.

Ġār-ı devāt u Ḫıżr-ı ḳalem ẓulmet-i midād
Āb-ı ḥayāt naẓmum ile buldı iʿtibār

[K.6:28]

iʿtibār it-:

1. **iʿtibār it:**-*se, -n*
Gazel 205
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Değer vermek.

Mihr-i cihān-fürūz-ı cemāle nedür żarar
ʿUşşāḳa ẕerre deñlü eger itseñ iʿtibār

[G.148:12, G.557:3, K.15:40, Kt.136:3, Mf.196:2]

iʿtibār kıl-:

1. **iʿtibār ḳıl:**-*ma*
Gazel 147
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Değer vermek.

Naḫl-i derdüñ itdi bāġ-ı dilde peydā bīḫ ü bün
Ṣāḫ u berg-i düşmen-i bed-ḫˇāha ḳılma iʿtibār

iʿtibār ol-:

1. **iʿtibār ol:**-*ıcak*
Gazel 379
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Değer verilmek, rağbet edilmek.

Güneş gibi ṣala āfāḳa Ḥāletī pertev
Belāġat ehline bir ẕerre iʿtibār olıcaḳ

[Mf.195:2]

iʿtibār vir-:

1. **iʿtibār vir:**-*dü, -m*
Gazel 138
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Değer kazandırmak.

Āvāze-i maḥabbete ben virdüm iʿtibār
Benden çıḳardı naġme-i endūhını hezār

iʿtibārı ḳalma-:

1. **iʿtibārı ḳalma:**-*dı*
Gazel 854
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Saygınlığı kalmamak.

Dūr idüp devrān beni ol nev-bahār-ı ḫüsnden
Bir giyāh-ı ḫuşke döndüm iʿtibārum ḳalmadı

iʿtibār-ı şehr-yār:

1. **iʿtibār-ı şehr-yār:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **162**
Kelime Tipi: -
Padişahın saygınlığı.

Felek ṭāliʿ zamān devrān sitāre
Baḳarlar iʿtibār-ı şehr-yāra

iʿtidāl:

1. **iʿtidāliyle:**-*i, -y, -le*
Kaside 8
Mısra: **7**
Ölçülülük.

Cevānib oldı sulṭān-ı bahāruñ iʿtidāliyle
Feraḥ-baḫş u ṣafā-güster neşāṭ-engīz ü rūḥ-efzā

iʿtidālden çıḳma-:

1. **iʿtidālden çıḳma:**-*z*
Gazel 593
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşırıya kaçmamak, ölçülü ve orta olmak.

Serviyle sūseni n'idelüm ḳaddi var iken
Çıḳmaz dil ehli Ḥāletiyā iʿtidālden

iʿtiḳād:

1. **iʿtiḳādum:**-*um*
Gazel 889
Mısra: **9**
İnanma, gönülden tasdik ederek inanma, inanç.

O yāra Ḥāletiyā iʿtiḳādum ol durur kim ol
Ḳomazdı ḳulaġına ger sözüñ cevāhir olaydı

iʿtiḳād it-:

1. **iʿtiḳād it:**-*er*
Gazel 128
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İnanmak.

Cismümle sūz-ı hicri bilen iʿtiḳād ider

Ḥıfẓ itdügin cehennem odın bir avuç remād

[G.234:9, G.451:11]

iʿtimād:

1. **iʿtimāda:**-*a*
Kıt'a 115
Mısra: **2**
Güven, dayanma, emniyet.

Degüldür bāliş-i zer-kār-ı iḳbāl
Cihān ḳaşrında ḳābil iʿtimāda

iʿtimād eyle-:

1. **iʿtimād eyle:**-*mez, -ler*
Gazel 550
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güvenerek bağlanmak, emniyet etmek, bir şeye kalben güvenip dayanmak.

Eylemezler ḫūblar nār-ı derūna iʿtimād
Çaḳ ʿalevler olmayınca sīne-i çākinden ʿıyān

iʿtimād it-:

1. **iʿtimād it:**-*me*
Gazel 26
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güvenmek, aldanmak, kanmak.

Kūy-ı yāra varmazsın dirse ʿadū-yı bed-liḳā
İʿtimād itme gelince varurum dimez ḳażā

[G.486:1, G.711:7, G.873:6]

iʿtimād ol-:

1. **iʿtimād ol:**-*sa, -y, -dı*
Gazel 743
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güvenmek.

Dervāze-i ḥayātumı çoḳdan virürdi cān
Olsaydı iʿtimād o şāhuñ emānına

iʿtizār eyle-:

1. **iʿtizār eyle:**-*y, -e*
Gazel 292
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Affına sığınmak, özür dilemek.

Yüz sürse şāh-ı ḫāver inüp āstānına
Sūʾ-i edebden eyliye yıllarla iʿtizār

itlāf:

1. **itlāf:**
Gazel 371
Mısra: **10**
Gereksiz yere harcama, israf.

Virme güftārını nā-dān eline Ḥāletiyā
Dürr ne deñlü çoġ ise anı yazıḳdur itlāf

itmām:

1. **itmāma:**-*a*
Gazel 597
Mısra: **12**
Tamamlama, bitirme.

Sīnemde hemān naʿl keser ʿişvesi zīrā
İtmāma ḳomaz dāʾire-i mihr ü vefāsın

[T.6:9]

itmām bul-:

1. **itmām bul:**-*maz*
Mesnevi 1
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Tamamlanmak, sona ermek.

Nāmeye evvel olmasa nāmı Āḫir ol nāme bulmaz itmāmı

ittifāḳ ile:

1. **ittifāḳ ile:**
Gazel 862
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Oy birliğiyle, aynı görüşte birleşerek.

İttifāḳ ile içerler ḳanını ʿāşıḳlaruñ
İki ġamze iki rind-i bāde-peymālar gibi

ittifāk ol-:

1. **ittifāḳ ol:**-*unca*
Gazel 249
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Anlaşmak.

Ölmege dil cāñ virür yār ise ḥāżır ḳatline
İttifāḳ olunca her müşkil dilā āsān olur

ittifāḳī:

1. **ittifāḳī:**
Kaside 10
Mısra: **3**
Rastgele, tesadüfle, tesadüfen.

Leb-i deryāya indi ittifāḳī ʿıyş u nūş ehli
Ḳoyuldı rind olanlar zevraḳ-ı zerrīn-i şahbāya

ittiḥād it-:

1. **ittiḥād it:**-*se*
Gazel 122
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Birlik etmek, birleşmek.

Laʿl-i lebüñi ʿālem-i ervāḥdan bilür
İtse ʿaceb mi cānumuz anuñla ittiḥād

[G.156:15]

ittiḥād kıl-:

1. **ittiḥād ḳıl:**-*dı*
Gazel 18
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bir araya gelmek, birlik olmak.

Ḳıldı ġamuñla sīnede cān şöyle ittiḥād
Olmaġa istemez ten-i bīmārdan cüdā

iv-:

1. **iver:**-*er*
   Gazel 521
   Mısra: **1**
   Acele etmek.

Vaḳt-i güldür ʿişrete ġāyet iver cānum benüm
Ḥāżır olsun vaḳtine ol verd-i ḫandānum benüm

[Mf.343:1]

iʿvicāc:

1. **iʿvicāc:**
   Gazel 106
   Mısra: **10**
   Eğri büğrü olma, eğilme.

Ṣanup muḳaddimāt-ı belāyı netīce-baḫş
Gösterdi Ḳays fenn-i cünūn içre iʿvicāc

iylige yor-:

1. **iylige yor:**-*maz*
   Gazel 323
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Rüyayı hayra yormak.

Raḳīb-i ḫar ki ṭurmadan geçer ʿāşıḳların yāra
Yüzini düşde de anuñ görenler iylige yormaz

iyligi eyle de deryāda ṣal:

1. **iyligi eyle de deryāda ṣal:**
   Gazel 473
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: **Atasözü**
   İyilik yap denize at, karşılık beklemeden iyilik yap anlamındaki atasözü.

Çeşm-i giryāna gel ey naḫl-i dil-ārā sāye ṣal
Bu meṣeldür iyligi sen eyle de deryāda ṣal

iylik yarama-:

1. **iylik yarama-:**-*z*
   Gazel 211
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: **Deyim**
   İyiliğin kıymeti bilinmemek.

Ḫaste-i derd-i ġamam baña ʿilāc eyle didüm
ʿĀşıḳ-ı bī-dile iylik yaramaz didi o yār

ʿiẕām:

1. ʿ**iẕām:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **56**
   Büyükler, ulular.

Bende-i der-gehi mülūk-i kirām
Dizilür ḫ̆ān-ı luṭfı üzre ʿiẕām

2. ʿ**iẕām:**
   Kaside 3
   Mısra: **14**
   Kemikler.

Ceyş-i ʿadū egerçi be-ġāyet ʿaẕīm idi
Bir an içinde ḳalmadı andan meger ʿiẕām

iʿzān:

1. **iʿzānı:**-*ı*
   Müfret 288
   Mısra: **1**
   Anlayış, kavrayış, ferâset.

Behey iʿzānı yoḳ idrāki ḳıt Türk
Cevāb-ı yeʾse lāzım mı vaşaḳ kürk

ʿiẕār:

1. ʿ**iẕār:**-*uñ*
   Gazel 715
   Mısra: **5**
   Yanak.

Ruḫuñ şemʿa ʿiẕāruñ verde beñzer bu dil-i şeydā
Fiġān itdükçe bülbüldür sükūt itdükçe pervāne

[G.842:7]

ʿiẕār-ı dil-ber:

1. ʿ**iẕār-ı dil-ber:**-*e*
   Gazel 703
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Sevgilinin yanağı.

ʿİẕār-ı dil-bere öykündi lāle-i ḫod-rū
ʿAceb mi ḳorsa anuñ bāġ-bān ocaġına ṣu

[Mf.445:1]

ʿiẕār-ı yār:

1. ʿ**iẕār-ı yār:**
   Gazel 535
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Sevgilinin yanağı.

ʿİẕār-ı yār vaṣfın Ḥāletī şol deñlü yazdı kim
Olupdur ġayret-i evrāḳ-ı gül evrāḳ-ı dīvānum

izdiḥām ol-:

1. **izdiḥām ol-:**-*ma, -sa, -y, -dı*
   Kaside 3
   Mısra: **46**
   Kelime Tipi: -
   Aşırı kalabalık, yığılma olmak.

Eflāk gelmez idi biribiri üstine
Ger olmasaydı pāyına düşmekde izdiḥām

izdiḥām-ı fużalā:

1. **izdiḥām-ı fużalā:**-*dan*
   Kaside 24
   Mısra: **23**
   Kelime Tipi: -
   Erdemli kişilerin kalabalığı.

İzdiḥām-ı fużalādan idemez gerçi güẕār
Ḳaṣd ider pāyına yüz sürmege her ṣubḥ ṣabā

izdiyād vir-:

1. **izdiyād vir:**-*di*
   Gazel 127
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Çoğaltmak, artırmak.

Meclisde gice mest olup ol şāh-ı Cem-nijād
Ḫ̆ābıyla virdi fitne-i çeşmine izdiyād

[Mf.48:2]

iẓhār eyle-:

1. **iẓhār eyle:**-*r*
Gazel 695
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkarmak, görünmesini sağlamak.

Ḳāmetüñ anı ḳıyāmet gibi iẓhār eyler
ʿAşve-i ḫākīde olup ʿışḳ çü kenz-i medfūn

[G.236:11]

iẓhār it-:

1. **iẓhār it:**-*er, -miş*
Gazel 374
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Göstermek, açığa vurmak.

Ḫāke yek-sān itdi bir an içre gönlüm şehrini
Yıḳmada iẓhār idermiş şanʿatın miʿmār-ı ʿışḳ

[G.375:7, K.38:73, M.9:57, M.9:73]

iẓhār olun-:

1. **iẓhār olun:**-*maz*
Mesnevi 8
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Açıklanmak.

Neler çekdüm neler iẓhār olunmaz
Eger ḳan aġlasam işʿār olunmaz

iẓhār-ı ʿacz eyle-:

1. **iẓhār-ı ʿacz eyle:**-*r*
Mesnevi 1
Mısra: **84**
Kelime Tipi: -
Acizlik göstermek, güçsüzlüğünü kabul etmek.

Kendüdür ḥikmetine vāḳıf olan
Eyler iẓhār-ı ʿacz ʿārif olan

iẓhār-ı maḥabbet:

1. **iẓhār-ı maḥabbet:**
Gazel 101
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgi gösterme.

Gördükçe seni kūşe-i çeşmiyle bilür yār
Ey Ḥāletī lāzım degül iẓhār-ı maḥabbet

iẓhār-ı mihr eyle-:

1. **iẓhār-ı mihr eyle:**-*r, -se*
Gazel 322
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sevgi göstermek.

Eger ey Ḥāletī iẓhār-ı mihr eylerse aldanma
Sitem-gerlikde gerdūndan o şūḫ u şīve-ger ḳalmaz

iẓhār-ı süleymān it-:

1. **iẓhār-ı süleymān it-:**-*er, -sin*
Gazel 835
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Hz. Süleyman gibi maharetini göstermek.

Ne şehsin sen ki bād-ı āh-ı ḥalḳuñ ḳabż u baştında
İdersin mefḥar-i ḥüsn ile iẓhār-ı Süleymān'ı

iẓhār-ı yed-i beyżā it-:

1. **iẓhār-ı yed-i beyżā it:**-*üp*
Kaside 1
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Çok beyaz elini göstermek.

Ḳızıl elmayı alsun idüp iẓhār-ı yed-i beyżā
Dem-i aʿdā ile sürḫ eylesün ḫāk-i Ḫorāsān'ı

iẓhār-ı yed-i beyzā kıl-:

1. **iẓhār-ı yed-i beyzā ḳıl:**-*dı*
Tarih 2
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Çok beyaz el göstermek II Bir işte hüner göstermek, çok becerikli olmak.

ʿAsā-yı ḫāmesiyle girdi deryā-yı ʿulūm içre
Fünūnuñ her birinde ḳıldı iẓhār-ı yed-i beyzā

izle-:

1. **izlemege:**-*me, -y, -e*
Gazel 816
Mısra: **1**
Arkasından gitmek, takip etmek II Bir şeyin olmasını veya birinin gelmesini beklemek, gözlemek.

Ṭurdılar yolda şorup izlemege dil-dārı
Şormadan izlemeden öldüresin aġyārı

ʿizz ü cāh:

1. **ʿizz ü cāh:**-*umdur*
Gazel 519
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Makam ve mevki.

Devlet-i sermed yoluñda başı virmekdür baña
Ḫāk-rāh olmaḳ ḳapuñda ʿizz ü cāhumdur baña

ʿizz ü devlet ü iḳbāl:

1. **ʿizz ü devlet ü iḳbāl:**
Kaside 25
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Devlet, saadet, makam ve itibar.

Mücāvirān-ı deri ʿizz ü devlet ü iḳbāl
Mülāzımān-ı rikābı necāḥ u fetḥ ü ẓafer

ʿizz ü devlet yoḫsulı ol-:

1. **ʿizz ü devlet yoḫsulı ol:**-*sa, -m*
Kıt'a 132
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İtibar ve şans yoksulu olmak.

Ḥamdü li'llāh kim cihān bāḳī degül ġam çekmezem
Ben de olsam Ḥāletī-veş ʿizz ü devlet yoḫsulı

ʿizzet:

1. ʿ**izzetdür:**-*dür*
   Gazel 423
   Mısra: **7**
   Değer, ululuk, yücelik.

Menāsıb cāhile ẕillet kemāl
ehline ʿizzetdür
Nedendür ʿaksini ʿarż itmesi
mirʾāt-ı devrānuñ

ʿizzet ü cāh:

1. ʿ**izzet ü cāh:**-*ı, -y, -la*
   Müfret 575
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: **-**
   Şeref ve makam.

Bu devr içre bulanlar ʿizzet ü
cāhıyla ʿunvānı
Felek gibi ırakdan gösterürler
ādeme anı

[Mü.1:33]

ʿizzete iriş-:

1. ʿ**izzete iriş:**-*dü, -m*
   Gazel 667
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: **-**
   Saygınlık kazanmak.

Şimdi bir şāhuñ ḳulı oldum
irişdüm ʿizzete
Ben de Yūsuf gibi miḥnet-
dīde-i iḫvān iken

ʿizzet-i cāvidānī:

1. ʿ**izzet-i cāvidānī:**
   Kaside 38
   Mısra: **88**
   Kelime Tipi: **-**
   Ebedî şeref, itibar.

İde ʿömrini Ḥaḳ Taʿālā ziyāde
Müyesser ḳıla ʿizzet-i cāvidānī

J

jāle:

1. **jāle:**
Gazel 22
Mısra: **7**
Çiy tanesi, şebnem.

Jāle düşmiş sebzede seyr eyleme aġyār ile
Dimesün cānā görenler anı ter-dāmen saña

[G.209:12, G.558:7, G.647:2, G.662:3, G.684/7, K.20:17, K.25/17, K.25/26,]

jāle-dār ol-:

1. **jāle-dār ol:**-*ma, -y, -a*
Kıt'a 24
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çiyli olmak II Gözü yaşlı olmak.

Ḥasret-keşān-ı vaṣl gibi derd-i çeşmden
Bir dem mi var ki nergisüm olmaya jāle-dār

jāle-i eşk:

1. **jāle-i eşk:**-*üm, -i*
Gazel 241
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çiy tanesine benzeyen gözyaşı.

Jāle-i eşkümi dökersem eger
Olur elbette ter o ġonce-i ter

jāle-i nergis:

1. **jāle-i nergis:**-*i*
Gazel 318
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Nergisin çiyi.

ʿĀşıḳuñ āhı gider göklere güm-rāh olmaz
Jāle-i nergisi mevḳūf ider seḥer-gāh olmaz

2. **jāle-i nergis:**-*i*
Gazel 463
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Nergisin çiyi II Gözdeki yaş.

Jāle-i nergisi erbāb-ı ġamuñ dāʾim olur
Kesemez anı meger lemʿa-i ḫurşīd-i cemāl

jengār:

1. **jengār:**
Mesnevi 9
Mısra: **64**
Pas, kir.

Ḳıla tevbe sitemden çerḫ-i ḫod-kām
Ḳala jengār içinde tīġ-i Behrām

jengār ṭut-:

1. **jengār ṭut:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Pas tutmak, bir yerde beklemekten kullanılmaz hale gelmek.

Ḳıla tevbe sitemden çerḫ-i bed-kār
Ṭuta dillerde tīġ-i āh jengār

jeng-dār ol-:

1. **jeng-dār ol:**-*unca*
Gazel 135
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kirlenmek, paslanmak.

Olsa kilid-i saʿy mücellā ne fāʾide
Ḳufl-ı ḫazīne-i emel olunca jeng-dār

jeng-i ġaflet:

1. **jeng-i ġaflet:**
Gazel 191
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gaflet pası.

Jeng-i ġaflet eṣeri ḳalmasa hiç Ḥāletiyā
İtse mirʾāt-ı dile bir dil-i āgāh naẓar

jeng-i ġam:

1. **jeng-i ġam:**
Gazel 759
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gam pası.

Revān oldı yaşum mirʾāt-ı ṭabʿum jeng-i ġam ṭutdı
Ne ḫāṣıl aḳsa cūlar şaḥn-ı ṣaḥrā sebze-zār olsa

jeng-i keder:

1. **jeng-i keder:**-*den*
Gazel 101
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keder pası.

Āyīne-i dil ṣāf olalı jeng-i kederden
Berḳ urdı hemān lemʿa-i envār-ı maḥabbet

[Th.1:22]

jeng-i melāl:

1. **jeng-i melāl:**-*üm, -de*
Gazel 739
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hüzün pası.

N'ola açılmasam ʿömrümde ol āyīneyem ben kim
Ṣafāyı buldı yārān-ı ṣafā jeng-i melālümde

jeng-i mirʾāt-ı derūn:

1. **jeng-i mirʾāt-ı derūn:**
Gazel 598
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönül aynasının pası II Gönül kederi.

Jeng-i mirʾāt-ı derūn eflāke baḳmaḳdan gelür
Ey ḫoş ol ʿāḳil ki ceyb-i fikre çekmişdür serin

jeng-i sipihr:

1. **jeng-i sipihr:**-*i*
Gazel 743
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Feleğin pası.

Jeng-i sipihri zer-ger-i mihr
eylese ṭılā᾽
Almaz berīd-i himmetüm anı
miyānına

<u>jūlīde:</u>

1. **jülīde:**
Gazel 753
Mısra: **4**
Karmakarışık, perişan, dağınık.

Gelürmiş şīrler pīrāmen-i
Mecnūn-ı nā-şāda
Meger cismindeki jülīde mūyın
şandılar bīşe

<u>jūlīde-mū:</u>

1. **jülīde-mū:**
Gazel 328
Mısra: **3**
Karmakarışık saç, derbeder, perişan.

Deşt-peymā bir bölük
Mecnūnlaruz jülīde-mū
Başumuzda pençe-i şīr-i
jiyāndur şānemüz

Ḳ/K

ḳabā:

1. **ḳabāsın:**-*sı, -n*
   Gazel 885
   Mısra: **8**
   Kaftan, elbise.

Ḫançer-i ġamzeyle eyler ʿāşıḳ-ı zārın helāk
Ḳılsa ol serv-i semen-sīmā ḳabāsın sūsenī

[K.6:12, K.32:29, Mü.6:16, Trk.B.1:48]

ḳabā vü pīrehen:

1. **ḳabā vü pīrehen:**-*ün*
   Kaside 42
   Mısra: **60**
   Kelime Tipi: -
   Elbise ve gömlek.

ʿAceb ya ben niçe bir beklerin bu zindānı
Ṣafā-yı ḫāṭır ile mevt şerbetin içeyin

kabak başında ufan-:

1. **ḳabaḳ başında ufan-:**-*ur*
   Gazel 381
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: **Deyim**
   Kabak başında patlamak, birçok kimsenin ilgili olduğu bir olaydan, yalnızca bir kimse zarar veya ceza görmek.

Ḫayl-i mestānı düşürme birbirine zāhidā
Ġāfil olma kim senüñ başuñda ufanur ḳabaḳ

kabar-:

1. **ḳabardūḳça:**-*dukça*
   Gazel 54
   Mısra: **11**
   Kabarmak, deri üstünde ufak şişlikler, kabarcıklar peyda olmak.

Dāġ-ı ḫūnīnüm ḳabardūḳça hevādan cā-be-cā
Ṣanurum ʿışḳuñla ben ol cām-ı meydür bu ḥabāb

kabā-yı cāh:

1. **ḳabā-yı cāh:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **129**
   Kelime Tipi: -
   Makam elbisesi.

Ḳabā-yı cāh olursa böyle kūtāh
Olur pāy-ı dilüm efsürde-i āh

kabā-yı cism:

1. **ḳabā-yı cism:**-*üm, -i*
   Gazel 520
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Beden, vücut elbisesi.

Ḳabā-yı cismümi cāndan alup ʿuryān-ı ʿışḳ olsam
Maḥabbet baḥrine ṭalsam yine cūyān-ı ʿışḳ olsam

kabā-yı cismi şoy-:

1. **ḳabā-yı cismi şoy:**-*ar, -lar, -sa*
   Gazel 321
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Beden kıyafetini çıkarmak II Cismanilikten ruhaniliğe geçmek.

ʿAceb rāh-ı muḫālifdür ṭarīḳ-i ʿışḳ kim anda
Ṣoyarlarsa ḳabā-yı cismi feryād u fiġān olmaz

kabā-yı māʾī:

1. **ḳabā-yı māʾī:**-*si, -n*
   Kaside 25
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Mavi kaftan.

Çemende āb geyündi ḳabā-yı māʾīsin
Dıraḫt cāme-i sebzini eyledi der-ber

kabā-yı ṣabr:

1. **ḳabā-yı ṣabr:**-*um, -un*
   Gazel 614
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Sabır kaftanı.

Pārelenmezdi girībānı ḳabā-yı ṣabrumuñ
Olmasaydı benden ol āfet eger dāmen-keşān

kaʿbe:

1. **kaʿbe'de:**-*de*
   Gazel 370
   Mısra: **2**
   Bütün müslümanların kıblesi ve ziyâret yeri olan Mekke şehrindeki mukaddes binâ, beytullah.

Yatur ḳapuñda ʿāşıḳ-ı bī-cān ṭaraf ṭaraf
Gūyā kesildi Kaʿbe'de ḳurbān ṭaraf ṭaraf

kābe ḳavseyn:

1. **ḳābe ḳavseyn:**-*e*
   Mesnevi 4
   Mısra: **70**
   Kelime Tipi: -
   "Araları iki yay ucu kadar veya daha az kaldı", Necm suresi, 9. ayet.

Ḥaḳḳ'a şükr eyledi Resūl-i Ḫudā
Ḳābe Ḳavseyn'e irdi tīr-i duʿā

kaʿbe-i cemāl:

1. **kaʿbe-i cemāl:**
   Kıt'a 109
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Güzellik Kabesi II Güzel yüzlü sevgili.

Ol Kaʿbe-i cemāl ḫayāli gözümdedür
Olur mı çekmemek aña bir perde-i siyāh

kaʿbe-i kūy:

1. **kaʿbe-i kūy:**-*un, -a*
   Gazel 383
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   (Sevgilinin) Kabe'ye benzetilen mahallesi, bulunduğu yer.

Dükendi naḳd-i eşküm nā-tüvān oldı tenüm cānā
Varurdum Kaʿbe-i kūyuña ammā bende ḳudret yoḳ

[G.798:6, G.828:3, G.880:10]

2. **kaʿbe-i kūy:**-*un*
Kıt'a 104
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hz. Muhammed'in Kabe'ye benzetilen mekanı, bulunduğu yer.

Kaʿbe-i kūyuñ ṭavāf itmek dilerse Ḫıżr eger
Varsun itsün evvel āb-ı zindegānīden vużū

kaʿbe-i maḳṣūd:

1. **kaʿbe-i maḳṣūd:**-*ı*
Gazel 288
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İstek, emel Kabesi II En büyük istek, amaç.

Güm-reh-i şeb Kaʿbe-i maḳṣūdı tā kim bulmaya
Ser-be-ser envārını anuñ siyeh-fām itdiler

[K.27:34]

kaʿbe-i maḳṣūd-ı emel:

1. **kaʿbe-i maḳṣūd-ı emel:**
Kaside 24
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Maksat, istek Kabe'si.

Āstānuñ bilürüm Kaʿbe-i maḳṣūd-ı emel
Eylerin anuñ içün ḳapuña geldükçe ṣafā

kaʿbe-i ʿulyā:

1. **kaʿbe-i ʿulyā:**-*y, -ı*
Gazel 240
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yüce Ka'be II sevgilinin mahallesi.

Ḥasret-i kūy-ı nigār ile yatup Ḫāletiyā
Her gice düşde göñül Kaʿbe-i ʿulyāyı görür

kaʿbeteyn:

1. **kaʿbeteyn-i:**
Gazel 61
Mısra: **10**
İki kabe (Mekke'deki Kabe ile Kudüs'teki Mescid-i Aksa), II Tavla zarı.

Utduñ cemīʿ varumı yārā ḥarīf iseñ
Bu defʿa kaʿbeteyn-i ġamı naḳd-i cāna at

kaʿbeteyn ol-:

1. **kaʿbeteyn ol:**-*sa*
Kaside 28
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
İki Kabe olmak.

Eger ki ay ile gün aña Kaʿbeteyn olsa
Cihāt-ı sit olamaz bezm-i ḫāṣına şeş-der

kaʿbeteyn-i şeş-der-i teʾyīd ol-:

1. **kaʿbeteyn-i şeş-der-i teʾyīd ol:**-*sa*
Kaside 11
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Doğrulama tavlasının zarı olmak.

Kaʿbeteyn-i şeş-der-i teʾyīdi olsa mİhr ü māh
Hep murād üzre çıḳardı ṭās-ı gerdūndan ṭanīn

kābil:

1. **ḳābildür:**-*dür*
Gazel 383
Mısra: **7**
Mümkün, uygun olan.

Cünūn fennini taʿlīm eylemek ḳābildür ammā kim
Dil-i dīvānemüz uṣlanmaġa hiç ḳābiliyyet yoḳ

[K.26:51, Kt.115:2]

kābil degül:

1. **ḳābil degül:**-*dür*
Gazel 242
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Mümkün değil.

Eger her şerḥa ʿarż-ı ḥāl-i yāra bir dehān olsa
Degüldür şerḥe ḳābil ḥaşre dek derdüm firāvāndur

kābil ḳo-:

1. **ḳābil ḳo-:**-*y, -an*
Gazel 832
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güçlü, kuvvetli hale getirmek.

Benüm gibi urur āh ile āteş levḥ-i taʿlīme
Debistān-ı ġamuñ ḳābil ḳoyan ṭıfl-ı sebaḳ-ḫˇānı

kābil ol-:

1. **ḳābil ol:**-*ma, -y, -a*
Gazel 415
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mümkün olmak, elvermek.

Cān u dil gitse ʿaceb mi cism-i ṣad-çāküm ḳoyup
Olmaġa ḳābil yiri ḳalmadı ol vīrānenüñ

[G.184:2, G.792:2, Mf.24:1, Mf.215:1]

kābil-i ʿilāc:

1. **ḳābil-i ʿilāc:**
Gazel 106
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
İlaçla iyileşecek durumda olan.

Ben ḫastesini yoḳlamadı ol ṭabīb-i cān
Var ise Ḫāletī degülüm ḳābil-i ʿilāc

[G.108:10]

kābil-i tīmār:

1. **ḳābil-i tīmār:**
Gazel 471
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Tedaviye cevap veren (gönül bağlamında).

Gelmedi yanuma hergiz o ṭabīb-i dil ü cān
Var ise ḫaste gönül ḳābil-i tīmār degül

[Mü.3:1]

kābiliyyet:

1. **ḳābiliyyet:**
Gazel 383
Mısra: **8**
Yetenek.

Cünūn fennini taʿlīm eylemek ḳābildür ammā kim
Dil-i dīvānemüz uṣlanmaġa hiç ḳābiliyyet yoḳ

kābīni ol-:

1. **kābīni ol:**-*ma, -sa*
Gazel 675
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Evlenirken erkek tarafından kadına verilen nikâh bedeli, mehir yerine geçmek.

Zāl-i sipihrüñ olmasa kābīni naḳd-i cān
Ḫalḳ-ı cihāna böyle ḳıyar mıydı her zamān

[G.560:1]

kāb-kavseyn:

1. **ḳāb-ḳavseyn'e:**-*e*
Gazel 413
Mısra: **2**
İki kavsin birleştiği yer, iki kaşın arasındaki bölge. II Hz. Peygamber'in Miraç'ta rüyete mazhar olduğu manevi makam.

Olup ḫāṭır-nişānı ol iki yā ḳaşları yārüñ
Ḫadeng-i āhı irdi Ḳāb-ḳavseyn'e dil-i zāruñ

kabr:

1. **ḳabrinde:**-*i, -n, -de*
Gazel 262
Mısra: **9**
Kabir, mezar.

Viripdür ḥasretüñle Ḥaletī cān şimdi ḳabrinde
Ṭuran nergis degüldür çeşm-i cānıyla seni gözler

[G.367:2, G.381:9, G.498:8, G.654:2, G.884:11, Mf.111:1, Mf.219:2, Trk.B.1:137]

kabr-i ʿadū:

1. **ḳabr-i ʿadū:**-*y, -a*
Gazel 36
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Düşmanın, rakibin mezarı.

Mürde-i ġamdur diyü ḳabr-i ʿadūya vardı yār
Böyle dirlikdense ey dil yeg gelür ölmek baña

ḳabr-i ʿalem-dār-ı aḥmed:

1. **ḳabr-i ʿalem-dār-ı aḥmed:**-*i*
Kıt'a 101
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sancaktar Ahmed'in mezarı.

Ġarḳ itdi sīme ḳabr-i ʿalem-dār-ı Aḥmed'i
Ol maʿden-i mürüvvet olan şāh-ı kāmrān

kabr-i şehīdān:

1. **ḳabr-i şehīdān:**-*e*
Gazel 231
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çok şehit bulunan mezar II Âşıkların bulunduğu yer.

Esbden menzil-i ʿuşşāḳa ki cānāne iner
Nūra beñzer ki gelür ḳabr-i şehīdāne iner

kabr-i şehīd-i ʿışḳ:

1. **ḳabr-i şehīd-i ʿışḳ:**-*ı*
Gazel 736
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk şehidinin mezarı.

Ey dem-ā-dem gözeden ḳabr-i şehīd-i ʿışḳı
Ḫūn-ı efserdesin al sübḥa-i mercān eyle

kabrüñ içü:

1. **ḳabrüñ içü:**-*n*
Gazel 203
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Mezarın içi.

Devlet-i dehr ile Ḍaḥḥāk u Süleymān olsañ
ʿĀḳıbet mesken ider ḳabrüñ içün mūr ile mār

kabūl eyle-:

1. **ḳabūl eyle:**
Gazel 121
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kabul etmek.

Aġlamaḳdan olsa çeşm-i bende-i ʿışḳuñ ʿalīl
Anı ʿaybıyla ḳabūl eyle efendüm itme red

[K.12:72, K.41:58, G.761:4]

kabūl it-:

1. **ḳabūl it:**-*e, -sin*
Kaside 25
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Makbul saymak, razı olmak, geri çevirmemek.

Revā budur ki ḳabūl idesin dür-i naẓmum
ʿArūs-ı devlete lāzım degil midür zīver

[K.12:51, Kt.10:1, M.3:50]

kabūl ü redd:

1. **ḳabūl ü redd:**
Kıt'a 78
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kabul ve geri çevirme.

Her ḳabūl ü redd ki nāṭıḳ-ı lisānü'l-ġayb olup
Vire dīvānuñ senüñ dīvān-ı Ḥāfıẓ'dan nişān

kabūl-ı nakş-ı saʿādet it-:

1. **ḳabūl-ı nakş-ı saʿādet it:**-*mez*
Gazel 291
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Mutluluk nakışını kabul etmek.

İtmez ḳabūl-ı nakş-ı saʿādet bu tār u pūd
Çözsün birer birer anı nessāc-ı rūzgār

kabż u başt:

1. **ḳabż u başt:**-*ı, -n, -da*
Gazel 835
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kapanıp açılma, daralıp genişleme.

Ne şehsin sen ki bād-ı āh-ı ḥalḳuñ ḳabż u baştında
İdersin mefḥar-i ḥüsn ile iẓhār-ı Süleymān'ı

kabża-i tīġ-i cihān-dārī:

1. **ḳabża-i tīġ-i cihān-dārī:**
Kaside 9
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Hükümdarlık kılıcının kabzası.

N'ola ḳırsa geçirse dem-bedem aʿdāsın İslām'uñ
Şunulmışdur o şāha ḳabża-i tīġ-i cihān-dārī

kaç-:

1. **ḳaçmazdı:**-*maz, -dı*
Gazel 209
Mısra: **14**
Kaçmak, uzaklaşmak.

Olmasa gül-gūn eşküm tīz-rev ey Ḥāletī
Böyle ḳaçmazdı dil-i dīvāneden ol şeh-süvār

[G.57:5, G.269:7, G.375:10, G.401:10, G.406:2, G.430:7, G.523:7, G.526:2, G.594:1, G.608:1, G.615:9, G.634:5, G.672:4, G.801:8, K.8:30, K.25:3, K.15:33, Mf.175:2, Mü.3:3]

2. **ḳaçmazdum:**-*maz, -du, -m*
Gazel 210
Mısra: **1**
Çekinmek, yüksünmek.

İşigüñde dōstum ḳaçmazdum olmaḳdan ġubār
Ḳorḳum oldur dūr ide bir gün ḳapuñdan rūzgār

[G.688:2, Mf.376:1, Mf.394:2,

kaç:

1. **ḳaç:**
Gazel 440
Mısra: **6**
Kaç tane, ne kadar?

Üftādelerüñ baġrı başıyla pür olmışdur
Bahş itmege anlarla ḳaç başı var aġyāruñ

kaçan:

1. **ḳaçan:**
Gazel 165
Mısra: **3**
Her ne zaman.

Ḳaçan ol şāh olur leşker-keş-i nāz
Nigāh-ı çeşminüñdür cümle tedbīr

[G.183:10, G.187:4, G.189:4, G.217:10, G.233:5, G.262:8, G.266:4, G.273:1, G.408:1, G.434:8, G.546:2, G.784:10, G.805:9, G.855:1, G.873:10, G.890:7, K.2:22, K.17:18, K.17:46, K.25:33, K.38:78, K.41:37, M.1:73, Mf.93:2, Mf.402:1, Mf.557:1]

kaçan ki:

1. **ḳaçan ki:**
Gazel 135
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Ne zaman ki.

Bir an içinde mülk-i ḫıred pāymāl olur
Ey Ḥāletī ḳaçan ki yürür cām-ı ḫoş-güvār

[G.243:1, G.254:1, G.271:12, G.538:5, G.703:4, G.794:8, K.21:58, K.26:43, K.28:70, K.42:69, Kt.123:3, Mf.90:1, Mf.153:1, G.641:9]

kaçan kim:

1. **ḳaçan kim:**
Gazel 184
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ne zaman ki.

Vefāya ʿahd iderse yıl geçer ey Ḥāletī itmez
Ḳaçan kim vaʿde-i cevr eylese ammā hemān eyler

[G.249:1, G.295:5, G.332:7, G.342:3, G.557:1, G.634:8, G.678:8, G.880:4, K.1:26, K.8:27, K.11:39, K.20:55, K.27:21, K.30:1, Kt.114:3, Mf.131:1, Mf.176:1, Mü.6:15, Trk.B.1:70]

2. **ḳaçan kim:**
Gazel 678
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Madem ki.

Nār-ı fırāḳa ḳo dil-i ṣad-pāreyi hemān
Ḥaẕẕ itse çeşm-i mesti ḳaçan kim kebābdan

kaçur-:

1. **ḳaçurma:**-*ma*
Gazel 379
Mısra: **6**
Kaçırmak, kaybetmek.

Nuḳūd-ı dāne-i eşküñ o kebgi ṣayd itdün
Metāʿ-ı vaṣlı ḳaçurma meded şikār olıcaḳ

ḳad:

1. **ḳadidür:**-*i, -dür*
Gazel 34
Mısra: **7**
Boy, endam.

ʿAḳlum alan benüm ḳadidür kāküli degül
Ādem odur ki ṭoġrusını söyleye dilā

[G.170:4, K.17:47, Mf.352:1, Mf.479:1, T.1:7]

kadar:

1. **ḳadar:**
Gazel 555
Mısra: **3**
"Ölçüsünde, derecesinde" anlamında edat.

Çār-ebrū ḫūblar görmiş ḳadar ḥazz eyledüm
Yolda ol şūḫuñ bulunca naʿl-i esbinden nişān

[G.816:11, K.3:43, K.4:22, K.37:40, Kt.K.1:4]

ḳadd:

1. **ḳaddüñe:**-*üñ, -e*
Gazel 9
Mısra: **10**
Boy, endam.

Şanavber rūy-ı dil gösterse saña çoḳ mıdur şimdi
Ezelden ʿāşıḳ-ı bī-dil degül mi ḳaddüñe Ṭūbā

[G.10:12, G.18:5, G.164:3, G.169:14, G.189:3, G.191:9, G.196:14, G.263:7, G.267:20, G.368:2, G.382:8, G.502:2, G.532:10, G.553:6, G.568:9, G.593:9, G.604:1, G.623:9, G.624:1, G.666:5, G.666:10, G.819:7, G.881:1, G.894:8, K.28:72, M.3:41, M.7:33, Mf.18:1, Mf.140:1, Mf.167:1, Mf.220:2]

kadd çek-:

1. **ḳadd çek:**-*en*
Gazel 821
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Boy atmak, uzamak.

Ezelden Ḥāletī murġ-ı dil-i ʿuşşāḳı uġratmaz
Melāḥat baḥrinüñ her ḳadd çeken serv-i ser-efrāzı

kadd-i bālā:

1. **ḳadd-i bālā:**
Gazel 443
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Uzun boy II Sevgilinin uzun boyu.

ʿAceb vaṣf eyledüñ ey Ḥāletī ol ḳadd-i bālāyı
Begendük ḥāṣılı zihn-i bülend ü ṭabʿ-ı mevzūnuñ

ḳadd-i bülend:

1. **ḳadd-i bülend:**-*ün*
Gazel 504
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Uzun boy II Sevgilinin uzun boyu.

Senüñ ḳadd-i bülendüñ servdür kūh-ı melāḥatda
Aḳar ṣudur benüm vādī-i ġamda ḳalb-i meyyālüm

ḳadd-i çālāk:

1. **ḳadd-i çālāk:**-*ün*
Gazel 408
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çevik vücut.

Şitāb ile ḳaçan reftāra gelse ḳadd-i çālāküñ
Şanurlar çeşme-i ḫurşīd ruḫsār-ı ʿaraḳ-nāküñ

ḳaddi çenār:

1. **ḳaddi çenār:**
Gazel 650
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Çınar boylu II Sevgili.

Ṭutsun el üzre göñül murġını ol ḳaddi çenār
Ġayrı yirlerde eger dirse ḳarār eylemesün

[G.212:6, Mf.20:1, Mf.362:2]

ḳaddi çenāruñ elleri:

1. **ḳaddi çenāruñ elleri:**-*n*
Gazel 36
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Boyu çınar ağacı gibi olan sevgilinin elleri (Çınar yaprakları divan şiirinde ele benzetilir).

Medḥ idersin dā'im ol ḳaddi çenāruñ ellerin
Saña beñzer görmedük bir bülbül-i destān-serā

ḳadd-i dil-cūy:

1. **ḳadd-i dil-cūy:**-*un*
Gazel 431
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönül çeken boy, sevgilinin gönül çeken boyu.

Aḳdı göñlüm cūy-veş serv-i ḫırāmānın görüp
Eyledi şeydā beni ol ḳadd-i dil-cūyuñ senüñ

ḳadd-i dil-dār:

1. **ḳadd-i dil-dār:**-*un*
Müfret 285
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin boyu.

Degül keffindeki şeb-nem çenār-ı şaḫn-ı gül-zāruñ
Bahāsın elde görmiş bendesidür ḳadd-i dil-dāruñ

ḳadd-i dü-tā:

1. **ḳadd-i dü-tā:**
Gazel 42
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İki kat olmuş, eğrilmiş, bükülmüş boy.

Rūy-ı zerd ü ḫūn-ı eşkümle döner ḳadd-i dü-tā
Sübḥa-i mercāna kim başında vardur keh-rübā

[G.330:5]

ḳaddi dü-tā ol-:

1. **ḳaddi dü-tā ol-:**-*maz*
Gazel 327
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İki büklüm olmak, yaşlanmak.

ʿAceb mi ʿāḳıbet cān virmege ol yāra ṭoġrulsam
Dem olmaz kim ġamından Ḥāletī ḳaddüm dü-tā olmaz

kadd-i fehm:

1. **ḳadd-i fehm:**-*i, -n, -e*
Gazel 547
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Anlayış, idrak ölçüsü.

Bir resīde mīvedür nahl-i hünerde sözlerüm
Herkes andan ḳadd-i fehmine göre almaḳda kām

ḳadd-i ḫamīde:

1. **ḳadd-i ḫamīde:**-*m*
Gazel 670
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eğrilmiş boy.

Ḫāk-i rāhuñdan ġubār-ālūde oldum şöyle kim
Ṣandılar ḳadd-i ḫamīdem müşk tozlu bir kemān

ḳaddi kemān:

1. **ḳaddi kemān:**-*ı*
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Boyu yay gibi iki büklüm olan.

İḥsān ile çek kendüne ben ḳaddi kemānı
El-minnetü li'llāh ki var ḳuvvet ü ḳudret

ḳaddi ḳıyāmet:

1. **ḳaddi ḳıyāmet:**-*üm*
Gazel 562
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kıyamet boylu II Uzun boylu sevgili.

Varur hemīşe ġayra o ḳaddi ḳıyāmetüm
Bir kez baña gelse yıḳılmazdı ya cihān

[G.641:3]

ḳaddi mevzūn:

1. **ḳaddi mevzūn:**-*um*
Kaside 41
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Düzgün boylu II Sevgili.

Terāzūdan iner bir ḫūbdur ol ḳaddi mevzūnum
N'ola maġrūr olup yād itmese hiç rūz-ı ferdāyı

ḳaddi şimşād:

1. **ḳaddi şimşād:**-*um*
Gazel 871
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Boyu şimşir ağacı gibi olan sevgili.

ʿAceb ol ḳaddi şimşādum işitmez mi ki feryādum
Fiġānı bülbülüñ gūş-ı gül-i raʿnāya degmez mi

ḳadd-i yār:

1. **ḳadd-i yār:**
Gazel 656
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin boyu.

Ḳāmet-i servi ber-ā-ber ṭutma ḳadd-i yār ile
Boylamadan söyleme hergiz sözüñ ey bāġ-bān

ḳaddin dü-tā eyle-:

1. **ḳaddin dü-tā eyle:**-*me*
Gazel 48
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Eğilmek, boyunu iki büklüm halinde bükmek.

Ḥāletī geçdi zamānı eyleme şimden girü
Cüst ü cūy-ı gevher-i maṣnūʿ içün ḳaddüñ dü-tā

ḳaddüñ ġamı:

1. **ḳaddüñ ġamı:**-*y, -la*
Gazel 232
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin uzun boyuna , sevgiliye duyulan özlemin verdiği gam, keder.

Eṭrāf-ı bāġı dil ṭolanur şarmaşıḳ gibi
Ḳaddüñ ġamıyla serv-i ḫırāmāna şarmaşur

ḳaddüñ ḫayāli:

1. **ḳaddüñ ḫayāli:**
Gazel 557
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Boyun hayali II Sevgilinin boyunun hayali.

Sidre vü Ṭūbā'ya baḳmaḳdan teselli gelmeye
Olmasa ḳaddüñ ḫayāli dāḫil-i āġūş-ı cān

ḳadd–i bālā:

1. **ḳadd–i bālā:**-*sı*
Gazel 823
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Uzun boy II Sevgilinin uzun boyu.

Görenler rūy-ı āteş-nāk ile ol şūḫı dirler kim
Dıraḫt-ı vādi-i Eymen'dür anuñ ḳadd–i bālāsı

ḳadeḥ:

1. **ḳadeḥ:**
Gazel 110
Mısra: **1**
İçki bardağı.

Ḳaṣd ider laʿl-i lebüñ öpmege her bār ḳadeḥ
Oldı bir ḳan ḳuyusı şeb-rev-i ʿayyār ḳadeḥ

[G.110:2, G.110:4, G.110:6, G.110:8, G.110:10, G.172:1, G.227:7, G.264:3, G.519:9, G.689:4, G.851:2, Mf.8:2, Mf.45:2]

ḳadem:

1. **ḳademüñ:**-*üñ*
Gazel 585
Mısra: **4**
Ayak, adım, uğur.

Eyle pā-māl yüzin ʿışḳuñ ile ḫāk olanuñ
Ḳademüñ rence ḳıl ey pādşeh-i rūy-ı zemīn

[G.756:2, Mf.143:1, Mf.470:2, Mf.489:2]

kadem baṣ-:

1. **ḳadem baṣ-:**-*ma, -dı*
Gazel 147
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayak basmak, bir yere veya bir makama gelmek.

Kişver-i ābād-ı ʿışḳa başmadı hergiz ḳadem
Bu dil-i ġam-keş gibi bir ḫ̆āce-i ser-māye-dār

[G.494:10, M.4:64, T.10, K.21:22]

kadem ḳo-:

1. **ḳadem ḳo:**-*madan*
Gazel 144
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayak basmak, bir yere veya makama gelmek.

Rikāb-ı şīve vü nāza daḫı ḳadem ḳomadan
Musaḫḫar itdi göñül milketin o şāh-süvār

[G.130:13, G.167:9, G.399:15]

kadem-i cānāna düş-:

1. **ḳadem-i cānāna düş:**-*dü, -m*
Gazel 719
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayağına düşmek II Aşk acısıyla sevgilinin ayaklarına kapanmak.

Sūziş-i ʿışḳ ile düşdüm ḳadem-i cānāna
Düşer ayaġına şemʿüñ ya n'içün pervāne

kader:

1. **ḳader:**
Kaside 20
Mısra: **65**
Allah tarafından ezelde belirlenen hükümlerin bütünü, alın yazısı,kısmet.

Ḳader ḳaṣr-ı saʿādet-ferş-i iḳbālüñ bülend itsün
Ḳażā dāʾim aña bir pāye ḳılsun dūş-ı Keyvān'ı

ḳad-i ʿarʿar-ḫırām:

1. **ḳad-i ʿarʿar-ḫırām:**-*ı, -n*
Müfret 505
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Salınan servinin boyu II Sevgilinin boyu.

Baḳanlar ser-nigūn iken o raḳḳāṣ-ı dil-ārāya
Ḳad-i ʿarʿar-ḫırāmın beñzedürler naḫl-i Ṭūbā'ya

kadi bālā:

1. **ḳadi bālā:**
Gazel 236
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Boyu uzun II Sevgili.

Meclis-i aġyārdan kim ol ḳadi bālā ḳopar
Ṣan miyān-ı ḫārdan bir ġonce-i raʿnā ḳopar

[G.472:3]

kad-i bālā:

1. **ḳad-i bālā:**-*sı, -n, -a*
Gazel 804
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Uzun boy II *Sevgilinin uzun boyu.*

Ḥāletī ġāyet yuḳardandur dil-i dīvānemüz
Dil-berüñ meyl eylemez illā ḳad-i bālāsına

kad-i dil-ber:

1. **ḳad-i dil-ber:**
Müfret 117
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin boyu.

N'içün vāʿiẓ hemīşe Sidre vü Ṭūbā'yı vaṣf eyler
Dıraḫtuñ tāzesi maḳbūl olur ḫod çün ḳad-i dil-ber

kad-i ehl-i idrāk:

1. **ḳad-i ehl-i idrāk:**
Gazel 386
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Anlayış sahibi kimselerin boyu.

Ne ḳadar olsa ḫamīde ḳad-i ehl-i idrāk
Yetişür aña yine tīġ-i cefā ile helāk

kad-i ḫam-geşte:

1. **ḳad-i ḫam-geşte:**-*den*
Gazel 731
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eğrilmiş, bükülmüş boy.

Ayırur ʿışḳ ehlinüñ başın ḳad-i ḫam-geşteden
Ṣāhlar bāzīçe eyler gūy ile çevgān ile

[G.761:5]

kad-i mevzūn:

1. **ḳad-i mevzūn:**
Gazel 770
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Düzgün, ölçülü boy II Sevgilinin boyu.

Göz terāzūdur dimezler mi ne var ey Ḥāletī
Ṭutmasam servi ber-ā-ber ol ḳad-i mevzūn ile

kad-i şimşād:

1. **ḳad-i şimşād:**-*umuz*
Gazel 791

Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şimşir ağacına benzeyen boy II Sevgilinin boyu.

Ol ḳad-i şimşādumuz ey Ḥāletī ġālib gelür
Ger ṭutuşsa pençe-i ḫurşīd-i nūr-efşān ile

ḳadi şimşād:

1. **ḳadi şimşād:**-*a*
Gazel 228
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Boyu şimşir ağacı gibi uzun II Sevgili.

Ṭurmaz aġyār beni ol ḳadi şimşāda geçer
Uġrasam kūyına dirler saña dil-dāde geçer

ḳadīmī:

1. **ḳadīmī:**
Gazel 105
Mısra: **9**
Başlangıcı olmayacak kadar eski.

Senüñ Ḥāletī bir ḳadīmī ḳuluñdur
N'içün yüz çevirdüñ ne oldı ki ḥādiṣ

[G.177:5, M.9:71, K.37:23]

kādir:

1. **ḳādirdür:**-*dür*
Gazel 275
Mısra: **8**
Her şeye gücü yeten Allah.

Umarum kim irişem vuṣlata fırḳat dükene
Mürde iḥyāsına çün Ḥażret-i Ḥaḳ ḳādirdür

2. **ḳādir:**
Gazel 13
Mısra: **4**
Gücü yeten, kudret ve kuvvet sahibi.

Ṣūret-perest-i deyr-i ümīd olma ey göñül
Zünnār-ı ʿışḳı ḳādir iseñ ḳıl velī dü-tā

[G.560:6, G.642:10, K.3:47, K.35:61, Kt.20:1, Mf.77:2]

kādir degül:

1. **ḳādir degül:**-*dür*
Gazel 754
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Muktedir olmama, gücü yetmeme.

Benem hengāme-i derd ü belā cān-bāzı kim Manṣūr
Hüner göstermege ḳādir degüldür rīsmānumda

[Kt.9:2]

kādir ol-:

1. **ḳādir ol:**-*maz*
Gazel 5
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gücü yetmek, muktedir olmak.

Ḳādir olmaz itmege tāb-ı melāmetden cüdā
Cismümüñ ḫākisterin gezdürse yellerle ṣabā

[G.198:12, G.335:2, G.831:9, G.889:2, K.11:27]

kadr:

1. **ḳadri:**-*i*
Gazel 364
Mısra: **3**
Değer, itibar, haysiyet.

Ḳadri yoḳ kūyuñda hiç kālā-yı cān-ı ʿāṣıḳuñ
Ḳıymeti erzān olur çoḳ gelse zīrā bir metāʿ

[K.9:53, K.29:16, M.3:114, M.9:25, Mf.33:1]

kadr it-:

1. **ḳadr it-:**-*er*
Kaside 33
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Kadir gecesi gibi hayırlı eylemek.

Ḫudā mā-dām kim gerdān ide dūlāb-ı devrānı
Cihānı ay u gün devr itdügince Ḥażret-i Mevlā

kadr ü kıymet bul-:

1. **ḳadr ü ḳıymet bul:**-*sa*
Kıt'a 1
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kadir kıymet görmek, değerini bulmak.

Ḳadr ü ḳıymet bulsa her bir ḳıṭʿamuz ey Ḥāletī
Vechi var zīrā ki feyż-i ʿālem-i lāhūtdur

kadri ḳalma-:

1. **ḳadri ḳalma:**-*z*
Kaside 30
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Değeri bitmek, değersiz olmak.

Ḳaçan kim cūşa gelse baḥr-i bī-pāyān-ı iḥsānuñ
Ḫas u ḫāşāk-i deryā deñlü ḳalmaz ḳadri dünyānuñ

kadr-i şahbā-yı kühen-sāl:

1. **ḳadr-i şahbā-yı kühen-sāl:**-*üm*
Gazel 504
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yıllanmış şarabın kıymeti.

Ṣaçılmaz cürʿa-i ḫūnum meger kūy-ı civānāna
Bilür sāḳī-i devrān ḳadr-i ṣahbā-yı kühen-sālüm

kadr-i vaṣl:

1. **ḳadr-i vaṣl:**-*ı, -n*
Gazel 606
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
(Sevgiliye) kavuşmanın kıymeti.

Nice bilmek gereksin ḳadr-i vaṣlın Ḥāletī sen kim
O ṣūḫuñ dāġ-ı hicrānın gül-i ḫandāna virmezsin

ḳadrin bil-:

1. **ḳadrin bil:**-*ür*
Gazel 279
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Değerini bilmek.

Gice ḳalmazsa ey dil ḫāṭıruñ ḳalmasun ol yāra
Cihānda ʿāşıḳuñ ḳadrin bilür dil-ber mi ḳalmışdur

[G.451:4, G.453:12, G.551:2, K.22:5, K.41:25]

ḳadrini bil-:

1. **ḳadrini bil-:**-*mez*
Gazel 200
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Değerini, kıymetini bilmek.

Oldı süḫanum Ḥāletiyā çeşme-i ḥayvān
Ammā ki anuñ ḳadrini bilmez niçe ḫar var

[G.227:14, K.24:29]

ḳadrini ḳoma-:

1. **ḳadrini ḳoma:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kıymetini bırakmamak.

Ḳomadı ḳadrini şeb-i Ḳadr'üñ Mużmaḥil ḳıldı nūrını bedrüñ

kāf:

1. **ḳāfdan:**-*dan*
Mesnevi 1
Mısra: **30**
Arap alfabesindeki kaf harfi.

Cemʿ idüp ḥarf-i nūn ile kāfı
Ḳıldı mevcūd ḳāfdan ḳāfı

[M.4:46]

kāf:

1. **ḳāf'da:**-*da*
Kaside 11
Mısra: **34**
Ankā kuşunun yaşadığı ve yeryüzünü çepçevre kuşattığı kabul edilen efsânevî dağ.

Āl-i ʿOs̱man'uñ uzundur tīġi tīġ-i kūh-veş
Düşmen olsa Ḳāf'da olur yetişdürmek hemīn

[M.1:30, M.4:46, M.5:73]

kāf:

1. **kāfı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **29**
Arap alfabesindeki kef harfi.

Cemʿ idüp ḥarf-i nūn ile kāfı
Ḳıldı mevcūd ḳāfdan ḳāfı

kāf u nūn:

1. **kāf u nūn:**
Kaside 22
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Arapça "kün" (ol) emrinin iki harfi; Allah'ın evreni ve varlıkları yaratmadaki gücünü ifade etmek üzere değişik ayetlerde geçen (kün = ol!) sözünü oluşturan harfler II Allah'ın, bir işin olmasını irade buyurması ve o işin hemen olması bu sözle bildirilir. Tasavvuf edebiyatında Allah iradesi, "Kaf-Nun" yahut "Kün" sözleriyle belirtilir.

Olsun hemīşe kām-revā vü nevāl-baḫş
Kilk-i ḳażā zebān-zedi olduḳça kāf u nūn

kafā:

1. **ḳafasında:**-*sı, -n, -da*
Gazel 619
Mısra: **2**
Baş.

ʿĀşıḳ olan yüz çevirmez ġamze-i dil-dārdan
Olsa biñ ḫançer ḳafasında eger aġyārdan

kafes:

1. **ḳafesden:**-*den*
Gazel 3
Mısra: **5**
Kafes II Beden.

Ṭūṭī-i cān bu ḳafesden şöyle bīzār oldı kim
Anı gūyā idemez āyīne-i ʿālem-nümā

[G.345:8, Mf.1:1, Mf.16:1, Mf.189:1]

kafes düz-:

1. **ḳafes düz:**-*mek*
Gazel 346
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kafes hazırlamak.

Nāvek-i cevrüñ ne deñlü gelse ṣaḳlar Ḥāletī
Düzmek ister gibi andan murġ-ı cāna bir ḳafes

kāf-ı kanāʿat:

1. **ḳāf-ı ḳanāʿat:**
Gazel 739
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kanaat Kaf'ı.

Şu ʿAnḳā'yam ki ḳalmışdur Hümālar zīr-i bālümde
Bī-ḥamdi'llāh benüm Ḳāf-ı ḳanāʿat geldi fālümde

kāf-ı kūfī:

1. **kāf-ı kūfī:**
Mesnevi 5
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Baykuşun bulunduğu Kaf dağı.

Ḳarşu ṭursaydı Ẕü'l-fiḳār'ına Ḳāf
Kāf-ı Kūfī gibi ḳılurdı şikāf

kāfile-i derd ü belā:

1. **ḳāfile-i derd ü belā:**
Gazel 41
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dert ve sıkıntı kervanı.

Gördi kim ḫāne-i dil hicr ile vīrān olmış

ʿÖmrüme ḳondı benüm ḳāfile-i derd ü belā

ḳāfile-i ṣabr u sükūn:

1. **ḳāfile-i ṣabr u sükūn:**
Gazel 575
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sabır ve sakinlik kervanı.

Rāh-ı dilden ceres-i nāle vü efġānumla
Çekilüp gitmededür ḳāfile-i ṣabr u sükūn

ḳāfile-sālār-ı mürüvvet:

1. **ḳāfile-sālār-ı mürüvvet:**
Kaside 40
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Cömertlik kafilesinin başkanı.

Raḥm it ey ḳāfile-sālār-ı mürüvvet aña kim
Ḳala cemmāze-i ümmīdi hezārān mirḥal

kāfir:

1. **kāfir:**
Gazel 18
Mısra: **8**
Allah'ın varlığını inkar eden II Sevgili.

Ġam ʿaskeri helāk ḳılur virmeyüp emān
Kāfir de olmasun güzelüm yārdan cüdā

[G.536:10

2. **kāfirdür:**-*dür*
Gazel 275
Mısra: **4**
Allah'ın varlığını inkar eden II Rakip, düşman.

Ṣaḳlayup ol ṣanemi kimseye hiç göstermez
Ḥaḳ bu kim düşmen-i bed-kīş ʿaceb kāfirdür

[G.651:2]

3. **kāfir:**
Gazel 709
Mısra: **2**
Allah'ın varlığını inkar eden.

Ṭaʿn itse ḫūblar ne var ol serv-ḳāmete
Münkir degül midür niçe kāfir ḳıyāmete

[G.783:6, G.789:4, K.17:58, K.19:5, K.39:27, K.41:50, Mf.397:2]

4. **kāfir:**
Kaside 36
Mısra: **84**
Allah'ın varlığını inkar eden (kimse) II Divan edebiyatında siyah (renk).

Çün şeh-i ḫāver ser-efrāz ol hemīşe bulmasun
Ẓulmet-i şeb gibi kāfir tīġ-i ḳahruñdan emān

kāfir memāliki:

1. **kāfir memāliki:**-*n, -den*
Gazel 108
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kafir ülkeleri.

Aġyāruñ alsa cān u dilin yār ṭañ mıdur
Kāfir memālikinden alur şāhlar ḫarāc

kāfir-i sengīn-dil:

1. **kāfir-i sengīn-dil:**-*i*
Gazel 439
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Taş kalpli kafir.

Kāfir-i sengīn-dili görse şerār-efşān ola
Ġāziyānuñ esbinüñ her naʿli bir ejder gerek

kāfir-kīş:

1. **kāfir-kīşe:**-e
Gazel 733
Mısra: **1**
Kâfir dinli II Zalim, gaddar.

Niçe kāfir-kīşe baş egdürdi istiġnā ile
Söyleşilmekden ḳalındı ol büt-i raʿnā ile

[G.735:1, Mf.519:1]

kāfiye:

1. **ḳāfiyenüñ:**-*n, -ün*
Gazel 426
Mısra: **10**
Nazımda, şiirlerin sonlarında tekrarlanan ve aynı sesi veren harflerin hareke ve sükûn hâllerindeki birleşmeleri, uyak.

Vüsʿat olaydı emr-i maʿāşında Ḥāletī
Ṭarılmaz idi ḳāfiyenüñ olduġına teng

kāfiye teng ol-:

1. **ḳāfiye teng ol:**-*duk, -ı, -n, -dan*
Kaside 11
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Kafiye bulmakta güçlük çekmek.

Kimse ġam çekmez zamānında meger erbāb-ı naẓm
Ḳāfiye teng olduġından olalar ḫāṭır-ḥazīn

kāfiye-i şiʿr:

1. **ḳāfiye-i şiʿr:**-*i*
Kaside 17
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Şiirin kafiyesi.

Maʿāş-ı şāʿir olur ḳıllet üzre elbette
Meger ki ḳāfiye-i şiʿri ola nān u penīr

kāfūr:

1. **kāfūra:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **32**
Kafur ağacından elde edilen, beyaz ve yarı saydam, kolaylıkla parçalanan, çok ıtırlı madde.

İtdi hem-sāye ẓulmeti nūra
Müşk-i ter ḳatdı şanki kāfūra

[M.9:168]

kāfūr u müşk:

1. **kāfūr u müşk:**
Kaside 39
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kafur ve misk.

Bir seḥer kim berf ü ebrin eyleyüp sermā ʿıyān
Ser-be-ser kāfūr u müşk oldı zemīn ü āsmān

kāfūr-ı kān-ı ṣubḥ:

1. **kāfūr-ı kān-ı ṣubḥ:**-*dan*
Gazel 495
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sabahın kaynağının ilacı II Sevgiliye kavuşma ilacı.

İtseler merhem eger kāfūr-ı kān-ı ṣubḥdan
Zaḫm-ı şeb-bīdār-ı hicr itmez ḳabūl iltiyām

kaġıd:

1. **kāġıda:**-*a*
Kıt'a 76
Mısra: **3**
Kağıt.

Bir āsmānī kāġıda yazar debīr-i çerḫ
Gāhī duʿā-yı Nūr gehī sūre-i Duḫān

kāġıd ṣar-:

1. **kāġıd ṣar:**-*sa*
Kaside 37
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Kağıt sarmak, külah yapmak.

Kelle-i şekker ṣanur dükkān yüzünde seyr iden
Ḳālıb-ı çūbına kāġıd ṣarsa ḳannād-ı zamān

kāġıd sefīd ol-:

1. **kāġıd sefīd ol-:**-*dı*
Müfret 54
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Beyaz kağıt haline gelmek II Ağlamaktan gözleri aklaşmak.

Ṭabla-i tīr itmeseñ yārüñ n'ola ḳılsam ümīd
Aġlamaḳdan oldı çeşmüm nitekim kāġıd sefīd

kāġıd-ı baht:

1. **kāġıd-ı baḫt:**-*um*
Mesnevi 8
Mısra: **110**
Kelime Tipi: -
Talih kağıdı.

N'ola bed düşse dāʾim ḥarf-i tedbīr
Degüldür kāġıd-ı baḫtum ḳalem-gīr

kāġıd-ı nāme:

1. **kāġıd-ı nāme:**-*m*
Gazel 608
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mektup kağıdı.

Almaġ olmaz destine ol ġonce-i nāzük-mizāc
Kāġıd-ı nāmem eger olursa berg-i yāsemen

kaġşa-:

1. **ḳaġşadı:**-*dı*
Gazel 798
Mısra: **9**
Eskimek, dağılıp yıkılmak.

Seyl-i ġam ile ḳaġşadı dīvār-ı ḥayātuñ
Gel Ḥāletiyā ʿāḳil iseñ aña ṭayanma

kāh:

1. **kāhı:**-*ı*
Gazel 157
Mısra: **2**
Saman, saman çöpü.

Cism-i zerdüm keh-rübādur dirdi erbāb-ı naẓar
Ḳudret olsa bende ḳaldurmaġa bir kāhı eger

[G.388:7, G.706:5, G.859:2, K.8:45, K.11:30, K.14:51, K.39:37, M.1:40, M.3:78]

kāh ile āb:

1. **kāh ile āb:**-*ı, -n*
Kaside 9
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Saman ve su.

Alup kāh ile ābın kehkeşān u çeşme-i ḫūrdan
Binā-yı devletinde çerḫ lāyıḳ itse gil-kārī

kāh-ı berg-i bī-karār ol-:

1. **kāh-ı berg-i bī-ḳarār ol-:**-*mış, -um*
Gazel 693
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kararsız (bir yerde durmayan) yaprağın çöpü olmak.

Deşt-i ġamda olmışum bir kāh-ı berg-i bī-ḳarār
Baña ṣorsun bilmeyenler rūzgāruñ şiddetin

kāh-ı iclāl:

1. **kāḫ-ı iclāl:**-*i, -n, -e*
Kaside 18
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ululuk köşkü.

Kāḫ-ı iclāline itse eger imʿān-ı naẓar
Müşterīnüñ düşe ḫāk üzre serinden destār

kāh-ı kevākib:

1. **kāh-ı kevākib:**
Kaside 36
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yıldızların samanı.

Keh-rübā-yı mihr-enver ṣubḥ-dem olup ʿıyān
Ḳalmadı eflākde kāh-ı kevākibden nişān

kāh-ı neşāṭ u ʿıyş:

1. **kāḫ-ı neşāṭ u ʿıyş:**-*a*
Gazel 348
Mısra: **8**

Kelime Tipi: -
Sevinç ve eğlence köşkü.

Pīr-i muġān-ı mey-kedemüzdür duʿā iden
Kāḫ-ı neşāṭ u ʿıyşa bıraḳduḳda Cem esās

kāh-ı żaʿīf:

1. **kāh-ı żaʿīf:**-*em*
Gazel 728
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âciz saman çöpü II Âşık.

Ben kāh-ı żaʿīfem ki ne deñlü ḫaẕer itsem
Ġam maẕhar olur ḫāṣṣiyyet-i kāh-rübāya

kahḳaha:

1. **ḳahḳahasın:**-*sı, -n*
Gazel 342
Mısra: **9**
Kahkaha II Kahkaya benzer ötüş.

Kebg-i ṣaḥrā-yı cünūn ḳahḳahasın göstermez
Olmayınca yiri çaḳ Ḥāletiyā çengel-bāz

kahḳaha-i zehr-hand:

1. **ḳaḥḳaḥa-i zehr-ḫand:**-*ün, -i*
Gazel 846
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Acı acı gülme.

Kebg-i feżā-yı ʿışḳ idügüñ bildi Ḥāletī
Kim diñlediyse ḳaḥḳaḥa-i zehr-ḫandüñi

kahr:

1. **ḳahrı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **75**
Allah'ın şiddetli ve azab verici vasıflarının tecellisi.

Ḳahrı ammā ider cinānı caḥīm
Zehr ü zaḳḳum olur içinde naʿīm

2. **ḳahrı:**-*ı*
Kaside 9
Mısra: **21**
Celal, öfke.

İki yüzlü ḳılıçdur ḳahrı ol şāh-ı cihān-bānuñ
ʿAceb mi ẓāhir olsa maşrıḳ u maġribde āṣārı

[K.9:43, K.16:44, K.26:64, K.27:36, K.35:9, G.473:11, Kt.47:3, M.2:63, M.8:32, M.9:24, Mf.125:1]

ḳahr eyle-:

1. **ḳahr eyle:**
Gazel 636
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Perîşân etmek.

Ḳahr eyle ʿāṣıḳa dir ise ger saña ʿadū
Luṭf eyle diñleme sözini ey şeh-i cihān

kahr ili:

1. **ḳahr ili:** -*n, -ün*
Gazel 559
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eziyet ülkesi.

Çeşm-i nigār ḳahr ilinüñ Ḳahramān'ıdur
Yayın anuñ çeker mi benüm gibi nā-tüvān

kahr it-:

1. **ḳahr it:**-*er, -sin*
Müfret 498
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kahretmek, perişan etmek.

N'içün cān almaġ içün ḳahr idersin ben dil-efgāra
Seni ḫod cümle ʿālem cān virür dir ʿāṣıḳ-ı zāra

kahr u luṭuf:

1. **ḳahr u luṭuf:**
Kaside 11
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kahır ve lütuf, azap ve ihsan.

Cām-ı fermānındadur zehr ü zülāl ḳahr u luṭuf
Rāyına vā-bestedür basṭ-ı bisāṭ-ı mihr ü kīn

kahramān:

1. **ḳahramān'ıdur:**-*ı, -dur*
Gazel 559
Mısra: **5**
Kahraman (Kahraman, İran mitolojisinde "Kahraman-ı Katil" lakâbıyla anılan meşhûr bir pehlivandır. Gözün vasfı da öldürücü, katil olmasıdır. Beyitte çeşm ve kahraman kelimelerinin bir araya getirilmesi bu yüzdendir.) II Bir konuda en üstün kişi.

Çeşm-i nigār ḳahr ilinüñ Ḳahramān'ıdur
Yayın anuñ çeker mi benüm gibi nā-tüvān

[K.9:244]

ḳahramān-ı çeşm:

1. **ḳahramān-ı çeşm:**-*i*
Gazel 705
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gözün kahramanı.

Ḳahramān-ı çeşmi pertāb itdügi tīr-i nigāh
Dest-sāz-ı ġamze-i pergārıdur bī-iştibāh

ḳahramān-ı ḳahr:

1. **ḳahramān-ı ḳahr:**
Gazel 50
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kahır Kahraman'ı (Kahramân Şehnâme'de adı geçen mitolojik şahıstır).

Ḫuşk görse çeşme-i çeşmin eger derd ehlinüñ
Ḳahramān-ı ḳahrı eyler zehresin elbette āb

kahr-ı felek:

1. **ḳahr-ı felek:**-*den*
Gazel 290
Mısra: **1**

Kelime Tipi: -
Feleğin eziyeti.

Şol kim cihānda ḳahr-ı felekden emīn olur
Şan kām-ı ejdehāda murabbaʿ-nişīn olur

ḳaḥt ol-:

1. **ḳaḥt ol:**-*up*
Gazel 828
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kıtlık olması.

Niçe yıllar ḳaḥt olup hep ḫalḳ-ı ʿālem virse cān
Ḫūşe-i Pervīn-i çerḫüñ ḫāke düşmez dānesi

ḳaḥt-ı emel:

1. **ḳaḥt-ı emel:**
Gazel 138
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ümit kıtlığı.

Ṭutdı cihānı ḳaḥt-ı emel niçe bir ṭurur
Nüh ġalle-dān-ı muḥtekir-i çerḫ-i nābe-kār

ḳaḥṭ-ı ricāl:

1. **ḳaḥṭ-ı ricāl:**-*den*
Kıt'a 80
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İleri gelen kıtlığı.

Ṣal kişt-zār-ı maʿrifete āb-ı luṭfuñı
Ḳaḥṭ-ı ricālden ṣaḳın ey Yūsuf-ı zamān

ḳaḥṭ-ı-ı luṭf-ı yāra düş-:

1. **ḳaḥṭ-ı-ı luṭf-ı yāra düş:**-*se*
Gazel 2
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin iyi muamelesi konusunda kıtlık yaşamak, güzel muameleye hasret kalmak.

Ḳaḥṭ-ı-ı luṭf-ı yāra düşse ehl-i ʿışḳ ey Ḥāletī
Kendü murġ-ı cānı eyler dāne-i ṣabrdan ġıdā

ḳahve fincānı:

1. **ḳahve fincānı:**
Müfret 592
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kahve fincanı.

Ele cām-ı mey al görmek dilerseñ mihr-i raḫşānı
Aña nisbet ṭutulmış aya beñzer ḳahve fincānı

kā'il:

1. **ḳā'il:**
Gazel 35
Mısra: **5**
Razı.

Anuñ ḳā'il midür kuḥl olduġına çeşm-i aġyāra
Gözünden ṣaḳınurken ḫāk-i pāyuñ bu dil-i şeydā

[G.482:5, G.565:17, G.644:9, G.674:10, G.728:6]

kāʾil ol-:

1. **ḳāʾil ol:**-*ur, -dı*
Gazel 19
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Razı olmak.

Saña ḳāʾil olurdı Ḥāletī fenn-i belāġatda
Eger āyīne-i ṭabʿuñ göreydi ṭūṭī-i gūyā

[G.356:9, G.391:9, G.744:8, G.768:2, K.24:60]

ḳāʿil ü rāżı:

1. **ḳāʿil ü rāżı:**-*dur*
Gazel 651
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Boyun eğmiş, razı.

Her cefāya ḳāʿil ü her cevre rāżıdur göñül
Tek hemān yāri anuñ aġyār ile yār olmasun

kāʾim ḳıl-:

1. **ḳāʾim ḳıl:**-*ur*
Mesnevi 1
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Ayakta tutmak.

Rīsmān ü sütūnsuz dāʾim Ḫayme-i çerḫi ol ḳılur ḳāʾim

kā'im ol-:

1. **ḳā'im ola:**-*a*
Gazel 49
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bir yerde sabit durmak.

Beḳā ümīdin iden çerḫden ḫaṭā itdi
Ne deñlü ḳā'im ola ḫayme-i güsiste-tınāb

kākül:

1. **kāküli:**-*i*
Gazel 34
Mısra: **7**
Alna düşen kısa saç demeti, perçem.

ʿAḳlum alan benüm ḳadidür kāküli degül
Ādem odur ki ṭoġrusını söyleye dilā

[G.51:7, G.53:9, G.78:7, G.79:7, G.179:6, G.222:11, G.236:7, G.249:3, G.337:1, G.356:7, G.502:2, G.503:1, G.522:6, G.535:7, G.600:7, G.607:1, G.625:4, G.682:10, G.888:10, K.30:40, Mf.56:1, Mf.339:1]

kākül-i ʿanber-nāk:

1. **kākül-i ʿanber-nāk:**-*e*
Müfret 456
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Amber kokulu saç perçemi.

Olalı şīfte ol kākül-i ʿanber-nāke
ʿIṭr-ı ezhārı döker bād-ı bahārī ḫāke

kākül-i cānān:

1. **kākül-i cānān:**-*a*
Gazel 477
Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Sevgilinin saç perçemi.

Ser-i teslīmi ḳomış pāyına cümle ʿuşşāḳ
Yiridür bağlar ise kākül-i cānāna göñül

[G.606:1]

kākül-i dil-ber:

1. **kākül-i dil-ber:**
Kaside 30
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saç perçemi.

Perīşān yoḳ zamānuñda meger kim kākül-i dil-ber
Bulunmaz nā-tüvān devrüñde illā çeşmi ḫūbānuñ

[K.41:47]

kākül-i dil-keş:

1. **kākül-i dil-keş:**
Gazel 877
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül cezbedici perçem.

Ol kākül-i dil-keş olup āhumla perīşān
Tedbīr ile bir ʿasker-i cerrār bozuldı

kākül-i gīsū:

1. **kākül-i gīsū:**
Gazel 751
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saçların kakülü.

İtdügin ḫalḳa o şūḫuñ kākül-i gīsū ile
İtmek istermiş ḫaṭ-ı nev-ḫīzi birḳaç mū ile

kākül-i ḫavrā:

1. **kākül-i ḫavrā:**-*y, -ı*
Kaside 28
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Hurilerin saç perçemi.

Cihānı ṭutdı yine būy-ı ḫaṭṭ-ı müşkīnüñ
Ġubārı kākül-i ḫavrāyı eyledi muġber

kākül-i hoş-būy:

1. **kākül-i ḫoş-būy:**-*ı, -n, -ı*
Müfret 598
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hoş kokulu kakül II Sevgilinin kakülü.

Kim ki ey şūḫ-ı cihān gördiyse reng-i rūyını
Ebr-i āteş-bār şandı kākül-i ḫoş-būyını

kākül-i hoş-būy-ı yār ol-:

1. **kākül-i ḫoş-būy-ı yār olmaḳ:**-*mak*
Gazel 104
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin güzel kokulu saç perçemi olmak.

Derūn-ı dilde dāʾim kākül-i ḫoş-būy-ı yār olmaḳ
Olur ʿışḳ ehlinüñ enfāsı müşkīn olmaġa bāʿis

kākül-i kāfir-kīş:

1. **kākül-i kāfir-kīş:**-*ün*
Gazel 890
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kafir dinli (küfre mensup, siyah) saç perçemi.

Ẓulmüne virdi rıżā kākül-i kāfir-kīşüñ
Ḥāletī yoḳ gibi gögsünde anuñ īmānı

kākül-i müşk-efşān:

1. **kāḳül-i müşk-efşān:**-*a*
Müfret 458
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Misk saçan saç perçemi.

Cān u dil bağludur ol kāḳül-i müşk-efşāna
Geçdi bir silsileye şanki iki dīvāne

kākül-i müşkīn:

1. **kākül-i müşkīn:**-*i*
Gazel 816
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin misk kokulu kakülü.

Oldı gīsūsı ḳadar kākül-i müşkīni tamām
Ḥüsn vādīlerinüñ ejder olurmış mārı

[G.256:5]

kākül-i nigār:

1. **kāḳül-i nigār:**
Müfret 36
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Put gibi güzel sevgilinin saç perçemi.

Düşse yüzine Ḥāletiyā kāḳül-i nigār
Tārīk ider gözüme benüm rūz-ı rūşeni

[Mf.596:1]

kākül-i pür-tāb-ı perīşān:

1. **kākül-i pür-tāb-ı perīşān:**
Müfret 398
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dağınık, parlak saç perçemi.

Fikrümdedür ol kākül-i pür-tāb-ı perīşān
Görsem n'ola ben şubḥa degin ḫ̆āb-ı perīşān

kākül-i yār:

1. **kākül-i yār:**
Gazel 221
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saç perçemi.

Kişver-i ḫāṭır-ı ʿāşıḳ nice ābād olsun
Kākül-i yār aña ʿasker-i cerrār çeker

[G.333:5, G.687:1, G.857:2, M.2:34, Mf.154:1]

<u>kal-:</u>

1. **ḳaldum:**-*du, -m*
Gazel 70
Mısra: **3**
Bir durum oluşmak, bir hale girmek, bir halde bulunmaya devam etmek.

ʿIşḳa düşdi cān u dil ḳaldum ḳurı cism ile ben
Ṣanki bir fülküñ metāʿın atdılar ʿummāna hep

[G.10:2, G.177:6, G.182:11, G.208:1, G.332:8, G.446:3, G.717:5, G.769:8, G.778:1, G.804:9, G.852:4, M.1:80, K.6:56, M.8:69, M.9:64, M.9:141, K.6:56, K.16:55, K.17:31, K.21:71, K.28:24, K.28:67, K.36:79, Kt.132:4, Mü.8:4, Mf.184:2, T.7:4]

2. **ḳalsun:**-*suñ*
Gazel 440
Mısra: **8**
Payına düşmek.

Ḥak'dan dilerüm dāʾim şād ide cihān ḫalḳın
Ḳalsun ġamı hep baña ol ṣūḫ-ı sitem-kāruñ

[G.265:1, G.265:10]

3. **ḳalmaz:**-*maz*
Gazel 322
Mısra: **10**
Bir yerde bulunmaya devam etmek, bir mekanda konaklamak.

İnanmaz mı ber-i sīmīnini ʿuṣṣāḳ-ı ṣeydāya
N'içün ġam-ḫāne-i ʿāṣıḳda hiç ol sīm-ber ḳalmaz

[G.26:5, G.48:11, G.130:2, G.225:10, G.251:14, G.286:7, G.287:2, G.322:1, G.330:8, G.332:7, G.390:2, G.534:5, G.549:16, G.569:15, G.638:7, G.715:13, G.742:1, G.755:9, G.760:12, G.800:7, K.14:37, Mf.194:1, Mf.377:1, Mf.449:1, Trk.B.1:15]

4. **ḳaldı:**-*dı*
Gazel 136
Mısra: **2**
Başka zamana bırakılmak, ertelenmek, tehir edilmek.

Defʿ itmedi nesīm-i revān-baḫş-ı nev-bahār
Ḳaldı ḳıyāmete dil-i zārumdaki ġubār

[G.71:7, G.343:12, G.593:1, G.620:3, G.833:1, M.4:12, Mf.587:2]

5. **ḳalmışdur:**-*mış, -dur*
Gazel 279
Mısra: **1**
Geriye *kalmak, bulunmak.*

Cihānda nār-ı ʿışḳuñ düşmedük bir yir mi ḳalmışdur
Senüñ ẓulmüñle vīrān olmaduḳ kişver mi ḳalmışdur

[G.3:1, G.33:1, G.165:10, G.167:7, G.208:2, G.229:3, G.230:8, G.267:6, G.274:2, G.279:2, G.279:4, G.279:6, G.279:8, G.299:6, G.312:5, G.322:2, G.390:5, G.426:5, G.447:8, G.501:9, G.555:2, G.598:11, G.654:9, G.660:12, G.661:10, G.717:14, G.746:6, G.766:1, G.840:7, G.884:8, G.891:10, K.3:14, K.17:52, K.19:23, K.20:46, K.21:28, K.37:22, K.42:45, M.1:10, Kt.30:4, Kt.80:3, Kt.96:1, Mf.69:2, Mf.279:1, Trk.B.1:10]

7. **ḳalacaḳ:**-*acak*
Gazel 259
Mısra: **10**
Varlığını korumak, sürdürmek.

Şāh-ı naẓmam n'ola ter sikke ḳosam ʿālemde
Giderin Ḥāletiyā ben ḳalacaḳ adumdur

[Kt.19:3]

8. **ḳalmaz:**-*maz*
Gazel 322
Mısra: **12**
Geri kalmak, eksik olmak, yapacağı bir işi yapamamak.

Eger ey Ḥāletī iẓhār-ı mihr eylerse aldanma
Sitem-gerlikde gerdūndan o ṣūḫ u şīve-ger ḳalmaz

[G.288:14, G.353:2, G.378:9, G.672:14, Kt.95:4, Mf.543:2]

9. **ḳalmışdur:**-*mış, -dur*
Gazel 279
Mısra: **10**
Üzerine vazife olmak, düşmek.

ʿAdūnuñ ṭaʿnına ey Ḥāletī ṣabr eylemek müşkil
Bize cevr idecek dünyāda ol ebter mi ḳalmışdur

[G.272:8, G.614:10, G.733:7, G.856:1]

10. **ḳalmadı:**-*ma, -dı*
Gazel 854
Mısra: **10**
Gerek duyulmak, ihtiyaç olmak.

Būy-ı zülfin Ḥāletī aldum ḫayālinden tamām
Maḳdem-i bād-ı ṣabāya intiẓārum ḳalmadı

[G.465:10, Kt.110:1]

<u>kāl eyle-:</u>

1. **ḳāl eyle:**-*me, -se, -m*
Gazel 516
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Eritmek, eritilmek II
Maden külçesinin eritilip tasfiye olunması (kâl, madenleri saflaştırma maksadıyla yapılmaktadır. Bu nedenle kâl olmak hem "şiddetli aşk ateşi ile erimeyi ve bu iştiyakla sâfiyâne olmayı" ifade eder).

Yār-i sīmīn-ber ile alışamazdum hergiz
Pūte-i ġamda zer-i ḳalbümi ḳāl eylemesem

<u>kalʿ u kamʿ eyle-:</u>

1. **ḳalʿ u ḳamʿ eyle:**-*r, -üm*
Gazel 363
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -

Yerle bir etmek II Söküp yıkmak.

Ol ḳıyāmet-ḳadde irgürmezse devrān eylerüm
Ṣarṣar-ı āhumla bünyād-ı cihānı ḳalʿ u ḳamʿ

kalʿa:

1. **ḳalʿasın:**-*sı, -n*
Kaside 7
Mısra: **19**
Kale.

Alurlar ḳalʿasın ṭopraḳ sürüp döge döge āḫir
ʿİnād eylerse ṭoprak başına ol cilf-i nā-dānuñ

kālā:

1. **kālāda:**-*da*
Gazel 118
Mısra: **10**
Kumaş.

Baḳmaz oldı ḫūblar yākūt-ı kān-ı çeşmüme
Çoḳ gelen kālāda olur Ḥāletī āḥir kesād

[G.764:8, G.765:8, K.8:36]

2. **kālādur:**-*dur*
Gazel 167
Mısra: **4**
Sermaye.

Yetişmez aña meger sīm-i eşki ʿuşşāḳuñ
Metāʿ-ı vuṣlat-ı dil-ber bahālu kālādur

kalʿa-i eflāk:

1. **ḳalʿa-i eflāk:**-*den*
Kaside 31
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Feleklerin kalesi.

Ḳalʿa-i eflākden atıldı ṭōb-ı āteşīn
Ṭutdı dünyāyı yine dūd-ı siyāh-ı pür-şerer

kalʿa-i gerdūn:

1. **ḳalʿa-i gerdūn:**-*a*
Gazel 118
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Feleğin kalesi.

Bād-ı āhumdan ki şaḥrālarda ḳalḳar gird-bād
Ḳalʿa-i gerdūna ṭoprak sürmedür andan murād

[G.310:2, G.861:6]

ḳalʿa-i ʿışḳ:

1. **ḳalʿa-i ʿışḳ:**-*un*
Gazel 547
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk kalesi.

Ḳalʿa-i ʿışḳuñ der ü dīvārın ābād eyledüm
Hep görenler didiler olmış senüñ işüñ tamām

kalʿa-i rūyīne-i gerdūn:

1. **ḳalʿa-i rūyīne-i gerdūn:**-*ı*
Gazel 810
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Feleğin yüzünün kalesi.

Şuʿle-i āhum benüm ʿāciz degüldür itmeden
Ḳalʿa-i rūyīne-i gerdūnı bir yirden tebāh

kalʿa-i sefīd-i felek:

1. **ḳalʿa-i sefīd-i felek:**
Gazel 292
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Feleğin beyaz kalesi.

Luṭfıyla ḫāne-i kühen-i kūçe-i ümīd
Çün ḳalʿa-i sefīd-i felek oldı üstüvār

kālā-yı cān-ı ʿāşıḳ:

1. **kālā-yı cān-ı ʿāşıḳ:**-*un*
Gazel 364
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âşığın can kumaşı.

Ḳadri yoḳ kūyuñda hiç kālā-yı cān-ı ʿāşıḳuñ
Ḳıymeti erzān olur çoḳ gelse zīrā bir metāʿ

kālā-yı ṭabʿ:

1. **kālā-yı ṭabʿ:**-*um*
Mesnevi 9
Mısra: **249**
Kelime Tipi: -
Şairlik kumaşı.

Gider kālā-yı ṭabʿum her diyāra
ʿAdūnuñ nāmı geçmez Üsküdār'a

kalb:

1. **ḳalbüme:**-*üm, -e*
Gazel 1
Mısra: **1**
Yürek, gönül.

Ḳalbüme virmez ṣafā āyīne-i ʿālem-nümā
Görmeden ḥazz eylemez dünyāyı erbāb-ı fenā

[G.199:7, G.290:6, G.315:1, G.332:2, G.350:6, G.357:4, G.437:5, G.515:1, G.531:6, G.541:3, G.567:13, G.645:6, G.662:8, G.673:12, K.6:66, K.11:7, K.12:32, Kt.9:3, Kt.64:1, Kt.129:2, M.1:55, M.1:79, M.5:35, Mf.134:2, Mf.207:2, Mf.301:1, Mf.308:1, T.6:8, Trk.B.1:18]

2. **ḳalbinde:**-*i, -n, -de*
Kaside 35
Mısra: **58**
Bir şeyin ortası, merkez.

Berḳ-i lāmiʿ ṣanma kim kef-i güher-pāşuñ görüp
Eyledi nār-ı ḥased ḳalbinde ebrüñ iltihāb

kalbe gel-:

1. **ḳalbe gel:**-*ür*
Kaside 26
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Gönülde hissedilmek.

Zer-kār güller ile ṭolup āsmānesi
Ṣayf u şitāda ḳalbe gelür ḥalet-i bahār

kalb-i āhenīn:

1. **ḳalb-i āhenīn:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 7
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Demir kalp, sağlam yürek.

Düşmene ṣalsa tīġ-i āteş-tāb
Eyliye ḳalb-i āhenīnini āb

kalb-i ʿāşık:

1. **ḳalb-i ʿāşıḳ:**-*dan*
Gazel 676
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşığın kalbi.

Bildüm ol Yūsuf-cemālüñ
firḳatiyle Ḥāletī
Ḳalb-i ʿāşıḳdan kināyet
olduġın beytü'l-ḥazen

kalb-i ʿāşık-ı zār:

1. **ḳalb-i ʿāşıḳ-ı zār:**-*a*
Gazel 712
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ağlayan âşığın kalbi.

Siyāset-gāh-ı Manṣūr-ı maḥabbet kūy-ı hicrāndur
ʿAceb mi ẕikri vaḥşet virse ḳalb-i ʿāşıḳ-ı zāra

kalb-i dil-ber:

1. **ḳalb-i dil-ber:**-*den*
Gazel 364
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kalbi.

Ḳalb-i dil-berden ḳopan seng-i cefādur Ḥāletī
İtmişümdür ben bu maʿnāyı sözünden intizāʿ

[G.645:6]

kalb-i ehl-i küfr:

1. **ḳalb-i ehl-i küfr:**-*i*
Kaside 35
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Kafirlerin kalbi.

Ḳalb-i ehl-i küfri tīġ-i āb-dāruñ dāʾimā
Dīn-i ḥaḳḳa döndürür mānend-i seng-i āsyāb

kalb-i erbāb-ı maḥabbet:

1. **ḳalb-i erbāb-ı maḥabbet:**-*den*
Kaside 27
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Âşıkların kalbi.

Her ruḥāmı sīne-i sīmīn-i dil-berden laṭīf
Mā-i cārī ḳalb-i erbāb-ı maḥabbetden nişān

kalb-i ḥāletī:

1. **ḳalb-i ḥāletī:**
Gazel 220
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hâletî'nin kalbi, gönlü.

Bir ḫāne kim ʿimāretine olmaya mecāl
Var ise ḳalb-i Ḥāletī nā-tüvāndur

kalb-i harāb-ābād:

1. **ḳalb-i ḫarāb-ābād:**-*a*
Müseddes 8
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Harabe, virane kalp.

Gele mi şāh-ı ġamuñ ḳalb-i ḫarāb-ābāda
İtdi dil milketini ceyş-i belā yaġmāda

kalb-i hazān-ābād:

1. **ḳalb-i ḫazān-ābād:**-*umuz*
Gazel 335
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hüzün dolu gönül, âşığın gönlü.

Çaḳ sütūn-ı āhdan ayrılmayınca Ḥāletī
Ḫāke yek-sān olmadı ḳalb-i ḫazān-ābādumuz

kalb-i hazīn:

1. **ḳalb-i ḫazīn:**-*üm*
Gazel 438
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hüzünlü gönül.

Şād eyle biraz luṭfuñ ile ḳalb-i ḫazīnüm
Maḳṣūduñ eger cevr ise şāhum yeter itdüñ

kalbi karar-:

1. **ḳalbi ḳarar:**-*mış, -dur*
Gazel 826
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüreği kararmak; acı çekmek; saflığını, inancını yitirmek.

Zāhidüñ ḳalbi ḳararmışdur niçe sevdā ile
Ḫāṭır-ı ʿāşıḳ ne deryādur görünmez ḳarası

[K.35:46, Mf.267:2, Mf.465:2]

kalb-ı māhiyyet it-:

1. **ḳalb-ı māhiyyet it:**-*mez, -se*
Gazel 161
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönlün iç yüzünü göstermek, gönüldekileri açığa çıkarmak.

Eger ḳalb-ı māhiyyet itmezse bāde
Nice laʿl raḫşān olur şīşe sāġar

kalb-i meyyāl:

1. **ḳalb-i meyyāl:**-*üm*
Gazel 504
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İstekli, meyilli kalp.

Senüñ ḳadd-i bülendüñ servdür kūh-ı melāḥatda
Aḳar ṣudur benüm vādī-i ġamda ḳalb-i meyyālüm

kalb-i nālān:

1. **ḳalb-i nālān:**-*ı*
Kaside 42

Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Ağlayan, inleyen kalp.

Anı refīḳ-i şefīḳ añladum velī giderek
ʿAceb belālara uġratdı ḳalb-i nālānı

kalb-i nā-şād:

1. **ḳalb-i nā-şād:**-*a*
Gazel 779
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mutsuz gönül II âşığın gönlü.

Ġam-ı laʿlüñ ʿalāḳa eylemişdi ḳalb-i nā-şāda
Daḫı cāna taʿalluḳ ḳılmadan ervāḥ-ı ecsāda

kalb-i pāk:

1. **ḳalb-i pāk:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 5
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Saf, temiz kalp.

Ḳalb-i pākinde pertev-i īmān
Oldı burc-ı Esed'de mihr-i cihān

ḳalbi pāk ol-:

1. **ḳalbi pāk ol-:**-*ur*
Gazel 276
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kalbi temiz olmak, iyi niyetli olmak.

Her kūşeden gelür görinür ṣūret-i murād
Ol kimseye ki āyine-veş ḳalbi pāk olur

kalb-i pāk-i şāh-ı ʿālem:

1. **ḳalb-i pāk-i şāh-ı ʿālem:**-*den*
Kaside 9
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Cihan padişahının temiz kalbi II Sultan I. Ahmed'in temiz kalbi.

Ġuzātuñ her biri bir ṣaffı bozdı ceyş-i aʿdādan
Olunca ḳalb-i pāk-i şāh-ı ʿālemden meded-kārı

kalb-i perīşān:

1. **ḳalb-i perīşān:**-*ı, -n*
Gazel 855
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Perişan; üzgün, kırık kalp.

Nice cemʿ eylesün ʿāşıḳlaruñ ḳalb-i perīşānın
Bilürsin zülf-i yārüñ bulmıyor başına dermānı

kalb-i şāh:

1. **ḳalb-i şāh:**
Mesnevi 9
Mısra: **269**
Kelime Tipi: -
Padişahın kalbi.

Ki andan ḳalb-i şāh itmez tevellā
İder mi redd ḫas u ḫāşāki deryā

kalb-i şanevberī:

1. **ḳalb-i şanevberī:**-*de*
Gazel 188
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Çam ağacının ortası.

Bir murġdur ki Ḥāletiyā nāvek-i nigār
Ḳalb-i şanevberīde gelür āşiyān ider

[G.882:10, Kt.63:3]

kalb-i şerīf:

1. **ḳalb-i şerīf:**-*ün, -den*
Kaside 33
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Şerefli, soylu gönül.

Bileydi cevher-i naẓmum ger Ḫˇācūy-ı Kirmānī
Gerek kim rūz u şeb yād idesin ḳalb-i şerīfüñden

[Kt.K.3:28, Kt.K.4:5]

kalb-i ʿummān:

1. **ḳalb-i ʿummān:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Denizin ortası.

Degül ṭuran bün-i deryāda pençe-i mercān
İder hemīşe dem-ālūd ḳalb-i ʿummānı

kalb-i yār:

1. **ḳalb-i yār:**-*i*
Gazel 816
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kalbi.

N'ola dīvārına itdükçe nigāh eylesem āh
Añdurur Ḥāletiyā her ṭaşı ḳalb-i yāri

kalb-i yār u dil-i ʿāşıḳ:

1. **ḳalb-i yār u dil-i ʿāşıḳ:**
Gazel 106
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kalbi ve âşığın gönlü.

İtsün mi ḳalb-i yār u dil-i ʿāşıḳ imtizāc
Olmış birisi seng anuñ birisi zücāc

kalbine gel-:

1. **ḳalbine gel-:**-*en*
Gazel 603
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gönlüne gelmek, tecelli etmek; içine doğmak, sezmek, hissetmek.

Ārzū-yı devlet ü ümmīd-i rifʿat ḳalmadı
Ḳalbüme ey Ḥāletī bilmem ne ḥāletdür gelen

kalbini yap-:

1. **ḳalbini yap:**-*mak, -da*
Kaside 18
Mısra: **61**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kalp evini yapmak II

"Gönül yapmak" deyiminin karşılığı olarak "bir kimsenin gücenikliği ya da istemediği bir durumu uygun davranışlarla olumlu yola çevirmek".

Fużelā ḳalbini yapmaḳda ne ḥācet ḫilʿat
Beyt-i maʿmūr bināsında ne lāzım miʿmār

kaldur-:

1. **ḳaldurmaġa:**-*ma, -y, -a*
Gazel 157
Mısra: **2**
Bulunduğu yerden yukarıya doğru hareket ettirmek.

Cism-i zerdüm keh-rübādur dirdi erbāb-ı naẓar
Ḳudret olsa bende ḳaldurmaġa bir kāhı eger

[G.96:1, G.115:8, G.119:1, G.176:5, G.219:5, G.388:7, G.402:8, G.449:9, G.556:7, G.603:8, G.614:9, G.810:2, G.851:12, G.879:3, K.5:8, K.13:25, K.32:55, K.36:5, K.36:49, Kt. 42:3, Mf.56:1, Mf.389:2, Mf.441:2, Mf.551:2, Mf.588:6]

2. **ḳaldurur:**-*ur*
Gazel 179
Mısra: **7**
Ortadan kaldırmak, yok etmek.

Mecāzī ʿışḳı āḫir ḳaldurur eşk-i peşīmānī
Gehī ṭuġyān-ı āb-ı cūydan vīrān olur püller

[G.344:5, G.497:2, G.590:2, G.598:10, G.756:5, G.812:6]

3. **ḳaldurdı:**-*dı*
Gazel 137
Mısra: **2**
Kadeh kaldırmak.

Ehl-i zemīn olursa n'ola ġuṣṣadan fiġār
Ḳaldurdı cām-ı ʿişreti gerdūn-ı nābe-kār

4. **ḳalduran:**-*an*
Gazel 310
Mısra: **4**
Bir nesneyi dik şekilde tutmak.

Biz o ḫusrevlerdenüz kim göçmek istersek eger
Ḳalduran seyl-āb-ı ġamdur ḫayme vü ḫar-gāhumuz

5. **ḳaldurursa:**-*ur, -sa*
Müfret 118
Mısra: **2**
Ortaya çıkarmak, neden olmak.

Bir gün ol āfeti göresüz düşmen aldurur
Her kim ki ḳaldurursa ʿaceb fitne ḳaldurur

6. **ḳaldura:**-*a*
Gazel 560
Mısra: **6**
Kaldırmak, yerinden almak.

Ṣalma ġam-ı firāḳa beni öyle ḫırmeni
Ḳādir midür ki ḳaldura bir mūr-ı nā-tüvān

[G.606:8, G.712:4, M.9:190]

7. **ḳaldurmaḳ:**-*mak*
Gazel 406
Mısra: **7**
Ele geçirmek.

Metāʿ-ı ʿişvesin ol āfetüñ ḳaldurmaḳ istermiş
Ṭuyuldı şeb-rev olmaḳdan murādı n'idügin māhuñ

[G.814:14]

kāle-i vaṣl-ı yār:

1. **kāle-i vaṣl-ı yār:**-*i*
Müfret 541
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma sermayesi.

Naḳd-i cāna alalum kāle-i vaṣl-ı yāri
Şemʿ ü pervāne-ṣıfat germ idelüm bāzārı

kalem:

1. **ḳalem:**
Gazel 464
Mısra: **1**
Bir çeşit siyahımsı ve sert kamışın yazı yazmak üzere özel bir biçimde yontulup açılmışı; her çeşit yazı yazan alet, kamış.

Ey ḳalem zülf-i nigāruñ vaṣfını uzatma gel
İki ayaġuñ çuḳurda ya ne bu ṭūl-i emel

[G.478:5, G.493:4, Kt.8:4, M.8:160

2. **ḳalem:**
Gazel 536
Mısra: **14**
Kalem gibi ince, düzgün.

N'ola ey Ḥāletī ol şūḫ-ı nev-ḫaṭṭ atsa yabāna
Ḳalem parmaḳları hicriyle ben gūyā ki bir nālem

[Mf.257:1]

3. **ḳalemüm:**-*üm*
Gazel 221
Mısra: **10**
Yazı yazmaya mahsus araç II Şiir yazma yeteneği.

Nev-ʿarūs-ı süḫana māşıṭadur Ḥāletiyā
Ḳalemüm rişte-i naẓma dür-i şeh-vār çeker

[G.756:10, K.40:43, M.7:25, M.9:57, Mf.304:1, Mf.353:1]

kalem ü tīġ:

1. **ḳalem ü tīġ:**
Mesnevi 7
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Kalem ve kılıç.

Oldı gūyā ʿUṭārid ü Behrām
Ḳalem ü tīġ ile cihānda be-nām

kalem-gīr:

1. **ḳalem-gīr:**
Mesnevi 8
Mısra: **110**
Yazı yazarken kalemin kağıda takılmadan rahatlıkla kayması.

N'ola bed düşse dāʾim ḥarf-i tedbīr
Degüldür kāġıd-ı baḫtum ḳalem-gīr

kalem-i ʿāşıḳ-ı ġam-ḫᵛār:

1. **ḳalem-i ʿāşıḳ-ı ġam-ḫᵛār:**
Gazel 150
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Kederli âşığın kalemi.

Fersūde olur dil-bere bir nāme yazınca
Pūlāddan olsa ḳalem-i ʿāşıḳ-ı ġam-ḫᵛār

kalem-i ḥāletī:

1. **ḳalem-i ḥāletī:**-*i*
Gazel 30
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Azmî-zâde Hâletî'nin kalemi, üslubu.

Ḳıldum ḳalem-i Ḥāletī'i ʿūd-ı mülebbes
Şīrīn süḫanumdan batırup sükkere cānā

kalem-kārī it-:

1. **ḳalem-kārī it:**-*er, -dü, -m*
Kaside 32
Mısra: **86**
Kelime Tipi: -
Nakkaşlık etmek.

Eger pest olmasaydı çaḳ bu deñlü pāye-i ḳadrüm
İderdüm ṣafḥa-i sīmīn-i çerḫ üzre ḳalem-kārī

kalem-misāl:

1. **ḳalem-misāl:**
Gazel 475
Mısra: **8**
Kalem gibi.

Silseñ ne var sirişkümi ḫaṭṭuñ degül midür
Giryān iden beni gice gündüz ḳalem-misāl

[G.488:8, G.489:6]

kalem-rev:

1. **ḳalem-revidür:**-*i, -dür*
Gazel 684
Mısra: **10**
Bir hükümdar veya hükumetin kaleminin hüküm sürdüğü yani nüfuzunun geçtiği yer, ülke II Söz ülkesi, şiir meydanı.

Dirlerse Ḥāletī'ye n'ola Ḫusrev-i zamān
Zīrā anuñ ḳalem-revidür milket-i süḫan

[K.2:57]

kalem-vār:

1. **ḳalem-vār:**
Mesnevi 9
Mısra: **202**
Kalem gibi.

Benüm kārum debīr-i çerḫ-i ġaddār
El ucıyla ṭutar dāʾim ḳalem-vār

kālıb:

1. **ḳālıbını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 560
Mısra: **11**
Kuyumcuların kullandıkları mücevher dökülen kalıp II Beden, cisim, vücut.

Bezm ehlinüñ ki ḳālıbını pāk bulmaya
Laʿl-i müẕābı ḫāke döker zer-ger-i muġān

kalıb-ı bī-rūḥ:

1. **ḳālıb-ı bī-rūḥ:**-*a*
Gazel 38
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ruhsuz beden, ceset II Âşığın bedeni.

Merḥamet ḳıl ḥāline gel ey Mesīḥā-yı zamān
Ḳālıb-ı bī-rūḥa döndi Ḥālet ī senden cüdā

[G.3:16]

kālıb-ı cān:

1. **ḳālıb-ı cān:**-*dur*
Gazel 295
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ruhun kalıbı, bedeni.

Ol şūḫ ki başdan ayaġa rūḥ-ı revāndur
Pīrāheni gūyā ki anuñ ḳālıb-ı cāndur

[Mf.80:2]

kālıb-ı çūb:

1. **ḳālıb-ı çūb:**-*ı, -n, -a*
Kaside 37
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Şeker kamışının gövdesi.

Kelle-i şekker ṣanur dükkān yüzünde seyr iden
Ḳālıb-ı çūbına kāġıd ṣarsa ḳannād-ı zamān

kālıb-ı fersūde-i zemīn:

1. **ḳālıb-ı fersūde-i zemīn:**
Kaside 16
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Yeryüzünün eskimiş şekli.

Olmazdı zinde ḳālıb-ı fersūde-i zemīn
Āb-ı ḥayāt-ı ḥükmi eger olmasa revān

kalın-:

1. **ḳalındı:**-*dı*
Gazel 733
Mısra: **2**
Geri kalmak, yapmak istenen şeyi yapamamak.

Niçe kāfir-kīşe baş egdürdi istiġnā ile
Söyleşilmekden ḳalındı ol büt-i raʿnā ile

[G.735:2, Mf.519:2]

kālīçe:

1. **ḳālīçesine:**-*si, -n, -e*
Kaside 26

Mısra: **39**
Küçük halı.

Ḳālīçesine öykünemez aṭlas-ı felek
Aña şihāb u şaʿşaʿadan olsa pūd u tār

kalīl ol-:

1. **ḳalīl ol:**-*ma, -sa*
Gazel 469
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Az olmak.

Eylemezdüm āh eger ṣabr-ı dil-i zār u ʿalīl
Olmasa mihr ü vefā-yı yār-veş ġāyet ḳalīl

kalk-:

1. **ḳalḳar:**-*ar*
Gazel 793
Mısra: **3**
Yukarı doğru hareket etmek.

Bilmeyen ṣanurdı ṣaḥrālarda ḳalḳar gird-bād
Ḫāk raḳṣ itse sürūd-ı nāle-i Mecnūn ile

[G.118:1]

2. **ḳalḳar:**-*ar*
Kaside 8
Mısra: **66**
Oturma durumundan dik duruma gelmek, doğrulmak; gitmek üzere yerinden ayrılmak.

Eger raḳḳās-ı bezm-i himmetüñle itseler nisbet
Felekde ḳalḳar oynardı ṣafādan Zühre-i Zehrā

kalma-:

1. **ḳalmadı:**-*dı*
Gazel 202
Mısra: **5**
Artık bulunmamak.

Görmedük bir ġonce ḳalmadı cihān bāġında līk
Cümlesin seyr eyleyüp peykānuñ itdüm iḫtiyār

[G.57:4, G.64:1, G.87:8, G.148:9, G.202:1, G.218:7, G.292:18, G.322:8, G.330:1, G.405:8, G.409:1, G.416:8, G.422:9, G.576:3, G.603:13, G.672:5, G.706:5, G.725:4, G.793:9, G.824:7, G.836:2, G.854:1, G.854:2, G.854:4, G.858:4, G.858:8, G.858:12, G.858:14, G.870:5, G.884:1, G.884:4, G.884:6, G.884:10, K.4:22, K.5:42, K.8:29, K.9:24, K.13:2, K.33:42, K.33:69, K.36:7, K.37:40, K.39:10, K.42:63, Kt.42:2, Kt.51:2, Kt.70:2, Mf.128:2, Mf.194:2, Mf.217:1, Mf.301:1, Mf.356:1, Mf.388:2]

ḳalmış:

1. **ḳalmışlarıdur:**-*lar, -ı, -dur*
Gazel 853
Mısra: **2**
Kitaplarda sayfa kenarlarına yazılan notlar.

Ruḫında ṣanma yir yir ḫaṭṭ-ı müşkīn āşikār oldı
Kitāb-ı ḥüsninüñ ḳalmışlarıdur der-kenār oldı

[Mf.38:2]

k'ālūde ol-:

1. **k'ālūde ol:**-*ma, -y, -a*
Gazel 808
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ki kirlenmek.

Ḳatma ḥisāb-ı ʿömrüñe ol vaḳti Ḫāletī
K'ālūde olmaya nefesüñ āh u vāhla

kalur mı:

1. **ḳalur mı:**
Gazel 660
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kalır mı, bulunur mu?

Gelse ol dil-ber ġamum ʿarż eylesem dirsin velī
Hiç o geldükde ḳalur mı sīnede ġamdan nişān

kām:

1. **kāmumuz:**-*umuz*
Gazel 306
Mısra: **1**
Arzu, emel, istek.

Telḫdür zehr-āb-ı ġam nūş eylemekden kāmumuz
Derd-i miḥnetdür ezel bezminde evvel cāmumuz

[G.339:1, Mf.500:2]

kām al-:

1. **kām al:**-*sa*
Kaside 3
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Umduğuna ve istediğine erişmek.

Gösterdi rūz-ı rezm-i cihāna aġırlıġın
Alsa ʿarūs-ı feṯḥ ü ẓaferden ʿaceb mi kām

[G.267:11, G.493:5, G.547:14, G.587:8, G.599:1, G.603:9, G.606:5, G.792:3, Th.1:17, Kt.66:3, Mf.416:1, Mf.467:1]

kamer:

1. **ḳamer:**
Gazel 227
Mısra: **3**
Ay, mâh.

Her şeb sürer yüzini ḳamer ḫāk-i pāyuña
Bir maġribīye beñzer o kim kīmiyā bilür

kamer devri:

1. **ḳamer devri:**-*n, -de*
Gazel 638
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İçinde bulunulan kıyamete en yakın olan fitne dolu ay dönemi.

Ḳamer devrinde sensin şimdi nūr-ı dīde-i ʿālem
Geçürdi mihr-i ʿālem-tāb devrin sürdi devrānın

kamer-ṭalʿat:

1. **ḳamer-ṭalʿat:**
Gazel 40
Mısra: **1**
Ay yüzlü II Sevgili.

Ruḫların ger öpdürürse ol ḳamer-ṭalʿat bağa
Ṭāliʿüm olur müsāʿid yüz ṭutar devlet bağa

kāmet:

1. **ḳāmetüm:**-*üm*
Gazel 25
Mısra: **4**
Boy, endam.

Leb-be-leb olmaz benümle ol civān-ı ser-firāz
İtdi zīrā ḳāmetüm bār-ı ġam-ı miḥnet dü-tā

[K.38:5, G.187:7, G.213:6, G.215:9, G.339:5, G.358:4, G.369:1, G.406:3, G.479:5, G.483:8, G.561:1, G.576:7, G.663:5, G.666:5, G.695:3, K.5:31, K.37:42, Mf.138:2]

kāmet-iʿarʿar-ḥırām:

1. **ḳāmet-iʿarʿar-ḫırām:**-*un*
Gazel 6
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Salınan servinin boyu II Sevgilinin boyu.

Gören dir ḳāmet-iʿarʿar-ḫırāmuñ aḳ cāmeyle
Bu bağa gelmemişdür öyle bir serv-i semen-sīmā

[G.43:5]

kāmet-i bālā:

1. **ḳāmet-i bālā:**
Gazel 27
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Uzun boy II Sevgili.

Ḳayırmaz cūy-veş ey Ḥāletī yaşum revān olsa
Tek olsun pāk-dāmen serv-veş ol ḳāmet-i bālā

kāmeti bālā:

1. **ḳāmeti bālā:**
Gazel 189
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Boyu uzun II Sevgili.

Ḳaldurur ḳaddi ʿalem cān milketin tesḫīr içün
Fitneler ḳalḳar ḳaçan ol ḳāmeti bālā yürür

[G.628:10]

kāmet-i civānān:

1. **ḳāmet-i civānān:**-*a*
Müfret 527
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gençlerin boyu.

Dil-i belā-keşi döndürdi murġ-ı nālāna
Ḫırām-ı serv viren ḳāmet-i civānāna

kāmet-i dilber:

1. **ḳāmet-i dilber:**
Gazel 411
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin boyu.

ʿIşḳumı başdan aşursa ḳāmet-i dilber n'ola
Mā-teḳaddemden hevāsı ḫūb olur bālālaruñ

kāmet-i ham-geşte:

1. **ḳāmet-i ḫam-geşte:**
Gazel 516
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Eğrilmiş, bükülmüş boy.

Yaturın ḳāmet-i ḫam-geşte ile kūyuñda
Ölemem çaḳ yirümi ṣaff-ı niʿāl eylemesem

kāmet-i hırāmān:

1. **ḳāmet-i ḫırāmān:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Salınan boy.

Dıraḫt-ı bār-ver-i gül-sitān-ı Firdevs'e
Atardı ṭaʿne ṭaşın ḳāmet-i ḫırāmānı

kāmet-i himmet ü ihsān:

1. **ḳāmet-i himmet ü iḥsān:**-*ı, -n, -a*
Kaside 24
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve cömertlik endamı.

Aṭlas-ı çerḫi biçerdi aña ḫayyāṭ-ı cihān
Ḳāmet-i himmet ü iḥsānına itseydi vefā

kāmet-i serv:

1. **ḳāmet-i serv:**-*i*
Gazel 656
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Selvi ağacının boyu.

Ḳāmet-i servi ber-ā-ber ṭutma ḳadd-i yār ile
Boylamadan söyleme hergiz sözüñ ey bāġ-bān

kāmet-i ʿuşşāk-ı ġam-perver:

1. **ḳāmet-i ʿuşşāḳ-ı ġam-perver:**
Müfret 119
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gamla beslenmiş âşıkların boyu.

Şeh-i ʿışḳa livādur ḳāmet-i ʿuşşāḳ-ı ġam-perver
Başında dāġ-ı derdi bir müdevver muṣḥafa beñzer

kāmet-i yār:

1. **ḳāmet-i yār:**-*a*
Gazel 157
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin boyu, endamı.

Ḳāmet-i yāra göñül virmez cihānda var mıdur
Olmaya aṣlā ṣanevber gibi idrāki meger

[G.228:10, Mf.509:1, G.553:9, Mf.121:1]

kāmetin kemān ḳıl-:

1. **kāmetin kemān ḳıl-:**-*dı*
Kaside 19
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Boyunu iki büklüm hale getirmek II Yaşlandırmak.

Faẕl ehli oldılar hedef-i nāvek-i belā
Ḳıldı zamāne her birinüñ kāmetin kemān

kām-gīr ol-:

1. **kām-gīr ol:**-*maz*
Gazel 402
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İsteğine ulaşmak.

Bir ednā ḫūşesiyle kimse çünkim kām-gīr olmaz
Revādur bād-ı āhum ḫırmenin ḳaldursa gerdūnuñ

kām-ı dil:

1. **kām-ı dil:**-*e*
Gazel 129
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönül arzusu.

Bāġa varsam iderüm zīr-i ṣanavberde ḳarār
Geleli kām-ı dile piste-i ḫandānı leẕīẕ

kām-ı dil-i ʿāşık:

1. **kām-ı dil-i ʿāşık:**
Gazel 84
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Âşığın gönül arzusu.

Yārüñ dehenin Ḥāletiyā biz de görürdük
Kām-ı dil-i ʿāşık gibi ger olmasa nā-yāb

kām-ı ejdehā:

1. **kām-ı ejdehā:**
Gazel 12
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Büyük yılanın arzusu.

Miftāḥ-ı genc-i ṭāliʿ-i fırūzumuñ benüm
Gūyā ki oldı cāy-gehi kām-ı ejdehā

[G.290:2, G.292:22]

kām-ı rindān-ı cihān:

1. **kām-ı rindān-ı cihān:**
Gazel 656
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünya kalenderlerinin arzusu.

Bādedür ḥaḳḳā ki ancaḳ kām-ı rindān-ı cihān
Sāḳi-i meclis gibi dünyāda yoḳdur kāmrān

kāmını ṭut-:

1. **kāmını ṭut-:**-*du*, -*k*
Gazel 373
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Arzusunu gerçekleştirmek.

Ol neheng-i baḥr-i teslīmüz ki ṭutduḳ kāmumuz
Geçmeden ḥabl-i metīn-i miḥnete ḳullāb-ı ʿışḳ

kāmilü'l-ʿayār:

1. **kāmilü'l-ʿayār:**
Kaside 6
Mısra: **64**
Ayarı tam, mükemmel, büsbütün.

Ḳılsañ ʿaceb mi pūte-i ġamdan beni ḫalās
Sen nāḳıd-ı zamāne vü ben kāmilü'l-ʿayār

kāmilü'l-ʿayār ol-:

1. **kāmilü'l-ʿayār ol-:**-*a*
Gazel 292
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Ayarı tam, mükemmel olmak.

Ḥaḳḳā ki genc-i medḥ-i cenābında yaraşur
Naḳdīne-i süḫan ki ola kāmilü'l-ʿayār

kāmilüñ işi:

1. **kāmilüñ işi:**
Gazel 223
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kemale ermiş, olgun kimsenin meşguliyeti.

Kāmilüñ ṭaş yaṣdanup ṭopraḳ döşenmekdür işi
Bāliş-i rāḥatda dāʾim cāhil-i nā-dān yatur

kāmrān:

1. **kāmrān:**
Gazel 288
Mısra: **10**
Arzusuna, muradına ermiş, bahtiyar.

Devletinde şāh-ı ʿışḳuñ intiẓām olsun diyü
Ehl-i ḥüsni kāmrān ʿuşşāḳı nā-kām itdiler

[G.304:3, G.656:2, G.667:9]

kāmrān eyle-:

1. **kāmrān eyle:**-*r*
Kaside 39
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Muradına erdirmek, arzusuna nail etmek.

Varasın illā meger bir bezme kim bir cürʿası
Kem gedāyı Cem gibi eyler ölünce kāmrān

kāmrān ol-:

1. **kāmrān ol:**-*ur*
Gazel 253
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Arzusuna nail olmak, mesut bahtiyar olmak.

Bir nā-murāduñ irse eli genc-i vuṣlata
Ey Ḥāletī ölünceye dek kāmrān olur

kāmrānī:

1. **kāmrānī:**
Kaside 38

Mısra: **32**
Mutluluk, bahtiyarlık.

Anuñ āstānında ḫidmetde olmaḳ
Zihī ser-bülendī zihī kāmrānī

kām-revā vü nevāl-baḫş ol-:

1. **kām-revā vü nevāl-baḫş ol:**-*sun*
Kaside 22
Mısra: **35**
Kelime Tipi: **-**
Muradına ermiş ve talihli olmak.

Olsun hemīşe kām-revā vü nevāl-baḫş
Kilk-i ḳażā zebān-zedi olduḳça kāf u nūn

kām-şümār:

1. **kām-şümār:**
Gazel 141
Mısra: **6**
İstek sayan.

Pūye-i bāddadur feyż-i ṭarīḳ-i ġam-ı ʿışḳ
İremez menzile çün leng olan kām-şümār

ḳamu:

1. **ḳamu:**
Gazel 438
Mısra: **3**
Bütün, hep.

Ḥüsn iline şehsin ḳamu ʿuşşāḳ-ı siyāhuñ
Dāġ u elifi anlara tīġ ü siper itdüñ

[M.9:262]

kan:

1. **ḳan:**
Gazel 197
Mısra: **2**
Kan, kan gibi kıpkırmızı renk.

Şīşe-i ḳalbüm şikest itmek saña āsān gelür
Hiç dimezsin gözlerinden yaş yirine ḳan gelür

[G.295:10, G.326:5, G.352:7, G.401:7, G.450:3, G.544:2, G.565:10, G.685:4, G.797:3, K.28:4, M.2:10, M.8:88]

2. **ḳan:**
Gazel 660
Mısra: **1**
Kan lekesi.

İstemez ol pāk-dāmen dāmen-i pākinde ḳan
Anuñ içündür olur ḳatlümde dāmen-der-miyān

3. **ḳan:**-*un*
Gazel 400
Mısra: **2**
Damarların içinde dolaşarak vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı.

Şanma ey dil görinen lebleridür cānānuñ
Ḳaldı aġzında iki ḳaṭre içerken ḳanuñ

[G.409:5, G.466:4, G.467:6, G.523:3, G.710:3, G.731:10, G.832:6, G.835:6, G.836:2, K.7:13, K.9:9, K.14:46, K.23:27, K.23:30, M.5:83]

4. **ḳanumı:**-*um, -ı*
Gazel 475
Mısra: **10**
Vücuttaki hayati sıvı, kan II Aşığın dökülen kanı, sevgili uğruna feda ettiği canı.

Olsun cihānda niʿmet-i vaṣluñ baña ḥarām
Ben saña eylemezsem eger ḳanumı ḥelāl

kān:

1. **kān:**
Gazel 114
Mısra: **7**
Altın ve gümüş gibi madenlerin çıktığı maden ocağı; kaynak.

Tīşesiyle Kūh-ken kān deldi dir şol kimse kim
Gördi eşk-i laʿl-fāmın raḫne-i ḫārāda sürḫ

[G.451:3, G.771:6, K.36:64, Kt.73:4]

kan-:

1. **ḳanmadan:**-*madan*
Gazel 229
Mısra: **5**
Doymak.

Şunup cām-ı leb-i cān-baḫşı ammā ḳanmadan ʿāşıḳ
Çeküp alan dehānından o şūḫ-ı cān-sitānumdur

kan aġla-:

1. **ḳan aġla:**-*duk, -um, -dan*
Gazel 399
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kanlı gözyaşı dökmek II Çok üzülmek.

Tīr-i müjenüñ gāhi gelür çeşme ḫayāli
Ḳan aġladuġumdan bilürin geldügin anuñ

[G.199:4, G.595:3, G.635:3, G.716:7, M.8:64]

kan ağlat-:

1. **ḳan aġlat:**-*ur*
Gazel 694
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kan ağlatmak; büyük bir üzüntü içinde bırakmak.

Dest-i dil-berden gelen cām-ı teġāfül özgedür
Aġladur elbette her bir cürʿası ʿuşşāḳa ḳan

kan ak-:

1. **ḳan aḳ:**-*ar*
Gazel 467
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Kan akmak.

Şol zamānda kim ḫadengin çekdi ol şūḫ-ı cihān
Bām-ı ʿışḳuñ ḳan aḳar bir nāv-dānıdur göñül

[G.505:7]

kan derlere bat-:

1. **ḳan derlere bat:**-*up*
Kaside 23

Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kan ter içinde kalmak II Çok terli, yorgun, perişan durumda olmak.

Dem-ālūd oldı ẓann itdi görenler rūz-ı heycāʾda
Çalışmaḳdan batup ḳan derlere ol tīġ-i berrānuñ

kan dök-:

1. **ḳan dök:**-*me, -de*
Gazel 439
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Öldürmek, cana kıymak.

Herkesüñ destinde şimdi tīġ ile ḫançer gerek
Her kişi ḳan dökmede çün ġamze-i dil-ber gerek

[G.356:6, G.557:1, Mf.320:1]

kan em-:

1. **ḳan em:**-*er*
Mesnevi 9
Mısra: **116**
Kelime Tipi: **Deyim**
Hiç insaf etmeden sömürmek, varını yoğunu elinden almak.

Benem ol ḫurde-sāl-i mehd-i ḫırmān
Ki būstān-ı ümīdinden emer ḳan

kan eyle-:

1. **ḳan eyle:**-*y, -e*
Müseddes 3
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Başkasının kanını dökmek, cinayet işlemek.

Sāġar-ı bezm-i belā ister gözüm ḳan eyliye
Derdi oldur kim beni derdiyle nālān eyliye

[G.222:6, G.605:8]

2. **ḳan eyle:**-*r*
Gazel 184
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kanlı gözyaşı dökmek.

Dem-ā-dem yāra ḳarşu eşkini düşmen revān eyler
Maḥabbet ehli ammā ḳābil olmaz aña ḳan eyler

kān eyle-:

4. **kān eyle:**-*y, -en*
Kaside 27
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Kaynak yapmak.

Eylemiş ben bendesin bir gevher-i kān-ı hüner
Eyliyen ẕāt-ı şerīfüñ gevher-i iḥsāna kān

kan iç-:

1. **ḳan iç:**-*me, -de*
Kıt'a 95
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kanlar içinde bırakmak, yaralamak; üzmek, eziyet etmek.

Gice gündüz içmede ḫalḳ-ı cihānuñ ḳanını
Çerḫ-i mīnā-fām ḳalmaz şīşe-i ḥaccāmdan

kan içdür-:

1. **ḳan içdür:**-*ür*
Mesnevi 9
Mısra: **111**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kan içirmek II Acı çektirmek.

Baña ḳan içdürür sāḳi-i gerdūn
N'ola olsa lebüm ālūde-i ḫūn

kan ile ṭol-:

1. **ḳan ile ṭol:**-*dı*
Gazel 746
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kan ile dolmak.

Sevinsün dil görüp dīdāruñ ey şūḫ-ı cihān-dīde
Yeter ḳan ile ṭoldı bir zamān dil bir zamān dīde

[K.16:46]

kan ile ṭolmış göñül:

1. **ḳan ile ṭolmış göñül:**
Gazel 164
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kanla dolu gönül.

Çaldı seng-i cevre bu ḳan ile ṭolmış göñlümi
Şīşe-i mey şandı anı beñzer ol mest-i ġurūr

kan it-:

1. **ḳan it:**-*se*
Gazel 458
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kanla doldurmak. II Izdırap çektirerek kanlı gözyaşı döktürmek.

Yine firḳat gözümüñ yaşını ḳan itse gerek
Yine ʿışḳuñ beni rüsvā-yı cihān itse gerek

[Trk.B.1:116, G.188:2]

kan kaş-:

1. **ḳan ḳaş:**-*ur*
Kaside 6
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Atın aşırı yorulması sonucu kan işemesi.

Bir şīrār-ı şīr-şıfatdur degül şihāb
Gördükçe anı ḳan ḳaşur raḫş-ı rūzgār

kan kuyusı:

1. **ḳan ḳuyusı:**
Gazel 110
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kan kuyusu II Şarap dolu kadeh.

Ḳaṣd ider laʿl-i lebüñ öpmege her bār ḳadeḥ
Oldı bir ḳan ḳuyusı şeb-rev-i ʿayyār ḳadeḥ

kan ol-:

1. **ḳan ol:**-*up*
Gazel 731

Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Kan dolmak, kana bulanmak.

Ḳaṭre ḳaṭre ḳan olup eṭrāf-ı çeşmüm Ḥāletī
Yāri tesḫīr eyledüm ol sübḥa-i mercān ile

[G.31:5, G.469:6, G.761:13, Mf.478:2, Mf.601:1]

kan saçıl-:

1. **ḳan şaçıl-:**-*ur*
Gazel 370
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kan dökülmek, can almak.

Gelse ḫayāl-i nāvek-i müjgānı çeşmüme
Eglenmeyüp hemān şaçılur ḳan ṭaraf ṭaraf

kan ṭam-:

1. **ḳan ṭam:**-*ar*
Mesnevi 8
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Kan damlamak.

Olur mı erġavān şāḫ ile yek-sān
Ḳılıcuñdan senüñ dāʾim ṭamar ḳan

[G.157:10]

kan üzre ḳan ol-:

1. **ḳan üzre ḳan ol:**-*ur*
Gazel 722
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kan üstüne kan olmak, her yer kan olmak.

Olur ḳan üzre ḳan ey Ḥāletī bezm-i maḥabbetde
Düşerse ʿaks-i ruḫsārı o şūḫuñ çeşm-i pür-ḫūna

[Mf.89:2]

kan yaġdur-:

1. **ḳan yaġdur:**-*ur*
Mesnevi 7
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Devamlı kan dökmek, düşmanı mağlup etmek.

Düşmenüñ gelse semt-i reʾsine ger
Tīġi ḳan yaġdurur seḥāba döner

kan yalaş-:

1. **ḳan yalaş-:**-*mak*
Kaside 12
Mısra: **58**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eski bir geleneğe göre, kardeş olabilmek için iki kimsenin birbirinin birer damla kanını yalaması, kan kardeşi olmak (Tanyeri, 1999, 161).

Gürg-i ḫūn-ḫˇāra sürer pāy-ı seg-i çūbāna rūy
Devr-i ʿadlinde yalaşmaḳ isteyüp mīşiyle ḳan

kan yut-:

1. **ḳan yut:**-*ar*
Gazel 44
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Acıya ve eziyete dayanmak, tahammül etmek; bir sebeple çok acı ve eziyet çekmek.

Şu kim devrān elinden ḳan yudar cām-ı şarāb-āsā
Hevā-yı ʿışḳ ile başa çıḳan olur ḥabāb-āsā

kana boyanık:

1. **ḳana boyanıḳ:**
Gazel 384
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kanlı, kan gibi kırmızı renkli.

Ser-çeşme-i çeşmüm var ise ḫūn-ı cigerdür
Yaşum niçe demdür ki aḳar ḳana boyanıḳ

kana bürün-:

1. **ḳana bürün:**-*üp*
Terkib-bend 1
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Kan içinde kalmak.

Dökerler eşk-i ḥasret yād idüp güftār-ı şīrīnin
Cihān ṭūṭīleri hep al olurlar bürünüp ḳana

kāna döndür-:

1. **kāna döndür:**-*ür, -ler*
Gazel 721
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Maden ocağına çevirmek II Kan yapmak, kanlı hale getirmek.

Fikr-i laʿlüñle ġam-ı ḫaṭṭ-ı zümürrüd-fāmuñ
Döndürürler bu dil-i ḫāk-nihādı kāna

kana gir-:

1. **ḳana gir:**-*me, -y, -e*
Gazel 718
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kana bulanmak; birinin canına kast etmek.

Gāhī dili geh dīde-i pür-ḫūnı ḳılur cāy
Bir dem mi olur ġamzelerüñ girmeye ḳana

[G.715:12, G.755:8]

kana müstaġraḳ:

1. **ḳana müstaġraḳ:**
Gazel 648
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kana batmış, kanlar içinde kalmış.

Ḳana müstaġraḳ görür göz merdümin baḳmaz ḥasūd
Bilmez imiş ḳadrini insānuñ insān olmayan

kana şerīk ol-:

1. **ḳana şerīk ol-:**-*ma*
Gazel 721
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kana bulaşmak II Suça ortak olmak.

Öldürürse beni ol şūḫ-ı cihān öldürsün
Gel şerīk olma sen ey çerḫ-i cefā-cū ḳana

[G.719:8, K.13:19]

ḳanāʿat:

1. **ḳanāʿat:**
Gazel 479
Mısra: **2**
Elindekiyle yetinme, kısmetine razı olma.

Her gice ḫāne-i aġyārı ḳılurken menzil
Ayda bir görmege ol yāri ḳanāʿat müşkil

[G.507:8, G.707:9, Mf.232:2]

ḳanāʿat eyle-:

1. **ḳanāʿat eyle:**
Gazel 90
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yetinmek, kanaat etmek.

Ḳanāʿat eyle ḫālüñe dem-ā-dem baḳma bālāya
Eger kim düşmesün dirseñ başuñdan efser-i devlet

[K.21:74]

ḳanāʿat gel-:

1. **ḳanāʿat gel-:**-*me, -y, -üp*
Müseddes 2
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Azla yetinmek.

Ṭaşup seyl-i belā ḫūn-ı dil adlu çeşme-sārumdan
Ḳanāʿat gelmeyüp hergiz bu çeşm-i eşk-bārumdan

ḳanāʿat it-:

1. **ḳanāʿat it:**-*mez*
Gazel 94
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yetinmek.

ʿĀşıḳuñ ḳanını içmekden uşanmaz çeşm-i yār
Bādeye itmez ḳanāʿat gūyiyā bir mey-perest

[G.732:6, K.21:83]

ḳanāʿat ḳıl-:

1. **ḳanāʿat ḳıl:**-*ma, -y, -up*
Gazel 361
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yetinmek.

Kendü yaḳmaḳla ḳanāʿat ḳılmayup pervānesin
Bulsa eyler dūddan bir ebr-i āteş-bār şemʿ

[G.437:7, K.10:11]

ḳanāʿat-kār ol-:

1. **ḳanāʿat-kār ol:**-*up*
Gazel 821
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kısmetine razı olmak.

Güler yüz ya tebessüm baña senden dil-berā besdür
Ḳanāʿat-kār olup ʿāşıḳ çoġa ṭutmaḳ gerek azı

kanat:

1. **ḳanaduñla:**-*un, -la*
Kaside 8
Mısra: **73**
Kanat, uçma organı.

Ḳanaduñla uçar sehm-i saʿādet her yaña sensin
Hümā-yı evc-i ʿizzet şāh-bāz-ı evc-i istiġnā

[M.3:94, M.5:70]

kanat-:

1. **ḳanatdı:**-*dı*
Kaside 25
Mısra: **8**
Kanamasına yol açmak.

Nihāl-i penbe-i berfī alınca cisminden
Ḳanatdı dāġların ṣanmañuz gül-i aḥmer

kand:

1. **ḳandi:**-*i*
Gazel 214
Mısra: **6**
Şeker.

Laʿl-i leb-i nigār ki şīrīn ü sürḫdür
Seyr eyliyen ṣanur ki dehānında ḳandi var

k'anda:

1. **k'anda:**
Gazel 128
Mısra: **9**
Ki orada.

Ābdālıyam şu tekye-gehüñ k'anda Ḥāletī
Eyler nemed külāha ḥased tāc-ı Keyḳubād

[G.563:9]

ḳanda:

1. **ḳanda:**
Gazel 83
Mısra: **4**
Nerede, her nerede.

Göñlümde ʿışḳ var-idügin añladı ḥabīb
Ḳanda defīne olsa bulurmış anı ġurāb

[G.233:2, G.343:8, G.424:9, G.548:9, G.581:10, G.692:3, G.720:13, K.12:68, Mf.330:2]

2. **ḳanda:**
Gazel 84
Mısra: **1**
"Nerede" soru zamiri.

Ḳanda idügin bilmege ol mihr-i cihān-tāb
Ḳıldum eşer-i naḳl-i semendini suṭurlāb

[G.292:30, K.31:22, K.39:23, Mf.599:2,

3. **ḳandadur:**-*dur*
Gazel 156
Mısra: **1**
Nerede II Kan içinde.

Ḳandadur aġzuñ senüñ cānā sözüñden bildiler
Virdi güftāruñ bugün ʿuṣṣāḳa ġāʾibden ḫaber

[G.195:6, G.308:16, G.311:8, G.559:4, G.578:3, G.692:13]

ḳanda ḳanda:

1. **ḳanda ḳanda:**
Kaside 10
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Nerede...nerede...

Şehā ben ḳanda ḳanda ḫˇāce-i bāzār-ı naẓm olmaḳ
Velī Sulṭān Murād'uñ naḳd-i luṭfı oldı ser-māye

kandan:

1. **ḳandan:**
Gazel 761
Mısra: **9**
Nereden.

Yā İlāhī āh-ı serdüm bilmezin ḳandan gelür
Sīne ḫod pürdür dem-ā-dem āteş-i sūzān ile

kand-i laʿl:

1. **ḳand-i laʿl:**-*ün, -den*
Gazel 874
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) kırmızı dudağının şekeri.

Ḥāletī-veş ḳand-i laʿlüñden şehā ḫāmūş iken
Ḳıldı mirʾāt-ı ruḫuñ bir ṭūṭi-i gūyā beni

ḳandīl:

1. **ḳandīldür:**-*dür*
Gazel 55
Mısra: **8**
Kandil, çerağ, meşale.

Nedür cāy-ı taʿaccüb bunda zāhid
Gönül ḳandīldür ebrūsı miḥrāb

[Mf.97:1]

ḳandīl-i ʿarş:

1. **ḳandīl-i ʿarş:**-*ı*
Mesnevi 4
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Arşın kandili.

Güldi güller gibi sürūrından
Yaḳdı ḳandīl-i ʿarşı nūrından

ḳandīl-i mihrāb:

1. **ḳandīl-i mihrāb:**
Mesnevi 8
Mısra: **126**
Kelime Tipi: -
Mihrap meşalesi.

Eger bir mescide seng olsa pertāb
Şikest olmaz meger ḳandīl-i mihrāb

ḳandīl-i rūşen:

1. **ḳandīl-i rūşen:**-*dür*
Gazel 54
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aydınlık, parlak kandil.

Ḳaşlaruñ miḥrābına ḳandīl-i rūşendür göñül
Āb-ı gül-gūn yirine aña ḳomışlar ḫūn-ı nāb

kandur-:

1. **ḳandurur:**-*ur*
Gazel 369
Mısra: **9**
İçme isteğini tamamen karşılayacak kadar içirmek, doya doya içirip susuzluğunu gidermek.

Hiç ḳandurur mı Ḥāletiyā āb-ı vuṣlata
Bir reşḥa-i murādı iden dil-rübā dirīġ

ḳanġı:

1. **ḳanġı:**
Gazel 5
Mısra: **10**
"Hangi" soru sıfatı.

Urdığı ya murġ-ı dildür ya nişān-ı sīnedür
Ḳanġı nāvek kim olur eflāk şaştından cüdā

[G.233:7, G.240:1, G.791:7, G.847:4, Trk.B.1:34, Mf.510:1]

ḳanġı ṭaş ḳatı ise başını ur:

1. **ḳanġı ṭaş ḳatı ise başını ur:**-*sun*
Gazel 211
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Atasözü**
Hangi taş katıysa başını ona vur: "kendi kusurun yüzünden zor bir duruma düştüğünde kendini suçla ve başkalarından yardım isteme" anlamında bir atasözü.

Nerm olur āh-ı dilümden dil-i sengīn-i nigār
Ḳanġı ṭaş ḳatı ise başını ursun aġyār

[Mf.562:2]

kangısı:

1. **ḳanġısı:**
Mesnevi 5
Mısra: **9**
Hangisi.

Ḳanġısı dürr-i şāh-vār degül
Ḳanġısı mihr-i tāb-dār degül

[M.5:10]

kanı:

1. **ḳanı:**
Gazel 6
Mısra: **3**
Hani, nerede anlamında soru sözcüğü.

Ḳanı ol zülf-i ḫam-der-ḫam gibi bir māye-i devlet
Aña hergiz muʿādil olamaz dünyā vü mā-fihā

[G.161:14, G.168:13, G.372:7, G.430:8, G.566:6, G.573:4, G.845:3, G.866:9, K.8:50, K.22:6, K.24:30, K.25:52, K.38:5, K.42:35, K.42:39, K.42:40, K.42:41, K.42:42, Kt.16:1, Kt.86:1, M.8:25, M.8:121, M.8:138, M.9:162, Mü.8:33, Trk.B.1:59]

2. **ḳanı:**
Müfret 104
Mısra: **2**
Hani II Kan, vücuttaki kırmızı hayati sıvı.

Görenler ḥumret-i çeşm-i
ʿalīlüñ ey perī-peyker
Ḫoten āhūsınuñ ḳanı daḫı
müşk olmamış dirler

kānīʿ:

1. **ḳānīʿ:**
Gazel 340
Mısra: **5**
Kanaat eden, kendisine verilenle yetinen.

Degül dīvāne dil ḳāniʿ yüzüñ
görmekle sulṭānum
Faḳīre genc-i vaṣluñ olmasa
hergiz ġınā gelmez

kān-ı fikr:

1. **kān-ı fikr:**-*üm, -den*
Gazel 554
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **-**
Fikir kaynağı.

Bilmez iken pertev-i ḫurşīd-i
raġbet n'idügin
Kān-ı fikrümden olur pākīze
gevherler ʿıyān

kanı ḥelāl ol-:

1. **ḳanı ḥelāl ol:**-*sun*
Gazel 674
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kanı helal etmek, canını feda etmek II Kan akıtanı cezalandırmamak.

Hemān tek bezme gel cānā
ruḫuñ gül gibi al olsun
Olursa siḥr ile cādū gözüñ
ḳanum ḥelāl olsun

kān-ı imkān:

1. **kān-ı imkān:**-*da*
Kaside 42
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **-**
İmkân madeni.

Ḫaṭā ile ṭoḳunup tīşe kān-ı
imkānda
Şikeste eyledi bir gevher-i
fürūzānı

kān-ı ʿışḳ:

1. **kān-ı ʿışḳ:**-*un, -da*
Gazel 314
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Aşk madeni.

Cismümüz ḫār-ı sitem ġarḳa-i
ḫūn itmişiken
Kān-ı ʿışḳuñda senüñ gül gibi
ḫandānuz biz

kanı kayna-:

1. **ḳanı ḳayna:**-*r*
Gazel 510
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yerinde duramaz olmak, heyecanlanmak, içinde sevgi coşup taşacak hale gelmek.

Pürdür ġamuñla sīne-i
sūzānumuz bizüm
Ḳaynar añılsa laʿl-i lebüñ
ḳanumuz bizüm

kān-ı kerem:

1. **kān-ı kerem:**
Kaside 40
Mısra: **68**
Kelime Tipi: **-**
Kerem, bağış kaynağı.

Ġarḳa-i lücce-i ġam eylesün
Allāh beni
Uzadursam eger ey kān-ı
kerem ġayrıya el

[G.384:10, Kt.88:2]

kanı ki:

1. **ḳanı ki:**
Kıt'a 58
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Hani, nerede.

Ḳanı ki bāʿiş olup şaydına
ġazālānuñ
Olurdı şāhlaruñ luṭfına bahāne
ġazel

kān-ı laʿl:

1. **kān-ı laʿl:**-*i, -n, -den*
Kaside 36
Mısra: **66**
Kelime Tipi: **-**
Yakut kaynağı.

Pertev-i tīġüñ velī düşse
Bedaḫşān üstine
Çeşme-i ḫūn-āb ola her kān-ı
laʿlinden revān

kān-ı luṭf:

1. **kān-ı luṭf:**-*a*
Kıt'a 73
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
İyilik kaynağı.

Sensin ol kim pertev-i mihr-i
ʿināyet-ẕātuñı
Kān-ı luṭfa gevher itmiş
gevher-i iḥsāna kān

kān-ı maḥabbet:

1. **kān-ı maḥabbet:**
Gazel 98
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Aşk madeni.

Zerd oldı yüzüm ʿışḳuñ ile
aḳdı sirişküm
Gösterdi yine sīm ü zerin kān-ı
maḥabbet

kān-ı mekremet:

1. **kān-ı mekremet:**
Kaside 5
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **-**
Cömertlik madeni.

Feyż itse baḥr-i cūduñ eyā kān-
ı mekremet
Ebr-i bahār olurdı güher-rīz ü
dürr-niṣār

kān-ı mürüvvet:

1. **kān-ı mürüvvet:**
Tarih 1
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
İyilik, cömertlik kaynağı.

Ḫalḳuñ bugün oturdı daḫı
yirine cānı
Oturmaġ ile ṣadrına ol kān-ı
mürüvvet

kanı ol demler:

1. **ḳanı ol demler:**
Gazel 78
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hani o zamanlar ki.. Ah nerede o eski günler anlamında kalıp ifade.

Ḳanı ol demler ki eşkümle ṣulardum kūyuñı
Şimdi sūz-ı sīneden ḳalmadı hiç çeşmümde āb

kanı ol demler ki:

1. **ḳanı ol demler ki:**
Gazel 57
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hani o zamanlar ki.. Ah nerede o eski günler anlamında kalıp ifade.

Ḳanı ol demler ki eşkümle ṣulardum kūyuñı
Şimdi tāb-ı sīneden ḳalmadı hiç çeşmümde āb

kān-ı ṭabʿ:

1. **kān-ı ṭabʿ:**-*un, -dan*
Gazel 666
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **-**
Yaradılış madeni II Şairlik yeteneği.

Pertev-i ḫurşīd raġbet görmeden ey Ḥāletī
Kān-ı ṭabʿuñdan olur pākīze gevherler ʿıyān

kanı yirde kal-:

1. **ḳanı yirde ḳal:**-*maz*
Gazel 521
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
İntikamı alınmamak. Yapılan bir kötülüğün hesabı sorulmamak.

Ṣu yirine ḳan içer her bir seg-i kūy-ı nigār
Öldürürse yirde ḳalmaz dōstlar ḳanum benüm

kanı yire dökül-:

1. **ḳanı yire dökül:**-*mez*
Kaside 3
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kanı yere dökülmek, canını almak.

Ḫaṣmuñ yire dökülmez idi ḳanı olmasa
Teʾsīr-i kevkeb-i şeh-i Mirrīḫ-i intiḳām

kān-ı zeberced-i çemen:

1. **kān-ı zeberced-i çemen:**-*i*
Gazel 219
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Çimenliğin yeşilinin kaynağı.

Kān-ı zeberced-i çemeni zīr-i ḫākden
Buldı çıḳardı ṣanʿat ile ebr-i nev-bahār

kān-ı zümürrüd-i çemen:

1. **kān-ı zümürrüd-i çemen:**-*i*
Gazel 131
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **-**
Çimen zümrüdünün kaynağı.

Kān-ı zümürrüd-i çemeni zīr-i ḫākden
Buldı çıḳardı ṣanʿat ile ebr-i nev-bahār

kanın dök-:

1. **ḳanın dök:**-*er*
Gazel 404
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Yaralamak ya da öldürmek.

Melek-ṣūretdür ol dil-ber velī Mirrīḫ-sīretdür
Ṣaḳın ey ʿāṣıḳ-ı ṣeydā alur cānuñ döker ḳanuñ

[G.157:4]

kanın iç-:

1. **ḳanın iç:**-*di, -ler*
Kaside 37
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kanını içmek II. Birini öldürmek.

İçdiler ḳanın ʿadūnuñ bāde-i gül-gūn gibi
Dem çeker ejderlere dönmişdi ol gün ġāziyān

kanına gir-:

1. **ḳanına gir:**-*miş*
Gazel 698
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kandırmak, aldatmak; kendine aşık etmek.

Ey şeh-i mülk-i melāḥat niye yuduñ ṭaraduñ
Ḳanuma girmiş iken bir niçe kez ol gīsū

[G.436:6]

kanını bağışla-:

1. **ḳanını bağışla-:**
Gazel 526
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kanını bağışlamak, uğrunda ölmek.

Eylesün nūş dem-ā-dem mey-i ḥamrā yirine
Benüm ol ġamze-i ḫūn-ḫāra bağışla ḳanum

kanını dök-:

1. **ḳanını dök:**-*me, -y, -e*
Gazel 141
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Öldürmek, cana kıymak.

Dökmege ḳanını her ṣubḥ çemen bülbülünüñ
Ḥançer-i ḫāra virür āb sipihr-i ġaddār

[G.708:7]

kanını iç-:

1. **ḳanını iç:**-*mek, -den*
Gazel 94
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Acı çektirmek, eziyet etmek.

ʿĀşıḳuñ ḳanını içmekden uşanmaz çeşm-i yār
Bādeye itmez ḳanāʿat gūyiyā bir mey-perest

[G.807:4, K.35:1]

2. **ḳanını iç:**-*er, -ler*
Gazel 862
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kanını içmek, öldürmek II Şarap içmek.

İttifāḳ ile içerler ḳanını ʿāşıḳlaruñ
İki ġamze iki rind-i bāde-peymālar gibi

kān-ken:

1. **kān-ken:**
Gazel 574
Mısra: **10**
Madenci, maden kazıcısı.

Yedi ḳat yirde midür gevher-i maḳṣūdum kim
Kān-ken baḫtumı eyler bu ḳadar zār u zebūn

kanlar ağla-:

1. **ḳanlar ağla:**-*r*
Müseddes 2
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kanlı gözyaşı dökmek II Çok üzülmek.

Naẓar ḳıl her dem aḳan ḫūna cism-i dāġ-dārumdan
Benüm her tāze dāġum ḳanlar aġlar rūzgārumdan

[Mü.2:12, Mü.2:18, Mü.2:24, Mü.2:30, Mü.2:36]

kanlar dök-:

1. **ḳanlar dök:**-*me, -den*
Gazel 117
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kan dökmek, yaralamak, öldürmek.

Ẓāhir olan māh-ı nev ṣanmañ ki ḳanlar dökmeden
Hiç gılāfa girmez oldı ḫançer-i berrān-ı çerḫ

kanlar ol-:

1. **ḳanlar ol:**-*ur*
Müseddes 8
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Kanlar dökülmek.

Ser-i kūyuñda senüñ her gice efġānlar olur
Niçe diller alınur baş kesilür ḳanlar olur

kanlar yut-:

1. **ḳanlar yut:**-*mış*
Gazel 35
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Zulme, eziyete maruz kalmak, sıkıntı çekmek.

Revā mı illerüñ ḳanını içmek gözlerüñ cānā
Senüñçün niçe ḳanlar yutmış iken ʿāşıḳ-ı rüsvā

kanlu:

1. **ḳanlular:**-*lar*
Müfret 279
Mısra: **2**
Kanlı II Katil.

Ḳalmadı bir ḫūb kim olmaya nālānuñ senüñ
Ḳanlular zindānıdur çāh-ı zenaḫdānuñ senüñ

2. **ḳanlu:**
Gazel 351
Mısra: **1**
Kanlı, kana bulaşmış.

Ḳanlu gelürse dīdelerümden ʿaceb mi yaş
Zīrā ki ḳıldı nāḫun-ı ġam baġrumı ḫırāş

[G.506:8, G.519:4, G.726:12]

kanlu ḳanlu yaşlar gel-:

1. **ḳanlu ḳanlu yaşlar gel:**-*se*
Gazel 44
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözlerden kan gibi kırmızı gözyaşı gelmesi, ağlamaktan gözlerin kızarması anlamındadır.

ʿAceb mi gözlerümden ḳanlu ḳanlu yaşlar gelse
Ciger nār-ı belā-yı hicr ile yandı kebāb-āsā

kanlu pīrāhen:

1. **ḳanlu pīrāhen:**
Gazel 395
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kanlı gömlek (Hz. Yusuf'a telmih vardır).

Degül gül ḫusrev-i Nevrūz'a geldi ḳanlu pīrāhen
İrince ʿandelīb-i bāġa zaḫmı ḫançer-i ḫāruñ

kanlu ṭaş:

1. **ḳanlu ṭaş:**-*um*
Gazel 596
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kanlı taş.

Benüm bir ḳanlu ṭaşum yoḳ disem olurdı dünyāda
Eger göz yaşı ḫūnīn itmeseydi işigüñ ṭaşın

kanlu yaş:

1. **ḳanlu yaş:**-*um, -dan*
Gazel 62
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kanlı gözyaşı.

Gör ṭāliʿüm ki ḳanlu yaşumdan ḫicāb ider
Gerçi ḫicābı refʿ itdi ḫāṣṣiyyet-i şarāb

[G.379:4]

ḳanlular zindānı:

1. **ḳanlular zindānı:**-*dur*
Gazel 409
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Katiller hapishanesi.

Ḳalmadı bir ḫūb kim olmaya nālānuñ senüñ
Ḳanlular zindānıdur çāh-ı zenaḫdānuñ senüñ

ḳannād-ı zamān:

1. **ḳannād-ı zamān:**
Kaside 37
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Zaman şekercisi.

Kelle-i şekker şanur dükkān yüzünde seyr iden
Ḳālıb-ı çūbına kāġıd şarsa ḳannād-ı zamān

k'anuñ:

1. **k'anuñ:**
Kaside 20
Mısra: **38**
"...ki onun".

Düşeydi āftāb-ı saṭvetinden aña bir pertev
Olurdı ḥāṣılı k'anuñ ser-ā-ser laʿl peykānı

[Mf.601:2]

kānūn:

1. **ḳānūnuñı:**-*uñ, -ı*
Gazel 474
Mısra: **4**
Dikdörtgen biçiminde, bir köşesi kesik, yassı bir sandık üzerine gerilmiş tellerden oluşan, tırnak adı verilen çalgıçlarla çalınan ince saz çalgısı.

Nāledür teʾsīr iden yārüñ dil-i sengīnine
Muṭribā sen çeng ile ḳānūnuñı var ṭaşa çal

2. **ḳānūn:**
Gazel 582
Mısra: **6**
Âdet, kural.

Seḥer kūyında kūs-ı sīne-i ʿāşıḳ dögülmekdür
O şāh-ı nev-ẕuhūruñ dāʾim icrā itdügi ḳānūn

3. **ḳānūnuñ:**-*uñ*
Gazel 402
Mısra: **6**
Kanun, kural, yasa. ll Bir müzik aleti çeşidi.

Mey ü ney görmedük işitmedük çoḳdan bu bezm içre
Mürūr-ı dehr ile ey Cem bozuldı gitdi ḳānūnuñ

kānūn:

1. **kānūn:**
Kaside 32
Mısra: **60**
Kış mevsiminin ilk iki ayı (Aralık, ocak).

Eger kim düşse tāb-ı āftāb-ı luṭfı dünyāya
Şitā faṣlında kānūn olmaya hiç cemreden ʿārī

kānūn eyle-:

1. **ḳānūn eyle:**-*y, -en*
Gazel 532
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sürekli hale getirmek, değişmez kural yapmak.

Öldürür ʿāşıḳları bir bī-emāndur sevdügüm
Ẓulmi ḳānūn eyliyen şāh-ı cihāndur sevdügüm

[G.222:5]

2. **ḳānūn it:**-*di*
Gazel 574
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Adet haline getirmek II Müzik aleti yapmak.

Gördi āheng ṭutar çoḳ bulunur Ḥāletiyā
İtdi nā-sāzlıġı muṭrib-i devrān ḳānūn

kānūn-ı ʿışḳ:

1. **ḳānūn-ı ʿışḳ:**-*dan*
Gazel 514
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşkın kanunu II Aşkın gereği.

Virmez miyüm ḳapuñda senüñ naḳd-i cānı ben
Ḳānūn-ı ʿışḳdan güzelüm bī-ḫaber miyem

kānūn-ı maḥabbet:

1. **ḳānūn-ı maḥabbet:**-*dür*
Gazel 263
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşkın kanunu.

Eger yay olsa ḳaddüñ derd ile ol yāra incinme
Bu ḳānūn-ı maḥabbetdür dilā böyle ḳurulmışdur

kap-:

1. **ḳapmaġa:**-*ma, -y, -a*
Gazel 80
Mısra: **6**
Birdenbire yakalayarak, çekerek almak.

Düşmen ṣalarsa yāra kebūterle nāmesin
Olur duḫān-ı āh anı ḳapmaġa seḫāb

[G.219:2, G.429:9, G.727:7]

kapan-:

1. **ḳapanmaz:**-*maz*
Müfret 582
Mısra: **2**
Kapalı hale gelmek.

O mest-i bezm-i ʿizz ü nāz olan şūḫ-ı sitem-kārum
Ḳapanmaz mey-kede isterse görsün çeşm-i ḫūn-bārum

kapat-:

1. **ḳapatmayup:**-*ma, -y, -up*
Mesnevi 9
Mısra: **283**
Açık olan bir şeyi kapalı duruma getirmek, kapamak.

Ḳapatmayup gözin eşk-i nedāmet
Gide aʿdā-yı dînden ḫˇāb-ı rāḥat

ḳapıl-:

1. **ḳapılmaz:**-*maz*
Gazel 660
Mısra: **10**
Câzibesine tutulup bir şeye veya kimseye bağlanmak, âşık olmak.

Görmeyelden dām-ı zülf ü şāh-bāz-ı ġamzeñü
Ṭutulup ḳapılmaz oldı murġ-ı cān-ı nā-tüvān

ḳapla-:

1. **ḳaplaya:**-*y, -a*
Gazel 599
Mısra: **1**
Kaplamak, sarmak, kuşatmak.

Ḳorḳarın kām almadan ḫatṭ ḳaplaya yārüñ femin
Güm ḳıla bāzīçe-i eyyām nā-geh ḫātemin

[Mf.41:1, Mf.416:1]

ḳaplan:

1. **ḳaplan:**
Kaside 37
Mısra: **19**
Kaplan.

Merd olanlar ebr ile ceng eyliyen ḳaplan gibi
Atılurdı düşmenüñ çıḳduḳça ṭōbından duḫān

ḳapu:

1. **ḳapu:**
Gazel 698
Mısra: **8**
Kapı, yol.

Sīnesin tīġ ile çāk eylemeyince dil-ber
ʿĀşıḳuñ cānına açılmadı bir ḳutlu ḳapu

2. **ḳapuñdan:**-*ñ, -dan*
Gazel 180
Mısra: **7**
Eşik, huzur, makam.

Āşnā bir kez ḳapuñdan geçse eylersin ʿitāb
Ḫoş geçer ammā yanuñda dāʾimā bī-gāneler

[G.193:5, G.210:2, G.223:1, G.254:1, G.254:4, G.347:1, G.370:1, G.390:3, G.438:9, G.446:13, G.514:5, G.519:8, G.554:1, G.621:5, G.659:8, G.684:3, G.788:4, G.815:1, G.840:4, K.1:20, K.4:35, K.21:52, K.21:53, K.24:19, K.24:52, K.24:54, K.28:76, K.31:43, Kt.137:4, Kt.K.4:34, M.3:37, M.7:37, M.8:190, M.9:173, M.9:203, Mf.7:1, Mf.40:1]

kapu aç-:

1. **ḳapu aç-:**-*sun*
Gazel 224
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Pazarlığa çok yüksek bir fiyatla başlamak.

Ḳapu açsun metāʿ-ı ʿışḳa evvel naḳd-i cān birle
Der-i devlet-serāy-ı vaṣldan ol kim güşād ister

ḳapudan baḳdur-:

1. **ḳapudan baḳdur:**-*ayın*
Kıt'a 94
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bir şeyin bir yere girmesine izin vermemek.

Getürüp ʿışḳ-ı İlāhī'yi göñül ḫānesine
Ḳapudan baḳdurayın ey ġam-ı dünyā seni ben

ḳapudān ol-:

1. **ḳapudān ol:**-*alı*
Kıt'a 126
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kaptan, amiral olmak.

Zihī pāşā-yı deryā-dil ḳapudān olalı baḥre
Olupdur ġarḳa-i yemm-i belā İslām'uñ aʿdāsı

ḳapudan ṭaşra eyle-:

1. **ḳapudan ṭaşra eyle:**
Gazel 406
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kapıdan dışarı çıkarmak, kovmak.

Dü-tādur ḥalḳa-i der gibi ġamdan ḳāmetüm dirse
Ḳapudan ṭaşra eyle dōstum aġyār-ı bed-ḫᵛāhuñ

ḳapuyı dīvār eyle-:

1. **ḳapuyı dīvār eyle:**-*r*
Gazel 233
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kapıyı duvar etmek II Bir işi imkansız hale getirmek.

Ḥāletī yāra baḳarken çıḳa gelse aġyār
Merdüm-i çeşm hemān ḳapuyı dīvār eyler

ḳapuyı dīvār it-:

1. **ḳapuyı dīvār it:**-*di*
Gazel 863
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kapıyı duvar etmek, bir şeyi imkansız hale getirmek.

Göricek ḫāne-i çeşmümde ḫayāl-i yāri
Yetişüp dest-i ecel ḳapuyı dīvār itdi

ḳapuyı ṭut-:

1. **ḳapuyı ṭut:**-*dı*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Kapı Ağası Gazanfer Ağa'nın himayesine girmek.

Terk itmese ölünce der-i devletüñ n'ola
Ṭutdı ḳapuyı Ḥāleti-i zār u nā-tüvān

ḳaʿr:

1. **ḳaʿr:**
Gazel 549
Mısra: **13**
Dip, derinlik.

Ḳaʿr yoḳ cihān-ı belānuñ rismān-ı ġam dırāz

Bunca yıllar n'ola gerdān olsa çerḫ-i āsmān

[K.41:71, Kt.48:4]

2. **ḳaʿrı:**-*ı*
Gazel 643
Mısra: **5**
Dip, derinlik II Son, nihayet.

Ḳaʿrı yoḳ çāh-ı belānuñ rīsmān-ı ġam dırāz
Bunca yıllar n'ola gerdān olsa çerḫ u āsmān

[G.677:7]

kār:

1. **kār:**
Gazel 147
Mısra: **14**
Iş, güç, uğraş.

Oldı baḥr-i ʿışḳda gird-āb gird-āb üstine
N'eylesün ṭıfl-ı dil-i üftāde-i nā-kerde kār

[G.274:6, G.371:5, G.378:2, G.454:3, G.511:2, G.529:8, G.713:8, G.854:2, G.866:10, K.32:36, Kt.5:1, Kt.110:1, M.9:197, M.9:201, M.9:212, Mf.146:1, Mf.228:2, Mf.324:1, Mf.540:1, Mü.3:2]

kār eyle-:

1. **kār eyle:**-*y, -e*
Gazel 529
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Etki etmek.

Ḳorḳarın bir gün aña zārum benüm kār eyliye
Söylesünler yārüme zār itmesün kārum benüm

[K.17:44, Mf.460:1, Trk.B.1:26]

kār it-:

1. **kār it:**-*mez*
Gazel 319
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Etki etmek.

Dil-i ʿuşşāḳa tīr-i cevri gerdūnuñ güẕār itmez
Ḫadeng-i ġamzeden ġayrı aña bir nesne kār itmez

[G.148:1, G.683:3]

kār u ʿamel:

1. **kār u ʿamel:**
Kaside 40
Mısra: **42**
Kelime Tipi: **-**
İş ve amel.

Zühre'nüñ raḳṣını germ itdi sürūr-ı naẓmum
Ḥaḳ budur kim baña maḫṣūṣdur ol kār u ʿamel

kār u bār:

1. **kār u bār:**-*um*
Mesnevi 9
Mısra: **124**
Kelime Tipi: **-**
Kazanç, elde edilen şey.

Şikest oldı pül-i ṣabr u ḳarārum
Götürdi āb-ı miḥnet kār u bārum

ḳaʿr u sāḥil:

1. **ḳaʿr u sāḥil:**
Gazel 768
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **-**
Dip ve kıyı (deniz için).

Ey Ḥāletī ṭutardum baḥri aña ber-ā-ber
Deryā-yı luṭf-ı şāha ger ḳaʿr u sāḥil olsa

kara:

1. **ḳara:**
Gazel 775
Mısra: **8**
Yeryüzünün denizle örtülü olmayan bölümü, toprak.

Sevād-ı çeşmümi örter sirişküm
Ne deryādur görünmez anda ḳara

2. **ḳarası:**-*sı*
Gazel 826
Mısra: **8**
Kara parçası, toprak II Gönül sıkıntısı.

Zāhidüñ ḳalbi ḳararmışdur niçe sevdā ile
Ḫāṭır-ı ʿāşıḳ ne deryādur görünmez ḳarası

3. **ḳarası:**-*sı*
Gazel 404
Mısra: **10**
Kara parçası, kıyı II Gözün siyah kısmı.

Sevād-ı merdüm-i çeşmüm yaşumla örtilür gāhī
Dem olur kim görünmez ḳarası deryā-yı ʿummānuñ

kara baht:

1. **ḳara baḫt:**-*um*
Gazel 362
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Kötü talih.

Bulup tenhāda ol şūḫı ümīd-i vuṣlat eylerken
ʿAdū-yı rū-siyeh n'eyler ḳara baḫtum yeter mānīʿ

kara günlere kal-:

1. **ḳara günlere ḳal:**-*du, -m*
Gazel 15
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sıkıntılı günler yaşamak.

Tenümde daġlarum mihr-i münkesif gibidür
Ne ḳara günlere ḳaldum cihānda Ḫāletiyā

kara günlü:

1. **ḳara günlü:**-*y, -i*
Gazel 273
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bedbaht, talihsiz.

Küsūf irişdi anuñ mihr-i ʿömrine diyesin
O meh-liḳā bu ḳara günlüyi ṣorarsa eger

kara yazı:

1. **ḳara yazı:**
Gazel 443

Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kötü talih.

Baña şöyle gelür kim ḫaṭṭ-ı ruḫsārı o meh-rūnuñ
Ola bir ṣūreti başumda olan ḳara yazunuñ

[G.449:2]

karar-:

1. **ḳararmış:**-*mış*
Gazel 162
Mısra: **2**
Kararmak, siyahlaşmak.

Nümāyān oldı ṣanma cā-be-cā ḫāl-i leb-i dil-ber
Lebin mestāne emmişdüm ḳararmış emdügüm yirler

[G.549:3, G.563:2, K.31:30, M.6:23]

2. **ḳararmış:**-*mış*
Gazel 441
Mısra: **2**
Siyahlaşmak II Manevî bağlamda günahlar sebebiyle kötüleşmek, günaha düşmek.

Maḥabbet ehlinüñ miḥrābıdur ebrūsı cānānuñ
Ḳararmış dūd-ı āhından dil-i ʿuṣṣāḳ-ı nālānuñ

karār:

1. **ḳarāra:**-*a*
Kaside 4
Mısra: **41**
Sabit ve sükunet.

Ḫalāsa çāre gözetmez ḳarāra ṭāḳat yoḳ
Zamāne ḳıldı semender gibi berüm āẕer

[K.21:77]

2. **ḳarārum:**-*um*
Müseddes 7
Mısra: **34**
İrade.

Ḫāletī gibi göñül kimseye açamaz iken
Bilemem n'oldı baña gitdi ḳarārum elden

3. **ḳarārı:**-*ı*
Gazel 828
Mısra: **15**
Durma, yerleşme, değişmez ve devamlı olma.

Eylemez hergiz feraḥ anda ḳarārı iḫtiyār
Ḥāletī'nüñ beyt-i aḥzān tarḥıdur ġam-ḫānesi

[G.390:5, G.446:3]

karār eyle-:

1. **ḳarār eyle:**-*di*
Gazel 64
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sabit durmak, kalmak, yerleşmek.

Çeşmümde ʿaks-i laʿl-i lebi eyledi ḳarār
Ṣandum ki geldi Ḥāletiyā gözüme ṣarāb

[G.130:8, G.142:12, G.208:8, G.217:4, G.510:7, G.650:8, G.754:1, G.809:7, G.826:5, Kt.23:2, Kt.137:3, T.5:4, Mf.468:1]

karār it-:

1. **ḳarār it:**-*e, -lüm*
Gazel 140
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Oturmak, yerleşmek.

Demidür Ḥāletiyā dehre ṣalup āvāze
Bülbül-āsā idelüm kūşe-i gül-şende ḳarār

[G.198:6, G.216:1, G.455:6, G.581:5, G.624:3, G.758:7, G.848:6, K.23:35, K.27:22, K.27:29, K.30:7, K.32:91, M.2:7, M.6:12, Mf.249:1]

2. **ḳarār it:**-*me*
Gazel 773
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sabit durmak.

Ḫadeng-i endāz-ı çerḫüñ ḫavf iderseñ tīr-i cevrinden
Cihānı geşt idüp bir laḥẓa bir yirde ḳarār itme ,

[K.25:57, K.34:13, K.38:53, Kt.K.3:13]

3. **ḳarār it:**-*er, -üm*
Gazel 129
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dinlenmek, konaklamak.

Bāġa varsam iderüm zīr-i ṣanavberde ḳarār
Geleli kām-ı dile piste-i ḫandānı leẕīẕ

[G.170:5, G.527:8, G.567:3, Mü.6:4]

4. **ḳarār it:**-*mez*
Gazel 217
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Durmak, beklemek.

İtmez ḳarār yolda görse ʿāşıḳın
Mest-i şarāb-ı şīve gibi ṭuramaz o yār

[G.272:2, K.18:52]

5. **ḳarār it:**-*mez*
Gazel 319
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sabit durmak II Etki etmek.

Dil-i şeydā degüldür ıżṭırāb-ı reşkden hālī
Anuñçün zaḫm-ı sīnem üzre hiç merhem ḳarār itmez

karār ḳo-:

1. **ḳarār ḳo-:**-*r*
Gazel 206
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Karar kılmak, sebât bırakmak.

Ḫarekātuñ ki böyle şīrīndür
Ḳor mı hiç cān-ı Ḥāletī'de ḳarār

karār vir:

1. **ḳarār vir:**-*di*
Mesnevi 1

Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Bir konu hakkında karara varmak, kararlaştırmak.

Virdi berḳa seḥāb içinde ḳarār
Ṣanki ḫākister içre ṣaḳladı nār

[M.1:42]

ḳarār-dāde:

1. **ḳarār-dāde:**
Müfret 286
Mısra: **2**
Karar verilmiş, kararlaşmış.

Sözini diñlese gül ṭañ mı bülbül-i zāruñ
Ḳarār-dāde ḫoş elhānıdur bu gül-zāruñ

karār-dāde-i ḫoş-elhān:

1. **ḳarār-dāde-i ḫoş-elḫān:**-*ı, -dur*
Gazel 397
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzel sesli olduğu kararlaştırılmış, bülbül.

Sözini gül n'ola diñlerse bülbül-i zāruñ
Ḳarār-dāde-i ḫoş-elḫānıdur bu gül-zāruñ

karārı git-:

1. **ḳarārı git:**-*di*
Gazel 803
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aklı başından gitmek.

Gönlüm ki ṭolup ʿışḳuñ ile gitdi ḳarārum
Bir tekyedür o kim ḳona āyende vü revende

kararup kal-:

1. **ḳararup ḳal:**-*dı*
Gazel 62
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Siyahlaşmak II Bozulmak.

N'içün ḳarardı ḳaldı ola Ḥāletī meger
Ḫāk-i reh-i nigārdan alındı müşk-i nāb

kār-bān:

1. **kār-bān:**
Gazel 60
Mısra: **10**
Kârvan, kervan, tüccar ve yolcu kafilesi.

Bir mūy-ı ʿanberīneye degmez nigārumuñ
Biñ kār-bān ki yükleri hep olsa müşk-i nāb

[K.27:54]

kār-bān-ı ehl-i dil:

1. **kār-bān-ı ehl-i dil:**
Kaside 12
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Gönül ehli kişilerin (şairlerin) kervanı.

Kār-bān-ı ehl-i dil devrinde buldı menzilin
Ḳalmadı yollarda illā Ḥāletī-i nā-tüvān

kār-bān-ı ezhār:

1. **kār-bān-ı ezhār:**-*un*
Gazel 397
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çiçek kervanı.

Müzeyyen oldı yine rūy-ı çārsū-ı çemen
Çözüldi yükleri hep kār-bān-ı ezhāruñ

kār-bān-ı ḫayāl:

1. **kār-bān-ı ḫayāl:**
Kaside 21
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Hayal kervanı.

Getürdügi degül illā metāʿ-ı medḥüñdür
Ḳaçan ki şehr-i dile gelse kār-bān-ı ḫayāl

kārd:

1. **kārdan:**-*an*
Kıt'a 85
Mısra: **2**
Bıçak.

Cānuma kār itdi bir ẓāhir-perestüñ cevri kim
Ẕü'l-fiḳārı eylemez temyīz hergiz kārdan

kār-dān:

1. **kār-dān:**
Kaside 27
Mısra: **68**
İşin ehli, iş bilen.

Merhem-i luṭfuñ dirīġ itmez bilür ey Ḥāletī
Zaḫm-ı cevrüñ cānuma kār itdügin ol kār-dān

kārdan ḳal-:

1. **kārdan ḳal-:**-*dı*
Gazel 587
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İşinden olmak; kazanç, yarar elde edememek.

Geçmez ḳumaş-ı ṣabr alınmaz metāʿ-ı vaṣl
Bāzār-ı ʿışḳ ḫˇāceleri ḳaldı kārdan

kār-fermā:

1. **kār-fermā:**
Mesnevi 9
Mısra: **25**
İş buyuran, amir, hükümdar.

Cihāna cāha ḳadrüñ kār-fermā
Diyār-ı baḫta luṭfuñ gül-şen-ārā

kār-gāh:

1. **kār-gāhından:**-*ı, -n, -dan*
Kaside 39
Mısra: **33**
İş yeri II Dünya.

Anuñ içün kār-gāhından çıḳarur lā-cerem
Ayda bir zerrīn rikābı zer-ger-i ḫāver-sitān

kār-gāh-ı dehr:

1. **kār-gāh-ı dehr:**-*i*
Mesnevi 2
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Dünya.

Nūr-baḫş-ı ḳulūb-ı ehl-i yaḳīn
Ey ḳılan kār-gāh-ı dehri binā

kār-gāh-ı sihr:

1. **kār-gāh-ı siḥr:**-*e*
Gazel 850
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sihir yeri, dünya.

Gelmedi ẓannum budur gelmez de ey şūḫ-ı cihān
Kār-gāh-ı siḥre hiç gīsū-yı mekkāruñ gibi

kār-geh-i manşūr:

1. **kār-geh-i manşūr:**-*a*
Müfret 454
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hallâc-ı Mansûr'un yeri.

Penbe almaḳ diledüm dāġ-ı dil-i mehcūra
Şaldı ʿışḳuñ beni çaḳ kār-geh-i Manşūr'a

kār-geh-i reng-i rezān:

1. **kār-geh-i reng-i rezān:**-*a*
Müfret 459
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Boyacılar atölyesi II Meyhane.

Ḫum-ḫāneye gel dönsek eger berg-i ḥazāna
Yaʿni yetiş ol kār-geh-i reng-i rezāna

kār-geh-i reng-rezān:

1. **kār-geh-i reng-rezān:**-*dur*
Gazel 295
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Boyacılar atölyesi II Meyhane.

Mey-ḫāne ḳaçan kim ola ḫumlarla müzeyyen
Gūyā ki o bir kār-geh-i reng-rezāndur

kār-ger:

1. **kār-ger:**
Gazel 155
Mısra: **14**
İşleyen, etki eden.

Nüh tüy olursa cevşen-i taḳvā-yı ehl-i zühd
Tīr-i nigāha ekleyemem k'ola kār-ger

[Mf.73:2]

kār-ger ol-:

1. **kār-ger ol:**-*maz*
Gazel 16
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Tesir etmek, etkilemek.

Tīr-i müjgāna kār-ger olmaz
Siper-i zühd ü cevşen-i taḳvā

[G.4:3]

kār-güzār:

1. **kār-güẕāra:**-*a*
Gazel 713
Mısra: **8**
İş beceren, becerikli.

Hep kūşe-i çeşmidür iden ʿālemi meftūn
Işmarlamış ol kārı ʿaceb kār-güẕāra

kār-ı ʿadū:

1. **kār-ı ʿadū:**-*y, -ı*
Kaside 3
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Düşmanların işi.

Kār-ı ʿadūyı şāh-ı be-nām eyleyüp tamām
Ḳıldı meh-i tamām gibi menzilin maḳām

kār-ı ʿālem:

1. **kār-ı ʿālem:**
Gazel 195
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünyanın işi.

Kār-ı ʿālem ʿaks-i meʾmūl üzredür ey Ḥāletī
Anda her ābisten-i ümmīd ġam-zāyendedür

kār-ı bed:

1. **kār-ı bed:**
Müfret 370
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kötü iş.

Siflegān-ı nā-müvecceh kār-ı bed vaż'-ı zamān
İtdi eşk-i ḥasreti dūd-ı dilümle tevʾemān

kaʿr-ı çāh-ı ġam:

1. **ḳaʿr-ı çāh-ı ġam:**-*da, -y, -um*
Müfret 71
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Keder kuyusunun dibi.

Ḳaʿr-ı çāh-ı ġamdayum ben ḫāke himmet yoḳ mıdur
Bir yed-i ṭūlāsı var sāḥib-mürüvvet yoḳ mıdur

kaʿr-ı çāh-ı ġuṣṣa:

1. **ḳaʿr-ı çāh-ı ġuṣṣa:**-*da*
Gazel 552
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Keder kuyusunun dibi.

Ḳaʿr-ı çāh-ı ġuṣṣada bir bī-kesem kim Ḥāletī
ʿAnkebūt ide meger tārın benümçün rīsmān

kār-ı dehşet-āsār:

1. **kār-ı dehşet-āsār:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **132**
Kelime Tipi: -
Dehşet veren iş.

Cihān ḫalḳını hep kendin gibi bī-ʿaḳl u hūş itme
Ḳo bir pāre lisānuñdan bu kār-ı dehşet-āsārı

kār-ı ferhād-ı ḥazīn:

1. **kār-ı ferhād-ı ḥazīn:**
Gazel 614
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hüzünlü Ferhad'ın yaptığı iş, Ferhad'ın dağı delmesi.

Minnete geçmezdi hergiz kār-ı Ferhād-ı ḥazīn
Süd yirine itse farażā çeşme-i cānın revān

kār-ı ġam:

1. **kār-ı ġam:**-*da*
Gazel 563
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Üzüntü meselesi, gam konusu.

Ferhād kār-ı ġamda ʿaceb saḫt-güş idi
Çün ḫˇāb-ı rāḥat oldı aña merg-i nā-gehān

kār-ı ḥāṭır:

1. **kār-ı ḥāṭır:**-*um*
Müfret 337
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül işi.

Oldı herkesden ümīd-i raḥm kār-ı ḥāṭırum
Ḥāşılı eglencedür bu inkisār-ı ḥāṭırum

kār-ı ḥayra istihāre ne ḥācet:

1. **kār-ı ḥayra istiḫāre ne ḥācet:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **180**
Kelime Tipi: **Atasözü**
Hayırlı işe istihare gerekmez.

Çü bildüñ derdümi ḳıl aña çāre
Ne ḥācet kār-ı ḥayra istiḫāre

kār-ı ʿışḳ:

1. **kār-ı ʿışḳ:**-*ı*
Gazel 785
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk işi.

ʿĀşıḳ-ı ferzānesin añmaz ruḫın iller görür
Kār-ı ʿışḳı bāzi-i şaṭranc ẓann eyler o māh

kārı kalma-:

1. **kārı ḳalma-:**-*dı*
Gazel 884
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İşi olmamak.

Hicr ile ser-geşteyem ṣabr u ḳarārum ḳalmadı
N'eyleyüm ben ʿaḳlı kim ʿaḳl ile kārum ḳalmadı

kārı kıl-:

1. **kārı ḳıl-:**-*ma, -y, -a*
Mesnevi 8
Mısra: **194**
Kelime Tipi: -
İşi haline getirmek.

Cenāb-ı şāha oldur şimdi lāyıḳ
Ki kārum ḳılmaya mevḳūf-ı sāyıḳ

kār-ı maḥabbet:

1. **kār-ı maḥabbet:**-*dür*
Gazel 143
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgi meselesi, aşk konusu.

Sīmiyā kār-ı maḥabbetdür o kim dāġ-ı ġamuñ
Gösterür şeb-nemi ʿāşıḳa baḥr-i zeḫḫār

kār-ı müşʿabid:

1. **kār-ı müşʿabid:**
Kaside 14
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Hokkabazın işi.

Tābiş-i mihre göre kār-ı müşʿabid gibidür
Ol şerer kim ola ejder deheninden rīzān

kārı ol-:

1. **kārı ol:**-*dı*
Gazel 16
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
İşi, gücü olmak, devamlı meşgul olunan şey olmak.

Mār-ı müşkin ü genc-i ḥüsnüñden
ʿĀşıḳuñ kārı oldı ḫavfˇu recā

[G.772:7, Mf.397:1]

kaʿr-ı yem-i endūh:

1. **kaʿr-ı yem-i endūh:**-*a*
Gazel 172
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gam denizinin derinlikleri.

Ḥaḳīḳat ehlinüñ yanında seglerle ber-ā-berdür
Çeker dil fülkini kaʿr-ı yem-i endūha elbette

kaʿr-ı yem-i ġuṣṣa:

1. **ḳaʿr-ı yem-i ġuṣṣa:**-*da*
Gazel 376
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Keder denizinin dibi.

Geçse n'ola ʿömrümüz ḳaʿr-ı yem-i ġuṣṣada
Degmede girmez ele gevher-i ʿirfān-ı ʿışḳ

kaʿr-ı yem-i ṭabʿ:

1. **ḳaʿr-ı yem-i ṭabʿ:**-*um, -da*
Mesnevi 8
Mısra: **146**
Kelime Tipi: -
Şairlik denizinin dibi.

Benem ol Ḥāletī kim dürr-i maʿnā
Olur ḳaʿr-ı yem-i ṭabʿumda peydā

kaʿr-ı yemm-i ġam:

1. **ḳaʿr-ı yemm-i ġam:**-*da*
Kaside 36
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Üzüntü denizinin dibi.

Ḳaʿr-ı yemm-i ġamda ey ebr-i kerem iḥsānuña
Ağız açmışdur ṣadef-veş Ḥāletī-i nā-tüvān

kārı zār ol-:

1. **kārı zār ol-:**-*ma, -sun*
Gazel 651
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İşi ağlamak olmak, ağlayıp inlemek.

Bir ṣanem hicrinde kārı kimsenüñ zār olmasun
Dōstlar kāfir daḫı ʿışḳa giriftār olmasun

ḳarış-:

1. **ḳarışmaya:**-*ma, -y, -a*
Mesnevi 9
Mısra: **178**
Engellemek, engel olmak.

Murād itdükçe bir dervīşe iḥsān
Ḳarışmaya aña gencūr u der-bān

2. **ḳarışdı:**-*dı*
Gazel 35
Mısra: **8**
Birbirine girmek, karışmak.

Yüzünde tār u mār olmış görüp zülfini ṣandum kim
Ḳarışdı sāye birle pertev-i mihr-i cihān-ārā

[G.92:3, G.140:4, G.406:5, G.774:6, K.25:18]

ḳarışdur-:

1. **ḳarışdurmazdı:**-*maz, -dı*
Gazel 441
Mısra: **9**
Karıştırmak, bir şeyi bulmaya çalışmak II Sayfa çevirmek.

Ḳarışdurmazdı gül mecmūʿasın her bār gül-şende
Göreydi bād eger ey Ḥāletī evrāḳ-ı dīvānuñ

[G.13:6]

ḳarīb ol-:

1. **ḳarīb ol:**-*ma*
Gazel 169
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yakın olmak, yakınlaşmak.

Ol merdümek-i dīdeye bir kimse dimez mi
Çeşm-i bed-i aġyāra ḳarīb olma ḫaṭādur

karīb-i kehkeşān kıl-:

1. **ḳarīb-i kehkeşān ḳıl:**-*maz, -dı*
Kaside 12
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Samanyolu ile yakın tutmak.

İḫtiyāt-ı ʿadlini bilseydi çerḫ-i cevr-kīş
Keh-rübā-yı māhı ḳılmazdı ḳarīb-i kehkeşān

karīn eyle-:

1. **ḳarīn eyle:**-*r, -se*
Kaside 11
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Yakınlaştırmak.

Göz yumup açınca ādem kūh-ı pür-temkīn olur
Keh-rübā-yı himmetin bir kāha eylerse ḳarīn

[Trk.B.1:22]

ḳarīn ḳıl-:

1. **ḳarīn ḳıl:**-*up*
Mesnevi 2
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Yaklaştırmak.

Yüzümüñ ṣuyını yire dökdi Tīr-i āhum ḳılup nişāna ḳarīn

[M.4:92]

karīn ol-:

1. **ḳarīn ol:**-*ma, -n, -un*
Gazel 827
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yakın olmak.

Aġyār dil-ber ile ḳarīn olmanuñ gice
ʿUṣṣāḳ-ı zāra irte cefādur ḳarīnesi

[K.2:28]

ḳarīne:

1. **ḳarīnesi:**-*si*
Gazel 827
Mısra: **6**
Belirti, alamet, ipucu.

Aġyār dil-ber ile ḳarīn olmanuñ gice
ʿUṣṣāḳ-ı zāra irte cefādur ḳarīnesi

karīn-i hüsn-i kabūl:

1. **ḳarīn-i ḥüsn-i ḳabūl:**
Kaside 42
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Razı olma, kabul etme.

Bu demde eyledügüm derd-nāk efġānı
Ne deñlü sūz u güdāz olsa ẓulmet-i ġamda

karīn-i miḥnet-i cān-gāh-ı ehl-i ʿirfān:

1. **ḳarīn-i miḥnet-i cān-gāh-ı ehl-i ʿirfān:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Ârîflerin can evinin sırdaşı, âlimlerin yakın dostu.

Cefā ile ayırup cānı pāresinden ider
Ḳarīn-i miḥnet-i cān-gāh-ı ehl-i ʿirfānı

kār-perdāz ol-:

1. **kār-perdāz ol:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **273**
Kelime Tipi: -
İşe yaramak.

Ola iḳbāl-i devlet kār-perdāz
Ola genc-i saʿādet bī-ʿamel-bāz

kār-sāz:

1. **kār-sāzı:**-*ı*
Mesnevi 9
Mısra: **252**
İş yapan, becerikli.

Resen-bāz-ı ḫayālüm itse bāzī
Terāzū-yı ḳalemdür kār-sāzı

karşına dikil-:

1. **ḳarşına dikil:**-*üp*
Kaside 36
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Bir kimsenin karşısında hizmetine hazır bir vaziyette durmak.

Lāyıḳ oldur kim dikilüp ḳarşuna mānend-i serv
Ḫidmetüñde bān ola her gāh dāmen-der-miyān

karşu:

1. **ḳarşu:**
Gazel 48
Mısra: **4**
Ön taraf, karşısı.

Od yanar başumda şāhum dād-ḫˇāh-ı ʿışḳıñuñ
Saña ḳarşu gerçi kim başında yaḳmaz būriyā

[G.94:1, G.131:1, G.194:6, G.246:1, G.565:4, Mf.144:1]

2. **ḳarşu:**
Gazel 62
Mısra: **4**
"-e doğru" anlamına gelen edat.

ʿArż eyledükçe sūzumı terler ḥicābdan
Gūyā ki gülden āteşe ḳarşu çıḳar gül-āb

[G.65:6, G.184:1, G.246:5, G.562:6, G.655:8, G.703:7, G.881:14, K.14:44, K.26:27, Mf.5:2, Mf.27:2]

karşu gel-:

1. **ḳarşu gel:**-*e, -mez*
Gazel 275
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Karşı gelmek, bir şeyin aksini iddia etmek.

Ḥāletī oldı bugün fenn-i belāġatde hezār
Kimse ḳarşu gelemez aña yavuz şāʿirdür

2. **ḳarşu gel:**-*se*
Mesnevi 2
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Karşıdan gelmek.

Nā-gehān ḳarşu gelse bir ḫūn-ḫār
Aña urulmamaġa çāre mi var

karşu ko-:

1. **ḳarşu ḳo:**-*r*
Kaside 7
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sert bir davranışla ya da güç kullanarak engel olmaya çalışmak, diklenmek, boyun eğmemek.

ʿAdū hiç ḳarşu ḳor mı ʿasker-i nuṣret-penāhuñla
Ḫas u ḫāşāk baġlar mı yolın deryā-yı ʿummānuñ

2. **ḳarşu ḳo:**-*ma*
Gazel 481
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Karşı çıkmak II İnatlaşmak, zıtlaşmak.

Bir çāre eyle āh-ı dil-i bī-ḳarāra gel
Ey şemʿ-i cemʿ ḳarşu ḳoma rūzgāra gel

[K.12:31]

3. **ḳarşu ḳoy:**-*a*
Gazel 12
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Engel olmaya çalışmak.

Mümkin midür ki ḳarşu ḳoya āyīne saña
ʿAks-i ruḫuñ meger ola āyīneden yaña

[G.109:8]

karşu ṭur-:

1. **ḳarşu ṭur:**-*sa, -y, -dı*
Mesnevi 5
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Direnmek, dayanmak.

Ḳarşu ṭursaydı Ẕü'l-fiḳār'ına Ḳāf
Kāf-ı Kūfī gibi ḳılurdı şikāf

karşu var-:

1. **ḳarşu var:**-*sa, -m*
Gazel 778
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Karşılamak, birini karşılamak amacıyla öne çıkmak.

Yanumdan eksük olmaz tünd-bād-ı ṣarṣar-ı āhum
Ne bāküm var eger kim ḳarşu varsam rūzgārumla

2. **ḳarşu var:**-*mak*
Gazel 769
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Karşı çıkmak, zıtlaşmak.

O yārüñ kirpigiyle ġamzesinden iḥtirāz eyle
Ṣaḳın kim ḳarşu varmaḳ olmaz ey dil tīr ü şemşīre

karşula-:

1. **ḳarşular:**-*r*
Gazel 1
Mısra: **11**
Karşısına çıkmak, durdurmak.

Ḳarşular mevc-i belā olur muḫālif rūzgār
Ġarḳa-i deryā-yı ġam biñ kere ursa dest ü pā

[G.727:7]

karşuña el bağla-:

1. **ḳarşuña el bağla:**-*sa*
Müfret 37
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Karşısında el bağlamak II

Birinin önünde saygıyla eğilmek, hürmet etmek.

Ḳarşuña el bağlasa ḫūbān n'ola ey şūḫ-ı mest
Mülk-i ḥüsnüñ şāhısın sen dest ber-bālā-yı dest

karşusına turup el bağla-:

1. **ḳarşusına turup el bağla:**-*y, -a, -y, -dı*
Gazel 523
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Birinin karşısında saygıyla eğilmek, saygı göstermek amacıyla elleri önde birleştirmek.

Serīr-i mülk-i naẓma şāh iken ey Ḥāletī Ḫusrev
Ṭurup el bağlayaydı ḳarşuma ger görse dīvānum

karşusında dikil-:

1. **ḳarşusında dikil:**-*üp*
Gazel 314
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bir kişinin veya nesnenin karşısında durmak.

Ḳarşusında dikilüp ṭursaḳ eger Ḥāletī
ʿAceb olmaz hedef-i nāvek-i müjgānuz biz

karşusında ṭur-:

1. **ḳarşusında ṭur:**-*ma, -y, -a*
Gazel 163
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Birinin karşısına çıkmaya cesaret bulmak.

Ḳarşusında ṭurmaga şāyeste olmaz yārümüñ
Per-i ṭāvūs-ı cinândan bād-bīz itseydi ḥūr

kārūn:

1. **ḳārūn'a:**-*a*
Gazel 723
Mısra: **6**
Kur'ân'da adı Firavun ve Hâmân'la birlikte anılan, Mûsâ Peygamber zamanında yaşamış, zenginliği, cimriliği, Allah'a olan isyanıyla ünlenip sonunda malı ve mülküyle birlikte yere geçmiş İsrailoğullarından biridir.

Cemʿ-i māluñ żararı n'idügin ey ehl-i tamaʿ
Giricek zīr-i zemīne şorasın Ḳārūn'a

kārūn genci:

1. **ḳārūn genci:**-*n, -e*
Gazel 313
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Karun'un hazinesi.

Serv-i āzād-ı çemen-zār-ı fenāyuz şöyle kim
Varsa Ḳārūn gencine hergiz ilişmez rīşemüz

ḳārūn ol-:

1. **ḳārūn ol-:**-*ur*
Kaside 5
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Karun gibi olmak, helak olmak.

Götürse her ḳaçan yed-i beyżā Kelīm-ṭabʿ
Ḳārūn olur yire geçer ol ḫaşm-ı nābe-kār

kārvān çıḳ-:

1. **kārvān çıḳ:**-*maz*
Kaside 37
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir memleketten diğer uzak bir memlekete ticaret eşyası veya yolcu taşımak, kara nakliyatı yapmak.

Gördiler geçmez metāʿ-ı faẕl u cins-i maʿrifet
Çıḳmaz oldı şimdi iḳlīm-i hünerden kārvān

kārvān-ı çīn:

1. **kārvān-ı çīn:**-*e*
Gazel 581
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Çin kervanı.

Kārvān-ı Çīn'e olup pīşvā bād-ı seḥer
Būy-ı zülfüñle ider āvāre-i berr-i cünūn

kārvān-ı ḥacc-ı ʿışḳ:

1. **kārvān-ı ḥacc-ı ʿışḳ:**-*un*
Gazel 551
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Aşk haccının kervanı, aşk ibadetini yerine getiren âşıklar.

Kārvān-ı ḥacc-ı ʿışḳuñ ḫaste vü dermāndesin
Yoḳdur örter başdurur illā meger rīk-i revān

kaṣd:

1. **ḳaṣdına:** -*ı, -n, -a*
Gazel 177
Mısra: **11**
Saldırma, saldırış.

ʿAdū ḳaṣdına gitsem kūyına şemşīr-i āhumla
Benüm her seng-i rāh ey Ḥāletī seng-i fesānumdur

[G.589:13, G.630:6]

2. **ḳaṣdı:**-*ı*
Gazel 166
Mısra: **5**
Amaç, niyet.

Hemān ḳaṣdı sīm almadur gördüginden
Hiç olmazsa göz yaşı alur ekābir

[G.199:9, G.475:3, G.487:7, G.489:7, G.517:4, G.622:5, G.638:5, G.787:3, G.887:5, Kt.120:3, Mf.21:1, Mf.36:1, Mf.170:1]

kaṣd eyle-:

1. **ḳaṣd eyle:**-*se*
Gazel 455
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Niyetlenmek.

Ser-rişteyi güm ḳılmamaġa çāre mi vardur
Ḳaṣd eylese bir kimse eger vaṣf-ı miyānuñ

[G.479:3, G.630:3, G.769:1, G.819:3, K.32:43, Mf.453:1]

kaṣd ile:

1. **ḳaṣd ile:**
Kaside 32
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Kasten, bilerek.

Der-i dārü'ş-şifā-yı luṭfına varmaḳ recāsıyla
Çemende gösterür bād-ı ṣabā ḳaṣd ile bīmārı

kaṣd it-:

1. **ḳaṣd it:**-*me*
Gazel 774
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yönelmek, niyet etmek.

Ol şūḫ-ı ser-firāza ṣaḳın ṣalma gönlüñi
Ḳaṣd itme bir megesle Hümā'nuñ şikārına

[G.110:1, G.476:2, G.590:2, G.781:5, K.13:18, K.24:24, K.26:51, M.1:15, Kt.51:4, Mf.269:1, Mf.304:1]

2. **ḳaṣd it:**-*en*
Gazel 497
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kötü şeyler yapmaya niyetlenmek.

Ol şikār-ı murġ-ı miḥnet ḳaṣd iden ṣayyād-ı ʿışḳ
Sīnem itmiş dām-ı ġam güncişk-i cānum pāy-dām

[G.630:7, G.685:3, M.8:17]

3. **ḳaṣd it:**-*dü, -n*
Mesnevi 8
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Canına kastetmek, öldürmek, yok etmek.

Çün itdüñ ḳaṣd küffār-ı siyeh-kār
Cihānı tīre ḳıldı gerd-i peygār ,

[M.9:285, Trk.B.1:20]

kaṣd-ı cān:

1. **ḳaṣd-ı cān:**-*ı, -n, -a*
Gazel 460
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Can kasdı, can almaya niyet II Öldürmeye niyetlenme.

Ṣayd-gāh-ı ʿışḳuñuñ naḫcīri ḳaṣd-ı cānına
Cünbiş-i ebrū vü müjgānuñdan eyler intiḳāl

ḳaṣd-ı cān u dil-i nā-tüvān it-:

1. **ḳaṣd-ı cān u dil-i nā-tüvān it:**-*er*
Gazel 188
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güçsüz gönle ve cana kastetmek, öldürmeye çalışmak.

Ġamzeñ ki ḳaṣd-ı cān u dil-i nā-tüvān ider
Bir göz yumup açıncaya dek niçe ḳan ider

kaṣd-ı ceng it-:

1. **ḳaṣd-ı ceng it:**-*dükçe*
Gazel 426
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Savaşa niyet etmek.

Zülfini ḥalḳa ḥalḳa idüp giderür zirih
İtdükçe ġamzesi dil ü cān ile ḳaṣd-ı ceng

kaṣd-ı helāk-i dil-i nālān eyle-:

1. **ḳaṣd-ı helāk-i dil-i nālān eyle:**-*r*
Gazel 182
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnleyen gönlü mahvetmeyi amaçlamak.

Her ḳaçan ḳaṣd-ı helāk-i dil-i nālān eyler
Evvelā sāʿid ü bāzūsını ʿuryān eyler

kaṣd-ı żarar kıl-:

1. **ḳaṣd-ı żarar ḳıl:**-*dı*
Terkib-bend 1
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Zarar vermeye niyetlenmek.

Bu gül-zār-ı fenānuñ bāġ-bānı pīr-i fānīdür
Dıraḫt-ı nev-ẕuhūrı bilmeyüp ḳaṣd-ı żarar ḳıldı

kāse:

1. **kāsesine:**-*si, -n, -e*
Gazel 558
Mısra: **4**
Çanak, tas.

Kime yazar nāme bülbüller yanındayken ʿaceb
Kāsesine gül seḥer hem āb ḳor hem zaʿferān

2. **kāsesin:**-*si, -n*
Gazel 401
Mısra: **3**
Kadeh.

Kāsesin ḳırdı ṭutarken ser-i bī-devletini
Ġāyet incindügi Leylā'ya budur Mecnūn'un

[G.496:3, G.630:8]

kāse kāse:

1. **kāse kāse:**
Gazel 692
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çanak çanak II Bol bol.

Kāse kāse zehr nūş itmek baña āsān gelür
İtmeden engüştümi ālūde şehd-i nā-kesān

[M.8:120]

kāse-bāzı ol-:

1. **kāse-bāzı ol:**-*up*
Gazel 395

Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kaseleri el çabukluğuyla yer değiştirerek gösteri yapmak.

Ṣabā oynatmadan ḫālī degüldür ṣaḥn-ı gül-şende
Nihāl-i gül olup bir kāse-bāzı şehr-i gül-zāruñ

kāse-i çerḫ:

1. **kāse-i çerḫ:**-*i*
Kaside 27
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Feleğin kasesi.

Kāse-i çerḫi ṭutarlar üstine kuḫl itmege
ʿĀlem-i bālāya çıḳsa şemʿ-i bezminden duḫān

kāse-i gedā:

1. **kāse-i gedā:**
Gazel 11
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Fakir, dilenci kasesi.

Ol cürʿa-nūş-ı bezm-i fenāyam ki Ḥāletī
Birdür yanumda sāġar-ı şeh kāse-i gedā

kāse-i gerdūn:

1. **kāse-i gerdūn:**-*ı*
Gazel 730
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Feleğin kasesi.

Ṭoymaya hergiz ḥarīṣ-i māl-ı dünyānuñ gözi
Kāse-i gerdūnı māl-ā-māl iderseñ aş ile

[Mf.36:2]

kāse-i lāle:

1. **kāse-i lāle:**
Gazel 449
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Lale kasesi II Kırmızı renkli kadeh.

Daḫı şimdi dem-ālūd olduġından kāse-i lāle
Bilindi ḫūn-ı dil nūş itdügi ṣaḥrāda Mecnūn'uñ

kāse-i māh:

1. **kāse-i māh:**-*ı*
Kaside 27
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Ayın kasesi.

Kāse-i māhı dem-ā-dem āb-ı zerle pür ḳılur
Şemsesinüñ resmini almaġa şāh-ı ḫāverān

kāse-i nigūn-ı semā:

1. **kāse-i nigūn-ı semā:**
Mesnevi 6
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Göğün baş aşağı kasesi.

Ḳararup kāse-i nigūn-ı semā
Dūdını dūde itse tīz revā

kāse-i ser:

1. **kāse-i ser:**-*den*
Gazel 495
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kafatası.

Bezm-i ġamda kāse-i serden içerler bādeyi
Neşʾe virmez fi'l-meşel Cemşīd elinden gelse cām

[M.3:115, G.328:10]

kāse-i sümm-i semend:

1. **kāse-i sümm-i semend:**-*i*
Kaside 14
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Atın tırnağının kasesi.

Ḫūn-ı aʿdāyı ayaġ ile içer maʿrekede
Kāse-i sümm-i semendi görenler ṭolu ḳan

kāse-i şūy-ı meclis-i rindān ol-:

1. **kāse-i şūy-ı meclis-i rindān ol-:**-*an*
Gazel 148
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kalenderler meclisinin bulaşık yıkayıcısı olmak.

Kāse-i şūy-ı meclis-i rindān olan erbāb-ı dil
Çeşme-i ḫurşīd ile gerdūna itmez iʿtibār

kāse-līs it-:

1. **kāse-līs it:**-*se, -n*
Kaside 7
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Çanak yalayıcı, dalkavuk yapmak.

Revādur kāse-līs itseñ eger bezmüñde Faġfūr'ı
Şeh-i Çīn oldı çünkim ḫūşe-çīn-i bāġ-ı iḥsānuñ

kās-ı ḥabāb ol-:

1. **kās-ı ḥabāb ol-:**-*dı*
Gazel 295
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Su kabarcığı kasesi olmak.

Çün kās-ı ḥabāb oldı benüm cām-ı ümīdüm
Bezmüm ṭolaşan sāġar endūh-ı zamāndur

kāsid:

1. **ḳāṣid:**
Gazel 149
Mısra: **1**
Haber götüren, postacı, ulak.

Eyle ey ḳāṣid teḳāżā nāmesin yazduḳda yār
Şaçdurunca ḥaṭṭına ḫāk-i ḥarīminden ġubār

[G.742:2, Mf.309:1, Mf.358:1]

2. **ḳāṣid:**
Kaside 38
Mısra: **67**
Eksik, verimsiz.

Felek nā-müsāʿid metāʿumsa ḳāṣid

Nihāyetde āmāl aña ʿömrse fānī

kāsid it-:

1. **kāsid it-:**-*üp*
Gazel 182
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Değersizleştirmek, revaçtan düşürmek.

Dehen-i tengin açup başlasa güftāra o yār
Sükkeri kāsid idüp gevheri erzān eyler

ḳaṣīde vü ġazel:

1. **ḳaṣīde vü ġazel:**-*üm, -le*
Kaside 21
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Kaside ve gazel.

Ḳaṣīde vü ġazelümle cihānda mümtāzam
Benümle baḥs idemezler bir olsa iki Kemāl

k'āsmān-ı ḳadr:

1. **k'āsmān-ı ḳadr:**-*i, -n, -e*
Müfret 447
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ki itibar gökyüzü.

Sensin ey şāh-ı Ferīdūn-efser ü Cem-bār-gāh
K'āsmān-ı ḳadrine olmaz dü-peyker mihr ü māh

kaṣr:

1. **ḳaṣr:**
Gazel 676
Mısra: **6**
Saray, köşk.

Fikr-i laʿlüñle binā-yı ʿışḳa bünyād urdı dil
Gūyiyā Şīrīn içün bir ḳaṣr yapdı Kūh-ken

[K.2:62, K.26:5, K.26:41, K.34:10, K.38:46, T.6:9]

kaṣr-ı āmāl:

1. **ḳaṣr-ı āmāl:**-*üm*
Gazel 52
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Arzuların, isteklerin köşkü.

Bezm-ı ʿıyş itmek baña ey Ḥāletī mümkin midür
Cām-ı ümmīdüm şikeste ḳaṣr-ı āmālüm ḫarāb

ḳaṣr-ı cān:

1. **ḳaṣr-ı cān:**-*a*
Mesnevi 2
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Gönül köşkü.

Ḳaṣr-ı cāna hevādan irdi ḫalel
İrdi andan hevā-yı zühd ü ʿamel

ḳaṣr-ı celāl ü rifʿat:

1. **ḳaṣr-ı celāl ü rifʿat:**-*ün, -e*
Kaside 16
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Öfke ve yücelik köşkü.

Ḳaṣr-ı celāl ü rifʿatüñe irmeye ḫıred
Olsa eger felek aña nüh-pāye nerd-bān

kaṣr-ı çerḫ:

1. **ḳaṣr-ı çerḫ:**-*e*
Kaside 12
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Feleğin köşkü.

Mürşid-i baḫtı eger bīdārlıḳ feyż itmese
Ḳaṣr-ı çerḫe olamaz bir gice Keyvān pās-bān

[K.27:9]

kaṣr-ı devlet:

1. **ḳaṣr-ı devlet:**-*e*
Tarih 8
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Devletin sarayı.

Ṭutmaya Keyvān şuʿā-ı mihrden zerrīn ʿaṣā
Lāyıḳ olmaz kim bu ḳaṣr-ı devlete der-bān ola

kaṣr-ı dīn:

1. **ḳaṣr-ı dīn:**-*ün*
Mesnevi 5
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Din sarayı.

Ḳaṣr-ı dīnüñ o çār-dīvārı
Çekdiler çār-mīḫa küffārı

kaṣr-ı firdevs-i berīn:

1. **ḳaṣr-ı firdevs-i berīn:**
Terkib-bend 1
Mısra: **139**
Kelime Tipi: -
En yüce cennet köşkü.

Anuñ dārü'l-ḳarārı ḳaṣr-ı Firdevs-i berīn olsun
Ġıdāsı niʿmet-i dīdār yāri ḥūr-ı ʿıyn olsun

kaṣr-ı hātır u kāh-ı dil:

1. **ḳaṣr-ı ḫātır u kāḫ-ı dil:**
Gazel 746
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül köşkü ve yürek sarayı.

Yıḳıldı ḳaṣr-ı ḫātır u kāḫ-ı dil seyl-āb-ı miḥnetden
Nişīmen-gehlerinden ḳaldı ol şāhuñ hemān dīde

kaṣr-ı hūb u zībā:

1. **ḳaṣr-ı ḫūb u zībā:**
Tarih 9
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İyi ve güzel köşk.

Ḥabbeẕā ḳaṣr-ı ḫūb u zībā kim İtdi Ṭahmās Beg bu demde binā

kaṣr-ı ḳadr:

1. **ḳaṣr-ı ḳadr:**-*ün*
Kaside 2
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
İtibar köşkü.

Ḫudā şu deñlü bülend ide ḳaṣr-ı ḳadrüñ kim
O ḳaṣra olmaya eflāk-i kemterīn pāye

[K.12:43, K.38:41]

kaṣr-ı saʿādet-ferş-i ikbāl:

1. **ḳaṣr-ı saʿādet-ferş-i iḳbāl:**-*ün*
Kaside 20
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Talihin mutluluk döşeli sarayı.

Ḳader ḳaṣr-ı saʿādet-ferş-i iḳbālüñ bülend itsün
Ḳażā dāʾim aña bir pāye ḳılsun dūş-ı Keyvān'ı

ḳaṣr-ı şādī:

1. **ḳaṣr-ı şādī:**-*den*
Gazel 267
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Mutluluk köşkü.

Ḳaṣr-ı şādīden dil-i ʿāşıḳ ne yoldan kām alur
Nerd-bān-ı vaṣl-ı dil-dāra çıḳınca cān çıḳar

ḳaṣr-ı ṣafā-fercām:

1. **ḳaṣr-ı ṣafā-fercām:**-*dur*
Müfret 78
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mutluluk veren köşk.

Sīne kim şāh-ı ġama ḳaṣr-ı ṣafā-fercāmdur
Dāġ-ı ḫūnīnüm aña gül-gün müdevver cāmdur

ḳaṣr-ı vefā:

1. **ḳaṣr-ı vefā:**-*y, -a*
Gazel 125
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Vefa köşkü, sarayı.

Yārdan seng-i cefā gelse olursın dil-şād
Giderek ḳaṣr-ı vefāya ura dirseñ bünyād

[Mf.50:2]

ḳaṣr-ı zer-kār:

1. **ḳaṣr-ı zer-kār:**-*ı, -n, -a*
Müseddes 6
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Altın işlemeli köşk.

Cihānuñ ḳaṣr-ı zer-kārına baḳmaḳda ṣafā yoḳdur
O bir vīrānedür kim anda ümmīd-i beḳā yoḳdur

ḳaṣr-ı zer-nigār:

1. **ḳaṣr-ı zer-nigār:**
Kaside 26
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Altın işlemeli köşk.

Bünyād-ı dehre dest uralı ṣunʿ-ı Kird-gār
Yapılmadı bunun gibi bir ḳaṣr-ı zer-nigār

kassām-ı ezel:

1. **ḳassām-ı ezel:**
Gazel 353
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ezelden kaderi taksim eden Allah.

Baña rāḥat virmemiş bir laḥẓa ḳassām-ı ezel
Eşk-i germ ü āh-ı serdüm eksük olmaz yaz u ḳış

kaşīr ol-:

1. **ḳaşīr ol:**-*dı*
Gazel 183
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kısalmak.

Bu faṣl içre dimek kim rūz uzandı şeb ḳaşīr oldı
Gelüp Ḫıżr-ı çemen hem basṭ u hem ṭayy-ı zamān eyler

kāsir-i kürsi-i ḍalālet:

1. **kāsir-i kürsi-i ḍalālet:**-*dür*
Mesnevi 7
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Sapkınlık kürsüsünü kıran.

Nāṣıb-ı rāyet-i ʿadāletdür
Kāsir-i kürsi-i ḍalāletdür

kaş:

1. **ḳaşlaruñ:**-*lar, -uñ*
Gazel 54
Mısra: **9**
Gözlerin üzerinde kavisli bir çizgi meydana getirecek biçimde yer alan kısa kıllar.

Ḳaşlaruñ miḥrābına ḳandīl-i rūşendür göñül
Āb-ı gül-gün yirine aña ḳomışlar ḫūn-ı nāb

[G.61:2, 102:7, G.351:10, G.413:1, G.472:7, G.501:2, G.532:12, G.538:5, G.596:6, G.607:3, G.765:3, G.779:5, G.801:3, G.806:13, G.867:3, Mf.58:1]

2. **ḳaşlu:**-*lu*
Gazel 491
Mısra: **4**
Gözün üzerindeki siyah ve kalın kemerli kıllar II Bıyık III Yüzük taşı.

ʿAceb leṭāfeti vardur o çār-ebrūnuñ
Dehānı oldı hemān iki ḳaşlu bir ḫātem

kaş ile göz ile:

1. **ḳaş ile göz ile:**
Gazel 730
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Jest ve mimiklerle, beden diliyle (Dolunay göze, hilal ise kaşa benzetilmiştir).

Gāh bedrüñ geh hilālüñ ʿarż ḳılma ey felek
Göñlin almaḳ ādemüñ olmaz göz ile ḳaş ile

kāşān:

1. **kāşāndan:**-*dan*
Müseddes 6
Mısra: **10**
Büyük köşk, saray II Güzelliklerle dolu, gelip geçici ve aldatıcı dünya.

Ḳoyup ġavġā-yı dehri ʿaḳl ile
ġavġādadur göñlüm
Bu kāşāndan geçüp vādī-i
istiġnādadur göñlüm

kāşāne:

1. **kāşānemüz:**-*müz*
Gazel 328
Mısra: **6**
Köşk, saray.

Bizde de Yaʿḳūb-veş olsaydı
ümmīd-i viṣāl
Beñzedürdük külbe-i aḥzānına
kāşānemüz

[G.828:10, T.8:1]

kāşāne-i cān-baḫş u kāh-ı dil-sitān:

1. **kāşāne-i cān-baḫş u kāḫ-ı dil-sitān:**
Kaside 27
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül alan kasır ve can bağışlayan köşk.

Ḥabbeẕā kāşāne-i cān-baḫş u
kāḫ-ı dil-sitān
Hem-ser olmaz ferşine bām-ı
serāy-ı āsmān

kāşāne-i cevr:

1. **kāşāne-i cevr:**
Gazel 570
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eziyet köşkü II Sevgilinin evi.

Kāşāne-i cevr olmaġa ol şāha
mübārek
Çaḳ vażʿ-ı esāsında beni eyledi
ḳurbān

kāşāne-i cihāñ:

1. **kāşāne-i cihāñ:**
Müfret 373
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dünya köşkü.

Bir ṣubḥ-dem ki sāġar-ı zerrīn
olup ʿıyān
Ṭoldı sürūd-ı ʿıyş ile kāşāne-i
cihāñ

kāşāne-i dil:

1. **kāşāne-i dil:**-*de*
Müfret 237
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül köşkü.

Ol vaḳte degin kim düşe meh-
tāb-ı cemālüñ
Kāşāne-i dilde yaḳarın şemʿ-i
ḫayālüñ

kaşı kemān:

1. **ḳaşı kemān:**
Gazel 636
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Keman kaşlı II Sevgili.

Şöyle çoġaldılar ki cefā tīri
urmaġa
ʿĀşıḳları nişanlayamaz ol ḳaşı
keman

[G.88:2, G.410:7, G.562:10,
G.800:4, Mf.23:3, Mf.74:2]

kaşı ṭuġrāsı:

1. **ḳaşı ṭuġrāsı:**-*n, -ı*
Gazel 641
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) tuğraya benzeyen kaşı.

Bu ʿālem-i viṣāle dilā
gelmeden murād
Seyr eylemek durur ḳaşı
ṭuġrāsını hemān

kaşı yā:

1. **ḳaşı yā:**-*n, -un*
Gazel 623
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yay kaşlı II Sevgili.

Bār-ı elemi zehr-i ġamı ol ḳaşı
yānuñ
Ey ʿāşıḳ-ı āvāre nedür çāre
çekilsün

[G.47:4, G.227:6, G.369:2,
G.753:2, M.2:21]

kaşı yāy:

1. **ḳaşı yāy:**-*ı, -n*
Gazel 414
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yay gibi kaşları olan II Sevgili.

Tā ḳulaġına varınca ḳaşı yāyın
çekmese
Nāvek-i ġam cāna teʾsīr
eylemezdi böyle pek

[G.419:3]

kaşın çat-:

1. **ḳaşın çat:**-*sa, -y, -dı*
Gazel 323
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kızgın olduğunu kaşlarını birbirine yaklaştırarak göstermeye çalışmak.

Ḳaşın çatsaydı dil-ber Ḥāletī
ḫışmın saña şanma
Yuḳardandur kemānın degme
bir naḫcīr içün ḳurmaz

kaşları yā:

1. **ḳaşları yā:**
Gazel 458
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yay kaşlı sevgili.

Nāvek-i cevrin atup ġayrıya ol
ḳaşları yā
ʿĀşıḳuñ ḳaddini yoḳ yire
kemān itse gerek

[G.623:9]

kaşlaruñ altı:

1. **ḳaşlaruñ altı:**-*n, -da*
Gazel 75
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kaşların alt kısmı II Sevgilinin kaşının alt tarafı.

Ḳaşlaruñ altında çeşmüñ
ḥasretiyle dem-be-dem
Kūşe-i miḥrābda zāhid
yaturmış mest ü ḫ̆āb

ḳaşlaruñ ḫayāli:

1. **ḳaşlaruñ ḫayāli:**
Gazel 372
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kaşların hayali II
Sevgilinin kaşlarının hayali.

Ṣafālar itdi göñül ḳaşlaruñ ḫayāli ile
Serāy-ı sīnede yapıldı gūyiyā iki tāḳ

ḳaşlaruñ mihrābı:

1. **ḳaşlaruñ mihrābı:**
Gazel 549
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kaşların mihrabı II
Sevgilinin mihraba benzeyen kaşları.

Ḳaşlaruñ mihrābı çaḳ böyle ḳarармazdı eger
Ṣemʿ-i ruḫsāruñdan aña çıḳmasa dāʾim duḫān

ḳaşuñ ṭuġrāsı:

1. **ḳaşuñ ṭuġrāsı:**
Gazel 229
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) tuğraya benzeyen kaşı.

N'ola dirsem ḫaṭ-ı laʿl-i lebüñ menşūr-ı cānumdur
Ḳaşuñ ṭuġrāsı cānā ḫaylīden ḫāṭır-nişānumdur

ḳat-:

1. **ḳatmasa:**-*ma, -sa*
Gazel 258
Mısra: **2**
Eklemek, dahil etmek.

ʿAceb bāde-i ṣāf idi laʿl-i dil-ber
Eger ḳatmasa ḫaṭṭı dārū-yı hūş-ber

[G.894:5, K.21:68, K.28:42, M.1:32, Mf.569:2]

ḳatʿ eyle-:

1. **ḳaṭʿ eyle:**-*di*
Kaside 3
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kesmek.

Cism-i ʿadū ki olmış idi menzil-i belā
Ḳaṭʿ eyledi o menzili şemşīr-i tīz-kām

ḳatʿ it-:

1. **ḳatʿ it:**-*di*
Kaside 3
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Kesmek.

Ḳatʿ itdi tīġi düşmen-i dīnüñ lisānını
Ṣāḥib-ḳıranlıġında anuñ ḳalmadı kelām

[K.38:57]

ḳat ḳat:

1. **ḳat ḳat:**
Gazel 500
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Üst üste.

Ṣaçarsa gerd-i rehin ḫaṭṭ-ı nāmeye yārüm
Yüzine gözine ḳat ḳat sürer dil-i zārum

[G.832:6, G.867:14, K.5:36, Mf.222:2]

2. **ḳat ḳat:**
Kaside 30
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Çok, pek çok.

O zülf-i ʿanber-efşānuñ o destār-ı perīşānuñ
Perīşān itdi ḳat ḳat ḫāṭırın ʿuşşāḳ-ı şeydānuñ

ḳat ḳat ol-:

1. **ḳat ḳat ol:**-*updur*
Gazel 96
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kat kat artmak.

Teni berg-i semen bir ġonce-i gül-pīrehensin sen
Olupdur sende ey ṣūḫ-ı cihānum ḫūbluḳ ḳat ḳat

[G.824:7]

ḳatʿā:

1. **ḳaṭʿā:**
Gazel 17
Mısra: **12**
Asla, hiç, katiyyen.

Bir kerre daḫı kendüye gelse dil-i zārum
Añmazdı maḥabbet yolunuñ adını ḳaṭʿā

katarāt-ı emṭār:

1. **ḳatarāt-ı emṭār:**
Kaside 18
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Yağmur damlaları.

Yem-i cūdından eger feyż-sitān olsa seḥāb
Dürretü't-tāc ola cümle ḳatarāt-ı emṭār

ḳaṭār-ı ehl-i ʿışḳ:

1. **ḳaṭār-ı ehl-i ʿışḳ:**-*un*
Gazel 311
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âşıklar dizisi.

Biz ḳaṭār-ı ehl-i ʿışḳuñ üştür-i ser-mestiyüz
Kendümüzden ġayrıya hergiz görünmez kīnemüz

katı:

1. **ḳatı:**
Gazel 27
Mısra: **8**
Çok, aşırı derecede.

Yine cām-ı şarāb üstine ditrer ḳoyamaz elden
Egerçi ḳatı çoḳ ölçer döker rind-i ḳadeh-peymā

[G.95:1, G.115:10, G.219:2, G.384:8, G.394:4, G.407:10, G.419:4, G.430:1, G.441:6, G.451:14, G.499:5, G.528:12, G.555:9, G.591:4, G.623:5,

G.639:9, G.660:7, G.828:8, K.24:8, K.24:55, Kt.119:3]

kaṭʿ-ı ʿalāḳa ol-:

1. **ḳaṭʿ-ı ʿalāḳa ol-:**
Gazel 479
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İlgiyi, alakayı kesmek.

Bilürüz ḳaṭʿ-ı ʿalāḳa olamaz zülfinden
Ḥāletī ġamzelerinden hele bir pāre kesil

kaṭʿ-ı menāzil eyle-:

1. **ḳaṭʿ-ı menāzil eyle:**-*y*, -*erek*
Tarih 4
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yol almak, yol kat etmek.

Girdi ḳaṭʿ-ı menāzil eyliyerek
Meh-i nev gibi şehre şöhretle

kaṭʿ-ı naẓar eyle-:

1. **ḳaṭʿ-ı naẓar eyle:**-*r*
Gazel 654
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bakışını kesmek; ilgilenmemek.

Ḥāk olduġum ṭarīḳ-i belāda bilüp o yār
Eyler hemīşe ḳaṭʿ-ı naẓar ben ġubārdan

[G.726:6]

kaṭʿ-ı naẓar it-:

1. **ḳaṭʿ-ı naẓar it:**-*di*, -*ler*
Gazel 251
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bakışı, ilgiyi kesmek.

Çeşm-i yāri seyr idince kesdiler nergisleri
Bāġ-bānlar itdiler gül-zārdan ḳaṭʿ-ı naẓar

kaṭʿ-ı recā eyle-:

1. **ḳaṭʿ-ı recā eyle:**-*se*, -*m*
Kaside 24
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Ümidini kesmek.

Himmetüñ tīġi gibi tīġ girüpdür elüme
Eylesem ġayrı ḳapudan n'ola ben ḳaṭʿ-ı recā

katıl-:

1. **ḳatıla:**-*a*
Gazel 788
Mısra: **8**
Dahil olmak, karışmak.

Ol acı sözleriyle lebüñ dōstum senüñ
Bir şehd-i nābdur ki aña zehr ḳatıla

[G.134:2]

katında:

1. **ḳatında:**
Kaside 35
Mısra: **60**
Yanında, nispetinde.

Ravża-i cūduñ yanında bāġ-ı cennet şūre-zār
Cūy-ı iḥsānuñ ḳatında çeşme-i Kevs̱er serāb

kātib- i ḳudret:

1. **kātib- i ḳudret:**
Gazel 118
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kudret kâtibi, Allah.

Sīnem üzre dāġ ṣanmañ alnumuñ yazusını
Kātib- i ḳudret yazarken ṭamlamış yir yir midād

[G.68:8, G.394:7]

kātib-i menşūrān:

1. **kātib-i menşūrān:**
Gazel 556
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Fermanlar yazan.

Rūyına ḫaṭṭ geldi ṣanman kātib-i menşūrān
Bir iki ḫarf ile itmişdür midādın imtiḥān

katl:

1. **ḳatle:**-*e*
Gazel 45
Mısra: **8**
Öldürme, can alma.

Laʿlini emdürür kimi kim öldürürse yār
Tekrār ḳatle cān virür ol şūḫ-ı pür-cefā

[G.249:9, G.479:3, G.660:2, G.685:8, G.687:10, G.789:1, Kt.51:1, Mf.380:1]

katl eyle-:

1. **ḳatl eyle:**-*r*, -*in*
Gazel 367
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Katletmek, öldürmek.

Ḳatl eylerin seni diyü itdüñ yemīnler
Ey āfet-i zamāne hemān ol cihānda ṣaġ

[G.418:5]

katl it-:

1. **ḳatl it:**-*mek*
Terkib-bend 1
Mısra: **113**
Kelime Tipi: -
Öldürmek.

Kimi kim ḫançer-i bī-dādla ḳatl itmek isterseñ
Maḥabbet ṣūretinde evvelā mihmān iden sensin

katlan-:

1. **ḳatlanmaz:**-*maz*
Gazel 466
Mısra: **2**
Tahammül etmek, dayanmak, sabretmek.

Dem mi vardur fırḳatüñle şemʿ-veş yanmaz göñül
Vaṣluña ben ḳatlanurdum līk ḳatlanmaz göñül

[G.466:2, G.485:4, G.804:6]

katl-i ʿāmm:

1. **ḳatl-i ʿāmm:**-*dan*
Gazel 594
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Umumı katletme.

Ḳaçmazsa ehl-i ʿışḳa eger ḳatl-i ʿāmmdan
Şemşīr-i ġamzesini çıḳarsun niyāmdan

katl-i ʿāşık:

1. **ḳatl-i ʿāşıḳ:**-*da*
Gazel 568
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âşıkları katletme, öldürme.

Görenler dir gümüş ḳolçaḳ ne lāzım ḳatl-i ʿāşıḳda
Eline tīġ alup olduḳça yārüm āstin-efşān

katl-i merdüm:

1. **ḳatl-i merdüm:**-*dür*
Gazel 674
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İnsan öldürmek.

O şāh-ı mülk-i ḥüsnüm ġayrıdan ʿuşşāḳı farḳ itmez
Murādı ḳatl-i merdümdür ṣevāb olsun vebāl olsun

katl-i merdüm eyle-:

1. **ḳatl-i merdüm eyle:**-*r*
Mesnevi 8
Mısra: **118**
Kelime Tipi: -
Adam öldürmek II Bir kimseyi çok kötü bir duruma düşürmek.

Olup ehl-i ġaraz mānend-i kejdüm
Sebep yoġ iken eyler ḳatl-i merdüm

katmer:

1. **ḳatmer:**
Müfret 81
Mısra: **2**
Kat kat.

Mīve-i būsesi yoḳ līk ʿaceb dil-cūdur
Gūyiyā ruḫları ḳatmer gül-i şeftālūdur

katre:

1. **ḳaṭre:**
Gazel 55
Mısra: **12**
Damla.

ʿAcebdür ḥāl-i baḥr-i ġam ki anda
Olur her ḳaṭre refte refte gird-āb

[G.129:4, G.244:4, G.400:2, G.635:7, G.835:2, K.26:16, K.32:25, Kt.K.2:3]

katre deñlü:

1. **ḳaṭre deñlü:**
Kaside 38
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Damla kadar (bile).

Kef-i luṭfı yanında deryāyı ḳıldum
Ne mümkin vire ḳaṭre deñlü nişānı

katre katre:

1. **ḳaṭre ḳaṭre:**
Gazel 558
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Damla damla.

Ḳaṭre ḳaṭre jālelerle yine ṣaḥn-ı bāġda
Virdi nergis çeşm-i erbāb-ı maḥabbetden nişān

[G.662:3, G.731:17, G.761:13]

katre-i āb:

1. **ḳaṭre-i āb:**
Gazel 63
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Su damlası.

Ḥükm-i ṭūfān ile ġarḳ olsa cihān Ḥāletiyā
Āteş-i ḥasretümde degmeye bir ḳaṭre-i āb

katre-i ʿarak:

1. **ḳaṭre-i ʿaraḳ:**
Gazel 594
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ter damlası.

Her ḳaṭre-i ʿaraḳ ki zenaḫden-çekān olur
Virdi nişāne cürʿa-i keʾsü'l-kirāmdan

katre-i bārān:

1. **ḳaṭre-i bārān:**
Müfret 419
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yağmur damlası.

Seḥerde gül-şene gelsün diyü perī-rūyān
Şu üzre dāʾireler çizdi ḳaṭre-i bārān

katre-i ebr-i bahārī:

1. **ḳaṭre-i ebr-i bahārī:**
Kaside 11
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Bahar bulutunun damlaları.

Olmaya lāyıḳ niṣār-ı nev-ʿarūs-ı baḫtına
Ḳaṭre-i ebr-i bahārī olsa lüʾlüyi semīn

katre-i ebr-i belā:

1. **ḳaṭre-i ebr-i belā:**
Gazel 742
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bela bulutunun damlası.

Bām-ı ʿışḳ üzre düşen her ḳaṭre-i ebr-i belā
Gelmeyince olmaz āḫir nāvdān-ı cānuma

katre-i eşk:

1. **ḳaṭre-i eşk:**-*üm*
Gazel 249
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı damlası.

Künc-i fırḳatde ḫayāl-i yār gelse çeşmüme
Ḳaṭre-i eşküm ṣafāsından biraz ġalṭān olur

[G.850:7]

kaṭre-i ḫūn-āb:

1. **ḳaṭre-i ḫūn-āb:**
Gazel 260
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kanlı gözyaşı damlası.

Rişte-i çeşmüm görenler ḳaṭre-i ḫūn-āb ile
Didiler kim pīr-i ʿışḳuñ sübḥa-i mercānıdur

kaṭre-i ṣabūḥ:

1. **ḳaṭre-i ṣabūḥ:**
Gazel 112
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sabahları içilen şarap damlası.

Tesbīḥ dānesine dönüp ḳaṭre-i ṣabūḥ
Nāṣiḥ sözünden eyliyelüm tevbe-i naṣūḥ

ḳaṭre-i şeb-nem:

1. **ḳaṭre-i şeb-nem:**
Kaside 36
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Çiy damlası.

Ḳaṭre-i şeb-nem midür nilüfer-i çerḫ üzre kim
Pertev-i mihri görünce oldı nā-peydā hemān

kaṭre-i sīm-āb:

1. **ḳaṭre-i sīm-āb:**-*a*
Terkib-bend 1
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Civa damlası.

Sipihrüñ her biri bir ḳaṭre-i sīm-āba beñzer kim
Cihān ḫalḳını anuñ dem-be-dem öldürmedür ṣānı

kaṭre-rīz ol-:

1. **ḳaṭre-rīz ol:**-*ur, -dı*
Gazel 581
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Damla akmak.

Ḳaṭre-rīz olurdı fāh evvel bu cām-ı ser-nigūn
Gitdi ol ḫālet daḫı şimdi mürūr-ı dehr ile

kattāl ol-:

1. **ḳattāl ol:**-*ur*
Gazel 134
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çok kan alıcı, çok öldürücü, hunhar olmak.

Ādemler öldürür leb-i laʿlinde ḫaṭṭ-ı yār
Ḳattāl olur ḳatılsa eger bādeye ġubār

katul-:

1. **ḳatuldığını:**-*dık, -ı, -n, -ı*
Mesnevi 3
Mısra: **74**
Katılmak, eklenmek, karıştırılmak.

Gelicek aña bere-i biryān
Zehr ḳatuldığını ḳıldı beyān

ḳavāfil-i elṭāf:

1. **ḳavāfil-i elṭāf:**-*ı*
Gazel 292
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Lütuflar, iyilikler kafilesi.

Gelmekdedür ḳavāfil-i elṭāfı dem-be-dem
Şeh-rāh-ı himmetinde ṭuran çekmez intiẓār

kavl ü karār it-:

1. **ḳavl ü ḳarār it:**-*miş*
Müseddes 7
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Söz ve karar vermek (kendi kendine).

Milket-i ʿışḳ ḳoyup terk-i diyār itmiş iken
ʿĀşıḳ olmamaġ içün ḳavl ü ḳarār itmiş iken

kavl-i aġyār:

1. **ḳavl-i aġyār:**-*a*
Gazel 787
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Rakibin sözü.

Saña maḫṣūṣdur ʿışḳum inanma ḳavl-i aġyāra
Ġamıyla teng olan dil olamaz cāy iki dil-dāra

[Mf.451:1]

kavs:

1. **ḳavsine:**-*i, -n, -e*
Gazel 472
Mısra: **7**
Yay.

Beñzedürdüm ḳaşuñı nışfü'n-nehāruñ ḳavsine
Mihr-i ḫüsnüñde eger olsaydı āṣār-ı zevāl

[K.31:33]

kavs-i ḳuzaḥ:

1. **ḳavs-i ḳuzaḥ:**
Gazel 177
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gökkuşağı.

Olup ṣaḥrā-yı ʿışḳuñ bir ḳadīmī nāvek-endāzı
Benüm ḳavs-i ḳuzaḥ zīh geçmeden ḳalmış kemānumdur

[G.187:21, G.642:7, K.20:10, K.26:24, K.29:10, K.41:33]

kāvūs-ı zamān:

1. **kāvūs-ı zamān:**-*em*
Mesnevi 9
Mısra: **243**
Kelime Tipi: -
Devrin Keykâvus'u II Şairin kendisi.

Hüner bezminde Kāvūs-ı zamānam
Meşāff-ı maʿrifetde Ḳahramān'am

kavuş-:

1. **ḳavuşduġın:**-*duk, -ı, -n*
Kaside 26
Mısra: **25**
Birleşmek, birbirine kavuşmak.

Cennetde şāḫ-ı Sidre vü Ṭūbā ḳavuşduġın
Bildi o cüfte nāẕır olan ehl-i iʿtibār

kayd:

1. **ḳaydını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 415
Mısra: **2**
Bağ, zincir.

Zülfi zencīrin gice seyr eyledi cānānenüñ
Ḳaydını gördük bī-ḥamdi'llāh dil-i dīvānenüñ

[G.445:2, M.2:34, Mf.239:2, Mf.240:2,

2. **ḳaydı:**-*ı*
Gazel 518
Mısra: **4**
Kaygı, endişe, tasa II Dünya ile olan bağlar.

Zülfüñ esīri sāġar-ı işretden el çeker
Ḳaydı olana ṣoḥbet olur dōstum ḥarām

kayd eyle-:

1. **ḳayd eyle:**
Gazel 30
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kayıt altında tutmak, yazıya geçirmek.

Bağlamalu dīvāne gerek defter iderseñ
Evvel beni ḳayd eyle gel ol deftere cānā

kayd-ı ḥayāt ol-:

1. **ḳayd-ı ḥayāt ol:**-*mak*
Gazel 89
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Hayata bağlanmak.

Anda lā-büdd Ḥāletī ḳayd-ı ḥayāt olmaḳ gerek
İtdürürseñ manṣıb-ı ʿışḳını ol ṣāḥuñ berāt

kayd-ı miḥnet:

1. **ḳayd-ı miḥnet:**-*den*
Tahmis 1
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Üzüntü bağı.

Ḥāletī-veş gel mücerred ol ʿalāyıḳdan kesil
Ḳayd-ı miḥnetden ʿÜbeydī ger ḫalāṣ isterse dil

kaydını yi-:

1. **ḳaydını yi-:**-*r*
Gazel 218
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Endişe etmek.

Çiynesün zencīrini dīvāne-i ʿışḳ-ı nigār
Ḳaydını yir kimse yoḳ ya n'eylesün ol dil-figār

kayır-:

1. **ḳayırmazdı:**-*maz, -dı*
Kaside 26
Mısra: **45**
Kaygılanmak, tasalanmak, endişe etmek.

Rindān-ı bāde-nūş ḳayırmazdı bādeden
Ger ʿaḳlın almasaydı o sāḳī-i gül-ʿiẕār

[G.18:5, G.27:9, G.38:1, G.38:9, G.245:3, G.329:3, G.385:9, G.399:5, G.421:5, G.452:7, G.569:9, G.587:13, G.617:8, G.619:6, G.620:11, G.639:6, G.651:7, G.780:9, G.786:6, G.789:9, K.30:54, K.37:39, K.41:51, Mü.1:21, Kt.91:3, Mf.325.1, Mf.357:2, Mf.368:1]

kayna-:

1. **ḳaynamaġa:**-*ma, -y, -a*
Kaside 28
Mısra: **8**
Kaynamak, coşup kabarmak.

Meger ki eyledi āteş yaḳup aġaçları bād
Çemende ḳaynamaġa başladı ṣular yir yir

kays:

1. **ḳays:**
Gazel 106
Mısra: **10**
Leyla ve Mecnun hikayesindeki Mecnun'un aşk müptelası olmadan önceki adı.

Ṣanup muḳaddimāt-ı belāyı netīce-baḫş
Gösterdi Ḳays fenn-i cünūn içre iʿvicāc

[G.173:4, G.193:1, G.597:9, G.653:7, G.680:3, G.696:4, G.826:3, G.828:6, Mf.308:2, Mü.5:13, Mü.5:21]

2. **ḳays:**
Gazel 400
Mısra: **7**
Mecnun II Âşık.

Ḫār-ı āzār-ı dilüñ kimseye ey Ḳays açma
Anı defʿ eyliyecek nāḳasıdur Leylā'nuñ

[G.573:11]

kays ile ferhād:

1. **ḳays ile ferhād:**
Gazel 509
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Mecnun ile Ferhad.

Cān u başa ḳalmazuz ʿışḳında yārüñ Ḥāletī
Ḳays ile Ferhād zīrā pīşvāmuzdur bizüm

kays ile leylā:

1. **ḳays ile leylā:**
Gazel 333
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Mecnun ve Leyla.

Ḫallāḳ-ı ezel Ḳays ile Leylā gibi cānā
İtmiş beni ʿışḳ ile seni ḥüsn ile mümtāz

[G.735:7]

kays u ferhād:

1. **ḳays u ferhād:**-*a*
Gazel 105
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Mecnun ve Ferhad.

Güzellikde sen Yūsuf-ı Mıṣr'a ṣānī
Belā içre ben Ḳays u Ferhād'a ṣāliṣ

[G.568:7]

kays u kūh-ken:

1. **ḳays u kūh-ken:**-*e*
Gazel 348
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mecnun ve Ferhad.

Ben zārı Ḳays u Kūh-ken'e eylemeñ ḳıyās
Lāzım degül ki pey-rev ola merd-i reh-şinās

[G.467:11, G.493.7, G.608:1,Mf.376:1, Mf.569:1]

kays-ı dil-figār:

1. **ḳays-ı dil-figār:**
Gazel 848
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönlü yaralı Kays (Mecnun).

Ne Leylā ḳıldı ey şūḫ-ı cihān sen ḳılduġuñ cevri
Ne ḫod ben itdügüm feryādı Ḳays-ı dil-figār itdi

kays-ı nā-tüvān:

1. **ḳays-ı nā-tüvān:**
Gazel 634
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güçsüz Kays, zavallı Mecnun.

İkisinüñ de rūḥın şād ḳılmış ḫayra girmişdür
Yazan Leylā ile bir yirde Ḳays-ı nā-tüvān şeklin

kays-ı şaḥrā-yı melāmet:

1. **ḳays-ı şaḥrā-yı melāmet:**
Gazel 502
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kınanma çölünün Mecnun'u II Âşık.

Rūyumı pāy-ı segān-ı kūyuña ferş itmesem
Ḳays-ı ṣaḥrā-yı melāmet olmasun adum benüm

kays-ı şeydā:

1. **ḳays-ı şeydā:**-*y, -a*
Gazel 780
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tutkun, divane Mecnun.

Göñül virmek saña mı ḳaldı her bir zülf-i Leylā'ya
Nedür ey ṭıfl-ı dil vāriṣ mi olduñ Ḳays-ı ṣeydāya

[G.29:2, G.177:4, G.343:4, G.31:2]

kays-sıfat:

1. **ḳays-ṣıfat:**
Gazel 386
Mısra: **9**
Mecnun gibi.

Herze-gerd olma ṣaḳın Ḳays-ṣıfat Ḥāletiyā
Kūy-ı dil-dārda ṣabāḥ ṣaçar isen başuña ḫāk

[G.499:11]

kays-vār:

1. **ḳays-vār:**
Gazel 149
Mısra: **8**
Kays, Mecnun gibi.

Kendü vādīsindedür dāʾim dil-i dīvānemüz
İstemez göstermege her yirde kendin Ḳays-vār

kays-veş:

1. **ḳays-veş:**
Müfret 406
Mısra: **1**
Leyla ve Mecnun hikayesinin erkek kahramanı Mecnun gibi.

Dāġa düşdüm Ḳays-veş āhū gözüñ fikriyle ben
Ārzū-yı laʿl-i Şīrīn'üñle oldum Kūh-ken

kaytaz:

1. **ḳaytaz'a:**-*a*
Kaside 15
Mısra: **24**
Hz. Hamza'nın atı.

Üstine geldükçe anuñ ḥażret-i şāh-ı cihān
Ḥamza'dur gūyā siyeh Ḳaytaz'a olmışdur süvār

kayur-:

1. **ḳayurmazdum:**-*maz, -du, -m*
Gazel 403
Mısra: **3**
Kaygılanmak, tasalanmak, endişe etmek.

Ġubār-āsā cihānuñ üft ü ḫīzinden ḳayurmazdum
Yapışsam ʿāḳıbet dāmānına bir şāh-ı ḫūbānuñ

[G.434:10]

kāz ur-:

1. **kāz ur:**-*ur, -dı*
Kaside 11
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Makas vurmak, kesmek.

Aṭlas-ı eflāke ḫayyāt-ı zamān ururdı kāz
Cāme-i ḳadrine olsaydı ṭırāz-ı āstīn

każā:

1. **ḳażānuñ:**-*n, -un*
Müfret 494
Mısra: **2**
Bela, musibet.

Ayırurdum ġayrı senden nāle-i şeb-gīr ile
Mümkin olsaydı ḳażānuñ defʿi ger tedbīr ile

2. **ḳażā:**
Kaside 20
Mısra: **66**
Allah'ın takdiri, kader.

Ḳader ḳaṣr-ı saʿādet-ferş-i iḳbālüñ bülend itsün
Ḳażā dāʾim aña bir pāye ḳılsun düş-ı Keyvān'ı

[K.42:68, M.4:51, Trk.B.1:64]

ḳażā çevgānı:

1. **ḳażā çevgānı:**
Kaside 41
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Kader değneği II Kader.

Ayaġum bir çeker yoḳdur diyü ser-keşlik eylerken
Ḳażā çevgānı ṭōb itdi ʿadū-yı bī-ser ü pāyı

ḳażā gel-:

1. **ḳażā gel:**-*ür*
Gazel 254
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Can veya mal kaybına sebep olacak bir olay olmak.

Eyle ḫadeng-i ġamze-i dil-berden iḥtirāz
Bir göz yumup açınca ṣaḳın kim ḳażā gelür

ḳażā gelince varurum dimez:

1. **ḳażā gelince varurum dimez:**
Gazel 26
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Atasözü**
Can veya mal kaybına sebep olan kötü olayın ne zaman olacağını kestirmek mümkün değildir. Bu bakımdan önceden kimi tedbir alınmalı, ansızın ortaya çıkacak kazaya karşı hazırlık yapılmalıdır.

Kūy-ı yāra varmazsın dirse ʿadū-yı bed-liḳā
İʿtimād itme gelince varurum dimez ḳażā

ḳażā nakkāşı:

1. **ḳażā naḳḳāşı:**-*n, -un*
Kaside 7
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Kader nakkaşı II Allah.

Ḳażā naḳḳāşınuñ kilk-i ḳader destinde olduḳça
Dem-ā-dem ṣūret-i iḳbāl ḳılsun naḳş-ı eyvānuñ

ḳażā-yı himmet:

1. **ḳażā-yı himmet:**-*ün*
Mesnevi 9
Mısra: **231**
Kelime Tipi: -
Yardım kaderi.

Ḳażā-yı himmetüñ eyle be-dīdār
Yeter oldum ġam ile rūb-ı dīvār

ḳażā-yı taḥt-gāh-ı ḫusrev-i devrān:

1. **ḳażā-yı taḫt-gāh-ı ḫusrev-i devrān:**
Kaside 13
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Zamanın Hüsrev'inin ülkesinin kaderi.

Ḳażā-yı taḫt-gāh-ı Ḫusrev-i devrānı añduḳça
Çıḳardı dūd-ı şemʿ-i ḥasretüm bu saḳf-ı gerdāna

kazıt-:

1. **ḳazıdursa:**-*ur, -sa*
Gazel 388
Mısra: **3**
Tıraş etmek.

Ḳazıdursa ḫaṭṭını evvelkiden aʿlā çıḳar
Ṣafḥa-i ruḫsārına virmez ḫalel ol ḫaṭṭı ḥak

[Mf.410:1]

kebāb:

1. **kebāba:**-*a*
Kaside 28
Mısra: **22**
Ateşe karşı kızartılmış et, büryân.

Bu faṣl içinde eger gelse burcına ḫurşīd
Ḥarāret ile Ḥamel ṭutuşup kebāba döner

2. **kebāb:**
Gazel 77
Mısra: **8**
Ateşe karşı kızartılmış et, büryan II Aşk derdiyle yanmış yürek.

İllerle sen yiyüp içesin ben revā mıdur
Gözüm yaşın şarāb ḳılam baġrumı kebāb

[G.678:8]

kebāb eyle-:

1. **kebāb eyle:**-*me, -y, -e*
Müfret 269
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yakmak, çok acı çektirmek.

Dili ḳaṣd itse kebāb eylemege mest gözüñ
Kimseye açma bu rāzı bişürüp söyle sözüñ

kebāb it-:

1. **kebāb it:**-*miş, -ler*
Gazel 607
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yakmak, aşk ateşiyle kavurmak.

Āteş-i dilde cigerden gördüm itmişler kebāb
Añladum cān ḫānesinde ġuṣṣa mihmān olduġın

kebāb ol-:

1. **kebāb ol:**-*duk, -um*
Gazel 73
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ateşte veya sıcakta kavrulmak. II Aşırı sevgi sonucunda çok üzülmek, büyük bir acıya uğramak, aşığın aşk derdinden acılar çekmesi.

Ol mest-i nāz ẕevḳ ü ṣafālar ider tamām
Ġam āteşinde görse eger olduġum kebāb

[G.762:6]

kebāb-āsā:

1. **kebāb-āsā:**
Gazel 44
Mısra: **8**
Kebap gibi.

ʿAceb mi gözlerümden ḳanlu ḳanlu yaşlar gelse
Ciger nār-ı belā-yı hicr ile yandı kebāb-āsā

kebāb-ı ciger:

1. **kebāb-ı ciger:**-*üm*
Gazel 300
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ciğer kebabı II Âşığın yanmış gönlü.

Ḳalsa kebāb-ı cigerüm nīm-sūz
Dest-i belādur olan āteş-fürūz

[G.836:2]

kebābuñ ḳanı:

1. **kebābuñ ḳanı:**-*dur*
Gazel 529
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kebabın kanı II Âşığın gözyaşları.

Āteş-i ʿışḳ-ı ciger-sūz eyledi baġrum kebāb
Ol kebābuñ ḳanıdur bu eşk-i ḫūn-bārum benüm

kebāb ḳıl-:

1. **kebāp ḳıl:**-*ma*
Gazel 66
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kebap gibi yapmak.

Tīġ-i cevrüñle ṭoġrayup baġrum
Āteş-i firḳatüñle ḳılma kebāp

kebg:

1. **kebgi:**-*i*
Gazel 379
Mısra: **5**
Keklik II Keklik gibi yürüyen sevgili.

Nuḳūd-ı dāne-i eşküñ o kebgi ṣayd itdün
Metāʿ-ı vaṣlı ḳaçurma meded şikār olıcaḳ

[G.497:14, G.831:8]

kebg-i derī:

1. **kebg-i derī:**
Kaside 16
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İri ve güzel sesli keklik II Sevgili.

Vardı bu demde kebg-i deri istirāḥata
Şāhīnüñ eyledi per ü bālini sāye-bān

[K.12:62, G.438:10]

kebg-i feżā-yı hāk:

1. **kebg-i feżā-yı ḫāk:**-*i*
Kaside 37
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Yeryüzünün kekliği.

Olsa mensūb-ı der-i devlet-meʾābuñ serverā
Ola her kebg-i feżā-yı ḫāki gerdūn-āşiyān

kebg-i feżā-yı ʿışḳ:

1. **kebg-i feżā-yı ʿışḳ:**
Gazel 846
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk uzayının kekliği II Âşık.

Kebg-i feżā-yı ʿışḳ idügüñ bildi Ḥāletī
Kim diñlediyse ḳaḥḳaha-i zehr-ḫandüñi

kebg-i hoş-hırām:

1. **kebg-i ḫoş-ḫırām:**
Gazel 496
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Güzel salınışlı keklik II Sevgili.

Mümkin midür ki rām idesin anı Ḥāletī
Sen dāne-rīz-i eşk o bir kebg-i ḫoş-ḫırām

[G.499:1, G.518:1, G.547:1]

kebg-i nāz:

1. **kebg-i nāz:**
Gazel 271
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Naz kekliği II Sevgili.

Ol kebg-i nāz ṣayd olunur naḳd-i cān ile
Bāzār-ı ʿışḳdur bu düşer bunda çoḳ şikār

[G.866:4, G.205:5]

kebg-i şaḥn:

1. **kebg-i şaḥn:**-*ı*
Kaside 27
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Meydan kekliği.

Nesr-i Ṭāʾir'le dem-ā-dem kebg-i şaḥnı hem-cenāh
Zühre-i çerḫ ile dāʾim murġ-ı bāmı hem-zebān

kebg-i şaḥrā-yı cünūn:

1. **kebg-i şaḥrā-yı cünūn:**
Gazel 342
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Delilik çölünün kekliği.

Kebg-i şaḥrā-yı cünūn ḳahḳahasın göstermez
Olmayınca yiri çaḳ Ḥāletiyā çengel-bāz

kebg-i ümīd-i dil:

1. **kebg-i ümīd-i dil:**
Gazel 497
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönül ümidinin kekliği, sevgili.

Perr-i bāz-ı ġam ṣadāsın diñledükçe şād olur
Olmadan kebg-i ümīd-i dil nev-āmūz-ı ḫırām

kebkeb-i pā-pūş-ı yār:

1. **kebkeb-i pā-pūş-ı yār:**
Gazel 416
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayakkabısının izi.

Rūy-ı ʿāşıḳda yir eyler kebkeb-i pā-pūş-ı yār
Ey sitāre ḳalmamışdur böyle teʾs̲īrüñ senüñ

kebūd:

1. **kebūd:**
Kaside 25
Mısra: **11**
Mavi.

Kebūd iken yüzi şimdi zümürridīn oldı
Sipihri reng-i pezīr eyledi çemen beñzer

kebūd ol-:

1. **kebūd ol-:**-*sa*
Müfret 256
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gök rengi,mavi olmak.

Kebūd olsa ʿaceb mi sürmesi ol şūḫ-ı fettānuñ
Gözine kuhl ider ḫākisterin ʿuşşāḳ-ı nālānuñ

kebūdī:

1. **kebūdī:**
Gazel 592
Mısra: **8**
Lacivert, mor.

Ābdāl-ı ġamam yoḳ felegüñ farḳı yanumda
Bir köhne kebūdī bıraġılmış kepenekden

kebūter:

1. **kebūterle:**-*le*
Gazel 60
Mısra: **5**
Güvercin.

Düşmen ṣalarsa yāra kebūterle nāmesin
Ben de duḫān-ı āh-ı dilüm eylerüm seḥāb

[G.400:9, G.734:4, Mf.601:2]

kebūter-i ḥarem:

1. **kebūter-i ḥarem:**-*i*
Kaside 34
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Kabe'de bulunan ve avlanması yasak olan güvercin cinsi.

Kebūter-i ḥaremi hem-cenāḥ-ı nesr-i felek
Tezerv-i sāḥasınuñ cilve-gāhı ẓıll-i Hümā

[M.3:29]

kebūterle nāme ṣal-:

1. **kebūterle nāme ṣal:**-*ar, -sa*
Gazel 80
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güvercinle mektup göndermek.

Düşmen ṣalarsa yāra kebūterle nāmesin
Olur duḫān-ı āh anı ḳapmaġa seḥāb

kec-külāh:

1. **kec-külāh:**
Gazel 212
Mısra: **9**
Külâhı eğri.

Göründi ṣaçları mestāne kec-külāh olıcaḳ
Açıldı bāġ-ı leṭāfetde ṣanki zülf-i nigār

keçkül-i hilāl:

1. **keçkül-i hilāl:**
Kıt'a 57
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hilal kasesi.

Görmez misin ki ṭutmaġ ile ṣāh-ı ḫāvere
Altun ile ṭolar giderek keçkül-i hilāl

keder:

1. **keder:**
Gazel 273
Mısra: **10**
Acı, üzüntü, dert, sıkıntı, ızdırap, tasa.

Olurdı çihre-nümā Ḥāletī ʿarūs-ı süḫan
Eger ki olmasa mirʿāt-ı ḫāṭırumda keder

[G.322:2, G.360:10, G.893:7, K.31:50, Mf.194:2]

keder çek-:

1. **keder çek:**-*mez*
Gazel 122
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Acı duymak, ızdırap çekmek.

Çekmez yiriyle ḫāṭır-ı murġ-ı dilüm keder
Ber-bād olursa ḥāṣıl-ı ḫırmen-geh-i murād

[G.359:9, K.16:33]

keder vir-:

1. **keder vir:**-*miş, -ler*
Gazel 751
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sıkıntı vermek.

Rāh-ı teng-i dehre virmişler keder ey Ḥāletī
Ol felek nāmında olan tevsen-i bed-ḫū ile

[K.25:76]

keder-i bī-şümār:

1. **keder-i bī-şümār:**
Kıt'a 37
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sayısız keder.

İḫtilāṭ eylesek ekābirle
Keder-i bī-şümār ḥādi̲s olur

kedū:

1. **kedū:**
Gazel 697
Mısra: **4**
Kabak II Şarap kabı yapılmak üzere kurutulan kabak.

Baḥr-i ṣafāda ṭıfl-ı dil itmez şināverī
Tā olmayınca iki yanında iki kedū

kedū-yı bāde:

1. **kedū-yı bāde:**-*si, -n*
Gazel 553
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Şarap şişesi.

Āşnā-yı baḥr-i miḥnet olsa ger nā-kerde kār
Yanına baġlar kedū-yı bādesin pīr-i muġān

[K.36:39]

kedū-yı dil:

1. **kedū-yı dil:**
Gazel 468
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül kadehi.

Tīr-i cefā ḫadeng-i elem şöyle geldi kim
Döndi hemān kedū-yı ḫilāle kedū-yı dil

kedū-yı hilāl:

1. **kedū-yı ḫilāl:**-*e*
Gazel 468
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hilal kadehi.

Tīr-i cefā ḫadeng-i elem şöyle geldi kim
Döndi hemān kedū-yı ḫilāle kedū-yı dil

kedū-yı şarāb:

1. **kedū-yı şarāb:**
Gazel 49
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kabaktan yapılan şarap kabı.

Görünse dīde-i rinde eger kedū-yı şarāb
Ḫadeng-i āhen ider iḫtiyārsuz pertāb

kef:

1. **kefi:**-*i*
Kaside 1
Mısra: **25**
El II Cömertlik eli.

Anuñ her bir kefi bir baḥr-i mevc-engīzdür gūyā
Ḳaçan kim cūşa gelse lücce-i deryā-yı ʿummānı

[K.6:44, K.19:26, K.23:46, G.280:3]

kef ile tīġ:

1. **kef ile tīġ:**-*i, -n*
Kaside 14
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Avuç içi ve kılıç.

Beñzedürsem n'ola baḥreyne kef ile tīġin
Der-i vālā-yı ẓafer andan olur ḫalḳa ʿıyān

kef ü benān:

1. **kef ü benān:**-*ı*
Kıt'a 71
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Avuç içi ve parmaklar.

Her ne ẓuhūr iderse elinden ẓuhūr ider
Kef ü benānı levḥ ü ḳalemden virür nişān

kefe-i mīzān eyle-:

1. **kefe-i mīzān eyle:**-*r*
Gazel 182
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Terazinin kefesine koymak, bir şeyi teraziyle ölçmek.

Encüme şatsa eger sürme-i ḫāk-i rehini
Mihr ile māhı felek kefe-i mīzān eyler

kefe-i mīzān it-:

1. **kefe-i mīzān it:**-*üp*
Gazel 299
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Terazi kefesine koymak, tartmak.

Mihr ile māhı kefe-i mīzān idüp felek
Birbirine geldi ber-ā-ber şeb ile rūz

kefen:

1. **kefen:**
Gazel 173
Mısra: **8**
Ölülerin sarıldığı bez.

Ḫūnīn kefen şehīd-i maḥabbet mezārıdur
Her lālenüñ ki yoḳlayalar zīr ü pāyını

[G.726:12, K.9:5, Mü.4:26]

keff:

1. **keffini:**-*i, -n, -i*
Kıt'a 57
Mısra: **1**
Avuç.

Ben zār u zerdüñ eylese pür keffini n'ola
Vāfir-i filoriyle şehinşāh-ı yemm-i nevāl

[G.772:11, M.3:83, Mf.285:]

keffāret:

1. **keffāret:**
Gazel 125
Mısra: **8**
Kefaret, bir günaha karşı tutulmak üzere yapılan şey veya verilen nesne.

Añmayın diyü yemīn itdüñ ise yād ḳılup
Eyle keffāret içün bendeki ġamdan āzād

keffe:

1. **keffelerle:**-*ler, -le*
Gazel 451
Mısra: **9**
Terazi gözü, kefesi.

Nihāl-i gül çemende keffelerle bir terāzūdur
Bilinmişdür senüñ ey murġ-ı gül-şen anda miḳdāruñ

keffe-i mīzān:

1. **keffe-i mīzān:**-*da*
Kaside 25
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Terazi kefesi, gözü.

Miyān-ı gülde yine jāleler ʿıyān oldı
Ḳarışdı keffe-i mīzānda ṣanki sīm ile zer

keffeteyn ol-:

1. **keffeteyn ol:**-*dı*
Gazel 729
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Terazinin iki kefesi gibi olmak (Âşığın gözleri bağlamında).

Yaşumla gözlerüm ṭolar boşanur keffeteyn oldı
Çoġ olsa aḳçe ṣaymazlar anı ḳorlar terāzūya

keff-i baḫīl:

1. **keff-i baḫīl:**-*de*
Kıt'a 113
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Cimrinin eli, avucu.

Bir kimsenüñ daḫı ḳoma yā Rab benüm gibi
Miftāḥ-ı genc-i rızḳını keff-i baḫīlde

keffine al-:

1. **keffine al:**-*sa*
Gazel 186
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eline avucuna almak, elde etmek.

Çerḫi destinde ṣanur keffine esrār alsa
Göñül ābdālı n'içün çaḳ bu ḳadar sersem olur

keffini aç-:

1. **keffini aç:**-*maz*
Kaside 26
Mısra: **72**
Kelime Tipi: **Deyim**
Avucunu açmak II Dilenmek.

Bezminde ādeme ṭoḳunur yoḳ meger nesīm
Devrinde kimse keffini açmaz meger çenār

kef-gīr:

1. **kef-gīre:**-*e*
Kaside 8
Mısra: **63**
Kevgir, süzgeç.

Eger kim maṭbaḫ-ı cüduñdaki kef-gīre beñzetsem
Bilürdi kendüye çerḫ-i müşebbek niʿmet-i ʿuẓmā

kef-i deryā-nevāl:

1. **kef-i deryā-nevāl:**-*i, -n, -den*
Kaside 1
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Deniz gibi cömert el.

Kef-i deryā-nevālinden çıḳan hergiz ḥisāb olmaz
Ṣabā ḍarb itse rīg-i sāḥile emvāc-ı ʿummānı

[K.6:43]

kef-i dest:

1. **kef-i dest:**-*i, -n*
Kaside 4
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
El ayası, avuç içi.

Ne şāhdur ki Ḫudā eylemiş kef-i destin
Veġāda rūḥ-sitān ü seḫāda cān-perver

[K.41:31]

kef-i dest-i kerem-baḫş:

1. **kef-i dest-i kerem-baḫş:**-*ı, -n, -da, -dur*
Kaside 32
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Cömert elin içi II Gazanfer Ağa'nın cömert eli.

Kef-i dest-i kerem-baḫşındadur ser-riṣte-i devlet
Mürüvvet ehlinüñ ʿālemde oldur şimdi ser-dārı

kef-i erzen:

1. **kef-i erzen:**
Kaside 3
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Bir avuç darı.

Virmez nücūma bir kef-i erzen ḳadar vücūd
Cevv-i celali içre olan kemterīn ḥamām

kef-i güher-pāş:

1. **kef-i güher-pāş:**-*un*
Kaside 35
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Cevher saçan el II Cömert el.

Berḳ-i lāmiʿ ṣanma kim kef-i güher-pāşuñ görüp
Eyledi nār-ı ḥased ḳalbinde ebrüñ iltihāb

kef-i ihsān:

1. **kef-i iḥsān:**-*ı, -n, -a*
Kaside 32
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Yardım eli.

Muḥīṭ-i çerḫ-i vālāya tefevvuḳ ḳaṣdın eylerdi
Kef-i iḥsānına beñzetseler deryā-yı zeḫḫārı

kef-i ihtiyāc aç-:

1. **kef-i iḥtiyāc aç:**-*ma, -m*
Gazel 107
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**

İhtiyaç eli açmak, yardım beklemek.

Müşt-zen-i farḳ-ı sipihrem müdām
Açmam edānīye kef-i iḥtiyāc

kef-i kerem-baḫş:

1. **kef-i kerem-baḫş:**-*ı, -n*
Kıt'a 27
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cömert el II Memduhun eli.

Didi Ḫān Aḥmed'üñ seyr eyliyen kef-i kerem-baḫşın
Ne deryādur ki her cānibde emvācı hüveydādur

[K.2:40, K.23:45]

kef-i kifāyet:

1. **kef-i kifāyet:**-*i, -n, -e*
Kaside 21
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Iktidar eli, liyakat eli II Yönetim.

Virildi dest-i ḳażādan kef-i kifāyetine
Benān-ı ḫāme ile ḥall-i ʿuḳde-i işkāl

kef-i luṭf:

1. **kef-i luṭf:**-*ı*
Kaside 38
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Cömertlik eli.

Kef-i luṭfı yanında deryāyı ḳıldum
Ne mümkin vire ḳaṭre deñlü nişānı

kef-i zer-nisār:

1. **kef-i zer-nis̱ār:**
Kaside 26
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Altın saçan avuç II Lütuf ve ihsanlarda bulunan memduh.

Virdi ferāġ ḫalḳa bahār u ḫazāndan
Ol dest-i sīm-pāş ile ol kef-i zer-nis̱ār

kefş-i āhenīn it-:

1. **kefş-i āhenīn it:**-*se*
Kaside 11
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Demir ayakkabı yapmak.

ʿĀlem-i medḥin seyāḥat eylemek mümkin degül
Pāyına itse devātı ḫāme kefş-i āhenīn

kef-zenān ol-:

1. **kef-zenān ol:**-*ur*
Gazel 130
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
El çırpmak, mutlu olmak.

Her kim ki şevḳ-i vuṣlat ile kef-zenān olur
Pīrāheninde eyliyemez murġ-ı ġam ḳarār

[G.208:7, G.550:8, G.562:6, G.617:4, G.641:6, G.655:8, K.23:21]

kef-zenān u pāy-kūb ol-:

1. **kef-zenān u pāy-kūb ol:**-*mak*
Gazel 494
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
El çırpmak ve dans etmek.

Kef-zenān u pāy-kūb olmaḳ gerekdür dem-be-dem
Çīn-i pīşānı götürmez meşreb-i sulṭān-ı ġam

kehīl it-:

1. **keḫīl it:**-*se*
Mesnevi 6
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Sürme çekmek.

Ḫāk-i ḳabriyle ḳubbesindeki mīl
Çeşm-i necmi revādur itse keḫīl

kehkeşān:

1. **kehkeşānı:**-*ı*
Kaside 1
Mısra: **28**
Samanyolu.

Seḥāb-ı luṭf-ı bī-pāyānı girdi araya yoḫsa
Yaḳardı kehkeşānı şuʿle-i şemşīr-i raḫşānı

[K.14:51, K.26:65, K.39:38]

kehkeşān u çeşme-i hūr:

1. **kehkeşān u çeşme-i ḫūr:**-*dan*
Kaside 9
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Samanyolu ve cennet hurilerinin pınarı.

Alup kāh ile ābın kehkeşān u çeşme-i ḫūrdan
Binā-yı devletinde çerḫ lāyiḳ itse gil-kārī

keh-rübā:

1. **keh-rübā:**
Gazel 42
Mısra: **2**
Kehribar taşı.

Rūy-ı zerd ü ḫūn-ı eşkümle döner ḳadd-i dü-tā
Sübḥa-i mercāna kim başında vardur keh-rübā

[G.157:1]

keh-rübā-yı himmet:

1. **keh-rübā-yı himmet:**-*i, -n*
Kaside 11
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Yardım kehribarı.

Göz yumup açınca ādem kūh-ı pür-temkīn olur
Keh-rübā-yı himmetin bir kāha eylerse ḳarīn

keh-rübā-yı māh:

1. **keh-rübā-yı māh:**-*ı*
Kaside 12

Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Ayın kehribarı II Ayın sarı ışığı.

İḥtiyāt-ı ʿadlini bilseydi çerḫ-i cevr-kīş
Keh-rübā-yı māhı ḳılmazdı ḳarīb-i kehkeşān

keh-rübā-yı mihr:

1. **keh-rübā-yı mihr:**-*den*
Kaside 39
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Güneş kehribarı.

Devletinde kimse degmez kāhına bir kimsenüñ
Keh-rübā-yı mihrden aldurmaz aṣlā kehkeşān

keh-rübā-yı mihr-enver:

1. **keh-rübā-yı mihr-enver:**
Kaside 36
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
En parlak güneşin kehribarı (Kehribar sarı bir taştır) II Güneşin parlak ışınları.

Keh-rübā-yı mihr-enver ṣubḥ-dem olup ʿıyān
Ḳalmadı eflākde kāh-ı kevākibden nişān

kelāl:

1. **kelāl:**
Kaside 21
Mısra: **46**
Miskinlik.

Diyār-ı medḥine ʿazm eylese ṣafālar ider
Berīd-i fikrete gelmez ne deñlü gitse kelāl

kelām:

1. **kelām:**
Gazel 530
Mısra: **2**
Bir düşünceyi ifade eden kelime dizisi, söz, kavl.

Cāy-ı süḫan degül belüñe mū disem müdām
Ey şūḫ u şīve-kār dehānuñdadur kelām

[K.28:82, K.30:23, K.35:62, M.1:3]

2. **kelāmuñ:**-*uñ*
Gazel 8
Mısra: **9**
Söz, söylem II Şiir.

Kelāmuñ Ḥāletī baḥr-i belāġat olduġın bildi
Sözüñden n'ola çıḳmazsa senüñ ol gevher-i yektā

[G.24:9, G.347:10, G.538:9, K.21:81, K.23:56, K.25:71]

13. **kelām:**
Gazel 518
Mısra: **10**
Söz II Kabul, inanç.

Şol ḫaste kim dili ṭutılur göricek yüzün
Hiç ölmesinde yoḳdur anuñ dōstum kelām

kelām ḳalma-:

1. **kelām ḳalma:**-*dı*
Kaside 3
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Diyecek söz kalmamak.

Ḳatʿ itdi tīġi düşmen-i dīnüñ lisānını
Ṣāḥib-ḳıranlıġında anuñ ḳalmadı kelām

kelām-ı āşnā ol-:

1. **kelām-ı āşnā ol:**-*mış, -dur*
Gazel 33
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Tanınan, bilinen sözler haline gelmek.

Baḥr-i naẓm içre şināverlük idersin Ḥāletī
Ser-be-ser güftāruñ olmışdur kelām-ı āşnā

kelām-ı serd:

1. **kelām-ı serd:**
Müfret 195
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kaba, çirkin söz.

Kelām-ı serd sezā-vār-ı laʿl-i yār olmaz
Şu laʿle kim bozı var çoḳluḳ iʿtibār olmaz

kelām-ı sūz-nāk-i ehl-i ʿışḳ:

1. **kelām-ı sūz-nāk-i ehl-i ʿışḳ:**-*a*
Gazel 90
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âşıkların yakıcı sözleri.

Kelām-ı sūz-nāk-i ehl-i ʿışḳa ṭut ḳulaḳ zāhid
Eger kim var ise gūş-ı dilüñde penbe-i ġaflet

kelām-ı şeker:

1. **kelām-ı şeker:**-*i, -n*
Gazel 792
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Tatlı söz.

Gösterürdi Ḥāletī ḫalḳa kelām-ı şekerin
Olmasaydı teng-dil derd-i ġam-ı devrān ile

kelām-ı şeker-i ʿanberīn:

1. **kelām-ı şeker-i ʿanberīn:**
Gazel 283
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Amber kokulu tatlı söz.

Şīrīn gelür kelām-ı şeker-i ʿanberīn
Güftār-ı telḫ kim dehen-i yārdan gelür

kelām-ı şerīf:

1. **kelām-ı şerīf:**-*i*
Mesnevi 3
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Kutsal söz II Hz. Peygamber'in sözü.

Her kelām-ı şerīfi faṣl-ı ḫiṭāb
Her sözi oldı ravżadan bir bāb

kelīm:

1. **kelīm'i:**-*i*
Gazel 489
Mısra: **2**
(Allah ile) konuşan II Hz. Musa.

Olsa ʿaceb mi ʿumde-i kārum zebān-ı ḥāl
Bir neşʾedür bu ʿaşḳ ki eyler Kelīm'i lāl

kelimāt:

1. **kelimātum:**-*um*
Gazel 257
Mısra: **10**
Kelimeler, sözler.

Pür-girih olmasa ger rişte-i cān Ḥāletiyā
Naẓm iderdüm kelimātum yirine dürr ü güher

kelīm-ṭabʿ:

1. **kelīm-ṭabʿ:**
Kaside 5
Mısra: **37**
Hz. Musa mizaçlı.

Götürse her ḳaçan yed-i beyżā Kelīm-ṭabʿ
Ḳārūn olur yire geçer ol ḫaşm-ı nābe-kār

kelle:

1. **kellesin:**-*si, -n*
Gazel 36
Mısra: **1**
Baş II Âşıkların başı.

Kellesin şad pāre ḳılsun diyü tīg-i dil-rübā
Muttaşıl erbāb-ı ġam başın açup eyler duʿā

[G.98:1, G.439:18, K.4:24, Mf.561:1]

kelle-i bī-devlet:

1. **kelle-i bī-devlet:**-*i*
Gazel 409
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Talihsiz baş.

Bunca yıllar bār idindüm kelle-i bī-devleti
Vay eger olmazsa bir gün gūy-ı çevgānuñ senüñ

[G.681:7]

kelle-i ġaltān:

1. **kelle-i ġaltān:**-*umuz, -dur*
Gazel 510
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yuvarlak kelle.

Çaḳ pāy-ı yāra varmayıcaḳ eylemez ḳarār
Meydān-ı ġamda kelle-i ġaltānumuzdur bizüm

kelle-i ḫūn-pāş:

1. **kelle-i ḫūn-pāş:**-*dan*
Müfret 418
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kan saçan baş II Âşıkların başı.

Rāh-ı kūy-ı yār pürdür kelle-i ḫūn-pāşdan
Varmaḳ isterseñ eger sen de geçersin başdan

kelle-i şekker:

1. **kelle-i şekker:**
Kaside 37
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Minare külahı şeklinde, üzerine vurularak kırılan iki üç kiloluk eski bir şeker çeşiti; (Eskiden şeker kamışının birinci kaynamış ve posası alınmışı süleymanî, bu da tekrar kaynadılıp şekerci külâhı mahrutî şeklinde bir kapa dökülünce kâniz yahut kelle şekeri adını alırdı).

Kelle-i şekker şanur dükkān yüzünde seyr iden
Ḳālıb-ı çūbına kāġıd şarsa ḳannād-ı zamān

kelle-i ʿuşşāḳ:

1. **kelle-i ʿuşşāḳ:**-*dur*
Gazel 375
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Âşıkların başı.

Ser fedā itmekdür ey dil ʿāşıḳa tedbīr-i ʿışḳ
Kelle-i ʿuşşāḳdur zīrā ġıdā-yı şīr-i ʿışḳ

kem:

1. **kem:**
Gazel 246
Mısra: **10**
Kötü, değersiz, sıradan.

İltifāt eylemedi yaşuma hiç Hāletiyā
Kem mi şanur ki benüm sīm-i sirişküm dil-ber

[G.605:10, K.39:26, Kt.28:2]

kem ḥavşala:

1. **kem ḥavşala:**
Gazel 297
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Anlayışsız.

Ḥālümi ol şūḫa iʿlām eylemek mümkin midür
Müstemiʿ kem ḥavşala efsāne-i miḥnet dırāz

kem kıl-:

1. **kem ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 9
Mısra: **226**
Kelime Tipi: -
Azaltmak, eksiltmek.

Yeter ḳıldı hücūm-ı girye-i ġam
Gözüm merdümlerinüñ aḳçesin kem

kem ol-:

1. **kem ol:**-*ur*
Gazel 247
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Az olmak II Değersiz olmak.

Ḳorḳarın kim çıḳa bu sīm-i sirişküñ ḳızılı
Çoḳluḳ aḳıtma efendi şoñı anuñ kem olur

[Kt.128:2]

2. **kem ol:**-*up*
Mesnevi 9
Mısra: **281**
Kelime Tipi: -
Az olmak II Kötü olmak.

ʿAdūnuñ dāne-i ʿömri olup kem
İde Ḥaḳ bāġ-ı baḫtuñ sebz ü ḥurrem

3. **kem ol:**-*ur*
Gazel 186
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kötü olmak.

İrse bīmār-ı belā ṣıḥḥate ḥāli kem olur
Ḫaste-i derd-i nigār ölmeyicek mātem olur

kem pīşe:

1. **kem pīşe:**-*dür*
Gazel 753
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kötü huy, kötü alışkanlık.

ʿAdūya iltifāt ol āfete kem pīşedür dirler
Velī ben görmedüm ey Ḥāletī bir böyle kem-pīşe

kemā-fi'l-evvel ol-:

1. **kemā-fi'l-evvel ol:**-*dı*
Kaside 40
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Evvelki gibi olmak.

Bir seḥer ẓāhir olup füsḥat-ı meydān-ı emel
Pūye-i raḫş-ı ümīd oldı kemā-fi'l-evvel

kemāl:

1. **kemāl:**
Mesnevi 7
Mısra: **34**
Olgunluk, mükemmellik.

Ḳaddidür nahl-i būstān-ı celāl
Bergi luṭf u ʿaṭā vü bārı kemāl

,kemāl ehli:

1. **kemāl ehli:**-*n, -e*
Gazel 423
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İlim, irfan sahibi kimseler II Olgun insanlar.

Menāsıb cāhile ẕillet kemāl ehline ʿizzetdür
Nedendür ʿaksini ʿarż itmesi mirʾāt-ı devrānuñ

kemāl-i ḥaşmet:

1. **kemāl-i ḥaşmet:**
Kaside 2
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Mükemmel bir büyüklük ve heybet.

Kemāl-i ḥaşmet ile gūyiyā Süleymān'dur
Ḳaçan süvār ola bir esb-i bād-peymāya

kemāl-i ıżṭırāb:

1. **kemāl-i ıżṭırāb:**-*ı, -n, -dan*
Kıt'a 67
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Acının olgunluğu.

Şu murġa beñzer ol gūyā kemāl-i ıżṭırābından
Diye dām içre kim gelse beni āh alsa ṣayyādum

kemāl-i işfahānī:

1. **kemāl-i işfahānī:**
Kaside 23
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Şiirlerinde, ancak iki defa okunduğu takdirde anlaşılabilen ince manalara yer verdiği için kendisine "Hallâku'l-meânî" unvanı verilen İranlı şair.

Kemāl-i Işfahānī görse āṣārum ola rāġıb
Kelāmumla benem dil-şād iden rūḥını Selmān'uñ

[K.33:71]

kemāl-i kesret:

1. **kemāl-i kesret:**-*ün*
Gazel 693
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Bolluğun olgunluğu.

N'idügi peyġūle-i yeʾsüñ bilinmez Ḥāletī
Görmeyince bezm-i ümmīdüñ kemāl-i kesretin

kemāl-i luṭf-ı mevlā:

1. **kemāl-i luṭf-ı mevlā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Allah'ın lütfunun mükemmelliği.

Bi-ḥamdi'llāh yine gördük kemāl-i luṭf-ı Mevlā'yı
Müşerref eyledi bir merd-i kāmil ṣadr-ı aʿlāyı

kemāl-i şun:

1. **kemāl-i şun:**
Gazel 62
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Allah'ın yaratıcılığının mükemmelliği.

Senüñ gūşuñda istiʿdād yoḳ idrākine yoḫsa
Leb-i cūda kemāl-i şunʿı her berg-i çemen söyler

kemān:

1. **kemān:**
Gazel 61
Mısra: **2**
Yay II Sevgilinin kaşı.

Ġamzeñ oḳını gāh dile gāh cāna at
Ey ḳaşları kemān iki başdan nişāna at

[G.323:10]

2. **kemān:**
Kaside 16
Mısra: **22**
Savaş aleti, ok atmaya yarayan yay.

Gūyā ki oldı nāveki bir murġ-ı nāme-ber
Aʿdāsına peyam-ı ecel gönderür kemān

[K.17:1, K.17:25, K.36:30, Mf.410:2, Mf.462:1,

3. **kemānumuz:**-*umuz*
Gazel 330
Mısra: **6**
Yay II Âşığın iki kat olmuş boyu.

Āh eylerüz hemīşe bu ḳadd-i dü-tā ile
Olmaz cüdā ḫadeng-i belādan kemānumuz

[G.532:10, G.623:9, G.670:6, K.17:3]

kemān ebrū:

1. **kemān ebrū:**-*lar, -un*
Gazel 178
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Yay biçiminde olan kaş.

Ġamze-i ḫūn-rīz ki dil-bestedür şemşīrler
Ol kemān ebrūlaruñ efgendesidür tīrler

[G.537:7]

kemān eyle-:

1. **kemān eyle:**-*di*
Gazel 479
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Iki büklüm yapmak, yay gibi eğmek.

Ġam ile ḳāmetüñi çünki kemān eyledi yār
Şimdiden soñra gel ey ʿāşıḳ-ı şūrīde çekil

kemān it-:

1. **kemān it:**-*dü, -m*
Gazel 561
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Eğmek, bükmek.

ʿIşḳ ile itdüm āhumı oḳ ḳāmetüm kemān
Muḥtācdur benümle müdārāya āsmān

[G.458:4]

kemān kıl-:

1. **kemān ḳıl:**-*du, -m*
Gazel 553
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Yay gibi yapmak, eğmek, bükmek.

Dönse çerhüñ beñzi ḫavfından n'ola ḫākistere
Āhumı ḳıldum ḫadeng-i cān-sitān ḳaddüm kemān

kemān ḳur-:

1. **kemān ḳur:**-*maz*
Gazel 692
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **-**
Yay kurmak, ok atmaya hazırlanmak.

Saña şanma ḫışmını ebrūların çatdukça yār
Ḫusrevān-ı ḥüsn her naḫcīr içün ḳurmaz kemān

kemān ol-:

1. **kemān ol:**-*sun*
Gazel 666
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Keman şeklinde olmak, iki büklüm olmak.

Ḳaddümi gör ḳāmetüñ ʿarż eyle kim olsun ʿadū
Dōstum senden ḫadeng-i cān-sitān benden kemān

kemān u tīr:

1. **kemān u tīr:**-*i, -n, -i*
Kaside 17
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Yay ve ok.

Dökerdi ḫavf ile perin görünce nesr-i felek
Kemān u tīrini bir yirde itseler taṣvīr

kemān-ı ebrūvān:

1. **kemān-ı ebrūvān:**-*a*
Müfret 98
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Keman kaşlı sevgili.

Ey kemān-ı ebrūvāna eyliyen müjgānı tīr
Cān niṣār-ı ḫāk-i rāhuñdur ne ḥācet dār u gīr

kemān-ı himmet:

1. **kemān-ı himmet:**-*e*
Gazel 159
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **-**
Yardım yayı.

Tīr-i āhı bir daḫı almam kemān-ı himmete
Eylemezse cevşen-i nüh-tüy-i gerdūndan güẕer

kemān-ı ḳażā:

1. **kemān-ı ḳażā:**
Kaside 17
Mısra: **61**
Kelime Tipi: **-**
Kader oku.

Cihānda tā ki kemān-ı ḳażā keşīde olup
İrişe menzil-i maḳṣūda nāvek-i taḳdīr

kemān-ı rüstem:

1. **kemān-ı rüstem:**
Kaside 14
Mısra: **43**
Kelime Tipi: **-**
Rüstem'in yayı.

Kendü Rüstem'dür anuñ yayı kemān-ı Rüstem
Düşmene ḳarşu iderse n'ola tīrin bārān

[K.17:15, K.39:13]

kemend:

1. **kemendi:**-*i*
Gazel 214
Mısra: **2**
Bir cismi çekmek

amacıyla atılan kalın ip II Sevgilinin kıvrımlı saçı.

O ġamzeler ki zülf ile ʿuşşāḳa bendi var
Ṣan bir ḥarāmīdür ki yanında kemendi var

[G.550:2]

2. **kemend:**
Gazel 537
Mısra: **3**
Ucu ilmikli uzun ip II Âşığın âh dumanı.

Atduġumdan küngür-i çerḫe kemend āhumı ben
Bildiler üftāde-i çāh-ı zenaḫdān olduġum

3. **kemendin:**-*i, -n*
Kaside 26
Mısra: **6**
Uzaktaki bir kimseyi veya şeyi çekip yakına getirmek için atılan ucu ilmikli ip, eskiden idamlarda kullanılan ilmikli yağlı kayış II Güneş ışınları.

Hergiz o ḳaṣra çıḳmaġa bir çāre bulmaya
Zerrīn kemendin atsa güneş ger hezār bār

kemend at-:

1. **kemend at:**-*du, -k*
Gazel 309
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ip atmak, halat atmak.

Küngür-i ʿarşa kemend atduḳ duḫān-ı āhdan
Göklere çıḳsa ʿaceb mi nāle vü efġānumuz

kemend it-:

1. **kemend it:**-*me*
Gazel 124
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kement yapmak, bir şey bağlamak amacıyla bağ yapmak.

ʿĀḳıbet çünkim çekilmekdür murāduñ dōstum
Gerden-i ʿuşşāḳa bārī itme zülfüñden kemend

[G.124:4]

kemend ol-:

1. **kemend ol:**-*maz*
Gazel 708
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kemend (uzaktaki bir kimseyi veya şeyi çekip yakına getirmek için atılan ucu ilmikli ip) olmak.

ʿĀġūş-ı ʿāşıḳ olmaz ol āhū içün kemend
Dām-ı ḫayāle düşmesidür cāy-ı iştibāh

kemend-i āh u efġān:

1. **kemend-i āh u efġān:**-*a*
Gazel 715
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Feryat ve figan kemendi II Sevgilinin saçları.

Ḳalup çāh-ı ġamuñda refte refte bī-mecāl oldum
Yapışdurmaz beni żaʿfum kemend-i āh u efġāna

[G.755:10]

kemend-i belā:

1. **kemend-i belā:**-*y, -ı*
Müfret 182
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bela ipi.

Hep kendüdür kemend-i belāyı iden dırāz
Gīsūsına ayaḳ ṭolamasun o serv-i nāz

kemend-i cefā:

1. **kemend-i cefā:**-*y, -a*
Gazel 86
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eziyet ipi.

Ol ṣayd-gāh-ı nāza çıḳan şāh-ı pür-ġurūr
Her ṣayd içün virür mi kemend-i cefāya tāb

kemend-i keyd:

1. **kemend-i keyd:**-*i*
Kaside 21
Mısra: **86**
Kelime Tipi: -
Hile kemendi.

Şu deñlü küngüre-i ḳaṣr-ı ḳadrüñ ola bülend
Kemend-i keydi ʿadūnuñ irişmek ola muḫāl

kemend-i nāle vü efġān:

1. **kemend-i nāle vü efġān:**-*a*
Gazel 232
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İnilti ve feryat ipi.

Gökler yüzine çıḳsa ʿaceb mi duḫān-ı āh
Zīrā kemend-i nāle vü efġāna ṣarmaşur

kemend-i siḥr:

1. **kemend-i siḥr:**
Gazel 724
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Büyülü kement.

N'içün ḫayrān u medhūş olmasun ehl-i maḥabbet kim
Senüñ zülf-i dil-āvīzüñ kemend-i siḥr atar aya

kemend-i tār-ı zülf:

1. **kemend-i tār-ı zülf:**-*ün, -le*
Gazel 688
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Saçının siyah ipi.

Ḫalāṣ olmaḳ ne mümkin Ḥāletī bī-çāre destüñden
Kemend-i tār-ı zülfüñle dil alur bir dilāversin

kemend-i zülf ü tīġ-i ġamze:

1. **kemend-i zülf ü tīġ-i ġamze:**-*dür*
Gazel 408
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yan bakış kılıcı ve saç kemendi.

Kemend-i zülf ü tīġ-i ġamzedür ser-māye-i ḥüsnüñ
Eger ḳırsañ geçürseñ ḥalḳı yoḳdur kimseden bāküñ

kemer:

1. **kemer:**
Müfret 352
Mısra: **2**
Çeşitli alanlarda kullanılan yarım daire biçimindeki mimari yapı.

Dü-tā ḳaddüm görüp seyr eyle ḥavż-ı çeşm-i giryānum
Kemer seyrinde n'eylersin benüm sulṭān-ı ḫūbānum

2. **kemer:**
Gazel 251
Mısra: **12**
Bel bağı, kayış.

ʿArṣa-i dilden çözüldi leşker-i ṣabr u sükūn
Gördiler kim mū miyānuñdan çözülmek yoḳ kemer

[G.676:8, K.32:31, Mf.34:1, Mf.593:1]

3. **kemerüñde:**-*ün, -de*
Gazel 776
Mısra: **6**
Bel kuşağı II Çeşitli alanlarda kullanılan yarım daire biçimindeki mimari yapı.

Tīġüñ ki gelür şehr-i dil-i ʿāşıḳa her bār
Gūyā ki o bir āb-ı revāndur kemerüñde

4. **kemerin:**-*i, -n*
Müfret 86
Mısra: **2**
Bel kuşağı II Dağ yamaçları.

Dirhem-i berfi felek eyledi dünyāya nis̱ār
Kemerin sīm ile pür ḳılsa ʿaceb mi küh-sār

kemer bağla-:

1. **kemer bağla:**-*r*
Kaside 25
Mısra: **62**
Kelime Tipi: **Deyim**
Hizmete hazır olmak.

Bugün zamānede şāh-ı serīr-i naẓm benem
ʿAceb mi bağlar ise ḫāme ḫidmetinde kemer

[G.455:11]

kemer kuşan-:

1. **kemer ḳuşan:**-*ma, -y, -a*
Kaside 31
Mısra: **64**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kulluk kemeri kuşanmak. Hizmet için hazır, amade olmak.

Bir zamān olmaz ki ḳılmaġa duʿā-yı devletüñ
Zāhid-i bīdār-veş ḫāmem ḳuşanmaya kemer

kemer ol-:

1. **kemer ol:**-*dı*
Kaside 28
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Su kemeri gibi eğri olmak, bükülmek.

Benüm ki āb gibi sözlerüm muṣaffādur
Egerçi bār-ı belā ile ḳaddüm oldı kemer

kemer-bend-i ḫidīv-i ʿaḳl:

1. **kemer-bend-i ḫidīv-i ʿaḳl:**-*a*
Gazel 467
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Akıl vezirinin kemerinin bağı.

Ḳor kemer-bend-i ḫidīv-i ʿaḳla desti saṭvetin
Pāy-taḫt-ı şāh-ı ʿışḳuñ pehlüvānıdur göñül

kemer-i kūh:

1. **kemer-i kūh:**-*a*
Mesnevi 7
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Dağlık kemeri, dağ yamaçları.

Olsa bir dem nesīm-i himmeti yār
Kemer-i kūha el urur idi çenār

kemḫā-yı dü-reng-i verd-i raʿnā:

1. **kemḫā-yı dü-reng-i verd-i raʿnā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
İki renkli gülün ipek kumaşı.

Ḫaber ḳılsa eger peyk-i ṣabā ezhār-ı gül-zāra
Virürler aña kemḫā-yı dü-reng-i verd-i raʿnāyı

kemīn:

1. **kemīn:**
Gazel 892
Mısra: **1**
Aciz, zavallı.

Baḥr-i ġamumuñ kemīn ḥabābı
Çıḳsa deh ider bu nüh ḳıbābı

2. **kemīn:**
Gazel 583
Mısra: **8**
Pusu.

Tedbīr-i ġamzesüz de gözi dil-şikār ider
Naḫcīr-i ṣayd-gāh-ı belā istemez kemīn

[K.11:42]

3. **kemīn:**
Gazel 696
Mısra: **6**
Az, çok az.

Eyleseñ ʿuṣṣāḳ içün terkīb-i cevri dest-sāz
Dāru-yı eşk-i ʿāşıḳuñ hergiz çıḳarmazsın kemīn

kemīne:

1. **kemīne:**
Mesnevi 6
Mısra: **39**
Aciz, zavallı.

İşiginde kemîne ḳul olduñ
Bende-i bende-i Resūl olduñ

kemīn-gāh:

1. **kemīn-gāhına:**-*ı, -n, -a*
Gazel 576
Mısra: **9**
Pusu yeri, pusu kurulan gizli yer.

Dōstum ġamze kemīn-gāhına muḥtāc mıdur
Ḥāletī'nüñ dil-i şeydāsı gibi şayd-ı zebūn
[G.839:8]

kemin-gāh-ı cihāna gel-:

1. **kemin-gāh-ı cihāna gel:** -*meden*
Gazel 801
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünya (denen) pusu yerine gelmek, doğmak.

Kemin-gāh-ı cihāna gelmeden ey Ḥāletī maḳṣūd
Şikār itmek durur bir murġ-ı şehr-āşūb dünyāda

kemīn-gāh-ı ḥavādis:

1. **kemīn-gāh-ı ḥavādiş:**-*dür*
Gazel 204
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Haber alınan pusu yeri.

Fāriġu'l-bāl olmasun kimse cihānda Ḥāletī
Bir kemīn-gāh-ı ḥavādişdür niçe şayyādı var

kemīn-gāh-ı miḥnet:

1. **kemīn-gāh-ı miḥnet:**-*e*
Gazel 307
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Keder pususu.

Elmas-ı sūdedür nemek-i mīz-bānumuz
Mihmān-ı serāy-ı dehrde biz żayf-ı ġāfilüz

kemīn-gāh-ı niheng-i ġuṣṣa:

1. **kemīn-gāh-ı niheng-i ġuṣṣa:**-*dur*
Gazel 93
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gam timsahının gizlendiği yer.

Her pes-i mevci kemīn-gāh-ı niheng-i ġuṣṣadur
Nīl-i iḳbālüñ degüldür sāḥili cāy-ı nişest

kemīn-i ġadr:

1. **kemīn-i ġadr:**
Mesnevi 9
Mısra: **119**
Kelime Tipi: -
Zulüm pususu.

Kemīn-i ġadr bismil-gāhum oldı
Nefes āteş-fürūz-ı āhum oldı

kemīn-i ġonce:

1. **kemīn-i ġonce:**-*den*
Kaside 20
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gonca pususu.

Kemīn-i ġonceden gül leşkeri yir yir ẓuhūr itdi
Çıḳarsa vaḳtidür sūsen daḫı şemşīr-i berrānı

kemiyyet:

1. **kemiyyet:**
Kaside 41
Mısra: **51**
Sayıca çokluk, nicelik.

Kemiyyet cām-ı gül-gūnı yetişdürseñ ḳayırmazdum
Ṭutarsa leşker-i endūh u miḥnet rūy-ı ġabrāyı

kemmūn:

1. **kemmūnı:**-*ı*
Kıt'a 35
Mısra: **4**
Kimyon (Kimyon denilen, yemeklere ekilen kokulu otu ekerken her gün muntazaman yol yol su vereceklerini vaat ve bu vaadi "Yarın inşallah sana su veririm." şeklinde her gün tekrar ederlermiş. Kimyon da bu vaatlere kapılarak yeşerir, büyürmüş. II Yerine getirilmeyen vaade inanan.

İnsānı degül şimdi benüm ẓannum odur kim
Kemmūnı bile aldadamaz vaʿd-i ekābir

kem-nām it-:

1. **kem-nām it:**-*di, -ler*
Gazel 288
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Adını kötüye çıkarmak.

Bāġ-ı ʿışḳuñ mīve-i ümmīdini ḫam itdiler
Sikke-i dāru'l-ʿayār-ı vaṣlı kem-nām itdiler

kem-pīşe:

1. **kem-pīşemüz:**-*müz*
Gazel 313
Mısra: **1**
Kötü huy.

Kūh-ken-veş cāna ḳıymaḳdur bizüm kem-pīşemüz
Kendümüzden ġayrıya hergiz irişmez tīşemüz

[G.753:10]

2. **kem-pīşedür:**-*dür*
Gazel 555
Mısra: **15**
Bilgisiz, cahil II Tecrübesiz, yabancı.

Müjde-i vaṣl-ı nigāra Ḥāletī kem-pīşedür
Mürde-i ṣad-sāleye virmek ḥayāt-ı cāvidān

kemter:

1. **kemterīn:**
Kaside 3
Mısra: **44**
Çok değersiz,çok aşağı,pek itibarsız,en hakir.

Virmez nücūma bir kef-i erzen ḳadar vücūd
Cevv-i celali içre olan kemterīn ḥamām

[G.683:10, K.32:78]

kemter-ġulām ol-:

1. **kemter-ġulām ol:**-*up*
Mesnevi 9
Mısra: **289**
Kelime Tipi: -
Aciz kul olmak.

Olup baḫt-ı civān kemter-ġulāmuñ
Sikender gibi ṭutsun dehri nāmuñ

kenār:

1. **kenārdan:**-*dan*
Gazel 131
Mısra: **7**
Kıyı, sahil.

Eşcār sāye-güster olup her kenārdan
Āb-ı ḥayāta beñzedi ẓulmetde cūy-bār

[G.587:2, G.774:2, G.806:8, G.851:8, G.893:6, K.38:40, M.8:136, M.9:211]

2. **kenār:**
Gazel 152
Mısra: **12**
Deniz kıyısı, sahil, II Kurtuluş yeri.

Özgedür baḥr-i ʿışḳ Ḥāletiyā
Leb-i gird-āb-ı ġamdur anda kenār

3. **kenārı:**-*ı*
Gazel 879
Mısra: **8**
Kıyı, sahil II Kucak.

Bezminde eger zevraḳ-ı mey olmasa yārüñ
Görmezdi dil-i ʿāşıḳ-ı ser-geşte kenārı

kenār çiz-:

1. **kenār çiz-:**-*me, -di*
Gazel 134
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yan çizmek, bir işten kaçmak.

Ser-bāz-ı ʿarṣa-i ruḫıdur zülfi dāʾimā
Ol ḫaṭṭ-ı nev-demīde gibi çizmedi kenār

kenār eyle-:

1. **kenār eyle:**-*r*
Terkib-bend 1
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Kucaklamak.

Der-āġūş eylerin dirken çıḳarur nā-gehān cānın
Zen-i devr-i zamāne ḳanġı merdi kim kenār eyler

kenār it-:

1. **kenār it:**-*me, -y, -e*
Gazel 857
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kıyıya, karaya çıkarmak II Kucaklamak.

İtmege Ḥāletī o dürri kenār
Niçe kez baḥr-i fikrete ṭaldı

[Mü.2:19]

kenār it-:

1. **kenār it-:**-*mez*
Gazel 527
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kıyıya çıkarmak.

Hicr ile deryāya düşmişdür yaşum ey Ḥāletī
Ol dür-i pākīzeyi āḫir kenār itmez miyem

kenār ol-:

1. **kenār ol:**-*maz*
Gazel 796
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kucaklanmak.

Kenār olmaz saña ol serv-ḳaddüñ ey dil-i şeydā
Gerek çeşmüñ gibi biñ kerre ʿarż-ı mā-cerā eyle

kenār ṭut-:

1. **kenār ṭut-:**-*ar*
Gazel 210
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bir kenara sığınmak.

Ḥāṣıl olmışken niçe ḫūn-ı cigerle eşk-i çeşmüm
Olıcaḳ hengām-ı firḳat evvel ol ṭutar kenār

kenāra al-:

1. **kenāra alup:**-*up*
Gazel 9
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kucağa almak, sarılmak.

Alup ṭıfl-ı sirişkin geh kenāra gāh zānūya
Bed-āmūz eyler anı refte refte ʿāşıḳ-ı şeydā

kenāra at-:

1. **kenāra at:**-*maz*
Gazel 109
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kıyıya atmak II İhmal etmek, önemsememek.

İrmez belā-yı ʿışḳa düşen luṭf-ı yāra hiç
Deryā-yı ġuṣṣa mürdesin atmaz kenāra hiç

kenāra çık-:

1. **kenāra çıḳ:**-*mak*
Gazel 262
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kıyıya varmak.

Miyān-ı baḥr-i ġamdan keşti-i dil rūzgārıyla
Kenāra çıḳmaḳ olur bir gün ammā ʿömr-i Nūḥ ister

kenāra getür-:

1. **kenāra getür-:**-*e*
Kaside 18
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sahile getirmek II Kucaklamak.

Kim ki bir servi kenāra getüre şimdi ider
Cūy-veş ʿömrinüñ eyyāmı ṣafā ile güẕār

kenārdan bak-:

1. **kenārdan baḳ:**-*up*
Kaside 25
Mısra: **69**
Kelime Tipi: **Deyim**
Seyirci kalmak, bir şeyden mahrum kalmak.

Revā mıdur bu ki şimdi baḳup kenārdan ol
Ġarīḳ-i lücce-i iḥsānı olalar iller

kenār-ı baḥr-i eşk-i ʿāşık-ı zār:

1. **kenār-ı baḥr-i eşk-i ʿāşıḳ-ı zār:**-*a*
Gazel 825
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ağlayan âşığın gözyaşı denizinin kıyısı.

Nice gelsün kenār-ı baḥr-i eşk-i ʿāşıḳ-ı zāra
Bulutdan nem ḳapar āyīne-i ṭabʿ-ı mücellāsı

kenār-ı bām-ı ġam:

1. **kenār-ı bām-ı ġam:**
Gazel 177
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Keder kubbesinin kıyısı, dünyanın kıyısı.

Şu murġam kim kenār-ı bām-ı ġam dāʾim mekānumdur
Çözülmiş zülfi dil-dāruñ bozulmış āşiyānumdur

kenār-ı cūy:

1. **kenār-ı cūy:**-*a*
Gazel 553
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Irmak kenarı.

Dōstum faṣl-ı bahār oldı kenār-ı cūya gel
Ḥüsnüñe āyīne ḳıl āb-ı revāñı bir zamān

[K.33:22, K.33:23]

kenār-ı nīl-i eşk:

1. **kenār-ı nīl-i eşk:**-*üm, -den*
Gazel 497
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı Nil'inin kıyısı.

Ḳıl kenār-ı Nīl-i eşkümden ḫazer ey müddeʿī
Ḫayli furṣat-cūy olur zīrā neheng-i intiḳām

kenār-ı şafḥa-i ḫadd:

1. **kenār-ı şafḥa-i ḫadd:**-*ün, -de*
Matla 33
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yanak sayfasının kıyısı.

Kenār-ı şafḥa-i ḫaddünde şanma ḫaṭṭ-ı pür-behcet
Kitāb-ı ḥüsnünüñ ḳalmışların yazmış yed-i ḳudret

[Mf.38:1]

kenār-ı yemm-i aḫżar:

1. **kenār-ı yemm-i aḫżar:**-*da*
Kaside 8
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Yeşil denizin kıyısı.

Bizüm şimden girü ʿummān-ı ġamdan bākümüz yoḳdur
Kenār-ı yemm-i aḫżarda şulandı zevraḳ-ı şahbā

kendi:

1. **kendin:**-*n*
Gazel 242
Mısra: **9**
Kendi, dönüşlülük zamiri.

Şanur ser-defter-i ʿuṣṣāḳ kendin Ḥāletī ammā
Anuñ nāmın yazar mı deftere başdan ne fettāndur

[G.1:3, G.415:9, G.556:6, G.811:7, K.1:53, Kt.91:2, Kt.91:4, Mf.115:2, Mf.407:1, Mf.479:2, Trk.B.1:131]

kendin at-:

1. **kendin at:**-*dı*
Terkib-bend 1
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Kendini atmak.

Sitāre atdı burc-ı ḳalʿa-i eflākden kendin
Ḳaçan kim hātif-i ġaybī bu mātemden ḫaber ḳıldı

kendin depele-:

1. **kendin depele:**-*r, -se*
Gazel 123
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kendini harap etmek.

Güci kendüye yeter ʿāşıḳ-ı ser-bāzlaruñ
Kūh-ı ġamda n'ola kendin depelerse Ferhād

kendin göster-:

1. **kendin göster-:**-*me, -y, -e*
Gazel 149
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kendisini fark ettirmeye çalışmak.

Kendü vādīsindedür dāʾim dil-i dīvānemüz
İstemez göstermege her yirde kendin Ḳays-vār

kendin yirden yire çal-:

1. **kendin yirden yire çal:**-*ar*
Gazel 361
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kendini yerden yere vurmak, üzüntüden kendini çok hırpalamak.

Ḫāletī pervāne-veş kendin çalar yirden yire
Bezm-i aġyāra olursañ ey perī-ruḫsār şemʿ

kendin yitür-:

1. **kendin yitür:**-*miş, -dür*
Gazel 329
Mısra: **9**

Kelime Tipi: **Deyim**
Kendini yitirmek: Kendinden geçmek: Heyecan verici bir durum karşısında aklı ve duyu organları işlemez olmak.

ʿIşḳuñla yitürmişdür o kendin dime cānā
Bir ḫidmetüme ʿāşıḳ-ı ġamḫ̌ār bulunmaz

kendine çek-:

1. **kendine çek:**
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yakınına almak, himaye etmek.

İḥsān ile çek kendüne ben ḳaddi kemānı
El-minnetü li'llāh ki var ḳuvvet ü ḳudret

kendini alama-:

1. **kendini alama:**-*du, -m*
Gazel 627
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir şeyin etkisinden kurtulamamak, çok etkilenmek.

Eksik olmazsa n'ola dūd-ı siyāhum cānā
Kendümi alamadum āteş-i ruḫsāruñdan

kendini bırak-:

1. **kendini bıraḳ:**-*du, -m*
Gazel 420
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Kendini kaybetmek.

Ṭaġıtdum ʿaḳlumı seyr idicek zülf-i perīşānuñ
Bıraḳdum kendümi cānā görüp çāh-ı zenaḫdānuñ

kendini bul-:

1. **kendini bul:**-*a, -ma, -m*
Mesnevi 2
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **-**
Kendi benliğinin farkında olmak.

Bulmasam yāri kendümi bulamam
Ġam-ı ʿışḳ olmayınca şād olamam

[Mf.379:2]

kendü:

1. **kendü:**
Gazel 2
Mısra: **16**
Kendi, dönüşlülük zamiri.

Ḳahṭ-ı-ı luṭf-ı yāra düşse ehl-i ʿışḳ ey Ḥāletī
Kendü murġ-ı cānı eyler dāne-i ṣabrdan ġıdā

[G.2:13, G.22:11, G.41:6, G.91:2, G.123:7, G.136:3, G.137:10, G.154:5, G.168:9, G.214:4, G.239:5, G.248:1, G.282:5, G.302:10, G.306:5, G.311:6, G.313:2, G.361:5, G.361:3, G.371:4, G.379:7, G.387:1, G.404:2, G.420:7, G.422:7, G.439:6, G.439:11, G.531:4, G.545:8, G.556:14, G.565:15, G.616:3, G.671:4, G.737:9, G.772:12, G.779:3, G.792:1, G.808:6, G.824:3, G.831:10, G.846:4, G.881:3, K.8:62, K.8:64, K.14:10, K.14:43, K.18:42, K.19:19, K.23:11, K.29:20, K.32:63, K.34:10, K.39:50, Kt.105:2, M.1:83, M.3:55, M.4:85, M.5:64, M.7:45, Mf.72:1, Mf.182:1, Mf.265:1, Mf.457:1, Mf.486:1, Mf.543:2, Mf.587:2]

kendü başın yi-:

1. **kendü başın yi:**-*r*
Gazel 178
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kendisinin büyük zarar görmesine yol açmak.

Kendü başın yir maḥabbet ʿarṣasında ʿāḳıbet
Bīşe-zār-ı ʿışḳ içinde ḫāṣıl olan şīrler

kendü başına:

1. **kendü başına:**
Gazel 543
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Kendi kendine.

Benüm ey derde mübtelā göñlüm
Kendü başına bir belā göñlüm

kendü ḫālinde ḳo-:

1. **kendü ḫālinde ḳo:**-*maz, -lar*
Gazel 739
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
İlgilenmemek, karışmamak.

O Mecnūn'am ki ben bāzīçe-i ṭıflān-ı şehr oldum
Urup seng-i cefā hergiz ḳomazlar kendü ḫālümde

kendü ihtiyārum ile:

1. **kendü iḫtiyārum ile:**
Gazel 227
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kendi irademle, bilerek, farkında olarak.

Ben kendü iḫtiyārum ile sevmedüm seni
Va'llāh bī-günāhın efendi Ḫudā bilür

kendü kendünden:

1. **kendü kendünden:**
Gazel 309
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Kendiliğinden, ek bir çaba sarf etmeden.

Nā-gehān görse bu bāzī-gehde bir gūy-ı murād
Kendü kendünden şikest olur ḫam-ı çevgānumuz

kendü kendüyle:

1. **kendü kendüyle:**
Gazel 432
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Kendi kendine.

Kendü kendüyle biraz söyleşmek ister ehl-i derd
İtmese göñlüm ʿaceb mi kūşe-i tenhāyı terk

kendü kendüyle söyleş-:

1. **kendü kendüyle söyleş-:**-*ür*
Gazel 531
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kendi kendine konuşmak.

N'ola dīvāne gönlüm söyleşürse kendü kendüyle
Bulunmaz n'eylesün kendünden özge ḥāline maḥrem

kendü vādīsinde:

1. **kendü vādīsinde:**-*dür*
Gazel 149
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kendi halinde.

Kendü vādīsindedür dāʾim dil-i dīvānemüz
İstemez göstermege her yirde kendin Ḳays-vār

kendüden bī-haber ol-:

1. **kendüden bī-ḫaber ol-:**-*duk, -ı, -n, -ı*
Gazel 207
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kendini kaybetmek, kendinden geçmek.

Kendüden bī-ḫaber olduġını dil Ḥāletiyā
Ṣaḳlamaḳ istedi ammā ḫaberin almış o yār

kendüden git-:

1. **kendüden git:**-*er*
Gazel 250
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kendinden geçmek; bilinci işlemez olmak, kendini kaybetmek, bayılmak; bir şey karşısında coşkuya kapılmak, duygulanmak.

Ġam-ḫānesine gelmeg içün vaʿdeler ider
Ammā gelince ʿāşıḳ olan kendüden gider

kendüden gör:

1. **kendüden gör:**-*miş*
Gazel 48
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kendisinden öğrenmek.

Degme bir derd ile olmaz dāḫil-i āġūş-ı fikr
Fenn-i nāzı kendüden görmiş ḫayāli gūyiyā

kendüden haberi yoġ:

1. **kendüden ḫaberi yoġ:**
Gazel 820
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Hiçbir şeyin farkında olmamak, idraksiz olmak.

Sırr-ı ser-beste-i zülfüñ güzel idrāk eyler
Mest-i ʿışḳuñ yoġ iken kendüden aṣlā ḫaberi

kendüm bilelden:

1. **kendüm bilelden:**
Gazel 103
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kendimi bildim bileli, çok eskiden beri.

Eylerüm kendüm bilelden ḫidmet-i fenn-i cünūn
Anda hergiz görmedüm fırḳat gibi düşvār baḫs

[G.195:1]

kendüñ bildür-:

1. **kendüñ bildür:**-*ür*
Gazel 628
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kendini bildirmek, bir kimseye özünde ne olduğunu hatırlatmak II Sevgilinin âşığa haddini bildirmesi.

Ṣaḳın ʿāşıḳ geçinme saña kendüñ bildürür bir gün
Ne āfetdür dilā ol dil-ber-i raʿnāyı bilmezsin

kendüñ bilme-:

1. **kendüñ bilme-:**-*z, -sin*
Gazel 644
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kendi vasıflarını, özelliklerini, yeterliliğini bilmemek II Aklı başında olmamak, sarhoş olmak.

Gezersin ʿālemi bī-hūş olup esrārdan her dem
Cihānuñ şāhısın sen kendüñ ey ābdāl bilmezsin

kendün bırak-:

1. **kendün bıraḳ:**-*sa*
Müfret 21
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kendini bırakmak, koyuvermek.

Çāh-ı belāya ṣalmaġadur ḳaṣdı dil-berüñ
Kendün bıraḳsa ʿāşıḳ-ı dil-ḫasteler ne var

[Mf.170:2]

kendünden:

1. **kendünden:**
Matla 14
Mısra: **2**
Kendiliğinden, müdahale edilmeden.

Güş-ı güle gelse dehen-i ġonce-i raʿnā
Kendünden ider yası hemān bülbül-i şeydā

[Mf.14:2]

kendüni bilme:

1. **kendüni bilme:**-*m*
Gazel 569
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Atasözü**
Kendini kaybetmek, kendinden geçmek.

Bir şemʿ-i melāḥat ki görem kendümi bilmem
Pervāne-ṣıfat eylerin evzāʿ-ı perīşān

kendüni bıraġ-:

1. **kendüni bıraġ:**-*ur*
Müfret 402
Mısra: **2**

Kelime Tipi: -
Kendini bırakmak: Kendine özen göstermemek, rahat ve gevşek davranmak. II Kendini kaybetmek.

At bıraḳsa ḳaçan ol şūḫ-ı cihān
Bıraġur kendüni ʿuşşāḳ hemān

kendüñi dünyāya rüsvā eyle-:

1. **kendüñi dünyāya rüsvā eyle-:**-*y, -en*
Gazel 758
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kendini herkese rezil etmek.

Yine sensin kendüñi dünyāya rüsvā eyliyen
Yoḳdur ey ʿāṣıḳ o ṭıfl-ı nev-resümde hiç günāh

kendüñi ṭaġıt-:

1. **kendüñi ṭaġıt:**-*du, -n*
Gazel 7
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kendini bırakmak, ne yaptığını bilemeyecek kadar kendinden geçmek.

Niṣār itdüñ güzeller yoluna ʿaḳl u dil ü cānı
N'içün böyle ṭaġıtduñ kendüñi ey ʿāṣıḳ-ı ṣeydā

[G.21:4, G.702:3]

kendüsin bilme-:

1. **kendüsin bilme:**-*z*
Gazel 97
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kendisinin ve çevresinin bilincinde olmamak.

Kendüsin bilmez şarāb-ı şīveden ol yār mest
Vay eger kim ola cām-ı bādeden tekrār mest

kendüsinden bī-haber:

1. **kendüsinden bī-ḫaber:**
Müfret 197
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kendinden habersiz, ne yaptığını bilmeyen.

Kūşe-i firḳatde bī-hūş olduġın ehl-i niyāz
Nice bilsün kendüsinden bī-ḫaber bir mest-i nāz

kendüsinden geç-:

1. **kendüsinden geç:**-*me, -y, -en*
Gazel 632
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kendinden vazgeçmek, uğruna canını vermek.

ʿĀşıḳ-ı üftāde diller ḫāk-i rāh olmaḳ gerek
Kūy-ı vaṣla vāṣıl olmaz kendüsinden geçmeyen

kendüsine çek-:

1. **kendüsine çek:**-*er*
Kaside 28
Mısra: **84**
Kelime Tipi: -
Yakınına almak, himaye etmek.

Fażīlet ehlini hiç çekmez oldılar ilerü
Ekābiri ʿulemā şimdi kendüsine çeker

kendüsini alama-:

1. **kendüsini alama-:**-*z*
Gazel 635
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
İstemeyerek bir işi yapma durumuna girmek.

Alamaz kendüsini zülf-i perīşānından
ʿĀşıḳ olan nice ayrılsun anuñ yanından

kendüsini ṭaġıt-:

1. **kendüsini ṭaġıt:**-*dı*
Kaside 28
Mısra: **65**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dağılmak, bozulmak (Sürmenin akması) II Kendini paralamak, çok üzülmek.

ṭaġıtdı kendüsini sürme-i ṣafā hani
Şu dem ki ḫāk-i rehinden ṣabā iletdi ḫaber

kendüsinüñ cānı:

1. **kendüsinüñ cānı:**
Gazel 129
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kişinin kendi canı II Kişinin sevgilisi.

ʿĀşıḳa gelse revādur leb-i cānānı leẕīẕ
Çün olur her kişiye kendüsinüñ cānı leẕīẕ

kendüye çek-:

1. **kendüye çek:**-*er*
Kaside 38
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Kendine çekmek, cezbetmek, etkisi altına almak.

N'ola pāyuña aḳsa ṣu gibi göñlüm
Çeker kendüye baḥr-i āb-ı revānı

kendüye gel-:

1. **kendüye gel:**-*se*
Gazel 17
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kendine gelmek, durumu düzelmek.

Bir kerre daḫı kendüye gelse dil-i zārum
Añmazdı maḥabbet yolunuñ adını ḳatʿā

[G.332:8, G.483:2]

kendüye ḥāl kıl-:

1. **kendüye ḥāl ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 5
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Alışkanlık etmek, benimsemek.

Ṣubḥ-ı vuṣlat gibi ol ehl-i kemāl
Ḳıldı ṣıdḳ u ṣafāyı kendüye ḥāl

kendüyi bilmez ol-:

1. **kendüyi bilmez ol:**-*sa*
Gazel 20
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kendini bilmez olmak.

Girer bir niçe şekle Ḥāletī her gün firāḳuñla
ʿAceb mi bilmez olsa kendüyi ol ʿāşıḳ-ı şeydā

kendüyi göster-:

1. **kendüyi göster:**-*e*
Gazel 30
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kendini göstermek. Beğenilecek niteliklerini ortaya koymak; ortaya çıkmak, belirmek.

Bir yirde ruḥuñ kendüyi kim göstere cānā
Yir ḳalmaya mir'āt-ı ṣafā-güstere cānā

kenīzek:

1. **kenīzek:**
Kıt'a 32
Mısra: **4**
Küçük cariye.

Gelmesün saña edānī ile baş ḳoşmışdur
Şol kenīzek ki anuñ adına devlet dirler

kenz-i medfūn:

1. **kenz-i medfūn:**-*up*
Gazel 695
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gömülü hazine.

Ḳāmetüñ anı ḳıyāmet gibi iẓhār eyler
ʿAşve-i ḫākīde olup ʿışḳ çü kenz-i medfūn

kepenek:

1. **kepenekden:**-*den*
Gazel 592
Mısra: **8**
Çobanların giydiği kolsuz ve dikişsiz, keçeden dövülerek yapılan giyecek.

Ābdāl-ı ġamam yoḳ felegüñ farḳı yanumda
Bir köhne kebūdī bıraġılmış kepenekden

ker eyle-:

1. **ker eyle:**-*di*
Kaside 31
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Sağır etmek.

Nālemi gūş eylemez çerḫ-i sitem-ger var ise
Eyledi ṣıyt u ṣadā-yı nālişüm gūşını ker

kerāmet eyle-:

1. **kerāmet eyle:**-*r, -sin*
Gazel 685
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Allah'ın veli kullarına, ermişlere verdiği olağanüstü kudret veya güç göstermek.

Bu gice teşne iken cām-ı laʿlüñi ṣunduñ
Geh olur ey şeh-i ḥüsnüm kerāmet eylersin

kerān:

1. **kerānı:**-*ı*
Kaside 38
Mısra: **40**
Sınır.

Nice baḥr-i gevher-feşāndur ki anuñ
Bulunmaz kenārı görünmez kerānı

kerbelā:

1. **kerbelā'dan:**-*dan*
Kıt'a 19
Mısra: **2**
Irak'ta Hz. Hüseyin'in şehit edildiği yer.

ʿAceb olmaz bu rūz-ı mātem içün
Kerbelā'dan eger dinilse şedīd

kerem:

1. **kerem:**
Gazel 10
Mısra: **1**
Cömertlik, lütuf, iyilik.

Olmaz cenāb-ı şāh-ı keremden kerem cüdā
Ḳalmaz cihānda çeşme-i ḫūrşīd bī-żiyā

[G.439:26, K.29:32, Kt.47:4, M.2:77]

kerem kānı:

1. **kerem kānı:**
Kaside 33
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Cömertlik kaynağı II Gazanfer Ağa.

Cihānda ṣūret-i insāna girmiş luṭf-ı Rabbānī
Bulunmaz bir güherdür nā-gehānī olmasun żāyiʿ

kerem ḳıl-:

1. **kerem ḳıl:**
Gazel 835
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İyilik etmek, lutfetmek.

Kerem ḳıl itme şāhum tavḳ-ı hicrān ile fersūde
Sezā-yı ḍarbet-i şemşīrüñ olan gerden-i cānı

kerem mülki:

1. **kerem mülki:**-*n, -ün*
Kaside 38
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Cömertlik ülkesi.

Meḥemmed Aġā merciʿ-i ehl-i dāniş
Kerem mülkinüñ yaʿnī ṣāḥib-ḳırānı

kerem-i ḥażret-i ẓıll-i yezdān:

1. **kerem-i ḥażret-i ẓıll-i yezdān:**
Kaside 14

Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Allah'ın gölgesi olan saygıdeğer (padişahın) cömertliği.

Dönerüz biz de bu faṣl içre olan ḫāṣāke
İrmez ise kerem-i Ḥażret-i ẓıll-i Yezdān

kerem-i kār-sāz:

1. **kerem-i kār-sāz:**-*dur*
Gazel 174
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Allah'ın lutfu, ihsanı.

Biñ mekr iderse düşmen eger Ḥāletī ne ġam
Ümmīd-gāhumuz kerem-i kār-sāzdur

kerimā:

1. **kerīmā:**
Kaside 38
Mısra: **61**
Ey kerem sahibi olan Allah.

Kerīmā muʿtiyā cihān-dest-gīrā
Be-ḥaḳḳ-ı resūlān-ı sebʿa'l-mesānī

kes-:

1. **kesdiler:**-*di, -ler*
Gazel 251
Mısra: **7**
Kesici bir aletle ayırmak.

Çeşm-i yāri seyr idince kesdiler nergisleri
Bāġ-bānlar itdiler gül-zārdan ḳaṭʿ-ı naẓar

[G.76:7, G.132:8, G.345:4, G.388:11, G.566:8, G.597:5, M.5:72]

2. **keser:**-*er*
Kıt'a 86
Mısra: **2**
Katî neticeye bağlamak.

Ḳanı tīġ-i Sinān Pāşā gibi bir ḫākim-i fayṣal
Keser aʿdā-yı dīn ü devletüñ bir demde daʿvāsın

3. **kes:**
Kaside 5
Mısra: **2**
Defa, kez.

Ezhār-ı bāġa göz açdurmayup ḫumār
Nüh kes getürdi gül-şene bir cām-ı zer-kār

4. **kesemez:**-*e, -mez*
Gazel 463
Mısra: **4**
Kesmek, sonlandırmak.

Jāle-i nergisi erbāb-ı ġamuñ dāʾim olur
Kesemez anı meger lemʿa-i ḫurşīd-i cemāl

[G.627:6, G.774:9, K.28:85]

5. **kesenüñ:**-*en, -ün*
Gazel 430
Mısra: **4**
Ayırmak (gönül bağını koparmak).

Bu cihān içre senüñleydi ḥayātum cānā
Dilerin ʿömri kesilsün seni benden kesenüñ

kes düş-:

1. **kes düş-:**-*me, -sin*
Gazel 345
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Küçük düşmek, mahcup olmak.

Düşmen-i nā-kes yanında dōstum kes düşmesin
Gerdenin ʿāşıḳ ṭutarsa tīġüñe luṭf eyle kes

kes düşür-:

1. **kes düşür:**-*me*
Gazel 347
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Mahcup etmek, küçük düşürmek.

Ṭutdum efendi gerdenümi tīġ-i tīzüñe
Bir bī-kesem beni il içinde düşürme kes

kesād:

1. **kesād:**
Gazel 122
Mısra: **14**
Yokluk, kıtlık, alışverişte durgunluk.

Gezdürdi cān metāʿını dil kimse baḳmadı
Bāzār-ı ġamda Ḥāletiyā var ʿaceb kesād

[G.303:10]

kesād ol-:

1. **kesād ol:**-*ur*
Gazel 118
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kıymetsiz, değersiz olmak.

Baḳmaz oldı ḫūblar yākūt-ı kān-ı çeşmüme
Çoḳ gelen kālāda olur Ḥāletī āḫir kesād

kesb it-:

1. **kesb it:**-*dük, -üm*
Gazel 757
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Edinmek, elde etmek, kazanmak.

ʿAceb kesb itdügüm cürmüñ cevābın kimden isterler
Varursam ʿarṣa-i rūz-ı ḥisāba ben bu ḥayretle

kesb-i maʿārif:

1. **kesb-i maʿārif:**
Gazel 691
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bilgi, irfan kazanmak.

Yüzüñe baḳmaz o ḫūnī şimdi Yoluna cānı fedā eylersin

kesb-i şafā eyle-:

1. **kesb-i şafā eyle:**-*r, -sin*
Gazel 691
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönül huzuru kazanmak.

Pāk iderseñ laʿlüñi āyīne-veş
Ḥāletī kesb-i şafā eylersin

kesb-i şu eyle-:

1. **kesb-i şu eyle:**-*sün*
Kaside 6
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Su elde etmek.

Eṭfāl-i ġonce kesb-i şu eylesün diyü
Ṭurma çözerdi tügmelerin nāḫunıyla ḫār

kesel-nāk ol-:

1. **kesel-nāk ol:**-*ma, -muz*
Gazel 509
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Tembelleşmek.

Şād-kām olsaḳ muḳarrerdür kesel-nāk olmamuz
Şanki terkīb-i ġam-ı ʿālem ġıdāmuzdur bizüm

kesil-:

1. **kesile:**-*e*
Gazel 476
Mısra: **2**
Kesici bir aletle parçalanmak.

Varaḳ-ı sebz degül erre ṭutar gül-bün-i gül
Ḳaṣd ider kim kesile naḫl-i ḥayāt-ı bülbül

2. **kesilmez:**-*mez*
Gazel 244
Mısra: **2**
Ayrılmak, uzaklaşmak, ilgiyi kesmek, vazgeçmek.

Tenüm ṣad-pāre tīġ-i ġamla göñlüm pür-cerāḥatdür
Maḥabbetden kesilmez yine dil bilmem ne ḥāletdür

[G.479:10, Th.1:23]

3. **kesilseydi:**-*se, -y, -di*
Gazel 566
Mısra: **2**
Bitmek, sona ermek.

Nīl-i Mıṣr'ı aña beñzetmek olurdı yārān
Yılda bir bārī kesilseydi eger eşk-i revān

4. **kesilmezse:**-*mez, -se*
Gazel 27
Mısra: **6**
Kesici bir aletle bulunduğu yerden ayrılmak, çıkarılmak II Uzaklaşmak, ilgiyi kesmek.

İdinmişdür gelen peykānlaruñdan āhenīn cevşen
Kesilmezse n'ola tīġ-i ġamuñdan ʿāşıḳ-ı rüsvā

[G.545:3]

keskin ol-:

1. **keskin ol:**-*a*
Müfret 320
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çok kesici olmak.

Cünbiş-i ġamze-i mestüñle dökerseñ ḳanum
Ḳılıcuñ keskin ola ey şeh-i ʿālī-şānum

kesr eyle-:

1. **kesr eyle:**-*me, -y, -e*
Gazel 566
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kırmak.

Hey meded hey yaşumuñ
Nīl'ini kesr eylemege
Kesr-i ḫāṭırdan elüñ degmiyor ey şūḫ-ı cihān

kesret:

1. **keşretinde:**-*i, -n, -de*
Kıt'a 92
Mısra: **2**
Çokluk.

Olmasa ḳahve-i beng-i ābī
Kesretinde yoġ idi hiç saḫun

kesret-i aġyār:

1. **keşret-i aġyār:**-*dan*
Gazel 524
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Rakiplerin çokluğu.

Eşk-i deryā-bārdan hem keşret-i aġyārdan
Ḳalmadı kūy-ı nigārumda benüm aşlā yirüm

kesret-i bārān-ı ġam:

1. **keşret-i bārān-ı ġam:**-*dan*
Gazel 858
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Keder yağmurunun çokluğu.

Kesret-i bārān-ı ġamdan oldı bu gül-şen ḫarāb
Mīve-i ümmīdi ġāyet bozdı lezzet ḳalmadı

kesr-i ḫāṭır:

1. **kesr-i ḫāṭır:**-*dan*
Gazel 566
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönül kırma.

Hey meded hey yaşumuñ
Nīl'ini kesr eylemege
Kesr-i ḫāṭırdan elüñ degmiyor ey şūḫ-ı cihān

kester:

1. **kestere:**-*e*
Gazel 865
Mısra: **10**
Değirmen taşı yapımında kullanılan bir cins sert taş II Sevgilinin kalbi.

Başlarsa n'ola Ḥāletī'ye cevr ü cefāya
Bilmezlig ile dāġ-ı ġamın kestere düşdi

keş-ā-keş:

1. **keş-ā-keşden:**-*den*
Gazel 58
Mısra: **5**
Çekişme, mücadele, kavga.

Dil degül ḫālī keş-ā-keşden ġam-ı ḫūbān ile
Ẕerre-i nāçīz bir ammā ki biñ var āftāb

[G.69:9]

keşef:

1. **keşef:**
Kaside 16
Mısra: **24**
Kaplumbağa.

Kūpāl-i ḳahrı ile ser-i düşmenān-ı dīn
Her dem keşef gibi bedeninde olur nihān

keşf:

1. **keşfe:**-*e*
Gazel 642
Mısra: **10**
Tanıma, öğrenme, anlayıp bilme.

Sīnesin n'eylerse eyler açdurur dil-berlerüñ
Keşfe ḳādirdür ḥaḳīḳat Ḥāletī pīr-i muġān

keşf it-:

1. **keşf it:**-*me*
Gazel 736
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Açmak, göstermek.

Rāzuñı kimseye keşf itme ṣaḳın Ḥāletiyā
Ġonce-i lāle gibi dāġuñı pinhān eyle

keşf-i rāz eyle-:

1. **keşf-i rāz eyle:**-*me, -de*
Gazel 222
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bir sırrı açığa vurmak, başkasına söylemek, ifşa etmek.

Keşf-i rāz eylemede perde-bīrūndur eşküm
Çeşmüm anuñçün anı ḫak ile yek-sān eyler

keşf-i rāz it-:

1. **keşf-i rāz it:**-*mez*
Gazel 297
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bir sırrı açığa vurmak, başkasına söylemek.

Dil dehānuñ cān miyānuñ fikrin eyler dāʾimā
Ol iki hem-ḫāne itmez birbirine keşf-i rāz

[G.618:1]

keş-i çīne-i ġam:

1. **keş-i çīne-i ġam:**-*dur*
Gazel 300
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gam yemini yiyen II Âşığın gönül kuşu.

Mīve-ḫor-ı miḥnet iken murġ-ı dil
Āh keş-i çīne-i ġamdur henüz

keşīde eyle-:

1. **keşīde eyle:**-*me*
Gazel 496
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çekmek.

İdüp nigāh luṭfuñı mebẕūl ḫās u ʿām
Bed-mest diyü eyleme çeşmüñ keşīde ʿām

keşīde it-:

1. **keşīde it:**-*mez*
Gazel 811
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çekmek, katlanmak.

Ferhād gibi ʿāşıḳ olan kendin öldürür
İtmez keşīde nām-ı belā-yı maḥabbeti

keşīde ol-:

1. **keşīde ol-:**-*up*
Kaside 17
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Çekilmek.

Cihānda tā ki kemān-ı ḳażā keşīde olup
İrişe menzil-i maḳṣūda nāvek-i taḳdīr

keşif:

1. **keşfe:**-*e*
Gazel 662
Mısra: **7**
Tanıma, öğrenme, anlayıp bilme.

Keşfe mālik bir seḥer-ḫīz olmasa bād-ı ṣabā
Ġoncenüñ ḳalbindekin dünyāya ḳılmazdı ʿıyān

keş-me-keş:

1. **keş-me-keş:**
Gazel 349
Mısra: **6**
Karışık olma durumu, karışıklık.

Hem cezbe-i Cemāl ola hem ṣadme-i Celāl
Virmez mi ben żaʿīfe tenezzül bu keş-me-keş

keştī:

1. **keştīyüz:**-*y, -üz*
Gazel 306
Mısra: **5**
Gemi.

Biz o keştīyüz ki virdük rūzgāra kendümüz
Ṣarṣar-ı ġamla geçendür ḫūb olan eyyāmumuz

keştī-i ārzū:

1. **keştī-i ārzū:**-*y, -ı*
Gazel 109
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Arzu gemisi.

Keştī-i ārzūyı yürütmek ḳolay mıdur
Mümkin midür ki ḳarşu ḳoya rūzgāra hiç

keştī-i cān:

1. **keştī-i cān:**-*ı*
Gazel 32
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Can gemisi.

Helāk itse n'ola keştī-i cānı ḫande-i dil-ber
Olur baḥr-i cemālinde anuñ gird-āblar peydā

[G.626:2]

keşti-i çerh:

1. **keşti-i çerḫ:**
Gazel 581
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Feleğin gemisi.

Keşti-i çerḫ oldı emvāc-ı sirişkümden nigūn
Dūd-ı dil şanmañ aña peyvestedür illā sütūn

keşti-i dil:

1. **keşti-i dil:**
Gazel 262
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül gemisi.

Miyān-ı baḥr-i ġamdan keşti-i dil rūzgārıyla
Kenāra çıḳmaḳ olur bir gün ammā ʿömr-i Nūḥ ister

keşti-i endūh:

1. **keşti-i endūh:**-*um, -ı*
Gazel 181
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Üzüntü gemisi.

Şarşar-ı rūz-ı ḳıyāmetle yirinden ḳopmaya
Keşti-i endūhumı ġāyet girān bār itdiler

keştī-i ḥayāt-ı ḫaşm-ı bed-kār:

1. **keştī-i ḥayāt-ı ḫaşm-ı bed-kār:**-*ı*
Kaside 9
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kötü niyetli düşmanın hayat gemisi.

Çıḳınca şarşar-ı ġayret mehebb-i ḳahramānīden
Nigūn-sār itdi keştī-i ḥayāt-ı ḫaşm-ı bed-kārı

keşti-i ḫurd ü büzürg-i ġam u miḫnet:

1. **keşti-i ḫurd ü büzürg-i ġam u miḫnet:**
Gazel 512
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Keder ve eziyetin büyük ve küçük gemisi.

Keşti-i ḫurd ü büzürg-i ġam u miḫnet yürisün
Dili deryā gözümüz yaşını rūd eyliyelüm

keşti-i iḳbāl:

1. **keşti-i iḳbāl:**-*e*
Kaside 12
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Talih gemisi.

Reh-ber olsa keşti-i iḳbāle Ḫıżr himmeti
Ḫāmesiyle nāmesi olur sütūn u bād-bān

keştī-i nuṣret-reh-ber:

1. **keştī-i nuṣret-reh-ber:**-*ün*
Kaside 35
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kılavuzu zafer olan gemi.

Bād-bānıyla gören keştī-i nuṣret-reh-berüñ
Ẓann ider kim şayd içün bāl ü per açmışdur ʿuḳāb

keşti-i şabr:

1. **keşti-i şabr:**-*ı*
Gazel 380
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sabır gemisi.

Keşti-i şabrı olur ʿışḳ ehlinüñ zīr ü zeber
Olsa mevc-engīz baḥr-i bī-kenār-ı iştiyāḳ

keşti-i selāmet:

1. **keşti-i selāmet:**
Gazel 673
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Selamet gemisi.

Mecāl olmadı keşti-i selāmet şalmaġa lenger
Bulunmaz ḫaḳ budur ey Ḫāletī ḳalbüñ gibi ʿummān

keştī-i ser-nigūn:

1. **keştī-i ser-nigūn:**
Gazel 351
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Alabora olmuş gemi.

Eyler niçe belā-keşi bir laḫẓada helāk
Keştī-i ser-nigūn mıdur ey Ḫāletī o ḳaş

keştī-i şikeste-i yem-i ġam:

1. **keştī-i şikeste-i yem-i ġam:**-*dur*
Gazel 135
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gam denizinin kırık gemisi.

Keştī-i şikeste-i yem-i ġamdur dil-i fıgār
Bir taḫta pāredür aña bu sīne-i nizār

keştī-i tābūt:

1. **keştī-i tābūt:**-*a*
Terkib-bend 1
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Tabut gemisi.

Reʾīs-i ehl-i dil girdi bugün keştī-i tābūta
ʿAdem deryāsına şaldı esüp bād-ı fenā muḥkem

keşti-i ümmīd:

1. **keşti-i ümmīd:**-*ümüz*
Gazel 554
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ümit gemisi.

Āh kim oldı nişeste seng-lāḫ-ı miḫnete

Keşti-i ümmīdümüz açmazdan evvel bād-bān

[G.608:5, K.12:83, K.36:53]

keştī-i vücūd:

1. **keştī-i vücūd:**
   Kaside 11
   Mısra: **45**
   Kelime Tipi: -
   Vücut gemisi II beden.

Himmetiyle özge revnaḳ buldı keştī-i vücūd
Eyledi şerʿ-i şerīfi aña bir ḥabl-i metīn

kethudā beg:

1. **ketḫudā beg:**
   Tarih 7
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Kethuda Bey.

Şimdi bir çeşme binā eyledi Mevlā yoluna
Ketḫudā Beg ki odur menbaʿ-ı cūd-ı iḥsān

ketm eyle-:

1. **ketm eyle:**-*sün*
   Gazel 660
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Saklamak, gizlemek.

ʿĀşıḳ-ı ser-geşteler mihrüñ nice ketm eylesün
Mihr-i ʿālem-tāb olur mı ẕerreden cānā nihān

kevākib:

1. **kevākibden:**-*den*
   Gazel 57
   Mısra: **2**
   Yıldızlar.

Dūd-ı āhum ʿālem-i bālāya virdi ıżṭırāb
Eyler oldı aḫter-i baḫtum kevākibden ḥicāb

[M.8:46]

kevkeb:

1. **kevkebler:**-*ler*
   Kaside 12
   Mısra: **9**
   Yıldız II At nalının çıkardığı kıvılcım.

Sümm-i esbinden nümāyān oldı kevkebler yine
Ḥaḳ budur kim gelmemişdür böyle bir ṣāḥib-ḳırān

[K.32:53, K.34:33, M.4:16]

kevkeb-i baḫt:

1. **kevkeb-i baḫt:**-*um, -da*
   Gazel 380
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Talih yıldızı.

Şöyle teʾsīr eylemişdür sūziş-i nār-ı firāḳ
Kevkeb-i baḫtumda da eksük degüldür iḫtirāḳ

[Mf.296:1, K.24:40, K.27:37, K.27:48, K.30:19, K.37:4, Mf.226:2, Kt.56:1]

kevkeb-i baḫt u saʿādet:

1. **kevkeb-i baḫt u saʿādet:**-*dür*
   Kaside 1
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Talih ve mutluluk yıldızı.

Şerār-ı sümm-i esbi kevkeb-i baḫt u saʿādetdür
Ṭururken āstānı n'eylesünler çerḫ-i gerdānı

kevkeb-i baḫt-ı siyāh:

1. **kevkeb-i baḫt-ı siyāh:**-*um*
   Kaside 31
   Mısra: **41**
   Kelime Tipi: -
   Kara bahtın yıldızı.

Kevkeb-i baḫt-ı siyāhum ḳıl nuḥūsetden ḫalāṣ
Eyle ey necm-i saʿādet ḫāṣılı bir dem naẓar

kevkeb-i derrī:

1. **kevkeb-i derrī:**
   Kaside 8
   Mısra: **49**
   Kelime Tipi: -
   Parlak yıldız.

Senüñle iftiḫār eyler dem-ā-dem kevkeb-i derrī
Saña beñzer ḳanı dürc-i felekde bir dür-i yektā

kevkeb-i envār:

1. **kevkeb-i envār:**
   Müfret 218
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Aydınlıklar yıldızı.

Bīdār āhum yaḳmasun her kevkeb-i envār şemʿ
Tengnāy-ı ʿāleme lāzım degül tekrār şemʿ

kevkeb-i eşk:

1. **kevkeb-i eşk:**-*üm*
   Gazel 880
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Gözyaşı yıldızı.

Döküldi kevkeb-i eşküm yire yaşum revān oldı
Ḳıyāmet günlerinden rūz-ı hicrüñ bir nişān oldı

[G.9:5]

kevkeb-i gīsū-dār:

1. **kevkeb-i gīsū-dār:**-*a*
   Kaside 14
   Mısra: **59**
   Kelime Tipi: -
   Kuyrukluyıldız.

Şeb-i tār içre döner kevkeb-i gīsū-dāra
Gerd-i rezminde ser-i nīze olup pür-lemeʿān

kevkeb-i hidāyet:

1. **kevkeb-i hidāyet:**-*dür*
   Mesnevi 5
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Doğruluk yıldızı II Hz.

Peygamber'in etrafındaki kişiler.

Her biri kevkeb-i hidāyetdür
Her biri aḫter-i saʿādetdür

kevkeb-i iḳbāl:

1. **kevkeb-i iḳbāl:**
Müfret 102
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Talih yıldızı, baht.

Hengām-ı şeb ki aḫter-i baḫt eyleyüp ẓuhūr
Ḳıldı cihāna kevkeb-i iḳbāl feyż-i nūr

[Trk.B.1:66]

kevkeb-i nevvār:

1. **kevkeb-i nevvār:**
Gazel 361
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çok parlak yıldız.

Besdür āhum yaḳmasun her kevkeb-i nevvār şemʿ
Tengnā-yı ʿāleme lāzım degül tekrār şemʿ

kevkeb-i raḥşān ol-:

1. **kevkeb-i raḥşān ol-:**-*ur*
Gazel 187
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Parlak yıldız olmak.

Her ḳaçan binse ṣalıncaġa o şūḫ-ı ser-firāz
Burc-ı Mīzān içre gūyā kevkeb-i raḫşān olur

kevkeb-i saʿādet:

1. **kevkeb-i saʿādet:**-*dür*
Gazel 171
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Mutluluk yıldızı.

Ehl-i derde şerār-ı āteş-i āh
Bī-ʿaded kevkeb-i saʿādetdür

kevkeb-i sākıb:

1. **kevkeb-i ṣāḳıb:**
Kaside 4
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Delici yıldız.

Deler felekleri her gice kevkeb-i ṣāḳıb
Diler ki bezm-i şerīfinde eyliye micmer

kevn:

1. **kevne:**-*e*
Gazel 160
Mısra: **5**
Varlık, kainat.

Vireydi kevne eger tāb āteş-i āhum
Ḥabāb-ı cāma dönerdi bu günbed-i aḫżar

kevser:

1. **kevser:**
Gazel 431
Mısra: **4**
Cennette bir nehir ismi II Sevgilinin dudağı.

Sāye-i ḳaddüñ gibi Ṭūbā düşerdi yanuña
Görse bir kez ey lebi Kevser eger boyuñ senüñ

keyfiyet:

1. **keyfiyeti:**-*i*
Gazel 701
Mısra: **5**
Nitelik.

Bir bādedür lebüñ kim keyfiyeti ölümdür
Aġızlığı olupdur anuñ egerçi ṭatlu

keyfiyet bul-:

1. **keyfiyyet bul:**-*ur*
Gazel 90
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Keyiflenmek.

ʿAraḳ-nāk olsa dil-ber bādeden geldükçe germiyyet
Bulur erbāb-ı meclis ol ʿaraḳdan başḳa keyfiyyet

keyfiyyet-i bezm-i şarāb:

1. **keyfiyyet-i bezm-i şarāb:**
Gazel 75
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şarap meclisinin sarhoşluğu.

Ḳılsa çeşmüñ pür-ʿaraḳ keyfiyyet-i bezm-i şarāb
ʿAḳlın alur ādemüñ zülfüñde olan āb u tāb

keyfiyyet-i cām-ı leb:

1. **keyfiyyet-i cām-ı leb:**-*ün*
Gazel 97
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dudak kadehinin niteliği II Sevgilinin dudağının niteliği.

Şöyledür keyfiyyet-i cām-ı lebüñ kim dōstum
ʿÖmri olduḳça ola bir kez olan hūş-yār mest

keyfiyyet-i ḥāl:

1. **keyfiyyet-i ḥāl:**-*i*, -*n*
Gazel 796
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Vaziyet.

Meye ṭaʿn itdi zāhid bilmedi keyfiyyet-i ḥālin
Gel ey pīr-i muġān ol münkiri yıḳ bir duʿā eyle

keyfiyyet-i maḥabbet:

1. **keyfiyyet-i maḥabbet:**-*i*
Gazel 281
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşkın iç yüzü.

Zāhid şarāb-ı ʿışḳ ṣafāsın neden bilür
Keyfiyyet-i maḥabbeti ey dil neden bilür

keyvān:

1. **keyvān'ı:**-*ı*
Gazel 828
Mısra: **4**
Zuhal yıldızı, Satürn gezegeni, yedinci kat gökte

aleme nezaret ettiği için bekçi olarak nitelendirilmiştir.

Kaʿbe-i kūyuñ ṭavāf itseydi çerḫ-i köhne-sāl
Şād olup Keyvān'ı āzād eyliye şükrānesi

[K.12:50, K.13:24, K.23:41, K.30:14, K.33:34, T.8:3]

keyvān ile sevr:

1. **keyvān ile sevr:**-*i*
Kaside 1
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Zuhal yıldızı ve Boğa burcu.

Eger Keyvān ile Sevr'i sipihrüñ bulsalar ruḫṣat
Ḳapusında olurlardı o şāhuñ ḳulı ḳurbānı

ḳıbḳızıl deli eyle-:

1. **ḳıbḳızıl deli eyle:**-*di*
Gazel 71
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kontrolü tamamıyla kaybedecek şekilde delirtmek.

Eyledi ḳıbḳızıl deli her birini o ġonce-leb
Gülleri gül-şenüñ n'ola ḫandeler itse bī-sebeb

ḳible-gāh-ı ehl-i şafā:

1. **ḳible-gāh-ı ehl-i şafā:**
Mesnevi 3
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Temiz kalplilerin kıble yeri.

Ḳapusı ḳible-gāh-ı ehl-i ṣafā
Bendesi muḳbilān-ı kūy-ı vefā

ḳible-nümā:

1. **ḳible-nümā:**
Gazel 29
Mısra: **4**
Kıbleyi gösteren alet, pusula.

Gördüler kim gözedür kūyını her dem yārüñ
Ṣandı erbāb-ı naẓar gözlerümi ḳible-nümā

[G.302:6, G.399:2]

kıl-:

1. **ḳıldı:**-*dı*
Kaside 18
Mısra: **10**
Etmek, eylemek, yapmak.

Dehen-i ġonce olup gūş-ı güle peyveste
Gül-şene gelse gerekdür diyü ḳıldı her bār

[G.137:5, G.786:7, G.848:7, Mf.95:1]

kıl:

1. **ḳıluñı:**-*uñ, -ı*
Gazel 718
Mısra: **2**
Kıl, tüy II Sevgilinin beli.

Dünyāyı vü ʿuḳbāyı degişmem o miyāna
Virmem güzelüm bir ḳıluñı iki cihāna

[G.314:2, Kt.66:4]

kıl ḳalem:

1. **ḳıl ḳalem:**
Gazel 483
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Eski ressam ve minyatür sanatçılarının kullandıkları ince samur fırça.

Ḳıl ḳalem dursun alup kirpiklerüm ey Ḥāletī
Rūy-ı yāri naḳş iden ṣūret-i ṣāḥib-kemāl

[G.837:10]

kıl ḳalem eyle-:

1. **ḳıl ḳalem eyle:**-*se*
Kaside 11
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
İncecik resim fırçası yapmak.

Ḳādir olmaz yazmaġa taṣvīr-i raḫş-ı himmetin
Eylese müjgān-ı ḥūrı ḳıl ḳalem naḳḳāş-ı Çīn

kıl ḳalem it-:

1. **ḳıl ḳalem it-:**-*sün*
Gazel 154
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kıl kalem yapmak.

Kirpiklerümi Ḥāletiyā ḳıl ḳalem itsün
Ol āfeti taṣvīr iden üstād-ı hüner-ver

ḳılāʿ:

1. **ḳılāʿ:**
Gazel 62
Mısra: **8**
Kaleler, surlar.

Kibāre sūʿı ḳaṣdüñ olduğın bār-āver āteş
Ḳılāʿ üzre lisān-ı topile bürc u beden söyler

kılāde-i kerem:

1. **ḳılāde-i kerem:**-*i*
Kaside 21
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Cömertlik gerdanlığı.

Ḳılāde-i keremi geçdi çünki gerdenine
Revādur itse ʿarūs-ı zamāne ġunc ü delāl

kılavuz:

1. **ḳılavuzı:**-*ı*
Gazel 822
Mısra: **2**
Kılavuz.

Nüzūl-i mevkib-i vuṣlat olur nā-keslere rūzī
Bu deşt-i vaḫşet-ābāduñ yañılmaz hiç ḳılavuzı

kılıç:

1. **ḳılıçdur:**-*dur*
Gazel 429
Mısra: **6**
Kın içine konup bir kayışla bele takılan, çelikten

yapılmış, eğri veya düz, uzun kesici silâh.

Gehī vaṣlıyla gāhī hicr ile ḫalḳı helāk eyler
İki yüzlü ḳılıçdur ʿışḳı ol sulṭān-ı ḫūbānuñ

[K.2:6, K.7:12, K.9:21, K.28:53, M.8:30, M.9:286, Mf.320:2]

2. **ḳılıcumla:**-*um, -la*
Kıt'a 53
Mısra: **4**
Kılıç II Şairlik kılıcı.

Tīġ-i ṭabʿumla süḫan milketini feṭḥ iderin
Ḳılıcumla alurın pādşehüm iḥsānuñ

3. **ḳılıcı:**-*ı*
Gazel 857
Mısra: **7**
Kılıç II Sevgilinin süzgün yan bakışı veya kirpikleri.

Bir yalıñ yüzlü ḫūb idi ḳılıcı
Anı ol yār yanına aldı

kılıç çal-:

1. **ḳılıç çal:**-*dı*
Gazel 857
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kılıçla savaşmak, kılıç ile öldürmek.

Ceyş-i ārāma fikr-i ġamzeleri
Mülk-i dilde ʿaceb ḳılıç çaldı

kılıç çek-:

1. **ḳılıç çek:**-*me, -y, -e*
Kaside 14
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kılıcı kınından çekip çıkarmak, hücuma kalkmak.

Kimseye kimse ḳılıç çekmege yoḳdur çāre
Eridür tāb-ı hevā olsa eger kim ʿuryān

kılıç kaftān:

1. **ḳılıç kaftān:**
Gazel 748
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kılıç (ve) kaftan II Kılıç kalkan oyunu kastedilir. Savaşa hazırlık olarak ya da şenliklerde yapılan bu gösteri için beş ve ondan başlayarak otuza kadar kat kat kar keçesi ile sarılı ve ıslanmış teller hazırlanır, karşısına atlarıyla idmancılar dizilir. Önce yavaşça atını keçeye yaklaştırıp sonrasında hızlanır ve sert bir nara atarak kılıcını sallar, keçeyi ikiye böler. Bu oyunda başarılı olanlar, sosyal yaşamda büyük ilgi görür, genellikle "Efe" olarak anılırlar. (Yıldız, 1979: 196).

Faḫrümüzdür tīġ-i āh ü ḫırḳa-i faḳr ü fenā
Pādşāh-ı ʿışḳdan geldi ḳılıç kaftān bize

kılıç kalkan:

1. **ḳılıç ḳalḳan:**
Kaside 23
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Kılıç ve kalkan balıkları II Kılıç kalkan oyunu.

ʿAdū-yı devletüñ ḳanı dönüp deryā-yı ʿummāna
Ḳılıç ḳalḳan idi māhīleri gūyā o deryānuñ

kılıç ko-:

1. **ḳılıç ḳo:**-*r, -sın*
Gazel 536
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kılıç çekmek.

Ḳılıç ḳorsın dil-i erbāb-ı ʿışḳa ġamzeden her dem
Ne īmānuñ ne raḥmuñ var be hey kāfir be hey ẓālim

kılıç şal-:

1. **ḳılıç şal:**-*ma, -y, -ı*
Kaside 20
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Kılıç sallamak, kılıç ile savaşmak,.

Degüldür ḥaddi yoḫsa ol şeh-i iḳlīm-i iḳbālüñ
Ḳılıcın ṣalmaġı minnet bilür cānına Kirmānī

kıllet üzre ol-:

1. **ḳıllet üzre ol:**-*ur*
Kaside 17
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Az olmak, yetersiz olmak.

Maʿāş-ı şāʿir olur ḳıllet üzre elbette
Meger ki ḳāfiye-i şiʿri ola nān u penīr

kır-:

1. **ḳırdı:**-*dı*
Gazel 671
Mısra: **7**
İncitmek.

Ḳırdı ʿuşşāḳı bugün cevriyle hep yārın ʿaceb
N'eyler ola bilsem ol bī-raḥm u bī-pervāyı ben

2. **ḳırdı:**-*dı*
Gazel 401
Mısra: **3**
Kırmak, parçalamak.

Kāsesin ḳırdı ṭutarken ser-i bī-devletini
Ġāyet incindügi Leylā'ya budur Mecnūn'un

[G.630:8, Mf.555:1, Mü.6:2]

3. **ḳırsa:**-*sa*
Kaside 9
Mısra: **19**
Öldürmek, yok etmek.

N'ola ḳırsa geçirse dem-be-dem aʿdāsın İslām'uñ

Ṣunulmışdur o şāha ḳabża-i tīġ-i cihān-dārī

kıral:

1. **ḳıral:**
Gazel 439
Mısra: **9**
Kral.

Efserin efsāra tebdīl itse lāyıḳdur ḳıral
ʿĀlemüñ bār-ı ġamın yüklenmege bir ḫar gerek

kırān eyle-:

1. **ḳırān eyle:**-*miş, -di*
Mesnevi 5
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Yaklaşmak, *yakınlık kurmak.*

Ne şerefdür bu kim o mihr-i cihān
İki saʿd ile eylemişdi ḳırān

[G.183:8]

2. **ḳırān eyle:**-*r, -se*
Kaside 27
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
İki yıldızın yakınlaşması II Mücadele etmek, üstünlük iddiasında bulunmak.

Ṣāḥib-i seyf ü ḳalemdür kevkeb-i baḫtı n'ola
Geh ʿUṭārid gāh Mirrīḫ ile eylerse ḳırān

kırān gir-:

1. **ḳırān gir:**-*se*
Kaside 16
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Bitmek; yok olmak.

Māh-ı felek gibi şeh-i encüm-sipāhsın
Girse ʿaceb mi ḳahruñ ile düşmene ḳırān

kırān ol-:

1. **ḳırān ol:**-*sa*
Kaside 24
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Yakınlaşmak, yakın olmak.

Nūr-baḫş olur idi mihr-i cihān-ārāya
Kevkeb-i baḫt ile bir kerre ḳırān olsa şehā

kırıl-:

1. **ḳırıldı:**-*dı*
Gazel 462
Mısra: **7**
Kırılmak, parçalara ayrılmak II Gönül için incinmek, üzülmek.

Ḳırıldı şīşe-i dil ʿunfuvān-ı ḥüsninde
O şūḫuñ olmadı bezm-i cemāli ferrūḫ-fāl

2. **ḳırılsa:**-*sa*
Kaside 8
Mısra: **68**
Kırılmak, parçalanmak.

Ṭutar çünkim yirin bir sāġar-ı bezmin ne ġam ḫalḳa
Eger seng-i ḥavādisden ḳırılsa günbed-i mīnā

[K.20:13, M.8:90]

kırıp geçür-:

1. **ḳırıp geçür:**-*se, -n*
Gazel 408
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yakıp yıkarak, baskı yaparak, öldürerek büyük zarar vermek II Hayran bırakmak.

Kemend-i zülf ü tīġ-i ġamzedür ser-māye-i ḥüsnüñ
Eger ḳırsañ geçürseñ ḫalḳı yoḳdur kimseden bāküñ

kısmet:

1. **ḳısmete:**-*e*
Gazel 391
Mısra: **9**
Pay, talih, nasip, kader.

Ḳāʾil ol ḳısmete çün rūz-ı ezelden vāʿiẓ
Söylemek saña virülmiş bana söz diñlememek

kısmet olun-:

1. **ḳısmet olun:**-*duk, -da*
Gazel 865
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Nasip olmak.

Esbāb-ı ṣafā ḳısmet olunduḳda ezelde
Ol çihre saña āyine İskender'e düşdi

kısmet-i bezm-i ezel:

1. **ḳısmet-i bezm-i ezel:**-*dür*
Gazel 4
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ezel meclisinin kısmeti, kader.

Ḳısmet-i bezm-i ezeldür ey ʿadū incinmezem
Sāġar-ı ʿişret saña peymāne-i miḥnet bana

[G.40:7, G.767:11]

kıssa:

1. **ḳıṣṣasına:**-*sı, -n, -a*
Gazel 188
Mısra: **8**
Hikaye.

Āġūşa çekdügin seg-i yāri zamān ile
Mecnūn-ı ʿışḳ ḳıṣṣasına üstüḫˇān ider

[Mf.292:1]

2. **ḳıṣṣamı:**-*m, -ı*
Gazel 298
Mısra: **12**
Kısa hikaye, rivayet II şiir.

Leylā-yı zülf-i dil-bere
Mecnūn-ı ġam-keşüz
Ey Ḥāletī n'içün idelüm
ḳıṣṣamı dırāz

kıṣṣa-i ḍaḥḥāk:

1. **ḳıṣṣa-i ḍaḥḥāḳ:**-*ı*
Gazel 647
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dahhâk'ın hikayesi.

Maġz-ı ʿuṣṣāḳı ḳılup ṣaçları mārına ġıdā
Añdurur ḳıṣṣa-i Ḍaḥḥāḳ'ı o verd-i ḫandān

kıṣṣa-i derd ü ġam:

1. **ḳıṣṣa-i derd ü ġam:**-*um*
Kaside 37
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Üzüntü ve keder hikayesi.

Ḳıṣṣa-i derd ü ġamum gūş itmez erbāb-ı düvel
Diñlemez kimse dırāz olsa eger bir dāstān

kıṣṣa-i derd-i derūn:

1. **ḳıṣṣa-i derd-i derūn:**-*um*
Kaside 39
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Gönül derdinin hikayesi.

Nāme-i aḥvālümüñ mażmūnı bir dinmez ḫaber
Ḳıṣṣa-i derd-i derūnum bir oḳunmaz dāstān

kıṣṣa-i derd-i nihān:

1. **ḳıṣṣa-i derd-i nihān:**-*um*
Mesnevi 9
Mısra: **153**
Kelime Tipi: -
Gizli derdin hikayesi.

Dükenmez ḳıṣṣa-i derd-i nihānum
Disem fersūde olunca dehānum

kıṣṣa-i endūh:

1. **ḳıṣṣa-i endūh:**-*um, -a*
Kaside 12
Mısra: **80**
Kelime Tipi: -
Üzüntü hikayesi.

Üstüḫˇān-ı sīnem itdi żaʿf-ı ṭāliʿden ẓuhūr
Bes degül mi ḳıṣṣa-i endūhuma bu üstüḫˇān

kıṣṣa-i ferhād u şīrīn:

1. **ḳıṣṣa-i ferhād u şīrīn:**-*den*
Gazel 761
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ferhat ve Şirin'in hikayesi.

Ḳıṣṣa-i Ferhād u Şīrīn'den uṣandı ehl-i ʿışḳ
Añılan şimdi benem ol ḫusrev-i ḫūbān ile

kıṣṣa-i ġuṣṣa-i devrān:

1. **ḳıṣṣa-i ġuṣṣa-i devrān:**-*ı*
Gazel 604
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Devrin kederinin hikayesi.

Bāde itdükçe gelür ḫāṭıra endīşe-i ʿışḳ
Ḳıṣṣa-i ġuṣṣa-i devrānı ferāmūş iderin

kıṣṣa-i ʿışk:

1. **ḳıṣṣa-i ʿışḳ:**
Kıt'a 25
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk hikayesi.

Tā ki ḫūbān-ı cihān ʿarż-ı cemāl eyliyeler
Ḳıṣṣa-i ʿışḳ ola efsāne-i kūy u bāzār

kıṣṣa-i leylā vü mecnūn:

1. **ḳıṣṣa-i leylā vü mecnūn:**-*ı*
Gazel 382
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Leyla ve Mecnun hikâyesi.

İşidüp ḳıṣṣa-i Leylā vü Mecnūn'ı dimiş dil-ber
Bizümle Ḥāletī beyninde olan mā-cerā ancaḳ

kıṣṣa-i manṣūr:

1. **ḳıṣṣa-i manṣūr:**-*ı*
Gazel 374
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hallâc-ı Mansûr'un hikayesi.

Ḳıṣṣa-i Manṣūr'ı zāhid gūş idüp ḫavf eyleme
Hiç senüñ gibi ḫaruñ bārın çeker mi dār-ı ʿışḳ

kıssa-i pür-hisse:

1. **ḳıṣṣa-i pür-ḥişşe:**-*müz*
Gazel 192
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çok anlam çıkarılacak hikaye.

ʿĀleme taḳsīm olunsa bizdeki miḥnet yeter
Ḳıṣṣa-i pür-ḥişşemüz derd ehline ʿibret yeter

[K.23:16]

kıṣṣa-i rüstem:

1. **ḳıṣṣa-i rüstem:**
Kıt'a 75
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Rüstem'in kıssası.

Rezmüñi ḳılsun Ḫudāvend-i cihān nuṣret-ḳarīn
Olduġınca ḳıṣṣa-i Rüstem cihānda dāstān

kıt:

1. **ḳıt:**
Müfret 288
Mısra: **1**
Eksik, az.

Behey iʿzānı yoḳ idrāki ḳıt Türk
Cevāb-ı yeʾse lāzım mı vaşaḳ kürk

kıtʿa:

1. **ḳıṭʿalardan:**-*lar, -dan*
Kıt'a 1

Mısra: **4**
Genelde iki beyitten kurulmuş, matlasız gazel biçimindeki nazım biçimi.

Ḫaṭṭ-şinās-ı dehr ü ṣarrāf-ı zamāne didi kim
Her biri bu ḳıṭʿalardan ḳıṭʿa-i yākūtdur

[Kt.1:1]

ḳıṭʿa-i elmās:

1. **ḳıṭʿa-i elmās:**-*ı*
Kıt'a 29
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Elmas parçası II Elmas kadar değerli kıt'a (Hâletî'nin kıt'aları).

Kimdür anuñla ḳıṭʿa-i elmāsı bir ṭutan
Noḳṣānı ḫod yanında iken āşikāredür

ḳıṭʿa-i yākūt:

1. **ḳıṭʿa-i yākūt:**-*dur*
Kıt'a 1
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yakut parçası II Azmî-zâde Hâletî'nin kıtaları.

Ḫaṭṭ-şinās-ı dehr ü ṣarrāf-ı zamāne didi kim
Her biri bu ḳıṭʿalardan ḳıṭʿa-i yākūtdur

kıy-:

1. **ḳıyması:**-*ma, -sı*
Gazel 397
Mısra: **10**
Acımayıp öldürmek.

Marīż-i ʿışḳ idügin Ḥāletī ʿıyān itme
Zebūna ḳıyması vardur bu çerḫ-i ġaddāruñ

[G.560:2, G.675:2, G.678:3, T.10:1, Trk.B.1:41, Mf.437:2]

ḳıyām:

1. **ḳıyāma:**-*a*
Gazel 160
Mısra: **7**
Ayağa kalkma, ayakta durma.

Şu zerreyüz ki ḳıyāma muraḫḫaṣ itmezler
Eger ayaġumuza gelse ḫusrev-i hāver

[G.162:7]

ḳıyām it-:

1. **ḳıyām it:**-*mez*
Kaside 3
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Ayağa kalkmak.

Dehrüñ beḳāsı cevher-i tīġ iledür hemīn
Zīrā ki cevher olmasa itmez ʿaraż ḳıyām

ḳıyām üzre ḳıl-:

1. **ḳıyām üzre ḳıl-:**-*sun*
Kaside 8
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
Ayakta tutmak.

Ḫudā ḳılsun ḫıyām-ı ʿizz ü iḳbālüñ ḳıyām üzre
Ola hemvāre tā kim çetr-i zer-kār-ı felek ber-pā

ḳıyāmet:

1. **ḳıyāmet:**
Gazel 695
Mısra: **3**
Kıyamet günü. II Sevgilinin boyu.

Ḳāmetüñ anı ḳıyāmet gibi iẓhār eyler
ʿAşve-i ḫākīde olup ʿışḳ çü kenz-i medfūn

[G.709:2, Mf.121:1, Mf.509:2]

2. **ḳıyāmete:**-*e*
Gazel 136
Mısra: **2**
Dünyanın sonu, bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanacakları zaman.

Defʿ itmedi nesīm-i revān-baḫş-ı nev-bahār
Ḳaldı ḳıyāmete dil-i zārumdaki ġubār

[G.472:4, G.786:8, K.9:8, Mf.108:2]

ḳıyāmet günleri:

1. **ḳıyāmet günleri:**-*n, -den*
Gazel 880
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kıyametin yaklaştığı günler; ahir zaman.

Döküldi kevkeb-i eşküm yire yaşum revān oldı
Ḳıyāmet günlerinden rūz-ı hicrüñ bir nişān oldı

ḳıyāmet ḳop-:

1. **ḳıyāmet ḳop:**-*sa*
Gazel 95
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kıyamet kopmak; kıyamet günü gelmek; bir yerde çok gürültü ve telaş olmak.

Pāk itdi ḳatı ʿışḳ bināsın yed-i ḳudret
Bir ṭaşı anuñ ḳopmaya ger ḳopsa ḳıyāmet

2. **ḳıyāmet ḳop:**-*dı*
Gazel 872
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir yerde çok gürültü ve telaş olmak.

Ḳıyām-ı ḳāmet-i yāri görüp çoḳ āh u zār oldı
Ḳıyāmet ḳopdı gūyā gizlü işler āşikār oldı

[G.517:10, G.880:8]

ḳıyāmet nişānı:

1. **ḳıyāmet nişānı:**-*dur*
Gazel 235
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kıyamet alameti.

Zülfi ḫamında ḫaddi leṭāfet nişānıdur
Maġribde ṭoġsa mihr ḳıyāmet nişānıdur

ḳıyāmet yoḫsulı:

1. **ḳıyāmet yoḫsulı:**
Kıt'a 132
Mısra: **4**

Kelime Tipi: -
Kıyamet yoksulu.

Müşkil oldur şol zamān kim germ ola bāzār-ı ḥaşr
Olmaya naḳd-i ʿamel ḳalam ḳıyāmet yoḫsulı

kıyāmete dek:

1. **ḳıyāmete dek:**
Gazel 446
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kıyamete kadar.

Dimiş o yār cihānda anuñla ḥaşr olmam
Revā degül mi eger aġlasam ḳıyāmete dek

kıyāmet-kadd:

1. **ḳıyāmet-ḳadd:**
Gazel 230
Mısra: **5**
Kıyamet boylu II Uzun boylu sevgili.

Sevinme ol ḳıyāmet-ḳadd viṣālin salsa ferdāya
Şeb-i hicrüñ dilā ferdāsı ferdā-yı ḳıyāmetdür

[G.236:9, G.363:5]

kıyāmet-kāmet:

1. **ḳıyāmet-ḳāmetüm:**-*üm*
Gazel 473
Mısra: **7**
Kıyamet boylu II Uzun boylu sevgili.

Ey ḳıyāmet-ḳāmetüm ḥaşr ol bugün ʿuṣṣāḳla
Düşmen-i bed-ḫˇāhı ammā luṭf idüp ferdāya ṣal

[G.804:6]

kıyāmetler kopar-:

1. **ḳıyāmetler ḳopar-:**-*ur*
Gazel 187
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kıyamet koparmak, kargaşa çıkarmak.

Başuma cānā ḳıyāmetler ḳoparur ḳāmetüñ
ʿIyd-gāh ile ṣalıncaḳ maḥşer ü mīzān olur

kıyām-ı ḳāmet-i yār:

1. **ḳıyām-ı ḳāmet-i yār:**-*i*
Gazel 872
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin boyunun endamı.

Ḳıyām-ı ḳāmet-i yāri görüp çoḳ āh u zār oldı
Ḳıyāmet ḳopdı gūyā gizlü işler āşikār oldı

kıyās eyle-:

1. **ḳıyās eyle:**-*me, -n*
Gazel 348
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mukayese etmek, karşılaştırmak.

Ben zārı Ḳays u Kūh-ken'e eylemeñ ḳıyās
Lāzım degül ki pey-rev ola merd-i reh-şinās

[G.643:2, G.831:12]

kıyās it-:

1. **ḳıyās it:**-*me*
Gazel 89
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Mukayese etmek, karşılaştırmak.

Ġayrı deryāya ḳıyās itme maḥabbet lüccesin
Ġarḳa-i endūha gird-ābındadur anuñ necāt

[G.555:5, G.680:7, G.823:5]

kıyl ü ḳāl:

1. **ḳıyl ü ḳāl:**-*i, -n, -den*
Gazel 631
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dedikodu.

Öpüp aġzın belin ḳuçmaḳ hevāsından güẕār itdüm
Yine ḳurtulmadum ammā raḳībüñ ḳıyl ü ḳālinden

[K.28:88, Mf.292:1]

kıyl ü ḳāl eyle-:

1. **ḳıyl ü ḳāl eyle:**-*r*
Müseddes 6
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Söz söylemek II Şiir yazmak.

Egerçi Ḥāletī çoḳdan cihānda ḳıyl ü ḳāl eyler
Şu ābdāla naẕar ḳıl ki bu beyti ḥubb-ı ḥāl eyler

kıyl ü ḳāl it-:

1. **ḳıyl ü ḳāl it:**-*me*
Gazel 459
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dedikodu yapmak.

ʿĀşıḳ-ı dil-dānenüñ derdinden itme ḳıyl ü ḳāl
Ḳılma ḥāl-i beste-i fitrāküñ illerden suʿāl

2. **ḳıyl ü ḳāl it:**-*mez*
Gazel 733
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Söz etmek, bahsetmek.

Cūşiş-i deryā-yı dilden itmez oldum ḳıyl ü ḳāl
Ṭuymasunlar diyü ḥālüm ol dür-i yektā ile

3. **ḳıyl ü ḳāl it:**-*me*
Gazel 783
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Söz söylemek, şikayet etmek, sızlanmak.

Hezār-ı bāġ-veş ey Ḥāletī çoḳ ḳıyl ü ḳāl itme
Ġam ehli bī-nevā olmaḳ gerek mānend-i pervāne

kıymet:

1. **ḳıymeti:**-*i*
Gazel 364
Mısra: **4**
Değer, kıymet.

Ḳadri yoḳ kūyuñda hiç kālā-yı cān-ı ʿāşıḳuñ
Ḳıymeti erzān olur çoḳ gelse zīrā bir metāʿ

[G.687:5]

kıymet bil-:

1. **ḳıymet bil:**-*ür, -di*
Gazel 759
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Önemini, değerini bilmek.

Egerçi naḳd-i Ḫāḳānī'yem ammā kim revācum yoḳ
Bilürdi ḳıymetüm ey Ḥāletī ṣāḥib-ʿayār olsa

kıymet ko-:

1. **ḳıymet ḳo:**-*mış*
Gazel 679
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Değer biçmek.

Almaz metāʿ-ı maʿrifeti kimse Ḥāletī
Naḳḳād-ı dehr ḳomış anuñ ḳıymetin girān

kıymeti bilin-:

1. **ḳıymeti bilin:**-*di*
Müfret 277
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Değeri bilinmek.

Gel ey sāḳī bilindi ḳıymeti yāḳut-ı ṣahbānuñ
Yazılsun dest-i luṭfuñla ḫumārı mey-perestānuñ

kıymetin bil-:

1. **ḳıymetin bil-:**-*mez*
Gazel 132
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Değerini bilmek, bir şeye veya kimseye gereken değeri vermek.

Gül-gūn-ı eşk-i çeşmümi aġyāra gösterür
Bilmez mi yoḫsa ḳıymetin anuñ o şeh-süvār

[G.437:10, G.622:10]

kıymet-şinās-ı gevher-i gītī-fürūz-ı nāz:

1. **ḳıymet-şinās-ı gevher-i gītī-fürūz-ı nāz:**
Gazel 298
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Naz âlemini aydınlatan cevherin kıymetini bilen.

Cevher-fürūş-ı cān olan erbāb-ı ʿışḳdur
Ḳıymet-şinās-ı gevher-i gītī-fürūz-ı nāz

kızar-:

1. **ḳızarmış:**-*mış*
Gazel 114
Mısra: **3**
Kırmızı veya ona yakın bir renk almak.

Cām-ı ʿişretden ḳızarmış dir ḥasūd-ı nābe-kār
Aġlamaḳdan olsa çeşm-i ʿāşıḳ-ı dil-dāde sürḫ

[G.444:3, G.678:1, K.7:7]

kızdur-:

1. **ḳızdurdı:**-*dı*
Kaside 18
Mısra: **22**
Hararetlendirmek, heyecana getirmek.

Gül-i gül-zār defini āteş-i ḫurşīde ṭutup
Nice ḳızdurdı görün naġme-serāyān-ı hezār

kızıl:

1. **ḳızıl:**
Kaside 32
Mısra: **19**
Kırmızı.

Ḳızıl vālā içinden lāle müşkin āşikār itdi
Mülebbes ḳıldı ezhār-ı bahārı ʿūd-ı eşcārı

[Mf.64:2, Mf.473:2]

2. **ḳızıldur:**-*dur*
Gazel 29
Mısra: **10**
Kızıl akçe, içinde gümüşten çok bakır bulunan ayarı düşük akçe II Âşığın kanlı gözü.

Sīm-i eşküm dökicek dīde-i ḫūn-bārumdan
Baḳmadı aña ḳızıldur diyü māh-liḳā

[G.46:4, Mf.436:2]

kızıl arslan:

1. **ḳızıl arslan:**
Kıt'a 87
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Azerbaycan atabeglerinden, adı Osman, lakabı Muzafferüddin, unvanı Kızılarslan olup İldenizliler hânedanının kurucusu Şemseddin İldeniz'in oğludur.

Baña teveccüh ḳılan didi bu ancaḳ Ẓahīr
Aña nigāh eyliyen ṣandı Ḳızıl Arslan

kızıl dīnār:

1. **ḳızıl dīnār:**-*a*
Gazel 365
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Altın, sarı altın.

Ṣoñra sīm-i eşk-i çeşmümden bozuldı gerçi kim
Sīne-i ʿāşıḳda dönmişdi ḳızıl dīnāra dāġ

kızıl elma:

1. **ḳızıl elma:**-*y, -ı*
Kaside 1
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Kırmızı elma II Oğuz Türkleri'nden beri Türk cihan hâkimiyeti ülküsüne verilen isim.

Ḳızıl elmayı alsun idüp iẓhār-ı yed-i beyżā
Dem-i aʿdā ile sürḫ eylesün ḫāk-i Ḫorāsān'ı

[K.23:34]

kızıl ırmaġ:

1. **ḳızıl ırmaġ:**-*a*
Kaside 9
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kızılırmak.

ʿAdū-yı bed-serencāmuñ idüp ḳanıyla ālūde
Ḳızıl ırmaġa hem-reng itdiler deryā-yı zeḫḫārı

kızıl mūm:

1. **ḳızıl mūm:**-*ı, -y, -la*
Gazel 3
Mısra: **8**
Kelime Tipi:
Mühür mumu.

Dāġ-ı ḫūnīnüm degül sīnem ki genc-ı ʿışḳdur
Şehr-i yār-ı ġam ḳızıl mūmıyla mühr urmış aña

[G.38:4]

kızılı çık-:

1. **ḳızılı çıḳ-:**-*a*
Gazel 247
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Fenalığı ortaya çıkmak.

Ḳorḳarın kim çıḳa bu sīm-i sirişküñ ḳızılı
Çoḳluḳ aḳıtma efendi ṣoñı anuñ kem olur

[G.143:11, G.626:9]

kızılın çıkar-:

1. **ḳızılın çıḳar-:**-*an*
Gazel 389
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Deyim**
Fenalığını, gerçek yüzünü ortaya çıkarmak.

Oldur ḳızılların çıḳaran sīm-tenlerüñ
Erbāb-ı dil ʿaceb mi dise bādeye mihek

ki:

1. **ki:**
Gazel 389
Mısra: **2**
"Bu yüzden" anlamında bağlaç.

Tāb-ı cefā-yı yār ile yanmaḳdadur yürek
Ṭūfān-ı nārdur bu ki mey zevraḳı gerek

2. **ki:**
Gazel 661
Mısra: **12**
"Böylelikle" anlamında bağlaç.

Ser-firāz olması ol vaḳten olur ʿuşşāḳuñ
Ki ṭuta tīġine ol şāh-ı cihānuñ gerden

3. **ki:**
Gazel 246
Mısra: **10**
"Acaba" anlamında kullanılan bağlaç.

İltifāt eylemedi yaşuma hiç Hāletiyā
Kem mi ṣanur ki benüm sīm-i sirişküm dil-ber

[G.401:8, G.476:7]

4. **ki:**
Gazel 3
Mısra: **7**
" Ki" bağlacı.

Dāġ-ı ḫūnīnüm degül sīnem ki genc-ı ʿışḳdur
Şehr-i yār-ı ġam ḳızıl mūmıyla mühr urmış aña

[G.10:3, G.11:9, G.12:1, G.13:7, G.19:7, G.23:4, G.23:7, G.28:9, G.34:3, G.34:6, G.34:8, G.36:3, G.38:3, G.41:1, G.47:1, G.47:3, G.48:5, G.54:2, G.55:3, G.55:11, G.58:6, G.60:3, G.60:10, G.61:8, G.62:7, G.64:4, G.64:9, G.64:12, G.65:7, G.71:5, G.73:3, G.73:6, G.74:12, G.78:3, G.80:2, G.80:9, G.83:1, G.83:2, G.83:5, G.83:10, G.85:2, G.86:7, G.86:9, G.88:10, G.91:10, G.102:1, G.105:10, G.109:8, G.112:6, G.117:9, G.118:1, G.127:6, G.127:9, G.131:10, G.132:11, G.132:17, G.133:8, G.134:7, G.135:5, G.136:5, G.138:7, G.150:18, G.151:13, G.153:12, G.155:5, G.155:12, G.157:12, G.160:7, G.161:3, G.169:7, G.173:3, G.173:5, G.173:7, G.173:14, G.174:2, G.174:9, G.178:1, G.184:8, G.187:22, G.188:1, G.188:9, G.197:16, G.199:9, G.200:4, G.204:1, G.206:11, G.212:2, G.213:6, G.214:1, G.214:2, G.214:5, G.214.6, G.216:3, G.219:12, G.220:4, G.226:3, G.228:13, G.230:1, G.231:1, G.231:2, G.231:4, G.231:5, G.231:10, G.232:2, G.232:3, G.232:9, G.233:2, G.235:4, G.235:11, G.238:10, G.240:1, G.240:7, G.241:10, G.250:5, G.252:1, G.252:4, G.253:5, G.254:12, G.263:10, G.264:4, G.271:9, G.274:7, G.276:2, G.276:4, G.276:6, G.276:8, G.276:10, G.282:1, G.282:3, G.283:2, G.283:8, G.287:3, G.289:9, G.291:2, G.292:3, G.292:5, G.292:7, G.292:24, G.293:9, G.295:1, G.299:8, G.303:3, G.303:9, G.305:5, G.306:5, G.308:15, G.311:3, G.311:9, G.312:7, G.312:9, G.313:3, G.323:7, G.336:7, G.337:3, G.338:3, G.341:5, G.341:6, G.346:5, G.348:2, G.351:8, G.352:8, G.355:3, G.360:4, G.366:2, G.366:10, G.373:3, G.373:11, G.374:1, G.378:9, G.384:4, G.388:11, G.391:3, G.392:9, G.398:9, G.401:7, G.418:4, G.419:6, G.424:8, G.425:1, G.426:6, G.426:7, G.443.7, G.446:8, G.453:14, G.458:9, G.469:8, G.478:5, G.478:6, G.483:6, G.487:3, G.489:2, G.489:12, G.494:6, G.496:5, G.496:9, G.496:11, G.498:2, G.499:3, G.499:4, G.500:3, G.500:5, G.517:1, G.517:2, G.530:7, G.530:8, G.538:6, G.539:5, G.542:7, G.545:7, G.552:7, G.557:9, G.560:6, G.560:11, G.561:11, G.562:2, G.564:9, G.567:1, G.569:11, G.571:4, G.575:5, G.577:4, G.581:6, G.583:1, G.584:3, G.584:5, G.585:7, G.586:7, G.587:8, G.591:7, G.593:4, G.594:3, G.594:5, G.598:8, G.601:5, G.601:7, G.604:5, G.609:11, G.613:3, G.623:6, G.624:6, G.626:4, G.627:7, G.636:3, G.638:9, G.641:10, G.652:13, G.653:7, G.655:2, G.656:6, G.662:5, G.669:14, G.677:5, G.678:2, G.682:2, G.685:7,

G.687:10, G.691:8, G.693:11, G.697:1, G.697:5, G.697:6, G.699:10, G.704:7, G.707:7, G.708:11, G.712:5, G.714:2, G.718:3, G.720:13, G.725:8, G.726:8, G.727:7, G.728:3, G.733:7, G.735:5, G.739:1, G.739:5, G.747:1, G.747:2, G.747:7, G.760:3, G.763:5, G.763:6, G.767:9, G.774:1, G.776:5, G.778:2, G.778:5, G.783:2, G.785:2, G.788:8, G.790:2, G.790:6, G.793:2, G.794:5, G.794:7, G.803:2, G.803:3, G.806:5, G.808:7, G.814:1, G.819:8, G.820:4, G.820:12, G.827:2, G.829:5, G.831:12, G.835:11, G.836:2, G.837:7, G.838:10, G.845:7, G.847:1, G.849:1, G.849:3, G.849:9, G.851:1, G.859:3, G.862:9, G.863:7, G.866:9, G.871:5, G.886:1, G.891:6, G.892:13, G.892:15, G.892:29, G.894:11, K.2:1, K.2:18, K.2:19, K.3:11, K.3:47, K.3:55, K.4:18, K.4:19, K.4:29, K.4:34, K.5:11, K.6:25, K.6:37, K.6:38, K.7:9, K.7:18, K.7:24, K.7:41, K.8:39, K.12:21, K.12.23, K.13:5, K.13:7, K.13:15, K.14:23, K.14:77, K.15:3, K.16:1, K.16:17, K.16:35, K.17:2, K.17:23, K.17.27, K.17:41, K.17.46, K.17:49, K.18:41, K.18:51, K.19:9, K.19:20, K.19:39, K.19:42, K.21:1, K.21:23, K.21:36, K.21.56, K.21.61, K.22:17, K.22:19, K.22:27, K.24:3, K.24:38, K.24:58, K.25:15, K.25:48, K.25.50, K.25:59, K.25.69, K.25:74, K.26:7, K.26:9, K.26:31, K.26:38, K.26:51, K.26:55, K.28:30, K.28:54, K.28:58, K.28:71, K.30:51, K.31:61, K.31:63, K.32:18, K.32:35, K.33:26, K.33:67, K.34:23, K.34:24, K.34.29, K.34:46, K.35:5, K.38:6, K.38:39, K.38:55, K.38:82, K.39:19, K.40:17, K.40:47, K.41:22, K.41:27, K.42:8, K.42:9, K.42:12, K.42:31, K.42:44, K.42:46, K.42:68, Kt.14:1, Kt.15:3, Kt.20:3, Kt.23:1, Kt.24:2, Kt.27:2, Kt.30:1, Kt.32.4, Kt.44:3, Kt.44:4, Kt.46:1, Kt.48:1, Kt.55:1, Kt.57:3, Kt.69:3, Kt.78:3, Kt.83:1, Kt.90:1, Kt.97:1, Kt.102:1, Kt.103:3, Kt.108:1, Kt.113:1, Kt.117:1, Kt.117:3, Kt.123:2, Kt.129:2, Kt.K.1:8, Kt.K.1:14, Kt.K.1:16, Kt.K.3:12, M.4:1, M.4:38, M.4:59, M.4:84, M.5:13, M.5:69, M.8:4, M.8:26, M.8:79, M.8:102, M.8:103, M.8:106, M.8:163, M.8:194, M.9:20, M.9:61, M.9:67, M.9:116, M.9:181, M.9:269, M.9:285, Mf.2:1, Mf.13:2, Mf.17:1, Mf.20:1, Mf.22:2, Mf.34:1, Mf.36:1, Mf.47:2, Mf.76:1, Mf.79:2, Mf.80:1, Mf.82:1, Mf.84:2, Mf.102:1, Mf.103:1, Mf.106:1, Mf.124:1, Mf.162:2, Mf.169:1, Mf.171:1, Mf.208:1, Mf.210:2, Mf.294:1, Mf.319:1, Mf.334:2, Mf.372:1, Mf.373:1, Mf.427:1, Mf.436:2, Mf.444:2, Mf.485:2, Mf.560:1, Mf.599:2, Mü.1:6, Mü.1:12, Mü.1:18, Mü.1:24, Mü.1:30, Mü.1:36, Mü.3:10, Mü.3:21, Mü.6:20, Mü.6.22, Mü.7:19, Mü.8:14, Mü.8:31, T.1:9, T.5:1, T.7:2, T.11:3]

5. **ki:**
Gazel 57
Mısra: **5**
" Zira, çünkü" anlamında bağlaç.

Ḳaçma ʿāşıḳdan ki virmişdür cemāl-i Yūsuf'a
Girye-i Yaʿḳūb ile sūz-ı Zelīḫā āb u tāb

[G.158:5, G.256:8, G.531:8, G.873:6, Kt.32:2]

kibār:

1. **kibāre:**
Gazel 62
Mısra: **7**
Büyükler, ulular.

Kibāre sūʿı ḳaṣdüñ olduğın bār-āver āteş
Ḳılāʿ üzre lisān-ı topile bürc u beden söyler

[Mf.267:2]

k'it-:

1. **k'ide:** *-e*
Mesnevi 9
Mısra: **118**
Ki etmek.

Benem ol mūr-ı bī-baḫt-ı belā-cū
K'ide bir dāne içün biñ tek ü pū

kifāyet eyle-:

1. **kifāyet eyle:***-r*
Mesnevi 8
Mısra: **203**
Kelime Tipi: -
Yetmek, kâfi gelmek; bir işi yapabilecek yetenekte olmak.

Añılmaḳ lafẓ-ı mūr eyler kifāyet
Süleymān'a elem virmek ne ḥācet

kifāyet it-:

1. **kifāyet it:***-e, -y, -di*
Kaside 29
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Yetmek, kafi gelmek.

Naẓma getürmek olur idi dürr-i medḥini
Ey Ḥāletī kifāyet ideydi eger buḥūr

kifāyet kıl-:

1. **kifāyet ḳıl:***-maz*
Kaside 37
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yeterli gelmek.

Nūr-ı reʾy-i pākine olmaz muʿādil mihr ü māh
Beẕl-i kef-i cūdına ḳılmaz kifāyet baḥr u kān

kilīd:

1. **kilidin:***-i, -n*
Gazel 700
Mısra: **9**
Anahtar.

Bir iki nā-dān anuñ itmiş kilidin nābe-dīd
Hergiz açılmaz gider bāb-ı kerem şimden girü

kilīd-i genc-i maḳṣūd:

1. **kilīd-i genc-i maḳṣūd:**
Mesnevi 9
Mısra: **175**
Kelime Tipi: -
Amaç hazinesinin kilidi.

Gerekdür kim kilīd-i genc-i maḳṣūd
Ola maḫṣūṣ-ı ceyb-i şāh-ı Cem-cūd

kilīd-i genc-i saʿādet:

1. **kilīd-i genc-i saʿādet:**
Kıt'a 15
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mutluluk hazinesinin kilidi.

Gitdi kilīd-i genc-i saʿādet bulunmadı
Naḳd-i şafāya anuñ içün irmez oldı dest

kilid-i ḳufl-ı ümmīd:

1. **kilid-i ḳufl-ı ümmīd:**-*üm*
Gazel 772
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ümit kilidi.

Kilid-i ḳufl-ı ümmīdüm ḳoma keffinde maḫlūḳuñ
İlāhī kendü dest-i ḳudretüñle feṯḥ-i bāb eyle

kilid-i saʿy:

1. **kilid-i saʿy:**
Gazel 135
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gayret kilidi.

Olsa kilid-i saʿy mücellā ne fāʾide
Ḳufl-ı ḫazīne-i emel olunca jeng-dār

kılınc ḳo-:

1. **ḳılınc ḳo:**-*mak*
Kaside 3
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Kılıçtan geçirmek.

Aʿdā-yı dīne lāzım idi bir ḳılınc ḳomaḳ
Olmışlar idi ġaflet ile ser-be-ser niyām

kilk:

1. **kilki:**-*i*
Kaside 23
Mısra: **43**
Kalem, kamış kalem.

Atardı tīr-veş destinde olan kilki yabāna
ʿUṭārid görmiş olsaydı eger küttāb-ı dīvānuñ

kilk-i belāġat-perver:

1. **kilk-i belāġat-perver:**
Gazel 512
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Etkili, güzel ve yerinde söz söyleyen kalem II Şairlik kudreti.

Ṭutalum Ḥāletiyā kilk-i belāġat-perver
Destümüz mīl-keş-i çeşm-i ḥasūd eyliyelüm

kilk-i dürr-feşān:

1. **kilk-i dürr-feşān:**
Kaside 16
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
İnci saçan kalem.

Olsaydı ben yetīme naẓar şehr-yārdan
Çoḳ nesne ẓāhir eyler idi kilk-i dürr-feşān

kilk-i gevher-bār:

1. **kilk-i gevher-bār:**-*un, -a*
Kıt'a 118
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cevher saçan kalem II güzel şiirler yazan kalem.

Maẓhar-ı elṭāf-ı şāh itdi seni ey Ḥāletī
Āferīn ṣad-āferīn ol kilk-i gevher-bāruña

kilk-i gevher-efşān:

1. **kilk-i gevher-efşān:**-*un*
Kaside 30
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Mücevher saçan kalem.

Senüñ gencīne-dār-ı genc-i medḥüñdür Ḫudāvendā
Ḳayırmaz olsa ṭuġyānı bu kilk-i gevher-efşānuñ

kilk-i güher-bār:

1. **kilk-i güher-bār:**-*un*
Gazel 413
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cevher saçan kalem II üstün yazma yeteneği;.

Dehānından düşürmez laʿl-i yāri Ḥāletī yoḫsa
Senüñ ṭūṭī-i şeker-ḫā mıdur kilk-i güher-bāruñ

kilk-i ḳader:

1. **kilk-i ḳader:**
Gazel 831
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kader kalemi.

Defter-i ʿömrüme ümmīd iderin kilk-i ḳader
Yazmaya firḳat-i yār ile geçen eyyāmı

[K.7:51]

kilk-i każā:

1. **kilk-i ḳażā:**
Kaside 22
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Kaza kalemi.

Olsun hemīşe kām-revā vü nevāl-baḫş
Kilk-i ḳażā zebān-zedi olduḳça kāf u nūn

kilk-i ḳudret-i bārī:

1. **kilk-i ḳudret-i bārī:**
Gazel 814
Mısra: **1**

Kelime Tipi: -
Allah'ın kudret kalemi.

Görinen ḫaṭ degüldür bil ki kilk-i ḳudret-i Bārī
Kitāb-ı ḥüsn-i yārüñ cedvelin hep ḳıldı zengārī

kilk-i naḳḳāş-ı ḳader:

1. **kilk-i naḳḳāş-ı ḳader:**
Kaside 10
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Kader nakkaşının kalemi II Allah'ın kaderi.

Sevād itmiş zer üzre kilk-i naḳḳāş-ı ḳader ṣandum
Düşünce pertev-i mihr üstine eşcārdan sāye

kilk-i zer-nigār:

1. **kilk-i zer-nigār:**
Kaside 27
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Altın işlemeli kalem.

Muttaṣıl ḫāṭır yazar destinde kilk-i zer-nigār
Kaʿbe-i maḳṣūda gūyā oldı zerrīn nāv-dān

kim:

1. **kim:**
Gazel 1
Mısra: **3**
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

ʿĀṣıḳın kim ẕerre kendin neyyir-i aʿẓam bilür
Anuñ içün eyler ol āfet ıraḳdan merḥabā

[G.3:5, G.5:10, G.6:1, G.7:8, G.8:3, G.8:7, G.14:10, G.17:5, G.19:3, G.19:5, G.25:9, G.29:3, G.30:1, G.31:1, G.35:3, G.35:7, G.37:7, G.41:3, G.42:2, G.45:7, G.49:7, G.53.7, G.53:9, G.54:13, G.55:5, G.55:9, G.59:5, G.59:11, G.63:7, G.68:2, G.72:1, G.74.13, G.78:7, G.79:7, G.87:3, G.88:7, G.89:9, G.90:7, G.90:16, G.93:3, G.93:6, G.94:6, G.97:5, G.104:7, G.114:6, G.114:7, G.118:7, G.126:2, G.126:4, G.126:7, G.126:9, G.135:13, G.137:4, G.143:3, G.143:5, G.147:3, G.147:16, G.150:6, G.157:9, G.159:5, G.169:11, G.174:6, G.175:2, G.175:5, G.176.1, G.176:9, G.177:1, G.179:9, G.181:3, G.183:4, G.183.5, G.184:11, G.184:13, G.187:14, G.191:6, G.192:5, G.195:4, G.196:8, G.196:11, G.197:10, G.198:8, G.204:4, G.213:1, G.214:12, G.219:9, G.220:9, G.223:2, G.223:5, G.224:8, G.227:4, G.228:8, G.232:1, G.232:12, G.233:7, G.234:3, G.234:4, G.236:1, G.240:4, G.243:2, G.245:1, G.245:9, G.247:7, G.248.5, G.248:7, G.249:13, G.249:17, G.251:12, G.254:10, G.256:4, G.259:5, G.260:4, G.261:1, G.263:2, G.267.17, G.268:4, G.272.4, G.275:7, G.281:8, G.282:6, G.283:1, G.283:4, G.284:7, G.285:2, G.286:4, G.290:1, G.290:4, G.290:9, G.294:7, G.297:11, G.302:4, G.306:3, G.308:13, G.310:3, G.312:5, G.317:3, G.317:5, G.317:7, G.319:9, G.321:5, G.321:8, G.322:6, G.323:4, G.324:1, G.324:2, G.324:5, G.324:13, G.326:5, G.328:2, G.329:12, G.334:7, G.336.1, G.342.11, G.343:13, G.354:2, G.360:2, G.360:5, G.360:8İ G.375:5, G.378:8, G.381:4, G.383:7, G.390:8, G.391:6, G.394:1, G.399:13, G.403:7, G.406:10, G.409:1, G.416:6, G.425:4, G.437:3, G.437:8, G.443:1, G.444:3, G.444:5, G.446:2, G.449:1, G.452:4, G.460:7, G.462:3, G.464:7, G.465:5, G.467:3, G.468:5, G.469:9, G.470:11, G.475:11, G.476:2, G.479:7, G.488:5, G.489:9, G.490:3, G.492:9, G.495:13, G.505:5, G.507:7, G.517:4, G.518:9, G.519:9, G.525:4, G.528:5, G.532:11, G.535:9, G.540:7, G.542.9, G.549:7, G.549:9, G.549:11, G.551:3, G.551:5, G.552:17, G.552:19, G.557:13, G.559:2, G.561:3, G.565:17, G.571:5, G.572:1, G.572:2, G.572:7, G.572:13, G.573:11, G.574:7, G.574:9, G.582:9, G.583:3, G.583:9, G.586:4, G.586:5, G.586:9, G.589:3, G.589:13, G.592:4, G.595:3, G.595:7, G.598:11, G.601:3, G.601:9, G.603:3, G.605:7, G.606:9, G.609:13, G.612:5, G.626:2, G.629:8, G.631:9, G.635:3, G.640:3, G.645:9, G.655:4, G.656:3, G.657:8, G.658:3, G.658:7, G.661:10, G.662:11, G.664:5, G.666:5, G.668:3, G.672:2, G.672:13, G.682:5, G.687:2, G.692:3, G.696:1, G.701:5, G.704:1, G.705:4, G.705:5, G.705:11, G.711:2, G.715:10, G.717:1, G.719:9, G.720:9, G.721:3, G.721:7, G.724:9, G.725:6, G.727:5, G.732:13, G.733:9, G.736:5, G.739:7, G.742:3, G.747:5, G.748:9, G.749:9, G.754:5, G.755:6, G.757:8, G.763:1, G.764:4, G.768:15, G.769:4, G.769:6, G.769:7, G.771:7, G.782:2, G.783:5, G.783:7, G.786:7, G.787:6, G.788:6, G.801:5, G.801:6, G.803:4, G.804:12, G.809:10, G.810:1, G.812:3, G.812:9, G.813:9, G.814:8, G.819:3, G.822:9, G.823.3, G.827:10, G.832:2, G.835:13, G.837:6, G.842:15, G.844:5, G.845:6, G.847:5, G.848:3, G.848:9, G.849:13, G.850:11, G.851:2, G.856:9, G.858:11, G.859:4, G.860:3, G.861:5, G.866:1, G.867:7, G.878:3, G.879:1, G.881:13, G.884:2, G.886:5, G.886:11, G.886:12, G.887:4, G.889:9, G.894:3, K.1:7, K.1:33, K.1:45, K.2:45, K.2:59, K.2:61, K.4:32, K.5:23, K.6:27, K.6:69, K.7:15, K.8:19, K.8:29, K.8:37, K.8:41, K.8:75, K.9:15, K.9:45, K.9:47, K.9:49, K.9:53, K.9:57, K.9:59, K.11:1, K.11:3, K.11:7, K.11:9, K.11:20, K.11:61, K.11:64, K.12:15, K.12:19, K.12:83, K.13:1, K.13:11, K.13:13, K.13:27, K.14:30, K.14.36, K.14:41, K.14:79, K.14:84, K.15:14, K.15:31, K.15:35, K.16:47, K.17:25, K.18:25, K.19:25, K.20:6, K.20:70, K.21:49, K.21:52, K.21:59, K.22:11, K.23:5, K.23:46, K.27.19, K.29:15, K.30:49, K.31:1, K.31:10, K.31:28, K.31:43, K.31:47, K.32:1, K.32:12, K.32:33, K.32:39, K.32:69, K.33:1, K.33:15, K.33:30, K.33:50, K.33:62, K.33:76, K.34:35, K.35:8, K.35:21, K.35:30, K.35:57, K.36:13,

K.36:23, K.36:35, K.36:41, K.36:51, K.37:1, K.37:11, K.37:35, K.37:37, K.37:43, K.37:48, K.38:29, K.38:54, K.39:1, K.39:11, K.39:23, K.39:25, K.39:29, K.39:36, K.39:45, K.39:59, K.40:15, K.40:37, K.41:3, K.41:29, K.41:45, K.41:70, K.42:13, K.42:48, Kt.1:3, Kt.8:1, Kt.8:3, Kt.9:1, Kt.11:1, Kt.13:3, Kt.16:1, Kt.20:2, Kt.21:1, Kt.22:1, Kt.27:3, Kt.35:2, Kt.35:3, Kt.39:1, Kt.40:3, Kt.44:1, Kt.45:1, Kt.47:1, Kt.50:4, Kt.51:1, Kt.52:1, Kt.56:1, Kt.65:2, Kt.67:4, Kt.73:3, Kt.74:4, Kt.77:3, Kt.78:1, Kt.81:3, Kt.85:1, Kt.85:3, Kt.86:4, Kt.87:1, Kt.89:1, Kt.90:2, Kt.90:3, Kt.95:1, Kt.98:3, Kt.112:1, Kt.123:4, Kt.130:4, Kt.132:1, Kt.132:3, Kt.K.3:1, M.1:1, M.2:49, M.2:71, M.4:111, M.5:57, M.6:6, M.7:61, M.8:49, M.8:137, M.8:145, M.8:151, M.8:177, M.8:179, M.8:195, M.8:202, M.9:3, M.9:175, M.9:263, Mf.1:1, Mf.7:1, Mf.15:2, Mf.16:1, Mf.34:2, Mf.72:2, Mf.78:1, Mf.88:1, Mf.120:2, Mf.122:1, Mf.141:1, Mf.164:2, Mf.195:2, Mf.205:2, Mf.216:1, Mf.237:1, Mf.279:1, Mf.309:2, Mf.438:1, Mf.464.1, Mf.472:2, Mf.491:2, Mf.503:1, Mf.507:2, Mf.510:1, Mf.521:1, Mf.522:1, Mf.529:2, Mf.543:1, Mf.577:2, Mf.579:2, Mf.593:2, Mü.1:16, Mü.3.32, Mü.5:27, Mü.6:14, Mü.6:19, Mü.7:22, Mü.8:3, T.1:1, T.2:1, T.3.1, T.8:1, T.8:4, T.8:6, T.8:7, T.9:1, Trk.B.1:1, Trk.B.1:17, Trk.B.1:18, Trk.B.1:34, Trk.B.1:85, Trk.B.1:99, Trk.B.1:100, Trk.B.1:113, Trk.B.1:125, Trk.B.1:133, Trk.B.1:138]

2. **kim:**
Gazel 16
Mısra: **15**
"Hangi kimse" anlamında soru zamiri.

Kim añar Ḥāletī seni yāra
Hiç añılsun mı gül yanında giyā

[G.25:1, G.45:7, G.55:15, G.56:3, G.62:10, G.64:9, G.69:5, G.139:3, G.145:9, G.147:16, G.156:4, G.199:6, G.210:9, G.234:3, G.307:15, G.338.2, G.358:1, G.436:3, G.502:13, G.558:3, G.561:5, G.569:5, G.571:4, G.579:9, G.583:1, G.587:8, G.592:2, G.599:11, G.624:6, G.638:4, G.649:5, G.655:4, G.731:12, G.752:6, G.757:9, G.761:4, G.781:3, G.781:4, G.787:6, G.793:2, G.800:2, G.804:6, G.828:9, G.829:12, G.839:3, G.840:6, G.870:9, G.887:1, G.889:6, G.890:3, K.1:67, K.2:38, K.16:25, K.23:49, K.36:39, K.38:15, Kt.29:3, Kt.84:2, Kt.84:4, Kt.K.4:13, Mf.8:1, Mf.77:2, Mf.219:1, Mf.334:1, Trk.B.1:49, Trk.B.1:113]

3. **kim:**
Gazel 227
Mısra: **10**
Hiç kimse.

İrdi firāḳı ile bıçaḳ üstüḫ̆āna çaḳ
Kim bilmez ise anı dilā ol Hümā bilür

[G.255:10]

4. **kim:**
Gazel 44
Mısra: **1**
"Her kim, hangi kimse" anlamında kullanılan bir ifade.

Şu kim devrān elinden ḳan yudar cām-ı şarāb-āsā
Hevā-yı ʿışḳ ile başa çıḳan olur ḥabāb-āsā

[G.169:15, G.176:5, G.367:1, G.461:6, G.749:3, G.846:10, G.891:8, K.7:41, K.12:47, M.5:86]

kim bile:

1. **kim bile:**
Gazel 679
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Olması mümkün olan, umulan şeyler için kullanılır.

Cāʾiz ki çün seḥer gele ol māh-ı mihr-bān
Gün ṭoġmadan neler ṭoġa kim bile nā-gehān

kim bilür:

1. **kim bilür:**
Gazel 163
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Olması mümkün olan, umulan şeyler için kullanılır.

Ḫāk-sār-ı mevkib-i sulṭān-ı ʿışḳam kim bilür
Pāymāl-i ceyş-i bī-ḥadd-i Süleymān olsa mūr

kim ki:

1. **kim ki:**
Gazel 52
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Her kim ki.

Sāye-i per-i Hümā'yı kim ki başdan ṣavmadı
Olmadı ol milket-i ʿışḳ içre şāh-ı kām-yāb

[G.198:3, K.18:3, K.26:21, K.37:44, Mf.481:2, Mf.598:1]

kimesne:

1. **kimesne:**
Müfret 586
Mısra: **2**
Kimse, herhangi bir kişi.

Ġamuñla aḳlum alup eyledüñ żaʿīf teni
Ne kimseyi bilürüm ben ne ḫod kimesne beni

[G.456:5, K.34:45]

kimi:

1. **kimi:**
Gazel 156
Mısra: **16**
"Birtakımı, bazısı, kimisi" anlamında belgisiz zamir.

Ḫāmem ile itdi ebkār-ı maʿānī ittiḥād
Gönderi-gitse kimi kimisi istiḳbāl ider

[G.201:6]

kimi kimi:

1. **kimi kimi:**-*n, -ün*
Mesnevi 1
Mısra: **80**
Kelime Tipi: -
"Kimi ... kimi ..." bağlacı.

Kiminüñ ḳalbi oldı mehbiṭ-i nūr
Kiminüñ ḳaldı çün şeb-i deycūr

[M.1:82, M.8:184, M.9:280, G.120:8, G.142:8, G.156:16, G.187:20, G.274:8, G.423:9, G.448:3, G.473:4, G.539:6, G.584:6, G.780:7, G.861:9, G.863:10, Mf.59:2]

kīmiyā:

1. **kīmiyā:**
Gazel 227
Mısra: **4**
İksir, bakırı altın ve gümüş yapma bilgisi.

Her şeb sürer yüzini ḳamer ḫāk-i pāyuña
Bir maġribīye beñzer o kim kīmiyā bilür

[G.382:12, K.1:33, Mf.18:2, Mf.167:2, Mf.477:2]

kimse:

1. **kimseyi:**-*y, -i*
Gazel 5
Mısra: **8**
"Hiç kimse" anlamında belgisiz zamir.

Olamaz ḫursend ʿışḳ ehli ḫayāl-i yār ile
Kimseyi sīr eylemez bār-ı dıraḫt-ı sīmiyā

[G.7:7, G.104:3, G.122:13, G.142:9, G.145:2, G.146:2, G.147:5, G.191:5, G.194:3, G.204:9, G.218:2, G.223:8, G.224:9, G.225:3, G.231:9, G.240:2, G.240:7, G.275:3, G.275:10, G.287:8, G.308:9, G.323:4, G.331:8, G.337:6, G.343:12, G.349:2, G.355:4, G.400:7, G.402:7, G.408:4, G.412:11, G.469:3, G.471:8, G.475:6, G.480:10, G.487:10, G.488:4, G.496:7, G.497:15, G.505:4, G.510:4, G.516:14, G.519:6, G.534:8, G.551:7, G.552:9, G.579:4, G.591:3, G.651:1, G.651:6, G.658:6, G.673:6, G.679:9, G.705:7, G.736:9, G.741:8, G.782:9, G.832:13, G.841:3, G.847:5, G.883:8, K.1:41, K.5:27, K.7:1, K.11:51, K.13:12, K.13:17, K.13:24, K.14:13, K.14:83, K.16:41, K.18:36, K.19:39, K.22:18, K.24:41, K.26:72, K.27:62, K.31:49, K.32:6, K.32:48, K.33:45, K.35:16, K.36:55, K.37:52, K.39:20, K.39:37, Kt.18:2, Kt.64:3, Kt.64:4, M.3:48, M.4:120, Mf.32:2, Mf.135:2, Mf.196:2, Mf.204:1, Mf.269:2, Mf.397:1, Mf.440:2, Mf.586:2, Mf.588:2, Mü.4:3, Mü.5:15, Mü.7:33, Trk.B.1:67, Trk.B.1:99]

2. **kimseyi:**-*y, -i*
Gazel 74
Mısra: **12**
"Herhangi biri" belgisiz zamir.

Ādem ʿaceb mi devlet-i dünyāya ḳanmasa
Mümkin midür ki kimseyi sīr-āb ide serāb

[G.37:7, G.85:6, G.114:1, G.114.7, G.127:6, G.172:4, G.239:2, G.276:6, G.281:7, G.282:6, G.337:3, G.559:2, G.699:10, G.886:1, K.25:47, Kt.113:3, Mf.34:2, Mf.47:2, Mf.515:1, Mf.593:2]

3. **kimseler:**-*ler*
Gazel 223
Mısra: **12**
Kişi, insan II Âşık.

Laʿl-i dil-berden cüdā düşsem ʿaceb mi Ḫāletī
Bu neberd-i ʿışḳdur çoḳ kimseler bī-cān yatur

kimse kimseye ṭoḳunma-:

1. **kimse kimseye ṭoḳunma-:**-*z*
Kaside 2
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Kimse kimseye karışmamak, herkes kendi halinde olmak.

Ṭoḳunmaz oldı zamānında kimseye kimse
Meger ki ṭoḳuna bezm ehli cām-ı ṣahbāya

kimse mi var:

1. **kimse mi var:**
Gazel 154
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hiç kimse var mı, hiçkimse yok.

Daḫl eyliyemez ṣāʿidine zümre-i ḫūbān
Ol sīm-tenüñ kimse mi var ḳoluna söyler

[G.15:5, Mü.8:14]

kīmyā:

1. **kīmyāyı:**-*y, -ı*
Gazel 194
Mısra: **10**
Bakır, kurşun vb. âdî mâdenleri iksir denilen maddeyi ilâve ederek gümüş veya altına dönüştürme ilmi, simyâ.

Baḳ cism-i yāra ḳudreti seyr eyle Ḫāletī
Ḫāk-i siyāhı sīm ḳılan kīmyāyı gör

kīn:

1. **kīni:**-*i*
Müfret 171
Mısra: **1**
Düşmanlık.

Ṣol deñlü kīni var ki ʿadūnuñ ṣafā ider
Ursaydı pāyı baña leke durmadan figār

kīn it-:

1. **kīn it:**-*di*
Müfret 407
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kin gütmek, öcünü alıncaya kadar kininden vazgeçmemek.

Zülfüñe kendin ber-ā-ber ṭutduġıçün itdi kīn
Bulsa yirdi sünbül-i müşkīni her āhū-yı Çīn

kināyet ol-:

1. **kināyet ol:**-*duk, -ı, -n*
Gazel 676
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kapalı bir biçimde anlatmak.

Bildüm ol Yūsuf-cemālüñ firḳatiyle Ḥāletī
Ḳalb-i ʿāşıḳdan kināyet olduġın beytü'l-ḥazen

kīne:

1. **kīnemüz:**-*müz*
Gazel 311
Mısra: **6**
Kin, gizli düşmanlık, gönülde gizlenen düşmanlık.

Biz ḳaṭār-ı ehl-i ʿışḳuñ üştür-i ser-mestiyüz
Kendümüzden ġayrıya hergiz görünmez kīnemüz

[G.707:7, Mf.534:1]

kirmānī:

1. **kirmānī:**
Kaside 20
Mısra: **50**
Mutasavvıf şair Evhâdüddîn-i Kirmânî.

Degüldür ḥaddi yoḫsa ol şeh-i iḳlīm-i iḳbālüñ
Ḳılıcın şalmağı minnet bilür cānına Kirmānī

kirm-i şeb-tāb:

1. **kirm-i şeb-tāb:**
Gazel 55
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ateş böceği.

Gerek kim şuʿle-i āh ola hemvār
Yirişmez bāġ-ı ġamda kirm-i şeb-tāb

[G.63:4, G.392:6, K.68:55, K.31:26, M.8:23, Mf.546:1]

2. **kirm-i şeb-tāb:**-*am*
Gazel 554
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ateş böceği. II Âşık.

Bīm-i ʿadādan ḳapuñda kirm-i şeb-tābam hemān
Şuʿle-i āhum gehī peydā olur gāhī nihān

kirpik:

1. **kirpiklerümi:**-*ler, -üm, -i*
Gazel 154
Mısra: **11**
Göz kapağının kenarlarında sıralanmış olan kıllar ve bu kıllardan her biri.

Kirpiklerümi Ḥāletiyā ḳıl ḳalem itsün
Ol āfeti taṣvīr iden üstād-ı hüner-ver

[G.483:9, G.715:10, G.755:6, 769:3, G.783:4, G.867:3]

kīse:

1. **kīse:**
Kaside 5
Mısra: **20**
Cepte taşınan, içine para, tütün vb. konulan, kumaştan veya örgüden küçük torba, kese.

Şol ġoncelerle eyledi būy-ı dimāġı pür
Ḳoynında kīse ile ṭurur nāfe-niş̲ār

kīse-i ebr:

1. **kīse-i ebr:**-*e*
Kıt'a 31
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bulut kesesi.

Gösterüp şanʿatın müşʿabid-i dey
Kīse-i ebre girdi beyża-i mihr

kīse-i ihlāş:

1. **kīse-i iḫlāş:**-*um, -a*
Kaside 40
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Doğruluk kesesi.

Ḥāletī'yem ki olup şıdḳ u ṣafā ile benām
Girmedi kīse-i iḫlāṣuma hiç naḳd-i daġal

kīse-i kān:

1. **kīse-i kān:**
Mesnevi 8
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Maden ocağı.

Tehī ḳalsaydı farżā kīse-i kān
Ṭuyurmaz mihr-i luṭfuñ ḫalḳa bir an

[K.13:30]

kisri-i cem-baht-ı devrān:

1. **kisri-i cem-baḫt-ı devrān:**
Mesnevi 9
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Devrin Cem talihli padişahı II Sultan III. Murad.

Elā ey Kisri-i Cem-baḫt-ı devrān
Budur Ḥaḳ'dan recā-yı müstemendān

kisri-i dīvān-ı mahabbet:

1. **kisri-i dīvān-ı maḥabbet:**
Gazel 91
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk divanının padişahı.

Oldukça ṣabā silsile-cünbān-ı maḥabbet
Kendüm ṣanurum Kisri-i dīvān-ı maḥabbet

kisri-i pākīze-tebār:

1. **kisri-i pākīze-tebār:**
Kaside 18
Mısra: **28**

Kelime Tipi: -
Temiz soylu Kisrâ.

Ser-be-ser silsilesi ʿadl ile meşhūr oldı
Diseler saña revā Kisri-i pākīze-tebār

kīş ü ḳurbān eyle-:

1. **kīş ü ḳurbān eyle:**-*di*
Gazel 567
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ok kılıfı ve kurban yapmak (âşığın ruhu ve gönlü bağlamında).

ʿAks-i ebrū vü ḫayāl-i müjeler cān u dilüm
Eyledi yeke-süvār-ı ġama kīş ü ḳurbān

kişi:

1. **kişi:**
Gazel 214
Mısra: **12**
Adam, insan, kimse.

ʿİbret gözünde perde-i ġaflet ḥicāb itse
Şol zen gibi olur kişi kim çeşm-bendi var

[G.425:4, G.445:7, G.450:6, G.538:9, G.687:3, G.690:4, G.765:12, G.788:3, G.860:7, K.42:11, Kt.136:1]

2. **kişinüñ:**-*n*, -*üñ*
Gazel 477
Mısra: **9**
Adam, insan, şahıs, kimse. II Âşık.

Evvelā Ḫāletiyā ʿaḳlın alurlar kişinüñ
Yoḫsa hiç ʿaḳlı olan vire mi ḫūbāna göñül

[G.379:8, G.735:6, G.781:6, G.889:7]

kişiyi ḥāline ḳo-:

1. **kişiyi ḥāline ḳo:**-*r*
Müfret 404
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir kimseyi kendi haline bırakmak.

Virsem n'ola Ferhād ile Mecnūn'ı görüp cān
Ḳor mı kişiyi ḥāline hiç ġayret-i aḳrān

kişt-i emel:

1. **kişt-i emel:**
Gazel 407
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Arzu ekini.

Kişt-i emel hümūm-ı elemden olur tebāh
Zīrā belā-yı ʿışḳına düşdüm bir āfetüñ

kişt-i feżā-yı ʿadem:

1. **kişt-i feżā-yı ʿadem:**-*e*
Müfret 66
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yokluk ovasının tarlası.

Murġ-ı dil kişt-i feżā-yı ʿademe ʿāzimdür
Bu ḳadar bunda ṭutan anı o şeh-bāzumdur

kişt-i ġam:

1. **kişt-i ġam:**-*un*
Gazel 893
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hüzün tarlası.

Bārān-ı tīri olsa dile ṭañ mı sāz-gār
Kişt-i ġamuñ hemīşe odur dāne-i perveri

kişt-i murād:

1. **kişt-i murād:**-*um*
Gazel 293
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Arzu tarlası.

Sebz-i ḫurrem göremem kişt-i murādum hergiz
Yedi ḳat yire girer toḫm-ı ümīdüm her bār

kişt-i ter-i ḥayāt:

1. **kişt-i ter-i ḥayāt:**
Gazel 708
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hayatın taze ekini.

Birdür yanında ol şeh-i mülk-i melāḥatüñ
Kişt-i ter-i ḥayāt ile fersūde berg-i kāh

kişt-i ümīd:

1. **kişt-i ümīd:**-*e*
Gazel 348
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ümit tarlası.

Ey Ḥāletī sen istedügüñ tīġ-i himmeti
Kişt-i ümīde eyledi dihḳān-ı dehr dās

kişt-zār:

1. **kişt-zārda:**-*da*
Gazel 806
Mısra: **14**
Tarla.

İtsem ḳaşın ḫayāl vücūdumda Ḥāletī
Perrende dāsa beñzedürüm kişt-zārda

kişt-zār-ı dehr:

1. **kişt-zār-ı dehr:**-*i*
Gazel 812
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dünya tarlası.

Ben aña ʿāḳil dimem kim dānesin ṣıçratmayup
Kişt-zār-ı dehri mülk itdüm saña ey Ḥāletī

kişt-zār-ı emel:

1. **kişt-zār-ı emel:**-*üm*
Gazel 723
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Arzu, istek tarlası.

Ḳurı vaʿdiyle bulup neşv ü nemā dönmişdür
Kişt-zār-ı emelüm mezraʿa-i kemmūna

kişt-zār-ı maʿrifet:

1. **kişt-zār-ı maʿrifet:**-*e*
Kaside 16
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
İlim tarlası.

Ṣal kişt-zār-ı maʿrifete āb-ı luṭfuñı
Ḫaṭṭ-ı ricālden ṣaḳın ey Yūsuf-ı zamān

[Kt.80:1]

kişt-zār-ı ʿömr:

1. **kişt-zār-ı ʿömr:**-*i, -n, -e*
Gazel 192
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ömür tarlası.

Ṣol hümūm-ı āh kim vādī-i firḳatden ḳopar
Kişt-zār-ı ʿömrine ʿışḳ ehlinüñ āfet yeter

kişt-zār-ı ʿömr-i insān:

1. **kişt-zār-ı ʿömr-i insān:**-*un*
Gazel 813
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İnsanın ömür tarlası.

Ya sümūm-ı ġam yaḳar yāḫūd gelür seyl-i fenā
Kişt-zār-ı ʿömr-i insānuñ çoġ olur āfeti

kişt-zār-ı sīne:

1. **kişt-zār-ı sīne:**-*n, -e*
Gazel 230
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Göğüs tarlası.

Ġam-ı ḥālüñ ki andan ḥāṣılum endūh-ı miḥnetdür
Ḳonulmış kişt-zār-ı sīnene toḫm-ı maḥabbetdür

[G.388:12, G.603:2]

kişver:

1. **kişvere:**-*e*
Gazel 80
Mısra: **2**
Memleket, ülke.

Ġāyet de düşkün itdi beni neṣʾe-i ṣarāb
Döndüm şu kişvere ki ola ābdan ḫarāb

[G.279:2, G.511:7, G.882:6, Mf.22:2]

kişver-i ābād-ı ʿışḳ:

1. **kişver-i ābād-ı ʿışḳ:**-*a*
Gazel 147
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşkın mamur ülkesi.

Kişver-i ābād-ı ʿışḳa başmadı hergiz ḳadem
Bu dil-i ġam-keş gibi bir ḫʿāce-i ser-māye-dār

kişver-i dil:

1. **kişver-i dil:**
Gazel 505
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül ülkesi.

Bilür kim kişver-i dil reh-güẕār-ı ceyş-i miḥnetdür
Anuñçün anı ābād itmez ol sulṭān-ı ḫūbānum

kişver-i hātır-ı ʿāşık:

1. **kişver-i ḫāṭır-ı ʿāşıḳ:**
Gazel 221
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âşığın gönül ülkesi.

Kişver-i ḫāṭır-ı ʿāşıḳ nice ābād olsun
Kākül-i yār aña ʿasker-i cerrār çeker

kişver-i ʿışḳ:

1. **kişver-i ʿışḳ:**-*un, -da*
Gazel 469
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk diyarı, aşk ülkesi.

Ḥāl-i pür-mūyuñ senüñ bir necm-i gīsū-dārdur
Kişver-i ʿışḳuñda çoḳ ḳan olmaġa olur delīl

kişver-i ʿilm ü hüner:

1. **kişver-i ʿilm ü hüner:**
Tarih 5
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İlim ve sanat ülkesi.

Dest-i luṭfıyla anuñ ḫurrem ü ābād olsun
Kişver-i ʿilm ü hüner milket-i cūd u iḥsān

kişver-i mülk-i beḳā:

1. **kişver-i mülk-i beḳā:**-*y, -a*
Müseddes 3
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Beka, kalıcılık ülkesi, âhiret.

Dār-ı dünyādan ṭabībüm intiḳāl üstündeyin
Kişver-i mülk-i beḳāya irtiḥāl üstündeyin

kişveri ol-:

1. **kişveri ol-:**-*updur*
Gazel 524
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Memleketi olmak.

Rubʿ-ı meskūnuñ ne deñlü mā-ʿadāsı var ise
Ben şeh-i mülk-i ḫarābatam olupdur kişverüm

kişver-i şabr:

1. **kişver-i şabrumda:**-*um, -da*
Gazel 57
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sabır ülkesi.

Ḫāṭır-ı Yaʿḳūb dil-ḫoşdur ṣabā gelmezse de
Būy-ı pīrāhen degüldür kişver-i ṣabrumda bāb

kitāb:

1. **kitāb:**
Gazel 81
Mısra: **14**
Herhangi bir konuda mensur veya manzum olarak yazılmış ve basılmış olan eser.

Şimdi mey nūş eylemekden ditrer oldı ellerüm
Evvel ammā Ḥāletī düşmezdi destümden kitāb

kitāb eyle-:

1. **kitāb eyle:**-*miş*
Kaside 35
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Kitap gibi yapmak.

Meclisüñ terk itmege ḳādir degül erbāb-ı faẕl
Ḥaḳ Taʿālā eylemiş her bir kelāmuñ bir kitāb

kitāb-ı behcet:

1. **kitāb-ı behcet:**-*dür*
Gazel 113
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevinç kitabı.

Rūy-ı dil-ber kitāb-ı behcetdür
İki ḫaddi iki beyāż-ı ṣaḥīḥ

kitāb-ı ġarīb ḳıl-:

1. **kitāb-ı ġarīb ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Acayip bir kitap haline getirmek (Tanıkta yıl, dört bölümden oluşan bir kitaba benzetiliyor).

Çār faṣl üzre eyleyüp tertīb
Ḳıldı her sāli bir kitāb-ı ġarīb

kitāb-ı ḫüsn:

1. **kitāb-ı ḫüsn:**-*e*
Gazel 135
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzellik kitabı.

Bir iki mūyuñ adını ey ṣūḫ ḫaṭṭ ḳoyup
Virdüñ kitāb-ı ḫüsne ʿaceb yoldan iḫtiṣār

[G.853:2, Mf.38:2]

kitāb-ı ḫüsn-i yār:

1. **kitāb-ı ḫüsn-i yār:**-*ün*
Gazel 814
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin güzellik kitabı.

Görinen ḫaṭ degüldür bil ki kilk-i ḳudret-i Bārī
Kitāb-ı ḫüsn-i yārüñ cedvelin hep ḳıldı zengārī

kitāb-ı ʿışḳ-ı dil-ber:

1. **kitāb-ı ʿışḳ-ı dil-ber:**
Gazel 114
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşk kitabı.

Ḳalmaya tā kim kitāb-ı ʿışḳ-ı dil-ber nā-tamām
Eşk-i ḫūn-bārından itdi Ḥāletī āmāde sürḫ

kitāb-ı kāʾināt:

1. **kitāb-ı kāʾināt:**
Gazel 62
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kainat kitabı, Allah'ın yarattığı her şey.

Sevād-ı mümkināt āṣār-ı ṣunʿı bī-süḫān söyler
Kitāb-ı kāʾināt esrār-ı Ḥaḳḳ'ı bī-dehen söyler

kitāb-ı mā-cerā-yı ʿışḳ:

1. **kitāb-ı mā-cerā-yı ʿışḳ:**
Gazel 172
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk macerası kitabı.

Kitāb-ı mā-cerā-yı ʿışḳ içün āmāde mıṣṭardur
Hümā ger üstüḫˇān içün inerse ʿālem-i ḫāke

kitāb-ı rabbānī:

1. **kitāb-ı rabbānī:**
Mesnevi 5
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
İlahi kitap.

Her biri bir kitāb-ı Rabbānī
Sözleri vāridāt-ı Subḥānī

kitāb-ı vaṣf-ı leb:

1. **kitāb-ı vaṣf-ı leb:**-*i, -n*
Gazel 160
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dudağı niteleyen kitap, sevgilinin dudağının vasıflarını anlatan kitap.

Kitāb-ı vaṣf-ı lebin yazmaġ istemez ḫāmem
Eger ki riṣte-i cānumdan olmasa mıṣṭar

ko-:

1. **ḳor:**-*r*
Gazel 255
Mısra: **9**
Bırakmak, terk etmek, vazgeçmek.

Hiç ḳor mı ʿadū Ḥāletiyā dāmen-i yāri
Kim bilmez ise ben bilürin ol ne köpekdür

[G.447:1, G.463:9, G.568:1, G.571:5, G.647:5, G.702:1, G.702:2, G.702:4, G.702:10, G.709:10, G.726:1, G.739:10, G.747:3, G.760:5, G.762:2, G.836:7, G.842:6, G.843:9, G.870:3, G.875:3, K.4:31, Mü.4:13, Mf.2:2, Mf.242:1, Trk.B.1:132]

2. **ḳomazlar:**-*maz, -lar*
Gazel 185
Mısra: **7**
Bırakmak, izin vermek.

Ḳomazlar bezm-i ʿışḳa cām-ı mīnā-fām-ı gerdūnı
Cihān bir cürʿadan ser-mest olur rıṭl-ı girān n'eyler

[G.49:5, G.199:10, G.222:9, G.232:3, G.234:12, G.287:4, G.409:5, G.412:5, G.448:5, G.502:6, G.597:12, G.646:2, G.646:9, G.646:10, G.695:11, G.720:8, G.737:13, G.741:8, G.772:11, G.786:9, G.825:5, G.835:5, G.842:8, G.843:1, G.890:4, K.13:6, K.20:2, K.22:15, K.26:65, K.42:12, M.9:188, Trk.B.1:24, Mü.7:27, Kt.90:3, Mf.551:2]

3. **ḳomamışken:**-*ma, -mış, -ken*
Kaside 20
Mısra: **22**
Bir şeyden geriye kalmak, bırakmak.

Ḫadeng-i āhene bülbüllerüñ oldı hedef güller
Ḳomamışken şitā nām u nişān-ı verd-i ḫandānı

[G.61:10, G.271:10]

4. **ḳodı:**-*dı*
Gazel 211
Mısra: **9**
Bir şeyi belli bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek.

Geldi mülk-i çemene ḳodı şitā iḳlīmin
İtdi tebdīl-i hevā şimdi nesīm-i esḥār

[G.14:2, G.54:10, G.70:6, G.235:3, G.312:8, G.389:6, G.467:7, G.558:4, G.573:7, G.574:1, G.585:5, G.588:7, G.646:6, G.678:7, G.702:6, G.702:14, G.717:4, G.726:10, G.746:4, G.782:8, G.844:9, G.851:2, G.893:2, K.9:28, K.11:53, K.19:15, K.27:10, K.38:17, K.38:72, Mü.1:26, Kt.55:4, Kt.113:3, Mf.495:1]

5. **ḳomaz:**-*maz*
Gazel 601
Mısra: **2**
Bir hal üzere bırakmak.

Tīġ-i cevriyle alur ʿāşıḳuñ āḫir cānın
Nīm-bismil ḳomaz ol şūḫ-ı cihān ḳurbānın

[G.148:14, G.270:3, G.496:6, G.615:6, G.698:9, G.815:10, K.42:57, Mf.570:2]

6. **ḳo:**
Gazel 47
Mısra: **4**
"Bırak! dursun! değme!" anlamlarında seslenme ifade eder.

Bilsem ki ey raḳīb saña ne girer çıḳar
Alsun ḳo tīr-i cevr ile cānum o ḳaşı yā

[G.473:14, G.482:8, G.483:1, G.491:9, G.534:7, G.611:6, G.702:8, G.702:12, G.772:13, G.776:7, G.777:9, K.10:9]

7. **ḳomış:**-*mış*
Gazel 11
Mısra: **1**
Vermek, bahşetmek.

Nāyuñda muṭribā ne ḳomış bilmezsin Ḫudā
Āteş çıḳar içinden anuñ her giren hevā

[G.779:4, G.800:4]

kocal-:

1. **ḳocaldı:**-*dı*
Gazel 856
Mısra: **12**
Kocamak, ihtiyarlamak.

Her nīk ü bedi bir görür olsa ʿaceb olmaz
Naḳḳād-ı felek Ḥāletiyā ḫayli ḳocaldı

kok-:

1. **ḳoḳmaz:**-*maz*
Müfret 135
Mısra: **2**
Koklamak, kokusunu içine çekmek.

Sāġar-ı rindāna burun batırup sūfī içer
Gerçi ṣorsañ kimsenüñ hergiz gülüñ ḳoḳmaz geçer

kol:

1. **ḳolundadur:**-*un, -da, -dur*
Gazel 6
Mısra: **6**
Vücudun bir uzvu.

Güzeller ḳol ḳol olsa ayırup her biri ʿuşşāḳın
Göñül sen şāh-ı sīmīn-i sāʿidüñ ḳolundadur cānā

[G.27:4, G.154:4, G.239:2, K.15:10]

k'ol-:

1. **k'olmaya:**-*ma, -y, -a*
Gazel 86
Mısra: **2**
Ki olmak.

Bezm-i ġamuñda şöyle gerek ʿāşıḳa şarāb
K'olmaya giryesi anuñ illā ki ḫūn-ı nāb

[Kt.137:2, G.154:10, G.155:4, G.574:5, G.574:6, G.693:7, M.4:88, M.5:12, M.9:218, K.38:46]

kol ḳol ol-:

1. **ḳol ḳol ol:**-*sa*
Gazel 6
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çeşitli kollara ayrılmak, sıralar halinde dizilmek.

Güzeller ḳol ḳol olsa ayırup her biri ʿuşşāḳın
Göñül sen şāh-ı sīmīn-i sāʿidüñ ḳolundadur cānā

[G.27:3]

kolay mıdur:

1. **ḳolay mıdur:**
Gazel 109
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kolay mıdır, değildir.

Keştī-i ārzūyı yürütmek ḳolay mıdur
Mümkin midür ki ḳarşu ḳoya rūzgāra hiç

kolçak:

1. **ḳolçaḳ:**
Gazel 568
Mısra: **5**
Ceket ya da gömlek kollarının eskimesini, kirlenmesini önlemek için, bilekten dirseğe değin olan bölümün üstüne geçirilen eğreti kol.

Görenler dir gümüş ḳolçaḳ ne lāzım ḳatl-i ʿāşıḳda
Eline tīġ alup olduḳça yārüm āstin-efşān

ḳon-:

1. **ḳonmamış**--*ma, -mış*
Gazel 56
Mısra: **11**
Konulmak, yerleştirilmek.

Ḳonmamış vaḳt-i mübārekde esās-ı şehr-i dil
Olmıyor maʿmūr bārī ḳıl esāsından ḫarāb

[G.218:4, G.560:13, K.7:25, K.39:7, K.42:11, M.7:16, Kt.44:2]

2. **ḳondı:**-*dı*
Gazel 41
Mısra: **4**
Yerleşmek, yurt edinmek.

Gördi kim ḫāne-i dil hicr ile vīrān olmış
ʿÖmrüme ḳondı benüm ḳāfile-i derd ü belā

[G.803:4, K.6:69, K.16:27]

3. **ḳonmış:**-*mış*
Gazel 98
Mısra: **7**
Konulmak II Verilmek, bağışlanmak.

Ḳonmış dehenüñ derdi senüñ ḥişşe-i ġāʾib
Dünyāya çekildükde ezel ḫˇān-ı maḥabbet

[G.120:6, G.265:3, M.6:14, M.9:22]

4. **ḳonsa:**-*sa*
Gazel 53
Mısra: **4**
Koyulmak, doldurulmak.

Ḫātem-i iḳbāl-i Cem buldı nigīnin dir gören
Sāġara leb-rīz olunca ḳonsa yākūt-ı müẕāb

[G.69:4, G.328:9, Kt.7:2]

5. **ḳondı:**-*dı*
Gazel 311
Mısra: **7**
Defnedilmek.

Daḫme-i Mecnūn'a ḳondı diyü virsünler cevāb
Yār dirse ḳandadur ol mürde-i dīrīnemüz

6. **ḳonar:**-*ar*
Gazel 16
Mısra: **4**
(Uçucu şey) Uçmasına son verip bir yerde durmak.

Tāc-ı şāh u külāh-ı dervīşe
Baṣ ber-ā-ber ḳonar ġubār-ı fenā

[G.563:12, G.882:9]

7. **ḳonmaya:**-*ma, -y, -a*
Gazel 742
Mısra: **4**
Üzerine yerleşmek, bulaşmak.

Künc-i nā-peydā-yı ʿuzletdür mekānum şöyle kim
Ḳonmaya dünyā yıḳılsa gird-i ġam dāmānuma

8. **ḳonduḳça:**-*dukça*
Gazel 36
Mısra: **8**
Koyulmak II Sürülmek.

Yaşarur şanma añup ḫāk-i rehüñ giryān olur
Çeşm-i ʿālem-bīnüme ḳonduḳça cānā tūtyā

konaġı ol-:

1. **ḳonaġı ol:**-*ma, -sa*
Gazel 548
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Konakladığı yer, durağı olmak.

ʿAzm eyler-idüm tā Ḫoten-i vaṣla yolundan
Ṣaḥrā-yı cünün olmasa evvelki ḳonaġum

konakla-:

1. **ḳonaḳlardı:**-*r, -dı*
Kaside 1
Mısra: **47**
Misafir olmak.

Selāṭīn-i ʿiẕāmuñ üstüḫˇānıyla ḳonaḳlardı
Hümā-yı feṭḥ ü nuṣretdür kühen de olsa mihmānı

kondur-:

1. **ḳondurur:**-*ur*
Gazel 714
Mısra: **10**
Yerleştirmek.

Ḫınk-ı nā-rām-ı felek Ḫāletiyā elbette
Ḳondurur gerd-i keder āyīne-i idrāke

2. **ḳondurduġı:**-*duk, -ı*
Gazel 148
Mısra: **2**
Konmasını sağlamak, konmasına sebep olmak.

Birbirine girdi bülbüller meger kim itdi kār
Güllerüñ ḳondurduġı vefḳ-i hezār-ender-hezār

konul-:

1. **ḳonulmış:**-*mış*
Gazel 230
Mısra: **2**
Konulmak, yerleştirilmek.

Ġam-ı ḫālüñ ki andan ḫāṣılum endūh-ı miḥnetdür
Ḳonulmış kişt-zār-ı sīnene toḫm-ı maḥabbetdür

[G.465:2, G.756:10, K.10:24, K.39:35, Mf.103:2]

konuş-:

1. **ḳonuşmaz:**-*maz*
Gazel 683
Mısra: **2**
Konuşmak, söyleşmek.

Meleksin var ise zīrā yuḳardan dil-rübāsın sen
Ḳonuşmaz ʿāşıḳuñ murġ-ı diliyle bir Hümā'sın sen

[Mf.138:1]

kop-:

1. **ḳopmaz:**-*maz*
Gazel 39
Mısra: **8**
Ortaya çıkmak, zuhur etmek.

Gelmedi gelmez de şeydālıḳda bir miṯlüm benüm

Ḳopmazdı ḳopmaz da
raʿnālıḳda bir hem-tā saña

[G.39:8, G.192:5, G.236:1, G.236:2, G.236:8, G.294:6, G.364:9, G.586:4, G.589:4]

2. **ḳopsa:**-*sa*
Gazel 404
Mısra: **2**
Kopmak, kırılıp ayrılmak.

Naẕīr olmazdı el-ḥaḳ mīve-i vaṣlına cānānuñ
Eger kim kendüsinden ḳopsa ol naḫl-i dil-ārānuñ

[G.95:2]

3. **ḳopsa:**-*sa*
Gazel 139
Mısra: **17**
Ortaya çıkmak II (Rüzgar için) esmek.

Ḳopsa semtinden eger bād-ı şimāl-i nefesüm
Baḥr-i naẕmuñ ḫas u ḫāşāki ider ʿazm-i kenār

kopar-:

2. **ḳopardı:**-*dı*
Kaside 42
Mısra: **32**
Kesmek, ayrı düşürmek II Öldürmek.

Yürek buña nice döysün ki dest-i berd-i ecel
Ḳopardı ġonce-i nev-ḫīz-i gül-şen-i cānı

kork-:

1. **ḳorḳarın:**-*ar, -ın*
Gazel 247
Mısra: **7**
Herhangi bir kötülük gelmesi ihtimalinden dolayı tedirginlik duymak, endişelenmek, ürkmek.

Ḳorḳarın kim çıḳa bu sīm-i sirişküñ ḳızılı
Çoḳluḳ aḳıtma efendi ṣoñı anuñ kem olur

[G.14:10, G.20:4, G.70:2, G.191:6, G.198:8, G.266:2, G.272:4, G.346:7, G.350:5, G.400:10, G.472:10, G.529:7, G.533:1, G.599:1, G.619:4, G.626:2, G.665:2, G.721:7, G.810:1, G.864:8, K.14:36, Mü.3:5, Mü.3:11, Mü.3:17, Mü.3:23, Mü.3:29, Mü.3:35, Mü.4:10, Mü.4:22, Mf.416:1]

korḳu:

1. **ḳorḳum:**-*m*
Gazel 210
Mısra: **2**
Bir tehlike veya bir tehlike düşüncesi karşısında uyanan kaygı duygusu.

İşigüñde dōstum ḳaçmazdum olmaḳdan ġubār
Ḳorḳum oldur dūr ide bir gün ḳapuñdan rūzgār

[G.658:3, G.691:8, G.858:11]

korkut-:

1. **ḳorḳudur:**-*ur*
Gazel 71
Mısra: **10**
Korkmasına sebep olmak, kaygıya düşürmek.

Ḥāletī belā-keşi hicre ṣalup o ṣāh-ı ḥüsn
Şimdi anuñla ḳorḳudur her kime eylese ġażab

[G.45:5, G.144:2, G.612:2, G.639:2, G.757:6, G.868:6, G.876:1, K.9:43, Mf.156:2, Mf.435:2, Mf.552:1]

koş-:

1. **ḳoşduḳça:**-*duḳça*
Kaside 15
Mısra: **26**
Koşturmak, koşma işini yaptırmak (at bağlamında).

Gūyiyā Baḥr-i Siyeh'den lüʾlüʾ-i lālā çıḳar
Her ḳaçan dökse ʿaraḳ ḳoşduḳça ṣāh-ı kām-gār

kov-:

1. **ḳovamaz:**-*a, -maz*
Müfret 122
Mısra: **2**
Sert veya küçük düşürücü sözlerle gitmesini söylemek, savmak, defetmek; işine son vermek, görevinden atmak, uzaklaştırmak.

Ol güzel kim tenine penbe dinilse ḥaḳdur
Ḳovamaz düşmeni zīrā ki yüzi yumşaḳdur

koy-:

1. **ḳoyup:**-*up*
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **12**
Bir şeyi belli bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek.

Ṣavurdı külüm göklere bu ṣarṣar-ı āhum
Dil ḫırmenine çerḫ ḳoyup āteş-i miḥnet

[G.27:1, G.155:11, K.4:7]

2. **ḳoyup:**-*up*
Kaside 28
Mısra: **32**
Bırakmak, terk etmek, vazgeçmek.

Eger ki lāle ocaġına düşmese āteş
Ḥarīm-i bāġı ḳoyup ṭutmaz idi sünbüller

[G.201:3, G.333:5, G.415:3, G.454:5, G.477:1, G.615:5, G.622:3, G.673:1, K.28:35, Kt.94:1, Mü.6:9, Mü.7:9, Trk.B.1:123]

3. **ḳoyan:**-*an*
Gazel 504
Mısra: **1**
Alıkoymak, ayırmak, uzaklaştırmak.

Nigāh-ı ḫışm-nāküñdür tedārikden ḳoyan ḥālüm
İki şemşīr-i ġamzeñdür ṭılısm-ı genc-i iḳbālüm

4. **ḳoymaz:**-*maz*
Gazel 517
Mısra: **1**
Bırakmak, izin vermek.

Bir güzel ḳoymaz ki ʿışḳıyla dil-efgār olmayam
Bir belā yoḳdur ki ben aña giriftār olmayam

5. **ḳoymaġa:**-*ma, -y, -a*
Gazel 415
Mısra: **8**
(Sıvı vb. akarları) bir kap

veya yere dökerek koymak, doldurmak.

Bezm-i meyde olsa bir ibrīḳ-i zerrīn āftāb
Degmeye şu ḳoymaġa ayaġına peymānenüñ

[G.820:7]

6. **ḳoyar:**-*ar*
Terkib-bend 1
Mısra: **81**
Bir hal üzere bırakmak.

Ḳoyar bir an içinde niçe şekle ḥāl-i insānı
Ḥaḳīḳat özge ṣūret-bāz imiş bu ʿālem-i fānī

koyun:

1. **ḳoynunda:**-*un, -da*
Gazel 558
Mısra: **6**
Kollar arası, kucak.

Ḫūn-bahā-yı bülbüli āmāde ḳılmazsa eger
Naḳd-i şeb-nem güllerin ḳoynunda n'eyler her zamān

[K.5:20, K.37:59]

koynına gir-:

1. **ḳoynına gir:**-*di*
Tarih 5
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Koynuna girmek, bir şeyin birinin tasarrufuna geçmesi.

Girdi gül-berg gibi ḳoynına ol mühr-i şerīf
N'ola baş olsa yiri niteki verd-i ḫandān

2. **ḳoynına gir:**-*se*
Gazel 20
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Biriyle yatmak.

Eger bir gice girse ḳoynuma ol şemʿ-i bezm-ārā
Dönerdüm ṣubḥa dek şevḳ ile fānūs-ı ḫayāl-āsā

koyul-:

1. **ḳoyuldı:**-*dı*
Kaside 10
Mısra: **4**
Girişmek, başlamak, teşebbüs etmek.

Leb-i deryāya indi ittifāḳī ʿıyş u nūş ehli
Ḳoyuldı rind olanlar zevraḳ-ı zerrīn-i ṣahbāya

koyup git-:

1. **ḳoyup git:**-*mez*
Gazel 720
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bırakıp gitmek, terk etmek.

Kūy-ı cānānı ḳoyup gitmez idi yabāna
Didügüm yirde olaydı bu dil-i dīvāne

[G.721:1]

köhne:

1. **köhne:**
Gazel 405
Mısra: **11**
Eski, eskimiş.

Görinen ṣanma ṣafaḳ çoḳdan aḳar bu köhne ḫum
Ḥāletī incinme ṭolmazsa meyinden sāġaruñ

[G.742:13, K.42:2, Mf.516:2, Mf.530:2]

2. **köhne:**
Gazel 592
Mısra: **8**
Eski II Değersiz.

Ābdāl-ı ġamam yoḳ felegüñ farḳı yanumda
Bir köhne kebūdī bıraġılmış kepenekden

[G.712:2]

köhne çādır:

1. **köhne çādır:**
Gazel 166
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Eski çadır II Gökyüzü, felek.

ʿAcebdür eger Ḥāletī āh-ı dilden
Yaḳında yıḳılmazsa bu köhne çādır

köhnelik:

1. **köhnelikden:**-*den*
Kaside 31
Mısra: **4**
Eskilik.

Zīr-i ḫāke aḳdı gitdi çeşme-i mihr-i münīr
Köhnelikden yolları anuñ bozulmışdur meger

köhne-sāl ol-:

1. **köhne-sāl ol:**-*dı*
Gazel 248
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eskimek, kocamak.

Egerçi pīr-i zāl-i dehr ġāyet köhne-sāl oldı
Benāt-ı ḥādiṣāt-ı ʿāleme her gice ḫāmildür

köhne-sifāl:

1. **köhne-sifāl:**
Gazel 274
Mısra: **7**
Eski testi.

Meclis-i şāh-ı maḥabbetde ki her köhne-sifāl
Kimisi efser-i Kisrā kimi cām-ı Cem'dür

[K.21:80]

kökin kes-:

1. **kökin kes:**-*er, -üm*
Gazel 298
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bir daha oluşamayacak, ortaya çıkamayacak bir biçimde yok etmek.

ʿIşḳ ehlinüñ kökin keserüm ʿāḳıbet dime
Cān būstānda bitmez eyā serv-i ser-firāz

köpek:

1. **köpekdür:**-*dür*
Gazel 255
Mısra: **10**
Köpek II Aşağılık niyetlerle yaltaklanan veya davranışları kötü olan kimse için kullanılan bir sövgü sözü.

Hiç ḳor mı ʿadū Ḥāletiyā dāmen-i yāri
Kim bilmez ise ben bilürin ol ne köpekdür

köprü:

1. **köprüdür:**-*dür*
Gazel 501
Mısra: **2**
İki şey arasında bağ veya ilişkiyi sağlayan şey, köprü.

Dönüpdür cūya cānā firḳatüñle eşk-i ḫūn-pāşum
O cūy üstünde gūyā iki gözlü köprüdür ḳaşum

kör göz:

1. **kör göz:**-*i, -n, -e*
Gazel 246
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Görmeyen göz II Basiretsiz göz.

Alayın düşmene ḳarşu ayaġuñ ṭopraġını
İdeyin körlügüne kör gözine kuḥl-ı başar

körlük:

1. **körlügüne:**-*i, -n, -e*
Gazel 246
Mısra: **6**
Körlük.

Alayın düşmene ḳarşu ayaġuñ ṭopraġını
İdeyin körlügüne kör gözine kuḥl-ı başar

köşe:

1. **köşede:**-*de*
Müfret 538
Mısra: **2**
Yer.

Ḫazān pejmürde ḳıldı defter-i rengīn-i gül-zārı
Şikest olmış yatur her köşede evrāḳ-ı zer-kārī

köşk-i bükā:

1. **köşk-i bükā:**
Müseddes 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Ağlama köşkü.

Baḳmaduñ bir kerre cānā ḳābil-i tīmār iken
Ṭutmaduñ köşk-i bükā kārum fiġān u zār iken

kubbe:

1. **ḳubbede:**-*de*
Kaside 26
Mısra: **33**
Yarım küre biçiminde olan ve yapıyı örten dam, kümbet.

ʿAksi olur o ḳubbede mihr-i felek-mesīr
Meclisde her ḳaçan ki döner cām-ı ḫoş-güvār

[K.26:31, M.6:17, M.6:27]

kubbe-i çerh:

1. **ḳubbe-i çerḫ:**
Gazel 575
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **-**
Feleğin kubbesi.

Ḳubbe-i çerḫ fiġānumla öterdi güm güm
Yoġ iken Ḥāletiyā şıyt u şadā-yı Mecnūn

kubbe-i haḍrā:

1. **ḳubbe-i ḫaḍrā:**-*y, -ı*
Kaside 25
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **-**
Yeşil kubbe II Gökyüzü.

Semend-i ʿazmi ḳaçan toz ḳoparsa ʿālemde
İder bu ḳubbe-i ḫaḍrāyı tūde-i aġber

kubbe-şaḳf:

1. **ḳubbe-şaḳfuñ:**-*un*
Kaside 26
Mısra: **29**
Kubbe çatısı.

Ol ḳubbe-şaḳfuñ altına gelseydi bir gedā
Olurdı bir dem içre ser-efrāz u tāc-dār

kubūr:

1. **ḳubūrına:**-*ı, -n, -a*
Kaside 2
Mısra: **11**
Kabirler, mezarlar.

Gümüş ḳubūrına zerrīn ḫadeng vażʿ itdi
Alınca ġonce-i zanbaḳ bu faşldan vāye

kucaġına al-:

1. **ḳucaġına al:**-*mış*
Gazel 253
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Kucağına almak.

Bīmār gözlerin yine almış ḳucaġına
Ebrū-yı dil-firībi ne ḫoş mihr-bān olur

kuç-:

1. **ḳuçmaḳ:**-*mak*
Gazel 631
Mısra: **5**
Kucaklamak, sarmak.

Öpüp aġzın belin ḳuçmaḳ hevāsından güẕār itdüm
Yine ḳurtulmadum ammā raḳībüñ ḳıyl ü ḳālinden

kuçdur-:

1. **ḳuçdurmaġa:**-*ma, -y, -a*
Gazel 427
Mısra: **7**
Sarılmak.

Belin ḳuçdurmaġa vaʿd eylese hergiz recā itmem
Temennā eylemez ʿāḳil vücūdın emr-i mevhūmuñ

kūçe-i bāzār:

1. **kūçe-i bāzār:**-*a*
Gazel 689
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Pazarın dar yolu.

Sīne-çāk elde ḳadeḥ kūçe-i bāzāra düşen
Benem ol bir niçe yıl şehr-i melāmetde gezen

kūçe-i fakr:

1. **kūçe-i faḳr:**-*ı*
Gazel 717
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yoksulluk sokağı.

Degişmez ʿarṣa-i rūy-ı zemīne kūçe-i faḳrı
Felek üste virilse fiʿl-meṣel erbāb-ı ʿirfāna

[G.742:5, G.766:9]

kūçe-i maʿnā:

1. **kūçe-i maʿnā:**-*da*
Gazel 181
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Mana sokağı.

Būy-ı müşk ü ʿūddur ṭarf-ı devātından gelen
Beñzer anı kūçe-i maʿnāda ʿAṭṭār itdiler

kūçe-i naẓm:

1. **kūçe-i naẓm:**-*un*
Gazel 570
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Şiir sokağı.

ʿAṭṭār'ı benem Ḥāletiyā kūçe-i naẓmuñ
Müşkīn nefesüm oldı delīl-i reh-i dükkān

kūçe-i pür-sūd-ı belā:

1. **kūçe-i pür-sūd-ı belā:**-*da*
Gazel 107
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Belanın sevda dolu (karanlık) sokağı.

Kūçe-i pür-sūd-ı belāda benem
Gevher-i ümmīdi iden bī-revāc

kudret:

1. **ḳudreti:**-*i*
Gazel 194
Mısra: **9**
Allahın ezeli gücü.

Baḳ cism-i yāra ḳudreti seyr eyle Ḥāletī
Ḫāk-i siyāhı sīm ḳılan kīmyāyı gör

[M.1:10]

3. **ḳudret:**
Gazel 383
Mısra: **4**
Güç, kuvvet, takat.

Dükendi naḳd-i eşküm nā-tüvān oldı tenüm cānā
Varurdum Kaʿbe-i kūyuña ammā bende ḳudret yoḳ

[G.532:11, G.598:11, G.672:5, Mf.68:1]

ḳudret bul-:

1. **ḳudret bul:**
Gazel 62
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güç bulmak, yapabilmek.

Şuhūd-ı nüsḫa-i ṣunʿa nev-ā-nev bulmayan ḳudret
İdüp taẓyīʿ-i evḳātın ḥikāyāt-ı kühen söyler

kudret kalma-:

1. **ḳudret ḳalma:**-*z*
Gazel 119
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yeterli gücü olmamak, gücü azalmak.

Gāh olur żaʿf ile hiç nāleye ḳudret ḳalmaz
Bilmeyen oldı ṣanur ʿāşıḳı ġamdan āzād

kudret ol-:

1. **ḳudret ol-:**-*sa*
Gazel 157
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güçlü, kuvvetli olmak.

Cism-i zerdüm keh-rübādur dirdi erbāb-ı naẓar
Ḳudret olsa bende ḳaldurmaġa bir kāhı eger

kudreti ḳalma-:

1. **ḳudreti ḳalma:**-*dı*
Gazel 22
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gücü kalmamak.

Ḳudretüm ḳalmadı feryāda benüm ey naḫl-i ter
Var ise ʿışḳuñ gül-istānında murġ-ı bī-nevā

[Trk.B.1:50, G.380:9]

kudūm:

1. **ḳudūmıyla:**-*ı, -y, -la*
Kaside 1
Mısra: **9**
Bir makama gelme, göreve başlama.

Ḳudūmıyla n'ola faṣl-ı şitā reşk-i bahār olsa
ʿAdālet bāġınuñ geldi yetişdi verd-i ḫandānı

[K.20:30]

2. **ḳudūmüñ:**-*üñ*
Gazel 24
Mısra: **7**
Gelme, ayak basma.

Ḳudūmüñ ṣaḥn-ı gül-zārı İrem bağına döndürdi
Görenler ʿaks-i ḳaddüñ cūy içinde ṣandılar Ṭūbā

[M.8:35]

kufl:

1. **ḳuflına:**-*ı, -n, -a*
Kıt'a 15
Mısra: **4**
Kilit.

Bir merd yoḳ ki ẓāhir idüp zūr-ı himmetin
Bir an içinde vire anuñ ḳuflına şikest

kufl-ı ḥazīne-i emel:

1. **ḳufl-ı ḥazīne-i emel:**
Gazel 135
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ümit hazinesinin kilidi.

Olsa kilid-i saʿy mücellā ne fāʾide
Ḳufl-ı ḥazīne-i emel olunca jeng-dār

kūh:

1. **kūha:**-*a*
Gazel 473
Mısra: **4**
Dağ.

Ol leb-i Şīrīn ü ol Leylā şaçuñla dōstum
Kimisin ʿāşıḳlaruñ kūha kimin şahrāya şal

[G.515:6, G.575:8, G.667:2, K.12:37, K.30:10, K.30:15, M.1:25, M.1:61, M.3:78, M.9:8]

kūh ol-:

1. **kūh ol-:**-*ur*
Kaside 15
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Dağ olmak, dağ gibi heybetli olmak.

Nerm-revlikde aḳar āb-ı revāndur gūyiyā
Pūyede bādı begenmez kūh olur vaḳt-i ḳarār

kūh u şaḥrā:

1. **kūh u şaḥrā:**-*y, -a*
Gazel 193
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dağ ve çöl.

Ḥāṭırum Ḳays gibi kūha vü şaḥrāya çeker
Ġam-ı ʿışḳuñ beni öldürmege tenhāya çeker

kūh-ber-kūh:

1. **kūh-ber-kūh:**
Mesnevi 9
Mısra: **88**
Dağdan dağa.

Gözüm ḫūn-ābe-rīz-i zaḫm-ı endūh
Dilümde bār-ı miḥnet kūh-ber-kūh

kūh-ı belā:

1. **kūh-ı belā:**-*da*
Gazel 237
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bela dağı.

Ferhād'uñ olan Ḥāletī'ye kūh-ı belāda
Şīrīn lebüñ ey ḫusrev-i ḫūbān-ı zamān vir

[K.41:67]

kūh-ı bīsütūn:

1. **kūh-ı bīsütūn:**
Gazel 580
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bîsütûn dağı II Ferhad'ın aşkı uğruna deldiği dağ.

Sen gerek Ferhād-ı vaḳt ol ibtidā-yı kārda
Tīşe-i ṣabruñ şikest eyler bu kūh-ı Bīsütūn

kūh-ı elbürz:

1. **kūh-ı elbürz:**
Gazel 706
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Elbürz Dağı: İran'ın kuzeyinde yer alıp kuzeybatıda Azerbaycan sınırından başlayıp Hazar Denizi'nin güney kıyısı boyunca ilerleyip doğuda Türkmenistan ve Afganistan sınırında sonlanır. Kafkas sıradağlarının en yükseğidir. Hakkında türlü söylenceler anlatılan Kaf Dağı da aynı isimle anılır.

Varmaġa der-gāhına ruḫṣat bulursa yārdan
Kūh-ı Elbürz olamaz cūy-ı sirişke sed-i rāh

kūh-ı ġam:

1. **kūh-ı ġam:**-*da*
Gazel 123
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gam dağı.

Güci kendüye yeter ʿāşıḳ-ı serbāzlaruñ
Kūh-ı ġamda n'ola kendin depelerse Ferhād

[G.143:2, G.231:5, G.620:1]

kūh-ı ḳāf:

1. **kūh-ı ḳāf:**-*a*
Kaside 8
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Kaf Dağı: Dünyanın etrafını çevrelediğine, aşılmasının imkansızlığına inanılan ve Anka kuşunun yaşadığı yer olarak kabul edilen efsanevî bir dağdır.

Döner bir kāh kūh-ı Ḳāf'a ednā iltifātuñla
Olur peşşe-i nā-būd iḥsānuñla çün ʿAnḳā

[K.10:22]

kūh-ı maḥabbet:

1. **kūh-ı maḥabbet:**
Gazel 601
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Muhabbet, sevgi dağı.

Ḥabbeẕā kūh-ı maḥabbet ki çü pīrān-ı ṭarīḳ
İrişür menzil-i maḳṣūda ṭutan dāmānın

kūh-ı melāḥat:

1. **kūh-ı melāḥat:**-*da*
Gazel 504
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik dağı.

Senüñ ḳadd-i bülendüñ servdür kūh-ı melāḥatda

Aḳar ṣudur benüm vādī-i
ġamda ḳalb-i meyyālüm

kūh-ı pür-temkīn ol-:

1. **kūh-ı pür-temkīn ol:**-*ur*
Kaside 11
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Güvenli, sığınılacak dağ olmak.

Göz yumup açınca ādem kūh-ı pür-temkīn olur
Keh-rübā-yı himmetin bir kāha eylerse ḳarīn

kūh-ı ṣabr:

1. **kūh-ı ṣabr:**-*ı*
Gazel 497
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sabır dağı.

Ḥālüme raḥm eylemez ol ḫusrev-i Şīrīn-kelām
Kūh-ı ṣabrı tīşe-i ḥasretle ḳaldursam tamām

[G.550:9]

kūh-ı şükūh:

1. **kūh-ı şükūh:**
Kaside 29
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Ululuk dağı.

Olduḳça kūh-ı şükūh üstine süvār
Gören ol esbi Ṭūr ṣanur kendüsini nūr

kūh-ı ʿuzlet:

1. **kūh-ı ʿuzlet:**
Gazel 835
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Yalnızlık dağı.

Dil-i dīvāne özler Ḥāletī bir kūh-ı ʿuzlet kim
Anuñ ḫār-ı taʿalluḳdan ola pākīze dāmānı

kūh-ken:

1. **kūh-ken:**
Gazel 97
Mısra: **9**
Dağı delen, Ferhad.

Bezm-i ʿışḳ içre yükin gāhī ṭutarmış Kūh-ken
Ḥāletī ammā şarāb-ı ʿışḳ ile her bār mest

[G.114:7, G.138:5, G.173:4, G.173:6, G.353:2, G.388:11, G.514:9, G.554:7, G.576:2, G.632:2, G.656:5, G.667:2, G.676:6, G.841:4, G.844:14, Mü.3:27]

kūh-ken ol-:

1. **kūh-ken ol:**-*du, -m*
Müfret 406
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dağı delen Ferhat olmak.

Dāġa düşdüm Ḳays-veş āhū gözüñ fikriyle ben
Ārzū-yı laʿl-i Şīrīn'üñle oldum Kūh-ken

kūh-ken-i dil-berān-ı dil-saḥt:

1. **kūh-ken-i dil-berān-ı dil-saḫt:**-*em*
Gazel 500
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Katı yürekli güzellerin dağ delen Ferhat'ı II Âşık.

Benem ki Kūh-ken-i dil-berān-ı dil-saḫtem
Hemīşe āhen ü seng iledür ser ü kārum

kūh-ken-i miskīn:

1. **kūh-ken-i miskīn:**-*e*
Gazel 149
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dağı delen zavallı Ferhad.

Ḫayme-i ḥüsn içre ḫˇāb-ı nāz iden Şīrīn'e ne
Kūh-ken-i miskīne olsa Bīsütūn cāy-ı ḳarār

[G.218:6]

kūh-ken-veş:

1. **kūh-ken-veş:**
Gazel 313
Mısra: **1**
Dağı delen Ferhad gibi.

Kūh-ken-veş cāna ḳıymaḳdur bizüm kem-pīşemüz
Kendümüzden ġayrıya hergiz irişmez tīşemüz

[G.378:2, G.761:2, Mf.228:2]

kuhl:

1. **kuhl:**
Gazel 645
Mısra: **7**
Göz ilacı, sürme.

Kuhl ile çeşmüñ siyāh itmekdesin ammā benüm
Gözlerüm ey Yūsuf-ı ṯānī aġardı giryeden

kuḥl eyle-:

1. **kuḥl eyle:**-*me, -se*
Gazel 240
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sürme yapmak.

Çeşm-i cāna ayaġuñ tozını kuḥl eylemese
Ṣanma kim ḫaste-i ʿışḳuñ gözi dünyāyı görür

kuḥl idün-:

1. **kuḥl idün-:**-*sün*
Gazel 304
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sürme yapmak.

Kuḥl idünsün gerd-i rāhuñ çeşm-i ḫūn-ālūdumuz
Ḫāk-i pāyuñdan senüñ ancaḳ budur maḳṣūdumuz

kuḥl it-:

1. **kuḥl it:**-*me, -sün*
Gazel 126
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sürme yapmak.

Çeşm-i nā-binasına kuḥl
itmesün ehl-i ḥased
İsterin kim dūr ola ḫāk-i
rehüñden çeşm-i bed

[K.27:51, Mf.256:2]

kuḥl ol-:

1. **kuḥl ol:**-*duk, -ı, -n, -a*
Gazel 35
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sürme olmak.

Anuñ ḳā'il midür kuḥl
olduġına çeşm-i aġyāra
Gözünden ṣaḳınurken ḫāk-i
pāyuñ bu dil-i şeydā

[K.15:28]

kuḥl-ı başar:

1. **kuḥl-ı başar:**-*um, -dur*
Gazel 539
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Basiret sürmesi.

Ṣol ġubār-ı reh-i cānān ki ṣabā
ile gelür
Kimi kuḥl-ı başarumdur kimi
ʿıṭr-ı kefenüm

kuḥl-ı başar it-:

1. **kuḥl-ı başar it:**-*eyin*
Gazel 246
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Basiret, anlayış sürmesi yapmak.

Alayın düşmene ḳarşu ayaġuñ
ṭopraġını
İdeyin körlügüne kör gözine
kuḥl-ı başar

kuḥl-ı cilā:

1. **kuḥl-ı cilā:**-*sı, -y, -la*
Kaside 24
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Göz sürmesi.

Dīdedür rūşen olan kuḥl-ı
cilāsıyla velī
Sürme-i ḫāk-i rehi cān gözin
eyler bīnā

kuḥl-ı cilā eyle-:

1. **kuḥl-ı cilā eyle:**-*y, -e, -y, -di*
Mesnevi 6
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Parlak sürme yapmak.

Bulsa dūd-ı çerāġını ḥavrā
Eyliyeydi gözine kuḥl-ı cilā

kuḥl-ı ġubār-ı rāh:

1. **kuḥl-ı ġubār-ı rāh:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 587
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yolunun tozunun sürmesi.

Kuḥl-ı ġubār-ı rāhını gözden
siler diyü
Düşmekdedür yaşum naẓar-ı
iʿtibārdan

kuhl-ı hāk-i ḳadem:

1. **kuḥl-ı ḫāk-i ḳadem:**-*ün*
Gazel 193
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ayağın toprağının sürmesi.

Pīş-keş çekse ḳapuñdan
gelicek bād-ı ṣabā
Kuḥl-ı ḫāk-i ḳademüñ dīde-i
bīnāya çeker

kuhl-i hāk-i rāh:

1. **kuḥl-i ḫāk-i rāh:**-*ı, -n, -ı*
Kaside 27
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Yolun toprağının sürmesi.

Kuḥl-i ḫāk-i rāhını bād irgürür
nergislere
Ġonce-i zanbaḳ olur aña
gümüşden sürme-dān

kuhl-ı işfahān:

1. **kuḥl-ı işfahān:**
Kaside 12
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Isfahan sürmesi. (En kaliteli sürmenin Isfahan'da çıktığına inanılır).

Gerd-i rāhın gözleyen nergisler
itmezler ḳabūl
Bād-ı ṣubḥuñ olsa dest-āvīzi
kuḥl-ı Işfahān

kūh-sıfat:

1. **kūh-şıfat:**
Gazel 720
Mısra: **12**
Dağ gibi.

Olmadan ebr-i fenā farḳumuza
müstevlī
Çekelüm kūh-şıfat pāyumuzı
dāmāna

kūh-veş:

1. **kūh-veş:**
Gazel 525
Mısra: **2**
Dağ gibi.

Tīġ ṭutsa başına cellād-ı ʿışḳuñ
dem-be-dem
Bu dil-i şeydā olurdı kūh-veş
ṣābit-ḳadem

kul:

1. **ḳuluñ:**-*uñ*
Kıt'a 24
Mısra: **3**
Allah tarafından yaratılmış olan insan, abd.

Yā Rab bir ḳuluñ daḫı itme
benüm gibi
Vaḳt-i neşāṭ-ı gülde ser-efgen
benefşe-vār

[Kt.131:4, Mf.483:2, T.12:2]

2. **ḳuluñdur:**-*uñ, -dur*
Gazel 417
Mısra: **13**
Bir padişahın emri altındaki topluluk, halk.

Ḳuluñdur Ḥāletī-i bī-dile gāhī
nigāh eyle
Senüñ de iki ʿālemde Ḫudā
olsun nigeh-bānuñ

[G.763:2, K.3:58, K.5:33, M.9:267]

3. **ḳuluñdur:**-*uñ, -dur*
Gazel 105

Mısra: **9**
Köle, esir II Âşık.

Senüñ Ḥāletī bir ḳadīmī ḳuluñdur
N'içün yüz çevirdüñ ne oldı ki ḥādis

[G.108:3, G.487:6, G.570:2, G.856:5, G.857:3]

4. **ḳulıdur:**-*ı, -dur*
Gazel 455
Mısra: **12**
Hizmetkar.

Baġlarsa n'ola ḫidmet-i naẓmuñda kemerler
Ḫāme ḳulıdur Ḥāletiyā ḥüsn-i edānuñ

ḳul eyle-:

1. **ḳul eyle:**-*di*
Gazel 561
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kendine bağlamak, hükmü altına almak.

Tedrīcle ḳul eyledi dünyāyı Ḥāletī
Raḫş-ı cefāya böyle gerek rīziş-i ʿinān

ḳul oġlı ḳul:

1. **ḳul oġlı ḳul:**-*un, -dur*
Kaside 7
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Kul oğlu kul (Padişahın kölesi bağlamında).

Ḳuluñ oġlı ḳuluñdur Ḥāletī'ye bir nigāh eyle
Senüñ de iki ʿālemde Ḫudā olsun nigeh-bānuñ

ḳul oġlu:

1. **ḳul oġlu:**
Müfret 133
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İnsanoğlu, insan II Sevgili.

Günde biñ ʿāşıḳ helāk eylerse ḥaḳḳā azdur
Ol ḳul oġlu daḫı ḳundaḳdan tüfeng-endāzdur

[G.630:4]

2. **ḳul oġlu:**
Müfret 574
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kul oğlu II Azmî-zâde Hâletî.

Bilür bārān-ı eşk-i dīde-i ʿuşşāḳ-ı nālānı
ʿAceb mi ol ḳul oġlu her zamānda geyse bārānī

ḳul oġlu ḳul:

1. **ḳul oġlu ḳul:**-*ı, -y, -am*
Mesnevi 8
Mısra: **185**
Kelime Tipi: -
Kul oğlu kul II Azmî-zâde Hâletî.

Ḳul oġlu ḳulıyam bu ḫānedānuñ
Seg-i mevrūs̱ıyam şāh-ı cihānuñ

ḳul ol-:

1. **ḳul ol:**-*du, -n*
Mesnevi 6
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Kul köle olmak, aşırı derecede bağlanmak, boyun eğmek.

İşiginde kemīne ḳul olduñ
Bende-i bende-i Resūl olduñ

[G.214:14]

2. **kül ol:**-*dı*
Gazel 485
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yanıp kül olmak, mahvolmak.

Daḫı ʿışḳuñla germdür cānum
Gerçi ten oldı nār-ı hicr ile kül

[G.465:6, G.477:8]

ḳulaġ:

1. **ḳulaġın:**-*ı, -n*
Kaside 12
Mısra: **65**
Başın iki yanında bulunan işitme organı.

Bīm-i ḳahrından idüp iki ḳulaġın sufralar
Mīz-bān-ı beççe-i cīrān olur pīl-i demān

[K.21:69]

ḳulaġı çınla-:

1. **ḳulaġı çıñla:**-*r*
Gazel 257
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kulağında bir çınlama sesi duymak (Konuşulan yerde bulunmayan biri anıldığında o kişinin durumunu ifade eden deyim, tanıkta kulağa benzetilen hilalin sarsılması olarak düşünülür ve hilal ile bayram, sevinç havasına işaret edilir).

Añdı var ise bizi görmeyicek meclisde
Yine def gibi yüzüm ḳızdı ḳulaġum çıñlar

ḳulaġı ḳapuda ol-:

1. **ḳulaġı ḳapuda ol:**-*ur*
Gazel 273
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sabırsızlıkla birinin gelmesini beklemek.

Ḳaçanki gelmege ʿahd ide ḫāneme dil-ber
Olur ḳapuda ḳulaġum mis̱āl-i ḫalḳa-i der

ḳulaġın ṭoldurı ṭoldurı sög-:

1. **ḳulaġın ṭoldurı ṭoldurı sög-:**-*er*
Gazel 286
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kulağını doldura doldura sövmek II Ağır hakaretlerde bulunmak.

Ol yār söger ṭoldurı ṭoldurı ḳulaġum
Eyler ṣadef-i gūşumı pür-lü'lü-i şeh-vār

ḳulaġına çalın-:

1. **ḳulaġına çalın:**-*mış, -dur*
Kaside 7
Mısra: **34**

Kelime Tipi: **Deyim**
Kulağına çalınmak, söylenmek, haber verilmek.

ʿAceb mi şīr-i kūh u deşti teb ṭutsa hirāsından
Ḳulaġına çalınmışdur nehīb-i tīġ-i berrānuñ

kulaġına ḳo-:

1. **ḳulaġına ḳo:**-*maz, -dı*
Gazel 889
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dinlemek, önemsemek.

O yāra Ḥāletiyā iʿtiḳādum ol durur kim ol
Ḳomazdı ḳulaġına ger sözüñ cevāhir olaydı

[G.215:4]

kulaġına ṣadā gel-:

1. **ḳulaġına ṣadā gel-:**-*ür*
Gazel 254
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ses duyulmak.

Ḳaṣd itdi gibi cāna ḥarāmī gözüñ senüñ
Zīrā ḳulaġuma o ṭarafdan ṣadā gelür

ḳulaġınca it-:

1. **ḳulaġınca it:**-*er*
Gazel 435
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kulak kadar büyük duruma getirmek.

Açma o yāra hicr ile pür-naʿl ise tenüñ
Her pāreñi ṣaḳın ḳulaġınca ider senüñ

[Mf.241:2]

kulak çek-:

1. **ḳulaḳ çek:**-*er, -se*
Gazel 12
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kulak vermek, dikkatle dinlemek.

Mengūş-ı gūş-ı şāhdaki dürr-i şāh-vār
Ḳulaḳ çekerse Ḥāletīyā naẓmuña revā

kulak müjdesi getür-:

1. **ḳulaḳ müjdesi getür:**-*di*
Müfret 311
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Müjdeli haber ulaştırmak.

Üstine her dıraḫt ʿaceb mi ṣaçarsa sīm
Gülden getürdi bāġa ḳulaḳ müjdesin nesīm

kulak ṭut-:

1. **ḳulaḳ ṭut:**
Gazel 90
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
İyi anlamak üzere dinlemek.

Kelām-ı sūz-nāk-i ehl-i ʿışḳa ṭut ḳulaḳ zāhid
Eger kim var ise gūş-ı dilüñde penbe-i ġaflet

[G.464:11]

kullāb:

1. **ḳullābların:**-*lar, -ı, -n*
Gazel 139
Mısra: **12**
Çengel, kanca II
Sevgilinin kıvrılıp kancaya benzeyen saç uçları.

Ṭaraf-ı bāġa çekilse n'ola ḫalḳ-ı ʿālem
Ṣaldı her cānibe ḳullābların zülf-i nigār

ḳullāb-ı ʿışḳ:

1. **ḳullāb-ı ʿışḳ:**
Gazel 373
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aşk çengeli, kancası.

Ol neheng-i baḥr-i teslīmüz ki ṭutduḳ kāmumuz
Geçmeden ḫabl-i metīn-i miḥnete ḳullāb-ı ʿışḳ

[G.379:7]

kullāb-ı ser-i zülf:

1. **ḳullāb-ı ser-i zülf:**-*i*
Gazel 623
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) saçının ucunun çengeli (saç kıvrımı).

Ḳullāb-ı ser-i zülfi ile ehl-i maḥabbet
Her ḳanda bulunsa der-i dil-dāra çekilsün

kullan-:

1. **ḳullanur:**-*ur*
Gazel 806
Mısra: **5**
Bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak.

Memnūn-ı bāz-ı çeşmüm anuñ ki ḳullanur
Şeh-bāl-i nāz-ı ṣaʿve-i cānum şikārda

[G.499:15 G.570:6, K.12:83, K.23:41, K.39:14]

2. **ḳullanur:**-*ur*
Kaside 15
Mısra: **11**
Takınmak, davranmak.

Ḳullanur her ḫatvede bir ʿışve aña beñzemez
Atsa egninden libāsın bir Ḥabīb-i şīve-kār

3. **ḳullanur:**-*ur*
Gazel 296
Mısra: **4**
Bir vasıtayı işletmek, sürmek.

Şāh-ı ḫūbānum ne var dünyāyı meftūn eylese
Ḫayli zībā ḳullanur olsa süvār-ı esb-i nāz

kulle-i burc-ı beden:

1. **ḳulle-i burc-ı beden:**-*de*
Kıt'a 65
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Beden kalesinin tepesi, kafa.

Ḳulle-i burc-ı bedende dem-be-dem āteş yaḳup
Leşker-i ġam geldügin eṭrāfa iʿlām eylerüm

kulle-i burc-ı ṣafā:

1. **ḳulle-i burc-ı ṣafā:**-*da*
Müfret 411
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Huzur kalesinin tepesi.

Leşker-i endūh u ġam maġlūb iderdi her zamān
Ḳulle-i burc-ı ṣafāda itmesem gāhī duḫān

kulle-i ḳāf-ı ḳanāʿat:

1. **ḳulle-i ḳāf-ı ḳanāʿat:**-*dür*
Gazel 540
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kanaat Kaf'ının tepesi.

Dāmeninde geşt ider ʿAnḳā beni gör kim beni
Ḳulle-i Ḳāf-ı ḳanāʿatdür dem-ā-dem meskenüm

kulle-i kūh-ı felek:

1. **ḳulle-i kūh-ı felek:**-*de*
Kaside 39
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Felek dağının zirvesi.

Dökdi ser-cümle tüyin gūyā ki bir bāz-ı sefīd
Eyleyüp çaḳ ḳulle-i kūh-ı felekde āşiyān

kulı ḳurbānı ol-:

1. **ḳulı ḳurbānı ol:**-*ur, -lar, -dı*
Kaside 1
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kulu/kölesi kurbanı olmak.

Eger Keyvān ile Sevr'i sipihrüñ bulsalar ruḫṣat
Ḳapusında olurlardı o şāhuñ ḳulı ḳurbānı

kulı ol-:

1. **ḳulı ol:**-*du, -m*
Gazel 667
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşırı derecede bağlanmak, boyun eğmek.

Şimdi bir şāhuñ ḳulı oldum irişdüm ʿizzete
Ben de Yūsuf gibi miḥnet-dīde-i iḫvān iken

[K.28:64]

kulūb:

1. **ḳulūba:**-*a*
Kaside 34
Mısra: **24**
Gönüller.

Ne ḫānedür bu ki cān-baḫş çün şifā-ḫāne
Ne beyt olur bu ki baḥri virür ḳulūba şafā

kulzüm:

1. **ḳulzüm:**
Kıt'a-ı Kebir 2
Mısra: **3**
Deniz.

Baḥr-i cūduñda ḳaṭredür ḳulzüm
Pestdür himmetüñ yanında cibāl

kumaş-ı ṣabr:

1. **ḳumaş-ı ṣabr:**
Gazel 587
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sabır kumaşı.

Geçmez ḳumaş-ı ṣabr alınmaz metāʿ-ı vaṣl
Bāzār-ı ʿışḳ ḫˇāceleri ḳaldı kārdan

kumāş-ı sebz:

1. **ḳumāş-ı sebz:**
Kaside 6
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yeşillik kumaşı.

Yine ḳumāş-ı sebz ser-ā-ser çiçekleyüp
Māʾī ḳabā geyürdi çemen-zāra cüy-bār

kundaḳdan:

1. **ḳundaḳdan:**
Müfret 133
Mısra: **2**
Bebeklikten, doğduğundan beri.

Günde biñ ʿāṣıḳ helāk eylerse ḥaḳḳā azdur
Ol ḳul oġlu daḫı ḳundaḳdan tüfeng-endāzdur

kūpāl-i ḳahr:

1. **kūpāl-i ḳahr:**-*ı*
Kaside 16
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Öfke gürzü.

Kūpāl-i ḳahrı ile ser-i düşmenān-ı dīn
Her dem keşef gibi bedeninde olur nihān

kūpāl-i ḳahr-ı dehr:

1. **kūpāl-i ḳahr-ı dehr:**
Kaside 19
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Dünyanın eziyet gürzü.

Kūpāl-i ḳahr-ı dehr iner ṭurma başına
Ḳılsa ʿaceb mi ehl-i hüner dem-be-dem fiġān

kūpāl-i miḥnet:

1. **kūpāl-i miḥnet:**-*i*
Gazel 1
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eziyet, sıkıntı gürzü.

Bezm-i vaṣl-ı yārdan bir laḥza dūr olsam olur
Tīġ-i ḥasret rū-be-rū kūpāl-i miḥnet der-ḳafā

kur:

1. **ḳurmaz:**-*maz*
Gazel 323
Mısra: **10**
Hazırlamak, tertip etmek.

Ḳaşın çatsaydı dil-ber Ḥāletī ḫışmın saña şanma

Yuḳardandur kemānın degme bir naḫcīr içün ḳurmaz

[G.131:4, G.513:1, K.9:29]

kūr eyle-:

1. **kūr eyle:**-*y, -üp*
Kaside 30
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Kör etmek.

ʿAdū-yı kīne-cūy-ı devletüñ kūr eyleyüp Mevlā
Meh-i bī-naḳṣ ü mihr-i bī-zevāli ol bu devrānuñ

kūr it-:

1. **kūr it:**
Gazel 99
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kör etmek, görmez hale getirmek.

Münevver eyle çeşmüm pertev-i mihr-i cemālüñden
Baña luṭf eyleyüp düşmenlerüm ḫuffāş-veş kūr it

[G.334:4]

kūr ol-:

1. **kūr ol:**-*a, -lar*
Kaside 2
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Kör olmak.

ʿAdūlaruñ olalar kūr gerd-i esbüñden
Niteki bād mürūr ide ṣaḥn-ı ġabrāya

[K.25:77]

kurbān:

1. **ḳurbānın:**-*ı, -n*
Gazel 601
Mısra: **2**
Allah rızası için kesilen büyük ve küçükbaş hayvanlar II Sevgili yolunda kendini feda eden âşık.

Tīġ-i cevriyle alur ʿāşıḳuñ āḫir cānın
Nīm-bismil ḳomaz ol şūḫ-ı cihān ḳurbānın

[G.732:6]

kurbān eyle-:

1. **ḳurbān eyle:**-*di*
Gazel 570
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kurban etmek, bir şey uğruna birinin canını almak.

Kāşāne-i cevr olmaġa ol şāha mübārek
Çaḳ vaż'-ı esāsında beni eyledi ḳurbān

ḳurbān it-:

1. **ḳurbān it:**-*üp*
Gazel 662
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kurban etmek, feda etmek.

Nev-şüküfte ġonce gūyā ṭıfl-ı nev-resdür ki çerḫ
Bülbüli ḳurbān idüp ḳor alnına bir ḳaṭre ḳan

[Kt.91:4]

kurbān kes-:

1. **ḳurbān kes:**-*il, -di*
Gazel 370
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kurban kesmek.

Yatur ḳapuñda ʿāşıḳ-ı bī-cān ṭaraf ṭaraf
Gūyā kesildi Kaʿbe'de ḳurbān ṭaraf ṭaraf

ḳurbān ol-:

1. **ḳurbān ol-:**-*ur*
Gazel 187
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir kimse ya da bir şey için kendini feda etmek, canından vazgeçmek.

ʿIyd-ı aḍḥā bilmez ey şūḫ-ı cihān erbāb-ı ʿışḳ
Bī-tevaḳḳuf çeşm-i bīmāruñ görüp ḳurbān olur

ḳurbān olduġum:

1. **ḳurbān olduġum:**
Gazel 537
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kurban olduğum dilber (yalvarma yakarma sözü).

Ḫāṭırumdan çıḳmıyor eñ ṣoñ kemān ebrūlaruñ
Baña ur bārī ḥadeng-i cevri ḳurbān olduġum

kurbān-ı ʿışḳ ol-:

1. **ḳurbān-ı ʿışḳ ol-:**-*ma, -y, -a*
Gazel 376
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk kurbanı olmak.

Girse göñül şehrine ḫusrev-i ẕī-şān-ı ʿışḳ
Ḥāżır olur mīş-i cān olmaġa ḳurbān-ı ʿışḳ

kurbānı ol-:

1. **ḳurbānı ol:**-*ur, -dı*
Kaside 33
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Birisi uğruna canını feda etmek.

Başumda cemʿ olan ġamlarda yoḳ ammā perīşānī
Kemāl-i Işfahānī görmiş olsa şāhid-i naẓmum

kurb-ı süleymān-ı ʿışḳ:

1. **ḳurb-ı süleymān-ı ʿışḳ:**
Gazel 376
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşkın Süleyman'ına yakınlık.

Olmaġ ile mūr-ı dil rīze-ḫor-ı ḫˇān-ı ġam
Oldı müyesser aña ḳurb-ı Süleymān-ı ʿışḳ

kurı:

1. **ḳurı:**
Gazel 702
Mısra: **2**

Boş, faydasız, nafile, değersiz.

Nūş eyle cām-ı bādeyi ey dil ġubārı ḳo
Efkār-ı dehre düşme ḳurı iʿtibārı ḳo

2. **ḳurı:**
Gazel 76
Mısra: **4**
Yaş olmayan, ıslak olmayan II Boş, gereksiz, bir esâsa dayanmayan, faydasız, abes.

Ter ḳılsa n'ola eşk-i güher-rīzle cānā
ʿĀşıḳ saña göndermek olur mı ḳurı mektūb

ḳurı-:

1. **ḳurıyup:**-*up*
Tarih 7
Mısra: **4**
Kurumak.

Feyż-i faż̈l u keremi irse eger eflāke
Ḳurıyup ḳalmaz idi çeşme-i mihr-i raḫşān

ḳurı cism:

1. **ḳurı cism:**
Gazel 70
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zayıf beden.

ʿIşḳa düşdi cān u dil ḳaldum ḳurı cism ile ben
Şanki bir fülküñ metāʿın atdılar ʿummāna hep

ḳurı vaʿd:

1. **ḳurı vaʿd:**-*i, -y, -le*
Gazel 723
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kuru söz, boş vaat.

Ḳurı vaʿdiyle bulup neşv ü nemā dönmişdür
Kişt-zār-ı emelüm mezraʿa-i kemmūna

ḳurş:

1. **ḳurş:**
Mesnevi 7
Mısra: **52**
Gök cisimlerinin yerden görünen daire şeklindeki yüzeyi.

Ṣofrasından nevāle aldı sipihr
İki ḳurş idi anda māh ile mihr

ḳurş-ı ḳamer:

1. **ḳurş-ı ḳamer:**
Mesnevi 3
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Ayın yüzeyi.

Ḫ̆ān-ı iʿcāz çekdi ol server
Pārelense ʿaceb mi ḳurş-ı ḳamer

ḳurş-ı māh:

1. **ḳurş-ı māh:**-*a*
Kaside 35
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Ay küresi.

Ḳurş-ı māha eylemez hergiz naẓar yanmış diyü
Sofra-i iḥsān u cūduñdan olanlar behre-yāb

ḳurş-ı māh u mihr:

1. **ḳurs-ı māh u mihr:**-*i*
Gazel 409
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ay ve güneşin tekeri.

Eylemezsin ḳurs-ı māh u mihri bir yirden ʿıyān
Ey felek aña baḳarken bunca mihmānuñ senüñ

[K.31:35]

ḳurş-ı māh-ı ʿālem-ārā:

1. **ḳurş-ı māh-ı ʿālem-ārā:**
Gazel 388
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Âlemi süsleyen ayın dairesi.

Ol şeh-i ḥüsnüñ olurdı rūyına beñzer dimek
Ḳurş-ı māh-ı ʿālem-ārā olmasaydı bī-nemek

ḳurş-ı meh ü mihr:

1. **ḳurş-ı meh ü mihr:**-*i*
Gazel 586
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güneş ve ayın yuvarlaklığı.

Ḳurş-ı meh ü mihri n'ider ol şīr-i belā kim
El ṣunmaz eger māʾide inseydi semādan

ḳurş-ı mihr:

1. **ḳurş-ı mihr:**-*i*
Gazel 726
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güneşin dairesi.

Rūze-dār-ı ġam-ı ʿışḳ itmeye bir kerre nigāh
Ḳurş-ı mihri ḳosalar māʾide-i Ḫsā'ya

[K.36:11]

ḳurş-ı nuḫā:

1. **ḳurş-ı nuḫā:**-*sı*
Kaside 1
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Bakır madeni.

O şāhuñ ḫāk-i pāyı cevheri bir kimiyādur kim
Ṭoḳunsa şems ider ḳurş-ı nuḫāsı māh-ı tābānī

ḳurtar-:

1. **ḳurtarmaġa:**-*ma, -y, -a*
Gazel 579
Mısra: **9**
Kurtulmasını sağlamak, tehlikeli veya zor durumdan uzaklaştırmak.

Kim gelür ḳurtarmaġa gird-āb-ı ġamdan göñlümi
Uġradur mı yanına bir ferdi emvāc-ı cünūn

[G.587:4]

ḳurtar-:

1. **ḳurtarur:**-*ur*
Gazel 96
Mısra: **3**
Kurtulmasını sağlamak, tehlikeli veya zor durumdan uzaklaştırmak.

Alur cānını ḫalḳuñ ḳurtarur dünyā belāsından
Anuñçün dirler ol şūḫ-ı cihāna hep melek-ḫaṣlet

[G.332:3, G.520:9]

kurtul-:

1. **ḳurtulmaya:**-*ma, -y, -a*
Gazel 384
Mısra: **19**
Tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak.

Ḳurtulmaya cellād-ı felekden ser-i aʿdā
Mādām ki şemşīr-i meşārıḳ ola şārıḳ

[G.68:10, G.199:9, G.631:6, G.674:3, G.740:9, G.796:9, K.40:60]

kurul-:

1. **ḳurulmışdur:**-*mış, -dur*
Gazel 263
Mısra: **8**
Hazırlanmak, tertip edilmek.

Eger yay olsa ḳaddüñ derd ile ol yāra incinme
Bu ḳānūn-ı maḥabbetdür dilā böyle ḳurulmışdur

[M.9:35, G.265:6, K.10:6]

kūs-ı irtiḥāl:

1. **kūs-ı irtiḥāl:**
Gazel 622
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ölüm davulu.

Cān gūşına çalınsa gerek kūs-ı irtiḥāl
Bekler bu āsyābda her kimse nevbetin

kūs-ı iştihār:

1. **kūs-ı iştihār:**
Kaside 15
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Şöhret davulu.

Himmet-i vālā-yı şāha maẓhar olursam eger
Baġların pīl-i sepīd-i çerḫe kūs-ı iştihār

kūs-ı rezm-i iştihār:

1. **kūs-ı rezm-i iştihār:**-*ı*
Mesnevi 8
Mısra: **143**
Kelime Tipi: -
Şöhret savaşının davulu.

Dögülsün kūs-ı rezm-i iştihārı
Çalınsun nāy-ı bezm-i iʿtibārı

kūs-ı sīne-i ʿāşık:

1. **kūs-ı sīne-i ʿāşıḳ:**
Gazel 582
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âşığın göğüs davulu.

Seḥer kūyında kūs-ı sīne-i ʿāşıḳ dögülmekdür
O şāh-ı nev-ẓuhūruñ dāʾim icrā itdügi ḳānūn

kūs-ı şöhreti çalın-:

1. **kūs-ı şöhreti çalın:**-*dı*
Gazel 806
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Şöhret davulu çalınmak, şöhret bulmak.

Biz pāy-taḫt-ı şāh-ı ġamuñ pehlüvānıyuz
Çalındı kūs-ı şöhretümüz her diyārda

kusūr:

1. **ḳuṣūruñ:**-*un*
Mesnevi 8
Mısra: **27**
Eksik, noksan.

Süleymān ḥaşmetinden yoḳ ḳuṣūruñ
Olupdur nemle-i şemşīr mūruñ

kuşūr it-:

1. **ḳuṣūr it:**-*er*
Kaside 17
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Eksik kalmak, hata yapmak.

Ne şāhdur ki muḳarrer ḳuṣūr ider ṣāʿir
Eger dise aña Cemşīd-i Keyḳubād-serīr

[G.334:1]

kuşūr-ı himmet:

1. **ḳuṣūr-ı himmet:**-*ün*
Gazel 693
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Yardım kabahati.

İtdi ḫumm-ı bāṭın […] pīr-i muġāna ilticā
Şeyḫ-i şehrüñ göricek ṣūfī ḳuṣūr-ı himmetin

kuş:

1. **ḳuşlar:**-*lar*
Gazel 681
Mısra: **7**
Kanatlı uçucu hayvan; kuş.

Kelle-i bī-devletümde ṭutdı ḳuşlar āşiyān
Başumı uġratmışum Mecnūn gibi ġavġāya ben

kuşat-:

1. **ḳuşatmış:**-*mış*
Kaside 32
Mısra: **21**
Çevresini sarmak, çevrelemek.

Ḳuşatmış şāhidān-ı gül-şeni sīmīn kemerlerdür
Gelüp bāġa miyān-ı sebzede seyreyle enhārı

kūşe:

1. **kūşesinde:**-*si, -n, -de*
Gazel 102
Mısra: **2**
Köşe, bucak.

Bir naṭʿdur ki ʿarṣa-i dünyā-yı bī-sebāt
Her kūşesinde vardur anuñ iḥtimāl-i māt

[G.276:5, G.557:9, G.701:9, K.12:3, K.16:4, Kt.90:2]

kūşe eyle-:

1. **kūşe eyle:**-*r, -sin*
Gazel 33
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Göz ucuyla bakmak, yan yan bakmak.

Hiç dirīġ itdüm mi ben tīg-i müjeñden cānumı
Sen n'içün ey çeşm-i dil-ber kūşe eylersin bāña

kūşe kūşe:

1. **kūşe kūşe:**
Gazel 189
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Köşe köşe.

Devr-i güldür kūşe kūşe sāġar-ı şahbā yürür
Zevraḳ-ı bāde nesīm-i ṣubḥ ile aʿlā yürür

[K.20:51, K.41:48]

kūşe-gīr ol-:

1. **kūşe-gīr ol:**-*dı*
Kaside 31
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Bir köşeye çekilmek, insanlardan uzaklaşmak.

Reʾy- pāk ü fikr-i çālākiyle āşub-ı cihān
Kūşe-gīr oldı çü mengūş-ı bütān-ı sīm-ber

kūşe-i bālīn-i miḥnet:

1. **kūşe-i bālīn-i miḥnet:**
Gazel 810
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Üzüntü yastığının köşesi.

Devlet-i ʿışḳuñ virilmez ḥükmi hergiz Ḥāletī
Olmayınca kūşe-i bālīn-i miḥnet tekye-gāh

kūşe-i çeşm:

1. **kūşe-i çeşm:**-*i, -y, -le*
Gazel 101
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Göz ucuyla bakış.

Gördükçe seni kūşe-i çeşmiyle bilür yār
Ey Ḥāletī lāzım degül iẓhār-ı maḥabbet

[G.713:7, K.36:33]

kūşe-i çeşm:

1. **kūşe-i çeşm ile:**
Gazel 277
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Göz ucu(yla bakış)

Beni ḫūn-āba eyliyen ġarḳ-āb
Kūşe-i çeşm ile celālüñdür

kūşe-i çeşm ile nigāh eyle-:

1. **kūşe-i çeşm ile nigāh eyle:**
Gazel 624
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Göz ucuyla bakmak.

Ġam-ı ebrūñ ile ḳıl ḳaddümi mānend-i kemān
Kūşe-i çeşm ile geh gāh nigāh eyle hemān

kūşe-i destār:

1. **kūşe-i destār:**-*a*
Gazel 265
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sarığın köşesi.

Deste-i gül kūşe-i destāra ḳondı şimdilik
Ellerinde herkesüñ cām-ı mey-i gül-fāmdur

kūşe-i ebrū vü çeşm:

1. **kūşe-i ebrū vü çeşm:**-*i, -n, -de*
Gazel 839
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kaşın ve gözün köşesi.

O şūḫuñ ḫāli çoḳdur kūşe-i ebrū vü çeşminde
Ḳomaz ḫālī şikāra çıḳsa şehler her kemīn-gāhı

kūşe-i firḳat:

1. **kūşe-i firḳat:**-*de*
Gazel 251
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ayrılık köşesi.

Ġayrılar dāʾim çekerler sīneye ol āfeti
Kūşe-i fırḳatde ḳalmış ehl-i dil ġayret çeker

[Mf.197:1]

kūşe-i ġam:

1. **kūşe-i ġam:**-*da*
Gazel 864
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dert köşesi.

Kūşe-i ġamda görenler laʿl-i dil-berden cüdā
Şandılar ey Ḥāletī bir şūret-i bī-cān beni

kūşe-i gül-şen:

1. **kūşe-i gül-şen:**-*de*
Gazel 140
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin köşesi.

Demidür Ḥāletiyā dehre şalup āvāze
Bülbül-āsā idelüm kūşe-i gül-şende ḳarār

kūşe-i ḳāf-ı ḳanāʿat:

1. **kūşe-i ḳāf-ı ḳanāʿat:**-*dür*
Gazel 204
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kaf dağının yetinme köşesi.

Kūşe-i Ḳāf-ı ḳanāʿatdür cihānda meskenüm

Ehl-i istiġnā benem ʿAnḳā'nun ancaḳ adı var

kūşe-i kül-ḫān:

1. **kūşe-i kül-ḫān:**-*da*
Gazel 272
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hamam ocağı köşesi.

ʿIşḳa ḥaml eylemesün diyü diridüñ her bār
Dil-i dīvāne ider kūşe-i kül-ḫānda ḳarār

kūşe-i külhen:

1. **kūşe-i külḫen:**-*de*
Gazel 142
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Hamam ocağı köşesi.

Dūd-ı dilden bilinür āteş-i dīvane-i ʿışḳ
Şeb ü rūz eylemese kūşe-i külḫende ḳarār

[G.179:10, G.198:6]

kūşe-i miḥrāb:

1. **kūşe-i miḥrāb:**-*da*
Gazel 75
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Mihrap köşesi II Sevgilinin kaşının köşesi.

Ḳaşlaruñ altında çeşmüñ ḥasretiyle dem-be-dem
Kūşe-i miḥrābda zāhid yaturmış mest ü ḫˇāb

kūşe-i tār-ı meġāk:

1. **ḳūşe-i tār-ı meġāk:**
Gazel 602
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yer yarığının karanlık köşesi.

Ammā ki māh pertevini meşʿal eylemez
Cāy-ı ḳarārı ḳūşe-i tār-ı meġāk olan

kūşe-i tenhā:

1. **kūşe-i tenhā:**-*y, -ı*
Gazel 432
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yalnızlık köşesi.

Kendü kendüyle biraz söyleşmek ister ehl-i derd
İtmese gönlüm ʿaceb mi kūşe-i tenhāyı terk

kūtāh it-:

1. **kūtāh it:**-*er*
Gazel 677
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kısa etmek, kısaltmak (ömür bağlamında).

ʿUḳdelerle yāri tesḫīr eylerin āḫir diyü
Rişte-i ʿömrüm ider kūtāh seḥḥār-ı zamān

kūtāh ol-:

1. **kūtāh ol:**-*ur, -sa*
Mesnevi 8
Mısra: **129**
Kelime Tipi: -
Kısa olmak.

Ḳabā-yı cāh olursa böyle kūtāh
Olur pāy-ı dilüm efsürde-i āh

[G.707:12]

ḳutb-ı ʿālem:

1. **ḳutb-ı ʿālem:**
Mesnevi 7
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dünyanın ekseni.

Āftāb-ı sipihr-i ʿizzet ü cāh
Ḳutb-ı ʿālem meh-i sitāre-sipāh

kuṭb-ı ebrār ü merkez-i aḫyār:

1. **ḳuṭb-ı ebrār ü merkez-i aḫyār:**
Mesnevi 3
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Faziletlilerin kutup noktası ve hayırlıların merkezi II Hz. Peygamber.

Miḥver-i çerḫ ü noḳṭa-i pergār
Ḳuṭb-ı ebrār ü merkez-i aḫyār

kutb-ı sipihr-i mefāḫir:

1. **ḳutb-ı sipihr-i mefāḫir:**
Müfret 155
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Övünülecek göğün kutupları.

Cefā-yı zamāna ider çāre āḫir
Vefā-zede ḳutb-ı sipihr-i mefāḫir

ḳut-ı cān ol-:

1. **ḳut-ı cān ol:**-*dı*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Can gıdası olmak.

Medḥüñle oldı naẓm-ı ṣafā-baḫşumuñ benüm
Maʿnāsı ḳuvvet-i dil ü elfāẓı ḳut-ı cān

kutlu:

1. **ḳutlu:**
Gazel 698
Mısra: **8**
Mübarek, aziz.

Sīnesin tīġ ile çāk eylemeyince dil-ber
ʿĀşıḳuñ cānına açılmadı bir ḳutlu ḳapu

küttāb-ı dīvān:

1. **küttāb-ı dīvān:**-*un*
Kaside 23
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Divan katipleri.

Atardı tīr-veş destinde olan kilki yabāna
ʿUṭārid görmiş olsaydı eger küttāb-ı dīvānuñ

kuvā-yı dil ü gül-hevā-yı gül-sitān:

1. **ḳuvā-yı dil ü gül-hevā-yı gül-sitān:**-*ı*
Kaside 38
Mısra: **28**

Kelime Tipi: -
Gönül kuvvetleri ve gül bahçesinin gül hevesi.

Ġaraz çünki tefrīc-i rūḥ eylemekdür
Ḳuvā-yı dil ü gül-hevā-yı gül-sitānı

kuvvet:

1. **ḳuvvet:**
Gazel 672
Mısra: **5**
Güç, takat, kuvvet.

Dilde ṭāḳat cānda ḳudret tende ḳuvvet ḳalmadı
Derd-i ʿışḳıyla o şūḫuñ çekdügüm ālāmdan

2. **ḳuvvetler:**-*ler*
Gazel 236
Mısra: **11**
Hüner, marifet.

Söz ḳoparmaḳda yine ḳuvvetler iẓhār eyledi
Ḥāletī gelmez bu yoldan bir saña hem-pā ḳopar

kuvvet bul-:

1. **ḳuvvet bul:**-*a*
Gazel 238
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kuvvet, güç bulmak.

Tā ki ḳuvvet bula öldürmege ʿāşıḳlarını
Yār geldükçe bize gözleri mestāne gelür

kuvvet ḳalma-:

1. **ḳuvvet ḳalma:**-*dı*
Gazel 858
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kuvvet/güç kalmamak.

Küşti-gīr-i merg degseydi gelür arḳam yire
Ḥaste-i derd ü ġam oldum bende ḳuvvet ḳalmadı

kuvvet ü ḳudret:

1. **ḳuvvet ü ḳudret:**
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Güç ve iktidar.

İḥsān ile çek kendüne ben ḳaddi kemānı
El-minnetü li'llāh ki var ḳuvvet ü ḳudret

kuvvet ü nemā gel-:

1. **ḳuvvet ü nemā gel:**-*ür, -se*
Gazel 10
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Güçlenmek, gelişmek.

Ol bir seḥāb-ı ḳudret ü sen bir giyāh-ı ʿacz
Andan gelür gelürse saña ḳuvvet ü nemā

kuvvetde ol-:

1. **ḳuvvetde ol-:**-*a*
Gazel 292
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Kuvvetli olmak, iyi olmak (talih için).

Ḳuvvetde ola nāmiye-i baḫtı dāʾimā
Ḥaḳ bāġ-ı devletini ide her zamān bahār

kuvvet-i bāzū:

1. **ḳuvvet-i bāzū:**-*y, -a*
Kaside 17
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kol, kas gücü.

Getürse ḳuvvet-i bāzūya vaḳt-i himmetde
Ḫadeng-i sūzen olur seng-i ḫāra cins-i ḥarīr

[Kt.124:2]

kuvveti bāzūya getür-:

1. **ḳuvveti bāzūya getür:**-*se, -k*
Gazel 834
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kuvveti pazıya getirmek: Gücünü, kuvvetini göstermek, ortaya koymak.

Getürsek ḳuvveti bāzūya bir şeb Ḥāletī biz de
Muḥaṣṣal bezm-i meyde yıḳsaḳ ol serv-i ḫırāmānı

kuvvet-i dil:

1. **ḳuvvet-i dil:**
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Gönül kuvveti.

Medḥüñle oldı naẓm-ı ṣafā-baḫşumuñ benüm
Maʿnāsı ḳuvvet-i dil ü elfāẓı ḳut-ı cān

kuvvet-i ḳalb:

1. **ḳuvvet-i ḳalb:**-*ün, -le*
Kaside 35
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Gönlün gücü.

Şīr-i rāyet ḳuvvet-i ḳalbüñle ey bebr-i veġā
Virdi Ṣevr-i çerḫe vü gāv-ı zemīne ıżṭırāb

kuvvet-i şihāb:

1. **ḳuvvet-i şihāb:**-*ı*
Gazel 892
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Parlak yıldızın kuvveti (Talih yıldızı bağlamında).

Luṭfıyla bu baḫt-ı köhne-sālüñ ʿAvd eylese ḳuvvet-i şihābı

ḳuvvet-i ṭabʿ:

1. **ḳuvvet-i ṭabʿ:**
Kaside 16
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Şairlik gücü.

Buldum cihānda ḳuvvet-i ṭabʿ ile imtiyāz
Meydān-ı naẓm içinde benem şimdi pehlüvān

[K.38:73]

kūy:

1. **kūyuñ:**-*uñ*
Gazel 2

Mısra: **1**
Sevgilinin semti, mahallesi.

Ḥaḳ budur kūyuñ gibi olmazdı bir cāy-ı ṣafā
Ḫāk-i müşkīninden anuñ gelse ger būy-ı vefā

[G.3:11, G.4:3, G.29:3, G.33:12, G.39:1, G.57:3, G.78:3, G.136:11, G.177:11, G.218:8, G.228:2, G.261:3, G.267:1, G.301:9, G.324:3, G.329:1, G.364:3, G.388:10, G.399:1, G.404:7, G.443:3, G.483:1, G.505:9, G.516:12, G.516:9, G.528:1, G.529:1, G.530:6, G.534:9, G.557:5, G.582:5, G.607:10, G.615:5, G.646:10, G.684:4, G.739:9, G.749:5, G.774:6, G.809:8, G.842:11, G.863:7, G.875:3, G.886:7, K.30:47, K.33:56, K.36:57, Kt.96:1, Mf.321:1, Mf.413:1, Mf.566:1]

2. **kūyın:**-*ı, -n*
Kaside 12
Mısra: **33**
Padişahın semti.

Gösterür kūyın benān-ı şaʿşaʿayla āftāb
Vir disek evc-i saʿādet-ḫīz-i himmetden nişān

kūy-ı belā:

1. **kūy-ı belā:**-*da*
Gazel 541
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Belâ yeri.

Gerçi kim pā-der-gilem kūy-ı belāda her zamān
Olmadı ammā hele ālūde dāmānum benüm

kūy-ı cānān:

1. **kūy-ı cānān:**-*ı*
Gazel 720
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin köyü.

Kūy-ı cānānı ḳoyup gitmez idi yabāna
Didügüm yirde olaydı bu dil-i dīvāne

[G.721:1, G.783:1, G.799:8]

kūy-ı civānān:

1. **kūy-ı civānān:**-*a*
Gazel 504
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gençlerin (güzellerin) semti.

Ṣaçılmaz cürʿa-i ḫūnum meger kūy-ı civānāna
Bilür sāḳī-i devrān ḳadr-i ṣahbā-yı kühen-sālüm

kūy-ı dil-ber:

1. **kūy-ı dil-ber:**
Gazel 280
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin köyü, mahallesi.

Ṣaḳın üftāde geçdügüñ bilinür Kūy-ı dil-ber yanından itme güẕer

[G.431:9, G.495:9, G.544:2, M.2:5, Mf.367:1]

kūy-ı dil-dār:

1. **kūy-ı dil-dār:**-*da*
Gazel 386
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin mahallesi, semti.

Herze-gerd olma ṣaḳın Ḳays-ıfat Ḥāletiyā
Kūy-ı dil-dārda ṣabāḥ ṣaçar isen başuña ḫāk

[G.647:12, G.669:13, Mü.2:25]

kūy-ı ḫarābāt:

1. **kūy-ı ḫarābāt:**-*a*
Gazel 408
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Meyhane köşesi, virane yerler.

Mey olmazsa çekersin derdi ey rind-i ḳadeḥ-peymā
Çeken kūy-ı ḫarābāta ya ābuñdur yaḫūd ḫāküñ

[Kt.44:1]

kūy-ı hicrān:

1. **kūy-ı hicrān:**-*dur*
Gazel 712
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılık köşesi.

Siyāset-gāh-ı Manṣūr-ı maḥabbet kūy-ı hicrāndur
ʿAceb mi ẕikri vaḥşet virse ḳalb-i ʿāşıḳ-ı zāra

kūy-ı ʿışḳ:

1. **kūy-ı ʿışḳ:**
Müseddes 1
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Aşk mahallesi, köyü.

Ṣafālar eylerüm dünyā ṣafāsından cüdā ḳalsam
Elem çekmem ölünce kūy-ı ʿışḳ içre gedā ḳalsam

kūy-ı miḥnet:

1. **kūy-ı miḥnet:**-*de*
Kaside 13
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Üzüntü semti.

Sirişküm eylemişken pāy-der-gil kūy-ı miḥnetde
Ayaġum nā-gehānī geçdi bir genc-i firāvāna

kūy-ı muġān:

1. **kūy-ı muġān:**-*da*
Gazel 313
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Meyhane.

Cismümüz kūy-ı muġānda ḫāk idüp ey Ḥāletī
Cürʿa-i kāsü'l-kirāmı çekmedür endīşemüz

[G.839:6, Mf.209:1]

kūy-ı nigār:

1. **kūy-ı nigār:**-*un, -da*
Gazel 41
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semti.

Eyledüñ gözlerüñüñ yaşını şol deñlü revān
Kendüñe yir ḳomaduñ kūy-ı nigāruñda dilā

[G.98:11, G.151:9, G.198:10, G.272:6, G.524:4, G.627:7, G.659:5, G.713:6, G.734:3, G.833:5]

kūy-ı şīrīn:

1. **kūy-ı şīrīn:**-*i*
Gazel 656
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şirin'in semti.

Kūy-ı Şīrīn'i meger kim Kūh-ken cennet ṣanur
Anuñ içündür ki anda cūy-ı şīr eyler revān

kūy-ı vaṣl:

1. **kūy-ı vaṣl:**-*a*
Gazel 632
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kavuşma semti, sevgilinin semti.

ʿĀşıḳ-ı üftāde diller ḫāk-i rāh olmaḳ gerek
Kūy-ı vaṣla vāṣıl olmaz kendüsinden geçmeyen

kūy-ı yār:

1. **kūy-ı yār:**-*a*
Gazel 26
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yarin semti.

Kūy-ı yāra varmazsın dirse ʿadū-yı bed-liḳā
İʿtimād itme gelince varurum dimez ḳażā

[G.251:3, G.287:6, G.341:3, G.352:1, G.475:2, G.487:2, G.488:2, G.730:1, Mf.76:1]

kūyın ḥarīmi:

1. **kūyın ḥarīmi:**-*n, -den*
Gazel 196
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semtinin etrafı.

Beklesem kūyın ḥarīminden ʿadū bīrūn olur
Ṭāliʿümdür genc ümmīd eylesem ṣuʿban çıḳar

kuyruklu sürme:

1. **ḳuyruḳlu sürme:**-*ler, -le*
Gazel 298
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kuyruklu şekilde sürülen sürme.

Ḳuyruḳlu sürmelerle eger cilve ḳılsa yār
Başlar şikāra gözleri mānend-i şāh-bāz

kūyuñ ġubārı:

1. **kūyuñ ġubārı:**-*n*
Gazel 260
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semtinin tozu.

Var ise kūyuñ ġubārın bāġa irgürmiş ṣabā
Aġzın açmış ġonceler hep ḥüsnüñüñ ḥayrānıdur

kūyuñ ġubārı ol-:

1. **kūyuñ ġubārı ol-:**-*dı*
Gazel 602
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semtinin tozu haline gelmek (Âşığın sevgilinin semtinin tozu olması bağlamında).

Kūyuñ ġubārı oldı ġamuñla helāk olan
Ḳalmaz yabānda rāh-ı maḥabbetde ḫāk olan

kūze eyle-:

1. **kūze eyle:**-*y, -üp*
Gazel 276
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Testi yapmak.

Ḫākini kūze eyleyüp ol yāra ṣu virür
Anuñ ki ḥasret-i leb-i laʿliyle ḫāk olur

küfr ehli:

1. **küfr ehli:**
Mesnevi 5
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Küfr ehli, kafirler.

Geldi İslām'a evvelā o çehār
N'ola küfr ehli olsalar nā-çār

kühen ol-:

1. **kühen ol-:**-*sa*
Kaside 1
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Eski, köhne olmak.

Selāṭīn-i ʿiẓāmuñ üstüḫ̆ānıyla ḳonaḳlardı
Hümā-yı feṭḥ ü nuṣretdür kühen de olsa mihmānı

kühen-sāl ol-:

1. **kühen-sāl ol:**-*ma, -sun*
Gazel 651
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yaşlı olmak.

Āteş-i hicre ṣalar ʿışḳ ehlini virmez emān
Kimseler yanında ol yārüñ kühen-sāl olmasun

küh-sār:

1. **kūh-sār:**
Gazel 70
Mısra: **7**
Dağlar.

Söylemezdi ʿaksini anuñ dem-ā-dem kūh-sār
Olmasa Mecnūn-ı ʿışḳuñ sözleri yabāna hep ,

[G.139:6, G.140:6, G.207:1, G.208:4, G.452:2, G.554:7, G.695:9, G.816:10, G.851:10, K.25:3, K.32:47, Kt.3:1, Mf.86:2]

2. **küh-sāruñ:**-*un*
Gazel 823
Mısra: **6**
Dağ II Aşk dağı.

Maḥabbet küh-sārın Ṭūr-ı Mūsā'ya ḳıyās itme

Bu küh-sāruñ ʿaceb cān-sūz olur nūr-ı tecellāsı

küh-sār-ı belā:

1. **küh-sār-ı belā:**-*n, -un*
Terkib-bend 1
Mısra: **95**
Kelime Tipi: -
Bela dağı.

Bu küh-sār-ı belānuñ seyl-i idbārı nüzūl itse
Ḫarāb eyler binā-yı devlet-i şāh-ı cihān-bānı

küh-sār-ı ġam:

1. **küh-sār-ı ġam:**-*dur*
Gazel 90
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gam dağı.

Bugün ben ḥişşe-dārum miḥnet-i Ferhād u Mecnūn'dan
Yirüm küh-sār-ı ġamdur reh-güẕārum vādi-i ḥayret

[G.96:8, G.597:7]

küh-sār-ı kudret:

1. **küh-sār-ı ḳudret:**-*ün*
Kaside 35
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Güç dağları.

Küh-sār-ı ḳudretüñ bir çeşme-sārından gelür
Āb-ı şemşīrüñle āb-ı Ẕü'l-fiḳār-ı Bū-Türāb

kühsār-ı sebz-i gerdūn:

1. **kühsār-ı sebz-i gerdūn:**-*dan*
Gazel 1
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Feleğin yeşil dağı.

ʿAks-i maḳṣūduncadur lā-büdd dil-i nālānumuñ
Kühsār-ı sebz-i gerdūndan işitsem bir ṣadā

küh-sār-ı sevdā:

1. **küh-sār-ı sevdā:**
Gazel 320
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevda dağı.

İtmezüz hergiz tenezzül deşt-i ġam Mecnūn'una
ʿIşḳ ile rifʿat bulup küh-sār-ı sevdā üzreyüz

küh-sār-ı vaḳār:

1. **küh-sār-ı vaḳār:**-*ı*
Kaside 22
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Ağırbaşlılık dağı.

Bir yirde küh-sār-ı vaḳārı olunsa resm
Olmaz anuñ cevāb-dihi çerḫ-i Bīsütūn

kül:

1. **külüm:**-*üm*
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **11**
Yanan şeylerden artakalan toz hâlindeki madde.

Ṣavurdı külüm göklere bu ṣarṣar-ı āhum
Dil ḥırmenine çerḫ ḳoyup āteş-i miḥnet

kül ur-:

1. **kül ur:**-*ma, -sa*
Gazel 476
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kül bırakmak.

Ṣavurur mıydı benüm göklere ḫākisterümi
Dīde-i encüme ʿayyār gözüñ urmasa kül

külāh:

1. **külāhın:**-*ı, -n*
Kaside 8
Mısra: **70**
Kuşun başlığı.

Murād itse eger bir nā-tüvān güncişk ʿadlüñde
Alup bāzuñ külāhın āşiyān eylerdi bī-pervā

2. **külāhını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 860
Mısra: **2**
Taç, sultanlık tacı.

Az görme mübtelā-yı ġamuñ bād-ı āhını
Ḫāke düşürdi ol niçe şāhuñ külāhını

[G.556:2]

külāhı çerḫe at-:

1. **külāhı çerḫe at:**-*an*
Gazel 840
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Külahı göğe fırlatmak, çok sevinmek.

Ṭutmaz serini inse eger efser-i ḫurşīd
Şevḳ-i mey-i laʿlüñle atan çerḫe külāhı

külāh-ı faḳr:

1. **külāh-ı far:**-*dur*
Müseddes
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Fakirlik tacı.

Ne dünyādan murādum var ne ḫod bir ferde muḫtācam
Meẕellet ḫākidür taḫtum külāh-ı faḳrdur tācum

[G.159:5]

külāh-ı ġam:

1. **külāh-ı ġam:**-*a, -dur*
Müfret 49
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Üzüntü külahı.

Ser-i baḫtumda külāh-ı ġamadur istiʿdād
Degmedi farḳına her gün daḫı dīhīm-i murād

külāhı göklere at-:

1. **külāhı göklere at:**-*ar, -du, -m*
Gazel 343
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sevinçten külahı göklere fırlatmak.

ʿArşa-i dehr içre atardum külāhum göklere
Dise bir gün ḳandadur ol ʿāşıḳ-ı ser-bāzumuz

külāh-ı ʿizzet:

1. **külāh-ı ʿizzet:**-*i*
Gazel 291
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Değer, kıymet tacı.

Düşsün külāh-ı ʿizzeti ṭabʿ-ı bülendüñe
İnkār ile baḳarsa eger ḫasm-ı nābe-kār

külāh-ı nahvet-i gerden-keşān:

1. **külāh-ı naḫvet-i gerden-keşān:**
Kaside 12
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Asilerin kibir külahı.

Tünd-bād-ı ḳahrınuñ nāmını güş itmek yeter
Düşmege ḫāke külāh-ı naḫvet-i gerden-keşān

külāhın göklere at-:

1. **külāhın göklere at:**-*ar*
Gazel 42
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Külahını göklere atmak II Çok sevinmek.

ʿĀşıḳ-ı şūrīde-dil atar külāhın göklere
Atsa dil-ber yarmaġ içün başını seng-i cefā

külbe-i aḥzān:

1. **külbe-i aḥzān:**-*ı, -n, -a*
Gazel 328
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hüzünler kulübesi; Hz. Yaʿkub'un oğlu Yûsuf'tan ayrı düştükten sonra hayatını üzüntü içinde geçirdiği ev.

Bizde de Yaʿḳūb-veş olsaydı ümmīd-i viṣāl
Beñzedürdük külbe-i aḥzānına kāşānemüz

[G.510:4, Kt.94:1]

2. **külbe-i aḥzān:**-*umuz*
Gazel 308
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hüzünler kulübesi II
Âşığın hüzünlü, kederli gönlü.

Fikrümüzden gitmeyüp cām-ı leb-i cānānumuz
Virdi bezm-i Cem ṣafāsın külbe-i aḥzānumuz

külbe-i aḥzān ol-:

1. **külbe-i aḥzān ol-:**-*an*
Gazel 484
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yakup Peygamber'in hüzünler evine benzemek.

Ey her zamānda külbe-i aḥzān olan göñül
Ve'y dest-i cevr-i yār ile vīrān olan göñül

küleh-kūşe-i ġurūr:

1. **küleh-kūşe-i ġurūr:**
Gazel 289
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gurur külahının köşesi.

Bir gün olur tebāh küleh-kūşe-i ġurūr
Ḥükmin virür ṭabanca-i āsīb-i rūzgār

külehüñ āsumāna at-:

1. **külehüñ āsumāna at:**
Gazel 61
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevinçten külahı havalara fırlatmak.

Beñzetdilerse çihre-i dildāra ey güneş
Şevḳ ile germ olup külehüñ āsumāna at

külhen:

1. **külḫendür:**-*dür*
Gazel 732
Mısra: **8**
Hamamlarda döşeme altında bulunan ve ısınmayı sağlayan kapalı büyük ocak.

Āteşe dönmiş güli ḫākister olmış bülbüli
Ṣaḥn-ı gül-şen baña külḫendür ġam-ı hicrān ile

külhen-i endūh:

1. **külḫen-i endūh:**-*um, -un*
Gazel 818
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Üzüntü ocağı, âşığın gönül derdi.

Günbed-i eyvān-ı Keyvān'dan muʿallā gösterür
Külḫen-i endūhumuñ her tūde-i ḫākisteri

külḫen-i ḥammām-veş:

1. **külḫen-i ḥammām-veş:**
Gazel 304
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hamam ocağı gibi.

Hep çerāġı derd-mendān-ı belā bizden yaḳar
Külḫen-i ḥammām-veş zīrā söyünmez odumuz

külḫen-i pür-dūd:

1. **külḫen-i pür-dūd:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **109**
Kelime Tipi: -
Duman dolu hamam ocağı.

Derūnum külḫen-i pür-dūda döndi
Dehānum zaḫm-ı ḫūn-ālūda döndi

külin göklere ṣavur-:

1. **külin göklere ṣavur-:**-*ur, -lar, -sa*
Gazel 153
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Küllerini göklere atmak.

Ṣavururlarsa külün göklere erbāb-ı ġamuñ
İnmez illā yine bir āteş-i sūzāna iner

<u>külli şeyʾin mine'l-melīḥi melīḥ:</u>

1. **külli şeyʾin mine'l-melīḥi melīḥ:**
Gazel 113
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"Güzelden hep güzel doğar" anlamında Arapça veciz bir ifade.

Yaraşur yāra ḫande-i nem-gīn
Külli şeyʾin mine'l-melīḥi melīḥ

<u>külün göge şavur-:</u>

1. **külün göge şavur:**-*sa*
Gazel 231
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Külünü göğe savurmak.

Yaḳsa ger sūz-ı maḥabbet göge şavursa külün
Dönerek dil yine ol āteş-i sūzāna iner

<u>kümeyt-i hāme:</u>

1. **kümeyt-i ḫāme:**
Gazel 132
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Kalemin doru atı.

Ammā ki iltifāt gerek yoḫsa ḫınk-i ṭabʿ
Ḳalur kümeyt-i ḫāme gibi sermedī nizār

<u>künc-i belā:</u>

1. **künc-i belā:**-*da*
Gazel 194
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bela köşesi.

Künc-i belāda ḥāl-i dil-i mübtelāyı gör
Gel ḫaste-i maḥabbetüñ olan gedāyı gör

[G.482:5, Mf.262:2]

<u>künc-i ferāġat:</u>

1. **künc-i ferāġat:**
Gazel 858
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Her şeyden vazgeçme köşesi.

Ceyş-i sulṭān-ı ġama yir yoḳ güẕer-gāh olmaduḳ
ʿArṣa-i ʿālemde bir künc-i ferāġat ḳalmadı

<u>künc-i firāk:</u>

1. **künc-i firāḳ:**-*un, -da*
Gazel 20
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ayrılık köşesi.

Dil-i bīmārumı tenhā ḳoma künc-i firāḳuñda
Beni tenhā bulursa öldürür ġam ḳorḳarın cānā

<u>künc-i firḳat:</u>

1. **künc-i firḳat:**-*de*
Gazel 249
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılık köşesi.

Künc-i firḳatde ḫayāl-i yār gelse çeşmüme
Ḳaṭre-i eşküm ṣafāsından biraz ġalṭān olur

[G.864:5, G.870:3, Mf.128:1]

<u>künc-i ġam:</u>

1. **künc-i ġam:**-*da*
Gazel 482
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Üzüntü köşesi.

Künc-i ġamda ġuṣṣa-i hicriyle pür-ḫūn oldı dil
Cāmı ḳo sāḳī ele ben ʿāşıḳuñ gönlini al

[G.343:10, G.434:4, G.852:10, M.9:86, Mf.332:2]

<u>künc-i harāb-āsā:</u>

1. **künc-i ḫarāb-āsā:**
Gazel 44
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Issız köşe, kuytu.

Gönülde cān gibi sırr-ı muḥabbet ṣaḳlayan ʿāşıḳ
İçinde genc pinhān eylemiş künc-i ḫarāb-āsā

<u>künc-i ışṭabl-ı melālet:</u>

1. **künc-i ışṭabl-ı melālet:**-*de*
Kaside 18
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Sıkıntı ahırının köşesi.

Künc-i ışṭabl-ı melāletde ki raḫş-ı ṭabʿum
İtdi devrinde çerāgāh-ı ümīd içre ḳarār

<u>künc-i külḫen:</u>

1. **künc-i külḫen:**-*i*
Gazel 876
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hamam ocağı köşesi.

Ḥammāma girdi düşmen ile Ḫāletī o yār
Eylersem iḫtiyār n'ola künc-i külḫeni

<u>künc-i nāme-i iḳbāl:</u>

1. **künc-i nāme-i iḳbāl:**
Kaside 21
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Talih mektubunun köşesi.

Devāt u ḫāme-i zerrīn getürdi mihr-i münīr
Yazar debīr-i ḳażā künc-i nāme-i iḳbāl

<u>künc-i nā-peydā-yı ʿuzlet:</u>

1. **künc-i nā-peydā-yı ʿuzlet:**-*dür*
Gazel 742
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gizli inziva köşesi.

Künc-i nā-peydā-yı ʿuzletdür mekānum şöyle kim
Ḳonmaya dünyā yıḳılsa gird-i ġam dāmānuma

künc-i sīne:

1. **künc-i sīne:**-*de*
Gazel 876
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönül köşesi.

Cāy itdi künc-i sīnede gencīne-i ġamuñ
Olsa ʿaceb mi ʿışḳuñ ile göñlümüz ġanī

künc-i tārīk:

1. **künc-i tārīk:**
Gazel 52
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dervişlik köşesi II Dervişlik.

Fikr iderken künc-i tārīk içre ḥālüm dün gice
Şuʿle-i tīġ-i sitem virdi ṣafā-yı māh-tāb

künc-i tārīk-i belā:

1. **künc-i tārīk-i belā:**-*da*
Kaside 31
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Bela yolunun köşesi.

Künc-i tārīk-i belāda varmışum bir ḥāle kim
Rūz u şeb ġam aġzum açdurmaz yumulmaz çeşm-i ter

[K.33:65]

künc-i ʿuzlet:

1. **künc-i ʿuzlet:**-*de*
Gazel 502
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
İnziva köşesi.

Künc-i ʿuzletde kimüñle eglenürdüm Ḥāletī
Olmasa ġam gibi bir hem-sāl ü hem-zādum benüm

künc-i vuṣlat:

1. **künc-i vuṣlat:**-*da*
Gazel 277
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kavuşma köşesi.

Ḥāletī buñca künc-i vuṣlatda Göñül eglencesi ḫayālüñdür

küngüre-i kaṣr-ı kadr:

1. **küngüre-i ḳaṣr-ı ḳadr:**-*ün*
Kaside 21
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
İtibar köşkünün en yüksek yeri.

Şu deñlü küngüre-i ḳaṣr-ı ḳadrüñ ola bülend
Kemend-i keydi ʿadūnuñ irişmek ola muḥāl

küngür-i ʿarş:

1. **küngür-i ʿarş:**-*a*
Gazel 309
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Feleğin en tepe yeri.

Küngür-i ʿarşa kemend atduḳ duḫān-ı āhdan
Göklere çıḳsa ʿaceb mi nāle vü efġānumuz

küngür-i çerḫ:

1. **küngür-i çerḫ:**-*e*
Gazel 537
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Göğün tepesi.

Atduġumdan küngür-i çerḫe kemend āhumı ben
Bildiler üftāde-i çāh-ı zenaḫdān olduġum

küngür-i eyvān:

1. **küngür-i eyvān:**-*umuz*
Gazel 510
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sarayın, köşkün tepesi.

Pür-raḫne ḳıldı seng-i cefā yaġdurup felek
Şanmañ göründi küngür-i eyvānumuz bizüm

künūz:

1. **künūz:**
Gazel 299
Mısra: **6**
Hazineler.

Yir yir şular ẓuhūra gelüp sīm-i şāf-veş
Gūyā ki çıḳdı bir niçe yıldan ḳalan künūz

küre-i āhen-gerān:

1. **küre-i āhen-gerān:**
Kaside 37
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Demirciler ocağı.

Şöyle pürdür tīr-i ġam peykānlarından kim gören
Sīne-i sūzānı şandı küre-i āhen-gerān

küre-i zemherīr:

1. **küre-i zemherīr:**
Kaside 28
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Karakış küresi.

Ṭoḳundı şāh-ı temūzuñ meger ki çevgānı
Olup durur küre-i zemherīr zīr ü zeber

kürk:

1. **kürk:**
Müfret 288
Mısra: **2**
Bazı hayvanların, giyecek yapmak için işlenmiş postu.

Behey iʿzānı yoḳ idrāki ḳıt Türk
Cevāb-ı yeʾse lāzım mı vaşaḳ kürk

kürre-i nār:

1. **kürre-i nār:**-*ı*
Mesnevi 4
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Ateş küresi.

Yaḳdı ehl-i semā meger ʿanber
Kürre-i nārı eyleyüp micmer

küsūf-ı meḥāḳ ir-:

1. **küsūf-ı meḥāḳ ir-:**-*er*
Gazel 377
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güneş veya ay tutulması olmak.

Güzellerüñ de olur ḫaṭṭı gelmesi bir gün
Niteki mihr ile māha irer küsūf-ı meḥāḳ

küşte:

1. **küştelerin:**-*ler, -i, -n*
Gazel 220
Mısra: **7**
Ölü, öldürülmüş II Âşık.

Zāl-i zamāne küştelerin gör bu ʿarṣada
Ḍaḥḥāk-i çerḫe her biri bir armaġāndur

[G.710:3, G.886:7]

küştegān-ı ʿışḳ-ı yār:

1. **küştegān-ı ʿışḳ-ı yār:**-*a*
Müfret 476
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşkından ölenler, rakipler.

Ḫasedden küştegān-ı ʿışḳ-ı yāra ıżṭırāb itme
İrersin sen daḫı maḳṣūduña bir gün şitāb itme

küşte-i ġam-ı ʿışḳ:

1. **küşte-i ġam-ı ʿışḳ:**-*un*
Gazel 685
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk derdinin ölüsü, âşık.

Ne ḫaste-ḥālüñi cānā ʿıyādet eylersin
Ne küşte-i ġam-ı ʿışḳuñ ziyāret eylersin

küşte-i ʿışḳ:

1. **küşte-i ʿışḳ:**-*un*
Gazel 410
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aş maktulü, âşık.

Küşte-i ʿışḳuñ çoġaldı nic'olur ḥālüm benüm
Destüme maḥşerde de girmezse dāmānuñ senüñ

küşte-i laʿl-i leb-i cān-perver:

1. **küşte-i laʿl-i leb-i cān-perver:**-*ün*
Gazel 405
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Can veren dudak lalinin maktulü, âşık.

Ayaġına gelse çaḳ ser-çeşme-i āb-ı ḥayāt
Baḳmaz aña küşte-i laʿl-i leb-i cān-perverüñ

küşte-i tīġ-i ġam ol-:

1. **küşte-i tīġ-i ġam ol:**-*a*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gam kılıcıyla ölmek, üzüntüden ölmek.

Münhezim ceyşe dönüp küşte-i tīġ-i ġam ola
Ol ki ʿilmine şehādet ide cümle ʿālem

küşte-i yār ol-:

1. **küşte-i yār ol:**-*duk, -um*
Gazel 381
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgili tarafından öldürülmüş olmak.

Küşte-i yār olduġum kabrümde yazsunlar benüm
Alsun erbāb-ı fenā levḥ-i mezārumdan sebaḳ

küşti-gīr-āsā:

1. **küşti-gīr-āsā:**
Gazel 245
Mısra: **8**
Güreşçi gibi.

Olalı derd ü belā-yı ʿışḳ ile zār u zebūn
Küşti-gīr-āsā benüm göñlümi dāʾim ġam başar

küşti-gīr-i ġam:

1. **küşti-gīr-i ġam:**
Kaside 27
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Keder güreşçisi.

Küşti-gīr-i ġam olur dāʾim nesīminden zebūn
Gerçi kim bīmār olanda az olur tāb ü tüvān

[G.266:9]

küşti-gīr-i ġuṣṣa vü ālām:

1. **küşti-gīr-i ġuṣṣa vü ālām:**-*a*
Gazel 444
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Üzüntü ve keder güreşçisi.

Küşti-gīr-i ġuṣṣa vü ālāma virmezsin vücūd
Bilmezin n'eylersin ey sāḳī nedür ālüñ senüñ

küşti-gīr-i merg deg-:

1. **küşti-gīr-i merg deg:**-*se, y-, -di*
Gazel 858
Mısra: **9**
Kelime Tipi:-
Ölüm güreşçisi değmek, ölmek.

Küşti-gīr-i merg degseydi gelür arḳam yire
Ḫaste-i derd ü ġam oldum bende ḳuvvet ḳalmadı

kütel ol-:

1. **kütel ol:**-*a, -maz*
Kaside 40
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Yedek at olmak.

Ser-i ḫayl-i vüzerā yaʿni Naṣūḥ Pāşā kim

Olamaz raḫş-ı felek mevkib-i
ḳadrinde kütel

L

lā-büd:

1. **lā-büd:**
   Kaside 12
   Mısra: **26**
   Mutlaka, elbette.

Leşker-i encüm yaturken ḫayme-i eflākde
Şīhe-i raḫş-ı nehībinden tutar lā-büd girān

[G.1:9, G.88:6, G.89:11, G.356:3, G.407:9]

lā-cerem:

1. **lā-cerem:**
   Gazel 56
   Mısra: **9**
   Mutlaka, elbette.

Dāne-i ḫāl-i ruḫuñ görseydi ey meh lā-cerem
Ḫūşe-çīn-i ḫırmen-i ḫüsnüñ olurdı āftāb

[G.210:3, G.495:4, G.672:7, G.826:3, K.11:41, K.35:63, K.39:33]

lāf it-:

1. **lāf it:**-*er, -ken*
   Gazel 371
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Söz söylemek, vaatte bulunmak.

ʿĀşıḳa ʿadl iderin diyü iderken niçe lāf
Merḥamet ḳılmaz iseñ ḥālüme cānā inṣāf

lafẓ:

1. **lafẓı:**-*ı*
   Gazel 162
   Mısra: **11**
   Söz II Şiir.

İder her lafẓı bir dürc-i muşannaʿ dürr-i maʿnāya
Dehān-ı yāri añmaḳ istese ṭabʿ-ı süḫan-perver

2. **lafżı:**-*ı*
   Tarih 9
   Mısra: **4**
   Söz, kelime.

Ġaẕẕe andan ʿibāret olmaġ ile Oldı tārīḫ Ġaẕẕe lafżı añā

lafz-ı mūr:

1. **lafẓ-ı mūr:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **203**
   Kelime Tipi: -
   Karıncanın hikayesi.

Añılmaḳ lafẓ-ı mūr eyler kifāyet
Süleymān'a elem virmek ne ḥācet

lafz-ı pāk:

1. **lafẓ-ı pāk:**-*ün, -den*
   Gazel 244
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Kusursuz, temiz söz.

N'ola ey Ḥāletī cān gūşına mengūş iderlerse
Cihānda dürr ü gevher lafẓ-ı pāküñden ʿibāretdür

lā-ḥavle:

1. **lā-ḥavle:**
   Gazel 348
   Mısra: **4**
   "Güç ve kuvvet, sadece Yüce ve Büyük olan Allah'ın yardımıyla elde edilir" manasına gelen dua.

Minnet Ḫudā'ya dil reh-i pür-ġül-i fikreti
Lā-ḥavle himmetiyle güẕār itdi bī-hirās

lā-ḥavra illā fi'l-vaṣaṭ:

1. **lā-ḥayra illā fi'l-vaṣaṭ:**
   Gazel 358
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: **Hadis**
   Orta yoldan hayırlı bir şey yoktur.

Sūsen ü servinden itdüm bāġ-ı dünyānuñ ferāġ
Muʿtedildür ḳāmetüñ lā-ḫayra illā fi'l-vaṣaṭ

lāḥıḳ ol-:

1. **lāḥıḳ ol:**-*dı*
   Gazel 384
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: -
   Yetişmek, ulaşmak.

Āzād ide gör Ḥāletī'i bend-i belādan
Çün oldı senüñ bendelerüñ silkine lāḥıḳ

lahza lahza:

1. **laḥẓa laḥẓa:**
   Gazel 408
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Anbean.

Hücūm-ı zeng-i ġamdan laḥza laḥza āhumuz yoḳdur
Hele dūr itme sāḳī ṣayḳalın mirʾāt-ı idrāküñ

laʿl:

1. **laʿl:**
   Gazel 161
   Mısra: **6**
   Kırmızı renkli değerli bir taş, halis yakut.

Eger ḳalb-ı māhiyyet itmezse bāde
Nice laʿl raḫşān olur şīşe sāġar

[G.533:5, G.635:7, G.763:6, K.20:38, Kt.24:3, Mf.195:2]

2. **laʿlünüñ:**-*ün, -üñ*
   Gazel 22
   Mısra: **3**
   Kırmızı renkli değerli bir taş. II Kırmızı dudak.

Öpdürürken ikisin de laʿlünüñ lāyıḳ mıdur
Yarım aġızla beni yād itmez olduñ dil-berā

[G.45:7, G.107:7, G.250:9, G.260:9, G.412:3, G.441:3, G.503:7, G.526:7, G.607:6, G.613:9, G.615:10, G.760:9, G.767:7, G.799:3, G.833:4, G.865:3, G.888:3]

lāl:

1. **lāl:**
Gazel 91
Mısra: **8**
Dili tutulmuş, dilsiz.

Dem-beste-i ḥayretdür olan vāṣıl-ı maḳṣūd
Her lāl olamaz ayaġuña ḫˇān-ı maḥabbet

[K.21:70]

lāl eyle-:

1. **lāl eyle:**-*r*
Gazel 489
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Söz söyleyemez hale getirmek.

Olsa ʿaceb mi ʿumde-i kārum zebān-ı ḥāl
Bir neşʾedür bu ʿaşḳ ki eyler Kelīm'i lāl

[G.492:7, K.20:68, M.1:6]

laʿl ile seng-i hārā:

1. **laʿl ile seng-i ḫārā:**
Kaside 24
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Lal taşı ile sert kaya.

Giyeh-i ḫuşk gül-i gül-şene hem-ser mi olur
Hiç ber-ā-ber ola mı laʿl ile seng-i ḫārā

laʿl ḳıymetin şarrāf olan bilür:

1. **laʿl ḳıymetin şarrāf olan bilür:**
Gazel 281
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Atasözü**
"Altının kıymetini sarraf olan bilir" atasözüne benzer şekilde, yakutun kıymetini sarraf bilir: Bir şeyin değerini o konuda uzman kişiler tayin edebilir.

Bilmez ṣafā-yı laʿl-i lebüñ degme kimseler
Kim laʿl ḳıymetin yine ṣarrāf olan bilür

lāl ol-:

1. **lāl ol:**-*dı, -lar*
Gazel 544
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dili tutulmuş, konuşamaz duruma gelmiş, dilsiz.

Ḫāletī-veş rūyuñı gördükde hep lāl oldılar
ʿĀşıḳ-ı bī-dillere raḥm eyle sulṭānum benüm

[G.424:11, G.746:9]

laʿl ol-:

1. **laʿl ol:**-*ur*
Mesnevi 9
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Yakut taşı gibi olmak, kızarmak, kırmızıya dönmek.

Nesīm-i feyżüñ itse geşt-i gülzār
Olur gül laʿl ü şeb-nem dürr-i şeh-vār

laʿl rengīn ol-:

1. **laʿl rengīn ol-:**-*ma, -y, -a*
Gazel 104
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Lal renkli olmak, kırmızı olmak.

Ruḫuñdur eşk-i çeşmüm böyle ḫūnīn olmaġa bāʿiş
Olur ḫurşīd-i enver laʿl rengīn olmaġa bāʿiş

lāle:

1. **lālenüñ:**-*n, -üñ*
Gazel 173
Mısra: **7**
Ortasında yanığı andıran siyahlık olan lale çiçeği.

Ḫūnīn kefen şehīd-i maḥabbet mezārıdur
Her lālenüñ ki yoḳlayalar zīr ü pāyını

[G.460:2, G.474:7, G.697:7, G.757:14, K.20:20, K.28:31, K.32:19, Kt.3:1, Kt.3:3, Mf.400:1, Mf.597:1]

lāle ocaġı:

1. **lāle ocaġı:**
Kaside 25
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Lale bahçesi.

Hümūm-ı ḳahrı ṭoḳunsaydı bāġ-ı dünyāya
Çemende lāle ocaġı olurdı pür-aḫker

lāle vü nergis:

1. **lāle vü nergis:**
Kaside 8
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Lale ve nergis.

Yine hem-kāse oldı birbiriyle lāle vü nergis
Yine cām-ı gül-i raʿnāyı gördi bülbül-i şeydā

lāle vü sünbül:

1. **lāle vü sünbül:**
Gazel 140
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Lâle ve sünbül.

Ṭuramaz ṭaġa düşer ʿaḳlı olanlar şimdi
Lāle vü sünbül ile ṭoldı ser-ā-pā küh-sār

lāle-fām kıl-:

1. **lāle-fām ḳıl:**-*dı*
Kaside 3
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Lale renkli yapmak, kırmızılaştırmak.

Açılsa gül gibi yiridür ġonce-i emel
Rūy-ı zemīni ḫūn-ı ʿadū ḳıldı lāle-fām

lāle-gūn it-:

1. **lāle-gūn it:**-*di*
Gazel 834
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -

Lale renkli yapmak, kırmızılaştırmak.

Sirişküm lāle-gūn itdi vücūdum ġarḳ-ı ḫūn itdi
Beni ġāyet zebūn itdi o şūḫuñ derd-i hicrānı

lāle-ḥadd:

1. **lāle-ḥaddümden:**-*üm, -den*
Gazel 2
Mısra: **10**
Lale yanaklı II Sevgili.

Çeşmüme bir dāġ-ı ḫūn-ālūd olur her cām-ı mey
ʿIyşa āġaz eylesem ol lāle-ḥaddümden cüdā

[G.36:12]

lāle-i ḥamrā:

1. **lāle-i ḥamrā:**
Kaside 8
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **-**
Kırmızı lale.

Cihān bir dil-rübā-yı sebze-i gül-gūna dönmişdür
Olaldan sebzeler ẓāhir çıḳaldan lāle-i ḥamrā

2. **lāle-i ḥamrā:**
Gazel 760
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Kırmızı lale. II Aşığın bağrında kanayan yaralar.

Sīne-çāk olsam ʿaceb mi lāle-i ḥamrā gibi
Yandı bağrum ser-be-ser tāb-ı teb-i hicrān ile

lāle-i ḫod-rū:

1. **lāle-i ḫod-rū:**
Gazel 703
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Kendi kendine biten lale II Gelincik.

ʿİẕār-ı dil-bere öykündi lāle-i ḫod-rū
ʿAceb mi ḳorsa anuñ bāġ-bān ocaġına ṣu

[Mf.445:1]

lāle-i küh-sār:

1. **lāle-i küh-sār:**
Gazel 368
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Dağ lalesi, gelincik.

Şevḳ-i ruḫsāruñla yaḳmış lāle-i küh-sār dāġ
Ḳaddüñe dīvāne-i ser-der-hevādur serv-i bāġ

[Mf.220:1]

lāle-i küh-sār-veş:

1. **lāle-i küh-sār-veş:**
Gazel 365
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **-**
Dağ lalesi gibi, gelincik gibi.

Lāle-i küh-sār-veş rifʿat bulurdum Ḥāletī
Yaḳsa bir gün cismüme ol şūḫ-ı āteş-pāre dāġ

lāle-i nuʿmān:

1. **lāle-i nuʿmān:**-*ı*
Gazel 452
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Gelincik çiçeği II Âşığın yüreğindeki yara.

Nigāh itmez aña hergiz gören bir kerre ruḫsāruñ
Bu yüzden dāġ-ı dildür lāle-i nuʿmānı küh-sāruñ

lālenüñ micmeri:

1. **lālenüñ micmeri:** *-n, -i*
Gazel 139
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Lalenin tütsü kabı.

Lālenüñ micmerini bād fürūzān itdi
Dāmenin ṭutsa ʿaceb mi aña dāʾim küh-sār

lāle-ruh:

1. **lāle-ruḫuñ:**-*uñ*
Gazel 803
Mısra: **10**
Lale yanaklı II Sevgili.

Bülbül gül içün Ḥāletiyā naġmeler itdi
Ol lāle-ruḫuñ şevḳi ile söyleye sen de

lāle-ruhsār:

1. **lāle-ruḫsārum:**-*um*
Gazel 230
Mısra: **7**
Lale yanaklı II Sevgili.

Beni terk itdi ol ġonce-dehānum lāle-ruḫsārum
Ḳalan gönlümde ancaḳ ḫār-ı miḥnet dāġ-ı ḥasretdür

[G.396:6, G.413:4]

lāle-şıfat:

1. **lāle-şıfat:**
Gazel 719
Mısra: **4**
Lale gibi.

Her ḳaçan ḫāl-i ruḫuñ ḫāṭıra itsem yārüñ
Sīnemüñ çāki iner lāle-ṣıfat dāmāna

[G.725:2]

lāle-vār:

1. **lāle-vār:**
Gazel 133
Mısra: **10**
Lale gibi.

Ṣaḥrā-yı maḥşer içre çıḳam zīr-i ḫākden
Dāġ-ı derūn u çāk-i birūnumla lāle-vār

[G.217:8, G.271:8]

lāle-veş:

1. **lāle-veş:**
Gazel 637
Mısra: **7**
Lale gibi.

Düşerdi lāle-veş gül ṭaġlara rūyuñ fırāḳıyla
Eger kim ṭutmasaydı ḫārlar gül-şende dāmānın

[G.647:4, G.681:2, G.835:6]

lāle-zār:

1. **lāle-zāra:**-*a*
Müfret 210
Mısra: **1**
Lale bahçesi.

Baḳmazsa lāle-zāra n'ola rind-i bāde-nūş
Virmez ṣafā dil ehline sāġar ki ola boş

lāle-zār ol-:

1. **lāle-zār ol:**-*sa*
Gazel 759
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Lale bahçesi olmak.

Yüzüm gülmez eger rūy-ı zemīn hep lāle-zār olsa
Açılmaz ġonce-i ḳalb-i ḥazīnüm yüz bahār olsa

[G.149:12]

lāle-zār-ı bāġ-ı cennet:

1. **lāle-zār-ı bāġ-ı cennet:**
Kaside 20
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçesinin lâleliği, lale bahçesi.

Nitekim lāle-zār-ı bāġ-ı cennet ihtimāmıyla
Ḳılur pür-zīb ü zīnet meẕheb-i Manṣūr-ı Nuʿmānı

laʿl-gūn:

1. **laʿl-gūn:**
Gazel 573
Mısra: **10**
Kırmızı renkli (gözyaşının kanlı akmaya başlaması bağlamında).

Bilmem ne ṣanʿat eyledi gevher-fürūş-ı ʿışḳ
Elmās-ı eşk-i çeşmümi gösterdi laʿl-gūn

laʿl-i bedahşānī:

1. **laʿl-i bedaḫşānī:**
Kaside 33
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Bedahşan yakutu. (Bedahşan, Yarkent ile Kabil arasında kalan bölgenin ismi olup değerli taşlarıyla ünlüdür).

Felek nā-būd ideydi şeb-çerāġ-ı māh-ı tābānı
Yolunda ḫāk olup kūyında seng olmaḳ recāsıyla

laʿl-i cānān:

1. **laʿl-i cānān:**
Gazel 789
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağı.

Çalışur ḳatlüñde ey dil ġamzeler cān ḥaḳḳına
Yoḫsa söz mi söyledüñ sen laʿl-i cānān ḥaḳḳına

laʿl-i cān-bahş:

1. **laʿl-i cān-baḫş:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 648
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Can veren dudak.

Laʿl-i cān-baḫşından almaz ṣāḳī-i bezmüñ murād
Devr elinden cām-veş baġrı ṭolu ḳan olmayan

[G.156:10]

laʿl-i dil-ber:

1. **laʿl-i dil-ber:**-*den*
Gazel 223
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağı.

Laʿl-i dil-berden cüdā düşsem ʿaceb mi Ḥāletī
Bu neberd-i ʿışḳdur çoḳ kimseler bī-cān yatur

[G.258:1, G.616:10, G.864:9, Mf.322:2]

laʿl-i dil-dār:

1. **laʿl-i dil-dār:**-*ı*
Gazel 270
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin la'l gibi dudağı.

Laʿl-i dil-dārı ḳoyup her kim olursa bāde-nūş
Çihresinde olur āṯār-ı ḥacālet āşikār

[G.350:7]

laʿl-i dil-sitān:

1. **laʿl-i dil-sitān:**-*um*
Gazel 213
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül alan kırmızı dudaklı sevgili.

Ġurūrla dime kim laʿl-i dil-sitānum var
Baña da merḥamet eyle benüm de cānum var

[G.641:1, Mf.88:1]

laʿl-i dür-efşān:

1. **laʿl-i dür-efşān:**-*ı, -n*
Gazel 637
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) inci saçan dudağı.

Neler çekdüm emince dil-berüñ laʿl-i dür-efşānın
Didi İbrām ile ʿāşıḳlar alur ādemüñ cānın

[Mf.399:1]

laʿl-i eşk:

1. **laʿl-i eşk:**-*dür*
Gazel 188
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı yakutu II Kanlı gözyaşı.

Ġam kişverinde rāyic olan laʿl-i eşkdür
Cevher-fürūş-ı ʿaḳl giderse ziyān ider

laʿl-i gūş-vār:

1. **laʿl-i gūş-vār:**
Gazel 270
Mısra: **8**

Kelime Tipi: -
Lal taşından küpe.

Ḫırmen-i ṣabr u ḳarār-ı ʿāşıḳa āteş ṣalar
Aḫker-i sūzān mıdur āyā o laʿl-i gūş-vār

laʿl-i güher-zā:

1. **laʿl-i güher-zā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Cevher yaratan la'l II Sevgilinin cevher saçan kırmızı dudakları.

Eger kim nicedür rūḥ-ı muṣavver bilmek isterseñ
Ḫaṭ-āver olmadan seyr eyle ol laʿl-i güher-zāyı

laʿl-i hāmūş:

1. **laʿl-i ḫāmūş:**-*ı, -n*
Müfret 324
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Suskun ağız.

Laʿl-i ḫāmūşın o şāhuñ vaṣfdur kārum benüm
Gevher-i nā-süftedür maẕmūn-ı güftārum benüm

laʿl-i handān:

1. **laʿl-i ḫandān:**-*un*
Gazel 450
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gülen dudak.

Ḫoḳḳa-i teng olmaġın ol laʿl-i ḫandānuñ senüñ
Birbiri üstine gelmiş dürr-i dendānuñ senüñ

laʿl-i hoş-güvār:

1. **laʿl-i ḫoş-güvār:**
Gazel 202
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tatlı, leziz dudak.

Ḫırmen-i ṣabr u ḳarār-ı ʿāşıḳa āteş ṣalar
Aḫker-i sūzan mıdur āyā o laʿl-i ḫoş-güvār

lāl-i istīlā-yı ḥasret:

1. **lāl-i istīlā-yı ḥasret:**
Mesnevi 9
Mısra: **94**
Kelime Tipi: -
Hasretin ele geçirdiği dilsiz II Âşığın ağzı.

Vücūdum ġarḳa-i deryā-yı ġayret
Zebanum lāl-i istīlā-yı ḥasret

laʿl-i leb:

1. **laʿl-i leb:**-*i, -n*
Gazel 635
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Lal taşı gibi kırmızı dudak II Sevgilinin kırmızı dudakları.

Luṭf idüp laʿl-i lebin öpdüreyim dirse o yār
ʿĀşıḳ-ı ḫaste-dilüñ oluvirür cānından

[G.110:1, G.122:7, G.369:5, G.454:1, G.510:2, G.525:3, G.647:1, G.663:4, G.799:9, Mf.89:1]

laʿl-i leb-i cānān:

1. **laʿl-i leb-i cānān:**
Gazel 792
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yakut renkli dudağı.

Bir ṭutarsa kendüyi laʿl-i leb-i cānān ile
Ḳābil olmaz zindegānī çeşme-i ḥayvān ile

laʿl-i leb-i dil-dār:

1. **laʿl-i leb-i dil-dār:**
Gazel 471
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağının kırmızısı.

Bāde şunmaḳda bize çaḳ bu ḳadar şīvendür
Sāḳiyā ol daḫı laʿl-i leb-i dil-dār degül

[G.686:8]

laʿl-i leb-i nigār:

1. **laʿl-i leb-i nigār:**
Gazel 214
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağının yakutu.

Laʿl-i leb-i nigār ki şīrīn ü sürḫdür
Seyr eyliyen ṣanur ki dehānında ḳandi var

laʿl-i leb-i rūh-efzā:

1. **laʿl-i leb-i rūḥ-efzā:**
Gazel 14
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) cana can katan dudağının la'li (kırmızısı).

Dütün ol ġonce-dehen aġzına zībā yaḳışur
Reng-i āteşdür ol laʿl-i leb-i rūḥ-efzā

laʿl-i leb-i yār:

1. **laʿl-i leb-i yār:**-*i*
Gazel 600
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin lal gibi kırmızı dudağı.

Ṭutar geh dilde gāhī dīdede laʿl-i leb-i yāri
Muḥaṣṣal mübtelā-yı ʿışḳ olanlar gezdürür cānın

[G.690:3]

laʿl-i mey-gūn:

1. **laʿl-i mey-gūn:**-*un*
Gazel 683
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Şarap renkli dudak.

İçersin Ḥāletī dürd-i ġamın ol laʿl-i mey-gūnuñ
Ṣafāsın iller eylerler çeküp derd-i belāsın sen

[G.787:6]

laʿl-i muṣaffā:

1. **laʿl-i muṣaffā:**-*dur*
Gazel 771
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Saf lal II Sevgilinin dudağı.

Ḫayāl-i laʿl-i yārüñ çeşm-i ḫūnīnümdedür dāʾim
O bir laʿl-i muṣaffādur bulunmaz degme kān içre

laʿl-i müẕāb:

1. **laʿl-i müẕāb:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 305
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Erimiş lal gibi olan şarap.

Erbāb-ı şevḳe naʿra ile itdürür mezād
Laʿl-i müẕābını çıḳarup mey-fürūşumuz

[G.560:12, Mf.13:2, G.49:4, G.69:4]

laʿl-i nāb:

1. **laʿl-i nāb:**-*un*
Gazel 304
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Saf yakut II Sevgilinin dudağı.

Laʿl-i nābuñ görmesek ḫāṭır anuñla eglenür
Ḳaldı zīrā bir ramaḳ bu cān-ı ġam-fersūdumuz

[G.50:2, G.52:8, G.65:1, G.405:2, G.460:7, G.538:3, G.607:9, G.717:5, G.881:2, G.892:10, Kt.114:3, Mf.287:2, Mf.491:1]

laʿl-i nāb u cām-ı mül:

1. **laʿl-i nāb u cām-ı mül:**
Gazel 465
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saf lal taşı ile şarap kadehi.

Birbiriyle yaraşur ol laʿl-i nāb u cām-ı mül
Sāḳar-ı ṣahbāya ʿādetdür ḳonulmaḳ berg-i gül

[Mf.302:1]

laʿl-i nigār:

1. **laʿl-i nigār:**
Gazel 207
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağı.

Cānı virsün diyü başuma belālar getürür
Bilmezin tā ki ne virdi alamaz laʿl-i nigār

laʿl-i peykān:

1. **laʿl-i peykān:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **98**
Kelime Tipi: -
Kırmızı ok temreni.

O bir peykān-ı ḫūn-ālūdıdur tīr-i ġam-ı dehrüñ
Degüldür efser-i şāh-ı cihānda laʿl-i peykānı

laʿl-i revān:

1. **laʿl-i revān:**
Gazel 801
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Akan lal dudak, sevgilinin dudakları.

Ḫaṭ-ı ser-sebzi kim laʿl-i revān maḥbesdedür yārüñ
Lebi āb-ı ḥayāta Ḫıżr'dur kim ṣaldı seccāde

laʿl-i revān-baḫş:

1. **laʿl-i revān-baḫş:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 37
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hayat bağışlayan dudak.

Ruḫsārını gör laʿl-i revān-baḫşını seyr it
Olmış ṣanasın mihr ile hem-sāye Mesīḥā

[G.102:5]

laʿl-i rümmānī:

1. **laʿl-i rümmānī:**
Kaside 1
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Nar çiçeği renginde la'l taşı.

Eger bād-ı bahār-ı cūdı irse bāġ-ı dünyāya
Ola naḫl-i enāruñ ḫāṣılı hep laʿl-i rümmānī

laʿl-i sükkerīn:

1. **laʿl-i sükkerīn:**
Gazel 326
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şeker gibi olan lal renkli dudak.

Bulmasun dirseñ ḫalel cānā o laʿl-i sükkerīn
Ḫāletī -i bī-dile itdürme āh-ı cān-güdāz

laʿ-l-i sükker-rīz:

1. **laʿ-l-i sükker-rīz:**-*i*
Gazel 332
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şeker saçan lal gibi dudak.

Dilüñden laʿ-l-i sükker-rīzi düşmez Ḫāletī yārüñ
Cihāna saña beñzer ṭūṭī-i şīrīn-zebān gelmez

laʿl-i şeker-bār:

1. **laʿl-i şeker-bār:**-*un*
Gazel 440
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Şeker saçan lal II Sevgilinin şeker saçan dudakları.

Çoḳ zehrüñi nūş itdi bu Ḫāleti-i şeydā
Olmışdur anuñ ḥaḳḳı ol laʿl-i şeker-bāruñ

[G.588:1, G.627:1]

laʿl-i şeker-ḫā:

1. **laʿl-i şeker-ḫā:**-*lar, -un*
Gazel 411
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şeker çiğneyen yakut gibi dudak.

Aġzuñ açılmaz meger ġāyet de şīrīn olmadan
Biribirine yapışdı laʿl-i şeker-ḫālaruñ

laʿl-i şeker-hand:

1. **laʿl-i şeker-ḫand:**-*i, -n*
Gazel 875
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tatlı gülüşlü dudak.

Bilürdi ṭūṭi-i cān ʿālem-i ervāḥdan yāri
Görüp laʿl-i şeker-ḫandin cihānda āşnā çıḳdı

laʿl-i şekerīn:

1. **laʿl-i şekerīn:**-*ün, -den*
Gazel 649
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Tatlı lal gibi kırmızı dudak.

Laʿl-i şekerīnüñden ayurdı beni devrān
Ney gibi n'ola eyler isem dem-be-dem efġān

laʿl-i şekker-bār-ı yār:

1. **laʿl-i şekker-bār-ı yār:**
Gazel 862
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin şeker saçan dudakları.

Şimdi bildüm Ḥāletī ol laʿl-i şekker-bār-ı yār
Söyledürmiş ādemi ṭūṭī-i gūyālar gibi

laʿl-i şīrīn:

1. **laʿl-i şīrīn:**-*i, -n*
Gazel 881
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Tatlı dudak.

Laʿl-i şīrīnin eger itmek dilerseñ der-kenār
Telḫ-kām olmaḳ gereksin sāġar-ı ṣahbā gibi

laʿl-i tāb:

1. **laʿl-i tāb:**-*un, -ı*
Gazel 524
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Parlak lal II Sevgilinin lal taşı gibi kırmızı ve parlak dudakları.

Gördügi günden ser-i zülfüñle laʿl-i tābuñı
Baş u cāna ḳalmaz olmışdur dil-i ġam-perverüm

laʿl-i yār:

1. **laʿl-i yār:**-*i*
Gazel 413
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin lal gibi kırmızı dudakları.

Dehānından düşürmez laʿl-i yāri Ḥāletī yoḫsa
Senüñ ṭūṭī-i şeker-ḫā mıdur kilk-i güher-bāruñ

[G.517:5, G.851:1]

laʿlüñ meyi:

1. **laʿlüñ meyi:**-*ün, -den*
Gazel 97
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dudağın şarabı II Sevgilinin dudağının şarabı.

Ṭomruġa girmezdi ḳoḳmazdı dehānın her kişi
Olmasa laʿlüñ meyüñden ġonce-i gül-zār mest

[G.389:5]

lāne:

1. **lāne:**
Mesnevi 9
Mısra: **27**
Yuva, kuş yuvası.

İderse murġ-ı bāmuñ lāne maʿmūr
Nesīm-i baḫt olur ḫāşāke mažrūr

lāne-i ġam:

1. **lāne-i ġam:**
Mesnevi 8
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Üzüntü yuvası.

Maḳarr-ı murġ-ı cānum lāne-i ġam
Ġıdā-yı ṣubḥ u şāmum dane-i ġam

lāne-i murġ-ı seher-gāh:

1. **lāne-i murġ-ı seḥer-gāh:**
Mesnevi 9
Mısra: **102**
Kelime Tipi: -
Sabah kuşunun yuvası.

Nesīm-i bāġa āhum olsa hem-rāh
Yanardı lāne-i murġ-ı seḥer-gāh

lāşe-i bed-hˇāh:

1. **lāşe-i bed-ḫˇāh:**-*dan*
Gazel 313
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kötülük isteyen leş, rakip.

Gösterişde gerçi biz çün şīr-i teb-dāruz velī
Lāşe-i bed-ḫˇāhdan ḫālī degüldür mīşemüz

lāşe-i murdār:

1. **lāşe-i murdār:**-*ı*
Kaside 37
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Pis leş.

Lāşe-i murdārı oldı ṭuʿme-i zāġ u zaġan
Düşmen-i bed-ḫˇāhda şimdi ne at ḳaldı ne cān

laṭīf:

1. **laṭīf:**
Kaside 27

Mısra: **15**
Güzel, hoş.

Her ruḫāmı sīne-i sīmīn-i dil-berden laṭīf
Mā-i cārī ḳalb-i erbāb-ı maḥabbetden nişān

lāubālī:

1. **lāübāli:**
Gazel 317
Mısra: **3**
Kayıtsız, çekinmez, hürmetsiz.

Benem ol lāübāli ġuṣṣa-keş kim zehr-i endūhı
Ṭoḳuz cāmıyla nūş itse sipihrüñ telḫ-kām olmaz

[G.324:12]

lā-yaʿḳıl ol-:

1. **lā-yaʿḳıl ol:**-*a*
Gazel 337
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aklı başından gitmek, kendinden geçmek.

Bāde-i ʿışḳ ile şol kimse ki lā-yaʿḳıl ola
ʿÖmri olduḳça daḫı sāġar u peymāne dimez

[Kt.K.3:15]

lā-yefhem:

1. **lā-yefhem:**
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **16**
Akılsız, idrâksiz, cahil.

Bāde-i sāġar-ı ġamdan ben olam lā-yaʿḳıl
Muttaṣıl cām-ı ṣafā nūş ide bir lā-yefhem

lāyık:

1. **lāyıḳ:**
Gazel 89
Mısra: **2**
Layık, yaraşır, münasip.

Ben faḳīre būse-i laʿlüñle virseydüñ ḥayāt
Virmiş olurduñ nişāb-ı ḥüsnüñe lāyıḳ zekāt

[G.348:10, G.378:8, G.439:9, G.494:9, G.704:10, G.720:9, K.1:58, K.7:49, K.9:34, K.10:27, K.11:53, K.15:21, K.35:66, K.36:35, M.3:49, M.8:3, M.8:193, Mf.470:2]

lāyık budur ki:

1. **lāyıḳ budur ki:**
Gazel 511
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Doğrusu budur ki.

Geçmez bu kişver içre metāʿ-ı hüner-verī
Lāyıḳ budur ki beste ṭura bārumuz bizüm

[G.290:3, K.6:67]

lāyık degül:

1. **lāyıḳ degül:**
Gazel 51
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yakışmaz, yaraşmaz, münasip değil.

Mūya dönmiş cismüme nār-ı sitem lāyıḳ degül
Āteş-i ruḥsārdan olsa olursa pīç ü tāb

[G.742:14]

lāyık gör-:

1. **lāyıḳ gör:**-*ür*
Gazel 767
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Uygun görmek, münasip bulmak.

Şol ki bir ḥayvāna āb-ı vuṣlatın lāyıḳ görür
El yu andan çeşme-i ḫurşīd-i bī-hemtā-y ise

lāyık mı:

1. **lāyıḳ mı:**-*dur*
Gazel 354
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hak mıdır, reva mı?

Def gibi gögsüm dögem ben hicr ile lāyıḳ mıdur
Şevḳ-i vaṣluñla ide bezmüñde her bī-gāne raḳṣ

[G.22:3, G.33:9, G.47:1, G.73:3, G.83:5, G.517:7, G.590:7, G.803:2, K.32:67, Kt.K.3:5]

lāyık ol-:

1. **lāyıḳ ol-:**-*maz*
Gazel 384
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hak etmek, yakışmak, uygun olmak.

Yārüñ yoluna cānı revān eylese ʿāşıḳ
Olmaz mı yine vaṣl ile cān bulmaġa lāyıḳ

[G.552:9, K.9:31, K.11:43, K.12:45, K.26:47, K.39:36, T.8:4]

lāyıḳ oldur:

1. **lāyıḳ oldur:**
Gazel 439
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Yaraşan odur ki.

Lāyıḳ oldur ehl-i dil ḥaḳında ol şāh-ı cihān
Her ne fiʿl eylerse taḫtında kerem mużmer gerek

[K.24:62]

lāzım:

1. **lāzımdur:**-*dur*
Gazel 56
Mısra: **1**
Gerekli, elzem.

Mübtelā-yı kişver-i imkāna lāzımdur şarāb
Cins-i hūş u cevher-i dāniş degüldür anda bāb

[G.179:3, G.296:12, G.297:8, G.470:6, G.518:8, G.564:5, G.598:3, G.784:5, K.3:25, K.10:9, K.25:60, K.29:5, K.39.48, M.3:108, Mf.288:2]

lāzım degül:

1. **lāzım degül:**
Gazel 361
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gerekmez.

Besdür āhum yaḳmasun her kevkeb-i nevvār şemʿ
Tengnā-yı ʿāleme lāzım degül tekrār şemʿ

[G.101:10, G.116:6, G.348:2, G.389:14, G.753:6, Mf.218:2, Mf.222:2, K.12:35, Mü.2:16]

lāzım gel-:

1. **lāzım gel:**-*ür*
Gazel 316
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gerekmek, elzem olmak.

Bilmiş ol vāʿiẓ ölünce mübtelā-yı bādeyüz
Defʿ-i ġam lāzım gelür mā-dām kim dünyādayuz

[G.641:10, G.872:3, G.821:4, K.39:30]

lāzım mı:

1. **lāzım mı:**
Gazel 421
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gerekli mi?.

Yaḳup hicr odına pervāne gibi ʿāşıḳ-ı zāruñ
Çerāġ-ı bezm-i aġyār eylemek lāzım mı ruḫsāruñ

lāzım ol-:

1. **lāzım olan:**-*an*
Mesnevi 8
Mısra: **205**
Gerekmek, gerekli olmak, ihtiyaç duyulmak.

Saña lāzım olan ancaḳ duʿādur İcābet ḫod tamām müddeʿādur

[M.8:205, M.7:2, G.47:10, G.682:12, G.695:11, K.25:74, Mf.12:2, Mf.161:2]

lāzime-i devlet-i şāhān-ı kibār ol-:

1. **lāzime-i devlet-i şāhān-ı kibār ol:**-*dı*
Kaside 18
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Ulu padişahların mutluluğu için lazım olmak.

İltifāt-ı ʿulemā raġbet-i şiʿr ü inşā
Oldı hep lāzime-i devlet-i şāhān-ı kibār

leʾāl:

1. **leʾāl:**
Kaside 21
Mısra: **8**
Inciler.

ʿAceb mi ḫalḳa nümāyān olursa ḫayṭ-ı sefîd
Niṣār içün üzerinden bu dem alındı leʾāl

leʾālī:

1. **leʾālīdür:**-*dür*
Mesnevi 5
Mısra: **64**
İnciler.

Biri daḫı ʿAlī-i ʿālīdür
Kendü baḫr ü sözi leʾālīdür

leʾālī ol-:

1. **leʾālī ol-:**-*ur, -lar*
Mesnevi 8
Mısra: **148**
Kelime Tipi: -
İnciler haline gelmek.

Eger olsa Süreyyā silki ḫālī
Olurlar dürc-i fikrümden leʾālī

leʾāli-i şeb-nem:

1. **leʾāli-i şeb-nem:**
Kaside 25
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Çiy tanesi incileri.

Eline girdi çenāruñ leʾāli-i şeb-nem
Temevvüc itmeg ile ṣubḥ-dem yem-i aḫżar

leb:

1. **lebinde:**-*i, -n, -de*
Gazel 6
Mısra: **1**
Dudak.

Lebinde ṣanma kim tebḫāledür yir yir olan peydā
Muraṣṣaʿdur şāhuñ cām-ı laʿli ey dil-i ṣeydā

[G.15:1, G.28:1, G.162:2, G.239:8, G.385:5, G.390:9, G.431:4, G.502:7, G.506:9, G.533:5, G.551:10, G.559:13, G.616:6, G.701:5, G.788:7, G.801:6, G.804:9, K.38:24, Kt.16:4, M.9:112, Mf.7:1]

leb-ā-leb:

1. **leb-ā-lebdür:**-*dür*
Gazel 433
Mısra: **5**
Ağzına kadar dolu.

Merhem-i luṭf ile leb-ā-lebdür
Açsan olmaz mı ḥoḳḳa-i dehenüñ

leb-be-leb ol-:

1. **leb-be-leb ol:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Gazel 354
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ağzına kadar dolu olmak
II Dudak dudağa olmak.

Olmasaydı leb-be-leb ol āfet-i devrān ile
Meclis içre eylemezdi dem-be-dem peymāne raḳṣ

2. **leb-be-leb ol:**-*maz*
Gazel 25
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dudak dudağa olmak.

Leb-be-leb olmaz benümle ol civān-ı ser-firāz
İtdi zīrā ḳāmetüm bār-ı ġam-ı miḥnet dü-tā

leb-ber-leb ol-:

1. **leb-ber-leb ol:**-*a*
Gazel 85
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ağzına kadar dolmuş olmak.

Aceb mi virse dil-i ʿāşıḳa dehānı ṭarab
Şu cāmdur ki ola bāde ile leb-ber-leb

lebe gel-:

1. **lebe gel:**-*dükde*
Gazel 584
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağza gelmek, dile getirilmek.

Varmışam ʿışḳ ile bir ḥāle ki enfās-ı ḥayāt
Lebe geldükde kimi nāle olur kimi enīn

leb-i baḥr:

1. **leb-i baḥr:**-*e*
Kaside 34
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Deniz kenarı, sahil.

Gören kimesne anuñ ḫāk-i pāk-i ḫoş-būyın
Şanur ki çıḳdı leb-i baḥre ʿanber-i sārā

leb-i cānān:

1. **leb-i cānān:**
Gazel 761
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağı.

Ġuṣṣamuz defʿ eylerüz dāʾim leb-i cānān ile
Olmazuz biz Kūh-ken-veş ṣūret-i bī-cān ile

[G.129:1]

leb-i cān-bahş:

1. **leb-i cān-baḫş:**
Gazel 479
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Can veren dudak.

Ġamzesi ḳatlüñe ḳaṣd eylese ġam çekme dilā
Sen hemān ol leb-i cān-baḫş ile bir ḫoşça diril

[Kt.K.3:3]

leb-i cān-perver:

1. **leb-i cān-perver:**-*i, -n*
Gazel 598
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Can veren (bağışlayan) dudak.

Naḳd-i ʿömri ʿarż idüp öpdüm leb-i cān-perverin
Narḫ-ı rūzī üstine aldum o şūḫuñ sükkerin

leb-i cū:

1. **leb-i cū:**-*da*
Gazel 202
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Irmak kıyısı, ırmak kenarı.

Gül-şene gelseñ leb-i cūda biraz seyr eylesek
Biz de olsaḳ ḥāṣılı bir kez senüñle der-kenār

[G.270:5]

leb-i cūy-bār:

1. **leb-i cūy-bār:**-*a*
Gazel 109
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Irmak kıyısı, ırmak kenarı.

Bilmez misin ne güne aḳar göñli ʿāşıḳun
Ey serv varmaduñ mı leb-i cūy-bāra hiç

leb-i deryā:

1. **leb-i deryā:**-*y, -a*
Kaside 10
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Deniz kenarı, kıyı, sahil.

Leb-i deryāya indi ittifāḳī ʿıyş u nūş ehli
Ḳoyuldı rind olanlar zevraḳ-ı zerrīn-i şahbāya

[K.14:27]

leb-i dil-ber:

1. **leb-i dil-ber:**
Müfret 2
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağı.

Leb-i dil-ber ki olmaya ḫaṭ-āver
Odur ger var ise bī-dūd ḥalvā

[Mf.17:1, Mf.126:1]

leb-i dil-dār:

1. **leb-i dil-dār:**-*ı*
Gazel 262
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağı.

Viṣāl ümmīdi olmaz ṭolmayınca ḳan ile baġruñ
Leb-i dil-dārı būs itmez tehī olsa eger sāġar

leb-i gird-āb-ı ġam:

1. **leb-i gird-āb-ı ġam:**-*dur*
Gazel 152
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Keder girdabının kıyısı.

Özgedür baḥr-i ʿışḳ Ḥāletiyā
Leb-i gird-āb-ı ġamdur anda kenār

[Mf.17:2, Mf.166:2]

lebi ġonce:

1. **lebi ġonce:**
Gazel 430
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dudağı gonca (gibi olan sevgili).

Ḳatı teng olmasa ger ey lebi ġonce dehenüñ
Ne içün cān virür elbette çıḳarken süḫanuñ

leb-i ḫaṭ-āver:

1. **leb-i ḫaṭ-āver:**-*i*
Müfret 301
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ayva tüyleri beliren dudak.

ʿĀşıḳ görünce ḳalmadı ḳalbinde hiç emel
Oldı leb-i ḫaṭ-āveri ṣan şerbet-i ecel

leb-i ḫuşk ü dīde-i ter:

1. **leb-i ḫuşk ü dīde-i ter:**-*dür*
Kaside 21
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Kuru dudak ve nemli göz.

Hemān cihānda leb-i ḫuşk ü dīde-i terdür
Ḳanāʿat eyledügüm ḫuşk ü ter ʿale'l-icmāl

lebi ʿīsā:

1. **lebi ʿīşā:**
Gazel 265
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hz. İsa nefesli, ölüyü dirilten ağız II Sevgilinin ağzı.

Bilmiş ol ey dil ölürsem ġam yimem şimden girü
Çünki baña ol lebi ʿĮsā nigārum rāmdur

leb-i laʿl:

1. **leb-i laʿl:**-*i, -n, -de*
Gazel 134
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yakut gibi kırmızı dudak.

Ādemler öldürür leb-i laʿlinde ḫaṭṭ-ı yār
Ḳattāl olur ḳatılsa eger bādeye ġubār

leb-i laʿl-i ḥayāt-efzā:

1. **leb-i laʿl-i ḥayāt-efzā:**-*y, -ı*
Müfret 15
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hayat veren, lal taşı gibi kırmızı dudak.

N'ola şīrīn olursa ḫandesi ol verd-i raʿnānuñ
Bilürsin kim leb-i laʿl-i ḥayāt-efzāyı sükkerdür

[Mf.164:2]

lebi mül:

1. **lebi mül:**
Gazel 883
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dudağı şarap (gibi kırmızı olan sevgili).

Ġayret-i ʿişret-geh-i Cemşīd ola ey Ḥāletī
Ol lebi mül eylese teşrīf eger ġam-ḫāneyi

leb-i şekker-feşān-ı cānān:

1. **leb-i şekker-feşān-ı cānān:**-*ı*
Gazel 837
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin şeker saçan dudakları.

ʿAdū emer leb-i şekker-feşān-ı cānānı
Maḥabbet ehli çekerler ʿazāb-ı rūhānī

leb-i şīrīn:

1. **leb-i şīrīn:**
Gazel 473
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şîrîn'in dudağı; tatlı dudak.

Ol leb-i Şīrīn ü ol Leylā ṣaçuñla dōstum
Kimisin ʿāşıḳlaruñ kūha kimin ṣahrāya ṣal

leb-i şīrīn ü leylī-i zülf:

1. **leb-i şīrīn ü leylī-i zülf:**-*ün*
Gazel 85
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dudağın tatlılığı ve saçın siyahlığı.

Ẓuhūr idüp leb-i ŞĮrīn ü Leylī-i zülfüñ
Ḫarāba vardı diyār-ı ʿAcem sevād-ı ʿArab

leb-i ṭāliʿ:

1. **leb-i ṭāliʿ:**
Mesnevi 8
Mısra: **93**
Kelime Tipi: -
Talihin dudağı.

Leb-i ṭāliʿ ferāmūş-ı tebessüm
Dehān-ı nā-murādı bī-tekellüm

leb-i yār:

1. **leb-i yār:**
Gazel 437
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağı.

Leb-i yār almaġ ile cānı ḳanāʿat ḳılmaz
Beñzer ol dāyine kim ribḥini ister vāmuñ

[Mf.245:1]

lebin dişle-:

1. **lebin dişle:**-*r*
Gazel 833
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dudaklarını ısırmak.

Maḥabbet ehlini gördükçe elbette lebin dişler
Ṭuyurmaz ḫāṣılı laʿlinde olan zaḫm-ı dendānı

lebleri ʿīsā:

1. **lebleri ʿişā:**
Gazel 412
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dudakları Hz. İsa (gibi can veren sevgili).

Ne var ey lebleri ʿĮsā biraz mevtāyı söyletseñ
Ḳosan ʿarż itse erbāb-ı maḥabbet saña aḥvālüñ

[G.843:2]

leblerin aç:-

1. **leblerin aç:**-*up*
Gazel 866
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dudaklarını açmak.

Ol dem ḳanı ki Ḥāletiyā leblerin açup
Kārum hemīşe nūş-ı leb-i ḫoş-güvār idi

leblerüñ şevḳi:

1. **leblerüñ şevḳi:** -*y*, -*le*
Gazel 614
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin şarap gibi kırmızı) dudağının arzusu.

Leblerüñ şevḳiyle Mecnūn olsa cānā Ḥāletī
Başı üstünde ṭutar murġān-ı ervāḥ āşiyān

leb-rīz ol-:

1. **leb-rīz ol:**-*updur*
Gazel 175
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ağzına kadar dolu olmak.

Dür-i maʿnā ile leb-rīz olupdur lücce-i ṭabʿum
Zebānum Ḥāletī ol lücceden gūyā ki bir dildür

[G.53:4]

leb-rīz-i āb-ı rūy:

1. **leb-rīz-i āb-ı rūy:**
Gazel 130
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yüz suyu, itibar ile dolu.

Leb-rīz-i āb-ı rūy idi çāh-ı ḳanāʿatüm
Ḫuşk itdi āḫir anı dūlāb-ı bī-ḳarār

leb-rīz-i nemek-dān it-:

1. **leb-rīz-i nemek-dān it:**-*di*
Gazel 849
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ağzına kadar dolu tuzluk haline getirmek.

Çoḳluġın zaḫm-ı dilüñ gördi nemek-pāş-ı ḳażā
Dehen-i dil-beri leb-rīz-i nemek-dān itdi

lebüñ esrārı:

1. **lebüñ esrārı:** -*n*, -*a*
Gazel 242
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) dudağının sırları II (Sevgilinin) esrar gibi sarhoş edici dudağı.

Lebüñ esrārına dānā beġāyet az olur cānā
Çoġı ʿuşşāḳ-ı miḥnet-dīdenüñ vuṣlatda ḥayrāndur

lebüñ yāḳūtı:

1. **lebüñ yāḳūtı:** -*n*, -*a*
Gazel 555
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dudağın yakutu II Sevgilinin kırmızı dudağı.

Dōstum ġayra ḳıyās itme derūnum āteşin
Eyliye belki lebüñ yāḳūtına bir gün ziyān

legençe:

1. **legençe:**
Müfret 16
Mısra: **2**
Küçük leğen.

Cümle bānū-yı muʿaẓẓamları İstanbul'uñ
Başda şimdi legençe götürür cāriye-vār

[Mf.165:2]

leʾīmān-ı zamān:

1. **leʾīmān-ı zamān:**-*un*
Gazel 388
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Devrin aşağılığı.

Ya bu ḫırmenden miṣāl-i kehrübā ḳaldurma kāh
Ya leʾīmān-ı zamānuñ minnetin ṭaġlarca çek

[G.693:10]

leke:

1. **leke:**
Gazel 762
Mısra: **4**
Günah kiri.

Vāʿiẓ-i şehr içüp döke ṣaça ṣahbāyı
Eylemiş cāme-i taḳvāyı mülevves o leke

2. **leke:**
Müfret 171
Mısra: **2**
Kir.

Şol deñlü kīni var ki ʿadūnuñ ṣafā ider
Ursaydı pāyı baña leke durmadan figār

leked kūb-ı zamān-ı bī-emān:

1. **leked kūb-ı zamān-ı bī-emān:**-*am*
Mesnevi 9
Mısra: **107**
Kelime Tipi: -
Zalim feleğin ayakları altında çiğnenmiş.

Leked kūb-ı zamān-ı bī-emānam
Nefir-i ʿāmm-ı ġamdan ḫıyre-cānam

leked ur-:

1. **leked ur-:**-*mak*, -*da*, -*dur*
Gazel 121
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çifte atmak.

Raḫş-ı bed-ḫūy-ı felek urmaḳdadur dāʾim leked
Uġramaz hergiz anuñ yanına erbāb-ı ḫıred

leked yi-:

1. **leked yi:**-*r, -sin*
Gazel 126
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çifte yemek, atın çiftesine maruz kalmak.

Başuñ irse göklere rifʿatle maġrūr olma kim
Tevsen-i bed-ḫūy-ı gerdūndan ṣaḳın yirsin leked

[K.31:29]

leked-i ḳahr-ı ʿadū:

1. **leked-i ḳahr-ı ʿadū:**
Gazel 315
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Düşmanın eziyet çiftesi.

N'ola gülsek leked-i ḳahr-ı ʿadū geldükçe
Ḥāletī pā-zede-i tevsen-i gerdūnuz biz

leked-kūb ol-:

1. **leked-kūb ol:**-*ur*
Gazel 756
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayaklar altında ezilmek.

Her gāh leked-kūbuñ olur rāh-ı ġamuñda
ʿĀṣıḳ irişür niçe ṣafāya ḳademüñde

[Mf.489:1]

leked-kūb-ı cefā ol-:

1. **leked-kūb-ı cefā ol:**-*du, -k*
Gazel 96
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Eziyet görerek ayaklar altında ezilmek.

Ayaḳlanmaḳ murād itdükçe biz ayaḳladı devrān
Leked-kūb-ı cefā olduḳ umarken sāġar-ı ʿişret

leked-kūb-ı ġam-ı luṭf:

1. **leked-kūb-ı ġam-ı luṭf:**-*un*
Gazel 871
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Lütuf kederinin ayakları altında ezilme, sevgiliden lütuf görme.

Leked-kūb-ı ġam-ı luṭfuñ dil-i şeydāya degmez mi
Ṭarīḳ içre benüm de pāyuma bir pāye degmez mi

leked-kūb-ı murġ ol-:

1. **leked-kūb-ı murġ ol:**-*sa*
Gazel 258
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kuşun (bülbülün) ayakları altında ezilmek.

Ḳılur daʿvī-i ser-bülendī senüñle
Revādur leked-kūb-ı murġ olsa ʿarʿar

leked-kūb-ı şaʿve:

1. **leked-kūb-ı şaʿve:**-*den*
Gazel 292
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kuyruksallayan kuşunun ayakları altında ezilmek.

Ol şeh ki ʿadli ile leked-kūb-ı şaʿveden
Olur ġarīḳ-i ḫūn ser-i şāhīn-i cān-şikār

lemʿa:

1. **lemʿa:**
Gazel 591
Mısra: **8**
Parıltı, damla II İlahi, beşeri aşka dair ufacık bir etki.

Ẓann iderdüm ben ki hep dünyā evi tārīk ola
Almadan bir lemʿa göñlüm nūr-ı ʿışḳ-ı pākden

lemʿa-i envār-ı maḥabbet:

1. **lemʿa-i envār-ı maḥabbet:**
Gazel 101
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgi ışığının parıltısı.

Āyīne-i dil ṣāf olalı jeng-i kederden
Berḳ urdı hemān lemʿa-i envār-ı maḥabbet

lemʿa-i ḫurşīd-i cemāl:

1. **lemʿa-i ḫurşīd-i cemāl:**
Gazel 463
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güzel yüzün güneşinin ışığı.

Jāle-i nergisi erbāb-ı ġamuñ dāʾim olur
Kesemez anı meger lemʿa-i ḫurşīd-i cemāl

lemʿa-i ḫurşīd-i ṣafā:

1. **lemʿa-i ḫurşīd-i ṣafā:**-*dur*
Gazel 300
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Mutluluk güneşinin parıltısı.

Lemʿa-i ḫurşīd-i ṣafādur müdām
ʿĀṣıḳ-ı zārı ḳomayan tīre-rūz

lemʿa-i mihr-i cemāl:

1. **lemʿa-i mihr-i cemāl:**-*i, -n, -den*
Gazel 89
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güzel yüzün güneşinin parıltısı II Sevgilinin yüzünün parlaklığı.

Māʾilüm bir ḫūba kim deryūze-i envār ider
Lemʿa-i mihr-i cemālinden dem-ā-dem şeş-cihāt

lemʿa-i tīġ:

1. **lemʿa-i tīġ:**
Kıt'a 28
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kılıç parıltısı.

Lemʿa-i tīġ nūr-ı çeşmümdür
Tīr-i miḥnet sürūr-ı sīnemdür

leng ol-:

1. **leng ol-:**-*an*
Gazel 141
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aksak olmak, topal olmak.

Pūye-i bāddadur feyż-i ṭarīḳ-i ġam-ı ʿışḳ
İremez menzile çün leng olan kām-şümār

lenger:

1. **lengeri:**-*i*
Gazel 725
Mısra: **5**
Gemi demiri, çapa.

Lengeri dāḫil-i keştīye alurlar gūyā
Yāsemen kim dökilür zevraḳ-ı pür-ṣahbāya

[G.172:9, Mf.461:2]

lenger şal-:

1. **lenger şal:**-*dı*
Gazel 663
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
(Gemi) demirlemek, demir atmak.

Zevraḳ-ı mey devr ider oldı yem-i aḫżar çemen
Şaldı lengerler aña bir niçe yirden yāsemen

[G.673:11, K.28:40, Mf.422:2]

lenger-i fülk:

1. **lenger-i fülk:**-*ün*
Kaside 35
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Geminin çapası.

Eyledi aʿdā-yı dīn ü devleti ḳahruñ zebūn
Lenger-i fülküñ şalup her yaña çengāl-i ʿiḳāb

lenger-i ṣabr u ḳarār:

1. **lenger-i ṣabr u ḳarār:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 851
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sabır ve tahammül çapası.

Çün gördi bār-ı keşti-i dilden şikāyetüm
Ḳaldurdı yār lenger-i ṣabr u ḳarārını

lerzān ol-:

1. **lerzān ol:**-*up*
Gazel 634
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Titremek.

Göre naḳḳāş-ı Çīn ger ol büt-i nā-mihr-bān şeklin
Olup lerzān bozardı ṣūret-i deyrüñ hemān şeklin

[K.14:72]

lerze:

1. **lerze:**
Gazel 59
Mısra: **2**
Titreme.

Şöyle olmış bāde-i ʿışḳıyla ol şūḫuñ ḫarāb
Refte refte lerze peydā itdi dest-i āftāb

[G.375:13, K.8:52]

lerze düş-:

1. **lerze düş:**-*me, -y, -e*
Gazel 64
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Titreme gelmek, titremeye başlamak.

ʿĀşıḳ ki āh-ı serd ide kimdür ki gūş idüp
Cismine lerze düşmeye cānına ıżṭırāb

lerze ṭut-:

1. **lerze ṭut:**-*dı*
Kaside 31
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Korkudan titremek.

Tīġ-i Behrām'ı görünce Zāl-i gerdūn ḫavf idüp
Lerze ṭutdı şol ḳadar kim düşdi dūşından siper

lerze vü raʿşe:

1. **lerze vü raʿşe:**-*si*
Kaside 7
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Titreme ve titreyiş.

Eger kim ṣarṣar-ı ḳahruñ vezān olmasa dünyāda
Zemīnüñ lerzesi vü raʿşesi olmazdı deryānuñ

lerze-i dest:

1. **lerze-i dest:**-*üm, -e*
Gazel 71
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Elin titremesi.

Lerze-i destüme sebep şurb-ı müdām ṣanmañuz
Tāb-ı ġam-ı zamāneden ẓāhir olur tenümde teb

lerzende:

1. **lerzendeyem:**-*y, -em*
Gazel 666
Mısra: **8**
Titreyen, titrek.

Nev-bahār-ı ʿālem-i vuṣlatda bīm-i hicrden
Muṭṭaṣıl lerzendeyem mānend-i evrāḳ-ı ḫazān

leşker:

1. **leşkerüm:**-*üm*
Gazel 500
Mısra: **3**
Asker.

Benem o şāh-ı maḥabbet ki leşkerüm ġamdur
Belā-yı firḳat-i dil-dārdur sipeh-dārum

[K.37:17]

leşker çek-:

1. **leşker çek:**-*ince*
Kaside 25
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -

Asker göndermek, ordu sevk etmek.

Bu faṣl içinde ḳaçup berf düşdi küh-sāre
Çekince şāh-ı bahār üstine anuñ leşker

leşker-i encüm:

1. **leşker-i encüm:**
Kaside 12
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Yıldız askeri.

Leşker-i encüm yaturken ḫayme-i eflākde
Şīhe-i raḫş-ı nehībinden tutar lā-büd girān

leşker-i endūh u ġam:

1. **leşker-i endūh u ġam:**
Müfret 411
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Üzüntü ve sıkıntı askeri.

Leşker-i endūh u ġam maġlūb iderdi her zamān
Ḳulle-i burc-ı ṣafāda itmesem gāhī duḫān

leşker-i endūh u miḥnet:

1. **leşker-i endūh u miḥnet:**
Gazel 346
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gam ve keder askeri.

Eylemez bir cānibe hergiz ʿazīmet şāh-ı ʿışḳ
Leşker-i endūh u miḥnet olmayınca pīş ü pes

[K.41:52]

leşker-i ġam:

1. **leşker-i ġam:**
Kıt'a 65
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gam askeri.

Ḳulle-i burc-ı bedende dem-be-dem āteş yaḳup
Leşker-i ġam geldügin eṭrāfa iʿlām eylerüm

leşker-i ġuṣṣa:

1. **leşker-i ġuṣṣa:**-*y, -la*
Gazel 62
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gam askerleri.

Cām-ı ṣarāb leşker-i ġuṣṣayla cenk içün
Miġfer geyer hemīşe görinen degül ḥabāb

[G.64:7]

leşker-i nev-rūz:

1. **leşker-i nev-rūz:**
Kaside 2
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İlkbahar askerleri.

Seḥer ki leşker-i Nev-rūz çıḳdı ṣaḥrāya
Şitā memāliki ser-cümle vardı yaġmāya

leşker-i ṣabr u sükūn:

1. **leşker-i ṣabr u sükūn:**
Gazel 251
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sabır ve sakinlik askeri.

ʿArṣa-i dilden çözüldi leşker-i ṣabr u sükūn
Gördiler kim mū miyānuñdan çözülmek yoḳ kemer

leşker-i şeb-nem:

1. **leşker-i şeb-nem:**
Kaside 33
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Çiy tanesi askeri.

Yine mülk-i çemen-zār üzre düşdi leşker-i şeb-nem
Yine bād-ı ṣabā feth eyledi şehr-i gül-istānı

leşker-keş-i nāz ol-:

1. **leşker-keş-i nāz ol-:**-*ur*
Gazel 165
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -

Naz askeri olmak, nazlanmak.

Ḳaçan ol şāh olur leşker-keş-i nāz
Nigāh-ı çeşminüñdür cümle tedbīr

leṭāfet:

1. **leṭāfetde:**-*de*
Gazel 323
Mısra: **3**
Latiflik, güzellik, hoşluk.

Leṭāfetde o meh-rū pençe-i ḫurşīdi burmışdur
O bir ḫurşīddür kim kimse anuñ pençesin burmaz

[G.491:3, G.538:7, G.835:7]

leṭāfet āsmānı:

1. **leṭāfet āsmānı:**-*n, -da*
Müseddes 2
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Güzellik gökyüzü.

Benüm ey gül-şen-i ḫüsn ü melāḥatde gül-i alum
Leṭāfet āsmānında meh ü ḫurşīd-tims̱ālüm

leṭāfet nişānı:

1. **leṭāfet nişānı:**-*dur*
Gazel 235
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzellik belirtisi.

Zülfi ḫamında ḫaddi leṭāfet nişānıdur
Maġribde ṭoġsa mihr ḳıyāmet nişānıdur

leṭāfet vir-:

1. **leṭāfet vir:**-*di*
Kaside 25
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzellik vermek.

Şu deñlü virdi leṭāfet cihāna sebze-i ter
İnerdi bulsa zemīne ġazāle-i ḫāver

leṭāfet-i sūḳ-ı melāḥat-i taʿbīr:

1. **leṭāfet-i sūḳ-ı melāḥat-i taʿbīr:**
Kaside 17
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
İfadenin güzellik çarşısının hoşluğu.

Benem o şāʿir-i māhir ki dir gören naẓmum
Zihī leṭāfet-i sūḳ-ı melāḥat-i taʿbīr

levārim ḳıl-:

1. **levārim ḳıl:**-*sa*
Kıt'a 106
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kürekleri havaya kaldırarak gidişi durdurmak.

Levārim ḳılsa ceng iderken olur
Şāhid-i fetḥe şāne-i gīsū

levendāne:

1. **levendāne:**
Gazel 315
Mısra: **3**
Levende yakışır biçimde, yakışıklı ve gösterişli bir tarzda.

Bir levendāne güzel itse ẓuhūr elbette
Ḥüsnine şīfteyüz ṭarzına meftūnuz biz

levḥ ü ḳalem:

1. **levḥ ü ḳalem:**-*den*
Kıt'a 71
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kağıt ve kalem.

Her ne ẓuhūr iderse elinden ẓuhūr ider
Kef ü benānı levḥ ü ḳalemden virür nişān

levḥ-i cihān:

1. **levḥ-i cihān:**-*dan*
Gazel 239
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünya yüzeyi.

Eşʿārını hep ġayrılaruñ levḥ-i cihāndan
Maḥv itdi bugün Ḥāletiyā bu ġazel-i ter

[K.38:4]

levḥ-i dil:

1. **levḥ-i dil:**-*üm, -den*
Gazel 234
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül levhası, gönül sayfası.

Ne dirlerse disünler bāde bir āb-ı muṣaffādur
Benüm levḥ-i dilümden muṭṭāṣıl maḥv-ı nuḳūş eyler

levḥ-i dil-i dil-ber:

1. **levḥ-i dil-i dil-ber:**-*den*
Gazel 661
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin gönül sayfası.

Ne ḳadar aḳsa yaşuñ çeşme-i çeşm-i terden
Gitmeye naḳş-ı cefā levḥ-i dil-i dil-berden

levḥ-i ḥāṭır:

1. **levḥ-i ḥāṭır:**-*da*
Kaside 28
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Gönül levhası.

Yazar dil ehlini elbette levḥ-i ḥāṭırda
Ḳaçan ki eyliye erbāb-ı ḥāceti defter

levḥ-i mezār:

1. **levḥ-i mezār:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 335
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Mezar taşındaki yazı.

Aluruz dāʾim varup levḥ-i mezārından sebaḳ
Fen-i ʿışḳ içre bizüm Ferhād'dur üstādumuz
[G.381:10]

levḥ-i sīmīn-ber:

1. **levḥ-i sīmīn-ber:**-*i*
Gazel 807
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gümüş göğüslü sayfa, temiz levha.

Levḥ-i sīmīn-beri vefḳ-i murād-ı dildür
Görinürken raḳamum mihr ü vefādan sāde

levḥ-i sīne:

1. **levḥ-i sīne:**-*de, -ki*
Gazel 60
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönül sayfası.

Hep gitdi levḥ-i sīnedeki naḳş-ı māsivā
Peykān-ı tīri sūz-ı dilümden olunca āb

[G.62:13]

levḥ-i sīne-bend-i raḥş:

1. **levḥ-i sīne-bend-i raḥş:**-*ı, -n, -a*
Kaside 11
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Atın göğüs bağının yüzeyi.

Beñzedürdüm māhı levḥ-i sīne-bend-i raḥşına
Silmemiş olsaydı nūrın şeh-per-i Rūḥü'l-emīn

levḥ-i taʿlīm:

1. **levḥ-i taʿlīm:**-*i, -n*
Gazel 822
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Talim defteri.

Gün olmaz yaḳmaya biñ levḥ-i taʿlīmin Aristū'nuñ
Debistān-ı fenānuñ özgedür ṭıfl-ı nev-āmūzı

[G.832:7]

leyl ü nehār:

1. **leyl ü nehār:**
Gazel 209
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gece ve gündüz.

Ḫaṭ degül ceyş-i melāḥat geçmeden leyl ü nehār
Ẓāhir olur şāh-rāh-ı ḥüsn-i dil-berden ġubār

leylā:

1. **leylā'ya:**-*y, -a*
Gazel 401
Mısra: **4**
Leyla ile Mecnun hikayesinin kadın kahramanı.

Kāsesin ḳırdı ṭutarken ser-i bī-devletini
Ġāyet incindügi Leylā'ya budur Mecnūn'un

2. **leylā:**
Gazel 634
Mısra: **10**
Leyla ile Mecnun hikayesinin kadın kahramanı.

İkisinüñ de rūḥın şād ḳılmış ḫayra girmişdür
Yazan Leylā ile bir yirde Ḳays-ı nā-tüvān şeklin

[G.848:7, M.4:18, G.828:5, G.239:7]

leylā şaç:

1. **leylā şaç:**-*un, -la*
Gazel 473
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Siyah saç.

Ol leb-i Şīrīn ü ol Leylā şaçuñla dōstum
Kimisin ʿāşıḳlaruñ kūha kimin ṣahrāya ṣal

leylā-hırām:

1. **leylā-ḫırām:**
Tahmis 1
Mısra: **19**
Leyla gibi nazlı nazlı salınan sevgili.

Niçe bir deşt-i belā vü ġamda ey Leylā-ḫırām
Gird-bād-āsā gezem Mecnūn-ı ser-gerdān olup

leylā'nuñ nāḳası:

1. **leylā'nuñ nāḳası:**-*dur*
Gazel 400
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Leyla'nın dişi devesi.

Ḫār-ı āzār-ı dilüñ kimseye ey Ḳays açma
Anı defʿ eyliyecek nāḳasıdur Leylā'nuñ

leylā-veş:

1. **leylā-veş:**
Müfret 295
Mısra: **1**
Leyla gibi.

Yine Leylā-veş süründi rūyına gül-güne gül
Bülbül-i şeydāyı döndürse n'ola Mecnūn'a gül

leylā-yı sipihr:

1. **leylā-yı sipihr:**
Gazel 630
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün siyahlığı, kötü talih.

Ḳaṣd ider başumuza ḫayf ki Leylā-yı sipihr
Ḳırmasa kāsemüzi geçdük idi aşından

leylā-yı zülf-i dil-ber:

1. **leylā-yı zülf-i dil-ber:**-*e*
Gazel 298
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçının karası.

Leylā-yı zülf-i dil-bere Mecnūn-ı ġam-keşüz
Ey Ḫāletī n'içün idelüm ḳıṣṣamı dırāz

leyle-i berāt ol-:

1. **leyle-i berāt ol-:**-*dı*
Gazel 102
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Berat gecesi (gibi) olmak (Berat sözcüğünün "Osmanlı Devleti'nde bir kimseye nişan, rütbe, memûriyet veya herhangi bir imtiyaz verildiğini bildiren ferman" anlamına da beyitte gönderme yapılmıştır.).

Menşūr-ı ḥüsne ḳaşları ṭuġrā-yı bī-miṣāl
Zülf-i siyāhı oldı anuñ leyle-i Berāt

leyle-i zulmā:

1. **leyle-i ẓulmā:**-*da, -y, -uz*
Gazel 316
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Karanlık gece.

Rūzumuz tār oldı dūd-ı sīneden ey Ḫāletī
Meşʿal-i āhuñ yetişdür leyle-i ẓulmādayuz

[K.26:51]

lezīz:

1. **leẕīẕ:**
Gazel 129
Mısra: **14**
Lezzetli, tatlı.

Her çıḳan ḥoḳḳa-i laʿlüñde o şīrīn dehenüñ
Fiʿl-meṣel zehr ise de biz görürüz anı leẕīẕ

lezīz gel-:

1. **leẕīẕ gel:**-*se*
Gazel 129
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Lezzetli gelmek; hoş gelmek, hoşlanmak.

ʿĀşıḳa gelse revādur leb-i cānānı leẕīẕ
Çün olur her kişiye kendüsinüñ cānı leẕīẕ

[G.129:6, G.129:10, G.770:]

lezīz it-:

1. **leẕīẕ it:**-*e*
Gazel 129
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Lezzetli hale getirmek.

Ġam-ı laʿlüñle revān itdügün eşk-i çeşmüm
İde bir ḳaṭresi biñ lücce-i ʿummānı leẕīẕ

lezīz ol-:

1. **leẕīẕ ol:**-*ur*
Gazel 129
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Lezzetli olmak.

ʿĀşıḳa gelse revādur leb-i cānānı leẕīẕ
Çün olur her kişiye kendüsinüñ cānı leẕīẕ

[G.129:8, G.129:12]

lezzet:

1. **leẕẕetin:**-*i, -n*
Gazel 693
Mısra: **12**
Lezzet, tat, zevk.

Müstedām olsun […] ol dil ki inkār eyledi
İmtiḥān-ı ḫıżr ile āb-ı ḥayātuñ leẕẕetin

lezzet al-:

1. **leẕẕet al:**-*ma, -sa*
Kaside 23
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Tat almak.

Eger almasa leẕẕet üstüḫˇān-ı ḫˇān-ı cevrinden
Hümā-yı ʿizz ü devlet dem-bedem olmazdı mihmānuñ

lezzet ile:

1. **lezzet ile:**
Gazel 513
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Zevkle, afiyetle.

Ḫˇān-ı ġamdan ne naṣīb olsa yisün lezzet ile
Virüp esrār-ı ḳażā-yı dili ḥayrān idelüm

lezzet ḳalma-:

1. **leẕẕet ḳalma:**-*dı*
Gazel 858
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Tat kalmamak.

Keşret-i bārān-ı ġamdan oldı bu gül-şen ḫarāb
Mīve-i ümmīdi ġāyet bozdı leẕẕet ḳalmadı

lezzet-i güftār:

1. **leẕẕet-i güftār:**
Gazel 556
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Sözün lezzeti II Tatlı söz.

Al ṭūṭīdür lisānum leẕẕet-i güftār ile
Kendüsin beñzetmesün baña ʿadū-yı bed-zebān

[G.588:2, G.627:2]

libās:

1. **libāsını:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 1
Mısra: **25**
Etek, dağ eteği.

Kūhuñ eyler libāsını ḫārā
Geyürür ḫāke ḥulle-i ḥaḍrā

[G.398:6, G.403:5, G.484:4, G.551:13, G.835:6, K.15:12]

2. **libāsın:**-*ı, -n*
Kaside 3
Mısra: **5**
Elbise II Gül yaprakları.

Peyk-i ṣabāya cümle libāsın virürdi gül
İrgürse maḳdeminden eger gül-şene peyām

libās-ı mātem geydür:

1. **libās-ı mātem geydür:**-*ür*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Matem elbisesi giydirmek (Şiirlerin karamsar olması bağlamında).

Günde biñ kez ölürin ġamdan anuñçün dāʾim
Geydürür sözlerüme ḫāme libās-ı mātem

libās-ı naẓm:

1. **libās-ı naẓm:**
Gazel 126
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Nazım elbisesi.

Şöyle geydür Ḥāletī aña libās-ı naẓmı kim
Şāhid-i maʿnāya meftūn olsun erbāb-ı ḫıred

libās-ı ṣabr:

1. **libās-ı ṣabr:**-*um, -ı*
Kaside 30
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Sabır elbisesi.

Gül-i gül-zār-ı ḫüsnüñden daḫı būy almadan cānā
Libās-ı ṣabrumı ṣad pāre ḳıldı ḫār-ı hicrānuñ

libās-ı ten:

1. **libās-ı ten:**-*i*
Kaside 42
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Ten elbisesi. II Vücut, beden.

ʿAceb ya ben niçe bir beklerin bu zindānı
Ṣafā-yı ḫāṭır ile mevt şerbetin içeyin

libās-ı teni al-:

1. **libās-ı teni al-:**-*ur*
Gazel 220
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -

Beden elbisesini almak, öldürmek.

Bir gün alur libās-ı teni öldürüp seni
Cellād-ı dehr ġāyet ile bī-emāndur

liḥāf:

1. **liḥāf:**
Müfret 224
Mısra: **2**
Yorgan.

Ol şeh-i ḥüsnüñ dem-ā-dem ʿāşıḳān-ı sīne-şāf
Pāye-i dīvārını hem pister eyler hem liḥāf

līk:

1. **līk:**
Gazel 122
Mısra: **9**
"Ama, fakat, lakin" anlamlarında bağlaç.

Dūd-ı dilümle ḫāne-i ʿālem pür oldı līk
Yoḳ revzen-i ümmīdüme hiç ruḫṣat-ı güşād

[G.122:9, G.148:9, G.202:5, G.466:2, G.885:1, K.24:58, Mf.81:1, Mf.138:1, Mf.511:1, Mf.594:1]

liḳā:

1. **līḳa:**
Gazel 89
Mısra: **8**
İs mürekkebi hokkalarına konulan ham ipek.

Ẓāhir oldı şanmañuz yārüñ zenaḫdānında ḫaṭ
Līḳa çıḳmışdur nigūn olmaḳla ol sīmīn-devāt

līkin:

1. **līkin:**
Gazel 786
Mısra: **3**
Ama, fakat, lakin.

Belā-yı derd-i ʿışḳ-ı yāra dārū ṣabrdur līkin
Bulunmaz ol diyār-ı miḥnet-ābād-ı maḥabbetde

lisān:

1. **lisānını:**-*ı, -n, -ı*
Kaside 3
Mısra: **31**
Dil.

Ḳatʿ itdi tīġi düşmen-i dīnüñ lisānını
Ṣāḥib-ḳıranlıġında anuñ ḳalmadı kelām

[K.38:57, Trk.B.1:132, G.556:13]

2. **lisānum:**-*um*
Gazel 556
Mısra: **13**
Dil II Güzel şiir yazma yeteneği.

Al ṭūṭīdür lisānum leẕẕet-i güftār ile
Kendüsin beñzetmesün baña ʿadū-yı bed-zebān

lisān-ı ḥāl:

1. **lisān-ı ḥāl:**
Kaside 28
Mısra: **88**
Kelime Tipi: -
Gönül dili (sözle değil hâl ve davranışla anlatma).

Duʿā evānı teveccüh zamānıdur şimdi
Lisān-ı ḥāl gerekdür bu ḳıyl ü ḳāli gider

[M.8:97]

lisān-ı top:

1. **lisān-ı top:**
Gazel 62
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
(Kalelere atılan) topların dili.

Kibāre sūʿı ḳaṣdüñ olduğın bār-āver āteş
Ḳılāʿ üzre lisān-ı topile bürc u beden söyler

livā:

1. **livāsın:**-*sı, -n*
Gazel 597
Mısra: **2**
Sancak, bayrak.

ʿArż eylemeden ceyş-i cihāngīr belāsın
Şāh-ı ḫıredüñ ʿışḳ nigūn itdi livāsın

[K.2:29, K.6:37, Kt.86:3, Mf.119:1]

livā-yı ahmed-i muhtār:

1. **livā-yı aḥmed-i muḫtār:**
Kaside 8
Mısra: **84**
Kelime Tipi: -
Hz. Peygamber'in sancağı.

ʿİnān-ı iḫtiyār-ı raḫş-ı gerdūn ola destüñde
Livā-yı Aḥmed-i Muḫtār ola mā-dām kim vālā

livā-yı ceyş:

1. **livā-yı ceyş:**-*i, -n, -e*
Kıt'a 8
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ordunun bayrağı.

Sensin ol kim naʿl-i zerrīn-i sütūrın bulsa ger
Mehçe eylerdi livā-yı ceyşine Efrāsyāb

livā-yı dūd-ı āh:

1. **livā-yı dūd-ı āh:**-*um, -la*
Gazel 375
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
(Âşığın) âh dumanının sancağı.

Şāh-ı encüm lerzeden ḫālī degüldür Ḥāletī
Ben livā-yı dūd-ı āhumla olaldan mīr-i ʿışḳ

[G.579:4]

livā-yı himmet ü iḥsān:

1. **livā-yı himmet ü iḥsān:**-*ı*
Kaside 28
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve yardım bayrağı.

Livā-yı himmet ü iḥsānı şöyle vālādur
Ki mehçesi felek üstündeki hilāle deger

livā-yı ḳāmet:

1. **livā-yı ḳāmet:**
Gazel 785
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Boy bayrağı.

Ol livā-yı ḳāmet üzre perçemüñ bī-iştibāh
Bir müdevver muṣḥafa beñzer ki cildi var siyāh

livā-yı şāh-ı cem-cāh:

1. **livā-yı şāh-ı cem-cāh:**-*un*
Kaside 9
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Cem mertebeli padişahın sancağı.

Budur Ḥaḳ'dan recāmuz kim livā-yı şāh-ı Cem-cāhuñ
Dem-ā-dem muṣḥaf-ı tevfīk ola ḥırz-ı nigeh-dārı

liyākat:

1. **liyāḳat:**
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **4**
Layık olma, yeterlilik, uygunluk.

Mihr-i keremüñ herkese pertev ṣalar ammā
Hiç bende de bir ẕerre ḳadar yoḳ mı liyāḳat

luʿbe:

1. **luʿbeyle:**-*y, -le*
Gazel 712
Mısra: **6**
Oyun, hile.

Felek ʿışḳ ehline cevr idemez ammā ki cāʾizdür
Düşürmek göñlini luʿbeyle bir şūḫ-ı sitem-kāra

luṭf:

1. **luṭfından:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 54
Mısra: **8**
Yardım, inayet, ihsan.

Şübhe yoḳ senden yaña söyler o şāh-ı mülk-i ḥüsn
Vaṣluma cān vir diyü eylerse luṭfından ḫiṭāb

[G.112:4, G.292:9, G.384:6, G.384:10, G.418:2, G.418:10, G.438:7, G.439:23, G.534:5, G.575:2, G.684:7, G.892:41, K.3:60, K.4:48, K.6:58, K.7:6, K.7:43, K.12:21, K.24:45, K.24:50, K.27:35, K.30:52, K.32:35, K.37:5, K.37:57, K.37:58, K.40:17, K.40:59, K.40:65, Kt.58:4, Kt.K.1:7, M.1:69, M.6:33, M.7:58, M.8:50, M.9:26, Mf.280:2, T.6:4, T.6:5]

luṭf eyle-:

1. **luṭf eyle:**
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İyilik ve ihsanda bulunmak.

Cevr eylemegi baña felek ʿādet idindi
Luṭf eyle aña resm-i kerem n'idügin ögret

[G.99:8, G.250:4, G.336:3, G.345:4, G.636:8, G.702:8, G.796:2, Kt.52:3, K.19:36, K.23:51, Mf.389:2, T.2:4]

luṭf gör-:

1. **luṭf gör-:**-*mez, -üz*
Gazel 715
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yardım görmek. Destek elde etmek, bağış almak.

N'içün evvelki luṭfuñ görmezüz şimdi bilürsin ḫod
Degüldür cezr ü med hergiz revādur pāy-ı iḥsāna

luṭf ile:

1. **luṭf ile:**
Gazel 487
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İyilikle, lutfederek.

Luṭf ile yār illerle ʿarż-ı cemāl ider
Ammā ki gösterür ḳuluna ṣūret-i celāl

[G.838:2]

luṭf ile ḳahr:

1. **luṭf ile ḳahr:**-*un, -dan*
Kaside 35
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
İyilik ve öfke.

Dōst düşmen luṭf ile ḳahruñdan olsun ḥiṣṣe-dār
Āb u āteş beynini cemʿ eyliye tā-kim seḫāb

lutf it-:

1. **luṭf it:**-*er*
Gazel 105
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İyi davranmak, hoş muâmele etmek, iyilikte bulunmak.

Ele luṭf ider yār bāʿis gerekmez
Bize böyle cevr itmege neyki bāʿis

[G.254:5, G.410:7, G.412:5, G.473:8, G.546:8, G.591:5, G.635:5, G.747:10, G.772:1, K.30:29, K.31:43, K.33:64]

lutf u ʿaṭā:

1. **luṭf u ʿaṭā:**
Mesnevi 7
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Bağış ve yardım.

Ḳaddidür nahl-i būstān-ı celāl
Bergi luṭf u ʿaṭā vü bārı kemāl

luṭf u himmet:

1. **luṭf u himmet:**-*i*
Gazel 10
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
İyilik ve gayret.

Ey Ḥāletī ẕuhūra gelür luṭf u himmeti
Eyle devām-ı devlet-i şāha hemān duʿā

luṭf u iḥsān:

1. **luṭf u iḥsān:**-*un*
Gazel 100
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İyilik ve cömertlik.

Ḳılma şāhum ʿāşıḳuñdan luṭf u iḥsānuñ dirīġ
Gāh seng- i cevre gāhī nāvek-i müjgāna ṭut

[G.799:2, Kt.73:2, M.1:22, G.637:4]

luṭf u ʿitāb-ı yār:

1. **luṭf u ʿitāb-ı yār:**
Gazel 195
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin iyi muamelesi ve eziyeti.

Der-be-der dīvāneyem luṭf u ʿitāb-ı yār ile
Bir ayaġum baġdadur bir ayaġum külḫendedür

luṭf u ḳahr:

1. **luṭf u ḳahr:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 4
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve kahır.

Eylemiş ḫursend o şāhuñ luṭf u ḳahrından beni
Sīne-çākin muḳteżā-yı ḥüsn ü ʿışḳ iden Ḥudā

[Kt.99:3]

luṭf yüzin göster-:

1. **luṭf yüzin göster:**-*e*
Kaside 25
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve ihsanda bulunmak.

Şu kimseye görinür rūy-ı devlet ü iḳbāl
Ki aña luṭf yüzin göstere o nīk-siyer

luṭf-ı bī-şümār:

1. **luṭf-ı bī-şümār:**-*ı, -n*
Kaside 37
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Sayısız, sınırsız cömertlik.

Eyle luṭf-ı bī-şümārın ẓāhir ü bāṭın recā
Ḳıl duʿā-yı devletin vird-i zebān u ḥırz-ı cān

luṭf-ı bī-şümār it-:

1. **luṭf-ı bī-şümār it:**-*er*
Müfret 153
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sayısız (çok) lütufta bulunmak.

ʿĀşıḳların ḳaçan ki şümār eyliye o yār
Aġyārı ṣaymaz ise ider luṭf-ı bī-şümār

luṭf-ı ebr-i nev-bahār:

1. **luṭf-ı ebr-i nev-bahār:**
Kaside 27
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
İlkbahar bulutunun cömertliği.

Luṭfına olmaz muʿādil luṭf-ı ebr-i nev-bahār
Beñzemez kahrına hergiz ṣavlet-i bād-ı ḫazān

luṭf-ı ḥaḳ:

1. **luṭf-ı ḥaḳ:**
Gazel 439
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Allah'ın lutfu. Allah'ın bir şeyi ve durumu yorgunluk ve sıkıntı çektirmeden kullarına ihsan etmesi.

Terk ide āsāyişin āsāyiş-i dünyā içün
Öyle şāha luṭf-ı Ḥaḳ hem yār ü hem yāver gerek

[Kt.41:1]

luṭf-ı ḥaḳ u sırr-ı ʿalī:

1. **luṭf-ı ḥaḳ u sırr-ı ʿalī:**
Mesnevi 5
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Allah'ın lütfu ve Hz. Ali'nin sırrı II Hz. Hasan ve Hüseyin.

Ḥasan ile Ḥüseyn ol iki velī
Her biri luṭf-ı Ḥaḳ u sırr-ı ʿAlī

luṭf-ı ilāhī:

1. **luṭf-ı ilāhī:**-*sin*
Kaside 30
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Allah'ın lütfu.

N'ola senden recā itsem ki bir luṭf-ı İlāhī'sin
İşüm her gāh luṭfuñdan recādur Ḥaḳ Taʿālā'nuñ

luṭf-ı mīr-āhūr-ı şāh-ı kām-gār:

1. **luṭf-ı mīr-āḫūr-ı şāh-ı kām-gār:**
Gazel 210
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Muradına ermiş sultanın at bakıcısının iyi muamelesi.

Tevsen-i devrān beni pā-māl iderdi lā-cerem
Olmasaydı luṭf-ı mīr-āḫūr-ı şāh-ı kām-gār

luṭf-ı rabbānī:

1. **luṭf-ı rabbānī:**
Kaside 33
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Allah'ın lütfu, Allah'ın iyiliği.

Pür eyler ṭurma dürc-i ḫāṭır-ı erbāb-ı ʿirfānı

Ḫudāvendā naẓar ḳıl Ḥāletī-i zāra kim sensin

luṭf-ı rabbü'l-ʿālemīn:

1. **luṭf-ı rabbü'l-ʿālemīn:**
Kaside 11
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Alemlerin rabbi, var olan her şeyin yaratıcısının lutfu.

Ṣayd-ı naḫcīr-i merām it ṣayd-gāh-ı dehrde
Bāz-ı dest-āmūzuñ olsun luṭf-ı Rabbü'l-ʿālemīn

luṭf-ı ṭabʿ:

1. **luṭf-ı ṭabʿ:**-*um, -ı*
Kaside 6
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Şairlik ihsanı, lütfu.

Bu bāġ-bān-ı dehr görüp luṭf-ı ṭabʿumı
Şu gibi ḳaldı rāh-ı mezelletde ḫāk-sār

luṭf-ı yār:

1. **luṭf-ı yār:**-*a*
Gazel 349
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin lutfu.

Hiç luṭf-ı yāra Ḥāletiyā olmadum dūçār
Nerrād-ı bezm-i ʿışḳ olalı atmadum düşeş

luṭf-ı yāra ir-:

1. **luṭf-ı yāra ir:**-*mez*
Gazel 109
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgiliden ilgi görmek.

İrmez belā-yı ʿışḳa düşen luṭf-ı yāra hiç
Deryā-yı ġuṣṣa mürdesin atmaz kenāra hiç

luṭfuñ eli:

1. **luṭfuñ eli:**
Kaside 5
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Lütuf eli, yardım eli.

Refʿ eylemezse luṭfuñ eli ḫākden beni
Pā-māl ider bu būs baḫt-ı nāsere-kār

lücce:

1. **lücceden:**-*den*
Gazel 175
Mısra: **10**
Engin deniz, umman II Güçlü şairlik tabiatı.

Dür-i maʿnā ile leb-rīz olupdur lücce-i ṭabʿum
Zebānum Ḥāletī ol lücceden gūyā ki bir dildür

2. **lüccedür:**-*dür*
Kaside 28
Mısra: **54**
Engin sular.

Olup durur ḳılıcı ṣanki lücce-i ʿummān
Ne lüccedür bu ki üstünde mevc urur cevher

lücce-i deryā-yı fażl u maʿrifet:

1. **lücce-i deryā-yı fażl u maʿrifet:**
Kaside 27
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Hüner ve bilgi denizinin engin suları.

Lücce-i deryā-yı fażl u maʿrifet ġavvāṣıyam
Dürr-i elfāẓumla pürdür dāmen-i āḫir zamān

lücce-i deryā-yı ġam:

1. **lücce-i deryā-yı ġam:**-*un*
Gazel 762
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Keder denizinin engin suları.

İrgüre lücce-i deryā-yı ġamuñ ṣāḥiline
Ḥāletī elde iken zevraḳ-ı ṣahbāyı çeke

lücce-i deryā-yı ʿummān:

1. **lücce-i deryā-yı ʿummān:**-*ı*
Kaside 1
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Denzlerin engin suları.

Anuñ her bir kefi bir baḥr-i mevc-engīzdür gūyā
Ḳaçan kim cūşa gelse lücce-i deryā-yı ʿummānı

lücce-i dil:

1. **lücce-i dil:**-*de*
Kaside 28
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Gönül denizi.

ʿAceb mi fülk-i ġamuñ ṭursa lücce-i dilde
Ḫamīde ṭurrelerüñ ṣaldı cā-be-cā lenger

lücce-i ḫaḍrā:

1. **lücce-i ḫaḍrā:**
Kaside 8
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Yeşil sular.

Eyā şāh-ı ser-efrāz-ı serīr-efrūz-ı ʿālem kim
Ḫabāb-ı baḥr-i luṭfuñ olamaz bu lücce-i ḫaḍrā

[K.8:62]

lücce-i ḥasret:

1. **lücce-i ḥasret:**-*de*
Gazel 154
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Özlem denizi.

Rāḥat-geh-i ʿāṣıḳ teh-i gird-āb-ı cünündur
Her bār k'olur lücce-i ḥasretde şināver

lücce-i hāṭır:

1. **lücce-i ḫāṭır:**
Gazel 554
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gönlün engin suları, gönül girdabı.

Çoḳ dür-i maʿnā bulurdı Ḥāletī ġavvās-ı tabʿ
Olmasaydı lücce-i ḫāṭır mükedder her zamān

lücce-i ʿışḳ:

1. **lücce-i ʿışḳ:**-*a*
Gazel 190
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşkın engin suları.

Seyl-i eşkümle ṣarṣar-ı āhum
Lücce-i ʿışḳa ıżṭırāb virür

lücce-i ḳalb:

1. **lücce-i ḳalb:**-*üm, -den*
Gazel 578
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönül girdabı.

Būy-ı zülf-i yār ile gelse nesīm-i ṣubḥ-dem
Lücce-i ḳalbümden olur ser-zede emvāc-ı ḫūn

lücce-i mevvāc-ı belā:

1. **lücce-i mevvāc-ı belā:**-*dur*
Müfret 124
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bela dalgasının girdabı.

Sīnem ki benüm lücce-i mevvāc-ı belādur
Üstünde elifler degül emvāc-ı belādur

lücce-i ṭabʿ:

1. **lücce-i ṭabʿ:**-*um*
Gazel 175
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yaratılış (şairlik) okyanusu.

Dür-i maʿnā ile leb-rīz olupdur lücce-i ṭabʿum
Zebānum Ḥāletī ol lücceden gūyā ki bir dildür

lücce-i ʿummān:

1. **lücce-i ʿummān:**-*ı*
Gazel 129
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Engin deniz.

Ġam-ı laʿlüñle revān itdügün eşk-i çeşmüm
İde bir ḳaṭresi biñ lücce-i ʿummānı leẕīẕ

[K.28:17, G.886:2]

lücce-i ʿummān ol-:

1. **lücce-i ʿummān ol:**-*up*
Kaside 28
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Okyanus girdabı (gibi) olmak.

Olup durur ḳılıcı ṣanki lücce-i ʿummān
Ne lüccedür bu ki üstünde mevc urur cevher

lücce-i ʿummān-ı kerem:

1. **lücce-i ʿummān-ı kerem:**
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cömertlik denizinin engin suları.

Seyr eyle dür-i naẓmumı gör cevher-i ẕātum
Ey lücce-i ʿummān-ı kerem baḥr-i mürüvvet

lücce-i vücūd:

1. **lücce-i vücūd:**
Gazel 489
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bedenin engin suları.

Ey Ḥāletī ne kāra yürür lücce-i vücūd
Gird-āb-ı dil ki olmaya fevvāre-leʾāl

lüle:

1. **lüle:**
Kıt'a 69
Mısra: **3**
Çubuk, nargile vb. ucuna takılan, pişmiş balçıktan veya ağaçtan, dibinde bir deliği bulunan, ağzı açık bir fincan biçimindeki küçük kap.

Ġam-ḫāneme gelmez ki ṣunam destine lüle
Dāġ-ı ġam içün itmişüm āmāde fetīlüm

[Kt.90:1, Kt.14:2]

lüʾlü:

1. **lüʾlü:**
Kaside 1
Mısra: **38**
İnci.

Eger deryā-yı luṭf-ı bī-kerānından güẕār itse
Ḳılurdı dāmenin lüʾlü ile pür ebr-i nīsānī

2. **lü'lüye:**-*y, -e*
Gazel 533
Mısra: **5**
İnci II Sevgilinin dişleri.

Beñzedürdüm lebüñi laʿle dişüñ lü'lüye
Vākıʿā öyle midür söyle benüm sulṭānum

[G.148:8]

lüʾlü-i lālā:

1. **lüʾlü-i lālā:**
Kaside 8
Mısra: **80**
Kelime Tipi: -
Parlak, iri inci.

Dil ü dīdem hemān baḥreyne beñzer dem-be-dem andan
Çıḳarur ṭaşraya ġavvāṣ-ı ḳudret lüʾlü-i lālā

[K.15:25, K.41:72]

lüʾlü-i şeh-vār:

1. **lüʾlü-i şeh-vār:**
Gazel 151
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Sultanlara layık olan iri taneli inci II Güzel şiirler.

Ḫāmeñ gibi ġavvās mı vardur ki dem-ā-dem
Deryā-yı siyehden çıḳarur lüʾlü-i şeh-vār

lü’lü-yi eşk:

1. **lü’lü-yi eşk:**-*üm, -ün*
Gazel 622
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı incisi.

Ey Ḥāletī o yār daḫı ṭıfldur henūz
Lü’lü-yi eşkümüñ n’ola bilmezse ḳıymetin

lüʾlü-yi eşk-i ʿāşıḳ-ı üftāde:

1. **lüʾlü-yi eşk-i ʿāşıḳ-ı üftāde:**
Gazel 115
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zavallı âşığın gözyaşı incisi.

Lüʾlü-yi eşk-i ʿāşıḳ-ı üftāde ʿār ider
Gūş-ı hilāle itse eger gūş-vār çerḫ

lüʾlü-yi eşk-i çeşm-i ter:

1. **lüʾlü-yi eşk-i çeşm-i ter:**
Gazel 352
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı incisi.

Lüʾlü-yi eşk-i çeşm-i ter olmazdı der-kenār
Sīnemde itmeseydi eger baḥr-i ʿışḳ cūş

lüʾlü-yi güftār:

1. **lüʾlü-yi güftār:**-*um*
Kıt'a 36
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Söz (şiir) incisi.

Gevher-i kān-ı saʿādetsin taʿaccüb eylemem
Olsa yanuñda eger lüʾlü-yi güftārum ḥaḳīr

lüʾlü-yi kelām u gevher-i z̲āt:

1. **lüʾlü-yi kelām u gevher-i z̲āt:**-*ı, -y, -la*
Kaside 27
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Kişiliğin cevheri ve sözün incisi.

Buldı lüʾlü-yi kelām u gevher-i z̲ātıyla fer
Gerden ü gūş-ı ʿarūs-ı Devlet-i ʿOs̲māniyān

lüʾlü-yi medḥ:

1. **lüʾlü-yi medḥ:**-*i, -y, -le*
Kaside 33
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Övgü incisi.

Zamāne pārelerdi aṭlas-ı gerdūn-ı gerdānı
Gelüp ġavvāṣ-ı fikret her gice lüʾlü-yi medḥiyle

lüʾlü-yi pāk:

1. **lüʾlü-yi pāk:**-*ün*
Kaside 9
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Temiz inci II Şairin şiiri.

Benem kim bī-tereddüd ḫ̆āce-i lüʾlü-yi maʿnāyam
Bu naẓmum oldı ol lüʾlü-yi pāküñ bir nümūdārı

lüʾlü-yi semīn ol-:

1. **lüʾlü-yi s̲emīn ol:**-*sa*
Kaside 11
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Kıymetli inci olmak.

Olmaya lāyıḳ nis̲ār-ı nev-ʿarūs-ı baḫtına
Ḳaṭre-i ebr-i bahārī olsa lüʾlü-yi s̲emīn

lüʾlü-yi ter:

1. **lüʾlü-yi ter:**
Mesnevi 8
Mısra: **150**
Kelime Tipi: -
Taze inci.

Olursa ʿaḳd-i naẓmumdan ḫaber-yāb
Ḥicābından olur lüʾlü-yi ter āb

lüʾlü-yi yek-dāne:

1. **lüʾlü-yi yek-dāne:**
Terkib-bend 1
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Eşsiz inci II Övülen kişi (Medhî Çelebi).

Mezārı üzre ṭopraḳ dökdürürse ṭañ mıdur gerdūn
Yitürdi nā-gehānī şöyle bir lüʾlü-yi yek-dāne

M

mā-ʿadā:

1. **mā-ʿadāsı:**-*sı*
Gazel 524
Mısra: **11**
Geri kalan, gayri.

Rubʿ-ı meskūnuñ ne deñlü mā-ʿadāsı var ise
Ben şeh-i mülk-i ḫarābatam olupdur kişverüm

maʿānī gevheri:

1. **maʿānī gevheri:**-*n*
Gazel 717
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Mana cevheri, incisi.

Devātumdan maʿānī gevherin bīrūn ider ṭurmaz
Ayaġı geçdi gūyā ḫāmemüñ genc-i fīrāvāna

maʿānī milketi:

1. **maʿānī milketi:**-*n*
Kaside 7
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Manalar ülkesi.

Maʿānī milketin fetḥ eyledi tīġ-i zebānıyla
Odur ser-dārı şimdi zümre-i erbāb-ı ʿirfānuñ

maʿārif ehli:

1. **maʿārif ehli:**-*nün*
Mesnevi 8
Mısra: **187**
Kelime Tipi: -
Bilginler, âlimler II Şairler.

Maʿārif ehlinüñ ol mīr-i bezmi
Medār-ı şöhretüm yaʿni ki ʿAzmī

maʿārif genci:

1. **maʿārif genci:**-*n, -e*
Gazel 760
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Bilgi hazinesi.

Bildiler anuñ maʿārif gencine cāy olduġın
Yıḳsa göñülüm ʿaceb mi tīşe-i ḫırmān ile

maʿāş-ı şāʿir:

1. **maʿāş-ı şāʿir:**
Kaside 17
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Şairin geçimi, aylığı.

Maʿāş-ı şāʿir olur ḳıllet üzre elbette
Meger ki ḳāfiye-i şiʿri ola nān u penīr

maʿbūd:

1. **maʿbūduñ:**-*un, -un*
Mesnevi 4
Mısra: **68**
Kayıtsız şartsız kulluk edilmeye lâyık olan, kendisine ibâdet olunan varlık, ilâh, Allah.

Ḥāṣıl oldı cemīʿ-i maḳṣūduñ
Seni yirden götürdi maʿbūduñ

mā-cerā:

1. **mā-cerā:**
Gazel 382
Mısra: **14**
Başdan geçen olaylar.

İşidüp ḳıṣṣa-i Leylā vü Mecnūn'ı dimiş dil-ber
Bizümle Ḥāletī beyninde olan mā-cerā ancaḳ

[Mü.2:22]

mā-cerā düş-:

1. **mā-cerā düş:**-*di*
Müfret 563
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Macera geçmek, olay yaşanmak.

Benümle müddeʿī beyninde dün çoḳ mā-cerā düşdi
ʿAceb mi şād u ḫurrem olsa dil şāhid baña düşdi

mā-dām:

1. **mā-dām:**
Kıt'a 74
Mısra: **4**
Oldukça, olduğu müddetçe, daima.

Hemīşe pīşe baña naẓm-ı dürr-i medḥüñdür
Güsiste olmaya mā-dām kim bu rişte-i cān

mādām ki:

1. **mādām ki:**
Gazel 88
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Madem ki, öyleyse.

Zindāniyān-ı ġam varamaz ḫˇāb-ı rāḥata
Mādām ki söyünmeye bu şemʿ-i āftāb

[G.384:20]

2. **mādām ki:**
Kaside 18
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
-a/-e kadar.

Bāġ-ı ümmīdüñi Ḥaḳ ḫurrem ü ḫandān itsün
Ṭura mādām ki dolāb-ı sipihr-i devvār

mā-dām kim:

1. **mā-dām kim:**
Gazel 316
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Madem ki.

Bilmiş ol vāʿiẓ ölünce mübtelā-yı bādeyüz
Defʿ-i ġam lāzım gelür mā-dām kim dünyādayuz

[M.9:279, K.8:84, Mf.235:2, T.8:10, Trk.B.1:7]

2. **mā-dām kim:**
Kaside 33

Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
-dığı müddetçe.

Duʿāñı vird-i ṣubḥ u şām iden merd-i süḫan-dānı
Ola ser-sebz ü ḫurrem dem-be-dem gül-zār-ı iḳbālüñ

maʿden-i iḥsān:

1. **maʿden-i iḥsān:**
Kıt'a 88
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İhsan, bağış kaynağı II Çok cömert kimse.

Bī-rūy u riyā çākerüñ olan dil-i zāra
Yüz virdüñ eyā kān-ı kerem maʿden-i iḥsān

maʿden-i mürüvvet:

1. **maʿden-i mürüvvet:**
Kıt'a 101
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cömertlik kaynağı.

Ġarḳ itdi sīme ḳabr-i ʿalem-dār-ı Aḥmed'i
Ol maʿden-i mürüvvet olan şāh-ı kāmrān

maʿden-i sīm:

1. **maʿden-i sīmüñ:**-*ün*
Gazel 595
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gümüş madeni.

Bilmek isterseñ eger maʿden-i sīmüñ nic'olur
Cismine eyle naẓar çāk-i girībānından

māder-i cenāb-ı dārā-yı dād-perver:

1. **māder-i cenāb-ı dārā-yı dād-perver:**
Tarih 6
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Adaletli hükümdarın ulu annesi II Sultan III. Mehmed'in annesi.

Ol māder-i cenāb-ı Dārā-yı dād-perver
Sulṭān-ı Meḥemmed İbni Sulṭān Murād-ı maġfūr

māder-i eflāk:

1. **māder-i eflāk:**-*den*
Kaside 4
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Feleğin annesi.

Ṭoġunca māder-i eflākden şeh-i maşrıḳ
Eger ḳomasam o şāhuñ eşigi ṭaşına ser

mā-fi'ż-żamīr:

1. **mā-fi'ż-żamīrüñ:**-*ün*
Gazel 431
Mısra: **11**
Gönülde olan, içinde gizlenen.

Ḥūr ile ġılmān ise mā-fi'ż-żamīrüñ şūfiyā
Hep hevā-yı nefs olur bu hāy ile hūyuñ senüñ

maġlūb eyle-:

1. **maġlūb eyle:**-*y, -en*
Terkib-bend 1
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Yenmek.

Peleng-i çerḫi maġlūb eyliyen şīr-i neri dünyā
Ġubār-ı ġam virüp āḫir zebūn u dil-figār eyler

maġlūb it-:

1. **maġlūb it:**-*e*
Gazel 76
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Mağlup etmek, yenmek.

Düşsün mi saña kesmeg ile bir iki ḫārā
Ferhād gibi bir niçe ırġad ide maġlūb

[K.42:16, Mf.411:1, Kt.41:1]

maġlūb-ı füsūn:

1. **maġlūb-ı füsūn:**
Gazel 574
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Büyüye yenik düşmüş.

Çeşmüñ ol fitne degüldür k'ola hem-pister-i ḫˇāb
Zülfüñ ol mār degüldür k'ola maġlūb-ı füsūn

maġrib:

1. **maġribde:**-*de*
Gazel 235
Mısra: **2**
Batı.

Zülfi ḫamında ḫaddi leṭāfet nişānıdur
Maġribde ṭoġsa mihr ḳıyāmet nişānıdur

[M.1:63]

maġribī:

1. **maġribīye:**-*y, -e*
Gazel 227
Mısra: **4**
Batılı.

Her şeb sürer yüzini ḳamer ḫāk-i pāyuña
Bir maġribīye beñzer o kim kīmiyā bilür

maġrūr:

1. **maġrūrdur:**-*dur*
Gazel 261
Mısra: **2**
Gururlanmış, kibirli.

Gördükçe dil-ber baḳmasa incinme kim maʿẕūrdur
Hem şīveye meşġūl olur hem ḫüsnine maġrūrdur

maġrūr ol-:

1. **maġrūr ol:**-*ma*
Gazel 126
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Böbürlenmek, gururlanmak.

Başuñ irse göklere rifʿatle
maġrūr olma kim
Tevsen-i bed-ḫūy-ı gerdūndan
ṣaḳın yirsin leked

[Kt.40:1, K.41:64]

maġz-ı cān:

1. **maġz-ı cān:**-*a*
Gazel 159
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Can özü.

Umma bād-ı Mıṣr'dan ey
sākin-i beytü'l-ḥazen
Maġz-ı cāna būy-ı pīrāhen
getürmek her seḥer

maġz-ı ʿuṣṣāḳ:

1. **maġz-ı ʿuṣṣāḳ:**-*ı*
Gazel 647
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Âşıkların beyni.

Maġz-ı ʿuṣṣāḳı ḳılup ṣaçları
mārına ġıdā
Añdurur ḳıṣṣa-i Ḍaḥḥāḳ'ı o
verd-i ḫandān

maġz-ı vefādan ol-:

1. **maġz-ı vefādan ol-:**-*ma, -sa*
Gazel 307
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Vefa özünden meydana gelmek, oluşmak.

Kim ʿarż ider segān-ı der-i
yāra Ḥāletī
Maġz-ı vefādan olmasa pür-
üstüḫ̔ānumuz

maġz-pāşīde ol-:

1. **maġz-pāşīde ol:**-*a, -lum*
Gazel 16
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Beyni dağılmak.

Olalum biz de maġz-pāşīde
Tek yıḳılsun bu günbed-i vālā

māh:

1. **māhumuz:**-*umuz*
Gazel 9
Mısra: **6**
Ay, kamer.

Hüveydā ḳılmasaydı ehl-i
ʿışḳuñ kevkeb-i eşkin
Bulurdı māhumuz çoḳ pāye-i
mihr-i cihān-ārā

[G.182:6, G.191:8, G.406:8, G.652:9, G.706:4, G.783:5, K.11:47, K.26:47, K.30:8, K.35:26, K.38:43, K.42:20, Kt.79:3, M.1:63, M.3:63, Mf.223:1, Mf.298:2, Mf.518:2]

2. **māh:**
Gazel 46
Mısra: **7**
Ay II Sevgili.

Şeb-i firḳatde iken gelse eger
baña o māh
Gökde istedügümi yirde
virürdi Mevlā

[G.167:5, G.246:1, G.255:3, G.404:7, G.708:1, G.785:6, G.795:2, G.836:7, Mf.144:1, Mf. 360:1, Mf.375:1, Mf.388:1, Mf.448:1, Mf.501:1, Mf.508:2, Mf.512:1]

3. **māh:**
Mesnevi 4
Mısra: **126**
Ay II Hz. Peygamber.

Olmadan rūzdan eṣer peydā
Ḳıldı ol māh menzilin meʾvā

[M.5:2]

māh geçer:

1. **māh geçer:**-*er*
Gazel 246
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ay geçer II Uzun zaman geçer.

Ḳarşumuzdan ider aġyār ile ol
māh güẓer
Gelmez ammā ki bizüm
yanumuza māh geçer

māh hırmeni:

1. **māh ḫırmeni:**-*n*
Kaside 26
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Ay harmanı, ayın halesi.

Ne kehkeşānı ḳordı ne ḫod
māh ḫırmenin
Ṣalsaydı āteş-i ġażabı çerḫe bir
şerār

māh ile mihr:

1. **māh ile mihr:**
Mesnevi 7
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Ay ve güneş.

Ṣofrasından nevāle aldı sipihr
İki ḳurṣ idi anda māh ile mihr

[M.1:38]

māh menzili:

1. **māh menzili:**-*n, -e*
Gazel 702
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayın etrafı.

Gönder o māh menziline dūd-ı
āhuñı
Ey ʿāşıḳ-ı belā-zede sen de
yuḳarı ḳo

māh pertevi:

1. **māh pertevi:**-*n, -i*
Gazel 602
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ay ışığı.

Ammā ki māh pertevini meşʿal
eylemez
Cāy-ı ḳarārı ḳūşe-i tār-ı meġāk
olan

mahabbet:

1. **maḥabbet:**
Gazel 185
Mısra: **2**
Aşk, sevgi.

Şehīd-i tīġ-i ʿışḳuñ cism-i
ḫākīsinde cān n'eyler

Maḥabbet bir Hümā'dur aña
yirde āşiyān n'eyler

[G.218:3, G.244:2, G.321:2, G.506:3, G.843:8, G.844:12, G.875:15, Mf.292:1, Trk.B.1:114]

maḥabbet ʿālemi:

1. **maḥabbet ʿālemi:**
Gazel 176
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşk dünyası.

Şitāsı şayfa beñzer ehl-i ʿışḳuñ
āh-ı germinden
Maḥabbet ʿālemi inşaf idince
özge ʿālemdür

[G.599:6]

maḥabbet ʿarşası:

1. **maḥabbet ʿarşası:**-*n, -da*
Gazel 178
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk meydanı.

Kendü başın yir maḥabbet
ʿarşasında ʿāḳıbet
Bīşe-zār-ı ʿışḳ içinde ḥāṣıl olan
şīrler

[G.546:10, G.568:7, Mü.1:8]

maḥabbet baḥri:

1. **maḥabbet baḥri:**-*n, -e*
Gazel 520
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk denizi.

Ḳabā-yı cismümi cāndan alup
ʿuryān-ı ʿışḳ olsam
Maḥabbet baḥrine ṭalsam yine
cūyān-ı ʿışḳ olsam

maḥabbet bezmi:

1. **maḥabbet bezmi:**-*ne*
Gazel 674
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk meclisi.

Bu ben ḫāki maḥabbet
bezmine tek maḥrem itsünler
Naşībüm cürʿa-i miḥnet yirüm
şaff-ı niʿāl olsun

[G.716:2, G.821:9, G.825:6]

maḥabbet burcu:

1. **maḥabbet burcu:**
Gazel 734
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk kalesi.

Yolumda ser viren gelsün diyü
şāhum ṣalā eyle
Maḥabbet burcu vīrān oldı gel
başdan binā eyle

maḥabbet cāmı:

1. **maḥabbet cāmı:** -*n, -a*
Gazel 486
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk kadehi II Aşk şarabı.

El yumaduñsa eger nehr-i
cinândan zāhidā
Bezm-i ʿālemde maḥabbet
cāmına uzatma el

maḥabbet çerḫi:

1. **maḥabbet çerḫi:**-*n, -ün*
Gazel 826
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk feleği.

Ḫāl-i rūyuñ geh dil ü geh
dīdede eyler ḳarār
Oldı gūyā kim maḥabbet
çerḫinüñ seyyāresi

maḥabbet çeşme-sārı:

1. **maḥabbet çeşme-sārı:**-*n, -da*
Gazel 420
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk çeşmesi.

Maḥabbet çeşme-sārında o ṭıfl-ı nāz-perverdüm
Şikest eyler sebū-yı ḫāṭırın
ʿuşşāḳ-ı nālānuñ

maḥabbet derdi:

1. **maḥabbet derdi:**-*n, -ün*
Gazel 765
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk derdi, aşk üzüntüsü.

İderdi ol tabīb-i cān u dil ben
zār u nā-şāda
Maḥabbet derdinüñ bir çāresi
olsaydı dünyāda

maḥabbet ehli:

1. **maḥabbet ehli:**-*n, -i*
Gazel 179
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Âşıklar.

Düşer pāyına yārüñ nāz ile
reftāra geldükçe
Maḥabbet ehlini irşād ider
gūyā o kāküller

[G.184:2, G.273:8, G.344:2, G.382:8, G.441:1, G.832:11, G.833:3, G.833:6, G.837:2, G.855:3, K.25:19, Mf.12:1, Mf.161:1, Mf.565:2]

maḥabbet genci:

1. **maḥabbet genci:**
Gazel 224
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk hazinesi.

Ḫarāb-ābād ḳalbin yoḳ yire
yoḳlarsın aġyāruñ
Maḥabbet genci her yirde
bulunmaz ey perī-peyker

maḥabbet gül-şeni:

1. **maḥabbet gül-şeni:**-*n, -de*
Gazel 27
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk bahçesi.

Ruḫ-ı zerdin ḳoyup ol rūy-ı al
üzre dil-i şeydā
Maḥabbet gül-şeninde ḥāṣıl
oldı bir gül-i raʿnā

[G.177:10, G.229:8]

maḥabbet kıssası:

1. **maḥabbet ḳıṣṣası:**-*n*
Gazel 7
Mısra: **11**

Kelime Tipi: -
Aşk hikayesi.

Maḥabbet ḳıṣṣasın söyleşmege varmışdur ol şūḫa
Ben oldum bī-zebān ḥayretden ol ḫāmūş-ı istiġnā

maḥabbet küh-sārı:

1. **maḥabbet küh-sārı:**-*n*
Gazel 823
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk dağı.

Maḥabbet küh-sārın Ṭūr-ı Mūsā'ya ḳıyās itme
Bu küh-sāruñ ʿaceb cān-sūz olur nūr-ı tecellāsı

maḥabbet lüccesi:

1. **maḥabbet lüccesi:**-*n*
Gazel 89
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk denizi.

Ġayrı deryāya ḳıyās itme maḥabbet lüccesin
Ġarḳa-i endūha gird-ābındadur anuñ necāt

maḥabbet manşıbı:

1. **maḥabbet manşıbı:**
Gazel 552
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk makamı, aşk rütbesi.

Lāyıḳ olmaz kimseye hergiz maḥabbet manşıbı
Tīġ-i hicr-i yār ile olunmayınca imtiḥān

maḥabbet sūzı:

1. **maḥabbet sūzı:**
Gazel 712
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Aşk ateşi.

Eger muṭrib gice söyletmeseydi Ḥāletī nāyı
Maḥabbet sūzı teʾsīr itdügin bilmezdi eşcāra

maḥabbet şāhı:

1. **maḥabbet şāhı:**
Gazel 722
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk padişahı II Sevgili.

Zamān-ı firḳatüñ dāʾim şebinde vaḥşet artuḳdur
Maḥabbet şāhı ġam ceyşin ṣalar zīrā şebīḫūna

[G.878:4]

maḥabbet şāh-sārı:

1. **maḥabbet şāḫ-sārı:**-*n, -da*
Gazel 848
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk koruluğu.

Nevā-sāz oldı dil murġı bu bāġuñ her nihālinde
Velī āḫir maḥabbet şāḫ-sārında ḳarār itdi

maḥabbet şehri:

1. **maḥabbet şehri:**-*n, -ün*
Gazel 223
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk şehri.

Eşk-i ḫūn-ālūd-ı ʿāşıḳdan maḥabbet şehrinüñ
Kimse başmaz yollarında dürr ile mercān yatur

[G.256:7]

maḥabbet şemʿi:

1. **maḥabbet şemʿi:**-*dür*
Gazel 596
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk mumu II Âşık.

Ṣafā eyler göñül çekseydi dil-ber tīġ-i ḫūn-pāşın
Maḥabbet şemʿidür ol şevḳi artar alsalar başın

maḥabbet tohmın ek-:

1. **maḥabbet toḫmın ek-:**
Gazel 388
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Aşk tohumunu ekmek, sevgi beslemeye başlamak.

Kişt-zār-ı sīne ḫālī ṭurmasun ey Ḥāletī
Beñlerin yārüñ taṣavvur ḳıl maḥabbet toḫmın ek

maḥabbet yolu:

1. **maḥabbet yolu:**-*n, -un*
Gazel 17
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aşk yolu.

Bir kerre daḫı kendüye gelse dil-i zārum
Añmazdı maḥabbet yolunuñ adını ḳatʿā

maḥal eyle-:

1. **maḥal eyle:**-*r*
Mesnevi 7
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Yer edinmek.

Meges ayaġın almaġ ile ʿasel Eyler engüşt-i iʿtirāẓa maḥal

maḥal ol-:

1. **maḥal ol:**-*mış, -dur*
Gazel 464
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yer, mekan olmak.

Ṭıfl-ı dil ṭutmaz ḳulaġın pendüme ey Ḥāletī
Gūşmāl-i ḫˇāce-i ġam aña olmışdur maḥal

maḥal-i merḥamet ü luṭf u müstaḥiḳ-i naẓar:

1. **maḥal-i merḥamet ü luṭf u müstaḥiḳ-i naẓar:**
Kaside 4
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
İlgiyi hak etmiş merhamet ve lütuf yeri.

Ḳapuñda Ḥāletī bir bende-zāde bendeñdür
Maḥal-i merḥamet ü luṭf u müstaḥiḳ-i naẓar

maḥall:

1. **maḥalli:**-*i*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **37**
Yer, uygun zaman.

Geldi duʿā maḥalli teveccüh zamānıdur
Bir pāre diñlenürse eger yiridür zebān

2. **maḥall:**
Gazel 208
Mısra: **2**
Yer.

Anlanmayup ḳalurdı dilā sırr-ı laʿl-i yār
Yazmasa ol maḥalle eger ḫaṭṭ-ı müşk-bār

mā-ḥażar:

1. **mā-ḥażardur:**-*dur*
Kaside 12
Mısra: **39**
Hazır olan şey, hazır olarak bulunan şey, her ne varsa.

Mā-ḥażardur diyü eyler maʿzeret mihmānına
Mīz-bān-ı himmeti ḳılsa sipihri gird ḫˇān

[K.31:36]

mā-ḥażar ol-:

1. **mā-ḥażar ol-:**-*ur*
Gazel 201
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hazırlanmak, hazır olmak.

Bezm-i ʿışḳuñda olur Ḥāleti-i ġam-ḫˇāra
Şerer-i āteş-i dil mā-ḥażarı dāne-i nār

maḥbes:

1. **maḥbesdedür:**-*de, -dür*
Gazel 801
Mısra: **5**
Hapishane.

Ḫaṭ-ı ser-sebzi kim laʿl-i revān maḥbesdedür yārüñ
Lebi āb-ı ḥayāta Ḫıżr'dur kim ṣaldı seccāde

maḥbūb:

1. **maḥbūba:**-*a*
Mesnevi 4
Mısra: **39**
Sevilen, sevgili II Allah.

İrgüre ol ḥabībi maḥbūba
Ṭālibi vāṣıl ide maṭlūba

māhdan māhīye dek:

1. **māhdan māhīye dek:**
Gazel 414
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aydan balığa kadar II Yeryüzündeki her şey, her yer.

Hāle-i ḥaṭṭuñla dāʾim zülfüñe üftādedür
Bu cihān içre olanlar māhdan māhīye dek

[G.473:5, G.819:10]

māhī:

1. **māhīler:**-*ler*
Gazel 596
Mısra: **8**
Balık.

Ġażab vaḳtinde ol ebrūlaruñ cünbişlerin seyr it
Eger kim görmedüñse ey göñül māhīler uġraşın

[K.23:28, K.34:13]

māh-ı ʿālem-ārā:

1. **māh-ı ʿālem-ārā:**-*sın*
Gazel 688
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Cihanı süsleyen ay II Sevgili.

Ḳılur her dem münevver ʿaks-i ḥüsnüñ ḫāne-i cānı
Ya māh-ı ʿālem-ārāsın yaḫūd ḫurşīd-i ḫāversin

māh-ı ʿālem-tāb:

1. **māh-ı ʿālem-tāb:**-*da*
Gazel 243
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bütün dünyayı aydınlatan ay.

Māh-ı ʿālem-tābda cānāndur dirseñ sevād
Sürme-i ḫāk-i rehüñ çekmiş gözine çerḫ-i pīr

māh-ı āsmān:

1. **māh-ı āsmān:**
Kıt'a 75
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gökyüzündeki ay.

Bezmüñi dāʾim sürūd-ı ʿıyş-ı māl-ā-māl ide
Geh def ü geh çeng gösterdükçe māh-ı āsmān

[Kt.K.4:12]

māh-ı burc-ı ḥüsn:

1. **māh-ı burc-ı ḥüsn:**-*sin*
Gazel 555
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güzellik kulesinin ayı II Sevgili.

Māh-ı burc-ı ḥüsnsin ammā ḳatı hercāʿīsin
Mihr-i evc-i nāzsın ammā degülsin mihr-bān

[G.660:7]

māh-ı burc-ı saʿādet:

1. **māh-ı burc-ı saʿādet:**
Kaside 2
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Mutluluk burcunun ayı.

O māh-ı burc-ı saʿādet ki ḫusrev-i ḫāver
İderdi faḫr olaydı anuñla hem-sāye

māh-ı cihān-ārā:

1. **māh-ı cihān-ārā:**
Gazel 735
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Âlemi süsleyen ay.

Hiç senüñ fevḳüñde ḫūb olmaz ne var baḥs eylesek
Mihr-i ʿālem-tāb ile māh-ı cihān-ārā ile

māh-ı cihān-tāb:

1. **māh-ı cihān-tāb:**
Gazel 130
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dünyayı aydınlatan ay II Şarap kadehi.

Dirlerdi cāma māh-ı cihān-tāb şimdi biz
Rıṭl-ı girāna neyyir-i aʿẓam disek ne var

māh-ı çār-ebrū:

1. **māh-ı çār-ebrū:**
Gazel 703
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dört kaşlı ay II Genç, körpe sevgili.

Belā-yı ʿışḳ ile bilmişken olduġum nā-çār
Teraḥḥum itmedi baña o māh-ı çār-ebrū

māh-ı dil-ārā:

1. **māh-ı dil-ārā:**
Gazel 240
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönlü süsleyen ay II Sevgilinin parlak yanağı.

Ruḫ-ı dil-ber gibi bir māh-ı dil-ārā bulamaz
Peyk-i āhum bu ṭoḳuz günbedi arayıgörür

māh-ı dil-sitān:

1. **māh-ı dil-sitān:**
Gazel 675
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönül alan sevgili.

Eksigüñ eylemiş ṭutalum bir ḫaṭā ile
Arturma Ḥāletī'yi sen ey māh-ı dil-sitān

māh-ı enver:

1. **māh-ı enver:**
Gazel 412
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Parlak ay.

Yüzüñe māh-ı enver laʿlüñe gül-berg-i ter ʿāşıḳ
Saña ʿāşıḳ geçer aʿlāyı vü ednāyı söyletseñ

māh-ı felek:

1. **māh-ı felek:**
Kaside 16
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün ayı.

Māh-ı felek gibi şeh-i encüm-sipāhsın
Girse ʿaceb mi ḳahruñ ile düşmene ḳırān

māh-ı felek-ārā:

1. **māh-ı felek-ārā:**
Gazel 652
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Feleği süsleyen ay.

Hemvāre ki bu ʿarṣada māh-ı felek-ārā
Geh gūy-ı zerrīn ʿarż ide geh göstere çevgān

[Kt.102:1]

māh-ı felek-pāye:

1. **māh-ı felek-pāye:**
Gazel 724
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Felek kadar yüksek mertebeli ay II Sevgili.

Eger şemʿ-i ruḫuñ olmasa ey māh-ı felek-pāye
Dönüp baḳmazdı bu pervāne-i dil bezm-i dünyāya

māh-ı gül-ʿiẕār:

1. **māh-ı gül-ʿiẕār:**
Müfret 14
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gül yanaklı yüzü ay gibi parlak olan sevgili.

Eksüklük eylemiş ṭutalum bir ḫaṭā ile
Arturma Ḥāletīyi sen ey māh-ı gül-ʿiẕār

[Mf.163:2]

māh-ı ḥüsn:

1. **māh-ı ḥüsn:**-*ün*
Müfret 403
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellik ayı II Sevgili.

Oldı sulṭān-ı serīr-i çārümīn
Māh-ı ḥüsnüñ ḫırmenüñden ḫūşe-çīn

māh-ı kenʿān:

1. **māh-ı kenʿān:**-*ı*
Gazel 835
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ken'an ilinin ayı II Hz. Yusuf.

Görenler ġabġabı üstünde ḫālin ol letāfetle
Ṣanurlar çāh içinden şimdi çıḳdı māh-ı Kenʿān'ı

[G.506:4]

māh-ı mihr-bān:

1. **māh-ı mihr-bān:**
Gazel 679
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Merhametli ay II Merhametli sevgili.

Cāʾiz ki çün seḥer gele ol māh-ı mihr-bān
Gün ṭoġmadan neler ṭoġa kim bile nā-gehān

māh-ı münevver:

1. **māh-ı münevver:**
Gazel 368
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Parlak ay.

Gāh bedr ü geh hilāl olur ṣanurlar Ḥāletī

Olsa seyl-i eşküme māh-ı münevver göz ḳulaġ

[G.602:6, G.669:9]

māh-ı nev:

1. **māh-ı nev:**
Gazel 117
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hilâl, yeni ay.

Ẕāhir olan māh-ı nev şanmañ ki ḳanlar dökmeden
Hiç gılāfa girmez oldı ḫançer-i berrān-ı çerḫ

[G.163:2, G.277:2, G.624:7, K.37:40, K.40:29, Kt.55:1]

2. **māh-ı nev:**-*dür*
Gazel 771
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hilal, yeniay II Sevgilinin kaşları.

Şanurlar māh-ı nevdür kim şafaḳdan āşikār oldı
Görenler ʿaks-i ebrūsını cām-ı erġavān içre

māhī ol-:

1. **māhī ol-:**-*a*
Kaside 2
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Balık haline gelmek.

Miṣāl-i Ḥūt-ı felek burc-ı māh ola māhī
Eger ki pertev-i iḥsānı düşse deryāya

māh-ı ruḥ:

1. **māh-ı ruḥ:**-*ı, -n*
Gazel 339
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yanağın ayı II Sevgilinin ay gibi parlak yanağı.

Ḫurşīd-i rūy māh-ı ruḫın fikr idüp müdām
Geçdi anuñla Ḥāletiyā ṣubḥ u şāmumuz

māh-ı rūze:

1. **māh-ı rūze:**
Gazel 364
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Oruç ayı.

İrgürüp encāmına eyyām-ı ṣavm-ı firḳati
ʿIyd-ı vaṣl olsa disek ey māh-ı rūze elvedāʿ

māh-ı sitāre-ḥaşmet:

1. **māh-ı sitāre-ḥaşmet:**
Kaside 6
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Yıldız heybetli ay.

Ḫurşīd-i māh-menzilet ü Müşterī-cenāb
Māh-ı sitāre-ḥaşmet ü şāh-ı felek-medār

māh-ı sıyām:

1. **māh-ı sıyām:**-*un*
Müfret 217
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Oruç ayı, ramazan.

Ḳalmadı yārān ile hergiz ümīd-i ictimāʿ
Biz didük māh-ı sıyāmuñ evvelinde el-vedāʿ

māh-ı şeb-ārā:

1. **māh-ı şeb-ārā:**
Gazel 239
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Geceyi süsleyen ay.

Leylā ṣaçuña şīftedür māh-ı şeb-ārā
Şīrīn lebüñe bende geçer ḫusrev-i ḫāver

māh-ı tābān:

1. **māh-ı tābān:**-*un*
Gazel 423
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Parlak ay II Sevgili.

Yüzine yār baḳmaz incinüp ben zār u şeydānuñ
Bizümle yıldızı barışmadı ol māh-ı tābānuñ

[G.534:6, G.715:1, Mf.284:2]

2. **māh-ı tābān:**-*dur*
Gazel 242
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Parlak ay.

Tek ü pū eyledükçe nāḳa-i maḥmil-keş-i Leylā
Nişān-ı pāyı Mecnūn'uñ gözine māh-ı tābāndur

māh-ı tābānī it-:

1. **māh-ı tābānī it-:**-*er*
Kaside 1
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Parlak ay haline getirmek.

O şāhuñ ḫāk-i pāyı cevheri bir kimiyādur kim
Ṭoḳunsa şems ider ḳurṣ-ı nuḥāsı māh-ı tābānī

māh-ı ṭalʿat:

1. **māh-ı ṭalʿat:**-*un*
Gazel 407
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Parlak ay II Ay gibi güzel sevgili.

Gāhī öper dehānını bir māh-ı ṭalʿatuñ
Yoḳdan gelür naṣībi hep ehl-i maḥabbetüñ

māhi-i baḥr-i ṣafā:

1. **māhi-i baḥr-i ṣafā:**-*dur*
Gazel 368
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Mutluluk denizinin balığı.

Anda ḳalmış māhi-i baḥr-i ṣafādur ḫançerüñ
Tür miyān-bendüñ olupdur ṣanki bir pīçīde aġ

māhir:

1. **māhir:**
Gazel 114
Mısra: **5**
Hünerli, usta, becerikli.

Naḳd-i cān almaḳda māhir bir ʿaceb ʿayyārdur
Çeşm-i dil-ber kim olupdur meclis-i ṣahbāda sürḫ

[G.551:8]

māh-liḳā:

1. **māh-liḳā:**
Gazel 29
Mısra: **10**
Ay yüzlü ll Sevgili.

Sīm-i eşküm dökicek dīde-i ḫūn-bārumdan
Baḳmadı aña ḳızıldur diyü māh-liḳā

[G.46:4]

mahlūḳ:

1. **maḫlūḳuñ:**-*uñ*
Gazel 772
Mısra: **11**
Halk olunmuş, yaratılmış.

Kilid-i ḳufl-ı ümmīdüm ḳoma keffinde maḫlūḳuñ
İlāhī kendü dest-i ḳudretüñle feṯḥ-i bāb eyle

[M.4:60]

maḥmil-i leylā:

1. **maḥmil-i leylā:**-*y, -a*
Gazel 880
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Leyla'nın devesi.

ʿİnān-ı ṣabr u ārāmı elinden gitdi Mecnūn'uñ
Ḳaçan kim maḥmil-i Leylā'ya iller sār-bān oldı

maḫmūd:

1. **maḫmūd:**
Gazel 174
Mısra: **6**
Gazneli Mahmut (910-1031). Abbasi hilafeti döneminde kurulan Gazneliler (Âl-i Sebüktekin) Devleti'nin kurucusudur. Büyük fetihleri olduğu gibi, şair ve âlimlerin de dostu ve destekçisi olarak tanınmıştır. Gazneli Mahmut'un has gulamlarından Ayaz, akıl, feraset, bilgi, sadakatte mümtaz olduğu için padişah kendisini çok sever ve ona itimat ederdi. Onun Ayaz'a aşkı, Doğu edebiyatlarında Leylâ ve Mecnûn, Ferhad u Şîrîn efsaneleri gibi mühim mevzulardan olmuştur.

Buldı cihānda ẕillet-i ʿışḳ ile imtiyāz
Maḥmūd kim fütāde-i pāy-ı Ayāz'dur

maḥmūr:

1. **maḫmūruz:**-*uz*
Gazel 54
Mısra: **1**
Sarhoş, kendinden geçmiş.

Giceden maḫmūruz ey sāḳī getür cām-ı şarāb
Vaḳt-i ṣubḥ oldı n'içün çıḳmaz ki bilsek āftāb

[G.496:6]

maḥmūr it-:

1. **maḫmūr it:**-*en*
Gazel 58
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sarhoş etmek.

Çeşm-i mestin sermedi maḫmūr iden ey Ḥāletī
Hiç seni ḳılsun mı cām-ı şefḳatinden behre-yāb

mahmūr-ı cām-ı ʿışḳ:

1. **maḫmūr-ı cām-ı ʿışḳ:**-*ı, -n, -un*
Gazel 819
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk şarabının sarhoşu.

Başuma ḳaṣd eyle kim maḫmūr-ı cām-ı ʿışḳınuñ
Gitmeyince çaḳ seri gitmez şehā derd-i seri

maḫmūr-ı cām-ı ʿışḳ ol-:

1. **maḫmūr-ı cām-ı ʿışḳ ol:**-*up*
Gazel 620
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk şarabının sarhoşu olmak.

Göñül maḫmūr-ı cām-ı ʿışḳ olup reftārdan ḳaldı
Müfīd olmaz gerekse bādeden yüz biñ ayaġ olsun

maḥmūr-ı ġam:

1. **maḫmūr-ı ġam:**-*un*
Gazel 820
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gam sarhoşu.

Cām-ı ḫurşīde ḳoyup içse ṣafaḳ ṣahbāsın
Çāre yoḳdur gide maḫmūr-ı ġamuñ derd-i seri

maḥrem:

1. **maḥrem:**
Gazel 531
Mısra: **4**
Bir kimsenin sırlarını bilecek derecede yakını ve samîmî dostu olan kimse, sırdaş.

N'ola dīvāne göñlüm söyleşürse kendü kendüyle
Bulunmaz n'eylesün kendünden özge ḥāline maḥrem

[G.603:5, Trk.B.1:4]

maḥrem it-:

1. **maḥrem it:**-*sün, -ler*
Gazel 674
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sır ortağı yapmak.

Bu ben ḫāki maḥabbet bezmine tek maḥrem itsünler
Naṣībüm cürʿa-i miḫnet yirüm ṣaff-ı niʿāl olsun

maḥrem ḳıl-:

1. **maḥrem ḳıl:**-*up*
Terkib-bend 1
Mısra: **103**
Kelime Tipi: -
Sırdaş etmek.

Ḥarīm-i iltifāt-ı yāra aġyārı ḳılup maḥrem
Dil ehlin şemʿ-veş diñlenmeyüp giryān iden sensin

maḥrem ol-:

1. **maḥrem ol:**-*maz*
Mesnevi 4
Mısra: **112**
Kelime Tipi: -
İçli dışlı olmak, samimi olmak.

Bir yire vardı kim Resūl-i Ḫudā
Ten degül cān da maḥrem olmaz aña

maḥrem-i rāz:

1. **maḥrem-i rāz:**
Gazel 521
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kendisine sır söylenen, sır ortağı, sırdaş.

Nāme-i yāri oḳur bir maḥrem-i rāz olsa āh
Ḫaṭṭını maḥv itmeden bu çeşm-i giryānum benüm

maḥrem-i resūl-i ḫudā:

1. **maḥrem-i resūl-i ḫudā:**
Mesnevi 5
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hz. Peygamber'in sırdaşı.

Her biri dāḫil-i ḥarīm-i şafā
Her biri maḥrem-i Resūl-i Ḫudā

māh-rū:

1. **māh-rū:**
Gazel 268
Mısra: **9**
Ay gibi parlak yüzlü olan II Sevgili.

Her ḳaçan kim bezmi teşrīf itmeye ol māh-rū
Günbed-i çerḫ-i berīne naʿra-i mestān çıḳar

[Th.1:14]

mahrūm:

1. **maḥrūm:**
Kıt'a 62
Mısra: **4**
Dilediğini elde edememe, yoksun.

Geleli ʿāleme bir laḥẓa ḥużūr eylemedük
Mübtelā-yı seḥerüz ḫˇāb-ı ʿademden maḥrūm

maḥrūm eyle-:

1. **maḥrūm eyle:**-*ye*
Gazel 668
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yoksun bırakmak.

Mühr-i genc-i vuṣlat itmiş şāh-ı ḥüsnüm perçemin
Tā ki maḥrūm eyliye ben derd-mend-i pür-ġamın

[G.842:9]

maḥṣūd eyle-:

1. **maḥṣūd eyle:**-*y*, -*en*
Kaside 12
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
İmrendirmek.

Böyle maḥṣūd eyliyen her gāh ṭabʿumdur beni
Gevherümdür bāʿiṯ-i āẕār olan mānend-i kān

maḥṣūd it-:

1. **maḥṣūd it:**-*en*
Gazel 557
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Kıskandırmak.

ʿĀleme maḥṣūd iden güftār-ı pākümdür beni
Ḥaḳ dimişdür rāḥatü'l-insāni fi ḥıfẓi'l-lisān

maḥsūd-ı aḳrān it-:

1. **maḥsūd-ı aḳrān it:**-*di*
Mesnevi 8
Mısra: **127**
Kelime Tipi: -
Akranları, çağdaşları tarafından kıskanılacak hale getirmek.

Beni itdi hüner maḥsūd-ı aḳrān
ʿUṭārid Müşterī ḫaşmumdur elān

maḥsūd-ı şāh-ı ḫāverān ol-:

1. **maḥṣūd-ı şāh-ı ḫāverān ol:**-*ur*
Kaside 12
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Sultanların sultanını kıskanmak.

Ḥażret-i Ḫān Aḥmed ol sulṭān-ı ʿālī-rütbe kim
Peyk-i zer-tācı olur maḥṣūd-ı şāh-ı ḫāverān

mahsūd-ı süleymān eyle-:

1. **maḥsūd-ı süleymān eyle:**-*r*
Gazel 222
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hz. Süleyman'ı kıskandıracak hale getirmek.

ʿArż idüp şehd-i lebin her kime kim şān vire yār
Mūr-ı nāçiz ise maḥsūd-ı Süleymān eyler

mahṣūl-i bahr:

1. **maḥṣūl-i baḥr:**-*i*
Kaside 1
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Deniz mahsulü.

Felek her gice bir mīzān ḳurar var ise vezn eyler
ʿAṭā-yı şāh ile maḥṣūl-i baḥri ḥāṣıl-ı kānı

maḥṣūl-i dil:

1. **maḥṣūl-i dil:**-*üm*
Gazel 824
Mısra: **11**

Kelime Tipi: -
Gönül mahsulü.

Maḥṣūl-i dilüm ābile-i kef-i ḳademdür
Pür-ṣayd-ı murād olsa eger dehr-i feżāsı

maḥṣūl-i gül-şen-i kerem ü luṭf:

1. **maḥṣūl-i gül-şen-i kerem ü luṭf:**-*ı, -dur*
Kıt'a 10
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Cömertlik ve lütuf bahçesinin ekini.

Maḥṣūl-i gül-şen-i kerem ü luṭfıdur tamām
Ben ḫaste-i ġamuñ eline her giren gül-āb

maḥṣūl-i ʿömr-i ʿāşık-ı şeydā:

1. **maḥṣūl-i ʿömr-i ʿāşıḳ-ı şeydā:**
Gazel 282
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çılgın âşığın ömür semeresi.

Ḫāk-i rehüñ ki hem-reh-i bād-ı ṣabā olur
Maḥṣūl-i ʿömr-i ʿāşıḳ-ı şeydā hebā olur

maḥsūs:

1. **maḥsūs:**
Gazel 15
Mısra: **3**
Özel, has, özgü.

Ḫadeng-i ġamzesinüñ gelmesi degül maḥsūs
Ṭoḳunduġın bilür ādem niteki tīr-i ḳażā

[G.787:1, K.40:42, Kt.125:2, Mf.451:1]

maḥṣūṣ-ı ceyb-i şāh-ı cem-cūd ol-:

1. **maḥṣūṣ-ı ceyb-i şāh-ı cem-cūd ol:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **176**
Kelime Tipi: -
Cem gibi cömert padişahın cebinde olmak.

Gerekdür kim kilīd-i genc-i maḳṣūd
Ola maḥṣūṣ-ı ceyb-i şāh-ı Cem-cūd

maḥşer:

1. **maḥşerde:**-*de*
Gazel 236
Mısra: **10**
Mahşer, kıyamet yeri.

Ol ḳıyāmet-ḳadd yirinden ḳopacak yarın dilā
Añların maḥşerde yir yir āh u vāveylā ḳopar

[G.410:10]

maḥşer ol-:

1. **maḥşer ol:**-*up*
Kaside 42
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Öldükten sonra yeniden dirilmek, Mahşer günü gelmek.

Ḳarīn-i ḥüsn-i ḳabūl ile ḥükm-i Yezdān'ı
Yüzi şuyına anuñ yā İlāhi maḥv eyle

maḥşer ü mīzān ol-:

1. **maḥşer ü mīzān ol-:**-*ur*
Gazel 187
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kıyamet vakti gelip hesap terazisi kurulmak.

Başuma cānā ḳıyāmetler ḳoparur ḳāmetüñ
ʿIyd-gāh ile ṣalıncaḳ maḥşer ü mīzān olur

māh-tāb-ı şevk:

1. **māh-tāb-ı şevḳ:**
Müfret 191
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Heves ayının ışığı.

Bulmaz oldı māh-tāb-ı şevḳ rāh-ı ḫānemüz
Āşnā-yı şemʿ-i ümmīd olmadı pervānemüz

māhuñ hırmeni:

1. **māhuñ ḫırmeni:**-*n*
Kaside 11
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Ayın harmanı II Ay ağılı, hale.

Ne Süreyyā ḫūşesin ister ne māhuñ ḫırmenin
Her gedā kim ḫırmen-i luṭfından olur ḫūşe-çīn

māhuñ pāresi:

1. **māhuñ pāresi:**
Gazel 826
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ay parçası II Sevgili.

Olma ey dil gel hilāl ebrūsınuñ āvāresi
ʿĀşıḳ-i bī-dillere çoḳdur o māhuñ pāresi

maḥv eyle-:

1. **maḥv eyle:**-*y, -ince*
Kaside 36
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yok etmek.

Pīre-zāl-i çerḫ ḳurṣ-ı mihri peydā eyledi
Dānesin maḥv eyleyince āsyā-yı āsmān

[K.42:67]

maḥv it-:

1. **maḥv it:**-*er*
Gazel 317
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Mahvetmek. yok etmek. harap etmek.

Şu dāmen-gīr-i Ḳāf-ı himmete ādem dirin ben kim
Vücūdın maḥv ider ʿAnḳā-ṣıfat ammā be-nām olmaz

[G.239:10, G.324:4, G.515:5, G.521:4]

maḫv ol-:

1. **maḫv ol:**-*ur*
Kaside 32
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Yol olmak.

Eger cūş itse baḥr-i himmeti bir dāne mevciyle
Felekler ṣafḥasından maḥv olur naḳş-ı sitem-kārı

[K.41:77]

maḫv olun-:

1. **maḫv olun:**-*dı*
Gazel 396
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yok olmak, ortadan kalkmak II Kötü duruma düşmek, perişan olmak.

Sevād-ı dīde çoḳdan maḥv olundı āb-ı eşkümle
Görinen şimdi ʿaks-i ḫālidür ol lāle-ruḫsāruñ

[G.413:3]

maḫv-ı nuḳūş eyle-:

1. **maḫv-ı nuḳūş eyle:**-*r*
Gazel 234
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Resimleri yok etmek, silmek.

Ne dirlerse disünler bāde bir āb-ı muṣaffādur
Benüm levḥ-i dilümden muṭṭāṣıl maḥv-ı nuḳūş eyler

maḫv-ı vücūd eyle-:

1. **maḫv-ı vücūd eyle:**-*y, -e, -lüm*
Gazel 512
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bedeni, varlığını yok etmek.

ʿIşḳ ile ḥāṣılumuz āteş ü dūd eyliyelüm
Giderek şemʿ-ṣıfāt maḥv-ı vücūd eyliyelüm

[G.891:9]

maḫv-ı vücūd it-:

1. **maḫv-ı vücūd it:**-*er*
Gazel 745
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Vücudunu yok etmek II Ölmek.

Mey-i nāb içse eger ʿāṣıḳ ider maḥv-ı vücūd
Olur ehl-i ḫıredüñ cürmi ṣevāb-ālūde

2. **maḫv-ı vücūd it:**-*mek*
Gazel 3
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Vücudunu yok etmek (Ölmek bağlamında) II Büyük acı duymak, gücünü yitirmek.

Görmesün kūyında aʿdā dirse olmaz ʿāşıḳa
Derd ile maḥv-ı vücūd itmek gibi bir sīmiyā

mahzen:

1. **maḫzenüm:**-*üm*
Gazel 540
Mısra: **12**
Hazine II Gönül.

Ol ḥarāmī gözlü sīnem Ḥāletī çāk itmesün
Açmasun dürr-i maʿānīden pür olan maḫzenüm

maḥż-ı ḳudret-i perverd-gār:

1. **maḥż-ı ḳudret-i perverd-gār:**
Kaside 15
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Rızıklandıran Allah'ın gücünün kendisi.

Ḥabbeẕā ol raḫş-ı şeb-gūn-ı şeb-i Ḳadr-i iʿtibār
Ser-be-ser endāmı maḥż-ı ḳudret-i Perverd-gār

maḥż-ı luṭf:

1. **maḥż-ı luṭf:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 417
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve iyiliğin aslı, tıpkısı.

Ṭaḳınmış ṣūretā dervīş nāmın maḥż-ı luṭfından
Velī maʿnā yüzünden şāhıdur ol ehl-i ʿirfānuñ

[Kt.54:3]

maḫzūn:

1. **maḫzūnam:**-*am*
Gazel 99
Mısra: **1**
Hüzünlü, üzgün.

Ġam-ı hicrüñle maḫzūnam beni vaṣluña mesrūr it
Şehā ġam-ḫāne-i ḳalbüm nice yıḳduñsa maʿmūr it

māʾī:

1. **māʾī:**
Kaside 6
Mısra: **12**
Mavi.

Yine ḳumāş-ı sebz ser-ā-ser çiçekleyüp
Māʾī ḳabā geyürdi çemen-zāra cüy-bār

mā-i cārī:

1. **mā-i cārī:**
Kaside 27
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Akarsu.

Her ruḫāmı sīne-i sīmīn-i dil-berden laṭīf
Mā-i cārī ḳalb-i erbāb-ı maḥabbetden nişān

māʾide:

1. **māʾide:**
Gazel 169
Mısra: **15**
Sofra.

Dīvānuñı kim gördi ise māʾide ṣandı
Zīrā süḫanuñ Ḥāletiyā rūḥa ġıdādur

[G.586:6]

māʾide-i īsā:

1. **māʾide-i īsā:**-*y, -a*
Gazel 726
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hz. İsa'nın sofrası.

Rūze-dār-ı ġam-ı ʿışḳ itmeye bir kerre nigāh
Ḳurş-ı mihri ḳosalar māʾide-i Īsā'ya

māʾil:

1. **māʾilüm:**-*üm*
Gazel 89
Mısra: **9**
Meyilli, istekli, hevesli.

Māʾilüm bir ḫūba kim deryūze-i envār ider
Lemʿa-i mihr-i cemālinden dem-ā-dem şeş-cihāt

[G.149:10, G.174:2, G.175:6, G.209:10, G.248:8, G.495.2, G.672:11, G.738:4, G.741:4, G.870:10]

māʾil geç-:

1. **māʾil geç-:**-*er*
Müfret 140
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Meyilli görünmek.

Ḳaddine yārüñ ṣanavber bāġda māʾil geçer
Ol daḫı söyletseler ḫālince ehl-i dil geçer

mā'il it-:

1. **mā'il it:**-*di*
Gazel 45
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Meyilli, hevesli, istekli, düşkün etmek.

Bir şāha mā'il itdi yine bir gedā iken
Ey Ḫāletī bu ʿışḳ baña oldı bir belā

māʾil ol-:

1. **māʾil ol:**-*ur*
Gazel 664
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Meyletmek, yönelmek, ilgi göstermek, hevesli olmak.

Ser-keş iken serv-veş ey Ḫāletī ḥikmet nedür
Māʾil olur ʿāşıḳa mest olsa ol ṣūḫ-ı cihān

[G.191:9, G.278:1, 396:7, G.713:4, G.865:3, G.892:9, K.1:61, K.35:39, Mf.329:1]

makām:

1. **maḳāmın:**-*ı, -n*
Kıt'a 131
Mısra: **2**
Derece, mertebe.

Mīr Ḫusrev Mīr Şāhī Mīr Ḳāsım her biri
Rāyet-i şiʿrüñ maḳāmın burc-ı Keyvān eyledi

[M.7:19, G.287:5, T.3:6]

makām kıl-:

1. **maḳām ḳıl:**-*dı*
Kaside 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mesken tutmak, makam haline getirmek.

Kār-ı ʿadūyı şāh-ı be-nām eyleyüp tamām
Ḳıldı meh-i tamām gibi menzilin maḳām

makām ṭut-:

1. **maḳām ṭut:**-*ma, -m*
Tahmis 1
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Bir makamda sabit olmak; durmak, yerleşmek.

Dāne-i ḫālüñden ammā almadum bir kerre kām
Niçe bir ṭaġlardayın Ferhād-veş ṭutmam maḳām

[M.2:50, K.26:83]

maḳām-ı aʿlā:

1. **maḳām-ı aʿlā:**-*da*
Kaside 34
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
En yüce makam, en üstteki yer.

Ṭura o beyt-i şerīfü maḳām-ı aʿlāda
Be-ḥaḳḳ-ı beyt-i şerīf ü maḳām-ı ev ednā

maḳām-ı şiʿrā:

1. **maḳām-ı şiʿrā:**-*y, -a*
Kaside 2
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Gökyüzündeki iki yıldızın mertebesi.

Olaydı bir naẓaruñ ey şeh-i sitare-sipāh
Varurdı rütbe-i şiʿrüm maḳām-ı şiʿrāya

makar it-:

1. **maḳar it:**-*er, -se*
Kaside 28
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Karar kılmak, yer edinmek.

Gezend ire diyü nā-gāh tāb-ı germādan
Şerer revādur iderse derūn-ı sengi maḳar

makar ol-:

1. **maḳar ol:**-*ur, -sa*
Kaside 25
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Karar kılınan yer olmak.

Vücūduñ ile degül mi ḥayāt-ı ʿālem-yān
ʿAceb degül saña cān gibi ṣadr olursa maḳar

makar-ı ʿizz ü saʿādet:

1. **maḳar-ı ʿizz ü saʿādet:**-*de*
Kaside 4
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -

İtibar ve mutluluğun durduğu yer.

Maḳar-ı ʿizz ü saʿādetde ber-ḳarār olsun
ʿAdū-yı devleti olsun hemīşe zīr ü zeber

maḳarr:

1. **maḳarrı:**-*ı*
Gazel 173
Mısra: **4**
Durulan, mesken edinilen yer.

Bir bī-dilem ki dāmene-i kūh-ı miḥnetüm
Ḳays'uñ maḳarrı Kūh-ken'üñ reh-güẕārıdur

maḳarr-ı ḥurūf-ı mebānī:

1. **maḳarr-ı ḥurūf-ı mebānī:**
Kaside 38
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Bina harflerinin meskeni.

Beyān itmege ḳaṣr-ı ḳadri bahāsın
Yetişmez maḳarr-ı ḥurūf-ı mebānī

maḳarr-ı māh-ı tābān:

1. **maḳarr-ı māh-ı tābān:**-*un*
Kaside 7
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Parlak ayın meskeni.

Eger kim āstān-ı āsmān-ḳadrüñe yüz sürse
Yiri ṣaff-ı niʿāl ola maḳarr-ı māh-ı tābānuñ

maḳarr-ı murġ-ı cān:

1. **maḳarr-ı murġ-ı cān:**-*um*
Mesnevi 8
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Gönül kuşunun meskeni.

Maḳarr-ı murġ-ı cānum lāne-i ġam
Ġıdā-yı ṣubḥ u ṣāmum dane-i ġam

maḳber ṭaşı:

1. **maḳber ṭaşı:**-*n, -dan*
Gazel 630
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mezar taşı.

Cān virürsem o şehüñ nāvek-i ḫūn-pāşından
Dikesüz aña nişān maḳberümüñ ṭaşından

maḳbūl it-:

1. **maḳbūl it:**-*er*
Müfret 601
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kabul görmek.

Göz yaşı ḳan olması maḳbūl ider şeydāları
Bir kebūter gibi k'anuñ sürḫ ola deryāları

maḳbūl ol-:

1. **maḳbūl ol:**-*ur*
Müfret 117
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kabul edilmek; beğenilmek, hoşa gitmek.

N'içün vāʿiẓ hemīşe Sidre vü Ṭūbā'yı vaṣf eyler
Dıraḫtuñ tāzesi maḳbūl olur ḫod çün ḳad-i dil-ber

maḳbūle geç-:

1. **maḳbūle geç:**-*se*
Gazel 402
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hoşa gitmek, beğenilmek.

N'ola maḳbūle geçse dāġ-ı şīnem yār yanında
Güzeldür rengi ġāyet eksigi yoḳdur ol altunuñ

[G.700:12]

maḳbūl-i ʿālem ol-:

1. **maḳbūl-i ʿālem ol:**-*ur*
Gazel 774
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Herkesçe kabul olunmak.

Maḳbūl-i ʿālem olur idüm tūtyā gibi
Kūyında ḫāk olup ḳarışaydum ġubārına

makbūl-i cihān ol-:

1. **maḳbūl-i cihān ol:**-*sa*
Gazel 448
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Herkesçe sevilmek, itibar görmek.

Sözüñi ṭutmayıcaḳ yār nedür fāʿidesi
Olsa maḳbūl-i cihān Ḥāletiyā eşʿāruñ

[K.27:8]

maḳdem:

1. **maḳdemüñle:**-*üñ, -le*
Gazel 535
Mısra: **1**
Ayak basma, geliş.

Açıldı nergis-āsā maḳdemüñle dīde-i cānum
Ne yeller esdi āyā bilsem ey gül-berg-i ḫandānum

[K.1:12, K.3:6, K.12:3]

maḳdem-i bād-ı şabā:

1. **maḳdem-i bād-ı şabā:**-*y, -a*
Gazel 854
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sabah rüzgarının gelmesi.

Būy-ı zülfīn Ḥāletī aldum ḫayālinden tamām
Maḳdem-i bād-ı ṣabāya intiẓārum ḳalmadı

mākiyān-ı himmet:

1. **mākiyān-ı himmet:**-*i*
Gazel 812
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Lütuf tavuğu.

Bīve-zenden farḳı yoḳdur ol denīnüñ kim müdām
Hānesi dīvārın aşmaz mākiyān-ı himmeti

maḳrūn ol-:

1. **maḳrūn ol:**-*unca*
Gazel 577
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yakın olmak, yaklaşmak.

Meh ile mihr degül düşdi çerḫe berg-i ḫazān
Olunca Ḥāletiyā bād-ı āhuma maḳrūn

maḳsim-i erzāḳ-ı ḥalāyıḳ:

1. **maḳsim-i erzāḳ-ı ḥalāyıḳ:**
Gazel 384
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Halkın rızıklarının bölüştürüldüğü yer.

Ferş-i ḥaremi āyīne-i rūy-ı murādāt
Dest-i keremi maḳsim-i erzāḳ-ı ḥalāyıḳ

maksūd:

1. **maḳṣūduñ:**-*un*
Gazel 95
Mısra: **3**
Amaç, gaye, maksat.

Maḳṣūduñ ise bu dil-i vīrānede yoḳla
Her yirde bulunmaz güzelüm genc-i maḥabbet

[G.284:1, G.304:2, G.438:8, G.767:4, G.780:9, G.784:2, G.801:9, M.3:68, Mf.323:2]

maḳṣūdına ir-:

1. **maḳṣūdına ir:**-*er, -sin*
Müfret 476
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Maksadına ulaşmak, amacına erişmek.

Ḥasedden küştegān-ı ʿışḳ-ı yāra ıżṭırāb itme
İrersin sen daḫı maḳṣūduña bir gün şitāb itme

maʿḳūl:

1. **maʿḳūl:**-e
Gazel 768
Mısra: **2**
Akla uygun.

Vaṣl-ı nigāra gāhī ʿışḳ ehli vāṣıl olsa
Yoḳ gelmese güzelden maʿḳūle ḳāʿil olsa

maʿḳūle ḳāʾil:

1. **maʿḳūle ḳāʾil:**-*dür*
Gazel 248
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Akla uygun, mantıklı olan şeylere razı.

Görüp āṯār-ı ẕıll-ı dānişüm ey Ḥāletī ṭūṭī
N'ola taḥsīn iderse ehl-i dil maʿḳūle ḳāʾildür

māl:

1. **mālı:**-*ı*
Gazel 237
Mısra: **7**
Bir kimsenin sâhip olduğu her şey, mal mülk, servet.

Vir mālı ile pīre zen-i dehri ʿadūya
Yā Rab baña bir sīm-beden tāze civān vir

[G.285:9, G.556:6]

māl-ā-māl it-:

1. **māl-ā-māl it:**-*en*
Gazel 81
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dopdolu etmek.

Āteş-i ʿışḳıyla māl-ā-māl iden dil micmerin
Şīşe-i çeşmin revādur itse dāʾim pür-gül-āb

[G.490:8, G.730:8, Mf.294:2]

māl-ā-māl ḳıl-:

1. **māl-ā-māl ḳıl:**-*dı*
Kaside 21
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Doldurmak.

Nevā-yı meclis-i şādī sürūd-ı bezm-i sürūr
Derūn-ı günbed-i eflāki ḳıldı māl-ā-māl

māl-ā-māl ol-:

1. **māl-ā-māl ol:**-*a*
Kaside 28
Mısra: **91**
Kelime Tipi: -
Dopdolu olmak.

Elinde sāġar-ı iḳbāl ola māl-ā-māl
Murādı üzre döne bu sipihr-i mīnā-fer

[K.30:12]

māl-i meknūz:

1. **māl-i meknūz:**-*ı*
Gazel 822
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Saklı servet.

Gözümde sīm-i eşküm sīnede dinār-ı dāġum var
Vücūdum ḫākinüñ geldi ẕuhūra māl-i meknūzı

mālik:

1. **mālikiyem:**-*i, -y, -em*
Gazel 548
Mısra: **3**
Bir şeye sahip olan kimse, sahip.

Ġam gül-şeninüñ mālikiyem rūz-ı ezelden
Dāġ-ı dil-i Ḳays oldı benüm bir gül-i bāġum

[G.662:7, Mü.8:3]

mālik it-:

1. **mālik it:**-*di*
Gazel 780
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
(Bir şeyin) sahibi yapmak.

Ḳayırmaz Ḥāletī ṣūret-nümā olursa maḳṣūduñ
Bi-ḥamdi'llāh seni Ḥaḳ mālik itdi genc-i maʿnāya

mālik ol-:

1. **mālik ol:**-*ma, -sa*
Gazel 144
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sahip olmak.

Eger ki sīm ü zere mālik olmasa ʿāşıḳ
Ne raḥm ider yaşına ne baḳar yüzine nigār

[G.133:7]

mālik-i efser ol-:

1. **mālik-i efser ol:**-*a*
Kaside 4
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Padişah tacına sahip olmak.

Niteki milket-i Īrān ü Şām ola vīrān
Niteki şāh-ı seḥer ola mālik-i efser

mālik-i enfās-ı mesīḥ:

1. **mālik-i enfās-ı mesīḥ:**
Gazel 142
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hz. İsa'nın nefesine sahip (olan) II Sevgili.

Bir melek-çihredür ol mālik-i enfās-ı Mesīḥ
Kiminüñ cānın alup kimine cān virse ne var

mālik-i iʿcāz-ı mesīḥ:

1. **mālik-i iʿcāz-ı mesīḥ:**
Gazel 201
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hz. İsa'nın mucizesine sahip II Sevgili.

Bir melek-çihredür ol mālik-i iʿcāz-ı Mesīḥ
Kiminüñ cānın alup kimine cān virse ne var

mālik-i zer ol-:

1. **mālik-i zer ol:**-*ma, -y, -an, -a*
Gazel 243
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Altın sahibi olmak II Varlıklı olmak.

Mālik-i zer olmayana varmaz ol Yūsuf-ı cemāl
Anuñ içündür viṣālin ummazın aşlā faḳīr

[Mf.212:1]

mālik-rikāb:

1. **mālik-riḳāb:**
Kaside 36
Mısra: **31**
Üzengi sahibi.

Mübtelā-yı bend-i ḳahruñ niçe yüz mālik-riḳāb
Pāymāl-i necm-i baḫtuñ niçe biñ ṣāḥib-ḳırān

maʿlūm ol-:

1. **maʿlūm ol:**-*ma, -y, -a*
Gazel 312
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bilinmek, anlaşılmak.

Ḳalmadı bir rāz-ı dil kim ḫalḳa maʿlūm olmaya
Perdesüzdür rūz-ı evvelden der-i kāşānemüz

[K.9:62, Mf.308:1, Mf.349:1]

maʿlūmı ol-:

1. **maʿlūmı ol:**-*ur, -dı*
Gazel 427
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bilinmek, anlaşılmak.

Eger ol şūḫ-ı āteş-pāreye dil virseñ ey zāhid
Olurdı ʿāşıḳuñ sūz-ı dili bir pāre maʿlūmuñ

mā-melek:

1. **mā-melek:**
Gazel 419
Mısra: **8**
Bir kimsenin sâhip olduğu her şey, varı yoğu, mal varlığı.

Bir kerre tek yüzüñ göreyüm ey melek-cemāl
Al naḳd-i cānumı yoluña cümle mā-melek

maʿmūr:

1. **maʿmūre:**-*e*
Gazel 852
Mısra: **9**
Güzel, bayındır, bakımlı.

Vücūd iḳlīmine maʿmūre diyü geldüm ammā kim
Gözümde uçar oldı cuġd-ı ṣaḥrā-yı ʿadem şimdi

maʿmūr eyle-:

1. **maʿmūr eyle:**-*y, -en*
Kıt'a 121
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İmar etmek, bayındır hale getirmek.

Mülki maʿmūr eyliyen miʿmār-ı reʾyüñdür senüñ
Tā cihān ṭurduḳça ol miʿmār ü bu maʿmūr ola

maʿmūr it-:

1. **maʿmūr it:**
Gazel 99
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bayındır duruma getirmek, geliştirip güzelleştirmek.

Ġam-ı hicrüñle maḥzūnam beni vaṣluña mesrūr it
Şehā ġam-ḫāne-i ḳalbüm nice yıḳduñsa maʿmūr it

[M.9:27, Mf.35:2, G.81:2]

maʿmūr ḳıl-:

1. **maʿmūr ḳıl:**-*up*
Tarih 1
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
İmar etmek, yapılandırmak; daha iyi hale getirmek.

Evvelde daḫı ʿadli ḳılup ʿālemi maʿmūr
Bulmışdı vücūdıyla şeref ṣadr-ı saʿādet

maʿmūr ol-:

1. **maʿmūr ol-:**-*a*
Kıt'a 121
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gelişip güzelleşmek, bayındır duruma gelmek.

Mülki maʿmūr eyliyen miʿmār-ı reʾyüñdür senüñ
Tā cihān ṭurduḳça ol miʿmār ü bu maʿmūr ola

[G.56:12]

maʿnā:

1. **maʿnāyı:**-*y, -ı*
Gazel 364
Mısra: **10**
Anlam, içyüz, hakikat.

Ḳalb-i dil-berden ḳopan seng-i cefādur Ḥāletī
İtmişümdür ben bu maʿnāyı sözünden intizāʿ

[G.417:12, G.545:8, K.36:73, K.39:51, Kt.54:4, Kt.K.4:28]

maʿnāsına ir-:

1. **maʿnāsına ir:**-*me, -dü, -k*
Gazel 804
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bir söz veya ibarenin manasını anlamak, ne demek olduğunu bilmek.

Söylenür ʿuşşāḳ içinde bir ibāredür viṣāl
Çoḳ çalışduḳ irmedük hergiz anuñ maʿnāsına

maʿnā-yı sūz-nāk:

1. **maʿnā-yı sūz-nāk:**
Kaside 6
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Yakıcı, ateşli mana.

Siḥr itdi Ḥāletī yine geldi bir yire
Maʿnā-yı sūz-nāk ile elfāẓ-ı ebrār

mānende-i nefh-i şūr vir-:

1. **mānende-i nefḫ-i şūr vir-:**-*di*
Kaside 29
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İsrail'in kıyamet günü üfleyeceği sûr gibi olmak.

Bir ṣubḥ-dem nevā-yı ney-i ʿişret ü sürūr
Virdi ḥayāt-ı ʿāleme mānende-i nefḫ-i ṣūr

mānend-i āb:

1. **mānend-i āb:**
Gazel 52
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Su gibi.

Seyr-i gül-zār istemez hergiz dil-i pür-ıżṭırāb
İlteler bāġa meger zencīr ile mānend-i āb

mānend-i āftāb:

1. **mānend-i āftāb:**
Kaside 29
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Güneş gibi.

İtse eger ki ẕerre-i nāçīze bir naẓar
Mānend-i āftāb o ẕerreyi yuḳarı ḳor

mānend-i āsmān eyle-:

1. **mānend-i āsmān eyle:**-*di*
Kaside 16
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü gibi yapmak.

Bir şāhdur ki pertev-i luṭf u ʿaṭā ile
Rūy-ı zemīni eyledi mānend-i āsmān

mānend-i beyt-i maʿmūr:

1. **mānend-i beyt-i maʿmūr:**
Tarih 6
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güzel yazılmış beyit gibi.

İtmāmına bu ḳaṣrın oldı tamām tārīḫ
Ābād ola İlāhī mānend-i beyt-i maʿmūr

mānend-i ceres:

1. **mānend-i ceres:**
Gazel 346
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çan gibi.

Olamaz ney nālede erbāb-ı ʿışḳa hem-nefes
Iżṭırāb-ı dil gerekdür aña mānend-i ceres

mānend-i çenār:

1. **mānend-i çenār:**
Kaside 18
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Çınar ağacı gibi.

Himmet-i şāhla çün serv-i ser-efrāz oldum
Açmadan ḥācet elin kimseye mānend-i çenār

mānend-i dām:

1. **mānend-i dām:**
Gazel 547
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tuzak gibi.

Bir gün elbette gelür diyü o kebg-i ḫoş-ḫırām
Gözleri yollardadur ʿāşıḳlaruñ mānend-i dām

mānend-i devr-i gül:

1. **mānend-i devr-i gül:**
Gazel 426
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gül mevsimi gibi.

Gül gibi ṭurma al elüñe cām-ı lāle-reng
Mānend-i devr-i gül çü zamān eylemez direng

mānend-i duʿā-yı müstecāb:

1. **mānend-i duʿā-yı müstecāb:**
Gazel 187

Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kabul olmuş dua gibi.

Geh gider eflāke mānend-i duʿā-yı müstecāb
Gāh olur kim nāzil olmış bir belā-yı cān olur

mānend-i evrāḳ-ı ḫazān:

1. **mānend-i evrāḳ-ı ḫazān:**
Gazel 666
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sonbahar yaprakları gibi (titreme bağlamında).

Nev-bahār-ı ʿālem-i vuṣlatda bīm-i hicrden
Mutṭaṣıl lerzendeyem mānend-i evrāḳ-ı ḫazān

mānend-i fānūs-ı ḫayāl:

1. **mānend-i fānūs-ı ḫayāl:**
Gazel 461
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Hayali fanus, içinde mum yanan üstü tabiat resimleriyle işlenmiş döner fener gibi.

Şevḳ-i ʿışḳı sīnede bir şemʿ-i nevvār eyleyüp
Her zamān raḳs eylerin mānend-i fānūs-ı ḫayāl

mānend-i felek:

1. **mānend-i felek:**-*dür*
Gazel 255
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Felek misali.

ʿAhdine ḳomaz döndürür ol māhı dem-ā-dem
Cevr itmede düşmen baña mānend-i felekdür

mānend-i ġonce:

1. **mānend-i ġonce:**
Gazel 330
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gonca gibi.

İrgürmeyince bād-ı ṣabā būy-ı sünbülüñ
Mānend-i ġonce hergiz açılmaz dehānumuz

mānend-i gül:

1. **mānend-i gül:**
Gazel 781
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül gibi.

Mānend-i gül açıl bir iki cām-ı nāb ile
Ḥūr-ı cinān gibi ne ṭurursın ḥicāb ile

mānend-i günbed-i devvār ol-:

1. **mānend-i günbed-i devvār ol:**-*dı*
Mesnevi 6
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Dönen gökyüzü gibi olmak.

Oldı mānend-i günbed-i devvār
Türbe-i pāki maṭlaʿü'l-envār

mānend-i ḥabāb:

1. **mānend-i ḥabāb:**
Gazel 373
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Su kabarcıkları gibi.

Eylemez hergiz tenezzül yoḫsa mānend-i ḥabāb
Bu ṭoḳuz keştīi nā-peydā ider gird-āb-ı ʿışḳ

[G.81:1]

mānend-i ḫamāʾil:

1. **mānend-i ḫamāʾil:**
Kıt'a 118
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Muska gibi.

Çıḳdı mānend-i ḫamāʾil başına ḫalḳuñ yine
Var ise yüz virdi sulṭān-ı cihān eṣʿāruña

mānend-i ḫazān-dīde çenār:

1. **mānend-i ḫazān-dīde çenār:**
Gazel 201
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sonbahar görmüş, sararıp solmuş çınar ağacı gibi.

Gül-i ruḫsārına yārüñ ṭoḳunurmış aġyār
Ḳurusun elleri mānend-i ḫazān-dīde çenār

mānend-i kān:

1. **mānend-i kān:**
Kaside 12
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Maden gibi.

Böyle maḥṣūd eyliyen her gāh ṭabʿumdur beni
Gevherümdür bāʿiṣ-i āẕār olan mānend-i kān

mānend-i kej-düm ol-:

1. **mānend-i kej-düm ol:**-*up*
Mesnevi 8
Mısra: **117**
Kelime Tipi: -
Akrep gibi olmak.

Olup ehl-i ġaraz mānend-i kej-düm
Sebep yoġ iken eyler ḳatl-i merdüm

mānend-i kemān ḳıl-:

1. **mānend-i kemān ḳıl:**
Gazel 624
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yay gibi yapmak, eğmek, bükmek.

Ġam-ı ebrūñ ile ḳıl ḳaddümi mānend-i kemān
Kūşe-i çeşm ile geh gāh nigāh eyle hemān

mānend-i ḳırāb:

1. **mānend-i ḳırāb:**
Kaside 35
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Kılıç kını gibi.

Dem-be-dem ḫālī degül cāy olmadan şemşīrüñe

Düşmen-i dînüñ ḳararmış ḳalbi mānend-i ḳırāb

mānend-i nehr-i sel-sebīl:

1. **mānend-i nehr-i sel-sebīl:**
Gazel 469
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cennet ırmağı gibi.

Aḳmadı dünyāya gönlüm ḥamdü li'llāh kim benüm
Meşrebüm pākīzedür mānend-i nehr-i sel-sebīl

mānend-i nesīm-i nev-bahār:

1. **mānend-i nesīm-i nev-bahār:**
Kaside 15
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İlkbahar rüzgarı gibi.

Ey ḫoş ol esb-i saʿādet-süm ki olmış cünbişi
Muʿtedil ġāyetde mānend-i nesīm-i nev-bahār

mānend-i pervāne:

1. **mānend-i pervāne:**
Gazel 783
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Pervane gibi.

Hezār-ı bāġ-veş ey Ḥāletī çoḳ ḳıyl ü ḳāl itme
Ġam ehli bī-nevā olmaḳ gerek mānend-i pervāne

mānend-i rikāb:

1. **mānend-i rikāb:**
Gazel 59
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Atın üzengisi gibi.

Olsa bārī bir mürüvvet ṣāḥibi çāpük-süvār
Çün ayaḳlanmaḳ ṣunulmış bañā mānend-i rikāb

[G.69:12]

mānend-i şayyad-ı ḥarīs:

1. **mānend-i şayyad-ı ḥarīṣ:**
Gazel 495
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Açgözlü avcı gibi.

Gözlerüm ardıncadur mānend-i şayyad-ı ḥarīṣ
Her ne yaña ʿazm iderse ol tezerv-i ḫoş-ḫırām

mānend-i seḥāb:

1. **mānend-i seḥāb:**
Tahmis 1
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bulut gibi.

Derdüñ ile eksük olmaz dilde hergiz ıżṭırāb
ʿIşḳ ile ne yirdeyüm ne gökde mānend-i seḥāb

mānend-i şāh-bāz:

1. **mānend-i şāh-bāz:**
Gazel 298
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Doğan kuşu gibi.

Ḳuyruḳlu sürmelerle eger cilve ḳılsa yār
Başlar şikāra gözleri mānend-i şāh-bāz

mānend-i şekl-i zü'l-fikār:

1. **mānend-i şekl-i ẕü'l-fiḳār:**
Kıt'a 20
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Zülfikar'ın şekli gibi (Zülfikar Hz. Ali'nin meşhur kılıcının adıdır.).

Ol ʿAlī-sīret ki çeşm-i aḥvel-i aʿdāsına
Tīġ-i ḳahrı görinür mānend-i şekl-i Ẕü'l-fiḳār

mānend-i seng-i āsyāb:

1. **mānend-i seng-i āsyāb:**
Kaside 35
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Su değirmeninin taşı gibi.

Ḳalb-i ehl-i küfri tīġ-i āb-dāruñ dāʾimā
Dīn-i ḥaḳḳa döndürür mānend-i seng-i āsyāb

mānend-i serv:

1. **mānend-i serv:**
Kaside 36
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Servi gibi.

Lāyıḳ oldur kim dikilüp ḳarşuna mānend-i serv
Ḫidmetüñde bān ola her gāh dāmen-der-miyān

mānend-i sipend:

1. **mānend-i sipend:**
Gazel 124
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Tütsü gibi.

Nūş idüp zehr-i ġam-ı hicrānı her gāh aġların
Ḫālüme ṭurmaz güler dāʾim o yār-ı nūş-ḫand

[G.124:10]

mānend-i şemʿ:

1. **mānend-i şemʿ:**
Gazel 363
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mum gibi.

Dūd-ı āhum eksük olmazsa n'ola mānend-i şemʿ
Od yanar başumda sensüz ey meh-i ḫurşīd-i lemʿ

mānend-i zahm-ı tāze:

1. **mānend-i zaḫm-ı tāze:**
Gazel 694
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Taze yara gibi.

Eyledüñ āzürde-i reşk-i teġāfül ḳıl ḥazer
Olmışum mānend-i zaḫm-ı tāze ser-tā-ser dehān

mānī:

1. **mānī:**
Gazel 837
Mısra: **10**
Çinli bir nakkaş ve ressamdır. Aynı zamanda Mani dininin kurucusudur.

Görürse Ḥāletiyā naḳş-ı şāhid-i naẓmum
Yolunda ḳıl ḳalemin ḫāk-rūb ider Mānī

[T.8:1]

mānīʿ:

1. **mānīʿ:**
Gazel 362
Mısra: **2**
Bir şeyin yapılmasını önleyen şey, engel.

Gil ü bārānı dil-ber gelmege her dem ṭutar mānīʿ
Muḥaṣṣal vuṣlata yirden çıḳar gökden iner mānīʿ

[G.362:4, G.362:6, G.467:1, Mf.296:1]

mānīʿ ol-:

1. **mānīʿ ol:**-*ur*
Gazel 284
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Engel olmak.

Maḳṣūdumuz güneş yüzine bir neẕāredür
Mānīʿ olur aña daḫı eşküm sitāredür

[G.362:8, G.362:10, G.626:5]

mānīʿ ṭut-:

1. **mānīʿ ṭut:**-*ar*
Gazel 362
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bahane etmek.

Gil ü bārānı dil-ber gelmege her dem ṭutar mānīʿ
Muḥaṣṣal vuṣlata yirden çıḳar gökden iner mānīʿ

mānī vü ʿaṭṭār:

1. **mānī vü ʿaṭṭār:**-*ı, -y, -am*
Kaside 23
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Mani (meşhur ressam) ve Feridüddin Attâr.

ʿArūs-ı naẓma ṭabʿumdur viren hep reng ü bū şimdi
Gehī Mānī vü geh ʿAṭṭār'ıyam ben de bu meydānuñ

mānīʿ-i efġān ol-:

1. **mānīʿ-i efġān ol:**-*an*
Gazel 553
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İnlemeye engel olmak.

Rūz u şeb ol āfetüñ derdinden eylerüm fiġān
Mānīʿ-i efġān olan engüşt-i ḥayretdür hemān

ma'ni-i en-nūr fi's-sevād:

1. **ma'ni-i en-nūr fi's-sevād:**
Müfret 56
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
"Karanlıklardan aydınlık doğar" anlamında bir Arapça ibare.

Rūyuñ göründi kākülüñi ḳaldurunca bād
Geldi ẓuhūra ma'ni-i "en-nūr fi's-sevād"

manşıb:

1. **manşıbla:**-*la*
Mesnevi 9
Mısra: **193**
Makam,rütbe, derece.

Daḫı manṣıbla olurken şeref-nāk
İderken ḫidmetüm her saʿd-i eflāk

manşıb-ı fetvā:

1. **manşıb-ı fetvā:**
Tarih 2
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Fetva makamı, şeyhülislamlık.

Görüp bu ḥāleti hātif bu sırra oldı çün vāḳıf
Didi tārīḫin anuñ buldı yirin manṣıb-ı fetvā

manşıb-ı ʿilm:

1. **manşıb-ı ʿilm:**-*e*
Kıt'a 136
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İlim makamı.

ʿUlemā tācı geymeg ile kişi
Manṣıb-ı ʿilme olmaz erzānī

manşıb-ı ʿışk:

1. **manşıb-ı ʿışḳ:**-*ı, -n*
Müfret 291
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk makamı.

Manṣıb-ı ʿışḳın virüp ol şāh-ı iḳlīm-i cemāl
Tāze dāġın eyledi menşūruma ṭuġrā-yı āl

manşıb-ı ʿışḳı berāt itdür-:

1. **manşıb-ı ʿışḳı berāt itdür-:**-*ür, -se, -n*
Gazel 89
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aşk rütbesini yüceltmek.

Anda lā-büdd Ḥāletī ḳayd-ı ḥayāt olmaḳ gerek
İtdürürseñ manṣıb-ı ʿışḳını ol şāhuñ berāt

manşıb-ı şāhī:

1. **manşıb-ı şāhī:**-*y, -e*
Gazel 853
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hükümdarlık makamı.

Senüñ Mecnūn-ı ʿışḳuñ manṣıb-ı şāhīye reşk itmez
Seg-i kūyuñ sifālin başa aldı tāc-dār oldı

[G.872:7]

manşūbe-i fikret:

1. **manşūbe-i fikret:**-*le*
Mesnevi 9
Mısra: **247**
Kelime Tipi: -
Düşünce açmazı.

Benem manşūbe-i fikretle mümtāz
Ser-i naṭʿ-ı süḫanda ḫāne-perdāz

manşūr:

1. **manşūr:**
Gazel 181
Mısra: **2**
"Ena'l-hak" "ben Allah'ım" dediği için 922'de asılarak öldürülen ünlü mutasavvuf.

Şehr-i ʿışḳ āẕīnini ol dem ki der-kār itdiler
Her ser-i bāzāra bir Manṣūr ber-dār itdiler

[G.623:2, G.738:6, G.754:5]

manşūr-ı ber-dār:

1. **manşūr-ı ber-dār:**-*un*
Gazel 850
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
İdam edilmiş Hallac-ı Mansur.

Zülf-i yāra dil virür ʿışḳ ehli ġālib Ḥāletī
Bu vaṣiyyet anlara Manṣūr-ı ber-dāruñ gibi

manşūr-ı dil:

1. **manşūr-ı dil:**-*üm*
Gazel 101
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönül Mansur'u.

Manṣūr-ı dilüm itdi ʿıyān sırr-ı Ene'l-Ḥaḳ
Zülf-i siyehüñ eyledi ber-dār-ı maḥabbet

manşūr-veş:

1. **manşūr-veş:**
Gazel 536
Mısra: **3**
"Ene'l-Hak" sözü sebebiyle idam edilen Hallac-ı Mansur gibi.

Ol zülfe meyl iden Manṣūr-veş ber-dār-ı ʿışḳ oldı
Hemān dünyāda ben ḳaldum çekildi gitdi emṣālüm

[G.861:7]

manẓar-ı çeşm-i recā:

1. **manẓar-ı çeşm-i recā:**-*muz, -dur*
Müfret 61
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İstek gözünün baktığı yer.

Der-i devlet-meʾābuñ manẓar-ı çeşm-i recāmuzdur
Ġubār-ı ḫāk-i der-gāhuñ mücerreb tūtyāmuzdur

manẓar-ı zībā ol-:

1. **manẓar-ı zībā ol:**-*dı*
Kaside 34
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Güzel görünmek.

Yaḫūd o ḫāne içün vefḳdür murabbaʿ kim
Anı getürmeg ile oldı manẓar-ı zībā

manẓūr ol-:

1. **manẓūr ol:**-*sa, -y, -dı*
Gazel 30
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bakılmak; beğenilmek II Dikkat çekmek. İlgi toplamak, fark edilmek.

Olsaydı ṭabīʿat naẓar-ı şāh ile manẓūr
Reşk itmeyüm āyīne-i İskender'e cānā

manẓūr-ı çeşm-i baht-ı bīdār ol-:

1. **manẓūr-ı çeşm-i baḫt-ı bīdār olan:**
Kıt'a 40
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Uyanık talihin gözünün gördüğü olmak, şanslı olmak.

N'içün maġrūr olur dünyāda āyā
Olan manẓūr-ı çeşm-i baḫt-ı bīdār

mār:

1. **mārdan:**-*dan*
Gazel 18
Mısra: **1**
Yılan II Rakip

Gencine mārdan gül ola ḫārdan cüdā
Ol yār hergiz olmaya aġyārdan cüdā

[Mf.1:1]

2. **mār:**
Gazel 103
Mısra: **3**
Yılan II Sevgilinin saçları.

Zülfüñüñ her tārı cān-ı ʿāşıḳa bir mār ise
Ejdehālarla ider bu āh-ı āteş-bār baḥş

[G.236:8, G.574:6, G.647:7, G.816:12]

3. **mār:**
Mesnevi 5
Mısra: **36**
Yılan.

Ḳalbidür genc-i gevher-i esrār
N'ola ġār içre gelse yanına mār

4. **mārı:**-*ı*
Gazel 714
Mısra: **6**
Yılan II Zâhit.

Ruḫınuñ ḫālleri zāhidi bī-hūş itdi
Naẓar it mārı zebūn eyleyici tiryāke

mār ol-:

1. **mār ol:**-*ur*
Gazel 868
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yılan gibi olmak.

Ṣaçumuñ tārları mār olur ʿuṣṣāḳa diyü
Her zamān ḳorḳudur ol yār dil-i bīmārı

[M.1:56]

maraż:

1. **marażı:**-*ı*
Gazel 879
Mısra: **10**
Hastalık.

Ḳılmazdı bizi ḫaste-dil ol nergis-i bīmār
Anuñ marażı Ḥāletiyā olmasa sārī

maraż-ı ʿışḳ:

1. **maraż-ı ʿışḳ:**
Müfret 379
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk hastalığı.

Maraż-ı ʿışḳ ile ġāyet de żaʿīf oldı beden
Pister-i ġamda yitürdüm bulamam kendümi ben

maʿreke:

1. **maʿrekede:**-*de*
Kaside 14
Mısra: **45**
Savaş alanı.

Ḫūn-ı aʿdāyı ayaġ ile içer maʿrekede
Kāse-i sümm-i semendi görenler ṭolu ḳan

mār-ı gīsū:

1. **mār-ı gīsū:**
Gazel 701
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yılana benzeyen saç.

Geldi yetişdi ey dil saña o çeşm-i cādū
Altında ḫadd-i gül-gūn yanında mār-ı gīsū

mār-ı ġuṣṣa:

1. **mār-ı ġuṣṣa:**
Gazel 176
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Keder yılanı.

Zemīn-i dilde mār-ı ġuṣṣa görse ser-şikest eyler
Ayaġın pek başar pīr-i muġān iḳdāmı muḥkemdür

[G.692:14]

mār-ı melāl:

1. **mār-ı melāl:**-*e*
Gazel 288
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hüzün yılanı.

Gösterüp mār-ı melāle āşiyān-ı cismümi
ʿAndelīb-i cānı ḥayrān-ı leb-i bām itdiler

mār-ı müşkin ü genc-i ḥüsn:

1. **mār-ı müşkin ü genc-i ḥüsn:**-*ün, -den*
Gazel 16
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Misk kokulu yılan (sevgilinin açları) ve güzellik hazinesi.

Mār-ı müşkin ü genc-i ḥüsnüñden
ʿĀşıḳuñ kārı oldı ḫavf u recā

mār-ı zülf-i siyeh:

1. **mār-ı zülf-i siyeh:**-*i*
Gazel 566
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Siyah saçın yılanı, yılana benzeyen siyah saç.

Zehr-i ġam defʿine tiryāk gibi ḫāl-i ruḫuñ
Mār-ı zülf-i siyehi kesmeseñ olmazdı ʿıyān

maʿrifet şehri:

1. **maʿrifet şehri:**-*n, -de*
Kaside 39
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
İlim ülkesi.

Maʿrifet şehrinde ben bir ḫˇāce-i maʿrūf idüm
Bender-i baḫtumda şimdi naḳd-i eşkümdür revān

maʿrifet ü ʿilm:

1. **maʿrifet ü ʿilm:**
Kaside 18
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
İlim ve irfan.

Şehd ü şekker gibidür maʿrifet ü ʿilm hemān
Degmede cemʿ olamaz ey şeh-i ʿālī-miḳdār

maʿrifetu'l-lāh:

1. **maʿrifetu'l-lāha:**-*a*
Gazel 805
Mısra: **3**
Allah'ı bilme, tanıma.

Bir içi ṭaşı maʿrifetu'l-lāha beñzer
Bir ehl-i derūn ʿārif-i Ḥaḳ-bīne sefīne

marīż-i derd-i ʿışḳ-ı dil-ber:

1. **marīż-i derd-i ʿışḳ-ı dil-ber:**-*e*
Gazel 753
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşk derdinin hastası.

Dil-i āşüfte-ḫāṭır n'eylesün bu çerḫ-i mīnāyı
Marīż-i derd-i ʿışḳ-ı dil-bere lāzım degül şīşe

[Mü.1:1]

marīż-i derd-i ʿışḳ-ı yār:

1. **marīż-i derd-i ʿışḳ-ı yār:**-*a*
Gazel 842
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşk derdinin hastası, âşık.

Marīż-i derd-i ʿışḳ-ı yāra şīşeyle ʿilāc olmaz

Dil-i āşüfte-ḫāṭır n’eylesün bu çerḫ-i mīnāyı

marīż-i ʿışḳ:

1. **marīż-i ʿışḳ:**
Gazel 397
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk hastası, âşık.

Marīż-i ʿışḳ idügin Ḥāletī ʿıyān itme
Zebūna ḳıyması vardur bu çerḫ-i ġaddāruñ

[G.230:3, G.423:6]

marīż-i ʿışḳ ol-:

1. **marīż-i ʿışḳ olan:**-*lar*
Gazel 716
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk hastası olmak, âşık olmak.

Meger bī-hūş iken ġaflet ile ey Ḥāletī yoḫsa
Virür mi hiç marīż-i ʿışḳ olanlar derdi dermāna

mār-zülf ü nergis-i mestāne-i yār:

1. **mār-zülf ü nergis-i mestāne-i yār:**-*i*
Gazel 629
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yılan saçı ve nergis gibi sarhoş bakan gözü.

Görüp ol mār-zülf ü nergis-i mestāne-i yāri
Gehī sen Ḥāletī efsūn ü geh efsāne söylersin

māşş eyle-:

1. **māşş eyle-:**-*r*
Müseddes 6
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Emmek, soğurmak.

Ne maʿnādur bu kim her māşşı ehl-i kemāl eyler
Ne ḥāletdür ki ʿibet ehlini pür-vecd ü ḫāl eyler

māsivā:

1. **māsivādan:**-*dan*
Mesnevi 4
Mısra: **117**
Allah dışındaki her şey.

Māsivādan güẕār idüp o melek İrdi Ḥaḳḳ’uñ cenābına giderek

maʿṣūm:

1. **maʿṣūm:**
Müfret 437
Mısra: **1**
Suçsuz, günahsız.

Daḫı maʿṣūm idi ol dil-ber-i pākīze-beden
Ḳıydı ẓālimler aña hiç günāhı yoġ iken

maʿṣūm-ı pāk:

1. **maʿṣūm-ı pāk:**-*e*
Tarih 10
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Temiz, saf, günahsız küçük çocuk.

Ḳıyduñ ol maʿṣūm-ı pāke bī-günāh
Ey felek itdüñ perīşān ḫāṭırum

maṣūn kal-:

1. **maṣūn ḳal-:**-*sun*
Kaside 22
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Korunmak II Sağ kalmak, ömrünü devam ettirmek.

Hemvāre berg ü bār-ı dıraḫt-ı saʿādeti
Ḳalsun tegerg-i şiddet-i eyyāmdan maṣūn

maṣūn ol-:

1. **maṣūn ol:**-*ma, -y, -a*
Kıt'a 45
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Saklanmış olmak; korunmuş olmak.

Şemʿ-i devlet olmaġa bād-ı ḥavādiṣden maṣūn

Besdür ol fānūs-ı keştī-i saʿādet reh-berüñ

māşıṭa:

1. **māşıṭadur:**-*dur*
Gazel 221
Mısra: **9**
Kadınların saçlarını tarayan ve onları süslendiren kadın.

Nev-ʿarūs-ı süḫana māşıṭadur Ḥāletiyā
Ḳalemüm rişte-i naẓma dür-i şeh-vār çeker

māşıta-i hāme:

1. **māşıta-i ḫāme:**-*n, -ü*
Gazel 151
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kalem süsleyicisi.

Hep saña baḳar şimdi ʿarūsān-ı maʿānī
Ḳıl Ḥāletiyā māşıta-i ḫāmeñü der-kār

maşrık u maġrib:

1. **maşrık u maġrib:**-*de*
Kaside 9
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Doğu ve batı.

İki yüzlü ḳılıçdur ḳahrı ol şāh-ı cihān-bānuñ
ʿAceb mi ẓāhir olsa maşrık u maġribde āṣārı

maʿşūk:

1. **maʿşūḳumuz:**-*umuz*
Müfret 41
Mısra: **2**
Sevgili, sevilen.

Dil ʿālemini ḳapladı ḫālāt-ı maḥabbet
Maʿşūḳumuz oldı giderek ẓāt-ı maḥabbet

maʿşūḳı ol-:

1. **maʿşūḳı ol:**-*dı*
Matla 34
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevilmek, sevilen olmak.

Dil ʿālemini ḳapladı ḥālāt-ı maḥabbet
Maʿşūḳumuz oldı giderek ẕāt-ı maḥabbet

matbah-ı cūd:

1. **maṭbaḫ-ı cūd:**-*un, -da, -ki*
Kaside 8
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Cömertlik mutfağı.

Eger kim maṭbaḫ-ı cūduñdaki kef-gīre beñzetsem
Bilürdi kendüye çerḫ-i müşebbek niʿmet-i ʿuẓmā

[K.35:32, Kt.105:3]

matbah-ı ihsān u cūd:

1. **maṭbaḫ-ı iḥsān u cūd:**-*ı, -n, -dan*
Kaside 31
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve cömertlik mutfağı.

Oldı gūyā ḳurṣ-ı māh u mihr ile buna ṭabaḳ
Maṭbaḫ-ı iḥsān u cūdından cihāna mā-ḥażar

mā-teḳaddem:

1. **mā-teḳaddemden:**-*den*
Gazel 411
Mısra: **6**
Eskiden, ezelden beri.

ʿIşḳumı başdan aşursa ḳāmet-i dilber n'ola
Mā-teḳaddemden hevāsı ḫūb olur bālālaruñ

mātem:

1. **mātemdür:**-*dür*
Gazel 274
Mısra: **6**
Yas, keder, üzüntü.

Günde biñ kez ölürin derd-i ġam-ı yār ile ben
Dil-i sevdā-zedenüñ kārı hemān mātemdür

[Mü.3:27, Trk.B.1:36, Trk.B.1:70, Trk.B.1:125]

mātem ol-:

1. **mātem ol:**-*ur*
Gazel 186
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yas, matem hâline gelmek.

İrse bīmār-ı belā ṣıḥḥate ḥāli kem olur
Ḫaste-i derd-i nigār ölmeyicek mātem olur

[G.247:6]

mātemde ol-:

1. **mātemde ol-:**-*mak, -dur*
Müfret 9
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yas tutmak.

İtse destārın siyeh-ġālib n'ola ehl-i riyā
Her zamān dil-mürdeler mātemde olmaḳdur revā

mātem-i ġam:

1. **mātem-i ġam:**-*dur*
Gazel 341
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Üzüntü matemi.

ʿUşşāḳa dāġ-ı derd ile ölmek dügün gelür
Cānā o demde mātem-i ġamdur sürūdumuz

mātemin ṭut-:

1. **mātemin ṭut:**-*mak*
Gazel 599
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yas tutmak.

Mürde-i hicrān içün kim nevḥa eyler Ḥāletī
Günde biñ kez ölmenüñ ṭutmaḳ ne mümkin mātemin

[G.666:3, G.696:4]

mātem-serā:

1. **mātem-serālarda:**-*lar, -da*
Terkib-bend 1
Mısra: **112**
Matem terennüm eden, matem söyleyen.

Giceyle ḫalḳı bir bir öldürürsin irte ammā kim
Yine mātem-serālarda bile efġan iden sensin

mātem-serā-yı ḳalb:

1. **mātem-serā-yı ḳalb:**-*i, -, -e*
Gazel 357
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Matem sarayı olan kalp.

ʿĀşıḳuñ ġamdur gelen mātem-serā-yı ḳalbine
Düşmana ammā nedīm-i bezm-i ʿişretdür neşāṭ

maṭlaʿ-ı devlet ü saʿādet:

1. **maṭlaʿ-ı devlet ü saʿādet:**-*de*
Kıt'a-ı Kebir 2
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Talih ve mutluluğun doğuş yeri.

Maṭlaʿ-ı devlet ü saʿādetde
Ṭoġa bir şems-i māh-rū her sāl

maṭlaʿ-ı envār ol-:

1. **maṭlaʿ-ı envār ol-:**-*ma, -sa*
Gazel 110
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Nurların kaynağı, nurların ortaya çıktığı yer olmak.

Bu ḳadar şevḳ düşer miydi dil-i rindāna
Olmasa Ḥāletiyā maṭlaʿ-ı envār ḳadeḥ

maṭlaʿü'l-envār:

1. **maṭlaʿü'l-envār:**
Mesnevi 6
Mısra: **16**
Nurların ortaya çıktığı yer II Hz.Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin türbesi.

Oldı mānend-i günbed-i devvār
Türbe-i pāki maṭlaʿü'l-envār

maṭlūb:

1. **maṭlūba:**-*a*
Mesnevi 4
Mısra: **40**
Talep olunan, istenilen şey II Allah.

İrgüre ol ḥabîbi maḥbûba
Ṭālibi vāṣıl ide maṭlûba

mā-verā:

1. **mā-verāsında:** -*sı, -n, -da*
Gazel 692
Mısra: **10**
Bir şeyin ötesinde, arkasında, gerisinde bulunan yer, zaman.

Şîşe-i eflāk gūyā kim ḥavāle cāmıdur
Mā-verāsında olan hiç kimseye olmaz ʿıyān

mā-verā-yı ʿarş:

1. **mā-verā-yı ʿarş:**-*dan*
Gazel 373
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün öte yüzü (bilinmeyen, görünmeyen tarafı).

Bāġ-ı dehre ser-be-ser virmezdi revnaḳ āb-ı ʿışḳ
Mā-verā-yı ʿarşdan devr itmese dūlāb-ı ʿışḳ

mā-verā-yı çerḫ:

1. **mā-verā-yı çerḫ:**-*den*
Gazel 374
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Feleğin ötesi.

Cümle eşyā ḥişşe-dār olmazdı andan Ḥāletī
Mā-verā-yı çerḫden devr itmese pergār-ı ʿışḳ

māʾverā-yı perde-i çeşm:

1. **māʾverā-yı perde-i çeşm:**-*üm*
Gazel 249
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Göz perdesinin, göz kapağının arkası.

Bir süvār-ı esb-i nāza cilve-gāh itmiş Ḫudā
Māʾverā-yı perde-i çeşmüm ʿaceb meydān olur

[G.172:3]

māye:

1. **māye:**
Gazel 357
Mısra: **9**
Maya, öz, asıl, cevher.

Rāh-ı ʿışḳa girmede māye tevekküldür hemān
Ḥāletī yoḫsa müfîd olmaz bu yolda iḥtiyāṭ

māye-hˇāh ol-:

1. **māye-ḫˇāh ol:**-*ur, -lar*
Gazel 705
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Mayasını, özünü istemek.

Ḳalmasa bu heft ḫumda bāde-i ġamdan eser
Cürʿa-i cām-ı melâlümden olurlar māye-ḫˇāh

māye-i cünūn:

1. **māye-i cünūn:**
Kaside 22
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cinnet mayası, delirme sebebi.

Ey fikr-i zülfî ʿāşıḳına māye-i cünūn
Tîh-i ʿademde ḫāl-i lebi ḫalḳa reh-nümūn

māye-i cünūn ol-:

1. **māye-i cünūn ol-:**-*ur*
Gazel 573
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Cinnet mayası, delirme sebebi olmak.

Vādî-i miḥnetüñ benem ol Ḳays'ı kim müdām
Būy-ı gül-i mezārum olur māye-i cünūn

māye-i devlet:

1. **māye-i devlet:**
Gazel 6
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Mutluluk özü, kaynağı.

Ḳanı ol zülf-i ḫam-der-ḫam gibi bir māye-i devlet
Aña hergiz muʿādil olamaz dünyā vü mā-fîhā

māye-i naḳd-i ḥayāt ol:

1. **māye-i naḳd-i ḥayāt ol:**-*sa*
Müseddes 4
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hayat sermayesinin mayası olmak.

Māye-i naḳd-i ḥayāt olsa eger dîdārı
Ölümümdür benüm aġyār ile görmek yāri

[Mü.4:11, Mü.4:17, Mü.4:23, Mü.4:29, Mü.4:35, Mü.4:41]

māye-i sūz u güdāz:

1. **māye-i sūz u güdāz:**
Müfret 181
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yanıp yakılma sermayesi.

Yine güller āteşîn-cāmeyle oldı germ-i nāz
Bülbül-i zāra çoġaldı māye-i sūz u güdāz

māye-i temkīn:

1. **māye-i temkīn:**-*ümüz*
Gazel 552
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Tedbir cevheri.

Bî-ḳarāruz şol ḳadar kim māye-i temkînümüz
Ḥayret-i neẕẕāre-i ruḫsār-ı dil-berdür hemān

māye-i zindegānī:

1. **māye-i zindegānī:**
Kaside 38
Mısra: **18**

Kelime Tipi: -
Ölümsüzlük cevheri.

Senüñ ḥoḳḳa-i laʿl-i nābuñda ḳonmış
Ḥayāt-ı ebed māye-i zindegānī

maʿzeret eyle-:

1. **maʿzeret eyle:**-*r*
Kaside 12
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Özür dilemek, bağışlanmayı istemek.

Mā-ḥażardur diyü eyler maʿzeret mihmānına
Mīz-bān-ı himmeti ḳılsa sipihri gird ḫᵛān

mazhar it-:

1. **maẓhar it:**-*e*
Kaside 4
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Eriştirmek, ulaştırmak, nâil etmek.

Vücūd-ı pāk-i şerīfüñ vücūd-ı ʿālemdür
Ḫudā-yı cān u cihān ide luṭfına maẓhar

mazhar ol-:

1. **maẓhar ol:**-*du, -n*
Mesnevi 3
Mısra: **107**
Kelime Tipi: -
Erişmek, ulaşmak.

Maẓhar olduñ bu deñlü iḥsāna
Saña lāzım degül mi şükrāne

[M.5:62, G.728:4, K.7:43, K.15:41, K.18:55]

maẓhar-ı düşnām-ı aʿdā ol-:

1. **maẓhar-ı düşnām-ı aʿdā ol:**-*ma, -dan*
Müfret 401
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Rakibin hakaretine uğramak.

Yār ṣaḳlar maẓhar-ı düşnām-ı aʿdā olmadan
Yoḫsa gönlüm ḥaẕẕ ider dünyāya rüsvā olmadan

maẓhar-ı elṭāf-ı şāh it-:

1. **maẓhar-ı elṭāf-ı şāh it:**-*di*
Kıt'a 118
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Padişahın lütuflarına mazhar olmak.

Maẓhar-ı elṭāf-ı şāh itdi seni ey Ḥāletī
Āferīn ṣad-āferīn ol kilk-i gevher-bāruña

maẓhar-ı ḫᵛārī ol-:

1. **maẓhar-ı ḫᵛārī ol:**-*ma, -sun*
Kaside 32
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Düşkün, hakir olmak.

Naẓar ḳıl olmasun ṭūmār-ı güftār-ı dil-āvīzüm
Miṣāl-i nāme-i ʿuṣṣāḳ-ı şeydā maẓhar-ı ḫᵛārī

mazhar-ı hitābı ol-:

1. **maẓhar-ı ḫiṭābı ol:**-*a*
Gazel 892
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Bir kimse ile konuşma şerefine erişmek.

Şāyeste budur ki öyle şāhuñ
Hep ehl ola maẓhar-ı ḫiṭābı

maẓhar-ı ḳahr it:

1. **maẓhar-ı ḳahr it:**
Kaside 3
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Kahır göstermek.

Tā-kim cihānda rāst gele her işüñ çü tīr
Egri olanı maẓhar-ı ḳahr it ʿale'd-devām

mazhar-ı nūr-ı reʾyi ol-:

1. **maẓhar-ı nūr-ı reʾyi ol:**-*sa*
Mesnevi 7
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Fikir ışığına ulaşmak, erişmek.

Maẓhar-ı nūr-ı reʾyi olsa Sühā
Vire mihr-i cihāna nūr u żiyā

mazlūm ol-:

1. **maẓlūm ol:**-*ur*
Kaside 12
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Zulüm görmüş olmak, haksızlığa uğramak.

Gürg-i Yūsuf-veş ser-ā-ser gürgler maẓlūm olur
ʿAdli eyyāmında anuñ töhmet eylerse şübān

mazlūm-ı kerbelā:

1. **maẓlūm-ı kerbelā:**
Gazel 12
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Başta İmam Hüseyin olmak üzere Kerbela'da şehit olanlar.

Şemşīr-i cevr-i dil-beri her ārzū iden
Şu ḥasretiyle gitti çü maẓlūm-ı Kerbelā

mazlūmuñ hūnı yirde kalmaz:

1. **maẓlūmuñ ḫūnı yirde ḳalmaz:**-*un*
Gazel 427
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Atasözü**
Güçlü kişi, güçsüze baskı yapmamalı, ona zulmetmemelidir. Zulüm gören, haksızlığa uğrayan insanın bedduasını alan kimse, hükümdar olsa bile yerinden olur, yaptıklarının cezasını çeker.

Eger ġamdan ölürsem çün şafaḳ ey Ḥāletī ḫūnum
Ṭutar dāmān-ı çerḫi yirde ḳalmaz ḫūnı maẓlūmuñ

mażmūn:

1. **mażmūnı:**-*ı*
Kaside 39

Mısra: **55**
İçerik, muhteva.

Nāme-i aḥvālümüñ maẕmūnı bir dinmez ḫaber
Ḳıṣṣa-i derd-i derūnum bir oḳunmaz dāstān

maẕmūn ol-:

1. **maẕmūn ol:**-*ur*
Mesnevi 8
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
İnce, nükteli söz olmak.

Ne yüzden eylesem basṭ-ı ḥikāyet
Olur maẕmūnı gerdūndan şikāyet

maẕmūn-ı ġam-ı firḳat:

1. **maẕmūn-ı ġam-ı firḳat:**-*im, -ün*
Gazel 824
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ayrılık üzüntüsünün mazmunu.

Cān kendüni ṣad-sāle ile biñ kez ölümdür
Maẕmūn-ı ġam-ı firḳatimüñ ḥaḳḳ-ı edāsı

maẕmūn-ı güftār:

1. **maẕmūn-ı güftār:**-*um*
Müfret 324
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şiirlerin mazmunu.

Laʿl-i ḫāmūşın o şāhuñ vaṣfdur kārum benüm
Gevher-i nā-süftedür maẕmūn-ı güftārum benüm

maẕmūn-ı pāk:

1. **maẕmūn-ı pāk:**-*ün*
Gazel 394
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Temiz mazmun, güzel mana.

Senüñ ey Ḥāletī maẕmūn-ı pāküñ ḫaṭṭ-ı naẕmuñda
Aḳar āb-ı muṣaffādur içinde bir çemen-zāruñ

maẕrūr ol-:

1. **maẕrūr ol:**-*ur*
Mesnevi 9
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Zarar vermek.

İderse murġ-ı bāmuñ lāne maʿmūr
Nesīm-i baḫt olur ḫāṣāke maẕrūr

maʿẕūl-i sermed:

1. **maʿẕūl-i sermed:**
Mesnevi 8
Mısra: **96**
Kelime Tipi: -
Ebedî azledilmiş.

Ḥarīf-i hūş merdūd-ı müʾebbed ʿAmel-dār-ı ḫıred maʿẕūl-i sermed

māʿẕur:

1. **maʿẕūrdur:**-*dur*
Gazel 261
Mısra: **1**
Mazeretli, özrü bulunan.

Gördükçe dil-ber baḳmasa incinme kim maʿẕūrdur
Hem şīveye meşġūl olur hem ḥüsnine maġrūrdur

[G.700:8]

meʾāl:

1. **meʾāli:**-*i*
Gazel 829
Mısra: **8**
Mana, anlam.

Yoḳ yire dırāz itme ḥisāb-ı ġam-ı ʿışḳı
Çün feẕleke-i mergdür eñ soñra meʾāli

mebẕūl it-:

1. **mebẕūl it:**-*üp*
Gazel 496
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bol bol vermek, bol bol dağıtmak.

İdüp nigāh luṭfuñı mebẕūl ḫās u ʿām
Bed-mest diyü eyleme çeşmüñ keşīde ʿām

mecāl:

1. **mecāl:**
Gazel 381
Mısra: **7**
Güç, kuvvet, tâkat.

Hiç dehānuñ noḳṭasından geçmege yoḳdur mecāl
Ṭıfl-ı cāna muṣḥaf-ı rūyuñda olmışdur ṭuraḳ

[G.664:3]

mecāl bul-:

1. **mecāl bul:**-*ma, -dı*
Gazel 510
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Mecal, güç, kuvvet, derman, tâkat bulmak.

Hergiz ḫalāsa pīr-i ḫıred bulmadı mecāl
ʿIşḳuñ elinde ḳaldı girībānumuz bizüm

[G.119:7, G.357:5]

mecāl ḳalma-:

1. **mecāl ḳalma:**-*dı*
Gazel 305
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güç, kuvvet, tâkat kalmamak.

Ey Ḥāletī taḥammüle hiç ḳalmadı mecāl
Fersūde oldı bār-ı cefā ile dūşumuz

[G.463:8, G.475:2, G.487:2, G.490:4]

mecāl ol-:

1. **mecāl ol:**-*ma, -y, -a*
Gazel 393
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gücü, kuvveti olmak.

Mecāl olmaya tā kim gitmege gel ey gözüm yaşı

Beni pā-der-gil eylerseñ eger kūyında it yārüñ

[G.220:9, G.488:2, G.650:5, G.673:11, Kt.48:2]

mecāl yoḳ:

1. **mecāl yoḳ:**
Mesnevi 1
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Güç yok, imkan yok.

İsmini itmeyince zīb-i maḳāl
Emr-i zī-bāli yoḳ şikāra mecāl

mecāl-i ṣulḥ ḳalma-:

1. **mecāl-i ṣulḥ ḳalma:**-*dı*
Gazel 724
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Barış gücü kalmamak.

Dil ü dīdem senüñçün birbiriyle ḫaṣm-ı cān oldı
Mecāl-i ṣulḥ hergiz ḳalmadı ḳan düşdi araya

mecāz:

1. **mecāz:**
Gazel 296
Mısra: **8**
Gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz.

Ġırre olma zāhid ʿışḳum ḫaḳīḳatdür diyü
Biz belāġat ehliyüz ol fende rāciḥdür mecaz

[G.325:10]

mecāzī:

1. **mecāzīden:**-*den*
Gazel 485
Mısra: **9**
Mecazla ilgili olan, asıl anlamında kullanılmayan, gerçek olmadığı halde gerçekle arasında benzerlik veya daha başka bir ilgi bulunan.

Güẕer it Ḥāletī mecāzīden
Çünki olmışdur ol ḫaḳīḳate pül

mecāzī ʿışḳ:

1. **mecāzī ʿışḳ:**-*a*
Gazel 383
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hakîkî, gerçek olmayan aşk (İlâhi aşkın zıttı).

Mecāzī ʿışḳa aṣlā dilde şimden ṣoñra niyyet yoḳ
Nedür andan ġaraż çünkim güzellerde ḫaḳīḳat yoḳ

[G.179:7]

mecbūr-ı miḥnet ol-:

1. **mecbūr-ı miḥnet ol:**-*mış, -am*
Müfret 449
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Eziyete mecbur olmak.

Gerden-i dil ḳaldı bend-i kākül-i dil-dārda
Olmışam mecbūr-ı miḥnet ṣūret-i muḫtārda

meclis-i ġam:

1. **mecis-i ġam:**
Gazel 467
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Keder meclisi.

Zülfinüñ zencīresin çekmekde Mānīʿdür göñül
Mecis-i ġam yazmada Bihzād-ı ṣānīdür göñül

meclis:

1. **meclisde:**-*de*
Gazel 74
Mısra: **3**
Cemiyet, zevk ve sefa toplantısı.

Meclisde ḫˇāb-ı nāza varur gāh olur o yār
Bir göz yumup açınca ider ʿālemi ḫarāb

[G.127:1, G.142:4, G.156:3, G.257:3, G.262:1, G.298:5, G.322:2, G.352:3, G.354:6, G.365:1, G441:7, G.495:1, G.554:5, G.590:1, G.604:6, G.613:11, G.625:7, G.672:9, G.687:6, G.715:9, G.755:5, G.827:10, G.828:7, G.834:4, G.849:13, K.26:34, K.35:61, K.35:65, Kt.124:1, Mf.48:1, Mf.149:1, Mf.194:2]

meclis kur-:

1. **meclis ḳur:**-*dı, -lar*
Gazel 265
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eğlenmek veya konuşup görüşmek üzere bir araya gelmek, toplanmak.

Rind-i ʿālem-sūzlar her yirde meclis ḳurdılar
Ṣayd-ı murġ-ı ẕevḳ içün gūyā ḳurulmış dāmdur

meclis-i aġyār:

1. **meclis-i aġyār:**-*dan*
Gazel 236
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Rakibin meclisi.

Meclis-i aġyārdan kim ol ḳadi bālā ḳopar
Ṣan miyān-ı ḫārdan bir ġonce-i raʿnā ḳopar

[Trk.B.1:94]

meclis-i ʿālem:

1. **meclis-i ʿālem:**
Kaside 28
Mısra: **89**
Kelime Tipi: -
Dünya meclisi, dünya, alem.

Hemīşe tā ki ola germ meclis-i ʿālem
Hemīşe tā ki döne cām-ı ḫusrev-i hāver

meclis-i aṣḥāb:

1. **meclis-i aṣḥāb:**
Mesnevi 5
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sahabelerden oluşan meclis.

Döndi şol bāġa meclis-i aṣḥāb
K'ola eşcārı bir ṣudan sīr-āb

meclis-i ʿışḳ:

1. **meclis-i ʿışḳ:**-*da*
Gazel 315
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk meclisi.

Ḳalbümüz yār şikest eylese memnūnuz biz
Meclis-i ʿışḳda hem-kāse-i Mecnūn'uz biz

[G.669:8]

meclis-i iḳbāl:

1. **meclis-i iḳbāl:**-*ün, -i*
Kaside 35
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Mutluluk meclisi.

Meclis-i iḳbālüñi dāʾim Ḫudā germ eylesün
Muttaṣıl nār-ı ḥased ḳılsun ʿadū baġrın kebāb

meclis-i medḥ:

1. **meclis-i medḥ:**-*i, -n, -i*
Kaside 14
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Övme, övgü meclisi.

Meclis-i medḥini ben böyle mi resm eyler-idüm
Teb-i miḥnetden eger olmasa destüm lerzān

meclis-i mey:

1. **meclis-i mey:**-*de*
Gazel 699
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şarap, içki meclisi.

Meclis-i meyde gice giryeler itdi dil-ber
Virdi gül-zār-ı cemālindeki nergislere şu

meclis-i rindān:

1. **meclis-i rindān:**-*a*
Gazel 53
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dünya işlerini önemsemeyenlerin toplantı, uğrak yeri.

Şemʿ-veş ruḫsārını meyden fürūzān eyleyüp
Gice sāḳī meclis-i rindāna virdi āb u tāb

[G.70:1, G.81:6, G.895:8]

meclis-i şahbā:

1. **meclis-i şahbā:**-*da*
Gazel 114
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Şarap meclisi.

Naḳd-i cān almaḳda māhir bir ʿaceb ʿayyārdur
Çeşm-i dil-ber kim olupdur meclis-i şahbāda sürḫ

meclis-i şāh-ı mahabbet:

1. **meclis-i şāh-ı maḥabbet:**-*de*
Gazel 274
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk şahının meclisi II Eğlence meclisi.

Meclis-i şāh-ı maḥabbetde ki her köhne-sifāl
Kimisi efser-i Kisrā kimi cām-ı Cem'dür

mecmaʿ-ı ʿilm ü cāmiʿ-i ḳur'ān:

1. **mecmaʿ-ı ʿilm ü cāmiʿ-i ḳur'ān:**
Mesnevi 5
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
İlmin toplanma yeri ve Kur'an'ı (tek kitap halinde) toplayan II Hz. Osman.

Birisi daḫı Ḥażret-i Osmān Mecmaʿ-ı ʿilm ü cāmiʿ-i Ḳur'ān

mecmere:

1. **mecmerelerden:**-*ler, -den*
Kaside 26
Mısra: **41**
İçinde tütsü yakılan kap.

Ol ḳaṣr içinde mecmerelerden virür ġınā
Ruḫsār-ı āteşīne düşen zülf-i müşk-bār

mecmūʿa:

1. **mecmūʿadan:**-*dan*
Kaside 35
Mısra: **64**
İçinde şiirler, seçilmiş söz ve yazılar bulunan el yazması kitap II Şairin gönlü.

Ḫāṭırum mecmūʿası medḥüñle pürdür lā-cerem
İtdüm ol mecmūʿadan şimdi bu deñlü intiḫāb

mecmūʿa-i cūd:

1. **mecmūʿa-i cūd:**-*un*
Gazel 892
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Cömertlik defteri.

Ol şāh ki oldı beyt-i luṭfı Mecmūʿa-i cūduñ intiḫābı

mecmūʿa-i eflāk:

1. **mecmūʿa-i eflāk:**-*e*
Gazel 815
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Felek mecmuası.

Yazarlardı benüm mecmūʿa-i eflāke eşʿārum
Eger kim olmasa nā-pāy-dār evrāḳ-ı zengārī

mecmuʿa-i saʿādet:

1. **mecmuʿa-i saʿādet:**-*i, -n, -e*
Kaside 6
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Mutluluk mecmuası.

Mecmuʿa-i saʿādetine çerḫ-i pür-nücūm
Olsa ʿaceb degül yedi evrāḳ-ı zer-nigār

mecmūʿ-ı çār-yār-ı güzīn:

1. **mecmūʿ-ı çār-yār-ı güzīn:**
Mesnevi 5
Mısra: **21**

Kelime Tipi: -
Dört halifenin toplamı.

Oldı mecmūʿ-ı çār-yār-ı güzīn
Çār-ṭāḳ-ı serāy-ı millet ü dīn

mecnūn:

1. **mecnūn:**
Gazel 265
Mısra: **10**
Leylâ ile Mecnun hikâyelerinin erkek kahramanı, Kays.

Behre al ey Ḥāletī dāʾim
fünūn-ı ʿışḳdan
Saña da zīrā ḳalan Mecnūn
gibi bir nāmdur

[G.375:5, G.401:4, G.402:10, G.443:6, G.449:4, G.501:9, G.786:1, G.800:9, Mf.247:2, Mü.5:3, Mü.7:19]

2. **mecnūnuña:**-*un, -a*
Gazel 217
Mısra: **2**
Çıldırmış, deli, dîvâne ll Âşık.

Ebrūlaruñla ruḫlaruñ ey ṣūḫ u şīve-kār
Mecnūnuña biri meh-i nevdür biri bahār

[G.328:3, G.430:8, G.527:7, G.577:6, G.681:8, G.723.10, G.739:5, G.880:3, Mf.295:2, Mü.5:5, Mü.5:11, Mü.5:17, Mü.5:23, Mü.5:29, Mü.5:35]

mecnūn ol-:

1. **mecnūn ol:**
Gazel 395
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Delirmek, aklını yitirmek.

Hemān bir sen degülsin Ḥāletī
Mecnūn olan şimdi
Ayaġı geçdi zencīr-i cünūna
cümle enhāruñ

[G.395:11, G.614:13, Mf.329:2]

mecnūn-ı berr ü bādiye-i hicr it-:

1. **mecnūn-ı berr ü bādiye-i hicr it:**-*üp*
Gazel 109
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kara Mecnun'u ve ayrılık çölü haline getirmek.

Mecnūn-ı berr ü bādiye-i hicr idüp beni
Uġratmasun o silsile-i müşk-sāya hiç

mecnūn-ı deşt-i ḥayret ol-:

1. **mecnūn-ı deşt-i ḥayret ol:**-*sam*
Gazel 589
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hayret çölünün Mecnun'u olmak.

Eger Mecnūn-ı deşt-i ḥayret olsam ʿömrüm olduḳça
Nigāh-ı ülfet olmaz ol ġazāl-ı şīve-kārumdan

mecnūn-ı ġam:

1. **mecnūn-ı ġam:**
Müfret 555
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Üzüntü delisi II Âşık.

Mecnūn-ı ġam ḳırarsa eger heft cāmını
Sāḳī-i dehrden alamaz intiḳāmını

mecnūn-ı ġam-keş:

1. **mecnūn-ı ġam-keş:**-*üz*
Gazel 298
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kederli Mecnun.

Leylā-yı zülf-i dil-bere Mecnūn-ı ġam-keşüz
Ey Ḥāletī n'içün idelüm ḳıṣṣamı dırāz

mecnūn-ı germ-rāh-ı fezā-yı muḥabet:

1. **mecnūn-ı germ-rāh-ı fezā-yı muḥabet:**-*em*
Gazel 564
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Aşk uzayının hararetli yolunun Mecnun'u.

Mecnūn-ı germ-rāh-ı fezā-yı muḥabetem
Ẓıll-ı Hümā-yı devlet ʿadd eylerüm girān

mecnūn-ı ʿışḳ:

1. **mecnūn-ı ʿışḳ:**
Gazel 188
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşkın delisi II Âşık.

Āġūşa çekdügin seg-i yāri zamān ile
Mecnūn-ı ʿışḳ ḳıṣṣasına üstüḫˇān ider

[G.70:8, G.853:3]

mecnūnı ol-:

1. **mecnūnı ol:**-*ur*
Gazel 436
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Delisi olmak; bir şeye karşı aşırı iştiyak duymak.

Kimden alsun ḫaberüñ ʿāşıḳ-ı bī-dil cānā
Seni bir kez gören elbette olur mecnūnuñ

[M.4:18]

mecnūn-ı ser-gerdān ol-:

1. **mecnūn-ı ser-gerdān ol:**-*up*
Tahmis 1
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Başı dönmüş Mecnun (deli) olmak.

Niçe bir deşt-i belā vü ġamda ey Leylā-ḫırām
Gird-bād-āsā gezem Mecnūn-ı ser-gerdān olup

mecnūn'uñ gözi:

1. **mecnūn'uñ gözi:**-*n, -e*
Gazel 242
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Mecnun'un gözü.

Tek ü pū eyledükçe nāḳa-i maḥmil-keş-i Leylā
Nişān-ı pāyı Mecnūn'uñ gözine māh-ı tābāndur

mecrā-yı ḳadīm:

1. **mecrā-yı ḳadīm:**-*in*
Gazel 148
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eski su yatağı.

Zaḫm-ı sīnemden revān olsa n'ola ḫūn-āb-ı çeşm
Gāhi mecrā-yı ḳadīmin bulmaz āb-ı cūy-bār

mecrūḥ eyle-:

1. **mecrūḥ eyle:**-*di*
Kıt'a 89
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yaralamak.

Egerçi kim bilirüm ṭaʿnı vām-ḫᵛāhlaruñ
Derūnuñ eyledi mecrūḥ çeşmüñi pür-ḫūn

medār-ı şöhret:

1. **medār-ı şöhret:**-*üm*
Mesnevi 8
Mısra: **188**
Kelime Tipi: -
Şöhret dayanağı.

Maʿārif ehlinüñ ol mīr-i bezmi
Medār-ı şöhretüm yaʿni ki ʿAzmī

meded:

1. **meded:**
Gazel 121
Mısra: **10**
"İmdat, aman, yetiş!" gibi anlamlara gelen ünlem.

Bir ʿaceb gird-āba düşdük şimdi biz ey Ḥāletī
Hey meded öldüm disek bir kimseden yoḳdur meded

[G.284:3, G.379:6, G.431:9, G.566:3, G.650:1, G.731:2, G.751:8, G.760:10, G.832:2, K.1:70, K.42:46, Mf.319:1, Mf.362:1, Mf.380:1, Mf.474:2, Trk.B.1:1]

meded ṣal-:

1. **meded ṣal:**-*ma*
Gazel 727
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Medet ummak.

Ey ṭabīb-i dil ü cān ṣalma meded ferdāya
Döyemez ʿāṣıḳ-ı dil-ḫaste bu istiġnāya

meded-i ʿışḳ:

1. **meded-i ʿışḳ:**
Gazel 143
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk yardımı.

Meded-i ʿışḳ iledür yoḫsa benüm gibi nizār
Dūşına almaġa biñ kūh-ı ġamı çāre mi var

meded-kār ol-:

1. **meded-kār ol:**-*unca*
Kaside 9
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yardımcı, yardım eden olmak.

Ġuzātuñ her biri bir ṣaffı bozdı ceyş-i aʿdādan
Olunca ḳalb-i pāk-i şāh-ı ʿālemden meded-kārı

meded-sāz ol-:

1. **meded-sāz ol:**-*dı*
Kaside 18
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Yardım etmek.

Merhem-i merḥameti baña meded-sāz oldı
Zaḫm-ı şemşīr-i sitem eylemeden cānuma kār

medḥ:

1. **medḥinde:**-*i, -n, -de*
Kaside 1
Mısra: **78**
Övgü, övme.

Görünce şāhid-i naẓmuñ bilür şāh-ı hüner-perver
Ne lāzım eylemek medḥinde sen daʿvā-yı iḥsānı

[K.1:57, K.3:56, K.9:58, K.11:54, K.21:83, K.21:56, K.24:66, K.31:59, K.32:77, K.34:5, K.35:63, K.36:68, K.38:49, Kt.14:3, Kt.K.4:27, M.3:55, M.9:3]

medḥ eyle-:

1. **medḥ eyle:**-*r*
Müfret 299
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Övmek.

Dil-berüñ būs u kenārın ṭurma medḥ eyler göñül
ʿAḳlı yoḳdur her ne isterse anı söyler göñül

medḥ it-:

1. **medḥ it:**-*er, -sin*
Gazel 36
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Övmek.

Medḥ idersin dā'im ol ḳaddi çenāruñ ellerin
Saña beñzer görmedük bir bülbül-i destān-serā

[G.166:8, G.607:5]

medḥ ḳıl-:

1. **medḥ ḳıl:**-*up*
Kaside 37
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Methetmek, övmek.

Ol Sikender-meşrebüñ medḥin ḳılup ey Ḥāletī
Nāv-dān-ı ḫāmeden āb-ı ḥayāt itdüñ revān

medḥ ol-:

1. **medḥ ol:**-*sa*
Kaside 24
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Övülmek.

Niçe medḥ olsa anuñ şānına lāyıḳ olmaz
Lāyıḳ oldur ki hemān idesin āġāz-ı duʿā

medḥal açıl-:

1. **medḥal açıl:**-*up*
Kaside 40
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kapı açılmak.

Dest ü destār-ı emel pergel-i iḳbāl oldı
Açılup bāġ-ı ümīde yine yir yir medḥal

medḥ-ḫᵛān ol-:

1. **medḥ-ḫᵛān ol:**-*du, -m*
Kıt'a 87
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Övgüde bulunmak, övgülü şiir takdim etmek.

Cāme-i sürḫ ile kim çıḳdı Ġażanfer Aġā
Şiʿrümi ʿarż eyleyüp oldum aña medḥ-ḫᵛān

medḥī:

1. **medḥī:**
Terkib-bend 1
Mısra: **41**
Reisülküttap Medhî Çelebi.

ʿAceb ḳıydı felek Medḥī gibi merd-i süḫan-dāna
ʿAceb gencīneden ayrıldı ḥaḳḳā kim bu vīrāne

medḥ-i aġā-yı kerem-dār:

1. **medḥ-i aġā-yı kerem-dār:**-*ı*
Kaside 32
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Cömert ağanın (Gazanfer Ağa) övgüsü.

Neden ṭutmaḳ el üstünde anı serv-i revān dirdüm
Meger bülbül oḳurmış medḥ-i aġā-yı kerem-dārı

medḥ-i kef-i yemm-nevāl:

1. **medḥ-i kef-i yemm-nevāl:**-*ün, -den*
Kaside 30
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Derya gibi cömert elin övgüsü.

Göñül geçmez hemīşe medḥ-i kef-i yemm-nevālüñden
Güẕārı ḫayli müşkil ancaḳ ol baḥr-i fīrāvānuñ

medhūş u mest it-:

1. **medhūş u mest it:**-*di*
Kıt'a 14
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şaşkın ve sarhoş etmek.

Ol gül-i gül-zār-ı devletsin ki būy-ı himmetüñ
İtdi bāġ-ı maʿrifet bülbüllerin medhūş u mest

mefḫar-i ʿālem:

1. **mefḫar-i ʿālem:**
Müfret 305
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kainatın, kendisi ile iftihar ettiği zat II Hz. Muhammed.

ʿAceb midür disem ol şāha mefḫar-i ʿālem
Yüzi şuyıyla şeref buldı ṭıynet-i Ādem

mefḫar-i ḫüsn ile:

1. **mefḫar-i ḫüsn ile:**
Gazel 835
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Güzellikle övünerek.

Ne şehsin sen ki bād-ı āh-ı ḫalḳuñ ḳabż u baştında
İdersin mefḫar-i ḫüsn ile iẕhār-ı Süleymān'ı

meftūḥ it-:

1. **meftūḥ it:**-*e*
Kaside 27
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Açmak.

Bār-gāh-ı ḳadrinüñ saḳfını merfūʿ eyleyüp
Bābını meftūḥ ide dāʾim Ḫudā-yı müsteʿān

meftūn:

1. **meftūnuz:**-*uz*
Gazel 315
Mısra: **4**
Âşık, vurulmuş, mübtelâ.

Bir levendāne güzel itse ẓuhūr elbette
Ḥüsnine şīfteyüz ṭarzına meftūnuz biz

[Mf.344:2]

meftūn eyle-:

1. **meftūn eyle:**-*se*
Gazel 296
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Büyülemek, etkisi altına almak.

Şāh-ı ḫūbānum ne var dünyāyı meftūn eylese
Ḫayli zībā ḳullanur olsa süvār-ı esb-i nāz

meftūn it-:

1. **meftūn it:**-*en*
Gazel 713
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Âşık etmek, tutulmak, gönül vermek.

Hep kūşe-i çeşmidür iden ʿālemi meftūn
Işmarlamış ol kārı ʿaceb kār-güẕāra

meftūn ol-:

1. **meftūn ol:**-*sun*
Gazel 126

Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönül vermek, vurulmak, tutulmak.

Şöyle geydür Ḥāletī aña libās-ı naẕmı kim
Şāhid-i maʿnāya meftūn olsun erbāb-ı ḫıred

[G.149:9, G.209:9, G.509:3, G.618:11]

meftūn-ı reng ü būy ol-:

1. **meftūn-ı reng ü būy ol:-** *ma, -dı*
Gazel 290
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Rengine ve kokusuna vurulmak, âşık olmak.

Çün ʿandelīb olmadı meftūn-ı reng ü būy
Gül-şende fāḫte ne ʿaceb rāst-bīn olur

meger:

1. **meger:**
Gazel 463
Mısra: **4**
-d(A)n başka.

Jāle-i nergisi erbāb-ı ġamuñ dāʾim olur
Kesemez anı meger lemʿa-i ḫurşīd-i cemāl

[G.576:4, G.675:3, G.811:14, K.5:28, K.11:50, K.11:51, K.13:18, K.24:42, K.26:71, K.26:72, K.32:48, K.40:14, M.8:126, Mf.292:2]

2. **meger:**
Gazel 12
Mısra: **2**
"Meğerse, oysa, oysaki" anlamlarında bağlaç.

Mümkin midür ki ḳarşu ḳoya āyīne saña
ʿAks-i ruḫuñ meger ola āyīneden yaña

[G.21:11, G.62:15, G.138:11, G.385:7, G.399:8, G.504:5, G.583:4, G.703:7]

3. **meger:**
Kaside 42
Mısra: **62**
Öyleyse, o halde.

Eger bu derd-i firāḳuñ ol ise dermānı
Meger libās-ı teni çāk çāk idem yoḫsa

4. **meger:**
Kaside 41
Mısra: **20**
...sa bile, ...e rağmen.

ʿAdū-yı kīne-cūyı nisbet itmez ẕāt-ı pākiyle
Meger farḳ itmeyenler nārdan nūr-ı tecellāyı

5. **meger:**
Gazel 6
Mısra: **13**
"Aslında, işin aslı" anlamlarında bağlaç.

Meger cān naḳdi vardur Ḥāletī zülf-i siyāhında
Girihler urmış anuñ üstine ol āfet-i raʿnā

[G.52:2, G.150:8, G.157:8, G.161:10, G.167:3, G.168:6, G.411:3, G.428:6, G.452:9, G.551.12, G.552:20, G.559:9, G.713:6, G.716:9, G.743:2, G.749:6, G.753:4, G.829:10, G.852:5, G.875:7, K.1:44, K.3:14, K.8:9, K.8:35, K.8:47, K.9:53, K.16:19, K.17:29, K.25:28, K.28:47, K.30:9, K.30:21, K.31:4, K.32:32, K.34:44, K.39:25, M.4:25, M.4:30, M.9:77, Mf.10:2, Trk.B.1:50]

meger ki:

1. **meger ki:**
Gazel 23
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Oysa ki, aslında.

Mümkin midür ki yār vefā ide ʿahdine
ʿAhd itdügi meger ki ola ʿāṣıḳa cefā

[K.2:35, K.17:36, K.28:15, K.28:29, K.34:37, K.34:39, G.227:8, G.390:1]

2. **meger ki:**
Kaside 28
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Galiba, herhalde.

Meger ki eyledi āteş yaḳup aġaçları bād
Çemende ḳaynamaġa başladı şular yir yir

[Mf.139:1]

3. **meger ki:**
Mesnevi 2
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Ola ki.

Virmezin zühde vü ṣalāḥa vücūd
Sehv ile eyleyüm meger ki sücūd

4. **meger ki:**
Kaside 2
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
...den başka.

Ṭoḳunmaz oldı zamānında kimseye kimse
Meger ki ṭoḳuna bezm ehli cām-ı ṣahbāya

[K.26:8]

5. **meger ki:**
Kaside 25
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Sanki.

Meger ki ḫāk-i deri gül-sitān-ı cennetdür
Ki anda ṣayf u şitā ṭurmadan murād biter

[K.28:10]

meger kim:

1. **meger kim:**
Gazel 38
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Meğer ki, oysa ki.

Zāhidā dūzaḫ ʿaẕābında ḳayırmaz ehl-i ʿışḳ
Āteşi anuñ meger kim āteş-i hicrān ola

[G.148:1, G.234:9, G.360:9, G.392:6, G.392:7, G.392:10, G.417:10, G.420:10, G.451:13, G.656.5, G.834:2, G.839:5, K.1:42, K.23:31, Kt.54:2]

2. **meger kim:**
Müfret 514
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Herhalde, galiba.

Görüp ben ḫastesin bilmezlenür ol şūḫ-ı mekkāra
Meger kim naḳd-i cānı ölüyorken bildürem yāra

3. **meger kim:**
Kaside 30
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Dışında, -den başka.

Perīşān yoḳ zamānuñda meger kim kākül-i dil-ber
Bulunmaz nā-tüvān devrüñde illā çeşmi ḫūbānuñ

[K.32:47]

4. **meger kim:**
Müfret 420
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Belki de, bir ihtimal.

Baña meyl itmek umam ol ġazāl-ı şīve-kārumdan
Meger kim ḫāk olam otlar bite yir yir mezārumdan

5. **meger kim:**
Kaside 20
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Meğer, aslında, gerçek o ki.

Hemīşe ʿarż ider sulṭān-ı ḫāver çūb-ı zerrīnin
Meger kim ruḫṣat ister olmaġa der-bān-ı eyvānı

meges:

1. **meges:**
Gazel 111
Mısra: **2**
Sinek.

ʿAḳl eger baḫs eyler ise ʿışḳ ile bulmaz felāḥ
Peşşe şeh-bāza meges Sīmurġ'a olmaz hem-cenāḥ

[M.7:59, M.8:101, Mf.44:2]

2. **meges:**
Gazel 501
Mısra: **3**
Sinek II Âşık.

Meges gibi ʿaceb mi ḫˇān-ı iḳbāle dolaşmazsam
Dem-ā-dem yidügüm ġamdur degüldür ol benüm aşum

[G.774:8]

meges-rān:

1. **meges-rān:**
Mesnevi 8
Mısra: **104**
Sineklik, sinek kovmaya mahsus süpürge nev'inden uzunca hasır alet.

Velī ṭuʿme içün ki ola perrān
Gelür bir demde biñ yirden meges-rān

meges-rān-ı kebūter ḳıl-:

1. **meges-rān-ı kebūter ḳıl-:**-*madan*
Kaside 15
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Güvercin kanadından yelpaze yapmak.

Ḳaçmaya perrin meges-rān-ı kebūter ḳılmadan
ʿAdli eyyāmında anuñ şāh-bāz-ı cān-şikār

meh:

1. **meh:**
Gazel 56
Mısra: **9**
Ay II Sevgili, dilber.

Dāne-i ḫāl-i ruḫuñ görseydi ey meh lā-cerem
Ḫūşe-çīn-i ḫırmen-i ḥüsnüñ olurdı āftāb

[G.243:5, G.734:9, Kt.26:3]

2. **meh:**
Gazel 50
Mısra: **6**
Ay, kamer.

Sāġar-ı mey destine geldükçe bezm-efrūz olur
Anı eyler ʿaks-i ruḫsāruñ meh iken āftāb

[G.453:8, G.859:8, M.4:32 , M.7:4, Mf.7:1, Mf.40:1]

3. **meh:**
Gazel 79
Mısra: **4**
Ay, kamer II Boş cam kadehin aya benzer görüntüsü.

Sāġar-ı mey destüñe geldükçe bezm-efrūz olur
Anı eyler ʿaks-i ruḫsāruñ meh iken āftāb

meh ḥırmeni:

1. **meh ḫırmeni:**-*n*
Gazel 350
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ay harmanı, ay ağılı.

Hevā-yı ʿışḳ-ı dil-ber şiddetiyle ḳorḳarın bir gün
Çıḳup çerḫe yaḳa meh ḫırmenin ḳalbümdeki āteş

meh ile hūr:

1. **meh ile hūr:**
Kaside 29
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Ay ve güneş.

ʿÖmr ile devleti ola hemvāre tevʾemān
Ṭoġdukça ümmühāt-ı felekden meh ile hūr

meh ile mihr:

1. **meh ile mihr:**
Gazel 577
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ay ile güneş.

Meh ile mihr degül düşdi çerḫe berg-i ḫazān
Olunca Ḥāletiyā bād-ı āhuma maḳrūn

[K.21:35]

meh ü hurşīd-timsāl:

1. **meh ü ḫurşīd-timsāl:**-*üm*
Müseddes 2
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ay ve güneş gibi (olan sevgili).

Benüm ey gül-şen-i ḥüsn ü melāḥatde gül-i alum
Leṭāfet āsmānında meh ü ḫurşīd-timsālüm

meh ü sāl ol-:

1. **meh ü sāl ol-:**-*a*
Kaside 21
Mısra: **88**
Kelime Tipi: -
Aylar, yıllarca devam etmek. II Çok uzun zaman sürmek.

Felek şebüñ şeb-i ʿıyd ide gündüzüñ Nev-rūz
Niteki şems ü ḳamer ola devr ide meh ü sāl

mehbiṭ-i nūr ol-:

1. **mehbiṭ-i nūr ol:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Nur inen yer (kalp) olmak.

Kiminüñ ḳalbi oldı mehbiṭ-i nūr
Kiminüñ ḳaldı çün şeb-i deycūr

mehçe:

1. **mehçesi:**
Kaside 28
Mısra: **58**
Küçük ay, hilal.

Livā-yı himmet ü iḥsānı şöyle vālādur
Ki mehçesi felek üstündeki hilāle deger

mehçe eyle-:

1. **mehçe eyle:**-*r, -di*
Kıt'a 8
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hilal yapmak.

Sensin ol kim naʿl-i zerrīn-i sütūrın bulsa ger
Mehçe eylerdi livā-yı ceyşine Efrāsyāb

mehçe-i rāyāt:

1. **mehçe-i rāyāt:**-*ı, -n, -ı*
Kaside 1
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Bayrakların hilali.

ʿAdūnuñ mehçe-i rāyātını naʿl-i semend eyler
N'ola ol şeh-süvār-ı mülk ü millet alsa meydānı

mehd:

1. **mehdinden:**-*i, -, -den*
Gazel 268
Mısra: **12**
Beşik.

Yār-i nev-resdür daḫı cevr eylemek bilmez dime
Şimdi mehdinden çıḳan eṭfāl hep fettān çıḳar

mehd-i çemen:

1. **mehd-i çemen:**-*de*
Kaside 20
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Çimen beşiği.

Revādur söylese mehd-i çemende beççe-i bülbül
Gülüñ pīrāhen-i Yūsuf gibi çāk oldı dāmānı

mehd-i necābet:

1. **mehd-i necābet:**-*de*
Kaside 42
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Asalet beşiği.

Ḳanı o taḫt-ı melāḥatde Yūsuf-ı ṣānī
Ḳanı o mehd-i necābetde ʿĪsi-i devrān

mehebb-i ḳahramānī:

1. **mehebb-i ḳahramānī:**-*den*
Kaside 9
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kahramanlık rüzgarının estiği yer.

Çıḳınca ṣarṣar-ı ġayret mehebb-i ḳahramānīden
Nigūn-sār itdi keştī-i ḥayāt-ı ḫaşm-ı bed-kārı

mehebb-i ṣarṣar-ı rūz-ı ḳıyāmet:

1. **mehebb-i ṣarṣar-ı rūz-ı ḳıyāmet:**-*de, -y, -ken*
Kaside 20
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Kıyamet günü rüzgarının estiği yer.

Mehebb-i ṣarṣar-ı rūz-ı ḳıyāmetdeyken isterse
Devār-ı şemʿi refʿ eyler ṭabīb-i faẓl u iḥsānı

meḥemmed aġā:

1. **meḥemmed aġā:**
Kaside 38
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Mehmet Ağa.

Meḥemmed Aġā merciʿ-i ehl-i dāniş
Kerem mülkinüñ yaʿnī ṣāḥib-ḳırānı

meh-i āsmān-ı ḥilm ü vaḳār:

1. **meh-i āsmān-ı ḥilm ü vaḳār:**
Mesnevi 6
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yumuşak huyluluk ve ağırbaşlılık göğünün kameri, ayı II Hz. Muhammed.

Ol meh-i āsmān-ı ḥilm ü vaḳār
Yedi ay itdi menzilinde ḳarār

meh-i bī-nakş ü mihr-i bī-zevāl ol-:

1. **meh-i bī-naḳş ü mihr-i bī-zevāl ol:**
Kaside 30
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Eksiksiz ay ve bitmez tükenmez güneş olmak II Daima var olmak, uzun ömürlü olmak.

ʿAdū-yı kīne-cūy-ı devletüñ kūr eyleyüp Mevlā
Meh-i bī-naḳş ü mihr-i bī-zevāli ol bu devrānuñ

meh-i burc-ı leṭāfet:

1. **meh-i burc-ı leṭāfet:**
Gazel 39
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzellik burcunun ayı. II Sevgili.

Ey meh-i burc-ı leṭāfet cüst ü cū içün seni
Her şuʿāın gönderür ḫurşīd-i enver bir yaña

[G.2:7]

meh-i cemāl:

1. **meh-i cemāl:**
Müfret 11
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ay gibi güzel yüz.

ʿĀlī-cenābdur şu ḳadar ol meh-i cemāl
Bām-ı serāy-ı günbed-i gerdāna ṭaʿn ider

[Mf.160:1]

meh-i enver:

1. **meh-i enver:**
Kaside 4
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Parlak ay.

Düşerdi pençe-i ḫurşīd bāz-ı çengāle
Miṣāl-i şīre görünmese meh-i enver

[Kt.25:68]

2. **meh-i enver:**
Kaside 28
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Parlak ay II Sevgili.

Dil-i belā-zedeyi fırḳatüñle öldürme
Vebālden ḥazer eyle gel ey meh-i enver

meh-i hurşīd-i lemʿ:

1. **meh-i ḫurşīd-i lemʿ:**
Gazel 363
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Parıltı güneşinin ayı II Sevgili.

Dūd-ı āhum eksük olmazsa n'ola mānend-i şemʿ
Od yanar başumda sensüz ey meh-i ḫurşīd-i lemʿ

meh-i kenʿān:

1. **meh-i kenʿān:**
Gazel 268
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kenan şehrinin ayı II Hz. Yusuf.

Ġayrı almaz ʿaynına mīzān-ı ʿaḳl-ı ehl-i dil
Gerçi kim bāzār-ı ḥüsne çoḳ meh-i Kenʿān çıḳar

[G.652:10]

meh-i nā-mihr-bān:

1. **meh-i nā-mihr-bān:**
Gazel 664
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Acımasız sevgili.

Çāre yoḳdur kim çıḳa derdi derūnumdan benüm
Yoḳ yire çāk itdi cismüm ol meh-i nā-mihr-bān

[G.670:1, Mf.231:1, Mf.408:1]

meh-i nev:

2. **meh-i nev:**
Gazel 576
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yeni ay, hilal.

Meh-i nev şanma felek ʿışḳuñ ile naʿl kesüp
Olur ol ḫālet ile dāmeni ālūde-i ḫūn

[K.23:37, T.4:6]

2. **meh-i nev:**-*dür*
Gazel 217
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yeni ay, hilal II Sevgilinin kaşı.

Ebrūlaruñla ruḫlaruñ ey şūḫ u şīve-kār
Mecnūnuña biri meh-i nevdür biri bahār

meh-i raʿnā:

1. **meh-i raʿnā:**
Gazel 672
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzel ay II Sevgili.

Bir meh-i raʿnā ẓuhūr itdi sevād-ı şāmdan
Fiʿl-meşel şol bedre beñzer kim çıḳa aḫşāmdan

[Mf.296:2]

meh-i sāḥib-cemāl:

1. **meh-i sāḥib-cemāl:**
Gazel 482
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güzel yüzlü ay II Ay yüzlü sevgili.

Dūd-ı āhum ebr olup ṭutdı cihānı ser-be-ser
Baña gün göstermez olduñ ey meh-i sāḥib-cemāl

meh-i sipihr-i himem:

1. **meh-i sipihr-i himem:**
Kaside 4
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Gayretler göğünün ayı.

Meh-i sipihr-i himem ẓıll-i Ḫālıḳ-ı ʿālem
Sipihr-i mihr-i kerem şāh-ı maʿdelet-güster

meh-i sitāre-sipāh:

1. **meh-i sitāre-sipāh:**
Mesnevi 7
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yıldız ordusunun kameri.

Āftāb-ı sipihr-i ʿizzet ü cāh
Ḳutb-ı ʿālem meh-i sitāre-sipāh

meh-i tābān:

1. **meh-i tābān:**
Kıt'a 97
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Parlak ay.

Hemvāre ki bu ḫınk-i felek eyliye cilve
Naʿl-i zer ola aña dem-ā-dem meh-i tābān

2. **meh-i tābān:**-*ın*
Gazel 601
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Parlak ay II Sevgili.

Felegüñ öyle midür cünbişi kim bir ʿāşıḳ
Getüre hāle-i āġūşa meh-i tābānın

[G.886:8]

meh-i tābān ol-:

1. **meh-i tābān ol-:**-*ur*
Gazel 187
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Parlak ay olmak.

Çerḫ-i gerdāndan nişān virse n'ola dülāblar
Kimi ḫūbānuñ güneş kimi meh-i tābān olur

meh-i tābān ü mihr-i rūşen:

1. **meh-i tābān ü mihr-i rūşen:**-*üm*
Gazel 540
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Parlak ay ve aydınlık güneş.

Görmez oldum ol meh-i tābān ü mihr-i rūşenüm
Ne günüm gündür ne gicem gicedür ġamdan benüm

meh-i tābende:

1. **meh-i tābende:**
Gazel 551
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Parlak ay II Sevgili.

Geh sefīd ü gāh sebz eyler libāsın Ḥāletī
Olduġıçün ol meh-i tābende şemʿ-i bezm-i cān

meh-i tamām:

1. **meh-i tamām:**
Kaside 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dolunay, tam ay.

Kār-ı ʿadūyı şāh-ı be-nām eyleyüp tamām
Ḳıldı meh-i tamām gibi menzilin maḳām

2. **meh-i tamām:**
Gazel 518
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dolunay II Sevgili.

Pür eyle cāmı bāde ile ṭurma sāḳiyā
Gelsün sipihr-i bezme yine ol meh-i tamām

meh-i zībā-cemāl:

1. **meh-i zībā-cemāl:**
Gazel 483
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güzel yüzlü ay II Güzel yüzlü sevgili.

Dūd-ı āhum ebr olup ṭutdı cihānı ser-be-ser
Baña gün göstermez oldı ey meh-i zībā cemāl

meh-likā:

1. **meh-liḳā:**
Gazel 13
Mısra: **8**
Ay yüzlü II Sevgili.

Gitdi o dem ki görmese eşküm sitāresin
Āyā nic'oldı diyü şorardı o meh-liḳā

[G.36:6, G.194:8, G.273:4]

meh-pāre:

1. **meh-pāreden:**-*den*
Gazel 12
Mısra: **6**
Ay parçası II Güzel, sevgili.

Dönse hilāle żaʿf ile cismüm ʿaceb degül
Devrān beni düşürdi o meh-pāreden cüdā

[G.28:4, G.64:1]

meh-peyker:

1. **meh-peykerüñ:**-*ün*
Müfret 276
Mısra: **1**
Ay yüzlü II Sevgili.

Beñzedürmiş yazduġın naḳşına ol meh-peykerüñ
Görmeden ḫaẓẓ itmez oldum ṣūretin ṣūret-gerüñ

meh-rū:

1. **meh-rū:**
Gazel 323
Mısra: **3**
Ay yüzlü II Sevgili.

Letāfetde o meh-rū pençe-i ḫurşīdi burmışdur
O bir ḫurşīddür kim kimse anuñ pençesin burmaz

[G.443:1, G.449:1, G.620:6, G.698:1, Mf.442:1]

meh-tāb it-:

1. **meh-tāb it:**-*er*
Mesnevi 8
Mısra: **24**

Kelime Tipi: -
Ay ışığı haline getirmek.

Riyāż-ı ḳudretüñde kirm-i şeb-tāb
İder ḫalḳuñ şeb-i Ḳadr'ini meh-tāb

meh-tāb-ı cemāl:

1. **meh-tāb-ı cemāl:**-*ün*
Müfret 237
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin ay ışığı.

Ol vaḳte degin kim düşe meh-tāb-ı cemālüñ
Kāşāne-i dilde yaḳarın şemʿ-i ḫayālüñ

meh-tāb-ı feyż-i bī-tevellā:

1. **meh-tāb-ı feyż-i bī-tevellā:**
Mesnevi 8
Mısra: **165**
Kelime Tipi: -
Dostluk bereketinin ay ışığı.

Ola meh-tāb-ı feyż-i bī-tevellā
Benüm bāmumda da bir şeb hüveydā

meh-veş:

1. **meh-veş:**
Gazel 350
Mısra: **1**
Ay gibi güzel, sevgili.

Ser-i zülfin çeker ʿuşşāḳ elinde görse ol meh-veş
Bu bāġuñ serv ü şimşādında yoḳdur öyle bir ser-keş

mekān:

1. **mekānumdur:**-*um, -dur*
Gazel 177
Mısra: **1**
Mekân, yer.

Şu murġam kim kenār-ı bām-ı ġam dāʾim mekānumdur
Çözülmiş zülfi dil-dāruñ bozulmış āşiyānumdur

[G.137:2, G.742:3, Kt.45:2, M.8:100, T.8:6]

mekān eyle-:

1. **mekān eyle:**-*y, -el, -den*
Kaside 36
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Yer edinmek.

Beyża-i tīġüñ gibi bir beyża peydā olmadı
Nesr-i Ṭāʾir eyliyelden bām-ı gerdūnı mekān

mekān ol-:

1. **mekān ol:**-*ur*
Kaside 27
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Yer (mesken) olmak.

Ḥaḳ budur olmaz cihānda öyle şems-i bī-zevāl
Gerçi aña her zamānda semt-i reʾs olur mekān

mekān-ı yūsuf-ı kenʿān:

1. **mekān-ı yūsuf-ı kenʿān:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **108**
Kelime Tipi: -
Hz. Yusuf'un mekanı.

Dil-i Yaʿḳūb'ı döndürdüñ ġam-ı hicr ile zindāna
Mekān-ı Yūsuf-ı Kenʿān'ı ḫod zindān iden sensin

mekkār:

1. **mekkārı:**-*ı*
Gazel 816
Mısra: **8**
Hilekar, düzenbaz.

ʿAks-i ebrūsını düşmiş göricek cām-ı meye
Āteşe naʿl ḳodı şandılar mekkārı

[M.9:135]

2. **mekkāra:**-*a*
Gazel 453
Mısra: **2**
Hilekar II Sevgili.

Göñül bilmem n'içün āvāre düşdüñ
ʿAceb sevdā ile mekkāra düşdüñ

mekkāre:

1. **mekkāredür:**-*dür*
Terkib-bend 1
Mısra: **4**
Hilekar, düzenbaz.

ʿAceb ġaddāredür dünyā helāk itmek muḳarrerdür
ʿAceb mekkāredür ʿālem bulunmaz aña bir maḥrem

mekke:

1. **mekke'den:**-*den*
Mesnevi 3
Mısra: **19**
Hicaz'da Kâbe'nin bulunduğu şehir.

Mekke'den oldı nūr-ı pāki bedīd
Ṭoġdı Ümmü'l-ḳurā'dan ol ḫurşīd

[M.6:9]

mekr it-:

1. **mekr it:**-*er, -se*
Gazel 174
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Hile yapmak, aldatmak.

Biñ mekr iderse düşmen eger Ḥāletī ne ġam
Ümmīd-gāhumuz kerem-i kār-sāzdur

mekr ü āl:

1. **mekr ü āl:**-*dür*
Gazel 252
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hile ve oyun, düzen.

Baḥr isteseñ zamāne saña gösterür serāb
Ey Ḥāletī ṣaḳın iş hep mekr ü āldür

mekteb-i ʿışḳ:

1. **mekteb-i ʿışḳ:**-*da*
Gazel 285
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk okulu.

Mekteb-i ʿışḳda bir ṭıfl-ı nev-āmūz olmaz
Gerçi kim pīr-i ḫıred daʿvi-i idrāk eyler

mektūb gönder-:

1. **mektūb gönder:**-*mek*
   Gazel 76
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   (Birine) mektup yollamak.

Ter ḳılsa n'ola eşk-i güher-rīzle cānā
ʿĀşıḳ saña göndermek olur mı ḳurı mektūb

mektūb-ı dürer-bār:

1. **mektūb-ı dürer-bār:**-*un*
   Kaside 36
   Mısra: **53**
   Kelime Tipi: -
   İnci yağdıran mektup.

Keşti-i ümmīde mektūb-ı dürer-bāruñ senüñ
Ṭayy olunduḳça sütūn olur açılsa bād-bān

melah:

1. **melaḫ:**
   Kaside 32
   Mısra: **9**
   Çekirge.

Melaḫ gibi ġam u ġuṣṣa bu ʿālem kişt-zārından
Perīşān oldılar güş eyleyince naġme-i sārı

melāhat bahri:

1. **melāḥat baḥri:**-*nün*
   Gazel 821
   Mısra: **12**
   Kelime Tipi: -
   Güzellik denizi.

Ezelden Ḥāletī murġ-ı dil-i ʿuşşāḳı uġratmaz
Melāḥat baḥrinüñ her ḳadd çeken serv-i ser-efrāzı

[G.8:2]

melāḥat hātemi:

1. **melāḥat ḫātemi:**-*i*
   Gazel 195
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Güzellik yüzüğü.

Bezm-i ʿālemde güm olmışdı melāḥat ḫātemi
İdicek cānā tebessüm bildiler kim sendedür

melāḥat mülki:

1. **melāḥat mülki:**-*n, -e*
   Gazel 859
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Güzellik ülkesi.

O ġamzeyle olup mümtāzı dil-ber ḫayl-i ḫūbānuñ
Melāḥat mülkine tīġ-i cihān-gīriyle şāh oldı

melāḥat nişānı:

1. **melāḥat nişānı:**-*dur-ı, -dur*
   Gazel 235
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Güzellik belirtisi.

Olsaḳ ʿaceb mi zülf-i ḫam-der-ḫamına rām
Ḥükm-i cihān-muṭāʿ melāḥat nişānıdur

melāl vir-:

1. **melāl vir:**-*mez, -in*
   Gazel 482
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Sıkıntı vermek.

Ḳāʾilem künc-i belāda derd ile cān virmege
Virmezin ol yāra ben şerḥ-i melālümden melāl

melāli ol-:

1. **melāli ol-:**-*a, -y, -dı*
   Mesnevi 8
   Mısra: **83**
   Kelime Tipi: -
   Sıkıntısı olmak.

Melālüm vāṣıl-ı eflāk olaydı
Girībān-ı meh-i nev çāk olaydı

melāmet:

1. **melāmet:**
   Gazel 301
   Mısra: **12**
   Ayıplanma, kınanma.

Niçe bir ʿışḳıyla ol şūḫ-ı cihānuñ Ḥāletī
Ḫalḳ-ı ʿālemden melāmet devr-i gerdūndan sitīz

melāmet it-:

1. **melāmet it:**-*er*
   Müfret 521
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Kınamak, azarlamak.

Ol kim beni melāmet ider ʿışḳ-ı yār ile
Baḳsun cemāline naẓar-ı iʿtibār ile

melāmet-zede:

1. **melāmet-zedeyin:**-*y, -in*
   Gazel 221
   Mısra: **7**
   Ayıplanmış, kınanmış.

Cām-ı ʿışḳuñ çekeli şöyle melāmet-zedeyin
Görse mey-ḫānede ger pīr-i muġān ʿār çeker

melāẕ ü melceʾ-i āşūb-ı rūzgār:

1. **melāẕ ü melceʾ-i āşūb-ı rūzgār:**
   Gazel 138
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Devrin kargaşa sığınağı.

Ol çeşm-i fitne-cūy felek-ḫūy-ı yārdür
Şimdi melāẕ ü melceʾ-i āşūb-ı rūzgār

meleʾ-i aʿlā:

1. **meleʾ-i aʿlā:**-*y, -a*
   Gazel 725
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Peygamber ruhları ile yüce meleklerin bulunduğu ulvî topluluk II Sadrazam

başkanlığında devlet işlerinin görüşüldüğü dîvân meclisi.

Ḫāki hem-reng-i sipihr eyledi elṭāf-ı Ḫudā
Reşkümüz ḳalmadı hergiz meleʾ-i aʿlāya

melek:

1. **melekdür:**-*dür*
Gazel 193
Mısra: **4**
Allah katında bulunan ve nur olarak yaratılan varlıklar.

Zīr-i destāra olur zülf-i siyāhı gāhī
Bir melekdür ṣanasın ejderi bālāya çeker

[G.528:11, G.589:12, K.32:90, K.33:27, K.34:19, M.3:33, M.4:20, M.4:104, M.5:59, M.8:54, Mf.359:1]

2. **melekdür:**-*dür*
Gazel 255
Mısra: **1**
Allah katında bulunan ve nur olarak yaratılan günahsız varlıkların her biri. II Sevgili, sevilen, melek gibi kimse.

Ol yār içün ey dil dime ḥūrī ya melekdür
Ne geldi anuñ gibi güzel ne gelecekdür

[G.592:1, G.683:1, G.762:1, Mf.132:1, Mf.254:1]

3. **melek:**
Mesnevi 4
Mısra: **117**
Allah'ın nurdan yarattığı günahsız varlık II Hz. Peygamber.

Māsivādan güẕār idüp o melek
İrdi Ḥaḳḳ'uñ cenābına giderek

melek-cemāl:

1. **melek-cemāl:**
Gazel 419
Mısra: **7**
Melek yüzlü II Sevgili.

Bir kerre tek yüzüñ göreyüm ey melek-cemāl
Al naḳd-i cānumı yoluña cümle mā-melek

melek-çihre:

1. **melek-çihredür:**-*dür*
Gazel 142
Mısra: **7**
Melek yüzlü.

Bir melek-çihredür ol mālik-i enfās-ı Mesīḥ
Kiminüñ cānın alup kimine cān virse ne var

[G.201:5]

melek-haṣlet:

1. **melek-ḫaṣlet:**
Gazel 96
Mısra: **4**
Melek huylu II Sevgili.

Alur cānını ḫalḳuñ ḳurtarur dünyā belāsından
Anuñçün dirler ol ṣūḫ-ı cihāna hep melek-ḫaṣlet

melek-rū:

1. **melek-rūlardan:**-*lar, -dan*
Gazel 785
Mısra: **4**
Melek yüzlü. II Sevgili.

Nāme-i aʿmālümi anlar siyāh eyler benüm
Rūz u şeb itsem ʿaceb mi ben melek-rūlardan āh

[M.2:50]

melek-sīmā:

1. **melek-sīmāya:**-*y, -a*
Gazel 116
Mısra: **1**
Melek yüzlü. II Sevgili.

Ol melek-sīmāya olmış ʿāṣıḳ-ı ġam-ḫˇār çerḫ
Gösterür her gice dirhem her seḥer dīnār çerḫ

[G.453:3, Mf.46:1]

melek-sūret:

1. **melek-ṣūretdür:**-*dür*
Gazel 404
Mısra: **3**
Melek yüzlü.

Melek-ṣūretdür ol dil-ber velī Mirrīḫ-sīretdür
Ṣaḳın ey ʿāṣıḳ-ı şeydā alur cānuñ döker ḳanuñ

meltem-i himmet:

1. **meltem-i himmet:**
Mesnevi 8
Mısra: **132**
Kelime Tipi: -
Gayret rüzgarı.

Ṣalup fülk-i ümīdüñ bād-bānın
Gözetdüm meltem-i himmet zamānın

memāt:

1. **memātda:**-*da*
Gazel 697
Mısra: **9**
Ölüm.

ʿAḳlum ala ḫayātda cānum memātda
Bir dil-ber olsa baña perī-rū firişte-ḫū

[G.788:2, M.2:68]

memdūd ol-:

1. **memdūd ol:**-*a*
Kıt'a 71
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Uzatılmak.

Memdūd ola ṭınāb-ı emel gibi dem-be-dem
Ẕıl-i ḫıyām-ı devlet-i aġā-yı kāmrān

memer-i sühan:

1. **memer-i süḫan:**
Müfret 225
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Söz geçidi.

İsnād-ı lüknet eyleme ol ṣūḫa bī-vuḳūf
Teng olmaġın memer-i süḫan irkilür ḫurūf

memlū:

1. **memlū:**
Kaside 34
Mısra: **28**
Dolmuş, dolu.

Sevād-ı çeşm ü süveydā-yı ehl-i ḥāl gibi
Hemīşe nūr ile memlū derūnı ser-tā-pā

memlū ol-:

1. **memlū ol:**-*sa*
Kaside 35
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Dolu, dopdolu olmak.

İrse baḥre rişte-i ebr-i ʿaṭā vü himmetüñ
Dürr ile memlū ola her dürc-i sīmīn-i ḥabāb

[G.805:7, Mf.444:1]

memnūn:

1. **memnūnuz:**-*uz*
Gazel 315
Mısra: **1**
Memnun, hoşnut.

Ḳalbümüz yār şikest eylese memnūnuz biz
Meclis-i ʿışḳda hem-kāse-i Mecnūn'uz biz

men:

1. **men:**
Gazel 443
Mısra: **7**
Ben II Âşık, Âzmî-zâde Hâletî.

Men ol mīr-i cihān-gīrem ki iḳlīm-i maḥabbetde
Ṭoḳundı rāyet-i dūd-ı dilüm çerḫine gerdūnuñ

menʿ eyle-:

1. **menʿ eyle:**-*r*
Mesnevi 8
Mısra: **177**
Kelime Tipi: -
Uzaklaştırmak, mahrum bırakmak.

Şu kim menʿ eyler ol şāhuñ ʿaṭāsın
Ḫaṭā eyler velī bilmez ḫaṭāsın

menʿ it-:

1. **menʿ it:**-*me*
Gazel 534
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yasaklamak, engellemek, önüne geçmek.

Ḳo baḳsunlar ṭoyunca rūyuña menʿ itme ʿuşşāḳı
Gözi yaşını alma kimsenüñ ey mihr-i raḫşānum

menār-ı ḥażret-i īsā:

1. **menār-ı ḥażret-i ʿīsā:**-*y, -a*
Kaside 41
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Hz. İsa'nın kulesi.

Menār-ı Ḥażret-i Ḫsā'ya çıḳdı Şām'a geldükde
Görenler ʿadl ü dādın çıḳdı ẓann itdi Mesīḥā'yı

menāṣıb:

1. **menāsıb:**
Gazel 423
Mısra: **7**
Makamlar, rütbeler.

Menāsıb cāhile ẕillet kemāl ehline ʿizzetdür
Nedendür ʿaksini ʿarż itmesi mirʾāt-ı devrānuñ

menbaʿ:

1. **menbaʿı:**-*ı*
Mesnevi 5
Mısra: **13**
Kaynak, pınar.

Çeşmelerdür ki menbaʿı birdür
Her biri baḥrdür ʿaceb sırdur

menbaʿ-ı cūd-ı iḥsān:

1. **menbaʿ-ı cūd-ı iḥsān:**
Tarih 7
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cömertlik kaynağı.

Şimdi bir çeşme binā eyledi Mevlā yoluna
Ketḫudā Beg ki odur menbaʿ-ı cūd-ı iḥsān

menbaʿ-ı fesad:

1. **menbaʿ-ı fesad:**
Gazel 127
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Fesat kaynağı.

Taḫrīb-i mülk-i ḫāṭır ider bir nigāhda
Ammā baḳılsa ġamzesidür menbaʿ-ı fesad

menbaʿ-ı luṭf u recā ol-:

1. **menbaʿ-ı luṭf u recā ol:**-*sa*
Kaside 24
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve ümit kaynağı olmak.

Menbaʿ-ı luṭf u recā olsa ʿaceb mi ḳapusı
Ṣāḥib-i seyf ü ḳalem eyledi ẕātın Mevlā

menbaʿ-ı ṭūfān-ı inkisār ol-:

1. **menbaʿ-ı ṭūfān-ı inkisār ol:**-*ur*
Gazel 137
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kırgınlık tufanının kaynağı olmak.

Varduḳça bezmine elem-i reşk ile olur
Tennūr-ı sīne menbaʿ-ı ṭūfān-ı inkisār

mendel eyle-:

1. **mendel eyle-:**-*r*
Kaside 40
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Mendil yapmak.

Ḳalemüm ḳılsa perī-ḫᵛān-ı maʿānī eyler
Dehen-i micmerenüñ dāʾiresinden mendel

mendel-i āġūş:

1. **mendel-i āġūş:**-*um, -a*
Gazel 502
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kucak halkası.

Leblerüm fersūde olunca perī-ḫᵛān eylesem
Mendel-i āġūşuma girmez perī-zādum benüm

mengūş ol-:

1. **mengūş ol:**-*a*
Kaside 40
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Küpe olmak.

Nitekim zer-ger-i ḫurşīd ola ser-kārında
Tā ki güş-ı güle mengūş ola dürr-dāne-i ṭal

mengūş-ı bütān-ı sīm-ber:

1. **mengūş-ı bütān-ı sīm-ber:**
Kaside 31
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Gümüş göğüslü put gibi güzellerin küpesi.

Reʾy- pāk ü fikr-i çālākiyle āşub-ı cihān
Kūşe-gīr oldı çü mengūş-ı bütān-ı sīm-ber

mengūş-ı gūş-ı şāh:

1. **mengūş-ı gūş-ı şāh:**
Gazel 12
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Padişahın kulağının küpesi.

Mengūş-ı gūş-ı şāhdaki dürr-i şāh-vār
Ḳulaḳ çekerse Ḥāletīyā naẓmuña revā

menhel:

1. **menhel:**
Kaside 40
Mısra: **34**
Sulak yer.
Ṣuʿle-i Ṭūr'a müsāvī gelemez her āteş
Āb-ı ḥayvāna muʿādil olamaz her menhel

menkal-i şāh:

1. **menḳal-i şāh:**
Gazel 142
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Padişah mangalı.

Almasa behre n'ola sūz-ı belādan aġyār
Menḳal-i şāhda hiç yanmag olur mı ḫas u ḫār

mensūb ol-:

1. **mensūb ol:**-*mış, -dur*
Gazel 76
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bağlanmak, intisap etmek.

Olursa n'ola Ḥāleti-i zār yuḳardan
Olmışdur o sen şāh-ı felek-rütbeye mensūb

[G.772:9]

mensūb-ı der-i devlet-meʾāb ol-:

1. **mensūb-ı der-i devlet-meʾāb ol:**-*sa*
Kaside 37
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Saadetin sığınağı olan kapıya ait olmak.

Olsa mensūb-ı der-i devlet-meʾābuñ serverā
Ola her kebg-i feżā-yı ḫāki gerdūn-āşiyān

mensūb-ı ḫāk-i āstān ol-:

1. **mensūb-ı ḫāk-i āstānı ol:**-*mış*
Kaside 8
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Eşiğin toprağına ait olmak.

Meger mensūb-ı ḫāk-i āstānuñ olmış evvelden
Anuñla buldı dirler çerḫ-i köhne rütbe-i ʿulyā

menşeʾ:

1. **menşeʾümüz:**-*ümüz*
Gazel 168
Mısra: **12**
Bir şeyin ortaya çıktığı, meydana geldiği, neşet ettiği yer, kök, kaynak, asıl.

Bir naḫl-i belāyuz gül-i ümmīd bitürmez
Zīrā ki bizüm menşeʾümüz ḫāk-i fenādur

menşūr:

1. **menşūrı:**-*ı*
Kıt'a 27
Mısra: **4**
Padişahın rütbe verdiğini gösteren ferman.

O şāh-ı Cem-meniş Dārā-reviş kim dār-ı dünyāda
Anuñ menşūrı gūyā bir nişānlu bikr-i maʿnādur

[Kt.59:6, M.9:55, Mf.291:2]

menşūr-ı cān:

1. **menşūr-ı cān:**-*um, -dur*
Gazel 229
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Can fermanı.

N'ola dirsem ḫaṭ-ı laʿl-i lebüñ menşūr-ı cānumdur
Ḳaşuñ ṭuġrāsı cānā ḫaylīden ḫāṭır-nişānumdur

menşūr-ı feyż:

1. **menşūr-ı feyż:**-*i*
Kaside 20
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Bolluk, bereket fermanı.

Nitekim yazılup menşūr-ı feyżi şāh-ı Nev-rūz'uñ
Aña bir al tamġa ola bāġuñ verd-i ḫandānı

menşūr-ı ḥaḳ:

1. **menşūr-ı ḥaḳ:**-*dur*
Mesnevi 3
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Allah'ın fermanı II Hz. Peygamber.

Ḫalḳa menşūr-ı Ḥaḳ'dur ol server
Mühr olur ẓahr-ı nāmede ekşer

menşūr-ı ḥüsn:

1. **menşūr-ı ḥüsn:**-*e*
Gazel 102
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzellik fermanı.

Menşūr-ı ḥüsne ḳaşları ṭuġrā-yı bī-miṣāl
Zülf-i siyāhı oldı anuñ leyle-i Berāt

menşūr-ı ḥüsn ol-:

1. **menşūr-ı ḥüsni ol-:**-*dı*
Gazel 518
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin fermanı olmak (Ayva tüyler bağlamında).

ʿIşḳ ehli çekdi gerçi elem ḫaṭṭ-ı dil-bere
Menşūr-ı ḥüsni oldı hele ʿanberīn-ḫıtām

menzil:

1. **menzil:**
Mesnevi 4
Mısra: **50**
Konak yeri.

Her zamānda niteki rūḥ-ı revān
Aña bir menzil idi iki cihān

[M.6:12, M.8:195]

2. **menzilde:**-*de*
Gazel 170
Mısra: **5**
Yer, mekan.

Ne menzilde ḳarār itseñ döner ol menzil-i māha
Ne yirde cilve ḳılsañ cilve-gāh-ı baḫt u devletdür

[K.3:2, K.3:12, K.32:91, Kt.K.2:5]

menzil al-:

1. **menzil al:**-*ur*
Gazel 16
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yol kat etmek.

Baḥr-i ġamda ziyāde menzil alur
Geç ṭutulduḳça zevraḳ-ı ṣahbā

menzil bul-:

1. **menzil bul-:**-*dı*
Kaside 12
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Yer edinmek.

Kār-bān-ı ehl-i dil devrinde buldı menzilin
Ḳalmadı yollarda illā Ḥāletī-i nā-tüvān

menzil ḳıl-:

1. **menzil ḳıl:**-*ur, -ken*
Gazel 479
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yurt edinmek, konaklamak.

Her gice ḫāne-i aġyārı ḳılurken menzil
Ayda bir görmege ol yāri ḳanāʿat müşkil

[G.700:4, M.3:27, M.4:36]

2. **menzil ḳıl:**-*sa*
Gazel 247
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hedef haline getirmek.

Nāveküñ ḳılsa eger ḫāk-i siyāhı menzil
Ḫāne-i ʿāşıḳ-ı dil-ḫastede bir mātem olur

menzil ol-:

1. **menzil ol:**-*ur, -sın*
Gazel 627
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Konak yeri, konaklanan yer olmak.

Ne ʿaceb menzil olursın ki sen ey kūy-ı nigār
Görinen naḳş-ı cefādur der-i dīvāruñdan

[Mf.504:1]

menzile ir-:

1. **menzile ir:**-*e, -mez*
Gazel 141
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Amacına ulaşmak.

Pūye-i bāddadur feyż-i ṭarīḳ-i ġam-ı ʿışḳ
İremez menzile çün leng olan kām-şümār

menzile var-:

1. **menzile var:**-*ur*
Kaside 14
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Ok meydanlarında menzil adı verilen sâbit atış yerlerinden ok atıp rekor kırmak II Amaca ulaşmak.

Ġayrı nāvek gidemez tāb-ı hevādan ṭutuşur
Nāvek-i āh varur menzile varursa hemān

menzil-gāh ol-:

1. **menzil-gāh ol:**-*dı*
Mesnevi 6
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Menzil yeri, konak olmak.

Mekke'den hicret itdüginde o şāh
Oldı beyt-i şerīfi menzil-gāh

menzil-geh:

1. **menzil-gehi:**-*i*
Gazel 532
Mısra: **5**
Menzil yeri, konak.

Çaḳ süveydā-yı dil-i ʿāşıḳdadur menzil-gehi
Görmege bir çāre yoḳ serv-i revāndur sevdügüm

[M.6:14]

menzil-geh eyle-:

1. **menzil-geh eyle:**-*y, -e*
Kaside 36
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Varılacak yer haline getirmek.

Ger semend-i ʿazminüñ bir dem ʿinānın çekmeseñ
Eyliye menzil-gehi ser-ḥadd-i mülk-i lā-mekān

menzil-gehi ol-:

1. **menzil-gehi ol:**-*an*
Gazel 602
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Konak yeri olmak.

Her dem ṭalar semek gibi deryā-yı fikrete
Menzil-gehi çü māh-ı münevver simāk olan

menzil-i belā ol-:

1. **menzil-i belā ol:**-*mış*
Kaside 3
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bela yeri olmak.

Cism-i ʿadū ki olmış idi menzil-i belā
Ḳaṭʿ eyledi o menzili şemşīr-i tīz-kām

menzil-i har-gāh-ı maḥabbet:

1. **menzil-i ḫar-gāh-ı maḥabbet:**
Gazel 92
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk çadırının konak yeri.

Dil sāḥasıdur menzil-i ḫar-gāh-ı maḥabbet
Baş üzre gerek taḫt-ı şehinşāh-ı maḥabbet

menzil-i hurşīd-i tāb-dār ol-:

1. **menzil-i ḫurşīd-i tāb-dār ol:**-*dı*
Kaside 26
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Parlak güneşin mekanı olmak.

Olmış derūnı şöyle münevver o ḫānenüñ
Gūyā ki oldı menzil-i ḫurşīd-i tāb-dār

menzil-i ʿışḳ:

1. **menzil-i ʿışḳ:**
Gazel 888
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk durağı.

Alamaz anı semend-i nāza olmayan süvār
Cān ṭurursa menzil-i ʿışḳ içre bir ögdül gibi

menzil-i māh:

1. **menzil-i māh:**-*a*
Gazel 170
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayın bulunduğu yer.

Ne menzilde ḳarār itseñ döner ol menzil-i māha
Ne yirde cilve ḳılsañ cilve-gāh-ı baḫt u devletdür

[M.4:100]

menzil-i maḳṣūd:

1. **menzil-i maḳṣūd:**-*ı, -n, -a*
Kaside 36
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Varılmak istenen yer II Amaç, gaye.

Menzil-i maḳṣūdına vāṣıl ola şāyed diyü
Pā-şikest eyler beni seng-i cefā-yı reh-zenān

menzil-i maḳṣūda iriş-:

1. **menzil-i maḳṣūda iriş:**-*ür*
Gazel 601
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Maksat menziline ulaşmak, amacına ulaşmak.

Ḫabbeẕā kūh-ı maḥabbet ki çü pīrān-ı ṭarīḳ
İrişür menzil-i maḳṣūda ṭutan dāmānın

[K.17:62]

menzili ol-:

1. **menzili ol:**-*dı*
Gazel 250
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Durak yeri, durağı olmak.

ʿĀşıḳ şanur ki sāye-i bīd oldı menzili
ʿIşḳuñ yolunda başına ḫançer üşürseler

[G.155:5]

menzili ola-yaz-:

1. **menzili ola-yaz:**-*dı*
Müseddes 4
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Az daha, neredeyse makamı, mevkisi olacak olmak.

Düşdi dil yār ile aġyārı görelden pür-ġam
Ola-yazdı niçe kez menzili ṣaḥrā-yı ʿadem

menzil-i ʿuşşāḳ:

1. **menzil-i ʿuşşāḳ:**-*a*
Gazel 231
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Âşıklar durağı.

Esbden menzil-i ʿuşşāḳa ki cānāne iner
Nūra beñzer ki gelür ḳabr-i şehīdāne iner

menzilin meʾvā kıl-:

1. **menzilin meʾvā ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **126**
Kelime Tipi: -
Yerine dönmek, yerini almak.

Olmadan rūzdan eser peydā
Ḳıldı ol māh menzilin meʾvā

menzilini ḫāk eyle-:

1. **menzilini ḫāk eyle-:**-*r*
Gazel 285
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Mekanını toprak yapmak II Öldürmek, mezara göndermek.

Bāri sen serv-i revānuñ yoluña ḫāk olayın
ʿĀḳıbet çünki felek menzilümi ḫāk eyler

mercān:

1. **mercān:**
Kıt'a 48
Mısra: **4**
Denizden çıkan ünlü kırmızı cevher.

Lisānından yedinden sübḥa-veş ḫalḳuñ mükeddersin
Eger mercān gibi cāy eyleseñ ḳaʿrında deryānuñ

2. **mercānın:**-*ı, -n*
Gazel 600
Mısra: **10**
Denizden çıkan maruf kırmızı cevher II Âşığın kanlı gözyaşları.

Ciger pergālesi gelmek gerek ey Ḥāletī gözden
O deryānuñ begenmezler güzeller degme mercānın

merciʿ-i ehl-i dāniş:

1. **merciʿ-i ehl-i dāniş:**
Kaside 38
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Âlimlerin başvurduğu kimse.

Meḥemmed Aġā merciʿ-i ehl-i dāniş
Kerem mülkinüñ yaʿnī şāḥib-ḳırānı

merd:

1. **merd:**
Kıt'a 15
Mısra: **3**
Cesur, yiğit.

Bir merd yoḳ ki ẓāhir idüp zūr-ı himmetin
Bir an içinde vire anuñ ḳuflına şikest

[Trk.B.1:34]

merd ol-:

1. **merd ol:**-*an*
Müfret 484
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cesur, yiğit, sözüne sadık olmak.

Tār-ı ḫurşīdi tül itse şafaḳ-ı gül-güna
Merd olan baḳmaya bu pīre-zen-i gerdūna

[G.723:2, K.37:19]

merdāne ol-:

1. **merdāne ol:**-*ma, -y, -an*
Gazel 690
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Merde, yiğide yakışır surette olmak.

Gelsün benümle laʿl-i leb-i yāra cān viren
Merdāne olmayan kişi meydāna gitmesün

merdān-ı hüner-kār:

1. **merdān-ı hüner-kār:**
Mesnevi 9
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Hünerli yiğitler.

Ḳalem itmezse ḥaḳḳ-ı medḥüñ iẓhār
Alur başını merdān-ı hüner-kār

merd-i ceng-āver:

1. **merd-i ceng-āver:**-*ler, -ün*
Gazel 439
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Savaşçı yiğit.

Tīġ-i cevher-dār n'eyler olıcaḳ rūz-ı meşāf
Merd-i ceng-āverlerüñ kendünde bir cevher gerek

merd-i dānā:

1. **merd-i dānā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Akıllı insan.

Feżāʾil ehlinüñ sūr-ı sürūr-efzāsıdur şimdi
Gül-i sūrī gibi güldürdi dünyā merd-i dānāyı

[Mf.485:2]

merd-i kāmil:

1. **merd-i kāmil:**
Kaside 41
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Olgun yiğit.

Bi-ḥamdi'llāh yine gördük kemāl-i luṭf-ı Mevlā'yı
Müşerref eyledi bir merd-i kāmil ṣadr-ı aʿlāyı

[K.35:19, T.2:1]

merd-i pür-hüner:

1. **merd-i pür-hüner:**-*den*
Gazel 360
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Marifetli, mert kimseler.

Zamāne itmez oldı şimdi merd-i pür-hünerden ḥaẓ
Cihān bir pīre-zāl-i köhnedür kim itmez erden ḥaẓ

merd-i reh-şinās:

1. **merd-i reh-şinās:**
Gazel 348
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yol bilen kişi.

Ben zārı Ḳays u Kūh-ken'e eylemeñ ḳıyās
Lāzım degül ki pey-rev ola merd-i reh-şinās

merd-i sühan-dān:

1. **merd-i süḫan-dān:**-*un*
Kaside 7
Mısra: **50**

Kelime Tipi: -
Söz söylemeyi bilen, düzgün ve güzel söz söyleyen kimse.

Cefā-yı pīre-zāl-i dehr ile lāyıḳ mı devrüñde
Ola ḥāli mükedder şöyle bir merd-i süḫan-dānuñ

[K.30:30, K.33:76, Trk.B.1:41]

merd-i zaḥm-ı tīġ-i ʿışḳ ol-:

1. **merd-i zaḫm-ı tīġ-i ʿışḳ ol:**-*maz*
Müfret 292
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk kılıcının yaralısı olmak.

Herkese düşmez maḥabbet ḳıṣṣasından ḳıyl u ḳāl
Merd-i zaḫm-ı tīġ-i ʿışḳ olmaz meger erbāb-ı ḥāl

merdūd-ı müʾebbed:

1. **merdūd-ı müʾebbed:**
Mesnevi 8
Mısra: **95**
Kelime Tipi: -
Ebediyen reddedilmiş.

Ḥarīf-i hūş merdūd-ı müʾebbed
ʿAmel-dār-ı ḫıred maʿzūl-i sermed

merdüm:

1. **merdümüm:**-*üm*
Gazel 352
Mısra: **7**
Gözbebeği.

Çeşmümde ḳana ġarḳ olan merdümüm midür
Yā ṣaldı mı ki ʿaksini ol yār-i sürḫ-pūş

[G.783:4]

2. **merdüm:**
Mesnevi 1
Mısra: **49**
Adam, insan.

Virdi zīnet zemīne merdüm ile
Nitekim āsmāna encüm ile

merdümek-i çeşm:

1. **merdümek-i çeşm:**
Gazel 756
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Göz bebeği.

Ben ġarḳa-i ḫūn-ı ciger itdüm dil-i zārı
Var sen de ol ey merdümek-i çeşm demüñde

merdümek-i dīde:

1. **merdümek-i dīde:**-*y*, -*e*
Gazel 169
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Göz bebeği.

Ol merdümek-i dīdeye bir kimse dimez mi
Çeşm-i bed-i aġyāra ḳarīb olma ḥaṭādur

merdüm-ḫˇār ol-:

1. **merdüm-ḫˇār ol:**-*ur*
Terkib-bend 1
Mısra: **100**
Kelime Tipi: -
İnsan yiyen olmak, insana zulmetmek.

Fenāsından cihānuñ kimse yoḳ kim ḥışşe-gīr olmaz
Ne merdüm-ḫˇār olur kim hep yese dünyāyı sīr olmaz

merdüm-i bīnā:

1. **merdüm-i bīnā:**
Terkib-bend 1
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Gören göz bebeği.

Ḳanı ol dīde-i erbāb-ı ṭabʿa merdüm-i bīnā
Aña çeşm-i bed-i eyyām irişdi oldı nā-peydā

merdüm-i çeşm:

1. **merdüm-i çeşm:**-*üm*
Gazel 63
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Göz bebeği.

Câme-i al ile görsem gice ḫˇābumda seni
Merdüm-i çeşmüm olur irtesi ġarḳ-ı ḫūn-āb

[G.233:12, G.414:4]

merdüm-i çeşm-i cihān:

1. **merdüm-i çeşm-i cihān:**-*dur*
Kaside 41
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Dünyanın göz bebeği.

Vücūdı merdüm-i çeşm-i cihāndur yazsa ger vaṣfın
Midād itmek gerek şāʿir sevād-ı çeşmi-i bīnāyı

merdüm-i çeşm-i cihān-bīn:

1. **merdüm-i çeşm-i cihān-bīn:**-*ün*
Gazel 99
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Cihanı gören gözbebeği.

Degüldür pertev-i nūr-ı cemāle baḳmadan ḥālī
İlāhī merdüm-i çeşm-i cihān-bīnüñ yirin nūr it

merdüm-i dīde:

1. **merdüm-i dīde:**
Kaside 34
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Gözbebeği.

Şu deñlü rūşen olupdur ki merdüm-i dīde
İçinde olana reşk eylese hemīşe revā

merfūʿ eyle-:

1. **merfūʿ eyle:**-*y*, -*üp*
Kaside 27
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Yükseltmek, yüceltmek.

Bār-gāh-ı ḳadrinüñ saḳfını merfūʿ eyleyüp
Bābını meftūḥ ide dāʾim Ḫudā-yı müsteʿān

merg:

1. **merg:**
Gazel 173
Mısra: **5**
Ölüm, vefat, mevt.

Şol tīşe-i belā ki serencāmı merg olur
Erbāb-ı ʿışḳa Kūh-ken'üñ yād-gārıdur

2. **merg:**
Terkib-bend 1
Mısra: **80**
Ölüm, vefat, mevt.

Beḳā yoḳ gerçi kim biñ yıl da olsa zindegānīde
ʿAceb müşkildür ammā merg hengām-ı civānīde

merg-i nā-gehān:

1. **merg-i nā-gehān:**
Gazel 563
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Vakitsiz ölüm.

Ferhād kār-ı ġamda ʿaceb saḫt-güş idi
Çün ḫˇāb-ı rāḥat oldı aña merg-i nā-gehān

merġūb ṭut-:

1. **merġūb ṭut:**-*ar, -lar, -dı*
Kaside 40
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Rağbet göstermek.

Gül-i gü-bün gibi merġūb ṭutarlardı müdām
Eşer-i ḫāmemi görse fużelā-yı kümmel

merġūl-ı ʿanber-sā:

1. **merġūl-ı ʿanber-sā:**-*lar, -un*
Gazel 387
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Amber kokulu saç kıvrımı.

Eşkümüñ gül-gūnı olmazdı bu deñlü tīz-rev
Tāziyāne olmasa merġūl-ı ʿanber-sālāruñ

merḥabā:

1. **merḥabā:**
Gazel 657
Mısra: **1**
Selam hitabı.

Yazıḳlar baña hergiz görmedüm bir merḥabā senden
Ġam-ı hicrüñle el çekmek gerekdür dil-rübā senden

merḥamet:

1. **merḥamet:**
Gazel 545
Mısra: **7**
Acıma, merhamet etme, şefkat gösterme.

Baña bildüm ki göñlünden o şāhuñ merḥamet ḳopmaz
Bu maʿnāyı yine kendü sözümden intizāʿ itdüm

[K.14:27]

merḥamet eyle-:

1. **merḥamet eyle:**
Gazel 213
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Acımak.

Ġurūrla dime kim laʿl-i dil-sitānum var
Baña da merḥamet eyle benüm de cānum var

[G.864:6]

merḥamet iste-:

1. **merḥamet iste:**-*r*
Gazel 376
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Merhamet istemek, şefkat beklemek.

Dil-ber-i dil-saḫtdan merḥamet ister göñül
Ḥāṣıl umar sengden saʿy ile dihḳān-ı ʿışḳ

merḥamet ḳıl-:

1. **merḥamet ḳıl:**
Gazel 3
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Merhamet etmek.

Merḥamet ḳıl ḥāline gel ey Mesīḥā-yı zamān
Ḳalıb-ı bī-rūḥa döndi Ḥāletī senden cüdā

[G.38:11, G.67:8, G.371:2, G.567:1, Mf.502:1, Mü.3:10]

merḥamet ḳop-:

1. **merḥamet ḳop:**-*maz*
Gazel 5
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Merhamet edilmek, acınmak.

Eyleme hergiz recā seng-i cefāsın Ḥāletī
Merḥamet ḳopmaz dil-i sengīn-i dil-berden saña

[G.26:8, G.236:3, G.862:5]

merhem:

1. **merhemle:**-*le*
Gazel 237
Mısra: **3**
Çare, derman, ilaç.

Merhemle oñulmaz gül-i cennet gibi ṣolmaz
Derdüñle İlāhī baña bir dāġ-ı nihān vir

[G.319:6, G.440:3, G.531:8, G.599:4, G.696:2, M.9:233, Mü.3:28]

merhem it-:

1. **merhem it-:**-*er, -in*
Gazel 491
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
İlaç, derman etmek.

Hemīşe name-i dil-dārı zaḫm-ı hicrāna
Gehī fitīl iderin Ḥāletī gehī merhem

[G.495:11]

merhem ol-:

1. **merhem ol:**-*ur*
Gazel 522
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Merhem, ilaç olmak II Bir derde çare olmak.

Dil-i ʿāşıḳda olan dāġ-ı ġama nāme-i yār
Ṭayy olunduḳça fitīl olur açılsa merhem

[Trk.B.1:18]

merhem um-:

1. **merhem um:**-*ar, -ken*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Deva, çare ummak.

Ey ṭabīb-i dil ü cān ummaz-idüm senden kim
Urasın zaḫm-ı ciger-dūz umarken merhem

merhem-i dāġ:

1. **merhem-i dāġ:**-*um*
Gazel 548
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yara merhemi.

Tā evvel-i şebden söyünüp şemʿ-i ferāġum
Aġyāra naṣīb oldı benüm merhem-i dāġum

[Mf.317:2]

merhem-i kāfūr:

1. **merhem-i kāfūr:**
Gazel 157
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kafur merhemi. Hindistan ve Çin'de yetişen kâfur ağacının zamkından elde edilen ve hekimlikte kullanılan beyaz, yarı şeffaf, kolaylıkla parçalanır ıtırlı madde II Sevgilinin beyaz kolu.

Tīġ çekmez ʿāşıḳa bāzūsı ʿuryān olmadan
Merhem-i kāfūr zaḫm urmazdan evvel ʿarż ider

[G.261:10, G.264:6]

merhem-i kāfūr ol-:

1. **merhem-i kāfūr ol-:**-*ur*
Gazel 540
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kāfūrdan merhem olmak (Sevgilinin aşığının yarasına derman olması bağlamında).

Merhem-i kāfūr olur ol şemʿ-i ḥüsnüñ gerdeni
Ṭavḳ-ı zencīr-i belā āzürde ḳılsa gerdenüm

merhem-i kāfūr-ı cism-i yār:

1. **merhem-i kāfūr-ı cism-i yār:**-*a*
Gazel 507
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin beden kafurunun merhemi.

Merhem-i kāfūr-ı cism-i yāra besdür bir naẓar
Ṭavḳ-ı zencīr-i belā fersūde ḳılsa gerdenüm

merhem-i lutf:

1. **merhem-i luṭf:**-*un*
Gazel 6
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Lutuf, ihsan merhemi.

Yeter zaḫm-ı dil-i erbāb-ı ʿışḳa merhem-i luṭfuñ
Ne lāzım riṣte-i Meryem ne ḥācet sūzen-i ʿİsā

[G.433:5, K.27:67, M.9:200]

merhem-i merḥamet:

1. **merhem-i merḥamet:**-*i*
Kaside 18
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Acıma merhemi.

Merhem-i merḥameti baña meded-sāz oldı
Zaḫm-ı şemşīr-i sitem eylemeden cānuma kār

merhem-i peykān:

1. **merhem-i peykān:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 533
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) kirpik merhemi.

Zaḫm-ı dilden alalı merhem-i peykānını yār
Ḳalmadı Ḥāletiyā başuma hiç dermānum

merhem-i rāḥat-fezā:

1. **merhem-i rāḥat-fezā:**
Gazel 42
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Huzur arttıran merhem.

Var ise cānuñda zaḫm-ı ḫançer-i hicrān eger
Sīne-i dil-berdür aña merhem-i rāḥat-fezā

merhem-i rāḥat-resān ol-:

1. **merhem-i rāḥat-resān ol:**-*ur*
Kıt'a 73
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Rahata erdiren merhem olmak.

Zaḫm-ı tīġ-i cevrine gerdūn-ı gerdānuñ olur
Luṭf u iḥsānuñ recāsı merhem-i rāḥat-resān

merhem-i tedbīr:

1. **merhem-i tedbīr:**
Kaside 17
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Önlem merhemi.

Zebūnluġum elem-i zaḫm-ı intiẓārladur
Bu zaḫma eyliyemez kār merhem-i tedbīr

merhem-i vaşlın ur-:

1. **merhem-i vaşlın ur:**
Gazel 17
Mısra: **7**

Kelime Tipi: -
Kavuşma merhemini sürmek, kavuşturmak.

Zaḫm-ı dile ur merhem-i vaṣluñ dimiş oldum
Hep bitdi o ḳaldı didi ol āfet-i raʿnā

merkez:

1. **merkezine:**-*i, -n, -e*
Gazel 655
Mısra: **2**
Belli bir yerin ortası, orta kabul edilen en önemli yeri, merkez.

Teng oldı başuma ġam ile şol ḳadar cihān
Ṣandum ki girdi merkezine devr-i āsmān

mersūm olun-:

1. **mersūm olun-:**-*dı*
Gazel 427
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Anılmak, adı geçmek.

Saña ḫūn-ı ciger nūş eylesün her gün dimiş dil-ber
Yüri ẕevḳüñde ol taʿyīn olundı çünki mersūmuñ

mersūm-ı belā:

1. **mersūm-ı belā:**-*dan*
Gazel 306
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bela fermanı.

Ḥişşemüz degmezdi mersūm-ı belādan her zamān
Ḥāletī olmasa varlıḳ defterinde nāmumuz

mertebe:

1. **mertebede:**-*de*
Gazel 576
Mısra: **2**
Derece, basamak, rütbe.

Desti-i ʿışḳ olsa eger silsile-i cünbān-ı cünūn
Kūh-ken'le bir olur mertebede Eflātūn

[Kt.33:2]

meryem:

1. **meryem:**
Gazel 529
Mısra: **9**
Meryem, Hz. İsâ'nın annesidir. Divan şiirinde Hz. İsa'yı doğurması,Cebraîl tarafından üfürme yoluyla gebe bırakılması hususiyetleriyle temizlik, namus, iffet, bekâret simgesi olarak ele alınır.

Vaṣf-ı laʿl-i yār ile ey Ḥāletī Meryem gibi
Ḥāmil-i rūḥ oldı bu efkār-ı ebkārum benüm

[G.538:10]

merz ü būm:

1. **merz ü būm:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **238**
Kelime Tipi: -
İklim, memleket.

Benem revnaḳ viren eşʿār-ı Rūm'a
Metāʿumdur giden her merz ü būma

meşāff-ı maʿrifet:

1. **meşāff-ı maʿrifet:**-*de*
Mesnevi 9
Mısra: **244**
Kelime Tipi: -
Hüner safı.

Hüner bezminde Kāvūs-ı zamānam
Meşāff-ı maʿrifetde Ḳahramān'am

mesās:

1. **mesās:**
Gazel 694
Mısra: **9**
Esas, asıl, temel.

Ol ṭabīb-i cānla ben ḫaste beyninde mesās
Ḥānesi dīvārına gāhī ṭayanmaḳdur hemān

mescid:

1. **mescid:**
Mesnevi 2
Mısra: **47**
Genellikle minaresiz, küçük cami.

Mescid içre eger ki yāri görem

[M.8:125]

mesel:

1. **meseldür:**-*dür*
Gazel 473
Mısra: **2**
Atasözü.

Çeşm-i giryāna gel ey naḫl-i dil-ārā sāye ṣal
Bu meseldür iyligi sen eyle de deryāda ṣal

[K.24:58, Kt.130:4]

mesel eyle-:

1. **mesel eyle:**-*r, -ler*
Kaside 40
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Örnek olmak, dilden dile anlatılmak.

Añılan şimdi hemān baña senüñ luṭfuñdur
Evvel eylerler idi ẕerre vü ḫurşīdi mesel

2. **mesel ol:**-*mış, -dur*
Gazel 486
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Meşhur bir söz, atasözü haline gelmek.

Yād-ı laʿlüñden göñül mey ḫāletin alur hemān
Gerçi ẕikrü'l-ʿıyş nışfü'l-ʿıyş olmışdur mesel

meselā:

1. **meselā:**
Kaside 17
Mısra: **37**
Misal olarak, örnek olarak, söz gelişi.

Olur ġamum meselā bir faḳīr ṭālib-i ʿilm

Bıraḳdı ḥücre-i ḳalbe göre nice eski ḥaṣır

[K.24:36]

mesʾele-i imkān:

1. **mesʾele-i imkān:**-*un*
Kaside 40
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İmkan konusu.

Yine üstād-ı ḳażā mesʾele-i imkānuñ
İtdi bir nükte ile ʿuḳde-i eşkālin ḥal

mesīh:

1. **mesīh'i:**-*i*
Kaside 28
Mısra: **81**
Hz. İsa.

Mesīh'i görse eger yoḳ bunuñ babası diyü
Zamāne ḫalḳı kelāmına itmeye bāver

mesīh ile hem-nefes ol-:

1. **mesīḥ ile hem-nefes ol:**-*ur*
Kaside 26
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Mesih'n nefesi gibi can bağışlayıcı olmak.

Olur hevāsı gāh Mesīḥ ile hem-nefes
Geh çeşme-i ḥayātda Ḫıżr ile yār-ı ġār

mesīhā:

1. **mesīḥā'yı:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **36**
Hz. İsa.

Menār-ı Ḥażret-i Īsā'ya çıḳdı Şām'a geldükde
Görenler ʿadl ü dādın çıḳdı ẓann itdi Mesīḥā'yı

mesīhā veş:

1. **mesīḥā-veş:**
Gazel 279
Mısra: **7**
Hz. İsa gibi.

Mesīḥā-veş gözi cān-baḫş olanlar ḫāk-i ẕilletde
Velīkin devlete irişmedük bir ḫar mı ḳalmışdur

mesīhā-nefes:

1. **mesīḥā-nefesüñ:**-*üñ*
Gazel 595
Mısra: **4**
Hz. İsa'nın nefesi gibi ölüyü canlandıran nefes II Sevgilinin aşık üzerindeki tesirinin ne derece büyük olduğunu vurgulamak amacıyla kullanılmıştır.

Nice ḳan aġlamayın kim cigerüm ḫūn oldı
Bir Mesīḥā-nefesüñ sūzen-i müjgānından

[G.635:4]

mesīhā-yı leb:

1. **mesīḥā-yı leb:**-*ün*
Gazel 661
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dudağın İsa'sı, Hz. İsa gibi can bağışlayan dudak (sevgilinin dudakları).

Virür aġyāra Mesīḥā-yı lebüñ ṭurma ḥayāt
ʿĀşıḳ-ı mürde-dilüñ çıḳmadı cānā yirden

[G.614:2]

mesīḥā-yı zamān:

1. **mesīḥā-yı zamān:**
Gazel 3
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Devrin Hz. İsa'sı II Sevgili (Nefesiyle can bağışlama bağlamında).

Merḥamet ḳıl ḥāline gel ey Mesīḥā-yı zamān
Ḳalıb-ı bī-rūḥa döndi Ḥāletī senden cüdā

[G.38:11]

mesīh-dem:

1. **mesīḥ-dem:**
Gazel 112
Mısra: **3**
Hz. İsa gibi hayat bahşeden nefesli.

Bir būse virdi cānı alup ol Mesīḥ-dem
Luṭfından itdi mürde-dile yine feyż-rūḥ

mesīr:

1. **mesīri:**-*i*
Gazel 173
Mısra: **12**
Gezinti yeri.

Ṭıfl-ı dil-i belā-zede dāʾim ḫaṭardadur
Zīrā mesīri baḥr-i melāmet kenārıdur

mesken:

1. **meskenüm:**-*üm*
Gazel 204
Mısra: **7**
Yer, yurt.

Kūşe-i Ḳāf-ı ḳanāʿatdür cihānda meskenüm
Ehl-i istiġnā benem ʿAnḳā'nun ancaḳ adı var

[G.540:8, G.610:2]

mesken it-:

1. **mesken it:**-*er*
Gazel 203
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yerleşmek, yurt edinmek.

Devlet-i dehr ile Ḍaḥḥāk u Süleymān olsañ
ʿĀḳıbet mesken ider ḳabrüñ içün mūr ile mār

[G.686:1, Mü.7:31]

meskeni ol-:

1. **meskeni ol:**-*sa*
Müseddes 3
Mısra: **13**

Kelime Tipi: -
Yurdu, vatanı olmak.

ʿĀḳıbet zīr-i zemīn olsa gerekdür meskenüm
Ṣarṣar-ı bād-ı fenā ber-bād ider āḫir tenüm

mesleg:

1. **meslegin:**-*i, -n*
Gazel 598
Mısra: **13**
Tutulan, benimsenen yol; tarz.

Ṭutdum İbrāhīm Edhem meslegin ey Ḥāletī
Eyledüm teslīm şāh-ı ʿışḳa göñlüm kişverin

mesned-i eyvān-ı devlet:

1. **mesned-i eyvān-ı devlet:**-*e*
Kıt'a 12
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Talih sarayının dayanağı.

İnṣāf idince mesned-i eyvān-ı devlete
Gelmiş degül senüñ gibi bir şāh-ı Cem-cenāb

mesned-nigīn-i bezm-i pindār:

1. **mesned-nigīn-i bezm-i pindār:**
Mesnevi 9
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Gurur meclisinin tahtının taşı.

ʿAdū mesned-nigīn-i bezm-i pindār
Vücūdum künc-i ġamda rūb-ı dīvār

mesnevī:

1. **meşnevī:**
Gazel 478
Mısra: **12**
Her beyti kendi arasında kafiyeli olan nazım şekli.

Revādur ursa bu beş beyt ḫamseye pençe
Ne meşnevī irişür Ḥāletī aña ne ġazel

mesrūr it-:

1. **mesrūr it:**
Gazel 99
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevindirmek.

Ġam-ı hicrüñle maḥzūnam beni vaṣluña mesrūr it
Şehā ġam-ḫāne-i ḳalbüm nice yıḳduñsa maʿmūr it

[Mf.35:1]

mesrūr kıl-:

1. **mesrūr ḳıl:**-*sun*
Tarih 6
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Memnun etmek, sevindirmek.

Dāʾim ḳoyup eşerler olsun cihānda dāʾim
Ḳılsun vücūd-ı şāhī ḳalbin hemīşe mesrūr

mesrūr ol-:

1. **mesrūr ol:**-*ur*
Gazel 254
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevinmek, mutlu olmak.

Mesrūr olur ḳaçan ki ḳapuñdan ṣabā gelür
Erbāb-ı ʿışḳa ḫāk-i rehüñ tūtyā gelür

[G.285:9, G.543:3, G.559:1]

mest:

1. **mestdür:**-*dür*
Gazel 32
Mısra: **3**
Sarhoş, kendinden geçmiş.

Daḫı bezm-i ezelden mestdür her ʿāşıḳ u maʿşūḳ
Biri mest-i maḥabbetdür birisi mest-i istiġnā

[G.97:1, G.97.10, G.425:2, G.496:6, G.565:14, G.672:12, Mf.269:1, Mf.395:1]

mest eyle-:

1. **mest eyle:**-*y, -e*
Müseddes 3
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kendinden geçirmek, sarhoş etmek.

Ḳorḳarın mest eyliye cām-ı ecel bīmār iken
Göreyin bāri seni bir daḫı ʿaḳlum var iken

[Mü.3:11, Mü.3:17, Mü.3:23, Mü.3:29, Mü.3:35]

mest it-:

1. **mest it:**-*er*
Gazel 827
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sarhoş etmek.

Ey Ḥāletī çü zevraḳ-ı mey ḫalḳı mest ider
Bir meclis içre kim ola şiʿrüm sefīnesi

[G.893:9, Mü.8:15]

mest ol-:

1. **mest ol:**-*dı, -lar*
Gazel 885
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sarhoş olmak, kendinden geçmek.

Bāde-i ʿışḳ ile güller Ḥāletī mest oldılar
Bezm-i gül-şende anuñçün yaḳdılar pīrāheni

[G.93:1, G.97:2, G.97:4, G.97:6, G.97:8, G.127:1, G.316:7, G.336:7, G.441:7, G.609:11, G.609:14, G.663:3, G.664:10, G.842:5, Mf.34:1, Mf.36:1, Mf.48:1, Mf.572:1]

mest ü dīvāne:

1. **mest ü dīvāne:**-*y, -em*
Gazel 884

Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sarhoş ve deli.

Baş açıḳ yalın ayaḳ gezsem beni ʿayb eylemeñ
Mest ü hem dīvāneyem nāmus u ʿārum ḳalmadı

mest ü efgār:

1. **mest ü efgār:**
Gazel 198
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sarhoş ve yaralı.

Kim ki nūş ide bugün cām-ı lebüñ dünyāda
ʿArṣa-i maḥşere yārın vara mest ü efgār

mest ü ḫ̆āb:

1. **mest ü ḫ̆āb:**
Gazel 75
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Mest ve uykulu.

Ḳaşlaruñ altında çeşmüñ ḥasretiyle dem-be-dem
Kūşe-i miḥrābda zāhid yaturmış mest ü ḫ̆āb

mest ü ḫarāb ol-:

1. **mest ü ḫarāb ol:**-*dı*
Gazel 66
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kendinden geçip viran olmak.

Cām-ı laʿlüñle genc-i vaṣluñdan
Dil-i ṣūrīde oldı mest ü ḫarāb

mest ü ḫarāb-ı bāde-i ʿışḳ ol-:

1. **mest ü ḫarāb-ı bāde-i ʿışḳ ol:**-*dı*
Gazel 283
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk şarabının viranı ve sarhoşu olmak.

Mest ü ḫarāb-ı bāde-i ʿışḳ oldı Ḥāletī
Sen anı ṣanma ḫāne-i ḫammāreden gelür

mest ü medhūş ol-:

1. **mest ü medhūş ol:**-*sa*
Gazel 94
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kendinden geçip şaşkına dönmek.

Mest ü medhūş olsa dil cām-ı belādan ġam yime
Çün bilürsin kim belādur bāde-i bezm-i elest

mestān:

1. **mestāna:**-*a*
Gazel 70
Mısra: **2**
Sarhoşlar.

Anuñ içün varmaz oldum meclis-i rindāna hep
Ḳorḳarın rāz-ı dilüm fāş eyleyüm mestāna hep

mestāne:

1. **mestāne:**
Gazel 162
Mısra: **2**
Kendinden geçmiş gibi, sarhoşça.

Nümāyān oldı ṣanma cā-be-cā ḫāl-i leb-i dil-ber
Lebin mestāne emmişdüm ḳarārmış emdügüm yirler
2. **mestāne:**
Gazel 238
Mısra: **6**
Kendinden geçmiş gibi, sarhoşça.

Tā ki ḳuvvet bula öldürmege ʿāşıḳlarını
Yār geldükçe bize gözleri mestāne gelür

[G.162:2, G.528:7, G.744:3, G.828:8, G.893:9]

mestāne düş-:

1. **mestāne düş:**-*di*
Gazel 83
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sarhoş olmak, kendinden geçmek II Sarhoş edici güzellikte olmak.

Mestāne düşdi bu ġazelüñ Ḥāletī yine
Beñzer ki ʿışḳ yarası eyledi hep ḫarāb

mestāne düşür-:

1. **mestāne düşür:**-*di*
Gazel 886
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sarhoş etmek.

Çekdi ayaġın öpmeg içün bu dil-i şeydā
Ol ṣūḫ-ı cihānı gice mestāne düşürdi

mestāne ḳıl-:

1. **mestāne ḳıl:**-*an*
Müfret 480
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sarhoş etmek.

Gitmez ġamumuz bāde-i gül-fām ele girse
ʿIşḳ ehlini mestāne ḳılan cām ele girse

mestāne ol-:

1. **mestāne ol-:**-*an, -lar*
Gazel 717
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sarhoş olmak, kendinden geçmek.

Anuñ evżāʿ-ı çerḫi girye-i beyhūde itmezler
Olanlar bāde-i şevḳ-i maḥabbet birle mestāne

[G.212:9, G.719:10]

mestāne vü hūş-yār:

1. **mestāne vü hūş-yār:**
Gazel 103
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sarhoş ve aklı başında kimse.

Bend-i zülfüñ üzre eyler ʿāḳil ü dīvāne ceng

Cām-ı laʿlüñden ḳılur mestāne vü hūş-yār baḥs

mestāne-i cām-ı ġurūr:

1. **mestāne-i cām-ı ġurūr:**-*un*
Gazel 738
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kibir şarabının sarhoşu.

Bildürür mestāne-i cām-ı ġurūruñ ḥaddini
Devlet-i dehrüñ anuñçün māʾilüz idbārına

mestāne-i ʿışḳ:

1. **mestāne-i ʿışḳ:**-*a*
Gazel 451
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk sarhoşu.

Getür ey bāġ-bān mestāne-i ʿışḳa biraz güller
Müzeyyen olacaḳ hengāmı geldi dest ü destāruñ

mestān-ı maḥabbet:

1. **mestān-ı maḥabbet:**
Gazel 147
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk sarhoşları.

Rūyuñ olsun āftāb-ı ḥüsne mihr-i tāb-dār
Yatduġınca yirde mestān-ı maḥabbet sāye-vār

mest-i bezm-i ʿizz ü nāz ol-:

1. **mest-i bezm-i ʿizz ü nāz ol:**-*an*
Müfret 582
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Değer ve işve meclisinin sarhoşu olmak.

O mest-i bezm-i ʿizz ü nāz olan şūḫ-ı sitem-kārum
Ḳapanmaz mey-kede isterse görsün çeşm-i ḫūn-bārum

mest-i bī-haber ol-:

1. **mest-i bī-ḫaber ol:**-*dukça*
Gazel 159
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kendinden habersiz sarhoş olmak.

Yollara düşsem n'ola olduḳça mest-i bī-ḫaber
Urmadan ḥażż eylerin dīvārdan dīvāra ser

mest-i cām-ı ʿışḳ:

1. **mest-i cām-ı ʿışḳ:**-*un, -ı*
Gazel 605
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk şarabının sarhoşu II Âşık.

Geh ayaġuñ geh elüñ öpmekdür ey şūḫ-ı cihān
Mest-i cām-ı ʿışḳuñı üftān ü ḫīzān eyliyen

mest-i cām-ı şarāb-ı şevḳ eyle-:

1. **mest-i cām-ı şarāb-ı şevḳ eyle:**
Mesnevi 2
Mısra: **84**
Kelime Tipi: -
Heves şarabının kadehiyle sarhoş etmek.

Yine ayırma derdüñi benden
Mest-i cām-ı şarāb-ı şevḳ eyle

mest-i ġam:

1. **mest-i ġam:**
Gazel 426
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gam sarhoşu, gamdan sarhoş olmuş II Âşık.

Şol mest-i ġam ki cām-ı ṣafāsı şikestedür
Senden bilür ṭoḳunsa eger ayaġuna seng

[Mf.334:2]

mest-i ġurūr:

1. **mest-i ġurūr:**
Gazel 163
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gurur sarhoşu II Sevgili.

Bilmezin ḥāl-i perīşānum ne vaḳtin ʿarż idem
Ben ġubār-ı ġamla ḥayrān dil-berüm mest-i ġurūr

[G.164:8]

mest-i ḫançer-keş ü ʿāşıḳ-küş:

1. **mest-i ḫançer-keş ü ʿāşıḳ-küş:**
Gazel 238
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kılıç çeken ve âşık öldüren sarhoş II Sevgilinin gamzesi.

Mest-i ḫançer-keş ü ʿāşıḳ-küş imiş Ḥāletiyā
Ġamze-i yār ki rāh-ı dil-i nālāna gelür

mest-i ʿışḳ:

1. **mest-i ʿışḳ:**-*un*
Gazel 118
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk sarhoşu, âşık.

Ḥayfdur ey şūḫ kim hemvāre cām-ı laʿlüñüñ
Ẕevḳini iller süre ben mest-i ʿışḳuñ ola ad

[G.269:6, G.507:7, G.588:5, G.594:10, G.820:10, G.854:7]

mest-i istiġnā:

1. **mest-i istiġnā:**
Gazel 32
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Naz sarhoşu II Sevgili.

Daḫı bezm-i ezelden mestdür her ʿāşıḳ u maʿşūḳ
Biri mest-i maḥabbetdür birisi mest-i istiġnā

mest-i istiġnā vü nāz ol-:

1. **mest-i istiġnā vü nāz ol:**-*mış*
Gazel 326
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kayıtsızlık ve naz sarhoşu olmak.

Cām-ı çeşmüñ ḳan ile ṭolsa ne ġam ol yāra kim
Olmış ol bezm-i ezelden mest-i istiġnā vü nāz

mest-i lā-yaʿḳıl:

1. **mest-i lā-yaʿḳıl:**
Gazel 434
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aklı başından gitmiş sarhoş.

Gitmesün başum diyü olmaz muḳayyed ehl-i ʿışḳ
Mest-i lā-yaʿḳıl şikestinden ḳayurmaz sāġaruñ

mest-i maḥabbet:

1. **mest-i maḥabbet:**-*dür*
Gazel 32
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşk sarhoşu II Âşık.

Daḫı bezm-i ezelden mestdür her ʿāşıḳ u maʿşūḳ
Biri mest-i maḥabbetdür birisi mest-i istiġnā

[G.783:1]

mest-i mey-i ʿışḳ ol-:

1. **mest-i mey-i ʿışḳ ol:**-*ma, -y, -a*
Müfret 20
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk şarabının sarhoşu olmak.

Bir kimse yoḳ ki mest-i mey-i ʿışḳuñ olmaya
Yoḫsa yıḳar mı ʿālemi ol şūḫ u şīve-kār

[Mf.169:1]

mest-i mey-i ʿışḳı ol-:

1. **mest-i mey-i ʿışḳı ol:**-*ma, -y, -a*
Gazel 134
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk şarabının sarhoşu olmak.

Bir kimse yoḳ ki mest-i mey-i ʿışḳı olmaya
Yoḫsa yıḳar mı ʿālemi ol şūḫ u şīve-kār

mest-i mey-i melāmet:

1. **mest-i mey-i melāmet:**-*em*
Gazel 348
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kınanma şarabının sarhoşu.

Mest-i mey-i melāmetem olsam ʿaceb degül
Dīvār-ı ārzūya reh-i ġamda bī-mesās

mest-i mey-i nāb:

1. **mest-i mey-i nāb:**-*un*
Gazel 392
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saf şarabın sarhoşu.

N'ola ʿaynında olmazsa cihān mest-i mey-i nābuñ
Ḥabāb-ı bādedür çerḫ-i berīni ʿālem-i ābuñ

mest-i nāz:

1. **mest-i nāz:**-*um*
Gazel 104
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Naz sarhoşu II Nazlı sevgili.

Yüzine kimsenüñ bir kerre başın ḳaldurup baḳmaz
Nedür ol mest-i nāzum böyle ḫod-bīn olmaġa bāʿiş

[G.73:11, G.628:3, G.658:2, Mf.329:1, Mf.197:2]

mest-i nāz ol-:

1. **mest-i nāz ol:**-*dukça*
Gazel 313
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Naz sarhoşu olmak, çok nazlanmak.

Ey ḫoş ol sāḳī ki olup her zamān ḫāṭır-nevāz
Mest-i nāz olduḳça destinden düşürmez şīşemüz

[G.324:7]

mest-i şabūḥ ol-:

1. **mest-i şabūḥ ol:**-*ur*
Kaside 33
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Sabah vakti içilen şaraptan sarhoş olmak.

Degül aġzındaki şeb-nem ʿaraḳ nūş eyleyüp ġonce
Olur mest-i ṣabūḥı çāk ider āḫir girībānı

mest-i şabūḥī:

1. **mest-i şabūḥī:**
Kaside 2
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Sabah içilen şarabın sarhoşluğu.

Niteki mest-i ṣabūḥī bu demde bülbüller
Biribiri ile başladı ceng ü ġavġāya

mest-i ser-endāz:

1. **mest-i ser-endāz:**-*lar, -a*
Müfret 8
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Korkusuz sarhoş.

Secde itdürmeg içün mest-i ser-endāzlara
Yaḳdı āteş-kede-i bezme ʿaceb nār ḳadeḥ

[G.110:5, Mf.45:1]

mest-i şarāb-ı şīve:

1. **mest-i şarāb-ı şīve:**
Gazel 217
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Naz şarabının sarhoşu II Sevgili.

İtmez ḳarār yolda görse ʿāşıḳın
Mest-i şarāb-ı şīve gibi ṭuramaz o yār

mest-i şevḳ eyle-:

1. **mest-i şevḳ eyle:**-*r*
Gazel 672
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Şevk sarhoşu yapmak.

Mest-i şevḳ eyler kim alsa aġzına Ḥāletī
Şiʿr-i rengīnüm ḳalur mı bāde-i gül-fāmdan

mesvāhu cennet:

1. **mesvāhu cennet:**
Tarih 14
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Mekanı cennet olsun.

Mesvāhu cennet

meşʿal eyle-:

1. **meşʿal eyle:**-*mez*
Gazel 602
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Meşale yapmak, yol gösterici yapmak.

Ammā ki māh pertevini meşʿal eylemez
Cāy-ı ḳarārı ḳūşe-i tār-ı meġāk olan

meşʿal-i āh:

1. **meşʿal-i āh:**-*un*
Gazel 316
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Âh meşalesi.

Rūzumuz tār oldı dūd-ı sīneden ey Ḥāletī
Meşʿal-i āhuñ yetişdür leyle-i ẓulmādayuz

[Kt.69:2, G.719:12]

meşʿal-i māh:

1. **meşʿal-i māh:**-*ı*
Müseddes 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ay meşalesi.

Marīż-i derd-i ʿışḳ-ı dil-berem ölsem ʿilāc itmem
Eger ẓulmetde ḳalsam meşʿal-i māhı sirāc itmem

meşāmm-ı cān:

1. **meşāmm-ı cān:**-*a*
Gazel 891
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Can burnu (İnsan vücudunun gözle görülmeyen kısmı, içi, ruhu).

Būy-ı zülfüñ irişe tā ki meşāmm-ı cāna
Seḥerī bād-ı ṣabā geldi getürdi ḫaberi

meşāmm-ı dehr:

1. **meşāmm-ı dehr:**-*i*
Gazel 685
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünyanın burnu.

Meşāmm-ı dehri muʿaṭṭar ḳılur bilinmedi hiç
Sözüñde Ḥāletiyā sen ne ḫālet eylersin

meşāmm-ı dil:

1. **meşāmm-ı dil:**-*i, -n, -e*
Gazel 95
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gönül burnu.

Müşkīn-dem olur Ḥāletiyā şāʿir-i bī-dil
İrdükçe meşāmm-ı diline nefḥa-i himmet

meşāmm-ı ehl-i dil:

1. **meşāmm-ı ehl-i dil:**-*e*
Gazel 559
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Âriflerin burnu.

Çoḳ yād ider sözünde lebüñ Ḥāletī n'ola
Anda meşāmm-ı ehl-i dile gelse būy-ı cān

meşāmm-ı şām:

1. **meşāmm-ı şām:**
Kaside 3
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Akşamın burnu.

Muḥtāc-ı ḫāk-i der-gehine dīde-i nücūm
Pür-nefḫa būy-ı maʿdeletinden meşāmm-ı şām

meşġale-i ġunc ü delāl:

1. **meşġale-i ġunc ü delāl:**-*i*
Gazel 829
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Naz ve cilve meşguliyeti.

Teʾḫīre ḳomaz Ḥāletiyā çeşmini yārüñ
İllā ki meger meşġale-i ġunc ü delāli

meşġūl ol-:

1. **meşġūl ol:**-*ur*
Gazel 261
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir işle uğraşmak.

Gördükçe dil-ber baḳmasa incinme kim maʿẕūrdur
Hem şīveye meşġūl olur hem ḫüsnine maġrūrdur

[K.10:8]

meşhūr ol-:

1. **meşhūr ol:**-*dı*
Kaside 18
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Bilinmek, tanınmak, ün salmak.

Ser-be-ser silsilesi ʿadl ile meşhūr oldı
Diseler saña revā Kisri-i pākīze-tebār

[G.883:8, Kt.39:2]

meşhūr-ı ʿālem ol-:

1. **meşhūr-ı ʿālem ol:**-*dı*
Gazel 468
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünyaca ünlü olmak.

Meşhūr-ı ʿālem oldı ṣafā ile cūy-ı dil

Görse ʿaceb mi baḥr-i maḥabbetde rūy-ı dil

meşhūr-ı çeşm-i ins ü cān ol-:

1. **meşhūr-ı çeşm-i ins ü cān ol:**-*ur*
Kaside 27
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Herkesçe bilinmek, meşhur olmak.

Çihre-i cūd u ruḫ-ı iḥsān u dīdār-ı kerem
Seng-i rāhından olur meşhūr-ı çeşm-i ins ü cān

meşk-i cünūn kıl-:

1. **meşḳ-i cünūn ḳıl:**
Gazel 325
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Delilik üzerine yazmak.

Nev-bahār eyyāmıdur ḳıl muṭṭaṣıl meşḳ-i cünūn
Gitdi eyyām-ı şitā ey dil ḫumāruñ ṭurma yaz

meşreb:

1. **meşrebüm:**-*üm*
Gazel 469
Mısra: **10**
Yaratılış, huy, tabiat.

Aḳmadı dünyāya göñlüm ḥamdü li'llāh kim benüm
Meşrebüm pākīzedür mānend-i nehr-i sel-sebīl

[Kt.13:4]

meşreb-i pāk:

1. **meşreb-i pāk:**-*ün*
Kaside 41
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Pak, temiz yaradılış.

Cihāna feyżi ʿāmm olsun diyü bir meşreb-i pāküñ
Yed-i ḳudret öñünden ḳaldururmış seng-i ḫārāyı

meşreb-i sulṭān-ı ġam:

1. **meşreb-i sulṭān-ı ġam:**
Gazel 494
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Keder sultanının huyu, yaratılışı II Sevgilinin tabiatı.

Kef-zenān u pāy-kūb olmaḳ gerekdür dem-be-dem
Çīn-i pīşānı götürmez meşreb-i sulṭān-ı ġam

meşşāṭa-i devr-i zamān:

1. **meşşāṭa-i devr-i zamān:**
Gazel 185
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Talih gelininin süsleyicisi.

Virür āyīne-i iḳbāli her nādīdeye āḫir
Ya anı saḳlayup meşşāṭa-i devr-i zamān n'eyler

[K.20:23]

meşşāta-i kalem:

1. **meşşāṭa-i ḳalem:**
Gazel 344
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kalem süsleyicisi.

Saʿyiyle Ḥāletī yine meşşāṭa-i ḳalem
Gösterdi pīr-i zāl-i maʿānīyi nev-ʿarūs

[Mf.206:1]

meṭāʿ:

1. **metāʿ:**
Gazel 364
Mısra: **4**
Varlık, mal, sermaye, servet.

Ḳadri yoḳ kūyuñda hiç kālā-yı cān-ı ʿāşıḳuñ
Ḳıymeti erzān olur çoḳ gelse zīrā bir metāʿ

[G.458:5, K.38:67, M.9:238]

2. **metāʿın:**-*ı, -n*
Kaside 27
Mısra: **53**
Sermaye II Şiir.

ʿArż ider evvel metāʿın ḫˇāce-i iḥsānına
Her ḳaçan kim gelse iḳlīm-i hünerden kār-bān

metāʿ-ı dehr-i dūn:

1. **metāʿ-ı dehr-i dūn:**-*a*
Gazel 184
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Alçak dünya malı.

Vezīrā sensin ol kim var iken ser-māye-i luṭfuñ
Metāʿ-ı dehr-i dūna meyl iden ġāfil ziyān eyler

[G.770:7]

metāʿ-ı dehr-i fānī:

1. **metāʿ-ı dehr-i fānī:**
Gazel 848
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Fani dünya malı.

Nice rāḥat yüzin görsün o devlet-mend-i ʿālem kim
Metāʿ-ı dehr-i fānī başına düyāyı ṭār itdi

metāʿ-ı derd ü ālām:

1. **metāʿ-ı derd ü ālām:**-*un*
Terkib-bend 1
Mısra: **128**
Kelime Tipi: -
Elem ve keder malı.

Gel açıḳ ṭutma dükkān-ı devātı şimdiden ṣoñra
Metāʿ-ı derd ü ālāmuñ yeter germ oldı bāzārı

metāʿ-ı derd ü dūd-ı āh:

1. **metāʿ-ı derd ü dūd-ı āh:**
Gazel 527
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âh dumanı ve üzüntü sermayesi.

Düşmenüñ āḫir metāʿ-ı derd ü dūd-ı āh ile
Başına dünyā serāyın teng ü tār itmez miyem

metāʿ-ı faż̧l u cins-i maʿrifet:

1. **metāʿ-ı faż̧l u cins-i maʿrifet:**
Kaside 37
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Erdem sermayesi ve ilim türü.

Gördiler geçmez metāʿ-ı faż̧l u cins-i maʿrifet
Çıḳmaz oldı şimdi iḳlīm-i hünerden kārvān

metāʿ-ı ḫ̆āce-i gül-zār:

1. **metāʿ-ı ḫ̆āce-i gül-zār:**-*ı*
Kaside 28
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesi hocasının sermayesi.

Metāʿ-ı ḫ̆āce-i gül-zārı ḳılmaġa yaġma
Meger ki şehr-i vücūda bıraḳdılar āẕer

metāʿ-ı himmet:

1. **metāʿ-ı himmet:**
Kaside 24
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Lütuf sermayesi.

Ḥamdü li'llāh ki ẓuhūr itdi metāʿ-ı himmet
Oldı bāzār-ı zamāne yine pür-zīb ü bahā

metāʿ-ı hüner-verī:

1. **metāʿ-ı hüner-verī:**
Gazel 511
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kaliteli mal, kıymetli mal.

Geçmez bu kişver içre metāʿ-ı hüner-verī
Lāyıḳ budur ki beste ṭura bārumuz bizüm

metāʿ-ı ḥüsn:

1. **metāʿ-ı ḥüsn:**-*i*
Müfret 571
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellik sermayesi.

Cefā-yı ḫaddüñ efzūn oldı ḫaṭṭı zāhir olmaz mı
Metāʿ-ı ḥüsni ol şūḫ-ı cihānuñ āḫir olmaz mı

metāʿ-ı ʿışḳ:

1. **metāʿ-ı ʿışḳ:**-*a*
Gazel 224
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk sermayesi.

Ḳapu açsun metāʿ-ı ʿışḳa evvel naḳd-i cān birle
Der-i devlet-serāy-ı vaṣldan ol kim güşād ister

metāʿ-ı ʿışḳ-ı yār:

1. **metāʿ-ı ʿışḳ-ı yār:**-*i*
Gazel 454
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşk sermayesi.

Virüp cān naḳdini laʿl-i lebinden tāze cān bulduñ
Sen ey ʿāşıḳ metāʿ-ı ʿışḳ-ı yāri rāygān bulduñ

metāʿ-ı ʿişve:

1. **metāʿ-ı ʿişve:**-*si, -n*
Gazel 406
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Cilve sermayesi.

Metāʿ-ı ʿişvesin ol āfetüñ ḳaldurmaḳ istermiş
Ṭuyuldı şeb-rev olmaḳdan murādı n'idügin māhuñ

metāʿ-ı maʿrifet:

1. **metāʿ-ı maʿrifet:**-*üz*
Gazel 303
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bilgi sermayesi, varlığı II yetenekli şair olma durumu.

Gūyā metāʿ-ı maʿrifetüz biz ki Ḥāletī
Az ḳalmaġ ile gitmedi hergiz kesādumuz

[G.679:9]

metāʿ-ı medḥ:

1. **metāʿ-ı medḥ:**-*ün, -dür*
Kaside 21
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Övgü sermayesi.

Getürdügi degül illā metāʿ-ı medḥüñdür
Ḳaçan ki şehr-i dile gelse kār-bān-ı ḫayāl

metāʿ-ı naẓm:

1. **metāʿ-ı naẓm:**-*umuz*
Gazel 871
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Şiir sermayesi.

Bize dünyā metāʿından n'ola bir ḥişşe degmezse
Metāʿ-ı naẓmumuz ey Ḥāletī dünyāya degmez mi

[K.32:88]

metāʿ-ı naẓm-ı verzān:

1. **metāʿ-ı naẓm-ı verzān:**
Mesnevi 9
Mısra: **263**
Kelime Tipi: -
Meydana gelen şiir sermayesi.

Gerekdür kim metāʿ-ı naẓm-ı verzān
Zamān-ı şāhda olmaya erzān

metāʿ-ı rāz:

1. **metāʿ-ı rāz:**-*umuz*
Gazel 343
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sır malı.

Olmışdur ʿışḳ bāzārında rüsvā-yı cihān
Kimse alup şatmadan ḳaldı metāʿ-ı rāzumuz

metāʿ-ı ṣabr:

1. **metāʿ-ı ṣabr:**-*un, -ı*
Gazel 651
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sabır sermayesi II (Bir

şeye) dayanma, tahammül etme durumu.

Gitdi dirler ḫāne-i dilden metāʿ-ı ṣabruñı
Yine alan Ḥāletī ol çeşmi ʿayyār olmasun

[G.837:5]

metāʿ-ı ṣabr u nakd-i cān:

1. **metāʿ-ı ṣabr u naḳd-i cān:**-*ı*
Müfret 509
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sabır sermayesi ve can varlığı.

Metāʿ-ı ṣabr u naḳd-i cānı virdüm ḳāmet-i yāra
Ḳıyāmet yoḫsulı oldum düşelden ʿışḳ-ı dil-dāra

metāʿ-ı vaṣl:

1. **metāʿ-ı vaṣl:**-*a*
Gazel 155
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kavuşma sermayesi, malı.

Çoḳdan metāʿ-ı vaṣla ḫarīdārsın göñül
Terk eyle anı fāʾidesi var ise yeter

{G.379:6, G.587:5]

metāʿ-ı vaṣl-ı yār:

1. **metāʿ-ı vaṣl-ı yār:**-*i*
Gazel 815
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma sermayesi.

Metāʿ-ı vaṣl-ı yāri alıyorken naḳd-i cān birle
Dil-i dīvāne āh-ı serd idüp sovutdı bāzārı

metāʿ-ı vuṣlat:

1. **metāʿ-ı vuṣlat:**-*a*
Gazel 353
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kavuşma sermayesi.

Naḳd-i cān ile ḫarīdāruz metāʿ-ı vuṣlata
Eylerüz ol ḫāce-i ḥüsn ile biz alış viriş

[Mf.200:1, Mf.443:1]

metāʿ-ı vuṣlat-ı dil-ber:

1. **metāʿ-ı vuṣlat-ı dil-ber:**
Gazel 167
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma sermayesi.

Yetişmez aña meger sīm-i eşki ʿuşşāḳuñ
Metāʿ-ı vuṣlat-ı dil-ber bahālu kālādur

meʾvā ṭut-:

1. **meʾvā ṭut:**-*ma, -y, -a*
Kaside 8
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Mesken tutmak, yer edinmek.

Cihānda ḳalmadı bir murġ-ı dest-āmūz kim şimdi
Ḳaçup bāġa çenār u ʿarʿar üzre ṭutmaya meʾvā

mevc:

1. **mevci:**-*i*
Gazel 695
Mısra: **5**
Dalga.

Dem-i serdümle çıḳar mevci yine eflāke
Yem-i zeḥḥār-ı ġama gelse zamān ile sükūn

[K.24:36, K.32:45]

mevc ur-:

1. **mevc ur:**-*ur*
Gazel 666
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dalgalanmak.

Baḥr-i ḥüsn olmış teni āhum yelinden mevc urur
Aḳ ḫāra câme geydi şanma ol serv-i revān

[K.20:39, K.28:54]

mevc-engīz ol-:

1. **mevc-engīz ol:**-*sa*
Gazel 380
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dalgalı olmak.

Keşti-i şabrı olur ʿışḳ ehlinüñ zīr ü zeber
Olsa mevc-engīz baḥr-i bī-kenār-ı iştiyāḳ

mevc-i belā:

1. **mevc-i belā:**
Gazel 1
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bela dalgası.

Ḳarşular mevc-i belā olur muḫālif rūzgār
Ġarḳa-i deryā-yı ġam biñ kere ursa dest ü pā

mevc-i idbār:

1. **mevc-i idbār:**-*ı*
Kaside 9
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bahtsızlık dalgası.

ʿAdūya şayḳa tābūt oldı yelkenler kefen gūyā
Belā deryāsınuñ görsün niceymiş mevc-i idbārı

mevc-i muḫīt-i luṭf:

1. **mevc-i muḫīt-i luṭf:**-*un*
Kaside 6
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Lütuf muhitinin dalgası.

Mevc-i muḫīt-i luṭfuñ eger kim irişmese
Nā-būd iderdi fülk-i vücūdum bu rūzgār

mevcūd ḳıl-:

1. **mevcūd ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -

Yaratmak, var etmek, ortaya çıkarmak.

Cemʿ idüp ḥarf-i nūn ile kāfı
Ḳıldı mevcūd ḳāfdan ḳāfı

mevʿid-i ṣad-ṣuʿle-i āh:

1. **mevʿid-i ṣad-ṣuʿle-i āh:**
Mesnevi 9
Mısra: **130**
Kelime Tipi: -
Âhın yüzlerce kıvılcımının vaat gerçekleştirme yeri.

Derūnum müstaʿid-i dāġ-ı cān-gāh
Dehānum mevʿid-i ṣad-ṣuʿle-i āh

mevkib-i ḳadr:

1. **mevkib-i ḳadr:**-*i, -n, -de*
Kaside 40
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
İtibar kafilesi.

Ser-i ḫayl-i vüzerā yaʿni Naṣūḥ Pāşā kim
Olamaz raḫş-ı felek mevkib-i ḳadrinde kütel

mevkib-i zevḳ ü sürūr:

1. **mevkib-i zevḳ ü sürūr:**
Gazel 593
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zevk ve sevinç kafilesi.

Sulṭān-ı vaṣl mevkib-i zevḳ ü sürūr ile
Bir dem mi var ki geçmeye rāh-ı ḫayālden

mevkiʿ-i ḳabūl bul-:

1. **mevḳiʿ-i ḳabūl bul:**-*maz, -dı*
Gazel 457
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kabul edilmek.

Bulmazdı cān u dilden oḳuñ mevḳiʿ-i ḳabūl
Ger ḳılmasa hediyye-i peykānı müşterek

mevḳūf:

1. **mevḳūfdur:**-*dur*
Gazel 561
Mısra: **4**
Olması, meydana gelmesi başka bir şeye bağlı.

Ey şūḫ olma ġırre çerāġān-ı ḥüsne kim
Bir āh-ı serd-i ʿāşıḳa mevḳūfdur hemān

mevḳūf it-:

1. **mevḳūf it:**-*er*
Gazel 318
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Alıkoymak, tutuklamak.

ʿĀşıḳuñ āhı gider göklere güm-rāh olmaz
Jāle-i nergisi mevḳūf ider seḥer-gāh olmaz

mevḳūf-ı sāyıḳ:

1. **mevḳūf-ı sāyıḳ:**
Mesnevi 8
Mısra: **194**
Kelime Tipi: -
Şeyhe kendini adamış.

Cenāb-ı şāha oldur şimdi lāyıḳ
Ki kārum ḳılmaya mevḳūf-ı sāyıḳ

mevlā:

1. **mevlā:**
Gazel 6
Mısra: **12**
Allah.

Ceres gibi dil ucıyla idersem nāle vü zārı
Beni irgürmesün ser-menzil-i maḳṣūduma Mevlā

[G.21:8, G.46:8, G.140:2, G.153:4, G.800:4, G.813:7, K.11:8, K.23:61, K.24:20, K.30:57, K.31:68, K.36:86, Kt.3:4, Kt.22:1, Kt.99:1, Kt.112:4, M.2:59, T.7:1]

mevlā bilür:

1. **mevlā bilür:**
Gazel 751
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Allah bilir.

Gösterür her sūzen-i müjgān-ı yāri nīze-dār
Derdümüz Mevlā bilür ol ġamze-i cādū ile

[M.9:181, Mf.499:2]

mevlā ʿömrini ziyād ide:

1. **mevlā ʿömrini ziyād ide:**
Gazel 747
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
"Allah ömrünü uzun etsin" anlamında bir dua ifadesi.

Gösterdi Ḥāletī'ye ser-i zülfini o şūḫ
Luṭf itdi ḫayli ʿömrini Mevlā ziyād ide

mevlā senüñ bir günüñ biñ eyliye:

1. **mevlā senüñ bir günüñ biñ eyliye:**
Kıt'a 50
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
"Allah bir gününü bin yapsın, ömrünü uzun etsin" anlamında bir dua ifadesi.

Ḥaḳ budur erkān içinde vāḥidün k'el-elfsin
İsterüz kim bir günüñ biñ eyliye Mevlā senüñ

mevlā'ya şal-:

1. **mevlā'ya şal-:**
Gazel 473
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Allah'a havale etmek.

Tīġ-i cevrin ṭurmadan şalsa ʿadū-yı kīne-ḫᵛāh
Baḥsi ḳo ey Ḥāletī anuñla sen Mevlā'ya şal

mevsim:

1. **mevsim:**
Gazel 69
Mısra: **2**
Yılın, güneşten ısı, ışık alma süresi ve dolayısıyla

iklim şartları bakımından farklılık gösteren dört bölümünden her biri, sezon.

Vaḳt-i güldür gül gibi destüñde ṭut cām-ı şarāb
Āb-ı āteş-rengsiz bulmaz bu mevsim āb u tāb

[K.28:26]

mevsim-i āb u tāb:

1. **mevsim-i āb u tāb:**
Müfret 24
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellik ve zariflik mevsimi II Bahar mevsimi.

Faṣl-ı güldür gül gibi destüñde ṭut cām-ı şarāb
Āb-ı āteş-rengini bulmaz bu mevsim-i āb u tāb

mevsim-i bāġ:

1. **mevsim-i bāġ:**
Müseddes 4
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bağ, bahçe mevsimi, ilkbahar.

Mevsim-i bāġ gelüp gül gibi güldü dünyā
ʿAzm-i gül-geşt-i çemen eyledi hep şāh u gedā

mevsim-i gül-geşt-i gül-zār:

1. **mevsim-i gül-geşt-i gül-zār:**
Gazel 265
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinde gezinme mevsimi II İlkbahar.

Mevsim-i gül-geşt-i gül-zār irdi hem bayrāmdur
Zevrāḳ-ı mey devridür zīrā güzel eyyāmdur

[Mf.150:1]

mevt:

1. **mevtüm:**-*üm*
Gazel 520
Mısra: **7**
Ölüm, ecel.

Temennā eylemezdüm ġayrı ʿāşıḳlar gibi mevtüm
Eger ben mübtelā-yı derd-i bī-dermān-ı ʿışḳ olsam

[Trk.B.1:5]

mevt şerbetin iç-:

1. **mevt şerbetin iç:**-*eyin*
Kaside 42
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Ölüm şerbetini içmek, ölmek.

Ḳodı ʿaẕāb-ı cehennemde nār-ı hicrānı
Şeh-i serīr-i beḳā oldı Yūsuf-ı cānum

mevtā:

1. **mevtāyı:**-*y, -ı*
Gazel 412
Mısra: **6**
Ölü II Âşık.

Ne var ey lebleri ʿĮsā biraz mevtāyı söyletseñ
Ḳosan ʿarż itse erbāb-ı maḥabbet saña aḥvālüñ

[G.843:2]

mey:

1. **meyden:**-*den*
Gazel 53
Mısra: **11**
Şarap.

Şemʿ-veş ruḥsārını meyden fürūzān eyleyüp
Gice sāḳī meclis-i rindāna virdi āb u tāb

[G.54:5, G.56:15, G.67:9, G.78:5, G.81:5, G.81:13, G.137:4, G.292:7, G.337:7, G.387:7, G.391:1, G.408:5, G.444:3, G.469:3, G.563:5, G.719:10, G.737:6, G.768:7, G.770:5, G.796:7]

mey ḫāletin al-:

1. **mey ḫāletin al-:**-*ur*
Gazel 486
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şarap tadı almak, şarap içmiş gibi olmak.

Yād-ı laʿlüñden göñül mey ḫāletin alur hemān
Gerçi ẕikrü'l-ʿıyş nıṣfü'l-ʿıyş olmışdur meṣel

mey ü ney:

1. **mey ü ney:**
Gazel 402
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şarap ve ney.

Mey ü ney görmedük işitmedük çoḳdan bu bezm içre
Mürūr-ı dehr ile ey Cem bozuldı gitdi ḳānūnuñ

mey zevrakı:

1. **mey zevraḳı:**
Gazel 389
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şarap kayığı, şarap kadehi.

Tāb-ı cefā-yı yār ile yanmaḳdadur yürek
Ṭūfān-ı nārdur bu ki mey zevraḳı gerek

meydan:

1. **meydān:**
Gazel 572
Mısra: **10**
Alan, saha.

Ḫam-ı çevgān-ı zülfüñ gūy-ı dilde
Ḳoma ḫālī senüñdür şimdi meydān

[M.4:62]

2. **meydānda:**-*da*
Gazel 4
Mısra: **1**
Alan II Dünya.

Başumı ṭōb itse bu meydānda çevgān-ı ḳażā
Müntehā-yı seyri olur seng-i dīvār-ı belā

3. **meydānuñ:**-*un*
Gazel 429
Mısra: **10**

Alan, saha II Şiir meydanı.

Süḫan ṭōbını ḳapdum ortadan çevgān-ı ṭabʿumla
Benem ey Ḥāletī şimdi süḫan-güyı bu meydānuñ

[K.8:75]

meydān al-:

1. **meydān al:**-*sa*
Kaside 1
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Bir alanda, bir yerde hünerini göstermek.

ʿAdūnuñ mehçe-i rāyātını naʿl-i semend eyler
N'ola ol şeh-süvār-ı mülk ü millet alsa meydānı

meydān it-:

1. **meydān it:**-*e, -lüm*
Gazel 513
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Meydan etmek II Meydan okumak, korkmadığını, çekinmediğini açıkça bildirmek.

Ḳuralum bezm-i ṭarab dil-beri mihmān idelüm
Biraz ol şūḫ-ı cefā-pīşeye meydān idelüm

meydān kal-:

1. **meydān ḳal-:**-*dı*
Gazel 568
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Meydan bir kimseye kalmak, bir kimsenin bir konuda fırsat bulması.

Maḥabbet ʿarṣasında Ḳays u Ferhād ile ceng itdüm
Çekildi gitdi anlar bende ḳaldı ʿāḳıbet meydān

meydān oku-:

1. **meydān oḳu:**-*sa, -m*
Kaside 13
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Deyim**
Korkmadığını, çekinmediğini açıkça bildirmek, kavga veya yarışmaya çağırmak.

Benem kim tīġ-i ṭabʿum niçe yirde imtihān itdüm
ʿAceb mi oḳusam aḳrānumı her gāh meydāna

meydān ol-:

1. **meydān ol-:**-*ur*
Gazel 249
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Meydan, alan olmak.

Bir süvār-ı esb-i nāza cilve-gāh itmiş Ḫudā
Māʾverā-yı perde-i çeşmüm ʿaceb meydān olur

meydāna çık-:

1. **meydāna çıḳ:**-*sa*
Gazel 132
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkmak II Maharetini göstermek.

Meydāna çıḳsa şīve ile at bıraḳsa yār
Gül-gūnını hemān bıraġur çeşm-i eşk-bār

meydāna getür-:

1. **meydāna getür:**-*ür*
Gazel 719
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkarmak. II Hazırlamak, yetiştirmek.

Ẓulmet-i ġamda eger reşk ile güm-rāh olsam
Dil hemān meşʿal-i āhın getürür meydāna

meydāna git-:

1. **meydāna git:**-*me, -sün*
Gazel 690
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Meydana çıkmak, yiğitlik göstermek.

Gelsün benümle laʿl-i leb-i yāra cān viren
Merdāne olmayan kişi meydāna gitmesün

meydānı al-:

1. **meydānı al:**-*du, -n*
Gazel 638
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Meydanı kaplamak, yayılmak II Ele geçirmek, hakim olmak.

Bi-ḥamdi'llāh ki alduñ ṭabʿ-ı çālāküñle meydānı
Geçince şöyle geçse Ḥāletī bir kimse aḳrānın

meydān-ı ġam:

1. **meydān-ı ġam:**-*da*
Gazel 510
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dert meydanı.

Çaḳ pāy-ı yāra varmayıcaḳ eylemez ḳarār
Meydān-ı ġamda kelle-i ġaltānumuzdur bizüm

[G.673:4]

meydān-ı maḥabbet:

1. **meydān-ı maḥabbet:**-*de*
Gazel 76
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk meydanı.

Nev-restedür ol yār oyuncaḳ ṣanur ey dil
Meydān-ı maḥabbetde serüñ eyler isen ṭōb

[G.98:2, G.891:7]

meydān-ı naẓm:

1. **meydān-ı naẓm:**
Kaside 16
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Nazm, şiir meydanı.

Buldum cihānda ḳuvvet-i ṭabʿ ile imtiyāz
Meydān-ı naẓm içinde benem şimdi pehlüvān

mey-fürūş:

1. **mey-fürūşumuz:**-*umuz*
   Gazel 305
   Mısra: **8**
   Meyhaneci.

Erbāb-ı şevḳ ne ʿra ile itdürür mezād
Laʿl-i müẕābını çıḳarup mey-fürūşumuz

mey-gūn ol-:

1. **mey-gūn ol:**-*ur*
   Gazel 767
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Şarap renginde olmak.

Şekker ise laʿli o yārüñ nice mey-gūn olur
Ya neden şīrīn ola ger bāde-i ḥamrā-y ise

mey-ḫāne:

1. **mey-ḫānede:**-*de*
   Gazel 221
   Mısra: **8**
   İçki içilen ve satılan yer.

Cām-ı ʿışḳuñ çekeli şöyle melāmet-zedeyin
Görse mey-ḫānede ger pīr-i muġān ʿār çeker

[G.295:5, G.609:13, G.646:5, G.768:7, G.842:5, Mf.125:1]

mey-hāne vü mey:

1. **mey-ḫāne vü mey:**-*le, -y, -di*
   Kıt'a 18
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Meyhane ve şarap.

Mey-ḫāne vü meyleydi hemān derdi o şāhuñ
Tā kimse zamānında anuñ olmaya dil-şād

mey-hāne-i belā:

1. **mey-ḫāne-i belā:**-*da*
   Gazel 120
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Bela meyhanesi.

Farḳ-ı serümde dāġ-ı dem-ālūd olup bedīd
Mey-ḫāne-i belāda açıldı ḫum-ı cedīd

[G.120:2]

mey-ḫānenüñ işigi:

1. **mey-ḫānenüñ işigi:**-*n*
   Gazel 415
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Meyhanenin eşiği.

Ḥāletī-veş her ḫarābāt ehli kendin Cem bilür
Bāliş-i zer-kāra virmez işigin mey-ḫānenüñ

mey-ḫ̆āre:

1. **mey-ḫ̆āre:**
   Gazel 787
   Mısra: **8**
   Sarhoş, ayyaş.

Şuʿā-ı mihr-i sāġar ḫānesin dāʾim ḳılur rūşen
Giceden gündüzin farḳ itmez olsa ṭañ mı mey-ḫ̆āre

[Mf.152:2]

mey-i āteşīn:

1. **mey-i āteşīn:**
   Müfret 43
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Ateşli şarap, ateş gibi şarap II Kırmzı şarap.

Dilerseñ eger defʿ-i ġam her zamān iç
Mey-i āteşīn bulmaz iseñ duḫān iç

mey-i bezm-i maḥabbet:

1. **mey-i bezm-i maḥabbet:**
   Gazel 54
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Aşk meclisinin şarabı.

Bir ʿaceb meydür mey-i bezm-i maḥabbet ḥaḳ bu kim
Bī-tereddüd refʿ olur anuñla yetmiş biñ hicāb

mey-i bī-ġış:

1. **mey-i bī-ġış:**
   Gazel 350
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Saf şarap.

Ḫaṭ-āver olmadan seyr eyle ey dil laʿl-i dil-dārı
Eger kim görmek isterseñ cihānda bir mey-i bī-ġış

mey-i gül-gūn:

1. **mey-i gül-gūn:**
   Müfret 331
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Gül renkli (kırmızı) şarap.

Mey-i gül-gūn ile taḥṣīl-i mizāc eyliyelüm
Yereḳān-ı ġama anuñla ʿilāc eyliyelüm

mey-i ḥamrā:

1. **mey-i ḥamrā:**
   Gazel 526
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Kırmızı şarap.

Eylesün nūş dem-ā-dem mey-i ḥamrā yirine
Benüm ol ġamze-i ḫūn-ḫāra baġışla ḳanum

mey-i hoş-güvār:

1. **mey-i ḫoş-güvār:**-*ı, -n, -ı*
   Gazel 851
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Hoş içimli, lezzetli şarap.

Bezm-i cihānda dürd-i belā nūş ider göñül
Evvel gelenler içdi mey-i ḫoş-güvārını

mey-i ʿışḳ:

1. **mey-i ʿışḳ:**-*la*
   Gazel 336
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Aşk şarabı.

Şol zamānlar ki mey-i ʿışḳla mest olmışduḳ
Geçdi bilmezlig ile özge ṣafā eylemişüz

[G.797:5]

mey-i ʿışḳ-ı maḥabbet:

1. **mey-i ʿışḳ-ı maḥabbet:**
Gazel 78
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk şarabı.

Bir ʿaceb meydür mey-i ʿışḳ-ı maḥabbet ḥaḳ bu kim
Ortadan merfūʿ olur anuñla yetmiş biñ ḥicāb

mey-i ʿişret:

1. **mey-i ʿişret:**
Terkib-bend 1
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Eğlence meclisinin şarabı.

Mey-i ʿişret diyü bir cām ṣunsa ṣāḳi-i devrān
Mezāḳuñ telḫ idüp evvel ḳılur āḫir gözüñ giryān

mey-i ḳahr:

1. **mey-i ḳahr:**-*ı, -y, -la*
Müfret 572
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet şarabı.

Cihān hep sāḳi-i dehrüñ mey-i ḳahrıyla mest oldı
Ṣafā cāmı daḫı Cemşīd elindeyken şikest oldı

mey-i laʿl:

1. **mey-i laʿl:**-*ün, -le*
Gazel 636
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Lal renkli kırmızı şarap II sevgilinin dudağı.

Ṭaġlar ḳadar ġamuñ çekerüz dōstum senüñ
Olsaḳ ne var idi mey-i laʿlüñle ser-girān

mey-i nāb:

1. **mey-i nāb:**-*dan*
Gazel 64
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Halis şarap.

Zinhār ġaflet itme mey-i nābdan göñül
Defʿ-i ġubār-ı ḫāṭır içün olmaz öyle āb

[G.73:7, G.302:4, G.582:9, G.745:5, G.830:9, Kt.44:2]

mey-i nāz:

1. **mey-i nāz:**
Gazel 93
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Naz şarabı.

Virme cām-ı ḳalbüme olup mey-i nāz ile mest
Dest-i luṭfuñdan rehā seng-i teġāfülden şikest

mey-i şeb-nem:

1. **mey-i şeb-nem:**-*le*
Gazel 139
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şebnem şarabı.

Ġoncenüñ açdı ḥicābın mey-i şeb-nemle bahār
Biñ yıluñ bir başıdur başlasun efġāna hezār

mey-kede:

1. **mey-kedede:**-*de*
Gazel 824
Mısra: **15**
Meyhane.

Gör mey-kedede Ḥāletiyā pīr-i muġānuñ
Beñzer mi riyā ehli ʿaṣāsına ʿaṣāsı

[Mf.582:2, G.585:10]

meyl:

1. **meyl:**
Gazel 654
Mısra: **4**
Eğilim, ilgi, alaka.

Ḫāk-i mezārum üzre çemenler biterse ger
Meyl ummazın ol āhu-yı merdüm-şikārdan

[Mf.259:2, Mf.365:2]

meyl eyle-:

1. **meyl eyle:**-*me, -y, -em*
Gazel 123
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yönelmek, eğilimli olmak.

Tīġ-i berrānuña cānā nice meyl eylemeyem
Murġ-ı cānı ol ider ten ḳafesinden āzād

2. **meyl eyle:**-*r*
Gazel 546
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yönelmek, eğilimli olmak.

Ne ḥāletdür eger kim ṣarṣar-ı āhum vezān olsa
ʿAdū semtine meyl eyler nihāl-i nāz-perverdüm

3. **meyl eyle:**-*se, -m*
Gazel 504
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yönelmek, eğilimli olmak; gönül vermek, alaka göstermek.

N'ola ol ġamzeye meyl eylesem esbāb-ı ḥüsnüñden
Yolunda ölmedür ey Ḥāletī aḳṣā-yı āmālüm

[G.405:3, G.536:7, G.742:1, G.804:14, G.874:7, K.15:37]

meyl it-:

1. **meyl it:**-*se, -m*
Gazel 268
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül bağlamak II Sevmek, aşık olmak, can vermek.

Ey felek ṭaʿn itme meyl itsem dehān-ı dil-bere
Sen de ḥoḳḳāñdan ne var bir dāru-yı dermān çıḳar

[G.511:1, G.536:3, G.602:10, G.632:1, G.881:4, Mf.420:1, Mf.501:1]

2. **meyl it:**-*mez*
Gazel 130
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Eğilim göstermek, ilgi duymak.

Meyl itmez oldı gül-şene dil murġı Ḥāletī
Taḥmīl-i minnet itmeg ile ebr-i nev-bahār

[G.61:7, G.102:5, G.184:12, G.196:3, G.198:10, G.272:6, G.333:10, G.496:9, G.764:5, G.765:5, G.807:10, G.813:7, Kt.33:1]

3. **meyl it:**-*mez*
Kaside 27
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bir yere doğru yönelmek.

Ḳaṣr-ı çerḫe çıḳmaġa meyl itmez ednā ẕerresi
Ger şuʿā-ı mihr-i ʿālem ḳorsa zerrīn nerd-bān

meyl-i āteşīn:

1. **meyl-i āteşīn:**
Kaside 30
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Ateşli meyil.

Hemīşe tā ki meyl-i āteşīn birle şeh-i ḫāver
Ala her ṣubḥ nūr-ı çeşmini necm-i fürūzānuñ

meyl-i dil-i zār:

1. **meyl-i dil-i zār:**-*ı*
Gazel 604
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İnleyen gönlün meyli.

Yine ruḫsāruñadur meyl-i dil-i zārı velī
Ẓāhirā ḫaṭṭ-ı siyeh-kāruñı rū-pūş iderin

mey-perest:

1. **mey-perest:**
Gazel 94
Mısra: **8**
İçkiye tapan; içkiyi çok seven, bağımlı, ayyaş.

ʿĀşıḳuñ ḳanını içmekden uşanmaz çeşm-i yār
Bādeye itmez ḳanāʿat gūyiyā bir mey-perest

mey-perestān:

1. **mey-perestānuñ:**-*un*
Müfret 277
Mısra: **2**
Şaraba tapanlar.

Gel ey sāḳī bilindi ḳıymeti yāḳut-ı şahbānuñ
Yazılsun dest-i luṭfuñla ḫumārı mey-perestānuñ

meʾyūs-ı ṣıḥḥat ol-:

1. **meʾyūs-ı ṣıḥḥat ol:**-*dı*
Gazel 850
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sağlıktan ümidi kesmek.

Oldı dil meʾyūs-ı ṣıḥḥat çeşm-i bīmāruñ gibi
Düşdi başı ḳaydına zülf-i siyeh-kāruñ gibi

mezād it-:

1. **mezād it:**-*se, -n*
Gazel 122
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Açık artırma (müzayede) usulüyle satışa çıkarmak.

Ḫūbān-ı şehr baḳmaz aña ḫastedür diyü
İtseñ esīr-i ʿışḳı eger niçe yıl mezād

mezād itdür-:

1. **mezād itdür:**-*ür*
Gazel 305
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Fiyatını arttırmak.

Erbāb-ı şevḳe naʿra ile itdürür mezād
Laʿl-i müẕābını çıḳarup mey-fürūşumuz

mezādı ol-:

1. **mezādı ol-:**-*ur*
Gazel 303
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Satılmak, artırma yoluyla satışa çıkarılmak.

Ol bende-i ġamuz ki çıḳarsaḳ ṣatılmaġa
Naḳd-i dügün olur bizüm evvel mezādumuz

mezāk:

1. **meẕāḳına:**-*ı, -n, -a*
Gazel 641
Mısra: **2**
Lezzet, tat, zevk; tat alınan yer, damak.

İtse helāk eger beni ol laʿl-i dil-sitān
Ḫāküm vire dil ehli meẕāḳına būy-ı cān

[Trk.B.1:40]

mezār:

1. **mezārıdur:**-*ı, -dur*
Gazel 173
Mısra: **8**
Bir kimsenin öldükten sonra gömüldüğü yer, kabir.

Ḫūnīn kefen şehīd-i maḥabbet mezārıdur
Her lālenüñ ki yoḳlayalar zīr ü pāyını

[Mf.420:2, Trk.B.1:43]

mezār-ı ḳays:

1. **mezār-ı ḳays:**-*a*
Gazel 843
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kays(Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin erkek kahramanı olan Mecnûn-ı Âmirînin asıl adı) 'ın mezarı.

Eger ey gird-bād-ı deşt ḫayra girmek isterseñ
Nisār eyle mezār-ı Ḳays'a gird-i kūy-ı Leylā'yı

meẕellet ḫāki:

1. **meẕellet ḫāki:**-*dür*
Müseddes 1
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Alçaklık toprağı.

Ne dünyādan murādum var ne ḫod bir ferde muḫtācam
Meẕellet ḫākidür taḫtum külāh-ı faḳrdur tācum

mezheb-i manṣūr-ı nuʿmān:

1. **meẕheb-i manṣūr-ı nuʿmān:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Ebu Hanife'nin mezhebi, Hanefilik.

Nitekim lāle-zār-ı bāġ-ı cennet ihtimāmıyla
Ḳılur pür-zīb ü zīnet meẕheb-i Manṣūr-ı Nuʿmānı

mezkūr it-:

1. **meẕkūr it:**
Gazel 99
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Anmak, zikretmek.

Añarsañ Ḥāletī-i zārı düşnāmuñla añ şāhum
Senüñ derdüñle ölmişdür anı ḫayr ile meẕkūr it

mezraʿa-i kemmūn:

1. **mezraʿa-i kemmūn:**-*a*
Gazel 723
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kimyon tarlası (Va'd-i kemmûn: Kimyon denilen, yemeklere ekilen kokulu otu ekerken her gün muntazaman yol yol su vereceklerini vaat ve bu vaadi "Yarın inşallah sana su veririm." şeklinde her gün tekrar ederlermiş. Kimyon da bu vaatlere kapılarak yeşerir, büyürmüş. II Yerine getirilmeyen vaat).

Ḳurı vaʿdiyle bulup neşv ü nemā dönmişdür Kişt-zār-ı emelüm mezraʿa-i kemmūna

mezraʿ-ı āmāl:

1. **mezraʿ-ı āmāl:**-*üm, -i*
Gazel 589
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Emellerin, arzuların tarlası.

Ne eyler bād-ı āhum mezraʿ-ı āmālümi ḫurrem
Ne ḫod nām u nişān ḳor ḫırmen-i ṣabr u ḳarārumdan

mıḳnaṭīs-i şemşīr ü sinān ol-:

1. **mıḳnaṭīs-i şemşīr ü sinān ol:**-*dı*
Kaside 12
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Kılıç ve mızrak mıknatısı olmak.

Baḫtına ḳarşu ḳoyan aʿdā-yı dīnüñ gūyiyā
Seng ḳalbi oldı mıḳnaṭīs-i şemşīr ü sinān

mıṣr:

1. **mıṣra:**-*a*
Gazel 410
Mısra: **1**
Mısır ülkesi.

Mıṣra ṣulṭān olsa ger ʿuṣṣāḳ-ı nālānuñ senüñ
Ḫāṭırından çıḳmaya çāh-ı zenaḫdānuñ senüñ

[K.41:76, Mf.309:1, Mf.361:2]

mıṣraʿ:

1. **mıṣraʿuñ:**-*uñ*
Gazel 411
Mısra: **9**
Mısra, dize.

Şāhid-i maʿnā olup her iki mıṣraʿuñ yine
Ḫāletī ḫaḳḳā ki isbāt eyledi daʿvālaruñ

[G.662:17]

mıṣr-ı belāġat:

1. **mıṣr-ı belāġat:**-*de*
Gazel 566
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Belagat Mısır'ı, güzel söz söyleme ülkesi.

Şāh olan Mıṣr-ı belāġatde odur Ḫāletiyā
Yūsuf-ı ṭabʿumı bilmez gibi iḫvān-ı zamān

mıṣr-ı ḥüsn:

1. **mıṣr-ı ḥüsn:**-*ün*
Müfret 414
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzellik Mısrı.

Mıṣr-ı ḥüsnüñ şāhıdur ol Yūsuf-ı gül-pīrehen
Yaramaz düş görmez anuñ câme-ḫˇābına giren

mıṣṭar:

1. **mıṣṭardur:**-*dur*
Gazel 172
Mısra: **5**
Satırları doğru gösterebilmek için gerekli çizgileri yapmaya yarayan alet; sıvacıların ve duvarcıların, sıvayı, betonu düzeltmek amacıyla kullandıkları ensiz, uzun, düz tahta.

Kitāb-ı mā-cerā-yı ʿışḳ içün āmāde mıṣṭardur
Hümā ger üstüḫˇān içün inerse ʿālem-i ḫāke

mıṣṭar ol-:

1. **mıṣṭar ol-:**-*ma, -sa*
Gazel 160
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Cetvel olmak.

Kitāb-ı vaṣf-ı lebin yazmaġ istemez ḫāmem
Eger ki rişte-i cānumdan olmasa mıṣṭar

[M.8:159]

mi:

1. **mi:**
Gazel 21
Mısra: **5**
"Mi" soru edatı.

Dil ü cān murġını yoḫsa şikār itmek mi istersin
Dikersüñ gözlerüñ ey şāh-bāz-ı evc-i istiġnā

[G.24:6, G.33:5, G.33.10, G.35:5, G.41:9, G.58:10, G.72:2, G.74:2, G.74:9, G.76:7, G.84:5, G.85:6, G.86:4, G.88:2, G.90:14, G.98:9, G.103:10, G.104:11, G.106:1, G.109:6, G.110:9, G.132:10, G.134:8, G.137:13, G.147:7, G.147:18, G.151:13, G.165:1, G.169:3, G.180:4, G.182:3, G.195:2, G.199:10, G.200:3, G.202:10, G.206:12, G.239:2, G.241:14, G.242:10, G.246:10, G.252:3, G.255:9, G.260:9, G.262:8, G.269:10, G.270:8, G.272:8, G.276:9, G.278:6, G.279:1, G.279:2, G.279:3, G279:6, G.279:8, G.279:10, G.286:11, G.289:11, G.318:5, G.319:7, G.322:9, G.327:5, G.347:2, G.349:6, G.351:10, G.352.7, G.352:8, G.355:5, G.359:10, G.360:5, G.364:5, G.369:9, G.373:13, G.374:4, G.382:7, G.384:2, G.384:6, G.390:10, G.401:7, G.401:8, G.404:7, G.411:7, G.413:10, G.420:8, G.421:7, G.423:6, G.424:8, G.426:5, G.426:6, G.429:7, G.441:4, G.447:8, G.448:5, G.455:3, G.459:4, G.462:6, G.469:12, G.472:3, G.475:11, G.476:7, G.476:9, G.477:10, G.489:9, G.495:6, G.496:10, G.500:7, G.514:1, G.514:2, G.514:3, G.514:4, G.514:5, G.514:6, G.514:8, G.514:10, G.527:1, G.527:2, G.527:4, G.527:6, G.527:8, G.527:10, G.534:2, G.547:9, G.553:13, G.559:3, G.559:6, G.560:2, G.560:6, G.561:11, G.564:5, G.572:5, G.574:9, G.576:9, G.579:10, G.582:1, G.585:6, G.598:3, G.601.3, G.622:6, G.641:12, G.649:1, G.649:2, G.659:5, G.661:13, G.668:3, G.672:14, G.675:2, G.675:5, G.678:6, G.679:4, G.695:8, G.698:1, G.708:8, G.714:3, G.716:10, G.717:4, G.719:14, G.720:4, G.727:10, G.728:8, G.749:2, G.768:3, G.770:9, G.771:10, G.772:3, G.772:14, G.780:2, G.780:4, G.787:3, G.789:2, G.790:7, G.793:6, G.800:1, G.800:9, G.801:2, G.802:8, G.807:3, G.818:11, G.820:14, G.823:8, G.824:16, G.828:5, G.840:2, G.840:7, G.842:6, G.842:10, G.860:10, G.867:1, G.867:2, G.867:4, G.867:6, G.867:8, G.867:10, G.867:12, G.867:14, G.868:8, G.871:1, G.871:2, G.871:4, G.871:5, G.871:6, G.871:7, G.871:8, G.871:10, G.880:8, G.883:2, G.886:11, K.1:7, K.1:61, K.3:47, K.3:51, K.7:21, K.7:22, K.7:49, K.10:9, K.11:67, K.19:23, K.21:79, K.24:31, K.24:32, K.24:33, K.28:62, K.30:23, K.31:21, K.32:56, K.34:12, K.34:41, K.34:42, K.36:13, K.38:3, K.41:32, K.41:61, K.41:74, Kt.20:1, Kt.49:2, Kt.57:3, Kt.64:2, Kt.119:3, Kt.119:4, Kt.K.1:4, Kt.K.4:14, Kt.K.4:16, M.1:10, M.2:24, M.2:53, M.3:62, M.4:87, M.4:106, M.8:29, M.8:133, M.8:134, M.8:136, M.8:137, M.8:181, M.8:182, M.9:268, M.9:270, Mf.13:1, Mf.20:2, Mf.23:2, Mf.33:2, Mf.71:1, Mf.71:2, Mf.93:2, Mf.100:1, Mf.108:2, Mf.115:1, Mf.115:2, Mf.162:1, Mf.169:2, Mf.184:1, Mf.244:2, Mf.260:2, Mf.288:2, Mf.404:2, Mf.431:1, Mf.431:2, Mf.442:1, Mf.470:2, Mf.504:2, Mf.526:2, Mf.535:2, Mf.571:1, Mf.571:2, Mü.2:32, Mü.3:10, Mü.8:1, Th.1:12, Trk.B.1:57]

micmer:

1. **micmerdür:**-*dür*
Gazel 172
Mısra: **1**
İçinde tütsü yakılan kap, tütsü kabı, buhurdan.

Ḳadeḥ gūyā ki bir āteşle ṭolmış sīm micmerdür
Görenler anda ʿaks-i ḫaṭṭ u ḫālüñ ṣandı ʿanberdür

micmer eyle-:

1. **micmer eyle:**-*y, -e*
Kaside 4
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Buhurdan yapmak.

Deler felekleri her gice kevkeb-i şāḳıb
Diler ki bezm-i şerīfinde eyliye micmer

[M.4:26]

micmere:

1. **micmereden:**-*den*
Kaside 34
Mısra: **43**
İçinde tütsü yakılan kap, tütsü kabı, buhurdan.

Hemīşe micmereden nefḥası ferāġ virür
Meger anuñ der ü dīvārı ʿūddur gūyā

micmer-i cān:

1. **micmer-i cān:**-*ı*
Mesnevi 2
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Can buhurdanı.

Ḥasret-i būy-ı kākül-i dil-keş
Micmer-i cānı ḳıldı pür-āteş

micmer-i devvār ol-:

1. **micmer-i devvār ol-:**-*dı*
Gazel 110
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dönen buhurdanlık (gibi) olmak.

Tāzeler āteşini sāḳī-i meclis her gāh
Fiʿl-meşel oldı hemān micmer-i devvār ḳadeḥ

micmer-i dil:

1. **micmer-i dil:**-*de*
Gazel 304
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönül buhurdanlığı.

Kāmrānuz devlet-i ʿışḳuñda şāhum şöyle kim
Micmer-i dilde ḫadengüñ pāresidür ʿūdumuz

micmer-i ġam:

1. **micmer-i ġam:**-*da*
Gazel 679
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Keder buhurdanı.

Uġramaz idi dāʾireme ol perī benüm
Ger yanmasaydı micmer-i ġamda sipend-i cān

micmer-i himmet:

1. **micmer-i himmet:**-*ler, -i, -n, -den*
Gazel 603
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Lütuf buhurdanı.

Micmer-i himmetlerinden siflegān-ı ʿālemüñ
Dīde-i ümmīd-i ḫalḳa dūd-ı ḥasretdür gelen

micmer-i zerrīn-i āftāb:

1. **micmer-i zerrīn-i āftāb:**
Gazel 811
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Güneşin altın buhurdanı.

Devr itmez olsa micmer-i zerrīn-i āftāb
Gitse zamānenüñ eṣer-i būy-ı miḥneti

midād:

1. **midād:**
Gazel 118
Mısra: **6**
Mürekkep, yazı mürekkebi.

Sīnem üzre dāġ şanmañ alnumuñ yazusını
Kātib- i ḳudret yazarken ṭamlamış yir yir midād

[G.128:2, G.161:9, G.556:2]

midād eyle-:

1. **midād eyle:**-*sün*
Matla 47
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mürekkep yapmak.

Dil-dāra nāme yazmaġa ʿuṣṣāḳ-ı nā-murād
Ser-kāsesinde dūd-ı dilin eylesün midād

[Mf.57:2]

midād it-:

1. **midād it:**-*mek*
Kaside 41
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Mürekkep yapmak.

Vücūdı merdüm-i çeşm-i cihāndur yazsa ger vaṣfın
Midād itmek gerek şāʿir sevād-ı çeşmi-i bīnāyı

midād kıl-:

1. **midād ḳıl-:**-*sun*
Gazel 122
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mürekkep yapmak, mürekkep olarak kullanmak.

Dil-dāra nāme yazmaġa ʿuṣṣāḳ-ı nā-murād
Ḳılsun sevād-ı merdümek-i çeşmini midād

midḥat-i sulṭān-ı cem-vaḳār:

1. **midḥat-i sulṭān-ı cem-vaḳār:**
Gazel 292
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Cem gibi azametli padişahın övgüsü.

Ey Ḥāletī duʿāsına taḳrībdür murād
Ben ḳanda ḳanda midḥat-i sulṭān-ı Cem-vaḳār

miftāḥ:

1. **miftāḥı:**-*ı*
Müfret 212
Mısra: **2**
Anahtar.

Mālik-i zer olmayanuñ ḥāli diger-gūnmış
Bilmedük miftāḥı genc-i himmetüñ altunmış

miftāḥ-ı genc-i rızḳ:

1. **miftāḥ-ı genc-i rızḳ:**-*ı, -n, -ı*
Kıt'a 113
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Rızık hazinesinin anahtarı.

Bir kimsenüñ daḥı ḳoma yā Rab benüm gibi
Miftāḥ-ı genc-i rızḳını keff-i baḫīlde

miftāḥ-ı genc-i ṭāliʿ-i fīrūz:

1. **miftāḥ-ı genc-i ṭāliʿ-i fīrūz:**-*um, -un*
Gazel 12
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Uğurlu talih hazinesinin anahtarı.

Miftāḥ-ı genc-i ṭāliʿ-i fīrūzumuñ benüm
Gūyā ki oldı cāy-gehi kām-ı ejdehā

miġfer:

1. **miġfer:**
Gazel 62
Mısra: **12**
Başın her tarafını örten zırhlı başlık, tolga.

Cām-ı şarāb leşker-i ġuṣṣayla cenk içün
Miġfer geyer hemīşe görinen degül ḥabāb

[G.64:8, G.82:6, K.2:9]

miġfer-i pūlad:

1. **miġfer-i pūlad:**-*ı*
Gazel 204
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çelik başlık, miğfer.

Yār-i āhen-dil ki dāʾim ʿāṣıḳa bī-dādı var
Tīr-i āh itmez eṣer bir miġfer-i pūladı var

mīḫ-dūz it-:

1. **mīḫ-dūz it-:**-*di*
Müfret 203
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çivi çakılı hale getirmek.

Ḫˇāb-ı girāndan olmadı ḫālī ne şeb ne rūz
Dükkān-ı çeşm-i baḫtumı çerḫ itdi mīḫ-dūz

mihek:

1. **mihek:**
Gazel 389
Mısra: **12**
Altın veya gümüşün ayarını anlamaya yarayan taş. II Birinin kadrini, kıymetini ve ahlâkını anlamaya yarayan şey, vâsıta.

Oldur ḳızılların çıḳaran sīm-tenlerüñ
Erbāb-ı dil ʿaceb mi dise bādeye mihek

[G.419:6, G.457:8]

mihek ol-:

1. **mihek ol-:**-*maz*
Gazel 391
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Altın veya gümüş gibi değerli madenlerin hâlis olup olmadıklarını anlamaya yarayan mihenk taşı olmak.

ʿĀşıḳuñ sīm-i sirişkinde iderseñ şüphe
Olmaz ey şūḫ aña hiç seng-i cefā gibi mihek

mihek-i merdüm-i çeşm:

1. **mihek-i merdüm-i çeşm:**-*üm, -le*
Gazel 141
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Göz bebeği mihengi.

Mihek-i merdüm-i çeşmümle ʿayār eylemesem
Sīm-i eşküm idemem ḫāk-i reh-i yāra niṣār

mihek-i tecrübe:

1. **mihek-i tecrübe:**-*si, -n*
Gazel 143
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İyiyi ve kötüyü ayıran tecrübe.

Farḳ olunmaz sere vü nāsere naḳḳād-ı felek
Mihek-i tecrübesin eyledi seng-i dīvār

[G.198:2]

mihekk:

1. **miḥekkdür:**-*dür*
Gazel 255
Mısra: **8**
Altın veya gümüşün ayarını anlamaya yarayan taş. II Birinin kadrini, kıymetini ve ahlâkını anlamaya yarayan şey, vâsıta.

Urur zer-i rūyın aña erbāb-ı maḥabbet
Seng-i ser-i kūyuñ ṣanemā ṣanki miḥekkdür

2. **miḥekkdür:**-*dür*
Gazel 331
Mısra: **3**
Altın veya gümüşün ayarını anlamaya yarayan taş. II Birinin kadrini, kıymetini ve ahlâkını anlamaya yarayan şey, vâsıta.

İşigüm ṭaşı zer-i rūya miḥekkdür diyeli
Çihremüz süre süre ḳalmadı aṣlā yüzümüz

mihekk it-:

1. **mihekk it-:**-*er*
Gazel 115
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Üzerine sürülen altının ayarını ölçmeye yarayan kuvars cinsinden sert taş, mihenk taşı yapmak.

Seng-i siyāh-ı Kaʿbe-i kūyın mihekk ider
ʿUṣṣāḳuñ itse sīm-i sirişkin ʿayār çerḫ

mihekk-i imtiḥān:

1. **mihekk-i imtiḥān:**
Kaside 36
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Sınama taşı, altın veya gümüşün ayarını anlamaya yarayan taş.

Nāḳıd-ı devr-i zamān nīk ü bedi farḳ eylemez
Seng-i ġam pertāb ider ansañ mihekk-i imtiḥān

mīḫ-i nücūm:

1. **mīḫ-i nücūm:**-*ı*
Gazel 559
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yıldızlar çivisi.

Naʿl-i hilāl ü mīḫ-i nücūmı dökerdi hep
Gül-gūn yaşumla tevsen-i çerḫ olsa hem-ʿinān

[M.4:20]

mīḫ-i zerrīn:

1. **mīḫ-i zerrīn:**-*i, -n, -i*
Kaside 14
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Altın çivi.

Mīḫ-i zerrīnini encümden iderdi gerdūn
İdebilseydi hilāli aña naʿl-i yek-rān

mihmān:

1. **mihmān:**
Gazel 223
Mısra: **4**
Konuk, misafir.

Derd ü ġamla ṭolsa ṭañ mı sīnemüñ her kūşesi
Ḫān-ḳāh-ı ʿışḳdur bu bunda çoḳ mihmān yatur

[G.297:1, G.409:8, G.617:10, G.742:8, G.777:4, K.1:48, K.7:26, K.12:39]

2. **mihmānı:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **12**
Konuk, misafir II Fani insanoğlu.

N'içün ḳonar kişi ol mīz-bān-ı ġaddāra
Ki ʿāḳıbet ḳomaz öldürmeyince mihmānı

mihmān eyle-:

1. **mihmān eyle:**-*r*
Gazel 182
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Misafir etmek, konuk yapmak.

Ġam yimekden ḳalurum bir niçe günler diseler
Ser-ı kūyında seni bir gice mihmān eyler

[G.222:14]

mihmān it-:

1. **mihmān it:**-*e, -lüm*
Gazel 513
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Misafir etmek.

Ḳuralum bezm-i ṭarab dil-beri mihmān idelüm
Biraz ol şūḫ-ı cefā-pīşeye meydān idelüm

[Trk.B.1:114]

mihmān ol-:

1. **mihmān ol:**-*up*
Tahmis 1
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Misafir olmak.

Refʿ iderdüñ ḫākden ben ẕerrei ey āftāb
Bir gice ġam ḫāneme baṣṣañ ḳadem mihmān olup

[G.607:8, G.682:9, K.23:48]

mihmān-ı çerḫ ol-:

1. **mihmān-ı çerḫ ol:**-*ur*, -, -*sa*
Gazel 117
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Feleğin misafiri olmak.

Her gice varup olurlarsa n'ola mihmān-ı çerḫ
Dūd-ı āhumla fiġānum oldılar yārān-ı çerḫ

mihmān-ı ġam:

1. **mihmān-ı ġam:**-*a*
Gazel 584
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gam misafiri.

Yoġ iken zār-ı taḥammülden eṣer ḫānemde
Mihmān-ı ġama göstermişüm çīn-i cebīn

mihmān-ı ʿışḳ:

1. **mihmān-ı ʿışḳ:**-*a*
Gazel 550
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Aşk misafiri.

Olmaġ içün dem-be-dem mihmān-ı ʿışḳa dil-nevāz
Lebleri yārüñ ḥarīfāne çıḳarur naḳd-i cān

mihmān-ı serāy-ı dehr:

1. **mihmān-ı serāy-ı dehr:**-*de*
Gazel 307
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünya sarayının misafiri.

Elmas-ı sūdedür nemek-i mīz-bānumuz
Mihmān-ı serāy-ı dehrde biz żayf-ı ġāfilüz

mihnet:

1. **miḥnet:**
Gazel 169
Mısra: **14**
Üzüntü, dert, elem, keder, gam, ıztırap.

Ebrūları ṭāḳına o şūḫuñ baḳamazlar
ʿĀşıḳlarınuñ miḥnet ile ḳaddi dü-tādur

[G.192:1, G.319:3, G.452:7, G.865:8, K.14:56, K.21:71, Mf.503:2, Mü.1:33]

miḥnet çek-:

1. **miḥnet çek:**-*dük, -i, -n*
Gazel 42
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eziyet çekmek.

Baña şor Ferhād-ı miskīnüñ ne miḥnet çekdügin
Anasından emdügi süd geldi burnından dilā

[G.800:1]

miḥnet ile:

1. **miḥnet ile:**
Müfret 511
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sıkıntı içinde.

Ferzīn-i cihān olmış-idüm līk zamāne
Gezdürdi beni miḥnet ile ḫāne-be-ḫāne

miḥnet şebi:

1. **miḥnet şebi:**-*n*
Mesnevi 9
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Eziyet gecesi, kederli gece.

Elā ey şehr-yār-ı dāniş-endūz
Ḳılan miḥnet şebin çün rūz-ı fīrūz

miḥnet-ābād:

1. **miḥnet-ābāda:**-*a*
Gazel 801
Mısra: **2**
Keder ve gam ile dolu olan yer II Dünya.

Müyesser olmadı āb-ı ḥayāt-ı vaṣlı dünyāda
Beni ḫāküm midür yoḫsa çeken bu miḥnet-ābāda

miḥnet-dīde-i ihvān:

1. **miḥnet-dīde-i iḫvān:**
Gazel 667

Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kardeşlerden eziyet görmüş (Hz. Yusuf'un kardeşleri tarafından kuyuya atılmasına telmih vardır).

Şimdi bir şāhuñ ḳulı oldum irişdüm ʿizzete
Ben de Yūsuf gibi miḥnet-dīde-i iḫvān iken

miḥnet-ḫāne:

1. **miḥnet-ḫānede:**-*de*
Gazel 740
Mısra: **2**
Üzüntü ve sıkıntı çekilen yer, mihnet yeri. mec. Dünya.

Çeşm-i pür-ḫūn-ābumuz var bādede peymānede
Baḫtdur hem-ḫˇābemüz ancaḳ bu miḥnet-ḫānede

miḥnet-i cān-ı nā-şād:

1. **miḥnet-i cān-ı nā-şād:**
Gazel 123
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mutsuz gönlün kederi.

Ġam-ı zülf-i ruḫ ile miḥnet-i cān-ı nā-şād
Şeb-be-şeb rūz-be-rūz olmadadur ṭurma ziyād

miḥnet-i dehr:

1. **miḥnet-i dehr:**
Gazel 245
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dünya sıkıntısı.

Hep ḫumār-ı bāde-i bezm-i ezeldür bilmiş ol
Miḥnet-i dehr ile şimdi ḥāṣıl olan derd-i ser

miḥnet-i eyyām:

1. **miḥnet-i eyyām:**
Kaside 36
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Zamanın eziyeti, derdi.

Telḫ-kām olur ḳalurdum miḥnet-i eyyām ile
İltifātuñla eger kim bulmasam fi'l-cümle şān

miḥnet-i ferhād u mecnūn:

1. **miḥnet-i ferhād u mecnūn:**-*dan*
Gazel 90
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ferhad ve Mecnûn'un sıkıntısı.

Bugün ben ḥişşe-dārum miḥnet-i Ferhād u Mecnūn'dan
Yirüm küh-sār-ı ġamdur reh-güẕārum vādi-i ḥayret

[G.96:7]

miḥnet-i firḳat:

1. **miḥnet-i firḳat:**
Gazel 867
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayrılık acısı.

Gehī ṭaʿn-ı ʿadū ġam-gīn ider geh miḥnet-i firḳat
Dil-i ʿāşıḳ feraḫ-nāk olacaḳ hiç bir zamān yoḳ mı

miḥnet-i hicr:

1. **miḥnet-i hicr:**-*i, -y, -le*
Gazel 197
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ayrılık sıkıntısı.

Miḥnet-i hicriyle ber-ʿaks oldı ḥālüm şöyle kim
ʿAnkebūtī perde tīr-i ʿazmüme sindān gelür

miḥnet-i hicrān:

1. **miḥnet-i hicrān:**
Müfret 380
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ayrılık sıkıntısı.

Şalma ferdāya meded ḳatlümi ey sīm-beden
Cān virem belki bugün miḥnet-i hicrān ile ben

[G.838:5]

miḥnet-i ʿışḳ:

1. **miḥnet-i ʿışḳ:**-*un, -la*
Gazel 116
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk derdiyle.

Şalmaz oldum miḥnet-i ʿışḳuñla āhum göklere
Tīz olunca tīġ aña lāzım degül her bār çerḫ

mihr:

1. **mihr:**
Gazel 182
Mısra: **6**
Güneş.

Encüme şatsa eger sürme-i ḫāk-i rehini
Mihr ile māhı felek kefe-i mīzān eyler

[G.235:2, G.266:8, K.12:53, K.42:20, M.7:45, Mf.385:1, Mf.518:2, Trk.B.1:9]

2. **mihrüñ:**-*üñ*
Gazel 643
Mısra: **4**
Aşk, sevgi.

Cāme-i cismüñ yaḳasın şubḥ-veş çāk eylesem
Gün gibi mihrüñ olurdı sīneden cānā ʿıyān

[G.660:5, G.793:10]

mihr ile hilāl:

1. **mihr ile hilāl:**
Gazel 569
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güneş ve yeniay.

Bir şūḫ-ı cihānsın ġam-ı ʿışḳuñla felekde
Mihr ile hilāl olsa ne var dest ü girībān

mihr ile māh:

1. **mihr ile māh:**-*ı*
Gazel 299
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güneş ve ay.

Mihr ile māhı kefe-i mīzān idüp felek
Birbirine geldi ber-ā-ber şeb ile rūz

[G.377:8]

mihr ile meh:

1. **mihr ile meh:**-*den*
Müfret 289
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güneş ile ay.

Baḳmasa ḫaṭṭ-ı ġubār-ı ruḫuña pīr-i felek
Her zamān ṭutmaz idi mihr ile mehden ʿaynek

mihr ile mesīḥā:

1. **mihr ile mesīḥā:**
Gazel 37
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güneş ile Hz. İsa II Sevgilinin yanağı ve can bağışlayan dudağı.

Ruḫsārını gör laʿl-i revān-baḫşını seyr it
Olmış ṣanasın mihr ile hem-sāye Mesīḥā

mihr ü cevr:

1. **mihr ü cevr:**-*den*
Gazel 103
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgi ve eziyet.

İtme mihr ü cevrden aġyār ile zinhār baḫs
Ḳılma ḥālinden o şūḫuñ endek ü bisyār baḫs

mihr ü ebr:

1. **mihr ü ebr:**-*i*
Gazel 551
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güneş ve bulut.

Mihr ü ebri eylemez āyīne vü āyīne-dān
Ḥüsninüñ ḳadrin bilür ḥaḳḳā ki ol şūḫ-ı cihān

mihr ü māh:

1. **mihr ü māh:**
Gazel 704
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güneş ve Ay.

Bikr-i fikrüm görmege pīş ü pesin nāhīd-vār
Ḥāletī lāyıḳ iki āyīne olsa mihr ü māh

[K.11:23, K.19:45, K.30:4, K.37:7, Mf.447:2]

mihr ü maḥabbet şehri:

1. **mihr ü maḥabbet şehri:** -*n, -i*
Gazel 671
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk ve sevgi şehri.

Ser-be-ser seyr eyledüm mihr ü maḥabbet şehrini
Bulmadum kendüm gibi bir ʿāşıḳ-ı rüsvāyı ben

mihr ü maḥabbet ṭarīḳı:

1. **mihr ü maḥabbet ṭarīḳı:**-*n, -ı*
Gazel 435
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk ve sevgi yolu.

Gitmeñ yabāna mihr ü maḥabbet ṭarīḳını
Ey reh-revān-ı ʿışḳ gelüñ benden ögrenüñ

mihr ü meh:

1. **mihr ü meh:**
Gazel 660
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Güneş ve ay.

Mihr ü meh ṣanma fenā-yı dehri işʿār itmege
Sebze-zār-ı çerḫde ḳalmış iki berg-i ḫazān

[M.5:55]

mihr ü vefā:

1. **mihr ü vefā:**
Gazel 38
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgi ve dostluk.

Dem-be-dem ʿömrüm ḳayırmaz cānuma ḳılsañ cefā
Bilmezüm ʿömrümde zīrā n'idügin mihr ü vefā

[G.807:8]

mihr ü vefā eyle-:

1. **mihr ü vefā eyle:**-*r, -sin*
Gazel 691
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgi ve vefa göstermek.

İllere mihr ü vefā eylersin
Baña sen cevr ü cefā eylersin

mihr ü vefā it-:

1. **mihr ü vefā it:**-*me, -y, -i*
Gazel 222
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Iyilik ve güzellikte bulunmak; lütuf göstermek.

ʿĀşıḳa mihr ü vefā itmegi ḳānūn itmez
Muṭṭasıl ol şeh-i ḫūbān-ı cihān ḳan eyler

mihr ü vefā-yı yār-veş:

1. **mihr ü vefā-yı yār-veş:**
Gazel 469
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin sevgi ve dostluğu gibi.

Eylemezdüm āh eger ṣabr-ı dil-i zār u ʿalīl
Olmasa mihr ü vefā-yı yār-veş ġāyet ḳalīl

mihrab:

1. **miḥrābına:**-*ı, -n, -a*
Gazel 54
Mısra: **9**
Cami ve mescitlerin kıble tarafındaki duvarına açılan

oyuk, imamın durduğu yer II Sevgilinin kaşları.

Ḳaşlaruñ miḥrābına ḳandīl-i rūşendür göñül
Āb-ı gül-gūn yirine aña ḳomışlar ḫūn-ı nāb

[G.55:8, G.441:1, G.538:5, M.2:43]

mihrāb-ı ebruvān:

1. **miḥrāb-ı ebruvān:**
Gazel 563
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin mihraba benzeyen kaşları.

Hemvāre iki şemʿ-i ruḫuñdan çıḳup duḫān
Günden güne ḳarardı o miḥrāb-ı ebruvān

mihrāb-ı enbiyā-yı kirām ol:

1. **miḥrāb-ı enbiyā-yı kirām ol:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **96**
Kelime Tipi: -
Ulu peygamberlere mihrap olmak, kılavuz olmak.

Virüp ol şeh tevāżuʿ ile selam
Oldı miḥrāb-ı enbiyā-yı kirām

mihr-āsā:

1. **mihr-āsā:**
Kaside 5
Mısra: **7**
Güneş gibi.

Çıḳdı mihr-āsā çemen-i seyr-i gül-şene
Ḳaldurdı perde-i ʿademi şunʿ-ı Kird-gār

mihr-bān:

1. **mihr-bān:**
Gazel 332
Mısra: **4**
Şefkatli, vefalı, merhametli.

Alur bir demde cānın ḳurtarur dünyā belāsından
Dil-i ʿuşşāḳa hiç ġamzeñ gibi bir mihr-bān gelmez

[G.555:10, G.660:8]

mihr-bān ol-:

1. **mihr-bān ol:**-*ur*
Gazel 253
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Şefkatli, merhametli olmak.

Bīmār gözlerin yine almış ḳucaġına
Ebrū-yı dil-firībi ne ḫoş mihr-bān olur

mihr-enver ol-:

1. **mihr-enver ol:**-*sun*
Mesnevi 9
Mısra: **278**
Kelime Tipi: -
En parlak güneş olmak II Aydınlatmak.

Zemīne servüñ olsun sāye-güster
Zamāna rūyuñ olsun mihr-enver

mihr-i ʿālem:

1. **mihr-i ʿālem:**
Kaside 12
Mısra: **90**
Kelime Tipi: -
Dünyanın güneşi.

Geh bu taḫtuñda geh ol taḫtuñda olup ser-firāz
Mihr-i ʿālem gibi ol çeşm ü çerāġ-ı kün fe-kān

mihr-i ʿālem-ārā:

1. **mihr-i ʿālem-ārā:**-*dur*
Gazel 175
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dünyayı süsleyen güneş II Sevgili.

Degişmezsem n'ola dünyāya yārüñ lemʿa-i ḥüsnin
O mihr-i ʿālem-ārādur bu ḫod bir ẓıll-ı zāʾildür

[G.844:6]

mihr-i ʿālem-gīr-i ʿışḳ:

1. **mihr-i ʿālem-gīr-i ʿışḳ:**
Gazel 375
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aşkın dünyayı kaplayan güneşi.

Gelmesinden gitmesinden ḥaẕẕ ider ʿāşıḳlaruñ
Ẕerre-perverdür ezelden mihr-i ʿālem-gīr-i ʿışḳ

mihr-i ʿālem-sūz:

1. **mihr-i ʿālem-sūz:**-*dan*
Müfret 388
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Alemi yakan/ısıtan güneş.

Māhdan geçdük usanduḳ mihr-i ʿālem-sūzdan
Ḳalmadı hergiz ṣafāmuz ʿıyddan Nev-rūz'dan

mihr-i ʿālem-tāb:

1. **mihr-i ʿālem-tāb:**
Gazel 638
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Âlemi aydınlatan güneş.

Ḳamer devrinde sensin şimdi nūr-ı dīde-i ʿālem
Geçürdi mihr-i ʿālem-tāb devrin sürdi devrānın

[G.660:6, G.735:4, Mf.576:2]

mihr-i ʿālem-tāb-veş:

1. **mihr-i ʿālem-tāb-veş:**
Kaside 35
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Dünyayı aydınlatan güneş gibi.

Mihr-i ʿālem-tāb-veş ser-geşte-i devrān olur
Āstānuñ var iken çerḫe idenler intisāb

mihr-i āsmān-peymā:

1. **mihr-i āsmān-peymā:**
Kaside 34
Mısra: **40**

Kelime Tipi: -
Göğe yükselen güneş.

Meger ki revzeninüñ ḥalḳası nişāne ḳılur
Elin denize ṭutar mihr-i āsmān-peymā

mihr-i cemāl:

1. **mihr-i cemāl:**-*ün, -i*
Gazel 64
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik güneşi II Sevgilinin güzel yüzü.

Mihr-i cemālüñi göreli ḫidmetüñde dil
İster ki pāre pāre ola nitekim seḥāb

[G.73:5, G.648:11]

mihr-i cihān:

1. **mihr-i cihān:**-*ı*
Gazel 473
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Cihanın güneşi.

Gice gündüz eyle ol mihr-i cihānı cüst ü cū
Yāşuñı zīr-i zemīne āhuñı bālāya şal

[M.5:57, M.7:50, G.669:1, Kt.46:1]

mihr-i cihān ol-:

1. **mihr-i cihān ol:**-*dı*
Mesnevi 5
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Dünyanın güneşi olmak.

Ḳalb-i pākinde pertev-i īmān
Oldı burc-ı Esed'de mihr-i cihān

mihr-i cihān-ārā:

1. **mihr-i cihān-ārā:**-*y, -a*
Kaside 24
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Cihanı süsleyen güneş.

Nūr-baḫş olur idi mihr-i cihān-ārāya
Kevkeb-i baḫt ile bir kerre ḳırān olsa şehā

[G.767:1]

mihr-i cihān-fürūz-ı cemāl:

1. **mihr-i cihān-fürūz-ı cemāl:**-*e*
Gazel 205
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzel yüzün dünyayı aydınlatan güneşi.

Mihr-i cihān-fürūz-ı cemāle nedür żarar
ʿUşşāḳa ẕerre deñlü eger itseñ iʿtibār

mihr-i cihān-tāb:

1. **mihr-i cihān-tāb:**
Gazel 84
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünyayı aydınlatan güneş.

Ḳanda idügin bilmege ol mihr-i cihān-tāb
Ḳıldum eşer-i naḳl-i semendini suṭurlāb

[K.40:64, Kt.K.4:6, G.870:7]

mihr-i dil-ārā:

1. **mihr-i dil-ārā:**-*y, -ı*
Gazel 843
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gönlü süsleyen güneş II Sevgili.

Terāzūdan iner bir sīm-sīmā dil-rübā olsa
Ol ṣanduḳ görmeden ey Ḥāletī mihr-i dil-ārāyı

[G.240:1]

mihr-i dirahşān:

1. **mihr-i diraḫşān:**-*un*
Gazel 420
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Parlak güneş.

Açılmaz ġonce-i baḫtuñ senüñ ey Ḥāletī hergiz
Meger kim pertev-i luṭfın ṣala mihr-i diraḫşānuñ

[K.1:16, K.23:40, K.30:6, K.33:40, G.541:10]

mihr-i enver:

1. **mihr-i enver:**-*den*
Gazel 361
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Parlak güneş.

Ẓulmet-ābād-ı belādur çünki zindān-ı cihān
Mihr-i enverden yaḳarlar gündüzün nā-çār şemʿ

[G.439:4, K.21:39]

mihr-i evc-i nāz:

1. **mihr-i evc-i nāz:**-*sın*
Gazel 555
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Naz göğünün güneşi II Sevgili.

Māh-ı burc-ı ḥüsnsin ammā ḳatı hercāʿīsin
Mihr-i evc-i nāzsın ammā degülsin mihr-bān

[G.660:8]

mihr-i felek:

1. **mihr-i felek:**
Gazel 245
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Feleğin güneşi.

Sensin ol kim nā-gehān ʿarż-ı cemāl itseñ eger
Çün çerāġ-ı rūz olur mihr-i felek bī-nūr u fer

mihr-i felek-mesīr:

1. **mihr-i felek-mesīr:**
Kaside 26
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Feleği gezen güneş.

ʿAksi olur o ḳubbede mihr-i felek-mesīr
Meclisde her ḳaçan ki döner cām-ı ḫoş-güvār

mihr-i gerdūn:

1. **mihr-i gerdūn:**
Gazel 575
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Feleğin güneşi.

ʿIşḳ bāzārını bir yirde ki germ eyliyeler
Füls-i aḥmer yirine geçmeye mihr-i gerdūn

mihr-i giyāh:

1. **mihr-i giyāh:**
Gazel 707
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Türkçede sevgi otu denilen bir tür nebat.

Ḫaṭ-ı ruḫsārı ṣafāsın viremez olsa eger
Sebze-zār-ı felegüñ ḫāṣılı hep mihr-i giyāh

mihr-i hidāyet:

1. **mihr-i hidāyet:**
Gazel 769
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hidayet, doğru yol güneşi.

Umaruz kim ṣala mihr-i hidāyet ʿāḳıbet pertev
Ẓalām-ı ẓulmümüzle ḫāne-i dil ḳalmaya tīre

mihr-i himmet:

1. **mihr-i himmet:**-*i, -n, -ün*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Lütuf güneşi.

Göz nūrı dökse ṣāʿir-i rūşen-revān eger
İtmez mi mihr-i himmetinüñ ẕerresin ʿıyān

mihr-i ḫüsn:

1. **mihr-i ḫüsn:**-*ün, -de*
Gazel 472
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzellik güneşi II Sevgilinin güzelliği.

Beñzedürdüm ḳaşuñı nışfü'n-nehāruñ ḳavsine
Mihr-i ḫüsnüñde eger olsaydı āş̱ār-ı zevāl

mihr-i iḥsān:

1. **mihr-i iḥsān:**
Mesnevi 8
Mısra: **163**
Kelime Tipi: -
Cömertlik güneşi.

Ümīd oldur ki nā-geh mihr-i iḥsān
Hilālüm eyliye çün bedr-i tābān

mihr-i īmān:

1. **mihr-i īmān:**
Mesnevi 5
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
İman güneşi.

Mihr-i īmān ile o şāh-ı güzīn
Felek-i çārümīne döndi hemīn

mihr-i kerem:

1. **mihr-i kerem:**-*ün*
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Cömertlik güneşi.

Mihr-i keremüñ herkese pertev ṣalar ammā
Hiç bende de bir ẕerre ḳadar yoḳ mı liyāḳat

mihr-i luṭf:

1. **mihr-i luṭf:**-*un*
Mesnevi 8
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Cömertlik güneşi.

Tehī ḳalsaydı farżā kīse-i kān
Ṭuyurmaz mihr-i luṭfuñ ḫalḳa bir an

mihr-i münīr:

1. **mihr-i münīr:**
Gazel 243
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Parlak güneş.

Āsmānī cāmeden gösterse ol meh sīnesin
Ebr içinde ẓāhir oldı ṣanurum mihr-i münīr

[Kt.79:4, K.14:90, K.17:2, K.21:11]

mihr-i münīr ü māh-ı tābān:

1. **mihr-i münīr ü māh-ı tābān:**-*a*
Müfret 504
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Parlak güneş ve parlak ay.

Olur menzil niçe mihr-i münīr ü māh-ı tābāna
Bu ġārı beñzedürsem vechi yoḳ mı burc-ı Keyvān'a

mihr-i münkesif:

1. **mihr-i münkesif:**
Gazel 15
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Tutulmuş güneş.

Tenümde dağlarum mihr-i münkesif gibidür
Ne ḳara günlere ḳaldum cihānda Ḥāletiyā

mihr-i ʿömrine küsūf iriş-:

1. **mihr-i ʿömrine küsūf iriş-:**-*di*
Gazel 273
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ömür güneşi tutulmak, ölmek.

Küsūf irişdi anuñ mihr-i ʿömrine diyesin
O meh-liḳā bu ḳara günlüyi ṣorarsa eger

mihr-i pür-envār:

1. **mihr-i pür-envār:**-*dan*
Gazel 659
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Parıl parıl parlayan güneş.

Yaş gelür baḳduḳça çeşm-i ʿāşıḳ-ı ġam-ḫᵛārdan
Rūy-ı yārüñ farḳı yoḳdur mihr-i pür-envārdan

mihr-i pür-envār-ı ʿışḳ:

1. **mihr-i pür-envār-ı ʿışḳ:**
Gazel 374
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşkın parıl parıl güneşi.

Burc-ı sīnemden ki ṭoġdı mihr-i pür-envār-ı ʿışḳ
Gitdi dilden ḫᵛāb-ı ġaflet oldı cān bīdār-ı ʿışḳ

mihr-i pür-fürūġ-ı seḥer-gāh-ı mekremet:

1. **mihr-i pür-fürūġ-ı seḥer-gāh-ı mekremet:**
Kıt'a 34
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cömertlik sabahının çok parlak güneşi.

Ey mihr-i pür-fürūġ-ı seḥer-gāh-ı mekremet
Eyle Sühā-yı fikretümi Müşterī-medār

mihr-i raḫşān:

1. **mihr-i raḫşān:**-*un*
Kaside 7
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Parlak güneş.

Felek bildi ki ẓulm-i küfri refʿ itmek murāduñdur
ʿAceb mi ṭutsa her gün çerḫe tīġin mihr-i raḫşānuñ

[K.14:6, K.14:34, K.20:2, Mf.592:1,T.5:4]

2. **mihr-i raḫşān:**-*um*
Gazel 505
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Parlak güneş II Güzel sevgili.

Gelürdüm her gice ey Ḥāletī kūyında feryāda
Seḥerden āteş olmış çıḳmasa ol mihr-i raḫşānum

[G.534:8, G.535:4, Mf.355:2]

mihr-i ruḥ:

1. **mihr-i ruḥ:**-*un, -dan*
Gazel 163
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yanak güneşi.

Zerd-fām olsa ne var ebrūlaruñ ey reşk-i ḥūr
Māh-ı nevlerdür alur mihr-i ruḫuñdan ṭurma nūr

[Mf.223:1]

mihr-i sipihr:

1. **mihr-i sipihr:**-*e*
Gazel 815
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Göğün güneşi.

Ṣaḳın şāhum seni mihr-i sipihre nisbet eylerler
El ucıyla ṭutarsın ʿāşıḳān-ı ẕerre-girdārı

[K.34:38]

mihr-i ṣubḥ-gāh-ı cemāl:

1. **mihr-i ṣubḥ-gāh-ı cemāl:**
Gazel 136
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik sabahın güneşi II Sevgili.

Ey mihr-i ṣubḥ-gāh-ı cemāl itme kendüñi
Çün āftāb-ı ḥaşr-ı cefā ile nām-dār

mihr-i tāb-dār:

1. **mihr-i tāb-dār:**-*um, -dan*
Gazel 589
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Parlak güneş II Sevgili.

Ben ol şāh-ı ġamam kim āb-ı ḥasret sāye-bānumdur
Ḳoparsa pertev-i şefḳat o mihr-i tāb-dārumdan

[Mf.174:2, K.6:16, M.5:10]

mihr-i tāb-dār ol-:

1. **mihr-i tāb-dār ol-:**-*sun*
Gazel 147
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Parlak güneş olmak.

Rūyuñ olsun āftāb-ı ḥüsne mihr-i tāb-dār
Yatduġınca yirde mestān-ı maḥabbet sāye-vār

mihr-i vefā:

1. **mihr-i vefā:**
Gazel 803
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Vefa, sadakat.

Farż eyliyelüm cevre taḥammül ola bende
Lāyıḳ mı ki hiç mihr-i vefā olmaya sende

miḥver-i çerḫ:

1. **miḥver-i çerḫ:**-*e*
Kaside 31
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dünyanın ekseni.

Oldı gūyā kim sevād-ı şām bir şeb-gūn niyām
Miḥver-i çerḫe aşarken aḳdı andan tīġ-i ḫar

miḥver-i çerḫ ü noḳṭa-i pergār:

1. **miḥver-i çerḫ ü noḳṭa-i pergār:**
Mesnevi 3
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Feleğin merkezi ve pergelin noktası II Kainatın merkezi olan Hz. Peygamber.

Miḥver-i çerḫ ü noḳṭa-i pergār
Ḳuṭb-ı ebrār ü merkez-i aḫyār

miḳdār:

1. **miḳdāruñ:**-*uñ*
Gazel 451
Mısra: **10**
Değer, kıymet, derece.

Nihāl-i gül çemende keffelerle bir terāzūdur
Bilinmişdür senüñ ey murġ-ı gül-şen anda miḳdāruñ

[K.9:62, K.21:41]

mīl:

1. **mīl:**
Mesnevi 6
Mısra: **27**
Metal çubuk II Göze sürme çekmeye yarayan metal kalem.

Ḫāk-i ḳabriyle ḳubbesindeki mīl
Çeşm-i necmi revādur itse keḥīl

mīl-keş-i çeşm-i ḥasūd eyle-:

1. **mīl-keş-i çeşm-i ḥasūd eyle:**-*y, -e, -lüm*
Gazel 512
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kıskanç kimselerin gözüne mil gibi çekmek.

Ṭutalum Ḥāletiyā kilk-i belāġat-perver
Destümüz mīl-keş-i çeşm-i ḥasūd eyliyelüm

milket-i ʿademe ʿazm it-:

1. **milket-i ʿademe ʿazm it-:**-*er*
Gazel 514
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yokluk ülkesine gitmek II Ölmek.

Hicrüñle milket-i ʿademe ʿazm ider miyem
Cānā cihānda vaṣluñı görmez gider miyem

milket-i çīn:

1. **milket-i çīn:**
Kaside 17
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Çin ülkesi.

O müşk tozlu kemāna el ursa milket-i Çīn
Olur müsaḳḳar-ı fermānı atmadan bir tīr

milket-i cūd u iḥsān:

1. **milket-i cūd u iḥsān:**
Tarih 5
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cömertlik ve lütuf memleketi.

Dest-i luṭfıyla anuñ ḫurrem ü ābād olsun
Kişver-i ʿilm ü hüner milket-i cūd u iḥsān

milket-i derd ü ġam:

1. **milket-i derd ü ġam:**-*a*
Müseddes 7
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Gam ve keder ülkesi.

Ben ki Mecnūn gibi bir ʿāşıḳ-ı ser-gerdānam
Milket-i derd ü ġama pādşeh-i devrānam

milket-i dil:

1. **milket-i dil:**
Gazel 680
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül ülkesi.

Bennā-yı ezel yapdı seni rāh-ı belāda
Ey milket-i dil bir daḫı ābād olamazsın

milket-i ḥüsn:

1. **milket-i ḥüsn:**-*de*
Gazel 721
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzellik ülkesi.

Milket-i ḥüsnde fermān-ı ḫaṭundur yüriyen
Cümle ʿışḳ ehli baḳar şimdi ḫaṭ-ı fermāna

milket-i ḫusrev-i belā:

1. **milket-i ḫusrev-i belā:**
Gazel 71
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bela hükümdarının ülkesi.

Ḳaldı ḥükūmet itmeden sīnede cān-ı nā-tüvān
Milket-i ḫusrev-i belā ol şeh-i ḥüsnüñ oldı hep

milket-i ʿışḳ:

1. **milket-i ʿışḳ:**
Gazel 52
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aşk ülkesi.

Sāye-i per-i Hümā'yı kim ki başdan ṣavmadı
Olmadı ol milket-i ʿışḳ içre şāh-ı kām-yāb

[G.571:1, Mü.7:9]

milket-i īrān ü şām:

1. **milket-i ı̇rān ü şām:**
Kaside 4
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
İran ve Şam ülkeleri.

Niteki milket-i Ī̇rān ü Şām ola vīrān
Niteki şāh-ı seḥer ola mālik-i efser

milket-i rūy-ı zemīn:

1. **milket-i rūy-ı zemīn:**-*e*
Gazel 766
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yeryüzü ülkesi.

Degişmez milket-i rūy-ı zemīne kūçe-i faḳrı
Felek üste virilse Ḥāletī erbāb-ı ʿirfāna

milket-i süḥan:

1. **milket-i süḫan:**
Gazel 684
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Söz ülkesi, şiir meydanı.

Dirlerse Ḥāletī'ye n'ola
Ḫusrev-i zamān
Zīrā anuñ ḳalem-revidür
milket-i süḫan

milket-i şāhī:

1. **milket-i şāhī:**
Kaside 23
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Hükümdarlık ülkesi.

Meger kim milket-i şāhī ʿarūs-ı
pāk-dāmendür
Olupdur aña zīver cevher-i
şemşīr-i raḫşānuñ

miʿmār:

1. **miʿmārına:**-*ı, -n, -a*
Gazel 738
Mısra: **8**
İmar eden kimse II Sevgili.

ʿĀşıḳuñ gönlin nice yapmaḳ gerek bilmez o şūḫ
Ḫāne-i ḳalbüm yazıḳlar düşmemiş miʿmārına

[Mf.134:2]

2. **miʿmār:**
Kaside 18
Mısra: **62**
Binaların projesini hazırlayan, planını çizen ve plana göre güzel bir biçimde yapılması için gerekli her türlü işi yapan kimse.

Fużelā ḳalbini yapmaḳda ne ḥācet ḫilʿat
Beyt-i maʿmūr bināsında ne lāzım miʿmār

[Kt.121:4]

miʿmār-ı ʿadl:

1. **miʿmār-ı ʿadl:**-*i*
Kaside 26
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Adalet mimarı.

Aġā-yı kām-gār ki bünyād-ı mülk ü dīn
Miʿmār-ı ʿadli olmasa olmazdı pāy-dār

miʿmār-ı devrān-ı sitem-kār:

1. **miʿmār-ı devrān-ı sitem-kār:**
Mesnevi 9
Mısra: **221**
Kelime Tipi: -
Zalim felek mimarı.

İde miʿmār-ı devrān-ı sitem-kār
Miyān-ı cism-i cāna ṭarḥ-ı dīvār

miʿmār-ı ezel:

1. **miʿmār-ı ezel:**
Kaside 11
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Ezel mimarı II Allah.

Tā çeke ḫaytu'ş-şuʿā-ı mihri miʿmār-ı ezel
Dest-i ḳudret eylesün bünyād-ı iḳbālüñ raşīn

miʿmār-ı ʿışḳ:

1. **miʿmār-ı ʿışḳ:**
Gazel 374
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk mimarı II Sevgili.

Ḫāke yek-sān itdi bir an içre gönlüm şehrini
Yıḳmada iẓhār idermiş şanʿatın miʿmār-ı ʿışḳ

miʿmār-ı reʾy:

1. **miʿmār-ı reʾy:**-*ün, -dür*
Kıt'a 121
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Düşünce mimarı.

Mülki maʿmūr eyliyen miʿmār-ı reʾyüñdür senüñ
Tā cihān ṭurduḳça ol miʿmār ü bu maʿmūr ola

mīnā:

1. **mīnā:**
Mesnevi 4
Mısra: **106**
Gökyüzü, asuman.

Çerḫden eylese güẕār n'ola
Nūra ḥāʾil olur mı hiç mīnā

[Kt.38:4]

mīnā-ḫāne-i çerḫ-i muʿallā:

1. **mīnā-ḫāne-i çerḫ-i muʿallā:**-*y, -ı*
Gazel 844
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yüce feleğin mavi kubbesi.

Dil-i şeydā yine seng-i cünūnın itdi der-dāmen
Ṣaḳınsunlar bu mīnā-ḫāne-i çerḫ-i muʿallāyı

mināre:

1. **mināreler:**-*ler*
Müfret 97
Mısra: **2**
Minare, ezan yeri.

Ḳandiller ile ḳaldı ʿamelden sitāreler
Virdi dıraḫt-ı Ṭūr şafāsın mināreler

minkār:

1. **minḳārın:**-*ı, -n*
Kıt'a 14
Mısra: **4**
Kuş gagası.

Sen ṭururken ġayrılar medḥinde güftār eylese
ʿAndelīb-i ḫāmemüñ minḳārın eylerdüm şikest

minnet:

1. **minnetüñle:**-*ün, -le*
Gazel 450
Mısra: **5**
Yapılan iyiliği başa kakma.

Minnetüñle öldürürsin ādemi
ey dehr-i dūn
Görmemek yegdür kişi
görmekden iḥsānuñ senüñ

2. **minnet:**
Gazel 811
Mısra: **13**
Çok şükür!

Minnet Ḫudā'ya Ḥāletiyā
hergiz aġzuma
Ḫāyīde almazum meger
engüşt-i ḥayreti

[Kt.43:1]

minnet hudā'ya:

1. **minnet ḫudā'ya:**-*y, -a*
Gazel 348
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Allah'a şükür.

Minnet Ḫudā'ya dil reh-i pür-
ġül-i fikreti
Lā-ḥavle himmetiyle güẕār itdi
bī-hirās

[G.292:1]

minnet it-:

1. **minnet it:**-*en, -ler*
Mesnevi 9
Mısra: **184**
Kelime Tipi: -
Birine boyun eğip yalvarmak.

Baña yan ben gedā-yı bī-
nevāya
İdenler buldılar minnet
Ḫudā'ya

minnet-dār:

1. **minnet-dāruz:**-*uz*
Müfret 186
Mısra: **2**
Birinden gördüğü iyiliğe karşı mahcup ve müteşekkir kalan.

Bir iki şeş-der-i hicrāna atılmış
zāruz
Dār-ı zülfine çeken dil-bere
minnet-dāruz

minnete geç-:

1. **minnete geç:**-*mez, -di*
Gazel 614
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Makbule geçmek. Çok beğenilmek, hoşa gitmek, işe yaramak.

Minnete geçmezdi hergiz kār-ı
Ferhād-ı ḥazīn
Süd yirine itse farażā çeşme-i
cānın revān

minnet-i hum:

1. **minnet-i ḫum:**-*dan*
Gazel 340
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şarap küpünün iyiliği lütfu.

Çekersin ḫūn ġam-ı dilden
geçersin minnet-i ḫumdan
Senüñ gibi cihāna şāh-meşreb
bir gedā gelmez

minnetin çek-:

1. **minnetin çek:**
Gazel 388
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Eziyet çekmek, altında ezilmek.

Ya bu ḫırmenden miṣāl-i keh-
rübā ḳaldurma kāh
Ya leʾīmān-ı zamānuñ
minnetin ṭaġlarca çek

mīr eyle-:

1. **mīr eyle:**-*y, -en*
Gazel 847
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Başkan yapmak.

Mülk-i naẓma Ḫusrev'i ey
Ḥāletī mīr eyliyen
Ben süvār-ı esb-i tabʿı mīr-i
mīrān eyledi

mīr husrev:

1. **mīr ḫusrev:**
Kıt'a 131
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Emir Hüsrev.

Mīr Ḫusrev Mīr Şāhī Mīr
Ḳāsım her biri
Rāyet-i şiʿrüñ maḳāmın burc-ı
Keyvān eyledi

mīr it-:

1. **mīr it:**-*di*
Kıt'a 131
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bey, hükümdar yapmak.

Mülk-i naẓma bunları mīr itdi
sulṭān-ı ezel
Ben ḳulın iḳlīm-i faẓla mīr-i
mīrān eyledi

mīr ḳāsım:

1. **mīr ḳāsım:**
Kıt'a 131
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
15. Yüzyıl Âzerî şairi.

Mīr Ḫusrev Mīr Şāhī Mīr
Ḳāsım her biri
Rāyet-i şiʿrüñ maḳāmın burc-ı
Keyvān eyledi

mīr şāhī:

1. **mīr şāhī:**
Kıt'a 131
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
15. Yüzyıl Çağatay şairi.

Mīr Ḫusrev Mīr Şāhī Mīr
Ḳāsım her biri
Rāyet-i şiʿrüñ maḳāmın burc-ı
Keyvān eyledi

mīr ṭahmās:

1. **mīr ṭahmās:**-*un*
Tarih 8
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Safevi şâhı Şah Tahmasb.

Hātif-i ġaybī suʿāl idüp didüm
tārīḫini

Mīr Ṭahmās'uñ serāyı her dem ābādān ola

mīr ṭahmās-ı ʿarab:

1. **mīr ṭahmās-ı ʿarab:**
Tarih 8
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Şah Tahmasb.

Mīr Ṭahmās-ı ʿArab kim şāh Ṭahmās-ı ʿAcem
Bezmine gelseydi ger şermende-i iḥsān ola

miʿrāc:

1. **miʿrācı:**-*ı*
Mesnevi 4
Mısra: **131**
Hz. Muhammed (s.a.v.)' in göğe yükselmesi hadisesi.

Ḳıldı miʿrācı müjde-i aṣḥāb
Āb-ı raḥmet getürdi ṣanki seḥāb

mīrās:

1. **mīrāṣdur:**-*dur*
Gazel 23
Mısra: **10**
Birine, ölen bir yakınından kalan mal mülk, para veya servet, kalıt, bırakıt, tereke. (Şairlik yeteneği bağlamında.).

Naẓmıyla Ḥāletī n'ola olursa ser-fırāz
Her kime ṣanʿat ise bu mīrāṣdur aña

mirʾāt:

1. **mirʿāta:**-*a*
Gazel 264
Mısra: **9**
Ayna.

Ṭutardum ol ruḫı mirʿāta rūy-ı ḫācetümi
Eger ki Ḥāletiyā ʿaksi itmeseydi ẓuhūr

[G.627:9]

mirʾāt-ı cām:

1. **mir'āt-ı cām:**-*un*
Gazel 39
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kadeh aynası II Âşığın gönlü.

Yoḫsa zāhid yoḳ mıdur çeşm-i cihān-bīnüñ senüñ
Bilmedüñ mir'āt-ı cāmuñ olduġın ʿālem-nümā

[G.2:6]

mirʾāt-ı cemāl:

1. **mirʾāt-ı cemāl:**-*i, -n, -i*
Gazel 424
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik aynası, yüz güzelliğinin aynası.

Ḫaṭṭ eyledi mirʾāt-ı cemālini mükedder
Ḫayr itmedi āḫir senüñ ol yāra ġubāruñ

[Mf.151:2]

mirʾāt-ı çerḫ:

1. **mirʿāt-ı çerḫ:**
Gazel 602
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Felek aynası.

Mirʿāt-ı çerḫ reng-pezīr oldı Ḥāletī
Meyl itmez aña āyine-i ḳalbi pāk olan

mirʾāt-ı devrān:

1. **mirʾāt-ı devrān:**-*un*
Gazel 403
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Devrin aynası.

Sikender gibi dānā-yı cihānı ḫod-pesend eyler
Muḥaṣṣal ḥaẓẓı yoḳdur Ḥāletī mirʾāt-ı devrānuñ

[G.423:8]

mirʾāt-ı dil:

1. **mirʾāt-ı dil:**-*e*
Gazel 191
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gönül aynası.

Jeng-i ġaflet eṣeri ḳalmasa hiç Ḥāletiyā
İtse mirʾāt-ı dile bir dil-i āgāh naẓar

[G.292:18, K.5:42]

mirʾāt-ı ḫāṭır:

1. **mirʾāt-ı ḫāṭır:**-*um, -da*
Gazel 11
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül aynası.

Benden yaña tamām şikest eyle dōstum
Mirʾāt-ı ḫāṭırumda görürseñ eger riyā

[G.273:10, G.278:4]

mirʾāt-ı hudā-dād ol-:

1. **mirʾāt-ı ḫudā-dād ol:**-*dı*
Mesnevi 9
Mısra: **255**
Kelime Tipi: -
Allah vergisi ayna gibi olmak (Gönül bağlamında).

Żamīrüm oldı mirʾāt-ı Ḫudā-dād
Olur baḳduḳça bikr-i fikr dil-şād

mirʾāt-ı ʿışḳ:

1. **mirʿāt-ı ʿışḳ:**-*un, -ı*
Mesnevi 2
Mısra: **86**
Kelime Tipi: -
Aşkın aynası.

Bülbül-i būstān-ı ẕevḳ eyle
Baña mirʿāt-ı ʿışḳuñı göster

mirʾāt-ı idrāk:

1. **mirʾāt-ı idrāk:**-*ün*
Gazel 408
Mısra: **8**

Kelime Tipi: -
Anlayış aynası.

Hücūm-ı zeng-i ġamdan laḥẓa laḥẓa āhumuz yoḳdur
Hele dūr itme sāḳī şayḳalın mirʾāt-ı idrāküñ

mirʾāt-ı ilhām:

1. **mirʾāt-ı ilhām:**
Kaside 11
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İlham aynası.

Ḥabbeẕā ol şāh-ı İskender-reviş kim ḳalbini
Eylemiş mirʾāt-ı ilhām ile Mevlā dūr-bīn

mirʾāt-ı iskender:

1. **mirʾāt-ı iskender:**-*le*
Gazel 843
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İskender'in aynası (Yuvarlak veya düz olduğu yönünde iki rivayet bulunur. Cihanı gösteren ayna olarak da anılan bu ayna vasıtasıyla İskender, ülkesine gelen düşman gemilerini bir aylık yolda iken görürmüş ve bu aynadan güneş ışığı yansıtılarak daha uzaktayken gemiler yakılabilirmiş. PALA, 48).

Göñül āyīnesin mirʾāt-ı İskender'le bir ṭutmam
Derūnumdan çıḳardum şimdi ben zīrā ki dünyāyı

[G.844:3]

mirʾāt-ı keff:

1. **mirʿāt-ı keff:**-*i*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Avuç aynası.

Mirʿāt-ı keffī ṣūret-i iḳbāl gösterür
Şimdi anuñ eline baḳar hep cihāniyān

mirʾāt-ı maḳṣūd:

1. **mirʿāt-ı maḳṣūd:**-*ı, -n, -da*
Gazel 387
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Maksat, istek aynası.

ʿAksini mirʿāt-ı maḳṣūdında zengār añlamış
Yoḫsa güftārın göreydüñ ṭūṭī-i gūyālaruñ

mirʾāt-ı mücellā:

1. **mirʿāt-ı mücellā:**-*dur*
Gazel 541
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Parlak ayna. II Manevi kirden arınmış kalp.

Ehl-i ʿışḳuñ ḳalbi mirʿāt-ı mücellādur velī
Baḳmaz aña cevr ider ol şāh-ı ḫūbānum benüm

mirʾāt-ı ruh:

1. **mirʾāt-ı ruḫ:**-*un*
Gazel 874
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yanak aynası II Sevgilinin ayna gibi parlak yanakları.

Ḥāletī-veş ḳand-i laʿlüñden şehā ḫāmūş iken
Ḳıldı mirʾāt-ı ruḫuñ bir ṭūṭi-i gūyā beni

[G.29:13]

mirʾāt-ı ruh-ı yār:

1. **mirʾāt-ı ruḫ-ı yār:**-*a*
Gazel 758
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağının aynası.

Baḳsa mirʾāt-ı ruḫ-ı yāra raḳīb-i rū-siyāh
Tīre oldı ṣanurum āyīne-i ḫurşīd ü māh

mirʾāt-ı ruhsār:

1. **mirʿāt-ı ruḫsār:**-*ı, -n*
Gazel 550
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yanak, yüz aynası.

Ḫastesin görmez muḳarrer olmayınca ölmesi
Ṣoñ nefesde gösterür mirʿāt-ı ruḫsārın hemān

mirʾāt-ı rūy-ı dil-ber:

1. **mirʾāt-ı rūy-ı dil-ber:**-*e*
Gazel 194
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül alan sevgilinin yüzünün aynası.

Mirʾāt-ı rūy-ı dil-bere olma firīfte
Aġyār ḳarşusında iken baḳ belāyı gör

mirʾāt-ı şafā-güster:

1. **mir'āt-ı şafā-güster:**-*e*
Gazel 30
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Huzur veren ayna.

Bir yirde ruḫuñ kendüyi kim göstere cānā
Yir ḳalmaya mir'āt-ı şafā-güstere cānā

mirʾāt-ı sikender:

1. **mirʾāt-ı sikender:**
Kıt'a 13
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İskender'in aynası (Büyük İskender'in hocası Aristo tarafından İskenderiye'de yaptırılmış olduğuna inanılan, uzaktaki düşmanı gösteren ayna.).

Ol refīḳ-i Ḫıżr-himmet kim olupdur bī-gümān
Ṭabʿı mirʾāt-ı Sikender meşrebi āb-ı ḥayāt

mirʾāt-ı sipihr:

1. **mirʾāt-ı sipihr:**-*i*
Terkib-bend 1
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün aynası.

Görünmez kimseye rūy-ı emel şimden girü hergiz
Duḫān-ı āh mirʾāt-ı sipihri pür-keder ḳıldı

mirʾāt-ı ṭabʿ:

1. **mir'āt-ı ṭabʿ:**-*ı*
Gazel 26
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yaratılış aynası II Şairlik aynası.

Olmadı mir'āt-ı ṭabʿı hiç küdūretden ḫalāṣ
Ḥāletīye yiridür acırsa yārān-ı ṣafā

2. **mirʾāt-ı ṭabʿ:**-*um*
Gazel 759
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yaradılış aynası.

Revān oldı yaşum mirʾāt-ı ṭabʿum jeng-i ġam ṭutdı
Ne ḫāṣıl aḳsa cūlar ṣaḥn-ı ṣaḥrā sebze-zār olsa

[G.870:1, K.31:50, Trk.B.1:24]

mirʾāt-ı ṭabʿ-ı ehl-i dil:

1. **mirʿāt-ı ṭabʿ-ı ehl-i dil:**
Gazel 133
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşıkların karakter aynası.

Mirʿāt-ı ṭabʿ-ı ehl-i dil olmaz ḫalel-pezīr
Olsa miyān-ı ʿarż u semā ser-be-ser ġubār

mirʾāt-ı ṭabʿ-ı pāk:

1. **mirʾāt-ı ṭabʿ-ı pāk:**-*i, -n, -e*
Kaside 32
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Temiz yaratılış aynası.

Baḳar mirʾāt-ı ṭabʿ-ı pākine ṭūṭīdür ol dirdüm
Eger kim bu sipihr-i sebz-fāmuñ olsa güftārı

mirʾāt-ı ṭabʿ-ı yār:

1. **mirʿāt-ı ṭabʿ-ı yār:**-*a*
Gazel 130
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin karakter aynası.

Erbāb-ı ʿışḳ başına dāʾim ṣaçardı ḫāk
Mirʿāt-ı ṭabʿ-ı yāra eger gelmese ġubār

mirʾāt-ı tīġ-i tīz:

1. **mirʾāt-ı tīġ-i tīz:**-*i, -n, -e*
Kaside 16
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Keskin kılıcın aynası.

Mirʾāt-ı tīġ-i tīzine baḳsa keder çeker
Zīrā müjen durur görinen düşmene hemān

mirʾāt-ı vaḳt-i vā-pesīn it-:

1. **mirʾāt-ı vaḳt-i vā-pesīn it:**-*miş*
Kaside 11
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Son nefes anının aynası yapmak.

Ṣafḥa-i şemşīr-i ḳahruñ itmiş üstād-ı ezel
Düşmen-i bed-ḫˇāhuña mirʾāt-ı vaḳt-i vā-pesīn

mirḥal:

1. **mirḥal:**
Kaside 40
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Erkek deve.

Raḥm it ey ḳāfile-sālār-ı mürüvvet aña kim
Ḳala cemmāze-i ümmīdi hezārān mirḥal

mīr-i bezm:

1. **mīr-i bezm:**-*i*
Mesnevi 8
Mısra: **187**
Kelime Tipi: -
Meclisin başkanı, beyi.

Maʿārif ehlinüñ ol mīr-i bezmi
Medār-ı şöhretüm yaʿni ki ʿAzmī

mīr-i bezm-i ḥüsn ü ān:

1. **mīr-i bezm-i ḥüsn ü ān:**
Gazel 694
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güzellik meclisinin başkanı II Sevgili.

Ṣunduġuñ sahbā-yı telḫ-i reşkdür ben ʿāşıġa
Aġlasun dirsin hemān ey mīr-i bezm-i ḥüsn ü ān

mīr-i cihān-gīr:

1. **mīr-i cihān-gīr:**-*em*
Gazel 443
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Cihanı ele geçiren komutan II Âşık.

Men ol mīr-i cihān-gīrem ki iḳlīm-i maḥabbetde
Ṭoḳundı rāyet-i dūd-ı dilüm çerḫine gerdūnuñ

mīr-i ʿışḳ ol-:

1. **mīr-i ʿışḳ ol:**-*al, -dan*
Gazel 375
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Aşk komutanı olmak.

Ṣāh-ı encüm lerzeden ḫālī degüldür Ḥāletī
Ben livā-yı dūd-ı āhumla olaldan mīr-i ʿışḳ

mīr-i meclis-i erbāb-ı faẓl ol-:

1. **mīr-i meclis-i erbāb-ı faẓl olan:**
Tarih 3
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Erdemliler meclisine başkan olmak.

Gitdi o mīr-i meclis-i erbāb-ı faẓl olan

Sāz-ı ṭarab revādur olursa güsiste-rūd

mīr-i meclis-i erbāb-ı ʿirfān:

1. **mīr-i meclis-i erbāb-ı ʿirfān:**-*un*
Terkib-bend 1
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Âriflerin meclisinin başkanı.

Düşer miydi o mīr-i meclis-i erbāb-ı ʿirfānuñ
Bisāṭ-ı ʿişretin ṭayy eylemek şāḳī-i devrāna

mīr-i mīrān eyle-:

1. **mīr-i mīrān eyle:**-*di*
Gazel 847
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Beyler beyi yapmak.

Mülk-i naẓma Ḫusrev'i ey Ḥāletī mīr eyliyen
Ben süvār-ı esb-i tabʿı mīr-i mīrān eyledi

[Kt.131:4]

mīr-i mülk-i ḥüsn:

1. **mīr-i mülk-i ḥüsn:**-*dür*
Gazel 356
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellik ülkesinin başkanı.

Şerbet-i laʿlin ḳılur her ḫasteye ol yār ʿarż
Mīr-i mülk-i ḥüsndür itse ne var tīmār ʿarż

mirrīh:

1. **mirrīḫ'nüñ:**-*i, -n, -ün*
Gazel 185
Mısra: **3**
Mars; bu gezegene 'cellâd-ı felek' de denir. Bir elinde kılıç, diğer elinde kesik baş tutar. Minyatürlerde aslan üzerinde kılıç çekmiş biçimde resimlenmektedir.

Gözüñ Mirrīḫi'nüñ teʾsīridür zaḫm-ı dilüm yoḫsa
Miyān-ı ʿāşıḳ u dil-berde necm-i āsmān n'eyler

[K.27:38, K.30:18]

mirrīh-sīret:

1. **mirrīḫ-sīretdür:**-*dür*
Gazel 404
Mısra: **3**
Merih yıldızı gibi kan dökücü.

Melek-ṣūretdür ol dil-ber velī Mirrīḫ-sīretdür
Ṣaḳın ey ʿāşıḳ-ı şeydā alur cānuñ döker ḳanuñ

misāl:

1. **miṣāl:**
Müfret 293
Mısra: **2**
Gibi.

Hicr ile ʿāşıḳını ol gül-i gül-zār-ı cemāl
İtdi bī-berg ü nevā murġ-ı ḫazān-dīde miṣāl

2. **miṣāl:**
Gazel 487
Mısra: **10**
Örnek; eş, benzer.

Destine ḫāmesini alaldan debīr-i çerḫ
Yazmadı kimse Ḥāletiyā naẓmuña miṣāl

[Mf.298:1]

misal ol-:

1. **miṣal ol:**-*dı*
Kaside 21
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Benzemek.

Sözüm ki baḥr-i hünerdür n'ola dü-nīm olsa
Elümde ḫāme ʿaṣā-yı Kelīm'e oldı miṣal

misāl-i bī-misāl:

1. **miṣāl-i bī-miṣāl:**
Kıt'a 59
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eşsiz örnek.

Āl-i ʿOsmān'dan aña hem-nām hergiz gelmedi
Vechi var menşūrına dirsem miṣāl-i bī-miṣāl

misāl-i cem:

1. **miṣāl-i cem:**
Gazel 49
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Cemşid gibi.

Gedā-yı kūy-ı ġam olduḳ biraz da Ḥāletiyā
Miṣāl-i Cem olalum pādşāh-ı ʿālem-i āb

misāl-i cennetü'l-meʾvā ol-:

1. **miṣāl-i cennetü'l-meʾvā ol:**-*dı*
Kaside 8
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şehit ve müminlerin bulunduğu cennet gibi olmak.

Yine ḥavrā vü şān-ı şehr çıḳdı geşt-i gül-zāra
Yine rūy-ı zemīn oldı miṣāl-i cennetü'l-meʾvā

misāl-i dāġ-ı hūnīn:

1. **miṣāl-i dāġ-ı ḫūnīn:**
Mesnevi 9
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Kanlı yara gibi.

Olur menşūrı üzre ḥāl-i ṭamġā
Miṣāl-i dāġ-ı ḫūnīn ʿömr-fersā

misāl-i ġadīr ol-:

1. **miṣāl-i ġadīr ol:**-*ur*
Kaside 17
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Durgun göl gibi olmak.

Biribirine ḳatarlarsa heft deryāyı
Muḥīṭ-i cūdı yanında olur miṣāl-i ġadīr

misāl-i ḥalḳa-i der:

1. **miṣāl-i ḥalḳa-i der:**
Gazel 273
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kapı halkası gibi.

Ḳaçanki gelmege ʿahd ide ḫāneme dil-ber
Olur ḳapuda ḳulaġum miṣāl-i ḥalḳa-i der

misāl-i ḥūt-ı felek:

1. **miṣāl-i ḥūt-ı felek:**
Kaside 2
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Feleğin balık burcu gibi.

Miṣāl-i Ḥūt-ı felek burc-ı māh ola māhī
Eger ki pertev-i iḥsānı düşse deryāya

misāl-i kehkeşān ol-:

1. **miṣāl-i kehkeşān ol:**-*sa*
Kaside 37
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Samanyolu gibi olmak.

Bir zamāndur kim bulur gerdūn-ı iḳbāl üzre cāy
Kim ki uġrı nāmına olsa miṣāl-i kehkeşān

misāl-i keh-rübā:

1. **miṣāl-i keh-rübā:**
Gazel 388
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kehribar taşı gibi.

Ya bu ḫırmenden miṣāl-i keh-rübā ḳaldurma kāh
Ya leʾīmān-ı zamānuñ minnetin ṭaġlarca çek

misāl-i murġ-ı ābī:

1. **miṣāl-i murġ-ı ābī:**
Gazel 892
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Su kuşu gibi (olan gönül).

Deryā-yı melāldür derūnum
Dil anda miṣāl-i murġ-ı ābī

misāl-i nāme-i ʿuşşāk-ı şeydā:

1. **miṣāl-i nāme-i ʿuşşāḳ-ı şeydā:**
Kaside 32
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Çılgın âşıkların mektubu gibi.

Naẓar ḳıl olmasun ṭūmār-ı güftār-ı dil-āvīzüm
Miṣāl-i nāme-i ʿuşşāḳ-ı şeydā maẓhar-ı ḫˇārī

misāl-i naẓm-ı pervīn:

1. **miṣāl-i naẓm-ı pervīn:**
Kaside 8
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Ülker takımyıldızı gibi.

Zemīn ü āsmāna feyż iden ārāyiş-i luṭfı
Miṣāl-i naẓm-ı Pervīn eylemiş eşʿārumı aʿlā

misāl-i pençe-i hurşīd-i enver:

1. **miṣāl-i pençe-i ḫurşīd-i enver:**
Kaside 13
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Parlak güneşin pençesi (ışınları) gibi.

Miṣāl-i pençe-i ḫurşīd-i enver dest-i efḍāli
Hemīşe feyż-i nūr-ı himmet itsün zīr-i destāna

misāl-i şīre:

1. **miṣāl-i şīre:**
Kaside 4
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Şıra gibi.

Düşerdi pençe-i ḫurşīd bāz-ı çengāle
Miṣāl-i şīre görünmese meh-i enver

misāl-i ṭurre-i ḥavrā vü şān-ı sīmīn-ber:

1. **miṣāl-i ṭurre-i ḥavrā vü şān-ı sīmīn-ber:**
Kaside 28
Mısra: **86**
Kelime Tipi: -
Gümüş göğüslü hurilerin saç lülesi gibi.

Yeter uzandı gel ey Ḥāletī sözüm keselüm
Miṣāl-i ṭurre-i ḥavrā vü şān-ı sīmīn-ber

misk:

1. **misk:**
Müfret 4
Mısra: **2**
Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir tür erkek ceylanın karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde.

Zülfüñ girihlerin yine çözdi nesīm-i ṣubḥ
Gūyā ki çözdi misk yükin ḫˇāce-i ʿaṭā

[Mf.19:2]

miṣkal:

1. **miṣḳalidür:**-*i, -dür*
Kaside 26
Mısra: **38**
Kılıç, ayna, kösele vs. parlatmaya yarayan cila aleti.

Her bir rüḫāmı olsa mücellā ʿaceb degül
Āyīnedür ki miṣḳalidür cebhe-i kibār

misk-i gerd-i reh:

1. **misk-i gerd-i reh:**-*i, -n, -i*
Kaside 18
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Yolun tozunun miski.

Misk-i gerd-i rehini eylemezse dest-āvīz
Ġoncenüñ göñlüne girmezdi nesīm-i esḥār

miskin:

1. **miskīnüñ:**-*üñ*
Gazel 780
Mısra: **6**
Aciz, kimsesiz II Ferhâd.

Dil-i sengīni Şīrīn'üñ zebūn itmişdi Ferhād'ı
Güci yetmezdi ol miskīnüñ illā seng-i ḫārāya

[G.711:4]

misl:

1. **mislüm:**-*üm*
Gazel 39
Mısra: **7**
Benzer.

Gelmedi gelmez de şeydālıḳda bir mislüm benüm
Ḳopmazdı ḳopmaz da raʿnālıḳda bir hem-tā saña

mīş:

1. **mīşe:**-*e*
Kaside 3
Mısra: **48**
Koyun.

Ḳādir midür ki devr-i zamānında dem-be-dem
Her bebr-i bīşe eylemeye mīşe iltiyām

[K.12:58]

mīşe:

1. **mīşemüz:**-*müz*
Gazel 313
Mısra: **6**
Orman.

Gösterişde gerçi biz çün şīr-i teb-dāruz velī
Lāşe-i bed-ḫʷāhdan ḫālī degüldür mīşemüz

mīş-i cān:

1. **mīş-i cān:**
Gazel 376
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Can koyunu.

Girse göñül şehrine ḫusrev-i zī-şān-ı ʿışḳ
Ḥāżır olur mīş-i cān olmaġa ḳurbān-ı ʿışḳ

mīş-i żaʿīf:

1. **mīş-i żaʿīf:**-*e*
Kaside 16
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güçsüz koyun.

Gürg-i derende mīş-i żaʿīfe şübāñ olup
Ḳıldı tezerve pençesini bāz āşiyān

[Kt.K.4:8]

misvāk:

1. **misvāke:**-*e*
Gazel 714
Mısra: **8**
Dişler için hoş kokulu ve meyvesiz bir ağacın dallarından kesilip kullanılan parça.

Bulamazsın arasañ aġzını hiç būy-ı ṣafā
Zāhidüñ baḳma o başında olan misvāke

mīve:

1. **mīvesi:**-*si*
Gazel 196
Mısra: **11**
Meyve, yemiş.

Ḫāke yek-sān olsun ol naḫl-i kerem kim mīvesi
Degmez erbāb-ı dile dāʾim aña nā-dān çıḳar

[G.267:17, G.547:13, G.773:4, K.6:37, M.1:24, M.3:68]

mīve vir-:

1. **mīve vir:**-*ür*
Kaside 21
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Meyve vermek.

Olursa şimdi olur tāze sebze-i ümmīd
Virürse şimdi virür mīve devḥa-i āmāl

mīve-ḫor-ı miḫnet:

1. **mīve-ḫor-ı miḫnet:**
Gazel 300
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eziyet meyvesini yiyen II Âşığın gönül kuşu.

Mīve-ḫor-ı miḫnet iken murġ-ı dil
Āh keş-i çīne-i ġamdur henüz

mīve-i bāġ-ı bihişt:

1. **mīve-i bāġ-ı bihişt:**
Gazel 547
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçesinin meyvesi.

Mīve-i bāġ-ı bihişt olsa ġıdā-yı murġ-ı dil
Dāne-i ḫāl-i ruḫunçün dām-ı ġam gözler müdām

mīve-i bāġ-ı emel:

1. **mīve-i bāġ-ı emel:**
Gazel 318
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Arzu bahçesinin meyvesi.

Ḥükm-i her sāl hiç olur mı bir üslūb üzre
Mīve-i bāġ-ı emel gāh olur gāh olmaz

mīve-i bāġ-ı mürüvvet:

1. **mīve-i bāġ-ı mürüvvet:**
Gazel 321
Mısra: **4**

Kelime Tipi: -
Cömertlik bahçesinin meyvesi.

O naḫl-i ter eger yıllar geçüp virmezse şeftālū
Ne çāre mīve-i bāġ-ı mürüvvet her zamān olmaz

mīve-i būse:

1. **mīve-i būse:**-*si*
Müfret 81
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Öpücük meyvesi.

Mīve-i būsesi yoḳ līk ʿaceb dil-cūdur
Gūyiyā ruḫları ḳatmer gül-i şeftālūdur

mīve-i cürm ü günāh:

1. **mīve-i cürm ü günāh:**-*um*
Gazel 68
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Suç ve günah meyvesi.

Bāġ-bān-ı maġfiret silküp vücūdum naḫlini
Mīve-i cürm ü günāhum düşdi hep bī-irtiyāb

mīve-i kām:

1. **mīve-i kām:**-*um*
Müfret 325
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Arzu meyvesi.

Ḥāṣıl olmazsa ḳayırmaz mīve-i kāmum benüm
Tāzedür ġāyet de ol naḫl-i dil-ārāmum benüm

mīve-i maḳṣūd:

1. **mīve-i maḳṣūd:**
Kıt'a 4
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Maksat, istek meyvesi, ulaşılmak istenen şey.

Mīve-i maḳṣūd alınmazdı dıraḫt-ı ḫāmeden
Dest-i ḳudret yapmasa aña benānumdan se-pā

[Kt.90:3]

mīve-i maḳṣūd vir-:

1. **mīve-i maḳṣūd vir:**-*mez*
Gazel 591
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Maksat meyvesi vermek, amacına ulaştırmak.

Mīve-i maḳṣūd virmez kimseye hergiz felek
Ḫūşe alınmaz ḳatı bālā olunca tākden

mīve-i naḫl-i hüner:

1. **mīve-i naḫl-i hüner:**
Gazel 884
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Maharet fidanının meyvesi.

Gitdi ol gül-berg-i ter ol mīve-i naḫl-i hüner
Bir dıraḫt-ı ḫuşke döndüm berg ü bārum ḳalmadı

mīve-i ter:

1. **mīve-i ter:**-*i*
Gazel 893
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Taze meyve.

Ey Ḥāletī ṭabaḳça-i ṭabʿuñdadur senüñ
Bāġ-ı belāġatüñ yetişen mīve-i teri

mīve-i ümmīd:

1. **mīve-i ümmīd:**-*i, -n, -i*
Gazel 288
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ümit meyvesi II Arzu edilen şey.

Bāġ-ı ʿışḳuñ mīve-i ümmīdini ḫam itdiler
Sikke-i dāru'l-ʿayār-ı vaṣlı kem-nām itdiler

[G.858:6]

mīve-i ümmīd-i ehl-i dil:

1. **mīve-i ümmīd-i ehl-i dil:**
Gazel 497
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Âşıkların ümit meyvesi.

Pertev-i ḫurşīd-i maḥşer düşse her gāh üstine
Mīve-i ümmīd-i ehl-i dil ḳalur elbette ḫām

mīve-i vaṣl:

1. **mīve-i vaṣl:**-*ı*
Gazel 162
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Vuslat meyvesi.

N'ola hengām-ı firḳat Ḥāletī dūr u dırāz olsa
Nihāl-i tāzedür ol mīve-i vaṣlı zamān ister

[G.88:5, G.203:9, G.272:9, G.673:9, G.863:5, Mf.177:2, Mf.475:1]

mīve-i vuṣlat:

1. **mīve-i vuṣlat:**-*um, -ı*
Gazel 338
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kavuşma meyvesi.

Mīve-i vuṣlatumı saña yidürmem dirsin
Olmaz o bilmiş ol ey gözleri bādām olmaz

mīve-ter:

1. **mīve-terin:**-*i, -n*
Gazel 561
Mısra: **5**
Taze meyve.

Naḫl-i saʿādetüñ kim añar mīve-terin
Ẓıllindedür nizāʿ-ı sipihr ile her zamān

miyān:

1. **miyānına:**-*ı, -n, -a*
Gazel 120
Mısra: **5**
Bel.

Gīsūların çözüp irişince miyānına
ʿUşşāḳ çaġrışup didiler ʿömr ber-mezīd

[G.297:5, G.299:9, G.421:8, G.718:1, G.836:12, K.2:5, K.35:49, Kt.66:3]

2. **miyānında:**-*ı, -n, -da*
Gazel 794
Mısra: **2**
Ara, orta.

O dil-berüñ ḫaṭı pīrāmen-i dehānında
Benefşe destesidür ġonce var miyānında

[G.804:9, K.37:17, Mf.469:2, Mf.478:2]

miyān-bend:

1. **miyān-bendüñ:**-*üñ*
Gazel 368
Mısra: **6**
Kuşak.

Anda ḳalmış māhi-i baḥr-i ṣafādur ḫançerüñ
Tūr miyān-bendüñ olupdur ṣanki bir pīçīde aġ

[G.8:5, G.43:7]

miyān-beste:

1. **miyān-beste:**
Mesnevi 7
Mısra: **22**
Bel bağlamış, hemen işe hazır.

Oḳ gibi ẓālime olur ceste
Tīġ-veş ʿadl içün miyān-beste

miyān-ı ʿarż u semā:

1. **miyān-ı ʿarż u semā:**
Gazel 133
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yer ve göğün ortası.

Mirʿāt-ı ṭabʿ-ı ehl-i dil olmaz ḫalel-pezīr
Olsa miyān-ı ʿarż u semā ser-be-ser ġubār

miyān-ı ʿāşıḳ u dil-ber:

1. **miyān-ı ʿāşıḳ u dil-ber:**-*de*
Gazel 185
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Âşık ve sevgilinin arası, ortası.

Gözüñ Mirrīḫi'nüñ teʾsīridür zaḫm-ı dilüm yoḫsa
Miyān-ı ʿāşıḳ u dil-berde necm-i āsmān n'eyler

miyān-ı baḥr-i ġam:

1. **miyān-ı baḥr-i ġam:**-*dan*
Gazel 262
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Keder denizinin ortası.

Miyān-ı baḥr-i ġamdan keşti-i dil rūzgārıyla
Kenāra çıḳmaḳ olur bir gün ammā ʿömr-i Nūḥ ister

miyān-ı cism-i cān:

1. **miyān-ı cism-i cān:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **222**
Kelime Tipi: -
Bedenin, vücudun ortası.

İde miʿmār-ı devrān-ı sitem-kār
Miyān-ı cism-i cāna ṭarḥ-ı dīvār

miyān-ı dil-ber:

1. **miyān-ı dil-ber:**-*i*
Gazel 85
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin beli.

Miyān-ı dil-beri görsem diyü uzanma dilā
İder mi ʿāḳil olan kimse hiç muḥāli ṭaleb

miyān-ı eşk:

1. **miyān-ı eşk:**-*de*
Gazel 758
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözyaşının ortası.

Geldi çeşmümde ḳarār itdi miyān-ı eşkde
Oldı gūyā kim ḫayālüñ bir şeh-i encüm-sipāh

miyān-ı gül:

1. **miyān-ı gül:**-*de*
Kaside 25
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Gülün ortası.

Miyān-ı gülde yine jāleler ʿıyān oldı
Ḳarışdı keffe-i mīzānda ṣanki sīm ile zer

miyān-ı ḫār:

1. **miyān-ı ḫār:**-*dan*
Gazel 236
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dikenlerin arası II Rakiplerin arası.

Meclis-i aġyārdan kim ol ḳadi bālā ḳopar
Ṣan miyān-ı ḫārdan bir ġonce-i raʿnā ḳopar

miyān-ı sebze:

1. **miyān-ı sebze:**-*de*
Kaside 32
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Yeşilliğin ortasında.

Ḳuşatmış şāhidān-ı gül-şeni sīmīn kemerlerdür
Gelüp bāġa miyān-ı sebzede seyreyle enhārı

miyān-ı sīne vü dāġ:

1. **miyān-ı sīne vü dāġ:**-*ı, -n, -a*
Gazel 398
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Göğsün ve yaranın arası.

Zamāne ḫalḳı bu cāʾiz ki ide ṭarḥ-ı nifāḳ

Miyān-ı sīne vü dāġına ʿāşıḳ-ı zāruñ

miyān-ı ṭabʿ u maʿānī:

1. **miyān-ı ṭabʿ u maʿānī:**-*y, -e*
Kıt'a 30
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Manalar ve şairlik yeteneğinin ortası.

Ne ḥālet oldı ki dest-i mühendis-i miḥnet
Miyān-ı ṭabʿ u maʿānīye çekdi bir dīvār

miyān-ı zāhid:

1. **miyān-ı zāhid:**-*e*
Gazel 48
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sofuların ortası, arası.

Ḫāmesi şāʿirlerüñ ḳalur miyān-ı zāhide
Olmayınca dem-be-dem feyż-i İlāhī reh-nümā

miyānın kuçdur-:

1. **miyānın ḳuçdur-:**-*sa*
Gazel 676
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Belini sardırmak, beline sarılmasına izin vermek.

N'ola ḳuçdursa miyānın ben şararmış ʿāşıḳa
Ḥaẕẕ ider zerrīn kemerden ol nigār-ı sīm-ten

miyānına al-:

1. **miyānına al:**-*maz*
Gazel 743
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Beline takmak.

Jeng-i sipihri zer-ger-i mihr eylese ṭılāʾ
Almaz berīd-i himmetüm anı miyānına

miyānuñ ʿaksi:

1. **miyānuñ ʿaksi:**-*uñ*
Gazel 399
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Belin yansıması II
Sevgilinin belinin yansıması.

Ben çeşm-i remed-dīdede mū bitdi ṣanurdum
Yirleşmiş imiş anda meger ʿaksi miyānuñ

miʿyār-ı pāk:

1. **miʿyār-ı pāk:**-*i*
Kaside 41
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Temiz yaratılış kıstası.

Güher ḳadrin bilür bir nāḳıd-ı devr-i zamān geldi
Bulur miʿyār-ı pāki rütbe-i aʿlā vü ednāyı

mizāc:

1. **mizāc:**
Gazel 366
Mısra: **3**
Tabiat, huy, mizaç.

Bād-ı hümūm-ı fırḳat ile alışup mizāc
İtdüm hevā-yı vuṣlat-ı dil-dārdan ferāġ

mizāc-ı ʿālem:

1. **mizāc-ı ʿālem:**-*e*
Kaside 28
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dünyanın tabiatı.

ʿAceb degül çemenüñ beñzi zerd olursa eger
Mizāc-ı ʿāleme tāb-ı temūz ḳıldı żarar

mizāc-ı ʿāşıḳ:

1. **mizāc-ı ʿāşıḳ:**
Gazel 359
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Âşıkların tabiatı, huyu, alışkanlığı.

Hevā-yı ʿışḳ mühlikdür dir erbāb-ı ḫıred ammā
Ne ḥikmetdür mizāc-ı ʿāşıḳ eyler ol hevādan ḥaẕ

mizāc-ı bāġ:

1. **mizāc-ı bāġ:**-*a*
Kaside 32
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Bahçenin tabiatı.

Yaraşdı ḥaḳ budur āb u hevā vü ḫāk-i gül-zāra
Mizāc-ı bāġa gül-nār oldı gūyā ʿunṣur-ı nārī

mizāc-ı derd-mendān:

1. **mizāc-ı derd-mendān:**-*a*
Gazel 717
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dertlilerin tabiatı, huyu.

Muraṣṣaʿ cāmdan zerrīn ṣurāḥīden muvāfıḳdur
Sifāl-i köhne ey sāḳī mizāc-ı derd-mendāna

mizācın boz-:

1. **mizācın boz:**-*dı*
Gazel 39
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Huyunu değiştirmek.

Aġlayup āh itdi kūyuñda ʿadū-yı bed-liḳā
ʿĀşıḳuñ ḫayli mizācın bozdı ol āb u hevā

mīzān:

1. **mīzānı:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **73**
Terazi.

İde o Yūsuf-ı ṣānī ṣaḳīl mīzānı
Be-ḥaḳ-ı ṭıfl-ı sirişk-i dil-i belā-zedegān

[Mf.79:1, Trk.B.1:90]

mīzān ḳur-:

1. **mīzān ḳur:**-*ar*
Kaside 1
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Terazi kurmak.

Felek her gice bir mīzān ḳurar var ise vezn eyler
ʿAṭā-yı şāh ile maḥṣūl-i baḥri ḥāṣıl-ı kānı

mīzāna gel-:

1. **mīzāna gel:**-*di*
Kaside 39
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Tartıya konmak.

Şol zamān kim geldi Mīzān'a dürüst-i āftāb
Taḫte-i ḫāke döküldi dirhemi berfüñ hemān

mīzāna gir-:

1. **mīzāna gir:**-*di*
Matla 68
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ölçülmek, tartılmak II Az görülür olmak.

Mīzāna girdi şems şitānuñ evānıdur
Gel sāḳiyā ki rıṭl-ı girānuñ zamānıdur

mīzān-ı ʿaḳla ur-:

1. **mīzān-ı ʿaḳla ur:**
Müfret 100
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Akıl terazisine koymak, düşünüp tartmak.

Ol Yūsuf-ı cemāle ber-ā-ber gelür mi ḥūr
Ey ʿāşıḳ-ı belā-zede mīzān-ı ʿaḳla ur

mīzān-ı ʿaḳl-ı ehl-i dil:

1. **mīzān-ı ʿaḳl-ı ehl-i dil:**
Gazel 268
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönül ehlinin akıl terazisi.

Ġayrı almaz ʿaynına mīzān-ı ʿaḳl-ı ehl-i dil
Gerçi kim bāzār-ı ḥüsne çoḳ meh-i Kenʿān çıḳar

mīzān-ı rūzgār:

1. **mīzān-ı rūzgār:**-*da, -ki*
Gazel 560
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Devrin terazisi.

Ḳondı felāḫen-i siteme şimdi Ḥāletī
Mīzān-ı rūzgārdaki seng-i imtiḥān

mīzān-ı ṭabʿ:

1. **mīzān-ı ṭabʿ:**-*um*
Gazel 292
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Yaratılış terazisi II Şairlik yeteneği.

Baḳmazdı hergiz aña o naḳḳād-ı maʿrifet
Mīzān-ı ṭabʿum olmamış olsaydı rāst-kār

mīz-bān:

1. **mīz-bān:**
Gazel 617
Mısra: **10**
Ev sahibi.

ʿĀḳıbet ḫayr eylemez dünyā-yı dūn-perver bize
Öldürür mihmānını ġaddār olunca mīz-bān

mīz-bān-ı beççe-i cīrān ol-:

1. **mīz-bān-ı beççe-i cīrān ol-:**-*ur*
Kaside 12
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Komşu çocuğunu ağırlamak.

Bīm-i ḳahrından idüp iki ḳulaġın sufralar
Mīz-bān-ı beççe-i cīrān olur pīl-i demān

mīz-bān-ı ġaddār:

1. **mīz-bān-ı ġaddār:**-*a*
Kaside 42
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Acımasız ev sahibi II Felek, dünya.

N'içün ḳonar kişi ol mīz-bān-ı ġaddāra
Ki ʿāḳıbet ḳomaz öldürmeyince mihmānı

mīz-bān-ı himmet:

1. **mīz-bān-ı himmet:**-*i*
Kaside 12
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Lütfun ev sahibi.

Mā-ḥażardur diyü eyler maʿzeret mihmānına
Mīz-bān-ı himmeti ḳılsa sipihri gird ḫᵛān

mollā:

1. **molla:**
Kaside 18
Mısra: **39**
Âlim, hoca; müderrislikten daha üstün bir ilmiye rütbesinde, mevleviyet veya büyük kadılık pâyesinde bulunan kimse.

Terk-i ḫᵛāb-ı ḥor idüp bir niçe ferbih Molla
Oldılar ʿārıża-i daḳḳ-ı ḥad-i ber-figār

mū:

1. **mū:**
Gazel 399
Mısra: **7**
Kıl, tüy.

Ben çeşm-i remed-dīdede mū bitdi şanurdum
Yirleşmiş imiş anda meger ʿaksi miyānuñ

[G.530:1, G.751:2, G.836:11, K.15:5]

mū miyān:

1. **mū miyān:**-*un*, -*dan*
Gazel 251
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kıl gibi ince bel II Sevgilinin ince beli.

ʿArṣa-i dilden çözüldi leşker-i ṣabr u sükūn
Gördiler kim mū miyānuñdan çözülmek yoḳ kemer

muʿādil ol-:

1. **muʿādil ol:**-*a*, -*maz*
Gazel 6
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Denk olmak, eşdeğer olmak.

Ḳanı ol zülf-i ḫam-der-ḫam gibi bir māye-i devlet
Aña hergiz muʿādil olamaz dünyā vü mā-fihā

[K.10:34, K.27:35, K.37:7, K.40:34]

muʿallā:

1. **muʿallā:**
Gazel 818
Mısra: **7**
En yüksek, görkemli, ihtişamlı.

Günbed-i eyvān-ı Keyvān'dan muʿallā gösterür
Külḫen-i endūhumuñ her tūde-i ḫākisteri

muʿallak:

1. **muʿallaḳ:**
Gazel 518
Mısra: **16**
Asılmış, asılı.

Yāra iletse Ḥāletiyā şevḳ nāmemi
Vāṣıl olunca niçe muʿallaḳ döner ḥamām

muʿallim:

1. **muʿallim:**
Gazel 422
Mısra: **4**
Öğretmen, hoca.

ʿArż idince ḥālümi bir laḥẓa ārām eylemez
Senden örgenmiş cefāyı ol muʿallim tevsenüñ

muʿāmele:

1. **muʿāmelemüz:**-*müz*
Gazel 806
Mısra: **3**
Alışveriş. II İlişki ve münasebet bağlamında.

Ol şāh ile muʿāmelemüz itmedür hemān
Deryūze-i nigāh ser-i reh-güzārda

muʿaṭṭar eyle-:

1. **muʿaṭṭar eyle:**-*di*
Gazel 212
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kokulandırmak, güzel kokmasını sağlamak.

Muʿaṭṭar eyledi būy-ı bahār dünyāyı
Çemende güller olupdur çü ṭabla-i ʿaṭṭār

muʿaṭṭar it-:

1. **muʿaṭṭar it:**
Gazel 108
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kokulandırmak, güzel kokmasını sağlamak, güzel kokularla doldurmak, ferahlık vermek.

Gel ey nesīm-i ṣubḥ ṭaġıt zülf-i dil-beri
Dehri muʿaṭṭar it yine her yaña müşk saç

muʿaṭṭar ḳıl-:

1. **muʿaṭṭar ḳıl:**-*ur*
Gazel 685
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kokulandırmak, güzel kokuya bürümek.

Meşāmm-ı dehri muʿaṭṭar ḳılur bilinmedi hiç
Sözüñde Ḥāletiyā sen ne ḥālet eylersin

mū-be-mū:

1. **mū-be-mū:**
Gazel 421
Mısra: **7**
İnceden inceye, çok dikkatli.

ʿAceb fırṣat düşer mi mū-be-mū ʿarż itmege yāra
Miyānı ḥasretiyle żaʿfını bu cān-ı bīmāruñ

muʿcizāt:

1. **muʿcizātı:**-*ı*
Mesnevi 3
Mısra: **90**
Mu'cizeler. Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

Vird-i ʿālem durur ṣıfatı anuñ
Söyledür ṭaşı muʿcizātı anuñ

muʿcize-i ḫażret-i dāvūd:

1. **muʿcize-i ḫażret-i dāvūd:**-*ı*
Kaside 14
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Hz. Davud'un mucizesi (demiri eritme mucizesi).

Nerm idüp şemʿ-ṣıfat āheni tāb-ı ḫurşīd
Gösterür muʿcize-i Ḥażret-i Dāvūd'ı zamān

muʿciz-i ʿışḳ:

1. **muʿciz-i ʿışḳ:**
Gazel 59
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Aşk mucizesi.

Muʿciz-i ʿışḳ olmasa düşmezdi dāʾim Ḥāletī
Sīneme ṭūfān-ı āteş çeşmüme ṭūfān-ı āb

muʿciz-i mesīḥ:

1. **muʿciz-i mesīḥ:**
Mesnevi 4

Mısra: **127**
Kelime Tipi: -
Hz.İsa'nın mucizesi.

Nitekim muʿciz-i Mesīḥ ile cān
Bir nefesde yirine geldi hemān

muġaylān-ı ümīd:

1. **muġaylān-ı ümīd:**
Gazel 729
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ümit dikeni.

Muġaylān-ı ümīd oldı güẕer-gāhında bīḫ-āver
Getür ey Ḥāletī var ḳuvvetüñ bir kerre bāzūya

muġber eyle-:

1. **muġber eyle:**-*di*
Kaside 28
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Tozlandırmak.

Cihānı ṭutdı yine būy-ı ḫaṭṭ-ı müşkīnüñ
Ġubārı kākül-i ḥavrāyı eyledi muġber

muġber ol-:

1. **muġber ol:**-*ur*
Kaside 10
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Tozlanmak, kir tutmak.

Olur āyīne-i ṭabʿ-ı Sikender reşkden muġber
Ġulām-ı āstānıdur disem Dārāb u Dārā'ya

muġtenim:

1. **muġtenimlerdür:**-*ler, -dür*
Kaside 1
Mısra: **29**
Nasiplenen, pay alan.

Dem-ā-dem ḫˇān-ı luṭf u himmetinden muġtenimlerdür
Revādur ḫalḳ-ı ʿālem olsalar cümle ṣenā-ḫˇānı

muḥāl:

1. **muḥāli:**-*i*
Gazel 85
Mısra: **6**
Mümkün olmayan, olanaksız.

Miyān-ı dil-beri görsem diyü uzanma dilā
İder mi ʿāḳil olan kimse hiç muḥāli ṭaleb

[G.252:2, G.480:10]

muḥāl ol-:

1. **muḥāl ol:**-*ur*
Gazel 482
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Imkansız olmak.

Zülfine biñ kerre baḳsa ʿāşıḳ-ı şūrīde-ḥāl
Ol şeh-i ḥüsnümden olur rūy-ı dil görmek muḥāl

[G.461:8, G.483:2, K.21:86]

muḥāl-ender-muḥāl ol-:

1. **muḥāl-ender-muḥāl ol:**-*mış, -dur*
Gazel 459
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Olanaksız olmak.

Mümteniʿdür bezmine yārüñ varılmaḳ Ḥāletī
Būsesin almaḳ ḫod olmışdur muḥāl-ender-muḥāl

muḥālif:

1. **muḥālifdür:**-*dür*
Mesnevi 9
Mısra: **69**
Ters, uygun olmayan.

Reh-i ṭabʿuñ muḥālifdür ġubārı
Girer ol çeşm-i cāna varı varı

muḥālif ol-:

1. **muḥālif ol:**-*ur*
Gazel 1
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Karşı durmak, engel olmak.

Ḳarşular mevc-i belā olur muḫālif rūzgār
Ġarḳa-i deryā-yı ġam biñ kere ursa dest ü pā

muḥammed'i severseñ:

1. **muḥammed'i severseñ:**
Müfret 568
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"Hz. Peygamber'i seversen" anlamında bir ikna ifadesi.

Pīr-i ḫıred naṣīḥat idüp göñlüme didi
Fāş itme rāz-ı ʿışḳı severseñ Muḥammed'i

muhaşşal:

1. **muḥaşşal:**
Gazel 207
Mısra: **2**
Hasılı, kısacası, doğrusu, sözün kısası.

Āh idersem bile āh itmege başlar küh-sār
Āh dir āh işidür şimdi muḥaşşal dil-i zār

[G.362:2, G.403:10, G.505:4, G.600:4, G.637:4, G.640:8, G.712:4, G.834:12, Mf.230:2, Mf.296:2, Mf.399:2, Trk.B.1:10]

muḫāṭab:

1. **muḫāṭab:**
Mesnevi 8
Mısra: **201**
Kendisine söz söylenen, kendisiyle konuşulan, hitap edilen.

Muḫāṭab çünki ol şāh-ı cihāndur
Bilürsin kim ne yüzden ḫurde-dāndur

muḫīṭ-i cūd:

1. **muḫīṭ-i cūd:**-*ı*
Kaside 17
Mısra: **20**

Kelime Tipi: -
Cömertlik denizi.

Biribirine ḳatarlarsa heft deryāyı
Muḥīṭ-i cūdı yanında olur miṣāl-i ġadīr

muḥīṭ-i çerḫ-i dü-tā:

1. **muḥīṭ-i çerḫ-i dü-tā:**
Mesnevi 3
Mısra: **95**
Kelime Tipi: -
İki büklüm (yuvarlak) gökyüzü ortamı.

Devletinde muḥīṭ-i çerḫ-i dü-tā
Oldı müsteġraḳ-ı bahār-ı ʿaṭā

muḥīṭ-i çerḫ-i vālā:

1. **muḥīṭ-i çerḫ-i vālā:**-*y, -a*
Kaside 32
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Yüce feleği kuşatan.

Muḥīṭ-i çerḫ-i vālāya tefevvuḳ ḳaṣdın eylerdi
Kef-i iḥsānına beñzetseler deryā-yı zeḫḫārı

muḥīṭ-i felek:

1. **muḥīṭ-i felek:**-*de*
Mesnevi 4
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Âlem muhiti.

Seyr-i eflāk idüp çü fikr-i ḥakīm
Ol muḥīṭ-i felekde dürr-i yetīm

muḥīt-i gerdūn:

1. **muḥīt-i gerdūn:**
Kaside 14
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Dünyanın çevresi.

Böyle ḳalursa olur ḫuşk muḥīt-i gerdūn
Düşer elbette zemīn üstine Ḥūt u Sereṭān

muḥīṭ-i ilhām:

1. **muḥīṭ-i ilhām:**
Gazel 338
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
İlham yeri.

Yir yüzünde hele inṣāf idecek Ḥāletiyā
Ḫāṭır-ı şāh gibi muḥīṭ-i ilhām olmaz

muḥkem:

1. **muḥkemdür:**-*dür*
Gazel 176
Mısra: **8**
Sağlam, dayanıklı, güçlü.

Zemīn-i dilde mār-ı ġuṣṣa görse ser-şikest eyler
Ayaġın pek baṣar pīr-i muġān iḳdāmı muḥkemdür

[G.687:8, M.9:218, Mf.34:1, Mf.593:1]

2. **muḥkem:**
Terkib-bend 1
Mısra: **12**
Sert, şiddetli.

Reʾīs-i ehl-i dil girdi bugün keştī-i tābūta
ʿAdem deryāsına ṣaldı esüp bād-ı fenā muḥkem

muḥkem it-:

1. **muḥkem it:**-*di*
Gazel 522
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sağlamlaştırmak.

Gelicek Ḥāletī'ye seng-i cefā-yı dil-ber
İtdi gönlümde olan ʿışḳ bināsın muḥkem

muḥkem ol-:

1. **muḥkem ol:**-*ur*
Gazel 232
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sağlam, dayanıklı olmak.

Her döndügince muḥkem olur bendi Ḥāletī
Dil murġı kim o zülf-i perīşāna ṣarmaşur

[G.247:2, G.492:4, Mf.85:2, K.42:4]

2. **muḥkem ol:**-*a*
Gazel 84
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kararlı olmak, karar vermek.

ʿUşşāḳı helāk itmede tā kim ola muḥkem
Ol şūḫ-ı cihān zülfi kemendine virür tāb

muḥtāc:

1. **muḥtācdur:**-*dur*
Gazel 561
Mısra: **2**
İhtiyaç duyan, muhtaç.

ʿIşḳ ile itdüm āhumı oḳ ḳāmetüm kemān
Muḥtācdur benümle müdārāya āsmān

[G.576:9, M.9:173, Mü.1:9]

muḥtāc it-:

1. **muḥtāc it:**-*me, -di*
Gazel 728
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Bir kimseye, bir şeye ihtiyaç duyar hale getirmek.

Deryūze-i maʿnāya bizi itmedi muḥtāc
Şükr eyliyelüm Ḥāletiyā dād-ı Ḫudāya

[G.886:11]

muḥtāc ol-:

1. **muḥtāc ol:**-*ur, -dı*
Kaside 2
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Bir kimse veya şeye ihtiyaç duymak.

Olurdı nūrına muḥtāc ḫusrev-i ḫāver
Vireydi kef-i kerem-baḫşı nūr eger aya

[G.851:5]

muḥtac-ı āzmūn ol-:

1. **muḥtac-ı āzmūn ol-:**
Kaside 22
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Sınamaya gerek duymak.

Ben ʿışḳ aña dirüm ki ḫulūṣum gibi benüm
Kimse yanında olmaya muḥtac-ı āzmūn

muḥtāc-ı ḫāk-i der-geh:

1. **muḥtāc-ı ḫāk-i der-geh:**-*i, -n, -e*
Kaside 3
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Eşiğinin toprağına ihtiyaç duyan.

Muḥtāc-ı ḫāk-i der-gehine dīde-i nücūm
Pür-nefḫa būy-ı maʿdeletinden meşāmm-ı şām

muḥtāc-ı ṭabīb-i luṭf eyle-:

1. **muḥtāc-ı ṭabīb-i luṭf eyle:**-*miş, -dür*
Kaside 40
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Lütuf doktoruna muhtaç etmek, bir kimsenin cömertlik ve ihsanına ihtiyaç duyar hale getirmek.

Eylemişdür beni muḥtāc-ı ṭabīb-i luṭfuñ
Pāy-ı baḫtumda ʿarec dest-i ümīdümde şelel

muḥtār ol-:

1. **muḫtār ol:**-*a*
Kaside 21
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Beğenilmiş, seçilmiş, seçkin, mümtaz olmak.

Benüm kelāmuma ḳıl ehl-i naẓm içinde naẓar
Revā budur ola muḫtār rāciḥ-i aḳvāl

muʿīn ol-:

1. **muʿīn ol:**-*sa, -y, -dı*
Kaside 11
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Yardımcı olmak.

Böyle mi pervāz iderdi bāz-ı ṭabʿ-ı Ḥāletī
Ṭabl-bāz-ı luṭfınuñ āvāzı olsaydı muʿīn

[M.2:67]

muʿīn ü ẓahīr:

1. **muʿīn ü ẓahīr:**
Kıt'a 36
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İranlı şair Muînüddîn-i İsfizârî ve İranlı kaside şairi Zahîr Faryâbî.

Ger muʿīn ü ger ẓahīr olsañ baña baḫş itmeye
Şiʿr ü inşāda benümle ger Muʿīn ü ger Ẓahīr

muʿīn ü ẓahīr ol-:

1. **muʿīn ü ẓahīr ol:**-*ur, -sa*
Kaside 17
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Yardımcı olmak, lütufta bulunmak (Muîn ve Zahîr aynı zamanda ünlü Acem şairleridir).

Zamāne sende virür dād-ı şiʿr ü inşāyı
Olursa himmet-i şāhī eger muʿīn ü ẓahīr

[Kt.36:3]

muʿīn-i ḳavī:

1. **muʿīn-i ḳavī:**
Kıt'a 133
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kuvvetli yardımcı, destekçi.

Żaʿīf olup bu ḳadar böyle düşkün olmazdum
Olaydı baña senüñ gibi bir muʿīn-i ḳavī

muḳābil:

1. **muḳābil:**
Kaside 14
Mısra: **55**
Karşısında.

Siper-i āyīnesin ḫalḳa muḳābil ṭutsa
Bir nefesde bilinür miḥnet ile virdügi cān

muḳābil ḳo-:

1. **muḳābil ḳo:**-*n, -a, -maz*
Mesnevi 8
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Karşı karşıya koymak, kıyaslamak.

Muḳābil ḳonamaz ey şāh-ı bī-bāk
Senüñ orduñ ile ordu-yı eflāk

muḳadder ol-:

1. **muḳadder ol:**-*an, -dur*
Gazel 366
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Takdir edilmek, alna yazılmak.

Ey Ḥāletī muḳadder olandur ẓuhūr iden
Evlā budur ki idesin efkārdan ferāġ

mukaddimāt-ı belā:

1. **muḳaddimāt-ı belā:**-*y, -ı*
Gazel 106
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Felaketin başlangıcı.

Ṣanup muḳaddimāt-ı belāyı netīce-baḫş
Gösterdi Ḳays fenn-i cünūn içre iʿvicāc

muḳārin ol-:

1. **muḳārin ol:**-*maz, -sa*
Gazel 128
Mısra: **3**

Kelime Tipi: -
Yaklaşmak,yakın olmak.

Olmazsa bād-ı āha muḳārin ġubār-ı dil
Hāmūn-ı ʿışḳ-ı Ḳays'a virür baş gird-bād

[G.347:4]

muḳarrer:

1. **muḳarrer:**
Gazel 139
Mısra: **16**
Kararlaştırılmış, kesin, şüphesiz.

Cān meşāmmına gelür būy-ı ṣafā naẕmumdan
Görmiş olsaydı muḳarrer begenürdi ʿAṭṭār

[G.146:10, G.161:4, G.163:5, G.421:11, G.449:7, G.459:7, G.509:7, G.614:5, G.642:5, G.704:6, G.768:7, G.769:10, G.833:2, G.855:5, K.17:23, K.35:36, K.39:19, Trk.B.1:3]

muḳarrer ol-:

1. **muḳarrer ol:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 550
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kararlaştırılmış olmak, kesinleşmek.

Ḫastesin görmez muḳarrer olmayınca ölmesi
Ṣoñ nefesde gösterür mirʿāt-ı ruḥsārın hemān

[K.20:9]

mukayyed:

1. **muḳayyeddür:**-*dür*
Gazel 571
Mısra: **2**
Bağlı, meşgul, ilgili.

Milket-i ʿışḳınuñ aḥvālini ṣormaz bir an
Şehr-i ḥüsniyle muḳayyeddür o şāh-ı ḫūbān

mukayyed ol-:

1. **muḳayyed ol:**-*ma, -y, -ıcak*
Gazel 390
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bağlanmak, tuzağa düşmek.

Ḳapuñda tīġine ṭutmışdı gerdenin ʿāşıḳ
Muḳayyed olmayıcaḳ gitdi boynını egerek

2. **muḳayyed ol:**-*ma, -dı*
Gazel 750
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İlgilenmek.

Hiç muḳayyed olmadı ḥāl-i dil-i bīmār ile
Var ise bir ḥāli vardur dil-berüñ aġyār ile

[G.434:9, G.781:4, Mf.328:2]

muḳbilān-ı kūy-ı vefā:

1. **muḳbilān-ı kūy-ı vefā:**
Mesnevi 3
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Vefa semtinin mutluları.

Ḳapusı ḳıble-gāh-ı ehl-i ṣafā
Bendesi muḳbilān-ı kūy-ı vefā

muḳīm-i künc-i hicrān ol-:

1. **muḳīm-i künc-i hicrān ol:**-*ma, -y, -an, -lar*
Gazel 319
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ayrılık köşesine oturmak, sevgiliden ayrılmak.

Varup ol yāri aġyār ile görmek özge miḥnetdür
Muḳīm-i künc-i hicrān olmayanlar iḫtiyār itmez

muḳīm-i küşe-i miḥrāb ol-:

1. **muḳīm-i küşe-i miḥrāb ol:**-*dı*
Kaside 25
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Mihrap köşesine yerleşmek.

Şu deñlü reh-zen iken oldı devr-i ʿadlüñde
Muḳīm-i küşe-i miḥrāb ġamze-i dil-ber

muktebes eyle-:

1. **muḳtebes eyle:**-*miş, -dür*
Gazel 346
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Alıntı yapmak.

Rūy u mūyuñ iki āyetdür ki Münşī-i ḳażā
Eylemişdür sūre-i Nūr u Duḫān'dan muḳtebes

muktebes kıl-:

1. **muḳtebes ḳıl:**-*dı*
Gazel 345
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Alıntı yapmak.

Ol ruḥ u ol zülfi yād idüp ġazelde Ḥāletī
Āyet-i Nūr u Duḫānı ḳıldı gūyā muḳtebes

[G.347:10]

muktedā-yı cemāʿat-i ervāh ol-:

1. **muḳtedā-yı cemāʿat-i ervāḥ ol:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **98**
Kelime Tipi: -
Ruhlar topluluğuna imam olmak.

Oldı ol bāʿiṣ-i necāt u felāḥ
Muḳtedā-yı cemāʿat-i ervāḥ

muktežā-yı ḥüsn ü ʿışḳ:

1. **muḳteżā-yı ḥüsn ü ʿışḳ:**
Gazel 4
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güzellik ve aşk gereğince.

Eylemiş ḫursend o şāhuñ luṭf u ḳahrından beni
Sīne-çākin muḳteżā-yı ḥüsn ü ʿışḳ iden Ḫudā

mūm:

1. **mūm:**
Kaside 3

Mısra: **42**
Bal mumu, erimiş iç yağı, parafin, stearik asit gibi maddelerden daha çok çubuk şeklinde dondurularak yapılan ve ışığından faydalanmak için ortasına yerleştirilmiş bir fitili üst kısmından yakmak sûretiyle kullanılan basit bir aydınlatma aracı, şem'.

Bilseydi naḳş-ı ḫātem-i iḳbālini eger
Nerm olur idi mūm gibi reşk ile ruḫām

[Kt.22:4, Kt.84:3]

mumyā-yı kān-ı işfāḳ:

1. **mumyā-yı kān-ı işfāḳ:**
Mesnevi 9
Mısra: **162**
Kelime Tipi: -
Merhamet madeninin ilacı.

Felekden mürtefiʿdür düşdügüm ṭāḳ
Ḳanı ol mumyā-yı kān-ı işfāḳ

mūmyā-yı tesliyet:

1. **mūmyā-yı tesliyet:**
Gazel 316
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Teselli mumyası.

Mūmyā-yı tesliyet hergiz müfīd olmaz bize
Pīş-ṭāḳ-ı iltifāt-ı yārdan üftādeyüz

mūnis ol-:

1. **mūnis ol:**-*ma, -y, -ınca*
Müfret 111
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cana yakın olmak.

Āsāyiş üzre olmaz ḳabrinde ʿāşıḳ-ı zār
Tā mūnis olmayınca aña belā-yı dil-dār

muntaẓam:

1. **muntaẓamdur:**-*dur*
Gazel 830
Mısra: **1**
Düzgün,yerli yerinde, düzenli, tertipli.

Debistān-ı bahāruñ muntaẓamdur şimdi aḥvāli
Açılmaġ üzredür gün geldügince ġonce eṭfāli

muntaẓam ol-:

1. **muntaẓam ol:**-*maz, -dı*
Kaside 30
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Düzgün olmak, iyi olmak.

Eger luṭf itmeseydüñ muntaẓam olmazdı aḥvāli
Ne ebkār-ı maʿānīnüñ ne ḫod merd-i süḫan-dānuñ

muntaẓır:

1. **muntaẓırdur:**-*dur*
Gazel 178
Mısra: **4**
İntizâr eden, gözleyen, bekleyen.

Eylesün ʿazm-i şikār ol şāh-ı ḥüsn eglenmesün
Muntaẓırdur nāvek-i müjgānına naḫcīrler

mūr:

1. **mūr:**
Gazel 163
Mısra: **12**
Karınca.

Ḫāk-sār-ı mevkib-i sulṭān-ı ʿışḳam kim bilür
Pāymāl-i ceyş-i bī-ḥadd-i Süleymān olsa mūr

[G.164:1, G.766:7, K.13:5, K.40:60, M.8:28]

2. **mūrum:**-*um*
Gazel 833
Mısra: **7**
Karınca II Aşık.

Egerçi pāymāl-i ḫayl-i ġam bir mūrum ammā kim
Dehānuñ ḫāteminsüz istemem mülk-i Süleymān'ı

mūr ile mār:

1. **mūr ile mār:**
Gazel 203
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Karınca ve yılan.

Devlet-i dehr ile Ḍaḥḥāk u Süleymān olsañ
ʿĀḳıbet mesken ider ḳabrüñ içün mūr ile mār

mūr ol-:

1. **mūr ol:**-*ma, -y, -a*
Kaside 29
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Karınca gibi güçsüz, aciz olmak.

Ol Āṣaf-ı serīr-i Süleymān-ı vaḳt kim
Ḳadri yanında olmaya şāhān-ı dehr mūr

mūr u mār:

1. **mūr u mār:**-*dan*
Gazel 654
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Karınca ve yılan.

Ayrılmayum ġam-ı ḫaṭ u zülf-i nigārdan
Ölsem de ṭolsa ḳabrüm içi mūr u mārdan

[Trk.B.1:22]

murabbaʿ:

1. **murabbaʿ:**
Kaside 34
Mısra: **35**
Dörtgen.

Yaḫūd o ḫāne içün vefḳdür murabbaʿ kim
Anı getürmeg ile oldı manẓar-ı zībā

murabbaʿ-nişīn ol-:

1. **murabbaʿ-nişīn ol:**-*ur*
Gazel 290
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bağdaş kurup oturmak.

Şol kim cihānda ḳahr-ı felekden emīn olur
Şan kām-ı ejdehāda murabbaʿ-nişīn olur

murād:

1. **murādumdur:**-*um, -dur*
Gazel 99
Mısra: **5**
Arzu, istek dilek.

Murādumdur biraz yanup yaḳılmaḳ bezm-i dil-berde
Gel ey muṭrib alup cism-i nizārum tār-ı ṭanbūr it

[G.118:2, G.124:3, G.167:10, G.292.29, G.387:2, G.406:8, G.559:9, G.641:7, G.674:6, G.675:3, G.716:6, G.870:2, K.7:9, K.25:50, K.34:52, M.8:216, Mü.1:9]

murād al-:

1. **murād al:**-*maz*
Gazel 648
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İsteğine, arzusuna, dileğine kavuşmak.

Laʿl-i cān-baḫşından almaz ṣāḳī-i bezmüñ murād
Devr elinden cām-veş baġrı ṭolu ḳan olmayan

murād eyle-:

1. **murād eyle:**-*r, -se*
Gazel 410
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İstemek, dilemek, arzu etmek, amaçlamak.

Luṭf idüp göndermeyince ölme ey ḳaşı kemān
ʿĀşıḳ-ı bī-dil murād eylerse peykānuñ senüñ

murād idin-:

1. **murād idin:**-*em*
Matla 39
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Arzu etmek, istemek.

Āb-ı ḥayāt-ı vaṣlı nice idinem murād
Şol kimseden ki gelmeye bir reşḥa-i midād

[Mf.47:1]

murād it:

1. **murād it:**-*dükçe*
Gazel 96
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İstemek, dilemek.

Ayaḳlanmaḳ murād itdükçe biz ayaḳladı devrān
Leked-kūb-ı cefā olduḳ umarken sāġar-ı ʿişret

[G.509:5, G.604:5, K.8:69, M.9:177]

murād naḫli:

1. **murād naḫli:**
Gazel 621
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Arzu fidanı.

Murādum naḫli ber virmez açılmaz ġonce-i ḳalbüm
Benüm ḫār-ı belādur ḫāṣılum ancaḳ bu gül-şenden

murād şemʿi:

1. **murād şemʿi:**-*n, -i*
Müfret 464
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İstek mumu.

Ben ol pervāneyem kim eglenüp sūz-ı melālümle
Murādum şemʿini söndürmemişdür per ü bālümle

murād üzre:

1. **murād üzre:**
Gazel 377
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İstenilen şekilde, arzu edildiği gibi.

Egerçi Ḥāletiyā urdı āteşe dil-ber
Yanup yaḳıldı murād üzre nāme-i eşvāḳ

[K.11:24, K.28:92, K.30:17]

murādın al-:

1. **murādın al:**-*sun*
Kaside 39
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
İsteğine kavuşmak.

Düşmenān-ı tīre-dil olsun perīşān dem-be-dem
Dōstān-ı rū-sefīd alsun murādın her zamān

murādın vir-:

1. **murādın vir:**-*e*
Kaside 40
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
İsteğini gerçekleştirmek, amacına ulaştırmak.

Zīr ü bāla-yı cihān hep ola fermānuña rām
Ḥaḳ murāduñ vire bī-minnet-i esbāb u ʿilel

murahhaş it-:

1. **muraḫḫaş it:**-*mez, -ler*
Gazel 160
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İzin vermek.

Şu zerreyüz ki ḳıyāma muraḫḫaş itmezler
Eger ayaġumuza gelse ḫusrev-i hāver

murassaʿ:

1. **muraṣṣaʿdur:**-*dur*
Gazel 6
Mısra: **2**
Değerli taşlarla süslenmiş.

Lebinde şanma kim tebḫāledür yir yir olan peydā
Muraṣṣaʿdur şāhuñ cām-ı laʿli ey dil-i şeydā

[G.717:11, K.32:27, Mf.7:2]

murassaʿ ḳıl-:

1. **muraṣṣaʿ ḳıl:**-*dı*
Kaside 32
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -

Değerli taşlarla bezemek; süslemek.

Seḥer-geh kim yine üstād-ı
ṣunʿ u ḳudret-i Bārī
Muraṣṣaʿ ḳıldı dürr-i jāle birle
tīġ-i küh-sārı

murād:

1. **murād:**
Gazel 481
Mısra: **9**
Arzu, istek dilek.

Āb-ı revāna baḳmaġ ise Ḥāletī murād
Eyle naẓar bu ṣiʿr-i selāmet-i ṣiʿāra gel

murdār:

1. **murdār:**
Gazel 103
Mısra: **10**
Pis, günahkar II Rakip.

Düşmen-i seg-cānı yād itmek ne lāzım Ḥāletī
Ehl-i ʿirfāna düşer mi öyle bir murdār baḥs

[G.750:8]

murġ:

1. **murġdur:**-*dür*
Gazel 23
Mısra: **4**
Kuş.

Olsa ʿaceb mi nāvek-i yārüñ dehānı sürḫ
Bir murġdur ki ḫūn-ı cigerüdür añа ġıdā

[G.177:1, G.188:9, G.528:5, G.584:3, G.687:2, K.13:7, Kt.67:3, M.8:151, Mf.5:1]

2. **murġam:**-*am*
Gazel 498
Mısra: **2**
Kuş II Âşığın gönlü.

Degül ḫālī göñülden ḫalḳa-i zülf-i perī-zādum
Ne murġam ben ki ayrılmaz yanumdan dām-ı ṣayyādum

[G.778:2, G.794:7]

murġān:

1. **murġān:**
Gazel 420
Mısra: **5**
Kuşlar, bülbüller.

Benüm başumda da murġān ṭutardı āşiyān ammā
Gelür seng-i cefāsı n'eylesün ol şūḫ-ı fettānuñ

[K.25:19, K.33:2]

murġān-ı belā-verz:

1. **murġān-ı belā-verz:**-*üz*
Gazel 312
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bela kuşları.

Biz o murġān-ı belā-verzüz ki ṣayyād-ı zamān
Dām-ı tezvīr içre ḳor elbette āb u dānemüz

murġān-ı çemen:

1. **murġān-ı çemen:**
Kaside 24
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Çimen kuşları, bülbüller.

Nitekim güller ola zīnet-i gülzār-ı cihān
Nitekim eyliye murġān-ı çemen ṣıyt u ṣadā

murġān-ı ervāḥ:

1. **murġān-ı ervāḥ:**
Gazel 614
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ruhların kuşları, gönül kuşları.

Leblerüñ şevḳiyle Mecnūn olsa cānā Ḥāletī
Başı üstünde ṭutar murġān-ı ervāḥ āşiyān

murġān-ı gül-şen:

1. **murġān-ı gül-şen:**
Kaside 8
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin bülbülleri.

ʿArūs-ı ġoncenüñ başına gerdūn aḳçeler ṣaçdı
ʿAceb mi üstine murġān-ı gül-şen itseler ġavġā

murġān-ı ḫazān-dīde:

1. **murġān-ı ḫazān-dīde:**
Gazel 746
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sonbahar görmüş (sararmış solmuş) kuşlar.

Ten-i zerde nigāh itdükçe lāl olsam n'ola ġamdan
Olur ey Ḥāletī dem-beste murġān-ı ḫazān-dīde

murġān-ı ḳudsī:

1. **murġān-ı ḳudsī:**-*den*
Kaside 31
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Kutsal kuşlar.

Ṣaḥn-ı bāġ-ı himmet-i aġāya gitdi var ise
Vaṣfını anuñ alup murġān-ı ḳudsīden ḫaber

murġ-ı āhenīn-minḳār:

1. **murġ-ı āhenīn-minḳār:**
Mesnevi 7
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Demir gagalı kuş II Hançer.

Tīridür murġ-ı āhenīn-minḳār
Sīne-i düşmene ḳonar her bār

murġ-ı āteş-ḫˇār:

1. **murġ-ı āteş-ḫˇār:**-*a*
Gazel 56
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Keklik kuşu.

Refte refte murġ-ı āteş-ḫˇāra ṭabʿın ṭutdı dil
Çekmez oldı tāb-ı ḳahrından o şāhuñ ıżṭırāb

murġ-ı bālā-himmet:

1. **murġ-ı bālā-himmet:**-*üz*
Gazel 306
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yüce yardımlı kuş.

Murġ-ı bālā himmetüz kim olmazuz hergiz şikār
Ḫırmen-i māh üzre ḳursaydı felekler dāmumuz

murġ-ı bām:

1. **murġ-ı bām:**-*ı*
Kaside 27
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çatının kuşu.

Nesr-i Ṭāʾir'le dem-ā-dem kebg-i ṣaḥnı hem-cenāh
Zühre-i çerḫ ile dāʾim murġ-ı bāmı hem-zebān

[K.34:16, M.9:27]

murġ-ı bām ol-:

1. **murġ-ı bām ol:**-*a, -sın*
Gazel 499
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün kuşu olmak.

Cān kebgi ṣayd-ı dāmuñ idi müddetü'l-ḥayāt
Öldükde umarın olasın şāha murġ-ı bām

murġ-ı bī-nevā:

1. **murġ-ı bī-nevā:**
Gazel 22
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Zavallı, nasipsiz kuş.

Ḳudretüm ḳalmadı feryāda benüm ey naḫl-i ter
Var ise ʿışḳuñ gül-istānında murġ-ı bī-nevā

murġ-ı cān:

1. **murġ-ı cān:**-*ı*
Gazel 100
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Can kuşu, gönül kuşu.

Murġ-ı cānı al cemālüñ şemʿine pervāne ṭut
Sīneden peykān-ı ḫūn-ālūduñ alma cāna ṭut

[G.2:16, G.123:4, G.147:17, G.269:9, G.346:10, G.400:10, G.422:8, G.561:8, G.610:2, G.734:4, G.858:12, G.873:7, M.2:14, Kt.K.4:34, Mf.189:1]

murġ-ı cān u dil:

1. **murġ-ı cān u dil:**
Gazel 355
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönül ve can kuşu.

Şol murġ-ı cān u dil ki ṣaçuñ dāmına düşe
Ölür gider anı idemez kimseler ḫalāṣ

murġ-ı cān-ı ʿadū:

1. **murġ-ı cān-ı ʿadū:**
Kıt'a 106
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Düşmanın can kuşu.

Per-güşā bāzdur o başterde
Rām olur aña murġ-ı cān-ı ʿadū

murġ-ı cān-ı nā-tüvān:

1. **murġ-ı cān-ı nā-tüvān:**
Gazel 660
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güçsüz, zayıf gönül kuşu.

Görmeyelden dām-ı zülf ü şāh-bāz-ı ġamzeñü
Ṭutulup ḳapılmaz oldı murġ-ı cān-ı nā-tüvān

murġ-ı çemen:

1. **murġ-ı çemen:**
Gazel 676
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bülbül.

Dōstm ḫaṭṭuñ ġamıyla nāleler ḳılduḳda ben
İşidenler didiler feryād ider murġ-ı çemen

[G.119:2, G.610:8]

murġ-ı çemen-pīrā:

1. **murġ-ı çemen-pīrā:**
Kaside 8
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Çimenleri süsleyen kuş, bülbül.

Ser-i serv-i revān üzre ḳaçan kim naġme-sāz olsa
Ḳarār eyler dem-ā-dem rāstda murġ-ı çemen-pīrā

murġ-ı dest-āmūz:

1. **murġ-ı dest-āmūz:**-*dur*
Gazel 529
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ele alıştırılmış kuş II Âşığın gönlü.

Muttaṣıl özler senüñ ol sāʿid-i sīmīnüñi
Murġ-ı dest-āmūzdur gūyā dil-i zārum benüm

[K.8:29]

murġ-ı dest-āmūz-ı sulṭān-ı maḥabbet:

1. **murġ-ı dest-āmūz-ı sulṭān-ı maḥabbet:**-*dür*
Gazel 609
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk sultanının ele alıştırılmış kuşu II Sevgilinin ele alıştırılmış kuşu (âşığın gönlü).

Murġ-ı dest-āmūz-ı sulṭān-ı maḥabbetdür gönül
Zehr-i ġamla itdürür ālūde āb u dānesin

murġ-ı dil:

1. **murġ-ı dil:**-*dür*
Gazel 5
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gönül kuşu.

Urdığı ya murġ-ı dildür ya nişān-ı sīnedür
Ḳanġı nāvek kim olur eflāk şaştından cüdā

[G.33:11, G.53:10, G.78:8, G.79:8, G.88:7, G.128:8, G.151:8, G.184:8, G.225:5, G.247:1, G.300:3, G.328:7, G.333:1, G.338:1, G.376:13, G.398:7, G.422:10, G.445:10, G.489:3, G.490:3, G.521:9, G.563.12, G.571:7, G.594:4, G.630:3, G.683:2, G.718:12, G.892:4, K.21:65, K.22:9, K.38:53, Mf.32:2, Mf.66:1, Mf.67:1, Mf.85:1, Mf.307:2, Mf.427:2, Mf.448:2, Mf.525:2]

murġ-ı dil-i aġyār:

1. **murġ-ı dil-i aġyār:**-*ı*
Gazel 333
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Rakibin gönül kuşu, rakibin gönlü.

Murġ-ı dil-i aġyārı şikār itmese ġamzeñ
Dünyāda bulunmaz dir idi öyle naẓar-bāz

murġ-ı dil-i aʿlā vü ednā:

1. **murġ-ı dil-i aʿlā vü ednā:**-*y, -ı*
Gazel 842
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Değerli ve değersiz kişilerin gönül kuşu.

Gözüñ şeh-bāzdur cānā ṣaçuñ dām-ı belā olmış
Şikār itmekdesin murġ-ı dil-i aʿlā vü ednāyı

murġ-ı dil-i āvāre:

1. **murġ-ı dil-i āvāre:**-*m, -ü*
Gazel 502
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Derbeder gönül kuşu.

Bī-tekellüf rām ider murġ-ı dil-i āvāremü
Gerçi biñ dāma ḳomaz bir dāne ṣayyādum benüm

murġ-ı dil-i nālān:

1. **murġ-ı dil-i nālān:**-*um*
Gazel 503
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İnleyen gönül kuşu.

Ġayrı ḫūbān beni gīsū ile rām eyliyemez
Düşecek dāmı bilür murġ-ı dil-i nālānum

murġ-ı dil-i ʿuşşāk:

1. **murġ-ı dil-i ʿuşşāḳ:**-*ı*
Gazel 821
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Aşıkların gönül kuşu.

Ezelden Ḥāletī murġ-ı dil-i ʿuşşāḳı uġratmaz
Melāḥat baḫrinüñ her ḳadd çeken serv-i ser-efrāzı

murġ-ı dil-i zār:

1. **murġ-ı dil-i zār:**-*um*
Müfret 362
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnleyen, ağlayan gönül kuşu II Gönül.

Ürkütme meded cevr ile murġ-ı dil-i zārum
Elden çıḳarursın ṣaḳın ey ḳaddi çenārum

murġ-ı dil-i zebūn:

1. **murġ-ı dil-i zebūn:**-*um*
Gazel 846
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aciz gönül kuşu.

Murġ-ı dil-i zebūnum ider ʿarż-ı inkisār
Gördükçe bāz-ı ġamze-i müşkil-pesendüñi

murġ-ı ġam:

1. **murġ-ı ġam:**
Gazel 130
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Üzüntü kuşu II Aşığın gönlü.

Her kim ki şevḳ-i vuṣlat ile kef-zenān olur
Pīrāheninde eyliyemez murġ-ı ġam ḳarār

[G.208:8]

murġ-ı gül-şen:

1. **murġ-ı gül-şen:**-*ün*
Gazel 435
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin kuşu, bülbül.

Şevḳ-i ruḫuñla bülbül olup Ḥāletī yine
Reşk itmez oldı naġmesine murġ-ı gül-şenüñ

[G.451:10]

murġ-ı gül-şen-i dīn it-:

1. **murġ-ı gül-şen-i dīn it:**
Mesnevi 3
Mısra: **111**
Kelime Tipi: -
Din bahçesinin kuşu yapmak.

Cānı bir murġ-ı gül-şen-i dīn it
Dili andan hemīşe gül-çīn it

murġ-ı gül-zār-ı süḫan:

1. **murġ-ı gül-zār-ı süḫan:**
Gazel 632
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Söz bahçesinin kuşu, bülbül.

Ḥāletī-veş bülbülān-ı dehri ḫāmūş eyledüñ
Ṣad hezārān āferīn ey murġ-ı gül-zār-ı süḫan

murġ-ı ḥarem:

1. **murġ-ı ḥarem:**
Gazel 852
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Harem kuşu (Harem, Kâbe ve Ravza-i Mutahhara ile bunların bulunduğu Mekke ve Medîne şehirlerini kapsar).

Olup güncişk-i deyrüñ āşiyānı evc-i rifʿatde
Ḳalur pā-beste-i bend-i belā murġ-ı Ḥarem şimdi

[G.752:8]

murġ-ı ḥarem ol-:

1. **murġ-ı ḥarem ol-:**-*sa, -m*
Gazel 752
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Harem kuşu olmak, Mekke ve Medine gibi kutsal toprakların kuşu olmak.

Dihḳān-ı felek-ḫilḳat-i ḫırmen-geh-i iḳbāl
Murġ-ı Ḥarem olsam da baña vimeye dāne

murġ-ı ḫayāl-i ḫāl:

1. **murġ-ı ḫayāl-i ḫāl:**
Gazel 616
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Benin hayal kuşu.

Görinen müjgān degül murġ-ı ḫayāl-i ḫāl içün
Gözlerüm düzdi ḫas ü ḫāşākden bir āşiyān

murġ-ı ḥazān-dīde:

1. **murġ-ı ḥazān-dīde:**
Müfret 293
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sonbahar görmüş kuş (Ayrılık yaşayan gönül).

Hicr ile ʿāşıḳını ol gül-i gül-zār-ı cemāl
İtdi bī-berg ü nevā murġ-ı ḫazān-dīde miṣāl

murġ-ı ḥazān-dīde-miṣāl:

1. **murġ-ı ḥazān-dīde-miṣāl:**
Gazel 490
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sonbahar görmüş kuş gibi II Ayrılık yaşamış gönül gibi.

Hicr ile ʿāşıḳuñı ey gül-i gül-zār-ı cemāl
İtme bī-berg ü nevā murġ-ı ḫazān-dīde-miṣāl

murġ-ı ḥazān-dīde-veş:

1. **murġ-ı ḫazān-dīde-veş:**
Gazel 352
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sonbahar görmüş (sararıp solmuş) kuş gibi.

Cismüm ṣarardı Ḥāletiyā derd-i ʿışḳdan
Olsam ʿaceb mi murġ-ı ḫazān-dīde-veş ḫāmūş

[G.424:11]

murġ-ı hevā:

1. **murġ-ı hevā:**
Kaside 14
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Gökteki kuşlar.

Per ü bāl alsa semenderden eger ʿāriyyet
Yaña her murġ-ı hevā gökde olurken perrān

murġ-ı hoş-elḥān:

1. **murġ-ı ḫoş-elḥān:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 635
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güzel sesli kuş, bülbül II Azmî-zâde Hâletî.

Eyledüñ gūş bu ebyātı bugün Ḥāletiyā
Bāġ-ı naẓmuñ yine bir murġ-ı ḫoş-elḥānından

[K.1:64, K.20:68]

murġ-ı hoş-elḥān ol-:

1. **murġ-ı ḫoş-elḥān ol:**-*ayın*
Kaside 23
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Güzel sesli kuş olmak II Güzel şiir söylemek.

Nevāziş ḳıl beni būy-ı gül-i luṭfuñla luṭf eyle
Olayın gül-şen-i medḥüñde bir murġ-ı ḫoş-elḥānuñ

murġ-ı hümā-bāl:

1. **murġ-ı hümā-bāl:**-*em*
Gazel 754
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hüma gibi kanadı değerli kuş II Âşık.

Ser-i küh-sār-ı istiġnāda bir murġ-ı Hümā-bālem
İki ʿālem bile ḫār u ḫas olmaz āşiyānumda

murġ-ı hümāyūn-fāl:

1. **murġ-ı hümāyūn-fāl:**-*dur*
Kaside 12
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Talihi uğurlu kuş.

ʿAdl ü iḥsān kim iki murġ-ı hümāyūn-fāldur
Beyża-i ṭuġrā-yı ḥükminden çıḳarlar tevʾemān

murġ-ı kudsī:

1. **murġ-ı ḳudsī:**-*ler*
Kaside 35
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Kutsal kuş.

Çekdi ṭūmar-ı ḳaṣīdem meclisüñde bir simāṭ
Olsalar lāyıḳdur aña murġ-ı ḳudsīler ẕübāb

[G.748:3]

murġ-ı maʿānī:

1. **murġ-ı maʿānī:**
Gazel 183
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Manalar kuşu.

Çemen-zār-ı ḫaṭ içre servdür ey Ḥāletī ḫāmem
Gelür murġ-ı maʿānī dāʾim anda āşiyān eyler

[K.1:59, K.38:82, G.225:9]

murġ-ı maḳṣūd:

1. **murġ-ı maḳṣūd:**-*um*
Kaside 39

Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
İstek, emel kuşu.

Murġ-ı maḳṣūdum benüm ṣayd it dimezdüm olmasa
Bāz-ı devlet elde reh-vār-ı saʿādet zīr-rān

murġ-ı maʿnā:

1. **murġ-ı maʿnā:**
Kaside 11
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Mana, anlam kuşu.

Devletüñde murġ-ı maʿnā ṣayd iden ṣāʿirlere
Nuḳre-ḫınk-i āsmān olmaḳ gerekdür zī-zerīn

murġ-ı nālān:

1. **murġ-ı nālān:**-*a*
Müfret 527
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnleyen kuş.

Dil-i belā-keşi döndürdi murġ-ı nālāna
Ḫırām-ı serv viren ḳāmet-i civānāna

murġ-ı nāme-ber ol-:

1. **murġ-ı nāme-ber ol:**-*dı*
Kaside 16
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Mektup götüren kuş (güvercin) olmak.

Gūyā ki oldı nāveki bir murġ-ı nāme-ber
Aʿdāsına peyam-ı ecel gönderür kemān

murġ-ı nevā-gīr:

1. **murġ-ı nevā-gīr:**
Mesnevi 8
Mısra: **121**
Kelime Tipi: -
Ses çıkaran kuş.

Benüm gibi ḳanı murġ-ı nevā-gīr
Velī oldum zebūn-ı dām-ı tezvīr

murġ-ı revān:

1. **murġ-ı revān:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **123**
Kelime Tipi: -
Giden kuş.

Ḳoyup murġ-ı revānı Sidre şāhın bu yaña gelmez
Ne deñlü nāle vü feryād ile olsañ ṭaleb-kārı

murġ-ı şehr-āşūb:

1. **murġ-ı şehr-āşūb:**
Gazel 801
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Şehri karıştıran kuş II Şehri karıştıran güzel sevgili.

Kemin-gāh-ı cihāna gelmeden ey Ḥāletī maḳṣūd
Şikār itmek durur bir murġ-ı şehr-āşūb dünyāda

murġ-ı ser-i ḳays:

1. **murġ-ı ser-i ḳays:**-*un*
Gazel 841
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kays'ın başındaki kuş.

Murġ-ı ser-i Ḳays'uñ per ü bāline degişdük
Ol şehleri başdan çıḳaran per-i külāhı

murġ-ı sihir-ḫˇān-ı bahār-ı feyż:

1. **murġ-ı siḥir-ḫˇān-ı bahār-ı feyż:**
Gazel 288
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Bereket baharının sihir söyleyen kuşu II Şair.

Ḥāletī murġ-ı siḥir-ḫˇān-ı bahār-ı feyż idüm
Şimdi ḳaldum şöyle zīrā ṣubḥumı şām itdiler

murġ-ı şikeste-bāl:

1. **murġ-ı şikeste-bāl:**
Gazel 790
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kanadı kırık kuş II Âşık.

Var mı ʿaceb benüm gibi murġ-ı şikeste-bāl
Dām-ı belāya düşmiş ola iḫtiyār ile

murġ-ı vaṣl:

1. **murġ-ı vaṣl:**-*dur*
Mesnevi 2
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Kavuşma kuşu.

Her zamān murġ-ı vaṣldur ṣaydum
Kākül-i yārdür hemān ḳaydum

murġ-ı zebūn:

1. **murġ-ı zebūn:**
Gazel 695
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Zayıf, güçsüz kuş II Âşık.

Lāzım olduḳça ḳomaz cümlesini bāzlara
Ṣayd-gāh-ı ġam-ı ʿışḳ içre gezen murġ-ı zebūn

murġ-ı zerrīn-per:

1. **murġ-ı zerrīn-per:**
Kaside 36
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Altın kanatlı kuş II Güneş.

Bir hüveydā ḳalmadı hergiz bu deñlü beyżadan
Bāl açınca murġ-ı zerrīn-per zümürrüd-āşiyān

mūr-ı bī-baht-ı belā-cū:

1. **mūr-ı bī-baḫt-ı belā-cū:**
Mesnevi 9
Mısra: **117**
Kelime Tipi: -
Bela arayan talihsiz karınca.

Benem ol mūr-ı bī-baḫt-ı belā-cū
K'ide bir dāne içün biñ tek ü pū

mūr-ı dil:

1. **mūr-ı dil:**
Gazel 376
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönül karıncası II Aşığın aciz gönlü.

Olmaġ ile mūr-ı dil rīze-ḫor-ı ḫˇān-ı ġam
Oldı müyesser aña ḳurb-ı Süleymān-ı ʿışḳ

mūr-ı ḥarīṣ:

1. **mūr-ı ḥarīṣ:**-*ün*
Gazel 740
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hırslı karınca.

Ḫālüñe eyler naẓar her dem bu cān-ı nā-tüvān
Gözleri dāʾim olur mūr-ı ḥarīṣüñ dānede

mūr-ı ḥaṭṭ:

1. **mūr-ı ḫaṭṭ:**
Gazel 820
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ayva tüylerinin karıncası.

Bestedür dāʾim o şāhuñ ser-i teng-i sükeri
Mūr-ı ḫaṭṭ ṭutsa da eṭrāfını yoḳdur żararı

mūr-ı maḥrūm:

1. **mūr-ı maḥrūm:**-*lar, -ı, -n*
Gazel 816
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Mahrum karınca.

Mūr-ı maḥrūmların dāne-i ḫāl-i lebünüñ
Zīr-i pāyında helāk eyle iderseñ bārī

mūr-ı nāçiz:

1. **mūr-ı nāçiz:**
Gazel 222
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Değersiz, önemsiz karınca II Âşık.

ʿArż idüp şehd-i lebin her kime kim şān vire yār
Mūr-ı nāçiz ise maḥsūd-ı Süleymān eyler

mūr-ı nā-tüvān:

1. **mūr-ı nā-tüvān:**
Gazel 560
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güçsüz karınca II Âşık.

Ṣalma ġam-ı firāḳa beni öyle ḫırmeni
Ḳādir midür ki ḳaldura bir mūr-ı nā-tüvān

2. **mūr-ı nā-tüvān:**-*un*
Kıt'a 10
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güçsüz karınca II Memduh karşısında şair.

Ben mūr-ı nā-tüvānuñ ider tuḥfesin ḳabūl
Ol āṣaf-ı hüner-ver-i sulṭān-ı Cem-cenāb

mūr-ı żaʿīf:

1. **mūr-ı żaʿīf:**
Tarih 5
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Güçsüz karınca II Şairin kendisi.

Didi tārīḫini biñ şevḳ ile bir mūr-ı żaʿīf
Girdi Āṣaf eline mühr-i Süleymān-ı zamān

mūr-ı zaʿīf-i hāk-i hār:

1. **mūr-ı zaʿīf-i ḫāk-i ḫār:**
Mesnevi 8
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
Hakir toprağın zayıf karıncası.

Benem mūr-ı zaʿīf-i ḫāk-i ḫārı
Benem güncişk-i dām-ı dil-figārı

müris:

1. **müris̲dür:**-*dür*
Gazel 824
Mısra: **6**
Miras bırakan.

Erbāb-ı fenā n'ola demān olsa felekden
Derd-i seri müris̲dür anuñ ẓıll-ı Hümā'sı

mūsā:

1. **mūsā:**
Kaside 22
Mısra: **22**
Hz. Musa.

Her demde ḫāmesi dil-i bed-ḫˇāhı aġladur
Mūsā ʿaṣāsıdur aḳıdur sengden ʿuyūn

muṣaddıḳ:

1. **muṣaddıḳ:**
Mesnevi 8
Mısra: **98**
Tasdik eden.

Zebān sākit lisān-ı ḥāl pür-gū
Muṣaddıḳ çīn-i pīşānī vü ebrū

muṣaffā:

1. **muṣaffādur:**-*dur*
Kaside 28
Mısra: **71**
Temiz, pak, saf.

Benüm ki āb gibi sözlerüm muṣaffādur
Egerçi bār-ı belā ile ḳaddüm oldı kemer

musahhar it-:

1. **musaḫḫar it:**-*di*
Gazel 144
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ele geçirmek, feth etmek.

Rikāb-ı şīve vü nāza daḥı ḳadem ḳomadan
Musaḫḫar itdi göñül milketin o şāh-süvār

musahhar kıl-:

1. **musaḫḫar ḳıl:**-*ma, -dı*
Gazel 258
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -

Etkilemek, etkisi altına almak.

Sözüm Ḥāletī siḥr ü efsūndur ammā
Zen-i dehri ḳılmadı hergiz musaḫḫar

musahhar ol-:

1. **musaḫḫar ol:**-*ur*
Kaside 38
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Boyun eğmek, teslim olmak.

Olur baña mülk-i maʿānī musaḫḫar
Çıḳarsam ḳaçan tīġ-i tīz-i zebānı

muṣḥaf:

1. **muṣḥafa:**-*a*
Gazel 785
Mısra: **2**
Kuran.

Ol livā-yı ḳāmet üzre perçemüñ bī-iştibāh
Bir müdevver muṣḥafa beñzer ki cildi var siyāh

[Mf.119:2]

muṣḥaf-ı baḫt-ı saʿīd:

1. **muṣḥaf-ı baḫt-ı saʿīd:**-*i, -n, -e*
Kaside 9
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Güzel talih kitabı.

Nihād-ı necm-i ṭāliʿ muṣḥaf-ı baḫt-ı saʿīdinde
Ser-i āyetde ḳonmış noḳṭadur gūyā ki ḥall-kārī

muṣḥaf-ı gül:

1. **muṣḥaf-ı gül:**
Gazel 830
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gül mushafı.

Ser-ā-ser şimdi evrāḳ-ı çemen āyāt-ı raḥmetdür
Açıldı muṣḥaf-ı gül bülbülüñ ferḫundedür fālı

muṣḥaf-ı ḥüsn:

1. **muṣḥaf-ı ḥüsn:**-*ün, -den*
Gazel 461
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güzellik kitabı II Sevgilinin yüzü.

Āyet-i raḥmet gibi göster cebīnüñ ʿāṣıḳa
Muṣḥaf-ı ḥüsnüñden eyler her birin ferḫunde-fāl

[G.30:7, G.536:11]

muṣḥaf-ı medḥ:

1. **muṣḥaf-ı medḥ:**-*i, -n*
Kaside 1
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Övgü kitabı.

Yüri ḫatm eyle ey dil muṣḥaf-ı medḥin duʿā birle
Hezār-ı gül-şen-i naẓmam diyü uzatma destānı

[K.6:67]

muṣḥaf-ı rūy:

1. **muṣḥaf-ı rūy:**-*un, -da*
Gazel 381
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yüz kitabı.

Hiç dehānuñ noḳṭasından geçmege yoḳdur mecāl
Ṭıfl-ı cāna muṣḥaf-ı rūyuñda olmışdur ṭuraḳ

muṣḥaf-ı sīne:

1. **muṣḥaf-ı sīne:**-*m, -i*
Gazel 516
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül kitabı, Kuran'ı.

Muṣḥaf-ı sīnemi açduḳça elifdür görinen
Kūyına ʿazm idemem bir niçe fāl eylemesem

muṣḥaf-ı tevfīk:

1. **muṣḥaf-ı tevfīk:**
Kaside 9
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Yardım kitabı.

Budur Ḥaḳ'dan recāmuz kim livā-yı şāh-ı Cem-cāhuñ
Dem-ā-dem muṣḥaf-ı tevfīk ola ḥırz-ı nigeh-dārı

muʿtād:

1. **muʿtādumdur:**-*um, -dur*
Gazel 259
Mısra: **6**
Alışılmış, alışmış.

Ṣanma kim cānuma teʾsīr ide zehr-āb-ı cefā
Ġam yimek gibi benüm ol daḫı muʿtādumdur

[G.387:10, G.428:8]

muʿtād eyle-:

1. **muʿtād eyle:**-*di*
Kıt'a 129
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Alıştırmak.

Ḥāletī-veş şoñra bīdār itmede zaḥmet çeker
Ol ki ḫˇāb-ı ġaflete ḳalbini muʿtād eyledi

muʿtād kıl-:

1. **muʿtād ḳıl:**-*dı*
Müseddes 7
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Alıştırmak.

Ḳıldı zencīr-i ġam-ı ʿışḳına muʿtād beni
Boynı bağlu ḳulam itsün diñüz azād beni

muʿtād ol-:

1. **muʿtād ol:**-*up*
Gazel 334
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Alışmış olmak.

Belā-yı firḳate muʿtād olup ey Ḥāletī şimdi
Ümīd-i vaṣl-ı dil-ber ḫāṭıra aṣlā ḫuṭūr itmez

[G.428:7, G.543:7, G.680:8, G.847:3, G.873:1]

muṭāf-ı kerrūbī:

1. **muṭāf-ı kerrūbī:**
Mesnevi 6
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Dört büyük meleğin tavaf ettiği yer.

Ḳubbesi çerḫ-i ʿālem-i ḫūbī
Gerd-i ḳabri muṭāf-ı Kerrūbī

muʿteber:

1. **muʿteberdür:**-*dür*
Gazel 764
Mısra: **6**
Üstün ve değerli kabul edilen, makbul.

Terāzūmuzdan inmez meyl iden aʿlā vü ednāya
Aġırlıḳ muʿteberdür dil-berān-ı sīm-sīmāda

[G.2:12, G.765:6]

muʿteber ol-:

1. **muʿteber ol:**-*sa*
Müfret 21
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İtibarlı, değerli olmak.

Rindān yanında olsa n'ola muʿteber şarāb
Ġam mülkini ḫarāba viren ābdur ol āb

[G.82:1]

muʿtedil:

1. **muʿtedildür:**-*dür*
Gazel 358
Mısra: **4**
Orta halde, orta kararda olan, îtidalli, orta, vasat.

Sūsen ü servinden itdüm bāġ-ı dünyānuñ ferāġ
Muʿtedildür ḳāmetüñ lā-ḫayra illā fi'l-vaṣaṭ

muʿtedil ol-:

1. **muʿtedil ol:**-*mış*
Kaside 15
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sert olmamak, ılımlı olmak.

Ey ḫoş ol esb-i saʿādet-süm ki olmış cünbişi
Muʿtedil ġāyetde mānend-i nesīm-i nev-bahār

muʿtel it-:

1. **muʿtel it:**-*di*
Kaside 40
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Hastalıklı yapmak II Talihi kötüleşmek.

İşigüñden n'ola deryūze-i dermān itsem
Baḫtumı itdi sebāt-ı ġam u miḥnet muʿtel

muʿtiyā:

1. **muʿtiyā:**
Kaside 38
Mısra: **61**
Ey veren ihsân eden, Allah!

Kerīmā muʿtiyā cihān-dest-gīrā
Be-ḥaḳḳ-ı resūlān-ı sebʿa'l-mesānī

muṭlaku'l-inān ol-:

1. **muṭlaḳu'l-inān ol-:**-*sa*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Yuları salınmış, başıboş olmak.

Ser-menzil-i murādına vāṣıl olurdı ger
Olsa semend-i merḥametüñ muṭlaḳu'l-inān

muṭrib:

1. **muṭrib:**
Gazel 93
Mısra: **4**
Çalgıcı, çalgı çalan.

Ey ḫoş ol dem kim ola cām u ṣurāḥī sāz-gār
Naġmesin ḳılduḳça muṭrib geh bülend ü gāh pest

[G.99:6, G.712:13, K.26:43, Mf.30:2]

muṭribā:

1. **muṭribā:**
Gazel 11
Mısra: **1**
Ey çalgıcı!

Nāyuñda muṭribā ne ḳomış bilmezsin Ḫudā
Āteş çıḳar içinden anuñ her giren hevā

[G.412:2, G.474:4]

muṭrib-i bezm-i felek:

1. **muṭrib-i bezm-i felek:**
Gazel 310
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Felek meclisinin çalgıcısı.

Muṭrib-i bezm-i felek cāʾizdür olmaḳ nevḥa-sāz
Gūşına bir dem irerse nāle-i cān-gāhumuz

muṭrib-i bezm-i ṣafā:

1. **muṭrib-i bezm-i ṣafā:**
Gazel 38
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eğlence meclisinin çalgıcısı.

Ḳāmetüñ yād eyleyüp ʿuşşāḳ giryān oldılar
Rāstdan āġāz idince muṭrib-i bezm-i ṣafā

muṭrib-i dehr:

1. **muṭrib-i dehr:**-*ün*
Terkib-bend 1
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Dünyanın çalgıcısı.

Gerekmez muṭrib-i dehrüñ nevā-yı ʿişret-efzāsı
Çün āḫeng-i melāl-engīz mātemde ḳarār eyler

mutṛib-i devrān:

1. **mutṛib-i devrān:**
Gazel 574
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dünya, felek çalgıcısı.

Gördi āheng ṭutar çoḳ bulunur Ḥāletiyā
İtdi nā-sāzlıġı mutṛib-i devrān ḳānūn

mutṛib-i meclis:

1. **mutṛib-i meclis:**
Gazel 590
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Meclisin çalgıcısı.

Zaḫm-ı tīġ-i yār vaṣfın Ḥāletī naẓm eylemiş
Mutṛib-i meclis ser-āġāz eylesün Şehnāz'dan

mutṛib-i nā-sāz-ı felek:

1. **mutṛib-i nā-sāz-ı felek:**
Gazel 756
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Feleğin aykırı çalgıcısı.

Ey mutṛib-i nā-sāz-ı felek çengüñi ḳaldur
Zīrā ki vefā naġmesi yoḳ zīr ü bemüñde

[G.186:5]

muttaṣıl:

1. **muttaṣıl:**
Gazel 21
Mısra: **1**
Daima, sürekli.

Geçer ben ḫāki senden muttaṣıl ruḫsat bulup aʿdā
Dem-ā-dem ehl-i ʿışḳı çignedürsin yol mıdur cānā

[G.36:2, G.38:8, G.53:10, G.78:8, G.79:8, G.90:14, G.117:5, G.119:2, G.183:11, G.212:12, G.222:6, G.234:6, G.325:11, G.445:4, G.484:7, G.516:6, G.529:3, G.666:8, G.753:1, G.812:6, K.20:47, K.26:83, K.27:33, K.30:36, K.31:29, K.31:52, K.35:72, K.42:17, Kt.K.3:16, M.2:51, Mf.25:2, Mf.266:1, Mf.338:1, Mf.364:2]

muvaffaḳ it-:

1. **muvaffaḳ it:**-*e*
Kaside 2
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Başarılı kılmak.

Cenāb-ı Ḥażret-i Ḥaḳ'dan budur recāmuz kim
Muvaffaḳ ide seni emr-i dīn ü dünyāya

muvaffaḳ ol-:

1. **muvaffaḳ ol:**-*a*, -*y*, -*dı*
Mesnevi 8
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Başarmak, üstesinden gelmek.

Olaydı fikre medḫūñde muvaffaḳ
Dil-i ġonce bulurdı başḳa revnaḳ

muvāfıḳ:

1. **muvāfıḳdur:**-*dur*
Gazel 291
Mısra: **3**
Münasip, uygun.

Açılmıyor muvāfıḳdur ḫˇāh-ı ehl-i dil
Pergār-ı jeng-beste-i gerdūn bī-medār

[G.717:11]

muvāfıḳ ol-:

1. **muvāfıḳ ol:**-*a*
Gazel 384
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Uygun olmak.

Devlet ola hemvāre rikābuñca mülāzım
Tedbīrüñe taḳdīr ola her gāh muvāfıḳ

muvaḳḳat:

1. **muvaḳḳatdur:**-*dur*
Kıt'a 128
Mısra: **4**
Belirli bir zamâna mahsus olan, az süren, sürekli ve devamlı olmayan, geçici.

Ṭaleb-kār-ı murād olsañ ṣalar elbette ferdāya
Muvaḳḳatdur ekābir virdügi zehr-i sitem şimdi

müy:

1. **müya:**-*a*
Gazel 51
Mısra: **5**
İnce kıllar.

Müya dönmiş cismüme nār-ı sitem lāyıḳ degül
Āteş-i ruḫsārdan olsa olursa pīç ü tāb

[G.135:7, G.753:4, M.8:66]

müy-ı ʿanberīne:

1. **müy-ı ʿanberīne:**-*y*, -*e*
Gazel 60
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Misk kokulu kıl.

Bir müy-ı ʿanberīneye degmez nigārumuñ
Biñ kār-bān ki yükleri hep olsa müşk-i nāb

müy-ı ḫāl:

1. **müy-ı ḫāl:**-*ün*
Gazel 345
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ben kılı.

Müy-ı ḫālüñ seyr idüp gönlüm olaldan pür-heves
Ser-be-ser dünyā degüldür çeşmüme per-i meges

[G.474:6, Mf.583:1]

müy-ı ḫaṭ-ı beyāż ol-:

1. **müy-ı ḫaṭ-ı beyāż ol:**-*sa*
Gazel 562
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Beyaz kağıda kıl kalemle yazılmak.

Olsa n'ola müsevvede müy-ı ḫaṭ-ı beyāż

Yaḳlaşdı defter-i ʿamelüm
virecek zamān

mūy-ı ten:

1. **mūy-ı ten:**
Gazel 68
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Vücut kılı.

Girye eyler ḥālüme her mūy-ı ten żaʿfum görüp
Ṣanma cism-i nā-tüvān oldı ʿaraḳdan ġarḳ-āb

mūy-ı zülf:

1. **mūy-ı zülf:**-*ün*, -*dür*
Gazel 502
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saç teli.

Mūy-ı zülfüñdür perīşānlıḳda üstādum benüm
Ḳaddüñ aşmış kākülüñdür şeyḫ-i irşādum benüm

mūy-şikāf:

1. **mūy-şikāf:**
Gazel 371
Mısra: **8**
Bir şeyi kılı kırk yararcasına büyük bir titizlikle inceleyen.

ʿĀşıḳ-ı zār u nizārı iki biçmekdür işi
N'ola ol dil-ber içün dirler ise mūy-şikāf

muʿẓam:

1. **muʿẓam:**
Kaside 23
Mısra: **6**
Büyük görülen, önemli.

Bulunmaz böyle Āṣaf-rā vezīr-i ʿālem-ārā kim
Bulundı şöyle muʿẓam ḫidmetinde ehl-i īmānuñ

mużmaḥil ḳıl-:

1. **mużmaḥil ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Darmadağın etmek.

Ḳomadı ḳadrini şeb-i Ḳadr'üñ
Mużmaḥil ḳıldı nūrını bedrüñ

mużmer:

1. **mużmer:**
Gazel 439
Mısra: **26**
Gizli, saklı, örtülü.

Lāyıḳ oldur ehl-i dil ḥaḳında ol şāh-ı cihān
Her ne fiʿl eylerse taḫtında kerem mużmer gerek

mübāḥ ol-:

1. **mübāḥ ol:**-*mış*, -*dur*
Gazel 111
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İşlenmesinde sevap ve günah olmamak.

Bī-muḥābā nūş ider var ise dīn-i ʿışḳda
Ḫūn-ı nā-ḥaḳ ġamze-i cānāna olmışdur mübāḥ

mübāhāt eyle-:

1. **mübāhāt eyle:**-*r*
Mesnevi 8
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Övünmek, böbürlenmek.

Seni şāhān-ı dehre ḳıldı Ḥaḳ ser
Vücūduñla mübāhāt eyler efser

mübārek:

1. **mübārek:**
Kaside 1
Mısra: **12**
Bereketli, kutsal.

İrişdürdi ṣabā ḫāk-i rehinden dīde-i cāna
Mübārek maḳdemi rūşen-dil itdi cümle aʿyānı

[K.36:23]

mübārek bād:

1. **mübārek bād:**-*dur*
Müfret 129
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

"Mübarek olsun, hayırlı ve uğurlu olsun!" anlamlarında bir söz.

Taḫta geçdi şāh-ı gül dünyā yine dil-şāddur
Ey nesīm-i ṣubḥ gel vaḳti mübārek bāddur

mübārek ol-:

1. **mübārek ol:**-*ma*, -*y*, -*a*
Gazel 570
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hayırlı, bereketli olmak.

Kāşāne-i cevr olmaġa ol şāha mübārek
Çaḳ vażʿ-ı esāsında beni eyledi ḳurbān

mübārek-fāl:

1. **mübārek-fāl:**
Kaside 21
Mısra: **18**
Mübarek, kutlu.

Ne ṣubḥ ṣubḥ-ı saʿādet gibi cihān-efrūz
Ne rūz rūz-ı hidāyet gibi mübārek-fāl

mübeddel eyle-:

1. **mübeddel eyle:**-*me*
Gazel 631
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Değiştirmek, dönüştürmek.

Mübeddel eyleme ṣubḥ-ı viṣāli şām-ı hicrāna
Ḥazer ḳıl āftāb-ı ḥüsnüñüñ cāna zevālinden

mübtelā:

1. **mübtelā:**
Gazel 33
Mısra: **10**
Bir şeye kendini kaptırmış olan, tutkun; âşık.

Rūz u şeb feryād idersin ey gönül lāyıḳ mıdur
Görmedüñ mi bir belā-yı ʿışḳ-ı yāra mübtelā

[G.252:4, G.254:4, G.470:8, G.543:1, G.875:16, M.9:137]

mübtelā eyle-:

1. **mübtelā eyle:**
Gazel 796
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tutulmak, yakalanmak.

Birinden ḳurtulursa derd-i ʿışḳuñ Ḥāletī bārī
Yine anuñ gibi biñ dāne derde mübtelā eyle

mübtelā ol-:

1. **mübtelā ol:**-*ur*
Gazel 282
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşık olmak, belaya uğramak.

Bilsem ki sevmede seni cürmüm nedür benüm
Gözdür görür ne çāre göñül mübtelā olur

[G.327:6, G.535:7]

2. **mübtelā ol:**-*sa*
Kaside 14
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Yakalanmak, maruz kalmak.

Mübtelā olsa eger tābiş-i bāḥūr-ı ġama
Peyk-i endīşe-i erbāb-ı dil olmaz pūyān

[G.1:8]

mübtelā-yı bāde:

1. **mübtelā-yı bāde:**-*y, -üz*
Gazel 316
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şarap düşkünü.

Bilmiş ol vāʿiẓ ölünce mübtelā-yı bādeyüz
Defʿ-i ġam lāzım gelür mā-dām kim dünyādayuz

mübtelā-yı bend-i ḳahr:

1. **mübtelā-yı bend-i ḳahr:**-*un*
Kaside 36
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Kahır bağının düşkünü, kahrına maruz kalan.

Mübtelā-yı bend-i ḳahruñ niçe yüz mālik-riḳāb
Pāymāl-i necm-i baḫtuñ niçe biñ ṣāḥib-ḳırān

mübtelā-yı derd-i bī-dermān-ı ʿışḳ ol-:

1. **mübtelā-yı derd-i bī-dermān-ı ʿışḳ ol:**-*sa, -m*
Gazel 520
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşkın çaresiz derdine düşmek, aşk acısı çekmek.

Temennā eylemezdüm ġayrı ʿāşıḳlar gibi mevtüm
Eger ben mübtelā-yı derd-i bī-dermān-ı ʿışḳ olsam

mübtelā-yı dūzah-ı hicrān:

1. **mübtelā-yı dūzaḫ-ı hicrān:**-*ı*
Gazel 385
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ayrılık cehenneminin tutkunu.

Revzen-i cennet açarsın sīneni itdükçe çāk
Mübtelā-yı dūzaḫ-ı hicrānı eylersin helāk

mübtelā-yı firkat ol-:

1. **mübtelā-yı firḳat ol:**-*mak*
Gazel 696
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ayrılık tutkunu olmak.

Mübtelā-yı firḳat olmaḳ günde biñ kez ölmedür
Anı bilmezler gibi Ḳays'uñ tutanlar mātemin

mübtelā-yı ġam:

1. **mübtelā-yı ġam:**-*un*
Gazel 860
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Keder müptelası, âşık.

Az görme mübtelā-yı ġamuñ bād-ı āhını
Ḫāke düşürdi ol niçe şāhuñ külāhını

[Mf.556:1]

mübtelā-yı gül-şen-i ʿālem:

1. **mübtelā-yı gül-şen-i ʿālem:**
Gazel 549
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçesinin tutkunu.

Mübtelā-yı gül-şen-i ʿālem gerekdür kim bile
Ġonce-i maḳṣūd ile ḫār-ı cefāyı tev-emān

mübtelā-yı hicr ol-:

1. **mübtelā-yı hicr ol:**-*al, -dan*
Gazel 817
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılığa tutulmak, sevgiliden ayrı düşmek.

Mübtelā-yı hicr olaldan olmadum ġamdan berī
Çoḳ zamāndur görmedi şenlik bu göñlüm kişveri

mübtelā-yı ʿışḳ:

1. **mübtelā-yı ʿışḳ:**
Gazel 188
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk müptelası, aşk düşkünü, aşka tutulmuş kimse.

Bir ṣayd-ı zaḫm-ḫūrde gibi mübtelā-yı ʿışḳ
Her ḳanda gitse ḫūn-ı sirişkin revān ider

mübtelā-yı ʿışḳ ol-:

1. **mübtelā-yı ʿışḳ ol:**-*an, -lar*
Gazel 600
Mısra: **4**

Kelime Tipi: -
Aşka tutkun olmak, âşık olmak.

Ṭutar geh dilde gāhī dīdede laʿl-i leb-i yāri
Muḥaṣṣal mübtelā-yı ʿışḳ olanlar gezdürür cānın

mübtelā-yı ʿışḳ-ı yār:

1. **mübtelā-yı ʿışḳ-ı yār:**-*ün*
Gazel 327
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşkının tutkunu.

Olur mı mübtelā-yı ʿışḳ-ı yārüñ ʿaḳlı başında
Başında ʿaḳlı olan ʿışḳ-ı yāra mübtelā olmaz

mübtelā-yı kişver-i imkān:

1. **mübtelā-yı kişver-i imkān:**-*a*
Gazel 56
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Olanak ülkesinin düşkünü.

Mübtelā-yı kişver-i imkāna lāzımdur şarāb
Cins-i hūş u cevher-i dāniş degüldür anda bāb

mübtelā-yı künc-i tārīk-i belā:

1. **mübtelā-yı künc-i tārīk-i belā:**-*dur*
Kıt'a 81
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bela yolunun köşesinin müptelası.

Mübtelā-yı künc-i tārīk-i belādur Ḥāletī
Himmetüñ şemʿinden ister pertev-i rāḥat-resān

mübtelā-yı seḥer:

1. **mübtelā-yı seḥer:**-*üz*
Kıt'a 62
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sabah tutkunu, sabah olmasını çok isteyen.

Geleli ʿāleme bir laḥẓa ḥużūr eylemedük
Mübtelā-yı seḥerüz ḫˇāb-ı ʿademden maḥrūm

mübtelā-yı südde ol-:

1. **mübtelā-yı südde ol:**-*sa, -m*
Kıt'a 6
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kapı, eşik müptelası olmak.

Mübtelā-yı südde olsam Ḥāletī āsān idi
Südde-i devlet-meʾāb-ı ehl-i dünyādan baña

mübtelā-yı şām-ı hicrān ol-:

1. **mübtelā-yı şām-ı hicrān ol:**-*ma, -y, -an*
Gazel 648
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ayrılık gecesinin düşkünü olmak.

Ṣubḥ-ı vaṣla irse ʿāşıḳ bir ʿaceb ḥālet gelür
Bilmez anı mübtelā-yı şām-ı hicrān olmayan

mübtelā-yı teb:

1. **mübtelā-yı teb:**-*dür*
Müfret 178
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sıtmaya düşmüş, sıtmalı.

Dimek kim mübtelā-yı tebdür ol ṣūḫ-ı perī-peyker
Teni pālūde-i terdür velīkin degmeden ditrer

mücāvirān-ı der:

1. **mücāvirān-ı der:**-*i*
Kaside 25
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Kapıda oturanlar.

Mücāvirān-ı deri ʿizz ü devlet ü iḳbāl
Mülāzımān-ı rikābı necāḥ u fetḥ ü ẓafer

müceddid:

1. **müceddid:**
Tarih 2
Mısra: **8**
Yeni şekil, sûret verici olan; dine yeni bir veche veren zât.

Gelür her yüz başında dīni bir tecdīd ider ādem
Velī böyle müceddid biñde bir ancaḳ düşer ḥaḳḳā

mücellā:

1. **mücellādur:**-*dur*
Mesnevi 5
Mısra: **44**
Cilalı, parlak.

Eger ism ü eger müsemmādur
Her biri ʿadl ile mücellādur

mücellā eyle-:

1. **mücellā eyle:**-*y, -e*
Kaside 36
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Parlatmak, cilalamak.

İşigüñ ṭaşı gerek tā kim mücellā eyliye
Ser-be-ser zeng-i ġam olsa tīġ-i ṭabʿ-ı şāʿirān

mücellā ol-:

1. **mücellā ol:**-*sa*
Kaside 26
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Parlamak.

Her bir rüḫāmı olsa mücellā ʿaceb degül
Āyīnedür ki mişḳalidür cebhe-i kibār

[G.135:11, Kt.5:3]

mücerreb:

1. **mücerreb:**
Gazel 227
Mısra: **8**
Denenmiş, sınanmış, tecrübe edilmiş II Etkili, güçlü.

İsterse bir ḳadeḥle niçe münkeri yaḳar
Pīr-i muġān meger ki mücerreb duʿā bilür

[k.13:16, Mf.61:2]

mücerred ol-:

1. **mücerred ol:**
Tahmis 1
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **-**
Bir şeyden vazgeçmek,kurtulmak, bırakmak.

Ḥāletī-veş gel mücerred ol ʿalāyıḳdan kesil
Ḳayd-ı miḥnetden ʿÜbeydī ger ḫalāṣ isterse dil

mücrim:

1. **mücrimüz:**
Müfret 137
Mısra: **2**
Cürüm işlemiş, suçlu, günâhkâr.

Zevraḳ-ı mey çekerüz dem-be-dem ey Rabb-i Ġafūr
Mücrimüz eyleme baḥr-i keremüñden bizi dūr

müdām:

1. **müdām:**
Gazel 13
Mısra: **9**
Her zaman, daima, devamlı.

Çün tīr-i ġamze terkeş-i cevrüñdedür müdām
Sehm-i sitem ḫādeng-i elem nāvek-i belā

[G.61:3, G.107:3, G.122:5, G.127:7, G.157:11, G.251:15, G.300:7, G.339:9, G.484:5, G.495:10, G.511:3, G.530:1, G.547:6, G.573:11, G.609:9, G.709:9, G.812:3, G.846:3, G.850:3, K.3:52, K.11:49, K.15:39, K.18:55, K.26:53, K.27:29, K.40:39]

2. **müdām:**
Gazel 496
Mısra: **6**
Daima, her zaman II Şarap.

Olsun şikeste-pāy o sāḳī ki bezmde
Maḥmūrı ḳor da meste ṣunar bādesin müdām

[G.603:3, G.811:3, K.39:23]

müdānī:

1. **müdānī:**
Kaside 24
Mısra: **30**
Eş, denk, benzer.

Ḳadrini bilse n'ola ḥażret-i sulṭān-ı cihān
Bir müdānī ḳanı hem-pāye olanlarda aña

müdānī kıl-:

1. **müdānī ḳıl:**-*a*
Kaside 33
Mısra: **82**
Kelime Tipi: **-**
Eşit, denk yapmak.

İder her giceñi Ḳadr ü günüñ Nev-rūz-ı sulṭānī
ʿAdū-yı bed-nihāduñ rūze-i ġamdan zebūn olsun

müdārā:

1. **müdārāya:**-*y, -a*
Gazel 561
Mısra: **2**
Yüze gülme, dost gibi görünme; iyi geçinme.

ʿIşḳ ile itdüm āhumı oḳ ḳāmetüm kemān
Muḥtācdur benümle müdārāya āsmān

müdāvā bul-:

1. **müdāvā bul:**-*dı*
Kaside 41
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Tedavi olmak, iyileşmek.

Zihī ferḫunde-dem kim ḫaste-i endūh u ġam buldı
Der-i dārü'ş-şifā-yı ḥikmet-i Ḥaḳ'dan müdāvāyı

müddeʿā:

1. **müddeʿāmuzdur:**-*muz, -dur*
Gazel 509
Mısra: **1**
İddia olunan, savunulan şey, maksat, düşünce.

Zaḫm-ı şemşīrüñle ölmek müddeʿāmuzdur bizüm
Rūyuña bir kerre baḳmaḳ ḫūn-bahāmuzdur bizüm

[G.808:2, M.8:206, Mf.322:1]

müddeʾī:

1. **müddeʾīnüñ:**-*n, -ün*
Gazel 228
Mısra: **6**
İddia eden kimse, davacı. II Yalancı, iftiracı rakip.

Şāhidümdür diyü ol āfet-i ḫurşīd-cemāl
Müddeʾīnüñ güni ʿuşşāḳ ile ġavġāda geçer

müddeʿī:

1. **müddeʿī:**
Gazel 100
Mısra: **7**
İddia eden kimse, davacı. II Yalancı, iftiracı rakip.

Yüz ṭutarsa cenge ey ʿāşıḳ senüñle müddeʿī
Sen daḫı şemşīr-i āhuñ çerḫ-i ser-gerdāna ṭut

[G.497:11, Mf.563:1]

müddet-i ʿışḳ:

1. **müddet-i ʿışḳ:**-*ı, -n, -da*
Gazel 50
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **-**
Aşkı süresince, aşkı boyunca.

Müddet-i ʿışḳında ol şūḫ-ı cihānuñ Ḥāletī
Yüz cefāya bir vefā düşmez eger itsem ḥisāb

müddetü'l-ḥayāt:

1. **müddetü'l-ḥayāt:**
Gazel 88
Mısra: **9**
Hayat boyunca.

Ey Ḥāletī fiġān iledür müddetü'l-ḥayāt
Ḥırṣ ile ol ki oldı siyeh-kāse çün rebāb

[G.499:7]

müdevver:

1. **müdevver:**
Gazel 301
Mısra: **2**
Devreden, dönen.

Yār içün her gül-büni gül-zāruñ olup germ-ḫīz
Ḥāżır itdi al kāġıddan müdevver bād-bīz

[G.785:2, Mf.78:2, Mf.119:2]

müdġam:

1. **müdġamdur:**-*dur*
Gazel 274
Mısra: **4**
İç içe geçmiş, kaynaşmış.

Ḥarf atar yār baña ger cefā ḳaṣdı ile
Her cefāsında velī niçe vefā müdġamdur

müʾekkil-i bārān olan melek:

1. **müʾekkil-i bārān olan melek:**
Gazel 457
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yağmurdan sorumlu olan melek, Mikail II Âşığın gözyaşlarını akıtması bakımından sevgili.

Yārüñ ḫayāli gördüm ider yaşumı revān
Şandum anı müʾekkil-i bārān olan melek

müferriḥ:

1. **müferriḥini:**-*i, -n, -i*
Gazel 136
Mısra: **7**
Sıkıntıyı def edip ferahlık veren ilaç.

Vaṣf itmesün müferriḥini feylesof-ı dehr
Zīrā ki ġāyet eskidi eczā-yı rūzgār

[G.599:7]

müfīd ol-:

1. **müfīd ol:**-*maz*
Gazel 615
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bir işe yaramak, hayırlı, yararlı olmak.

Dīde-i baḫtı olunca ḫˇābda ʿışḳ ehlinüñ
Hiç müfīd olmaz ne deñlü itse feryād u fiġān

[G.316:5, G.357:10, G.620:4, G.629:8,G.765:4, G.801:4, G.837:3, M.9:168]

müflis-i ḥırmen-gedā:

1. **müflis-i ḥırmen-gedā:**-*dur*
Gazel 706
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İflas etmiş harman dilencisi II Ay, kamer.

Mülk-i ḥüsne gelmedi ol şūḫa beñzer şehr-yār
Müflis-i ḥırmen gedādur şānına nisbetle māh

müheyyā:

1. **müheyyādur:**-*dur*
Terkib-bend 1
Mısra: **25**
Hazır, amade.

Ḫadeng-endāz-ı çerḫüñ tīr ile ḳavsi müheyyādur
Dem-ā-dem nevk-i peykān-ı cefāsı cāna kār eyler

müheyyā ḳıl-:

1. **müheyyā ḳıl:**-*duk, -um*
Gazel 742
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hazırlamak.

Her ḳaçan dil ḫānesine gelse ġam şerm itmezin
Şīre-i cāndur müheyyā ḳılduġum mihmānuma

mühlik:

1. **mühlikdür:**-*dür*
Gazel 359
Mısra: **7**
Öldürücü, helâk edici.

Hevā-yı ʿışḳ mühlikdür dir erbāb-ı ḫıred ammā
Ne ḥikmetdür mizāc-ı ʿāşıḳ eyler ol hevādan ḥaẕ

mühr:

1. **mühr:**
Gazel 161
Mısra: **10**
İmza yerine basılan yazılı damga.

Degül ḫaṭṭ midād ile ālūde oldı
Meger mühr imiş ḫātem-i laʿl-i dil-ber

[K.23:10, M.3:52, M.3:54, M.3:56]

2. **mühri:**-*i*
Tarih 1
Mısra: **10**
Hz. Süleyman'ın mührü II Sadrazamlık mührü.

Ey dil bu hemāna şuña beñzer ki Süleymān
Mühri yine buldı yitirüp bir niçe müddet

mühr ur-:

1. **mühr ur:**-*mış*
Gazel 3
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kilitlemek, kapatmak.

Dāġ-ı ḫūnīnüm degül sīnem ki genc-ı ʿışḳdur
Şehr-i yār-ı ġam ḳızıl mūmıyla mühr urmış aña

[G.38:4]

mühre vü ṭās:

1. **mühre vü ṭās:**
Kaside 42

Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yuvarlak ve tas II Dünya, felek.

Hemīşe naḳş-ı cefā gösterür o mühre vü ṭās
Yanumda añma nücūm ile çerḫ-i gerdānı

mühre-i dil:

1. **mühre-i dil:**
Gazel 7
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül mühresi, gönlü cilalayan şey.

Sipihr-i tīz-ger bāzīçesinden hiç baʿīd olmaz
Olursa mühre-i dil ḥoḳḳa-i laʿlüñde nā-peydā

mühre-i ḥubb:

1. **mühre-i ḥubb:**
Müfret 412
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgi mühresi.

Çıḳalı mühre-i ḥubb ḥoḳḳa-i berş ü maʿcūn
Oynadur oldı bizi şaʿbede-bāz-ı gerdūn

mühre-i necm:

1. **mühre-i necm:**
Kaside 4
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yıldız mühresi.

Ḳoyunca mühre-i necm ile ḥoḳḳa-i māhı
Müşʿabid-i felek aldı dehānına aḫker

mühr-i bī-hemtā:

1. **mühr-i bī-hemtā:**
Mesnevi 3
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Eşsiz damga (Hz. Peygamberin sırtındaki nübüvvet mührü bağlamında).

Aña lāyıḳ o mühr-i bī-hemtā
Sīm-i ḫāliṣ ḳabūl ider tamġā

mühr-i fermān:

1. **mühr-i fermān:**-*ı*
Kaside 17
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Ferman damgası, mühür.

Eger ki senge başılsaydı mühr-i fermānı
Olurdı şemʿ-ışıfāt seng-i saḫt naḳş-pezīr

mühr-i genc-i vuṣlat it-:

1. **mühr-i genc-i vuṣlat it:**-*miş*
Gazel 668
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kavuşma hazinesinin kilidi yapmak, kavuşmaya engel haline getirmek.

Mühr-i genc-i vuṣlat itmiş şāh-ı ḥüsnüm perçemin
Tā ki maḥrūm eyliye ben derd-mend-i pür-ġamın

mühr-i hum-ı hammār:

1. **mühr-i ḫum-ı ḫammār:**
Gazel 877
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Meyhanecinin şarap küpünün mührü.

Bir genc açılur ṣandılar erbāb-ı ḫarābāt
Ṣol vaḳt ki mühr-i ḫum-ı ḫammār bozuldı

mühr-i nübüvvet it-:

1. **mühr-i nübüvvet it:**-*e*
Tarih 5
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Peygamberlik mührü (değerinde) kılmak.

Dilerüz ide Ḫudā mühr-i nübüvvet ḥaḳḳı
Dāʾimā ṣadr-ı saʿādetde reʾīs-i erkān

mühr-i sulṭān-ı cihān:

1. **mühr-i sulṭān-ı cihān:**
Tarih 5
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Cihan padişahının mührü.

Mühr-i sulṭān-ı cihān geldi Ḥasan Pāşā'ya
Burc-ı devletde ḳarār eyledi mihr-i raḫşān

mühr-i süleymān:

1. **mühr-i süleymān:**-*un*
Kaside 7
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Hz. Süleyman'ın yüzüğüne verilen addır. Bu yüzüğün üstünde İsm-i Âzâm yazılı imiş. Hz. Süleyman bununla tüm varlıklara hükmedermiş.

Cihān fermānuña tābiʿ elinde ḫātem-i devlet
Ne Ḫātem aña nisbet adı var mühr-i Süleymān'uñ

[T.15:1, K.23:16]

2. **mühr-i süleymān:**
Gazel 530
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hz. Süleyman'ın mührü II Sevgilinin dudakları.

Ḥaḳḳā ki ḫātem-i deheni ol perī-veşüñ
Oldı cihānda mühr-i Süleymān gibi be-nām

mühr-i süleymān-ı zamān:

1. **mühr-i süleymān-ı zamān:**
Tarih 5
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Zamanın Süleyman'ının mührü. Hz. Süleyman: Hz. Davut peygamberin oğlu olup yüzüğüyle cinlere, rüzgara ve hayvanlara hükmetmiştir. 12 yaşında tahta geçmiş büyük bir padişah ve peygamberdir.

Didi tārīḫini biñ şevḳ ile bir mūr-ı żaʿīf
Girdi Āṣaf eline mühr-i Süleymān-ı zamān

mühr-i şerīf:

1. **mühr-i şerīf:**
Kaside 23
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kutsal mühür, sadrazamlık mührü.

Yanında şehr-yārüñ kendü bir tīġ-i mücevherdür
Olupdur bir gül-i zer-kārı ol mühr-i şerīf anuñ

[K.37:59, T.5:5]

müjde:

1. **müjdeyle:**-*y, -le*
Kaside 41
Mısra: **9**
Sevinç haberi, beşaret.

Sürūş-ı ġayb eger varursa bālāya bu müjdeyle
Döşerler ayaġına aṭlas-ı çerḫ-i muʿallāyı

müjde it-:

1. **müjde it:**-*dü, -n*
Gazel 438
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevindirici bir haber ulaştırmak.

Öldürse gerek yār diyü müjdeler itdüñ
Ey nāvek-i ġam ḥaḳ bu ki göñlümde yir itdüñ

müjdegānī:

1. **müjdegānī:**
Kaside 38
Mısra: **14**
Müjde bahşişi, müjde getirene verilen hediye.

Getürse aña müjde-i merg tīrüñ
Virürüm aña cānumı müjdegānī

müjde-i aṣḥāb ḳıl-:

1. **müjde-i aṣḥāb ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **131**
Kelime Tipi: -
Ashabı mutlu etmek.

Ḳıldı miʿrācı müjde-i aṣḥāb
Āb-ı raḥmet getürdi ṣanki seḥāb

müjde-i emān:

1. **müjde-i emān:**
Kaside 16
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Korkusuzluk müjdesi.

Her bir ṭarafda ẓāhir olup cilve-i ẓafer
Her kūşeden irişdi yine müjde-i emān

müjde-i maḳdem-i sulṭān:

1. **müjde-i maḳdem-i sulṭān:**
Kaside 18
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Padişahın geliş müjdesi.

Müjde-i maḳdem-i sulṭān ile alındı yine
Ġāyeti bulmış iken żaʿf-ı nesīm-i bīmār

müjde-i merg:

1. **müjde-i merg:**
Kaside 38
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Ölüm müjdesi.

Getürse aña müjde-i merg tīrüñ
Virürüm aña cānumı müjdegānī

müjde-i vaṣl-ı nigār:

1. **müjde-i vaṣl-ı nigār:**-*a*
Gazel 555
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma müjdesi.

Müjde-i vaṣl-ı nigāra Ḥāletī kem-pīşedür
Mürde-i ṣad-sāleye virmek ḥayāt-ı cāvidān

müjde-i vuṣlat:

1. **müjde-i vuṣlat:**
Mesnevi 4
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Kavuşma müjdesi.

Şeb-i firḳatde müjde-i vuṣlat
Dil-i ʿuṣṣāḳa ḫoş gelür ġāyet

müje:

1. **müje:**
Gazel 169
Mısra: **1**
Kirpik.

Her bir müje ḫodʿāṣıḳa bir tīr-i cefādur
Ya nāvek-i dil-dūz-ı teġāfül ne belādur

[G.173:14, K.16:34]

müje-i çeşm-i ter:

1. **müje-i çeşm-i ter:**-*üm*
Gazel 295
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ağlayan gözün kirpiği.

Ḫuşk olsa devātum o şehe nāme yazarken
Her bir müje-i çeşm-i terüm āb-çekāndur

müjgān:

1. **müjgāna:**-*a*
Gazel 121
Mısra: **5**
Kirpikler.

Her zamānda eşk-i māl-ā-māldür müjgāna dek
Çeşmünüñ baḥr-i firāvanında yoḳdur cezr ü med

[G.506:8, G.521:8, G.526:4, G.609:9, G.616:7, G.656:11, G.749:7, G.885:3, Mf.98:1]

müjgān ü demʿ:

1. **müjgān ü demʿ:**
Gazel 363
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kirpikler ve gözyaşı.

Ḫāne-i çeşme ḫayāl-i yār gelmek var diyü
Sildi süpürdi içini ṭaşını müjgān ü demʿ

müjgān-ı çeşm:

1. **müjgān-ı çeşm:**-*ün*
Kaside 38
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gözün üzerindeki kirpikler.

Biribirine girdi müjgān-ı çeşmüñ
Hedef ḳılmaġa bu dil-i nā-tüvānı

[G.96:1]

müjgān-ı ḫūbān:

1. **müjgān-ı ḫūbān:**-*a*
Kaside 13
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Güzellerin kirpikleri.

Felek ḳana şerīḳ olmaz anuñ eyyām-ı ʿadlinde
Olupdur münḥaṣır ḫūn-rīzlik müjgān-ı ḫūbāna

müjgān-ı ḫūnīn:

1. **müjgān-ı ḫūnīn:**
Gazel 659
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kanlı kirpikler.

Birbirine yapışur müjgān-ı ḫūnīn gice
Yoḫsa uyḫu ber-ṭarafdur dīde-i ḫūn-bārdan

müjgān-ı ḥūr:

1. **müjgān-ı ḥūr:**-*ı*
Kaside 11
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Hurilerin kirpikleri.

Ḳādir olmaz yazmaġa taṣvīr-i raḫş-ı himmetin
Eylese müjgān-ı ḥūrı ḳıl ḳalem naḳḳāş-ı Çīn

mükedder:

1. **mükedderdür:**-*dür*
Gazel 640
Mısra: **8**
Kederli.

Görüp ol cān ṭabībin derd-mend-i ʿışḳınum dirmiş
Mükedderdür muḥaṣṣal ḥālümüz aġyār derdinden

[Kt.48:3]

mükedder eyle-:

1. **mükedder eyle-:**-*di*
Gazel 424
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Tozlu, bulanık hale getirmek II Üzmek, incitmek.

Ḫaṭṭ eyledi mirʾāt-ı cemālini mükedder
Ḫayr itmedi āḫir senüñ ol yāra ġubāruñ

[K.21:66]

mükedder ol-:

1. **mükedder ol:**-*ma*
Gazel 454
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kederli olmak.

Mükedder olma hergiz Ḥāletī ālām-ı dünyādan
Ġanīmet bil ecelden çünki birḳaç gün emān bulduñ

[K.7:50, Mü.4:37, G.199:5, G.534:2, G.554:14]

2. **mükedder ol:**-*a*
Gazel 593
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Saflık ve berraklığı yitirmek, bulanık olmak.

Esdürme bād-ı āhumı āyīne-i felek
Şāyed mükedder ola ġubār-ı melālden

mükerrem:

1. **mükerremsin:**-*sin*
Mesnevi 4
Mısra: **60**
Yüce, aziz.

Gözüñi aç ki baḫt-ı ʿālemsin
Cümle maḫlūḳdan mükerremsin

mül:

1. **mül:**
Gazel 888
Mısra: **4**
Şarap.

Laʿline gül-bergi teşbīh eyleyüp ey ʿandelīb
Bir ṭarafdan başumuz aġrıtma sen de mül gibi

mülāḥaẓa-i ṣubḥ u şām:

1. **mülāḥaẓa-i ṣubḥ u şām:**-*dan*
Gazel 594
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sabah ve akşam düşüncesi.

Yümn-i ḫayāl-i ʿārıż u ruḫsār-ı yār ile
Āzādeyem mülāḥaẓa-i ṣubḥ u şāmdan

mülāḥaẓa-i zülf-i yār:

1. **mülāḥaẓa-i zülf-i yār:**
Gazel 564
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçının düşüncesi, hayali.

Āh eylesem mülāḥaẓa-i zülf-i yār ile
Tims̱āl-i ejdehāda çıḳar her ḳaçan duḫān

mülāzım ol-:

1. **mülāzım ol:**-*a*
Gazel 384
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Bir kimse, şey veya yere bağlılık ve devamlılık gösterme durumu, bir işte sürekli çalışmak.

Devlet ola hemvāre rikābuñca mülāzım

Tedbīrüñe taḳdīr ola her gāh muvāfıḳ

mülāzımān-ı rikāb:

1. **mülāzımān-ı rikāb:**-*ı*
Kaside 25
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Huzurundaki subaylar.

Mücāvirān-ı deri ʿizz ü devlet ü iḳbāl
Mülāzımān-ı rikābı necāḥ u fetḥ ü ẓafer

mülebbes kıl-:

1. **mülebbes ḳıl:**-*dı*
Kaside 32
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Giydirmek, kuşandırmak II Çiçeklerle doldurmak.

Ḳızıl vālā içinden lāle müşkin āşikār itdi
Mülebbes ḳıldı ezhār-ı bahārı ʿūd-ı eşcārı

mülevves eyle-:

1. **mülevves eyle:**-*miş*
Gazel 762
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Pisletmek, kirletmek.

Vāʿiẓ-i şehr içüp döke ṣaça ṣahbāyı
Eylemiş câme-i taḳvāyı mülevves o leke

mülhem it-:

1. **mülhem it:**-*e*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
İçe doğmasına sebep olmak, esindirmek.

Ecrini itmeg içün Ḥāleti-i şeydāya
Umarın ide Ḫudā ḳalb-i şerīfüñ mülhem

mülk:

1. **mülkini:**-*i, -n, -i*
Gazel 439
Mısra: **14**
Memleket, ülke.

Eylese zīr-i zemīni yiridür cāy-ı ḳarār
Mülkini alınca elbette aña bir yir gerek

[G.747:2, Kt.121:3]

mülk it-:

1. **mülk it:**-*dü, -m*
Gazel 812
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Fethetmek; egemenlik alanına katmak.

Ben aña ʿāḳil dimem kim dānesin ṣıçratmayup
Kişt-zār-ı dehri mülk itdüm saña ey Ḥāletī

mülk ol-:

1. **mülk ol:**-*a*
Kaside 13
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Mal olmak, ait olmak.

Alup Ḫıżr-ı nebī-veş behre dāʾim ʿömr-i sermedden
Sikender gibi dünyā mülk ola ol şāh-ı devrāna

mülk-i ʿadem:

1. **mülk-i ʿadem:**-*e*
Gazel 14
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yokluk ülkesi.

Ḫāne-i dilde olan dūd eleminden cānum
Ḳorḳarın kim tüte mülk-i ʿademe Ḥāletiyā

[G.700:4]

mülk-i belāġat:

1. **mülk-i belāġat:**-*da*
Gazel 112
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Belagat ülkesi.

Şemşīr-i ṭabʿı aldı ele Ḥāletī yine
Olsa ʿaceb mi mülk-i belāġatda çoḳ fütūḥ

mülk-i cān:

1. **mülk-i cān:**-*a*
Gazel 33
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Can ülkesi, beden.

Mülk-i cāna yād ayaḳ başdurma ey sulṭān-ı ḥüsn
Çıḳmasun ġam ḫayli andan girmesün ceyş-i ṣafā

mülk-i çemen:

1. **mülk-i çemen:**-*e*
Gazel 211
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Çimen ülkesi.

Geldi mülk-i çemene ḳodı şitā iḳlīmin
İtdi tebdīl-i hevā şimdi nesīm-i esḥār

mülk-i çemen-zār:

1. **mülk-i çemen-zār:**
Kaside 33
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Çimen ülkesi.

Yine mülk-i çemen-zār üzre düşdi leşker-i şeb-nem
Yine bād-ı ṣabā fetḥ eyledi şehr-i gül-istānı

mülk-i derūn:

1. **mülk-i derūn:**-*um*
Gazel 808
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönül ülkesi.

Her ṣubḥ-gāh mülk-i derūnum ḫaberlerin
Ol şāh-ı ḥüsne gönderürüm peyk-i āhla

mülk-i dil:

1. **mülk-i dil:**-*üm, -çün*
Gazel 127
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -

Gönül ülkesi II Âşığın gönlü.

Ġamzeñ degül mi mülk-i dilümçün viren müdām
Ḫayl-i ġamum zamāneye peyvend-i ittiḥād

[G.226:1, G.483:7, G.582:7, G.601.10, G.706:9, G.758:9, G.857:6, G.866:5]

mülk-i dil-i ḥāletī:

1. **mülk-i dil-i ḥāletī:**-*y, -i*
Gazel 167
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hâleti'nin gönül ülkesi.

Riḳāb-ı nāza ḳadem ḳorsa ol şeh-i ḫūbān
Murādı mülk-i dil-i Ḥāletī'yi yaġmādur

mülk-i ḥıred:

1. **mülk-i ḫıred:**
Gazel 135
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Akıl ülkesi.

Bir an içinde mülk-i ḫıred pāymāl olur
Ey Ḥāletī ḳaçan ki yürür cām-ı ḫoş-güvār

[G.217:9, G.271:11]

mülk-i ḥüsn:

1. **mülk-i ḫüsn:**-*ün*
Gazel 494
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güzellik ülkesi II Güzel sevgililerin bulunduğu yer.

Mülk-i ḥüsnüñ şāhısın lāyıḳ seg-i kūyuñ senüñ
Çeşm-i āhū-yı Ḫaṭā'dan ġayra başmazsa ḳadem

[G.706:3, G.809:1, Mf.37:2]

mülk-i ḥüsnüñ şāhı:

1. **mülk-i ḫüsnüñ şāhı:**-*sın*
Gazel 94
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellik ülkesinin padişahı. II Sevgili.

Ḳarşuña el baġlasa ḫūbān n'ola ey şūḫ-ı mest
Mülk-i ḥüsnüñ şāhısın sen dest ber-bālā-yı dest

mülk-i maʿānī:

1. **mülk-i maʿānī:**
Kaside 38
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Anlamlar ülkesi.

Olur baña mülk-i maʿānī musaḫḫar
Çıḳarsam ḳaçan tīġ-i tīz-i zebānı

mülk-i maḥabbet:

1. **mülk-i maḥabbet:**-*de*
Gazel 399
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Sevgi ülkesi.

Ben mülk-i maḥabbetde o sulṭān-ı ġamam kim
Başum döyemez sāyesine ẓıll-ı Hümā'nuñ

mülk-i maʿnā:

1. **mülk-i maʿnā:**-*y, -a*
Kaside 2
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Mana ülkesi.

Sevād-ı aʿẓamı naẓmuñ ḳalem-revümdür hep
Benem ḥükūmet iden şimdi mülk-i maʿnāya

[K.12:73]

mülk-i naẓm:

1. **mülk-i naẓm:**
Kaside 31
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Şiir ülkesi.

Pāy-ı kilküm geçdi bir medḥüñ gibi gencīneye
Mülk-i naẓm içre n'ola olsam çü Ḫusrev nām-ver

[G.847:9, Kt.131:3]

mülk-i neşāt:

1. **mülk-i neşāt:**
Gazel 173
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevinç ülkesi.

Endūh u ġuṣṣa ḫāṭırumuñ yār-ı ġārıdur
Mülk-i neşāt göñlüme ġurbet diyārıdur

mülk-i süleymān:

1. **mülk-i süleymān:**-*ı*
Gazel 833
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Süleyman peygamberin ülkesi.

Egerçi pāymāl-i ḫayl-i ġam bir mūrum ammā kim
Dehānuñ ḫāteminsüz istemem mülk-i Süleymān'ı

[K.13:2]

mülk-i süleymānī:

1. **mülk-i süleymānī:**
Kaside 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hz. Süleyman'ın ülkesi.

Bi-ḥamdi'llāh vezān oldı nesīm-i luṭf-ı Rabbānī
Şeref buldı vücūd-ı şāh ile mülk-i Süleymānī

mülk-i ẓulm:

1. **mülk-i ẓulm:**-*i*
Mesnevi 7
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Karanlıklar ülkesi.

Oldur ol mülk-i ẓulmi ġāret iden
Ḫıṭa-i mülkini ʿimāret iden

mültemes:

1. **mültemes:**
Müfret 205

Mısra: **1**
İltimaslı, kayırılan.

Sūz-ı ehl-i ʿışḳ anlardan degüldür mültemes
Ḳıl ḥaẕer kim bāz-gündur naḳl-i erbāb-ı heves

mülūk-i kirām:

1. **mülūk-i kirām:**
Mesnevi 7
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Ulu hükümdarlar.

Bende-i der-gehi mülūk-i kirām
Dizilür ḫ̆ān-ı luṭfı üzre ʿiẕām

mülzem ol-:

1. **mülzem ol:**-*ur*
Gazel 247
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bir tartışma, münazara vb. yerde yenilip konuşamaz, cevap veremez duruma getirilmek II Bir şeyi yapmaya gücü yetmemek, âciz kalmak.

Sözi cān-baḫş idügin münkir olan Ḥāletiyā
Baḫşe āġāz idicek yār hemān mülzem olur

müʾmin:

1. **müʾminlere:**-*ler, -e*
Kaside 36
Mısra: **28**
İnanan, inançlı, imanlı.

Rūz-ı heycāʾda nişān-ı naʿl-i şeb-dīzüñ senüñ
Çün hilāl-i ʿıyd olur müʾminlere şādī-resān

mümkin:

1. **mümkin:**
Gazel 561
Mısra: **11**
İmkan dahilinde, olası, mümkün.

Mümkin midür ki vaʿde-i vaṣlıyla eglene
Bār-ı raḥīli beste olan cān-ı nā-tüvān
[G.886:11]

mümkin degül:

1. **mümkin degül:**
Gazel 883
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İmkansız.

Elden ol zülf-i girih-gīrin ḳomaḳ mümkin degül
N'eylesün ehl-i maḥabbet sübḥa-i ṣad-dāneyi

[K.11:55]

mümkin mi:

1. **mümkin mi:**-*dür*
Gazel 12
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hiç mümkün olabilir mi? Asla olamaz.

Mümkin midür ki ḳarşu ḳoya āyīne saña
ʿAks-i ruḥuñ meger ola āyīneden yaña

[G.23:7, G.52:13, G.74:12, G.86:7, G.109:8, G.297:9, G.496:11]

mümkin ol-:

1. **mümkin ol:**-*sa, -y, -dı*
Gazel 364
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Olabilmek, yapılabilmek, gerçekleşebilmek.

ʿĀṣıḳ-ı dil-dāde itmez miydi çoḳdan dōstum
Mümkin olsaydı eger tīġ-i ġamuñdan inḳıtāʿ

[G.532:4, G.582:10, G.692:7, K.30:19, K.33:45, K.33:57, Mf.306:1, Mf.494:2]

mümsik:

1. **mümsik:**
Kıt'a 55
Mısra: **1**
Cimri.

O mümsik ki māh-ı nev ile degişmez
Eger olsa destinde bir pāre ekmek

mümtāz:

1. **mümtāzumuz:**-*umuz*
Gazel 343
Mısra: **4**
Seçilmiş, seçkin, imtiyazlı.

ʿIşḳ hāmūnında erbāb-ı ḫıyām-ı miḥnetüz
Ḳays-ı şeydādur bizüm ʿaḳlıyla en mümtāzumuz

[G.483:8, K.21:63, M.9:247]

mümtāz eyle-:

1. **mümtāz eyle:**
Mesnevi 9
Mısra: **166**
Kelime Tipi: -
Ayrıcalık tanımak, ayrı tutmak.

Dem-i luṭfuñla ḳıl anı ser-efrāz
Çerāġān-ı keremde eyle mümtāz

mümtāz it-:

1. **mümtāz it:**-*miş*
Gazel 333
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ayrıcalıklı kılmak.

Ḫallāḳ-ı ezel Ḳays ile Leylā gibi cānā
İtmiş beni ʿışḳ ile seni ḫüsn ile mümtāz

2. **mümtāz it:**-*e*
Mesnevi 8
Mısra: **170**
Kelime Tipi: -
Ayrıcalıklı kılmak.

Ḳılup ümmīdümüñ şemʿin ser-efrāz
İde himmet çerā-ġānında mümtāz

mümtāz ḳıl-:

1. **mümtāz ḳıl:**-*ma, -du, -n*
Gazel 750
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Seçkin, üstün yapmak.

Ḳılmaduñ mümtāz iḥsānuñla aʿdādan bizi
Bir bilürsin pāk-bāz-ı ʿışḳı her murdār ile

mümtāzı ol-:

1. **mümtāzı ol:**-*up*
Gazel 859
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Seçkin olmak, bir topluluk içerisinde diğerlerinden üstün olmak.

O ġamzeyle olup mümtāzı dil-ber ḫayl-i ḫūbānuñ
Melāḥat mülkine tīġ-i cihān-gīriyle şāh oldı

mümteniʿ:

1. **mümteniʿdür:**-*dür*
Gazel 320
Mısra: **3**
Mümkün olmayan, imkânsız.

Mümteniʿdür ʿāşıḳa vuṣlat dimişken pīr-i ʿaḳl
Biz cünūn-ı ʿışḳ ile dāʾim temennā üzreyüz

[G.459:9, K.31:28]

münaḳḳaş:

1. **munaḳḳaş:**
Kaside 41
Mısra: **34**
İşlenmiş, nakşedilmiş. II Nakışlı, işlemeli.

Nem-i ebr ile nerm olmaḳdadur ḳavs-ı ḳuzaḥ yoḫsa
Aña teşbīh iderdüm ol munaḳḳaş çekdügi yayı

münāsib:

1. **münāsib:**
Gazel 107
Mısra: **12**
Uygun, yerinde.

Ḫāletiyā dāġ-ı cefādur hemān Ḫaste-dil-i ʿışḳa münāsib ʿilāc

[G.831:8, Trk.B.1:135]

münāsib ol-:

1. **münāsib ol:**-*an*
Tarih 3
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Uygun olmak.

Herkes ʿaceb mi nāle vü efġānlar eylese
Şimdi odur maḳāma münāsib olan sürūd

münevver:

1. **münevver:**
Kaside 26
Mısra: **63**
Aydınlık.

Reʾy-i münīri ile münevver cihān-ı ʿadl
Ḳahrıyla tīre-rūz sitem-kār-ı nābe-kār

münevver eyle-:

1. **münevver eyle:**
Gazel 99
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aydınlatmak.

Münevver eyle çeşmüm pertev-i mihr-i cemālüñden
Baña luṭf eyleyüp düşmenlerüm ḫuffāş-veş kūr it

münevver it-:

1. **münevver it:**-*er*
Gazel 339
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aydınlatmak, ışıklandırmak.

Var ise ol çerāġını ḫurşīdden yaḳar
Dil ḫānesin münevver ider şīşe cāmumuz

münevver kıl-:

1. **münevver ḳıl:**-*ur*
Gazel 688
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aydınlatmak.

Ḳılur her dem münevver ʿaks-i ḫüsnüñ ḫāne-i cānı
Ya māh-ı ʿālem-ārāsın yaḫūd ḫurşīd-i ḫāversin

münevver ol-:

1. **münevver ol:**-*mış*
Kaside 26
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Aydınlanmak, ışıklanmak.

Olmış derūnı şöyle münevver o ḫānenüñ
Gūyā ki oldı menzil-i ḫurşīd-i tāb-dār

münfaʿil:

1. **münfaʿildür:**-*dür*
Mesnevi 8
Mısra: **7**
İnfial eden, gücenmiş, alınmış, kırgın.

Felek ḫāk-i derūñden münfaʿildür
Güneş nūr-ı żamīrüñden ḫacildür

münfaʿil ol-:

1. **münfaʿil ol:**-*ma*
Gazel 862
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gücenmek, kırılmak, alınmak.

Olma seyl-āb-ı cefāsından sipihrüñ münfaʿil
Seyl-i miḥnet yaġsa ol ḫāmuş deryālar gibi

münfek it-:

1. **münfek it:**-*me, -se, -n*
Kıt'a 46
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ayırmak.

Eyā ki mihr-i cihān gibi ẕerre-perversin
ʿİnāyetüñ naẓarın benden itmeseñ münfek

münḫasif meh:

1. **münḫasif meh:**-*dür*
Gazel 164

Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Tutulmuş ay.

Münḫasif mehdür diyü dāġ-ı siyāhum Ḥāletī
Yazmış erbāb-ı raṣad iḳlīm-i dilde şer ü şūr

münḫaṣır ol-:

1. **münḫaṣır ol:**-*updur*
Kaside 13
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Has, özel olmak.

Felek ḳana şerīḳ olmaz anuñ eyyām-ı ʿadlinde
Olupdur münḫaṣır ḫūn-rīzlik müjgān-ı ḫūbāna

münhezim:

1. **münhezim:**
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **11**
Hezimete uğrayan, bozguna uğrayan.

Münhezim ceyşe dönüp küşte-i tīġ-i ġam ola
Ol ki ʿilmine şehādet ide cümle ʿālem

münhezim ol-:

1. **münhezim ol:**-*ma, -dı*
Gazel 528
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Bozguna uğramak, yenilmek.

Ben Ḥāletiyā olalı ser-leşker-i endūh
Bir kerre daḫı münhezim olmadı sipāhum

münīr:

1. **münīri:**-*i*
Kaside 27
Mısra: **45**
Parlak.

Pertev-i reʾyi münīri düşse bir bāġ üstine
Delvi burc-ı māh olur dūlāb-ı ābuñ bī-gümān

münḳād it-:

1. **münḳād it:**-*e, -me, -m*
Müfret 10
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Boyun eğmek, isteyerek veya istemeyerek uymak, katlanmak.

Dehri terk eyler idüm Ḥāletiyā n'eyliyeyin
İdemem nefs dinen ẓālimi hergiz münḳād

[Mf.60:2]

münker:

1. **münkeri:**-*i*
Gazel 227
Mısra: **7**
Allah'ın hoşlanmadığı, akıl dışı, akla uymayan; reddolunmuş, inkar edilmiş; ma'rufun karşıtı.

İsterse bir ḳadeḥle niçe münkeri yaḳar
Pīr-i muġān meger ki mücerreb duʿā bilür

münkesir:

1. **münkesirdür:**-*dür*
Kıt'a 60
Mısra: **4**
Kırılmış, kırık II Gücenmiş, dargın.

Seng-i cevrüñden senüñ cām-ı ġāmından düşmenüñ
Münkesirdür dāʾimā ḫāṭır ufanıḳdur göñül

münkir:

1. **münkir:**
Gazel 709
Mısra: **2**
İslâm dinindeki iman esaslarını inkâr eden, inanmayan (kimse), imansız.

Ṭaʿn itse ḫūblar ne var ol serv-ḳāmete
Münkir degül midür niçe kāfir ḳıyāmete

[G.796:8]

münkir ol-:

1. **münkir ol:**-*an*
Gazel 247
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kabul etmemek, inkar etmek.

Sözi cān-baḫş idügin münkir olan Ḥāletiyā
Baḫşe āġāz idicek yār hemān mülzem olur

münkir-i taht-ı cem ü tāc-ı ferīdūn:

1. **münkir-i taḫt-ı cem ü tāc-ı ferīdūn:**-*uz*
Gazel 315
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Cem'in tahtı ve Feridun'un tacını inkar eden.

Zīr ü bālāya idüp dīde-i ʿibretle naẓar
Münkir-i taḫt-ı Cem ü tāc-ı Ferīdūn'uz biz

münşi-i eflāk:

1. **münşi-i eflāk:**
Gazel 348
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Feleklerin kâtibi, Allah.

Ey Yūsuf-ı cemāl senüñ ḫüsnüñ āyetin
Lāyıḳ iderse münşi-i eflāk iḳtibās

münşī-i ḳażā:

1. **münşī-i ḳażā:**
Gazel 346
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kader kâtibi, Allah.

Rūy u mūyuñ iki āyetdür ki Münşī-i ḳażā
Eylemişdür sūre-i Nūr u Duḫān'dan muḳtebes

münşi-i ḳudret:

1. **münşi-i ḳudret:**
Gazel 358
Mısra: **2**

Kelime Tipi: -
Kudret inşa eden, Allah.

Ṣafḥa-i ḫaddüñde olan beñleri kim ḳıldı ḫaṭ
Münşi-i ḳudret yine bir nāme yazdı bī-nuḳāṭ

müntehā-yı seyr:

1. **müntehā-yı seyr:**-*ümüz*
Gazel 2
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Uçsuz bucaksız yerleri dolaşmak.

Kendüsin seyl-i ġama teslīm iden ḫaslardanuz
Müntehā-yı seyrümüz baḥr-i belādur dāʾimā

müntehā-yı seyr ol-:

1. **müntehā-yı seyr ol:**-*ur*
Gazel 4
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Uçsuz bucaksız yerleri dolaşmak.

Başumı ṭōb itse bu meydānda çevgān-ı ḳażā
Müntehā-yı seyri olur seng-i dīvār-ı belā

mürde:

1. **mürdesin:**-*sin*
Gazel 109
Mısra: **2**
Ölü.

İrmez belā-yı ʿışḳa düşen luṭf-ı yāra hiç
Deryā-yı ġuṣṣa mürdesin atmaz kenāra hiç

[G.303:7, G.431:5, G.612:7, G.661:8, M.3:87, M.4:130, Mf.544:1]

mürde iḥyāsı:

1. **mürde iḥyāsı:**-*n, -a*
Gazel 275
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ölüyü diriltme II Âşığı kötü durumdan kurtarıp sevdiğine kavuşturma.

Umarum kim irişem vuṣlata fırḳat dükene
Mürde iḥyāsına çün Ḥażret-i Ḥaḳ ḳādirdür

mürde ol-:

1. **mürde ol:**-*sa, -m*
Gazel 620
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ölmek.

Ḳayırmaz Ḥāletī ben mürde olsam derd-i ʿışḳıyla
Hemān dünyāda ol ʿĪsā-nefes dil-dār ṣaġ olsun

mürde-dil:

1. **mürde-dile:**-*e*
Gazel 112
Mısra: **4**
Ölü gönül II Âşık.

Bir būse virdi cānı alup ol Mesīḥ-dem
Luṭfından itdi mürde-dile yine feyż-rūḥ

mürde-i derd-i taḥassür:

1. **mürde-i derd-i taḥassür:**
Gazel 495
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Hasret derdinden ölmüş, âşık.

Mürde-i derd-i taḥassür şöyledür kim Ḥāletī
Cūy-ı ḫamr-ı cenneti hep içse olmaz şād-kām

mürde-i dīrīne:

1. **mürde-i dīrīne:**-*müz*
Gazel 311
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Eski ölü II Âşık.

Daḫme-i Mecnūn'a ḳondı diyü virsünler cevāb
Yār dirse ḳandadur ol mürde-i dīrīnemüz

mürde-i endūh:

1. **mürde-i endūh:**-*ı, -n, -a*
Gazel 551
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gamdan ölmüş kimse II Âşık.

Ḫabbeẕā ol ʿişve-ger kim mürde-i endūhına
Sünbülünden nefḥa almaḳdur ḥayāt-ı cāvidān

mürde-i ġam:

1. **mürde-i ġam:**-*dur*
Gazel 36
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gamdan ölmüş (olan) II Âşık.

Mürde-i ġamdur diyü ḳabr-i ʿadūya vardı yār
Böyle dirlikdense ey dil yeg gelür ölmek baña

[G.264:4, G.388:10, G.817:7]

mürde-i gebrān:

1. **mürde-i gebrān:**
Gazel 267
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Mecusi ölüleri.

Defter-i aġyārdan ḥussādı bīrūn eylemez
Gerçi ʿādetdür ezelden mürde-i gebrān çıḳar

mürde-i ġuṣṣa:

1. **mürde-i ġuṣṣa:**
Müfret 559
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gam ölüleri, kederden perişan olan âşıklar.

Mürde-i ġuṣṣa anuñla bulur āḫir cānı
Diseler bāde-i nāba n'ola rūḥ-ı sānī

mürde-i hicrān:

1. **mürde-i hicrān:**
Gazel 599
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ayrılık ölüleri II Âşıklar.

Mürde-i hicrān içün kim nevḥa eyler Ḥāletī
Günde biñ kez ölmenüñ ṭutmaḳ ne mümkin mātemin

mürde-i ḥırmān:

1. **mürde-i ḥırmān:**-*a*
Kaside 37
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Harman ölüsü II Lütuf ve cömertlik mahrumu.

Teşne-i iḥsāna luṭfı çeşme-i āb-ı ḥayāt
İltifātı mürde-i ḥırmāna ʿömr-i cāvidān

mürde-i şad-sāle:

1. **mürde-i şad-sāle:**-*y, -e*
Gazel 555
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Yüz yıllık ölü.

Müjde-i vaṣl-ı nigāra Ḥāletī kem-pīşedür
Mürde-i ṣad-sāleye virmek ḥayāt-ı cāvidān

mürde-i zār:

1. **mürde-i zār:**-*ı*
Kaside 9
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Ağlayan ölü II Çok perişan durumda olan şair.

Ne ʿİsā-yı zamāndur kim dem-i cān-baḫş-ı luṭfıyla
Yedi ḳat yirden iḥrāc eyledi ben mürde-i zārı

mürde-lerzende kıl-:

1. **mürde-lerzende ḳıl:**-*ur, -ken*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ölüleri diriltmek, can bağışlayıcı olmak.

Mürde-lerzende ḳılurken leb-i cān-baḫşuñdan
Beni öldürmege ḥikmet nedür āyā bilmem

mürde-şūy:

1. **mürde-şūy:**
Gazel 303
Mısra: **7**
Ölü yıkayan.

Biz mürde-şūy elinde olan mürdeyüz hemān
Pīr-i muġān ṭarīḳinedür istinādumuz

mürevvak it-:

1. **mürevvaḳ it:**-*er, -ler*
Mesnevi 8
Mısra: **119**
Kelime Tipi: -
Süzmek, saflaştırmak.

İderler dem-i ṣahbāyı mürevvaḳ
İçerler kāse kāse ḫūn-ı nā-ḥaḳ

mürşid-i baḫt:

1. **mürşid-i baḫt:**-*ı*
Kaside 12
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Talih mürşidi.

Mürşid-i baḫtı eger bīdārlıḳ feyż itmese
Ḳaṣr-ı çerḫe olamaz bir gice Keyvān pās-bān

mürşid-i cāh:

1. **mürşid-i cāh:**-*ı, -dur*
Gazel 892
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Makamın önderi.

Hep mürşid-i cāhıdur iden feyż Baḫt-ı dil-i ḫalḳa terk-i ḫˇābı

mürşid-i ʿışḳ:

1. **mürşid-i ʿışḳ:**-*uz*
Gazel 50
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşkın doğru yolunu gösteren.

Ġamze görsek düşde tebşīr-i şehādetdür dirüz
Mürşid-i ʿışḳuz ʿaceb mi eylesek taʿbīr-i ḫˇāb

[G.724:13]

mürtefiʿ:

1. **mürtefiʿdür:**-*dür*
Mesnevi 9
Mısra: **161**
Yüce.

Felekden mürtefiʿdür düşdügüm ṭāḳ
Ḳanı ol mumyā-yı kān-ı işfāḳ

mürūr eyle-:

1. **mürūr eyle:**-*me, -y, -e*
Kaside 29
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Geçmek, geçip gitmek.

Bir böyle sūr lāzım idi ḥışn-ı ʿişrete
Yanına tā ki eylemeye ceyş-i ġam mürūr

mürūr it-:

1. **mürūr it:**-*e*
Kaside 2
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Geçmek, geçip gitmek.

ʿAdūlaruñ olalar kūr gerd-i esbüñden
Niteki bād mürūr ide ṣaḥn-ı ġabrāya

[G.334:6]

2. **mürūr it:**-*er*
Mesnevi 3
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Tomurcuklanmak, yeşermek.

Berg-i sebz evvel itmeyince ẓuhūr
Ṣāh-ı gül gül-şene ider mi mürūr

mürūr-ı dehr:

1. **mürūr-ı dehr:**
Gazel 402
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dünyanın gelip geçmesi.

Mey ü ney görmedük işitmedük çoḳdan bu bezm içre
Mürūr-ı dehr ile ey Cem bozuldı gitdi ḳānūnuñ

[G.581:7, K.19:1]

mürüvvet:

1. **mürüvvet:**
Gazel 166
Mısra: **7**
Cömertlik, ihsan, lutuf.

Mürüvvet yoḳ erbāb-ı devletde hergiz
Nedür medḥ ider anları şimdi şāʿir

mürüvvet ehli:

1. **mürüvvet ehli:**-*n*, -*ün*
Kaside 32
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
İyilik ve ihsanda bulunan, cömert olan.

Kef-i dest-i kerem-baḫşındadur ser-rişte-i devlet
Mürüvvet ehlinüñ ʿālemde oldur şimdi ser-dārı

mürüvvet eyle-:

1. **mürüvvet eyle:**
Gazel 702
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
İyilikte bulunmak, cömertlik göstermek.

Bāġ-ı ḥarīm-i vuṣlatuñı beste ṭut velī
Gāhī mürüvvet eyle bu ben ḫāk-sārı ḳo

mürüvvet it-:

1. **mürüvvet it:**-*er*
Kıt'a 110
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İnsaniyet etmek, cömertlik göstermek.

Girdükde zīr-i ḫāke ider şefḳati ẓuhūr
Ehl-i kerem mürüvvet ider yir ġarībine

mürüvvet kānı:

1. **mürüvvet kānı:**-*dur*
Gazel 260
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Lütuf kaynağı II Sevgili.

Laʿlini senden dirīġ eyler mi hiç ey Ḥāletī
Gördügüñ sulṭān-ı ḫūbān bir mürüvvet kānıdur

[G.460:8]

mürüvvet ṣāḥibi:

1. **mürüvvet ṣāḥibi:**
Gazel 59
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Cömertlik sahibi.

Olsa bārī bir mürüvvet ṣāḥibi çāpük-süvār
Çün ayaḳlanmaḳ ṣunulmış bañā mānend-i rikāb

[G.69:11]

müsāʿade:

1. **müsāʿade:**
Gazel 806
Mısra: **12**
Bir işi yapmak için alınan veya verilen serbestlik; izin; icazet; ruhsat.

Varmaz nişāna nāvek-i perrān-ı āhumuz
Hiç görmedük müsāʿade biz rūzgārda

müsahhar-ı fermān ol-:

1. **müsaḫḫar-ı fermānı ol:**-*ur*
Kaside 17
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Fermana itaat etmek, boyun eğmek.

O müşk tozlu kemāna el ursa milket-i Çīn
Olur müsaḫḫar-ı fermānı atmadan bir tīr

müsāʿid:

1. **müsāʿid:**
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **30**
Uygun, elverişli.

Devr-i zamānenüñ baña itdüklerin saña
Bir bir dimek olurdı müsāʿid degül zamān

müsāʿid ol-:

1. **müsāʿid ol:**-*ma*, -*dı*
Gazel 573
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Uygun, elverişli olmak; yardım etmek.

Ġavvāṣ-ı baḥr-i maʿrifetem gerçi Ḥāletī
Ammā müsāʿid olmadı hiç baḫt-ı ser-nigūn

müsāvī gel-:

1. **müsāvī gel:**-*e*, -*mez*
Kaside 40
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Eşit, denk gelmek.

Şuʿle-i Ṭūr'a müsāvī gelemez her āteş
Āb-ı ḥayvāna muʿādil olamaz her menhel

müsellem ṭut-:

1. **müsellem ṭut:**-*ma*, -*sın*
Gazel 590
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Üstün tutmak.

Zümre-i ḫūbān nice çeşmüñ müsellem ṭutmasun
Dil-rübālıḳ ṣanʿatın görmişler ol şeh-bāzdan

müselmān:

1. **müselmān:**
Gazel 789
Mısra: **4**
Müslüman, İslâm dininde bulunan her fert II Âşık.

Naḳd-i cān almaḳda hiç seçmez ʿadūdan ʿāṣıḳı
Ḥāṣılı ṣarḳar ṣaçuñ kāfir müselmān ḥaḳḳına

müsevvede:

1. **müsevvede:**
Gazel 562
Mısra: **13**
Karalama kağıdı.

Olsa n'ola müsevvede mūy-ı ḫaṭ-ı beyāż
Yaḳlaşdı defter-i ʿamelüm virecek zamān

müstaġraḳ-ı zer ol-:

1. **müstaġraḳ-ı zer ol:**-*ur*
Kaside 7
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Altına gark olmak, maddi olarak çok iyi durumda olmak.

Düşer oḳ gibi ḫake ḫidmetüñden kim ki ayrılsa
Olur müstaġraḳ-ı zer tīġ gibi bekleyen yanuñ

müstaḥiḳḳ-i kemāl-i ḥırmān:

1. **müstaḥiḳḳ-i kemāl-i ḥırmān:**-*em*
Mesnevi 2
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mahrumiyetin en üst seviyesine layık.

Yā İlāhī ġarīḳ-i ʿışyanem
Müstaḥiḳḳ-i kemāl-i ḥırmānem

müstaḥikk-i üstüˇān-ı hˇān-ı ʿışḳ ol-:

1. **müstaḥiḳḳ-i üstüˇān-ı ḫˇān-ı ʿışḳ ol:**-*sa, -m*
Gazel 520
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Aşk sofrasının kemiğini hak etmek, aşktan çok az nasibini almak.

Olurdum Ḥāletī şāh-ı ġamuñ seg āstānında
Eger bir müstaḥiḳḳ-i üstüˇān-ı ḫˇān-ı ʿışḳ olsam

müstaḥkem ol-:

1. **müstaḥkem ol:**-*dı*
Kaside 9
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Sağlam, dayanıklı olmak.

O sulṭān-ı zamānuñ himmet-i miʿmār-ı ʿadliyle
Ser-ā-ser devletüñ müstaḥkem oldı çār-dīvārı

müstaʿid it-:

1. **müstaʿid it-:**-*di*
Gazel 292
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Layık yapmak, uygun hale getirmek.

İtdi nigāh-ı şāhid-i iḳbāle müstaʿid
Mirʿāt-ı dilde ḳalmadı āṣār-ı inkisār

müstaʿid-i dāġ-ı cān-gāh:

1. **müstaʿid-i dāġ-ı cān-gāh:**
Mesnevi 9
Mısra: **129**
Kelime Tipi: -
Can evinin yarasına layık.

Derūnum müstaʿid-i dāġ-ı cān-gāh
Dehānum mevʿid-i ṣad-şuʿle-i āh

müstaʿīn ol-:

1. **müstaʿīn ol:**-*sun*
Kaside 37
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Yardım istemek.

Dāʾimā luṭfından olsun ḫalḳ -ı ʿālem müstaʿīn
Dāʾim itsün devletin luṭfıyla Rabb-i müsteʿān

müsteʿār ol-:

1. **müsteʿār ol:**-*ma, -sa*
Kaside 26
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Ödünç alınmış olmak.

Ol bezme ḫidmet itmege lāyıḳ olurdı māh
Zer-beft cāmesi eger olmasa müsteʿār

müstedām it-:

1. **müstedām it:**-*e*
Mesnevi 7
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Devamlı, kalıcı, pâyidar etmek.

Müstedām ide Ḥażret-i Bārī Ḫıżr-himmet ola nigeh-dārı

müstedām ol-:

1. **müstedām ol:**-*sun*
Gazel 693
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Daim olmak, sürekli olmak.

Müstedām olsun […] ol dil ki inkār eyledi
İmtiḥān-ı ḫıżr ile āb-ı ḥayātuñ leẕẕetin

müstefiż ol-:

1. **müstefiż ol:**-*sa*
Kıt'a 21
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Feyizlenmek, etkilenmek, ders almak.

Bāġ-ı dehr olsa seḥāb-ı himmetüñden müstefiż
Deste-i gülden tehī-dest olmaya hergiz çenār

[K.36:54]

müsteġraḳ-ı bahār-ı ʿaṭā ol-:

1. **müsteġraḳ-ı bahār-ı ʿaṭā ol:**-*dı*
Mesnevi 3
Mısra: **96**
Kelime Tipi: -
Cömertlik baharına batmak.

Devletinde muḥīṭ-i çerḫ-i dü-tā
Oldı müsteġraḳ-ı bahār-ı ʿaṭā

müstemiʿ:

1. **müstemiʿ:**
Gazel 297
Mısra: **10**
Dinleyen, kulak veren.

Ḥālümi ol şūḫa iʿlām eylemek mümkin midür
Müstemiʿ kem ḥavṣala efsāne-i miḥnet dırāz

müsteʾṣıl eyle-:

1. **müsteʾṣıl eyle:**-*di*
Kaside 40
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kökünden koparmak II Bütünüyle yok etmek.

Ḥarem-i Kaʿbe-i iḳbālde envār-ı kerem
Eyledi ẓulmet-i cevv-i sitemi müsteʾṣıl

müstevlī ol-:

1. **müstevlī ol:**-*madan*
Gazel 720
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İstila etmek, etkisi altında kalmak.

Olmadan ebr-i fenā farḳumuza müstevlī
Çekelüm kūh-ṣıfat pāyumuzı dāmāna

müstezād it-:

1. **müstezād it:**-*e*
Gazel 747
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Artırmak, çoğaltmak II Açık artırma yoluyla satışa çıkarmak.

Yaḳlaşdı ol zamān ki süḫan-ı senc-i ḥüsn ü ān
Ebrūlarıyla ḫaṭṭ-ı lebin müstezād ide

müşʿabid-i dey:

1. **müşʿabid-i dey:**
Kıt'a 31
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kış hokkabazı.

Gösterüp ṣanʿatın müşʿabid-i dey
Kīse-i ebre girdi beyża-i mihr

müşʿabid-i felek:

1. **müşʿabid-i felek:**
Kaside 4
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Felek hokkabazı.

Ḳoyunca mühre-i necm ile ḥoḳḳa-i māhı
Müşʿabid-i felek aldı dehānına aḫker

müşābih ol-:

1. **müşābih ol:**-*maK*
Kaside 2
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Benzemek.

Müşābih olmaġ içün ḫāk-rūbına ḫūbān
Ġubār-ı müşk ṣaçar zülf-i ʿanber-āsāya

müşāhid:

1. **müşāhide:**-*e*
Gazel 60
Mısra: **13**
Gören, şahit olan.

İtse nüfūẕ nāvek-i ṭabʿum müşāhide
Tīr-i felek geçerdi yire eyleyüp ḥicāb

müşerref eyle-:

1. **müşerref eyle:**-*di*
Kaside 41
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şereflendirmek; onurlandırmak.

Bi-ḥamdi'llāh yine gördük kemāl-i luṭf-ı Mevlā'yı
Müşerref eyledi bir merd-i kāmil ṣadr-ı aʿlāyı

müşerref ḳıl-:

1. **müşerref ḳıl:**-*dı*
Tarih 2
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şereflendirmek, şerefli kılmak.

Müşerref ḳıldı fetvā ṣadrını bir merd-i kāmil kim
Ṭolupdur ṣıyt-ı faẕlıyla anuñ bu günbed-i mīnā

müşevveş:

1. **müşevveşdür:**-*dür*
Mesnevi 2
Mısra: **20**
Belirsiz, karışık, düzensiz.

Dīde pür-āb ü dil pür-āteşdür Ẓāhir u bāṭınum müşevveşdür

müşfiḳāne:

1. **müşfiḳāne:**
Müfret 185
Mısra: **1**
Şefkatle.

Hiç müşfiḳāne bir naẓar itmez ḥabībümüz
Bilmem cünün-ı ʿışḳ ʿilācın ṭabībümüz

müşīr-i kār-dān:

1. **müşīr-i kār-dān:**
Kıt'a 99
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İş bilen, işinin ehli paşa.

Eyleyüp Mevlā seni seyf ü ḳalemle ser-firāz
Hem ḥidīv-i ṣaff-şikensin hem müşīr-i kār-dān

müşk:

1. **müşki:**-*i*
Gazel 139
Mısra: **3**
Asya dağlarında yaşayan bir ceylân cinsinin erkeğinde karın derisi altında bulunan kese şeklindeki bir bezden elde edilen güzel kokulu siyah madde.

Hāven-i lāledeki müşki de kim sūde ider
ʿĀlemi pür-nefāḥāt itdi nesīm-i esḥār

[G.211:7, G.219:6, G.670:6, G.682:5, G.691:7, K.19:34, K.21:31, K.23:50, K.32:19, M.9:220, Mf.82:2]

müşk ol-:

1. **müşk ol:**-*ur*
Gazel 705
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Misk olmak, güzel kokmak.

Reşk-i Çīn itdi derūnum milketin bir şūḫ kim
Sāye-i gīsūsı degse müşk olur ḫāk-i siyah

[K.15:8, Mf.104:2]

müşk saç-:

1. **müşk saç:**
Gazel 108
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Misk kokusu yaymak.

Gel ey nesīm-i ṣubḥ ṭaġıt zülf-i dil-beri
Dehri muʿaṭṭar it yine her yaña müşk saç

müşk tozlu:

1. **müşk tozlu:**
Kaside 17
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Misk tozlu (Misk, Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir tür erkek ceylanın karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu maddedir).

O müşk tozlu kemāna el ursa milket-i Çīn
Olur müsaḫḫar-ı fermānı atmadan bir tīr

müşk ü ʿanber:

1. **müşk ü ʿanber:**-*le*
Gazel 600
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Misk ve amber.

O ṣūḫuñ kāküli bir ḫˇāce-i ṣāḥib-mürüvvetdür
Pür eyler müşk ü ʿanberle ṣabānuñ ceyb ü dāmānın

müşk-bār it-:

1. **müşk-bār it:**-*e*
Kaside 6
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Misk kokusu ile doldurmak.

Hemvāre kim bu bāġa ḳonup ḫˇāce-i ṣafā
Gül nāfesin açup ide dünyāyı müşk-bār

müşk-bār ol-:

1. **müşk-bār ol-:**
Gazel 131
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Misk kokusu yaymak.

Gül-şende reng ü būyını seyr it benefşenüñ
Var ise oldı Ḥāletiyā ebr müşk-bār

[G.219:14]

müşk-bīz ü ġāliye-sāy:

1. **müşk-bīz ü ġāliye-sāy:**
Mesnevi 7
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Misk ve güzel kokular saçan.

Ḳalemi müşk-bīz ü ġāliye-sāy ʿAlemi şehr-gīr ü ḳalʿa-güşāy

müşk-bū ol-:

1. **müşk-bū ol:**-*sa*
Gazel 697
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Misk kokulu olmak.

Ol rūy-ı ḫāl-dāruña beñzerdi lāleler
Ḫālüñ gibi sevādı eger olsa müşk-bū

müşk-būyān-ı hoten:

1. **müşk-būyān-ı ḫoten:**
Gazel 145
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Hoten'in misk kokuluları.

Ḥamdü li'llāh oldı bikr-i fikrümüñ āşüftesi
Müşk-būyān-ı Ḫoten şeker-lebān-ı Ḳandehār

[G.218:10]

müşk-i ezfer:

1. **müşk-i ezfer:**-*dür*
Kaside 10
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Güzel kokulu misk.

Ḥuṭūṭ-ı naẓm-ı pākin seyr idenler al kāġıdda
Ṣanurlar müşk-i ezferdür ḳonulmış al u vālāya

[G.10:7]

müşk-i ġubār:

1. **müşk-i ġubār:**-*ı*
Gazel 46
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Tozunun miski, misk kokulu toz.

Ḥatt degül müşk-i ġubārı dökülüpdür cānā
Silicek dāmen-i zülf-i siyehüñ bād-ı ṣabā

müşk-i hatā:

1. **müşk-i ḫaṭā:**
Kaside 24
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Hata miski.

Geçemez pertev-i iḥsānına hem-sāye güneş
Ayaġı tozına hem-pā olamaz müşk-i Ḫaṭā

müşk-i havrā:

1. **müşk-i ḫavrā:**-*y, -ı*
Mesnevi 4
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Hurilerin güzel kokusu.

Ṭaġıdup bād müşk-i ḫavrāyı
Ṭutdı anuñ ġubarı ġabrāyı

müşk-i ḫoten:

1. **müşk-i ḫoten:**
Kaside 33
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Hotan miski.

Felek nā-būd ideydi şeb-çerāġ-ı māh-ı tābānı
Yolunda ḫāk olup kūyında seng olmaḳ recāsıyla

müşk-i nāb:

1. **müşk-i nāb:**
Gazel 60
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Saf, halis misk.

Bir mūy-ı ʿanberīneye degmez nigārumuñ
Biñ kār-bān ki yükleri hep olsa müşk-i nāb

[G.62:16]

müşk-i nāb ol-:

1. **müşk-i nāb ol:**-*dı*
Kaside 31
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Saf, halis misk olmak, saf misk haline gelmek.

Bir şebān-geh kim şafaḳdan ḳalmayup hergiz eşer
Müşk-i nāb oldı dem-i āhū-yı gerdūn ser-be-ser

müşki ol-:

1. **müşki ol:**-*mış, -dı*
Mesnevi 5
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Misk kokusu olmak.

Alnı ṣubḥ-ı ṣafā idi yüzi nūr
Müşki olmışdı heyʾet-i kāfūr

müşk-i tātārī ol-:

1. **müşk-i tātārī ol:**-*sa*
Kaside 9
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Tatar miski gibi olmak.

Anuñla vezn olunmaz Yūsuf-ı naẓm-ı cihān-gīrüm
Ḫaṭ-ı şiʿr-i Nevāyī olsa farżā müşk-i Tātārī

müşk-i ter:

1. **müşk-i ter:**
Mesnevi 1
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Taze misk.

İtdi hem-sāye ẓulmeti nūra
Müşk-i ter ḳatdı ṣanki kāfūra

müşkil:

1. **müşkil:**
Gazel 249
Mısra: **10**
Güçlük, zorluk, sıkıntı.

Ölmege dil cāñ virür yār ise ḫāżır ḳatline
İttifāḳ olunca her müşkil dilā āsān olur

[G.668:3, Kt.K.3:7, Mü.2:26]

2. **müşkildür:**-*dür*
Gazel 175
Mısra: **1**
Güç, zor, sıkıntılı.

Dil-i ʿuşşāḳı bend eyler anuñla bahs müşkildür
Ṣaḳın ol zülf-i kāfir-kīşden kim ḫayli pür-dildür

[G.248:1, G.279:9, G.282:10, G.479:2, G.735:6, G.830:5, G.889:5, K.30:32, Kt.132:3, M.9:171, Mf.72:1, Mf.230:2, Trk.B.1:80]

müşkīn:

1. **müşkīn:**
Gazel 570
Mısra: **16**
Misk kokulu.

ʿAṭṭār'ı benem Ḥāletiyā kūçe-i naẓmuñ
Müşkīn nefesüm oldı delīl-i reh-i dükkān

müşkīn ol-

1. **müşkīn olmaġa:**-*ma, -y, -a*
Gazel 104
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Misk kokulu olmak.

Derūn-ı dilde dāʾim kākül-i ḫoş-būy-ı yār olmaḳ
Olur ʿışḳ ehlinüñ enfāsı müşkīn olmaġa bāʿis

müşkīn-dem ol-:

1. **müşkīn-dem ol-:**-*ur*
Gazel 95
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Misk nefesli, misk kokulu olmak.

Müşkīn-dem olur Ḥāletiyā ṣāʿir-i bī-dil
İrdükçe meşāmm-ı diline nefḥa-i himmet

müşk-sā-yı şāhid-i iḳbāl ü baht:

1. **müşk-sā-yı şāhid-i iḳbāl ü baḫt:**-*ı, -dur*
Kaside 26
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Talih ve saadet güzelinin miski gibi.

Şeb müşk-sā-yı şāhid-i iḳbāl ü baḫtıdur
Āyīne-dār-ı şūret-i iclālidür nehār

müşkter-i ḫāk-i siyāh-ı bāġ-ı ʿanber:

1. **müşkter-i ḫāk-i siyāh-ı bāġ-ı ʿanber:**-*dür*
Kaside 20
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Amber bahçesinin siyah toprağının taze miski.

Benefşe müşkter-i ḫāk-i siyāh-ı bāġ-ı ʿanberdür
O demler geldi kim ʿaṭṭārlar bend ide dükkānı

müştāḳ:

1. **müştāḳ:**
Gazel 372
Mısra: **8**
Şiddetle arzu eden, özleyen. II Âşık.

Ḳanı senüñ gibi gün yüzlü bir perī sīmā
Gören cemālüñi müştāḳ görmeyen müştāḳ

[G.372:8, G.377:2, Mf.227:2, Mü.8:13]

müştāḳ-ı dāmān ḳal-:

1. **müştāḳ-ı dāmān ḳal-:**-*ur*
Gazel 572
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Eteği arzulu kalmak, büyük bir şevkle istemek.

Eger tevfīḳ-i ʿışḳ olmazsa rūzī
Girībānum ḳalur müştāḳ-ı dāmān

müştebeh ol-:

1. **müştebeh ol:**-*dukça*
Kaside 16
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Karışık, müşkül olmak.

Olduḳça müştebeh cihet-i ḳıble-i necāt
Der-gāhına ṭutar yüzini cümle ins ü cān

müşterek kıl-:

1. **müşterek ḳıl:**-*ma, -sa*
Gazel 457
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ortak etmek.

Bulmazdı cān u dilden oḳuñ mevḳiʿ-i ḳabūl
Ger ḳılmasa hediyye-i peykānı müşterek

müşterī:

1. **müşteri:**
Gazel 308
Mısra: **12**
Alıcı II Şiire rağbet eden kimseler.

Ḥāletī-veş bir zamān gevher-fürūş-ı naẓm idük
Müşteri yoḳdur diyü bend eyledük dükkānumuz

2. **müşterī:**
Kaside 11
Mısra: **60**
Altıncı felekte bulunan, Mars, Bircis, Jüpiter, Hürmüz, Erendiz, Sakıt adlarıyla bilinen, etkisi altında bulunanların utangaç, iyi ve yumuşak huylu, alçak gönüllü, cömert olduğuna inanılan, feleğin kadısı olduğuna inanılan bir gezegen.

Naẓm-ı ḥālet-baḫşumı ḫāmem yazarken görseler
Eyliyeydi Müşterī taḥsīn ʿUṭārid āferīn

[K.18:12, M.8:128]

müşterī eyle-:

1. **müşterī eyle:**-*r, -di*
Gazel 694
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Müşteri yapmak, birine bir şey satmak.

Gird-i ḫˇān-ı fikretüm devr eyleseydi Ḥāletī
Müşterī eylerdi destārın aña destār-ḫˇān

müşterī-i sūk-ı felek:

1. **müşterī-i sūḳ-ı felek:**
Kaside 21
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Felek çarşısının müşterisi.

Yapışmaz idi aña Müşterī-i sūḳ-ı felek
Rikāb-ı esbine teşbīh olunmasaydı hilāl

müşterī-medār eyle-:

1. **müşterī-medār eyle-:**
Kıt'a 34
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Jüpiter dönüşlü hale getirmek II Müşteri sahibi yapmak, iltifat etmek.

Ey mihr-i pür-fürūġ-ı seḥer-gāh-ı mekremet
Eyle Sühā-yı fikretümi Müşterī-medār

müşterī-veş:

1. **müşterī-veş:**
Kaside 32
Mısra: **90**
Müşteri gezegeni (Jüpiter) gibi.

Biraz dürr-i duʿāsın ʿālem-i bālāya ʿarż eyle
Melekler olsun anuñ Müşterī-veş hep ḫarīdārı

müşt-zen-i fark-ı sipihr:

1. **müşt-zen-i farḳ-ı sipihr:**-*em*
Gazel 107
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün tepesinde yumruk vuran.

Müşt-zen-i farḳ-ı sipihrem müdām
Açmam edānīye kef-i iḥtiyāc

müyesser kıl-:

1. **müyesser ḳıl:**-*a*
Kaside 38
Mısra: **88**
Kelime Tipi: -
Nasip etmek.

İde ʿömrini Ḫaḳ Taʿālā ziyāde
Müyesser ḳıla ʿizzet-i cāvidānī

müyesser ol-:

1. **müyesser ol:**
Gazel 376
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Nasip olmak.

Olmaġ ile mūr-ı dil rīze-ḫor-ı ḫˇān-ı ġam
Oldı müyesser aña ḳurb-ı Süleymān-ı ʿışḳ

[G.406:10, G.428:9, G.641:12, G.661:6, G.674:9, G.801:1, Kt.K.3:17, Mf.573:1]

müẕāb it-:

1. **müẕāb it:**-*er*
Kaside 35
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Eritmek.

Yazmaġ içün ḥāl ile evṣāfuñı her gün felek
Nār-ı mihriyle ider māhuñ filorisin müẕāb

müẕāb ol-:

1. **müẕāb ol:**-*mış, -dur*
Gazel 52
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Erimek.

Rūyına itdüm naẓar gördüm elinde bādesin
Didüm olmışdur bu laʿl-i nāb ol āteşden müẕāb

müzd-i ḳadem ol-:

1. **müzd-i ḳadem ol-:**-*ur, -dı*
Gazel 352
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ayak, adım ücreti olmak.

Meclisde bāde gelse ayaġ ile yārdan
Olurdı aña müzd-i ḳadem naḳd-i ʿaḳl u hūş

müzd-ver it-:

1. **müzd-ver it:**-*er, -ler, -se*
Kaside 1
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Ücretli çalışmak.

Binā-yı ḳadrine bānī n'ola müzd-ver iderlerse
Virilmişdür vücūd-ı pākine resm-i cihān-bānī

müzekkir-i sūz-ı firāḳ-ı dil-ber ol-:

1. **müẕekkir-i sūz-ı firāḳ-ı dil-ber ol:**-*up*
Kaside 28
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayrılığının ateşini zikretmek.

Bu dem müẕekkir-i sūz-ı firāḳ-ı dil-ber olup
Ḥarāret ile oḳundı bu şiʿr-i tāze vü ter

müzevvir:

1. **müzevvir:**
Müfret 196
Mısra: **2**
Yalancı, dolandırıcı, arabozucu.

Ẓuhūr-ı ḫaṭṭ-ı rūyuñ ehl-i ʿışḳı dil-figār itmez
Müzevvir ḫaṭṭa beñzer kimse aña iʿtibār itmez

müzeyyen it-:

1. **müzeyyen it:**-*e*
Gazel 686
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Süslemek.

Öldürse eger Ḥāletī'yi ḫançer-i hicrān
Sūsenler ide ḫāk-i mezārını müzeyyen

müzeyyen ol-:

1. **müzeyyen ol:**-*a*
Gazel 295
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Süslenmek.

Mey-ḫāne ḳaçan kim ola ḫumlarla müzeyyen
Gūyā ki o bir kār-geh-i reng-rezāndur

[G.397:3, G.451:6]

N

nābe-dīd it-:

1. **nābe-dīd it:**-*miş*
   Gazel 700
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Kaybetmek.

Bir iki nā-dān anuñ itmiş kilidin nābe-dīd
Hergiz açılmaz gider bāb-ı kerem şimden girü

nābe-dīdār:

1. **nābe-dīdār:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **141**
   Görünmez.

Ḳalup burc-ı saʿādet nābe-dīdār
Reşād-sāz-ı ümīdüm oldı bī-kār

nābī:

1. **nābī:**
   Gazel 62
   Mısra: **9**
   17. yüzyıl divan şairi.

O şūḫ āyīnede ʿaksiyle eyler güft ü gū Nābī
Bilen söyler nikāt-ı rāz-ı ḥüsni bilmeyen söyler

nā-bīnā:

1. **nā-bīnālaruñ:**-*lar, -un*
   Gazel 387
   Mısra: **8**
   Kör.

Ṣūfiyān-ı kūr-dil gördükçe mey ṣun sāḳiyā
Ḫayrdur virmek ʿaṣā destine nā-bīnālaruñ

nā-bīna ḳop-:

1. **nā-bīna ḳop-:**-*ar*
   Gazel 236
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Kör olmak.

Öykünürse çeşmüñe ger nergis-i şehlā senüñ
Göresin ol rūz-ı ḥaşr olduḳda nā-bīna ḳopar

nā-būd:

1. **nā-būd:**
   Kıt'a 47
   Mısra: **3**
   Bulunmayan, mevcut olmayan, yok olan, yok.

Ḳahrı nā-būd çün vefā-yı zamān
Keremi ʿāmm çün cefā-yı felek

nā-būd it-:

1. **nā-būd it:**-*er, -di*
   Kaside 6
   Mısra: **62**
   Kelime Tipi: -
   Yok etmek.

Mevc-i muḥīt-i luṭfuñ eger kim irişmese
Nā-būd iderdi fülk-i vücūdum bu rūzgār

[K.33:54]

nā-būd kıl-:

1. **nā-būd ḳıl:**-*ma, -y, -a*
   Gazel 598
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Yok etmek.

Reşke şalma ʿāşıḳı lāzım mı bād-ı rüst-e-ḫīz
Ḳılmaġa nā-būd bir pervānenüñ ḫākisterin

nā-būd ol-:

1. **nā-būd ol:**-*ur*
   Gazel 133
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Kaybolmak, yok olmak.

Ruḥsār-ı āteşīn-i nigārından ayrılan
Nā-būd olur hevā-yı maḥabbetde çün şerār

[K.36:9, G.750:5, Kt.4:1]

nā-çār:

1. **nā-çār:**
   Gazel 361
   Mısra: **8**
   Çaresiz, mecburen.

Ẓulmet-ābād-ı belādur çünki zindān-ı cihān
Mihr-i enverden yaḳarlar gündüzün nā-çār şemʿ

nā-çār ol-:

1. **nā-çār ol:**-*duk, -um*
   Gazel 703
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Çaresiz kalmak, çıkar yol bulamamak.

Belā-yı ʿışḳ ile bilmişken olduġum nā-çār
Teraḥḥum itmedi baña o māh-ı çār-ebrū

[M.5:26]

nāçīz:

1. **nāçīz:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **115**
   Değersiz ve önemsiz (kimse).

Uman nāçīz elinden bezl-i maḳṣūd
Recā eyler giyehden ẓıll-i memdūd

nā-dān:

1. **nā-dān:**
   Gazel 196
   Mısra: **12**
   Cahil, akılsız.

Ḫāke yek-sān olsun ol naḫl-i kerem kim mīvesi
Degmez erbāb-ı dile dāʾim aña nā-dān çıḳar

[G.267:18, G.371:9, G.606:4, G.700:9, G.813:1, K.37:45, Trk.B.1:89]

nādīde:

1. **nādīdeye:**-*y, -e*
Gazel 185
Mısra: **5**
Eşsiz, değerli nesne.

Virür āyīne-i iḳbāli her nādīdeye āḫir
Ya anı saḳlayup meşşāṭa-i devr-i zamān n'eyler

nādim ol-:

1. **nādim ol:**-*ur, -sın*
Gazel 532
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Pişman olmak, pişmanlık duymak.

Ḫaṭṭ ṭutar bir gün cemālüñ şehri çoḳ cevr eyleme
Nādim olursın ṣaḳın devr-i zamāndur sevdügüm

nādir:

1. **nādirdür:**-*dür*
Kaside 24
Mısra: **59**
Az bulunur, az görülür, seyrek, ender.

Eyü söz dür-i girān-māye gibi nādirdür
Ḳāʾil ol sen daḫı çoḳ söyleme gel Ḥāletiyā

nādir ol-:

1. **nādir ol:**-*a, -y, -dı*
Gazel 889
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Az bulunmak, az görülmek, ender olmak.

N'olaydı dil-ber olanuñ cefāsı nādir olaydı
N'olaydı ʿāşıḳ-ı üftāde ṣabra ḳādir olaydı

nāfe:

1. **nāfenüñ:**-*n, -ün*
Gazel 201
Mısra: **8**
Misk ahusu adı verilen hayvanın göbeğinden çıkarılan güzel koku.

Bir olup bād ile uġrıladı būy-ı zülfüñ
Nāfenüñ yüzse derisini ʿaceb mi ʿaṭṭār

[G.608:8, G.676:4, K.6:48, K.6:70, K.22:13, K.25:16]

nāfe-i āhū-yı ḫoten:

1. **nāfe-i āhū-yı ḫoten:**
Gazel 618
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hoten ceylanının göbeğinin miski.

Bāddan almasa ger nefḫa-i zülfin ḫaberin
Ṭaġlara düşmez idi nāfe-i āhū-yı Ḫoten

nāfe-i ʿanber-bū:

1. **nāfe-i ʿanber-bū:**-*n, -un*
Gazel 436
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Amber kokulu misk.

Baġrı ḫūn olsa n'ola nāfe-i ʿanber-būnuñ
Oldı üftāde-i çeşmi o gözi āhūnuñ

[Mf.281:1]

nāfe-i hāl ü bih-i zenahdān:

1. **nāfe-i ḫāl ü bih-i zenaḫdān:**-*ı, -n*
Kaside 42
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Benin misk kokusu ve çene ayvası.

Dirīġ ü derd ki seng-i mezāruñ altında

nāfe-i ḫoten:

1. **nāfe-i ḫoten:**
Gazel 684
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hoten ahusunun göbek miski.

ʿAzm itmiş idi Rūm'a ṣaçuñ ārzūsına
Yollarda düşdi ḳaldı velī nāfe-i Ḫoten

nāfe-i tātār:

1. **nāfe-i tātār:**
Gazel 286
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tatar miski.

Açılsa eger bir girihi zülf-i nigāruñ
Dem-beste olurdı göricek nāfe-i Tātār

[G.877:1]

nāfe-i tātār ol-:

1. **nāfe-i tātār ol-:**-*dı*
Gazel 206
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tatar miski gibi güzel kokmak.

Çeşmi yanında ḫāl-i ʿanber-bū Oldı gūyā ki nāfe-i Tātār

nāfe-nisār:

1. **nāfe-niṣār:**
Kaside 5
Mısra: **20**
Nafe saçan.

Ṣol ġoncelerle eyledi būy-ı dimāġı pür
Ḳoynında kīse ile ṭurur nāfe-niṣār

nā-fermān:

1. **nā-fermān:**
Kaside 14
Mısra: **86**
Emirsiz.

Her zamān devr-i felek tābiʿ-i fermān-ı ʿadū
Her zamān baḫt-ı nühūset-eṣerüm nā-fermān

nāf-ı cānān:

1. **nāf-ı cānān:**-*ı*
Gazel 832
Mısra: **1**

Kelime Tipi: -
Sevgilinin göbeği.

Zenaḫdānından el çekdüm görünce nāf-ı cānānı
Meded kim çāhdan çāha düşürdüm Yūsuf-ı cānı

nāfiʿ ol-:

1. **nāfiʿ ol:**-*an*
Gazel 60
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Faydalı olma,yararlı olma.

Ey Ḥāletī hemān ʿaraḳ-ı rūy-ı yārdür
Derd-i ser-i maḥabbete nāfiʿ olan gül-āb

[G.73:14]

nā-gāh:

1. **nā-gāh:**
Gazel 191
Mısra: **6**
Ansızın, aniden.

İstemem baḳduġını kimse nihāl-i ḳadüne
Ḳorḳarın kim ide teʾs̱īr aña nā-gāh naẓar

[K.28:19]

nā-geh:

1. **nā-geh:**
Gazel 145
Mısra: **11**
Ansızın, aniden.

Nev-be-nev dāġ ur dile nā-geh ölürsem dōstum
Ḥūra bir gül iletün bāġ-ı cihāndan yād-gār

[G.156:13, G.249:5, G.539:10, G.546:6, G.599:2, K.1:15, K.33:37, M.8:163, M.8:173, Mü.4:22, Mü.5:34, Trk.B.1:56]

nā-gehān:

1. **nā-gehān:**
Gazel 96
Mısra: **1**
Ansızın, birdenbire.

Eger müjgān-ı çeşmin nā-gehān ḳaldursa ol āfet
Gören bī-hūş olur ḥaḳḳā ki çūb altundadur ṣanʿat

[G.245:1, G.309:7, G.324:14, G.634:6, G.679:2, K.14:63, K.27:43, K.36:62, K.37:46, M.2:23, Mü.3:21, Trk.B.1:33]

nā-gehānī:

1. **nā-gehānī:**
Gazel 294
Mısra: **6**
Ansızın, birdenbire.

İnmez illā ehl-i ʿışḳuñ ḫırmen-i ümmīdine
Nā-gehānī ḳopsa āteş-gāh-ı ġamdan bir şerār

[K.13:4, K.33:64, K.38:60, K.41:46, K.42:48, Trk.B.1:44]

naġme:

1. **naġmesine:**-*si, -n, -e*
Gazel 435
Mısra: **10**
Kulağa hoş gelen âhenkli ses, ezgi.

Şevḳ-i ruḫuñla bülbül olup Ḥāletī yine
Reşk itmez oldı naġmesine murġ-ı gül-şenüñ

[G.497:14, K.5:12]

2. **naġmeye:**-*y, -e*
Kaside 18
Mısra: **6**
Ezgi II İnilti.

Gül-i bāġuñ göricek ḫār ile āmīzişini
Başladı naġmeye her bülbül-i şīrīn-güftār

naġme it-:

1. **naġme it:**-*dükçe*
Müfret 30
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ahenkli bir şekilde söylemek, şarkı söylemek.

Ṭurmadan cām u ṣurāḥīye urur bezm ehli dest
Naġmesin itdükçe muṭrib geh bülend ü gāh pest

naġme-i endūh:

1. **naġme-i endūh:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 138
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gam ezgisi.

Āvāze-i maḥabbete ben virdüm iʿtibār
Benden çıḳardı naġme-i endūhını hezār

naġme-i ḥussād-ı bed-kār:

1. **naġme-i ḥussād-ı bed-kār:**
Mesnevi 9
Mısra: **92**
Kelime Tipi: -
İşi gücü kötülük olan kıskanç kişilerin ezgisi.

Olup sāz-ı ḳarārum süst evtār
Dükenmez naġme-i ḥussād-ı bed-kār

naġme-i nāy-ı fiġān:

1. **naġme-i nāy-ı fiġān:**-*um*
Gazel 525
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İnleme neyinin ezgisi.

Şefḳat eyler ḥalüme ḫalḳ-ı zemīn ü āsmān
Eyledükçe naġme-i nāy-ı fiġānum zīr ü bem

naġme-i sār:

1. **naġme-i sār:**-*ı*
Kaside 32
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevinçli ses.

Melaḫ gibi ġam u ġuṣṣa bu ʿālem kişt-zārından
Perīşān oldılar güş eyleyince naġme-i sārı

naġmeler it-:

1. **naġmeler it:**-*di*
Gazel 803
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şarkı söylemek.

Bülbül gül içün Ḥāletiyā naġmeler itdi
Ol lāle-ruḫuñ şevḳi ile söyleye sen de

naġme-sāz ol-:

1. **naġme-sāz ol:**-*sa*
Kaside 8
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Şakımak, şarkı söylemek.

Ser-i serv-i revān üzre ḳaçan kim naġme-sāz olsa
Ḳarār eyler dem-ā-dem rāstda murġ-ı çemen-pīrā

[K.26:43]

naġme-serā ol-:

1. **naġme-serā ol:**-*sa*
Kaside 34
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Şarkı söylemek.

Ḫorūs-ı ʿarş-ı berīnüñ uçardı uyḫusı
Seḥerden olsa eger murġ-ı bāmı naġme-serā

naġme-serāyān-ı hezār:

1. **naġme-serāyān-ı hezār:**
Kaside 18
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Şarkı söyleyen bülbüller.

Gül-i gül-zār defini āteş-i ḫurşīde ṭutup
Nice ḳızdurdı görün naġme-serāyān-ı hezār

naġmesin bülend ü pest ḳıl-:

1. **naġmesin bülend ü pest ḳıl-:**-*dukça*
Gazel 93
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yüksek ve alçak ezgi yapmak, yüksek ve alçak âhenkli sesler çıkarmak.

Ey ḫoş ol dem kim ola cām u ṣurāḥī sāz-gār
Naġmesin ḳılduḳça muṭrib geh bülend ü gāh pest

naġz-gūy eyle-:

1. **naġz-gūy eyle:**
Gazel 119
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güzel söyletmek.

Naġz-gūy eyle zebān-ı ḳalemüñ Ḥāletiyā
Uyup iller sözine eyleme tekṣīr-i sevād

nā-ḥaḳ yire:

1. **nā-ḥaḳ yire:**
Müfret 502
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Haksız yere.

Merḥamet ḳıl dōstum ʿuṣṣāḳ-ı miḥnet-pervere
Ḫūn-ı ḫalḳı dökme tīġ-i cevr ile nā-ḥaḳ yire

naḫcīr:

1. **naḫcīri:**-*i*
Gazel 460
Mısra: **5**
Av hayvanı.

Ṣayd-gāh-ı ʿışḳuñuñ naḫcīri ḳaṣd-ı cānına
Cünbiş-i ebrū vü müjgānuñdan eyler intiḳāl

[K.17:50, G.178:4, G.323:10, G.386:6, G.692:12]

nahcīr-i faẕl u maʿrifet:

1. **naḫcīr-i faẕl u maʿrifet:**
Gazel 132
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
İyilik ve hüner avı.

Esb-i ṭabīʿat olmasa çālāk Hāletī
Naḫcīr-i faẕl u maʿrifet olmaz gider şikār

nahcīr-i ʿışḳ:

1. **naḫcīr-i ʿışḳ:**
Gazel 375
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk avı.

Eylemez şayyād-ı dehrüñ zaḫm-ı tīrinden ḥazer
Bend-i fitrāk-i taʿalluḳdan ḳaçar naḫcīr-i ʿışḳ

nahcīr-i ṣayd-gāh-ı belā:

1. **naḫcīr-i ṣayd-gāh-ı belā:**
Gazel 583
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bela avlağının avı.

Tedbīr-i ġamzesüz de gözi dil-şikār ider
Naḫcīr-i ṣayd-gāh-ı belā istemez kemīn

nahcīr-vān:

1. **naḫcīr-vān:**
Gazel 550
Mısra: **2**
Avcı II Sevgili.

Zīr-i destārında eyler zülf-i pür-tābın nihān
Ṣayda göstermez kemendin ehl olan naḫcīr-vān

nāhīd ü māh:

1. **nāhīd ü māh:**
Gazel 705
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Zühre ve ay.

Sīnesin çāk eyleyüp cām-ı mey alsa destine
Ṣubḥa ḳarşu ṣanurum kim cemʿ olur nāhīd ü māh

nāhid-i ḫoş-nevā:

1. **nāhid-i ḫoş-nevā:**
Gazel 10
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güzel sesli Zühre.

Evtār iderdi ṣaʿṣaʿa-i mihri çengine

Olsa ḥarīf-i meclisi nāhid-i ḫoş-nevā

nāhīd-vār:

1. **nāhīd-vār:**
Gazel 704
Mısra: **9**
Zühre gibi.

Bikr-i fikrüm görmege pīş ü pesin nāhīd-vār
Ḥāletī lāyıḳ iki āyīne olsa mihr ü māh

naḫl:

1. **naḫle:**-*e*
Gazel 299
Mısra: **8**
Fidan.

Tāb-ı fırāḳ-ı yār ile pür-dāġdur tenüm
Ṣol naḫle beñzedüm ki yaḳupdur anı temūz

[G.499:3, G.530:7, K.5:10, M.7:73]

nahl-bend ol-:

1. **naḫl-bend ol:**-*sa*
Gazel 25
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Nahıl ustası olmak, nakılbend, renkli kâğıt ve mumlar ile çeşitli çiçek ve süslerden yapılmış fidan ustası olmak.

Yine bir sūr-ı belāġat eyledüñ tertīb kim
Naḫl-bend olsa aña ey Ḥāletī Ḫˇācū revā

[G.550:14]

nahl-bend-i kün-fe-yekūn:

1. **naḫl-bend-i kün-fe-yekūn:**
Gazel 577
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kün-fe-yekûn (Ol der ve olur) ustası, Kün-fe-yekûn ağacını süsleyen II İstediğini olduran Allah.

Ṭonatdı naḫl-i çemen-zārı şemʿ-i aşferden
Ne ṣanʿat itdi görüñ naḫl-bend-i kün-fe-yekūn

nahl-i āteş-nāk-i ṭūr:

1. **nahl-i āteş-nāk-i ṭūr:**
Gazel 164
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Tur dağının ateşli fidanı. (Hz. Musa'nın Tur Dağı'nda Allah ile konuşması hadisesine telmih vardır.).

Ḳaddine beñzetmek olurdı o ṭıfl-ı nev-resüñ
Olsa gün geldükçe bālā nahl-i āteş-nāk-i Ṭūr

naḫl-i ʿazā:

1. **naḫl-i ʿazā:**-*sı*
Gazel 824
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Vücut fidanı.

Vaḳf eyledi dil pīşe-i ümmīdini tā kim
Ġam mürdesininüñ andan ola naḫl-i ʿazāsı

naḫl-i bāġ-ı maʿrifet:

1. **naḫl-i bāġ-ı maʿrifet:**-*dür*
Gazel 662
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
İlim bahçesinin fidanı II Şiir.

Naḫl-i bāġ-ı maʿrifetdür şiʿrümüñ her mıṣraʿı
İtseñ ey bāġ-ı kerem anı ne var ḫāṭır-nişān

nahl-i bālā:

1. **naḫl-i bālā:**-*sı*
Gazel 825
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Uzun fidan.

Eger berg-i dıraḫt-ı Ṭūr'dan olmazsa peyvendi
Ne feyż eyler çemen-zār-ı cemālüñ naḫl-i bālāsı

2. **naḫl-i bālā:**-*sı*
Müfret 535
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Uzun fidan II Sevgilinin uzun boyu.

Hemān bir gül-bün-i güldür o şūḫuñ naḫl-i bālāsı
Yaraşmaz mı eger berg-i semenden olsa yektāsı

[Mf.537:1]

nahl-i belā:

1. **naḫl-i belā:**-*y, -uz*
Gazel 168
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bela fidanı.

Bir naḫl-i belāyuz gül-i ümmīd bitürmez
Zīrā ki bizüm menşeʾümüz ḫāk-i fenādur

nahl-i berūmend-i gül-şen-i ʿömr:

1. **naḫl-i berūmend-i gül-şen-i ʿömr:**-*üm*
Kaside 42
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Ömür bahçesinin yetişmiş fidanı II Şairin oğlu.

Ḳanı o naḫl-i berūmend-i gül-şen-i ʿömrüm
Dehānı piste idi sīb idi zenaḫdānı

nahl-i būstān-ı celāl:

1. **nahl-i būstān-ı celāl:**
Mesnevi 7
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Kahır bahçesinin fidanı.

Ḳaddidür nahl-i būstān-ı celāl
Bergi luṭf u ʿaṭā vü bārı kemāl

naḫl-i cevheri ol-:

1. **naḫl-i cevheri ol:**-*a*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Cevher fidanı olmak.

İrseydi bāġa ebr-i güher-bār-ı himmeti
Bir naḫl-i cevheri ola her şāḫ-ı erġavān

nahl-i çemen-zār:

1. **naḫl-i çemen-zār:**-*ı*
Gazel 577
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Çimenlikteki gelinler için yapılan süs ağacı.

Ṭonatdı naḫl-i çemen-zārı şemʿ-i aşferden
Ne ṣanʿat itdi görüñ naḫl-bend-i kün-fe-yekūn

naḫl-i derd:

1. **naḫl-i derd:**-*ün*
Gazel 147
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dert fidanı.

Naḫl-i derdüñ itdi bāġ-ı dilde peydā bīḫ ü bün
Ṣāḫ u berg-i düşmen-i bed-ḫᵛāha ḳılma iʿtibār

nahl-i dil-ārā:

1. **naḫl-i dil-ārā:**-*n, -un*
Gazel 404
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönülleri süsleyen fidan II Sevgili.

Naẓīr olmazdı el-ḥaḳ mīve-i vaṣlına cānānuñ
Eger kim kendüsinden ḳopsa ol naḫl-i dil-ārānuñ

[G.473:1]

nahl-i dil-ārām:

1. **naḫl-i dil-ārām:**-*um*
Müfret 325
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönlü okşayan fidan II Sevgili.

Ḥāṣıl olmazsa ḳayırmaz mīve-i kāmum benüm
Tāzedür ġāyet de ol naḫl-i dil-ārāmum benüm

naḫl-i emān:

1. **naḫl-i emān:**-*ı*
Kaside 31
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
İstek fidanı.

Āb-ı iḥsānın çemen-zār-ı ümīde ṣalmasa
Mümteniʿdür kim ola naḫl-i emānı bār-ver

nahl-i emel:

1. **naḫl-i emel:**
Gazel 486
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Arzu fidanı.

Tünd-bād-ı ṣarṣar-ı hicrān ile ey Ḥāletī
Ḫāke yek-sān oldı bāġ-ı dildeki naḫl-i emel

[G.267:17]

nahl-i enār:

1. **naḫl-i enār:**-*un*
Kaside 1
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Nar ağacı fidanı.

Eger bād-ı bahār-ı cūdı irse bāġ-ı dünyāya
Ola naḫl-i enāruñ ḥāṣılı hep laʿl-i rümmānī

nahl-i erġavān:

1. **naḫl-i erġavān:**
Gazel 662
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Erguvan çiçeği fidanı.

Olsalar rindān n'ola ḫāk üzre şimdi cürʿa-rīz
Eylemişdür anları irşād naḫl-i erġavān

[K.16:48]

nahl-i ġarā:

1. **naḫl-i ġarā:**-*sı, -n*
Gazel 597
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Parlak, gösterişli ağaç II Âşığın bedeni.

Ey şūḫ-ı cihān erre-i hicrān ile kesme
Yoluñda olan ehl-i dilüñ naḫl-i ġarāsın

2. **naḫl-i ġarā:**-*y, -ı*
Gazel 845
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gösterişli fidan.

Bir şūḫ ile düşdi ser ü kārum ki ölürsem
Bāġ-ı siteminden getürür naḫl-i ġarāyı

nahl-i ḥayāt-ı bülbül:

1. **naḫl-i ḥayāt-ı bülbül:**
Gazel 476
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bülbülün hayat fidanı.

Varaḳ-ı sebz degül erre ṭutar gül-bün-i gül
Ḳaṣd ider kim kesile naḫl-i ḥayāt-ı bülbül

nahl-i hüner:

1. **nahl-i hüner:**-*de*
Gazel 547
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Hüner fidanı.

Bir resīde mīvedür nahl-i hünerde sözlerüm
Herkes andan ḳadd-i fehmine göre almaḳda kām

nahl-i ḳadd:

1. **naḫl-i ḳadd:**-*i*
Gazel 174
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Boyun fidanı II Sevgilinin fidan boyu.

Yanına gelse serv-i ser-endāz şerm olur
Ḥaḳḳā ki naḫl-i ḳaddi ʿaceb ser-firāzdur

naḫl-i ḳadr:

1. **naḫl-i ḳadr:**-*i*
Kaside 37
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İtibar fidanı.

Naḫl-i ḳadri yirde nüzhet-baḫş-ı gül-zār-ı vücūd
Kevkeb-i baḫtı felekde şemʿ-i bezm-i aḫterān

nahl-i kerem:

1. **naḫl-i kerem:**
Gazel 196
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Cömertlik fidanı.

Ḥāke yek-sān olsun ol naḫl-i kerem kim mīvesi
Degmez erbāb-ı dile dāʾim aña nā-dān çıḳar

nahl-i murād:

1. **naḫl-i murād:**-*ı*
Tarih 3
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Murat fidanı.

Naḫl-i murādı olmadı dünyāda bār-ver
Bārī cinānda ecrini Bārī ide ḫulūd

nahl-i mūsā:

1. **naḫl-i mūsā:**-*y, -a*
Gazel 724
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Musa'nın fidanı.

Dıraḫt-ı ser-bülend-i bāġ-ı ʿışḳuñ sāḳına çıḳmaz
Zülāl-i Ḫıżr'ı virseñ niçe yıllar naḫl-i Mūsā'ya

nahl-i nāz:

1. **naḫl-i nāz:**-*un*
Gazel 673
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Naz fidanı II Sevgili.

Çü düşmez aġzuña ol naḫl-i nāzuñ mīve-i vaṣlı
Ṭoyunca bāri sīm-i ġabġabın gör ey dil-i nālān

nahl-i revān:

1. **naḫl-i revān:**
Gazel 430
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Salınan fidan II Salınarak yürüyen sevgili.

Āteşīn cāme ile çıḳsa ger ol naḫl-i revān
Şecer-i Ṭūr gibi ʿaḳlın alur her görenüñ

nahl-i saʿādet:

1. **naḫl-i saʿādet:**-*ün*
Gazel 561
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Mutluluk fidanı.

Naḫl-i saʿādetüñ kim añar mīve-terin
Ẓıllindedür nizāʿ-ı sipihr ile her zamān

nahl-i şanavber:

1. **naḫl-i şanavber:**-*le*
Gazel 666
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Çam fidanı II Uzun boy.

Ben nice naḫl-i şanavberle anı nisbet ḳılam
Bāġ-ı dehre gelmedi ḳaddüñ gibi bir dil-sitān

[G.256:6, G.787:9]

nahl-i ser-firāz:

1. **naḫl-i ser-firāz:**
Gazel 493
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Başı dik ve yükseklerde olan fidan II Sevgili.

Revnaḳ-ı bāġ-ı cemāl olmış o naḫl-i ser-firāz
Şāḫdur bāzūları barmaḳlar işlenmiş ḳalem

nahl-i tāze:

1. **naḫl-i tāze:**-*ye*
Gazel 517
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Taze fidan II Sevgili.

Verd-i ruḫsārın ıraḳdan seyr ider bir bülbülem
Ḳaşdum oldur kim o naḫl-i tāzeye bār olmayam

nahl-i ter:

1. **naḫl-i ter:**
Gazel 22
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Taze fidan II Sevgili.

Ḳudretüm ḳalmadı feryāda benüm ey naḫl-i ter
Var ise ʿışḳuñ gül-istānında murġ-ı bī-nevā

[G.321:3, G.881:3]

nahl-i ṭūbā:

1. **naḫl-i ṭūbā:**-*y, -a*
Müfret 505
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tûbâ ağacı. Cennette bulunduğuna inanılan, kökü yukarıda, dalları aşağıda büyük bir ağaç.

Baḳanlar ser-nigūn iken o raḳḳāṣ-ı dil-ārāya
Ḳad-i ʿarʿar-ḫırāmın beñzedürler naḫl-i Ṭūbā'ya

nahl-i ümmīd:

1. **naḫl-i ümmīd:**-*üm*
Gazel 848
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ümit fidanı.

Çemen-zār-ı emel faṣl-ı ḫazānın āşikār itdi
Zamāne naḫl-i ümmīdüm benüm bī-berg ü bār itdi

nā-hudā-yı dehr:

1. **nā-ḫudā-yı dehr:**
Gazel 608

Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dünyanın Tanrıtanımazı.

Nā-ḫudā-yı dehr ḳılmış keşti-i ümmīdüme
Pāy-ı mūrāndan sütūn tār-ı ʿanākibden resen

nāhun:

1. **nāḫunıyla:**-*ı, -y, -la*
Kaside 6
Mısra: **10**
Tırnak.

Eṭfāl-i ġonce kesb-i ṣu eylesün diyü
Ṭurma çözerdi tügmelerin nāḫunıyla ḫār

nāhun-ı ġam:

1. **nāḫun-ı ġam:**
Gazel 351
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gam, keder tırnağı.

Ḳanlu gelürse dīdelerümden ʿaceb mi yaş
Zīrā ki ḳıldı nāḫun-ı ġam baġrumı ḫırāş

nāḫuñ-ı hicrān:

1. **nāḫuñ-ı hicrān:**
Gazel 544
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılık tırnağı.

Dil-ḫırāş itme beni tek nāḫuñ-ı hicrān ile
Aḳça başın ḳaşımaz bu çeşm-i giryānum benüm

nāhun-zen ol-:

1. **nāḫun-zen ol-:**
Gazel 572
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Tırnak batırmak, yara açmak.

Şu deñlü sīneye nāḫun-zen ol kim
Görünsün dilde olan dāġ-ı pinhān

nāʾil ol-:

1. **nāʾil ol:**-*ur*
Gazel 695
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Erişmek, elde etmek, ulaşmak.

Her zamān pertev-i mihr-i kereme nāʾil olur
Üstümüzden dahı gitmez mi bu çetr-i gerdūn

nāʾil-i dīhīm-i iftiḫār ol-:

1. **nāʾil-i dīhīm-i iftiḫār ol-:**-*du, -m*
Gazel 292
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Övünme tacına erişmek, övünmek, iftihar etmek.

Cengüm nemed külāh üzerineydi çerḫ ile
Oldum bu demde nāʾil-i dīhīm-i iftiḫār

naʿīm ol-:

1. **naʿīm ol:**-*ur*
Mesnevi 1
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Nimet, azık olmak.

Ḳahrı ammā ider cinānı caḥīm
Zehr ü zaḳḳum olur içinde naʿīm

nāḳa-i leylā:

1. **nāḳa-i leylā:**-*y, -a*
Gazel 770
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Leyla'nın devesi.

Nāḳa-i Leylā'ya ḫār-ı deşt gelmezdi leẕīẕ
Ḥāṣıl olmasaydı āb-ı dīde-i Mecnūn ile

nāḳa-i maḥmil-i leylā:

1. **nāḳa-i maḥmil-i leylā:**-*y, -a*
Gazel 29
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Leyla'nın yük devesi.

Nāḳa-i maḥmil-i Leylā'ya olurdı hem-pā
Cām-ı ġamdan yükini ṭutmasa Ḳays-ı şeydā

[G.723:9]

nāḳa-i maḥmil-keş-i leylā:

1. **nāḳa-i maḥmil-keş-i leylā:**
Gazel 242
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Leyla'nın yük çeken devesi.

Tek ü pū eyledükçe nāḳa-i maḥmil-keş-i Leylā
Nişān-ı pāyı Mecnūn'uñ gözine māh-ı tābāndur

nā-kām:

1. **nā-kāmuñ:**-*un*
Gazel 437
Mısra: **4**
Amacına ulaşamamış; yoksun kalmış, nasipsiz II Zavallı âşık.

Seyre gel kim güzelüm beñzedi gök meydāna
Seng-i ġamla dökülen sīnesi ben nā-kāmuñ

nā-kām it-:

1. **nā-kām it:**-*di, -ler*
Gazel 288
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yoksun bırakmak, arzusuna kavuşturmamak.

Devletinde şāh-ı ʿışḳuñ intiẓām olsun diyü
Ehl-i ḥüsni kāmrān ʿuşşāḳı nā-kām itdiler

nā-kām ol-:

1. **nā-kām ol:**-*duk, -ı, -n*
Müfret 425
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Amacına ulaşamamış, mutsuz olmak.

Görmedük dünyāda ḫalḳuñ böyle nā-kām olduġın
Rūze geçdi bilmedi bir kimse bayrām olduġın

[Mf.500:2]

nakāre:

1. **naḳāredür:**-*dür*
Gazel 284
Mısra: **8**
Davul, def.

Bir başı kim iki böle şemşīr-i ʿışḳ-ı yār
Şāh-ı maḥabbet olana ḥāżır naḳāredür

nakd-i ʿakl u hūş:

1. **naḳd-i ʿaḳl u hūş:**
Gazel 352
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Akıl ve fikir sermayesi.

Meclisde bāde gelse ayaġ ile yārdan
Olurdı aña müzd-i ḳadem naḳd-i ʿaḳl u hūş

[Mf.208:2]

nakd-i ʿamel:

1. **naḳd-i ʿamel:**
Kıt'a 132
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Amel sermayesi.

Müşkil oldur şol zamān kim germ ola bāzār-ı ḥaşr
Olmaya naḳd-i ʿamel ḳalam ḳıyāmet yoḫsulı

naḳd-i belāġat ol-:

1. **naḳd-i belāġat ol:**-*dı*
Gazel 133
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Belagat sermayesi olmak.

Naḳd-i belāġat oldı ser-ā-ser ġazellerüm
ʿAdd itdi penc penc anı naḳḳād-ı rūzgār

naḳd-i cān:

1. **naḳd-i cān:**-*a*
Gazel 162
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Can sermayesi, en kıymetli şey, âşığın canı.

Şafā eyler esīr-i pister-i hicrān olan ʿāşıḳ
Eger kim naḳd-i cāna inse ol şūḫ-ı melek-manẓar

[G.61:10, G.171:9, G.205:5, G.224:7, G.271:5, G.353:11, G.437:9, G.481:7, G.560:1, G.596:5, G.665:5, G.675:1, G.720:10, G.743:2, G.764:7, G.765:7, G.786:9, G.815:5, G.868:3, Mf.200:1, Mf.495:1, Mf.514:2, Mf.541:1]

naḳd-i cān al-:

1. **naḳd-i cān al:**-*mak, -da*
Gazel 114
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Can kıymetlisini almak, öldürmek.

Naḳd-i cān almaḳda māhir bir ʿaceb ʿayyārdur
Çeşm-i dil-ber kim olupdur meclis-i şahbāda sürḫ

[G.789:3]

nakd-i cān çıkar-:

1. **naḳd-i cān çıḳar:**-*ur*
Gazel 550
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Can sermayesini çıkarmak, öldürmek.

Olmaġ içün dem-be-dem mihmān-ı ʿışḳa dil-nevāz
Lebleri yārüñ ḥarīfāne çıḳarur naḳd-i cān

nakd-i cān vir-:

1. **naḳd-i cān vir:**-*se*
Gazel 563
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Can nakdini, can parasını vermek. II Kendini feda etmek.

Bulmaz cihānda mey gibi yāḳūt-ı ḫoşʿayār
Sūdā-ger-i melāl eger virse naḳd-i cān

nakd-i cānı al-:

1. **naḳd-i cānı al:**
Gazel 419
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Can sermayesini almak II Birinin en değerli şeyi olan hayatına son vermek.

Bir kerre tek yüzüñ göreyüm ey melek-cemāl
Al naḳd-i cānumı yoluña cümle mā-melek

naḳd-i cānı çal-:

1. **naḳd-i cānı çal:**-*dı*
Gazel 760
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Can sermayesini çalmak, canını almak, öldürmek.

Naḳd-i cānı çaldı aldı ġamze-i berrān ile
Ṭutdı aġzın zaḫm-ı ḫūn-efşānumdan peykān ile

nakd-i cān-ı dil:

1. **naḳd-i cān-ı dil:**
Gazel 866
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönül sermayesi.

Vaṣluñ metāʿın aldı ise naḳd-i cān-ı dil
Ey kebg-i nāz ḥaḳ bu ki yavuz şikār idi

nakd-i cānı vir-:

1. **naḳd-i cānı vir-:**-*mez*
Gazel 514
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Can sermayesini vermek II Canını feda etmek; bir şey ya da bir kişi uğruna ölmek.

Virmez miyüm ḳapuñda senüñ naḳd-i cānı ben
Ḳānūn-ı ʿışḳdan güzelüm bī-ḫaber miyem

[G.253:5]

naḳd-i daġal:

1. **naḳd-i daġal:**
Kaside 40
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Sahte para.

Ḥāletī'yem ki olup ṣıdḳ u ṣafā ile benām
Girmedi kīse-i iḫlāṣuma hiç naḳd-i daġal

naḳd-i dil:

1. **naḳd-i dil:**-*ün*
Gazel 173
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gönül sermayesi.

Naḳd-i dilüñ gerekse ṣaḳın çeşm-i yārdan
Bir düzddür ki hep müjeler perde-dārıdur

naḳd-i dil ü cān:

1. **naḳd-i dil ü cān:**
Müfret 506
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül ve can sermayesi.

Ḥüsn-i edeb-i yār-i dil-ārā sebebiyle
Naḳd-i dil ü cān gitdi elümden edebiyle

naḳd-i düğün:

1. **naḳd-i düğün:**
Gazel 303
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevinç sermayesi.

Ol bende-i ġamuz ki çıḳarsaḳ ṣatılmaġa
Naḳd-i düğün olur bizüm evvel mezādumuz

naḳd-i eşk:

1. **naḳd-i eşk:**-*ün*
Gazel 143
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı sermayesi.

Naḳd-i eşküñ ḳızılı çıḳmasa ger Ḥāletiyā
Belki ḥaẕẕ eyler idi girye-i çeşmüñden o yār

[G.383:3, K.39:54]

naḳd-i ḫāḳānī:

1. **naḳd-i ḫāḳānī:**-*y, -em*
Gazel 759
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hâkânî'nin sermayesi.

Egerçi naḳd-i Ḫāḳānī'yem ammā kim revācum yoḳ
Bilürdi ḳıymetüm ey Ḥāletī ṣāḥib-ʿayār olsa

naḳd-i ḥasīsān:

1. **naḳd-i ḥasīsān:**
Kaside 19
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Cimrilerin sermayesi.

Gencīne-i hüner olalı bulsa dehr-i dūn
Ḫāk içre ide naḳd-i ḥasīsān gibi nihān

nakd-i ḥayāt:

1. **naḳd-i ḥayāt:**-*um*
Gazel 68
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Can sermayesi.

Ḫāric ez-defter gerekdür bu geçen evḳāt-ı ʿömr
Eylese naḳd-i ḥayātum kātib-i ḳudret ḥisāb

[G.452:3, K.19:33]

nakd-i hūş:

1. **naḳd-i hūş:**-*umuz*
Gazel 305
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Akıl sermayesi.

Bir ġam virür peyām işitseydi gūşumuz
Pīr-i muġāna nezr iderüz naḳd-i hūşumuz

naḳd-i luṭf:

1. **naḳd-i luṭf:**-*ı*
Kaside 10
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Lütuf sermayesi.

Şehā ben ḳanda ḳanda ḫˇāce-i bāzār-ı naẓm olmaḳ
Velī Sulṭān Murād'uñ naḳd-i luṭfı oldı ser-māye

nakd-i nāz:

1. **naḳd-i nāz:**-*ı, -n*
Gazel 556
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Naz sermayesi.

Naḳd-i nāzın ṣarf idüp aḳıtdı çeşmüm çeşmesin
Kendi mālıyla ʿaceb ḫayr itdi ol şūḫ-ı cihān

naḳd-i ʿömr:

1. **naḳd-i ʿömr:**-*e*
Gazel 120
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ömür sermayesi.

Gīsūların çözüp irişince bāġ-ı sīnede
Ḳonmasa naḳd-i ʿömre eger ʿāḳıbet resīd

[G.120:10, G.598:1]

nakd-i revān:

1. **naḳd-i revān:**-*umuz*
Gazel 330
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Can sermayesi, can.

Bāzār-ı ġamda ḳalmadı naḳd-i revānumuz
Şimdi fırāḳla ṣayılur üstüḫˇānumuz

[G.467:14, K.38:16]

naḳd-i ṣafā:

1. **naḳd-i ṣafā:**-*y, -a*
Kıt'a 15
Mısra: **2**

Kelime Tipi: -
Mutluluk sermayesi.

Gitdi kilīd-i genc-i saʿādet bulunmadı
Naḳd-i ṣafāya anuñ içün irmez oldı dest

naḳd-i selmān:

1. **naḳd-i selmān:**
Gazel 626
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Selmân'ın sermayesi (Şairlik yeteneği bağlamında).

Ḳızıluñ çıḳmadı hiç şimdiye dek Ḥāletiyā
N'ola naẓm içre dinürse saña naḳd-i Selmān

naḳd-i sirişk:

1. **naḳd-i sirişk:**-*ün*
Gazel 776
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı sermayesi.

Ḫāk itdi gözüm naḳd-i sirişküñ naẓaruñda
Ḥaḳḳ-ı naẓarum ḳaldı senüñ ḫāk-i derüñde

[Mf.436:1, Mf.517:1]

naḳd-i şeb-nem:

1. **naḳd-i şeb-nem:**
Gazel 558
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Çiy sermayesi.

Ḫūn-bahā-yı bülbüli āmāde ḳılmazsa eger
Naḳd-i şeb-nem güllerin ḳoynunda n'eyler her zamān

naḳd-i şevḳ:

1. **naḳd-i şevḳ:**-*üm*
Müfret 25
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Arzu, istek sermayesi.

Naḳd-i şevküm bī-nihāyet ḫāne-i cismüm ḫarāb
Oldı göñlüm şanki bir vīrāne gerd-i genc-yāb

naḳd-i vaḳt:

1. **naḳd-i vaḳt:**-*i*
Gazel 726
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Zaman sermayesi.

Naḳd-i vaḳti ḳoyalum cām-ı mey-i ḥamrāya
Ġam-ı ferdāyı bugünlük ṣalalum ferdāya

[G.735:9]

naḳd-i vefā:

1. **naḳd-i vefā:**-*dan*
Gazel 148
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sadakat sermayesi.

Ġonce-i nev-ḫīzi gül-zāruñ daḫı nev-kīsedür
ʿAdelībin eylemez naḳd-i vefādan ḥişşe-dār

naḳd-i viṣāl:

1. **naḳd-i viṣāl:**
Gazel 167
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kavuşma sermayesi, varlığı.

Ne sīm-i eşk ḳalur dil-berā ne naḳd-i viṣāl
Ne baña ne saña bāḳī ḳalur bu dünyādur

naḳd-i vuṣlat:

1. **naḳd-i vuṣlat:**
Gazel 536
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kavuşma sermayesi.

Daḫı ben naḳd-i vuṣlat görmedüm ümmīd ile gerçi
Cihānı ser-be-ser der-vāze itmiş özge ābdālam

naḳd-i vücūd:

1. **naḳd-i vücūd:**-*um, -ı*
Gazel 16
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Beden sermayesi.

Ḳıldı naḳd-i vücūdumı ifnā Beni baña ḳomaz dil-i şeydā

[G.271:1, Mf.112:1]

naḳdīne-i süḫan:

1. **naḳdīne-i süḫan:**
Gazel 292
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Söz sermayesi II Şiir sermayesi.

Ḥaḳḳā ki genc-i medḥ-i cenābında yaraşur
Naḳdīne-i süḫan ki ola kāmilü'l-ʿayār

nā-kerde kār ol-:

1. **nā-kerde kār ol-:**-*sa*
Gazel 553
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yapılmamış, denenmemiş iş olmak.

Āşnā-yı baḫr-i miḥnet olsa ger nā-kerde kār
Yanına baġlar kedū-yı bādesin pīr-i muġān

nā-kes:

1. **nā-keslere:**-*ler, -e*
Gazel 822
Mısra: **1**
Alçak, soysuz, düzenbaz.

Nüzūl-i mevkib-i vuṣlat olur nā-keslere rūzī
Bu deşt-i vaḥşet-ābāduñ yañılmaz hiç ḳılavuzı

nā-kesān-ı dehr:

1. **nā-kesān-ı dehr:**
Gazel 330
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Devrin alçakları.

Oldı süvār-ı raḫş-ı emel nā-kesān-ı dehr
Ḳaldı ġubār-ı ġamda dil-i nā-tüvānumuz

nāḳıd-ı dehr:

1. **nāḳıd-ı dehr:**-*ün*
Terkib-bend 1
Mısra: **90**
Kelime Tipi: -
Dünyanın iyisiyle kötüsünü ayıran.

Çeker nā-dānı eflāke ṣalar ehl-i dili ḫāke
Bozuldı nāḳıd-ı dehrüñ ʿamelden ḳaldı mīzānı

nāḳıd-ı devr-i zamān:

1. **nāḳıd-ı devr-i zamān:**
Kaside 36
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Devrin iyi ile kötüyü ayıranı (Nâkıd akçenin gerçeği ile sahtesini ayırmakla görevli memurdur).

Nāḳıd-ı devr-i zamān nīk ü bedi farḳ eylemez
Seng-i ġam pertāb ider ansañ mihekk-i imtiḥān

[K.41:25]

nāḳıd-ı zamān:

1. **nāḳıd-ı zamān:**
Kaside 19
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Devrin iyiyle kötüyü ayıranı.

Olup mürūr-ı dehr ile bir pīr-i nā-tüvān
Farḳ itmez oldı nīk ü bedi nāḳıd-ı zamān

nāḳıd-ı zamāne:

1. **nāḳıd-ı zamāne:**
Kaside 6
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Devrin iyiyle kötüyü ayıranı.

Ḳılsañ ʿaceb mi pūte-i ġamdan beni ḫalās
Sen nāḳıd-ı zamāne vü ben kāmilü'l-ʿayār

naḳḳād-ı çerḫ:

1. **naḳḳād-ı çerḫ:**
Gazel 158
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Felek nakkadı, iyiyi kötüden ayıran felek.

Nīk ü bed farḳ itmez oldı
Ḥāletī naḳḳād-ı çerḫ
Geldi gibi çeşmine āhum duḫānından żarar

naḳḳād-ı dehr:

1. **naḳḳād-ı dehr:**
Gazel 679
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İyiyi kötüden ayıran dünya, felek.

Almaz metāʿ-ı maʿrifeti kimse
Ḥāletī
Naḳḳād-ı dehr ḳomış anuñ ḳıymetin girān

naḳḳād-ı felek:

1. **naḳḳād-ı felek:**
Gazel 143
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Felek nakkadı, paranın iyisiyle kötüsünü ayıran felek.

Farḳ olunmaz sere vü nāsere naḳḳād-ı felek
Mihek-i tecrübesin eyledi seng-i dīvār

[G.856:12]

nakkād-ı maʿrifet:

1. **naḳḳād-ı maʿrifet:**
Gazel 292
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Hüneri ayırt eden, hünerden anlayan.

Baḳmazdı hergiz aña o naḳḳād-ı maʿrifet
Mīzān-ı ṭabʿum olmamış olsaydı rāst-kār

naḳḳād-ı rūzgār:

1. **naḳḳād-ı rūzgār:**
Gazel 133
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
İyi olanı kötüden ayıran zaman.

Naḳd-i belāġat oldı ser-ā-ser ġazellerüm
ʿAdd itdi penc penc anı naḳḳād-ı rūzgār

nakkāş:

1. **naḳḳāş:**
Gazel 493
Mısra: **2**
Yağlı boya ile duvar nakışları yapan usta, süsleme sanatkârı.

İtmeyüp şeb-dīz-i zülf-i fitne-engīzin raḳam
Esb-i cādū resm iden naḳḳāş ʿāḳildür dimem

[Mf.453:1]

2. **naḳḳāşı:**-*ı*
Gazel 168
Mısra: **2**
Süsleme ustası II Saba rüzgarı.

Gül-şende açan ġonceleri bād-ı ṣabādur
Naḳḳāşı o şehrüñ ne ʿaceb çihre-güşādur

naḳḳāş-ı çīn:

1. **naḳḳāş-ı çīn:**
Gazel 634
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çinli ressam.

Göre naḳḳāş-ı Çīn ger ol büt-i nā-mihr-bān şeklin
Olup lerzān bozardı ṣūret-i deyrüñ hemān şeklin

[K.11:28, K.33:12]

nakkāş-ı kāh-ı kün-fekān:

1. **naḳḳāş-ı kāh-ı kün-fekān:**
Kaside 39
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -

Kün-fekân köşkünün nakış ustası (Kün-fekân: Allah!'ın ol emriyle evrenin var olması).

Hem zemīn ü hem zamāna
virdi revnaḳ devleti
Böyle bir resm itmedi naḳḳāş-ı
kāh-ı kün-fekān

nakkāş-ı kudret:

1. **naḳḳāş-ı ḳudret:**
Gazel 301
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Allah.

Kūyuña İlter ġubār-ı cismümi
āḫir ṣabā
Bir gün elbette ider naḳḳāş-ı
ḳudret ḫāk-rīz

[Trk.B.1:83]

nakkāş-ı taṣvīr:

1. **naḳḳāş-ı taṣvīr:**-*e*
Gazel 769
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Resim nakkaşı.

Dil-i mecnūnumı ḳaṣd eyliyen
naḳḳāş-ı taṣvīre
Yazup zülf-i girih-gīrüñ
yanınca çekdi zencīre

naḳḳāş-ı zamān:

1. **naḳḳāş-ı zamān:**
Kaside 20
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Devrin nakış ustası.

Zemīnüñ sebzesin seyr ile
naḳḳāş-ı zamān ṣimdi
Çıḳardı yine naḳş-ı ṣafḥa-i
gerdūn-ı gerdānı

[Kt.77:4]

nakl it-:

1. **naḳl it:**-*ince*
Mesnevi 4
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Anlatmak, söylemek.

Ḥarfden ḥarfe naḳl idince
zebān
Ḳāf'dan Ḳāf'a dek olurdı
revān

nakl-i erbāb-ı heves:

1. **naḳl-i erbāb-ı heves:**
Müfret 205
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hevesli kişilerin aktarması.

Sūz-ı ehl-i ʿışḳ anlardan
degüldür mültemes
Ḳıl ḥaẕer kim bāz-gündur
naḳl-i erbāb-ı heves

nakş:

1. **naḳşumuz:**-*umuz*
Gazel 491
Mısra: **10**
Nakış, resim.

Ḳo naḳş-ı ṣūret-i Leylā vü
Ḳays'ı yazsunlar
Çıḳarmasun güzelüm
naḳşumuz bizüm ʿālem ,

[K.17:16, K.26:10, K.27:27, K.38:4, T.8:1, Mf.276:1]

nakş it-:

1. **naḳş it:**-*miş*
Kaside 38
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Nakşetmek, süsleyip bezemek.

Ne ḫoş naḳş itmiş üstād-ı ezel
Zemīn-reng eylemiş anı […..]

[G.119:7, G.483:10]

nakş-ı cefā:

1. **naḳş-ı cefā:**-*dur*
Gazel 627
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Eziyet nakışı.

Ne ʿaceb menzil olursın ki sen
ey kūy-ı nigār
Görinen naḳş-ı cefādur der-i
dīvāruñdan

[G.661:2]

nakş-ı cefā göster-:

1. **naḳş-ı cefā göster:**-*ür*
Kaside 42
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eziyet etmek.

Hemīşe naḳş-ı cefā gösterür o
mühre vü ṭās
Yanumda añma nücūm ile
çerḫ-i gerdānı

nakş-ı derūn-ı hāne:

1. **naḳş-ı derūn-ı ḫāne:**-*müz*
Gazel 312
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Evin içinin nakışı.

Cismümüz alışmadı ālāyiş-i
dünyā ile
Dūd-ı ḥasretdür bizüm naḳş-ı
derūn-ı ḫānemüz

nakş-ı dil-keş:

1. **naḳş-ı dil-keş:**
Kaside 33
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül cezbeden resim.

Ṣabā bir naḳş-ı dil-keş yazdı
kim āb-ı revān üzre
Eger seyr eylese naḳḳāş-ı Çīn
olurdı ḥayrānı

nakş-ı dīvār:

1. **naḳş-ı dīvār:**-*un*
Gazel 850
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Duvardaki resim.

Taḫt-ı ḥüsne geçdüginde ben
degül miydüm ṭuran
Pīş-gāh-ı ḫidmetüñde naḳş-ı
dīvāruñ gibi

nakş-ı emel:

1. **naḳş-ı emel:**-*den*
Gazel 311
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Arzu nakışları.

Ḥamdü li’llāh pākdür naḳş-ı emelden sīnemüz
Ṣūret-i ümmīdüñ almaz ʿaksini āyīnemüz

naḳş-ı eyvānı kıl-:

1. **naḳş-ı eyvānı ḳıl:**-*sun*
Kaside 7
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Sarayının nakışı yapmak.

Ḳażā naḳḳāşınuñ kilk-i ḳader destinde olduḳça
Dem-ā-dem ṣūret-i iḳbāl ḳılsun naḳş-ı eyvānuñ

naḳş-ı gūn-ā-gūn:

1. **naḳş-ı gūn-ā-gūn:**
Mesnevi 1
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Rengarenk nakışlar.

Ẓāhir olan bu naḳş-ı gūn-ā-gūn
Ḫāme-i ḳudretinden oldı birūn

naḳş-ı halel-pezīr eyle-:

1. **naḳş-ı ḫalel-peẕīr eyle:**-*me*
Gazel 560
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bozuk nakışla süslemek (Sevgilinin çatık kaşlarıyla yüz güzelliğine halel getirmesi anlamında).

Ṭāḳ-ı cemālüñ eyleme naḳş-ı ḫalel-peẕīr
Erbāb-ı ʿışḳa ʿarża ḳılup çīn-i ebruvān

naḳş-ı hātem-i ikbāl:

1. **naḳş-ı ḫātem-i iḳbāl:**-*i, -n, -i*
Kaside 3
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Talih yüzüğünün nakışı.

Bilseydi naḳş-ı ḫātem-i iḳbālini eger
Nerm olur idi mūm gibi reşk ile ruḫām

naḳş-ı ḥüsn:

1. **naḳş-ı ḥüsn:**-*i, -n*
Müfret 33
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin nakışı.

Naḳş-ı ḥüsnin nice vaṣf itmege imkān olsun
Ḥāletī hiç baḳılur mı o perī-sīmāya

[Mf.526:1]

naḳş-ı māsivā:

1. **naḳş-ı māsivā:**
Gazel 62
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Dünya sevgisinin resmi.

Hep gitdi levḥ-i sīnedeki naḳş-ı māsivā
Peykān-ı tīri sūz-ı dilümden olunca āb

[G.60:7]

naḳş-ı murād:

1. **naḳş-ı murād:**
Mesnevi 4
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Arzu edilen, amaçlanan şeyin nakışı II Arzu edilen, amaçlanan şeyin görüntüsü.

Şeş-der-i çerḫden görünce güşād
Ẓāhir oldı o şāha naḳş-ı murād

naḳş-ı nev-peydā ol-:

1. **naḳş-ı nev-peydā ol:**-*updur*
Kaside 8
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Yeni ortaya çıkmış nakış olmak.

Gül ile bülbülüñ berg ü nevāsı özge ʿālemdür
Olupdur her biri zīrā ki anuñ naḳş-ı nev-peydā

naḳş-ı nigār:

1. **naḳş-ı nigār:**-*ı*
Gazel 879
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin güzelliği.

Bilmem nic’olur kim göricek naḳş-ı nigārı
Bilmezlig ile ortaya atdum dil-i zārı

naḳş-ı nigīn:

1. **naḳş-ı nigīn:**-*un*
Kıt'a 84
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yüzük kaşı yazısı.

Naḳş-ı nigīnuñ özlemeseydi eger ki mūm
Kim ayrı bilürdi anı şehd-i nābdan

naḳş-ı nigīn it-:

1. **naḳş-ı nigīn it:**-*se*
Kaside 11
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yüzük yazısı yapmak.

Başḳa bir rifʿat daḫı bulurdı gerdūn itse ger
Ḫātem-i pīrūzesinde nāmını naḳş-ı nigīn

naḳş-ı ruḫ-ı yār:

1. **naḳş-ı ruḫ-ı yār:**-*i*
Kaside 32
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağının yansıması.

Gülüñ ʿaksin varup seyr eylesün āb-ı revān içre
Dil-i ʿāşıḳda görmek isteyen naḳş-ı ruḫ-ı yāri

naḳş-ı ṣafḥa-i gerdūn-ı gerdān:

1. **naḳş-ı ṣafḥa-i gerdūn-ı gerdān:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -

Dönen dünyanın yüzeyinin nakışı.

Zemīnüñ sebzesin seyr ile naḳḳāş-ı zamān şimdi
Çıḳardı yine naḳş-ı ṣafḥa-i gerdūn-ı gerdānı

naḳş-ı sitem-kār:

1. **naḳş-ı sitem-kār:**-*ı*
Kaside 32
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Eziyet nakışı.

Eger cūş itse baḥr-i himmeti bir dāne mevciyle
Felekler ṣafḥasından maḥv olur naḳş-ı sitem-kārı

naḳş-ı ṣūret-i leylā vü ḳays:

1. **naḳş-ı ṣūret-i leylā vü ḳays:**-*ı*
Gazel 491
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Leyla ve Mecnun'un yüzünün şekli.

Ḳo naḳş-ı ṣūret-i Leylā vü Ḳays'ı yazsunlar
Çıḳarmasun güzelüm naḳşumuz bizüm ʿālem

naḳş-ı şāhid-i naẓm:

1. **naḳş-ı şāhid-i naẓm:**-*um*
Gazel 837
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şiir güzelinin nakışı.

Görürse Ḥāletiyā naḳş-ı şāhid-i naẓmum
Yolunda ḳıl ḳalemin ḫāk-rūb ider Mānī

naḳş-ı vücūd:

1. **naḳş-ı vücūd:**-*um*
Mesnevi 9
Mısra: **246**
Kelime Tipi: -
Vücudun nakşı.

Olup ʿilm ü maʿārif tār u pūdum
Hünerdür ser-be-ser naḳş-ı vücūdum

naḳşın çıḳar-:

1. **naḳşın çıḳar-:**-*mak, -dan*
Gazel 96
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Resmini çizmek.

Felek ey Ḥāletī ḥaẕẕ eylemez naḳşın çıḳarmaḳdan
Anuñçün oldı yanında ḥamāḳat özge ḥaysiyyet

[G.829:3]

naḳş-pezīr ol-:

1. **naḳş-pezīr ol:**-*ur, -dı*
Kaside 17
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Süslenmek, güzelleşmek (Tasavvufta, Hakk'ın tecellilerini alabilir hale gelmek).

Eger ki senge başılsaydı mühr-i fermānı
Olurdı şemʿ-ṣıfāt seng-i saḫt naḳş-pezīr

naʿl:

1. **naʿli:**-*i*
Gazel 439
Mısra: **16**
Nal, hayvanların ayaklarına vurdukları demir.

Kāfir-i sengīn-dili görse şerār-efşān ola
Ġāziyānuñ esbinüñ her naʿli bir ejder gerek

[K.15:13, G.367:9, G.679:4, Mf.389:2]

nāl:

1. **nālem:**-*em*
Gazel 536
Mısra: **14**
Kamış kalem II Âşık.

N'ola ey Ḥāletī ol şūḫ-ı nev-ḫaṭṭ atsa yabāna
Ḳalem parmaḳları hicriyle ben gūyā ki bir nālem

naʿl kes-:

1. **naʿl kes:**-*üp*
Gazel 576
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Vücudu nal şeklinde dağlamak.

Meh-i nev ṣanma felek ʿışḳuñ ile naʿl kesüp
Olur ol ḫālet ile dāmeni ālūde-i ḫūn

[G.326:3, G.597:11, G.728:5]

nālān:

1. **nālānum:**-*um*
Gazel 505
Mısra: **1**
İnleyen.

Dem-ā-dem ney gibi bezm-i ġam-ı ʿışḳuñda nālānum
Ḫalāṣ itmez beni bend-i belādan bunca efġānum

nālān eyle-:

1. **nālān eyle:**-*y, -en*
Gazel 605
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnletmek, sızlatmak.

Ey felek sensin dem-ā-dem ḫalḳı nālān eyliyen
Bir dilim nān gösterüp biñ ṭıflı giryān eyliyen

[Mü.3:32]

nālān it-:

1. **nālān it:**-*er*
Terkib-bend 1
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ağlatmak, inletmek.

Söyündi şemʿ-i iḳbāli döküldi verd-i āmāli
Bu ġam pervāneyi nālān ider bülbülleri ebkem

[Trk.B.1:106]

nālān ol-:

1. **nālān ol:**-*up*
Gazel 364
Mısra: **2**

Kelime Tipi: -
İnlemek, sızlamak.

Nāle-i ʿuşşāḳı yār eyler didiler istimāʿ
Ney gibi nālān olup ḳıldum sürūrından simāʿ

[G.409:1, Mü.7:3, Th.1:4, Mf.279:1]

nāle:

1. **nālemle:**-*m, -le*
Gazel 55
Mısra: **4**
İnilti, inleme, feryat.

Nice devr olmasun baḫtum ki her şeb
Olur hem-sāyeler nālemle bī-tāb

[G.79:5, G.119:3, G.215:3, G.283:2, G.317:2, G.346:1, G.474:3, G.584:6, G.816:9, K.31:45, Trk.B.1:46]

nāle eyle-:

1. **nāle eyle:**-*dü, -m*
Gazel 852
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İnlemek, feryat etmek.

Vücūd iḳlīmine maʿmūre diyü geldüm ammā kim
Gözümde uçar oldı cuġd-ı şaḥrā-yı ʿadem şimdi

nāle it-:

1. **nāle it:**-*en*
Müseddes 8
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
İnlemek.

Derd-i hicrüñle bir ādem ḳanı bīmār degül
Nāle iden yalıñuz Ḥāleti-i zār degül

[G.465:8, G.840:3]

nāle ḳıl-:

1. **nāle ḳıl:**-*ur*
Gazel 238
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İnlemek, feryat etmek.

Zār olup gözlerümüñ yaşını seyl-āb itsem
Cüylar nāle ḳılur ṭaġlar efġāna gelür

[G.646:1, Mü.8:20]

nāle vü efġān:

1. **nāle vü efġān:**-*um, -ı*
Gazel 610
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Inleme ve feryat.

Ḫaṭṭ-ı nev-ḫīzüñ ġamından nāle vü efġānumı
İşidenler didiler feryād ider murġ-ı çemen

[G.309:4, G.617:3, G.761:4]

nāle vü efġān eyle-:

1. **nāle vü efġān eyle:**-*r*
Gazel 222
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ağlayıp inlemek.

Ġam-ı zülf ü ruḫuñı dil nice pinhān eyler
Gice gündüz dimeyüp nāle vü efġān eyler

[Mf.110:2]

nāle vü efġānlar eyle-:

1. **nāle vü efġānlar eyle:**-*se*
Tarih 3
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İnlemek ve feryat etmek.

Herkes ʿaceb mi nāle vü efġānlar eylese
Şimdi odur maḳāma münāsib olan sürūd

nāle vü feryād:

1. **nāle vü feryād:**
Gazel 550
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İnleme ve feryat.

Nāle vü feryād elüñde ey dil-i şūrīde-baḫt
Şevḳ-i vaṣl-ı yār ile olmazsañ āḫir kef-zenān

[Trk.B.1:124]

nāle vü feryād it-:

1. **nāle vü feryād it:**-*er, -in*
Gazel 437
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Inlemek ve feryat etmek.

Ḳalbüme degme ṣaḳın nāle vü feryād iderin
Ṭoḳununca çıḳar elbette ṣadāsı cāmuñ

nāle vü fiġān it-:

1. **nāle vü fiġān it:**-*mez*
Gazel 15
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ağlayıp inlemek.

Ġamuñla kimse mi var nāle vü fiġān itmez
Cihāna ḥüsn ile ṣalduñ ġarīb ṣıyt u ṣadā

nāle vü şīven it-:

1. **nāle vü şīven it:**-*er*
Gazel 611
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Âh edip inlemek, feryat etmek.

Ġam-ı ruḫuñla ider ṭurma nāle vü şīven
Yüz eyleyüp gül-i ṣad-bergi ʿandelīb-i çemen

nāle vü vāveylā:

1. **nāle vü vāveylā:**-*da*
Müseddes 8
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İnleme ve feryat.

Aldılar her neye kim mālik isem dünyāda
Ḳaldılar cān u göñül nāle vü vāveylāda

nāle vü zār it-:

1. **nāle vü zār it:**-*er, -se, -m*
Gazel 21
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ağlamak ve inlemek.

Ceres gibi dil ucıyla idersem nāle vü zārı
Beni irgürmesün ser-menzil-i maḳṣūduma Mevlā

[G.6:11]

nāle-i ʿāşık:

1. **nāle-i ʿāşık:**
Kaside 33
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Âşığın inlemesi.

Hemīşe ḫāk ile yek-sān iden mihr-i diraḫşānı
Dinürdi fitneyi bīdār ider ḳalmadı ʿahdinde

nāle-i bīmār:

1. **nāle-i bīmār:**-*dan*
Gazel 659
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hastanın inlemesi.

Ey ṭabīb-i cān dirīġ itme şarāb-ı laʿlüñi
Yoġsa ḫaẕẕuñ var ḳapuñda nāle-i bīmārdan

nāle-i cān-gāh:

1. **nāle-i cān-gāh:**-*umuz*
Gazel 310
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Can evinin iniltisi.

Muṭrib-i bezm-i felek cāʾizdür olmaḳ nevḥa-sāz
Gūşına bir dem irerse nāle-i cān-gāhumuz

nāle-i ḫalḳ-ı cihān:

1. **nāle-i ḫalḳ-ı cihān:**
Gazel 580
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dünya halkının iniltisi.

Ḫaşm-ı gālibdendür ekşer nāle-i ḫalḳ-ı cihān
Olur ehl-i dil velī baḫt-ı zebūnından zebūn

nāle-i şeb-gīr:

1. **nāle-i şeb-gīr:**
Gazel 438
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Geceyi saran inleyiş.

Ey dil ġam u zülf-i ruḫını ḫalḳa ṭuyurduñ
Geh nāle-i şeb-gīr ü geh āh-ı seḥer itdüñ

[G.178:8, G.820:13, Mf.494:1]

nāle-i şeb-ḫīz:

1. **nāle-i şeb-ḫīz:**-*dür*
Müfret 146
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gece uyandıran inilti, feryat.

Firḳat-i zülfüñle kārum nāle-i şeb-ḫīzdür
Ḥasret-i laʿlüñle çeşmüm sāġar-ı leb-rīzdür

nāle-i ʿuşşāk:

1. **nāle-i ʿuşşāḳ:**-*ı*
Gazel 234
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşıkların feryadı.

Kimüñ efġānıdur bilmek diler kim ḫısm ide soñra
Gören anı ṣanur kim nāle-i ʿuşşāḳı güş eyler

[G.364:1, G.372:2]

nāle-i zār:

1. **nāle-i zār:**-*um*
Müfret 316
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ağlayıp inleme.

Żaʿf ile hemān tāra dönüp cism-i nizārum
Ser-güş ile bir perdededür nāle-i zārum

nāle-i zencīr:

1. **nāle-i zencīr:**-*e*
Gazel 308
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Zincirin iniltisi, feryadı.

Virmeden ʿışḳ u cünūna şīr ü şeker rütbesin
Nāle-i zencīre aheng olmadı efġānumuz

nāleler it-:

1. **nāleler it:**-*mez, -di*
Gazel 506
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Inlemek, feryad etmek.

Hemīşe nāleler itmezdi bülbül-i cānum
Hezār-pāre degülmişse verd-i ḫandānum

[Mf.341:1]

nāleler kıl-:

1. **nāleler ḳıl:**-*dukda*
Gazel 676
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Inim inim inlemek, feryat etmek.

Dōstum ḫaṭṭuñ ġamıyla nāleler ḳılduḳda ben
İşidenler didiler feryād ider murġ-ı çemen

[G.4:3]

naʿl-i bahā:

1. **naʿl-i bahā:**-*y, -a*
Gazel 728
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güzellik nalı (Sevgiliye kavuşma uğruna âşığın göğsünde nal şeklinde yaralar açması bağlamında).

Cān naḳdini al sīnemüze naʿl keserseñ
Ey şūḫ-ı cihān ḳāʿilüz ol naʿl-i bahāya

naʿl-i bāz-gūn:

1. **naʿl-i bāz-gūn:**
Gazel 579
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ters nal (şeklinde vücut dağı).

Ḫāṭırından ḫāne-i aġyāra varmaḳ geçmese
Esb-i nāz-ı yārda n'eylerdi naʿl-i bāz-gūn

naʿli bāz-gūn it-:

1. **naʿli bāz-gūn it:**-*er*
Kaside 22
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Deyim**
Nalı ters yapmak (Eskiden savaş stratejisi olarak atın izinin kaybolması için nalların tersten çakılması kastedilmektedir).

Çerḫüñ görüp hilālini aldanmaz oldı dil
ʿAyyār naʿlini ider elbette bāz-gūn

naʿl-i bī-şümār:

1. **naʿl-i bī-şümār:**
Gazel 132
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sayısız nal II Çok fazla yara, dağ.

Çekmez hemīşe sīnemi yār esb-i nāz ile
Resm eyler anda kesmeg içün naʿl-i bī-şümār

naʿl-i esb:

1. **naʿl-i esb:**-*i, -n, -den*
Gazel 111
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
At nalı.

Naʿl-i esbinden şerer çıḳdı gelürken ḫāneme
Yanmaġa şemʿ-i ümīdüm ẓāhir oldı iḳtidāḥ

[G.555:4, G.615:1, G.624:7]

naʿl-i hilāl:

1. **naʿl-i hilāl:**
Gazel 559
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hilal şekilli nal.

Naʿl-i hilāl ü mīḫ-i nücūmı dökerdi hep
Gül-gūn yaşumla tevsen-i çerḫ olsa hem-ʿinān

naʿl-i hūn-ālūd:

1. **naʿl-i ḫūn-ālūd:**-*dan*
Müfret 375
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kana bulanmış nal.

Gördi tesḫīrinde ol māhuñ dil-i endūh-gīn
Naʿl-i ḫūn-ālūddan teʾsīr-i naʿl-i āteşīn

naʿl-i semend:

1. **naʿl-i semend:**-*i, -n, -i*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
At nalı.

Naʿl-i semendini göreli yüzi yirdedür
Evvel ʿaceb yuḳardan idi māh-ı āsmān

naʿl-i semend eyle-:

1. **naʿl-i semend eyle:**-*r*
Kaside 1
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
At nalı yapmak.

ʿAdūnuñ mehçe-i rāyātını naʿl-i semend eyler
N'ola ol şeh-süvār-ı mülk ü millet alsa meydānı

naʿl-i yek-rān:

1. **naʿl-i yek-rān:**-*un*
Kaside 23
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
At nalı.

Meh-i nev gibi ḳordı āsmān düşdükçe baş üzre
Eger kim destine girseydi anuñ naʿl-i yek-rānuñ

naʿl-i yek-rān it-:

1. **naʿl-i yek-rān it:**-*e, -bil, -se, -y, -di*
Kaside 14
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
At nalı yapmak.

Mīḫ-i zerrīnini encümden iderdi gerdūn
İdebilseydi hilāli aña naʿl-i yek-rān

naʿl-i zer ol-:

1. **naʿl-i zer ol:**-*a*
Kıt'a 97
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Altın nal olmak.

Hemvāre ki bu ḫınk-i felek eyliye cilve
Naʿl-i zer ola aña dem-ā-dem meh-i tābān

naʿl-i zerrīn-i sütūr:

1. **naʿl-i zerrīn-i sütūr:**-*ı, -n*
Kıt'a 8
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Devenin altın nalı.

Sensin ol kim naʿl-i zerrīn-i sütūrın bulsa ger
Mehçe eylerdi livā-yı ceyşine Efrāsyāb

nām:

1. **nāmdur:**-*dur*
Gazel 265
Mısra: **10**
Ad, şan, şöhret.

Behre al ey Ḫāletī dāʾim fünūn-ı ʿışḳdan
Saña da zīrā ḳalan Mecnūn gibi bir nāmdur

[G.306:10, G.445:1, G.864:7, K.11:12, K.12:29, K.28:64, K.38:59, Kt.54:3, M.1:19,

M.9:290, Mf.240:1, Mf.247:2, Mf.573:2]

nām çıḳar-:

1. **nām çıḳar-:**-*ma*
Gazel 518
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Şöhreti duyulmak.

İḫrāc ḳılma defter-i ʿuşşāḳdan bizi
Erbāb-ı ʿışḳa ẓulm ile şāhum çıḳarma nām

nām u nişān:

1. **nām u nişān:**
Gazel 656
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Eser ve iz.

Ben ḫadeng-i āh atarken āsmāna Ḥāletī
Yirde gökde yoġ idi hiç tīrden nām u nişān

nām u nişān ḳalma-:

1. **nām u nişān ḳalma:**-*dı*
Kaside 37
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Hiçbir iz kalmamak.

Āb-ı çeşm-i ehl-i dil şol deñlü rīzān oldı kim
Ḫaṭṭ-ı menşūr-ı şafādan ḳalmadı nām u nişān

nām u nişān ḳo-:

1. **nām u nişān ḳo-:**-*r*
Gazel 589
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Belirti, iz bırakmak.

Ne eyler bād-ı āhum mezraʿ-ı āmālümi ḫurrem
Ne ḫod nām u nişān ḳor ḫırmen-i ṣabr u ḳarārumdan

nām u nişān-ı verd-i ḫandān:

1. **nām u nişān-ı verd-i ḫandān:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Gülen gülün adı sanı.

Ḫadeng-i āhene bülbüllerüñ oldı hedef güller
Ḳomamışken şitā nām u nişān-ı verd-i ḫandānı

nā-maḥrem:

1. **nā-maḥrem:**
Mesnevi 4
Mısra: **116**
Mahrem olmayan, görülmesi uygun olmayan.

Varamaz aña fikret-i ādem Girmez ol ḥacle içre nā-maḥrem

nā-maḥrem-i bī-gāne:

1. **nā-maḥrem-i bī-gāne:**-*n, -ün*
Gazel 445
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Mahrem olmayan yabancı.

Zāhide gösterme ey sāḳī ṣaḳın rez duḫterin
Degmesün desti aña nā-maḥrem-i bī-gānenüñ

namāz ḳılın-:

1. **namāz ḳılın:**-*dukça*
Kıt'a 120
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Namaz eda edilmek.

Der-geh-i devlet-meʾābuñda ḳılınduḳça namāz
Herkes itdükçe s̲enā Ḥaḳḳ'uñ cenāb-ı pākine

namāzın ḳıl-:

1. **namāzın ḳıl:**-*dı*
Gazel 375
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Cenaze namazı kılmak.

Şol zamān kim ḳıldı Mecnūn'uñ namāzın rūzgār
Ṭutdı hep dünyā yüzin āvāze-i tekbīr-i ʿışḳ

nām-dār it-:

1. **nām-dār it:**-*me*
Gazel 136
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ün sahibi yapmak, şöhret etmek.

Ey mihr-i ṣubḥ-gāh-ı cemāl itme kendüñi
Çün āftāb-ı ḥaşr-ı cefā ile nām-dār

nāme:

1. **nāmesinde:**-*si, -n, -de*
Gazel 34
Mısra: **3**
Mektup, sevgiliye yazılan mektup, aşk mektubu.

Bilmem ki nāmesinde o yārüñ ne vardur
Cān riştesi görünce ṣarılmaḳ diler aña

[G.55:15, G.60:5, G.212:5, G.400:9, G.488:7, G.734:3, G.784:4, G.890:7, K.12:18, Mf.358:1]

2. **nāme:**
Mesnevi 2
Mısra: **80**
Amel defteri.

Anı ur āteşe benüm yirüme Yüzümi ḳara itme nāme gibi

3. **nāme:**
Mesnevi 1
Mısra: **20**
Mektup II Kitap, risale.

Nāmeye evvel olmasa nāmı
Āḫir ol nāme bulmaz itmāmı

[M.1:19]

nāme yaz-:

1. **nāme yaz:**-*ma, -y, -a*
Gazel 122
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mektup yazmak.

Dil-dāra nāme yazmaġa ʿuşşāḳ-ı nā-murād
Ḳılsun sevād-ı merdümek-i çeşmini midād

[G.128:1, G.150:15, G.295:11, G.358:2, G.558:3, Mf.57:1]

<u>nāme-ber:</u>

1. **nāme-ber:**
Gazel 742
Mısra: **1**
Mektup götüren.

Nāme-ber gelmez ḳalur meyl eyleyüp cānānuma
Ḳaṣd ider gönderdügüm ḳāṣid dem-ā-dem cānuma

<u>nāme-i aḥvāl:</u>

1. **nāme-i aḥvāl:**-*üm, -ün*
Kaside 39
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Halin, durumun mektubu.

Nāme-i aḥvālümüñ mażmūnı bir dinmez ḫaber
Ḳıṣṣa-i derd-i derūnum bir oḳunmaz dāstān

<u>nāme-i aʿmāl:</u>

1. **nāme-i aʿmāl:**-*üm, -i*
Gazel 785
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Amel defteri.

Nāme-i aʿmālümi anlar siyāh eyler benüm
Rūz u şeb itsem ʿaceb mi ben melek-rūlardan āh

<u>nāme-i derd:</u>

1. **nāme-i derd:**-*üm*
Müfret 366
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dert mektubu.

İder āteş yirin elbette şūḫ-ı nāz-perdüm
Yazılmazsa eger ḫūn-ı dil ile nāme-i derdüm

<u>name-i dil-dār:</u>

1. **name-i dil-dār:**-*ı*
Gazel 491
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül alan sevgilinin mektubu.

Hemīşe name-i dil-dārı zaḫm-ı hicrāna
Gehī fitīl iderin Ḥāletī gehī merhem

<u>nāme-i düşmen:</u>

1. **nāme-i düşmen:**
Müfret 5
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Rakibin mektubu.

Murġ ile varur diyü nāme-i düşmen saña
Dūd-ı siyāhum olur ebr-i kebūter-rübā

<u>nāme-i eşvāḳ:</u>

1. **nāme-i eşvāḳ:**
Gazel 377
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Arzular mektubu.

Egerçi Ḥāletiyā urdı āteşe dil-ber
Yanup yaḳıldı murād üzre nāme-i eşvāḳ

<u>nāme-i mażmūn-ı iḳbāl:</u>

1. **nāme-i mażmūn-ı iḳbāl:**
Kıt'a 21
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Talihin nükteli mektubu.

Sensin ol kim nāme-i mażmūn-ı iḳbāl üstine
Yazdılar ʿunvān-ı nāmuñ āṣaf-ı Cem-iḳtidār

<u>nāme-i ʿuşşāḳ-ı ġam-ḫᵛār:</u>

1. **nāme-i ʿuşşāḳ-ı ġam-ḫᵛār:**
Mesnevi 9
Mısra: **150**
Kelime Tipi: -
Gamlı âşıkların mektubu.

Yirüm nār-ı ġam itdi dehr-i bed-kār
Çü ḥasret nāme-i ʿuşşāḳ-ı ġam-ḫᵛār

<u>nāme-i vücūd-ı cihān:</u>

1. **nāme-i vücūd-ı cihān:**
Kaside 42
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dünyanın varlık defteri.

Bolay ki ṭayy oluna nāme-i vücūd-ı cihān
Gerekmez ol ki fenādur hemīşe ʿunvānı

<u>nāme-i yār:</u>

1. **nāme-i yār:**-*i*
Gazel 521
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin mektubu.

Nāme-i yāri oḳur bir maḥrem-i rāz olsa āh
Ḫaṭṭını maḥv itmeden bu çeşm-i giryānum benüm

[G.522:9]

<u>nā-merd:</u>

1. **nā-merde:**-*e*
Kaside 35
Mısra: **20**
Mert olmayan, korkak, alçak, güvenilmez.

Bulmadı bir saña beñzer merd-i kāmil gerçi kim
Niçe nā-merde açar dūşīze-i devlet niḳāb

<u>nām-ı bebr-āvāze:</u>

1. **nām-ı bebr-āvāze:**
Kaside 32
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Kaplan seslinin şöhreti II Gazanfer Ağa'nın şöhreti.

Ġażanfer nām-ı bebr-āvāze kim ser-pençe-i ḳahrın
ʿArūs-ı devlete bir şāne ḳılmış Ḫażret-i Bārī

<u>nām-ı belā-yı maḥabbet:</u>

1. **nām-ı belā-yı maḥabbet:**-*i*
Gazel 811
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk belasının şöhreti.

Ferhād gibi ʿāşıḳ olan kendin öldürür
İtmez keşīde nām-ı belā-yı maḥabbeti

nām-ı ḫāce-i sulṭān-ı kāmrān:

1. **nām-ı ḫāce-i sulṭān-ı kāmrān:**
Kaside 19
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Bahtiyar padişahın hocasının adı II Hoca Sâdeddin.

Ammā ḳalur mı ṣabr u ḳarārı dil ehlinüñ
Añılsa nām-ı ḫāce-i sulṭān-ı kāmrān

nāmı ol-:

1. **nāmı ol:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Kaside 23
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir insanın adının çok geniş kitlelerce duyulması, şöhretli olması.

Bugün deyr-i cihānda bütleri ṣınmazdı aʿdānuñ
Eger kim olmasaydı nāmı İbrāhīm Pāşā'nuñ

[K.11:41, Mf.500:1]

nām-ı pāk:

1. **nām-ı pāk:**-*ün*
Kıt'a 99
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yüce, temiz isim.

Luṭf u ḳahruñ virdi ḥaḳḳā bezm ü rezmüñ ḥükmini
Nām-ı pāküñ yiridür hem Yūsuf olsa hem Sinān

nām-ı şerīf:

1. **nām-ı şerīf:**-*üm*
Mesnevi 8
Mısra: **142**
Kelime Tipi: -
Şerefli isim, mübarek ad.

İdüp geh şiʿr ü geh inşāda güftār
Ḳılup nām-ı şerīfüm ḥırz-ı āsār

nāmı üsküdār'a geçme-:

1. **nāmı üsküdār'a geçme:**-*z*
Mesnevi 9
Mısra: **250**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şöhreti Üsküdar'a bile ulaşmamak.

Gider kālā-yı ṭabʿum her diyāra
ʿAdūnuñ nāmı geçmez Üsküdār'a

nām-ı ẓahīr:

1. **nām-ı ẓahīr:**-*i*
Kaside 6
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Zahir'in adı (12. yüzyılda yaşamış İran'da ünlü bir kaside şairi olan Zahîr-i Fâryâbî).

Faż̇l u hünerde nām-ı Ẓahīr'i unutduram
Luṭfuñ ẓahīr olursa eyā şāh-ı kām-gār

nāmına:

1. **nāmına:**
Kaside 1
Mısra: **6**
Adına.

ʿArūs-ı dehre gūyā zer ṭabaḳlarla nişān geldi
Çekildi nāmına alṭun ile ṭuġrā-yı Ḥāḳānī

[K.37:44]

nāmiye-i baht:

1. **nāmiye-i baḫt:**-*ı*
Gazel 292
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Talihin gelişmesi, bahtın iyiye gitmesi.

Ḳuvvetde ola nāmiye-i baḫtı dāʾimā
Ḥaḳ bāġ-ı devletini ide her zamān bahār

nā-murād:

1. **nā-murāduñ:**-*un*
Gazel 253
Mısra: **9**
Muradına ermemiş, isteğine ulaşamamış II Âşık.

Bir nā-murāduñ irse eli genc-i vuṣlata
Ey Ḥāletī ölünceye dek kāmrān olur

nāmus u ʿār:

1. **nāmus u ʿār:**-*um*
Gazel 884
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İffet ve namus.

Baş açıḳ yalın ayaḳ gezsem beni ʿayb eylemeñ
Mest ü hem dīvāneyem nāmus u ʿārum ḳalmadı

nā-müsāʿid:

1. **nā-müsāʿid:**
Kaside 38
Mısra: **67**
Müsait olmayan, elverişsiz.

Felek nā-müsāʿid metāʿumsa ḳāṣid
Nihāyetde āmāl aña ʿömrse fānī

nā-müstaḥikk:

1. **nā-müstaḥiḳḳdan:**-*dan*
Mesnevi 8
Mısra: **196**
Hak etmeyenler.

Şu menzil kim ola vaḳf-ı ahālī
Gerek nā-müstaḥiḳḳdan ola ḫālī

nā-mütenāhī:

1. **nā-mütenāhī:**
Kaside 34
Mısra: **2**
Sonsuz, sınırsız.

Zihī revāḳ-ı muʿallā vü ṭāḳ-ı bī-hemtā

Ṣafāsı nā-mütenāhī çü cennetü'l-meʾvā

nān:

1. **nān:**
Gazel 196
Mısra: **8**
Ekmek.

Nev-be-nev dāġ-ı melāmetlerle çāki sīnemüñ
Döndi ol tennūra kim dāʾim öñüne nān çıḳar

[G.268:4, G.605:2, K.37:40, K.39:10]

2. **nān:**
Mesnevi 9
Mısra: **189**
Ekmek II Pay.

Daḫı ḫˇān-ı emelden almadan nān
Beni ḳaldurdı ḫˇān-sālār-ı devrān

[Kt.98:4]

nān it-:

1. **nān it-:**-*di*
Kaside 21
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Ekmek yapmak.

Meh ile mihr degül çerḫe iki nān itdi
Şu dem ki çekdi cihān bezmine simāṭ-ı nevāl

nān u nemek:

1. **nān u nemek:**
Gazel 390
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ekmek ve tuz II Vefâ (Âşığın vefası).

İşüñ o lebler içün dāġ-ı derd yaḳmaḳdur
Netīce mi virür ey Ḥāletī bu nān u nemek

nān u penīr ol-:

1. **nān u penīr ol:**-*a*
Kaside 17
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok revaçta olmak, çok beğenilmek.

Maʿāş-ı şāʿir olur ḳıllet üzre elbette
Meger ki ḳāfiye-i şiʿri ola nān u penīr

nānuñı destüñden al-:

1. **nānuñı destüñden al:**-*mak, -dur*
Gazel 895
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ekmeğini elinden almak: Bir kimsenin geçimine, rızkına engel olmak.

Sen ṭaleb-kār-ı idām-ı cism-perversin velī
Nānuñı destüñden almaḳdur sipihrüñ niyeti

nā-pāy-dār ol-:

1. **nā-pāy-dār ol:**-*ma, -sa*
Gazel 815
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gelip geçici olmak.

Yazarlardı benüm mecmūʿa-i eflāke eşʿārum
Eger kim olmasa nā-pāy-dār evrāḳ-ı zengārī

nā-peydā it-:

1. **nā-peydā it:**-*er, -di*
Gazel 15
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yok etmek, ortadan kaldırmak; görünmez hâle getirmek.

Viṣālüñ itmese bār-ı ġamı biraz pertāb
İderdi fülk-i dili baḥr-i ʿışḳ nā-peydā

[G.311:3, G.373:6]

nā-peydā ol:

1. **nā-peydā ol:**-*ur, -sa*
Gazel 7
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yok olmak, ortadan kaybolmak.

Sipihr-i tīz-ger bāzīçesinden hiç baʿīd olmaz
Olursa mühre-i dil ḥoḳḳa-i laʿlüñde nā-peydā

[G.19:1, G.742:9, G.862:9, K.12:23, K.34:32, K.36:14, Trk.B.1:60]

nār:

1. **nār:**
Gazel 142
Mısra: **4**
Ateş.

Reşk ile ʿāşıḳı ey şemʿ helāk eylersin
Meclise nūr virürsin dil-i pervāneye nār

[K.5:36, K.7:18, K.41:20, M.1:60]

2. **nārın:**-*ı, -n*
Gazel 814
Mısra: **7**
Ateş, aşk ateşi.

Gülün aġyāra nārın ʿāşıḳ-ı zāra naṣīb itmiş
Ruḫ-ı dil-dārı ol kim rūz-ı ḳısmet ḳıldı gül-nārī

nār yaḳ-:

1. **nār yaḳ:**-*dı*
Gazel 110
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ateş yakmak.

Secde itdürmeg içün mest-i ser-endāzlara
Yaḳdı āteş-kede-i bezme ʿaceb nār ḳadeḥ

[Mf.8:2, Mf.45:2]

naʿra:

1. **naʿrasın:**-*sı, -n*
Gazel 301
Mısra: **3**
Yüksek sesle bağırma.

Naʿrasın efġāna tebdīl eylemiş ser-mest idüm

Dest-i ḫurşīd olmadan cām-ı hilāle bāde-rīz

naʿra ile:

1. **naʿra ile:**
Gazel 305
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Haykırarak, bağırarak.

Erbāb-ı şevḳe naʿra ile itdürür mezād
Laʿl-i müẕābını çıḳarup mey-fürūşumuz

naʿra-i mest ü nevā-yı murġ u gül-bānk-i cünūn:

1. **naʿra-i mest ü nevā-yı murġ u gül-bānk-i cünūn:**
Gazel 578
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sarhoşluk narası ve kuş sesi ile cinnet gürültüsü.

Nev-bahār oldı yine virdi ġınā-yı erġanūn
Naʿra-i mest ü nevā-yı murġ u gül-bānk-i cünūn

naʿra-i mestān:

1. **naʿra-i mestān:**
Gazel 268
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sarhoşların haykırması. II Âşıkların haykırması.

Her ḳaçan kim bezmi teşrīf itmeye ol māh-rū
Günbed-i çerḫ-i berīne naʿra-i mestān çıḳar

[G.617:7, Mü.8:10]

naʿra-i mestāne:

1. **naʿra-i mestāne:**-*si, -n*
Gazel 609
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Sarhoş narası.

Öyle bir mey-ḫāne özler göñlümüz kim Ḥāletī
Mest ola gūş eyliyenler naʿra-i mestānesin

[Mf.496:2]

nā-resīde:

1. **nā-resīde:**
Gazel 628
Mısra: **2**
Yeniyetme.

Olupdur saña dünyā ʿāşıḳ-ı rüsvāyı bilmezsin
Daḫı sen nā-resīde ṭıflsın dünyāyı bilmezsin

nā-revā it-:

1. **nā-revā it:**-*se, -y, -di*
Gazel 13
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Uygun bulmamak.

N'eylerdi Ḥāletī eger ol şāh-ı nev-ẕuhūr
Sīm-i sirişk-i ʿāşıḳı itseydi nā-revā

narh-ı gevher ḳo-:

1. **narḫ-ı gevher ḳo:**-*mış, -dı*
Mesnevi 8
Mısra: **192**
Kelime Tipi: -
Cevher pahası biçmek.

Daḫı Sulṭān Murād-ı ehl-perver
Görüp naẕmum ḳomışdı narḫ-ı gevher

narh-ı girān:

1. **narḫ-ı girān:**
Gazel 892
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Pahalı, kıymetli, değerli.

Ser-gūş-ı ʿadūya olma māʾil
Bil narḫ-ı girān laʿl-i nābı

narh-ı rūzī:

1. **narḫ-ı rūzī:**
Gazel 598
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir mal için devletçe belirlenen fiyat, eder, kıymet.

Naḳd-i ʿömri ʿarż idüp öpdüm leb-i cān-perverin
Narḫ-ı rūzī üstine aldum o şūḫuñ sükkerin

nār-ı āh:

1. **nār-ı āh:**-*un*
Gazel 192
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Âh ateşi.

Nār-ı āhuñ ḫānmān-ı çerḫe şal şimden girü
Bunca yıllar eyledüñ ey Ḥāletī ḥürmet yeter

[G.730:9, M.9:99]

nār-ı āh-ı şuʿle-dār:

1. **nār-ı āh-ı şuʿle-dār:**-*um, -dan*
Gazel 158
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Âşığın alevli âhının ateşi.

Ḳıl ḥazer seyl-i sirişkümden ki dilsüz yāġīdür
Nār-ı āh-ı şuʿle-dārumdan ṣaḳınmazsañ eger

nār-ı belā-yı hicr:

1. **nār-ı belā-yı hicr:**
Gazel 44
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ayrılık derdinin ateşi.

ʿAceb mi gözlerümden ḳanlu ḳanlu yaşlar gelse
Ciger nār-ı belā-yı hicr ile yandı kebāb-āsā

nār-ı derūn:

1. **nār-ı derūn:**-*a*
Gazel 550
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İç yangını II Gönül ateşi.

Eylemezler ḫūblar nār-ı derūna iʿtimād
Çaḳ ʿalevler olmayınca sīne-i çākinden ʿıyān

nār-ı dūzah:

1. **nār-ı dūzaḫ:**
Kıt'a 6

Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Cehennem ateşi.

Var ise cennetde ger Rıḍvān'a ʿarż-ı iḥtiyāc
Nār-ı dūzaḫ yeg gelür Firdevs-i aʿlādan baña

nār-ı fikr-i viṣāl:

1. **nār-ı fikr-i viṣāl:**
Mesnevi 2
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Kavuşma hayalinin ateşi.

Rişte-i cānı nār-ı fikr-i viṣāl
Yaḳdı başdan ayaġa şemʿ-miṣāl

nār-ı firāḳ:

1. **nār-ı firāḳ:**-*a*
Gazel 678
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılık ateşi.

Nār-ı firāḳa ḳo dil-i ṣad-pāreyi hemān
Ḥaẕẕ itse çeşm-i mesti ḳaçan kim kebābdan

[G.884:3]

nār-ı fitne:

1. **nār-ı fitne:**
Kaside 41
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Fitne ateşi.

Hemīşe āb-ı şemşīrüñle nār-ı fitne maḥv olsun
Dem-ā-dem ḫāke yek-sān eyle ḫasm-ı bād-peymāyı

nār-ı ġam:

1. **nār-ı ġam:**
Gazel 510
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gam ateşi.

Dūd-ı dil ile nār-ı ġam olmasa rūz u şeb
Bulmazdı kimse külbe-i aḥzānumuz bizüm

[M.9:149]

nār-ı ġayret:

1. **nār-ı ġayret:**
Kaside 1
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Kıskançlık ateşi.

Yeter yaḳdı derūnı nār-ı ġayret ẓulmet-i ġamda
Yeter aḳdı sirişki nitekim şemʿ-i şeb-istānı

[Trk.B.1:93]

nār-ı ġuṣṣa:

1. **nār-ı ġuṣṣa:**-*dan*
Müfret 444
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Keder ateşi.

Derūnuñ oldı ise nār-ı ġuṣṣadan memlū
Ne ġam ki sāġar-ı mey ḳor ġamuñ ocaġına ṣu

nār-ı ḥaclet:

1. **nār-ı ḥaclet:**-*le*
Gazel 757
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Utanma ateşi.

Cehennem āteşin ḳılma benümçün yoḳ yire żāyiʿ
İlāhī ben yanup ḫākister oldum nār-ı ḥacletle

nār-ı ḥased:

1. **nār-ı ḥased:**
Gazel 14
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kıskançlık ateşi.

Dütün itmekdesin illerde velī nār-ı ḥased
Yüregüm yaḳdı benüm oldı duḫānlar peydā

[K.35:58, K.35:72]

nār-ı ḥırmān:

1. **nār-ı ḥırmān:**
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Mahrumiyet ateşi.

Ne günāh itdügümi bilmedügümdür müşkil
Nār-ı ḥırmān ile ben yanduġuma incinmem

nār-ı hicr:

1. **nār-ı hicr:**-*ün, -de*
Gazel 477
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ayrılık ateşi.

Ḳala cānında yine sūz-ı maḥabbet bāḳī
Nār-ı hicrüñde kül olunca eger yana gönül

[G.485:6]

nār-ı hicrān:

1. **nār-ı hicrān:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Ayrılık ateşi.

ʿAceb mi ʿālem-i fānī görünse ẓulmānī
Ḫuṭūṭ-ı levḥ-i mezarı revādur o ṭıfluñ

nār-ı ʿışḳ:

1. **nār-ı ʿışḳ:**-*un*
Gazel 276
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk ateşi.

Sīneñde nār-ı ʿışḳuñ mı var yoḫsa Ḥāletī
Naẓmuñ neden ki çaḳ bu ḳadar sūz-nāk olur

[G.279:1, G.297:7, G.620:10, Mf.13:1, Mf.162:1]

nār-ı ʿışḳ-ı dil-ber:

1. **nār-ı ʿışḳ-ı dil-ber:**-*e*
Gazel 267
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşk ateşi.

ʿAḳl ile peygār iden dīvāneler şemşīr-veş
Nār-ı ʿışḳ-ı dil-bere ʿuryān girer ʿuryān çıḳar

nār-ı küfr:

1. **nār-ı küfr:**
Mesnevi 5
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Dinsizlik ateşi.

Anı yanına aldı ol server
Nār-ı küfr olsa ṭañ mıdur bī-fer

nār-ı maḥabbet:

1. **nār-ı maḥabbet:**
Gazel 233
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk ateşi.

Ḳanġı āhen-dile kim nār-ı maḥabbet ṭoḳuna
Eridüp āb gibi ʿāşıḳ-ı dīdār eyler

nār-ı mihr:

1. **nār-ı mihr:**-*i, -y, -le*
Kaside 35
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Güneşin ateşi.

Yazmaġ içün ḥāl ile evṣāfuñı her gün felek
Nār-ı mihriyle ider māhuñ filorisin müẕāb

nār-ı sakar:

1. **nār-ı saḳar:**
Mesnevi 3
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Cehennem ateşi.

Bir eli gölgesin vireydi eger
Kimseyi yaḳmayaydı nār-ı saḳar

nār-ı sīne-i ġam-ḫᵛār:

1. **nār-ı sīne-i ġam-ḫᵛār:**-*un, -ı*
Müfret 564
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kederli gönlün ateşi.

Dōstum az görme nār-ı sīne-i ġam-ḫᵛāruñı
Ol degül mi böyle rengīn eyliyen ruḫsāruñı

nār-ı sitem:

1. **nār-ı sitem:**
Gazel 51
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eziyet ateşi.

Mūya dönmiş cismüme nār-ı sitem lāyıḳ degül
Āteş-i ruḫsārdan olsa olursa pīç ü tāb

nār-ı sūzān:

1. **nār-ı sūzān:**-*a*
Gazel 715
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yakıcı ateş.

ʿAdūyı hem-dem itme ey felek ol māh-ı tābāna
Ṣaḳın āh-ı dilümden şīşe döymez nār-ı sūzāna

[K.39:19, M.1:74, M.3:18]

nārven:

1. **nārven:**
Gazel 663
Mısra: **6**
Gülnar ağacı, karaağaç II Sevgilinin boyu.

Ḳāmetüñ yād eyleyüp ṭoḳunmasa bād-ı ṣabā
İncinüp aña başın ṣalmazdı her dem nārven

nā-sāzlıġ:

1. **nā-sāzlıġ:**-*ı*
Gazel 574
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Uyumsuzluk.

Gördi āheng ṭutar çoḳ bulunur Ḥāletiyā
İtdi nā-sāzlıġı muṭrib-i devrān ḳānūn

nāṣıb-ı rāyet-i ʿadālet:

1. **nāṣıb-ı rāyet-i ʿadālet:**-*dür*
Mesnevi 7
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Adalet sancağından nasiplenmiş, adaletli kimse.

Nāṣıb-ı rāyet-i ʿadāletdür
Kāsir-i kürsi-i ḍalāletdür

naṣīb:

1. **naṣībi:**-*i*
Gazel 407
Mısra: **2**
Nasip, kısmet. pay.

Gāhī öper dehānını bir māh-ı ṭalʿatuñ
Yoḳdan gelür naṣībi hep ehl-i maḥabbetüñ

[G.674:8, G.734:5]

naṣīb eyle-:

1. **naṣīb eyle:**-*di*
Gazel 508
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Nasip etmek, kısmet etmek.

Bir ġamzesi bed-meste naṣīb eyledi āḫir
Sāḳī-i felek ṣaḳlayaraḳ bāde-i ḫūnum

naṣīb it-:

1. **naṣīb it:**-*miş*
Gazel 814
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Nasip etmek, kısmet etmek.

Gülün aġyāra nārın ʿāşıḳ-ı zāra naṣīb itmiş
Ruḫ-ı dil-dārı ol kim rūz-ı ḳısmet ḳıldı gül-nārī

naṣīb ol-:

1. **naṣīb ol:**-*sa*
Gazel 513

Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kısmet olmak.

Ḫ̆ān-ı ġamdan ne naṣīb olsa yisün lezzet ile
Virüp esrār-ı ḳażā-yı dili ḫayrān idelüm

[G.170:7, G.417:7, G.516:3, G.548:2, G.769:9, Kt.23:3, Mf.317:2]

naṣīb-i farḳ-ı bed-kār it-:

1. **naṣīb-i farḳ-ı bed-kār it:**
Mesnevi 8
Mısra: **212**
Kelime Tipi: -
Kötü kimselerin başının nasibi yapmak.

Ṭılısm-ı genc-i dīn it tīġ-i tīzin
Naṣīb-i farḳ-ı bed-kār it sitīzin

nāṣih:

1. **nāṣiḥ:**
Müfret 554
Mısra: **1**
Nasihat eden, öğüt veren kişi.

Nāṣiḥ sözünüñ olmayalum zār u zebūnı
Cevher-şiken-i ʿaḳl idelüm seng-i cünūnı

nāṣih sözi:

1. **nāṣiḥ sözi:**-*n, -den*
Gazel 112
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Öğüt veren kişinin lafı.

Tesbīḥ dānesine dönüp ḳaṭre-i ṣabūḥ
Nāṣiḥ sözünden eyliyelüm tevbe-i naṣūḥ

naṣīḥat it-:

1. **naṣīḥat it:**-*üp*
Müfret 568
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Birine yapması ve yapmaması gereken şeyleri söylemek, öğüt vermek.

Pīr-i ḫıred naṣīḥat idüp gönlüme didi
Fāş itme rāz-ı ʿışḳı severseñ Muḥammed'i

naṣūḥ pāṣā:

1. **naṣūḥ pāṣā:**
Kaside 40
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Osmanlı sadrazamı Nasuh Paşa.

Ser-i ḫayl-i vüzerā yaʿni Naṣūḥ Pāṣā kim
Olamaz raḫş-ı felek mevkib-i ḳadrinde kütel

nā-süfte:

1. **nā-süfte:**
Gazel 717
Mısra: **5**
Delinmemiş.

N'ola nā-süfte ḳalsa laʿl-i nābı nāzdan her dem
Nigīn-i ḫātem-i ḥüsn itmek ister anı cānāna

nā-şād:

1. **nā-şādumuz:**-*umuz*
Gazel 335
Mısra: **4**
Hüzünlü, gamlı, kederli.

Ḫān-ḳāh-ı dehr içinde bir bölük ḫayrānlaruz
Ḫande eyler devlet-i Ḍaḥḥāk'e en nā-şādumuz

nā-şād it-:

1. **nā-şād it:**-*me, -de, -dür*
Müseddes 7
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Mutsuz etmek.

Yıl geçer eylemez ol ṣūḫ-ı cihān yād beni
Ṭurmadan itmededür cevr ile nā-şād beni

nā-şād-ı ʿışḳ:

1. **nā-şād-ı ʿışḳ:**-*am*
Gazel 176
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk mutsuzu, mutsuz âşık.

Ben ol nā-şād-ı ʿışḳam Ḫāletī kim āb-ı eşkümden
Dem-ā-dem ṣaḥn-ı ṣaḥrā-yı maḥabbet sebz ü ḫurremdür

naṭʿ:

1. **naṭʿdur:**-*dur*
Gazel 102
Mısra: **1**
Satranç tahtası.

Bir naṭʿdur ki ʿarṣa-i dünyā-yı bī-s̲ebāt
Her kūṣesinde vardur anuñ iḥtimāl-i māt

nā-tamām ḳal-:

1. **nā-tamām ḳal:**-*ma, -y, -a*
Gazel 114
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Eksik kalmak, tamamlanamamak.

Ḳalmaya tā kim kitāb-ı ʿışḳ-ı dil-ber nā-tamām
Eşk-i ḫūn-bārından itdi Ḫāletī āmāde sürḫ

naʿṭ-ı cihān:

1. **naʿṭ-ı cihān:**-*da*
Gazel 191
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Satranç tahtasına benzeyen dünya.

Eylerin her ṭarafa şām u seḥergāh naẓar
Görmedüm naʿṭ-ı cihānda daḫı bir şāh-naẓar

[G.697:12]

naṭʿ-ı fenā:

1. **naṭʿ-ı fenā:**-*n, -un*
Gazel 821
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yokluk satrancı II Dünya, yeryüzü.

Dil-i dānā olup naṭʿ-ı fenānuñ vāḳıf-ı rāzı

Ṭoḳuz ḳatdan görür bāzīçe-i çerḫ-i daġal-bāzı

[Mf.584:1]

naṭʿ-ı gerdūn:

1. **naṭʿ-ı gerdūn:**-*ı*
Kaside 31
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Feleğin satranç tahtası.

Naṭʿ-ı gerdūnı pür itdi rīze-i yāḳūt-ı mihr
Çerḫe çoḳ ṭutmış anı ḥakkāk-i çerḫ-i bed-güher

naṭʿ-ı pelengīne:

1. **naṭʿ-ı pelengīne:**-*si, -n*
Müfret 374
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Panter örtüsü (Gölge ve ışığın bir arada olması panterin alacalı rengine benzetiliyor).

Ẓıll-i dıraḫt u pertev-i ḫurşīd olup ʿıyān
Ṣaldı zemīne naṭʿ-ı pelengīnesin cihān

naʿt-ı resūl ü ḥamd-i ḫudā:

1. **naʿt-ı resūl ü ḥamd-i ḫudā:**
Mesnevi 7
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Allah'a hamd ve Peygamber'e övgü.

Baʿde naʿt-ı Resūl ü ḥamd-i Ḫudā
Lāzım oldı şeh-i cihāna ṣenā

nāṭıḳ-ı lisānü'l-ġayb ol-:

1. **nāṭıḳ-ı lisānü'l-ġayb ol:**-*up*
Kıt'a 78
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gayb âlemini anlatan olmak.

Her ḳabūl ü redd ki nāṭıḳ-ı lisānü'l-ġayb olup
Vire dīvānuñ senüñ dīvān-ı Ḥāfıẓ'dan nişān

nā-tüvān:

1. **nā-tüvāndur:**-*dur*
Gazel 220
Mısra: **10**
Kuvvetsiz, güçsüz, zayıf.

Bir ḫāne kim ʿimāretine olmaya mecāl
Var ise ḳalb-i Ḥāletī nā-tüvāndur

[G.390:1, G.559:6, G.658:1, G.743:1, G.766:7, K.8:69, K.30:28, K.38:64]

nā-tüvān eyle-:

1. **nā-tüvān eyle:**-*r*
Gazel 184
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güçsüzleştirmek, zayıflatmak.

Fiġānından elem çekse eger bir ḫaste-i ʿışḳuñ
Çaḳ āvāzı işidilmez olunca nā-tüvān eyler

nā-tüvān ol-:

1. **nā-tüvān ol:**-*dı*
Gazel 383
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zayıf ve güçsüz olmak.

Dükendi naḳd-i eşküm nā-tüvān oldı tenüm cānā
Varurdum Kaʿbe-i kūyuña ammā bende ḳudret yoḳ

[G.617:6]

nā-tüvān-ı ʿışḳ:

1. **nā-tüvān-ı ʿışḳ:**-*dan*
Gazel 178
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk güçsüzü, âşık.

Yāri āgāh itmege ben nā-tüvān-ı ʿışḳdan
Gitdi āh-ı ṣubḥ-demler nāle-i şeb-gīrler

nā-ümīd ol-:

1. **nā-ümīd ol:**-*sa, -m*
Gazel 823
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ümitsiz olmak.

N'ola ey Ḥāletī vaṣlından anuñ nā-ümīd olsam
Perī-ṭalʿatlaruñ düşvār olur ġāyet de peydāsı

[Kt.41:1]

nā-üstüvār ol-:

1. **nā-üstüvār ol:**-*ma, -sa*
Gazel 210
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dayanaksız, temelsiz olmak.

Vuṣlatın ol ġonce-i ḫandānuñ eylerdük ümīd
ʿAhdi ʿahd-i gül gibi ger olmasa nā-üstüvār

nāv-dān:

1. **nāv-dānıdur:**-*ı, -dur*
Gazel 467
Mısra: **4**
Oluk.

Şol zamānda kim ḫadengin çekdi ol şūḫ-ı cihān
Bām-ı ʿışḳuñ ḳan aḳar bir nāv-dānıdur göñül

[G.478:6, G.771:10, K.39:48]

nāv-dān it-:

1. **nāv-dān it:**-*di*
Kaside 36
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Oluk haline getirmek.

Oldı maʿnā fi'l-meṣel ser-çeşme-i āb-ı ḥayāt
İtdi feyyāż-ı ezel ḫāmem aña bir nāv-dān

nāv-dān ol-:

1. **nāv-dān ol:**-*dı*
Gazel 478

Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Oluk olmak.

Ḳalem ki bāġ-ı belāġatda nāv-dān oldı
Aḳar ṣudur ki gelüpdür o nāv-dāna ġazel

[K.27:34]

nāv-dān-ı cān:

1. **nāv-dān-ı cān:**-*um, -a*
Gazel 742
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Can oluğu.

Bām-ı ʿışḳ üzre düşen her ḳaṭre-i ebr-i belā
Gelmeyince olmaz āḫir nāv-dān-ı cānuma

nāv-dān-ı ḫāme:

1. **nāv-dān-ı ḫāme:**
Kaside 21
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Kalem oluğu.

Hüner degül mi bu kim nāv-dān-ı ḫāme ile
Getürdüm ol der-i devlet-meʾāba āb-ı zülāl

[K.37:54]

nāvek:

1. **nāveki:**-*i*
Kaside 16
Mısra: **21**
Ok.

Gūyā ki oldı nāveki bir murġ-ı nāme-ber
Aʿdāsına peyam-ı ecel gönderür kemān

2. **nāvek:**
Gazel 5
Mısra: **10**
Ok II Sevgilinin kirpiği veya gamzesi.

Urdığı ya murġ-ı dildür ya nişān-ı sīnedür
Ḳanġı nāvek kim olur eflāk şaştından cüdā

[G.26.5, G.228:3, G.247:5, G.266:3, G.356:5, G.390:2, G.446:1, G.838:4, K.14:17]

nāvek at-:

1. **nāvek at:**-*duk, -ı*
Kaside 17
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Ok atmak.

Ne ḫāk-i ḫuşke nüzūl itse atduġı nāvek
O ḫāk ʿanber olur ṣavrulan ġubārı ʿabīr

nāvek ur-:

1. **nāvek ur:**-*sa, -lar*
Gazel 8
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ok vurmak, ok saplanmak. (Sevgilinin bakışları bağlamında).

Ne siḥr eyler ʿaceb ol ġamzeler kim ursalar nāvek
Geçer cāna velī olmaz bedende hiç eser peydā

[G.35:3, G.153.11]

nāvek-endāz:

1. **nāvek-endāz:**
Gazel 630
Mısra: **5**
Ok atan, okçu.

Nāvek-endāz imiş ol ġamze dil-i ʿuşşāḳa
Añlamışduḳ biz anuñ n'idügini ḳaṣdından

nāvek-endāz ol-:

1. **nāvek-endāz ol:**-*up*
Gazel 177
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ok atan, okçu olmak.

Olup ṣaḥrā-yı ʿışḳuñ bir ḳadīmī nāvek-endāzı
Benüm ḳavs-i ḳuzaḥ zīh geçmeden ḳalmış kemānumdur

nāvek-i āh:

1. **nāvek-i āh:**-*un, -la*
Gazel 55
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Âh oku.

Kim iltür Ḥāletī nāmeñ o ṣāha
Hemān it nāvek-i āhuñla pertāb

[K.14:18, Mf.545:1]

nāvek-i āh-ı derūn:

1. **nāvek-i āh-ı derūn:**-*ı*
Gazel 844
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gönül âhının oku.

Geçerdi nāvek-i āh-ı derūnı seng-i ḫārādan
Çekeydi Kūh-ken ey Ḥāletī ben çekdügüm yayı

nāvek-i āh-ı dil-i ʿāşıḳ:

1. **nāvek-i āh-ı dil-i ʿāşıḳ:**-*ı*
Gazel 639
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âşığın gönül âhının oku.

Nāvek-i āh-ı dil-i ʿāşıḳı defʿ eyliyemez
Birbiri üzre felek geyse ṭoḳuz ḳat cevşen

nāvek-i āh-ı seḥer:

1. **nāvek-i āh-ı seḥer:**
Gazel 362
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Seher ahının oku.

Beni ey Ḥāletī çoḳdan gelürdi öldürürdi ġam
Eger kim olmasaydı nāvek-i āh-ı seḥer mānīʿ

nāvek-i āh-ı seḥer-gāh:

1. **nāvek-i āh-ı seḥer-gāh:**-*um, -dan*
Gazel 621
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Seher vakti âhının oku.

Aña teʾs̱īr iderdi nāvek-i āh-ı seḥer-gāhumdan
Dil-i dil-ber eger ey Ḥāletī olmasa āhenden

nāvek-i belā:

1. **nāvek-i belā:**
Gazel 13
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bela oku.

Çün tīr-i ġamze terkeş-i cevrüñdedür müdām
Sehm-i sitem ḫādeng-i elem nāvek-i belā

nāvek-i cevr:

1. **nāvek-i cevr:**-*ün*
Gazel 168
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Eziyet oku II Sevgiliden gelen eziyetler.

Cān u dil-i ʿuşşāḳa gelen nāvek-i cevrüñ
Her birisi bir gül-bün-i gül-zār-ı vefādur

[G.224:2, G.346:9, G.458:3, G.586:13, G.719:5, G.721:3]

nāvek-i cevr ur-:

1. **nāvek-i cevr ur:**-*ma, -dan*
Müfret 105
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Eziyet oku atmak, eziyet etmek.

Belā-yı hicr ile cān ḫod çıḳup ḳalmışdı ten bī-fer
Ne çıḳsun şimdi baña nāvek-i cevr urmadan dil-ber

nāvek-i cevr-i nigār:

1. **nāvek-i cevr-i nigār:**-*um, -dan*
Gazel 267
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eziyet okları, kirpikleri.

Ḫāk olup cismüm geçerse ser-be-ser ġırbālden
Nāvek-i cevr-i nigārumdan ḳalan peykān çıḳar

nāvek-i dil-ber:

1. **nāvek-i dil-ber:**
Gazel 657
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin okları II Sevgilinin süzgün yan bakışı veya kirpikleri.

Bu cān-ı bī-ḳarāruñdur günāh ey nāvek-i dil-ber
Bilür ehl-i maḥabbet anı kim gelmez ḫaṭā senden

[G.390:7]

nāvek-i dil-dūz:

1. **nāvek-i dil-dūz:**-*dan*
Gazel 378
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönül delen ok.

Bir iki nāvek-i dil-dūzdan iḥsān eyleyüp cāna
Dimiş kim şimdi artıḳ saña lāyıḳ bergüzārum yoḳ

nāvek-i dil-dūz-ı dil-ber:

1. **nāvek-i dil-dūz-ı dil-ber:**
Gazel 434
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin gönül delen oku II Sevgilinin gamzesi veya kirpiği.

Nāvek-i dil-dūz-ı dil-ber itmesün dirseñ ḫaṭā
Künc-i ġamda ber-ḳarār ol bekle ey ʿāşıḳ yirüñ

nāvek-i dil-dūz-ı teġāfül:

1. **nāvek-i dil-dūz-ı teġāfül:**
Gazel 169
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İlgisizliğin gönül delen oku.

Her bir müje ḫod ʿāşıḳa bir tīr-i cefādur
Ya nāvek-i dil-dūz-ı teġāfül ne belādur

nāvek-i fikr:

1. **nāvek-i fikr:**-*üm, -i*
Kaside 18
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Düşünce oku.

Nāvek-i fikrümi pertāb iderin yabāna
Felegüñ cevşenine tū yine itmezse güẕār

nāvek-i ġam:

1. **nāvek-i ġam:**
Gazel 414
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gam oku.

Tā ḳulaġına varınca ḳaşı yāyın çekmese
Nāvek-i ġam cāna teʾs̱īr eylemezdi böyle pek

[G.438:2]

nāvek-i ġamze:

1. **nāvek-i ġamze:**-*ler, -i*
Gazel 225
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin etkili, yan bakış okları.

Çekemez bār-ı ġamuñ zār u zebūn oldı diyü
Nāvek-i ġamzeleri ʿāşıḳı ṭurmaz geçer

[G.617:5, Mf.553:2]

nāvek-i ḫār:

1. **nāvek-i ḫār:**-*ı*
Gazel 558
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Diken oku.

Nāvek-i ḫārı görünce bülbül itmezdi fiġān
Olmasaydı sāl-i evvelden eger ḫāṭır-remān

nāvek-i hicrān:

1. **nāvek-i hicrān:**
Gazel 197

Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ayrılık oku.

Sîne bir āmāc-gāh-ı derd ü miḥnetdür aña
Şest-i gerdūndan dem-ā-dem nāvek-i hicrān gelür

[G.649:4]

nāvek-i hūn-pāş:

1. **nāvek-i ḫūn-pāş:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 630
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kan döken ok II
Sevgilinin kan dökücü kirpikleri veya gamzesi.

Cān virürsem o şehüñ nāvek-i ḫūn-pāşından
Dikesüz aña nişān maḳberümüñ ṭaşından

nāvek-i ḳahr:

1. **nāvek-i ḳahr:**-*un*
Kaside 36
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Kahır, öfke oku.

Kim şikest eylerdi ʿālemde kedū-yı bādeyi
Ḳılmasa anı dem-ā-dem nāvek-i ḳahruñ nişān

nāvek-i kīş-i maḥabbet:

1. **nāvek-i kīş-i maḥabbet:**-*den*
Gazel 5
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aşk kılıcının oku.

İḥtirāz itmek gerekdür āh-ı dilden dōstum
Görmedük hiç nāvek-i kīş-i maḥabbetden ḫaṭā

nāvek-i miḥnet:

1. **nāvek-i miḥnet:**
Gazel 802
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Eziyet oku.

Çaḳ cānuma uġraduġına nāvek-i miḥnet
Her dāġ-ı belā sînede yetmez mi nişāne

nāvek-i müjgān:

1. **nāvek-i müjgān:**-*ı, -n, -a*
Gazel 178
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kirpik okları.

Eylesün ʿazm-i şikār ol şāh-ı ḥüsn eglenmesün
Muntaẓırdur nāvek-i müjgānına naḫcīrler

[G.100:10]

nāvek-i müjgān-ı dil-berān:

1. **nāvek-i müjgān-ı dil-berān:**
Müfret 410
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellerin kirpik oku.

Ebrūların ḳazıtsa ger ol Ḫaydarī civān
N'eyler kemānı nāvek-i müjgān-ı dil-berān

nāvek-i nāz:

1. **nāvek-i nāz:**-*ı*
Gazel 821
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Naz oku.

Dil-i bī-ṣabr-ı ʿuşşāḳın nişāne almaḳ isterse
İder peyveste peykān-ı cefāya nāvek-i nāzı

nāvek-i nigār:

1. **nāvek-i nigār:**
Gazel 155
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin oku II
Sevgilinin yan bakış veya kirpik oku.

Teʾsīr ider bu gördügümüz nāvek-i nigār
Āhen daḫı olursa dilüñ Ḫāletī eger

[G.188:9, G.208:10, G.481:8]

nāvek-i nīm-keş-i şaşt-ı cefā-yı cānān:

1. **nāvek-i nīm-keş-i şaşt-ı cefā-yı cānān:**
Gazel 571
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eziyet yüzüğünün yarım çekilen oku (ok yüzüğü bağlamında).

Düşürür murġ-ı dili evc-i hevādan dāma
Nāvek-i nīm-keş-i şaşt-ı cefā-yı cānān

nāvek-i perrān-ı āh:

1. **nāvek-i perrān-ı āh:**-*umuz*
Gazel 806
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Âhın uçan oku, âşığın âhı.

Varmaz nişāna nāvek-i perrān-ı āhumuz
Hiç görmedük müsāʿade biz rūzgārda

nāvek-i sitem:

1. **nāvek-i sitem:**
Gazel 484
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sitem oku.

Ey geldügince zaḫm-ı elem nāvek-i sitem
Çāk eyleyüp libāsını ʿuryān olan göñül

nāvek-i ṭabʿ:

1. **nāvek-i ṭabʿ:**-*um*
Gazel 60
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Karakter, mizaç oku.

İtse nüfūẕ nāvek-i ṭabʿum müşāhide
Tīr-i felek geçerdi yire eyleyüp ḥicāb

nāvek-i taḳdīr:

1. **nāvek-i taḳdīr:**
Kaside 17
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Kaderin oku.

Cihānda tā ki kemān-ı ḳażā keşīde olup
İrişe menzil-i maḳṣūda nāvek-i taḳdīr

nāvek-i yār:

1. **nāvek-i yār:**
Gazel 661
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin oku II Sevgilinin kirpikleri veya süzgün yan bakışı.

Zaḫmum aġzında ṭutar mıydı anı Ḥāletiyā
Nāvek-i yār nişān virmese ney-şekkerden

[G.409:6]

nāvek-i yārüñ dehānı:

1. **nāvek-i yārüñ dehānı:**
Gazel 23
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin okunun ucu II Sevgilinin kirpiklerinin veya yan bakış okunun ucu.

Olsa ʿaceb mi nāvek-i yārüñ dehānı sürḫ
Bir murġdur ki ḫūn-ı cigerüdür aña ġıdā

nāvek-zen-i ṣayd-ı maʿānī:

1. **nāvek-zen-i ṣayd-ı maʿānī:**
Mesnevi 9
Mısra: **241**
Kelime Tipi: -
Mana avına ok atan II Şairin eli.

Elüm nāvek-zen-i ṣayd-ı maʿānī
Dilüm saḳḳā-yı āb-ı zindegānī

nāy:

1. **nāyuñda:**-*un, -da*
Gazel 11
Mısra: **1**
İçi yanık kamış, ney.

Nāyuñda muṭribā ne ḳomış bilmezsin Ḥudā
Āteş çıḳar içinden anuñ her giren hevā

[G.412:1, G.671:10, G.712:13]

nā-yāb ol-:

1. **nā-yāb ol:**-*ma, -sa*
Gazel 84
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Benzersiz, bulunmaz olmak.

Yārüñ dehenin Ḥāletiyā biz de görürdük
Kām-ı dil-i ʿāşıḳ gibi ger olmasa nā-yāb

nāy-ı bezm-i iʿtibār:

1. **nāy-ı bezm-i iʿtibār:**
Mesnevi 8
Mısra: **144**
Kelime Tipi: -
İtibar meclisinin neyi.

Dögülsün kūs-ı rezm-i iştihārı
Çalınsun nāy-ı bezm-i iʿtibārı

nāy-ı nāle:

1. **nāy-ı nāle:**-*m,-ün*
Gazel 641
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ney gibi inilti.

Gūşına nāy-ı nālemüñ āvāzı irmese
Olmazdı baḥr cūşa gelüp böyle kef-zenān

nāz:

1. **nāz:**
Gazel 61
Mısra: **11**
İşve, cilve.

Çün serv dōst nāz ile gülşende ṣalına
Ey bāġ-bān çınāruñ elin al yabana at

[G.225:4, G.590:1, G.717:5, Mf.387:2]

nāz eyle-:

1. **nāz eyle:**-*dükçe*
Kaside 38
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Nazlanmak, cilve yapmak.

Niyāz eyle yār nāz eyledükçe
Çeke lebleri şevḳine dōst-kānı

nāz göster-:

1. **nāz göster:**-*me, -n*
Gazel 158
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Nazlanmak, cilveli tavırlar sergilemek.

Ḫançer ü şemşīr ʿarż itmeñ ne lāzım her zamān
ʿĀşıḳ öldürmekde ḫod bir nāz göstermeñ yeter

nāz ile:

1. **nāz ile:**
Gazel 147
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Nazlana nazlana II Cilve göstererek, işvelenerek.

Ḫayl-i ʿuşşāḳı görüp reftār idersin nāz ile
Kimdür ol kim itmeye yoluñda cān naḳdin niṯār

[G.179:5, G.189:5, G.360:6, G.521:10, G.650:9, G.772:2, G.798:4]

nāz u istiġnā:

1. **nāz u istiġnā:**-*y, -ı*
Müfret 490
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Naz ve işve.

Dil-i erbāb-ı ʿışḳa nāz u istiġnāyı arturma
Gidüp illerle seyre ʿāşıḳ-ı şeydāyı arturma

nāz u ʿişve:

1. **nāz u ʿişve:**
Gazel 554
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Naz ve cilve.

Nāz u ʿişve baña gelmişdür didi meclisde yār
Var ise gönderdi ḫūbāna büt-i Çīn armaġan

[G.625:7]

nāz u niyāz:

1. **nāz u niyāz:**
Gazel 772
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Nazlanma ve niyazda bulunma.

İlāhī yār ile hep kārumuz nāz u niyāz olsun
Beni ḫāk ile yek-sān it anı ʿālī-cenāb eyle

nāz u şīven:

1. **nāz u şīven:**-*ün*
Gazel 435
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Naz ve cilve.

Ṭutdı cihānı ʿışḳuñ ile zār u şīvenüm
Yoḳ mı nihāyeti güzelüm nāz u şīvenüñ

nāz ü şīven it-:

1. **nāz ü şīven it:**-*me*
Gazel 461
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Naz ve cilve yapmak.

Ehl-i ʿışḳa raḥm idüp ey şāh-ı iḳlīm-i cemāl
İtme nāz ü şīveñi ḥüsnüñ gibi bī-iʿtidāl

naz uyḫusına var-:

1. **naz uyḫusına var:**-*dı*
Gazel 238
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Naz uykusuna yatmak, nazlanmak.

Vardı naz uyḫusına ḥālümi ʿarż eyler iken
Derdüm ol şūḫ-ı cefā-pīşeye efsāne gelür

[G.84:3]

nazar:

1. **naẓar:**
Gazel 191
Mısra: **6**
Belli kimselerde bulunduğuna inanılan, kıskançlık veya hayranlıkla bakıldığında insanlara, eve, mala mülke hatta cansız nesnelere kötülük verdiğine inanılan uğursuzluk, göz değmesi.

İstemem baḳduġını kimse nihāl-i ḳadüne
Ḳorḳarın kim ide teʾsīr aña nā-gāh naẓar

2. **naẓar:**
Gazel 156
Mısra: **14**
Bakış, bakma II İlgi gösterme.

Āb-ı çeşmüñ yolları nā-geh bozulsa Ḥāletī
Besdür aña şehr-yārümden benüm bir dem naẓar

[G.285:2, G.314:7, G.399:1, G.507:5, G.627:6, G.809:9, G.877:11, G.877:7, K.2:55, Kt.46:2]

3. **naẓaruñda:**-*un, -da*
Müfret 517
Mısra: **1**
Göz önü, huzur.

Ḫāk itdi gözüm naḳd-i sirişkin naẓaruñda
Ḥaḳḳ-ı naẓarum ḳaldı senüñ ḫāk-i derüñde

[G.776:1]

naẓar eyle-:

1. **naẓar eyle:**-*r, -in*
Gazel 191
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bakmak, bakışı bir şey üzerine çevirmek.

Eylerin her ṭarafa şām u seḥer-gāh naẓar
Görmedüm naʿṭ-ı cihānda daḫı bir şāh-naẓar

[G.481:10, G.499:13, Kt.83:4]

2. **naẓar eyle:**-*r*
Gazel 738
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bakmak, ilgilenmek.

Herkese eyler naẓar dārü'ş-şifā-yı ʿışḳda
Ol ṭabīb-i cān u dil baḳmaz bu ben bīmārına

[G.740:5, K.31:42, K.35:33]

3. **naẓar eyle:**
Gazel 595
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bakmak, dikkat etmek.

Bilmek isterseñ eger maʿden-i sīmüñ nic'olur
Cismine eyle naẓar çāk-i girībānından

[Kt.26:2]

nazar it-:

1. **naẓar it:**-*dü, -m*
Gazel 52
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bakmak, bakışı bir şey üzerine çevirmek.

Rūyına itdüm naẓar gördüm elinde bādesin
Didüm olmışdur bu laʿl-i nāb ol āteşden müẕāb

[G.153:6, G.191:4, G.246:8, G.277:7, G.583:9, G.745:3, G.800:3, K.3:17, K.6:35, K.8:59, K.29:23]

2. **naẕar it:**-*se*
Gazel 191
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Bakmak, dikkat etmek, ibret almak.

Jeng-i ġaflet eşeri ḳalmasa hiç Ḥāletiyā
İtse mirʾāt-ı dile bir dil-i āgāh naẕar

[G.315:7, G.714:6]

3. **naẕar it:**
Gazel 860
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bakmak, dikkate almak, ilgilenmek.

Ey pīr-i mey-kede naẕar it şol gedāya kim
Bir cāma ṣatdı niçe Cemʿüñ bār-gāhını

[K.12:53, K.28:35, Mf.185:1, G.690:9, Mü.4:31]

naẕar kıl-:

1. **naẕar ḳıl-:**-*maz*
Gazel 145
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bakmak, bakışlarını çevirmek II Dikkat etmek, ilgilenmek, önem vermek, itibar etmek.

ʿĀşıḳa ḳılmaz naẕar itdükçe yanından güẕār
Kimseye baḳmaz alur cān naḳdini elbette yār

[G.146:1]

2. **naẕar ḳıl:**-*dukça*
Gazel 39
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bakmak, seyretmek.

Ṭūṭī-i diller olur dem-beste ḳılduḳça naẕar
Bir ʿaceb ʿāyīnedür ḥaḳḳā cemāl-i dil-rübā

[G.2:3, G.191:8, G.627:9, G.634:3, K.8:57, Mf.354:1, Mü.2:5, Mü.2:11, Mü.2:17, Mü.2:23, Mü.2:29, Mü.2:35, Mü.6:22, Trk.B.1:66]

3. **naẕar ḳıl:**-*ma*
Müseddes 1
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Bakmak, muamele etmek.

Ḥaḳāretle naẕar ḳılma dil-i dervīş-i nā-şāda
Egerçi ṣūretā dervīşem ammā rūy-ı maʿnāda

[Kt.95:1]

4. **naẕar ḳıl:**
Kaside 21
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
İhsanda bulunmak, himaye etmek.

Benüm kelāmuma ḳıl ehl-i naẓm içinde naẕar
Revā budur ola muḫtār rāciḥ-i aḳvāl

[G.292:15, K.32:75, K.38:35]

naẕar ol-:

1. **naẕar ol:**-*maz*
Gazel 146
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bakılmak.

Ġāfil olma bād-ı āhumdan naẕar olmaz aña
Pīr-i ʿışḳam görmişümdür dōstum çoḳ rūzgār

2. **naẕar ol:**-*sa, -y, -dı*
Kaside 16
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Bakılmak, iltifat görmek, himaye edilmek.

Olsaydı ben yetīme naẕar şehr-yārdan
Çoḳ nesne ẓāhir eyler idi kilk-i dürr-feşān

nazar-bāz:

1. **naẕar-bāz:**
Gazel 333
Mısra: **4**
Şuhlukla, neşe ile bakan.

Murġ-ı dil-i aġyārı şikār itmese ġamzeñ
Dünyāda bulunmaz dir idi öyle naẕar-bāz

naẕar-ı ʿāṭıfet:

1. **naẕar-ı ʿāṭıfet:**-*ün*
Kıt'a 111
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şefkatli bakış.

Eyleseñ ʿāleme elṭāfuñı taḳsīm düşer
Naẕar-ı ʿāṭıfetüñ Ḥāleti-i maḥzūna

naẕar-ı dil-ber:

1. **naẕar-ı dil-ber:**-*ün*
Mesnevi 2
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin bakışı.

Naẕar-ı dil-berüñ görümlüsiyem
Tīr-i müjgān-ı yār ölümlüsiyem

naẕar-ı iʿtibār ile:

1. **naẕar-ı iʿtibār ile:**
Müfret 521
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dikkatle, dikkatli bir şekilde.

Ol kim beni melāmet ider ʿışḳ-ı yār ile
Baḳsun cemāline naẕar-ı iʿtibār ile

naẕar-ı iʿtibārdan düş-:

1. **naẕar-ı iʿtibārdan düş:**-*mek, -de, -dür*
Gazel 587
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Itibarını kaybetmek.

Kuḥl-ı ġubār-ı rāhını gözden siler diyü
Düşmekdedür yaşum naẕar-ı iʿtibārdan

naẕar-ı şāh:

1. **naẕar-ı şāh:**
Gazel 30
Mısra: **11**

Kelime Tipi: -
Padişahın bakışı, ilgisi.

Olsaydı ṭabīʿat naẓar-ı şāh ile manẓūr
Reşk itmeyüm āyīne-i İskender'e cānā

nāzenīn:

1. **nāzenīn:**
Kaside 11
Mısra: **62**
Narin, ince yapılı güzel II Şairin hayalleri.

Çoḳ zamāndur kim derūn-ı ḥacle-gāh-ı feyżden
Çıḳmadı ebkār-ı efkārum gibi bir nāzenīn

nāzı geç-:

1. **nāzı geç:**-*se*
Gazel 343
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dilediğini kabul ettirecek kadar hatırı sayılmak.

Hem-sifāl olsaḳ seg-i kūyuñla sulṭānum dirüz
Geçse ol şāha zamān ile eger kim nāzumuz

nāz-ı girān-rikāb ol-:

1. **nāz-ı girān-rikāb ol:**-*a*
Gazel 86
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ağır vakarlı ve nazlı olmak.

Mümkin midür ki rāh-ı maḥabbetde yār ola
Ṣabr-ı sebük-ʿinān ile nāz-ı girān-rikāb

nāzım-ı maʿīşet-i gül:

1. **nāẓım-ı maʿīşet-i gül:**
Kaside 25
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Gülün yaşamasını sağlayan.

Semiyy-i faḫr-i Resūl nāẓım-ı maʿīşet-i gül
Vezīr-i ḫūb-siyer Āṣaf-ı Süleymān-fer

nāzır:

1. **nāẓırdur:**
Gazel 275
Mısra: **1**
Bakan, nazar eden.

Ḫıżr-ı ḫaṭṭı ise yaşda ḳurıda ḥāżırdur
Ġamze-i yār dil ü dīdemüze nāẓırdur

[G.850:3]

nāzır ol-:

1. **nāẓır ol:**-*an*
Kaside 26
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Bakmak.

Cennetde şāḫ-ı Sidre vü Ṭūbā ḳavuşduġın
Bildi o cüfte nāẓır olan ehl-i iʿtibār

[Kt.103:5, Mf.159:1]

2. **nāẓır ol:**-*ma, -y, -um*
Müseddes 1
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Bakmak, ilgilenmek.

Bu deñlü şāhlardan ḳalmadı çünkim eser ẓāhir
Bunu fikr eyledüm kim taḫt u tāca olmayum nāẓır

nāzil eyle-:

1. **nāzil eyle:**-*y, -üp*
Mesnevi 1
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Yeryüzüne indirmek.

Nuṭfe-i ebri eyleyüp nāzil
Ḳılar eşcārı mīveden ḥāmil

nāzil ol-:

1. **nāzil ol:**-*dı*
Gazel 28
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İnmek.

Olur lebüñe şehd-i muṣaffā disek revā
Şānında nāzil oldı anuñ āyet-i şifā

[G.187:14]

nazīr:

1. **naẓīrin:**-*i, -n*
Gazel 7
Mısra: **9**
Eş, benzer.

O serv-i gül-iʿẕāruñ bir naẓīrin görmedi hergiz
Ṭolaşdı şaḥn-ı bāġ-ı dehri dil āb-ı revān-āsā

[G.256:9, K.3:51, Kt.123:2]

naẓīr bulunma-:

1. **naẓīr bulunma:**-*z*
Gazel 243
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Eşi, benzeri bulunmamak.

Tīġ-i ṭabʿuñla süḫan mülkini feṭḥ itdüñ yine
Ḥāletī saña söz açmaḳda bulunmaz hiç naẓīr

naẓīr ol-:

1. **naẓīr ol-:**-*maz, -dı*
Gazel 404
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Benzemek, eşi olmak, eşit olmak.

Naẓīr olmazdı el-ḥaḳ mīve-i vaṣlına cānānuñ
Eger kim kendüsinden ḳopsa ol naḫl-i dil-ārānuñ

[G.759:7, G.764:10, G.779:10, G.834:3]

naẓīr-i bāḳıl ol-:

1. **naẓīr-i bāḳıl ol:**-*ur*
Gazel 768
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Bakıl gibi olmak, söz söyleyemez hale gelmek

(Aceze-i Arab'dan bir şahs-ı kem-şuûrun ismi. Ekseriya ifade-i merâmdan âciz olanlar hakkında darb olunur).

Ol şāh-ı pür-hüner kim hengām-ı midḥatinde
Olur naẕīr-i Bāḳıl Sehbān-ı Vāʾil olsa

naẕīr-i gevher-i zāt:

1. **naẕīr-i gevher-i ẕāt:**-*um*
Kaside 13
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Kendisinin (Hâletî'nin) cevher kişiliğinin eşi, benzeri.

Ne mümkindür bulunmaḳ bir naẕīr-i gevher-i ẕātum
Girerse pençe-i ḫurşīd biñ kez kīse-i kāna

naẕīri ol-:

1. **naẕīri ol-:**-*maz*
Gazel 407
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Benzeri olmak.

Āḫir ḫumār-ı fırḳati olmasa Ḥāletī
Hergiz naẕīri olmaz idi cām-ı vuṣlatuñ

nāz-keş-i ḳāmet:

1. **nāz-keş-i ḳāmet:**-*i, -dür*
Müfret 223
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) boyunun nazını çeken.

Māh yaḳar mihr-i ruḫından çerāġ
Nāz-keş-i ḳāmetidür serv-i bāġ

naẓm:

1. **naẓmumuz:**-*umuz*
Gazel 1
Mısra: **13**
Şiir, nazım.

Bir debistān-ı hünerdür naẓmumuz ey Ḥāletī
Eyledi bu ṭıfl-ı dil şimdi elifden ibtidā

[G.12:12, G.23:9, G.46:9, G.134:14, G.139:15, G.250:9, G.276:10, G.331:9, G.347:9, G.472:9, G.478:7, G.487:10, G.488:9, G.626:10, G.789:9, K.2:57, K.3:57, K.9:50, K.17:27, K.30:50, K.37:30, K.39:52, K.41:69, Kt.83:3, M.8:192, Mf.13:2, Mf.162:2]

nazm eyle-:

1. **naẓm eyle:**-*miş*
Gazel 590
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şiir yazmak.

Zaḫm-ı tīġ-i yār vaṣfın Ḥāletī naẓm eylemiş
Muṭrib-i meclis ser-āġāz eylesün Şehnāz'dan

nazm it-:

1. **naẓm it:**-*e, -m*
Kıt'a 117
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dizmek, şiir söylemek.

Dür-i duʿālaruñı şöyle naẓm idem ki senüñ
Anı revā göreler sāḳ-ı ʿarş-ı aʿlāya

nazm olun-:

1. **naẓm olun:**-*sa*
Müfret 349
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şiir yazılmak.

Olur erbāb-ı dile bu ġazelümden maʿlūm
Naẓm olunsa nic'olurmış heẕeyān-ı maḥmūm

nazma getür-:

1. **naẓma getür:**-*mek*
Kaside 29
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Vezinli, düzenli hale getirmek. Şiir şekline getirmek.

Naẓma getürmek olur idi dürr-i medḥini
Ey Ḥāletī kifāyet ideydi eger buḥūr

nazm-ı āb-dār:

1. **naẓm-ı āb-dār:**-*a*
Gazel 662
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Parlak, taze şiir.

İltifāt eyler bu naẓm-ı āb-dāra serverā
Gül-şen-i naẓm içre yoḳdur böyle bir āb-ı revān

nazm-ı cān-bahş:

1. **naẓm-ı cān-baḫş:**-*un*
Gazel 764
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Can bağışlayan şiir.

Ne var beñzetseler nehr-i cināna naẓm-ı cān-baḫşuñ
Naẓīr olmaz aña ey Ḥāletī ḥaḳḳā ki dünyāda

[G.779:9]

nazm-ı cān-perver:

1. **naẓm-ı cān-perver:**
Kaside 28
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Ruhu besleyen şiir.

Felekde söz nice olur imiş ṣorulmaz idi
Görülmeseydi ḳapuñda bu naẓm-ı cān-perver

naẓm-ı dil-āvīz:

1. **naẓm-ı dil-āvīz:**-*i*
Kaside 32
Mısra: **84**
Kelime Tipi: -
Gönlü cezbeden şiir.

Degül şeb-nem aḳar āb-ı dehānı ġoncenüñ ṭurmaz
Görüp bülbüllerüñ aġzında bu naẓm-ı dil-āvīzi

nazm-ı dil-efrūz:

1. **naẓm-ı dil-efrūz:**-*un, -a*
Gazel 584

Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gönlü yakan şiir.

Dizseler Ḥāletiyā tār-ı şuʿā-ı mihre
Beñzemez naẓm-ı dil-efrūzuña ʿıḳd-ı Pervīn

naẓm-ı dürer-bār:

1. **naẓm-ı dürer-bār:**-*um*
Müfret 347
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnciler yağdıran, inci gibi şiir.

Görmedi ḥüsn-i naẓar naẓm-ı dürer-bārum benüm
Baḫtı yoḳ ebkāra döndi cümle efkārum benüm

naẓm-ı dürr-i medḥ:

1. **naẓm-ı dürr-i medḥ:**-*ün, -dür*
Kıt'a 74
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Övgü incisinin şiiri.

Hemīşe pīşe baña naẓm-ı dürr-i medḥüñdür
Güsiste olmaya mā-dām kim bu rişte-i cān

naẓm-ı ḥālet-baḫş:

1. **naẓm-ı ḥālet-baḫş:**-*um, -ı*
Kaside 11
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Güzellik veren şiir.

Naẓm-ı ḥālet-baḫşumı ḫāmem yazarken görseler
Eyliyeydi Müşterī taḥsīn ʿUṭārid āferīn

naẓm-ı pāk:

1. **naẓm-ı pāk:**-*ün, -i*
Gazel 172
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Temiz, güzel şiir.

Ḫam-ı gīsū-yı dil-dāruñ ḫayāli özge lengerdür
Gören ḫˇābında naẓm-ı pāküñi ġāyet ṣafā eyler

naẓm-ı pāk-i āb-dār:

1. **naẓm-ı pāk-i āb-dār:**-*ı, -y, -la*
Kaside 32
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Parlak, safʿşiir II Akıcı, güzel şiir.

Ṣanur nisbet ḳılanlar naẓm-ı pāk-i āb-dārıyla
Gül-ābından cüdā pejmürde gül güftār-ı ʿaṣṣārı

naẓm-ı şafā-baḫş:

1. **naẓm-ı şafā-baḫş:**-*um, -un*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Huzur veren şiir.

Medḥüñle oldı naẓm-ı şafā-baḫşumuñ benüm
Maʿnāsı ḳuvvet-i dil ü elfāẓı ḳut-ı cān

nazm-ı şeh-i müşteri-cenāb:

1. **naẓm-ı şeh-i müşteri-cenāb:**-*ı*
Gazel 892
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Müşteri yıldızı gibi yüce padişahın şiiri II Azmî-zâde Hâletî'nin şiiri.

Her kim ki görürse Ḥāletī dir
Naẓm-ı şeh-i Müşteri-cenābı

nāz-perver:

1. **nāz-perver:**
Gazel 378
Mısra: **6**
Naz yapan, nazlı II Sevgili.

Benüm gibi senüñ pā-mal-i ġam biñ ḫāk-sāruñ var
Senüñ gibi benüm bir nāz-perver şeh-süvārum yoḳ

nāzük:

1. **nāzükdür:**-*dür*
Gazel 270
Mısra: **10**
Güzel, ince, narin, zarif.

Cismini gül-berge teşbīh eyleme ey Ḥāletī
İşidürse incinür ġāyet de nāzükdür o yār

[G.649:1, G.666:2, Mf.431:1]

nāzük-nihāl:

1. **nāzük-nihāl:**
Gazel 459
Mısra: **6**
Zarif fidan II Fidan boylu sevgili.

Dillerin alur ne deñlü olsa ḫalḳuñ yoḳ dimez
Gerçi olmaz o ṣanavber-ḳadd gibi nāzük-nihāl

ne:

1. **nedür:**-*dür*
Gazel 396
Mısra: **1**
Neden, niçin?

Nedür çaḳ böyle dil-teng olması ʿuṣṣāḳ-ı ġam-ḫˇāruñ
Vefā umduḳça aġzı ölçüsin almasalar yārüñ

[G.145:7, G.411:8, G.458:6, G.781:2, Mf.68:2]

2. **ne:**
Gazel 717
Mısra: **4**
Öyle bir.

Görüp ḫāl-i ruḫın aldanmasun hergiz göñül murġı
Ne fettān-ı cihāndur ḳor mı ol hiç dāmsuz dāne

3. **ne:**
Gazel 329
Mısra: **5**
Her ne.

Bulunsa olur ḥoḳḳa-i laʿlinde ne dirseñ
İllā ki devā-yı dil-i bīmār bulunmaz

[G.24:4, G.513:5, G.786:7]

4. **neydi:**-*y, -di*
Gazel 567

Mısra: **9**
"Nedir?" anlamında soru zamiri.

Neydi hengāme-i endūhı perīşān itmek
Biricik destüme girseydi ʿaṣā-yı pīrān

5. **nedür:**-*dür*
Gazel 55
Mısra: **7**
"Hangi şey" anlamında soru zamiri.

Nedür cāy-ı taʿaccüb bunda zāhid
Gönül ḳandīldür ebrūsı miḥrāb

[G.11:1, G.34:3, G.72:1, G.105:10, G.104:4, G.104:8, G.104:12, G.205:7, G.248:5, G.257:1, G.282:3, G.282:8, G.293:9, G.329:4, G.383:2, G.404:12, G.412:8, G.422:10, G.444:8, G.446:8, G.470:3, G.623:4, G.639:6, G.640:10, G.717:14, G.825:8, G.875:4, M.9:126, K.30:46, K.38:15, Mf.524:2, Trk.B.1:88]

6. **ne:**
Gazel 271
Mısra: **2**
Nasıl? (yakınma bildiren bir tavırla.).

Naḳd-i vücūdı eyledi dil yoluña nis̲ār
Şimdi añılsa dirsin anuñ ne vücūdı var

7. **ne:**
Kaside 28
Mısra: **54**
Nasıl bir (şaşırmış ve hayrette bir tavırla).

Olup durur ḳılıcı şanki lücce-i ʿummān
Ne lüccedür bu ki üstünde mevc urur cevher

[G.8:3, G.15:10, G.35:3, G.169:2, G.255:10, G.263:2, G.264:7, G.282:10, G.324:10, G.498:2, G.546:3, G.573:9, G.577:8, G.594:3, G.603:8, G.603:14, G.711:2, G.775:8, G.779:4, G.800:4, G.826:8, G.835:11, G.852:13, K.4:19, K.9:45, K.13:13, K.13:15, K.17:23, K.34:23, K.34:24, K.42:13, K.42:48, Kt.27:2, Kt.28:2, Kt.30:1, M.5:57, M.5:69]

8. **neler:**-*ler*
Gazel 637
Mısra: **1**
"Aşırılık, çok, oldukça fazla" anlamı katmıştır.

Neler çekdüm emince dil-berüñ laʿl-i dür-efşānın
Didi İbrām ile ʿāşıḳlar alur ādemüñ cānın

[G.42:3, G.169:8, G.242:10, G.282:10, G.369:2, G.535:2, K.21:41, Trk.B.1:100]

9. **ne:**
Müfret 112
Mısra: **2**
Olumsuzluk bildiren Farsça nâ- ekinin eski şiirlerde rastlanan şekli; edât-ı sebeb ve inkâr, değil, yok.

Naḳd-i vücūdı eyledi dil yoluña nis̲ār
Şimdi añılsa dirsin anuñ ne vücūdı var

[G.778:8]

10. **ne:**
Gazel 170
Mısra: **6**
"Hangi?" anlamında soru sıfatı.

Ne menzilde ḳarār itseñ döner ol menzil-i māha
Ne yirde cilve ḳılsañ cilve-gāh-ı baḫt u devletdür

[G.56:6, G.152:10, G.170:5, G.171:5, G.859:8, K.4:32, K.7:32, K.16:47, K.17:13, K.17:25, K.32:91, Kt.K.3:7]

11. **nedür:**-*dür*
Gazel 165
Mısra: **14**
"Nedir, nasıldır, nasıl bir şeydir?" anlamlarında soru zamiri.

Görenler Yūsuf-ı naẓmuñ didiler
Nedür ey Ḥāletī bu ḥüsn-i taʿbīr

[G.444:6, G.572:13, G.628:6, G.632:1, G.634:13, G.778:4, G.780:2]

12. **neye:**-*y, -e*
Gazel 441
Mısra: **5**
Ne, nereye.

Neye varur anuñla dōstum aḥvālümüz bilmem
Ḳatı çoḳ başludur dirler senüñ zülf-i perīşānuñ

13. **ne:**
Gazel 218
Mısra: **5**
"Onu ne ilgilendiriyor, onu alâkadar etmez" anlamında zamir.

Ḫayme-i ḥüsn içre ḫ̆āb-ı nāz iden Şīrīn'e ne
Kūh-ken-i miskīne olsa Bīsütūn cāy-ı ḳarār

[G.149:3]

ne ʿaceb:

1. **ne ʿaceb:**
Gazel 168
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ne biçim, nasıl bir, ne denli.

Gül-şende açan ġonceleri bād-ı ṣabādur
Naḳḳāşı o şehrüñ ne ʿaceb çihre-güşādur

[G.447:6, G.448:4]

2. **ne ʿaceb:**
Gazel 290
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ne garip, ne tuhaf.

Çün ʿandelīb olmadı meftūn-ı reng ü būy
Gül-şende fāḫte ne ʿaceb rāst-bīn olur

[G.247:4, G.627:7]

ne aʿlā:

1. **ne aʿlā:**
Gazel 290
Mısra: **14**

Kelime Tipi: -
Pek güzel, çok nefis, enfes.

Ḳıldı nişānde gülbün-i maʿnāyı Ḥāletī
Gören bunı diyince ne aʿlā zemīn olur

ne ʿālem:

1. **ne ʿālem:**
Gazel 757
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kim bilir.

Ne ʿālem nev-bahārın özler ol dīvāne hiç bilmem
Teselli gelmiyor hergiz dile gül-zār-ı cennetle

ne arar:

1. **ne arardı:**
Gazel 404
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ne işi var?

Gice kūyına varduñ bulmaduñ mı yoḫsa ol māhı
Ne arardı felekde ey dil-i şūrīde efġānuñ

[G.19:2]

ne bilsün:

1. **ne bilsün:**
Gazel 445
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ne bilsin, nereden bilir?

Her gice bir cemʿe şemʿ olur ne bilsün ḥālini
Gün-i ġamda muttaṣıl pervāne gibi yananuñ

[G.435:3, G.617:11, K.41:56]

ne bu:

1. **ne bu:**
Gazel 464
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Nedir bu, bu nasıl.

Ey ḳalem zülf-i nigāruñ vaṣfını uzatma gel
İki ayaġuñ çuḳurda ya ne bu ṭūl-i emel

[Mf.304:2]

ne bul-:

1. **ne buldı:**
Gazel 208
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Eline ne geçmek, ne işi olmak.

Cān ḫod yirinde yoġ idi ey Ḥāletī
Sende ne buldı ayrılmaz nāvek-i nigār

ne cān ile:

1. **ne cān ile:**
Gazel 538
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hangi canla, nasıl.

O laʿl-i nāb ṭururken çemende ġonce-i gül
Ne cān ile dehen-i yāra öykünür bilsem

ne çāre:

1. **ne çāre:**
Gazel 282
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çaresi yok, elden ne gelir.

Bilsem ki sevmede seni cürmüm nedür benüm
Gözdür görür ne çāre göñül mübtelā olur

[G.321:4, G.543:9, G.776:9, Mf.600:1]

ne çıḳar:

1. **ne çıḳar:**
Gazel 273
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ne işe yarar, önemsenecek bir yanı yok.

Vefālar eyle ġaraż almaġ ise cānumuzı
Bizi cefā ile öldürmeden saña ne çıḳar

ne çıḳsun:

1. **ne çıḳsun:**
Gazel 224
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ne olur, ne çıkar, ne fark eder?.

Belā-yı hicr ile cān ḫod çıḳup ḳalmışdı ten bī-fer
Ne çıḳsun şimdi baña nāvek-i cevr urmadan dil-ber

[Mf.105:2]

ne dem kim:

1. **ne dem kim:**
Gazel 332
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ne zaman ki.

Ne dem kim çeşm-i ʿāşıḳdan sirişk-i ḫūn-feşān gelmez
Ḳalur bī-çāre rūy-ı zerd ile beñzine ḳan gelmez

ne demlerdür:

1. **ne demlerdür:**
Mesnevi 8
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Kaç zamandır, uzun zamandır.

Ne demlerdür ki ceyş-i ġadr-i bed-ḫᵛāh
Reh-i teng-i recāda virmiyor rāh

[Mf.64:1, G.396:10, G.413:6]

ne deñlü:

1. **ne deñlü:**
Gazel 49
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ne kadar, ne ölçüde, her ne kadar

Beḳā ümīdin iden çerḫden ḫaṭā itdi
Ne deñlü ḳā'im ola ḫayme-i güsiste-tınāb

[G.49:4, G.199:7, G.234:7, G.264:8, G.346:9, G.371:10, G.459:5, G.524:11, G.615:8,

G.728:3, G.801:8, K.21:46, K.25:51, K.27:62, K.33:9, K.35:69, K.42:63, Kt.48:1, Trk.B.1:121, Trk.B.1:124]

ne dimek:

1. **ne dimek:**-*dür*
   Gazel 255
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Ne demek, nasıl bir şey.

Vaṣluñda olan ʿālemi bilmez dil-i zāhid
Dünyāda seni sīneye çekmek ne dimekdür

ne dirlerse disünler:

1. **ne dirlerse disünler:**
   Gazel 234
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Ne söylerlerse söylesinler.

Ne dirlerse disünler bāde bir āb-ı muṣaffādur
Benüm levḥ-i dilümden muṭṭāṣıl maḥv-ı nuḳūş eyler

ne eyle-:

1. **ne eyle-:**-*r, -se*
   Kaside 41
   Mısra: **17**
   Kelime Tipi: -
   Ne yapmak, ne etmek.

Ne eylerse görür elbette herkes dār-ı dünyāda
ʿAceb vażʿ eylemiş Bārī-Ḫudā bu saḳf-ı mīnāyı

ne fāʾide:

1. **ne fāʾide:**
   Gazel 135
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Faydası, yararı yok anlamında yakınma, üzülme bildiren söz.

Olsa kilid-i saʿy mücellā ne fāʾide
Ḳufl-ı ḫazīne-i emel olunca jeng-dār

ne ġam:

1. **ne ġam:**
   Gazel 213
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Üzülmemek gerek.

Ne ġam sipihr-i kühen-sālenüñ cefāsından
Yanumda sencileyin tāze nev-civānum var

[Mf.444:2, G.174:13, G.326:5, K.8:67]

ne güne:

1. **ne güne:**
   Gazel 109
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Ne şekilde, nasıl?

Bilmez misin ne güne aḳar gönli ʿāṣıḳun
Ey serv varmaduñ mı leb-i cūy-bāra hiç

[G.389:4, G.407:7]

2. **ne güne:**
   Gazel 419
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Hangi güne, ne zamana II Nasıl, neden?

Ser-geşte ḳıldı Ḥāletiyā ẕerre-veş bizi
Daḥı ne güne ṣaḳlar ola bilmezüz felek

ne güzel:

1. **ne güzel:**
   Tarih 5
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: -
   Ne güzel, iyi ki.

Ne güzel buldı çıḳardı anı şāh-ı devrān
Baḥr-i devletde o bir dürr-i girān-māye idi

ne ḥācet:

1. **ne ḥācet:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **204**
   Kelime Tipi: -
   Gereksiz, lüzumlu değil.

Añılmaḳ lafẓ-ı mūr eyler kifāyet
Süleymān'a elem virmek ne ḥācet

[Mü.2:27, G.6:8, G.757:8, K.18:61, Mf.6:2, Mf.39:2, Mf.98:2, Mü.2:22]

ne ḥāl:

1. **ne ḥāl:**-*dür*
   Gazel 389
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Ne halde, ne durumda?.

Laʿlüñ meyi bozulmaya cānā ne ḥāldür
Dest-i ḳażā bu deñlü ḳomışken aña nemek

[G.307:13]

ne ḥālet:

1. **ne ḥālet:**-*dür*
   Gazel 244
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Nasıl bir hal, nasıl bir durum.

Tenüm ṣad-pāre tīġ-i ġamla gönlüm pür-cerāḥatdür
Maḥabbetden kesilmez yine dil bilmem ne ḥāletdür

[K.32:37, K.32:77, Mü.6:20]

ne ḥālet eyle-:

1. **ne ḥālet eyle:**-*r, -sin*
   Gazel 685
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Ne yapmak, ne etmek.

Meşāmm-ı dehri muʿaṭṭar ḳılur bilinmedi hiç
Sözüñde Ḥāletiyā sen ne ḥālet eylersin

ne ḥāṣıl:

1. **ne ḥāṣıl:**
   Terkib-bend 1
   Mısra: **23**
   Kelime Tipi: -
   Ne çıkar, ne olur!

Ne ḥāṣıl dehre İskender gibi ḥükm eyleseñ çünkim

Ḳomaz āḫir felek mirʾāt-ı ṭabʿuñ pür-ġubār eyler

[G.759:4]

ne ḥikmet:

1. **ne ḥikmet:**-*dür*
Gazel 332
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"Sebebi ne ise, nedendir bilinmez" anlamlarına gelen bir kalıp ifade.

Götürmez gerçi kim şāh-ı cihānuñ her sözin ʿāşıḳ
Ne ḥikmetdür aña ṭaġlar ḳadar derdüñ girān gelmez

[G.334:7, G.359:8, K.32:7]

ne hoş:

1. **ne ḫoş:**
Gazel 174
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne güzel.

Derd ehlinüñ ṭabīʿatin āzürde eylemez
Endūh-ı ʿışḳ-ı yār ne ḫoş dil-nevāzdur

[G.253:8, K.38:47]

ne içün:

1. **ne içün:**
Gazel 430
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Niçin.

Ḳatı teng olmasa ger ey lebi ġonce dehenüñ
Ne içün cān virür elbette çıḳarken süḫanuñ

[G.807:10]

ne i-:

1. **n'idügi:** *-dük, -i*
Gazel 693
Mısra: **15**
Ne olduğu.

N'idügi peyġūle-i yeʾsüñ bilinmez Ḥāletī
Görmeyince bezm-i ümmīdüñ kemāl-i keşretin

ne isterse it-:

1. **ne isterse it:**-*er*
Gazel 605
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Ne isterse yapacak güçte olmak.

Ol perīden ḳıl ḥaẕer zīrā ne isterse ider
Şīşe-i ḳalbüñde timsālin nümāyān eyliyen

ne kadar:

1. **ne ḳadar:**
Gazel 193
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **-**
Her ne kadar.

Olsa fānī ne ḳadar pīr-i muġān Ḥāletiyā
Ġam zebūnın yine bezm-i mey-i ḥamrāya çeker

[G.225:3, G.386:1, G.447:5, G.539:1, G.604:9, G.661:1, G.713:5, M.3:64, Mf.326:1]

ne kāra:

1. **ne kāra:**
Gazel 489
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **-**
Ne diye, ne için.

Ey Ḥāletī ne kāra yürür lücce-i vücūd
Gird-āb-ı dil ki olmaya fevvāre-leʾāl

ne kılduğın bilme-:

1. **ne ḳılduġın bilme:**-*m*
Mesnevi 2
Mısra: **49**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne yaptığını bilmemek, coşku ve heyecanla kendinden geçmek.

Ḥaḳ bilür kim ne ḳılduġum bilmem
Bir melek-rū yanumda ṭutsa maḳām

[G.538:6]

ne lāzım:

1. **ne lāzım:**
Gazel 6
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Ne gerek var, lazım değil.

Yeter zaḫm-ı dil-i erbāb-ı ʿışḳa merhem-i luṭfuñ
Ne lāzım rişte-i Meryem ne ḥācet sūzen-i ʿĪsā

[G.77:1, G.103:9 G.158:3, G.324:11, G.349:2, G.420:7, G.568:5, G.832:10, K.1:78, K.18:62, K.32:87, Mü.2:21]

ne maʿnā:

1. **ne maʿnā:**-*dur*
Müseddes 6
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **-**
Manasız, herhangi bir manası yok.

Ne maʿnādur bu kim her māşşı ehl-i kemāl eyler
Ne ḫāletdür ki ʿibet ehlini pür-vecd ü ḥāl eyler

ne minnet:

1. **ne minnet:**
Gazel 95
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Neyine gerek!, Lâzım değil!.

Ölmek yoluña cānuma minnet dimiş oldum
Ol rūḥ-ı revān añladı didi aña ne minnet

ne mümkin:

1. **ne mümkin:**-*dür*
Kaside 13
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **-**
Mümkün değil, mümkün mü?

Ne mümkindür bulunmaḳ bir naẓīr-i gevher-i ẕātum
Girerse pençe-i ḫurşīd biñ kez kīse-i kāna

[G.467:15, G.599:12, G.688:9, G.829:1, K.9:31, K.38:38]

ne ne:

1. **ne ne:**
Gazel 19
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bağlaç olarak ve tekrar edilerek cümlede yer alan aynı değerdeki öğelerin başına getirildiğinde bunları red ve inkâr etmek için kullanılır.

Dime kim ehl-i ʿışḳuñ gicesinden gündüzi yegdür
Ne anda ay var ne bunda gün ey dil-ber-i raʿnā

[G.61:10, G.77:6, G.82:4, G.144:8, G.167:7, G.167:8, G.229:3, G.255:2, G.390:5, G.394:2, G.446:3, G.478:12, G.536:10, G.540:2, G.685:2, G.711:8, G.733:4, G.774:4, G.786:9, G.848:8, K.6:60, K.11:19, K.17:54, K.21:18, K.37:22, K.42:42, K.42:45, Kt.30:4, M.1:7, Mf.132:2, Mf.203:1, Mf.518:2, Th.1:8, Trk.B.1:9, Trk.B.1:10, Trk.B.1:15, Trk.B.1:38]

ne ne ḫod:

1. **ne ne ḫod:**
Gazel 546
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ne...ne de...

N'ola dīvāne gönlüm eglesem cevr ü cefāsıyla
Eger baña ne luṭf itse ne ḫod cevr itse n'eylerdüm

[G.589:10, K.26:65, K.30:30, K.30:45, Mf.586:2, Mü.1:9]

ne ne ne:

1. **ne ne ne:**
Kıt'a 19
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bağlaç olarak ve tekrar edilerek cümlede yer alan aynı değerdeki öğelerin başına getirildiğinde bunları red ve inkâr etmek için kullanılır.

Ne ʿAlī ḳaldı ne Ḥasan ne Ḥüseyn
Bir Yezīd itdi cümlesini şehīd

ne olursa:

1. **ne olursa:**
Gazel 282
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Her durumda.

Cān naḳdine ne var ola bir būse virmede
Senden ne eksilür ne olursa baña olur

ne revā:

1. **ne revā:**-*dur*
Gazel 726
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Layık, uygun değil.

Rāh-ı ʿışḳuñda senüñ ḫāk ile yek-sān oldum
Ne revādur ki beni çignedesin aʿdāya

[M.3:54, Kt.K.3:13]

ne şanduñ:

1. **ne şanduñ:**
Gazel 846
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ne zannedersin?

Dil murġı zaḫm-ı ḫāruñ ile faḫr ider müdām
Ya sen ne şanduñ ey gül-i nev-reste kendüñi

ne şekle gir-:

1. **ne şekle gir:**-*dük, -ün, -den*
Kaside 41
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Ne şekle girmek, nasıl bir hal almak.

Ne şekle girdügüñden ey dil-i dīvāne ġāfilsin
Elüñden ḳoyalı ol sāġar-ı āyīne-sīmāyı

ne vaḳt:

1. **ne vaḳt:**
Gazel 836
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Her ne zaman.

ʿĀşıḳ ber-i vaṣlını ne vaḳt olsa ṭaleb-kār
Ol şūḫ-ı cihān dir daḫı olmadı zamānı

ne vakt olsa:

1. **ne vaḳt olsa:**
Kaside 38
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ne zaman olursa olsun.

Ne vaḳt olsa seyr eyleyüñüz [……]
Görüñ berg-i güli sebz-i gül-istānı

ne vaḳtin:

1. **ne vaḳtin:**
Gazel 163
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ne zaman.

Bilmezin ḥāl-i perīşānum ne vaḳtin ʿarż idem
Ben ġubār-ı ġamla ḥayrān dil-berüm mest-i ġurūr

ne vaktin kim:

1. **ne vaḳtin kim:**
Gazel 553
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ne zaman ki.

Ḳāmet-i yāri ne vaḳtin kim añup āh eylerüm
Ol zamān derdüm virür dūd-ı ḳıyāmetden nişān

ne var:

1. **ne var:**
Gazel 24
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şaşılır mı, tuhaf mı.

Ne var bār-ı belā-yı ʿışḳuñı hep baña çekdürseñ

Ne iḥsān eyleseñ altında ḳalmazdum anuñ cānā

[G.130:4, G.134:12, G.138:6, G.142:8, G.163:1, G.201:6, G.215:12, G.296:3, G.299:10, G.356:2, G.425:3, G.527:5, G.569:8, G.625:5, G.685:3, G.709:1, G.712:10, G.728:9, G.757:13, G.764:9, G.770:9, G.779:9, G.800:5, G.871:3, K.26:53, Kt.52:3, M.4:82, M.5:80, M.9:240, Mf.21:2, Mf.170:2]

2. **ne var:**
Gazel 206
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
"*Ne olur ki" anlamında aşırı istek ve hayıflanma bildiren bir söz.*

Olsa bāzūlarum ne var yāra
Şeb-i vuṣlatda bāliş-i zer-kār

[G.136:6, G.196:4, G.268:6, G.412:6, G.428:8, G.429:2, G.475:7, G.480:6, G.489:5, G.534:5, G.586:8, G.662:18, G.734:8, G.843:2, G.866:2, K.5:32, K.41:70, Kt.53:1, Mü.2:15, G.735:3]

ne var idi:

1. **ne var idi:**
Gazel 390
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ne olurdu?

Ne gözde eşk ne dilde ḳarār ḳalmışdur
Ne var idi güzelüm böyle ictināb idecek

[G.446:4, G.636:6]

ne var ola:

1. **ne var ola:**
Gazel 282
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ne var ola, ne çıkar?.

Cān naḳdine ne var ola bir būse virmede
Senden ne eksilür ne olursa baña olur

ne virdi alamaz:

1. **ne virdi alamaz:**
Gazel 207
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Hiç bir yarar sağlamadığı halde talepte bulunmak.

Cānı virsün diyü başuma belālar getürür
Bilmezin tā ki ne virdi alamaz laʿl-i nigār

ne virürler:

1. **ne virürler:**
Gazel 709
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hiçbir şey vermezler, hiçbir karşılığı yok.

Būs u kenāra ṭālib olup Ḥāletī müdām
ʿArż-ı cünūnı ḳo ne virürler sefāhate

[Mf.31:2]

ne yaña:

1. **ne yaña:**
Kaside 32
Mısra: **92**
Kelime Tipi: -
Hangi tarafa.

Ne menzilde ḳarār itse saʿādet hem-nişīn olsun
Ne yaña ʿazm iderse ʿavn-i Bārī eylesün yārī

ne yoldan:

1. **ne yoldan:**
Gazel 267
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne şekilde, nasıl.

Ḳaṣr-ı şādīden dil-i ʿāşıḳ ne yoldan kām alur
Nerd-bān-ı vaṣl-ı dil-dāra çıḳınca cān çıḳar

ne yüzden:

1. **ne yüzden:**
Mesnevi 8
Mısra: **202**
Kelime Tipi: -
Neden, niçin.

Muḫāṭab çünki ol şāh-ı cihāndur
Bilürsin kim ne yüzden ḫurde-dāndur

[K.36:37, K.41:62, M.8:59]

ne zamān:

1. **ne zamān:**
Gazel 458
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hangi vakit.

Baña dirler ki saña bir gün ider yār vefā
ʿÖmrümüz āḫire irdi ne zamān itse gerek

nebāt:

1. **nebātı:**-*ı*
Kaside 6
Mısra: **8**
Otlar, bitkiler, çiçekler, ağaçlar. Toprakta yetişen her ürün.

Çāh-ı zemīne rişte-i bārānı ṣarḳıdup
Çekdi nebātı ṭaşra yine ṣunʿ-ı Kird-gār

[Kt.114:4]

neberd eyle-:

1. **neberd eyle:**-*y, -icek*
Gazel 351
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Savaşmak, mücadele etmek.

ʿAḳl ile ʿışḳ eyleyicek sīnede neberd
Baġrum daḫı çıḳardı getürdi bir iki baş

neberd-i ʿışḳ:

1. **neberd-i ʿışḳ:**-*dur*
Gazel 223
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aşk savaşı.

Laʿl-i dil-berden cüdā düşsem ʿaceb mi Ḥāletī
Bu neberd-i ʿışḳdur çoḳ kimseler bī-cān yatur

necāḥ u feth ü ẓafer:

1. **necāḥ u fetḥ ü ẓafer:**
Kaside 25
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Kurtuluş, fetih ve zafer.

Mücāvirān-ı deri ʿizz ü devlet ü iḳbāl
Mülāzımān-ı rikābı necāḥ u fetḥ ü ẓafer

necāt:

1. **necāt:**
Gazel 89
Mısra: **4**
Kurtulma, kurtuluş.

Ġayrı deryāya ḳıyās itme maḥabbet lüccesin
Ġarḳa-i endūha gird-ābındadur anuñ necāt

necātīyā:

1. **necātī'yā:**
Gazel 61
Mısra: **13**
Ey Necati.

Ġamdan ḫalāṣ ister iseñ gel Necātī'yā
Dil cürʿasını cām-ı mey-i erġavāna at

necm:

1. **necmi:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **64**
Yıldız.

Maġribe māhı şāh iden oldur Necmi aña sipeh iden oldur

necm-i āsmān:

1. **necm-i āsmān:**
Gazel 185
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü yıldızı.

Gözüñ Mirrīḫi'nüñ teʾsīridür zaḫm-ı dilüm yoḫsa
Miyān-ı ʿāşıḳ u dil-berde necm-i āsmān n'eyler

necm-i baht:

1. **necm-i baḫt:**-*um*
Gazel 70
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Talih yıldızı.

Necm-i baḫtum itmese andan dem-ā-dem iktiḥāl
Ḫāk-i rāh-ı yāri ḳordum dīde-i giryāna hep

[K.9:44, M.9:67]

necm-i bīdār:

1. **necm-i bīdār:**
Kaside 18
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Uyanık yıldız II Parlak yıldız.

Olsa ger ḫāṣṣiyet-i gerd-i rehinden āgāh
Cümle şāhān ile hem-çeşm ola necm-i bīdār

necm-i eflāk:

1. **necm-i eflāk:**
Mesnevi 9
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Feleğin yıldızları.

Daḫı görmiş degüldür necm-i eflāk
İşigüñ gibi bir burc-ı şeref-nāk

necm-i fürūzān:

1. **necm-i fürūzān:**-*un*
Kaside 30
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Parlak yıldızlar.

Hemīşe tā ki meyl-i āteşīn birle şeh-i ḫāver
Ala her ṣubḥ nūr-ı çeşmini necm-i fürūzānuñ

necm-i gīsū-dār:

1. **necm-i gīsū-dār:**-*dur*
Gazel 469
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kuyruklu yıldız.

Ḫāl-i pür-mūyuñ senüñ bir necm-i gīsū-dārdur
Kişver-i ʿışḳuñda çoḳ ḳan olmaġa olur delīl

necm-i hidāyet:

1. **necm-i hidāyet:**-*dür*
Gazel 244
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Doğruluk yıldızı. II Doğru yola götüren yıldız.

Şeb-i firḳat ʿadem mülkine gitsem yād-ı laʿlüñle
Sirişk-i çeşmümüñ her ḳaṭresi necm-i hidāyetdür

necm-i himmet-i şāh:

1. **necm-i himmet-i şāh:**
Mesnevi 9
Mısra: **223**
Kelime Tipi: -
Padişahın yardım yıldızı.

Nümāyān olsa necm-i himmet-i şāh
Feleklerde döner bir vefḳ-i dil-ḫ ̌āh

necm-i pür-envār:

1. **necm-i pür-envār:**
Mesnevi 1
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Işıl ışıl yıldızlar.

Bāġ-ı şunʿunda zāġdur şeb-i tār
Beyżadur aña necm-i pür-envār

[M.1:34]

necm-i raḥşān:

1. **necm-i raḫşān:**-*ı*
Kaside 33
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Parlak yıldız.

Süvār-ı ḳadri eylerdi felek fevḳinde cevlānī
Rikābında anuñ peyk olmaġa çerḫ-i cihān-peymā

necm-i saʿādet:

1. **necm-i saʿādet:**
Kaside 31
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Mutluluk yıldızı.

Kevkeb-i baḫt-ı siyāhum ḳıl nuḥūsetden ḫalāṣ
Eyle ey necm-i saʿādet ḫāṣılı bir dem naẓar

[G.858:14, Kt.112:1]

necm-i saʿīd-i feyż-i lāmiʿ:

1. **necm-i saʿīd-i feyż-i lāmiʿ:**
Mesnevi 8
Mısra: **168**
Kelime Tipi: -
Cömertliğin parlak, uğurlu yıldızı.

Gidüp ḫaylūlet-i ebr-i mevāniʿ
Ola necm-i saʿīd-i feyż-i lāmiʿ

necm-i semā:

1. **necm-i semā:**-*y, -a*
Mesnevi 9
Mısra: **151**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü yıldızı.

Elüm irse eger necm-i semāya
Dökerdüm ser-be-ser rūy-ı serāya

necm-i seyyār:

1. **necm-i seyyār:**
Gazel 293
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hareket halindeki yıldız.

Aġlayu aġlayu ḳan geldi gözümden āḫir
Rīziş-i ḫūna delīl oldı o necm-i seyyār

[K.32:54]

necm-i ṭāliʿ:

1. **necm-i ṭāliʿ:**
Mesnevi 9
Mısra: **140**
Kelime Tipi: -
Talih yıldızı.

Buḥār-ı cevr olup ebr-i mevāniʿ
Hüveydā olmaz oldı necm-i ṭāliʿ

necm-i zāt:

1. **necm-i zāt:**-*um*
Mesnevi 9
Mısra: **258**
Kelime Tipi: -
Kişilik yıldızı.

Hemān bir cāh-ı rāṣid devātum
Hüveydā olur andan necm-i zātum

nedāmet:

1. **nedāmetin:**-*i, -n*
Gazel 366
Mısra: **7**
Pişmanlık.

Defʿ idemem anuñ niçe yıllar nedāmetin
Bir gün gelürse ḫāṭıruma yārdan ferāġ

neden:

1. **neden:**
Gazel 31
Mısra: **8**
"Niçin, hangi sebepten" anlamında soru zarfı.

Didüm cānā saña üftādedür dil
Neden düşdi didi ol şūḫ-ı raʿnā

G.276:10, G.281:1, G.281:2, G.423:8, G.767:8, G.774:9, K.4:13, K.4:14, K.14:58, K.32:31, K.33:8, Mf.13:2, Mf.162:2]

nedīm-i bezm-i ʿişret:

1. **nedīm-i bezm-i ʿişret:**-*dür*
Gazel 357
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Eğlence meclisinin sohbet arkadaşı.

ʿĀşıḳuñ ġamdur gelen mātem-serā-yı ḳalbine
Düşmana ammā nedīm-i bezm-i ʿişretdür neşāṭ

nedür:

1. **nedür:**
Gazel 166
Mısra: **8**
"Nedir, niyedir?" anlamlarında soru zamiri.

Mürüvvet yoḳ erbāb-ı devletde hergiz
Nedür medḥ ider anları şimdi şāʿir

[G.430:7, G.514:8]

2. **nedür:**
Gazel 448
Mısra: **11**
Hangi şeydir, yoktur.

Sözüñi ṭutmayıcaḳ yār nedür fāʾidesi
Olsa maḳbūl-i cihān Ḥāletiyā eşʿāruñ

3. **nedür:**
Gazel 892
Mısra: **21**
"Önemsizdir, değersizdir" anlamı veren sözde soru zamiri.

Yanında nedür ʿimāret itmek
Gönlüm gibi bir dih-i ḫarābı

4. **nedür:**
Gazel 668
Mısra: **5**
"Nerden çıktı" anlamında şaşırma ifadesi.

Şimdi ben rüsvā-yı ʿışḳa bu teġāfüller nedür
ʿAhd iden cānā viṣāle sen degül miydüñ demin

nefes:

1. **nefesüñ:**-*üñ*
Gazel 808
Mısra: **10**
Nefes, soluk.

Ḳatma ḥisāb-ı ʿömrüñe ol vaḳti Ḥāletī
K'ālūde olmaya nefesüñ āh u vāhla

[G.570:16, G.840:12, K.14:76, M.8:74, M.9:120]

nefes-i pāk:

1. **nefes-i pāk:**-*i*
Mesnevi 3
Mısra: **87**
Kelime Tipi: -
Temiz nefes II Hz. Peygamber'in nefesi.

Nefes-i pāki virdi mürdeye cān
Sengi söyletdi bī-dehān ü zebān

nefha:

1. **nefḥası:**-*sı*
Kaside 34
Mısra: **43**
Güzel koku.

Hemīşe micmereden nefḥası ferāġ virür
Meger anuñ der ü dīvārı ʿūddur güyā

[M.3:79]

nefḥa al-:

1. **nefḥa al:**-*mak, -dur*
Gazel 551
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güzel koku almak, koklamak.

Ḥabbeẕā ol ʿişve-ger kim mürde-i endūhına
Sünbülünden nefḥa almaḳdur ḥayāt-ı cāvidān

nefḥa aldur-:

1. **nefḥa aldur:**-*maz, -ken*
Gazel 553
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Güzel koku almasını sağlamak, koklatmak.

Bāġ-ı vaṣlından seni gül-çīn ider mi Ḥāletī
Sünbülünden nefḥa aldurmazken ol ṣūḫ-ı cihān

nefḥa-i bahār:

1. **nefḥa-i bahār:**
Müfret 82
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bahar kokusu (Bahar gelince açan çiçeklerin kokusu).

Bir ṣubḥ-dem ki dehri ṭutup nefḥa-i bahār
Şeb ḳıldı müşkinüñ birazın ʿāleme niṣār

nefḥa-i himmet ir-:

1. **nefḥa-i himmet ir:**-*dükçe*
Gazel 95
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Lütuf kokusu gelmek.

Müşkīn-dem olur Ḥāletiyā ṣāʿir-i bī-dil
İrdükçe meşāmm-ı diline nefḥa-i himmet

nefha-i müşkīn:

1. **nefḥa-i müşkīn:**
Gazel 256
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Misk kokusu.

Nesīm-i ṣubḥdan irdükçe cāna nefḥa-i müşkīn
Gözüñ aç kim gelen ey dil ġubār-ı kūy-ı dil-berdür

[K.10:18]

nefḥa-i müşkīn-i eşʿār:

1. **nefḥa-i müşkīn-i eşʿār:**-*un*
Gazel 421
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Şiirlerin güzel misk kokusu.

Muḳarrer ṭaġıdurdı Ḥāletī dīvānını Ḫusrev
İletseydi ṣabā ger nefḥa-i müşkīn-i eşʿāruñ

nefḥā-i naẓm:

1. **nefḥā-i naẓm:**-*ı, -n*
Kıt'a 17
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şiir kokusu.

Nefḥā-i naẓmın iletse bād eger taʿẓīm içün
Ḳalḳa yirinden ġubār-ı merḳad-i Pīr Ḫucend

[Kt.107:1]

nefha-i raḥmet al-:

1. **nefḥa-i raḥmet al:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **133**
Kelime Tipi: -
Rahmet kokusu almak.

Her biri aldı nefḥa-i raḥmet
Geldi dünyāya ṣan gül-i cennet

nefha-i verd-i ṭariyy:

1. **nefḥa-i verd-i ṭariyy:**-*den*
Kaside 40
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Taze gülün kokusu.

Süḫanumdan n'ola ḥaẓẓ itmese erbāb-ı ḥased
Nefḫa-i verd-i ṭariyyden olur āzürde ḥabel

nefha-i zülf:

1. **nefḥa-i zülf:**-*i, -n*
Gazel 618
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Saçın güzel kokusu.

Bāddan almasa ger nefḫa-i zülfin ḫaberin
Ṭaġlara düşmez idi nāfe-i āhū-yı Ḫoten

[G.552:15]

nefʿ:

1. **nefʿin:**
Gazel 768
Mısra: **7**
Fayda.

Nefʿin bilüp muḳarrer mey-ḫānede mey içse
Gelse faḳīhi şehrüñ ʿilmiyle ʿāmil olsa

nefir-i ʿāmm-ı ġam:

1. **nefir-i ʿāmm-ı ġam:**-*dan*
Mesnevi 9
Mısra: **108**
Kelime Tipi: -
Üzüntünün daimi bağırtısı, feryadı.

Leked kūb-ı zamān-ı bī-emānam
Nefir-i ʿāmm-ı ġamdan ḫıyre-cānam

nefret:

1. **nefretüm:**-*üm*
Gazel 716
Mısra: **3**
Kaçınma, beğenmeme, itici bulma.

Bu bāġuñ ḫāṣılından nefretüm ṣol deñlüdür şimdi
Süreyyā ḫūşe-i engūr olursa almayum dāne

nefs:

1. **nefse:**-*e*
Mesnevi 2
Mısra: **74**
İnsanda nefse ait arzu, istek ve zaaflardan meydana gelen benlik.

Eyle ser-sebz gül-şen-i cānı
Ḳılma dil Yūsufʾını nefse esīr

[Mf.10.2, Mf.60:2]

nefs-i emmāre:

1. **nefs-i emmāre:**
Mesnevi 1
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Nefsin yedi mertebesinden en alt derecesi [Bu mertebede nefis insana kötülükleri, günâhı, şehveti emreder ve kişi her türlü günâhı pişmanlık duymadan işleyebilir].

Ḳalbi cāy itdi genc-i esrāra
Aña mār oldı nefs-i emmāre

nehār:

1. **nehār:**
Kaside 26
Mısra: **58**
Gün, gündüz.

Şeb müşk-sā-yı şāhid-i iḳbāl ü baḫtıdur
Āyīne-dār-ı ṣūret-i iclālidür nehār

nehār it-:

1. **nehār it-:**-*di*
Gazel 292
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aydınlatmak, ışıklandırmak.

Devr mey şu nev-bahārdur anuñ ki ʿāleme
İtdi şeb-i dırāz-ı ġamı ser-be-ser nehār

neheng-i baḥr-i teslīm:

1. **neheng-i baḥr-i teslīm:**-*üz*
Gazel 373
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Teslimiyet denizinin timsahı.

Ol neheng-i baḥr-i teslīmüz ki ṭutduḳ kāmumuz
Geçmeden ḥabl-i metīn-i miḥnete ḳullāb-ı ʿışḳ

neheng-i intikām:

1. **neheng-i intiḳām:**
Gazel 497
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
İntikam timsahı.

Ḳıl kenār-ı Nīl-i eşkümden ḫazer ey müddeʿī
Ḫayli furṣat-cūy olur zīrā neheng-i intiḳām

[K.9:2]

nehīb:

1. **nehībüñ:**-*ün*
Mesnevi 9
Mısra: **207**
Dehşet, korku.

Nehībüñ ẓāhir it tā çerḫ-i bed-ḫᵛāh
Girībānumdan ola dest-i kūtāh

nehīb-i āb-ı şemşīr:

1. **nehīb-i āb-ı şemşīr:**-*i*
Kaside 9
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Kılıcın suyunun korkusu.

Nehīb-i āb-ı şemşīri ḳılaldan fikre müstaġraḳ
Vücūdında ʿadūnuñ ḳalmamışdur ʿunṣur-ı nārī

nehīb-i tīġ-i berrān:

1. **nehīb-i tīġ-i berrān:**-*un*
Kaside 7
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Keskin kılıcın korkusu.

ʿAceb mi şīr-i kūh u deşti teb ṭutsa hirāsından
Ḳulaġına çalınmışdur nehīb-i tīġ-i berrānuñ

nehr-i cennet:

1. **nehr-i cennet:**-*e*
Gazel 133
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Cennet ırmağı.

Beñzer ṣafāda Ḥāletiyā nehr-i cennete
Dünyā yüzünde böyle gerek şiʿr-i āb-dār

nehr-i cinān:

1. **nehr-i cinān:**-*dan*
Gazel 486
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Cennet nehri.

El yumaduñsa eger nehr-i cināndan zāhidā
Bezm-i ʿālemde maḥabbet cāmına uzatma el

[G.764:9, G.779:9]

nehr-i kāfūr:

1. **nehr-i kāfūr:**-*a*
Gazel 296
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Kafur ırmağı.

Cennet içre nehr-i kāfūra döner ey Ḥāletī
Pisterinde eylese bāzū-yı sīmīnin dırāz

nekbet:

1. **nekbet:**
Kıt'a 32
Mısra: **2**
Felaket, musibet, bela.

Baḳma iḳbāline hiç Ḥāletiyā dünyānuñ
Aña reşk itme ki encāmına nekbet dirler

neler neler:

1. **neler neler:**
Mesnevi 8
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Çeşit çeşit.

Neler çekdüm neler iẓhār olunmaz
Eger ḳan aġlasam işʿār olunmaz

nem:

1. **nem:**
Mesnevi 1
Mısra: **43**
Nem, yağmur.

Ebr-i luṭfıyla gönderüp bir nem
Gül-şen-i dehri eyledi ḫurrem

nemā bul-:

1. **nemā bul:**-*ur*
Tarih 5
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gelişmek.

Āb-ı rūy-ı vüzerādur bulur anuñla nemā
Gül-şen-i salṭanat-ı Devlet-i Āl-i ʿOs̱mān

nemā gel-:

1. **nemā gel-:**-*di*
Gazel 292
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Büyümek, gelişmek.

Geldi dıraḫt-ı ḫuşke nemā çaḳ zamānıdur
Ḫār-ı ḥamūlem eylese gül-ḫīz-i iştihār

neme yarar:

1. **neme yarar:**
Müfret 338
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Neye yarar, neye lazım!

Gerçi sūz-ender-Ḫalīl'em muttaṣıl cān u tenüm
Saña teʾs̱īr itmeyen āteş neme yarar benüm

nemed külāh:

1. **nemed külāh:**-*a*
Gazel 128
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Keçe külah, keçeden yapılmış takke.

Ābdālıyam şu tekye-gehüñ k'anda Ḥāletī
Eyler nemed külāha ḥased tāc-ı Keyḳubād

[G.292:19]

nemek:

1. **nemegi:**-*i*
Kıt'a 44
Mısra: **2**
Tuz.

Şol kūy-ı ḫarābātadur āmed-şudumuz kim
Dünyā nemegi ḳonsa mey-i nābı bozulmaz

[G.389:6, G.762:6]

nemek ur-:

1. **nemek ur:**-*ma*
Gazel 419
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
(Yaraya) tuz basmak.

Cevr ile urma zaḫm-ı dil-i ʿāşıḳa nemek
Ey pādşāh-ı ḥüsn aña acımaḳ gerek

nemek-dān-ı maḥabbet:

1. **nemek-dān-ı maḥabbet:**
Gazel 91
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk tuzluğu.

Ḳalmadı es̱er Ḥāletiyā ḥaḳḳ-ı nemekden
Beñzer ki nigūn oldı nemek-dān-ı maḥabbet

nemek-i mīz-bān:

1. **nemek-i mīz-bān:**-*umuz*
Gazel 307
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ev sahibinin tuzu.

Elmas-ı sūdedür nemek-i mīz-bānumuz
Mihmān-ı serāy-ı dehrde biz żayf-ı ġāfilüz

nemek-pāş-ı ḳażā:

1. **nemek-pāş-ı ḳażā:**
Gazel 849
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kaderin tuz ekmesi.

Çoḳlugın zaḫm-ı dilüñ gördi nemek-pāş-ı ḳażā
Dehen-i dil-beri leb-rīz-i nemek-dān itdi

nemek-rīz ol-:

1. **nemek-rīz ol:**-*ma, -dur*
Gazel 895
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Tuz dökmek II Bir şeyi bozmak (Tuz şarabı bozar).

Sāġar-ı pür-bāde-i şevḳa nemek-rīz olmadur
Meclis-i rindānda añmaḳ zāhid-i bed-ḫilḳati

nemek-zār-ı ḥakīkat:

1. **nemek-zār-ı ḥaḳīḳat:**
Gazel 87
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hakikat tuzu.

Tāb-ı cevriyle teġāfül kim bu minvāl üzredür
Hep serāb olur nemek-zār-ı ḥaḳīḳat ʿan-ḳarīb

nem-i bārān-ı ġam:

1. **nem-i bārān-ı ġam:**
Kaside 40
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Üzüntü yağmurunun nemi.

Nem-i bārān-ı ġam olursa bu minvāl üzre
Çār-dīvār-ı vücūdum bulur elbette ḫalel

nem-i ebr:

1. **nem-i ebr:**
Kaside 41
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Bulutların nemi.

Nem-i ebr ile nerm olmaḳdadur ḳavs-ı ḳuzaḥ yoḫsa
Aña teşbīh iderdüm ol munaḳḳaş çekdügi yayı

nem-i eşk:

1. **nem-i eşk:**-*üm, -le*
Gazel 652
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı.

Her bār düşer seng-i belā başuma beñzer
Buldı nem-i eşkümle ḫalel günbed-i devrān

[K.31:49, Mf.355:2]

nem-i luṭf:

1. **nem-i luṭf:**-*un*
Mesnevi 9
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Lütuf suyu.

Olup ḥükmüñ revān her yirde çün āb
Nem-i luṭfuñ ḳılur dünyāyı sīr-āb

nem-i seḥāb:

1. **nem-i seḥāb:**
Kaside 17
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Bulutların nemi.

Kemān-ı Rüstem olurdı sezā-yı bāzūsı
Nem-i seḥāb eger naḳşın itmese taġyīr

nemle-i şemşīr:

1. **nemle-i şemşīr:**
Mesnevi 8
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Kılıcın karıncası.

Süleymān ḥaşmetinden yoḳ ḳuṣūruñ
Olupdur nemle-i şemşīr mūruñ

nem-nāk eyle-:

1. **nem-nāk eyle:**-*r*
Gazel 285
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Nemli hale gelmek, ıslatmak.

Yāri gördükçe göñül çeşmini nem-nāk eyler
ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ odur kim naẓarın pāk eyler

nem-nāk ol-:

1. **nem-nāk ol:**-*up*
Gazel 175
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Nemlenmek, ıslanmak.

Ser-ā-pā cism-i ḫāki eşk-i çeşmümden olup nem-nāk
Dil-i dīvāne şimdi ʿışḳuñ ile pāy-dergildür

nemrūd:

1. **nemrūd:**
Kaside 6
Mısra: **52**
İbrahim peygamberin dinine karşı koyan, onunla mücadele eden, onu ateşe attıran ve sonunda Allah'ın kendisine musallat ettiği bir sinekle baş edemeyip ölen büyük inkârcılardandır. Divan şiir ve nesrinde Hz. İbrahim'i ateşe attırması ile anılır.

Devr-i ʿadāletinde alur peşşe ḥaḳḳını
Nemrūd olsa eyliyen anı eger ki zār

[M.7:24]

nemrūd-ı bed-kīş:

1. **nemrūd-ı bed-kīş:**-*ün*
Kıt'a 41
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kötü dinli Nemrûd.

Var iken Nemrūd-ı bed-kīşüñ bu deñlü ḥaşmeti
Peşşeye maġlūb iden Allāh'dur Allāh'umuz

nene yarar:

1. **nene yarar:**-*dı*
Müfret 273
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Neyine yarar, ne işine yarar.

Oldı ṣad-pāre tīġ-i ġamla tenüñ ʿĀşıḳ olmaḳ nene yarardı senüñ

[G.433:2]

nerd taḫtası:

1. **nerd taḫtası:**-*dur*
Gazel 106
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Tavla tahtası.

Gūyā ki nerd taḫtasıdur sīne-i nizār

Dāġ-ı nev ü kühen yoludur ābnūs u ʿāc

[G.303:5]

nerd-bān:

1. **nerd-bān:**
Gazel 653
Mısra: **2**
Merdiven.

Çıḳmaḳ ister ʿālem-i bālāya cān-ı nā-tüvān
Ḥāžır itdi üstüẖ̆ān-ı sīneden bir nerd-bān

[G.867:14]

nerd-bān ol-:

1. **nerd-bān ol:**-*sun*
Kaside 32
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Merdiven olmak.

Şuʿā-ı āftāb-ı himmetüñ zer nerd-bān olsun
Çıḳar evc-i ʿalāya ben ḥaḳīr-i ẕerre-girdārı

[G.552:8]

nerd-bān-ı vaṣl-ı dil-dār:

1. **nerd-bān-ı vaṣl-ı dil-dār:**-*a*
Gazel 267
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma merdiveni.

Ḳaṣr-ı şādīden dil-i ʿāşıḳ ne yoldan kām alur
Nerd-bān-ı vaṣl-ı dil-dāra çıḳınca cān çıḳar

nergis:

1. **nergis:**
Gazel 17
Mısra: **14**
İri papatya biçiminde ortası yeşil veya sarı, yaprakları gri ve sarı bir çiçek (Göze benzerlik bağlamında).

Oldı süẖanuñ Ḥāletiyā bāġ-ı maʿānī
Nergis gibi göz dikse ʿaceb mi aña dünyā

[G.22:2, G.183:7, G.190:1, G.251:7, G.262:10, G.267:14, G.558:8, G.662:4, G.686:1, G.699:6, K.6:16, K.8:12, K.12:51, K.20:17, K.20:27, K.25:6, K.27:41, K.36:10, Kt.24:2, Kt.121:1, M.1:38]

nergis ü gül:

1. **nergis ü gül:**-*ün*
Kaside 6
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Nergis ile gül.

ṭoysa ʿaceb mi göñli gözi nergis ü gülüñ
Ortaya dökdi sīm ü zerin tāc-ı bahār

nergis ü lāle:

1. **nergis ü lāle:**
Gazel 211
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Nergis ve lale.

Biri çeşmüñe biri beñzedüg içün ruẖuña
Nergis ü lāle olur çeşm ü çerāġ-ı gül-zār

nergis-āsā:

1. **nergis-āsā:**
Gazel 535
Mısra: **1**
Nergis gibi.

Açıldı nergis-āsā maḳdemüñle dīde-i cānum
Ne yeller esdi āyā bilsem ey gül-berg-i ḫandānum

[G.775:9]

nergis-i bāġ:

1. **nergis-i bāġ:**-*a*
Gazel 887
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bahçenin nergisi.

İrgürdi ṣabā ḫāk-i rehüñ nergis-i bāġa
Yoḳdur görecek gözlerümüz bād-ı ṣabāyı

[G.891:5, K.32:57]

nergis-i bīmār:

1. **nergis-i bīmār:**
Gazel 152
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hasta nergis II Baygın bakan göze benzeyen nergis çiçeği.

Çeşm-i fettānınuñ ölümlüsi çoḳ
Birisi daḫı nergis-i bīmār

[G.206:4, G.879:9]

nergis-i gül-şen:

1. **nergis-i gül-şen:**-*i, -n, -e*
Kaside 18
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin nergisi.

Ḫān Murād ol şeh-i Cem-kevkebe kim öykünemez
Nergis-i gül-şenine dīde-i baḫt-ı bīdār

nergis-i gül-şen-i ruḫsāre:

1. **nergis-i gül-şen-i ruḫsāre:**-*si*
Müfret 597
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) yanağının bahçesinin nergisi.

Bezm-i meyde gice yārüñ semeni lāle idi
Nergis-i gül-şen-i ruḫsāresi pür-jāle idi

nergis-i iḳbāl:

1. **nergis-i iḳbāl:**-*i*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Talih nergisi.

Bāġ-ı cihānda nergis-i iḳbāli var olup
Göstermesün Ḫudā gül-i cennet gibi ḫazān

nergis-i pür-jāle:

1. **nergis-i pür-jāle:**-*den*
Kaside 33
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Üzeri çiy taneleriyle dolu olan nergis çiçeği II Ağlayan göz.

Eger kim nāle-i ʿāşıḳ uyarmasaydı ḫūbānı
Çemen şaḥnında olan nergis-i pür-jāleden ġayrı

nergis-i şehlā:

1. **nergis-i şehlā:**-*y, -a*
Gazel 871
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şaşı gözlü nergis.

Ne var çeşm-i ʿināyet birle gāhī bir nigāh itseñ
Bu gül-şende göñül bir nergis-i şehlāya degmez mi

[K.8:16, G.236:5]

nergis-istān-ı çemen:

1. **nergis-istān-ı çemen:**
Gazel 149
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Bahçenin nergislerle kaplı yeri.

Cürʿa şaç ey sāḳi-i meclis bahār eyyāmıdur
Nergis-istān-ı çemen feyżüñle olsun lāle-zār

nergis-vār:

1. **nergis-vār:**
Gazel 203
Mısra: **1**
Nergis çiçeği gibi.

Gül-şen-i dehri görüp ʿibret alan nergis-vār
Gözi baḳarken ider sīm ü zerin cümle niṣār

nerm it-:

1. **nerm it:**-*üp*
Kaside 14
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Yumuşatmak.

Nerm idüp şemʿ-şıfat āheni tāb-ı ḫurşīd
Gösterür muʿcize-i Ḥażret-i Dāvūd'ı zamān

nerm ol-:

1. **nerm ol:**-*ur*
Gazel 211
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Erimek, yumuşamak II Merhamet etmek, acımak.

Nerm olur āh-ı dilümden dil-i sengīn-i nigār
Ḳanġı ṭaş ḳatı ise başını ursun aġyār

2. **nerm ol:**-*ur*
Kaside 3
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Yumuşamak, erimek.

Bilseydi nakş-ı ḫātem-i iḳbālini eger
Nerm olur idi mūm gibi reşk ile ruḫām

3. **nerm ol:**-*mak, -da, -dur*
Kaside 41
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Erimek, bozulmak.

Nem-i ebr ile nerm olmaḳdadur ḳavs-ı ḳuzaḥ yoḫsa
Aña teşbīh iderdüm ol munaḳḳaş çekdügi yayı

nerm-revlik:

1. **nerm-revlikde:**-*de*
Kaside 15
Mısra: **17**
Yumuşaklık.

Nerm-revlikde aḳar āb-ı revāndur gūyiyā
Pūyede bādı begenmez kūh olur vaḳt-i ḳarār

nerrād-ı bezm-i ʿışḳ ol-:

1. **nerrād-ı bezm-i ʿışḳ ol:**-*alı*
Gazel 349
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk meclisinin tavlacısı olmak, âşık olmak.

Hiç luṭf-ı yāra Ḥāletiyā olmadum dūçār
Nerrād-ı bezm-i ʿışḳ olalı atmadum düşeş

[Mf.142:2]

nesīm:

1. **nesīm:**
Kaside 3
Mısra: **52**
Yumuşak ve hafif esen rüzgar.

Var mı naẕīri nükhet-i iḥsānınuñ diyü
Yoḳlar nesīm ġoncelerüñ aġzını müdām

[K.26:71, K.27:11, Mf.311:2]

nesīm-āsā:

1. **nesīm-āsā:**
Gazel 520
Mısra: **12**
Hoşa giden, latif bir rüzgar gibi.

Beni āḫir bu ṭāliʿ gül-şen-i maḳṣūda irgürmez
Nesīm-āsā eger kim niçe yıl pūyān-ı ʿışḳ olsam

[K.8:56, Mü.6:5, Mü.6:11, Mü.6:17, Mü.6:23]

nesīmī:

1. **nesīmī:**
Kıt'a 91
Mısra: **1**
Hurûfîliği ile tanınan mutasavvıf şair Seyyid Nesimî.

Nesīmī ten libāsından idüp ʿār
Bıraḳdı ser-be-ser cān itdi kendin

nesīm-i ʿāṭıfet:

1. **nesīm-i ʿāṭıfet:**-*i*
Kaside 25
Mısra: **39**

Kelime Tipi: -
Iyilik, cömertlik rüzgârı.

Eger ki ḫāṭıra gelse nesīm-i ʿāṭıfeti
Feżā-yı sīne hemān ṣaḥn-ı gül-sitāna döner

nesīm-i ʿāṭıfet-i āṣaf-ı süleymān-fer:

1. **nesīm-i ʿāṭıfet-i āṣaf-ı süleymān-fer:**
Kaside 28
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Hz. Süleyman gücünde vezirin cömertlik rüzgarı.

Meger ṭoḳundı aña gül-şen-i cemālüñde
Nesīm-i ʿāṭıfet-i Āṣaf-ı Süleymān-fer

nesīm-i bāġ:

1. **nesīm-i bāġ:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **101**
Kelime Tipi: -
Bahçenin rüzgarı.

Nesīm-i bāġa āhum olsa hem-rāh
Yanardı lāne-i murġ-ı seḥer-gāh

nesīm-i baḫt:

1. **nesīm-i baḫt:**
Mesnevi 9
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Talih rüzgarı.

İderse murġ-ı bāmuñ lāne maʿmūr
Nesīm-i baḫt olur ḫāşāke mażrūr

nesīm-i bīmār:

1. **nesīm-i bīmār:**
Gazel 141
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hasta rüzgar.

Ḫayli geç virdi bu yıl ḥükmini eyyām-ı bahār
Diñleni diñleni gelmekle nesīm-i bīmār

nesīm-i eshār:

1. **nesīm-i esḥār:**
Gazel 142
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sabah rüzgarı.

Giremez kimse şifā-ḫāne-i kūy-ı yāra
Ḫaste olmaġ ile illā ki nesīm-i esḥār

[K.18:34, G.139:4, G.211:10]

nesīm-i feth u ẓafer:

1. **nesīm-i fetḥ u ẓafer:**
Kaside 3
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Fetih ve zafer rüzgarı.

Tā yirine gelince Süleymān-ı rūzgār
İtdi nesīm-i fetḥ u ẓafer ḫayli ihtimām

nesīm-i feyż:

1. **nesīm-i feyż:**-*ün*
Mesnevi 9
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Bereket rüzgarı.

Nesīm-i feyżüñ itse geşt-i gül-zār
Olur gül laʿl ü şeb-nem dürr-i şeh-vār

nesīm-i ġam-ı ʿışḳ:

1. **nesīm-i ġam-ı ʿışḳ:**
Gazel 542
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk kederinin rüzgarı.

Ol dem ki vezān oldı nesīm-i ġam-ı ʿışḳ
Açıldı gözüm nergisi ḫˇābumdan uyandum

nesīm-i hazān:

1. **nesīm-i ḫazān:**-*ı*
Kaside 38
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Sonbahar rüzgarı.

Naẓar ḳılsa bir kerre gül-zār-ı dehre
Görünmezdi andan nesīm-i ḫazānı

nesīm-i himmet:

1. **nesīm-i himmet:**-*i*
Mesnevi 7
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Yardım rüzgarı.

Olsa bir dem nesīm-i himmeti yār
Kemer-i kūha el urur idi çenār

[K.33:27]

nesīm-i himmet-i ʿanber-şemīm:

1. **nesīm-i himmet-i ʿanber-şemīm:**
Kıt'a 123
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Amber kokulu yardım rüzgarı.

Nesīm-i himmet-i ʿanber-şemīm aġānuñ
Naẓīri şanma ki hergiz bu rūzgāra gele

nesīm-i huld:

1. **nesīm-i ḫuld:**
Gazel 704
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Cennet rüzgarı.

Ṣaḥn-ı ʿālem ser-be-ser ṭolsa nesīm-i ḫuld ile
Vādi-i dilde muḳarrerdür hümūm-ı ʿömr-gāh

[G.795:7]

nesīm-i luṭf:

1. **nesīm-i luṭf:**-*ı*
Kaside 5
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
İyilik rüzgarı.

Sulṭān Meḥemmed ol gül-i gül-zār-ı ʿadl kim
ʿĀlem nesīm-i luṭfı ile her zamān bahār

[K.29:18, K.32:40, K.33:35]

nesīm-i luṭf-ı rabbānī:

1. **nesīm-i luṭf-ı rabbānī:**
Kaside 1
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Allah'ın lütuf rüzgarı.

Bi-ḥamdi'llāh vezān oldı nesīm-i luṭf-ı Rabbānī
Şeref buldı vücūd-ı şāh ile mülk-i Süleymānī

nesīm-i nev-bahār-ı ʿadl-i aḥmed ḫān:

1. **nesīm-i nev-bahār-ı ʿadl-i aḥmed ḫān:**
Kaside 10
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Sultan Ahmed'in adalet baharının rüzgarı.

Nesīm-i nev-bahār-ı ʿadl-i Aḥmed Ḫān gibi şimdi
İrişdi nefḫa-i müşkīni verdüñ cümle dünyāya

nesīm-i raḥmet:

1. **nesīm-i raḥmet:**
Tarih 5
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Rahmet rüzgarı.

Bir seḥer-geh ki vezān oldı nesīm-i raḥmet
Gül gibi geldi yine zümre-i ehl-i īmān

nesīm-i revān-bahş-ı nev-bahār:

1. **nesīm-i revān-baḫş-ı nev-bahār:**
Gazel 136
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İlkbaharın cana can katan rüzgarı.

Defʿ itmedi nesīm-i revān-baḫş-ı nev-bahār
Ḳaldı ḳıyāmete dil-i zārumdaki ġubār

nesīm-i ṣabā:

1. **nesīm-i ṣabā:**
Kaside 34
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Sabah rüzgarı.

Dimāġ-ı ʿālemi pür-būy-ı müşk-i nāb eyler
Ḥarīmine güẕer itse eger nesīm-i ṣabā

nesīm-i seḥer:

1. **nesīm-i seḥer:**
Mesnevi 4
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Seher, sabah rüzgarı.

Tīz-kām idi çün nesīm-i seḥer
Ḫōş-ḫırām idi nitekim ʿarʿar

[G.462:4, K.28:6, M.6:31]

nesīm-i ṣubḥ:

1. **nesīm-i ṣubḥ:**
Gazel 189
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sabah esintisi.

Devr-i güldür kūşe kūşe sāġar-ı ṣahbā yürür
Zevraḳ-ı bāde nesīm-i ṣubḥ ile aʿlā yürür

[G.108:7, G.256:3, G.342:3, G.451:14, K.2:8, Mf.4:1, Mf.19:1, Mf.129:2]

nesīm-i ṣubḥ-dem:

1. **nesīm-i ṣubḥ-dem:**
Gazel 578
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sabah vakti esen hafif rüzgar.

Būy-ı zülf-i yār ile gelse nesīm-i ṣubḥ-dem
Lücce-i ḳalbümden olur serzede emvāc-ı ḫūn

[K.32:7, K.41:5]

nesīm-i ṣubḥ-ı baht:

1. **nesīm-i ṣubḥ-ı baḫt:**
Mesnevi 9
Mısra: **90**
Kelime Tipi: -
Talihin sabah rüzgarı.

Sümūm-ı nīm-rev-i ḳahr bercāy
Nesīm-i ṣubḥ-ı baḫt ammā sebük-pāy

nesīm-i ṣubḥ-ı saʿādet:

1. **nesīm-i ṣubḥ-ı saʿādet:**
Kaside 16
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Mutluluk sabahının rüzgarı.

Güller gibi açılsa n'ola dīde-i emel
Oldı nesīm-i ṣubḥ-ı saʿādet yine vezān

nesīm-i vaṣl-ı yār:

1. **nesīm-i vaṣl-ı yār:**
Gazel 249
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma rüzgarı.

İrse cān-ı ʿāşıḳa nā-geh nesīm-i vaṣl-ı yār
Ġonce-veş dil-teng iken güller gibi ḫandān olur

[Mf.128:1]

nesīm-i ẓafer:

1. **nesīm-i ẓafer:**
Gazel 10
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Zafer rüzgarı.

Şemşīri oldı her ṭarafa ṣalınur nihāl
Taḥrīk ider nesīm-i ẓafer anı dāʾimā

nesin:

1. **nesin:**
Gazel 429
Mısra: **8**
Neyini, nesini?

Eger bir kerre pehlūsını seyr itdüñse yetmez mi
Dime ey dil nesin gördüm ben ol şūḫ-ı dil-ārānuñ

nesiyle:

1. **nesiyle:**
Gazel 497
Mısra: **13**
Ne ile?

Bāġ-ı dehrüñ bilmezin ḫātır nesiyle eglenür
Gitdi anuñ bülbülünden naġme kebginden ḫırām

nesne:

1. **nesne:**
Gazel 469
Mısra: **11**
Herhangi bir şey.

Sende esbāb-ı seferden nesne yoḳ ey Ḥāletī
Gūşuña girmez mi hiç āvāze-i kūs-ı raḥīl

[G.646:5, G.809:5, K.3:56, Mf.6:2, Mf.39:2, Mf.272:2]

2. **nesne:**
Gazel 53
Mısra: **14**
Varlık, nesne II Ürün, mahsul.

Ḥāletī pā-māl-i ġamdur ummañuz andan hüner
Nesne ḫāṣıl eylemez hergiz ayaḳlanmış türāb

[G.69:14]

nesr-i felek:

1. **nesr-i felek:**
Kaside 17
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Feleğin akbabası (Semavî bir anlam yüklenerek nesr; kartal takım yıldızı/şelyak burcuna ad olmuştur).

Dökerdi ḫavf ile perin görünce nesr-i felek
Kemān u tīrini bir yirde itseler taṣvīr

nesr-i gerdūn:

1. **nesr-i gerdūn:**-*un*
Kaside 11
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Feleğin kartalı.

Bāz-ı çetri olsa bir yirde eger kim per-güşā
Nesr-i gerdūnuñ olur aña şikār-ı kemterīn

nesr-i ṭāʿir:

1. **nesr-i ṭāʿir:**-*le*
Mesnevi 3
Mısra: **93**
Kelime Tipi: -
Batı yönünde görülen parlak bir yıldız.

Nesr-i Ṭāʿirle tīr-i şāḥib-fer
Gökde anuñ ḳanadı ile uçar

[M.3:29, K.8:55, K.25:65, K.27:3, K.36:22, Kt.20:1]

2. **nesr-i ṭāʾir:**
Mesnevi 7
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Kartal kuşu II Kartal burcunun en parlak yıldızı.

İrse ger ṭabl-bāzı āvāzı
Nesr-i Ṭāʾir ḳılurdı pervāzı

nesr-i ṭāʾir-i güncişk:

1. **nesr-i ṭāʾir-i güncişk:**-*e*
Gazel 893
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Serçenin parlak yıldızı.

Göklerde Nesr-i Ṭāʾir-i güncişke döndürür
Şeh-bāz-ı evc-i fikrüñüñ āvāz-ı şeh-peri

nesrīn:

1. **nesrīnini:**-*i, -n, -i*
Gazel 451
Mısra: **4**
Hoş kokulu, yabangülü olarak da bilinen çiçek.

Zümürrüd kānı içre bulunan yāḳūt-ı aṣferdür
Bilür ḳadrin gören nesrīnini yir yir çemen-zāruñ

[M.9:42]

nessāc-ı rūzgār:

1. **nessāc-ı rūzgār:**
Gazel 291
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Felek dokumacısı.

İtmez ḳabūl-ı naḳş-ı saʿādet bu tār u pūd
Çözsün birer birer anı nessāc-ı rūzgār

neşāt:

1. **neşāṭ:**
Gazel 357
Mısra: **8**
Sevinç, mutluluk.

ʿĀṣıḳuñ ġamdur gelen mātem-serā-yı ḳalbine
Düşmana ammā nedīm-i bezm-i ʿışretdür neşāṭ

neşāṭ-engīz ü rūḥ-efzā ol-:

1. **neşāṭ-engīz ü rūḥ-efzā ol-:**-*dı*
Kaside 8
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -

Neşe veren ve cana can katan olmak.

Cevānib oldı sulṭān-ı bahāruñ iʿtidāliyle
Feraḥ-baḫş u ṣafā-güster neşāṭ-engīz ü rūḥ-efzā

neşāṭ-ı cam ü ṭarab-ı ḥüsn:

1. **neşāṭ-ı cam ü ṭarab-ı ḥüsn:**
Kaside 4
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Güzellik eğlencesi ve şarabın neşesi.

Gerek neşāṭ-ı cam ü gerekse ṭarab-ı ḥüsn
Aña ṣunuldı eyā ḫusrev-i serīr-i hüner

neşʾe:

1. **neşʾedür:**-*dür*
Gazel 489
Mısra: **2**
Neşe, keyif, sevinç.

Olsa ʿaceb mi ʿumde-i kārum zebān-ı ḥāl
Bir neşʾedür bu ʿaşḳ ki eyler Kelīm'i lāl

neşʾe vir-:

1. **neşʾe vir:**-*mez*
Gazel 495
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Neşe vermek, neşelendirmek II Keyif, sarhoşluk vermek.

Bezm-i ġamda kāse-i serden içerler bādeyi
Neşʾe virmez fi'l-mesel Cemşīd elinden gelse cām

neşʾe-dār ḳıl-:

1. **neşʾe-dār ḳıl:**-*maz*
Gazel 328
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Neşeli hale getirmek.

Bāde-i cennet daḫı ḳonsaydı ḳılmaz neşʾe-dār
Kāse-i ser olmayınca Ḥāletī peymānemüz

neşʾe-i cām-ı feraḥ:

1. **neşʾe-i cām-ı feraḥ:**
Gazel 274
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İç açıcı şarabın neşesi.

Neşʾe-i cām-ı feraḥ tīz geçer bir demdür
Saña ey dil ḳalacaḳ cürʿa-i cām-ı ġamdur

neşʾe-i cām-ı vefā:

1. **neşʾe-i cām-ı vefā:**-*sı, -n, -dan*
Gazel 706
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Vefa kadehinin neşesi.

Neşʾe-i cām-ı vefāsından o şūḫuñ Ḥāletī
Şimdi ġayrı şekle girmişdür raḳīb-i rū-siyāh

[G.795:9]

neşʾe-i mecnūn:

1. **neşʾe-i mecnūn:**-*ı*
Gazel 740
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mecnun'un neşesi.

Zülfinüñ Leylā'sı yanından ayırmaz var ise
Neşʾe-i Mecnūn'ı buldı bu dil-i dīvānede

neşʾe-i ṣāf-ı feraḥ:

1. **neşʾe-i ṣāf-ı feraḥ:**
Müfret 69
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevincin saf sarhoşluğu.

Neşʾe-i ṣāf-ı feraḥ tīz geçer bir demdür
Saña ey dil ḳalacaḳ cürʿa-i cām-ı ġamdur

neşʾe-i şahbā-yı firāḳ:

1. **neşʾe-i şahbā-yı firāḳ:**
Müseddes 8
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -

Ayrılık kadehinin sarhoşluğu.

Mest idüp her birisin neşʾe-i ṣahbā-yı firāḳ
Ser-i kūyuñda biribirine girdi ʿuṣṣāḳ

neşʾe-i şarāb:

1. **neşʾe-i şarāb:**
Gazel 80
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şarabın verdiği neşe.

Ġāyet de düşkün itdi beni neşʾe-i şarāb
Döndüm şu kişvere ki ola ābdan ḫarāb

[Mf.22:1]

neşr it-:

1. **neşr it:**-*e*
Kaside 29
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Yaymak, dağıtmak.

Ebr-i bahār ü bād-ı seḥer gibi dem-be-dem
Neşr ide ʿāleme keremin tā dem-i nüşūr

neşv ü nemā:

1. **neşv ü nemā:**-*sı*
Gazel 824
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gelişme, büyüme, gelişim.

Reng-i gül-i baḫtum n'ola olursa şikeste
Dūlāb-ı felekdendür anuñ neşv ü nemāsı

[M.9:104]

neşv ü nemā bul-:

1. **neşv ü nemā bul:**-*up*
Gazel 723
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gelişip büyümek.

Ḳurı vaʿdiyle bulup neşv ü nemā dönmişdür
Kişt-zār-ı emelüm mezraʿa-i kemmūna

[G.887:10, K.2:51, K.24:44]

neşv ü nemā ol-:

1. **neşv ü nemā ol:**-*maz*
Gazel 327
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gelişip büyümek.

Eger kim āb-ı çeşmi ʿāşıḳuñ her yaña aḳmazsa
Çemen-zār-ı maḥabbetde iken neşv ü nemā olmaz

neşv ü nemā vir-:

1. **neşv ü nemā vir:**-*sün*
Gazel 688
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yeşertip büyütmek.

Gezend irdi vücūdum bāġına ġam tünd-bādından
O bāġa sāḳi-i meclis biraz neşv ü nemā virsün

neşve:

1. **neşvesi:**
Gazel 144
Mısra: **9**
Sarhoşluk, çakır keyif olma, mestlik.

ʿAceb mi neşvesi encām-ı ʿömre dek sürse
Ḫaṭ-ı lebüñ gibi yoḳdur cihānda ince ġubār

netīce vir-:

1. **netīce vir-:**-*ür*
Gazel 390
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sonuç vermek.

İşüñ o lebler içün dāġ-ı derd yaḳmaḳdur
Netīce mi virür ey Ḫāletī bu nān u nemek

netīce-baḫş:

1. **netīce-baḫş:**
Gazel 106
Mısra: **9**
Sonuç verme, neticelenme.

Ṣanup muḳaddimāt-ı belāyı netīce-baḫş
Gösterdi Ḳays fenn-i cünūn içre iʿvicāc

neva-keş:

1. **nevā-keş:**
Müfret 578
Mısra: **1**
Şarkı söyleyen.

Bir gülüñ Saḳız'da dil oldı nevā-keş bülbüli
Bilmez-idüm böyle zībā olduġın Saḳız güli

nevālar it-:

1. **nevālar it:**-*üp*
Gazel 287
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzel sesler çıkarmak.

Dil bülbüli nevālar idüp her maḳāmda
Çaḳ kūy-ı yāra varmayıcaḳ eylemez ḳarār

nevālar kıl-:

1. **nevālar ḳıl:**-*ur, -sa, -n*
Kaside 13
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Şarkılar söylemek.

Açıldı verd-i āmālüñ revādur şimdiden şoñra
Ḳılursañ bāġ-ı medḥinde nevālar ʿandelībāne

nevāle al-:

1. **nevāle al:**-*dı*
Kaside 6
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Yiyecek ve içecek almak.

Aḫşāma varmaz ise nevāle aldı ṣubḥ-dem
Nergislerüñ gözi yaşını mihr-i tāb-dār

[M.7:51, M.9:188]

nevāle-i ġam:

1. **nevāle-i ġam:**-*dur*
Gazel 144
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Üzüntü azığı.

Ṣabāḥ u şām ġıdāmuz nevāle-i ġamdur
Veliyy-i niʿmetümüz ʿışḳdur bizüm her bār

[G.882:12]

nev-āmūz-ı ḥırām ol-:

1. **nev-āmūz-ı ḫırām ol:**-*madan*
Gazel 497
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Nazlı nazlı salınmayı yeni öğrenmeye başlamak.

Perr-i bāz-ı ġam ṣadāsın diñledükçe şād olur
Olmadan kebg-i ümīd-i dil nev-āmūz-ı ḫırām

nev-āmūz-ı nāz:

1. **nev-āmūz-ı nāz:**-*dur*
Gazel 174
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Naz yapmayı yeni öğrenmiş II Sevgili.

Seng-i cefāsı dil-şiken-i ehl-i rāzdur
Bir ṭıfla māʾilüm ki nev-āmūz-ı nāzdur

nev-ā-nev:

1. **nev-ā-nev:**
Gazel 62
Mısra: **5**
Yeni yeni.

Şuhūd-ı nüsḫa-i ṣunʿa nev-ā-nev bulmayan ḳudret
İdüp taʒyīʿ-i evḳātın ḥikāyāt-ı kühen söyler

nev-ʿarūs:

1. **nev-ʿarūs:**
Gazel 344
Mısra: **10**
Yeni gelin.

Saʿyiyle Ḥāletī yine meşşāṭa-i ḳalem
Gösterdi pīr-i zāl-i maʿānīyi nev-ʿarūs

[Mf.206:2]

nev-ʿarūs-ı ḥacle-i endīşe:

1. **nev-ʿarūs-ı ḥacle-i endīşe:**
Kaside 37
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Hayalin utangaç yeni gelini.

Hem nişān-ı himmet ister hem niṣār-ı iʿtibār
Nev-ʿarūs-ı ḥacle-i endīşe gelmez rāygān

nev-ʿarūs-ı süḫan:

1. **nev-ʿarūs-ı süḫan:**-*a*
Gazel 221
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sözün yeni gelini II Orijinal hayaller, şiirler.

Nev-ʿarūs-ı süḫana māşıṭadur Ḥāletiyā
Ḳalemüm rişte-i naẓma dür-i şeh-vār çeker

[G.630:9]

nevā-sāz ol-:

1. **nevā-sāz ol:**-*dı*
Gazel 848
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çalgıcı olmak.

Nevā-sāz oldı dil murġı bu bāġuñ her nihālinde
Velī āḫir maḥabbet şāḫ-sārında ḳarār itdi

nevā-yı ʿişret-efzā:

1. **nevā-yı ʿişret-efzā:**-*sı*
Terkib-bend 1
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
İçki meclisini hararetlendiren ezgi.

Gerekmez muṭrib-i dehrüñ nevā-yı ʿişret-efzāsı
Çün āḫeng-i melāl-engīz mātemde ḳarār eyler

nevā-yı meclis-i şādī:

1. **nevā-yı meclis-i şādī:**
Kaside 21
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Mutluluk meclisinin nağmesi.

Nevā-yı meclis-i şādī sürūd-ı bezm-i sürūr
Derūn-ı günbed-i eflāki ḳıldı māl-ā-māl

nevā-yı naẓm:

1. **nevā-yı naẓm:**-*un*
Gazel 340
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şiirin sesi, nağmesi.

Nevā-yı naẓmuñ ile Ḥāletī gūş-ı cihān pürdür
Bu bāġa saña beñzer bülbül-i destān-serā gelmez

nevā-yı ney-i ʿişret ü sürūr:

1. **nevā-yı ney-i ʿişret ü sürūr:**
Kaside 29
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eğlence ve sevinç neyinin ezgisi.

Bir ṣubḥ-dem nevā-yı ney-i ʿişret ü sürūr
Virdi ḥayāt-ı ʿāleme mānende-i nefḫ-i ṣūr

nevā-yı sāz-ı felek:

1. **nevā-yı sāz-ı felek:**
Kaside 22
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Feleğin sazının ezgisi.

Uymaz nevā-yı sāz-ı felek biribirine
Çoḳ ḥaẓẓ olunmıyor hele böyleyse erġanūn

nevāziş ḳıl-:

1. **nevāziş ḳıl:**
Kaside 23
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
İltifat etmek.

Nevāziş ḳıl beni būy-ı gül-i luṭfuñla luṭf eyle
Olayın gül-şen-i medḥüñde bir murġ-ı ḫoş-elḥānuñ

nevāzişler eyle-:

1. **nevāzişler eyle:**-*di*
Gazel 131
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İltifat etmek, övmek.

Ebr-i bahār ḫāke nevāzişler eyledi
Ḳalmadı ḫāṭırında yiriyle anuñ ġubār

nev-bahār:

1. **nev-bahār:**
Gazel 131
Mısra: **4**
İlkbahar.

Göstermez oldı yāsemenüñ sebz çāderin
Bir ḫayme-i sefīd ḳurup aña nev-bahār

[G.292:7, G.757:11]

nev-bahār eyyamı:

1. **nev-bahār eyyāmı:**-*dur*
Gazel 325
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ilkbahar günleri II Gençlik devri, gençlik çağı.

Nev-bahār eyyāmıdur ḳıl muṭṭaṣıl meşḳ-i cünūn
Gitdi eyyām-ı şitā ey dil ḫumāruñ ṭurma yaz

nev-bahār ol-:

1. **nev-bahār ol:**-*dı*
Gazel 578
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ilk bahar zamanının

olması, ilk bahar vaktinin gelmesi.

Nev-bahār oldı yine virdi ġınā-yı erġanūn
Naʿra-i mest ü nevā-yı murġ u gül-bānk-i cünūn

[G.725:1]

nev-bahār-ı ʿālem-i vuṣlat:

1. **nev-bahār-ı ʿālem-i vuṣlat:**-*dan*
Gazel 666
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kavuşma aleminin ilkbaharı.

Nev-bahār-ı ʿālem-i vuṣlatda bīm-i hicrden
Muṭṭaṣıl lerzendeyem mānend-i evrāḳ-ı ḫazān

nev-bahār-ı ḥüsn:

1. **nev-bahār-ı ḥüsn:**-*den*
Gazel 854
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzellik baharı II Sevgili.

Dūr idüp devrān beni ol nev-bahār-ı ḥüsnden
Bir giyāh-ı ḫuşke döndüm iʿtibārum ḳalmadı

nev-bahār-ı ʿışḳ:

1. **nev-bahār-ı ʿışḳ:**-*a*
Gazel 306
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşkın ilkbaharı II Gençlik zamanları.

Giryeden peygūle-i ġamda aġardı çeşmümüz
Nev-bahār-ı ʿışḳa revnaḳdur gül-i bādāmumuz

[G.581:9]

nev-bahār-ı luṭf:

1. **nev-bahār-ı luṭf:**-*ı, -n, -un*
Kaside 12
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Lütuf ilkbaharı.

Nev-bahār-ı luṭfınuñ iḳbāl-i rūz-efzūnıdur
Ebr-i ṭabʿın eyliyen erbāb-ı naẓmuñ dürr-feşān

nev-bāve:

1. **nev-bāvedür:**-*dür*
Gazel 134
Mısra: **11**
Yeni yetişmiş, taze II Yeni eser, şiir.

Nev-bāvedür ḥadīḳa-i fikretde her sözüm
Öpüp gözine sürse gören Ḥāletī ne var

[G.215:11]

nev-bāve-i murād:

1. **nev-bāve-i murād:**-*a*
Gazel 468
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Arzunun yeni yetişmiş (turfanda) sebzesi.

Geçdi zamānı Ḥāletiyā ḳalmasa n'ola
Nev-bāve-i murāda olan ārzū-yı dil

nev-be-nev:

1. **nev-be-nev:**
Gazel 145
Mısra: **11**
Taze taze, yeni yeni.

Nev-be-nev dāġ ur dile nā-geh ölürsem dōstum
Ḥūra bir gül iletün bāġ-ı cihāndan yād-gār

[G.196:7, G.292:16]

nevbet :

1. **nevbetin:**
Müfret 384
Mısra: **2**
Sıra, devir.

Bezm-i dünyānuñ çeker her kimse cām-ı miḥnetin
Sāḳi-i eyyām bir ferdüñ geçürmez nevbetin

nevbet deg-:

1. **nevbet deg:**-*di*
Gazel 44
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sıra gelmek.

Geçip Ferhād u Mecnūn Ḥāletī degdi baña nevbet
Hevā-yı ʿışḳ ile ser-geşte oldum āsyāb-āsā

[G.871:8]

nevbet vir-:

1. **nevbet vir-:**-*ür*
Gazel 720
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sıra vermek, imkan tanımak.

Şīşe-i ḫāṭır-ı ʿuşşāḳı şikest itmekde
Yār nevbet mi virür seng-i ġam-ı devrāna

nevbetce:

1. **nevbetçe:**
Gazel 708
Mısra: **6**
Nöbetçe, sırası geldikçe; defalarca II Sürekli.

Semt-i dehānumı bulamaz reh-rev-i nefes
Olmasa pīş-rev aña nevbetçe āh u vāh

nevbetçe gel-:

1. **nevbetçe gel:**-*se, -y, -di*
Gazel 58
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sırayla gelmek.

Derd ü miḥnet sīneme nevbetçe gelseydi eger
Bād-ı āhıyla serüm gören şanurdı āsyāb

nevbeti çalın-:

1. **nevbeti çalın-:**-*ur*
Gazel 530
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -

Davulu çalınmak, ilan edilmek.

ʿIşḳ ehli ṭurma sīne döger şāh-ı ḥüsnümüñ
Kūyında nevbeti çalınur şimdi ṣubḥ u şām

[Kt.122:4]

nevbet-i gül-bang-ı iftihār:

1. **nevbet-i gül-bang-ı iftiḫār:**
Gazel 289
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Övünç sesinin nöbeti.

Oldum bu şeb seg-i der-i yār ile hem-nişīn
Gerdūna irdi nevbet-i gül-bang-ı iftiḫār

nevbet-i şāhī:

1. **nevbet-i şāhī:**
Müseddes 1
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Eskiden belirli zamanlarda muhtelif yerlerde çalınan davul.

Yeter baña ʿalem ḳılsam duḫān-ı āteş-i āhı
Fiġānum var iken hergiz gerekmez nevbet-i şāhī

nevbet-i şāhī çalın-:

1. **nevbet-i şāhī çalın-:**-*ur*
Gazel 840
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Padişah mızıkası çalınmak, Sarayda, seferde ve padişahın otağında günün belirli zamanlarında askeri mızıka çalınmak.

Bir yirden ider nāleleri zümre-i ʿuşşāḳ
Gūyā ḳapusında çalınur nevbet-i şāhī

nevbetin bekle-:

1. **nevbetin bekle:**-*r*
Gazel 622
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Nöbet tutmak, sırasını beklemek.

Cān gūşına çalınsa gerek kūs-ı irtiḥāl
Bekler bu āsyābda her kimse nevbetin

nevbetin geçürme-:

1. **nevbetin geçürme:**-*z*
Gazel 693
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sırasını atlamamak, sıradan geçirmek.

Şāh u dervīşe ṣunar hemvāre cām-ı miḥnetin
Sāḳi-i eyyām bir ferdüñ geçürmez nevbetin

nev-civān:

1. **nev-civānum:**-*um*
Gazel 213
Mısra: **4**
Genç, delikanlı II Sevgili.

Ne ġam sipihr-i kühen-sālenüñ cefāsından
Yanumda sencileyin tāze nev-civānum var

[G.666:4]

nev-civān ol-:

1. **nev-civān ol:**-*dı*
Kaside 16
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tazelenmek, gençleşmek.

Bir dem ki pīre-zāl-i kühen-sāle-i cihān
Oldı viṣāl-i Yūsuf-ı ʿadliyle nev-civān

nev-devletān-ı ḥüsn:

1. **nev-devletān-ı ḥüsn:**
Gazel 511
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzelliği sonradan görme.

Eṭfāle meyl ider dil-i ġam-ḫᵛārumuz bizüm
Nev-devletān-ı ḥüsn iledür kārumuz bizüm

nevḥa eyle-:

1. **nevḥa eyle:**-*r*
Gazel 599
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Matemle feryat etmek.

Mürde-i hicrān içün kim nevḥa eyler Ḥāletī
Günde biñ kez ölmenüñ ṭutmaḳ ne mümkin mātemin

nevḥa-i ġam:

1. **nevḥa-i ġam:**-*dur*
Gazel 821
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Üzüntü ağıdı.

Maḥabbet bezminüñ cāmı dil-i pür-ḫūn-ı ʿāşıḳdur
Sürūd-ı mest-i ʿışḳuñ nevḥa-i ġamdur ser-āġāzı

nev-harīde:

1. **nev-ḫarīde:**
Gazel 296
Mısra: **12**
Yeni satın alınmış.

Tāze ʿāşıḳdur göñül cevrüñle olmasun demān
Nev-ḫarīde bendeye lāzımdur olmaḳ dil-nevāz

nevḥa-sāz ol-:

1. **nevḥa-sāz ol:**-*mak*
Gazel 310
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yüksek sesle ağlamak.

Muṭrib-i bezm-i felek cāʾizdür olmaḳ nevḥa-sāz
Gūşına bir dem irerse nāle-i cān-gāhumuz

nevʿ:

1. **nevi ʿden:**-*den*
Kaside 8
Mısra: **36**
Çeşit.

Görünmezdi meger ʿazm eylemiş şehr-i gül-istāna

Getürdi ḫˇāce-i bād-ı ṣabā her nevi‘den kālā

nevīd-i ẓafer:

1. **nevīd-i ẓafer:**
Kaside 21
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Zafer müjdesi.

Sipihr-i pīri civān itdi bu nevīd-i ẓafer
İrişdi ‘āşıḳ-ı mehcūra ṣan peyām-ı viṣāl

nevk-i āzār:

1. **nevk-i āzār:**
Müseddes 4
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Azarlamanın sivri ucu.

Nevk-i āzār urur yara bu cism-i zāra
Zaḫm-ı şemşīr-i cefādan dil olur ṣad pāre

nevk-i hār-ı miḥnet:

1. **nevk-i ḫār-ı miḥnet:**
Mesnevi 9
Mısra: **146**
Kelime Tipi: -
Eziyet dikeninin sivri ucu.

Teh-i pāy-ı dilüm efgār-ı miḥnet
Depemden çıḳdı nevk-i ḫār-ı miḥnet

nevk-i ḳalem:

1. **nevk-i ḳalem:**-*ün, -de, -dür*
Kıt'a 61
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kalemin sivri ucu.

Nevk-i ḳalemüñdedür hemīşe Ḫāk-i ḳademüñdedür dem-ā-dem

nevk-i müjgān:

1. **nevk-i müjgān:**-*un*
Gazel 450
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kirpiklerin sivri ucu.

Gice gündüz olsa çeşmüñden n’ola ḳanlar revān
Baġrumı delmekdedür her nevk-i müjgānuñ senüñ

nevk-i peykān:

1. **nevk-i peykān:**-*ı*
Gazel 719
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Okun ucu.

Nāvek-i cevri o taḫmīn ile pertāb itsem
Nevk-i peykānı anuñ gelmeye illā cāna

[G.721:4]

nevk-i peykān-ı cefā:

1. **nevk-i peykān-ı cefā:**-*sı*
Terkib-bend 1
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Eziyet temreninin sivri ucu.

Ḫadeng-endāz-ı çerḫüñ tīr ile ḳavsi müheyyādur
Dem-ā-dem nevk-i peykān-ı cefāsı cāna kār eyler

nevk-i tīġ:

1. **nevk-i tīġ:**-*ün*
Kaside 18
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Okun sivri ucu.

Delinür baġrı hemān-dem cigeri pārelenür
Nevk-i tīġüñ dil-i bed-ḫāhı ider iḫtār

nev-kīse:

1. **nev-kīsedür:**-*dür*
Gazel 148
Mısra: **3**
Sonradan görme.

Ġonce-i nev-ḫīzi gül-zāruñ daḫı nev-kīsedür
‘Adelībin eylemez naḳd-i vefādan ḥişşe-dār

nev-niyāz:

1. **nev-niyāz:**
Gazel 467
Mısra: **11**
Yeni yetme.

Nev-niyāz ābdāl idi yanında Ḳays u Kūh-ken
Ḫān-ḳāh-ı ‘ışḳda bir pīr-i fānīdür göñül

nev-reste:

1. **nev-restedür:**-*dür*
Gazel 76
Mısra: **5**
Yeni yetişmiş II Sevgili.

Nev-restedür ol yār oyuncaḳ ṣanur ey dil
Meydān-ı maḥabbetde serüñ eyler isen ṭōb

nev-rūz:

1. **nev-rūz’da:**-*da*
Gazel 385
Mısra: **7**
Baharın ilk günü, ilkbahar.

‘İşret-i Cemşīd’i yād eyler meger Nev-rūz’da
Girye-i bī-iḫtiyār eyler aña irdükçe tāk

[G.395:5, G.451:7, K.21:87, Mf.385:1, Mf.388:2, Mf.548:2]

nev-rūz-ı recā:

1. **nev-rūz-ı recā:**
Kaside 40
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Ümidin yeni günü.

Ol ki Nev-rūz-ı recā luṭfına vā-beste idi
Olmadan sebze-i eflāk çerā-gāh-ı Ḥamel

nev-rūz-ı sulṭānī:

1. **nev-rūz-ı sulṭānī:**
Kaside 20
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Celalüddin Harzemşah'ın takvimindeki nevruz, bahar

ekinoksu (21 Mart) II Sultana özgü nevruz.

Bizümle geşt iderdi olıcaḳ Nev-rūz-ı sulṭānī
Ḳomaz taḥvīl ider ammā ʿadū ol mihr-i raḫşānı

[K.33:80]

nev-sāle-i ṭıfl:

1. **nev-sāle-i ṭıfl:**
Gazel 289
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Küçük çocuk II Sevgili.

Her bir nigāhı nüsḫa-i āşūb-ı dehr idi
Nev-sāle-i ṭıfl iken daḫı ol şūḫ u şīve-kār

nev-şüküfte:

1. **nev-şüküfte:**
Gazel 662
Mısra: **5**
Yeni açılmış (çiçek).

Nev-şüküfte ġonce gūyā ṭıfl-ı nev-resdür ki çerḫ
Bülbüli ḳurbān idüp ḳor alnına bir ḳaṭre ḳan

ney:

1. **ney:**
Gazel 346
Mısra: **1**
Kamıştan yapılmış bir arşın uzunluğunda nefesli çalgı.

Olamaz ney nālede erbāb-ı ʿışḳa hem-nefes
Iżṭırāb-ı dil gerekdür aña mānend-i ceres

[G.364:2, G.505:1, G.545:2, G.649:8, K.5:9, Trk.B.1:106]

ney-istān:

1. **ney-istāna:**-*ā*
Gazel 717
Mısra: **14**
Kamışın bol olduğu yer, sazlık.

Yanar tāb-ı ruḫından ʿāşıḳān-ı köhne vü tāze
Ne ḳalur Ḥāletī āteş düşünce bir ney-istāna

ney ki:

1. **neyki:**
Gazel 105
Mısra: **8**
Nedir, nedendir?

Ele luṭf ider yār bāʿiş gerekmez
Bize böyle cevr itmege ney ki bāʿiş

[G.697:5]

n'eyle:

1. **n'eyle:**
Gazel 87
Mısra: **5**
Ne ile.

N'eyle ḫursend eyleyüm bu ḫāṭır-ı miḥnet-keşüm
Şāhid-i maḳṣūddan bir ʿişve görmem dil-firīb

n'eyle-:

1. **n'eyler:**-*r*
Gazel 12
Mısra: **3**
Ne eylemek, ne yapmak.

N'eyler elüñde ey şeh-i iḳlīm-i ʿizz ü nāz
Dīvār-ı ʿışḳa raḫne viren tīşe-i cefā

[G.13:11, G.47:2, G.110:4, G.147:14, G.149:16, G.185:1, G.185:6, G.185:8, G.185:10, G.199:2, G.210:12, G.218:2, G.241:16, G.280:10, G.307:5, G.362:6, G.349:3, G.420:6, G.439:5, G.444:8, G.457:9, G.464:10, G.471:1, G.531:4, G.531:6, G.543:9, G.546:8, G.558:6, G.579:8, G.598:12, G.599:5, G.636:9, G.642:9, G.649:4, G.663:8, G.665:9, G.671:8, G.695:14, G.700:7, G.705:11, G.735:5, G.737:10, G.741:7, G.748:2, G.753:5, G.764:4, G.793:10, G.802:4, G.809:11, G.819:8, G.842:14, G.856:10, G.883:4, G.883:10, G.884:2, G.884:14, G.885:3, G.893:6, K.1:14, K.11:54, K.42:3, K.42:50, Mf.10:1, Mf.60:1, Mf.221:2, Mf.290:2, Mf.303:1, Mf.352:2, Mf.410:2]

n'eyler:

1. **n'eyler:**
Gazel 185
Mısra: **2**
Ne gezer, bulunmaz.

Şehīd-i tīġ-i ʿışḳuñ cism-i ḫākīsinde cān n'eyler
Maḥabbet bir Hümā'dur aña yirde āşiyān n'eyler

[G.185:4]

n'eylerseñ eyle:

1. **n'eylerseñ eyle:**
Gazel 45
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ne yaparsan yap, muhakkak.

Ḳorḳutma tīr-i cevr ile seng-i cefā ile
N'eylerseñ eyle şāhum uruldı göñül saña

[G.772:2]

neyse:

1. **neyse:**
Gazel 492
Mısra: **4**
Her ne ise.

Yıḳarmış çünki göñlüm şehrin āḫir bir şeh-i zālim
Bināsı neyse anuñ evvelinden olmamış muḥkem

[G.701:4]

ney-şeker:

1. **ney-şekerden:**-*den*
Gazel 360
Mısra: **4**
Şeker kamışı.

Olup ʿuşşāḳa ḫayrān ḳor benānın aġzına dāʿim
Civānum ṭıfl-ı nev-resdür ki eyler ney-şekerden ḫaẓ

[G.661:14]

ney-şeker ol-:

1. **ney-şeker ol:**-*dı*
Gazel 250
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Şeker kamışı olmak.

Ẕikr itmeg ile laʿlüñi naẓmında Ḥāletī
Ṭūmār-ı şiʿri oldı anuñ ṣanki ney-şeker

neyyir-i aʿẓam:

1. **neyyir-i aʿẓam:**
Gazel 492
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
En büyük nurlandırıcı, güneş.

Benem ey Ḥāletī ol ẕerre-i rāh-ı ferāġat kim
Dönüp baḳmaz eger zer-pāş olursa neyyir-i aʿẓam

[Kt.81:4, Kt.108:1]

2. **neyyir-i aʿẓam:**
Gazel 1
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
En büyük nurlandırıcı, güneş II Sevgili.

ʿĀşıḳın kim ẕerre kendin neyyir-i aʿẓam bilür
Anuñ içün eyler ol āfet ıraḳdan merḥabā

3. **neyyir-i aʿẓam:**
Gazel 130
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
En büyük nurlandırıcı, güneş II Büyük kadeh.

Dirlerdi cāma māh-ı cihān-tāb şimdi biz
Rıṭl-ı girāna neyyir-i aʿẓam disek ne var

neyyir-i baḫt:

1. **neyyir-i baḫt:**-*un*
Kaside 23
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Baht açıklığı.

Ṣalaydı neyyir-i baḫtuñ eger āfāḳa bir pertev
Vücūdı ḳalmayaydı zerrece mihr-i diraḫşānuñ

neẓāre:

1. **neẓāredür:**-*dür*
Gazel 284
Mısra: **1**
Bakış II İlgi.

Maḳṣūdumuz güneş yüzine bir neẓāredür
Māniʿ olur aña daḫı eşküm sitāredür

[M.3:109, M.9:209]

neẓāre eyle-:

1. **neẓāre eyle:**
Gazel 481
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Seyretmek, bakmak, temaşa etmek.

Revzenler açdı sīneye tīr-i cefālaruñ
Eyle dil-i belā-zedeye bir neẓāre gel

neẕr it-:

1. **neẕr it:**-*er, -üz*
Gazel 305
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Adak adamak.

Bir ġam virür peyām işitseydi gūşumuz
Pīr-i muġāna neẕr iderüz naḳd-i hūşumuz

neẕẕāre-i rāh it-:

1. **neẕẕāre-i rāh it:**-*meden*
Gazel 707
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
(Bir kimsenin) yolunu gözlemek.

Biraz ol şūḫ ḫayāliyle ḳanāʿat ḫoşdur
İtmeden yoḳ yire ümmīd ile neẕẕāre-i rāh

nışfü'n-nehār:

1. **nışfü'n-nehāruñ:**-*un*
Gazel 472
Mısra: **7**
Meridyen.

Beñzedürdüm ḳaşuñı nışfü'n-nehāruñ ḳavsine
Mihr-i ḥüsnüñde eger olsaydı āşār-ı zevāl

nice/niçe:

1. **niçe:**
Gazel 35
Mısra: **2**
Bir çok, hayli.

Revā mı illerüñ ḳanını içmek gözlerüñ cānā
Senüñçün niçe ḳanlar yutmış iken ʿāşıḳ-ı rüsvā

[G.51:8, G.98:1, G.119:8, G.139:13, G.188:2, G.200:8, G.204:10, G.210:7, G.213:8, G.227:7, G.233:1, G.238:2, G.274:4, G.351:9, G.371:1, G.425:9, G.479:8, G.513:4, G.518:16, G.550:9, G.572:6, G.609:5, G.630:10, G.644:3, G.683:5, G.683:7, G.709:2, G.735:1, G.756:2, G.779:7, G.789:10, G.826:7, G.833:9, G.860:2, G.860:4, G.886:7, G.895:9, K.1:46, K.2:29, K.4:24, K.5:26, K.7:24, K.13:27, K.17:38, K.23:3 K.23:58, K.30:42, K.35:20, Mf.265:2, Mf.344:2, Mf.428:2, Mf.489:2, Mf.504:1, Mf.519:1, Mf.556:2, Mü.1:14, Mü.8:26, Mü.8:28, Trk.B.1:81, Trk.B.1:110]

2. **nice:**
Kaside 23
Mısra: **46**
Nasıl bir.

Cihānı ġarḳa-i niʿmet ḳılur kef-i kerem-baḫşuñ
Nice kefdür bu kim virdi ġınāsın baḫr-i ʿummānuñ

[K.32:12, K.38:39, Mü.7:22]

3. **nice:**
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **21**
Nasıl ki.

Dāġ-ı firḳat nice yaḳdıysa dil-i ʿuşşāḳı
Şöyle yaḳdı cigerüm ḥasret-i dīnār ü direm

[Mf.35:2]

4. **nice:**
Gazel 42
Mısra: **5**
"Nasıl?" anlamında soru zarfı.

Nice andan el yusunlar ʿāşıḳ-ı dil-teşneler
Bir içim ṣudur güzellikde o ṣūḥ-ı meh-liḳā

[G.55:3, G.56:8, G.99:2, G.108:1, G.118:4, G.123.3, G.127:5, G.149:5, G.161:6, G.204:5, G.221:3, G.222:1, G.227:2, G.228:10, G.241:3, G.329:3, G.338:9, G.341:5, G.353:4, G.356:6, G.367:8, G.370:7, G.372:1, G.398:1, G.399:11, G.406:1, G.417:6, G.450:9, G.522:8, G.531:10, G.539:9, G.541:9, G.557:17, G.565:12, G.590:5, G.595:3, G.602:3, G.606:9, G.635:2, G.635:3, G.645:1, G.650:10, G.653:10, G.658:5, G.659:10, G.660:5, G.663:3, G.666:9, G.669:4, G.719:9, G.727:9, G.733:1, G.738:7, G.767:7, G.771:9, G.825:9, G.848:3, G.855:9, G.891:5, K.9:6, K.18:22, K.32:18, K.41:21, K.41:56, K.41:59, K.42:31, M.8:175, Mf.33:1, Mf.35:2, Mf.47:1, Mf.58:1, Mf.110:1, Mf.187:2, Mf.197:2, Mf.282:1, Mf.308:1, Mf.526:1, Mf.595:2, Mü.4:4, T.3:1]

5. **niçe:**
Kaside 24
Mısra: **61**
Her ne kadar, ise de.

Niçe medḥ olsa anuñ şānına lāyıḳ olmaz
Lāyıḳ oldur ki hemān idesin āġāz-ı duʿā

[K.38:50]

nice ol-:

1. **nice ol:**-*ur*
Kaside 28
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Nasıl olmak.

Felekde söz nice olur imiş ṣorulmaz idi
Görülmeseydi ḳapuñda bu naẓm-ı cān-perver

[M.4:11]

niceler:

1. **niçeler:**
Gazel 471
Mısra: **9**
Birçokları, nice kimseler.

Niçeler şeş-der-i hicrüñde olupdur pür-dāġ
Saña ʿāşıḳ yalıñuz Ḥāleti-i zār degül

nic'ol-:

1. **nic'olurmış:**-*ur, -mış*
Müfret 349
Mısra: **2**
Nasıl olmak.

Olur erbāb-ı dile bu ġazelümden maʿlūm
Naẓm olunsa nic'olurmış heẓeyān-ı maḥmūm

[G.13:8, G.61:3, G.92:6, G.143:8, G.150:10, G.162.8, G.295:13, G.410:9, G.490:6, G.565:8, G.572:2, G.595:5, G.612:5, G.728:10, G.762:9, G.831:12, G.879:1, Kt.83:3, Kt.K.3:23, Mf.531:2]

niçe biñ:

1. **niçe biñ:**
Kaside 36
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Binlerce.

Mübtelā-yı bend-i ḳahruñ niçe yüz mālik-riḳāb
Pāymāl-i necm-i baḫtuñ niçe biñ ṣāḥib-ḳırān

[Mf.143:1]

niçe bir:

1. **niçe bir:**
Gazel 63
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Daha ne kadar, ne vakte kadar.

Baḳsañ altında görünmez Ag.nuñ illā ki serāb
Niçe bir eyler ola devr bu birḳaç dūlāb

[G.301:11, G.527:7, G.588:4, G.868:1, K.40:55, K.40:56, K.42.56, Kt.62:1, Kt.62:2, Mf.332:2, Th.1:18, Th.1:19]

2. **niçe bir:**
Gazel 391
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Nasıl, ne şekilde?

Çünki mey yoḳ niçe bir gösterür āyā bilsek
Birbiri içre ṭoḳuz cāmını sāḳī-i felek

[G.138.9, G.817:9, Mf.333:2]

niçe dem oldı:

1. **niçe dem oldı:**
Gazel 71
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nice zamandır, uzun süreden beri.

Ḫūn-ı kebūteri getür ʿıyş idelüm ki sāḳiyā
Niçe dem oldı görmedük böylece bir dem-i ṭarab

niçe demdür:

1. **niçe demdür:**
Gazel 241
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzun zamandan beri.

Şāh-bāz-ı ḫayāl-i ḫāl-i nigār
Niçe demdür ki gözlerümde uçar

[G.384:4]

niçe demler:

1. **niçe demler:**
Gazel 442
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Çok zaman, uzun süre.

Devlet-i ʿışḳuñda ol şāh-ı cihānuñ Ḥāletī
Niçe demler sürdi bu çeşm-i Güher-bāruñ senüñ

[G.280:6, G.678:10]

niçe demlerdür:

1. **niçe demlerdür:**-*ler, -dür*
Gazel 197
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Çok zamandır, uzun zamandan beri.

Taḫta-i bend-i sīne ḳalmışdur ʿamelden Ḥāletī
Niçe demlerdür ki anuñ üstine bārān gelür

[Mf.65:1]

niçe günler:

1. **niçe günler:**
Gazel 222
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Günlerce.

Ġam yimez dil niçe günler diseler Ḥāletiyā
Ser-i kūyında seni bir gice mihmān eyler

niçe kerre:

1. **niçe kerre:**
Gazel 227
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Pek çok kez.

Gönderdi niçe kerre dile tīr-i ġamzesin
Derd-i derūnumı benüm ol ḳaşı yā bilür

[G.523:6]

niçe kez:

1. **niçe kez:**
Gazel 542
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çok kere, pekçok defa.

Sīnemde olan āteş-i sūzāna inanmaz
Ol şemʿa egerçi niçe kez derdümi yandum

[G.857:10, Mü.4:20, Mü.5:32]

nice müddetdür:

1. **nice müddetdür:**
Gazel 170
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzun zamandır.

Bu bezmüñ şehd-i nābından çekildüm nice müddetdür
Gelen ancaḳ dehān-ı telḫüme engüşt-i ḥayretdür

niçe niçe:

1. **niçe niçe:**
Kıt'a 98
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Çok, birçok, hayli, çok kere.

Niçe niçe āb-ı rū dökmek gerek ʿālemde kim
Destine erbāb-ı ʿirfānuñ gire bir pāre nān

[M.4:4, M.7:4]

niçe renge gir-:

1. **niçe renge gir:**-*er, -se*
Kaside 26
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Renkten renge girmek, rengarenk olmak II Kıskanmak, haset etmek.

Eyler ḥased hemīşe o ṭāḳ-ı münaḳḳaşa
Ḳavs-i ḳuzaḥ girerse niçe renge vechi var

niçe yıl:

1. **niçe yıl:**
Gazel 122
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yıllarca.

Ḫūbān-ı şehr baḳmaz aña ḫastedür diyü
İtseñ esīr-i ʿışḳı eger niçe yıl mezād

[G.502:9, G.520:12, Mf.254:2]

niçe yıllar:

1. **niçe yıllar:**
Gazel 644
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Uzun zaman, *yıllardan beri.*

Bilüp derd ü belāñı niçe yıllar çekdügüm cānā
N'ola raḥm eylemezseñ ṭıflsın aḥvāl bilmezsin

[G.828:13, Th.1:16, G.366:7, G.640:5, G.677:8, G.724:8, Mü.5:14, Mü.5:25]

niçe yüz:

1. **niçe yüz:**
Kaside 36
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Yüzlerce.

Mübtelā-yı bend-i ḳahruñ niçe yüz mālik-riḳāb
Pāymāl-i necm-i baḫtuñ niçe biñ ṣāḥib-ḳırān

niçe zamāndur:

1. **niçe zamāndur:**
Gazel 802
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Uzun zamandır.

Bildürmedi dünyāyı baña niçe zamāndur
Hiç bilemedüm n'eyleydüm ol şūḫ-ı cihāna

n'içün:

1. **n'içün:**
Gazel 7
Mısra: **4**
Neden, niçin, hangi sebeble.

Niṣār itdüñ güzeller yoluna ʿaḳl u dil ü cānı
N'içün böyle ṭaġıtduñ kendüñi ey ʿāşıḳ-ı şeydā

[G.21:4, G.33:6,G.54:2, G.62:15, G.84:6, G.105:10, G.129:8, G.186:4, G.253:6, G.298:12, G.322:10, G.334:4,

G.392.9, G.428:4, G.447:7, G.453:1, G.491:1, G.606:1, G.629:6, G.646:6, G.646:10, G.659:6, G.714:4, G.715:7, G.724:9, G.728:7, G.741:9, G.772:13, G.775:5, G.834:1, K.23:41, K.31:33, K.33:20, K.42:11, Kt.40:1, Kt.67:1, Kt.109:2, Kt.K.3:14, M.9:185, Mf.117:1, Mf.498:1, Mü.2:33, Trk.B.1:20]

45. **n'içün:**
Gazel 719
Mısra: **2**
Nasıl ki.

Sūziş-i ʿışḳ ile düşdüm ḳadem-i cānāna
Düşer ayaġına şemʿüñ ya n'içün pervāne

[G.784:6]

niçündür:

1. **niçündür:**
Gazel 833
Mısra: **6**
Ne güne duruyor!

Gelüp sen ey ṣabā kūy-ı nigāra ḫāk-rūb olma
Niçündür ya maḥabbet ehlinüñ cārūb-ı müjgānı

n'idelüm:

1. **n'idelüm:**
Gazel 453
Mısra: **7**
Elinden bir şey gelmemek, başa gelen durumu kabullenmek anlamında bir söz.

N'idelüm yoḳ durur ṣabr u ḳarāruñ
Felekde meh gibi seyyāre düşdüñ

[G.478:8, G.593:9]

n'ideyin:

1. **n'ideyin:**
Gazel 618
Mısra: **2**
Ne edeyim, ne yapayım, elimden ne gelir?

Keşf-i rāz itmez-idüm illere bülbül gibi ben
Söyledürsin n'ideyin ādemi ey ġonce-dehen

n'idügi:

1. **n'idügin:**-*n*
Gazel 38
Mısra: **2**
Ne olduğu II Nasıl olduğu.

Dem-be-dem ʿömrüm ḳayırmaz cānuma ḳılsañ cefā
Bilmezüm ʿömrümde zīrā n'idügin mihr ü vefā

[G.281:3,G.283:7, G.406:8, G.417:1, G.554:15, G.630:6, G.723:5, G.875:15, Kt.K.1:10, Mf.395:1, Mf.395:2, Mf.396.1, Mf.396:2]

nigāh:

1. **nigāhıyla:**-*ı, -y, -la*
Gazel 118
Mısra: **3**
Bakış, nazar.

Bir nigāhıyla hezār efgende peydā eyledi
Biñ ḫadengi nice pertāb eyler āyā bir güşād

[G.127:3, G.289:5, G.672:3, G.808:2, K.22:12, K.36:33]

2. **nigāhından:**-*ı, -n, -dan*
Kaside 41
Mısra: **41**
Bakış, nazar II İlgi.

Nigāhından bulup ḫāṣṣiyet-i ʿayn-ı ʿAlī şimdi
Cihān hep raġbet eyler almaġa ebkār-ı maʿnāyı

nigāh eyle-:

1. **nigāh eyle:**-*y, -e, -mez*
Gazel 314
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bakmak, görmek.

Çeşm-i eflāk ḫaḳāretle nigāh eyliyemez
Ser-i kūyuñda senüñ ḫāk ile yek-sānuz biz

[G.490:5, G.565:9]

2. **nigāh eyle:**
Gazel 417
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Bakmak, ilgilenmek, iltifat etmek.

Ḳuluñdur Ḥāletī-i bī-dile gāhī nigāh eyle
Senüñ de iki ʿālemde Ḫudā olsun nigeh-bānuñ

[Kt.87:4, K.5:32, K.7:45]

nigāh it-:

1. **nigāh it:**-*dükçe*
Gazel 746
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bakmak.

Ten-i zerde nigāh itdükçe lāl olsam n'ola ġamdan
Olur ey Ḥāletī dem-beste murġān-ı ḫazān-dīde

[G.816:13, G.884:11, K.22:11, Mf.333:2, G.704:1, G.726:9, G.871:3, Mf.192:2]

2. **nigāh it:**-*mez*
Gazel 452
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bakmak, ilgilenmek.

Nigāh itmez aña hergiz gören bir kerre ruḫsāruñ
Bu yüzden dāġ-ı dildür lāle-i nuʿmānı küh-sāruñ

[Mf.35:1, Mf.595:1]

nigāh luṭfı:

1. **nigāh luṭfı:**-*n, -ı*
Gazel 496
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bakış ihsanı.

İdüp nigāh luṭfuñı mebẕūl ḫās u ʿām
Bed-mest diyü eyleme çeşmüñ keşīde ʿām

nigāh-ı çeşm:

1. **nigāh-ı çeşm:**-*i, -n, -ün, -dür*
Gazel 165

Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gözün bakışı.

Ḳaçan ol şāh olur leşker-keş-i nāz
Nigāh-ı çeşminüñdür cümle tedbīr

nigāh-ı ḫışm-nāk:

1. **nigāh-ı ḫışm-nāk:**-*ündür*
Gazel 504
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kızgın, öfkeli bakış.

Nigāh-ı ḫışm-nāküñdür tedārikden ḳoyan ḥālüm
İki şemşīr-i ġamzeñdür ṭılısm-ı genc-i iḳbālüm

nigāh-ı iltifāt:

1. **nigāh-ı iltifāt:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **158**
Kelime Tipi: -
İltifat bakışı.

Eger dīvān-ı şiʿrüm şāh-ı devrān
Nigāh-ı iltifāta görse şāyān

nigāh-ı merḥamet eyle-:

1. **nigāh-ı merḥamet eyle:**
Müfret 88
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Merhametle bakmak.

Ġurūr ile dime kim laʿl-i dil-sitānum var
Nigāh-ı merḥamet eyle benüm de cānum var

nigāh-ı merḥamet it-:

1. **nigāh-ı merḥamet it:**-*mez*
Gazel 731
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Merhametli bakmak, acımak.

Sīnemüñ çākin görür itmez nigāh-ı merḥamet
Çāre-sāz olmaz bu deñlü sūzen-i müjgān ile

[K.2:66, Mf.238:1]

nigāh-ı şāhid-i iḳbāl:

1. **nigāh-ı şāhid-i iḳbāl:**-*e*
Gazel 292
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Talih güzelinin bakışı, ilgisi II Talihin, şansın yardımı.

İtdi nigāh-ı şāhid-i iḳbāle müstaʿid
Mirʿāt-ı dilde ḳalmadı āsār-ı inkisār

nigāh-ı ülfet:

1. **nigāh-ı ülfet:**
Gazel 589
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dostça bakış.

Eger Mecnūn-ı deşt-i ḥayret olsam ʿömrüm olduḳça
Nigāh-ı ülfet olmaz ol ġazāl-ı şīve-kārumdan

nigār:

1. **nigārumuñ:**-*um, -un*
Gazel 60
Mısra: **9**
Nakış, resim, suret II Resim gibi güzel sevgili.

Bir mūy-ı ʿanberīneye degmez nigārumuñ
Biñ kār-bān ki yükleri hep olsa müşk-i nāb

[G.137:14, G.144:8, G.199:8, G.215:1, G.265:8, G.278:3, G.283:5, G.379:7, G.791:3, G.870:10, G.889:7, K.26:10, Mf.10:1]

nigār-ı çīn-i zülf:

1. **nigār-ı çīn-i zülf:**-*i, -n, -den*
Gazel 867
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saç kıvrımı.

Nigār-ı çīn-i zülfinden güẕār itdük o yirlerde
Dil-i güm-geştemüzden ey ṣabā hiç bir nişān yoḳ mı

nigār-ı pāk-dāmān:

1. **nigār-ı pāk-dāmān:**-*a*
Gazel 755
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İffetli sevgili.

Cihānuñ ser-be-ser ālāyişinden el yudum zīrā
Beni irgürdi baḫtum bir nigār-ı pāk-dāmāna

nigār-ı sīm-ten:

1. **nigār-ı sīm-ten:**
Gazel 676
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gümüş tenli put gibi güzel, sevgili.

N'ola ḳuçdursa miyānın ben ṣararmış ʿāşıḳa
Ḥaẕẕ ider zerrīn kemerden ol nigār-ı sīm-ten

nigāruñ bāġ-ı kūyı:

1. **nigāruñ bāġ-ı kūyı:**-*n, -da*
Gazel 319
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semtinin bahçesi.

Aña ʿāşıḳ dimem ben kim nigāruñ bāġ-ı kūyında
Duḫānın serve döndürmez sirişkin cūy-bār itmez

nigeh:

1. **nigeh:**
Mesnevi 8
Mısra: **74**
Bakış, nazar.

Ṣafā-yı ḳalb olup güm-rāh gelmez
Nigeh bī-nem nefes bī-āh gelmez

nigeh-bān ol-:

1. **nigeh-bān ol:**-*sun*
Gazel 417
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gözetmek, kollamak, himaye etmek.

Ḳuluñdur Ḥāletī-i bī-dile gāhī nigāh eyle
Senüñ de iki ʿālemde Ḫudā olsun nigeh-bānuñ

[M.6:35, K.20:48, K.33:26]

nigeh-bānı ol-:

1. **nigeh-bānı ol:**-*sun*
Kaside 7
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Gözeticisi olmak, koruyucusu olmak, hamisi olmak.

Ḳuluñ oġlı ḳuluñdur Ḥāletī'ye bir nigāh eyle
Senüñ de iki ʿālemde Ḫudā olsun nigeh-bānuñ

nigeh-dār ol-:

1. **nigeh-dār ol-:**-*a*
Mesnevi 7
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Koruyucu, gözetici olmak.

Müstedām ide Ḥażret-i Bārī Ḫıżr-himmet ola nigeh-dārı

nigeh-dār-ı āsmān u zemīn:

1. **nigeh-dār-ı āsmān u zemīn:**
Mesnevi 2
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün ve yeryüzünün koruyucusu (Allah).

Dil-nevāz-ı dil-i güneh-kārān V'ey nigeh-dār-ı āsmān u zemīn

nigerān ol-:

1. **nigerān ol:**-*sa*
Mesnevi 2
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Gözetlemek, seyretmek.

Olsa miḥraba gözlerüm nigerān
Ḫam-ı ebrū gelür ḫayāle hemān

nigīn:

1. **nigīnin:**-*i, -n*
Gazel 53
Mısra: **3**
Mühür, yüzük.

Ḫātem-i iḳbāl-i Cem buldı nigīnin dir gören
Sāġara leb-rīz olunca ḳonsa yākūt-ı müẕāb

[G.69:3]

nigīñ ol-:

1. **nigīñ ol:**-*dı*
Mesnevi 3
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Yüzük olmak; saltanata sahip olmak, hükümdar olmak.

Oldı ol şeb-çerāġ-ı maḥfil-i dīn Ḫalḳa-i cemʿ-i enbiyāya nigīñ

nigīn-i hātem-i ḥüsn it:

1. **nigīn-i ḫātem-i ḥüsn it:**-*mek*
Gazel 717
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güzellik yüzüğü yapmak.

N'ola nā-süfte ḳalsa laʿl-i nābı nāzdan her dem
Nigīn-i ḫātem-i ḥüsn itmek ister anı cānāna

nigīn-i laʿl:

1. **nigīn-i laʿl:**-*dür*
Gazel 170
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Lal taşından yapılmış yüzük.

Nigīn-i laʿldür farḳumda olan āteşīn dāġum
Dü-tā olmış ḳadüm bir ḫātem-i şāh-ı maḥabbetdür

nigīn-i tāc-ı dārā vü sikender:

1. **nigīn-i tāc-ı dārā vü sikender:**
Mesnevi 9
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Dara ve İskender'in tacının mücevheri.

Nigīn-i tāc-ı Dārā vü Sikender
Degüldür seng-i der-gāhuñla hem-ser

nigūn:

1. **nigūn:**
Gazel 895
Mısra: **1**
Baş aşağı, tepetaklak.

Sāḳi-i devrān nigūn gösterdi cām-ı ʿişreti
Oldı ol demde perīşān encümüñ cemʿiyyeti

nigūn it-:

1. **nigūn it:**-*di*
Gazel 597
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ters döndürmek, baş aşağı etmek.

ʿArż eylemeden ceyş-i cihān-gīr belāsın
Şāh-ı ḫıredüñ ʿışḳ nigūn itdi livāsın

nigūn ol-:

1. **nigūn ol-:**-*mak, -la*
Gazel 89
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ters dönmek, baş aşağı, tepetaklak olmak.

Ẓāhir oldı şanmañuz yārüñ zenaḫdānında ḫaṭ
Līḳa çıḳmışdur nigūn olmaḳla ol sīmīn-devāt
[G.91:10, G.581:1, G.828:12]

nigūn-sār it-:

1. **nigūn-sār it:**-*di*
Kaside 9
Mısra: **4**

Kelime Tipi: -
Alabora etmek, ters döndürmek.

Çıḳınca ṣarṣar-ı ġayret mehebb-i ḳahramānīden
Nigūn-sār itdi keştī-i ḥayāt-ı ḫaşm-ı bed-kārı

nigūn-sār ol-:

1. **nigūn-sār ol:**-*ma, -y, -ı*
Gazel 642
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Baş aşağı olmak, tersine dönmek II Kötü duruma düşmek.

Bir gün elbette muḳarrer bil nigūn-sār olmaġı
Efser-i zerrīn-i devletle olursañ ser-girān

nihād-ı ʿāşık:

1. **nihād-ı ʿāşıḳ:**-*a*
Gazel 552
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Âşığın tabiatı.

Derddür revnaḳ viren her dem nihād-ı ʿāşıḳa
Dūd-ı āh ile bulur revnaḳ żiyā-yı şemʿ-i cān

nihād-ı necm-i ṭāliʿ:

1. **nihād-ı necm-i ṭāliʿ:**
Kaside 9
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Talih yıldızının tabiatı.

Nihād-ı necm-i ṭāliʿ muṣḥaf-ı baḫt-ı saʿīdinde
Ser-i āyetde ḳonmış noḳṭadur gūyā ki ḥall-kārī

nihāl:

1. **nihālinde:**-*i, -n, -de*
Gazel 848
Mısra: **5**
Fidan II Uzun boylu sevgili.

Nevā-sāz oldı dil murġı bu bāġuñ her nihālinde
Velī āḫir maḥabbet şāḫ-sārında ḳarār itdi

[G.252:8, G.587:10]

2. **nihāl:**
Kıt'a-ı Kebir 2
Mısra: **10**
Fidan.

Devḥa-i devletüñde şāḫ-be-şāḫ
Eksük olmaya tāze tāze nihāl

nihāl dik-:

1. **nihāl dik:**-*il, -se*
Kaside 21
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Fidan dikmek.

Olurdı ḫāke düşen sāyesi çü nūr-ı siyāh
Dikilse reʾy-i münīriyle şaḥn-ı bāġa nihāl

nihāl ol-:

1. **nihāl ol:**-*dı*
Gazel 10
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Fidan (gibi) olmak II Fidan gibi her yere salınmak.

Şemşīri oldı her ṭarafa şalınur nihāl
Taḥrīk ider nesīm-i ẓafer anı dāʾimā

nihāl-i ʿāṭıfet:

1. **nihāl-i ʿāṭıfet:**-*ün*
Kaside 25
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Cömertlik fidanı.

Ferāġ-ı bāl ile dil murġı idemezdi ḳarār
Nihāl-i ʿāṭıfetüñ sāye-güster olmasa ger

nihāl-i bīd-i gül-şen:

1. **nihāl-i bīd-i gül-şen:**
Kaside 33
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin söğüt fidanı.

Nihāl-i bīd-i gül-şen tīġ ile üstine gelmezdi
Eger āb-ı revānuñ ẓāhir olmasaydı ṭuġyānı

nihāl-i bülend:

1. **nihāl-i bülend:**-*ün, -i*
Gazel 846
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Uzun fidan II Sevgili.

Gördükçe bāġ-ı ʿışḳda ben derd-mendüñi
Gül-ḫīz-i şerm ḳılma nihāl-i bülendüñi

nihāl-i devlet:

1. **nihāl-i devlet:**-*ün*
Kaside 23
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Devlet fidanı.

Çenār-āsā nihāl-i devletüñ Mevlā bülend itsün
Hemīşe sāye-i luṭfuñda olsun zīr-i destāruñ

nihāl-i erġavān:

1. **nihāl-i erġavān:**-*dur*
Kaside 37
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Erguvan fidanı.

Bir nihāl-i erġavāndur tīġ-i ḫūn-ālūdı kim
Sāyesinde ḫoş geçer anuñ dem-ā-dem ins ü cān

[G.558:10]

nihāl-i gül:

1. **nihāl-i gül:**
Gazel 451
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gül fidanı.

Nihāl-i gül çemende keffelerle bir terāzūdur
Bilinmişdür senüñ ey murġ-ı gül-şen anda miḳdāruñ

[G.395:8, G.611:4]

nihāl-i ḥasret:

1. **nihāl-i ḥasret:**-*üm*
Mesnevi 9
Mısra: **104**
Kelime Tipi: -
Özlem fidanı.

Ser-i naḫl-i ġamum evc-i hevāda
Nihāl-i ḥasretüm neşv ü nemāda

nihāl-i ḳad:

1. **nihāl-i ḳad:**-*ün, -e*
Gazel 191
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Boyun fidanı II Sevgilinin uzun boyu.

İstememem baḳduġını kimse nihāl-i ḳadüne
Ḳorḳarın kim ide teʾs̲īr aña nā-gāh naẓar

nihāl-i nāz-perverd:

1. **nihāl-i nāz-perverd:**-*üm*
Gazel 546
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Nazla büyütülmüş fidan II Nazlı sevgili.

Ne ḥāletdür eger kim ṣarṣar-ı āhum vezān olsa
ʿAdū semtine meyl eyler nihāl-i nāz-perverdüm

[Mf.312:2]

nihāl-i penbe-i berf:

1. **nihāl-i penbe-i berf:**-*i*
Kaside 25
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kar pamuğunun fidanı.

Nihāl-i penbe-i berfī alınca cisminden
Ḳanatdı dāġların ṣanmañuz gül-i aḥmer

nihāl-i ser-bülend-i ḳadr:

1. **nihāl-i ser-bülend-i ḳadr:**-*ün*
Kaside 10
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Kıymetin yüce fidanı.

Cihān gül-zārını ser-sebz idüp bārān-ı iḥsānuñ
Nihāl-i ser-bülend-i ḳadrüñ olsun aña pīrāye

nihāl-i tāze:

1. **nihāl-i tāze:**-*dür*
Gazel 162
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Taze fidan. II Sevgili.

N'ola hengām-ı firḳat Ḥāletī dūr u dırāz olsa
Nihāl-i tāzedür ol mīve-i vaṣlı zamān ister

[G.598:6, G.651:8, Mf.141:1]

nihāl-i verd:

1. **nihāl-i verd:**-*e*
Gazel 416
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gül fidanı.

Eksük olmaz her dem üstünden cigerler pāresi
Bir nihāl-i verde dönmişdür hemān tīrüñ senüñ

nihān:

1. **nihāndur:**-*dur*
Gazel 508
Mısra: **3**
Gizli, saklı.

Deryā-yı ġamam cūş derūnumda nihāndur
Aldar göreni gerçi ki ẓāhirde sükūnum

[G.554:2]

nihān eyle-:

1. **nihān eyle:**-*r*
Gazel 550
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gizlemek, saklamak.

Zīr-i destārında eyler zülf-i pür-tābın nihān
Ṣayda göstermez kemendin ehl olan naḫcīr-vān

nihān it-:

1. **nihān it:**-*e*
Kaside 19
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gizlemek, saklamak.

Gencīne-i hüner olalı bulsa dehr-i dūn
Ḫāk içre ide naḳd-i ḫasīsān gibi nihān

[G.458:8, G.634:8]

nihān kıl-:

1. **nihān ḳıl:**-*up*
Müfret 372
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gizlemek.

Sepīde-dem ki ḳılup dāne-i nücūmı nihān
Daḳīḳ-i ṣubḥı ʿıyān itdi āsyā-yı zamān

nihān ol-:

1. **nihān ol:**-*maz*
Gazel 321
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gizlenmek, saklanmak.

Zamān olmaz ki ḫalḳa ġuṣṣa-i ʿāṣıḳ ʿıyān olmaz
Maḥabbet bir ʿaceb gencīnedür hergiz nihān olmaz

[G.660:6, G.682:6, K.16:24]

nihānī:

1. **nihānī:**
Mesnevi 9
Mısra: **131**
Gizli, saklı.

Pes-i dīvār-ı sīnemde nihānī
Dil ü endūh ider ceng-i keyānī

nihāyet:

1. **nihāyeti:**-*i*
Gazel 435

Mısra: **6**
Son, sınır.

Ṭutdı cihānı ʿışḳuñ ile zār u şīvenüm
Yoḳ mı nihāyeti güzelüm nāz u şīvenüñ

[G.439:23, G.439:24, G.446:7, G.811:10, K.38:68, M.1:22]

nihāyetine ir-:

1. **nihāyetine ir:**-*di*
Gazel 282
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sona ermek, bitmek.

İrdi elem nihāyetine ġam dükenmedi
Ey Ḥāletī bu ʿışḳ ne müşkil belā olur

niheng:

1. **niheng:**
Kaside 14
Mısra: **28**
Timsah.

Demidür merḥametinden leb-i deryāya çıḳup
Deheninden ola ḫalḳ üzre niheng āb-feşān

nīk ü bed:

1. **nīk ü bed:**-*i*
Gazel 856
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İyi ve kötü.

Her nīk ü bedi bir görür olsa ʿaceb olmaz
Naḳḳād-ı felek Ḥāletiyā ḫayli ḳocaldı

[K.19:2, K.36:77, G.158:9, Mf.328:2]

2. **nīk ü bed:**-*i*
Kaside 19
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İyi ve kötü.

Olup mürūr-ı dehr ile bir pīr-i nā-tüvān
Farḳ itmez oldı nīk ü bedi nāḳıd-ı zamān

niḳāb aç-:

1. **niḳāb aç:**-*ar*
Kaside 35
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Yüz örtüsünü açmak II Kucak açmak, bir kimseyi bir yere dahil etmek.

Bulmadı bir saña beñzer merd-i kāmil gerçi kim
Niçe nā-merde açar dūşīze-i devlet niḳāb

niḳāb eyle-:

1. **niḳāb eyle:**-*se*
Gazel 65
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Perde yapmak, örtmek.

Zāl-i felek bilür ki yüzin görmek istemem
Ebri ʿaceb mi eylese geh perde geh niḳāb

niḳāb ṭutun-:

1. **niḳāb ṭutun:**-*sa*
Gazel 80
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Örtmek, örtü ile kapamak.

Ey Ḥāletī bilür ki yüzin görmek istemem
Zāl-i felek ṭutunsa n'ola ebrden niḳāb

niḳāb-ı nāz:

1. **niḳāb-ı nāz:**-*ı*
Gazel 536
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Naz örtüsü.

Niḳāb-ı nāzı refʿ itdi açıldı muṣḥaf-ı ḥüsni
Göründi rā-yı ebrū ġāyet aʿlādur bugün fālum

nikāt-ı rāz-ı ḥüsn:

1. **nikāt-ı rāz-ı ḥüsn:**
Gazel 62
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güzellik sırrının nükteleri.

O şūḫ āyīnede ʿaksiyle eyler güft ü gū Nābī
Bilen söyler nikāt-ı rāz-ı ḥüsni bilmeyen söyler

nīk-siyer:

1. **nīk-siyer:**
Kaside 25
Mısra: **48**
İyi ahlâklı.

Şu kimseye görinür rūy-ı devlet ü iḳbāl
Ki aña luṭf yüzin göstere o nīk-siyer

nīl-gūn:

1. **nīl-gūn:**
Gazel 581
Mısra: **6**
Lacivert renkli.

Zīr-i gül-bünde ḳarār itme varursañ gül-şene
Sāye-i gülden ola cāʾiz ki cismüñ nīl-gūn

[K.8:15]

nīl-gūn çāder:

1. **nīl-gūn çāder:**
Gazel 162
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mavi çadır, gökyüzü.

Sütūn-ı āh-ı dildendür ḳıyāmı ḫayme-i çerḫüñ
Cihāndan ben gidersem nic'olur bu nīl-gūn çāder

[K.28:60]

nīl-gūn deryā:

1. **nīl-gūn deryā:**
Kaside 8
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Mavi deniz, gökyüzü.

Eger bir cūya itseydüñ naẓar hemvāre ol cūyuñ
Ayaġına gelürdi dem-be-dem bu nīl-gūn deryā

nīl-i iḳbālüñ sāḥili:

1. **nīl-i iḳbālüñ sāḥili:**
Gazel 93
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Talih denizinin kıyısı.

Her pes-i mevci kemīn-gāh-ı niheng-i ġuṣṣadur
Nīl-i iḳbālüñ degüldür sāḥili cāy-ı nişest

nīl-i mışr:

1. **nīl-i mışr:**-*ı*
Gazel 566
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mısırda yer alan Nil nehri II Âşığın gözyaşları.

Nīl-i Mışr'ı aña beñzetmek olurdı yārān
Yılda bir bārī kesilseydi eger eşk-i revān

nilūfer:

1. **nilūfer:**
Kaside 28
Mısra: **24**
Nilüfergiller familyasından, durgun sularda ve havuzlarda yetişen, uzun saplı, yuvarlak ve geniş yaprakları su üzerinde yüzen, beyaz, pembe, mâvi ve sarı büyük çiçekli su bitkisi.

Sipihri geşt iderek varsa burc-ı Ābī'ye
Ḳalur güneş nitekim cūy içinde nilūfer

nilüfer şuyı:

1. **nilüfer şuyı:**
Müfret 350
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Nilüfer çiçeğinin bulunduğu su.

Rūy-ı zerd üzre revāndur eşk-i ḫūn-pāşum benüm
Ṣandı Nilüfer Ṣuyı her seyr iden yaşum benüm

nilūfer-i çerh:

1. **nilūfer-i çerḫ:**
Kaside 36
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Feleğin nilüferi, yıldızlar.

Ḳaṭre-i şeb-nem midür nilūfer-i çerḫ üzre kim
Pertev-i mihri görünce oldı nā-peydā hemān

nīm-bismil:

1. **nīm-bismil:**
Gazel 601
Mısra: **2**
Yarı kesilmiş.

Tīġ-i cevriyle alur ʿāşıḳuñ āḫir cānın
Nīm-bismil ḳomaz ol şūḫ-ı cihān ḳurbānın

niʿmet-i dīdār:

1. **niʿmet-i dīdār:**
Terkib-bend 1
Mısra: **140**
Kelime Tipi: -
Güzel yüz nimeti II Ahirette Cenab-ı Hakk'ın mümin kullarını cemaliyle müşerref kılması.

Anuñ dārü'l-ḳarārı ḳaṣr-ı Firdevs-i berīn olsun
Ġıdāsı niʿmet-i dīdār yāri ḥūr-ı ʿıyn olsun

niʿmet-i ʿuzmā:

1. **niʿmet-i ʿuẓmā:**
Kaside 8
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
En büyük lütuf, ihsan.

Eger kim maṭbaḫ-ı cūduñdaki kef-gīre beñzetsem
Bilürdi kendüye çerḫ-i müşebbek niʿmet-i ʿuẓmā

niʿmet-i vaṣl:

1. **niʿmet-i vaṣl:**-*un*
Gazel 475
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kavuşma nimeti.

Olsun cihānda niʿmet-i vaṣluñ baña ḥarām
Ben saña eylemezsem eger ḳanumı ḥelāl

nīm-sūz ḳal-:

1. **nīm-sūz ḳal:**-*sa*
Gazel 300
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yarı yanık olmak, yarısı yanmış bulunmak.

Ḳalsa kebāb-ı cigerüm nīm-sūz
Dest-i belādur olan āteş-fürūz

nīş:

1. **nīş:**
Müfret 168
Mısra: **1**
İğne, diken, biz, hançer gibi şeylerin sivri olan uç kısımları.

Bir pāre nīş urur anı yürütmez eglerin
Dil şīşesine virdi ʿadū gerçi inkisār

nīş ur:

1. **nīş ur:**-*ur*
Müfret 19
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İğne vurmak. II Aşığın canını acıtmak.

Bir pāre nīş urur anı yürütmez eglerin
Dil şīşesine virdi ʿadū gerçi inkisār

nisāb:

1. **nişāb:**
Gazel 74
Mısra: **10**
Sermaye, mal II Sebep, gerekçe.

Virmez mi ola ḥüsni zekātın ʿaceb o yār
Cevrine yoḫsa ḫūblaruñ yoḳ mıdur niṣāb

nişāb-ı ḥüsn:

1. **nişāb-ı ḥüsn:**-*ün, -e*
Gazel 89
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellik sermayesi.

Ben faḳīre būse-i laʿlüñle virseydüñ ḥayāt
Virmiş olurduñ niṣāb-ı ḥüsnüñe lāyıḳ zekāt

nisar:

1. **niṣār:**
Kaside 21
Mısra: **8**
Saçma, feda etme.

ʿAceb mi ḫalḳa nümāyān olursa ḫayṭ-ı sefīd
Niṣār içün üzerinden bu dem alındı leʾāl

2. **niṣār:**
Müfret 166
Mısra: **2**
Saçılmış.

Özgedür baḥr-i ʿışḳ Ḥāletiyā
Leb-i gird-āb-ı ġam anda niṣār

nisār eyle-:

1. **niṣār eyle:**-*r, -di*
Gazel 191
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Saçmak, feda etmek

Dirhem-i encümi hep pāyuña eylerdi nisār
Çeşm-i inṣāf ile ḳılsa yüzüñe māh naẓar

[G.650:10, G.843:6, Mf.86:1, Mf.112:1]

nisār it-:

1. **niṣār it:**-*dü, -n*
Gazel 7
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Saçmak, feda etmek.

Nisār itdüñ güzeller yoluna ʿaḳl u dil ü cānı
N'içün böyle ṭaġıtduñ kendüñi ey ʿāşıḳ-ı şeydā

[G.141.10, G.203:2, G.219:1, G.555:13, K.16:65, K.18:16, K.19:33, Kt.72:1]

nisār ḳıl-:

1. **niṣār ḳıl:**-*dı*
Müfret 82
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Saçmak, dağıtmak.

Bir ṣubḥ-dem ki dehri ṭutup nefḥa-i bahār
Şeb ḳıldı müşkinüñ birazın ʿāleme niṣār

nisār-ı hāk-i rāh:

1. **niṣār-ı ḫāk-i rāh:**-*un, -dur*
Müfret 98
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yolunun toprağına saçma.

Ey kemān-ı ebrūvāna eyliyen müjgānı tīr
Cān niṣār-ı ḫāk-i rāhuñdur ne ḥācet dār u gīr

nisār-ı iʿtibār:

1. **niṣār-ı iʿtibār:**
Kaside 37
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
İtibar saçma.

Hem nişān-ı himmet ister hem niṣār-ı iʿtibār
Nev-ʿarūs-ı ḥacle-i endīşe gelmez rāygān

nisār-ı nev-ʿarūs-ı baḫt:

1. **niṣār-ı nev-ʿarūs-ı baḫt:**-*ı, -n, -a*
Kaside 11
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Talihin yeni gelinine saçma. (Saçı âdetine gönderme vardır).

Olmaya lāyıḳ niṣār-ı nev-ʿarūs-ı baḫtına
Ḳaṭre-i ebr-i bahārī olsa lüʾlü-yi ṣemīn

nisbet:

1. **nisbetle:**-*le*
Gazel 706
Mısra: **4**
"göre, nazaran, nispetle" anlamlarına gelen ölçü ve kıyaslama ifadesi.

Mülk-i ḥüsne gelmedi ol şūḫa beñzer şehr-yār
Müflis-i ḫırmen gedādur şānına nisbetle māh

[G.723:3, K.7:32]

nisbet eyle-:

1. **nisbet eyle:**-*me, -n*
Gazel 751
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kıyaslamak, mukayese etmek.

Bāġ-bān-ı eşk-i pāküñ ḥāṣıl-ı tedbīridür
Eylemeñ nisbet gül-i dāġum gül-i ḫod-rū ile

[G.815:7, K.23:49, K.26:32, Mf.486:1]

nisbet it-:

1. **nisbet it:**-*me, -y, -e*
Gazel 215
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Oranlamak, kıyaslamak, karşılaştırmak.

Bālā-yı yāra ḳāmetini nisbet itmeye
İnṣāf elini gögsine ḳorsa eger çenār

[G.248:1, G.393:9, G.808:6, K.8:65, K.41:19, Mf.72:1]

nisbet ḳıl-:

1. **nisbet ḳıl:**-*a, -m*
Gazel 666
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kıyaslamak, mukayese etmek.

Ben nice naḫl-i ṣanavberle anı nisbet ḳılam
Bāġ-ı dehre gelmedi ḳaddüñ gibi bir dil-sitān

[G.797:1, K.32:79]

nisbet ol-:

1. **nisbet ol:**-*dı*
Gazel 51
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bağlı olmak, mensup olmak.

Pertev-i māh-ı ruḫı her dem ziyād olmaḳdadur
Aña nisbet oldı şākird-i resentāb āftāb

nisbet olun-:

1. **nisbet olun:**-*maz*
Kaside 40
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Karşılaştırılmak, benzetilmek.

Beñzemez aña ʿadū nisbet olunmaz hergiz
Rūy-ı zībā-yı meh ü çihre-i menḥūs-ı Züḥal

nisbet ṭut-:

1. **nisbet ṭut:**-*ul, -mış*
Müfret 592
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Karşılaştırmak, kıyaslamak.

Ele cām-ı mey al görmek dilerseñ mihr-i raḫşānı
Aña nisbet ṭutulmış aya beñzer ḳahve fincānı

nisyān vir-:

1. **nisyān vir:**-*ür, -se*
Kaside 42
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Unutkanlığa neden olmak.

Ol āsmān-ı dilüñ āftāb-ı raḫşānı
Benüm o çeşm-i çerāġ-ı dilüm çıḳup gitdi

nişān:

1. **nişānum:**-*um*
Gazel 213
Mısra: **8**
İşâret, belirti, iz, alâmet.

ʿAceb mi bilse cihān saña ʿāşıḳ olduġumı
Tenümde tīr-i ġamuñdan niçe nişānum var

[G.235:6, G.235:9, G.235:12, G.615:1, G.660:4, G.679:4, G.867:10, K.19:12, K.27:16, K.38:2, Kt.70:2, Mü.2:25]

2. **nişān:**
Gazel 682
Mısra: **12**
Ateş edilmek istenen hedef, nişangâh.

Eyle tīr-i belāya cānı hedef
Ḥāletī ʿışḳa lāzım oldı nişān

[Kt.103:6, M.2:66]

nişān bul-:

1. **nişān bul:**-*unca*
Gazel 555
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İşaret, iz bulmak.

Çār-ebrū ḫūblar görmiş ḳadar ḥaẕẕ eyledüm
Yolda ol şūḫuñ bulunca naʿl-i esbinden nişān

[G.559:2]

nişān dik-:

1. **nişān dik-:**-*e, -süz*
Gazel 630
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hedef yapmak, hedef göstermek.

Cān virürsem o şehüñ nāvek-i ḫūn-pāşından
Dikesüz aña nişān maḳberümüñ ṭaşından

nişān eyle-:

1. **nişān eyle:**-*r*
Gazel 184
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İz bırakmak, işaret bırakmak.

Zemīn-i dilde pinhān eyliyen gencīne-i ʿışḳuñ
Aña dāġ-ı ġamuñdan sīnede yir yir nişān eyler

[G.553:1]

nişān gel-:

1. **nişān gel:**-*di*
Kaside 1
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Nişan (tepsisi) gelmek. (Düğünden önce geline tepsilerle hediye verme adeti kastedilmektedir).

ʿArūs-ı dehre gūyā zer ṭabaḳlarla nişān geldi
Çekildi nāmına alṭun ile ṭuġrā-yı Ḥāḳānī

nişān ḳalma-:

1. **nişān ḳalma:**-*dı*
Kaside 36
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir iz ve işaret kalmamak.

Keh-rübā-yı mihr-enver ṣubḥ-dem olup ʿıyān
Ḳalmadı eflākde kāh-ı kevākibden nişān

nişān kıl-:

1. **nişān ḳıl:**-*ma, -sa*
Kaside 36
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Hedef tahtası yapmak, nişan olarak koymak.

Kim şikest eylerdi ʿālemde kedū-yı bādeyi
Ḳılmasa anı dem-ā-dem nāvek-i ḳahruñ nişān

nişān ko-:

1. **nişān ḳo:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
İz bırakmak.

Noḳṭa-i necmi bir bir itdi ʿıyān
Ḳodı āyāt-ı ḳudretine nişān

[G.641:14]

2. **nişān ḳo:**-*du, -m*
Gazel 636
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İz bırakmak II Nişan yapmak, evlenmeden önce merasim yaparak yüzük takmak.

Devlet ʿarūsı n'eyliyeyin gelmedi baña
Ḳodum cihānda Ḥāletiyā gerçi çoḳ nişān

nişān ol-:

1. **nişān ol:**-*du, -n*
Gazel 454
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ok nevinden öldürücü silahların atıldığı hedef haline gelmek.

Nişān olduñ hele sen de ḫadeng-i āh-ı ʿuşşāḳa
Baña itdüklerüñ hep ey sipihr-i bī-emān bulduñ

2. **nişān ol:**-*dı*
Gazel 880
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İşaret, belirti, iz, alamet olmak.

Döküldi kevkeb-i eşküm yire yaşum revān oldı
Ḳıyāmet günlerinden rūz-ı hicrüñ bir nişān oldı

nişān urul:

1. **nişān urul:**-*dı*
Mesnevi 3
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
İz bırakılmak.

Defter-i enbiyā-yı bī-pāyān
Anda ḫatm olmaġın uruldı nişān

nişān vir-:

1. **nişān vir:**-*e*
Kıt'a 78
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hatırlatmak, andırmak II Bir şeyden iz taşımak, bir şeye benzemek.

Her ḳabūl ü redd ki nāṭıḳ-ı lisānü'l-ġayb olup
Vire dīvānuñ senüñ dīvān-ı Ḥāfıẓ'dan nişān

[G.67:10, G.187:19, G.550.10, G.553:10, G.563:10, G.616:10, G.642:2, G.661:14, G.662:4, K.9:8, K.12:34, K.26:15, K.38:38, K.39:52, Kt.71:4, Kt.K.4:4, Mf.371:2, Mf.558:8]

nişāna at-:

1. **nişāna at:**
Gazel 61
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hedefi nişan almak.

Ġamzeñ oḳını gāh dile gāh cāna at
Ey ḳaşları kemān iki başdan nişāna at

nişāna var-:

1. **nişāna var:**-*maz*
Gazel 806
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Hedefe ulaşmak.

Varmaz nişāna nāvek-i perrān-ı āhumuz
Hiç görmedük müsāʿade biz rūzgārda

[Mf.460:2, K.17:59]

nişānde kıl-:

1. **nişānde ḳıl:**-*dı*
Gazel 290
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Hedeflemek.

Ḳıldı nişānde gülbün-i maʿnāyı Ḥāletī
Gören bunı diyince ne aʿlā zemīn olur

nişāne:

1. **nişānesin:**-*si, -n*
Gazel 687
Mısra: **1**
İşâret, belirti, iz, alâmet.

Dil görmez oldı kākül-i yārüñ nişānesin
Şol murġa döndi kim bulamaz āşiyānesin

[G.802:8, K.34:9]

2. **nişāne:**
Gazel 456
Mısra: **4**
Ateş edilmek istenen hedef, nişangâh.

Sīnemüz dāʾimā o dil-dāruñ
Ġamzesi tīrine nişāne gerek

nişāne al-:

1. **nişāne al:**-*mak*
Gazel 821
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hedef almak.

Dil-i bī-ṣabr-ı ʿuşşāḳın nişāne almaḳ isterse
İder peyveste peykān-ı cefāya nāvek-i nāzı

nişāne it-:

1. **nişāne it:**-*er*
Gazel 280
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hedef tahtası yapmak, nişan olarak koymak.

İlleri tīrine nişāne ider
ʿĀşıḳuñ hiç gözetmez ol dil-ber

nişāne ḳıl-:

1. **nişāne ḳıl:**-*ur*
Kaside 34
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Hedef etmek.

Meger ki revzeninüñ ḫalḳası nişāne ḳılur
Elin denize ṭutar mihr-i āsmān-peymā

nişāne ol-:

1. **nişāne ol:**-*sun*
Gazel 61

Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hedef olmak.

Şandūḳasında sīnemüñ olsun nişāne dil
Ögret elüñi gel berü taʿlīm-ḫāne at

[M.9:42]

nişāne vir-:

1. **nişāne vir:**-*di*
Gazel 594
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İşaret etmek, eser göstermek.

Her ḳaṭre-i ʿaraḳ ki zenaḫden-çekān olur
Virdi nişāne cürʿa-i keʾsü'l-kirāmdan

nişān-gāh ol-:

1. **nişān-gāh ol:**-*ma, -sa*
Kaside 17
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hedef tahtası olmak.

Hemīşe peyker-i ḫaşm olmasa nişān-gāhı
Olurdı oḳlı şiḳarı ġazāl-ı çerḫ-i mesīr

nişān-ı himmet:

1. **nişān-ı himmet:**
Kaside 37
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Lütuf, cömertlik nişanı.

Hem nişān-ı himmet ister hem niş̱ār-ı iʿtibār
Nev-ʿarūs-ı ḥacle-i endīşe gelmez rāygān

nişān-ı naʿl-i şeb-dīz:

1. **nişān-ı naʿl-i şeb-dīz:**-*ün*
Kaside 36
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Atın nalının izi.

Rūz-ı heycāʾda nişān-ı naʿl-i şeb-dīzüñ senüñ
Çün hilāl-i ʿıyd olur müʾminlere şādī-resān

nişān-ı nāvek-i cevr eyle-:

1. **nişān-ı nāvek-i cevr eyle:**-*y, -üp*
Gazel 20
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eziyet okunun hedefi haline getirmek.

Nişān-ı nāvek-i cevr eyleyüp aġyār-ı bed-ḫ̆āhı
Gözetmez ḫātırın hiç ʿāşıḳuñ o dil-ber-i raʿnā

nişān-ı pāy:

1. **nişān-ı pāy:**-*ı*
Gazel 242
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ayak izi.

Tek ü pū eyledükçe nāḳa-i maḥmil-keş-i Leylā
Nişān-ı pāyı Mecnūn'uñ gözine māh-ı tābāndur

nişān-ı pāy-ı beşīr:

1. **nişān-ı pāy-ı beşīr:**
Kaside 17
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Müjdecinin ayak izi II Müjdeli haber, mutluluk.

Ne girdi gūşuma āvāze-i deryā-yı ümīd
Ne gördi ḫāk-i diyārum nişān-ı pāy-ı beşīr

nişān-ı sīne:

1. **nişān-ı sīne:**-*dür*
Gazel 5
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Göğüs hedefi, göğüs nişangâhı.

Urdıġı ya murġ-ı dildür ya nişān-ı sīnedür
Ḳanġı nāvek kim olur eflāk şaştından cüdā

nişān-ı tīr it-:

1. **nişān-ı tīr it:**-*e*
Gazel 589
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Okun hedefi haline getirmek.

Şu deñlü ḳaṣdı vardur Ḥāletī baña ʿadūnuñ kim
Eger ölsem nişān-ı tīr ide seng-i mezārumdan

nişān-ı tīr-i cevr-i yār ol-:

1. **nişān-ı tīr-i cevr-i yār ol:**-*aldan*
Gazel 546
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eziyet okunun hedefi olmak.

Nişān-ı tīr-i cevr-i yār olaldan bu dil-i şeydā
Maḥabbet ʿarşasında Ḥāletī-veş gögsümi gerdüm

nişanla-:

1. **nişānlar:**-*r*
Gazel 17
Mısra: **9**
Hedefi vurmak üzere silahı doğrultmak, silahı hedefe veya bir yere yöneltmek, nişan almak.

Tīr atsa nişānlar gözümi yār n'olaydı
Başdan ayaġa dīde olaydum zirih-āsā

[G.636:4]

nişānlu:

1. **nişānlu:**
Kıt'a 27
Mısra: **4**
Nişanlanmış II Damgalı.

O şāh-ı Cem-meniş Dārā-reviş kim dār-ı dünyāda
Anuñ menşūrı gūyā bir nişānlu bikr-i maʿnādur

nişeste ol-:

1. **nişeste ol:**-*ur*
Gazel 138
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Oturmak, yapışmak.

Aḥvāl-i rāh-ı ʿışḳ acebdür ki dāʾimā
Rūy-ı dile nişeste olur andaġı ġubār

2. **nişeste ol:**-*dı*
Gazel 554
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Oturmak, karaya oturmak.

Āh kim oldı nişeste seng-lāḫ-ı miḥnete
Keşti-i ümmīdümüz açmazdan evvel bād-bān

nīş-i ġam:

1. **nīş-i ġam:**
Müseddes 3
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Üzüntü/keder iğnesi.

Kūh-ken cān virse aña mātem itmez fāʾide
Nīş-i ġam cāna geçince merhem itmez fāʾide

nīş-i peykān-ı cefā:

1. **nīş-i peykān-ı cefā:**
Müseddes 7
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Eziyet temreninin iğnesi.

Nīş-i peykān-ı cefā cānuma kār itmiş iken
Elem-i firḳat-i dil-ber beni zār itmiş iken

nişīb-i rāh-ı ḳadr:

1. **nişīb-i rāh-ı ḳadr:**
Mesnevi 8
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Kıymetli yolun inişi.

Nişīb-i rāh-ı ḳadrüñdür felekler
Duʿā-ḫˇān-ı vücūduñdur melekler

[M.8:53]

nişīmen-geh:

1. **nişīmen-gehlerinden:**-*ler, -i, -n, -den*
Gazel 746
Mısra: **6**
Oturulan yer, sevgilinin oturduğu yer.

Yıḳıldı ḳaṣr-ı ḫāṭır u kāḫ-ı dil seyl-āb-ı miḥnetden
Nişīmen-gehlerinden ḳaldı ol şāhuñ hemān dīde

nişīmen-geh-i būm it-:

1. **nişīmen-geh-i būm it:**-*me, -se, -y, -di*
Müfret 308
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Baykuş yuvası haline getirmek.

Ḳalbi vīrān idügi nice olurdı maʿlūm
İtmeseydi serini Ḳays nişīmen-geh-i būm

nişīmen-geh-i murġān ol-:

1. **nişīmen-geh-i murġān ol:**-*dı*
Gazel 597
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kuşların oturduğu yer haline gelmek.

Çün Ḳays serüm oldı nişīmen-geh-i murġān
Şeh-bāz-ı ġam-ı ʿışḳ degişdürdi yuvasın

n'it-:

1. **n'itsün:**-*sün*
Gazel 456
Mısra: **9**
Ne etmek, ne yapmak.

Ṣıfat-ı şiʿri Ḥāletī n'itsün
Ġazel olunca ʿāşıḳāne gerek

[G.586:5]

nıṭāḳ-ı cevzā:

1. **nıṭāḳ-ı cevzā:**-*y, -a*
Kıt'a 116
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İkizler burcunun kuşağı.

Cihānda himmet-i vālāsı bir Tehem-ten'dür
Eger ki istese el ḳor nıṭāḳ-ı Cevzā'ya

niteki:

1. **niteki:**
Gazel 15
Mısra: **4**
Gibi, nasıl ki.

Ḫadeng-i ġamzesinüñ gelmesi degül maḥsūs
Ṭoḳunduġın bilür ādem niteki tīr-i ḳażā

[G.130:2, G.287:2, G.371:6, G.377:8, G.476:8, G.499:2, G.518:2, K.2:13, K.2:16, K.2:64, K.4:45, K.4:46, K.21:88, K.24:12, K.25:78, Kt.3:1, Kt.3:2, M.4:49, Mf.184:2, T.5:6]

nitekim:

1. **nitekim:**
Gazel 64
Mısra: **4**
Nasıl ki.

Mihr-i cemālüñi göreli ḫidmetüñde dil
İster ki pāre pāre ola nitekim seḫāb

[G.73:6, G.195:2, G.463:12, G.464:6, G.651:7, G.720:14, K.1:72, K.16:12, K.20:31, K.20:64, K.28:24, K.31:68, K.34:21, K.25:42, K.38:85, K.40:69, M.1:50, M.4:48, M.4:122, M.4:127, M.5:50, Mf.54:2, Mf.107:2]

2. **nitekim:**
Müfret 9
Mısra: **2**
Gerçekten, hakikaten.

Ṭabla-i tīr itmeseñ yārüñ n'ola ḳılsam ümīd
Aġlamaḳdan oldı çeşmüm nitekim kāġıd sefīd

3. **nitekim:**
Kaside 20
Mısra: **61**
-dığı müddetçe.

Nitekim yazılup menşūr-ı feyżi şāh-ı Nev-rūz'uñ
Aña bir al tamġa ola bāġuñ verd-i ḫandānı

[K.21:89, K.24:63, K.24:64]

niyām:

1. **niyāmdan:**-*dan*
Gazel 594
Mısra: **2**
Kılıç kını, kılıf.

Ḳaçmazsa ehl-i ʿışḳa eger ḳatl-i ʿāmmdan
Şemşīr-i ġamzesini çıḳarsun niyāmdan

[G.852:6, K.19:15]

niyām ol-:

1. **niyām ol:**-*mış, -lar*
Kaside 3
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Uyumak (gaflet uykusu bağlamında)

Aʿdā-yı dīne lāzım idi bir ḳılınc ḳomaḳ
Olmışlar idi ġaflet ile ser-be-ser niyām

2. **niyām ol:**-*dı*
Kaside 31
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kılıç kını olmak.

Oldı gūyā kim sevād-ı şām bir şeb-gūn niyām
Miḥver-i çerḫe aṣarken aḳdı andan tīġ-i ḫar

niyām-ı hançer-i ġam:

1. **niyām-ı ḫançer-i ġam:**
Mesnevi 8
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Üzüntü hançerinin kını.

Hirāsuñdan olup eflāk dirhem
Tehī ḳaldı niyām-ı ḫançer-i ġam

niyām-ı kīne:

1. **niyām-ı kīne:**-*den*
Kaside 9
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Kin kılıfı.

Çıḳarmadan niyām-ı kīneden tīġ-i cihān-gīrin
ʿAdū-yı bī-ser ü pānuñ ola maʿlūm miḳdārı

niyām-ı sīne:

1. **niyām-ı sīne:**-*den*
Kaside 12
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
Sine kılıfı, yürek kılıfı.

Sell-i seyf-i āh idüp her dem niyām-ı sīneden
Rüstem-āsā eylerin çerḫ ile ceng-i heft-ḫᵛān

niyāz eyle-:

1. **niyāz eyle:**-*se*
Gazel 225
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yalvarmak.

Kimse baḳmaz ne ḳadar eylese derd ehli niyāz
ʿIşḳ bāzārı durur bunda hemān nāz geçer

[K.38:23, G.447:5]

niye:

1. **niye:**
Gazel 621
Mısra: **2**
Neden, niçin.

Şikāyet eyleme yanında yārüñ cevr-i düşmenden
Niye söylersin ey dil çünki anı yeg bilür senden

[G.629:4, G.698:5, G.710:10, G.741:10, G.771:2, G.856:9, K.42:9, Mf.392:2]

niyet:

1. **niyeti:**-*i*
Gazel 895
Mısra: **6**
Gaye, maksat, amaç.

Sen ṭaleb-kār-ı idām-ı cism-perversin velī
Nānuñı destüñden almaḳdur sipihrüñ niyeti

[G.383:1]

niyyet it-:

1. **niyyet it:**-*se*
Gazel 460
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bir şeyi yapmayı zihinde tasarlamak, düşünmek, niyetlenmek.

Bīm-i ḳahrı raʿşe-dār eyler elin ʿışḳ ehlinüñ
Niyyet itse yazmaġa ol şāh-ı ḥüsne ʿarż-ı ḥāl

nizāʿ-ı sipihr:

1. **nizāʿ-ı sipihr:**
Gazel 561
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Felekle çekişme, didişme.

Naḫl-i saʿādetüñ kim añar mīve-terin
Ẓıllindedür nizāʿ-ı sipihr ile her zamān

nizāmī:

1. **niẓāmī'ye:**-*y, -e*
Kaside 3
Mısra: **57**
Nizamî-i Gencevî: Selçuklular devrinde İran'ın en büyük şairi sayılır. Azerbaycan'ın Gence şehrinde doğdu.

Naẓm içre eylemezdi Niẓāmī'ye ser-fürū
Ḥālinde Ḥāletī ḳuluñuñ olsa intiẓām

nizāmī maḳāmı:

1. **nizāmī maḳāmı:**-*n, -a*
Gazel 488
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Nizâmî'nin mertebesi.

Varurdı naẓm içinde Nizāmī maḳāmına
Geleydi Ḥāletī'ye eger intiẓām-ı ḥāl

nizār:

1. **nizār:**
Gazel 143
Mısra: **1**
Zayıf, aciz, düşkün.

Meded-i ʿışḳ iledür yoḫsa benüm gibi nizār
Dūşına almaġa biñ kūh-ı ġamı çāre mi var

nizār kal-:

1. **nizār ḳal:**-*ur*
Gazel 132
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Zayıf, bitkin kalmak.

Ammā ki iltifāt gerek yoḫsa ḫınk-i ṭabʿ
Ḳalur kümeyt-i ḫāme gibi sermedī nizār

nizār ol-:

1. **nizār ol:**-*dı*
Gazel 564
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Zayıf olmak, düşkünleşmek.

Oldı nizār ġāyet ile cism-i nā-tüvān
Sīnemde ṭurmaġ istemez oldı ṣıḳıldı cān

nizār-ı ʿışḳ:

1. **nizār-ı ʿışḳ:**-*a*
Gazel 666
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk düşkünü, âşık.

Ben nizār-ı ʿışḳa pehlū olmaz ol ṣūḫ-ı cihān
İncidür nāzük tenin cismümde her bir üstüḫˇān

nīze:

1. **nīzemüz:**-*müz*
Gazel 512
Mısra: **6**
Mızrak, süngü.

Rāz-ı pūşīde-i dehri ḳılalum āh ile fāş
Nīzemüz perde-der-i çerḫ-i kebūd eyliyelüm

[M.7:32, M.8:19]

nīze-dār:

1. **nīze-dār:**
Gazel 751
Mısra: **3**
Mızraklı, kargılı II Asker.

Gösterür her sūzen-i müjgān-ı yāri nīze-dār
Derdümüz Mevlā bilür ol ġamze-i cādū ile

nīze-i ḫāme:

1. **nīze-i ḫāme:**
Kaside 12
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Kalem mızrağı.

Mülk-i maʿnāyı n'ola tesḫīr idersem bendedür
Nīze-i ḫāme ḫadeng-i fikr ṣemṣīr-i zebān

nīze-i hışm:

1. **nīze-i ḫışm:**-*ı, -n, -ı*
Kaside 12
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Kızgınlık mızrağı.

Nīze-i ḫışmını kim bir yirde ḫūn-pāş eyliye
Serv ü şimşādın ol eṭrāfuñ ṣanurlar erġavān

nīze-i müjgān:

1. **nīze-i müjgān:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 342
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kirpiklerin mızrağı.

İtmedin rāst daḫı nīze-i müjgānını yār
Bī-meḥābā idersin refʿ serā-perde-i rāz

[G.386:7, Mf.147:2, Mf.368:1]

nīze-i nigār:

1. **nīze-i nigār:**
Gazel 687
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin mızrağı II Sevgilinin kirpikleri veya gamzesi.

Ey nīze-i nigār göñül cān virür saña
Ammā ki almada anı muḥkem ṭayanasın

nīze-i yār:

1. **nīze-i yār:**
Gazel 819
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin mızrağı.

Nīze-i yār eylese cism-i żaʿīfümden güẕār
Şehr-i tenden cān-ı nālānum giderdi gönderi

noḳṣān:

1. **noḳṣānı:**-*ı*
Kıt'a 29
Mısra: **4**
Eksiklik, kusurluluk.

Kimdür anuñla ḳıṭʿa-i elmāsı bir ṭutan
Noḳṣānı ḫod yanında iken āşikāredür

noḳṣan vir-:

1. **noḳṣan vir:**-*mez*
Kıt'a 111

Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eksiklik vermek.

Ḫātem-i devlet-i iḳbālüñe noḳṣan virmez
Bir güherdür anı boyunca batır altuna

nokṭa:

1. **noḳṭadur:**-*dur*
Kaside 9
Mısra: **28**
Biçimi kalemin kâğıda bir defa dokunması ile meydana gelen ben gibi ufak şekil.

Nihād-ı necm-i ṭāliʿ muṣḥaf-ı baḫt-ı saʿīdinde
Ser-i āyetde ḳonmış noḳṭadur gūyā ki ḥall-kārī

[Mf.472:2]

2. **noḳṭa:**
Müfret 472
Mısra: **2**
Biçimi kalemin kâğıda bir defa dokunması ile meydana gelen ben gibi ufak şekil II Sevgilinin nokta kadar ufak olan ağzı.

Aġzuñ ʿıyān degül o ḫaṭ-ı müşk-bārda
Bir noḳṭa gibi kim ola ḫaṭṭ-ı ġubārda

[G.644:3, G.750:3]

nokta dök-:

1. **noḳta dök:**-*er, -di*
Kaside 21
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Nokta saçmak, serpmek; remil dökmek, atmak. Kum falına bakan kişinin kumu dağıtması, kumla farklı şekiller oluşturması II gökte yıldızların dağılması; iz bırakmak, etkisini kalıcı duruma getirmek.

Bu demlere irişince bisāṭı ṭayy itdi
Dökerdi noḳta dem-ā-dem sipihr olup remmāl

noḳṭa-i ḫāl:

1. **noḳṭa-i ḫāl:**
Gazel 490
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ben noktası, nokta gibi olan ben.

Raḳam-ı derdümi arturmadadur Ḥāletiyā
Ṣafḥa-i ḫadd-i nigārumdaki her noḳṭa-i ḫāl

nokṭa-i necm:

1. **noḳṭa-i necm:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Yıldız noktası.

Noḳṭa-i necmi bir bir itdi ʿıyān
Ḳodı āyāt-ı ḳudretine nişān

nokṭa-i pergār-ı ḳażā:

1. **noḳṭa-i pergār-ı ḳażā:**-*dur*
Gazel 168
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kader pergelinin noktası.

Devrān ḳanı çoḳ cevr ider oldı bize gūyā
Farḳ-ı serümüz noḳṭa-i pergār-ı ḳażādur

nokta-i şek:

1. **noḳṭa-i şek:**
Kıt'a 55
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eski yazma metinlerin üzerinde veya kenarlarında şüphe veya soruyu göstermek için konulan işaret.

Şarāb añlama vaṣf-ı bezminde anuñ
Serāb üzre ḳorsam eger noḳṭa-i şek

[G.391:12, G.592:10]

n'ol-:

1. **n'olur:**-*ur*
Gazel 643
Mısra: **2**
Ne olmak, ne hale gelmek.

Yāri gördükçe gider ʿaḳlum olur yaşum revān
Görmesem ḥālüm n'olur andan ḳıyās eyleñ hemān

[G.281:9, G.644:1, G.812:5, Mf.417:1, Mü.7:34]

n'ola:

1. **n'ola:**
Gazel 8
Mısra: **10**
Çok mu, şaşılır mı?.

Kelāmuñ Ḥāletī baḥr-i belāġat olduġın bildi
Sözüñden n'ola çıḳmazsa senüñ ol gevher-i yektā

[K.24:12, G.23:9, G.24:10, G.27:6, G.29:13, G.30:7, G.32:5, G.37:9, G.38:7, G.67:9, G.71:2, G.76:3, G.76:9, G.79:6, G.80:10, G.82:1, G.84:3, G.85:10, G.87:7, G.94:1, G.105:3, G.117:1, G.117:6, G.119:5, G.123:8, G.125:3, G.129:6, G.137:1, G.139:11, G.142:1, G.148:5, G.159:1, G.162:9, G.175:7, G.180:3, G.187:19, G.199:1, G.212:11, G.226:7, G.229:1, G.244:9, G.252:5, G.256:7, G.259:9, G.278:4, G.315:9, G.321:9, G.324:9, G.336:9, G.359:9, G.363:1, G.371:8, G.376:7, G.376:13, G.382:3, G.382:11, G.390:7, G.392:1, G.393:3, G.395:3, G.397:1, G.402:3, G.411:5, G.414:9, G.423:3, G.424:2, G.431:2, G.432:1, G.432:6, G.436:1, G.437:9, G.446:1, G.450:3, G.455:11, G.467:13, G.468:9, G.477:1, G.477:3, G.504:9, G.518:7, G.531:3, G.536:7, G.536:13, G.541:5, G.546:7, G.548:6, G.549.14İ G.553:5, G.554:7, G.559:13, G.562:13, G.580:9, G.582:4, G.597:13, G.608:8, G.618:11, G.622:10, G.626:10, G.627:3, G.643:6, G.644:6, G.649:3, G.649:8, G.662:9, G.676:4, G.676:7, G.677:8, G.682:1, G.684:9, G.689:1, G.689:7, G.699:7, G.700:4, G.707:11, G.711:11, G.717:5, G.726:3, G.739:7, G.744:5, G.745:8, G.746:9, G.765:9, G.766:3, G.780:3, G.788:1, G.790:3, G.802:5, G.803:7, G.805:1, G.816:13, G.823:9, G.824:5, G.824:9, G.836:9,

G.841:9, G.842:5, G.848:11, G.862:8, G.863:13, G.865:9, G.868:9, G.871:9, G.873:4, G.876:7, G.876:10, G.891:8, K.1.9, K.1:31, K.1:52, K.5.4, K.5:10, K.7:28, K.9:19, K.12:6, K.12:73, K.14:6, K.14:33, K.14:44, K.14:53, K.16:5, K.20:59, K.21:9, K.21:61, K.21:69, K.21:78, K.23:57, K.24:29, K.24:54, K.25:16, K.27:8, K.27:29, K.27:37, K.31:30, K.31:50, K.31:51, K.31.60, K.32:72, K.36:18, K.38:51, K.39:52, K.40:30, K.40:45, K.40:51, K.41:64, Kt.33:3, Kt.49:3, Kt.57:1, Kt.K.4:31, M.3:42, M.4:24, M.4:105, M.5:26, M.5:36, M.5:68, M.6:8, M.7:67, M.8:109, M.9:11, M.9:112, Mf.6:1, Mf.9:1, Mf.21:1, Mf.37:1, Mf.54:1, Mf.113:1, Mf.141:2, Mf.151:1, Mf.164:1, Mf.210:1, Mf.231:2, Mf.281:1, Mf.295:2, Mf.398:2, Mf.404:1, Mf.559:2, Mü.4:21, Mü.5:3, T.5:6]

2. **n'ola:**
Gazel 140
Mısra: **7**
Keşke.

Cümle ezhārı n'ola gül gibi ḫandān itse
Cürʿa-dānında zemīnüñ ḳomadı ebr ġubār

[G.241:13, G.248:10, G.298:1, G.335:2, G.394:3, G.764:3, G.889:1, G.889:2, K.30:51, Trk.B.1:109]

n'olaydı:

1. **n'olaydı:**
Gazel 17
Mısra: **9**
Ne olurdu, keşke.

Tīr atsa nişānlar gözümi yār n'olaydı
Başdan ayaġa dīde olaydum zirih-āsā

[Kt.23:1]

n'olsa gerek:

1. **n'olsa gerek:**
Gazel 418
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ne çıkar.

Yeñi başdan yine şeydā olalum n'olsa gerek
Alalum başumuza zülfi hevāsın yārüñ

[G.425:2]

nuḫūset:

1. **nuḫūsetden:**-*den*
Kaside 31
Mısra: **41**
Uğursuzluk.

Kevkeb-i baḫt-ı siyāhum ḳıl nuḫūsetden ḫalāṣ
Eyle ey necm-i saʿādet ḥāṣılı bir dem naẓar

nuḳl-dān ol-:

1. **nuḳl-dān ol:**-*a*
Kaside 39
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Meze kabı olmak.

Ser-be-ser encüm ḳonulsa bedr-i tābān üstine
Lāyıḳ olmaz kim ola bezminde zerrīn nuḳl-dān

nuḳl-ı meclis:

1. **nuḳl-ı meclis:**
Gazel 799
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Meclisin mezesi.

Gözüñ bādām ü laʿlüñ piste elmadur zenaḫdānuñ
Yeter esbāb-ı ḫüsnüñ nuḳl-ı meclis ehl-i irfāna

nukre-hınk-i āsmān:

1. **nuḳre-ḫınk-i āsmān:**
Kaside 11
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün gümüş renkli kır atı.

Devletüñde murġ-ı maʿnā ṣayd iden şāʿirlere
Nuḳre-ḫınk-i āsmān olmaḳ gerekdür zī-zerīn

nuḳūd-ı dāne-i eşk:

1. **nuḳūd-ı dāne-i eşk:**-*ün*
Gazel 379
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı tanesinin sermayesi.

Nuḳūd-ı dāne-i eşküñ o kebgi ṣayd itdün
Metāʿ-ı vaṣlı ḳaçurma meded şikār olıcaḳ

nūr:

1. **nūr:**
Gazel 140
Mısra: **3**
Işık, ziya, aydınlık, nur.

Nūr ile ẓulmeti cemʿ eyledi bir yirde Ḫudā
Ḳarışup pertev-i ḫurşīd ile ẓıll-ı eşcār

[G.231:2, G.261:6, K.2:39, K.11:48, K.26:52, K.29:20, K.34:28, Kt.104:1, M.1:31, M.3.97, M.4:10, M.4:6, M.4:74,

2. **nūrıdur:** -*ı, -dur*
Mesnevi 3
Mısra: **15**
Hz. Muhammed'in nuru.

Nūrıdur Ādem'e olan hādī
Erbaʿīn içre iden irşādı

[M.4:106]

3. **nūrı:**-*ı*
Kaside 7
Mısra: **18**
Allah'ın tecellisi, nuru; parlaklık, nur, ışıltı.

Ṭayanurdı be-ġāyet ṭōb-ı āteş-bārına düşmen
Bi-ḥamdi'llāh ki ġālib geldi nāra nūrı īmānuñ

[M.5:29]

nūr al-:

1. **nūr al:**-*ur*
Gazel 163
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Işıklanmak, aydınlanmak.

Zerd-fām olsa ne var ebrūlaruñ ey reşk-i ḥūr
Māh-ı nevlerdür alur mihr-i ruḫuñdan ṭurma nūr

nūr āyeti:

1. **nūr āyeti:**-*n, -i*
Gazel 347
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Nûr Sûresinin 35. âyeti. "Allah, göklerin ve yerin nurudur (aydınlatıcısıdır). Nurun temsili, içinde lamba bulunan bir kandil gibidir. O lamba içinde cam muhafaza sanki inci gibi bir yıldız ki, doğuya da batıya da nispet edilmeyen mübarek bir ağaçtan zeytin (ağacın yağından) tutuşturulur. Onun yağı, hemen hemen ateş dokunmasa bile aydınlık verir. Nur üstüne nur. Allah kimi dilerse onu nuruna eriştirir ve insanlara böyle misaller verir. Allah, her şeyi bilir." mealindeki âyet. YAZIR, 355 II Işık, aydınlık.

Añdı cemālüñi yine naẓmında Ḥāletī
Nūr āyetini ḳıldı kelāmında muḳtebes

nūr in-:

1. **nūr in:**-*er*
Gazel 264
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kutsal bir yere gökten ilahî ışık yağmak.

Ṣunarsa devr idiyorken eger ḳadeḥ sāḳī
Gören ṣanur ki iner mürde-i ġam üstine nūr

[M.4:130, G.817:7]

nūr indür-:

1. **nūr indür:**-*ür*
Gazel 375
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gökten Tanrısal olduğu düşünülen bir ışık düşürmek.

Ṣuʿleler iẓhār ider olsa ḥavāle ʿāşıḳa
Öldürürken üstine nūr indürür şemşīr-i ʿışḳ

nūr it-:

1. **nūr it:**
Gazel 99
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Işıklandırmak, aydınlatmak.

Degüldür pertev-i nūr-ı cemāle baḳmadan ḥālī
İlāhī merdüm-i çeşm-i cihān-bīnüñ yirin nūr it

[G.416:6]

nūr ol-:

1. **nūr ol:**-*mış*
Kıt'a 39
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Işıkla dolmak.

Anuñçün ḥilḳat-i pāküñde olmış
Şecāʿatle seḫā nūr-ı ʿalā nūr

nūr u tāb:

1. **nūr u tāb:**
Kaside 35
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Işık ve parıltı.

Ḫayr-maḳdem ey vezīr-i ṣaff-der-i ʿālī-cenāb
Virdi ḫāk-i reh-güẕāruñ çeşm-i cāna nūr u tāb

nūr u ziyā:

1. **nūr u ziyā:**-*dan*
Gazel 586
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Nur ve ışık.

Zāhidde ʿalīl olmasa ger dīde-i idrāk
İncinmez idi cāmdaki nūr u ziyādan

nūr u ziyā vir-:

1. **nūr u ziyā vir:**-*e*
Mesnevi 7
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Nur ve ışık vermek.

Maẓhar-ı nūr-ı reʾyi olsa Sühā
Vire mihr-i cihāna nūr u ziyā

nūr vir-:

1. **nūr vir:**-*ür, -sün*
Gazel 142
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Işık vermek, aydınlatmak.

Reşk ile ʿāşıḳı ey şemʿ helāk eylersin
Meclise nūr virürsin dil-i pervāneye nār

[K.2:40]

nūrānī it-:

1. **nūrānī it:**-*e*
Kaside 1
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aydınlatmak.

Düşer mi öyle bir ẓıll-ı Ḫudā kim feyż-i luṭfından
İde ẓulmet-serāy-ı ʿālemi gün gibi nūrānī

nūr-baḫş ol-:

1. **nūr-baḫş ol:**-*ur, -dı*
Kaside 24
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Işık saçmak, aydınlatmak.

Nūr-baḫş olur idi mihr-i cihān-ārāya
Kevkeb-i baḫt ile bir kerre ḳırān olsa şehā

nūr-baḥş-ı dīde-i ümmīd-i ehl-i iʿtibār eyle-:

1. **nūr-baḫş-ı dīde-i ümmīd-i ehl-i iʿtibār eyle:**-*miş*
Kıt'a 22
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İtibarlı kişilerin ümit gözüne ışık saçan yapmak.

Sensin ol kim eylemiş Mevlā ġubar-ı der-gehüñ

Nūr-baḫş-ı dīde-i ümmīd-i ehl-i iʿtibār

nūr-baḫş-ı kulūb-ı ehl-i yaḳīn:

1. **nūr-baḫş-ı ḳulūb-ı ehl-i yaḳīn:**
Mesnevi 2
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Hakikati görebilenlerin kalplerine ışık saçan (Allah).

Nūr-baḫş-ı ḳulūb-ı ehl-i yaḳīn
Ey ḳılan kār-gāh-ı dehri binā

nūr-baḫş-ı mihr-i ʿālem ol-:

1. **nūr-baḫş-ı mihr-i ʿālem ol:**-*ur, -dı*
Kaside 32
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Dünyanın güneşine aydınlık vermek, güneşi aydınlatmak.

Eger ḫāk-i rehin bād irgüreydi nergis-i bāġa
Olurdı nūr-baḫş-ı mihr-i ʿālem çeşm-i bīmārı

nūr-efşān ol-:

1. **nūr-efşān ol:**-*ur*
Gazel 249
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Işıklar saçmak.

Şuʿle-i sāġar ḳaçan kim berfe nūr-efşān olur
Dest-i sāḳī baḥr-i şevḳe pençe-i mercān olur

[Mf.176:1]

nūr-ı ʿaḳl:

1. **nūr-ı ʿaḳl:**
Mesnevi 1
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Akıl ışığı.

Olmasun diyü tār hücre-i ten
Nūr-ı ʿaḳl ile eyledi rūşen

nūr-ı ʿalā:

1. **nūr-ı ʿalā:**
Kıt'a 39
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yüce nur.

Anuñçün ḫilḳat-i pāküñde olmış
Şecāʿatle seḫā nūr-ı ʿalā nūr

nūr-ı ʿayn-ı yaḳīn:

1. **nūr-ı ʿayn-ı yaḳīn:**
Mesnevi 4
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gözüyle görmüş gibi, mutlak ışık.

Gice ammā sevād-ı dīde-i dīn
Ẓulmet ammā ki nūr-ı ʿayn-ı yaḳīn

nūr-ı başar ol-:

1. **nūr-ı başar ol:**-*dı*
Kaside 31
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Göz nuru olmak.

Ḥıfẓ ider dāʾim yedi ḳat perde içre āsmān
Ẕāt-ı pāki oldı gūyā ʿāleme nūr-ı başar

nūr-ı çeşm:

1. **nūr-ı çeşm:**-*üm*
Gazel 334
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Göz nuru.

Virüp hep sürme-i ḫāk-i rehin ʿuşşāḳ-ı şeydāya
N'içün ol nūr-ı çeşmüm düşmen-i bed-ḫˇāhı kūr itmez

[K.30:56, Mf.361:2, Kt.28:3]

nūr-ı çeşm-i ehl-i ʿışḳ:

1. **nūr-ı çeşm-i ehl-i ʿışḳ:**
Gazel 432
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âşıkların göz nuru.

Rūyı pür-tāb olsa ṭañ mı nūr-ı çeşm-i ehl-i ʿışḳ
Eyledi evvel görüşde dīde-i bīnāyı terk

nūr-ı dīde-i ʿālem:

1. **nūr-ı dīde-i ʿālem:**
Gazel 638
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âlemin gözünün ışığı.

Ḳamer devrinde sensin şimdi nūr-ı dīde-i ʿālem
Geçürdi mihr-i ʿālem-tāb devrin sürdi devrānın

nūr-ı dīde-perver:

1. **nūr-ı dīde-perver:**-*dür*
Gazel 256
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönlü besleyen ışık.

Dilā bezm-i ṣafāda bāde nūr-ı dīde-perverdür
Anuñçün sāġar-ı mey iki gözümle ber-ā-berdür

nūr-ı ilhām:

1. **nūr-ı ilhām:**-*ı, -y, -la*
Kaside 11
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
İlham ışığı.

Nükte-i naẓm-ı dil-āvīzüm derūn-ı şāhda
Umarın kim nūr-ı ilhāmıyla ola hem-nişīn

nūr-ı īmān:

1. **nūr-ı īmān:**-*ı*
Mesnevi 5
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
İman nuru II Aydınlık, nurlu yüz.

Cebhesinden o pīr-i nūranī
Ḫalḳa gösterdi nūr-ı īmānı

nūr-ı ʿışḳ-ı pāk:

1. **nūr-ı ʿışḳ-ı pāk:**-*den*
Gazel 591
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Saf ışığın nuru.

Ẕann iderdüm ben ki hep dünyā evi tārīk ola
Almadan bir lemʿa gönlüm nūr-ı ʿışḳ-ı pākden

nūr-ı kevneyn ü mefẖar-i ʿālem:

1. **nūr-ı kevneyn ü mefẖar-i ʿālem:**
Mesnevi 3
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İki âlemin (dünya ve ahiret) ışığı ve âlemin övüncü II Hz. Peygamber.

Nūr-ı kevneyn ü mefẖar-i ʿālem
Sened-i seyyid-i benī Ādem

nūr-ı maʿrifet:

1. **nūr-ı maʿrifet:**
Kaside 39
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
İlim ışığı.

Gösterür maʿnā yüzünden ẖalḳa nūr-ı maʿrifet
Virse bu naẕmuñ n'ola her beyti Ẕünnūn'dan nişān

nūr-ı mihr:

1. **nūr-ı mihr:**-*den*
Mesnevi 5
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Güneş'in ışığı.

Sāyesinden iderdi dīv firār
Nitekim nūr-ı mihrden şeb-i tār

nūrı ol-:

1. **nūrı ol:**-*ur*
Gazel 451
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Işığı olmak.

Sevād içre olur dirlerdi nūrı iʿtiḳād itdüñ
Görünce pertev-i ẖurşīd ile ẓıllini eşcāruñ senüñ

nūr-ı pāk:

1. **nūr-ı pāk:**-*i*
Mesnevi 3
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Hz. Muhammed'in temiz nûru, nûr-ı Muhammedî.

Mekke'den oldı nūr-ı pāki bedīd
Ṭoġdı Ümmü'l-ḳurā'dan ol ẖurşīd

nūr-ı pertev-efgen:

1. **nūr-ı pertev-efgen:**-*dür*
Gazel 634
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Işık saçan nur.

Yüzi gūyā şeb-i Ḳadr içre nūr-ı pertev-efgendür
Ḳaçan kim ide dil-ber zīr-i zülfinde nihān şeklin

nūr-ı reʾy:

1. **nūr-ı reʾy:**-*ün*
Kaside 36
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Fikir ışığı.

Tāb-dār olur çü tār-ı mihr tār-ı ʿankebūt
Nūr-ı reʾyüñ düşse bir vīrāne üzre nā-gehān

2. **nūr-ı reʾy:**-*i, -y, -le*
Kıt'a 108
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Fikir ışığı.

Ḫabbeẕā ol neyyir-i aʿẓam ki ẕerrāt-ı cihān
Nūr-ı reʾyiyle olur ẖurşīd-i Keyvān-pāy-gāh

nūr-ı reʾy-i pāk:

1. **nūr-ı reʾy-i pāk:**-*i, -n, -e*
Kaside 37
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Temiz görüşün parlaklığı.

Nūr-ı reʾy-i pākine olmaz muʿādil mihr ü māh
Beẕl-i kef-i cūdına ḳılmaz kifāyet baḥr u kān

nūr-ı ruḥ:

1. **nūr-ı ruḥ:**-*un*
Müseddes 8
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yanağın parıltısı.

Ḫān-ḳāhuñ içine nūr-ı ruḥuñ ẕikri düşer
Hāy u hūy ile ṭolar günbed-i çerḫ āḫir

nūr-ı şafā:

1. **nūr-ı şafā:**
Gazel 344
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül şenliğinin aydınlığı.

Nūr-ı şafā ẕalām-ı ġamı ḳaldurur hemān
Devr-i piyāle ʿarż idicek dīde-i ẖurūs

nūr-ı siyāh:

1. **nūr-ı siyāh:**
Kaside 21
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Siyah nur, siyah parlaklık (Hz. Muhammed'in gölgesinin yere düşmemesi mu'cizesine telmih yapılmaktadır).

Olurdı ḫāke düşen sāyesi çü nūr-ı siyāh
Dikilse reʾy-i münīriyle şaḥn-ı bāġa nihāl

nūr-ı tecellā:

1. **nūr-ı tecellā:**-*sı*
Gazel 823
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Tecelli ışığı, nuru II Manevi bakımdan aydınlanma; Allah'ın yansımasının görünmesi.

Maḥabbet küh-sārın Ṭūr-ı Mūsā'ya ḳıyās itme
Bu küh-sāruñ ʿaceb cān-sūz olur nūr-ı tecellāsı

[K.41:20]

nūr-ı żamīr:

1. **nūr-ı żamīr:**-*ün, -den*
Mesnevi 8
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönül, yürek ışığı.

Felek ḫāk-i derūñden münfaʿildür
Güneş nūr-ı żamīrūñden ḫacildür

nuṣret-hümāsı ol-:

1. **nuṣret-hümāsı ol:**-*up, -dur*
Kaside 7
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Yardım Hüma'sı olmak, kemik yiyen Hüma kuşu gibi olmak.

Ḳonupdur üstüḫ̆ān-ı kelle-i aʿdā-yı dīn üzre
Olup nuṣret-hümāsı ḫ̆ān-ı iḥsānuñda mihmānuñ

nuṣret-ḳarīn ḳıl-:

1. **nuṣret-ḳarīn ḳıl:**-*sun*
Kıt'a 75
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Zafere yaklaştırmak.

Rezmüñi ḳılsun Ḫudāvend-i cihān nuṣret-ḳarīn
Olduġınca ḳıṣṣa-i Rüstem cihānda dāstān

nuṭfe:

1. **nuṭfeden:**-*den*
Mesnevi 1
Mısra: **51**
Nutfe, döl suyu, meni, sperm.

Nuṭfeden ḥāṣıl itdi insānı
Yazdı āb üzre ṣūret-i cānı

nuṭfe-i ebr:

1. **nuṭfe-i ebr:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Bulut suyu, yağmur.

Nuṭfe-i ebri eyleyüp nāzil
Ḳılar eşcārı mīveden ḥāmil

nūş eyle-:

1. **nūş eyle:**-*mek, -den*
Gazel 56
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
İçmek.

Şimdi mey nūş eylemekden ditrer oldı ellerüm
Evvel ammā Ḥāletī düşmezdi destümden şarāb

[G.81:13, G.83:2, G.100:12, G.234:12, G.306:1, G.427:5, G.526:5, G.537:5, G.702:1, G.812:1, K.33:17, K.39:45, Mf.270:2, Mf.591:1, Mü.5:32]

nūş it-:

1. **nūş it:**-*e*
Gazel 703
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İçmek.

Sirişk-i ḥasret ile cāmı çeşmümüñ pür olur
Ḳaçan ki nūş ide bezm-i ʿadūda yār ṭolu

[Kt.K.3:16, G.111:7, G.124:7, G.198:3, G.317:4, G.320:7, G.321:7, G.337:7, G.440:9, G.449:4, G.469:3, G.492:5, G.690:2, G.692:5, G.700:6, G.780:7, G.851:3, G.861:3, M.9:191, Mü.3:22]

nūş itdügi ol-:

1. **nūş itdügi ol-:**-*sa*
Gazel 768
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İçtiği olmak, içmek.

Bezm-i mey-i ʿadūdan incinse gitse dil-ber
Nūş itdügi ʿadūnuñ semm-i helāhil olsa

nūş itdür-:

1. **nūş itdür:**-*ür*
Gazel 838
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İçirmek.

Ṭūṭi-i pākīze-güftāram velī dünyā-yı dūn
Zehr-i ġam nūş itdürür her gāh söyletmez beni

[G.885:2, Mf.594:2]

nūş-hand:

1. **nūş-ḫandüm:**-*üm*
Gazel 753
Mısra: **8**
Tatlı gülüşlü II Sevgili.

Revādur olmasam bezminde hergiz giryeden fāriġ
Güler ol nūş-ḫandüm baña aʿdā urıcaḳ tīşe

nūş-ı leb-i ḫoş-güvār:

1. **nūş-ı leb-i ḫoş-güvār:**
Gazel 866
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hoş içimli dudağı içme, sevgilinin dudağını öpme.

Ol dem ḳanı ki Ḥāletiyā leblerin açup
Kārum hemīşe nūş-ı leb-i ḫoş-güvār idi

nūşin-revān:

1. **nūşīn-revān:**
Kaside 36
Mısra: **38**
İran'da 531'den 579 yılına kadar hükümdarlık etmiş ve doğruluğuyla şöhret bulmuş olan Sasani şahı ki "adil" lakabıyla anılır.

Şāhid-i ʿadlüñ ne yüzden cilve eyler bilse ger
Ola zencīrin sürür dīvānesi Nūşīn-revān

nücūm:

1. **nücūm:**
Gazel 161
Mısra: **8**
Yıldızlar.

Senüñ būy-ı zülfüñ ġınāsını virmez
Nücūm olsa āteş ẓalām olsa ʿanber

[G.42:6, K.3:43, K.36:9, K.38:45]

nücūm-ı saʿd:

1. **nücūm-ı saʿd:**
Müfret 560
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Talih yıldızı.

Seḥer ki ḳıldı süm-i esb-i Āṣaf-ı ṯānī
Nücūm-ı saʿd ile būşiş cihānı nūrānī

nüfūr kıl-:

1. **nüfūr ḳıl:**-*dı*
Kaside 29
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ürküp kaçmak.

Hengām-ı sūr-ı ḥażret-i düstūr-ı kār-dān
Ġam murġı ḳıldı zemzeme-i şevḳden nüfūr

nüfūz it-:

1. **nüfūẕ it:**-*se*
Gazel 60
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Tesir etmek.

İtse nüfūẕ nāvek-i ṭabʿum müşāhide
Tīr-i felek geçerdi yire eyleyüp ḥicāb

nüh:

1. **nüh:**
Kaside 5
Mısra: **2**
Dokuz.

Ezhār-ı bāġa göz açdurmayup ḫumār
Nüh kes getürdi gül-şene bir cām-ı zer-kār

nüh ġalle-dān-ı muḥtekir-i çerḫ-i nābe-kār:

1. **nüh ġalle-dān-ı muḥtekir-i çerḫ-i nābe-kār:**
Gazel 138
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Faydasız feleğin vurguncu dokuz tahıl ambarı II Feleğin dokuz katı.

Ṭutdı cihānı ḳaḥt-ı emel niçe bir ṭurur
Nüh ġalle-dān-ı muḥtekir-i çerḫ-i nābe-kār

nüh ḫıyām:

1. **nüh ḫıyām:**
Gazel 547
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dokuz çadır, dokuz katlı felek.

Şehr-bend-i dehre hiç dil bağlamaḳ cāʾiz midür
ʿIdde-i rāh-ı ʿademdür şübhe yoḳ bu nüh ḫıyām

nüh ḳıbāb:

1. **nüh ḳıbāb:**-*ı*
Gazel 892
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dokuz kubbe II Dokuz felek.

Baḥr-i ġamumuñ kemīn ḥabābı
Çıḳsa deh ider bu nüh ḳıbābı

nüh tüy ol-:

1. **nüh tüy ol-:**-*ur, -sa*
Gazel 155
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Dokuz tüyden yapılmak.

Nüh tüy olursa cevşen-i taḳvā-yı ehl-i zühd
Tīr-i nigāha ekleyemem kʾola kār-ger

nüh-kāse-i mīnā-fām:

1. **nüh-kāse-i mīnā-fām:**-*ı*
Gazel 831
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mavi renkli dokuz (katlı) kase II Felek kasesi.

Sāḳiyā şun baña nüh-kāse-i mīnā-fāmı
Herkesüñ ġuṣṣasına göre virürsin cāmı

nüh-pāye nerd-bān ol-:

1. **nüh-pāye nerd-bān ol-:**-*sa*
Kaside 16
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Dokuz katlı merdiven olmak (feleğin katları bağlamında).

Ḳaṣr-ı celāl ü rifʿatüñe irmeye ḫıred
Olsa eger felek aña nüh-pāye nerd-bān

nüh-sāġar-ı sipihr:

1. **nüh-sāġar-ı sipihr:**-*i*
Gazel 138
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Göğün dokuz kadehi, dokuz katlı felek.

Seng-i cünūnum eylemiş āmāde Kūh-ken
Nüh-sāġar-ı sipihri şikest eylesem ne var

nükhet:

1. **nükhetinden:**-*i, -n, -den*
Mesnevi 3
Mısra: **80**
Güzel koku.

Nefḥasından ʿabīr-i ḫoş-dem olur
Nükhetinden bahār-ı ḫurrem olur

nükhet-i iḥsān:

1. **nükhet-i iḥsān:**-*ı, -n, -un*
Kaside 3
Mısra: **51**

Kelime Tipi: -
Cömertliğin güzel kokusu.

Var mı naẕīri nükhet-i iḥsānınuñ diyü
Yoḳlar nesīm ġoncelerüñ aġzını müdām

nükte:

1. **nükte:**
Kaside 40
Mısra: **4**
İnce bir anlam taşıyan, zekâ eseri olduğu için hoşa giden zarif ve düşündürücü söz, espri II Söz, yazı, resim vb.nde ilk bakışta herkesin göremediği, ancak dikkat edilince çıkarılabilen ince mânâ:.

Yine üstād-ı ḳażā mesʾele-i imkānuñ
İtdi bir nükte ile ʿuḳde-i eşkālin ḥal

nükte-dān-ı şaḥīfe-i lā-reyb:

1. **nükte-dān-ı şaḥīfe-i lā-reyb:**
Mesnevi 4
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Şüphesiz kitabın nükteli söz söyleyeni II Hz. Peygamber.

Didi ey pād-şāh-ı ʿālem-i ġayb
Nükte-dān-ı şaḥīfe-i lā-reyb

nükte-i mā ḳalle vü dell:

1. **nükte-i mā ḳalle vü dell:**
Kaside 40
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Sözü az ve öz söyleme nüktesi.

Başlasam söylemege derdümi bī-hūş oluram
Ḫāṭırumdan gider ol nükte-i mā ḳalle vü dell

nükte-i naẓm-ı dil-āvīz:

1. **nükte-i naẓm-ı dil-āvīz:**-*üm*
Kaside 11
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Gönlü cezbeden şiirin nüktesi.

Nükte-i naẓm-ı dil-āvīzüm derūn-ı şāhda
Umarın kim nūr-ı ilhāmıyla ola hem-nişīn

nükte-i siḥr-āsār:

1. **nükte-i siḥr-āṣār:**-*ı*
Gazel 567
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Sihirli nükte.

Ḥāletī sözlerünüñ nükte-i siḥr-āṣārı
Oldı ehl-i süḫanuñ ḫāmesine bend-i zamān

nümāyān:

1. **nümāyāndur:**-*dur*
Kaside 2
Mısra: **37**
Görünen, açık, âşikâr.

Siperlerinde ẓafer şūreti nümāyāndur
Bu demde kim baḳar āyīne-i mücellāya

nümāyān eyle-:

1. **nümāyān eyle:**-*y, -en*
Gazel 605
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkarmak.

Ol perīden ḳıl ḥaẓer zīrā ne isterse ider
Şīşe-i ḳalbüñde timṣālin nümāyān eyliyen

[K.33:10, Mf.546:1]

nümāyān ol-:

1. **nümāyān ol:**-*dı*
Gazel 162
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Görünmek.

Nümāyān oldı ṣanma cā-be-cā ḫāl-i leb-i dil-ber
Lebin mestāne emmişdüm ḳararmış emdügüm yirler

[K.12:9, K.20:51, K.21:7, K.24:5, M.9:223, G.402:2]

nümūdār it-:

1. **nümūdār it:**-*di, -ler*
Kaside 36
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Göstermek.

Var ise ol tīġa şemşīrüñ nümūdār itdiler
Tā ki ʿālem-gīr ola ey āṣaf-ı Cem-āstān

nümūdār ol-:

1. **nümūdār ol:**-*dı*
Kaside 9
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Örnek, misal olmak.

Benem kim bī-tereddüd ḫˇāce-i lüʾlü-yi maʿnāyam
Bu naẓmum oldı ol lüʾlü-yi pāküñ bir nümūdārı

nümūne:

1. **nümūne:**
Gazel 823
Mısra: **8**
Örnek, misal II Kanıt.

Bahār ile ḫazānı tev-emān bilmek gerek ʿāḳil
Nümūne saña yetmez mi bu bāġuñ verd-i raʿnāsı

nüsha:

1. **nüsḫadur:**-*dur*
Gazel 112
Mısra: **6**
Birbirinin tıpkısı olan yazılı şeylerin her biri.

Ḫaṭṭuñ ġamıyla fenn-i cünūn içre sīnemüz
Bir nüsḫadur ki yazmış aña şerḥa-i şürūḥ

[G.421:4, G.588:10]

nüsha-i āṣūb-ı dehr:

1. **nüsḫa-i āṣūb-ı dehr:**
Gazel 289
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -

Dünya kargaşasının kitabı.

Her bir nigāhı nüsḫa-i āşūb-ı dehr idi
Nev-sāle-i ṭıfl iken daḥı ol şūḫ u şīve-kār

nüsha-i endūh:

1. **nüsḫa-i endūh:**-*um, -un*
Gazel 598
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Keder nüshası, keder kitabı.

Defʿ idüp çīn-i cebīnüm vaʿde-i vaṣlıyla yār
Nüsḫa-i endūhumuñ ḳaldurdı tār-ı mıṣṭarın

nüsha-i mihr ü meveddet:

1. **nüsḫa-i mihr ü meveddet:**-*dür*
Gazel 230
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgi ve aşk kitabı.

Olupdur Ḥāletī āşüfte-dil sevdā-yı ḫaṭṭuñla
Başında gūyiyā ol nüsḫa-i mihr ü meveddetdür

nüsha-i vaṣf-ı cemīl:

1. **nüsḫa-i vaṣf-ı cemīl:**-*ün*
Kaside 35
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Güzel övgünün (kasidenin) nüshası, kopyası.

Nüsḫa-i vaṣf-ı cemīlüñ eyleseydi ḥırz-ı cān
Görmeyeydi bir daḥı ḥummā yüzin şīrān-ı ġāb

[K.37:27]

nüsḫasını al-:

1. **nüsḫasını al:**-*ma, -sa*
Gazel 398
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kopyasını almak II Öykünmek.

Nice virürdi ṣafā ṣafḥasına gül-zāruñ
Benefşe nüsḫasını almasa ḫaṭ-ı yārüñ

nüvīsende ol-:

1. **nüvīsende ol:**-*sa*
Kaside 17
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Yazar, katip olmak.

Ne şiʿr kim yaza ḫāmem kemānı vaṣfında
Revādur olsa nüvīsende aña tīr-i debīr

nüzhet-bahş-ı gül-zār-ı vücūd:

1. **nüzhet-baḫş-ı gül-zār-ı vücūd:**
Kaside 37
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bedenin ferahlık bahşeden bahçesi.

Naḫl-i ḳadri yirde nüzhet-baḫş-ı gül-zār-ı vücūd
Kevkeb-i baḫtı felekde şemʿ-i bezm-i aḫterān

nüzhet-geh-i enām kıl:

1. **nüzhet-geh-i enām ḳıl:**-*sun*
Kıt'a 63
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tüm canlıların gezinti yeri yapmak.

Devr itdüginee cām-ı felek sāḳi-i ḳażā
Ḳılsun bu cām-ı ʿişreti nüzhet-geh-i enām

nüzhet-kede-i murġ-ı dil:

1. **nüzhet-kede-i murġ-ı dil:**-*üm*
Gazel 169
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gönül kuşunun gezinti yeri.

Bir ġam-zedeyin kim geleli bāġ-ı cihāna
Nüzhet-kede-i murġ-ı dilüm dām-ı ʿanādur

nüzūl it-:

1. **nüzūl it:**-*en*
Gazel 754
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşağı inmek.

Ḳarār eyler nüzūl iden belā elbette cānumda
Şeh-i ʿışḳam bugün āsūdedür dünyā zamānumda

[K.17:13, Mf.468:1, Trk.B.1:95]

nüzūl-i mevkib-i vuṣlat:

1. **nüzūl-i mevkib-i vuṣlat:**
Gazel 822
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kavuşma yıldızının kayması (Yıldız kaydığında dilek tutulması kastedilir).

Nüzūl-i mevkib-i vuṣlat olur nā-keslere rūzī
Bu deşt-i vaḥşet-ābāduñ yañılmaz hiç ḳılavuzı

O

o:

1. **o:**
Gazel 3
Mısra: **10**
"O" işaret sıfatı.

Rāh-ı ʿışḳ içre cünündan incünürsem dōstlar
Seng-i cevrinden o ṭıfluñ bī-nasīb itsün Ḫudā

[G.4:5, G.7:9, G.12:6, G.13:1, G.13:7, G.13:8, G.20:6, G.23:1, G.24:5, G.28:4, G.34:3, G.35:9, G.41:2, G.42:6, G.44:4, G.46:7, G.47:4, G.48:5, G.54:7, G.55:15, G.56:14, G.60:3, G.62:9, G.71:1, G.71:9, G.74:3, G.74:9, G.77:3, G.85:9, G.90:13, G.103:2, G.108:3, G.109:4, G.124:8, G.129:13, G.130:1, G.132:10, G.133:2, G.135:10, G.137:12, G.141:8, G.143:12, G.144:2, G.144:6, G.149:6, G.150:4, G.150:7, G.152:9, G.161:2, G.164:3, G.167:5, G.168:2, G.169:13, G.170:8, G.179:6, G.182:7, G.187:9, G.200:9, G.202:2, G.202:10, G.203:8, G.207:10, G.210:6, G.211:4, G.212:6, G.212:12, G.214:1, G.215:8, G.217:3, G.217:6, G.228:4, G.228:11, G.229:6, G.232:12, G.241:2, G.244:8, G.248:1, G.253:3, G.254:5, G.254:8, G.264:5, G.270:8, G.270:10, G.272:8, G.273:4, G.278:1, G.278:6, G.282:6, G.287:1, G.292:25, G.293:6, G.295:11, G.297:14, G.298:5, G.306:5, G.307:1, G.307:7, G.310:3, G.312:7, G.312:9, G.321:3, G.322:6, G.322:12, G.323:3, G.324:8, G.326:9, G.336:3, G.341:2, G.341:8, G.341:9, G.342:1, G.343:1, G.351:10, G.366:6, G.369:5, G.379:5, G.380:7, G.383:10, G.384:10, G.390:8, G.390:9, G.399:13, G.400:3, G.419:4, G.420:3, G.425:7, G.430:10, G.435:1, G.436:2, G.440:2, G.443:1, G.446:2, G.446:5, G.448:4, G.448:9, G.449:1, G.456:3, G.456:7, G.459:6, G.460:12, G.462:8, G.468:7, G.470:6, G.471:3, G.472:6, G.475:3, G.478:1, G.478:6, G.478:9, G.480:8, G.484:10, G.487:7, G.489:7, G.491:3, G.491:8, G.492:6, G.492:8, G.493:3, G.496:5, G.499:16, G.500:3, G.501:2, G.510:15, G.517:4, G.519:10, G.522:8, G.535:7, G.538:3, G.538:7, G.542:2, G.545:7, G.547:1, G.548:5, G.562:3, G.562:11, G.563:2, G.565:3, G.565:16, G.565:18, G.566:6, G.567:14, G.570:5, G.571:2, G.582:6, G.583:3, G.584:3, G.584:9, G.585:5, G.589:4, G.598:2, G.600:7, G.600:!0: G.606:10, G.610:10, G.611:8, G.615:3, G.622:9, G.623:13, G.629:5, G.629:8, G.630:1, G.635:5, G.635:8, G.637:9, G.640:6, G.641:3, G.647:8, G.653:7, G.654:6, G.654:7, G.655:5, G.657:10, G.658:6, G.669:15, G.672:6, G.674:5, G.680:9, G.683:10, G.685:3, G.686:2, G.688:8, G.689:2, G.690:1, G.690:9, G.691:3, G.695:13, G.699:2, G.701:1, G.702:5, G.703:6, G.703:8, G.706:11, G.708:1, G.711:9, G.714:8, G.718:1, G.719:5, G.721:3, G.722:10, G.726:4, G.727:10, G.734:9, G.738:7, G.739:5, G.743:2, G.743:4, G.744:3, G.744:12, G.747:9, G.751:1, G.758:6, G.762:4, G.764:4, G.766:2, G.767:7, G.769:3, G.769:6, G.779:7, G.784:4, G.785:6, G.794:1, G.794:5, G.794:7, G.795:9, G.798:6, G.805:6, G.815:1, G.818:5, G.820:1, G.826:2, G.827:4, G.834:6, G.834:8, G.834:10, G.837:6, G.837:8, G.839:7, G.844:6, G.848:3, G.850:3, G.853:6, G.853:9, G.857:9, G.859:5, G.866:7, G.867:9, G.869:6, G.873:5, G.873:8, G.874:1, G.876:9, G.880:10, G.888:9, G.889:4, G.889:9, Kt.18:1, Kt.26:3, Kt.27:3, Kt.45:1, Kt.45:1, Kt.55:1, Kt.59:3, Kt.69:1, Kt.86:3, Kt.106:1, M.2:51, M.3:25, M.3:28, M.3:39, M.3:46, M.3:49, M.3:69, M.4:53, M.4:72, M.4:107, M.4:117, M.4:120, M.4:121, M.4:124, M.5:1, M.5:23, M.5:25, M.5:31, M.5:57, M.5:68, M.5:75, M.6:9, M.6:36, M.7:67, M.7:70, K.1:20, K.1:33, K.1:45, K.2:19, K.2:62, K.3:12, K.4:12, K.4:27, K.4:32, K.6:32, K.8:26, K.9:13, K.9:20, K.9:37, K.17:3, K.17:14, K.17:27, K.20:6, K.21:23, K.23:28, K.23:29, K.25:15, K.25:48, K.25:76, K.26:5, K.26:7, K.26:23, K.26:26, K.26:33, K.26:46, K.26:49, K.29:24, K.30:37, K.32:35, K.34:10, K.34:35, K.34:41, K.34:53, K.35:36, K.38:1, K.38:3, K.38:53, K.41:29, K.41:47, K.41:50, K.41:76, K.42:5, K.42:35, K.42:39, K.42:40, K.42:41, K.42:42, K.42:52, K.42:54, K.42:56, K.42:67, K.42:73, Mf.21:1, Mf.28:2, Mf.29:1, Mf.33:2, Mf.65:2, Mf.66:2, Mf.72:1, Mf.108:2, Mf.130:1, Mf.136:2, Mf.149:2, Mf.153:1, Mf.156:2, Mf.157:2, Mf.174:2, Mf.175:1, Mf.177:1, Mf.180:1, Mf.182:2, Mf.192:2, Mf.201:1, Mf.241:1, Mf.258:1, Mf.281:2, Mf.309:2, Mf.324:1, Mf.433:1, Mf.469:1, Mf.472:1, Mf.501:1, Mf.505:1, Mf.512:1, Mf.526:2, Mf.535:1, Mf.536:1, Mf.561:1, Mf.580:1, Mf.582:1, Mf.590:1, Mü.7:31, Mü.5:15, Mü.5:16, T.3:3, T.11:4, Trk.B.1:57, Trk.B.1:97]

2. **odur:**-*dur*
Gazel 285
Mısra: **2**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri.

Yāri gördükçe göñül çeşmini nem-nāk eyler
ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ odur kim naẓarın pāk eyler

[G.133:8, G.290:4, G.292:7, G.319:9, G.354:9, G.366:2, G.733:9, G.788:6, G.812:9, G.847:5, G.881:13, G.894:3, K.7:32, K.21:52, K.24:38, K.25:48, Kt.11:4, Kt.23:4, Kt.K.1:8, Mf.522:2, Trk.B.1:19, Trk.B.1:65, Trk.B.1:138, Trk.B.1:139]

3. **o:**
Gazel 295
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri.

Mey-ḫāne ḳaçan kim ola ḫumlarla müzeyyen

Gūyā ki o bir kār-geh-i reng-rezāndur

[G.3:6, G.47:7, G.79:4, G.89:4, G.95:10, G.104:8, G.106:2, G.118:2, G.137:4, G.155:10, G.156:14, G.164:8, G.172:2, G.172:11, G.183:8, G.184:2, G.223:6, G.227:10, G.228:14, G.231:5, G.235:4, G.247:8, G.254:12, G.281:10, G.284:2, G.304:5, G.319:8, G.338:8, G.383:2, G.424:8, G.465:10, G.496:10, G.550:16, G.657:8, G.679:4, G.696:4, G.714:2, G.729:2, G.797:6, G.804:10, G.813:2, G.824:14, G.856:8, G.873:9, K.8:34, K.8:48, K.19:9, K.20:62, K.21:32, K.22:17, K.28:62, K.34:36, K.38:48, K.38:68, M.4:115, M.9:6, M.9:188, Kt.35:3, Kt.103:3, Kt.106:2, Kt.117:4, Kt.123:4, Mf.1:2, Mf.16:2, Mf.168:1, Mf.299:2, Mf.346:2, T.2:10, T.9:3, T.9:4, Trk.B.1:60, Trk.B.1:86, Trk.B.1:102, Trk.B.1:130, Trk.B.1:136]

4. **o:**
Gazel 496
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Amaç kadehi.

Kimse elinde sāġar-ı maḳṣūd görmezüz
Geçdi gibi o da yire çün cürʿa-i kirām

5. **odur:**-*dur*
Gazel 566
Mısra: **9**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Azmî-zâde Hâletî.

Şāh olan Mıṣr-ı belāġatde odur Ḥāletiyā
Yūsuf-ı ṭabʿumı bilmez gibi iḫvān-ı zamān

[G.23:10, G.53:13, G.69:13, G.92:10, G.99:10, G.179:9, G.181:16, G.250:10, G.275:10, G.283:10, G.337:10, G.470:11, G.684:10, G.694:12, G.705:11, G.875:16, K.2:65, K.4:38, K.4:40, K.7:48, K.33:65, K.40:37, M.9:67]

6. **o:**
Gazel 660
Mısra: **4**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Sevgili.

Gelse ol dil-ber ġamum ʿarż eylesem dirsin velī
Hiç o geldükde ḳalur mı sīnede ġamdan nişān

[G.32:6, G.37:12, G.42:5, G.72:7, G.81:8, G.89:11, G.102:8, G.129:8, G.154:2, G.164:6, G.175:8, G.185:6, G.191:6, G.213:9, G.214:3, G.214:8, G.234:4, G.248:2, G.255:2, G.271:2, G.273:3, G.276:8, G.286:4, G.295:2, G.308:4, G.317:8, G.323:4, G.336:2, G.336:4, G.342:4, G.347:4, G.433:8, G.453:4, G.457:6, G.460:2, G.479:7, G.496:11, G.496:12, G.503:9, G.529:7, G.544:5, G.563:11, G.568:2, G.594:3, G.616:2, G.665:5, G.673:2, G.689:1, G.719:6, G.720:9, G.720:14, G.721:4, G.727:9, G.737:13, G.744:2, G.744:4, G.767:10, G.772:8, G.777:6, G.806:5, G.814:11, G.823:4, G.823:9, G.824:1, G.862:10, G.868:8, G.893:10, K.38:4, M.2:24, Mf.10:2, Mf.72:2, Mf.80:2, Mf.145:2, Mf.306:2, Mf.334:1, Mf.345:2, Mf.351:2, Mf.367:2, Mf.414:2, Mf.427:1, Mf.437:2, Mf.599:1, Mü.4:10, Mü.4:22]

7. **o:**
Gazel 684
Mısra: **4**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Rakip.

Ṭurmaz ḳapuñda düşmen ile eylerüz cedel
Kūyuñda ḫāṣılı ya o ṭursun şehā ya ben

[G.37:2, G.270:2, G.323:8, G.473:12, G.473:14, G.621:2, G.632:6, Mf.11:2, Mf.76:1, Mf.76:2, Mf.179:2, Mf.340:2, Mf.392:2]

8. **odur:**-*dur*
Gazel 34
Mısra: **8**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Mert kişi.

ʿAḳlum alan benüm ḳadidür kāküli degül
Ādem odur ki ṭoġrusını söyleye dilā

9. **o:**
Gazel 715
Mısra: **12**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin hayali.

Ḫayālüñ dīde-i pür-ḫūn-ı ʿāşıḳdan degül ḫālī
Seni gördi o da örgendi cānā girmegi ḳana

[G.339:10, G.755:8, Kt.109:4]

10. **odur:**-*dur*
Müfret 2
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin dudağı.

Leb-i dil-ber ki olmaya ḫaṭ-āver
Odur ger var ise bī-dūd ḫalvā

[G.28:2, G.701:6, G.771:6, G.788:8, Mf.17:2]

11. **aña:**-*ñ, -a*
Gazel 563
Mısra: **8**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Ferhat.

Ferhād kār-ı ġamda ʿaceb saḫt-gūş idi
Çün ḫˇāb-ı rāḥat oldı aña merg-i nā-gehān

[Mü.3:27]

12. **o:**
Mesnevi 1
Mısra: **70**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Allah.

Oldı luṭfıyla tāze gül-şen-i cān
Bāġ-ı cisme o ṣaldı āb-ı revān

[M.1:1, M.1:8, M.1:67]

13. **aña:**-*ñ, -a*
Gazel 151
Mısra: **7**
"O" işaret zamiri. II Gönül, âşığın gönlü.

Feryād-res olan aña ṣayyād-ı zamāndur
Şol dem ki olur murġ-ı dilüm dāma giriftār

[G.3:8, G.6:14, G.21:12, G.38:4, G.117:5, G.135:2, G.197:13, G.221:5, G.319:2, G.333:2, G.337:6, G.376:4, G.464:12, G.531:8, G.567:12, G.567:14, G.569:16, G.584:12, G.622:4, G.649:10, G.683:7, G.687:8, G.696:2, G.760:13, G.803:4, G.832:10, G.835:14, G.849:10, G.861:6, K.38:13, M.2:75, M.9:200, Mf.65:2, Mf.66:2, Mü.5:33]

14. **aña:**-*ñ, -a*
Gazel 72
Mısra: **1**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Âşık.

ʿĀşıḳ-ı bī-dil ne dir kim aña eylersün ʿitāb
Ẕerre-i nāçīze hiç ḫançer çeker mi āftāb

[G.38:10 G.76:10, G.86:2, G.113:8, G.121:8, G.122:3, G.197:6, G.214:4, G.233:6, G.240:2, G.329:7, G.329:9, G.332:6, G.385:8, G.419:2, G.440:10, G.446:5, G.481:5, G.499:14, G.518:10, G.541:4, G.640:3, G.651:4, G.705:8, G.713:6, G.717:2, G.891:10, Mf.111:2, Mf.112:2, Mf.528:2]

15. **anuñ:**-*n, -un*
Kaside 42
Mısra: **70**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Şairin oğlu.

Ḳarīn-i ḥüsn-i ḳabūl ile ḥükm-i Yezdān'ı
Yüzi ṣuyına anuñ yā İlāhi maḥv eyle

16. **o:**
Gazel 143
Mısra: **5**
"O" işaret zamiri II Simya ilmi.

Sīmiyā kār-ı maḥabbetdür o kim dāġ-ı ġamuñ
Gösterür şeb-nemi ʿāşıḳa baḥr-i zeḫḫār

17. **o:**
Gazel 182
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Âşığın gözyaşı.

Gözümüñ yaşını az görme benüm sulṭānum
Āsyā-yı felegi şimdi o gerdān eyler

[K.22:15, G.46:4, G.132:10, G.222:4, G.401:8, G.566:1, G.729:8]

18. **o:**
Gazel 227
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Kamer, ay.

Her şeb sürer yüzini ḳamer ḫāk-i pāyuña
Bir maġribīye beñzer o kim kīmiyā bilür

[M.1:64]

19. **anuñ:**-*n, -uñ*
Müseddes 3
Mısra: **21**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Sāḳi.

Döymeyüm ibrāmına cāʾiz ki anuñ nā-gehān
Sāġarından nūş idüp āḫir düşem bī-ʿaḳl u cān

[G.580:6]

20. **o:**
Gazel 592
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Ayın halesi.

Destinde sipihrüñ görinen hāle degüldür
Bir zendür o kim ḫalḳı geçürmişdür elekden

21. **o:**
Gazel 776
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin kılıcı, sevgilinin kirpikleri veya süzgün yan bakışı.

Tīġüñ ki gelür şehr-i dil-i ʿāşıḳa her bār
Gūyā ki o bir āb-ı revāndur kemerüñde

22. **o:**
Gazel 871
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Felek.

Yıḳılmaz mı sipihrüñ āsyābı seyl-i eşkümden
O yıḳmışdur beni nevbet dil-i şeydāya degmez mi

[G.717:7, G.824:6, K.42:27, Kt.K.1:10, Mf.252:2, Trk.B.1:4]

23. **odur:**-*dur*
Gazel 893
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Ok yağmuru.

Bārān-ı tīri olsa dile ṭañ mı sāz-gār
Kişt-i ġamuñ hemīşe odur dāne-i perveri

24. **o:**
Kıt'a 91
Mısra: **4**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Nesimi.

Derisin yüzseler hergiz ḳayırmaz
O Ḥaḳ yoluna ḳurbān itdi kendin

25. **odur:**-*dur*
Tarih 3
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II İnilti, feryat.

Herkes ʿaceb mi nāle vü efġānlar eylese
Şimdi odur maḳāma münāsib olan sürūd

26. **o:**
Tarih 5
Mısra: **15**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Övülen kişi.

Ne güzel buldı çıḳardı anı şāh-ı devrān
Baḥr-i devletde o bir dürr-i girān-māye idi

[G.10:16, Kt.18:2, Kt.18:3, Kt.55:3, Kt.77:2, Kt.125:3, T.5:9, T.5:13, T.5:16, T.7:2]

27. **o:**
Tarih 13
Mısra: **1**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Kazasker Baki Efendi.

O ṣadr-ı saʿādetde bāḳī ola

28. **o:**
Müseddes 6
Mısra: **14**
"O" işaret zamiri II Dünya.

Cihānuñ ḳaṣr-ı zer-kārına baḳmaḳda ṣafā yoḳdur
O bir vīrānedür kim anda ümmīd-i beḳā yoḳdur

[G.1:8, G.404:11, G.653:4, K.16:42, Kt.32:2]

29. **odur:**-*dur*
Kaside 19
Mısra: **43**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Hoca Sâdeddin Efendi.

Ehl-i kemāle yine odur dest-gīr olan
Elden ḳoma duʿāsını ey Ḫāletī hemān

[K.19:25, K.19:30]

30. **o:**
Kaside 33
Mısra: **30**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Gazanfer Ağa.

Ḳılur ḥabl-i metīn-i luṭfı beste bāb-ı ḥırmānı
O kim zīn-i hilāl urulmamışken raḫş-ı gerdūna

[K.31:24, K.33:32, Kt.87:2, Kt.87:4, Kt.K.4:7, Kt.K.4:13, Kt.K.4:24]

31. **anuñ:**-*n, -uñ*
Mesnevi 5
Mısra: **70**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Hz. Ali.

Ne Hümā'dur ki Caʿfer-i ṭayyār
Her dem anuñ ḳanadı ile uçar

32. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 50
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Şarap kadehi, şarap.

Sāġar-ı mey destine geldükçe bezm-efrūz olur
Anı eyler ʿaks-i ruḫsāruñ meh iken āftāb

[G.39:4, G.73:2, G.352:4, G.445:6, G.519:9, G.606:3, G.663:2, G.733:7, K.21:68, K.36:40, Mf.592:2]

33. **aña:**--*ñ, --a*
Mesnevi 3
Mısra: **33**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Hz. Muhammed.

Ḫidmete cān virürdi aña melek
Atı oynaġı olmış idi felek

[M.3:49, M.3:58, M.3:73, M.3:89, M.3:90, M.3:94, M.4:50, M.4:79, M.4:86, M.4:90, M.4:91, M.4:103, M.4:112, M.4:119]

34. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 63
Mısra: **1**
"O" işaret zamiri II Gökyüzü, dünya.

Baḳsañ altında görünmez anuñ illā ki serāb
Niçe bir eyler ola devr bu birḳaç dūlāb

[G.341:6, G.409:8, G.541:6]

35. **anda:**-*n, -da*
Gazel 321
Mısra: **5**
"O" işaret zamiri II Aşk yolu.

ʿAceb rāh-ı muḫālifdür ṭarīḳ-i ʿışḳ kim anda
Ṣoyarlarsa ḳabā-yı cismi feryād u fiġān olmaz

36. **aña:**-*n, -a*
Gazel 327
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Sevgiliden ayrılma durumu.

Cihānda fırḳat-i dil-berden özge bir belā olmaz
Ölümdür ʿāşıḳa anuñçün aña hiç devā olmaz

37. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 355
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Gönül ve can kuşu, âşığın gönlü.

Ṣol murġ-ı cān u dil ki ṣaçuñ dāmına düşe
Ölür gider anı idemez kimseler ḫalāṣ

38. **aña:**-*n, -a*
Gazel 365
Mısra: **7**
"O" işaret zamiri II Dağ, yara.

Ḫayl-i aʿdānuñ aña hergiz ilişmez gözleri
Gül-şen-i cān içre beñzer bir gül-i bī-ḫāra dāġ

39. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 366
Mısra: **7**
"O" işaret zamiri II Sevgiliden vazgeçme düşüncesi.

Defʿ idemem anuñ niçe yıllar nedāmetin
Bir gün gelürse ḫāṭıruma yārdan ferāġ

40. **andan:**-*n, -dan*
Gazel 374
Mısra: **9**
"O" işaret zamiri II Aşk.

Cümle eşyā ḥiṣṣe-dār olmazdı andan Ḫāletī
Mā-verā-yı çerḫden devr itmese pergār-ı ʿışḳ

[G.695:3, G.831:12]

41. **anda:**-*n, -da*
Gazel 379
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Şişe III Gönül.

Şarāb-ı ġamla ṭolı şīşedür dil-i pür-ḫūn
Aḳar bu ḳanlu yaşum anda inkisār olıcaḳ

42. **aña:**-*n, -a*
Gazel 386
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Anlayış sahibi kimse.

Ne ḳadar olsa ḫamīde ḳad-i ehl-i idrāk
Yetişür aña yine tīġ-i cefā ile helāk

43. **aña:**-*n, -a*
Gazel 389
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II
Dudağın şarabı, sevgilinin dudağı.

Laʿlüñ meyi bozulmaya cānā ne ḥāldür
Dest-i ḳażā bu deñlü ḳomışken aña nemek

44. **aña:**-*n, -a*
Gazel 391
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II
Gözyaşı gümüşü, âşığın gözyaşı.

ʿĀşıḳuñ sīm-i sirişkinde iderseñ şüphe
Olmaz ey ṣūḥ aña hiç seng-i cefā gibi mihek

[G.877:8]

45. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 399
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II
Kirpik okunun hayali, sevgilinin ok gibi olan kirpiklerinin hayali.

Tīr-i müjenüñ gāhi gelür çeşme ḫayāli
Ḳan aġladuġumdan bilürin geldügin anuñ

46. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 400
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Gönlü inciten diken.

Ḫār-ı āzār-ı dilüñ kimseye ey Ḳays açma
Anı defʿ eyliyecek nāḳasıdur Leylā'nuñ

47. **aña:**-*n, -a*
Gazel 405
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II
Ölümsüzlük suyu.

Ayaġına gelse çaḳ ser-çeşme-i āb-ı ḥayāt
Baḳmaz aña küşte-i laʿl-i leb-i cān-perverüñ

48. **aña:**-*n, -a*
Gazel 425
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II
Sevgilinin kan dökücü kirpiği.

Didiler ḫançer-i ḫūn-rīzini tīz itdi o yār
Ġamze gibi yine dil aña da urulsa gerek

49. **anuñla:**-*n, -un, -la*
Gazel 441
Mısra: **5**
"O" işaret zamiri II
Sevgilinin saçları.

Neye varur anuñla dōstum aḥvālümüz bilmem
Ḳatı çoḳ başludur dirler senüñ zülf-i perīşānuñ

[G.6:4, G.175:1, G.635:2, G.849:8, Mf.441:2]

50. **aña:**-*n, -a*
Gazel 452
Mısra: **1**
"O" işaret zamiri II
Şakayık çiçeği.

Nigāh itmez aña hergiz gören bir kerre ruḫsāruñ
Bu yüzden dāġ-ı dildür lāle-i nuʿmānı küh-sāruñ

51. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 463
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Çiy III Gözyaşı.

Jāle-i nergisi erbāb-ı ġamuñ dāʾim olur
Kesemez anı meger lemʿa-i ḫurşīd-i cemāl

52. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 470
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Cevr, eziyet.

ʿĀşıḳa ḳılsañ cefā eyler ṣafālar bilmiş ol
Her ne cevr itdüñse hep anı vefālar bilmiş ol

53. **aña:**-*n, -a*
Gazel 478
Mısra: **12**
"O" işaret zamiri II
Gazelin beş beyiti.

Revādur ursa bu beş beyt ḫamseye pençe
Ne meşnevī irişür Ḥāletī aña ne ġazel

54. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 492
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Gönül şehri, âşığın gönlü.

Yıḳarmış çünki göñlüm şehrin āḫir bir şeh-i zālim
Bināsı neyse anuñ evvelinden olmamış muḥkem

55. **anuñ:**-*n,-un*
Gazel 497
Mısra: **14**
"O" işaret zamiri II
Dünya bahçesi, dünya.

Bāġ-ı dehrüñ bilmezin ḫāṭır nesiyle eglenür
Gitdi anuñ bülbülünden naġme kebginden ḫırām

[K.10:36, K.38:36]

56. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 505
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Gönül ülkesi, âşığın gönlü.

Bilür kim kişver-i dil reh-güẕār-ı ceyş-i miḥnetdür
Anuñçün anı ābād itmez ol sulṭān-ı ḫūbānum

57. **aña:**-*n, -a*
Gazel 517
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Bela, dert.

Bir güzel ḳoymaz ki ʿışḳıyla dil-efgār olmayam
Bir belā yoḳdur ki ben aña giriftār olmayam

58. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 522
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Yolun tozu.

Gitmeye gerd-i rehüñ tā ki yüzümden bir dem
Şu seper ṭurma anuñ üstine çeşm-i pür-nem

59. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 539
Mısra: **7**
"O" işaret zamiri II Gül gömlekli gonca III Sevgili.

Pāre pāre olur anuñ yoluna verd-i ṭariyy
Gül-şene gelse eger ġonce-i gül-pīrāhenüm

60. **aña:**-*n, -a*
Gazel 542
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin kirpik okunun asası.

Yārüñ oḳı kim ʿāşıḳ-ı bīmāra ʿaṣādur
Ben ḫaste hemān Ḥāletiyā aña ṭayandum

61. **aña:**-*n, -a*
Gazel 549
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin mihraba benzeyen kaşları.

Ḳaşlaruñ mihrābı çaḳ böyle ḳarармazdı eger
Şemʿ-i ruḫsāruñdan aña çıḳmasa dāʾim duḫān

[G.54:10]

62. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 559
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin gözleri.

Çeşm-i nigār ḳahr ilinüñ Ḳahramān'ıdur
Yayın anuñ çeker mi benüm gibi nā-tüvān

[G.745:3]

63. **anuñ:**-*n,-un*
Gazel 582
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Şarap küpü.

Mey-i nābı şu ḫumdan isterüz ey Ḥāletī biz kim
Yirin ṭutmaḳ anuñ olmaya mümkin ḫum-ı Eflāṭūn

64. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 583
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Harman.

Dil-besteyem o ḫırmene kim berḳ-i fitneden
Yanmaz anuñ içinde meger dest-i ḫūşe-çīn

65. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 583
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II O yer, ora.

Her ne zemīne kim idesin Ḥāletī naẓar
Enfās-ı müşk-bāruñ ider anı reşk-çīn

66. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 597
Mısra: **14**
"O" işaret zamiri II Şiir, nazım Yusuf'u, Hâletî'nin güzel şiirleri.

Bozulsa n'ola Ḥāletiyā Yūsuf-ı naẓmum
Anuñ zen-i fertūt-ı felek kesdi bahāsın

67. **aña:**-*n, -a*
Gazel 602
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Felek aynası.

Mirʿāt-ı çerḫ reng-pezīr oldı Ḥāletī
Meyl itmez aña āyine-i ḳalbi pāk olan

69. **añā:**-*n, -a*
Gazel 608
Mısra: **12**
"O" işaret zamiri II Gam, keder.

Terk iderdi ġam derūnum şehrini ey Ḥāletī
Olmasa her gāh dāmen-gīr añā ḥubbü'l-vaṭan

70. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 617
Mısra: **12**
"O" işaret zamiri II Ayrılık şarabı..

Bāde-i hicrüñ ne bilsün Ḥāletī telḫ olduġın
Görmemişdür anı hiç ol dil-ber-i şīrīn-zebān

71. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 618
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Aşk kalesi.

Yapdı bennā-yı ezel ʿışḳ ḥişārın dilde
Başlar dizdi anuñ üstine ol sīm-beden

72 **aña:**-*n, -a*
Gazel 621
Mısra: **9**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin gönlü.

Aña teʾsīr iderdi nāvek-i āh-ı seḥer-gāhumdan
Dil-i dil-ber eger ey Ḥāletī olmasa āhenden

73. **aña:**-*n, -a*
Gazel 626
Mısra: **1**
"O" işaret zamiri II Can gemisi, âşığın canıç

Şöyle yüklendi aña bār-ı belā-yı hicrān
Ḳorḳarın kim bata deryā-yı ġama keşti-i cān

74. **aña:**-*n, -a*
Gazel 626
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Ayrılık yükü.

Bār-ı hicrānı çeken hem dil ü hem cānumdur
Biri yetmez ki aña olmaġa ġāyet de girān

75. **aña:**-*n, -a*
Gazel 630
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Mezar, âşığın mezar taşı.

Cān virürsem o şehüñ nāvek-i ḫūn-pāşından
Dikesüz aña nişān maḳberümüñ ṭaşından

76. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 630
Mısra: **6**

"O" işaret zamiri II Sevgilinin süzgün yan bakışı.

Nāvek-endāz imiş ol ġamze dil-i ʿuşşāḳa
Añlamışduḳ biz anuñ n'idügini ḳaṣdından

77. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 648
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II O, o durum.

Ṣubḥ-ı vaṣla irse ʿāşıḳ bir ʿaceb ḥālet gelür
Bilmez anı mübtelā-yı şām-ı hicrān olmayan

78. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 653
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Sevgiliye kavuşma.

Ṭālib iken vaṣluña herkes senüñ biñ cān ile
Nice ümmīd itsün anı Ḥāleti-i nīm-cān

79. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 661
Mısra: **13**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin oku, sevgilinin süzgün yan bakışları veya kirpikleri.

Zaḫmum aġzında ṭutar mıydı anı Ḥāletiyā
Nāvek-i yār nişān virmese ney-şekkerden

[G.670:4]

80. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 662
Mısra: **18**
"O" işaret zamiri II Şiirin dizeleri.

Naḫl-i bāġ-ı maʿrifetdür şiʿrümüñ her mıṣraʿı
İtseñ ey bāġ-ı kerem anı ne var ḫāṭır-nişān

81. **aña:**-*n, -a*
Gazel 663
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Sabah rüzgarı.

Ḳāmetüñ yād eyleyüp ṭoḳunmasa bād-ı ṣabā
İncinüp aña başın ṣalmazdı her dem nārven

[G.341:4, K.41:12]

82. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 666
Mısra: **9**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin boyu.

Ben nice naḫl-i ṣanavberle anı nisbet ḳılam
Bāġ-ı dehre gelmedi ḳaddüñ gibi bir dil-sitān

83. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 679
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Bilgi sermayesi III Hâletî'nin şiiri.

Almaz metāʿ-ı maʿrifeti kimse Ḥāletī
Naḳḳād-ı dehr ḳomış anuñ ḳıymetin girān

84. **aña:**-*n, -a*
Gazel 680
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Gönül çocuğu, âşığın gönlü.

Dil ṭıflı cünūn fennini görmişdür ey Ḳays
Bu ʿaḳluñ ile sen aña üstād olamazsın

85. **aña:**-*n, -a*
Gazel 680
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Talih kuşu III Sevgili.

ʿArż itme başuñ Ḥāletiyā hiç o Hümā'ya
Bu dāne ile sen aña ṣayyād olamazsın

86. **aña:**-*n, -a*
Gazel 686
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Aşk kandili.

Ey pīr-i maḥabbet yine yaḳ ʿışḳ çerāġın
Al yüregümüñ yaġını eyle aña revgan

87. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 692
Mısra: **14**
"O" işaret zamiri II Gönül kuşu, âşığın gönlü.

Bülbül-i dil bilmezüm hiç ḳandadur ey Ḥāletī
İtdi mār-ı ġuṣṣa anı āṣiyānından remān

[K.22:10]

88. **aña:**-*ň, -a*
Mesnevi 5
Mısra: **54**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Hz. Osman.

İki şemʿ ile oldı ḫānesi zeyn
Diñse aña ʿaceb mi Ẕi'n-nūreyn

[M.5:56]

89. **aña:**-*n, -a*
Kaside 17
Mısra: **26**
"O" işaret zamiri II Padişahın yayının övgüsü için yazılan şiir.

Ne şiʿr kim yaza ḫāmem kemānı vaṣfında
Revādur olsa nüvīsende aña tīr-i debīr

90. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 695
Mısra: **9**
"O" işaret zamiri II Mecnun'un âhı.

Küh-sār anı yetişdirmege saʿy eyler imiş
Güş-ı Leylā'ya eger irmese āh-ı Mecnūn

91. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 696
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin ilgisi, iltifatı.

İltifātuñ gevher-i iksīrdür ʿāşıḳlara
Ṭarḥ iderler ġuṣṣa ḳanṭārına anuñ dirhemin

92. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 700
Mısra: **9**

"O" işaret zamiri II Cömertlik kapısı.

Bir iki nā-dān anuñ itmiş kilidin nābe-dīd
Hergiz açılmaz gider bāb-ı kerem şimden girü

93. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 701
Mısra: **9**
"O" işaret zamiri II Âşığın gözü.

Ṭutdı ḫayāl-i dil-ber her kūşesini anuñ
Ey Ḥāletī anuñçün girmez gözüme uyḳu

94. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 702
Mısra: **14**
"O" işaret zamiri II Âşığın canı.

Cān ḫāne-i bedende yeter ṭurdı Ḥāletī
Anı çıḳar da yirine peykān-ı yāri ḳo

[G.836:10, G.888:7]

95. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 703
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Lale, gelincik.

ʿİẕār-ı dil-bere öykündi lāle-i ḫod-rū
ʿAceb mi ḳorsa anuñ bāġ-bān ocaġına ṣu

[Mf.445:2]

96. **aña:**-*n, -a*
Gazel 708
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Nefes yolcusu, âşığın nefesi.

Semt-i dehānumı bulamaz reh-rev-i nefes
Olmasa pīş-rev aña nevbetçe āh u vāh

97. **aña:**-*ñ, -a*
Gazel 456
Mısra: **2**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Güzel, sevgili.

Güzel olunca bī-bahāne gerek
Cāndan özge aña bahāne gerek

98. **aña:**-*n, -a*
Gazel 721
Mısra: **7**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin parmakları.

Ḳorḳarın kim aña ey ṣūḫ-ı cihān dil ṭoḳunur
İtme engüştlerüñ zülfüñe hergiz şāne

99. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 731
Mısra: **12**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin güzelliğinin ışığı.

Çünki rūz-efzūn olur hemvāre tāb-ı ṭalʿatuñ
Kimdür anı bir gören ḫurşīd-i nūr-efşān ile

100. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 743
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Güneşin altın yaldızlı kemeri.

Jeng-i sipihri zer-ger-i mihr eylese ṭılāʾ
Almaz berīd-i himmetüm anı miyānına

101. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 744
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin eziyet oku (kirpikleri veya süzgün yan bakışı).

Ben ḫāke degmese n'ola tīr-i cefālaruñ
Üftādeler anı düşürür yir üstine

[G.346:10]

102. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 2
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin semti.

Ḥaḳ budur kūyuñ gibi olmazdı bir cāy-ı ṣafā
Ḫāk-i müşkīninden anuñ gelse ger būy-ı vefā

103. **aña:**-*n, -a*
Gazel 2
Mısra: **11**
"O" işaret zamiri II Aşk pazarı.

Ḫod-fürūş-ı zühdi uġratmaz aña erbāb-ı dil
Muʿteberdür ʿışḳ bāzārında dükkān-ı belā

105. **aña:**-*n, -a*
Kaside 41
Mısra: **34**
"O" işaret zamiri II Gökkuşağı.

Nem-i ebr ile nerm olmaḳdadur ḳavs-ı ḳuzaḥ yoḫsa
Aña teşbīh iderdüm ol munaḳḳaş çekdügi yayı

106. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 10
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Padişahın kılıcı.

Şemşīri oldı her ṭarafa ṣalınur nihāl
Taḥrīk ider nesīm-i ẓafer anı dāʾimā

107. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 11
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Ney.

Nāyuñda muṭribā ne ḳomış bilmezsin Ḫudā
Āteş çıḳar içinden anuñ her giren hevā

108. **aña:**-*n, -a*
Gazel 17
Mısra: **14**
"O" işaret zamiri II Şairin şiirleri.

Oldı süḫanuñ Ḥāletiyā bāġ-ı maʿānī
Nergis gibi göz dikse ʿaceb mi aña dünyā

[G.200:8, G.333:10, G.547:14, G.764:10, G.779:10, G.892:33, K.1:58, Kt.33:2, Kt.77:4, Kt.134:4]

109. **anda:**-*n, -da*
Gazel 19

Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Gece.

Dime kim ehl-i ʿışḳuñ
gicesinden gündüzi yegdür
Ne anda ay var ne bunda gün
ey dil-ber-i raʿnā

110. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 22
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Çiy tanesi.

Jāle düşmiş sebzede seyr
eyleme aġyār ile
Dimesün cānā görenler anı ter-
dāmen saña

[K.20:14]

111. **aña:**-*n, -a*
Gazel 23
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin kirpik oku, sevgilinin kirpikleri.

Olsa ʿaceb mi nāvek-i yārüñ
dehānı sürḫ
Bir murġdur ki ḫūn-ı cigerüdür
aña ġıdā

[K.38:14]

112. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 23
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin yolunun toprağı.

Ḫāk-i rehüñ iletse ṣabā cennete eger
Ḥavrā iderdi cān gözine anı tūtyā

[G.70:5]

113. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 24
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Yapılan iyilik, lütuf.

Ne var bār-ı belā-yı ʿışḳuñı hep
baña çekdürseñ
Ne iḥsān eyleseñ altında
ḳalmazdum anuñ cānā

114. **aña:**-*n, -a*
Gazel 25
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Belagat ziyafeti III Şairin şiiri.

Yine bir sūr-ı belāġat eyledüñ
tertīb kim
Naḫl-bend olsa aña ey Ḥāletī
Ḫˇācū revā

115. **aña:**-*n, -a*
Gazel 26
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Ok temreni III Sevgilinin kirpik oklarının temreni.

Sīnede peykānı ḳaldı nāvekin
çekdikde yār
Var ise cān riştesi görünce
ṣarıldı aña

116. **aña:**-*n, -a*
Gazel 28
Mısra: **10**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Şairi gam kuyusundan çıkaran, kederden kurtaran kimse.

Çāh-ı ġamuñda şöyle büzülmiş
ki Ḥāletī
Her kim çıḳarı bilür ise āferīn
aña

117. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 30
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin güzellik mushafı III Sevgilinin güzel yüzü.

Göstermez iseñ baña n'ola
muṣḥaf-ı ḥüsnüñ
Ben anı ṣu gibi bilürin ez-bere
cānā

118. **andan:**-*n, -dan*
Gazel 33
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Can ülkesi, âşığın gönlü.

Mülk-i cāna yād ayaḳ
başdurma ey sulṭān-ı ḥüsn
Çıḳmasun ġam ḫayli andan
girmesün ceyş-i ṣafā

119. **aña:**-*n, -a*
Gazel 34
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin mektubu.

Bilmem ki nāmesinde o yārüñ
ne vardur
Cān riştesi görünce ṣarılmaḳ
diler aña

120. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 35
Mısra: **5**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin ayağının toprağı.

Anuñ ḳā'il midür kuḥl
olduġına çeşm-i aġyāra
Gözünden ṣaḳınurken ḫāk-i
pāyuñ bu dil-i şeydā

121. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 37
Mısra: **9**
"O" işaret zamiri II Deniz III Âşığın gözyaşları.

Ellerse anı ṭurma n'ola pençe-i
mercāñ
Öykündi benüm eşk-i
firāvānuma deryā

122. **ansuz:**-*n, -suz*
Gazel 9
Mısra: **12**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin yüzü.

Bizüm āyīne-i gītī-nümāmuz
rūy-ı dil-berdür
Gerekmez Ḥāletī ansuz bize
dünyā vü mā-fīhā

[G.43:12, G.823:2]

123. **aña:**-*n, -a*
Gazel 42
Mısra: **12**
"O" işaret zamiri II Ayrılık hançerinin yarası.

Var ise cānuñda zaḫm-ı
ḫançer-i hicrān eger
Sīne-i dil-berdür aña merhem-i
rāḥat-fezā

124. **aña:**-*n, -a*
Gazel 51
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin parlak yanağı.

Pertev-i māh-ı ruḫı her dem
ziyād olmaḳdadur
Aña nisbet oldı şākird-i resen-
tāb āftāb

125. **anuñla:**-*n, -un, -la*
Gazel 54
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Aşk meclisinin şarabı.

Bir ʿaceb meydür mey-i bezm-i maḥabbet ḥaḳ bu kim
Bī-tereddüd refʿ olur anuñla yetmiş biñ hicāb

126. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 70
Mısra: **7**
"O" işaret zamiri II Âşığın sözleri.

Söylemezdi ʿaksini anuñ dem-ā-dem kūh-sār
Olmasa Mecnūn-ı ʿışḳuñ sözleri yabāna hep

127. **anuñla:**-*n, -un, -la*
Gazel 71
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Ayrılık, sevgilinin âşıktan ayrılması.

Ḥāletī belā-keşi hicre şalup o şāh-ı ḥüsn
Şimdi anuñla ḳorḳudur her kime eylese ġażab

128. **anuñla:**-*n, -un, -la*
Gazel 78
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Aşk şarabı.

Bir ʿaceb meydür mey-i ʿışḳ-ı maḥabbet ḥaḳ bu kim
Ortadan merfūʿ olur anuñla yetmiş biñ ḥicāb

129. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 80
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Rakibin sevgiliye yazdığı mektup.

Düşmen şalarsa yāra kebūterle nāmesin
Olur duḥān-ı āh anı ḳapmaġa seḥāb

130. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 83
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Hazine, define III Aşk.

Göñlümde ʿışḳ var-idügin añladı ḥabīb
Ḳanda defīne olsa bulurmış anı ġurāb

131. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 95
Mısra: **2**
"O" İşaret zamiri II Aşk binası.

Pāk itdi ḳatı ʿışḳ bināsın yed-i ḳudret
Bir ṭaşı anuñ ḳopmaya ger ḳopsa ḳıyāmet

132. **aña:**-*n, -a*
Gazel 98
Mısra: **9**
"O" işaret zamiri II Aşk köşkü.

İrmez mi idi seng-i melāmet aña gāhī
Ġāyet de bülend olmasa eyvān-ı maḥabbet

133. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 102
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Satranca benzeyen yeryüzü.

Bir naṭʿdur ki ʿarṣa-i dünyā-yı bī-ṣebāt
Her kūşesinde vardur anuñ iḥtimāl-i māt

134. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 106
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin semtinin köpeğinin çanağı.

Girse eger sifāl-i seg-i kūyı destüme
Anı ölünce eyler idüm tāc-ı ibtihāc

135. **aña:**-*n, -a*
Gazel 112
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Âşığın sinesi.

Ḫaṭṭuñ ġamıyla fenn-i cünūn içre sīnemüz
Bir nüsḫadur ki yazmış aña şerḥa-i şürūḥ

136. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 115
Mısra: **7**
"O" işaret zamiri II Rüzgarın etkisiyle havada dönen toz.

Ey şehr-yār-ı ḥüsn anı şanma gird-bād
Ḳaldursa gerd-i rāhuñ urur rūzgār çerḫ

137. **aña:**-*n, -a*
Gazel 116
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Kılıç III Âşığın âh kılıcı.

Şalmaz oldum miḥnet-i ʿışḳuñla āhum göklere
Tīz olunca tīġ aña lāzım degül her bār çerḫ

138. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 121
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Feleğin atı.

Raḫş-ı bed-ḫūy-ı felek urmaḳdadur dāʾim leked
Uġramaz hergiz anuñ yanına erbāb-ı ḫıred

[K.36:16, Kt.97:2]

139. **anuñla:**-*n, -un, -la*
Gazel 122
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin kırmızı dudağı.

Laʿl-i lebüñi ʿālem-i ervāḥdan bilür
İtse ʿaceb mi cānumuz anuñla ittiḥād

140. **aña:**-*n, -a*
Gazel 126
Mısra: **9**
"O" işaret zamiri II Mana güzeli.

Şöyle geydür Ḥāletī aña libās-ı naẓmı kim
Şāhid-i maʿnāya meftūn olsun erbāb-ı ḫıred

141. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 129
Mısra: **14**
"O" işaret zamiri II

Sevgilinin ağzından çıkan kötü sözler.

Her çıḳan ḥoḳḳa-i laʿlüñde o şīrīn dehenüñ
Fiʿl-meṣel zehr ise de biz görürüz anı leẕīẕ

142. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 130
Mısra: **12**
"O" işaret zamiri II Kanaat kuyusu.

Leb-rīz-i āb-ı rūy idi çāh-ı ḳanāʿatüm
Ḫuşk itdi āḫir anı dūlāb-ı bī-ḳarār

143. **aña:**-*n, -a*
Gazel 131
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Yasemin çiçeği.

Göstermez oldı yāsemenüñ sebz çāderin
Bir ḫayme-i sefīd ḳurup aña nev-bahār

144. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 131
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Bahar bulutu.

Ebr-i bahār ḫāke nevāzişler eyledi
Ḳalmadı ḫāṭırında yiriyle anuñ ġubār

145. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 133
Mısra: **16**
"O" işaret zamiri II Hâletî'nin gazelleri.

Naḳd-i belāġat oldı ser-ā-ser ġazellerüm
ʿAdd itdi penc penc anı naḳḳād-ı rūzgār

146. **aña:**-*n, -a*
Gazel 139
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Lale.

Lālenüñ micmerini bād fürūzān itdi
Dāmenin ṭutsa ʿaceb mi aña dāʾim küh-sār

147. **aña:**-*n, -a*
Gazel 141
Mısra: **14**
"O" Üçüncü tekil şahıs zamiri II Gül III Sevgili.

Ḫārı dūr itmedi gül Ḥāletiyā yanından
Şol ḳadar söyleyi gördi aña gül-şende hezār

148. **aña:**-*n, -a*
Gazel 146
Mısra: **5**
"O" işaret zamiri II Âşığın âh rüzgarı.

Ġāfil olma bād-ı āhumdan naẕar olmaz aña
Pīr-i ʿışḳam görmişümdür dōstum çoḳ rūzgār

149. **aña:**-*n, -a*
Gazel 148
Mısra: **16**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin nazlı nazlı bakan gözleri.

Çeşm-i ḫūn-ḫˇārı sipāh-ı ʿişvenüñ sālārıdur
Yekke-tāz-ı ġamze olmışdur aña dünbāle-dār

150. **aña:**-*n, -a*
Gazel 153
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin semtinin taşı.

Özlerüm seng-i ser-i kūyuñı bīmār olalı
Almasun cānumı Mevlā ḳomayınca aña ser

[G.255:7]

151. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 159
Mısra: **5**
"O" işaret zamiri II Fakirlik tacı.

Gey külāh-ı faḳr kim anı geyenler çekmedi
ʿĀlemüñ derd-i ser-i ümmīd ü bīminden żarar

152. **aña:**-*n, -a*
Gazel 167
Mısra: **3**
"O" işaret zamiri II Sevgiliye kavuşma sermayesi.

Yetişmez aña meger sīm-i eşki ʿuşşāḳuñ
Metāʿ-ı vuṣlat-ı dil-ber bahālu kālādur

153. **aña:**-*n, -a*
Gazel 184
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Aşk hazinesi.

Zemīn-i dilde pinhān eyliyen gencīne-i ʿışḳuñ
Aña dāġ-ı ġamuñdan sīnede yir yir nişān eyler

154. **aña:**-*n, -a*
Gazel 185
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Hüma kuşu.

Şehīd-i tīġ-i ʿışḳuñ cism-i ḫākīsinde cān n'eyler
Maḥabbet bir Hümā'dur aña yirde āşiyān n'eyler

[G.137:2]

155. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 187
Mısra: **25**
"O" işaret zamiri II Âşığın gözleri.

Her gören dūlāb-ı āb añlar anı ey Ḥāletī
Eşk-i çeşmüm ʿıyd-gehde şol ḳadar rīzān olur

156. **aña:**-*n, -a*
Gazel 196
Mısra: **12**
"O" işaret zamiri II Cömertlik fidanının meyvesi.

Ḫāke yek-sān olsun ol naḫl-i kerem kim mīvesi
Degmez erbāb-ı dile dāʾim aña nā-dān çıḳar

157. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 197
Mısra: **16**
"O" işaret zamiri II İman tahtası.

Taḫta-i bend-i sīne ḳalmışdur ʿamelden Ḥāletī
Niçe demlerdür ki anuñ üstine bārān gelür

158. **aña:**-*n, -a*
Kaside 40
Mısra: **31**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Nasuh Paşa.

Beñzemez aña ʿadū nisbet olunmaz hergiz
Rūy-ı zībā-yı meh ü çihre-i menḥūs-ı Züḥal

159. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 207
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin eziyet taşı.

Atduġuñ seng-i cefā cānuma minnetler idi
Göricek anı söz atmasa eger kim aġyār

160. **andan:**-*n, -dan*
Gazel 230
Mısra: **1**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin beni.

Ġam-ı ḥālüñ ki andan ḥāṣılum endūh-ı miḥnetdür
Ḳonulmış kişt-zār-ı sīnene toḫm-ı maḥabbetdür

161. **anuñla:**-*n, -un, -la*
Gazel 266
Mısra: **10**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Keder güreşçisi, aşkın neden olduğu üzüntü.

Küşti-gīr-i ġamı hergiz yeñemez Ḥāletiyā
Gerçi anuñla dem-ā-dem dil-i sūzān ṭutuşur

162. **aña:**-*n, -a*
Gazel 267
Mısra: **18**
"O" işaret zamiri II Emel fidanının meyvesi.

Ḫāke yek-sān olsun ol naḫl-i emel kim mīvesi
Degmez erbāb-ı dile dāʾim aña nā-dān çıḳar

163. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 288
Mısra: **4**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Yolunu şaşırmış kişi.

Güm-reh-i şeb Kaʿbe-i maḳṣūdı tā kim bulmaya
Ser-be-ser envārını anuñ siyeh-fām itdiler

164. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 288
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Dünya meclisi.

Bāde-i nā-ṣāf-ı bezm-i dehre hergiz baḳmadum
Gerçi kim sāḳīleri anuñ çoġ iḳdām itdiler

165. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 291
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Mutluluk nakşının ilmikleri.

İtmez ḳabūl-ı naḳş-ı saʿādet bu tār u pūd
Çözsün birer birer anı nessāc-ı rūzgār

166. **andan:**-*n, -dan*
Gazel 296
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II II Âşıkların kırık gönlü.

Olmasun pā-māl-i bī-dāduñ dil-i ehl-i niyāz
Bir şikeste şīşedür andan gerekdür iḥtirāz

167. **aña:**-*n, -a*
Gazel 297
Mısra: **11**
"O" işaret zamiri II Üzüntü vadisi.

Āh kim oldı yirüm bir vādi-i ġam kim aña
Girse bād-ı rūḫ-baḫş olur hümūm-ı cān-güdāz

168. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 299
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Hurma ağacı.

Tāb-ı fırāḳ-ı yār ile pür-dāġdur tenüm
Şol naḫle beñzedüm ki yaḳupdur anı temūz

169. **aña:**-*n, -a*
Gazel 292
Mısra: **25**
"O" işaret zamiri II Şairlik yeteneği.

Baḳmazdı hergiz aña o naḳḳād-ı maʿrifet
Mīzān-ı ṭabʿum olmamış olsaydı rāst-kār

[G.836:14]

170. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 302
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Gönül mumu.

Bir şemʿ idi dil dest-i hidāyetle dökülmiş
Söndürdi anı Ḥāletiyā kendü hevāmuz

171. **aña:**-*n, -a*
Gazel 346
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Ney.

Olamaz ney nālede erbāb-ı ʿışḳa hem-nefes
Iżṭırāb-ı dil gerekdür aña mānend-i ceres

173. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 371
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II İnci, şiir.

Virme güftārını nā-dān eline Ḥāletiyā
Dürr ne deñlü çoġ ise anı yazıḳdur itlāf

174. **aña:**-*n, -a*
Gazel 396
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Bahçenin gülü.

Senüñle idemez daʿvā-yı ḫūbī ey gül-i raʿnā
Hezār olsa eger aña güvāhı verd-i gül-zāruñ

175. **aña:**-*n, -a*
Gazel 403
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Aşk bahçesinin otu.

Giyāh-ı bāġ-ı ʿışḳuñ devr iderseñ ol ḳadar it kim
İrişe aña gāhī sāye-i serv-i ḫırāmānuñ

176. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 432
Mısra: **9**
"O" işaret zamiri II İstignâ tacı.

Terkin urmazdı anuñ ey Ḥāletī erbāb-ı ʿaḳl
Şeyḫ-i zerrāḳ itmeseydi tāc-ı istiġnāyı terk

177. **aña:**-*n, -a*
Gazel 439
Mısra: **14**
"O" işaret zamiri II Mülk.

Eylese zīr-i zemīni yiridür cāy-ı ḳarār
Mülkini alınca elbette aña bir yir gerek

178. **aña:**-*n, -a*
Gazel 439
Mısra: **24**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Sultan III. Mehmed.

Luṭfına iḥsānına yoḳdur nihāyet ḥaḳ budur
Ḥālüñi aña nihāyet Ḥāletī söyler gerek

[K.1:4, K.1:25, K.1:43, K.2:18, K.2:20, K.2:32, K.3:24, K.3:32, K.4:29, K.6:39, M.7:31, M.7:38, M.7:40, M.7:44, M.7:63]

179. **aña:**-*n, -a*
Gazel 581
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Feleğin gemisi.

Keşti-i çerḫ oldı emvāc-ı sirişkümden nigūn
Dūd-ı dil ṣanmañ aña peyvestedür illā sütūn

180. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 606
Mısra: **4**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Kaba sofu.

Anuñçün ṭālib olmaz aña ey pīr-i muġān ṣūfī
Bilür rez duḫterin anuñ gibi nā-dāna virmezsin

181. **anuñla:**-*n, -un, -la*
Gazel 688
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Kadehin cilası.

Sürülsün sāḳi-i bezmüñ elinden ṣayḳal-ı ṣahbā
Anuñla ġamzesi şemşīrine dil-ber cilā virsün

182. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 717
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Saf lal taşı III Sevgilinin dudakları.

N'ola nā-süfte ḳalsa laʿl-i nābı nāzdan her dem
Nigīn-i ḫātem-i ḥüsn itmek ister anı cānāna

183. **andan:**-*n, -dan*
Gazel 747
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Gönül tozu, gönül kederi.

Şol deñlüdür ġubār-ı dilüm kim hevā-yı ʿışḳ
Cāʾizdür andan istese bir gird-bād ide

184. **aña:**-*n, -a*
Gazel 768
Mısra: **13**
"O" işaret zamiri II Padişahın lütfu.

Ey Ḥāletī ṭutardum baḥri aña ber-ā-ber
Deryā-yı luṭf-ı şāha ger ḳaʿr u sāḥil olsa

185. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 771
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Kalem.

Nice şerḥ eylesün ey Ḥāletī derd-i dilüñ ḫāme
Ṣıgar mı baḥr hiç anuñ gibi bir nāv-dān içre

186. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 777
Mısra: **11**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Ünlü şair Selmân-ı Sâveci.

Bugün fenn-i belāġatde olupdur pey-revi anuñ
Revādur ger añılsa Ḥāletī Selmān'uñ ardınca

187. **anuñla:**-*n, -un, -la*
Gazel 786
Mısra: **2**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Ünlü âşık Mecnun.

Anuñla söyleşeydüm çekdügüm ālāmı firḳatde
Düşe Mecnūn bolay ki yanuma rūz-ı ḳıyāmetde

188. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 788
Mısra: **9**
"O" işaret zamiri II Amel defteri.

Yā Rab Ḥāletī yirine anı yaḳ hemān
Ṭolduḳda defter-i ʿameli seyyiāt ile

[M.2:79]

189. **aña:**-*n, -a*
Gazel 798
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Hayat duvarı, ömür.

Seyl-i ġam ile ḳaġşadı dīvār-ı ḥayātuñ
Gel Ḥāletiyā ʿāḳil iseñ aña ṭayanma

190. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 800
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Eziyet yastığı.

Ḳaldı bu göñül pister-i miḥnetde ġamuñla
Sulṭān-ı maḥabbet anı yazmış gibi yanda

191. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 804
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Kavuşma sözü.

Söylenür ʿuşşāḳ içinde bir ibāredür viṣāl
Çoḳ çalışduḳ irmedük hergiz anuñ maʿnāsına

192. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 808
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Ümit harmanı.

Şol ḫırmen-i ümīd ki bī-minnet olmaya
Yoḳdur yanumda farḳı anuñ berg-i kāhla

193. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 824
Mısra: **10**
" O" işaret zamiri II Talih gülü.

Reng-i gül-i baḫtum n'ola olursa şikeste
Dūlāb-ı felekdendür anuñ neşv ü nemāsı

194. **aña:**-*n, -a*
Gazel 845
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Ümit atı.

Bī-tāb ü tüvān oldı ḳanı raḫş-ı ümīdüm
Göster aña bir faṣl-ı çerā-gāh-ı recāyı

195. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 857
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin kılıcı.

Bir yalıñ yüzlü ḫūb idi ḳılıcı
Anı ol yār yanına aldı

196. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 879
Mısra: **5**
" O" işaret zamiri II Sevgilinin eziyet yükü.

Altından anuñ ey dil-i şeydā çıḳamazsın
Yüklenme şaḳın bār-ı ġam-ı miḥnet-i yāri

197. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 879
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin baygın gözleri.

Ḳılmazdı bizi ḫaste-dil ol nergis-i bīmār
Anuñ marażı Ḥāletiyā olmasa sārī

198. **añı:**-*n, -ı*
Gazel 890
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin öpücüğü.

Būsesin isteyene yār ṣatar istiġnā
Baş virilmezse eger cāna degişmez añı

199. **anuñ:**-*n, -un*
Gazel 890
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin saç perçemi.

Ẓulmüne virdi rıżā kākül-i kāfir-kīşüñ
Ḥāletī yoḳ gibi gögsünde anuñ īmānı

200. **aña:**-*n, -a*
Kıt'a 4
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Kalem ağacı.

Mīve-i maḳṣūd alınmazdı dıraḫt-ı ḫāmeden
Dest-i ḳudret yapmasa aña benānumdan se-pā

201. **anuñ:**-*n, -un*
Kıt'a 15
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Mutluluk hazinesi.

Bir merd yoḳ ki ẓāhir idüp zūr-ı himmetin
Bir an içinde vire anuñ ḳuflına şikest

202. **anuñ:**-*n, -un*
Kaside 12
Mısra: **60**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Sultan I. Ahmed.

Gürg-i Yūsuf-veş ser-ā-ser gürgler maẓlūm olur
ʿAdli eyyāmında anuñ töhmet eylerse şübān

[K.13:17, K.13:19, K.13:24, K.14:42, K.14:43, K.14:50, Kt.27:4, Kt.59:5]

203. **anuñla:**-*n, -un, -la*
Kıt'a 29
Mısra: **3**
"O" işaret zamiri II Hâletî'nin rubaileri.

Kimdür anuñla ḳıṭʿa-i elmāsı bir ṭutan
Noḳṣānı ḫod yanında iken āşikāredür

204. **anuñ:**-*n, -un*
Kıt'a 32
Mısra: **4**
" O" işaret zamiri II Cariye III Baht, talih, mutluluk.

Gelmesün saña edānī ile baş ḳoşmışdur
Şol kenīzek ki anuñ adına devlet dirler

205. **añadur:**-*n, -a, -dur*
Kıt'a 47
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Dünya meclisinin baş köşesi.

Ḫabbeẓā ṣadr-ı bezm-i dünyā kim
Añadur dāʿim ilticā-yı felek

206. **anuñ:**-*n, -un*
Kıt'a 79
Mısra: **4**
" O" işaret zamiri II Saltanat göğü.

Anlar sipihr-i salṭanata şanki māh idi
Mihr-i münīri sensin anuñ ey şeh-i cihān

207. **anı:**-*n, -ı*
Kıt'a 84
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Bal mumu.

Naḳş-ı nigīnuñ özlemeseydi eger ki mūm
Kim ayrı bilürdi anı şehd-i nābdan

208. **anı:**-*n, -ı*
Kıt'a 111
Mısra: **4**
" O" işaret zamiri II Talih yüzüğü.

Ḫātem-i devlet-i iḳbālüñe noḳṣan virmez
Bir güherdür anı boyunca batır altuna

209. **anuñ:**-*n, -un*
Tarih 2
Mısra: **2**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Müftü Zekeriyya Efendi.

Müşerref ḳıldı fetvā ṣadrını bir merd-i kāmil kim
Ṭolupdur ṣıyt-ı faẕlıyla anuñ bu günbed-i mīnā

210. **añā:**-*n, -a*
Müseddes 2
Mısra: **26**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin çene çukuru.

Zenaḫdānuñ senüñ cānā nişāndur çāh-ı Bābil'den
Düşelden añā göñlüm hiç ḫalāṣ olmadı müşkilden

211. **anuñ:**-*n, -un*
Müseddes 3
Mısra: **26**
"O" işaret zamiri II Fani sarhoşluk, dünya nimetleriyle kendinden geçme.

Çekse dil cām-ı fenāyı ʿālem itmez fāʾide
Bir ḫumārı var anuñ cām-ı Cem itmez fāʾide

212. **aña:**-*n, -a*
Müfret 78
Mısra: **2**
" O" işaret zamiri II Beden köşkü, âşığın bedeni.

Sīne kim şāh-ı ġama ḳaṣr-ı ṣafā-fercāmdur
Dāġ-ı ḫūnīnüm aña gül-gūn müdevver cāmdur

213. **aña:**-*n, -a*
Müfret 103
Mısra: **2**
" O" işaret zamiri II Güneş.

Ṣubḥ-dem ki āteş-i mihri fürūzān itdiler
Bir zen-i Hindūyı iltüp aña sūzān itdiler

[K.36:17]

214. **anuñla:**-*n, -un, -la*
Müfret 151
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Aşk ateşi.

N'ola ḫākister olsa āteş-i ʿışḳıyla bülbüller
Açar anuñla mirʿāt-ı cemālin dem-be-dem güller

215. **anuñla:**-*n, -un, -la*
Müfret 187
Mısra: **2**
" O" işaret zamiri II Sevgilinin yolunun toprağının övgüsü.

Vaṣf-ı ḫāk-i rehidür gice vü gündüz sözümüz
Nice terk idelüm anuñla açıldı gözümüz

216. **aña:**-*n, -a*
Müfret 196
Mısra: **2**
" O" işaret zamiri II Yazı, ayva tüyleri.

Ẓuhūr-ı ḫaṭṭ-ı rūyuñ ehl-i ʿışḳı dil-figār itmez
Müzevvir ḫaṭṭa beñzer kimse aña iʿtibār itmez

217. **aña:**-*n, -a*
Müfret 222
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Ev, gönül evi.

ʿĀşıḳ-ı zāruñ derūnında yeter bir dāne dāġ
Ḫāne teng olsa aña lāzım degül ḳat ḳāt çerāġ

218. **anuñla:**-*n, -un, -la*
Müfret 331
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Kırmızı şarap.

Mey-i gül-gūn ile taḥṣīl-i mizāc eyliyelüm
Yereḳān-ı ġama anuñla ʿilāc eyliyelüm

219. **aña:**-*n, -a*
Müfret 422
Mısra: **2**
" O" işaret zamiri II Çimenlik.

Zevraḳ-ı mey devridür oldı yem-i aḫżār çemen
Ṣaldı lengerler aña bir niçe yirden yāsemen

[K.5:18]

220. **anı:**-*n, -ı*
Müfret 485
Mısra: **2**
" O" işaret zamiri II Talih kuşunun gölgesi.

Hümā-yı ʿizz ü devlet şaḫṣ-ı nā-dāna ṣalar sāye
Ümīd itme anı ey dil ki düşmez merd-i dānāya

221. **anuñla:**-*n, -un, -la*
Müfret 559
Mısra: **1**
" O" işaret zamiri II Saf şarap.

Mürde-i ġuṣṣa anuñla bulur āḫir cānı
Diseler bāde-i nāba n'ola rūḥ-ı sānī

222. **anı:**-*n, -ı*
Müfret 575
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Makam, mevki.

Bu devr içre bulanlar ʿizzet ü cāhıyla ʿunvānı
Felek gibi ırakdan gösterürler ādeme anı

223. **aña:**-*n, -a*
Mesnevi 1
Mısra: **34**
"O" işaret zamiri II Yaratma bahçesi, yeryüzü.

Bāġ-ı ṣunʿunda zāġdur şeb-i tār
Beyżadur aña necm-i pür-envār

224. **anuñ:**-*n, -un*
Mesnevi 1
Mısra: **48**
"O" işaret zamiri II Lütuf kadehi, Allah'ın lütufları.

Cām-ı luṭfını şundı eflāke
Ebr anuñ cürʿasın döker ḫāke

225. **aña:**-*n, -a*
Mesnevi 1
Mısra: **56**
"O" işaret zamiri II Kalp hazinesi.

Ḳalbi cāy itdi genc-i esrāra
Aña mār oldı nefs-i emmāre

226. **andan:**-*n, -dan*
Mesnevi 2
Mısra: **38**
"O" işaret zamiri II Arzu, heves.

Ḳaṣr-ı cāna hevādan irdi ḫalel
İrdi andan hevā-yı zühd ü ʿamel

227. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 2
Mısra: **69**
"O" işaret zamiri II Nefis.

Anı öldür benüm ḥayātumda
Çıḳmaduḳ cānda çünki vardur ümīd

228. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 3
Mısra: **40**
"O" işaret zamiri II Hz. Peygamber'in gölgesi.

Sāyesin göklere şalardı o şāh
Gören anı şanurdı ebr-i siyāh

229. **andan:**-*n, -dan*
Mesnevi 3
Mısra: **112**
" O" işaret zamiri II Din bahçesi.

Cānı bir murġ-ı gül-şen-i dīn it
Dili andan hemīşe gül-çīn it

230. **aña:**-*n, -a*
Mesnevi 4
Mısra: **16**
"O" işaret zamiri II Karanlık gece.

Bir siyeh cāme oldı şanki o şeb
Ṭaḳdı zer tügmeler aña kevkeb

231. **aña:**-*n, -a*
Mesnevi 4
Mısra: **20**
" O" işaret zamiri II Talihsizlik kapısı.

Der-i idbārı beste ḳıldı felek
Urdı mīḫ-i nücūmı aña melek

232. **anuñ:**-*n, -un*
Mesnevi 4
Mısra: **28**
" O" işaret zamiri II Hurilerin miski.

Ṭaġıdup bād müşk-i ḥavrāyı
Ṭutdı anuñ ġubarı ġabrāyı

233. **anuñ:**-*n, -un*
Mesnevi 4
Mısra: **83**
"O" işaret zamiri II Burak isimli at.

Anuñ üstünde ol firişte-nijād
Berg-i güldür ki ola hem-reh-i bād

234. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 5
Mısra: **41**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Hz. Ömer.

Anı yanına aldı ol server
Nār-ı küfr olsa ṭañ mıdur bī-fer

235. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 5
Mısra: **48**
"O" işaret zamiri II Deniz.

Şerer-i ḳahrı düşse deryāya
Döndüre anı şūre şaḥraya

236. **anuñ:**-*n, -un*
Mesnevi 6
Mısra: **34**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Ebû Eyyûb el-Ensârî.

Bulalar tā ki luṭf birle ḥayāt
Almış etrāfını anuñ emvāt

237. **aña:**-*n, -a*
Mesnevi 7
Mısra: **24**
"O" işaret zamiri II Sinek.

Ḥaḳḳını ala peşşe-i nā-būd
Aña ẓulm eyliye eger Nemrūd

[K.6:52]

238. **anuñ:**-*n, -un*
Mesnevi 8
Mısra: **20**
"O" işaret zamiri II Geceyi süsleyen mum, mızrak.

Diküp her nīze bir şemʿ-i şeb-ārā
Anuñ pervānesiydi rūḥ-ı aʿdā

239. **andan:**-*n, -dan*
Mesnevi 9
Mısra: **128**
"O" işaret zamiri II Kıskançlık dişi.

Dem-ā-dem tīz olup dendān-ı ġayret
Bulur andan gezend engüşt-i ḥayret

240. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 9
Mısra: **165**
"O" işaret zamiri II Mum.

Dem-i luṭfuñla ḳıl anı ser-efrāz
Çerāġān-ı keremde eyle mümtāz

241. **aña:**-*n, -a*
Mesnevi 9
Mısra: **178**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Sultan III. Murad.

Murād itdükçe bir dervīşe iḥsān
Ḳarışmaya aña gencūr u der-bān

[K.15:34]

242. **aña:**-*n, -a*
Mesnevi 9
Mısra: **179**
"O" işaret zamiri II Şairin derdi.

Çü bildüñ derdümi ḳıl aña çāre
Ne ḫācet kār-ı ḫayra istiḫāre

243. **anuñ:**-*n, -un*
Mesnevi 9
Mısra: **260**
"O" işaret zamiri II Nazım incisi.

Sözümdür ʿıḳd-i naẓmuñ dürr-i nābı
İki destümdür anuñ rişte-tābı

244. **anı:**-*n, -ı*
Kaside 2
Mısra: **36**
"O" işaret zamiri II Kılıç.

Elinde tīġ olupdur meger ki āb-ı revān
Ṣalar hemīşe anı bāġ-ı ʿömr-i aʿdāya

[K.23:12]

245. **andan:**-*n, -dan*
Kaside 3
Mısra: **14**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Düşman askeri.

Ceyş-i ʿadū egerçi be-ġāyet ʿaẓīm idi
Bir an içinde ḳalmadı andan meger ʿiẓām

[K.7:24]

246. **aña:**-*n, -a*
Kaside 3
Mısra: **56**
"O" işaret zamiri II Şairin kalemi, şiir yeteneği.

Ḫāmem ki ẓāhir itdügi siḥr-i ḥalāldür
Medḥüñden ayrı nesne olupdur aña ḥarām

247. **anı:**-*n, -ı*
Kaside 5
Mısra: **12**
"O" işaret zamiri II Gül yaprakları.

Evrāḳ-ı gül celācil-i defdür ki bād-ı ṣubḥ
Depretse anı naġmeye āheng ider hezār

248. **aña:**-*n, -a*
Kaside 6
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Bahar mevsimi.

Vaḳti ḫoş olsa faṣl-ı bahāruñ eger ki var
Çoḳ sīm ü zer getürürdi aña bād-ı bahār

249. **aña:**-*n, -a*
Kaside 6
Mısra: **14**
"O" işaret zamiri II Gül.

Gül öldürürdi bülbüli cevr ü cefā ile
Göndermeseydi aña eli gölgesin çenār

[K.33:16]

250. **anı:**-*n, -ı*
Kaside 6
Mısra: **26**
"O" işaret zamiri II Bahçe.

Bir bāġa düş ki ġayret-i bāġ-ı cinān ola
Düşende görmeye anı āsīb rūzgār

251. **anı:**-*n, -ı*
Kaside 6
Mısra: **42**
"O" işaret zamiri II Gökyüzünde akıp gittiği görülen ateş parçası.

Bir şīrār-ı şīr-ṣıfatdur degül şihāb
Gördükçe anı ḳan ḳaşur raḫş-ı rūzgār

252. **anı:**-*n, -ı*
Kaside 8
Mısra: **37**
"O" işaret zamiri II Kumaş.

Diler kim ʿarż ide bir bir anı şol şāha kim oldur
Semiyy-i faḫr-i ʿālem pādşāh-ı ṣūret ü maʿnā

253. **anuñla:**-*n, -un, -la*
Kaside 9
Mısra: **51**
" O" işaret zamiri II Nevâyî'nin şiiri.

Anuñla vezn olunmaz Yūsuf-ı naẓm-ı cihān-gīrüm
Ḫaṭ-ı şiʿr-i Nevāyī olsa farżā müşk-i Tātārī

254. **aña:**-*n, -a*
Kaside 10
Mısra: **9**
"O" işaret zamiri II Bülbül.

Fiġān itsün ḳo bülbül aña lāzım mı göñül virmek
Derūnıyla birūnı bir degülken verd-i raʿnāya

[K.32:31, Mf.95:2]

255. **aña:**-*n, -a*
Kaside 11
Mısra: **26**
" O" işaret zamiri II Doğan kuşu.

Bāz-ı çetri olsa bir yirde eger kim per-güşā
Nesr-i gerdūnuñ olur aña şikār-ı kemterīn

256. **aña:**-*n, -a*
Kaside 11
Mısra: **46**
"O" işaret zamiri II Beden gemisi.

Himmetiyle özge revnaḳ buldı keştī-i vücūd
Eyledi şerʿ-i şerīfī aña bir ḥabl-i metīn

257. **aña:**-*n, -a*
Kaside 12
Mısra: **42**
"O" işaret zamiri II Meclisin mumu.

Şemʿ-i bezme virse bir pervānei zinhār eger
Başlaya aña hevā-dār olmaġa bād-ı vezān

258. **aña:**-*n, -a*
Kaside 12
Mısra: **84**
"O" işaret zamiri II Ümit gemisi.

Keşti-i ümmīdümi ḳullanmaḳ olmaz kim felek
Eylemişdür aña tār-ı ʿankebūtı rīsmān

259. **andan:**-*n, -dan*
Kaside 13
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Lütuf harmanı.

Şu mūram ben ki himmet ḫırmeninde ḫūşe-çīn oldum
Ḳomazken düşmen-i bed-ḫᵛāh andan almaġa dāne

260. **aña:**-*n, -a*
Kaside 14
Mısra: **34**
"O" işaret zamiri II Yeryüzü.

Çāk çāk olsa bu faṣl içre n'ola rūy-ı zemīn
Dem mi var tīġin aña çalmaya mihr-i raḫşān

261. **andan:**-*n, -dan*
Kaside 14
Mısra: **54**
"O" işaret zamiri II Padişahın avuç içi ve kılıcı.

Beñzedürsem n'ola baḥreyne kef ile tīġin
Der-i vālā-yı ẓafer andan olur ḫalḳa ʿıyān

262. **anı:**-*n, -ı*
Kaside 15
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II At yelesinin kılı.

Girse yālinden eger bir mū ṣabānuñ destine
Eyliyeydi anı ḫūbān-ı Ḫaṭā'ya bergüẕār

263. **aña:**-*n, -a*
Kaside 15
Mısra: **11**
" O" işaret zamiri II Sultan IV. Murad'ın atı.

Ḳullanur her ḫatvede bir ʿişve aña beñzemez
Atsa egninden libāsın bir Ḥabīb-i şīve-kār

[K.15:14, K.15:15, K.15:22, K.15:23]

264. **aña:**-*n, -a*
Kaside 15
Mısra: **37**
" O" işaret zamiri II Arslan.

Vechi vardur ṣāḥ-ı heft-iḳlīm aña meyl eylese
Oldur Arslan üstine ṣāḥib-velā vü şīr-süvār

265. **aña:**-*n, -a*
Kaside 16
Mısra: **52**
"O" işaret zamiri II Padişahın öfke ve yücelik köşkü.

Ḳaṣr-ı celāl ü rifʿatüñe irmeye ḫıred
Olsa eger felek aña nüh-pāye nerd-bān

266. **aña:**-*n, -a*
Kaside 20
Mısra: **37**
"O" işaret zamiri II Lal taşı.

Düşeydi āftāb-ı saṭvetinden aña bir pertev
Olurdı ḥāṣılı k'anuñ ser-ā-ser laʿl peykānı

267. **aña:**-*n, -a*
Kaside 20
Mısra: **43**
"O" Üçüncü tekil kişi zamiri II Şeyhülislam Hocazâde Mehmed Efendi.

İderse şekve bir dem aña bülbül verd-i ḥamrādan
Sefīd olur ser-ā-ser beñzinüñ hiç ḳalmayup ḳanı

268. **anı:**-*n, -ı*
Kaside 20
Mısra: **54**
"O" işaret zamiri II Fikir Yûsuf'u, güzel ve orijinal hayaller.

Serīr-i iltifāta ol geçürdi Yūsuf-ı fikrüm
Felek itmişken anı tengnā-yı dilde zindānī

269. **aña:**-*n, -a*
Kaside 20
Mısra: **66**
"O" işaret zamiri II Memduhun sarayı.

Ḳader ḳaṣr-ı saʿādet-ferş-i iḳbālüñ bülend itsün
Ḳażā dāʾim aña bir pāye ḳılsun dūş-ı Keyvān'ı

270. **aña:**-*n, -a*
Kaside 21
Mısra: **37**
"O" işaret zamiri II Hilal.

Yapışmaz idi aña Müşterī-i sūḳ-ı felek
Rikāb-ı esbine teşbīh olunmasaydı hilāl

271. **aña:**-*n, -a*
Kaside 21
Mısra: **54**
"O" işaret zamiri II Dünyanın şekli.

Ḳapuña beñzemese şekl-i müstedīr-i felek
Dimezdi ehl-i naẓar aña aḥsen-i eşkāl

272. **anuñ:**-*n, -un*
Kaside 22
Mısra: **24**
"O" işaret zamiri II Ağırbaşlılık dağı.

Bir yirde küh-sār-ı vaḳārı olunsa resm
Olmaz anuñ cevāb-dihi çerḫ-i Bīsütūn

273. **anı:**-*n, -ı*
Kaside 23
Mısra: **13**
"O" işaret zamiri II Memduhun temiz gönlü.

Görenler sīne-i bī-kīnesinde ṣandılar anı
Düşüpdür berg-i gül üstine bir āb-ı muṣaffāñuñ

274. **aña:**-*n, -a*
Kaside 23
Mısra: **32**
"O" işaret zamiri II Hükümdarlık ülkesi.

Meger kim milket-i şāhī ʿarūs-ı pāk-dāmendür
Olupdur aña zīver cevher-i şemşīr-i raḫşānuñ

275. **anuñ:**-*n, -un*
Kaside 23
Mısra: **38**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Veziriazam İbrahim Paşa.

Meh-i nev gibi ḳordı āsmān düşdükçe baş üzre
Eger kim destine girseydi anuñ naʿl-i yek-rānuñ

276. **anı:**-*n, -ı*
Kaside 23

Mısra: **49**
"O" işaret zamiri II Güzellerin saçı.

Anı kim nisbet eyler ḫāk-rūb-ı āstānuñla
Ṭutalum müşk ile ālūd olmış zülfi ḫūbānuñ

277. **aña:**-*n, -a*
Kaside 24
Mısra: **21**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Lala Paşa.

Aṭlas-ı çerḫi biçerdi aña ḫayyāṭ-ı cihān
Ḳāmet-i himmet ü iḥsānına itseydi vefā

[K.24:30, K.24:41, K.24:61, K.26:80]

278. **anuñ:**-*n, -un*
Kaside 25
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Kar.

Bu faṣl içinde ḳaçup berf düşdi küh-sāre
Çekince şāh-ı bahār üstine anuñ leşker

279. **aña:**-*n, -a*
Kaside 25
Mısra: **66**
"O" işaret zamiri II Düşünce oku.

Ḫadeng-i fikreti varurdı Nesr-i Ṭāʾir'e dek
ʿİḳāb-ı himmetüñ itseydi şeh-perin aña per

280. **aña:**-*n, -a*
Kaside 26
Mısra: **40**
"O" işaret zamiri II Feleğin atlası.

Ḳālīçesine öykünemez aṭlas-ı felek
Aña şihāb u şaʿşaʿadan olsa pūd u tār

281. **aña:**-*n, -a*
Kaside 26
Mısra: **61**
" O" işaret zamiri II Dağ kılıcı, dağ sırtları.

Virseydi āb eger ki aña ebr-i himmeti
Şemşīr-i mihre raḫne vire tīġ-i kūh-sār

282. **andan:**-*n, -da*
Kaside 26
Mısra: **78**
"O" işaret zamiri II Gökyüzü köşkünün penceresi.

Açıldıġınca revzene-i kāḫ-ı āsmān
Andan cemāl-i mihr göründükçe āşikār

283. **anuñla:**-*n, -un, -la*
Kaside 27
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Pencerenin parmaklığı.

Āhen-i revzenleri vefḳ-i murabbaʿ şeklidür
Olsa ol ḫāne n'ola anuñla maḳbūl-i cihān

284. **aña:**-*n, -a*
Kaside 27
Mısra: **24**
"O" işaret zamiri II Köşkün çatısındaki güneş motifi.

Ḥaḳ budur olmaz cihānda öyle şems-i bī-zevāl
Gerçi aña her zamānda semt-i reʾs olur mekān

[K.34:38]

285. **aña:**-*n, -a*
Kaside 27
Mısra: **42**
"O" işaret zamiri II Köşkün yolunun toprağının sürmesi.

Kuḥl-i ḫāk-i rāhını bād irgürür nergislere
Ġonce-i zanbaḳ olur aña gümüşden sürme-dān

286. **anuñ:**-*n, -un*
Kaside 28
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Erguvan fidanı.

Hevā-yı bed şu ḳadar bozdı erġavān naḫlin
Teninde ḳalmadı anuñ yiriyle ḳandan eser

287. **aña:**-*n, -a*
Kaside 28
Mısra: **18**
"O" işaret zamiri II Engin deniz.

Olurdı lücce-i ʿummān bu demde şūre-zemīn
Eger ki bād aña bir kerre eyleseydi güẕer

288. **anı:**-*n, -ı*
Kaside 28
Mısra: **28**
"O" işaret zamiri II Ateş unsuru.

Ṭutuşmaḳ istese bād ile ʿunṣur-ı nārī
Daḫı ṭutuşmadan eylerdi anı ḫākister

289. **aña:**-*n, -a*
Kaside 28
Mısra: **42**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin dudağının kadehi.

Daḫı göñül geçemez cām-ı laʿl-i nābuñdan
Egerçi aña ḫaṭuñ ḳatdı dāru-yı hūş-ber

290. **anı:**-*n, -ı*
Gazel 394
Mısra: **7**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin ayva tüyleri.

Çıḳarmasaydı anı bir ḳalemden kātib-i ḳudret
Ser-ā-ser böyle hemvār olamazdı ḫaṭṭ-ı ruḫsāruñ

[G.421:3, K.28:47]

291. **aña:**-*n, -a*
Kaside 28
Mısra: **55**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Veziriazam Hasan Paşa.

Eger ki ay ile gün aña Kaʿbeteyn olsa
Cihāt-ı sit olamaz bezm-i ḫāṣına şeş-der

292. **aña:**-*n, -a*
Kaside 30
Mısra: **13**
"O" işaret zamiri II Zuhal yıldızı.

Hemīşe aña taʿẓīm eyleyüp üstine almazdı
Eger kim şanmasa zāl-i felek Keyvān'ı der-bānuñ

293. **anuñ:**-*n, -un*
Kaside 30
Mısra: **20**
"O" işaret zamiri II Talih yıldızı.

Eger kim kevkeb-i baḫtuñ getürmek mümkin olsaydı
Düşerdi aṭlas-ı çerḫ-i nühüm ayaġına anuñ

294. **anuñ:**-*n, -un*
Kaside 31
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Toprak, yeryüzü.

Zīr-i ḫāke aḳdı gitdi çeşme-i mihr-i münīr
Köhnelikden yolları anuñ bozulmışdur meger

295. **andan:**-*n, -dan*
Kaside 31
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Kılıç kınına benzeyen akşam karanlığı.

Oldı gūyā kim sevād-ı şām bir şeb-gūn niyām
Miḥver-i çerḫe aşarken aḳdı andan tīġ-i ḫar

296. **anı:**-*n, -ı*
Kaside 31
Mısra: **16**
"O" işaret zamiri II Güneşin yakut kırıntısı, güneş ışınları.

Naṭʿ-ı gerdūnı pür itdi rīze-i yāḳūt-ı mihr
Çerḫe çoḳ ṭutmış anı ḫakkāk-i çerḫ-i bed-güher

297. **anuñ:**-*n, -un*
Kaside 31
Mısra: **26**
"O" işaret zamiri II Talih bahçesi.

Gül-şen-i iḳbālinüñ reşk-i semādur sebzesi
Kirm-i şeb-tābı anuñ seyyārelerle baḫs ider

298. **aña:**-*n, -a*
Kaside 32
Mısra: **30**
" O" işaret zamiri II Siyah elbise, bulutlar.

Seḥābuñ sāyesinde geydi bir şeb-gūn ḳabā dünyā
Degişdi aña ol şāl-ı siyeh-fām-ı şeb-i tārı

299. **aña:**-*n, -a*
Kaside 32
Mısra: **70**
"O" işaret zamiri II Talih gözü.

Hemīşe şöyle ḫˇāb-ālūdedür kim dīde-i baḫtum
Aña ḫˇābında da hergiz görünmez rūy-ı bīdārı

300. **anuñ:**-*n, -un*
Kaside 32
Mısra: **90**
"O" işaret zamiri II Dua incisi.

Biraz dürr-i duʿāsın ʿālem-i bālāya ʿarż eyle
Melekler olsun anuñ Müşterī-veş hep ḫarīdārı

301. **aña:**-*n, -a*
Kaside 34
Mısra: **20**
"O" işaret zamiri II Övülen köşk.

Bināsına yapılurken aşardı ḫayli melek
Eger ki aṭlas-ı çerḫi revā göreydi aña

[K.34:44, K.34:45]

302. **anuñla:**-*n, -un, -la*
Kaside 34
Mısra: **32**
"O" işaret zamiri II Altın şişe.

ʿAceb mi şūşe-i zerrīnine şihāb disem
Anuñla dīv-i ġam u ġuṣṣa oldı nā-peydā

303. **aña:**-*n, -a*
Kaside 35
Mısra: **66**
"O" işaret zamiri II Azmî-zâde Hâletî'nin kaside ziyafeti.

Çekdi ṭūmar-ı ḳaṣīdem meclisüñde bir simāṭ
Olsalar lāyıḳdur aña murġ-ı ḳudsīler ẕübāb

304. **aña:**-*n, -a*
Kaside 36
Mısra: **68**
"O" işaret zamiri II Dünya bahçesinin yaprakları.

Būstān-ı ʿālemüñ yaḳmazdı evrāḳın temūz
Ger aña medḥüñ yazılsa ey ḫidīv-i kām-rān

305. **aña:**-*n, -a*
Kaside 36
Mısra: **74**
"O" işaret zamiri II Ölümsüzlük suyunun kaynağı.

Oldı maʿnā fi'l-meṣel ser-çeşme-i āb-ı ḥayāt
İtdi feyyāż-ı ezel ḫāmem aña bir nāv-dān

306. **anuñ:**-*n, -un*
Kaside 37
Mısra: **12**
"O" işaret zamiri II Kana bulanmış kılıç, memduhun kılıcı.

Bir nihāl-i erġavāndur tīġ-i ḫūn-ālūdı kim
Sāyesinde ḫoş geçer anuñ dem-ā-dem ins ü cān

307. **anuñ:**-*n, -un*
Kaside 38
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Gül bahçesi.

Ḳanı rūy-ı cānān gibi tāze gül-şen
Ki olmaya anuñ İrem-veş ḫazānı

308. **anuñ:**-*n, -un*
Kaside 38
Mısra: **31**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Mehmed Ağa.

Anuñ āstānında ḫidmetde olmaḳ
Zihī ser-bülendī zihī kāmrānī

309. **anuñ:**-*n, -un*
Kaside 38
Mısra: **39**
"O" işaret zamiri II Cevher saçan deniz, memduhun cömertliği.

Nice baḥr-i gevher-feşândur ki anuñ
Bulunmaz kenārı görünmez kerānı

310. **anı:**-*n, -ı*
Kaside 39
Mısra: **18**
"O" işaret zamiri II Ateş unsuru.

Virmez oldı ʿunṣur-ı nārī bu demde ḥükmini
Anı ḫākister ḳılup gūyā ṣavurmışdur zamān

311. **aña:**-*n, -a*
Kaside 39
Mısra: **27**
"O" işaret zamiri II Memduhun meclisi.

Aña ġam didükleri kāfir duḫūl itmez gider
Virdi cennet neşʾesin zīrā Ḫudā-yı müsteʿān

312. **aña:**-*n, -a*
Kaside 39
Mısra: **48**
"O" işaret zamiri II Memduhun itibar sarayının çatısına yağan talih yağmuru.

Bām-ı ḳaṣr-ı ḳadrine bārān-ı devletdür gelen
Aña lāzımdur benüm ḫāmem gibi bir nāv-dān

313. **ana:**-*n, -a*
Kaside 40
Mısra: **28**
"O" işaret zamiri II Simâk-i râmih, göğün kuzey yarımküresinde görünen bir parlak yıldız.

Olsa der-bān-ı ʿaṣā-dārı simāk-i rāmiḥ
Ana reşk ile helāk ola simāk-ı aʿzel

o dem:

1. **o dem:**-*de*
Mesnevi 2
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
O zaman.

Çār-ebrū güzeller olsa ʿıyān
Gözlerüm dört olur o demde hemān

[G.613:3]

o deñlü:

1. **o deñlü:**
Gazel 420
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
O kadar, derece, ölçüde.

Ne lāzım ʿāṣıḳ-ı bī-dilleri hep kendüñ öldürmek
O deñlü ḫidmetüñ görmez mi cānā derd-i hicrānuñ

o kim:

1. **o kim:**
Gazel 183
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Her kim ki.

Hevā-yı gül-sitān ġam mürdesine feyż-i cān eyler
O kim cān bulmaġ ister şimdi geşt-i gül-sitān eyler

o şeb:

1. **o şeb:**
Mesnevi 4
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
O gece II Miraç gecesi.

Olsa ẓulmet o şeb ʿaceb mi tebāh
Oldı çerḫ üzre cilve-ger iki māh

[M.4:15]

o zamān:

1. **o zamān:**
Gazel 302
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
O vakit, işte o vakit.

Ṣaldı herem-i ġuṣṣa bizi pister-i ʿacze
Gitdi o zamān kim mey-i nāb itdi ʿaṣāmuz

ocaġına āteş düş-:

1. **ocaġına āteş düş:**-*me, -se*
Kaside 28
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok sıcağa maruz kalmak II İçini büyük bir acı kaplamak.

Eger ki lāle ocaġına düşmese āteş
Ḥarīm-i bāġı ḳoyup ṭutmaz idi sünbüller

ocaġına şu ḳo-:

1. **ocaġına şu ḳo:**-*r, -sa*
Gazel 703
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ocağını söndürmek, evini barkını yıkmak. (Tanyeri, 1999, 200).

ʿİẕār-ı dil-bere öykündi lāle-i ḫod-rū
ʿAceb mi ḳorsa anuñ bāġ-bān ocaġına şu

[G.571:10, K.23:4, Mf.444:2, Mf.445:2]

od:

1. **oda:**-*a*
Gazel 729
Mısra: **2**
Ateş.

Dil ü dīdem olup ḫidmetde ol şūḫ-ı cefā-cūya
Ezelden ṣaldılar anuñ birin oda birin ṣuya

[Mü.5:8]

2. **od:**
Gazel 152
Mısra: **10**
Ateş II Âşığın gönül yangını.

Sīnesin sīneme degürmez o şūḫ
Od ile penbenüñ ne oyunı var

[G.304:8, G.341:4]

od eyle-:

1. **od eyle:**-*y, -e, -lüm*
Gazel 512
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ateşe vermek, yakmak.

ʿAlev-i nār-ı derūna virelüm ruḫṣatlar
Āsmānuñ yirini dil gibi od eyliyelüm

od şal-:

1. **od şal-:**-*dı*
Tarih 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ateşe vermek.

Ādem nice döyer bu ġam-ı cān-güdāza kim
Bir demde ṣaldı ḫırmen-i ṣabr u ḳarāra od

[G.177:9, G.229:7]

odına yan-:

1. **odına yan:**-*dı*
Müfret 249
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ateşine yanmak, çok sıkıntı ve acı çekmek.

Gönlümde ḳarār itmiş idi ʿaks-i ʿiẕāruñ
Yandı odına cān daḫı āḫir dil-i zāruñ

odlara ur-:

1. **odlara ur:**-*dı*
Gazel 478
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ateşe vermek, yakmak.

O yār ḫışm idüp odlara urdı eşʿārum
ʿAceb mi ḥālümi bildürse yana yana ġazel

odur:

1. **odur:**
Gazel 537
Mısra: **6**
Ondan dolayı, o sebeple.

Sāḳi-i hicrān elinden cām-ı ġam nūş eylerüm
Bezm-i ʿışḳuñda odur her laḥẓa giryān olduġum

ohşa-:

1. **oḫşayup:**-*y, -up*
Gazel 160
Mısra: **1**
Sevgi, şefkat belirtisi olarak elini bir şeyin üzerinde yavaş yavaş gezdirmek, okşamak.

Bu gice ḫaṭṭ-ı zenaḫdānın oḫşayup dil-ber
Elinden olmadı ḫālī şemāme-i ʿanber

[G.698:3]

ok:

1. **oḳını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 61
Mısra: **1**
Yay veya keman denilen kavis şeklinde bükülmüş bir ağaç çubuğa gerili kirişe takılarak uzağa atılan ucu sivri demirli ince ve kısa değneğe verilen addır.

Ġamzeñ oḳını gāh dile gāh cāna at
Ey ḳaşları kemān iki başdan nişāna at

[G.641:13, K.7:41, K.16:45, M.7:21, M.9:21, Mf.3:2]

2. **oḳuñ:**-*uñ*
Gazel 17
Mısra: **1**
Ok II Sevgilinin bakışı veya kirpikleri.

Olduḳça oḳuñ zaḫm-zen-i sīne-i aʿdā
Gögsin geçürür ḥasret ile ʿāşıḳ-ı şeydā

[G.244:5, G.457:3, G.542:9, G.562:10, G.570:9, G.887:5]

3. **oḳ:**
Gazel 561
Mısra: **1**
Ay veya keman denilen kavis şeklinde bükülmüş bir ağaç çubuğa gerili kirişe takılarak uzağa atılan ucu sivri demirli ince ve kısa değneğe verilen addır II Âşığın âhı.

ʿIşḳ ile itdüm āhumı oḳ ḳāmetüm kemān
Muḥtācdur benümle müdārāya āsmān

[Mf.18:2]

oḳ çek-:

1. **oḳ çek:**-*se, -y, -di*
Gazel 833
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ok atmak, okla vurmak için harekete geçmek.

Oḳın çekseydi dil-ber bāri ḳalsun diyü peykānı
Muḳarrerdür ṣarılmaḳ ehl-i ʿışḳuñ rişte-i cānı

okı-:

1. **oḳıya:**-*y, -a*
Müseddes 4
Mısra: **27**
Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları çözümlemek veya seslendirmek.

Oḳıya ḥāl diliyle bunu her bir çemenüm
Yaza ʿışḳ ehli gelüp seng-i mezārumda benüm

[G.864:8]

okıyan ol-:

1. **oḳıyan ol-:**-*ma, -sa*
Gazel 580
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Okuyan olmak, okumak, öğrenmek.

Dest-i nerrād-ı felekden böyle olmazdum zebūn
Oḳıyan rāzum eger olmasa baḫt-ı vājgūn

okıyup yazmadan:

1. **oḳıyup yazmadan:**
Mesnevi 3
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Okuma yazma bilmeden, öteden beri, ezelden beri.

Oḳıyup yazmadan o şāh-ı kerem
Ḫāṭırındaydı ʿilm-i levḥ ü ḳalem

oklı şikar ol-:

1. **oḳlı şiḳar ol:**-*ur, -dı*
Kaside 17
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Okla avlanmak.

Hemīşe peyker-i ḫaṣm olmasa nişān-gāhı
Olurdı oḳlı şiḳarı ġazāl-ı çerḫ-i mesīr

oḳlu şikār:

1. **oḳlu şikār:**-*un*
Mesnevi 9
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Oklu av, okla avlanan.

Sipihr oldı ḳurulmış pīşe-zāruñ
Ġazāle anda bir oḳlu şikāruñ

oklu şikār ol-:

1. **oḳlu şikār ol-:**-*dı*
Gazel 424
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Okla avlanmak.

Cānā biledür ḳanda giderse ġam-ı ġamzen
Oldı dil-i ʿuṣṣāḳ senüñ oḳlu şikāruñ

[K.4:27]

oku-:

1. **oḳur:**-*r*
Gazel 521
Mısra: **3**
Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları çözümlemek veya seslendirmek.

Nāme-i yāri oḳur bir maḥrem-i rāz olsa āh
Ḫaṭṭını maḥv itmeden bu çeşm-i giryānum benüm

[K.1:58, K.21:56, K.32:32, K.41:48]

oḳun-:

1. **oḳundı:**-*dı*
Kaside 28
Mısra: **34**
Okunmak.

Bu dem müẕekkir-i sūz-ı firāḳ-ı dil-ber olup
Ḫarāret ile oḳundı bu şiʿr-i tāze vü ter

[K.30:55, K.39:56]

ol-:

1. **olmaya:**-*ma, -y, -a*
Gazel 228
Mısra: **14**
Olmak.

Bir zemīn içre ki pūyān ola esb-i ṭabʿum
Ḥāletī olmaya hergiz anı dünyāda geçer

2. **olmasa:**-*ma, -sa*
Gazel 41
Mısra: **9**
Bulunmak, mevcut olmak, var olmak.

Açılur mıydı olmasa dendān-ı nigār
Rişte-i cānda olan ʿuḳde-i ġam Ḥāletiyā

[G.3:11, G.41:9, G.62:5, G.64:6, G.65:2, G.73:8, G.83:4, G.91:3, G.112:8, G.142:14, G.158:8, G.170:3, G.184:13, G.198:14, G.199:6, G.210:14, G.226:8, G.241:13, G.251:10, G.273:10, G.306:10, G.317:1, G.317:9, G.321:4, G.321:8, G.325:8, G.327:1, G.328:8, G.329:5, G.338:1, G.338:12, G.338:14, G.340:6, G.385:3, G.407:11, G.408:5, G.414:8, G.443:5, G.456:10, G.457:2, G.459:5, G.459:6, G.462:10, G.472:1, G.474:6, G.476:4, G.501:5, G.502:14, G.510:3, G.521:3, G.524:13, G.606:7, G.619:2, G.620:1, G.620:4, G.648:1, G.653:4, G.680:2, G.692:3, G.695:4, G.697:1, G.697:4, G.697:10, G.706:6, G.720:2, G.721:2, G.724:1, G.724:6, G.729:5, G.748:9, G.754:8, G.756:4, G.759:6, G.765:2, G.765:9, G.768:14, G.771:1, G.776:9, G.803:2, G.805:1, G.819:8, G.823:2, G.827:10, G.834:4, G.836:12, G.845:2, G.852:3, G.868:2, G.879:7, K.2:55, K.3:21, K.3:36, K.5:22, K.7:336, K.11:34, K.14:39, K.15:15, K.16:56, K.19:13, K.22:25, K.26:56, K.27:23, K.28:59, K.30:6, K.32:50, K.34:30, K.35:21, K.38:6, K.39:19, K.40:35, M.2:21, M.2:30, M.3:52, M.4:44, M.5:33, M.8:137, M.8:168, Kt.34:3, Kt.46:4, Kt.52:1, Kt.55:2, Kt.80:4, Kt.84:1, Kt.92:1, Kt.132:4, Kt.133:2, Kt.K.1:6, Mf.35:1, Mf.99:1, Mf.154:1, Mf.154:2, Mf.472:2, Mf.477:2, Mf.588:2, Mü.1:22]

3. **olmış:**-*mış*
Gazel 19
Mısra: **3**
... hale gelmek, …haline gelmek.

Senüñ zülf-i girih-gīrüñden ayrı şöyle olmış kim
Hemān zencīri eksükdür dil-i dīvānenüñ cānā

[G.8:7, G.22:4, G.99:2, G.116:9, G.117:10, G.118:9, G.130:15, G.131:3, G.133:2, G.144:2, G.158:9, G.168:13, G.184:4, G.207:4, G.214:12, G.290:12, G.337:6, G.353:6, G.360:1, G.372:9, G.405:4, G.412:11, G.435:10, G.450:7, G.460:12, G.472:6, G.482:4, G.483:4, G.549:6, G.564:2, G.584:6, G.660:10, G.663:1, G.682:2, G.689:10, G.703:8, G.703:10, G.712:12, G.733:5, G.735:10, G.741:9, G.787:8, G.798:3, G.811:11, G.812:8, G.852:2, G.852:10, G.856:11, G.869:8, K.2:53, K.3:30, K.7:1, K.17:10, K.19:2, K.21:65, K.22:29, K.28:83, K.30:8, K.30:54, K.32:65, K.35:24, K.37:34, K.37:41, K.38:21, K.39:17, M.2:39, M.4:76, M.7:62, M.8:28, M.9:140, Kt.15:2, Kt.42:1, Mf.139:2, Mf.156:2, Mf.191:1, Mf.276:2, Mf.327:2, Mf.386:1, Mf.408:1, Mf.412:2, Mf.423:1, Mü.1:13 Mü.4:9, Mü.5:9, Th.1:14]

4. **olmadı:**-*ma, -dı*
Kaside 37

Mısra: **9**
Geçirmek, yaşamak.

Olmadı bir böyle ṣubḥ -ı nuṣret ü rūz-ı ẓafer
Encüme ser-dār olaldan ḫusrev-i ḫāver-sitān

5. **olana:**-*an, -a*
Gazel 518
Mısra: **4**
Bulunmak, sahip olmak.

Zülfüñ esīri sāġar-ı işretden el çeker
Ḳaydı olana ṣoḥbet olur dōstum ḥarām

6. **olur:**-*ur*
Müfret 433
Mısra: **1**
Mümkün olmak.

O verd-i tāzenüñ cevrin vefā bilsek olur ammā
ʿAceb āzürde-dildür bülbül-i cān ḫār derdinden

[G.164:3, G.252:2, G.262:6, G.339:3, G.388:1, G.531:9, G.593:6, G.596:3, G.608:3, G.718:5, G.730:6, G.740:9, G.741:7, G.769:4, G.769:5, G.807:6, G.814:11, G.819:7, G.832:14, G.862:9, M.3:110, K.12:54, K.12:83, K.29:25, K.32:56, Kt.K.4:30, Mf.244:1, Mf.430:2, Mf.440:2]

7. **olsa:**-*sa*
Gazel 752
Mısra: **3**
(Sıfatlardan sonra geldiğinde) ... vasfını taşımak.

Biñ kerre eger zaḫm-ı şemşīr-i ġam olsa
İrmez eli ʿışḳ ehlinüñ ol genc-i nihāna

[Mf.548:2]

8. **olmazuz:**-*maz, -uz*
Gazel 737
Mısra: **5**
Yaşamak, zaman geçirmek.

Pīrān-ı ġamuz olmazuz hiç ʿaṣāsuz
Ṭuṭsaḳ ʿaceb olmaz meyi her an elümüzde

[G.552:4, G.727:5, G.749:5, G.760:2, G.852:8]

9. **olur:**-*ur*
Gazel 102
Mısra: **3**
Uygun olmak.

Āb-ı ḥayāt dirsem olur tīġ-i tīzüñe
Zīrā ḥayātı ḫaste-i ʿışḳuñ olur memāt

10. **olursa:**-*ur, -sa*
Gazel 608
Mısra: **4**
Olmak, gerçekleşmek, meydana gelmek.

Almaġ olmaz destine ol ġonce-i nāzük-mizāc
Kāġıd-ı nāmem eger olursa berg-i yāsemen

[G.339:4]

11. **olsam:**-*sa, -m*
Gazel 752
Mısra: **8**
Bir görevi üstlenmek, yapmak.

Dihḳān-ı felek-ḫilḳat-i ḫırmen-geh-i iḳbāl
Murġ-ı Ḥarem olsam da baña virmeye dāne

12. **olmaz:**-*maz*
Gazel 338
Mısra: **8**
Gerçekleşmek veya yapılmak.

Mīve-i vuṣlatumı saña yidürmem dirsin
Olmaz o bilmiş ol ey gözleri bādām olmaz

[G.51:6, G.51:10, G.129:5, G.187:18, G.342:1, G.377:7, G.382:14, G.542:6, G.589:6, G.661:11, G.892:3, M.3:109, Mf.32:2]

13. **oldı:**-*dı*
Gazel 344
Mısra: **8**
... gibi olmak.

Sevdā-yı zülfüñe alışup üstüḫ̇ānumuz
Oldı biribiri ile çün ʿāc u ābnūs

[G.101:2, G.349:5, G.472:2, K.21:29, K.27:26, M.4:15, Kt.81:4, Mf.176:2, Mf.340:2, Mf.595:1]

14. **olsa:**-*sa*
Gazel 860
Mısra: **8**
Herhangi bir yerde, durumda bulunmak.

Daʿvā-yı ʿışḳ iden kişiler āh u zār ile
Her ḳanda olsa diñledür āḫir güvāhını

15. **olur:**-*ur*
Gazel 187
Mısra: **14**
Zamanı gelmek.

Geh gider eflāke mānend-i duʿā-yı müstecāb
Gāh olur kim nāzil olmış bir belā-yı cān olur

[G.158:7, G.818:9, K.20:1, Kt.122:1]

16. **oldı:**-*dı*
Gazel 71
Mısra: **8**
Ait olmak, dahil olmak.

Ḳaldı ḥükūmet itmeden sīnede cān-ı nā-tüvān
Milket-i ḫusrev-i belā ol şeh-i ḥüsnüñ oldı hep

[G.800:2, Mf.261:2, Mf.356:2]

17. **olur:**-*ur*
Gazel 318
Mısra: **6**
Meyveler için olgunlaşmak.

Ḥükm-i her sāl hiç olur mı bir üslūb üzre
Mīve-i bāġ-ı emel gāh olur gāh olmaz

18. **olsun:**-*sun*
Gazel 620
Mısra: **10**
"Olmak" yardımcı fiili.

Hemīşe ser-firāz ol şemʿ-veş sen encümenlerde
Eriyen nār-ı ʿışḳuñla benüm baġrumda yaġ olsun

[G.139:16, G.145:10, G.210:10, G.439:5, G.592:6, G.620:10, G.697:6, G.707:5, G.790:8, G.793:7, G.825:7, G.843:11, G.882:2, K.6:52, K.11:48, K.11:50, K.21:19, K.23:44, K.26:40, K.33:72, K.39:2, Kt.11:1, Kt.13:3, Kt.99:4, T.1:13, Mf.6:2, Mf.180:1, Mf.268:1, Mf.535:2, Trk.B.1:139]

19. **olur:**-*ur*
Gazel 247
Mısra: **4**
"-dır, -dir, -dur, -dür" anlamında bildirme eki.

Gündüzi ṣubḥ -ı viṣāl ü gicesi firḳatdür
ʿĀlem-i ʿışḳ u maḥabbet ne ʿaceb ʿālem olur

[K.34:24]

20. **olmamış:**-*ma, -mış*
Gazel 772
Mısra: **5**
Yapılmak, inşa edilmek.

Binā-yı ḫāne-i dil olmamış vaḳt-i mübārekde
Çün ābād olmıyor bārī esāsından ḫarāb eyle

21. **olduġın:**-*duk, -ı, -n*
Gazel 795
Mısra: **5**
Kaynaklanmak.

Cürm-i ʿışḳuñ çeşm ü dilden olduġın bilseydi yār
Ṭıfl-ı eşküm yirlere çalmazdı her dem bī-günāh

[G.25:1, Mf.8:1]

22. **ola:**-*a*
Müfret 503
Mısra: **1**
... halinde olmak.

Gönlüm dilerdi kim ola dāʾim ṣafā ile
Ögrendi şimdi miḥneti yüz biñ belā ile

23. **olmaz:**-*maz*
Gazel 244
Mısra: **7**
Nasip olmak.

Benüm gibi belā-keş ʿāşıḳa hergiz olmaz
O yārüñ sīne-i sīmīni bir ṣadr-ı saʿādetdür

24. **olmaz:**-*maz*
Gazel 318
Mısra: **4**
Uygun düşmek.

Ṭutamaz yirini eflāk duḫān-ı āhuñ
Ḫusrevān-ı ġama her ḫayme vü ḫar-gāh olmaz

ol:

1. **ol:**
Gazel 245
Mısra: **1**
Üçüncü tekil şahıs zamiri II Sevgili.

Sensin ol kim nā-gehān ʿarż-ı cemāl itseñ eger
Çün çerāġ-ı rūz olur mihr-i felek bī-nūr u fer

[G.162:10, G.326:6, G.425:4, G.499:3, G.530:7, G.605:7, G.711:2, G.717:4, G.814:11, G.843:12, G.847:1, G.886:5, G.889:9, Mf.344:2]

2. **ol:**
Gazel 1
Mısra: **4**
"O" işaret sıfatı.

ʿĀşıḳın kim ẕerre kendin neyyir-i aʿẓam bilür
Anuñ içün eyler ol āfet ıraḳdan merḥabā

[G.2:10, G.6:3, G.6:14, G.7:8, G.7:11, G.7:12, G.8:1, G.8:3, G.8:10, G.10:3, G.11:9, G.13:11, G.14:1, G.14:3, G.14:4, G.17:8, G.18:2, G.20:1, G.20:10, G.21:2, G.22:12, G.24:10, G.25:3, G.25:6, G.25:8, G.26:4, G.27:1, G.27:10, G.28:7, G.30:4, G.31:8, G.32:1, G.35:3, G.36:6, G.36:12, G.36:13, G.38:7, G.39:2, G.39:14, G.40:1, G.40:10, G.45:8, G.46:4, G.48:1, G.50:1, G.50:13, G.51:9, G.52:8, G.54:12, G.56:6, G.58:3, G.59:1, G.59:4, G.61:8, G.65:1, G.66:2, G.68:2, G.70:10, G.71:8, G.72:6, G.73:11, G.74:6, G.75:3, G.76:5, G.77:5, G.82:2, G.82:3, G.84:1, G.84:4, G.84:8, G.86:3, G.88:7, G.89:8, G.89:12, G.90:2, G.95:10, G.96:1, G.96:4, G.97:1, G.104:4, G.104:5, G.106:11, G.108:9, G.112:3, G.116:1, G.116:8, G.117:12, G.120:4, G.125:5, G.127:1, G.128:1, G.128:7, G.130:13, G.132:5, G.132:14, G.134:8, G.134:10, G.138:3, G.142:7, G.143:8, G.143:13, G.146:11, G.149:13, G.149:16, G.150:9, G.150:11, G.150:14, G.151:2, G.154:1, G.154:4, G.154:12, G.157:12, G.157:13, G.162:4, G.163:14, G.164:8, G.165:3, G.167:9, G.169:3, G.169:10, G.170:9, G.173:15, G.175:2, G.175:6, G.175:10, G.176:9, G.178:2, G.178:3, G.180:4, G.187:24, G.189:4, G.192:4, G.193:7, G.194:8, G.196:1, G.196:6, G.196:8, G.196:11, G.197:3, G.197:6, G.199:8, G.200:5, G.201:5, G.205:5, G.205:10, G.208:2, G.209:14, G.210:3, G.210:12, G.213:5, G.214:7, G.218:2, G.218:8, G.222:6, G.222:9, G.225:6, G.226:4, G.227:6, G.227:10, G.228:1, G.228:5, G.228:8, G.230:5, G.230:7, G.231:4, G.231:8, G.232:1, G.233:3, G.233:9, G.234:10, G.236:1, G.236:6, G.236:7, G.236:9, G.238:2, G.238:4, G.239:2, G.239:4, G.240:1, G.243:5, G.243:7, G.246:1, G.248:8, G.249:11, G.251:13, G.252:7, G.255:1, G.255:3, G.256:8, G.259:4, G.260:2, G.262:2, G.263:3, G.263:7, G.264:9, G.265:8, G.266:8, G.267:1, G.267:4, G.267:13, G.267:17, G.268:9, G.271:5, G.275:3, G.276:6, G.276:7, G.277:4, G.279:5, G.279:10, G.280:2, G.281:4, G.283:8, G.284:9, G.285:5, G.286:5, G.286:8, G.286:12, G.287:8, G.289:6, G.292:3, G.292:5, G.292:32, G.293:3, G.295:1, G.296:8, G.296:10, G.297:4, G.297:6, G.297:9, G.301:7, G.301:11, G.303:3, G.305:5, G.308:3, G.308:13, G.308:15, G.308:16, G.309:5, G.310:10, G.311:8, G.313:3, G.317:3, G.319:3, G.320:10, G.322:3, G.322:10, G.325:1, G.325:2, G.325:6, G.325:10, G.326:5, G.327:9, G.329:11, G.333:10,

EK-1. (devam) Sözlük

G.334:4, G.336:6, G.339:6, G.339:7, G.340:1, G.342:3, G.342:8, G.343:6, G.343:8, G.347:3, G.349:1, G.350:1, G.350:4, G.352:8, G.353:3, G.353:7, G.353:12, G.354:3, G.354:5, G.356:1, G.356:10, G.359:8, G.362:5, G.363:5, G.365:10, G.369:2, G.369:4, G.371:8, G.373:11, G.373:14, G.375:4, G.376:13, G.382:12, G.386:5, G.388:1, G.388:4, G.388:9, G.396:6, G.399:1, G.399:15, G.401:10, G.402:4, G.404:2, G.404:3, G.404:6, G.404:7, G.405:3, G.405:10, G.406:1, G.406:7, G.411:8, G.412:2, G.412:8, G.413:1, G.413:4, G.413:6, G.415:4, G.417:12, G.419:3, G.420:6, G.421:10, G.422:4, G.422:6, G.423:2, G.424:4, G.427:3, G.427:6, G.428:9, G.429:4, G.429:6, G.429:8, G.430:5, G.431:8, G.431:14, G.432:6, G.434:2, G.436:9, G.437:1, G.437:8, G.437:10, G.439:8, G.439:12, G.439:25, G.440:4, G.440:8, G.440:10, G.442:6, G.442:9, G.443:7, G.443:9, G.444:2, G.445:8, G.445:10, G.446:12, G.447:3, G.447:10,G.448:6, G.450:1, G.452:10, G.452:12, G.455:8, G.457:10, G.458:3, G.458:6, G.458:7, G.460:4, G.460:8, G.461:5, G.461:8, G.465:1, G.465:3, G.466:7, G.467:3, G.470:8, G.472:1, G.472:3, G.473:3, G.473:9, G.474:6, G.476:4, G.477:4, G.479:2, G.479:4, G.479:8, G.480:2, G.480:10, G.482:2, G.482:6, G.486:1, G.491:1, G.492:9, G.494:7, G.495:4, G.497:1, G.497:5, G.498:3, G.498:6, G.498:8, G.499:1, G.499:9, G.501:10, G.502:11, G.504:9, G.505:4, G.505:6, G.505:10, G.509:4, G.513:2, G.517:9, G.518:1, G.518:6, G.519:3, G.521:2, G.526:6, G.527:10, G.528:10, G.529:3, G.529:6, G.530:3, G.534:6, G.534:10, G.535:4, G.536:3, G.536:7, G.536:13, G.537:2, G.540:1, G.540:3, G.540:9, G.540:11, G.541:1, G.541:4, G.542:4, G.542:7, G.544:6, G.546:2, G.549:2, G.549:7, G.551:2, G.551:3, G.551:5, G.551:14, G.553:1, G.553:4, G.553:10, G.553:14, G.555:4, G.556:6, G.556:9, G.557:4, G.557:13, G.559:1, G.562:1, G.565:10, G.567:5, G.569:2, G.570:3, G.572:13, G.573:1, G.573:11, G.574:4, G.574:5, G.574:6, G.576:6, G.576:7, G.581:7, G.586:5, G.586:14, G.589:3, G.589:6, G.590:6, G.596:7, G.596:10, G.598:6, G.598:8, G.693:7, G.697:4, G.601:2, G.604:5, G.605:3, G.607:4, G.608:3, G.610:4, G.612:3, G.613:12, G.613:14, G.614:12, G.616:1, G.617:12, G.618:4, G.618:6, G.618:7, G.619:8, G.620:12, G.622:2, G.623:2, G.623:3, G.623:9, G.623:5, G.625:10, G.626:7, G.628:6, G.628:10, G.629:3, G.629:9, G.630:4, G.630:5, G.631:1, G.632:7, G.634:1, G.634:12, G.636:4, G.638:8, G.639:10, G.640:1, G.640:4, G.640:7, G.640:10, G.641:1, G.645:1, G.647:1, G.650:1, G.650:7, G.651:6, G.651:8, G.651:10, G.652:1, G.653:4, G.654:4, G.654:11, G.656:9, G.658:2, G.658:10, G.659:4, G.660:1, G.660:3, G.661:6, G.661:8, G.661:11, G.661:12, G.662:14, G.663:4, G.664:6, G.664:10, G.665:2, G.665:6, G.665:7, G.666:1, G.666:4, G.666:12, G.667:10, G.670:1, G.670:8, G.671:1, G.671:6, G.671:8, G.672:4, G.673:9, G.675:5, G.676:8, G.677:2, G.678:6, G.679:1, G.679:3, G.679:5, G.681:1, G.681:10, G.683:11, G.687:6, G.689:3, G.690:6, G.693:11, G.694:9, G.697:7, G.698:1, G.698:6, G.698:9, G.700:5, G.706:2, G.707:1, G.707:3, G.707:9, G.708:3, G.708:9, G.709:1, G.711:4, G.711:6, G.712:4, G.713:8, G.714:4, G.715:1, G.715:10, G.716:6, G.717:1, G.719:7, G.719:9, G.721:11, G.725:8, G.728:6, G.729:1, G.729:6, G.731:2, G.731:18, G.732:4, G.733:2, G.733:6, G.735:2, G.735:11, G.736:5, G.737:14, G.738:12, G.739:7, G.739:10, G.741:8, G.741:10, G.744:8, G.744:9, G.745:1, G.745:10, G.746:6, G.747:2, G.747:4, G.747:7, G.748:6, G.748:12, G.749:4, G.750:10, G.751:4, G.751:10, G.752:4, G.752:6, G.753:8, G.753:9, G.755:6, G.757:11, G.759:5, G.760:3, G.760:10, G.761:3, G.761:8, G.761:14, G.765:1, G.765:12, G.766:1, G.767:6, G.768:6, G.768:15, G.769:6, G.770:10, G.771:3, G.772:13, G.774:7, G.774:10, G.777:5, G.777:8, G.778:2, G.778:4, G.779:4, G.779:8, G.780:6, G.780:8, G.781:6, G.783:2, G.784:2, G.784:10, G.785:1, G.788:7, G.791:3, G.791:9, G.792:6, G.793:2, G.794:3, G.795:1, G.796:5, G.796:8, G.797:7, G.798:3, G.799:2, G.799:10, G.800:4, G.802:4, G.803:8, G.803:10, G.804:6, G.804:9, G.806:3, G.808:4, G.808:9, G.809:4, G.809:6, G.809:10, G.809:12, G.812:3, G.814:14, G.815:3, G.815:10, G.818:1, G.819:1, G.819:7, G.819:9, G.823:3, G.830:6, G.831:5, G.831:8, G.834:2, G.834:12, G.835:7, G.836:6, G.836:12, G.839:3, G.841:4, G.841:6, G.841:8, G.843:2, G.844:1, G.845:9, G.847:2, G.849:2, G.849:3, G.849:7, G.851:14, G.852:12, G.854:5, G.856:2, G.857:8, G.858:2, G.860:10, G.861:1, G.861:4, G.862:10, G.862:13, G.863:2, G.863:7, G.863:12, G.863:16, G.864:6, G.865:6, G.866:6, G.868:6, G.870:3, G.871:5, G.872:4, G.874:6, G.875:4, G.875:6, G.875:14, G.877:5, G.877:10,, G.878:2, G.879:9, G.881:12, G.882:1, G.882:14, G.883:3, G.883:12, G.884:9, G.885:8, G.886:4, G.886:8, G.886:10, G.891:6, G.892:13, G.892:15, K.1:52, K.1:70, K.1:80, K.2:28, K.3:20, K.3:59, K.5:23, K.5:34, K.5:38, K.6:19, K.6:27, K.6:31, K.6:32, K.7:20, K.8:59, K.8:75, K.9:15, K.9:21, K.9:47, K.9:50, K.9:53, K.9:57, K.11:1, K.11:6, K.11:7, K.11:9, K.11:15, K.12:2, K.12:5, K.12:15, K.12:28, K.12:48, K.12:89, K.12:90, K.13:11, K.13:36, K.14:30, K.14:61, K.15:1, K.15:3, K.15:8, K.15:9, K.16:17, K.17:1, K.17:49, K.18:25, K.20:2, K.20:28, K.20:49, K.21:49, K.21:60, K.22:11, K.22:13, K.23:12, K.23:26, K.23:58, K.26:21, K.26:29, K.26:41, K.26:47, K.26:70, K.27:8, K.27:25, K.27:68, K.29:8, K.29:15, K.29:20, K.30:32, K.30:34, K.30:40, K.30:46, K.30:49,

K.31:22, K.32:30, K.33:25, K.34:34, K.35:64, K.35:70, K.36:19, K.36:41, K.36:51, K.37:16, K.37:17, K.37:24, K.37:53, K.37:59, K.38:9, K.38:81, K.39:44, K.40:14, K.40:42, K.40:54, K.40:62, K.41:34, K.41:38, K.41:54, K.41:60, K.41:63, K.42:11, K.42:51, Kt.10:2, Kt.13:3, Kt.14:1, Kt.16:1, Kt.20:3, Kt.39:1, Kt.44:4, Kt.45:4, Kt.54:4, Kt.59:2, Kt.81:3, Kt.82:2, Kt.94:1, Kt.95:2, Kt.101:2, Kt.101:3, Kt.108:1, Kt.109:3, Kt.112:1, Kt.118:2, Kt.121:4, Kt.K.4:21, M.1:20, M.1:35, M.3:12, M.3:13, M.3:20, M.3:21, M.3:51, M.3:71, M.3:85, M.4:17, M.4:31, M.4:35, M.4:39, M.4:52, M.4:54, M.4:55, M.4:82, M.4:83, M.4:89, M.4:95, M.4:109, M.4:116, M.4:126, M.4:137, M.5:37, M.5:41, M.5:61, M.5:79, M.6:3, M.6:11, M.6:25, M.7:11, M.7:13, M.7:27, M.8:138, M.8:145, M.8:177, M.8:187, M.8:201, M.9:19, M.9:70, M.9:115, M.9:117, M.9:155, M.9:156, M.9:162, M.9:169, M.9:219, M.9:267, Mf.1:2, Mf.6:1, Mf.10:1, Mf.11:1, Mf.15:1, Mf.20:1, Mf.20:2, Mf.21:2, Mf.23:1, Mf.24:2, Mf.26:1, Mf.26:2, Mf.31:2, Mf.33:2, Mf.34:2, Mf.35:2, Mf.46:1, Mf.48:1, Mf.55:2, Mf.80:1, Mf.100:1, Mf.106:2, Mf.107:1, Mf.114:2, Mf.118:1, Mf.120:2, Mf.121:2, Mf.122:1, Mf.131:1, Mf.132:1, Mf.133:2, Mf.143:2, Mf.144:1, Mf.145:1, Mf.160:1, Mf.164:1, Mf.169:2, Mf.178:1, Mf.183:1, Mf.208:1, Mf.213:2, Mf.214:1, Mf.215:2, Mf.224:1, Mf.225:1, Mf.231:1, Mf.234:2, Mf.244:2, Mf.245:2, Mf.253:1, Mf.256:1, Mf.263:2, Mf.271:1, Mf.275:2, Mf.276:1, Mf.284:2, Mf.291:1, Mf.293:1, Mf.302:1, Mf.305:1, Mf.306:1, Mf.342:1, Mf.343:2, Mf.351:1, Mf.355:2, Mf.360:1, Mf.368:2, Mf.375:1, Mf.391:2, Mf.393:1, Mf.398:1, Mf.402:1, Mf.408:1, Mf.410:1, Mf.413:2, Mf.414:1, Mf.420:1, Mf.424:2, Mf.429:2, Mf.432:2, Mf.436:2, Mf.437:1, Mf.441:1, Mf.442:1, Mf.443:1, Mf.448:1, Mf.455:1, Mf.456:1, Mf.458:1, Mf.459:2, Mf.460:1, Mf.464:1, Mf.478:1, Mf.481:2, Mf.491:1, Mf.508:1, Mf.512:2, Mf.514:1, Mf.518:2, Mf.519:2, Mf.522:1, Mf.532:1, Mf.534:2, Mf.550:2, Mf.551:2, Mf.570:2, Mf.571:2, Mf.573:1, Mf.574:2, Mf.577:1, Mf.595:2, Mü.1:14, Mü.2:2, Mü.4:13, Mü.5:26, Mü.5:34, Mü.6:15, Mü.6:16, Mü.7:13, T.1:3, T.1:6, T.1:17, T.5:5, T.6:1, T.10:1, Trk.B.1:59]

3. **ol:**
Gazel 147
Mısra: **16**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri.

Ḫayl-i ʿuṣṣāḳı görüp reftār idersin nāz ile
Kimdür ol kim itmeye yoluñda cān naḳdin niṣār

[G.52:12, G.184:11, G.324:5, G.496:9, G.849:1, K.12:3, K.26:51, K.41:22 Kt.11:3, Kt.129:2, Kt.K.3:12, Kt.K.3:14, Mf.521:1, Mf.593:2]

4. **oldur:**-*dur*
Gazel 210
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri.

İşigüñde dōstum ḳaçmazdum olmaḳdan ġubār
Ḳorḳum oldur dūr ide bir gün ḳapuñdan rūzgār

[G.167:2, G.230:10, G.485:10, G.517:4, G.658:3, G.684:8, G.691:8, G.737:12, G.820:3, G.820:12, G.824:14, G.858:11, G.889:9, K.22:19, K.36:35, K.39:19, M.8:163, M.8:193, Kt.132:3, Mf.36:1, Mf.556:2, Mü.3:32]

5. **oldur:**-*dur*
Gazel 389
Mısra: **11**
"*O" işaret zamiri II Bade, şarap.*

Oldur ḳızılların çıḳaran sīm-tenlerüñ
Erbāb-ı dil ʿaceb mi dise bādeye mihek

[G.49:3, G.471:6]

6. **oldur:**-*dur*
Gazel 394
Mısra: **5**
"*O" işaret zamiri II Âh dumanı, âşığın âhı.*

Yüzin göstermeyen baña sipihrüñ her zamān oldur
Ḫudāyā dūd-ı āhın eksük itme bu dil-i zāruñ

[G.598:12, M.2:18]

7. **ol:**
Gazel 396
Mısra: **10**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Azmî-zâde Hâletî.

ʿAceb mi Ḥāletī ʿışḳuñla dāʾim göz ḳulaġ olsa
Ne demlerdür ki özler ol senüñ reftār-ı güftāruñ

[K.25:69]

8. **oldur:**-*dur*
Mesnevi 1
Mısra: **63**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Allah.

Maġribe māhı şāh iden oldur
Necmi aña sipeh iden oldur

[G.814:8, G.886:12, M.1:64, M.1:66, M.1:71]

9. **ol:**
Gazel 432
Mısra: **2**
"*O" işaret zamiri II Aşkın neden olduğu keder, üzüntü.*

İtmesem ben de n'ola endūh-ı cān-fersāyı terk
Eylemişdür ḫāṭırumçün ol benüm dünyāyı terk

[G.176:1]

10. **ol:**
Gazel 447
Mısra: **6**
"*O" işaret zamiri II Sevgilinin ağzı.*

Söylemezsin ne ḳadar eylese ʿışḳ ehli niyāz
Ne ʿaceb ġoncedür ol hergiz açılmaz dehenüñ

11. **ol:**
Gazel 470
Mısra: **2**

"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Âşık.

ʿĀşıḳa ḳılsañ cefā eyler ṣafālar bilmiş ol
Her ne cevr itdüñse hep anı vefālar bilmiş ol

[G.130:6, G.208:6, G.224:8, G.458:12, G.596:2, Mf.34:1]

12. **ol:**
Mesnevi 3
Mısra: **35**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Hz. Muhammed.

Āsmāndan iderdi ol her bār
Fikr-i erbāb-ı ḥāl gibi güẕār

[M.3:113, M.4:97]

13. **ol:**
Gazel 255
Mısra: **10**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Rakip.

Hiç ḳor mı ʿadū Ḥāletiyā dāmen-i yāri
Kim bilmez ise ben bilürin ol ne köpekdür

14. **ol:**
Gazel 88
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Ömür, hayat.

Ey Ḥāletī fiġān iledür müddetü'l-ḥayāt
Ḥırṣ ile ol ki oldı siyeh-kāse çün rebāb

15. **ol:**
Gazel 151
Mısra: **10**
"O" işaret zamiri II Saba rüzgarı.

Varsa gelemez bād-ı seḥer kūy-ı nigāra
Bir ḳāṣidi var ehl-i ġamuñ ol daḫı bīmār

16. **ol:**
Gazel 170
Mısra: **5**
"O" işaret zamiri II Yer, mekan.

Ne menzilde ḳarār itseñ döner ol menzil-i māha
Ne yirde cilve ḳılsañ cilve-gāh-ı baḫt u devletdür

17. **ol:**
Gazel 210
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Âşığın gözyaşları.

Ḥāṣıl olmışken niçe ḫūn-ı cigerle eşk-i çeşmüm
Olıcaḳ hengām-ı firḳat evvel ol ṭutar kenār

18. **ol:**
Gazel 259
Mısra: **6**
"O" işaret zamiri II Eziyetin zehirli suyunu içmek, eziyet görmek.

Ṣanma kim cānuma teʾs̱īr ide zehr-āb-ı cefā
Ġam yimek gibi benüm ol daḫı muʿtādumdur

19. **ol:**
Gazel 263
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Bülbül.

Görenler bülbüli dirler yanup ḫākister olmışdur
Ne ḫākisterdür ol kim āteş-i ʿışḳ ile ṭolmışdur

20. **ol:**
Gazel 363
Mısra: **9**
"O" işaret zamiri II Ruha canlılık veren şiir, şairin şiiri.

Bir güherdür degme gūşa varmaz ol ey Ḥāletī
Ṭutmasa aʿdā ʿaceb mi şiʿr-i rūḥ-efzāña ṣemʿ

21. **ol:**
Gazel 365
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Sevgilinin rakibin sinesinde açtığı yara.

Yaḳsa dil-ber meclisinde sīne-i aġyāra dāġ
Olur ol aġyāra gül cān-ı dil-i bīmāra dāġ

22. **ol:**
Gazel 501
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Talih sofrası.

Meges gibi ʿaceb mi ḫʷān-ı iḳbāle dolaşmazsam
Dem-ā-dem yidügüm ġamdur degüldür ol benüm aşum

23. **ol:**
Gazel 783
Mısra: **5**
"O" işaret zamiri II Hz. Peygamber'in parmakları.

Ol bīnī bir benāndur kim iki ṣaḳ eylemiş māhı
Senüñ rūyuñ gören kāfir ʿaceb mi gelse īmāna

24. **ol:**
Gazel 786
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II İlaç, deva.

Belā-yı derd-i ʿışḳ-ı yāra dārū ṣabrdur līkin
Bulunmaz ol diyār-ı miḥnet-ābād-ı maḥabbetde

25. **ol:**
Gazel 860
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Âşıkların âh rüzgarı.

Az görme mübtelā-yı ġamuñ bād-ı āhını
Ḫāke düşürdi ol niçe şāhuñ külāhını

26. **ol:**
Kıt'a 8
Mısra: **1**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Övülen kişi, memduh.

Sensin ol kim naʿl-i zerrīn-i sütūrın bulsa ger
Mehçe eylerdi livā-yı ceyşine Efrāsyāb

[G.10:15, Kt.8:1, Kt.9:1, Kt.21:1, Kt.22:1, Kt.73:3]

27. **ol:**
Kıt'a 67
Mısra: **3**
"O" işaret zamiri II Âşığın gönlü.

Şu murġa beñzer ol gūyā kemāl-i ıżṭırābından
Diye dām içre kim gelse beni āh alsa ṣayyādum

28. **ol:**
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **1**
" O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Gazanfer Ağa.

Ol bīşe-zār-ı himmet ü luṭfuñ Ġażanfer'i
Dānā-yı ehl-perver ü aġā-yı kāmrān

29. **ol:**
Müfret 140
Mısra: **2**
"O" işaret zamiri II Sanavber ağacı.

Ḳaddine yārüñ ṣanavber bāġda māʾil geçer
Ol daḫı söyletseler ḥālince ehl-i dil geçer

30. **ol:**
Müfret 564
Mısra: **2**
" O" işaret zamiri II Âşığın gönül ateşi.

Dōstum az görme nār-ı sīne-i ġam-ḫˇāruñı
Ol degül mi böyle rengīn eyliyen ruḫsāruñı

31. **ol:**
Mesnevi 5
Mısra: **33**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Hz. Ebubekir.

Oldı ġār içre ol ʿale't-taḥḳīḳ
Çāh içinde çü Yūsuf-ı ṣıddīḳ

32. **oldur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **11**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Sultan III. Mehmed.

Oldur ol mülk-i ẓulmi ġāret iden
Ḫıṭa-i mülkini ʿimāret iden

33. **oldur:**-*dur*
Kaside 8
Mısra: **37**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Sultan I. Ahmed.

Diler kim ʿarż ide bir bir anı
ṣol ṣāha kim oldur
Semiyy-i faḫr-i ʿālem pādşāh-ı ṣūret ü maʿnā

34. **oldur:**-*dur*
Kaside 15
Mısra: **38**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Sultan IV. Murad.

Vechi vardur şāḥ-ı heft-iḳlīm
aña meyl eylese
Oldur Arslan üstine ṣāḥib-velā vü şīr-süvār

35. **ol:**
Kaside 16
Mısra: **38**
" O" işaret zamiri II Sevgilinin gözleri.

Devrinde ḫalḳa reh-zen olan çeşm-i yār idi
Ḫavfından oldı ol daḫı bīmār ü nā-tüvān

36. **ol:**
Kaside 20
Mısra: **53**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Şeyhülislam Hocazâde Mehmed Efendi.

Serīr-i iltifāta ol geçürdi
Yūsuf-ı fikrüm
Felek itmişken anı tengnā-yı dilde zindānī

37. **ol:**
Kaside 32
Mısra: **49**
"O" işaret zamiri II Gökyüzü.

Baḳar mirʾāt-ı ṭabʿ-ı pākine ṭūṭīdür ol dirdüm
Eger kim bu sipihr-i sebz-fāmuñ olsa güftārı

38. **oldur:**-*dur*
Kaside 32
Mısra: **52**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Gazanfer Ağa.

Kef-i dest-i kerem-baḫşındadur ser-rişte-i devlet
Mürüvvet ehlinüñ ʿālemde oldur şimdi ser-dārı

39. **oldur:**-*dur*
Kaside 34
Mısra: **49**
"O" işaret zamiri II Saba rüzgarı.

Ġubār-ı dil giderür bādı dem-be-dem oldur
Cihānda var ise bir rūzgār-ı ġam-fersā

40. **ol:**
Kaside 35
Mısra: **21**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Kaptan Cagala-zâde.

Sensin ol kim olmasa ṣıyt u ṣadā-yı devletüñ
Dīde-i baḫtını ḫalḳ-ı ʿālemüñ almışdı ḫˇāb

41. **oldur:**-*dur*
Kaside 39
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri II Çiçeklerin yaprakları.

Berg-i ezhārı çıḳarmışdı sipihre bād-ı ṣubḥ
Şimdi hep oldur inen rūy-ı zemīne bī-gümān

42. **ol:**
Kaside 40
Mısra: **17**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Nasuh Paşa.

Ol ki Nev-rūz-ı recā luṭfına vā-beste idi
Olmadan sebze-i eflāk çerā-gāh-ı Ḥamel

43. **ol:**
Kaside 42
Mısra: **8**
"O" işaret zamiri II Dünya.

Bolay ki ṭayy oluna nāme-i vücūd-ı cihān
Gerekmez ol ki fenādur hemīşe ʿunvānı

44. **ol:**
Kaside 42
Mısra: **61**
"O" işaret zamiri II Ölüm şerbeti.

Eger bu derd-i firāḳuñ ol ise dermānı
Meger libās-ı teni çāk çāk idem yoḫsa

45. **ol:**
Kaside 17
Mısra: **50**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri II Sultan IV. Murad.

Ben ol şikār-ı bī-ṭāliʿem ki görmez hiç
Şikār-gāh-ı ümīdinde ol bizi naḫcīr

ol dem:

1. **ol dem:**
Gazel 93
Mısra: **3**
O zaman.

Ey ḫoş ol dem kim ola cām u ṣurāḫī sāz-gār
Naġmesin ḳılduḳça muṭrib geh bülend ü gāh pest

[G.866:9, G.895:2, Kt.16:3, M.4:75]

ol dem bu demdür:

1. **ol dem bu demdür:**
Gazel 814
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
O zamandan beri.

Helāḳ olsun diyü ol dem bu demdür yanuma gelmez
Ḫaṭā ile didüm bir kerre sensin ʿömrümüñ varı

ol dem ki:

1. **ol dem ki:**
Gazel 181
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
O zaman ki.

Şehr-i ʿışḳ āẕīnini ol dem ki der-kār itdiler
Her ser-i bāzāra bir Manṣūr ber-dār itdiler

ol deñlü:

1. **ol deñlü:**
Kaside 23
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
O denli, o kadar.

Semend-i himmete ol deñlü irḫāʾ-i ʿinān itdi
Ġubār-ı fitnesin refʿ itdi āḫir ṣaḥn-ı ġabrānuñ

ol gün gelicek:

1. **ol gün gelicek:**
Gazel 745
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
O gün geldiğinde (Kıyamet, hesap günü).

Pāk ider ebr-i kerem ʿālemi ol gün gelicek
Olsa rindān n'ola tā rūz-ı ḥisāb ālūde

ol ḳadar:

1. **ol ḳadar:**
Gazel 403
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
O kadar, o ölçüde.

Giyāh-ı bāġ-ı ʿışḳuñ devr iderseñ ol ḳadar it kim
İrişe aña gāhī sāye-i serv-i ḫırāmānuñ

ol ruḥ u ol zülf:

1. **ol ruḥ u ol zülf:**-*i*
Gazel 345
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
O yanak ve o saç.

Ol ruḥ u ol zülfi yād idüp ġazelde Ḥāletī
Āyet-i Nūr u Duḥānı ḳıldı gūyā muḳtebes

ol şeb:

1. **ol şeb:**
Mesnevi 4
Mısra: **119**
Kelime Tipi: -
O gece (Miraç gecesi).

Aña ol şeb tekellüm itdi İlāh
Kimse görmedügini gördi o şāh

ol vaḳte degin:

1. **ol vaḳte degin:**
Müfret 237
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
O zamana kadar.

Ol vaḳte degin kim düşe mehtāb-ı cemālüñ
Kāşāne-i dilde yaḳarın şemʿ-i ḫayālüñ

ola:

1. **ola:**
Gazel 62
Mısra: **15**
Acaba.

N'içün ḳarardı ḳaldı ola Ḥāletī meger
Ḫāk-i reh-i nigārdan alındı müşk-i nāb

[G.63:2, G.74:2, G.74:9, G.88:2, G.110:4, G.252:3, G.389:4, G.419:10, G.448:5, G.671:8, G.678:6, G.714:4, Kt.100:1, Mf.23:2]

ola mı:

1. **ola mı:**-*a*
Gazel 34
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Olur mu?.

ʿAhd eyleseydi ḫāne-i ʿuşşāḳa varmaġa
Hiç ola mı ki vara ide ʿahdine vefā

olan:

1. **olan:**
Gazel 61
Mısra: **4**
...olan "sıfat fiil".

Ordu-yı şāh-ı ġam nic'olur gösterür müdām
Āb-ı sirişküm üzre olan ḫayme-i ḥabāb

[G.14:9, G.41:10, G.59:4, G.75:2, G.148:7, G.210:5, G.237:9, G.255:5, G.264:1, G.257:5, G.322:2, G.358:1, G.443:2, G.449:2, G.450:10, G.463:6, G.468:10, G.516:13,G.522:9, G.522:12, G.528:5, G.542:3, G.565:6, G.572:8, G.597:6, G.628:8, G.669:9, G.692:10, G.714:8, G.782:5, G.833:4, G.884:11, G.889:1, K.3:44, K.33:44, Kt.9:1, Kt.101:2, Kt.114:4, Mf.194:2, Mf.389:1, Mü.4:3]

olanuñ ḳıymeti elde iken bilinmez imiş:

1. **olanuñ ḳıymeti elde iken bilinmez imiş:**
Gazel 639
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Atasözü**
Bir şeyin kıymeti onu kaybedince anlaşılır.

Cām-ı mey almayalı destüme ġam-gīn oldum
Olanuñ ḳıymeti bilinmez imiş elde iken

oldı olacaḳ:

1. **oldı olacaḳ:**
Gazel 570
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"Olan durum karşısında artık yapacak, elden gelir bir şey yok, iş işten geçti, durumu kabul etmek gerekir" anlamında bir ifade.

ʿIşḳ ile ḫaste firāḳ ile virür cān
Oldı olacaḳ ben ḳuluña ey şeh-i ḫūbān

olmayacaḳ:

1. **olmayacaḳ:**
Gazel 863
Mısra: **6**
Gerçekleşmeyecek.

Yine bir olmayacaḳ derde giriftār itdi
Mīve-i vaṣl ümīdine düşürdi devrān

olmayacaḳ nesneye iḳdām it-:

1. **olmayacaḳ nesneye iḳdām it-:**-*me*
Müfret 475
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Sonuç vermeyecek bir işe girişmek.

Mīve-i vaṣlına yārüñ ṭamaʿ-ı ḫām itme
Ey gönül olmayacaḳ nesneye iḳdām itme

olmaz:

1. **olmaz:**
Gazel 143
Mısra: **3**
Mümkün değil.

Şöyleyin zaʿf ile kim düşmemek olmaz ḫāke
Cismüme degse ser-i dest-i nesīm-i bīmār

[G.17:3, G.338:8, G.434:1, Trk.B.1:130]

olmaz mı:

1. **olmaz mı:**
Gazel 433
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Olmaz mı! Elbette olur!

Merhem-i luṭf ile leb-ā-lebdür
Açsan olmaz mı ḥoḳḳa-i dehenüñ

olsun olsun:

1. **olsun olsun:**
Terkib-bend 1
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **-**
"Hem...hem" anlamında bir bağlaç.

Gedā-yı bī-nevā olsun şeh-i zerrīn-ḳabā olsun
Bu rāh-ı pür-ḫaṭardan herkes elbette güẕār eyler

olup dur-:

1. **olup dur-:**-*ur*
Gazel 538
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Sürekli olmak.

ʿAceb leṭāfeti vardur o çār-ebrūnuñ
Olup durur deheni iki ḳaşlu bir ḫātem

olur:

1. **olur:**
Müfret 27
Mısra: **1**
Mümkün.

O verd-i tāzenüñ cevrin vefā bilsek olur ammā
ʿAceb āzürde-dildür bülbül-i cān ḫār derdinden

[Mf.29:1]

olur mı:

1. **olur mı:**
Kıt'a 109
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Olur mu, mümkün mü?

Ol Kaʿbe-i cemāl ḫayāli gözümdedür
Olur mı çekmemek aña bir perde-i siyāh

[G.15:2, G.76:4, G.142:2, Kt.K.3:9]

olursa:

1. **olursa:**
Gazel 626
Mısra: **6**
... olursa, meydana gelirse II Ancak, yalnızca.

Oldı māniʿ yüzini görmege gīsū-yı nigār
Bād-ı āhumdan olur baña olursa dermān

on sekiz biñ ʿālem:

1. **on sekiz biñ ʿālem:**-*i*
Gazel 817
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Farklı boyutlarıyla beraber kainatın tamamı, yaratılmışların hepsi.

On sekiz biñ ʿālemi itdi esīr-i dil-figār
Ḫāl-i rūyuñ ḫayli ʿālem virdi saña ey perī

[G.599:6]

onı bunı:

1. **onı bunı:**
Mesnevi 8
Mısra: **113**
Kelime Tipi: **-**
Onu bunu, her şeyi.

İdüp anlar bahāne onı bunı
Ben oldum dıḳḳ-ı ḥırmānuñ zebūnı

onlar:

1. **anları:**-*ı*
Gazel 180
Mısra: **5**
"*Onlar" üçüncü çoğul şahıs zamiri II Pervaneler.*

Bezm-i ġamda anları hem-rāz idinsem yiridür
Çaḳ benüm göñlümce yanar dōstum pervāneler

2. **anlarla:**-*la*
Gazel 455
Mısra: **10**
"Onlar" üçüncü çoğul şahıs zamiri II Güzeller, dilberler.

Ṭurduḳça felek var olalar ġonce-dehānlar
Anlarla durur revnaḳı gül-zār-ı cihānuñ

[G.785:3]

3. **anlar:**
Gazel 568
Mısra: **8**
"Onlar" üçüncü çoğul şahıs zamiri II Ferhat ve Mecnun, meşhur âşıklar.

Maḥabbet ʿarşasında Ḳays u Ferhād ile ceng itdüm
Çekildi gitdi anlar bende ḳaldı ʿāḳıbet meydān

4. **anlara:**-*a*
Gazel 352
Mısra: **2**
"Onlar" üçüncü çoğul şahıs zamiri II Âşıklar.

Ṣatılsa kūy-ı yārda ʿuşşāḳ-ı pür-ḫurūş
Ṭaʿn eyleme sen anlara ey şeyḫ-i ḫod-fürūş

[G.360:8, G.438:4, G.440:6, G.850:14, Mf.205:1]

5. **anlardan:**-*dan*
Gazel 90
Mısra: **13**
"Onlar" üçüncü çoğul şahıs zamiri II Rakipler.

Eger el çekse anlardan o ṭıfl-ı nāz-perverdüm
İder miydi ʿadūlar dest-būsa muttaṣıl cürʾet

[G.337:8]

6. **anları:**-*ı*
Gazel 166
Mısra: **8**
"Onlar" üçüncü çoğul şahıs zamiri II Devlet büyükleri.

Mürüvvet yoḳ erbāb-ı devletde hergiz
Nedür medḥ ider anları şimdi şāʿir

7. **anlara:**-*a*
Gazel 179
Mısra: **2**
"Onlar" üçüncü çoğul şahıs zamiri II Bülbüller.

İrüp evel-bahāra başladı feryāda bülbüller
Henüz olmadı ammā anlara feryād-res güller

8. **anlar:**
Gazel 338
Mısra: **12**
"Onlar" üçüncü çoğul şahıs zamiri II Sevgilinin saçına ve bedenine özenen amber ve gümüş.

Öykünür zülfüñe ʿanber beden-i pāküñe sīm
Ḥaḳ budur kim daḥı anlar gibi bir ḫām olmaz

9. **anları:**-*ı*
Gazel 662
Mısra: **10**
"Onlar" üçüncü çoğul şahıs zamiri II Rintler.

Olsalar rindān n'ola ḫāk üzre şimdi cürʿa-rīz
Eylemişdür anları irşād naḫl-i erġavān

10. **anlar:**
Kıt'a 33
Mısra: **4**
"Onlar" üçüncü çoğul şahıs zamiri II Hamse sahibi şairler.

Her ṣāḥib-i ḫamseyle n'ola pençeleşürsem
Anlar daḫı ey Ḥāleti-i zār beşerdür

11. **anlar:**
Kıt'a 79
Mısra: **3**
"Onlar" üçüncü çoğul şahıs zamiri II Padişahlar.

Anlar sipihr-i salṭanata ṣanki māh idi
Mihr-i münīri sensin anuñ ey şeh-i cihān

12. **anlar:**
Mesnevi 5
Mısra: **56**
"Onlar" üçüncü çoğul şahıs zamiri II Hz. Peygamber'in iki kızı.

Yiridür mihr ü mehden itse ferāġ
Anlar olmışdı aña çeşm ü çerāġ

13. **anlaruñ:**-*un*
Mesnevi 5
Mısra: **83**
"Onlar" üçüncü çoğul şahıs zamiri II Hz. Hasan ile Hüseyin.

Anlaruñ ḳanıdur şafaḳda ʿıyān

14. **anlar:**
Mesnevi 8
Mısra: **113**
"Onlar" üçüncü çoğul şahıs zamiri II Hâletî'ye iftira atan kişiler.

İdüp anlar bahāne onı bunı
Ben oldum dıḳḳ-ı ḥırmānuñ zebūnı

15. **añlardan:**-*dan*
Kaside 39
Mısra: **66**
"Onlar" işaret zamiri II Kar taneleri.

Tā ki her bāz-ı sefīd-i berf bālādan ṣalup
Bulmaya zāġ-ı siyāh-ı ḫāk añlardan emān

oñul-:

1. **onul-:**-*maz*
Gazel 237
Mısra: **3**

Hastalıktan ve dertten kurtulmak, şifa bulmak.

Merhemle oñulmaz gül-i cennet gibi şolmaz
Derdüñle İlāhī baña bir dāġ-ı nihān vir

oñulmaz yara:

1. **oñulmaz yara:**-*m, -ı*
Mesnevi 9
Mısra: **234**
Kelime Tipi: -
İyileşmez, şifa bulmaz, şifasız, onmaz yara.

Getürsün himmetüñ Sīmurġ'ı merhem
Oñulmaz yaramı ḳılsun ferāhem

onunçün:

1. **anuñçün:**
Gazel 222
Mısra: **4**
Bu sebepten dolayı, bu nedenle.

Keşf-i rāz eylemede perde-bīrūndur eşküm
Çeşmüm anuñçün anı ḫak ile yek-sān eyler

[K.25:22]

ora:

1. **orayı:**-*y, -ı*
Gazel 287
Mısra: **8**
O kısım, o konu.

Ebrūlarınla düşdüginüñ sırrı vardur
Açmaz orayı kimseye ol zülf-i müşk-bār

ordu:

1. **orduñ:**-*n*
Mesnevi 8
Mısra: **40**
Bir devletin silahlı kuvvetlerinin tümü.

Muḳābil ḳonamaz ey şāh-ı bī-bāk
Senüñ orduñ ile ordu-yı eflāk

ordu-yı eflāk:

1. **ordu-yı eflāk:**
Mesnevi 8
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Feleklerin ordusu.

Muḳābil ḳonamaz ey şāh-ı bī-bāk
Senüñ orduñ ile ordu-yı eflāk

ordu-yı şāh-ı ġam:

1. **ordu-yı şāh-ı ġam:**
Gazel 61
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keder padişahının ordusu.

Ordu-yı şāh-ı ġam nic'olur gösterür müdām
Āb-ı sirişküm üzre olan ḫayme-i ḥabāb

orta:

1. **ortadan:**-*dan*
Gazel 429
Mısra: **9**
Meydan.

Süḫan ṭōbını ḳapdum ortadan çevgān-ı ṭabʿumla
Benem ey Ḥāletī şimdi süḫan-gūyı bu meydānuñ

orta yir:

1. **orta yir:**-*de*
Gazel 750
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ortada, meydanda.

Orta yirde noḳṭadur gūyā dehānuñ dōstum
Dest-i ḳudret çekdi devr-i ḫaṭṭını pergār ile

ortada ḳal-:

1. **ortada ḳal:**-*dı*
Gazel 371
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Arada kalmak.

Firḳat ü vuṣlat ile ḫavf u recādur kārum
Ḳaldı ortada göñül niteki ehl-i aʿrāf

[G.303:6]

ortadan çık-:

1. **ortadan çıḳ-:**-*a*
Gazel 763
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aradan çekilmek.

Āh-ı serdüñle yine yāri ṣavutduñ benden
Ortamuzdan gele sen ey dil-i dīvāne çıḳa

ortadan merfūʿ ol-:

1. **ortadan merfūʿ ol-:**-*ur*
Gazel 78
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ortadan kalkmak; yok olmak.

Bir ʿaceb meydür mey-i ʿışḳ-ı maḥabbet ḫaḳ bu kim
Ortadan merfūʿ olur anuñla yetmiş biñ ḥicāb

ortaya at-:

1. **ortaya at:**-*du, -m*
Gazel 879
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir iş için kendini öne sürmek.

Bilmem nic'olur kim göricek naḳş-ı nigārı
Bilmezlig ile ortaya atdum dil-i zārı

ortaya dök-:

1. **ortaya dök:**-*di*
Kaside 6
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Çıkarmak, göstermek.

ṭoysa ʿaceb mi göñli gözi nergis ü gülüñ
Ortaya dökdi sīm ü zerin tāc-ı bahār

ʿosmān:

1. ʿ**os**mān'uñ:-*un*
Kaside 7

Mısra: **14**
Hz. Osman. Üçüncü İslam halifesi.

Yine rūy-ı zemīni düşmenüñ ḳanıyla al itdüñ
Yine devrüñde icrā eyledüñ resmini ʿOs̲mān'uñ

otaġ ḳur-:

1. **otaġ ḳur:**-*dı*
Gazel 869
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Büyük ve süslü çadır kurmak II Yer etmek, iyice yerleşmek.

Regler degül tenümde resendür ṭaraf ṭaraf
Ḳurdı feżā-yı dilde şeh-i ġam otaġını

otla-:

1. **otlar:**-*r*
Gazel 460
Mısra: **2**
(Hayvan) Dolaşarak yerden ot yemek.

Her ḳaçan görsem çekerken cāmdan sahbā-yı al
Ṣanurum ʿaynıyla anı lāle otlar bir ġazāl

otlar bit-:

1. **otlar bit:**-*e*
Müfret 420
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ot yetişmek.

Baña meyl itmek umam ol ġazāl-ı şīve-kārumdan
Meger kim ḫāk olam otlar bite yir yir mezārumdan

otur-:

1. **oturmaġ:**-*mak*
Tarih 1
Mısra: **6**
Bir makama atanmak.

Ḫalḳuñ bugün oturdı daḫı yirine cānı
Oturmaġ ile ṣadrına ol kān-ı mürüvvet

oyna-:

1. **oynasa:**-*sa*
Gazel 618
Mısra: **3**
Eğlenmek, oyalanmak maksadıyla bir şeyle meşgul olmak.

Cān u baş oynasa yoluñda ʿaceb mi yārüñ
Ḳıldı āşüfte göñül murġını ol ṭōb-ı z̲eḳan

[G.132:3, K.4:24, Mf.264:2]

2. **oynardı:**-*r, -dı*
Kaside 8
Mısra: **66**
Dans etmek.

Eger raḳḳās-ı bezm-i himmetüñle itseler nisbet
Felekde ḳalḳar oynardı ṣafādan Zühre-i Zehrā

oynat-:

1. **oynadur:**-*ur*
Müfret 412
Mısra: **2**
Birine her istediğini yaptırmak, birini kukla gibi kullanmak.

Çıḳalı mühre-i ḥubb ḥoḳḳa-i berş ü maʿcūn
Oynadur oldı bizi şaʿbede-bāz-ı gerdūn

2. **oynadur:**-*ur*
Gazel 174
Mısra: **11**
Hareket ettirmek.

Çerḫ ü nücūmı oynadur āh-ı dilüm benüm
Hengāme-i ġamuñda senüñ ḥoḳḳa-bāzdur

[G.395:7]

oyun:

1. **oyunı:**-*ı*
Gazel 152
Mısra: **10**
Eğlence.

Sīnesin sīneme degürmez o şūḫ
Od ile penbenüñ ne oyunı var

oyuncaḳ:

1. **oyuncaḳ:**
Gazel 76
Mısra: **5**
Oyuncak.

Nev-restedür ol yār oyuncaḳ ṣanur ey dil
Meydān-ı maḥabbetde serüñ eyler isen ṭōb

Ö

ödi yüregi kop-:

1. **ödi yüregi ḳop:**-*ar*
Gazel 132
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok korkmak.

Gāh oynayup semend ile gāh at ḳoparsa ger
Cānum yirinden oynar ödüm yüregüm ḳopar

ög-:

1. **ögerek:**-*erek*
Kaside 28
Mısra: **79**
Övmek, yüceltmek.

Beni de ḫalḳ çıḳarurdı göklere ögerek
Eger ki devlet ile sāġ olaydı şimdi peder

ög

1. **öginde:**
Gazel 390
Mısra: **2**
Ön.

Meger ki çeşm-i kemān-dārı nā-tüvāndur pek
Ḳalur öginde anuñçün her atduġı nāvek

ögdül:

1. **ögdül:**
Gazel 888
Mısra: **8**
Armağan, ödül.

Alamaz anı semend-i nāza olmayan süvār
Cān ṭursa menzil-i ʿışḳ içre bir ögdül gibi

ögdül ḳıl-:

1. **ögdül ḳıl:**-*ur, -sa, -n*
Gazel 476
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ödül yapmak, bir şeyi ödül olarak sunmak.

Esb-i nāz üzre süvār olan alur Ḫāletiyā
Cānı ser-menzil-i ʿışḳ içre ḳılursañ ögdül

ögren-:

1. **ögrenüñ:**-*üñ*
Gazel 435
Mısra: **8**
Anlamak, kavramak, bilgi edinmek.

Gitmeñ yabāna mihr ü maḥabbet ṭarīḳını
Ey reh-revān-ı ʿışḳ gelüñ benden ögrenüñ

[G.549:5, G.755:8, Mü.2:8]

ögret-:

1. **ögret:**
Gazel 61
Mısra: **4**
Bir şeyi yapmak hususunda alışkanlık kazandırmak, yetenek sâhibi etmek, talim etmek.

Ṣandūḳasında sīnemüñ olsun nişāne dil
Ögret elüñi gel berü taʿlīm-ḫāne at

[G.422:7, Kt.K.1:10]

ögüt-:

1. **ögütmez:**-*mez*
Kıt'a 42
Mısra: **1**
Yemek.

Her gördügümüz ögütmez olduḳ
Ḳalmadı ṭaʿāmdan ṣafāmuz

öl-:

1. **ölmegi:**-*i*
Gazel 533
Mısra: **1**
Ölmek, can vermek.

İstemez anuñ içün ölmegi ḳorḳar cānum
Ben gidem ġayrılaruñ cānı ola cānānum

[G.36:10, G.95:5, G.99:10, G.106:6, G.121:10, G.145:8, G.145:11, G.156:9, G.186:2, G.209:8, G.265:7, G.269:8, G.307:2, G.316:1, G.341:7, G.361:3, G.367:2, G.410:7, G.427:9, G.445:2, G.454:4, G.499:8, G.514:4, G.516:2, G.516:10, G.518:10, G.550:5, G.588:1, G.588:8, G.589:19, G.627:1, G.654:2, G.665:3, G.740:9, G.744:2, G.792:5, G.802:6, G.826:4, G.845:7, G.851:8, G.864:7, K.39:26, Kt.K.4:31, Kt.51:1, Mf.219:2, Mf.240:2, Mf.345:2, Mf.393:2, Mf.514:2, Mü.1:20, T.10:3]

2. **ölmek:**-*mek*
Gazel 661
Mısra: **6**
Uğruna can vermek.

Ġam ile cān virürin bilmiş ol ey şūḫ-ı cihān
Ölmek olmazsa müyesser baña ol ḫançerden

[G.237:2, G.249:9, Mf.322:1]

3. ölmek:-mek
Gazel 509
Mısra: 1
Hayâtı sona ermek, yaşamaz olmak, can vermek, vefat etmek II Eziyet çekmek.

Zaḫm-ı şemşīrüñle ölmek müddeʿāmuzdur bizüm
Rūyuña bir kerre baḳmaḳ ḫūn-bahāmuzdur bizüm

[G.599:12, Mf.340:2, Mf.515:2]

4. ölseler:-se, -ler
Gazel 421
Mısra: 3
Ölmek II Bir şey için can atmak, çok istemek.

ʿAceb mi ölseler erbāb-ı dil görmege anı
Beyaża şimdi çıḳmış nüsḫadur ḫaṭṭ-ı siyeh-kāruñ

ölç-:

1. **ölçer:**
Gazel 27
Mısra: **8**
Ölçmek, tartmak.

Yine cām-ı şarāb üstine ditrer ḳoyamaz elden

Egerçi ḳatı çoḳ ölçer döker
rind-i ḳadeh-peymā

öldi dirildi:

1. **öldi dirildi:**
Gazel 760
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ne olursa olsun.

Öldi dirildi ḳomadı ʿışḳuñı anda göñül
Geçdi ʿömri gāh vuṣlatla gehī hicrān ile

öldür-:

1. **öldürür:**-*ür*
Gazel 20
Mısra: **4**
Bir canlının hayâtına son vermek II Çok üzmek.

Dil-i bīmārumı tenhā ḳoma künc-i firāḳuñda
Beni tenhā bulursa öldürür ġam ḳorḳarın cānā

[G.7:7, G.45:7, G.84:5, G.134:1, G.156:9, G.158:4, G.163:5, G.193:2, G.220:5, G.231:9, G.237:1, G.238:5, G.273:6, G.278:5, G.281:4, G.362:9, G.371:4, G.375:8, G.389:10, G.406:9, G.409:6, G.416:9, G.420:7, G.438:1, G.450:5, G.473:12, G.475:3, G.487:7, G.489:7, G.507:3, G.521:6, G.532:1, G.540:5, G.605:8, G.617:10, G.661:7, G.666:3, G.686:9, G.719:7, G.721:11, G.737:9, G.785:10, G.790:5, G.796:1, G.802:10, G.811:7, G.816:2, G.832:10, G.835:3, G.874:2, G.881:11, K.6:13, K.28:43, K.42:12, Mf.532:2, Mf.540:1, Kt.K.3:4, Trk.B.1:86, Trk B.1:111]

2. **öldür:**
Mesnevi 2
Mısra: **69**
Etkisiz hale getirmek.

Anı öldür benüm ḥayātumda
Çıḳmaduḳ cānda çünki vardur ümīd

öldüren:

1. **öldürenüñ:**-*ün*
Gazel 278
Mısra: **6**
Öldüren II Sevgili.

Bildükde ʿāṣıḳ olduġumı öldürüp beni
Ṣuç ölenüñ mi öldürenüñ mi dimiş o yār

öldürseler virme-:

1. **öldürseler virme:**-*z, -in*
Gazel 681
Mısra: **3**
Kelime Tipi:
Öldürseler bile vermemek, hiçbir şeye değişmemek.

Virmezin peykān-ı ḫūn-ālūduñı öldürseler
Gül-şen-i cennetde bitmiş ġonce-i raʿnāya ben

ölen:

1. **ölenüñ:**-*ün*
Gazel 278
Mısra: **6**
Hayatını kaybeden kişi.

Bildükde ʿāṣıḳ olduġumı öldürüp beni
Ṣuç ölenüñ mi öldürenüñ mi dimiş o yār

ölmeden öl-:

1. **ölmeden ölmek:**
Gazel 450
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tasavvufta ölmeden önce nefsi öldürmek.

Ölmeden ölmek niceymiş bildiler ey Ḥāletī
Ehl-i ḥāl olan görüp ḥāl-i perīşānuñ senüñ

ölmez oġul:

1. **ölmez oġul:**-*dur*
Gazel 538
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kalıcı bir eser.

Kişiye ölmez oġuldur kelāmı Ḥāletiyā
Olursa pāk eger bikr-i fikri çün Meryem

ölmezden evvel:

1. **ölmezden evvel:**
Gazel 507
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ölmeden önce, yaşarken.

Firḳat-i yār öldürür āḫir diyü efġāndayam
Bir ġarībem eylerin ölmezden evvel şīvenüm

[G.540:6]

ölsem:

1. **ölsem:**
Müseddes 1
Mısra: **1**
Ölsem bile, asla, hiçbir şekilde.

Marīż-i derd-i ʿışḳ-ı dil-berem ölsem ʿilāc itmem
Eger ẓulmetde ḳalsam meşʿal-i māhı sirāc itmem

[Mü.1:6, Mü.1:12, Mü.1:18, Mü.1:24, Mü.1:30, Mü.1:36]

ölsem de:

1. **ölsem de:**
Gazel 384
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sonunda ölüm olsa da, ne olursa olsun.

Virmez baña ölsem de şarāb-ı laʿl-i lebin
Cān almada ammā ki ṭabībüm ḳatı ḥāẕıḳ

[G.766:8]

ölüm:

1. **ölümdür:**-*dür*
Gazel 327
Mısra: **2**
Ölüm. II Çok büyük üzüntü, sıkıntı.

Cihānda firḳat-i dil-berden özge bir belā olmaz

Ölümdür ʿāşıḳa anuñçün aña hiç devā olmaz

[Mü.4:6, Mü.4:12, Mü.4:18, Mü.4:24, Mü.430, Mü.4:36, Mü.4:42]

2. **ölümdür:**-*dür*
Gazel 701
Mısra: **5**
Ölüm II Zor, imkânsız, güç.

Bir bādedür lebüñ kim keyfiyeti ölümdür
Aġızlıġı olupdur anuñ egerçi ṭatlu

3. **ölümdür:**-*dür*
Gazel 824
Mısra: **3**
Ölüm, hayatın son bulması.

Cān kendüni şad-sāle ile biñ kez ölümdür
Maẕmūn-ı ġam-ı firḳatimüñ ḥaḳḳ-ı edāsı

ölüm üzre ölüm:

1. **ölüm üzre ölüm:**
Gazel 389
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ölüm üstüne ölüm II Çok büyük üzüntü sebebi.

Ehl-i maḥabbete ölüm üzre ölüm budur
Yār öldürürken eyliye aʿdā gelüp dilek

ölümlü:

1. **ölümlüsi:**-*si*
Gazel 152
Mısra: **5**
Ölmeye mahkum, ölmek üzere olan, muhtazar.

Çeşm-i fettānınuñ ölümlüsi çoḳ
Birisi daḫı nergis-i bīmār

[G.206:3, M.2:32, G.760:9, Mf.491:2]

ölünceye dek:

1. **ölünceye dek:**
Gazel 253
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ölene kadar, ömür boyu.

Bir nā-murāduñ irse eli genc-i vuṣlata
Ey Ḥāletī ölünceye dek kāmrān olur

ölüp git-:

1. **ölüp git-:**-*er*
Gazel 355
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ölmek, canını kaybetmek.

Şol murġ-ı cān u dil ki şaçuñ dāmına düşe
Ölür gider anı idemez kimseler ḫalāṣ

ʿömr:

1. ʿ**ömrüm:**-*üm*
Gazel 38
Mısra: **1**
Hayat, yaşam, ömür.

Dem-be-dem ʿömrüm ḳayırmaz cānuma ḳılsañ cefā
Bilmezüm ʿömrümde zīrā n'idügin mihr ü vefā

[G.41:4, G.57:8, G.376:7, G.648:12, G.760:6, K.18:4, K.38:68, Mf.591:2]

ʿömr ber-mezīd:

1. ʿ**ömr ber-mezīd:**
Gazel 120
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
"Ömrün uzasın" anlamında temenni ifadesi.

Gīsūların çözüp irişince miyānına
ʿUşşāḳ çaġrışup didiler ʿömr ber-mezīd

ʿömr ile devlet:

1. ʿ**ömr ile devlet:**-*i, -n*
Kaside 19
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Ömür ve talih.

Toġduḳça mihr ü māh recāmuz budur İlāh
ʿÖmr ile devletin ide hemvāre tev-emān

ʿömr ile devleti tevʾemān ol:

1. ʿ**ömr ile devleti tevʾemān ol:**-*a*
Kaside 29
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ömrü ve saltanatı ikiz olmak, ömür boyu saltanat sürmek.

ʿÖmr ile devleti ola hemvāre tevʾemān
Ṭoġduḳça ümmühāt-ı felekden meh ile hür

ʿömr-fersā ol-:

1. ʿ**ömr-fersā ol-:**-*ur*
Mesnevi 9
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Ömrü tüketmek, ömrü mahvetmek.

Olur menşūrı üzre ḥāl-i ṭamġā
Miṣāl-i dāġ-ı ḫūnīn ʿömr-fersā

ʿömri āḫire ir-:

1. ʿ**ömri āḫire ir-:**-*di*
Gazel 458
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ömrünün sonu gelmek, iyice yaşlanmak.

Baña dirler ki saña bir gün ider yār vefā
ʿÖmrümüz āḫire irdi ne zamān itse gerek

ʿömr-i bī-pāyān:

1. ʿ**ömr-i bī-pāyān:**-*a*
Gazel 606
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sonsuz ömür.

N'içün sen cānı zāhid kākül-i cānāna virmezsin
Ḥayāt-ı müsteʿāruñ ʿömr-i bī-pāyāna virmezsin

ʿömr-i cāvidān:

1. ʿ**ömr-i cāvidān:**
Kaside 37

Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kalıcı ömür.

Teşne-i iḥsāna luṭfı çeşme-i āb-ı ḥayāt
İltifātı mürde-i ḥırmāna ʿömr-i cāvidān

[G.641:12]

ʿömri hebā eyle-:

1. ʿ**ömri hebā eyle:**-*r, -sin*
Gazel 691
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ömrü boşu boşuna harcamak.

Kesb-i maʿārif ile cehd idüp ʿÖmrini yoḫsa hebā eylersin

ʿömri kesilsün:

1. ʿ**ömri kesilsün:**
Gazel 430
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ömrü kısalsın.

Bu cihān içre senüñleydi ḥayātum cānā
Dilerin ʿömri kesilsün seni benden kesenüñ

ʿömr-i nūḥ:

1. ʿ**ömr-i nūḥ:**
Gazel 262
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hz. Nuh'un bin yıl olduğu düşünülen ömrü II Uzun ömür.

Miyān-ı baḥr-i ġamdan keşti-i dil rūzgārıyla
Kenāra çıḳmaḳ olur bir gün ammā ʿömr-i Nūḥ ister

[G.765:9]

ʿömri oldukça:

1. ʿ**ömri olduḳça:**
Gazel 97
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ömrü oldukça, yaşadıkça.

Şöyledür keyfiyyet-i cām-ı lebüñ kim dōstum
ʿÖmri olduḳça ola bir kez olan hūş-yār mest

[G.337:4, G.589:5, K.7:29]

ʿömr-i sermed:

1. ʿ**ömr-i sermed:**-*den*
Kaside 13
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Sonsuz, ebedi ömür, hayat.

Alup Ḫıżr-ı nebī-veş behre dāʾim ʿömr-i sermedden
Sikender gibi dünyā mülk ola ol şāh-ı devrāna

ʿömr-i şāh:

1. ʿ**ömr-i şāh:**-*ı*
Mesnevi 8
Mısra: **207**
Kelime Tipi: -
Padişahın ömrü.

Ḫudāyā ʿömr-i şāhı ber-mezīd it
Ḫadīd-i tīġinüñ beʾsin şedīd it

ʿömrini ziyāde it-:

1. ʿ**ömrini ziyāde it:**-*e*
Kaside 38
Mısra: **87**
Kelime Tipi: -
Ömrünü uzun etmek.

İde ʿömrini Ḫaḳ Taʿālā ziyāde
Müyesser ḳıla ʿizzet-i cāvidānī

ʿömrinün varı:

1. ʿ**ömrinün varı:**
Gazel 814
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
(Bir kimsenin) Varı yoğu, her şeyi, sevgilisi.

Helāḳ olsun diyü ol dem bu demdür yanuma gelmez
Ḫaṭā ile didüm bir kerre sensin ʿömrümüñ varı

ʿömrümde:

1. ʿ**ömrümde:**
Gazel 38
Mısra: **2**
Hayatım boyunca.
Dem-be-dem ʿömrüm ḳayırmaz cānuma ḳılsañ cefā
Bilmezüm ʿömrümde zīrā n'idügin mihr ü vefā

[G.739:7]

ʿömrüñ ziyād olsun:

1. ʿ**ömrüñ ziyād olsun:**
Kaside 41
Mısra: **79**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
"Ömrün uzun olsun" anlamında bir dua ifadesi.

Civān-baḫt-ı cihān ol dem-be-dem ʿömrüñ ziyād olsun
Ḫudā şermende-i iḥsānuñ itsün pīr ü bernāyı

öñ:

1. **öñünde:**-*üñ, -de*
Gazel 518
Mısra: **7**
Bir kimse veya yerin yüzünün baktığı tarafta olan yakın yer.

Her dem öñünde cürʿa n'ola ḳalsa ḫāk-būs
Lāzım degül mi pīr-i ḫarābata iḫtirām

[K.4:24, M.4:88, G.406:2, Mf.175:2]

öñünce yüri-:

1. **öñünce yürisün:**-*sün*
Gazel 777
Mısra: **9**
Önünde yürümek.

Öñünce yürisün ḳo şeh-süvārum cümle ʿışḳ ehli
Duʿālar eylesünler sen şeh-i ḫūbānuñ ardınca

öñünden ḳaldur-:

1. **öñünden ḳaldur:**-*ur, -mış*
Kaside 41
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Önünden kaldırmak, engel olmasına izin vermemek.

Cihāna feyżi ʿāmm olsun diyü bir meşreb-i pāküñ

Yed-i ḳudret öñünden ḳaldururmış seng-i ḫārāyı

öñüne çık-:

1. **öñüne çıḳ-:**-*ar*
Gazel 196
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Karşısına çıkmak.

Nev-be-nev dāġ-ı melāmetlerle çāki sīnemüñ
Döndi ol tennūra kim dāʾim öñüne nān çıḳar

[G.268:4]

öñüne düş-:

1. **öñüne düş:**-*üp*
Mesnevi 4
Mısra: **91**
Kelime Tipi: -
Önüne düşmek. Birinin önünden yürümek, gitmek; yol göstermek, rehberlik etmek.

Düşüp anuñ öñüne Rūḥ-ı emīn
Ḳıldı ervāḥ-ı enbiyāya ḳarīn

[G.816:10]

öp-:

1. **öpmege:**-*me, -y, -e*
Gazel 110
Mısra: **1**
Sevgi, saygı, bağlılık belirtmek amacıya dudaklarını değdirmek.

Ḳaṣd ider laʿl-i lebüñ öpmege her bār ḳadeḥ
Oldı bir ḳan ḳuyusı şeb-rev-i ʿayyār ḳadeḥ

[G.380:3, G.407:1, G.503:7, G.526:7, G.598:1, G.605:5, G.609:8, G.631:5, G.645:4, G.682:3, G.886:9, Mf.148:2]

öpdür-:

1. **öpdürürken:**-*ür, -ken*
Gazel 22
Mısra: **3**
Öpme işini yaptırmak veya öpmesine izin vermek.

Öpdürürken ikisin de laʿlünüñ lāyıḳ mıdur
Yarım ağızla beni yād itmez olduñ dil-berā

[G.40:1, G.537:9, G.584:9, G.635:5, Mf.142:1, Mf.391:1]

öpüp gözine sür-:

1. **öpüp gözine sür-:**-*se*
Gazel 215
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çok sevilen, değer verilen, neredeyse kutsal sayılan bir varlığa saygısını göstermek üzere öpüp gözüne sürmek.

Nev-bāvedür ḥadīḳa-i fikretde her sözüm
Öpüp gözine sürse gören
Ḥāletī ne var

[G.134:12]

örgen-:

1. **örgendi:**-*di*
Gazel 464
Mısra: **10**
Öğrenmek.

Baña dāʾim ṭaʿn iderler ʿışḳı fāş itdüñ diyü
N'eyleyin çāk-i girībān itmege örgendi el

[G.422:4, G.715:12]

ört-:

1. **örter:**-*er*
Gazel 551
Mısra: **12**
Gizlemek, saklamak.

Kārvān-ı ḥacc-ı ʿışḳuñ ḫaste vü dermāndesin
Yoḳdur örter başdurur illā meger rīk-i revān

[G.775:7, K.6:44, Mf.26:1, Mf.28:1]

örter ol-:

1. **örter ol:**-*dı*
Gazel 599
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Örtmek; gizlemek.

Rütbe-i ʿışḳum bilelden örter oldı sīnesin
Gördi zaḫmum özgedür göstermez oldı merhemin

örtil-:

1. **örtilür:**-*ür*
Gazel 404
Mısra: **9**
Örtülmek.

Sevād-ı merdüm-i çeşmüm yaşumla örtilür gāhī
Dem olur kim görünmez ḳarası deryā-yı ʿummānuñ

öt-:

1. **öter:**-*er*
Gazel 412
Mısra: **9**
Yankılanmak, yankı ile çınlamak.

Ṣadā-yı raʿd-ı āhuñdan öter bu günbed-i gerdūn
Senüñ derd-i dilüñ söyler ey-i dünyāyı söyletseñ

öte ucı:

1. **öte ucı:**
Müfret 67
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Önde giden.

Ṣayd iden murġ-ı dili çeşm-i naẓar-bāzuñdur
Fitnenüñ öte ucı ġamze-i ġammāzuñdur

ötesi çıkma-:

1. **ötesi çıḳma-:**-*z*
Gazel 443
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Devamı bulunmamak, çıkmaz sokak olmak.

Ṭarīḳ-i ʿışḳa ser-menzil visālüm kūyıdur dirse
İnanma ey dil-i şūrīde çıḳmaz ötesi bunuñ

öykin-/öykün-:

1. **öykineyüm:**-*e, -y, -üm*
Gazel 807
Mısra: **3**

Özenmek, taklit etmeye çalışmak, benzemek istemek.

Ḫāk-i der-gāhuña mı öykineyüm dir gerdūn
Ḳanını içmege ʿuşşāḳuñ olur āmāde

[G.20:7, G.28:5, G.37:10, G.52:6, G.236:5, G.338:11, G.538:4, G.703:1, G.852:5, K.18:25, K.26:39, Mf.445:1]

öyle:

1. **öyle:**
Gazel 64
Mısra: **6**
O şekilde, o biçimde, o tarzda.

Zinhār ġaflet itme mey-i nābdan göñül
Defʿ-i ġubār-ı ḫāṭır içün olmaz öyle āb

[G.73:8, G.179:4, G.224:10, G.298:2, G.329:2, G.333:4, G.358:8, G.414:2, G.439:22, G.444:10, G.560:5, G.573:4, G.601:3, G.618:12, G.842:6, G.892:29, K.22:6, K.27:23]

öyle bir:

1. **öyle bir:**
Gazel 609
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Öyle çok, çok fazla, o kadar fazla.

Öyle bir mey-ḫāne özler göñlümüz kim Ḥāletī
Mest ola gūş eyliyenler naʿra-i mestānesin

2. **öyle bir:**
Gazel 43
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bu tarzda, bu şekilde.

Gören dir kāmet-i ʿarʿar-ḫırāmuñ aḳsa da ayla
Bu bāġa gelmemişdür öyle bir serv-i sīmīn-sīmā

[G.6:10, G.103:10, G.350:2, K.1:7, Mf.590:2, Trk.B.1:45, K.20:68, K.39:23]

öyle mi:

1. **öyle mi:**-*dür*
Gazel 533
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Böyle mi? Bu şekilde mi?

Beñzedürdüm lebüñi laʿle dişüñ lü'lüye
Vākıʿā öyle midür söyle benüm sulṭānum

öz:

1. **özin:**-*i, -n*
Kaside 9
Mısra: **25**
"Kendi" anlamında zamir.

ʿAdūnuñ gözlerin giryān özin sūzān ider dāʾim
Ẓuhūr itdükçe ṭōb-ı ḳahrınuñ dūd-ı şerer-bārı

özen-:

1. **özenür:**-*ür*
Mesnevi 3
Mısra: **27**
İmrenmek, gıpta etmek.

Özenür menzilin ḳılan eflāk
Yollarında o şāhuñ olmaġa ḫāk

[G.203:9]

özge:

1. **özge:**
Gazel 1
Mısra: **7**
Bambaşka, farklı, kendine has.

Özge zindān-ı belādur tengnā-yı dehr-i dūn
Saġ çıḳmaz mübtelā olan belā-keşler aña

[G.53:6, G.59:11, G.81:4, G.96:14, G.148:13, G.152:11, G.172:9, G.176:4, G.293:3, G.297:7, G.319:3, G.336:8, G.536:6, G.598:5, G.599:4, G.694:7, G.822:12, G.838:10, K.8:33, K.11:45, M.8:4, Mf.17:1, Mf.166:1, Trk.B.1:82]

2. **özge:**
Gazel 327
Mısra: **1**
-dan başka.

Cihānda fırḳat-i dil-berden özge bir belā olmaz
Ölümdür ʿāşıḳa anuñçün aña hiç devā olmaz

[G.456:2, G.531:4, G.531:8, G.826:4, G.839:9]

özle-:

1. **özlerse:**-*r, -se*
Gazel 169
Mısra: **9**
Özlemek, hasret duymak.

Özlerse elüñ gölgesini dil ʿaceb olmaz
Ol şāh ġam-ı ʿışḳa düşen ẓıll-ı Hümāʾdur

[G.153:3, G.396:10, G.413:6, G.445:9, G.529:3, G.609:13, G.757:11, G.813:9, G.835:13, K.38:21, Kt.84:3, Mf.65:1, Mf.365:1]

ʿözr-ḫˇāh ol-:

1. **ʿöẕr-ḫˇāh ol:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Gazel 758
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Telafi etmek, mazur etmek.

Gül-sitān-ı dehri çoḳdan terk iderdi Ḥāletī
Olmasaydı gül yüzüñ ḫār-ı cefāya ʿöẕr-ḫˇāh

P

pā:

1. **pāyı:**-*y, -ı*
Müfret 171
Mısra: **2**
Ayak.

Şol deñlü kīni var ki ʿadūnuñ ṣafā ider
Ursaydı pāyı baña leke durmadan figār

pā-bend-i taʿalluḳ:

1. **pā-bend-i taʿalluḳ:**-*dan*
Gazel 328
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dünyayla olan ilişkinin ayak bağı.

Murġ-ı dil olurdı pā-bend-i taʿalluḳdan ḫalāṣ
Olmasaydı dām-ı tezvīr içre dāʾim dānemüz

pā-beste-i bend-i belā:

1. **pā-beste-i bend-i belā:**
Gazel 852
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Üzüntü bağına ayağı bağlı.

Olup güncişk-i deyrüñ āşiyānı evc-i rifʿatde
Ḳalur pā-beste-i bend-i belā murġ-ı Ḥarem şimdi

pā-der-gil:

1. **pā-der-gilem:**-*em*
Gazel 541
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**

Ayağı çamurda, sıkıntıda.

Gerçi kim pā-der-gilem kūy-ı belāda her zamān
Olmadı ammā hele ālūde dāmānum benüm

[G.562:5, G.655:7]

pā-der-gil eyle-:

1. **pā-der-gil eyle:**-*r, -se, -n*
Gazel 393
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ayağını çamura batırmak II Sıkıntıya sokmak.

Mecāl olmaya tā kim gitmege gel ey gözüm yaşı
Beni pā-der-gil eylerseñ eger kūyında it yārüñ

[G.855:12]

pā-der-gil it-:

1. **pā-der-gil it:**-*miş, -dür*
Müfret 246
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayağını çamurda bırakmak II Sıkıntıya düşürmek.

Beni pā-der-gil itmişdür sirişk-i çeşm-i pür-ḫūnuñ
Anuñçün hiç ḫaṭā itmez ḫadeng-i cevri gerdūnuñ

pādşāh:

1. **pādşāhum:**-*um*
Kıt'a 66
Mısra: **4**
Padişah, sultan II Sevgili.

Miyānuñdan göñül kām almaḳ ister
Alan bir ḳıldan alur pādşāhum

2. **pādşāhum:**-*um*
Mesnevi 8
Mısra: **198**
Padişah, sultan.

Benüm ʿilm ü maʿārifdür güvāhum
Yirin bulsun Şerīʿat pādşāhum

pādşāh-ı ʿālem-i āb ol-:

1. **pādşāh-ı ʿālem-i āb ol:**-*a, -lum*
Gazel 49
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
İçki aleminin padişahı olmak.

Gedā-yı kūy-ı ġam olduḳ biraz da Ḥāletiyā
Mişāl-i Cem olalum pādşāh-ı ʿālem-i āb

pād-şāh-ı ʿālem-i ġayb:

1. **pād-şāh-ı ʿālem-i ġayb:**
Mesnevi 4
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Görünmeyen âlemin padişahı II Hz. Peygamber.

Didi ey pād-şāh-ı ʿālem-i ġayb
Nükte-dān-ı ṣaḥīfe-i lā-reyb

pādşāh-ı bī-zevāl:

1. **pādşāh-ı bī-zevāl:**
Kıt'a 59
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ölümsüz padişah.

Fevt olup Sulṭān Meḥemmed virdi tāc u taḫtını
Ḥażret-i Ḫān Aḥmed'e ol pādşāh-ı bī-zevāl

pādşāh-ı heft-kişver:

1. **pādşāh-ı heft-kişver:**
Mesnevi 8
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yedi iklimin padişahı II Sultan II. Osman.

Elā ey pādşāh-ı heft-kişver
Żamīrüñ reşk-i mirʾāt-ı Sikender

pādşāh-ı ḫüsn:

1. **pādşāh-ı ḫüsn:**
Gazel 419
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellik padişahı, sevgili.

Cevr ile urma zaḫm-ı dil-i ʿāşıḳa nemek
Ey pādşāh-ı ḫüsn aña acımaḳ gerek

pādşāh-ı ʿışḳ:

1. **pādşāh-ı ʿışḳ:**-*dan*
Gazel 748
Mısra: **8**

Kelime Tipi: -
Aşk padişahı II Sevgili.

Faḫrümüzdür tīġ-i āh ü ḫırḳa-i faḳr ü fenā
Pādşāh-ı ʿışḳdan geldi ḳılıç kaftān bize

pādşāh-ı memālik-i derd:

1. **pādşāh-ı memālik-i derd:**-*em*
Kıt'a 122
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dert ülkesinin hükümdarı II Âşık.

Pādşāh-ı memālik-i derdem
Nevbetüm çalınur emīrāna

pādşāh-ı şūret ü maʿnā:

1. **pādşāh-ı şūret ü maʿnā:**
Kaside 8
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Şekil ve mana padişahı.

Diler kim ʿarż ide bir bir anı şol şāha kim oldur
Semiyy-i faḫr-i ʿālem pādşāh-ı ṣūret ü maʿnā

pādşeh:

1. **pādşehüm:**-*üm*
Gazel 522
Mısra: **4**
Padişah, sultan II Sevgili.

Sīnemi tīġ-i ġam-ı hicr ile ṣad-çāk itdüñ
Ādeme pādşehüm böyle ḳıyar mı ādem

[G.526:4, G.736:4, Mü.7:5, Mü.7:11, Mü.7:17, Mü.7:23, Mü.7:29, Mü.7:35, Mü.8:6, Mü.8:12, Mü.8:18, Mü.8:2, Mü.8:30, Mü.8:36]

2. **pādşehüm:**-*üm*
Kaside 2
Mısra: **65**
Padişah, sultan.

Sen anı pādşehüm ġayrılarla bir görme
Nigāh-ı merḥamet it Ḥāletī-i şeydāya ,

[Kt.53:4]

pādşeh-i devrān:

1. **pādşeh-i devrān:**-*am*
Müseddes 7
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Zamanın padişahı.

Ben ki Mecnūn gibi bir ʿāşıḳ-ı ser-gerdānam
Milket-i derd ü ġama pādşeh-i devrānam

pādşeh-i rūy-ı zemīn:

1. **pādşeh-i rūy-ı zemīn:**
Gazel 585
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yeryüzünün padişahı II Sevgili.

Eyle pā-māl yüzin ʿışḳuñ ile ḫāk olanuñ
Ḳademüñ rence ḳıl ey pādşeh-i rūy-ı zemīn

pādşeh-i şīr-gīr:

1. **pādşeh-i şīr-gīr:**-*e*
Kaside 4
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Aslan avcısı padişah.

Olur o pādşeh-i şīr-gīre oḳlu şikār
ʿAdū-yı devleti Behrām-Gūr olur eger

pāk:

1. **pāk:**
Gazel 161
Mısra: **14**
Arınmış, temiz.

Dür-i naẓmı āvīze-i gūş-ı cāndur
Ḳanı Ḥāletī gibi bir pāk gevher

[G.298:2, G.311:1]

pāk bul-:

1. **pāk bul:**-*ma, -y, -a*
Gazel 560
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Temiz bulmak, temiz görmek.

Bezm ehlinüñ ki ḳālıbını pāk bulmaya
Laʿl-i müẕābı ḫāke döker zer-ger-i muġān

pāk eyle-:

1. **pāk eyle:**-*r*
Gazel 285
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Temizlemek; arındırmak.

Yāri gördükçe göñül çeşmini nem-nāk eyler
ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ odur kim naẓarın pāk eyler

[G.586:2, G.820:11, K.39:9]

pāk it-:

1. **pāk it:**-*di*
Gazel 95
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Temizlemek, arındırmak.

Pāk itdi ḳatı ʿışḳ bināsın yed-i ḳudret
Bir ṭaşı anuñ ḳopmaya ger ḳopsa ḳıyāmet

[G.592:10, G.609:7, G.691:9, G.745:7, G.791:6]

pāk ol-:

1. **pāk ol:**-*ur, -sa*
Gazel 538
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Temiz olmak II Namuslu olmak; günahsız olmak.

Kişiye ölmez oġuldur kelāmı Ḥāletiyā
Olursa pāk eger bikr-i fikri çün Meryem

3. **pāk ol:**-*an*
Gazel 602
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Temiz olmak, temiz hale gelmek.

Mirʿāt-ı çerḫ reng-pezīr oldı Ḥāletī

Meyl itmez aña āyine-i ḳalbi pāk olan

[G.861:7]

pāk-bāz-ı ʿışḳ:

1. **pāk-bāz-ı ʿışḳ:**-*ı*
Gazel 750
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşkı temiz yaşayan II Âşık.

Ḳılmaduñ mümtāz iḥsānuñla aʿdādan bizi
Bir bilürsin pāk-bāz-ı ʿışḳı her murdār ile

pāk-dāmān ol-:

1. **pāk-dāmān ol:**-*duk, -ı, -n*
Gazel 847
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Namuslu olmak.

Çü Zelīḫā bildi Yūsuf pāk-dāmān olduġın
Dāmeninden el çeküp çāk-i girībān eyledi

pāk-dāmen:

1. **pāk-dāmenlerden:**-*ler, -den*
Gazel 616
Mısra: **4**
Eteği temiz II Namuslu, iffetli, masum.

Eyle hem-zānū dem-ā-dem kendüñe ʿāṣıḳları
Pāk-dāmenlerden olma dōstum dāmen-keşān

[G.660:1]

pāk-dāmen ol-:

1. **pāk-dāmen ol:**-*sun*
Gazel 27
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
"Eteği temiz" namuslu olmak.

Ḳayırmaz cūy-veş ey Ḥāletī yaşum revān olsa
Tek olsun pāk-dāmen serv-veş ol ḳāmet-i bālā

[G.59:12]

pākīze:

1. **pākīze:**
Gazel 554
Mısra: **16**
Güzel, latif.

Bilmez iken pertev-i ḫurşīd-i raġbet n'idügin
Kān-ı fikrümden olur pākīze gevherler ʿıyān

[G.469:10, G.666:14]

pākīze ol-:

1. **pākīze ol:**-*a*
Gazel 835
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Temizlenmek, tertemiz olmak.

Dil-i dīvāne özler Ḥāletī bir kūh-ı ʿuzlet kim
Anuñ ḫār-ı taʿalluḳdan ola pākīze dāmānı

pākīze-gevher:

1. **pākīze-gevher:**
Kaside 13
Mısra: **11**
Saf, temiz mücevher.

Cenāb-ı Ḥażret-i Ḫān Aḥmed ol pākīze-gevher kim
Degişmez kimse ednā seng-i rāhın cevher-i cāna

pālūde-i ter:

1. **pālūde-i ter:**-*dür*
Müfret 178
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Taze, yeni yapılmış tatlı.

Dimek kim mübtelā-yı tebdür ol şūḫ-ı perī-peyker
Teni pālūde-i terdür velīkin degmeden ditrer

pā-māl eyle-:

1. **pā-māl eyle:**
Gazel 585
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ayaklar altına almak.

Eyle pā-māl yüzin ʿışḳuñ ile ḫāk olanuñ
Ḳademüñ rence ḳıl ey pādşeh-i rūy-ı zemīn

pā-māl it-:

1. **pā-māl it:**-*er*
Kaside 5
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Ayaklar altına almak, çiğnemek II Önem verilmesi gereken şeyleri hiçe saymak.

Refʿ eylemezse luṭfuñ eli ḫākden beni
Pā-māl ider bu būs baḫt-ı nāsere-kār

[G.210:13]

pāmāl ol-:

1. **pāmāl ol:**-*ur*
Gazel 217
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayaklar altında kalmak, çiğnenmek, yerle bir olmak.

Bir an içinde mülk-i ḫıred pāmāl olur
Ey Ḥāletī ḳaçan yüriye cām-ı ḫoş-güvār

[G.279:3]

pā-māl-i belā:

1. **pā-māl-i belā:**
Gazel 452
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Belanın ayakları altında ezilmiş II Âşık.

Virür naḳd-i ḥayātın pek basarsañ ayaġuñ cānā
Şu pā-māl-i belā kim ola cānıyla ḫarīdāruñ

pā-māl-i bī-dād ol-:

1. **pā-māl-i bī-dād ol:**-*ma, -sun*
Gazel 296
Mısra: **1**

Kelime Tipi: -
Zulmün ayakları altında ezilmek.

Olmasun pā-māl-i bī-dāduñ dil-i ehl-i niyāz
Bir şikeste şīşedür andan gerekdür iḫtirāz

pā-māl-i ġam:

1. **pā-māl-i ġam:**-*dur*
Gazel 53
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gamın ayakları altında ezilmiş.

Ḥāletī pā-māl-i ġamdur ummañuz andan hüner
Nesne ḥāṣıl eylemez hergiz ayaḳlanmış türāb

[G.69:13, G.378:5]

par par:

1. **par par:**
Gazel 417
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Parlak parlak.

Yanar par par cemālüñ gice vü gündüz benüm şemʿüm
Nice sūz u güdāzı olmasun ʿuşşāḳ-ı nālānuñ

pāre:

1. **pāresidür:**-*si, -dür*
Gazel 304
Mısra: **4**
Parça.

Kāmrānuz devlet-i ʿışḳuñda şāhum şöyle kim
Micmer-i dilde ḫadengüñ pāresidür ʿūdumuz

[Mf.429:1]

2. **pāreñi:**-*n, -i*
Gazel 435
Mısra: **2**
Parça II Yara.

Açma o yāra hicr ile pür-naʿl ise tenüñ
Her pāreñi ṣaḳın ḳulaġınca ider senüñ

[G.241:2]

pāre pāre:

1. **pāre pāre:**-*dür*
Gazel 284
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Parça parça.

Peykān-ı tīr-i ġamzeñ ucından meded meded
Dil pāre pāredür cigerüm yara yaradur

2. **pāre pāre:**
Kaside 39
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Parça parça II Azar azar.

Pūte-i ġabrāya ḳondı pāre pāre sīm-i nāb
Ṣūṣe-i yaḫ ṣanmañuz oldı sebīke rāygān

pāre pāre ol-:

1. **pāre pāre ol:**-*a*
Gazel 73
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Parça parça olmak, parçalanmak.

Mihr-i cemālüñi göreli ḫidmetüñde dil
İster ki pāre pāre ola nitekim seḥāb

[G.64:4, G.206:7, G.539:7, G.775:4]

pārele-:

1. **pārelemekdür:**-*mek, -dür*
Gazel 820
Mısra: **4**
Parçalamak.

Ey ḫoş ol ṣuʿbede bāz-ı ser-i hengāme-i nāz
Ki hemān rişte-i cān pārelemekdür hüneri

[K.33:59, Mf.533:2, Mf.565:2]

pārelen-:

1. **pārelenmezdi:**-*mez, -di*
Gazel 614
Mısra: **11**
Parçalanmak.

Pārelenmezdi girībānı ḳabā-yı ṣabrumuñ
Olmasaydı benden ol āfet eger dāmen-keşān

[M.3:72]

parmak:

1. **parmaḳları:**-*lar, -ı*
Gazel 536
Mısra: **14**
Parmak.

N'ola ey Ḥāletī ol şūḫ-ı nev-ḫaṭṭ atsa yabāna
Ḳalem parmaḳları hicriyle ben gūyā ki bir nālem

pas-bān:

1. **pās-bāndur:**-*dur*
Kaside 9
Mısra: **16**
Gece bekçisi.

Cenāb-ı Ḥażret-i Ḥān Aḥmed ol şāh-ı müʾeyyed kim
Der-i iḳbāline bir pās-bāndur baḫt-ı bīdārı

pās-bān ol-:

1. **pās-bān ol:**-*ma, -sa*
Kaside 16
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Nöbetçi, gece bekçisi olmak.

Kimse cihānda varmaz idi ḫˇāb-ı rāḥata
Hindū-yı tīġi olmasa ger aña pās-bān

[K.12:50, G.307:4]

pāşā:

1. **pāşānuñ:**-*n, -un*
Kaside 7
Mısra: **4**
Paşa.

Sinān-ı cān-sitānlar berr ü baḥri çekdi tesḫīre
Ẓafer hemvārı oldı devletinde iki pāşānuñ

pāşā-yı ʿalī

1. **pāşā-yı ʿalī şīr-şıfat:**
Tarih 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ali Paşa.

Biñ şükr ü sipās eyliyelüm kim yine geldi
Pāşā-yı ʿAlī Şīr-şıfat şīr-i mehābet

pāşā-yı deryā-dil:

1. **pāşā-yı deryā-dil:**
Kıt'a 126
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönlü geniş paşa.

Zihī pāşā-yı deryā-dil ḳapudān olalı baḥre
Olupdur ġarḳa-i yemm-i belā İslām'uñ aʿdāsı

pā-şikest eyle-:

1. **pā-şikest eyle:**-*r*
Kaside 36
Mısra: **76**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayağını kırmak II Amaca ulaşmasını imkansız hale getirmek.

Menzil-i maḳṣūdına vāṣıl ola şāyed diyü
Pā-şikest eyler beni seng-i cefā-yı reh-zenān

pāy:

1. **pāyuña:**-*uñ, -a*
Gazel 191
Mısra: **7**
Ayak.

Dirhem-i encümi hep pāyuña eylerdi nis̲ār
Çeşm-i inṣāf ile ḳılsa yüzüñe māh naẓar

[G.625:5, G.650:2, G.762:7, K.11:56, K.15:13, Mf.173:2]

2. **pāyına:**-*ı, -n, -a*
Kaside 20
Mısra: **41**
Ayak II Eşik,huzur.

Döşer pāyına gül-gūn aṭlas-ı pīçīdesin ġonce
Gelür dirlerse bāġa ḥażret-i müftī-i devrānı

[Mf.436:1]

3. **pāyuma:**-*um, -a*
Gazel 871
Mısra: **2**
Pay, hisse II Ayak.

Leked-kūb-ı ġam-ı luṭfuñ dil-i şeydāya degmez mi
Ṭarīḳ içre benüm de pāyuma bir pāye degmez mi

[K.41:74]

pāy baş-:

1. **pāy baş:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **101**
Kelime Tipi: -
Ayak basmak, binmek.

Başdı pāyın riḳāb-ı māh-ı neve
Bindi esb-i sipihr-i tünd-reve

[K.18:53]

pāya in-:

1. **pāya in:**-*di*
Mesnevi 8
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Ayağa düşmek.

Çıḳup dūd-ı dilüm evc-i hevāya
Girībān-ı taḥammül indi pāya

pāyān:

1. **pāyānı:**-*ı*
Gazel 853
Mısra: **10**
Nihayet, son.

O şūḫuñ vaʿde-i ferdāsına dil-besteyem dāʾim
Şeb-i hicrānumuñ pāyānı rūz-ı intiẓār oldı

pāy-bend-i kākül-i cānān ol-:

1. **pāy-bend-i kākül-i cānān ol:**-*an*
Gazel 484
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin perçeminin esiri olmak.

Yanınca muttaṣıl sürünürsem ʿaceb degül
Ey pāy-bend-i kākül-i cānān olan gönül

pāy-ber-cāy it-:

1. **pāy-ber-cāy it:**-*e*
Kıt'a 112
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Daim etmek.

Ḫayme-i iḳbālüñ olsun ġayret-i ẕātü'l-ʿimād
Pāy-ber-cāy ide Mevlā himmet-i evtād ile

pāy-dām eyle-:

1. **pāy-dām eyle:**-*di*
Müfret 307
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tuzağa, kuş tuzağına düşürmek II Sevgilinin kuş yuvasına benzeyen saçlarına takılmak ; sevgiliye gönül vermek.

Ḳılmaġ içün zülfine dünyāyı rām
Eyledi murġ-ı dilümi pāy-dām

pāy-dām it-:

1. **pāy-dām it:**-*miş*
Gazel 497
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Tuzağa düşürmek.

Ol şikār-ı murġ-ı miḥnet ḳaṣd iden ṣayyād-ı ʿışḳ
Sīnem itmiş dām-ı ġam güncişk-i cānum pāy-dām

pāy-dār ol-:

1. **pāy-dār ol:**-*dı*
Gazel 853
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kalıcı, devamlı olmak.

ʿAceb mi ẕāhir olsa üft ü ḫīz-i şuʿle-i āhum

Şeb-i fırḳat uzandı şemʿ-i cānān pāy-dār oldı

[K.5:46, K.6:22, K.26:56]

pāy-der-gil:

1. **pāy-dergildür:**-*dür*
Gazel 175
Mısra: **4**
Sıkıntıda, dertte.

Ser-ā-pā cism-i ḫāki eşk-i çeşmümden olup nem-nāk
Dil-i dīvāne şimdi ʿışḳuñ ile pāy-dergildür

pāy-der-gil eyle-:

1. **pāy-der-gil eyle:**-*miş, -ken*
Kaside 13
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ayağı çamura sokmak II Sıkıntıya düşürmek.

Sirişküm eylemişken pāy-der-gil kūy-ı miḥnetde
Ayaġum nā-gehānī geçdi bir genc-i fırāvāna

pāye:

1. **pāyesini:**-*si, -n, -i*
Mesnevi 3
Mısra: **43**
Derece, mertebe.

Añlayup āftāb pāyesini
Yire düşürmez idi sāyesini

pāye kıl-:

1. **pāye ḳıl:**-*sun*
Kaside 20
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Rütbe, mertebe yapmak.

Ḳader ḳaṣr-ı saʿādet-ferş-i iḳbālüñ bülend itsün
Ḳażā dāʾim aña bir pāye ḳılsun düş-ı Keyvān'ı

[Trk.B.1:138]

pāye ol-:

1. **pāye ol:**-*ma, -y, -a*
Kaside 2
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Denk olmak.

Ḫudā şu deñlü bülend ide ḳaṣr-ı ḳadrüñ kim
O ḳaṣra olmaya eflāk-i kemterīn pāye

pāye-i baht u saʿādet-şāh:

1. **pāye-i baḫt u saʿādet-şāh:**-*a*
Kaside 15
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Padişahın mutluluk ve talih rütbesi.

Olduġınca pāye-i baḫt u saʿādet-şāha rām
Tevsen-i tünd-i zamān itsün ʿadūsın ḫāk-sār

pāye-i dīvār:

1. **pāye-i dīvār:**-*ı, -n, -ı*
Müfret 224
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Duvarın rütbesi, derecesi.

Ol şeh-i ḥüsnüñ dem-ā-dem ʿāşıḳān-ı sīne-şāf
Pāye-i dīvārını hem pister eyler hem liḥāf

pāye-i iḳbāl:

1. **pāye-i iḳbāl:**
Gazel 794
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Mutluluk makamı.

Yeterdi Ḥāletiyā baña pāye-i iḳbāl
Ḳosaydı seg yirine yār āstānında

pāye-i ḳadr:

1. **pāye-i ḳadr:**-*üm*
Kaside 32
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Kıymetinin derecesi.

Eger pest olmasaydı çaḳ bu deñlü pāye-i ḳadrüm
İderdüm ṣafḥa-i sīmīn-i çerḫ üzre ḳalem-kārī

pāye-i mihr-i cihān-ārā:

1. **pāye-i mihr-i cihān-ārā:**
Gazel 9
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Cihanı süsleyen güneşin rütbesi.

Hüveydā ḳılmasaydı ehl-i ʿışḳuñ kevkeb-i eşkin
Bulurdı māhumuz çoḳ pāye-i mihr-i cihān-ārā

pāye-i şān:

1. **pāye-i şān:**-*ı, -n, -a*
Kaside 14
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
İtibar derecesi.

Pāye-i şānına aslā varamaz pāy-ı ḳıyās
Dāmen-i ḳadrine hergiz iremez dest-i kemān

pāye-i vaṣl-ı yār:

1. **pāye-i vaṣl-ı yār:**-*e*
Gazel 689
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma mertebesi.

Bir gün olur irişür pāye-i vaṣl-ı yāre
Dem-be-dem ayaġına yalvara yalvara düşen

pāy-endāz it-:

1. **pāy-endāz it:**-*eyin*
Gazel 342
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir hükümdârın, büyük bir kimsenin geçeceği yere halı veya değerli kumaş sermek.

Ḫāneme gelmek olursa o şeh-i milket-i nāz
Rūyumuñ aṭlas-ı zerdin ideyin pāy-endāz

[Mf.180:2, Mf.183:2]

pāy-endāz ol-:

1. **pāy-endāz ol:**-*sa*
Gazel 557

Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Büyük kişilerin ayağının altına serilen halı olmak.

İstemez dil ʿālem-i bālāyı kūyuñ variken
Olsa pāy-endāzı farżā şeh-per-i rūḥāniyān

[Kt.125:3]

pāy-ı baḫt:

1. **pāy-ı baḫt:**-*um, -da*
Kaside 40
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Talih ayağı.

Eylemişdür beni muḫtāc-ı ṭabīb-i luṭfuñ
Pāy-ı baḫtumda ʿarec dest-i ümīdümde şelel

pāy-ı dil:

1. **pāy-ı dil:**-*üm*
Mesnevi 8
Mısra: **130**
Kelime Tipi: -
Gönül ayağı II Âşığın gönlü.

Ḳabā-yı cāh olursa böyle kūtāh
Olur pāy-ı dilüm efsürde-i āh

[G.403:2]

pāy-ı dil-ber:

1. **pāy-ı dil-ber:**-*e*
Mesnevi 2
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayağı.

Ḳahruñı dīv-i nefse eyle şihāb
Göz yaşın pāy-ı dil-bere dökdi

pāy-ı dil-dār:

1. **pāy-ı dil-dār:**-*a*
Müfret 340
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayağı.

Ḥasedden ölse düşmen pāy-ı dil-dāra yüzüm sürsem
Ölürsem ġam yimezdüm ben de anuñ öldügin görsem

pāy-ı esb:

1. **pāy-ı esb:**-*i, -n, -den*
Kaside 11
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Atın ayağı.

Zühre-i Zehrā'ya lāyıḳ kim ʿabīr-i ceyb ola
Pāy-ı esbinden ẓuhūr iden ġubār-ı ʿanberīn

pāy-ı himmeti baş-:

1. **pāy-ı himmeti baş:**
Gazel 895
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yardım ayağını basmak, yardım etmek.

Ṭālib-i mechūl-i muṭlaḳ olma bu vīrānede
Baş ser-i gencīne-i teslīme pāy-ı himmeti

pāy-ı ihsān:

1. **pāy-ı iḥsān:**-*a*
Gazel 715
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Cömertlik ayağı, yapılan iyilikler.

N'içün evvelki luṭfuñ görmezüz şimdi bilürsin ḫod
Degüldür cezr ü med hergiz revādur pāy-ı iḥsāna

pāy-ı inbisāt ko-:

1. **pāy-ı inbisāṭ ḳo-:**-*ma*
Gazel 357
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mutluluk adımı atmak II Dünyevî şeylerden haz duymak.

Var ise ʿaḳluñ ḳoma dünyāya pāy-ı inbisāṭ
Ġāfil olma cāy-ı āsāyiş degüldür bu bisāṭ

pāy-ı ḳalem:

1. **pāy-ı ḳalem:**-*i, -n, -e*
Gazel 892
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Kalemin ayağı II Şairlik yeteneği.

Pāy-ı ḳalemine oldı şimdi
Çünkim bu zemīnüñ intisābı

pāy-ı ḳarār:

1. **pāy-ı ḳarār:**-*um*
Mesnevi 9
Mısra: **198**
Kelime Tipi: -
Huzur, sakinlik ayağı.

Hirās-ı ʿazl ile zār idi kārum
Yaḫ üstündeydi ṣan pāy-ı ḳarārum

pāy-ı kebg:

1. **pāy-ı kebg:**-*i*
Kaside 8
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Kekliğin ayağı.

Didiler pāy-ı kebgi seyr idenler sebze-zār içre
O baḫr-i aḫżāruñ bu pençe-i mercānıdur gūyā

pāy-ı kıyās:

1. **pāy-ı ḳıyās:**
Kaside 14
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Kıyaslama ayağı.

Pāye-i şānına aslā varamaz pāy-ı ḳıyās
Dāmen-i ḳadrine hergiz iremez dest-i kemān

pāy-ı kilk:

1. **pāy-ı kilk:**-*üm*
Kaside 31
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Kalemin ayağı II Şiir yazma yeteneği.

Pāy-ı kilküm geçdi bir medḥüñ gibi gencīneye
Mülk-i naẓm içre n'ola olsam çü Ḫusrev nām-ver

pāy-ı mecnūn:

1. **pāy-ı mecnūn:**-*a*
Gazel 722
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Mecnun'un ayağı.

Gül-i nev-ḫīz ʿişveyle ser-i
Leylā'yı zeyn itmiş
Ḥavāle eyliyen ḫār-ı belāyı
pāy-ı Mecnūn'a

pāy-ı mūrān:

1. **pāy-ı mūrān:**-*dan*
Gazel 608
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Karıncaların ayağı.

Nā-ḫudā-yı dehr ḳılmış keşti-i ümmīdüme
Pāy-ı mūrāndan sütūn tār-ı ʿanākibden resen

pāy-ı segān-ı kūy:

1. **pāy-ı segān-ı kūy:**-*un, -a*
Gazel 502
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) semtinin köpeklerinin ayağı.

Rūyumı pāy-ı segān-ı kūyuña ferş itmesem
Ḳays-ı şaḥrā-yı melāmet olmasun adum benüm

pāy-ı seg-i cānāne:

1. **pāy-ı seg-i cānāne:**-*si, -n*
Gazel 609
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin köpeğinin ayağı.

Çeşme-i çeşminden aġzın itmese biñ kerre pāk
Öpmez erbāb-ı cünūn pāy-ı seg-i cānānesin

pāy-ı seg-i çūbān:

1. **pāy-ı seg-i çūbān:**-*a*
Kaside 12
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Çoban köpeğinin ayağı.

Gürg-i ḫūn-ḫˇāra sürer pāy-ı seg-i çūbāna rūy
Devr-i ʿadlinde yalaşmaḳ isteyüp mīşiyle ḳan

pāy-ı seg-i kūy-ı nigār:

1. **pāy-ı seg-i kūy-ı nigār:**
Gazel 92
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin mahallesinin köpeğinin ayağı.

Sürsem yüzümi pāy-ı seg-i kūy-ı nigāra
Zāhid daḫı görse nic'olur cāh-ı maḥabbet

pāy-ı seg-i yār:

1. **pāy-ı seg-i yār:**-*üm, -e*
Gazel 107
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin köpeğinin ayağı.

Pāy-ı seg-i yārüme rū-māl ile
Eylesün āhū-yı Ḫoten ibtiḥāc

pāy-ı semend:

1. **pāy-ı semend:**-*i, -n, -den*
Kaside 40
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
At nalı.

ʿĀḳıbet pāy-ı semendinden olur çāre ṭaleb
Rūşenān-ı felegüñ çeşmine düşseydi sebel

pāy-ı yār:

1. **pāy-ı yār:**-*a*
Gazel 67
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayağı.

Pāy-ı yāra düşmeye gördükçe tā kim āftāb
Eylerin peydā hemīşe dūd-ı āhumdan seḥāb

[G.190:9, G.510:7]

pāy-ı yāra düş-:

1. **pāy-ı yāra düş-:**-*er, -di*
Gazel 711
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayağına düşmek II Sevgiliye çok yalvarmak.

Düşerdi pāy-ı yāra āsmānuñ encümi yir yir
Eger ʿāşıḳ gözüyle baḳsalar ol ḫāl-i ruḫsāra

pāyına bend ur-:

1. **pāyına bend ur:**-*ma, -sa*
Gazel 124
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ayak bağı olmak.

Fikr-i ḳaddüñle düşerdi ṭaġa serv-i ser-bülend
Bīḫler bir niçe yirden urmasa pāyına bend

[G.124:2]

pāyına düş-:

1. **pāyına düş:**-*miş, -di*
Gazel 678
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayağına düşmek, ayağına kapanmak II Kolay elde edilir olmak, itibarını kaybetmek.

Yāri görünce pāyına düşmişdi Ḥāletī
Ḳaldurmadı başın niçe demler hicābdan

[G.854:8, Mf.354:1]

2. **pāyına düş:**-*mek, -de*
Kaside 3
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayağına düşmek, çok yalvarmak.

Eflāk gelmez idi biribiri üstine
Ger olmasaydı pāyına düşmekde izdiḥām

[G.145:8, G.269:8, G.399:6]

3. **pāyına düş:**-*er*
Gazel 179
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayağa kadar uzanmak (saç bağlamında).

Düşer pāyına yārüñ nāz ile reftāra geldükçe
Maḥabbet ehlini irşād ider gūyā o kāküller

[G.569:9]

pāyına pāye deg-:

1. **pāyına pāye deg:**-*mez*
Kıt'a 119
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir paye elde etmek.

Ḳatı ayaḳda ḳaldum dest-gīr olmaz mı iḥsānuñ
Ṭarīḳ içre benüm de pāyuma degmez mi bir pāye

pāyına şu dök-:

1. **pāyına şu dök-:**-*melü, -dür*
Gazel 455
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir kimseyi iyi karşılamak II Âşık için, sevgilinin ayağına gözyaşları akıtmak.

Geldükde göñül düşse ayaġına ʿaceb mi
Şu dökmelüdür pāyına ol serv-i revānuñ

pāyına yüz sür-:

1. **pāyına yüz sür:**-*me, -y, -e*
Kaside 24
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayaklarına kapanmak, sevgi ve hürmet gösterisinde bulunmak.

İzdiḥām-ı fużalādan idemez gerçi güẕār
Ḳaṣd ider pāyına yüz sürmege her ṣubḥ ṣabā

[G.546:1]

pāyını dāmāna çek-:

1. **pāyını dāmāna çek-:**-*e, -lüm*
Gazel 720
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ayağını eteğine çekmek II Uğraşmamak, ilgisini kesmek.

Olmadan ebr-i fenā farḳumuza müstevlī
Çekelüm kūh-ṣıfat pāyumuzı dāmāna

pāyını koy-:

1. **pāyını koy:**-*unca*
Mesnevi 8
Mısra: **107**
Kelime Tipi: -
Ayağını koymak, adım atmak.

Ḳoyunca pāyını cāy-ı murāda Ola her ḥatveden biñ kez fütāde

pāy-māl:

1. **pāymālüñdür:**-*üñ, -dür*
Gazel 277
Mısra: **8**
Ayak altında kalmış, ezilmiş.

Naẓar it ḫāk-i pāye düşdükçe Dil-i üftāde pāymālüñdür

pāy-māl eyle-:

1. **pāy-māl eyle:**-*r*
Kaside 1
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Ayaklar altında, perişan etmek; sıkıntı içinde bırakmak, şefaatçi olmamak.

Semend-i çerḫüñ olmasa ʿinānı dest-i ḳahrında
Zamāne pāy-māl eyler yorardı ehl-i ʿirfānı

pāy-māl it-:

1. **pāymāl it:**-*di*
Kaside 38
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Ayaklar altına almak, hakir ve perişan etmek.

Yetiş yoḫsa bir sūsen-i baḫt-ı ser-keş
Hemān pāymāl itdi ben nā-tüvānı

pāy-māl kıl-:

1. **pāymāl ḳıl:**-*maz, -dı*
Kaside 3
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Ayaklar altına almak, hakir ve perişan etmek.

Ḫayl-i ʿadū-yı devleti ḳılmazdı pāymāl
Ḫınk-i sipihr eger ki aña olmasaydı rām

pāy-māl ol-:

1. **pāymāl ol:**-*ur*
Gazel 135
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Ayaklar altında kalmak, çiğnenmek, yok olmak, hor ve hakir görülmek.

Bir an içinde mülk-i ḫıred pāymāl olur
Ey Ḥāletī ḳaçan ki yürür cām-ı ḫoş-güvār

[G.271:11]

2. **pāymāl ol:**-*mak*
Gazel 738
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ayaklar altında olmak, çiğnenmek; hor ve hakir görülmek.

Ehl-i dildür Ḥāletī rāh-ı ġamuñda dōstum
Pāymāl olmaḳ dilerse baş hemān iḳrārına

[G.760:15, G.878:3, M.2:5]

pāymāl-i ceyş-i bī-ḥadd-i süleymān ol-:

1. **pāymāl-i ceyş-i bī-ḥadd-i süleymān ol:**-*sa*
Gazel 163
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Süleyman'ın sınırsız ordusunun ayakları altında ezilmek. (Hz. Süleyman ile karınca hikayesine telmih vardır.).

Ḫāk-sār-ı mevkib-i sulṭān-ı ʿışḳam kim bilür
Pāymāl-i ceyş-i bī-ḥadd-i Süleymān olsa mūr

pāymāl-i ḫayl-i ġam:

1. **pāymāl-i ḫayl-i ġam:**
Gazel 833
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gam ordusunun ayakları altında çiğnenmiş (âşık).

Egerçi pāymāl-i ḫayl-i ġam bir mūrum ammā kim
Dehānuñ ḫāteminsüz istemem mülk-i Süleymān'ı

pāymāl-i necm-i baḫt:

1. **pāymāl-i necm-i baḫt:**-*un*
Kaside 36
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Talih yıldızının ayakları altında ezilmiş.

Mübtelā-yı bend-i ḳahruñ niçe yüz mālik-riḳāb
Pāymāl-i necm-i baḫtuñ niçe biñ ṣāḥib-ḳırān

pāy-taht-ı şāh-ı ġam:

1. **pāy-taḫt-ı şāh-ı ġam:**-*un*
Gazel 806
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gam padişahının başkenti II Âşığın gönlü.

Biz pāy-taḫt-ı şāh-ı ġamuñ pehlüvānıyuz
Çalındı kūs-ı şöhretümüz her diyārda

pāy-taht-ı şāh-ı ʿışk:

1. **pāy-taḫt-ı şāh-ı ʿışḳ:**-*un*
Gazel 467
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk sultanının başkenti II Sevgilinin semti.

Ḳor kemer-bend-i ḥidīv-i ʿaḳla desti saṭvetin
Pāy-taḫt-ı şāh-ı ʿışḳuñ pehlüvānıdur göñül

pā-zede-i tevsen-i gerdūn:

1. **pā-zede-i tevsen-i gerdūn:**-*uz*
Gazel 315
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Feleğin atının ayakları altında çiğnenmiş II Talihsiz âşık.

N'ola gülsek leked-i ḳahr-ı ʿadū geldükçe
Ḥāletī pā-zede-i tevsen-i gerdūnuz biz

pā-zehr:

1. **pā-zehridür:**-*i, -dür*
Müfret 125
Mısra: **2**
Panzehir, zehri etkisiz hâle getiren madde.

Mey-ḫāneye iten beni devr-i zamānuñ ḳahrıdur
Ḥaḳḳa ki anda her ayaḳ zehr-i ġamuñ pā-zehridür

peder:

1. **peder:**
Kaside 28
Mısra: **80**
Baba.

Beni de ḫalḳ çıḳarurdı göklere ögerek
Eger ki devlet ile sāġ olaydı şimdi peder

peder-i müşfik:

1. **peder-i müşfik:**-*i, -dür*
Tarih 1
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Şefkatli baba II Sinan Paşa.

Gūyā peder-i müşfikidür ḫalḳ-ı cihānuñ
Ebnā-yı zamān olmış idi görmege ḥasret

pehlū:

1. **pehlū:**
Gazel 241
Mısra: **3**
Göğüs, gerdan, omuz.

Nice pehlū recāsın eylersin Yanuña uġramaz senüñ dil-ber

[G.429:7, K.30:45]

pehlū it-:

1. **pehlū it:**-*me, -y, -e*
Gazel 414
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kucaklamak.

Çekme ey dil yāri pehlū itmege hergiz emek
Öyle sengīn-dil seven baġrına ṭaş başmaḳ gerek

pehlū ol-:

1. **pehlū ol:**-*maz*
Gazel 666
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yan yana, omuz omuza olmak; birlikte olmak.

Ben nizār-ı ʿışḳa pehlū olmaz ol şūḫ-ı cihān
İncidür nāzük tenin cismümde her bir üstüḫʿān

[G.698:10]

pehlüvān:

1. **pehlüvānıdur:**-*ı, -dur*
Gazel 467
Mısra: **8**
Pehlivan.

Ḳor kemer-bend-i ḥidīv-i ʿaḳla desti saṭvetin
Pāy-taḫt-ı şāh-ı ʿışḳuñ pehlüvānıdur göñül

[G.806:9, K.16:58, K.38:74]

pehlūya çek-:

1. **pehlūya çek:**-*en*
Gazel 639
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sineye çekmek II Kucaklamak.

Yā ḳaşuñ gerçi ki ʿuşşāḳa belādur ammā
Ne belā çekse ḳayırmaz seni pehlūya çeken

pejmürde:

1. **pejmürde:**
Kaside 32

Mısra: **80**
Dağınık, perişan, solgun.

Şanur nisbet ḳılanlar naẓm-ı pāk-i āb-dārıyla
Gül-ābından cüdā pejmürde gül güftār-ı ʿaṣṣārı

pejmürde it-:

1. **pejmürde it:**-*e*
Kaside 42
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Soldurmak, perişan etmek.

Meded ki nāfe-i ḫāl ü bih-i zenaḫdānın
Ne ḥoḳḳa-i lebi ḳaldı ne dürr-i dendānı

pejmürde ḳıl-:

1. **pejmürde ḳıl:**-*dı*
Gazel 64
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Darmadağın yapmak, perişan etmek.

Meh-pārelerde ḳalmadı ḫüsnüñle āb u tāb
Gūyā ki ḳıldı gülleri pejmürde āftāb

[Mf.538:1]

pek:

1. **pek:**
Gazel 176
Mısra: **8**
Çok iyi.

Zemīn-i dilde mār-ı ġuṣṣa görse ser-şikest eyler
Ayaġın pek başar pīr-i muġān iḳdāmı muḥkemdür

[G.291:8, G.353:8, G.390:1, G.414:6, G.419:4, G.452:3, G.813:2]

peklen-:

1. **peklendi:**-*di*
Müseddes 7
Mısra: **3**
Pekişmek, yeniden ortaya çıkmak.

Eski derdüm peklendi yine nālān oldum
ʿĀlem-i ʿışḳa düşüp başuma sulṭān oldum

peleng-i çerḫ:

1. **peleng-i çerḫ:**-*i*
Terkib-bend 1
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Felek kaplanı.

Peleng-i çerḫi maġlūb eyliyen şīr-i neri dünyā
Ġubār-ı ġam virüp āḫir zebūn u dil-figār eyler

peleng-i şīr-i mehābet:

1. **peleng-i şīr-i mehābet:**
Kaside 28
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Ululuk aslanının kaplanı.

Vezīr-i Cem-ʿaẓamet Ḥażret-i Ḥasan pāşā
Peleng-i şīr-i mehābet Peşeng-i Dārā-der

penāh:

1. **penāh:**
Gazel 235
Mısra: **11**
Sığınacak yer, sığınak.

Şāh-ı cihān ki faẓl u hüner ehline penāh
Dünyāda āstān-ı saʿādet nişānıdur

[M.9:114]

penbe:

1. **penbesin:**-*s, -i, -n*
Gazel 449
Mısra: **6**
Pamuk.

Eger çeşmüm aġarsa aġlamaḳdan ıżṭırāb itmem
Degişdürmege gelmez penbesin bir dāġ-ı pür-ḫūnuñ

[G.784:8, K.20:18, K.39:14, Mf.122:1, Mf.454:1]

2. **penbenüñ:**-*n, -ün*
Gazel 152
Mısra: **10**
Pamuk II Sevgilinin sinesi.

Sīnesin sīneme degürmez o şūḫ
Od ile penbenüñ ne oyunı var

penbe-i ġaflet:

1. **penbe-i ġaflet:**
Gazel 90
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gaflet pamuğu.

Kelām-ı sūz-nāk-i ehl-i ʿışḳa ṭut ḳulaḳ zāhid
Eger kim var ise gūş-ı dilüñde penbe-i ġaflet

[G.720:8]

penbe-i tābūt:

1. **penbe-i tābūt:**-*a*
Kaside 42
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Tabut pamuğu.

Dirīġ ü derd ki seng-i mezāruñ altında

penc penc:

1. **penc penc:**
Gazel 133
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Beş beş.

Naḳd-i belāġat oldı ser-ā-ser ġazellerüm
ʿAdd itdi penc penc anı naḳḳād-ı rūzgār

pençe:

1. **pençesini:**-*si, -n, -i*
Kaside 2
Mısra: **27**
Yırtıcı hayvanların ön ayaklarının, parmak uçlarında sivri ve aşağıya doğru kıvrık tırnaklar bulunan iç kısmı.

Ġazāl-ı çerḫe şalar pençesini şīr-i livā
Ḳarīn olursa eger ol hizebr heycāya

[K.16:10]

pençe ṭut-:

1. **pençe ṭut:**-*ar*
Kaside 21
Mısra: **39**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yarışmak, boy ölçüşmek.

Çenār-ı bāġ ṭutar pençe mihr-i enver ile
Görürse ebr-i kefinden reşāşe-i efḍāl

pençe ur-:

1. **pençe ur:**-*sa*
Gazel 478
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Pençe vurmak II. Mücadele etmek.

Revādur ursa bu beş beyt ḫamseye pençe
Ne meşnevī irişür Ḥāletī aña ne ġazel

pençe-i hurşīd:

1. **pençe-i ḫurşīd:**
Kaside 4
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güneşin pençesi II Güneş ışınları.

Düşerdi pençe-i ḫurşīd bāz-ı çengāle
Miṣāl-i şīre görünmese meh-i enver

[G.698:1, G.879:4, K.13:30, Mf.4:1, Mf.442:1]

pençe-i hurşīdi bur-:

1. **pençe-i ḫurşīdi bur-:**-*mış, -dur*
Gazel 323
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güneşin elini bükmek, güneşe galip gelmek.

Letāfetde o meh-rū pençe-i ḫurşīdi burmışdur
O bir ḫurşīddür kim kimse anuñ pençesin burmaz

pençe-i hurşīd-i nūr-efşān:

1. **pençe-i ḫurşīd-i nūr-efşān:**
Gazel 791
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Işık saçan güneşin pençesi, güneşin ışınları.

Ol ḳad-i şimşādumuz ey Ḥāletī ġālib gelür
Ger ṭutuşsa pençe-i ḫurşīd-i nūr-efşān ile

pençe-i mercān:

1. **pençe-i mercāñ:**
Gazel 37
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bir el şeklini andıran girintili çıkıntılı kırmızı deniz hayvanı.

Ellerse anı ṭurma n'ola pençe-i mercāñ
Öyküdi benüm eşk-i firāvānuma deryā

[K.8:26, K.42:21, Mf.176:2]

pençe-i mercān ol-:

1. **pençe-i mercān ol-:**-*ur*
Gazel 249
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mercan pençesi (Bir el şeklini andıran girintili çıkıntılı kırmızı deniz hayvanı) olmak.

Şuʿle-i sāġar ḳaçan kim berfe nūr-efşān olur
Dest-i sāḳī baḥr-i şevḳe pençe-i mercān olur

pençe-i mihr:

1. **pençe-i mihr:**-*e*
Gazel 187
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Güneşin pençesi II Güneş ışınları.

Pençe-i mihre gire şāyed diyü dāmān-ı yār
ʿAzm-i bālā itse ʿāşıḳ zār u ser-gerdān olur

[K.36:9]

pençe-i şīr-i ecel:

1. **pençe-i şīr-i ecel:**
Terkib-bend 1
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Ölüm aslanının pençesi.

Gezerken bīşe-zār-ı nāz içinde emn-i ḫāṭırla
İrişdi pençe-i şīr-i ecel nā-geh girībāna

pençe-i şīr-i jiyān:

1. **pençe-i şīr-i jiyān:**-*dur*
Gazel 328
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kükremiş aslanın pençesi.

Deşt-peymā bir bölük Mecnūnlaruz jülīde-mū
Başumuzda pençe-i şīr-i jiyāndur şānemüz

pençeleş-:

1. **pençeleşürsem:**-*ür, -se, -m*
Kıt'a 33
Mısra: **3**
Çok uğraşmak, mücadele etmek.

Her ṣāḥib-i ḫamseyle n'ola pençeleşürsem
Anlar daḫı ey Ḥāleti-i zār beşerdür

pençesin bur-:

1. **pençesin bur-:**-*maz*
Gazel 323
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kolunu bükmek, yenmek.

Letāfetde o meh-rū pençe-i ḫurşīdi burmışdur
O bir ḫurşīddür kim kimse anuñ pençesin burmaz

[G.266:7]

pend:

1. **pendüme:**-*üm, -e*
Gazel 464

Mısra: **11**
Nasihat, öğüt.

Ṭıfl-ı dil ṭutmaz ḳulaġın pendüme ey Ḥāletī
Gūşmāl-i ḫˇāce-i ġam aña olmışdur maḥal

[G.611:6]

pend eyle-:

1. **pend eyle:**-*dü, -m*
Gazel 681
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Öğüt vermek.

Ḥāletī söz diñlemez sevdā-yı māder-zāddur
Gerçi çoḳ pend eyledüm ol ʿāşıḳ-ı şeydāya ben

pend it-:

1. **pend it:**-*me*
Gazel 629
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Öğüt vermek, nasihatte bulunmak.

Civānından cüdā düşmişlere pend itme ey zāhid
Müfīd olmaz o söz kim ṣūret-i bī-cāna söylersin

pend-i dōst:

1. **pend-i dōst:**-*dan*
Gazel 659
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Dostun nasihati.

Ḫāṭırumda Ḥāletī eksük degüldür ḫārḫār
Gāh pend-i dōstdan geh ṭaʿne-i aġyārdan

pend-i erbāb-ı riyā:

1. **pend-i erbāb-ı riyā:**-*y, -a*
Gazel 100
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İkiyüzlü kişilerin nasihati.

Pend-i erbāb-ı riyāya ṭutma gūş ey Ḥāletī
Dem-be-dem nūş eyle cāmı bādeyi rindāna ṭut

pend-i peder:

1. **pend-i peder:**
Gazel 362
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Baba nasihati.

Varur kāşānesine illerüñ bī-bāk ü bī-pervā
Bize geh bīm-i māderdür gehī pend-i peder māniʿ

pend-i pīr:

1. **pend-i pīr:**-*den*
Müseddes 5
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Büyüklerin öğüdü.

Ḥāṣıl olmadı dil-i dīvāne pend-i pīrden
İctināb itmez yanar oddan yalın şemşīrden

pend-i pīrān-ı cihān-dīde:

1. **pend-i pīrān-ı cihān-dīde:**
Gazel 746
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Görmüş geçirmiş yaşlıların nasihati.

Ḳoma āyīne-i ʿālem-nümā-yı cāmı destüñden
Budur ehl-i fenāya pend-i pīrān-ı cihān-dīde

per:

1. **perin:**-*i, -n*
Gazel 487
Mısra: **3**
Kanat.

Pervānedür ki yaḳdı perin şemʿ-i rūyuña
Ey şūḫ u şīve-kār degüldür yüzüñe ḫāl

[G.528:6]

per dök-:

1. **per dök:**-*er, -di*
Kaside 17
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kanat dökmek, korkudan uçma yetisini yitirmek.

Dökerdi ḫavf ile perin görünce nesr-i felek
Kemān u tīrini bir yirde itseler taṣvīr

per it-:

1. **per it:**-*se, -y, -di*
Kaside 25
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Kanat yapmak.

Ḫadeng-i fikreti varurdı Nesr-i Ṭāʾir'e dek
ʿİḳāb-ı himmetüñ itseydi şeh-perin aña per

per ü bāl:

1. **per ü bāl:**-*i, -n*
Gazel 96
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kol kanat.

Per ü bālin yolardum varduġıçün şaḫṣ-ı nā-dāna
Eger kim destüme girseydi bir kez ṭāʾir-i devlet

[G.184:7, G.829:2, G.841:5, K.14:25, K.16:8, Mf.464:2]

per ü bāl aç-:

1. **per ü bāl aç:**-*sa*
Gazel 459
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kanat açmak.(Uçmak).

Şuʿle-i şemʿ-i meh ü mihre muḳarrerdür ḫaṭar
Bezm-i ġam pervānesi her ḳanda açsa per ü bāl

per ü bāl ol-:

1. **per ü bāl ol:**-*ur*
Mesnevi 7
Mısra: **44**

Kelime Tipi: -
Kol kanat olmak.

İtse baḫtı hümāsı ʿazm-i sefer
Per ü bāl olur aña feṯḥ ü ẓafer

perçem:

1. **perçemin:**-*i, -n*
Gazel 668
Mısra: **1**
Alna düşen kısa saç demeti, kâkül.

Mühr-i genc-i vuṣlat itmiş şāh-ı ḥüsnüm perçemin
Tā ki maḫrūm eyliye ben derd-mend-i pür-ġamın

[G.785:1]

perçīn ol-:

1. **perçīn ol-:**-*ma, -y, -a*
Gazel 104
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Birleştirici olmak.

Gül-i gül-zār-ı ḥüsn-i yāra kim destin dırāz eyler
Nedür ḫār-ı melāmet aña perçīn olmaġa bāʿiṣ

perde:

1. **perde:**
Gazel 65
Mısra: **8**
Perde; görüşü, ışığı engellemek, bir şeyi gizlemek için pencereye veya bir açıklığın önüne gerilen örtü.

Zāl-i felek bilür ki yüzin görmek istemem
Ebri ʿaceb mi eylese geh perde geh niḳāb

[G.197:12, G.711:2, Kt.129:4, Mf.73:1, Mf.316:2]

2. **perde:-de**
Kaside 34
Mısra: **5**
Sesin tizlik ve peslik derecesi.

Hezār perdede medḥüñ terennüm eylerdi
Göreydi perde-serāsını Zühre-i Zehrā

perde-bīrūn:

1. **perde-bīrūndur:**-*dur*
Gazel 222
Mısra: **3**
Terbiye sınırları dışına çıkan, açık açık konuşan.

Keşf-i rāz eylemede perde-bīrūndur eşküm
Çeşmüm anuñçün anı ḫak ile yek-sān eyler

perde-dār:

1. **perde-dārıdur:**-*ı, -dur*
Gazel 173
Mısra: **14**
Perdeci, kapıcı, odacı II Bir şeyin görünmesine ve bilinmesine mani ve perde olan.

Naḳd-i dilüñ gerekse şaḳın çeşm-i yārdan
Bir düzddür ki hep müjeler perde-dārıdur

perde-der ol-:

1. **perde-der ol:**-*duk, -ınca*
Kaside 31
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Perde yırtan olmak.

Çekdüginçe perde-i şeb-gūnı gerdūn her gice
Her seḥer ser-pençe-i mihr olduġınca perde-der

perde-der-i çerḫ-i kebūd eyle-:

1. **perde-der-i çerḫ-i kebūd eyle:**-*y, -e, -lüm*
Gazel 512
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Mavi göğün perdesini yırtmak.

Rāz-ı pūşīde-i dehri ḳılalum āh ile fāş
Nīzemüz perde-der-i çerḫ-i kebūd eyliyelüm

perde-i ʿadem:

1. **perde-i ʿadem:**-*i*
Kaside 5
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yokluk perdesi.

Çıḳdı mihr-āsā çemen-i seyr-i gül-şene
Ḳaldurdı perde-i ʿademi ṣunʿ-ı Kird-gār

perde-i çeşm:

1. **perde-i çeşm:**-*i, -n, -i*
Kaside 20
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Göz perdesi.

Yine ferş-i reh itdi perde-i çeşmini nergisler
Çemen-zāra gele şāyed diyü ol faḫr-i aʿyānı

[K.27:63]

perde-i çeşm-i ser:

1. **perde-i çeşm-i ser:**-*i*
Kıt'a 129
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Akıl gözünün perdesi.

Perde-i çeşm-i seri heft eyliyen Perverd-gār
Çeşm-i cānuñ perdesin gūyā ki heft-ād eyledi

perde-i ġaflet:

1. **perde-i ġaflet:**
Gazel 214
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gaflet perdesi.

ʿİbret gözünde perde-i ġaflet ḥicāb itse
Şol zen gibi olur kişi kim çeşm-bendi var

perde-i ḳudret verā:

1. **perde-i ḳudret verā:**--*sı, -n, -da*
Gazel 248
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kudret perdesinin arkası

II Varlığın ardındaki gizem, hikmet.

Bilinmez kim ne vardur perde-i ḳudret verāsında
Ḫayāl-i ẓıll gibi ammā hele hep ẓıll-ı zāʾildür

perde-i pindār:

1. **perde-i pindār:**-*ı*
Gazel 603
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gurur perdesi.

Gelmek istermiş ḫayāli saña ey göz merdümi
Perde-i pindārı ḳaldur gör ne devletdür gelen

perde-i siyāh çek-:

1. **perde-i siyāh çek:**-*me, -mek*
Kıt'a 109
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Siyah perde çekmek.

Ol Kaʿbe-i cemāl ḫayāli gözümdedür
Olur mı çekmemek aña bir perde-i siyāh

perde-serā:

1. **perde-serāsını:**-*sı, -n, -ı*
Kaside 34
Mısra: **6**
Küçük çadır.

Hezār perdede medḥüñ terennüm eylerdi
Göreydi perde-serāsını Zühre-i Zehrā

perdesüz:

1. **perdesüzdür:**-*dür*
Gazel 312
Mısra: **6**
Perdesi olmama durumu II Utanmazlık, hayâsızlık.

Ḳalmadı bir rāz-ı dil kim ḫalḳa maʿlūm olmaya
Perdesüzdür rūz-ı evvelden der-i kāşānemüz

perde-i şeb-gūn:

1. **perde-i şeb-gūn:**-*ı*
Kaside 31
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Gece renkli, siyah perde II Karanlık gece.

Çekdügince perde-i şeb-gūnı gerdūn her gice
Her seḥer ser-pençe-i mihr olduġınca perde-der

perestār ol-:

1. **perestār ol:**-*ur, -dı*
Kaside 32
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Hizmetçi olmak.

Dür-i şeh-vār medḥüñle ne ḥālet bulduġın bilse
Olurdı Zühre bikr-i fikrümüñ kemter perestārı

perestū-pervāz ol-:

1. **perestū-pervāz ol-:**-*a*
Gazel 342
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kırlangıç uçurmak.

Toḫm-ı dürrācı oluruz biz şu şaḥrānuñ kim
Ola şeh-bāzları cümle perestū-pervāz

pergāle-i ciger:

1. **pergāle-i ciger:**
Gazel 155
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ciğer parçası.

Seyl-āb-ı eşk-i çeşmle pergāle-i ciger
Āb-ı revānda berg-i gül-i ter gibi gider

pergār çek-:

1. **pergār çek:**-*di*
Gazel 750
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Daire çizmek.

Orta yirde noḳṭadur gūyā dehānuñ dōstum
Dest-i ḳudret çekdi devr-i ḫaṭṭını pergār ile

pergār-ı āhenīn:

1. **pergār-ı āhenīn:**
Gazel 583
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Demir pergel.

Kimdür ki resm-i dāġ-ı cefādan ola emīn
Fersūde olmaduḳça bu pergār-ı āhenīn

pergār-ı ʿışḳ:

1. **pergār-ı ʿışḳ:**
Gazel 374
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk pergeli.

Cümle eşyā ḥişşe-dār olmazdı andan Ḥāletī
Mā-verā-yı çerḫden devr itmese pergār-ı ʿışḳ

pergār-ı jeng-beste-i gerdūn:

1. **pergār-ı jeng-beste-i gerdūn:**
Gazel 291
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Feleğin paslı pergeli.

Açılmıyor muvāfıḳdur ḫˇāh-ı ehl-i dil
Pergār-ı jeng-beste-i gerdūn bī-medār

pergār-ı rūzgār:

1. **pergār-ı rūzgār:**-*dan*
Gazel 811
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Feleğin pergeli II Baht, talih.

Pergār-ı rūzgārdan itmem ümīd-i ḫayr
Zīrā ki resm-i dāġ-ı cefādur nihāyeti

pergel-i iḳbāl ol-:

1. **pergel-i iḳbāl ol:**-*dı*
Kaside 40
Mısra: **7**

Kelime Tipi: -
Talih pergeli olmak.

Dest ü destār-ı emel pergel-i iḳbāl oldı
Açılup bāġ-ı ümīde yine yir yir medḫal

per-güşa:

1. **per-güşā:**
Kıt'a 106
Mısra: **1**
Kanat açan, uçan.

Per-güşā bāzdur o başterde
Rām olur aña murġ-ı cān-ı ʿadū

per-güşā ol-:

1. **per-güşā ol:**-*sa*
Kaside 11
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Kanat açmak.

Bāz-ı çetri olsa bir yirde eger kim per-güşā
Nesr-i gerdūnuñ olur aña şikār-ı kemterīn

perī:

1. **peri:**
Gazel 217
Mısra: **3**
Cinlerin çok güzel ve alımlı olarak farzedilen dişilerine verilen bir ad. II Güzel, sevgili.

Bir pāre ṭur disem o peri ṭurmayup gider
Ḥālüm ḫarāb cānum ise eylemez ḳarār

[G.605:3, G.634:13, G.679:5, G.700:7, G.817:4, G.818:1, G.819:1, G.828:1, G.867:2, G.882:1, Kt.16:1, Mf.585:1]

per-i külāh:

1. **per-i külāh:**-*ı*
Gazel 841
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Külah kanadı, şapka tüyü.

Murġ-ı ser-i Ḳays'uñ per ü bāline degişdük
Ol şehleri başdan çıḳaran per-i külāhı

per-i külāh ol-:

1. **per-i külāh ol-:**-*mak*
Gazel 528
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Külahın kanadı olmak, şapkanın tüyü olmak.

Şol şāh-ı ġamam kim ser-i Mecnūn'da olan murġ
Gönderdi perin olmaġ içün per-i külāhum

per-i meges:

1. **per-i meges:**
Gazel 345
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sineğin kanadı.

Mūy-ı ḫālüñ seyr idüp göñlüm olaldan pür-heves
Ser-be-ser dünyā degüldür çeşmüme per-i meges

[Mf.583:2]

per-i mūr:

1. **per-i mūr:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Karıncanın kanadı.

Per-i mūra virürseñ tāb-ı pervāz
Olur evc-i hevāda reşk-i şehbāz

perī sīmā:

1. **perī sīmā:**
Gazel 372
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Peri yüzlü II Sevgili.

Ḳanı senüñ gibi gün yüzlü bir perī sīmā
Gören cemālüñi müştāḳ görmeyen müştāḳ

per-i sīmurġ-ı ḳahr:

1. **per-i sīmurġ-ı ḳahr:**-*un*
Mesnevi 9
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Kahır kuşunun kanadı.

Per-i Sīmurġ-ı ḳahruñ olmadan bāz
Olur pūr u peder tīhū vü şehbāz

per-i ṭāvūs-ı cinān:

1. **per-i ṭāvūs-ı cinān:**-*dan*
Gazel 163
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Cennetlerdeki tavus kuşunun kanadı. (İblis'in boncuk haline gelip tavus kuşunun ağzında cennete girerek Adem ile Havva'yı cennetten kovdurması inanışına telmih vardır).

Ḳarşusında ṭurmaga şāyeste olmaz yārümüñ
Per-i ṭāvūs-ı cinândan bād-bīz itseydi ḫūr

perī-ḫᵛān eyle-:

1. **perī-ḫᵛān eyle:**-*se, -m*
Gazel 502
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Büyü, sihir yapmak.

Leblerüm fersūde olunca perī-ḫᵛān eylesem
Mendel-i āġūşuma girmez perī-zādum benüm

perī-ḫᵛān-ı maʿānī kıl-:

1. **perī-ḫᵛān-ı maʿānī ḳıl-:**-*sa*
Kaside 40
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Manalar perisini çağırmak II Orijinal manalar bulmak.

Ḳalemüm ḳılsa perī-ḫᵛān-ı maʿānī eyler
Dehen-i micmerenüñ dāʾiresinden mendel

perī-ẖ̆ān-ı maʿrifet ol-:

1. **perī-ẖ̆ān-ı maʿrifet ol:**-*dı*
Kaside 22
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Hüner büyücüsü olmak.

Ṭabʿum şu dem ki oldı perī-ẖ̆ān-ı maʿrifet
Ḥussādı ḳıldı dāʾire-i ʿaḳldan birūn

perin dök-:

1. **perin dök-:**-*er*
Gazel 307
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kanat dökmek.

Güncişk-i deyr-i miḥnetüz ammā ne ḥāldür
ʿAnḳā perin döker göricek āşiyānumuz

perī-peyker:

1. **perī-peyker:**
Gazel 224
Mısra: **6**
Peri gibi güzel yüzlü. II Sevgili.

Ḫarāb-ābād ḳalbin yoḳ yire yoḳlarsın aġyāruñ
Maḥabbet genci her yirde bulunmaz ey perī-peyker

[Mf.104:1, Mf.131:1]

perī-rū:

1. **perī-rū:**
Gazel 697
Mısra: **10**
Peri yüzlü. II Sevgili.

ʿAḳlum ala ḥayātda cānum memātda
Bir dil-ber olsa baña perī-rū firişte-ḫū

perī-ruḥsār:

1. **perī-ruḫsār:**
Gazel 361
Mısra: **10**
Peri yüzlü II Sevgili.

Ḥāletī pervāne-veş kendin çalar yirden yire
Bezm-i aġyāra olursañ ey perī-ruḫsār şemʿ

perī-rūy u melek-sīmā:

1. **perī-rūy u melek-sīmā:**-*y*, -*a*
Gazel 726
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Peri yüzlü ve melek simalı II Sevgili.

Ġam-ı ʿışḳıyla n'ola ʿaḳl ile cāndan geçsem
Düşdi göñlüm o perī-rūy u melek-sīmāya

perī-rūyān:

1. **perī-rūyān:**
Müfret 419
Mısra: **1**
Peri yüzlü güzeller.

Seḥerde gül-şene gelsün diyü perī-rūyān
Şu üzre dāʾireler çizdi ḳaṭre-i bārān

perī-sīmā:

1. **perī-sīmā:**
Gazel 25
Mısra: **6**
Peri yüzlü, insanın aklını başından alacak kadar güzel II Güzel yüzlü sevgili.

Ser-be-ser geşt eyledüm dünyāyı ammā görmedüm
Ol perī-sīmā gibi hergiz görünmez bir belā

[G.412:8, G.671:1, G.727:10, G.874:6, Mf.33:2, Mf.258:1, Mf.526:2, G.590:1]

perīşān:

1. **perīşān:**
Kaside 30
Mısra: **27**
Acınacak durumda, zavallı, kederli, muztarip. II Dağınık, düzensiz, karmakarışık.

Perīşān yoḳ zamānuñda meger kim kākül-i dil-ber
Bulunmaz nā-tüvān devrüñde illā çeşmi ḫūbānuñ

[K.33:46, K.33:70, M.2:9]

perīşān eyle-:

1. **perīşān eyle:**-*r*
Gazel 182
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Perişan etmek, dağıtmak.

Ruḫ-ı dil-ber ḫaberin mi iledür bād-ı ṣabā
Gül-şenüñ güllerini böyle perīşān eyler

[K.20:8]

2. **perīşān eyle:**-*y*, -*üp*
Terkib-bend 1
Mısra: **125**
Kelime Tipi: -
Sıkıntılı ve kederli etmek.

Ḫuṣūṣā kim bu mātemden perīşān eyleyüp gerdūn
Benātü'n-naʿşa döndürdi hemān ebkār-ı efkārı

[K.1:46]

perīşān iḫtilāṭ ol-:

1. **perīşān iḫtilāṭ ol-:**-*ma*
Gazel 551
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Karışık, dağınık olmak.

Zülf-i pür-çiçek gibi olma perīşān iḫtilāṭ
Leblerüñ gibi bizümle cāna cān ol her zamān

[G.616:5]

perīşān it-:

1. **perīşān it:**-*e*, -*lüm*
Gazel 513
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dağıtmak.

Tīġ-i āhı virelüm bu dil-i mecnūn eline

Niçe hengāmeyi bir demde perīşān idelüm

[Mf.332:2, G.589:7, G.849:8]

2. **perīşān it:**-*dü, -n*
Tarih 10
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Acınacak duruma getirmek.

Ḳıyduñ ol maʿşūm-ı pāke bī-günāh
Ey felek itdüñ perīşān ḫātırum

3. **perīşān it:**-*mek*
Gazel 567
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yok etmek, bitirmek.

Neydi hengāme-i endūhı perīşān itmek
Biricik destüme girseydi ʿaṣā-yı pīrān

perīşān ḳıl-:

1. **perīşān ḳıl:**-*dı*
Gazel 168
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Perişan etmek, dağıtmak, karmakarışık etmek.

Bād-ı seḥer evrāḳ-ı güli ḳıldı perīşān
Sūr oldı meger sofra-i yaġmāya ṣalādur

perīşān ol-:

1. **perīşān ol:**-*duk, -ı, -n*
Gazel 356
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dağılmak, karmakarışık duruma gelmek.

Kāküli gösterdi ʿuşşāḳuñ perīşān olduġın
İtdi ʿasker ḥālini gūyā ki bir ser-dār ʿarż

[G.570:12, G.669:12, G.877:5, G.895:2, Mf.94:2]

2. **perīşān ol:**-*sa*
Gazel 370
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Altüst olmak, kendini kaybetmek.

Olsa eger ki ʿaḳl perīşān ʿaceb degül
ʿArż-ı cemāl idince civānān ṭaraf ṭaraf

[G.537:2, G.607:1]

3. **perīşān ol:**-*sun*
Kaside 39
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Kederli, üzgün, darmadağın bir halde olmak.

Düşmenān-ı tīre-dil olsun perīşān dem-be-dem
Dōstān-ı rū-sefīd alsun murādın her zamān

[G.116:3]

4. **perīşān ol:**-*ı, -yor*
Gazel 226
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dağılmak, düzeni bozulmak; acınacak duruma gelmek.

Gel yetiş yoḫsa hevā-yı ʿışḳuñla senüñ
Defter-i ʿömr-i girān-māye perīşān oluyor

5. **perīşān ol:**-*dı, -lar*
Kaside 32
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Alt üst olmak, dağılmak. II Yok olmak.

Melaḫ gibi ġam u ġuṣṣa bu ʿālem kişt-zārından
Perīşān oldılar gūş eyleyince naġme-i sārı

perīşān-ḥāl it-:

1. **perīşān-ḥāl it:**-*er*
Gazel 197
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dağıtıp darmadağın etmek II Âciz ve çaresiz bırakmak.

Daʿvet itse reşk ile āḫir perīşān-ḥāl ider
Bezmine ʿışḳ ehli hep ḫandān varur giryān gelür

[K.21:10]

perīşān-hātır:

1. **perīşān-ḫātıruz:**-*uz*
Müfret 30
Mısra: **2**
Gönlü perişan olmuş.

Cihānda dil-berüñ derdiyle ey dil başumuz ḫoşdur
Velī ġāyet perīşān-ḫātıruz aġyār derdinden

[Mf.389:1, Mf.434:2]

perīşānī:

1. **perīşānī:**
Kaside 33
Mısra: **71**
Perişanlık, dağınıklık.

Başumda cemʿ olan ġamlarda yoḳ ammā perīşānī
Kemāl-i Işfahānī görmiş olsa şāhid-i naẓmum

perīşānī vir-:

1. **perīşānī vir:**-*ür*
Kaside 42
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Perişanlık vermek, zarar vermek.

Virür ġubār-ı ġamı ḫāṭıra perīşānī
Yıḳılsa bārī sipihrüñ bu köhne eyvānı

perīşānlık:

1. **perīşānlıḳda:**-*da*
Gazel 502
Mısra: **1**
Dağınıklık, karışıklık; ıztırap, eziyet, sıkıntı II Sevgilinin saçının dağınıklığı;

sevgilinin saçının aşıkta neden olduğu sıkıntı, ızdırap.

Mūy-ı zülfüñdür perīşānlıḳda üstādum benüm
Ḳaddüñ aşmış kākülüñdür şeyḫ-i irşādum benüm

perī-ṭalʿat:

1. **perī-ṭalʿatlaruñ:**-*lar, -un*
Gazel 823
Mısra: **10**
Peri gibi güzel yüzlü II Sevgili.

N'ola ey Ḥāletī vaṣlından anuñ nā-ümīd olsam
Perī-ṭalʿatlaruñ düşvār olur ġāyet de peydāsı

perī-veş:

1. **perī-veşüñ:**-*üñ*
Gazel 530
Mısra: **3**
Peri gibi güzel II Sevgili.

Ḥaḳḳā ki ḫātem-i deheni ol perī-veşüñ
Oldı cihānda mühr-i Süleymān gibi be-nām

perī-zād:

1. **perī-zādum:**-*um*
Gazel 502
Mısra: **8**
Peri çocuğu II Peri gibi çok güzel (dilber).

Leblerüm fersūde olunca perī-ḫˇān eylesem
Mendel-i āġūşuma girmez perī-zādum benüm

perr:

1. **perrin:**-*i, -n*
Kaside 15
Mısra: **33**
Kanat.

Ḳaçmaya perrin meges-rān-ı kebūter ḳılmadan
ʿAdli eyyāmında anuñ şāh-bāz-ı cān-şikār

perr ü bāl:

1. **perr ü bāl:**-*i*
Gazel 694
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kanat ve kol.

Perr ü bāli yandı ẓann eyler görenler her zamān
Olsa pervāne eger yanmaġa dāmen-der-miyān

perrān it-:

1. **perrān it:**-*me, -de*
Gazel 550
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Uçurmak II Yerle bir etmek, yok etmek.

Niçe kūh-ı ṣabrı bir an içre perrān itmede
Ṣarṣar-ı āhum virür bād-ı ḳıyāmetden nişān

perrān ol-:

1. **perrān ol:**-*ur, -ken*
Kaside 14
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Uçmak.

Per ü bāl alsa semenderden eger ʿāriyyet
Yaña her murġ-ı hevā gökde olurken perrān

[M.8:103, G.187:12]

perrende:

1. **perrende:**
Gazel 806
Mısra: **14**
Uçan.

İtsem ḳaşın ḫayāl vücūdumda Ḥāletī
Perrende dāsa beñzedürüm kişt-zārda

perr-i bāz-ı ġam ṣadāsı:

1. **perr-i bāz-ı ġam ṣadāsı:**-*n*
Gazel 497
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keder doğanının kanadının sesi.

Perr-i bāz-ı ġam ṣadāsın diñledükçe şād olur
Olmadan kebg-i ümīd-i dil nev-āmūz-ı ḫırām

perr-i kāh:

1. **perr-i kāh:**
Gazel 810
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Saman çöpü.

Ḳorḳarın kim sīneden birgün gelürken bād-ı āh
Bu dil-i zār u nizārum ḳaldıra çün perr-i kāh

perrin dök-:

1. **perrin dök-:**-*er*
Gazel 467
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kanadını dökmek.

Yanına uġrarsa ʿAnḳā ḫavfdan perrin döker
Şöyle bir şeh-bāz-ı ġamze āşiyānıdur gönül

pertāb eyle-:

1. **pertāb eyle:**-*r*
Gazel 118
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Atmak.

Bir nigāhıyla hezār efgende peydā eyledi
Biñ ḫadengi nice pertāb eyler āyā bir güşād

[K.36:63]

pertāb it-:

1. **pertāb it:**-*me, -se*
Gazel 15
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Atmak, fırlatmak.

Viṣālüñ itmese bār-ı ġamı biraz pertāb
İderdi fülk-i dili baḥr-i ʿışḳ nā-peydā

[G.49:2, G.55:16, G.145:13, G.705:1, G.719:5, G.721:3, K.34:10, K.36:78, Mf.115:2]

pertāb ol-:

1. **pertāb ol:**-*sa*
Mesnevi 8
Mısra: **125**
Kelime Tipi: -
Fırlatılmak, uzak bir yere atılmak.

Eger bir mescide seng olsa pertāb
Şikest olmaz meger ḳandīl-i mihrāb

pertev:

1. **pertev:**
Gazel 379
Mısra: **9**
Işık, parıltı.

Güneş gibi ṣala āfāḳa Ḥāletī pertev
Belāġat ehline bir ẕerre iʿtibār olıcaḳ

[K.23:39, K.41:69]

pertev düş-:

1. **pertev düş:**-*e, -y, -di*
Kaside 20
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Işık yansımak.

Düşeydi āftāb-ı saṭvetinden aña bir pertev
Olurdı ḥāṣılı k'anuñ ser-ā-ser laʿl peykānı

pertev ṣal-:

1. **pertev ṣal:**-*maz, -sa*
Gazel 44
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Işık salmak, aydınlatmak.

Ḳalur şeb-nem gibi üftādeler ḫāk-i mezelletde
O gül yüzlüm eger ṣalmazsa pertev āftāb-āsā

[G.102:9,G.769:7, K.24:7, K.30:3, K.30:3, Kt.46:3, Kt.K.1:3]

pertev-i elṭāf-ı ḫudā:

1. **pertev-i elṭāf-ı ḫudā:**
Kaside 24
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Allah'ın lütuf ışığı II Veziriazam Lala Paşa.

Gün gibi eyledi her cānibi pür-nūr u żiyā
Düşdi dünyāya yine pertev-i elṭāf-ı Ḫudā

pertev-i envār-ı hudā:

1. **pertev-i envār-ı ḫudā:**-*dan*
Gazel 586
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Allah'ın nurlarının ışığı.

Ṭolsun dir iseñ pertev-i envār-ı Ḫudā'dan
Pāk eyle göñül āyīnesin rūy u riyādan

pertev-i hurşīd:

1. **pertev-i ḫurşīd:**
Gazel 140
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güneş ışığı.

Nūr ile ẓulmeti cemʿ eyledi bir yirde Ḫudā
Ḳarışup pertev-i ḫurşīd ile ẓıll-ı eşcār

[G.451:12, G.666:13]

pertev-i ḫurşīd-i iḥsān:

1. **pertev-i ḫurşīd-i iḥsān:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Lütuf güneşinin ışığı.

Nümāyān olsa ṭan mı kūşe kūşe bikr-i maʿnālar
Dil-i tārīke düşdi pertev-i ḫurşīd-i iḥsānı

[K.31:38]

pertev-i hurşīd-i maḥşer:

1. **pertev-i ḫurşīd-i maḥşer:**
Gazel 497
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Mahşer güneşinin ışığı.

Pertev-i ḫurşīd-i maḥşer düşse her gāh üstine
Mīve-i ümmīd-i ehl-i dil ḳalur elbette ḫām

[G.129:7]

pertev-i ḫurşīd-i raġbet:

1. **pertev-i ḫurşīd-i raġbet:**
Gazel 554
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
İtibar güneşinin ışığı.

Bilmez iken pertev-i ḫurşīd-i raġbet n'idügin
Kān-ı fikrümden olur pākīze gevherler ʿıyān

pertev-i ḫurşīd-i saṭvet:

1. **pertev-i ḫurşīd-i saṭvet:**-*i*
Kaside 3
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Güç güneşinin ışığı.

Ṭoḳunmayaydı pertev-i ḫurşīd-i saṭveti
Bāġ-ı cihānda düşmen-i devlet ḳalurdı ḫām

pertev-i iḥsān:

1. **pertev-i iḥsān:**-*ı*
Kaside 2
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Lütuf ışığı.

Miṣāl-i Ḥūt-ı felek burc-ı māh ola māhī
Eger ki pertev-i iḥsānı düşse deryaya

[K.24:17]

pertev-i īmān:

1. **pertev-i īmān:**
Mesnevi 5
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
İman ışığı.

Ḳalb-i pākinde pertev-i īmān
Oldı burc-ı Esed'de mihr-i cihān

pertev-i luṭf:

1. **pertev-i luṭf:**-*ı, -n*
Gazel 420
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Lütuf ışığı.

Açılmaz ġonce-i baḫtuñ senüñ ey Ḥāletī hergiz
Meger kim pertev-i luṭfın ṣala mihr-i diraḫşānuñ

[K.2:24, K.16:13, Kt.7:3, Kt.117:2]

pertev-i luṭf u ʿaṭā:

1. **pertev-i luṭf u ʿaṭā:**
Kaside 16
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve ihsan ışığı.

Bir şāhdur ki pertev-i luṭf u ʿaṭā ile
Rūy-ı zemīni eyledi mānend-i āsmān

pertev-i māh:

1. **pertev-i māh:**
Mesnevi 4
Mısra: **123**
Kelime Tipi: -
Ay ışığı II Hz. Muhammed'in nuru.

Yine bir anda ṣanki pertev-i māh
Āsmāndan zemīne indi o şāh

pertev-i māh-ı ruḫ:

1. **pertev-i māh-ı ruḫ:**-*ı*
Gazel 51
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yanağın ayının parlaklığı II Sevgilinin yanağının ay gibi parlak olması.

Pertev-i māh-ı ruḫı her dem ziyād olmaḳdadur
Aña nisbet oldı şākird-i resentāb āftāb

pertev-i mihr:

1. **pertev-i mihr:**
Kaside 10
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Güneş ışığı.

Sevād itmiş zer üzre kilk-i naḳḳāş-ı ḳader ṣandum
Düşünce pertev-i mihr üstine eşcārdan sāye

[K.36:14]

pertev-i mihr-i cemāl:

1. **pertev-i mihr-i cemāl:**-*i, -n*
Müfret 543
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) güneşe benzeyen güzel yüzünün ışığı, parlaklığı.

Seḥer kim pertev-i mihr-i cemālin gül-şene ṣaldı
Ser-ā-ser güller anda kendüsin devşürmeden ḳaldı

[G.99:7, Mf.587:1]

pertev-i mihr-i cemāl-i yār:

1. **pertev-i mihr-i cemāl-i yār:**
Gazel 750
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yüzünün güneşinin ışığı.

Pertev-i mihr-i cemāl-i yār ile nā-būd olur
ʿĀṣıḳuñ hiç farḳı yoḳdur sāye-i dīvār ile

pertev-i mihr-i cihān-ārā:

1. **pertev-i mihr-i cihān-ārā:**
Gazel 35
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Cihanı süsleyen güneşin ışığı.

Yüzünde tār u mār olmış görüp zülfini ṣandum kim
Ḳarışdı sāye birle pertev-i mihr-i cihān-ārā

pertev-i mihr-i diraḫşān:

1. **pertev-i mihr-i diraḫşān:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **88**
Kelime Tipi: -
Parlayan güneşin ışığı.

Dem-ā-dem çeşmesinden zehr aḳar gerdūn-ı gerdānuñ
Ne ṣanur ḫalḳ-ı ʿālem pertev-i mihr-i diraḫşānı

pertev-i mihr-i ʿināyet-zāt:

1. **pertev-i mihr-i ʿināyet-ẕāt:**-*un, -ı*
Kıt'a 73
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İyi kişiliğin güneş ışığı.

Sensin ol kim pertev-i mihr-i ʿināyet-ẕātuñı
Kān-ı luṭfa gevher itmiş gevher-i iḥsāna kān

pertev-i mihr-i kerem:

1. **pertev-i mihr-i kerem:**-*e*
Gazel 695
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Cömertlik güneşinin ışığı.

Her zamān pertev-i mihr-i kereme nāʾil olur
Üstümüzden daḫı gitmez mi bu çetr-i gerdūn

pertev-i mihr-i ruḫ:

1. **pertev-i mihr-i ruḫ:**-*ı, -n*
Gazel 662
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Yanağının güneşinin parıltısı.

Reng alur gül-şende güller her zamān ey Ḥāletī
Pertev-i mihr-i ruḫın ʿarż itse ol şūḫ-ı cihān

pertev-i mihr-i ruh-ı yār:

1. **pertev-i mihr-i ruḫ-ı yār:**
Gazel 363
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağının güneşinin parıltısı.

Alçaḳ olur yalımı başlar ʿaraḳ-rīz olmaġa
Pertev-i mihr-i ruḫ-ı yār ile olsa şemʿ cemʿ

pertev-i mihr-i saʿādet:

1. **pertev-i mihr-i saʿādet:**
Gazel 591
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Talih güneşinin ışığı.

İsterüm sūzān idem bu āh-ı āteş-nākden
Pertev-i mihr-i saʿādet gelmiyor eflākden

pertev-i nūr-ı cemāl:

1. **pertev-i nūr-ı cemāl:**-*e*
Gazel 99
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yüzün nurunun parlaklığı II Sevgilinin yüzünün nurunun parlaklığı.

Degüldür pertev-i nūr-ı cemāle baḳmadan ḥālī
İlāhī merdüm-i çeşm-i cihān-bīnüñ yirin nūr it

pertev-i nūr-ı saʿādet:

1. **pertev-i nūr-ı saʿādet:**
Kıt'a 59
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Mutluluk ışığının parıltısı.

Pertev-i nūr-ı saʿādet düşdi o şāh üstine
Eyledi bir burcdan bir burca ḫurşīd intiḳāl

pertev-i rāḥat-resān:

1. **pertev-i rāḥat-resān:**
Kıt'a 81
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Huzur veren ışık.

Mübtelā-yı künc-i tārīk-i belādur Ḥāletī
Himmetüñ şemʿinden ister pertev-i rāḥat-resān

pertev-i reʾy:

1. **pertev-i reʾy:**-*i*
Kaside 27
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Parlak fikir.

Pertev-i reʾyi münīri düşse bir bāġ üstine
Delvi burc-ı māh olur dūlāb-ı ābuñ bī-gümān

pertev-i şefkat:

1. **pertev-i şefḳat:**
Gazel 589
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şefkat ışığı.

Ben ol şāh-ı ġamam kim āb-ı ḥasret sāye-bānumdur
Ḳoparsa pertev-i şefḳat o mihr-i tāb-dārumdan

pertev-i şemʿ-i hidāyet:

1. **pertev-i şemʿ-i hidāyet:**-*dür*
Gazel 839
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Doğruluk mumunun ışığı.

Meger kim şuʿle-i mey pertev-i şemʿ-i hidāyetdür
Getürdi ʿāḳıbet kūy-ı muġāna şeyh-i güm-rāhı

pertev-i tīġ:

1. **pertev-i tīġ:**-*ün*
Kaside 36
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Kılıcın ışığı, parlaklığı.

Pertev-i tīġüñ velī düşse Bedaḫşān üstine
Çeşme-i ḫūn-āb ola her kān-ı laʿlinden revān

pervā yi-:

1. **pervā yi:**-*mez*
Müseddes 5
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Korkmak, çekinmek.

Tīşe-i miḥnetden aldurmaz dil-i dīvānemüz
Şemʿ-i ʿışḳa yanmadan pervā yimez pervānemüz

pervāne:

1. **pervāne:**
Gazel 797
Mısra: **2**
Geceleri ışık etrâfında dönerek uçan küçük kelebek.

Şemʿi nisbet ḳılıcaḳ ʿārıż-ı cānāne ile
Dil-i dīvāne ṭutuşdı gice pervāne ile

[K.12:41, G.180:6, M.4:114, M.8:20]

2. **pervāneyin:**-*y, -in*
Gazel 54
Mısra: **13**
Geceleri ateşin etrafında dönen küçük kelebek II Âşık.

Şemʿ-i bezm-i ʿışḳa bir pervāneyin kim Ḥāletī
Yanmaġ ile eylerin hemvāre defʿ-i ıżṭırāb

[G.100:1, G.312:2, G.354:10, G.361:3, G.361:5, G.416:5, G.421:1, G.445:4, G.459:8, G.469:7, G.487:3, G.598:4, G.609:2, G.694:2, G.715:6, G.716:2, G.719:2, G.720:14, G.750:9, G.774:4, G828:2, G.829:2, G.886:6, Kt.104:2, Mf.191:2, Mf.464:1, Mü.5:2, Mü.5:20, Trk.B.1:14, Trk.B.1:93]

pervāne it-:

1. **pervāne it-:**-*er, -dü, -m*
Gazel 520
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir kimseyi büyük bir bağlılıkla her şeyi yapacak hale getirmek.

İderdüm ṭāʿir-i ḳudsīleri pervāne yanumda
Ṭurup bezm-i belāda şemʿ-veş sūzān-ı ʿışḳ olsam

pervāne-i ber-üft ü ḫīz ol-:

1. **pervāne-i ber-üft ü ḫīz ol:**-*up*
Gazel 557
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Düşüp kalkan, uçan pervane (gibi) olmak.

Bezm-i dehr içre olup pervāne-i ber-üft ü ḫīz
İtdük āḫir şuʿle-i ümmīdden dāmen-keşān

pervāne-i cān:

1. **pervāne-i cān:**
Gazel 567
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül/ruh pervanesi.

Merḥamet ḳıl ki cihān bezmine ey şūḫ-ı cihān
Şemʿ-i ruḫsāruñ içün geldi bu pervāne-i cān

pervāne-i dil:

1. **pervāne-i dil:**
Gazel 724
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül pervanesi.

Eger şemʿ-i ruḫuñ olmasa ey māh-ı felek-pāye
Dönüp baḳmazdı bu pervāne-i dil bezm-i dünyāya

pervāne-i fikr:

1. **pervāne-i fikr:**-*üm*
Kaside 12
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Düşünce pervanesi.

Olmasa pervāne-i fikrüm eger pür-sūḫte
Hem-ser-i şemʿi ḳabūl eylerdi ʿaḳl-ı ḫurde-dān

pervāne-i ġam:

1. **pervāne-i ġam:**
Gazel 17
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keder pervanesi II Âşık.

Pervāne-i ġam yoluña cān virmemek olmaz
Hiç ṣalma başuñ yoḳ yire ey şemʿ-i dil-ārā

pervāne-i ʿışḳ:

1. **pervāne-i ʿışḳ:**-*a*
Gazel 422
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk kelebeği. II Âşık.

Virmese pervāne-i ʿışḳa ḥayāt-ı cāvidān
Beñzedürdüm şemʿa ol ruḫsārelerle gerdenüñ

pervāne-i ʿışḳuñ şānı:

1. **pervāne-i ʿışḳuñ şānı:**-*n, -a*
Gazel 465
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk pervanesinin (âşığın) şöhreti.

Şānına pervāne-i ʿışḳuñ budur şāyeste kim
Āteş-i şevḳin ṣıyānet eyliye olsaydı kül

pervāne-i şemʿ-i cemāl-i yār:

1. **pervāne-i şemʿ-i cemāl-i yār:**
Kıt'a 70
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yüz mumunun pervanesi II Âşık.

Bir zamān pervāne-i şemʿ-i cemāl-i yār idüm
Ḳalmadı şimdi vücūd-ı nā-tüvānumdan nişān

pervāne-i şemʿ-i dil-ārā:

1. **pervāne-i şemʿ-i dil-ārā:**-*sı*
Gazel 825
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönlü süsleyen mumun pervanesi II Âşık.

Ḳomaz ḫākisterin urdurmayınca çeşm-i aġyāra
Maḥabbet bezminüñ pervāne-i şemʿ-i dil-ārāsı

pervāne-sān:

1. **pervāne-sān:**
Gazel 692
Mısra: **4**
Pervane gibi.

Şemʿ-i bezm-i miḥnetem kim ḳanda olsam derd ü ġam
Her ṭarafdan üstüme gelmekdedür pervāne-sān

[K.36:52]

pervāne-ṣıfat:

1. **pervāne-ṣıfat:**
Gazel 569
Mısra: **12**
Pervane gibi.

Bir şemʿ-i melāḥat ki görem kendümi bilmem
Pervāne-ṣıfat eylerin evzāʿ-ı perīşān

pervāne-vār:

1. **pervāne-vār:**
Gazel 145
Mısra: **8**
Mumun etrafında dönen kelebek gibi.

Neydi cān virmek yoluñda ey çerāġ-ı bezm-i ḥüsn
Pāyuña düşseydi ölmekle eger pervāne-vār

[G.269:8, G.296:5]

pervāne-veş:

1. **pervāne-veş:**
Gazel 299
Mısra: **2**
Geceleri ışık çevresinde dönen, kendini ateşin içine atmasıyla bilinen küçük kelebek gibi.

Gül oldı bezm-i bāġda şemʿ-i cihān-fürūz
Pervāne-veş hezār da olsa ʿaceb mi sūz

[G.361:9, G.453:9, G.878:1]

pervāz:

1. **pervāza:**-*a*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **14**
Uçma, uçuş.

Erkān içinde kimdür aña beñzerin diyen
Pervāza yeltenür mi Hümā ile mākiyān

pervāz eyle-:

1. **pervāz eyle-:**-*y, -e*
Gazel 94
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Uçmak.

Şāh-bāz-ı ṭabʿ-ı bālā serde pervāz eyliye
Olmaya ger Ḥāletī'nüñ pāye-i iḳbāli pest

pervāz it-:

1. **pervāz it:**-*er*
Gazel 333
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Uçmak.

ʿIşḳuñla ider murġ-ı dil eflākde pervāz
Alur göz ile baḳ aña ey gözleri şeh-bāz

[K.11:67, Kt.20:1]

pervāz kıl-:

1. **pervāz ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **108**
Kelime Tipi: -
Uçmak; yükselmek.

ʿĀlem-i vaḥdetüñ o şeh-bāzı
Sidre'den daḫı ḳıldı pervāzı

[M.7:42]

pervāza gel-:

1. **pervāza gel:**-*mez*
Kaside 21
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Uçmak.

ʿAceb mi murġ-ı dilüm gelmez olsa pervāza
Mükedder eyledi aḥvālümi teşettüt-i bāl

perverd-gār:

1. **perverd-gār:**
Kıt'a 129
Mısra: **3**
Besleyici, rızıklandırıcı Allah.

Perde-i çeşm-i seri heft eyliyen Perverd-gār
Çeşm-i cānuñ perdesin gūyā ki heft-ād eyledi

perveriş ol-:

1. **perveriş ol:**-*mış*
Gazel 252
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Beslenmek.

Ol yāri al cāme ile seyr iden didi
Ḫūn-ı cigerle perveriş olmış nihāldür

pervīn:

1. **pervīn:**
Kıt'a 83
Mısra: **4**
Ülker yıldızı.

Felekde Ḥāletiyā naẓm nic'olur görsün
Çıḳan ġazellerüme eylesün naẓar Pervīn

pesend it-:

1. **pesend it:**-*me, -di*
Gazel 841
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Takdir etmek, beğenmek.

Pīçīde diyü kimse pesend itmedi bizden
Ol Kūh-ken'üñ derd çeküp açduġı rāhı

pes-i dīvār-ı sīne:

1. **pes-i dīvār-ı sīnemde:** -*m, -de*
Mesnevi 9
Mısra: **131**
Kelime Tipi: -
Göğüs duvarının arkası.

Pes-i dīvār-ı sīnemde nihānī
Dil ü endūh ider ceng-i keyānī

pes-i mevc:

1. **pes-i mevc:**-*i*
Gazel 93
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dalganın arkası.

Her pes-i mevci kemīn-gāh-ı niheng-i ġuṣṣadur
Nīl-i iḳbālüñ degüldür sāḥili cāy-ı nişest

pest:

1. **pestdür:**-*dür*
Kıt'a-ı Kebir 2
Mısra: **4**
Aşağı, alçak.

Baḥr-i cūduñda ḳaṭredür ḳulzüm
Pestdür himmetüñ yanında cibāl

[Mf.29:1]

pest eyle-:

1. **pest eyle:**-*di*
Matla 27
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşağı duruma getirmek, değerini düşürmek, alçaltmak.

Eyledi zülf-i siyāhuñ rütbe-i ʿuṣṣāḳı pest
Kimseye raḥm itmek olmaz Hindu-yı āteş-perest

[M.7:19, Mf.32:1, Mf.33:1, Mf.440:1]

pest it-:

1. **pest it:**-*er*
Gazel 830
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Değerini düşürmek.

Iraḳlardan gelen āb-ı serāy-ı ḫusrevān-āsā

Felek cāy-ı dilüm geh pest ider gāhī ḳılur ʿālī

pest ol-:

1. **pest ol:**-*ma, -y, -a*
Gazel 94
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Düşmek, alçalmak, düşük olmak.

Şāh-bāz-ı ṭabʿ-ı bālā serde pervāz eyliye
Olmaya ger Ḥāletī'nüñ pāye-i iḳbāli pest

[K.32:85]

peşeng-i dārā-der:

1. **peşeng-i dārā-der:**
Kaside 28
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Dârâ'yı paralayan Peşeng (Peşeng, Efrasiyab'ın babasıdır).

Vezīr-i Cem-ʿaẓamet Ḥażret-i Ḥasan pāşā
Peleng-i şīr-i mehābet Peşeng-i Dārā-der

peşīmān ol-:

1. **peşīmān ol-:**-*a*
Gazel 652
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Pişman olmak, yapılan bir işin yanlış ya da uygunsuz sonuç verdiğini anlamak.

Cānā saña cān virme ṣafāsını ṭuyarsa
Ḫıżr āb-ı ḥayāt içdügine ola peşīmān

[G.777:6]

peşşe:

1. **peşşe:**
Gazel 111
Mısra: **2**
Sinek II Değer verilmeyecek kadar küçük bir şey.

ʿAḳl eger baḥs eyler ise ʿışḳ ile bulmaz felāḥ
Peşşe şeh-bāza meges Sīmurġ'a olmaz hem-cenāḥ

[K.6:51, Kt.41:4, Mf.44:2]

peşşe-i nā-būd:

1. **peşşe-i nā-būd:**
Kaside 8
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Ufacık sinek.

Döner bir kāh kūh-ı Ḳāf'a ednā iltifātuñla
Olur peşşe-i nā-būd iḥsānuñla çün ʿAnḳā

[M.7:23]

peyām:

1. **peyām:**
Gazel 305
Mısra: **1**
Haber.

Bir ġam virür peyām işitseydi gūşumuz
Pīr-i muġāna nezr iderüz naḳd-i hūşumuz

[Mf.309:1]

peyām gel-:

1. **peyām gel:**-*dük, -de*
Gazel 157
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Haber gelmek.

Diñle gūş-ı cān ile geldükde ʿāşıḳdan peyām
Kimseye ḳalmaz güzellik benden al cānā ḫaber

peyām irgür-:

1. **peyām irgür:**-*se*
Kaside 3
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Haber getirmek.

Peyk-i ṣabāya cümle libāsın virürdi gül
İrgürse maḳdeminden eger gül-şene peyām

peyām-ı būy-ı zülf-i dil-beri al-:

1. **peyām-ı būy-ı zülf-i dil-beri al:**-*mış*
Gazel 676
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçının kokusunun haberini almak.

Bāddan almış peyām-ı būy-ı zülf-i dil-beri
Nāfesin atsa n'ola yabāna āhū-yı Ḫoten

peyam-ı ecel:

1. **peyam-ı ecel:**
Kaside 16
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Ölüm haberi.

Gūyā ki oldı nāveki bir murġ-ı nāme-ber
Aʿdāsına peyam-ı ecel gönderür kemān

peyām-ı ġonce-i laʿl:

1. **peyām-ı ġonce-i laʿl:**-*i, -n*
Gazel 406
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kırmızı renkli goncanın haberi.

Peyām-ı ġonce-i laʿlin nice alurdı ol şāḫuñ
Öñünce ḳaçmasaydı berg-i gül bād-ı seḥer-gāhuñ

peyām-ı miḥnet-encām:

1. **peyām-ı miḥnet-encām:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Eziyetle sonuçlanan haber, kötü haber.

Aḥibbā gūş idince bu peyām-ı miḥnet-encāmı
Ḳabālar çāk çāk oldı yaḳalar indi dāmāna

peyām-ı vişāl:

1. **peyām-ı vişāl:**
Kaside 21
Mısra: **14**

Kelime Tipi: -
Kavuşma haberi.

Sipihr-i pīri civān itdi bu nevīd-i ẓafer
İrişdi ʿāşıḳ-ı mehcūra şan peyām-ı viṣāl

peyām-ı zülf-i anber-bār:

1. **peyām-ı zülf-i anber-bār:**-*un, -ı*
Gazel 608
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Amber kokulu saçın haberi.

Bāddan alur peyām-ı zülf-i anber-bāruñı
Nāfesin atsa n'ola yabāna āhū-yı Ḫoten

pey-ā-pey:

1. **pey-ā-pey:**
Gazel 558
Mısra: **9**
Art arda, peş peşe.

Olalum ḫāk-i siyāh üzre pey-ā-pey cürʿa-rīz
Ḥāletī çün böyle gösterdi nihāl-i erġavān

[G.832:13, K.41:59, Mf.531:1]

peydā:

1. **peydā:**
Gazel 402
Mısra: **1**
Açık, belli, görünen, aşikâr.

Degüldür ḫalḳa-i zülfüñde peydā ḫadd-i gül-gūnuñ
Nümāyān oldı ruḫsāruñda ʿaksi çeşm-i pür-ḫūnuñ

[G.741:4, G.823:10]

peydā eyle-:

1. **peydā eyle:**-*r, -in*
Gazel 53
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkarmak, aşikar etmek.

Baḳmasun diyü ruḫ-ı dil-dāra çeşm-i āftāb
Eylerin peydā dem-ā-dem dūd-ı āhumdan seḥāb

[G.67:2, G.118:3, G.582:2, G.599:7, K.36:11, Mf.457:2]

peydā it-:

1. **peydā it:**-*er*
Gazel 176
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkarmak, görünür kılmak.

Baña yā Rab ġam-ı ʿışḳuñ gerek kim ol dem-ā-demdür
Ġam-ı dünyā-yı fānī bir fenā peydā ider ġamdur

[G.21:10, G.59:2, G.147:11, G.632:7, K.32:25, K.33:53]

peydā kıl-:

1. **peydā ḳıl:**-*du, -n*
Kaside 16
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkarmak, meydana getirmek.

Ḳılduñ çü dürr-i medḥini peydā ṣadef gibi
Şimden girü duʿāsına aç Ḥāletī dehān

peydā ol-:

1. **peydā ol:**-*ur*
Gazel 554
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkmak, belirmek, görünmek.

Bīm-i ʿadādan ḳapuñda kirm-i şeb-tābam hemān
Şuʿle-i āhum gehī peydā olur gāhī nihān

[G.6:1, G.14:6, G.32:6, G.269:3, G.413:7, G.642:7, G.779:7, G.795:2, G.810:7, G.872:5, G.887:9, K.1:81, K.36:21, K.39:41, M.4:125, M.8:146, Mf.7:1, Mf.508:2]

peydāla-:

1. **peydālar:**-*r*
Gazel 862
Mısra: **10**
Elde etmek, ele geçirmek.

Çeşm-i ʿāşıḳdan ki olur yār nā-peydā olur
Ol raḳīb-i dīv-sīret anı peydālar gibi

peyġām gel-:

1. **peyġām gel:**-*e*
Kaside 7
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Haber gelmek.

Gele bir heftede iki ṭarafdan feṭḥ peyġāmı
Bu da bir luṭfıdur inṣāf idince Ḥaḳ Taʿālānuñ

peyġām ilet:-

1. **peyġām ilet:**-*di*
Kaside 23
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Haber ulaştırmak.

Çenār-ı bāġ olurdı kef-zenān ẕevḳ ü sürūrından
Ṣabā iletdi peyġāmın bu ḥāl-i rāḥat-efzānuñ

peyġām irgür:-

1. **peyġām irgür:**-*miş*
Kaside 30
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Haber ulaştırmak.

Ṣabā ḫāk-i rehüñ peyġāmın irgürmiş meger bāġa
Başına aḳçe ṣaçdı cümle ezhārı gül-istānuñ

peyġām-ı şafā-encām:

1. **peyġām-ı şafā-encām:**
Kaside 41
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Huzur veren haber.

Nesīm-i ṣubḥ-dem bīmār iken her demde şevḳinden

Bu peyġām-ı ṣafā-encām ile geşt itdi dünyāyı

peygār it-:

1. **peygār it-:**-*di, -ler*
   Gazel 181
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Savaşmak.

Cūy-ı eşküm ḫūn ile ālūde geldi añlaram
Sīne ṣaḥrāsında ʿaḳl u ʿışḳ peygār itdiler

[G.267:15, G.863:14]

peyġūle-i bī-dād:

1. **peyġūle-i bī-dād:**-*ı*
   Gazel 181
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Adaletsiz köşe.

Eyleyüp peyġūle-i bī-dādı ġāyet teng ü tār
Ḥāletī-i derd-mendi ḫāne-bīzār itdiler

peygūle-i ġam:

1. **peygūle-i ġam:**-*da*
   Gazel 306
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Gam köşesi.

Giryeden peygūle-i ġamda aġardı çeşmümüz
Nev-bahār-ı ʿışḳa revnaḳdur gül-i bādāmumuz

[G.402:9, G.716:5]

peyġūle-i yeʾs:

1. **peyġūle-i yeʾs:**-*ün*
   Gazel 693
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: -
   Ümitsizlik köşesi.

N'idügi peyġūle-i yeʾsüñ bilinmez Ḥāletī
Görmeyince bezm-i ümmīdüñ kemāl-i keşretin

peyk ol-:

1. **peyk ol:**-*ma, -y, -a*
   Kaside 33
   Mısra: **31**
   Kelime Tipi: -
   Haberci olmak (Osmanlı Devleti'nde habercilik ve pâdişahlarla şehzâdelere muhâfızlık yapan, atlıların yanında koşarak giden, gösterişli kıyâfetleriyle bâzı törenlere katılan, bu iş için hızlı koşucu olarak eğitilmiş yeniçeri askeri).

Süvār-ı ḳadri eylerdi felek fevḳinde cevlānī
Rikābında anuñ peyk olmaġa çerḫ-i cihān-peymā

peykān:

1. **peykānuñ:**-*un*
   Kaside 7
   Mısra: **1**
   Okun ucundaki sivri demir, temren.

Cihānda kimseyi söyletmez oldı şimdi peykānuñ
Zebān-ı tīġ-i ser-tīzüñ cevābın virdi aʿdānuñ

[K.37:37, Mf.70:2]

2. **peykānı:**-*ı*
   Gazel 26
   Mısra: **5**
   Okun ucundaki sivri demir, temren II Sevgilinin kirpiği veya süzgün yan bakışları.

Sīnede peykānı ḳaldı nāvekin çekdikde yār
Var ise cān riştesi görünce şarıldı aña

[G.27:5, G.148:10, G.202:6, G.266:4, G.267:6, G.356:5, G.410:8, G.424:1, G.452:5, G.638:8, G.760:2, G.763:9, G.833:1, G.875:7, G.878:5]

3. **peykānı:**-*ı*
   Kaside 33
   Mısra: **8**
   Okun ucundaki sivri demir II Gülün dikeni.

Eger ḫūn-ı diliyle ṭurmasa bülbüllerüñ dāʾim
Neden çaḳ böyle reng-ālūd olurdı ġonce peykānı

peykān ol-:

1. **peykān ol:**-*ur, -dı*
   Kaside 20
   Mısra: **38**
   Kelime Tipi: -
   Ok temreni olmak.

Düşeydi āftāb-ı saṭvetinden aña bir pertev
Olurdı ḫāṣılı k'anuñ ser-ā-ser laʿl peykānı

peykān-ı cefā:

1. **peykān-ı cefā:**-*y, -a*
   Gazel 821
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Eziyet okunun temreni.

Dil-i bī-ṣabr-ı ʿuṣṣāḳın nişāne almaḳ isterse
İder peyveste peykān-ı cefāya nāvek-i nāzı

[Mf.173:2]

peykān-ı ḫūn-ālūd:

1. **peykān-ı ḫūn-ālūd:**-*un, -ı*
   Gazel 681
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Kanlı kirpik oku.

Virmezin peykān-ı ḫūn-ālūduñı öldürseler
Gül-şen-i cennetde bitmiş ġonce-i raʿnāya ben

[Trk.B.1:97, G.100:2]

peykān-ı tīr:

1. **peykān-ı tīr:**-*i*
   Gazel 60
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Ok temreni II Sevgilinin kirpikleri veya süzgün yan bakışı.

Hep gitdi levḥ-i sīnedeki naḳş-ı māsivā
Peykān-ı tīri sūz-ı dilümden olunca āb

[G.62:14, G.322:5, G.423:5, G.777:3, Kt.9:4]

peykān-ı tīr-i ġamze:

1. **peykān-ı tīr-i ġamze:**-*n*
Gazel 284
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ok gibi olan gamzelerinin temreni.

Peykān-ı tīr-i ġamzeñ ucından meded meded
Dil pāre pāredür cigerüm yara yaradur

peykān-ı tīr-i ḫār kıl-:

1. **peykān-ı tīr-i ḫār ḳıl-:**-*dı, -lar*
Gazel 578
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Diken okunun temreni yapmak.

Ḳıldılar peykān-ı tīr-i ḫār şebnem ḳatresin
İtmege bülbüllerüñ ṣabrını güller āzmūn

peykān-ı yār:

1. **peykān-ı yār:**-*i*
Gazel 702
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kirpik okunun temreni.

Cān ḫāne-i bedende yeter ṭurdı Ḥāletī
Anı çıḳar da yirine peykān-ı yāri ḳo

peykānlu it-:

1. **peykānlu it-:**-*er*
Gazel 835
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Temrenli hale getirmek (Gözyaşı damlası temrene, kirpikler oka benzetilmiştir).

Eger kim bezm-i meyde girye ḳılsa çeşm-i fettānı
İder peykānlu her bir ḳatresi bir tīr-i müjgānı

peyker-i bedr:

1. **peyker-i bedr:**
Gazel 490
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dolunayın yüzü.

Rūy-ı dil-berde nigāh eylesün ebrūların
Görmeyenler nic'olur peyker-i bedr içre hilāl

peyker-i ḫaşm:

1. **peyker-i ḫaşm:**
Kaside 17
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Düşmanların yüzü.

Hemīşe peyker-i ḫaşm olmasa nişān-gāhı
Olurdı oḳlı şiḳarı ġazāl-ı çerḫ-i mesīr

peyker-i merdüm-i giyāh:

1. **peyker-i merdüm-i giyāh:**
Gazel 704
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çöp adamın yüzü.

ʿIşḳ ile bir ḥāle vardum kim bilür iden nigāh
Olduġum bī-cān u dil çün peyker-i merdüm-i giyāh

peyk-i āh:

1. **peyk-i āh:**-*um*
Gazel 240
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ah'ın habercisi.

Ruḫ-ı dil-ber gibi bir māh-ı dil-ārā bulamaz
Peyk-i āhum bu ṭoḳuz günbedi arayıgörür

[G.808:4]

peyk-i bād:

1. **peyk-i bād:**-*ı*
Kaside 15
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Rüzgar habercisi.

Sürʿate baḳduḳça ruḫṣat peyk-i bādı yolda ḳor
Şebden encüm gösterür çıḳduḳça sümminden şerār

peyk-i endīşe-i erbāb-ı dil:

1. **peyk-i endīşe-i erbāb-ı dil:**
Kaside 14
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Şairlerin fikir habercisi.

Mübtelā olsa eger tābiş-i bāḫūr-ı ġama
Peyk-i endīşe-i erbāb-ı dil olmaz pūyān

peyk-i hudā:

1. **peyk-i ḫudā:**
Mesnevi 4
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Allah'ın habercisi, Cebrail.

Çekdi aña Buraḳ'ı peyk-i Ḫudā
Bindi çāpük-süvār-ı mülk-i beḳā

peyk-i ṣabā:

1. **peyk-i ṣabā:**-*y, -a*
Kaside 3
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Saba rüzgârının habercisi.

Peyk-i ṣabāya cümle libāsın virürdi gül
İrgürse maḳdeminden eger gül-şene peyām

[K.41:11]

peyk-i zer-tāc:

1. **peyk-i zer-tāc:**-*ı*
Kaside 12
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Altın tacın habercisi.

Ḥażret-i Ḫān Aḥmed ol sulṭān-ı ʿālī-rütbe kim
Peyk-i zer-tācı olur maḥṣūd-ı ṣāh-ı ḥāverān

peymāne:

1. **peymāne:**
Gazel 354
Mısra: **6**
Büyük kadeh, şarap bardağı.

Olmasaydı leb-be-leb ol āfet-i devrān ile
Meclis içre eylemezdi dem-be-dem peymāne raḳṣ

[G.690:2, G.740:1, Mü.5:4]

2. **peymāneler:**-*ler*
Gazel 180
Mısra: **10**
İçki kadehi II Âşığın kanlı yaşlar dolu gözü.

Ḥāletī bezm-i ġamuñda eyleyüp yaşın şarāb
Göz yumup açınca gāhī ṭoldurur peymāneler

[G.721:14]

peymāne ol-:

1. **peymāne ol-:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 328
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İçki kadehi olmak.

Bāde-i cennet daḫı ḳonsaydı ḳılmaz neṣʾe-dār
Kāse-i ser olmayınca Ḥāletī peymānemüz

peymāne-i miḥnet:

1. **peymāne-i miḥnet:**
Gazel 4
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Eziyet kadehi.

Ḳısmet-i bezm-i ezeldür ey ʿadū incinmezem
Sāġar-ı ʿişret saña peymāne-i miḥnet baña

[G.40:8]

peymāne-i şevḳ:

1. **peymāne-i şevḳ:**-*üm*
Müfret 29
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İstek kadehi.

Üft ü ḫīz-i ʿışḳ ile gāhī bülendem gāh pest
Olmaz ammā eldeki peymāne-i şevḳüm şikest

peymānenüñ ayaġı:

1. **peymānenüñ ayaġı:**-*n, -a*
Gazel 415
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kadehin ayağı, kadeh.

Bezm-i meyde olsa bir ibrīḳ-i zerrīn āftāb
Degmeye ṣu ḳoymaġa ayaġına peymānenüñ

peymāne-sāz ol-:

1. **peymāne-sāz ol:**-*sa*
Gazel 296
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Büyük kadeh yapmak.

Bī-muḥābā derd-i nūş-ı bādenüñ ḥükmin virür
Ḫāk-i rindāndan felek olsa eger peymāne-sāz

pey-rev ol-:

1. **pey-rev ol:**-*a*
Gazel 348
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Birinin ardı sıra gitmek.

Ben zārı Ḳays u Kūh-ken'e eylemeñ ḳıyās
Lāzım degül ki pey-rev ola merd-i reh-şinās

pey-rev-i kelām-ı mesīḥ ol-:

1. **pey-rev-i kelām-ı mesīḥ ol:**-*alı*
Gazel 113
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hz. İsa'nın sözünün arkasından gitmek.

Rūḥ-baḫş oldı Ḥāletī süḫanuñ
Olalı pey-rev-i kelām-ı Mesīḥ

pey-rev-i manşūr ol-:

1. **pey-rev-i manşūr ol:**-*a*
Gazel 175
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hallac-ı Mansur'a uymak.

Diler kim pey-rev-i Manṣūr ola bu dār-ı dünyāda
Göñül esbāb-ı ḥüsn-i yārdan ol zülfe māʾildür

[G.248:7, G.720:7]

pey-rev-i manşūr-ı ḥallāc:

1. **pey-rev-i manşūr-ı ḥallāc:**-*am*
Müseddes 1
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hallac-ı Mansur'un izinden giden.

Dem-ā-dem cūşdan ḫālī degül bir baḥr-i mevvācam
Maḥabbet ʿarşasında pey-rev-i Manṣūr-ı Ḥallāc'am

pey-revi ol-:

1. **pey-revi ol:**-*up, -dur*
Gazel 777
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İzinden gitmek, uymak, takip etmek.

Bugün fenn-i belāġatde olupdur pey-revi anuñ
Revādur ger añılsa Ḥāletī Selmān'uñ ardınca

peyvend:

1. **peyvendi:**-*i*
Gazel 825
Mısra: **7**
Bağ, ilgi, münâsebet, râbıta.

Eger berg-i dıraḫt-ı Ṭūr'dan olmazsa peyvendi
Ne feyż eyler çemen-zār-ı cemālüñ naḫl-i bālāsı

peyvend viril-:

1. **peyvend viril:**-*sün*
Mesnevi 9
Mısra: **276**

Kelime Tipi: -
Ulaşmak, erişmek.

Dıraḫt-ı baḫtuñ olsun Sidre-mānend
Virülsün şāh-ı iḳbālüñe peyvend

peyvend-i ger-i feyz-i ezel:

1. **peyvend-i ger-i feyz-i ezel:**
Gazel 829
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ezel bolluğuna, nimetine ulaşan.

Peyvend-i ger-i feyz-i ezel olalı der-kār
Ḫāmem gibi kim gördi berūmend nihāli

peyvend-i ittiḥād vir-:

1. **peyvend-i ittiḥād vir:**-*en*
Gazel 127
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Birliğe ulaşmak, bir olmak, birleşmek.

Ġamzeñ degül mi mülk-i dilümçün viren müdām
Ḫayl-i ġamum zamāneye peyvend-i ittiḥād

peyveste:

1. **peyvestedür:**-*dür*
Gazel 510
Mısra: **5**
Bitişik, birlikte.

Peyvestedür sipihre ḫam-ı dūd-ı dil velī
Gūy-ı murāda irmedi çevgānumuz bizüm

[G.581:2]

peyveste it-:

1. **peyveste it:**-*er*
Gazel 821
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bitiştirmek, eklemek.

Dil-i bī-ṣabr-ı ʿuṣṣāḳın nişāne almaḳ isterse
İder peyveste peykān-ı cefāya nāvek-i nāzı

[Mf.448:1]

peyveste ol-:

1. **peyveste ol:**-*up*
Kaside 18
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bitişmek.

Dehen-i ġonce olup gūş-ı güle peyveste
Gül-şene gelse gerekdür diyü ḳıldı her bār

[Mf.473:2]

peyveste-i āh it-:

1. **peyveste-i āh it:**-*en*
Mesnevi 9
Mısra: **160**
Kelime Tipi: -
Âha ulaştırmak.

Dem-ā-dem düşdügümdür dūr der-gāh
İden feryādumı peyveste-i āh

pīç ü tāb:

1. **pīç ü tāb:**-*um*
Mesnevi 9
Mısra: **218**
Kelime Tipi: -
Izdırap, telaş, endişe, sıkıntı.

Bu ġamzeñdür dem-ā-dem ıżṭırābum
K'olup gitdükçe muḥkem pīç ü tābum

2. **pīç ü tāb:**
Gazel 67
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kıvrım kıvrım, büklüm büklüm II Izdırap ve sıkıntı.

Tār-ı zülf-i ḫam-be-ḫam çıḳmaz derūnumdan benüm
Rişte-i cānumda andandur bu deñlü pīç ü tāb

pīç ü tāb ol-:

1. **pīç ü tāb ol:**-*ur, -sa*
Gazel 51
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kıvrım kıvrım, büklüm büklüm olmak.

Müya dönmiş cismüme nār-ı sitem lāyıḳ degül
Āteş-i ruḥsārdan olsa olursa pīç ü tāb

pīç ü tāb vir-:

1. **pīç ü tāb vir:**-*ür*
Gazel 190
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sıkıntı vermek.

Fikr-i gīsū-yı ʿanberīn-i nigār
Rişte-i cāna pīç ü tāb virür

pīçīde:

1. **pīçīde:**
Gazel 368
Mısra: **6**
Bükülmüş, dolanmış, sarılmış, dolaşmış.

Anda ḳalmış māhi-i baḥr-i ṣafādur ḫançerüñ
Tūr miyān-bendüñ olupdur ṣanki bir pīçīde aġ

2. **pīçīde:**
Gazel 841
Mısra: **3**
Kıvrımlı, dolambaçlı.

Pīçīde diyü kimse pesend itmedi bizden
Ol Kūh-ken'üñ derd çeküp açduġı rāhı

pīçīde-fitīl ol-:

1. **pīçīde-fitīl ol:**-*ı-ma, -sa*
Kaside 14
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Fitili bükülmek.

Ḥīz-rān-ı siperi olmasa pīçīde-fitīl
Neden olurdı żiyā-baḫş-ı ṭarīḳ-i īmān

pīl-i demān:

1. **pīl-i demān:**
Kaside 12
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Güçlü, heybetli fil.

Bīm-i ḳahrından idüp iki ḳulaġın sufralar
Mīz-bān-ı beççe-i cīrān olur pīl-i demān

pīl-i sepīd ü şīr-i siyeh:

1. **pīl-i sepīd ü şīr-i siyeh:**-*den*
Gazel 563
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Beyaz fil ve siyah aslan II Gündüz ve gece.

Bir heft-ḫᵛān-ı ġuṣṣadayam k'anda rūz u şeb
Pīl-i sepīd ü şīr-i siyehden virür nişān

pīl-i sepīd-i çerḫ:

1. **pīl-i sepīd-i çerḫ:**-*e*
Kaside 15
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Feleğin kır atı.

Himmet-i vālā-yı şāha maẓhar olursam eger
Baġların pīl-i sepīd-i çerḫe kūs-ı iştihār

pīle-i çeşm:

1. **pīle-i çeşm:**-*üm*
Müfret 123
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Göz kapağı.

Bezm-i ġamda ḫūn-ı eşküm dem-be-dem āmādedür
Pīle-i çeşmüm hemān ser-pūş-ı cām-ı bādedür

pinhān:

1. **pinhān:**
Gazel 197
Mısra: **4**
Gizli.

Ḥüsn-i tedbīr ile ol sulṭān-ı iḳlīm-i cemāl
Gelse ʿuşşāḳa ḫayālinden daḫı pinhān gelür

pinhān eyle-:

1. **pinhān eyle:**-*miş*
Gazel 44
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Saklamak, gizlemek.

Göñülde cān gibi sırr-ı muḥabbet ṣaḳlayan ʿāşıḳ
İçinde genc pinhān eylemiş künc-i ḫarāb-āsā

[G.184:5, G.222:1, G.669:4, G.736:10, G.741:3, Mf.110:1, K.1:53]

pinhān it-:

1. **pinhān it:**-*eyin*
Gazel 659
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Saklamak, gizlemek.

Gitdi göñlümden ḫayāli dīdeden olmaz birūn
Nice pinhān ideyin derd-i derūnum yārdan

[G.565:14, M.9:78, Trk.B.1:110]

pīr:

1. **pīr:**
Kaside 8
Mısra: **44**
İhtiyar, yaşlı.

Gedā-yı der-geh-i devlet-meʾābuñ Zāl eger Rüstem
Ġulām-ı ḥalḳa der-gūş-ı cenābuñ pīr eger bernā

2. **pīrler:**-*ler*
Gazel 178
Mısra: **10**
Bir konuda baş durumunda olan, önder denmeye layık, tecrübeli ve üstat kimse.

Ḥāletī-veş olmasam bir dem ʿaceb mi bādesüz
Pīr-i ʿışḳam zāhidā olmaz ʿaṣāsuz pīrler

[G.506:3]

pīr eger civān:

1. **pīr eger civān:**
Kaside 16
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Yaşlı veya genç II Herkes.

Her dem felek zebūndur aña baḫt rāmdur
Hep āstānı bendesidür pīr eger civān

pīr it-:

1. **pīr it:**-*di*
Gazel 872
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yaşlandırmak.

Alup gönlin ġam-ı hicrān ile pīr itdi bir āfet
ʿAceb mi Ḥāletī āh eylese bī-iḫtiyār oldı

pīr ü bernā:

1. **pīr ü bernā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **80**
Kelime Tipi: -
Yaşlı ve genç II Herkes, tüm halk.

Civān-baḫt-ı cihān ol dem-be-dem ʿömrüñ ziyād olsun
Ḫudā şermende-i iḥsānuñ itsün pīr ü bernāyı

pīrāhen:

1. **pīrāhen:**
Gazel 40
Mısra: **3**
Gömlek.

Cismümi çāk eyledüm ey dōst pīrāhen degül
Bāde-i laʿl-i lebüñden geldi bir ḥālet baña

[G.56:3, G.295:2, G.611:8, Mf.80:2]

2. **pīrāheninde:**-*i, -n, -de*
Gazel 130
Mısra: **8**
Gömlek II Beden, ruhu kuşatan maddi varlık.

Her kim ki şevḳ-i vuṣlat ile kef-zenān olur
Pīrāheninde eyliyemez murġ-ı ġam ḳarār

[G.208:8, G.507:8, G.632:7, G.698:9]

3. **pīrāheni:**-*i*
Gazel 885
Mısra: **10**
Gömlek II Gül yaprakları.

Bāde-i ʿışḳ ile güller Ḥāletī mest oldılar
Bezm-i gül-şende anuñçün yaḳdılar pīrāheni

pīrāhen-i fānūs:

1. **pīrāhen-i fānūs:**
Gazel 841
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Fanus gömleği (hayal fanusu: Üzerine yapılmış resimleri, içinde yanan ışık etkisiyle büyütüp aksettiren döner fener).

Eyler teni sūzān dilimüñ şuʿle-i āhı
Pīrāhen-i fānūs yanar şemʿ ile gāhī

pīrāhen-i hūnīn-i yūsuf:

1. **pīrāhen-i ḫūnīn-i yūsuf:**-*dur*
Gazel 783
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hz. Yusuf'un kanlı gömleği.

Yanında şanma kim pīrāhen-i ḫūnīn-i Yūsuf'dur
Bir oddan göñlek olmış derd-i firḳat pīr-i Kenʿān'a

pīrāhen-i kettān u nūr-ı māh-tāb:

1. **pīrāhen-i kettān u nūr-ı māh-tāb:**
Kaside 35
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Keten gömlek ve ay ışığı (Ay ışığının keteni çürüteceği inancına telmih vardır).

Şuʿle-i şemşīrüñe döymez ʿadūnuñ cevşeni
Nitekim pīrāhen-i kettān u nūr-ı māh-tāb

pīrāhen-i ṣabr:

1. **pīrāhen-i ṣabr:**-*um*
Gazel 373
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sabır gömleği.

Bir zamān pīrāhen-i ṣabrum ʿaceb bisyār idi
Şimdi oldı cümlesi fersūde-i meh-tāb-ı ʿışḳ

pīrāhen-i yūsuf:

1. **pīrāhen-i yūsuf:**
Kaside 20
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Hz. Yusuf'un gömleği.

Revādur söylese mehd-i çemende beççe-i bülbül
Gülüñ pīrāhen-i Yūsuf gibi çāk oldı dāmānı

pīrāmen:

1. **pīrāmenin:**-*i, -n*
Gazel 502
Mısra: **9**
Çevre, etraf.

Niçe yıl pīrāmenin devr eyleseydüm üstüme
Sāye-i luṭfın düşürmez serv-i āzādum benüm

[G.586:3]

pīrāmen-i dehān:

1. **pīrāmen-i dehān:**-*ı, -n, -da*
Gazel 794
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ağız çevresi.

O dil-berüñ ḫaṭı pīrāmen-i dehānında
Benefşe destesidür ġonce var miyānında

[G.469:1]

pīrāmen-i mecnūn-ı nā-şād:

1. **pīrāmen-i mecnūn-ı nā-şād:**-*a*
Gazel 753
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Mutsuz Mecnun'un çevresi, etrafı.

Gelürmiş şīrler pīrāmen-i Mecnūn-ı nā-şāda
Meger cismindeki jülīde mūyın şandılar bīşe

pīrān-ı ġam:

1. **pīrān-ı ġam:**-*uz*
Gazel 737
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Keder yaşlıları, âşıklar.

Pīrān-ı ġamuz olmazuz hiç ʿaşāsuz
Ṭuṭsaḳ ʿaceb olmaz meyi her an elümüzde

pīrān-ı ḫarābāt:

1. **pīrān-ı ḫarābāt:**-*a*
Gazel 570
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Meyhanenin yaşlıları,rintleri.

Pīrān-ı ḫarābāta irādet getürürseñ
Zerd eyliyemez rūyuñı hergiz ġam-ı devrān

pīrān-ı māh u sāl:

1. **pīrān-ı māh u sāl:**
Gazel 894
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayların yılların yaşlısı, çok yaşlı.

Ẓann itmesün gören bizi pīrān-ı māh u sāl
Ḫam ḳıldı ḳaddümüz felegüñ bār-ı miḥneti

pīrān-ı ṭarīḳ:

1. **pīrān-ı ṭarīḳ:**
Gazel 601
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Manevi yolun yaşlıları, ihtiyarları.

Ḥabbeẕā kūh-ı maḥabbet ki çü pīrān-ı ṭarīḳ
İrişür menzil-i maḳṣūda ṭutan dāmānın

pīrāye ol-:

1. **pīrāye olsun:** *-sun*
Kaside 10
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Süs olmak.

Cihān gül-zārını ser-sebz idüp bārān-ı iḥsānuñ
Nihāl-i ser-bülend-i ḳadrüñ olsun aña pīrāye

pīre-zāl-i çerḫ:

1. **pīre-zāl-i çerḫ:**
Gazel 442
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Felek ihtiyarı.

Pīre-zāl-i çerḫ rūyuñ görse ey Yūsuf-liḳā
Rişte-i mihriyle olurdı ḫarīdāruñ senüñ

[K.27:44, K.36:11, K.37:28, Kt.5:2]

pīre-zāl-i dehr-i dūn-perver:

1. **pīre-zāl-i dehr-i dūn-perver:**
Gazel 335
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Soysuzu koruyan kocamış felek.

Pīre-zāl-i dehr-i dūn-perver işitmez dādumuz
Ḳādir olduḳça bülend itsek n'ola feryādumuz

pīre-zāl-i köhne:

1. **pīre-zāl-i köhne:***-dür*
Gazel 360
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Eskimiş kocakarı II Felek.

Zamāne itmez oldı şimdi merd-i pür-hünerden ḥaẕ
Cihān bir pīre-zāl-i köhnedür kim itmez erden ḥaẕ

pīre-zāl-i kühen-sāle:

1. **pīre-zāl-i kühen-sāle:***-dür*
Kaside 42
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Dünyanın yıllanmış ihtiyarı, felek kocakarısı.

Ne pīre-zāl-i kühen-sāledür bu dünyā kim
Hezār Rüstem olupdur zebūn-ı destānı

pīre-zāl-i kühen-sāle-i cihān:

1. **pīre-zāl-i kühen-sāle-i cihān:**
Kaside 16
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünyanın yıllanmış ihtiyarı, felek kocakarısı.

Bir dem ki pīre-zāl-i kühen-sāle-i cihān
Oldı viṣāl-i Yūsuf-ı ʿadliyle nev-civān

pīre-zāl-i maʿānī:

1. **pīre-zāl-i maʿānī:***-y, -i*
Müfret 206
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Anlamların kocakarısı.

Saʿyüñle Ḥāletī yine meşşāta-i ḳalem
Gösterdi pīre-zāl-i maʿānīyi nev-ʿarūs

pīre-zen-i dehr:

1. **pīre-zen-i dehr:***-den*
Gazel 565
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dünya kocakarısı, ihtiyar felek.

Evvelā pīre-zen-i dehrden el çekmeyicek
Nice virsin saña rez duḫterini pīr-i muġān

[G.237:7]

pīre-zen-i gerdūn:

1. **pīre-zen-i gerdūn:***-a*
Gazel 723
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Felek kocakarısı.

Tār-ı ḫurşīdi tül itse şafaḳ-ı gül-gūna
Merd olan baḳmaya bu pīre-zen-i gerdūna

[Mf.484:2]

pīr-i ʿaḳl:

1. **pīr-i ʿaḳl:**
Gazel 320
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Akıl ustası.

Mümteniʿdür ʿāşıḳa vuṣlat dimişken pīr-i ʿaḳl
Biz cünūn-ı ʿışḳ ile dāʿim temennā üzreyüz

pīr-i fānī:

1. **pīr-i fānī:**-*dür*
Gazel 467
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ölümlü ihtiyar.

Nev-niyāz ābdāl idi yanında Ḳays u Kūh-ken
Ḫān-ḳāh-ı ʿışḳda bir pīr-i fānīdür göñül

[Trk.B.1:77]

pīr-i felek:

1. **pīr-i felek:**-*de*
Kaside 26
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Felek ihtiyarı; dünya.

Baḫtı civān degül yalıñuz belki ḫidmetin
Pīr-i felekde cān ile eylerdi iḫtiyār

[Mf.289:1]

pīr-i ġam ol-:

1. **pīr-i ġam ol:**-*sa, -m*
Gazel 506
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kederden yaşlanmak.

Işırmadan lebin ey Ḥāletī göñül geçmez
Eger ki pīr-i ġam olsam dökülse dendānum

pīr-i gerdūn:

1. **pīr-i gerdūn:**-*un*
Kaside 20
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Felek ihtiyarı.

Ḳırıldı sübḥa-i billūrı beñzer pīr-i gerdūnuñ
Çemen-zāra döküldükçe gören şeb-nem şanur anı

pīr-i harābāt:

1. **pīr-i ḫarābāt:**-*a*
Gazel 351
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Meyhanenin en kıdemlisi.

Rez duḫterini görse hemān ditremek ṭutar
Şanmañ ki geldi pīr-i ḫarābāta irtiʿāş

[G.518:8]

pīr-i hıred:

1. **pīr-i ḫıred:**
Gazel 510
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Akıl üstadı, akıl hocası.

Hergiz ḫalāsa pīr-i ḫıred bulmadı mecāl
ʿIşḳuñ elinde ḳaldı girībānumuz bizüm

[G.285:4, Mf.568:1]

pīr-i hırmen:

1. **pīr-i ḫırmen:**-*den*
Kaside 12
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Harman ihtiyarı.

Bāde-i ḫūn-ı kebūterden olurdı tevbe-kār
Pīr-i ḫırmenden el alsa şāh-bāz-ı cān-sitān

pīr-i ʿışḳ:

1. **pīr-i ʿışḳ:**-*am*
Gazel 146
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk erbabı, aşk ustası.

Ġāfil olma bād-ı āhumdan naẓar olmaz aña
Pīr-i ʿışḳam görmişümdür dōstum çoḳ rüzgâr

[G.178:10, G.260:4, G.564:15, G.848:11]

pīr-i ʿışḳ ol-:

1. **pīr-i ʿışḳ ol:**-*sa, -n*
Gazel 409
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk ustası olmak II Aşk acısı nedeniyle yaşlanmak.

ʿUḳde-i zülfin yine elden ḳomazsun Ḥāletī
Pīr-i ʿışḳ olsañ eger ḳalmasa dendānuñ senüñ

pīr-i ken'ān:

1. **pīr-i ken'ān:**
Müfret 361
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kenan'ın piri. II. Hz. Yakup.

Görmez oldı pīr-i Ken'ān gibi çeşm-i rūşenüm
Nūr-ı çeşmüm Yūsuf-āsā Mışr'a gitmişdür benüm

[G.783:8, K.14:12, K.42:26]

pīr-i köhne-sāl:

1. **pīr-i köhne-sāl:**
Gazel 460
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yıllanmış ihtiyar, felek.

Ehl-i diller yüzlerin çerḫe ṭutup feryād ider
Şiddet-i ṣavt ister olmışdur o pīr-i köhne-sāl

[G.472:6]

pīr-i maḥabbet:

1. **pīr-i maḥabbet:**
Gazel 686
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk ustası.

Ey pīr-i maḥabbet yine yaḳ ʿışḳ çerāġın
Al yüregümüñ yaġını eyle aña revgan

[G.835:5]

pīr-i maḥabbet ol-:

1. **pīr-i maḥabbet ol-:**-*sa*
Gazel 353
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Aşktan yaşlanmak, çok güçsüz duruma gelmek.

Firḳatüñle ġam yimekden
Ḥāletī ḳılmaz ferāġ
Olsa bir pīr-i maḥabbet
ḳalmasa aġzında diş

pīr-i mey-hāne:

1. **pīr-i mey-ḫāne:**
Gazel 5
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Meyhaneci, meyhanenin en tecrübelisi.

Ṭayy iderdüm bir dem içre biñ beyābān-ı ġamı
Eyleseydi pīr-i mey-ḫāne eger himmet baña

[G.40:6]

pīr-i mey-kede:

1. **pīr-i mey-kede:**
Gazel 407
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Meyhaneci II Sevgili.

Görseydi Cem eger seni lā-büdd iderdi reşk
Ey pīr-i mey-kede ḳatı çoḳdur velāyetüñ

[G.622:6, G.860:3]

pīr-i muġān:

1. **pīr-i muġān:**
Gazel 9
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Meyhanenin en yaşlısı.

Gel ey pīr-i muġān āġāz-ı meclisdür duʿā eyle
Hemīşe yirden üstün olmaġ içün sāġar-ı ṣahbā

[G.176:8, G.193:9, G.221:8, G.227:8, G.303:8, G.305:2, G.399:12, G.519:9, G.553:12, G.555:12, G.565:12, G.571:10, G.606:3, G.642:10, G.693:13, G.696:8, G.811:4, G.824:15, G.890:1]

2. **pīr-i muġān:**
Gazel 614
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Meyhaneci II Vahdet feyzini veren, aşk şarabını sunan kamil mürşit.

Sunsa ger āyīne-i ʿālem-nümā-yı sāġarı
Bir dem içmek biñ vilāyet gösterür pīr-i muġān

pīr-i muġān-ı mey-kede:

1. **pīr-i muġān-ı mey-kede:**-*müz, -dür*
Gazel 348
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Meyhanedeki meyhaneci.

Pīr-i muġān-ı mey-kedemüzdür duʿā iden
Kāḫ-ı neşāṭ u ʿıyşa bıraḳduḳda Cem esās

pīr-i mübārek:

1. **pīr-i mübārek:**-*dür*
Kaside 9
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Mübarek şeyh.

ʿAzīmet-ḫˇān-ı reˀyi ṣanki bir pīr-i mübārekdür
Helāk eyler duʿā-yı seyf ile ḫaṣm-ı siyeh-kārı

pīr-i nā-dān:

1. **pīr-i nā-dān:**-*un*
Kaside 23
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Cahil ihtiyar II Felek.

N'ola zāl-i kühen-sāl-i felekden eylesem şekvā
Niçe cevr ü cefāsın çekmişüm ol pīr-i nā-dānuñ

pīr-i nā-tüvān:

1. **pīr-i nā-tüvān:**-*dur*
Gazel 532
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Güçsüz/zayıf ihtiyar.

Ḥāletī'nüñ ḳudreti yoḳ kim senüñ yayuñ çeke
Ḳaşlaruñ hicriyle pīr-i nā-tüvāndur sevdügüm

pīr-i nā-tüvān ol-:

1. **pīr-i nā-tüvān ol:**-*up*
Kaside 19
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dermansız bir ihtiyar olmak.

Olup mürūr-ı dehr ile bir pīr-i nā-tüvān
Farḳ itmez oldı nīk ü bedi nāḳıd-ı zamān

pīr-i nūranī:

1. **pīr-i nūranī:**
Mesnevi 5
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Nurlu pir, nurlu ihtiyar.

Cebhesinden o pīr-i nūranī
Ḫalḳa gösterdi nūr-ı īmānı

pīr-i zāl-i dehr:

1. **pīr-i zāl-i dehr:**
Gazel 248
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dünya ihtiyarı.

Egerçi pīr-i zāl-i dehr ġāyet köhne-sāl oldı
Benāt-ı ḥādiṯāt-ı ʿāleme her gice ḫāmildür

pīr-i zāl-i maʿānī:

1. **pīr-i zāl-i maʿānī:**-*y, -i*
Gazel 344

Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Manalar dünyasının ihtiyarı.

Saʿyiyle Ḥāletī yine meşşāṭa-i ḳalem
Gösterdi pīr-i zāl-i maʿānīyi nev-ʿarūs

piste:

1. **piste:**
Gazel 799
Mısra: **3**
Fıstık.

Gözüñ bādām ü laʿlüñ piste elmadur zenaḫdānuñ
Yeter esbāb-ı ḥüsnüñ nuḳl-ı meclis ehl-i irfāna

[K.42:36]

piste-i ḫandān:

1. **piste-i ḫandān:**-*ı*
Gazel 129
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ağzı açık fıstık, antep fıstığı II Sevgilinin gülen ağzı.

Bāġa varsam iderüm zīr-i ṣanavberde ḳarār
Geleli kām-ı dile piste-i ḫandānı leẕīẕ

piste-i laʿl:

1. **piste-i laʿl:**-*i, -n*
Gazel 297
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dudağının fıstığı II Fıstığa benzeyen dudak.

Olsa bezm-i vuṣlatuñ mihmānına ḫāṭır-nevāz
Piste-i laʿlin ider dāʾim şeker-ḫandiyle bāz

pister:

1. **pisterinde:**-*i, -n, -de*
Gazel 296
Mısra: **16**
Yatak, döşek.

Cennet içre nehr-i kāfūra döner ey Ḥāletī
Pisterinde eylese bāzū-yı sīmīnin dırāz

[G.818:10]

pister eyle-:

1. **pister eyle-:**-*r*
Müfret 224
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yatak, döşek yapmak.

Ol şeh-i ḥüsnüñ dem-ā-dem ʿāşıḳān-ı sīne-ṣāf
Pāye-i dīvārını hem pister eyler hem liḥāf

pister ü bālīn ol-:

1. **pister ü bālīn ol-:**-*sa*
Gazel 345
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yatak ve yastık olmak.

Her gice bir gül-ʿizāruñ eylerin vaṣlın ḫayāl
Pister ü bālīnümüz olsa revādur ḫār u ḫas

pistere düş-:

1. **pistere düş:**-*di*
Gazel 865
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yatağa düşmek, üzüntüden ayağa kalkamayacak duruma gelmek.

Aġyār der-āġūş ideli ḫˇāb-gehüñde
Bīmār-ı ġamuñ miḥnet ile pistere düşdi

pister-i ʿacz:

1. **pister-i ʿacz:**-*e*
Gazel 302
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Acizlik yatağı.

Ṣaldı herem-i ġuṣṣa bizi pister-i ʿacze
Gitdi o zamān kim mey-i nāb itdi ʿaṣāmuz

pister-i ġam:

1. **pister-i ġam:**-*da*
Gazel 640
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gam döşeği.

Eger kim niçe yıllar zār olursa pister-i ġamda
Göñül hergiz o yārüñ olmaya bīzār derdinden

[K.32:65, M.9:148, Mf.379:2]

pister-i ʿizz ü ḫużūr:

1. **pister-i ʿizz ü ḫużūr:**-*da*
Kaside 3
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
İtibar ve huzur yatağı.

Āsāyiş ile pister-i ʿizz ü ḫużūrda
Ḥıfẓ eylesün hemīşe seni Ḥayy-ı Lā-yenām

pister-i merg:

1. **pister-i merg:**
Gazel 731
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ölüm döşeği.

Pister-i merg içreyem hicr-i leb-i cānān ile
Ol ṭabīb-i dil meded gelsün yetişsün cān ile

pister-i miḥnet:

1. **pister-i miḥnet:**-*de*
Gazel 800
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sıkıntı, keder yatağı.

Ḳaldı bu göñül pister-i miḥnetde ġamuñla
Sulṭān-ı maḥabbet anı yazmış gibi yanda

pister-i nāz:

1. **pister-i nāz:**-*a*
Gazel 152
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Naz yatağı.

Eyle bāzū-yı ḫaste-i ʿışḳuñ
Pister-i nāza bāliş-i zer-kār

[G.628:7]

pister-i pehnā-yı zemīn:

1. **pister-i pehnā-yı zemīn:**
Kaside 14
Mısra: **89**
Kelime Tipi: -
Yeryüzünün geniş yatağı.

Tā ki germ olmaġ içün pister-i pehnā-yı zemīn
Gūy-ı zerrīni ola mihr-i münīrin ġalṭān

pīş it-:

1. **pīş it:**-*er*
Müfret 147
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Önde bulundurmak.

ʿĀşıḳ-ı zārı ḫadeng-i ġamzesi dil-rīş ider
Nīze-i müjgānını ammā dem-ādem pīş ider

pīş ü pes:

1. **pīş ü pes:**-*i, -n*
Gazel 704
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ön ve arka.

Bikr-i fikrüm görmege pīş ü pesin nāhīd-vār
Ḥāletī lāyıḳ iki āyīne olsa mihr ü māh

pīş ü pes ol-:

1. **pīş ü pes ol:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 346
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Önünde ve arkasında bulunmak.

Eylemez bir cānibe hergiz ʿazīmet şāh-ı ʿışḳ
Leşker-i endūh u miḥnet olmayınca pīş ü pes

pīşe:

1. **pīşe:**
Kıt'a 74
Mısra: **3**
Meslek, uğraş, iş, amel.

Hemīşe pīşe baña naẓm-ı dürr-i medḥüñdür
Güsiste olmaya mā-dām kim bu rişte-i cān

pīşe ol-:

1. **pīşe:**
Gazel 462
Mısra: **1**
Huy, alışkanlık olmak.

ʿAceb mi pīşe baña girye olsa şemʿ-miṣāl
Eritdi yüregümüñ yaġını hevā-yı viṣāl

[Mf.297:1]

pīşe-i ümmīd:

1. **pīşe-i ümmīd:**-*i, -n, -i*
Gazel 824
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Ümit işi, ümit mesleği.

Vaḳf eyledi dil pīşe-i ümmīdini tā kim
Ġam mürdesininüñ andan ola naḫl-i ʿazāsı

pīşe-zār ol-:

1. **pīşe-zār ol:**-*dı*
Mesnevi 9
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Sanat atölyesi (gibi) olmak.

Sipihr oldı ḳurulmış pīşe-zāruñ
Ġazāle anda bir oḳlu şikāruñ

pīş-gāh:

1. **pīş-gāhında:**-*ı, -n, -da*
Gazel 342
Mısra: **4**
Ön, huzur.

Ol şeh-i ḥüsn ḳaçan kim geçe taḫt-ı nāza
Pīş-gāhında anuñ yirde gerek rūy-ı niyāz

pīş-gāh-ı ḥidmet:

1. **pīş-gāh-ı ḥidmet:**-*ün, -de*
Gazel 850
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hizmetin huzuru.

Taḫt-ı ḥüsne geçdüginde ben degül miydüm ṭuran
Pīş-gāh-ı ḥidmetüñde naḳş-ı dīvāruñ gibi

pīş-keş çek-:

1. **pīş-keş çek:**-*se*
Gazel 193
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Peşkeş çekmek, hediye etmek.

Pīş-keş çekse ḳapuñdan gelicek bād-ı ṣabā
Kuḥl-ı ḫāk-i ḳademüñ dīde-i bīnāya çeker

pīş-rev ol-:

1. **pīş-rev ol:**-*ma, -sa*
Gazel 708
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Önden giden olmak, öncü olmak. II Rehber olmak.

Semt-i dehānumı bulamaz reh-rev-i nefes
Olmasa pīş-rev aña nevbetçe āh u vāh

piş-rev-i dūd-ı siyāh ol-:

1. **piş-rev-i dūd-ı siyāh ol:**-*a*
Gazel 707
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kara dumanın önde gideni olmak.

Kīnemüz şöyledür eflāke ki cāʾizdür ola
ʿAlev-i āteş-i dil piş-rev-i dūd-ı siyāh

pīşvā:

1. **pīşvādan:**-*dan*
Gazel 310
Mısra: **7**
Önder.

Ḥażżumuz yoḳdur bu yolda pīşvādan zāhidā
Ẕevḳi ḥayretden bulur zīrā dil-i güm-rāhumuz

[G.509:10]

pīşvā ol-:

1. **pīşvā ol:**-*up*
Gazel 581
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Başkanlık etmek, önde gitmek.

Kārvān-ı Çīn'e olup pīşvā bād-ı seḥer
Būy-ı zülfüñle ider āvāre-i berr-i cünūn

pūd u tār:

1. **pūd u tār:**
Kaside 26
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Argaç (Dokumada enine atılan iplik) ve arış (Dokumada arış veya atkı denen iplik).

Ḳālīçesine öykünemez aṭlas-ı felek
Aña şihāb u şaʿşaʿadan olsa pūd u tār

pūlāddan ol-:

1. **pūlāddan ol-:**-*sa*
Gazel 150
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Çelikten yapılmış olmak.

Fersūde olur dil-bere bir nāme yazınca
Pūlāddan olsa ḳalem-i ʿāşıḳ-ı ġam-ḫˇār

pūr u peder ol-:

1. **pūr u peder ol:**-*ur*
Mesnevi 9
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Baba oğul olmak, yakınlık kurmak.

Per-i Sīmurġ-ı ḳahruñ olmadan bāz
Olur pūr u peder tīhū vü şeh-bāz

pūte-i ġabrā:

1. **pūte-i ġabrā:**-*y, -a*
Kaside 39
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yeryüzü potası (pota: değerli madenlerin eritildiği kaptır).

Pūte-i ġabrāya ḳondı pāre pāre sīm-i nāb
Şūşe-i yaḫ şanmañuz oldı sebīke rāygān

pūte-i ġam:

1. **pūte-i ġam:**-*da*
Gazel 516
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gam potası.

Yār-i sīmīn-ber ile alışamazdum hergiz
Pūte-i ġamda zer-i ḳalbümi ḳāl eylemesem

[K.6:63]

pūte-i gül-şen:

1. **pūte-i gül-şen:**-*e*
Gazel 139
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesi potası.

Pūte-i gül-şene āteş ḳodı yir yir güller
Gūyiyā sīm-i müẕāb oldı çemende enhār

pūte-i imtiḥān:

1. **pūte-i imtiḥān:**-*ı*
Kaside 38
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Sınama potası (Madenleri eritmede kullanılan yüksek ısıya dayanıklı kap, pota).

Zer-i ḫālisüm āşikār [...] olurdı Ḳosañ āteşe pūte-i imtiḥānı

pūte-i pür-āteş:

1. **pūte-i pür-āteş:**-*e*
Gazel 50
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ateş dolu pota.

Pūte-i pür-āteşe döndi derūnum ʿışḳıla
Anda sīm-āb oldı gūyā bu dil-i pür-ıżṭırāb

pūyān ol-:

1. **pūyān ol:**-*a*
Gazel 228
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Koşmak.

Bir zemīn içre ki pūyān ola esb-i ṭabʿum
Ḥāletī olmaya hergiz anı dünyāda geçer

[K.14:74]

pūyān-ı ʿışḳ ol-:

1. **pūyān-ı ʿışḳ ol:**-*sa, -m*
Gazel 520
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aşka koşmak (Rüzgarın sağa sola esmesi, edebiyatta koşuşturma olarak düşünülür).

Beni āḫir bu ṭālīʿ gül-şen-i maḳṣūda irgürmez
Nesīm-āsā eger kim niçe yıl pūyān-ı ʿışḳ olsam

pūye:

1. **pūyede:**-*de*
Kaside 15
Mısra: **18**
Koşma, seğirtme.

Nerm-revlikde aḳar āb-ı revāndur gūyiyā

Pūyede bādı begenmez kūh
olur vaḳt-i ḳarār

pūye-i bād:

1. **pūye-i bād:**-*da, -dur*
Gazel 141
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Rüzgarın seğirtmesi.

Pūye-i bāddadur feyż-i ṭarīḳ-i
ġam-ı ʿışḳ
İremez menzile çün leng olan
kām-şümār

pūye-i raḥş-ı ümīd:

1. **pūye-i raḥş-ı ümīd:**
Kaside 40
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Umut atının koşması.

Bir seḥer ẓāhir olup füsḥat-ı
meydān-ı emel
Pūye-i raḥş-ı ümīd oldı kemā-
fi'l-evvel

püf di-:

1. **püf di:**-*di*
Mesnevi 9
Mısra: **163**
Kelime Tipi: -
Bir ateşi söndürmek veya canlandırmak için dudakları hafifçe büzerek dışarı soluk vermek, üflemek II En basit bir hareket, davranışta bulunmak.

Çerāġ-ı ḫāṣuña püf didi bed-
ḫ ̌āh
Fürūzān it yetiş ey şāh-ı Cem-
cāh

pül:

1. **püller:**-*ler*
Gazel 179
Mısra: **8**
Köprü.

Mecāzī ʿışḳı āḫir ḳaldurur eşk-
i peşīmānī
Gehī ṭuġyān-ı āb-ı cūydan
vīrān olur püller

[G.476:8, G.888:6]

pül ol-:

1. **pül ol:**-*mış, -dur*
Gazel 485
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Köprü olmak.

Güẕer it Ḥāletī mecāzīden
Çünki olmışdur ol ḥaḳīḳate pül

pül-i ʿışḳ-ı mecāzī:

1. **pül-i ʿışḳ-ı mecāzī:**-*den*
Gazel 578
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Mecazi aşkın köprüsü.

İdelüm dāʾim pül-i ʿışḳ-ı
mecāzīden güẕār
Tā olunca Ḥāletī faẕl-ı İlāhī
reh-nümūn

pül-i ṣabr u ḳarār:

1. **pül-i ṣabr u ḳarār:**-*um*
Mesnevi 9
Mısra: **123**
Kelime Tipi: -
Sabır ve sükun köprüsü.

Şikest oldı pül-i ṣabr u
ḳarārum
Götürdi āb-ı miḥnet kār u
bārum

pür:

1. **pürdür:**-*dür*
Gazel 340
Mısra: **9**
Dolu.

Nevā-yı naẕmuñ ile Ḥāletī gūş-
ı cihān pürdür
Bu bāġa saña beñzer bülbül-i
destān-serā gelmez

[G.476:5, G.510:1, G.603:4, G.657:3, G.761:10, K.27:60, K.35:63, K.37:37, Mf.12:1, Mf.418:1, Mü.5:4]

pür eyle-:

1. **pür eyle:**
Gazel 518
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Doldurmak.

Pür eyle cāmı bāde ile ṭurma
sāḳiyā
Gelsün sipihr-i bezme yine ol
meh-i tamām

[G.600:8, K.5:19, K.17:1, K.33:60, Kt.57:1, Mf.345:1]

pür it-:

1. **pür it:**-*üp*
Gazel 367
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kaplamak.

Dāġ ile naʿl ile pür idüp yār
cismümi
ʿIşḳında ḳıldı Ḥāleti-i zārı göz
ḳulaġ

2. **pür it:**-*di*
Kaside 8
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Doldurmak.

Gözine gelse ṭañ mı çin seḥer
bu nīl-gūn ḫumdan
ʿAraḳla cām-ı zerrīnin pür itdi
nergis-i şehlā

[G.208:4, K.31:15, M.8:10]

pür kıl-:

1. **pür ḳıl:**-*ur, -dı*
Kaside 1
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Doldurmak.

Eger deryā-yı luṭf-ı bī-
kerānından güẕār itse
Ḳılurdı dāmenin lüʾlü ile pür
ebr-i nīsānī

[K.27:13, Mf.86:2]

pür ol-:

1. **pür ol:**-*ur*
Gazel 67
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dolmak.

Gice gündüz ḫūn-ı eşkümden
pür olur sāġarum

Bilmeyüp ehl-i ḥased şanur elümde var şarāb

[G.122:9, G.159:4, G.440:5, G.540:12, G.703:3, K.14:31]

pür-āb:

1. **pür-āb:**
Mesnevi 2
Mısra: **19**
Gözyaşı dolu.

Dīde pür-āb ü dil pür-āteşdür
Ẓāhir u bāṭınum müşevveşdür

pür-ahker ol-:

1. **pür-aḫker ol:**-*ur, -dı*
Kaside 25
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Ateş koruyla dolmak.

Hümūm-ı ḳahrı ṭoḳunsaydı bāġ-ı dünyāya
Çemende lāle ocaġı olurdı pür-aḫker

pür-ʿarak ḳıl-:

1. **pür-ʿaraḳ ḳıl:**-*sa*
Gazel 75
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yaşla doldurmak (göz bağlamında).

Ḳılsa çeşmüñ pür-ʿaraḳ keyfiyyet-i bezm-i şarāb
ʿAḳlın alur ādemüñ zülfüñde olan āb u tāb

pür-ʿarak ol-:

1. **pür-ʿaraḳ ol:**-*ur*
Gazel 81
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Çok terli olmak.

Pür-ʿaraḳ olur ruḫı ḥāl-i dilüm ʿarż eylesem
Ya aña teʾsīr ider sözüm yaḫūd eyler ḥicāb

pür-āteş:

1. **pür-āteşdür:**-*dür*
Mesnevi 2
Mısra: **19**
Ateş dolu II üzüntü, acı dolu.

Dīde pür-āb ü dil pür-āteşdür
Ẓāhir u bāṭınum müşevveşdür

pür-āteş ḳıl-:

1. **pür-āteş ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 2
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ateşle doldurmak, ateş kaplamak.

Ḥasret-i būy-ı kākül-i dil-keş
Micmer-i cānı ḳıldı pür-āteş

pür-āteş ol-:

1. **pür-āteş ol-:**-*sa*
Gazel 825
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ateş dolu olmak, çok yakıcı olmak.

Güm olur ṭās-bāz-ı bezm-i faḳruñ zīr-i dalḳında
Eger pür-āteş olsa Ḥāletī çerḫüñ yedi ṭāsı

pür-būy-ı ʿanber ol-:

1. **pür-būy-ı ʿanber ol:**-*sa*
Mesnevi 4
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Amber kokusuyla dolmak.

Çözdi gīsūların ʿarūs-ı zamān
N'ola pür-būy-ı ʿanber olsa cihān

pür-būy-ı müşk-i nāb eyle-:

1. **pür-būy-ı müşk-i nāb eyle:**-*r*
Kaside 34
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Saf misk kokusuyla doldurmak.

Dimāġ-ı ʿālemi pür-būy-ı müşk-i nāb eyler
Ḥarīmine güẕer itse eger nesīm-i ṣabā

pür-cerāḥat:

1. **pür-cerāḥatdür:**-*dür*
Gazel 244
Mısra: **1**
Yara ve iltihap dolu.

Tenüm ṣad-pāre tīġ-i ġamla göñlüm pür-cerāḥatdür
Maḥabbetden kesilmez yine dil bilmem ne ḥāletdür

pür-cevher-i mālikü'r-rikāb ol-:

1. **pür-cevher-i mālikü'r-riḳāb ol:**-*a*
Gazel 892
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Herkesi esir edici ve mücevherle süslü hale getirmek.

Her gāh ola rūy-ı tīġ-i ḳahrı
Pür-cevher-i mālikü'r-riḳābı

pür-cilā:

1. **pür-cilādur:**-*dur*
Mesnevi 9
Mısra: **13**
Cilalı.

Elüñde tīġ-i ḥimmet pür-cilādur
ʿArūs-ı mülke şāyān rū-nümādur

pür-çīn eyle-:

1. **pür-çīn eyle:**-*r*
Gazel 476
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Buruşturmak, kıvrım kıvrım yapmak.

Her zamānda gül-i ter rūyını pür-çīn eyler
Olmaz ol ġonce-i ḫandān gibi şūḫ u şengül

pür-çīn ol-:

1. **pür-çīn ol-:**-*ma, -y, -a*
Gazel 104
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kırışık, buruşuk olmak.

Bir içim ṣudur ol dil-ber olur anuñçün ey ʿāṣıḳ
Hemīşe bād-ı āhuñ rūyı pür-çīn olmaġa bāʿiṣ

pür-dāġ:

1. **pür-dāġdur:**-*dur*
Gazel 299
Mısra: **7**
Yarası çok, bol yaralı.

Tāb-ı fırāḳ-ı yār ile pür-dāġdur tenüm
Ṣol naḫle beñzedüm ki yaḳupdur anı temūz

pür-dāġ ol-:

1. **pür-dāġ ol:**-*up, -dur*
Gazel 471
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yaralarla dolu olmak II Çok üzüntü, acı duymak.

Niçeler şeş-der-i hicrüñde olupdur pür-dāġ
Saña ʿāṣıḳ yalıñuz Ḥāleti-i zār degül

pür-dāġ-ı cünūn it-:

1. **pür-dāġ-ı cünūn it:**-*di*
Gazel 728
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Delilik yaralarıyla doldurmak.

Pür-dāġ-ı cünūn itdi ser ü sīnemi ammā
Hiç uġramadı dāʾire-i mihr ü vefāya

pür-dil:

1. **pür-dildür:**-*dür*
Gazel 175
Mısra: **2**
Yürekli, cesur.

Dil-i ʿuṣṣāḳı bend eyler anuñla bahs müşkildür
Ṣaḳın ol zülf-i kāfir-kīşden kim ḫayli pür-dildür

pür-envār eyle-:

1. **pür-envār eyle:**-*y, -üp*
Terkib-bend 1
Mısra: **137**
Kelime Tipi: -
Nurla, ışıkla doldurmak.

Ḫudā çün ravża-i cennet pür-envār eyleyüp ḳabrin
Aña kim pāye ḳılsun rütbe-i vālā-yı ebrārı

pür-ġam düş-:

1. **pür-ġam düş:**-*di*
Müseddes 4
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Çok dertli olmak.

Düşdi dil yār ile aġyārı görelden pür-ġam
Ola-yazdı niçe kez menzili ṣaḥrā-yı ʿadem

pür-girih ol-:

1. **pür-girih ol:**-*ma, -sa*
Gazel 257
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Çok düğümlü olmak.

Pür-girih olmasa ger rişte-i cān Ḥāletiyā
Naẓm iderdüm kelimātum yirine dürr ü güher

pür-gū:

1. **pür-gū:**
Mesnevi 8
Mısra: **97**
Çok söyleyen, bol konuşan, çalçene.

Zebān sākit lisān-ı ḥāl pür-gū
Muṣaddıḳ çīn-i pīşānī vü ebrū

pür-ġubār eyle-:

1. **pür-ġubār eyle:**-*r*
Terkib-bend 1
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Toza bulamak.

Ne ḥāṣıl dehre İskender gibi ḥükm eyleseñ çünkim
Ḳomaz āḫir felek mirʾāt-ı ṭabʿuñ pür-ġubār eyler

pür-ġubār ol-:

1. **pür-ġubār ol:**-*dı*
Gazel 870
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Toz toprak içinde olmak.

Ġam-ı devrān ile mirʾāt-ı ṭabʿum pür-ġubār oldı
Murādum ʿarż-ı dīdār itmedi çoḳ rūzgār oldı

pür-ġubār-ı ġam ol-:

1. **pür-ġubār-ı ġam ol:**-*ur*
Terkib-bend 1
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gam tozuna bulanmak, çok kederlenmek.

İder ḫınk-i sipihr-i tünd-rū mādām kim cünbiş
Olur āb-ı ḥayāt-ı ḫalḳ-ı ʿālem pür-ġubār-ı ġam

pür-gül-āb it-:

1. **pür-gül-āb it:**-*se*
Gazel 81
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gül suyuyla doldurmak.

Āteş-i ʿışḳıyla māl-ā-māl iden dil micmerin
Şīşe-i çeşmin revādur itse dāʾim pür-gül-āb

pür-gül-āb kıl-:

1. **pür-gül-āb ḳıl:**-*ur, -sa, -m*
Gazel 79
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gül suyuyla doldurmak.

Nālelerden derd-i ser eksük degüldür yārda
Şīşe-i çeşmüm n'ola her dem ḳılursam pür-gül-āb

pür-ḫār it-:

1. **pür-ḫār it-:**-*di, -ler*
Gazel 181
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dikenlerle doldurmak II Rakiplerle doldurmak.

Olmaya tā bü'l-heveslerden dem-ā-dem dest-i sūd
Gül-bün-i gül-rīz-i bāġ-ı ʿışḳı pür-ḫār itdiler

pür-hāşāk it-:

1. **pür-hāşāk it:**
Gazel 63
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Çerçöple doldurmak.

Evvel ey bād ʿadū çeşmini pür-hāşāk it
Şoñra it yārdan eylerseñ eger refʿ-i ḥicāb

pür-heves ol-:

1. **pür-heves ol:**-*al, -dan*
Gazel 345
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hevesle arzuyla dolu olmak.

Mūy-ı ḫālüñ seyr idüp göñlüm olaldan pür-heves
Ser-be-ser dünyā degüldür çeşmüme per-i meges

[Mf.583:1]

pür-hilāl:

1. **pür-hilāl:**
Kaside 1
Mısra: **35**
Hilal ile dolu.

Zemīni pür-hilāl ü āsmānı pür-nücūm eyler
Eger kim ḳılsa raḫş-ı himmeti ʿālemde cevlānī

pür-humār:

1. **pür-ḫumāram:**-*am*
Gazel 524
Mısra: **1**
Körkütük sarhoş.

Pür-ḫumāram sāḳiyā zevraḳla ṣahbā isterem
Gitmedi ṣandal şarābıyla benüm derd-i serüm

pür-hūn:

1. **pür-ḫūn:**
Kıt'a 89
Mısra: **2**
Kanlı, kan dolu.

Egerçi kim bilirüm ṭaʿnı vām-ḫᵛāhlaruñ
Derūnuñ eyledi mecrūḥ çeşmüñi pür-ḫūn

pür-hūn kıl-:

1. **pür-ḫūn ḳıl:**-*maz, -sa*
Mesnevi 9
Mısra: **287**
Kelime Tipi: -
Kan içinde bırakarak öldürmek.

ʿAdūnuñ sīnesin ḳılmazsa pür-ḫūn
Ola dendān-şikeste şīr-i gerdūn

pür-hūn ol-:

1. **pür-ḫūn ol:**-*dı*
Gazel 482
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kan içinde kalmak, kanla dolu olmak.

Künc-i ġamda ġuṣṣa-i hicriyle pür-ḫūn oldı dil
Cāmı ḳo sāḳī ele ben ʿāṣıḳuñ göñlini al

[K.27:63]

pür-hūş ol-:

1. **pür-hūş ol:**-*ur*
Gazel 828
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Akıllı olmak.

Meclis içre remzüñi aġyāra ṭuymazlar dime
Bāde-i ʿışḳuñ ḳatı pür-hūş olur mestānesi

pür-inşirāḥ ol-:

1. **pür-inşirāḥ ol:**-*ur, -um*
Gazel 111
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Mutluluk dolu olmak.

Rūy-ı dil görsem ḫayāl-i zülf-i dil-berden eger
Olurum güm-geştesin bulmış gibi pür-inşirāḥ

pür-jāle:

1. **pür-jāle:**
Müfret 597
Mısra: **2**
Su damlacıklarıyla dolu.

Bezm-i meyde gice yārüñ semeni lāle idi
Nergis-i gül-şen-i ruḫsāresi pür-jāle idi

pür-jāle eyle-:

1. **pür-jāle eyle:**-*y, -e*
Kaside 20
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Çiy taneleriyle doldurmak.

Şu insün her zamānda dīde-i baḫtına bed-ḫāhuñ
Nitekim eyliye pür-jāle gerdūn-ı nergis-istānı

pür-kār it-:

1. **pür-kār it:**-*dü, -m*
Mesnevi 9
Mısra: **253**
Kelime Tipi: -
Faydalı hale getirmek.

Ben itdüm ḥacle-i efkārı pür-kār
ʿArūs-ı naẓmı ben ḳıldum ḥulīyy-vār

pür-keder kıl-:

1. **pür-keder ḳıl:**-*dı*
Terkib-bend 1
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Kederle doldurmak, çok üzmek.

Görünmez kimseye rūy-ı emel şimden girü hergiz
Duḫān-ı āh mirʾāt-ı sipihri pür-keder ḳıldı

pür-kesel ol-:

1. **pür-kesel ol:**-*up*
Gazel 460
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Tembellik dolu olmak.

Ġamdan olup Ḥāletī üstād-ı
ṭabʿum pür-kesel
Refte refte ḳaldı der-beste debistān-ı ḫayāl

pür-lemeʿān ol-:

1. **pür-lemeʿān ol:**-*up*
Kaside 14
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Çok parlak olmak.

Şeb-i tār içre döner kevkeb-i gīsū-dāra
Gerd-i rezminde ser-i nīze olup pür-lemeʿān

pür-lü'lü-i şeh-vār eyle-:

1. **pür-lü'lü-i şeh-vār eyle:**-*r*
Gazel 286
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Büyük incilerle doldurmak.

Ol yār söger ṭoldurı ṭoldurı ḳulaġum
Eyler ṣadef-i gūşumı pür-lü'lü-i şeh-vār

pür-mevc-i hūn ol-:

1. **pür-mevc-i ḫūn ol:**-*ur*
Gazel 407
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kan dalgalarıyla dolmak.

Deryā-yı ṣabrumuñ yüzi pür-mevc-i ḫūn olur
Yād eyledükçe ṣarṣar-ı endūh-ı fırḳatüñ

pür-mey-i gül-gūn:

1. **pür-mey-i gül-gūn:**
Kaside 8
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Gül renkli şarapla dolu.

Bu deñlü sāġar-ı gül pür-mey-i gül-gūn iken hergiz
Benefşe gelmeden germ olmadı bezm-i şeḫ-i germā

pür-mürde eyle-:

1. **pür-mürde eyle:**-*se*
Kaside 6
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Ölülerle doldurmak.

Pür-mürde eylese gerek āḫir gülün ḫazān
Sünbüllerini ḳılsa gerek bād tārmār

pür-naʿl:

1. **pür-naʿl:**
Gazel 435
Mısra: **1**
Nal şeklindeki yara izleriyle dolu (vücut).

Açma o yāra hicr ile pür-naʿl ise tenüñ
Her pāreñi ṣaḳın ḳulaġınca ider senüñ

[Mf.241:1]

pür-nefāḥāt it-:

1. **pür-nefāḥāt it:**-*di*
Gazel 139
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güzel kokularla doldurmak.

Hāven-i lāledeki müşki de kim sūde ider
ʿĀlemi pür-nefāḥāt itdi nesīm-i esḥār

pür-nefḫa:

1. **pür-nefḫa:**
Kaside 3
Mısra: **50**
Koku dolu.

Muḥtāc-ı ḫāk-i der-gehine dīde-i nücūm
Pür-nefḫa būy-ı maʿdeletinden meşāmm-ı şām

pür-nem ol-:

1. **pür-nem ol:**-*ma, -sa*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Yaşla dolu olmak.

Baḳmasam āyīneye bilmezüm altun nic'olur
Görmezin sīm yüzin olmasa çeşmüm pür-nem

pür-nūr u żiyā eyle-:

1. **pür-nūr u żiyā eyle:**-*di*
Kaside 24
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Işıklarla doldurmak, aydınlatmak.

Gün gibi eyledi her cānibi pür-nūr u żiyā
Düşdi dünyāya yine pertev-i elṭāf-ı Ḫudā

pür-nücūm eyle-:

1. **pür-nücūm eyle:**-*r*
Kaside 1
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Yıldızlarla doldurmak.

Zemīni pür-hilāl ü āsmānı pür-nücūm eyler
Eger kim ḳılsa raḫş-ı himmeti ʿālemde cevlānī

pür-rahne kıl-:

1. **pür-raḫne ḳıl:**-*dı*
Gazel 510
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Delik deşik etmek.

Pür-raḫne ḳıldı seng-i cefā yaġdurup felek
Ṣanmañ göründi küngür-i eyvānumuz bizüm

pür-rahne-i tīr-i cefā:

1. **pür-raḫne-i tīr-i cefā:**
Gazel 261
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Eziyet oklarının yarıklarıyla dolu.

Şehd-i lebüñ fikriyle dil pür-raḫne-i tīr-i cefā
Güm güm öter sīnem benüm şan ḫane-i zenbūrdur

pür-şafā ol-:

1. **pür-şafā ol:**-*ma, -dı*
Gazel 543
Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Gönlü huzur dolu olmak.

Ġam-ı dünyāda hey dirīġ itme
Bir dem olmadı pür-ṣafā gönlüm

pür-ṣayd-ı murād ol-:

1. **pür-ṣayd-ı murād ol-:**-*sa*
Gazel 824
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
İstek avıyla dolu olmak.

Maḥṣūl-i dilüm ābile-i kef-i ḳademdür
Pür-ṣayd-ı murād olsa eger dehr-i feżāsı

pür-sūḫte ol-:

1. **pür-sūḫte ol:**-*ma, -sa*
Kaside 12
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Yanıkla dolmak, yanmak.

Olmasa pervāne-i fikrüm eger pür-sūḫte
Hem-ser-i şemʿi ḳabūl eylerdi ʿaḳl-ı ḫurde-dān

pür-şerer kıl-:

1. **pür-şerer ḳıl:**-*dı*
Terkib-bend 1
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Kıvılcımlarla doldurmak.

Olup ser-geşte-i ġam düşdi ḫāke ser-be-ser encüm
Çıḳup ṣoñra sipihri āteş-i dil pür-şerer ḳıldı

pür-şūr:

1. **pür-şūrdur:**-*dur*
Gazel 261
Mısra: **12**
Tuzlu, çok tuzlu.

Deryāya dönse ṭañ mıdur eşk-i revānum Ḥāletī
Dāʾim bilürsin ʿışḳ ile yaşum benüm pür-şūrdur

pür-tāb it-:

1. **pür-tāb it:**-*miş*
Müfret 207
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yakmak.

Ruḫuñı āteş iden sīnemi pür-tāb itmiş
Bedenüñ sīm ḳılan ḳalbümi sīm-āb itmiş

pür-tāb ol-:

1. **pür-tāb ol:**-*sa*
Gazel 432
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Çok parlak olmak, ışık saçmak.

Rūyı pür-tāb olsa ṭañ mı nūr-ı çeşm-i ehl-i ʿışḳ
Eyledi evvel görüşde dīde-i bīnāyı terk

[G.828:10]

pür-vecd ü ḥāl eyle-:

1. **pür-vecd ü ḥāl eyle:**-*r*
Müseddes 6
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Vecde getirmek, cezbe tutulmak.

Ne maʿnādur bu kim her māşşı ehl-i kemāl eyler
Ne ḥāletdür ki ʿibet ehlini pür-vecd ü ḥāl eyler

pür-zahm ol-:

1. **pür-zaḫm ol:**-*a*
Müfret 28
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yaralarla dolu hale geldi.

Degmede düşmez benüm gibi belā-keş ʿandelīb
Ḫārdan pür-zaḫm ola būy-ı vefādan bī-naṣīb

[M.87:2]

pür-zer:

1. **pür-zer:**
Kıt'a 108
Mısra: **4**
Altınla dolu.

Ebr-i luṭfı reşḥa-bār olsaydı şaḫn-ı gül-şene
Ḫākden pür-zer çıḳardı dāmen-i merdüm-giyāh

pür-zīb ü bahā ol-:

1. **pür-zīb ü bahā ol:**-*dı*
Kaside 24
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Süslü ve kıymetli olmak.

Ḥamdü li'llāh ki ẓuhūr itdi metāʿ-ı himmet
Oldı bāzār-ı zamāne yine pür-zīb ü bahā

pür-zīb ü zīnet ḳıl-:

1. **pür-zīb ü zīnet ḳıl:**-*ur*
Kaside 20
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Süslemek.

Nitekim lāle-zār-ı bāġ-ı cennet ihtimāmıyla
Ḳılur pür-zīb ü zīnet meẕheb-i Manṣūr-ı Nuʿmānı

püşte:

1. **püşteler:**-*ler*
Gazel 439
Mısra: **18**
Yığın, tepe.

Başumuz irsün göge dirse ʿadū-yı bed-fiʿāl
Kellelerden püşteler tā çerḫ ile hem-ser gerek

R

rā:

1. **rā:**
Gazel 765
Mısra: **3**
Arap alfabesinde (ر) harfinin adı II Sevgilinin kaşı.

Senüñ rā ḳaşlaruñ şöyle hevāʾī ḳıldı dil ṭıflın
Müfīd olmaz eger algitseler Ẕünnūn'a irşāda

[G.801:3]

rab:

1. **rab:**
Gazel 176
Mısra: **1**
Allah.

Baña yā Rab ġam-ı ʿışḳuñ gerek kim ol dem-ā-demdür
Ġam-ı dünyā-yı fānī bir fenā peydā ider ġamdur

[G.237:8, G.892:35, K.32:12, Kt.24:3, Kt.113:3, M.2:78]

rabb-i celīl:

1. **rabb-i celīl:**
Mesnevi 3
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Yüce Allah.

Yüzi ṣuyına ḳıldı Rabb-i Celīl
Nār-ı sūzānı gül-sitān-ı Ḫalīl

rabb-i ġafūr:

1. **rabb-i ġafūr:**
Müfret 137
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çok affedici olan Allah.

Zevraḳ-ı mey çekerüz dem-be-dem ey Rabb-i Ġafūr
Mücrimüz eyleme baḥr-i keremüñden bizi dūr

rabb-i müsteʿān:

1. **rabb-i müsteʿān:**
Kaside 37
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Kendisinden yardım istenen Allah.

Dāʾimā luṭfından olsun ḫalḳ -ı ʿālem müstaʿīn
Dāʾim itsün devletin luṭfıyla Rabb-i müsteʿān

rābıṭa-i dīn ü düvel:

1. **rābıṭa-i dīn ü düvel:**
Kaside 40
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Din ve devlet bağı.

Gevher-i himmetidür vāsıṭa-i riṣte-i cūd
Riṣte-i ḳudretidür rābıṭa-i dīn ü düvel

rācih:

1. **rāciḥdür:**-*dür*
Gazel 296
Mısra: **8**
Daha üstün, değerli olma.

Ġırre olma zāhid ʿışḳum ḥaḳīḳatdür diyü
Biz belāġat ehliyüz ol fende rāciḥdür mecāz

[G.325:10]

rāciḥ-i aḳvāl:

1. **rāciḥ-i aḳvāl:**
Kaside 21
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Sözlerin, şiirlerin daha üstünü.

Benüm kelāmuma ḳıl ehl-i naẓm içinde naẓar
Revā budur ola muḫtār rāciḥ-i aḳvāl

rācil ol-:

1. **rācil ol:**-*ur, -dı*
Kaside 38
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Yaya, piyade olmak.

Olurdı benüm gibi medḥinde rācil
Niçe dönse […..] celāl-i devānı

racül:

1. **racül:**
Gazel 474
Mısra: **9**
Bir işin ehli, adam.

Dār-ı dünyā içre yoḳdur bir racül ey Ḥāletī
Bildügin itse ʿaceb mi bu sipihr-i pīre-zāl

raġbet eyle-:

1. **raġbet eyle:**-*r*
Kaside 41
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
İsteyip alâka göstermek, îtibar etmek, meyletmek, teveccüh etmek.

Nigāhından bulup ḫāṣṣiyet-i ʿayn-ı ʿAlī şimdi
Cihān hep raġbet eyler almaġa ebkār-ı maʿnāyı

raġbet gör-:

1. **raġbet gör:**-*meden*
Gazel 666
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Teveccüh görmek.

Pertev-i ḫurşīd raġbet görmeden ey Ḥāletī
Kān-ı ṭabʿuñdan olur pākīze gevherler ʿıyān

raġbet it-:

1. **raġbet it:**
Kaside 15
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Rağbet etmek, ilgi göstermek.

Raḫş-ı ṭabʿ-ı Ḥāletī'ye raġbet it şāhum müdām
Esb-i çālāke ider zīrā selāṭīn iʿtibār

raġbet ḳıl-:

1. **raġbet ḳıl:**-*ur, -lar, -sa*
Kaside 20
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
İsteyip alaka göstermek, itibar etmek, meyletmek, teveccüh etmek.

N'ola rücḥānı ẕāhirdür diyü raġbet ḳılurlarsa
Olupdur sikke-i naẓm-ı laṭīfüm reşk-i Ḫāḳānī

raġbet-i şiʿr ü inşā:

1. **raġbet-i şiʿr ü inşā:**
Kaside 18
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Şiir ve nesre rağbet.

İltifāt-ı ʿulemā raġbet-i şiʿr ü inşā
Oldı hep lāzime-i devlet-i şāhān-ı kibār

rāġıb ol-:

1. **rāġıb ol:**-*a*
Kaside 23
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Rağbet etmek, ilgi göstermek.

Kemāl-i Iṣfahānī görse āṣārum ola rāġıb
Kelāmumla benem dil-şād iden rūḥını Selmān'uñ

rāh:

1. **rāhumuz:**-*umuz*
Gazel 307
Mısra: **11**
Yol.

Çıḳmazdı rāhumuz bu kemīn-gāh-ı miḥnete
Baḫt olmasaydı bedreḳa-i kār u bārumuz

[G.401:5, G.839:9, G.841:4, G.860:6, K.15:28, Mf.204:1]

rāh virme-:

1. **rāh virme:**-*yor*
Mesnevi 8
Mısra: **80**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yol vermek, geçit vermek.

Ne demlerdür ki ceyş-i ġadr-i bed-ḫᵛāh
Reh-i teng-i recāda virmiyor rāh

rāḥat:

1. **rāḥat:**
Müfret 232
Mısra: **1**
Huzur, rahat.

Belā-yı ʿışḳa düşelden göñülde rāḥat yoḳ
Firāḳa ṣabr idemem vuṣlata ḳanāʿat yoḳ

rāḥat ol-:

1. **rāḥat ol:**-*maz*
Gazel 608
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Rahat etmek, içi sıkılmamak, hoşnut olmak.

Rişte-i cānuñ ḥarīf-i çīre-dest-i baḫt-ı bed
Rāḥat olmaz itmese her ʿuḳdesin dendān-şiken

rāḥat vir-:

1. **rāḥat vir:**-*me, -miş*
Gazel 353
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Huzur vermek.

Baña rāḥat virmemiş bir laḥẓa ḳassām-ı ezel
Eşk-i germ ü āh-ı serdüm eksük olmaz yaz u ḳış

rāḥat yüzi gör-:

1. **rāḥat yüzi gör:**-*sün*
Gazel 848
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Huzura kavuşmak.

Nice rāḥat yüzin görsün o devlet-mend-i ʿālem kim
Metāʿ-ı dehr-i fānī başına düyāyı ṭār itdi

rāḥatda ol-:

1. **rāḥatda ol:**-*up*
Kaside 14
Mısra: **91**
Kelime Tipi: -
Istırapsız, kedersiz olma.

Ḫalḳ rāḥatda olup sāye-i iḳbālüñde
Ser-be-ser ʿālem ola ḫᵛāb-geh-i emn ü emān

rāḥat-geh-i ʿāşıḳ:

1. **rāḥat-geh-i ʿāşıḳ:**
Gazel 154
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Âşığın rahat yeri.

Rāḥat-geh-i ʿāşıḳ teh-i gird-āb-ı cünündur
Her bār k'olur lücce-i ḥasretde şināver

rāḥat-ı rūḥ u karār-ı hātır u ārām-ı cān:

1. **rāḥat-ı rūḥ u ḳarār-ı ḫāṭır u ārām-ı cān:**
Kaside 27
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ruhun huzuru, gönlün rahatı ve canın huzuru.

Ṣuffe-i ṣāf-ı ṣafā-baḫşı virür ḥāl ehline
Rāḥat-ı rūḥ u ḳarār-ı ḫāṭır u ārām-ı cān

rāḥatü'l-insāni fi ḥıfẓi'l-lisān:

1. **rāḥatü'l-insāni fi ḥıfẓi'l-lisān:**
Gazel 557
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Ayet**
İnsanın huzuru dilini tutmasındadır.

ʿĀleme maḥṣūd iden güftār-ı pākümdür beni
Ḥaḳ dimişdür rāḥatü'l-insāni fi ḥıfẓi'l-lisān

rāh-güẕār:

1. **rāh-güẕāra:**-*a*
Gazel 782

Mısra: **8**
Geçilen yol, geçit.

Gül-şende senüñ dāmenüñi almaġa cānā
Yir yir gül-i ter ḫār ḳomış rāh-güẕāra

rāh-ı belā:

1. **rāh-ı belā:**-*da*
Gazel 429
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bela yolu.

Görüp ḫāk olduġum rāh-ı belāda çekme dāmānuñ
Ne var cānā ṭoḳunsun baña da bir kerre iḥsānuñ

[G.649:9, G.680:5]

rāh-ı cefā:

1. **rāh-ı cefā:**-*dur*
Gazel 645
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eziyet, sıkıntı yolu.

Ger göñülden göñüle yol var ise ey dil benüm
Ḳalbüme rāh-ı cefādur ḳalb-i dil-berden gelen

rāh-ı dil:

1. **rāh-ı dil:**-*den*
Gazel 575
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönlün yolu, kalbe giden yol.

Rāh-ı dilden ceres-i nāle vü efġānumla
Çekilüp gitmededür ḳāfile-i ṣabr u sükūn

rāh-ı dil-i nālān:

1. **rāh-ı dil-i nālān:**-*a*
Gazel 231
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İnleyen gönlün yolu.

Öldürür virmez emān kimseye hiç Ḥāletiyā
Ġamze-i yār ki rāh-ı dil-i nālāna iner

[G.238:10]

rāh-ı ġam:

1. **rāh-ı ġam:**-*da*
Gazel 634
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gam yolu, keder, acı, hüzün.

Ḳaçarken dil viṣālüñ şehrine ceyş-i melāmetden
Olup üftāde rāh-ı ġamda bozmış nā-gehān şeklin

[G.146:9, G.155:6, G.161:3, G.287:9, G.738:13, G.756:1, G.847:5, Mf.470:1, Mf.489:1]

rāh-ı ġam u miḥnet:

1. **rāh-ı ġam u miḥnet:**-*e*
Gazel 425
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Keder ve eziyet yolu.

Ḥāletī esb-i ṭabīʿat niçe reh-vār olsa
Giricek rāh-ı ġam u miḥnete yorulsa gerek

rāh-ı ḫāne:

1. **rāh-ı ḫāne:**-*si, -n*
Gazel 609
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Evin yolu.

Niçe güm-rāha bulunmışdur ṭarīḳ-i ʿışḳda
Bilmez iken bu dil-i dīvāne rāh-ı ḫānesin

[Mf.191:1]

rāh-ı ḫayāl:

1. **rāh-ı ḫayāl:**
Gazel 593
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hayal yolu.

Sulṭān-ı vaṣl mevkib-i ẕevḳ ü sürūr ile
Bir dem mi var ki geçmeye rāh-ı ḫayālden

rāh-ı ḥayret:

1. **rāh-ı ḥayret:**-*i*
Gazel 894
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hayret yolu.

Tedbīr ü ḫuzzem yolları heft-ḫᵛānlıdur
Deprendi ʿāḳılāne ṭutan rāh-ı ḥayreti

rāh-ı hümūm bekle-:

1. **rāh-ı hümūm bekle:**-*r, -üm*
Gazel 48
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hüzünler yolunu gözlemek.

Ben o Yaʿḳūb'am ki dā'im beklerüm rāh-ı hümūm
Būy-ı pīrāhen gelürse çıḳmam aṣlā āşnā

rāh-ı ʿışḳ:

1. **rāh-ı ʿışḳ:**
Gazel 3
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk yolu.

Rāh-ı ʿışḳ içre cünūndan incünürsem dōstlar
Seng-i cevrinden o ṭıfluñ bī-nasīb itsün Ḫudā

[G.357:4, G.357:9, G.620:5, G.726:7]

rāh-ı kūy-ı yār:

1. **rāh-ı kūy-ı yār:**
Müfret 418
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semtinin yolu.

Rāh-ı kūy-ı yār pürdür kelle-i ḫūn-pāşdan
Varmaḳ isterseñ eger sen de geçersin başdan

rāh-ı maḥabbet:

1. **rāh-ı maḥabbet:**-*de*
Gazel 86
Mısra: **7**

Kelime Tipi: -
Aşk yolu.

Mümkin midür ki rāh-ı maḥabbetde yār ola
Ṣabr-ı sebük-ʿinān ile nāz-ı girān-rikāb

[G.92:8, G.514:9, G.602:2]

rāh-ı melāḥat:

1. **rāh-ı melāḥat:**-*de*
Gazel 372
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzellik yolu.

Olurdı rāh-ı melāḥatde yār ile hem-pā
Eger ki serv-i ḫırāmān olaydı sīmīn-sāḳ

rāh-ı mezellet:

1. **rāh-ı mezellet:**-*de*
Kaside 6
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Alçaklık, hakirlik yolu.

Bu bāġ-bān-ı dehr görüp luṭf-ı ṭabʿumı
Ṣu gibi ḳaldı rāh-ı mezelletde ḫāk-sār

rāh-ı miḫnet:

1. **rāh-ı miḫnet:**-*de*
Gazel 146
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Eziyet yolu.

Ol şeh-i ḥüsnüñ ḳomaz dāmānını ey Ḥāletī
Rāh-ı miḫnetde ġubār olsa bu cism-i ḫāk-sār

rāh-ı muḫālif:

1. **rāh-ı muḫālif:**-*dür*
Gazel 321
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ters yol.

ʿAceb rāh-ı muḫālifdür ṭarīḳ-i ʿışḳ kim anda
Ṣoyarlarsa ḳabā-yı cismi feryād u fiġān olmaz

rāh-ı nefes:

1. **rāh-ı nefes:**
Müfret 474
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Nefes yolu.

Geldü yüregüm aġzuma dil-dārı görünce
Baġlandı meded rāh-ı nefes yāri görünce

rāh-ı pür-haṭar:

1. **rāh-ı pür-ḫaṭar:**-*dan*
Terkib-bend 1
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Tehlike dolu yol.

Gedā-yı bī-nevā olsun şeh-i zerrīn-ḳabā olsun
Bu rāh-ı pür-ḫaṭardan herkes elbette güẕār eyler

rāh-ı taḥammül:

1. **rāh-ı taḥammül:**-*de*
Gazel 300
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Katlanma yolu.

Rāh-ı taḥammülde zebūndur baña
Çerḫ gibi bir şütür-i kīne-toz

rāh-ı teng-i dehr:

1. **rāh-ı teng-i dehr:**-*e*
Gazel 751
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünyanın dar yolu.

Rāh-ı teng-i dehre virmişler keder ey Ḥāletī
Ol felek nāmında olan tevsen-i bed-ḫū ile

rāh-ı ümmīd:

1. **rāh-ı ümmīd:**-*üm*
Gazel 177
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Umut yolu.

ʿAceb mi çıḳsa seng-istān-ı cevre rāh-ı ümmīdüm
Dem-ā-dem reh-nümā bu ṭāliʿ-i nā-mihr-bānumdur

raḥm:

1. **raḥmuñ:**-*uñ*
Gazel 536
Mısra: **10**
Merhamet, acıma.

Ḳılıç ḳorsın dil-i erbāb-ı ʿışḳa ġamzeden her dem
Ne īmānuñ ne raḥmuñ var be hey kāfir be hey ẓālim

raḥm eyle-:

1. **raḥm eyle:**-*mez*
Gazel 497
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Merhamet etmek, acımak.

Ḥālüme raḥm eylemez ol ḫusrev-i Şīrīn-kelām
Kūh-ı ṣabrı tīşe-i ḥasretle ḳaldursam tamām

[G.40:10, G.544:10, G.551:7, G.586:9, G.610:10, G.644:6, G.652:11, G.718:6, K.41:66, Mü.2:9]

raḥm it-:

1. **raḥm it:**-*me, -sün*
Gazel 90
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Merhamet etmek, acımak, şefkat göstermek.

Görüp raḥm itmesün dil-ber diyü aʿdā siler yaşın
Ṣanur bu Ḥāletī-i sāde-dil kim itdiler şefḳat

[G.144:8, G.434:1, G.461:1, G.554:11, G.701:7, K.40:37, M.9:67, Mf.32:2, Mf.244:1, Mf.440:2]

raḥm ol-:

1. **raḥm ol:**-*maz*
Gazel 261
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Merhamet ve şefkat göstermek.

ʿUşşāḳa raḥm olmaz dime zaḫm-ı dil içün bülbülüñ
Gül-şende her verd-i sefīd bir merhem-i kāfūrdur

raḥmet:

1. **raḥmet:**
Gazel 528
Mısra: **12**
Allah'ın yarattıklarına karşı olan acıma, bağışlama, lütuf ve merhameti.

Belki üşenüp yazmayalar diyü melekler
Raḥmet umarın ḳatı çoġ olmaḳla günāhum

[M.2:3]

raḥmet eyle-:

1. **raḥmet eyle:**-*sün*
Tarih 12
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Merhamet etmek, bağışlamak.

Didi tārīḫ-i mevtini aḥbāb
Ḳuluna raḥmet eylesün Veḥḥāb

raḫne:

1. **raḫneler:**-*ler*
Kaside 21
Mısra: **41**
Delik, yarık.

Ne raḫneler irişe ḫūd-ı zāl-i gerdūna
Eger ki ṣayḳal-ı luṭfın bulursa tīġ-i cibāl

rahne vir-:

1. **raḫne vir:**-*en*
Gazel 12
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yarık, delik açmak.

N'eyler elüñde ey şeh-i iḳlīm-i ʿizz ü nāz
Dīvār-ı ʿışḳa raḫne viren tīşe-i cefā

[G.26:62]

raḫne-i ḫārā:

1. **raḫne-i ḫārā:**-*da*
Gazel 114
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sert yarık II Göz çukuru.

Tīşesiyle Kūh-ken kān deldi dir şol kimse kim
Gördi eşk-i laʿl-fāmın raḫne-i ḫārāda sürḫ

rahneler vir-:

1. **raḫneler vir:**-*ür, -di*
Kaside 9
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Delikler açmak.

Virürdi raḫneler dāʾim dem-i şemşīr-i Mirrīḫ'e
Fesān-ı seng-i ḳahrı tīz ideydi tīġ-i küh-sārı

rahşa süvāre ol-:

1. **raḫşa süvāre ol:**
Kaside 11
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Ata binmek.

Raḫşına olup süvāre itse ʿazm-i ṣayd-gāh
Bīşe-zār-ı çerḫüñ olmaz şīri tīrinden emīn

rahşān ol-:

1. **raḫşān ol:**-*ur*
Gazel 161
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Parlamak.

Eger ḳalb-ı māhiyyet itmezse bāde
Nice laʿl raḫşān olur şīşe sāġar

rahş-ı baht:

1. **raḫş-ı baḫt:**-*ı, -n, -a*
Kaside 39
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Talih atı.

Yaʿni bezm-i Āṣaf-ı şāh-ı Süleymān-rütbe kim
Oldı raḫş-ı baḫtına ḫınk-i saʿādet hem-ʿinān

rahş-ı bed-hūy-ı felek:

1. **raḫş-ı bed-ḫūy-ı felek:**
Gazel 121
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Feleğin kötü huylu atı.

Raḫş-ı bed-ḫūy-ı felek urmaḳdadur dāʾim leked
Uġramaz hergiz anuñ yanına erbāb-ı ḫıred

rahş-ı cefā:

1. **raḫş-ı cefā:**-*y, -a*
Gazel 561
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Eziyet atı.

Tedrīcle ḳul eyledi dünyāyı Ḥāletī
Raḫş-ı cefāya böyle gerek rīziş-i ʿinān

rahş-ı dil:

1. **raḫş-ı dil:**
Gazel 294
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönül atı.

Gitdügi yol reh-güzār-ı derd ü ġamdur dāʾimā
Olmıyor ser-pençe raḫş-ı dil ʿinān-ı iḫtiyār

rahş-ı felek:

1. **raḫş-ı felek:**
Kaside 40
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Feleğin atı.

Ser-i ḫayl-i vüzerā yaʿni Naṣūḥ Pāşā kim
Olamaz raḫş-ı felek mevkib-i ḳadrinde kütel

rahş-ı fesāhat-peymā:

1. **raḫş-ı feṣāḥat-peymā:**
Kaside 24
Mısra: **56**

Kelime Tipi: -
Akıcılık ölçen at II Şairin akıcı üslubu.

Ḥaḳ budur ʿarṣa-i naẓm içre ḳatı az düşer
Esb-i ṭabʿum gibi bir raḫş-ı feṣāḥat-peymā

raḫş-ı gerd-i iḥsān:

1. **raḫş-ı gerd-i iḥsān:**-*ı*
Kaside 13
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Lütuf atının tozu.

Ne devlet-mend ʿālimdür ki raḫş-ı gerd-i iḥsānı
Mücerreb tūtyādur dīde-i necm-i diraḫşāna

raḫş-ı gerdūn:

1. **raḫş-ı gerdūn:**-*a*
Kaside 33
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Feleğin atı.

Ḳılur ḥabl-i metīn-i luṭfı beste bāb-ı ḥırmānı
O kim zīn-i hilāl urulmamışken raḫş-ı gerdūna

raḫş-ı himmet:

1. **raḫş-ı himmet:**-*i*
Kaside 1
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Lütuf atı.

Zemīni pür-hilāl ü āsmānı pür-nücūm eyler
Eger kim ḳılsa raḫş-ı himmeti ʿālemde cevlānī

[K.41:27]

raḫş-ı ḳadr:

1. **raḫş-ı ḳadr:**-*i, -n, -den*
Kaside 31
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
İtibar atı.

Raḫş-ı ḳadrinden leked yir muttaṣıl eflākde
Olmasa ḫālī ḳarармaḳdan n'ola rūy-ı ḳamer

raḫş-ı merām:

1. **raḫş-ı merām:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **229**
Kelime Tipi: -
Arzu, maksat atı.

Süvār itseñ beni raḫş-ı merāma
Ṭururdı ṭāliʿüm yolda selāma

raḫş-ı reh-vār:

1. **raḫş-ı reh-vār:**-*ı*
Kaside 9
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Sarsmadan yürüyen at.

Çerā-gāh-ı maʿānī görmemişdür belki görmez de
Benüm bu ṭabʿ-ı çālāküm gibi bir raḫş-ı reh-vārı

raḫş-ı rūzgār:

1. **raḫş-ı rūzgār:**
Kaside 6
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Rüzgar atı.

Bir şīrār-ı şīr-ṣıfatdur degül şihāb
Gördükçe anı ḳan ḳaşur raḫş-ı rūzgār

raḫş-ı sitem:

1. **raḫş-ı sitem:**
Gazel 494
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Eziyet, cefa atı.

Gelmez ol şūḫ-ı cihāndan ḫāṭıra hergiz ġubār
Günde biñ kerre sürerse üstüme raḫş-ı sitem

raḫş-ı şeb-gūn-ı şeb-i ḳadr-i iʿtibār:

1. **raḫş-ı şeb-gūn-ı şeb-i ḳadr-i iʿtibār:**
Kaside 15
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İtibar (Kadir) gecesinin siyah atı.

Ḥabbeẕā ol raḫş-ı şeb-gūn-ı şeb-i Ḳadr-i iʿtibār
Ser-be-ser endāmı maḥż-ı ḳudret-i Perverd-gār

raḫş-ı ṭabʿ:

1. **raḫş-ı ṭabʿ:**-*um*
Kaside 18
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Yaratılış atı. II Yaratılıştan gelen şiir yazma yeteneği, şairlik.

Künc-i ışṭabl-ı melāletde ki raḫş-ı ṭabʿum
İtdi devrinde çerāgāh-ı ümīd içre ḳarār

[K.18:44]

raḫş-ı ṭabʿ-ı ḥāletī:

1. **raḫş-ı ṭabʿ-ı ḥāletī:**-*y, -e*
Kaside 15
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Hâletî'nin şairlik tabiatının atı.

Raḫş-ı ṭabʿ-ı Ḥāletī'ye raġbet it şāhum müdām
Esb-i çālāke ider zīrā selāṭīn iʿtibār

raḫş-ı ümīd:

1. **raḫş-ı ümīd:**-*üm*
Gazel 845
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ümit atı.

Bī-tāb ü tüvān oldı ḳanı raḫş-ı ümīdüm
Göster aña bir faṣl-ı çerā-gāh-ı recāyı

raht-ı baht:

1. **raḫt-ı baḫt:**-*ı, -n*
Gazel 645
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Talih sermayesi II

Yasemin çiçekleri III Dağların zirvesindeki kar taneleri.

Gördi kim evvel-bahār oldı şular ṭuġyān ider
Raḫt-ı baḫtın cümle bālāya çıḳardı yāsemen

raḳam:

1. **raḳamum:**-*um*
Gazel 807
Mısra: **8**
Yazı ve sayı karakterleri, yazı, sayı.

Levḥ-i sīmīn-beri vefḳ-i murād-ı dildür
Görinürken raḳamum mihr ü vefādan sāde

raḳam it-:

1. **raḳam it:**-*me, -y, -üp*
Gazel 493
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yazmak.

İtmeyüp şeb-dīz-i zülf-i fitne-engīzin raḳam
Esb-i cādū resm iden naḳḳāş ʿāḳildür dimem

raḳam-ı derd:

1. **raḳam-ı derd:**-*üm, -i*
Gazel 490
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Üzüntü miktarı.

Raḳam-ı derdümi arturmadadur Ḥāletiyā
Ṣafḥa-i ḫadd-i nigārumdaki her noḳṭa-i ḫāl

rakīb:

1. **raḳīble:**-*le*
Gazel 85
Mısra: **10**
Klâsik şiirde sevgiliyi âşıktan uzaklaştırmaya çalışan, sevgili ile âşığın kavuşmasına engel olan kimse.

Yine o serv-i revān ile rāst gelmişler
N'ola raḳīble ey Ḥāletī düşersem çep

[G.260:1, G.355:7, G.369:5, G.419:3, G.631:6, G.799:9, G.875:5, G.889:5, Mf.264:2, Trk.B.1:105]

raḳīb eyle-:

1. **raḳīb eyle:**-*di*
Müfret 319
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Rakip yapmak.

Meded ki fitne-i ġamzeyle çeşm-i cānānum
Biribirine raḳīb eyledi dil ü cānum

raḳīb-i dīv-sīret:

1. **raḳīb-i dīv-sīret:**
Gazel 862
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Şeytan huylu rakip II hilekar, kurnaz rakip.

Çeşm-i ʿāşıḳdan ki olur yār nā-peydā olur
Ol raḳīb-i dīv-sīret anı peydālar gibi

raḳīb-i ḫar:

1. **raḳīb-i ḫar:**
Gazel 323
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Eşek rakip.

Raḳīb-i ḫar ki ṭurmadan geçer ʿāşıḳların yāra
Yüzini düşde de anuñ görenler iylige yormaz

rakīb-i rū-siyāh:

1. **raḳīb-i rū-siyāh:**
Gazel 706
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kara yüzlü rakip.

Neşʾe-i cām-ı vefāsından o şūḫuñ Ḥāletī
Şimdi ġayrı şekle girmişdür raḳīb-i rū-siyāh

[G.758:1, G.795:10, G.861:4]

raḳīb-i rū-siyeh:

1. **raḳīb-i rū-siyeh:**
Gazel 541
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kara yüzlü Rakip.

Bezme gelse bir gice ol şemʿ-i tābānum benüm
Sāye-veş alur raḳīb-i rū-siyeh yanum benüm

[Mf.342:2, Mf.501:1, G.557:13, G.620:6]

raḳīb-i seg-ṣıfat:

1. **raḳīb-i seg-ṣıfat:**
Gazel 25
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Köpeğe benzeyen rakip.

Elde olmayınca ḥaḳḳā ki raḳīb-i seg-ṣıfat
Ṣayd olunmaz ʿāşıḳa ol āhu-yı miskī-ḳabā

rakīb-i turş-rū:

1. **raḳīb-i turş-rū:**
Müfret 443
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Turşu suratlı rakip.

Çaldırur āḫir metāʿ-ı vuṣlatın ol bāde-cū
Ekşidür zīrā ki ġāyetde raḳīb-i turş-rū

rakḳāṣ:

1. **raḳḳāṣ:**
Mesnevi 7
Mısra: **32**
Oynayan, dans eden.

Aña rezm oldı ṣanki ṣoḥbet-i ḫāṣ
Çalıcı tīġ nīzeler raḳḳāṣ

rakḳās-ı bezm-i himmet:

1. **raḳḳās-ı bezm-i himmet:**-*ün, -le*
Kaside 8

Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Lütuf meclisinin dansçısı.

Eger raḳḳās-ı bezm-i himmetüñle itseler nisbet
Felekde ḳalḳar oynardı ṣafādan Zühre-i Zehrā

raḳḳāṣ-ı dil-ārā:

1. **raḳḳāṣ-ı dil-ārā:**-*y, -a*
Müfret 505
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönlü süsleyen dansçı II Sevgili.

Baḳanlar ser-nigūn iken o raḳḳāṣ-ı dil-ārāya
Ḳad-i ʿarʿar-ḫırāmın beñzedürler naḫl-i Ṭūbā'ya

rakṣ:

1. **raḳṣını:**-*ı, -n, -ı*
Kaside 40
Mısra: **41**
Dans.

Zühre'nüñ raḳṣını germ itdi sürūr-ı naẓmum
Ḥaḳ budur kim baña maḥṣūṣdur ol kār u ʿamel

rakṣ eyle-:

1. **raḳs eyle:**-*r, -in*
Gazel 461
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dans etmek.

Şevḳ-i ʿışḳı sīnede bir şemʿ-i nevvār eyleyüp
Her zamān raḳs eylerin mānend-i fānūs-ı ḫayāl

[G.354:4]

2. **raḳṣ eyle:**-*mez, -di*
Gazel 354
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Oynamak, dans etmek II Elden ele dolaşmak.

Olmasaydı leb-be-leb ol āfet-i devrān ile
Meclis içre eylemezdi dem-be-dem peymāne raḳṣ

raḳṣ it-:

1. **raḳṣ it:**-*di*
Gazel 354
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dans etmek.

Yād-ı zülfüñ itdürüp ben zār u ser-gerdāna raḳṣ
Ṣandılar kim itdi zencīriyle bir dīvāne raḳṣ

[G.354:8, G.354:10, G.793:4, K.6:3]

raḳs itdür-:

1. **raḳṣ itdür:**-*üp*
Gazel 354
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Raks ettirmek, oynatmak, dans ettirmek.

Yād-ı zülfüñ itdürüp ben zār u ser-gerdāna raḳṣ
Ṣandılar kim itdi zencīriyle bir dīvāne raḳṣ

[K.5:10, Trk.B.1:105]

raḳṣa gir-:

1. **raḳṣa gir:**-*er, -di*
Mesnevi 1
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Dans etmek.

Dön diseydi girerdi raḳṣa zemīn
Dönmeye emri olsa çerḫ-i berīn

raḳṣ-gāh ol-:

1. **raḳṣ-gāh ol:**-*up*
Mesnevi 9
Mısra: **113**
Kelime Tipi: -
Dans yeri olmak.

Olup gird-āb-ı ḥayret raḳṣ-gāhum
Cibāl-i mevc-i ġayretdür penāhum

raḳṣ-künān:

1. **raḳṣ-künān:**
Kaside 14
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Dans ederek.

Bir zamāndur bu ki āteşde olan hem-çü kebāb
Şükr idüp ṭurma sürūd üzre gerek raḳṣ- künān

raḳīb:

1. **raḳīb:**
Gazel 47
Mısra: **3**
Klâsik şiirde sevgiliyi âşıktan uzaklaştırmaya çalışan, sevgili ile âşığın kavuşmasına engel olan kimse.

Bilsem ki ey raḳīb saña ne girer çıḳar
Alsun ḳo tīr-i cevr ile cānum o ḳaşı yā

rām:

1. **rāmdur:**-*dur*
Gazel 265
Mısra: **8**
Boyun eğen, kendini başkasının buyruğuna bırakan.

Bilmiş ol ey dil ölürsem ġam yimem şimden girü
Çünki baña ol lebi ʿĪsā nigārum rāmdur

[K.16:31]

rām eyle-:

1. **rām eyle:**-*y, -e, -mez*
Gazel 503
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Boyun eğdirmek, itaat ettirmek II Kendine bağlamak.

Ġayrı ḫūbān beni gīsū ile rām eyliyemez
Düşecek dāmı bilür murġ-ı dil-i nālānum

rām it-:

1. **rām it-:**-*sün*
Gazel 495
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Boyun eğmek.

Ser-keş olur lā-cerem gül-gūn-ı eşki ʿāşıḳuñ
Hiç benüm gibi żaʿīf-i nā-tüvān itsün mi rām

[G.496:11, G.502:5]

rām kıl-:

1. **rām ḳıl:**-*mak*
Müfret 307
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İtaat ettirmek, boyun eğdirmek.

Ḳılmaġ içün zülfine dünyāyı rām
Eyledi murġ-ı dilümi pāy-dām

rām ol-:

1. **rām ol:**-*maz*
Gazel 317
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Uymak, boyun eğmek.

ʿİnānı olmasa şeh-süvāruñ dest-i luṭfında
Benüm gül-gūn-ı eşküm Ḥāletī bir ferde rām olmaz

[G.235:7, G.338:2, G.430:8, G.497:16, G.791:1, Kt.106:2, K.3:24, K.15:43]

ramak kal-:

1. **ramaḳ ḳal:**-*dı*
Gazel 304
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bir şeyin olmasına çok az kalmak.

Laʿl-i nābuñ görmesek ḫāṭır anuñla eglenür
Ḳaldı zīrā bir ramaḳ bu cān-ı ġam-fersūdumuz

raʿnā:

1. **raʿnādur:**-*dur*
Gazel 421
Mısra: **10**
Güzel, hoş, latif.

Cemāl-i bā-kemāle ḫaṭṭ-ı müşkīni żarar virmez
Gül-i ruḫsārı berg-i sebz ile raʿnādur ol yārüñ

[G.452:12]

raʿnālık:

1. **raʿnālıḳda:**-*da*
Gazel 39
Mısra: **8**
Güzellik, parlaklık.

Gelmedi gelmez de şeydālıḳda bir mişlüm benüm
Ḳopmazdı ḳopmaz da raʿnālıḳda bir hem-tā saña

rāṣıd-ı dehr:

1. **rāṣıd-ı dehr:**
Kaside 24
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Dünyayı gözleyen.

Rāṣıd-ı dehr çuḳurunda ʿaceb bulmaz mı
İşigi ḫākine gerdūnı ṭutarmış hem-tā

raşīn eyle-:

1. **raşīn eyle:**-*sün*
Kaside 11
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Sağlam kılmak.

Tā çeke ḫaytu'ş-şuʿā-ı mihri miʿmār-ı ezel
Dest-i ḳudret eylesün bünyād-ı iḳbālüñ raşīn

rāst:

1. **rāstdan:**-*dan*
Gazel 38
Mısra: **6**
Mûsikîmizde rast beşlisi ve rast dörtlüsünün birleşmesinden meydana gelen, rast (sol) perdesinde karar kılan en eski ve basit makamlardan biri.

Ḳāmetüñ yād eyleyüp ʿuşşāḳ giryān oldılar
Rāstdan āġāz idince muṭrib-i bezm-i ṣafā

2. **rāstda:**-*da*
Kaside 8
Mısra: **28**
Sağ taraf II Türk musikisinde bir makam.

Ser-i serv-i revān üzre ḳaçan kim naġme-sāz olsa
Ḳarār eyler dem-ā-dem rāstda murġ-ı çemen-pīrā

rāst gel-:

1. **rāst gel:**-*miş, -ler*
Gazel 85
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Tasarlamadığı halde karşılaşmak, rastlamak, tesâdüf etmek.

Yine o serv-i revān ile rāst gelmişler
N'ola raḳīble ey Ḥāletī düşersem çep

[G.197:9, G.531:8, G.743:1, Mü.4:10, K.3:61]

rāst it-:

1. **rāst it:**-*me, -di, -n*
Gazel 342
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Doğru yola iletmek, hizaya getirmek.

İtmedin rāst daḫı nīze-i müjgānını yār
Bī-meḥābā idersin refʿ serā-perde-i rāz

rāst-bīn ol-:

1. **rāst-bīn ol:**-*ur*
Gazel 290
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Doğruyu görmek.

Çün ʿandelīb olmadı meftūn-ı reng ü būy

Gül-şende fāḫte ne ʿaceb rāst-bīn olur

rāst-kār olmamış ol-:

1. **rāst-kār olmamış ol-:**-*sa, -y, -dı*
Gazel 292
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Doğru sözlü olmamış olmak.

Baḳmazdı hergiz aña o naḳḳād-ı maʿrifet
Mīzān-ı ṭabʿum olmamış olsaydı rāst-kār

raʿşe:

1. **raʿşeler:**-*ler*
Gazel 413
Mısra: **7**
Titreyiş.

Eger kim içmese destinde olur raʿşeler peydā
Anuñçün aḳçe hiç ṭurmaz elinde rind-i mey-ḫˇāruñ

raṭbü'l-lisān ol-:

1. **raṭbü'l-lisān ol:**-*dı*
Gazel 662
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yumuşak dilli olmak.

Olıcaḳ ebr-i bahārīden cihān reşk-i cinān
Berg-i sūsen oldı şükr-i Ḥaḳ ile raṭbü'l-lisān

rātibe:

1. **rātibe:**
Kıt'a 12
Mısra: **4**
Vazife II Maaş.

Feyż-i seḥāb-ı luṭfuña bulursa dest-res
Āb-ı ḥayāta rātibe taʿyīn ider serāb

ravża:

1. **ravżadan:**
Mesnevi 3
Mısra: **24**
Cennet bahçesi.

Her kelām-ı şerīfi faṣl-ı ḫiṭāb
Her sözi oldı ravżadan bir bāb

ravża-i cennet:

1. **ravża-i cennet:**
Terkib-bend 1
Mısra: **137**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçesi.

Ḫudā çün ravża-i cennet pür-envār eyleyüp ḳabrin
Aña kim pāye ḳılsun rütbe-i vālā-yı ebrārı

ravża-i cūd:

1. **ravża-i cūd:**-*un*
Kaside 35
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Cömertlik bahçesi, cenneti II Yardımda bulunan yüksek mevkideki kimsenin huzuru, makamı.

Ravża-i cūduñ yanında bāġ-ı cennet şūre-zār
Cūy-ı iḥsānuñ ḳatında çeşme-i Kevs̱er serāb

ravża-i pāk:

1. **ravża-i pāk:**-*i*
Mesnevi 3
Mısra: **97**
Kelime Tipi: -
Temiz ve nurlu bahçe; Hz. Muhammed'in (sav), nurlu kabri.

Ravża-i pāki nūr ile ṭolsun
Rütbe-i şānına selām olsun

ravż-ı dārü'l-karār:

1. **ravż-ı dārü'l-ḳarār:**-*dan*
Gazel 654
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ebedi durulacak yer olan cennet.

Ol reşk-i ḥūrı görmese ger anda Ḥāletī
Eyler firār ravż-ı dārü'l-ḳarārdan

rāy:

1. **rāyına:**-*ı, -n, -a*
Kaside 11
Mısra: **14**
Fikir, düşünce.

Cām-ı fermānındadur zehr ü zülāl ḳahr u luṭuf
Rāyına vā-bestedür basṭ-ı bisāṭ-ı mihr ü kīn

rāyet-i ʿabbāsiyān ol-:

1. **rāyet-i ʿabbāsiyān ol-:**-*ur*
Gazel 556
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Abbasi sancağı olmak, siyah olmak.

Devlet-i ʿışḳında ol şāhın sütūn-ı āh-ı dil
Dūd-ı sīnemle olur çün rāyet-i ʿAbbāsiyān

rāyet-i dūd-ı dil:

1. **rāyet-i dūd-ı dil:**-*ün*
Gazel 443
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönül dumanının sancağı (âh dumanının sancağı).

Men ol mīr-i cihān-gīrem ki iḳlīm-i maḥabbetde
Ṭoḳundı rāyet-i dūd-ı dilüm çerḫine gerdūnuñ

rāyet-i şāhī:

1. **rāyet-i şāhī:**
Gazel 326
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hükümdar sancağı.

Naʿl kesdüm farḳuma bir şeh-süvāruñ ʿışḳına
Rāyet-i şāhī gibi olsam ʿaceb mi ser-firāz

rāyet-i şiʿr:

1. **rāyet-i şiʿr:**-*ün*
Kıt'a 131
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şiir bayrağı.

Mīr Ḫusrev Mīr Şāhī Mīr Ḳāsım her biri
Rāyet-i şiʿrüñ maḳāmın burc-ı Keyvān eyledi

rāyet-i teşvīş:

1. **rāyet-i teşvīş:**
Mesnevi 9
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
Karmaşa bayrağı.

Hemīşe rāyet-i teşvīş ber-pāy Sipeh-dār-ı emel her gāh bed-rāy

rāyet-misāl:

1. **rāyet-miṣāl:**
Gazel 483
Mısra: **8**
Bayrak gibi II Apaçık, ortada.

Ceyş-i ḫūbān mülk-i dil yaġmāsına ʿazm itse ger Ḳāmetüñle anda mümtāzsın şehā rāyet-miṣāl

rāygān:

1. **rāygān:**
Gazel 454
Mısra: **2**
Bedava, bedelsiz.

Virüp cān naḳdini laʿl-i lebinden tāze cān bulduñ
Sen ey ʿāşıḳ metāʿ-ı ʿışḳ-ı yāri rāygān bulduñ

rāygān gel-:

1. **rāygān gel:**-*mez*
Kaside 37
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Bedava gelmek, hiçbir karşılık beklememek.

Hem nişān-ı himmet ister hem niṣār-ı iʿtibār
Nev-ʿarūs-ı ḥacle-i endīşe gelmez rāygān

rāygān ol-:

1. **rāygān ol:**-*ur*
Gazel 253
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Karşılıksız, bedava olmak.

Dirler ki naḳd-i cānı viren būseñi alur
Ḫüsnüñ metāʿı böyle n'içün rāygān olur

[K.39:8]

rā-yı ebrū:

1. **rā-yı ebrū:**
Gazel 504
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Râ harfine benzeyen kaş.

Cemāli muṣḥafın feth eyledüm dest-i ḫayālümle
Göründi rā-yı ebrū ġāyet aʿlādur bugün fālum

[G.536:12]

rāyic ol-:

1. **rāyic ol:**-*an*
Gazel 188
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Geçerli olmak, rağbet görmek.

Ġam kişverinde rāyic olan laʿl-i eşkdür
Cevher-fürūş-ı ʿaḳl giderse ziyān ider

rāyiha-i ʿanber-i ümīd:

1. **rāyiha-i ʿanber-i ümīd:**
Gazel 851
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ümit amberinin kokusu.

Gelmez dimāġa rāyiha-i ʿanber-i ümīd
Gezsek ölünce baḥr-i maḥabbet kenārını

rāyiż-i devr-i zamān:

1. **rāyiż-i devr-i zamān:**
Kaside 36
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Devrin at terbiyecisi.

Ḫınḳ-i çerḫüñ ḥaḳ budur zībā alışdurmış derin
Gezdürüp anı seḥerden rāyiż-i devr-i zamān

rāyiż-i fermān:

1. **rāyiż-i fermān:**-*ı, -n, -un*
Kaside 15
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Fermanın at terbiyecisi.

Edhem-i şeb eşheb-i rūz ola ṭurduḳça cihān
Rāyiż-i fermānınuñ saʿyiyle ḫalḳa sāz-gār

rāz:

1. **rāzumı:**-*um, -ı*
Gazel 436
Mısra: **5**
Gizlenen şey, sır.

Rāzumı ʿāleme fāş eyledüñ ey tīr-i nigār
Ḫāşılı ḳanına girdüñ bu dil-i pür-ḫūnuñ

[G.580:2, G.648:6, G.716:6, G.736:9, G.797:10, Mf.269:2]

rāżı:

1. **rāżıyuz:**-*y, -uz*
Gazel 94
Mısra: **3**
Kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rızâ gösteren.

Şīşe-i dil seng-i cevrüñle şınursa rāżıyuz
Tek cihānda itme şāhum ʿahd ü peymānuñ şikest

rāz-ı derūn:

1. **rāz-ı derūn:**-*ı, -n*
Gazel 724
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gönül sırrı.

İdüp rāz-ı derūnın āşikāre mürşid-i ʿışḳa
Çoḳ açıldı yine ey Ḥāletī dil fülki deryāya

rāz-ı dil:

1. **rāz-ı dil:**-*üm*
Gazel 70
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül sırrı.

Anuñ içün varmaz oldum meclis-i rindāna hep
Ḳorḳarın rāz-ı dilüm fāş eyleyüm mestāna hep

[G.312:5]

rāz-ı ʿışḳ:

1. **rāz-ı ʿışḳ:**-*ı*
Müfret 568
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk sırrı.

Pīr-i ḫıred naṣīḥat idüp gönlüme didi
Fāş itme rāz-ı ʿışḳı severseñ Muḥammed'i

[G.241:11]

rāz-ı ʿışḳı aç-:

1. **rāz-ı ʿışḳı aç:**-*ar*
Gazel 511
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk sırrını açmak, aşkını anlatmak.

Görse ḫayāl-i yāri açar rāz-ı ʿışḳını
Yābāna söylemez dil-i bīmārumuz bizüm

rāz-ı nihān:

1. **rāz-ı nihān:**-*ı*
Gazel 836
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gizli tutulan sır.

Şāhum benüm efsāne-i şehr olduġın ister
ʿUşşāḳ-ı belā-perverīnüñ rāz-ı nihānı

[G.251:16, G.870:6]

rāz-ı pūşīde-i dehr:

1. **rāz-ı pūşīde-i dehr:**-*i*
Gazel 512
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dünyanın gizli sırrı.

Rāz-ı pūşīde-i dehri ḳılalum āh ile fāş
Nīzemüz perde-der-i çerḫ-i kebūd eyliyelüm

rāz-ı ʿuşşāk:

1. **rāz-ı ʿuşşāḳ:**
Gazel 293
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşıkların sırrı.

Ḥamdü li'l-lāh ki ne söylersem olur Ḥāletiyā
Rāz-ı ʿuşşāḳ gibi şöhre-i şehr ü bāzār

reʾāyāsı ol-:

1. **reʾāyāsı ol:**-*dı*
Mesnevi 7
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Bir hükümdarın halkı olmak.

Oldı şehler anuñ reʾāyāsı
Ṣatdılar tīġi aldılar dāsı

rebāb:

1. **rebāb:**
Gazel 88
Mısra: **10**
Kemençeye benzer eski bir saz (sazın sesinin inleme sesine benzemesi bağlamında).

Ey Ḥāletī fiġān iledür müddetü'l-ḥayāt
Ḥırṣ ile ol ki oldı siyeh-kāse çün rebāb

recā:

1. **recāmuz:**-*muz*
Gazel 406
Mısra: **10**
İstek, dilek.

Dem-ā-dem Ḥāletī bī-çāreyi öldürmek istersin
Budur Ḥaḳ'dan recāmuz kim müyesser ola dil-ḫˇāhuñ

[K.2:59, K.9:59, K.19:45, K.30:52, K.32:41, K.33:56, Kt.73:2, Trk.B.1:9]

recā eyle-:

1. **recā eyle:**-*r, -sin*
Gazel 3
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ümit etmek, ummak.

Āh-ı dildendür ümīdüñ derd teskīn itmede
Āteşüñ söndürmesün şarṣardan eylersin recā

[G.5:13, G.26:7, G.241:3, K.37:55, M.8:116]

recā it-:

1. **recā it:**-*me, -m*
Gazel 427
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ümit etmek.

Belin ḳuçdurmaġa vaʿd eylese hergiz recā itmem
Temennā eylemez ʿāḳil vücūdın emr-i mevhūmuñ

[G.851:10, K.30:51]

recā kıl-:

1. **recā ḳıl:**
Gazel 159
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ummak, istemek.

Derd-keşlerden recā ḳıl feyżi dāʾim Ḥāletī
Devlet erbābından it deryūze eylerseñ eger

recā-yı luṭfa düş-:

1. **recā-yı luṭfa düş:**-*mez, -dü, -m*
Kıt'a 34
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ihsan ve lütuf isteğinde bulunmak.

Dāʾim recā-yı luṭfuña düşmezdüm olmasa
Rūḥ-ı süḫan-demīde-i Cibrīl-iʿtibār

recā-yı müstemendān:

1. **recā-yı müstemendān:**
Mesnevi 9
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Zavallı istek.

Elā ey Kisri-i Cem-baḫt-ı devrān
Budur Ḥaḳ'dan recā-yı müstemendān

red it-:

1. **red it:**-*me*
Gazel 121
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kabul etmemek, geri çevirmek.

Ağlamaḳdan olsa çeşm-i bende-i ʿışḳuñ ʿalīl
Anı ʿaybıyla ḳabūl eyle efendüm itme red

redd eli:

1. **redd eli:**
Kaside 2
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Geri çevirme, elin tersiyle itme.

Düşüp zemīne şikeste olurdı cām gibi
Ṭoḳunsa reddi eli ger sipihr-i mīnāya

redd eyle-:

1. **redd eyle:**-*mek*
Gazel 882
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Geri çevirmek, kabul etmemek, istememek.

Sevdiyse Ḥāletī seni ger eski ʿaybdur
Redd eylemek revā degül ol ʿabd-i kemteri

redd it-:

1. **redd it-:**-*er*
Mesnevi 9
Mısra: **270**
Kelime Tipi: -
Kabul etmemek, geri çevirmek.

Ki andan ḳalb-i şāh itmez tevellā
İder mi redd ḫas u ḫāşāki deryā

refʿ eyle-:

1. **refʿ eyle:**-*r*
Kaside 20
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Kaldırmak, yüceltmek.

Mehebb-i şarşar-ı rūz-ı ḳıyāmetdeyken isterse
Devār-ı şemʿi refʿ eyler ṭabīb-i faẕl u iḥsānı

refʿ it-:

1. **refʿ it:**-*er, -sin*
Gazel 342
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kaldırmak.

İtmedin rāst daḫı nīze-i müjgānını yār
Bī-meḥābā idersin refʿ serā-perde-i rāz

[G.62:8, G.536:11, G.792:7, K.23:8, K.7:9]

refʿ ol-:

1. **refʿ ol:**-*ur*
Gazel 54
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kaldırılmak, giderilmek.

Bir ʿaceb meydür mey-i bezm-i maḥabbet ḫaḳ bu kim
Bī-tereddüd refʿ olur anuñla yetmiş biñ hicāb

[G.439:3]

refʿ-i ḥicāb eyle:-

1. **refʿ-i ḥicāb eyle:**-*r, -se, -n*
Gazel 63
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Örtüsünü kaldırmak II
Utancını yok etmek.

Evvel ey bād ʿadū çeşmini pür-hāşāk it
Ṣoñra it yārdan eylerseñ eger refʿ-i ḥicāb

refīʿ ḳıl-:

1. **refīʿ ḳıl:**
Mesnevi 3
Mısra: **114**
Kelime Tipi: -
Yüceltmek.

Ol baña dār-ı āḫiretde şefīʿ
Ḳadrümi ḳıl şefāʿatüñle refīʿ

refīʿ ol-:

1. **refīʿ ol:**-*sun*
Kıt'a-ı Kebir 2
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yüce olmak.

Dāʾimā menzilüñ refīʿ olsun
Her dem iḳbālüñ itsün istiḳbāl

refīk-i baht:

1. **refīk-i baḫt:**
Mesnevi 9
Mısra: **105**
Kelime Tipi: -
Talih yoldaşı.

Refīk-i baḫt dāʾim süst ü bī-cān
Reh-i ḫayret beyābān-der-beyābān

refīḳ-i ḫıżr-himmet:

1. **refīḳ-i ḫıżr-himmet:**
Kıt'a 13
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hızır gibi yardım eden arkadaş.

Ol refīḳ-i Ḫıżr-himmet kim olupdur bī-gümān
Ṭabʿı mirʾāt-ı Sikender meşrebi āb-ı ḥayāt

refīḳ-i mihr-bān:

1. **refīḳ-i mihr-bān:**
Gazel 454
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Merhametli yol arkadaşı.

Ḳoyup cānuñ sebük-bār ol ġam-ı cānāndan ayrılma
ʿAdem mülkine ʿazm eyle refīḳ-i mihr-bān bulduñ

refīḳ-i şefīḳ:

1. **refīḳ-i şefīḳ:**
Kaside 42
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Merhametli ve müşfik dost.

Anı refīḳ-i şefīḳ añladum velī giderek
ʿAceb belālara uġratdı ḳalb-i nālānı

refīʿü'ş-şān ol-:

1. **refīʿü'ş-şān ol:**-*a*
Tarih 8
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yüce şöhretli olmak.

Olmaya cāy-ı taʿaccüb olsa ger ḫūb u bülend
Bir mekān kim ṣāḥibi böyle refīʿü'ş-şān ola

reftār:

1. **reftārda:**-*da*
Gazel 146
Mısra: **3**
Salınarak yürüme, güzel yürüyüş.

Germ olup reftārda rūyın ʿaraḳ-nāk eyledi
Oldı gūyā ġabġabı bir dāne sīb-i āb-dār

[G.346:7, G.380:9, G.620:3, G.703:7, G.884:14]

2. **reftāruñ:**-*un*
Gazel 451
Mısra: **14**
Salınarak yürüme II Rüzgarın esmesi.

Meger kim Ḥāletī-veş sen daḫı dil-ḫaste-i ġamsın
Ḳatı āheste ancaḳ ey nesīm-i ṣubḥ reftāruñ senüñ

reftār düş-:

1. **reftār düş:**-*ür, -se, -m*
Mesnevi 9
Mısra: **261**
Kelime Tipi: -
Gitmek.

Düşürsem ben ʿademden yaña reftār
Yetīm olur ḳamu ebkār-ı efkār

reftār eyle-:

1. **reftār eyle:**-*di*
Gazel 189
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yürümek.

Eşk-i çeşmüm seyl idüp nāz ile reftār eyledi
Gül-bün-i gül her ḳaçan kim ṣu göre zībā yürür

reftār it-:

1. **reftār it:**-*er, -sin*
Gazel 147
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Yürümek.

Ḫayl-i ʿuşşāḳı görüp reftār idersin nāz ile
Kimdür ol kim itmeye yoluñda cān naḳdin niṣār

[G.650:9]

reftār ol-:

1. **reftār ol-:**-*ma, -y, -a*
Mesnevi 8
Mısra: **106**
Kelime Tipi: -
Geçip gitmek, yürümek.

Benem şol ṭıfl-ı nā-dāniste reftār
Ki olmaya eli çesbān-ı dīvār

reftār u güftār:

1. **reftār u güftār:**-*un*
Gazel 413
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yürüyüş ve konuşma.

Dil-i dīvāne ʿışḳuñda ʿaceb mi göz ḳulaġ olsa
Ne demlerdür ki özler ol senüñ reftār u güftāruñ

reftāra gel-:

1. **reftāra gel:**-*se*
Gazel 408
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Salınmaya/yürümeye başlamak.

Ṣitāb ile ḳaçan reftāra gelse ḳadd-i çālāküñ
Ṣanurlar çeşme-i ḫurşīd ruḫsār-ı ʿaraḳ-nāküñ

[G.179:5, G.784:10]

reftār-ı güftār:

1. **reftār-ı güftār:**-*un*
Gazel 396
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Konuşma tarzı.

ʿAceb mi Ḥāletī ʿışḳuñla dāʾim göz ḳulaġ olsa
Ne demlerdür ki özler ol senüñ reftār-ı güftāruñ

refte refte:

1. **refte refte:**
Gazel 9
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gitgide, azar azar.

Alup ṭıfl-ı sirişkin geh kenāra gāh zānūya
Bed-āmūz eyler anı refte refte ʿāşıḳ-ı şeydā

[G.55:12, G.56:13, G.59:2, G.460:14, G.715:13, Mf.550:1]

reg:

1. **regler:**-*ler*
Gazel 869

Mısra: **3**
Damar.

Regler degül tenümde resendür ṭaraf ṭaraf
Ḳurdı feżā-yı dilde şeh-i ġam otaġını

[G.882:9]

rehā:

1. **rehā:**
Gazel 93
Mısra: **2**
Kurtulma, kurtuluş.

Virme cām-ı ḳalbüme olup mey-i nāz ile mest
Dest-i luṭfuñdan rehā seng-i teġāfülden şikest

reḫā vir-:

1. **reḫā vir:**-*üp*
Kaside 42
Mısra: **65**
Kelime Tipi: **-**
Kurtuluşa ermek II Boyun eğmek.

Bu demde eyledügüm derd-nāk efġānı
Ne deñlü sūz u güdāz olsa ẓulmet-i ġamda

reh-ber:

1. **reh-berüñ:**-*üñ*
Kıt'a 45
Mısra: **4**
Kılavuz, yol gösterici.

Şemʿ-i devlet olmaġa bād-ı ḥavādiṣden maṣūn
Besdür ol fānūs-ı keştī-i saʿādet reh-berüñ

reh-ber ol-:

1. **reh-ber ol:**-*sa*
Kaside 12
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **-**
Kılavuzluk etmek, doğru yolu göstermek.

Reh-ber olsa keşti-i iḳbāle Ḫıżr himmeti
Ḫāmesiyle nāmesi olur sütūn u bād-bān

[K.28:68]

reh-güzār:

1. **reh-güẕārum:**-*um*
Gazel 90
Mısra: **12**
Geçilen yol, geçit.

Bugün ben ḥişşe-dārum miḥnet-i Ferhād u Mecnūn'dan
Yirüm küh-sār-ı ġamdur reh-güẕārum vādi-i ḥayret

[G.96:8, G.173:4, G.759:6, G.866:8, K.31:54]

reh-güzārı bağla-:

1. **reh-güẕārı bağla-:**-*mış, -dur*
Gazel 749
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Yolu kesmek, geçit vermemek.

Gitmese gözden ḫayālüñ ṭañ mıdur müjgānlarum
Her ṭarafdan reh-güẕārın bağlamışdur ḫār ile

reh-güzār-ı ceyş-i miḥnet:

1. **reh-güẕār-ı ceyş-i miḥnet:**-*dür*
Gazel 505
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Eziyet ordusunun geçidi. II Gönül.

Bilür kim kişver-i dil reh-güẕār-ı ceyş-i miḥnetdür
Anuñçün anı ābād itmez ol sulṭān-ı ḫūbānum

reh-güzār-ı derd ü ġam:

1. **reh-güzār-ı derd ü ġam:**-*dur*
Gazel 294
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Dert ve keder geçidi.

Gitdügi yol reh-güzār-ı derd ü ġamdur dāʾimā
Olmıyor ser-pençe raḫş-ı dil ʿinān-ı iḫtiyār

reh-güzār-ı miḥnet:

1. **reh-güẕār-ı miḥnet:**-*i, -n, -den*
Gazel 146
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Eziyet yolu, eziyet geçidi.

Reh-güẕār-ı miḥnetinden olmadı göñlüm cüdā
Gelmedi hiç ḫāṭıra şeb-dīz-i ḫaṭṭuñdan ġubār

reh-güzār-ı mīşe:

1. **reh-güẕār-ı mīşe:**
Kaside 36
Mısra: **42**
Kelime Tipi: **-**
Koyunun geçtiği yol.

ʿAdlüñ ile geldi ol dem kim dümin her ṣubḥ u şām
Reh-güẕār-ı mīşe cārub eyliye şīr-i jiyān

reh-güzār-ı seyl-i ġam:

1. **reh-güẕār-ı seyl-i ġam:**-*dur*
Gazel 308
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
Keder selinin geçidi.

Anuñ içün kimse iḳdām eylemez taʿmīrine
Reh-güẕār-ı seyl-i ġamdur bu dil-i vīrānumuz

reh-güzer:

1. **reh-güẕerinde:**-*i, -n, -de*
Gazel 198
Mısra: **7**
Geçilen yol, geçit.

Bād-ı āhumla varup reh-güẕerinde ṭuramam
Ḳorḳarın kim getürür ḫāṭır-ı dil-dāra ġubār

[G.272:3, G.322:8, G.776:8]

reh-güzer-i medḥ:

1. **reh-güẕer-i medḥ:**-*ün*
Kaside 25
Mısra: **55**
Kelime Tipi: **-**
Övgü geçidi.

Hemīşe reh-güẕer-i medḥüñ eylerin rūşen
Çerāġuñ olalı ey dāver-i hüner-perver

reh-i āb:

1. **reh-i āb:**-*ı*
Kıt'a 44
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Su yolu.

Ṣad şükr ki vīrānemüz oldı şeref-baḫş
Ol ḥavż-ı Ḫudāyī ki reh-i ābı bozulmaz

reh-i belā:

1. **reh-i belā:**-*da*
Müfret 74
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bela, eziyet yolu.

Çün sāye-i dıraḫt-ı vücūdum fütādedür
Cismüm reh-i belāda serüm zīr-i pādadur

reh-i ġam:

1. **reh-i ġam:**-*da*
Gazel 348
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Keder yolu.

Mest-i mey-i melāmetem olsam ʿaceb degül
Dīvār-ı ārzūya reh-i ġamda bī-mesās

reh-i ḥayret:

1. **reh-i ḥayret:**-*de*
Gazel 549
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hayret yolu.

Vaḥşet-i hicrān beni bir ḥālete irgürdi kim
Olurum gāhī reh-i ḥayretde sāyemden zebān

[M.9:106]

reh-i hicrān:

1. **reh-i hicrān:**-*un, -da*
Gazel 575
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılık yolu (Sevgiliden ayrı düşme).

Çekdügüm bār-ı belāyı reh-i hicrānuñda
Kūha yükletseler olurdı hemān-dem hāmūn

reh-i inṣāfa git-:

1. **reh-i inṣāfa git-:**-*mez*
Mesnevi 8
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
İnsaf yoluna gitmek, insaf etmek.

Reh-i inṣāfa gitmez dehr-i devvār
Uṣanmaḳ yoḳ sitemden çerḫ-i ġaddār

reh-i ʿışḳ:

1. **reh-i ʿışḳ:**-*ı, -n, -da*
Gazel 19
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk yolu.

Eger aḳluñ reh-i ʿışḳında olmadıysa nā-peydā
Ne ararsın ser-i kūyında yārüñ ey dil-i şeydā

[G.225:2, G.263:5, G.279:3, G.636:1, K.33:72]

reh-ı ʿışḳa gir-:

1. **reh-ı ʿışḳa gir:**-*en*
Gazel 684
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk yoluna girmek, sevgiliye âşık olmak II İlahi cezbeyle bir tarikata intisap etmek.

Zülfüñ esīrünüñ ṭaḳılur boynına resen
Başdan çıḳar efendi reh-ı ʿışḳuña giren

reh-i kūy:

1. **reh-i kūy:**-*un, -da*
Gazel 329
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yaşadığı yerin yolu.

Yite niçe ʿāşıḳ reh-i kūyuñda ḳayırma
Dünyāda ne var ey şeh-i ḫūn-ḫˇār bulunmaz

reh-i meşāmm:

1. **reh-i meşāmmumı bulma:**-*z*
Gazel 127
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Burun yolu.

Bir ʿandelīb-i naġme-i serāyam ki Ḥāletī
Bulmaz reh-i meşāmmumı būy-ı gül-i murād

reh-i nigār:

1. **reh-i nigār:**-*a*
Gazel 379
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Resim gibi güzel sevgilinin yolu.

Vücūdı ʿāşıḳ-ı bī-dillerüñ ġubār olıcaḳ
Reh-i nigāra düşer rūzgārı yār olıcaḳ

[Mf.229:2]

reh-i pür-ġül-i fikret:

1. **reh-i pür-ġül-i fikret:**-*i*
Gazel 348
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Düşüncenin gül dolu yolu.

Minnet Ḫudā'ya dil reh-i pür-ġül-i fikreti
Lā-ḥavle himmetiyle güẕār itdi bī-hirās

reh-i ṭabʿ:

1. **reh-i ṭabʿ:**
Gazel 873
Mısra: **10**

Kelime Tipi: -
Mizaç yolu, üslup.

Āb-ı ḥayvān aḳıdur ḫāme aña Ḥāletiyā
Reh-i ṭabʿ içre ḳaçan ṭabʿum aça bir vādī

[M.9:69]

reh-i teng-i recā:

1. **reh-i teng-i recā:**-*da*
Mesnevi 8
Mısra: **80**
Kelime Tipi: -
Umudun dar yolu.

Ne demlerdür ki ceyş-i ġadr-i bed-ḫˇāh
Reh-i teng-i recāda virmiyor rāh

rehne ko-:

1. **rehne ḳo-:**-*y, -acak*
Gazel 646
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Rehin koymak; daha sonradan almak üzere değerli bir şeyini alacaklıya vermek.

Mey-ḫānede rehne ḳoyacaḳ nesne ararsın
Ey ṣūfī n'içün cübbe vü destārı ḳomazsın

reh-nümā:

1. **reh-nümā:**
Gazel 177
Mısra: **8**
Yol gösteren, rehber.

ʿAceb mi çıḳsa seng-istān-ı cevre rāh-ı ümmīdüm
Dem-ā-dem reh-nümā bu ṭāliʿ-i nā-mihr-bānumdur

reh-nümā eyle-:

1. **reh-nümā eyle:**
Gazel 734
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Rehber, kılavuz yapmak.

İlet nāmem eger kūy-ı nigārı bilmezin dirseñ
Bile al murġ-ı cānı ey kebūter reh-nümā eyle

reh-nümā ol-:

1. **reh-nümā ol:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 48
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yol göstermek.

Ḫāmesi şāʿirlerüñ ḳalur miyān-ı zāhide
Olmayınca dem-be-dem feyż-i İlāhī reh-nümā

reh-nümūn:

1. **reh-nümūn:**
Kaside 22
Mısra: **2**
Yol gösteren, rehber.

Ey fikr-i zülfī ʿāşıḳına māye-i cünūn
Tīh-i ʿademde ḫāl-i lebi ḫalḳa reh-nümūn

reh-nümūn ol-:

1. **reh-nümūn ol:**-*unca*
Gazel 578
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Rehber, kılavuz olmak.

İdelüm dāʾim pül-i ʿışḳ-ı mecāzīden güẕār
Tā olunca Ḥāletī fażl-ı İlāhī reh-nümūn

reh-revān-ı ʿışḳ:

1. **reh-revān-ı ʿışḳ:**
Gazel 435
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk yolcuları.

Gitmeñ yabāna mihr ü maḥabbet ṭarīḳını
Ey reh-revān-ı ʿışḳ gelüñ benden ögrenüñ

reh-rev-i güm-rāh:

1. **reh-rev-i güm-rāh:**
Gazel 191
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yolunu şaşırmış yolcu.

Ḳodı ḥayretde beni ḫāl ü ḥaṭ u zülf-i nigār
İderin her yaña çün reh-rev-i güm-rāh naẕar

reh-rev-i ḥayret-keş:

1. **reh-rev-i ḥayret-keş:**
Gazel 63
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Hayret eden yolcu.

Şeb-i endūhda bir reh-rev-i ḥayret-keş idüm
Şuʿle-i şīşe-i mey virdi ṣafā-yı meh-tāb

reh-rev-i nefes:

1. **reh-rev-i nefes:**
Gazel 708
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Nefes yolcusu.

Semt-i dehānumı bulamaz reh-rev-i nefes
Olmasa pīş-rev aña nevbetçe āh u vāh

reh-vār ol-:

1. **reh-vār ol:**-*sa*
Gazel 425
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yürümek, ilerlemek.

Ḥāletī esb-i ṭabīʿat niçe reh-vār olsa
Giricek rāh-ı ġam u miḥnete yorulsa gerek

reh-vār-ı saʿādet:

1. **reh-vār-ı saʿādet:**
Kaside 39
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Mutluluğun rahvan atı.

Murġ-ı maḳṣūdum benüm ṣayd it dimezdüm olmasa
Bāz-ı devlet elde reh-vār-ı saʿādet zīr-rān

reh-yāb-ı kesel ol-:

1. **reh-yāb-ı kesel ol:**-*ma, -y, -a*
Kaside 40

Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Tembellik rehber olmak.

Cürʿa-nūş-ı ḫum-ı iḥsānı olan ġam-zedenüñ
Olmaya ḥaşre degin ṭabʿına reh-yāb-ı kesel

reh-zen:

1. **reh-zenüm:**-*üm*
Gazel 507
Mısra: **10**
Haydut, eşkıya II Rakip.

Ḫˇāce-i kālā-yı naẓm olmaġla buldum iştihār
Anuñ içün Ḥāletī çoḳdur cihānda reh-zenüm

[G.840:6]

2. **reh-zen:**
Kaside 25
Mısra: **35**
Haydut, eşkıya.

Şu deñlü reh-zen iken oldı devr-i ʿadlüñde
Muḳīm-i kūşe-i miḥrāb ġamze-i dil-ber

reh-zen ol-:

1. **reh-zen ol:**-*an*
Kaside 16
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Haydut, eşkıya olmak.

Devrinde ḫalḳa reh-zen olan çeşm-i yār idi
Ḫavfından oldı ol daḫı bīmār ü nā-tüvān

reh-zen-i hicrān:

1. **reh-zen-i hicrān:**
Gazel 370
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ayrılık eşkıyası.

Şehr-i viṣālüñe nice vāṣıl olur göñül
Ṭurmış yolunda reh-zen-i hicrān ṭaraf ṭaraf

reh-zen-i sīmurġ-ı zerrīn-per zümürrüd-āşiyān ol-:

1. **reh-zen-i sīmurġ-ı zerrīn-per zümürrüd-āşiyān ol-:**-*ur*
Gazel 551
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Altın kanatlı ve zümrüt yuvalı Simurg'un yolunu kesmek.

Ey ḫoş ol dām-ı maḥabbet kim olur her dānesi
Reh-zen-i Sīmurġ-ı zerrīn-per zümürrüd- āşiyān

reʾīs-i ehl-i dil:

1. **reʾīs-i ehl-i dil:**
Terkib-bend 1
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Âriflerin başkanı II Reisülküttap Medhî Çelebi.

Reʾīs-i ehl-i dil girdi bugün keşti-i tābūta
ʿAdem deryāsına ṣaldı esüp bād-ı fenā muḥkem

reʾīs-i erkān:

1. **reʾīs-i erkān:**
Tarih 5
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İleri gelenlerin başkanı.

Dilerüz ide Ḫudā mühr-i nübüvvet ḥaḳḳı
Dāʾimā ṣadr-ı saʿādetde reʾīs-i erkān

remād:

1. **remād:**
Gazel 128
Mısra: **6**
Ateş külü.

Cismümle sūz-ı hicri bilen iʿtiḳād ider
Ḥıfẓ itdügin cehennem odın bir avuç remād

remān it-:

1. **remān it:**-*me, -y, -e*
Gazel 564
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Korkutmak, ürkütmek.

Reşke düşürme ʿāşıḳı lāzım mı dōstum
Seng-i felāḫen itmege bir bülbüli remān

[G.692:14, G.895:9]

remān ol-:

1. **remān ol:**-*ma, -du, -k*
Gazel 580
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ürkmek, korkmak.

Bezm-i ʿıyş-ı sāḳi-i devrāndan olmazduḳ remān
Ser-nigūn cāmından anuñ gelmeseydi būy-ı ḫūn

[K.12:36]

remīde eyle-:

1. **remīde eyle:**-*di*
Kaside 42
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Ürkütmek.

Zamāne seng-i cefā ile gül-sitānumdan
Remīde eyledi bir bülbül-i ḫoş-elhānı

reml:

1. **remle:**-*e*
Kaside 24
Mısra: **36**
Kum.

Defter-i himmetinüñ bilmeyeler icmālin
Remle ḍarb eyleseler mevcini baḥrüñ meṣelā

remmāl:

1. **remmāl:**
Gazel 644
Mısra: **4**
Falcı, remilci.

Dehānı noḳṭasında niçe sırra vāḳıfum dirsem
Baña yoḳ yire ṭaʿn itme sen ey remmāl bilmezsin

remmāl ol-:

1. **remmāl ol:**-*up*
Kaside 21
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sayılarla veya kum taneleriyle fala bakmak, birtakım işaretler ve sayılar kullanarak gaipten haber vermek II Keramet göstermek, olağanüstü hâllerde bulunmak.

Bu demlere irişince bisāṭı ṭayy itdi
Dökerdi noḳta dem-ā-dem sipihr olup remmāl

remz:

1. **remzi:**-*i*
Gazel 610
Mısra: **6**
Gizlice işaret, ima.

Ẓāhirā zāhid ḫum-ı ṣahbāya seng-endāz olur
Remzi ammā olmadur ehl-i derūna dil-ṣiken

[G.828:7]

rence kıl-:

1. **rence ḳıl:**
Gazel 585
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Teşrif buyurmak.

Eyle pā-māl yüzin ʿışḳuñ ile ḫāk olanuñ
Ḳademüñ rence ḳıl ey pādşeh-i rūy-ı zemīn

rencīde-ḫāṭır ol-:

1. **rencīde-ḫāṭır ol:**-*ma, -sun*
Gazel 431
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gönlü kırılmak.

Hem-ḳadeḥ olma ṭururken Ḥāletī aġyār ile
Olmasun rencīde-ḫāṭır ol duʿā-gūyuñ senüñ

renciş-i ḫāṭır:

1. **renciş-i ḫāṭır:**
Gazel 335
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül sızısı.

Terk iderdük renciş-i ḫāṭır görünce yārda
Girye-i ʿışḳ olmasaydı ʿayb-ı māder-zādumuz

reng:

1. **rengümüzde:**-*ümüz, -de*
Gazel 43
Mısra: **2**
Cisimler tarafından yansılanan ışığın gözde oluşturduğu duyum, renk.

Tenüñ zerd itmemiş derd-i firāḳ-ı ġonce-i raʿnā
Degülsin rengümüzde sen bizüm ey bülbül-i gūyā

[G.402:4, K.27:27]

reng al-:

1. **reng al:**-*ur*
Gazel 662
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Değişik ve yeni bir renk kazanmak; yeniden canlanmak; niteliği değişmek.

Reng alur gül-şende güller her zamān ey Ḥāletī
Pertev-i mihr-i ruḫın ʿarż itse ol şūḫ-ı cihān

[G.678:2]

reng ü bū vir-:

1. **reng ü bū vir:**-*en*
Kaside 23
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Koku ve renk (güzellik) vermek.

ʿArūs-ı naẓma ṭabʿumdur viren hep reng ü bū şimdi
Gehī Mānī vü geh ʿAṭṭār'ıyam ben de bu meydānuñ

reng ü būy:

1. **reng ü būy:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 219
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Renk ve koku.

Gül-şende reng ü būyını seyr it benefşenüñ
Var ise oldı Ḥāletiyā ebr müşk-bār

[G.464:8, Mf.3:1]

reng ü būy-ı nev-ʿarūs-ı dehr:

1. **reng ü būy-ı nev-ʿarūs-ı dehr:**-*e*
Gazel 149
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünya gelininin rengi ve kokusu.

Reng ü būy-ı nev-ʿarūs-ı dehre meftūn olmazuz
Rūy u mūy-ı yāra ammā māʾilüz bī-iḫtiyār

reng ü būy-ı pīre-zāl-i dehr:

1. **reng ü būy-ı pīre-zāl-i dehr:**-*e*
Gazel 209
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kocamış feleğin rengi ve kokusu.

Reng ü būy-ı pīre-zāl-i dehre meftūn olmazuz
Ḥadd ü zülf-i dil-rübāya māʾilüz bī-iḫtiyār

reng ü būy-ı verd-i çemen:

1. **reng ü būy-ı verd-i çemen:**
Gazel 291
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Çimenliğin gülünün rengi ve kokusu.

Çün reng ü būy-ı verd-i çemen dil-firībdür
Faṣl-ı ḫazānı pek bilür erbāb-ı iʿtibār

reng vir-:

1. **reng vir-:**-*me, -di*
Gazel 341
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Boyamak, renklendirmek.

ʿIşḳ ehli üstine nice dönsün ki āsmān
Az reng ki virmedi aña dūd-ı kebūdumuz

2. **reng vir:**-*dük, -ün*
Kaside 23
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Boyamak II Kana bulamak.

ʿAdūya virdügüñ rengi görüp ḥükm itdiler şimdi
Ḳızıl elmaya dek ḥükm itmesine Āl-i ʿOs̱mān'uñ

reng-ālūd ol-:

1. **reng-ālūd ol:**-*ur, -dı*
Kaside 33
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Renkli, boyalı olmak.

Eger ḫūn-ı diliyle ṭurmasa bülbüllerüñ dāʾim
Neden çaḳ böyle reng-ālūd olurdı ġonce peykānı

reng-i āteş:

1. **reng-i āteş:**-*dür*
Gazel 14
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ateş rengi.

Dütün ol ġonce-dehen aġzına zībā yaḳışur
Reng-i āteşdür ol laʿl-i leb-i rūḥ-efzā

reng-i bāde:

1. **reng-i bāde:**
Gazel 114
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şarabın rengi.

Kimse tā kim ṭuymaya eylerse reng-i bāde sürḫ
Zāhid-i şehre revādur olsa ger seccāde sürḫ

rengi git-:

1. **rengi git:**-*me, -miş*
Gazel 56
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Rengi atmak, rengi solmak.

Derd-i ser defʿine çāre bāde-i gül-fāmdur
Gitmemiş rengi ne gülden çıḳdı āyā ol gül-āb

reng-i gün-ā-gün:

1. **reng-i gün-ā-gün:**
Kaside 27
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Türlü türlü renk.

Naḳşınuñ her rengi ḥaḳḳā reng-i gün-ā-gün ile
Oldı gül-zār-ı ṣafāya berg-i mīr-i ʿāṣıḳān

reng-i gül-i baḫt:

1. **reng-i gül-i baḫt:**-*um*
Gazel 824
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Talihin gül rengi.

Reng-i gül-i baḫtum n'ola olursa şikeste
Dülāb-ı felekdendür anuñ neşv ü nemāsı

reng-i ʿizār:

1. **reng-i ʿiẕār:**-*un, -ı*
Gazel 214
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yanağın rengi.

Reng-i ʿiẕāruñı göreli ġuṣṣa-nākdür
Gül-şende gerçi verd-i terüñ zehr-ḫandi var

reng-i ʿizār eyle-:

1. **reng-i ʿiẕār eyle:**-*di*
Kaside 33
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yanağın rengi yapmak.

ʿArūs-ı gül yine gül-güne dizdi ḫūn-ı bülbülden
Seḥerden eyledi reng-i ʿiẕārın aḥmer-i ḳanı

reng-i maḥabbet:

1. **reng-i maḥabbet:**
Gazel 422
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgi belirtisi.

Ḳalmadı būy-ı vefā reng-i maḥabbet Ḥaletī
Murġ-ı dil bilmem nesinden ḥaẕẕ ider bu gül-şenüñ

reng-i pezīr eyle-:

1. **reng-i pezīr eyle:**-*di*
Kaside 25
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sevilen bir renge bürümek.

Kebūd iken yüzi şimdi zümürridīn oldı
Sipihri reng-i pezīr eyledi çemen beñzer

reng-i rūy:

1. **reng-i rūy:**-*ı, -n, -ı*
Kıt'a 26
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yüzünün rengi.

Güllerden işidin o mehüñ reng-i rūyını
Gül-günesini şeb-nem ile yudı çün seḥer

[Mf.598:1]

rengīn edā:

1. **rengīn edā:**-*lar, -la*
Gazel 545
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Renkli, hoş bir tarz. (Şiir söyleme bağlamında).

Belāġat levḥine ser-levḥadur rengīn edālarla

Yine ey Ḥāletī bir ṭarḥ-ı dil-keş iḫtirāʿ itdüm

rengīn eyle-:

1. **rengīn eyle:**-*y, -en*
Müfret 564
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Renklendirmek, renkli kılmak.

Dōstum az görme nār-ı sīne-i ġam-ḫˇāruñı
Ol degül mi böyle rengīn eyliyen ruḫsāruñı

rengle-:

1. **rengler:**-*r*
Gazel 730
Mısra: **9**
Renkler göstermek II Hile yapmak, kandırmak.

Nār-ı āhıyla seni çerḫ bir gün rengler
Baḫs iderseñ Ḥāletī-veş ʿārif-i ḳallāş ile

reng-pezīr ol-:

1. **reng-pezīr ol:**-*dı*
Gazel 602
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hile yapmak, aldatıcı olmak.

Mirʿāt-ı çerḫ reng-pezīr oldı Ḥāletī
Meyl itmez aña āyine-i ḳalbi pāk olan

reng-rez-i baht:

1. **reng-rez-i baḫt:**
Gazel 150
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Talih boyacısı.

Ferdāsın unutdurdı şeb-i firḳat-i dil-dār
İtdi ʿamelin reng-rez-i baḫt siyeh-kār

resen:

1. **resen:**
Gazel 608
Mısra: **6**
İp.

Nā-ḫudā-yı dehr ḳılmış keşti-i ümmīdüme
Pāy-ı mürāndan sütūn tār-ı ʿanākibden resen

[G.684:1, G.869:3]

resen-bāz:

1. **resen-bāzı:**-*ı*
Gazel 189
Mısra: **9**
İple oynayan, ip cambazı.

ʿArṣa-i naẓmuñ resen-bāzı benem ey Ḥāletī
Ṭabʿ-ı çālāküm gibi olmaya bī-pervā yürür

[G.333:6, G.553:3]

resen-bāz-ı hayāl:

1. **resen-bāz-ı ḫayāl:**
Mesnevi 9
Mısra: **251**
Kelime Tipi: -
Hayal cambazı.

Resen-bāz-ı ḫayālüm itse bāzī
Terāzū-yı ḳalemdür kār-sāzı

resīd kon-:

1. **resīd ḳon-:**-*ma, -sa*
Gazel 120
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kapatılmak, tamamlanmak.

Ḫoş defter idi defter-i āmāl-i Ḥāletī
Ḳonmasa naḳd-i ʿömre eger ʿāḳıbet resīd

[G.120:6]

resīde:

1. **resīde:**
Gazel 547
Mısra: **13**
Erişmiş, yetişmiş, ulaşmış, olgunlaşmış.

Bir resīde mīvedür nahl-i hünerde sözlerüm
Herkes andan ḳadd-i fehmine göre almaḳda kām

resm:

1. **resmin:**-*i, -n*
Terkib-bend 1
Mısra: **83**
Resim, görüntü.

ʿAdem resmin yazar naḳḳāş-ı ḳudret ṣafḥa-i ḥāle
Görenler ḫāk-rīzin oldılar hep deng ü ḥayrānı

2. **resmi:**-*i*
Gazel 452
Mısra: **10**
Usul, tarz, adet.

Meger āyīne içre çeşm-i bīmārın göre yoḫsa
Degüldür ḫaste görmek resmi ol şūḫ-ı sitem-kāruñ

[K.7:14, M.9:21]

3. **resmüñ:**-*ün*
Müfret 138
Mısra: **1**
Alışkanlık, huy.

Hümāsın līk resmüñ sifle dillerle ḳonuşmaḳdur
Egerçi ḳāmetüñ bālādur ammā göñlüñ alçaḳdur

resm eyle-:

1. **resm eyle:**-*r*
Gazel 132
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Resmetmek, resmini çizmek.

Çekmez hemīşe sīnemi yār esb-i nāz ile
Resm eyler anda kesmeg içün naʿl-i bī-şümār

[K.14:71]

resm it-:

1. **resm it:**-*en*
Gazel 493

Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Resim haline getirmek, nakşetmek, işlemek.

İtmeyüp şeb-dīz-i zülf-i fitne-engīzin raḳam
Esb-i cādū resm iden naḳḳāş ʿāḳildür dimem

[Kt.77:3, K.39:32]

2. **resm it:**-*er*
Kaside 12
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Göstermek, açığa çıkarmak.

Şöyledür luṭfı ki ṣarf itse serāba himmetin
Resm ider deryūzesin āb-ı ḥayāt-ı cāvidān

resm olun-:

1. **resm olun:**-*sa*
Kaside 22
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Resmedilmek, nakşolunmak, çizilmek.

Bir yirde küh-sār-ı vaḳārı olunsa resm
Olmaz anuñ cevāb-dihi çerḫ-i Bīsütūn

resm ü rāh:

1. **resm ü rāh:**-*ı*
Gazel 148
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Yol ve iz.

Ḫān-ḳāh-ı derd-i ʿışḳuñ resm ü rāhı özgedür
Cürʿa-dān-ı ḫāṭırı anda ḳomazlar bī-ġubār

resm-i bütān-ı ḥod-perest:

1. **resm-i bütān-ı ḥod-perest:**
Gazel 93
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kibirli putların tarzı II Kibirli sevgililerin tarzı.

Ḥāletī incinme görseñ yārdan temkīn-i ḥüsn
Tā ezelden böyledür resm-i bütān-ı ḥod-perest

resm-i cihān-bānī:

1. **resm-i cihān-bānī:**
Kaside 1
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Hükümdarlık alameti.

Binā-yı ḳadrine bānī n'ola müzd-ver iderlerse
Virilmişdür vücūd-ı pākine resm-i cihān-bānī

resm-i dāġ-ı cefā:

1. **resm-i dāġ-ı cefā:**-*dan*
Gazel 583
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet yarasının izi.

Kimdür ki resm-i dāġ-ı cefādan ola emīn
Fersūde olmaduḳça bu pergār-ı āhenīn

[G.811:10]

resm-i dāġ-ı tāze:

1. **resm-i dāġ-ı tāze:**-*dür*
Müfret 75
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Taze yaranın izi.

Ḥalḳa ḥalḳa zülfi ruḫsārında bī-endāzedür
Cümlesi ammā benümçün resm-i dāġ-ı tāzedür

resm-i dil-berī:

1. **resm-i dil-berī:**
Gazel 893
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dilberlik tarzı.

Mestāne bezm-gāh ile dünyāyı mest ider
Ḥaḳḳā ki dād-ı ḥaḳdur aña resm-i dil-berī

resm-i gül-istānı ʿışḳ:

1. **resm-i gül-istānı ʿışḳ:**
Gazel 376
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Aşk bahçesinin âdeti.

Murġ-ı dil ol ġoncenüñ aġzına baḳsa n'ola
Böyledür ey Ḥāletī resm-i gül-istānı ʿışḳ

resm-i kerem:

1. **resm-i kerem:**
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cömertliğin şekli, sureti.

Cevr eylemegi baña felek ʿādet idindi
Luṭf eyle aña resm-i kerem n'idügin ögret

resm-i mürüvvet:

1. **resm-i mürüvvet:**
Müfret 542
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İnsanlığın esamesi, kırıntısı.

Dürd-i elem iç bāde-i iḳbāl sürüldi
Ġam bārını çek resm-i mürüvvet götürüldi

resm-i peygār:

1. **resm-i peygār:**-*ı*
Kaside 9
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Savaş şekli.

Tüfengüñ dūdı aʿdā çeşmine dünyāyı tār itdi
Ḳıyāmetden nişān virdi ġuzātuñ resm-i peygārı

resm-i süleymān:

1. **resm-i süleymān:**
Gazel 570
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hz. Süleyman'ın tarzı (Rüzgar vasıtasıyla yolculuk yapma bağlamında).

Gösterdi cihān ḫalḳına o şāh-ı cihānum

Ḳullanmada āhum yelini resm-i Süleymān

resm-i vefā:

1. **resm-i vefā:**-*y, -ı*
Gazel 797
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Vefa göstermenin erkânı, usulü.

Daḫı ol şūḫ-ı cihān resm-i vefāyı bilmez
Bir bilür ʿāşıḳ-ı şeydā seni bī-gāne ile

resmini al-:

1. **resmini al:**-*ma, -y, -a*
Kaside 27
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Bir şeyin şeklini, tarzını, biçimini örnek almak.

Kāse-i māhı dem-ā-dem āb-ı zerle pür ḳılur
Şemsesinüñ resmini almaġa şāh-ı ḫāverān

ressām-ı lafẓ-ı meclis-ārā:

1. **ressām-ı lafẓ-ı meclis-ārā:**
Mesnevi 8
Mısra: **155**
Kelime Tipi: -
Meclisi süsleyen sözün ressamı II Şairin kendisi.

Benem ressām-ı lafẓ-ı meclis-ārā
Şunulmışdur baña taṣvīr-i maʿnā

resūl:

1. **resūl'e:**-*e*
Mesnevi 5
Mısra: **17**
İslam peygamberi Hz. Muhammed.

Her birisi olup Resūl'e ḫalef
Buldılar rükn-i Kaʿbe gibi şeref

resūl-i ḫudā:

1. **resūl-i ḫudā:**
Mesnevi 4
Mısra: **111**
Kelime Tipi: -
Allah resulü, Hz. Muhammed.

Bir yire vardı kim Resūl-i Ḫudā
Ten degül cān da maḥrem olmaz aña

[M.4:69]

reşād-sāz-ı ümīd:

1. **reşād-sāz-ı ümīd:**-*üm*
Mesnevi 9
Mısra: **142**
Kelime Tipi: -
Ümidin doğru yola gitmesi.

Ḳalup burc-ı saʿādet nābe-dīdār
Reşād-sāz-ı ümīdüm oldı bī-kār

reşāşe-i efḍāl:

1. **reşāşe-i efḍāl:**
Kaside 21
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Daha üstün serpinti.

Çenār-ı bāġ ṭutar pençe mihr-i enver ile
Görürse ebr-i kefinden reşāşe-i efḍāl

reşha-bār ol-:

1. **reşḥa-bār ol:**-*sa, -y, -dı*
Kıt'a 108
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Damla yağdırmak.

Ebr-i luṭfı reşḥa-bār olsaydı şaḥn-ı gül-şene
Ḫākden pür-zer çıḳardı dāmen-i merdüm-giyāh

reşha-i cām:

1. **reşḥa-i cām:**-*un*
Gazel 887
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kadehin damlası, içki katresi.

Peydā olalı Ḥāletiyā reşḥa-i cāmuñ
Buldı yine gül-zār-ı süḫan neşv ü nemāyı

reşha-i kilk-i güher-bār:

1. **reşḥa-i kilk-i güher-bār:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **130**
Kelime Tipi: -
Cevher saçan kalemin damlası.

Ümīdüñ kişt-zārın yaḳdı çünkim şarṣar-ı miḥnet
Aña ṣarf itmek olmaz reşḥa-i kilk-i güher-bārı

reşha-i luṭf:

1. **reşḥa-i luṭf:**-*ı, -y, -la*
Kaside 24
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Lütuf damlası.

Gül-bün-i naḫl-i berūmend-i çemen-zār-ı murād
Dāʾimā reşḥa-i luṭfıyla bulur neşv ü nemā

[K.35:67]

reşha-i midād:

1. **reşḥa-i midād:**
Müfret 47
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mürekkep damlası (kadar az da olsa lütuf, iyilik).

Āb-ı ḥayāt-ı vaṣlı nice idinem murād
Şol kimseden ki gelmeye bir reşḥa-i midād

reşha-i murād:

1. **reşḥa-i murād:**
Gazel 127
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Arzu, istek damlası.

Cūy-ı ḫayāl-i vaṣlı nice idinem ümīd
Şol kimseden ki gelmeye bir reşḥa-i murād

[G.369:10]

reşk:

1. **reşk:**
Gazel 142
Mısra: **3**
Haset, kıskançlık.

Reşk ile ʿāşıḳı ey şemʿ helāk eylersin
Meclise nūr virürsin dil-i pervāneye nār

[G.218:7, G.320:9, G.716:7, G.725.4, G.765:9, K.3:42, K.6:47, K.10:19, K.13:2, K.40:28, Mf.356:1]

reşk deryāsı:

1. **reşk deryāsı:**-*n, -da*
Gazel 767
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kıskançlık denizi.

Reşki deryāsında ʿāşıḳ ġavṭa-i ḥasret çeker
Degme derd ile bulunmaz ol dür-i yektā-y ise

reşk eyle-:

1. **reşk eyle:**-*me, -se, -k*
Gazel 336
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kıskanmak.

N'ola bülbüllere reşk eylemesek Ḥāletiyā
Biz de bu bāġda çoḳ ṣıyt u ṣadā eylemişüz

[G.642:3, K.29:22, K.34:30]

reşk ile:

1. **reşk ile:**
Gazel 719
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kıskançlıkla, kıskanarak.

Ẓulmet-i ġamda eger reşk ile güm-rāh olsam
Dil hemān meşʿal-i āhın getürür meydāna

[G.197:7]

reşk it-:

1. **reşk it:**-*er, -di*
Gazel 407
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gıpta etmek, imrenmek II Haset etmek, kıskanmak.

Görseydi Cem eger seni lā-büdd iderdi reşk
Ey pīr-i mey-kede ḳatı çoḳdur velāyetüñ

[G.30:12, G.65:3, G.74:7, G.435:10, G.769:5, G.853:3, G.872:7, G.877:8, Kt.32:2, Kt.77:4, K.2:33, K.9:47, K.35:37]

reşk itdür-:

1. **reşk itdür:**-*ür, -di*
Gazel 750
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kıskandırmak.

Bülbüli pervāneye reşk itdürürdi Ḥāletī
Gelse dil-ber gül-şene ol rūy-ı āteş-bār ile

reşk-çīn it-:

1. **reşk-çīn it:**-*er*
Gazel 583
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kıskandırmak.

Her ne zemīne kim idesin Ḥāletī naẓar
Enfās-ı müşk-bāruñ ider anı reşk-çīn

reşke düşür-:

1. **reşke düşür:**-*me*
Gazel 564
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kıskandırmak.

Reşke düşürme ʿāşıḳı lāzım mı dōstum
Seng-i felāḫen itmege bir bülbüli remān

reşke şal-:

1. **reşke şal:**-*ma*
Gazel 598
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kıskandırmak, kıskançlığa sevk etmek.

Reşke ṣalma ʿāşıḳı lāzım mı bād-ı rüst-e-ḫīz
Ḳılmaġa nā-būd bir pervānenüñ ḫākisterin

reşk-i bahār ol-:

1. **reşk-i bahār ol:**-*sa*
Kaside 1
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Baharı kıskandırmak.

Ḳudūmıyla n'ola faṣl-ı şitā reşk-i bahār olsa
ʿAdālet bāġınuñ geldi yetişdi verd-i ḫandānı

reşk-i bālā-hāne-i hurşīd ü kaṣr-ı ferkadān kıl:

1. **reşk-i bālā-ḫāne-i ḫurşīd ü ḳaṣr-ı ferḳadān ḳıl:**-*dı*
Kaside 12
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güneşin en yüksek yeri ve yıldızların köşkünü kıskandırmak.

Maḳdemiyle ḳıldı ol şehrüñ en ednā kūşesin
Reşk-i bālā-ḫāne-i ḫurşīd ü ḳaṣr-ı Ferḳadān

reşk-i cemşīd:

1. **reşk-i cemşīd:**
Mesnevi 8
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Cemşid'in kıskandığı (hükümdar).

İdersüñ isteseñ ey reşk-i Cemşīd
Kevākib beyżasından tīġ-i ḫurşīd

reşk-i cinān ol-:

1. **reşk-i cinān ol:**-*ıcak*
Gazel 662
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cennetleri kıskandırmak.

Olıcaḳ ebr-i bahārīden cihān reşk-i cinān
Berg-i sūsen oldı şükr-i Ḥaḳ ile raṭbü'l-lisān

reşk-i çīn it-:

1. **reşk-i çīn it:**-*di*
Gazel 705
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çin'i kıskandırmak.

Reşk-i Çīn itdi derūnum milketin bir şūḫ kim
Sāye-i gīsūsı degse müşk olur ḫāk-i siyāh

reşk-i hākānī ol-:

1. **reşk-i ḫāḳānī ol:**-*up, -dur*
Kaside 20
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
İranlı şair Hakani'yi kıskandırmak.

N'ola rücḥānı ẓāhirdür diyü raġbet ḳılurlarsa
Olupdur sikke-i naẓm-ı laṭīfüm reşk-i Ḫāḳānī

reşk-i ḫuld-i berīn it-:

1. **reşk-i ḫuld-i berīn it:**-*er*
Kıt'a 83
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yüce cenneti kıskandırmak.

Ṭabīʿatum ki bula bir zemīn-i hemvārı
İder zamān-ı ḳalīl içre reşk-i ḫuld-i berīn

reşk-i ḥūr:

1. **reşk-i ḥūr:**-*ı*
Gazel 654
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Hurileri kıskandıracak kadar güzel olan sevgili.

Ol reşk-i ḥūrı görmese ger anda Ḥāletī
Eyler fırār ravż-ı dārü'l-ḳarārdan

[G.163:1]

reşki kal-:

1. **reşki ḳal:**-*maz, -dı*
Gazel 40
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kıskanmak, aklı kalmak.

Genc-i bād-āverde hiç ḳalmazdı reşküm Ḥāletī
Āhuma raḥm eyleyüp gelseydi ol āfet baña

[G.610:9]

reşk-i mirʾāt-ı sikender:

1. **reşk-i mirʾāt-ı sikender:**
Mesnevi 8
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İskender'in aynasını kıskandıran.

Elā ey pādşāh-ı heft-kişver
Żamīrüñ reşk-i mirʾāt-ı Sikender

reşk-i riyāż-ı cennet:

1. **reşk-i riyāż-ı cennet:**-*ün*
Kaside 27
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçelerini kıskandıran (köşk).

Ṭurre-i zerrīni ol reşk-i riyāż-ı cennetüñ
Oldı gūyā ṭurre-i pür-nūr-ı ḥavrā-yı cinān

reşk-i semā:

1. **reşk-i semā:**-*dur*
Kaside 31
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Göğü kıskandıran.

Gül-şen-i iḳbālinüñ reşk-i semādur sebzesi
Kirm-i şeb-tābı anuñ seyyārelerle baḥs ider

reşk-i sipihr-i çārümīn ol-:

1. **reşk-i sipihr-i çārümīn ol:**-*dı*
Kaside 11
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dördüncü göğü kıskandırmak.

Bir seḥer kim cāy idüp ol āftāb-ı burc-ı dīn
Oldı taḫt-ı Edirne reşk-i sipihr-i çārümīn

reşk-i sūdā-ger-i çīn ol-:

1. **reşk-i sūdā-ger-i çīn ol:**-*dı*
Gazel 503
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Çin tüccarlarını kıskandırmak.

Oldı yād-ı ser-i zülfiyle anuñ Ḥāletiyā
Reşk-i sūdā-ger-i Çīn ḫame-i müşk-efşānum

reşk-i şeh-bāz ol-:

1. **reşk-i şeh-bāz ol:**-*ur*
Mesnevi 9
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Doğan kuşunu kıskandırmak.

Per-i mūra virürseñ tāb-ı pervāz
Olur evc-i hevāda reşk-i şeh-bāz

revā:

1. **revā:**
Gazel 12
Mısra: **12**
Layık, uygun, münasip.

Mengūş-ı gūş-ı şāhdaki dürr-i şāh-vār
Ḳulaḳ çekerse Ḥāletīyā naẓmuña revā

[G.25:10, G.81:12, G.114:2, G.129:1, G.258:4, G.294:8, G.345:6, G.402:8, G.478:11, G.491:6, G.557:3, G.559:3, G.592:5, G.715:8, G.753:7, G.777:12, K.1:30, K.7:37, K.13:33, K.17:26, K.18:28, K.20:25, K.21:26, K.21:82, K.23:10, K.24:28, K.25:59, K.28:11, K.28:20, K.28:64, K.30:36, K.34.30, K.41:76, K.42:54, Kt.126:4, Kt.130:2, M.3:81, M.6:24, M.6:28, M.7:28, M.9:3, Mf.9:2, T.1:13, T.3:4, Trk.B.1:46]

revā degül:

1. **revā degül:**
Gazel 882
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Uygun değil.

Sevdiyse Ḥāletī seni ger eski ʿaybdur
Redd eylemek revā degül ol ʿabd-i kemteri

revā degül mi:

1. **revā degül mi:**
Gazel 446
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Şaşılır mı? Şaşılmaz.

Dimiş o yār cihānda anuñla ḥaşr olmam
Revā degül mi eger aġlasam ḳıyāmete dek

revā gör:

1. **revā gör:**-*me*
Gazel 753
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Uygun görmek, yakıştırmak.

Ḫadeng-i cevri gönder muttaṣıl ʿuṣṣāḳ-ı dil-rīşe
Revā görme anı ey ḳaşı yā aʿdā-yı bed-kīşe

[K.34:30, Kt.117:4, M.6:41]

revā it-:

1. **revā it:**-*e*
Kıt'a-ı Kebir 1
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Uygun görmek.

Her ḥācetüñi ide revā Ḥażret-i Mevlā
Bir vech ile ki istemege ḳalmaya ḥācet

revā mı:

1. **revā mı:**
Gazel 35
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Uygun mu, yerinde mi, hiç olur mu?

Revā mı illerüñ ḳanını içmek gözlerüñ cānā
Senüñçün niçe ḳanlar yutmış iken ʿāṣıḳ-ı rüsvā

[G.77:7, G.525:4, G.685:7, K.21:80, K.25:69, Kt.68:3]

revā ol-:

1. **revā ol:**-*ur*
Gazel 28
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Uygun olmak.

Olur lebüñe şehd-i muṣaffā disek revā
Şānında nāzil oldı anuñ āyet-i şifā

[G.47:8]

revāc:

1. **revācum:**-*um*
Gazel 759
Mısra: **9**
İtibar , değer, kıymet.

Egerçi naḳd-i Ḫāḳānī'yem ammā kim revācum yoḳ
Bilürdi ḳıymetüm ey Ḥāletī ṣāḥib-ʿayār olsa

revāc bul-:

1. **revāc bul:**-*a, -maz*
Gazel 209
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Değer kazanmak, aranır, istenir olmak, sürümü, değeri artmak.

Bulamaz naḳd-i revānı ʿāṣıḳuñ hergiz revāc
Olmayınca dōstum dāġ-ı ġamuñla sikke-dār

revāk-ı dīde:

1. **revāḳ-ı dīde:**-*y, -i*
Gazel 90
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Göz çardağı.

Gelür diyü ḥayālüñ şāhı cānā gice olmaz kim
Revāḳ-ı dīdeyi dürr ü güherle itmeyüm zīnet

revāk-ı muʿallā vü ṭāk-ı bī-hemtā:

1. **revāḳ-ı muʿallā vü ṭāḳ-ı bī-hemtā:**
Kaside 34
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yüksek çardak ve eşsiz kubbe.

Zihī revāḳ-ı muʿallā vü ṭāḳ-ı bī-hemtā
Ṣafāsı nā-mütenāhī çü cennetü'l-meʾvā

revān:

1. **revānumdan:**-*um, -dan*
Mesnevi 2
Mısra: **88**
Ruh, can.

Ṭūṭi-i cān-ı bī-dile dil vir
Ẓulmet-i ẓulmi al revānumdan

2. **revāndur:**-*dur*
Gazel 220
Mısra: **1**
Akan, giden.

Seyl-āb-ı eşkümüz gice gündüz revāndur
Güldürmedi zamāne bizi çoḳ zamāndur

[Mf.350:1]

3. **revān:**
Kaside 39
Mısra: **54**

Akan II Yürürlükte, geçerli olan.

Maʿrifet şehrinde ben bir ḫˇāce-i maʿrūf idüm
Bender-i baḫtumda şimdi naḳd-i eşkümdür revān

revān eyle-:

1. **revān eyle:**-*dü, -n*
Gazel 41
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Akıtmak.

Eyledüñ gözlerüñüñ yaşını şol deñlü revān
Kendüñe yir ḳomaduñ kūy-ı nigāruñda dilā

[G.184:1, G.656:6, T.7:8]

revān it-:

1. **revān it:**-*er*
Gazel 188
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dökmek.

Bir ṣayd-ı zaḫm-ḫūrde gibi mübtelā-yı ʿışḳ
Her ḳanda gitse ḫūn-ı sirişkin revān ider

[G.129:3, G.457:5, G.731:9, K.37:54, M.3:84]

revān kıl-:

1. **revān ḳıl:**-*maz, -du, -m*
Gazel 671
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Akıtmak, dökmek.

Rūy-ı zerd üzre sirişk-i āhı ḳılmazdum revān
İki yüzlü bulmasaydum ol gül-i raʿnāyı ben

revān ol-:

1. **revān ol:**-*ur*
Gazel 66
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Akıp gitmek.

Yansa dil pūtesinde āteş-i ʿışḳ
Gözlerümden revān olur sīm-āb

[G.27:9, G.180:3, G.378:3, G.450:3, G.636:1, G.643:1, G.660:14, G.675:6, G.759:3, G.880:1, K.16:30, K.19:40, K.27:58, K.36:66, M.4:9, M.4:46, M.5:77]

2. **revān ol:**-*up*
Mesnevi 9
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Kaplamak, hakim olmak.

Olup ḥükmüñ revān her yirde çün āb
Nem-i luṭfuñ ḳılur dünyāyı sīr-āb

revāne:

1. **revāne:**
Gazel 456
Mısra: **6**
Akan, giden.

ʿĀşıḳ olan kimesnenüñ her dem
Gözi yaşı dile revāne gerek

revgan eyle-:

1. **revgan eyle:**
Gazel 686
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kandil yağı yapmak.

Ey pīr-i maḥabbet yine yaḳ ʿışḳ çerāġın
Al yüregümüñ yaġını eyle aña revgan

revnaḳ:

1. **revnaḳın:**-*ı, -n*
Gazel 297
Mısra: **3**
Çekicilik, güzellik, zarafet.

Revnaḳın arturdı ḫaṭṭ-ı sebz-i rūy-ı dil-berüñ
Ḫilʿat-i ḥüsne ʿaceb zībā yaraşdı ol ṭırāz

[G.306:8, G.455:10, G.565:5, G.840:7, G.883:9, K.30:50, Trk.B.1:15]

revnaḳ bul-:

1. **revnaḳ bul:**-*dı*
Gazel 598
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzelleşmek, çekicilik kazanmak.

Özge revnaḳ buldı göñlümde ḫayāl-i ḳāmetüñ
Şöyle beñzer ol nihāl-i tāze sevmişdür yirin

[M.8:56, G.552:12

2. **revnaḳ bul:**-*dı*
Kaside 11
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Güzellik, parlaklık, tazelik elde etmek II Huzura, refaha ulaşmak.

Himmetiyle özge revnaḳ buldı keştī-i vücūd
Eyledi şerʿ-i şerīfi aña bir ḥabl-i metīn

[K.37:23]

revnaḳ u ārāyiş:

1. **revnaḳ u ārāyiş:**-*i*
Kıt'a 51
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellik ve süs.

Şimdiden ṣoñra ölen ġam yimesün kim hergiz
Ḳalmadı revnaḳ u ārāyişi hiç dünyānuñ

revnak vir-:

1. **revnaḳ vir:**-*di*
Gazel 116
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzellik, parlaklık, tazelik vermek II Canlılık vermek, canlandırmak; neşe, keyif vermek.

Bezm-i ġamda didi görenler simāʿ-ı şevḳümi
Āsyā-yı ʿışḳa revnaḳ virdi ol hemvār çerḫ

[G.373:1, G.552:11, G.568:3, K.39:31, M.8:4, M.9:237]

revnaḳ-ı bāġ-ı cemāl ol-:

1. **revnaḳ-ı bāġ-ı cemāl ol:**-*mış*
Gazel 493
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik bahçesinin çekicisi olmak.

Revnaḳ-ı bāġ-ı cemāl olmış o naḫl-i ser-firāz
Ṣāḫdur bāzūları barmaḳlar işlenmiş ḳalem

revnak-ı bahār vir-:

1. **revnaḳ-ı bahār vir:**-*üp*
Gazel 289
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bahar parlaklığı vermek.

Ey bir gürīz-i cevre virüp revnaḳ-ı bahār
Evrāḳ-ı ārzūyı iden böyle tār u mār

revnaḳ-ı dürr:

1. **revnaḳ-ı dürr:**-*i*
Kaside 37
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
İncinin parlaklığı.

Rişte-i ḥüsn-i ḳabūlüñle bulaydı intiẓām
Revnaḳ-ı dürri şikest eylerdi naẓmum bī-gümān

revnak-ı ġam-fersā:

1. **revnaḳ-ı ġam-fersā:**-*y, -ı*
Kaside 40
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gamı yok eden parlaklık.

Virmedi ʿāleme bu revnaḳ-ı ġam-fersāyı
Meger ol āṣaf-ı Cem-meşreb ü Cemşīd-maḥal

revzen:

1. **revzeninüñ:**-*i, -n, -üñ*
Kaside 34
Mısra: **39**
Pencere.

Meger ki revzeninüñ ḥalḳası nişāne ḳılur
Elin denize ṭutar mihr-i āsmān-peymā

2. **revzeni:**-*i*
Gazel 876
Mısra: **8**
Pencere II Sinedeki yara kesiği.

Ten ḫānesinde n'ola hevālansa zaḫm-ı dil
Tīrüñ gelince her yaña açıldı revzeni

revzen aç-:

1. **revzen aç:**-*dı*
Gazel 481
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Pencere açmak II (Sinede) yara açmak.

Revzenler açdı sīneye tīr-i cefālaruñ
Eyle dil-i belā-zedeye bir neẕāre gel

revzene-i kāh-ı āsmān:

1. **revzene-i kāḫ-ı āsmān:**
Kaside 26
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü köşkünün penceresi.

Açıldukça revzene-i kāḫ-ı āsmān
Andan cemāl-i mihr göründükçe āşikār

revzen-i cennet:

1. **revzen-i cennet:**
Gazel 385
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cennet penceresi.

Revzen-i cennet açarsın sīneni itdükçe çāk
Mübtelā-yı dūzaḫ-ı hicrānı eylersin helāk

revzen-i çeşmüñ ḳapaġı:

1. **revzen-i çeşmüñ ḳapaġı:**-*n, -ı*
Gazel 869
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Göz penceresinin kapağı, göz kapağı.

Ṣaḥn-ı ḥarīm-i bāġ-ı cemāle baḳar diyü
Açdurmaz oldı revzen-i çeşmüñ ḳapaġını

revzen-i ḳaṣr-ı saʿādet:

1. **revzen-i ḳaṣr-ı saʿādet:**
Kaside 23
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Mutluluk köşkünün penceresi.

Açıldı revzen-i ḳaṣr-ı saʿādet bāġ-ı dünyāya
Ṣaçıldı cürʿa-i cām-ı ṣafāsı çerḫ-i gerdānuñ

revzen-i ümmīd:

1. **revzen-i ümmīd:**-*üm, -e*
Gazel 122
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ümit penceresi.

Dūd-ı dilümle ḫāne-i ʿālem pür oldı līk
Yoḳ revzen-i ümmīdüme hiç ruḫṣat-ı güşād

[G.159:3]

revzenler ile bāb-ı saʿādet-meʾāb:

1. **revzenler ile bāb-ı saʿādet-meʾāb:**-*da*
Kaside 26
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Saadetin sığınacağı kapı ve pencere.

Revzenler ile bāb-ı saʿādet-meʾābda
Her ḥalḳa gūş-ı şāhid-i iḳbāle gūş-vār

reʾy:

1. **reʾyinde:**-*i, -n, -de*
Gazel 10
Mısra: **8**
Fikir, düşünce, görüş.

Alursa ḫāk-i rāhın eger müşk-i ezfere
Reʾyinde şehr-yār-ı Ḫoten eylemez ḫaṭā

reʾy- pāk ü fikr-i çālāk:

1. **reʾy- pāk ü fikr-i çālāk:**-*i, -y, -le*
Kaside 31
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Çevik zihin ve temiz görüş.

Reʾy- pāk ü fikr-i çālākiyle āşub-ı cihān
Kūşe-gīr oldı çü mengūş-ı bütān-ı sīm-ber

reyb ü gümān:

1. **reyb ü gümān:**
Mesnevi 1
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Şüphe ve kuşku.

Bir sözüyle vücūda geldi cihān
Ḳudretinde ḳalur mı reyb ü gümān

reʾy-i baht:

1. **reʾy-i baḫt:**-*um*
Mesnevi 9
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Talih görüşü.

Dem-ā-dem rişte-i kārum girih-gīr
Hemīşe reʾy-i baḫtum sūʾ-i tedbīr

reʾy-i münīr:

1. **reʾy-i münīr:**-*i, -y, -le*
Kaside 21
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Parlak fikir.

Olurdı ḫāke düşen sāyesi çü nūr-ı siyāh
Dikilse reʾy-i münīriyle şaḥn-ı bāġa nihāl

[K.26:63, Kt.K.4:5]

rez duḫteri:

1. **rez duḫteri:**-*n*
Gazel 606
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Asmanın kızı II Şarap.

Anuñçün ṭālib olmaz aña ey pīr-i muġān ṣūfī
Bilür rez duḫterin anuñ gibi nā-dāna virmezsin

[G.351:7, G.399:11, G.445:5, G.565:12]

rezm:

1. **rezm:**
Gazel 439
Mısra: **7**
Savaş, cenk, muharebe.

Bezm-i ʿişretdür dilāverler yanında çünki rezm
Çalıcı ol bezme tīġ ü raḳs uran şemşīr gerek

[K.3:40, Kt.75:1, M.7:31]

rezm-gāh:

1. **rezm-gāhda:**-*da*
Gazel 120
Mısra: **4**
Cenk yeri, muharebe meydanı.

Olmış ḫasūd yoluña cān virdügüm görüp
Ol dem bu rezm-gāhda hem ġāzī hem şehīd

[G.120:4, K.3:20]

rezm-gāh-ı hicr-i yār:

1. **rezm-gāh-ı hicr-i yār:**-*a*
Gazel 822
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayrılığının savaş meydanı.

Çekersin Ḥāletī ġam cünbiş-i raḫş-ı cefāsından
Girerseñ rezm-gāh-ı hicr-i yāra göresin tozı

rezm-gāh-ı ʿışḳ:

1. **rezm-gāh-ı ʿışḳ:**-*da*
Gazel 493
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşkın cenk meydanı.

Gitdi Ḳays u Kūh-ken bir ḫamle-i hicrān ile
Rezm-gāh-ı ʿışḳda ancaḳ benem sābit-ḳadem

rıdvān:

1. **rıḍvān'a:**-*a*
Kıt'a 6
Mısra: **3**
Cennetin kapısını bekleyen melek.

Var ise cennetde ger Rıḍvān'a ʿarż-ı iḥtiyāc
Nār-ı dūzaḫ yeg gelür Firdevs-i aʿlādan baña

rıṭl-ı ġam:

1. **rıṭl-ı ġam:**-*dur*
Gazel 89
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Üzüntü kadehi.

Rıṭl-ı ġamdur sāġar-ı şādīnüñ ardınca gelen
Tā ezelden böyledür tertīb-i bezm-i kāʾināt

rıṭl-ı girān:

1. **rıṭl-ı girān:**-*a*
Gazel 130
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ağır ve dolu kadeh.

Dirlerdi cāma māh-ı cihān-tāb şimdi biz
Rıṭl-ı girāna neyyir-i aʿẓam disek ne var

[G.185:8, G.552:2, G.653:6, K.14:84, Mf.79:2]

rıṭl-ı girān-ı cāh:

1. **rıṭl-ı girān-ı cāh:**
Gazel 137
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İtibar kadehi.

Rıṭl-ı girān-ı cāh diyü āh vāh iden
Bilmez mi anı kim meyine göredür ḫumār

rıtl-ı girān-ı devlet:

1. **rıṭl-ı girān-ı devlet:**-*i*
Gazel 812
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Talihin büyük kadehi.

Yalıñuz nūş eyliyen rıṭl-ı girān-ı devleti
Bir dem evvel bezm-i ʿālemden götürse ṣıḳleti

rıżā vir-:

1. **rıżā vir:**-*di*
Gazel 890
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Razı olmak, izin vermek.

Ẓulmüne virdi rıżā kākül-i kāfir-kīşüñ
Ḥāletī yoḳ gibi gögsünde anuñ īmānı

[Trk.B.1:64]

riʿāyet eyle-:

1. **riʿāyet eyle:**-*di*
Gazel 446
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Saymak, saygı, itibar göstermek.

Görünce dāġ ile şūr āb-ı eşkümi acıdı
Riʿāyet eyledi ol yār ḥaḳḳ-ı nān u nemek

ribāṭ ol-:

1. **ribāṭ ol-:**-*dı*
Gazel 357
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Konak, vakıf binası haline gelmek.

Ṭurmayup gitmekde ṣabrum gelmede derd ü belā
Rāh-ı ʿışḳ üstünde gūyā ḳalbüm oldı bir ribāṭ

ribāt-ı köhne:

1. **ribāt-ı köhne:**-*den*
Gazel 480
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Eski, köhne konak, han. II Dünya.

Gelmeden bārān-ı ġam seyl-i belā ey Ḥāletī
Bu ribāt-ı köhneden itmek gerekdür irtiḥāl

ribāt-ı teng:

1. **ribāt-ı teng:**
Gazel 742
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dar konak.

Biñ şütür-vār elem girseydi nā-peydā olur
Bir ribāt-ı teng iken bu ḫāṭır-ı vīrānuma

ribḥ:

1. **ribḥini:**-*i, -n, -i*
Gazel 437
Mısra: **8**
Ticaretten kazanılan fayda, ticaretle olan kazanç II Faiz, borç faizi.

Leb-i yār almaġ ile cānı ḳanāʿat ḳılmaz
Beñzer ol dāyine kim ribḥini ister vāmuñ

rifʿat:

1. **rifʿati:**-*i*
Kaside 38
Mısra: **46**
Yükseklik.

Nücūm eylemiş aṭlas-ı çerḫi tezyīn
K'ola rifʿati ḳaṣrınuñ sāye-bānı

2. **rifʿatle:**-*le*
Gazel 126
Mısra: **7**
Makam ve mertebe yüksekliği.

Başuñ irse göklere rifʿatle maġrūr olma kim
Tevsen-i bed-ḫūy-ı gerdūndan ṣaḳın yirsin leked

[G.434:11, G.714:1]

rifʿat bul-:

1. **rifʿat bul:**-*ur, -du, -m*
Gazel 365
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yüksek mevki kazanmak, yücelik kazanmak.

Lāle-i küh-sār-veş rifʿat bulurdum Ḥāletī
Yaḳsa bir gün cismüme ol şūḫ-ı āteş-pāre dāġ

[G.320:6, K.11:11]

rifʿat ü şān:

1. **rifʿat ü şān:**-*ı*
Kaside 4
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
İtibar.

Neden bulurdı felekde bu rifʿat ü şānı
Neden olurdı bu baḫt üzre ṣāḥib-efser

rifʿat vir-:

1. **rifʿat vir-:**-*se*
Gazel 813
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yüksek makam mertebe vermek.

Virse nā-dāna felek dil-ḫāhı üzre rifʿati
Düşdüginde pek şikest olmaḳdur anuñ ḥikmeti

rifʿat-i menzilet:

1. **rifʿat-i menzilet:**-*de*
Mesnevi 7
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Rütbe yüksekliği.

Rifʿat-i menziletde kendüsi mihr
İşigi oldı cüft-i ṭāḳ-ı sipihr

rīg-i sāḥil:

1. **rīg-i sāḥil:**-*e*
Gazel 278
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sahilin kumu.

Ḍarb itse rīg-i sāḥile emvāc-ı baḥr bād
Biñde birini idemeye ʿāṣıḳuñ şümār

[K.1:24]

rikāb:

1. **rikābdan:**-*dan*
Gazel 678
Mısra: **6**
Üzengi. Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka.

Fitrāküñe aṣılmaġa dil murġı cān virür
Bir būseye mi ṣarḳar ola ol rikābdan

2. **rikābında:**-*ı, -n, -da*
Kaside 33
Mısra: **32**
Üzengi II Büyük bir kimsenin katı, huzuru.

Süvār-ı ḳadri eylerdi felek fevḳinde cevlānī
Rikābında anuñ peyk olmaġa çerḫ-i cihān-peymā

3. **rikābuñca:**
Gazel 384
Mısra: **17**
Üzengi. Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka II Arzusuna uygun olarak, gönlünce.

Devlet ola hemvāre rikābuñca mülāzım
Tedbīrüñe taḳdīr ola her gāh muvāfıḳ

riḳāb-ı baḥt:

1. **riḳāb-ı baḫt:**-*a*
Kaside 18
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Talih üzengisi.

Devr-i luṭfuñda başup pāy riḳāb-ı baḫta
Olmışum bāre-i maḳsūda sühületle süvār

rikāb-ı esb:

1. **rikāb-ı esb:**-*ün, -e*
Kaside 8
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Atın üzengisi.

Rikāb-ı esbüñe çıḳsaydı cūy-ı kehkeşān her kez
Ṭutardı kendüyi bu lücce-i ḫaḍrā ile hem-tā

[K.21:38]

rikāb-ı māh-ı nev:

1. **riḳāb-ı māh-ı nev:**-*e*
Mesnevi 4
Mısra: **101**
Kelime Tipi: -
Yeni ayın üzengisi II Hilalin sivri ucu.

Başdı pāyın riḳāb-ı māh-ı neve
Bindi esb-i sipihr-i tünd-reve

[K.30:5]

rikāb-ı nāz:

1. **riḳāb-ı nāz:**-*a*
Gazel 167
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Naz üzengisi.

Riḳāb-ı nāza ḳadem ḳorsa ol şeh-i ḫūbān
Murādı mülk-i dil-i Ḥāletī'yi yaġmādur

rikāb-ı şīve vü nāz:

1. **rikāb-ı şīve vü nāz:**-*a*
Gazel 144
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Cilve ve naz üzengisi.

Rikāb-ı şīve vü nāza daḫı ḳadem ḳomadan
Musaḫḫar itdi göñül milketin o şāh-süvār

rīk-i beyābān-ı ʿışḳ ol-:

1. **rīk-i beyābān-ı ʿışḳ ol:**-*dı*
Gazel 376
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aşk çölünün kumu olmak.

Bedreḳa-i ārzū olmadı hiç sāz-gār
Oldı ġamum fiʿl-meşel rīk-i beyābān-ı ʿışḳ

rīk-i revān:

1. **rīk-i revān:**
Gazel 551
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Akan kum.

Kārvān-ı ḥacc-ı ʿışḳuñ ḫaste vü dermāndesin
Yoḳdur örter başdurur illā meger rīk-i revān

rikkat:

1. **riḳḳatle:**-*le*
Gazel 757
Mısra: **8**
İncelik, hassaslık.

Bizüm başdan başa cürm olmaġa iḳrārumuz vardur
Ne ḫācet kim ḥisābı ideler ʿuḳbāda riḳḳatle

rind:

1. **rinddür:**-*dür*
Gazel 324
Mısra: **12**
Dünyaya ve dünya nimetlerine değer vermeyen, hayatı ciddiye almayan, dünya işlerine ilgisiz, kalender, gönül ehli kimse.

Yüzin görmek ne lāzım şeyḫ-i sālūs-ı riyā-kāruñ
Göñül bir lāübāli rinddür rūy u riyā bilmez

[G.851:2]

rind ol-:

1. **rind ol-:**-*an*
Gazel 653
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Görünüşe ve dünya işlerine kıymet vermemek, kalender olmak.

Sāġar-ı zerrīn-i Cem'den rind olan şıḳlet çeker
Aġırı altun döke ḫaḳḳā ki bir rıṭl-ı girān

[K.10:4]

rindān:

1. **rindān:**
Gazel 82
Mısra: **1**
Görünüşe ve dünya işlerine kıymet vermeyen, kurallardan uzak, bütün varlığı kendi iç dünyâsına göre değerlendiren, gönül gözüyle gören, hoş görülü, kalender, içkiye düşkün ve derbeder görünüşünün aksine ârif, hakîm, gönül ehli kimseler.

Rindān yanında olsa n'ola muʿteber şarāb
Ġam mülkini ḫarāba viren ābdur ol āb

[G.100:12, G.662:9, G.728:7, G.745:8, G.842:5, Mf.21:1]

rindān-ı bāde-keş:

1. **rindān-ı bāde-keş:**
Gazel 349
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şarap içen kalenderler.

Her n'eylediyse itdi sifāl-i şikestenüñ
Ẕevḳin Cem'e ṭuyurmadı rindān-ı bāde-keş

rindān-ı bāde-nūş:

1. **rindān-ı bāde-nūş:**
Kaside 26
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Şarap içen rintler.

Rindān-ı bāde-nūş ḳayırmazdı bādeden
Ger ʿaḳlın almasaydı o sāḳī-i gül-ʿiẕār

rindān-ı derūn-pāk:

1. **rindān-ı derūn-pākiz:** -*iz*
Gazel 312
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Temiz yürekli kalenderler, âşıklar II Azmî-zâde Hâletî.

Biz o rindān-ı derūn-pākiz ki itmez Ḥāletī
Bāz-gūn naʿliyle āmīziş der-i mey-ḫānemüz

rindān-ı dūr-bīn:

1. **rindān-ı dūr-bīn:**
Gazel 583
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Basiretli rintler.

Cām-ı cihān-nümā-yı Cem-i tāc-dārdan
Tercīḥ ider sifālini rindān-ı dūr-bīn

rindān-ı mey-perest:

1. **rindān-ı mey-perest:**
Kaside 5
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Devamlı içki içen, şarap içmeyi seven rintler.

Bir dām ḳurdı ḫalḳa rindān-ı mey-perest
Ayaḳdan itdi ẕevḳ ü ṣafā murġını şikār

rind-i ʿālem-sūz:

1. **rind-i ʿālem-sūz:**-*lar*
Gazel 265
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Cihanı yakan rind, ârif.

Rind-i ʿālem-sūzlar her yirde meclis ḳurdılar
Ṣayd-ı murġ-ı ẕevḳ içün gūyā ḳurulmış dāmdur

rind-i ʿayyāş:

1. **rind-i ʿayyāş:**-*ı*, -*n*
Gazel 596
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Çok sarhoş, kendinden geçmiş âşık.

İşitdüm Ḥāletī ṣatmış serāy-ı dehri bir cāma
Begendüm ol fenā mey-ḫānesinüñ rind-i ʿayyāşın

rind-i bāde-keş:

1. **rind-i bāde-keş:**
Gazel 697
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şarap içen gönül insanı.

Şol rind-i bāde-keş ki başında ola sebū
İtmezse vechi var Cem-i devrāna ser-fürū

rind-i bāde-nūş:

1. **rind-i bāde-nūş:**
Gazel 882
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Şarap içen rint.

Ġam mürdesine bir nefes içre virür ḥayāt
Ey rind-i bāde-nūş tehī görme sāġarı

[Mf.210:1]

rind-i bāde-peymā:

1. **rind-i bāde-peymā:**-*lar*
Gazel 862
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şarap içen rint.

İttifāḳ ile içerler ḳanını ʿāşıḳlaruñ
İki ġamze iki rind-i bāde-peymālar gibi

rind-i cihān-sūz:

1. **rind-i cihān-sūz:**-*ı*
Gazel 822
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dünyayı yakan rint.

Şanur kim ʿālem-i endūhda
ṭūfān-ı nār oldı
Gören ṣahbā-yı āteş-tāb ile
rind-i cihān-sūzı

rind-i dürd-āşām:

1. **rind-i dürd-āşām:**-*lar*
Kaside 36
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Şarap tortusu içen kalender.

Rind-i dürd-āşāmlar kūyuñ
ġubārın ḳatsalar
Aġladurken güldüre cām-ı
şarāb-ı erġavān

rind-i ḳadeh-peymā:

1. **rind-i ḳadeh-peymā:**
Kaside 8
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İçki içen rint.

Meger rind-i ḳadeh-peymā
imiş bülbülleri bāġuñ
Çemende görmeyince cām-ı
gül olmadılar gūyā

[G.27:8, G.408:5, G.767:12]

rind-i mey-hˇār:

1. **rind-i mey-ẖˇār:**-*un*
Gazel 413
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İçki içen rint.

Eger kim içmese destinde olur
raʿşeler peydā
Anuñçün aḳçe hiç ṭurmaz
elinde rind-i mey-ẖˇāruñ

[G.712:10, G.765:9, K.24:42]

rismān:

1. **rīsmān:**
Gazel 553
Mısra: **4**
İp.

Şimdilik hengāme-i ʿışḳuñ
resen-bāzı benem
Bendedür ol gerden-i Manṣūr'a
geçmiş rīsmān

[G.754:6, K.37:45]

rīsmān eyle-:

1. **rīsmān eyle:**-*miş, -dür*
Kaside 12
Mısra: **84**
Kelime Tipi: -
Halat yapmak.

Keşti-i ümmīdümi ḳullanmaḳ
olmaz kim felek
Eylemişdür aña tār-ı ʿankebūtı
rīsmān

rīsmān it-:

1. **rīsmān it:**-*üp*
Kaside 31
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
İp yapmak.

Çāh-ı ʿ arża şarḳıdurlar Yūsuf-
ı ḫurşīd içün
Rīsmān idüp şihābı dem-be-
dem seyyāreler

[G.552:20]

rīsmān ü sütūn:

1. **rīsmān ü sütūn:**-*suz*
Mesnevi 1
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
İp ve sütun.

Rīsmān ü sütūnsuz dāʾim
Ḫayme-i çerḫi ol ḳılur ḳāʾim

rismān-ı ġam:

1. **rismān-ı ġam:**
Gazel 549
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Keder ipi.

Ḳaʿr yoḳ cihān-ı belānuñ
rismān-ı ġam dırāz
Bunca yıllar n'ola gerdān olsa
çerḫ-i āsmān

[G.643:5, G.677:7]

rīşe:

1. **rīşemüz:**-*müz*
Gazel 313
Mısra: **8**
Kök, ağacın kökü.

Serv-i āzād-ı çemen-zār-ı
fenāyuz şöyle kim
Varsa Ḳārūn gencine hergiz
ilişmez rīşemüz

rīş-ḫand eyle-:

1. **rīş-ḫand eyle:**
Gazel 434
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bıyık altından gülmek, alay etmek.

Rīş-ḫand eyle ṭabībüm bārī
itmezseñ ʿilāc
ʿĀşıḳ-ı bī-dil ḳaçan ʿarż itse
zaḫm-ı ḫançerüñ

rīş-i ġazl-ı nāsūr:

1. **rīş-i ġazl-ı nāsūr:**
Mesnevi 9
Mısra: **167**
Kelime Tipi: -
Nasır yarası.

Ṭutar gitdükçe rīş-i ġazl-ı
nāsūr
Müfīd olmaz teb-i cāy-gīre
kāfūr

rīş-i nāvek:

1. **rīş-i nāvek:**
Gazel 33
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ok yarası.

Rīş-i nāvek şanma üstünde
ṭuranlar murġ-ı dil
Bāl ü per ḫāzırladı uçmaġa
kūyuñdan yaña

rişte:

1. **rişte:**-*dür*
Gazel 232
Mısra: **2**
İp.

Ol tār-ı zülf kim ḫaṭ-ı cānāna
şarmaşur
Bir rişte:dür ki deste-i reyḥāna
şarmaşur

rişte-i bārān:

1. **rişte-i bārān:**-*ı*
Kaside 6
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yağmur ipi, yağmur damlalarının oluşturduğu ip gibi şekil.

Çāh-ı zemīne rişte-i bārānı şarkıdup
Çekdi nebātı ṭaşra yine şunʿ-ı Kird-gār

[K.20:7]

rişte-i cān:

1. **rişte-i cān:**-*um, -da*
Gazel 67
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Can ipliği II İnsanın hayat kaynağı.

Tār-ı zülf-i ḫam-be-ḫam çıḳmaz derūnumdan benüm
Rişte-i cānumda andandur bu deñlü pīç ü tāb

[G.41:10, G.153:9, G.160.4, G.190:4, G.209:11, G.257:9, G.550:13, G.608:9, G.611:8, G.632:8, G.820:4, K.17:45, M.2:35, Kt.74:4]

rişte-i cānı şarıl-:

1. **rişte-i cānı şarıl:**-*mak*
Gazel 833
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Can ipliği sarılmak II Öldürülmek.

Oḳın çekseydi dil-ber bāri ḳalsun diyü peykānı
Muḳarrerdür şarılmaḳ ehl-i ʿışḳuñ rişte-i cānı

rişte-i çeşm:

1. **rişte-i çeşm:**-*üm*
Gazel 260
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Göz ipliği.

Rişte-i çeşmüm görenler ḳaṭre-i ḫūn-āb ile
Didiler kim pīr-i ʿışḳuñ sübḥa-i mercānıdur

rişte-i ebr-i ʿaṭā vü himmet:

1. **rişte-i ebr-i ʿaṭā vü himmet:**-*ün*
Kaside 35
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Cömertlik ve yardım bulutunun ipi, cömertlik yağmuru.

İrse baḥre rişte-i ebr-i ʿaṭā vü himmetüñ
Dürr ile memlū ola her dürc-i sīmīn-i ḥabāb

rişte-i ḥüsn-i ḳabūl:

1. **rişte-i ḥüsn-i ḳabūl:**-*ün, -le*
Kaside 37
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Hoş karşılama ipliği.

Rişte-i ḥüsn-i ḳabūlüñle bulaydı intiẓām
Revnaḳ-ı dürri şikest eylerdi naẓmum bī-gümān

rişte-i ḥüsn-i ḳabūl-ı şāha geç-:

1. **rişte-i ḥüsn-i ḳabūl-ı şāha geç-:**-*er, -se*
Kaside 10
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Padişahın hoş karşılama ipliğine geçmek, padişah tarafından beğenilmek.

Geçerse rişte-i ḥüsn-i ḳabūl-ı şāha lāyıḳdur
Degüldür gevher-i naẓm-ı dil-āvīzüm fürū-māye

rişte-i kār:

1. **rişte-i kār:**-*um*
Mesnevi 9
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Fayda ipi.

Dem-ā-dem rişte-i kārum girih-gīr
Hemīşe reʾy-i baḫtum sūʾ-i tedbīr

rişte-i ḳudret:

1. **rişte-i ḳudret:**-*i, -dür*
Kaside 40
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Güç ipliği.

Gevher-i himmetidür vāsıṭa-i rişte-i cūd
Rişte-i ḳudretidür rābıṭa-i dīn ü düvel

rişte-i leʿāl:

1. **rişte-i leʿāl:**
Gazel 488
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İnci ipliği.

Üstine ḫadd eşk şu deñlü dizildi kim
Cism-i żaʿīfi şandı gören rişte-i leʿāl

rişte-i meryem:

1. **rişte-i meryem:**
Gazel 6
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hz. Meryem'in dokuduğu ince kumaşın ipliği.

Yeter zaḫm-ı dil-i erbāb-ı ʿışḳa merhem-i luṭfuñ
Ne lāzım rişte-i Meryem ne ḥācet sūzen-i ʿĪsā

rişte-i mihr:

1. **rişte-i mihr:**-*i*
Kaside 34
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güneşin ipliği, güneşin yaydığı ışık demeti.

İnerdi rişte-i mihri ṭutup bu eyvāna
İşitse vaṣfını sükkān-ı ʿālem-i bālā

[K.41:7, G.442:8]

rişte-i mihr ü çerh-i eflākī:

1. **rişte-i mihr ü çerḫ-i eflākī:**
Mesnevi 1
Mısra: **68**

Kelime Tipi: -
Dönen felek ve güneş ışınları.

Buldı andan ʿacūze-i ḫākī
Rişte-i mihr ü çerḫ-i eflākī

rişte-i nazm:

1. **rişte-i naẓm:**-*a*
Gazel 221
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Şiir ipliği.

Nev-ʿarūs-ı süḫana māşıṭadur Ḥāletiyā
Ḳalemüm rişte-i naẓma dür-i şeh-vār çeker

rişte-i ʿömr:

1. **rişte-i ʿömr:**-*üm*
Gazel 677
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ömür ipi.

ʿUḳdelerle yāri tesḫīr eylerin āḫir diyü
Rişte-i ʿömrüm ider kūtāh seḫḥār-ı zamān

rişte-i ser:

1. **rişte-i ser:**
Gazel 153
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İpin ucu.

Girih-i derd ü ġama āh-ı taḥassür çekdüm
Rişte-i ser güm-i ümmīdüme itdükçe naẓar

rişte-i sübḥa-i ṣad-dāne:

1. **rişte-i sübḥa-i ṣad-dāne:**-*y, -i*
Gazel 233
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yüz taneli tespihin ipliği.

Görse zühhād yüzin ol büt-i kāfir-kīşüñ
Rişte-i sübḥa-i ṣad-dāneyi zünnār eyler

rişte-i ümmīd:

1. **rişte-i ümmīd:**
Kaside 37
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Ümit ipliği.

Āsmāndan rīsmān farḳ itmeyen nā-dān ṭutar
İnse ḫāke rişte-i ümmīd gökden nā-gehān

rişte-tāb:

1. **rişte-tābı:**-*ı*
Mesnevi 9
Mısra: **260**
İp parlatan, ip aydınlatan.

Sözümdür ʿıḳd-i naẓmuñ dürr-i nābı
İki destümdür anuñ rişte-tābı

riyā:

1. **riyā:**
Gazel 11
Mısra: **6**
İki yüzlülük, gösteriş yapma.

Benden yaña tamām şikest eyle dōstum
Mirʾāt-ı ḫāṭırumda görürseñ eger riyā

riyā ehli:

1. **riyā ehli:**
Gazel 824
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Ikiyüzlüler, riyakârlar.

Gör mey-kedede Ḥāletiyā pīr-i muġānuñ
Beñzer mi riyā ehli ʿaṣāsına ʿaṣāsı

riyāż-ı ḳudret:

1. **riyāż-ı ḳudret:**-*ün, -de*
Mesnevi 8
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Güç, kudret bahçesi.

Riyāż-ı ḳudretüñde kirm-i şeb-tāb
İder ḫalḳuñ şeb-i Ḳadr'ini meh-tāb

rīzān eyle-:

1. **rīzān eyle:**
Gazel 736
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Akıtmak, dökmek.

Ḫāk-i kūyuñ olayın dōstum ol şart ile kim
Cürʿa-i cām-ı ġamuñ üstüme rīzān eyle

[Trk.B.1:101]

rīzān ol-:

1. **rīzān ol:**-*a*
Kaside 14
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Akmak, dökülmek, damlamak.

Tābiş-i mihre göre kār-ı müşʿabid gibidür
Ol şerer kim ola ejder deheninden rīzān

[K.37:35]

rīzān ol-:

1. **rīzān ol-:**-*ur*
Gazel 187
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Akmak.

Her gören dūlāb-ı āb añlar anı ey Ḥāletī
Eşk-i çeşmüm ʿıyd-gehde şol ḳadar rīzān olur

rīze rīze ol-:

1. **rīze rīze ol:**-*unca*
Mesnevi 8
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Parça parça olmak.

Felek ṭutdı beni seng-i sitīze
Olunca üstüḫˇānlar rīze rīze

rīze-hor-ı ḫ̆ān-ı ġam ol-:

1. **rīze-ḫor-ı ḫ̆ān-ı ġam ol:**-*mak*
Gazel 376
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gam sofrasının kırıntılarını yemek.

Olmaġ ile mūr-ı dil rīze-ḫor-ı ḫ̆ān-ı ġam
Oldı müyesser aña ḳurb-ı Süleymān-ı ʿışḳ

rīze-i yāḳūt-ı mihr:

1. **rīze-i yāḳūt-ı mihr:**
Kaside 31
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Güneşin yakut kırıntısı II Güneş ışınları.

Naṭʿ-ı gerdūnı pür itdi rīze-i yāḳūt-ı mihr
Çerḫe çoḳ ṭutmış anı ḥakkāk-i çerḫ-i bed-güher

rīze-seng-i kūy-ı iḳbāl:

1. **rīze-seng-i kūy-ı iḳbāl:**-*i*
Kaside 13
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Talih semtinin ufak taşları.

Ne ḫāḳāndur bu kim her rīze-seng-i kūy-ı iḳbāli
Deger bāc u ḫarāc-ı mülk-i Çīn atılsa yabāna

rīziş-i ḫūn:

1. **rīziş-i ḫūn:**-*a*
Gazel 293
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kan dökülmesi II Kanlı gözyaşı akıtılması.

Aġlayu aġlayu ḳan geldi gözümden āḫir
Rīziş-i ḫūna delīl oldı o necm-i seyyār

rīziş-i ʿinān:

1. **rīziş-i ʿinān:**
Gazel 561
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Dizginleri bırakmak.

Tedrīcle ḳul eyledi dünyāyı Ḥāletī
Raḫş-ı cefāya böyle gerek rīziş-i ʿinān

rūb eyle-:

1. **rūb eyle:**-*y, -eyin*
Gazel 526
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Süpürmek.

Ṣulayup yollaruñı eşk-i firāvānumla
Ḥāki rūb eyliyeyin pādşehüm müjgānum

rubāh:

1. **rūbāh:**
Mesnevi 9
Mısra: **32**
Tilki.

Ḳılur āhūya ded daʿvā-yı peyvend
Ser-i ʿazme ider rūbāh sevgend

rūbāh-ı cihān-ı hīle-kār:

1. **rūbāh-ı cihān-ı hīle-kār:**-*un*
Terkib-bend 1
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Hilekar dünya tilkisi.

Bir rūbāh-ı cihān-ı hīle-kāruñ itdügin ḫalḳa
Ne şīr-i deşt ider hergiz ne bebr-i kūh-sār eyler

rūbāh-ı dil-i aʿdā:

1. **rūbāh-ı dil-i aʿdā:**
Kaside 8
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Düşmanların gönül tilkisi.

Ġazāl-i mihr şīr-i rāyetüñden şöyle ḫavf itdi
Degüldür lerzeden ḫālī çü rūbāh-ı dil-i aʿdā

rubāʿī:

1. **rubāʿīlerüm:**-*ler, -üm*
Kıt'a 29
Mısra: **1**
Rubâî; kendine mahsus aruz vezni kalıpları ile yazılan, genellikle tasavvufî, felsefî fikirleri, dünya görüşünü özlü bir şekilde anlatan dört mısrâlık nazım şekli, dübeyt.

Erbāb-ı ṭabʿ elinde rubāʿīlerüm benüm
Bezm-i ṣafāya Ḥāletiyā çār-pāredür

rū-be-rū:

1. **rū-be-rū:**
Gazel 1
Mısra: **6**
Yüz yüze, karşı karşıya.

Bezm-i vaṣl-ı yārdan bir laḥza dūr olsam olur
Tīġ-i ḥasret rū-be-rū kūpāl-i miḥnet der-ḳafā

rūb-ı dīvār:

1. **rūb-ı dīvār:**
Mesnevi 9
Mısra: **86**
Kelime Tipi: -
Duvar süpürgesi.

ʿAdū mesned-nigīn-i bezm-i pindār
Vücūdum künc-i ġamda rūb-ı dīvār

rūb-ı dīvār ol-:

1. **rūb-ı dīvār ol:**-*du, -m*
Mesnevi 9
Mısra: **232**
Kelime Tipi: -
Duvar süpürgesi (gibi) olmak.

Ḳażā-yı himmetüñ eyle be-dīdār

Yeter oldum ġam ile rūb-ı dīvār

rubʿ-ı meskūn:

1. **rubʿ-ı meskūn:**-*un*
Gazel 524
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dünyanın çeyreği.

Rubʿ-ı meskūnuñ ne deñlü mā-ʿadāsı var ise
Ben şeh-i mülk-i ḫarābatam olupdur kişverüm

rūd:

1. **rūdumuz:**-*umuz*
Gazel 341
Mısra: **10**
Gözyaşı.

O serv-i ser-firāz bulur Ḥāletī feraḥ
Gördükçe çeşmümüzden aḳan iki rūdumuz

rūd eyle-:

1. **rūd eyle:**-*y, -e, -lüm*
Gazel 512
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Irmağa çevirmek, ırmak yapmak.

Keşti-i ḫurd ü büzürg-i ġam u miḥnet yürisün
Dili deryā gözümüz yaşını rūd eyliyelüm

rū-gerdān ol-:

1. **rū-gerdān ol:**-*ur*
Müfret 547
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yüz çevirmek.

Āh-ı dilden ḫıfẓ içün āyīne-i ruḫsārını
Yār rū-gerdān olur gördükçe ben ġam-ḫˇārını

rū-gerde-i der-gāh-ı maḥabbet it-:

1. **rū-gerde-i der-gāh-ı maḥabbet it:**
Gazel 92
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk dergahına yüz çevirmek.

Derdüñle gözet Ḥāletī-i zārı Ḫudāyā
İtme anı rū-gerde-i der-gāh-ı maḥabbet

ruh:

1. **ruḫuñ:**-*uñ*
Gazel 193
Mısra: **7**
Yanak.

Baḥr-i ḥüsn oldı ruḫuñ her biri ol ḫallerüñ
Bir deñiz mālikidür ādemi deryāya çeker

[G.15:1, G.30:1, G.40:1, G.81:7, G.104:1, G.211:5, G.217:1, G.245:3, G.264:9, G.410:5, G.574:7, G.627:9, G.674:1, G.678:1, G.704:3, G.711:9, G.714:5, G.715:5, G.718:10, G.745:2, G.785:5, G.810:8, G.853:1, Mf.81:2, Mf.207:1]

rūḥ:

1. **rūḥı:**-*ı*
Gazel 632
Mısra: **1**
Can.

Bilmeyen dir rūḥı yoḳ bir cisme meyl itmek nedür
Cān virdi ṣūret-i Şīrīn'e ammā Kūh-ken

rūḥ tenden ayrıl-:

1. **rūḥ tenden ayrıl-:**-*maz, -sa*
Gazel 385
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ölmek.

Cāna cān olmaz lebiyle tenden ayrılmazsa rūḥ
Devlet-i pā-būsa irmez cisme ger olmazsa ḫāk

ruh u ebrū:

1. **ruḫ u ebrū:**
Gazel 819
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yanak ve kaş.

Ol ruḫ u ebrū ile şāh-ı cihānum Ḥāletī
Māhdan māhīye dek ḥükm eylese vardur yiri

rūḥa ġıdā:

1. **rūḥa ġıdā:**-*dur*
Gazel 169
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Ruhu besleyen şey II Azmî-zâde Hâletî'nin şiirleri.

Dīvānuñı kim gördi ise māʾide ṣandı
Zīrā süḫanuñ Ḥāletiyā rūḥa ġıdādur

ruhām:

1. **ruḫām:**
Kaside 3
Mısra: **42**
Mermer.

Bilseydi naḳş-ı ḫātem-i iḳbālini eger
Nerm olur idi mūm gibi reşk ile ruḫām

[K.26:37, K.27:15]

rūḥ-baḫş ol-:

1. **rūḥ-baḫş ol-:**-*dı*
Gazel 113
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Can bağışlayıcı olmak.

Rūḥ-baḫş oldı Ḥāletī süḫanuñ
Olalı pey-rev-i kelām-ı Mesīḥ

rūḥ-fezā:

1. **rūḥ-fezādur:**-*dur*
Kaside 34
Mısra: **21**
Cana can katan.

Hevāsı rūḥ-fezādur dil ehline nitekim
Hevā-yı ḳāmet-i bālā-yı dil-ber-i raʿnā

rūḥ-ı aʿdā:

1. **rūḥ-ı aʿdā:**
Mesnevi 8
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Düşmanların ruhu.

Diküp her nīze bir şemʿ-i şeb-ārā
Anuñ pervānesiydi rūḥ-ı aʿdā

ruh-ı al:

1. **ruḫ-ı al:**-*un*
Gazel 444
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kırmızı yanak.

Ġayret-i gül-zār-ı cennetdür ruḫ-ı aluñ senüñ
Bir belādur ādeme ol dāne-i ḫālüñ senüñ

ruḥ-ı cānān:

1. **ruḫ-ı cānān:**
Müfret 486
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağı.

Nisbet eyler kendüyi her dem ruḫ-ı cānān ile
Açıcaḳ söyleşmek ister ġonce-i ḫandān ile

ruh-ı dil-ber:

1. **ruḫ-ı dil-ber:**
Gazel 154
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağı.

Dünyāyı esīr eylese kendüye ʿaceb mi
Baḳduḳça alur ādemi zīrā ruḫ-ı dil-ber

[G.239:6, G.240:5]

ruḥ-ı dil-ber ḫaberi:

1. **ruḫ-ı dil-ber ḫaberi:**-*n*
Gazel 182
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağının haberi.

Ruḫ-ı dil-ber ḫaberin mi iledür bād-ı ṣabā
Gül-şenüñ güllerini böyle perīşān eyler

ruh-ı dil-dār:

1. **ruḫ-ı dil-dār:**-*a*
Gazel 53
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağı.

Baḳmasun diyü ruḫ-ı dil-dāra çeşm-i āftāb
Eylerin peydā dem-ā-dem dūd-ı āhumdan seḥāb

[G.814:8, Mf.2:1]

rūḥ-ı emīn:

1. **rūḥ-ı emīn:**
Mesnevi 4
Mısra: **91**
Kelime Tipi: -
Hz. Cebrail.

Düşüp anuñ öñüne Rūḥ-ı emīn
Ḳıldı ervāḥ-ı enbiyāya ḳarīn

ruḫı gül-gūn:

1. **ruḫı gül-gūn:**
Gazel 793
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yanağı gül renkli II Kırmızı yanaklı sevgili.

Aġlayup dāʾim yüzin ālūde ḳılsun ḫūn ile
Kim ki hem-reng olmaḳ ister ol ruḫı gül-gūn ile

[Mf.481:2]

ruhı gül-nār:

1. **ruḫı gül-nār:**-*un*
Gazel 448
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yanağı nar çiçeği gibi olan II Kırmızı yanaklı sevgili.

Kimine āteş olur kimine verd-i ḫandān
Ne ʿaceb ḫāli var ey dil o ruḫı gül-nāruñ

ruh-ı gül-reng:

1. **ruḫ-ı gül-reng:**-*dür*
Gazel 578
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gül renkli, pembe yanak.

Ḳanda baḳsa şimdi erbāb-ı ṣafānuñ gördügi
Ya ruḫ-ı gül-rengdür yāḫūd şarāb-ı lāle-gūn

ruh-ı gül-reng-i dil-ber:

1. **ruḫ-ı gül-reng-i dil-ber:**-*dür*
Kıt'a 107
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin gül renkli yanağı.

Nefḥa-i naẓmum ṭutar dünyāyı zīrā añduġum
Ya ruḫ-ı gül-reng-i dil-berdür ya zülf-i müşk-bū

rūḥ-ı kelām:

1. **rūḥ-ı kelām:**-*um, -dan*
Mesnevi 8
Mısra: **153**
Kelime Tipi: -
Şiirin ruhu.

Olan rūḥ-ı kelāmumdan ḫaber-dār
Bilür ġayruñ sözin taṣvīr-i dīvār

rūḥ-ı muṣavver:

1. **rūḥ-ı muṣavver:**
Gazel 649
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şekil ve suret verilmiş ruh. II Sevgili.

Bulsun seni kim ister ise rūḥ-ı muṣavver
Baḳsun baña görmek dileyen ṣūret-i bī-cān

[K.38:3, K.41:59, G.569:5]

ruh-ı pür-tāb:

1. **ruḫ-ı pür-tāb:**-*ı*
Müfret 121
Mısra: **2**

Kelime Tipi: -
Parlak, parlayan yanak.

Ḳāmet-i yāri ḳıyāmetden ʿalāmet ṣandılar
Ol ruḥ-ı pür-tābı ḫurşīd-i ḳıyāmet ṣandılar

[Kt.79:2]

ruh-ı rengīn-i dil-ber:

1. **ruḫ-ı rengīn-i dil-ber:**-*den*
Gazel 631
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin renkli yanağı.

Gül-i gül-şen ruḫ-ı rengīn-i dil-berden alınmışdur
İder beyhūde ḫande ġāyetiyle infiʿālinden

rūḥ-ı revān:

1. **rūḥ-ı revān:**-*dur*
Gazel 295
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yürüyen latif bir ruha benzetilen güzel II Sevgili.

Ol ṣūḥ ki başdan ayaġa rūḥ-ı revāndur
Pīrāheni gūyā ki anuñ ḳālıb-ı cāndur

[Mf.80:1, Mf.495:2, G.95:10]

2. **rūḥ-ı revān:**
Mesnevi 4
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Akıp giden ruh II Hz. Peygamber.

Her zamānda niteki rūḥ-ı revān
Aña bir menzil idi iki cihān

rūh-ı sānī:

1. **rūḥ-ı sānī:**
Müfret 559
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İkinci ruh II Rakı, şarap.

Mürde-i ġuṣṣa anuñla bulur āḫir cānı
Diseler bāde-i nāba n'ola rūḥ-ı sānī

rūh-ı sānī ol-:

1. **rūḥ-ı ṣānī ol-:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Gazel 614
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İkinci ruh olmak.

Rūḥ-ı ṣānī olmasaydı bāde ey ṣūḥ-ı cihān
Sāġar olmazdı Mesīḥā-yı lebüñle cāna cān

rūh-ı sühan:

1. **rūḥ-ı süḫan:**-*um*
Kaside 14
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Şiirin ruhu, canlılığı.

Virdi rūḥ-ı süḫanum ḫalḳa ḫayāt-ı tāze
Nefesüm oldı bugün ʿĪsī-i cān-baḫş-ı zamān

rūh-ı sühan-demīde-i cibrīl-iʿtibār:

1. **rūḥ-ı süḫan-demīde-i cibrīl-iʿtibār:**
Kıt'a 34
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Cebrail gibi söz doğurtan ruh II Azmî-zâde Hâletî'nin şairlik kudreti.

Dāʾim recā-yı luṭfuña düşmezdüm olmasa
Rūḥ-ı süḫan-demīde-i Cibrīl-iʿtibār

ruh-ı tābende-i yār:

1. **ruḥ-ı tābende-i yār:**-*i*
Müfret 365
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin parlak yanağı.

Özler ruḥ-ı tābende-i yāri dil-i pür-ġam
Dīvānelerüñ āteşedür meyli dem-ā-dem

ruh-ı yār:

1. **ruḫ-ı yār:**-*a*
Gazel 324
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağı.

Ḫıred-mendān-ı ġamdan ṣorsalar İskender oldur kim
Ruḥ-ı yāra baḳar āyīne-i ʿālem-nümā bilmez

[G.324:10]

ruh-ı zerd:

1. **ruḫ-ı zerd:**-*i, -n*
Gazel 27
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sarı benizli, solgun yüz II Âşığın sararmış yüzü.

Ruḫ-ı zerdin ḳoyup ol rūy-ı al üzre dil-i şeydā
Maḥabbet gül-şeninde ḥāṣıl oldı bir gül-i raʿnā

ruh-ı zībā:

1. **ruḫ-ı zībā:**-*lar, -un*
Gazel 411
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzel yanak.

Beñzedürlerse gül-i bāġa ruḫ-ı zībālaruñ
Söyleşür bülbüller ile ʿāşıḳ-ı şeydālaruñ

[G.741:1]

rūhın şād kıl-:

1. **rūḥın şād ḳıl:**-*mış*
Gazel 634
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ölmüş bir kimseyi anmak.

İkisinüñ de rūḥın şād ḳılmış ḫayra girmişdür
Yazan Leylā ile bir yirde Ḳays-ı nā-tüvān şeklin

rūḥını dil-şād it-:

1. **rūḥını dil-şād it:**-*en*
Kaside 23
Mısra: **56**

Kelime Tipi: -
Ruhunu hoşnut etmek.

Kemāl-i Işfahānī görse āş̲ārum ola rāġıb
Kelāmumla benem dil-şād iden rūḥını Selmān'uñ

ruhsār:

1. **ruḫsārını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 37
Mısra: **5**
Yanak.

Ruḫsārını gör laʿl-i revān-baḫşını seyr it
Olmış ṣanasın mihr ile hem-sāye Mesīḥā

[G.53:11, G.81:5, G.402:2, G.421:2, G.452:1, G.604:7, G.643:7, G.661:9, G.677:3, G.749:4, G.850:8, Mf.75:1, Mf.159:1, Mf.564:2, Th.1:13]

ruhsāre:

1. **ruḫsārelerle:**-*ler, -le*
Gazel 422
Mısra: **6**
Yanak.

Virmese pervāne-i ʿışḳa ḥayāt-ı cāvidān
Beñzedürdüm şemʿa ol ruḫsārelerle gerdenüñ

[G.710:7, Mf.52:1]

ruhsār-ı al:

1. **ruḫsār-ı al:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 631
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kırmızı, pembe yanak.

Dilā bir būse almaḳ ol şehüñ ruḫsār-ı alından
Hemān bir gül ḳoparmaḳ gibidür bāġ-ı cemālinden

ruhsār-ı ʿarak-nāk:

1. **ruḫsār-ı ʿaraḳ-nāk:**-*ün*
Gazel 408
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Terli yanak.

Şitāb ile ḳaçan reftāra gelse ḳadd-i çālāküñ
Ṣanurlar çeşme-i ḫurşīd ruḫsār-ı ʿaraḳ-nāküñ

ruhsār-ı āteşīn:

1. **ruḫsār-ı āteşīn:**-*e*
Kaside 26
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Ateş gibi parlayan yanak. (Kırmızılık bağlamında).

Ol ḳaṣr içinde mecmerelerden virür ġınā
Ruḫsār-ı āteşīne düşen zülf-i müşk-bār

ruhsār-ı āteşīn-i nigār:

1. **ruḫsār-ı āteşīn-i nigār:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 133
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ateş gibi kırmızı yanağı.

Ruḫsār-ı āteşīn-i nigārından ayrılan
Nā-būd olur hevā-yı maḥabbetde çün şerār

ruhsār-ı zībā:

1. **ruḫsār-ı zībā:**-*sı*
Müfret 536
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzel yanak.

O şūḫuñ gül gül olsa sāḳiyā ruḫsār-ı zībāsı
Bahār eyyāmıdur itmek gerek bir gül ṭonanması

ruhsat:

1. **ruḫṣat:**
Kaside 15
Mısra: **19**
İzin, müsaade.

Sürʿate baḳduḳça ruḫṣat peyk-i bādı yolda ḳor
Şebden encüm gösterür çıḳduḳça sümminden şerār

ruhsat bul-:

1. **ruḫṣat bul:**-*ur, -sa*
Gazel 706
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İzin almak.

Varmaġa der-gāhına ruḫṣat bulursa yārdan
Kūh-ı Elbürz olamaz cūy-ı sirişke sed-i rāh

[K.1:19, G.21:1]

ruhsat iste-:

1. **ruḫṣat iste:**-*r*
Kaside 20
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
İzin, müsaade istemek.

Hemīşe ʿarż ider sulṭān-ı ḫāver çūb-ı zerrīnin
Meger kim ruḫṣat ister olmaġa der-bān-ı eyvānı

ruhsat ol-:

1. **ruḫṣat ol-:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 149
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
İzin verilmek.

Olmayınca ruḫṣat ol sulṭān-ı mülk-i ḥüsnden
Ḫayl-i eşküm idemez ser-ḥadd-i müjgāndan güẕār

ruhsat vir-:

1. **ruḫṣat vir:**-*e, -lüm*
Gazel 512
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İzin vermek, müsaade etmek.

ʿAlev-i nār-ı derūna virelüm ruḫṣatlar
Āsmānuñ yirini dil gibi od eyliyelüm

[G.738:1]

ruhsat-ı güşād:

1. **ruḫṣat-ı güşād:**
Gazel 122
Mısra: **10**

Kelime Tipi: -
Açılma izni.

Dūd-ı dilümle ḫāne-i ʿālem pür oldı līk
Yoḳ revzen-i ümmīdüme hiç ruḫṣat-ı güşād

rūḥ-sitān:

1. **rūḥ-sitān:**
Kaside 4
Mısra: **20**
Ruh alıcı, öldürücü.

Ne şāhdur ki Ḫudā eylemiş kef-i destin
Veġāda rūḥ-sitān ü seḫāda cān-perver

ruḫuñ āyīnesi:

1. **ruḫuñ āyīnesi:**-*n, -i*
Gazel 588
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yanağın aynası II aynaya benzeyen yanak.

Göster āḫir nefesümdür ruḫuñ āyīnesini
Yüz çevirmeñ niçe bir ʿāşıḳ-ı bīmāruñdan

ruḫuñ gül-zārı:

1. **ruḫuñ gül-zārı:**-*n, -ı*
Gazel 880
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yanağın gül bahçesi.

ʿAceb mi ḫār-ı ḥasret eylese ṣad pāre dāmānum
Ruḫuñ gül-zārını seyr itmeyelden çoḳ zamān oldı

ruḳūm-ı ʿişyān:

1. **ruḳūm-ı ʿişyān:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Günah sayısı.

Bu bezme bir daḫı gelmez o şemʿ-i nūrānī
Sezā budur ki virüp Ḫāletī ḳazāya reḫā

rūm:

1. **rūm'a:**-*a*
Gazel 684
Mısra: **5**
Anadolu.

ʿAzm itmiş idi Rūm'a şaçuñ ārzūsına
Yollarda düşdi ḳaldı velī nāfe-i Ḫoten

[M.6:35]

rū-māl:

1. **rū-māl:**
Gazel 107
Mısra: **9**
Yüz sürme.

Pāy-ı seg-i yārüme rū-māl ile
Eylesün āhū-yı Ḫoten ibtiḥāc

rūmī:

1. **rūmī:**
Müfret 55
Mısra: **1**
Anadolulu.

İtdi bir Rūmī güzel ʿāşıḳları zülfine bend
Yelkeni altına aldı cümlesin ol şeh-levend

[Mf.130:1]

rumūz ol-:

1. **rumūz ol:**-*ur, -sa*
Gazel 299
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sembollerle ifade edilmek.

Vaṣf itdi Ḫāletī dehenüñle miyānuñı
Dīvānedür olursa ne var sözleri rumūz

rū-nümā:

1. **rū-nümādur:**-*dur*
Mesnevi 9
Mısra: **14**
Yüz görümlüğü (Damadın gelinin duvağını açarak yüzünü görmek için verdiği ziynet eşyası).

Elüñde tīġ-i ḥimmet pür-cilādur
ʿArūs-ı mülke şāyān rū-nümādur

rū-nümā ol-:

1. **rū-nümā ol:**-*ma, -y,-ıcak*
Gazel 7
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Yüzünü göstermek, ortaya çıkmak.

Süḫan ey Ḫāletī āyīne-i dilde ṣafā ister
Görünmez rū-nümā olmayıcaḳ dūşīze-i maʿnā

rū-pūş it-:

1. **rū-pūş it:**-*er, -in*
Gazel 604
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yüz örtüsü yapmak.

Yine ruḫsāruñadur meyl-i dil-i zārı velī
Ẓāhirā ḥaṭṭ-ı siyeh-kāruñı rū-pūş iderin

rūşen eyle-:

1. **rūşen eyle:**-*r*
Gazel 658
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aydınlatmak.

Rūşen eyler bezmümüz ey Ḫāletī çün şemʿ-i sebz
Cāme-i sebzin geyüp geldükçe ol şūḫ-ı cihān

[G.859:3, K.25:55, Kt.38:1, M.1:54]

rūşen it-:

1. **rūşen it:**-*en*
Mesnevi 3
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Aydınlatmak.

ʿĀlemi māhdur iden rūşen
Ne ḳadar şoñra gelse encümden

[M.8:16]

rūşen ḳıl-:

1. **rūşen ḳıl:**-*ur*
Gazel 712
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aydınlatmak, parlatmak.

Şuʿā-ı mihr-i sāġar ḫānesin dāʾim ḳılur rūşen
Ne var farḳ itmese rūzın şebinden rind-i mey-ḫˇāra

[G.787:7, K.1:80]

rūşen ol-:

1. **rūşen ol:**-*an*
Kaside 24
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Aydınlanmak.

Dīdedür rūşen olan kuḥl-ı cilāsıyla velī
Sürme-i ḫāk-i rehi cān gözin eyler bīnā

[K.26:53, K.34:29]

rūşenān-ı felek:

1. **rūşenān-ı felek:**-*ün*
Kaside 40
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Feleğin aydınları.

ʿĀḳıbet pāy-ı semendinden olur çāre ṭaleb
Rūşenān-ı felegüñ çeşmine düşseydi sebel

rūşen-dil it-:

1. **rūşen-dil it:**-*di*
Kaside 1
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gönlü aydınlatmak.

İrişdürdi ṣabā ḫāk-i rehinden dīde-i cāna
Mübārek maḳdemi rūşen-dil itdi cümle aʿyānı

rūşen-dil ol-:

1. **rūşen-dil ol:**
Müseddes 3
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gönlü aydınlık olmak.

Gün gibi rūşen-dil ol sen ben zevāl üstündeyin
Merḥamet ḳılmaz mısın cānā ki ḥāl üstündeyin

rū-siyāh ol-:

1. **rū-siyāh ol:**-*a*
Mesnevi 5
Mısra: **87**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüzü kara olmak, yaptıklarından utanmak..

Rū-siyāh ola irte ʿuḳbāda
Fe ʿaleyhim ve sāʾiri'l-aṣḥāb

rūy:

1. **rūyında:**-*ı, -n, -da*
Gazel 8
Mısra: **1**
Yüz, *yanak.*

Degül rūyında ol ṣūḫ-ı cihānuñ ḫaṭṭ-ı müşk-āsā
Melāḥat baḥrinüñ çıḳmış yüzine ʿanber-i sārā

[G.8:1, G.52:7, G.61:1, G.62:1, G.146:3, G.147:1, G.342:2, G.382:3, G.388:1, G.431:2, G.432:3, G.442:7, G.476:3, G.502:3, G.509:2, G.534:7, G.544:9, G.556:1, G.556:7, G.614:9, G.637:7, G.783:6, G.877:2, K.7:8, K.30:48, K.36:5, M.9:170, M.9:278, Mf.4:1, Mf.56:1, Mf.295:1 Mf.298:1, Mf.389:1, Mf.545:2]

rūy sür-:

1. **rūy sür:**-*er*
Kaside 12
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Yüz sürmek.

Gürg-i ḫūn-ḫˇāra sürer pāy-ı seg-i çūbāna rūy
Devr-i ʿadlinde yalaşmaḳ isteyüp mīşiyle ḳan

[M.9:156, M.9:169]

rūy u mūy:

1. **rūy u mūy:**
Gazel 346
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yüz ve saç II Nur ve Duhan ayetleri.

Rūy u mūyuñ iki āyetdür ki Münşī-i ḳażā
Eylemişdür sūre-i Nūr u Duḫān'dan muḳtebes

rūy u mūy-ı yār:

1. **rūy u mūy-ı yār:**-*a*
Gazel 149
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yüzü ve ayva tüyleri.

Reng ü būy-ı nev-ʿarūs-ı dehre meftūn olmazuz
Rūy u mūy-ı yāra ammā māʾilüz bī-iḫtiyār

rūy u riyā:

1. **rūy u riyā:**
Gazel 324
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
İkiyüzlülük.

Yüzin görmek ne lāzım şeyḫ-i sālūs-ı riyā-kāruñ
Göñül bir lāübāli rinddür rūy u riyā bilmez

[G.586:2]

rūy ur-:

1. **rūy ur:**-*madan*
Mesnevi 9
Mısra: **219**
Kelime Tipi: -
Yüz sürmek.

Yine ol āstāna urmadan rūy
Dimāġum ḳılmaduñ müşk ile ḫoş-būy

rūy-ı al:

1. **rūy-ı al:**
Gazel 27
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kırmızı yüz II Sevgilinin pembe yüzü.

Ruḫ-ı zerdin ḳoyup ol rūy-ı al üzre dil-i şeydā

Maḥabbet gül-şeninde ḥāṣıl
oldı bir gül-i raʿnā

rūy-ı ʿarak-nāk:

1. **rūy-ı ʿaraḳ-nāk:**-*ün*
Müfret 251
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Terli yüz.

Teşne-i dīdār olan ʿuşşāḳ-ı
ġam-nāküñ senüñ
Görmek ister dāʾimā rūy-ı
ʿaraḳ-nāküñ senüñ

rūy-ı ʿāşık:

1. **rūy-ı ʿāşıḳ:**-*da*
Gazel 416
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Âşığın yüzü.

Rūy-ı ʿāşıḳda yir eyler kebkeb-
i pā-pūş-ı yār
Ey sitāre ḳalmamışdur böyle
teʾsīrüñ senüñ

[G.531:10, G.878:3]

rūy-ı āteş-bār:

1. **rūy-ı āteş-bār:**
Gazel 750
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ateş saçan yüz.

Bülbüli pervāneye reşk
itdürürdi Ḥāletī
Gelse dil-ber gül-şene ol rūy-ı
āteş-bār ile

rūy-ı āteş-nāk:

1. **rūy-ı āteş-nāk:**
Gazel 823
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ateş gibi kırmızı yüz II Sevgilinin pembe yüzü.

Görenler rūy-ı āteş-nāk ile ol
şūḫı dirler kim
Dıraḫt-ı vādi-i Eymen'dür
anuñ ḳadd–i bālāsı

[G.625:3, Mf.513:1]

rūy-ı āteş-nāk-i dil-ber:

1. **rūy-ı āteş-nāk-i dil-ber:**-*den*
Gazel 163
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ateşli (ateş gibi kırmızı) yüzü.

Bu ne ḥikmetdür ziyād oldı
ḥarāret sīnede
Rūy-ı āteş-nāk-i dil-berden
felek itdükçe dūr

rūy-ı āteş-nāk-i yār:

1. **rūy-ı āteş-nāk-i yār:**-*a*
Gazel 493
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ateşli (kırmızı) yüzü.

Rūy-ı āteş-nāk-i yāra yaḳlaşup
kām almadan
Oldı ben efsürde-i hicre ḥavāle
derd ü ġam

rūy-ı āteş-tāb-ı cānān:

1. **rūy-ı āteş-tāb-ı cānān:**-*a*
Gazel 834
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ateşi parlatan yüzü.

Naẓīr olmazdı hergiz rūy-ı
āteş-tāb-ı cānāna
Eger kim olmasa her meclisüñ
şemʿ-i fürūzānı

rūy-ı āteş-tāb-ı dil-dār:

1. **rūy-ı āteş-tāb-ı dil-dār:**-*a*
Gazel 712
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ateşi parlatan yüzü.

Beni endūh-ı fırḳat bir giyāh-ı
ḫuşke döndürdi
Taḥammül itmez oldum rūy-ı
āteş-tāb-ı dil-dāra

rūy-ı āteş-tāb-ı yār:

1. **rūy-ı āteş-tāb-ı yār:**
Gazel 480
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ateşi parlatan yüzü.

Rūy-ı āteş-tāb-ı yār üzre
olaldan vāy-gīr
Fitneler ḳaynatmadan ḫālī
degüldür hiç o ḫāl

rūy-ı bīdār:

1. **rūy-ı bīdār:**-*ı*
Kaside 32
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Uyanık yüz II Uyanık talih.

Hemīşe şöyle ḫˇāb-ālūdedür
kim dīde-i baḫtum
Aña ḫˇābında da hergiz
görünmez rūy-ı bīdārı

rūy-ı cānān:

1. **rūy-ı cānān:**
Kaside 38
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yüzü.

Ḳanı rūy-ı cānān gibi tāze gül-
şen
Ki olmaya anuñ İrem-veş
ḫazānı

rūy-ı çārsū-ı çemen:

1. **rūy-ı çārsū-ı çemen:**
Gazel 397
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bahçenin dört yanı, her tarafı.

Müzeyyen oldı yine rūy-ı
çārsū-ı çemen
Çözüldi yükleri hep kār-bān-ı
ezhāruñ

rūy-ı devlet ü ikbāl:

1. **rūy-ı devlet ü iḳbāl:**
Kaside 25
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Talih ve mutluluk yüzü.

Şu kimseye görinür rūy-ı
devlet ü iḳbāl

Ki aña luṭf yüzin göstere o nīk-siyer

rūy-ı dil:

1. **rūy-ı dil:**-*e*
Gazel 138
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönül yüzü, yumuşak yüz.

Aḥvāl-i rāh-ı ʿışḳ acebdür ki dāʾimā
Rūy-ı dile nişeste olur andaġı ġubār

rūy-ı dil gör-:

1. **rūy-ı dil gör:**-*mek*
Gazel 482
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yumuşak yüz görmek.

Zülfine biñ kerre baḳsa ʿāşıḳ-ı şūrīde-ḥāl
Ol şeh-i ḥüsnümden olur rūy-ı dil görmek muḥāl

[G.111:5, G.181:3, G.461:8, G.468:2]

rūy-ı dil göster-:

1. **rūy-ı dil göster:**-*se*
Gazel 9
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yumuşak yüz göstermek.

Şanavber rūy-ı dil gösterse saña çoḳ mıdur şimdi
Ezelden ʿāşıḳ-ı bī-dil degül mi ḳaddüñe Ṭūbā

rūy-ı dil-ber:

1. **rūy-ı dil-ber:**
Gazel 113
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yüzü.

Rūy-ı dil-ber kitāb-ı behcetdür
İki ḥaddi iki beyāż-ı ṣaḥīḥ

[G.9:11, G.43:11, G.490:5]

rūy-ı dil-dār:

1. **rūy-ı dil-dār:**-*ı*
Gazel 383
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yüzü.

Ṣafā var idi ġāyet görürken rūy-ı dil-dārı
Göñül āyīnesinde Ḥāletī şimdi o ḥālet yoḳ

[G.393:9]

rūy-ı dil-rübā:

1. **rūy-ı dil-rübā:**-*dur*
Gazel 799
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönül alan sevgilinin yüzü.

Gül-i ḫandānı rūy-ı dil-rübādur ʿāşıḳ-ı zāruñ
Yanında gül-sitān añılsa varur kūy-ı cānāna

rūy-ı emel:

1. **rūy-ı emel:**
Terkib-bend 1
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Arzu, istek yüzü.

Görünmez kimseye rūy-ı emel şimden girü hergiz
Duḫān-ı āh mirʾāt-ı sipihri pür-keder ḳıldı

rūy-ı ġabrā:

1. **rūy-ı ġabrā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Yeryüzü.

Kemiyyet cām-ı gül-gūnı yetişdürseñ ḳayırmazdum
Ṭutarsa leşker-i endūh u miḥnet rūy-ı ġabrāyı

rūy-ı gerdūn:

1. **rūy-ı gerdūn:**-*a*
Gazel 722
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Feleğin yüzü.

Ḫarābāt ehli baş ḳaldurmayup içmekdedür dāʾim
Ṣafādur baḳmamaḳ imkān olunca rūy-ı gerdūna

rūy-ı ḫācet:

1. **rūy-ı ḫācet:**-*üm, -i*
Gazel 264
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dilek, arzu yüzü.

Ṭutardum ol ruḫı mirʿāta rūy-ı ḫācetümi
Eger ki Ḥāletiyā ʿaksi itmeseydi ẓuhūr

rūy-ı ḥaḳīḳat:

1. **rūy-ı ḥaḳīḳat:**
Gazel 756
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hakikat yüzü.

Çeşmüm dem-i vuṣlatda görür rūy-ı ḥaḳīḳat
Dīdār iledür ʿālemi bāġ-ı İrem'üñ de

rūy-ı ḫāl-dār:

1. **rūy-ı ḫāl-dār:**-*un, -a*
Gazel 697
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Benli yüz.

Ol rūy-ı ḫāl-dāruña beñzerdi lāleler
Ḫālüñ gibi sevādı eger olsa müşk-bū

rūy-ı inhizām:

1. **rūy-ı inhizām:**
Kaside 3
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Hezimet, yenilgi yüzü.

İtdükçe tīġ-i āyīne-girdārına naẓar
Oldı ʿadūya çihre-nümā rūy-ı inhizām

rūy-ı iʿtibār gör-:

1. **rūy-ı iʿtibār gör:**-*se*
Kaside 11
Mısra: **65**
Kelime Tipi: **Deyim**
İltifat, ihsan görmek.

Ḥażret-i şāh-ı cihāndan görse rūy-ı iʿtibār
Evvel elḳābı olur şiʿrümüñ siḥr-i mübīn

rūy-ı ḳamer:

1. **rūy-ı ḳamer:**
Kaside 31
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Ayın yüzeyi.

Raḫş-ı ḳadrinden leked yir muttaṣıl eflākde
Olmasa ḫālī ḳararmaḳdan n'ola rūy-ı ḳamer

rūy-ı māh:

1. **rūy-ı māh:**-*a*
Müfret 462
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ayın yüzeyi.

Vāḳıf olursa kemānumdaki tīr-i āha
Çeke gerdūn siper hāleyi rūy-ı māha

rūy-ı maḳṣūd:

1. **rūy-ı maḳṣūd:**-*um*
Gazel 531
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İstek yüzü.

Göz açdurmaz ġubār-ı ġam görünmez rūy-ı maḳṣūdum
Ṣafā yoḳ ḳalbümüñ āyīnesinde n'eyleyüm bilmem

rūy-ı maʿnā:

1. **rūy-ı maʿnā:**-*da*
Müseddes 1
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Mana yüzü.

Ḥaḳāretle naẓar ḳılma dil-i dervīş-i nā-şāda
Egerçi ṣūretā dervīşem ammā rūy-ı maʿnāda

[Mü.7:22]

rūy-ı niyāz:

1. **rūy-ı niyāz:**
Gazel 342
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Rica için yüzünü yere koymak, saygı ile istemek.

Ol şeh-i ḥüsn ḳaçan kim geçe taḫt-ı nāza
Pīş-gāhında anuñ yirde gerek rūy-ı niyāz

rūy-ı niyāzı sür-:

1. **rūy-ı niyāzı sür:**-*se, -ler*
Gazel 382
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Saygıyla baş eğmek, eğilmek.

N'ola rūy-ı niyāzı sürseler ḫāk-i der-i yāra
İşin ʿāṣıḳların altun iden ol kīmiyā ancaḳ

rūy-ı pür-çīn-i raḳīb:

1. **rūy-ı pür-çīn-i raḳīb:**
Gazel 87
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Rakibin buruş buruş yüzü.

Biñ belā ile eger kim ḫˇāba varsam Ḥāletī
Görmezüm ḫˇābumda illā rūy-ı pür-çīn-i raḳīb

rūy-ı pür-tāb:

1. **rūy-ı pür-tāb:**-*un*
Gazel 392
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çok parlak yüz.

Çemen bülbüllerin ilzāma hergiz olmadı çāre
Gül-i ṣad-berg ile yüzleşmeyince rūy-ı pür-tābuñ

rūy-ı raḫşān:

1. **rūy-ı raḫşān:**-*un*
Kaside 30
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Parlak yüz.

Saʿādet bīşe-zārında ḳarār itmiş Ġaẕanfer'sin
Esed burcunda olan māha beñzer rūy-ı raḫşānuñ

rūy-ı şafvet-āyīn:

1. **rūy-ı şafvet-āyīn:**-*ün*
Gazel 273
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Temiz süslü yüz II Sevgilinin yüzü.

Dönüpdür āyīneye rūy-ı şafvet-āyīnüñ
Maḥabbet ehli hemān sen şeh-i cihāna baḳar

rūy-ı şemşīr:

1. **rūy-ı şemşīr:**
Mesnevi 9
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kılıcın yüzeyi.

N'ola olsañ Sikender-veş cihān-gīr
Saña āyīne oldı rūy-ı şemşīr

rūy-ı serā:

1. **rūy-ı serā:**-*y, -a*
Mesnevi 9
Mısra: **152**
Kelime Tipi: -
Yeryüzü.

Elüm irse eger necm-i semāya
Dökerdüm ser-be-ser rūy-ı serāya

rūy-ı tīġ-i ḳahr:

1. **rūy-ı tīġ-i ḳahr:**-*ı*
Gazel 892
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Kahır kılıcının yüzeyi.

Her gāh ola rūy-ı tīġ-i ḳahrı
Pür-cevher-i mālikü'r-riḳābı

rūy-ı ʿuşşāḳ:

1. **rūy-ı ʿuşşāḳ:**-*a*
Gazel 181
Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Âşıkların yüzü.

Belki derd-i ser vire deryūze-i vuṣlat diyü
Rūy-ı ʿuṣṣāḳa der-i ümmīdi dīvār itdiler

rūy-ı yār:

1. **rūy-ı yār:**-*a*
Gazel 66
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yüzü.

Rūy-ı yāra ʿaraḳ getürdi şarāb
Çıḳdı gülden ol āteş ile gül-āb

[G.289:12, G.483:10, G.659:2, G.687:4]

rūy-ı zemīn:

1. **rūy-ı zemīn:**-*e*
Gazel 28
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yeryüzü.

Ol yār çignedükde yüzüm her gören didi
Rūy-ı zemīne gelmedi bir böyle bī-vefā

[G.759:1, K.3:10, K.7:13, K.8:4, K.14:33, K.16:36, K.39:4]

rūy-ı zemīnüñ āftābı:

1. **rūy-ı zemīnüñ āftābı:**
Gazel 892
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yeryüzünün güneşi II Sevgili.

Yaḳma beni tāb-ı ḥasretüñle
Ey rūy-ı zemīnüñ āftābı

rūy-ı zerd:

1. **rūy-ı zerd:**
Gazel 332
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sararmış yüz.

Ne dem kim çeşm-i ʿāşıḳdan sirişk-i ḫūn-feşān gelmez
Ḳalur bī-çāre rūy-ı zerd ile beñzine ḳan gelmez

[G.671:5, G.784:3, G.880:9, Mf.350:1]

rūy-ı zerd ü ḫūn-ı eşk:

1. **rūy-ı zerd ü ḫūn-ı eşk:**-*üm, -le*
Gazel 42
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sarı beniz ve kanlı gözyaşı.

Rūy-ı zerd ü ḫūn-ı eşkümle döner ḳadd-i dü-tā
Sübḥa-i mercāna kim başında vardur keh-rübā

rūy-ı zībā:

1. **rūy-ı zībā:**-*sı*
Gazel 823
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzel yüz.

ʿAceb āyīne-i ʿālem-nümādur rūy-ı zībāsı
Anuñla eglenür erbāb-ı dil olmasa dünyāsı

rūy-ı zībā-yı meh ü çihre-i menḥūs-ı züḥal:

1. **rūy-ı zībā-yı meh ü çihre-i menḥūs-ı züḥal:**
Kaside 40
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Ayın güzel yüzü ve Satürn'ün uğursuz yüzü (Satürn, gezegenler arasında siyah renge yakın esmer bir ışık vermesi ile ayırt edilen bu gezegen, edebî tasvirlerde daima zenci, Hintli, mürekkep, ben vb. esmer, siyah ırk ve nesnelere benzetilmiştir).

Beñzemez aña ʿadū nisbet olunmaz hergiz
Rūy-ı zībā-yı meh ü çihre-i menḥūs-ı Züḥal

rūyına baḳ-:

1. **rūyına baḳ:**-*ar, -sa*
Gazel 675
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yüzüne bakmak.

Ol yāra āftāb disem vechi yoḳ mıdur
Her kim baḳarsa rūyına yaşı olur revān

rūyını sürh it-:

1. **rūyını sürḫ it:**-*me, -se, -y, -di*
Kaside 21
Mısra: **72**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüzünü kızartmak, utandırmak.

Ḳalurdı miḥnet ile zerd-i zaʿferān-āsā
Eger ki rūyumı sürḫ itmeseydi şerm-i suʿāl

rūy-māl eyle-:

1. **rūy-māl eyle:**-*se*
Gazel 480
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yüz sürmek.

Zerd olupdur çihre-i ʿāşıḳ zer-i ḫāliṣ gibi
Eylese cānā ne var ḫāk-i rehüñde rūy-māl

rūy-māl it-:

1. **rūy-māl it:**-*er, -di*
Gazel 892
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Yüz sürmek: Çok fazla saygı ve sevgi göstermek için yere doğru eğilmek.

Görse anı rūy-māl iderdi
Biñ kerre Ẓahīr-i Faryābī

rūy-māl-i düşmen:

1. **rūy-māl-i düşmen:**
Kaside 30
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Düşmana yüz sürme.

Dem-ā-dem rūy-māl-i düşmen ü būs-ı aḥibbādan
Zer ü laʿl ile māl-ā-māl olupdur ferş-i eyvānuñ

rūy-pūş it-:

1. **rūy-pūş it:**-*me, -se*
Müfret 213
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yüzünü örtmek.

Ḫāl-i ruḫıçün itmez idi ehl-i ʿışḳ cūş
Zülf-i siyāhın itmese ol yār rūy-pūş

rūyuñı zerd eyle-:

1. **rūyuñı zerd eyle:**-*y, -e, -mez*
Gazel 570
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüzünü sarartmak, üzüntüden benzi atmak.

Pīrān-ı ḫarābāta irādet getürürseñ
Zerd eyliyemez rūyuñı hergiz ġam-ı devrān

rūz:

1. **rūz:**
Gazel 183
Mısra: **5**
Gündüz.

Bu faṣl içre dimek kim rūz uzandı şeb ḳaṣīr oldı
Gelüp Ḫıżr-ı çemen hem basṭ u hem ṭayy-ı zamān eyler

[G.316:9, G.712:10, K.21:18, Kt.38:2, M.4:4, M.4:125, Mf.203:1, Mf.548:1]

rūz u şeb:

1. **rūz u şeb:**
Gazel 392
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gündüz ve gece.

Meger kim dest-i luṭf-ı yārdan dermān ola yoḫsa
Ber-ā-berdür yanında rūz u şeb baḫt-ı girān-ḫˇābuñ

[G.563:9, Kt.76:1]

2. **rūz u şeb:**
Gazel 755
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gündüz ve gece II Daima.

Belin erbāb-ı ʿışḳa rūz u şeb ḳuçdursa cānāne
Eli hiç degmese derd ehlinüñ çāk-i girībāna

[Mü.5:4, K.14:82, K.31:48, K.33:75, G.33:9, G.510:3, G.553:1, G.571:6, G.785:4, G.850:11]

rūz-be-rūz:

1. **rūz-be-rūz:**
Gazel 123
Mısra: **2**
Günden güne.

Ġam-ı zülf-i ruḫ ile miḥnet-i cān-ı nā-şād
Şeb-be-şeb rūz-be-rūz olmadadur ṭurma ziyād

rūze:

1. **rūze:**
Müfret 425
Mısra: **2**
Oruç.

Görmedük dünyāda ḫalḳuñ böyle nā-kām olduġın
Rūze geçdi bilmedi bir kimse bayrām olduġın

[Mf.446:1]

rūze vü bayrām:

1. **rūze vü bayrām:**-*dan*
Gazel 672
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Oruç ve bayram.

Hicr ü vaṣl-ı yārdan güftāra başlar lā-cerem
Bu dil-i mecnūna ṣorsañ rūze vü bayrāmdan

rūze-dār-ı ġam-ı ʿışḳ:

1. **rūze-dār-ı ġam-ı ʿışḳ:**
Gazel 726
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk gamının oruçlusu.

Rūze-dār-ı ġam-ı ʿışḳ itmeye bir kerre nigāh
Ḳurṣ-ı mihri ḳosalar māʾide-i Ḫsā'ya

rūz-efzūn ol-:

1. **rūz-efzūn ol:**-*ur*
Gazel 731
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Cana can katmak.

Çünki rūz-efzūn olur hemvāre tāb-ı ṭalʿatuñ
Kimdür anı bir gören ḫurşīd-i nūr-efşān ile

rūze-i eyyām:

1. **rūze-i eyyām:**
Gazel 622
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Oruç günleri.

ʿUşşāḳ çekdi rūze-i eyyām fırḳatin
Aġyār gördi ol şanemüñ ʿıyd-ı vuṣlatın

rūze-i ġam:

1. **rūze-i ġam:**-*dan*
Kaside 33
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
Gam orucu.

İder her giceñi Ḳadr ü günüñ Nev-rūz-ı sulṭānī
ʿAdū-yı bed-nihāduñ rūze-i ġamdan zebūn olsun

rūze-i hicr:

1. **rūze-i hicr:**
Gazel 338
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ayrılık orucu.

ʿArża ḳılmadı bize yār hilāl ebrūsın
Rūze-i hicr uzayup gitmede bayrām olmaz

rūzgār:

1. **rūzgār:**
Kıt'a 38
Mısra: **2**
Kader, talih, baht.

Rūşen eyler gicemüz dirken fürūġ-ı necm-i baḫt
Rūzumuz da ebre tār itdürdi şimdi rūzgār

[Mf.510:2]

2. **rūzgārumdan:**-*um, -dan*
Gazel 589
Mısra: **8**
Âh rüzgarı II Devir, zaman.

Añar zülfin perīşān itdügin bu şarşar-ı āhuñ
Şikāyet eylesem yanında bir dem rūzgārumdan

[Mü.2:6, Mü.2:12, Mü.2:18, Mü.2:24, Mü.2:30, Mü.2:36]

3. **rūzgār:**
Gazel 1
Mısra: **11**
Esinti, yel.

Ḳarşular mevc-i belā olur muḫālif rūzgār
Ġarḳa-i deryā-yı ġam biñ kere ursa dest ü pā

[G.234:2, G.262:5, G.379:2, K.5:41]

4. **rūzgārumla:**-*um, -la*
Gazel 778
Mısra: **8**
Âh rüzgarı.

Yanumdan eksük olmaz tünd-bād-ı şarşar-ı āhum
Ne bāküm var eger kim ḳarşu varsam rūzgārumla

5. **rūzgār:**
Gazel 375
Mısra: **5**
Devir, zaman.

Şol zamān kim ḳıldı Mecnūn'uñ namāzın rūzgār
Ṭutdı hep dünyā yüzin āvāze-i tekbīr-i ʿışḳ

[K.5:26, Kt.2:4, Kt.123:2, Kt.127:1, Mf.529:2]

6. **rūzgārda:**-*da*
Gazel 806
Mısra: **12**
Esinti, yel II Talih.

Varmaz nişāna nāvek-i perrān-ı āhumuz
Hiç görmedük müsāʿade biz rūzgārda

[K.6:62, Mf.229:2]

7. **rūzgāra:**-*a*
Gazel 109
Mısra: **8**
Esinti, yel. II Zaman, devir.

Keştī-i ārzūyı yürütmek ḳolay mıdur
Mümkin midür ki ḳarşu ḳoya rūzgāra hiç

[G.125:6, G.146:6, G.199:10, G.210:2, G.270:2, G.287:10, G.481:2, G.587:8, K.6:26, Mf.179:2]

rūzgār ur-:

1. **rūzgār ur-:**-*ur*
Gazel 115
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Rüzgar esmek, rüzgardan etkilenmek.

Ey şehr-yār-ı ḥüsn anı şanma gird-bād
Ḳaldursa gerd-i rāhuñ urur rūzgār çerḫ

rūzgāra vir-:

1. **rūzgāra vir:**-*dü, -k*
Gazel 306
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Rüzgara kapılmak.

Biz o keştīyüz ki virdük rūzgāra kendümüz
Şarşar-ı ġamla geçendür ḫūb olan eyyāmumuz

rūzgār-ı ġam-fersā:

1. **rūzgār-ı ġam-fersā:**
Kaside 34
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Keder dağıtan rüzgar.

Ġubār-ı dil giderür bādı dem-be-dem oldur
Cihānda var ise bir rūzgār-ı ġam-fersā

rūzgāruñ işi hep ʿaksinedür:

1. **rūzgāruñ işi hep ʿaksinedür:**
Gazel 29
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Felek hep istenmeyen olaylar yaşatır anlamında eski bir söz.

N'ola mir'āt-ı ruḫın düşmene ʿarż eylese yār
Rūzgāruñ işi hep ʿaksinedür Ḥāletiyā

rūzgāruñ şiddeti:

1. **rūzgāruñ şiddeti:**-*n*
Gazel 693
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Rüzgarın şiddeti, sertliği.

Deşt-i ġamda olmışum bir kāh-ı berg-i bī-ḳarār
Baña ṣorsun bilmeyenler rūzgāruñ şiddetin

rūz-ı bahārī:

1. **rūz-ı bahārī:**
Kaside 25
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Bahar günleri.

Kelāmı rūz-ı bahārī gibi uzatma dilā
Ġaraż duʿāsına taḳrīb ise bu deñlü yeter

rūz-ı evvel:

1. **rūz-ı evvel:**-*den*
Gazel 312
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ezel, başlangıcı olmayan geçmiş zaman, başlangıcı tasavvur edilemeyen zaman, ruhlar âleminin başlangıcı.

Ḳalmadı bir rāz-ı dil kim ḫalḳa maʿlūm olmaya
Perdesüzdür rūz-ı evvelden der-i kāşānemüz

[K.21:23]

rūz-ı ezel:

1. **rūz-ı ezel:**-*den*
Gazel 548
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ezelden beri, çok eskiden beri.

Ġam gül-şeninüñ mālikiyem rūz-ı ezelden
Dāġ-ı dil-i Ḳays oldı benüm bir gül-i bāġum

[G.391:9, G.699:8, G.868:7, K.20:58, M.1:78]

rūz-ı ferdā:

1. **rūz-ı ferdā:**-*y*, -*ı*
Kaside 41
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Ahiret günü, kıyamet günü.

Terāzūdan iner bir ḫūbdur ol ḳaddi mevzūnum
N'ola maġrūr olup yād itmese hiç rūz-ı ferdāyı

rūz-ı firāḳ:

1. **rūz-ı firāḳ:**-*un*, -*da*
Kaside 30
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Ayrılık günü.

Degüldür görinen gird-āblar rūz-ı firāḳuñda
Görüp yaşum delindi niçe yirde baġrı deryānuñ

rūz-ı firḳat:

1. **rūz-ı firḳatde:**-*de*
Gazel 21
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayrılık günü.

Bile giryān ola tā kim benümle rūz-ı firḳatde
Duḫān-ı āteş-i āhumdan itdüm ebrler peydā

rūz-ı firūz ḳıl-:

1. **rūz-ı firūz ḳıl:**-*an*
Mesnevi 9
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Kutlu, uğurlu gün haline getirmek.

Elā ey şehr-yār-ı dāniş-endūz
Ḳılan miḥnet şebin çün rūz-ı firūz

rūz-ı ḥaşr ol-:

1. **rūz-ı ḥaşr ol-:**-*duk*, -*da*
Gazel 236
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kıyamet günü gelmek.

Öykünürse çeşmüñe ger nergis-i şehlā senüñ
Göresin ol rūz-ı ḥaşr olduḳda nā-bīna ḳopar

[G.878:7]

rūz-ı ḥasret-endūz:

1. **rūz-ı ḥasret-endūz:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Hasret dolu gün.

Bu rūz-ı ḥasret-endūzı görüp ṣabr eyliyen kimdür
Meger dem-beste ola ḳudreti ḳalmaya efġāna

rūz-ı heycāʾ:

1. **rūz-ı heycāʾ:**-*da*
Kaside 30
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Savaş günü.

ʿAceb mi olsa sābit kūh gibi rūz-ı heycāʾda
Yanında saña beñzer tīġi var şāh-ı cihān-bānuñ

[K.23:25, K.36:27]

rūz-ı hicr:

1. **rūz-ı hicr:**-*ün*
Gazel 880
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ayrılık günü.

Döküldi kevkeb-i eşküm yire yaşum revān oldı
Ḳıyāmet günlerinden rūz-ı hicrüñ bir nişān oldı

rūz-ı hidāyet:

1. **rūz-ı hidāyet:**
Kaside 21
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Doğruluk günü.

Ne ṣubḥ ṣubḥ-ı saʿādet gibi cihān-efrūz
Ne rūz rūz-ı hidāyet gibi mübārek-fāl

rūz-ı ḥisāb:

1. **rūz-ı ḥisāb:**
Gazel 72
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hesap günü, mahşer.

Zümre-i ʿuṣṣāḳ-ı miḥnet-dīdeden ṣaymaz beni
Söyleşem ol āfet-i devrān ile rūz-ı ḥisāb

[G.679:8, G.745:8]

rūz-ı intiẓār ol-:

1. **rūz-ı intiẓār ol:**-*dı*
Gazel 853
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bekleyiş günü gelmek.

O ṣūḫuñ vaʿde-i ferdāsına dil-besteyem dāʾim
Şeb-i hicrānumuñ pāyānı rūz-ı intiẓār oldı

rūz-ı ʿıyd:

1. **rūz-ı ʿıyd:**
Gazel 158
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bayram günü.

Rūz-ı ʿıyd olsa salıncaḳdan inerken yāri gör
Böyle bir Yūsuf-liḳā olmaz terāzūdan iner

rūz-ı ʿıyd ol-:

1. **rūz-ı ʿıyd ol-:**-*sa*
Gazel 251
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bayram günü gelmek.

Rūz-ı ʿıyd olsa ṣalıncaḳdan inerken yāri gör
Böyle bir Yūsuf-liḳā olmaz terāzūdan iner

rūz-ı kısmet:

1. **rūz-ı ḳısmet:**-*de*
Gazel 689
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
İnsanların nasibinin dağıtıldığı takdir günü.

N'ola terk idemesem ʿışḳı hevāsın yārüñ
Rūz-ı ḳısmetde budur bu dil-i ġam-ḫˇāra düşen

[G.814:8]

rūz-ı ḳıyāmet:

1. **rūz-ı ḳıyāmet:**-*de*
Gazel 32
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kıyamet günü.

Yapışmasun ṣaḳın dāmānuña rūz-ı ḳıyāmetde
Yolunda ḫāk olan bī-dilleri yirden götür cānā

[G.786:1, G.882:3, G.855:7]

rūz-ı maḥşer:

1. **rūz-ı maḥşer:**
Gazel 165
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Mahşer günü.

Görülmez rūz-ı maḥşer āb-ı rūyum
Eger itmezse dermān şerm-i taḳṣīr

[G.417:8]

rūz-ı mātem:

1. **rūz-ı mātem:**
Kıt'a 19
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yas günü.

ʿAceb olmaz bu rūz-ı mātem içün
Kerbelā'dan eger dinilse şedīd

rūz-ı meṣāf:

1. **rūz-ı meṣāf:**
Gazel 439
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Savaş zamanı.

Tīġ-i cevher-dār n'eyler olıcaḳ rūz-ı meṣāf
Merd-i ceng-āverlerüñ kendünde bir cevher gerek

rūz-ı nevbet-i ḥummā:

1. **rūz-ı nevbet-i ḥummā:**
Kıt'a 122
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sıtma nöbeti günü.

Olıcaḳ rūz-ı nevbet-i ḥummā
Başlarum āh u zār u efġāna

rūzī ol-:

1. **rūzī ol-:**-*ma, -dı*
Gazel 147
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Nasip olmak.

Ṭāliʿüm gör kim daḫı bir kerre rūzī olmadı
Vuṣlat-ı ḫūbān gibi bir devlet-i nā-pāy-dār

[G.572:3, G.822:1]

rūz-ı ʿömr-i ḥaşm:

1. **rūz-ı ʿömr-i ḥaşm:**
Kaside 31
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Düşmanın ömür günleri.

Rūz-ı ʿömr-i ḥaşm tār olsun çü şām-ı inhizām
Vaḳtüñi Mevlā ḫoş itsün nitekim ṣubḥ-ı ẓafer

rūz-ı rezm-i cihān:

1. **rūz-ı rezm-i cihān:**-*a*
Kaside 3
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Yeryüzünün savaş günü.

Gösterdi rūz-ı rezm-i cihāna aġırlıġın
Alsa ʿarūs-ı fetḥ ü ẓaferden ʿaceb mi kām

rūz-ı rūşen:

1. **rūz-ı rūşen:**-*e*
Mesnevi 4
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aydınlık gün, parlak gün.

Nice şeb rūz-ı rūşene beñzer
Nice rūz āftābdan enver

[Mf.36:2, Mf.596:2]

rūz-ı rüst-e-hīz ol-:

1. **rūz-ı rüst-e-ḫīz ol:**-*sa*
Gazel 301
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kıyamet gününe gelmek.

Vaʿde-i ferdālarından olsaḳ ol şūḫuñ ḫalāṣ
Eylesek vaṣlın temennā olsa rūz-ı rüst-e-ḫīz

rūz-ı ṣayd:

1. **rūz-ı ṣayd:**-*ı, -n, -da*
Kaside 11
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Avlanma günü.

Āftābuñ nāmı olmaġla ġazāle lā-cerem
Gizlenürdi rūz-ı ṣaydında bulaydı bir kemīn

rūz-ı vaṣl:

1. **rūz-ı vaṣl:**-*un*
Gazel 668
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Vuslat günü.

Firḳat eyyāmın ḥisāba ḳatmazın ben ṭañ mıdur
Virmesem biñ yıl ḥayāta rūz-ı vaṣluñ bir demin

rūz-ı vuṣlat:

1. **rūz-ı vuṣlat:**-*da*
Gazel 126
Mısra: **3**

Kelime Tipi: -
Kavuşma günü.

Rūz-ı vuṣlatda şeb-i firḳatde çeşmüm seyr iden
Didi kim deryā-yı eşküñde ʿıyāndur cezr ü med

rüchān:

1. **rüchānı:**-*ı*
Kaside 14
Mısra: **8**
Üstünlük, üstün olma.

Sīne-i ʿāşıḳ-ı şeydādaki āh-ı serdüñ
Eşk-i germ üstine oldı yine rüchānı ʿıyān

[K.20:59, M.3:59]

rükn-i kaʿbe:

1. **rükn-i kaʿbe:**
Mesnevi 5
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **-**
Kabe'nin direği; dört halife.

Her birisi olup Resūl'e ḫalef
Buldılar rükn-i Kaʿbe gibi şeref

rümḥ:

1. **rümḥini:**-*i, -n, -i*
Gazel 386
Mısra: **8**
Mızrak, süngü.

Ḫaber alursa eger nīze-i müjgānuñdan
Hīme-i āteş-i ḫurşid ide rümḥini simāk

rüstem:

1. **rüstem:**
Kaside 8
Mısra: **43**
İran'ın ünlü kahramanı. Adı Şehname'de övgüyle anılır. Eski şiirimizde kahramanlık, acı kuvvet ve yenilmezlik sembolü olarak özellikle kasidelerde anılır.Daha delikanlılığında birçok devleri öldürmüş ve olağanüstü başarılar göstermiştir.

Gedā-yı der-geh-i devlet-meʾābuñ Zāl eger Rüstem
Ġulām-ı ḥalḳa der-gūş-ı cenābuñ pīr eger bernā

[K.42:14, Mf.428:2, K.14:43]

rüstem-āsā:

1. **rüstem-āsā:**
Kaside 12
Mısra: **82**
Rüstem gibi. Şeh-nâme'de Zâl'ın dillere destan kahramanlıklarıyla anılan oğlu.

Sell-i seyf-i āh idüp her dem niyām-ı sīneden
Rüstem-āsā eylerin çerḫ ile ceng-i heft-ḫʷān

rüstem-i ġamze:

1. **rüstem-i ġamze:**-*si*
Gazel 831
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Süzgün yan bakış Rüstem'i.

Rüstem-i ġamzesi isterse eger ḳādir olur
Kendü tīġiyle helāk eylemege Behrām'ı

rüstem-i pür-zūr-himmet:

1. **rüstem-i pür-zūr-himmet:**-*i*
Gazel 292
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Güçlü yardımın Rüstem'i II Memduhun lütfu, ihsanı.

Çekdi çıḳardı Rüstem-i pür-zūr-himmeti
Çaḳ kām-ı ejdehāda iken bu dil-i figār

rüsvā:

1. **rüsvā:**
Gazel 527
Mısra: **2**
Kötülükle şöhret bulmuş, rezil, kepaze kimse.

Ölmegi yoluñda cānā iḫtiyār itmez miyem

Böyle rüsvā gezmeden ḫalḳ içre ʿār itmez miyem

[Mü.5:15]

rüsvā it-:

1. **rüsvā it:**-*en*
Gazel 874
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Rezil etmek.

Sīnemüñ dāġı görünmez oldı yaşumdan hele
Şimdilik āh u fiġānumdur iden rüsvā beni

rüsvā ol-:

1. **rüsvā ol:**-*duk, -um*
Gazel 883
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Rezil olmak.

Añma ḫalḳa vāʿiẓā ʿışḳıyla rüsvā olduġum
Kimse zīrā diñlemez meşhūr olan efsāneyi

rüsvā-yı cihān it-:

1. **rüsvā-yı cihān it:**-*se*
Gazel 458
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dünyaya (herkese) rezil etmek.

Yine firḳat gözümüñ yaşını ḳan itse gerek
Yine ʿışḳuñ beni rüsvā-yı cihān itse gerek

rüsvā-yı cihān ol-:

1. **rüsvā-yı cihān ol:**-*mış, -dur*
Gazel 343
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dünyaya rezil olmak, çevrede itibarını yitirmek.

Olmışdur ʿışḳ bāzārında rüsvā-yı cihān
Kimse alup ṣatmadan ḳaldı metāʿ-ı rāzumuz

[G.797:9]

rüsvā-yı ʿışḳ:

1. **rüsvā-yı ʿışḳ:**-*a*
Gazel 668
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk rezili, âşık.

Şimdi ben rüsvā-yı ʿışḳa bu teġāfüller nedür
ʿAhd iden cānā viṣāle sen degül miydüñ demin

rüşvet altunı:

1. **rüşvet altunı:**-*n, -a*
Kıt'a 49
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Rüşvet altını.

Baḳar dāʾim ekābir rüşvet altunına diḳḳatle
Yüzine baḳmaġa el mi deger erbāb-ı ʿirfānuñ

rütbe:

1. **rütbede:**-*de*
Gazel 270
Mısra: **2**
Makam, mevki, derece.

Ben ġubār-ı rāh-ı ʿışḳuñla ʿadū-yı nābe-kār
Rütbede birdür dime anı götürmez rūzgār

[M.6:13, Mf.179:2]

rütbe vir-:

1. **rütbe vir:**-*meden*
Gazel 308
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
.. olarak görmek.

Virmeden ʿışḳ u cünūna şīr ü şeker rütbesin
Nāle-i zencīre aheng olmadı efġānumuz

rütbe-i aʿlā vü ednā:

1. **rütbe-i aʿlā vü ednā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Yüce ve değersiz mevkiler.

Güher ḳadrin bilür bir nāḳıd-ı devr-i zamān geldi
Bulur miʿyār-ı pāki rütbe-i aʿlā vü ednāyı

rütbe-i ḥüsn:

1. **rütbe-i ḥüsn:**-*i, -n*
Gazel 324
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin derecesi.

Yüzin ḫurşid ile bir ṭutdı beñzer mest-i nāz olmış
Veyāḫūd rütbe-i ḥüsnin o şūḫ-ı meh-liḳā bilmez

rütbe-i ʿışḳ:

1. **rütbe-i ʿışḳ:**-*um*
Gazel 599
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşkın derecesi.

Rütbe-i ʿışḳum bilelden örter oldı sīnesin
Gördi zaḫmum özgedür göstermez oldı merhemin

rütbe-i ʿışḳ-ı ḫudā-dād:

1. **rütbe-i ʿışḳ-ı ḫudā-dād:**-*um*
Gazel 498
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Allah vergisi aşk mevkisi.

Bir olmazdı benümle düşmen-i bed-kīş yanında
Eger bilseydi ol büt rütbe-i ʿışḳ-ı Ḫudā-dādum

rütbe-i ḳadr:

1. **rütbe-i ḳadr:**-*i*
Kaside 33
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
İtibar derecesi.

Teber ḳılmış hilāli zeng idinmiş necm-i raḫşānı
Bu deñlü rütbe-i ḳadri bülend olmazdı Keyvān'uñ

rütbe-i noḳṣān-ı miʿyār:

1. **rütbe-i noḳṣān-ı miʿyār:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 693
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayar aletinin eksik derecesi.

Rütbe-i noḳṣān-ı miʿyārından āgāh olmadı
Seng-i cevr-i yār ile ṭartan bu dünyā devletin

rütbe-i şān:

1. **rütbe-i şān:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 3
Mısra: **98**
Kelime Tipi: -
Şöhretin, îtibarın derecesi, mertebesi.

Ravża-i pāki nūr ile ṭolsun
Rütbe-i şānına selām olsun

[K.30:24]

rütbe-i şiʿr:

1. **rütbe-i şiʿr:**-*üm*
Kaside 2
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Şiirin derecesi.

Olaydı bir naẓaruñ ey şeh-i sitare-sipāh
Varurdı rütbe-i şiʿrüm maḳām-ı şiʿrāya

rütbe-i ʿulyā:

1. **rütbe-i ʿulyā:**-*sı, -n, -a*
Gazel 804
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yüce, yüksek derece, makam.

Oldı dil ber-dār yārüñ zülf-i ʿanber-sāsına
Vāṣıl oldı ehl-i ʿışḳuñ rütbe-i ʿulyāsına

rütbe-i ʿulyā bul-:

1. **rütbe-i ʿulyā bul:**-*dı*
Kaside 8
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Yüce rütbeye ulaşmak.

Meger mensūb-ı ḫāk-i āstānuñ olmış evvelden

Anuñla buldı dirler çerḫ-i köhne rütbe-i ʿulyā

rütbe-i ʿuşşāk:

1. **rütbe-i ʿuşşāḳ:**-*ı*
Müfret 32
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Âşıkların rütbesi.

Eyledi zülf-i siyāhuñ rütbe-i ʿuşşāḳı pest
Kimseye raḥm itmek olmaz Hindu-yı āteş-perest

[Mf.440:1]

rütbe-i vālā-yı ebrār:

1. **rütbe-i vālā-yı ebrār:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **138**
Kelime Tipi: -
Faziletli kişilerin yüce mertebesi.

Ḫudā çün ravża-i cennet pür-envār eyleyüp ḳabrin
Aña kim pāye ḳılsun rütbe-i vālā-yı ebrārı

rüʾūs:

1. **rüʾūs:**
Gazel 344
Mısra: **4**
Vezir, beylerbeyi, sancakbeyi, tımar ve zeâmet sâhipleriyle vilâyet kadıları gibi üst kademedeki görevlilerin dışında kalan bütün devlet memurlarının tâyin işlemlerini gösteren resmî yazı.

Ser-bāz-ı ʿışḳ olanları gel başḳa defter it
Ey şehr-yār-ı ḥüsn gerekdür saña rüʾūs

rüʾūs-ı halk-ı ʿālem:

1. **rüʾūs-ı ḫalḳ-ı ʿālem:**-*de*
Terkib-bend 1
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Dünya halkının beyleri.

Fenādur yazılan gördi rüʾūs-ı ḫalḳ-ı ʿālemde
Rıżā virdi ḳażāya bir gün evvel terk-i ser ḳıldı

S/Ṣ/S̲

saʿādet:

1. **saʿādet:**
Gazel 383
Mısra: **6**
Mutluluk, bahtiyarlık, huzur.

Gice tā ṣubḥ olunca gerçi kim yıldız ṣayar çeşmüm
Uyanmaz dīde-i baḫtum sitāremde saʿādet yoḳ ,

[K.6:28, K.24:13 K.32:91, M.6:42, T.4:4]

saʿādet bīşe-zārı:

1. **saʿādet bīşe-zārı:**-*n, -da*
Kaside 30
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Mutluluk ormanı.

Saʿādet bīşe-zārında ḳarār itmiş Ġaẕanfer'sin
Esed burcunda olan māha beñzer rūy-ı raḫşānuñ

saʿādet bul-:

1. **saʿādet bul:**-*du, -m*
Kaside 24
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Mutlu olmak, huzura kavuşmak, sıkıntılarından kurtulmak.

Ḫidmet-i ḫāk-i derüñ gibi saʿādet buldum
Yiridür eyler isem çerḫe eger istiġnā

saʿādet burcı:

1. **saʿādet burcı:**-*n, -un*
Kaside 1
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Mutluluk burcu.

Cihān baḫtum gibi tārīk idi bir ṣubḥ-dem nā-geh
Ṭulūʿ itdi saʿādet burcınuñ mihr-i diraḫşānı

saʿādet hırmeni:

1. **saʿādet ḫırmeni:**-*n, -den*
Müfret 193
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mutluluk harmanı.

Güẕer-gāh-ı semend-i himmet olan ḫāk-i rāhuz biz
Saʿādet ḫırmeninden ayrı düşmiş berg-i kāhuz biz

saʿādet mülkinüñ ḫānı:

1. **saʿādet mülkinüñ ḫānı:**
Kaside 1
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Mutluluk ülkesinin hükümdarı II Sultan III. Mehmed.

Bu bir bāz-ı Hümā-pervāzdur medḥüñ hevāsında
Oḳursañ anı lāyıḳ ey saʿādet mülkinüñ ḫānı

saʿādet pertevi:

1. **saʿādet pertevi:**
Kaside 32
Mısra: **93**
Kelime Tipi: -
Mutluluk ışığı.

Ola bār-ı emel ḥāṣıl saʿādet pertevi vāṣıl
Zemīn ü āsmānuñ āşikār olduḳça envārı

saʿādet-āşiyān:

1. **saʿādet-āşiyān:**
Kaside 27
Mısra: **30**
Mutluluk yuvalı.

Āsmān dirsem n'ola anda ḳarār iden müdām
Bir Hümā-yı evc-i ʿizzetdür saʿādet-āşiyān

saʿādet-mend ol-:

1. **saʿādet-mend ol:**-*a, -m*
Kaside 32
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Mutlu, mesut olmak.

Şerār-ı naʿl-i esbi kevkebiyle iḳtirān itsün
Saʿādet-mend olam dirse sipihrüñ necm-i seyyārı

sabā:

1. **ṣabā:**
Gazel 5
Mısra: **2**
Gün doğusundan esen hafif ve tatlı rüzgâr.

Ḳādir olmaz itmege tāb-ı melāmetden cüdā
Cismümüñ ḫākisterin gezdürse yellerle ṣabā

[G.13:6, G.22:1, G.23:5, G.28:6, G.29:6, G.47:6, G.57:9, G.91:1, G.183:7, G.254:1, G.260:5, G.301:9, G.377:5, G.395:7, G.421:12, G.539:5, G.600:8, G.669:5, G.727:7, G.731:13, G.789:6, G.833:5, G.849:7, G.867:10, G.887:7, K.1:11, K.1:24, K.15:5, K.23:22, K.24:24, K.25:15, K.25:27, K.28:66, K.30:21, K.30:48, K.32:5, K.32:55, K.32:82, K.33:11, K.33:19, K.33:37, Mf.389:2]

sabāh:

1. **ṣabāḥ:**
Gazel 386
Mısra: **10**
Güneşin doğduğu andan öğleye kadar geçen zaman, sabah.

Herze-gerd olma ṣaḳın Ḳays-ṣıfat Ḥāletiyā
Kūy-ı dil-dārda ṣabāḥ ṣaçar isen başuña ḫāk

sabāh u şām:

1. **ṣabāḥ u ṣām:**
Gazel 144
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sabah ve akşam, her zaman.

Ṣabāḥ u ṣām ġıdāmuz nevāle-i ġamdur
Veliyy-i niʿmetümüz ʿışḳdur bizüm her bār

<u>ṣabāḥa degin:</u>

1. **ṣabāḥa degin:**
Gazel 679
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sabaha dek, sabaha kadar.

Yıldız ṣayar ṣabāḥa degin ʿāṣıḳuñ gözi
Rūz-ı ḥisābdur ṣeb-i hicrüñ senüñ hemān

<u>ṣabāḥ-ı ḥaşre dek:</u>

1. **ṣabāḥ-ı ḥaşre dek:**
Kaside 39
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Kıyamet sabahına kadar.

Cām-ı ḳahrı şöyledür kim bādesin nūş eyliyen
Çaḳ ṣabāḥ-ı ḥaşre dek bulmaz ḫumārından emān

<u>ṣabır bināsı:</u>

1. **ṣabır bināsı:**-*n*, -*dan*
Gazel 67
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sabır binası II Âşığın sabrı, tahammülü.

Tīşe-i hicrān ḳomaz ṣabrum bināsından e<u>s</u>er
Merḥamet ḳıl olmasun dirseñ eger ḥālüm ḫarāb

<u>sābit ol-:</u>

1. **<u>s</u>ābit ol:**-*sa*
Kaside 30
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Yerinde durmak, kımıldamamak.

ʿAceb mi olsa <u>s</u>ābit kūh gibi rūz-ı heycāʾda
Yanında saña beñzer tīġi var ṣāh-ı cihān-bānuñ

[M.9:8]

<u>sābit ü seyyāre:</u>

1. **<u>s</u>ābit ü seyyāre:**-*den*
Müfret 87
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sabit ve hareketli varlıklar, yaratılan her şey II Gök bilimi.

İller belāyı <u>s</u>ābit ü seyyāreden bilür
Ammā dil ehli dil-ber-i meh-pāreden bilür

<u>sābit-ḳadem:</u>

1. **<u>s</u>ābit-ḳadem:**
Gazel 493
Mısra: **8**
Sözüne sadık, sebatkar, verdiği karardan dönmeyen, kararlı.

Gitdi Ḳays u Kūh-ken bir ḫamle-i hicrān ile
Rezm-gāh-ı ʿışḳda ancaḳ benem <u>s</u>ābit-ḳadem

2. **<u>s</u>ābit-ḳadem:**
Tarih 8
Mısra: **12**
Değişmez, devamlı II Sabit.

Ḥāṣıl-ı ʿömrüñ Ḫudā bād-ı żarardan ṣaḳlasun
Serv-veş <u>s</u>ābit-ḳadem güller gibi ḫandān ola

<u>sābit-ḳadem ol-:</u>

1. **<u>s</u>ābit-ḳadem ol:**-*ur*, -*dı*
Gazel 525
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Durmak, sabit şekilde beklemek.

Tīġ ṭutsa başına cellād-ı ʿışḳuñ dem-be-dem
Bu dil-i şeydā olurdı kūh-veş <u>s</u>ābit-ḳadem

[G.776:4]

<u>sabr:</u>

1. **ṣabrum:**-*um*
Gazel 357
Mısra: **3**
Sabır, dayanma, katlanma.

Ṭurmayup gitmekde ṣabrum gelmede derd ü belā
Rāh-ı ʿışḳ üstünde gūyā ḳalbüm oldı bir ribāṭ

[G.526:9, G.526:10, G.718:9, G.786:3, G.844:6, G.858:1, G.889:2]

<u>ṣabr eyle-:</u>

1. **ṣabr eyle:**-*mek*
Gazel 279
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sabretmek, dayanmak.

ʿAdūnuñ ṭaʿnına ey Ḥāletī ṣabr eylemek müşkil
Bize cevr idecek dünyāda ol ebter mi ḳalmışdur

[G.423:3, M.9:213, Mf.577:2, Trk.B.1:49]

<u>ṣabr it-:</u>

1. **ṣabr it:**-*üp*
Kaside 6
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Sabır göstermek, tahammül etmek.

Seng-i cefā vü ṭaʿne-i aʿdāya ṣabr idüp
Gelmez ümīd-i luṭfuñ ile ḳalbe inkisār

[Mf.232:2]

<u>sabr teklīfini it-:</u>

1. **ṣabr teklīfini it:**-*dükçe*
Gazel 503
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sabrı, tahammülü tavsiye etmek.

Ṣabr teklīfini itdükçe gelür feryāda
Bir belā oldı baña bu dil-i nā-fermānum

<u>ṣabr u ārām:</u>

1. **ṣabr u ārām:**-*um*
Gazel 870
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sabır ve huzur.

Görüp ḫurşīd-i rūyuñ ḳalmadı hiç ṣabr u ārāmum
Açıldı ġonce-veş rāz-ı nihānum āşikār oldı

ṣabr u hūş:

1. **ṣabr u hūş:**-*a*
Gazel 55
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sabır ve akıl.

Güzel şöyle gerek kim ṣabr u hūşa
Vire evvel görüşde ṭabʿ-ı sīm-āb

ṣabr u karār:

1. **ṣabr u ḳarār:**
Gazel 202
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sabır ve tahammül.

Gitdi dilden ẕevḳ ü şādī ḳalmadı ṣabr u ḳarār
Ḫāne-i tenhāya dek gelsün o şūḫ u şīve-kār

[G.378:1, G.453:7, G.573:7, G.782:4, G.854:1, G.884:1, K.19:23, Mf.228:1]

ṣabr-ı dil-i zār u ʿalīl:

1. **ṣabr-ı dil-i zār u ʿalīl:**
Gazel 469
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnleyen hastalıklı gönlün sabrı.

Eylemezdüm āh eger ṣabr-ı dil-i zār u ʿalīl
Olmasa mihr ü vefā-yı yār-veş ġāyet ḳalīl

ṣabr-ı sebük-ʿinān:

1. **ṣabr-ı sebük-ʿinān:**
Gazel 86
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hızlı koşan sabır II Çabuk tükenen sabır.

Mümkin midür ki rāh-ı maḥabbetde yār ola
Ṣabr-ı sebük-ʿinān ile nāz-ı girān-rikāb

saç-:

1. **şaçarsa:**-*ar, -sa*
Gazel 500
Mısra: **1**
Dağıtmak, saçmak.

Ṣaçarsa gerd-i rehin ḫaṭṭ-ı nāmeye yārüm
Yüzine gözine ḳat ḳat sürer dil-i zārum

[G.718:12, K.2:44, M.4:136, Mf.32:2, Mf.525:2]

saç:

1. **şaçları:**-*lar, -ı*
Gazel 212
Mısra: **9**
Baş derisini kaplayan kıllar.

Göründi ṣaçları mestāne kec-külāh olıcaḳ
Açıldı bāġ-ı leṭāfetde ṣanki zülf-i nigār

[G.239:7, G.433:7, G.538:1, G.647:7, G.669:7, G.684:5, G.789:4, G.842:3, G.842:7, G.868:5, G.879:3, Th.1:1]

saçdur-:

1. **şaçdurunca:**-*unca*
Gazel 149
Mısra: **2**
Saçtırmak, dağıtmak.

Eyle ey ḳāṣid teḳāżā nāmesin yazduḳda yār
Ṣaçdurunca ḫaṭṭına ḫāk-i ḥarīminden ġubār

saçı leylā:

1. **şaçı leylā:**
Gazel 623
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Saçı siyah olan (sevgili).

Ādem ḳatı çoḳ çekdi dimiş ol ṣaçı Leylā
Söyleñ dil-i Mecnūn'a ki bir pāre çekilsün

[G.37:8]

saçı vir-:

1. **şaçı vir:**-*di*
Gazel 630
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Saçmak II Yeni evlenen gelin ve damadın başına türlü şeyler dökülerek uygulanan saçı geleneği.

Nev-ʿarūs-ı süḫana Ḥāleti-i pāk-edā
Ṣaçı virdi niçe dürr-i naẓm-ı güher-pāşından

saçıl-:

1. **şaçılmaz:**-*maz*
Gazel 504
Mısra: **5**
Dağılmak, yayılmak.

Ṣaçılmaz cürʿa-i ḫūnum meger kūy-ı civānāna
Bilür sāḳī-i devrān ḳadr-i ṣahbā-yı kühen-sālüm

[G.572:14]

2. **şaçıldı:**-*dı*
Kaside 23
Mısra: **20**
Dağıtılmak. II Lutfedilmek.

Açıldı revzen-i ḳaṣr-ı saʿādet bāġ-ı dünyāya
Ṣaçıldı cürʿa-i cām-ı ṣafāsı çerḫ-i gerdānuñ

saçlaruñ sevdāları:

1. **şaçlaruñ sevdāları:**
Gazel 382
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Saçların siyahlığı.

Dil-i dīvāne şimdi şehr-yār-ı milket-i ġamdur
Başında ṣaçlaruñ sevdāları ẓıll-ı Hümā ancaḳ

saçul-:

1. **şaçulmışdur:**-*mış, -dur*
Gazel 432
Mısra: **5**
Dağılmak, yayılmak.

Çoḳ dökülmişdür ṣaçulmışdur gül-āb-ı müşk-i nāb
Eylemezlerse n'ola ol zülf-i ʿanber-sāyı terk

saçuñ çīni:

1. **ṣaçuñ çīni:**-*n, -e*
Gazel 211
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Saç kıvrımı.

Uġrayup bād ṣaçuñ çīnine müşk aldı biraz
Ser-i bāzār-ı çemende ola tā kim ʿaṭṭār

saçuñ dāmı:

1. **ṣaçuñ dāmı:**-*n, -a*
Gazel 355
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Saç tuzağı.

Ṣol murġ-ı cān u dil ki ṣaçuñ dāmına düşe
Ölür gider anı idemez kimseler ḫalāṣ

ṣad:

1. **ṣad:**
Gazel 654
Mısra: **6**
"Yüzlerce, yüz kere" anlamlarında kullanılan yüz sayısı.

Çoḳdur egerçi gül-şen-i ʿışḳında zār olur
Ṭutmaz o verd-i ter birisin ṣad hezārdan

[Kt.44:3]

sad āferīn:

1. **ṣad āferīn:**
Kaside 33
Mısra: **73**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüzlerce kez aferin,(Tebrik ederim manasında).

Reh-i ʿışḳında İsmāʿīl-veş olurdı ḳurbānı
Benüm şemşīr-i ṭabʿ-ı pāküme ṣad āferīn dirdi

ṣad hezārān:

1. **ṣad hezārān:**
Gazel 632
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yüz binlerce.

Ḥāletī-veş bülbülān-ı dehri ḫāmūş eyledüñ
Ṣad hezārān āferīn ey murġ-ı gül-zār-ı süḫan

ṣad pāre:

1. **ṣad pāre:**-*dür*
Gazel 658
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yüz parça.

Ḳorḳum oldur kim geçe tīr-i nigār eglenmeye
Tende tīġ-i cevrden ṣad pāredür her üstüḫˇān

[G.787:10, Mü.2:33]

ṣad pāre eyle-:

1. **ṣad pāre eyle:**-*se*
Gazel 880
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yüz parçaya bölmek, paramparça etmek.

ʿAceb mi ḫār-ı ḥasret eylese ṣad pāre dāmānum
Ruḫuñ gül-zārını seyr itmeyelden çoḳ zamān oldı

sad pāre kıl-:

1. **ṣad pāre ḳıl:**-*sun*
Gazel 36
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yüz parça yapmak, paramparça etmek.

Kellesin ṣad pāre ḳılsun diyü tīg-i dil-rübā
Muttaṣıl erbāb-ı ġam başın açup eyler duʿā

[Kt.64:1, Kt.19:38, K.30:44]

ṣad pāre ol-:

1. **ṣad pāre ol:**-*ur*
Müseddes 4
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Yüz parça olmak, paramparça olmak.

Nevk-i āzār urur yara bu cism-i zāra
Zaḫm-ı şemşīr-i cefādan dil olur ṣad pāre

ṣad sāl:

1. **ṣad sāl:**
Müfret 310
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yüz yıl, yıllarca.

Bār-ı dıraḫt-ı ṭāliʿ-i ʿāşıḳ ḳalurdı ḫām
Ḫurşīd-i maḥşer eylese ṣad sāl ihtimām

sadā:

1. **ṣadā:**
Gazel 1
Mısra: **10**
Ses, avaz, yankı.

ʿAks-i maḳṣūduncadur lā-büdd dil-i nālānumuñ
Kūhsār-ı sebz-i gerdūndan işitsem bir ṣadā

[G.4:4, G.597:8, K.5:9, K.29:12, Mf.545:1]

ṣadā çıḳ-:

1. **ṣadā çıḳ:**-*dı*
Gazel 875
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ses gelmek.

Biribirine ṭoḳundı meger peykānlaruñ cānā
Ten-i pür-zaḫma tīrüñ irişince bir ṣadā çıḳdı

[G.437:6]

sad-āferīn:

1. **ṣad-āferīn:**
Kıt'a 118

Mısra: **2**
Yüz kere aferin!

Maẓhar-ı elṭāf-ı şāh itdi seni ey Ḥāletī
Āferīn ṣad-āferīn ol kilk-i gevher-bāruña

<u>şadā-yı bere:</u>

1. **şadā-yı bere:**-*den*
Kaside 11
Mısra: **15**
Kelime Tipi:

Kuzunun sesi.

ʿAdli eyyāmında ol şāhuñ ṣadā-yı bereden
Çāk çāk olur dem-ā-dem zehre-i şīr-i ġarīn

<u>sadā-yı raʿd-ı āh:</u>

1. **şadā-yı raʿd-ı āh:**-*un*
Gazel 412
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Âhın gök gürültüsü gibi olan sesi.

Baña incindi yārüm söylemez luṭf itseñ ey sāḳī
Nedür bilsem günāhum ol perī-sīmāyı söyletseñ

<u>sadā-yı şūr:</u>

1. **şadā-yı şūr:**-*a*
Kaside 15
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Sur sesi.

Heybetiyle şöyle ṭolmışdur cihān kim ẓann ider
Şīhe-i raḫşın ṣadā-yı şūra ḫaṣm-ı nābe-kār

<u>sad-çāk eyle-:</u>

1. **ṣad-çāk eyle:**-*mez, -di*
Gazel 889
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yüz parça etmek, paramparça etmek.

Cefāsı tīġi ile eylemezdi sīnemi ṣad-çāk
O şāha derd-i derūnum eger ki ẓāhir olaydı

<u>ṣad-çāk it-:</u>

1. **ṣad-çāk it:**-*dün*
Gazel 522
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yüz parça/yarık etmek.

Sīnemi tīġ-i ġam-ı hicr ile ṣad-çāk itdüñ
Ādeme pādşehüm böyle ḳıyar mı ādem

<u>ṣad-çāk kıl-:</u>

1. **ṣad-çāk ḳıl:**-*ur, -sa*
Gazel 775
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yüz parçaya ayırmak.

Ḳılursa sīnemi ṣad-çāk tīġüñ
Olayın ḫidmetüñde pāre pāre

<u>ṣad-çāk ol-:</u>

1. **ṣad-çāk ol-:**-*sa*
Gazel 85
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yüz parça olmak, paramparça olmak.

ʿAceb mi şāne-ṣıfat olsa cismümüz ṣad-çāk
Cihānda çekdügümüz zülf-i yārdandur hep

<u>sāde:</u>

1. **sāde:**
Gazel 807
Mısra: **8**
Arınmış.

Levḫ-i sīmīn-beri vefḳ-i murād-ı dildür
Görinürken raḳamum mihr ü vefādan sāde

<u>sāde ḳıl:</u>

1. **sāde ḳıl:**
Tahmis 1
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Arındırmak, temizlemek.

Ḫīre olmış dehre baḳmaḳdan gözüñ biryān bil
Ḫāṭıruñ āyīne-veş jeng-i kederden sāde ḳıl

<u>ṣadef:</u>

1. **ṣadefdür:**-*dür*
Gazel 242
Mısra: **2**
İçinden inci çıkan istiridye türünden bir hayvanın kabuğu.

Belā gird-ābıdur gönlüm derūnum baḥr-i ʿummāndur
Ṣadefdür çeşm-i giryānum sirişküm dürr-i ġalṭāndur

[G.249:18, G.647:6, G.853:5, K.16:61, K.32:24, Kt.64:1, M.3:11, M.7:68]

<u>ṣadef-i gūş:</u>

1. **ṣadef-i gūş:**-*um, -ı*
Gazel 286
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kulak sedefi.

Ol yār söger ṭolduru ṭolduru ḳulaġum
Eyler ṣadef-i gūşumı pür-lü'lü-i şeh-vār

<u>ṣadef-veş:</u>

1. **ṣadef-veş:**
Kaside 36
Mısra: **72**
Sedef gibi.

Ḳaʿr-ı yemm-i ġamda ey ebr-i kerem iḥsānuña
Ağız açmışdur ṣadef-veş Ḫāletī-i nā-tüvān

<u>ṣad-ḫırmen-i gül:</u>

1. **ṣad-ḫırmen-i gül:**
Müfret 471
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gülün yüz harmanı.

Dehānı ġonce-i nev-ḫīzdür vaḳt-i tekellümde

Velī ṣad-ḫırmen-i gül gösterür her bir tebessümde

saʿd-i eflāk:

1. **saʿd-i eflāk:**
Mesnevi 9
Mısra: **194**
Kelime Tipi: -
Feleğin uğurluları.

Daḫı manṣıbla olurken şeref-nāk
İderken ḫidmetüm her saʿd-i eflāk

saʿd-i ekber:

1. **saʿd-i ekber:**-*den*
Kıt'a 112
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Jüpiter (Müşteri) gezegeni. Bu yıldızın etkisi altında doğmuş olanlar, terbiyeli, utangaç, iyi ve yumuşak huylu , alçak gönüllü, cömert olurlar.Düzgün ve güzel söz söylerler,Feleğin kadısı ve hatibi olarak bilinir.Mavi renk, Müşteri yıldızına aittir.Özellikle medhiyelerde bahsedilen kişiler düşüncelerinde ve işlerindeki isabetten dolayı Müşteri yıldızına benzetirler II En büyük uğur.

Sensin ol necm-i saʿādet kim cihānda serverā
Saʿd-i ekberden ziyāde añılursın ad ile

ṣad-maḳāle ol-:

1. **ṣad-maḳāle ol:**-*ur*
Mesnevi 8
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Yüz bölüm olmak.

Eger girsem beyān-ı ḥasb-i ḥāle
Olur her faṣlı anuñ ṣad-maḳāle

ṣadme-i celāl:

1. **ṣadme-i celāl:**
Gazel 349
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Allah'ın kahrının çarpması.

Hem ceẕbe-i Cemāl ola hem ṣadme-i Celāl
Virmez mi ben żaʿīfe tenezzül bu keş-me-keş

ṣadme-i mevc-i ḥavādis:

1. **ṣadme-i mevc-i ḥavādis:**-*den*
Kaside 35
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Felaketler dalgasına çarpma.

Olmasa destüñde ger sükkān-ı keştī-i felek
Ṣadme-i mevc-i ḥavādiṣden bulurdı inḳılāb

ṣad-pāre:

1. **ṣad-pāresiyken:**-*si, -y, -ken*
Gazel 9
Mısra: **1**
Yüz parça, paramparça.

Ciger şemşīr-i ġam ṣad-pāresiyken eyledi cānā
Ḫayāl-i sūzen-i müjgānlaruñ evvelkiden aʿlā

[G.244:1]

ṣad-pāre eyle-:

1. **ṣad-pāre eyle:**-*di*
Kaside 21
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yüz parça etmek, paramparça yapmak.

Sepīde-dem ki çıḳup şāh-bāz-ı zerrīn-bāl
Ġurāb-ı ẓulmeti ṣad-pāre eyledi fi'l-ḥāl

ṣad-pāre ol-:

1. **ṣad-pāre ol:**-*a*
Gazel 631
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yüz parça olmak.

Şu ʿāṣıḳ kim ola ṣad-pāre cismi tīġ-i firḳatle
Bilür ey Ḥāletī ben ḫastenüñ bir pāre ḫālinden

[G.433:1, Mf.273:1]

ṣad-pāre –i şemşīr-i hicrān ol-:

1. **ṣad-pāre –i şemşīr-i hicrān ol:**-*duk, -um*
Gazel 537
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılık kılıcıyla yüz parça olmak, ayrılıktan dolayı çok üzülmek.

Görmeden ṣad-pāre –i şemşīr-i hicrān olduġum
Bilmedi ʿışḳında ol dil-ber perīşān olduġum

ṣadr:

1. **ṣadr:**
Kaside 25
Mısra: **54**
Sadrazamlık makamı.

Vücūduñ ile degül mi ḥayāt-ı ʿālem-yān
ʿAceb degül saña cān gibi ṣadr olursa maḳar

[T.1:6, G.603:6]

ṣadr ol-:

1. **ṣadr ol:**-*up*
Gazel 744
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Önde gelen, reis olmak.

Bezm-i belāġat içre olup ṣadr Ḥāletī
Bir kimse geçmedi o süḫan-āver üstine

ṣadr-ı aʿlā:

1. **ṣadr-ı aʿlā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yüce makam II Sadrazamlık.

Bi-ḥamdi'llāh yine gördük kemāl-i luṭf-ı Mevlā'yı
Müşerref eyledi bir merd-i kāmil ṣadr-ı aʿlāyı

<u>ṣadr-ı bezm ol-:</u>

1. **ṣadr-ı bezm ol:**-*ma, -sa*
Gazel 579
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Meclisin baş köşesinde olmak.

Ṣadr-ı bezm olmasa şūḫ-ı cihānum Ḥāletī
Zevraḳ-ı ṣahbā görinür çeşmüme deryā-yı ḫūn

<u>ṣadr-ı bezm-i dünyā:</u>

1. **ṣadr-ı bezm-i dünyā:**
Kıt'a 47
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünya meclisinin baş köşesi.

Ḥabbeẕā ṣadr-ı bezm-i dünyā kim
Añadur dāʾim ilticā-yı felek

<u>ṣadr-ı bezm-i saʿādet:</u>

1. **ṣadr-ı bezm-i saʿādet:**
Kaside 21
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Mutluluk meclisinin baş köşesi.

O ṣadr-ı bezm-i saʿādet ki rūz-ı evvelde
Anuñçün olmış idi aḳd-i meclis-i iclāl

<u>ṣadr-ı devlet:</u>

1. **ṣadr-ı devlet:**-*de*
Kaside 20
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Devletin başı II Şeyhülislamlık makamı.

Budur Ḥaḳ'dan duʿāmuz berḳarār ol ṣadr-ı devletde
Ḫudā hemvāre kim cāy ide cāna ṣadr-ı insānı

<u>ṣadr-ı dil-i nā-şād:</u>

1. **ṣadr-ı dil-i nā-şād:**-*a*
Gazel 228
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mutsuz gönlün baş köşesi.

Nāveküñ gelse eger encümen-i ʿuşşāḳa
Geçmez illā ki o ṣadr-ı dil-i nā-ṣāda geçer

<u>ṣadr-ı insān:</u>

1. **ṣadr-ı insān:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
İnsanın bağrı, yüreği.

Budur Ḥaḳ'dan duʿāmuz berḳarār ol ṣadr-ı devletde
Ḫudā hemvāre kim cāy ide cāna ṣadr-ı insānı

<u>ṣadr-ı kāmkār ol-:</u>

1. **ṣadr-ı kāmkār ol:**-*a, -m*
Gazel 290
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Mutluluk veren makama ulaşmak.

Şol bezm-i ġamda kim ben olam ṣadr-ı kāmkār
Ferhād u Ḳays'a cāy yesār u yemīn olur

<u>ṣadr-ı saʿādet:</u>

1. **ṣadr-ı saʿādet:**-*de*
Kaside 26
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Mutluluk makamı II Sadrazamlık.

Olsun hemīşe ṣadr-ı saʿādetde cāy-gīr
Ṣadr-ı saʿādet eylesün anuñla iftiḫār

[T.1:16, T.13:1, G.170:8, G.244:8, K.26:80, T.5:8]

<u>ṣadr-ı sīne:</u>

1. **ṣadr-ı sīne:**-*si, -n*
Gazel 461
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Göğsün baş köşesi.

Varṭa-i reşke bıraḳma ʿāşıḳ-ı şūrīdeñi
Ḥasret ile itme ṣadr-ı sīnesin ṣaff-ı niʿāl

<u>ṣadr-ı vezāret:</u>

1. **ṣadr-ı vezāret:**-*de*
Kaside 23
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Vezirlik makamı.

Yine zāt-ı şerīfüñ gördiler ṣadr-ı vezāretde
Yirine geldi cānı ḥamdü li'llāh ḫalḳ-ı dünyānuñ

<u>ṣad-sāl:</u>

1. **ṣad-sāle:**-*e*
Gazel 824
Mısra: **3**
Yüzyıl, bir asır.

Cān kendüni ṣad-sāle ile biñ kez ölümdür
Maẕmūn-ı ġam-ı fırḳatimüñ ḥaḳḳ-ı edāsı

<u>ṣāf:</u>

1. **ṣāf:**
Gazel 836
Mısra: **1**
Halis, temiz.

Ṣāf idi gice gözlerümüñ eşk-i revānı
Beñzer ki kebāb-ı cigerüñ ḳalmadı ḳanı

<u>ṣāf ol-:</u>

1. **ṣāf ol:**-*alı*
Gazel 101
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Saf olmak, temiz olmak, temizlenmek, arınmak.

Āyīne-i dil ṣāf olalı jeng-i kederden
Berḳ urdı hemān lemʿa-i envār-ı maḥabbet

[G.275:6]

<u>safā:</u>

1. **ṣafā:**
Gazel 7
Mısra: **13**
Gönül huzuru.

Süḫan ey Ḥāletī āyīne-i dilde ṣafā ister
Görünmez rū-nümā olmayıcaḳ dūşīze-i maʿnā

[G.22:6, G.133:13, G.249:8, G.349:7, G.383:9, G.407:8, G.531:6, G.652:7, G.722:4, G.739:8, G.889:7, K.8:66, K.18:4, K.23:23, K.31:53, K.34:2, Kt.11:3, Kt.42:2, Mf.388:2, Mf.503:1, Mü.6:13, Trk.B.1:54]

safā bul-:

1. **şafā bul:**-*dı*
Kaside 24
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Rahat ve huzur bulmak.

Herkese ṣūret-i iḳbāl nümāyān oldı
Buldı şol deñlü ṣafā günbed-i çerḫ-i mīnā

[Trk.B.1:9]

safā cāmı:

1. **şafā cāmı:**
Müfret 572
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Eğlence kadehi.

Cihān hep sāḳi-i dehrüñ mey-i ḳahrıyla mest oldı
Ṣafā cāmı daḫı Cemşīd elindeyken şikest oldı

safā eyle-:

1. **şafā eyle:**-*r*
Gazel 596
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Zevk almak, neşelenmek.

Ṣafā eyler göñül çekseydi dil-ber tīġ-i ḫūn-pāşın
Maḥabbet şemʿidür ol şevḳi artar alsalar başın

[G.162:3, G.172:10, G.336:8, G.358:7, G.683:12, Kt.11:3, Kt.120:3, K.24:52]

safā gel-:

1. **şafā gel:**-*di*
Gazel 725
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Huzur ve mutluluk getirmek.

Nev-bahār oldı yine geldi ṣafā dünyāya
Çıḳalum lāle-ṣıfat geh ṭaġa geh ṣaḥrāya

[G.254:6]

safā ile:

1. **şafā ile:**
Gazel 468
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mutlulukla, sefayla.

Meşhūr-ı ʿālem oldı ṣafā ile cūy-ı dil
Görse ʿaceb mi baḥr-i maḥabbetde rūy-ı dil

safā it-:

1. **şafa it:**-*me, -m*
Gazel 515
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Neşelenmek, keyiflenmek.

Cihān-ı bī-beḳā fikriyle ḳalbüm āşnā itmem
Ġam-engīz olmayan efkārdan çoḳluḳ ṣafa itmem

[Mf.171:1, G.291:1]

safā vir-:

1. **şafā vir:**-*mez*
Gazel 1
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Rahatlatmak, mutlu etmek.

Ḳalbüme virmez ṣafā āyīne-i ʿālem-nümā
Görmeden ḥaẓẓ eylemez dünyāyı erbāb-ı fenā

[K.34:24, G.398:1, Mf.97:2, Mf.210:2, Mf.378:2]

safālar eyle-:

1. **şafālar eyle:**-*r*
Gazel 470
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eğlenmek, neşelenmek.

ʿĀşıḳa ḳılsañ cefā eyler ṣafālar bilmiş ol
Her ne cevr itdüñse hep anı vefālar bilmiş ol

[Mü.1:19]

safālar it-:

1. **şafālar it:**-*di*
Gazel 372
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eğlenmek, güzel vakit geçirmek, üzüntü ve kederden uzak olmak.

Ṣafālar itdi göñül ḳaşlaruñ ḫayāli ile
Serāy-ı sīnede yapıldı gūyiyā iki tāḳ

[K.21:45]

safālar sür-:

1. **şafālar sür:**-*me, -miş*
Tarih 2
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eğlenmek, üzüntü ve kederden uzak olmak.

Ṣafālar sürmemiş bir kimse yoḳ aʿlā vü ednāda
ʿAceb luṭf eyledi ḫalḳ-ı cihāna Ḥażret-i Mevlā

safāsın sür-:

1. **şafāsın sür:**-*di*
Gazel 418
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Zevkini çıkarmak.

Bize āyīne-i ruḫsārını ʿarż eylemedi
Ġayrılar sürdi dirīġā ki ṣafāsın yārüñ

<u>şafāsın vir-:</u>

1. **şafāsın vir-:**-*di*
Gazel 308
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mutluluğunu yaşatmak.

Fikrümüzden gitmeyüp cām-ı leb-i cānānumuz
Virdi bezm-i Cem şafāsın külbe-i aḥzānumuz

[G.707:5]

<u>şafāya ir-:</u>

1. **şafāya ir:**-*se*
Müfret 470
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Huzur bulmak, mutlu olmak.

Ḫāk oldı göñül sāye-ṣıfat rāh-ı ġamuñda
Lāyıḳ mı degül irse ṣafāya ḳademüñde

<u>safāya iriş-:</u>

1. **şafāya iriş-:**-*ür*
Gazel 756
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Huzur bulmak, mutlu olmak.

Her gāh leked-kūbuñ olur rāh-ı ġamuñda
ʿĀşıḳ irişür niçe ṣafāya ḳademüñde

[M.489:2]

<u>şafā-yı hātır:</u>

1. **şafā-yı ḫāṭır:**
Kaside 42
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Gönül ferahlığı.

Ḳodı ʿaẕāb-ı cehennemde nār-ı hicrānı
Şeh-i serīr-i beḳā oldı Yūsuf-ı cānum

<u>şafā-yı kaʿbe-i vaṣl:</u>

1. **şafā-yı kaʿbe-i vaṣl:**-*a*
Gazel 382
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kavuşma Kabe'sinin Safâ'sı.

Ṣafā-yı Kaʿbe-i vaṣla irenler bī-nevālardur
Bu yolda saʿy-i erbāb-ı maḥabbet hep hebā ancaḳ

<u>şafā-yı ḳalb:</u>

1. **şafā-yı ḳalb:**
Mesnevi 8
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Gönül huzuru, mutluluk.

Ṣafā-yı ḳalb olup güm-rāh gelmez
Nigeh bī-nem nefes bī-āh gelmez

<u>şafā-yı laʿl-i leb:</u>

1. **şafā-yı laʿl-i leb:**-*ün*
Gazel 281
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kırmızı dudağın keyfi/zevki.

Bilmez ṣafā-yı laʿl-i lebüñ degme kimseler
Kim laʿl ḳıymetin yine ṣarrāf olan bilür

<u>şafā-yı māh-tāb vir-:</u>

1. **şafā-yı māh-tāb vir:**-*di*
Gazel 52
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ay ışığının huzurunu vermek.

Fikr iderken künc-i tārīk içre ḥālüm dün gice
Şuʿle-i tīġ-i sitem virdi ṣafā-yı māh-tāb

<u>şafā-yı meh-tāb vir-:</u>

1. **şafā-yı meh-tāb vir:**-*di*
Gazel 63
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Mehtap sefası yaşatmak.

Şeb-i endūhda bir reh-rev-i ḥayret-keş idüm
Şuʿle-i şīşe-i mey virdi ṣafā-yı meh-tāb

<u>şafā-yı şām:</u>

1. **şafā-yı şām:**
Kıt'a 68
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şam eğlencesi II Akşam eğlencesi.

Her cānibden āyine-veş cūylar aḳar
Ammā benüm gözüme görünmez ṣafā-yı Şām

<u>safā-yı sīne:</u>

1. **şafā-yı sīne:**-*si*
Müfret 534
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül huzuru.

Bir ḳarār olmaz dil-i ʿuşşāḳ-ı zāra kīnesi
Vardur ol sīmīn-berüñ ḥaḳḳā ṣafā-yı sīnesi

<u>saff:</u>

1. **ṣaffı:**-*ı*
Kaside 9
Mısra: **11**
Asker sırası.

Ġuzātuñ her biri bir ṣaffı bozdı ceyş-i aʿdādan
Olunca ḳalb-i pāk-i şāh-ı ʿālemden meded-kārı

<u>saff-ı niʿāl:</u>

1. **ṣaff-ı niʿāl:**
Gazel 516
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Papuçluk, meclisin en aşağı yeri.

Yaturın ḳāmet-i ḫam-geşte ile kūyuñda
Ölemem çaḳ yirümi ṣaff-ı niʿāl eylemesem

[G.674:8, K.7:40, K.21:52]

<u>şaff-ı niʿāl it-:</u>

1. **şaff-ı niʿāl it-:**-*me*
Gazel 461
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ayakkabılık sırası yapmak II Bir toplulukta oturulacak en aşağı ve en önemsiz yer yapmak, aşağı ve değersiz duruma düşürmek.

Varṭa-i reşke bıraḳma ʿāşıḳ-ı şūrīdeñi
Ḥasret ile itme ṣadr-ı sīnesin ṣaff-ı niʿāl

<u>şafḥa:</u>

1. **şafḥasından:**-*sı, -n, -dan*
Kaside 32
Mısra: **46**
Sayfa, levha.

Eger cūş itse baḥr-i himmeti bir dāne mevciyle
Felekler şafḥasından maḥv olur naḳş-ı sitem-kārı

<u>safha vü meyl:</u>

1. **şafḥa vü meyl:**-*i, -n*
Kıt'a 124
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşamaları ve eğilimi.

Şafḥa vü meylin ideydi laʿlden billūrdan
Beñzedürdüm cāmuña āyīne-i İskender'i

<u>safḥa-i ʿālem:</u>

1. **şafḥa-i ʿālem:**-*de*
Kıt'a 77
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Alem sayfası.

Şafḥa-i ʿālemde ḫāmem yine bir resm itdi kim
Reşk ider anuñ zemīnin görse naḳḳāş-ı zamān

<u>safḥa-i āmāl:</u>

1. **şafḥa-i āmāl:**-*üm*
Gazel 294
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Amel sayfası.

Bir yire gelmez iki ḥarf-i ümīdüm Ḥāletī
Ṣafḥa-i āmālüm oldı taḫta-i taʿlīm-vār

<u>şafḥa-i çerḫ:</u>

1. **şafḥa-i çerḫ:**-*e*
Kıt'a 8
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Feleğin sayfası.

İltifāt itseñ baña bir ḥadde iltem şiʿri kim
Ṣafḥa-i çerḫe yaza altun ḳalemle āftāb

<u>şafḥa-i dil:</u>

1. **şafḥa-i dil:**-*de*
Mesnevi 2
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönül sayfası.

Ḫaṭṭ-ı muṣḥaf yirine itdi ḳarār
Ṣafḥa-i dilde ḫaṭṭ-ı ʿārıż-ı yār

<u>şafḥa-i ḥadd:</u>

1. **şafḥa-i ḥadd:**-*ün, -de*
Gazel 358
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yanak kısmı, yüzün yanak bölümü. II Sevgilinin yanağı.

Şafḥa-i ḫaddüñde olan beñleri kim ḳıldı ḫaṭ
Münşi-i ḳudret yine bir nāme yazdı bī-nuḳāṭ

<u>şafḥa-i ḥadd-i nigār:</u>

1. **şafḥa-i ḥadd-i nigār:**-*um, -da, -ki*
Gazel 490
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanak sayfası.

Raḳam-ı derdümi arturmadadur Ḥāletiyā
Ṣafḥa-i ḫadd-i nigārumdaki her noḳṭa-i ḫāl

<u>safha-i ḥāl:</u>

1. **şafḥa-i ḥāl:**-*e*
Terkib-bend 1
Mısra: **83**
Kelime Tipi: -
Hal sayfası.

ʿAdem resmin yazar naḳḳāş-ı ḳudret ṣafḥa-i ḥāle
Görenler ḫāk-rīzin oldılar hep deng ü ḥayrānı

<u>safha-i hātır:</u>

1. **şafḥa-i ḫāṭır:**-*da*
Kaside 41
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Gönül sayfası.

Gezerken bāġ-ı medḥin ṣafḥa-i ḫāṭırda şeb itdüm
Zebān-ı bülbülünden gūş idüp bu şiʿr-i zībāyı

<u>safha-i mirʿāt-ı rūzgār:</u>

1. **şafḥa-i mirʿāt-ı rūzgār:**
Gazel 292
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Devrin aynasının sayfası.

Minnet Ḫudā'ya ṣafḥa-i mirʿāt-ı rūzgār
Oldı zamān-ı devlet-i şāhīde bī-ġubār

<u>safha-i ruhsār:</u>

1. **şafḥa-i ruḫsār:**-*ı, -n, -a*
Gazel 388
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yanağın sayfası, yüzeyi.

Ḳazıdursa ḫaṭṭını evvelkiden aʿlā çıḳar
Ṣafḥa-i ruḫsārına virmez ḫalel ol ḫaṭṭı ḫak

<u>safha-i şemşīr-i kahr:</u>

1. **şafḥa-i şemşīr-i ḳahr:**-*un*
Kaside 11
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Kahır kılıcının yüzeyi.

Ṣafḥa-i şemşīr-i ḳahruñ itmiş üstād-ı ezel
Düşmen-i bed-ḫˇāhuña mirʾāt-ı vaḳt-i vā-pesīn

safha-i sīmīn-i çerh:

1. **ṣafḥa-i sīmīn-i çerḫ:**
Kaside 32
Mısra: **86**
Kelime Tipi: -
Feleğin gümüş sayfası.

Eger pest olmasaydı çaḳ bu deñlü pāye-i ḳadrüm
İderdüm ṣafḥa-i sīmīn-i çerḫ üzre ḳalem-kārī

şāf-ı dendān:

1. **ṣāf-ı dendān:**
Kaside 14
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Diş dizisi, sırası.

Gürg-i derende ider ḫidmet-i dünbāle-i mīş
Şāne-i ʿāc olur aġzındaġı ṣāf-ı dendān

saġ:

1. **ṣağı:**-*ı*
Gazel 861
Mısra: **10**
Sağ, sağlam, hasta olmayan.

Kimin ḫaste kimin dīvāne görmiş gibi ʿuṣṣāḳuñ
Dimiş ey Ḥāletī dil-ber yoġ ancaḳ bunlaruñ ṣaġı

saġ çık-:

1. **saġ çıḳ:**-*maz*
Gazel 1
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Giriştiği işten sağlıklı, başarılı çıkmak.

Özge zindān-ı belādur tengnā-yı dehr-i dūn
Saġ çıḳmaz mübtelā olan belā-keşler aña

saġ kalma-:

1. **ṣağ ḳalma:**-*dı*
Gazel 368
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sağlam, sağlıklı olmamak.

Şöyle bī-hūşam yemīnümden yesārum seçmezem
Ḍarbet-i seng-i cefādan bir yirüm ḳalmadı ṣaġ

sāġ ol:

1. **ṣağ ol:**
Gazel 367
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Sağ ol, çok yaşa. Sağlıkla kal.

Ḳatl eylerin seni diyü itdüñ yemīnler
Ey āfet-i zamāne hemān ol cihānda ṣaġ

[G.620:12]

sāġ ol-:

2. **saġ ol:**-*up*
Gazel 665
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sağ olmak; yaşamak.

Vuṣlat eyyāmında ölmek ʿāṣıḳa āsān degül
Saġ olup bend-i ġam-ı hicre giriftār olmadan

[G.792:6, K.28:80]

sāġar:

1. **sāġarda:**-*da*
Gazel 39
Mısra: **3**
Kadeh, içki bardağı.

Görmese sāġarda ʿaksüñ ey büt-i raʿnā eger
Secde itmezlerdi her çīnī ṣurāḥīler aña

[G.53:4, G.67:3, G.161:6, G.241:12, G.262:4, G.295:4, G.434:10, G.614:2, G.790:3, G.796:3, G.817:8, G.882:8, Mf.210:2, Mf.450:2, Mü.3:22]

sāġar u peymāne:

1. **sāġar u peymāne:**
Gazel 337
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kadeh ve büyük kadeh.

Bāde-i ʿışḳ ile şol kimse ki lā-yaʿḳıl ola
ʿÖmri olduḳça daḥı sāġar u peymāne dimez

[G.883:1]

2. **sāġar u peymāne:**-*y*, -*i*
Gazel 883
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kadeh ve büyük kadeh.

Zāhidā dirsin şikest it sāġar u peymāneyi
Yoḫsa sen dīvāne mi ṣanduñ dil-i mestāneyi

sāġar-ı āyīne-sīmā:

1. **sāġar-ı āyīne-sīmā:**-*y*, -*ı*
Kaside 41
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Ayna yüzlü kadeh.

Ne şekle girdügüñden ey dil-i dīvāne ġāfilsin
Elüñden ḳoyalı ol sāġar-ı āyīne-sīmāyı

sāġar-ı bezm:

1. **sāġar-ı bezm:**-*i*, -*n*
Kaside 8
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Meclisin kadehi.

Ṭutar çünkim yirin bir sāġar-ı bezmin ne ġam ḫalḳa
Eger seng-i ḥavādiṯden ḳırılsa günbed-i mīnā

sāġar-ı bezm-i belā:

1. **sāġar-ı bezm-i belā:**
Müseddes 3
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Bela meclisinin kadehi.

Sāġar-ı bezm-i belā ister gözüm ḳan eyliye
Derdi oldur kim beni derdiyle nālān eyliye

sāġar-ı çerḫ-i felek:

1. **sāġar-ı çerḫ-i felek:**
Tarih 8
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Feleğin kadehi, gökyüzü.

Bezm-i ʿıyşın sāḳi-i iḳbāl germā-germ ide
Sāġar-ı çerḫ-i felek mā-dām kim gerdān ola

sāġar-ı çeşm:

1. **sāġar-ı çeşm:**-*üm, -den*
Gazel 373
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Göz kadehi II gözün içinde bulunduğu boşluk, göz çukuru.

Ġam ḫarābātında biñ yirden açarlar tāze ḫum
Sāġar-ı çeşmümden eksilse eger ḫūn-āb-ı ʿışḳ

sāġar-ı ġam:

1. **sāġar-ı ġam:**-*dur*
Gazel 673
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gam kedehi.

Hemīşe ṣunduġı ebnāʾ-i dehre sāġar-ı ġamdur
Şikest itmiş gibi cām-ı ṣafāyı sāḳi-i devrān

sāġar-ı gül:

1. **sāġar-ı gül:**
Kaside 8
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Gül kadehi.

Bu deñlü sāġar-ı gül pür-mey-i gül-gūn iken hergiz
Benefşe gelmeden germ olmadı bezm-i şeḫ-i germā

sāġar-ı iḳbāl:

1. **sāġar-ı iḳbāl:**
Kaside 28
Mısra: **91**
Kelime Tipi: -
Saadet kadehi, mutluluk, talih.

Elinde sāġar-ı iḳbāl ola māl-ā-māl
Murādı üzre döne bu sipihr-i mīnā-fer

sāġar-ı iḳbāl-i pervīz:

1. **ṣāġar-ı iḳbāl-i pervīz:**-*e*
Gazel 388
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Hüsrev'in mutluluk kadehi.

Bīsütūn'dan derd ile her ṭaş ki kesdi Kūh-ken
Ṣāġar-ı iḳbāl-i Pervīz'e ṭoḳundı yek-be-yek

sāġar-ı ʿişret:

1. **sāġar-ı ʿişret:**
Gazel 4
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Içki kadehi.

Ḳısmet-i bezm-i ezeldür ey ʿadū incinmezem
Sāġar-ı ʿişret saña peymāne-i miḥnet baña

[G.40:8, G.96:10, G.518:3]

sāġar-ı ʿişret-i ḫayāl:

1. **sāġar-ı ʿişret-i ḫayāl:**
Kaside 17
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Hayalin içki kadehi.

Sāġar-ı ʿişret-i ḫayāl devr ürür […..]
Ḥuṣūl-i neşʾe-i şādī recā-yı ????

sāġar-ı ḳalb:

1. **sāġar-ı ḳalb:**-*üm*
Müfret 492
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül kadehi.

Sāġar-ı ḳalbüm ʿadū eyler şikeste bī-günāh
Ṭoḳunur ayaġuma her ḳanda var bir seng-i rāh

sāġar-ı kām:

1. **sāġar-ı kām:**
Mesnevi 9
Mısra: **191**
Kelime Tipi: -
Mutluluk kadehi.

Daḫı nūş itmeden bir sāġar-ı kām
Şikest itdi ḫumum bed-mest-i eyyām

sāġar-ı leb-rīz:

1. **sāġar-ı leb-rīz:**-*dür*
Müfret 146
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ağzına kadar dolu kadeh.

Firḳat-i zülfüñle kārum nāle-i şeb-ḫīzdür
Ḥasret-i laʿlüñle çeşmüm sāġar-ı leb-rīzdür

sāġar-ı maḳṣūd:

1. **sāġar-ı maḳṣūd:**
Gazel 496
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Amaç kadehi.

Kimse elinde sāġar-ı maḳṣūd görmezüz
Geçdi gibi o da yire çün cürʿa-i kirām

sāġar-ı mey:

1. **sāġar-ı mey:**
Gazel 50
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şarap kadehi.

Sāġar-ı mey destine geldükçe bezm-efrūz olur
Anı eyler ʿaks-i ruḫsāruñ meh iken āftāb

[G.79:3, G.256:2, G.710:1, Mf.444:2, Mf.496:1, Mf.523:1]

sāġar-ı mīnā:

1. **sāġar-ı mīnā:**
Gazel 733
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Billur kadeh.

Aña ḳaldı ki idem derd-i dil-i pür-ḫūnı ʿarż
Destine ṣahbā ṣunup bir sāġar-ı mīnā ile

sāġar-ı mül:

1. **sāġar-ı mül:**
Gazel 464
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Şarap kadehi.

Sāġar-ı mül gibi gül yoḳdur cihān bāġında kim
Reng ü būyı biñ ḫazān olsa eger bulmaz ḫalel

sāġar-ı nāmūs:

1. **sāġar-ı nāmūs:**-*ı*
Müfret 34
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Namus kadehi.

Ṭuramaz ol ki ola bāde-i hicrān ile mest
Düşüp elbette ider sāġar-ı nāmūsı şikest

sāġar-ı pür-bāde-i şevḳ:

1. **sāġar-ı pür-bāde-i şevḳ:**-*a*
Gazel 895
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Arzunun şarap dolu kadehi.

Sāġar-ı pür-bāde-i şevḳa nemek-rīz olmadur
Meclis-i rindānda añmaḳ zāhid-i bed-ḫilḳati

sāġar-ı rindān:

1. **sāġar-ı rindān:**-*a*
Müfret 135
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Rintlerin kadehi/şarabı.

Sāġar-ı rindāna burun batırup sūfī içer
Gerçi ṣorsañ kimsenüñ hergiz gülüñ ḳoḳmaz geçer

sāġar-ı şādī:

1. **sāġar-ı şādī:**-*n, -ün*
Gazel 89
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Mutluluk kadehi

Rıṭl-ı ġamdur sāġar-ı şādīnüñ ardınca gelen
Tā ezelden böyledür tertīb-i bezm-i kāʾināt

sāġar-ı ṣahbā:

1. **sāġar-ı ṣahbā:**
Gazel 9
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Şarap kadehi.

Gel ey pīr-i muġān āġāz-ı meclisdür duʿā eyle
Hemīşe yirden üstün olmaġ içün sāġar-ı ṣahbā

[G.52:6, G.189:1, G.465:2, G.881:6, Mf.302:2]

sāġar-ı ṣahbā-yı emel:

1. **sāġar-ı ṣahbā-yı emel:**-*den*
Müfret 390
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Emel, istek kadehi.

Çekdük elümüz sāġar-ı ṣahbā-yı emelden
Sāḳi-icefā-kīş-i zamān ḳaldı ʿamelden

sāġar-ı şeh:

1. **sāġar-ı şeh:**
Gazel 11
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Padişah kadehi.

Ol cürʿa-nūş-ı bezm-i fenāyam ki Ḥāletī
Birdür yanumda sāġar-ı şeh kāse-i gedā

sāġar-ı zerrīn:

1. **sāġar-ı zerrīn:**-*e*
Gazel 69
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Altın kadeh.

Ḫātem-i iḳbāl-i Cem buldı nigīnin dir gören
Sāġar-ı zerrīne ḳonsa sāḳiyā laʿl-i müẕāb

[Mf.373:1]

sāġar-ı zerrīn-i cem:

1. **sāġar-ı zerrīn-i cem:**-*den*
Gazel 653
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Cem'in altın kadehi.

Sāġar-ı zerrīn-i Cem'den rind olan ṣıḳlet çeker
Aġırı alṭun döke ḥaḳḳā ki bir rıṭl-ı girān

sāġar-sıfat:

1. **sāġar-ṣıfat:**
Müfret 507
Mısra: **1**
Kadeh misali.

Bu dil-i pür-ḫūnumı sāġar-ṣıfat alduñ ele
İsterin kim sāḳiyā her ṭutduġın āsān gele

sāġaruñ meyi:

1. **sāġaruñ meyi:**-*n, -den*
Gazel 405
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kadehin şarabı.

Görinen ṣanma ṣafaḳ çoḳdan aḳar bu köhne ḫum
Ḥāletī incinme ṭolmazsa meyinden sāġaruñ

sahbā:

1. **ṣahbādan:**-*dan*
Gazel 129
Mısra: **5**
Şarap, kadeh.

Yād-ı būs-ı leb ile çekdügi ṣahbādan olur
Gelse her ḫūba n'ola ʿāṣıḳınuñ ḳanı leẕīẕ

[G.156:3, G.524:1, G.710:4, G.733:8, G.762:3]

ṣahbā-yı al:

1. **ṣahbā-yı al:**
Gazel 460
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kırmızı şarap.

Her ḳaçan görsem çekerken cāmdan sahbā-yı al
Ṣanurum ʿaynıyla anı lāle otlar bir ġazāl

ṣahbā-yı āteş-tāb:

1. **ṣahbā-yı āteş-tāb:**
Gazel 822
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kızgın (kırmızı) kadeh.

Ṣanur kim ʿālem-i endūhda ṭūfān-ı nār oldı
Gören ṣahbā-yı āteş-tāb ile rind-i cihān-sūzı

ṣahbā-yı himmet:

1. **ṣahbā-yı himmet:**
Kaside 39
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Lütuf kadehi.

Ḳanda vardur öyle bir ṣahbā-yı himmet kim müdām
Efser-i iḳbāl ile ser-mestin eyler ser-girān

ṣahbā-yı miḥnet:

1. **ṣahbā-yı miḥnet:**
Gazel 148
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Eziyet kadehi.

Ṣol ḳadar itdi beni ṣahbā-yı miḥnet ser-girān
Başladı ey Ḥāletī olmaġa zānūlar figār

ṣahbā-yı nā-kām:

1. **ṣahbā-yı nā-kām:**-*ı*
Müfret 591
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Nasipsiz kadeh.

Gehī ġam yir gehī nūş eylerüz ṣahbā-yı nā-kāmı
Yazıḳlar hep geçen gibi geçerse ʿömrin eyyāmı

ṣahbā-yı telh-i reşk:

1. **ṣahbā-yı telḫ-i reşk:**-*dür*
Gazel 694
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kıskançlığın acı şarabı.

Ṣunduġuñ sahbā-yı telḫ-i reşkdür ben ʿāṣıġa
Aġlasun dirsin hemān ey mīr-i bezm-i ḥüsn ü ān

ṣāḥib:

1. **ṣāḥibi:**-*i*
Tarih 8
Mısra: **6**
Bir şeyin mülkiyetini elinde bulunduran kimse, mâlik.

Olmaya cāy-ı taʿaccüb olsa ger ḫūb u bülend
Bir mekān kim ṣāḥibi böyle refīʿü'ş-şān ola

ṣāḥib-ʿayār ol-:

1. **ṣāḥib-ʿayār ol:**-*sa*
Gazel 759
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Darphanede kesilen paraların ayar ve ölçüsünü düzenleyen kişi, değer sahibi olmak II Şiirden anlamak, iyi yazılan şiirlerin kıymetini bilmek.

Egerçi naḳd-i Ḫāḳānī'yem ammā kim revācum yoḳ
Bilürdi ḳıymetüm ey Ḥāletī ṣāḥib-ʿayār olsa

ṣāḥib-efser ol-:

1. **ṣāḥib-efser ol:**-*ur, -dı*
Kaside 4
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Taç sahibi olmak, hükümdar olmak.

Neden bulurdı felekde bu rifʿat ü şānı
Neden olurdı bu baḫt üzre ṣāḥib-efser

ṣāḥib-i ḫamse:

1. **ṣāḥib-i ḫamse:**-*ler*
Gazel 769
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hamse sahibi şair (Beş mesneviden oluşan külliyata sahip şair).

Bu beş beyti eger ey Ḥāletī görmek naṣīb olsa
Muḳarrer ḳordı ṣāḥib-i ḫamseler el arḳasın yire

[Kt.33:3]

ṣāḥib-i maʿānī ol-:

1. **ṣāḥib-i maʿānī ol:**-*an*
Kıt'a 130
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Manalara sahip olmak.

Benüm gibi olan ṣāḥib-i maʿānī
Revādur Ḥāletī şiʿr itse daʿvī

ṣāḥibi ol-:

1. **ṣāḥibi ol:**-*an*
Kaside 34
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Mülkiyetinde olmak, elinde bulundurmak.

Hemīşe ṣāḥibi olan vücūd-ı pür-cūduñ
İde murādını āmāde Ḫażret-i Mevlā

şāḥib-i seyf ü ḳalem:

1. **sāḥib-i seyf ü ḳalem:**-*dür*
Gazel 791
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kalem ve kılıç sahibi, hem şair hem asker.

Çeşmüñe rām oldı ʿālem biñ dil ü biñ cān ile
Sāḥib-i seyf ü ḳalemdür ġamze vü müjgān ile

[K.27:37]

sāḥib-i seyf ü ḳalem eyle-:

1. **şāḥib-i seyf ü ḳalem eyle:**-*di*
Kaside 24
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Kalem ve kılıç sahibi yapmak.

Menbaʿ-ı luṭf u recā olsa ʿaceb mi ḳapusı
Ṣāḥib-i seyf ü ḳalem eyledi ẕātın Mevlā

sāḥib-kıran:

1. **şāḥib-ḳıranlıġında:**-*lık, -ı, -n, -da*
Kaside 3
Mısra: **32**
Her zaman başarı, üstünlük kazanan hükümdar.

Ḳatʿ itdi tīġi düşmen-i dīnüñ lisānını
Ṣāḥib-ḳıranlıġında anuñ ḳalmadı kelām

[K.12:10, K.36:32, K.38:34]

şāḥib-ḳırān ol:

1. **şāḥib-ḳırān ol:**-*ma, -y, -a*
Gazel 439
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Her zaman üstünlük/başarı kazanan olmak.

ʿArṣa-i ʿālemde ey dil olmaġa ṣāḥib-ḳırān
Ḫān Meḥemmed gibi bir şāh-ı bülend-aḫter gerek

şāḥib-ḳırān-ı dehr:

1. **şāḥib-ḳırān-ı dehr:**
Kaside 16
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Dünyanın her zaman başarı kazanan padişahı II Sultan IV. Murad.

Ḫurşīd-i Müşterī-şeref ü māh-ı mihr-kef
Ṣāḥib-ḳırān-ı dehr şehinşāh-ı kāmrān

şāḥib-mürüvvet:

1. **sāḥib-mürüvvet:**
Müfret 71
Mısra: **2**
İnsanlık sahibi.

Ḳaʿr-ı çāh-ı ġamdayum ben ḫāke himmet yoḳ mıdur
Bir yed-i ṭūlāsı var sāḥib-mürüvvet yoḳ mıdur

şāḥib-saʿādet:

1. **şāḥib-saʿādetdür:**-*dür*
Gazel 603
Mısra: **6**
Kıymetli (sevgili).

Sīneñü cāndan tehī ḳıl ġuṣṣa-i dil-ber gelür
Ṣadrı iḫżār eyle bir ṣāḥib-saʿādetdür gelen

şāḥib-velā vü şīr-süvār:

1. **şāḥib-velā vü şīr-süvār:**
Kaside 15
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Yakınlık kuran ve aslana binen.

Vechi vardur ṣāḥ-ı heft-iḳlīm aña meyl eylese
Oldur Arslan üstine ṣāḥib-velā vü şīr-süvār

şāḥib-ẕuhūr:

1. **şāḥib-ẕuhūr:**
Gazel 164
Mısra: **2**
Başa geçen hükümdar II Sevgili.

Zīr-i pāy-ı mevkib-i ḥayretde ḳaldum hem-çü mūr
Taḫt-gāh-ı sīneme ḥükm itdi bir ṣāḥib-ẕuhūr

şāḥib-ẕuhūr eyle-:

1. **şāḥib-ẕuhūr eyle:**-*y, -en*
Gazel 163
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Görünür kılmak.

Ẕerre-āsā bī-vücūd itmiş beni ey Ḥāletī
Gün gibi ol şāh-ı ḥüsni eyliyen ṣāḥib-ẕuhūr

sahīfe-i felek:

1. **ṣaḥīfe-i felek:**
Kaside 4
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Felek sayfası, gökyüzü.

İdüp zamāne yine bir ṭabaḳda altun ḥal
Ṣaḥīfe-i felek üstine çekdi cedveller

sāḥil:

1. **ṣāḥiline:**-*i, -n, -e*
Gazel 762
Mısra: **11**
Deniz kenarı.

İrgüre lücce-i deryā-yı ġamuñ ṣāḥiline
Ḥāletī elde iken zevraḳ-ı ṣahbāyı çeke

sāḥil-i baḥr-i feraḥ:

1. **sāḥil-i baḥr-i feraḥ:**-*da*
Gazel 358
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Mutluluk denizinin kıyısı.

Eylerüz dāʿim baṭ-ı ṣahbāya baḳmaḳdan ṣafā
Sāḥil-i baḥr-i feraḥda görmedük bir öyle baṭ

sāḥil-i deryā:

1. **sāḥil-i deryā:**-*y, -a*
Kaside 35
Mısra: **4**

Kelime Tipi: -
Deniz kıyısı.

Bir senüñ gibi güneş itmez hilāl fülkin cāy
Sāḥil-i deryāya gelmez saña beñzer dürr-i nāb

sāḥil-i miḥnet:

1. **sāḥil-i miḥnet:**-*de*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Eziyet kıyısı.

Ne revādur ben idem sāḥil-i miḥnetde ḳarār
N'içün ol dāʾim ola ġarḳa-i deryā-yı niʿam

sāḥir:

1. **sāḥirdür:**-*dür*
Müfret 77
Mısra: **1**
Büyü yapan, efsun ve sihirle uğraşan kimse, büyücü, sihirbaz.

İncinürsin diseler çeşmüñ içün sāḥirdür
Cümle ḫalḳuñ dilini ṭutmaġa kim ḳādirdür

sāḥir-pīşe:

1. **sāḥir-pīşeler:**-*ler*
Kıt'a 4
Mısra: **1**
Sihirbazlık yapmayı huy edinen.

Cümle sāḥir-pīşeler nā-būd olurlar her ḳaçan
Destüme girse ʿaṣā-yı ḫāme-i muʿciz-nümā

sahn:

1. **ṣaḥnına:**-*ı, -n, -a*
Gazel 604
Mısra: **6**
Mekânın ortası, orta yer.

Benem ol şāh-ı maḥabbet ki murād itsem eger
Felegi meclisümüñ ṣaḥnına ser-pūş iderin

ṣaḥn-ı ʿālem:

1. **ṣaḥn-ı ʿālem:**
Gazel 704
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dünya, yer yüzü.

Ṣaḥn-ı ʿālem ser-be-ser ṭolsa nesīm-i ḫuld ile
Vādi-i dilde muḳarrerdür hümūm-ı ʿömr-gāh

ṣahn-ı bāġ:

1. **ṣaḥn-ı bāġ:**
Müfret 221
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bahçenin yüzeyi.

Berg-rīzinden fenānuñ sālim olsa ṣaḥn-ı bāġ
Gül-bünüñ cisminde n'eyler dāġ-ber-bālā-yı dāġ

[G.558:7, G.662:3, K.21:30]

ṣahn-ı bāġ-ı ʿālem:

1. **ṣaḥn-ı bāġ-ı ʿālem:**
Kaside 39
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçesinin ortası.

Şimdi itsün baḥs ider sīm-tenlerle eger
Ṣaḥn-ı bāġ-ı ʿālem içre her ṭuran serv-i revān

ṣahn-ı bāġ-ı dehr:

1. **ṣaḥn-ı bāġ-ı dehr:**-*i*
Gazel 7
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçesinin ortası.

O serv-i gül-iʿẕāruñ bir naẓīrin görmedi hergiz
Ṭolaşdı ṣaḥn-ı bāġ-ı dehri dil āb-ı revān-āsā

ṣaḥn-ı bāġ-ı himmet-i aġā:

1. **ṣaḥn-ı bāġ-ı himmet-i aġā:**-*y, -a*
Kaside 31
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
(Gazanfer) ağanın lütuf bahçesinin ortası.

Ṣaḥn-ı bāġ-ı himmet-i aġāya gitdi var ise
Vaṣfını anuñ alup murġān-ı ḳudsīden ḫaber

sahn-ı çemen:

1. **ṣaḥn-ı çemen:**-*de*
Kaside 28
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Bahçenin ortası, meydanı.

Meger ki bād-ı temūz oldı şimdi āteş-bāz
Ki gāhī ṣaḥn-ı çemende gelür benefşe yaḳar

[K.32:26]

sahn-ı çemen-zār:

1. **ṣaḥn-ı çemen-zār:**-*a*
Gazel 577
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çimenlik, yeşil bahçelerin bulunduğu alan.

Döküldi bād-ı ḫazān ile berg-i gün-ā-gün
Döşendi ṣaḥn-ı çemen-zāra ferş-i buḳalemūn

[K.2:15]

sahn-ı fezā-yı reʾfet:

1. **ṣaḥn-ı fezā-yı reʾfet:**-*i, -n, -de*
Kaside 12
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Merhamet uzayının ortası.

Dem mi var ṣaḥn-ı fezā-yı reʾfetinde olmaya
Cürre-bāzuñ şeh-peri kebg-i derīye sāye-bān

sahn-ı ġabrā:

1. **ṣaḥn-ı ġabrā:**-*y, -a*
Kaside 2
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Yeryüzü meydanı.

ʿAdūlaruñ olalar kūr gerd-i esbüñden
Niteki bād mürūr ide ṣaḥn-ı ġabrāya

[K.23:8]

ṣaḥn-ı gül-şen:

1. **ṣaḥn-ı gül-şen:**-*de*
Gazel 392
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin ortası.

Bu şeb feryādın arturmışdı bülbül ṣaḥn-ı gül-şende
Güle göz ḳoyduġın görmiş meger kim kirm-i şeb-tābuñ

[G.395:7, G.576:7, G.732:8, G.832:5, Kt.108:3]

ṣaḥn-ı gül-şen-i ümmīd:

1. **ṣaḥn-ı gül-şen-i ümmīd:**-*i*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Ümit bahçesinin meydanı.

Geşt itdi ṣaḥn-ı gül-şen-i ümmīdi ser-be-ser
Bulmadı murġ-ı cāna ḳapuñ gibi āşiyān

ṣaḥn-ı gül-sitān:

1. **ṣaḥn-ı gül-sitān:**-*a*
Kaside 25
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesi meydanı.

Eger ki ḫāṭıra gelse nesīm-i ʿāṭıfeti
Feżā-yı sīne hemān ṣaḥn-ı gül-sitāna döner

ṣaḥn-ı gül-zār:

1. **ṣaḥn-ı gül-zār:**-*ı*
Gazel 24
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gülbahçesi alanı.

Ḳudūmüñ ṣaḥn-ı gül-zārı İrem bağına döndürdi
Görenler ʿaks-i ḳaddüñ cūy içinde ṣandılar Ṭūbā

[K.32:4]

ṣaḥn-ı gül-zār-ı ġam:

1. **ṣaḥn-ı gül-zār-ı ġam:**-*un*
Gazel 595
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Keder bahçesinin ortası.

Ṣaḥn-ı gül-zār-ı ġamuñ şöyle gerek bülbüli kim
Güllere āb vire dīde-i giryānından

ṣaḥn-ı ḥarīm-i bāġ-ı cemāl:

1. **ṣaḥn-ı ḥarīm-i bāġ-ı cemāl:**-*e*
Gazel 869
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzel yüzün bahçesinin avlusu.

Ṣaḥn-ı ḥarīm-i bāġ-ı cemāle baḳar diyü
Açdurmaz oldı revzen-i çeşmüñ ḳapaġını

ṣaḥn-ı ṣaḥrā:

1. **ṣaḥn-ı ṣaḥrā:**
Gazel 759
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çöl meydanı.

Revān oldı yaşum mirʾāt-ı ṭabʿum jeng-i ġam ṭutdı
Ne ḥāṣıl aḳsa cūlar ṣaḥn-ı ṣaḥrā sebze-zār olsa

ṣaḥn-ı ṣaḥrā-yı ʿadem:

1. **ṣaḥn-ı ṣaḥrā-yı ʿadem:**
Gazel 494
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hiçlik çölünün ortası.

Gönderür her gice göñlüm mülküne sulṭān-ı ʿışḳ
Şöyle ceyş-i ġam ki almaz ṣaḥn-ı saḥrā-yı ʿadem

ṣaḥn-ı ṣaḥrā-yı maḥabbet:

1. **ṣaḥn-ı ṣaḥrā-yı maḥabbet:**
Gazel 176
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk ovasının ortası.

Ben ol nā-şād-ı ʿışḳam Ḥāletī kim āb-ı eşkümden
Dem-ā-dem ṣaḥn-ı ṣaḥrā-yı maḥabbet sebz ü ḫurremdür

ṣaḥn-ı sebze-zār:

1. **ṣaḥn-ı sebze-zār:**
Gazel 291
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çimenlik; bahçe.

İtdüm ʿaceb ṣafā göricek ṣaḥn-ı sebze-zār
Ṣandum ki geldi şīşe-i gerdūna inkisār

[K.6:6]

ṣaḥn-ı serāy-ı sīne:

1. **ṣaḥn-ı serāy-ı sīne:**-*de*
Müfret 128
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül sarayının ortası, meydanı.

İrdi cāna künc-i fırḳatde nesīm-i vaṣl-ı yār
Ḳalmadı ṣaḥn-ı serāy-ı sīnede hergiz ġubār

ṣaḥn-ı ṭāʿat-gāh-ı fermān:

1. **ṣaḥn-ı ṭāʿat-gāh-ı fermān:**
Mesnevi 9
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Ferman ibadethanesinin ortası.

İden sensin sipihri gūy-ı çevgān
Senüñdür ṣaḥn-ı ṭāʿat-gāh-ı fermān

ṣaḥrā:

1. **ṣaḥrālarda:**-*lar, -da*
Gazel 118
Mısra: **1**
Kır, ova, çöl.

Bād-ı āhumdan ki ṣaḥrālarda ḳalḳar gird-bād

Ḳalʿa-i gerdūna ṭopraḳ sürmedür andan murād

[G.342:11, G.449:4, G.473:4, G.725:2, G.793:3, K.2:1, K.10:6, K.10:12, M.5:48]

<u>ṣaḥra-i ṣammā:</u>

1. **ṣaḫra-i ṣammā:** *-da*
   Kaside 25
   Mısra: **44**
   Kelime Tipi: -
   Çorak çöl.

Zemīne feyż-resān olsa ebr-i iḥsānı
Biterdi ṣaḫra-i ṣammāda serv ile ʿarʿar

<u>ṣaḥrā-yı ʿadem:</u>

1. **ṣaḥrā-yı ʿadem:**
   Gazel 803
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Yokluk çölü.

Ṣaḥrā-yı ʿadem seyrine çıḳsa n'ola tende
Ṭaraldı gibi göñlümüz ol beyt-i ḥazende

[Mü.4:20]

<u>ṣaḥrā-yı cān:</u>

1. **ṣaḥrā-yı cān:***-da*
   Mesnevi 9
   Mısra: **95**
   Kelime Tipi: -
   Can çölü.

Belā peygārı var ṣaḥrā-yı cānda
Çalınmaz ṭabl-ı āsāyiş hiç anda

<u>ṣaḥrā-yı cünūn:</u>

1. **ṣaḥrā-yı cünūn:**
   Gazel 548
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Delilik çölü.

ʿAzm eyler-idüm tā Ḫoten-i vaṣla yolundan
Ṣaḥrā-yı cünūn olmasa evvelki ḳonaġum

<u>ṣaḥrā-yı ʿışḳ:</u>

1. **ṣaḥrā-yı ʿışḳ:***-un*
   Gazel 177
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Aşk çölü.

Olup ṣaḥrā-yı ʿışḳuñ bir ḳadīmī nāvek-endāzı
Benüm ḳavs-i ḳuzaḥ zīh geçmeden ḳalmış kemānumdur

<u>ṣaḥrā-yı maḥşer:</u>

1. **ṣaḥrā-yı maḥşer:**
   Gazel 133
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Mahşer ovası, kıyamet yeri.

Ṣaḥrā-yı maḥşer içre çıḳam zīr-i ḫākden
Dāġ-ı derūn u çāk-i birūnumla lāle-vār

[G.217:7, G.271:17]

<u>ṣaḥrā-yı ṣayd-gāh:</u>

1. **ṣaḥrā-yı ṣayd-gāh:**
   Gazel 88
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Av kırı, avlanma yeri II Âşığın gönlü.

Murġ-ı dile ḥavāledür ol bār-ı ġamze kim
Ṣaḥrā-yı ṣayd-gāhın ider baḥr-i ḫūn-ı nāb

<u>ṣaḥrā-yı sīne:</u>

1. **ṣaḥrā-yı sīne:***-m, -den*
   Kaside 31
   Mısra: **52**
   Kelime Tipi: -
   Sine çölü.

Ḫāṭırumdan eksük olmazsa n'ola bir dem ġubār
Muttaṣıl ceyş-i belā ṣaḥrā-yı sīnemden geçer

<u>saht:</u>

1. **saḫt:**
   Gazel 199
   Mısra: **7**
   Katı, sert.

Teʾs̱īr iderdi sūz-ı dil ḳalbi ne deñlü saḫt ise
Sīne-be-sīne olsa ger geh geh benümle ol nigār

<u>sāʿid:</u>

1. **ṣāʿidine:***-i, -n, -e*
   Gazel 154
   Mısra: **3**
   Kol, kolun bilek ile dirseği arasındaki kısım.

Daḫl eyliyemez ṣāʿidine zümre-i ḫūbān
Ol sīm-tenüñ kimse mi var ḳoluna söyler

[G.239:1]

<u>sāʿid ü bāzū:</u>

1. **sāʿid ü bāzū:***-sı, -n, -ı*
   Gazel 182
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Bilek ve kol.

Her ḳaçan ḳaṣd-ı helāk-i dil-i nālān eyler
Evvelā sāʿid ü bāzūsını ʿuryān eyler

<u>sāʿid-i sīmīn:</u>

1. **sāʿid-i sīmīn:***-ün, -i*
   Gazel 529
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Gümüş gibi beyaz kol.

Muttaṣıl özler senüñ ol sāʿid-i sīmīnüñi
Murġ-ı dest-āmūzdur gūyā dil-i zārum benüm

[G.613:11]

<u>sāk:</u>

1. **sāḳına:***-ı, -n, -a*
   Gazel 724
   Mısra: **7**
   Ar. İncik, baldır.

Dıraḫt-ı ser-bülend-i bāġ-ı ʿışḳuñ sāḳına çıḳmaz

Zülāl-i Ḫıżr'ı virseñ niçe yıllar
naḫl-i Mūsā'ya

saḳf:

1. **saḳfını:**-*ı, -n, -ı*
Kaside 27
Mısra: **71**
Tavan, çatı, dam.

Bār-gāh-ı ḳadrinüñ saḳfını
merfūʿ eyleyüp
Bābını meftūḥ ide dāʾim Ḫudā-
yı müsteʿān

saḳf-ı āsmān:

1. **saḳf-ı āsmān:**
Gazel 554
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Göğün çatısı, gök kubbe.

Raḥm iderseñ it ḫalel
bulmazdan evvel dōstum
Dūd-ı dilden şemse-i zerrīn
saḳf-ı āsmān

saḳf-ı gerdān:

1. **saḳf-ı gerdān:**-*a*
Kaside 13
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dönen gökyüzü.

Ḳażā-yı taḫt-gāh-ı Ḫusrev-i
devrānı añduḳça
Çıḳardı dūd-ı şemʿ-i ḥasretüm
bu saḳf-ı gerdāna

saḳf-ı köhne:

1. **saḳf-ı köhne:**-*si, -n, -den*
Gazel 202
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Köhne kubbe, dünya.

Ḫāṭırum bir dem mi vardur
olmaya ey Ḫāletī
Dār-ı dünyānuñ bu saḳf-ı
köhnesinden pür-ġubār

saḳf-ı mīnā:

1. **saḳf-ı mīnā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü.

Ne eylerse görür elbette herkes
dār-ı dünyāda
ʿAceb vażʿ eylemiş Bārī-Ḫudā
bu saḳf-ı mīnāyı

saḳf-ı zer-kār:

1. **saḳf-ı zer-kār:**-*ı, -n, -da*
Kaside 27
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Altın işlemeli çatı.

Gūyiyā zencīredür kim
yazdılar sīmāb ile
Saḳf-ı zer-kārında ʿaks-i āb
olur ṣanmañ ʿıyān

sakın-:

1. **şaḳınma:**-*ma*
Gazel 773
Mısra: **3**
Sakınmak, esirgemek, uzak durmak.

Ṣaḳınma bāġ-ı ḥüsnüñ derd-
mendān-ı maḥabbetden
Viṣālüñ mīvesin erbāb-ı cāha
bergüẕār itme ,

[G.158:6, G.173:13, G.260:2, G.486:7, G.514:8, G.589:2, G.744:9, G.844:8, G.867:11, K.3:37, Kt.80:2]

2. **şaḳın:**
Gazel 32
Mısra: **7**
"Aman ha, sakın" anlamında bir uyarı sözü.

Yapışmasun ṣaḳın
dāmānuña rūz-ı
ḳıyāmetde
Yolunda ḫāk olan bī-
dilleri yirden götür cānā

[G.126:8, G.132:12, G.157:14, G.175:2, G.214:13, G.252:10, G.254:10, G.254:14, G.275:5, G.280:7, G.322:6, G.381:5, G.386:9, G.401:10, G.404:4, G.405:10, G.415:6, G.419:6, G.435:2, G.437:5, G.445:5, G.526:1, G.532:8, G.532:9, G.564:17, G.628:5, G.715:2, G.736:9, G.769:4, G.774:7, G.798:5, G.815:7, G.879:6, G.885:5, K.16:54, Kt.5:3, Kt.41:1, Mf.3:2, Mf.18:2, Mf.241:2, Mf.266:2, Mf.362:2, Mü.1:25]

sakız:

1. **saḳız'da:**-*da*
Müfret 578
Mısra: **1**
Sakız adası.

Bir gülüñ Saḳız'da dil oldı
nevā-keş bülbüli
Bilmez-idüm böyle zībā
olduġın Saḳız güli

sakız güli:

1. **saḳız güli:**
Müfret 578
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir çiçek çeşidi II Sevgili.

Bir gülüñ Saḳız'da dil oldı
nevā-keş bülbüli
Bilmez-idüm böyle zībā
olduġın Saḳız güli

sākī:

1. **sāḳī:**
Gazel 43
Mısra: **3**
İçki meclisinde içki dağıtan.

Yürüt sāḳī ayaġı devr-i gül
faṣl-ı bahār oldı
Yine ḳıl sebzelerde ʿıyş u ʿişret
ḫaymesin ber-pā

[G.53:12, G.54:1, G.54:4, G.81:6, G.264:3, G.288:8, G.313:3, G.408:8, G.412:7, G.444:8, G.445:5, G.482:8, G.496:5, G.574:7, G.672:10, G.717:12, G.752:10, G.796:3, K.21:67, K.41:49, Kt.124:1, Mf.277:1, Mf.531:1]

sāk-ı ʿarş-ı aʿlā:

1. **sāḳ-ı ʿarş-ı aʿlā:**-*y, -a*
Kıt'a 117
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yüce göğün ...

Dür-i duʿālaruñı şöyle naẓm
idem ki senüñ
Anı revā göreler sāḳ-ı ʿarş-ı
aʿlāya

sāḳ-ı sīmīn:

1. **sāḳ-ı sīmīn:**-*i*
Gazel 246
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gümüş renkli baldır II Beyaz bacak.

Sāḳ-ı sīmīni ile ʿālemi eylerdi helāk
Düşmese ayaġına dāmeni her gāh eger

sāḳī-i ʿayyār-ı felek:

1. **sāḳī-i ʿayyār-ı felek:**
Gazel 388
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Feleğin hileci sakisi.

Ġuṣṣa-i dehr ile ʿaḳlum gitdi hep şimden girü
Bildüginden ḳalmasun sāḳī-i ʿayyār-ı felek

sāḳi-i bezm:

1. **şāḳī-i bezm:**-*ün*
Gazel 648
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Mecliste içki dağıtan, sunan. II Sevgili.

Laʿl-i cān-baḫşından almaz şāḳī-i bezmüñ murād
Devr elinden cām-veş baġrı ṭolu ḳan olmayan

[G.575:2, G.688:5, G.869:10]

sāḳī-i bezm-i dehr:

1. **sāḳī-i bezm-i dehr:**
Gazel 812
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dünya meclisinin sakisi.

N'olduñ ey sāḳī-i bezm –i dehr şimdi sen ezel
Ḳaldurduñ muttaṣıl bed-mest-i cām-ı ʿaḳlını

sāḳi-i cefā-kīş-i zamān:

1. **sāḳi-i cefā-kīş-i zamān:**
Müfret 390
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Devrin eziyet eden sakisi.

Çekdük elümüz sāġar-ı ṣahbā-yı emelden
Sāḳi-icefā-kīş-i zamān ḳaldı ʿamelden

sāḳī-i dehr:

1. **sāḳī-i dehr:**
Gazel 496
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zamanın içki sunanı.

Sāḳī-i dehr kāselerin ṭoldurdı hep
Ḫamyāze-i melālüme baḳup vireydi cām

[Mf.555:2, Mf.572:1]

sāḳi-i devr:

1. **sāḳi-i devr:**-*ün*
Gazel 746
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zamanın sakisi.

Tehīdür elde cāmum sāḳi-i devrüñ cefāsından
Ḳosun gāhī ʿaraḳ gāhī şarāb-ı erġavān dīde

sāḳi-i devrān:

1. **sāḳi-i devrān:**
Gazel 117
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Zamanın sakisi.

İçürür bir gün yedi ṭāsı geçen zehri saña
Anuñ içün devr ider bu sāḳi-i devrān çerḫ

[G.504:6, G.673:8, G.895:1, Trk.B.1:39, Trk.B.1:58]

sāḳi-i devr-i zamān:

1. **sāḳi-i devr-i zamān:**
Gazel 642
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Devrin sakisi.

Cām-ı meyle defʿ-i ġam ḳılsam eger reşk eyleyüp
Ayaġum almaḳ diler bu sāḳi-i devr-i zamān

[Mü.3:20]

sāḳi-i eyyām:

1. **sāḳi-i eyyām:**
Gazel 693
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Günlerin sakisi.

Şāh u dervīşe ṣunar hemvāre cām-ı miḥnetin
Sāḳi-i eyyām bir ferdüñ geçürmez nevbetin

[Mf.384:2]

sāḳī-i felek:

1. **sāḳī-i felek:**
Gazel 508
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Felek sâkisi.

Bir ġamzesi bed-meste naṣīb eyledi āḫir
Sāḳī-i felek ṣaḳlayaraḳ bāde-i ḫūnum

[G.391:2, G.802:2]

sāḳi-i gerdūn:

1. **sāḳi-i gerdūn:**
Mesnevi 9
Mısra: **111**
Kelime Tipi: -
Feleğin sakisi.

Baña ḳan içdürür sāḳi-i gerdūn
N'ola olsa lebüm ālūde-i ḫūn

sāḳī-i gül-ʿizār:

1. **sāḳī-i gül-ʿizār:**
Kaside 26

Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Gül yanaklı saki.

Rindān-ı bāde-nūş ḳayırmazdı bādeden
Ger ʿaḳlın almasaydı o sāḳī-i gül-ʿiẕār

sāki-i hicrān:

1. **sāḳi-i hicrān:**
Gazel 537
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayrılık sakisi.

Sāḳi-i hicrān elinden cām-ı ġam nūş eylerüm
Bezm-i ʿışḳuñda odur her laḥẓa giryān olduġum

sākī-i himmet:

1. **sāḳī-i himmet:**-*i, -n, -den*
Gazel 10
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Lütuf kadehini sunan, yardım sakisi.

Ol şāh-ı Cem-cenāb ki cām-ı saʿādeti
Sāḳī-i himmetinden alur bay eger gedā

sāki-i ikbāl:

1. **sāḳi-i iḳbāl:**
Tarih 8
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Talih sakisi.

Bezm-i ʿıyşın sāḳi-i iḳbāl germā-germ ide
Sāġar-ı çerḫ-i felek mā-dām kim gerdān ola

sāki-i ḳażā:

1. **sāḳi-i ḳażā:**
Kıt'a 63
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kader tayin eden Allah.

Devr itdügince cām-ı felek sāḳi-i ḳażā
Ḳılsun bu cām-ı ʿişreti nüzhet-geh-i enām

sāḳī-i meclis:

1. **sāḳi-i meclis:**
Gazel 817
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Meclisin sakisi.

Mürde-i ġam üstine nūr indi ẕann eyler gören
Devr iderken sāḳi-i meclis ṣunarsa sāġarı

[G.58:4, G.75:4, G.110:7, G.149:11, G.380:4, G.656:2, G.688:8, G.770:5]

sāki-i meh-rū:

1. **sāḳi-i meh-rū:**
Gazel 169
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ay yüzlü saki, içki sunan ay yüzlü sevgili.

Şol cām-ı leb-ā-leb ki ṣunar sāḳi-i meh-rū
Ḥaḳḳā ki ḫıred cevheri ne ṭolı bahādur

sāḳī-i zamān:

1. **sāḳī-i zamān:**-*un*
Gazel 295
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Devrin sakisi.

Erbāb-ı ṭamāʿ cürʿa-feşān oldı ṣanurlar
Sāḳī-i zamānuñ yire hep dökdügi ḳandur

saḳīl it-:

1. **saḳīl it:**-*e*
Kaside 42
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Ağırlaştırmak.

Ḳarīn-i ḥüsn-i ḳabūl ile ḥükm-i Yezdān'ı
Yüzi ṣuyına anuñ yā İlāhi maḥv eyle

sākinān-ı ʿālem-i bālā:

1. **sākinān-ı ʿālem-i bālā:**-*y, -a*
Gazel 667
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yüce âlemin, gökyüzünün sakinleri . Gök cisimleri. II yüce âlemin sakinleri. Göğün katlarında bulunan melekler.

Firḳatüñde şuʿle-i āh-ı derūnumdur benüm
Sākinān-ı ʿālem-i bālāya şemʿ-i encümen

sākinān-ı ḥarīm-i imkān:

1. **sākinān-ı ḥarīm-i imkān:**-*a*
Mesnevi 7
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
İmkan evinin sakinleri II Sultan III. Mehmed'in reayası.

Sākinān-ı ḥarīm-i imkāna
Vācib oldı duʿā o sulṭāna

sākin-i beytü'l-ḥazen:

1. **sākin-i beytü'l-ḥazen:**
Gazel 159
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hüzünler evinde oturan II Âşık.

Umma bād-ı Mışr'dan ey sākin-i beytü'l-ḥazen
Maġz-ı cāna būy-ı pīrāhen getürmek her seḥer

sāḳī-ṣıfat:

1. **sāḳī-ṣıfat:**
Gazel 854
Mısra: **3**
Saki gibi, içki dağıtan gibi.

Bāde-i ḫūn-ı dilüm sāḳī-ṣıfat ʿarż eylerüm
Tā diyince ġamze-i mesti ḫumārum ḳalmadı

sākit:

1. **sākit:**
Mesnevi 8

Mısra: **97**
Susmuş, sessiz.

Zebān sākit lisān-ı ḥāl pür-gū
Muṣaddıḳ çīn-i pīşānī vü ebrū

sākiyā:

1. **sāḳiyā:**
Gazel 69
Mısra: **4**
Ey içki dağıtan!

Ḫātem-i iḳbāl-i Cem buldı nigīnin dir gören
Sāġar-ı zerrīne ḳonsa sāḳiyā laʿl-i müẕāb

[G.71:5, G.123:5, G.156:4, G.380:10, G.387:7, G.471:6, G.518:5, G.524:1, G.606:7, G.697:5, G.793:5, G.830:9, G.831:1, G.842:2, Mf.13:1, Mf.13:2, Mf.79:2, Mf.507:2, Mf.536:1]

sakkā-yı āb-ı zindegānī:

1. **saḳḳā-yı āb-ı zindegānī:**
Mesnevi 9
Mısra: **242**
Kelime Tipi: -
Ölümsüzlük suyunun satıcısı.

Elüm nāvek-zen-i ṣayd-ı maʿānī
Dilüm saḳḳā-yı āb-ı zindegānī

sakla-:

1. **saḳlayup:**-*y, -up*
Gazel 185
Mısra: **6**
Gizlemek.

Virür āyīne-i iḳbāli her nādīdeye āḫir
Ya anı saḳlayup meşşāṭa-i devr-i zamān n'eyler

[G.207:10, G.275:3, G.401:9, G.503:1, G.508:6, M.1:60, M.3:46, Mf.68:1, Mf.68:2, Mf.399:1]

2. **şaḳlar:**-*r*
Gazel 389
Mısra: **4**
Değer verip elden çıkarmamak, elinde bulundurmaya devam etmek.

Ser-geşte ḳıldı ẕerre-ṣıfāt şimdilik bizi
Daḫı ne güne ṣaḳlar ola bilmezüz felek

[G.346:9, G.419:10, G.508:2, G.638:3, G.638:4, G.771:2, K.1:3, K.38:15, Mf.401:1]

3. **saḳlasun:**-*sun*
Kıt'a 2
Mısra: **4**
Korumak, esirgemek.

Bir dıraḫt-ı ser-firāzısın cihān gül-zārınuñ
Saḳlasun bu rūzgāruñ germ ü serdinden Ḫudā

[T.8:11]

saklan-:

1. **şaḳlanmaḳ:**-*mak*
Gazel 532
Mısra: **4**
Gizlenmek, saklı olmak.

Her ne deñlü cānuma cebr eyleyüp āh itmesem
Mümkin olmaz ṣaḳlanmaḳ ḫalḳa ʿıyāndur sevdügüm

[K.16:20, K.40:60]

sāl:

1. **sāli:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **12**
Yıl.

Çār faṣl üzre eyleyüp tertīb
Ḳıldı her sāli bir kitāb-ı ġarīb

[M.9:9, M.9:19]

sal-:

1. **şalsa:**-*sa*
Gazel 473
Mısra: **13**
Savurmak, vurmak, saldırmak.

Tīġ-i cevrin ṭurmadan ṣalsa ʿadū-yı kīne-ḫᵛāh
Baḥsi ḳo ey Ḥāletī anuñla sen Mevlā'ya ṣal

2. **şalarsa:**-*ar, -sa*
Gazel 60
Mısra: **5**
Göndermek, yollamak, bırakmak, salmak.

Düşmen ṣalarsa yāra kebūterle nāmesin
Ben de duḫān-ı āh-ı dilüm eylerüm seḥāb

[G.139:12, G.192:9, G.302:3, G.343:14, G.379:9, G.420:10, G.424:5, G.473:4, G.473:6, G.473:10, G.473:12, G.481:6, G.560:5, G.569:4, G.651:5, G.722:6, G.729:2, G.801:6, G.813:6, G.856:6, G.882:10, K.2:24, K.2:27, K.2:36, K.4:32, K.7:12, K.10:26, K.14:78, K.16:13, K.16:53, K.23:39, K.26:66, K.31:27, K.35:10, K.36:81, K.39:65, Kt.77:1, Kt.80:1, M.1:70, M.6:36, M.7:29, M.8:131, Mf.21:1, Mf.170:1, Mf.262:1, Mf.374:2, Mf.454:2, Mf.543:1, Mf.587:1, Trk.B.1:12, Trk.B.1:89]

sāl ile:

1. **sāl ile:**
Mesnevi 8
Mısra: **176**
Kelime Tipi: -
Yıllık, yıllarca.

Nice dünyāyı ṭutmasun enīnüm
Benüm sāl ile oldı erbaʿīnüm

salā:

1. **şalādur:**-*dur*
Gazel 168
Mısra: **6**
Çağırma, dâvet etme, dâvet.

Bād-ı seḥer evrāḳ-ı güli ḳıldı perīşān
Sūr oldı meger sofra-i yaġmāya ṣalādur

[G.728:2]

salā eyle-:

1. **şalā eyle:**
Gazel 734

Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çağırmak, davet etmek.

Yolumda ser viren gelsün diyü şāhum ṣalā eyle
Maḥabbet burcu vīrān oldı gel başdan binā eyle

sālār-ı ḫˇān-ı bezm-i güftār:

1. **sālār-ı ḫˇān-ı bezm-i güftār:**
Mesnevi 8
Mısra: **199**
Kelime Tipi: -
Şiir meclisi sofrasının başkanı.

Gel ey sālār-ı ḫˇān-ı bezm-i güftār
Simāṭ-ı ḳıyl ü ḳālüñ eyle ṭūmār

sāl-i evvelden:

1. **sāl-i evvelden:**
Gazel 558
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Önceki yıllardan.

Nāvek-i ḫārı görünce bülbül itmezdi fiġān
Olmasaydı sāl-i evvelden eger ḫāṭır-remān

sāl-i tamām ü sāʿat-i nev-rūz:

1. **sāl-i tamām ü sāʿat-i nev-rūz:**-*dur*
Gazel 564
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Tüm yıl ve Nevruz zamanı II Tüm yıl ve tek gün.

Devr-i zamān-ı firḳat ü hengām-ı vaṣl-ı yār
Sāl-i tamām ü sāʿat-i Nev-rūz'dur hemān

salın-:

1. **ṣalınsun:**-*sun*
Gazel 670
Mısra: **7**
Gezmek, dolaşmak.

Bir zamān varsun ṣalınsun düşmen-i bed-ḫˇāh ile
Bād-ı āhumdan ḥazer ḳılmazsa ol serv-i revān

[G.61:11, G.485:1, G.732:2, G.777:5]

2. **ṣalınur:**-*ur*
Gazel 10
Mısra: **9**
Sağa sola veya öne arkaya hafifçe sallanmak II Kılıcın sallanması.

Şemşīri oldı her ṭarafa ṣalınur nihāl
Taḥrīk ider nesīm-i ẓafer anı dāʾimā

[K.3:19]

ṣalıncaġa bin-:

1. **ṣalıncaġa bin-:**-*se*
Gazel 187
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Salıncağa binmek, salıncakta kendini sallamak.

Her ḳaçan binse ṣalıncaġa o şūḫ-ı ser-firāz
Burc-ı Mīzān içre gūyā kevkeb-i raḫşān olur

salıncaḳ:

1. **salıncaḳdan:**-*dan*
Gazel 158
Mısra: **7**
Üzerine oturulup sallanmak üzere iki tarafından ip veya zincirle yüksekçe bir yere asılmış eğlence aleti.

Rūz-ı ʿıyd olsa salıncaḳdan inerken yāri gör
Böyle bir Yūsuf-liḳā olmaz terāzūdan iner

[G.187:8, G.187:17, G.251:9]

ṣalīb:

1. **ṣalībin:**-*i, -n*
Gazel 399
Mısra: **2**
Haç.

Bildüm naẓarı kūyındadur ol büt-i cānān
Yanında ṣalībin göricek ḳıble-nümānuñ

sālik-i rāh-ı fenā:

1. **sālik-i rāh-ı fenā:**
Gazel 545
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Fenafillah yolunun yolcusu.

Sebük-bār olmaḳ ister sālik-i rāh-ı fenā gördüm
Hemān evvel ḳademde cān ile başa vedāʿ itdüm

sālim:

1. **sālim:**
Kaside 37
Mısra: **28**
Sağlam, sağlıklı.

Nüsḫa-i vaṣf-ı cemīlüñ almasa benden eger
Pīre-zāl-i çerḫden ṭoġmazdı sālim tevʾ-emān

sālim ol-:

1. **sālim ol:**-*ur*
Kaside 14
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Uzak olmak.

Dest-i bedrinden olur bād-ı ḫazānuñ sālim
Sāye-i devletine gelse çenār-ı būstān

[K.18:49, Mf.221:1]

sālis:

1. **sāliṣ:**
Gazel 105
Mısra: **6**
Üçüncü.

Güzellikde sen Yūsuf-ı Mışr'a ṣānī
Belā içre ben Ḳays u Ferhād'a sāliṣ

sallan-:

1. **ṣallananlar:**-*an, -lar*
Gazel 187
Mısra: **18**
Salıncakta sallanmak.

Bir terāzūdur şalıncaḳ vezn ider erbāb-ı dil
Her ḳaçan kim şallananlar sīm-ten ḫūbān olur

salṭanat:

1. **salṭanat:**
Gazel 804
Mısra: **12**
Hükümdarlık, sultanlık II Bolluk, zenginlik, şatafatlı ve gösterişli yaşayış, debdebe.

Çīn-i zülfüñ ārzū iden dil-i āşüfte-ḥāl
Bir gedādur kim düşüpdür salṭanat sevdāsına

salṭanat ʿarżı:

1. **salṭanat ʿarżı:**-*n*
Mesnevi 9
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Sultanlık gösterme.

İder ṭaʿn efserüñ çerḫ-i berīne
Getürdüñ salṭanat ʿarżın yirine

salṭanat evrengi:

1. **salṭanat evrengi:**-*n, -de*
Kaside 18
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Saltanat tahtı.

Görmedi çeşm-i cihān salṭanat evrenginde
Böyle bir şāh-ı Cem-āyīn ü Sikender-eṭvār

sām:

1. **sām:**
Kaside 3
Mısra: **40**
Şehnâme'de adı geçen Nerîman'ın oğlu olup çok kuvvetli oluşu ve kahramanlığıyla bilinir. Aynı zamanda Zâl'ın babasıdır.

Bezmin göreydi cāmını eylerdi Cem şikest
Seyr eyleseydi rezmini ser-sām olurdı sām

şaman:

1. **şaman:**
Kaside 14
Mısra: **52**
Saman.

Kehkeşāna ṭaşıdur kāh dem-ādem var ise
Ṭoldurur düşmeninüñ çerḫ derisine şaman

şaman altından şu yürüt-:

1. **şaman altından şu yürüt:**-*me, -se, -y, -di*
Müfret 409
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Belli etmeden iş çevirmek, ortalığı karıştırmak.

Görünmez idi cüy-şıfat şekl-i kehkeşān
Yürütmeseydi şu şaman altından āsūmān

şan:

1. **şan:**
Kaside 37
Mısra: **14**
Sanki, güya, âdeta.

ʿArṣa-i rezm içre aḳdı her yaña ḫūn-ı ʿadū
Şan döküldi bezm-i rindāna şarāb-ı erġavān

şan-:

1. **şandum:**-*du, -m*
Gazel 35
Mısra: **7**
Düşünmek, sanmak, zannetmek.

Yüzünde tār u mār olmış görüp zülfini şandum kim
Ḳarışdı sāye birle pertev-i mihr-i cihān-ārā

[G.6:1, G.22:11, G.24:8, G.29:4, G.31:5, G.33:11, G.36:7, G.37:6, G.53:9, G.54:12, G.58:8, G.64:12, G.67:4, G.68:6, G.68:9, G.71:3, G.76:5, G.78:7, G.79:7, G.89:7, G.90:16, G.91:2, G.106:9, G.115:7, G.117:3, G.117:9, G.118:5, G.119:4, G.128:7, G.131:10, G.139:7, G.155:5, G.155:12, G.162:1, G.164:8, G.169:15, G.172:2, G.183:8, G.183:9, G.186:3, G.193:4, G.197:10, G.206:8, G.214:6, G.219:5, G.219:12, G.225:1, G.229:10, G.234:4, G.240:4, G.242:9, G.243:6, G.246:10, G.250:5, G.259:5, G.264:4, G.283:10, G.291:2, G.295:9, G.298:6, G.304:9, G.323:9, G.350:4, G.351:8, G.354:2, G.358:6, G.368:9, G.399:7, G.400:1, G.405:11, G.408:2, G.412:12, G.444:3, G.455:5, G.457:6, G.460:2, G.463:2, G.488:6, G.510:10, G.542:1, G.556:1, G.576:5, G.581:2, G.617:2, G.628:9, G.649:1, G.655:2, G.655:10, G.656:5, G.656:11, G.659:3, G.660:11, G.666:12, G.670:6, G.692:11, G.705:4, G.710:3, G.731:13, G.738:10, G.745:3, G.753:4, G.758:2, G.760:16, G.771:7, G.779:6, G.781:7, G.783:7, G.784:8, G.787:9, G.793:3, G.798:1, G.811:2, G.816:8, G.822:9, G.832:5, G.835:8, G.838:6, G.843:12, G.853:1, G.859:4, G.864:10, G.877:3, G.877:9, G.883:2, K.5:35, K.6:22, K.8:72, K.10:7, K.10:15, K.10:24, K.12:48, K.14:31, K.14:10, K.16:48, K.17:2, K.20:14, K.20:15, K.23:13, K.25:8, K.27:10, K.27:22, K.29:10, K.29:20, K.30:14, K.32:79, K.34:13, K.34:46, K.35:30, K.35:31, K.35:57, K.37:38, K.37:49, K.39:8, K.39:41, K.40:29, K.41:38, Kt.16:4, Kt.26:1, Kt.41:2, Kt.87:4, Kt.90:1, Kt.95:1, Kt.109:2, Kt.123:2, M.3:40, M.9:48, M.9:157, Mf.7:1, Mf.38:1, Mf.94:2, Mf.120:2, Mf.121:1 Mf.121:2, Mf.350:2, Mf.405:2, Mf.423:2, Mf.431:1, Mf.598:2, Mü.2:33, Mü.5:33, Mü.6:7, Trk.B.1:88]

şan:

1. **şan:**
Gazel 214
Mısra: **2**
Sanki, güya, âdeta.

O ġamzeler ki zülf ile ʿuşşāḳa bendi var
Şan bir ḫarāmīdür ki yanında kemendi var

[G.236:2, G.261:8, G.290:2, G.331:5, G.879:4, K.21:14,

M.4:134, M.9:198, Mf.134:2, Mf.301:2, Mf.558:2]

saña mı ḳaldı:

1. **saña mı ḳaldı:**
Gazel 780
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sana mı düştü bağlamında sözde soru kalıbıdır.

Göñül virmek saña mı ḳaldı her bir zülf-i Leylā'ya
Nedür ey ṭıfl-ı dil vāriş mi olduñ Ḳays-ı şeydāya

saña ne:

1. **saña ne:**
Gazel 802
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Seni ilgilendirmez, alakadar etmez anlamında bir söz.

Bīmār-ı ġamuñ yoḳlamasañ n'ola ṭabībüm
Ben ʿāşıḳ-ı dil-ḫaste eger ölse saña ne

saña ne girer çıkar:

1. **saña ne girer çıḳar:**
Gazel 47
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Argo**
Seni ne ilgilendirir.

Bilsem ki ey raḳīb saña ne girer çıḳar
Alsun ḳo tīr-i cevr ile cānum o ḳaşı yā

sanasın:

1. **şanasın:**
Gazel 647
Mısra: **2**
Sanırsın ki, sanki.

Dişledi laʿl-i lebin dün gice ol şūḫ-ı cihān
Oldı gül-berg üzerinde şanasın jāle ʿıyān

sanʿat:

1. **şanʿat:**
Gazel 23
Mısra: **10**
Bir şeyi gerektiği gibi tam ve güzel yapmak için sâhip olunması gereken bilgi ve ustalık.

Naẓmıyla Ḥāletī n'ola olursa ser-fırāz
Her kime şanʿat ise bu mīrāsdur aña

2. **şanʿat:**
Gazel 96
Mısra: **2**
Bir şeyi gerektiği gibi tam ve güzel yapmak için sâhip olunması gereken bilgi ve ustalık.

Eger müjgān-ı çeşmin nā-gehān ḳaldursa ol āfet
Gören bī-hūş olur ḥaḳḳā ki çūb altundadur şanʿat

[G.192:8, G.374:6, G.590:6, Kt.51:3]

şanʿat eyle-:

1. **şanʿat eyle:**-*di*
Gazel 573
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Usta olduğu işi yapmak.

Bilmem ne şanʿat eyledi gevher-fürūş-ı ʿışḳ
Elmās-ı eşk-i çeşmümi gösterdi laʿl-gūn

şanʿat göster-:

1. **şanʿat göster:**-*üp*
Kıt'a 31
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hüner göstermek.

Gösterüp şanʿatın müşʿabid-i dey
Kīse-i ebre girdi beyża-i mihr

şanʿat ile:

1. **şanʿat ile:**
Gazel 131
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ustalıkla.

Kān-ı zümürrüd-i çemeni zīr-i ḫākden
Buldı çıḳardı şanʿat ile ebr-i nev-bahār

[G.219:8, Mf.460:2]

sanʿat it-:

1. **şanʿat it:**-*di*
Gazel 577
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sanat yapmak.

Ṭonatdı naḫl-i çemen-zārı şemʿ-i aşferden
Ne şanʿat itdi görüñ naḫl-bend-i kün-fe-yekūn

sanʿat-ger-i baht:

1. **şanʿat-ger-i baḫt:**-*um*
Gazel 814
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Talih sanatçısı.

Seḥerden geldi dil-ber var ise şanʿat-ger-i baḫtum
Bu gice eyledi tā ṣubḥa dek āġāz-ı şeb-gīrī

sanavber:

1. **şanavber:**
Gazel 9
Mısra: **9**
Çam fıstığı ağacı II sevgilinin uzun boyu.

Şanavber rūy-ı dil gösterse saña çoḳ mıdur şimdi
Ezelden ʿāşıḳ-ı bī-dil degül mi ḳaddüñe Ṭūbā

[G.161:2, Mf.140:1]

sanavber-kadd:

1. **şanavber-ḳadd:**
Gazel 459
Mısra: **6**
Çam fıstığı gibi boylu.

Dillerin alur ne deñlü olsa ḫalḳuñ yoḳ dimez
Gerçi olmaz o şanavber-ḳadd gibi nāzük-nihāl

sancak dik-:

1. **sancak dik:**-*di*
Gazel 861

Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bayrak dikmek.

Şu ser-bāz-ı maḥabbetdür dil-i dīvāne kim evvel
O dikdi āh-ı dilden ḳalʿa-i gerdūna sancaġı

<u>şandal şarābı:</u>

1. **şandal şarābı:**-*y, -la*
Gazel 524
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kadehteki şarap.

Pür-ḫumāram sāḳiyā zevraḳla ṣahbā isterem
Gitmedi şandal şarābıyla benüm derd-i serüm

<u>sandūka:</u>

1. **şandūḳasında:**-*sı, -n, -da*
Gazel 61
Mısra: **3**
Sandık.

Şandūḳasında sīnemüñ olsun nişāne dil
Ögret elüñi gel berü taʿlīm-ḫāne at

<u>şanem:</u>

1. **şanemi:**-*i*
Gazel 275
Mısra: **3**
Put. II Put gibi güzel sevgili.

Şaḳlayup ol ṣanemi kimseye hiç göstermez
Ḥaḳ bu kim düşmen-i bed-kīş ʿaceb kāfirdür

[G.622:2, G.651:1, Mf.397:1]

<u>şanemā:</u>

1. **şanemā:**
Gazel 255
Mısra: **8**
Ey put gibi güzel olan sevgili!.

Urur zer-i rūyın aña erbāb-ı maḥabbet
Seng-i ser-i kūyuñ ṣanemā ṣanki miḥekkdür

<u>şanevber:</u>

1. **şanevber:**
Gazel 157
Mısra: **8**
Çam fıstığı ağacı II sevgilinin uzun boyu.

Ḳāmet-i yāra göñül virmez cihānda var mıdur
Olmaya aṣlā ṣanevber gibi idrāki meger

[Mf.157:2]

<u>şanevber-ḫırām:</u>

1. **şanevber-ḫırām:**-*da*
Gazel 468
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sanavber salınışlı II Nazlı nazlı yürüyen sevgili.

Yoḳlarlar evvelā o ṣanevber-ḫırāmda
Bī-diller itmek istese ger cüst ü cūy-ı dil

<u>sānī:</u>

1. **<u>ş</u>ānī:**
Gazel 105
Mısra: **5**
İkinci.

Güzellikde sen Yūsuf-ı Mıṣr'a <u>ş</u>ānī
Belā içre ben Ḳays u Ferhād'a <u>ş</u>āli<u>ş</u>

<u>şāniʿ-i kudret:</u>

1. **şāniʿ-i ḳudret:**
Gazel 410
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kudretli Allah.

Ṣāniʿ-i ḳudret dehānuñ ḥoḳḳasın teng itmegin
Birbiri üstine gelmiş dürr-i dendānuñ senüñ

<u>şanki:</u>

1. **şanki:**
Gazel 70
Mısra: **4**
Adeta, güya.

ʿIşḳa düşdi cān u dil ḳaldum ḳurı cism ile ben
Ṣanki bir fülküñ metāʿın atdılar ʿummāna hep

[G.161:12, G.171:4, G.187:21, G.190:10, G.212:10, G.250:10, G.255:8, G.258:8, G.260:2, G.264:6, G.368:6, G.509:8, G.521:8, G.890:2, K.7:8, K.9:35, K.25:18, K.28:53, K.33:27, Kt.79:3, Kt.K.3:18, M.1:32, M.1:60, M.2:18, M.4:15, M.4:85, M.4:123, M.4:132, M.7:31, Mf.25:2, Mf.458:2]

<u>sar-:</u>

1. **şarıldı:**-*ıl, -dı*
Gazel 26
Mısra: **6**
Sarmak, dolamak.

Sīnede peykānı ḳaldı nāvekin çekdikde yār
Var ise cān riştesi görünce ṣarıldı aña

[G.136:13, G.666:4, Mf.252:2]

<u>şarar-:</u>

1. **şarardı:**-*dı*
Gazel 352
Mısra: **9**
Sararmak, solmak.

Cismüm ṣarardı Ḥāletiyā derd-i ʿışḳdan
Olsam ʿaceb mi murġ-ı ḫazān-dīde-veş ḫāmūş

[G.676:7]

<u>sār-bān ol-:</u>

1. **sār-bān ol:**-*dı*
Gazel 880
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Deve kervancısı olmak.

ʿİnān-ı ṣabr u ārāmı elinden gitdi Mecnūn'uñ
Ḳaçan kim maḥmil-i Leylā'ya iller sār-bān oldı

<u>sardur-:</u>

1. **şardurur:**-*ur*
Kaside 42
Mısra: **15**

Sardırmak, sarmasını sağlamak.

ʿAlāḳa riştesini çerḫe şardurur āḫir
İdüp füsūn ile maġlūb ḫayl-i merdānı

şarf it-:

1. **şarf it:**-*üp*
Gazel 556
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Harcamak, tüketmek.

Naḳd-i nāzın şarf idüp aḳıtdı çeşmüm çeşmesin
Kendi mālıyla ʿaceb ḫayr itdi ol şūḫ-ı cihān

[Trk.B.1:130, K.12:21]

şarıl-:

1. **şarılmaḳ:**-*mak*
Gazel 34
Mısra: **4**
Sarılmak, dolanmak.

Bilmem ki nāmesinde o yārüñ ne vardur
Cān riştesi görünce şarılmaḳ diler aña

sārī ol-:

1. **sārī ol:**-*ma, -sa*
Gazel 879
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bulaşıcı olmak.

Ḳılmazdı bizi ḫaste-dil ol nergis-i bīmār
Anuñ marażı Ḥāletiyā olmasa sārī

sark-:

1. **şarḳar:**-*ar*
Gazel 678
Mısra: **6**
Aşağıya doğru uzanmak.

Fitrāküñe aşılmaġa dil murġı cān virür
Bir būseye mi şarḳar ola ol rikābdan

2. **şarḳarsa:**-*ar, -sa*
Gazel 37
Mısra: **1**
Aşağıya doğru uzanmak II Argoda karşı cins ile ilişki kurmayı veya arkadaş olmayı istemek.

Şarḳarsa ʿadū çāh-ı zenaḫdānuña cānā
Başın aşaġa ide anuñ Ḥazret-i Mevlā

şarḳıt-:

1. **şarḳıdup:**-*up*
Kaside 6
Mısra: **7**
(Bir şeyi) aşağı doğru uzatmak.

Çāh-ı zemīne rişte-i bārānı şarḳıdup
Çekdi nebātı ṭaşra yine ṣunʿ-ı Kird-gār

[K.31:19]

şarmaş-:

1. **şarmaşur:**-*ur*
Gazel 232
Mısra: **1**
Dolanmak, sarılmak.

Ol tār-ı zülf kim ḫaṭ-ı cānāna şarmaşur
Bir riştedür ki deste-i reyḥāna şarmaşur

[G.232:2, G.232:6, G.232:8, G.232:10, G.232:12, Mf.34:2, Mf.593:2]

şarmaşık:

1. **şarmaşıḳ:**
Gazel 232
Mısra: **5**
Duvarlara, ağaçlara ya da çiçeklere sarılarak onlardan istifade ederek hızlı uzayan bitki.

Eṭrāf-ı bāġı dil ṭolanur şarmaşıḳ gibi
Ḳaddüñ ġamıyla serv-i ḫırāmāna şarmaşur

şarrāf-ı ḳader:

1. **şarrāf-ı ḳader:**
Kaside 31
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Kader kuyumcusu.

Taḫta-i ḫāk altına düşdi dürüst-i maġribī
Vezn iderken dirhem-i encümle şarrāf-ı ḳader

sarşar:

1. **şarşardan:**-*dan*
Gazel 3
Mısra: **14**
Fırtına, rüzgar.

Āh-ı dildendür ümīdüñ derd teskīn itmede
Āteşüñ söndürmesün şarşardan eylersin recā

sarşar-ı āh:

1. **şarşar-ı āh:**-*um*
Gazel 4
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Âh fırtınası, âşığın şiddetli âhı.

Nāleler ḳılsa ʿadū kūyında olmaz kār-ger
Şarşar-ı āhum benüm zīrā işitdürmez ṣadā

[G.42:13, G.190:7, G.286:11, G.363:6, G.434:12, G.546:3, G.550:10, G.589:7, G.839:2, Kt.K.1:11]

sarşar-ı bād-ı fenā:

1. **şarşar-ı bād-ı fenā:**
Müseddes 3
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Yokluk fırtınası.

ʿĀḳıbet zīr-i zemīn olsa gerekdür meskenüm
Şarşar-ı bād-ı fenā ber-bād ider āḫir tenüm

şarşar-ı endūh-ı firḳat:

1. **şarşar-ı endūh-ı firḳat:**-*ün*
Gazel 407
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ayrılık kederinin rüzgarı.

Deryā-yı ṣabrumuñ yüzi pür-mevc-i ḫūn olur
Yād eyledükçe ṣarṣar-ı endūh-ı firḳatüñ

sarsar-ı endūh-ı ġam:

1. **ṣarṣar-ı endūh-ı ġam:**
Gazel 51
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kederin şiddetli rüzgarı.

Ṣarṣar-ı endūh-ı ġam virmezden evvel ıżṭırāb
Ḫayme-i ümmīdi ḳaldurmaḳ gerek hem-çün ḥabāb

sarsar-ı ġam:

1. **ṣarṣar-ı ġam:**
Gazel 123
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gam rüzgarı.

Sāḳiyā bāde ile gel beni sīr-āb eyle
İtmeden ṣarṣar-ı ġam gerd-i vücūdum ber-bād

[G.306:6]

sarsar-ı ġayret:

1. **ṣarṣar-ı ġayret:**
Kaside 9
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kıskançlık rüzgarı.

Çıḳınca ṣarṣar-ı ġayret mehebb-i ḳahramānīden
Nigūn-sār itdi keştī-i ḥayāt-ı ḫaṣm-ı bed-kārı

sarsar-ı kahr:

1. **ṣarṣar-ı ḳahr:**-*un*
Kaside 7
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Kahrın şiddetli rüzgarı.

Eger kim ṣarṣar-ı ḳahruñ vezān olmasa dünyāda
Zemīnüñ lerzesi vü raʿşesi olmazdı deryānuñ

şarşar-ı miḥnet:

1. **şarşar-ı miḥnet:**
Terkib-bend 1
Mısra: **129**
Kelime Tipi: -
Eziyet rüzgarı.

Ümīdüñ kişt-zārın yaḳdı çünkim ṣarṣar-ı miḥnet
Aña ṣarf itmek olmaz reşḥa-i kilk-i güher-bārı

şarşar-ı rūz-ı kıyāmet:

1. **şarşar-ı rūz-ı ḳıyāmet:**-*de*
Gazel 164
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kıyamet gününün kasırgası.

Ṣarṣar-ı rūz-ı ḳıyāmetde yirinden ḳopmaya
Gerd-i rāh olsa aña bir dem ʿabīr-i ceyb-i ḥūr

[G.181:11, G.257:6]

şat-:

1. **şatsa:**-*sa*
Gazel 182
Mısra: **5**
Bir malı veya mülkü para karşılığı elden çıkarmak.

Encüme ṣatsa eger sürme-i ḫāk-i rehini
Mihr ile māhı felek kefe-i mīzān eyler

[G.352:1, G.596:9, G.782:6, G.860:4, M.7:64]

2. **şatsa:**-*sa*
Gazel 32
Mısra: **1**
Bir malı veya mülkü para karşılığı elden çıkarmak II Argoda bir yolunu bularak birinden ayrılmak.

ʿAceb mi ṣatsa ben üftādesin ol dil-ber-i raʿnā
Bu bāzār-ı muḥabbetdür düşer çoḳ ʿāşıḳ-ı şeydā

satıl-:

1. **ṣatılan:**-*an*
Gazel 256
Mısra: **8**
Satılmak, para karşılığı elden çıkarılmak.

Alup gitsem maḥabbet şehrine ben de n'ola başum
Ki bāzārında ol yārüñ dem-ā-dem ṣatılan serdür

satılmaġa çık-:

1. **ṣatılmaġa çıḳ:**-*ar, -sa, -k*
Gazel 303
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Satışa çıkmak, para karşılığında satılmak.

Ol bende-i ġamuz ki çıḳarsaḳ ṣatılmaġa
Naḳd-i dügün olur bizüm evvel mezādumuz

satvet:

1. **saṭvetin:**
Gazel 467
Mısra: **7**
Güç, kuvvet.

Ḳor kemer-bend-i ḫidīv-i ʿaḳla desti saṭvetin
Pāy-taḫt-ı şāh-ı ʿışḳuñ pehlüvānıdur göñül

savaş ol-:

1. **ṣavaş ol:**-*dı*
Gazel 351
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çatışmak.

ʿUşşāḳ tīġ-i āhı çeküp biribirine
Kūyında oldı bu gice yārüñ ʿaceb ṣavaş

saʿve:

1. **ṣaʿveyem:**-*y, -em*
Gazel 895
Mısra: **10**
Kuyruksallayan kuşu II Âşık, şair.

Niçe Sīmurġ itmişümdür āşiyānuñdan remān

Gösterişde gerçi kim bir
ṣaʿveyem ey Ḥāletī

<u>şavlecān-ı ġam:</u>

1. **şavlecān-ı ġam:**
Kaside 14
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Üzüntü sopası.

Der-geh-i şāha ṭayanmasam olurdum dāʾim
Şavlecān-ı ġam ile gūy-ṣıfat ser-gerdān

<u>savlecān-ı ʿışḳ:</u>

1. **savlecān-ı ʿışḳ:**-*dur*
Gazel 245
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşkın eğri sopası.

Añların kim savlecān-ı ʿışḳdur ey Ḥāletī
Gice gündüz gūy-ı ḫurşīdi iden zīr ü zeber

<u>şavlet-i bād-ı ḫazān:</u>

1. **şavlet-i bād-ı ḫazān:**
Kaside 27
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Sonbahar rüzgarının şiddeti.

Luṭfına olmaz muʿādil luṭf-ı ebr-i nev-bahār
Beñzemez kahrına hergiz şavlet-i bād-ı ḫazān

<u>savlet-i bād-ı seḥer:</u>

1. **şavlet-i bād-ı seḥer:**-*i*
Gazel 725
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sabah rüzgarının saldırısı.

Bilse ger şavlet-i bād-ı seḥeri Ḥāletiyā
Bülbüli verd-i çemen şalmaz idi ferdāya

<u>savlet-i sermā:</u>

1. **şavlet-i sermā:**-*dan*
Kaside 25
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Kış mevsiminin hücumu.

Çenār dāmen-i iḥsānuña yapışsa idi
Eline şavlet-i sermādan irmeyeydi żarar

<u>şavlet-i sermā-yı dünyā:</u>

1. **şavlet-i sermā-yı dünyā:**-*dan*
Kaside 39
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Dünyanın soğuk hücumu, kış mevsimi.

Ol muḳarrerdür ki hergiz nār-ı sūzān olmasa
Kimse bulmaz şavlet-i sermā-yı dünyādan emān

<u>şavlet-i sermā-yı ḳahr:</u>

1. **şavlet-i sermā-yı ḳahr:**-*ı, -n*
Kaside 39
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Öfkenin soğuk hücumu.

Şavlet-i sermā-yı ḳahrın çerḫ-i dem-serdüñ velī
Defʿ iden germiyyet-i şahbāyı himmetdür hemān

<u>şavn-ı yezdān:</u>

1. **şavn-ı yezdān:**
Mesnevi 9
Mısra: **291**
Kelime Tipi: -
Allah'ın koruması, muhafazası.

Hemīşe ʿavn-i Mevlā şavn-ı Yezdān
Serüñde ḫod ola cismüñde ḫaftān

<u>savrul-:</u>

1. **şavrulan:**-*an*
Kaside 17
Mısra: **14**
Savrulmak, yayılmak, saçılmak, dağılmak.

Ne ḫāk-i ḫuşke nüzūl itse atduġı nāvek
O ḫāk ʿanber olur şavrulan ġubārı ʿabīr

<u>şavt-ı çeng ü āvāz-ı rebāb:</u>

1. **şavt-ı çeng ü āvāz-ı rebāb:**
Kaside 35
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Çeng ve rebabın sesi (Çeng ve rebab telli çalıgılardır).

Ṭutdı çün şıyt u şadā-yı ʿadl ü dāduñ ʿālemi
İşidilmez oldı şavt-ı çeng ü āvāz-ı rebāb

<u>şavt-ı erġanūn ol-:</u>

1. **şavt-ı erġanūn ol-:**-*ur*
Gazel 579
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kiliselerde çalan büyük org sesi gibi gelmek.

İtse cemʿiyyet der-i dil-berde erbāb-ı cünūn
Olur āvāz-ı segān-ı kūyı şavt-ı erġanūn

<u>şavt-ı meges:</u>

1. **şavt-ı meges:**
Kaside 17
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Sinek sesi.

Ḳadüm belā ile çeng-i güsistetāra dönüp
Gelür çü şavt-ı meges gūş-ı sāmiʿa bem ü zīr

<u>savur-:</u>

1. **şavurur:**-*ur*
Gazel 476
Mısra: **9**
Savurmak, öteye beriye yayılacak şekilde dağıtmak.

Şavurur mıydı benüm göklere ḫākisterümi
Dīde-i encüme ʿayyār gözüñ urmasa kül

[G.839:2, K.39:18]

şavut-:

1. **şavutduñ:**-*du, -n*
Gazel 763
Mısra: **7**
Uzaklaştırmak.

Āh-ı serdüñle yine yāri şavutduñ benden
Ortamuzdan gele sen ey dil-i dīvāne çıḳa

saʿy:

1. **saʿyiyle:**-*i, -y, -le*
Gazel 344
Mısra: **9**
Çaba, gayret.

Saʿyiyle Ḥāletī yine meşşāṭa-i ḳalem
Gösterdi pīr-i zāl-i maʿānīyi nev-ʿarūs

[K.15:46, Mf.206:1]

say-:

1. **şaymaz:**-*maz*
Gazel 72
Mısra: **5**
(Şöyle veya böyle olduğunu) Kabul etmek, addetmek.

Zümre-i ʿuşşāḳ-ı miḥnet-dīdeden ṣaymaz beni
Söyleşem ol āfet-i devrān ile rūz-ı ḥisāb

[Mf.153:2]

2. **şaymazlar:**-*maz, -lar*
Gazel 729
Mısra: **8**
Hesaplamak.

Yaşumla gözlerüm ṭolar boşanur keffeteyn oldı
Çoġ olsa aḳçe ṣaymazlar anı ḳorlar terāzūya

saʿy eyle-:

1. **saʿy eyle:**-*r*
Gazel 695
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Çalışmak, çabalamak.

Küh-sār anı yetişdirmege saʿy eyler imiş
Gūş-ı Leylā'ya eger irmese āh-ı Mecnūn

saʿy ile:

1. **saʿy ile:**
Gazel 376
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gayretle, çalışıp çabalayarak.

Dil-ber-i dil-saḫtdan merḥamet ister göñül
Ḥāṣıl umar sengden saʿy ile dihḳān-ı ʿışḳ

saʿy it-:

1. **saʿy it:**-*me*
Müfret 31
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çalışmak, çabalamak, gayret etmek.

Dīvānelükle būsesini alurın diyü
Saʿy itme Ḥāletī ne virürler sefāhate

[Mf.524:2]

şayd:

1. **şaydına:**-*ı, -n, -a*
Gazel 338
Mısra: **1**
Av, avlama.

Murġ-ı dil ṣaydına zülfüñ gibi bir dām olmaz
Göricek dāne-i ḫālüñ saña kim rām olmaz

[G.549:7, G.550:2, G.630:3, G.873:7, K.35:8, Kt.58:3, M.2:14, M.2:33, Mf.323:2]

2. **şayd:**
Gazel 86
Mısra: **4**
Av II Âşık.

Ol ṣayd-gāh-ı nāza çıḳan şāh-ı pür-ġurūr
Her ṣayd içün virür mi kemend-i cefāya tāb

[G.466:9]

şayd eyle-:

1. **şayd eyle:**-*mek*
Gazel 428
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Avlamak II Gönül bağlamında aşka düşürmek, âşık etmek.

Müyesser olmadı ṣayd eylemek saña ol āhūyı
Egerçi Ḫāletī cümle cihānı ṭutdı feryāduñ

[G.585:7, K.32:36]

sayd it-:

1. **şayd it:**-*dü, -n*
Gazel 379
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Avlamak.

Nuḳūd-ı dāne-i eşküñ o kebgi ṣayd itdün
Metāʿ-ı vaṣlı ḳaçurma meded şikār olıcaḳ

[G.422:8, K.11:69, K.39:44, K.39:61]

2. **şayd it:**-*en*
Müfret 67
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Avlamak, kendine âşık etmek.

Ṣayd iden murġ-ı dili çeşm-i naẕar-bāzuñdur
Fitnenüñ öte ucı ġamze-i ġammāzuñdur

[Mf.35:2, Mf.595:2]

şayd olun-:

1. **şayd olun:**-*mak*
Müfret 306
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Avlanmak II Elde edilmek.

Ṣayd olunmaḳ mümkin olsa ol teẕerv-i ḫoş-hırām
Ḫalḳa-i gīsū-yı ḫūbāndan gerekdür aña dām

[G.25:8, G.205:5, G.271:5]

şayd-gāh:

1. **şayd-gāhında:**-*ı, -n, -da*
Kaside 11
Mısra: **39**
Avlanma yeri, avlak.

Şayd-gāhında ḳaçan kim tīr bārān eyliye
Gürg-i bārān-dīde-i gerdūnı eyler sehm-gīn

sayd-gāh-ı būm:

1. **şayd-gāh-ı būm:**-*a*
Gazel 813
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Baykuş avlanma yeri.

Hey meded hey şehr-yār-ı mülk-i istiġnā iken
Şayd-gāh-ı būma şalduḳ şāh-bāz-ı himmeti

sayd-gāh-ı dehr:

1. **şayd-gāh-ı dehr:**-*de*
Kaside 11
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Dünyanın avlanma yeri.

Şayd-ı naḫcīr-i merām it şayd-gāh-ı dehrde
Bāz-ı dest-āmūzuñ olsun luṭf-ı Rabbü'l-ʿālemīn

sayd-gāh-ı dünyā:

1. **şayd-gāh-ı dünyā:**-*y, -a*
Kaside 4
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dünyanın avlanma yeri.

Ṭaġıldı zāġ u zaġan şayd-gāh-ı dünyāya
Şİkāra çıḳmaġ ile şāh-bāz-ı zerrīn-per

sayd-gāh-ı ġam-ı ʿışḳ:

1. **şayd-gāh-ı ġam-ı ʿışḳ:**
Gazel 695
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aşk kederinin av yeri.

Lāzım olduḳça ḳomaz cümlesini bāzlara
Şayd-gāh-ı ġam-ı ʿışḳ içre gezen murġ-ı zebūn

sayd-gāh-ı ʿışḳ:

1. **şayd-gāh-ı ʿışḳ:**-*un*
Gazel 460
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşkın av yeri.

Şayd-gāh-ı ʿışḳuñuñ naḫcīri ḳaṣd-ı cānına
Cünbiş-i ebrū vü müjgānuñdan eyler intiḳāl

sayd-gāh-ı luṭf:

1. **şayd-gāh-ı luṭf:**-*ı, -n, -un*
Kaside 11
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Lütuf avlığı.

Şayd-gāh-ı luṭfınuñ ednā şikār-endāzınuñ
Ḥalḳa-i fitrāki olmaz ḥalḳa-i çerḫ-i berīn

sayd-gāh-ı nāz:

1. **şayd-gāh-ı nāz:**-*a*
Gazel 86
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Naz avlağı.

Ol şayd-gāh-ı nāza çıḳan şāh-ı pür-ġurūr
Her şayd içün virür mi kemend-i cefāya tāb

sayd-gāh-ı nazm:

1. **şayd-gāh-ı naẓm:**-*a*
Gazel 343
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Şiir avlama yeri.

Ehl-i dilden ʿafv u taḳṣīr isterüz kim Ḥāletī
Şayd-gāh-ı naẓma çoḳdan şalmamışdur bāzumuz

sayd-ı dām:

1. **şayd-ı dām:**-*un*
Gazel 499
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Tuzak avı.

Cān kebgi şayd-ı dāmuñ idi müddetü'l-ḥayāt
Öldükde umarın olasın şāha murġ-ı bām

sayd-ı maḥabbet:

1. **şayd-ı maḥabbet:**-*sin*
Gazel 852
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Aşk avı, âşık, şairin kendisi.

Ezelden Ḥāletī şayd-ı maḥabbetsin ne dir aʿdā
Çıḳarsañ ṭaşra vādī-i belādan bir ḳadem şimdi

sayd-ı maʿnā:

1. **şayd-ı maʿnā:**-*y, -ı*
Kaside 18
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Mana avı.

Şayd-ı maʿnāyı şikār itmede zaḥmet çekmem
Raḫş-ı ṭabʿ olmaġ ile çüst ü ḳuvvet der-ḫˇār

sayd-ı murġ-ı ẕevḳ:

1. **şayd-ı murġ-ı ẕevḳ:**
Gazel 265
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eğlence kuşunu avlama.

Rind-i ʿālem-sūzlar her yirde meclis ḳurdılar
Şayd-ı murġ-ı ẕevḳ içün gūyā ḳurulmış dāmdur

sayd-ı naḫcīr-i merām it:

1. **şayd-ı naḫcīr-i merām it:**
Kaside 11
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Arzu avını avlamak II İsteğini gerçekleştirmek.

Şayd-ı naḫcīr-i merām it şayd-gāh-ı dehrde
Bāz-ı dest-āmūzuñ olsun luṭf-ı Rabbü'l-ʿālemīn

şayd-ı zaḫm-ḫūrde:

1. **şayd-ı zaḫm-ḫūrde:**
Gazel 188
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yaralı av.

Bir ṣayd-ı zaḫm-ḫūrde gibi mübtelā-yı ʿışḳ
Her ḳanda gitse ḫūn-ı sirişkin revān ider

şayd-ı zebūn:

1. **şayd-ı zebūn:**-*a*
Gazel 343
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Zayıf av.

Sāye ṣalmaz ḫāk olursaḳ da o serv-i nāzumuz
Baḳmadan ṣayd-ı zebūna ʿār ider şeh-bāzumuz

[G.576:10]

sāye:

1. **sāye:**
Gazel 35
Mısra: **8**
Gölge.

Yüzünde tār u mār olmış görüp zülfini ṣandum kim
Ḳarışdı sāye birle pertev-i mihr-i cihān-ārā

[G.399:14, G.471:7, G.549:10, G.752:5, K.21:29, K.32:29, M.3:42, M.3:46, M.5:49]

2. **sāyesini:**-*si, -n, -i*
Kaside 29
Mısra: **30**
Gölge II Himaye, gözetme.

Olup dıraḫt-ı devleti günden güne bülend
Ḥaḳ üstümüzden eylemesün sāyesini dūr

[K.37:12, M.7:61, Mf.278:2]

sāye düş-:

1. **sāye düş:**-*ünce*
Kaside 10
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Gölge yansımak.

Sevād itmiş zer üzre kilk-i naḳḳāş-ı ḳader ṣandum
Düşünce pertev-i mihr üstine eşcārdan sāye

sāye ṣal-:

1. **sāye ṣal:**-*maz*
Gazel 343
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gölge yapmak, gölgelendirmek.

Sāye ṣalmaz ḫāk olursaḳ da o serv-i nāzumuz
Baḳmadan ṣayd-ı zebūna ʿār ider şeh-bāzumuz

[G.498:8, K.2:50, K.27:21]

2. **sāye ṣal:**
Gazel 473
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gölge yapmak II İlgilenmek, alaka göstermek.

Çeşm-i giryāna gel ey naḫl-i dil-ārā sāye ṣal
Bu meṣeldür iyligi sen eyle de deryāda ṣal

3. **sāye ṣal:**-*ar, -dı*
Mesnevi 3
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Gölgelemek. ll Korumak, gözetmek.

Sāyesin göklere ṣalardı o şāh
Gören anı ṣanurdı ebr-i siyāh

[Mf.485:1]

sāye-bān:

1. **sāye-bānumuz:**-*umuz*
Gazel 307
Mısra: **6**
Gölgelik, otağ.

N'eyler bize ḥarāret-i ḫurşīd-i rüst-e-ḫīz
Vardur duḫān-ı āh gibi sāye-bānumuz

[G.589:3, K.38:46]

sāye-bān eyle-:

1. **sāye-bān eyle:**-*di*
Kaside 16
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gölgelik yapmak.

Vardı bu demde kebg-i deri istirāḥata
Şāhīnüñ eyledi per ü bālini sāye-bān

sāye-bān ol-:

1. **sāye-bān ol-:**-*ma, -y, -a*
Kaside 12
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Gölgelik olmak II Korumak.

Dem mi var ṣaḥn-ı fezā-yı reʾfetinde olmaya
Cürre-bāzuñ şeh-peri kebg-i derīye sāye-bān

sāye-bān-ı rūz-ı cezā kıl-:

1. **sāye-bān-ı rūz-ı cezā ḳıl:**-*mak, -a*
Mesnevi 3
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Kıyamet gününde gölgelik yapmak (Hz. Peygamber'in kıyamette müminlere şefaat etmesi kastedilir).

Ḳılmaġa sāye-bān-ı rūz-ı cezā
Ṣaḳladı bunda sāyesin o Hümā

sāye-güster ol-:

1. **sāye-güster ol:**-*up*
Gazel 131
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gölge salmak II Korumak.

Eşcār sāye-güster olup her kenārdan
Āb-ı ḥayāta beñzedi ẓulmetde cūy-bār

[M.9:277, K.25:58]

sāye-i bālā:

1. **sāye-i bālā:**-*sı, -n, -ı*
Gazel 223
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Uzun boyun gölgesi.

Sāye-i bālāsını bir yirde kim yatur göre
Yanına varup anuñ ḫurşīd-i nūr-efşān yatur

sāye-i bīd:

1. **sāye-i bīd:**
Gazel 155
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Söğüt gölgesi.

ʿĀşıḳ ṣanur ki sāye-i bīd oldı menzili
Rāh-ı ġamuñda başına ḫançer üşürseler

[G.250:5]

sāye-i būm-ı ḫarābāt:

1. **sāye-i būm-ı ḫarābāt:**-*ı*
Gazel 513
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Meyhanenin baykuşunun gölgesi.

Sāye-i būm-ı ḫarābātı bilüp ẓıll-ı Hümā
Dil-i dīvānemüzi ʿāleme sulṭān idelüm

sāye-i devlet:

1. **sāye-i devlet:**-*i, -n, -e*
Kaside 14
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Saltanat gölgesi; hükümdarlık.

Dest-i bedrinden olur bād-ı ḫazānuñ sālim
Sāye-i devletine gelse çenār-ı būstān

[Kt.28:2]

sāye-i dıraht-ı vücūd:

1. **sāye-i dıraḫt-ı vücūd:**-*um*
Müfret 74
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Beden ağacının gölgesi.

Çün sāye-i dıraḫt-ı vücūdum fütādedür
Cismüm reh-i belāda serüm zīr-i pādadur

sāye-i dīvār:

1. **sāye-i dīvār:**
Gazel 750
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Duvar gölgesi.

Pertev-i mihr-i cemāl-i yār ile nā-būd olur
ʿĀşıḳuñ hiç farḳı yoḳdur sāye-i dīvār ile

2. **sāye-i dīvār:**-*un, -dan*
Gazel 588
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Duvar gölgesi, dilencilerin sığındıkları yerler.

Mest-i ʿışḳuñ düşer elbette ḫumār-ı merge
Ḳaldururlarsa eger sāye-i dīvāruñdan

sāye-i dīvār-ı yār:

1. **sāye-i dīvār-ı yār:**-*i*
Gazel 733
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin duvarının gölgesi.

Ben aña ʿārif dimem ey Ḥāletī kim bir bile
Sāye-i dīvār-ı yāri devlet-i dünyā ile

sāye-i feyyāż-ı muṭlaḳ:

1. **sāye-i feyyāż-ı muṭlaḳ:**
Mesnevi 9
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Allah'ın gölgesi II Sultan III. Murad.

Elā ey sāye-i Feyyāż-ı muṭlaḳ
Günüñ günden yeg itsün Ḥażret-i Ḥaḳ

sāye-i gīsū:

1. **sāye-i gīsū:**-*sı*
Gazel 705
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Saçın gölgesi.

Reşk-i Çīn itdi derūnum milketin bir şūḫ kim
Sāye-i gīsūsı degse müşk olur ḫāk-i siyāh

sāye-i gül:

1. **sāye-i gül:**-*den*
Gazel 581
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gülün gölgesi.

Zīr-i gül-bünde ḳarār itme varursañ gül-şene
Sāye-i gülden ola cāʾiz ki cismüñ nīl-gün

sāye-i ḥak:

1. **sāye-i ḥaḳ:**
Mesnevi 8
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Allah'ın gölgesi.

Saña lāyıḳ dinilmek sāye-i Ḥaḳ
Ki virdüñ vech-i ʿarża özge revnaḳ

saye-i ḥālık:

1. **şaye-i ḥālıḳ:**
Gazel 384
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Allah'ın gölgesi.

ʿUmmān-ı mürüvvet dür-i deryā-yı fütüvvet
Ḫurşīd-i sipihr-i ʿaẓamet ṣaye-i Ḥālıḳ

sāye-i ikbāl:

1. **sāye-i iḳbāl:**-*ün, -de*
Kaside 14
Mısra: **91**

Kelime Tipi: -
Mutluluğun gölgesi.

Ḫalḳ rāḥatda olup sāye-i iḳbālüñde
Ser-be-ser ʿālem ola ḫˇāb-geh-i emn ü emān

sāye-i ḳadd:

1. **sāye-i ḳadd:**-*ün*
Gazel 431
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) boyunun gölgesi.

Sāye-i ḳaddüñ gibi Ṭūbā düşerdi yanuña
Görse bir kez ey lebi Kevs̱er eger boyuñ senüñ

[G.527:5]

sāye-i luṭf:

1. **sāye-i luṭf:**-*ı, -n*
Gazel 502
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Lütuf gölgesi.

Niçe yıl pīrāmenin devr eyleseydüm üstüme
Sāye-i luṭfın düşürmez serv-i āzādum benüm

[Kt.9:1, K.23:62]

sāye-i mīş:

1. **sāye-i mīş:**
Mesnevi 9
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Koyunun gölgesi.

Zamān-ı saṭvetüñde sāye-i mīş
İder derendegān-ı deşti dil-rīş

sāye-i per-i hümā:

1. **sāye-i per-i hümā:**-*y, -ı*
Gazel 52
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Hüma kuşunun kanadının gölgesi.

Sāye-i per-i Hümā'yı kim ki başdan ṣavmadı
Olmadı ol milket-i ʿışḳ içre ṣāh-ı kām-yāb

sāye-i perverd-gārdan ol-:

1. **sāye-i perverd-gārdan ol-:**-*sa, -y, -dı*
Gazel 587
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Besleyici olan Allah'ın gölgesinden olmak (Baht, talih bağlamında).

Ḫāk olduġum ḳayırmaz idüm Ḥāletī eger
İḳbāl olsaydı sāye-i Perverd-gārdan

sāye-i serv:

1. **sāye-i serv:**
Müfret 216
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Servi ağacının gölgesi.

Bāġa gel kim oldı her sebze çemen-zār-ı neşāṭ
Sāye-i serv üstine çekdi bisāṭ-ı inbisāṭ

sāye-i serv-i gül-zār:

1. **sāye-i serv-i gül-zār:**
Gazel 139
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin servisinin gölgesi.

Ṣandılar Ḫıżr ṣalupdur ṣuya seccādesini
Cūy-bāra düşicek sāye-i serv-i gül-zār

sāye-i serv-i ḥırāmān:

1. **sāye-i serv-i ḫırāmān:**-*un*
Gazel 403
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Salınan servinin gölgesi II Sevgilinin gölgesi.

Giyāh-ı bāġ-ı ʿışḳuñ devr iderseñ ol ḳadar it kim
İrişe aña gāhī sāye-i serv-i ḫırāmānuñ

2. **sāye-i serv-i ḫırāmān:**-*ı*
Kaside 33
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Salınan servinin gölgesi.

Döşer gül-berg-i terle yolların bād-ı ṣabā bāġuñ
Kenār-ı cūya gel gör sāye-i serv-i ḫırāmānı

[K.33:22]

sāye-i serv-i revān:

1. **sāye-i serv-i revān:**-*ı*
Gazel 760
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Salınan servinin gölgesi II Sevgilinin gölgesi.

Şöyle olmış Ḥāletī yārüñ yanınca pāymāl
Ger görülse sāye-i serv-i revānı ṣanıla

sāye-i serv-kadd-i yār:

1. **sāye-i serv-ḳadd-i yār:**
Gazel 293
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin servi boyunun gölgesi.

Her zamān gül-şene gül-berg döşer bād-ı bahār
Düşmesün diyü yire sāye-i serv-ḳadd-i yār

sāye-ṣıfat:

1. **sāye-ṣıfat:**
Gazel 569
Mısra: **1**
Gölge gibi.

Yolunda ḳalup sāye-ṣıfat ḫāk ile yek-sān
Yirden yire çaldı beni ol serv-i ḫırāmān

[G.669:2, Mf.470:1]

sāyesinden remān ol-:

1. **sāyesinden remān ol:**-*ur, -um*
Gazel 557
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gölgesinden kaçmak II Çok korkmak.

Ol raḳīb-i rū-siyehden şöyledür kim vaḥşetüm
Olurum gördükçe gāhī yolda sāyemden remān

sāyesini yire düşürme-:

1. **sāyesini yire düşürme:**-*z*
Mesnevi 3
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Gölgesini yere düşürmemek (Hz.Peygamber'in gölgesinin yere aksetmemesi hadisesine telmih vardır).

Añlayup āftāb pāyesini
Yire düşürmez idi sāyesini

sāye-vār:

1. **sāye-vār:**
Gazel 147
Mısra: **2**
Gölge gibi.

Rūyuñ olsun āftāb-ı ḥüsne mihr-i tāb-dār
Yatduġınca yirde mestān-ı maḥabbet sāye-vār

[K.26:74]

sāye-veş:

1. **sāye-veş:**
Gazel 535
Mısra: **4**
Gölge gibi.

Belā küncinde cismüm ḫāk ile yek-sān iken geldi
Beni yirden götürdi sāye-veş ol mihr-i raḫşānum

[G.541:2, G.620:5, G.777:1, G.777:5, Mf.175:1, Mf.342:2, Mf.551:1]

sayf:

1. **şayfa:**-*a*
Gazel 176
Mısra: **3**
Yaz mevsimi II İyi, mutlu zamanlar.

Şitāsı ṣayfa beñzer ehl-i ʿışḳuñ āh-ı germinden
Maḥabbet ʿālemi inṣaf idince özge ʿālemdür

şayf u şitā:

1. **şayf u şitā:**
Gazel 324
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yaz ve kış.

Benem bir ʿāşıḳ-ı dīvāne kim ḫavf u recā bilmez
Benem bir bülbül-i şūrīde kim ṣayf u şitā bilmez

[Kt.2:2]

2. **şayf u şitā:**-*da*
Kaside 26
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Yaz ve kış II Her zaman.

Zer-kār güller ile ṭolup āsmānesi
Ṣayf u şitāda ḳalbe gelür ḥalet-i bahār

[K.25:50]

saʿy-i erbāb-ı maḥabbet:

1. **saʿy-i erbāb-ı maḥabbet:**
Gazel 382
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Âşıkların çalışıp çabalaması II Âşıkların Kabe'de Safâ ile Merve arasında gidip gelmesi.

Ṣafā-yı Kaʿbe-i vaṣla irenler bī-nevālardur
Bu yolda saʿy-i erbāb-ı maḥabbet hep hebā ancaḳ

sayḳal:

1. **şayḳalın:**-*ı, -n*
Gazel 408
Mısra: **8**
Cila, parlaklık.

Hücūm-ı zeng-i ġamdan laḥẓa laḥẓa āhumuz yoḳdur
Hele dūr itme sāḳī ṣayḳalın mirʾāt-ı idrāküñ

sayḳal-ı luṭf:

1. **şayḳal-ı luṭf:**-*ı, -n*
Kaside 21
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Lütuf cilası.

Ne raḫneler irişe ḫūd-ı zāl-i gerdūna
Eger ki ṣayḳal-ı luṭfın bulursa tīġ-i cibāl

sayḳal-ı ṣahbā:

1. **şayḳal-ı ṣahbā:**
Gazel 688
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kadehin cilası.

Sürülsün sāḳi-i bezmüñ elinden ṣayḳal-ı ṣahbā
Anuñla ġamzesi şemşīrine dil-ber cilā virsün

sayyād:

1. **şayyādı:**-*ı*
Gazel 204
Mısra: **10**
Avcı II sevgili.

Fāriġu'l-bāl olmasun kimse cihānda Ḥāletī
Bir kemīn-gāh-ı ḥavādiṣdür niçe ṣayyādı var

[G.502:6, Kt.67:4]

sayyād ol-:

1. **şayyād ol:**-*a, -maz, -sın*
Gazel 680
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Avcı olmak, avlamak.

ʿArż itme başuñ Ḥāletiyā hiç o Hümā'ya
Bu dāne ile sen aña ṣayyād olamazsın

sayyād-ı çeşm-i cān-şikār:

1. **şayyād-ı çeşm-i cān-şikār:**-*un, -dan*
Gazel 263
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Can alıcı göz avcısı.

Göñül naḥcīri ol ṣayyād-ı çeşm-i cān-şikāruñdan
Ḫalāṣ olmaġa hergiz çāre yoḳ zīrā urulmışdur

şayyād-ı cihān:

1. **şayyād-ı cihān:**
Müfret 32
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dünya (felek) avcısı.

Hep Ḥāletiyā āb-ı ruḫ-ı ḫırmen-i ġamdur
Ṣayyād-ı cihān murġ-ı dile ṣaçduġı dane

[Mf.525:2]

şayyād-ı dehr:

1. **şayyād-ı dehr:**-*ün*
Gazel 375
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünya avcısı.

Eylemez ṣayyād-ı dehrüñ zaḫm-ı tīrinden ḥazer
Bend-i fitrāk-i taʿalluḳdan ḳaçar naḫcīr-i ʿışḳ

[G.489:3]

şayyād-ı ʿışḳ:

1. **şayyād-ı ʿışḳ:**
Gazel 497
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk avcısı II Sevgili.

Ol şikār-ı murġ-ı miḥnet ḳaṣd iden ṣayyād-ı ʿışḳ
Sīnem itmiş dām-ı ġam güncişk-i cānum pāy-dām

şayyād-ı zamān:

1. **şayyād-ı zamān:**-*dur*
Gazel 151
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Zaman avcısı.

Feryād-res olan aña ṣayyād-ı zamāndur
Ṣol dem ki olur murġ-ı dilüm dāma giriftār

[G.312:7]

2. **şayyād-ı zamān:**
Gazel 718
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Zaman avcısı, felek.

Hep Ḥāletiyā āb-ı ruḫ-ı ḫırmen-i ġamdur
Ṣayyād-ı zamān murġ-ı dile ṣaçduġu dāne

sāz:

1. **sāzın:**-*ı, -n*
Kaside 26
Mısra: **43**
Çalgı aleti.

Muṭrib ḳaçan ki sāzın alup naġme-sāz ola
Bezm ehli ser-be-ser olur elbette bī-ḳarār

2. **sāz:**
Gazel 83
Mısra: **2**
Çalgı II Çalıp söyleme.

Dil ki figān ider hem içer ṭurma ḫūn-āb
Bir şāhdur ki sāz ile nūş eyliye şarāb

sāz-gār:

1. **sāz-gār:**
Kaside 15
Mısra: **46**
Uygun, muvafık.

Edhem-i şeb eşheb-i rūz ola ṭurduḳça cihān
Rāyiż-i fermānınuñ saʿyiyle ḫalḳa sāz-gār

sāz-gār ol-:

1. **sāz-gār ol:**-*maz*
Gazel 134
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Uygun olmak, layık olmak.

Olmaz hevā-yı ḳadd-i bülendüñ gibi senüñ
Baḫt-ı zebūn-ı ʿāṣıḳ-ı şeydāya sāz-gār

[G.53:5, G.81:3, G.353:5, G.376:11, G.732:11, G.761:11, G.893:3]

2. **sāz-gār ol:**-*a*
Gazel 93
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Uygun olmak, uyum sağlamak.

Ey ḫoş ol dem kim ola cām u ṣurāḥī sāz-gār
Naġmesin ḳılduḳça muṭrib geh bülend ü gāh pest

sāz-ı dehrüñ naġmesi:

1. **sāz-ı dehrüñ naġmesi:**
Gazel 176
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Feleğin sazının ezgisi.

Kimi ḳaldursa eflāke hemān-dem indürür ḫāke
Ezelden sāz-ı dehrüñ naġmesi geh zīr ü geh bemdür

sāz-ı karār:

1. **sāz-ı ḳarār:**-*um*
Mesnevi 9
Mısra: **91**
Kelime Tipi: -
Karar sazı.

Olup sāz-ı ḳarārum süst evtār
Dükenmez naġme-i ḥussād-ı bed-kār

sāz-ı ṭarab:

1. **sāz-ı ṭarab:**
Tarih 3
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eğlencenin çalgısı.

Gitdi o mīr-i meclis-i erbāb-ı faẓl olan
Sāz-ı ṭarab revādur olursa güsiste-rūd

sāzınuñ tārı:

1. **sāzınuñ tārı:**
Gazel 186
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sazının teli.

Bir ḳarār üzre degül muṭrib-i nā-sāz-ı felek
Sāzınuñ tārı ser-āġāzda zīr ü bem olur

sebaḳ al-:

1. **sebaḳ al:**-*ur, -uz*
Gazel 335
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ders almak.

Aluruz dāʾim varup levḥ-i mezārından sebaḳ
Fen-i ʿışḳ içre bizüm Ferhād'dur üstādumuz

[G.381:10]

sebaḳ-dāş:

1. **sebaḳ-daşum:**-*um*
Gazel 501
Mısra: **10**
Okul arkadaşı.

Benüm de irmege Mecnūn'a şimdi bir başum ḳaldı
Egerçi Ḥāletī geçmişdi evvel ol sebaḳ-daşum

sebāt:

1. **sebāta:**-*a*
Kaside 40
Mısra: **54**
Kararlılık, kalıcılık.

Şefḳat ü himmet ü iḥsānını terkīb eyle
Ol sebāta seḥer-i dāʾim ola tā ki bedel

sebāt-ı ġam u miḥnet:

1. **sebāt-ı ġam u miḥnet:**
Kaside 40
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Üzüntü ve kederin kalıcılığı.

İşigüñden n'ola deryūze-i dermān itsem
Baḫtumı itdi sebāt-ı ġam u miḥnet muʿtel

sebeb:

1. **sebebiyle:**-*i, -y, -le*
Müfret 506
Mısra: **1**
Neden, gerekçe.

Ḥüsn-i edeb-i yār-i dil-ārā sebebiyle
Naḳd-i dil ü cān gitdi elümden edebiyle

[G.71:3]

sebeb-i maġfiret:

1. **sebeb-i maġfiret:**
Mesnevi 6
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Affedilme vesilesi.

Añmaḳ ol ḥażretüñ ʿalem-dārın Sebeb-i maġfiret yeter yārın

sebep yoġ iken:

1. **sebep yoġ iken:**
Mesnevi 8
Mısra: **118**
Kelime Tipi: -
Sebebi yokken.

Olup ehl-i ġaraz mānend-i kejdüm
Sebep yoġ iken eyler ḳatl-i merdüm

sebīke:

1. **sebīke:**
Kaside 39
Mısra: **8**
Eritilip kalıba dökülen parça, külçe.

Pūte-i ġabrāya ḳondı pāre pāre sīm-i nāb
Şūşe-i yaḫ şanmañuz oldı sebīke rāygān

[Kt.101:3]

sebū:

1. **sebū:**
Gazel 697
Mısra: **1**
Şarap kabı, şarap testisi.

Şol rind-i bāde-keş ki başında ola sebū
İtmezse vechi var Cem-i devrāna ser-fürū

[M.8:181]

sebū-yı ḫāṭır:

1. **sebū-yı ḫāṭır:**-*ı, -n*
Gazel 420
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönül testisi.

Maḥabbet çeşme-sārında o ṭıflı nāz-perverdüm
Şikest eyler sebū-yı ḫāṭırın ʿuşşāḳ-ı nālānuñ

sebük:

1. **sebük-bār:**
Gazel 69
Mısra: **10**
Yükü olmayan II Dertsiz, tasasız.

Dil degül ḫālī keş-ā-keşden ġam-ı ḫūn-āb ile
Ẕerre-i nāçīz bir ammā ki sebük-bār āftāb

sebük-bār eyle-:

1. **sebük-bār eyle:**
Müfret 479
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yükü hafifletmek.

Zāhid āḫir ḳadüñi rehn-mey-i ḫammār eyle
Bāri kendin bu bahāneyle sebük-bār eyle

sebük-bār ol-:

1. **sebük-bār ol-:**
Gazel 454
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yükü hafif olmak.

Ḳoyup cānuñ sebük-bār ol ġam-ı cānāndan ayrılma
ʿAdem mülkine ʿazm eyle refīḳ-i mihr-bān bulduñ

[G.545:5]

sebük-pāy:

1. **sebük-pāy:**
Mesnevi 9
Mısra: **90**
Hızlı, şiddetli.

Sümūm-ı nīm-rev-i ḳahr ber-cāy
Nesīm-i ṣubḥ-ı baḫt ammā sebük-pāy

sebz:

1. **sebz:**
Mesnevi 4
Mısra: **99**
Yeşil.

İrdi andan bu sebz ḫar-gāha
Ḫaymesin ḳurdı menzil-i māha

sebz ü ḫurrem:

1. **sebz ü ḫurrem:**-*dür*
Gazel 176
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yeşil ve taze, canlı.

Ben ol nā-şād-ı ʿışḳam Ḥāletī kim āb-ı eşkümden
Dem-ā-dem ṣaḥn-ı ṣaḥrā-yı maḥabbet sebz ü ḫurremdür

[K.11:49]

sebz ü ḫurrem it-:

1. **sebz ü ḫurrem it:**-*e*
Mesnevi 9
Mısra: **282**
Kelime Tipi: -
Yemyeşil, capcanlı hale getirmek.

ʿAdūnuñ dāne-i ʿömri olup kem
İde Ḥaḳ bāġ-ı baḫtuñ sebz ü ḫurrem

sebz ü hurrem ol-:

1. **sebz ü ḫurrem ol:**-*dı*
Kaside 8
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Yeşil ve canlı olmak.

Şu demler geldi kim Cedy ü Ḥamel çıḳdı çerā-gāha
Zemīn oldı ser-ā-ser sebz ü ḫurrem āsmān-āsā

sebze:

1. **sebzede:**-*de*
Gazel 22
Mısra: **7**
Çimen, yeşillik.

Jāle düşmiş sebzede seyr eyleme aġyār ile
Dimesün cānā görenler anı ter-dāmen saña

[G.43:4, G.186:8, G.491:6, K.8:24, K.20:3, K.31:25, M.3:76, Mf.216:1, Trk.B.1:16]

sebze-i bāġ-ı felek:

1. **sebze-i bāġ-ı felek:**
Kaside 27
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Feleğin bahçesinin yeşilliği.

Bir dem içre sebze-i bāġ-ı felek olurdı ḫuşk
Āb-ı şādırvānı ger ṣu sepmeseydi her zamān

sebze-i eflāk:

1. **sebze-i eflāk:**
Kaside 40
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Feleklerin çimenliği.

Ol ki Nev-rūz-ı recā luṭfına vā-beste idi
Olmadan sebze-i eflāk çerā-gāh-ı Ḥamel

sebze-i ter:

1. **sebze-i ter:**
Gazel 457
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Taze çimen, yeşillik.

Ḫʿān-ı cemāle sebze-i ter ḫoḳḳa-i nemek
Olunca ḫaṭṭ-ı rūy u dehānuñ gibi gerek

[K.25:1]

sebze-i ümmīd:

1. **sebze-i ümmīd:**
Kaside 21
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Ümit yeşilliği.

Olursa şimdi olur tāze sebze-i ümmīd
Virürse şimdi virür mīve devḥa-i āmāl

[Trk.B.1:75]

sebze-zār:

1. **sebze-zār:**
Kaside 8
Mısra: **25**
Çayır, yeşillik.

Didiler pāy-ı kebgi seyr idenler sebze-zār içre
O baḥr-i aḫżāruñ bu pençe-i mercānıdur gūyā

[K.36:10]

sebze-zār ol-:

1. **sebze-zār ol:**-*sa*
Gazel 759
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yeşillik/çayır olmak.

Revān oldı yaşum mirʾāt-ı ṭabʿum jeng-i ġam ṭutdı
Ne ḫāṣıl aḳsa cūlar ṣaḥn-ı ṣaḥrā sebze-zār olsa

sebze-zār-ı çerḫ:

1. **sebze-zār-ı çerḫ:**-*den*
Gazel 642
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Göğün çimenliği, göğün yeşilliği.

Sebze-zār-ı çerḫden peydā olan ḳavs-i ḳuzaḥ
Oldı bāġ-ı ʿışḳuma bir berg-i mīr-i ʿāşıḳān

[G.660:12]

sebze-zār-ı dehr:

1. **sebze-zār-ı dehr:**-*e*
Gazel 813
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçesi.

Bir çemen özler göñül kim görmeye hergiz ḫazān
Sebze-zār-ı dehre çoḳ baḳduḳ yeter ey Ḥāletī

sebze-zār-ı emel:

1. **sebze-zār-ı emel:**-*üm*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Arzu çimenliği.

Ḫırmen-i ṣabruma āteş urasın lāyıḳ mı
Sebze-zār-ı emelüm itmek umarken ḫurrem

sebze-zār-ı felek:

1. **sebze-zār-ı felek:**-*ün*
Gazel 707
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Feleğin çimenlikleri.

Ḫaṭ-ı ruḫsārı ṣafāsın viremez olsa eger
Sebze-zār-ı felegüñ ḫāṣılı hep mihr-i giyāh

sebz-gūn kālīçe:

1. **sebz-gūn ḳālīçe:**-*si*
Gazel 395
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yeşil renkli halı II Yeşil çimenler.

Döşendi sebz-gūn ḳālīçesi bāġa çemen-zāruñ
Nihālisin ʿaceb mi çekseler her yaña ezhāruñ

sebz-i gül-istān:

1. **sebz-i gül-istān:**-*ı*
Kaside 38
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin yeşilliği.

Ne vaḳt olsa seyr eyleyüñüz […]
Görüñ berg-i güli sebz-i gül-istānı

sebz-i hurrem:

1. **sebz-i ḫurrem:**
Gazel 293
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Canlı, taze çimen.

Sebz-i ḫurrem göremem kişt-i murādum hergiz
Yedi ḳat yire girer toḫm-ı ümīdüm her bār

seccāde:

1. **seccāde:**
Gazel 114
Mısra: **2**
Üzerinde namaz kılınan küçük halı.

Kimse tā kim ṭuymaya eylerse reng-i bāde sürḫ
Zāhid-i şehre revādur olsa ger seccāde sürḫ

[G.782:6, G.801:6]

secde it-:

1. **secde it:**-*mez, -ler, -di*
Gazel 39
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Secde etmek: Alnı, eli, ayakları, dizleri, ayak parmaklarını yere getirmek; saygı göstermek.

Görmese sāġarda ʿaksüñ ey büt-i raʿnā eger
Secde itmezlerdi her çīnī ṣurāḫīler aña

secde itdür-:

1. **secde itdür:**-*mek*
Gazel 110
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Secde ettirmek, alnı secdeye götürmek.

Secde itdürmeg içün mest-i ser-endāzlara
Yaḳdı āteş-kede-i bezme ʿaceb nār ḳadeḥ

[Mf.8:1, Mf.45:1]

seç-:

1. **seçmezem:**-*mez, -em*
Gazel 368
Mısra: **3**
Ayırt etmek, seçmek.

Şöyle bī-hūşam yemīnümden yesārum seçmezem

Ḍarbet-i seng-i cefādan bir yirüm ḳalmadı ṣaġ

[G.789:3, G.845:6, G.887:4, Mf.548:1]

sed-i rāh ol-:

1. **sed-i rāh ol:**-*a, -maz*
Gazel 706
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yoluna engel olmak II Bir ırmağın akmasına engel teşkil etmek.

Varmaġa der-gāhına ruḫṣat bulursa yārdan
Kūh-ı Elbürz olamaz cūy-ı sirişke sed-i rāh

sefāhat:

1. **sefāhate:**-*e*
Gazel 709
Mısra: **10**
Akılsızlık, idraksizlik.

Būs u kenāra ṭālib olup Ḥāletī müdām
ʿArż-ı cünūnı ḳo ne virürler sefāhate

[Mf.31:2, Mf.524:2]

sefer:

1. **sefer:**
Müfret 330
Mısra: **1**
Savaş yolculuğu.

Gitmez elem-i ʿışḳ sefer ʿazmin idersem
Zīrā ġam-ı firḳat biledür ḳanda gidersem

[Trk.B.1:61]

sefer kıl-:

1. **sefer ḳıl:**-*dukça*
Mesnevi 8
Mısra: **140**
Kelime Tipi: -
Sefere çıkmak, yolculuğa çıkmak.

Ġubār-ı bābı devlet-gāhum olsun
Sefer ḳılduḳça ḫāk-i rāhum olsun

sefer yarağı:

1. **sefer yarağı:**-*n, -ı*
Gazel 562
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sefer hazırlığı.

Gördi sefer yarağını ol şūḫ-ı bī-emān
Aġlañ bize ki çıḳmaludur cānumuz hemān

sefīd:

1. **sefīd:**
Kaside 2
Mısra: **3**
Beyaz.

Sefīd idi şecerüñ gerçi ḫaymesi evvel
Boyandı berg-i bahār ile şimdi ḫaḍrāya

[Mf.52:2]

sefīd kāġıd ol-:

1. **sefīd kāġıd ol:**-*dı*
Müfret 9
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Beyaz kağıt gibi olmak. (Âşığın gözü bağlamında).

Ṭabla-i tīr itmeseñ yārüñ n'ola ḳılsam ümīd
Aġlamaḳdan oldı çeşmüm nitekim kāġıd sefīd

sefīd ol-:

1. **sefīd ol:**-*ur*
Kaside 20
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Beyazlamak, ak olmak.

İderse şekve bir dem aña bülbül verd-i ḥamrādan
Sefīd olur ser-ā-ser beñzinüñ hiç ḳalmayup ḳanı

sefīd ü sebz eyle-:

1. **sefīd ü sebz eyle:**-*r*
Gazel 551
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Beyaz ve yeşil yapmak (beyaz veya yeşil renk giyinmek bağlamında).

Geh sefīd ü gāh sebz eyler libāsın Ḥāletī
Olduġıçün ol meh-i tābende şemʿ-i bezm-i cān

sefīne:

1. **sefīne:**
Gazel 805
Mısra: **1**
Çeşitli konuları içine alan ansiklopedik eser.

Ehl-i dil olursa n'ola yanına sefīne
Eglence olur ʿāşıḳ-ı ġam-gīne sefīne

[G.805:2, G.805:4, G.805:6, G.805:8, G.805:10]

sefīne çek-:

1. **sefīne çek-:**-*e, -lüm*
Kıt'a 127
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gemi çekmek II Şiir mecmuası tertip etmek.

Şāh-ı deryā-nevāle yine bugün
Çekelüm bir sefīne eşʿārı

seg:

1. **seg:**
Gazel 260
Mısra: **2**
Köpek II Rakip.

Yoluna cān virmemek yārüñ raḳībüñ şānıdur
Ṣaḳınur şol deñlü ol seg şanki ādem cānıdur

[G.411:8, G.484:5, G.585:6, G.794:10]

2. **seglerle:**-*ler, -le*
Gazel 172
Mısra: **7**
Köpek.

Ḥaḳīḳat ehlinüñ yanında seglerle ber-ā-berdür
Çeker dil fülkini kaʿr-ı yem-i endūha elbette

seg ol-:

1. **seg ol:**-*ur, -du, -m*
Gazel 520
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Argo**
Köpek olmak, sevgilinin kapısında köpek gibi beklemek.

Olurdum Ḥāletī şāh-ı ġamuñ seg āstānında
Eger bir müstaḥiḳḳ-i üstüˇān-ı ḫˇān-ı ʿışḳ olsam

segān-ı der-i yār:

1. **segān-ı der-i yār:**
Gazel 307
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kapısının köpekleri II Rakipler.

Kim ʿarż ider segān-ı der-i yāra Ḥāletī
Maġz-ı vefādan olmasa pür-üstüḫˇānumuz

seg-i der-i yār:

1. **seg-i der-i yār:**
Gazel 289
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kapısının köpeği.

Oldum bu şeb seg-i der-i yār ile hem-nişīn
Gerdūna irdi nevbet-i gül-bang-ı iftiḫār

seg-i dil-ber:

1. **seg-i dil-ber:**
Gazel 411
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin köpeği.

Geldi mi aġyār yoḫsa ey seg-i dil-ber gice
Neydi ol bī-gāne seg görmiş gibi ġavġālaruñ

seg-i dil-rübā:

1. **seg-i dil-rübā:**
Gazel 781
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin köpeği.

Bī-gāne oldı Ḥāletiyā āşnālarum
Benden yüzin çevirdi seg-i dil-rübā bile

seg-i kūy:

1. **seg-i kūy:**-*ı, -la*
Gazel 123
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) mahallesinin köpeği II Rakip.

Seg-i kūyıyla seni yār ber-ā-ber ṭutmaz
Ḥāletī her gice tā subḥ iderseñ feryād

[G.125:11, G.343:5, G.418:9]

2. **seg-i kūy:**-*un*
Gazel 494
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin mahallesinin köpeği.

Mülk-i ḥüsnüñ şāhısın lāyıḳ seg-i kūyuñ senüñ
Çeşm-i āhū-yı Ḥaṭā'dan ġayra başmazsa ḳadem

[G.853:4, G.872:8]

3. **seg-i kūy:**-*un*
Kaside 35
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Mahallenin köpeği.

Māʾil olsaydı seg-i kūyuñ sifāl-i köhneye
Gönderürdi cāmını Cem tācını Efrāsyāb

4. **seg-i kūy:**-*un*
Gazel 754
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semtinin köpeği II Âşık.

Seg-i kūyuñ beni ḫāk olıcaḳ bulup çıḳarmazdı
Eger būy-ı maḥabbet olmasaydı üstüḫ̆ānumda

seg-i kūy-ı nigār:

1. **seg-i kūy-ı nigār:**
Gazel 521
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin mahallesinin köpeği II Rakipler.

Şu yirine ḳan içer her bir seg-i kūy-ı nigār
Öldürürse yirde ḳalmaz dōstlar ḳanum benüm

seg-i mevrūs:

1. **seg-i mevrūs:**-*ı, -y, -am*
Mesnevi 8
Mısra: **186**
Kelime Tipi: -
Miras kalmış köpek.

Ḳul oġlu ḳulıyam bu ḫānedānuñ
Seg-i mevrūsıyam şāh-ı cihānuñ

seg-i murdār:

1. **seg-i murdār:**-*a*
Gazel 439
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kirli, pis köpek.

Ġarḳa-i eşk-i nedāmet ḳıldı dirler kendüyi
Ol seg-i murdāra ḥaḳḳā kim daḫı bedter gerek

seg-i yār:

1. **seg-i yār:**-*i*
Gazel 188
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin köpeği. II Rakip.

Āġūşa çekdügin seg-i yāri zamān ile
Mecnūn-ı ʿışḳ ḳışşasına üstüḫ̆ān ider

seg-sıfat:

1. **seg-şıfat:**
Müfret 76
Mısra: **1**
Köpek gibi (Rakip bağlamında).

Anuñ ki seg-ṣıfat vaṭanı kūy-ı yārdür
İki cihān daḫı aña ġurbet diyārıdur

sehā:

1. **sehā:**
Kaside 19
Mısra: **28**
Cömertlik.

Ḫayl-i nücūma bir şeh-i ṣāḥib-ḳırān ola
Ḳılsa sehā sitāre-i baḫtına iḳtirān

[Kt.39:4]

sehāb:

1. **seḫāb:**
Gazel 64
Mısra: **4**
Bulut.

Mihr-i cemālüñi göreli ḫidmetüñde dil
İster ki pāre pāre ola nitekim seḥāb

[G.73:6, K.18:29, K.32:29, K.33:50, K.35:74, M.1:59, M.4:132, M.5:60, M.7:48, Mf.385:1, Mf.565:2]

2. **seḫāb:**
Gazel 53
Mısra: **2**
Bulut II Âşığın âh dumanı.

Baḳmasun diyü ruḫ-ı dil-dāra çeşm-i āftāb
Eylerin peydā dem-ā-dem dūd-ı āhumdan seḥāb

[G.67:2]

sehāb eyle-:

1. **seḫāb eyle:**-*r, -üm*
Gazel 60
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bulut haline getirmek II Engel olmak, engel koymak.

Düşmen şalarsa yāra kebūterle nāmesin
Ben de duḫān-ı āh-ı dilüm eylerüm seḥāb

seḥāb ol-:

1. **seḥāb ol-:**-*ur*
Gazel 80
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bulut, sis olmak II Engel olmak.

Düşmen şalarsa yāra kebūterle nāmesin
Olur duḫān-ı āh anı ḳapmaġa seḥāb

2. **seḥāb ol:**-*dı*
Mesnevi 7
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Bulut olmak II Çok fazla olmak.

Oldı gūyā ki dest-i cūdı seḥāb
Ḳıldı ümmīd ravżasın şād-āb

3. **seḥāb ol:**-*a*
Gazel 892
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Bulut olmak II Besleyici kaynak olmak.

Ṭabʿum ola baḥr-i naẓm-ı şāhuñ
Deryūze-i feyż ider seḥābı

seḥāb-ı feyż-resān:

1. **seḥāb-ı feyż-resān:**
Kaside 4
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Bereket ve bolluk getiren bulut.

Eyā sipihr-i kerem v'ey seḥāb-ı feyż-resān
Zamānıdur baña seyl-āb-ı luṭfuñı göster

seḥāb-ı ġāile-i sāl:

1. **seḥāb-ı ġāile-i sāl:**-*i*
Gazel 292
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yılların dert bulutu, uzun zamandır devam eden sıkıntı.

Ol şeh ki feyż-i sāʿat-i Nev-rūz-ı himmeti
Eyler seḥāb-ı ġāile-i sāli tār u mār

seḥāb-ı himmet:

1. **seḥāb-ı himmet:**-*ün, -den*
Kıt'a 21
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Lütuf, ihsan bulutu.

Bāġ-ı dehr olsa seḥāb-ı himmetüñden müstefiż
Deste-i gülden tehī-dest olmaya hergiz çenār

seḥāb-ı ḳudret ü giyāh-ı ʿacz:

1. **seḥāb-ı ḳudret ü giyāh-ı ʿacz:**
Gazel 10
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Kudret bulutu ve aciz bitki II Padişah ve şair.

Ol bir seḥāb-ı ḳudret ü sen bir giyāh-ı ʿacz
Andan gelür gelürse saña ḳuvvet ü nemā

seḥāb-ı luṭf:

1. **seḥāb-ı luṭf:**-*un*
Kaside 5
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Lutf, ihsan bulutu.

İrse seḥāb-ı luṭfuñ eger rūzgārdan
Mirʾāt-ı dilde ẕerre ḳadar ḳalmaya ġubār

seḥāb-ı luṭf-ı bī-pāyān:

1. **seḥāb-ı luṭf-ı bī-pāyān:**-*ı*
Kaside 1
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Sonsuz lütuf bulutu.

Seḥāb-ı luṭf-ı bī-pāyānı girdi araya yoḫsa
Yaḳardı kehkeşānı şuʿle-i şemşīr-i raḫşānı

seḥāb-ı merḥamet:

1. **seḥāb-ı merḥamet:**-*i*
Kaside 2
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Merhamet bulutu.

Yaḳardı şuʿle-i şemşīri ḫırmen-i māhı
Seḥāb-ı merḥameti girmeseydi araya

sehāb-ı rahmet-bār:

1. **seḥāb-ı raḥmet-bār:**
Mesnevi 6
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Rahmet yağdıran bulut.

Dūd-ı ḳandīl-i merḳadi her bār
Ḥāṣıl eyler seḥāb-ı raḥmet-bār

sehbān-ı vāʾil ol-:

1. **sehbān-ı vāʾil ol-:**-*sa*
Gazel 768
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Ünlü Arap hatibi Sehbân-ı Vâ'il olmak, söz söyleme konusunda usta olmak.

Ol şāh-ı pür-hüner kim hengām-ı midḥatinde
Olur naẓīr-i Bāḳıl Sehbān-ı Vāʾil olsa

seḥer:

1. **seḥer:**-*de*
Mesnevi 2
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Sabah vakti.

Hem-demüm her seḥer de āhumdur
Ṣanki ol vird-i ṣubḥ-gāhumdur

[G.355:8, G.399:15, G.474:7, G.498:4, G.505:10, G.558:4, G.582:5, G.679:1, G.814:5, G.891:1, G.891:4, K.2:1, K.11:1, K.33:1, K.33:6, K.34:16, K.36:16, K.37:17, K.39:1, K.40:1, Kt.26:4, Mf.51:1, Mf.270:2, Mf.294:1, Mf.309:1, Mf.348:2, Mf.419:1, Mf.543:1, Mf.560:1, Mf.587:1]

seḥer vilāyeti:

1. **seḥer vilāyeti:**-*n, -e*
Kaside 4
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sabah ülkesi.

Seḥer vilāyetine cünd-i şām iderdi güẕer
Yolunı kesmese şemşīr-i ḫusrev-i ḫāver

seḥer-gāh ol-:

1. **seḥer-gāh ol-:**-*maz*
Gazel 318
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Seher vakti olmak.

ʿĀşıḳuñ āhı gider göklere güm-rāh olmaz
Jāle-i nergisi mevḳūf ider seḥer-gāh olmaz

seḥer-geh:

1. **seḥer-geh:**
Kaside 32
Mısra: **1**
Sabah olmaya başladığı vakit, seher vakti.

Seḥer-geh kim yine üstād-ı ṣunʿ u ḳudret-i Bārī
Muraṣṣaʿ ḳıldı dürr-i jāle birle tīġ-i küh-sārı

[Mf.438:1, T.5:1]

seḥer-hīz ol-:

1. **seḥer-ḫīz ol:**-*ma, -sa*
Gazel 662
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sabahın erken saatlerinde kalkan, erkenci olmak.

Keşfe mālik bir seḥer-ḫīz olmasa bād-ı ṣabā
Ġoncenüñ ḳalbindekin dünyāya ḳılmazdı ʿıyān

seḥer-i dāʾim:

1. **seḥer-i dāʾim:**
Kaside 40
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Daimi sabah, daimi mutluluk.

Şefḳat ü himmet ü iḥsānını terkīb eyle
Ol sebāta seḥer-i dāʾim ola tā ki bedel

seḥḥār:

1. **seḥḥār:**
Gazel 539
Mısra: **3**
Büyücü.

Başlasam vaṣf-ı ruḫ-ı dil-bere seḥḥār gibi
Cemʿ ider āteş ile ābı dem-ā-dem süḫanum

seḥḥār-ı zamān:

1. **seḥḥār-ı zamān:**
Gazel 677
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Zaman sihirbazı.

ʿUḳdelerle yāri tesḫīr eylerin āḫir diyü
Rişte-i ʿömrüm ider kūtāh seḥḥār-ı zamān

sehī:

1. **sehī:**
Gazel 613
Mısra: **1**
Doğru, düzgün, fidan gibi.

Çıḳma seyr-i sebze-zāra ey sehī serv-i revān
Çıḳmasun çerḫ-i zümürrüd-fāma āhumdan duḫān

sehī-ḳāmet:

1. **sehī-ḳāmet:**
Gazel 777
Mısra: **5**
Düzgün boy II düzgün boylu sevgili, fidan boylu sevgili.

Ṣalınsun sāye-veş yanumca dirse ol sehī-ḳāmet
Peşīmān olmadan olmaḳ gereksin anuñ ardınca

sehm-gīn eyle-:

1. **sehm-gīn eyle:**-*r*
Kaside 11
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Korkutmak.

Ṣayd-gāhında ḳaçan kim tīr bārān eyliye
Gürg-i bārān-dīde-i gerdūnı eyler sehm-gīn

sehm-i saʿādet:

1. **sehm-i saʿādet:**
Gazel 491
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mutluluk oku, talih oku.

N'içün ol āfet-i bed-kīşden gelür her dem
ʿAdūya sehm-i saʿādet faḳīre tīr-i sitem

[K.8:73]

sehm-i sitem:

1. **sehm-i sitem:**
Gazel 13
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Eziyet oku.

Çün tīr-i ġamze terkeş-i cevrüñdedür müdām
Sehm-i sitem ḫādeng-i elem nāvek-i belā

sehv ile:

1. **sehv ile:**
Mesnevi 2
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Bilmeden, yanlışlıkla.

Virmezin zühde vü ṣalāḥa vücūd
Sehv ile eyleyüm meger ki sücūd

selām al-:

1. **selām al:**-*ma, -y, -a*
Gazel 505
Mısra: **3**

Kelime Tipi: -
Birinin selamına karşılık vermek, "ve aleyküm selâm" diyerek, cevap vermek.

Selāmın almaġa itmez tenezzül ʿāşıḳ-ı zāruñ
Muḥaṣṣal kimseye baş egmez ol serv-i ḫırāmānum

[G.339:6]

selām gel-:

1. **selām gel:**-*ür, -se*
Gazel 530
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Selamı ulaşmak, sevgiliden ilgi görmek.

Hicr āteşi Ḫalīl-i dile gül-sitān olur
Ey Ḥāletī gelürse eger yārdan selām

selām olsun:

1. **selām olsun:**
Mesnevi 3
Mısra: **98**
Kelime Tipi: -
"Saygım, esenlik dileklerim ona ulaşsın" anlamında bir iyi dilek sözü.

Ravża-i pāki nūr ile ṭolsun
Rütbe-i şānına selām olsun

selām vir-:

1. **selam vir:**-*üp*
Mesnevi 4
Mısra: **95**
Kelime Tipi: -
Selam vermek, merhabalaşmak.

Virüp ol şeh tevāżuʿ ile selam
Oldı miḥrāb-ı enbiyā-yı kirām

2. **selām vir:**-*ür, -in*
Mesnevi 2
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Namazın sonunda sağa ve sola baş çevirerek "Esselâmü aleyküm ve rahmetüllâh" ifâdelerini söylemek.

Virürin muttaşıl o yaña selām
Āftāb-ı hidāyeti dil-i zār

selāma ṭur-:

1. **selāma ṭur:**-*ur, -dı*
Mesnevi 9
Mısra: **230**
Kelime Tipi: -
Bir büyüğe, bir üste veya saygı duyulan bir şeye ayakta selam vermek; huzura kavuşmak II Amacına ulaşmak.

Süvār itseñ beni raḫş-ı merāma
Ṭururdı ṭāliʿüm yolda selāma

selāmet:

1. **selāmetle:**-*le*
Tarih 4
Mısra: **8**
Esenliğe kavuşma, huzura erme.

Ḥamd idüp Ḥāletī didi tārīḫ
Geldi şāh-ı cihān selāmetle

selāmete çıḳ-:

1. **selāmete çıḳ:**-*a, -m*
Gazel 232
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Belalardan kurtulmak, selamete ermek.

Ḫār-ı belā ḳomaz ki çıḳam bir selāmete
Gāhī yolum alur gehi dāmāna şarmaşur

selātīn:

1. **selāṭīn:**
Kaside 15
Mısra: **40**
Sultanlar, padişahlar.

Raḫş-ı ṭabʿ-ı Ḥāletī'ye raġbet it şāhum müdām
Esb-i çālāke ider zīrā selāṭīn iʿtibār

selāṭīn-i ʿiẓām:

1. **selāṭīn-i ʿiẓām:**-*un*
Kaside 1
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Büyük sultanlar.

Selāṭīn-i ʿiẓāmuñ üstüḫˇānıyla ḳonaḳlardı
Hümā-yı feṭḥ ü nuṣretdür kühen de olsa mihmānı

selef:

1. **selefden:**-*den*
Mesnevi 7
Mısra: **67**
Bir mevkide daha önce bulunan ve yerine geçilen kimse.

N'ola olsa o şeh selefden yeg
Dür-i şeh-vār olur ṣadefden yeg

sell-i seyf-i āh it-:

1. **sell-i seyf-i āh it:**-*üp*
Kaside 12
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
Âh kılıcını yavaşça çekip çıkarmak.

Sell-i seyf-i āh idüp her dem niyām-ı sīneden
Rüstem-āsā eylerin çerḫ ile ceng-i heft-ḫˇān

selmān:

1. **selmān'a:**-*a*
Gazel 337
Mısra: **10**
Selmân-ı Sâveci: İran şairidir. Özel öğrenim görerek yetişti. Hemen her nazım şekliyle şiirler yazdı. Şiirlerinde anlamdan çok söz oyunları ve sanatlara yer verdi. Divan şirinde şiire yatkınlığı ve yeteneği ile anılan bir şairdir.

Ḥāletī ʿarṣa-i naẓm içre hüner gösterse
Anuñ itdüklerini ḥaḳ bu ki Selmān'a dimez

[G.777:12, K.23:56]

selmān-ı zamān:

1. **selmān-ı zamān:**-*em*
Kaside 24
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Devrin Selman'ı

(14.asırda yaşamış ünlü Fars şairi Selman-ı Saveci).

Gerçi Selmān-ı zamānem diyü daʿvā çoḳ olur
Līk daʿvāya meşeldür ki gerekdür maʿnā

selsebīl:

1. **selsebīl'üñ:**-*üñ*
Tarih 7
Mısra: **5**
Içimi boğaza dokunmayacak surette tatlı su.II Cennette bir çeşme.

Selsebīl'üñ ayaġın aldı bu āb-ı şāfī
Ḳıldı dünyā yüzini ġayret-i gül-zār-ı cinān

selsebīl ırmaġı:

1. **selsebīl ırmaġı:**-*dur*
Gazel 881
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Cennetteki ırmaklardan bir tanesi.

Cennet-i kūyuñda yaşum Selsebīl ırmaġıdur
ʿAks-i ḳaddüñ didi çeşmümde gören Ṭūbā gibi

semʿ ṭut-:

1. **şemʿ ṭut:**-*ma, -sa*
Gazel 363
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kulak asmak, önemsemek.

Bir güherdür degme gūşa varmaz ol ey Ḥāletī
Ṭutmasa aʿdā ʿaceb mi şiʿr-i rūḥ-efzāña şemʿ

semā:

1. **semāya:**-*y, -a*
Gazel 187
Mısra: **11**
Gök, gökyüzü.

Geh ʿurūc eyler semāya Ḥażret-i ʿĪsā gibi
Geh sürūş-ı ġayb-veş gökden yire perrān olur

semāʿ it-:

1. **semāʿ it:**-*dü, -m*
Gazel 545
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İşitmek.

Fiġān-ı ʿāşıḳı gūş itdügin yār istimāʿ itdüm
Gelüp ney gibi feryāda sürürumdan semāʿ itdüm

semādan in-:

1. **semādan in:**-*se, -y, -di*
Gazel 586
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gökten inmek.

Ḳurş-ı meh ü mihri n'ider ol şīr-i belā kim
El ṣunmaz eger māʾide inseydi semādan

semek:

1. **semek:**
Gazel 446
Mısra: **10**
Balık.

Olupdur āhum ile yaşuma benüm ḥayrān
Eger felekde simāk u eger deñizde semek

[G.602:5, G.762:10]

semen:

1. **semeni:**-*i*
Müfret 597
Mısra: **1**
Yasemin II Sevgilinin yanağı, teni.

Bezm-i meyde gice yārüñ semeni lāle idi
Nergis-i gül-şen-i ruḫsāresi pür-jāle idi

[G.15:1]

semend:

1. **semend:**
Gazel 132
Mısra: **3**
Çevik ve güzel at.

Gāh oynayup semend ile gāh at ḳoparsa ger
Cānum yirinden oynar ödüm yüregüm ḳopar

[G.132:5]

semender:

1. **semender:**
Gazel 653
Mısra: **8**
Ateşte yanmadığına inanılan ve ağzından alevler saçan, büyük bir kertenkele şeklinde tasavvur edilen masal hayvanı.

Ben o Ḳays'am ki depemden şuʿle-i āhum çıḳar
Başum üstünde semender ṭutar ancaḳ āşiyān

[K.4:42, K.14:25]

semender-mizāc ol-:

1. **semender-mizāc ol:**-*dı*
Gazel 107
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ateşte yaşayan semender gibi olmak.

Āteş-i miḥnetle idüp imtizāc Bülbül-i dil oldı semender-mizāc

semend-i ʿazm:

1. **semend-i ʿazm:**-*i*
Kaside 25
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Gayret atı.

Semend-i ʿazmi ḳaçan toz ḳoparsa ʿālemde
İder bu ḳubbe-i ḫaḍrāyı tūde-i aġber

[K.36:45]

semend-i çerḫ:

1. **semend-i çerḫ:**-*ün*
Kaside 1
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Feleğin atı.

Semend-i çerḫüñ olmasa ʿinānı dest-i ḳahrında

Zamāne pāy-māl eyler yorardı ehl-i ʿirfānı

semend-i fikr:

1. **semend-i fikr:**-*üm*
Kaside 20
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Düşünce atı.

Ḳaçan kim olmaya zīr-i sitām-ı iʿtibārında
Semend-i fikrüm olmaz ʿarṣa-i maʿnāda çevgānī

semend-i himmet:

1. **semend-i himmet:**-*e*
Kaside 23
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Cömertlik atı.

Semend-i himmete ol deñlü irḫāʾ-i ʿinān itdi
Ġubār-ı fitnesin refʿ itdi āḫir ṣaḥn-ı ġabrānuñ

semend-i merḥamet:

1. **semend-i merḥamet:**-*ün*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Merhamet atı.

Ser-menzil-i murādına vāṣıl olurdı ger
Olsa semend-i merḥametüñ muṭlaḳu'l-inān

semend-i nāz:

1. **semend-i nāz:**-*a*
Gazel 888
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Naz atı.

Alamaz anı semend-i nāza olmayan süvār
Cān ṭurursa menzil-i ʿışḳ içre bir ögdül gibi

semend-i ṭabʿ:

1. **semend-i ṭabʿ:**-*umuz*
Gazel 319
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yaratılış atı II Şairlik kudreti.

Semend-i ṭabʿumuz ey Ḥāletī çālāk-ı ʿālemdür
ʿAdū-yı ḫar gibi dünyā ġamıñ kendüye yār itmez

[K.8:76]

semiyy-i fahr-i ʿālem:

1. **semiyy-i faḫr-i ʿālem:**
Kaside 8
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Âlemlerin övünç kaynağı (Hz. Muhammed) ile adaş olan II Sultan I. Ahmed.

Diler kim ʿarż ide bir bir anı ṣol şāha kim oldur
Semiyy-i faḫr-i ʿālem pādşāh-ı ṣūret ü maʿnā

semiyy-i fahr-i resūl:

1. **semiyy-i faḫr-i resūl:**
Kaside 25
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Şerefli Hz. Muhammed'in adaşı.

Semiyy-i faḫr-i Resūl nāẓım-ı maʿīşet-i gül
Vezīr-i ḫūb-siyer Āṣaf-ı Süleymān-fer

semm-i helāhil:

1. **semm-i helāhil:**
Gazel 768
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Öldürücü zehir.

Bezm-i mey-i ʿadūdan incinse gitse dil-ber
Nūş itdügi ʿadūnuñ semm-i helāhil olsa

semt:

1. **semtinden:**-*i, -n, -den*
Gazel 139
Mısra: **17**
Şehirlerde birkaç mahalleyi içine alan bölüm, bölge; yan, taraf, cihet, yön.

Ḳopsa semtinden eger bād-ı şimāl-i nefesüm
Baḥr-i naẓmuñ ḫas u ḫāşāki ider ʿazm-i kenār

[G.546:4, G.568:1, G.673:1, K.4:32]

semt-i dehān:

1. **semt-i dehān:**
Gazel 708
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ağız semti.

Semt-i dehānumı bulamaz reh-rev-i nefes
Olmasa pīş-rev aña nevbetçe āh u vāh

semt-i reʾs:

1. **semt-i reʾs:**
Kaside 27
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Başkent.

Ḥaḳ budur olmaz cihānda öyle şems-i bī-zevāl
Gerçi aña her zamānda semt-i reʾs olur mekān

[M.7:47]

sen:

1. **sensin:**-*sin*
Terkib-bend 1
Mısra: **101**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri II Felek.

Sirişk-i çeşm-i ḫalḳı ey felek rīzān iden sensin
Anuñla āsyābuñ ṭurmadan gerdān iden sensin

[G.56:3, G.196:4, G.268:6, G.409:8, G.422:7, G.450:6, G.454:7, G.605:1, G.698:2, G.719:8, G.721:12, Trk.B.1:102, Trk.B.1:104, Trk.B.1:106, Trk.B.1:108, Trk.B.1:110, Trk.B.1:112, Trk.B.1:114, Trk.B.1:116, Trk.B.1:118, Trk.B.1:119, Kt.98:2, Mf.428:1, Mf.428:2, Mf.442:2]

2. **senüñ:**-*üñ*
Gazel 2
Mısra: **5**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri II Zâhit, kaba sofu.

Yoḫsa zāhid yoḳ mıdur çeşm-i cihān-bīnüñ senüñ
Bilmedüñ mirʿāt-ı cāmuñ olduġın ʿālem-nümā

[G.39:9, G.360:7, G.374:4, G.381:4, G.431:12, G.606:1, G.611:6, G.883:2, Mf.204:2]

3. **seni:**-*i*
Gazel 876
Mısra: **2**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri II Rakip.

Ḳorḳutma cevr-i dil-ber ile ey ʿadū beni
Ben cevrini vefā bilürin bilmezin seni

[G.4:8, G.40:8, G.381:6, Mf.552:2]

4. **senüñ:**-*üñ*
Gazel 62
Mısra: **3**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri

Senüñ gūşuñda istiʿdād yoḳ idrākine yoḫsa
Leb-i cūda kemāl-i ṣunʿı her berg-i çemen söyler

[G.184:11, G.194:8, G.210:12, G.451:12, G.891:2, M.8:205]

5. **sen:**
Mesnevi 3
Mısra: **103**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri II Hz. Muhammed.

Gül-i gül-zār-ı cāvidānsın sen
Ḥāṣıl-ı mezraʿ-ı cihānsın sen

[G.783:6, M.3:104, M.3:108, M.3:109, M.3:110, M.4:62, M.4:68]

6. **saña:**-*a*
Mesnevi 2
Mısra: **77**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri II Allah.

Baña cürm saña kerem yaraşur Baḳma yā Rab sevād-ı defterüme

[M.2:60, M.2:61]

7. **senüñle:**-*üñ, -le*
Müfret 7
Mısra: **1**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri II Âşık.

Yüz ṭutarsa ḳapuña ey ʿāṣıḳ senüñle meh
Sen dahı şemşīr-i āhuñ çerḫ-i ser-gerdāna ṭut

[G.5:14, G.9:9, G.13:2, G.16:15, G.23:2, G.26:8, G.38:7, G.58:10, G.76:7, G.100:7, G.100:8, G.117:7, G.135:10, G.150:13, G.182:12, G.208:10, G.215:8, G.220:5, G.222:14, G.226:3, G.241:4, G.260:9, G.262:2, G.272:8, G.323:9, G.324:3, G.325:1, G.325:8, G.327:3, G.338:7, G.340:4, G.367:5, G.378:8, G.406:6, G.409:6, G.409:10, G.412:10, G.418:5, G.418:9, G.420:9, G.424:2, G.424:4, G.426:8, G.427:5, G.428:9, G.431:1, G.433:2, G.435:2, G.442:10, G.444:6, G.450:10, G.453:12, G.454:2, G.454:4, G.458:9, G.463:11, G.469:11, G.473:14, G.496:12, G.499:1, G.518:1, G.522:8, G.547:8, G.553:13, G.565:12, G.566:5, G.568:2, G.571:4, G.580:7, G.587:8, G.606:9, G.621:2, G.622:6, G.624:6, G.626:10, G.628:5, G.628:10, G.629:10, G.660:13, G.669:15, G.673:2, G.680:10, G.683:12, G.685:10, G.692:11, G.697:12, G.702:6, G.715:15, G.730:9, G.741:10, G.758:3, G.758:5, G.763:4, G.772:14, G.780:10, G.787:4, G.791:3, G.796:5, G.797:8, G.798:4, G.803:10, G.812:10, G.838:2, G.855:12, G.863:15, G.865:6, G.895:5, Kt.13:1, Mü.5:28, Mf.7:2, Mf.10:1, Mf.10:2, Mf.40:1, Mf.40:2, Mf.149:2, Mf.241:2, Mf.273:2, Mf.392:2, Mf.418:2, Mf.476:2, Mf.577:1, Mf.577:2]

8. **saña:**-*a*
Kıt'a 32
Mısra: **3**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri II Azmî-zâde Hâletî.

Gelmesün saña edānī ile baş ḳoşmışdur
Şol kenīzek ki anuñ adına devlet dirler

[G.8:10, G.10:15, G.10:16, G.19:9, G.22:12, G.24:10, G.36:14, G.47:10, G.123:9, G.125:11, G.149:16, G.151:11, G.236:12, G.243:10, G.252:9, G.265:10, G.332:10, G.340:10, G.348:11, G.394:9, G.395:11, G.402:10, G.413:10, G.453:13, G.786:10, G.878:10, G.893:13, K.1:78, K.17:33, K.24:60, Kt.78:4, Kt.97:4, Kt.110:1, Kt.118:1, Kt.K.4:4, M.6:41, M.6:42]

9. **sen:**
Gazel 353
Mısra: **8**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri II Gönül ateşi.

Bulmaġ isterseñ eger ol gevher-i güm-geşteyi
Dāmen-i eflāke sen ey āteş-i dil pek yapış

10. **saña:**-*a*
Gazel 391
Mısra: **10**
Sen II Vâiz.

Ḳāʾil ol ḳısmete çün rūz-ı ezelden vāʿiẓ
Söylemek saña virülmiş baña söz diñlememek

11. **seni:**-*i*
Gazel 407
Mısra: **9**
Sen II Meyhanenin en yaşlısı.

Görseydi Cem eger seni lā-büdd iderdi reşk
Ey pīr-i mey-kede ḳatı çoḳdur velāyetüñ

12. **sensin:**-*ün*
Gazel 416
Mısra: **5**
Sen II Pervane.

Sensin ey pervāne bezm-i ʿışḳı germā-germ iden
Ḥażret-i Ḥaḳ isterin kim nūr ide yirüñ senüñ

[G.416:6]

13. **senüñ:**-*ün*
Gazel 416
Mısra: **8**
Sen II Yıldız.

Rūy-ı ʿāşıḳda yir eyler kebkeb-i pā-pūş-ı yār
Ey sitāre ḳalmamışdur böyle teʾs̱īrüñ senüñ

14 **senüñ:**-*ün*
Gazel 422
Mısra: **2**
Sen II Gönül, âşığın gönlü.

Tīġ-i firḳatden ser-ā-ser zaḫmnāk olmış tenüñ
Bī-vefā sevdüñ göñül biñ baş ḥaḳḳuñdur senüñ

[G.274:2, G.479:4, G.543:9, G.680:5, G.683:9, G.683:10, G.701:1, G.763:8, G.772:9, G.789:2, G.818:2, G.819:2, K.32:87, Mf.69:2, Mf.255:2, Mf.585:2]

15. **senüñ:**-*ün*
Gazel 431
Mısra: **10**
Sen II Sabah rüzgarı.

Eksük olma kūy-ı dil-berden meded ey bād-ı ṣubḥ
Dīde-iʿuṣṣāḳ içündür hep tek ü pūyuñ senüñ

[G.451:13, G.451:14, G.495:9]

16. **senüñ:**-*ün*
Gazel 444
Mısra: **8**
Sen II Saki.

Küşti-gīr-i ġuṣṣa vü ālāma virmezsin vücūd
Bilmezin n'eylersin ey sāḳī nedür ālüñ senüñ

[G.606:7, G.812:5]

17. **saña:**-*a*
Gazel 451
Mısra: **2**
Sen II Bahçıvan.

Yeter ey bāġ-bān bāġ-ı ġama yaşı dil-i zāruñ
Başıyla ayaġıyla cūy-bārı saña gül-zāruñ

[Mf.261:2]

18. **senüñ:**-*ün*
Gazel 451
Mısra: **10**
Sen II Bülbül.

Nihāl-i gül çemende keffelerle bir terāzūdur
Bilinmişdür senüñ ey murġ-ı gül-şen anda miḳdāruñ

[G.43:2, G.188:4, G.629:4]

19. **sen:**
Gazel 474
Mısra: **4**
Sen II Çalgıcı.

Nāledür teʾs̱īr iden yārüñ dil-i sengīnine
Muṭribā sen çeng ile ḳānūnuñı var ṭaşa çal

20. **saña:**-*a*
Gazel 603
Mısra: **7**
Sen II Göz bebeği.

Gelmek istermiş ḫayāli saña ey göz merdümi
Perde-i pindārı ḳaldur gör ne devletdür gelen

21. **sen:**
Gazel 627
Mısra: **7**
Sen II Sevgilinin semti.

Ne ʿaceb menzil olursın ki sen ey kūy-ı nigār
Görinen naḳş-ı cefādur der-i dīvāruñdan

22. **sen:**
Gazel 644
Mısra: **4**
Sen II Falcı.

Dehānı noḳṭasında niçe sırra vāḳıfum dirsem
Baña yoḳ yire ṭaʿn itme sen ey remmāl bilmezsin

23. **sen:**
Gazel 644
Mısra: **8**
Sen II Abdal.

Gezersin ʿālemi bī-hūş olup esrārdan her dem
Cihānuñ şāhısın sen kendüñ ey ābdāl bilmezsin

24. **sen:**
Gazel 646
Mısra: **8**
Sen II Gözyaşı.

Göñlüñ hele alçaḳdadur ey eşk-i revānum
Sen āh u fiġānum gibi yuḳarı ḳomazsın

[G.685:4]

25. **sen:**
Gazel 680
Mısra: **4**
Sen II Kays, Mecnun.

Dil ṭıflı cünūn fennini görmişdür ey Ḳays
Bu ʿaḳluñ ile sen aña üstād olamazsın

26. **sen:**
Gazel 683
Mısra: **8**
Sen II Sevgilinin kederi, aşk derdi.

Bulunduñ aña niçe buñ deminde ey ġam-ı dil-ber
Dil-i şeydā ile beñzer ezelden āşnāsın sen

27. **sen:**
Kıt'a 14
Mısra: **3**
" Sen" ikinci tekil şahıs zamiri II Övülen kişi, memduh.

Sen ṭururken ġayrılar medḥinde güftār eylese
ʿAndelīb-i ḫāmemüñ minḳārın eylerdüm şikest

[G.384:16, G.417:14, K.2:60, K.2:65, K.3:64, K.6:64, K.7:12, K.7:28, K.7:46, K.8:50, K.8:49, K.8:73, K.16:67, K.18:28, K.21:49, K.21:50, K.24:50, K.25:51, K.25:54, K.25:52, K.30:16, K.30:34, K.30:51, K.30:53, K.33:62, K.35:3, K.35:4, K.35:15, K.35:19, K.35:21, K.35:38, K.36:27, K.36:51, K.36:53, K.40:65, M.8:3, M.8:11, M.8:25, M.8:30, M.8:37, M.8:40, M.9:5, M.9:12, M.9:51, M.9:52, Kt.8:1, Kt.9:1, Kt.12:2, Kt.21:1, Kt.22:1, Kt.39:1,

Kt.45:1, Kt.50:2, Kt.72:3, Kt.73:3, Kt.74:2, Kt.76:2, Kt.99:1, Kt.112:1, Kt.117:3, Kt.119:1, Kt.121:3, Kt.133:2, Kt.135:4, Kt.K.4:3, Kt.K.4:25, Kt.K.4:29, Mf.338:2, Mf.447:1,

28. **senden:**-*den*
Müfret 12
Mısra: **2**
İkinci tekil şahıs zamiri II Sevgilinin gamzesi.

Dirīġ itmez maḥabbet ehli hergiz yārdan cānın
Hemān ey ġamze senden lāzım olan bir işāretdür

[Mf.161:2]

29. **senüñ:**-*ün*
Matla 61
Mısra: **2**
"Sen" ikinci teklik şahıs zamiri II Servi ağacı.

O yāra nisbet itmeñ kendüñi ey serv müşkildür
Senüñ cāy-ı ḳarāruñ gildür ammā kim anuñ dildür

[G.248:2, G.450:8, Mf.72:2]

30. **seni:**-*i*
Gazel 2
Mısra: **7**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri. II Sevgili.

Ey meh-i burc-ı leṭāfet cüst ü cū içün seni
Her şuʿāın gönderür ḫūrşīd-i raḫşān bir yaña

[G.3:1, G.3:16, G.6:6, G.8:7, G.12:1, G.19:3, G.21:1, G.22:8, G.25:2, G.27:4, G.31:7, G.33:1, G.34:2, G.36:4, G.38:12, G.39:5, G.39:8, G.45:2, G.45:6, G.47:2, G.48:4, G.59:4, G.59:9, G.60:1, G.63:5, G.69:5, G.75:9, G.76:4, G.76:10, G.77:5, G.77:7, G.78:2, G.82:3, G.94:2, G.96:5, G.96:6, G.101:9, G.105:5, G.105:9, G.134:3, G.145:5, G.145:9, G.153:10, G.156:1 G.161:7, G.167:8, G.174:12, G.187:1, G.195:4, G.197:1, G.198:12, G.202:4, G.204:6, G.210:9, G.213:7, G.215:3, G.216:6, G.225:1, G.225:2, G.226:5, G.227:11, G.228:2, G.236:5, G.245:1, G.251:16, G.252:3, G.253:1, G.254:3, G.254:7, G.255:6, G.258:3, G.262:10, G.263:6, G.264:8, G.269:4, G.270:6, G.273.6, G.273:8, G.280:4, G.282:3, G.282:8, G.283:10, G.285:7, G.296:10, G.304:2, G.314:4, G.314:10, G.325:6, G.326:7, G.333:8, G.338:2, G.340:7, G.344:4, G.348:9, G.356:5, G.358:5, G.359:3, G.363:2, G.372:2, G.372:7, G.378:5, G.378:6, G.382:2, G.384:6, G.389:8, G.393:4, G.396:3, G.396:10, G.401:7, G.409:1, G.409:2, G.409:4, G.410:1, G.410:2, G.410:4, G.410:6, G.410:8, G.410:10, G.410:12, G.412:4, G.412:5, G.413:6, G.416:1, G.416:2, G.416:4, G.416:10, G.422:4, G.424:10, G.428:8, G.430:3, G.430:4, G.G.430:8, G.431:2, G.431:4, G.431:5, G.431:8, G.431:14, G.436:4, G.438:9, G.440:2, G.441:3, G.441:6, G.442:1, G.442:2, G.442:4, G.442:6, G.442:8, G.444:1, G.444:2, G.444:4, G.444:10, G.447:2, G.447:8, G.449:8, G.450:1, G.450:2, G.450:4, G.465:8, G.466:5, G.466:6, G.469:5, G.471:10, G.473:2, G.475:10, G.491:7, G.494:9, G.501:5, G.504:3, G.514:5, G.523:2, G.526:1, G.527:6, G.529:3, G.532:11, G.533:8, G.546:6, G.551:7, G.555:7, G.556:8, G.559:4, G.569:5, G.572:10, G.573:8, G.584:1, G.585:1, G.592:1, G.605:7, G.611:3, G.612:2, G.613:5, G.614:10, G.620:6, G.620:9, G.622:3, G.625:1, G.628:1, G.628:2, G.632:6, G.636:5, G.636:7, G.638:4, G.638:5, G.639:2, G.639:6, G.640:10, G.649:5, G.652:7, G.653:9, G.657:1, G.657:2, G.657:4, G.657:6 G.657:8, G.657:10, G.662:11, G.663:8, G.666:6, G.668:6, G.675:10, G.679:8, G.682:8, G.683:1, G.683:2, G.683:4, G.683:6, G.684:8, G.686:6, G.691:2, G.706:10, G.715:12, G.724:3, G.724:10, G.726:7, G.727:4, G.727:5, G.731:15, G.731:16, G.735:3, G.735:8, G.736:1, G.749:2, G.755:8, G.758:10, G.765:3, G.774:3, G.776:2, G.777:10, G.782:3, G.782:7, G.786:8, G.787:1, G.788:7, G.799:5, G.800:2, G.801:3, G.803:2, G.809:7, G.814:10, G.815:7, G.817:4, G.821:7, G.832:9, G.833:5, G.835:11, G.846:4, G.848:7, G.849:4, G.853:3, G.855:7, G.859:7, G.866:7, G.867:4, G.875:4, G.881:4, G.881:10, G.882:13, G.886:5, G.891:9, K.28:35, K.38:16, K.38:17, K.41:61, Kt.60:2, Kt.60:3, Kt.67:1, Kt.79:2, Kt.79:4, Kt.K.3:1, Mf.4:1, Mf.5:1, Mf.8:2, Mf.14:2, Mf.37:2, Mf.90:1, Mf.108:1, Mf.163:2, Mf.199:2, Mf.242:2, Mf.250:1, Mf.250:2, Mf.251:1, Mf.251:2, Mf.254:1, Mf.274:1, Mf.274:2, Mf.279:1, Mf.279:2, Mf.318:1, Mf.359:1, Mf.430:2, Mf.435:2, Mf.451:1, Mf.452:2, Mf.494:1, Mf.498:2, Mf.517:2, Mü.2:16, Mü.2:19, Mü.2:22, Mü.2:25, Mü.3:6, Mü.3:9, Mü.3:12, Mü.3:18, Mü.3:24, Mü.3:30, Mü.3:36, Mü.8:6, Mü.8:12, Mü.8:18, Mü.8:24, Mü.8:25, Mü.8:30, Mü.8:31, Mü.8:36, Th.1:5, Th.1:12]

31. **sen:**
Gazel 33
Mısra: **6**
İkinci tekil şahıs zamiri II Sevgilinin gözü.

Hiç dirīġ itdüm mi ben tīg-i müjeñden cānumı
Sen n'içün ey çeşm-i dil-ber kūşe eylersin baña

32. **sen:**
Gazel 352
Mısra: **2**
"Sen" İkinci tekil şahıs zamiri II Şeyh.

Ṣatılsa kūy-ı yārda ʿuṣṣāḳ-ı pür-ḫurūş
Ṭaʿn eyleme sen anlara ey şeyḫ-i ḫod-fürūş

33. **senüñ:**-*ün*
Gazel 431
Mısra: **6**
"Sen" ikinci tekil kişi zamiri II Sevgilinin kılıcı, kirpikleri veya gamzesi.

Mürde diller cāñ bulurlar senden ey şemşīr-i yār
Āb-ı ḥayvāndan virülmiş ġālibā ṣuyuñ senüñ

[G.687:7, G.734:8]

34. **sen:**
Gazel 756
Mısra: **4**
"Sen" ikinci tekil kişi zamiri II Gözbebeği.

Ben ġarḳa-i ḫūn-ı ciger itdüm dil-i zārı
Var sen de ol ey merdümek-i çeşm demüñde

35. **senüñ:**-*ün*
Kıt'a 5
Mısra: **1**
"Sen" ikinci teklik şahıs zamiri II Hünerli kişilerin düşmanı.

Ey ʿadū-yı cān-ı erbāb-ı hüner kāruñ senüñ
Pīre-zāl-i çerḫe taʿlīm-i sitemdür dāʾimā

36. **seni:**-*i*
Kıt'a 94
Mısra: **4**
" Sen" ikinci tekil şahıs zamiri II Dünya kederi, fani üzüntüler.

Getürüp ʿışḳ-ı İlāhī'yi göñül ḫānesine
Ḳapudan baḳdurayın ey ġam-ı dünyā seni ben

[Kt.94:1]

37. **saña:**-*a*
Gazel 823
Mısra: **8**
"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri II Akıllı kişi.

Bahār ile ḫazānı tev-emān bilmek gerek ʿāḳil
Nümūne saña yetmez mi bu bāġuñ verd-i raʿnāsı

sen mi ḳalduñ:

1. **sen mi ḳalduñ:**-*du, -n*
Gazel 203
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"Sana düşer mi, senin haddine mi" anlamında bir kalıp ifade.

Cümle ʿuṣṣāḳı helāk eyledi ġamzen diyicek
Sen mi ḳalduñ baña söz söyleyecek didi o yār

senā:

1. **şenā:**
Mesnevi 7
Mısra: **2**
Övme, övgü, medh.

Baʿde naʿt-ı Resūl ü ḥamd-i Ḫudā
Lāzım oldı şeh-i cihāna şenā

senā it-:

1. **şenā it:**-*dükçe*
Kıt'a 120
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Allah'ın büyüklüğü ve lütufları karşısında onu methederek şükrünü bildirmek.

Der-geh-i devlet-meʾābuñda ḳılındukça namāz
Herkes itdükçe şenā Ḥaḳḳ'uñ cenāb-ı pākine

senā-hˇānı ol-:

1. **şenā-ḫˇānı ol:**-*sa, -lar*
Kaside 1
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Övücüsü, methedicisi olmak.

Dem-ā-dem ḫˇān-ı luṭf u himmetinden muġtenimlerdür
Revādur ḫalḳ-ı ʿālem olsalar cümle şenā-ḫˇānı

sencileyin:

1. **sencileyin:**
Gazel 213
Mısra: **4**
Senin gibi.

Ne ġam sipihr-i kühen-sālenüñ cefāsından
Yanumda sencileyin tāze nev-civānum var

senden yaña:

1. **senden yaña:**
Gazel 54
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Senden tarafa.

Şübhe yoḳ senden yaña söyler o şāh-ı mülk-i ḥüsn
Vaṣluma cān vir diyü eylerse luṭfından ḫiṭāb

sened-i seyyid-i benī ādem:

1. **sened-i seyyid-i benī ādem:**
Mesnevi 3
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Âdemoğullarının önderlik delili II Hz. Peygamber.

Nūr-ı kevneyn ü mefḫar-i ʿālem
Sened-i seyyid-i benī Ādem

seng:

1. **seng:**
Kaside 1
Mısra: **53**
Taş.

Eger seng içre pinhān eylese kendin şerār-āsā
Çıḳarur ḥaşmı ḍarb-ı āhen-i şemşīr-i berrānı

[K.17:21, K.22:22, M.3:88, M.8:125]

2. **sengden:**-*den*
Gazel 376
Mısra: **10**
Taş II Taş kalp, merhametsiz yürek.

Dil-ber-i dil-saḫtdan merḥamet ister göñül
Ḥāṣıl umar sengden saʿy ile dihḳān-ı ʿışḳ

[K12:32]

3. **sengümüzüñ:**-*ümüz, -ün*
Gazel 820
Mısra: **6**
Taş II Delilik taşı.

ʿIşḳ Mecnūnlarıyuz virürüz eflāke fenā
Ḫum-ı bī-bādeyedür sengümüzüñ hep ḫaṭarı

seng- i cevr:

1. **seng- i cevr:**-*e*
Gazel 100
Mısra: **10**

Kelime Tipi: -
Eziyet taşı.

Ḳılma şāhum ʿāşıḳuñdan luṭf u iḥsānuñ dirīġ
Gāh seng- i cevre gāhī nāvek-i müjgāna ṭut

seng ol-:

1. **seng ol-:**-*mış*
Gazel 106
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Taş olmak.

İtsün mi ḳalb-i yār u dil-i ʿāşıḳ imtizāc
Olmış birisi seng anuñ birisi zücāc

[K.33:55]

seng-dil:

1. **seng-dil:**
Gazel 883
Mısra: **5**
Taş kalpli, acımasız II Sevgili.

Seng-dil dil-berlerüñ cevrüyle efgār oldı dil

[G.278:3]
Ṭaşa tutdı gūyiyā eṭfāl bir dīvāneyi

seng-endāz ol-:

1. **seng-endāz ol:**-*ur*
Gazel 610
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Taş atmak, eleştiride bulunmak.

Ẓāhirā zāhid ḫum-ı şahbāya seng-endāz olur
Remzi ammā olmadur ehl-i derūna dil-şiken

seng-i belā:

1. **seng-i belā:**
Gazel 587
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bela taşı.

Dil çıḳmaġ istedükçe yem-i ʿışḳ-ı yārdan
Oldı ḥavāle seng-i belā her kenārdan

[G.652:3]

seng-i bī-dād:

1. **seng-i bī-dād:**-*un*
Gazel 428
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet taşı.

Yıġıldı ʿāşıḳuñ pīrāheninde seng-i bī-dāduñ
Yaḳında var gibi şāhum vefā ḳaṣrına bünyāduñ

seng-i cefā:

1. **seng-i cefā:**-*sı, -n*
Gazel 5
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Eziyet taşı.

Eyleme hergiz recā seng-i cefāsın Ḥāletī
Merḥamet ḳopmaz dil-i sengīn-i dil-berden saña

[G.26:7, G.45:5, G.125:1, G.166:1, G.174:1, G.207:5, G.209:7, G.340:7, G.364:9, G.391:8, G.420:6, G.445:9, G.465:4, G.510:9, G.657:4, G.739:6, Mf.50:1, Mf.357:2, Trk.B.1:73, K.42:29]

seng-i cefā at-:

1. **seng-i cefā at:**-*sa*
Gazel 42
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cefa taşı fırlatmak. II Eziyet etmek.

ʿĀşıḳ-ı şūrīde-dil atar külāhın göklere
Atsa dil-ber yarmaġ içün başını seng-i cefā

seng-i cefā vü ṭaʿne-i aʿdā:

1. **seng-i cefā vü ṭaʿne-i aʿdā:**-*y, -a*
Kaside 6
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Eziyet taşı ve düşmanın yermesi.

Seng-i cefā vü ṭaʿne-i aʿdāya ṣabr idüp
Gelmez ümīd-i luṭfuñ ile ḳalbe inkisār

seng-i cefā-yı dil-ber:

1. **seng-i cefā-yı dil-ber:**
Gazel 522
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eziyet taşı.

Gelicek Ḥāletī'ye seng-i cefā-yı dil-ber
İtdi göñlümde olan ʿışḳ bināsın muḥkem

seng-i cefā-yı dil-dār:

1. **seng-i cefā-yı dil-dār:**
Gazel 198
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eziyet taşı.

ʿĀşıḳuñ bilmege zer gibi ḫulūşın her bār
Mihek-i tecrübedür seng-i cefā-yı dil-dār

seng-i cefā-yı reh-zenān:

1. **seng-i cefā-yı reh-zenān:**
Kaside 36
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Eşkıyaların eziyet taşı.

Menzil-i maḳṣūdına vāṣıl ola şāyed diyü
Pā-şikest eyler beni seng-i cefā-yı reh-zenān

seng-i cefā-yı rūzgār:

1. **seng-i cefā-yı rūzgār:**
Gazel 591
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Devrin (dönemin) eziyet taşı, devrin sıkıntıları.

Şöyle geldi Ḥāletī seng-i cefā-yı rūzgār
Ḳalmadı hergiz eser āyīne-i idrākden

seng-i cevr:

1. **seng-i cevr:**-*i, -n, -den*
Gazel 3
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cefa taşı; eziyet taşı.

Rāh-ı ʿışḳ içre cünündan incünürsem dōstlar
Seng-i cevrinden o ṭıfluñ bī-nasīb itsün Ḫudā

[G.94:3, G.164:7, G.589:1, Kt.60:3, Mf.23:1, Mf.214:1]

seng-i cevr-i yār:

1. **seng-i cevr-i yār:**
Gazel 316
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin cefâ taşı.

Tekye-gāh-ı ʿışḳda ḳılduḳ bürehne başumuz
Seng-i cevr-i yār içün hep hāżır u āmādeyüz

[G.693:6]

seng-i cünūn:

1. **seng-i cünūn:**-*um*
Gazel 138
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Delilik taşı.

Seng-i cünūnum eylemiş āmāde Kūh-ken
Nüh-sāġar-ı sipihri şikest eylesem ne var

[G.508:2, G.708:14, G.844:7, Mf.315:2, Mf.554:2, Mf.247:1]

seng-i der-gāh:

1. **seng-i der-gāh:**-*un, -la*
Mesnevi 9
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Eşik taşı.

Nigīn-i tāc-ı Dārā vü Sikender
Degüldür seng-i der-gāhuñla hem-ser

seng-i dil:

1. **seng-i dil:**-*den*
Kıt'a 113
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Taş kalpli, acımasız.

Şol seng-i dilden āh ki bī-dādın arturur
Gördükçe sīm-i eşk bu ʿabd-i ẕelīlde

seng-i dil-dāra urul-:

1. **seng-i dil-dāra urul-:**-*du, -m*
Gazel 205
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgiliden kötü muamele görmek.

Bir seng-i dil-dāra uruldum yine bugün
Olsa ʿaceb mi şīşe-i ḳalbümde inkisār

seng-i dil-i ḫūbān:

1. **seng-i dil-i ḫūbān:**-*dan*
Gazel 845
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güzellerin gönül taşı.

Şāyeste budur Ḥāletiyā ol şeh-i ḫüsnüñ
Seng-i dil-i ḫūbāndan ola ferş-i serāyı

seng-i dīvār eyle-:

1. **seng-i dīvār eyle-:**-*di*
Gazel 143
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Duvar taşı haline getirmek II Etkisiz bırakmak.

Farḳ olunmaz sere vü nāsere naḳḳād-ı felek
Mihek-i tecrübesin eyledi seng-i dīvār

seng-i dīvār-ı belā:

1. **seng-i dīvār-ı belā:**
Gazel 4
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bela duvarının taşı.

Başumı ṭōb itse bu meydānda çevgān-ı ḳażā
Müntehā-yı seyri olur seng-i dīvār-ı belā

seng-i felāḫen:

1. **seng-i felāḫen:**
Gazel 564
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sapan taşı.

Reşke düşürme ʿāşıḳı lāzım mı dōstum
Seng-i felāḫen itmege bir bülbüli remān

seng-i felāhen eyle-:

1. **seng-i felāḫen eyle:**-*r*
Kıt'a 23
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sapan taşı yapmak.

Ser-geştelik naṣīb olıcaḳ seng-i rāh iken
Seng-i felāḫen eyler anı dest-i rūzgār

seng-i fesān:

1. **seng-i fesān:**-*um, -dur*
Gazel 177
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Bileği taşı.

ʿAdū ḳaṣdına gitsem kūyına şemşīr-i āhumla
Benüm her seng-i rāh ey Ḥāletī seng-i fesānumdur

seng-i ġam:

1. **seng-i ġam:**-*la*
Gazel 437
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Üzüntü taşı.

Seyre gel kim güzelüm beñzedi gök meydāna
Seng-i ġamla dökülen sīnesi ben nā-kāmuñ

[K.17:41, K.36:78]

seng-i ġam-ı devrān:

1. **seng-i ġam-ı devrān:**-*a*
Gazel 720
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Feleğin gam taşı.

Şīşe-i ḫāṭır-ı ʿuşşāḳı şikest itmekde
Yār nevbet mi virür seng-i ġam-ı devrāna

seng-i ḫāk-i der-gāh:

1. **seng-i ḫāk-i der-gāh:**-*ı*
Mesnevi 6
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Kapının taşı, toprağı.

Oldı her seng-i ḫāk-i der-gāhı
Dürretü't-tāc-ı efser-i şāhī

seng-i ḫārā:

1. **seng-i ḫārā:**-*y, -a*
Kaside 2
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Mermer taşı, pek sert taş.

Eger ki tīġine reşk itmese şeh-i ḫāver
Hemīşe tīġini çalmazdı seng-i ḫārāya

[G.428:5, G.844:13, K.17:10, K.41:16]

2. **seng-i ḫārā:**-*lar*
Gazel 862
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Çok sert, kara taş, mermer taşı II Sevgilinin gönlü.

Merḥamet ḳopmaz dilinden dil-berüñ āhum görüp
Tīşe teʾsīr itmeyen şol seng-i ḫārālar gibi

[G.771:4, G.780:6]

seng-i ḫavādis:

1. **seng-i ḫavādiş:**-*den*
Kaside 8
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Felaketler taşı.

Ṭutar çünkim yirin bir sāġar-ı bezmin ne ġam ḫalḳa
Eger seng-i ḥavādişden ḳırılsa günbed-i mīnā

seng-i imtiḥān:

1. **seng-i imtiḥān:**
Gazel 560
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Terazi taşı, nesnelerin ağırlığını ölçmeye yarayan taş.

Ḳondı felāḫen-i siteme şimdi Ḥāletī
Mīzān-ı rūzgārdaki seng-i imtiḥān

seng-i kūy:

1. **seng-i kūy:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 457
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) mahallesinin taşı.

Eyler siyāh dūd-ı dilüm seng-i kūyını
Sīm-i sirişk-i ʿāşıḳa yār istese mihek

seng-i küh-sār:

1. **seng-i küh-sār:**-*a*
Gazel 711
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dağ taşı.

Dil-i sengīni Şīrīn'üñ zebūn itmişdi Ferhād'ı
Güci yetmezdi ol miskinüñ illā seng-i küh-sāra

seng-i melāmet:

1. **seng-i melāmet:**
Gazel 804
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ayıplama, kınama taşı.

Dönse ben dīvāneden gerdūn ʿaceb mi dōstum
Urmışum seng-i melāmet günbed-i mīnāsına

[G.98:9]

seng-i mezār:

1. **seng-i mezār:**-*um, -dan*
Gazel 589
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Mezar taşı.

Şu deñlü ḳaşdı vardur Ḥāletī baña ʿadūnuñ kim
Eger ölsem nişān-ı tīr ide seng-i mezārumdan

[G.641:13, G.864:7, K.42:41, K.42:44, Mü.4:28]

seng-i mezār it-:

1. **seng-i mezār it:**-*e, -ler*
Gazel 209
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Mezar taşı yapmak.

Her gelen seng-i cefāsın dil-berüñ ḥıfẓ eylerin
Öldügümden şoñra tā kim ideler seng-i mezār

seng-i miḥek:

1. **seng-i miḥek:**-*e*
Gazel 762
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Mihenk taşı, altının veya gümüşün ayarını anlamaya yarayan taş.

Eyüsin dökmeg içün pāyuña sīm-i eşküñ
Beñzedi gözlerümüñ ḳarası seng-i miḥege

[G.592:6]

seng-i mihek ol-:

1. **seng-i mihek ol-:**-*updur*
Gazel 414
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mihenk taşı olmak, altının veya gümüşün ayarını anlamaya yarayan taş olmak.

Yoluña ḥarç itdügüm sīm-i sirişk-i çeşm içün

Merdüm-i çeşmüm olupdur gūyiyā seng-i mihek

seng-i rāh:

1. **seng-i rāh:**
Gazel 177
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yoldaki taş.

ʿAdū ḳaṣdına gitsem kūyına şemşīr-i āhumla
Benüm her seng-i rāh ey Ḥāletī seng-i fesānumdur

[Kt.23:3, K.13:12, K.27:32]

2. **seng-i rāh:**
Müfret 492
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yolun taşı II Dert, musibet.

Sāġar-ı ḳalbüm ʿadū eyler şikeste bī-günāh
Ṭoḳunur ayaġuma her ḳanda var bir seng-i rāh

seng-i rāh ol-:

1. **seng-i rāh ol:**-*sa*
Gazel 708
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yolun taşı haline gelmek.

Bir şāha bendeyem ki degürmez ayaġını
Ḫūbān-ı şehrüñ olsa dil-i saḫtı seng-i rāh

[Kt.23:1]

seng-i reh-i kūy:

1. **seng-i reh-i kūy:**-*un, -ı*
Gazel 286
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semtinin yolunun taşı.

Bālīn idinür seng-i reh-i kūyuñı her bār
Ḳodı yoluña başını cānā dil-i bīmār

seng-i saḫt:

1. **seng-i saḫt:**
Kaside 17
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Sert taş.

Eger ki senge başılsaydı mühr-i fermānı
Olurdı şemʿ-ṣıfāt seng-i saḫt naḳş-pezīr

seng-i ser-i kūy:

1. **seng-i ser-i kūy:**-*un, -ı*
Gazel 153
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yaşadığı semtin taşı.

Özlerüm seng-i ser-i kūyuñı bīmār olalı
Almasun cānumı Mevlā ḳomayınca aña ser

[G.255:8, G.501:5]

seng-i sitīze ṭut-:

1. **seng-i sitīze ṭut:**-*dı*
Mesnevi 8
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Kavga taşı yağdırmak.

Felek ṭutdı beni seng-i sitīze
Olunca üstüḫ̆ānlar rīze rīze

seng-i siyāh-ı kaʿbe-i kūy:

1. **seng-i siyāh-ı kaʿbe-i kūy:**-*ı, -n*
Gazel 115
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin mahalle Kabe'sinin siyah taşı.

Seng-i siyāh-ı Kaʿbe-i kūyın mihekk ider
ʿUşşāḳuñ itse sīm-i sirişkin ʿayār çerḫ

seng-i ṭaʿn:

1. **seng-i ṭaʿn:**-*un, -dan*
Gazel 184
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayıplama taşı.

Per ü bālin şikest eyler ʿadūnuñ seng-i ṭaʿnuñdan
Şu murġ-ı dil ki serv-ḳāmetüñde āşiyān eyler

[G.852:7]

seng-i ṭaʿne:

1. **seng-i ṭaʿne:**
Kaside 36
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Ayıplama, kınama taşı.

Şeb-çerāġ-ı māha seng-i ṭaʿne pertāb eyliye
Āftāb-ı himmetüñden müstefiż olsaydı kān

seng-i teġāfül:

1. **seng-i teġāfül:**-*den*
Gazel 93
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Anlamazlıktan, bilmezlikten gelme taşı.

Virme cām-ı ḳalbüme olup mey-i nāz ile mest
Dest-i luṭfuñdan rehā seng-i teġāfülden şikest

seng-i zeberīn-i āsyā:

1. **seng-i zeberīn-i āsyā:**-*muz*
Kıt'a 42
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Su değirmeninin üst taşı.

Ḳaldurdı sipihr āsyābān Seng-i zeberīn-i āsyāmuz

seng-i zīrīn-i āsyā-yı sipihr:

1. **seng-i zīrīn-i āsyā-yı sipihr:**
Kıt'a 31
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü değirmeninin altındaki taş.

Oldı gūyā daḳīḳ berf ile ḫāk Seng-i zīrīn-i āsyā-yı sipihr

sengīn-dil:

1. **sengīn-dil:**
Gazel 414
Mısra: **2**
Taş kalpli, acımasız, merhametsiz.

Çekme ey dil yāri pehlū itmege hergiz emek
Öyle sengīn-dil seven baġrına ṭaş başmaḳ gerek

sengīn-dil ü ḫāṭır-şiken ol-:

1. **sengīn-dil ü ḫāṭır-şiken ol:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Gazel 645
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Taş kalpli ve gönül kıran olmak.

Şīşe-i ḫaṭır şikest olmazdı hergiz Ḥāletī
Olmasaydı yār eger sengīn-dil ü ḫāṭır-şiken

seng-istān-ı cevr:

1. **seng-istān-ı cevr:**-*e*
Gazel 177
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Eziyet taşlığı.

ʿAceb mi çıḳsa seng-istān-ı cevre rāh-ı ümmīdüm
Dem-ā-dem reh-nümā bu ṭāliʿ-i nā-mihr-bānumdur

seng-lāh-ı miḥnet:

1. **seng-lāḫ-ı miḥnet:**-*e*
Gazel 554
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eziyetin taşlık yolu.

Āh kim oldı nişeste seng-lāḫ-ı miḥnete
Keşti-i ümmīdümüz açmazdan evvel bād-bān

senüñ dehenüñ derdi:

1. **senüñ dehenüñ derdi:**
Gazel 98
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Senin dudağının derdi II Sevgilinin dudaklarının derdi.

Ḳonmış dehenüñ derdi senüñ ḥişşe-i ġāʾib
Dünyāya çekildükde ezel ḫᵛān-ı maḥabbet

senüñ derdüñ:

1. **senüñ derdüñ:**-*le*
Gazel 99
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Senin derdin II Sevgilinin derdi.

Añarsañ Ḥāletī-i zārı düşnāmuñla añ şāhum
Senüñ derdüñle ölmişdür anı ḫayr ile meẕkūr it

senüñ ẓulmüñ:

1. **senüñ ẓulmüñ:**-*le*
Gazel 279
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Senin zulmün II Sevgilinin eziyeti.

Cihānda nār-ı ʿışḳuñ düşmedük bir yir mi ḳalmışdur
Senüñ ẓulmüñle vīrān olmaduḳ kişver mi ḳalmışdur

senüñçün:

1. **senüñçün:**
Gazel 35
Mısra: **2**
Senin için, senin uğruna.

Revā mı illerüñ ḳanını içmek gözlerüñ cānā
Senüñçün niçe ḳanlar yutmış iken ʿāşıḳ-ı rüsvā

[G.724:11]

se-pā yap-:

1. **se-pā yap:**-*ma, -sa*
Kıt'a 4
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sehpa yapmak, destek yapmak.

Mīve-i maḳṣūd alınmazdı dıraḫt-ı ḫāmeden
Dest-i ḳudret yapmasa añа benānumdan se-pā

sepīde-dem:

1. **sepīde-dem:**
Kaside 21
Mısra: **1**
Sabah vakti, sabahleyin.

Sepīde-dem ki çıḳup şāh-bāz-ı zerrīn-bāl
Ġurāb-ı ẓulmeti şad-pāre eyledi fi'l-ḫāl

[Mf.372:1]

ser:

1. **serde:**-*de*
Gazel 634
Mısra: **11**
Baş II Düşünce, fikir.

Göñülde genc-i ʿışḳuñ serde sevdā-yı ser-i zülfüñ
Ṭılısm itmişler ol genc üstine gūyā yılan şeklin

2. **serde:**-*de*
Gazel 94
Mısra: **9**
Baş, kafa.

Şāh-bāz-ı ṭabʿ-ı bālā serde pervāz eyliye
Olmaya ger Ḥāletī'nüñ pāye-i iḳbāli pest

[G.58:8, G.279:4, G.565:4, G.597:9, G.620:1, G.840:9, G.891:7, K.18:12, M.9:292, Mf.74:2, Mf.308:2]

3 **serdür:**-*dür*
Gazel 256
Mısra: **8**
Baş II Can.

Alup gitsem maḥabbet şehrine ben de n'ola başum
Ki bāzārında ol yārüñ dem-ā-dem şatılan serdür

[G.375:1]

ser ḳıl-:

1. **ser ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 8
Mısra: **11**

Kelime Tipi: -
Başkan yapmak.

Seni şāhān-ı dehre ḳıldı Ḥaḳ ser
Vücūduñla mübāhāt eyler efser

ser ḳo-:

1. **ser ḳo:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 153
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Başını yaslamak, uzanmak.

Özlerüm seng-i ser-i kūyuñı bīmār olalı
Almasun cānumı Mevlā ḳomayınca aña ser

2. **ser ḳo:**-*ma, -sa, -m*
Kaside 4
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir amaca yönelmek, bütün varlığıyla kendini vermek.

Ṭoġunca māder-i eflākden şeh-i maşrıḳ
Eger ḳomasam o şāhuñ eşigi ṭaşına ser

ser ü cān:

1. **ser ü cān:**-*ı*
Gazel 716
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Baş ve can.

Ser ü cānı fedā ḳılmaḳdayum her laḥẓa cānāna
Maḥabbet bezmine ben gāh şemʿem gāh pervāne

ser ü dāġ:

1. **ser ü dāġ:**-*um, -da*
Gazel 177
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Baş ve yara.

Hemīşe bezm-i şāh-ı ʿışḳda zānū-be-zānūyuz
Ser ü dāġumda zīrā Ḳays-ı şeydā hem-zebānumdur

ser ü kār:

1. **ser ü kār:**-*um*
Gazel 500
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Iş güç, uğraş.

Benem ki Kūh-ken-i dil-berān-ı dil-saḫtem
Hemīşe āhen ü seng iledür ser ü kārum

ser ü kārı düş-:

1. **ser ü kārı düş:**-*miş, -dür*
Gazel 795
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
İşi düşmek, uğraşmak.

Bir ʿaceb şāh ile düşmişdür ser ü kārum benüm
ʿAynına almaz eger dünyā olursa dād-ḫˇāh

[G.150:17, G.808:1, G.845:7]

ser ü kārı ol:

1. **ser ü kārı ol:**-*alı*
Gazel 797
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İşi, gücü meşguliyeti haline gelmek.

Dōstlar ḳandan eser ḳalmadı beñzümde benüm
Ser ü kārum olalı gözi mestāne ile

ser ü sālār-ı enbiyā vü rüsül:

1. **ser ü sālār-ı enbiyā vü rüsül:**
Mesnevi 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Peygamberlerin ve elçilerin başkanı.

Şemʿi-i tābān-ı reh-revān-ı sübül
Ser ü sālār-ı enbiyā vü rüsül

ser ü sīne:

1. **ser ü sīne:**
Gazel 574
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Baş ve göğüs II Her yer, taraf.

Ser ü sīne dil ü cān ʿışḳuñ içün ḥāżır idi
Cānda yir tutdı velī ol şeh-i rubʿ-ı meskūn

[G.728:11, M.8:85]

ser ü nāser:

1. **ser ü nāser:**-*e*
Gazel 143
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Halis ve ayarı bozuk para.

Farḳ olunmaz sere vü nāsere naḳḳād-ı felek
Mihek-i tecrübesin eyledi seng-i dīvār

serā:

1. **serādan:**-*dan*
Kaside 41
Mısra: **22**
Yeryüzü, toprak.

Nice teşḫīş ider miḳdārını aʿlā vü ednānuñ
Serādan ol ki temyīz itmeye hergiz Süreyyā'yı

serāb:

1. **serāb:**
Gazel 63
Mısra: **1**
Çölde güneşin ışığın parlamasıyla su gibi görünen hayal.

Baḳsañ altında görünmez anuñ illā ki serāb
Niçe bir eyler ola devr bu birḳaç dūlāb

[G.74:12, G.892:20, K.12:21, K.35:60, Kt.12:4, Kt.55:4]

serāb eyle-:

1. **serāb eyle:**-*di*
Gazel 61
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Serap haline getirmek (serap: Çöl, çorak arâzi vb.

yerlerde atmosferdeki ışık kırılması ve sıcaklık sebebiyle ortaya çıkan su görüntüsü [Bu durumda uzaktaki cisimler, sanki suya aksetmiş gibi duran ters görüntüleriyle birlikte görülür.).

Tāb-ı ġam ile āb-ı ciger oldı ber-ṭaraf
Devr-i zamāne eyledi ābiş-ḫorum serāb

serāb göster-:

1. **serāb göster:**-*ür*
Gazel 252
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Çölde güneş ışığının su şeklinde görülmesi.

Baḫr isteseñ zamāne saña gösterür serāb
Ey Ḥāletī ṣaḳın iş hep mekr ü āldür

serāb ol-:

1. **serāb ol:**-*dı*
Gazel 49
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Serap olmak II Hayal olmak, erişilmesi imkansız şey olmak.

Teġāfül eyleme ey ṣūḥ kim teġāfül ile
Cihānda bir niçe deryā-yı ʿışḳ oldı serāb

[G.87:4]

ser-āġāz:

1. **ser-āġāzı:**-*ı*
Gazel 821
Mısra: **10**
Baş, başlangıç, ilk söz.

Maḥabbet bezminüñ cāmı dil-i pür-ḫūn-ı ʿāşıḳdur
Sürūd-ı mest-i ʿışḳuñ nevḥa-i ġamdur ser-āġāzı

[G.186:6]

ser-āġāz eyle-:

1. **ser-āġāz eyle:**-*sün*
Gazel 590
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Başlamak.

Zaḫm-ı tīġ-i yār vaṣfın Ḥāletī naẓm eylemiş
Muṭrib-i meclis ser-āġāz eylesün Şehnāz'dan

[G.831:11]

ser-āmed ol-:

1. **ser-āmed ol:**-*dı*
Kaside 26
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Başta gelmek, başta bulunmak, ileri gelmek.

Bir ḳubbedür ki oldı ser-āmed çü tāc-ı key
İklīle nisbet eyleseler ger iderdi ʿār

ser-ā-pā:

1. **ser-ā-pā:**
Gazel 140
Mısra: **6**
Baştan ayağa, tamamen.

Ṭuramaz ṭaġa düşer ʿaḳlı olanlar şimdi
Lāle vü sünbül ile ṭoldı ser-ā-pā küh-sār

[G.175:3]

serā-perde ṭut-:

1. **serā-perde ṭut:**-*up*
Kaside 32
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Saray perdesi tutmak, saray perdesi yapmak.

Ṭutup ebr-i bahārīden murassaʿ bir serā-perde
Şeh-i ḫāver bu demde ṭutdı āyīn-i cihān-dārī

serā-perde-i rāz:

1. **serā-perde-i rāz:**
Gazel 342
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sır sarayının perdesi.

İtmedin rāst daḫı nīze-i müjgānını yār
Bī-meḥābā idersin refʿ serā-perde-i rāz

ser-ā-ser:

1. **ser-ā-ser:**
Gazel 133
Mısra: **15**
Baştan başa, tamamen.

Naḳd-i belāġat oldı ser-ā-ser ġazellerüm
ʿAdd itdi penc penc anı naḳḳād-ı rūzgār

[G.394:8, G.422:1, G.830:3, G.838:6, G.892:19, K.6:11, K.8:20, K.9:30, K.9:38, K.12:59, K.17:45, K.20:24, K.20:38, K.20:44, K.29:17, Mf.255:1, Mf.363:1, Mf.543:2]

serāy:

1. **serāyı:**-*ı*
Tarih 8
Mısra: **14**
Saray.

Hātif-i ġaybī suʿāl idüp didüm tārīḫini
Mīr Ṭahmās'uñ serāyı her dem ābādān ola

serāy-ı dehr:

1. **serāy-ı dehr:**-*i*
Gazel 596
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünya sarayı.

İşitdüm Ḥāletī ṣatmış serāy-ı dehri bir cāma
Begendüm ol fenā mey-ḫānesinüñ rind-i ʿayyāşın

[K.42:4]

serāy-ı miḥnet-ābād:

1. **serāy-ı miḥnet-ābād:**-*a*
Müseddes 1
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Keder ve gam dolu olan saray.

Ṣaḳın aldanma şāhum bu serāy-ı miḥnet-ābāda
Zümürrüd taḫtı zerrīn tācı hep ḳorsın bu dünyāda

serāy-ı sīne:

1. **serāy-ı sīne:**-*de*
Gazel 372
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönül sarayı.

Ṣafālar itdi göñül ḳaşlaruñ ḫayāli ile
Serāy-ı sīnede yapıldı gūyiyā iki tāḳ

ser-bāz-ı ʿarṣa-i ruḥ:

1. **ser-bāz-ı ʿarṣa-i ruḥ:**-*ı, -dur*
Gazel 134
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yanak meydanının yiğidi.

Ser-bāz-ı ʿarṣa-i ruḥıdur zülfi dāʾimā
Ol ḫaṭṭ-ı nev-demīde gibi çizmedi kenār

ser-bāz-ı ʿışḳ ol-:

1. **ser-bāz-ı ʿışḳ ol-:**-*an, -lar, -ı*
Gazel 344
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk cesuru, yiğidi olmak.

Ser-bāz-ı ʿışḳ olanları gel başḳa defter it
Ey şehr-yār-ı ḥüsn gerekdür saña rüʾūs

ser-bāz-ı maḥabbet:

1. **ser-bāz-ı maḥabbet:**-*dür*
Gazel 861
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşkın yiğidi, cesur âşık.

Şu ser-bāz-ı maḥabbetdür dil-i dīvāne kim evvel
O dikdi āh-ı dilden ḳalʿa-i gerdūna sancaġı

ser-bend:

1. **ser-bend:**
Gazel 666
Mısra: **4**
Başa bağlanan ve sarılan şeylerin umumu.

Mātemin ṭutmış gibi öldürdügi ʿāşıḳlaruñ
Bir siyeh ser-bend ṣarmış başına ol nev-civān

ser-be-ser:

1. **ser-be-ser:**
Gazel 24
Mısra: **2**
Baştan başa, tamamen.

Açılmazsa ʿaceb mi dīde-i baḫt-ı dil-i şeydā
Duḫān-ı nār-ı āhumla ṭolupdur ser-be-ser dünyā

[G.25:5, G.33:14, G.129:12, G.133:6, G.159:4, G.251:16, G.267:5, G.288:4, G.292:8, G.308:7, G.345:2, G.372:10, G.373:1, G.417:3, G.482:3, G.483:3, G.536:6, G.671:3, G.704:5, G.710:7, G.755:3, G.760:8, G.795:7, G.811:6, G.830:5, G.858:7, K.3:26, K.14:92, K.15:2, K.16:26, K.18:27, K.24:10, K.26:44, K.31:2, K.36:70, K.39:2, K.39:35, Kt.91:2, Kt.K.4:33, M.4:30, M.4:121, M.9:152, M.9:246, Mf.95:2, Mf.371:1, Mf.583:2, Trk.B.1:1, Trk.B.1:71]

ser-bülend ol-:

1. **ser-bülend ol:**-*sun*
Mesnevi 7
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Başı yüksekte olmak.

Devleti nahli ser-bülend olsun
Bāġ-ı ʿālemde ercmend olsun

[G.660:13]

ser-bülendī:

1. **ser-bülendī:**
Kaside 38
Mısra: **32**
Yücelik.

Anuñ āstānında ḫidmetde olmaḳ
Zihī ser-bülendī zihī kāmrānī

ser-çeşme-i āb-ı ḥayāt:

1. **ser-çeşme-i āb-ı ḥayāt:**
Gazel 405
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ölümsüzlük suyunun pınarı, kaynağı.

Ayaġına gelse çaḳ ser-çeşme-i āb-ı ḥayāt
Baḳmaz aña küşte-i laʿl-i leb-i cān-perverüñ

ser-çeşme-i āb-ı ḥayāt ol-:

1. **ser-çeşme-i āb-ı ḥayāt ol-:**-*dı*
Kaside 36
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Ölümsüzlük suyunun pınarı, kaynağı olmak.

Oldı maʿnā fi'l-meşel ser-çeşme-i āb-ı ḥayāt
İtdi feyyāż-ı ezel ḫāmem aña bir nāv-dān

ser-çeşme-i cān ol-:

1. **ser-çeşme-i cān ol:**-*duḳ, -ı, -n*
Gazel 607
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Can pınarı, can kaynağı olmak.

Medḥ iderdüm yāri evvel bir içim ṣudur diyü
Ṣoñra ṭuydum laʿlinüñ ser-çeşme-i cān olduġın

ser-çeşme-i çeşm:

1. **ser-çeşme-i çeşm:**-*üm*
Gazel 384
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Göz pınarının başı.

Ser-çeşme-i çeşmüm var ise ḫūn-ı cigerdür

Yaşum niçe demdür ki aḳar ḳana boyanıḳ

ser-çeşme-i ḥayvān:

1. **ser-çeşme-i ḥayvān:**-*ı*
Tarih 7
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ölümsüzlük suyunun kaynağı.

Ehl-i dilden ṣorıcaḳ Ḥāletiyā tārīḫin
Didiler eyledi ser-çeşme-i ḥayvānı revān

ser-çeşme-i iḳbāl:

1. **ser-çeşme-i iḳbāl:**-*i*
Mesnevi 8
Mısra: **209**
Kelime Tipi: -
Talih pınarı.

Ola ser-çeşme-i iḳbāli der-cūş
Ola taḳdīr-i reʾyiyle hem-āġūş

ser-çeşme-i kirām it-:

1. **ser-çeşme-i kirām it:**-*en*
Kaside 3
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Ulu kişilerin kaynağı yapmak.

Ben ḫāki feyż-i luṭfuñ ile tāze eyledi
İden vücūd-ı pāküñi ser-çeşme-i kirām

ser-cümle:

1. **ser-cümle:**
Gazel 296
Mısra: **9**
Baştan aşağı, tamamen.

Ḫūblar ser-cümle bāġ-ı ʿālemüñ ezhārıdur
Bulduñ ol ezhār içinde gül gibi sen imtiyāz

[G.325:5, G.501:6, G.564:16, K.2:2, K.39:15, Mf.313:1]

ser-dār:

1. **ser-dār:**
Gazel 356
Mısra: **8**
Komutan.

Kāküli gösterdi ʿuşşāḳuñ perīşān olduġın
İtdi ʿasker ḥālini gūyā ki bir ser-dār ʿarż

[K.7:48, K.32:52]

ser-dār ol-:

1. **ser-dār ol:**-*al, -dan*
Kaside 37
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Komutan olmak.

Olmadı bir böyle ṣubḥ -ı nuṣret ü rūz-ı ẓafer
Encüme ser-dār olaldan ḫusrev-i ḫāver-sitān

ser-defter:

1. **ser-defter:**
Müfret 106
Mısra: **1**
Defterin en başına yazılan kimse.

Didüm ki benem cānā ʿuşşāḳuña ser-defter
Ol şūḫ-ı cefā-pīşe didi varaḳ-ı diger

ser-defter-i ʿuşşāk:

1. **ser-defter-i ʿuşşāḳ:**
Gazel 22
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Âşıklar defterinin başı, önderi.

Kendüñi ser-defter-i ʿuşşāḳ ṣanma Ḥāletī
Defterine hiç seni ol şeh yazar mı evvelā

[G.242:9]

serden geç-:

1. **serden geç:**-*me, -y, -e*
Gazel 661
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Baştan geçmek, yaşamak, tecrübe etmek.

Ḥalḳa ḥalḳa göreli zülfüñi ruḫsāruñda
Bir belā ḳalmadı kim geçmeye cānā serden

ser-efgen it-:

1. **ser-efgen it-:**-*me*
Kıt'a 24
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mahcup etmek.

Yā Rab bir ḳuluñ daḫı itme benüm gibi
Vaḳt-i neşāṭ-ı gülde ser-efgen benefşe-vār

ser-efrāz ḳıl-:

1. **ser-efrāz ḳıl:**-*up*
Mesnevi 8
Mısra: **169**
Kelime Tipi: -
Yüceltmek, yükseltmek.

Ḳılup ümmīdümüñ şemʿin ser-efrāz
İde himmet çerā-ġānında mümtāz

[M.9:165]

ser-efrāz ol-:

1. **ser-efrāz ol:**
Kaside 36
Mısra: **83**
Kelime Tipi: -
Gururlanmak, şerefli olmak.

Çün şeh-i ḫāver ser-efrāz ol hemīşe bulmasun
Ẓulmet-i şeb gibi kāfir tīġ-i ḳahruñdan emān

ser-efrāz u tāc-dār ol-:

1. **ser-efrāz u tāc-dār ol:**-*ur, -dı*
Kaside 26
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Seçkin ve hükümdar olmak.

Ol ḳubbe-ṣaḳfuñ altına gelseydi bir gedā
Olurdı bir dem içre ser-efrāz u tāc-dār

serencāmı ol-:

1. **serencāmı ol-:**-*ur*
Gazel 173
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sonu, âkıbeti olmak.

Şol tīşe-i belā ki serencāmı merg olur
Erbāb-ı ʿışḳa Kūh-ken'üñ yād-gārıdur

ser-figende ol-:

1. **ser-figende ol:**-*up*
Gazel 219
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Başını eğmek, boyun eğmek.

İster benefşe kim ṭoḳuna cām-ı nergise
Her gāh ser-figende olup gösterür ḫumār

ser-firāz:

1. **ser-firāzdur:**-*dur*
Gazel 174
Mısra: **4**
Seçkin, mümtaz.

Yanına gelse serv-i ser-endāz şerm olur
Ḥaḳḳā ki naḫl-i ḳaddi ʿaceb ser-firāzdur

ser-firāz eyle-:

1. **ser-firāz eyle:**-*y, -üp*
Kıt'a 99
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yüceltmek.

Eyleyüp Mevlā seni seyf ü ḳalemle ser-firāz
Hem ḫidīv-i ṣaff-şikensin hem müşīr-i kār-dān

ser-firāz ol-:

1. **ser-firāz ol:**-*ma, -sı*
Gazel 661
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Önde/ileride gelmek, seçkin olmak.

Ser-firāz olması ol vaḳten olur ʿuşşāḳuñ
Ki ṭuta tīġine ol şāh-ı cihānuñ gerden

[G.23:9, G.326:4, G.620:9, M.4:82, K.12:89, K.26:73]

ser-firāz-ı heft-kişver:

1. **ser-firāz-ı heft-kişver:**
Kaside 12
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Yedi iklimin seçkini, dünyaya hükmeden padişah.

Şāh-ı İskender-ḥaşem Ḫān-ı Süleymān-iḥtişām
Ser-firāz-ı heft-kişver şehr-yār-ı ins ü cān

ser-fürū eyle-:

1. **ser-fürū eyle:**-*mez, -di*
Kaside 3
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Baş eğmek, itaat etmek, minnet etmek.

Naẓm içre eylemezdi Niẓāmī'ye ser-fürū
Ḥālinde Ḥāletī ḳuluñuñ olsa intiẓām

ser-fürū it-:

1. **ser-fürū it:**-*me, -y, -ince*
Gazel 697
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Baş eğmek, itaat etmek.

Şol rind-i bāde-keş ki başında ola sebū
İtmezse vechi var Cem-i devrāna ser-fürū

ser-fürū ḳıl-:

1. **ser-fürū ḳıl:**-*sun*
Kıt'a 50
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Baş eğmek, itaat etmek, minnet etmek.

Bār-gāh-ı ḳadrüñe ḳılsun felekler ser-fürū
Āstānuñ ḫākine sürsin yüzin dünyā senüñ

ser-gerdān ol-:

1. **ser-gerdān ol:**-*up*
Tahmis 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sersemlemek, şaşırmak; hayran olmak.

ʿArşa-i ḫüsn içre cānā şaçlaruñ çevgān olup
Başumı ṭōb eyleyüp ʿışḳuñ ile ser-gerdān olup

[K.14:70]

ser-germ:

1. **ser-germem:**-*em*
Mesnevi 9
Mısra: **147**
Neşeli, sarhoş, mest.

Şudāʿ-ı ġamla ser-germem dem-ā-dem
Taḳallüb-gāhum oldı pister-i ġam

ser-geşte:

1. **ser-geşteyem:**
Gazel 72
Mısra: **7**
Başı dönmüş, kafası karışmış, şaşkın.

Ḥāl-i gendüm-günı hicriyle anuñ ser-geşteyem
Oldı çeşmüm gūyiyā bir iki gözlü āsyāb

[G.80:7, G.884:1]

ser-geşte eyle-:

1. **ser-geşte eyle:**-*me*
Gazel 702
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sersem aşık haline getirmek.

Ser-geşte eyleme bizi ey gird-bād-ı āh
Luṭf eyle ḥāline bu dil-i bī-ḳarārı ḳo

ser-geşte kıl-:

1. **ser-geşte ḳıl:**-*dı*
Gazel 389

Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sersemletmek, şaşkın hale getirmek, kendinden geçirmek.

Ser-geşte ḳıldı ẕerre-ṣıfāt şimdilik bizi
Daḥı ne güne ṣaḳlar ola bilmezüz felek

[G.419:9, M.2:81]

ser-geşte ol-:

1. **ser-geşte ol:**-*dı, -lar*
Gazel 36
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Başı dönmek, sersem olmak.

Zülfine dil bağlayanlar oldılar ser-geşte hep
Ḥalḳa-i ẕikre girüp devr idicek ol meh-liḳā

[K.37:39]

ser-geşte vü üftāde ol-:

1. **ser-geşte vü üftāde ol:**-*ur, -sın*
Gazel 798
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şaşkın ve düşkün olmak.

Ser-geşte vü üftāde olursın ṣaḳın ey dil
Çoḳluḳ o şehüñ Kaʿbe-i kūyını ṭolanma

ser-geşte-i devrān ol-:

1. **ser-geşte-i devrān ol:**-*ur*
Kaside 35
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Başı dönmek, sersemlemek.

Mihr-i ʿālem-tāb-veş ser-geşte-i devrān olur
Āstānuñ var iken çerḫe idenler intisāb

ser-geşte-i ġam ol-:

1. **ser-geşte-i ġam ol:**-*up*
Terkib-bend 1
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Üzüntüden başı dönmek.

Olup ser-geşte-i ġam düşdi ḫāke ser-be-ser encüm
Çıḳup ṣoñra sipihri āteş-i dil pür-şerer ḳıldı

ser-geşte-i kūy-ı cünūn ol-:

1. **ser-geşte-i kūy-ı cünūn ol:**-*mış*
Müfret 357
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Delilik semtinin sersemi olmak.

Gezer ser-geşte-i kūy-ı cünūn olmış dil-i zārum
Eger seng-i cefā atsa ḳayırmaz ṭıfldur yārüm

ser-geştelik:

1. **ser-geştelikdür:**-*dür*
Gazel 734
Mısra: **5**
Serserilik, avarelik.

Naṣībüm ey felek ser-geştelikdür ẕerre-veş çünkim
Beni gün yüzlü dil-berlerle bārī āşnā eyle

[Kt.23:3]

ser-girān eyle-:

1. **ser-girān eyle:**-*r*
Kaside 39
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Çok sarhoş yapmak.

Ḳanda vardur öyle bir ṣahbā-yı himmet kim müdām
Efser-i iḳbāl ile ser-mestin eyler ser-girān

ser-girān it-:

1. **ser-girān it:**-*di*
Gazel 148
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Çok sarhoş etmek.

Şol ḳadar itdi beni ṣahbā-yı miḥnet ser-girān
Başladı ey Ḥāletī olmaġa zānūlar figār

[G.664:4]

ser-girān ol-:

1. **ser-girān ol:**-*mış, -um, -dur*
Gazel 625
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Çok sarhoş olmak.

Būs iderken pāyuñı cānā düşüp ḳalsam ne var
Olmışumdur bāde-i ʿışḳuñla ġāyet ser-girān

[G.636:6, G.642:6, G.658:2]

ser-girān-ı bade-i ġaflet it-:

1. **ser-girān-ı bade-i ġaflet it:**-*üp*
Terkib-bend 1
Mısra: **117**
Kelime Tipi: -
Gaflet şarabıyla sarhoş etmek.

İdüp her şehr-yārı ser-girān-ı bade-i ġaflet
Yıḳup taḫtından āḫir ḫāk ile yek-sān iden sensin

ser-güş:

1. **ser-güş:**
Müfret 316
Mısra: **2**
Sorguç, bazı kuşların tepelerinde bulunan uzunca tüy, tuğ, tepelik.

Żaʿf ile hemān tāra dönüp cism-i nizārum
Ser-güş ile bir perdededür nāle-i zārum

ser-güş-ı ʿadū:

1. **ser-güş-ı ʿadū:**-*y, -a*
Gazel 892
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Düşmanın söylentisi II Rakibin dedikodusu.

Ser-güş-ı ʿadūya olma māʾil
Bil narḫ-ı girān laʿl-i nābı

ser-güzeşt:

1. **ser-güzeştümden:**-*üm, -den*
Gazel 483
Mısra: **6**

Macera, baştan geçen haller.

Gerdenümde çünki zencīr-i cünūnı gördi yār
İtmedi ammā ki hergiz ser-güzeştümden suʿāl

ser-güzeşt-i peşşe vü nemrūd:

1. **ser-güzeşt-i peşşe vü nemrūd:**-*a*
Gazel 381
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sinek ve Nemrut'un hikayesi.

Baḳma żaʿf-ı ḥālüme āh u enīnümden ṣaḳın
Ey ʿadū sen ser-güzeşt-i peşşe vü Nemrūd'a baḳ

ser-ḥadd-i müjgān:

1. **ser-ḥadd-i müjgān:**-*dan*
Gazel 149
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kirpiklerin kenarı.

Olmayınca ruḫṣat ol sulṭān-ı mülk-i ḥüsnden
Ḫayl-i eşküm idemez ser-ḥadd-i müjgāndan güẕār

ser-ḥadd-i mülk-i lā-mekān:

1. **ser-ḥadd-i mülk-i lā-mekān:**
Kaside 36
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Mekana ihtiyacı olmayan ülkenin sınırları.

Ger semend-i ʿazminüñ bir dem ʿinānın çekmeseñ
Eyliye menzil-gehi ser-ḥadd-i mülk-i lā-mekān

ser-ḫᵛān-ı feżāʾil:

1. **ser-ḫᵛān-ı feżāʾil:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 3
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Faziletlerin sofrası.

Ser-ḫᵛān-ı feżāʾilinde hemīn
Bir ṭabaḳ sebzedür sipihr-i berīn

ser-i aʿdā:

1. **ser-i aʿdā:**
Gazel 384
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Düşmanların başı.

Ḳurtulmaya cellād-ı felekden ser-i aʿdā
Mādām ki şemşīr-i meşārıḳ ola şārıḳ

[M.9:285]

ser-i ʿadū:

1. **ser-i ʿadū:**-*y, -a*
Kaside 3
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Düşmanın başı.

Deryā-yı ḳahrı āb virüp tīġ-i tīzine
Oldı ser-i ʿadūya belā yaġdurur ġamām

ser-i āyet:

1. **ser-i āyet:**-*de*
Kaside 9
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Ayet başı.

Nihād-ı necm-i ṯāliʿ muṣḥaf-ı baḫt-ı saʿīdinde
Ser-i āyetde ḳonmış noḳṭadur gūyā ki ḥall-kārī

ser-i ʿazm:

1. **ser-i ʿazm:**-*e*
Mesnevi 9
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Cana kast etme.

Ḳılur āhūya ded daʿvā-yı peyvend
Ser-i ʿazme ider rūbāh sevgend

ser-i baḫt:

1. **ser-i baḫt:**-*um, -da*
Müfret 49
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Talihin başı.

Ser-i baḫtumda külāh-ı ġamadur istiʿdād
Degmedi farḳına her gün daḫı dīhīm-i murād

ser-i bāzār:

1. **ser-i bāzār:**-*a*
Gazel 181
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Pazar başı.

Şehr-i ʿışḳ āẕīnini ol dem ki der-kār itdiler
Her ser-i bāzāra bir Manṣūr ber-dār itdiler

ser-i bāzār-ı çemen:

1. **ser-i bāzār-ı çemen:**-*de*
Gazel 211
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çimenlik pazarının başı.

Uġrayup bād ṣaçuñ çīnine müşk aldı biraz
Ser-i bāzār-ı çemende ola tā kim ʿaṭṭār

ser-i bed-hᵛāh:

1. **ser-i bed-ḫᵛāh:**
Mesnevi 8
Mısra: **214**
Kelime Tipi: -
Fenalık isteyenlerin başı.

Serīr-i cāh dāʾim cāyı olsun
Ser-i bed-ḫᵛāh zīr-i pāyı olsun

ser-i bī-devlet:

1. **ser-i bī-devlet:**-*i, -n, -i*
Gazel 401
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zavallı, talihsiz baş.

Kāsesin ḳırdı ṭutarken ser-i bī-devletini
Ġāyet incindügi Leylā'ya budur Mecnūn'un

[G.520:3, G.673:4, Mf.369:2]

ser-i cāh:

1. **ser-i cāh:**-*da*
Gazel 125
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Makam, mevki başında.

Heves-i Yūsuf-ı maḳṣūd ile virmez dilümüz
Her ser-i cāhda āġūş-ı temennāya güşād

ser-i çevgān-ı cefā-yı cānān:

1. **ser-i çevgān-ı cefā-yı cānān:**
Müfret 369
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eziyet sopasının ucu.

Olmadan ḫam ser-i çevgān-ı cefā-yı cānān
Eylemişdüm ser-i bī-devleti gūy-ı meydān

ser-i dest-i nesīm-i bīmār:

1. **ser-i dest-i nesīm-i bīmār:**
Gazel 143
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hasta rüzgarın elinin ucu.

Şöyleyin zaʿf ile kim düşmemek olmaz ḫāke
Cismüme degse ser-i dest-i nesīm-i bīmār

ser-i düşmenān-ı dīn:

1. **ser-i düşmenān-ı dīn:**
Kaside 16
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Din düşmanlarının başı.

Kūpāl-i ḳahrı ile ser-i düşmenān-ı dīn
Her dem keşef gibi bedeninde olur nihān

ser-i erbāb-ı ʿirfān ol-:

1. **ser-i erbāb-ı ʿirfān ol:**-*duk, -ı, -n*
Terkib-bend 1
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Âriflerin başkanı olmak.

Ser-i erbāb-ı ʿirfān olduġın bilmez misin anuñ
N'içün başına ḳaṣd itdüñ felek erbāb-ı ʿirfānuñ

ser-i gencīne-i teslīm:

1. **ser-i gencīne-i teslīm:**-*e*
Gazel 895
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İtaat hazinesinin başı.

Ṭālib-i mechūl-i muṭlaḳ olma bu vīrānede
Baş ser-i gencīne-i teslīme pāy-ı himmeti

seri girībān-ı ḥayrete ḳo-:

1. **seri girībān-ı ḥayrete ḳo-:**-*r, -du, -m*
Gazel 709
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Başı şaşkınlık yakasına koymak, şaşırmak.

Sīnemde dāġ-ı kāri-i hicrānı görmesem
Ḳordum serüm hemīşe girībān-ı ḥayrete

seri git-:

1. **seri git:**-*mez*
Gazel 819
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Başı gitmek, ölmek.

Başuma ḳaṣd eyle kim maḫmūr-ı cām-ı ʿışḳınuñ
Gitmeyince çaḳ seri gitmez şehā derd-i seri

ser-i ḫayl-i vüzerā:

1. **ser-i ḫayl-i vüzerā:**
Kaside 40
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Vezirler zümresinin başkanı.

Ser-i ḫayl-i vüzerā yaʿni Naṣūḥ Pāşā kim
Olamaz raḫş-ı felek mevkib-i ḳadrinde kütel

ser-i hemyān-ı ḥıyel:

1. **ser-i hemyān-ı ḥıyel:**
Kaside 40
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Hile kesesinin ağzı.

Niçe bir açıla ḥaḳḳumda dehān-ı ḥāsid
Niçe bir ola güşāde ser-i hemyān-ı ḥıyel

ser-i kāḳül-i ʿanber-şiken:

1. **ser-i kākül-i ʿanber-şiken:**-*ün*
Gazel 447
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kokusuyla amberin bile etkisini azaltan kakülün ucu.

Ḳomazum ġayra ser-i kākül-i ʿanber-şikenüñ
Baş virür baş alurın ʿarṣa-i ʿışḳuñda senüñ

[Mf.242:1]

ser-i kalem:

1. **ser-i ḳalem:**-*ün*
Gazel 562
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Kalemin ucu.

Dest-i ḳażā ser-i ḳalemüñ ḳıldı Ḥāletī
Dendāne-i kilid-i der-i genc-i ṣāygān

ser-i kūh-ı ʿinā:

1. **ser-i kūh-ı ʿinā:**-*dan*
Mesnevi 9
Mısra: **121**
Kelime Tipi: -
Eziyet dağının başı.

Ser-i kūh-ı ʿināden dest-i devrān
Cefā sengin ider üstüme ġalṭān

ser-i kūy:

1. **ser-ı kūy:**-*ı, -n, -da*
Gazel 182
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sokak başı, sevgilinin sokağının başı.

Ġam yimekden ḳalurum bir niçe günler diseler
Ser-ı kūyında seni bir gice mihmān eyler

[G.198:11, G.222:14, G.259:3, G.279:4, G.314:10, G.492:5, G.612:7, G.628:8, G.729:6, G.778:5, G.855:2, M.3:32, M.9:53, Mf.561:2, Mü.8:16, Mü.8:25, Mf.231:1, Mf.557:2]

ser-i kūy-ı nigār:

1. **ser-i kūy-ı nigār:**-*a*
Gazel 322
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin sokağının başı.

Ṭutar ḫār-ı belā-veş yolların aġyār ʿuşşāḳuñ
Ser-i kūy-ı nigāra varmaġa bir reh-güẕer ḳalmaz

ser-i küh-sār:

1. **ser-i küh-sār:**-*dan*
Kaside 16
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dağ tepesi, dağ başı.

Olup ẓalām-ı ẓulm-i cihān içre cāy-gīr
Gitmezdi nitekim ser-i küh-sārdan ṭuman

ser-i küh-sāra düş-:

1. **ser-i küh-sāra düş:**-*di*
Kaside 32
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dağ başına düşmek II Dağlarda yankılanmak.

Ser-i küh-sāra düşdi yine ʿaks-i nāle-i bülbül
Nice teʾsīr olur yā Rab bu kim söyletdi aḥcārı

ser-i küh-sār-ı istiġnā:

1. **ser-i küh-sār-ı istiġnā:**
Gazel 754
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Naz dağının tepesi.

Ser-i küh-sār-ı istiġnāda bir murġ-ı Hümā-bālem
İki ʿālem bile ḫār u ḫas olmaz āşiyānumda

ser-i leylā:

1. **ser-i leylā:**-*y, -ı*
Gazel 722
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Leylâ'nın başı.

Gül-i nev-ḫīz ʿişveyle ser-i Leylā'yı zeyn itmiş
Ḥavāle eyliyen ḫār-ı belāyı pāy-ı Mecnūn'a

ser-i mecnūn:

1. **ser-i mecnūn:**-*da*
Gazel 528
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Mecnun'un başı.

Şol şāh-ı ġamam kim ser-i Mecnūn'da olan murġ
Gönderdi perin olmaġ içün per-i külāhum

seri meydāna ko-:

1. **seri meydāna ḳo:**-*du, -m*
Gazel 612
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Canını ortaya koymak.

Seri meydāna ḳodum şemʿ-i şeb-ārā gibi ben
Başumı almaġ ile ḳorḳudamazsın beni sen

[G.639:1, Mf.435:1]

ser-i nahl-i ġam:

1. **ser-i naḫl-i ġam:**-*um*
Mesnevi 9
Mısra: **103**
Kelime Tipi: -
Üzüntü fidanının başı.

Ser-i naḫl-i ġamum evc-i hevāda
Nihāl-i ḥasretüm neşv ü nemāda

ser-i naṯʿ-ı sühan:

1. **ser-i naṯʿ-ı süḫan:**-*da*
Mesnevi 9
Mısra: **248**
Kelime Tipi: -
Şiir satrancının başı.

Benem manṣūbe-i fikretle mümtāz
Ser-i naṯʿ-ı süḫanda ḫāne-perdāz

ser-i nīze:

1. **ser-i nīze:**
Kaside 14
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Süngünün ucu.

Şeb-i tār içre döner kevkeb-i gīsū-dāra
Gerd-i rezminde ser-i nīze olup pür-lemeʿān

ser-i rāh:

1. **ser-i rāh:**-*ı*
Gazel 840
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yol üstü.

Ḫāl-i ser-i ebrūsı alur göñlümi āḫir
Reh-zen gibi kim bekleye dāʾim ser-i rāhı

ser-i reh-güzār:

1. **ser-i reh-güzār:**-*da*
Gazel 806
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Geçtiği, takip ettiği yolun başı.

Ol şāh ile muʿāmelemüz itmedür hemān
Deryūze-i nigāh ser-i reh-güzārda

ser-i saṭr-ı tefekkür:

1. **ser-i saṭr-ı tefekkür:**-*den*
Gazel 391
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Düşünme yazısının başı.

Ele al gezlik-i teslīmi vü ḳıl Ḥāletiyā
Noḳṭa-i şekki ser-i saṭr-ı tefekkürden ḥak

ser-i serīr-i nişīnān-ı devlet ü ikbāl:

1. **ser-i serīr-i nişīnān-ı devlet ü iḳbāl:**
Kaside 28
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Baht ve talih tahtının başkanı.

Ser-i serīr-i nişīnān-ı devlet ü iḳbāl
Ḫudāyegān-ı ḥidīvān-ı maʿdelet-güster

ser-i serv-i revān:

1. **ser-i serv-i revān:**
Kaside 8
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Yürüyen servinin başı.

Ser-i serv-i revān üzre ḳaçan kim naġme-sāz olsa
Ḳarār eyler dem-ā-dem rāstda murġ-ı çemen-pīrā

ser-i şāhīn-i cān-şikār:

1. **ser-i şāhīn-i cān-şikār:**
Gazel 292
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Can alıcı şahinin başı.

Ol şeh ki ʿadli ile leked-kūb-ı ṣaʿveden
Olur ġarīḳ-i ḫūn ser-i şāhīn-i cān-şikār

ser-i şemʿ-i şeb-istān:

1. **ser-i şemʿ-i şeb-istān:**-*a*
Kaside 13
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Yatak odası mumunun ucu.

Anuñ devrinde kimse kimsenüñ başına ḳaṣd itmez
Meger ḳaṣd ide bezm ehli ser-i şemʿ-i şeb-istāna

ser-i teng-i süker:

1. **ser-i teng-i süker:**-*i*
Gazel 820
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) dudağının dar ağzı.

Bestedür dāʾim o şāhuñ ser-i teng-i sükeri
Mūr-ı ḥaṭṭ ṭutsa da eṭrāfını yoḳdur żararı

ser-i teslīmi pāyına ḳo-:

1. **ser-i teslīmi pāyına ḳo-:**-*mış*
Gazel 477
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Başını teslim etmek, canını feda etmek, itaat etmek.

Ser-i teslīmi ḳomış pāyına cümle ʿuşşāḳ
Yiridür baġlar ise kākül-i cānāna göñül

seri ṭōb eyle-:

1. **seri ṭōb eyle:**-*r*
Gazel 76
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Başını top yapmak II Âşığın başını "gûy u çevgân" oyunundaki top haline getirmek.

Nev-restedür ol yār oyuncaḳ ṣanur ey dil
Meydān-ı maḥabbetde serüñ eyler isen ṭōb

ser-i ʿuşşāḳ:

1. **ser-i ʿuşşāḳ:**
Gazel 98
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşıkların başı.

Ṭop itdi niçe kelleyi çevgān-ı maḥabbet
Ṭoldı ser-i ʿuşşāḳ ile meydān-ı maḥabbet

[G.501:7, G.781:3]

ser-i zencīr-i sevdā:

1. **ser-i zencīr-i sevdā:**-*y, -ı*
Gazel 842
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk zincirinin ucu.

İdersin ḥalḳa ḥalḳa ṣaçlaruñ ṭaraf ʿiẕāruñda
Ḳomazsın ḥalḳasuz bir dem ser-i zencīr-i sevdāyı

ser-i zülf:

1. **ser-i zülf:**-*i, -n*
Gazel 350
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saç ucu.

Ser-i zülfin çeker ʿuşşāḳ elinde görse ol meh-veş
Bu bāġuñ serv ü şimşādında yoḳdur öyle bir ser-keş

[G.524:7, G.747:9, G.842:9, Mf.109:1, Mü.8:32]

ser-i zülf-i nigār:

1. **ser-i zülf-i nigār:**
Gazel 790
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçının ucu.

Şeb-dīz-i dūd-ı āhı yenilmez belā çeker
Her kim ki baş ḳoşar ser-i zülf-i nigār ile

ser-i zülf-i perīşān:

1. **ser-i zülf-i perīşān:**-*un*
Gazel 417
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dağınık saçların ucu.

Belādur ser-be-ser zülf-i siyāhuñ gerçi ʿuṣṣāḳa
Belānuñ başıdur ammā ser-i zülf-i perīşānuñ

ser-i zülfüñ hevāsı:

1. **ser-i zülfüñ hevāsı:**-*y, -la*
Gazel 234
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saç ucunun hevesi.

Ser-i zülfüñ hevāsıyla göñül dāʾim ḫurūş eyler
Yem-i zeḫḫāra başlu rūzgār irdükçe cūş eyler

serin alup ḳaç-:

1. **serin alup ḳaç:**-*ar*
Kıt'a 105
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Başını alıp kaçmak, canını kurtarmak için kaçmak.

Ṭuʿme-i şemşīrüñ oldı ʿasker-i şāh-ı ʿAcem
Kendü de bir gün ḳaçar alup serin şimden girü

serin ceyb-i fikre çek-:

1. **serin ceyb-i fikre çek:**-*miş, -dür*
Gazel 598
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Başını düşünce yakasına çekmek, düşünmek.

Jeng-i mirʾāt-ı derūn eflāke baḳmaḳdan gelür
Ey ḫoş ol ʿāḳil ki ceyb-i fikre çekmişdür serin

serinde yazıl-:

1. **serinde yazıl:**-*mış*
Gazel 776
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Alnına yazılmak, kaderi olmak.

Başuñda hevā-yı ḫaṭ-ı yār olsa ne çāre
Yazılmış imiş Ḥāletiyā çünki serüñde

serīr-i cāh:

1. **serīr-i cāh:**
Mesnevi 8
Mısra: **213**
Kelime Tipi: -
Makam tahtı.

Serīr-i cāh dāʾim cāyı olsun
Ser-i bed-ḫᵛāh zīr-i pāyı olsun

serīr-i ḥüsn:

1. **serīr-i ḥüsn:**-*e*
Gazel 795
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzellik tahtı.

Ol civān-ı nev-ẓuhūr oldı serīr-i ḥüsne şāh
Şām olaldan şām peydā olmadı bir böyle māh

[Mf.508:1]

serīr-i iltifāta geçür-:

1. **serīr-i iltifāta geçür:**-*di*
Kaside 20
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
İltifat tahtına oturtmak, rağbet etmek.

Serīr-i iltifāta ol geçürdi Yūsuf-ı fikrüm
Felek itmişken anı tengnā-yı dilde zindānī

serīr-i mışr-ı melāḥat:

1. **serīr-i mışr-ı melāḥat:**-*de*
Gazel 506
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güzellik Mısır'ının tahtı.

Görünce pīr maḥabbetlerin teġāfül ider
Serīr-i Mışr-ı melāḥatde māh-ı Kenʿān'um

serīr-i mülk-i naẓm:

1. **serīr-i mülk-i naẓm:**-*a*
Gazel 523
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şiir ülkesinin tahtı.

Serīr-i mülk-i naẓma şāh iken ey Ḥāletī Ḫusrev
Ṭurup el baġlayaydı ḳarşuma ger görse dīvānum

serīr-i salṭanat:

1. **serīr-i salṭanat:**-*da*
Kaside 1
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Saltanat tahtı.

Felekden āftāb olduḳça peydā Ḥażret-i Mevlā
Serīr-i salṭanatda ide bāḳī ẓıll-i Yezdān'ı

ser-kār-ı eblehān:

1. **ser-kār-ı eblehān:**
Gazel 564
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ahmakların denetleyicisi.

Bir kimse yoḳ ki āhene āteş bıraḳdurup
Ber-bād ola yiriyle bu ser-kār-ı eblehān

ser-kār-ı ʿıyş:

1. **ser-kār-ı ʿıyş:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 603
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eğlencenin doruğu, zirvesi.

Maḥremem bir bezme kim ser-kār-ı ʿıyşından müdām
Bāde-i ʿışḳ ile pür cām-ı ḥaḳīḳatdür gelen

ser-kārında ol-:

1. **ser-kārında ol:**-*a*
Kaside 40
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Kontrolünde olmak.

Nitekim zer-ger-i ḫurşīd ola ser-kārında
Tā ki gūş-ı güle mengūş ola dürr-dāne-i ṭal

ser-kāse:

1. **ser-kāsesinde:**-*si, -n, -de*
Gazel 128
Mısra: **2**
Kase başı, mürekkep kasesi.

Ol şāha nāme yazsa gedāyān-ı nā-murād
Ser-kāsesinde dūd-ı dilümden gerek midād

[Mf.57:2]

ser-keş:

1. **ser-keş:**
Gazel 350
Mısra: **2**
Dik başlı, dik kafalı, inatçı, itaatsiz.

Ser-i zülfin çeker ʿuşşāḳ elinde görse ol meh-veş
Bu bāġuñ serv ü şimşādında yoḳdur öyle bir ser-keş

[G.664:9]

ser-keş ol-:

1. **ser-keş ol:**-*ur*
Gazel 495
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dik başlı ve itaatsiz olmak.

Ser-keş olur lā-cerem gül-gūn-ı eşki ʿāşıḳuñ
Hiç benüm gibi żaʿīf-i nā-tüvān itsün mi rām

[G.862:2]

ser-keşlik eyle-:

1. **ser-keşlik eyle:**-*r, -ken*
Kaside 41
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
İtaat etmemek, dik başlılık göstermek.

Ayaġum bir çeker yoḳdur diyü ser-keşlik eylerken
Ḳażā çevgānı ṭōb itdi ʿadū-yı bī-ser ü pāyı

ser-keştelik:

1. **ser-keştelikden:**-*den*
Gazel 674
Mısra: **3**
Serserilik, avarelik.

Göñül ser-keştelikden ẕerre-veş ḳurtulmasun hergiz
Ḫudā'dan isterin ḫurşīd-i ḥüsnüñ bī-zevāl olsun

ser-kūçe-i muġān:

1. **ser-kūçe-i muġān:**
Gazel 811
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Meyhane sokağının başı.

Ser-kūçe-i muġān bir ulu āstānedür
Cem andan aldı ser-be-ser āyīn-i devleti

ser-leşker-i endūh ol-:

1. **ser-leşker-i endūh ol:**-*alı*
Gazel 528
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kederin başkomutanı olmak.

Ben Ḥāletiyā olalı ser-leşker-i endūh
Bir kerre daḫı münhezim olmadı sipāhum

ser-levḥa:

1. **ser-levḥadur:**-*dur*
Gazel 545
Mısra: **9**
El yazması kitapların ilk sayfalarına yapılan süslü başlık.

Belāġat levḥine ser-levḥadur rengīn edālarla
Yine ey Ḥāletī bir ṭarḥ-ı dil-keş iḫtirāʿ itdüm

sermā:

1. **sermā:**
Kaside 39
Mısra: **1**
Kış, kış mevsimi, soğuk.

Bir seḥer kim berf ü ebrin eyleyüp sermā ʿıyān
Ser-be-ser kāfūr u müşk oldı zemīn ü āsmān

ser-māye:

1. **ser-māye:**
Gazel 780
Mısra: **4**
Varlık, servet.

N'ola günden güne bāzār-ı ʿışḳuñ olsa germā-germ
Cihānda var mıdur şāhum güzellik gibi ser-māye

[K.19:34, Kt.100:3, Kt.100:4]

2. **ser-māye:**
Kaside 32
Mısra: **56**
Ticarette ana mal, ana para; bilgi, ustalık II Kazanılmış bilim, birikim.

Ṣabā ḫāk-i rehin ḳaldurmasa ʿanber-şemīm olmaz
Olur mı elde hiç ser-māye olmayınca ʿaṭṭārī

ser-māye ol-:

1. **ser-māye ol:**-*dı*
Kaside 10
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Sermaye olmak.

Şehā ben ḳanda ḳanda ḫˇāce-i bāzār-ı naẓm olmaḳ
Velī Sulṭān Murād'uñ naḳd-i luṭfı oldı ser-māye

ser-māye-i ḥüsn:

1. **ser-māye-i ḥüsn:**-*ün*
Gazel 408
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik sermayesi.

Kemend-i zülf ü tīġ-i ġamzedür ser-māye-i ḥüsnüñ
Eger ḳırsañ geçürseñ ḫalḳı yoḳdur kimseden bāküñ

ser-māye-i luṭf:

1. **ser-māye-i luṭf:**-*un*
Gazel 184
Mısra: **11**

Kelime Tipi: -
İyilik sermayesi.

Vezīrā sensin ol kim var iken ser-māye-i luṭfuñ
Metāʿ-ı dehr-i dūna meyl iden ġāfil ziyān eyler

sermedī:

1. **sermedi:**
Gazel 58
Mısra: **9**
Dâimî, ebedî.

Çeşm-i mestin sermedi maḫmūr iden ey Ḥāletī
Hiç seni ḳılsun mı cām-ı şefḳatinden behre-yāb

{G.132:18]

ser-menzil:

1. **ser-menzil:**
Gazel 443
Mısra: **3**
Varılacak nokta,durak.

Ṭarīḳ-i ʿışḳa ser-menzil visālüm kūyıdur dirse
İnanma ey dil-i şūrīde çıḳmaz ötesi bunuñ

ser-menzil-i hicrān:

1. **ser-menzil-i hicrān:**-*a*
Gazel 92
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ayrılık durağı, ayrılık noktası.

Şeh-rāh-ı viṣālüñ açılup ḳalsa ʿamelden
Ser-menzil-i hicrāna çıḳan rāh-ı maḥabbet

ser-menzil-i ʿışḳ:

1. **ser-menzil-i ʿışḳ:**
Gazel 476
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aşk durağı.

Esb-i nāz üzre süvār olan alur Ḥāletiyā
Cānı ser-menzil-i ʿışḳ içre ḳılursañ ögdül

ser-menzil-i maḳṣūdına irgür-:

1. **ser-menzil-i maḳṣūdına irgür:**-*me, -sün*
Gazel 6
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Amacına ulaştırmak, isteğine eriştirmek.

Ceres gibi dil ucıyla idersem nāle vü zārı
Beni irgürmesün ser-menzil-i maḳṣūduma Mevlā

[G.21:8]

ser-menzil-i mülk-i ḳanāʿat:

1. **ser-menzil-i mülk-i ḳanāʿat:**-*da*
Müseddes 6
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kanaat ülkesinin durağı.

Ayaḳ ayaḳ cünūn vādīlerin geşt ü güẕār itdüm
Varup ser-menzil-i mülk-i ḳanāʿatda ḳarār itdüm

ser-menzil-i murād:

1. **ser-menzil-i murād:**-*ı, -n, -a*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Arzu edilen menzil, durak.

Ser-menzil-i murādına vāṣıl olurdı ger
Olsa semend-i merḥametüñ muṭlaḳu'l-inān

ser-menzil-i visāl:

1. **ser-menzil-i visāl:**-*de*
Gazel 866
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
(Sevgiliye) Kavuşulacak yer.

Şimdi o yolı kesdi ḥarāmī gözüñ senüñ
Ser-menzil-i visālde bir reh-güẕār idi

ser-mest:

1. **ser-mest:**
Gazel 301
Mısra: **3**
Sarhoş, kendinden geçmiş.

Naʿrasın efġāna tebdīl eylemiş ser-mest idüm
Dest-i ḫurşīd olmadan cām-ı hilāle bāde-rīz

[G.517:10, K.39:24]

ser-mest ol-:

1. **ser-mest ol:**-*ur*
Gazel 185
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sarhoş olmak.

Ḳomazlar bezm-i ʿışḳa cām-ı mīnā-fām-ı gerdūnı
Cihān bir cürʿadan ser-mest olur rıṭl-ı girān n'eyler

ser-mest-i maḥabbet:

1. **ser-mest-i maḥabbet:**
Gazel 713
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk sarhoşu.

Ser-mest-i maḥabbet ne ḳadar gitse yıḳılmaz
Geldüñ diyeler aña meger kūy-ı nigāra

ser-nigūn:

1. **ser-nigūn:**
Gazel 579
Mısra: **4**
Baş aşağı, altı üstüne gelmiş, çevrilmiş.

Ḫusrevān-ı mülk-i ġam her ʿarṣada firūzdur
Görmedi kimse livā-yı dūd-ı āhı ser-nigūn

[G.580:6, Mf.505:1]

ser-nigūn kıl-:

1. **ser-nigūn ḳıl:**-*an*
Kaside 22
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -

Baş aşağı (ters) döndürmek.

Dil-dāde-i dehānın idüp böyle bī-vücūd
Dil-bend-i kākülini ḳılan şöyle ser-nigūn

ser-nigūn ol-:

1. **ser-nigūn ol:**-*mış*
Gazel 474
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Baş aşağı olmak, altı üstüne gelmek, çevrimek.

Ser-nigūn olmış seḥer bād-ı ṣabādan lāleler
Oldı şemʿ-i mürde üzre gūyiyā fānūs-ı al

[G.578:10]

ser-nüvişt-i dil-i erbāb-ı melāl eyle-:

1. **ser-nüvişt-i dil-i erbāb-ı melāl eyle-:**-*r, -di*
Gazel 588
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kederli kişilerin (âşıkların) gönlünün kaderi yapmak.

Ser-nüvişt-i dil-i erbāb-ı melāl eylerdi
Alsa bir nüsḫa felek ḫaṭṭ-ı siyeh-kāruñdan

ser-pençe ol-:

1. **ser-pençe ol-:**-*ma, -yor*
Gazel 294
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Elinin ucunda olmak II
Bir şeye gücü yetmek, muktedir olmak.

Gitdügi yol reh-güzār-ı derd ü ġamdur dāʾimā
Olmıyor ser-pençe raḫş-ı dil ʿinān-ı iḫtiyār

ser-pençe-i ḳahr:

1. **ser-pençe-i ḳahr:**-*ı, -n*
Kaside 32
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Öfkenin güçlü pençesi.

Ġażanfer nām-ı bebr-āvāze kim ser-pençe-i ḳahrın
ʿArūs-ı devlete bir şāne ḳılmış Ḥażret-i Bārī

ser-pençe-i mihr:

1. **ser-pençe-i mihr:**
Kaside 31
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Güneşin pençesinin ucu II
Ele benzeyen güneş ışınları.

Çekdüginçe perde-i şeb-gūnı gerdūn her gice
Her seḥer ser-pençe-i mihr olduġınca perde-der

ser-pūş it-:

1. **ser-pūş it:**-*er, -in*
Gazel 604
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Başlık yapmak.

Benem ol şāh-ı maḥabbet ki murād itsem eger
Felegi meclisümüñ ṣaḥnına ser-pūş iderin

ser-pūş-ı cām-ı bāde:

1. **ser-pūş-ı cām-ı bāde:**-*dür*
Müfret 123
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şarap kadehinin kapağı.

Bezm-i ġamda ḫūn-ı eşküm dem-be-dem āmādedür
Pīle-i çeşmüm hemān ser-pūş-ı cām-ı bādedür

ser-rişte:

1. **ser-rişteyi:**-*y, -i*
Gazel 455
Mısra: **3**
İpucu, maksat, vesile.

Ser-rişteyi güm ḳılmamaġa çāre mi vardur
Ḳaṣd eylese bir kimse eger vaṣf-ı miyānuñ

ser-rişte-i cān:

1. **ser-rişte-i cān:**-*ı*
Gazel 545
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Can ipliğinin başı.

Kesildüm tīġ-i ʿışḳ-ı yār ile cümle ʿalāyıḳdan
Çeküp ser-rişte-i cānı cihāndan inḳıṭāʿ itdüm

ser-rişte-i devlet:

1. **ser-rişte-i devlet:**
Kaside 32
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Mutluluğun ip ucu.

Kef-i dest-i kerem-baḫşındadur ser-rişte-i devlet
Mürüvvet ehlinüñ ʿālemde oldur şimdi ser-dārı

ser-rişte-i murād:

1. **ser-rişte-i murād:**
Gazel 232
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Istek ipinin ucu.

Dünyā ʿaceb degül mi ki ser-rişte-i murād
Gökden ince cāhil-i nā-dāna şarmaşur

ser-rişte-i şabr u ḳarār:

1. **ser-rişte-i şabr u ḳarār:**
Gazel 199
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sabır ve dayanma ipinin ucu.

Zülfüñ firāḳıyla n'ola itsem dem-ā-dem āh u zār
Gitdi elümden n'eyleyüm ser-rişte-i ṣabr u ḳarār

ser-sām ol-:

1. **ser-sām ol:**-*ur, -dı*
Kaside 3
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Zihnini toplayamamak, bildiğini hatırlayamamak.

Bezmin göreydi cāmını eylerdi Cem şikest
Seyr eyleseydi rezmini ser-sām olurdı sām

ser-sebz eyle-:

1. **ser-sebz eyle:**
Mesnevi 2
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Yemyeşil hale getirmek, canlandırmak.

Eyle ser-sebz gül-şen-i cānı
Ḳılma dil Yūsufʾını nefse esīr

ser-sebz it-:

1. **ser-sebz it:**-*üp*
Kaside 10
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Tazelemek, yemyeşil etmek.

Cihān gül-zārını ser-sebz idüp bārān-ı iḥsānuñ
Nihāl-i ser-bülend-i ḳadrüñ olsun aña pīrāye

[K.20:30]

ser-sebz ü ḥurrem ol-:

1. **ser-sebz ü ḥurrem ol:**-*a*
Kaside 33
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Yemyeşil ve canlı olmak.

Duʿāñı vird-i ṣubḥ u şām iden merd-i süḫan-dānı
Ola ser-sebz ü ḥurrem dem-be-dem gül-zār-ı iḳbālüñ

sersem ol-:

1. **sersem ol:**-*ur*
Gazel 186
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sersem duruma gelmek, zihnini toplayamaz, bildiğini hatırlayamaz durumda olmak.

Çerḫi destinde ṣanur keffine esrār alsa
Göñül ābdālı n'içün çaḳ bu ḳadar sersem olur

serserī:

1. **serserī:**
Gazel 818
Mısra: **2**
Başı boş, avare.

Söyleşür aġyār ile baş başa olmış ol perī
Ey dil-i dīvāne sen ṭurmaz gezersin serserī

[G.819:2]

serserī gez-:

1. **serserī gez:**-*er, -sin*
Müfret 585
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Başı boş dolaşmak.

Söyleşür aġyār ile baş başa olmış perī
Ey dil-i dīvāne sen ṭurmaz gezersin serserī

ser-şikest eyle-:

1. **ser-şikest eyle:**-*r*
Gazel 176
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
(Yılanın) başını koparmak.

Zemīn-i dilde mār-ı ġuṣṣa görse ser-şikest eyler
Ayaġın pek baṣar pīr-i muġān iḳdāmı muḥkemdür

ser-tā-pā:

1. **ser-tā-pā:**
Kaside 34
Mısra: **28**
Baştan aşağı ll Tamamen.

Sevād-ı çeşm ü süveydā-yı ehl-i ḥāl gibi
Hemīşe nūr ile memlū derūnı ser-tā-pā

ser-tā-ser:

1. **ser-tā-ser:**
Gazel 507
Mısra: **1**
Baştan başa, tamamen.

Zerd olup berg-i ḫazāna döndi ser-tā-ser tenüm
Sīli-i ġamdur yüzüm sürḫ eyliyen gāhī benüm

[G.694:4]

ser-tīz eyle-:

1. **ser-tīz eyle:**-*se*
Gazel 228
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Keskinleştirmek.

Çekme ġam ḫançerini eylese ser-tīz o şāh
Bu da bir devrdür ey ʿāşıḳ-ı üftāde geçer

serv:

1. **serve:**-*e*
Gazel 41
Mısra: **8**
Servi ağacı, uzun boylu ve koyu yeşil yapraklı ağaç.

Dil-berüñ ḳāmet-i bālāsına baş egmez idi
Serzeniş eylemese serve eger bād-ı ṣabā

[G.61:11, G.183:13, G.228:9, G.248:1, G.319:10, G.754:9, G.770:10, G.781:7, G.819:7, K.6:36, M.9:277, Mf.72:1]

2. **serv:**
Gazel 109
Mısra: **6**
İnce uzun bir ağaç çeşidi II Sevgili.

Bilmez misin ne güne aḳar göñli ʿāşıḳun
Ey serv varmaduñ mı leb-i cūy-bāra hiç

[G.288:12, G.450:7, G.504:3, G.593:9, G.660:13, G.703:8, K.18:3]

serv ile ʿarʿar:

1. **serv ile ʿarʿar:**
Kaside 25
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Servi ile ardıç ağacı.

Zemīne feyż-resān olsa ebr-i iḥsānı

Biterdi şaḫra-i şammāda serv ile ʿarʿar

serv ile çenār:

1. **serv ile çenār:**
Kaside 5
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Servi ile çınar.

Yanına virdi ʿasker-i ezhārı her biri
Gūyā ki iki boy begidür serv ile çenār

serv ü ʿarʿar:

1. **serv ü ʿarʿar:**
Gazel 161
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Servi ve ardıç ağacı.

Olup bende-i ḳāmeti serv ü ʿarʿar
Göñüllü yazılsun o şāha şanavber

[Mf.157:1, G.576:8]

serv ü ġonce:

1. **serv ü ġonce:**-*y, -le*
Kaside 20
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Servi ağacı ve açılmamış gül.

Olurdı muttaṣıl dest ü girībān serv ü ġonceyle
Eger kim bīm-i ḳahrı olmasa bāġuñ nigeh-bānı

serv ü şimşād:

1. **serv ü şimşād:**-*ı, -n, -da*
Gazel 350
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Servi ve şimşir ağacı.

Ser-i zülfin çeker ʿuşşāḳ elinde görse ol meh-veş
Bu bāġuñ serv ü şimşādında yoḳdur öyle bir ser-keş

[K.12:48]

server:

1. **server:**
Mesnevi 3
Mısra: **51**
Baş, ileri gelen kimse II Hz. Muhammed.

Ḫalḳa menşūr-ı Ḥaḳ'dur ol server
Mühr olur ẓahr-ı nāmede ekşer

[M.3:71, M.5:41]

2. **server:**
Gazel 262
Mısra: **2**
Baş, reis, bir taifenin en ileri bulunanı. II Sevgili.

ʿAdūya söyleyüp meclisde dāʾim iltifāt eyler
Baña da söyle dirsem saña söz degmez dir ol server

3. **serverā:**-*ā*
Gazel 662
Mısra: **15**
Ey hükümdar! Ey Sultan!

İltifāt eyler bu naẓm-ı āb-dāra serverā
Gül-şen-i naẓm içre yoḳdur böyle bir āb-ı revān

serverā:

1. **serverā:**
Kaside 37
Mısra: **25**
Ey başkan, ey reis!.

Olsa mensūb-ı der-i devlet-meʾābuñ serverā
Ola her kebg-i feżā-yı ḫāki gerdūn-āşiyān

[Kt.45:1, Kt.112:1]

serverāne:

1. **serverāne:**
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **26**
İleri gelenlere yakışır biçimde.

Ḥaḳḳā ki tīġ-i himmet ü iḥsānuñuñ senüñ
Yanında serverāne çalar tīġ-i ḫāverān

serv-i āzād:

1. **serv-i āzād:**-*um*
Gazel 498
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Uzun boylu düz servi II Sevgili.

Fiġānın yād idüp ḥasret çeker cān murġı elbette
Ṣalarsa ḳabrüm üzre sāyesin ol serv-i āzādum

[G.502:10, G.765:12]

serv-i āzād-ı çemen-zār-ı fenā:

1. **serv-i āzād-ı çemen-zār-ı fenā:**-*y, -uz*
Gazel 313
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yokluk bahçesinin kurtulmuş servisi II Âşık, Azmî-zâde Hâletî.

Serv-i āzād-ı çemen-zār-ı fenāyuz şöyle kim
Varsa Ḳārūn gencine hergiz ilişmez rīşemüz

serv-i bāġ:

1. **serv-i bāġ:**
Müfret 220
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bahçenin servisi.

Şevḳ-i ruḫsāruñla yaḳmış lāle-i küh-sār dāġ
Ḳaddüñe dīvāne-i ser-der-hevādur serv-i bāġ

[Mf.223:2, G.368:2]

serv-i bālā:

1. **serv-i bālā:**-*da*
Gazel 779
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Uzun boylu servi. II Sevgili.

Aḳıtdı ṣu gibi ḫalḳ-ı cihānuñ kendüye göñlin

Ne ḫāṣṣiyyet ḳomış bilmem
Ḫudā ol serv-i bālāda

[G.41:2]

serv-i bālā-ḳadd:

1. **serv-i bālā-ḳadd:**
Gazel 591
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Uzun boylu servi II Uzun boylu sevgili.

Luṭf idüp ey serv-i bālā-ḳadd dil-i üftādeyi
Zülfüñe ber-dār iderseñ ḳaldurursın ḫākden

serv-i būstān-ı irem:

1. **serv-i būstān-ı irem:**
Mesnevi 3
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
İrem bahçesinin servisi II Hz. Peygamber'in boyu.

Ḳaddidür serv-i būstān-ı İrem
Sāyesin görmese n'ola ʿālem

serv-i dil-ārā:

1. **serv-i dil-ārā:**-*lar*
Gazel 862
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül süsleyen servi. II Sevgili.

Geh güler yüz gösterürsin verd-i raʿnālar gibi
Ser-keş olursın gehī serv-i dil-ārālar gibi

serv-i gül-iʿẕār:

1. **serv-i gül-iʿẕār:**-*un*
Gazel 7
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gül yanaklı servi, sevgili.

O serv-i gül-iʿẕāruñ bir naẓīrin görmedi hergiz
Ṭolaşdı ṣaḥn-ı bāġ-ı dehri dil āb-ı revān-āsā

serv-i gül-şen:

1. **serv-i gül-şen:**
Gazel 346
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin servisi.

Ḳorḳarın reftār taʿlīm itdüre ebr āh ile
Serv-i gül-şen dāmen-i yāra bulursa dest-res

serv-i gül-zār-ı melāḥat:

1. **serv-i gül-zār-ı melāḥat:**
Gazel 557
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellik bahçesinin servisi II Sevgili.

Dökmege ḳanum ḳaçan kim oldı dāmen-i der-miyān
Serv-i gül-zār-ı melāḥat diyü ḥükm itdüm hemān

serv-i hırāmān:

1. **serv-i ḫırāmān:**-*um*
Gazel 505
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Salınarak yürüyen servi II Sevgili.

Selāmın almaġa itmez tenezzül ʿāşıḳ-ı zāruñ
Muḥaṣṣal kimseye baş egmez ol serv-i ḫırāmānum

[G.232:6, G.266:6, G.372:6, G.377:4, G.431:7, G.521:10, G.535:6, G.569:2, G.834:12, Mf.107:1]

serv-i hırāmān ol-:

1. **serv-i ḫırāmān ol:**-*up*
Kaside 1
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Nazlı nazlı salınan selvi boylu bir güzel olmak.

Üşer murġ-ı maʿānī başına hengām-ı medḥüñde
Olup gül-zār-ı naẓmuñ ḫāme bir serv-i ḫırāmānı

serv-i hoş-hırām:

1. **serv-i ḫoş-ḫırām:**
Gazel 61
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hoş edalı servi II sevgili.

Meyl it gözüm yaşına eyā serv-i ḫoş-ḫırām
Dirler ki eyle iylügi āb-ı revāna at

serv-i hoş-reftār:

1. **serv-i ḫoş-reftār:**-*dan*
Gazel 619
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Salına salına yürüyen güzel, sevgili.

Çerḫ-i kec-rūdandur ey dil her zamān feryādumuz
Yoḫsa ġāyet şākirüz ol serv-i ḫoş-reftārdan

[G.645:1]

serv-i nāz:

1. **serv-i nāz:**
Gazel 325
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Naz, işve servisi II Cilveli sevgili.

Zülfine ber-dār ideydi ger seni ol serv-i nāz
Ḫayl-i ʿuşşāḳ içre olurduñ ʿaceb gerden-firāz

[G.343:1, G.784:10, G.870:3, Mf.182:2]

serv-i raʿnā:

1. **serv-i raʿnā:**-*y*, -*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Güzel, hoş servi.

Hemīşe ḫāk ile yek-sān ider bir serv-i raʿnāyı
Sirişk-i çeşm-i aḥbābı ġamından cūy-bār eyler

serv-i revān:

1. **serv-i revān:**
Gazel 77
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Salınan servi II Uzun boylu sevgili.

Terk itdi gitdi çünki o serv-i revān beni
Bir yaña ben de başum alup gideyin çü āb

[G.85:9, G.154:1, G.285:7, G.286:12, G.399:6, G.455:8, G.532:6, G.563:4, G.613:1, G.664:2, G.666:12, G.670:8, G.752:6, G.776:4, K.32:31, K.39:6, Mf.145:1]

serv-i revān-ı haşm:

1. **serv-i revān-ı ḥaşm:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Düşmanların yürüyen servisi.

Oḳuñ bir ṭāʿir-i pūlād-minḳār
Ḳonar serv-i revān-ı ḥaşma her bār

serv-i semen-sīmā:

1. **serv-i semen-sīmā:**
Gazel 6
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yasemin yüzlü güzel.

Gören dir ḳāmet-i ʿarʿar-ḥırāmuñ aḳ cāmeyle
Bu baġa gelmemişdür öyle bir serv-i semen-sīmā

[G.885:8]

serv-i ser-bülend:

1. **serv-i ser-bülend:**
Gazel 124
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Başı yüksek servi ll Güzel sevgili.

Fikr-i ḳaddüñle düşerdi ṭaġa serv-i ser-bülend
Bīḫler bir niçe yirden urmasa pāyına bend

[G.124:1]

serv-i ser-efrāz:

1. **serv-i ser-efrāz:**-*ı*
Gazel 821
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Uzun boylu güzel II Uzun boylu sevgili.

Ezelden Ḥāletī murġ-ı dil-i ʿuşşāḳı uġratmaz
Melāḥat baḫrinüñ her ḳadd çeken serv-i ser-efrāzı

[G.225:10, G.333:10]

serv-i ser-efrāz ol-:

1. **serv-i ser-efrāz ol:**-*du, -m*
Kaside 18
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Boyu (diğerlerinden) seçkin, mümtaz, uzun olmak.

Himmet-i şāhla çün serv-i ser-efrāz oldum
Açmadan ḥācet elin kimseye mānend-i çenār

serv-i ser-endāz:

1. **serv-i ser-endāz:**
Gazel 174
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Korkusuz servi.

Yanına gelse serv-i ser-endāz şerm olur
Ḥaḳḳā ki naḫl-i ḳaddi ʿaceb ser-firāzdur

serv-i ser-firāz:

1. **serv-i ser-firāz:**
Gazel 341
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Uzun boylu servi. II Mümtaz, herkesten üstün olan sevgili.

O serv-i ser-firāz bulur Ḥāletī feraḥ
Gördükçe çeşmümüzden aḳan iki rūdumuz

[G.298:8, G.389:7]

serv-i sīmīn-sīmā:

1. **serv-i sīmīn-sīmā:**
Gazel 43
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gümüş yüzlü servi II Sevgili.

Gören dir kāmet-i ʿarʿar-ḥırāmuñ aḳsa da ayla
Bu bāġa gelmemişdür öyle bir serv-i sīmīn-sīmā

serv-kad:

1. **serv-ḳadüñ:**-*üñ*
Gazel 239
Mısra: **2**
Servi boylu II Sevgili.

Daḫl eyliyemez sāʿidine ġayrı güzeller
Ol serv-ḳadüñ kimse mi var ḳoluna söyler

[G.796:5, K.5:15]

serv-kad-i maḥbūb:

1. **serv-ḳad-i maḥbūb:**-*a*
Kaside 1
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin servi boylu olanı.

O tūġ-ı pür-fürūġı serv-ḳad-i maḥbūba beñzer kim
Niçe diller perīşān eyliye zülf-i perīşānı

serv-ḳāmet:

1. **serv-ḳāmetüñde:**-*ün, -de*
Gazel 184
Mısra: **8**
Servi boylu II Sevgili.

Per ü bālin şikest eyler ʿadūnuñ seng-i ṭaʿnuñdan
Şu murġ-ı dil ki serv-ḳāmetüñde āşiyān eyler

[G.709:1]

serv-veş:

1. **serv-veş:**
Gazel 27
Mısra: **10**
Servi ağacı gibi.

Ḳayırmaz cūy-veş ey Ḥāletī yaşum revān olsa
Tek olsun pāk-dāmen serv-veş ol ḳāmet-i bālā

[G.664:9, K.26:73, T.8:12]

ser-zede ol-:

1. **ser-zede ol:**-*ur*
Gazel 578
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Baş göstermek, uç vermek.

Būy-ı zülf-i yār ile gelse nesīm-i ṣubḥ-dem
Lücce-i ḳalbümden olur ser-zede emvāc-ı ḫūn

serzeniş çek-:

1. **serzeniş çek:**-*miş, -üm*
Gazel 353
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet, sıkıntı çekmek.

Tīşe-i derd ü belādan çekmişüm çoḳ serzeniş
Kūh-ken'den ḳalmazum ben de düşerse başa iş

serzeniş eyle-:

1. **serzeniş eylemese:**-*me, -se*
Gazel 41
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sitem ve şikayet etmek.

Dil-berüñ ḳāmet-i bālāsına baş egmez idi
Serzeniş eylemese serve eger bād-ı ṣabā

sev-:

1. **sevdüñ:**-*dü, -ñ*
Gazel 422
Mısra: **2**
Sevgi ve bağlılık duymak, gönül vermek.

Tīġ-i firḳatden ser-ā-ser zaḫm-nāk olmış tenüñ
Bī-vefā sevdüñ göñül biñ baş ḥaḳḳuñdur senüñ

[G.227:11, G.282:3, G.414:2, G.453:3, G.453:5, G.470:4, G.542:2, G.802:9, G.882:13, K.38:1, Mf.141:1, Mf.141:2, Mf.255:2,]

sevāb ol-:

1. **sevāb ol:**-*sun*
Gazel 674
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevap olmak, Allah tarafından verileceğine inanılan mükafat olmak; bu gayeyle yapılmış hayırlı bir iş veya davranış olmak.

O şāh-ı mülk-i ḥüsnüm ġayrıdan ʿuşşāḳı farḳ itmez
Murādı ḳatl-i merdümdür sevāb olsun vebāl olsun

sevāb-ālūde ol-:

1. **sevāb-ālūde ol:**-*ur*
Gazel 745
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevapla karışık.

Mey-i nāb içse eger ʿāşıḳ ider maḥv-ı vücūd
Olur ehl-i ḫıredüñ cürmi sevāb-ālūde

sevād:

1. **sevād:**
Gazel 451
Mısra: **11**
Karalık, siyahlık, karartı.

Sevād içre olur dirlerdi nūrı iʿtiḳād itdüñ
Görünce pertev-i ḫurşīd ile ẓıllini eşcāruñ senüñ

[G.243:3, G.697:8]

sevād it-:

1. **sevād it:**-*miş*
Kaside 10
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Karalamak, yazı yazmak.

Sevād itmiş zer üzre kilk-i naḳḳāş-ı ḳader ṣandum
Düşünce pertev-i mihr üstine eşcārdan sāye

sevād-ı ʿarab:

1. **sevād-ı ʿarab:**
Gazel 85
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Arap karası, Arap ülkesi.

Ẓuhūr idüp leb-i Ş̱ı̱rīn ü Leylī-i zülfüñ
Ḫarāba vardı diyār-ı ʿAcem sevād-ı ʿArab

sevād-ı aʿẓam:

1. **sevād-ı aʿẓam:**-*ı*
Kaside 2
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Ulu karaltı.

Sevād-ı aʿẓamı naẓmuñ ḳalem-revümdür hep
Benem ḥükūmet iden şimdi mülk-i maʿnāya

sevād-ı çeşm:

1. **sevād-ı çeşm:**-*üm, -i*
Gazel 775
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözün karalığı, gözdeki siyah kısım.

Sevād-ı çeşmümi örter sirişküm
Ne deryādur görünmez anda ḳara

sevād-ı çeşm ü süveydā-yı ehl-i ḥāl:

1. **sevād-ı çeşm ü süveydā-yı ehl-i ḥāl:**
Kaside 34
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Gönül ehlinin kalbindeki siyak benek ve gözün siyahlığı.

Sevād-ı çeşm ü süveydā-yı ehl-i ḥāl gibi
Hemīşe nūr ile memlū derūnı ser-tā-pā

sevād-ı çeşmi-i bīnā:

1. **sevād-ı çeşmi-i bīnā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Gören gözün siyahlığı, göz bebeği.

Vücūdı merdüm-i çeşm-i cihāndur yazsa ger vaṣfın

Midād itmek gerek şāʿir sevād-ı çeşmi-i bīnāyı

sevād-ı defter:

1. **sevād-ı defter:**-*üm, -e*
Mesnevi 2
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
(Amel) defterinin siyahlığı, günahlarla dolu olan amel defteri.

Baña cürm saña kerem yaraşur Baḳma yā Rab sevād-ı defterüme

sevād-ı dīde:

1. **sevād-ı dīde:**
Gazel 413
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gözün karası, gözbebeği.

Sevād-ı dīde çoḳdan maḥv olundı āb-ı eşkümle
Görinen şimdi ʿaks-i ḫālidür ol lāle-ruḫsāruñ

[G.396:5]

sevād-ı dīde-i dīn:

1. **sevād-ı dīde-i dīn:**
Mesnevi 4
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dinin gözünün karanlığı.

Gice ammā sevād-ı dīde-i dīn Ẓulmet ammā ki nūr-ı ʿayn-ı yaḳīn

sevād-ı merdümek-i çeşm:

1. **sevād-ı merdümek-i çeşm:**-*i, -n, -i*
Gazel 122
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gözbebeğinin siyahı.

Dil-dāra nāme yazmaġa ʿuşşāḳ-ı nā-murād
Ḳılsun sevād-ı merdümek-i çeşmini midād

[G.404:9]

sevād-ı mümkināt:

1. **sevād-ı mümkināt:**
Gazel 62
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Varlık alemindeki her şey.

Sevād-ı mümkināt āşār-ı ṣunʿı bī-süḫān söyler
Kitāb-ı kāʾināt esrār-ı Ḥaḳḳ'ı bī-dehen söyler

sevād-ı şām:

1. **sevād-ı şām:**-*dan*
Gazel 672
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gecenin karanlığı.

Bir meh-i raʿnā ẓuhūr itdi sevād-ı şāmdan
Fiʿl-meşel şol bedre beñzer kim çıḳa aḫşāmdan

[K.31:7]

sevdā:

1. **sevdāya:**-*y, -a*
Gazel 725
Mısra: **8**
Aşırı istek, tutku, arzu, heves.

Getürür şimdi cihān ḫalḳına zencīr-i cünūn
Ol aḳar şu ki ʿilāc eyler idi sevdāya

[G.826:7, K.41:30, Mf.12:2, Mü.5:16]

2. **sevdāsıyla:**-*sı, -y, -la*
Gazel 534
Mısra: **9**
Aşk, aşırı sevgi II Karalık, siyahlık.

Ġubār-ı ḫaṭṭı sevdāsıyla vardum kūyına ammā
Beni ey Ḥāletī güldürmedi ol verd-i ḫandānum

sevdā ile:

1. **sevdā ile:**
Gazel 453
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşkla, sevgiyle.

Göñül bilmem n'içün āvāre düşdüñ
ʿAceb sevdā ile mekkāra düşdüñ

sevdāsına düş-:

1. **sevdāsına düş:**-*üp, -dür*
Gazel 804
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aşık olmak, gönül vermek.

Çīn-i zülfüñ ārzū iden dil-i āşüfte-ḫāl
Bir gedādur kim düşüpdür salṭanat sevdāsına

sevdā-yı ḫaṭṭ:

1. **sevdā-yı ḫaṭṭ:**-*un, -la*
Gazel 230
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayva tüylerin aşkı II Ayva tüylerin siyahlığı.

Olupdur Ḥāletī āşüfte-dil sevdā-yı ḫaṭṭuñla
Başında gūyiyā ol nüsḫa-i mihr ü meveddetdür

sevdā-yı māder-zād:

1. **sevdā-yı māder-zād:**-*dur*
Gazel 681
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Anadan doğma sevda, aşk.

Ḥāletī söz diñlemez sevdā-yı māder-zāddur
Gerçi çoḳ pend eyledüm ol ʿāşıḳ-ı şeydāya ben

sevdā-yı ser-i zülf:

1. **sevdā-yı ser-i zülf:**-*ün*
Gazel 634
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçının ucunun sevdası.

Göñülde genc-i ʿışḳuñ serde sevdā-yı ser-i zülfüñ
Ṭılısm itmişler ol genc üstine gūyā yılan şeklin

sevdā-yı zülf:

1. **sevdā-yı zülf:**-*ün, -e*
Gazel 344
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Saçın arzusu II Saçın siyahlığı.

Sevdā-yı zülfüñe alışup üstüḫˇānumuz
Oldı biribiri ile çün ʿāc u ābnūs

sevdā-zede:

1. **sevdā-zedeye:**-*y, -e*
Müseddes 8
Mısra: **28**
Aşk vurgunu, sevdalı.

Eşk-i ʿāşıḳ dökülüp yirlere ʿummānlar olur
Niçe sevdā-zedeye ẓulm-i fırāvānlar olur

sevdügi:

1. **sevdügine:**-*n, -e*
Gazel 881
Mısra: **14**
Sevdiği, sevilen kişi, maşuk, sevgili.

Ben aña ʿāşıḳ dimem ey Ḥāletī ʿālemde kim
Sevdügine ḳarşu söyler bülbül-i gūyā gibi

sevdügüm:

1. **sevdügüm:**
Gazel 532
Mısra: **1**
Sevdiğim, sevgilim.

Öldürür ʿāşıḳları bir bī-emāndur sevdügüm
Ẓulmi ḳānūn eyliyen şāh-ı cihāndur sevdügüm

[G.532:2, G.532:4, G.532:6, G.532:8, G.532:10, G.532:12]

sevgend it-:

1. **sevgend it:**-*er*
Mesnevi 9
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Yemin etmek, ant içmek.

Ḳılur āhūya ded daʿvā-yı peyvend
Ser-i ʿazme ider rūbāh sevgend

sevin-:

1. **sevinme:**-*me*
Gazel 230
Mısra: **5**
Sevinç duymak, memnun ve hoşnut olmak.

Sevinme ol ḳıyāmet-ḳadd vişālin salsa ferdāya
Şeb-i hicrüñ dilā ferdāsı ferdā-yı ḳıyāmetdür

[G.746:1]

sevḳ it-:

1. **sevḳ it:**-*en*
Gazel 752
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevk etmek. Göndermek, götürmek II Sürüklemek, itmek.

ʿĀşıḳları yirden yire çalmağı çü sāye
Kimdür ʿacaba sevḳ iden ol serv-i revāna

sevr-i çerḫ ü gāv-ı zemīn:

1. **Sevr-i çerḫ ü gāv-ı zemīn:**-*e*
Kaside 35
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Feleğin boğası ve yeryüzünün öküzü (Boğa burcu ve boynuzlarında yeryüzünü taşıdığına inanılan öküz).

Şīr-i rāyet ḳuvvet-i ḳalbüñle ey bebr-i veġā
Virdi Sevr-i çerḫe vü gāv-ı zemīne ıżṭırāb

seyāḥat eyle-:

1. **seyāḥat eyle:**-*mek*
Kaside 11
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Yolculuk yapmak.

ʿĀlem-i medḥin seyāḥat eylemek mümkin degül
Pāyına itse devātı ḫāme kefş-i āhenīn

seyf:

1. **seyfüñi:**-*ün, -i*
Kaside 36
Mısra: **86**
Kılıç.

Vird-i sükkān-ı sipihr olsun duʿā-yı devletüñ
Ehl-i ʿarża seyfüñi itdükçe Mevlā ḥırz-ı cān

seyf ü ḳalem:

1. **seyf ü ḳalem:**-*le*
Kıt'a 99
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kalem ve kılıç (Hem devlet adamı, hem de şair olan insanlar için kullanılan bir tabirdir. Özellikle Osmanlı devleti'nde hükümdarlık yapmakla beraber şair olan, divanı bulunan padişahlar için kullanılmıştır).

Eyleyüp Mevlā seni seyf ü ḳalemle ser-firāz
Hem ḥidīv-i ṣaff-şikensin hem müşīr-i kār-dān

seyl:

1. **seyli:**-*i*
Kaside 32
Mısra: **47**
Sel.

Yola inmez zamānında meger kim seyli küh-sāruñ
Urulmaz kimse devrinde meger ʿāşıḳ görüp yāri

seyl it-:

1. **seyl it:**-*üp*
Gazel 189
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sel olmak, gözyaşı bağlamında çok akmak.

Eşk-i çeşmüm seyl idüp nāz ile reftār eyledi
Gül-bün-i gül her ḳaçan kim ṣu göre zībā yürür

seyl olup aḳ-:

1. **seyl olup aḳ-:**-*sa*
Gazel 105
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Tıpkı sel gibi çok fazla miktarda dökülmek.

N'ola seyl olup aḳsa eşk-i revānum
Yaġar ṭurma başuma tīr-i ḥavādiṯ

seyl-āb it-:

1. **seyl-āb it:**-*se, -m*
Gazel 238
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sel etmek, sel haline getirmek.

Zār olup gözlerümüñ yaşını seyl-āb itsem
Cüylar nāle ḳılur ṭaġlar efġāna gelür

seyl-āb-ı belā:

1. **seyl-āb-ı belā:**
Gazel 752
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bela, musibet selinin suyu.

Endūh-ı fırāḳ itdi sirāyet dil ü cāna
Girdi yine seyl-āb-ı belā ḫāne-be-ḫāne

seyl-āb-ı cefā:

1. **seyl-āb-ı cefā:**-*sı, -n, -dan*
Gazel 862
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Eziyet selinin suyu.

Olma seyl-āb-ı cefāsından sipihrüñ münfaʿil
Seyl-i miḥnet yaġsa ol ḫāmuş deryālar gibi

seyl-āb-ı çeşm-i eşk-bār:

1. **seyl-āb-ı çeşm-i eşk-bār:**
Gazel 199
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ağlayan gözün gözyaşı seli.

Dāʾim ġubār-ı ġamla dil böyle mükedder olduġın
Kim ʿarż iderdi olmasa seyl-āb-ı çeşm-i eşk-bār

seyl-āb-ı eşk:

1. **seyl-āb-ı eşk:**-*ümüz*
Gazel 220
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı seli.

Seyl-āb-ı eşkümüz gice gündüz revāndur
Güldürmedi zamāne bizi çoḳ zamāndur

seyl-āb-ı eşk-i çeşm:

1. **seyl-āb-ı eşk-i çeşm:**-*le*
Gazel 155
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı seli. II Âşığın sel gibi durmaksızın akan gözyaşları.

Seyl-āb-ı eşk-i çeşmle pergāle-i ciger
Āb-ı revānda berg-i gül-i ter gibi gider

seyl-āb-ı ġam:

1. **seyl-āb-ı ġam:**-*dur*
Gazel 310
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gam seli. II Dertten dolayı sel gibi gözyaşı akıtmak.

Biz o ḫusrevlerdenüz kim göçmek istersek eger
Ḳalduran seyl-āb-ı ġamdur ḫayme vü ḫar-gāhumuz

seyl-āb-ı ʿışḳ:

1. **seyl-āb-ı ʿışḳ:**
Gazel 373
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Aşk seli.

Uġramaz mı üstüme bir gün benüm de Ḥāletī
Ol ḫas u ḫāşāki yirden ḳalduran seyl-āb-ı ʿışḳ

seyl-āb-ı luṭf:

1. **seyl-āb-ı luṭf:**-*un, -ı*
Kaside 4
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Lütuf seli.

Eyā sipihr-i kerem v'ey seḥāb-ı feyż-resān
Zamānıdur baña seyl-āb-ı luṭfuñı göster

seyl-āb-ı miḥnet:

1. **seyl-āb-ı miḥnet:**-*den*
Gazel 746
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eziyet seli.

Yıḳıldı ḳaṣr-ı ḫāṭır u kāḫ-ı dil seyl-āb-ı miḥnetden
Nişīmen-gehlerinden ḳaldı ol şāhuñ hemān dīde

seyl-āb-ı sirişk:

1. **seyl-āb-ı sirişk:**-*ün*
Gazel 776
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı seli.

Aḳsun ḳo ġam-ı ʿışḳ ile seyl-āb-ı sirişküñ
Ḫāşāke taʿalluḳ ḳomasun reh-güẕerüñde

[G.863:13]

seyl-i belā:

1. **seyl-i belā:**
Gazel 231
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bela seli.

Kūh-ı ġamdur ki başum seyl-i belā gelse aña
Seyl-i eşküm dökilür şöyle ki dāmāna iner

[G.480:11, Mü.2:3]

seyl-i çeşm-i eşk-bār:

1. **seyl-i çeşm-i eşk-bār:**-*um, -la*
Gazel 778

Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı seli.

Ser-i kūyından aġyārı bi-ḥamdi'llāh ki dūr itdüm
Ḫas u ḫāşāki sürdüm seyl-i çeşm-i eşk-bārumla

seyl-i eşk:

1. **seyl-i eşk:**-*üm, -le*
Gazel 190
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı seli.

Seyl-i eşkümle şarşar-ı āhum
Lücce-i ʿışḳa ıżṭırāb virür

[G.231:6, G.236:4, G.368:10, G.871:7, G.878:3, Kt.K.3:19, G.862:7]

seyl-i eşk-i revān:

1. **seyl-i eşk-i revān:**
Gazel 703
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Akan gözyaşı seli.

Yolunı baġladı var ise seyl-i eşk-i revān
Gözüme Ḥāletiyā gelmez oldı hiç uyḳu

seyl-i fenā:

1. **seyl-i fenā:**
Gazel 813
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yokluk seli.

Ya sümūm-ı ġam yaḳar yāḫūd gelür seyl-i fenā
Kişt-zār-ı ʿömr-i insānuñ çoġ olur āfeti

seyl-i firāvān it-:

1. **seyl-i firāvān it-:**-*di*
Gazel 465
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sel haline getirmek (gözyaşı için).

Gerçi yaşum cevr ile seyl-i firāvān itdi yār
Aña ḳalmaz Ḥāletī zīrā ki deryādur göñül

seyl-i ġam:

1. **seyl-i ġam:**-*a*
Gazel 2
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gam seli.

Kendüsin seyl-i ġama teslīm iden ḫaslardanuz
Müntehā-yı seyrümüz baḥr-i belādur dāʾimā

[G.58:1, G.552:1, G.798:9]

seyl-i ḫūn-ı ḳalb-i maḥzūn:

1. **seyl-i ḫūn-ı ḳalb-i maḥzūn:**
Mesnevi 8
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Hüzünlü gönlün kan seli.

Dükenmez seyl-i ḫūn-ı ḳalb-i maḥzūn
Benüm her mūyum olsa çeşme-i ḫūn

seyl-i idbār:

1. **seyl-i idbār:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **95**
Kelime Tipi: -
Talihsizlik seli.

Bu küh-sār-ı belānuñ seyl-i idbārı nüzūl itse
Ḫarāb eyler binā-yı devlet-i şāh-ı cihān-bānı

seyl-i iḥsān:

1. **seyl-i iḥsān:**-*un, -ı*
Mesnevi 2
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Cömertlik seli.

Çāh-ı ʿişyānı eyleme aña yir
Seyl-i iḥsānuñı başumdan aşur

seyl-i miḥnet:

1. **seyl-i miḥnet:**
Gazel 862
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Eziyet seli.

Olma seyl-āb-ı cefāsından sipihrüñ münfaʿil
Seyl-i miḥnet yaġsa ol ḫāmuş deryālar gibi

seyl-i firāvān ol-:

1. **seyl-i seyl-i firāvān ol-:**-*sun*
Gazel 669
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Sel gibi çok fazla akmak.

Bilmiş ol senden o dil-dār geçer Ḥāletiyā
Gözünüñ yaşı gerek seyl-i firāvān olsun

seyl-i sirişk:

1. **seyl-i sirişk:**-*üm*
Gazel 53
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı seli.

Hicr ile seyl-i sirişküm şöyle ṭuġyān itdi kim
Geh görinür gāh görünmez başum hem-çün ḥabāb

[G.158:5, G.291:10, G.486:7, G.880:9]

seyl-i sirişk-i çeşm-i mazlūmān:

1. **seyl-i sirişk-i çeşm-i maẓlūmān:**
Müfret 426
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mazlumların gözyaşı seli.

Çıḳup yoḳ yire istisḳāya her dem istemeñ bārān
Yeter dünyālara seyl-i sirişk-i çeşm-i maẓlūmān

seyr:

1. **seyrine:**-*i, -n, -e*
Gazel 803
Mısra: **7**
Eğlence, gezinti.

Ṣaḥrā-yı ʿadem seyrine çıḳsa n'ola tende
Ṭaraldı gibi göñlümüz ol beyt-i ḥazende

[Mf.328:1]

2. **seyrüme:**-*üm, -e*
Gazel 806
Mısra: **8**
Seyretme, temaşa.

Emvāc-ı baḥr-i ʿışḳa benem dest ü pā uran
Ferhād u Ḳays seyrüme ṭurmış kenārda

[Mf.352:2]

seyr eyle-:

1. **seyr eyle:**-*se, -k*
Gazel 202
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gezmek, gezinmek II Temaşa etmek.

Gül-şene gelseñ leb-i cūda biraz seyr eylesek
Biz de olsaḳ ḥāṣılı bir kez senüñle der-kenār

[G.270:5, G.671:3, K.17:17, K.32:22, K.38:7]

2. **seyr eyle:**-*y, -üp*
Gazel 202
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Seyretmek, karşıdan bakmak, izlemek.

Görmedük bir ġonce ḳalmadı cihān bāġında līk
Cümlesin seyr eyleyüp peykānuñ itdüm iḫtiyār

[G.22:7, G.194:9, G.214:6, G.235:14, G.350:7, G.415:1, G.446:16, G.625:4, G.641:8, G.856:3, K.3:40, K.16:19, K.32:13, K.33:12, K.41:60, Kt.K.1:1, Mf.18:1, Mf.167:1, Mf.239:1, Mf.352:1]

3. **seyr eyle:**-*y, -en*
Kıt'a 27
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İzlemek, görnek, şahit olmak.

Didi Ḫān Aḥmed'üñ seyr eyliyen kef-i kerem-baḫşın
Ne deryādur ki her cānibde emvācı hüveydādur

4. **seyr eyle:**-*r*
Kaside 30
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Gezinmek, dolaşmak.

Esed burcunda seyr eyler ġazāle devr-i ʿadlüñde
Gezer āhū hemīşe bīşesinde şīr-i ġarrānuñ

seyr it-:

1. **seyr iden:** -*en*
Gazel 252
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bakmak, izlemek.

Ol yāri al cāme ile seyr iden didi
Ḫūn-ı cigerle perveriş olmış nihāldür

[G.8:5, G.37:5, G.43:7, G.126:3, G.219:13, G.251:7, G.345:1, G.420:1, G.429:7, G.492:1, G.506:7, G.517:3, G.535:8, G.596:7, G.710:4, G.728:9, G.880:6, K.8:25, K.10:23, K.37:49, Kt.86:3, Mf.350:2, Mf.363:1, Mf.583:1]

2. **seyr it:**-*mek*
Gazel 509
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gezmek, gezinmek II Temaşa etmek.

ʿĀlem-i ʿıṭlāḳı seyr itmek murād itsek tamām
Cām-ı mey āyīne-i ʿālem-nümāmuzdur bizüm

[K.8:21]

seyr ile:

1. **seyr ile:**
Kaside 20
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İzleyerek.

Zemīnüñ sebzesin seyr ile naḳḳāş-ı zamān şimdi
Çıḳardı yine naḳş-ı ṣafḥa-i gerdūn-ı gerdānı

seyr itdür-:

1. **seyr itdür:**-*di*
Gazel 210
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Seyrettirmek, göstermek, izletmek.

Dürc-i çeşmümde olan yāḳūtı ʿarż itdükde ben
Ḥoḳḳa-i laʿlinde seyr itdürdi lü'lüsin o yār

[K.30:45]

seyrān it-:

1. **seyrān it:**-*dük, -üm*
Gazel 809
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gezinti yapmak, gezmek.

Ārzū itmez göñül ʿālemde hiçbir nesneye
Yār ile ol itdügüm seyrānı görsem gāh gāh

seyrāna çıḳ-:

1. **seyrāna çıḳ:**-*a*
Gazel 763
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gezmeye, dolaşmaya çıkmak.

Yār kim sīnesini çāk ide seyrāna çıḳa
Şāhdur gencin aça ḳullara iḥsāna çıḳa

seyre çıḳ-:

1. **seyre çıḳ:**-*ar, -sa*
Gazel 784
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gezintiye çıkmak.

Çıḳar ey Ḥāletī cānum çıḳarsa seyre cānānum
Gider ʿaḳlum ḳaçan ol serv-i nāzum gelse reftāra

[Mf.557:1, G.855:1]

seyre gel-:

1. **seyre gel:**
Gazel 437
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İzlemeye gelmek.

Seyre gel kim güzelüm beñzedi gök meydāna
Seng-i ġamla dökülen sīnesi ben nā-kāmuñ

seyre git-:

1. **seyre git:**-*dükçe*
Gazel 843
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dolaşmaya çıkmak.

Ḳomaz bir dem elinden bād-bīzin seyre gitdükçe
İder gūyā fürūzān āteş-i ruḫsār-ı zībāyı

[G.844:9, Mf.490:2]

seyr-i cemāl:

1. **seyr-i cemāl:**-*i, -n, -den*
Gazel 842
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güzelliği seyretmek, güzel yüzü seyretmek.

Ser-i zülfini maḥrūm eyliyen seyr-i cemālinden
Añar mı hiç başıyla oynayan ʿuşşāḳ-ı şeydāyı

seyr-i çemen:

1. **seyr-i çemen:**-*le*
Kaside 10
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bahçe temaşası.

Ḳanāʿat ḳılmayup seyr-i çemenle yāsemen şimdi
Çıḳar dīvār-ı bāġ üstine ṣaḥrāyı temāşāya

seyr-i eflāk it-:

1. **seyr-i eflāk it:**-*üp*
Mesnevi 4
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Felekleri dolaşmak.

Seyr-i eflāk idüp çü fikr-i ḥakīm
Ol muḥīṭ-i felekde dürr-i yetīm

seyr-i gül-zār:

1. **seyr-i gül-zār:**
Gazel 52
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesini gezme/seyretme.

Seyr-i gül-zār istemez hergiz dil-i pür-ıżṭırāb
İlteler bāġa meger zencīr ile mānend-i āb

[G.293:4, Mü.4:9]

seyr-i sebze-zār:

1. **seyr-i sebze-zār:**-*a*
Gazel 613
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çayır çimen gezme.

Çıḳma seyr-i sebze-zāra ey sehī serv-i revān
Çıḳmasun çerḫ-i zümürrüd-fāma āhumdan duḫān

seyr-i sebze-zār it-:

1. **seyr-i sebze-zār it:**-*mek*
Gazel 167
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çimenliği, bostanı dolaşmak.

O māha hem-dem olup seyr-i sebze-zār itmek
Sipihre çıḳmaġa beñzer ʿaceb temennādur

seyr-i zülāl-i ʿışḳ:

1. **seyr-i zülāl-i ʿışḳ:**
Gazel 349
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk suyunun seyri.

Seyr-i zülāl-i ʿışḳ ṣafāsındadur yine
Ṭutsa feżā-yı maḥşeri feryād-ı el-ʿaṭaş

seyyāre:

1. **seyyāreler:**-*ler*
Kaside 31
Mısra: **20**
Gezegen.

Çāh-ı ʿ arża ṣarḳıdurlar Yūsuf-ı ḫurşīd içün
Rīsmān idüp şihābı dem-be-dem seyyāreler

[K.31:26]

seyyāre düş-:

1. **seyyāre düş:**-*dü, -n*
Gazel 453
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yürümek, devamlı hareket halinde olmak.

N'idelüm yoḳ durur ṣabr u ḳarāruñ
Felekde meh gibi seyyāre düşdüñ

seyyāre ol-:

1. **seyyāre ol-:**-*dı*
Gazel 826
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yürüyen, sabit olmayan yıldız, gezegen olmak.

Ḫāl-i rūyuñ geh dil ü geh dīdede eyler ḳarār
Oldı gūyā kim maḥabbet çerḫinüñ seyyāresi

seyyāre-i baht:

1. **seyyāre-i baḫt:**-*um*
Kaside 14
Mısra: **80**
Kelime Tipi: -
Talih yıldızı.

Yūsufʾuñ ṭāliʿi yār oldı beni gör beni kim
Uġramaz yanuma seyyāre-i baḫtum bir an

seyyāre-i eşk:

1. **seyyāre-i eşk:**-*üm*
Gazel 200
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı yıldızı II Akan, hareket eden gözyaşı.

Gitti beni terk eyleyüp ol Yūsuf-ı s̱ānī
Seyyāre-i eşküm yiridür ṭurmasa her bār

seyyiāt:

1. **seyyiāt:**
Gazel 788
Mısra: **10**
Fenalıklar, kötülükler; suçlar, günahlar; kötülüğe karşı çekilen sıkıntılar.

Yā Rab Ḥāletī yirine anı yaḳ hemān
Ṭolduḳda defter-i ʿameli seyyiāt ile

sezā:

1. **sezā:**
Kaside 25
Mısra: **51**
Layık, uygun.

Sezā durur saña devlet ne deñlü el virse
Ḳanı senüñ gibi bir dest-gīr-i ehl-i hüner

[K.42:68]

sezā-vār-ı laʿl-i yār ol-:

1. **sezā-vār-ı laʿl-i yār ol:**-*maz*
Müfret 195
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin lal gibi kırmızı dudaklarına layık olmak.

Kelām-ı serd sezā-vār-ı laʿl-i yār olmaz
Şu laʿle kim bozı var çoḳluḳ iʿtibār olmaz

sezā-yı bāzūsı ol-:

1. **sezā-yı bāzūsı ol:**-*ur*, -*dı*
Kaside 17
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Koluna layık olmak.

Kemān-ı Rüstem olurdı sezā-yı bāzūsı
Nem-i seḥāb eger nakşın itmese taġyīr

sezā-yı ḍarbet-i şemşīri ol-:

1. **sezā-yı ḍarbet-i şemşīri ol:**-*an*
Gazel 835
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kılıcının darbesine layık olmak.

Kerem ḳıl itme şāhum tavḳ-ı hicrān ile fersūde
Sezā-yı ḍarbet-i şemşīrüñ olan gerden-i cānı

sezā-yı şefḳat ol-:

1. **sezā-yı şefḳat ol-:**-*ur*
Kaside 17
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Merhamete layık olmak.

Ġam-ı zamāne belā-keşle ???? dāʾim
Sezā-yı şefḳat olur kāfirüñ elinde esīr

sıbġatu'llāh:

1. **sıbġatu'llāha:**-*a*
Mesnevi 5
Mısra: **62**
Allah'ın yaratıcı gücü.

Devlet olup şehādet ol şāha
Maẓhar olmışdı sıbġatu'llāha

sıçra-:

1. **sıçrayan:**-*y*, -*an*
Gazel 467
Mısra: **6**
(Nesneler için) Yerinden koparak parçalar halinde savrulmak.

Tīġ-i miḥnet tā ezel oldı ḥavāle baġruma
Zaḫm ururken sıçrayan bir ḳatre ḳanıdur göñül

[G.659:4, G.827:8]

sıçrat-:

1. **sıçratmayup:**-*ma*, -*y*, -*up*
Gazel 812
Mısra: **9**
Yerinden koparak hızla, parçalar durumunda savrulmasını sağlamak.

Ben aña ʿāḳil dimem kim dānesin sıçratmayup
Kişt-zār-ı dehri mülk itdüm saña ey Ḥāletī

sıdḳ ile:

1. **sıdḳ ile:**
Kıt'a 60
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sadakatle.

Çoḳ dürūġ eyler benüm ḥaḳḳumda erbāb-ı ḥased
Ḥaḳ bilür cānā saña sıdḳ ile ʿāşıḳdur göñül

sıdk u şafā:

1. **sıdḳ u şafā:**
Kaside 40
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Doğruluk ve saflık.

Ḥāletī'yem ki olup sıdḳ u şafā ile benām
Girmedi kīse-i iḫlāṣuma hiç naḳd-i daġal

[M.5:38]

sıfat:

1. **sıfatı:**-*ı*
Mesnevi 3
Mısra: **89**
Bir kimse veya şeyin sâhip olduğu nitelik, ona âit olan özellik, hal ve vasıf.

Vird-i ʿālem durur sıfatı anuñ
Söyledür ṭaşı muʿcizātı anuñ

sıfat-ı bāġ-ı devlet:

1. **sıfat-ı bāġ-ı devlet:**-*i*, -*n*
Kaside 29
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Devletin bahçesinin özelliği.

Güş eyleseydi ger sıfat-ı bāġ-ı devletin
Ḫuddām-ı āstānına reşk eyleseydi ḥūr

sıfat-ı şiʿr:

1. **sıfat-ı şiʿr:**-*i*
Gazel 456
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şiirin sıfatı.

Ṣıfat-ı şiʿri Ḥāletī n'itsün
Ġazel olunca ʿāṣıḳāne gerek

sığ-:

1. **ṣıgar:**-*ar*
Gazel 771
Mısra: **10**
Bir yere bütünüyle girebilmek, tamamen içinde bulunmak.

Nice şerḥ eylesün ey Ḥāletī derd-i dilüñ ḫāme
Ṣıgar mı baḥr hiç anuñ gibi bir nāv-dān içre

[G.839:9, M.4:76, M.8:181, Mf.495:2]

sıhhat:

1. **ṣıḥḥat:**
Gazel 276
Mısra: **2**
Sağlık, afiyet, esenlik.

Dil vuṣlatuñ ümīd idinüp derd-nāk olur
Bir ḫastedür ki ṣıḥḥat umarken helāk olur

[Mf.84:2]

sıhhate ir-:

1. **ṣıḥḥate ir:**-*se*
Gazel 186
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sağlığına kavuşmak, iyileşmek; sıkıntıdan kurtulmak.

İrse bīmār-ı belā ṣıḥḥate ḫāli kem olur
Ḫaste-i derd-i nigār ölmeyicek mātem olur

sıkıl:

1. **ṣıḳılmazdı:**-*maz, -dı*
Gazel 404
Mısra: **5**
Utanıp çekinmek.

Çemende ġonce-i gül dem-be-dem böyle ṣıḳılmazdı
Eger almasa aġzı ölçüsin ol verd-i ḫandānuñ

[G.448:8, M.5:60]

sıḳlet:

1. **ṣıḳleti:**-*i*
Gazel 812
Mısra: **2**
Ağırlık II Sıkıntı.

Yalıñuz nūş eyliyen rıṭl-ı girān-ı devleti
Bir dem evvel bezm-i ʿālemden götürse ṣıḳleti

sıklet çek-:

1. **ṣıḳlet çek:**-*er*
Gazel 653
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sıkıntı çekmek.

Sāġar-ı zerrīn-i Cem'den rind olan ṣıḳlet çeker
Aġırı alṭun döke ḫaḳḳā ki bir rıṭl-ı girān

sın-:

1. **ṣınursa:**-*ur, -sa*
Gazel 94
Mısra: **3**
Kırılmak.

Şīşe-i dil seng-i cevrüñle ṣınursa rāżıyuz
Tek cihānda itme şāhum ʿahd ü peymānuñ şikest

[K.23:1]

sırr:

1. **sırrı:**-*ı*
Gazel 287
Mısra: **7**
Bilinmesi, duyulması, açığa vurulması istenmeyen, gizli tutulan şey.

Ebrūlarınla düşdüginüñ sırrı vardur
Açmaz orayı kimseye ol zülf-i müşk-bār

[G.644:3, G.805:5, M.5:14, T.2:9]

sırr-ı ene'l-ḥaḳ:

1. **sırr-ı ene'l-ḥaḳ:**
Gazel 101
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ben Hakk'ım sırrı [Hallâc-ı Mansur'un vecd hâlinde söylediği ve dâra çekilmesine sebep olan meşhur söz olup edebiyâtımızda vahdet görüşünün ve taşkın cezbenin ifâdesi olarak çok kullanılmıştır].

Manṣūr-ı dilüm itdi ʿıyān sırr-ı Ene'l-Ḥaḳ
Zülf-i siyehüñ eyledi ber-dār-ı maḥabbet

sırr-ı isrā:

1. **sırr-ı isrā:**-*dan*
Mesnevi 4
Mısra: **138**
Kelime Tipi: -
İsrâ sûresinin sırrı (Hz. Muhammed'in Miraç mucizesinin anlatıldığı sûre).

Biraz ol ʿandelīb-i bāġ-ı süḫan
Söyledi ḫalḳa sırr-ı İsrā'dan

sırr-ı laʿl:

1. **sırr-ı laʿl:**-*ün*
Gazel 648
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağının sırrı.

Sırr-ı laʿlüñ bilmeyen ʿışḳuñla ṭaʿn eyler baña
Añlamaz zīrā bu rāzı ʿārif-i cān olmayan

[G.195:1]

sırr-ı laʿl-i yār:

1. **sırr-ı laʿl-i yār:**
Gazel 208
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kırmızı dudağının sırrı.

Anlanmayup ḳalurdı dilā sırr-ı laʿl-i yār
Yazmasa ol maḥalle eger ḫaṭṭ-ı müşk-bār

sırr-ı muḥabbet:

1. **sırr-ı muḥabbet:**
Gazel 44
Mısra: **5**

Kelime Tipi: -
Aşk sırrı.

Göñülde cān gibi sırr-ı muḥabbet ṣaḳlayan ʿāşıḳ
İçinde genc pinhān eylemiş künc-i ḫarāb-āsā

sırr-ı ser-beste-i zülf:

1. **sırr-ı ser-beste-i zülf:**-*ün*
Gazel 820
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Saçların gizli sırrı.

Sırr-ı ser-beste-i zülfüñ güzel idrāk eyler
Mest-i ʿışḳuñ yoġ iken kendüden aṣlā ḫaberi

sıyānet eyle-:

1. **şıyānet eyle:**-*y, -e*
Gazel 465
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Korumak, muhafaza etmek.

Şānına pervāne-i ʿışḳuñ budur şāyeste kim
Āteş-i şevḳin şıyānet eyliye olsaydı kül

sıyt u şadā eyle-:

1. **şıyt u şadā eyle:**-*miş, -üz*
Gazel 336
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ses çıkarmak, avaz etmek.

N'ola bülbüllere reşk eylemesek Ḥāletiyā
Biz de bu bāġda çoḳ şıyt u şadā eylemişüz

[K.24:64]

sıyt u şadā it-:

1. **şıyt u şadā it:**-*me, -m*
Gazel 515
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yüksek sesle bağırmak, haykırmak.

Vücūdın maḥv iden dīvāne-i ṣaḥrā-neverdem ben
Düşürmem kūha ʿaks-i nālemi ṣıyt u ṣadā itmem

sıyt u şadā şal-:

1. **şıyt u şadā şal:**-*du, -n*
Gazel 15
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ses getirmek, şöhret bulmak.

Ġamuñla kimse mi var nāle vü fiġān itmez
Cihāna ḫüsn ile ṣalduñ ġarīb şıyt u şadā

sıyt u şadā-yı ʿadl ü dād:

1. **şıyt u şadā-yı ʿadl ü dād:**-*un*
Kaside 35
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Adalet ve doğruluğun sesi, yankısı.

Ṭutdı çün şıyt u şadā-yı ʿadl ü dāduñ ʿālemi
İşidilmez oldı ṣavt-ı çeng ü āvāz-ı rebāb

sıyt u şadā-yı devlet:

1. **şıyt u şadā-yı devlet:**-*ün*
Kaside 35
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Devletin ses ve sedası.

Sensin ol kim olmasa şıyt u şadā-yı devletüñ
Dīde-i baḫtını ḫalḳ-ı ʿālemüñ almışdı ḫˇāb

sıyt u şadā-yı güftār:

1. **şıyt u şadā-yı güftār:**-*um*
Gazel 500
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Şiirlerin sesi ve avazı II Şiirlerin yankısı, şöhret bulması.

Ḥasūd belki sözin diñledeydi Ḥāletiyā
Cihānı ṭutmasa şıyt u şadā-yı güftārum

şıyt u şadā-yı heybet:

1. **şıyt u şadā-yı heybet:**-*ün*
Kaside 27
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Ululuğun sesi ve sedası.

Nā-gehān şıyt u şadā-yı heybetüñ gūş eylese
Pīre-zāl-i çerḫ ḫavf eyler düşerdi tevˀ-emān

sıyt u şadā-yı ʿışḳ:

1. **şıyt u şadā-yı ʿışḳ:**-*um*
Gazel 727
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşkın ses ve sedası.

Çıḳdı eflāke benüm şıyt u şadā-yı ʿışḳum
Ḥüsn ile ṣalduñ ise velvele sen dünyāya

sıyt u şadā-yı mecnūn:

1. **şıyt u şadā-yı mecnūn:**
Gazel 575
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Mecnun'un avazı ve yankısı.

Ḳubbe-i çerḫ fiġānumla öterdi güm güm
Yoġ iken Ḥāletiyā şıyt u şadā-yı Mecnūn

sıyt u şadā-yı nāle vü zār:

1. **şıyt u şadā-yı nāle vü zār:**-*um*
Gazel 347
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ağlama ve inleme sesi.

Gitsem ʿadem vilāyetine ʿışḳ-ı yār ile
Şıyt u şadā-yı nāle vü zārum yeter ceres

sıyt u şadā-yı nāliş:

1. **şıyt u şadā-yı nāliş:**-*üm*
Kaside 31
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
İniltinin ses ve sedası.

Nālemi gūş eylemez çerḫ-i sitem-ger var ise
Eyledi ṣıyt u ṣadā-yı nālişüm gūşını ker

<u>ṣıyt-ı ʿadl:</u>

1. **ṣıyt-ı ʿadl:**-*i*
Kaside 10
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Adalet sesi.

Girerdi āşiyān-ı teng-i güncişke hirāsından
İrişse ṣıyt-ı ʿadli kūh-ı Ḳaf ardına ʿAnḳā'ya

<u>ṣıyt-ı faẕl:</u>

1. **ṣıyt-ı faẕl:**-*ı, -y, -la*
Tarih 2
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Erdemin şöhreti.

Müşerref ḳıldı fetvā ṣadrını bir merd-i kāmil kim
Ṭolupdur ṣıyt-ı faẕlıyla anuñ bu günbed-i mīnā

<u>ṣıyt-ı ḥüsn:</u>

1. **ṣıyt-ı ḥüsn:**-*ün, -le*
Müseddes 8
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Güzellik şanı, şöhreti.

Ṣıyt-ı ḥüsnüñle ṭolup günbed-i çerḫ-i mīnā
Ṭurmadan nāle ḳılur hicrüñ elinden dünyā

<u>ṣıyt-ı iḥsān:</u>

1. **ṣıyt-ı iḥsān:**-*ı*
Kaside 27
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Lütuf sesi.

Gerçi bir ḫāk-i ḥaḳīrem āb-ı güftārum velī
Ṣıyt-ı iḥsānı gibi her cānibe olur revān

<u>ṣıyt-ı sulṭān-ı ġam-ı ʿışḳ:</u>

1. **ṣıyt-ı sulṭān-ı ġam-ı ʿışḳ:**-*ı*
Gazel 318
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk kederinin padişahının sesi.

Ṣıyt-ı sulṭān-ı ġam-ı ʿışḳı cihān-gīr ister
Degme bir şāha göñül bende-i der-gāh olmaz

<u>sīb:</u>

1. **sībini:**-*i, -n, -i*
Gazel 698
Mısra: **3**
Elma II Sevgilinin yuvarlak çenesi.

Oḫşayalum ẕeḳanuñ sībini bārī çünkim
Virmedüñ bāġ-ı ruḫuñdan bize bir şeftālū

[K.31:5, K.42:36]

<u>sīb zekan:</u>

1. **sīb ẕeḳan:**
Gazel 639
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Elma çene, elma gibi yuvarlak çene.

Ḥāletī'de ḳatı el ṭarlıġı vardur dirler
ʿAceb olmaz eline girmese ol sīb ẕeḳan

<u>sīb-i āb-dār ol-:</u>

1. **sīb-i āb-dār ol-:**-*dı*
Gazel 146
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sulu, parlak elma olmak.

Germ olup reftārda rūyın ʿaraḳ-nāk eyledi
Oldı gūyā ġabġabı bir dāne sīb-i āb-dār

<u>sīb-i bāġ-ı cinān:</u>

1. **sīb-i bāġ-ı cinān:**
Gazel 135
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Cennet bahçelerinin elması.

Her beyt kim içinde ola vaṣf-ı ġabġabuñ
Yazılsa sīb-i bāġ-ı cinān üzre vechi var

<u>sīb-i ġabġab:</u>

1. **sīb-i ġabġab:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 374
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Elmaya benzeyen gıdık.

Aldı sīb-i ġabġabından behre āḫir ṭıfl-ı dil
Himmet-i pīr-i maḥabbet ḳıldı ber-ḫurdār-ı ʿışḳ

[G.514:7]

<u>sīb-i zenahdān:</u>

1. **sīb-i zenaḫdān:**-*ı*
Gazel 129
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çenenin elması II Elmaya benzeyen güzel çene.

Dem-be-dem pertev-i ḫurşīd-i melāḥat ṭoḳunur
N'içün olmaya anuñ sīb-i zenaḫdānı leẕīẕ

[Mf.272:2]

<u>sidre:</u>

1. **sidre'ye:**-*y, -e*
Gazel 191
Mısra: **10**
Hadislere göre gökyüzüne yükselenlerin en son çıkabildiği nokta, altıncı kat gök; Hz. Muhammed'in Miraç gecesinde Cebrail'i gördüğü makam.

Ḳaddüñe māʾil olur ʿārif-i bālā-himmet
Sidre'ye ṭālib olur zāhid-i kūtāh-naẓar

[K.10:32, M.4:108]

<u>sidre şāhı:</u>

1. **sidre şāḫı:**-*n, -ı*
Gazel 725
Mısra: **12**

Kelime Tipi: -
Sidre dalı.

Viremez bār-ı nihāl-i ḳalemüm ʿālemini
Sidre şāḫını eger aşlasalar Ṭūbā'ya

[Trk.B.1:123]

sidre vü ṭūbā:

1. **sidre vü ṭūbā:**-*y, -a*
Gazel 557
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Cennetteki Tuba ve Sidre ağaçları.

Sidre vü Ṭūbā'ya baḳmaḳdan teselli gelmeye
Olmasa ḳaddüñ ḫayāli dāḫil-i āġūş-ı cān

[Mf.117:1]

sidre-mānend ol-:

1. **sidre-mānend ol:**-*sun*
Mesnevi 9
Mısra: **275**
Kelime Tipi: -
Sidre ağacı gibi (yüce) olmak.

Dıraḫt-ı baḫtuñ olsun Sidre-mānend
Virülsün şāh-ı iḳbālüñe peyvend

sifāl:

1. **sifālini:**-*i, -n, -i*
Gazel 583
Mısra: **6**
Çanak, çömlek II Kadeh.

Cām-ı cihān-nümā-yı Cem-i tāc-dārdan
Tercīḥ ider sifālini rindān-ı dūr-bīn

2. **sifālin:**-*i, -n*
Gazel 872
Mısra: **8**
Testi.

Gedā-yı āstānuñ manṣıb-ı şāhīye reşk itmez
Seg-i kūyuñ sifālin başa aldı tāc-dār oldı

[G.853:4]

sifāl-i köhne:

1. **sifāl-i köhne:**
Gazel 717
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Eskimiş testi.

Muraṣṣaʿ cāmdan zerrīn ṣurāḥīden muvāfıḳdur
Sifāl-i köhne ey sāḳī mizāc-ı derd-mendāna

[K.35:39]

sifāl-i reyḥān it-:

1. **sifāl-i reyḥān it:**-*se*
Gazel 565
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Fesleğen çömleği yapmak.

Cān virürsem ġam-ı ḫaṭṭıyla o ṣūḫuñ bārī
Ḳarşısında serümi itse sifāl-i reyḥān

sifāl-i seg-i kūy:

1. **sifāl-i seg-i kūy:**-*ı*
Gazel 106
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semtinin köpeğinin çanağı.

Girse eger sifāl-i seg-i kūyı destüme
Anı ölünce eyler idüm tāc-ı ibtihāc

sifāl-i şikestenüñ zevḳi:

1. **sifāl-i şikestenüñ zevḳi:**-*n, -ün*
Gazel 349
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kırık testinin hazzı.

Her n'eylediyse itdi sifāl-i şikestenüñ
Zevḳin Cem'e ṭuyurmadı rindān-ı bāde-keş

sifle:

1. **siflenüñ:**-*n, -ün*
Gazel 812
Mısra: **7**
Alçak.

Çoḳluġından siflenüñ teng oldı ʿālem başuma
İster oldı ḫāṭırum vüsʿat-serāy-ı raḥmeti

[K.12:54, Mf.138:1]

siflegān-ı ʿālem:

1. **siflegān-ı ʿālem:**-*ün*
Gazel 603
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dünya alçakları, dünyadaki alçak kimseler.

Micmer-i himmetlerinden siflegān-ı ʿālemüñ
Dīde-i ümmīd-i ḫalḳa dūd-ı ḥasretdür gelen

siflegān-ı nā-müvecceh:

1. **siflegān-ı nā-müvecceh:**
Müfret 370
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kabul görmeyen alçaklar.

Siflegān-ı nā-müvecceh kār-ı bed vaż'-ı zamān
İtdi eşk-i ḥasreti dūd-ı dilümle tevʾemān

sihr:

1. **sihr:**
Gazel 136
Mısra: **5**
Büyü, efsun.

Gīsūlaruñ ki sihr ile Hārūt-ı vaḳtdür
Bir kerre ḫˇāb-ı baḫtumı da bağlasa ne var

[K.41:70]

sihr eyle-:

1. **siḥr eyle:**-*r*
Gazel 8
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Büyü yapmak, büyülemek.

Ne siḥr eyler ʿaceb ol ġamzeler kim ursalar nāvek
Geçer cāna velī olmaz bedende hiç eṯer peydā

[G.35:3]

siḥr ile:

1. **siḥr ile:**
Gazel 674
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sihirle, büyüleyerek.

Hemān tek bezme gel cānā ruḫuñ gül gibi al olsun
Olursa siḥr ile cādū gözüñ ḳanum ḥelāl olsun

siḥr it-:

1. **siḥr it:**-*di*
Kaside 6
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Sihir yapmak, büyülemek; kendine aşık etmek, cezbelemek.

Siḥr itdi Ḥāletī yine geldi bir yire
Maʿnā-yı sūz-nāk ile elfāẓ-ı ebrār

siḥr ü efsūn:

1. **siḥr ü efsūn:**-*dur*
Gazel 258
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sihir ve büyü.

Sözüm Ḥāletī siḥr ü efsūndur ammā
Zen-i dehri ḳılmadı hergiz musaḫḫar

siḥr-i bābil ol-:

1. **siḥr-i bābil ol-:**-*sa*
Gazel 768
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Babil kuyusundaki sihir olmak (Harut ile Marut'a telmih vardır).

Ḫaṭṭuñ gelüp ẓuhūra āşüfte olsa diller
Ol çāh-ı ġabġab içre çün siḥr-i Bābil olsa

siḥr-i ḥalāl:

1. **siḥr-i ḥalāl:**-*dür*
Kaside 3
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Büyüleyici güzellikteki söz.

Ḫāmem ki ẓāhir itdügi siḥr-i ḥalāldür
Medḥüñden ayrı nesne olupdur aña ḥarām

siḥr-i ḥalāl eyle-:

1. **siḥr-i ḥalāl eyle:**-*me, -se, -m*
Gazel 516
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Bir beytin birinci mısraının sonunda yer alan bir sözcük ya da sözcük grubunun, hem birinci mısraın sonuna hem de ikinci mısraın başına getirildiğinde anlamlı olacak şekilde kullanmak II (Sevgilinin gözleri kastedilerek) sihir yapmak, büyülemek.

Çeşmi vaṣfında olan sözlerüme Ḥāletiyā
Kimse baḳmazdı eger siḥr-i ḥalāl eylemesem

siḥr-i lafẓ u nūr-ı maʿnā:

1. **siḥr-i lafẓ u nūr-ı maʿnā:**-*dan*
Kaside 12
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Şiir büyüsü ve anlam ışığı.

Siḥr-i lafẓ u nūr-ı maʿnādan devātum dāʾimā
Gāh çāh-ı Bābil ü geh çāh-ı Naḫşeb'dür hemān

siḥr-i mübīn:

1. **siḥr-i mübīn:**
Kaside 11
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Apaçık sihir.

Ḥażret-i şāh-ı cihāndan görse rūy-ı iʿtibār
Evvel elḳābı olur şiʿrümüñ siḥr-i mübīn

sikender:

1. **sikender:**
Gazel 403
Mısra: **9**
Kuran'da adı geçen Zülkarneyn ve Yunan tarihinde adı geçen Büyük İskender'in karıştırılmasıyla meydana gelmiş bir karakter.

Sikender gibi dānā-yı cihānı ḫod-pesend eyler
Muḥaṣṣal ḥaẓẓı yoḳdur Ḥāletī mirʾāt-ı devrānuñ

[G.842:12, K.13:36, M.9:290]

sikender-meşreb:

1. **sikender-meşrebüñ:**-*ün*
Kaside 37
Mısra: **53**
İskender yaratılışlı, İskender gibi güçlü.

Ol Sikender-meşrebüñ medḥin ḳılup ey Ḥāletī
Nāv-dān-ı ḫāmeden āb-ı ḥayāt itdüñ revān

sikender-veş:

1. **sikender-veş:**
Mesnevi 9
Mısra: **11**
İskender gibi.

N'ola olsañ Sikender-veş cihān-gīr
Saña āyīne oldı rūy-ı şemşīr

sikke-dār ol-:

1. **sikke-dār ol:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 209
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Darphane muhasebecisi olmak.

Bulamaz naḳd-i revānı ʿāşıḳuñ hergiz revāc
Olmayınca dōstum dāġ-ı ġamuñla sikke-dār

sikke-i dāru'l-ʿayār-ı vaṣl:

1. **sikke-i dāru'l-ʿayār-ı vaṣl:**-*ı*
Gazel 288
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kavuşmanın ayarını belirleyen sikke.

Bāġ-ı ʿışḳuñ mīve-i ümmīdini ḫam itdiler
Sikke-i dāru'l-ʿayār-ı vaṣlı kem-nām itdiler

sikke-i naẓm-ı laṭīf:

1. **sikke-i naẓm-ı laṭīf:**-*üm*
Kaside 20
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Güzel şiirin nakışı.

N'ola rüchāını ẓāhirdür diyü raġbet ḳılurlarsa
Olupdur sikke-i naẓm-ı laṭīfüm reşk-i Ḫāḳānī

sikke-i şāhān-ı maḥabbet:

1. **sikke-i şāhān-ı maḥabbet:**
Gazel 91
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşk padişahlarının sikkesi.

Olmaz baña hiç dāġ-ı melāmet gibi altun
Bī-nām gerek sikke-i şāhān-ı maḥabbet

sil-:

1. **silicek:**-*ecek*
Gazel 46
Mısra: **2**
Silmek, temizlemek, yok etmek.

Ḫaṭṭ degül müşk-i ġubārı dökülüpdür cānā
Silicek dāmen-i zülf-i siyehüñ bād-ı ṣabā

[G.363:4, G.489:5, G.587:11, G.673:5, G.737:11, G.800:5, K.11:48, K.31:49]

sīli-i ġam:

1. **sīli-i ġam:**-*dur*
Gazel 507
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Keder tokadı.

Zerd olup berg-i ḫazāna döndi ser-tā-ser tenüm
Sīli-i ġamdur yüzüm sürḫ eyliyen gāhī benüm

silk-:

1. **silküp:**-*üp*
Gazel 68
Mısra: **3**
(Üzerindekileri düşürmek için bir şeyi) Sallamak, sarsmak, silkelemek.

Bāġ-bān-ı maġfiret silküp vücūdum naḫlini
Mīve-i cürm ü günāhum düşdi hep bī-irtiyāb

sille-i ġam u endūh:

1. **sille-i ġam u endūh:**
Gazel 10
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Keder ve elem tokadı.

Çaḳ böyle aġlamazdı dem-ā-dem bu ṭıfl-ı dil
Olmasa sille-i ġam u endūh der-ḳafā

silsile:

1. **silsilesi:**-*si*
Kaside 18
Mısra: **27**
Soy, sop, hanedan, ocak.

Ser-be-ser silsilesi ʿadl ile meşhūr oldı
Diseler saña revā Kisri-i pākīze-tebār

2. **silsileye:**-*y, -e*
Müfret 458
Mısra: **2**
Zincir II Sevgilinin saçları.

Cān u dil baġludur ol kāḳül-i müşk-efşāna
Geçdi bir silsileye şanki iki dīvāne

silsile-cünbān ol-:

1. **silsile-cünbān ol:**-*sun*
Gazel 669
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Peşi sıra gitmek.

Ṭoḳunup zülf-i girih-gīrüñe her ṣubḥ ṣabā
Dil-i sevdā-zedeye silsile-cünbān olsun

silsile-cünbān-ı maḥabbet ol-:

1. **silsile-cünbān-ı maḥabbet ol:**-*dukça*
Gazel 91
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşkın peşi sıra gitmek.

Olduḳça ṣabā silsile-cünbān-ı maḥabbet
Kendüm ṣanurum Kisri-i dīvān-ı maḥabbet

[G.98:6]

silsile-i cünbān-ı cünūn ol-:

1. **silsile-i cünbān-ı cünūn ol:**-*sa*
Gazel 576
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Deliliğin peşi sıra gitmek.

Desti-i ʿışḳ olsa eger silsile-i cünbān-ı cünūn
Kūh-ken'le bir olur mertebede Eflātūn

silsile-i mümkināt:

1. **silsile-i mümkināt:**-*dan*
Müfret 386
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mümkün olabilecekler zinciri.

Ḫaẓẓ itmez oldı hiç deli göñlüm ḫayātdan
Āzürdedür bu silsile-i mümkinātdan

silsile-i müşk-sā:

1. **silsile-i müşk-sā:**-*y, -a*
Gazel 109
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Misk gibi zincir II Delilik zinciri.

Mecnūn-ı berr ü bādiye-i hicr idüp beni
Uġratmasun o silsile-i müşk-sāya hiç

silsile-i zülf:

1. **silsile-i zülf:**-*ün, -e*
Gazel 477
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Saç zinciri, saç örgüsü.

N'ola ḳoyup işigüñ gitmese yabāna göñül
Baġludur silsile-i zülfüñe dīvāne göñül

silsile-i zülf-i siyeh-kār:

1. **silsile-i zülf-i siyeh-kār:**-*a*
Gazel 623
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Günahkar saçın zinciri.

Dil silsile-i zülf-i siyeh-kāra çekilsün
Manṣūr gibi ṭurmasun ol dāra çekilsün

silüp süpür-:

1. **silüp süpür:**-*di*
Kaside 32
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ne var ne yok hepsini alıp götürmek veya yok etmek.

Gelür diyü güle bir çetr-i zengārī ḳurup ġonce
Yine cūy u ṣabā sildi süpürdi ṣaḥn-ı gül-zārı

sīm:

1. **sīm:**
Gazel 172
Mısra: **1**
Gümüş.

Ḳadeḥ gūyā ki bir āteşle ṭolmış sīm micmerdür
Görenler anda ʿaks-i ḫaṭṭ u ḫālüñ ṣandı ʿanberdür

2. **sīm:**
Gazel 338
Mısra: **11**
Gümüş II Sevgilinin bedeni.

Öykünür zülfüñe ʿanber beden-i pāküñe sīm
Ḥaḳ budur kim daḫı anlar gibi bir ḫām olmaz

3. **sīm:**
Müfret 86
Mısra: **2**
Kar taneleri.

Dirhem-i berfi felek eyledi dünyāya nis̱ār
Kemerin sīm ile pür ḳılsa ʿaceb mi küh-sār

4. **sīme:**-*e*
Kıt'a 101
Mısra: **1**
Gümüş II Gözyaşı.

Ġarḳ itdi sīme ḳabr-i ʿalem-dār-ı Aḥmed'i
Ol maʿden-i mürüvvet olan şāh-ı kāmrān

6. **sīm:**
Gazel 166
Mısra: **5**
Gümüş para.

Hemān ḳaṣdı sīm almadur gördüginden
Hiç olmazsa göz yaşı alur ekābir

sīm ile zer:

1. **sīm ile zer:**
Kaside 25
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Gümüş ve altın.

Miyān-ı gülde yine jāleler ʿıyān oldı
Ḳarışdı keffe-i mīzānda ṣanki sīm ile zer

sīm ḳıl-:

1. **sīm ḳıl-:**-*an*
Gazel 194
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gümüş etmek, gümüşe benzetmek, gümüşe çevirmek.

Baḳ cism-i yāra ḳudreti seyr eyle Ḥāletī
Ḫāk-i siyāhı sīm ḳılan kīmyāyı gör

[Mf.18:2, Mf.167:2, Mf.207:2]

sīm saç-:

1. **sīm şaç:**-*ar, -sa*
Müfret 311
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gümüş saçmak.

Üstine her dıraḫt ʿaceb mi ṣaçarsa sīm
Gülden getürdi bāġa ḳulaḳ müjdesin nesīm

sīm ü zer:

1. **sīm ü zer:**-*e*
Gazel 144
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gümüş ve altın.

Eger ki sīm ü zere mālik olmasa ʿāşıḳ
Ne raḥm ider yaşına ne baḳar yüzine nigār

[G.360:6, G.524:13, K.6:2, K.6:18, K.9:39, K.16:65, Kt.72:1]

2. **sīm ü zer:**
Gazel 98
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gümüş ve altın II Gözyaşı ve sararmış beniz.

Zerd oldı yüzüm ʿışḳuñ ile aḳdı sirişküm
Gösterdi yine sīm ü zerin kān-ı maḥabbet

[G.741:4]

3. **sīm ü zer:**-*i, -n*
Gazel 203
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gümüş ve altın II Nergis çiçeğinin beyaz ve sarı görüntüsü.

Gül-şen-i dehri görüp ʿibret alan nergis-vār
Gözi baḳarken ider sīm ü zerin cümle niṣār

4. **sīm ü zer:**
Gazel 251
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gümüş ve altın II Sevgilinin gümüş göğsü ve âşıkların sararmış yüzü.

Sīne-ber-sīne olur ʿuşşāḳ ile her sīm-ber
Devletinde şāh-ı ʿışḳuñ cemʿ olur çoḳ sīm ü zer

sīm ü zer-i eşk ü ruḥ-ı ʿuşşāḳ:

1. **sīm ü zer-i eşk ü ruḥ-ı ʿuşşāḳ:**-*a*
Gazel 592
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âşıkların yanağı ile gözyaşlarının altın ve gümüşü.

Sīm ü zer-i eşk ü ruḥ-ı ʿuşşāḳa revādur
Ferş-i ḥaremüñ olsa eger seng-i mihekkden

sīm yüzin görme-:

1. **sīm yüzin görme-:**-*z, -in*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Gümüş yüzü görmemek, gümüşten yoksun olmak II Maddi sıkıntı çekmek.

Baḳmasam āyīneye bilmezüm altun nic'olur
Görmezin sīm yüzin olmasa çeşmüm pür-nem

simāʿ ḳıl-:

1. **simāʿ ḳıl:**-*du, -m*
Gazel 364
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Duymak, işitmek.

Nāle-i ʿuşşāḳı yār eyler didiler istimāʿ
Ney gibi nālān olup ḳıldum sürūrından simāʿ

sīm-āb:

1. **sīmāb:**
Kaside 27
Mısra: **19**
Cıva.

Gūyiyā zencīredür kim yazdılar sīmāb ile
Saḳf-ı zer-kārında ʿaks-i āb olur ṣanmañ ʿıyān

sīm-āb:

1. **sīm-āb:**
Gazel 66
Mısra: **4**
Cıva II Gözyaşı.

Yansa dil pütesinde āteş-i ʿışḳ
Gözlerümden revān olur sīm-āb

sīm-āb it-:

1. **sīm-āb it:**-*miş*
Müfret 207
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cıva haline getirmek.

Ruḥuñı āteş iden sīnemi pür-tāb itmiş
Bedenüñ sīm ḳılan ḳalbümi sīm-āb itmiş

sīm-āb ol-:

1. **sīm-āb ol:**-*dı*
Gazel 50
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Cıva olmak, civa gibi akıcı hâle gelmek.

Pūte-i pür-āteşe döndi derūnum ʿışḳıla
Anda sīm-āb oldı gūyā bu dil-i pür-ıżṭırāb

simāk:

1. **simāk:**
Gazel 446
Mısra: **10**
Başak burcunun en parlak yıldızı.

Olupdur āhum ile yaşuma benüm ḥayrān
Eger felekde simāk u eger deñizde semek

[G.602:6]

simāk-ı aʿzel:

1. **simāk-ı aʿzel:**
Kaside 40
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
İki parlak yıldızdır ki birine simâk-ı a'zel diğerine simâk-ı râmih denilir.

Olsa der-bān-ı ʿaṣā-dārı simāk-i rāmiḥ
Ana reşk ile helāk ola simāk-ı aʿzel

simāk-i rāmiḥ:

1. **simāk-i rāmiḥ:**
Kaside 40
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Göğün kuzey yarımküresinde görünen bir parlak yıldız.

Olsa der-bān-ı ʿaṣā-dārı simāk-i rāmiḥ
Ana reşk ile helāk ola simāk-ı aʿzel

simāṭ:

1. **simāṭıdur:**-*ı, -dur*
Kaside 29
Mısra: **9**
Ziyafet, sofra.

Elvān-ı eṭʿime ile pür bir simāṭıdur
Ṣanmañ felekde ḳavs-i ḳuzaḥdur iden ẓuhūr

simāṭ çek-:

1. **simāṭ çek:**-*di*
Kaside 35
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Sofra düzenlemek, ziyafet çekmek II Güzel kasideler sunmak.

Çekdi ṭūmar-ı ḳaṣīdem meclisüñde bir simāṭ
Olsalar lāyıḳdur aña murġ-ı ḳudsīler ẕübāb

simāṭ-ı ʿadl ü iḥsān çekil-:

1. **simāṭ-ı ʿadl ü iḥsān çekil:**-*sün*
Kaside 23
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Adalet ve cömertlik sofrası kurulmak II Halkı adaletli ve lütufkâr bir şekilde yönetmek.

Göñüller Kaʿbesin yap dem-be-dem ḫˇān-ı Ḫalīl-āsā
Çekilsün bezm-i ʿālemde simāṭ-ı ʿadl ü iḥsānuñ

simāṭ-ı ḳıyl ü ḳāl:

1. **simāṭ-ı ḳıyl ü ḳāl:**-*ün*
Mesnevi 8
Mısra: **200**
Kelime Tipi: -
Dedikodu sofrası.

Gel ey sālār-ı ḫˇān-ı bezm-i güftār
Simāṭ-ı ḳıyl ü ḳālüñ eyle ṭūmār

simāṭ-ı nevāl:

1. **simāṭ-ı nevāl:**
Kaside 21
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Bağış sofrası.

Meh ile mihr degül çerḫe iki nān itdi
Şu dem ki çekdi cihān bezmine simāṭ-ı nevāl

sīm-beden:

1. **sīm-beden:**
Gazel 237
Mısra: **8**
Gümüş beden. II Gümüş gibi parlak ve bembeyaz bedene sahip olan sevgili.

Vir mālı ile pīre zen-i dehri ʿadūya
Yā Rab baña bir sīm-beden tāze civān vir

[G.436:9, G.618:6, Mf.380:1, Mf.436:2]

sīm-ber:

1. **sīm-ber:**
Gazel 251
Mısra: **1**
Gümüş gibi beyaz göğüslü. II Sevgili.

Sīne-ber-sīne olur ʿuşşāḳ ile her sīm-ber
Devletinde şāh-ı ʿışḳuñ cemʿ olur çoḳ sīm ü zer

[G.264:5, G.322:10, G.447:3, G.571:3, G.624:5]

sīm-i eşk:

1. **sīm-i eşk:**-*üm*
Gazel 29
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı gümüşü.

Sīm-i eşküm dökicek dīde-i ḫūn-bārumdan
Baḳmadı aña ḳızıldur diyü māh-liḳā

[G.46:3, G.141:10, G.167:7, G.294:8, G.342:7, G.762:7, G.822:3, Kt.113:2]

sīm-i eşk-i ʿāşıḳ-ı şeydā:

1. **sīm-i eşk-i ʿāşıḳ-ı şeydā:**
Gazel 189
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çılgın âşığın gözyaşı gümüşü.

Ḥaḳ budur kim ḥüsn bāzārı ʿaceb bāzārdur
Anda ancaḳ sīm-i eşk-i ʿāşıḳ-ı şeydā yürür

sīm-i eşk-i çeşm:

1. **sīm-i eşk-i çeşm:**-*üm, -den*
Gazel 365
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı gümüşü.

Şoñra sīm-i eşk-i çeşmümden bozuldı gerçi kim
Sīne-i ʿāşıḳda dönmişdi ḳızıl dīnāra dāġ

sīm-i firāvān:

1. **sīm-i firāvān:**
Gazel 737
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Çok fazla gümüş II Çok gözyaşı.

Gāhī gözümüzden silerüz eşk-i revānı
Oldur görinen sīm-i firāvān elümüzde

sīm-i ġabġab:

1. **sīm-i ġabġab:**-*ı, -n*
Gazel 673
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gümüş çene II Sevgilinin gümüş gibi beyaz çene altı.

Çü düşmez aġzuña ol naḫl-i nāzuñ mīve-i vaṣlı
Ṭoyunca bāri sīm-i ġabġabın gör ey dil-i nālān

sīm-i ḫāliṣ:

1. **sīm-i ḫāliṣ:**
Mesnevi 3
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Saf gümüş.

Aña lāyıḳ o mühr-i bī-hemtā
Sīm-i ḫāliṣ ḳabūl ider tamġā

sīm-i müẕāb ol-:

1. **sīm-i müẕāb ol-:**-*dı*
Gazel 139
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Erimiş gümüş haline gelmek.

Pūte-i gül-şene āteş ḳodı yir yir güller
Gūyiyā sīm-i müẕāb oldı çemende enhār

sīm-i nāb:

1. **sīm-i nāb:**
Kaside 39
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Saf gümüş.

Pūte-i ġabrāya ḳondı pāre pāre sīm-i nāb
Şūşe-i yaḫ ṣanmañuz oldı sebīke rāygān

sīm-i şāf-veş:

1. **sīm-i şāf-veş:**
Gazel 299
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Saf gümüş gibi.

Yir yir ṣular ẓuhūra gelüp sīm-i şāf-veş
Gūyā ki çıḳdı bir niçe yıldan ḳalan künūz

sīm-i sirişk:

1. **sīm-i sirişk:**-*e*
Gazel 133
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı gümüşü.

Sīm-i sirişke mālik olan yārdur gözüm
Beñzer aña ki ide ilüñ aḳçesin şümār

[G.173:10, G.246:10, G.247:7, G.320:7, G.391:7, G.722:1, G.877:7]

sīm-i sirişk ü naḳd-i cān:

1. **sīm-i sirişk ü naḳd-i cān:**
Gazel 393
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı gümüşü ve can kıymetlisi.

Cihān sīm-i sirişk ü naḳd-i cān ile ḫarīdāruñ
Alınmaz yine ammā būse-i laʿl-i şeker-bāruñ

sīm-i sirişk-i ʿāşıḳ:

1. **sīm-i sirişk-i ʿāşıḳ:**-*ı*
Gazel 13
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Âşığın gözyaşının gümüşü.

N'eylerdi Ḥāletī eger ol şāh-ı nev-ẓuhūr
Sīm-i sirişk-i ʿāşıḳı itseydi nā-revā

[G.457:8]

sīm-i sirişk-i çeşm:

1. **sīm-i sirişk-i çeşm:**-*i*
Gazel 61
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı gümüşü.

Sīm-i sirişk-i çeşmi görülmiş degül diyü
Ol ḫˇāce-i cemāl ider benden ictināb

[G.74:5, G.414:3]

sīmīn:

1. **sīmīn:**
Kaside 32
Mısra: **21**
Gümüş, gümüşten yapılmış.

Ḳuşatmış şāhidān-ı gül-şeni sīmīn kemerlerdür
Gelüp bāġa miyān-ı sebzede seyreyle enhārı

[Kt.101:3]

sīmīn ol-:

1. **sīmīn ol:**-*ur, -dı*
Kaside 36
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Gümüş olmak, gümüşten olmak.

Cūy-bār-ı cūd u luṭfuñdan olaydı behre-yāb
Ḥāṣıl-ı şāḫ-ı semen sīmīn olurdı bī-gümān

sīmīn şāne it-:

1. **sīmīn şāne it-:**-*er*
Gazel 720
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gümüş tarak yapmak (sevgilinin parmaklarıyla ayva tüylerini taraması bağlamında).

Ṭuramaz şūḫluġından ider engüştlerin
Ḫaṭ-ı ruḫsār u zenaḫdānına sīmīn şāne

sīmīn-beden:

1. **sīmīn-beden:**
Müfret 429
Mısra: **2**
Gümüş beden II Sevgili.

Zaḫm-nāk itdi ten-i çākümüñ her pāresin
Başlar düzdi ḥisār-ı ʿışḳa ol sīmīn-beden

sīmīn-ber:

1. **sīmīn-berüñ:**-*ün*
Gazel 434
Mısra: **2**
Gümüş göğüslü II Sevgili.

Ḥāline raḥm itmek olmaz ʿāşıḳ-ı ġam-perverüñ
Yoḳ mıdur āyā zekāt-ı ḥüsni ol sīmīn-berüñ

[G.524:14, G.819:7, Mf.244:2, Mf.534:2]

sīmīn-devāt:

1. **sīmīn-devāt:**
Gazel 89
Mısra: **8**
Gümüş divit.

Ẓāhir oldı ṣanmañuz yārüñ zenaḫdānında ḫaṭ
Līḳa çıḳmışdur nigūn olmaḳla ol sīmīn-devāt

sīmīn-ḳadeḥ:

1. **sīmīn-ḳadeḥdür:**-*dür*
Gazel 663
Mısra: **4**
Gümüş gibi beyaz kadeh.

Gül-şen-i ḥüsnüñde ʿāşıḳlar nice mest olmasun
Bādedür laʿl-i lebüñ sīmīn-ḳadeḥdür ol ẕeḳan

sīmīn-sāk ol-:

1. **sīmīn-sāḳ ol:**-*sa, -y, -dı*
Gazel 372
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gümüş baldırlı olmak.

Olurdı rāh-ı melāḥatde yār ile hem-pā
Eger ki serv-i ḫırāmān olaydı sīmīn-sāḳ

[G.377:4]

sīmiyā:

1. **sīmiyā:**
Gazel 3
Mısra: **12**
Elementleri altına çevirme ilmi.

Görmesün kūyında aʿdā dirse olmaz ʿāşıḳa
Derd ile maḥv-ı vücūd itmek gibi bir sīmiyā

[G.143:5]

sīm-nisār-ı ezhār:

1. **sīm-niṣār-ı ezhār:**
Kaside 18
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çiçeklerin gümüş saçması.

Yine gül naḫli ṭonandı olıcaḳ sūr-ı bahār
Ṭutdı hep yir yüzini sīm- niṣār-ı ezhār

sīm-sāḳ:

1. **sīm-sāḳ:**
Gazel 380
Mısra: **4**
Gümüş gibi beyaz baldır.

Cümle bezm ehli çeküp öpmek diler ayaḳların
Her ḳaçan kim göstere sāḳī-i meclis sīm-sāḳ

sīm-sīmā:

1. **sīm-sīmā:**
Gazel 843
Mısra: **11**
Gümüş gibi beyaz yüzlü II Sevgili.

Terāzūdan iner bir sīm-sīmā dil-rübā olsa
Ol ṣanduḳ görmeden ey Ḥāletī mihr-i dil-ārāyı

sīm-ten:

1. **sīm-tenüñ:**-*üñ*
Gazel 154
Mısra: **4**
Gümüş tenli II Sevgili.

Daḫl eyliyemez ṣāʿidine zümre-i ḫūbān
Ol sīm-tenüñ kimse mi var ḳoluna söyler

[G.187:18, G.389:11, G.419:6, G.447:10, G.667:10, K.39:5]

sīmurġ:

1. **sīmurġ'a:**-*a*
Gazel 111
Mısra: **2**
Kaf dağında yaşadığına inanılan efsanevî kuş.

ʿAḳl eger baḫs eyler ise ʿışḳ ile bulmaz felāḥ
Peşşe şeh-bāza meges Sīmurġ'a olmaz hem-cenāḥ

[G.895:9, Mf.44:2]

sīmurġ-ı emel:

1. **sīmurġ-ı emel:**
Müfret 463
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Emel kuşu.

Şükr eyliyelüm fażl-ı cihān-gīr-i Ḫudā'ya
Sīmurġ-ı emel düşdi bugün dām-ı recāya

sīmyā:

1. **sīmyā:**
Gazel 324
Mısra: **4**
Simya ilmi.

Eger dil-ber seni kūyumda aʿdā görmesün dirse
Vücūdın maḥv ider ʿışḳ ehli yoḫsa sīmyā bilmez

sinān-ı cān-sitān:

1. **sinān-ı cān-sitān:**-*lar*
Kaside 7
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Can alıcı mızrak II Can alıcı Sinan Paşa.

Sinān-ı cān-sitānlar berr ü baḥri çekdi tesḫīre
Ẓafer hemvārı oldı devletinde iki pāşānuñ

sincāb:

1. **sincāb:**
Mesnevi 1
Mısra: **61**
Derisinden kürk yapılan bir çeşit hayvan.

Geydürür kūha ebrden sincāb
Tā ki faṣl-ı şitāda görmeye tāb

sindān:

1. **sindān:**
Gazel 197
Mısra: **12**

Üzerinde maden dövülen, çelik yüzeyli, demir araç, örs.

Miḥnet-i hicriyle ber-ʿaks oldı ḥālüm şöyle kim
ʿAnkebūtī perde tīr-i ʿazmüme sindān gelür

sīne:

1. **sīneme:**-*m, -e*
Gazel 152
Mısra: **9**
Göğüs, bağır.

Sīnesin sīneme degürmez o şūḫ
Od ile penbenüñ ne oyunı var

[G.152:9, G.169:5, G.243:5, G.251:5, G.385:1, G.597:11, G.763:1, K.13:8, Mf.53:1, Mf.219:1]

2. **sīnede:**-*de*
Gazel 18
Mısra: **3**
Göğüs, bağır II Gönül, yürek.

Ḳıldı ġamuñla sīnede cān şöyle ittiḥād
Olmaġa istemez ten-i bīmārdan cüdā

[G.3:7, G.26:5, G.38:3, G.58:7, G.59:4, G.61:3, G.71:7, G.98:12, G.100:2, G.101:1, G.106:7, G.112:5, G.118:5, G.132:7, G.146:10, G.163:9, G.165:9, G.184:6, G.197:13, G.220:4, G.239:3, G.244:5, G.245:4, G.254:11, G.261:8, G.268:4, G.276:3, G.276:9, G.281:5, G.285:6, G.298:5, G.311:1, G.322:6, G.325:3, G.351:5, G.352:6, G.367:1, G.437:4, G.455:6, G.456:3, G.461:11, G.463:7, G.480:3, G.481:3, G.497:6, G.508:2, G.511:3, G.522:3, G.528:4, G.528:9, G.540:11, G.542:3, G.564:2, G.572:7, G.599:3, G.603:5, G.613:7, G.619:5, G.642:9, G.643:4, G.649:1, G.660:4, G.669:3, G.679:4, G.680:2, G.698:7, G.705:3, G.709:7, G.712:2, G.719:4, G.728:5, G.731:5, G.731:16, G.761:10, G.775:3, G.791:4, G.802:8, G.805:8, G.810:1, G.822:3, G.828:5, G.837:5, G.847:1, G.863:14, G.874:3, G.875:11, G.877:9, G.889:3, K.41:56, M.9:287, Mf.13:1, Mf.59:1, Mf.78:1, Mf.124:1, Mf.162:1, Mf.207:1, Mf.424:2, Mf.431:1, Mf.482:1, Mf.530:2, Trk.B.1:74]

sīne dög-:

1. **sīne dög:**-*er*
Gazel 530
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bağrını dövmek, aşırı üzüntü duyarak çırpınmak, kendi kendini dövmek.

ʿIşḳ ehli ṭurma sīne döger şāh-ı ḥüsnümüñ
Kūyında nevbeti çalınur şimdi ṣubḥ u şām

sīne şaḥrāsı:

1. **sīne şaḥrāsı:**-*n, -ı*
Gazel 490
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Göğüs, yürek çölü II Âşığın gönlü.

Sīne şaḥrāsını her gāh ḫayāl-i çeşmüñ
Āhū-yı şīr-şikār ile ider māl-ā-māl

[G.181:10]

sīne vü bāzū:

1. **sīne vü bāzū:**-*sı, -n, -ı*
Gazel 728
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Göğüs ve kollar.

Seyr itse ne var sīne vü bāzūsını ʿuşşāḳ
Virse nic'olur ḥüsni zekātın fuḳarāya

sīne vü bāzū-yı dil-dār:

1. **sīne vü bāzū-yı dil-dār:**-*a*
Kaside 41
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin göğsü ve kolu.

Yaraşur dāġ ḥaḳḳā sīne vü bāzū-yı dil-dāra
ʿAceb zībā ḳabūl eyler ten-i sīmīni ṭamġayı

sīne vü dil:

1. **sīne vü dil:**
Gazel 508
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Göğüs ve gönül.

Hep Ḥāletiyā sīne vü dil ġarḳa-i ḫūndur
Biribirine uydı derūnumla birūnum

sīne-ber-sīne ol-:

1. **sīne-ber-sīne ol:**-*ur*
Gazel 251
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Göğüs göğüse olmak.

Sīne-ber-sīne olur ʿuşşāḳ ile her sīm-ber
Devletinde şāh-ı ʿışḳuñ cemʿ olur çoḳ sīm ü zer

[G.264:5]

sīne-be-sīne:

1. **sīne-be-sīne:**
Gazel 698
Mısra: **10**
Göğüs göğüse.

Pīrehensüz ḳosa bir ʿāşıḳı ol Yūsuf-ı ḥüsn
Olmaya Ḥāletiyā sīne-be-sīne pehlū

sīne-be-sīne ol-:

1. **sīne-be-sīne ol:**-*sa*
Gazel 199
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Göğüs göğüse olmak. II Yanyana olmak.

Teʾs̱īr iderdi sūz-ı dil ḳalbi ne deñlü saḫt ise
Sīne-be-sīne olsa ger geh geh benümle ol nigār

[G.202:7, G.749:1]

sīne-çāk:

1. **sīne-çāk:**
Gazel 689
Mısra: **4**
Yaralı, paramparça olmuş gönül.

Sīne-çāk elde ḳadeḥ kūçe-i bāzāra düşen
Benem ol bir niçe yıl şehr-i melāmetde gezen

sīne-çāk it-:

1. **sīne-çāk it:**-*en*
Gazel 4
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yaka yırtmak.

Eylemiş ḫursend o şāhuñ luṭf u ḳahrından beni
Sīne-çākin muḳteżā-yı ḥüsn ü ʿışḳ iden Ḫudā

sīne-çāk ol-:

1. **sīne-çāk ol:**-*an*
Gazel 602
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sinesi/bağrı paramparça olmak.

Dest-i firāḳdan nice bilsün şikāyetüm
Germiyyet-i vişālüñ ile sīne-çāk olan

[G.734:9, G.760:7]

sīne-i aġyār:

1. **sīne-i aġyār:**-*a*
Gazel 365
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Rakibin göğsü, rakibin kalbi.

Yaḳsa dil-ber meclisinde sīne-i aġyāra dāġ
Olur ol aġyāra gül cān-ı dil-i bīmāra dāġ

sīne-i aṣfiyā:

1. **sīne-i aṣfiyā:**-*y, -ı*
Mesnevi 6
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Temiz kalpli kişilerin göğsü.

Ḫākine uġrayan nesīm-i seḥer
Sīne-i aṣfiyāyı gül-şen ider

sīne-i ʿāşık:

1. **sīne-i ʿāşıḳ:**-*da*
Gazel 365
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşığın gönlü.

Ṣoñra sīm-i eşk-i çeşmümden bozuldı gerçi kim
Sīne-i ʿāşıḳda dönmişdi ḳızıl dīnāra dāġ

[Mf.438:2]

sīne-i ʿāşık-ı şeydā:

1. **sīne-i ʿāşıḳ-ı şeydā:**-*da, -ki*
Kaside 14
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Çılgın âşığın göğsü, gönlü.

Sīne-i ʿāşıḳ-ı şeydādaki āh-ı serdüñ
Eşk-i germ üstine oldı yine rüchānı ʿıyān

sīne-i bī-kīne:

1. **sīne-i bī-kīne:**-*si, -n, -de*
Kaside 23
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
İçinde kötülük bulunmayan temiz, saf yürek, gönül.

Görenler sīne-i bī-kīnesinde ṣandılar anı
Düşüpdür berg-i gül üstine bir āb-ı muṣaffānuñ

sīne-i çāk:

1. **sīne-i çāk:**-*i, -n, -den*
Gazel 550
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Parçalanmış göğüs, sine.

Eylemezler ḫūblar nār-ı derūna iʿtimād
Çaḳ ʿalevler olmayınca sīne-i çākinden ʿıyān

sīne-i dil-ber:

1. **sīne-i dil-ber:**-*dür*
Gazel 42
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin sinesi.

Var ise cānuñda zaḫm-ı ḫançer-i hicrān eger
Sīne-i dil-berdür aña merhem-i rāḥat-fezā

[K.25:20]

sīne-i düşmen:

1. **sīne-i düşmen:**-*e*
Mesnevi 7
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Düşmanın göğsü.

Tīridür murġ-ı āhenīn-minḳār
Sīne-i düşmene ḳonar her bār

sīne-i nizār:

1. **sīne-i nizār:**
Gazel 135
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Zavallı göğüs.

Keştī-i şikeste-i yem-i ġamdur dil-i figār
Bir taḫta pāredür aña bu sīne-i nizār

[G.106:3, G.303:5]

sīne-i pür-dāġ:

1. **sīne-i pür-dāġ:**-*um, -a*
Gazel 744

Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yara ile dolu göğüs, yürek.

Mestāne yatdı sīne-i pür-dāġuma o yār
Görenler anı didi yüzüñ güller üstine

sīne-i pür-sūz:

1. **sīne-i pür-sūz:**-*dan*
Gazel 643
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yanıklarla dolu gönül II Âşığın acıdan yanmış gönlü.

Sīne-i pür-sūzdan gelmiş gibi ey Ḥāletī
Tāblanmış aḳçeye beñzer bu eşk-i ḫūn-feşān

[G.677:11]

sīne-i sīmīn:

1. **sīne-i sīmīn:**-*i*
Gazel 108
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gümüş gibi beyaz olan göğüs.

Ḳullaruña o sīne-i sīmīni gösterüp
Ey şāh-ı ḥüsn baḫşiş içün bir ḫazīne aç

[G.170:8, G.244:8, G.342:8, G.818:12]

sīne-i sīmīn-i dil-ber:

1. **sīne-i sīmīn-i dil-ber:**-*den*
Kaside 27
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Gönül çeken sevgilinin gümüş gibi olan göğsü.

Her ruḫāmı sīne-i sīmīn-i dil-berden laṭīf
Mā-i cārī ḳalb-i erbāb-ı maḥabbetden nişān

sīne-i sūzān:

1. **sīne-i sūzān:**-*umuz*
Gazel 510
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yanan yürek.

Pürdür ġamuñla sīne-i sūzānumuz bizüm
Ḳaynar añılsa laʿl-i lebüñ ḳanumuz bizüm

[K.37:38]

sīne-i şerār:

1. **sīne-i şerār:**
Gazel 136
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kıvılcım sinesi II Âşığın göğsündeki kıvılcım.

Ey Ḥāletī şikeste dilüm şarsalar eger
Üstünde taḫta pāre olur sīne-i şerār

sīne-i ʿuşşāḳ:

1. **sīne-i ʿuşşāḳ:**-*ı*
Gazel 246
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Âşıkların göğsü.

Delmese sīne-i ʿuşşāḳı eger tīr-i cefā
Çeşm-i cānı idemez cānib-i dil-dāra naẓar

sīne-i vuṣlat:

1. **sīne-i vuṣlat:**-*ı*
Gazel 720
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kavuşma göğsü.

Ḫ̆āce-i ʿışḳ dinilmek aña lāyıḳdur kim
Sīne-i vuṣlatı tercīḥ ide naḳd-i cāna

sīne-i zerrāta dest-i redd ḳo-:

1. **sīne-i zerrāta dest-i redd ḳo:**-*mış*
Gazel 59
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Zerrelerin göğsüne reddetme eli koymak II Bir kimseyi veya bir şeyi elinin tersiyle itmek, yüz çevirmek.

Dōstum incinme biz saña gelince görmedük
Sīne-i zerrāta dest-i redd ḳomış bir āftāb

sīnemüñ çāki:

1. **sīnemüñ çāki:**-*m, -üñ*
Gazel 196
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Göğsümün yırtığı II Âşığın göğsündeki yaralar.

Nev-be-nev dāġ-ı melāmetlerle çāki sīnemüñ
Döndi ol tennūra kim dāʾim öñüne nān çıḳar

sīnemüñ her kūşesi:

1. **sīnemüñ her kūşesi:**
Gazel 223
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Göğsümün her köşesi II Âşığın sinesi.

Derd ü ġamla ṭolsa ṭañ mı sīnemüñ her kūşesi
Ḫān-ḳāh-ı ʿışḳdur bu bunda çoḳ mihmān yatur

sīneye çek-:

1. **sīneye çek:**-*mek*
Gazel 255
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Göğsüne yaslamak, göğsüne doğru çekmek.

Vaṣluñda olan ʿālemi bilmez dil-i zāhid
Dünyāda seni sīneye çekmek ne dimekdür

[G.251:13, G.419:3]

sīnīn-i dehr:

1. **sīnīn-i dehr:**-*e*
Mesnevi 9
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Dünyanın yılları.

Şeref virdi sīnīn-i dehre ol sāl
Ki anda itdi baḫtuñ baḫtı ḫoş-ḥāl

sipāh:

1. **sipāhum:**-*um*
Gazel 528
Mısra: **14**
Asker, ordu.

Ben Ḥāletiyā olalı ser-leşker-i endūh
Bir kerre daḫı münhezim olmadı sipāhum

sipāh-ı ʿişvenüñ sālārı:

1. **sipāh-ı ʿişvenüñ sālārı:**-*dur*
Gazel 148
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Naz ordusunun kumandanı II Sevgilinin gözleri.

Çeşm-i ḫūn-ḫˇārı sipāh-ı ʿişvenüñ sālārıdur
Yekke-tāz-ı ġamze olmışdur aña dünbāle-dār

sipāh-ı ṣaff-keş-i endūh-ı ʿālem:

1. **sipāh-ı ṣaff-keş-i endūh-ı ʿālem:**
Mesnevi 9
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Dünya derdinin sıra sıra ordusu.

Sipāh-ı ṣaff-keş-i endūh-ı ʿālem
Benümle ceng içün olmış ferāhem

sipeh it-:

1. **sipeh it:**-*en*
Mesnevi 1
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Ordu yapmak.

Maġribe māhı şāh iden oldur
Necmi aña sipeh iden oldur

sipeh-dār:

1. **sipeh-dārum:**-*um*
Gazel 500
Mısra: **4**
En büyük asker.

Benem o şāh-ı maḥabbet ki leşkerüm ġamdur
Belā-yı firḳat-i dil-dārdur sipeh-dārum

sipeh-dār-ı emel:

1. **sipeh-dār-ı emel:**
Mesnevi 9
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Arzu, istek başkomutanı.

Hemīşe rāyet-i teşvīş ber-pāy
Sipeh-dār-ı emel her gāh bed-rāy

sipend it-:

1. **sipend it:**-*er, -üm*
Gazel 398
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Üzerlik etmek, üzerlik tohumunu yakmak (Eskiden nazar değmemesi istenilen yerlere veya nazar değmiş kişi ya da çocukların üzerlerinde bir kap içinde üzerlik yakarlardı. Tohumlar ateşte çıtırdadıkça da nazarın dağıldığına inanılırdı).

Şerār-ı āhı dil-i pür-ġama sipend iderüm
Gezend-i çeşmi ṭoḳunmaya diyü aġyāruñ

sipend-i cān:

1. **sipend-i cān:**
Gazel 679
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Can tütsüsü.

Uġramaz idi dāʾireme ol perī benüm
Ger yanmasaydı micmer-i ġamda sipend-i cān

siper:

1. **siper:**
Gazel 362
Mısra: **8**
Kalkan, ardına gizlenecek şey.

Baña geçmez dime ey verd-i raʿnā bülbülüñ āhı
Ḫadeng-i āhene ʿāşıḳlaruñ olmaz siper māniʿ

[K.2:37, K.31:10, K.32:25]

siper çek-:

1. **siper çek:**-*e*
Müfret 462
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Korunmak veya gizlenmek için bir şeyi siper gibi kullanmak.

Vāḳıf olursa kemānumdaki tīr-i āha
Çeke gerdūn siper hāleyi rūy-ı māha

siper it-:

1. **siper it:**-*er*
Gazel 153
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
(Bir şeyi, kendini) siper etmek; kendini veya bir şeyi korumak amacıyla bir başka şeyi siper olarak kullanmak, bir şey veya bir kimse için kendini tehlikeye atmak.

Cānuma nāvek uran ġamzesidür Ḥāletiyā
Ḥalḳa-der-ḥalḳa-i zülfin ider ammā ki siper

siper ḳıl-:

1. **siper ḳıl:**-*dı*
Terkib-bend 1
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Siper etmek, korunak yapmak.

Şikest oldı göñül āyīnesi seng-i cefālardan
Dil ehli sīnesin şemşīr-i hicrāna siper ḳıldı

siper vir-:

1. **siper vir:**-*di*
Kaside 2
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kalkan olmak.

Çemende ġonce-i gül aldı başına miġfer
Şeh-i bahār siper virdi verd-i raʿnāya

siper-i āyīne:

1. **siper-i āyīne:**-*si, -n*
Kaside 14
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Ayna kalkanı.

Siper-i āyīnesin ḫalḳa muḳābil ṭutsa
Bir nefesde bilinür miḥnet ile virdügi cān

siper-i māh:

1. **siper-i māh:**-*ı*
Mesnevi 3
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Ayın siperi, kalkanı.

Tīġ-i engüşt ile o şāh-ı kerīm
Siper-i māhı eylemişdi dü-nīm

siper-i zühd ü cevşen-i taḳvā:

1. **siper-i zühd ü cevşen-i taḳvā:**
Gazel 16
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sofuluk siperi ve Allah'tan korkma cevşeni.

Tīr-i müjgāna kār-ger olmaz
Siper-i zühd ü cevşen-i taḳvā

sipihr:

1. **sipihr:**
Gazel 305
Mısra: **5**
Gökyüzü, sema.

Ol bāde-keşlerüz ki sipihr olsa cām-ı ʿıyş
Ġam cürʿasıyladur yine cūş u ḫurūşumuz

[G.510:5, G.592:3, G.871:7, K.1:19, K.12:40, K.21:6, K.23:36, K.25:12, K.28:23, K.32:54, K.33:69, K.34:34, K.39:3, K.42:2, M.1:37, M.3:31, M.9:35, M.9:51, Mf.348:1, Trk.B.1:16, Trk.B.1:72, Trk.B.1:85]

2. **sipihrüñ:**-*üñ*
Gazel 394
Mısra: **5**
Felek, talih, kader.

Yüzin göstermeyen baña sipihrüñ her zamān oldur
Ḫudāyā dūd-ı āhın eksük itme bu dil-i zāruñ

[G.715:4, G.862:11, G.895:6, K.1:74, Kt.42:3, M.7:51]

sipihr ü āftāb:

1. **sipihr ü āftāb:**-*ı*
Müseddes 1
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü ve güneş.

Şeh-i ʿışḳam sipihr ü āftābı taḫt u tāc itmem
Bir ābdālam ki ölsem dehre ʿarż-ı iḫtiyāc itmem

[Mü.1:11, Mü.1:17, Mü.1:23, Mü.1:29, Mü.1:35]

sipihr ü çeşme-i ḫurşīd:

1. **sipihr ü çeşme-i ḫurşīd:**-*e*
Gazel 183
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güneşin kaynağı ve gökyüzü.

Sipihr ü çeşme-i ḫurşīde başın ḳaldurup baḳmaz
Şu kim idrāk-i luṭf-ı sebze vü āb-ı revān eyler

sipihre çık-:

1. **sipihre çıḳ-:**-*ma, -y, -a*
Gazel 167
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gökyüzüne çıkmak II Çok mutlu olmak.

O māha hem-dem olup seyr-i sebze-zār itmek
Sipihre çıḳmaġa beñzer ʿaceb temennādur

sipihr-i bālā:

1. **sipihr-i bālā:**
Kaside 24
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yüce gök.

Şimdi ḫurşīd-i kerem ʿāleme pertev ṣaldı
Ḳatı bī-mihr idi ḫaḳḳā ki sipihr-i bālā

sipihr-i berīn:

1. **sipihr-i berīn:**
Mesnevi 3
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Yüce gökyüzü.

Ser-ḫˇān-ı feżāʾilinde hemīn
Bir ṭabaḳ sebzedür sipihr-i berīn

sipihr-i bezm:

1. **sipihr-i bezm:**-*e*
Gazel 518
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün eğlence meclisi.

Pür eyle cāmı bāde ile ṭurma sāḳiyā
Gelsün sipihr-i bezme yine ol meh-i tamām

sipihr-i bī-emān:

1. **sipihr-i bī-emān:**
Gazel 454
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Zalim felek.

Nişān olduñ hele sen de ḫadeng-i āh-ı ʿuşşāḳa
Baña itdüklerüñ hep ey sipihr-i bī-emān bulduñ

sipihr-i cāh:

1. **sipihr-i cāh:***-a*
Kaside 21
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Makam, mevki göğü.

ʿAceb mi ʿāleme bārān-ı cūdı yaġdursa
Sipihr-i cāha ḳadem başdı bir firişte-ḫışāl

sipihr-i devlet:

1. **sipihr-i devlet:***-ün , -den*
Kaside 41
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Devlet göğü.

Görüp naẓmum sipihr-i devletüñden düşse bir pertev
Bu ben ḫāke ne var kim indürürler siḥr ile ayı

sipihr-i ġaddār:

1. **sipihr-i ġaddār:**
Gazel 141
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Zalim felek.

Dökmege ḳanını her ṣubḥ çemen bülbülünüñ
Ḫançer-i ḫāra virür āb sipihr-i ġaddār

sipihr-i hīle-ger:

1. **sipihr-i hīle-ger:**
Gazel 422
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hile yapan felek.

Sen baña ögretme kendüñ ey sipihr-i hīle-ger
Murġ-ı cān ṣayd itmege her ṣeb ṣaçarsın erzenüñ

sipihr-i kec-reftār:

1. **sipihr-i kec-reftār:**
Müfret 139
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Eğri giden gökyüzü, felek.

Meger ki derd-i devāra ʿilāc ider her bār
Duḫān-ı āh içer oldı sipihr-i kec-reftār

sipihr-i kerem:

1. **sipihr-i kerem:**
Kaside 4
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
İzzet, şeref göğü.

Eyā sipihr-i kerem v'ey seḥāb-ı feyż-resān
Zamānıdur baña seyl-āb-ı luṭfuñı göster

sipihr-i kühen-sālenüñ cefāsı:

1. **sipihr-i kühen-sālenüñ cefāsı:***-n, -dan*

Gazel 213
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İhtiyar feleğin eziyeti.

Ne ġam sipihr-i kühen-sālenüñ cefāsından
Yanumda sencileyin tāze nev-civānum var

sipihr-i mihr-i ʿālem:

1. **sipihr-i mihr-i ʿālem:**
Kaside 41
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Dünya güneşinin gökyüzü.

Ḳaçan zer-beft cāmeyle çıḳup ʿarż-ı cemāl itdi
Sipihr-i mihr-i ʿālem ṣandılar ol çetr-i ḫaḍrāyı

sipihr-i mihr-i kerem:

1. **sipihr-i mihr-i kerem:**
Kaside 4
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Cömertlik güneşinin göğü.

Meh-i sipihr-i himem ẓıll-i Ḫālıḳ-ı ʿālem
Sipihr-i mihr-i kerem şāh-ı maʿdelet-güster

sipihr-i mīnā:

1. **sipihr-i mīnā:***-y, -a*
Kaside 2
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Cam, billur gökyüzü.

Düşüp zemīne şikeste olurdı cām gibi
Ṭoḳunsa reddi eli ger sipihr-i mīnāya

[K.2:46]

sipihr-i mīnā-fer:

1. **sipihr-i mīnā-fer:**
Kaside 28
Mısra: **92**
Kelime Tipi: -
Sırça renkli (mavi) gökyüzü.

Elinde sāġar-ı iḳbāl ola māl-ā-māl
Murādı üzre döne bu sipihr-i mīnā-fer

sipihr-i müşebbek:

1. **sipihr-i müşebbek:***-den*
Kaside 4
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Ağ gibi olan gökyüzü.

Eger sipihr-i müşebbekden itse ġırbāli
Bulunmaya bu cihānda anuñ gibi gevher

sipihr-i nā-kes:

1. **sipihr-i nā-kes:***-ün*
Gazel 603
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Soysuz felek.

Şehd-i luṭfından sipihr-i nā-kesüñ kām almadum
Aġzuma ancaḳ benüm engüşt-i ḫayretdür gelen

sipihr-i pīr:

1. **sipihr-i pīr:***-i*
Kaside 21
Mısra: **13**

Kelime Tipi: -
İhtiyar (kocamış) felek II Kötü talih.

Sipihr-i pīri civān itdi bu nevīd-i ẓafer
İrişdi ʿāşıḳ-ı mehcūra şan peyām-ı viṣāl

sipihr-i pīre-zāl:

1. **sipihr-i pīre-zāl:**
Gazel 474
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kocamış, köhne, ihtiyar felek.

Dār-ı dünyā içre yoḳdur bir racül ey Ḥāletī
Bildügin itse ʿaceb mi bu sipihr-i pīre-zāl

sipihr-i salṭanat:

1. **sipihr-i salṭanat:**-*a*
Kıt'a 79
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Saltanat göğü, padişahlık alemi.

Anlar sipihr-i salṭanata şanki māh idi
Mihr-i münīri sensin anuñ ey şeh-i cihān

sipihr-i sebz-fām:

1. **sipihr-i sebz-fām:**-*un*
Kaside 32
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Yeşil renkli gökyüzü.

Baḳar mirʾāt-ı ṭabʿ-ı pākine ṭūṭīdür ol dirdüm
Eger kim bu sipihr-i sebz-fāmuñ olsa güftārı

sipihr-i sitem-ger:

1. **sipihr-i sitem-ger:**-*i*
Gazel 893
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Zalim felek.

Oldum hevā-yı dest-res-i kāmdan berī
Ḳodum ṭabīʿatine sipihr-i sitem-geri

sipihr-i tīz-ger:

1. **sipihr-i tīz-ger:**
Gazel 7
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hızla dönen gökyüzü.

Sipihr-i tīz-ger bāzīçesinden hiç baʿīd olmaz
Olursa mühre-i dil ḥoḳḳa-i laʿlüñde nā-peydā

sipihr-i vālā:

1. **sipihr-i vālā:**-*y*, -*a*
Kıt'a 117
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yüce gök.

Benem ki ẕerre-ṣıfat ḫāk ile ber-ā-ber iken
Çıḳardı pertev-i luṭfuñ sipihr-i vālāya

sipihrüñ ḫırmeni:

1. **sipihrüñ ḫırmeni:**-*n*, -*den*
Gazel 766
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün harmanı, yıldızlar II Talihin yüze gülmesi.

Belā dāmına çaḳ böyle giriftār olmaḳ ummazdum
Sipihrüñ ḫırmeninden almadan dil murġı bir dāne

2. **sipihrüñ ḫırmeni:**-*n*, -*den*
Gazel 859
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün harmanı, yıldızlar II Talih, baht.

Vücūd-ı nā-tüvānum zerd olup ġamdan tebāh oldı
Sipihrüñ ḫırmeninden ḥāṣılum bir dāne kāh oldı

sipihrüñ ṭoḳuz cāmı:

1. **sipihrüñ ṭoḳuz cāmı:**-*y*, -*la*
Gazel 317
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Feleğin dokuz kadehi II Dokuz katlı felek.

Benem ol lāübāli ġuṣṣa-keş kim zehr-i endūhı
Ṭoḳuz cāmıyla nūş itse sipihrüñ telḫ-kām olmaz

sipihrüñ ṭoḳuz ṭāsı:

1. **sipihrüñ ṭoḳuz ṭāsı:**-*n*
Gazel 311
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Göğün dokuz tası II Gökyüzünün dokuz katmanı.

Ṭās-bāz-ı bezm-i ʿışḳuz biz ki nā-peydā ider
Bu ṭoḳuz ṭāsın sipihrüñ ḫırḳa-i peşmīnemüz

sīr eyle-:

1. **sīr eyle:**-*mez*
Gazel 5
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Doyurmak.

Olamaz ḫursend ʿışḳ ehli ḫayāl-i yār ile
Kimseyi sīr eylemez bār-ı dıraḫt-ı sīmiyā

sīr ol-:

1. **sīr ol:**-*maz*
Terkib-bend 1
Mısra: **100**
Kelime Tipi: -
Doymak.

Fenāsından cihānuñ kimse yoḳ kim ḥişşe-gīr olmaz
Ne merdüm-ḫˇār olur kim hep yese dünyāyı sīr olmaz

sīr-āb:

1. **sīr-āb:**
Mesnevi 5
Mısra: **12**
Suya kanmış.

Döndi şol bāġa meclis-i aṣḥāb
K'ola eşcārı bir şudan sīr-āb

sīr-āb eyle-:

1. **sīr-āb eyle:**
Gazel 123
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Suya kandırmak, doyurmak.

Sāḳiyā bāde ile gel beni sīr-āb eyle
İtmeden ṣarṣar-ı ġam gerd-i vücūdum ber-bād

sīr-āb it-:

1. **sīr-āb it:**-*e*
Gazel 74
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Suya kandırmak, doyurmak.

Ādem ʿaceb mi devlet-i dünyāya ḳanmasa
Mümkin midür ki kimseyi sīr-āb ide serāb

sīr-āb ḳıl-:

1. **sīr-āb ḳıl:**-*ur*
Mesnevi 9
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Suya kandırmak II Bolca ihsan etmek.

Olup ḥükmüñ revān her yirde çün āb
Nem-i luṭfuñ ḳılur dünyāyı sīr-āb

sīr-āb ol-:

1. **sīr-āb ol:**-*maz*
Mesnevi 8
Mısra: **133**
Kelime Tipi: -
Suya kanmak.

Daḫı bāġ-ı ümīd olmaz mı sīr-āb
Daḫı aksine dönmez mi bu dūlāb

sirāc it-:

1. **sirāc it:**-*me, -m*
Müseddes 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kandil, ışık yapmak.

Marīż-i derd-i ʿışḳ-ı dil-berem ölsem ʿilāc itmem
Eger ẓulmetde ḳalsam meşʿal-i māhı sirāc itmem

sirāyet it-:

1. **sirāyet it:**-*di*
Gazel 752
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Tesir etmek, yaygın duruma gelip etkisi altına almak.

Endūh-ı firāḳ itdi sirāyet dil ü cāna
Girdi yine seyl-āb-ı belā ḫāne-be-ḫāne

[G.752:1]

sīr-ḫˇāb ol-:

1. **sīr-ḫˇāb ol:**-*sun*
Gazel 56
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Uykuya doymak, uyanık vaziyete geçmek (Talih bağlamında).

Firḳatüñle ʿışḳ bārānı göz açdurmaz yaġar
Nice olsun dīde-i baḫt-ı siyāhum sīr-ḫˇāb

sirişk:

1. **sirişküm:**-*üm*
Gazel 242
Mısra: **2**
Gözyaşı.

Belā gird-ābıdur göñlüm derūnum baḥr-i ʿummāndur
Ṣadefdür çeşm-i giryānum sirişküm dürr-i ġalṭāndur

[G.319:10, G.391:5, G.401:7, G.475:7, G.489:5, G.523:8, G.647:10, G.775:7, G.834:9, G.870:4, K.1:72, K.13:3]

sirişk ü āh:

1. **sirişk ü āh:**
Gazel 26
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı ve âh.

Ṭālib-i vaṣl olma ey ʿāşıḳ sirişk ü āh ile
Ġonce-i maḳṣūdı açmaz hergiz ol āb u hevā

sirişk-i āh:

1. **sirişk-i āh:**-*ı*
Gazel 671
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Feryat sebebiyle akan gözyaşı.

Rūy-ı zerd üzre sirişk-i āhı ḳılmazdum revān
İki yüzlü bulmasaydum ol gül-i raʿnāyı ben

sirişki aḳ-:

1. **sirişki aḳ-:**-*dı*
Gazel 98
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı akmak.

Zerd oldı yüzüm ʿışḳuñ ile aḳdı sirişküm
Gösterdi yine sīm ü zerin kān-ı maḥabbet

sirişk-i çeşm:

1. **sirişk-i çeşm:**-*üm, -ün*
Gazel 244
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı.

Şeb-i firḳat ʿadem mülkine gitsem yād-ı laʿlüñle
Sirişk-i çeşmümüñ her ḳaṭresi necm-i hidāyetdür

[G.834:5]

sirişk-i çeşm-i aḥbāb:

1. **sirişk-i çeşm-i aḥbāb:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Dostların gözyaşı.

Hemīşe ḫāk ile yek-sān ider bir serv-i raʿnāyı

Sirişk-i çeşm-i aḥbābı
ġamından cūy-bār eyler

sirişk-i çeşm-i ḥalḳ:

1. **sirişk-i çeşm-i ḥalḳ:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **101**
Kelime Tipi: -
İnsanların gözyaşı.

Sirişk-i çeşm-i ḥalḳı ey felek rīzān iden sensin
Anuñla āsyābuñ ṭurmadan gerdān iden sensin

sirişk-i çeşm-i pür-ḫūn:

1. **sirişk-i çeşm-i pür-ḫūn:**-*un*
Müfret 246
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kanlı gözyaşı.

Beni pā-der-gil itmişdür sirişk-i çeşm-i pür-ḫūnuñ
Anuñçün hiç ḫaṭā itmez ḫadeng-i cevri gerdūnuñ

sirişk-i gül-gūn:

1. **sirişk-i gül-gūn:**-*um*
Müfret 335
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül renkli (kırmızı) gözyaşı.

Boyadı çeşmümi ḳana sirişk-i gül-gūnum
Bir oldı ʿışḳ ile şimdi derūn u bīrūnum

sirişk-i ḥasret:

1. **sirişk-i ḥasret:**
Gazel 703
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hasret gözyaşları.

Sirişk-i ḥasret ile cāmı çeşmümüñ pür olur
Ḳaçan ki nūş ide bezm-i ʿadūda yār ṭolu

sirişk-i ḫūn-feşān:

1. **sirişk-i ḫūn-feşān:**
Gazel 332
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kanlı gözyaşı.

Ne dem kim çeşm-i ʿāşıḳdan sirişk-i ḫūn-feşān gelmez
Ḳalur bī-çāre rūy-ı zerd ile beñzine ḳan gelmez

sirişt eyle-:

1. **sirişt eyle:**-*di, -ler*
Gazel 797
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yoğurmak.

Mey-i ʿışḳ ile sirişt eylediler ḥālümüzi
Āşnālıḳ odur andan ḫum-ı mey-ḫāne ile

sitām:

1. **sitāmı:**-*ı*
Kaside 11
Mısra: **5**
Altın veya gümüş işlemeli at başlığı.

Ṣalsa bir yirde eger zerrīn sitāmı şaʿşaʿa
Olur ol cāy-ı mübārek ġayret-i ḫāver-zemīn

[K.13:21]

sitāre:

1. **sitāredür:**-*dür*
Gazel 284
Mısra: **2**
Yıldız, necm.

Maḳṣūdumuz güneş yüzine bir neẕāredür
Māniʿ olur aña daḫı eşküm sitāredür

[G.846:5, Mf.97:1]

1. **sitāremde:**-*m, -de*
Gazel 383
Mısra: **6**
Yıldız ‖ Talih, baht.

Gice tā ṣubḥ olunca gerçi kim yıldız ṣayar çeşmüm
Uyanmaz dīde-i baḫtum sitāremde saʿādet yoḳ

[G.416:8, M.8:181, Trk.B.1:69]

3. **sitāre:**
Gazel 775
Mısra: **2**
Yıldız II Aşığın ah ateşinden çıkan kıvılcımların her biri.

İrişdi çerḫe āhumdan şerāre
Yire geçsün bunuñ gibi sitāre

sitāre-i baḫt:

1. **sitāre-i baḫt:**-*ı, -n, -a*
Kaside 19
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Talih yıldızı.

Ḫayl-i nücūma bir şeh-i ṣāḥib-ḳırān ola
Ḳılsa sehā sitāre-i baḫtına iḳtirān

sitem:

1. **sitemden:**-*den*
Mesnevi 8
Mısra: **51**
Zulüm, eziyet.

Ḳıla tevbe sitemden çerḫ-i bed-kār
Ṭuta dillerde tīġ-i āh jengār

[M.8:62, M.9:63]

sitem-ger:

1. **sitem-ger:**
Kaside 41
Mısra: **68**
Zalim, haksızlık eden.

Yirüm kūh-ı belā deşt-i ʿanā hāmūn-ı ḫayretdür
Felek bir bī-vefā devrān sitem-ger baḫt hercāyī

sitem-gerlik:

1. **sitem-gerlikde:**-*de*
Gazel 322
Mısra: **12**
Sitem etme, zulmetme.

Eger ey Ḥāletī iẓhār-ı mihr eylerse aldanma

Sitem-gerlikde gerdūndan o şūḫ u şīve-ger ḳalmaz

sitem-kār:

1. **sitem-kārı:**-*ı*
Gazel 542
Mısra: **2**
Sitem eden, eziyet eden, cefâ eden. II Sevgili.

Ben ʿāşıḳ-ı miḥnet-zedeye yār ola ṣandum
Sevdüm o sitem-kārı da cānumdan uṣandum

[G.689:2]

sitem-kār-ı nābe-kār:

1. **sitem-kār-ı nābe-kār:**
Kaside 26
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Faydasız, eziyet eden (talih, felek).

Reʾy-i münīri ile münevver cihān-ı ʿadl
Ḳahrıyla tīre-rūz sitem-kār-ı nābe-kār

sitīz:

1. **sitīz:**
Gazel 301
Mısra: **12**
Kavga, çekişme.

Niçe bir ʿışḳıyla ol şūḫ-ı cihānuñ Ḥāletī
Ḫalḳ-ı ʿālemden melāmet devr-i gerdūndan sitīz

[M.8:212]

sivār-ı sāʿid-i devlet:

1. **sivār-ı sāʿid-i devlet:**
Kaside 34
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Talihin uğurlu bileziği.

Sivār-ı sāʿid-i devlet midür o ḥalḳa ʿaceb
Ya ṭavḳ-ı gerden-i ʿizz ü şeref midür āyā

siyāh:

1. **siyāh:**
Gazel 785
Mısra: **2**
Siyah, kara.

Ol livā-yı ḳāmet üzre perçemüñ bī-iştibāh
Bir müdevver muṣḥafa beñzer ki cildi var siyāh

siyāh eyle-:

1. **siyāh eyle:**-*r*
Gazel 457
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Karartmak.

Eyler siyāh dūd-ı dilüm seng-i kūyını
Sīm-i sirişk-i ʿāşıḳa yār istese mihek

[G.785:3]

siyāh it-:

1. **siyāh it:**-*mek, -de, -sin*
Gazel 645
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Siyah yapmak, siyaha boyamak.

Kuhl ile çeşmüñ siyāh itmekdesin ammā benüm
Gözlerüm ey Yūsuf-ı ṯānī aġardı giryeden

siyāh ol-:

1. **siyāh ol-:**-*ur*
Gazel 398
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Siyah olmak.

ʿAceb mi olmasa hiç çeşmi sürmeden ḫālī
Olur hemīşe libāsı siyāh ʿayyāruñ

siyāh siyāh eyle-:

1. **siyāh siyāh eyle:**-*dü, -m*
Müfret 501
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Simsiyah yapmak, bedende morluklar oluşturmak.

Raḳīb-i rū-siyehe meyl ider hemīşe o māh
Dögünmeden tenümi eyledüm siyāh siyāh

siyāset-gāh-ı manşūr-ı maḥabbet:

1. **siyāset-gāh-ı manşūr-ı maḥabbet:**
Gazel 712
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşkın Mansur'unun idam yeri (Hallâc-ı Mansûr'un idamına telmih vardır).

Siyāset-gāh-ı Manṣūr-ı maḥabbet kūy-ı hicrāndur
ʿAceb mi ẕikri vaḫşet virse ḳalb-i ʿāşıḳ-ı zāra

siyeh:

1. **siyeh:**
Gazel 666
Mısra: **4**
Siyah, kara.

Mātemin ṭutmış gibi öldürdügi ʿāşıḳlaruñ
Bir siyeh ser-bend ṣarmış başına ol nev-civān

[K.15:24, M.4:15]

siyeh cāme:

1. **siyeh cāme:**
Mesnevi 4
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Siyah elbise II Karanlık gece.

Ol siyeh cāme birle gerdūnı Görse Leylā olurdı Mecnūn'ı

siyeh ol-:

1. **siyeh ol:**-*a*
Gazel 719
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Renk bakımından siyah olmak.

Nice ḥayretde ḳomaz ʿāşıḳı ol gözler kim

Sürmesüz ola siyeh meysüz ola mestāne

siyeh-baht u perīşān ol-:

1. **siyeh-baḫt u perīşān ol:**-*ayın*
Müseddes 7
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Talihsiz ve perişan olmak.

Ġam-ı zülfiyle siyeh-baḫt u perīşān olayın
Āteş-i ʿışḳ-ı cihān-sūz ile sūzān olayın

siyeh-fām it-:

1. **siyeh-fām it-:**-*di, -ler*
Gazel 288
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Siyah renkli yapmak, karartmak.

Güm-reh-i şeb Kaʿbe-i maḳṣūdı tā kim bulmaya
Ser-be-ser envārını anuñ siyeh-fām itdiler

siyeh-kār it-:

1. **siyeh-kār it:**-*di*
Gazel 150
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Günahkar etmek, suçlu yapmak.

Ferdāsın unutdurdı şeb-i fırḳat-i dil-dār
İtdi ʿamelin reng-rez-i baḫt siyeh-kār

siyeh-kār ḳıl-:

1. **siyeh-kār ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 9
Mısra: **136**
Kelime Tipi: -
Siyah yapmak, karartmak.

Şuʿūn-ı dehr ġadr-engīz çü mekkār
Beni ḥāmem gibi ḳıldı siyeh-kār

siyeh-kāse ol-:

1. **siyeh-kāse ol-:**-*dı*
Gazel 88
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Talihsiz olmak.

Ey Ḥāletī fiġān iledür müddetü'l-ḥayāt
Ḥırş ile ol ki oldı siyeh-kāse çün rebāb

siyeh-rūy-ı günāh ol-:

1. **siyeh-rūy-ı günāh ol:**-*a*
Gazel 705
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yüzü kara günahkar olmak.

Tābiş-i ḫurşīd-i rūz-ı ḥaşr n'eyler aña kim
Ḥāletī-veş ola evvelden siyeh-rūy-ı günāh

sofiyā:

1. **şōfiyā:**
Müfret 204
Mısra: **1**
Ey sofu!

Ṣōfiyā kimseye hiç beste degül rāh dirüz
Ḫor baḳma bize sen biz daḫı Allāh dirüz

sofra:

1. **şofrasından:**-*sı, -n, -dan*
Mesnevi 7
Mısra: **51**
Üzerine yiyecekler, içecekler, tabak, kaşık, çatal vb. konularak çevresine oturulup yemek yenilecek şekilde düzenlenmiş masa, sini, yaygı vb.

Ṣofrasından nevāle aldı sipihr
İki ḳurş idi anda māh ile mihr

sofra-i ihsān u cūd:

1. **sofra-i iḥsān u cūd:**-*un, -dan*
Kaside 35
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve cömertlik sofrası.

Ḳurş-ı māha eylemez hergiz naẓar yanmış diyü
Sofra-i iḥsān u cūduñdan olanlar behre-yāb

sofra-i yaġmā:

1. **sofra-i yaġmā:**-*y, -a*
Gazel 168
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ganimet sofrası.

Bād-ı seḥer evrāḳ-ı güli ḳıldı perīşān
Sūr oldı meger sofra-i yaġmāya ṣalādur

sofular ḥammāmı:

1. **ṣofular ḥammāmı:**-*dur*
Müfret 573
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İstanbul'da bulunan bir hamam.

Müyesser olmadı ḫalvetde bulmaḳ ol dil-ārāmı
Bu ḥammāmuñ egerçi Ṣofular Ḥammāmı'dur nāmı

soğu-:

1. **şoġudı:**-*dı*
Müfret 599
Mısra: **1**
Isı kaybetmek, soğuk duruma gelmek.

Isınup şerbeti anuñ şoġudı aşları
Ḳanda gitdi ki bu sūruñ baba ferrāşları

sohbet:

1. **şoḥbet:**
Gazel 763
Mısra: **4**
Dostça, arkadaşça konuşarak hoş bir vakit geçirme, söyleşi, yârenlik, hasbihâl.

Ḫʿāba varursa eger bezmde cānān gözüñ aç
Belki şoḥbet yine sen ʿāşıḳ-ı nālāna çıḳa

[G.518:4]

soḥbet-i ḫāṣ ol-:

1. **ṣoḥbet-i ḫāṣ ol:**-*dı*
Mesnevi 7
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Özel sohbet, eğlence meclisi gibi olmak.

Aña rezm oldı ṣanki ṣoḥbet-i ḫāṣ
Çalıcı tīġ nīzeler raḳḳāṣ

sol-:

1. **ṣolmaz:**-*maz*
Gazel 237
Mısra: **3**
Solmak, sararmak.

Merhemle oñulmaz gül-i cennet gibi ṣolmaz
Derdüñle İlāhī baña bir dāġ-ı nihān vir

soñ:

1. **ṣoñunda:**-*un, -da*
Gazel 290
Mısra: **5**
En sonu, nihayeti.

Añup ṣoñunda fırḳatı ʿuṣṣāḳ-ı peşīn-bīn
Vuṣlat gelürse ḳalbüñe endūh-gīn olur

[G.247:8]

soñ nefes:

1. **ṣoñ nefes:**-*de*
Gazel 550
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ruh bedenden çıkarken verilen son nefes, ölüm anı.

Ḫastesin görmez muḳarrer olmayınca ölmesi
Ṣoñ nefesde gösterür mirʿāt-ı ruḥsārın hemān

[K.33:69, Mü.3:3]

soñra:

1. **ṣoñra:**
Gazel 63
Mısra: **10**
Daha ileri bir zamanda, müteakiben.

Evvel ey bād ʿadū çeşmini pür-hāşāk it
Ṣoñra it yārdan eylerseñ eger refʿ-i ḥicāb

[G.209:8, G.234:3, G.322:6, G.357:5, G.365:5, G.549:8, G.607:6, Kt.129:1, M.3:64, Trk.B.1:72]

soñra gelen üstāduñ ṣanʿatı efzūn olur:

1. **ṣoñra gelen üstāduñ ṣanʿatı efzūn olur:**
Müfret 381
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
"Yeni dönem şairleri daha usta olur" anlamında veciz bir söz.

ʿIşḳ eyledi giryān u fırāḳ itdi yaşum ḫūn
Ṣoñra gelen üstāduñ olur ṣanʿatı efzūn

sor-:

1. **ṣorduñ:**-*du, -ñ*
Gazel 25
Mısra: **1**
Birine soru yönelterek herhangi bir konuda bilgi istemek, sual etmek.

Kimden ola āh u feryāduñ diyü ṣorduñ baña
Āh senden dil-berā feryād senden dil-berā

[G.13:8, G.42:3, G.273:4, G.324:5, G.373:3, G.448:10, G.461:13, G.571:1, G.595:1, G.640:4, G.672:8, G.672:9, G.693:4, G.723:6, G.781:3, G.816:1, G.874:1, K.28:75, Mü.2:27, Mü.2:33, T.7:7, Mf.8:1, Mf.135:2, Mf.201:1, Mf.532:1]

2. **ṣormaz:**-*maz*
Gazel 307
Mısra: **1**
Hal, hatır sormak.

Ṣormaz o yār ḥāl-i dil-i nā-tüvānumuz
Çaḳ beste olmayınca ölürken zebānumuz

ṣormadan izlemeden:

1. **ṣormadan izlemeden:**
Gazel 816
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Anlayıp dinlemeden, hemen.

Ṭurdılar yolda ṣorup izlemege dil-dārı
Ṣormadan izlemeden öldüresin aġyārı

sön-:

1. **sönmez:**-*mez*
Gazel 257
Mısra: **5**
(Isı ve ışık veren nesne için) yanmaz, parlamaz, aydınlatmaz olmak; ışığını, alevini ve parlaklığını yitirmek.

Ḫāne-i dilde olan şemʿ-i maḥabbet sönmez
Ṣarṣar-ı rūz-ı ḳıyāmet daḫı ṭoḳunsa eger

söndür-:

1. **söndürdi:**-*di*
Gazel 302
Mısra: **10**
Ateş ve ışığın yanmasına, aydınlatmasına son vermek.

Bir şemʿ idi dil dest-i hidāyetle dökülmiş
Söndürdi anı Ḫāletiyā kendü hevāmuz

[G.3:14, Mf.464:2]

söyle-:

1. **söyler:**-*r*
Gazel 62
Mısra: **4**
Anlatmak, demek, ifade etmek.

Senüñ gūşuñda istiʿdād yoḳ idrākine yoḫsa
Leb-i cūda kemāl-i ṣunʿı her berg-i çemen söyler

[G.24:5, G.54:7, G.62:1, G.62:2, G.62:6, G.62:8, G.62:10, G.65:9, G.70:10, G.86:9, G.153:2, G.154:4,

G.210:11, G.239:2, G.262:1, G.412:7, G.412:10, G.439:24, G.447:5, G.511:6, G.515:10, G.529:8, G.533:6, G.621:2, G.623:6, G.629:1, G.629:2, G.629:4, G.629:6, G.629:8, G.656:8, G.670:3, G.716:6, G.792:5, G.797:10, G.798:8, G.815:10, G.881:14, G.890:7, K.20:25, K.40:61, M.3:91, M.4:138, Mf.149:1, Mf.149:2, Mf.269:2, Mf.299:2, Mf.387:1, Mf.392:2]

2. **söyle:**
Gazel 262
Mısra: **2**
Anlatmak, konuşmak II İltifat etmek.

ʿAdūya söyleyüp meclisde dāʾim iltifāt eyler
Baña da söyle dirsem saña söz degmez dir ol server

[Mf.149:2]

3. **söylersem:**-*r, -se, -m*
Gazel 293
Mısra: **9**
Söylemek, demek II Şiir söylemek, şiir yazmak.

Ḥamdü li'l-lāh ki ne söylersem olur Ḥāletiyā
Rāz-ı ʿuşşāḳ gibi şöhre-i şehr ü bāzār

4. **söyleye:**-*y, -e*
Gazel 803
Mısra: **10**
Söylemek II Şakımak, şarkı söylemek.

Bülbül gül için Ḥāletiyā naġmeler itdi
Ol lāle-ruḫuñ şevḳi ile söyleye sen de

5. **söylemek:**-*mek*
Gazel 391
Mısra: **10**
Nasihat etmek.

Ḳāʾil ol ḳısmete çün rūz-ı ezelden vāʿiẓ
Söylemek saña virülmiş baña söz diñlememek

6. **söyler:**-*r*
Müfret 130
Mısra: **2**
Adlandırmak, isimlendirmek.

O Rūmī dil-berüñ ʿuşşāḳıdur ḫalḳ-ı cihān yek-ser
Anuñçün her kimi görse baḳa ʿāşıḳ diyü söyler

söyleş-:

1. **söyleşür:**
Müfret 585
Mısra: **1**
Konuşmak, karşılıklı sohbet etmek.

Söyleşür aġyār ile baş başa olmış perī
Ey dil-i dīvāne sen ṭurmaz gezersin serserī

söylet-:

1. **söyledürsin:**-*ür, -sin*
Gazel 618
Mısra: **2**
Söyletmek, konuşturmak.

Keşf-i rāz itmez-idüm illere bülbül gibi ben
Söyledürsin n'ideyin ādemi ey ġonce-dehen

[G.862:14]

söylemez ol-:

1. **söylemez ol:**-*du, -n*
Gazel 728
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Konuşmaz olmak, anlatmaz olmak.

Rindānı görüp yolda n'içün söylemez olduñ
Ey vāʿiẓ-i şehr aġzuñı virdüñ mi kirāya

söylen-:

1. **söylenür:**-*ür*
Gazel 804
Mısra: **3**
Ağızdan ağza dolaşmak, bahsedilmek.

Söylenür ʿuşşāḳ içinde bir ibāredür viṣāl
Çoḳ çalışduḳ irmedük hergiz anuñ maʿnāsına

söyleş-:

1. **söyleşmege:**-*me, -y, -e*
Gazel 7
Mısra: **11**
Konuşmak, karşılıklı sohbet etmek.

Maḥabbet ḳıṣṣasın söyleşmege varmışdur ol şūḫa
Ben oldum bī-zebān ḥayretden ol ḫāmūş-ı istiġnā

[G.72:6, G.251:15, G.411:2, G.432:7, G.624:9, G.733:2, G.735:2, G.786:2, G.792:6, G.818:1, G.819:1, Mf.486:2, Mf.519:2]

söylet-:

1. **söyletmeseydüm:**-*me, -se, -y, -di, -m*
Gazel 671
Mısra: **10**
Çalmak (müzik aletini).

Bilmez-idüm sūz-ı ġam eşcāra teʾsīr itdügin
Dün gice ey Ḥāletī söyletmeseydüm nāyı ben

[G.712:13]

2. **söyletmez:**-*mez*
Gazel 412
Mısra: **11**
Söyletmek, konuşturmak.

Süḫanda kimseyi söyletmez oldı Ḥāletī şimdi
Sañasın baş iderdi ṭūṭi-i gūyāyı söyletseñ

[G.412:1, G.412:2, G.412:4, G.412:6, G.412:8, G.412:10, G.412:12, G.492:7, G.816:10, G.838:8, G.843:2, G.885:2, M.3:88, M.3:90, K.7:1, K.33:2, Mf.140:2, Mf.594:2]

3. **söyletdi:**-*di*
Gazel 424
Mısra: **12**
Konuşturmak II Şiir söyletmek.

Lāl olmış-ıduḳ murġ-ı ḫazān-dīde-veş ammā
Söyletdi yine Ḥāletiyā şevḳi bahāruñ

söyleyi gör-:

1. **söyleyi gör:**-*di*
Gazel 141
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Söyleyip durmak.

Ḫārı dūr itmedi gül Ḥāletiyā yanından
Şol ḳadar söyleyi gördi aña gül-şende hezār

söyün-:

1. **söyünmez:**-*mez*
Gazel 304
Mısra: **8**
Sönmek, parlaklığı gitmek.

Hep çerāġı derd-mendān-ı belā bizden yaḳar
Külḫen-i ḥammām-veş zīrā söyünmez odumuz

[G.88:4, G.548:1, K.20:20, Trk.B.1:13, Mf.317.1]

söz:

1. **söz:**
Gazel 34
Mısra: **2**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.

Dirsin irer viṣālüme ʿāṣıḳ olan baña
Dünyāyı ʿāṣıḳ itdi bu söz dil-berā saña

[G.81:8, G.156:1, G.364:10, G.388:9, G.415:5, G.470:9, G.629:8, G.656:8, G.788:7, M.3:24, M.4:136, M.5:20, M.5:64, Mf.269:2, Mf.554:1]

2. **sözüm:**-*üm*
Gazel 134
Mısra: **11**
Söz, söylem II Şiir.

Nev-bāvedür ḥadīḳa-i fikretde her sözüm
Öpüp gözine sürse gören Ḥāletī ne var

[G.215:11, G.247:9, G.258:9, G.299:10, G.516:13, G.545:8, G.547:13, G.559:13, G.567:15, G.612:10, G.685:10, G.889:10, K.21:61, K.28:71, K.28:75, K.28:85, Kt.64:3, Kt.K.3:26, M.8:154, M.9:259, Mf.187:1, Mf.588:1]

3. **sözünüñ:**-*ün*, -*ün*
Gazel 873
Mısra: **6**
Bir işi yapacağını veya yapmayacağını kesin olarak bildirme, vaat, taahhüt.

Dil-i dīvāneñi ābād iderin dirse o yār
İʿtimād itme ki yoḳdur sözünüñ bünyādı

söz aç-:

1. **söz aç:**-*mak*, -*da*
Gazel 243
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bir konu üzerine konuşmaya başlamak II Şiir söylemek.

Tīġ-i ṭabʿuñla süḫan mülkini fetḥ itdüñ yine
Ḥāletī saña söz açmaḳda bulunmaz hiç naẓīr

[G.256:9]

söz at-:

1. **söz at:**-*ma*, -*sa*
Gazel 207
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Laf atmak. Söyleşmek, konuşmak; uzaktan, dolayısıyla dokunacak söz söyleyip işittirmek; sözle sarkıntılık etmek.

Atduġuñ seng-i cefā cānuma minnetler idi
Göricek anı söz atmasa eger kim aġyār

söz bile söyleme-:

1. **söz bile söyleme:**-*z*, -*di*
Kaside 5
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Diyecek söz, herhangi bir kusur bulamamak.

Söz bile söylemezdi görse ḥüsn-i naẓm-ı pākümi
Taḥsīn iderdi Ḥażret-i Ḥassān-ı nām-dār

söz değme-:

1. **söz degme:**-*z*
Gazel 262
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Söz düşmemek.

ʿAdūya söyleyüp meclisde dāʾim iltifāt eyler
Baña da söyle dirsem saña söz degmez dir ol server

söz dinle-:

1. **söz diñle:**
Gazel 440
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Nasihat almak, söylenen sözü dikkate almak.

Ṭūṭī-i dile göster āyīne-i ruḥsāruñ
Bir kerre sözin diñle sen de o dil-efgāruñ

[G.149:16, G.210:12, G.391:10, G.681:9, G.736:2, Mf.441:2]

söz gel-:

1. **söz gel:**-*ür*
Gazel 758
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Konuşma, söz söyleme sırası gelmek.

Söz gelür āḫir saña ey ʿāṣıḳ-ı Mecnūn-ṣıfat
Yār elinden dāmen-i küh-sārda eylersin āh

söz götür-:

1. **söz götür:**-*mez*
Gazel 331
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Söz iletmek II Şiirleri başka kimselere aktarmak.

Ḥırz-ı cān gibi ṭutar naẓmumuz erbāb-ı hüner

Ḥāletī ehl-i ḥased gerçi
götürmez sözümüz

2. **söz götür-:**-*mez*
Gazel 252
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Doğruluğu ve gerçekliği tartışılabilir olmak.

Cānā götürmez ise n'ola
düşmenüñ sözün
Dil derd-i ʿışḳuñ ile ʿaceb bī-
mecāldür

söz işit-:

1. **söz işit:**-*ür*
Gazel 257
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çok söz söylenmek.

Āşıḳuñ ḥaḳḳına aġyār ne dirse
diñler
Böyle ḳalursa eger çoḳ söz
işidür dil-ber

söz koparı-:

1. **söz ḳopar:**-*mak, -da*
Gazel 236
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Söz söylemek II Şiir söylemek.

Söz ḳoparmaḳda yine
ḳuvvetler iẓhār eyledi
Ḥāletī gelmez bu yoldan bir
saña hem-pā ḳopar

söz söyle-:

1. **söz söyle:**-*y, -ecek*
Gazel 272
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Konuşmak, laf söylemek.

Cümle ʿuşşāḳı helāk eyledi
ġamzeñ diyicek
Sen mi ḳalduñ baña söz
söyleyecek didi o yār

[G.30:5, G.203:8, G.789:2]

söz yetişdür-:

1. **söz yetişdür-:**-*mek*
Gazel 480
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Laf yetiştirmek, bir söze karşılık vermekte gecikmemek.

İtseler vaṣlın temennā baḥs
ider ʿuşşāḳıla
Kimseler ol şeh-süvāra söz
yetişdürmek muḥāl

sözde:

1. **sözde:**
Kaside 19
Mısra: **20**
Lafta, sözde, güya.

Kendü dili belāsına uġrar
zamānede
Şol ehl-i dil ki sözde ide faẓlını
ʿıyān

söze başla-:

1. **söze başla:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Konuşmaya başlamak, bir konuya girmek.

Uyanup ol çerāġ-ı bezm-i
yaḳīn
Söze başladı Cebreʾīl hemīn

söze gel-:

1. **söze gel:**-*dükçe*
Gazel 559
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Konuşmak, söylemek.

Mesrūr olur göñül söze
geldükçe ol dehān
Şol kimse gibi kim bula güm-
geşteden nişān

[G.646:4]

söz ṭut-:

1. **sözi ṭut:**-*ma, -dı*
Müfret 188
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sözünde vaadinde durmak.

Gelmedi yār bize ṭutmadı
hergiz sözümüz
Ḥalḳa-i der gibi yollarda
ḳalupdur gözümüz

sözi yoḳ:

1. **sözi yoḳ:**-*dur*
Mesnevi 2
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Söyleyecek bir şeyi olmamak, her şeye razı olmak.

Raḥmetüñ ummaġa yüzüm
yoḳdur
Her ne itseñ baña sözüm
yoḳdur

sözin bilme-:

1. **sözin bilme:**-*z*
Gazel 833
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sözünü bilmemek, güzel sözden anlamamak.

Sözin bilmez niçe dūn u denīye
iltifātuñ var
Yanuñdan dūr iderken Ḥāletī-
veş bir süḫan-dānı

1. **sözin diñlet-:**-*e, -y, -di*
Gazel 500
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bir kimsenin söylediğine kulak vermek, dikkate almak II Şiirlerinin okunmasını sağlamak, şöhret bulmak.

Ḥasūd belki sözin diñledeydi
Ḥāletiyā
Cihānı ṭutmasa ṣıyt u ṣadā-yı
güftārum

sözin götür-:

1. **sözin götür:**-*mez*
Gazel 332
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bir kimsenin sözünü iletmek.

Götürmez gerçi kim şāh-ı
cihānuñ her sözin ʿāşıḳ
Ne ḥikmetdür aña ṭaġlar ḳadar
derdüñ girān gelmez

sözinden çıkma-:

1. **sözinden çıkma:**-*z, -sa*
Gazel 8
Mısra: **10**

Kelime Tipi: **Deyim**
Birinin isteklerine, öğütlerine kulak vermek, o ne derse onu yapmak.

Kelāmuñ Ḥāletī baḥr-i belāġat olduġın bildi
Sözüñden n'ola çıḳmazsa senüñ ol gevher-i yekta

[G.24:10, G.711:11]

sözine bak-:

1. **sözine baḳ:**-*a, -y, -dı*
Müfret 382
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sözünü dinlemek.

Görüp güzelleri itmezdi eşkümi ḫūnīn
Benüm sözüme baḳaydı bu çeşm-i ʿālem-bīn

sözini dinle-:

1. **sözini diñle:**-*se*
Müfret 286
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Söylenen sözü benimseyip davranışlarını ona uydurmak, laf dinlemek.

Sözini diñlese gül ṭañ mı bülbül-i zāruñ
Ḳarār-dāde ḫoş elhānıdur bu gül-zāruñ

[G.397:1, G.636:8]

sözini dinlet-:

1. **sözini diñlet:**-*e*
Gazel 699
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sözünün meramının dinlenmesini sağlamak.

Kesme feryād u fiġānuñ arasın ey ʿāṣıḳ
Fürce bulup sözini diñlede cāʾiz ki ʿadū

sözini ṭut-:

1. **sözini ṭut-:**-*ma, -dı*
Gazel 331
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Verilen sözü yerine getirmek.

Gelmedi yār bize ṭutmadı hergiz sözümüz
Ḥalḳa-i der gibi yollarda ḳalupdur gözümüz

[G.448:11]

sözleri yabāna ol-:

1. **sözleri yabāna ol:**-*ma, -sa*
Gazel 70
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Boşa gitmek, boş yere konuşmak.

Söylemezdi ʿaksini anuñ dem-ā-dem kūh-sār
Olmasa Mecnūn-ı ʿışḳuñ sözleri yabāna hep

sözüñden utan-:

1. **sözüñden utan:**-*a, -sın*
Gazel 687
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Söylediğinden pişman olmak.

Ey bañā ʿışḳ-ı dil-ber ile ṭaʿn iden kişi
Gördükde rūy-ı yāri sözüñden utanasın

şu:

1. **şular:**-*lar*
Gazel 299
Mısra: **5**
Rengi, kokusu ve tadı olmayan şeffaf sıvı madde, âb.

Yir yir şular ẓuhūra gelüp sīm-i ṣāf-veş
Gūyā ki çıḳdı bir niçe yıldan ḳalan künüz

[G.415:8, G.431:6, K.28:25, K.31:53, K.33:16, Mf.419:2]

2. **şu:**
Gazel 523
Mısra: **3**
Su, akarsu, ırmak.

Eger şu yirine ḳan aḳsa vādī-i maḥabbetde
Taʿaccüb eylemez hergiz bilenler çeşm-i giryānum

[G.645:9, K.10:33, K.28:8, M.3:84, M.5:12, Mf.261:2]

3. **şu:**
Gazel 189
Mısra: **6**
Su II Gözyaşı.

Eşk-i çeşmüm seyl idüp nāz ile reftār eyledi
Gül-bün-i gül her ḳaçan kim şu göre zībā yürür

[G.505:7, G.577:5, G.724:5, G.729:2]

su gibi:

1. **şu gibi:**
Gazel 776
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bol bol, kolaylıkla.

Gelsün şu gibi diller ayaġuña dökülsün
Sābit-ḳadem ol serv-i revān gibi yirüñde

[G.779:3]

2. **şu gibi:**
Kaside 6
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Su gibi.

Bu bāġ-bān-ı dehr görüp luṭf-ı ṭabʿumı
Şu gibi ḳaldı rāh-ı mezelletde ḫāk-sār

su gibi ez-bere bil-:

1. **şu gibi ez-bere bil:**-*ür, -in*
Gazel 30
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir şeyin bütün niteliklerini çok iyi öğrenmiş olmak.

Göstermez iseñ baña n'ola muṣḥaf-ı ḥüsnüñ
Ben anı şu gibi bilürin ez-bere cānā

su gibi pāk eyle-:

1. **şu gibi pāk eyle-:**-*me, -y, -en*
Gazel 221

Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Su gibi tertemiz yapmak.

İrmeye tā ki yolın ṣu gibi pāk eylemeyen
Gül-şen-i ḥüsne ḫaṭ-ı ʿārıżı dīvār çeker

<u>şu gibi pāyına ak-:</u>

1. **şu gibi pāyına aḳ-:**-*sa*
Kaside 38
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Ayaklarına kapanmak.

N'ola pāyuña aḳsa ṣu gibi gönlüm
Çeker kendüye baḥr-i āb-ı revānı

<u>su hasretiyle git-:</u>

1. **şu ḥasretiyle git:**-*di*
Gazel 12
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Susuzluktan ölmek.

Şemşīr-i cevr-i dil-beri her ārzū iden
Şu ḥasretiyle gitti çü maẓlūm-ı Kerbelā

<u>şu sep-:</u>

1. **şu sep:**-*er*
Gazel 522
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Su serpmek II Gözyaşı dökmek.

Gitmeye gerd-i rehüñ tā ki yüzümden bir dem
Şu seper ṭurma anuñ üstine çeşm-i pür-nem

2. **şu sep:**-*me, -se, -y, -di*
Kaside 27
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Deyim**
Su serpmek, sulamak.

Bir dem içre sebze-i bāġ-ı felek olurdı ḫuşk
Āb-ı şādırvānı ger ṣu sepmeseydi her zamān

<u>şu vir-:</u>

1. **şu vir:**-*di*
Gazel 699
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bitkileri sulamak II Hayat vermek, canlılık kazandırmak.

Meclis-i meyde gice giryeler itdi dil-ber
Virdi gül-zār-ı cemālindeki nergislere ṣu

2. **şu vir:**-*ür*
Gazel 276
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Su ikram etmek.

Ḫākini küze eyleyüp ol yāra ṣu virür
Anuñ ki ḥasret-i leb-i laʿliyle ḫāk olur

<u>şu yirine ḳan iç-:</u>

1. **şu yirine ḳan iç-:**-*er*
Gazel 149
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kanlı gözyaşı dökmek II Çok acı çekmek.

Nice gelsün ḫāṭır-ı ʿuṣṣāḳa ümmīd-i felāh
Şu yirine ḳan içer dāʾim o çeşm-i pür-ḫumār

[G.521:5]

<u>suʿāl eyle-:</u>

1. **suʿāl eyle:**-*r, -sin*
Gazel 472
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Soru sormak.

Ḥaşr olam mı ol ḳadi bālā ile dirsin baña
Ey dil-i dīvāne eylersin ḳıyāmetden suʿāl

[G.474:1, G.482:10]

<u>suʿāl it-:</u>

1. **suʿāl it:**-*me, -di*
Gazel 483
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Soru sormak.

Gerdenümde çünki zencīr-i cünūnı gördi yār
İtmedi ammā ki hergiz ser-güzeştümden suʿāl

[T.8:13]

<u>suʿāl kıl-:</u>

1. **suʿāl ḳıl:**-*ma*
Gazel 459
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sormak.

ʿĀşıḳ-ı dil-dānenüñ derdinden itme ḳıyl ü ḳāl
Ḳılma ḥāl-i beste-i fitrāküñ illerden suʿāl

<u>suʿbān:</u>

1. **<u>s</u>uʿban:**
Gazel 196
Mısra: **10**
Büyük yılan, ejderha.

Beklesem kūyın ḥarīminden ʿadū bīrūn olur
Ṭāliʿümdür genc ümmīd eylesem <u>s</u>uʿban çıḳar

[G.268:2]

<u>subḥ:</u>

1. **subḥ:**
Gazel 123
Mısra: **10**
Sabah vakti, sabah.

Seg-i kūyıyla seni yār ber-ā-ber ṭutmaz
Ḥāletī her gice tā subḥ iderseñ feryād

[G.669:5, K.20:45, K.21:17]

<u>subḥ ol-:</u>

1. **şubḥ ol-:**-*up, -dur-updur*
Gazel 113
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sabah (gibi) olmak.

Zülf-i şeb-gūnı ʿāşıḳa gicedür
Şubḥ olupdur aña vecḥ-i ṣabīḥ

<u>ṣubḥ u mesā:</u>

1. **ṣubḥ u mesā:**-*muz*
Gazel 302
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sabah ve akşam.

Şeb-kūr-ı hüdā şeb-pere-i nūr-ı Ḫudā'yuz
Ḫaḳḳā ki ʿaceb geçdi bizüm ṣubḥ u mesāmuz

[G.845:6, G.887:4, K.34:38]

<u>ṣubḥ u şām:</u>

1. **ṣubḥ u şām:**-*umuz*
Gazel 339
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sabah ve akşam II Her zaman, daima.

Ḫurşīd-i rūy māh-ı ruḫın fikr idüp müdām
Geçdi anuñla Ḥāletiyā ṣubḥ u şāmumuz

[G.530:6, K.36:41]

<u>ṣubḥ u şām ol-:</u>

1. **ṣubḥ u şām ol-:**-*a*
Gazel 517
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sabah ve akşam olmak II Zaman geçmek.

Ḫˇāb-ı ġaflet böyle almaḳ cān gözin lāyıḳ mıdur
Bunca ṣubḥ u şām ola bir kerre bīdār olmayam

<u>ṣubḥa çıkar-:</u>

1. **ṣubḥa çıḳar:**-*ur*
Gazel 869
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sabaha çıkarmak, ulaştırmak (Güneş'in doğması bağlamında).

Dil sūz-ı ʿışḳ ile eridüp bağrı yaġını
Şevḳ-i ruḫuñla ṣubḥa çıḳarur çerāġını

[K.25:68]

<u>ṣubḥa degin:</u>

1. **ṣubḥa degin:**
Gazel 604
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sabaha kadar.

Giceler ḳaddüñ añup ṣubḥa degin cūş iderin
Elif-i sīnemi ḥasretle der-āġūş iderin

[G.699:1, Mf.274:1, Mf.398:2]

<u>ṣubḥa dek:</u>

1. **ṣubḥa dek:**
Gazel 20
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sabaha kadar.

Eger bir gice girse ḳoynuma ol şemʿ-i bezm-ārā
Dönerdüm ṣubḥa dek şevḳ ile fānūs-ı ḫayāl-āsā

[G.852:10, Mü.4:21]

<u>ṣubḥa ḳarşu:</u>

1. **ṣubḥa ḳarşu:**
Gazel 705
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sabaha karşı.

Sīnesin çāk eyleyüp cām-ı mey alsa destine
Ṣubḥa ḳarşu ṣanurum kim cemʿ olur nāhīd ü māh

<u>ṣubḥ-dem:</u>

1. **ṣubḥ-dem:**
Gazel 465
Mısra: **7**
Sabah vakti, sabah.

Ṣubḥ-dem ey ġonce-i naḫl-i leṭāfet bāġa gel
İdeyin ben nāle bülbüllerle sen güllerle gül

[K.1:15, K.6:15, K.25:24, K.29:1, K.36:1, Mf.82:1, Mf.103:1, Mf.373:1]

<u>ṣubḥ-gāh:</u>

1. **ṣubḥ-gāh:**
Gazel 808
Mısra: **3**
Sabah vakti.

Her ṣubḥ-gāh mülk-i derūnum ḫaberlerin
Ol şāh-ı ḥüsne gönderürüm peyk-i āhla

[G.860:10]

<u>ṣubḥ-gāh ol-:</u>

1. **ṣubḥ-gāh ol:**-*dı*
Gazel 859
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sabah vakti gelmek, sabah olmak.

Cihānı rūşen eyler gice geh ki ṣuʿle-i āhum
Ṣanurlar bilmeyen hem-sāyeler kim ṣubḥ-gāh oldı

<u>ṣubḥ-hīz ol-:</u>

1. **ṣubḥ-ḫīz ol:**-*ur*
Müfret 184
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sabah erken kalkmak.

Bilmem şeb-i firāḳ olur mı ṣubḥ-ḫīz
İr geldi ḳaldı niteki şeb-reng-i pür-sitīz

<u>ṣubḥ-ı devlet:</u>

1. **ṣubḥ-ı devlet:**-*ün, -e*
Kaside 18
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Saadet sabahı.

Şāhid-i ḳadrüñ ola çīn-i cebīnden sālim
Ṣubḥ-ı devletüñe taʿyīn oluna āyine-dār

<u>ṣubḥ-ı nuṣret ü rūz-ı ẓafer:</u>

1. **ṣubḥ-ı nuṣret ü rūz-ı ẓafer:**
Kaside 37
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -

Başarı sabahı ve zafer günü.

Olmadı bir böyle ṣubḥ -ı nuṣret ü rūz-ı ẓafer
Encüme ser-dār olaldan ḫusrev-i ḫāver-sitān

subḥ-ı saʿādet:

1. **ṣubḥ-ı saʿādet:**
Kaside 21
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Mutluluk sabahı.

Ne ṣubḥ ṣubḥ-ı saʿādet gibi cihān-efrūz
Ne rūz rūz-ı hidāyet gibi mübārek-fāl

subḥ-ı ṣafā:

1. **ṣubḥ-ı ṣafā:**
Mesnevi 5
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Eğlence sabahı.

Alnı ṣubḥ-ı ṣafā idi yüzi nūr
Müşki olmışdı heyʾet-i kāfūr

ṣubḥ-ı vaṣl:

1. **ṣubḥ-ı vaṣl:**-*a*
Gazel 648
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kavuşma sabahı.

Ṣubḥ-ı vaṣla irse ʿāṣıḳ bir ʿaceb ḥālet gelür
Bilmez anı mübtelā-yı şām-ı hicrān olmayan

subḥ-ı viṣāl:

1. **ṣubḥ-ı viṣāl:**
Gazel 247
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Vuslat sabahı.

Gündüzi ṣubḥ -ı viṣāl ü gicesi fırḳatdür
ʿĀlem-i ʿışḳ u maḥabbet ne ʿaceb ʿālem olur

[G.384:5, G.631:7]

ṣubḥ-ı vuṣlat:

1. **ṣubḥ-ı vuṣlat:**
Mesnevi 5
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Kavuşma sabahı.

Ṣubḥ-ı vuṣlat gibi ol ehl-i kemāl
Ḳıldı ṣıdḳ u ṣafāyı kendüye ḥāl

subḥ-ı ẓafer:

1. **ṣubḥ-ı ẓafer:**
Kaside 31
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Zafer sabahı.

Rūz-ı ʿömr-i ḫaṣm tār olsun çü şām-ı inhizām
Vaḳtüñi Mevlā ḫoş itsün nitekim ṣubḥ-ı ẓafer

ṣubḥını şām it-:

1. **ṣubḥını şām it-:**-*di, -ler*
Gazel 288
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sabahını akşam etmek II Kötü bir duruma düşürmek.

Ḥāletī murġ-ı siḥir-ḫˇān-ı bahār-ı feyż idüm
Şimdi ḳaldum şöyle zīrā ṣubḥumı şām itdiler

subh-veş:

1. **ṣubḥ-veş:**
Gazel 643
Mısra: **3**
Sabah gibi.

Câme-i cismüñ yaḳasın ṣubḥ-veş çāk eylesem
Gün gibi mihrüñ olurdı sīneden cānā ʿıyān

suç:

1. **ṣuç:**
Gazel 278
Mısra: **6**
Kabahat, hata.

Bildükde ʿāṣıḳ olduġumı öldürüp beni
Ṣuç ölenüñ mi öldürenüñ mi dimiş o yār

sūd it-:

1. **sūd it:**-*e, -mez*
Gazel 571
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Fayda, kazanç sağlamak.

İdemez sūd ġam-ı ʿışḳ ile bāzārından
Olmayan Ḥāletiyā ḫande-dih ü girye-sitān

sudāʿ:

1. **ṣudāʿından:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 629
Mısra: **3**
Baş ağrısı II Rahatsızlık.

Sürerken başına şeb-nem gül-ābın ol ṣudāʿından
Sen ey bülbül niye ṭurmaz gül-i ḫandāna söylersin

sūdā-ger:

1. **sūdā-ger:**
Gazel 551
Mısra: **7**
Tüccar.

Kimseye raḥm eylemez sūdā-ger zülfüñ senüñ
Dil metāʿın ayaġa urmaḳda māhirdür hemān

sūdā-ger-i ʿışḳ:

1. **sūdā-ger-i ʿışḳ:**
Gazel 295
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk tüccarı.

Sūdā-ger-i ʿışḳ iseñ eger ʿālemi geşt it
Dükkān-ı ḫıred bekleme encāmı ziyāndur

sūdā-ger-i melāl:

1. **sūdā-ger-i melāl:**
Gazel 563
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hüzün tüccarı.

Bulmaz cihānda mey gibi yāḳūt-ı ḫoşʿayār
Sūdā-ger-i melāl eger virse naḳd-i cān

sūdā-ger-i mülk-i ḫoten:

1. **sūdā-ger-i mülk-i ḫoten:**-*dür*
Gazel 51
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hoten ülkesinin tüccarı.

Kāküli sūdā-ger-i mülk-i Ḫoten'dür şübhesüz
Bağladur el-ān yanında niçe teng-i müşk-i nāb

sudāʿ-ı ġam:

1. **şudāʿ-ı ġam:**
Mesnevi 8
Mısra: **89**
Kelime Tipi: -
Üzüntü ağrısı.

Ṣudāʿ-ı ġam ḫarāb itdi dimāġum
Ḳırıldı ẓarf-ı māʾü'l-verd-i bāġum

[M.9:147]

sudāʿ-ı yeʾs:

1. **şudāʿ-ı yeʾs:**-*e*
Mesnevi 9
Mısra: **137**
Kelime Tipi: -
Ümitsizlik ağrısı.

Ṣudāʿ-ı yeʾse dāʾim mübtelāyam
Gül-āb-ı tesliyet bilmez gedāyam

sūde it:

1. **sūde it:**-*er*
Gazel 139
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ezmek, dövmek.

Hāven-i lāledeki müşki de kim sūde ider
ʿĀlemi pür-nefāḥāt itdi nesīm-i esḥār

sūde ol-:

1. **sūde ol:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 818
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sürülmek (Bir yere, bir şeye).

Urmadı terkīb-i cevre o ṭabīb-i rūzgār
Sūde olmayınca dil-ḫᵛāhınca himmet gevheri

sūde-i pīrūze-i çerḫ:

1. **sūde-i pīrūze-i çerḫ:**
Gazel 599
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Feleğin firuze kırıntısı II Mavi gökyüzü.

Bir müferriḥ eyle peydā ey tabīb-i rūzgār
Sūde-i pīrūze-i çerḫ eyle cüz-i aʿẓamın

sūd-mend ol-:

1. **sūd-mend ol:**-*maz*
Gazel 403
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Faydalı olmak.

Libāsın ḥulle-i cennetden itseñ sūd-mend olmaz
Dil-i dīvāne aldı ḥaẓẓını çāk-i girībānuñ

[Trk.B.1:121]

sūfār:

1. **sūfār:**
Gazel 144
Mısra: **12**
Ok gezi.

Görürse Ḥāletiyā tīr-i çerḫ güftārum
Ḳalur güşāde-dehen ḥayret ile çün sūfār

şuffe-i ṣāf-ı ṣafā-bahş:

1. **şuffe-i ṣāf-ı ṣafā-baḫş:**-*ı*
Kaside 27
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Huzur veren temiz sofa.

Ṣuffe-i ṣāf-ı ṣafā-baḫşı virür ḥāl ehline
Rāḥat-ı rūḥ u ḳarār-ı ḫāṭır u ārām-ı cān

sūfi:

1. **sūfīnüñ:**-*n, -ün*
Gazel 275
Mısra: **6**
Dinin emir ve yasaklarına sıkı sıkıya bağlı olan, zahit.

Ṣaḳın aldanma ḫum-ı mey gibi cūş itdügine
Sūfīnüñ ẓāhiri ṣāf olmaduġı ẓāhirdür

[G.435:4, G.606:3, G.646:6, G.693:14, Mf.135:1]

sūfiyā:

1. **şūfiyā:**
Gazel 431
Mısra: **11**
Ey dinin emir ve yasaklarına sıkı sıkıya bağlı olan!.

Ḫūr ile ġılmān ise mā-fi'ż-żamīrüñ ṣūfiyā
Hep hevā-yı nefs olur bu hāy ile hūyuñ senüñ

sūfiyān-ı kūr-dil:

1. **şūfiyān-ı kūr-dil:**
Gazel 387
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönül gözü kör olan Sufiler.

Ṣūfiyān-ı kūr-dil gördükçe mey ṣun sāḳiyā
Ḫayrdur virmek ʿaṣā destine nā-bīnālaruñ

sufralar it-:

1. **sufralar it-:**-*üp*
Kaside 12
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Sofralar kurmak.

Bīm-i ḳahrından idüp iki ḳulaġın sufralar
Mīz-bān-ı beççe-i cīrān olur pīl-i demān

sūhte-dil ol-:

1. **sūẖte-dil ol-:**-*ur*
Gazel 647
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bağrı yanık olmak, çok üzülmek.

Gül-şen-i kūyuña varduḳça olur ʿāşıḳlar
Lāle-veş sūẖte-dil ġonce-ṣıfat cāme-derān

sūhte-per ol-:

1. **sūẖte-per ol:**-*a*
Mesnevi 4
Mısra: **114**
Kelime Tipi: -
Kanadı yanmak.

Anda girseydi Cebreʾīl eger
Ola pervāne gibi sūẖte-per

sūʾ-i edeb:

1. **sūʾ-i edeb:**-*den*
Gazel 292
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Edepsizlik, terbiyesizlik.

Yüz sürse şāh-ı ẖāver inüp āstānına
Sūʾ-i edebden eyliye yıllarla iʿtizār

sūʿı ḳaṣd:

1. **sūʿı ḳaṣd:**
Gazel 62
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kötü niyet, cana kıymaya hazırlanma.

Kibāre sūʿı ḳaṣdüñ olduġın bār-āver āteş
Ḳılāʿ üzre lisān-ı topile bürc u beden söyler

sūʾ-i tedbīr:

1. **sūʾ-i tedbīr:**
Mesnevi 9
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Yanlış tedbir, kötü yol, tam düşünüşle, akıllıca hareket etmeyiş.

Dem-ā-dem rişte-i kārum girih-gīr
Hemīşe reʾy-i baẖtum sūʾ-i tedbīr

şula-:

1. **şulardum:**-*r, -du, -m*
Gazel 57
Mısra: **3**
Su vermek, sulamak II Gözyaşı akıtmak.

Ḳanı ol demler ki eşkümle şulardum kūyuñı
Şimdi tāb-ı sīneden ḳalmadı hiç çeşmümde āb

[G.78:3, G.192:3, G.526:3, G.855:2, Mf.557:2]

şulan-:

1. **şulandı:**-*dı*
Kaside 8
Mısra: **14**
Sulanmak ll Islanmak.

Bizüm şimden girü ʿummān-ı ġamdan bākümüz yoḳdur
Kenār-ı yemm-i aẖżarda şulandı zevraḳ-ı ṣahbā

şulat-:

1. **şulatmayınca:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 492
Mısra: **5**
Sulama işini yaptırmak.

Ser-i kūyın şulatmayınca çaḳ eşkiyle ʿuşşāḳa
Der-i devlet-serāyından o şāẖuñ çıḳduġın bilmem

şulṭān:

1. **sulṭāna:**-*a*
Mesnevi 7
Mısra: **70**
Hükümdar, padişah II Övülen kişi, memduh.

Sākinān-ı ḥarīm-i imkāna
Vācib oldı duʿā o sulṭāna

2. **sulṭānum:**-*um*
Gazel 340
Mısra: **5**
Padişah. II Sevgili.

Degül dīvāne dil ḳāniʿ yüzüñ görmekle sulṭānum
Faḳīre genc-i vaṣluñ olmasa hergiz ġınā gelmez

[G.343:5, G.523:2, G.809:1]

3. **sulṭān:**
Mesnevi 3
Mısra: **12**
Hükümdar II Hz. Peygamber.

Bir ṣadefdür dü-nīm iki cihān
Oldı dürr-i yetīmi ol sulṭān

4. **sulṭānı:**-*ı*
Mesnevi 6
Mısra: **36**
Hükümdar II Hz.Ebû Eyyûb el-Ensârî.

Rūm'uñ olsun diyü nigeh-bānı
Ṣaldı Ḥaḳ ḥażreti o sulṭānı

sulṭān meẖemmed:

1. **sulṭān meẖemmed:**
Kaside 5
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Sultan III. Mehmed.

Sulṭān Meẖemmed ol gül-i gül-zār-ı ʿadl kim
ʿĀlem nesīm-i luṭfı ile her zamān bahār

[K.6:31, Kt.59:1]

sulṭān murād:

1. **sulṭān murād:**-*un*
Kaside 10
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Sultan III. Murad.

Şehā ben ḳanda ḳanda ẖˇāce-i bāzār-ı naẓm olmaḳ
Velī Sulṭān Murād'uñ naḳd-i luṭfı oldı ser-māye

sulṭān murād-ı cem-ẖaşem:

1. **sulṭān murād-ı cem-ẖaşem:**
Kaside 15
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Cem haşmetli sultan Murat II IV. Murat.

Ḫusrev-i Ḫātem-kerem Sulṭān Murād-ı Cem-ḥaşem
Çeşm-i necme kuḥl olur ḳalḳarsa rāhından ġubār

sulṭān murād-ı ehl-perver:

1. **sulṭān murād-ı ehl-perver:**
Mesnevi 8
Mısra: **191**
Kelime Tipi: -
İyiliksever Sultan Murad, Sultan III. Murad.

Daḥı Sulṭān Murād-ı ehl-perver
Görüp naẓmum ḳomışdı narḫ-ı gevher

sulṭān ol:-

1. **şulṭān ol:**-*sa*
Gazel 410
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Padişah olmak; hükmetmek.

Mışra şulṭān olsa ger ʿuşşāḳ-ı nālānuñ senüñ
Ḫāṭırından çıḳmaya çāh-ı zenaḫdānuñ senüñ

sulṭān-ı ʿālem-gīr:

1. **sulṭān-ı ʿālem-gīr:**
Kaside 11
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünyaya yayılan padişah II Sultan I. Ahmed.

Ḥażret-i Ḫān Aḥmed ol sulṭān-ı ʿālem-gīr kim
Ẕātına şāyestedür vaṣf-ı emīrü'l-müʾminīn

sulṭān-ı ʿālī-rütbe:

1. **sulṭān-ı ʿālī-rütbe:**
Kaside 12
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Yüce rütbeli sultan II Sultan I. Ahmed.

Ḥażret-i Ḫān Aḥmed ol sulṭān-ı ʿālī-rütbe kim
Peyk-i zer-tācı olur maḥṣūd-ı şāh-ı ḥāverān

sulṭān-ı bahār:

1. **sulṭān-ı bahār:**-*un*
Kaside 8
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bahar sultanı.

Cevānib oldı sulṭān-ı bahāruñ iʿtidāliyle
Feraḥ-baḫş u ṣafā-güster neşāṭ-engīz ü rūḥ-efzā

sulṭān-ı bahr ü ber kıl-:

1. **sulṭān-ı baḥr ü ber ḳıl-:**-*dı*
Gazel 155
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kara ve denizin sultanı yapmak.

Bu çeşm-i eşk-bāra ḳoyup ḫāk-i rāhuñı
Ṣandum ki ḳıldı Ḥaḳ beni sulṭān-ı baḥr ü ber

sulṭān-ı cihān:

1. **sulṭān-ı cihān:**
Gazel 308
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Cihan padişahı.

Ben gedāya besdür ol devlet ki sulṭān-ı cihān
Diye bir gün ḳandadur ol bende-i fermānumuz

[Kt.118:4]

sulṭān-ı ezel:

1. **sulṭān-ı ezel:**
Kıt'a 131
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ezelî Sultan II Allah.

Mülk-i naẓma bunları mīr itdi sulṭān-ı ezel
Ben ḳulın iḳlīm-i faẓla mīr-i mīrān eyledi

sulṭān-ı felek-rifʿat:

1. **sulṭān-ı felek-rifʿat:**
Kaside 1
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Felek gibi mertebesi yüce olan padişah.

Hümā-sāye hümāyūn-pāye sulṭān-ı felek-rifʿat
Cenāb-ı Ḥażret-i Sulṭān Meḥemmed Ḫān-ı ʿOs̱mānī

sulṭān-ı ġam:

1. **sulṭān-ı ġam:**-*am*
Gazel 399
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Keder padişahı II Âşık, şair.

Ben mülk-i maḥabbetde o sulṭān-ı ġamam kim
Başum döyemez sāyesine ẓıll-ı Hümā'nuñ

[G.515:7, G.737:2]

sulṭān-ı gerdūn-iḳtidār:

1. **sulṭān-ı gerdūn-iḳtidār:**
Kaside 15
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Felek gibi muktedir padişah II Sultan IV. Murad.

Şāh-ı İskender-meniş İskender-i Kisrā-reviş
Dāver-i encüm-ḫadem sulṭān-ı gerdūn-iḳtidār

sulṭān-ı gül:

1. **sulṭān-ı gül:**-*ün*
Gazel 168
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gül sultanı.

Gūyā ki çemen bülbüline oldı ġażab-nāk
Geydükleri sulṭān-ı gülüñ sürḫ ḳabādur

sulṭān-ı ḫāver:

1. **sulṭān-ı ḫāver:**
Kaside 20
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Doğu'nun hükümdarı II Güneş.

Hemīşe ʿarż ider sulṭān-ı ḫāver çūb-ı zerrīnin

Meger kim ruḫṣat ister olmaġa
der-bān-ı eyvānı

sulṭān-ı ḫūbān:

1. **sulṭān-ı ḫūbān:**
Gazel 260
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güzellerin sultanı II Sevgili.

Laʿlini senden dirīġ eyler mi hiç ey Ḥāletī
Gördügüñ sulṭān-ı ḫūbān bir mürüvvet kānıdur

[G.429:6, G.505:6, Mf.352:2]

sulṭān-ı ḫūbān ol-:

1. **sulṭān-ı ḫūbān ol:**-*duk, -ı, -n*
Gazel 607
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güzellerin sultanı olmak, en güzel olmak.

Gördüm olmış ḳaşları ṭuġrā-yı menşūr-ı cemāl
Ṭuydum ol şūḫuñ hemān sulṭān-ı ḫūbān olduġın

sulṭān-ı ḥüsn:

1. **sulṭān-ı ḥüsn:**
Gazel 33
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzellik sultanı II Sevgili.

Mülk-i cāna yād ayaḳ başdurma ey sulṭān-ı ḥüsn
Çıḳmasun ġam ḫayli andan girmesün ceyş-i ṣafā

sulṭān-ı iklīm-i cemāl:

1. **sulṭān-ı iḳlīm-i cemāl:**
Gazel 197
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik ülkesinin sultanı.

Ḥüsn-i tedbīr ile ol sulṭān-ı iḳlīm-i cemāl
Gelse ʿuşşāḳa ḫayālinden daḫı pinhān gelür

sulṭān-ı iklīm-i ferāġat:

1. **sulṭān-ı iḳlīm-i ferāġat:**
Gazel 179
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Tokgözlülük ülkesinin sultanı.

Odur Ḥāletī sulṭān-ı iḳlīm-i ferāġat kim
Dem-ā-dem kūşe-i külḫende yatup ekmegin küller

sulṭān-ı ʿışḳ:

1. **sulṭān-ı ʿışḳ:**
Gazel 494
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk sultanı, sevgili.

Gönderür her gice göñlüm mülküne sulṭān-ı ʿışḳ
Şöyle ceyş-i ġam ki almaz ṣaḥn-ı saḥrā-yı ʿadem

[G.521:7, G.825:2, G.839:10]

sulṭān-ı maḥabbet:

1. **sulṭān-ı maḥabbet:**
Gazel 800
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk sultanı II Sevgili.

Ḳaldı bu göñül pister-i miḥnetde ġamuñla
Sulṭān-ı maḥabbet anı yazmış gibi yanda

sulṭān-ı meḥemmed ibni sulṭān murād-ı maġfūr:

1. **sulṭān-ı meḥemmed ibni sulṭān murād-ı maġfūr:**
Tarih 6
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Affedilmiş Sultan Murad'ın oğlu Mehmed (Sultan III. Mehmed).

Ol māder-i cenāb-ı Dārā-yı dād-perver
Sulṭān-ı Meḥemmed İbni Sulṭān Murād-ı maġfūr

sulṭān-ı mülk-i ḥüsn:

1. **sulṭān-ı mülk-i ḥüsn:**-*den*
Gazel 149
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Güzellik ülkesinin sultanı II Sevgili.

Olmayınca ruḫṣat ol sulṭān-ı mülk-i ḥüsnden
Ḫayl-i eşküm idemez ser-ḥadd-i müjgāndan güẕār

sulṭān-ı mülk-i ḥüsn ol-:

1. **sulṭān-ı mülk-i ḥüsn ol:**-*a, -sın*
Gazel 559
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik ülkesinin sultanı olmak.

Sulṭān-ı mülk-i ḥüsn olasın hiç revā mıdur
Ḫāl-i lebüñ senüñ buluna ḳanda her zamān

sulṭān-ı nücūm:

1. **sulṭān-ı nücūm:**
Kaside 12
Mısra: **87**
Kelime Tipi: -
Yıldızların sultanı.

Tā vara bir burcdan bir burca sulṭān-ı nücūm
Ḫınk-i reh-vār-ı sipihre idüp irḫāʾ-i ʿinān

sulṭān-ı serīr-i ḥüsn:

1. **sulṭān-ı serīr-i ḥüsn:**-*e*
Gazel 683
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güzellik tahtının padişahı II Sevgili.

ʿAceb mi iltifāt olmazsa ey dil saña dil-berden
O sulṭān-ı serīr-i ḥüsne bir kemter gedāsın sen

sulṭān-ı vaṣl:

1. **sulṭān-ı vaṣl:**
Gazel 593
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kavuşma sultanı II Sevgili.

Sulṭān-ı vaṣl mevkib-i ẕevḳ ü sürūr ile

Bir dem mi var ki geçmeye
rāh-ı ḫayālden

sulṭān-ı zamān:

1. **sulṭān-ı zamān:**-*un*
Kaside 9
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Devrin padişahı.

O sulṭān-ı zamānuñ himmet-i
miʿmār-ı ʿadliyle
Ser-ā-ser devletüñ müstaḥkem
oldı çār-dīvārı

sun-:

1. **şunarsa:**-*ar, -sa*
Gazel 264
Mısra: **3**
Sunmak, ikram etmek.

Şunarsa devr idiyorken eger
ḳadeḥ sāḳī
Gören şanur ki iner mürde-i
ġam üstine nūr

[G.169:7, G.229:5, G.368:8, G.387:7, G.496:6, G.575:1, G.588:1, G.614:3, G.627:1, G.673:7, G.693:1, G.694:5, G.733:8, G.796:3, G.801:7, G.817:8, G.831:1, M.1:47, Mü.3:20, Trk.B.1:39]

2. **şunmaḳdadur:**-*mak, -da, -dur*
Gazel 117
Mısra: **5**
Sunmak, takdim etmek.

Muttaşıl şunmaḳdadur aña
ġubār-ı ġuṣṣayı
Dem-be-dem ābdāl-ı dil olsa
n'ola ḫayrān-ı çerḫ

[G.208:3, G.471:5, G.685:5, G.737:7, G.784:4, Kt.69:3]

sunʿ-ı kird-gār:

1. **şunʿ-ı kird-gār:**
Kaside 5
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Allah.

Çıḳdı mihr-āsā çemen-i seyr-i
gül-şene
Ḳaldurdı perde-i ʿademi şunʿ-ı
Kird-gār

[K.6:8, K.26:1]

sunul-:

1. **şunulmaz:**-*maz*
Gazel 766
Mısra: **4**
Sunulmak, ikram edilmek.

N'ola terk itse erbāb-ı ḫaḳīḳat
bezm-i dünyāyı
Şunulmaz cām-ı ʿişret anda illā
şaḫṣ-ı nā-dāna

[K.4:40]

2. **şunulmış:**-*mış*
Gazel 59
Mısra: **8**
Verilmek II Kısmet edilmek, payına düşmek.

Olsa bārī bir mürüvvet ṣāḥibi
çāpük-süvār
Çün ayaḳlanmaḳ şunulmış
bañā mānend-i rikāb

[G.69:12]

3. **şunulmışdur:**-*mış, -dur*
Kaside 9
Mısra: **20**
Verilmek II Bağışlanmak.

N'ola ḳırsa geçirse dem-be-
dem aʿdāsın İslām'uñ
Şunulmışdur o şāha ḳabża-i
tīġ-i cihān-dārī

[K.20:58, M.8:156]

sūr:

1. **sūr:**
Kaside 29
Mısra: **5**
Düğün, ziyafet, şenlik.

Bir böyle sūr lāzım idi ḥışn-ı
ʿişrete
Yanına tā ki eylemeye ceyş-i
ġam mürūr

[Mf.599:2, K.41:49]

sūr ol-:

1. **sūr ol:**-*dı*
Gazel 168
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Düğün, ziyafet, şenlik olmak.

Bād-ı seḥer evrāḳ-ı güli ḳıldı
perīşān
Sūr oldı meger sofra-i
yaġmāya ṣalādur

sūre-i duḫān:

1. **sūre-i duḫān:**
Kıt'a 76
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Duhan suresi.

Bir āsmānī kāġıda yazar debīr-i
çerḫ
Gāhī duʿā-yı Nūr gehī sūre-i
Duḫān

sūre-i nūr u duḫān:

1. **sūre-i nūr u duḫān:**-*dan*
Gazel 346
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Nur ve Duhan suresi.

Rūy u mūyuñ iki āyetdür ki
Münşī-i ḳażā
Eylemişdür sūre-i Nūr u
Duḫān'dan muḳtebes

sūret:

1. **şūretin:**-*i, -n*
Müfret 276
Mısra: **2**
Yüz II Sevgilinin yüzü.

Beñzedürmiş yazduġın naḳşına
ol meh-peykerüñ
Görmeden ḫaẓẓ itmez oldum
şūretin şūret-gerüñ

2. **şūretinden:**-*i, -n, -den*
Gazel 360
Mısra: **9**
Gözün ilk bakışta gördüğü şey, dış görünüş, şekil, biçim.

Uşanmışdur meger kim
şūretinden ḫalḳ-ı dünyānuñ
İder āyīne-i dil Ḥāletī şimdi
kederden ḫaẓ

[G.817:10, K.2:37, Trk.B.1:114]

3. **şūretleriyle:**-*ler, -i, -y, -le*
Gazel 354
Mısra: **4**
Resim, tasvir.

Girse ol şemʿ-i dil-efrūzum çü fānūs-ı ḫayāl
Eyliye ṣūretleriyle şevḳden büt-ḫāne raḳṣ

[G.472:2]

sūretā:

1. **ṣūretā:**
Gazel 417
Mısra: **11**
Dış görünüşe göre, görünürde.

Ṭaḳınmış ṣūretā dervīş nāmın maḫż-ı luṭfından
Velī maʿnā yüzünden şāhıdur ol ehl-i ʿirfānuñ

[Kt.54:3, Mü.1:28]

sūret-bāz:

1. **ṣūret-bāzdan:**-*dan*
Kıt'a 85
Mısra: **4**
Kukla oynatan kimse, kuklacı.

Her kimüñ kim ḥāl-i bīrūnı derūna uymaya
Farḳı yoḳdur Ḥāletī yanumda ṣūret-bāzdan

[Trk.B.1:82]

sūret-ger:

1. **ṣūret-gerüñ:**-*ün*
Müfret 276
Mısra: **2**
Ressam.

Beñzedürmiş yazduġın naḳşına ol meh-peykerüñ
Görmeden ḥaẕẕ itmez oldum ṣūretin ṣūret-gerüñ

ṣūret-i bī-cān:

1. **ṣūret-i bī-cān:**-*a*
Gazel 629
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Cansız bir surat II Âşık.

Civānından cüdā düşmişlere pend itme ey zāhid
Müfīd olmaz o söz kim ṣūret-i bī-cāna söylersin

[G.57:11, G.314:8, G.536:1, G.569:6, G.649:6, G.748:10, G.864:10]

ṣūret-i cān:

1. **ṣūret-i cān:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Ruhun sureti, insanın görünüşü.

Nuṭfeden ḥāṣıl itdi insānı
Yazdı āb üzre ṣūret-i cānı

ṣūret-i celāl:

1. **ṣūret-i celāl:**
Gazel 487
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hiddet, hışım yüzü.

Luṭf ile yār illerle ʿarż-ı cemāl ider
Ammā ki gösterür ḳuluna ṣūret-i celāl

ṣūret-i çeşm:

1. **ṣūret-i çeşm:**-*ün, -i*
Gazel 119
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Göz şekli.

Ṣūret-i çeşmüñi naḳş itmege bulmadı mecāl
Niçe göz nūrını ḫarc itdi egerçi Behẕād

ṣūret-i deyr:

1. **ṣūret-i deyrüñ:** -*ün*
Gazel 634
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kilisenin şekli.

Göre naḳḳāş-ı Çīn ger ol büt-i nā-mihr-bān şeklin
Olup lerzān bozardı ṣūret-i deyrüñ hemān şeklin

ṣūret-i dīvār:

1. **ṣūret-i dīvār:**-*a*
Müseddes 4
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Duvar gibi katı görünüş II Asık surat, mutsuz yüz.

Görüp aġyār ile olmışdı mükedder ḫālüm
Żaʿfdan ṣūret-i dīvāra dönüp timsālüm

[G.749:10, G.877:2]

ṣūret-i dīvār ol-:

1. **ṣūret-i dīvār ol:**-*a*
Gazel 150
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Duvar gibi katı yüzlü olmak.

Görüp o büti deyr-i cihān içre yaḳasın
Çāk eylemeyen ola meger ṣūret-i dīvār

[G.200:10]

ṣūret-i dīvār-veş:

1. **ṣūret-i dīvār-veş:**
Tarih 8
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Duvardaki resim gibi.

Ḥabbeẕā kāşāne kim görseydi Mānī naḳşını
Ṣūret-i dīvār-veş dem-beste vü ḫayrān ola

ṣūret-i fānūs-ı ḫayāl:

1. **ṣūret-i fānūs-ı ḫayāl:**
Gazel 463
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Hayal fenerinin resimleri, şekilleri.

Ḥāletī gerçi senüñ şemʿ-i viṣālüñ ṭolanur
Eli irmez nitekim sūret-i fānūs-ı ḫayāl

ṣūret-i ḥāl:

1. **ṣūret-i ḥāl:**-*ün*
Gazel 784
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Görünen, dışa akseden durum, hal.

Yüri ʿarż eyle rūy-ı zerdüñ ile ṣūret-i ḥālüñ
Ele alup yüzüñ bir nāme ṣun ey dil o dil-dāra

<u>ṣūret-i iḳbāl:</u>

1. **ṣūret-i iḳbāl:**
Kaside 24
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Saadet yüzü.

Herkese ṣūret-i iḳbāl nümāyān oldı
Buldı ṣol deñlü ṣafā günbed-i çerḫ-i mīnā

[Kt. K.4:23, K.7:52]

<u>ṣūret-i insāna gir-:</u>

1. **ṣūret-i insāna gir:**-*miş*
Kaside 33
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
İnsan kılığına girmek.

Pür eyler ṭurma dürc-i ḫāṭır-ı erbāb-ı ʿirfānı
Ḫudāvendā naẓar ḳıl Ḥāletī-i zāra kim sensin

<u>ṣūret-i maḳṣūd göster-:</u>

1. **ṣūret-i maḳṣūd göster:**-*mez, -di*
Kaside 36
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Maksat yüzü göstermek, muradına erdirmek.

Ṣūret-i maḳṣūdı göstermezdi dünyā kimseye
Ẕāt-ı pāküñ olmasa çeşm ü çerāġ-ı ins ü cān

<u>ṣūret-i mihr-bānī göster-:</u>

1. **ṣūret-i mihr-bānī göster:**-*üp*
Kaside 38
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Şefkat yüzü göstermek, şefkat etmek.

Bunı fikr iderken hemān hātif-i ġaybī
Didi gösterüp ṣūret-i mihr-bānī

<u>ṣūret-i muḫtār:</u>

1. **ṣūret-i muḫtār:**-*da*
Müfret 449
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Görünüşte irade sahibi, zahiren kendi fiil ve tavırlarını yapma/yaratma.

Gerden-i dil ḳaldı bend-i kākül-i dil-dārda
Olmışam mecbūr-ı miḥnet ṣūret-i muḫtārda

<u>ṣūret-i murād:</u>

1. **ṣūret-i murād:**
Gazel 276
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Arzu, istek yüzü.

Her kūşeden gelür görinür ṣūret-i murād
Ol kimseye ki āyine-veş ḳalbi pāk olur

<u>ṣūreti ol-:</u>

1. **ṣūreti ol-:**-*a*
Gazel 443
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir yazının nüshası, kopyası olmak.

Baña şöyle gelür kim ḫaṭṭ-ı ruḫsārı o meh-rūnuñ
Ola bir ṣūreti başumda olan ḳara yazunuñ

[G.449:2]

<u>ṣūret-i ṣāḥib-kemāl:</u>

1. **ṣūret-i ṣāḥib-kemāl:**
Gazel 483
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Fazilet sahibi çehre.

Ḳıl ḳalem dursun alup kirpiklerüm ey Ḥāletī
Rūy-ı yāri naḳş iden ṣūret-i ṣāḥib-kemāl

<u>ṣūret-i sermā-yı dey:</u>

1. **ṣūret-i sermā-yı dey:**
Kıt'a 38
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kış mevsiminin soğuk yüzü.

Sūret-i sermā-yı dey aḥcāra teʾ<u>s</u>īr eyledi
Bu tehī mīnāya da bārī geleydi inkisār

<u>ṣūret-i ṣīrīn:</u>

1. **ṣūret-i ṣīrīn:**-*e*
Gazel 632
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şirin'in yüzü.

Bilmeyen dir rūḥı yoḳ bir cisme meyl itmek nedür
Cān virdi ṣūret-i Şīrīn'e ammā Kūh-ken

<u>ṣūret-i ümmīd:</u>

1. **ṣūret-i ümmīd:**-*ün*
Gazel 311
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Umudun yüzü.

Ḥamdü li'llāh pākdür naḳş-ı emelden sīnemüz
Ṣūret-i ümmīdüñ almaz ʿaksini āyīnemüz

[G.311:2]

<u>ṣūret-nümā ol-:</u>

1. **ṣūret-nümā ol:**-*ur, -sa*
Gazel 780
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkmak, meydana gelmek.

Ḳayırmaz Ḥāletī ṣūret-nümā olursa maḳṣūduñ
Bi-ḥamdi'llāh seni Ḥaḳ mālik itdi genc-i maʿnāya

<u>ṣūret-nümālıḳ resmi ol-:</u>

1. **ṣūret-nümālıḳ resmi ol:**-*sun*
Kaside 7
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Görünüş resmi olmak.

Teveccüh eyledükçe ẓāhir
olsun çihre-i devlet
Ola ṣūret-nümālıḳ resmi tā kim
çerḫ-i mīnānuñ

sūret-perest-i deyr-i ümīd ol-:

1. **ṣūret-perest-i deyr-i ümīd ol:**-*ma*
Gazel 13
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ümit kilisesinin görünüşüne önem vermek, dış görünüşe önem vermek.

Ṣūret-perest-i deyr-i ümīd
olma ey göñül
Zünnār-ı ʿışḳı ḳādir iseñ ḳıl
velī dü-tā

sūr-ı bahār ol-:

1. **sūr-ı bahār ol:**-*ıcak*
Kaside 18
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bahar şenliği yapılmak.

Yine gül naḫli ṭonandı olıcaḳ
sūr-ı bahār
Ṭutdı hep yir yüzini sīm- niṣār-
ı ezhār

sūr-ı belāġat:

1. **sūr-ı belāġat:**
Gazel 25
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Belagat ziyafeti.

Yine bir sūr-ı belāġat
eyledüñ tertīb kim
Naḫl-bend olsa aña ey
Ḥāletī Ḫˇācū revā

sūrı düş-:

1. **sūrı düş-:**-*er*
Gazel 395
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Düğünü, ziyafeti yapılmak.

Çemen ebkārınuñ sūrı düşer
elbette Nev-rūz'a
ʿAceb mi cāme vü pīrāheni al
olsa gül-nāruñ

[G.451:7]

sūr-ı ḳıyāmet:

1. **ṣūr-ı ḳıyāmet:**
Gazel 318
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kıyamet günü İsrafîl Aleyhisselâm'ın çalacağı boru.

Ḥāletī ṣūr-ı ḳıyāmet dil-i
ġaflet-zedenüñ
Bün-i gūşında çalınsa eger
āgāh olmaz

[K.42:61, M.8:38]

sūr-ı sürūr-efzā:

1. **sūr-ı sürūr-efzā:**-*sı, -dur*
Kaside 41
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Neşe artırıcı düğün.

Feżāʾil ehlinüñ sūr-ı sürūr-
efzāsıdur şimdi
Gül-i sūrī gibi güldürdi dünyā
merd-i dānāyı

sūr-ı sürūr-ı fetḥ:

1. **sūr-ı sürūr-ı fetḥ:**-*ün*
Kaside 14
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Fetih sevincinin şenliği.

Āsmānīsidür ol sūr-ı sürūr-ı
fetḥüñ
Gice gündüz dimeyüp atılur
ammā ki hemān

sūsen:

1. **sūseni:**-*i*
Gazel 593
Mısra: **9**
Sivri ve uzun yaprakları olan susam çiçeği.

Serviyle sūseni n'idelüm ḳaddi
var iken
Çıḳmaz dil ehli Ḥāletiyā
iʿtidālden

[G.686:10, K.2:5, K.20:12, Mf.378:2]

sūsen ü serv:

1. **sūsen ü serv:**-*i, -n, -den*
Gazel 358
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Susen çiçeği ve servi.

Sūsen ü servinden itdüm bāġ-ı
dünyānuñ ferāġ
Muʿtedildür ḳāmetüñ lā-ḫayra
illā fi'l-vaṣaṭ

sūsen-i baḥt-ı ser-keş:

1. **sūsen-i baḫt-ı ser-keş:**
Kaside 38
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Dikbaşlı talihin susam çiçeği.

Yetiş yoḫsa bir sūsen-i baḫt-ı
ser-keş
Hemān pāymāl itdi ben nā-
tüvānı

sūsenī kıl-:

1. **sūsenī ḳıl-:**-*sa*
Gazel 885
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Susam çiçeğiyle süslü hale getirmek II Kılıçla bezemek.

Ḫançer-i ġamzeyle eyler ʿāşıḳ-
ı zārın helāk
Ḳılsa ol serv-i semen-sīmā
ḳabāsın sūsenī

suṭurlāb kıl-:

1. **suṭurlāb ḳıl-:**-*du, -m*
Gazel 84
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
(Bir şeyi) usturlap olarak kullanmak; bir şey ile yıldızın ufuk çizgisine olan uzaklığını ölçmek.

Ḳanda idügin bilmege ol mihr-
i cihān-tāb
Ḳıldum eşer-i naḳl-i semendini
suṭurlāb

suṭurlāb-ı sipihr-i ʿizz ü devlet:

1. **suṭurlāb-ı sipihr-i ʿizz ü devlet:**-*dür*
Kaside 41
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
İtibar ve talih göğünün gözlem aracı.

Suṭurlāb-ı sipihr-i ʿizz ü devletdür kef-i desti
Ḫuṭūṭ-ı keffi ḥaḳḳā s̲ābit itmez mi bu daʿvāyı

şuʿud:

1. **şuʿūd:**
Gazel 524
Mısra: **10**
Yukarı çıkma, yükselme.

Hem şerār-ı nār-ı dil var bende hem ḫūn-ı sirişk
Geh ṣuʿūd geh hübūṭ eyler ġamında aḫterüm

suvar-:

1. **şuvarur:**-*ur*
Gazel 136
Mısra: **10**
Su vermek, sulamak.

Bāġ-ı ḫayāl-i ʿāşıḳ-ı şeydāyı dem-be-dem
Āb-ı ḥayāt ile ṣuvarur fikr-i laʿl-i yār

suya iltüp ṣusuz getür-:

1. **şuya iltüp ṣusuz getür:**-*di*
Müfret 539
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Herhangi bir işte akıl, zekâ, deneyim ve kurnazlıkla bir diğerini alt etmek.

İner çāh-ı zenaḫdānına yārüñ zülf-i mekkārı
Ṣuya iltüp yine ṣusuz getürdi çoḳ giriftārı

suya seccādesini şal-:

1. **şuya seccādesini şal:**-*up*, -*dur*
Gazel 139
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Suyun üzerinde namaz kılmak (Hızır'a telmih vardır).

Ṣandılar Ḫıżr ṣalupdur ṣuya seccādesini
Cūy-bāra düşicek sāye-i serv-i gül-zār

sūz:

1. **sūzumı:**-*um*, -*ı*
Gazel 62
Mısra: **3**
Yanma, yanık, ateş. II Istırap, keder.

ʿArż eyledükçe sūzumı terler ḥicābdan
Gūyā ki gülden āteşe ḳarşu çıḳar gül-āb

[G.65:5, G.78:9, G.325:3, G.615:3, G.778:10, Mf.5:1, Mf.27:1]

sūz ol-:

1. **sūz ol:**-*sa*
Gazel 299
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yanmak. II ıstırap çekmek.

Gül oldı bezm-i bāġda şemʿ-i cihān-fürūz
Pervāne-veş hezār da olsa ʿaceb mi sūz

sūz u derd:

1. **sūz u derd:**
Tarih 3
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Izdırap ve dert.

Biñ sūz u derd ile didi tārīḫ Ḥāletī
Gitdi ʿadem diyārına Fehmī gibi vücūd

sūz u güdāz ol-:

1. **sūz u güdāz ol:**-*sa*
Kaside 42
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Yanıp yakılmak.

Ḳabā vü pīrehenüñ ḳalmadı girībānı
Olurdı ṣūr-ı ḳıyāmetle itseler āheng

[G.417:6]

sūzān eyle-:

1. **sūzān eyle:**-*y*, -*üm*
Gazel 507
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yakmak.

Mest-i ʿışḳam isterüm kim cismi sūzān eyleyüm
Gelmez olmışdur ḳanāʿat yaḳmadan pīrāhenüm

[G.841:1, G.847:1]

sūzān it-:

1. **sūzān it:**-*e*, -*m*
Gazel 591
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yakmak.

İsterüm sūzān idem bu āh-ı āteş-nākden
Pertev-i mihr-i saʿādet gelmiyor eflākden

[G.849:2, Mf.103:2, Mf.589:2, K.9:25]

sūzān ol-:

1. **sūzān ol:**-*ur*
Gazel 249
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Yanmak II Çok acı çekmek.

Şöyledür germiyyet-i nār-ı maḥabbet dilde kim
Bir gün elbette dil-i dil-ber daḫı sūzān olur

[G.251:5, G.648:2, Mf.513:1, Mü.7:26, K.14:82]

sūzān-ı ʿışḳ ol-:

1. **sūzān-ı ʿışḳ ol:**-*sa*, -*m*
Gazel 520
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşkta yanmak.

İderdüm ṭāʿir-i ḳudsīleri pervāne yanumda

Ṭurup bezm-i belāda şemʿ-veş sūzān-ı ʿışḳ olsam

sūzen:

1. **sūzeni:**-*i*
Gazel 885
Mısra: **4**
İğne.

Bunca müjgānıyla yārüñ n'eylesün erbāb-ı ʿışḳ
Ḥażret-i ʿİsā'ya ḥāʾil olıcaḳ bir sūzeni

[Kt.51:4]

sūz-ender-ḫalīl:

1. **sūz-ender-ḫalīl'em:**-*em*
Müfret 338
Mısra: **1**
Hz. İbrahim'in ateşi içinde.

Gerçi sūz-ender-Ḫalīl'em muttaṣıl cān u tenüm
Saña teʾsīr itmeyen āteş neme yarar benüm

sūzen-ger:

1. **sūzen-geri:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **215**
Yorgancılık.

Emel sūzen-geri açınca dükkān
İrişür cāna ġavr-ı zaḫm-ı ḥırmān

sūzen-i ʿīsā:

1. **sūzen-i ʿİsā:**
Gazel 6
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hz. Îsâ'nın iğnesi: Îsâ'nın cübbesinde bulunduğuna ve onun güneşten daha yükseklere çıkmasını önlediğine inanılan bir iğne.

Yeter zaḫm-ı dil-i erbāb-ı ʿışḳa merhem-i luṭfuñ
Ne lāzım rişte-i Meryem ne ḥācet sūzen-i ʿİsā

sūzen-i müje:

1. **sūzen-i müje:**-*n, -i*
Gazel 475
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kirpiklerin iğnesi.

Bir şeb geçer mi kim dil-i ṣadçāk-i Ḥāletī
Elbette sūzen-i müjeñi itmeye ḫayāl

[G.489:10]

sūzen-i müjgān:

1. **sūzen-i müjgān:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 595
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kirpiklerin iğnesi, iğneye benzeyen kirpikler.

Nice ḳan aġlamayın kim cigerüm ḫūn oldı
Bir Mesīḥā-nefesüñ sūzen-i müjgānından

[G.353:5, G.635:4, G.731:6, G.732:10, G.822:7, K.4:30]

sūzen-i müjgān-ı dil-ber:

1. **sūzen-i müjgān-ı dil-ber:**
Gazel 547
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kirpik iğnesi.

Sūzen-i müjgān-ı dil-ber fikridür dāʾim viren
Zaḫm-ı tīġ-i ḥasrete āmed-şudıyla iltiyām

sūzen-i müjgān-ı yār:

1. **sūzen-i müjgān-ı yār:**-*i*
Gazel 751
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kirpiklerinin iğnesi.

Gösterür her sūzen-i müjgān-ı yāri nīze-dār
Derdümüz Mevlā bilür ol ġamze-i cādū ile

sūz-ı ʿāşıḳ:

1. **sūz-ı ʿāşıḳ:**-*dan*
Gazel 749
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Âşığın yanması.

Sūz-ı ʿāşıḳdan şu dil-ber kim ḫaber-dār olmaya
Farḳı yoḳdur Ḥāletī hiç ṣūret-i dīvār ile

sūz-ı belā:

1. **sūz-ı belā:**-*dan*
Gazel 90
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bela eziyeti.

Degül cān u tenüm sūz-ı belādan bir zamān hālī
Vücūdum nüsḫasın yaḳmag içün yazmış yed-i ḳudret

[G.142:1]

sūz-ı cān-ı ġam-hˇār:

1. **sūz-ı cān-ı ġam-ḫˇār:**-*un*
Gazel 500
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kederli gönlün ateşi.

Baña düşer mi olup şemʿ gibi bī-ġayret
Zebānuma getürem sūz-ı cān-ı ġam-ḫˇārum

sūz-ı derūn:

1. **sūz-ı derūn:**-*um, -dan*
Gazel 202
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönül yangını.

Anuñ içün isterin sīne-be-sīne olmaġı
Tā benüm sūz-ı derūnumdan ḫaber-dār ola yār

sūz-ı dil:

1. **sūz-ı dil:**-*üm*
Gazel 17
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül ateşi, gönül yangını.

ʿĀr eyleme kim sūz-ı dilüm tāb-ı cemālüñ
Bir dest ü bir āteş-zeneden oldı hüveydā

[G.60:8, G.62:14, G.86:9, G.199:7, G.266:2, G.297:14, G.406:6, G.427:4, G.428:6, Kt.65:1]

sūz-ı dil-i ʿāşık:

1. **sūz-ı dil-i ʿāşık:**-*dan*
Gazel 286
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Âşığın gönlünün ateşi.

Aḳıtsa dem-ā-dem yiridür āb-ı sirişkin
Sūz-ı dil-i ʿāşıḳdan anuñ kim ḫaberi var

sūz-ı ehl-i ʿışḳ:

1. **sūz-ı ehl-i ʿışḳ:**
Müfret 205
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Âşıkların yanması.

Sūz-ı ehl-i ʿışḳ anlardan degüldür mültemes
Ḳıl ḥaẕer kim bāz-gündur naḳl-i erbāb-ı heves

sūz-ı firāḳ:

1. **sūz-ı firāḳ:**-*a*
Gazel 423
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ayrılık ateşi.

N'ola ṣabr eylese sūz-ı firāḳa ṭaʿn-ı aʿdāya
Görüpdür germ ü serdin ʿāşıḳ-ı şeydā bu dünyānuñ

sūz-ı ġam:

1. **sūz-ı ġam:**
Gazel 671
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gam ateşi.

Bilmez-idüm sūz-ı ġam eşcāra teʾs̲īr itdügin
Dün gice ey Ḥāletī söyletmeseydüm nāyı ben

sūz-ı hicr:

1. **sūz-ı hicr:**-*i*
Gazel 128
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayrılık ateşi. II Ayrılık ıstırabı.

Cismümle sūz-ı hicri bilen iʿtiḳād ider
Ḥıfẓ itdügin cehennem odın bir avuç remād

sūz-ı husr u nāzükhā-yı ḫasen:

1. **sūz-ı ḫusr u nāzükhā-yı ḫasen:**
Gazel 663
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güzelin (sevgilinin) nazik ve ziyankar yakıcılığı.

Ḥāletī şerḥ eyleyüp vaṣf itse ḥüsnüñ ḥālini
Ẓāhir olur sūz-ı ḫusr u nāzükhā-yı ḥasen

sūz-ı ʿışḳ:

1. **sūz-ı ʿışḳ:**
Gazel 869
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk ateşi.

Dil sūz-ı ʿışḳ ile eridüp baġrı yaġını
Şevḳ-i ruḫuñla ṣubḥa çıḳarur çerāġını

sūz-ı maḥabbet:

1. **sūz-ı maḥabbet:**
Gazel 231
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk ateşi.

Yaḳsa ger sūz-ı maḥabbet göge ṣavursa külün
Dönerek dil yine ol āteş-i sūzāna iner

[G.477:7, G.849:9]

sūz-ı melāl:

1. **sūz-ı melāl:**-*üm, -le*
Müfret 464
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Üzüntü, sıkıntı ateşi.

Ben ol pervāneyem kim eglenüp sūz-ı melālümle
Murādum şemʿini söndürmemişdür per ü bālümle

sūz-ı nihān:

1. **sūz-ı nihān:**-*um*
Müfret 318
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gizli ateş II Yürek yangını.

Firāḳuñda senüñ sūz-ı nihānum
Dimezsem dil yanar dirsem zebānum

sūz-ı sīne:

1. **sūz-ı sīne:**-*den*
Gazel 78
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönül ateşi.

Ḳanı ol demler ki eşkümle ṣulardum kūyuñı
Şimdi sūz-ı sīneden ḳalmadı hiç çeşmümde āb

[G.137:13]

sūz-ı sīne-i ʿāşık:

1. **sūz-ı sīne-i ʿāşık:**-*dan*
Gazel 155
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Âşığın yürek yangını.

Gelmez duḫān-ı āh benüm ʿaynuma dime
Bir pāre sūz-ı sīne-i ʿāşıḳdan it ḥazer

[G.250:4]

sūz-ı zelīḫā:

1. **sūz-ı zelīḫā:**
Gazel 57
Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Zeliha'nın yanması..

Ḳaçma ʿāṣıḳdan ki virmişdür cemāl-i Yūsuf'a
Girye-i Yaʿḳūb ile sūz-ı Zelīḫā āb u tāb

sūziş-i ʿışḳ:

1. **sūziş-i ʿışḳ:**
Gazel 719
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk ateşi.

Sūziş-i ʿışḳ ile düşdüm ḳadem-i cānāna
Düşer ayaġına şemʿüñ ya n'içün pervāne

[Mü.3:19]

sūziş-i nār-ı firāḳ:

1. **sūziş-i nār-ı firāḳ:**
Gazel 380
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılık ateşinin yakması.

Şöyle teʾsīr eylemişdür sūziş-i nār-ı firāḳ
Kevkeb-i baḫtumda da eksük degüldür iḫtirāḳ

[Mf.226:1]

sūziş-i rūz-ı ḳıyāmet:

1. **sūziş-i rūz-ı ḳıyāmet:**-*le*
Gazel 757
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kıyamet günündeki yanma, yanış.

Bile ḥaşr olduġum erbāb-ı cürmüñ āh-ı serdin gör
Beni ḳorḳutma vāʿiẓ sūziş-i rūz-ı ḳıyāmetle

sūz-nāk:

1. **sūz-nāk:**
Gazel 381
Mısra: **12**
Yakan, yakıcı.

Ṭabʿ-ı veḳḳāduñ fürūzān eyleyüp ey Ḥāletī
Sūz-nāk eşʿār ile ḥāsidlerüñ baġrını yaḳ

sūz-nāk ol-:

1. **sūz-nāk ol:**-*ur*
Müfret 13
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yakıcı, tesirli olmak.

Sīneñde nār-ı ʿışḳ mı var yoḫsa Ḥāletī
Naẓmuñ neden ki çaḳ bu ḳadar sūz-nāk olur

[Mf.162:2]

2. **sūz-nāk ol:**-*ur*
Gazel 276
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yanmak, ateşlenmek, alev almak.

Sīneñde nār-ı ʿışḳuñ mı var yoḫsa Ḥāletī
Naẓmuñ neden ki çaḳ bu ḳadar sūz-nāk olur

sübḥa:

1. **sübḥanuñ:**-*n, -un*
Gazel 93
Mısra: **5**
Tespih tanesi, tespih.

Sübḥanuñ tārın gehī zünnār iderler zāhidā
Eylemez hergiz taḫallüf kim ḥükm-i dīvān-ı elest

[G.292:36]

sübḥa-i billūr:

1. **sübḥa-i billūr:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kristal tespih.

Ḳırıldı sübḥa-i billūrı beñzer pīr-i gerdūnuñ
Çemen-zāra döküldükçe gören şeb-nem ṣanur anı

sübḥa-i mercān:

1. **sübḥa-i mercān:**-*a*
Gazel 42
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mercan teşbih II Âşığın kanlı gözyaşları.

Rūy-ı zerd ü ḫūn-ı eşkümle döner ḳadd-i dü-tā
Sübḥa-i mercāna kim başında vardur keh-rübā

[G.260:4, G.731:18, G.761:14, K.39:64]

sübḥa-i mercān eyle-:

1. **sübḥa-i mercān eyle:**
Gazel 736
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Mercan tespih haline getirmek.

Ey dem-ā-dem gözeden ḳabr-i şehīd-i ʿışḳı
Ḫūn-ı efserdesin al sübḥa-i mercān eyle

sübḥa-i ṣad-dāne:

1. **sübḥa-i ṣad-dāne:**-*y, -i*
Gazel 620
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yüzlük tespih.

İdersin sübḥa-i ṣad-dāneyi dām-ı riyā zāhid
Velī ṭaʿn eylemezseñ ehl-i ʿışḳa yüzün aġ olsun

[Kt.88:4, G.883:4]

sübḥa-veş:

1. **sübḥa-veş:**
Kıt'a 48
Mısra: **3**
Tespih gibi.

Lisānından yedinden sübḥa-veş ḫalḳuñ mükeddersin
Eger mercān gibi cāy eyleseñ ḳaʿrında deryānuñ

sücūd eyle-:

1. **sücūd eyle:**-*y, -üm*
Mesnevi 2
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Secde etmek.

Virmezin zühde vü ṣalāḥa vücūd
Sehv ile eyleyüm meger ki sücūd

süd:
1. **süd:**
Gazel 614
Mısra: **8**
Süt.

Minnete geçmezdi hergiz kār-ı Ferhād-ı ḥazīn
Süd yirine itse farażā çeşme-i cānın revān

südde-i devlet-meʾāb:

1. **südde-i devlet-meʾāb:**
Kaside 35
Mısra: **70**
Kelime Tipi: **-**
Devlet adamının kapısı, himayesi II Kaptan Cagala-zâde'nin himyesi.

Derd ü miḥnetden ne deñlü olsa bī-tāb ü tüvān
Bāliş-i rāḥat yeter ol südde-i devlet-meʾāb

südde-i devlet-meʾāb-ı ehl-i dünyā:

1. **südde-i devlet-meʾāb-ı ehl-i dünyā:**-*dan*
Kıt'a 6
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Dünya ehlinin sığınacağı kapı.

Mübtelā-yı südde olsam Ḥāletī āsān idi
Südde-i devlet-meʾāb-ı ehl-i dünyādan baña

sühā:

1. **sühā:**
Mesnevi 7
Mısra: **49**
Büyükayı yıldız kümesindeki en küçük yıldız.

Maẓhar-ı nūr-ı reʾyi olsa Sühā
Vire mihr-i cihāna nūr u żiyā

[M.225:1]

sühān:

1. **süḫanuñ:**-*uñ*
Gazel 430
Mısra: **2**
Söz, kelâm.

Ḳatı teng olmasa ger ey lebi ġonce dehenüñ
Ne içün cān virür elbette çıḳarken süḫanuñ

[M.1:4]

2. **süḫan:**
Gazel 7
Mısra: **13**
Söz, kelam II Şiir.

Süḫan ey Ḥāletī āyīne-i dilde ṣafā ister
Görünmez rū-nümā olmayıcaḳ dūşize-i maʿnā

[G.17:13, G.113:9, G.169:16, G.200:7, G.333:9, G.412:11, G.433:10, G.539:4, K.38:59, K.40:45]

sühan gencīnesi:

1. **süḫan gencīnesi:**-*n, -e*
Gazel 256
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
Söz hazinesi.

Söz açmaḳda naẓīrüñ görmedük ey Ḥāletī hergiz
Süḫan gencīnesine var ise ḫāmeñ anaḫtardur

süḫan gevherleri:

1. **süḫan gevherleri:**-*n*
Gazel 878
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **-**
Söz cevherleri II Şiir cevherleri.

Süḫan gevherlerüñ alur ṣatar yoḳ Ḥāletī şimdi
Çıḳarma sen daḫı tā çıḳmayınca bir ḫarīdārı

sühan milketi:

1. **süḫan milketi:**-*n, -i*
Kıt'a 53
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Söz ülkesi.

Tīġ-i ṭabʿumla süḫan milketini feṭḥ iderin
Ḳılıcumla alurın pādşehüm iḥsānuñ

sühan mülki:

1. **süḫan mülki:**-*n, -i*
Gazel 243
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **-**
Söz ülkesi.

Tīġ-i ṭabʿuñla süḫan mülkini feṭḥ itdüñ yine
Ḥāletī saña söz açmaḳda bulunmaz hiç naẓīr

sühan ṭōbı:

1. **süḫan ṭōbı:**-*n, -ı*
Gazel 429
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **-**
Söz topu.

Süḫan ṭōbını ḳapdum ortadan çevgān-ı ṭabʿumla
Benem ey Ḥāletī şimdi süḫan-gūyı bu meydānuñ

sühan-āver:

1. **süḫan-āver:**
Gazel 744
Mısra: **12**
Söz ustası.

Bezm-i belāġat içre olup ṣadr Ḥāletī
Bir kimse geçmedi o süḫan-āver üstine

sühan-çīn:

1. **süḫan-çīne:**-*e*
Gazel 805
Mısra: **6**
Söz getirip götüren, dedikoducu.

Erbāb-ı süḫan sırrını fāş itmede ḫalḳa
Beñzer o cihān-dīde süḫan-çīne sefīne

sühan-çīn-i bezm-gāh-ı hüner ol:

1. **süḫan-çīn-i bezm-gāh-ı hüner ol:**-*ur, -sa*
Gazel 160
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Marifet meclisinde dedikodu yapmak.

Serini Ḥāletiyā ḫāmenüñ şikest eyle
Eger olursa süḫan-çīn-i bezm-gāh-ı hüner

sühan-dān:

1. **süḫan-dān:**
Gazel 789
Mısra: **10**
Söz söylemeyi bilen, düzgün ve güzel söz söyleyen kimse.

Naẓmuñı aʿdā begenmezse ḳayırmaz Ḥāletī
Niçe bāṭıl söylenür her bir süḫan-dān ḥaḳḳına

[G.833:10]

sühan-gūy:

1. **süḫan-gūyı:**-*ı*
Gazel 429
Mısra: **10**
Söz söyleyen II Şair.

Süḫan ṭōbını ḳapdum ortadan çevgān-ı ṭabʿumla
Benem ey Ḥāletī şimdi süḫan-gūyı bu meydānuñ

süḫan-ı senc-i ḥüsn ü ān:

1. **süḫan-ı senc-i ḥüsn ü ān:**
Gazel 747
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzellik sözünün manasını hakkıyla bilen (sevgili).

Yaḳlaşdı ol zamān ki süḫan-ı senc-i ḥüsn ü ān
Ebrūlarıyla ḫaṭṭ-ı lebin müstezād ide

sühan-verān-ı zamān:

1. **süḫan-verān-ı zamān:**-*un*
Kaside 21
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Devrin güzel söz söyleyenleri II Devrin şairleri.

Süḫan-verān-ı zamānuñ zebānı beste olur
Şu dem ki medḥüñ oḳur
Ḥāletī-i siḥr-maḳāl

sühā-yı fikret:

1. **sühā-yı fikret:**-*üm, -i*
Kıt'a 34
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Düşüncenin ufacık yıldızı.

Ey mihr-i pür-fürūġ-ı seḥer-gāh-ı mekremet
Eyle Sühā-yı fikretümi Müşterī-medār

sühūlet:

1. **sühūletle:**-*le*
Kaside 18
Mısra: **54**
Kolaylıkla, kolayca.

Devr-i luṭfuñda başup pāy riḳāb-ı baḫta
Olmışum bāre-i maḳsūda sühūletle süvār

sükkān-ı ʿālem-i bālā:

1. **sükkān-ı ʿālem-i bālā:**
Kaside 34
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yüce alemlerin sakinleri, melekler.

İnerdi rişte-i mihri ṭutup bu eyvāna
İşitse vaṣfını sükkān-ı ʿālem-i bālā

sükkān-ı keştī-i felek:

1. **sükkān-ı keştī-i felek:**
Kaside 35
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Felek gemisinin sakinleri, dünyada yaşayanlar.

Olmasa destüñde ger sükkān-ı keştī-i felek
Ṣadme-i mevc-i ḥavādiṩden bulurdı inḳılāb

sükker:

1. **sükkere:**-*e*
Gazel 30
Mısra: **10**
Şeker.

Ḳıldum ḳalem-i Ḥāletī'i ʿūd-ı mülebbes
Şīrīn süḫanumdan batırup sükkere cānā

[G.182:8, G.615:10, Mf.15:2, Mf.164:2]

2. **sükkerin:**-*i, -n*
Gazel 598
Mısra: **2**
Şeker II Sevgilinin dudakları.

Naḳd-i ʿömri ʿarż idüp öpdüm leb-i cān-perverin
Narḫ-ı rūzī üstine aldum o şūḫuñ sükkerin

sükūn:

1. **sükūnum:**-*um*
Gazel 508
Mısra: **4**
Sakinlik, huzur.

Deryā-yı ġamam cūş derūnumda nihāndur
Aldar göreni gerçi ki ẓāhirde sükūnum

sükūn gel-:

1. **sükūn gel:**-*se*
Gazel 695
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sakinleşmek, huzura ermek.

Dem-i serdümle çıḳar mevci yine eflāke
Yem-i zeḫḫār-ı ġama gelse zamān ile sükūn

[K.22:10]

sükūt it-:

1. **sükūt it:**-*dükçe*
Gazel 715
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Susmak.

Ruḫuñ şemʿa ʿiẕāruñ verde beñzer bu dil-i şeydā
Fiġān itdükçe bülbüldür sükūt itdükçe pervāne

süleymān:

1. **süleymān:**
Gazel 652
Mısra: **2**
Hazreti Süleyman. Davut peygamberin oğlu, on iki yaşındayken tahta çıkıp hem padişahlık hem peygamberlik yapmıştır. Klasik edebiyatta gücün ve iktidarın sembolüdür.

Ḥaḳḳā ki güzel żabṭ ider ol ḫusrev-i ḫūbān
Āhum yeline ḥükm idemez gerçi Süleymān

[G.766:8, K.2:21, K.7:29, K.8:27, M.8:204, T.1:9, Trk.B.1:22]

süleymān-ı gül:

1. **süleymān-ı gül:**-*ün*
Kaside 33
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Süleyman hükmüne sahip olan gül II hükümdar olan gül.

Süleymān-ı gülüñ ṭurdı seḥerden yine dīvānı
Geçüp taḫt-ı zümürrüd-fāmına söyletdi murġānı

süleymān-ı rūzgār:

1. **süleymān-ı rūzgār:**
Kaside 3
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zamanın Hz. Süleyman'ı.

Tā yirine gelince Süleymān-ı rūzgār
İtdi nesīm-i feṭḥ u ẓafer ḫayli ihtimām

süleymān-ı serīr-i ḥüsn ol-:

1. **süleymān-ı serīr-i ḥüsn ol:**-*an*
Gazel 645
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik tahtının Süleyman'ı olmak, çok güzel olmak.

Ġāfil olma ey Süleymān-ı serīr-i ḥüsn olan
Öpmek ister ḫātem-i laʿlüñ bir iki Ehremen

süleymān-ı zamān:

1. **süleymān-ı zamān:**
Kaside 12
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Devrin Süleyman'ı, övülen kişi.

Yine İstanbul'ı teşrīf eyleyüp şāh-ı cihān
Ḫākden ḳaldurdı taḫtın ol Süleymān-ı zamān

[K.15:15]

süm-i esb-i āṣaf-ı sānī ḳıl-:

1. **süm-i esb-i āṣaf-ı sānī ḳıl-:**-*dı*
Müfret 560
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İkinci Âsaf'ın (Âsaf'a benzeyen vezirin) atının toynağı yapmak.

Seḥer ki ḳıldı süm-i esb-i Āṣaf-ı ṢānīNücūm-ı saʿd ile būşiş cihānı nūrānī

sümm:

1. **sümminden:**-*i, -n, -den*
Kaside 15
Mısra: **20**
At tırnağı.

Sürʿate baḳduḳça ruḫṣat peyk-i bādı yolda ḳor
Şebden encüm gösterür çıḳduḳça sümminden şerār

sümm-i esb:

1. **sümm-i esb:**-*i, -n, -den*
Kaside 12
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
At tırnağı.

Sümm-i esbinden nümāyān oldı kevkebler yine
Ḥaḳ budur kim gelmemişdür böyle bir ṣāḥib-ḳırān

sümm-i semend-i nāz:

1. **sümm-i semend-i nāz:**-*a*
Gazel 290
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Naz atının tırnakları.

Sümm-i semend-i nāza degen her ġubār-ı rāh
Ehl-i niyāza sürme-i ʿayne'l-yaḳīn olur

sümūm-ı ġam:

1. **sümūm-ı ġam:**
Gazel 813
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gam zehri.

Ya sümūm-ı ġam yaḳar yāḫūd gelür seyl-i fenā
Kişt-zār-ı ʿömr-i insānuñ çoġ olur āfeti

sümūm-ı nīm-rev-i ḳahr:

1. **sümūm-ı nīm-rev-i ḳahr:**
Mesnevi 9
Mısra: **89**
Kelime Tipi: -
Kahrın yavaş esen rüzgarı.

Sümūm-ı nīm-rev-i ḳahr ber-cāy
Nesīm-i ṣubḥ-ı baḫt ammā sebük-pāy

sünbül:

1. **sünbül:**
Kaside 4
Mısra: **25**
Zambakgillerden, soğanla üretilen, 15-20 cm yükseklikte, çiçekleri kuvvetli kokulu ve

türlü renkli çok yıllık bir süs bitkisi.

Çemende geşt iderek alsa destine sünbül
Olur ʿadū gözine yedi başlu bir ejder

[K.5:18, K.10:13, K.28:32]

2. **sünbüller:**-*ler*
Gazel 179
Mısra: **4**
Güzel ve keskin kokulu çiçekler açan, zambakgillerden otsu bir süs bitkisi. II Sevgilinin saçı.

Ḫayāl-i zülf-i yār olunca gözde girye lāzımdur
Yazıḳdur şīşe-i bī-āb içinde öyle sünbüller

[G.476:6, G.551:4, G.553:14, K.6:24, K.20:24, K.34:7, Mf.423:1]

sünbül ocaġı:

1. **sünbül ocaġı:**-*n, -a*
Gazel 220
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sümbül ekilen çukur toprak.

Bāġ-ı belāda beñzedi sünbül ocaġına
Sīnem ki üsti āteş-i dilden duḫāndur

sünbüle:

1. **sünbüle:**
Kaside 14
Mısra: **35**
Başak burcu.

Dāne-i encüm ile Sünbüle ḫākister olup
Ḳorḳarın kim ṭutuşa ḫırmen-i māh-ı tābān

sünbül-hevā ol-:

1. **sünbül-hevā ol:**-*dı*
Kaside 10
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Sümbül hevesinde olmak.

Çıḳup sünbülleri bāġuñ cihān sünbül-hevā oldı
Bahāruñ irdi feyż-i himmeti aʿlā vü ednāya

sünbül-i cānān:

1. **sünbül-i cānān:**
Gazel 737
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin sümbül gibi olan saçları.

Varduḳda İrem bāġına ḥavrāya ṣunarduḳ
Olsaydı eger sünbül-i cānān elümüzde

sünbül-i gül-pūş-ı ʿanberīn-fam:

1. **sünbül-i gül-pūş-ı ʿanberīn-fam:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Amber renkli gül örten sümbüller II Siyah saçlar.

Ḳanı o taḫt-ı melāḥatde Yūsuf-ı ṯānī
Ḳanı o mehd-i necābetde ʿĪsi-i devrān

sünbül-i müşkīn:

1. **sünbül-i müşkīn:**-*i*
Müfret 407
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Misk kokulu sümbül.

Zülfüñe kendin ber-ā-ber ṭutduġıçün itdi kīn
Bulsa yirdi sünbül-i müşkīni her āhū-yı Çīn

sünbül-i yār:

1. **sünbül-i yār:**
Müfret 332
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin sümbül gibi (kıvrımlı ve güzel kokan) saçı.

Sünbül-i yār gibi geşt-i gül-istān idelüm
Künc-i ġamda niçe bir ḳalbi perīşān idelüm

süpür-:

1. **süpürdi:**-*di*
Gazel 363
Mısra: **4**
Üzerindeki toz, toprak ve çör çöp gibi şeyleri süpürge ile temizlemek; tüketmek, bitirmek.

Ḫāne-i çeşme ḫayāl-i yār gelmek var diyü
Sildi süpürdi içini ṭaşını müjgān ü demʿ

sür-:

1. **sürülsün:**-*ül, -sün*
Gazel 688
Mısra: **5**
Kovmak, uzaklaştırmak.

Sürülsün sāḳi-i bezmüñ elinden şayḳal-ı şahbā
Anuñla ġamzesi şemşīrine dil-ber cilā virsün

[G.778:6, K.32:38]

2. **sürse:**-*se*
Gazel 144
Mısra: **9**
Devam etmek.

ʿAceb mi neşvesi encām-ı ʿömre dek sürse
Ḫaṭ-ı lebüñ gibi yoḳdur cihānda ince ġubār

[G.442:10]

3. **süre:**-*e*
Gazel 331
Mısra: **4**
Değdirmek, yüz sürmek.

İşigüm ṭaşı zer-i rūya miḥekkdür diyeli
Çihremüz süre süre ḳalmadı aṣlā yüzümüz

[G.331:4]

4. **sürerse:**-*er, -se*
Gazel 494
Mısra: **8**
Sürmek, at sürmek.

Gelmez ol şūḫ-ı cihāndan ḫāṭıra hergiz ġubār

Günde biñ kerre sürerse üstüme raḫş-ı sitem

sürāḥī:

1. **ṣurāḥīler:**-*ler*
Gazel 39
Mısra: **4**
İçine şarap konan uzun boyunlu kap.

Görmese sāġarda ʿaksüñ ey büt-i raʿnā eger
Secde itmezlerdi her çīnī ṣurāḥīler aña

[G.717:11]

sürʿat:

1. **sürʿate:**-*e*
Kaside 15
Mısra: **19**
Hız.

Sürʿate baḳduḳça ruḫṣat peyk-i bādı yolda ḳor
Şebden encüm gösterür çıḳduḳça sümminden şerār

sürʿat-i bād-ı ṣabā:

1. **sürʿat-i bād-ı ṣabā:**-*dan*
Kaside 15
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Sabah rüzgarının hızlılığı.

Olmasa aña süvār olan Süleymān-ı zamān
Sürʿat-i bād-ı ṣabādan olamazdı behre-dār

süreyyā:

1. **süreyyā:**
Gazel 716
Mısra: **4**
Gökyüzünün kuzey yarım küresindeki Boğa burcunda yer alan ve yedi yıldızdan oluşan bir yıldız takımı, Ülker, Pervin.

Bu bāġuñ ḫāṣılından nefretüm ṣol deñlüdür şimdi
Süreyyā ḫūşe-i engür olursa almayum dāne

[K.11:19, K.41:22]

süreyyā ḫūşesi:

1. **süreyyā ḫūşesi:**-*n, -den*
Gazel 582
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Süreyya salkımı (Süreyya yıldız kümesi iki sıra halinde dizilmesi sebebiyle bu edebiyatta parlaklık ve düzgün sıralanışından ötürü başak/salkıma benzetilir).

Teselli bulmaġa imkān mı vardur bu dil-i maḥzūn
Süreyyā ḫūşesinden bāde peydā eylese gerdūn

süreyyā silki:

1. **süreyyā silki:**
Mesnevi 8
Mısra: **147**
Kelime Tipi: -
Süreyya'nın ipi (Süreyya, gökyüzünün kuzey yarımküresindeki Boğa burcunda yer alan ve yedi yıldızdan oluşan bir yıldız takımıdır.).

Eger olsa Süreyyā silki ḫālī
Olurlar dürc-i fikrümden leʾālī

süreyyā-yı felek:

1. **süreyyā-yı felek:**
Gazel 732
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Felek, talih yıldızı.

Sāz-gār olmaz baña hergiz Süreyyā-yı felek
ʿUḳde-i derdüm açılmaz degme bir dendān ile

[G.761:11]

sürḫ:

1. **sürḫ:**
Gazel 114
Mısra: **8**
Kırmızı.

Tīşesiyle Kūh-ken kān deldi dir ṣol kimse kim
Gördi eşk-i laʿl-fāmın raḫne-i ḫārāda sürḫ

[G.114:10, Mf.52:2]

sürḫ eyle-:

1. **sürḫ eyle:**-*y, -en*
Gazel 507
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kırmızılaştırmak, kızartmak.

Zerd olup berg-i ḫazāna döndi ser-tā-ser tenüm
Sīli-i ġamdur yüzüm sürḫ eyliyen gāhī benüm

[K.1:50, G.114:1]

sürḫ it-:

1. **sürḫ it:**-*üp*
Gazel 513
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kırmızı hale getirmek.

Çünki hep ġuṣṣadur anda yazılan Ḥāletiyā
Sürḫ idüp yaşumuzı cedvel-i dīvān idelüm

[G.642:1]

sürḫ ḳabā:

1. **sürḫ ḳabā:**-*dur*
Gazel 168
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kırmızı kaftan II Gül yaprakları.

Gūyā ki çemen bülbüline oldı ġażab-nāk
Geydükleri sulṭān-ı gülüñ sürḫ ḳabādur

sürḫ ol-:

1. **sürḫ ol:**-*sa*
Gazel 114
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kızarmak, kırmızılaşmak.

Cām-ı ʿişretden ḳızarmış dir ḫasūd-ı nābe-kār
Aġlamaḳdan olsa çeşm-i ʿāşıḳ-ı dil-dāde sürḫ

[G.23:3, G.114:2, G.114:6, G.157:9, Mf.601:2]

sürh ü sefīd:

1. **sürḫ ü sefīd:**
Gazel 120
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kırmızı ve beyaz.

Gīsūların çözüp irişince bāġ-ı sīnede
Ḳonmasa naḳd-i ʿömre eger ʿāḳıbet resīd

[Mf.59:2]

sürḫ ü sefīd ol-:

1. **sürḫ ü sefīd ol-:**-*dı*
Gazel 120
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kırmızı ve beyaz olmak.

Dāġ-ı nev ü kühenlerümüz bāġ-ı sīnede
Güllerdür oldı kimisi sürḫ ü kimi sefīd

sürḫi-i şafaḳ:

1. **sürḫi-i şafaḳ:**-*ı*
Gazel 115
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şafağın kızıllığı.

Ḳılmazdı sürḫi-i şafaḳı āşikār çerḫ
İtdüklerinden olmasa ger şerm-sār çerḫ

sürme:

1. **sürmeden:**-*den*
Gazel 398
Mısra: **5**
Göze çekilen maruf siyah madde, kûhl. sürme-çûb sürme mili, hilâlî. sürme-dân sürme muhafazası.

ʿAceb mi olmasa hiç çeşmi sürmeden ḫālī
Olur hemīşe libāsı siyāh ʿayyāruñ

[G.719:10, Mf.256:1]

sürme-dān ol-:

1. **sürme-dān ol:**-*ur*
Kaside 27
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Sürmelik olmak.

Kuḥl-i ḫāk-i rāhını bād irgürür nergislere
Ġonce-i zanbaḳ olur aña gümüşden sürme-dān

sürme-i ʿayne'l-yaḳīn:

1. **sürme-i ʿayne'l-yaḳīn:**
Gazel 290
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gözüyle görmüş gibi, kat'îlik sürmesi.

Sümm-i semend-i nāza degen her ġubār-ı rāh
Ehl-i niyāza sürme-i ʿayne'l-yaḳīn olur

sürme-i çeşm-i ʿalīl eyle-:

1. **sürme-i çeşm-i ʿalīl eyle-:**-*y, -e, -y, -üm*
Gazel 425
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hasta kişinin gözüne sürme yapmak.

Sürme-i çeşm-i ʿalīl eyliyeyüm ḫāk-i rehüñ
Çünki en şon gözümüz ṭopraġ ile ṭolsa gerek

sürme-i hāk-i reh:

1. **sürme-i ḫāk-i reh:**-*i, -n, -i*
Gazel 182
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yolunun toprağının sürmesi.

Encüme şatsa eger sürme-i ḫāk-i rehini
Mihr ile māhı felek kefe-i mīzān eyler

[G.243:4, G.334:3, G.448:1, K.24:26]

sürme-i hāk-i reh-i dil-ber:

1. **sürme-i ḫāk-i reh-i dil-ber:**-*süz*
Gazel 552
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yolunun toprağının sürmesi.

Encüm-i çerḫ-i berīn-āsā olanlar dūr-bīn
Sürme-i ḫāk-i reh-i dil-bersüz olmaz bir zamān

sürme-i hāk-i reh-i yār:

1. **sürme-i ḫāk-i reh-i yār:**
Gazel 142
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yolunun toprağının sürmesi.

Aġarur gözlerümüz aġlamadan Ḫāletiyā
Olmasa bir gün eger sürme-i ḫāk-i reh-i yār

[G.198:14]

sürme-i şafā:

1. **sürme-i şafā:**
Kaside 28
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Huzur, mutluluk sürmesi.

ṭaġıtdı kendüsini sürme-i şafā hani
Şu dem ki ḫāk-i rehinden ṣabā iletdi ḫaber

sürü-:

1. **sürür:**-*r*
Gazel 577
Mısra: **6**
Bir şeyi yerden kaldırmaksızın çekerek, iterek götürmek, sürüklemek.

Degül şular der-i dārü'ş-şifā açıḳ ḳalmış
Boşandı bir niçe zencīrini sürür Mecnūn

[K.36:38]

sürūd:

1. **sürūdumuz:**-*umuz*
Gazel 341
Mısra: **8**
Şarkı, türkü, nağme.

ʿUşşāḳa dāġ-ı derd ile ölmek dügün gelür
Cānā o demde mātem-i ġamdur sürūdumuz

[K.14:24, T.3:6]

sürūd it-:

1. **sürūd it:**-*se*
Gazel 554
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Şarkı söylemek, terennüm etmek.

Kūh-ken ayrılmasa her dem n'ola küh-sārdan
Derd-i ʿışḳıyla sürūd itse olurdı hem-zebān

sürūd-ı bezm-i sürūr:

1. **sürūd-ı bezm-i sürūr:**
Kaside 21
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Neşe meclisinin şarkısı.

Nevā-yı meclis-i şādī sürūd-ı bezm-i sürūr
Derūn-ı günbed-i eflāki ḳıldı māl-ā-māl

sürūd-ı ʿıyş:

1. **sürūd-ı ʿıyş:**
Müfret 373
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevinç şarkıları.

Bir ṣubḥ-dem ki sāġar-ı zerrīn olup ʿıyān
Ṭoldı sürūd-ı ʿıyş ile kāşāne-i cihāñ

sürūd-ı ʿıyş-ı māl-ā-māl it:

1. **sürūd-ı ʿıyş-ı māl-ā-māl it:**-*e*
Kıt'a 75
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevinç şarkılarıyla doldurmak.

Bezmüñi dāʾim sürūd-ı ʿıyş-ı māl-ā-māl ide
Geh def ü geh çeng gösterdükçe māh-ı āsmān

sürūd-ı mest-i ʿışḳ:

1. **sürūd-ı mest-i ʿışḳ:**-*un*
Gazel 821
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk sarhoşunun (âşığın) şarkısı.

Maḥabbet bezminüñ cāmı dil-i pür-ḫūn-ı ʿāşıḳdur
Sürūd-ı mest-i ʿışḳuñ nevḥa-i ġamdur ser-āġāzı

sürūd-ı nāle-i mecnūn:

1. **sürūd-ı nāle-i mecnūn:**
Gazel 793
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mecnun'un iniltisinin şarkısı.

Bilmeyen şanurdı şaḥrālarda ḳalḳar gird-bād
Ḫāk raḳṣ itse sürūd-ı nāle-i Mecnūn ile

sürūd-ı sürūr:

1. **sürūd-ı sürūr:**
Kaside 21
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Sevinç şarkısı.

İşitmez olsa ḳulaġum n'ola sürūd-ı sürūr
Dilüm ṭutuldı cefā-yı zamāneden çün lāl

sürül-:

1. **sürülmiş:**-*miş*
Gazel 555
Mısra: **2**
Uzaklaştırılmak, kovulmak.

Bezm-i dünyāya gelince ben żaʿīf-i nā-tüvān
Bāde-i ʿişret sürülmiş dürd-i ġam ḳalmış hemān

[Mf.542:1]

2. **sürülmedi:**-*me, -di*
Müfret 549
Mısra: **1**
Ortaya konmak, sunulmak.

Bezm-i şafāda bāde-i gül-gün sürülmedi
Ġam ceyşinüñ tedāriki hergiz görülmedi

sürün-:

1. **sürünürsem:**-*ür, -se, -m*
Gazel 484
Mısra: **7**
(Sevgilinin) beraberinde gitmek, peşinde koşmak.

Yanınca muttaşıl sürünürsem ʿaceb degül
Ey pāy-bend-i kākül-i cānān olan göñül

[G.527:5]

2. **süründi:**-*di*
Müfret 295
Mısra: **1**
Sürmek, dokundurmak.

Yine Leylā-veş süründi rūyına gül-güne gül
Bülbül-i şeydāyı döndürse n'ola Mecnūn'a gül

sürūr:

1. **sürūr:**
Gazel 163
Mısra: **6**
Sevinç, mutluluk.

Çünki düşdüm ʿışḳa öldürmeñ muḳarrerdür beni
Ya fırāḳuñla ġam u miḥnet ya vaṣluñla sürūr

[G.364:2, G.545:2, G.693:7, M.4:73]

sürūr gel-:

1. **sürūr gel:**-*di*
Mesnevi 4
Mısra: **129**
Kelime Tipi: -
Sevinç, mutluluk gelmek.

Geldi ḫalḳ-ı cihāna yine sürūr
İndi gūyā ki mürde üstine nūr

sürūr-ı ʿıyş:

1. **sürūr-ı ʿıyş:**
Gazel 372
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Eğlence sevinci.

Cenābuña nice ʿarż olunur bu derd-i firāḳ
Sürūr-ı ʿıyş gelür saña nāle-i ʿuşşāḳ

sürūr-ı naẓm:

1. **sürūr-ı naẓm:**-*um*
Kaside 40
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Şiir sevinci.

Zühre'nüñ raḳṣını germ itdi sürūr-ı naẓmum
Ḫaḳ budur kim baña maḫṣūṣdur ol kār u ʿamel

sürūr-ı sīne:

1. **sürūr-ı sīne:**-*m, -dür*
Kıt'a 28
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönlün neşesi.

Lemʿa-i tīġ nūr-ı çeşmümdür
Tīr-i miḥnet sürūr-ı sīnemdür

sürūş-ı ġayb:

1. **sürūş-ı ġayb:**
Kaside 41
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gözle görülemeyen melek; Cebrail.

Sürūş-ı ġayb eger varursa bālāya bu müjdeyle
Döşerler ayaġına aṭlas-ı çerḫ-i muʿallāyı

sürūş-ı ġayb-veş:

1. **sürūş-ı ġayb-veş:**
Gazel 187
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gaipten haber veren melek (Cebrail) gibi.

Geh ʿurūc eyler semāya Ḫażret-i ʿĮsā gibi
Geh sürūş-ı ġayb-veş gökden yire perrān olur

süst evtār ol-:

1. **süst evtār ol:**-*up*
Mesnevi 9
Mısra: **91**
Kelime Tipi: -
Telleri zayıf, güçsüz olmak.

Olup sāz-ı ḳarārum süst evtār
Dükenmez naġme-i ḥussād-ı bed-kār

süst ü bī-cān:

1. **süst ü bī-cān:**
Mesnevi 9
Mısra: **105**
Kelime Tipi: -
Güçsüz ve cansız.

Refīk-i baḫt dāʾim süst ü bī-cān
Reh-i ḥayret beyābān-der-beyābān

sütūn:

1. **sütūn:**
Gazel 581
Mısra: **2**
Direk, sütun.

Keşti-i çerḫ oldı emvāc-ı sirişkümden nigūn
Dūd-ı dil şanmañ aña peyvestedür illā sütūn

sütūn ḳıl-:

1. **sütūn ḳıl-:**-*mış*
Gazel 608
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Direk, sütun yapmak.

Nā-ḫudā-yı dehr ḳılmış keşti-i ümmīdüme
Pāy-ı mūrāndan sütūn tār-ı ʿanākibden resen

sütūn ol-:

1. **sütūn ol:**-*ur*
Kaside 36
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Direk, sütun olmak.

Keşti-i ümmīde mektūb-ı dürer-bāruñ senüñ
Ṭayy olunduḳça sütūn olur açılsa bād-bān

sütūn u bād-bān ol-:

1. **sütūn u bād-bān ol:**-*ur*
Kaside 12
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Direk ve yelken olmak, dayanak olmak.

Reh-ber olsa keşti-i iḳbāle Ḫıżr himmeti
Ḫāmesiyle nāmesi olur sütūn u bād-bān

sütūn ur-:

1. **sütūn ur:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Kaside 2
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Sütun dikmek, yapmak.

Livāları niçe yirden ger urmasaydı sütūn
Ḫalel gelürdi binā-yı sipihr-i vālāya

sütūn-ı āh:

1. **sütūn-ı āh:**-*ı, -n, -ı*
Kaside 42
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ah sütunu.

Sütūn-ı āhını n'eylerdi ḫalḳ-ı dünyānuñ
Serāy-ı dehrüñ eger muḥkem olsa bünyānı

[G.335:9]

sütūn-ı āh-ı dil:

1. **sütūn-ı āh-ı dil:**-*den, -dür*
Gazel 162
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönül âhının direği.

Sütūn-ı āh-ı dildendür ḳıyāmı ḫayme-i çerḫüñ
Cihāndan ben gidersem nic'olur bu nīl-gūn çāder

[G.556:9]

sütūn-ı ḫayme-i maʿnā ol-:

1. **sütūn-ı ḫayme-i maʿnā ol-:**-*up*
Müfret 353
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Anlam çadırının direği olmak.

Gūyā sütūn-ı ḫayme-i maʿnā olup ḳalem
Ḫayyām-ı çārsū-yı rubāʿī benem bu dem

suṭūr:

1. **suṭūrı:**-*ı*
Gazel 552
Mısra: **8**
Satırlar, yazı sıraları.

Şöyledür ṭūmār-ı derdüm ki açılsa şüphesüz
Bām-ı çerḫe çıḳmaġa olur suṭūrı nerd-bān

süvār:

1. **süvār:**
Mesnevi 4
Mısra: **81**
Ata binmiş, binici.

Buldı şöyle ʿinān-keşīde süvār
Ser-firāz olsa ol Buraḳ ne var

süvār it-:

1. **süvār it:**-*se, -n*
Mesnevi 9
Mısra: **229**
Kelime Tipi: -
Ata bindirmek.

Süvār itseñ beni raḫş-ı merāma
Ṭururdı ṭāliʿüm yolda selāma

süvār ol-:

1. **süvār ol:**-*ma, -y, -an*
Gazel 888
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Binmek, ata binmek.

Alamaz anı semend-i nāza olmayan süvār
Cān ṭurursa menzil-i ʿışḳ içre bir ögdül gibi

[K.2:22, K.15:15, K.15:24, K.18:54, K.29:19, Kt.97:3, M.4:62, G.395:3, G.476:11]

2. **süvār ol:**-*dı*
Gazel 831
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ata binmek II Hükmü altına almak.

Oldı ol şeh-süvāruñ eli ġāyetde süvār
Dökmege ḫūn-ı dil-i ʿāşıḳ-ı bī-ārāmı

süvār-ı esb-i nāz:

1. **süvār-ı esb-i nāz:**-*a*
Gazel 249
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Naz atının binicisi II Sevgili.

Bir süvār-ı esb-i nāza cilve-gāh itmiş Ḫudā
Māʾverā-yı perde-i çeşmüm ʿaceb meydān olur

[G.665:2]

süvār-ı esb-i nāz ol-:

1. **süvār-ı esb-i nāz ol:**-*sa*
Gazel 296
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Naz atına binmek II Çok nazlanmak.

Şāh-ı ḫūbānum ne var dünyāyı meftūn eylese
Ḫayli zībā ḳullanur olsa süvār-ı esb-i nāz

süvār-ı esb-i tabʿ:

1. **süvār-ı esb-i tabʿ:**-*ı*
Gazel 847
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yaratılış atının binicisi II Şairin kendisi.

Mülk-i naẓma Ḫusrev'i ey Ḥāletī mīr eyliyen
Ben süvār-ı esb-i tabʿı mīr-i mīrān eyledi

süvār-ı ḳadr:

1. **süvār-ı ḳadr:**-*i*
Kaside 33
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
İtibar bineği.

Ḳılur ḫabl-i metīn-i luṭfı beste bāb-ı ḥırmānı
O kim zīn-i hilāl urulmamışken raḫş-ı gerdūna

süvār-ı raḫş-ı emel ol-:

1. **süvār-ı raḫş-ı emel ol:**-*dı*
Gazel 330
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Arzu atının binicisi olmak, emeline ulaşmak.

Oldı süvār-ı raḫş-ı emel nā-kesān-ı dehr
Ḳaldı ġubār-ı ġamda dil-i nā-tüvānumuz

süveydā-yı dil-i ʿāşık:

1. **süveydā-yı dil-i ʿāşıḳ:**-*da, -dur*
Gazel 532
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşığın gönlündeki siyah nokta.

Çaḳ süveydā-yı dil-i ʿāşıḳdadur menzil-gehi
Görmege bir çāre yoḳ serv-i revāndur sevdügüm

Ş

<u>şaʿbede-bāz-ı gerdūn:</u>

1. **şaʿbede-bāz-ı gerdūn:**
Müfret 412
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Feleğin hokkabazı.

Çıḳalı mühre-i ḥubb ḥoḳḳa-i berş ü maʿcūn
Oynadur oldı bizi şaʿbede-bāz-ı gerdūn

<u>şaʿbede bāz-ı ser-i hengāme-i nāz:</u>

1. **şuʿbede bāz-ı ser-i hengāme-i nāz:**
Gazel 820
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Naz şamatasının hokkabazı II Nazlı sevgili.

Ey ḫoş ol şaʿbede bāz-ı ser-i hengāme-i nāz
Ki hemān rişte-i cān pārelemekdür hüneri

<u>şād:</u>

1. **şādı:**-*ı*
Gazel 873
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mutlu, huzurlu.

Dil-i dīvāne olup derd ü ġamuñ muʿtādı
Şimdi hiç ḫāṭıruma gelmez olupdur şādı

[G.204:3]

<u>şād eyle-:</u>

1. **şād eyle:**
Gazel 438
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Mutlu etmek.

Şād eyle biraz luṭfuñ ile ḳalb-i ḥazīnüm
Maḳṣūduñ eger cevr ise şāhum yeter itdüñ

<u>şād it-:</u>

1. **şād it:**-*se*
Gazel 321
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Mutlu etmek.

N'ola şād itse gönlin Ḥāletī ümmīd-i vuṣlatla
Bu bāzār-ı maḥabbetdür taṣavvurdan ziyān olmaz

[G.440:7, G.747:1]

<u>şād ol-:</u>

1. **şād ol:**-*ur*
Gazel 254
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Mutlu ve huzurlu olmak.

Gördükçe sīnede ġamuñı şād olur gönül
Beñzer aña ki ḫānesine āşnā gelür

[G.303:2, G.497:3, G.680:2, G.828:4, M.2:30, Mf.198:2]

<u>şād u ḫurrem ol-:</u>

1. **şād u ḫurrem ol:**-*sa*
Müfret 563
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mutlu olmak.

Benümle müddeʿī beyninde dün çoḳ mā-cerā düşdi
ʿAceb mi şād u ḫurrem olsa dil şāhid baña düşdi

<u>şād-āb kıl-:</u>

1. **şād-āb ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 7
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Suya kanmış kılmak, bol bol su vermek.

Oldı gūyā ki dest-i cūdı seḥāb
Ḳıldı ümmīd ravżasın şād-āb

<u>şādān eyle-:</u>

1. **şādān eyle:**-*di*
Tarih 4
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevinçli, bahtiyar eylemek.

Ḫalḳ-ı dünyāyı eyledi şādān ʿAzm idüp taḫtına saʿādetle

<u>şādān ol-:</u>

1. **şādān ol:**-*an*
Gazel 484
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Mutlu olmak.

Düşdi ġam-ı firāḳ ile şimdi belālara
Ey Ḥāletī o vaṣl ile şādān olan gönül

<u>şādī-resān ol-:</u>

1. **şādī-resān ol:**-*ur*
Kaside 36
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Mutluluk getirmek.

Rūz-ı heycāʾda nişān-ı naʿl-i şeb-dīzüñ senüñ
Çün hilāl-i ʿıyd olur müʾminlere şādī-resān

<u>şād-kām ol-:</u>

1. **şād-kām ol:**-*maz*
Gazel 495
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Çok sevinçli ve mutlu olmak.

Mürde-i derd-i taḥassür şöyledür kim Ḥāletī
Cüy-ı ḫamr-ı cenneti hep içse olmaz şād-kām

[G.509:7]

<u>şafaḳ:</u>

1. **şafaḳ:**
Gazel 31
Mısra: **5**
Gündoğumundan önceki ve günbatımından sonraki alaca karanlık ve kızıllık.

Şafaḳ şanma yaşumdan ḳan olupdur

Ṭutarken dāmenin çerḫ-i muʿallā

[G.117:3, G.405:11, G.427:9, G.463:2, G.771:7, K.31:1, K.39:41, Kt.95:2, M.5:83]

<u>şafak şahbāsı:</u>

1. **şafaḳ şahbāsı:**-*n*
Gazel 820
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Şafak şarabı.

Cām-ı ḫurşīde ḳoyup içse şafaḳ şahbāsın
Çāre yoḳdur gide maḫmūr-ı ġamuñ derd-i seri

<u>şafak-ı gül-gūn:</u>

1. **şafaḳ-ı gül-gūn:**-*a*
Gazel 723
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül renkli şafak.

Tār-ı ḫurşīdi tül itse şafaḳ-ı gül-gūna
Merd olan baḳmaya bu pīre-zen-i gerdūna

[Mf.484:1]

<u>şāh:</u>

1. **şāḫdur:**-*dur*
Gazel 493
Mısra: **4**
Dal, budak.

Revnaḳ-ı bāġ-ı cemāl olmış o naḫl-i ser-firāz
Şāḫdur bāzūları barmaḳlar işlenmiş ḳalem

[G.882:10, K.2:8, K.6:37, M.8:29]

<u>şāh:</u>

1. **şāhıdur:**-*ı, -dur*
Gazel 417
Mısra: **12**
En önde gelen, birinci, en büyük.

Ṭaḳınmış şūretā dervīş nāmın maḫż-ı luṭfından
Velī maʿnā yüzünden şāhıdur ol ehl-i ʿirfānuñ

2. **şāhum:**-*um*
Gazel 3
Mısra: **1**
Padişah II Sevgili.

Ḳalmaya ġamdan şikāyet eylesem şāhum saña
Ḫān-ḳāh-ı dehr içinde yanmaduḳ bir būriyā

[G.4:5, G:6:2, G.13:1, G.33:1, G.45:6, G.45:9, G.48:3, G.50:1, G.51:9, G.55:15, G.56:14, G.89:12, G.90:7, G.94:4, G.99:9, G.100:9, G.128:1, G.156:12, G.161:2, G.165:3, G.169:10, G.228:11, G.251:6, G.279:3, G.304:3, G.318:8, G.340:8, G.343:6, G.350:4, G.406:1, G.428:2, G.438:8, G.465:3, G.473:11, G.492:6, G.494:9, G.499:8, G.518:14, G.520:4, G.528:1, G.545:7, G.546:5, G.556:9, G.570:3, G.661:8, G.667:7, G.695:13, G.704:7, G.708:11, G.713:2, G.731:4, G.732:4, G.734:1, G.743:4, G.746:6, G.761:6, G.763:2, G.780:4, G.795:3, G.806:3, G.808:1, G.815:7, G.820:1, G.827:2, G.827:4, G.835:9, G.836:3, G.853:6, G.858:2, G.868:10, G.889:4, Mf.7:2, Mf.26:1, Mf.37:2, Mf.157:2, Mf.321:1, Mf.324:1, Mf.358:1, Mf.359:1, Mf.414:1, Mf.561:1, Mü.2:7]

2. **şāh:**
Mesnevi 5
Mısra: **68**
Hükümdar, padişah II Hz. Ali.

Teb-zede ḳılmış idi ḫavf-ı İlāh
N'ola şīr-i Ḫudā olursa o şāh

3. **şāh:**
Mesnevi 3
Mısra: **39**
Padişah, sultan II Hz. Peygamber.

Sāyesin göklere ṣalardı o şāh
Gören anı ṣanurdı ebr-i siyāh

[M.3:28, M.4:54, M.4:72, M.4:120, M.4:124, M.5:1, M.6:9, Mf.305:1]

4. **şāha:**-*a*
Mesnevi 5
Mısra: **61**
Padişah, hükümdar II Hz. Osman.

Devlet olup şehādet ol şāha
Maẓhar olmışdı ṣıbġatu'llāha

5. **şāhlar:**-*lar*
Gazel 108
Mısra: **6**
Padişah, hükümdar.

Aġyāruñ alsa cān u dilin yār ṭañ mıdur
Kāfir memālikinden alur şāhlar ḫarāc

[G.310:1, G.G.439:22, G.515:8, G.523:9, G.747:2, G.794:6, G.860:2, G.892:13, G.892:15, G.892:29, K.1:20, K.1:33, K.4:12, K.4:19, K.7:44, K.8:37, K.9:20, K.11:15, K.15:39, K.16:35, K.17:23, Kt.18:1, Kt.54:4, Kt.58:4, Kt.59:3, Kt.79:1, M.3:66, M.8:177, Mf.556:2, Mü.1:15, T.8:7]

6. **şāhum:**-*um*
Müseddes 1
Mısra: **25**
Efendi.

Ṣaḳın aldanma şāhum bu serāy-ı miḥnet-ābāda
Zümürrüd taḫtı zerrīn tācı hep ḳorsın bu dünyāda

7. **şāhdur:**-*dur*
Gazel 83
Mısra: **2**
Padişah, hükümdar II Âşığın gönlü.

Dil ki figān ider hem içer ṭurma ḫūn-āb
Bir şāhdur ki sāz ile nūş eyliye şarāb

<u>şāh it-:</u>

1. **şāh it:**-*üp*
Gazel 515
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Padişah yapmak.

Dimiş sulṭān-ı ġam birdür yanumda cümle ʿışḳ ehli
Felek gibi gedāyı şāh idüp şāhı gedā itmem

[M.1:63]

şāh ol-:

1. **şāh ol:**-*an*
Gazel 566
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Padişah olmak II (Bir konuda) en üstün kimse olmak.

Şāh olan Mıṣr-ı belāġatde odur
Ḥāletiyā
Yūsuf-ı ṭabʿumı bilmez gibi
iḫvān-ı zamān

[G.795:1, G.809:1, G.859:6, K.1:67, Mf.508:1]

2. **şāh ol:**-*ur, -mış*
Kaside 24
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Padişah olmak, saltanatın başına geçmek.

Bir eli gölgesi besdür bu cihān devletine
Şāh olurmış o ki üstine düşe ẓıll-ı Hümā

[Mü.1:4]

şāh u berg-i düşmen-i bed-hˇāh:

1. **şāḫ u berg-i düşmen-i bed-ḫˇāh:**-*a*
Gazel 147
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kötülük isteyen düşmanın yaprağı ve dalı.

Naḫl-i derdüñ itdi bāġ-ı dilde peydā bīḫ ü bün
Şāḫ u berg-i düşmen-i bed-ḫˇāha ḳılma iʿtibār

şāh u dervīş:

1. **şāh u dervīş:**-*i*
Gazel 417
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Padişah ve derviş II Herkes.

Debistān-ı belāġatda añanlar şāh u dervīşi
Meger kim görmemişdür şāh u dervīşin bu devrānuñ

[G.417:10, G.693:1, Kt.54:1, Kt.54:2]

şāh u gedā:

1. **şāh u gedā:**-*lar*
Kıt'a 119
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Padişah ve dilenci II Herkes.

ʿUlūmuñdan senüñ şāh u gedālar behre-dār oldı
İrişdi feyż-i luṭfuñ gün gibi aʿlā vü ednāya

[Mü.4:8, Mü.8:22]

şāhān:

1. **şāhān:**
Kaside 18
Mısra: **14**
Şahlar, padişahlar.

Olsa ger ḫāṣṣiyet-i gerd-i rehinden āgāh
Cümle şāhān ile hem-çeşm ola necm-i bīdār

şāhān-ı dehr:

1. **şāhān-ı dehr:**
Kaside 29
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Dünya padişahları.

Ol Āṣaf-ı serīr-i Süleymān-ı vaḳt kim
Ḳadri yanında olmaya şāhān-ı dehr mūr

[M.8:11]

şāhān-ı devrān:

1. **şāhān-ı devrān:**
Mesnevi 9
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Devrin padişahları.

Gelürse bezmüñe şāhān-ı devrān
Olur ḫam-geşte-ḳad çün ṭāḳ-ı eyvān

şāhān-ı efser-i cem:

1. **şāhān-ı efser-i cem:**
Gazel 894
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Cem taçlı padişahlar, Cemşid gibi kudretli padişahlar.

Terkīb-i dehre ḳatdı ḥakīmān-ı rūzgār
Şāhān-ı efser-i Cem olan der-i himmeti

şāhān-ı pür-hūş:

1. **şāhān-ı pür-hūş:**
Mesnevi 9
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Akıllı padişahlar.

Ḳadīmī resmidür şāhān-ı pür-hūş
İder şekvā-yı maẓlūmānı der-gūş

şāh-bāz-ı cān-şikār:

1. **şāh-bāz-ı cān-şikār:**
Kaside 15
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Can alıcı şahin.

Ḳaçmaya perrin meges-rān-ı kebūter ḳılmadan
ʿAdli eyyāmında anuñ şāh-bāz-ı cān-şikār

şāh-bāz-ı cān-sitān:

1. **şāh-bāz-ı cān-sitān:**
Kaside 12
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Can alıcı şahin.

Bāde-i ḫūn-ı kebūterden olurdı tevbe-kār
Pīr-i ḫırmenden el alsa şāh-bāz-ı cān-sitān

şāh-bāz-ı evc-i istiġnā:

1. **şāh-bāz-ı evc-i istiġnā:**
Kaside 8
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Tok gözlülük zirvesinin

şahini. II Gönlü tok, nazlı sevgili.

Ḳanaduñla uçar sehm-i saʿādet her yaña sensin
Hümā-yı evc-i ʿizzet şāh-bāz-ı evc-i istiġnā

[G.21:6]

şāh-bāz-ı felek-āşiyān:

1. **şāh-bāz-ı felek-āşiyān:**-*am*
Kaside 38
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
Yuvası gökyüzü olan şahin.

Ben ol şāh-bāz-ı felek-āşiyānam
Ki murġ-ı maʿānīye virmem emānı

şāh-bāz-ı ḫayāl-i ḫāl:

1. **şāh-bāz-ı ḫayāl-i ḫāl:**-*i*
Gazel 66
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Benin hayalinin doğanı II Sevgilinin beninin hayalinin şahini.

Şāh-bāz-ı ḫayāl-i ḫāli görüp
Uçdı ey Ḥāletī gözümden ḫˇāb

şāh-bāz-ı ḫayāl-i hāl-i nigār:

1. **şāh-bāz-ı ḫayāl-i ḫāl-i nigār:**
Gazel 241
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin beninin hayalinin şahini.

Şāh-bāz-ı ḫayāl-i ḫāl-i nigār
Niçe demdür ki gözlerümde uçar

[G.280:5]

şāh-bāz-ı heybet:

1. **şāh-bāz-ı heybet:**-*i, -n*
Kaside 12
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Heybet şahini.

Şāh-bāz-ı heybetin ʿarż eylemek lāzım degül
Nesri gerdūnuñ olur güncişk-i bāmından remān

şāh-bāz-ı himmet:

1. **şāh-bāz-ı himmet:**-*i*
Gazel 813
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Lütuf şahini.

Hey meded hey şehr-yār-ı mülk-i istiġnā iken
Ṣayd-gāh-ı būma ṣalduḳ şāh-bāz-ı himmeti

şāh-bāz-ı ṭabʿ-ı bālā:

1. **şāh-bāz-ı ṭabʿ-ı bālā:**
Gazel 94
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yüce tabiatın şahini.

Şāh-bāz-ı ṭabʿ-ı bālā serde pervāz eyliye
Olmaya ger Ḥāletī'nüñ pāye-i iḳbāli pest

şāh-bāz-ı zerrīn-bāl:

1. **şāh-bāz-ı zerrīn-bāl:**
Kaside 21
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Altın kanatlı şahin II Güneş.

Sepīde-dem ki çıḳup şāh-bāz-ı zerrīn-bāl
Ġurāb-ı ẓulmeti ṣad-pāre eyledi fi'l-ḥāl

şāh-bāz-ı zerrīn-per:

1. **şāh-bāz-ı zerrīn-per:**
Kaside 4
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Altın kanatlı şahin II Güneş.

Ṭaġıldı zāġ u zaġan ṣayd-gāh-ı dünyāya
Şikāra çıḳmaġ ile şāh-bāz-ı zerrīn-per

şāh-be-şāh:

1. **şāḫ-be-şāḫ:**
Kıt'a-ı Kebir 2
Mısra: **9**
Daldan dala.

Devḥa-i devletüñde şāḫ-be-şāḫ
Eksük olmaya tāze tāze nihāl

şāh-beyit-i mevzūn:

1. **şāh-beyit-i mevzūn:**-*ı*
Kaside 34
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Ahenkli beyit, şiirin en güzel beyiti.

Daḥı bunuñ gibi bir şāh-beyit-i mevzūnı
Cihān saḥīfesine yazmadı debīr-i ḳażā

şāh-ı ʿacem:

1. **şāh-ı ʿacem:**
Mesnevi 9
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
İran sultanı.

Ser-i kūyuñda āḫir varı varı
İder şāh-ı ʿAcem deryūze-kārī

şāh-ı aḫterān:

1. **şāh-ı aḫterān:**
Kaside 12
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Yıldızlar padişahı.

İrmeye hergiz şuʿā-ı çeşmi ḳaṣr-ı ḳadrine
Bām-ı Keyvān üstine çıḳsaydı şāh-ı aḫterān

şāh-ı āhū:

1. **şāḫ-ı āhū:**-*dan*
Müfret 371
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ceylanın boynuzu.

Berg ü bārın ser-be-ser ber-bād idüp bad-ı ḫazān
Virdi her şāḫ-ı dıraḫtuñ şāḫ-ı āhūdan nişān

şāh-ı ʿālem:

1. **şāh-ı ʿālem:**
Gazel 428
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Âlemin padişahı, sevgili.

Ḳılurken dil ġam-ı ebrūñı cān menşūrına tuġrā
N'içün ey şāh-ı ʿālem çekdürürsin illere aduñ

şāh-ı ʿālem it-:

1. **şāh-ı ʿālem it:**-*er*
Kaside 2
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Cihan padişahı yapmak.

Gedā-yı bī-ser ü bī-pāyı şāh-ı ʿālem ider
Hümā-yı himmeti ṣalsaydı üstine sāye

şāh-ı ʿālī-şān:

1. **şāh-ı ʿālī-şān:**-*um*
Müfret 354
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şanı yüce padişah II Sevgili.

Ḳıl naẓar pāyuña düşdükçe dil-i nālānum
Böyle dil az düşer ey şāh-ı ʿālī-şānum

şāh-ı ʿarṣa-i ʿālem:

1. **şāh-ı ʿarṣa-i ʿālem:**
Mesnevi 5
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Âlem meydanının padişahı.

Her biri şāh-ı ʿarṣa-i ʿālem
Her biri ḫusrev-i benī Ādem

şāh-ı āsman-pāye:

1. **şāh-ı āsman-pāye:**
Mesnevi 4
Mısra: **109**
Kelime Tipi: -
Yüce rütbeli padişah II Hz. Peygamber.

İrdi ol şāh-ı āsman-pāye
Ḥarem-i bār-gāh-ı Mevlā'ya

şāh-ı bahār:

1. **şāh-ı bahār:**
Kaside 25
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bahar sultanı.

Bu faṣl içinde ḳaçup berf düşdi küh-sāre
Çekince şāh-ı bahār üstine anuñ leşker

şāh-ı belā:

1. **şāh-ı belā:**-*y, -ı*
Gazel 845
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bela padişahı II Âşık.

Ḫançerle helāk itmege ben şāh-ı belāyı
Olmaz ġam-ı ġamzeñ gibi bī-bāk fedāyī

şāh-ı be-nām:

1. **şāh-ı be-nām:**
Kaside 3
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şanlı padişah.

Kār-ı ʿadūyı şāh-ı be-nām eyleyüp tamām
Ḳıldı meh-i tamām gibi menzilin maḳām

şāh-ı bī-bāk:

1. **şāh-ı bī-bāk:**
Mesnevi 8
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Korkusuz padişah.

Muḳābil ḳonamaz ey şāh-ı bī-bāk
Senüñ orduñ ile ordu-yı eflāk

şāh-ı bülend-ahter:

1. **şāh-ı bülend-aḫter:**
Gazel 439
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Yıldızı parlayan padişah II Sultan III. Mehmed.

ʿArṣa-i ʿālemde ey dil olmaġa ṣāḥib-ḳırān
Ḫān Meḥemmed gibi bir şāh-ı bülend-aḫter gerek

şāh-ı cem-āyīn ü sikender-eṭvār:

1. **şāh-ı cem-āyīn ü sikender-eṭvār:**
Kaside 18
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Cemşid'in yolundan giden ve İskender tavırlı padişah II Sultan IV. Murad.

Görmedi çeşm-i cihān salṭanat evrenginde
Böyle bir şāh-ı Cem-āyīn ü Sikender-eṭvār

şāh-ı cem-cāh:

1. **şāh-ı cem-cāh:**
Mesnevi 9
Mısra: **164**
Kelime Tipi: -
Cem makamlı padişah II Övülen kişi.

Çerāġ-ı ḫāṣuña püf didi bed-ḫˇāh
Fürūzān it yetiş ey şāh-ı Cem-cāh

[M.9:185]

şāh-ı cem-cenāb:

1. **şāh-ı cem-cenāb:**
Gazel 10
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Cem makamlı padişah.

Ol şāh-ı Cem-cenāb ki cām-ı saʿādeti
Sāḳī-i himmetinden alur bay eger gedā

[Kt.12:2, G.60:1]

şāh-ı cem-kadr ü keykubād-nijād:

1. **şāh-ı cem-ḳadr ü keyḳubād-nijād:**
Mesnevi 7

Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Keykubad tabiatlı ve Cem gibi itibarlı padişah.

Şāh-ı Cem-ḳadr ü Keyḳubād-nijād
Ḥażret-i Ḫān Meḥemmed İbni Murād

şāh-ı cem-meniş:

1. **şāh-ı cem-meniş:**
Kıt'a 27
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Cem karakterli padişah II Sultan I. Ahmed.

O şāh-ı Cem-meniş Dārā-reviş kim dār-ı dünyāda
Anuñ menşūrı gūyā bir nişānlu bikr-i maʿnādur

şāh-ı cem-nijād:

1. **şāh-ı cem-nijād:**
Gazel 127
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cem tabiatlı padişah II Sevgili.

Meclisde gice mest olup ol şāh-ı Cem-nijād
Ḫˇābıyla virdi fitne-i çeşmine izdiyād

[Mf.48:1]

şāh-ı cihān:

1. **şāh-ı cihān:**-*un*
Kaside 9
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cihan padişahı II Övülen kişi veya sevgili.

Bi-ḥamdi'llāh yine şāh-ı cihānuñ tīġ-i ḫūn-bārı
Neheng-i intiḳāma ṭuʿme ḳıldı ḫayli küffārı

[G.235:11, G.332:5, G.439:25, G.442:9, G.532:2, G.570:5, G.661:12, G.719:7, G.819:9, K.12:1, T.4:8, M.8:186, M.8:201]

şāh-ı cihān-bān:

1. **şāh-ı cihān-bān:**-*un*
Kaside 9
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Cihanı koruyan padişah.

İki yüzlü ḳılıçdur ḳahrı ol şāh-ı cihān-bānuñ
ʿAceb mi ẓāhir olsa maşrıḳ u maġribde āş̱ārı

[K.30:16]

şāh-ı çīn:

1. **şāh-ı çīn:**
Mesnevi 7
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Çin padişahı, Çin fağfuru.

Ḳapusı ḫırmenidür iḥsānuñ
Şāh-ı Çīn ḫūşe-çīnidür anuñ

şāh-ı deryā-nevāl:

1. **şāh-ı deryā-nevāl:**-*e*
Kıt'a 127
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bahşişi deniz kadar çok olan padişah.

Şāh-ı deryā-nevāle yine bugün
Çekelüm bir sefīne eşʿārı

şāh-ı devrān:

1. **şāh-ı devrān:**-*a*
Kaside 13
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Devrin padişahı.

Alup Ḫıżr-ı nebī-veş behre dāʾim ʿömr-i sermedden
Sikender gibi dünyā mülk ola ol şāh-ı devrāna

[K.23:10, M.8:157, T.5:16]

şāh-ı dıraḫt:

1. **şāḫ-ı dıraḫt:**-*un*
Müfret 371
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ağaç dalı.

Berg ü bārın ser-be-ser ber-bād idüp bad-ı ḫazān
Virdi her şāḫ-ı dıraḫtuñ şāḫ-ı āhūdan nişān

şāh-ı dıraht-ı devlet:

1. **şāḫ-ı dıraḫt-ı devlet:**-*i*
Gazel 743
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Talih ağacının dalı.

Şāḫ-ı dıraḫt-ı devleti hiç ḫuşk görmedi
Bāġ-ı ümmīdini döşüren bāġ-bānına

şāh-ı encüm:

1. **şāh-ı encüm:**
Gazel 375
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Yıldızların padişahı II Güneş.

Şāh-ı encüm lerzeden ḫālī degüldür Ḥāletī
Ben livā-yı dūd-ı āhumla olaldan mīr-i ʿışḳ

şāh-ı erġavān:

1. **şāḫ-ı erġavān:**
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Erguvan dalı.

İrseydi bāġa ebr-i güher-bār-ı himmeti
Bir naḫl-i cevheri ola her şāḫ-ı erġavān

şāh-ı felek-medār:

1. **şāh-ı felek-medār:**
Kaside 6
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Feleklerin etrafında döndüğü padişah.

Ḫurşīd-i māh-menzilet ü Müşterī-cenāb
Māh-ı sitāre-ḥaşmet ü şāh-ı felek-medār

şāh-ı felek-rütbe:

1. **şāh-ı felek-rütbe:**-*y, -e*
Gazel 76
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü rütbeli (mertebesinde) sultan II Sevgili.

Olursa n'ola Ḥāleti-i zār yuḳardan
Olmışdur o sen şāh-ı felek-rütbeye mensūb

şāh-ı ferīdūn-efser ü cem-bār-gāh:

1. **şāh-ı ferīdūn-efser ü cem-bār-gāh:**
Müfret 447
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Feridun taçlı ve Cem divanlı padişah.

Sensin ey şāh-ı Ferīdūn-efser ü Cem-bār-gāh
K'āsmān-ı ḳadrine olmaz dü-peyker mihr ü māh

şāh-ı ġam:

1. **şāh-ı ġam:**-*am*
Gazel 528
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Acının ve kederin padişahı II Âşık.

Ṣol şāh-ı ġamam kim ser-i Mecnūn'da olan murġ
Gönderdi perin olmaġ içün per-i külāhum

[G.499:13, G.548:9, G.589:3, Mf.78:1, Mü.8:1]

2. **şāh-ı ġam:**-*un*
Gazel 520
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gam padişahı. II Sevgili.

Olurdum Ḥāletī şāh-ı ġamuñ seg āstānında
Eger bir müstaḥiḳḳ-i üstüˇān-ı ḫˇān-ı ʿışḳ olsam

şāh-ı ġam ol-:

1. **şāh-ı ġam ol:**-*an*
Gazel 623
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gam padişahı olmak, çok acı çekmek.

Bir tuḥfe imiş cāna deger tīġi o yārüñ
Ṣāh-ı ġam olan Ḥāleti-i zāra çekilsün

şāh-ı ġam-ı ʿışḳ:

1. **şāh-ı ġam-ı ʿışḳ:**-*a*
Gazel 391
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk kederinin padişahı, âşık.

Āh-ı Ṣeb-dīzinin Gül-gūn sirişkümle gören
Didi kim böyle gerek şāh-ı ġam-ı ʿışḳa yedek

şāh-ı gül:

1. **şāḫ-ı gül:**-*i*
Gazel 29
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gül dalı.

Ḫançer-i ḫārı ṭutup bülbülüñ üstine yürür
Eyledi şāḫ-ı güli var ise taḥrīk ṣabā

şāh-ı gül:

1. **şāh-ı gül:**
Gazel 131
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gül padişahı.

Taḫt-ı zümürrüdine cülūs itdi şāh-ı gül
Feryāda geldi firḳat elinden hezār hezār

[G.219:3, G.219:6, K.10:2, M.3:62, Mf.129:1]

şāh-ı güzīn:

1. **şāh-ı güzīn:**
Mesnevi 5
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Seçkin padişah II Hz. Ali.

Mihr-i īmān ile o şāh-ı güzīn
Felek-i çārümīne döndi hemīn

şāh-ı ḫāver:

1. **şāh-ı ḫāver:**
Gazel 292
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Doğunun hükümdarı II Güneş.

Yüz sürse şāh-ı ḫāver inüp āstānına
Sūˀ-i edebden eyliye yıllarla iʿtizār

[K.15:36, K.36:4, M.8:160, Kt.57:3]

şāh-ı hāverān:

1. **şāh-ı ḫāverān:**
Kaside 16
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Sultanların sultanı.

Şemşīr-i cān-sitānını seyr eyledi meger
Ṣaḳlandı gerd-i maʿrekede şāh-ı ḫāverān

[K.27:14]

şāh-ı heft-iklīm:

1. **şāḫ-ı heft-iḳlīm:**
Kaside 15
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Yedi iklimin hükümdarı, bütün yeryüzünün hükümdarı II Sultan IV. Murad.

Vechi vardur şāḫ-ı heft-iḳlīm aña meyl eylese
Oldur Arslan üstine şāḥib-velā vü şīr-süvār

şāh-ı hıred:

1. **şāh-ı ḫıred:**-*ün*
Gazel 597
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Akıl padişahı.

ʿArż eylemeden ceyş-i cihān-gīr belāsın
Şāh-ı ḫıredüñ ʿışḳ nigūn itdi livāsın

şāh-ı hūbān:

1. **şāh-ı ḫūbān:**
Gazel 571
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzeller sultânı, Sevgili.

Milket-i ʿışḳınuñ aḥvālini ṣormaz bir an
Şehr-i ḫüsniyle muḳayyeddür o şāh-ı ḫūbān

[G.54:3, G.296:3, G.403:4, G.404:14, G.541:4, G.565:16, G.567:14, Mf.457:1]

şāh-ı hüner-perver:

1. **şāh-ı hüner-perver:**
Kaside 1
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Maharetli padişah II Azmî-zâde Hâletî.

Görünce şāhid-i naẓmuñ bilür şāh-ı hüner-perver
Ne lāzım eylemek medḥinde sen daʿvā-yı iḥsānı

şāh-ı hüsn:

1. **şāh-ı ḫüsn:**
Gazel 71
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güzellik sultanı II Sevgili.

Ḥāletī belā-keşi hicre ṣalup o şāh-ı ḫüsn
Şimdi anuñla ḳorḳudur her kime eylese ġażab

[G.108:4, G.163:14, G.178:3, G.460:4, G.461:5, G.530:5, G.668:1, G.780:8, G.808:4]

şāh-ı ʿışḳ:

1. **şāh-ı ʿışḳ:**-*un*
Gazel 251
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk padişahı II Sevgili.

Sīne-ber-sīne olur ʿuşşāḳ ile her sīm-ber
Devletinde şāh-ı ʿışḳuñ cemʿ olur çoḳ sīm ü zer

2. **şāh-ı ʿışḳ:**
Gazel 346
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk padişahı II Âşık.

Eylemez bir cānibe hergiz ʿazīmet şāh-ı ʿışḳ
Leşker-i endūh u miḥnet olmayınca pīş ü pes

[G.467:14]

3. **şāh-ı ʿışḳ:**-*a*
Gazel 598
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Aşk padişahı II Allah.

Ṭutdum İbrāhīm Edhem meslegin ey Ḥāletī
Eyledüm teslīm şāh-ı ʿışḳa gönlüm kişverin

şāh-ı ʿışḳuñ devleti:

1. **şāh-ı ʿışḳuñ devleti:**-*n, -de*
Gazel 288
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk padişahının devleti II Sevgilinin hâkimiyeti.

Devletinde şāh-ı ʿışḳuñ intiẓām olsun diyü
Ehl-i ḫüsni kāmrān ʿuşşāḳı nā-kām itdiler

şāh-ı ikbāl:

1. **şāh-ı iḳbāl:**-*ün, -e*
Mesnevi 9
Mısra: **276**
Kelime Tipi: -
Geleceğin, istikbalin sultanı.

Dıraḫt-ı baḫtuñ olsun Sidre-mānend
Virülsün şāh-ı iḳbālüñe peyvend

şāh-ı iklīm-i cemāl:

1. **şāh-ı iḳlīm-i cemāl:**
Gazel 460
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzellik ülkesinin padişahı II Sevgili.

Añlamam kim laʿl-i nābın eyliye benden dirīġ
Bir mürüvvet kānıdur ol şāh-ı iḳlīm-i cemāl

[G.461:1, G.480:2, Mf.291:1]

şāh-ı iskender-ḥaşem:

1. **şāh-ı iskender-ḥaşem:**
Kaside 12
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
İskender'in adamlarının padişahı II Sultan I. Ahmed.

Şāh-ı İskender-ḥaşem Ḫān-ı Süleymān-iḥtişām
Ser-fīrāz-ı heft-kişver şehr-yār-ı ins ü cān

şāh-ı iskender-meniş:

1. **şāh-ı iskender-meniş:**
Kaside 15
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
İskender yaratılışlı padişah II Sultan IV. Murad.

Şāh-ı İskender-meniş İskender-i Kisrā-reviş
Dāver-i encüm-ḫadem sulṭān-ı gerdūn-iḳtidār

şāh-ı iskender-reviş:

1. **şāh-ı iskender-reviş:**
Kaside 11
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İskender huylu padişah II Övülen kişi.

Ḥabbeẕā ol şāh-ı İskender-reviş kim ḳalbini
Eylemiş mirʾāt-ı ilhām ile Mevlā dūr-bīn

şāh-ı kām-gār:

1. **şāh-ı kām-gār:**
Kaside 6
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Muradına ermiş padişah.

Faẕl u hünerde nām-ı Ẓahīr'i unutduram
Luṭfuñ ẓahīr olursa eyā şāh-ı kām-gār

[K15:26]

şāh-ı kāmrān:

1. **şāh-ı kāmrān:**
Kıt'a 101
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Muradına ermiş padişah.

Ġarḳ itdi sīme ḳabr-i ʿalem-dār-ı Aḥmed'i
Ol maʿden-i mürüvvet olan şāh-ı kāmrān

şāh-ı kām-yāb ol-:

1. **şāh-ı kām-yāb ol:**-*ma, -dı*
Gazel 52
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Muradına ermiş padişah olmak.

Sāye-i per-i Hümā'yı kim ki başdan şavmadı
Olmadı ol milket-i ʿışḳ içre şāh-ı kām-yāb

şāh-ı kerem:

1. **şāh-ı kerem:**
Mesnevi 3
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Cömert sultan II Hz. Peygamber.

Oḳıyup yazmadan o şāh-ı kerem
Ḫāṭırındaydı ʿilm-i levḥ ü ḳalem

şāh-ı kerem-kār:

1. **şāh-ı kerem-kār:**
Mesnevi 8
Mısra: **137**
Kelime Tipi: -
Cömert padişah II Övülen kişi.

Olur mı kim diye şāh-ı kerem-kār
Ḳanı ol bülbül-i nādīde-gül-zār

şāh-ı kerīm:

1. **şāh-ı kerīm:**
Mesnevi 3
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Cömert padişah II Hz. Peygamber.

Tīġ-i engüşt ile o şāh-ı kerīm
Siper-i māhı eylemişdi dü-nīm

şāh-ı maʿdelet-güster:

1. **şāh-ı maʿdelet-güster:**
Kaside 4
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Adaletten ayrılmayan padişah II Övülen kişi.

Meh-i sipihr-i himem ẓıll-i Ḫālıḳ-ı ʿālem
Sipihr-i mihr-i kerem şāh-ı maʿdelet-güster

şāh-ı mahabbet:

1. **şāh-ı maḥabbet:**
Gazel 500
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk padişahı II Âşık.

Benem o şāh-ı maḥabbet ki leşkerüm ġamdur
Belā-yı firḳat-i dil-dārdur sipeh-dārum

[G.604:5]

şāh-ı mahabbet ol-:

1. **şāh-ı maḥabbet ol:**-*du, -m*
Gazel 154
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk padişahı olmak.

Oldum dil ü dīdemle bugün şāh-ı maḥabbet
Degdi baña cām-ı Cem ü mirʿāt-ı Sikender

[G.284:8]

şāh-ı melāḥat:

1. **şāh-ı melāḥat:**
Gazel 151
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzellik padişahı II Sevgili.

Ey şehr-i dilüm taḫt idinen şāh-ı melāḥat
Āyīne-i tīġ-i sitemüñ görmeye zengār

şāh-ı mercān:

1. **şāh-ı mercān:**-*un*
Kaside 23
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Mercan dalı.

Dilāverler o gün deryā-ṣıfat cūş u ḫurūş itdi
ʿAdū ḳanıyla eller oldı ʿaynı şāh-ı mercānuñ

şāh-ı mercān ol-:

1. **şāḫ-ı mercān ol-:**-*up, -dur*
Kaside 20
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Mercan dalı olmak.

Çemen bād-ı şabādan mevc urur deryā-yı aḫżardur
Dıraḫt-ı erġavān yir yir olupdur şāḫ-ı mercānı

şāh-ı merdān:

1. **şāh-ı merdān:**-*un*
Kaside 7
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yiğitlerin şahı II Hz. Ali.

Ṭopuñdur düşmen-i bī-dīne dünyāda ġazā eyler
Ḳılıcın sen ṣalarsın şimdi ancaḳ Şāh-ı merdānuñ

şāh-ı müʾeyyed:

1. **şāh-ı müʾeyyed:**
Kaside 9
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Güçlü padişah.

Cenāb-ı Ḥażret-i Ḫān Aḥmed
ol şāh-ı müʾeyyed kim
Der-i iḳbāline bir pās-bāndur baḫt-ı bīdārı

şāh-ı mülk-i ḥüsn:

1. **şāh-ı mülk-i ḥüsn:**
Gazel 54
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzellik ülkesinin şahı II Sevgili.

Şübhe yoḳ senden yaña söyler o şāh-ı mülk-i ḥüsn
Vaṣluma cān vir diyü eylerse luṭfından ḫiṭāb

[G.674:5]

şāh-ı mülk-i ẓafer:

1. **şāh-ı mülk-i ẓafer:**
Kaside 4
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Zafer ülkesinin padişahı.

Çalışmasını ḳomaz hiç yüzini döndürmez
Ne semte kim ṣala tīġin o şāh-ı mülk-i ẓafer

şāḥ-ı naḫl-i erġavān:

1. **şāḥ-ı naḫl-i erġavān:**
Kaside 27
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Erguvan fidanının dalları.

Geşt ider görse ʿadū-yı devletüñ gül-zārda
Tīġ-i ḫūn-ālūd ola her şāḥ-ı naḫl-i erġavān

şāh-ı naẓm:

1. **şāh-ı naẓm:**-*am*
Gazel 259
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Nazım padişahı II Azmî-zâde Hâletî.

Şāh-ı naẓmam n’ola ter sikke ḳosam ʿālemde
Giderin Ḥāletiyā ben ḳalacaḳ adumdur

şāh-ı nev-rūz:

1. **şāh-ı nev-rūz:**-*un*
Kaside 20
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Nevruz sultanı, bir sultana benzeyen Nevruz.

Nitekim yazılup menşūr-ı feyżi şāh-ı Nev-rūz’uñ
Aña bir al tamġa ola bāġuñ verd-i ḫandānı

şāh-ı nev-ẓuhūr:

1. **şāh-ı nev-ẓuhūr:**
Gazel 13
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yeni yetme padişah II Yeni yetme sevgili.

N’eylerdi Ḥāletī eger ol şāh-ı nev-ẓuhūr
Sīm-i sirişk-i ʿāşıḳı itseydi nā-revā

[G.582:6]

şāh-ı pür-dād:

1. **şāh-ı pür-dād:**
Mesnevi 9
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Adalet dolu padişah II Sultan III. Murad.

Diseñ bir sāle dek ey şāh-ı pür-dād
Emānet-dār-ı būy-ı derd olur bād

şāh-ı pür-ġurūr:

1. **şāh-ı pür-ġurūr:**
Gazel 86
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gurur dolu sultan II Kendinden emin sevgili.

Ol ṣayd-gāh-ı nāza çıḳan şāh-ı pür-ġurūr
Her ṣayd içün virür mi kemend-i cefāya tāb

şāh-ı pür-hūş:

1. **şāh-ı pür-hūş:**
Mesnevi 9
Mısra: **267**
Kelime Tipi: -
Akıllı padişah.

Unutmaz ḳulları ol şāh-ı pür-hūş
Güneş eyler mi ẕerrātın ferāmūş

şāh-ı pür-hüner:

1. **şāh-ı pür-hüner:**
Gazel 768
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Hüner dolu, çok hünerli padişah.

Ol şāh-ı pür-hüner kim hengām-ı midḥatinde
Olur naẓīr-i Bāḳıl Sehbān-ı Vāʾil olsa

şāh-ı seher:

1. **şāh-ı seḥer:**
Kaside 4
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Sabah padişahı.

Niteki milket-i Īrān ü Şām ola vīrān
Niteki şāh-ı seḥer ola mālik-i efser

şāh-ı semen:

1. **şāḥ-ı semen:**
Gazel 611
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yasemin çiçeğinin dalı.

Olurdı ḥāṣılını belki saña beñzetmek
Eger nihāl-i güle aşlanaydı şāḥ-ı semen

şāh-ı ser-efrāz-ı serīr-efrūz-ı ʿālem:

1. **şāh-ı ser-efrāz-ı serīr-efrūz-ı ʿālem:**
Kaside 8
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Âlemin tahtını aydınlatan seçkin padişah II Sultan I. Ahmed.

Eyā şāh-ı ser-efrāz-ı serīr-efrūz-ı ʿālem kim
Ḥabāb-ı baḥr-i luṭfuñ olamaz bu lücce-i ḥaḍrā

şāh-ı serīr-i hāverān:

1. **şāh-ı serīr-i ḥāverān:**
Kaside 36
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Doğu ile batının tahtının padişahı II Güneş.

Tā şala deryā-yı eflāke hilālüñ fülkini
Ayda bir kez ṭonadup şāh-ı serīr-i ḥāverān

şāh-ı serīr-i nāz:

1. **şāh-ı serīr-i nāzlar:** *-lar*
Müfret 113
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Naz tahtının padişahı II Sevgili.

İctināb itse n'ola şāh-ı serīr-i nāzlar
Baş açık ābdāl olurlar ʿāşıḳ-ı ser-bāzlar

şāh-ı serīr-i naẓm:

1. **şāh-ı serīr-i naẓm:**
Kaside 25
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Şiir tahtının padişahı II Azmî-zâde Hâletî.

Bugün zamānede şāh-ı serīr-i naẓm benem
ʿAceb mi bağlar ise ḫāme ḫidmetinde kemer

şāh-ı serverān:

1. **şāh-ı serverān:**
Kaside 4
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
İleri gelenlerin padişahı.

Cenāb-ı Ḥażret-i Sulṭān Meḥemmed İbni Murād
Ki taḫtına olamaz şāh-ı serverān hem-ser

şāḫ-ı sidre vü ṭūbā:

1. **şāḫ-ı sidre vü ṭūbā:**
Kaside 26
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Sidre ve Tuba ağaçlarının dalı.

Cennetde şāḫ-ı Sidre vü Ṭūbā ḳavuşduġın
Bildi o cüfte nāẓır olan ehl-i iʿtibār

şāh-ı sīmīn-i sāʿid:

1. **şāh-ı sīmīn-i sāʿid:**-*ün*
Gazel 6
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gümüş kollu padişah II Beyaz tenli sevgili.

Güzeller ḳol ḳol olsa ayırup her biri ʿuşşāḳın
Göñül sen şāh-ı sīmīn-i sāʿidüñ ḳolundadur cānā

[G.27:4]

şāh-ı sitem-ger:

1. **şāh-ı sitem-ger:**
Gazel 565
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Zalim padişah II Zalim sevgili.

Bilürüz dīde-i ʿuşşāḳa nigāh eyledügin
Dise ol şāh-ı sitem-ger görinür gözüme ḳan

şāh-ı süleymān-ḥaşem:

1. **şāh-ı süleymān-ḥaşem:**-*e*
Tarih 1
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Hz. Süleyman'ın maiyetinde bulunan padişah.

Üç kerre eger Āsaf-ı dehr olsa revādur
Üç şāh-ı Süleymān-ḥaşeme eyledi ḫidmet

şāh-ı şikār-endāz:

1. **şāh-ı şikār-endāz:**-*um*
Gazel 386
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Avını yakalayan padişah II Sevgili.

Tāze cān-baḫş ider ol şāh-ı şikār-endāzum
Ḳılsa naḫcīrlerin beste-i bend-i fitrāk

şāh-ı şīr-ḥamle:

1. **şāh-ı şīr-ḥamle:**
Kaside 16
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Aslan hamleli padişah II Sultan IV. Murad.

Ol şāh-ı şīr-ḥamle ki şāhīn-i himmeti
Ḳıldı firāz-ı küngüre-i çerḫi āşiyān

şāh-ı teġāfül-penāh:

1. **şāh-ı teġāfül-penāh:**-*umuz*
Müfret 192
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aldırmazlığın sığınak yeri olan padişah II İlgisiz sevgili.

Dünyā yüzin ṭutarsa eger dūd-ı āhumuz
İtmez nigāh o şāh-ı teġāfül-penāhumuz

şāh-ı temūz:

1. **şāh-ı temūz:**-*un*
Kaside 28
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Temmuz padişahı.

Ṭoḳundı şāh-ı temūzuñ meger ki çevgānı
Olup durur küre-i zemherīr zīr ü zeber

şāhid:

1. **şāhidümdür:**-*üm, -dür*
Gazel 228
Mısra: **5**

Güzel, sevgili II Şahit, tanık.

Şāhidümdür diyü ol āfet-i ḫurşīd-cemāl
Müddeʾīnüñ güni ʿuşşāḳ ile ġavġāda geçer

[Mf.563:2]

şāhid ol:-

1. **şāhid ol:**
Gazel 686
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Tanık olmak II Güzel olmak.

İs̲bāt iderin itsem eger ʿışḳuñı daʿvā
Bir ġayrıya dil virmeyeyin şāhidüm ol sen

[Mü.8:21]

şāhidān-ı gül-şen:

1. **şāhidān-ı gül-şen:**-*i*
Kaside 32
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin güzelleri.

Ḳuşatmış şāhidān-ı gül-şeni sīmīn kemerlerdür
Gelüp bāġa miyān-ı sebzede seyreyle enhārı

şāhid-i ʿadl:

1. **şāhid-i ʿadl:**-*ün*
Kaside 36
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Doğruluk şahidi II Adalet güzeli.

Şāhid-i ʿadlüñ ne yüzden cilve eyler bilse ger
Ola zencīrin sürür dīvānesi Nūşīn-revān

şāhid-i bāzār:

1. **şāhid-i bāzār:**
Gazel 834
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Pazar güzeli II Yusuf gibi köle pazarında satılan güzel.

N'içün ʿuşşāḳına cāy oldı dirdüm beyt-i aḥzānı
Meger kim şāhid-i bāzār imiş ol Yūsuf-ı s̲ānī

2. **şāhid-i bāzār:**
Gazel 200
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Pazarın güzeli, âlemin güzeli.

Cānından ider zār ile bülbülleri bīzār
Dinse yiridür ġoncelere şāhid-i bāzār

şāhid-i feṯḥ:

1. **şāhid-i feṯḥ:**-*e*
Kıt'a 106
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Fetih tanığı.

Levārim ḳılsa ceng iderken olur
Şāhid-i feṯḥe şāne-i gīsū

şāhid-i gül-berg:

1. **şāhid-i gül-berg:**-*i*
Gazel 119
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül yaprağı güzeli.

Ḳaldurup şāhid-i gül-bergi alur yanına bād
Muttaṣıl murġ-ı çemen ḳılsa ʿaceb mi feryād

[K.33:19]

şāhid-i ḳadr:

1. **şāhid-i ḳadr:**-*ün*
Kaside 18
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
İtibar güzeli.

Şāhid-i ḳadrüñ ola çīn-i cebīnden sālim
Ṣubḥ-ı devletüñe taʿyīn oluna āyine-dār

şāhid-i maḳṣūd:

1. **şāhid-i maḳṣūd:**-*dan*
Gazel 87
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Arzu edilen sevgili.

N'eyle ḫursend eyleyüm bu ḫāṭır-ı miḥnet-keşüm
Şāhid-i maḳṣūddan bir ʿişve görmem dil-firīb

şāhid-i maʿnā:

1. **şāhid-i maʿnā:**-*y, -a*
Gazel 126
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Mana güzeli.

Şöyle geydür Ḥāletī aña libās-ı naẓmı kim
Şāhid-i maʿnāya meftūn olsun erbāb-ı ḫired

şāhid-i maʿnā ol-:

1. **şāhid-i maʿnā ol:**-*up*
Gazel 411
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Mana güzeli olmak.

Şāhid-i maʿnā olup her iki mıṣraʿuñ yine
Ḥāletī ḥaḳḳā ki is̲bāt eyledi daʿvālaruñ

şāhid-i mevzūn-ı beyt:

1. **şāhid-i mevzūn-ı beyt:**-*ün*
Gazel 350
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Beyitin vezinli güzeli.

Görenler şāhid-i mevzūn-ı beytüñ Ḥāletī dirler
Zen-i devrān ṭoġursun böyle zībā dil-beri beş beş

şāhid-i naẓm:

1. **şāhid-i naẓm:**-*un*
Kaside 1
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Şiir güzeli.

Görünce şāhid-i naẓmuñ bilür şāh-ı hüner-perver
Ne lāzım eylemek medḥinde sen daʿvā-yı iḥsānı

[K.33:71]

şāhīn:

1. **şāhīnüñ:**-*üñ*
Kaside 16
Mısra: **8**
Doğana benzeyen yırtıcı avcı kuş.

Vardı bu demde kebg-i deri istirāḥata
Şāhīnüñ eyledi per ü bālini sāye-bān

2. **şāhīn:**
Gazel 713
Mısra: **2**
Doğana benzer yırtıcı avcı kuş II Sevgilinin gamzesi.

Ġamzeyle gelür gelse ḫayāli dil-i zāra
Şāhīn götürür şāhlar elbette şikāra

şāhīn-i himmet:

1. **şāhīn-i himmet:**-*i*
Kaside 16
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Yardım şahini.

Ol şāh-ı şīr-ḥamle ki şāhīn-i himmeti
Ḳıldı firāz-ı küngüre-i çerḫi āşiyān

şāh-meşreb:

1. **şāh-meşreb:**
Gazel 340
Mısra: **4**
Padişah meşrepli.

Çekersin ḫūn ġam-ı dilden geçersin minnet-i ḫumdan
Senüñ gibi cihāna şāh-meşreb bir gedā gelmez

şāh-naẓar:

1. **şāh-naẓar:**
Gazel 191
Mısra: **2**
Yüce bakışlı, tecrübeli, gün görmüş.

Eylerin her ṭarafa şām u seḥergāh naẓar
Görmedüm naʿṭ-ı cihānda daḫı bir şāh-naẓar

şaḥne-i şāh-ı maḥabbet:

1. **şaḥne-i şāh-ı maḥabbet:**-*dür*
Gazel 147
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk padişahının (âşığın) zabıtası, koruyucusu.

Kimse olmaz degmede zencīr-i ḳahrından ḫalās
Şaḥne-i şāh-ı maḥabbetdür ġam-ı hicrān-ı yār

şāh-rāh-ı ḥüsn-i dil-ber:

1. **şāh-rāh-ı ḥüsn-i dil-ber:**-*den*
Gazel 209
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin güzellik yolu.

Ḫaṭ degül ceyş-i melāḥat geçmeden leyl ü nehār
Ẓāhir olur şāh-rāh-ı ḥüsn-i dil-berden ġubār

şāh-sār-ı devlet:

1. **şāḫ-sār-ı devlet:**-*ün*
Kıt'a 125
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Talih ağaçlığı.

Ola pāy-endāz anuñ ḫusrev-i iḳbālüñe
Şāḫ-sār-ı devletüñ ẓıll-i saʿādet-güsteri

şaḫş-ı nā-dān:

1. **şaḫş-ı nā-dān:**-*a*
Gazel 96
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Câhil kişi II Yeteneksiz şair.

Per ü bālin yolardum varduġıçün şaḫş-ı nā-dāna
Eger kim destüme girseydi bir kez ṭāʾir-i devlet

[G.485:1, G.766:4]

şāh-süvār:

1. **şāh-süvār:**
Gazel 144
Mısra: **6**
Ata pek güzel binen, pek iyi binici II Sevgili.

Rikāb-ı şīve vü nāza daḫı ḳadem ḳomadan
Musaḫḫar itdi göñül milketin o şāh-süvār

2. **şāh-süvār:**
Mesnevi 4
Mısra: **87**
Ata pek güzel binen, pek iyi binici II Hz. Peygamber.

Bulunur mı bir öyle şāh-süvār
K'ola Cibrīl öñünce ġāşiye-dār

şāʿir:

1. **şāʿirlerüñ:**-*ler, -üñ*
Gazel 48
Mısra: **11**
Şiir söyleyen veya yazan kimse.

Ḫāmesi şāʿirlerüñ ḳalur miyān-ı zāhide
Olmayınca dem-be-dem feyż-i İlāhī reh-nümā

[G.139:13, G.166:8, G.275:10, G.491:5, K.2:45, K.11:69, K.17:23, K.41:40]

şāʿir-i bī-dil:

1. **şāʿir-i bī-dil:**
Gazel 95
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönlünü kaptırmış şair.

Müşkīn-dem olur Ḫāletiyā şāʿir-i bī-dil
İrdükçe meşāmm-ı diline nefḫa-i himmet

şāʿir-i māhir:

1. **şāʿir-i māhir:**
Kaside 17
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Yetenekli şair.

Benem o şāʿir-i māhir ki dir gören naẓmum
Zihī leṭāfet-i sūḳ-ı melāḥat-i taʿbīr

şāʿir-i pākīze-gū:

1. **şāʿir-i pākīze-gū:**-*y, -em*
Kıt'a 107
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güzel söyleyen şair II Azmî-zâde Hâletî.

Düşmen-i murdārı eşʿārumda hiç yād itmezin
Ṣāʿir-i pākīze-gūyem şāʿir-i pākīze-gū

[Kt.107:4]

şāʿir-i pākīze-sühan:

1. **şāʿir-i pākīze-süḫan:**
Gazel 618
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Güzel sözlü şair II Azmî-zâde Hâletî.

Ḥāletī'nüñ n'ola eşʿārına meftūn olsaḳ
Görmedük öylece bir şāʿir-i pākīze-süḫan

şāʿir-i rengīn-edā:

1. **şāʿir-i rengīn-edā:**
Gazel 227
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Hoş tarzda, güzel şiir yazan kişi.

Vaṣf-ı ruḫuñda Ḥāletiyā bu edālaruñ
Ḳadrini yine şāʿir-i rengīn-edā bilür

şāʿir-i rūşen-revān:

1. **şāʿir-i rūşen-revān:**
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Aydınlık saçan şair II Azmî-zâde Hâletî.

Göz nūrı dökse şāʿir-i rūşen-revān eger
İtmez mi mihr-i himmetinüñ ẕerresin ʿıyān

şāʿir-i siḥr-āferīn:

1. **şāʿir-i siḥr-āferīn:**
Kaside 11
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Büyüleyici şair.

Ceyb-i fikretden çıḳarsa başını zānūya ḳor
N'eylesün medḥinde bilmez şāʿir-i siḥr-āferīn

şākir:

1. **şākirüz:**-*üz*
Gazel 619
Mısra: **8**
Şükreden.

Çerḫ-i kec-rūdandur ey dil her zamān feryādumuz
Yoḫsa ġāyet şākirüz ol serv-i ḫoş-reftārdan

şākird ol-:

1. **şākird ol:**-*ma, -y, -ı*
Kaside 19
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Talebe olmak, çırak olmak.

Minnet bilürdi cānına şākirdi olmaġı
İnşāsını göreydi eger ḫᵛāce-i cihān

şākirdi ol-:

1. **şākirdi ol:**-*ma, -y, -a*
Kaside 6
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Öğrencisi olmak.

Şākirdüm olmaya benüm inşā vü şiʿirde
Ne ḫᵛāce-i cihān ü ne ḫᵛācūy-ı nām-dār

şāl-ı siyeh-fām-ı şeb-i tār:

1. **şāl-ı siyeh-fām-ı şeb-i tār:**-*ı*
Kaside 32
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Karanlık gecenin siyah renkli şalı.

Seḥābuñ sāyesinde geydi bir şeb-gūn ḳabā dünyā
Degişdi aña ol şāl-ı siyeh-fām-ı şeb-i tārı

şām:

1. **şām'a:**-*a*
Gazel 251
Mısra: **4**
Suriye'nin başkenti, genel anlamda orta doğu coğrafyasını ifade etmek için kullanılır.

Kūy-ı yārüñ ḥālini bilmez dil-i sevdā-zede
Şām'a çoḳdan gelmedi dergāh-ı devletden ḫaber

[G.437:2, K.41:35, Mf.271:2, Mf.309:1]

2. **şāma:**-*a*
Kaside 37
Mısra: **17**
Akşam.

Ol iki leşker miyānında seḥerden şāma dek
Yoġ idi varur gelür illā ḫadeng-i cān-sitān

şām olaldan şām:

1. **şām olaldan şām:**
Müfret 508
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Akşam akşam olalı II Hiçbir zaman.

Ol civān-ı nev-ẓuhūr oldı serīr-i ḥüsne şāh
Şām olaldan Şām peydā olmadı bir böyle māh

[G.795:2]

şām u seḥer:

1. **şām u seḥer:**
Kaside 31
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Akşam ve sabah II Devamlı, sürekli.

Ṭıfl-ı devrān iki sīb almış ele bāzī ḳılur
Biri çıḳduḳça biri inmekdedür şām u seḥer

[G.570:10]

2. **şām u seḥer:**
Kıt'a 95
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Akşam ve sabah.

ʿAyn-ı ʿibretle naẓar ḳıl şanma kim şām u seḥer
Ol ẓuhūr iden şafaḳdur çerḫ-i mīnā-fāmdan

şām u seḥer-gāh:

1. **şām u seḥer-gāh:**
Gazel 191
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Akşam ve seher vakti.

Eylerin her ṭarafa şām u seḥer-gāh naẓar
Görmedüm naʿṭ-ı cihānda daḫı bir şāh-naẓar

şām-ı firāk:

1. **şām-ı firāḳ:**-*un*
Gazel 261
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayrılık akşamı.

Şām-ı firāḳuñ ẓulmetin bilmem dise olmaz ʿaceb
Zīrā ki şeyḫ-i ḫān-ḳāh ey dil bilürsin nūrdur

şām-ı garībān:

1. **şām-ı garībān:**
Gazel 572
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gariplerin akşamı.

Şu dil kim ola cānı zülf-i cānān
Bilür kim nic'olur şām-ı garībān

şām-ı hicrān:

1. **şām-ı hicrān:**-*a*
Gazel 631
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılık gecesi, akşamı.

Mübeddel eyleme ṣubḥ-ı viṣāli şām-ı hicrāna
Ḥazer ḳıl āftāb-ı ḥüsnüñüñ cāna zevālinden

şām-ı inhizām:

1. **şām-ı inhizām:**
Kaside 31
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Hezimet akşamı.

Rūz-ı ʿömr-i ḫaṣm tār olsun çü şām-ı inhizām
Vaḳtüñi Mevlā ḫoş itsün nitekim ṣubḥ-ı ẓafer

şāmil:

1. **şāmil:**
Tarih 6
Mısra: **4**
İçine alan, kaplayan, kapsayan.

İḥsānı bī-nihāyet yoḳ himmetine ġāyet
Dünyāya feyżi şāmil dillerde luṭfı meẕkūr

şāmil ol-:

1. **şāmil ol:**-*sa*
Gazel 768
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kaplamak, yayılmak.

Ezhār-ı bāġ-ı baḫtum olmaz güşāde hergiz
Bād-ı bahār-ı devlet dünyāya şāmil olsa

şān:

1. **şānı:** -*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **86**
İtibar,nam, şöhret, şan, ün.

Sipihrüñ her biri bir ḳaṭre-i sīm-āba beñzer kim
Cihān ḫalḳını anuñ dem-be-dem öldürmedür şānı

[G.260:1, G.706:4, G.742:14, G.794:4, Kt.125:2]

şān bul-:

1. **şān bul:**-*ma, -sa, -m*
Kaside 36
Mısra: **80**
Kelime Tipi: -
Şöhret bulmak.

Telḫ-kām olur ḳalurdum miḥnet-i eyyām ile
İltifātuñla eger kim bulmasam fi'l-cümle şān

şān vir-:

1. **şān vir:**-*e*
Gazel 222
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Meşhur etmek, ünlü hale getirmek.

ʿArż idüp şehd-i lebin her kime kim şān vire yār
Mūr-ı nāçiz ise maḥsūd-ı Süleymān eyler

şāne:

1. **şānemüz:** -*müz*
Gazel 328
Mısra: **4**
Tarak.

Deşt-peymā bir bölük Mecnūnlaruz jülīde-mū
Başumuzda pençe-i şīr-i jiyāndur şānemüz

[G.609:10, G.769:5, G.785:9]

şāne eyle-:

1. **şāne eyle:**-*sün*
Gazel 766
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tarak eylemek, tarak yapmak.

Tenüm bir üstüẖ̔ān ḳaldı diñüz ol şūḫ-ı fettāna
O zülf-i ʿanberīne eylesün barmaḳlarum şāne

şāne it-:

1. **şāne it:**-*me*
Gazel 721
Mısra: **8**

Kelime Tipi: -
Tarak yapmak.

Ḳorḳarın kim aña ey şūḫ-ı cihān dil ṭoḳunur
İtme engüştlerüñ zülfüñe hergiz şāne

şāne ḳıl-:

1. **şāne ḳıl:**-*mış*
Kaside 32
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Tarak yapmak.

Ġażanfer nām-ı bebr-āvāze kim ser-pençe-i ḳahrın
ʿArūs-ı devlete bir şāne ḳılmış Ḥażret-i Bārī

şāne ṭut-:

1. **şāne ṭut:**-*ar*
Gazel 783
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Tarak tutmak.

Gelür diyü ḫayāl-i zülf-i dil-ber çeşmüme dāʾim
Ezer merdümlerüm şeker ṭutar kirpiklerüm şāne

şāne-i ʿāc ol-:

1. **şāne-i ʿāc ol:**-*ur*
Kaside 14
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Fildişi tarak olmak.

Gürg-i derende ider ḫidmet-i dünbāle-i mīş
Şāne-i ʿāc olur aġzındaġı ṣāf-ı dendān

şāne-misāl:

1. **şāne-miṣāl:**
Müfret 300
Mısra: **2**
Tarak gibi.

Fikr-i zülf ü ġam-ı ḫaṭṭuñla olup ṣīfte-ḫāl
Başumı ḳaşımaġa degmez elüm şāne-miṣāl

şāne-ṣıfat:

1. **şāne-ṣıfat:**
Gazel 85
Mısra: **7**
Tarak gibi.

ʿAceb mi şāne-ṣıfat olsa cismümüz ṣad-çāk
Cihānda çekdügümüz zülf-i yārdandur hep

şānına lāyıḳ ol-:

1. **şānına lāyıḳ ol-:**-*maz, -dı*
Kaside 30
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şöhretine yakışmak.

Rikāb-ı māh-ı nev olmazdı hergiz şānuña lāyıḳ
Eger zerrīn ṭılāʾsı olmasa mihr-i diraḫşānuñ

[K.24:61]

şarāb:

1. **şarāb:**
Gazel 56
Mısra: **1**
Genellikle üzümden elde edilen alkollü içki.

Mübtelā-yı kişver-i imkāna lāzımdur şarāb
Cins-i hūş u cevher-i dāniş degüldür anda bāb

[G.56:16, G.64:12, G.65:2, G.66:1, G.67:4, G.73:1, G.82:1, G.83:2, G.84:6, G.86:1, Kt.55:3, Mf.21:1]

şarāb eyle-:

1. **şarāb eyle:**-*y, -üp*
Gazel 180
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şarap haline getirmek.

Ḥāletī bezm-i ġamuñda eyleyüp yaşın şarāb
Göz yumup açınca gāhī ṭoldurur peymāneler

şarāb ḳıl-:

1. **şarāb ḳıl:**-*a, -m*
Gazel 77
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Şarap yapmak II
Gözyaşını kanlı hale getirmek, kanlı gözyaşı dökmek.

İllerle sen yiyüp içesin ben revā mıdur
Gözüm yaşın şarāb ḳılam baġrumı kebāb

şarāb-ı erġavān:

1. **şarāb-ı erġavān:**
Gazel 746
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Erguvan renkli, kırmızı şarap.

Tehīdür elde cāmum sāḳi-i devrüñ cefāsından
Ḳosun gāhī ʿaraḳ gāhī şarāb-ı erġavān dīde

[G.321:8, G.867:8, K.37:14]

şarāb-ı ġam:

1. **şarāb-ı ġam:**-*la*
Gazel 379
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dert şarabı.

Şarāb-ı ġamla ṭolı şīşedür dil-i pür-ḫūn
Aḳar bu ḳanlu yaşum anda inkisār olıcaḳ

şarāb-ı gül-gūn:

1. **şarāb-ı gül-gūn:**
Gazel 575
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül renkli (kırmızı) şarap.

Geh şunar cām-ı ʿaraḳ gāh şarāb-ı gül-gūn
Sāḳi-i bezmüñ olur luṭfı bize gūn-ā-gūn

şarāb-ı ʿışḳ:

1. **şarāb-ı ʿışḳ:**
Gazel 97
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk şarabı.

Bezm-i ʿışḳ içre yükin gāhī ṭutarmış Kūh-ken
Ḥāletī ammā şarāb-ı ʿışḳ ile her bār mest

şarāb-ı ʿışḳ şafāsı:

1. **şarāb-ı ʿışḳ şafāsı:**-*n*
Gazel 281
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk şarabının tadı.

Zāhid şarāb-ı ʿışḳ şafāsın neden bilür
Keyfiyyet-i maḥabbeti ey dil neden bilür

şarāb-ı laʿl:

1. **şarāb-ı laʿl:**-*ün, -i*
Gazel 659
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yakut şarabı II Sevgilinin kırmızı dudağı.

Ey ṭabīb-i cān dirīġ itme şarāb-ı laʿlüñi
Yoġsa ḫaẕẕuñ var ḳapuñda nāle-i bīmārdan

şarāb-ı lāle-gūn:

1. **şarāb-ı lāle-gūn:**
Gazel 578
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Lale renkli (kırmızı) şarap.

Ḳanda baḳsa şimdi erbāb-ı şafāñuñ gördügi
Ya ruḫ-ı gül-rengdür yāḫūd şarāb-ı lāle-gūn

şarāb-ı laʿl-i leb:

1. **şarāb-ı laʿl-i leb:**-*i, -n*
Gazel 384
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kırmızı dudağının şarabı.

Virmez baña ölsem de şarāb-ı laʿl-i lebin
Cān almada ammā ki ṭabībüm ḳatı ḥāẕıḳ

şarāb-ı laʿl-i nāb:

1. **şarāb-ı laʿl-i nāb:**-*un, -dur*
Gazel 640
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Halis kırmızı şarap II Sevgilinin kırmızı dudağı.

Disünler kim anuñ derdi şarāb-ı laʿl-i nābuñdur
Ṣorarsa ol ṭabīb-i cān dil-i efgār derdinden

şarāb-ı leb:

1. **şarāb-ı leb:**-*ün, -den*
Gazel 194
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dudak şarabı.

Bīmār-ı ʿışḳa yazmadı kimse devā dime
Virsün baña şarāb-ı lebüñden şifāyı gör

şarāb-ı nāb:

1. **şarāb-ı nāb:**
Gazel 77
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saf şarap.

Bezm-i maḥabbetüñde ne lāzım şarāb-ı nāb
Şevḳ-i lebüñle oldı bizüm ḥālümüz ḫarāb

[Mf.194:2, G.322:2]

2. **şarāb-ı nāb:**
Gazel 75
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Saf, katıksız şarap II Kanlı gözyaşı.

Sen yiyüp içmekdesin illerle ammā Ḥāletī
Hicr ile yaşın şarāb-ı nāb ider bağrın kebāb

şarāb-ı şīve:

1. **şarāb-ı şīve:**-*den*
Gazel 97
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Naz şarabı.

Kendüsin bilmez şarāb-ı şīveden ol yār mest
Vay eger kim ola cām-ı bādeden tekrār mest

şarāb-ı ṭahūr:

1. **şarāb-ı ṭahūr:**
Müfret 99
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hem temiz hem temizleyici olan şarap.

Derūn-ı sīnede olan cerāḥat-ı ġamı yur
ʿAceb degül diseler bādeye şarāb-ı ṭahūr

[G.264:2]

şarāb-ı vaṣl:

1. **şarāb-ı vaṣl:**
Müseddes 5
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Kavuşma şarabı.

Gördi kim olmaz şarāb-ı vaṣl ile dermān baña
Didi bir gün var yüri hiç çāre ḳalmadı saña

şarāb-ı vuṣlat:

1. **şarāb-ı vuṣlat:**
Gazel 145
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kavuşma şarabı.

Derd-mend-i ʿışḳa añdurmaz şarāb-ı vuṣlatı
Dāġ ile eyler devā ekşer ṭabīb-i rūzgār

şārık ol:

1. **şārıḳ ol:**-*a*
Gazel 384
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Parlak, keskin olmak.

Ḳurtulmaya cellād-ı felekden ser-i aʿdā
Mādām ki şemşīr-i meşārıḳ ola şārıḳ

şart ile:

1. **şart ile:**
Gazel 736
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şartla, koşulla.

Ḫāk-i kūyuñ olayın dōstum ol şart ile kim
Cürʿa-i cām-ı ġamuñ üstüme rīzān eyle

şast:

1. **şaştından:**-*ı, -n, -dan*
Kaside 17
Mısra: **11**
Ok atılırken parmağa takılan yüzük.

Eger ki ṭarz-ı ḫalāṣı göreydi şaştından
Olurdı daʿvi-i ārāyiş-i ??? teşvīr

şaʿşaʿa:

1. **şaʿşaʿasın:**-*s, -ı, -n*
Kaside 40
Mısra: **64**
Parlaklık.

Tutuḳ-ı himmetüñ altında ʿarūs-ı baḫtum
Eylemez şaʿşaʿasın mihr-i cihān-tābuñ tel

şaʿşaʿa şal-:

1. **şaʿşaʿa şal:**-*sa*
Kaside 11
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Parlamak, ışıldamak.

Şalsa bir yirde eger zerrīn sitāmı şaʿşaʿa
Olur ol cāy-ı mübārek ġayret-i ḫāver-zemīn

şaʿşaʿa-i berk-i cefā:

1. **şaʿşaʿa-i berḳ-i cefā:**-*y, -a*
Gazel 728
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet şimşeğinin parlaklığı.

Alışdı gözüm şaʿşaʿa-i berḳ-i cefāya
Şimden girü ey şūḫ ṣalā ebr-i belāya

şaʿşaʿa-i mihr:

1. **şaʿşaʿa-i mihri:**-*i*
Gazel 10
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güneşin parlaklığı, güneşin ışığı.

Evtār iderdi şaʿşaʿa-i mihri çengine
Olsa ḥarīf-i meclisi nāhid-i ḫoş-nevā

şat:

1. **şaṭ:**
Gazel 358
Mısra: **6**
Şattu'l-Arap olarak bilinen Fırat ve Dicle nehirlerinin Basra Körfezi'nden denize dökülmeden önce birleştikleri yerdir II Âşığın gözyaşları.

Cennet-i kūyuñ senüñ dārü's-selāma beñzeden
ʿĀşıḳ-ı şūrīdenüñ eşk-i revānuñ ṣandı şaṭ

şāyān:

1. **şāyān:**
Mesnevi 9
Mısra: **14**
Lâyık, yaraşır.

Elüñde tīġ-i ḥimmet pür-cilādur
ʿArūs-ı mülke şāyān rū-nümādur

şāyān gör-:

1. **şāyān gör:**-*se*
Mesnevi 8
Mısra: **158**
Kelime Tipi: -
Lâyık görmek.

Eger dīvān-ı şiʿrüm şāh-ı devrān
Nigāh-ı iltifāta görse şāyān

şāyed:

1. **şāyed:**
Gazel 187
Mısra: **15**
Belki, bir ihtimal, şayet.

Pençe-i mihre gire şāyed diyü dāmān-ı yār
ʿAzm-i bālā itse ʿāşıḳ zār u ser-gerdān olur

[G.533:8, G.569:3, G.593.8, K.20:28, K.36:75]

şāyeste:

1. **şāyeste:**
Gazel 465
Mısra: **5**
Layık, yaraşır, uygun.

Şānına pervāne-i ʿışḳuñ budur şāyeste kim
Āteş-i şevḳin ṣıyānet eyliye olsaydı kül

[G.845:9, G.892:29, K.11:10]

şāyeste gör-:

1. **şāyeste gör:**-*mez*
Kaside 13
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Uygun, lâyık görmek.

Ele zerrīn ʿaşā alsa şuʿā-ı mihr-i raḫşāndan
Anuñ der-bānlıġın şāyeste görmez kimse Keyvān'a

şāyeste ol-:

1. **şāyeste ol-:**-*maz*
Gazel 163
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yakışmak, layık olmak.

Ḳarşusında ṭurmaga şāyeste olmaz yārümüñ
Per-i ṭāvūs-ı cinândan bād-bīz itseydi ḫūr

[K.9:29]

şāyeste-i nisār ol-:

1. **şāyeste-i nişār ol-:**-*a*
Gazel 292
Mısra: **32**

Kelime Tipi: -
Saçmaya layık olmak.

Ḥāşā ki ola gevher-i kāñ-ı ṭabīʿatüm
Ol ḫāk-i āstāneye şāyeste-i niş̲ār

şayka:

1. **şayḳa:**
Kaside 9
Mısra: **5**
Türklerin Karadeniz'deki ırmak kıyılarının korunmasında, Rus Kazakların kıyılara saldırmada kullandıkları altı düz, yayvan gemi.

ʿAdūya şayḳa tābūt oldı yelkenler kefen gūyā
Belā deryāsınuñ görsün niceymiş mevc-i idbārı

şeb:

1. **şeb:**
Gazel 183
Mısra: **5**
Akşam, gece.

Bu faṣl içre dimek kim rūz uzandı şeb ḳaṣīr oldı
Gelüp Ḫıżr-ı çemen hem basṭ u hem ṭayy-ı zamān eyler

[G.392:5, G.475:11, G.489:9, G.712:10, G.722:5, K.15:14, K.15:20, K.21:87, K.26:57, M.4:3, Mf.82:2, Mf.203:1, Mf.548:1]

şeb ile rūz:

1. **şeb ile rūz:**
Gazel 299
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gece ile gündüz.

Mihr ile māhı kefe-i mīzān idüp felek
Birbirine geldi ber-ā-ber şeb ile rūz

şeb it-:

1. **şeb it:**-*dü, -m*
Kaside 41
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Akşamlamak.

Gezerken bāġ-ı medḥin ṣafḥa-i ḫāṭırda şeb itdüm
Zebān-ı bülbülünden gūş idüp bu şiʿr-i zībāyı

şeb ü rūz:

1. **şeb ü rūz:**
Gazel 142
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gece gündüz, sürekli, durmadan.

Dūd-ı dilden bilinür āteş-i dīvane-i ʿışḳ
Şeb ü rūz eylemese kūşe-i külḫende ḳarār

şebāb:

1. **şebāb:**
Kaside 35
Mısra: **36**
Gençlik, tazelik, civanlık.

Āstānuñ bekleyenler hep civān-baḫt oldılar
Bāġ-ı cennetdür o cennetde muḳarrerdür şebāb

şebān-geh:

1. **şebān-geh:**
Kaside 31
Mısra: **1**
Gece vakti, geceleyin.

Bir şebān-geh kim şafaḳdan ḳalmayup hergiz e̱ser
Müşk-i nāb oldı dem-i āhū-yı gerdūn ser-be-ser

[M.4:1, Trk.B.1:115]

şeb-be-şeb:

1. **şeb-be-şeb:**
Gazel 123
Mısra: **2**
Geceden geceye, her gece.

Ġam-ı zülf-i ruḫ ile miḫnet-i cān-ı nā-şād
Şeb-be-şeb rūz-be-rūz olmadadur ṭurma ziyād

şeb-çerāġ-ı māh:

1. **şeb-çerāġ-ı māh:**-*a*
Kaside 36
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Ayın geceyi aydınlatan mumu, ay ışığı.

Şeb-çerāġ-ı māha seng-i ṭaʿne pertāb eyliye
Āftāb-ı himmetüñden müstefiż olsaydı kān

şeb-çerāġ-ı maḫfil-i dīn:

1. **şeb-çerāġ-ı maḫfil-i dīn:**
Mesnevi 3
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Din mahfilinin gece parlayan yakutu II Hz. Peygamber.

Oldı ol şeb-çerāġ-ı maḥfil-i dīn
Ḥalḳa-i cemʿ-i enbiyāya nigīñ

şeb-çerāġ-ı māh-ı tābān:

1. **şeb-çerāġ-ı māh-ı tābān:**-*ı*
Kaside 33
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Parlak ayın gece mumu.

Duḫan-ı maṭbaḫından ḥāṣıl olsa ebr-i nīsānī
İderdi āftāb-ı himmeti bir niçesin peydā

şeb-çerāġ-ı meclis-i devlet:

1. **şeb-çerāġ-ı meclis-i devlet:**
Kıt'a 13
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Devlet meclisinin gece parlayan yakutu.

Ẓulmet-i ġamdan ḫalāṣ itdi seni ey Ḥāletī
Şeb-çerāġ-ı meclis-i devlet aġā-yı pāk-z̲āt

şeb-dīz:

1. **şeb-dīz'ine:**-*i, -n, -e*
Kaside 36
Mısra: **3**
Karayağız at II Gece renkli.

Ḫusrev-i encüm firār itdi binüp Şeb-dīz'ine
Eşheb-i ṣubḥı idince şāh-ı ḫāver zīr-rān

<u>şeb-dīz it-:</u>

1. **şeb-dīz it-:**-*üp*
Gazel 582
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kara yağız at yapmak.

Gelür dāʾim dü esble mülk-i dil yaġmasına ʿışḳuñ
Duḫān-ı āhumı Şeb-dīz idüp eşk-i terüm Gül-gūn

<u>şeb-dīz-i āh:</u>

1. **şeb-dīz-i āh:**-*um*
Gazel 656
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âhın karayağız atı II Âşığın âh dumanı.

Gice yoḳdur kim göge şeb-dīz-i āhum çıḳmaya
Atumuñ oynaġı olmışdur feżā-yı āsmān

<u>şeb-dīz-i dūd-ı āh:</u>

1. **şeb-dīz-i dūd-ı āh:**-*a*
Gazel 394
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âh dumanının yağız atı.

N'ola şeb-dīz-i dūd-ı āha irḫāʾ-i ʿinān itseñ
Cefāsından ḳatı āzürdeyüz çerḫ-i sitem-kāruñ

[G.552:5, G.664:7, G.692:8, G.790:11]

<u>şeb-dīz-i haṭ u ʿārıż-ı gül-gūn:</u>

1. **şeb-dīz-i ḫaṭ u ʿārıż-ı gül-gūn:**-*ı, -n, -ı*
Kıt'a 82
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayva tüylerin Şebdiz'i ve yanağın Gülgûn'ı II Ayva tüylerin gece renklisi ve gül renkli yanak.

Şeb-dīz-i ḫaṭ u ʿārıż-ı Gül-gūn'ını görüp
Zinhār ġırre olmasun ol şūḫ-ı dil-sitān

<u>şeb-dīz-i haṭṭ:</u>

1. **şeb-dīz-i ḫaṭṭ:**-*un, -dan*
Gazel 146
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ayva tüylerin yağız atı II Sevgilinin siyah ayva tüyleri.

Reh-güẕār-ı miḥnetinden olmadı göñlüm cüdā
Gelmedi hiç ḫāṭıra şeb-dīz-i ḫaṭṭuñdan ġubār

<u>şeb-dīz-i haṭṭ u tīġ-i ġamze:</u>

1. **şeb-dīz-i ḫaṭṭ ü tīġ-i ġamze:**
Gazel 568
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ayva tüylerin siyahlığı ve gamze kılıcı.

Virür şeb-dīz-i ḫaṭṭ ü tīġ-i ġamze ḫüsnüñe revnaḳ
Atuñ yügrük ḳılıcuñ keskin olsun ey şeh-i ḫūbān

[Mf.421:1]

<u>şeb-dīz-i zülf-i fitne-engīz:</u>

1. **şeb-dīz-i zülf-i fitne-engīz:**-*i, -n*
Gazel 493
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Fitne çıkaran saçların siyahlığı II Fitne çıkaran saç atı.

İtmeyüp şeb-dīz-i zülf-i fitne-engīzin raḳam
Esb-i cādū resm iden naḳḳāş ʿāḳildür dimem

<u>şeb-dīz-i zülf-i yār:</u>

1. **şeb-dīz-i zülf-i yār:**-*ün*
Müfret 268
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçının Şebdiz'i (atı/gece renklisi).

Olmazdı ḫāli böyle ʿuşşāḳ-ı ḫāk-sāruñ
Olsaydı başı elde şeb-dīz-i zülf-i yārüñ

<u>şeb-gūn:</u>

1. **şeb-gūn:**
Kaside 31
Mısra: **7**
Gece renkli, siyah.

Oldı gūyā kim sevād-ı şām bir şeb-gūn niyām
Miḥver-i çerḫe aşarken aḳdı andan tīġ-i ḫar

[K.32:29]

<u>şeb-i deycūr:</u>

1. **şeb-i deycūr:**
Mesnevi 1
Mısra: **80**
Kelime Tipi: -
Karanlık gece.

Kiminüñ ḳalbi oldı mehbiṭ-i nūr
Kiminüñ ḳaldı çün şeb-i deycūr

<u>şeb-i dırāz-ı ġam:</u>

1. **şeb-i dırāz-ı ġam:**-*ı*
Gazel 292
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Üzüntünün uzun gecesi.

Devr mey şu nev-bahārdur anuñ ki ʿāleme
İtdi şeb-i dırāz-ı ġamı ser-be-ser nehār

<u>şeb-i endūh:</u>

1. **şeb-i endūh:**-*da*
Gazel 63
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Keder gecesi.

Şeb-i endūhda bir reh-rev-i ḥayret-keş idüm
Şuʿle-i şīşe-i mey virdi şafā-yı meh-tāb

[G.793:9]

şeb-i firāḳ:

1. **şeb-i firāḳ:**
Gazel 511
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayrılık gecesi.

Ey Ḥāletī dükenmedi hergiz şeb-i firāḳ
Gūyā uzatdı baḫt-ı siyeh-kārumuz bizüm

[G.860:9, Mf.184:1]

şeb-i firḳat:

1. **şeb-i firḳat:**-*de*
Gazel 46
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılık gecesi.

Şeb-i firḳatde iken gelse eger baña o māh
Gökde istedügümi yirde virürdi Mevlā

[G.126:3, G.244:3, G.853:8, Kt.65:2, M.4:77]

şeb-i firḳat-i dil-dār:

1. **şeb-i firḳat-i dil-dār:**
Gazel 150
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayrılık gecesi.

Ferdāsın unutdurdı şeb-i firḳat-i dil-dār
İtdi ʿamelin reng-rez-i baḫt siyeh-kār

şeb-i hicr:

1. **şeb-i hicr:**-*ün, -le*
Gazel 266
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılık gecesi.

Şeb-i hicrüñle yanar bu dil-i nālān ṭutuşur
Ḳorḳarın sūz-ı dilümden ten-i ʿuryān ṭutuşur

[G.338:3, G.384:5, G.679:8]

şeb-i hicrān:

1. **şeb-i hicrān:**-*um, -un*
Gazel 853
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ayrılık gecesi.

O şūḫuñ vaʿde-i ferdāsına dil-besteyem dāʾim
Şeb-i hicrānumuñ pāyānı rūz-ı intiẓār oldı

şeb-i hicrüñ ferdāsı:

1. **şeb-i hicrüñ ferdāsı:**

Gazel 230
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ayrılık gecesinin ertesi, yarını.

Sevinme ol ḳıyāmet-ḳadd viṣālin salsa ferdāya
Şeb-i hicrüñ dilā ferdāsı ferdā-yı ḳıyāmetdür

şeb-i hümāyūn:

1. **şeb-i hümāyūn:**-*ı*
Mesnevi 4
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Mübarek gece II Miraç gecesi.

Bulamaz ol şeb-i hümāyūnı
Virse meh bedrelerle altunı

şeb-i ʿıyd it-:

1. **şeb-i ʿıyd it-:**-*e*
Kaside 21
Mısra: **87**
Kelime Tipi: -
Bayram gecesi haline getirmek.

Felek şebüñ şeb-i ʿıyd ide gündüzüñ Nev-rūz
Niteki şems ü ḳamer ola devr ide meh ü sāl

şeb-i ḳadr:

1. **şeb-i ḳadr:**
Gazel 567
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kadir gecesi (Sevgilinin saçlarının siyah ve değerli oluşu bağlamında).

Vardı zülfinde ḳarār itdi göñül gerçekmiş
Şeb-i Ḳadr içre ṭurur dirler idi āb-ı revān

[G.624:4, G.634:7]

2. **şeb-i ḳadr:**-*ün*
Mesnevi 4
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kadir gecesi.

Ḳomadı ḳadrini şeb-i Ḳadr'üñ Mużmaḥil ḳıldı nūrını bedrüñ

[M.8:24]

şeb-i mātem:

1. **şeb-i mātem:**
Terkib-bend 1
Mısra: **122**
Kelime Tipi: -
Yas gecesi.

Bilürsin sūd-mend olmaz ne deñlü eylesek zārī
Şeb-i mātem gibi ey Ḥāletī uzatma güftārı

şeb-i tār:

1. **şeb-i tār:**
Mesnevi 1
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Karanlık gece.

Bāġ-ı şunʿunda zāġdur şeb-i tār
Beyżadur aña necm-i pür-envār

[G.879:4, K.14:59, M.5:50, Mf.358:1]

şeb-i ümmīd ü recā:

1. **şeb-i ümmīd ü recā:**-*muz*
Gazel 302
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ümit ve istek gecesi.

Encāma irişdi şeb-i ümmīd ü recāmuz
Çün şemʿ-i seḥer ṭurma tenezzülde żiyāmuz

şeb-i vuṣlat:

1. **şeb-i vuṣlat:**-*da*
Gazel 206
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kavuşma gecesi.

Olsa bāzūlarum ne var yāra
Şeb-i vuṣlatda bāliş-i zer-kār

şebīh ol-:

1. **şebīh ol:**-*dı*
Gazel 635
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Benzemek.

Ġam ile laʿle şebīh oldı yaşum ḳaṭreleri
Bu durur ḫāṣılum ancaḳ o cefā kānından
,
[Kt.K.4:19]

şebīḫūn:

1. **şebīḫūna:**-*a*
Gazel 722
Mısra: **6**
Gece baskını.

Zamān-ı firḳatüñ dāʾim şebinde vaḫşet artuḳdur
Maḥabbet şāhı ġam ceyşin ṣalar zīrā şebīḫūna

şebīḫūn eyle-:

1. **şebīḫūn eyle:**-*di*
Gazel 521
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gece baskını yapmak.

Ceyş-i ḫˇāb üzre şebīḫūn eyledi sulṭān-ı ʿışḳ
Tīġ-i ḫūn-ālūdlardur şanki müjgānum benüm

şeb-kūr-ı hüdā:

1. **şeb-kūr-ı hüdā:**
Gazel 302
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Hidayetin gece körü.

Şeb-kūr-ı hüdā şeb-pere-i nūr-ı Ḫudā'yuz
Ḥaḳḳā ki ʿaceb geçdi bizüm ṣubḥ u mesāmuz

şeb-nem:

1. **şeb-nem:**
Gazel 44
Mısra: **3**
Çiy tanesi.

Ḳalur şeb-nem gibi üftādeler ḫāk-i mezelletde
O gül yüzlüm eger ṣalmazsa pertev āftāb-āsā

[G.143:6, G.381:2, G.629:3, G.850:7, K.6:19, K.8:11, K.20:14, K.32:83, K.33:17, Kt.26:4, M.9:40, Mf.233:2, Mf.285:1, Mü.2:15, Trk.B.1:10]

şeb-nem ḳaṭresi:

1. **şeb-nem ḳaṭresi:**-*n*
Gazel 578
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çiy tanesi.

Ḳıldılar peykān-ı tīr-i ḫār şeb-nem ḳaṭresin
İtmege bülbüllerüñ ṣabrını güller āzmūn

şeb-nem-i eşk:

1. **şeb-nem-i eşk:**
Gazel 820
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı şebnemi, çiye benzeyen gözyaşı.

Şeb-nem-i eşk ile pāk eylemeyince dehenüñ
Edeb oldur ki hezār añmaya hiç verd-i teri

şeb-pere-i nūr-ı ḫudā:

1. **şeb-pere-i nūr-ı ḫudā:**-*y, -uz*
Gazel 302
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Allah'ın nurunun yarasası II Allah'ın hikmetlerini göremeyen.

Şeb-kūr-ı hüdā şeb-pere-i nūr-ı Ḫudā'yuz
Ḥaḳḳā ki ʿaceb geçdi bizüm ṣubḥ u mesāmuz

şeb-pere-vār:

1. **şeb-pere-vār:**
Mesnevi 2
Mısra: **53**
Yarasa gibi.

Yoḫsa görmez gider mi şeb-pere-vār
Ey devā-yı belā-yı bīmārān

şeb-rev:

1. **şeb-rev:**
Gazel 559
Mısra: **12**
Gece giden II Hırsız.

Zülfinde görse yār dil-i bī-ḳarārumı
Şeb-rev diyü helāk ḳılur virmeyüp emān

[G.675:8]

şeb-rev ol-:

1. **şeb-rev ol:**-*mak, -dan*
Gazel 406
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Karanlıkta yürüyen olmak, karanlıkta yürümek II Hırsız, hovarda olmak.

Metāʿ-ı ʿışvesin ol āfetüñ ḳaldurmaḳ istermiş
Ṭuyuldı şeb-rev olmaḳdan murādı n'idügin māhuñ

şeb-rev-i ʿayyār:

1. **şeb-rev-i ʿayyār:**-*dur*
Müfret 275
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hileci hırsız II Sevgilinin saçları.

İrişmez degme bir derdiyle desti ʿāşıḳ-ı zāruñ
Ṭutulmaz şeb-rev-i ʿayyārdur gīsūsı ol yārüñ

şeb-rev-i ʿayyār ol-:

1. **şeb-rev-i ʿayyār ol-:**-*dı*
Gazel 110
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hilekar serseri olmak.

Ḳaṣd ider laʿl-i lebüñ öpmege her bār ḳadeḥ
Oldı bir ḳan ḳuyusı şeb-rev-i ʿayyār ḳadeḥ

[G.206:2]

secāʿat:

1. **şecāʿatle:**-*le*
Kıt'a 39
Mısra: **4**
Cesaret, yiğitlik.

Anuñçün ḫilḳat-i pāküñde olmış
Şecāʿatle seḫā nūr-ı ʿalā nūr

şecer:

1. **şecerüñ:**-*üñ*
Kaside 2
Mısra: **3**
Ağaç.

Sefīd idi şecerüñ gerçi ḫaymesi evvel
Boyandı berg-i bahār ile şimdi ḫaḍrāya

[K.31:54]

şecer-i ṭūr:

1. **şecer-i ṭūr:**
Gazel 430
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hz. Musa'nın Eymen Vadisi'nde üzerinde tecelli eden ilahî nurları görmüş olduğu mukaddes ağaç.

Āteşīn cāme ile çıḳsa ger ol naḫl-i revān
Şecer-i Ṭūr gibi ʿaḳlın alur her görenüñ

sedīd:

1. **şedīd:**
Kıt'a 19
Mısra: **2**
Şiddetli.

ʿAceb olmaz bu rūz-ı mātem içün
Kerbelā'dan eger dinilse şedīd

sedīd it-:

1. **şedīd it:**
Mesnevi 8
Mısra: **208**
Kelime Tipi: -
Şiddetli hale getirmek.

Ḫudāyā ʿömr-i şāhı ber-mezīd it
Ḥadīd-i tīġinüñ beʾsin şedīd it

sefāʿat:

1. **şefāʿate:**-*e*
Kıt'a 110
Mısra: **1**
Peygamberlerin ve Allah'ın izin vereceği kimselerin, kulların suçlarının bağışlanması için Cenâbıhak katında aracılık etmeleri.

Kāruñ senüñ şefāʿate ḳaldıysa Ḥāletī
ʿArż eyle ḥasb-i ḥāli Ḫudā'nuñ ḥabībine

[M.3:114]

şefāʿat bezminüñ şemʿi:

1. **şefāʿat bezminüñ şemʿi:**-*n, -üñ*
Kıt'a 104
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şefaat meclisinin mumu II Hz. Muhammed.

Ey şefāʿat bezminüñ şemʿi dem-ā-dem nūruñı
Ṭāʾir-i ḳudsi ider pervāne-āsā cüst ü cū

şefāʿat-ḫᵛāh ol-:

1. **şefāʿat-ḫᵛāh ol:**-*ma, -sa*
Mesnevi 7
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Şefaat dilemek.

Ġażabıyla ʿadū olurdı tebāh
Luṭfı ger olmasa şefāʿat-ḫᵛāh

şefīʿ:

1. **şefīʿ:**
Mesnevi 3
Mısra: **113**
Şefâat eden, bir kimsenin affa uğraması için aracılık eden kimse II Hz. Muhammed.

Ol baña dār-ı āḫiretde şefīʿ
Ḳadrümi ḳıl şefāʿatüñle refīʿ

şefiʿ-i zünūb:

1. **şefiʿ-i zünūb:**
Mesnevi 6
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Günahların affı için şefaatçi olan kimse.

Faḫr-i aṣḥāb olan şefiʿ-i ẕünūb
Yaʿni kim Ḥażret-i Ebī Eyyūb

şefkat:

1. **şefḳat:**
Gazel 713
Mısra: **10**
Merhamet, acıma.

Āḫir teb-i ġam ʿārıża-ı ḥasrete vardı
Şefḳat demidür Ḥāleti-i zār u nizāra

[Kt.110:3]

şefḳat eyle-:

1. **şefḳat eyle:**-*mez*
Gazel 489
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şefkat etmek, merhamet etmek.

Ṣayyād-ı dehr murġ-ı dile şefḳat eylemez
Biñ kerre olsa ġam ḳafesine şikeste-bāl

[G.494:3, G.525:5, Mf.550:2]

şefḳat it-:

1. **şefḳat it:**-*di, -ler*
Gazel 90
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Acımak.

Görüp raḥm itmesün dil-ber diyü aʿdā siler yaşın
Şanur bu Ḥāletī-i sāde-dil kim itdiler şefḳat

[G.215:1]

şefḳat ü himmet ü iḥsān:

1. **şefḳat ü himmet ü iḥsān:**-*ı, -n, -ı*
Kaside 40
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Şefkat, yardım ve lütuf.

Şefḳat ü himmet ü iḥsānını terkīb eyle
Ol sebāta seḥer-i dāʾim ola tā ki bedel

seftālu:

1. **şeftālusın:**-*sı, -n*
Müfret 148
Mısra: **2**
Şeftali II Sevgilinin yanağı veya göğsü.

Dil bāġ-ı ḥüsn-i dil-beri tenhā bulursa ger
Bī-iḫtiyār bir iki şeftālusın öper

seftālū al-:

1. **şeftālū al:**-*mak, -dur*
Müfret 312
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Öpücük almak.

Bulup tenhāda şeftālūsın almaḳdur benüm derdüm
Egilmez çāre yoḳ ammā nihāl-i nāz-perverdüm

seftālū vir-:

1. **şeftālū vir:**-*mez, -se*
Gazel 321
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Meyve vermek II Argoda öpücük vermek.

O naḫl-i ter eger yıllar geçüp virmezse şeftālū
Ne çāre mīve-i bāġ-ı mürüvvet her zamān olmaz

[G.698:4]

şeh:

1. **şeh:**
Gazel 22
Mısra: **12**
Sultan, padişah II Sevgili.

Kendüñi ser-defter-i ʿuşşāḳ şanma Ḥāletī
Defterine hiç seni ol şeh yazar mı evvelā

[G.295:11, G.438:3, G.630:1, G.631:1, G.798:6, G.835:11, G.839:8, Mf.26:2, Mf.28:2, Mf.432:2]

2. **şeh:**
Gazel 292
Mısra: **3**
Sultan, padişah.

Ol şeh ki feyż-i sāʿat-i Nev-rūz-ı himmeti
Eyler seḥāb-ı ġāile-i sāli tār u mār

[G.292:5, G.841:6, M.7:3, M.7:63, M.7:67, Mü.1:3]

3. **şeh:**
Mesnevi 4
Mısra: **95**
Padişah, hükümdar II Hz. Muhammed.

Virüp ol şeh tevāżuʿ ile selam
Oldı miḥrāb-ı enbiyā-yı kirām

4. **şehler:**-*ler*
Gazel 309
Mısra: **10**
Padişah, hükümdar II Şair.

Ḫusrev-i iḳlīm-i naẓmuz Ḥāletī tā ḥaşre dek
Ġayrı şehler gibi bozulmaz bizüm dīvānumuz

şehā:

1. **şehā:**
Kaside 10
Mısra: **29**
Ey padişah.

Şehā ben ḳanda ḳanda ḫˇāce-i bāzār-ı naẓm olmaḳ
Velī Sulṭān Murād'uñ naḳd-i luṭfı oldı ser-māye

[K.24:40, Kt.76:1]

2. **şehā:**
Gazel 99
Mısra: **2**
"Ey padişah, ey sevgili!" anlamında sevgiliye bir hitap sözü.

Ġam-ı hicrüñle maḥzūnam beni vaṣluña mesrūr it
Şehā ġam-ḫāne-i ḳalbüm nice yıḳduñsa maʿmūr it

[G.483:8, G.684:4, G.773:2, G.800:6, G.819:4, G.874:9, Mf.487:2]

şehādet eyle-:

1. **şehādet eyle:**-*r, -sin*
Gazel 685
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şahitlik etmek.

O ġamzeler dil-i pür-ḫūna ḳaṣd iderse ne var
Sen ey gözüm yaşı ḳana şehādet eylersin

şehādet it-:

1. **şehādet it:**-*e*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Tanıklık, şahitlik etmek.

Münhezim ceyşe dönüp küşte-i tīġ-i ġam ola
Ol ki ʿilmine şehādet ide cümle ʿālem

şehādet ol-:

1. **şehādet ol:**-*up*
Mesnevi 5
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Şahit, tanık olmak.

Devlet olup şehādet ol şāha
Maẓhar olmışdı ṣıbġatu'llāha

şehādet şerbetin nūş eyle-:

1. **şehādet şerbetin nūş eyle:**-*di*
Gazel 519
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -

Şehitlik şerbetini içmek, şehit olmak II Sevgilinin aşkı uğruna canını vermek.

Ḫançerüñden ol şehādet şerbetin nūş eyledi
İki ḳanlu gözlerüm iki güvāhumdur benüm

şeh-bāl-i nāz-ı şaʿve-i cān:

1. **şeh-bāl-i nāz-ı şaʿve-i cān:**-*um*
Gazel 806
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Can kuşunun naz kanadı.

Memnūn-ı bāz-ı çeşmüm anuñ ki ḳullanur
Şeh-bāl-i nāz-ı şaʿve-i cānum şikārda

şeh-bāz:

1. **şeh-bāza:**-*a*
Gazel 111
Mısra: **2**
Doğan kuşu.

ʿAḳl eger baḥs eyler ise ʿışḳ ile bulmaz felāḥ
Peşşe şeh-bāza meges Sīmurġ'a olmaz hem-cenāḥ

[G.147:18, G.630:3, Mf.44:2]

2. **şeh-bāzları:**-*lar, -ı*
Gazel 342
Mısra: **12**
Doğan kuşu II Sevgili.

Toḥm-ı dürrācı oluruz biz şu ṣaḥrānuñ kim
Ola şeh-bāzları cümle perestū-pervāz

[G.343:2, G.590:6, Mf.66:2]

3. **şeh-bāzdur:**-*dur*
Gazel 842
Mısra: **3**
Avcı.

Gözüñ şeh-bāzdur cānā ṣaçuñ dām-ı belā olmış
Şikār itmekdesin murġ-ı dil-i aʿlā vü ednāyı

[M.4:107]

12. **şeh-bāzı:**-*ı*
Mesnevi 4
Mısra: **107**
Avcı.

ʿĀlem-i vaḥdetüñ o şeh-bāzı
Sidre'den daḥı ḳıldı pervāzı

şeh-bāz-ı evc-i fikr:

1. **şeh-bāz-ı evc-i fikr:**-*ün, -ün*
Gazel 893
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Hayal göğünün şahini.

Göklerde Nesr-i Ṭāʾir-i güncişke döndürür
Şeh-bāz-ı evc-i fikrüñüñ āvāz-ı şeh-peri

şeh-bāz-ı ġam-ı ʿışḳ:

1. **şeh-bāz-ı ġam-ı ʿışḳ:**
Gazel 597
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk kederinin avcısı II Âşık.

Çün Ḳays serüm oldı nişīmen-geh-i murġān
Şeh-bāz-ı ġam-ı ʿışḳ degişdürdi yuvasın

şeh-bāz-ı ġamze:

1. **şeh-bāz-ı ġamze:**
Gazel 467
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yan bakış doğanı II Avcı.

Yanına uġrarsa ʿAnḳā ḫavfdan perrin döker
Şöyle bir şeh-bāz-ı ġamze āşiyānıdur göñül

şeh-bāz-ı himmet:

1. **şeh-bāz-ı himmet:**-*le*
Gazel 814
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Lütuf doğanı.

Yetiş ey Ḥāletī şeh-bāz-ı himmetle şikār eyle
ʿAdū ḳaldurmaḳ ister ol tezerv-i kebg-reftārı

şehd ü şekker:

1. **şehd ü şekker:**
Kaside 18
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Bal ve şeker II Uyumlu, iç içe.

Şehd ü şekker gibidür maʿrifet ü ʿilm hemān
Degmede cemʿ olamaz ey şeh-i ʿālī-miḳdār

şehd-i emel:

1. **şehd-i emel:**-*üm*
Müfret 62
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İstek balı.

Ezhār-ı feżā-yı hevesüm zehr-i giyādur
Şehd-i emelüm ḥāṣılu zenbūr-ı belādur

şehd-i leb:

1. **şehd-i leb:**-*i, -n*
Gazel 222
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dudağın balı II Sevgilinin dudağı.

ʿArż idüp şehd-i lebin her kime kim şān vire yār
Mūr-ı nāçiz ise maḥsūd-ı Süleymān eyler

şehd-i lebüñ fikri:

1. **şehd-i lebüñ fikri:**-*y, -le*
Gazel 261
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dudağın balının hayali.

Şehd-i lebüñ fikriyle dil pür-raḫne-i tīr-i cefā
Güm güm öter sīnem benüm ṣan ḫane-i zenbūrdur

şehd-i lutf:

1. **şehd-i luṭf:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 603
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Lütuf balı.

Şehd-i luṭfından sipihr-i nā-kesüñ kām almadum
Aġzuma ancaḳ benüm engüşt-i ḥayretdür gelen

<u>şehd-i muṣaffā:</u>

1. **şehd-i muṣaffā:**
Gazel 28
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saf bal, katıksız bal II Sevgilinin dudağı.

Olur lebüñe şehd-i muṣaffā disek revā
Şānında nāzil oldı anuñ āyet-i şifā

<u>şehd-i nāb:</u>

1. **şehd-i nāb:**-*ı*
Kaside 30
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Süzme bal.

Ber-ā-ber mı ṭutarlar şehd-i nābı hiç kelāmuñla
Bilenler ḫalḳa dāduñ añlayanlar rütbe-i şānuñ

[Kt.22:4, Kt.84:4, .G.843.7, G.844:11]

2. **şehd-i nāb:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 170
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saf bal II Mutluluk, bir şeyden tat alma.

Bu bezmüñ şehd-i nābından çekildüm nice müddetdür
Gelen ancaḳ dehān-ı telḫüme engüşt-i ḥayretdür

3. **şehd-i nāb:**-*dur*
Gazel 788
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Saf bal II Sevgilinin dudağı.

Ol acı sözleriyle lebüñ dōstum senüñ
Bir şehd-i nābdur ki aña zehr ḳatıla

<u>şehd-i nā-kesān:</u>

1. **şehd-i nā-kesān:**
Gazel 692
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Alçaklık balı.

Kāse kāse zehr nūş itmek baña āsān gelür
İtmeden engüştümi ālūde şehd-i nā-kesān

<u>şeh-i ʿālī-cenāb:</u>

1. **şeh-i ʿālī-cenāb:**
Gazel 359
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yüce yaradılışlı Padişah II Yüce yaradılışlı Sevgili.

ʿAceb mi itse dil-ber ben ġarīb-i mübtelādan ḥaẓ
Şeh-i ʿālī-cenāb eyler geh olur bir gedādan ḥaẓ

<u>şeh-i ʿālī-mikdār:</u>

1. **şeh-i ʿālī-miḳdār:**
Kaside 18
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Değeri yüce padişah.

Şehd ü şekker gibidür maʿrifet ü ʿilm hemān
Degmede cemʿ olamaz ey şeh-i ʿālī-miḳdār

<u>şeh-i ʿālī-şān:</u>

1. **şeh-i ʿālī-şān:**-*um*
Gazel 503
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çok şerefli padişah II Sevgili.

Ṣaḳlama kākülüñi çerḫe çıḳar efġānum
Düşeni gör yüzüñe ey şeh-i ʿālī-şānum

[Mf.320:2, Mf.339:2]

<u>şeh-i bahār:</u>

1. **şeh-i bahār:**
Kaside 2
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Baharın padişahı.

Çemende ġonce-i gül aldı başına miġfer
Şeh-i bahār siper virdi verd-i raʿnāya

<u>şeh-i cem-bezm ü rüstem-rezm:</u>

1. **şeh-i cem-bezm ü rüstem-rezm:**
Kaside 8
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Cem gibi meclisi eğlenceli ve Rüstem gibi cesur padişah II Sultan I. Ahmed.

Şeh-i Cem-bezm ü Rüstem-rezm Ḫān Aḥmed ki bulsaydı
Olurdı bende-i dīrīnesi İskender ü Dārā

<u>şeh-i cem-kevkeb:</u>

1. **şeh-i cem-kevkeb:**-*e*
Kaside 18
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Cem ihtişamlı padişah II Sultan IV. Murad.

Ḫān Murād ol şeh-i Cem-kevkebe kim öykünemez
Nergis-i gül-şenine dīde-i baḫt-ı bīdār

<u>şeh-i cihān:</u>

1. **şeh-i cihān:**
Gazel 636
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Cihan padişahı II Sevgili.

Ḳahr eyle ʿāşıḳa dir ise ger saña ʿadū
Luṭf eyle diñleme sözini ey şeh-i cihān

[Kt.79:4, M.7:2, G.213:10, G.273:8]

<u>şeh-i cihān-ı livā:</u>

1. **şeh-i cihān-ı livā:**
Mesnevi 7
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Dünya bayrağının padişahı, cihana hükmeden padişah.

Yedidür ol şeh-i cihān-ı livā
Yedi iḳlīmi żabṭ iderse revā

şeh-i çīn:

1. **şeh-i çīn:**
Kaside 28
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Çin padişahı, Çin fağfuru.

Olup durur şeh-i Çīn ḫūşe-i çīn-i iḥsānı
Revādur olsa ḳulı nāmına eger ʿanber

[K.7:38]

şeh-i deryā-dil ü kerīm ü halūk:

1. **şeh-i deryā-dil ü kerīm ü ḫalūḳ:**
Mesnevi 3
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İyi huylu, cömert, geniş gönüllü padişah II Hz. Peygamber.

Şeh-i deryā-dil ü kerīm ü ḫalūḳ
Ecmel-i nās ü ekmel-i maḫlūḳ

şeh-i devrān:

1. **şeh-i devrān:**
Gazel 197
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Devrin padişahı. II Sevgili.

Bilse cürm-i ʿışḳını bir bende-i der-gāhınuñ
ʿĀḳıbet ḥaḳḳından anuñ ol şeh-i devrān gelür

[G.748:6]

şeh-i diyār-ı ġam u miḥnet:

1. **şeh-i diyār-ı ġam u miḥnet:**-*em*
Müfret 64
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Keder ve sıkıntı ülkesinin padişahı II Âşık.

Şeh-i diyār-ı ġam u miḥnetem ne demlerdür
Yeşil ḳızıl dütünüm gūyiyā ʿalemlerdür

şeh-i encüm-sipāh:

1. **şeh-i encüm-sipāh:**-*sın*
Kaside 16
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Yıldızlar ordusunun padişahı.

Māh-ı felek gibi şeh-i encüm-sipāhsın
Girse ʿaceb mi ḳahruñ ile düşmene ḳırān

şeh-i encüm-sipāh ol-:

1. **şeh-i encüm-sipāh ol-:**-*dı*
Gazel 758
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yıldız ordusunun padişahı olmak (Âşığın yaşlı gözlerinde beliren sevgilinin hayali bağlamında).

Geldi çeşmümde ḳarār itdi miyān-ı eşkde
Oldı gūyā kim ḫayālüñ bir şeh-i encüm-sipāh

şeh-i ferḫunde-liḳā:

1. **şeh-i ferḫunde-liḳā:**-*sı, -n*
Gazel 150
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Uğurlu, kutlu padişah II Sevgili.

İḳlīm-i cemāle şeh-i ferḫunde-liḳāsın
Şekker-şiken-i ṭūṭi-i ḫaṭṭuñdur o güftār

şeh-i ġam:

1. **şeh-i ġam:**
Gazel 869
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gam padişahı.

Regler degül tenümde resendür ṭaraf ṭaraf
Ḳurdı feżā-yı dilde şeh-i ġam otaġını

şeh-i gül-sitān:

1. **şeh-i gül-sitān:**-*a*
Kaside 25
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin sultanı, gül çiçeği.

Döküldi cūy-ı revān üzre yine berg-i bahār
Bu faṣl içinde şeh-i gül-sitāna aḳçe aḳar

şeh-i hāver:

1. **şeh-i ḫāver:**
Kaside 2
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Doğunun hükümdarı II Güneş.

Cenāb-ı Ḥażret-i Sulṭān Meḥemmed İbni Murād
Ki olamaz şeh-i ḫāver anuñla hem-sāye

[K.2:33, K.30:55, K.32:28, K.36:83]

şeh-i hūbān:

1. **şeh-i ḫūbān:**
Gazel 237
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzeller padişahı II Sevgili.

Dil çıḳmamaġ ise ġarażuñ ey şeh-i ḫūbān
Ḫavf eyleme hiç ʿāşıḳuñ aġzına zebān vir

[G.167:9, G.196:1, G.405:3, G.568:4, G.570:2, G.777:10, G.864:6, Mf.263:2, Mf.368:2, Mf.421:2, Mf.550:2]

şeh-i hūbān-ı cihān:

1. **şeh-i ḫūbān-ı cihān:**
Gazel 222
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dünya güzellerinin padişahı II Sevgili.

ʿĀşıḳa mihr ü vefā itmegi ḳānūn itmez
Muṭṭasıl ol şeh-i ḫūbān-ı cihān ḳan eyler

şeh-i ḫūbān-şāh:

1. **şeh-i ḫūbān-şāh:**
Gazel 706
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellerin padişahı II Sevgili.

İşiginde çıḳsa eflāke fiġān-ı dād-ḫˇāh
Eylemez temkīn-i ḥüsnin ol şeh-i ḫūbān-şāh

şeh-i hūn-hˇār:

1. **şeh-i ḫūn-ḫˇār:**
Gazel 329
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kan döken padişah II Sevgili.

Yite niçe ʿāşıḳ reh-i kūyuñda ḳayırma
Dünyāda ne var ey şeh-i ḫūn-ḫˇār bulunmaz

şeh-i ḥüsn:

1. **şeh-i ḥüsn:**
Gazel 342
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik sultanı II Sevgili.

Ol şeh-i ḥüsn ḳaçan kim geçe taḫt-ı nāza
Pīş-gāhında anuñ yirde gerek rūy-ı niyāz

[G.71:8, G.146:11, G.157:12, G.388:1, G.479:8, G.482:2, G.685:6, G.741:8, G.839:3, G.845:9, Mf.224:1]

şeh-i ʿışḳ:

1. **şeh-i ʿışḳ:**-*a*
Müfret 119
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk padişahı, sevgili.

Şeh-i ʿışḳa livādur ḳāmet-i ʿuşşāḳ-ı ġam-perver
Başında dāġ-ı derdi bir müdevver muṣḥafa beñzer

[Mf.377:1]

2. **şeh-i ʿışḳ:**-*am*
Gazel 754
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk padişahı, âşık.

Ḳarār eyler nüzūl iden belā elbette cānumda
Şeh-i ʿışḳam bugün āsūdedür dünyā zamānumda

[Mü.1:5, Mü.1:11, Mü.1:17, Mü.1:23, Mü.1:29, Mü.1:35]

şeh-i iḳlīm-i faḳr:

1. **şeh-i iḳlīm-i faḳr:**-*am*
Gazel 515
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yoksulluk, muhtaçlık ülkesinin padişahı II Şairin kendisi.

Şeh-i iḳlīm-i faḳram tābiş-i miḥnetle cān virsem
Varup ben ilticā-yı sāye-i per-i Hümā itmem

şeh-i iḳlīm-i iḳbāl:

1. **şeh-i iḳlīm-i iḳbāl:**-*ün*
Kaside 20
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Mutluluk ülkesinin padişahı.

Degüldür ḥaddi yoḫsa ol şeh-i iḳlīm-i iḳbālüñ
Ḳılıcın ṣalmaġı minnet bilür cānına Kirmānī

şeh-i iḳlīm-i ʿizz ü nāz:

1. **şeh-i iḳlīm-i ʿizz ü nāz:**
Gazel 12
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yücelik ve naz ülkesinin padişahı II Sevgili.

N'eyler elüñde ey şeh-i iḳlīm-i ʿizz ü nāz
Dīvār-ı ʿışḳa raḫne viren tīşe-i cefā

şeh-i kişver-güşā:

1. **şeh-i kişver-güşā:**-*sın*
Gazel 683
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Memleket açan, fetheden padişah II Gönül ülkesini fetheden sevgili.

Göñüller milketin alduñ niçe cānı esīr itdüñ
Bugün şemşīr-i ġamzeñle şeh-i kişver-güşāsın sen

şeh-i kişver-sitān:

1. **şeh-i kişver-sitān:**
Kaside 12
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Ülkeler fetheden büyük padişah.

Evvel eyler heybetiyle zehre-i aʿdāyı āb
Āb-dāde ḳılsa tīġin ol şeh-i kişver-sitān

şeh-i levend:

1. **şeh-i levend:**
Gazel 638
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Boylu poslu padişah II Uzun boylu sevgili.

Görür āyīne-i sāġarda ʿaks-i rūy-ı tābānın
Anuñçün şeh-i levendüm içse çāk eyler girībānın

şeh-i maşrıḳ:

1. **şeh-i maşrıḳ:**
Kaside 4
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Doğunun hükümdarı II Güneş.

Ṭoġunca māder-i eflākden şeh-i maşrıḳ
Eger ḳomasam o şāhuñ eşigi ṭaşına ser

şeh-i mısr-ı melāḥat:

1. **şeh-i mışr-ı melāḥat:**
Gazel 571

Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzellik Mısır'ının sultanı II Hz. Yusuf gibi güzel sevgili.

Ey şeh-i Mışr-ı melāḥat ḳoma kim ʿuşşāḳuñ
Rūz u şeb od yaña başında çü şemʿ-i zindān

şeh-i milket-i maḥabbet:

1. **şeh-i milket-i maḥabbet:**-*dür*
Gazel 171
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk ülkesinin padişahı II Gönül.

Dil şeh-i milket-i maḥabbetdür Ḫusrev-i Kūh-ken-ṭabīʿatdür

şeh-i milket-i nāz:

1. **şeh-i milket-i nāz:**
Gazel 342
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Naz ülkesinin padişahı II Sevgili.

Ḫāneme gelmek olursa o şeh-i milket-i nāz
Rūyumuñ aṭlas-ı zerdin ideyin pāy-endāz

[Mf.180:1]

şeh-i mülk-i ġam:

1. **şeh-i mülk-i ġam:**-*am*
Gazel 742
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gam ülkesinin padişahı II Âşık.

Köhnedür ey Ḥāletī bu çetr-i zer-kār-ı felek
Ben şeh-i mülk-i ġamam lāyıḳ degüldür şānuma

[Mf.468:2]

şeh-i mülk-i ḫarābat:

1. **şeh-i mülk-i ḫarābat:**-*am*
Gazel 524
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Meyhane ülkesinin padişahı II Âşık.

Rubʿ-ı meskūnuñ ne deñlü māʿadāsı var ise
Ben şeh-i mülk-i ḫarābatam olupdur kişverüm

şeh-i mülk-i melāḥat:

1. **şeh-i mülk-i melāḥat:**
Gazel 698
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güzellik ülkesinin sultanı II Sevgili.

Ey şeh-i mülk-i melāḥat niye yuduñ ṭaraduñ
Ḳanuma girmiş iken bir niçe kez ol gīsū

[G.708:9]

şeh-i nāzük-mizāc:

1. **şeh-i nāzük-mizāc:**-*a*
Gazel 356
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Nazik huylu padişah II Nazik huylu sevgili.

Olmaz ise Ḥāletī ḳāʿil ḫuṣūs-ı būseye
Ol şeh-i nāzük-mizāca itme hiç tekrār ʿarż

[Mf.24:2, Mf.215:2]

şeh-i rubʿ-ı meskūn:

1. **şeh-i rubʿ-ı meskūn:**
Gazel 574
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dünyanın çeyreğinin padişahı.

Ser ü sīne dil ü cān ʿışḳuñ içün ḥāżır idi
Cānda yir tutdı velī ol şeh-i rubʿ-ı meskūn

şeh-i rūy-ı zemīn ol-:

1. **şeh-i rūy-ı zemīn ol:**-*sa, -n*
Terkib-bend 1
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Yeryüzünün padişahı olmak.

Şeh-i rūy-ı zemīn olsañ zamāne ḫāk-sār eyler
Süleymān ile Ḍaḥḥāk'uñ ḳarīnin mūr u mār eyler

şeh-i şāḥib-ḳırān ol-:

1. **şeh-i şāḥib-ḳırān ol:**-*a*
Kaside 19
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Her zaman üstünlük kazanan padişah olmak.

Ḫayl-i nücūma bir şeh-i şāḥib-ḳırān ola
Ḳılsa sehā sitāre-i baḫtına iḳtirān

şeh-i serīr-i bekā ol-:

1. **şeh-i serīr-i beḳā ol:**-*dı*
Kaside 42
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Sonsuzluk tahtının padişahı olmak II Bekâ âlemi olan ahirete göç etmek, ölmek.

Şeh-i serīr-i beḳā oldı Yūsuf-ı cānum

ʿAceb ya ben niçe bir beklerin bu zindānı

şeh-i sitare-sipāh:

1. **şeh-i sitāre-sipāh:**
Mesnevi 3
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Yıldız ordusunun padişahı II Hz. Peygamber.

Gelicek ol şeh-i sitāre-sipāh
Düşmen-i bedr-hāli oldı tebāh

2. **şeh-i sitare-sipāh:**
Kaside 2
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Yıldız ordusunun padişahı II Sultan III. Mehmed.

Olaydı bir naẓaruñ ey şeh-i sitare-sipāh
Varurdı rütbe-i şiʿrüm maḳām-ı şiʿrāya

şeh-i şarḳ:

1. **şeh-i şarḳ:**-*un*
Mesnevi 8
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Doğunun sultanı.

Şeh-i şarḳuñ olup çok ihtimāmı
Ṭoḳuzdan artuḳ olmadı ḫıyāmı

şeh-i tāc-dār:

1. **şeh-i tāc-dār:**
Gazel 790
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Taç sahibi padişah.

Çaḳ başum üzre olsa n'ola sāġaruñ yiri
Bir ṭutdı ben gedāyı şeh-i tāc-dār ile

şeh-i zālim:

1. **şeh-i zālim:**
Gazel 492
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zalim padişah II Sevgili.

Yıḳarmış çünki gönlüm şehrin āḫir bir şeh-i zālim
Bināsı neyse anuñ evvelinden olmamış muḥkem

şeh-i zerrīn-ḳabā:

1. **şeh-i zerrīn-ḳabā:**
Terkib-bend 1
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Altın cübbeli şah.

Gedā-yı bī-nevā olsun şeh-i zerrīn-ḳabā olsun
Bu rāh-ı pür-ḫaṭardan herkes elbette güẕār eyler

şehīd:

1. **şehīd:**
Gazel 120
Mısra: **4**
Allah yolunda ve din uğrunda savaşırken ölen kimse II Sevgili uğruna canını feda eden.

Olmış ḥasūd yoluña cān virdügüm görüp
Ol dem bu rezm-gāhda hem ġāzī hem şehīd

[G.120:4]

şehīd eyle-:

1. **şehīd eyle:**-*se*
Gazel 726
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Şehit etmek.

Eylese tīġ-i ġamuñ Ḥāleti-i zārı şehīd
Tutuḳ-ı al ola ḳanlu kefeni ḥavrāya

şehīd it-:

1. **şehīd it:**-*di*
Kıt'a 19
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ilerleyen birini öldürmek.

Ne ʿAlī ḳaldı ne Ḥasan ne Ḥüseyn
Bir Yezīd itdi cümlesini şehīd

şehīdān-ı maḥabbet:

1. **şehīdān-ı maḥabbet:**
Gazel 814
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşk şehitleri, âşıklar.

Eger hengāme-i maḥşerde cānā bulmaġ isterseñ
Şehīdān-ı maḥabbet içre yoḳlarsın dil-i zārı

[G.878:8]

şehīd-i ġamuñ ḥaḳḳ-ı ḥürmeti:

1. **şehīd-i ġamuñ ḥaḳḳ-ı ḥürmeti:**-*i-un*
Gazel 133
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Üzüntü şehitlerinin (âşıkların) itibar hakkı.

Olmaz edā şehīd-i ġamuñ ḥaḳḳ-ı ḥürmeti
Ḥavrā iderse ḫūnını gül-güne-i iʿẕār

şehīd-i ġamuñ ḳanı:

1. **şehīd-i ġamuñ ḳanı:**-*n, -ı*
Gazel 216
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Keder şehidinin kanı II Âşığın kanı.

Ey Ḥāletī şehīd-i ġamuñ bulsa ḳanını
Ḥavrā-yı cennet eyliye gül-güne-i ʿiẕār

şehīd-i maḥabbet:

1. **şehīd-i maḥabbet:**
Gazel 173
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aşk şehidi, âşık

Ḫūnīn kefen şehīd-i maḥabbet mezārıdur
Her lālenüñ ki yoḳlayalar zīr ü pāyını

şehīd-i tīġ-i ʿışḳ:

1. **şehīd-i tīġ-i ʿışḳ:**-*un*
Gazel 185
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk kılıcının şehidi, âşık.

Şehīd-i tīġ-i ʿışḳuñ cism-i ḫākīsinde cān n'eyler
Maḥabbet bir Hümā'dur aña yirde āşiyān n'eyler

şehinşāh-ı kāmrān:

1. **şehinşāh-ı kāmrān:**
Kaside 16
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Bahtı açık padişah.

Ḫurşīd-i Müşterī-şeref ü māh-ı mihr-kef
Ṣāḥib-ḳırān-ı dehr şehinşāh-ı kāmrān

şehinşāh-ı yemm-i nevāl:

1. **şehinşāh-ı yemm-i nevāl:**
Kıt'a 57
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cömertlik denizinin şahı.

Ben zār u zerdüñ eylese pür keffini n'ola
Vāfir-i filoriyle şehinşāh-ı yemm-i nevāl

şeh-levend:

1. **şeh-levendüm:**-*üm*
Gazel 600
Mısra: **2**
Boylu poslu güzel genç II Sevgili.

Görür āyīne-i sāġarda ʿaks-i rūy-ı tābānın
Anuñçün şeh-levendüm içse çāk eyler girībānın

[Mf.55:2]

şehnāz:

1. **şehnāz'dan:**-*dan*
Gazel 590
Mısra: **10**
Klasik Türk musikisindeki en eski makamlardan biri. Diğer makamlara göre daha yumuşak ve nazlıdır.

Zaḫm-ı tīġ-i yār vaṣfın Ḥāletī naẓm eylemiş
Muṭrib-i meclis ser-āġāz eylesün Şehnāz'dan

şeh-per:

1. **şeh-peri:**-*i*
Kaside 12
Mısra: **62**
Kuşun kanadındaki en uzun tüyü.

Dem mi var ṣaḥn-ı fezā-yı reʾfetinde olmaya
Cürre-bāzuñ şeh-peri kebg-i derīye sāye-bān

[K.25:66]

şeh-per-i rūḥāniyān:

1. **şeh-per-i rūḥāniyān:**
Gazel 557
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Meleklerin kanadının tüyü.

İstemez dil ʿālem-i bālāyı kūyuñ variken
Olsa pāy-endāzı farżā şeh-per-i rūḥāniyān

şeh-per-i rūḥü'l-emīn:

1. **şeh-per-i rūḥü'l-emīn:**
Kaside 11
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Cebrail'in kanadı.

Beñzedürdüm māhı levḥ-i sīne-bend-i raḫşına
Silmemiş olsaydı nūrın şeh-per-i Rūḥü'l-emīn

şehr:

1. **şehre:**-*e*
Gazel 68
Mısra: **2**
İnsanların toplu olarak yaşadığı yerleşim yeri, memleket, yurt, belde.

Iżṭırāb-ı tāb-ı tebden ḳalmadı cismümde tāb
Beñzedüm ol şehre kim ola zelāzilden ḫarāb

[G.204:4, G.223:2, G.768:8, K.12:3, T.4:6]

2. **şehrüñ:**-*ün*
Gazel 168
Mısra: **2**
İnsanların toplu olarak yaşadığı yerleşim alanı II Gül bahçesi.

Gül-şende açan ġonceleri bād-ı ṣabādur
Naḳḳāşı o şehrüñ ne ʿaceb çihre-güşādur

şeh-rāh-ı himmet:

1. **şeh-rāh-ı himmet:**-*i, -n, -de*
Gazel 292
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Lütfun işlek caddesi.

Gelmekdedür ḳavāfil-i elṭāfı dem-be-dem
Şeh-rāh-ı himmetinde ṭuran çekmez intiẓār

şeh-rāh-ı viṣāl:

1. **şeh-rāh-ı viṣāl:**-*ün*
Gazel 92
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kavuşma yolu, kavuşma caddesi.

Şeh-rāh-ı viṣālüñ açılup ḳalsa ʿamelden
Ser-menzil-i hicrāna çıḳan rāh-ı maḥabbet

şehr-bend-i dehr:

1. **şehr-bend-i dehr:**-*e*
Gazel 547
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünya kalesi.

Şehr-bend-i dehre hiç dil bağlamaḳ cāʾiz midür
ʿIdde-i rāh-ı ʿademdür şübhe yoḳ bu nüh ḫıyām

şehr-gīr ü ḳalʿa-güşāy:

1. **şehr-gīr ü ḳalʿa-güşāy:**
Mesnevi 7
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Şehir kuşatan ve kale fetheden.

Ḳalemi müşk-bīz ü ġāliye-sāy
ʿAlemi şehr-gīr ü ḳalʿa-güşāy

şehr-i dil:

1. **şehr-i dil:**-*e*
Kaside 21
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Gönül şehri, âşığın gönlü.

Getürdügi degül illā metāʿ-ı medḥüñdür
Ḳaçan ki şehr-i dile gelse kār-bān-ı ḫayāl

[G.151:5]

şehr-i dil-i ʿāşıḳ:

1. **şehr-i dil-i ʿāşıḳ:**-*a*
Gazel 776
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âşığın gönül şehri.

Tīġüñ ki gelür şehr-i dil-i ʿāşıḳa her bār
Gūyā ki o bir āb-ı revāndur kemerüñde

şehr-i ġazā:

1. **şehr-i ġazā:**-*da*
Kıt'a 86
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gaza şehri.

Ṭonanmasını seyr itsün o gül-gūnī livālarla
Şu kim şehr-i ġazāda görmemişdür gül ṭonanmasın

şehr-i gül-istān:

1. **şehr-i gül-istān:**-*ı*
Kaside 33
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesi şehri.

Yine mülk-i çemen-zār üzre düşdi leşker-i şeb-nem
Yine bād-ı ṣabā feṯḥ eyledi şehr-i gül-istānı

[K.8:35]

şehr-i gül-zār:

1. **şehr-i gül-zār:**-*un*
Gazel 395
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesi şehri.

Ṣabā oynatmadan ḫālī degüldür ṣaḥn-ı gül-şende
Nihāl-i gül olup bir kāse-bāzı şehr-i gül-zāruñ

şehr-i ḫüsn:

1. **şehr-i ḫüsn:**-*i, -y, -le*
Gazel 571
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellik şehri, güzellik diyarı.

Milket-i ʿışḳınuñ aḥvālini ṣormaz bir an
Şehr-i ḫüsniyle muḳayyeddür o şāh-ı ḫūbān

şehr-i ʿışḳ āẕīni:

1. **şehr-i ʿışḳ āẕīni:**-*n, -i*
Gazel 181
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk şehrinin kanunu.

Şehr-i ʿışḳ āẕīnini ol dem ki der-kār itdiler
Her ser-i bāzāra bir Manṣūr ber-dār itdiler

şehr-i melāmet:

1. **şehr-i melāmet:**-*de*
Gazel 689
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kınanmışlık kenti.

Sīne-çāk elde ḳadeḥ kūçe-i bāzāra düşen
Benem ol bir niçe yıl şehr-i melāmetde gezen

şehr-i ten:

1. **şehr-i ten:**-*den*
Gazel 819
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Vücut şehri.

Nīze-i yār eylese cism-i ẓaʿīfümden güẕār
Şehr-i tenden cān-ı nālānum giderdi gönderi

şehr-i viṣāl:

1. **şehr-i viṣāl:**-*ün, -e*
Gazel 370
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kavuşma şehri, vuslat yeri.

Şehr-i viṣālüñe nice vāṣıl olur gönül
Ṭurmış yolunda reh-zen-i hicrān ṭaraf ṭaraf

şehr-i vücūd:

1. **şehr-i vücūd:**-*a*
Kaside 28
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Vücut şehri, beden.

Metāʿ-ı ḫ̆āce-i gül-zārı ḳılmaġa yaġma
Meger ki şehr-i vücūda bıraḳdılar āẕer

şehr-i yār-ı ġam:

1. **şehr-i yār-ı ġam:**
Gazel 3
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Keder padişahı.

Dāġ-ı ḫūnīnüm degül sīnem ki genc-ı ʿışḳdur
Şehr-i yār-ı ġam ḳızıl mūmıyla mühr urmış aña

şehrüñ hūbānı:

1. **şehrüñ ḫūbānı:**-*üñ*
Gazel 267
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şehrin güzelleri.

Her ḳaçan ḫūbānı şehrüñ binse çevgān oynına
Başumı ṭōb itmege ol āfet-i devrān çıḳar

[G.393:3]

şehr-yār:

1. **şehr-yārdan:**-*dan*
Kaside 16
Mısra: **59**
Hükümdar.

Olsaydı ben yetīme naẕar şehr-yārdan
Çoḳ nesne ẓāhir eyler idi kilk-i dürr-feşān

[K.23:11, Trk.B.1:117]

2. **şehr-yārümden:**-*üm, -den*
Gazel 156
Mısra: **14**
Padişah, hükümdar, sultan. II Sevgili.

Āb-ı çeşmüñ yolları nā-geh bozulsa Ḫāletī
Besdür aña şehr-yārümden benüm bir dem naẓar

[G.706:3]

şehr-yārān:

1. **şehr-yārān:**
Kaside 18
Mısra: **15**
Padişahlar.

Şehr-yārān çıḳamaz ʿumde-i taʿẕīminden
Şükr-i pā-būsına cān naḳdin iderlerse niṣār

şehr-yār-ı ʿālem-i cān:

1. **şehr-yār-ı ʿālem-i cān:**
Mesnevi 4
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Gönüller âleminin hükümdarı II Hz. Peygamber.

Ṭurma ey şehr-yār-ı ʿālem-i cān
Gel süvār ol senüñ durur meydān

şehr-yār-ı dāniş-endūz:

1. **şehr-yār-ı dāniş-endūz:**
Mesnevi 9
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Bilgili padişah.

Elā ey şehr-yār-ı dāniş-endūz
Ḳılan miḥnet şebin çün rūz-ı fīrūz

şehr-yār-ı ġam:

1. **şehr-yār-ı ġam:**
Gazel 38
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Üzüntü padişahı II Âşık.

Dāġ-ı ḥūnīnüm degül sīnem ki genc-i ʿışḳdur
Şehr-yār-ı ġam ḳızıl mūmıyla mühr urmış aña

şehr-yār-ı ḫoten:

1. **şehr-yār-ı ḫoten:**
Gazel 10
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hoten padişahı.

Alursa ḫāk-i rāhın eger müşk-i ezfere
Reʾyinde şehr-yār-ı Ḫoten eylemez ḫaṭā

şehr-yār-ı ḥüsn:

1. **şehr-yār-ı ḥüsn:**
Gazel 115
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzellik padişahı II Sevgili.

Ey şehr-yār-ı ḥüsn anı şanma gird-bād
Ḳaldursa gerd-i rāhuñ urur rūzgār çerḫ

[G.344:4, G.499:9]

şehr-yār-ı ins ü cān:

1. **şehr-yār-ı ins ü cān:**
Kaside 12
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
İnsanların ve cinlerin (herkesin) padişahı.

Şāh-ı İskender-ḥaşem Ḫān-ı Süleymān-iḥtişām
Ser-firāz-ı heft-kişver şehr-yār-ı ins ü cān

şehr-yār-ı milket-i ġam:

1. **şehr-yār-ı milket-i ġam:**-*dur*
Gazel 382
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Keder ülkesinin hükümdarı.

Dil-i dīvāne şimdi şehr-yār-ı milket-i ġamdur
Başında şaçlaruñ sevdāları ẓıll-ı Hümā ancaḳ

şehr-yār-ı mülk-i istiġnā:

1. **şehr-yār-ı mülk-i istiġnā:**
Gazel 813
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Nazlanma ülkesinin padişahı.

Hey meded hey şehr-yār-ı mülk-i istiġnā iken
Ṣayd-gāh-ı būma ṣalduḳ şāh-bāz-ı himmeti

şeh-süvār:

1. **şeh-süvārum:**-*um*
Gazel 57
Mısra: **7**
Usta binici II Sevgili.

Şeh-süvārum olma ʿāşıḳlar yanında germ-rev
Her birinüñ eyleme ʿömrine taʿlīm-i şitāb

[G.132:10, G.209:14, G.278:1, G.317:9, G.326:3, G.378:6, G.466:9, G.480:10, G.533:7, G.552:6, G.590:7, G.664:8, G.679:3, G.743:2, G.777:9, G.778:4, G.790:10, G.815:3, G.831:5, G.861:1, G.866:6]

şeh-süvār-ı mülk ü millet:

1. **şeh-süvār-ı mülk ü millet:**
Kaside 1
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Ülkenin ve milletin usta binicisi.

ʿAdūnuñ mehçe-i rāyātını naʿl-i semend eyler
N'ola ol şeh-süvār-ı mülk ü millet alsa meydānı

şeker:

1. **şeker:**
Gazel 241
Mısra: **14**
Şeker II Sevgilinin şeker gibi tatlı dudağı.

Olsa dilde n'ola ḫayāl-i lebüñ
Şimdi mi oldı teng içinde şeker

2. **şeker:**
Müfret 594
Mısra: **1**
Şeker II Mutluluk, huzur.

Ṭūṭi-i dil şeker ister līk dünyā-yı denī
Zehr-i ġam nūş itdürür her gāh söyletmez beni

şeker ez-:

1. **şeker ez:**-*er*
Gazel 783
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Şeker sunmak II Tatlı sözler söylemek.

Gelür diyü ḫayāl-i zülf-i dil-ber çeşmüme dāʾim
Ezer merdümlerüm şeker ṭutar kirpiklerüm şāne

şeker-āb:

1. **şeker-āb:**
Gazel 804
Mısra: **9**
Tatlı içecek, şerbet.

Ol iki lebler miyānında ḳalurdı şeker-āb
Ger dehānuñ girmeseydi anlaruñ arasına

şeker-ḫˇāb:

1. **şeker-ḫˇāb:**
Gazel 84
Mısra: **4**
Otururken gelen tatlı uyku.

Nāz uyḫusuna varsa n'ola bezm-i ṣafāda
Zībā yaraşur ol gözi bādāma şeker-ḫˇāb

şeker-hˇāb-ı ṣabūḥ:

1. **şeker-ḫˇāb-ı ṣabūḥ:**
Gazel 464
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sabah içilen şarabın neden olduğu tatlı uyku hali.

Yaraşur ḫūbāna ġāyet de şeker-ḫˇāb-ı ṣabūḥ
Nitekim ʿuṣṣāḳ-ı miḥnet-dīdeye ḫˇāb-ı ecel

şeker-hand:

1. **şeker-ḫandiyle:**-*i, -y, -le*
Gazel 297
Mısra: **2**
Tatlı gülüş.

Olsa bezm-i vuṣlatuñ mihmānına ḫāṭır-nevāz
Piste-i laʿlin ider dāʾim şeker-ḫandiyle bāz

şeker-leb:

1. **şeker-leb:**
Gazel 243
Mısra: **2**
Dudağı şeker gibi tatlı olan, tatlı dudaklı.

Bir şeker-leb kim daḫı aġzında vardur būy-ı şīr
Zülf-i kāfir–kīşine dünyāyı ḳılmışdur esīr

şeker-lebān-ı kandehār:

1. **şeker-lebān-ı ḳandehār:**
Gazel 145
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Kandehar'ın şeker dudaklıları.

Ḥamdü li'llāh oldı bikr-i fikrümüñ āşüftesi
Müşk-būyān-ı Ḫoten şeker-lebān-ı Ḳandehār

[G.218:10]

şekil:

1. **şeklidür:**-*idür*
Kaside 27
Mısra: **7**
Şekil, biçim.

Āhen-i revzenleri vefḳ-i murabbaʿ şeklidür
Olsa ol ḫāne n'ola anuñla maḳbūl-i cihān

şekker:

1. **şekker:**
Gazel 767
Mısra: **7**
Şeker II Sevgilinin dudağı.

Şekker ise laʿli o yārüñ nice mey-gūn olur
Ya neden şīrīn ola ger bāde-i ḥamrā-y ise

2. **şekker:**
Gazel 885
Mısra: **1**
Şeker II Mutluluk, huzur.

Ṭūṭi-i dil şekker ister līk dünyā-yı denī
Zehr-i ġam nūş itdürür her gāh söyletmez beni

şekker-pāre:

1. **şekker-pāre:**
Gazel 850
Mısra: **4**
Şekerpare tatlısı II Sevgilinin tatlı sözleri.

Ṭūṭi-i dil o dehān-ı tenge nāẓırdur müdām
Gördi zīrā anda şekker-pāre güftāruñ gibi

şekker-şiken-i ṭūṭi-i ḥaṭṭ:

1. **şekker-şiken-i ṭūṭi-i ḫaṭṭ:**-*un, -dur*
Gazel 150
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ayva tüyleri papağanının tatlı söz söyleyeni.

İḳlīm-i cemāle şeh-i ferḫunde-liḳāsın
Şekker-şiken-i ṭūṭi-i ḫaṭṭuñdur o güftār

şekl:

1. **şeklin:**-*i, -n*
Gazel 634
Mısra: **1**
Şekil, biçim, görünüş.

Göre naḳḳāş-ı Çīn ger ol büt-i nā-mihr-bān şeklin
Olup lerzān bozardı ṣūret-i deyrüñ hemān şeklin

[G.634:2, G.634:4, G.634:6, G.634:8, G.634:10, G.634:12, Mf.566:2, Trk.B.1:81]

şekle gir-:

1. **şekle gir:**-*di*
Kaside 28
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Bir durumdan başka bir duruma dönüşmek.

Hemīşe ṣu yirine ḫalḳa gösterür āteş

Bu mevsim içre ʿaceb şekle girdi çeşme-i ḫūr

şeklen:

1. **şeklen:**
Kaside 15
Mısra: **13**
Şekil bakımından, şekilce.

Pāyınuñ her naʿli şeklen bir hilālüñ ʿaynıdur
Her nice şebdür bu kim anuñ hilāli ola çār

şekl-i eṭbāk-ı felek:

1. **şekl-i eṭbāk-ı felek:**
Gazel 460
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Feleğin tabakalarının görünüşü.

Ḫāṭırum āyīnesinde şekl-i eṭbāk-ı felek
Oldı gūyā birbiri üstünde zengār-ı melāl

şekl-i kehkeşān:

1. **şekl-i kehkeşān:**
Müfret 409
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Samanyolunun şekli.

Görünmez idi cūy-ṣıfat şekl-i kehkeşān
Yürütmeseydi ṣu ṣaman altından āsūmān

şekl-i müstedīr-i felek:

1. **şekl-i müstedīr-i felek:**
Kaside 21
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Dünyanın daire şekli.

Ḳapuña beñzemese şekl-i müstedīr-i felek
Dimezdi ehl-i naẓar aña aḥsen-i eşkāl

şekl-i şarāb-ı gül-gūn:

1. **şekl-i şarāb-ı gül-gūn:**
Gazel 574
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gül renkli (kırmızı) şarabın görüntüsü.

Şöyle sāḳī dilerin kim ruḫınuñ ʿaksinden
Ṭuta destinde ʿaraḳ şekl-i şarāb-ı gül-gūn

şeklin boz-:

1. **şeklin boz-:**-*ma*, -*sa*
Gazel 634
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Perişan bir hale getirmek.

Urulmaḳ bir perīye Ḥāletī-veş neydi ʿālemde
Eger kim ādemüñ bozmasa āḫir dil-berān şeklin

şekline gir-:

1. **şekline gir:**-*üp*
Gazel 858
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kılığına bürünmek

Düşdiler gibi girüp bir bir şihābuñ şekline
Ḥāletī göklerde hiç necm-i saʿādet ḳalmadı

[K.7:44]

şekvā:

1. **şekvā:**
Gazel 320
Mısra: **2**
Sızlanma, şikayet.

Baḫtumuzla her zamān āşūb u ġavġā üzreyüz
Çerḫ-i nā-hemvārdan hemvāre şekvā üzreyüz

şekvā eyle-:

1. **şekvā eyle:**-*se*, -*m*
Kaside 23
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Şikâyet etmek, sızlanmak.

N'ola zāl-i kühen-sāl-i felekden eylesem şekvā
Niçe cevr ü cefāsın çekmişüm ol pīr-i nā-dānuñ

[Mf.4:2]

şekvā-yı maẓlūmān:

1. **şekvā-yı maẓlūmān:**-*ı*
Mesnevi 9
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Mazlumların şikayeti.

Ḳadīmī resmidür şāhān-ı pür-hūş
İder şekvā-yı maẓlūmānı der-gūş

şekve it-:

1. **şekve it:**-*er*, -*ler*, -*se*
Kaside 20
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Şikayet etmek, sızlanmak.

İderse şekve bir dem aña bülbül verd-i ḥamrādan
Sefīd olur ser-ā-ser beñzinüñ hiç ḳalmayup ḳanı

selel:

1. **şelel:**
Kaside 40
Mısra: **50**
Vücuttaki renkli lekeler II İskorbüt, C vitamini eksikliğinden ileri gelen, aşırı zayıflama, halsizlik ve diş etlerinin iltihâbı gibi belirtilerle kendini gösteren hastalık.

Eylemişdür beni muḥtāc-ı ṭabīb-i luṭfuñ
Pāy-ı baḫtumda ʿarec dest-i ümīdümde şelel

şemʿ:

1. **şemʿ:**-*dür*
Gazel 73
Mısra: **1**
Mum, çerağ.

Defʿ itmege ẓalām-ı ġamı şemʿdür şarāb
Fānūs-ı aldur üzerinde anuñ ḥabāb

[G.142:3, G.156:11, G.302:9, G.361:2, G.361:6, G.363:8, G.422:6, G.500:7, G.519:1, G.715:5, G.716:2, G.797:1, G.828:2, G.828:9, G.829:5,

G.841:2, G.849:2, M.8:169, K.1:80, K.25:76, Kt.81:2, Mf.218:2]

2. **şemʿ:**-*üm*
Gazel 417
Mısra: **5**
Mum II Sevgili.

Yanar par par cemālüñ gice vü gündüz benüm şemʿüm
Nice sūz u güdāzı olmasun ʿuşşāḳ-ı nālānuñ

[G.469:8, G.542:2, G.719:2, G.774:4, Mf.512:2]

<u>semʿ-sıfat:</u>

1. **şemʿ-ṣıfat:**
Kaside 14
Mısra: **15**
Mum gibi.

Nerm idüp şemʿ-ṣıfat āheni tāb-ı ḫurşīd
Gösterür muʿcize-i Ḥażret-i Dāvūd'ı zamān

[K.17:22]

<u>şemʿ ol-:</u>

1. **şemʿ ol-:**-*ur, -sa, -n*
Gazel 361
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Mum olmak.

Ḥāletī pervāne-veş kendin çalar yirden yire
Bezm-i aġyāra olursañ ey perī-ruḫsār şemʿ

[G.445:3, Kt.22:3]

<u>şemʿ ü pervāne:</u>

1. **şemʿ ü pervāne:**
Gazel 868
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mum ile ışığın etrafında dönen kelebek II Sevgili ile aşık.

Naḳd-i cāna alalum vaṣlı metāʿın yārüñ
Şemʿ ü pervāne gibi germ idelüm bāzārı

<u>şemʿ ü pervāne-ṣıfat:</u>

1. **şemʿ ü pervāne-ṣıfat:**
Müfret 541
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mum ve pervane gibi.

Naḳd-i cāna alalum kāle-i vaṣl-ı yāri
Şemʿ ü pervāne-ṣıfat germ idelüm bāzārı

<u>şemʿ yaḳ-:</u>

1. **şemʿ yaḳ-:**-*ma, -sun*
Gazel 361
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mum yakmak, ışıklandırmak.

Besdür āhum yaḳmasun her kevkeb-i nevvār şemʿ
Tengnā-yı ʿāleme lāzım degül tekrār şemʿ

[G.361:8, Mf.218:1]

2. **şemʿ yaḳ-:**
Gazel 361
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mum yakmak II Vefat eden kişinin mezarında mum yakmak.

Beñzedürdüm kendümi pervāneye öldükde ger
Başum ucında benüm yaḳsaydı bir ġam-ḫˇār şemʿ

<u>şemāme-i ʿanber:</u>

1. **şemāme-i ʿanber:**
Gazel 160
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Amber kokusu.

Bu gice ḫaṭṭ-ı zenaḫdānın oḫşayup dil-ber
Elinden olmadı ḫālī şemāme-i ʿanber

<u>şemʿ-i āftāb:</u>

1. **şemʿ-i āftāb:**
Gazel 88
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güneş mumu.

Zindāniyān-ı ġam varamaz ḫˇāb-ı rāḥata
Mādām ki söyünmeye bu şemʿ-i āftāb

<u>şemʿ-i aşfer:</u>

1. **şemʿ-i aşfer:**-*den*
Gazel 577
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sarı mum II Sarı yaprak.

Ṭonatdı naḫl-i çemen-zārı şemʿ-i aşferden
Ne şanʿat itdi görüñ naḫl-bend-i kün-fe-yekūn

<u>şemʿ-i bezm:</u>

1. **şemʿ-i bezm:**-*e*
Kaside 12
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Meclisin mumu.

Şemʿ-i bezme virse bir pervānei zinhār eger
Başlaya aña hevā-dār olmaġa bād-ı vezān

[K.27:52]

<u>şemʿ-i bezm ol-:</u>

1. **şemʿ-i bezm ol:**-*sa*
Gazel 442
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Meclisi aydınlatan mum olmak.

Şemʿ-i bezm olsa ʿadūya tāb-ı ruḫsāruñ senüñ
Hicr ile bī-tāb olur ʿuşşāḳ-ı ġam-ḫˇārun senüñ

<u>şemʿ-i bezm-ārā:</u>

1. **şemʿ-i bezm-ārā:**
Gazel 20
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Meclisi süsleyen mum II Sevgili.

Eger bir gice girse ḳoynuma ol şemʿ-i bezm-ārā
Dönerdüm ṣubḥa dek şevḳ ile fānūs-ı ḫayāl-āsā

<u>şemʿ-i bezm-i aḫterān:</u>

1. **şemʿ-i bezm-i aḫterān:**
Kaside 37
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yıldızlar meclisinin mumu.

Naḫl-i ḳadri yirde nüzhet-baḫş-ı gül-zār-ı vücūd
Kevkeb-i baḫtı felekde şemʿ-i bezm-i aḫterān

<u>şemʿ-i bezm-i cān ol-:</u>

1. **şemʿ-i bezm-i cān ol:**-*duḳ, -ı, -çün*
Gazel 551
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Can meclisinin mumu olmak.

Geh sefīd ü gāh sebz eyler libāsın Ḥāletī
Olduġıçün ol meh-i tābende şemʿ-i bezm-i cān

<u>şemʿ-i bezm-i ʿışḳ:</u>

1. **şemʿ-i bezm-i ʿışḳ:**-*a*
Gazel 54
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Aşk meclisinin mumu.

Şemʿ-i bezm-i ʿışḳa bir pervāneyin kim Ḥāletī
Yanmaġ ile eylerin hemvāre defʿ-i ıżṭırāb

[G.461:6]

<u>şemʿ-i bezm-i miḥnet:</u>

1. **şemʿ-i bezm-i miḥnet:**-*em*
Gazel 692
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Üzüntü meclisinin mumu.

Şemʿ-i bezm-i miḥnetem kim ḳanda olsam derd ü ġam
Her ṭarafdan üstüme gelmekdedür pervāne-sān

<u>şemʿ-i bezm-i şevḳ:</u>

1. **şemʿ-i bezm-i şevḳ:**-*ün, -üm*
Gazel 480
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Neşe meclisinin mumu.

Şemʿ-i bezm-i şevḳüñüm diyü iderse ʿarż-ı ḥāl
Başın alur ʿāşıḳuñ ol şāh-ı iḳlīm-i cemāl

<u>şemʿ-i cānān:</u>

1. **şemʿ-i cānān:**
Gazel 853
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin mumu (yanağı).

ʿAceb mi ẓāhir olsa üft ü ḫīz-i şuʿle-i āhum
Şeb-i firḳat uzandı şemʿ-i cānān pāy-dār oldı

<u>şemʿ-i cemʿ:</u>

1. **şemʿ-i cemʿ:**
Gazel 481
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Meclis mumu II Sevgili.

Bir çāre eyle āh-ı dil-i bī-ḳarāra gel
Ey şemʿ-i cemʿ ḳarşu ḳoma rūzgāra gel

<u>şemʿ-i cemāl:</u>

1. **şemʿ-i cemāl:**
Gazel 472
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzellik mumu II Sevgili.

Olsa ger büt-ḫāne-i Çīn içre ol şemʿ-i cemāl
Ola ṣūretlerle büt-ḫāne çü fānūs-ı ḫayāl

<u>şemʿ-i cemāl-i dil-rübā:</u>

1. **şemʿ-i cemāl-i dil-rübā:**
Gazel 3
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin güzel yüzünün mumu.

Ehl-i ʿışḳa ḫāne-sūz aġyāra bezm-efrūz olur
Tā ezelden böyledür şemʿ-i cemāl-i dil-rübā

[G.42:8]

<u>şemʿ-i cihān-fürūz ol-:</u>

1. **şemʿ-i cihān-fürūz ol-:**-*dı*
Gazel 299
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünyayı parlatan, aydınlatan mum olmak.

Gül oldı bezm-i bāġda şemʿ-i cihān-fürūz
Pervāne-veş hezār da olsa ʿaceb mi sūz

<u>şemʿ-i devlet:</u>

1. **şemʿ-i devlet:**
Kıt'a 45
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Talih mumu.

Şemʿ-i devlet olmaġa bād-ı ḥavādiṣden maṣūn
Besdür ol fānūs-ı keştī-i saʿādet reh-berüñ

<u>şemʿ-i dil-ārā:</u>

1. **şemʿ-i dil-ārā:**
Gazel 17
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönülleri süsleyen mum II Sevgili.

Pervāne-i ġam yoluña cān virmemek olmaz
Hiç ṣalma başuñ yoḳ yire ey şemʿ-i dil-ārā

<u>şemʿ-i dil-efrūz:</u>

1. **şemʿ-i dil-efrūz:**-*um*
Gazel 354
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönlü aydınlatan mum.

Girse ol şemʿ-i dil-efrūzum çü fānūs-ı ḫayāl
Eyliye ṣūretleriyle şevḳden büt-ḫāne raḳṣ

<u>şemʿ-i dil-efrūz-ı bezm-i devlet:</u>

1. **şemʿ-i dil-efrūz-ı bezm-i devlet:**-*dür*
Kaside 25

Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Devlet meclisinin gönlü aydınlatan mumu II Lala Paşa.

Vücūdı şemʿ-i dil-efrūz-ı bezm-i devletdür
O şemʿa virmesün āsīb-i rūzgār keder

<u>şemʿ-i encümen:</u>

1. **şemʿ-i encümen:**
Gazel 667
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Meclisin mumu.

Firḳatüñde şuʿle-i āh-ı derūnumdur benüm
Sākinān-ı ʿālem-i bālāya şemʿ-i encümen

<u>şemʿ-i fenā:</u>

1. **şemʿ-i fenā:**
Gazel 586
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yokluk mumu II Fena mertebesine ulaşmış kişi.

Pīrāmenine uġrayamaz şemʿ-i fenānuñ
Her bād-ı elem kim ḳopa vādī-i recādan

<u>şemʿ-i ferāġ:</u>

1. **şemʿ-i ferāġ:**-*um*
Gazel 548
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Vazgeçme mumu.

Tā evvel-i şebden söyünüp şemʿ-i ferāġum
Aġyāra naṣīb oldı benüm merhem-i dāġum

[Mf.317:1]

<u>şemʿ-i firūzān:</u>

1. **şemʿ-i firūzān:**-*ı*
Kaside 33
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Parlayan mum.

Budur cürmüm ki aḳıtdum dilümden āb-ı ḥayvānı
ʿAceb mi çeşmüme tār olsa ʿālem bād-ı āhumdan

[G.737:4, G.834:4, K.20:20]

<u>şemʿ-i ḫayāl:</u>

1. **şemʿ-i ḫayāl:**-*ün*
Gazel 480
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hayal, tasavvur mumu.

Sīnede şemʿ-i ḫayālüñ ten
ġamuñla çāk çāk
Eyledi ʿışḳuñ beni gūyā ki fānūs-ı ḫayāl

[Mf.237:2]

<u>şemʿ-i ḥayātın söyün-:</u>

1. **şemʿ-i ḥayātın söyün:**-*me, -y, -e*
Gazel 367
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hayat mumunu söndürmek II Birinin yaşamına son vermek; büyük acı, sıkıntı vermek.

Az ḳalsa ṭañ mı şemʿ-i ḥayātum söyünmege
Ḳalmadı yana yana benüm yüregümde yaġ

<u>şemʿ-i himmet:</u>

1. **şemʿ-i himmet:**
Kıt'a 81
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İyilik mumu.

Ḥabbeẕā ol şemʿ-i himmet kim gelürse yanına
Neyyir-i aʿẓam olur gūyā çerāġ-ı bīvegān

<u>şemʿ-i ḥüsn:</u>

1. **şemʿ-i ḥüsn:**
Gazel 269
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzellik mumu II Sevgili.

Yoluña cān virmeden ḳaçmazdı dil ey şemʿ-i ḥüsn
Pāyuña düşseydi ölmekle eger pervāne-vār

[G.478:1, G.540:9, G.656:9]

<u>şemʿ-i ʿışḳ:</u>

1. **şemʿ-i ʿışḳ:**-*a*
Müseddes 5
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk mumu II Sevgili.

Tīşe-i miḥnetden aldurmaz dil-i dīvānemüz
Şemʿ-i ʿışḳa yanmadan pervā yimez pervānemüz

<u>şemʿ-i iḳbāl:</u>

1. **şemʿ-i iḳbāl:**-*i*
Terkib-bend 1
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Talih mumu.

Söyündi şemʿ-i iḳbāli döküldi verd-i āmāli
Bu ġam pervāneyi nālān ider bülbülleri ebkem

[K.1:79]

<u>şemʿ-i külḫen:</u>

1. **şemʿ-i külḫen:**-*de*
Gazel 554
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hamam ocağı mumu.

Ehl-i ʿışḳuñ cānı hemvāre dilinden feyż alur
Şemʿ-i külḫende yaḳar ġurbette olan her zamān

<u>şemʿ-i maḥabbet:</u>

1. **şemʿ-i maḥabbet:**
Gazel 257
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk mumu.

Ḫāne-i dilde olan şemʿ-i maḥabbet sönmez
Ṣarṣar-ı rūz-ı ḳıyāmet daḫı ṭoḳunsa eger

<u>şemʿ-i meclis:</u>

1. **şemʿ-i meclis:**
Gazel 609
Mısra: **2**

Kelime Tipi: -
Meclisin mumu II Meclisteki güzel (sevgili).

İltifāt eyler biraz gördükçe ben dīvānesin
Şemʿ-i meclis ḫande eylerken yaḳar pervānesin

şemʿ-i meclis-i aġyār ol-:

1. **şemʿ-i meclis-i aġyār ol:**-*ur*
Gazel 137
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Rakibin meclisinin mumu olmak, sevgilinin rakiple yakınlık kurması.

Her rūz āftāb-ı sipihr-i ġurūr iken
Her gice şemʿ-i meclis-i aġyār olur o yār

şemʿ-i melāḥat:

1. **şemʿ-i melāḥat:**
Gazel 569
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Güzellik mumu II Sevgili.

Bir şemʿ-i melāḥat ki görem kendümi bilmem
Pervāne-ṣıfat eylerin evzāʿ-ı perīşān

[G.720:13]

şemʿ-i mezār-ı ḳays:

1. **şemʿ-i mezār-ı ḳays:**-*ı*
Gazel 294
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mecnun'un mezarının mumu.

Ḫāne-i cāna żiyā virmişdi şemʿ-i şevḳ-bār
Dögmeden şemʿ-i mezār-ı Ḳays'ı dest-i rūzgār

şemʿ-i münīr ol-:

1. **şemʿ-i münīr ol-:**-*ur*
Gazel 266
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aydınlatan mum olmak.

Ḫāne-i cāna olur nāveki bir şemʿ-i münīr
Tāb-ı dilden ḳaçan ucındaki peykān ṭutuşur

şemʿ-i mürde:

1. **şemʿ-i mürde:**
Gazel 474
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sönmüş mum.

Ser-nigūn olmış seḥer bād-ı ṣabādan lāleler
Oldı şemʿ-i mürde üzre gūyiyā fānūs-ı al

şemʿ-i nevvār eyle-:

1. **şemʿ-i nevvār eyle:**-*r*
Gazel 461
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Parlak mum yakmak, aydınlatmak, ışık saçmak.

Şevḳ-i ʿışḳı sīnede bir şemʿ-i nevvār eyleyüp
Her zamān raḳs eylerin mānend-i fānūs-ı ḫayāl

şemʿ-i nūrānī:

1. **şemʿ-i nūrānī:**
Kaside 42
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Parıltılı mum II Şairin oğlu.

Ḳabā vü pīrehenüñ ḳalmadı girībānı
Olurdı ṣūr-ı ḳıyāmetle itseler āheng

şemʿ-i ruḥ:

1. **şemʿ-i ruḥ:**-*un*
Gazel 724
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yanağın mumu II Sevgilinin parlayan, ışıldayan yanağı.

Eger şemʿ-i ruḫuñ olmasa ey māh-ı felek-pāye
Dönüp baḳmazdı bu pervāne-i dil bezm-i dünyāya

[G.563:1]

şemʿ-i ruḥ-ı dil-dār:

1. **şemʿ-i ruḫ-ı dil-dār:**-*ı*
Gazel 849
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağının mumu.

Ol ki şemʿ-i ruḫ-ı dil-dārı fürūzān itdi
Ḫāne-i ṣabrumı ol şemʿ ile sūzān itdi

şemʿ-i ruḫsār:

1. **şemʿ-i ruḫsār:**-*un*
Gazel 847
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yanağın mumu, sevgilinin yanağının ışıltısı.

Ol ki ʿışḳuñ āteşi sīnemde sūzān eyledi
Şemʿ-i ruḫsāruñ ol āteşden fürūzān eyledi

[G.549:4, G.567:2]

şemʿ-i rūy:

1. **şemʿ-i rūy:**-*un, -a*
Gazel 487
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yüz mumu II Sevgilinin mum gibi parlak yanağı, yüzü.

Pervānedür ki yaḳdı perin şemʿ-i rūyuña
Ey ṣūḥ u ṣīve-kār degüldür yüzüñe ḫāl

şemʿ-i sebz:

1. **şemʿ-i sebz:**
Gazel 658
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yeşil mum.

Rūşen eyler bezmümüz ey Ḫāletī çün şemʿ-i sebz
Cāme-i sebzin geyüp geldükçe ol ṣūḫ-ı cihān

şemʿ-i seḥer:

1. **şemʿ-i seḥer:**
Gazel 302
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sabah mumu.

Encāma irişdi şeb-i ümmīd ü recāmuz
Çün şemʿ-i seḥer ṭurma tenezzülde żiyāmuz

şemʿ-i ṣoḥbet-i rūḥāniyān:

1. **şemʿ-i ṣoḥbet-i rūḥāniyān:**
Gazel 549
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Meleklerin sohbet mumu.

Ẓabṭ-ı bād-ı āhda fi'l-cümle iḥmāl eylesem
Yanmadan ḳalurdı şemʿ-i ṣoḥbet-i rūḥāniyān

şemʿ-i sūzān:

1. **şemʿ-i sūzān:**
Müfret 358
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yakıcı mum.

Şeb-i tār içre ḳāṣid virse baña nāmeñi şāhum
Hemān bir şemʿ-i sūzān ḫāżır eyler şuʿle-i āhum

[Trk.B.1:94]

şemʿ-i şeb-ārā:

1. **şemʿ-i şeb-ārā:**
Gazel 612
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Geceyi süsleyen mum.

Seri meydāna ḳodum şemʿ-i şeb-ārā gibi ben
Başumı almaġ ile ḳorḳudamazsın beni sen

[G.639:1, M.8:19, Mf.435:1]

şemʿ-i şeb-i firāḳ:

1. **şemʿ-i şeb-i firāḳ:**
Gazel 560
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ayrılık gecesinin mumu.

Yaḳma dilüñle ʿāşıḳ-ı pervāne-ḫaşleti
Şemʿ-i şeb-i firāḳ gibi olma bed-zebān

şemʿ-i şeb-istān:

1. **şemʿ-i şeb-istān:**-*ı*
Kaside 1
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Gece mumu.

Yeter yaḳdı derūnı nār-ı ġayret ẓulmet-i ġamda
Yeter aḳdı sirişki nitekim şemʿ-i şeb-istānı

[G.886:6]

şemʿ-i şeb-istān ol-:

1. **şemʿ-i şeb-istān ol-:**-*sun*
Gazel 669
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yatak odası mumu olmak.

Şaçlaruñ fikri ile ẓāhir olan āh-ı derūn
Meclis-i ʿışḳuña bir şemʿ-i şeb-istān olsun

şemʿ-i şevḳ-bār:

1. **şemʿ-i şevḳ-bār:**
Gazel 294
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şevk yağdıran mum.

Ḫāne-i cāna żiyā virmişdi şemʿ-i şevḳ-bār
Dögmeden şemʿ-i mezār-ı Ḳays'ı dest-i rūzgār

şemʿ-i tābān:

1. **şemʿ-i tābān:**-*um*
Gazel 541
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Parlayan mum II Sevgili.

Bezme gelse bir gice ol şemʿ-i tābānum benüm
Sāye-veş alur raḳīb-i rū-siyeh yanum benüm

[Mf.342:1]

şemʿ-i tābān-ı reh-revān-ı sübül:

1. **şemʿ-i tābān-ı reh-revān-ı sübül:**
Mesnevi 3
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yolcuların parlak mumu
II Hz. Peygamber.

Şemʿ-i tābān-ı reh-revān-ı sübül
Ser ü sālār-ı enbiyā vü rüsül

şemʿ-i tāb-dār:

1. **şemʿ-i tāb-dār:**
Kaside 3
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Parlak mum.

Bir şemʿ-i tāb-dār idi gūyā vücūd-ı şāh
Ṭutmışdı gerd-i maʿrekeden ʿālemi ẓalām

şemʿ-i ümīd:

1. **şemʿ-i ümīd:**-*üm*
Gazel 111
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ümit mumu.

Naʿl-i esbinden şerer çıḳdı gelürken ḫāneme
Yanmaġa şemʿ-i ümīdüm ẓāhir oldı iḳtidāḥ

[G.312:2, M.9:204]

şemʿ-i viṣāl:

1. **şemʿ-i viṣāl:**-*ün*
Gazel 463
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kavuşma mumu.

Ḫāletī gerçi senüñ şemʿ-i viṣālüñ ṭolanur
Eli irmez nitekim sūret-i fānūs-ı ḫayāl

şemʿ-i vücūd:

1. **şemʿ-i vücūd:**-*um*
Kaside 14

Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Beden mumu.

Olmasaydı bu cihān başuma zindān-ı belā
Rūz u şeb olmaz idi şemʿ-i vücūdum sūzān

<u>şemʿ-i zindān:</u>

1. **şemʿ-i zindān:**
Gazel 571
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Zindan mumu.

Ey şeh-i Mışr-ı melāḥat ḳoma kim ʿuşşāḳuñ
Rūz u şeb od yaña başında çü şemʿ-i zindān

<u>şemʿ-misāl:</u>

1. **şemʿ-miṣāl:**
Gazel 462
Mısra: **1**
Mum gibi.

ʿAceb mi pīşe baña girye olsa şemʿ-miṣāl
Eritdi yüregümüñ yaġını hevā-yı viṣāl

[M.2:36, Mf.297:1]

<u>şems:</u>

1. **şems:**
Kaside 1
Mısra: **34**
Güneş.

O şāhuñ ḫāk-i pāyı cevheri bir kimiyādur kim
Ṭoḳunsa şems ider ḳurṣ-ı nuḥāsı māh-ı tābānī

[Mf.79:1]

<u>şems ü ḳamer:</u>

1. **şems ü ḳamer:**
Kaside 21
Mısra: **88**
Kelime Tipi: -
Güneş ve ay.

Felek şebüñ şeb-i ʿıyd ide gündüzüñ Nev-rūz
Niteki şems ü ḳamer ola devr ide meh ü sāl

<u>şemse:</u>

1. **şemsesinüñ:**-*si, -n, -ün*
Kaside 27
Mısra: **14**
Güneş şeklinde yapılan işleme resim.

Kāse-i māhı dem-ā-dem āb-ı zerle pür ḳılur
Şemsesinüñ resmini almaġa şāh-ı ḫāverān

<u>şemse-i kāşāne-i cihān ol-:</u>

1. **şemse-i kāşāne-i cihān ol:**-*sun*
Kaside 26
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
Dünya köşkünün güneş şeklindeki motifi olmak.

Olsun hemīşe şemse-i kāşāne-i cihān
Şems-i cihān-fürūz gibi bulsun iştihār

<u>şemse-i saḳf:</u>

1. **şemse-i saḳf:**-*ı*
Kaside 27
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Çatının motifi.

Şemse-i saḳfı ḳaçan kim āba ṣaldı sāyesin
Burc-ı ābīde ḳarār itmiş güneş ṣandum hemān

<u>şemse-i zer-kār:</u>

1. **şemse-i zer-kār:**-*ı, -n, -un*
Kaside 34
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Altın işlemeli güneş motifi.

Meger ki şemse-i zer-kārınuñ fütādesidür
Gelür gider aña mihr-i sipihr ṣubḥ u mesā

<u>şemse-i zerrīn:</u>

1. **şemse-i zerrīn:**
Gazel 554
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Altın renkli ve güneş biçiminde yapılan işlemeli resim.

Raḥm iderseñ it ḫalel bulmazdan evvel dōstum
Dūd-ı dilden şemse-i zerrīn saḳf-ı āsmān

[K.8:71]

<u>şemse-i zerrīn-i şemşīr-i cihān-gīr:</u>

1. **şemse-i zerrīn-i şemşīr-i cihān-gīr:**-*ün*
Kaside 35
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Dünyayı ele geçiren kılıcın altın güneş motifi.

Şemse-i zerrīn-i şemşīr-i cihān-gīrüñ gören
Ṣandı kim āb-ı revāna düşdi ʿaks-i āftāb

<u>şems-i bī-zevāl:</u>

1. **şems-i bī-zevāl:**
Kaside 27
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Sonsuz güneş.

Ḥaḳ budur olmaz cihānda öyle şems-i bī-zevāl
Gerçi aña her zamānda semt-i reʾs olur mekān

<u>şems-i cihān ü şemse-i eyvān-ı kün fe-kān:</u>

1. **şems-i cihān ü şemse-i eyvān-ı kün fe-kān:**
Kaside 16
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Dünyanın güneşi ve "Ol der olur" sarayının güneş motifi.

Ger ṣalmayaydı pertev-i luṭfın zamāneye
Şems-i cihān ü şemse-i eyvān-ı kün fe-kān

şems-i cihān-fürūz:

1. **şems-i cihān-fürūz:**
Kaside 26
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Dünyayı aydınlatan güneş.

Olsun hemīşe şemse-i kāşāne-i cihān
Şems-i cihān-fürūz gibi bulsun iştihār

şems-i māh-rū:

1. **şems-i māh-rū:**
Kıt'a-ı Kebir 2
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ay yüzlü güneş.

Maṭlaʿ-ı devlet ü saʿādetde
Ṭoġa bir şems-i māh-rū her sāl

şemʿ-şıfat:

1. **şemʿ-şıfāt:**
Gazel 512
Mısra: **2**
Mum gibi.

ʿIşḳ ile ḥāşılumuz āteş ü dūd eyliyelüm
Giderek şemʿ-şıfāt maḥv-ı vücūd eyliyelüm

şemşīr:

1. **şemşīr:**-*üñ*
Gazel 416
Mısra: **10**
Kılıç II Sevgilinin kirpikleri.

Ḥāletī-veş ʿāşıḳ-ı bī-dilleri öldürmede
Çalışur cān ḥaḳḳına ḥaḳḳā ki şemşīrüñ senüñ

2. **şemşīr:**-*i, -n, -e*
Gazel 150
Mısra: **11**
Kılıç II Sevgilinin yan bakışı.

Şemşīrine ol ġamze cilā virmege başlar
Yār olsa eger ʿāşıḳ-ı şeydāyı ṭaleb-kār

3. **şemşīr:**-*i*
Gazel 10
Mısra: **9**
Kılıç.

Şemşīri oldı her ṭarafa ṣalınur nihāl
Taḥrīk ider nesīm-i ẓafer anı dāʾimā

[G.178:1, G.267:15, G.439:8, G.705:7, K.6:45, K.7:28, K.35:45, K.36:19, M.9:47, Mü.5:8]

şemşīr it-:

1. **şemşīr it:**-*me*
Gazel 165
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kılıç haline getirmek.

Ḥavāle ḳılma ġamzeñ ehl-i ʿışḳa
Ṭılısm-ı genc-i vaṣluñ itme şemşīr

şemşīr ol-:

1. **şemşīr ol:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Kaside 16
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Kılıç halini almak.

Kim dilleşürdi düşmen-i bed-ḫˇāh ile bugün
Şemşīr olmasaydı eger ser-be-ser zebān

şemşīr-bāz it-:

1. **şemşīr-bāz it:**-*di, -ler*
Kaside 7
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Kılıçla oynamak, çok iyi kılıç kullanmak.

Şu deñlü itdiler şemşīr-bāzī ʿasker-i dīn kim
Olupdur çār-pāre her biri şimdi çelīpānuñ

şemşīr-i āftāb:

1. **şemşīr-i āftāb:**
Gazel 77
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güneşin kılıcı II Güneş ışınları.

Ol ġamzelerle itdügüñi idemez senüñ
Ne ḫançer-i hilāl ne şemşīr-i āftāb

[G.82:4]

şemşīr-i āh:

1. **şemşīr-i āh:**-*um, -la*
Gazel 177
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Âh kılıcı.

ʿAdū ḳaṣdına gitsem kūyına şemşīr-i āhumla
Benüm her seng-i rāh ey Ḥāletī seng-i fesānumdur

[G.100:8, G.593:5, Mf.7:2, Mf.40:2]

şemşīr-i berrān:

1. **şemşīr-i berrān:**-*un*
Gazel 429
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Keskin kılıç.

Göñül tāb-ı hicrānuñ ile teşnedür āba
ʿAceb mi üstine ditrerse ol şemşīr-i berrānuñ

[K.20:12]

şemşīr-i cān-sitān:

1. **şemşīr-i cān-sitān:**-*ı, -n, -ı*
Kaside 16
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Can alıcı kılıç.

Şemşīr-i cān-sitānını seyr eyledi meger
Ṣaḳlandı gerd-i maʿrekede şāh-ı ḫāverān

<u>şemşīr-i cān-sitān-ı fenā:</u>

1. **şemşīr-i cān-sitān-ı fenā:**-*y, -ı*
Kıt'a 72
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yokluğun can alıcı kılıcı.

Şemşīr-i cān-sitān-ı fenāyı felek senüñ
Düşmenlerüñde eyliye her gāh imtiḥān

[K.16:67]

<u>semşīr-i cevr:</u>

1. **şemşīr-i cevr:**-*ün*
Gazel 605
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eziyet kılıcı II Sevgilinin eziyeti.

Sensin ol kim itmeyüp şemşīr-i cevrüñ der-niyām
ʿĀşıḳuñ öldürme dirlerse eger ḳan eyliyen

[G.560:8]

<u>semşīr-i cevr-i dil-ber:</u>

1. **şemşīr-i cevr-i dil-ber:**-*i*
Gazel 12
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eziyet kılıcı.

Şemşīr-i cevr-i dil-beri her ārzū iden
Şu ḥasretiyle gitti çü maẓlūm-ı Kerbelā

<u>semşīr-i ebrar:</u>

1. **şemşīr-i ebrar:**-*ı*
Gazel 355
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Faziletli kimselerin kılıcı.

Bir demde biñ belā-keşi ġamdan ider ḫalāṣ
Şemşīr-i ebrarı gibi var mı ider ḫalāṣ

<u>şemşīr-i firāk:</u>

1. **şemşīr-i firāḳ:**
Gazel 466
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ayrılık kılıcı.

Der-ḳafādur her zamānda çünki şemşīr-i firāḳ
Āb-ı vaṣla hiç ḥużūr-ı ḳalb ile ḳanmaz gönül

<u>şemşīr-i ġam:</u>

1. **şemşīr-i ġam:**
Gazel 9
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dert kılıcı, keder kılıcı.

Ciger şemşīr-i ġam ṣad-pāresiyken eyledi cānā
Ḫayāl-i sūzen-i müjgānlaruñ evvelkiden aʿlā

<u>şemşīr-i ġamze:</u>

1. **şemşīr-i ġamze:**-*si, -n, -i*
Gazel 594
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yan bakışının kılıcı.

Ḳaçmazsa ehl-i ʿışḳa eger ḳatl-i ʿāmmdan
Şemşīr-i ġamzesini çıḳarsun niyāmdan

[G.504:2, G.683:6, G.867:1]

<u>şemşīr-i ġuzāt:</u>

1. **şemşīr-i ġuzāt:**
Gazel 439
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gazilerin kılıcı.

Refʿ ola tā kim ẓalām-ı küfr şemşīr-i ġuzāt
Mihr-i enver gibi her yaña żiyā-güster gerek

<u>şemşīr-i ḥırmān:</u>

1. **şemşīr-i ḥırmān:**
Mesnevi 9
Mısra: **199**
Kelime Tipi: -
Mahrumiyet kılıcı.

Dü-nīm itdi dilüm şemşīr-i ḥırmān
Aña ḳıl merhem-i luṭfuñla dermān

<u>şemşīr-i hicrān:</u>

1. **şemşīr-i hicrān:**-*a*
Terkib-bend 1
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Ayrılık kılıcı.

Şikest oldı gönül āyīnesi seng-i cefālardan
Dil ehli sīnesin şemşīr-i hicrāna siper ḳıldı

<u>şemşīr-i husrev-i hāver:</u>

1. **şemşīr-i ḫusrev-i ḫāver:**
Kaside 4
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Doğunun hükümdarı olan güneşin kılıcı (ışınları).

Seḥer vilāyetine cünd-i şām iderdi güẕer
Yolunı kesmese şemşīr-i ḫusrev-i ḫāver

<u>şemşīr-i ʿışḳ:</u>

1. **şemşīr-i ʿışḳ:**-*a*
Gazel 53
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşkın kılıcı.

Teşne-i deşt-i belāya sāz-gār olsun diyü
Virmiş üstād-ı ezel şemşīr-i ʿışḳa özge āb

[G.375:8]

<u>şemşīr-i ʿışḳ-ı yār:</u>

1. **şemşīr-i ʿışḳ-ı yār:**
Gazel 284
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşk kılıcı.

Bir başı kim iki böle şemşīr-i ʿışḳ-ı yār
Şāh-ı maḥabbet olana ḥāżır naḳāredür

<u>şemşīr-i meşārık:</u>

1. **şemşīr-i meşārıḳ:**
Gazel 384
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Şark kılıcı.

Ḳurtulmaya cellād-ı felekden ser-i aʿdā
Mādām ki şemşīr-i meşārıḳ ola şārıḳ

<u>şemşīr-i mihr:</u>

1. **şemşīr-i mihr:**-*e*
Kaside 26
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Güneşin kılıcı (ışınları).

Virseydi āb eger ki aña ebr-i himmeti
Şemşīr-i mihre raḫne vire tīġ-i kūh-sār

<u>şemşīr-i mihr ü tīġ-i behrām:</u>

1. **şemşīr-i mihr ü tīġ-i behrām:**-*ı*
Terkib-bend 1
Mısra: **109**
Kelime Tipi: -
Güneş kılıcı (ışınları) ve Behram'ın kılıcı.

N'ola şemşīr-i mihr ü tīġ-i Behrām'ı ṭılısm itseñ
Yir altında niçe gencīneler pinhān iden sensin

<u>şemşīr-i nigār:</u>

1. **şemşīr-i nigār:**-*un*
Gazel 424
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kılıcı II Sevgilinin bakışları.

Peykān ile bir gördi gelince ten-i zāruñ
Senden yüzi dönse n'ola şemşīr-i nigāruñ

<u>şemşīr-i ṭabʿ:</u>

1. **şemşīr-i ṭabʿ:**-*ı*
Gazel 112
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Tabiat kılıcı II Şairlik kılıcı.

Şemşīr-i ṭabʿı aldı ele Ḥāletī yine
Olsa ʿaceb mi mülk-i belāġatda çoḳ fütūḥ

[G.115:10]

<u>şemşīr-i ṭabʿ-ı pāk:</u>

1. **şemşīr-i ṭabʿ-ı pāk:**-*üm, -e*
Kaside 33
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Temiz yaratılış kılıcı.

Reh-i ʿışḳında İsmāʿīl-veş olurdı ḳurbānı
Benüm şemşīr-i ṭabʿ-ı pāküme ṣad āferīn dirdi

<u>şemşīr-i tīz-kām:</u>

1. **şemşīr-i tīz-kām:**
Kaside 3
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Keskin kılıç.

Cism-i ʿadū ki olmış idi menzil-i belā
Ḳaṭʿ eyledi o menzili şemşīr-i tīz-kām

<u>şemşīr-i ʿuryān:</u>

1. **şemşīr-i ʿuryān:**-*ı*
Kaside 1
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Kınından çıkmış kılıç.

Ẓafer bulmaz aña cānı çıḳınca çalışur düşmen
Ṭılısm-ı genc-i nuṣretdür meger şemşīr-i ʿuryānı

<u>şemşīr-i yār:</u>

1. **şemşīr-i yār:**
Gazel 431
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kılıcı II Sevgilinin kirpikleri veya gamzesi.

Mürde diller cāñ bulurlar senden ey şemşīr-i yār
Āb-ı ḥayvāndan virülmiş ġālibā ṣuyuñ senüñ

<u>şemşīr-i zebān:</u>

1. **şemşīr-i zebān:**
Kaside 12
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Dil kılıcı.

Mülk-i maʿnāyı n'ola tesḫīr idersem bendedür
Nīze-i ḫāme ḫadeng-i fikr şemşīr-i zebān

<u>şemşīr-keşlik:</u>

1. **şemşīr-keşlikde:**-*de*
Mesnevi 8
Mısra: **184**
Kılıç çekme işi.

Kimi ecdādumuñ ehl-i ḳalemdür
Kimi şemşīr-keşlikde ʿalemdür

<u>şemʿ-veş:</u>

1. **şemʿ-veş:**
Gazel 53
Mısra: **11**
Mum gibi, mum misali.

Şemʿ-veş ruḫsārını meyden fürūzān eyleyüp
Gice sāḳī meclis-i rindāna virdi āb u tāb

[G.81:5, G.296:6, G.466:1, G.520:6, G.620:9, G.625:3, Trk.B.1:104]

<u>şenbih ü āẕīne:</u>

1. **şenbih ü āẕīne:**-*müz*
Gazel 311

Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cumartesi ve cuma.

Biz ki eṭfāl-i debistān-ı belāyuz Ḥāletī
Olmazuz āẕād birdür şenbih ü āẕīnemüz

şenlik:

1. **şenlik:**
Gazel 817
Mısra: **2**
Meskûn ve mamur olma hâli II Sevinç, neşe, şetaret, meserret.

Mübtelā-yı hicr olaldan olmadum ġamdan berī
Çoḳ zamāndur görmedi şenlik bu göñlüm kişveri

şer ü şūr:

1. **şer ü şūr:**
Gazel 164
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kötülük ve fitnelik.

Münḥasif mehdür diyü dāġ-ı siyāhum Ḥāletī
Yazmış erbāb-ı raṣad iḳlīm-i dilde şer ü şūr

şerār:

1. **şerār:**
Gazel 133
Mısra: **4**
Kıvılcım.

Ruḥsār-ı āteşīn-i nigārından ayrılan
Nā-būd olur hevā-yı maḥabbetde çün şerār

[G.134:6, G.294:6, K.26:66]

şerār çıḳ-:

1. **şerār çıḳ:**-*ar*
Gazel 206
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kıvılcım çıkmak.

Pare pāre olur dil-i sūzān
Çıḳar āh itdügümce şanma şerār

[G.215:6, K.15:20]

şerār ile ālūde:

1. **şerār ile ālūde:**
Kaside 38
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Kıvılcım karışmış.

Şerār ile ālūde dūd-ı dilümdür
Degül ḫayl-i necm ü sipihr [……] duḫānı

şerār-ālūd it-:

1. **şerār-ālūd it:**-*üp*
Gazel 288
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kıvılcımlar karıştırmak.

Her çıḳan dūdın şerār-ālūd idüp erbāb-ı derd
Bāġ-ı ʿışḳuñ ʿāḳıbet servin gül-endām itdiler

şerār-āsā:

1. **şerār-āsā:**
Kaside 1
Mısra: **53**
Kıvılcım gibi.

Eger seng içre pinhān eylese kendin şerār-āsā
Çıḳarur ḫaşmı ḍarb-ı āhen-i şemşīr-i berrānı

şerāre:

1. **şerāre:**
Gazel 775
Mısra: **1**
Kıvılcım.

İrişdi çerḫe āhumdan şerāre
Yire geçsün bunuñ gibi sitāre

şerār-efşān ol-:

1. **şerār-efşān ol:**-*a*
Gazel 439
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Kıvılcım saçmak.

Kāfir-i sengīn-dili görse şerār-efşān ola
Ġāziyānuñ esbinüñ her naʿli bir ejder gerek

şerāre-i sümm-i semend:

1. **şerāre-i sümm-i semend:**-*ün, -i*
Gazel 846
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Atın tırnağının kıvılcımı.

Güm-rāh-ı ʿışḳı yola ḳomış bir sitāredür
Az görme her şerāre-i sümm-i semendüñi

şerār-ı āh:

1. **şerār-ı āh:**-*ı*
Gazel 398
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âh kıvılcımı.

Şerār-ı āhı dil-i pür-ġama sipend iderüm
Gezend-i çeşmi ṭoḳunmaya diyü aġyāruñ

[Mf.520:1]

şerār-ı āh-ı aʿdā:

1. **şerār-ı āh-ı aʿdā:**-*dan*
Kaside 36
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Düşmanın âh kıvılcımı.

Āhen-i tīġüñ ṭoḳundı çün dil-i sengīnine
Ṭoldı bir demde şerār-ı āh-ı aʿdādan cihān

şerār-ı āteş-i āh:

1. **şerār-ı āteş-i āh:**
Gazel 171
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İçten gelen âh ateşinin kıvılcımı.

Ehl-i derde şerār-ı āteş-i āh
Bī-ʿaded kevkeb-i saʿādetdür

şerār-ı āteş-i ḳahr:

1. **şerār-ı āteş-i ḳahr:**-*ı, -y, -la*
Kaside 12
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Kahır ateşinin kıvılcımı.

Şöyledür ḫışmı ki ḥükmin virse nā-peydā olur
Bir şerār-ı āteş-i ḳahrıyla yüz biñ dūdmān

şerār-ı naʿl:

1. **şerār-ı naʿl:**-*i*
Kaside 41
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Atın nalının kıvılcımı.

Şu raḫş-ı himmetüñ çāpük-süvārıdur ki deprense
Yaḳar her bir şerār-ı naʿli bir iḳlīm-i aʿdāyı

şerār-ı naʿl-i esb:

1. **şerār-ı naʿl-i esb:**-*i*
Gazel 861
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Atın nalının kıvılcımı.

Feżā-yı ʿışḳ olup ol şeh-süvāruñ atı oynaġı
Urur her bir şerār-ı naʿl-i esbi cāna biñ dāġı

[K.32:53]

şerār-ı nār-ı dil:

1. **şerār-ı nār-ı dil:**
Gazel 524
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gönül ateşinin kıvılcımı.

Hem şerār-ı nār-ı dil var bende hem ḫūn-ı sirişk
Geh ṣuʿūd geh hübūṭ eyler ġamında aḫterüm

şerār-ı sümm-i esb:

1. **şerār-ı sümm-i esb:**-*i*
Kaside 1
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Atın toynağının kıvılcımı.

Şerār-ı sümm-i esbi kevkeb-i baḫt u saʿādetdür
Ṭururken āstānı n'eylesünler çerḫ-i gerdānı

şerbet:

1. **şerbeti:**-*i*
Müfret 599
Mısra: **1**
Tatlı içecek.

Isınup şerbeti anuñ şoġudı aşları
Ḳanda gitdi ki bu sūruñ baba ferrāşları

şerbet-i ecel ol-:

1. **şerbet-i ecel ol-:**-*dı*
Müfret 301
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ecel şerbeti haline gelmek.

ʿĀşıḳ görünce ḳalmadı ḳalbinde hiç emel
Oldı leb-i ḫaṭ-āveri ṣan şerbet-i ecel

şerbet-i laʿl:

1. **şerbet-i laʿl:**-*i, -n*
Gazel 329
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) lâl renkli, kırmızı dudağının şerbeti.

Cān virse daḫı virmez aña şerbet-i laʿlin
Hiç ʿāşıḳ-ı dil-ḫastesine yār bulunmaz

[G.214:7, G.356:1, G.448:9]

şerbet-i laʿl-i leb:

1. **şerbet-i laʿl-i leb:**-*ün, -dür*
Gazel 230
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudağının kırmızısının şerbeti.

Ṭabībe iḥtiyācı yoḳ marīż-i ʿışḳunuñ hergiz
Devāsı şerbet-i laʿl-i lebüñdür derdi vuṣlatdur

şerbet-i vaṣl:

1. **şerbet-i vaṣl:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 221
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kavuşma şerbeti.

Her zamān yār belāsın dil-i bīmār çeker
Şerbet-i vaṣlını ammā yine aġyār çeker

[G.863:11]

şeref:

1. **şeref:**
Gazel 584
Mısra: **11**
Manevî yükseklik, ululuk.

Dil-i şeydāya şeref tāb-ı ġam-ı ʿışḳ iledür
İtmesün Ḥaḳ anı efsürde çü dāġ-ı dīrīn

[M.5:57]

şeref bul-:

1. **şeref bul:**-*dı*
Kaside 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şeref bulmak, şereflenmek.

Bi-ḥamdi'llāh vezān oldı nesīm-i luṭf-ı Rabbānī
Şeref buldı vücūd-ı şāh ile mülk-i Süleymānī

[K.21:50, M.5:18, Mf.305:2, T.1:16]

şeref vir-:

1. **şeref vir:**-*mez, -di*
Kaside 13
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Şereflendirmek, yüceltmek, onurlandırmak.

Eger deryūze-i nūr itmese zerrīn sitāmından
Şeref virmezdi ḫurşīd-i saʿādet burc-ı imkâna

[M.8:34, M.9:19]

şeref-baḫş ol-:

1. **şeref-baḫş ol:**-*dı*
Kıt'a 44

Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şeref vermek, şereflendirmek.

Şad şükr ki vīrānemüz oldı şeref-baḫş
Ol ḥavż-ı Ḫudāyī ki reh-i ābı bozulmaz

<u>şeref-i āftāb-ı burc-ı kemāl:</u>

1. **şeref-i āftāb-ı burc-ı kemāl:**
Kaside 21
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kemal burcunun güneşinin ululuğu.

Çekildi ḥall ile yir yir ḫuṭūṭ-ı vefḳ-i murād
Ẓuhūr idüp şeref-i āftāb-ı burc-ı kemāl

<u>şeref-i nuṭḳ:</u>

1. **şeref-i nuṭḳ:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sözün şerefi (Allah'ın insana konuşma yeteneği vermesi bağlamında).

Ḥamd aña kim vücūd-ı insānı
Şeref-i nuṭḳa ḳıldı erzānī

<u>şeref-nāk ol-:</u>

1. **şeref-nāk ol:**-*sun*
Mesnevi 8
Mısra: **215**
Kelime Tipi: -
Şereflenmek.

Cihān olsun vücūdıyla şeref-nāk
Murādı üzre dönsün çerḫ-i eflāk

[M.9:193]

<u>şerer:</u>

1. **şererler:**-*ler*
Gazel 428
Mısra: **5**
Kıvılcım.

Görünce tīşesin çıḳdı şererler seng-i ḫārādan
Meger sūz-ı dili teʾs̱īr idermiş ṭaşa Ferhād'uñ

[G.659:4, G.891:1, K.14:30, K.28:20]

<u>şerer çık-:</u>

1. **şerer çıḳ:**-*dı*
Gazel 111
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kıvılcım çıkmak.

Naʿl-i esbinden şerer çıḳdı gelürken ḫāneme
Yanmaġa şemʿ-i ümīdüm ẓāhir oldı iḳtidāḥ

<u>şerer ṭut-:</u>

1. **şerer ṭut:**-*mak, -dan*
Gazel 156
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kıvılcım saçmak.

Görinen encüm degüldür her gice tā ṣubḥa dek
Ẓāhir olur tīġ-i āhum çerḫe ṭutmaḳdan şerer

<u>şerer-i āteş-i dil:</u>

1. **şerer-i āteş-i dil:**
Gazel 201
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönül ateşinin kıvılcımı.

Bezm-i ʿışḳuñda olur Ḥāleti-i ġam-ḫˇāra
Şerer-i āteş-i dil mā-ḥażarı dāne-i nār

<u>şerer-i ḳahr:</u>

1. **şerer-i ḳahr:**-*ı*
Mesnevi 5
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Eziyet kıvılcımları.

Şerer-i ḳahrı düşse deryāya
Döndüre anı şūre ṣaḥraya

<u>şerh:</u>

1. **şerḥe:**-*e*
Gazel 242
Mısra: **6**
Açıklama.

Eger her şerḥa ʿarż-ı ḥāl-i yāra bir dehān olsa
Degüldür şerḥe ḳābil ḥaşre dek derdüm firāvāndur

<u>şerh eyle-:</u>

1. **şerḥ eyle:**-*y, -üp*
Gazel 663
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Açıklamak, anlatmak.

Ḥāletī şerḥ eyleyüp vaṣf itse ḥüsnüñ ḥālini
Ẓāhir olur sūz-ı ḫusr u nāzükhā-yı ḥasen

[G.771:9]

<u>şerha:</u>

1. **şerḥa:**
Gazel 242
Mısra: **5**
Yarık.

Eger her şerḥa ʿarż-ı ḥāl-i yāra bir dehān olsa
Degüldür şerḥe ḳābil ḥaşre dek derdüm firāvāndur

[G.793:7]

<u>şerha-i şürūḥ:</u>

1. **şerḥa-i şürūḥ:**
Gazel 112
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Şerh parçaları.

Ḫaṭṭuñ ġamıyla fenn-i cünūn içre sīnemüz
Bir nüsḫadur ki yazmış aña şerḥa-i şürūḥ

<u>şerh-i melāl:</u>

1. **şerḥ-i melāl:**-*üm, -den*
Gazel 482
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Can sıkıntısını açma.

Ḳāʾilem künc-i belāda derd ile cān virmege
Virmezin ol yāra ben şerḥ-i melālümden melāl

<u>şerʿ-i şerīf:</u>

1. **şerʿ-i şerīf:**-*i*
Kaside 11
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Allah'ın kutsal emirleri.

Himmetiyle özge revnaḳ buldı keşṭī-i vücūd
Eyledi şerʿ-i şerīfi aña bir ḥabl-i metīn

<u>serīʿat:</u>

1. **şerīʿat:**
Mesnevi 8
Mısra: **198**
Doğru yol, Hak yolu.

Benüm ʿilm ü maʿārifdür güvāhum
Yirin bulsun Şerīʿat pādşāhum

<u>serm:</u>

1. **şerminden:**-*i, -n, -den*
Gazel 325
Mısra: **13**
Utanma, utanç, mahcubiyet.

Gice bezm-i meyde şerminden eriyüp geçdi yār
Eyleyince Ḥāletī derdiyle āh-ı cān-güdāz

<u>serm it-:</u>

1. **şerm it:**-*mez, -in*
Gazel 742
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Utandırmak.

Her ḳaçan dil ḫānesine gelse ġam şerm itmezin
Ṣīre-i cāndur müheyyā ḳılduġum mihmānuma

<u>serm ol-:</u>

1. **şerm ol:**-*ur*
Gazel 174
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Utanmak.

Yanına gelse serv-i ser-endāz şerm olur
Ḥaḳḳā ki naḫl-i ḳaddi ʿaceb ser-firāzdur

<u>şermende-i iḥsān it-:</u>

1. **şermende-i iḥsān it:**-*sün*
Kaside 41
Mısra: **80**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve cömertlikle utandırmak.

Civān-baḫt-ı cihān ol dem-be-dem ʿömrüñ ziyād olsun
Ḫudā şermende-i iḥsānuñ itsün pīr ü bernāyı

<u>şermende-i iḥsān ol-:</u>

1. **şermende-i iḥsān ol:**-*a*
Tarih 8
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Lütfundan dolayı utanç duymak, mahcup olmak.

Mīr Ṭahmās-ı ʿArab kim şāh Ṭahmās-ı ʿAcem
Bezmine gelseydi ger şermende-i iḥsān ola

<u>şerm-i suʿāl:</u>

1. **şerm-i suʿāl:**
Kaside 21
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Sorunun utancı, sorulan sorudan duyulan utanç.

Ḳalurdı miḥnet ile zerd-i zaʿferān-āsā
Eger ki rūyumı sürḫ itmeseydi şerm-i suʿāl

<u>şerm-i taḳṣīr:</u>

1. **şerm-i taḳṣīr:**
Gazel 165
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kusurdan, hatadan utanma.

Görülmez rūz-ı maḥşer āb-ı rūyum
Eger itmezse dermān şerm-i taḳṣīr

<u>şerm-sār it-:</u>

1. **şerm-sār it:**-*me*
Gazel 393
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Mahcup etmek.

Dem-ā-dem gösterüp dūd-ı siyāhuñ şerm-sār itme
Bulutdan nem ḳapar bir verd-i terdür çünki dil-dāruñ

[G.848:10]

<u>şerm-sār ol-:</u>

1. **şerm-sār ol:**-*ma, -sa*
Gazel 115
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Utanmak, hicap etmek.

Ḳılmazdı sürḫi-i şafaḳı āşikār çerḫ
İtdüklerinden olmasa ger şerm-sār çerḫ

<u>şeş-cihāt:</u>

1. **şeş-cihāt:**
Gazel 89
Mısra: **10**
Dünyanın altı tarafına, her tarafına.

Māʾilüm bir ḫūba kim deryūze-i envār ider
Lemʿa-i mihr-i cemālinden dem-ā-dem şeş-cihāt

<u>şeş-der ol-:</u>

1. **şeş-der ol:**-*a, -maz*
Kaside 28
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Tavla olmak.

Eger ki ay ile gün aña Kaʿbeteyn olsa
Cihāt-ı sit olamaz bezm-i ḫāṣına şeş-der

<u>şeş-der-i ʿālem:</u>

1. **şeş-der-i ʿālem:**-*de*
Gazel 378
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Âlemin altı kapısı/tavla kutusu II Dünya.

Zebūnam şol ḳadar ġamdan ki āh u zārdan ḳaldum
Benüm ey Ḥāletī bu şeş-der-i ʿālemde zārum yoḳ

[K.31:44]

<u>şeş-der-i cihān:</u>

1. **şeş-der-i cihān:**-*a*
Gazel 788
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Altı kapılı dünya.

Bu şeş-der-i cihāna kişi dāver olmadan
Yegdür ḳapuñ gedālıġı cānā cihāt ile

<u>şeş-der-i çerḫ:</u>

1. **şeş-der-i çerḫ:**-*den*
Mesnevi 4
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Feleğin altı kapısı.

Şeş-der-i çerḫden görünce güşād
Ẓāhir oldı o şāha naḳş-ı murād

<u>şeş-der-i hicr:</u>

1. **şeş-der-i hicr:**-*ün, -de*
Gazel 471
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayrılığın altı kapısı.
Tanıkta söz konusu altı kapı tavla oyununda yer alan altı kapıya benzetilmiştir. Can ve gönül zarları söz konusu altı kapıya düşmüştür. Sevgilinin karşısında düşülen umutsuzluk durumu tavla oyunu üzerinden aktarılmıştır.

Niçeler şeş-der-i hicrüñde olupdur pür-dāġ
Saña ʿāşıḳ yalıñuz Ḥāleti-i zār degül

<u>şeş-der-i hicrān:</u>

1. **şeş-der-i hicrān:**-*a*
Müfret 186
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılık tavlası.

Bir iki şeş-der-i hicrāna atılmış zāruz
Dār-ı zülfine çeken dil-bere minnet-dāruz

<u>şest-i gerdūn:</u>

1. **şest-i gerdūn:**-*dan*
Gazel 197
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Feleğin oltası.

Sīne bir āmāc-gāh-ı derd ü miḥnetdür aña
Şest-i gerdūndan dem-ā-dem nāvek-i hicrān gelür

<u>şevk:</u>

1. **şevḳ:**
Gazel 20
Mısra: **2**
Arzu, istek.

Eger bir gice girse ḳoynuma ol şemʿ-i bezm-ārā
Dönerdüm ṣubḥa dek şevḳ ile fānūs-ı ḫayāl-āsā

[G.61:6, G.110:9, G.225:5, G.354:4, G.803:10, K.29:3, K.38:24, K.41:5]

<u>şevḳ ile:</u>

1. **şevḳ ile:**
Tarih 5
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Aşk ile, canıgönülden, büyük bir arzuyla.

Didi tārīḫini biñ şevḳ ile bir mūr-ı żaʿīf
Girdi Āṣaf eline mühr-i Süleymān-ı zamān

<u>şevḳ nāmesi:</u>

1. **şevḳ nāmesi:**-*n, -i*
Gazel 518
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Aşk mektubu.

Yāra iletse Ḥāletiyā şevḳ nāmemi
Vāṣıl olunca niçe muʿallaḳ döner ḥamām

<u>şevket:</u>

1. **şevketi:**-*i*
Kaside 12
Mısra: **12**
Büyüklük, heybet.

Zāl-i gerdūndan ḳopar feryād yād olunsa ger
Şevketi yanında fer-i Devlet-i Sāsāniyān

<u>şevki art-:</u>

1. **şevḳi art:**-*ar*
Gazel 596
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Arzusu, isteği, hevesi, coşkusu artmak.

Ṣafā eyler göñül çekseydi dil-ber tīġ-i ḫūn-pāşın
Maḥabbet şemʿidür ol şevḳi artar alsalar başın

<u>şevk-i bāde:</u>

1. **şevḳ-i bāde:**
Müfret 53
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şarabın arzusu.

Yār itdi şevḳ-i bāde ile sīnesini bedīd
Açıldı tāb-ı mihr ile gūyā gül-i sefīd

<u>şevk-i bezm-i vaṣl:</u>

1. **şevḳ-i bezm-i vaṣl:**
Terkib-bend 1
Mısra: **105**
Kelime Tipi: -
Kavuşma meclisinin hevesi.

Raḳībe şevḳ-i bezm-i vaṣl ile raḳs itdürüp her dem
Dil-i erbāb-ı ʿışḳı ney gibi nālān iden sensin

<u>şevk-i ʿışḳ:</u>

1. **şevḳ-i ʿışḳ:**-*ı*
Gazel 461
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Aşkın şevki.

Şevḳ-i ʿışḳı sînede bir şemʿ-i nevvār eyleyüp
Her zamān raḳs eylerin mānend-i fānūs-ı ḫayāl

şevk-i leb:

1. **şevḳ-i leb:**-*ün, -le*
Gazel 77
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dudağın arzusu II Sevgilinin dudağının hevesi, arzusu.

Bezm-i maḥabbetüñde ne lāzım şarāb-ı nāb
Şevḳ-i lebüñle oldı bizüm ḫālümüz ḫarāb

şevk-i mey-i laʿl:

1. **şevḳ-i mey-i laʿl:**-*ün, -le*
Gazel 840
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dudağın şarabının coşkusu.

Ṭutmaz serini inse eger efser-i ḫurşīd
Şevḳ-i mey-i laʿlüñle atan çerḫe külāhı

şevḳ-i ruḫ:

1. **şevḳ-i ruḫ:**
Gazel 435
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yanağın hevesi II Yanağın parlaklığı.

Şevḳ-i ruḫuñla bülbül olup Ḥāletī yine
Reşk itmez oldı naġmesine murġ-ı gül-şenüñ

[G.61:9, G.330:10, G.702:9, G.869:2]

şevḳ-i ruḫsār:

1. **şevḳ-i ruḫsār:**-*un, -la*
Gazel 368
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yanağın arzusu.

Şevḳ-i ruḫsāruñla yaḳmış lāle-i küh-sār dāġ
Ḳaddüñe dīvāne-i ser-der-hevādur serv-i bāġ

[G.220:1]

şevk-i vaṣl:

1. **şevḳ-i vaṣl:**-*un, -la*
Gazel 354
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
(Sevgiliye) Kavuşma arzusu.

Def gibi gögsüm dögem ben hicr ile lāyıḳ mıdur
Şevḳ-i vaṣluñla ide bezmüñde her bī-gāne raḳṣ

şevḳ-i vaṣl-ı yār:

1. **şevḳ-i vaṣl-ı yār:**
Gazel 550
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma isteği.

Nāle vü feryād elüñde ey dil-i şūrīde-baḫt
Şevḳ-i vaṣl-ı yār ile olmazsañ āḫir kef-zenān

[G.617:4]

şevḳ-i vuṣlat:

1. **şevḳ-i vuṣlat:**
Gazel 130
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kavuşma hevesi, arzusu.

Her kim ki şevḳ-i vuṣlat ile kef-zenān olur
Pīrāheninde eyliyemez murġ-ı ġam ḳarār

[G.208:7]

şeydā

1. **şeydāları:**-*lar, -ı*
Müfret 601
Mısra: **1**
Aşktan aklını kaybetmiş, divâne, düşkün, şaşkın.

Göz yaşı ḳan olması maḳbūl ider şeydāları
Bir kebūter gibi k'anuñ sürḫ ola deryāları
[Mf.3:1]

şeydā eyle-:

1. **şeydā eyle:**-*di*
Gazel 431
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çılgına çevirmek.

Aḳdı göñlüm cūy-veş serv-i ḫırāmānın görüp
Eyledi şeydā beni ol ḳadd-i dil-cūyuñ senüñ

şeydā ol-:

1. **şeydā ol:**-*a, -lum*
Gazel 418
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Çılgın, divane, meczup olmak.

Yeñi başdan yine şeydā olalum n'olsa gerek
Alalum başumuza zülfi hevāsın yārüñ

[Mü.5:34]

şeydālık:

1. **şeydālıḳda:**-*da*
Gazel 39
Mısra: **7**
Divanelik, müptelalık.

Gelmedi gelmez de şeydālıḳda bir miṣlüm benüm
Ḳopmazdı ḳopmaz da raʿnālıḳda bir hem-tā saña

şeyḫ:

1. **şeyḫ:**
Gazel 782
Mısra: **6**
Bir tarîkata girip seyr ü sülûkünü tamamladıktan sonra o tarîkatın başı durumundaki en yüksek mertebeye çıkan bulunan ve kendisine derviş yetiştirme (irşat) izni verilen kimse; tâliplere rehberlik edip onları tarîkat usûllerine göre irşat etmek ehliyetine sâhip kâmil insan.

Fikr-i ḫaṭ-ı laʿlüñde olan ḫāli ṭuyarsa
Seccādesini şeyḫ ṣatup vire ġubāra

<u>şeyh saʿdī:</u>

1. **şeyḫ saʿdī:**
Kaside 32
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
Gülistan adlı meşhur eserin müellifi İran şairi Şeyh Sadi.

Virürdi Şeyḫ Saʿdī bāda evrāḳ-ı Gülistān'ın
İletseydi ṣabā Şīrāz'a ger bu şiʿr-i hemvārı

<u>şeyh ü şāb:</u>

1. **şeyḫ ü şāb:**
Kaside 35
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
İhtiyar ve genç; herkes.

Baḫtuña zāl-i felek reşk itmeden ḫālī degül
Bende olmaġı saña devlet bilür hep şeyḫ ü şāb

<u>şeyh-i güm-rāh:</u>

1. **şeyh-i güm-rāh:**-*ı*
Gazel 839
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yoldan çıkmış şeyh.

Meger kim ṣuʿle-i mey pertev-i şemʿ-i hidāyetdür
Getürdi ʿāḳıbet kūy-ı muġāna şeyh-i güm-rāhı

<u>şeyh-i ḫān-ḳāh:</u>

1. **şeyḫ-i ḫān-ḳāh:**
Gazel 261
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Tekke şeyhi.

Şām-ı firāḳuñ ẓulmetin bilmem dise olmaz ʿaceb
Zīrā ki şeyḫ-i ḫān-ḳāh ey dil bilürsin nūrdur

<u>şeyh-i ḫod-fürūş:</u>

1. **şeyḫ-i ḫod-fürūş:**
Gazel 352
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kendini öven şeyh.

Ṣatılsa kūy-ı yārda ʿuṣṣāḳ-ı pür-ḫurūş
Ṭaʿn eyleme sen anlara ey şeyḫ-i ḫod-fürūş

<u>şeyh-i irşād:</u>

1. **şeyḫ-i irşād:**-*um*
Gazel 502
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hak yolunu gösteren şeyh II Sevgilinin saçının kakülü.

Mūy-ı zülfüñdür perīşānlıḳda üstādum benüm
Ḳaddüñ aşmış kākülüñdür şeyḫ-i irşādum benüm

<u>şeyh-i riyā-pīşe:</u>

1. **şeyḫ-i riyā-pīşe:**
Gazel 586
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Riyakâr şeyh/zâhit.

Bilmez ki anuñla açılur ġonce-i ḫāṭır
Baḫṣ itse ne var şeyḫ-i riyā-pīşe hevādan

<u>şeyh-i sālūs-ı riyā-kār:</u>

1. **şeyḫ-i sālūs-ı riyā-kār:**-*un*
Gazel 324
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İkiyüzlü şeyh, ikiyüzlü zahit.

Yüzin görmek ne lāzım şeyḫ-i sālūs-ı riyā-kāruñ
Göñül bir lāübāli rinddür rūy u riyā bilmez

<u>şeyh-i şehr:</u>

1. **şeyḫ-i şehr:**-*ün*
Gazel 693
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Şehrin şeyhi.

İtdi ḫumm-ı bāṭın […] pīr-i muġāna ilticā
Şeyḫ-i şehrüñ göricek ṣūfī ḳuṣūr-ı himmetin

<u>şeyḫ-i zerrāḳ:</u>

1. **şeyḫ-i zerrāḳ:**
Gazel 432
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İki yüzlü şeyh.

Terkin urmazdı anuñ ey Ḥāletī erbāb-ı ʿaḳl
Şeyḫ-i zerrāḳ itmeseydi tāc-ı istiġnāyı terk

[G.796:3]

<u>şeytān ayaġı ṣın-:</u>

1. **şeytān ayaġı ṣın:**-*a*
Gazel 368
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Şeytanın bacağını kırmak, aksiliği uğursuzluğu yenmek.

Himmet it tā kim ṣına şeytān ayaġı dōstum
Ḳıl şikeste destüñe ṣunduḳça düşmenler ayaġ

<u>şiddet:</u>

1. **şiddetiyle:**-*i, -y, -le*
Gazel 350
Mısra: **5**
Aşırılık, kuvvet.

Hevā-yı ʿışḳ-ı dil-ber şiddetiyle ḳorḳarın bir gün
Çıḳup çerḫe yaḳa meh ḫırmenin ḳalbümdeki āteş

<u>şiddet-i ṣavt:</u>

1. **şiddet-i ṣavt:**
Gazel 460
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yüksek ses.

Ehl-i diller yüzlerin çerḫe ṭutup feryād ider
Şiddet-i ṣavt ister olmışdur o pīr-i köhne-sāl

[G.472:6]

2. **şiddet-i ṣavt:**
Gazel 472
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yüksek ses.

Ehl-i diller yüzlerin çerḫe ṭutup feryād ider
Şiddet-i ṣavt ister olmışdur o pīr-i köhne-sāl

şifā:

1. **şifāyı:**-*y, -ı*
Gazel 194
Mısra: **4**
Derman, ilâç, devâ.

Bīmār-ı ʿışḳa yazmadı kimse devā dime
Virsün baña şarāb-ı lebüñden şifāyı gör

şifā vü maraż:

1. **şifā vü maraż:**
Mesnevi 1
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sağlık ve hastalık.

Ẕāt-ı pāki ne cevher ü ne ʿaraż
Aña ʿārıż degül şifā vü maraż

şifā-hāne:

1. **şifā-ḫāne:**
Kaside 34
Mısra: **23**
Hastane.

Ne ḫānedür bu ki cān-baḫş çün şifā-ḫāne
Ne beyt olur bu ki baḥri virür ḳulūba şafā

şifā-hāne-i kūy-ı yār:

1. **şifā-ḫāne-i kūy-ı yār:**-*a*
Gazel 142
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semtinin hastanesi.

Giremez kimse şifā-ḫāne-i kūy-ı yāra
Ḫaste olmaġ ile illā ki nesīm-i esḥār

şifā-sāz-ı cān-ı haste-dilān:

1. **şifā-sāz-ı cān-ı ḫaste-dilān:**
Mesnevi 3
Mısra: **99**
Kelime Tipi: -
Hasta gönüllerin ruhuna şifa veren II Hz. Peygamber.

Ey şifā-sāz-ı cān-ı ḫaste-dilān
V'ey devā-yı dil-i şikeste-dilān

şīfte:

1. **şīftedür:**-*dür*
Gazel 239
Mısra: **7**
Düşkün, tutkun, meftun.

Leylā ṣaçuña şīftedür māh-ı şeb-ārā
Şīrīn lebüñe bende geçer ḫusrev-i ḫāver

[G.315:4, Mf.136:1]

şīfte ol-:

1. **şīfte ol:**-*alı*
Müfret 456
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Tutulmak, âşık olmak.

Olalı şīfte ol kākül-i ʿanber-nāke
ʿIṭr-ı ezhārı döker bād-ı bahārī ḫāke

şīfte-ḫāl ol-:

1. **şīfte-ḫāl ol:**-*up*
Müfret 300
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Perişan olmak, üzüntü duymak.

Fikr-i zülf ü ġam-ı ḫaṭṭuñla olup şīfte-ḫāl
Başumı ḳaşımaġa degmez elüm şāne-miṣāl

şihāb:

1. **şihābuñ:**-*uñ*
Gazel 858
Mısra: **13**
Gökyüzünde bazen akıp gittiği görülen ateş parçası.

Düşdiler gibi girüp bir bir şihābuñ şekline
Ḥāletī göklerde hiç necm-i saʿādet ḳalmadı

[K.6:41, K.31:20, K.34:31, K.34:33]

şihāb eyle-:

1. **şihāb eyle:**
Mesnevi 2
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Ateş parçası yapmak.

Ḳahruñı dīv-i nefse eyle şihāb
Göz yaşın pāy-ı dil-bere dökdi

şihāb u şaʿşaʿa:

1. **şihāb u şaʿşaʿa:**-*dan*
Kaside 26
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Kıvılcım ve parlaklık.

Ḳālīçesine öyküneмez aṭlas-ı felek
Aña şihāb u şaʿşaʿadan olsa pūd u tār

şīhe-i raḫş:

1. **şīhe-i raḫş:**-*ı, -n*
Kaside 15
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Atın kişnemesi.

Heybetiyle şöyle ṭolmışdur cihān kim ẓann ider
Şīhe-i raḫşın şadā-yı şūra ḫaşm-ı nābe-kār

şīhe-i rahş-ı nehīb:

1. **şīhe-i raḫş-ı nehīb:**-*i, -n, -den*
Kaside 12
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Dehşet atının kişnemesi.

Leşker-i encüm yaturken ḫayme-i eflākde
Şīhe-i raḫş-ı nehībinden tutar lā-büd girān

şihne-i dey:

1. **şiḫne-i dey:**
Kaside 32
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kış mevsiminin bekçisi.

Ṣabā bildürmeyince şiḥne-i dey gitdügin hergiz
Çemen bezminde kimse görmedi ebkār-ı ezhārı

<u>şikāf kıl-:</u>

1. **şikāf ḳıl:**-*ur, -dı*
Mesnevi 5
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Yarmak.

Ḳarşu ṭursaydı Ẕü'l-fiḳār'ına Ḳāf
Kāf-ı Kūfī gibi ḳılurdı şikāf

<u>şikāf-ı sīne:</u>

1. **şikāf-ı sīne:**-*den*
Gazel 267
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Göğüsteki yarıklar. II Gönül yarası.

Çāk çāk itseñ tenüm tīġ-i ġam-ı hicrān ile
Her şikāf-ı sīneden bir āteş-i sūzān çıḳar

<u>şikār:</u>

1. **şikār:**
Gazel 147
Mısra: **18**
Av, avlanma.

Murġ-ı cāndan gözleri yārüñ ırılmaz Ḥāletī
Ḳurtulur mı hiç iki şeh-bāz elinden bir şikār

[G.205:6, G.269:10, G.271:6, G.298:10, G.427:2, G.713:2, G.774:8, G.806:6, G.832:9, G.866:4, K.4:4, M.1:18]

<u>şikār eyle-:</u>

1. **şikār eyle:**
Gazel 867
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Avlamak II Kendine âşık etmek.

Ḳaşuñla kirpigüñ göster şikār eyle göñül murġın
Ṭurursın yoḫsa yanuñda senüñ tīr ü kemān yoḳ mı

[G.814:13]

<u>şikār it-:</u>

1. **şikār it:**-*me, -se*
Gazel 333
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Avlamak II Kendine âşık etmek, gönlünü çelmek.

Murġ-ı dil-i aġyārı şikār itmese ġamzeñ
Dünyāda bulunmaz dir idi öyle naẕar-bāz

[G.21:5, G.540:3, G.801:10, G.842:4]

2. **şikār it:**-*di*
Kaside 5
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Avlamak.

Bir dām ḳurdı ḫalḳa rindān-ı mey-perest
Ayaḳdan itdi ẕevḳ ü ṣafā murġını şikār

3. **şikār it:**-*me, -de*
Kaside 18
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Avlamak, ele geçirmek, elde etmek.

Ṣayd-ı maʿnāyı şikār itmede zaḥmet çekmem
Raḫş-ı ṭabʿ olmaġ ile çüst ü ḳuvvet der-ḫ̔ār

<u>şikār ḳıl-:</u>

1. **şikār ḳıl:**-*ur*
Kaside 6
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Avlamak.

Bir şāḫdur livāsı ki fetḥ oldı mīvesi
Bir bāzdur ki himmeti devlet ḳılur şikār

<u>şikār ol-:</u>

1. **şikār ol:**-*maz*
Gazel 132
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Avlanmak.

Esb-i ṭabīʿat olmasa çālāk Hāletī
Naḫcīr-i faẓl u maʿrifet olmaz gider şikār

[G.298:1, G.306:3, G.379:6]

<u>şikāra çık-:</u>

1. **şikāra çıḳ:**-*sa*
Gazel 839
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ava çıkmak.

O şūḫuñ ḫāli çoḳdur kūşe-i ebrū vü çeşminde
Ḳomaz ḫālī şikāra çıḳsa şehler her kemīn-gāhı

<u>şikār-endāz:</u>

1. **şikār-endāzınuñ:**-*ı, -n, -un*
Kaside 11
Mısra: **35**
Avına atlayan II Cesur.

Ṣayd-gāh-ı luṭfınuñ ednā şikār-endāzınuñ
Ḥalḳa-i fitrāki olmaz ḫalḳa-i çerḫ-i berīn

<u>şikār-endāz-ı ʿışḳ:</u>

1. **şikār-endāz-ı ʿışḳ:**-*um*
Gazel 498
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk avına atlayan, âşık.

Şikār-endāz-ı ʿışḳum ol ġazālı ḫ̔āb-ı nāzından
Uyarmaz her seḥer illā benüm efġān u feryādum

<u>şikār-gāh-ı ümīd:</u>

1. **şikār-gāh-ı ümīd:**-*i, -n, -de*
Kaside 17
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Umut avlağı.

Ben ol şikār-ı bī-ṭāliʿem ki görmez hiç
Şikār-gāh-ı ümīdinde ol bizi naḫcīr

şikār-ı bī-ṭāliʿ:

1. **şikār-ı bī-ṭāliʿ:**-*em*
Kaside 17
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Talihsiz av.

Ben ol şikār-ı bī-ṭāliʿem ki görmez hiç
Şikār-gāh-ı ümīdinde ol bizi naḫcīr

şikār-ı kemterīn ol-:

1. **şikār-ı kemterīn ol:**-*ur*
Kaside 11
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Küçük, önemsiz bir av olmak.

Bāz-ı çetri olsa bir yirde eger kim per-güşā
Nesr-i gerdūnuñ olur aña şikār-ı kemterīn

şikār-ı murġ-ı miḥnet:

1. **şikār-ı murġ-ı miḥnet:**
Gazel 497
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eziyet kuşunun avı II Âşık.

Ol şikār-ı murġ-ı miḥnet ḳaṣd iden ṣayyād-ı ʿışḳ
Sīnem itmiş dām-ı ġam güncişk-i cānum pāy-dām

şikāyet:

1. **şikāyete:**-*e*
Gazel 593
Mısra: **2**
Sızlanma, yakınma.

Yāri görünce ḳaldı göñül ʿarż-ı ḥālden
El degmedi şikāyete şükr-i viṣālden

[G.602:3, G.709:3, G.709:4, G.851:11]

şikāyet eyle-:

1. **şikāyet eyle:**-*se, -m*
Gazel 3
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yakınmak, söylenmek, memnuniyetsizliğini ifade etmek.

Ḳalmaya ġamdan şikāyet eylesem şāhum saña
Ḫān-ḳāh-ı dehr içinde yanmaduḳ bir būriyā

[G.33:1, G.494:11, G.525:11, G.589:8, G.621:1, Mf.392:1]

şiken-i zülf:

1. **şiken-i zülf:**-*i*
Gazel 430
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Saç büklümü, kıvrımı.

Şiken-i zülfi ḫaṭ üzre düşicek Ḫāletiyā
Oldı āşüftesi dil o ḫaṭ-ı ʿanber-şikenüñ

şikest:

1. **şikest:**
Kaside 38
Mısra: **69**
Kırık, kırılmış.

Göñül ḫaste dil beste ḫāṭır şikest […..]
Yaşum erġavānī yüzüm zaʿferānī

2. **şikestinden:**-*i, -n, -den*
Gazel 434
Mısra: **10**
Kırma, kırılma.

Gitmesün başum diyü olmaz muḳayyed ehl-i ʿışḳ
Mest-i lā-yaʿḳıl şikestinden ḳayurmaz sāġaruñ

şikest eyle-:

1. **şikest eyle-:**-*r*
Gazel 187
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kırmak.

Yaşumı aḳıtma dirseñ bulmaya ḫüsnüñ gezend
Revnaḳın ʿıyduñ şikest eyler ḳaçan bārān olur

[G.138:6, G.160:9, G.184:7, G.315:1, G.420:4, G.580:8, K.3:39, K.36:39, Kt.14:4]

2. **şikest eyle:**-*r, -di*
Kaside 37
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Kırmak II Etkisini azaltmak.

Rişte-i ḫüsn-i ḳabūlüñle bulaydı intiẓām
Revnaḳ-ı dürri şikest eylerdi naẓmum bī-gümān

şikest it-:

1. **şikest it:**-*se, -m*
Gazel 609
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kırmak, parçalamak.

Şöyle mest olsam ki bir dāmān-ı istiġnā ile
Bezm-i dünyānuñ şikest itsem ṭoḳuz peymānesin

[G.673:8, G.720:3, G.883:1, M.9:192, Mf.34:2]

2. **şikest it:**-*er*
Kaside 42
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Kırmak II İncitmek, yaralamak.

Hilāl ü necmi ḳılup muttaṣıl felāḫen ü seng
Şikest ider dil-i āyīne-sān-ı insānı

[G.197:1]

3. **şikest it:**-*me*
Gazel 94
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kırmak, bozmak.

Şīşe-i dil seng-i cevrüñle şınursa rāżıyuz
Tek cihānda itme şāhum ʿahd ü peymānuñ şikest

[G.11:5]

şikest ḳıl-:

1. **şikest ḳıl:**-*dı*
   Mesnevi 7
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: -
   Kırmak.

Eyleyüp cürʿanuñ maḳāmını pest
Dest-i ʿadliyle ḳıldı cāmı şikest

şikest ol-:

1. **şikest ol:**-*dı*
   Gazel 166
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Kırılmak.

Şikest oldı seng-i cefā birle āḫir
Eger dürr-i maʿnā eger dürc-i ḫāṭır

[G.309:8, G.463:5, G.645:11, Trk.B.1:73, M.8:126, Mf.29:2, Mf.538:2, Mf.572:2]

2. **şikest ol:**-*a*
   Gazel 827
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Kırılmak, bozulmak.

Ferhād tīşe ursa dilerdi şikest ola
Her ṣıçrayan ṭaşıyla felek āb-gīnesi

3. **şikest ol:**-*mak, -dur*
   Gazel 813
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Kırılmak, incinmek.

Virse nā-dāna felek dil-ḫāhı üzre rifʿati
Düşdüginde pek şikest olmaḳdur anuñ ḥikmeti

4 **şikest ol:**-*dı*
   Mesnevi 9
   Mısra: **123**
   Kelime Tipi: -
   Kırılmak, yıkılmak.

Şikest oldı pül-i ṣabr u ḳarārum
Götürdi āb-ı miḥnet kār u bārum

5. **şikest ol:**-*mak*
   Gazel 50
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Kırılmak II Ağzı açılmak.

Almaz ol şāhuñ gedā-yı ʿışḳ ağzından cevāb
Az degül ḥaḳḳā şikest olmaḳ bir öyle laʿl-i nāb

şikest vir-:

1. **şikest vir:**-*me*
   Gazel 93
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Kırmak.

Virme cām-ı ḳalbüme olup mey-i nāz ile mest
Dest-i luṭfuñdan rehā seng-i teġāfülden şikest

[Kt.15:4, Mf.36:2]

şikeste:

1. **şikeste:**
   Gazel 52
   Mısra: **14**
   Kırık, kırılmış.

Bezm-ı ʿıyş itmek baña ey Ḫāletī mümkin midür
Cām-ı ümmīdüm şikeste ḳaṣr-ı āmālüm ḫarāb

[G.426:7, G.561:7]

şikeste-dil:

1. **şikeste dil:**-*üm*
   Gazel 136
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Kırık kalp, kırgın gönül. II Âşığın gönlü.

Ey Ḫāletī şikeste dilüm ṣarsalar eger
Üstünde taḫta pāre olur sīne-i şerār

şikeste eyle-:

1. **şikeste eyle:**-*r, -di*
   Gazel 852
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Kırmak.

Olup dermānde erbāb-ı riyānuñ seng-i ṭaʿnından
Eliyle cāmın eylerdi şikeste olsa Cem şimdi

[G.852:8]

2. **şikeste eyle:**-*r*
   Müfret 492
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Kırmak, incitmek.

Sāġar-ı ḳalbüm ʿadū eyler şikeste bī-günāh
Ṭoḳunur ayaġuma her ḳanda var bir seng-i rāh

3. **şikeste eyle:**-*di*
   Kaside 42
   Mısra: **34**
   Kelime Tipi: -
   Kırmak II Öldürmek.

Ḫaṭā ile ṭoḳunup tīşe kān-ı imkānda
Şikeste eyledi bir gevher-i fürūzānı

şikeste kıl-:

1. **şikeste ḳıl:**
   Gazel 368
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Kırmak.

Himmet it tā kim şına şeytān ayaġı dōstum
Ḳıl şikeste destüñe şunduḳça düşmenler ayaġ

[K.19:21, K.30:50]

şikeste ol-:

1. **şikeste ol:**-*sa*
   Gazel 403
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Kırılmak.

Eger olsa şikeste şīşesi gerdūn-ı gerdānuñ
Yine pāy-ı dilin āzürde eyler derd-mendānuñ

[K.2:41]

2. **şikeste ol:**-*ur, -sa*
   Gazel 824
   Mısra: **9**

Kelime Tipi: -
Solmak.

Reng-i gül-i baḫtum n'ola olursa şikeste
Dülāb-ı felekdendür anuñ neşv ü nemāsı

şikeste şīşe:

1. **şikeste şīşe:**-*dür*
Gazel 296
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kırık şişe II Âşıkların kırık gönlü.

Olmasun pā-māl-i bī-dāduñ dil-i ehl-i niyāz
Bir şikeste şīşedür andan gerekdür iḥtirāz

şikeste-bāl ol-:

1. **şikeste-bāl ol:**-*sa*
Gazel 489
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kanadı kırık olmak II Çaresiz olmak.

Ṣayyād-ı dehr murġ-ı dile şefḳat eylemez
Biñ kerre olsa ġam ḳafesine şikeste-bāl

şikeste-beste:

1. **şikeste-besteyem:**-*y*, -*em*
Kaside 30
Mısra: **49**
Kırık dökük, paramparça.

Şikeste-besteyem ġamdan velī ol Ḥāletī'yem kim
Şikeste ḳıldı naẓmum revnaḳın ʿıḳd-ı Süreyyā'nuñ

şikeste-beste ol-:

1. **şikeste-beste ol:**-*dı*
Gazel 564
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kırık dökük, paramparça olmak.

Düşmekle bām-ı manẓara-i iltifātdan
Oldı şikeste-beste çü gīsū-yı dil-berān

şikeste-pāy ol-:

1. **şikeste-pāy ol:**-*sun*
Gazel 496
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayağı (kadehi) kırık olmak.

Olsun şikeste-pāy o sāḳī ki bezmde
Maḥmūrı ḳor da meste ṣunar bādesin müdām

şikest-i sebū-yı dil:

1. **şikest-i sebū-yı dil:**
Gazel 468
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönül testisinin kırılması.

Ḫum-ı sipihredür ḫaṭar-ı bezm-i bādemüz
Hergiz añılmaz anda şikest-i sebū-yı dil

şimden girü:

1. **şimden girü:**
Gazel 192
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Artık, bundan sonra.

Nār-ı āhuñ ḫānmān-ı çerḫe ṣal şimden girü
Bunca yıllar eyledüñ ey Ḥāletī ḥürmet yeter

[G.265:7, G.388:5, G.409:5, G.494:12, G.525:12, G.623:10, G.700:1, G.700:2, G.700:4, G.700:6, G.700:8, G.700:10, G.700:12, G.728:2, G.782:4, K.8:13, K.16:62, Kt.105:2, Kt.105:4, Mf.254:2, Trk.B.1:67]

şimden soñra:

1. **şimden soñra:**
Gazel 383
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bundan sonra. artık.

Mecāzī ʿışḳa aṣlā dilde şimden soñra niyyet yoḳ
Nedür andan ġaraż çünkim güzellerde ḥaḳīḳat yoḳ

[G.483:2]

şimdi:

1. **şimdi:**
Gazel 41
Mısra: **2**
Artık, bundan böyle.

Çoḳ zamān idi ki ʿışḳını ḳılurdum daʿvā
Şimdi ṭoġruldı daḫı baña o serv-i bālā

[G.57:4, G.71:10, G.78:4, G.81:13, G.130:3, G.133:2, G.224:2, G.268:12, G.330:2, G.334:9, G.360:10, G.378:8, G.383:10, G.405:2, G.501:9, G.543:8, G.565:16, G.572:10, G.581:7, G.603:1, G.706:12, G.761:8, G.843:4, G.844:4, G.852:2, K.16:58, K.20:57, K.25:69, K.39:54, Mf.335:2]

2. **şimdi:**
Gazel 56
Mısra: **15**
Bu çağda, bu zamanda, şimdi.

Şimdi mey nūş eylemekden ditrer oldı ellerüm
Evvel ammā Ḥāletī düşmezdi destümden şarāb

[G.151:11, G.412:11, G.429:10, G.565:7, G.842:16, G.878:9, G.892:31, K.1:65, K.21:19, K.21:20, K.23:33, K.23:53, K.24:7, K.25:11, K.28:84, K.32:52, K.37:34, K.38:74, K.40:65, K.41:13, K.41:41, Kt.K.4:24, T.7:1]

3. **şimdi:**
Gazel 1
Mısra: **14**
"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an" anlamlarında bir zaman zarfı.

Bir debistān-ı hünerdür naẓmumuz ey Ḥāletī
Eyledi bu ṭıfl-ı dil şimdi elifden ibtidā

[G.9:9, G.121:9, G.138:4, G.140:5, G.144:2, G.166:8, G.175:4, G.182:10, G.183:2, G.207:2, G.211:10, G.214:14, G.226:8, G.241:14, G.245:6,

G.262:9, G.265:3, G.271:2, G.284:6, G.288:14, G.360:1, G.373:10, G.382:9, G.389:3, G.395:11, G.396:6, G.396:8, G.413:4, G.421:4, G.430:7, G.439:1, G.448:2, G.449:3, G.463:8, G.484:9, G.493:10, G.530:6, G.556:11, G.557:4, G.560:13, G.578:3, G.615:4, G.637:9, G.638:5, G.662:9, G.667:7, G.668:5, G.670:9, G.672:10, G.677:2, G.681:1, G.691:3, G.715:7, G.716:3, G.721:6, G.725:7, G.741:6, G.795:10, G.812:5, G.830:1, G.830:3, G.835:8, G.850:11, G.852:1, G.852:4, G.852:6, G.852:8, G.852:10, G.852:12, G.852:14, G.862:13, G.866:7, G.868.8, G.873:2, G.887:6, K.2:4, K.2:58, K.6:3, K.7:1, K.7:12, K.7:16, K.7:48, K.8:22, K.8:29, K.10:11, K.10:17, K.18:3, K.20:3, K.25:15, K.28:29, K.28:80, K.28:87, K.35:64, K.37:22, K.38:21, K.38:30, K.39:4, K.39:5, Kt.35:3, Kt.38:2, Kt.58:2, Kt.70:2, Kt.89:3, Kt.100:3, Kt.127:1, Kt.128:2, Kt.128:4, M.8:193, M.9:48, Mf.16:2, Mf.65:2, Mf.105:2, Mf.112:2, Mf.156:2, Mf.165:2, Mf.200:2, Mf.287:2, Mf.395:2, Mf.424:2, Mf.503:2, Mü.5:9, T.3:6]

şimden girü:

1. **şimdiden girü:**
   Gazel 48
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Bundan sonra, bundan böyle, artık.

Ḥāletī geçdi zamānı eyleme şimden girü
Cüst ü cūy-ı gevher-i maşnūʿ içün ḳaddüñ dü-tā

şimdiden soñra:

1. **şimdiden şoñra:**
   Gazel 241
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: -
   Bundan sonra, bundan böyle.

Ḥaletī virdi yāra cān u dili
Şimdiden şoñra bilmezin n'eyler

[G.280:10, G.479:6, K.13:33, Kt.51:1, Trk.B.1:15, Trk.B.1:127, Trk.B.1:136]

şimdilik:

1. **şimdilik:**
   Gazel 874
   Mısra: **4**
   İçinde bulunulan zamanda, bu anda.

Sīnemüñ dāġı görünmez oldı yaşumdan hele
Şimdilik āh u fiġānumdur iden rüsvā beni

2. **şimdilik:**
   Kaside 38
   Mısra: **75**
   Belirli bir süre için, geçici olarak, muvakkaten II Bu devirde, bu zamanda İçinde bulunulan zamanda, bu anda.

Benem şimdilik ḥatṭ-ı mülk-i naẓmuñ
Ḫidīv-i büzürg-i memālik-sitānı

[G.478:8, G.553:3]

şimdiye dek:

1. **şimdiye dek:**
   Gazel 626
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Şimdiye kadar, bugüne kadar.

Ḳızıluñ çıḳmadı hiç şimdiye dek Ḥāletiyā
N'ola naẓm içre dinürse saña naḳd-i Selmān

şimşād-ı çemen:

1. **şimşād-ı çemen:**
   Gazel 645
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Bahçenin şimşir ağaçları.

Nice teşbīh eyleyin ol serv-i ḫoş-reftāra ben
Çoḳluḳ aʿlā gelmez ey dil baña şimşād-ı çemen

şināver:

1. **şināver:**
   Gazel 154
   Mısra: **10**
   Yüzücü II Dert, ateş denizinde yüzen aşık.

Rāḥat-geh-i ʿāşıḳ teh-i gird-āb-ı cünündur
Her bār k'olur lücce-i ḥasretde şināver

[G.893:6]

şināverī it-:

1. **şināverī it:**-*mez*
   Gazel 697
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Yüzücü olmak.

Baḥr-i ṣafāda ṭıfl-ı dil itmez şināverī
Tā olmayınca iki yanında iki kedū

şināverlük it-:

1. **şināverlük it:**-*er, -sin*
   Gazel 33
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Suda yüzmek.

Baḥr-i naẓm içre şināverlük idersin Ḥāletī
Ser-be-ser güftāruñ olmışdur kelām-ı āşnā

şiʿr:

1. **şiʿrümüñ:**-*üm, -üñ*
   Gazel 662
   Mısra: **17**
   Edebî ve estetik değeri olan, belli şekillere göre düzenlenmiş bulunan, vezinli ve kafiyeli söz.

Naḫl-i bāġ-ı maʿrifetdür şiʿrümüñ her mışraʿı
İtseñ ey bāġ-ı kerem anı ne var ḫāṭır-nişān ,

[G.711:12, K.11:66, K.17:'5, Kt.8:3, Kt.77:1, Kt.87:2, Kt.130:2]

şīr :

1. **şīri:** *-i*
Kaside 11
Mısra: **38**
Aslan.

Raḫşına olup süvāre itse ʿazm-i ṣayd-gāh
Bīşe-zār-ı çerḫüñ olmaz şīri tīrinden emīn

[G.178:6, G.753:3]

şīr ol-:

1. **şīr ol-:***-ur*
Mesnevi 5
Mısra: **82**
Kelime Tipi: **-**
Aslan gibi güçlü ve cesur duruma gelmek.

Olsalar ʿilm içinde ʿaynı ne var
Şīr olur şīr-beççe āḫir-i kār

şiʿr sefīnesi:

1. **şiʿr sefīnesi:***-si*
Gazel 827
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
Şiir mecmuası, divan.

Ey Ḥāletī çü zevraḳ-ı mey ḫalḳı mest ider
Bir meclis içre kim ola şiʿrüm sefīnesi

şiʿr ü inşā:

1. **şiʿr ü inşā:***-da*
Kıt'a 36
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Şiir ve düzyazı.

Ger muʿīn ü ger ẓahīr olsañ baña baḫş itmeye
Şiʿr ü inşāda benümle ger Muʿīn ü ger Ẓahīr

[M.8:141]

şīr ü şeker:

1. **şīr ü şeker:**
Gazel 308
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Süt ve şeker II Samimi.

Virmeden ʿışḳ u cünūna şīr ü şeker rütbesin
Nāle-i zencīre aheng olmadı efġānumuz

şīr ü şeker-veş:

1. **şīr ü şeker-veş:**
Gazel 357
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Süt ve şeker gibi II Samimi, sıkı fıkı.

Bulamazlar şoñradan ayrılmaġa hergiz mecāl
Şīr ü şeker-veş güzellerle idenler iḫtilāṭ

şīrān-ı ġāb:

1. **şīrān-ı ġāb:**
Kaside 35
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **-**
Ormanın aslanları.

Nüsḫa-i vaṣf-ı cemīlüñ eyleseydi ḥırz-ı cān
Görmeyeydi bir daḫı ḥummā yüzin şīrān-ı ġāb

şirār-ı bū-leheb:

1. **şirār-ı bū-leheb:***-i*
Kıt'a 133
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Ebu Leheb'in kıvılcımı.

Çerāġ idün beni dünyā disün ki olmaz iş
Şİrār-ı Bū-leheb'i çün çerāġ-ı Muṣṭafavī

şīrār-ı şīr-şıfat:

1. **şīrār-ı şīr-şıfat:***-dur*
Kaside 6
Mısra: **41**
Kelime Tipi: **-**
Aslan tabiatlı kıvılcım.

Bir şīrār-ı şīr-şıfatdur degül şihāb
Gördükçe anı ḳan ḳaşur raḫş-ı rūzgār

şīrāz:

1. **şīrāz'a:***-a*
Kaside 32
Mısra: **82**
Şiraz şehri.

Virürdi Şeyḫ Saʿdī bāda evrāḳ-ı Gülistān'ın
İletseydi ṣabā Şīrāz'a ger bu şiʿr-i hemvārı

şīrāze:

1. **şīrāze:**
Gazel 570
Mısra: **11**
Kitap ciltlerinin iki ucunda bulunan ve yaprakları düzgün tutan, ibrişimden örülmüş ince şerit II Gönül yapraklarını bir arada tutan şerit.

Evrāḳ-ı ümīd-i dile şīrāze gerekmez
Tā kim ola her bād-ı melāmetle perīşān

şīrāze bağla-:

1. **şīrāze bağla:***-n, -dı*
Kaside 20
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Şiraze (Klasik tarzdaki şark ciltlerinde formaların dikildiği ipliklerin uzun bırakılan uçlarının, formalar tamamlandıktan sonra usûlüne göre birleştirilip örülmesinden meydana gelen ve sayfaları düzgün tutmaya, dağılmasını önlemeye yarayan ibrişim şerit) bağlamak.

Bu demde rişte-i bārān ile baġlandı şīrāze
Perīşān eylemişken dehr evrāḳ-ı gül-istānı

şīrāze eyle-:

1. **şīrāze eyle:***-r, -in*
Kıt'a 7
Mısra: **4**

Kelime Tipi: -
Kitap kapaklarını birbirine bağlayan ince bez şerit yapmak, şiraze olarak kullanmak.

Pertev-i luṭfuñ düşürse üstine dīvānumuñ
Eylerin şīrāzesin ḫaytü'ş-şuʿāʿ-ı āftāb

şīr-beççe:

1. **şīr-beççe:**
Mesnevi 5
Mısra: **82**
Aslan yavrusu.

Olsalar ʿilm içinde ʿaynı ne var
Şīr olur şīr-beççe āḫir-i kār

şīre-i cān:

1. **şīre-i cān:**-*dur*
Gazel 742
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Can şırası (Şıra: Henüz mayalanmamış, şarap haline gelmemiş üzüm suyu.).

Her ḳaçan dil ḫānesine gelse ġam şerm itmezin
Şīre-i cāndur müheyyā ḳılduġum mihmānuma

şiʿr-i āb-dār:

1. **şiʿr-i āb-dār:**
Gazel 133
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Güzel şiir.

Beñzer ṣafāda Ḥāletiyā nehr-i cennete
Dünyā yüzünde böyle gerek şiʿr-i āb-dār

[G.778:10, K.30:35]

şiʿr-i bāḳī:

1. **şiʿr-i bāḳī:**
Kıt'a 17
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Baki'nin şiiri. Baki: 16. yüzyılın ve divan edebiyatının en büyük şairlerinden biri olarak kabul edilen ve sultanüşşuara, meliküşşuara gibi ünvanlar kazanmış olan şair.

Ḥaḳ budur kim çeşm-i erbāb-ı naẓar görmiş degül
Şiʿr-i Bāḳī gibi bir güftār-ı naġz u dil-pesend

şīr-i belā:

1. **şīr-i belā:**
Gazel 586
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bela aslanı.

Ḳurṣ-ı meh ü mihri n'ider ol şīr-i belā kim
El ṣunmaz eger māʾide inseydi semādan

şiʿr-i belāġat-şiʿār:

1. **şiʿr-i belāġat-şiʿār:**-*umuz*
Kıt'a 43
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Beliğ şiir II Azmî-zâde Hâleti'nin beliğ şiiri.

Minnet Ḫudā'ya Ḥāletiyā āftāb-veş
Ṭutdı cihānı şiʿr-i belāġat-şiʿārumuz

şīr-i berfin-veş:

1. **şīr-i berfin-veş:**
Kaside 39
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Kar aslanı gibi.

Şīr-i berfin-veş getürmez tāb tāb-ı ḳahrına
Ol ġazāl-ı āftābı ṣayd iden şīr-i jiyān

şīr-i bīşe-zār-ı kuvvet ü kudret:

1. **şīr-i bīşe-zār-ı ḳuvvet ü ḳudret:**
Kaside 32
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Kuvvet ve güç ormanının aslanı.

O şīr-i bīşe-zār-ı ḳuvvet ü ḳudret ki luṭfıyla
Göñül naḫcīrini ṣayd eylemekdür dem-be-dem kārı

şīr-i deşt:

1. **şīr-i deşt:**
Terkib-bend 1
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Çöl aslanı.

Bir rūbāh-ı cihān-ı hīle-kāruñ itdügin ḫalḳa
Ne şīr-i deşt ider hergiz ne bebr-i kūh-sār eyler

şīr-i eflāk:

1. **şīr-i eflāk:**
Mesnevi 9
Mısra: **99**
Kelime Tipi: -
Feleğin aslanı.

Göreydi nār-ı āhum şīr-i eflāk
Olurdı bī-muḥāba zehresi çāk

şīr-i ġarrān:

1. **şīr-i ġarrān:**
Kaside 14
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Kükreyen aslan.

Nā-gehān görse bir āhū-bere eyyāmında
Gizlenür dāmen-i kūh-sārda şīr-i ġarrān

[K.30:26]

şīr-i ġażab-nāk:

1. **şīr-i ġażab-nāk:**
Mesnevi 8
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Öfkeli arslan.

Senüñ gibi ḳanı şīr-i ġażab-nāk
Ki vara āteş-i peygāra bī-bāk

şīr-i gerdūn:

1. **şīr-i gerdūn:**
Gazel 301
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Felek aslanı.

Şīr-i gerdūn āteş-i āhından eylerken ḥazer
Ehl-i ʿışḳa ʿaybdur gürg-i melāmetden girīz

[M.9:288]

şiʿr-i hemvār:

1. **şiʿr-i hemvār:**-*ı*
Kaside 32
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Muntazam şiir.

Virürdi Şeyḫ Saʿdī bāda evrāḳ-ı Gülistān'ın
İletseydi ṣabā Şīrāz'a ger bu şiʿr-i hemvārı

şīr-i ḫudā ol-:

1. **şīr-i ḫudā ol-:**-*ur, -sa*
Mesnevi 5
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Allah'ın arslanı olmak (Hz. Ali için).

Teb-zede ḳılmış idi ḫavf-ı İlāh
N'ola şīr-i Ḫudā olursa o şāh

şīr-i jiyān:

1. **şīr-i jiyān:**-*ı, -dur*
Gazel 467
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Kükremiş aslan.

Biribirinden cüdā ḳonmaḳ ne mümkin Ḥāletī
ʿIşḳ bir zencīrdür şīr-i jiyānıdur gönül

[K.12:68, K.14:42, K.36:42, K.39:44]

şīr-i kūh u deşt:

1. **şīr-i kūh u deşt:**-*i*
Kaside 7
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Dağ ve çöl aslanı.

ʿAceb mi şīr-i kūh u deşti teb ṭutsa hirāsından
Ḳulaġına çalınmışdur nehīb-i tīġ-i berrānuñ

şīr-i livā:

1. **şīr-i livā:**
Kaside 2
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Bayrağın aslanı.

Ġazāl-ı çerḫe ṣalar pençesini şīr-i livā
Ḳarīn olursa eger ol hizebr heycāya

[K.12:38]

şīr-i mehābet:

1. **şīr-i mehābet:**
Tarih 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ululuk aslanı II Övülen kişi.

Biñ şükr ü sipās eyliyelüm kim yine geldi
Pāşā-yı ʿAlī Şīr-ṣıfat şīr-i mehābet

şīr-i ner:

1. **şīr-i neri:**
Terkib-bend 1
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Erkek aslan II Cesur yiğit.

Peleng-i çerḫi maġlūb eyliyen şīr-i neri dünyā
Ġubār-ı ġam virüp āḫir zebūn u dil-figār eyler

şiʿr-i pür-ḳuşūr:

1. **şiʿr-i pür-ḳuşūr:**-*dan*
Kaside 29
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Kusurlarla dolu şiir.

Bu şiʿr-i pür-ḳuşūrdan itdüñse ger ḥicāb
Bāri duʿāya başla elüñi yüzüñe ur

şīr-i rāyet:

1. **şīr-i rāyet:**-*ün, -de*
Kaside 8
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Sancağın aslanı.

Ġazāl-i mihr şīr-i rāyetüñden şöyle ḫavf itdi
Degüldür lerzeden ḫālī çü rūbāh-ı dil-i aʿdā

[K.35:17]

şiʿr-i rengīn:

1. **şiʿr-i rengīn:**-*üm*
Gazel 672
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Güzel, hoş şiir.

Mest-i şevḳ eyler kim alsa aġzına Ḥāletī
Şiʿr-i rengīnüm ḳalur mı bāde-i gül-fāmdan

şiʿr-i revān:

1. **şiʿr-i revān:**-*um*
Gazel 754
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Akıcı şiir.

Yanında servi var bir cūydur ey Ḥāletī gūyā
Benüm şiʿr-i revānum vaṣf-ı ḳadd-i dil-sitānumda

şiʿr-i rūḥ-efzāñ:

1. **şiʿr-i rūḥ-efzāñ:**-*a*
Gazel 363
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ruha canlılık veren şiir.

Bir güherdür degme gūşa varmaz ol ey Ḥāletī

Ṭutmasa aʿdā ʿaceb mi şiʿr-i rūḥ-efzāña ṣemʿ

şiʿr-i şafā-baḫş:

1. **şiʿr-i şafā-baḫş:**-*um*
Gazel 700
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Zevk veren şiir.

ʿĀlemi şiʿr-i ṣafā-baḫşum durur devr eyliyen
Ḥāletī maḳbūle geçmez cām-ı Cem şimden girü

şiʿr-i selāmet-i şiʿār:

1. **şiʿr-i selāmet-i şiʿār:**-*a*
Gazel 481
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Teknik olarak sağlam şiir II Üslubu güzel şiir.

Āb-ı revāna baḳmaġ ise Ḥāletī murād
Eyle naẓar bu şiʿr-i selāmet-i şiʿāra gel

şiʿ-r-i selāset-şiʿār:

1. **şiʿ-r-i selāset-şiʿār:**
Gazel 790
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Akıcı şiir.

Çoḳdan düşerdi Ḥāletiyā ṭaġlara göñül
Eglenmeseydi şiʿ-r-i selāset-şiʿār ile

şīr-i şādırvān:

1. **şīr-i şādırvān:**
Kaside 12
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Şadırvan aslanı.

Eyler ābiş-ḫor dehānuñ şīr-i şādırvān gibi
Ḳanda āhū görse aġzı ṣulanan şīr-i jiyān

şīr-i şīrān:

1. **şīr-i şīrān:**-*ı*
Kaside 33
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Aslan sütü.

İçer bir gūsfend-i nā-tüvān eyyām-ı ʿadlinde
Dilerse ḫūn-ı gürgi ister ise şīr-i şīrānı

şiʿr-i tāze vü ter:

1. **şiʿr-i tāze vü ter:**
Kaside 28
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Taptaze şiir.

Bu dem müẕekkir-i sūz-ı firāḳ-ı dil-ber olup
Ḥarāret ile oḳundı bu şiʿr-i tāze vü ter

şīr-i teb-dār:

1. **şīr-i teb-dār:**-*uz*
Gazel 313
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Parlak, gösterişli aslan.

Gösterişde gerçi biz çün şīr-i teb-dāruz velī
Lāşe-i bed-ḫᵛāhdan ḫālī degüldür mīşemüz

şiʿr-i zībā:

1. **şiʿr-i zībā:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Güzel şiir.

Gezerken bāġ-ı medḥin ṣafḥa-i ḫāṭırda şeb itdüm
Zebān-ı bülbülünden gūş idüp bu şiʿr-i zībāyı

[K.41:48]

şīrīn:

1. **şīrīn'e:**-*e*
Gazel 149
Mısra: **3**
"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı.

Ḫayme-i ḥüsn içre ḫᵛāb-ı nāz iden Şīrīn'e ne
Kūh-ken-i miskīne olsa Bīsütūn cāy-ı ḳarār

[G.218:5, G.676:6, G.711:3, G.780:5]

2. **şīrīn:**
Gazel 129
Mısra: **13**
Tatlı, güzel, hoş.

Her çıḳan ḥoḳḳa-i laʿlüñde o şīrīn dehenüñ
Fiʿl-meşel zehr ise de biz görürüz anı leẕīẕ

[G.206:11, G.239:8, G.283:3, G.411:3, Kt.77:2]

şīrīn eyle-:

1. **şīrīn eyle:**-*r, -in*
Kaside 31
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Tatlandırmak.

Şöyle şīrīn eylerin vaṣfuñ ki yazarken görüp
Ḫāmemi çūb-ı nebāta beñzedür ehl-i hüner

şīrīn leb:

1. **şīrīn leb:**-*ün*
Gazel 237
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tatlı dudak.

Ferhād'uñ olan Ḫāletī'ye kūh-ı belāda
Şīrīn lebüñ ey ḫusrev-i ḫūbān-ı zamān vir

şīrīn ol-:

1. **şīrīn ol:**-*ur*
Gazel 470
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Tatlı olmak.

Her ne kim çıḳsa dehānından anuñ şīrīn olur

Dād-ı Ḥaḳ'dur Ḥāletī'ye bu edālar bilmiş ol

[Mf.15:1, G.164:1, G.767:8]

<u>şīrīn sühan:</u>

1. **şīrīn süḫan:**-*um, -dan*
Gazel 30
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tatlı söz.

Ḳıldum ḳalem-i Ḥāletī'i ʿūd-ı mülebbes
Şīrīn süḫanumdan batırup sükkere cānā

<u>şīrīn ü sürh:</u>

1. **şīrīn ü sürḫ:**-*dür*
Gazel 214
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Tatlı ve kırmızı.

Laʿl-i leb-i nigār ki şīrīn ü sürḫdür
Seyr eyliyen şanur ki dehānında ḳandi var

<u>şīrīn-dehān:</u>

1. **şīrīn-dehānum:**-*um*
Müfret 491
Mısra: **1**
Tatlı ağızlı II Sevgili.

Laʿl-i nābın virdi ol Şīrīn-dehānum aġzuma
Bir ölümlü ḫasteyem kim geldi cānum aġzuma

<u>şīrīn-dehen:</u>

1. **şīrīn-dehen:**
Gazel 667
Mısra: **1**
Tatlı ağızlı II Sevgili.

Ḥaḳ bilür firḳat beyābānında ey Şīrīn-dehen
Kūh döymez çekdügüm derde degül kim Kūh-ken

<u>şīşe:</u>

1. **şīşe:**
Gazel 161
Mısra: **6**
Kadeh.

Eger ḳalb-ı māhiyyet itmezse bāde
Nice laʿl raḫşān olur şīşe sāġar

[G.313:4, G.379:3, G.842:13, Mf.168:2, Mf.247:1, Mf.450:2]

2. **şīşesi:**-*si*
Gazel 403
Mısra: **1**
İçine içki konan dar ağızlı uzun cam kap II Gökyüzü.

Eger olsa şikeste şīşesi gerdūn-ı gerdānuñ
Yine pāy-ı dilin āzürde eyler derd-mendānuñ

[G.715:2, G.753.6]

<u>şīşe cām:</u>

1. **şīşe cām:**-*umuz*
Gazel 339
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Cam kadeh.

Var ise ol çerāġını ḫurşīdden yaḳar
Dil ḫānesin münevver ider şīşe cāmumuz

<u>şīşe-ger-i çerh:</u>

1. **şīşe-ger-i çerḫ:**
Müfret 315
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Feleğin şişecisi.

Tā kim ola bu şīşe-ger-i çerḫ zebūnum
Ḥāżırladı Ferhad benüm seng-i cünūnum

<u>şīşe-i bī-āb:</u>

1. **şīşe-i bī-āb:**
Gazel 179
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Susuz şişe II Yaşsız göz.

Ḫayāl-i zülf-i yār olunca gözde girye lāzımdur
Yazıḳdur şīşe-i bī-āb içinde öyle sünbüller

<u>şīşe-i çeşm:</u>

1. **şīşe-i çeşm:**-*üm*
Gazel 79
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Göz şişesi ll Göz çukuru.

Nālelerden derd-i ser eksük degüldür yārda
Şīşe-i çeşmüm n'ola her dem ḳılursam pür-gül-āb

[G.81:12, G.187:2]

<u>şīşe-i dil:</u>

1. **şīşe-i dil:**
Gazel 94
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönül şişesi.

Şīşe-i dil seng-i cevrüñle şınursa rāżıyuz
Tek cihānda itme şāhum ʿahd ü peymānuñ şikest

[G.462:7, G.652:5]

<u>şīşe-i eflāk:</u>

1. **şīşe-i eflāk:**
Gazel 692
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Feleklerin şişesi.

Şīşe-i eflāk gūyā kim ḥavāle cāmıdur
Mā-verāsında olan hiç kimseye olmaz ʿıyān

<u>şīşe-i felek:</u>

1. **şīşe-i felek:**
Gazel 457
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Felek kadehi. (Felek rengi ve şekli itibariyle şişeye, kadehe teşbih edilmiş).

Yārüñ teġāfüliyle dil-i zār n'eylesün
Ol zehre Ḥāletī döyemez şīşe-i felek

<u>şīşe-i gerdūn:</u>

1. **şīşe-i gerdūn:**-*a*
Gazel 291
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Felek şişesi.

İtdüm ʿaceb ṣafā göricek ṣaḥn-ı sebze-zār
Ṣandum ki geldi şīşe-i gerdūna inkisār

<u>şīşe-i ḥaccām:</u>

1. **şīşe-i ḥaccām:**-*dan*
Kıt'a 95
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kan alan şişe, hacamat şişesi.

Gice gündüz içmede ḫalḳ-ı cihānuñ ḳanını
Çerḫ-i mīnā-fām ḳalmaz şīşe-i ḥaccāmdan

<u>şīşe-i ḥaṭır:</u>

1. **şīşe-i ḫaṭır:**
Gazel 645
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül şişesi.

Şīşe-i ḫaṭır şikest olmazdı hergiz Ḥāletī
Olmasaydı yār eger sengīn-dil ü ḫāṭır-şiken

<u>şīşe-i hāṭır-ı ʿuşşāk:</u>

1. **şīşe-i ḫāṭır-ı ʿuşşāḳ:**-*ı*
Gazel 720
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âşıkların gönül şişesi.

Şīşe-i ḫāṭır-ı ʿuşşāḳı şikest itmekde
Yār nevbet mi virür seng-i ġam-ı devrāna

<u>şīşe-i kalb:</u>

1. **şīşe-i ḳalb:**-*ün, -de*
Gazel 605
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönül..

Ol perīden ḳıl ḥaẕer zīrā ne isterse ider
Şīşe-i ḳalbüñde tims̱ālin nümāyān eyliyen

[G.197:1, G.205:4]

<u>şīşe-i ḳannād:</u>

1. **şīşe-i ḳannād:**-*a*
Müfret 83
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şekerci şişesi.

ʿAks-i ezhār-ı dıraḫt olup içinde āşikār
Şīşe-i ḳannāda döndi her ḥabāb-ı cūy-bār

<u>şīşe-i mey:</u>

1. **şīşe-i mey:**
Gazel 164
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Şarap kadehi.

Çaldı seng-i cevre bu ḳan ile ṭolmış göñlümi
Şīşe-i mey ṣandı anı beñzer ol mest-i ġurūr

<u>şīşe-i nāmūs:</u>

1. **şīşe-i nāmūs:**-*ı*
Gazel 434
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Edep, utanma şişesi.

Bezm-i meyden dün gice ġayet ufanıḳ oldı yār
Şīşe-i nāmūsı gibi ʿāşık-ı bī-dillerüñ

<u>şīşe-i sipihr:</u>

1. **şīşe-i sipihr:**-*e*
Gazel 708
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü şişesi.

Ya şīşe-i sipihre ya cām-ı murāda ur
Seng-i cünūnuñ eyleme ey Ḥāletī tebāh

<u>şitā:</u>

1. **şitā:**
Kaside 20
Mısra: **22**
Kış mevsimi.

Ḫadeng-i āhene bülbüllerüñ oldı hedef güller
Ḳomamışken şitā nām u nişān-ı verd-i ḫandānı

[Mf.79:1]

2. **şitāsı:**-*sı*
Gazel 176
Mısra: **3**
Kış mevsimi ll Zor zaman.

Şitāsı ṣayfa beñzer ehl-i ʿışḳuñ āh-ı germinden
Maḥabbet ʿālemi inṣaf idince özge ʿālemdür

<u>şitā faṣlı:</u>

1. **şitā faṣlı:**-*n, -da*
Kaside 32
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Kış mevsimi.

Eger kim düşse tāb-ı āftāb-ı luṭfı dünyāya
Şitā faṣlında kānūn olmaya hiç cemreden ʿārī

<u>şitā iklīmi:</u>

1. **şitā iḳlīmi:**-*n*
Gazel 211
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kış mevsimi.

Geldi mülk-i çemene ḳodı şitā iḳlīmin
İtdi tebdīl-i hevā şimdi nesīm-i esḥār

şitā memāliki:

1. **şitā memāliki:**
Kaside 2
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kış ülkesi.

Seḥer ki leşker-i Nev-rūz çıḳdı ṣaḥrāya
Şitā memāliki ser-cümle vardı yaġmāya

şitāb eyle-:

1. **şitāb eyle:**-*dü, -m*
Gazel 68
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Acele etmek, hızlı koşmak.

Şanma tebdendür ʿaraḳ-nāk olduġum ey Ḥāletī
Eyledüm ḳurtulmaġa düzd-i ecelden çoḳ şitāb

şitāb ile:

1. **şitāb ile:**
Gazel 815
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aceleyle, ivedi olarak.

Şitāb ile gider ol şeh-süvārum ardına baḳmaz
Yoruldı ʿāşıḳ-ı şūrīdeler yalvarı yalvarı

[G.408:1]

şitāb it-:

1. **şitāb it:**-*sün*
Kaside 30
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Acele etmek, elini çabuk tutmak.

Murāduñ üzre dönmekde şitāb itsün diyü dāʾim
Ṭurur ḫançerle Mirrīḫ üstine çerḫ-i muʿallānuñ

[Mf.476:2, G.73:4, G.83:6]

şitāb kıl-:

1. **şitāb ḳıl:**-*ma*
Gazel 533
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Acele etmek.

Şeh-süvārum beni yolda göricek ḳılma şitāb
Saña şāyed yetişe āh-ı dil-i nālānum

şitāb üzre:

1. **şitāb üzre:**
Terkib-bend 1
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Aceleyle, çarçabuk.

Seferdeyken ʿadem mülkine āheng-i sefer ḳıldı
Bu cisr-i köhneden ġāyet şitāb üzre güẕer ḳıldı

şīve:

1. **şīveye:**-*y, -e*
Gazel 261
Mısra: **2**
Naz, cilve.

Gördükçe dil-ber baḳmasa incinme kim maʿẕūrdur
Hem şīveye meşġūl olur hem ḫüsnine maġrūrdur

şīve ile:

1. **şīve ile:**
Gazel 132
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Naz ile, nazlanarak.

Meydāna çıḳsa şīve ile at bıraḳsa yār
Gül-gūnını hemān bıraġur çeşm-i eşk-bār

şīve-i reftār:

1. **şīve-i reftār:**-*dan*
Gazel 366
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Nazlı nazlı yürüme, salınma.

Cān virmeden yetiş diseler ḫaste-i ġama
İtmez o yār şīve-i reftārdan ferāġ

şīve-kār:

1. **şīve-kāra:**-*a*
Gazel 875
Mısra: **16**
Nazlı, işveli, cilveli II Sevgili.

Maḥabbet n'idügin bilmez geçerdi Ḥāletī ammā
Benüm gibi o da bir şīve-kāra mübtelā çıḳdı

şīven:

1. **şīvendür:**-*dür*
Gazel 471
Mısra: **5**
İşveli, cilveli.

Bāde ṣunmaḳda bize çaḳ bu ḳadar şīvendür
Sāḳiyā ol daḫı laʿl-i leb-i dil-dār degül

şīven eyle-:

1. **şīven eyle:**-*r, -üm*
Gazel 507
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Matem etmek, yas tutmak.

Firḳat-i yār öldürür āḫir diyü efġāndayam
Bir ġarībem eylerin ölmezden evvel şīvenüm

[G.540:6]

şīven-i mātem:

1. **şīven-i mātem:**
Terkib-bend 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Keder ve ümitsizlik feryadı.

Meded kim ḫˇāb-ı ġafletde yaturken ser-be-ser ʿālem
Uyardı āh-ı cān-sūz-ı muṣībet şīven-i mātem

şol:

1. **şol:**
Gazel 687

Mısra: **2**
Öyle, öyle bir.

Dil görmez oldı kākül-i yārüñ nişānesin
Şol murġa döndi kim bulamaz āşiyānesin

2. **şol:**
Gazel 37
Mısra: **7**
"Şu" işaret sıfatı.

Şol kimseye kim ceẕbe-i ḫüsnüñ ide te'sīr
Zencīr-i cünūna çekilür ey saçı leylā

[G.114:7, G.127:6, G.169:7, G.173:5, G.192:5, G.204:4, G.214:12, G.223:2, G.252:4, G.290:1, G.290:9, G.299:8, G.336:7, G.337:3, G.355:3, G.375:5, G.426:7, G.518:9, G.528:5, G.539:5, G.559:2, G.672:2, G.697:1, G.699:10, G.747:1, G.808:7, G.809:3, G.819:8, G.860:3, G.862:6, G.866:1, G.886:1, K.5:19, K.8:37, K.19:20, K.39:11, Kt.20:2, Kt.32:4, Kt.35:2, Kt.44:1, Kt.113:1, Kt.121:1, Kt.132:3, M.5:11, M.8:101, M.8:105, Mf.47:2, Mf.141:1]

3. **şol:**
Gazel 767
Mısra: **9**
"Şu" işaret zamiri II Sevgili.

Şol ki bir ḥayvāna āb-ı vuṣlatın lāyıḳ görür
El yu andan çeşme-i ḫurşīd-i bī-hemtā-y ise

şol dem:

1. **şol dem:**
Müfret 208
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
O vakit, o zaman.

Şol dem ki ʿarż-ı ḫüsn ide ol yār-ı ḫod-fürūş
Ḳalmaz dil-i belā-zedede naḳd-i ʿaḳl u hūş

şol dem ki:

1. **şol dem ki:**
Gazel 151
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O zaman ki.

Feryād-res olan aña ṣayyād-ı zamāndur
Şol dem ki olur murġ-ı dilüm dāma giriftār

şol deñlü:

1. **şol deñlü:**
Gazel 41
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
O denli, o kadar.

Eyledüñ gözlerüñüñ yaşını şol deñlü revān
Kendüñe yir ḳomaduñ kūy-ı nigāruñda dilā

[G.76:1, G.260:2, G.535:9, G.542:5, G.664:4, G.716:3, G.732:13, G.747:5, G.852:1, K.24:6, K.37:35, Kt.56:1, Mf.171:1]

şol ḳadar:

1. **şol ḳadar:**
Gazel 655
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
O denli, öyle, o kadar.

Teng oldı başuma ġam ile şol ḳadar cihān
Ṣandum ki girdi merkezine devr-i āsmān

[G.141:14, G.148:17, G.187:26, G.378:9, G.462:3, G.552:17, K.7:7, K.31:10]

şol kim:

1. **şol kim:**
Gazel 870
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Şu kimse.

Yirine geldi yellerle eyā mihr-i cihān-tābum
Ġam-ı zülfüñle şol kim ẕerre-āsā bī-ḳarār oldı

şol vaḳt ki:

1. **şol vaḳt ki:**
Gazel 877
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ne zaman ki.

Bir genc açılur ṣandılar erbāb-ı ḫarābāt
Şol vaḳt ki mühr-i ḫum-ı ḫammār bozuldı

şol zamān:

1. **şol zamān:**-*da*
Gazel 467
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şu vakit, şu zamanda.

Şol zamānda kim ḫadengin çekdi ol şūḫ-ı cihān
Bām-ı ʿışḳuñ ḳan aḳar bir nāv-dānıdur göñül

şöhre-i şehr ol-:

1. **şöhre-i şehr ol:**-*maz*
Gazel 129
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Şehrin ünlüsü olmak.

ʿAndelīb-i ḳalemüñ şöhre-i şehr olmaz idi
Olmasa Ḥāletiyā ser-be-ser elhānı leẕīẕ

şöhre-i şehr ü bāzār ol-:

1. **şöhre-i şehr ü bāzār ol-:**-*ur*
Gazel 293
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Pazarın ve şehrin tanınmışı olmak, şöhret bulmak.

Ḥamdü li'l-lāh ki ne söylersem olur Ḥāletiyā
Rāz-ı ʿuṣṣāḳ gibi şöhre-i şehr ü bāzār

söhret:

1. **şöhretle:**-*le*
Tarih 4
Mısra: **6**
Her yerde herkesçe tanınma, meşhurluk, ün, san, nam.

Girdi ḳatʿ-ı menāzil eyliyerek
Meh-i nev gibi şehre şöhretle

söyle:

1. **şöyle:**
Gazel 8
Mısra: **7**
Şu şekilde, şu biçimde.

Senüñ zülf-i girih-gīrüñden ayrı şöyle olmış kim
Hemān zencīri eksükdür dil-i şūrīdenüñ cānā

[G.18:3, G.19:7, G.28:9, G.55:9, G.86:1, G.97:5, G.126:9, G.249:13, G.288:14, G.324:13, G.443:1, G.449:1, G.454:4, G.495:13, G.552:7, G.557:13, G.574:7, G.591:9, G.595:7, G.598:6, G.609:11, G.626:1, G.638:10, G.707:7, G.742:3, G.765:3, G.799:10, G.801:3, K.4:21, K.12:21, K.12:23, K.15:31, K.22.4, K.23:6, K.31:61, K.32:69, K.39.45, Kt.11:1, Kt.117:3, M.4:81, M.6:14, Mf.548:2, Trk.B.1:44]

2. **şöyle:**
Gazel 3
Mısra: **5**
Öyle bir, şöyle.

Ṭūṭī-i cān bu ḳafesden şöyle bīzār oldı kim
Anı gūyā idemez āyīne-i ʿālem-nümā

[G.19:3, G.53:7, G.59:1, G.157:9, G.221:7, G.337:6, G.368:3, G.380:1, G.416:2, G.468:5, G.475:1, G.479:7, G.487:1, G.490:3, G.494:6, G.517:10, G.613:3, G.615:4, G.636:3, G.677:5, G.682:2, G.696:1, G.760:15, G.863:7, G.884:3, K.8:51, K.16:45, K.26:49, K.28:57, K.37:37, Kt.78:1, Kt.K.3:22, Mf.1:1, Mf.16:1, Mf.226:1, Mf.250:2]

söyle bir:

1. **şöyle bir:**
Gazel 63
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Öyle bir.

Şöyle bir ḫūb diler ḫāṭır-ı sevdā-zede kim
Eyliye ʿişvesini vāsıṭa-ı luṭf u ʿiṭāb

[G.467:10, K.7:50]

şöyle ki:

2. **şöyle ki:**
Gazel 231
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Öyle ki, o kadar ki.

Kūh-ı ġamdur ki başum seyl-i belā gelse aña
Seyl-i eşküm dökilür şöyle ki dāmāna iner

[G.877:8]

şöyle kim:

1. **şöyle kim:**
Gazel 197
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Şunun gibi, şuna benzer, şu şekilde.

Miḥnet-i hicriyle berʿaks oldı ḥālüm şöyle kim
ʿAnkebūtī perde tīr-i ʿazmüme sindān gelür

[G.80:7, G.304:3, G.313:7, G.670:5]

şöyleyin:

1. **şöyleyin:**
Gazel 143
Mısra: **3**
Şu şekilde.

Şöyleyin zaʿf ile kim düşmemek olmaz ḫāke
Cismüme degse ser-i dest-i nesīm-i bīmār

[G.565:17, G.598:11]

şu:

1. **şu:**
Gazel 44
Mısra: **1**
"Şu" işaret sıfatı.

Şu kim devrān elinden ḳan yudar cām-ı şarāb-āsā
Hevā-yı ʿışḳ ile başa çıḳan olur ḥabāb-āsā

[G.80:2, G.85:2, G.128:9, G.160:7, G.161:3, G.177:1, G.184:8, G.292.7, G.317:5, G.342.11, G.452:4, G.572:1, G.582:9, G.631:9, G.717:1, G.739:1, G.749:9, G.794:6, G.808:1, G.851:2, G.861:5, K.2:45, K.8:19, K.13:5, K.13:7, K.17:41, K.21:36, K.21:56, K.22:27, K.25:47, K.41:27, Kt.67:3, Kt.86:4, Kt.100:4, Kt.123:4, M.8:151, M.8:177, M.8:195, Mf.22:2, Mf.195:2, Mf.522:1, Mü.6:22]

2. **şu:**
Gazel 183
Mısra: **4**
"Şu" İşaret zamiri.

Sipihr ü çeşme-i ḫurşīde başın ḳaldurup baḳmaz
Şu kim idrāk-i luṭf-ı sebze vü āb-ı revān eyler

[T.1:9]

şu dem ki:

1. **şu dem ki:**
Kaside 17
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Şu zamanda ki.

Meger zülāl-i belāġatle virmiş āmīziş
Şu dem ki dest-i ḳażā ḳıldı ṭıynetüm taḫmīr

[K.28:66]

şu deñlü:

1. **şu deñlü:**
Gazel 132
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
O kadar, öylesine.

Bu ʿarṣa-i vücūd şu deñlü ferāḫ iken
Cevlān-ı esb-i nāzına ol şūḫuñ oldı ṭār

[G.488:5, G.572:7, G.589:13, G.712:1, K.2:61, K.21:85, K.25:1, K.25:35, K.34:29, Mf.334:2, Mf.561:1]

2. **şu deñlü:**
Gazel 628
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şu denli, o kadar çok.

Şu deñlü żaʿfı vardur diñle ey mest-i mey-i nāzum
Eger kim yolda görseñ bu dil-i şeydāyı bilmezsin

[K.7:15, Mf.530:1]

şu ḳadar:

1. **şu ḳadar:**
Gazel 849
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
O kadar.

Gice meclis şu ḳadar germ idi kim Ḥāletiyā
Çeşm-i dil-dār bile girye-i mestān itdi

[K.28:3, Mf.11:1, Mf.160:1]

şuʿā:

1. **şuʿāın:**-*ı, -n*
Gazel 2
Mısra: **8**
Işık, ışın.

Ey meh-i burc-ı leṭāfet cüst ü cū içün seni
Her şuʿāın gönderür ḫūrşīd-i raḫşān bir yaña

[G.39:6, K.28:36, K.33:38]

şuʿā-ı āftāb-ı himmet:

1. **şuʿā-ı āftāb-ı himmet:**-*ün*
Kaside 32
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Lütuf güneşinin ışınları.

Şuʿā-ı āftāb-ı himmetüñ zer nerd-bān olsun
Çıḳar evc-i ʿalāya ben ḥaḳīr-i ẕerre-girdārı

şuʿā-ı çeşm:

1. **şuʿā-ı çeşm:**-*i*
Kaside 12
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Gözün ışığı, parlaklığı.

İrmeye hergiz şuʿā-ı çeşmi ḳaṣr-ı ḳadrine
Bām-ı Keyvān üstine çıḳsaydı şāh-ı aḫterān

şuʿā-ı mihr:

1. **şuʿā-ı mihr:**-*i*
Gazel 449
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güneş ışınları.

Şuʿā-ı mihri indürdi ġubār-ı ḫāki ḳaldurdı
ʿAceb ʿaksinedür ey Ḥāletī evżāʿı gerdūnuñ

[K.15:21, T.8:3]

şuʿā-ı mihr-i ʿālem:

1. **şuʿā-ı mihr-i ʿālem:**
Kaside 10
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âlem güneşinin ışınları.

Şuʿā-ı mihr-i ʿālem cā-be-cā zerrīn-ṭınāb oldı
Ḳuruldı her dıraḫtuñ ḫayme-i ḫaḍrāsı ṣaḥrāya

[K.27:10]

şuʿā-ı mihr-i ʿālem-tāb:

1. **şuʿā-ı mihr-i ʿālem-tāb:**-*dan*
Kaside 9
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Âlemi aydınlatan güneşin ışınları.

Ne mümkin lāyıḳ olmaḳ bezmine ger çeng-i nāhīdüñ
Şuʿā-ı mihr-i ʿālem-tābdan olsaydı evṭārı

şuʿā-ı mihr-i raḫşān:

1. **şuʿā-ı mihr-i raḫşān:**-*dan*
Kaside 13
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Parlayan güneşin ışığı.

Ele zerrīn ʿaṣā alsa şuʿā-ı mihr-i raḫşāndan
Anuñ der-bānlıġın şāyeste görmez kimse Keyvān'a

şuʿā-ı mihr-i sāġar:

1. **şuʿā-ı mihr-i sāġar:**
Gazel 712
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kadehin güneşinin ışınları.

Şuʿā-ı mihr-i sāġar ḫānesin dāʾim ḳılur rūşen
Ne var farḳ itmese rūzın şebinden rind-i mey-ḫˇāra

[G.787:7]

şuʿarā:

1. **şuʿarā:**
Mesnevi 1
Mısra: **6**
Şairler.

Buldı iʿcāz-ı naẓmı ḥadd-i kemāl
Şuʿarā zümresini eyledi lāl

şūh:

1. **şūḫa:**-*a*
Gazel 7
Mısra: **11**
Hareketlerinde serbest; neşeli, şen ve oynak kimse II Sevgili.

Maḥabbet ḳıṣṣasın söyleşmege varmışdur ol şūḫa
Ben oldum bī-zebān ḥayretden ol ḫāmūş-ı istiġnā

[G.49:7, G.58:3, G.59:1, G.62:9, G.118:7, G.130:13, G.132:14, K.135:7, K.150:9, K.152.9, K.169:13, K.295:1, K.297:9, K.298:5, G.301:7, G.307:7, G.342:8, G.362:5, G.391:8, G.462:8, G.466:9, G.499:16, G.510:15, G.555:4, G.561:3, G.562:11, G.565:3, G.584:9, G.585:5, G.592:2, G.598:2, G.600:7, G.601:9, G.606:10, G.607:4, G.611:8, G.672:6, G.696:1, G.705:5, G.706:3, G.706:11, G.707:9, G.722:10, G.728:2, G.738:7, G.747:9, G.751:1, G.772:13, G.795:9, G.823:3, G.834:10, G.838:1, G.839:7, G.845:7, G.849:3, G.851:14, G.853:9, Kt.69:1, Mf.80:1, Mf.132:1,

Mf.391:2, Mf.518:2, Mf.535:1, Mf.536:1, Mf.567:1]

şūh u şengül:

1. **şūḫ u şengül:**
Gazel 476
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İşveli ve güler yüzlü II Sevgili.

Her zamānda gül-i ter rūyını pür-çīn eyler
Olmaz ol ġonce-i ḫandān gibi şūḫ u şengül

şūh u şīve-ger:

1. **şūḫ u şīve-ger:**
Gazel 322
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Nazlı ve işveli II Sevgili.

Eger ey Ḥāletī iẓhār-ı mihr eylerse aldanma
Sitem-gerlikde gerdūndan o şūḫ u şīve-ger ḳalmaz

şūh u şīve-kār:

1. **şūḫ u şīve-kār:**
Gazel 487
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Nazlı ve işveli II Sevgili.

Pervānedür ki yaḳdı perin şemʿ-i rūyuña
Ey şūḫ u şīve-kār degüldür yüzüñe ḫāl

[G.130:6, G.134:8, G.135:4, G.136:12, G.202:2, G.205:10, G.208:6, G.215:4, G.216:8, G.217:1, G.271:4, G.289:6, G.530:2, Mf.20:2, Mf.169:2]

şūh-ı āteş-pāre:

1. **şūḫ-ı āteş-pāre:**
Gazel 365
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ateş parçası gibi olan cilveli güzel II Sevgili.

Lāle-i küh-sār-veş rifʿat bulurdum Ḥāletī
Yaḳsa bir gün cismüme ol şūḫ-ı āteş-pāre dāġ

[G.427:3]

şūh-ı bī-bāk:

1. **şūḫ-ı bī-bāk:**-*ün*
Gazel 170
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Korkusuz dilber.

ʿAceb mi ḫāṭırına gelmese ol şūḫ-ı bī-bāküñ
Vücūdı Ḥāletī-i bī-dilüñ ġamdan ʿibāretdür

şūh-ı bī-emān:

1. **şūḫ-ı bī-emān:**
Gazel 562
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Korkusuz güzel II Sevgili.

Gördi sefer yaraġını ol şūḫ-ı bī-emān
Aġlañ bize ki çıḳmaludur cānumuz hemān

şūh-ı bī-pervā:

1. **şūḫ-ı bī-pervā:**
Gazel 322
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Korkusuz, işveli güzel II Sevgili.

İdince vaʿde-i vaṣla vefā ol şūḫ-ı bī-pervā
Vücūdından dil-i şūrīdenüñ hergiz eşer ḳalmaz

[G.681:1, G.874:1, Mf.532:1]

şūh-ı cān-sitān:

1. **şūḫ-ı cān-sitān:**-*um, -dur*
Gazel 229
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Can alıcı cilveli II Sevgili.

Şunup cām-ı leb-i cān-baḫşı ammā ḳanmadan ʿāşıḳ
Çeküp alan dehānından o şūḫ-ı cān-sitānumdur

şūḫ-ı cefā-cū:

1. **şūḫ-ı cefā-cū:**
Müfret 441
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cefa ve eziyet eden güzel II Sevgili.

Her gāh düşer gūşuña ol zülf-i semen-bū
Ḳaldur anı söz diñle eyā şūḫ-ı cefā-cū

[G.729:1]

şūḫ-ı cefā-kīş:

1. **şūḫ-ı cefā-kīş:**-*i*
Gazel 586
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Eziyet eden güzel II Sevgili.

Hep baña atar Ḥāletiyā nāvek-i cevrin
Ḥaḳ ṣaḳlasun ol şūḫ-ı cefā-kīşi ḫaṭādan

şūh-ı cefā-pīşe:

1. **şūḫ-ı cefā-pīşe:**-*y, -e*
Gazel 238
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Zalim, acımasız güzel II Sevgili.

Vardı naz uyḫusına ḫālümi ʿarż eyler iken
Derdüm ol şūḫ-ı cefā-pīşeye efsāne gelür

[G.203:10, G.272:10, G.513:2, G.652:6, G.852:12, G.872:4, Mf.106:2, Mf.143:2, Mf.497:2]

şūh-ı cihān:

1. **şūḫ-ı cihān:**
Gazel 222
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dünyalar güzeli II Sevgili.

Ḳomasun gelmege ḫayl-i ḫaṭın ol şūḫ-ı cihān

Gelicek cān u göñül mülkini vīrān eyler

[G.8:1, G.50:13, G.84:8, G.96:4, G.96:6, G.157:13, G.187:5, G.301:11, G.308:3, G.458:7, G.461:8, G.467:3, G.494:7, G.502:11, G.503:8, G.517:9, G.526:8, G.549:2, G.551:2, G.553:14, G.556:6, G.565:2, G.566:4, G.567:1, G.569:7, G.579:11, G.597:5, G.601:2, G.605:5, G.613:12, G.614:1, G.615:10, G.616:1, G.625:1, G.625:10, G.647:1, G.653:4, G.658:10, G.661:5, G.662:14, G.664:10, G.666:1, G.677:2, G.693:7, G.707:3, G.721:7, G.721:11, G.728:6, G.760:3, G.771:3, G.797:7, G.799:2, G.802:4, G.822:8, G.836:6, G.836:12, G.848:7, G.850:5, G.856:2, G.886:10, Kt.67:1, Mf.120:2, Mf.351:1, Mf.402:1, Mf.424:2, Mf.455:1, Mf.571:2, Mf.598:1, Mü.7:13]

<u>şūh-ı cihān-dīde:</u>

1. **şūḫ-ı cihān-dīde:**
   Gazel 746
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Dünyayı gezip görmüş güzel.

Sevinsün dil görüp dīdāruñ ey şūḫ-ı cihān-dīde
Yeter ḳan ile ṭoldı bir zamān dil bir zamān dīde

<u>şūh-ı dil-ārā:</u>

1. **şūḫ-ı dil-ārā:**-*n, -un*
   Gazel 429
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Gönlü süsleyen güzel II Sevgili.

Eger bir kerre pehlūsını seyr itdüñse yetmez mi
Dime ey dil nesin gördüm ben ol şūḫ-ı dil-ārānuñ ,

[K.7:8, K.30:46]

<u>şūh-ı dil-sitān:</u>

1. **şūḫ-ı dil-sitān:**
   Gazel 658
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Gönül alan güzel II Sevgili.

Ġonce-i pür-jāleye aġzın nice teşbīh idem
Diş şırıtmaz kimseye hergiz o şūḫ-ı dil-sitān

[Kt.82:2]

<u>şūh-ı fettān:</u>

1. **şūḫ-ı fettān:**-*un*
   Müfret 256
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Fitneci şuh güzel II Sevgili.

Kebūd olsa ʿaceb mi sürmesi ol şūḫ-ı fettānuñ
Gözine kuhl ider ḫākisterin ʿuşşāḳ-ı nālānuñ

[G.420:6, G.613:14, G.766:1]

<u>şūh-ı ʿişve-engīz:</u>

1. **şūḫ-ı ʿişve-engīz:**-*ün*
   Gazel 834
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Cazibeli, cilveli güzel II Sevgili.

Girībānum sirişk-i çeşm ile ālūde olmazdı
O şūḫ-ı ʿişve-engīzüñ eger pāk olsa dāmānı

<u>şūh-ı ʿişve-sāz:</u>

1. **şūḫ-ı ʿişve-sāz:**
   Gazel 297
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   İşveli, cilveli güzel II Sevgili.

Görse dest-i bādda ey Ḥāletī ḫākisterüm
Eylemez sūz-ı dile bāver o şūḫ-ı ʿişve-sāz

<u>şūh-ı meh-liḳā:</u>

1. **şūḫ-ı meh-liḳā:**
   Gazel 42
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Ay yüzlü işveli II Sevgili.

Nice andan el yusunlar ʿāşıḳ-ı dil-teşneler
Bir içim ṣudur güzellikde o şūḫ-ı meh-liḳā

[G.324:8]

<u>şūḫ-ı mekkār:</u>

1. **şūḫ-ı mekkār:**-*a*
   Müfret 514
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Hilekâr hareketlerinde serbest kadın II aldatıcı sevgili.

Görüp ben ḫastesin bilmezlenür ol şūḫ-ı mekkāra
Meger kim naḳd-i cānı ölüyorken bildürem yāra

<u>şūḫ-ı melek-manẓar:</u>

1. **şūḫ-ı melek-manẓar:**
   Gazel 162
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Melek görünüşlü güzel II Sevgili.

Ṣafā eyler esīr-i pister-i hicrān olan ʿāşıḳ
Eger kim naḳd-i cāna inse ol şūḫ-ı melek-manẓar

<u>şūḫ-ı mest:</u>

1. **şūḫ-ı mest:**
   Müfret 37
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Sarhoş güzel II Sevgili.

Ḳarşuña el baġlasa ḫūbān n'ola ey şūḫ-ı mest
Mülk-i ḥüsnüñ şāhısın sen dest ber-bālā-yı dest

[G.94:1]

<u>şūḫ-ı nāz-perd:</u>

1. **şūḫ-ı nāz-perd:**-*üm*
   Müfret 366
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Nazlı güzel II Sevgili.

İder āteş yirin elbette şūḫ-ı nāz-perdüm
Yazılmazsa eger ḫūn-ı dil ile nāme-i derdüm

şūh-ı nāz-perverd:

1. **şūḫ-ı nāz-perverd:**-*üm*
Gazel 794
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Naz besleyen işveli güzel II Sevgili.

Taḥammül eylemez ol şūḫ-ı nāz-perverdüm
Hümā-yı evc-i saʿādet dinilse şānında

şūḫ-ı nev-ḫaṭṭ:

1. **şūḫ-ı nev-ḫaṭṭ:**
Gazel 536
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Ayva tüyleri yeni terlemiş güzel II Genç sevgili.

N'ola ey Ḥāletī ol şūḫ-ı nev-ḫaṭṭ atsa yabāna
Ḳalem parmaḳları hicriyle ben gūyā ki bir nālem

şūh-ı perī-peyker:

1. **şūḫ-ı perī-peyker:**
Müfret 178
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Peri yüzlü işveli II Sevgili.

Dimek kim mübtelā-yı tebdür ol şūḫ-ı perī-peyker
Teni pālūde-i terdür velīkin degmeden ditrer

şūḥ-ı pür-cefā:

1. **şūḫ-ı pür-cefā:**
Gazel 45
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çok eziyet çektiren nazlı güzel II Sevgili.

Laʿlini emdürür kimi kim öldürürse yār
Tekrār ḳatle cān virür ol şūḫ-ı pür-cefā

şūh-ı raʿnā:

1. **şūḫ-ı raʿnā:**
Gazel 31
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hoş, cilveli ve neşeli güzel II Sevgili.

Didüm cānā saña üftādedür dil
Neden düşdi didi ol şūḫ-ı raʿnā

şūh-ı ser-firāz:

1. **şūḫ-ı ser-firāz:**
Gazel 187
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yüksekten, küçümseyerek bakan güzel II Sevgili.

Her ḳaçan binse ṣalıncaġa o şūḫ-ı ser-firāz
Burc-ı Mīzān içre gūyā kevkeb-i raḫşān olur

[G.774:7]

şūh-ı sīm-ten:

1. **şūḫ-ı sīm-ten:**
Gazel 610
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gümüş bedenli güzel II Beyaz tenli sevgili.

Genc-i bād-āverde hiç ḳalmazdı reşküm Ḥāletī
Āhuma raḥm eyleyüp gelse o şūḫ-ı sīm-ten

şūh-ı sitem-ger:

1. **şūḫ-ı sitem-ger:**-*den*
Gazel 761
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zalim güzel II Sevgili.

İtsem ol şūḫ-ı sitem-gerden ferāġat iḫtiyār
Kim ḳabūl eyler beni bu nāle vü efġān ile

şūḥ-ı sitem-güster:

1. **şūḫ-ı sitem-güster:**-*üm, -ün*
Gazel 597
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eziyet yayan güzel II Sevgili.

Ḫʿābında gören fitne-i eyyām beliñler
Ol şūḫ-ı sitem-güsterümüñ tīġ-i cefāsın

şūh-ı sitem-kār:

1. **şūḫ-ı sitem-kār:**-*un*
Gazel 440
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Zulmeden güzel II Zalim sevgili.

Ḥak'dan dilerüm dāʾim şād ide cihān ḫalḳın
Ḳalsun ġamı hep baña ol şūḫ-ı sitem-kāruñ

[G.150:4, G.452:10, G.712:6, G.863:16, Mf.582:1]

şūhluk:

1. **şūḫluġından:**-*un, -dan*
Gazel 720
Mısra: **5**
Güzellik, çekicilik.

Ṭuramaz şūḫluġından ider engüştlerin
Ḫaṭ-ı ruḫsār u zenaḫdānına sīmīn şāne

şuhūd-ı nüsha-i şunʿ:

1. **şuhūd-ı nüsḫa-i şunʿ:**
Gazel 62
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İlahi eserlerin delilleri.

Şuhūd-ı nüsḫa-i ṣunʿa nev-ā-nev bulmayan ḳudret
İdüp tażyīʿ-i evḳātın ḥikāyāt-ı kühen söyler

şūhuñ ḥāli:

1. **şūḫuñ ḥāli:**-*n, -den*
Gazel 103
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cilveli ve işveli (sevgili)nin hali.

İtme mihr ü cevrden aġyār ile zinhār baḫs

Ḳılma ḥālinden o şūḫuñ endek ü bisyār baḥs

<u>şuḳḳa-i ʿilm:</u>

1. **şuḳḳa-i ʿilm:**-*i*
Mesnevi 3
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
İlim tezkeresi.

Nesr-i Ṭāʿir kebūter-i ḥaremi Atlas-ı çerḫ şuḳḳa-i ʿilmi

<u>şūr:</u>

1. **şūr:**
Gazel 446
Mısra: **11**
Tuzlu su, gözyaşı.

Görünce dāġ ile şūr āb-ı eşkümi acıdı
Riʿāyet eyledi ol yār ḥaḳḳ-ı nān u nemek

<u>şübān:</u>

1. **şübān:**
Kaside 12
Mısra: **60**
Çoban.

Gürg-i Yūsuf-veş ser-ā-ser gürgler maẕlūm olur
ʿAdli eyyāmında anuñ töhmet eylerse şübān

<u>şübāñ ol-:</u>

1. **şübāñ ol:**-*up*
Kaside 16
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Çoban olmak.

Gürg-i derende mīş-i żaʿīfe şübāñ olup
Ḳıldı tezerve pençesini bāz āşiyān

<u>şübhe yoḳ:</u>

1. **şübhe yoḳ:**
Gazel 54
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Şüphesiz.

Şübhe yoḳ senden yaña söyler o şāh-ı mülk-i ḥüsn
Vaṣluma cān vir diyü eylerse luṭfından ḫiṭāb

[G.547:10]

<u>şübhesüz:</u>

1. **şübhesüz:**
Gazel 51
Mısra: **7**
Muhakkak, kesin olarak, kesinlikle.

Kāküli sūdā-ger-i mülk-i Ḫoten'dür şübhesüz
Baġladur el-ān yanında niçe teng-i müşk-i nāb

<u>şükr:</u>

1. **şükr:**
Kıt'a 44
Mısra: **3**
Allah'a duyulan minneti dile getirme.

Ṣad şükr ki vīrānemüz oldı şeref-baḫş
Ol ḥavż-ı Ḫudāyī ki reh-i ābı bozulmaz

<u>şükr eyle-:</u>

1. **şükr eyle:**-*di*
Mesnevi 4
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Allah'a duyulan minneti dile getirmek.

Ḥaḳḳ'a şükr eyledi Resūl-i Ḫudā
Ḳābe Ḳavseyn'e irdi tīr-i duʿā

[G.728:14, Mf.463:1]

<u>şükr it-:</u>

1. **şükr it:**-*di*
Gazel 140
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şükretmek; eriştiği nimetin, gördüğü iyiliğin değerini bilip memnuniyet duymak, minnettar olmak, teşekkür etmek.

Berdden düşmiş idi elleri olunca bahār
Ḳaldurup destini Mevlā'sına şükr itdi çenār

[K.14:24]

<u>şükr ü sipās eyle-:</u>

1. **şükr ü sipās eyle:**-*y, -e, -lüm*
Tarih 1
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hamd ve şükretmek.

Biñ şükr ü sipās eyliyelüm kim yine geldi
Pāşā-yı ʿAlī Şīr-şıfat şīr-i mehābet

<u>şükrāne:</u>

1. **şükrānesi:**-*si*
Gazel 828
Mısra: **4**
Gönül borcu, minnettarlık; teşekkür.

Kaʿbe-i kūyuñ ṭavāf itseydi çerḫ-i köhne-sāl
Şād olup Keyvān'ı āzād eyliye şükrānesi

[M.3:108]

<u>şükr-i bī-ḥadd eyle:</u>

1. **şükr-i bī-ḥadd eyle:**-*gil*
Mesnevi 6
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Sonsuz şükretmek.

Eylegil ey dil-i fürūʿ-māye Şükr-i bī-ḥadd Cenāb-ı Mevlā'ya

<u>şükr-i ḥaḳ:</u>

1. **şükr-i ḥaḳ:**
Gazel 662
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Allah'a şükretme.

Olıcaḳ ebr-i bahārīden cihān reşk-i cinān
Berg-i sūsen oldı şükr-i Ḫaḳ ile raṭbü'l-lisān

<u>şükr-i pā-būs:</u>

1. **şükr-i pā-būs:**-*ı, -n, -a*
Kaside 18

Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Ayak öpme minneti.

Şehr-yārān çıḳamaz ʿumde-i taʿẕīminden
Şükr-i pā-būsına cān naḳdin iderlerse niṣār

şükr-i viṣāl:

1. **şükr-i viṣāl:**-*den*
Gazel 593
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kavuşma şükrü, sevgiliye kavuşmanın şükrü.

Yāri görünce ḳaldı göñül ʿarż-ı ḥālden
El degmedi şikāyete şükr-i viṣālden

şükūfe:

1. **şükūfe:**
Mesnevi 3
Mısra: **67**
Çiçek, tomurcuk.

Gerçi evvel bulur şükūfe vücūd
Bāġ-ı ʿālemde mīvedür maḳṣūd

şükūfe-i bādām:

1. **şükūfe-i bādām:**
Müfret 336
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Badem çiçeği II Âşığın ağlamaktan aklaşan gözleri.

Aġardı aġlamadan dīde-i dil-i nā-kām
Belürdi bāġ-ı belāda şükūfe-i bādām

şuʿle:

1. **şuʿlesin:**-*si, -n*
Gazel 63
Mısra: **3**
Alev, ateş ışığı, parıltı.

Şuʿlesin gösteremez bīm-i felekden hergiz
Gelse ẓulmet-kede-i baḫtuma kirm-i şeb-tāb

[G.375:7, M.4:22]

şuʿle-dār ol-:

1. **şuʿle-dār ol-:**-*maz, -dan*
Gazel 145
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Alevlenmek, alev saçmak.

Sen degül miydüñ beni ḫākister-i ber-bād iden
Āteş-i ḥüsnüñ daḫı olmazdan evvel şuʿle-dār

şuʿle-i āh:

1. **şuʿle-i āh:**-*um*
Gazel 554
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Âh ateşi, âh kıvılcımı, âşığın âhı.

Bīm-i ʿadādan ḳapuñda kirm-i şeb-tābam hemān
Şuʿle-i āhum gehī peydā olur gāhī nihān

[G.55:5, G.653:7, G.810:3, G.748:3, G.828:10, G.841:1, G.859:3, Mf.358:2]

şuʿle-i āh-ı derūn:

1. **şuʿle-i āh-ı derūn:**-*um, -dur*
Gazel 667
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönülden kopan âh ateşinin alevi.

Firḳatüñde şuʿle-i āh-ı derūnumdur benüm
Sākinān-ı ʿālem-i bālāya şemʿ-i encümen

şuʿle-i berḳ-i ġam:

1. **şuʿle-i berḳ-i ġam:**-*ı*
Müfret 190
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Üzüntü şimşeğinin parıltısı.

Tūde-i ḫırmenine himmetden itdük tūşemüz
Şuʿle-i berḳ-i ġamı ḫākister eyler ḫūşemüz

şuʿle-i mey:

1. **şuʿle-i mey:**
Gazel 839
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Şarabın alevi.

Meger kim şuʿle-i mey pertev-i şemʿ-i hidāyetdür
Getürdi ʿāḳıbet kūy-ı muġāna şeyh-i güm-rāhı

şuʿle-i sāġar:

1. **şuʿle-i sāġar:**
Gazel 249
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kadehin alevi.

Şuʿle-i sāġar ḳaçan kim berfe nūr-efşān olur
Dest-i sāḳī baḥr-i şevḳe pençe-i mercān olur

[Mf.176:1]

şuʿle-i şahbā:

1. **şuʿle-i şahbā:**-*y, -ı*
Gazel 672
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şarabın ateşi, parıltısı.

Şuʿle-i şahbāyı meclisde görenler şordılar
Didi sāḳī bir ışıḳdur şimdi geldi cāmdan

şuʿle-i şemʿ-i cemāl:

1. **şuʿle-i şemʿ-i cemāl:**-*ün*
Gazel 325
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin güzelliğinin mumunun ışığı.

Şuʿle-i şemʿ-i cemālüñ sūzı vardur sīnede
Āh-ı germümden benüm itmek gerekdür iḥtirāz

şuʿle-i şemʿ-i ḥüsn:

1. **şuʿle-i şemʿ-i ḥüsn:**-*i*
Mesnevi 2
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Güzellik mumunun ışıltısı.

Germ ider bezmini dil ü cānuñ
Şuʿle-i şemʿ-i ḥüsni ḫūbānuñ

<u>şuʿle-i şemʿ-i meh ü mihr:</u>

1. **şuʿle-i şemʿ-i meh ü mihr:**-*e*
Gazel 459
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ay ve güneş mumunun ışığı.

Şuʿle-i şemʿ-i meh ü mihre muḳarrerdür ḫaṭar
Bezm-i ġam pervānesi her ḳanda açsa per ü bāl

<u>şuʿle-i şemşīr:</u>

1. **şuʿle-i şemşīr:**-*i*
Kaside 2
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Kılıcın alevi, parıltısı.

Yaḳardı şuʿle-i şemşīri ḫırmen-i māhı
Seḥāb-ı merḥameti girmeseydi araya

[K.35:41]

<u>şuʿle-i şemşīr-i raḫşān:</u>

1. **şuʿle-i şemşīr-i raḫşān:**-*ı*
Kaside 1
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Parlak kılıcın alevi.

Seḥāb-ı luṭf-ı bī-pāyānı girdi araya yoḫsa
Yaḳardı kehkeşānı şuʿle-i şemşīr-i raḫşānı

<u>şuʿle-i şīşe-i mey:</u>

1. **şuʿle-i şīşe-i mey:**
Gazel 63
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Şarap kadehinin ateşi.

Şeb-i endūhda bir reh-rev-i ḥayret-keş idüm
Şuʿle-i şīşe-i mey virdi ṣafā-yı meh-tāb

<u>şuʿle-i tīġ-i sitem:</u>

1. **şuʿle-i tīġ-i sitem:**
Gazel 52
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cefa kılıcının ateşi.

Fikr iderken künc-i tārīk içre ḥālüm dün gice
Şuʿle-i tīġ-i sitem virdi ṣafā-yı māh-tāb

<u>şuʿle-i ṭūr:</u>

1. **şuʿle-i ṭūr:**-*a*
Kaside 40
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Tur dağının ateşi.

Şuʿle-i Ṭūr'a müsāvī gelemez her āteş
Āb-ı ḥayvāna muʿādil olamaz her menhel

<u>şuʿle-i ümmīd:</u>

1. **şuʿle-i ümmīd:**-*den*
Gazel 557
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ümit kıvılcımı II Umut kırıntısı.

Bezm-i dehr içre olup pervāne-i ber-üft ü ḫīz
İtdük āḫir şuʿle-i ümmīdden dāmen-keşān

<u>şuʿlelen-:</u>

1. **şuʿlelenür:**-*ür*
Gazel 341
Mısra: **4**
Alevlenmek.

Gāhī nesīm-i ṣubḥ gelür kūy-ı yārdan
Gördükçe anı şuʿlelenür dilde odumuz

<u>şurb-ı müdām:</u>

1. **şurb-ı müdām:**
Gazel 71
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Devamlı şarap içme.

Lerze-i destüme sebep şurb-ı müdām şanmañuz
Tāb-ı ġam-ı zamāneden ẓāhir olur tenümde teb

<u>şūre:</u>

1. **şūre:**
Mesnevi 5
Mısra: **48**
Çorak, verimsiz.

Şerer-i ḳahrı düşse deryāya
Döndüre anı şūre ṣaḥraya

<u>şūre-zār:</u>

1. **şūre-zār:**
Kaside 35
Mısra: **59**
Çoraklık yer.

Ravża-i cūduñ yanında bāġ-ı cennet şūre-zār
Cūy-ı iḥsānuñ ḳatında çeşme-i Kevser serāb

[M.9:210]

<u>şūre-zemīn ol-:</u>

1. **şūre-zemīn ol:**-*ur*, -*dı*
Kaside 28
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Çorak toprak olmak.

Olurdı lücce-i ʿummān bu demde şūre-zemīn
Eger ki bād aña bir kerre eyleseydi güẕer

<u>şūşe-i yaḫ:</u>

1. **şūşe-i yaḫ:**
Kaside 39
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kristal şişe.

Pūte-i ġabrāya ḳondı pāre pāre sīm-i nāb
Şūşe-i yaḫ ṣanmañuz oldı sebīke rāygān

<u>şūşe-i zerrīn:</u>

1. **şūşe-i zerrīn:**-*i*, -*n*, -*e*
Kaside 34

Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Altın şişe, altın kadeh.

ʿAceb mi şūşe-i zerrīnine şihāb disem
Anuñla dīv-i ġam u ġuṣṣa oldı nā-peydā

<u>şuʿūn-ı dehr:</u>

1. **şuʿūn-ı dehr:**
Mesnevi 9
Mısra: **135**
Kelime Tipi: -
Dünyanın olayları, işleri.

Şuʿūn-ı dehr ġadr-engīz çü mekkār
Beni ḥāmem gibi ḳıldı siyeh-kār

<u>sümār eyle-:</u>

1. **şümār eyle:**
Gazel 147
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hesaplamak, saymak.

Bülbülüñ mi derdi artuḳdur benüm mi bilmezem
Eyle ey bād-ı bahārī aḳçe dök bir bir şümār

[Mf.153:1]

<u>şümār it-:</u>

1. **şümār it:**-*e*
Gazel 133
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Saymak, hesaplamak.

Sīm-i sirişke mālik olan yārdur gözüm
Beñzer aña ki ide ilüñ aḳçesin şümār

[G.278:8, G.773:6, K.6:40, K.26:52]

<u>süphe it-:</u>

1. **süphe it:**-*er*, -*se*, -*n*
Gazel 391
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Şüphe etmek, kuşkulanmak.

ʿĀşıḳuñ sīm-i sirişkinde iderseñ şüphe
Olmaz ey şūḫ aña hiç seng-i cefā gibi mihek

<u>şüphesüz:</u>

1. **şüphesüz:**
Gazel 552
Mısra: **7**
Muhakkak, kesin olarak, kesinlikle.

Şöyledür ṭūmār-ı derdüm ki açılsa şüphesüz
Bām-ı çerḫe çıḳmaġa olur suṭūrı nerd-bān

[G.467:14]

<u>şütür-i kīne-toz:</u>

1. **şütür-i kīne-toz:**
Gazel 300
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Öç alan, kin güden deve II Felek, talih.

Rāh-ı taḥammülde zebūndur baña
Çerḫ gibi bir şütür-i kīne-toz

<u>şütür-vār:</u>

1. **şütür-vār:**
Gazel 742
Mısra: **9**
Deve gibi.

Biñ şütür-vār elem girseydi nā-peydā olur
Bir ribāt-ı teng iken bu ḫāṭır-ı vīrānuma

T/Ṭ

tā:

1. **tā:**
Gazel 14
Mısra: **8**
"-e kadar" anlamında edat.

Düşeli hicre işüm ṭurma duḫān itmekdür
Tā çıḳa dūd-ı dilüm bilmeye hergiz aʿdā

[G.65:10, G.82:8, G.123:10, G.202:8, G.439:18, G.497:16, G.548:7, G.578:12, G.697:4, G.745:8, G.852:11, G.854:4, G.878:10, K.3:3, K.12:87, Kt.121:4, M.9:207, Mf.111:2, Mf.393:2, T.10:3]

2. **tā:**
Gazel 548
Mısra: **1**
"-den beri" anlamında bir söz.

Tā evvel-i şebden söyünüp şemʿ-i ferāġum
Aġyāra naṣīb oldı benüm merhem-i dāġum

[G.818:4, Kt.128:1, Mf.317:1]

3. **tā:**
Gazel 517
Mısra: **6**
"Böylece, bu vesileyle" anlamı katan zarf.

Ḫaṭṭ degül dārū-yı huş-ber ḫāżır itmiş laʿl-i yār
Tā ala dil naḳdini hergiz ḫaber-dār olmayam

4. **tā:**
Gazel 181
Mısra: **7**
"Amacıyla, diye, -sın diye" anlamı katan bir söz.

Olmaya tā bü'l-heveslerden dem-ā-dem dest-i sūd
Gül-bün-i gül-rīz-i bāġ-ı ʿışḳı pür-ḫār itdiler

[K.11:71, K.36:81, Kt.18:2]

tā dem-i nüşūr:

1. **tā dem-i nüşūr:**
Kaside 29
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kıyamete kadar.

Ebr-i bahār ü bād-ı seḥer gibi dem-be-dem
Neşr ide ʿāleme keremin tā dem-i nüşūr

tā ezel:

1. **tā ezel:**
Gazel 467
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ezelden beri, öteden beri.

Tīġ-i miḥnet tā ezel oldı ḥavāle baġruma
Zaḫm ururken ṣıçrayan bir ḳaṭre ḳanıdur göñül

tā ezelden:

1. **tā ezelden:**
Gazel 3
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Geçmişi çok eskilere dayanmak; çok öteden, önceden beri.

Ehl-i ʿışḳa ḫāne-sūz aġyāra bezm-efrūz olur
Tā ezelden böyledür şemʿ-i cemāl-i dil-rübā

[G.42:8, G.89:6, G.93:10, G.853:5]

tā ḥaşre dek:

1. **tā ḥaşre dek:**
Gazel 267
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kıyamete kadar.

Uġrasañ bir gül-şene tā ḥaşre dek ol gül-şenüñ
Dīde-i ʿāşıḳ gibi nergisleri giryān çıḳar

[G.309:9, G.388:10, Trk.B.1:17]

tā ki:

1. **tā ki:**
Gazel 522
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ne zaman ki.

Gitmeye gerd-i rehüñ tā ki yüzümden bir dem
Şu seper ṭurma anuñ üstine çeşm-i pür-nem

[K.5:45, K.17:61, K.30:55, K.40:54, G.201:3, G.207:8, G.221:5, G.238:5, Kt.25:1]

2. **tā ki:**
Mesnevi 6
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Öyle ki.

Bulalar tā ki luṭf birle ḥayāt
Almış etrāfını anuñ emvāt

3. **tā ki:**
Gazel 668
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
-mesi için, -sin diye, şunun için, şundan ötürü.

Mühr-i genc-i vuṣlat itmiş şāh-ı ḥüsnüm perçemin
Tā ki maḥrūm eyliye ben derd-mend-i pür-ġamın

[K.14:89, K.25:63, K.29:6, K.36:20, M.1:62]

4. **tā ki:**
Kaside 40
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Nasıl ki.

Nitekim zer-ger-i ḫurşīd ola ser-kārında
Tā ki gūş-ı güle mengūş ola dürr-dāne-i ṭal

5. **tā ki:**
Kaside 28
Mısra: **89**
Kelime Tipi: -
-dığı müddetçe, -dıkça.

Hemīşe tā ki ola germ meclis-i ʿālem
Hemīşe tā ki döne cām-ı ḫusrev-i hāver

[K.28:90, K.39:65]

6. **tā ki:**
Gazel 891
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
-e kadar.

Būy-ı zülfüñ irişe tā ki meşāmm-ı cāna
Seḥerī bād-ı ṣabā geldi getürdi ḫaberi

tā kim:

1. **tā kim:**
Gazel 21
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ne zaman ki.

Bile giryān ola tā kim benümle rūz-ı firḳatde
Duḫān-ı āteş-i āhumdan itdüm ebrler peyda

[G.67:1, G.84:7, G.114:1, G.198:12, G.209:8, G.211:8, G.288:3, G.368:7, G.393:5, G.570:12, G.745:9, K.10:33, K.10:34]

2. **tā kim:**
Kaside 5
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Sonunda, o zaman.

Bāġ-ı cihānda tā ki bahār u ḫazān ola
Tā kim esās-ı cāna dehr ola pāy-dār

[K.3:61,K.7:54, K.35:74]

3. **tā kim:**
Gazel 824
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
-mesi için, -sin diye.

Vaḳf eyledi dil pīşe-i ümmīdini tā kim
Ġam mürdesininüñ andan ola naḫl-i ʿazāsı

[G.114:9, G.439:3, G.891:2, K.36:69, Mf.315:1]

4. **tā kim:**
Kaside 8
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
-dığı müddetçe, -dıkça.

Ḫudā ḳılsun ḫıyām-ı ʿizz ü iḳbālüñ ḳıyām üzre
Ola hemvāre tā kim çetr-i zer-kār-ı felek ber-pā

tā ḳulaġına varınca:

1. **tā ḳulaġına varınca:**
Gazel 414
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kulağına kadar.

Tā ḳulaġına varınca ḳaşı yāyın çekmese
Nāvek-i ġam cāna teʾsīr eylemezdi böyle pek

tā ölmeyince:

1. **tā ölmeyince:**
Gazel 640
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ölmeyene kadar.

Giceyle uyḳu görmem ol gözi bīmār derdinden
Yumulmaz gözlerüm tā ölmeyince yār derdinden

tā ölünce:

1. **tā ölünce:**
Müseddes 7
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Ölünceye dek.

Tā ölünce beni ḳoñ ḫāk ile yek-sān olayın
Yolların bekleyeyin yoluna ḳurbān olayın

tā ṣubḥ:

1. **tā ṣubḥ:**
Gazel 125
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sabaha kadar.

Seg-i kūyıyla seni yār ber-ā-ber ṭutmaz
Ḥāletī her gice tā ṣubḥ iderseñ feryād

[G.489:10]

tā ṣubḥa degin:

1. **tā ṣubḥa degin:**
Kıt'a 88
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ta sabaha kadar.

ʿAdd eyleyüp iḥsānlaruñı her gice eyler
Tā ṣubḥa degin sübḥa-i ṣad-dāneyi gerdān

tā ṣubḥa dek:

1. **tā ṣubḥa dek:**-*a*
Gazel 156
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sabaha kadar, sabaha değin.

Görinen encüm degüldür her gice tā ṣubḥa dek
Ẓāhir olur tīġ-i āhum çerḫe ṭutmaḳdan şerer

[G.183:12, G.814:6]

taʿaccüb eyle-:

1. **taʿaccüb eyle:**-*mez*
Gazel 505
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Şaşırmak, hayret etmek.

Eger şu yirine ḳan aḳsa vādī-i maḥabbetde
Taʿaccüb eylemez hergiz bilenler çeşm-i giryānum

[G.523:4, G.643:7, G.677:3, Kt.36:1]

taʿalluḳ kıl-:

1. **taʿalluḳ ḳıl:**-*madan*
Gazel 779
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bağ kurmak, ilgi kurmak.

Ġam-ı laʿlüñ ʿalāḳa eylemişdi ḳalb-i nā-şāda
Daḫı cāna taʿalluḳ ḳılmadan ervāḥ-ı ecsāda

taʿalluḳ ḳo-:

1. **taʿalluḳ ḳo:**-*ma, -sun*
Gazel 776
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bir yere iliştikten veya dokunduktan sonra oradan kurtulamamak.

Aḳsun ḳo ġam-ı ʿışḳ ile seyl-āb-ı sirişküñ
Ḫāşāke taʿalluḳ ḳomasun reh-güẕerüñde

taʿām:

1. **ṭaʿāmdan:**-*dan*
Kıt'a 42
Mısra: **2**
Yiyecek şey, yemek.

Her gördügümüz ögütmez olduḳ
Ḳalmadı ṭaʿāmdan ṣafāmuz

taʿarruż it-:

1. **taʿarruż it:**-*me, -m*
Gazel 848
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Saldırmak, hücum etmek.

Dimişdüm yāra kim hergiz taʿarruż itmem aġyāra
Beni bu ġayret-i bī-iḫtiyārum şerm-sār itdi

tāb:

1. **tābı:**-*ı*
Gazel 892
Mısra: **14**
Güç, kuvvet, takat.

Ol şāh ki dökdi ḫāk-i ʿacze
Āb-ı ruḫ-ı ḫaşm-ı refte tābı

2. **tāb:**
Mesnevi 1
Mısra: **62**
Sıcaklık, hararet.

Geydürür kūha ebrden sincāb
Tā ki faṣl-ı şitāda görmeye tāb

tabʿ:

1. **ṭabʿuñ:**-*uñ*
Gazel 359
Mısra: **9**
Mizaç, yaradılış II Şairlik yeteneği.

Keder çekse n'ola ey Ḥāletī ṭabʿuñ gören düşmen
İder mi bed-liḳā āyīne-i ṣūret-nümādan ḥaẕ

[G.873:10, G.892:39, K.12:77, K.22:27, K.23:53, K.32:68]

2. **ṭabʿın:**-*ı, -n*
Gazel 56
Mısra: **13**
Mizaç, yaradılış.

Refte refte murġ-ı āteş-ḫˇāra ṭabʿın ṭutdı dil
Çekmez oldı tāb-ı ḳahrından o şāhuñ ıżṭırāb

[G.855:12, K.40:24, Kt.13:4]

tāb getür-:

1. **tāb getür:**-*mez*
Mesnevi 9
Mısra: **83**
Kelime Tipi: -
Güç, kudret bulmak.

Ġamum çoḳdur getürmez defʿine tāb
Yedi deryā olursa bāde-i nāb

[K.39:43]

tāb ḳalma-:

1. **tāb ḳalma:**-*dı*
Gazel 68
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Takati kalmamak, gücü kalmamak.

Iżṭırāb-ı tāb-ı tebden ḳalmadı cismümde tāb
Beñzedüm ol şehre kim ola zelāzilden ḫarāb

tāb ü tüvān:

1. **tāb ü tüvān:**
Kaside 27
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Güç ve kuvvet.

Küşti-gīr-i ġam olur dāʾim nesīminden zebūn
Gerçi kim bīmār olanda az olur tāb ü tüvān

[K.37:42]

tāb vir-:

1. **tāb vir:**-*e, -y, -di*
Gazel 160
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hararet, parlaklık vermek.

Vireydi kevne eger tāb āteş-i āhum
Ḥabāb-ı cāma dönerdi bu günbed-i aḫżar

[G.84:8, K.35:68]

2. **tāb vir-:**-*ür*
Gazel 86
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güç, kuvvet vermek.

Ol ṣayd-gāh-ı nāza çıḳan şāh-ı pür-ġurūr
Her ṣayd içün virür mi kemend-i cefāya tāb

tabak:

1. **ṭabaḳlarla:**-*lar, -la*
Kaside 1
Mısra: **5**
İçine yiyecek konan yayvan kap.

ʿArūs-ı dehre gūyā zer ṭabaḳlarla nişān geldi
Çekildi nāmına alṭun ile ṭuġrā-yı Ḫāḳānī

[K.4:9]

tabak ol-:

1. **ṭabaḳ ol:**-*dı*
Kaside 31
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Tabak işlevi görmek.

Oldı gūyā ḳurṣ-ı māh u mihr ile buna ṭabaḳ
Maṭbaḫ-ı iḥsān u cūdından cihāna mā-ḥażar

ṭabaḳçe-i ṭabʿ:

1. **ṭabaḳçe-i ṭabʿ:**-*un, -da, -dur*
Gazel 893
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Mizaç tabağı.

Ey Ḥāletī ṭabaḳçe-i ṭabʿuñdadur senüñ
Bāġ-ı belāġatüñ yetişen mīve-i teri

ṭabanca-i āsīb-i rūzgār:

1. **ṭabanca-i āsīb-i rūzgār:**
Gazel 289
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Felek belasının tabancası.

Bir gün olur tebāh küleh-kūşe-i ġurūr
Ḥükmin virür ṭabanca-i āsīb-i rūzgār

tāb-dār ol-:

1. **tāb-dār ol:**-*ur*
Kaside 36
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Parlak olmak.

Tāb-dār olur çü tār-ı mihr tār-ı ʿankebūt
Nūr-ı reʾyüñ düşse bir vīrāne üzre nā-gehān

tābe-leb:

1. **tābe-leb:**
Gazel 350
Mısra: **3**
Dudağa kadar.

Tenüm zerd ü derūnum tābe-leb tīr-i melāmetdür
Gören yanında ol şāhuñ ṣanur bir zer-nişān tirkeş

tābiʿ:

1. **tābiʿdür:**-*dür*
Gazel 387
Mısra: **9**
Bağlı.

Her zamān āmed-şud-ı dil-dāra tābiʿdür yaşum
Cezr ü meddi Ḥāletī muʿtāddur deryālaruñ

[K.7:31]

ṭabʿ-ı ʿadū:

1. **ṭabʿ-ı ʿadū:**
Kaside 21
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Düşmanların mizacı.

Ṭabīʿatumla ber-ā-ber olur mı ṭabʿ-ı ʿadū
Revā mı bir ṭutıla cām-ı Cem'le köhne-sifāl

tāb-ı āftāb-ı luṭf:

1. **tāb-ı āftāb-ı luṭf:**-*ı*
Kaside 32
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Lütuf güneşinin ışığı.

Eger kim düşse tāb-ı āftāb-ı luṭfı dünyāya
Şitā faşlında kānūn olmaya hiç cemreden ʿārī

ṭabʿ-ı bülend:

1. **ṭabʿ-ı bülend:**-*ün, -e*
Gazel 291
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yüce tabiat, yaradılış II hüner, yetenek.

Düşsün külāh-ı ʿizzeti ṭabʿ-ı bülendüñe
İnkār ile baḳarsa eger ḫasm-ı nābe-kār

ṭabʿ-ı çālāk:

1. **ṭabʿ-ı çālāk:**-*ün, -le*
Gazel 638
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Çevik tabiat II Şairlik kudreti.

Bi-ḥamdi'llāh ki alduñ ṭabʿ-ı çālāküñle meydānı
Geçince şöyle geçse Ḥāletī bir kimse aḳrānın

[G.189:10, K.9:56]

tāb-ı cefā-yı yār:

1. **tāb-ı cefā-yı yār:**
Gazel 389
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eziyetinin harareti.

Tāb-ı cefā-yı yār ile yanmaḳdadur yürek
Ṭūfān-ı nārdur bu ki mey zevraḳı gerek

tāb-ı cemāl:

1. **tāb-ı cemāl:**-*ün*
Gazel 17
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yüzün parlaklığı II Sevgilinin yüzünün parlaklığı.

ʿĀr eyleme kim sūz-ı dilüm tāb-ı cemālüñ
Bir dest ü bir āteş-zeneden oldı hüveydā

tāb-ı cevr:

1. **tāb-ı cevr:**-*i, -y, -le*
Gazel 87
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Eziyetin ızdırabı.

Tāb-ı cevriyle teġāfül kim bu minvāl üzredür
Hep serāb olur nemek-zār-ı ḥaḳīḳat ʿan-ḳarīb

tāb-ı derūn-ı sīne:

1. **tāb-ı derūn-ı sīne:**
Gazel 297
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Göğsün içindeki hararet.

Özgedür tāb-ı derūn-ı sīne nār-ı ʿışḳıla
Āh-ı germümden benüm lāzımdur itmek iḥtirāz

tāb-ı dil:

1. **tāb-ı dil:**-*den*
Gazel 266
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönül ateşi.

Ḫāne-i cāna olur nāveki bir şemʿ-i münīr
Tāb-ı dilden ḳaçan ucındaki peykān ṭutuşur

tāb-ı firāk-ı yār:

1. **tāb-ı firāḳ-ı yār:**
Gazel 299
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayrılığının ateşi.

Tāb-ı fırāḳ-ı yār ile pür-dāġdur tenüm
Şol naḫle beñzedüm ki yaḳupdur anı temūz

tāb-ı ġam:

1. **tāb-ı ġam:**
Gazel 61
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gam ateşi.

Tāb-ı ġam ile āb-ı ciger oldı ber-ṭaraf
Devr-i zamāne eyledi ābiş-ḫorum serāb

[K.7:27, K.17:39]

tāb-ı ġam-ı ʿışk:

1. **tāb-ı ġam-ı ʿışḳ:**
Gazel 584
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Aşkın kederinin harareti.

Dil-i şeydāya şeref tāb-ı ġam-ı ʿışḳ iledür
İtmesün Ḥaḳ anı efsürde çü dāġ-ı dīrīn

tāb-ı ġam-ı zamāne:

1. **tāb-ı ġam-ı zamāne:**-*den*
Gazel 71
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Feleğin derdinin sıtması.

Lerze-i destüme sebep şurb-ı müdām ṣanmañuz
Tāb-ı ġam-ı zamāneden ẓāhir olur tenümde teb

tāb-ı germā:

1. **tāb-ı germā:**-*dan*
Kaside 28
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Sıcaklığın harareti.

Gezend ire diyü nā-gāh tāb-ı germādan
Şerer revādur iderse derūn-ı sengi maḳar

tāb-ı ḥasret:

1. **tāb-ı ḥasret:**-*ün, -le*
Gazel 892
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Özlem ateşi.

Yaḳma beni tāb-ı ḥasretüñle
Ey rūy-ı zemīnüñ āftābı

tāb-ı hevā:

1. **tāb-ı hevā:**
Kaside 14
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Hava sıcaklığı.

Kimseye kimse ḳılıç çekmege yoḳdur çāre
Eridür tāb-ı hevā olsa eger kim ʿuryān

[K.14:17]

tāb-ı hicrān:

1. **tāb-ı hicrān:**-*un*
Gazel 429
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ayrılık ateşi.

Göñül tāb-ı hicrānuñ ile teşnedür āba
ʿAceb mi üstine ditrerse ol şemşīr-i berrānuñ

tāb-ı ḫurşīd:

1. **tāb-ı ḫurşīd:**
Kaside 14
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Güneşin harareti.

Nerm idüp şemʿ-ṣıfat āheni tāb-ı ḫurşīd
Gösterür muʿcize-i Ḥażret-i Dāvūd'ı zamān

tāb-ı kahr:

1. **tāb-ı ḳahr:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 56
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kahır ateşi.

Refte refte murġ-ı āteş-ḫˇāra ṭabʿın ṭutdı dil
Çekmez oldı tāb-ı ḳahrından o şāhuñ ıżṭırāb

[K.14:42, K.33:49, K.39:43]

tāb-ı maḥşer:

1. **tāb-ı maḥşer:**-*i*
Gazel 882
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mahşer ateşi.

Yārüñ yüzini rūz-ı ḳıyāmetde görmeyem
Bir āh-ı serd idüp giderem tāb-ı maḥşeri

tāb-ı melāmet:

1. **tāb-ı melāmet:**-*den*
Gazel 5
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kınanmışlık, rezillik öfkesi.

Ḳādir olmaz itmege tāb-ı melāmetden cüdā
Cismümüñ ḫākisterin gezdürse yellerle ṣabā

tāb-ı mihr:

1. **tāb-ı mihr:**
Müfret 53
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güneşin ışığı.

Yār itdi şevḳ-i bāde ile sīnesini bedīd
Açıldı tāb-ı mihr ile gūyā gül-i sefīd

ṭabʿ-ı mīzānī:

1. **ṭabʿ-ı mīzānī:**
Kaside 20
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Şairlik tabiatı.

Hüner meydānınuñ çāpük-resen-bāzı benem şimdi
Şunulmışdur baña rūz-ı ezelden ṭabʿ-ı mīzānī

tabʿ-ı pāk:

1. **ṭabʿ-ı pāk:**-*ümi*
Gazel 655
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Temiz kabiliyet II Yetenek.

Dūd-ı siyāhum içre gören ṭabʿ-ı pākümi
Ẓulmetde āb-ı Ḫıżr şanur Ḥāletī hemān

tāb-ı pervāz:

1. **tāb-ı pervāz:**
Mesnevi 9
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Kanat gücü.

Per-i mūra virürseñ tāb-ı pervāz
Olur evc-i hevāda reşk-i şehbāz

tāb-ı ruḥ:

1. **tāb-ı ruḫ:**-*ı, -n, -dan*
Gazel 717
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Yanağın ateşi, parlaklığı.

Yanar tāb-ı ruḫından ʿāşıḳān-ı köhne vü tāze
Ne ḳalur Ḥāletī āteş düşünce bir ney-istāna

tāb-ı ruḥsār:

1. **tāb-ı ruḫsār:**-*un*
Gazel 442
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yanağın ateşi, parlaklığı.

Şemʿ-i bezm olsa ʿadūya tāb-ı ruḫsāruñ senüñ
Hicr ile bī-tāb olur ʿuşşāḳ-ı ġam-ḫˇārun senüñ

tāb-ı rūz-ı maḥşer:

1. **tāb-ı rūz-ı maḥşer:**-*e*
Gazel 78
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Mahşer gününün sıcaklığı.

Tāb-ı rūz-ı maḥşere teşbīh iderdüm sūzumı
Olmasa ey Ḥāletī derdüm eger kim bī-ḥisāb

ṭabʿ-ı segān-ı kūy-ı ġam:

1. **ṭabʿ-ı segān-ı kūy-ı ġam:**
Gazel 59
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Keder semtinin köpeklerinin huyu II Sevgilinin semtindeki köpeklerin huyu.

Özgedür ṭabʿ-ı segān-ı kūy-ı ġam kim dāʾimā
Pāk-dāmen olmayan ḫūbāndan eyler ictināb

ṭabʿ-ı sīm-āb vir-:

1. **ṭabʿ-ı sīm-āb vir:**-*e*
Gazel 55
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gümüş suyu tabiatı vermek II Güzellik, parlaklık vermek.

Güzel şöyle gerek kim ṣabr u hūşa
Vire evvel görüşde ṭabʿ-ı sīm-āb

tāb-ı sīne:

1. **tāb-ı sīneden:**-*den*
Gazel 57
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gönül ateşi, yürek yangını.

Ḳanı ol demler ki eşkümle ṣulardum kūyuñı
Şimdi tāb-ı sīneden ḳalmadı hiç çeşmümde āb

tabʿ-ı sühan-perver:

1. **ṭabʿ-ı süḫan-perver:**
Gazel 162
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Güzel sözler söyleyen mizaç.

İder her lafzı bir dürc-i muṣannaʿ dürr-i maʿnāya
Dehān-ı yāri añmaḳ istese ṭabʿ-ı süḫan-perver

tabʿ-ı şerīf:

1. **ṭabʿ-ı şerīf:**-*i*
Kıt'a 134
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şerefli, mübarek yaratılış.

Yüze çıḳmazdı bāzār-ı cihānda cevher-i naẓmum
Eger ṭabʿ-ı şerīfi olmasa anuñ ḫarīdārı

tāb-ı ṭalʿat:

1. **tāb-ı ṭalʿat:**-*un*
Gazel 731
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin ışığı.

Çünki rūz-efzūn olur hemvāre tāb-ı ṭalʿatuñ
Kimdür anı bir gören ḫurşīd-i nūr-efşān ile

tāb-ı teb-i hicrān:

1. **tāb-ı teb-i hicrān:**
Gazel 760
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ayrılık ateşinin hararet.

Sīne-çāk olsam ʿaceb mi lāle-i ḥamrā gibi
Yandı baġrum ser-be-ser tāb-ı teb-i hicrān ile

tāb-ı teb-i miḥnet:

1. **tāb-ı teb-i miḥnet:**
Gazel 778
Mısra: **9**

Kelime Tipi: -
Üzüntü sıtmasının ateşi.

Helāḳ eylerdi göñlüm Ḥāletī tāb-ı teb-i miḥnet
Eger defʿ eylesem sūzın bu şiʿr-i āb-dārumla

tāb-ı temūz:

1. **tāb-ı temūz:**
Kaside 28
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Temmuz sıcağı.

ʿAceb degül çemenüñ beñzi zerd olursa eger
Mizāc-ı ʿāleme tāb-ı temūz ḳıldı żarar

tāb-ı temūz-ḥasret-i nār:

1. **tāb-ı temūz-ḥasret-i nār:**-*ı, -y, -la*
Gazel 109
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ateşin temmuzu aratan sıcaklığı.

Tāb-ı temūz-ḥasret-i nārıyla Ḥāletī
Cūy-ı ümīdüm ola gibi vara vara hiç

tāb-ı temūz-ı ġam:

1. **tāb-ı temūz-ı ġam:**-*la*
Kaside 10
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Üzüntü temmuzunun sıcağı.

Yazıḳdur Ḥāletī tāb-ı temūz-ı ġamla cān virmek
Dıraḫt-ı himmetüñle olmaz iken Sidre hem-sāye

tāb-ı tüvān:

1. **tāb-ı tüvān:**-*um*
Gazel 706
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güç, kuvvet.

Kāha döndüm żaʿf ile tāb-ı tüvānum ḳalmadı
Ḳalḳamam hergiz yirümden olmayınca bād-ı āh

ṭabʿ-ı veḳḳād:

1. **ṭabʿ-ı veḳḳād:**-*un*
Gazel 381
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Parlak tabiat II Şairlik gücü.

Ṭabʿ-ı veḳḳāduñ fürūzān eyleyüp ey Ḥāletī
Sūz-nāk eşʿār ile ḥāsidlerüñ baġrını yaḳ

[Kt.46:3]

ṭabīʿat:

1. **ṭabīʿatin:**-*in*
Gazel 174
Mısra: **7**
Mizaç, huy, yaradılış.

Derd ehlinüñ ṭabīʿatin āzürde eylemez
Endūh-ı ʿışḳ-ı yār ne ḫoş dil-nevāzdur

[G.893:2, K.21:79, Kt.83:1]

2. **ṭabīʿat:**
Gazel 30
Mısra: **11**
Mizaç, yaratılış II Şairlik yeteneği.

Olsaydı ṭabīʿat naẓar-ı şāh ile manẓūr
Reşk itmeyüm āyīne-i İskender'e cānā

ṭabīʿat-ı şiʿr:

1. **ṭabīʿat-ı şiʿr:**
Kaside 17
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Şiirin mizacı.

Hemīşe tāb-ı ġam erbāb-ı dilden ayrılmaz
Teb ile ülfet ider dāʾimā ṭabīʿat-ı şiʿr

ṭabīb:

1. **ṭabīb:**
Gazel 87
Mısra: **8**
Hekim, doktor II Sevgili.

Ursa başın ḫaste-i miḥnet n'ola yirden yire
Ḳalmadı dārü'ş-şifā-yı dehrde çün bir ṭabīb

[G.150:!8, G.200:4, G.230:3, G.309:5, G.356:4, G.384:8, G.434:7, G.470:10, G.640:9, G.700:5, G.796:2, G.802:5, Mf.185:2, Mü.3:7]

ṭabīb-i cān:

1. **ṭabīb-i cān:**-*ı*
Gazel 546
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül doktoru II Sevgili.

ʿAceb mi pāyına sürmek dilersem çihre-i zerdüm
Ḳaçan ben ol ṭabīb-i cānı görsem depreşür derdüm

[G.106:11, G.108:9, G.640:4, G.659:7, G.694:9, Mf.430:2]

ṭabīb-i cān u dil:

1. **ṭabīb-i cān u dil:**
Gazel 644
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Can ve gönül doktoru II Sevgili.

Ġamuñla n'olduġın ḥāl-i dil-i pā-māl bilmezsin
Dirīġā ey ṭabīb-i cān u dil hiç ḥāl bilmezsin

[G.531:7, G.738:12, G.765:1, Mf.417:2, Mü.5:26]

ṭabīb-i dil:

1. **ṭabīb-i dil:**
Gazel 731
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül doktoru II Sevgili.

Pister-i merg içreyem hicr-i leb-i cānān ile
Ol ṭabīb-i dil meded gelsün yetişsün cān ile

[G.760:10]

ṭabīb-i dil ü cān:

1. **ṭabīb-i dil ü cān:**
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül ve canın doktoru.

Ey ṭabīb-i dil ü cān ummaz-idüm senden kim
Urasın zaḫm-ı ciger-dūz umarken merhem

[G.400:11, G.471:3, G.727:1, G.863:12]

ṭabīb-i dil-i ʿāşık:

1. **ṭabīb-i dil-i ʿāşıḳ:**
Müfret 452
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Âşığın gönül doktoru II Sevgili.

Gel ey ṭabīb-i dil-i ʿāşıḳ eyle bir çāre
Gözin açup seni gören ġarīb bīmāra

ṭabīb-i faẕl u iḥsān:

1. **ṭabīb-i faẕl u iḥsān:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve ihsan doktoru II Şeyhülislam Hocazâde Mehmed Efendi'nin lütuf ve cömertliği.

Mehebb-i şarşar-ı rūz-ı ḳıyāmetdeyken isterse
Devār-ı şemʿi refʿ eyler ṭabīb-i faẕl u iḥsānı

ṭabīb-i iḥsān:

1. **ṭabīb-i iḥsān:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Lütuf doktoru II Allah.

Ḳaṣd ideydi ṭabīb-i iḥsānı
Giderürdi devār-ı devrānı

ṭabīb-i luṭf:

1. **ṭabīb-i luṭf:**-*ı, -n, -un*
Kaside 32
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Lütuf doktoru.

Keserdi Ḥāletī-i ḫaste-dil ümmīdi kendünden
Ṭabīb-i luṭfınuñ destinde olmasaydı tīmārı

ṭabīb-i rūzgār:

1. **ṭabīb-i rūzgār:**
Gazel 145
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Zamanın hekimi.

Derd-mend-i ʿışḳa añdurmaz şarāb-ı vuṣlatı
Dāġ ile eyler devā ekşer ṭabīb-i rūzgār

[G.599:7, G.818:5, G.847:3]

ṭābiʿ-i fermān ol-:

1. **ṭābiʿ-i fermān ol:**-*dı*
Mesnevi 8
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Emrine itaat etmek.

Felek gūy-ı ḫam-ı çevgānuñ oldı
Zamāne ṭābiʿ-i fermānuñ oldı

ṭābiʿ-i fermān-ı ʿadū:

1. **ṭābiʿ-i fermān-ı ʿadū:**
Kaside 14
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Düşmanın emri altında.

Her zamān devr-i felek ṭābiʿ-i fermān-ı ʿadū
Her zamān baḫt-ı nühūset-eşerüm nā-fermān

ṭaʿbīr:

1. **ṭaʿbīri:**-*i*
Gazel 172
Mısra: **11**
Rüya yorumu yapma.

Bilür ey Ḥāletī taʿbīri anuñ dürr ü gevherdür

taʿbīr it-:

1. **taʿbīr it:**-*üp*
Gazel 595
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yorumlamak, rüya tabiri yapmak.

Zülf-i yāriyle idüp Ḥāletiyā taʿbīrin
Ẕevḳ alur ehl-i cünūn ḫˇāb-ı perīşānından

taʿbīr-i hˇāb eyle-:

1. **taʿbīr-i ḫˇāb eyle:**-*se, -k*
Gazel 50
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Rüya tabir etmek, rüya yorumlamak.

Ġamze görsek düşde tebşīr-i şehādetdür dirüz
Mürşid-i ʿışḳuz ʿaceb mi eylesek taʿbīr-i ḫˇāb

ṭābiş-i bāḫūr-ı ġam:

1. **ṭābiş-i bāḫūr-ı ġam:**-*a*
Kaside 14
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Üzüntü sıcaklığının parlaması.

Mübtelā olsa eger ṭābiş-i bāḫūr-ı ġama
Peyk-i endīşe-i erbāb-ı dil olmaz pūyān

ṭābiş-i hurşīd-i ġam:

1. **ṭābiş-i ḫurşīd-i ġam:**-*dur*
Gazel 858
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Keder güneşinin parlayışı.

Ser-be-ser geşt eyleseñ bu deşti ey dil gördügüñ
Ṭābiş-i ḫurşīd-i ġamdur ẓıll-ı rāḥat ḳalmadı

tābiş-i hurşīd-i rūz-ı ḥaşr:

1. **tābiş-i ḥurşīd-i rūz-ı ḥaşr:**-*ur, -lar*
Gazel 705
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Mahşer günü güneşinin parıltısı.

Tābiş-i ḥurşīd-i rūz-ı ḥaşr
n'eyler aña kim
Ḥāletī-veş ola evvelden siyeh-rūy-ı günāh

tābiş-i miḥnet:

1. **tābiş-i miḥnet:**-*le*
Gazel 515
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keder parıltısı.

Şeh-i iḳlīm-i faḳram tābiş-i miḥnetle cān virsem
Varup ben ilticā-yı sāye-i per-i Hümā itmem

tābiş-i mihr:

1. **tābiş-i mihr:**-*e*
Kaside 14
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Güneşin parlaması.

Tābiş-i mihre göre kār-ı müşʿabid gibidür
Ol şerer kim ola ejder deheninden rīzān

tabla-i ʿaṭṭār ol-:

1. **ṭabla-i ʿaṭṭār ol-:**-*up, -dur*
Gazel 212
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güzel kokular satan kişinin tablası olmak.

Muʿaṭṭar eyledi būy-ı bahār dünyāyı
Çemende güller olupdur çü ṭabla-i ʿaṭṭār

tabla-i tīr it-:

1. **ṭabla-i tīr it:**-*me, -se, -n*
Müfret 9
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ok atılan tabla haline getirmek.

Ṭabla-i tīr itmeseñ yārüñ n'ola ḳılsam ümīd
Aġlamaḳdan oldı çeşmüm nitekim kāġıd sefīd

[Mf.54:1]

tāblanmış akçe:

1. **tāblanmış aḳçe:**-*y, -e*
Gazel 643
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Parlatılmış gümüş para.

Sīne-i pür-sūzdan gelmiş gibi ey Ḥāletī
Tāblanmış aḳçeye beñzer bu eşk-i ḫūn-feşān

[G.677:12]

ṭabl-bāz:

1. **ṭabl-bāzı:**-*ı*
Mesnevi 7
Mısra: **41**
Davulcu.

İrse ger ṭabl-bāzı āvāzı
Nesr-i Ṭāʾir ḳılurdı pervāzı

ṭabl-bāz-ı luṭf:

1. **ṭabl-bāz-ı luṭf:**-*ı, -n, -un*
Kaside 11
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Lütuf davulcusu.

Böyle mi pervāz iderdi bāz-ı ṭabʿ-ı Ḥāletī
Ṭabl-bāz-ı luṭfınuñ āvāzı olsaydı muʿīn

ṭabl-ı āsāyiş çalın-:

1. **ṭabl-ı āsāyiş çalın:**-*maz*
Mesnevi 9
Mısra: **96**
Kelime Tipi: -
Gün boyu süren savaşlarda o günkü çarpışmaların bittiğini haber veren "tabl-ı asayiş" adlı davulun icra edilmesi.

Belā peygārı var ṣaḥrā-yı cānda
Çalınmaz ṭabl-ı āsāyiş hiç anda

tāb-nāk eyle-:

1. **tāb-nāk eyle:**-*r*
Gazel 52
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Parlatmak.

Gice gündüz tāb-nāk eyler göñüller ʿālemin
Sāġar-ı ṣahbāya öykünmek ḫaṭādur āftāb

tabʿuñ āsārı:

1. **ṭabʿuñ āṣārı:**-*ı*
Gazel 370
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şairlik tabiatının belirtileri.

Her yaña vardı ṭabʿumuñ āṣārı Ḥāletī
Gūyā ki atdı dürrleri ʿummān ṭaraf ṭaraf

tābūt ol-:

1. **tābūt ol:**-*dı*
Kaside 9
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Tabut olmak.

ʿAdūya şayḳa tābūt oldı yelkenler kefen gūyā
Belā deryāsınuñ görsün niceymiş mevc-i idbārı

tāc:

1. **tācını:**-*ı, -n, -ı*
Kaside 35
Mısra: **40**
Hükümdarlık alâmeti olarak giyilen, genellikle kıymetli taşlarla süslü baş kisvesi.

Māʾil olsaydı seg-i kūyuñ sifāl-i köhneye
Gönderürdi cāmını Cem tācını Efrāsyāb

[Kt.136:3, Mü.1:10, Mü.1:26]

tāc terki:

1. **tāc terki:**-*n, -den*
Gazel 360
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Makam, mevki gibi dünyevî bağlardan vazgeçme.

Sen ey zāhid idersin ḥaẕẕ dāʾim tāc terkinden
Dil-i ʿuşşāḳı gör kim anlar eyler terk-i serden ḥaẕ

tāc u serīr-i ḫusrevān:

1. **tāc u serīr-i ḫusrevān:**
Kaside 36
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Sultanların taç ve tahtı.

Kūşe-i çeşm ile besdür bir nigāhuñ vaḳt-i kīn
Olmaġa zīr ü zeber tāc u serīr-i ḫusrevān

tāc u taht:

1. **tāc u taḫt:**-*ı, -n, -ı*
Kıt'a 59
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Taç ve taht II hükümdarlık.

Fevt olup Sulṭān Meḥemmed virdi tāc u taḫtını
Ḥażret-i Ḫān Aḥmed'e ol pādşāh-ı bī-zevāl

tāc-dār ol-:

1. **tāc-dār ol:**-*dı*
Gazel 853
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Taç giyen, taç sahibi, hükümdar olmak.

Senüñ Mecnūn-ı ʿışḳuñ manṣıb-ı şāhīye reşk itmez
Seg-i kūyuñ sifālin başa aldı tāc-dār oldı

[G.872:8]

tāc-ı bahār:

1. **tāc-ı bahār:**
Kaside 6
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Bahar tacı.

ṭoysa ʿaceb mi göñli gözi nergis ü gülüñ
Ortaya dökdi sīm ü zerin tāc-ı bahār

tāc-ı ibtihāc eyle-:

1. **tāc-ı ibtihāc eyle-:**-*r*
Gazel 106
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevinç tacı yapmak.

Girse eger sifāl-i seg-i kūyı destüme
Anı ölünce eyler idüm tāc-ı ibtihāc

tāc-ı istiġnā:

1. **tāc-ı istiġnā:**-*y, -ı*
Gazel 432
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hiçbir şeye muhtaç olmama tacı.

Terkin urmazdı anuñ ey Ḥāletī erbāb-ı ʿaḳl
Şeyḫ-i zerrāḳ itmeseydi tāc-ı istiġnāyı terk

tāc-ı key:

1. **tāc-ı key:**
Kaside 26
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Hükümdarlık tacı.

Bir ḳubbedür ki oldı ser-āmed çü tāc-ı key
İklīle nisbet eyleseler ger iderdi ʿār

tāc-ı keyḳubād:

1. **tāc-ı keyḳubād:**
Gazel 128
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Keyḳubād'ın tācı.

Ābdālıyam şu tekye-gehüñ k'anda Ḥāletī
Eyler nemed külāha ḥased tāc-ı Keyḳubād

tāc-ı şāh u külāh-ı dervīş:

1. **tāc-ı şāh u külāh-ı dervīş:**
Gazel 16
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Padişah tacı ve derviş takkesi.

Tāc-ı şāh u külāh-ı dervīşe
Baş ber-ā-ber ḳonar ġubār-ı fenā

tafṣīl:

1. **ṭafsīli:**-*i*
Gazel 515
Mısra: **10**
Bir şeyi ayrıntılarıyla anlatma, açıklama.

Gözüm ey Ḥāletī bildürdi göñlüm aḳduġın yāra
Anuñçün söylemem ṭafsīli ʿarż-ı mā-cerā itmem

[G.830:5, G.830:6, Mf.6:2, Mf.39:2]

taġ:

1. **ṭaġlar:**-*lar*
Gazel 238
Mısra: **8**
Çevresindeki araziye göre büyük bir çıkıntı teşkil edecek şekilde yükselen toprak veya kaya kütlesi, dağ.

Zār olup gözlerümüñ yaşını seyl-āb itsem
Cūylar nāle ḳılur ṭaġlar efġāna gelür

[G.725:2, G.887:2, Th.1:18]

taġa düş-:

1. **ṭaġa düş:**-*er, -di*
Gazel 124
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Büyük bir üzüntü dolayısıyla insanlardan kaçıp ıssız yerlerde yaşamak.

Fikr-i ḳaddüñle düşerdi ṭaġa serv-i ser-bülend
Bīḫler bir niçe yirden urmasa pāyına bend

[G.140:5, G.124:1]

ṭağıl-:

1. **ṭağıldı:**-*dı*
   Kaside 4
   Mısra: **3**
   Dağılmak, yayılmak.

Ṭağıldı zāġ u zaġan ṣayd-gāh-ı dünyāya
Ṣİkāra çıḳmaġ ile ṣāh-bāz-ı zerrīn-per

ṭağıt-:

1. **ṭağıdurdı:**-*ur*, -*dı*
   Gazel 421
   Mısra: **11**
   Dağıtmak, saçmak, yaymak.

Muḳarrer ṭağıdurdı Ḥāletī dīvānını Ḫusrev
İletseydi ṣabā ger nefḥa-i müşkīn-i eṣʿāruñ

[G.108:7, K.33:47, M.4:27]

ṭağlar ḳadar:

1. **ṭağlar ḳadar:**
   Gazel 332
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Çok fazla.

Götürmez gerçi kim ṣāh-ı cihānuñ her sözin ʿāṣıḳ
Ne ḥikmetdür aña ṭaġlar ḳadar derdüñ girān gelmez

[G.636:5]

ṭağlar yaḳ-:

1. **ṭağlar yaḳ:**-*dı*
   Gazel 784
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Yaralar açmak.

Ten-i bī-cāna dil-ber tāze tāze ṭaġlar yaḳdı
Yapışdurdı ṣanasın gülleri penbeyle dīvāra

ṭağlara düş-:

1. **ṭağlara düş:**-*er*, -*di*
   Gazel 637
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: **Deyim**
   Sıkıntı, üzüntü sebebiyle insanlardan kaçıp ıssız yerlerde, dağlarda yaşar olmak; çılgına dönmek; lalenin içi yanmak, üzülmek; lalenin ortasında yanık izi, dağ oluşmak.

Düşerdi lāle-veş gül ṭaġlara rūyuñ firāḳıyla
Eger kim ṭutmasaydı ḫārlar gül-şende dāmānın

[G.438:9, G.618:10, G.790:13]

ṭağlarca:

1. **ṭağlarca:**
   Gazel 388
   Mısra: **8**
   Dağlar kadar, pek çok.

Ya bu ḫırmenden miṣāl-i keh-rübā ḳaldurma kāh
Ya leʾīmān-ı zamānuñ minnetin ṭaġlarca çek

ṭaġyīr it-:

1. **ṭaġyīr it:**-*di*
   Gazel 324
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Değiştirmek; bozmak.

Teb-i ġam şöyle taġyīr itdi şeklin Ḥāletī'nüñ kim
Eger kim yolda görse nā-gehān bir āşnā bilmez

[K.17:16, Mf.566:2]

taḫallüf eyle-:

1. **taḫallüf eyle:**-*mez*
   Gazel 93
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Değişmek.

Sübḥanuñ tārın gehī zünnār iderler zāhidā
Eylemez hergiz taḫallüf kim ḥükm-i dīvān-ı elest

taḫammül:

1. **taḫammül:**
   Gazel 278
   Mısra: **10**
   Dayanma, katlanma.

Çekmedin ise Ḥāletiyā yār miḥneti
Yegdür gelen belāya taḫammül hezār bār

[G.305:9]

taḫammül eyle-:

1. **taḫammül eyle:**-*mez*
   Gazel 794
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Dayanmak, katlanmak, sabretmek.

Taḫammül eylemez ol ṣūḫ-ı nāz-perverdüm
Hümā-yı evc-i saʿādet dinilse şānında

[Kt.89:3]

taḫammül it-:

1. **taḫammül it:**-*mez*
   Gazel 156
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Dayanmak, katlanmak, sabretmek.

Ya ölür ya öldürür itmez taḫammül ʿāṣıḳuñ
Laʿl-i cān-baḫşuñ alursa aġzına aġyār eger

[G.485:4, G.712:12, G.738:2]

2. **taḫammül it:**-*e*, -*mez*
   Gazel 51
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Dayanmak, katlanmak II Layık olmak, uygun olmak.

Cismi ol ṣāḫuñ taḫammül idemez ey Ḥāletī
Ġonceden bālīn olursa berg-i gülden cāme-ḫˇāb

taḥammül ol-:

1. **taḥammül ol:**-*a*
Gazel 803
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Katlanmak, tahammül edilmek.

Farż eyliyelüm cevre taḥammül ola bende
Lāyıḳ mı ki hiç mihr-i vefā olmaya sende

taḥassür:

1. **taḥassürden:**-*den*
Kaside 34
Mısra: **7**
Kıskançlık.

Yolardı sünbülini dem-be-dem taḥassürden
Bileydi ṭurre-i zībāsını eger ḥavrā

taḥḳīḳ:

1. **taḥḳīḳ:**
Gazel 718
Mısra: **3**
Kesin, şüphesiz, gerçekten, kesinlikle.

Taḥḳīḳ ki yoḳdur deheni dil-berüñ ammā
Gāhī bıraġur ḥalḳı tebessümle gümāna

taḥḳīḳ it-:

1. **taḥḳīḳ it:**-*di, -ler*
Gazel 156
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Araştırmak, soruşturmak.

İtdiler taḥḳīḳ çevgān-ı muḥabbetdür diyü
Gice gündüz gūy-ı ḫurşidi iden zīr ü zeber

taḥmās beg:

1. **ṭahmās beg:**
Tarih 9
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Safevî Hanedanının en uzun hükümdarlığını süren İran şahı, Şah İsmail 'in oğlu ve halefi idi.

Ḥabbeẕā ḳaṣr-ı ḫūb u zībā kim İtdi Ṭahmās Beg bu demde binā

ṭahmās-ı ʿacem:

1. **ṭahmās-ı ʿacem:**
Tarih 8
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İranlı hükümdar Şah İsmail'in oğlu Tahmas.

Mīr Ṭahmās-ı ʿArab kim şāh Ṭahmās-ı ʿAcem
Bezmine gelseydi ger şermende-i iḥsān ola

taḥmīl-i minnet it-:

1. **taḥmīl-i minnet it-:**-*mek*
Gazel 130
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Minnet yüklemek.

Meyl itmez oldı gül-şene dil murġı Ḥāletī
Taḥmīl-i minnet itmeg ile ebr-i nev-bahār

taḫmīn:

1. **taḫmīnüm:**-*üm*
Gazel 818
Mısra: **9**
Tahmin.

Çāşt-gāh-ı rūz-ı ḥaşr olunca taḫmīnüm budur
Ṭayy olunmaya bu baḫt-ı ḫ̆āb-nāküñ pisteri

tahmīn ile:

1. **taḫmīn ile:**
Gazel 719
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Tahmin ederek.

Nāvek-i cevri o taḫmīn ile pertāb itsem
Nevk-i peykānı anuñ gelmeye illā cāna

[G.721:3]

tahmīn it-:

1. **taḫmīn it:**-*er, -ken*
Kaside 13
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Fikir yürütüp tahminde bulunmak.

Şu murġam ben ki çekdüm gül-bün-i maḳṣūdı āġūşa
ʿAdū taḫmīn iderken sīnemi ḫār-ı muġaylāna

tahmīr ḳıl-:

1. **taḫmīr ḳıl:**-*dı*
Kaside 17
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Yoğurmak.

Meger zülāl-i belāġatle virmiş āmīziş
Şu dem ki dest-i ḳażā ḳıldı ṭıynetüm taḫmīr

tahrīb-i diyār it-:

1. **taḫrīb-i diyār it:**-*me, -se*
Kaside 18
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Mekâna zarar vermek.

Bend-i zencīr ile gelmezdi bu dem gül-zāra
Cüylar itmese ṭuġyān ile taḫrīb-i diyār

tahrīb-i diyār-ı ḫāṭır it-:

1. **taḫrīb-i diyār-ı ḫāṭır it:**-*me*
Gazel 892
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül ülkesini yıkmak, kalbi incitmek.

Taḫrīb-i diyār-ı ḫāṭır itme Añ heybet-i şāh-ı kāmyābı

tahrīb-i kişver-i dil:

1. **taḫrīb-i kişver-i dil:**-*e*
Gazel 499

Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönül ülkesini yıkma, gönlü incitme.

Der-kār ider teġāfülün ol şehr-yār-ı ḥüsn
Taḥrīb-i kişver-i dile ḳılsaydı ihtimām

taḥrīb-i mülk-i ḥāṭır it-:

1. **taḥrīb-i mülk-i ḥāṭır it:**-*er*
Gazel 127
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönül ülkesini yıkmak, tahrip etmek.

Taḥrīb-i mülk-i ḥāṭır ider bir nigāhda
Ammā baḳılsa ġamzesidür menbaʿ-ı fesad

taḥrīk:

1. **taḥrīkine:**-*i, -n, -e*
Gazel 20
Mısra: **8**
Hareket ettirme.

Benüm emvāc-ı baḥr-i eşküme öykünmek istermiş
Yine bād-ı ṣabā taḥrīkine uymış gibi deryā

taḥrīk eyle-:

1. **taḥrīk eyle:**-*di*
Gazel 29
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hareket ettirmek, kışkırtmak.

Ḫançer-i ḫārı ṭutup bülbülüñ üstine yürür
Eyledi ṣāḥ-ı güli var ise taḥrīk ṣabā

taḥrīk it-:

1. **taḥrīk ider:**-*er*
Gazel 10
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Harekete geçirmek.

Şemşīri oldı her ṭarafa ṣalınur nihāl
Taḥrīk ider nesīm-i ẓafer anı dāʾimā

[G.53:9, G.78:7, G.79:7, G.613:14]

taḥrīk ḳıl-:

1. **taḥrīk ḳıl:**-*up*
Gazel 98
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hareket ettirmek, kımıldatmak.

Olduñ yine ey bād ḳılup zülfini taḥrīk
Üftādelere silsile-cünbān-ı maḥabbet

taḥrīk-i zencīr-i cünūn:

1. **taḥrīk-i zencīr-i cünūn:**-*a*
Gazel 343
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Delilik zincirinin hareketi.

Eylerüz taḥrīk-i zencīr-i cünūna ilticā
Künc-i ġamda çıḳmaz olsa żaʿfdan āvāzumuz

taḥrīr:

1. **taḥrīrini:**-*i, -n, -i*
Gazel 399
Mısra: **10**
Yazma, kaleme alma; kaydetme.

Ḫaṭṭ-ı ruḫına ḥükm idemez dīde-i idrāk
Taḥrīrini gör ḫāme-i naḳḳāş-ı ḳażānuñ

taḥrīr it-:

1. **taḥrīr it:**-*me, -se, -m*
Kaside 17
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Yazmak.

Ḳalurdı derhem-i pür-pīç cümle aḥvāli
Eger vilāyet-i faẓlı ben itmesem taḥrīr

taḥṣīl eyle-:

1. **taḥṣīl eyle:**-*di*
Gazel 525
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Öğrenmek, bilgi sahibi olmak.

Cām-ı meyden dil ġınā-yı ḳalb taḥṣīl eyledi
Girdi gūyā kim eline ḫātem-i yāḳūt-ı Cem

[K.26:16]

2. **taḥsīl eyle:**-*mez*
Müfret 500
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Elde etmek, kazanmak.

Nāmı olmaz ʿāṣıḳuñ ʿışḳıyla bed-nām olmasa
Kām taḥsīl eylemez derd ehli nā-kām olmasa

taḥṣīl-i dünyā:

1. **taḥṣīl-i dünyā:**
Gazel 320
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dünyayı öğrenme.

Bāde nūş itdükçe biz gelmekdedür sīm-i sirişk
Himmet-i rindān ile taḥṣīl-i dünyā üzreyüz

taḥṣīl-i kām:

1. **taḥṣīl-i kām:**-*a*
Gazel 499
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Murada erme.

Taḥṣīl-i kāma Ḳays-ṣıfāt ihtimām idüp
Ṭavr-ı cünūnı itmemişüzdür keşīde-nām

taḥṣīl-i mizāc eyle-:

1. **taḥṣīl-i mizāc eyle:**-*y, -e, -lüm*
Müfret 331
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sıhhat bulmak.

Mey-i gül-gūn ile taḥṣīl-i mizāc eyliyelüm
Yereḳān-ı ġama anuñla ʿilāc eyliyelüm

taḥsīn:

1. **taḥsīn:**
Kaside 11
Mısra: **60**
Aferin, bravo.

Naẓm-ı ḥālet-baḫşumı ḫāmem yazarken görseler
Eyliyeydi Müşterī taḥsīn ʿUṭārid āferīn

taḥsīn eyle-:

1. **taḥsīn eyle:**-*r*
Gazel 584
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Beğenmek, övmek.

Cāy olaldan saña çeşm ü dil-i ʿuşşāḳ-ı ḥazīn
Āb u tāb-ı ruḫuñı her gören eyler taḥsīn

[G.585:2]

taḥsīn it-:

1. **taḥsīn it:**-*er, -se*
Gazel 248
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tezyin etmek, güzelleştirmek.

Görüp āṣār-ı ẕıll-ı dānişüm ey Ḥāletī ṭūṭī
N'ola taḥsīn iderse ehl-i dil maʿḳūle ḳāʾildür

2. **taḥsīn it:**-*er, -di*
Kaside 5
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Takdir etmek, övgüde bulunmak.

Söz bile söylemezdi görse ḥüsn-i naẓm-ı pākümi
Taḥsīn iderdi Ḥażret-i Ḥassān-ı nām-dār

taḥsis it-:

1. **taḥsis it:**-*me, -y, -e*
Gazel 690
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ele geçirmek, bir şeyi temin etmek.

Ḥāletī eşkine naẓar itsün diñüz o yār
Gevheri taḥsis itmege ʿummāna gitmesün

taḫt:

1. **taḫtını:**-*ı, -n, -ı*
Kaside 1
Mısra: **3**
Hükümdarların üzerine oturdukları koltuk, hükümdarlık makamı.

Felek ṣaḳlar yorardı taḫtını Dārā vü Cemşīd'üñ
Aña teslīm idince yirine oturmadı cānı

[G.439:26, K.4:18, K.12:2, K.12:89, Mü.1:26, Mü.1:10, T.4:4, Trk.B.1:118]

taht idin-:

1. **taḫt idin-:**-*en*
Gazel 151
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Taht, padişahlık makamı edinmek.

Ey şehr-i dilüm taḫt idinen şāh-ı melāḥat
Āyīne-i tīġ-i sitemüñ görmeye zengār

taḫt u tāc:

1. **taḫt u tāc:**-*a*
Müseddes 1
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Taht ve taç. II Makam, mevki ve göstergeleri.

Bu deñlü şāhlardan ḳalmadı çünkim eṣer ẓāhir
Bunu fikr eyledüm kim taḫt u tāca olmayum nāẓır

taht u tāc it-:

1. **taḫt u tāc it:**-*me, -m*
Müseddes 1
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Taht ve taç yapmak.

Şeh-i ʿışḳam sipihr ü āftābı taḫt u tāc itmem
Bir ābdālam ki ölsem dehre ʿarż-ı iḫtiyāc itmem

[Mü.1:11, Mü.1:17, Mü.1:23, Mü.1:29, Mü.1:35]

taḫta geç-:

1. **taḫta geç:**-*dükçe*
Kıt'a 79
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Tahta çıkmak, sultanlığı ilan etmek.

Geçdükçe taḫta gice gelürlerdi şāhlar
Sen gündüz eyledüñ ruḫ-ı pür-tābuñı ʿıyān

[Mf.129:1]

tahta pāre:

1. **taḫta pāre:**-*dür*
Gazel 135
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tahta parçası.

Keştī-i şikeste-i yem-i ġamdur dil-i figār
Bir taḫta pāredür aña bu sīne-i nizār

tahta pāre ol-:

1. **taḫta pāre ol-:**-*ur*
Gazel 136
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Tahta parçası olmak, kırıkları sarmak üzere tahta parçası kullanmak.

Ey Ḥāletī şikeste dilüm ṣarsalar eger

Üstünde taḫta pāre olur sīne-i şerār

taḫta-i bend-i sīne:

1. **taḫta-i bend-i sīne:**
Gazel 197
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Gönül bağı tahtası, iman tahtası.

Taḫta-i bend-i sīne ḳalmışdur ʿamelden Ḥāletī
Niçe demlerdür ki anuñ üstine bārān gelür

tahta-i hāk:

1. **taḫta-i ḫāk:**
Kaside 31
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Toprağın tahtası.

Taḫta-i ḫāk altına düşdi dürüst-i maġribī
Vezn iderken dirhem-i encümle ṣarrāf-ı ḳader

tahta-i tābūt:

1. **taḫta-i tābūt:**
Müseddes 1
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Tabut tahtası.

Bilürsin taḫt-ı şāhī taḫta-i tābūt olur āḫir
Niçe başlar yemişdür gördügin ol efser-i fāḫir

tahta-i taʿlīm it-:

1. **taḫta-i taʿlīm it-:**-*er, -üz*
Gazel 315
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Öğrenme tahtası yapmak.

Taḫt-ı İskender'i hep taḫta-i taʿlīm iderüz
Ḥikmet-i ʿışḳda üstād-ı Felāṭūn'uz biz

tahta-i taʿlīm-vār ol-:

1. **taḫta-i taʿlīm-vār ol:**-*dı*
Gazel 294
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Talim tahtası gibi olmak.

Bir yire gelmez iki ḥarf-i ümīdüm Ḥāletī
Ṣafḥa-i āmālüm oldı taḫta-i taʿlīm-vār

tahte-i hāk:

1. **taḫte-i ḫāk:**-*e*
Kaside 39
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yer tahtası, toprak tahtası.

Şol zamān kim geldi Mīzān'a dürüst-i āftāb
Taḫte-i ḫāke döküldi dirhemi berfüñ hemān

taht-gāh-ı ʿışḳ:

1. **taḫt-gāh-ı ʿışḳ:**
Gazel 572
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşkın başkenti.

Olur mı taḫt-gāh-ı ʿışḳ ābād
Niçe dil şehri olmayınca vīrān

taht-gāh-ı sīne:

1. **taḫt-gāh-ı sīnem:**-*m, -e*
Gazel 164
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül ülkesi.

Zīr-i pāy-ı mevkib-i ḥayretde ḳaldum hem-çü mūr
Taḫt-gāh-ı sīneme ḥükm itdi bir ṣāḥib-ẓuhūr

taht-ı edirne:

1. **taḫt-ı edirne:**
Kaside 11
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Edirne tahtı II Osmanlı tahtı.

Bir seḥer kim cāy idüp ol āftāb-ı burc-ı dīn
Oldı taḫt-ı Edirne reşk-i sipihr-i çārümīn

taht-ı ḥüsne geç-:

1. **taḫt-ı ḥüsne geç:**-*dük, -i, -n, -de*
Gazel 850
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güzellik tahtına oturmak.

Taḫt-ı ḥüsne geçdüginde ben degül miydüm ṭuran
Pīş-gāh-ı ḫidmetüñde naḳş-ı dīvāruñ gibi

taḫt-ı iskender:

1. **taḫt-ı iskender:**-*i*
Gazel 315
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İskender'in tahtı.

Taḫt-ı İskender'i hep taḫta-i taʿlīm iderüz
Ḥikmet-i ʿışḳda üstād-ı Felāṭūn'uz biz

taht-ı melāḥat:

1. **taḫt-ı melāḥat:**-*de*
Kaside 42
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Güzellik tahtı.

Ḳanı o taḫt-ı melāḥatde Yūsuf-ı ṢānīḲanı o mehd-i necābetde ʿĪsi-i devrān

taht-ı nāz:

1. **taḫt-ı nāz:**-*a*
Gazel 342
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Naz tahtı.

Ol şeh-i ḥüsn ḳaçan kim geçe taḫt-ı nāza
Pīş-gāhında anuñ yirde gerek rūy-ı niyāz

taht-ı şāhī:

1. **taḫt-ı şāhī:**
Müseddes 1
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Hükümdarlık tahtı II Saltanat.

Bilürsin taḫt-ı şāhī taḫta-i tābūt olur āḫir
Niçe başlar yemişdür gördügin ol efser-i fāḫir

taht-ı şehinşāh-ı mahabbet:

1. **taḫt-ı şehinşāh-ı maḥabbet:**
Gazel 92
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk padişahlarının tahtı.

Dil sāḥasıdur menzil-i ḫar-gāh-ı maḥabbet
Baş üzre gerek taḫt-ı şehinşāh-ı maḥabbet

taḫt-ı zümürrüd-fām:

1. **taḫt-ı zümürrüd-fām:**-*ı, -n, -a*
Kaside 33
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Zümrüt renkli (yeşil) taht II Gül yaprağı.

Süleymān-ı gülüñ ṭurdı seḥerden yine dīvānı
Geçüp taḫt-ı zümürrüd-fāmına söyletdi murġānı

taht-ı zümürrüdīn:

1. **taḫt-ı zümürrüdīn:**-*e*
Gazel 131
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Zümrüt taht II Yeşil yaprak.

Taḫt-ı zümürrüdine cülūs itdi şāh-ı gül
Feryāda geldi firḳat elinden hezār hezār

[G.219:3]

taḥvīl it-:

1. **taḥvīl it:**-*er*
Kaside 20
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Değiştirmek, çevirmek.

Bizümle geşt iderdi olıcaḳ Nev-rūz-ı sulṭānī
Ḳomaz taḥvīl ider ammā ʿadū ol mihr-i raḫşānı

ṭāʾir-i devlet:

1. **ṭāʾir-i devlet:**
Gazel 96
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Devlet kuşu, talih kuşu.

Per ü bālin yolardum varduġıçün şaḫş-ı nā-dāna
Eger kim destüme girseydi bir kez ṭāʾir-i devlet

ṭāʿir-i hümāyūn-fal:

1. **ṭāʿir-i hümāyūn-fal:**
Mesnevi 4
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Talih kuşu II Cebrail.

Āsmānī ḳażā gibi fi'l-ḥāl
İndi ol ṭāʿir-i hümāyūn-fal

ṭāʾir-i ḳudsi:

1. **ṭāʾir-i ḳudsi:**
Kıt'a 104
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kutsal kuş, Cebrail.

Ey şefāʿat bezminüñ şemʿi dem-ā-dem nūruñı
Ṭāʾir-i ḳudsi ider pervāne-āsā cüst ü cū

[G.520:5]

ṭāʿir-i pūlād-minḳār:

1. **ṭāʿir-i pūlād-minḳār:**
Mesnevi 9
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Çelik gagalı kuş II Padişahın oku.

Oḳuñ bir ṭāʿir-i pūlād-minḳār Ḳonar serv-i revān-ı ḫaṣma her bār

ṭaḳ-:

1. **taḳındı:**-*ın, -dı*
Kaside 2
Mısra: **5**
Takınmak, giyinmek.

Yine taḳındı miyānına ḫançerin sūsen
Yine ḳılıçlarını aṣdı bīd-i bālāya

[K.38:43, M.4:16]

tāk:

1. **ṭāḳına:**-*ı, -n, -a*
Gazel 169
Mısra: **13**
Çatı, kemer, kubbe.

Ebrūları ṭāḳına o şūḫuñ baḳamazlar
ʿĀşıḳlarınuñ miḥnet ile ḳaddi dü-tādur

[G.372:4, K.26:17, M.9:161]

tāk:

1. **tāk:**
Gazel 385
Mısra: **8**
Asma, üzüm kütüğü.

ʿİşret-i Cemşīd'i yād eyler meger Nev-rūz'da
Girye-i bī-iḫtiyār eyler aña irdükçe tāk

[G.591:4]

takallüb-gāh ol-:

1. **taḳallüb-gāh ol:**-*dı*
Mesnevi 9
Mısra: **148**
Kelime Tipi: -
Değişim, dönüşüm yeri olmak.

Ṣudāʿ-ı ġamla ser-germem dem-ā-dem
Taḳallüb-gāhum oldı pister-i ġam

ṭāḳat:

1. **ṭāḳat:**
Gazel 672
Mısra: **5**
Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet, derman.

Dilde ṭāḳat cānda ḳudret tende ḳuvvet ḳalmadı
Derd-i ʿışḳıyla o şūḫuñ çekdügüm ālāmdan

[K.4:41, K.21:77, Mf.68:2]

ṭāḳat ḳalma-:

1. **ṭāḳat ḳalma-:**-*dı*
Gazel 858
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yeterli gücü olmamak, gücü azalmak II Sabrı tükenmek, tahammülü kalmamak.

Od yanar başumda ġamdan ṣabra ṭāḳat ḳalmadı
Būriyālar yaḳmaġa ol ṣāha ḥācet ḳalmadı

ṭāḳātini ṭāḳ it-:

1. **ṭāḳātini ṭāḳ it:**-*me, -y, -e*
Müseddes 8
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dayanacak gücü kalmamak.

Cümle ʿālem yüzüñi görmege cānā müşṭāḳ
Kimse mi var ki ġamuñ ṭāḳātini itmeye ṭāḳ

taḳdīr:

1. **taḳdīr:**
Gazel 384
Mısra: **18**
Allah'ın takdir ve tayini, kader.

Devlet ola hemvāre rikābuñca mülāzım
Tedbīrüñe taḳdīr ola her gāh muvāfıḳ

taḳdīr-i ilāhī:

1. **taḳdīr-i ilāhī:**
Kıt'a 78
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Allah'ın takdiri, kader.

Şöyle tevfīḳ eylesün Ḥaḳ kim görenler diyeler
Oldı tedbīrüñle taḳdīr-i İlāhī tev-emān

taḳdīr-i reʾy:

1. **taḳdīr-i reʾy:**-*i, -y, -le*
Mesnevi 8
Mısra: **210**
Kelime Tipi: -
Düşüncenin takdiri.

Ola ser-çeşme-i iḳbāli der-cūş
Ola taḳdīr-i reʾyiyle hem-āġūş

ṭāḳ-ı cefā:

1. **ṭāḳ-ı cefā:**-*y, -ı*
Müfret 58
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet kemeri, cefa kubbesi.

Nice eylerdi ḳaşuñ ṭāḳ-ı cefāyı bünyād
Ḳılmasa zülf-i dil-āvīzüñ eger bi’sel mihād

ṭāḳ-ı cemāl:

1. **ṭāḳ-ı cemāl:**-*ün*
Gazel 560
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzel yüzün kubbesi.

Ṭāḳ-ı cemālüñ eyleme naḳş-ı ḫalel-peẕīr
Erbāb-ı ʿışḳa ʿarża ḳılup çīn-i ebruvān

ṭāḳ-ı ebrū-yı nigār:

1. **ṭāḳ-ı ebrū-yı nigār:**-*a*
Gazel 382
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kaşının kemeri.

Olur mı ṭāḳ-ı ebrū-yı nigāra baḳmaġa çāre
Maḥabbet ehlinüñ hicrān ile ḳaddi dü-tā ancaḳ

ṭāḳ-ı eyvān:

1. **ṭāḳ-ı eyvān:**
Mesnevi 9
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Köşkün kemeri, kubbesi.

Gelürse bezmüñe şāhān-ı devrān
Olur ḫam-geşte-ḳad çün ṭāḳ-ı eyvān

ṭāḳ-ı kehkeşān:

1. **ṭāḳ-ı kehkeşān:**
Kaside 27
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Samanyolu kubbesi.

Ḫāne-i dehre żiya virdükçe cām-ı āftāb
Zīver-i ḳaṣr-ı sipihr olduḳça ṭāḳ-ı kehkeşān

ṭāḳ-ı kübrā:

1. **ṭāḳ-ı kübrā:**-*da*
Gazel 779
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Büyük kemer, kubbe.

Görenler ḳaşlaruñ yanında gīsū-yı girih-gīrüñ
Aşılmış şandı zencīr-i ʿadālet ṭāḳ-ı kübrāda

ṭāḳ-ı münaḳḳaş:

1. **ṭāḳ-ı münaḳḳaş:**-*a*
Kaside 26
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Süslü işlemeli kemer.

Eyler ḫased hemīşe o ṭāḳ-ı münaḳḳaşa
Ḳavs-i ḳuzaḥ girerse niçe renge vechi var

takıl-:

1. **ṭaḳılur:**-*ur*
Gazel 684

Mısra: **1**
Takılmak II Bağlanmak.

Zülfüñ esīrünüñ ṭaḳılur boynına resen
Başdan çıḳar efendi reh-ı ʿışḳuña giren

takın-:

1. **ṭaḳınmış:**-*mış*
Kıt'a 54
Mısra: **3**
Belli bir şekle bürünmek, kuşanmak.

Ṭaḳınmış şūretā dervīş nāmın maḥż-ı luṭfından
Velī maʿnā yüzünde şāhıdur ol ehl-i ʿirfānuñ

taklīd ol-:

1. **taḳlīd ol:**-*un, -maz*
Gazel 393
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Benzetilmek, taklit olunmak.

N'ola ḫūbānı şehrüñ olsalar dem-beste yanuñda
Senüñ taḳlīd olunmaz ḫāṭṭdur el-ḥaḳ ḫaṭṭ-ı ruḫsāruñ

takrīb:

1. **taḳrībdür:**-*dür*
Gazel 292
Mısra: **29**
Bahâne, vesîle.

Ey Ḥāletī duʿāsına taḳrībdür murād
Ben ḳanda ḳanda midḥat-i sulṭān-ı Cem-vaḳār

[G.493:9, K.25:72, Mf.457:2]

taḳrīr eyle-:

1. **taḳrīr eyle:**-*mek*
Müseddes 2
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Açıklamak, izah etmek, anlatmak.

Ne lāzım ayaġuñ tozına ḥālüm eylemek inhā
Ne ḥācet mā-cerāyı saña taḳrīr eylemek cānā

taḳrīr it-:

1. **taḳrīr it:**-*di*
Gazel 738
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Anlatmak.

Başmadan bu ḫāk-dān-ı esfele ʿār eylemiş
Böyle taḳrīr itdi Manṣūr'uñ varanlar dārına

taksīm eyle-:

1. **taḳsīm eyle:**-*se, -n*
Kıt'a 111
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Paylaştırmak, bölmek.

Eyleseñ ʿāleme elṭāfuñı taḳsīm düşer
Naẓar-ı ʿāṭıfetüñ Ḥāleti-i maḥzūna

taksīm olun-:

1. **taḳsīm olun:**-*sa*
Gazel 192
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Paylaştırılmak.

ʿĀleme taḳsīm olunsa bizdeki miḥnet yeter
Ḳıṣṣa-i pür-ḥişşemüz derd ehline ʿibret yeter

[G.478:4]

taḳṣīr eyle-:

1. **ṭaḳṣīr eyle:**-*mez*
Mesnevi 2
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Kusurlu davranmak, kusur göstermek.

Olsa bir ḳaşı yā vü ġamzesi tīr
Yolum urmaḳda eylemez ṭaḳṣīr

taḳṣīr ol-:

1. **taḳṣīr ol-:**-*ma, -sa*
Kaside 17
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Kusurlu olmak.

Varurdı tīr-i ümīdüm nişāna Ḥāletiyā
Hevā-yı baḫt-ı muvāfıḳdan olmasa taḳṣīr

tal-:

1. **ṭalsam:**-*sa, -m*
Gazel 520
Mısra: **2**
Suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmek.

Ḳabā-yı cismümi cāndan alup ʿuryān-ı ʿışḳ olsam
Maḥabbet baḥrine ṭalsam yine cūyān-ı ʿışḳ olsam

[G.602:5, G.893:5]

talʿat:

1. **ṭalʿatuñ:**-*uñ*
Gazel 669
Mısra: **1**
Yüz, çehre.

Ṭalʿatuñ mihr-i cihān gibi fürūzān olsun
ʿĀşıḳuñ sāye-şıfat ḫāk ile yek-sān olsun

[K.24:65]

talʿat-ı hilāl:

1. **ṭalʿat-ı hilāl:**-*ün, -dür*
Gazel 277
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yeni ayın güzel yüzü.

Āftāb-ı şeref cemālüñdür
Māh-ı nev ṭalʿat-ı hilālüñdür

talʿat-ı hurşīd:

1. **ṭalʿat-ı ḫurşīd:**-*i*
Gazel 393
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güneşin yüzü, güneşin güzelliği.

İdermiş ṭalʿat-ı ḫurşīdi nisbet rūy-ı dil-dāra
Elinden yanduġa ey Ḥāletī çerḫ-i sitem-kāruñ

ṭaleb it-:

1. **ṭaleb it-:**-*er*
Gazel 85
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İstemek, dilemek, arzu etmek.

Miyān-ı dil-beri görsem diyü uzanma dilā
İder mi ʿāḳil olan kimse hiç muḥāli ṭaleb

ṭaleb ol-:

1. **ṭaleb ol:**-*ur*
Kaside 40
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
İstemek.

ʿĀḳıbet pāy-ı semendinden olur çāre ṭaleb
Rūşenān-ı felegüñ çeşmine düşseydi sebel

ṭaleb-kār ol-:

1. **ṭaleb-kār ol:**-*sa*
Gazel 150
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Talep etmek, istemek.

Şemşīrine ol ġamze cilā virmege başlar
Yār olsa eger ʿāşıḳ-ı şeydāyı ṭaleb-kār

[G.836:5, Trk.B.1:124]

ṭaleb-kār-ı idām-ı cism-perver:

1. **ṭaleb-kār-ı idām-ı cism-perver:**-*sin*
Gazel 895
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bedeni besleyen ekmeğe istekli.

Sen ṭaleb-kār-ı idām-ı cism-perversin velī
Nānuñı destüñden almaḳdur sipihrüñ niyeti

ṭaleb-kār-ı murād ol-:

1. **ṭaleb-kār-ı murād ol:**-*sa, -n*
Kıt'a 128
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Muradını istemek.

Ṭaleb-kār-ı murād olsañ şalar elbette ferdāya
Muvaḳḳatdur ekābir virdügi zehr-i sitem şimdi

ṭāliʿ:

1. **ṭāliʿüm:**-*üm*
Gazel 62
Mısra: **7**
Baht, talih, şans.

Gör ṭāliʿüm ki ḳanlu yaşumdan ḥicāb ider
Gerçi ḥicābı refʿ itdi ḫāṣṣiyyet-i şarāb

[G.147:3, G.196:10, G.268:2, G.520:11, G.853:6, M.8:161, M.9:230, Mf.296:2]

ṭālib:

1. **ṭālib:**
Gazel 653
Mısra: **9**
İsteyen, arayan, talep ve arzu eden.

Ṭālib iken vaṣluña herkes senüñ biñ cān ile
Nice ümmīd itsün anı Ḥāleti-i nīm-cān

2. **ṭālibe:**-*e*
Gazel 228
Mısra: **8**
Tasavvuf okuluna yeni başlayan kimse.

Dilümi baġladı gīsūları ḫāmūş oldum
Döndüm ol ṭālibe kim ḫalḳa-i irşāda geçer

3. **ṭālibi:**-*i*
Mesnevi 4
Mısra: **40**
Talep eden, isteyen II Hz. Peygamber.

İrgüre ol ḥabībi maḥbūba
Ṭālibi vāṣıl ide maṭlūba

ṭalib ol-:

1. **ṭālib ol:**-*ur*
Gazel 191
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Talepte bulunmak, istemek.

Ḳaddüñe māʾil olur ʿārif-i bālā-himmet
Sidre'ye ṭālib olur zāhid-i kūtāh-naẓar

[K.23:42, G.606:3, G.709:9]

ṭālib-i dārū-yı miḥnet:

1. **ṭālib-i dārū-yı miḥnet:**
Gazel 742
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sıkıntı ilacını isteyen.

Ṭutmışumdur kūçe-i faḳr içre ʿAṭṭāruñ yirin
Ṭālib-i dārū-yı miḥnet ṭoġrılur dükkānuma

ṭālib-i ʿilm ol-:

1. **ṭālib-i ʿilm ol:**-*ur*
Kaside 17
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
İlim talep etmek, ilim istemek.

Olur ġamum meşelā bir faḳīr ṭālib-i ʿilm
Bıraḳdı ḥücre-i ḳalbe göre nice eski ḥaṣır

ṭālib-i mechūl-i muṭlak ol-:

1. **ṭālib-i mechūl-i muṭlaḳ ol:**-*ma*
Gazel 895
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Mutlak bilinmezliği istemek.

Ṭālib-i mechūl-i muṭlaḳ olma bu vīrānede
Baş ser-i gencīne-i teslīme pāy-ı himmeti

ṭālib-i vaṣl ol-:

1. **ṭālib-i vaṣl ol:**-*ma*
Gazel 26
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kavuşmayı istemek.

Ṭālib-i vaṣl olma ey ʿāṣıḳ sirişk ü āh ile
Ġonce-i maḳṣūdı açmaz hergiz ol āb u hevā

ṭāliʿe düş-:

1. **ṭāliʿe düş:**-*er, -di*
Gazel 478
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kısmetine düşmek, payına düşmek.

Düşerdi ṭāliʿüme beyt-i sūz-nāk benüm
Olunsa bezmde taḳsīm ʿāşıḳāna ġazel

ṭāliʿi ḳuvvetde ol-:

1. **ṭāliʿi ḳuvvetde ol-:**-*sa, -y, -dı*
Gazel 786
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Talihi, şansı açık olmak.

Belā-yı firḳatüñle żaʿfını bu cism-i bīmāruñ
Ḳayırmazdum eger kim ṭāliʿüm olsaydı ḳuvvetde

ṭāliʿi müsāʿid ol-:

1. **ṭāliʿi müsāʿid ol:**-*ur*
Gazel 40
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Talihi izin vermek, şansı yaver gitmek.

Ruḥların ger öpdürürse ol ḳamer-ṭalʿat baña
Ṭāliʿüm olur müsāʿid yüz ṭutar devlet baña

ṭāliʿ-i nā-mihr-bān:

1. **ṭāliʿ-i nā-mihr-bān:**-*um, -dur*
Gazel 177
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Vefasız talih.

ʿAceb mi çıḳsa seng-istān-ı cevre rāh-ı ümmīdüm
Dem-ā-dem reh-nümā bu ṭāliʿ-i nā-mihr-bānumdur

ṭāliʿi yār ol-:

1. **ṭāliʿi yār ol:**-*dı*
Kaside 14
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Talihi yardımcı olmak, şansı yaver gitmek.

Yūsufʾuñ ṭāliʿi yār oldı beni gör beni kim
Uġramaz yanuma seyyāre-i baḫtum bir an

taʿlīm eyle-:

1. **taʿlīm eyle:**-*mek*
Gazel 383
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Öğrenmek.

Cünūn fennini taʿlīm eylemek ḳābildür ammā kim
Dil-i dīvānemüz uşlanmaġa hiç ḳābiliyyet yoḳ

taʿlīm it-:

1. **taʿlīm it:**-*er*
Gazel 204
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Öğretmek, yol göstermek.

Nice cellād-ı zamāne böyle ḫūn-rīz olmasun
Bir senüñ ġamzeñ gibi taʿlīm ider üstādı var

[G.464:4]

taʿlīm itdür-:

1. **taʿlīm itdür:**-*e*
Gazel 346
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Öğretmek.

Ḳorḳarın reftār taʿlīm itdüre ebr āh ile
Serv-i gül-şen dāmen-i yāra bulursa dest-res

taʿlīm-ḫāne:

1. **taʿlīm-ḫāne:**
Gazel 61
Mısra: **4**
Askerlerin (ok atarak) tâlim yaptıkları alan.

Şandūḳasında sīnemüñ olsun nişāne dil
Ögret elüñi gel berü taʿlīm-ḫāne at

taʿlīm-i şitāb eyle-:

1. **taʿlīm-i şitāb eyle:**-*me*
Gazel 57
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aceleciliği, hızı öğretmek.

Şeh-süvārum olma ʿāşıḳlar yanında germ-rev
Her birinüñ eyleme ʿömrine taʿlīm-i şitāb

taʿlīm-i sitem:

1. **taʿlīm-i sitem:**-*dür*
Kıt'a 5
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sitem öğretme.

Ey ʿadū-yı cān-ı erbāb-ı hüner kāruñ senüñ
Pīre-zāl-i çerḫe taʿlīm-i sitemdür dāʾimā

ṭamaʿ it-:

1. **ṭamaʿ it:**-*me*
Gazel 789
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Açgözlülük etmek; büyük bir arzu ve hırs ile istemek, hırslanmak.

Ḳalmasun ḥaḳḳ-ı naẓar ḫāk-i rehinde dil-berüñ
Ey ṣabā itme ṭamaʿ gel çeşm-i giryān ḥaḳḳına

tamaʿ-ı ḫām:

1. **ṭamaʿ-ı ḫām:**-*i*
Gazel 447
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gerçekleşmesi mümkün olmayan şiddetli arzu.

Yansa ol sīm-berüñ āteş-i hicrānında
Ṭamaʿ-ı ḫāmı gider ʿāşıḳ-ı sevdā-zedenüñ

tamaʿ-ı ḫām it-:

1. **ṭamaʿ-ı ḫām it:**-*me*
Müfret 475
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hama (olgunlaşmamış) açgözlülük etmek.

Mīve-i vaṣlına yārüñ ṭamaʿ-ı ḫām itme
Ey gönül olmayacaḳ nesneye iḳdām itme

tamām:

1. **tamām:**
Gazel 11
Mısra: **5**
Bütünüyle, tümüyle.

Benden yaña tamām şikest eyle dōstum
Mirʾāt-ı ḫāṭırumda görürseñ eger riyā

[G.73:11, G.495:2, G.497:2, G.509:5, G.672:11, Kt.10:3, M.8:206]

2. **tamām:**
Gazel 194
Mısra: **8**
Uygun, muvafık, noksansız, mükemmel.

Ey būs-ı laʿl-i dil-bere cān vir diyen baña
Benden yaña tamām sen ol meh-liḳāyı gör

[Kt.7:1]

tamām al-:

1. **tamām al:**-*du*, -*m*
Gazel 854
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Tamamen almak.

Būy-ı zülfin Ḥāletī aldum ḫayālinden tamām
Maḳdem-i bād-ı ṣabāya intiẓārum ḳalmadı

tamām eyle-:

1. **tamām eyle:**-*y*, -*üp*
Kaside 3
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İşini bitirmek, alt etmek.

Kār-ı ʿadūyı şāh-ı be-nām eyleyüp tamām
Ḳıldı meh-i tamām gibi menzilin maḳām

tamām it-:

1. **tamām it:**-*di*
Gazel 309
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Harap etmek, büsbütün yıkmak.

Bir gün ābād iderin diye cānānumuz
Tīşe-i ġamla tamām itdi dil-i vīrānumuz

tamām ol-:

1. **tamām ol:**-*maz*
Gazel 317
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bitmek, tamamlanmak, sona ermek.

Benüm żaʿfum gibi ʿālemde żaʿf-ı ber-devām olmaz
Bugünden başlasam bir nāleye yārın tamām olmaz

[T.6:9, G.816:11]

tamāmen:

1. **tamāmen:**
Gazel 492
Mısra: **1**
Bütünüyle, tümüyle.

Ben alsam destüme ammā görünmez çeşmüme ʿālem
Ele cām alsa dünyāyı tamāmen seyr idermiş Cem

tamġā:

1. **ṭamġayı:**-*y*, -*ı*
Kaside 41
Mısra: **58**
Bir nesnenin üzerine bir nişan bir alamet basmak üzere boya veya kızgın demir olarak kullanılan mühür.

Yaraşur dāġ ḫaḳḳā sīne vü bāzū-yı dil-dāra
ʿAceb zībā ḳabūl eyler ten-i sīmīni ṭamġayı

2. **tamġadur:**-*dur*
Gazel 167
Mısra: **2**
Her şeyin sahte ve kalbını hakikisinden ayıran bir devlet garantisi işareti II Sevgilinin tırnakları.

Benān u nāḫunı biribirinden aʿlādur
Gümüş sebīkedür ol bu ucında tamġadur

3. **tamġā:**
Mesnevi 3
Mısra: **50**
Peygamberlik damgası.

Aña lāyıḳ o mühr-i bī-hemtā
Sīm-i ḫāliṣ ḳabūl ider tamġā

taʿmīr:

1. **taʿmīrine:**-*i*, -*n*, -*e*
Gazel 308
Mısra: **9**
Bozuk şeyi düzeltme, onarma.

Anuñ içün kimse iḳdām eylemez taʿmīrine
Reh-güẕār-ı seyl-i ġamdur bu dil-i vīrānumuz

tamla-:

1. **ṭamlamış:**-*mış*
Gazel 118
Mısra: **6**
Damlamak.

Sīnem üzre dāġ ṣanmañ alnumuñ yazusını

Kātib- i ḳudret yazarken ṭamlamış yir yir midād

<u>taʿn:</u>

1. **ṭaʿnı:**
   Kıt'a 89
   Mısra: **1**
   Ayıplama, kınama.

Egerçi kim bilirüm ṭaʿnı vām-ḫᵛāhlaruñ
Derūnuñ eyledi mecrūḥ çeşmüñi pür-ḫūn

<u>taʿn eyle-:</u>

1. **ṭaʿn eyle:**-*me*
   Gazel 352
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Kınamak, ayıplamak.

Ṣatılsa kūy-ı yārda ʿuṣṣāḳ-ı pür-ḫurūş
Ṭaʿn eyleme sen anlara ey şeyḫ-i ḫod-fürūş

[G.620:8, G.648:5, G.767:11]

<u>taʿn ile:</u>

1. **taʿn ile:**
   Gazel 703
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Söverek, ayıplayarak.

Meger fütādelere ḳarşu gördi reftārın
O servi taʿn ile aṣlā yürütmez oldı ʿadū

<u>taʿn it-:</u>

1. **ṭaʿn it:**-*se*
   Gazel 709
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Yermek, ayıplamak, hor görmek, kınamak.

Ṭaʿn itse ḫūblar ne var ol serv-ḳāmete
Münkir degül midür niçe kāfir ḳıyāmete

[Mf.11:2, G.254:13, G.268:5, G.324:9, G.464:9, G.644:4, G.687:3, G.796:7, M.9:17, Mf.160:2]

<u>ṭañ mı:</u>

1. **ṭañ mı:**
   Gazel 223
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Tuhaf mı, şaşılır mı?

Derd ü ġamla ṭolsa ṭañ mı sīnemüñ her kūşesi
Ḫān-ḳāh-ı ʿışḳdur bu bunda çoḳ mihmān yatur

[G.108:5, G.261:11, G.269:5, G.353:5, G.367:3, G.432:3, G.485:2, G.656:9, G.668:7, G.671:1, G.749:7, G.787:8, G.874:6, G.893:3, K.8:15, K.20:51, K.39:13, M.5:42, M.6:13, Mf.116:1, Mf.286:1, Mf.323:1, Trk.B.1:43]

<u>ṭaʿne ṭaşı at-:</u>

1. **ṭaʿne ṭaşı at-:**-*ar, -dı*
   Kaside 2
   Mısra: **52**
   Kelime Tipi: -
   Azarlama taşı atmak II Kınamak, ayıplamak.

Eger ki neşv ü nemā bulsa āb-ı luṭfından
Atardı ṭaʿne ṭaşın her çenār Ṭūbā'ya

[K.42:38]

<u>ṭaʿne-i aġyār:</u>

1. **ṭaʿne-i aġyār:**-*dan*
   Gazel 659
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Başkalarının hor görmeleri, azarlamaları.

Ḫāṭırumda Ḥāletī eksük degüldür ḫārḫār
Gāh pend-i dōstdan geh ṭaʿne-i aġyārdan

<u>ṭaʿn-ı aʿdā:</u>

1. **ṭaʿn-ı aʿdā:**-*y, -a*
   Gazel 423
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Düşmanların ayıplaması.

N'ola ṣabr eylese sūz-ı firāḳa ṭaʿn-ı aʿdāya
Görüpdür germ ü serdin ʿāşıḳ-ı şeydā bu dünyānuñ

<u>ṭaʿn-ı ʿadū:</u>

1. **ṭaʿn-ı ʿadū:**
   Gazel 867
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Düşmanların kınaması.

Gehī ṭaʿn-ı ʿadū ġam-gīn ider geh miḥnet-i firḳat
Dil-i ʿāşıḳ feraḫ-nāk olacaḳ hiç bir zamān yoḳ mı

<u>ṭaʿn-ı düşmen:</u>

1. **ṭaʿn-ı düşmen:**
   Gazel 475
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Düşmanın (rakibin) ayıplaması.

Dil oldı ṭaʿn-ı düşmen ile şöyle ḫaste-ḫāl
Ḳalmadı kūy-ı yārda hiç ṭurmaġa mecāl

[G.487:1]

<u>ṭaʿn-ı reh-zenān:</u>

1. **ṭaʿn-ı reh-zenān:**
   Kaside 19
   Mısra: **38**
   Kelime Tipi: -
   Eşkıyaların ayıplaması.

Yanumda cāʾiz oldı ferāġat ṭarīḳden
Ṣad pāre ḳıldı ḫāṭırumı ṭaʿn-ı reh-zenān

<u>tanīn:</u>

1. **ṭanīn:**
   Kaside 11
   Mısra: **24**
   Kelime Tipi: -
   Tınlama, çınlama.

Kaʿbeteyn-i şeş-der-i teʾyīdi olsa mİhr ü māh
Hep murād üzre çıḳardı ṭās-ı gerdūndan ṭanīn

ṭanṭana-i kūs-ı devlet:

1. **ṭanṭana-i kūs-ı devlet:**
Kıt'a 84
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Talih davulunun gürültüsü.

Ger olmasaydı ṭanṭana-i kūs-ı devletüñ
Kim ḳaldururdı baḫt-ı girān-ḫˇābı ḫˇābdan

tār:

1. **tārın:** *-ı, n*
Gazel 93
Mısra: **5**
İp, iplik.

Sübḥanuñ tārın gehī zünnār iderler zāhidā
Eylemez hergiz taḫallüf kim ḥükm-i dīvān-ı elest

2. **tārın:***-ı, -n*
Kaside 26
Mısra: **28**
Saz teli.

Biribirine ḳarşu iki çengdür yaḫūd
Tārın daḫı geçürmemiş üstād-ı sāz-gār

3. **tārına:***-ı, -n, -a*
Gazel 256
Mısra: **5**
Saç teli.

Aşılmış kākül-i müşkīninüñ her tārına diller
Ḳad-i bālāsı yārüñ gūyiyā naḫl-i ṣanevberdür

[G.658:1, G.868:5, G.879:3, Mf.316:1]

4 **tārın:***-ı, -n*
Gazel 552
Mısra: **20**
Tel II Örümcek ağı.

Ḳaʿr-ı çāh-ı ġuṣṣada bir bī-kesem kim Ḥāletī
ʿAnkebūt ide meger tārın benümçün rīsmān

tār eyle-:

1. **tār eyle:***-me, -sün*
Gazel 650
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Karartmak.

Gelmesün ġam var iken gönlümüze ẕevḳ ü sürūr
Beyt-i aḥzānumuzı yoḳ yire tār eylemesün

tār itdür-:

1. **tār itdür:***-di*
Kıt'a 38
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Karartmak, karanlık hale getirtmek.

Rūşen eyler gicemüz dirken fürūġ-ı necm-i baḫt
Rūzumuz da ebre tār itdürdi şimdi rūzgār

ṭar ol-:

1. **ṭār ol-:***-dı*
Gazel 132
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Dar olmak.

Bu ʿarṣa-i vücūd şu deñlü ferāḫ iken
Cevlān-ı esb-i nāzına ol şūḫuñ oldı ṭār

tār ol-:

1. **tār ol:***-dı*
Gazel 316
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Karanlık olmak.

Rūzumuz tār oldı dūd-ı sīneden ey Ḥāletī
Meşʿal-i āhuñ yetişdür leyle-i ẓulmādayuz

[K.33:67, M.1:53, K.31:67]

tār u mār eyle-:

1. **tār u mār eyle:***-r*
Gazel 292
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Karmakarışık etmek, perişan eylemek.

Ol şeh ki feyż-i sāʿat-i Nev-rūz-ı himmeti
Eyler seḥāb-ı ġāile-i sāli tār u mār

tār u mār it-:

1. **tār u mār it:***-en*
Gazel 289
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dağıtmak, perîşan etmek.

Ey bir gürīz-i cevre virüp revnaḳ-ı bahār
Evrāḳ-ı ārzūyı iden böyle tār u mār

tār u mār ol-:

1. **tār u mār ol:***-mış*
Gazel 35
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Darmadağınık olmak, dağılmak.

Yüzünde tār u mār olmış görüp zülfini ṣandum kim
Ḳarışdı sāye birle pertev-i mihr-i cihān-ārā

[G.849:7]

tār u pūd:

1. **tār u pūd:**
Gazel 291
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Enine ve boyuna dokuma; atkı ve çözgü.

İtmez ḳabūl-ı naḳş-ı saʿādet bu tār u pūd
Çözsün birer birer anı nessāc-ı rūzgār

tār u pūd ol-:

1. **tār u pūd ol:***-up*
Mesnevi 9
Mısra: **245**
Kelime Tipi: -
Enine ve boyuna dokuma; atkı ve çözgü olmak II Her yanı kaplamak.

Olup ʿilm ü maʿārif tār u pūdum
Hünerdür ser-be-ser naḳş-ı vücūdum

tara-:

1. **ṭaraduñ:**-*du, -n*
   Gazel 698
   Mısra: **5**
   Taramak.

Ey şeh-i mülk-i melāḥat niye yuduñ ṭaraduñ
Ḳanuma girmiş iken bir niçe kez ol gīsū

ṭarab vir-:

1. **ṭarab vir-:**-*se*
   Gazel 85
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Mutluluk vermek.

Aceb mi virse dil-i ʿāşıḳa dehānı ṭarab
Şu cāmdur ki ola bāde ile leb-ber-leb

ṭarab-efzā:

1. **ṭarab-efzā:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **33**
   Neşe ve ferahlık artıran.

Ṭarab-efzā dem-i bahār gibi
Ḥālet-endāz ḫāl-i yār gibi

ṭaraf:

1. **ṭarafdan:**-*dan*
   Gazel 254
   Mısra: **8**
   Cihet, canip, semt, yan.

Ḳaṣd itdi gibi cāna ḥarāmī gözüñ senüñ
Zīrā ḳulaġuma o ṭarafdan ṣadā gelür

ṭaraf it-:

1. **ṭaraf it:**-*er, -sin*
   Gazel 842
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Bir tarafa atmak (saç bağlamında).

İdersin ḥalḳa ḥalḳa ṣaçlaruñ ṭaraf ʿiẕāruñda
Ḳomazsın ḥalḳasuz bir dem ser-i zencīr-i sevdāyı

ṭaraf ṭaraf:

1. **ṭaraf ṭaraf:**
   Gazel 370
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Her yer.

Gelse ḫayāl-i nāvek-i müjgānı çeşmüme
Eglenmeyüp hemān ṣaçılur ḳan ṭaraf ṭaraf

[G.370:10]

2. **ṭaraf ṭaraf:**
   Gazel 370
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Sıra sıra, bölük bölük.

Şehr-i viṣālüñe nice vāṣıl olur gönül
Ṭurmış yolunda reh-zen-i hicrān ṭaraf ṭaraf

[G.370:1, G.370:2, G.370:6, G.869:3]

ṭaraf-darī it-:

1. **ṭaraf-darī it:**-*er, -di*
   Kaside 9
   Mısra: **44**
   Kelime Tipi: -
   Yanında olmak, tarafını tutmasını sağlamak.

Eger ḳorḳutmasaydum ḫançer-i Behrām ḳahrıyla
İderdi necm-i baḫtum çerḫ-i ġaddāra ṭaraf-darī

ṭaraf-ı bāġ:

1. **ṭaraf-ı bāġ:**-*a*
   Gazel 139
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Bahçe tarafı.

Ṭaraf-ı bāġa çekilse n'ola ḫalḳ-ı ʿālem
Ṣaldı her cānibe ḳullābların zülf-i nigār

ṭaral-:

1. **ṭaraldı:**-*dı*
   Gazel 803
   Mısra: **8**
   Daralmak, sıkılmak.

Ṣaḥrā-yı ʿadem seyrine çıḳsa n'ola tende
Ṭaraldı gibi gönlümüz ol beyt-i ḥazende

ṭārem-i āsmān:

1. **ṭārem-i āsmān:**-*a*
   Mesnevi 4
   Mısra: **63**
   Kelime Tipi: -
   Göğün kubbesi.

Ṭārem-i āsmāna dik ʿalemüñ
Vādi-i lā-mekāna baş ḳademüñ

ṭarf-ı destār:

1. **ṭarf-ı destār:**-*un, -dan*
   Gazel 844
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Sarığın kenarı.

Çıḳarup ṭarf-ı destāruñdan ol zülf-i semen-sāyı
Iraḳdan baḳdurursın gönlüne ʿuṣṣāḳ-ı şeydāyı

ṭarf-ı devāt:

1. **ṭarf-ı devāt:**-*ı, -n, -dan*
   Gazel 181
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: -
   Divit tarafı.

Būy-ı müşk ü ʿūddur ṭarf-ı devātından gelen
Beñzer anı küçe-i maʿnāda ʿAṭṭār itdiler

ṭarḫ:

1. **ṭarḫı:**-*ı*
   Kaside 9
   Mısra: **30**
   Süslemeli desen.

Feżā-yı ḳudretinde ḳurmaġa şāyeste olmazdı
Ser-ā-ser olsa çetr-i āsmānuñ ṭarḫı zer-kārī

2. **tarḥıdur:**-*ı, -dur*
Gazel 828
Mısra: **16**
Yapı; düzen.

Eylemez hergiz feraḥ anda ḳarārı iḫtiyār
Ḥāletī'nüñ beyt-i aḥzān tarḥıdur ġam-ḫānesi

<u>ṭarḥ eyle-:</u>

1. **ṭarḥ eyle:**-*r*
Gazel 697
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Atmak.

Ferzāne-i zamāne iken bulsa Ḥāletī
Ṭarḥ eyler idi naṭʿ-ı cihāndan seni ʿadū

<u>ṭarḥ it-:</u>

1. **ṭarḥ it:**-*er, -ler*
Gazel 696
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Koymak.

İltifātuñ gevher-i iksīrdür ʿāşıḳlara
Ṭarḥ iderler ġuṣṣa ḳanṭārına anuñ dirhemin

[Kt.9:3]

<u>ṭarḥ-ı dil-keş:</u>

1. **ṭarḥ-ı dil-keş:**
Gazel 545
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cezbedici ince manalar.

Belāġat levḥine ser-levḥadur rengīn edālarla
Yine ey Ḥāletī bir ṭarḥ-ı dil-keş iḫtirāʿ itdüm

<u>ṭarḥ-ı dīvār it-:</u>

1. **ṭarḥ-ı dīvār it:**-*e*
Mesnevi 9
Mısra: **222**
Kelime Tipi: -
Duvar inşa etmek.

İde miʿmār-ı devrān-ı sitem-kār
Miyān-ı cism-i cāna ṭarḥ-ı dīvār

<u>ṭarḥ-ı nifāḳ it-:</u>

1. **ṭarḥ-ı nifāḳ it:**-*e*
Gazel 398
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Arabozuculuk yapmak, fitne çıkarmak.

Zamāne ḥalḳı bu cāʾiz ki ide ṭarḥ-ı nifāḳ
Miyān-ı sīne vü dāġına ʿāşıḳ-ı zāruñ

<u>ṭarḥ-ı pül:</u>

1. **ṭarḥ-ı pül:**
Gazel 465
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Köprü kurma.

Oldı ol şāhuñ ʿulüvv-i himmetinden bir eşer
Āb-ı tünd-i eşküme seng-i cefādan ṭarḥ-ı pül

<u>ṭarıl-:</u>

1. **ṭarılmaz:**-*maz*
Gazel 426
Mısra: **10**
Darılmak, gücenmek.

Vüsʿat olaydı emr-i maʿāşında Ḥāletī
Ṭarılmaz idi ḳāfiyenüñ olduġına teng

<u>tār-ı ʿanākib:</u>

1. **tār-ı ʿanākib:**-*den*
Gazel 608
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Örümcek ağı.

Nā-ḫudā-yı dehr ḳılmış keşti-i ümmīdüme
Pāy-ı mūrāndan sütūn tār-ı ʿanākibden resen

<u>tār-ı ʿankebūt:</u>

1. **tār-ı ʿankebūt:**-*ı*
Kaside 12
Mısra: **84**
Kelime Tipi: -
Örümcek ağı.

Keşti-i ümmīdümi ḳullanmaḳ olmaz kim felek
Eylemişdür aña tār-ı ʿankebūtı rīsmān

[K.36:61]

<u>tār-ı çeng-i miḥnet ol-:</u>

1. **tār-ı çeng-i miḥnet ol:**-*dı*
Gazel 165
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Eziyet çenginin teli olmak
II Âşığın belinin iki büklüm bedeninin kıl gibi ince olması.

Vücūdum oldı tār-ı çeng-i miḥnet
ʿAceb mi olsa gāhī bem gehī zīr

<u>tār-ı gīsū-yı nigār:</u>

1. **tār-ı gīsū-yı nigār:**-*um, -la*
Gazel 778
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçının karanlığı.

Göñül bağlandı ḳaldı tār-ı gīsū-yı nigārumla
Ben ol murġam ki dāma düşmişümdür iḫtiyārumla

<u>tār-ı ḫurşīd:</u>

1. **tār-ı ḫurşīd:**-*i*
Gazel 723
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güneş ışınları.

Tār-ı ḫurşīdi tül itse şafaḳ-ı gül-gūna
Merd olan baḳmaya bu pīre-zen-i gerdūna

[G.484:1]

<u>tār-ı kānūn-ı fiġān:</u>

1. **tār-ı ḳānūn-ı fiġān:**-*um*
Gazel 494
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İnleyen kanunun teli.

Şefḳat eyler ḥālüme ḫalḳ-ı zemīn ü āsmān
Eyledükçe tār-ı ḳānūn-ı fiġānum zīr u bam

tār-ı mıṣṭar:

1. **tār-ı mıṣṭar:**-*ı, -n*
Gazel 598
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Cetvel ipi. (Mıstar, ince bir mukavva üzerine eşit aralıklarla gerilmiş ipliklerden ibaret olan ve yazılacak kâğıdın altına konulup üstüne elle bastırılmak suretiyle kağıda çıkan çizgiler üzerinde düzgün yazı yazılmasını sağlayan alet) II Âşığın alın kırışığı.

Defʿ idüp çīn-i cebīnüm vaʿde-i vaṣlıyla yār
Nüsḫa-i endūhumuñ ḳaldurdı tār-ı mıṣṭarın

tār-ı mihr:

1. **tār-ı mihr:**
Kaside 36
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Güneşin teli II Güneş ışınları.

Tāb-dār olur çü tār-ı mihr tār-ı ʿankebūt
Nūr-ı reʾyüñ düşse bir vīrāne üzre nā-gehān

tār-ı sāz-ı nāle:

1. **tār-ı sāz-ı nāle:**
Gazel 289
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İnilti sazının teli.

Vā ḥasretā ki Ḥāletiyā ʿömrümüz bizüm
Çün tār-ı sāz-ı nāle ile eyledi güẕār

tār-ı şuʿā-ı mihr:

1. **tār-ı şuʿā-ı mihr:**-*e*
Gazel 584
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Güneş ışınlarının teli.

Dizseler Ḥāletiyā tār-ı şuʿā-ı mihre
Beñzemez naẓm-ı dil-efrūzuña ʿıḳd-ı Pervīn

tār-ı ṭanbūr it-:

1. **tār-ı ṭanbūr it-:**
Gazel 99
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Tambur teli yapmak.

Murādumdur biraz yanup yaḳılmaḳ bezm-i dil-berde
Gel ey muṭrib alup cism-i nizārum tār-ı ṭanbūr it

tār-ı zülf:

1. **tār-ı zülf:**
Gazel 232
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saç teli.

Ol tār-ı zülf kim ḫaṭ-ı cānāna ṣarmaşur
Bir riştedür ki deste-i reyḥāna ṣarmaşur

[G.174:10]

tār-ı zülf-i ʿanber-fām:

1. **tār-ı zülf-i ʿanber-fām:**
Mesnevi 2
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Amber renkli (siyah) saç teli.

Ḳurdı her tār-ı zülf-i ʿanber-fām
Ṣayd içün murġ-ı cānumı bir dām

tār-ı zülf-i dil-rübā:

1. **tār-ı zülf-i dil-rübā:**
Gazel 875
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçının teli.

Bilürdi ḫaṭṭı başdan tār-ı zülf-i dil-rübā çıḳdı
Görüñ baḫt-ı siyāhum her ṭarafdan bir belā çıḳdı

tār-ı zülf-i ham-be-ham:

1. **tār-ı zülf-i ḫam-be-ḫam:**
Gazel 67
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kıvrım kıvrım saç teli II Sevgilinin büklüm büklüm saçının teli.

Tār-ı zülf-i ḫam-be-ḫam çıḳmaz derūnumdan benüm
Rişte-i cānumda andandur bu deñlü pīç ü tāb

taʿrīf it-:

1. **taʿrīf it:**-*di*
Gazel 854
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Tanımlamak, tanıtmak.

Mest-i ʿışḳumdur diyü ben zārı taʿrīf itdi yār
Pāyına düşdüm hem-ān-dām iḫtiyārum ḳalmadı

tārīḫ:

1. **tārīḫ:**
Tarih 6
Mısra: **9**
"Ebced" hesabıyla düşürülen târih.

İtmāmına bu ḳaṣrın oldı tamām tārīḫ
Ābād ola İlāhī mānend-i beyt-i maʿmūr

[T.7:7]

tārīḫ di-:

1. **tārīḫ di:**-*di*
Tarih 3
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Tarih söylemek, zamanı belirtmek II Tarih düşürmek; önemli sayılan bir olayın, çoğunlukla nazım biçiminde söylenen sözlerle, ebcet hesabına göre tarihini belirtmek.

Biñ sūz u derd ile didi tārīḫ Ḥāletī

Gitdi ʿadem diyārına Fehmī gibi vücūd

[T.4:7, T.5:17, T.8:13, T.1:18, T.2:10, T.10:3]

tārīḫ ol-:

1. **tārīḫ ol:**-*dı*
Tarih 9
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ebced hesabıyla tarih düşürmek.

Ġaẕẕe andan ʿibāret olmaġ ile
Oldı tārīḫ Ġaẕẕe lafẓı añā

tārīḫ-i ḳatlin di-:

1. **tārīḫ-i ḳatlin di:**-*dü, -m*
Tarih 11
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Öldürülme tarihini söylemek, tarih düşürmek.

Duʿā idüp didüm tārīḫ-i ḳatlin
Gümüş ayaḳlınuñ başını alduñ

tārīḫ-i mevtini di-:

1. **tārīḫ-i mevtini di:**-*di*
Tarih 12
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bir kimsenin ölümüne tarih düşürmek.

Didi tārīḫ-i mevtini aḥbāb
Ḳuluna raḥmet eylesün Veḥḥāb

tārīk:

1. **tārīk:**
Kaside 1
Mısra: **15**
Karanlık.

Cihān baḫtum gibi tārīk idi bir ṣubḥ-dem nā-geh
Ṭulūʿ itdi saʿādet burcınuñ mihr-i diraḫşānı

tarīk:

1. **ṭarīḳinedür:**-*i, -n, -e, -dür*
Gazel 303
Mısra: **8**
Maddî ve manevî yol.

Biz mürde-şūy elinde olan mürdeyüz hemān
Pīr-i muġān ṭarīḳinedür istinādumuz

[G.871:2, K.19:37, Kt.119:4]

tārīk it-:

1. **tārīk it:**-*er*
Müfret 36
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Karartmak, karanlık hale getirmek.

Düşse yüzine Ḥāletiyā kāḳül-i nigār
Tārīk ider gözüme benüm rūz-ı rūşeni

[G.596:2]

tārīk ol-:

1. **tārīk ol:**-*a*
Gazel 591
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Karanlık olmak.

Ẓann iderdüm ben ki hep dünyā evi tārīk ola
Almadan bir lemʿa göñlüm nūr-ı ʿışḳ-ı pākden

ṭarīk-i belā:

1. **ṭarīḳ-i belā:**-*da*
Gazel 654
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bela yolu.

Ḫāk olduġum ṭarīḳ-i belāda bilüp o yār
Eyler hemīşe ḳaṭʿ-ı naẓar ben ġubārdan

ṭarīk-i ʿışḳ:

1. **ṭarīḳ-i ʿışḳ:**
Gazel 321
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk yolu.

ʿAceb rāh-ı muḫālifdür ṭarīḳ-i ʿışḳ kim anda
Ṣoyarlarsa ḳabā-yı cismi feryād u fiġān olmaz

[G.443:3, 609:5]

ṭarīk-i miḥnet:

1. **ṭarīḳ-i miḥnet:**-*e*
Gazel 446
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Eziyet yolu II Aşk yolu.

Ṭarīḳ-i miḥnete düşdük ġamuñ nihāyeti yoḳ
Neye varur ki ʿaceb ḥālümüz bizüm giderek

tārmār it-:

1. **tārmār it:**-*dü, -m*
Müseddes 6
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Darmadağın etmek.

Cihānda göñlümi vü ʿaḳl u hūşı tārmār itdüm
Ḳırup zencīr-i pūlādı bu zindāndan firār itdüm

tārmār ḳıl-:

1. **tārmār ḳıl:**-*sa*
Kaside 6
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Darmadağın, perişan etmek.

Pür-mürde eylese gerek āḫir gülün ḫazān
Sünbüllerini ḳılsa gerek bād tārmār

ṭart-:

1. **ṭartan:**-*an*
Gazel 693
Mısra: **6**
Ölçmek.

Rütbe-i noḳṣān-ı miʿyārından āgāh olmadı
Seng-i cevr-i yār ile ṭartan bu dünyā devletin

ṭarz:

1. **ṭarzına:**-*ı, -n, -a*
Gazel 315
Mısra: **4**
Üslup, edâ.

Bir levendāne güzel itse ẓuhūr elbette
Ḥüsnine şīfteyüz ṭarzına meftūnuz biz

ṭarz-ı ḥalāş:

1. **ṭarz-ı ḥalāş:**-*ı*
Kaside 17
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kurtuluş yolu.

Eger ki ṭarz-ı ḥalāşı göreydi şaştından
Olurdı daʿvi-i ārāyiş-i ??? teşvīr

ṭarz-ı nigāh:

1. **ṭarz-ı nigāh:**-*ı*
Gazel 841
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bakış şekli.

Ẓannum budur āhū-yı Ḫoten düşde de görmez
Ol çeşm-i siyeh-kārdaki ṭarz-ı nigāhı

[Mf.73:1]

taş-:

1. **ṭaşup:**-*up*
Müseddes 2
Mısra: **3**
Akarsu veya denizin yatağından çıkarak çevresini kaplaması.

Ṭaşup seyl-i belā ḫūn-ı dil adlu çeşme-sārumdan
Ḳanāʿat gelmeyüp hergiz bu çeşm-i eşk-bārumda

taş:

1. **ṭaşını:**-*ı, -n, -ı*
Müfret 576
Mısra: **2**
Taş II Âşığın başı.

Ṭıfl-ı ġonce bülbülüñ her dem arardı başını
Almasaydı mihr-i ʿālem-tāb elinden ṭaşını

2. **ṭaşı:**-*ı*
Kaside 36
Mısra: **69**
Eşik bağlamında "eşik taşı".

İşigüñ ṭaşı gerek tā kim mücellā eyliye
Ser-be-ser zeng-i ġam olsa tīġ-i ṭabʿ-ı şāʿirān

3. **ṭaşa:**-*a*
Gazel 884
Mısra: **11**
Mezar taşı.

Ḳabrinüñ başında olan ṭaşa çün itdüm nigāh
Ṭaşa urdum başumı hiç iḫtiyārum ḳalmadı

[G.884:12]

4. **ṭaşı:**-*ı*
Gazel 95
Mısra: **2**
Kaya, taş, kayalık, sert ve katı madde.

Pāk itdi ḳatı ʿışḳ bināsın yed-i ḳudret
Bir ṭaşı anuñ ḳopmaya ger ḳopsa ḳıyāmet

[G.388:11, G.428:6, G.501:6, G.617:5, G.816:14, G.827:8, M.3:90, Mf.23:2]

5. **ṭaş:**
Müfret 214
Mısra: **2**
Taş, delilik taşı.

Ol yār vaʿde ḳıldı baña seng-i cevrini
Añdurmadur bu Ḥāletiyā bir delüye ṭaş

ṭaş kes-:

1. **ṭaş kes:**-*di, -y, -se*
Gazel 667
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Taşı kırmak, parçalara ayırmak.

Ṭaş kesdiyse binā-yı ʿışḳ içün Ferhād eger
Gözlerüm yaşıyla gil ḳıldum ten-i ḫākīyi ben

taş yasdanup toprak döşen-:

1. **ṭaş yaşdanup ṭopraḳ döşen:**-*mek, -dür*
Gazel 223
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Taşı toprağı yastık edinmek, çeşitli sıkıntılar çekerek kemale ermek.

Kāmilüñ ṭaş yaşdanup ṭopraḳ döşenmekdür işi
Bāliş-i rāḥatda dāʾim cāhil-i nā-dān yatur

taş yat-:

1. **ṭaş yat:**-*ur*
Müfret 143
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Taş yatur (kalmak). Korkudan, hayretten taş gibi donakalmak, harekete takatı olmamak II Ağır uykusu olmak.

Didiler her ḳademüñde niçe biñ baş yatur
Gülüp ol şūḫ-ı cefā-pīşe didi ṭaş yatur

taşa baş u başa taş ur-:

1. **ṭaşa baş u başa ṭaş ur:**-*mak*
Müfret 230
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çaresiz kaldığı için çok üzülüp dövünmek.

Gerekdür yollar üzre ṭaşa baş u başa ṭaş urmaḳ
Muḥaṣṣal ḫayli müşkildür cihānda ʿışḳa baş urmaḳ

taşa çal-:

1. **ṭaşa çal:**
Gazel 474
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Taşa vurmak, kırmak, parçalamak.

Nāledür teʾsīr iden yārüñ dil-i sengīnine

Muṭribā sen çeng ile ḳānūnuñı
var ṭaşa çal

taşa tut-:

1. **ṭaşa tut:**-*dı*
Gazel 883
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Üst üste taş atmak, sürekli taşlamak.

Seng-dil dil-berlerüñ cevrüyle efgār oldı dil
Ṭaşa tutdı gūyiyā eṭfāl bir dīvāneyi

taşavvur:

1. **taşavvurdan:**-*dan*
Gazel 321
Mısra: **10**
Düşünce, hayal.

N'ola şād itse göñlin Ḥāletī ümmīd-i vuṣlatla
Bu bāzār-ı maḥabbetdür taşavvurdan ziyān olmaz

[Mf.405:2]

taşavvur eyle-:

1. **taşavvur eyle:**-*r, -in*
Gazel 617
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Düşünmek; hayal etmek.

Yāra didüm eylerin vaṣluñ taşavvur her zamān
Ḥaẕ ider ṣandum velī itdüm taşavvurdan ziyān

[Mf.405:1]

taşavvur ḳıl-:

1. **taşavvur ḳıl:**
Gazel 388
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Hayal etmek.

Kişt-zār-ı sīne ḫālī ṭurmasun ey Ḥāletī
Beñlerin yārüñ taşavvur ḳıl maḥabbet toḫmın ek

taşavvurdan ziyān it-:

1. **taşavvurdan ziyān it-:**-*dü, -m*
Gazel 617
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Boş yere hayal kurmak.

Yāra didüm eylerin vaṣluñ taşavvur her zamān
Ḥaẕ ider ṣandum velī itdüm taşavvurdan ziyān

ṭās-bāz-ı bezm-i faḳr:

1. **ṭās-bāz-ı bezm-i faḳr:**-*un*
Gazel 825
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yoksulluk meclisinin tas göstericisi.

Güm olur ṭās-bāz-ı bezm-i faḳruñ zīr-i dalḳında
Eger pür-āteş olsa Ḥāletī çerḫüñ yedi ṭāsı

ṭās-bāz-ı bezm-i ʿışḳ:

1. **ṭās-bāz-ı bezm-i ʿışḳ:**-*uz*
Gazel 311
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşk meclisinin tas göstericisi.

Ṭās-bāz-ı bezm-i ʿışḳuz biz ki nā-peydā ider
Bu ṭoḳuz ṭāsın sipihrüñ ḫırḳa-i peşmīnemüz

ṭās-ı gerdūn:

1. **ṭās-ı gerdūn:**-*dan*
Kaside 11
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Dünya tası.

Kaʿbeteyn-i şeş-der-i teʾyīdi olsa mİhr ü māh
Hep murād üzre çıḳardı ṭās-ı gerdūndan ṭanīn

ṭās-ı nuḫāsī-i çerḫ:

1. **ṭās-ı nuḫāsī-i çerḫ:**
Kaside 28
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Feleğin bakır tası.

Geçürdi başına ḫalḳuñ zamāne cellādı
Olunca ṭās-ı nuḫāsī-i çerḫ çün aḫker

taşvīr:

1. **taşvīre:**-*e*
Müfret 453
Mısra: **1**
Çizme.

Dil-i mecnūnumı ḳaṣd eyliyen naḳḳāş taşvīre
Yazup zülf-i girih-gīrüñ yanınca çekdi zencīre

taşvīr it-:

1. **taşvīr it:**-*en*
Gazel 154
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Resmetmek.

Kirpiklerümi Ḥāletiyā ḳıl ḳalem itsün
Ol āfeti taşvīr iden üstād-ı hüner-ver

[K.17:6]

taşvīr-i dīvār:

1. **taşvīr-i dīvār:**
Mesnevi 8
Mısra: **154**
Kelime Tipi: -
Duvar resmi.

Olan rūḥ-ı kelāmumdan ḫaber-dār
Bilür ġayruñ sözin taşvīr-i dīvār

taşvīr-i maʿnā:

1. **taşvīr-i maʿnā:**
Mesnevi 8
Mısra: **156**
Kelime Tipi: -
Anlamın tasviri.

Benem ressām-ı lafẓ-ı meclis-ārā

Şunulmışdur baña taşvīr-i maʿnā

taşvīr-i raḫş-ı himmet:

1. **taşvīr-i raḫş-ı himmet:**-*i, -n*
Kaside 11
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Yardım atını betimleme.

Ḳādir olmaz yazmaġa taşvīr-i raḫş-ı himmetin
Eylese müjgān-ı ḥūrı ḳıl ḳalem naḳḳāş-ı Çīn

taşı taş üzre koma-:

1. **ṭaşı ṭaş üzre ḳoma:**-*z*
Gazel 807
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Baştan başa yıkıp yerle bir etmek (Beyitte âşığın gönlü ve değirmen bir arada düşünülmüştür).

Āsyā-yı emele olmayalum dil-dāde
Ṭaşı ṭaş üzre ḳomaz ʿāḳil olan dünyāda

taşıt-:

1. **ṭaşıdur:**-*ur*
Kaside 14
Mısra: **51**
Bir nesneyi yükünü vermek.

Kehkeşāna ṭaşıdur kāh dem-ā-dem var ise
Ṭoldurur düşmeninüñ çerḫ derisine şaman

ṭaşra:

1. **ṭaşradur:**-*dur*
Gazel 852
Mısra: **6**
Dışarı.

Meger öykünmek ister ġamze-i çeşm-i civānāna
Niyāmından dem-ā-dem ṭaşradur ṭīġ-i sitem şimdi

[K.8:80]

ṭaşra çek-:

1. **ṭaşra çek:**-*di*
Kaside 6
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dışarı çıkmasını sağlamak.

Çāh-ı zemīne rişte-i bārānı şarḳıdup
Çekdi nebātı ṭaşra yine şunʿ-ı Kird-gār

ṭaşra çık-:

1. **ṭaşra çık:**-*ar, -sa, -n*
Gazel 852
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Dışarı çıkmak.

Ezelden Ḥāletī şayd-ı maḥabbetsin ne dir aʿdā
Çıḳarsañ ṭaşra vādī-i belādan bir ḳadem şimdi

ṭaşrada ḳo-:

1. **ṭaşrada ḳo:**-*mak*
Gazel 821
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dışarıda bırakmak.

Duḫūl-i bezm-i Keykāvus'ı gönlüm iḫtiyār itmez
Ḳomaḳ lāzım gelürse ṭaşrada ġam gibi dem-sāzı

ṭatlu ol-:

1. **ṭatlu ol:**-*up, -dur*
Gazel 701
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Tatlı olmak.

Bir bādedür lebüñ kim keyfiyeti ölümdür
Aġızlığı olupdur anuñ egerçi ṭatlu

taṭvīl-i güftār:

1. **taṭvīl-i güftār:**
Mesnevi 9
Mısra: **266**
Kelime Tipi: -
Sözü uzatma.

İrişdi çün zamān-ı ṭayy-ı ṭūmār
Yeter ey Ḥāletī taṭvīl-i güftār

ṭavāf it-:

1. **ṭavāf it:**-*mek*
Kıt'a 104
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Etrafını dolaşmak II Kabe'nin etrafını dolaşmak.

Kaʿbe-i kūyuñ ṭavāf itmek dilerse Ḫıżr eger
Varsun itsün evvel āb-ı zindegānīden vużū

[G.828:3]

ṭavḳ-ı belā:

1. **ṭavḳ-ı belā:**
Gazel 435
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bela halkası II Sevgilinin saçları.

Zülfi esīrinüñ ne bilürsin cefāsını
Ṭavḳ-ı belāya geçmedi ey şūfī gerdenüñ

ṭavḳ-ı gerden-i ʿizz ü şeref:

1. **ṭavḳ-ı gerden-i ʿizz ü şeref:**
Kaside 34
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
İtibar ve haysiyet gerdanının kolyesi.

Sivār-ı sāʿid-i devlet midür o ḫalḳa ʿaceb
Ya ṭavḳ-ı gerden-i ʿizz ü şeref midür āyā

ṭavḳ-ı hicrān:

1. **ṭavḳ-ı hicrān:**
Gazel 835
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayrılık halkası.

Kerem ḳıl itme şāhum tavḳ-ı hicrān ile fersūde
Sezā-yı ḍarbet-i şemşīrüñ olan gerden-i cānı

ṭavḳ-ı sīmīn:

1. **ṭavḳ-ı sīmīn:**
Gazel 585
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gümüş gerdanlık.

Gerden-i düşmene bāzūsını ḳor dirler o şūḫ
Hiç yaraşur mı següñ boynuña ṭavḳ-ı sīmīn

ṭavḳ-ı zencīr-i belā:

1. **ṭavḳ-ı zencīr-i belā:**
Gazel 507
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bela zincirinin halkası.

Merhem-i kāfūr-ı cism-i yāra besdür bir naẓar
Ṭavḳ-ı zencīr-i belā fersūde ḳılsa gerdenüm

[G.540:10]

ṭavr-ı cünūn:

1. **ṭavr-ı cünūn:**-*ı*
Gazel 499
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Delilik halleri.

Taḥṣīl-i kāma Ḳays-ṣıfāt ihtimām idüp
Ṭavr-ı cünūnı itmemişüzdür keşīde-nām

ṭāvūs-ı ḳudsī:

1. **ṭāvūs-ı ḳudsī:**-*dür*
Terkib-bend 1
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Kutsal tavus kuşu.

Fenā gül-zārını seyr itdi bir ṭāvūs-ı ḳudsīdür
Ṣafāsın bulmayup hergiz çekildi bāġ-ı Rıḍvāna

ṭāvūs-ı zerrīn-bāl ü per:

1. **ṭāvūs-ı zerrīn-bāl ü per:**
Kaside 31
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Altın kanatlı tavus.

Bām-ı eflāk üzre görmez mi bu deñlü erzeni
Ḳanda cevlān eyler ol ṭāvūs-ı zerrīn-bāl ü per

ṭayan-:

1. **ṭayanasın:**-*a*, -*sın*
Gazel 687
Mısra: **8**
Dayanmak, sabretmek.

Ey nīze-i nigār göñül cān virür saña
Ammā ki almada anı muḥkem ṭayanasın

[K.7:17]

2. **ṭayandum:**-*dum*
Gazel 542
Mısra: **10**
Bir yere yaslanmak, kendini dayamak; birinden, bir şeyden güç almak, güvenmek, istinat etmek.

Yārüñ oḳı kim ʿāşıḳ-ı bīmāra ʿaṣādur
Ben ḫaste hemān Ḥāletiyā aña ṭayandum

[G.694:10, G.798:10, K.14:69]

taʿyīn eyle-:

1. **taʿyīn eyle:**-*di*
Gazel 856
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Görevlendirmek, yönlendirmek.

Her bir ḳulunı eyledi bir ḫidmete taʿyīn
Ben ʿāşıḳ-ı āvāreyi baḫr-i ġama ṣaldı

taʿyīn it-:

1. **taʿyīn it:**-*er*
Kıt'a 12
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bir göreve yerleştirmek, atamak, görevlendirmek.

Feyż-i seḥāb-ı luṭfuña bulursa dest-res
Āb-ı ḥayāta rātibe taʿyīn ider serāb

taʿyīn olun-:

1. **taʿyīn olun:**-*a*
Kaside 18
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Görevlendirilmek, atanmak.

Şāhid-i ḳadrüñ ola çīn-i cebīnden sālim
Ṣubḥ-ı devletüñe taʿyīn oluna āyine-dār

2. **taʿyīn olun:** -*dı*
Gazel 427
Mısra: **6**
Payına düşmek, kısmet olmak..

Saña ḫūn-ı ciger nūş eylesün her gün dimiş dil-ber
Yüri ẕevḳüñde ol taʿyīn olundı çünki mersūmuñ

tayy eyle-:

1. **ṭayy eyle:**-*y*, -*e*, -*lüm*
Gazel 585
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dürüp bükmek.

Geliñüz zühd ü riyā ferşini ṭayy eyliyelüm
Ḥāletī-veş olalum mey-kedede ḫāk-nişīn

[Trk.B.1:58]

tayy it-:

1. **ṭayy it:**-*er*, -*dü*, -*m*
Gazel 5
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Geçmek, aşmak.

Ṭayy iderdüm bir dem içre biñ beyābān-ı ġamı
Eyleseydi pīr-i mey-ḫāne eger himmet baña

[G.40:5]

2. **ṭayy it:**-*di*
Kaside 21
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dürüp bükmek, katlamak.

Bu demlere irişince bisāṭı ṭayy itdi
Dökerdi noḳta dem-ā-dem sipihr olup remmāl

[Trk.B.1:135]

ṭayy olun-:

1. **ṭayy olun:**-*dukça*
Gazel 522
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bükülmek, dürülmek.

Dil-i ʿāşıḳda olan dāġ-ı ġama nāme-i yār
Ṭayy olunduḳça fitīl olur açılsa merhem

[G.818:10, K.36:54, K.42:7]

tāze:

1. **tāze:**
Gazel 386
Mısra: **5**
Yeni.

Tāze cān-baḫş ider ol şāh-ı şikār-endāzum
Ḳılsa naḫcīrlerin beste-i bend-i fitrāk

[G.454:1, G.620:1, Mf.291:2, Mü.2:6, Mü.2:12, Mü.2:18, Mü.2:24, Mü.2:30, Mü.2:36]

2. **tāze:**
Gazel 373
Mısra: **7**
Bozulmamış, bayatlamamış olan.

Ġam ḫarābātında biñ yirden açarlar tāze ḫum
Sāġar-ı çeşmümden eksilse eger ḫūn-āb-ı ʿışḳ

3. **tāze:**
Gazel 244
Mısra: **5**
Canlı, yeşil.

Bitürsün tāze güller sīnem üzre oḳlaruñ gönder
Yoluñda ḫāk olan ʿāşıḳlara bārān-ı raḥmetdür

[G.511:4, G.528:10, K.6:71, K.38:5, Mf.117:2]

4. **tāze:**
Gazel 213
Mısra: **4**
Genç, körpe.

Ne ġam sipihr-i kühen-sālenüñ cefāsından
Yanumda sencileyin tāze nev-civānum var

[G.237:8, G.296:11, G.883:9, Mf.325:2]

tāze eyle-:

1. **tāze eyle:**-*di*
Kaside 3
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Tazelemek, yeniden canlandırmak.

Ben ḫāki feyż-i luṭfuñ ile tāze eyledi
İden vücūd-ı pāküñi ser-çeşme-i kirām

tāze ġonce:

1. **tāze ġonce:**-*y, -i*
Gazel 744
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Taze açılmamış gül II Sevgili.

Ol tāze ġonceyi ṣaḳınup bād-ı āhdan
ʿUşşāḳ berg-i bīd gibi ditrer üstine

tāze ol-:

1. **tāze ol:**-*sa*
Gazel 183
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Taze olmak, yeni olmak.

ʿAceb mi tāze olsa muttaṣıl dāġ-ı dil-i lāle
Gice tā ṣubḥa dek derdiyle bülbüller fiġān eyler

2. **tāze ol:**-*ur*
Kaside 21
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Yeşermek; canlanmak, yenilenmek.

Olursa şimdi olur tāze sebze-i ümmīd
Virürse şimdi virür mīve devḥa-i āmāl

[M.1:69]

tāze tāze:

1. **tāze tāze:**
Gazel 557
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yeni yeni.

Tāze tāze dāġuma itseñ revādur iʿtibār
Şimdi çıḳmışdur derūn-ı sīneden ol germ nān

[G.784:7, Ktk.K.2:10]

tāze tut-:

1. **tāze ṭut:**-*ar*
Müfret 455
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Taze/canlı tutmak.

İdüp ol şūḫ-ı cihān ʿişve-i bī-endāze
Āb-ı rūyumla ṭutar gül-şen-i ḥüsnin tāze

tāze vü rengīn ü ter:

1. **tāze vü rengīn ü ter:**
Kaside 5
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Taze ve renkli.

Güller ṭaḳındı tāze vü rengīn ü ter şanur
Ḳat ḳat görünse çeşm-i ḥasūda başumda nār

tāzele-:

1. **tāzeler:**-*r*
Gazel 110
Mısra: **7**
Değiştirmek, yenilemek; canlandırmak.

Tāzeler āteşini sāḳī-i meclis her gāh
Fiʿl-meşel oldı hemān micmer-i devvār ḳadeḥ

taʿẓīm:

1. **taʿẓīm:**
Kıt'a 17
Mısra: **3**
Saygı gösterme, yüceltme.

Nefḥā-i naẓmın iletse bād eger taʿẓīm içün
Ḳalḳa yirinden ġubār-ı merḳad-i Pīr Ḫucend

taʿẓīm eyle-:

1. **taʿẓīm eyle:**-*y, -üp*
Kaside 30
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Saygı göstermek, ululamak.

Hemīşe aña taʿẓīm eyleyüp üstine almazdı
Eger kim şanmasa zāl-i felek Keyvān'ı der-bānuñ

tāziyāne:

1. **tāziyāneye:**-*y, -e*
Gazel 851
Mısra: **5**
Kamçı, kırbaç.

Olmazdı tāziyāneye muḥtāc esb-i yār
Bilseydi ʿāşıḳuñ elem-i intiẓārını

tāziyāne ol-:

1. **tāziyāne ol:**-*ma, -sa*
Gazel 387
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sebep olmak.

Eşkümüñ gül-gūnı olmazdı bu deñlü tīz-rev
Tāziyāne olmasa merġūl-ı ʿanber-sālāruñ

tażyīʿ-i evḳāt:

1. **tażyīʿ-i evḳāt:**
Gazel 62
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Vaktini boşa geçirmek.

Şuhūd-ı nüsḫa-i şunʿa nev-ā-nev bulmayan ḳudret
İdüp tażyīʿ-i evḳātın ḥikāyāt-ı kühen söyler

teb:

1. **tebdendür:**-*den, -dür*
Gazel 68
Mısra: **9**
Sıtma.

Şanma tebdendür ʿaraḳ-nāk olduġum ey Ḥāletī
Eyledüm ḳurtulmaġa düzd-i ecelden çoḳ şitāb

[G.71:4, K.17:40]

teb ṭut-:

1. **teb ṭut:**-*sa*
Kaside 7
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Sıtma tutmak II Titreme gelmek.

ʿAceb mi şīr-i kūh u deşti teb ṭutsa hirāsından
Ḳulaġına çalınmışdur nehīb-i tīġ-i berrānuñ

tebāh eyle-:

1. **tebāh eyle:**-*me*
Gazel 708
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Berbat etmek, harap etmek, mahvetmek, tüketmek.

Ya şīşe-i sipihre ya cām-ı murāda ur
Seng-i cünūnuñ eyleme ey Ḥāletī tebāh

tebāh it-:

1. **tebāh it:**-*me, -den*
Gazel 810
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mahvetmek, yıkmak.

Şuʿle-i āhum benüm ʿāciz degüldür itmeden
Ḳalʿa-i rūyīne-i gerdūnı bir yirden tebāh

tebāh ol-:

1. **tebāh ol:**-*ur*
Gazel 289
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bozulmak, yıkılmak.

Bir gün olur tebāh küleh-kūşe-i ġurūr
Ḥükmin virür ṭabanca-i āsīb-i rūzgār

[G.407:5, G.859:1, M.4:13, M.7:57, M.3:86]

tebdīl eyle-:

1. **tebdīl eyle:**-*miş*
Gazel 301
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Değiştirmek.

Naʿrasın efġāna tebdīl eylemiş ser-mest idüm
Dest-i ḫurşīd olmadan cām-ı hilāle bāde-rīz

tebdīl it-:

1. **tebdīl it:**-*se*
Gazel 439
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Değiştirmek.

Efserin efsāra tebdīl itse lāyıḳdur ḳıral
ʿĀlemüñ bār-ı ġamın yüklenmege bir ḫar gerek

tebdīl-i hevā it-:

1. **tebdīl-i hevā it:**-*di*
Gazel 211
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Havayı değiştirmek.

Geldi mülk-i çemene ḳodı şitā iḳlīmin
İtdi tebdīl-i hevā şimdi nesīm-i esḥār

tebdīl-i mekān eyle-:

1. **tebdīl-i mekān eyle:**-*r, -se*
Kaside 12
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Mekan, yer değiştirmek.

Āftāb-ı ʿālem-efrūz-ı sipihr-i cāhdur
Yaraşur gāhī eger eylerse tebdīl-i mekān

teber kıl-:

1. **teber ḳıl:**-*mış*
Kaside 33
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Balta yapmak.

Süvār-ı ḳadri eylerdi felek fevḳinde cevlānī
Rikābında anuñ peyk olmaġa çerḫ-i cihān-peymā

tebessüm:

1. **tebessümle:**-*le*
Gazel 718
Mısra: **4**
Gülümseme.

Taḥḳīḳ ki yoḳdur deheni dil-berüñ ammā
Gāhī bıraġur ḫalḳı tebessümle gümāna

[G.821:7, Mf.471:2]

tebessüm it-:

1. **tebessüm it:**-*ecek*
Gazel 195
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Tebessüm etmek, gülümsemek.

Bezm-i ʿālemde güm olmışdı melāḥat ḫātemi
İdicek cānā tebessüm bildiler kim sendedür

tebhāle:

1. **tebḫāledür:**-*dür*
Gazel 6
Mısra: **1**
Hararet nedeniyle dudaklarda veya ağzın çevresinde oluşan uçuk, kabarcık.

Lebinde şanma kim tebḫāledür yir yir olan peydā
Muraṣṣaʿdur şāhuñ cām-ı laʿli ey dil-i şeydā

[Mf.7:1]

teb-i bāḫūr-ı ġam:

1. **teb-i bāḫūr-ı ġam:**-*la*
Mesnevi 9
Mısra: **133**
Kelime Tipi: -
Üzüntü talevinin ateşi.

Teb-i bāḫūr-ı ġamla derd-nākem
Hümūm-ı ber-i miḥnetden helākem

teb-i cāy-gīr:

1. **teb-i cāy-gīr:**-*e*
Mesnevi 9
Mısra: **168**
Kelime Tipi: -
Yerleşmiş humma, sıtma.

Ṭutar gitdükçe rīş-i ġazl-ı nāsūr
Müfīd olmaz teb-i cāy-gīre kāfūr

teb-i ġam:

1. **teb-i ġam:**
Gazel 201
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dert ateşi.

Gitmeye tā ki ḳoyup ʿāşıḳ-ı sevdā-zedeyi
Teb-i ġam bağlar imiş zülf-i girih-gīr-i nigār

[G.324:13, G.713:9, K.21:10, M.8:75]

teb-i hicr:

1. **teb-i hicr:**-*e*
Gazel 629
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ayrılık sıtması.

Dem-ā-dem derdüñi bī-derd olan yārāna söylersin
Teb-i hicre düşelden hep göñül yabāna söylersin

teb-i miḥnet:

1. **teb-i miḥnet:**-*den*
Kaside 14
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Sıkıntı sıtması.

Meclis-i medḥini ben böyle mi resm eyler-idüm
Teb-i miḥnetden eger olmasa destüm lerzān

tebşīr-i şehādet:

1. **tebşīr-i şehādet:**-*dür*
Gazel 50
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şehitlik müjdelenmesi.

Ġamze görsek düşde tebşīr-i şehādetdür dirüz
Mürşid-i ʿışḳuz ʿaceb mi eylesek taʿbīr-i ḫˇāb

teb-zede:

1. **teb-zededür:**-*dür*
Kaside 14
Mısra: **42**
Sıtmaya tutulmuş, sıtmalı.

Cem-i Cemşīd-meniş Ḥażret-i Ḫān Aḥmed kim
Tāb-ı ḳahrıyla anuñ teb-zededür şīr-i jiyān

teb-zede ḳıl-:

1. **teb-zede ḳıl:**-*mış*
Mesnevi 5
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Sıtmaya tutulmak.

Teb-zede ḳılmış idi ḫavf-ı İlāh
N'ola şīr-i Ḫudā olursa o şāh

tecdīd it-:

1. **tecdīd it:**-*er*
Tarih 2
Mısra: **7**

Kelime Tipi: -
Yenilemek, tazelemek.

Gelür her yüz başında dīni bir tecdīd ider ādem
Velī böyle müceddid biñde bir ancaḳ düşer ḥaḳḳā

tecelli-i ḫāṣ eyle-:

1. **tecelli-i ḫāṣ eyle:**-*y, -en*
Gazel 277
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Özel bir tecelli etmek.

Eyliyen ʿāleme tecelli-i ḫāṣ
Bugün ol ḥüsn-i bā-kemālüñdür

tedārik:

1. **tedārikden:**-*den*
Gazel 504
Mısra: **1**
Hazırlık.

Nigāh-ı ḫışm-nāküñdür tedārikden ḳoyan ḥālüm
İki şemşīr-i ġamzeñdür ṭılısm-ı genc-i iḳbālüm

tedārik eyle-:

1. **tedārik eyle:**
Gazel 251
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hazırlık yapmak.

Dīde giryān sīne sūzān olmasıdur hicr ile
Bir tedārik eyle şāhum gitdi elden baḥr ü ber

tedārik it-:

1. **tedārik it:**-*er, -di*
Gazel 826
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Hazırlık yapma.

Ḳays ile Ferhād iderdi bir tedārik lā-cerem
Derd-i ʿışḳuñ olsa ger ölmekden özge çāresi

tedāriki görül-:

1. **tedāriki görül:**-*me, -di*
Müfret 549
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hazırlığı yapılmak (Sefer öncesi ordunun hazırlanması bağlamında).

Bezm-i ṣafāda bāde-i gül-gūn sürülmedi
Ġam ceyşinüñ tedāriki hergiz görülmedi

tedbīr:

1. **tedbīr:**
Gazel 165
Mısra: **4**
Tedbir, önlem.

Ḳaçan ol şāh olur leşker-keş-i nāz
Nigāh-ı çeşminüñdür cümle tedbīr

[G.384:18, Kt.78:2, M.9:126, Mf.494:2, Mü.5:10]

tedbīr ile:

1. **tedbīr ile:**
Gazel 877
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Önlem ile, idare ile.

Ol kākül-i dil-keş olup āhumla perīşān
Tedbīr ile bir ʿasker-i cerrār bozuldı

tedbīr it-:

1. **tedbīr it:**-*di*
Müfret 566
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Önlem almak.

Kūyuña varmaġ içün ġam baña tedbīr itdi
Bilmesün diyü ʿadū şeklümi taġyīr itdi

tedbīr ol-:

1. **tedbīr ol:**-*ur*
Kıt'a 96
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Önlem olmak.

Üstüme ağlarsa ʿışḳ ehli ʿaceb tedbīr olur
Gitmesün diyü ġubārum āstān-ı yārdan

tedbīr-i ġamze:

1. **tedbīr-i ġamze:**-*süz*
Gazel 583
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Süzgün yan bakış tedbiri.

Tedbīr-i ġamzesüz de gözi dil-şikār ider
Naḫcīr-i ṣayd-gāh-ı belā istemez kemīn

tedbīr-i gūn-ā-gūn:

1. **tedbīr-i gūn-ā-gūn:**
Gazel 770
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Türlü türlü önlem.

Sāḳi-i meclis gehī mey geh ʿaraḳ ʿarż eyleyüp
Aldı aḳlum ḥāṣılı tedbīr-i gūn-ā-gūn ile

tedbīr-i ʿışḳ:

1. **tedbīr-i ʿışḳ:**
Gazel 375
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk önlemi.

Ser fedā itmekdür ey dil ʿāṣıḳa tedbīr-i ʿışḳ
Kelle-i ʿuşşāḳdur zīrā ġıdā-yı şīr-i ʿışḳ

tedennī:

1. **tedennīdür:**-*dür*
Kıt'a 128
Mısra: **1**

Gerileme, derecesinden düşme.

Tedennīdür egerçi tā ezelden ḥāli dünyānuñ
Velī ey Ḥāletī oldı zamān ġāyet de kem şimdi

tedrīc:

1. **tedrīcle:**-*le*
Gazel 561
Mısra: **13**
Derece derece.

Tedrīcle ḳul eyledi dünyāyı Ḥāletī
Raḫş-ı cefāya böyle gerek rīziş-i ʿinān

tedrīc ile:

1. **tedrīc ile:**
Gazel 693
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Tedricen; derece derece, yavaş yavaş, kademe kademe.

Ey ḫoş ol şūḫ-ı cihān k'olur sürürından helāk
İtmese tedrīc ile ʿāşıḳ ḫayāl-i vuṣlatın

teʾessüf:

1. **teʾessüf:**
Müfret 322
Mısra: **2**
Eseflenme, kederlenme.

Ḫançer-i cevriyle ölmek müddeʿāmuzdur bizüm
Laʿl-i dil-berden teʾessüf ḫūn-bahāmuzdur bizüm

tef ü tāb-ı mey:

1. **tef ü tāb-ı mey:**
Gazel 463
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şarabın sıcaklığı ve tazeliği.

Tef ü tāb-ı mey ile yārüñ olup çihresi al
Gören ebrūlarını şandı şafaḳ içre hilāl

tefāvüt:

1. **tefāvüt:**
Müfret 537
Mısra: **1**
Farklılık.

Tefāvüt üzredür gün geldüginice naḫl-i bālāsı
Bülend olsa ʿaceb mi āteş-i ruḫsār-ı zībāsı

tefevvuk:

1. **tefevvuḳ:**
Kaside 32
Mısra: **43**
Üstün gelme, üste çıkma.

Muḥīṭ-i çerḫ-i vālāya tefevvuḳ ḳaṣdın eylerdi
Kef-i iḥsānına beñzetseler deryā-yı zeḫḫārı

tefrīc-i rūḥ eyle-:

1. **tefrīc-i rūḥ eyle:**-*mek, -dür*
Kaside 38
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Ruhu açmak, gönlü neşelendirmek.

Ġaraz çünki tefrīc-i rūḥ eylemekdür
Ḳuvā-yı dil ü gül-hevā-yı gül-sitānı

teġāfül:

1. **teġāfül:**
Gazel 49
Mısra: **7**
Anlamazlıktan gelme, ilgisiz davranma.

Teġāfül eyleme ey şūḫ kim teġāfül ile
Cihānda bir niçe deryā-yı ʿışḳ oldı serāb

[G.87:3, G.457:9, G.499:9, G.668:5]

teġāfül eyle-:

1. **teġāfül eyle:**-*me*
Gazel 49
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Anlamamazlıktan gelmek. Bir şeyi anladığı hâlde anlamamış gibi davranmak.

Teġāfül eyleme ey şūḫ kim teġāfül ile
Cihānda bir niçe deryā-yı ʿışḳ oldı serāb

teġāfül it-:

1. **teġāfül it:**-*er*
Gazel 506
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Anlamazlıktan, bilmezlikten gelmek.

Görünce pīr maḥabbetlerin teġāfül ider
Serīr-i Mıṣr-ı melāḥatde māh-ı Kenʿān'um

tegerg-i şiddet-i eyyām:

1. **tegerg-i şiddet-i eyyām:**-*dan*
Kaside 22
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Devrin şiddetli dolusu.

Hemvāre berg ü bār-ı dıraḫt-ı saʿādeti
Ḳalsun tegerg-i şiddet-i eyyāmdan maṣūn

tehem-ten:

1. **tehem-ten'dür:**-*dür*
Kıt'a 116
Mısra: **1**
İran kahramanlarından Rüstem (Gücü ve cesurluğuyla bilinir)II Güçlü, cesur savaşçı kişi.

Cihānda himmet-i vālāsı bir Tehem-ten'dür
Eger ki istese el ḳor nıṭāḳ-ı Cevzā'ya

tehī:

1. **tehīdür:**
Gazel 746
Mısra: **3**
Boş, işe yaramaz, faydasız.

Tehīdür elde cāmum sāḳi-i devrüñ cefāsından
Ḳosun gāhī ʿaraḳ gāhī şarāb-ı erġavān dīde

[G.882:8, Kt.38:4]

teh-i gird-āb-ı cünūn:

1. **teh-i gird-āb-ı cünūn:**-*dur*
   Gazel 154
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Delilik girdabının dibi.

Rāḥat-geh-i ʿāşıḳ teh-i gird-āb-ı cünündur
Her bār k'olur lücce-i ḥasretde şināver

tehī ḳal-:

1. **tehī ḳal:**-*dı*
   Mesnevi 8
   Mısra: **44**
   Kelime Tipi: -
   Boş kalmak, içi boş olmak.

Hirāsuñdan olup eflāk dirhem
Tehī ḳaldı niyām-ı ḥançer-i ġam

[M.8:47]

tehī ḳıl-:

1. **tehī ḳıl:**
   Gazel 603
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Boşaltmak, arındırmak.

Sīneñü cāndan tehī ḳıl ġuṣṣa-i dil-ber gelür
Ṣadrı iḫżār eyle bir ṣāḥib-saʿādetdür gelen

tehī ol-:

1. **tehī ol:**-*sa*
   Gazel 262
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Boş, arınmış olmak.

Viṣāl ümmīdi olmaz ṭolmayınca ḳan ile baġruñ
Leb-i dil-dārı būs itmez tehī olsa eger sāġar

teh-i pāy-ı dil:

1. **teh-i pāy-ı dil:**-*üm*
   Mesnevi 9
   Mısra: **145**
   Kelime Tipi: -
   Gönül ayağının dibi.

Teh-i pāy-ı dilüm efgār-ı miḥnet
Depemden çıḳdı nevk-i ḫār-ı miḥnet

tehī-dest ol-:

1. **tehī-dest ol:**-*ma, -y, -a*
   Kıt'a 21
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Eli boş olmak.

Bāġ-ı dehr olsa seḥāb-ı himmetüñden müstefiż
Deste-i gülden tehī-dest olmaya hergiz çenār

teʾhīre ḳo-:

1. **teʾḫīre ḳo:**-*maz*
   Gazel 829
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Ertelemek, ihmal etmek.

Teʾḫīre ḳomaz Ḥāletiyā çeşmini yārüñ
İllā ki meger meşġale-i ġunc ü delāli

teh-nişān ol-:

1. **teh-nişān olsaydı:**
   Kaside 12
   Mısra: **46**
   Kelime Tipi: -
   Kaplanmak.

Olamaz lāyıḳ miyān-ı Ḳahramān-ı ḳahrına
Tīġ-i kūh olsaydı zer-i deh-dehīden teh-nişān

tek:

1. **tek:**
   Gazel 400
   Mısra: **4**
   Yalnız.

Gördiler dün beni o ġonce-dehen yanında
Tek ṭururken diken oldum gözine dünyānuñ

2. **tek:**
   Gazel 16
   Mısra: **14**
   Yeter ki.

Olalum biz de maġz-pāşīde
Tek yıḳılsun bu günbed-i vālā

[G.18:6, G.27:10, G.94:4, G.419:7, G.466:5, G.544:7, G.620:6, G.651:8, G.674:7, G.674:9, G.690:6, G.798:4, K.30:48, Mf.264:2]

tek hemān:

1. **tek hemān:**
   Gazel 651
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Yeter ki.

Her cefāya ḳāʿil ü her cevre rāżıdur gönül
Tek hemān yāri anuñ aġyār ile yār olmasun

tek ü pū:

1. **tek ü pū:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **118**
   Kelime Tipi: -
   Koşuşturma.

Benem ol mūr-ı bī-baḫt-ı belā-cū
K'ide bir dāne içün biñ tek ü pū

tek ü pū eyle-:

1. **tek ü pū eyle:**-*dükçe*
   Gazel 242
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Telaşla sağa sola koşuşturmak.

Tek ü pū eyledükçe nāḳa-i maḥmil-keş-i Leylā
Nişān-ı pāyı Mecnūn'uñ gözine māh-ı tābāndur

tek ü pū it-:

1. **tek ü pū it:**-*er, -miş*
Müfret 446
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Koşuşturmak.

Rūze ġam çekerin diyü idermiş tek ü pū
Aç daʿvācılıġın eylemesün ṭurmaʿadū

tek ü pūy:

1. **tek ü pūy:**-*un*
Gazel 431
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Koşuşturup durma.

Eksük olma kūy-ı dil-berden meded ey bād-ı ṣubḥ
Dīde-iʿuṣṣāḳ içündür hep tek ü pūyuñ senüñ

[G.495:10]

teḳāżā nāmesi:

1. **teḳāżā nāmesi:**-*n*
Gazel 149
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Serzeniş mektubu.

Eyle ey ḳāṣid teḳāżā nāmesin yazduḳda yār
Ṣaçdurunca ḫaṭṭına ḫāk-i ḥarīminden ġubār

tekellüm it-:

1. **tekellüm it:**-*di*
Mesnevi 4
Mısra: **119**
Kelime Tipi: -
Konuşmak.

Aña ol ṣeb tekellüm itdi İlāh
Kimse görmedügini gördi o ṣāh

tekrār:

1. **tekrār:**
Gazel 45
Mısra: **8**
Bir daha, yeniden.

Laʿlini emdürür kimi kim öldürürse yār
Tekrār ḳatle cān virür ol ṣūḫ-ı pür-cefā

[G.97:2, G.110:4, G.361:2, Mf.24:2, Mf.215:2, Mf.218:2]

tekrār it-:

1. **tekrār it:**-*me*
Gazel 356
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tekrar etmek, yinelemek.

Olmaz ise Ḥāletī ḳāʿil ḫuṣūs-ı būseye
Ol ṣeh-i nāzük-mizāca itme hiç tekrār ʿarż

teksīr-i sevād eyle-:

1. **teksīr-i sevād eyle:**-*me*
Gazel 119
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Faydasız yere çok yazı yazmak.

Naġz-gūy eyle zebān-ı ḳalemüñ Ḥāletiyā
Uyup iller sözine eyleme teksīr-i sevād

tekye:

1. **tekyedür:**-*dür*
Gazel 803
Mısra: **4**
Tekke, dergah.

Göñlüm ki ṭolup ʿışḳuñ ile gitdi ḳarārum
Bir tekyedür o kim ḳona āyende vü revende

tekye-gāh ol-:

1. **tekye-gāh ol:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 810
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dayanılacak yer olmak.

Devlet-i ʿışḳuñ virilmez ḥükmi hergiz Ḥāletī
Olmayınca kūşe-i bālīn-i miḥnet tekye-gāh

tekye-gāh-ı ʿışḳ:

1. **tekye-gāh-ı ʿışḳ:**-*da*
Gazel 316
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşkın tekke yeri.

Tekye-gāh-ı ʿışḳda ḳılduḳ bürehne başumuz
Seng-i cevr-i yār içün hep hāżır u āmādeyüz

[G.730:3, G.830:10]

tekye-geh:

1. **tekye-gehüñ:**-*ün*
Gazel 128
Mısra: **9**
Tekke, dergah.

Ābdālıyam şu tekye-gehüñ k'anda Ḥāletī
Eyler nemed külāha ḥased tāc-ı Keyḳubād

tekye-i ʿışḳ:

1. **tekye-i ʿışḳ:**-*un, -da*
Gazel 444
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk tekkesi.

Ḥāletī-i zāra ʿarż eyle ġubār-ı ḫaṭṭuñı
Tekye-i ʿışḳuñda yoḳdur öyle ābdāluñ senüñ

[G.835:5]

tel eyle-:

1. **tel eyle:**-*mez*
Kaside 40
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Duvak yapmak.

Tutuḳ-ı himmetüñ altında ʿarūs-ı baḫtum
Eylemez şaʿşaʿasın mihr-i cihān-tābuñ tel

telḫ:

1. **telḫdür:**-*dür*
Gazel 306
Mısra: **1**
Acı.

Telḫdür zehr-āb-ı ġam nūş eylemekden kāmumuz
Derd-i miḥnetdür ezel bezminde evvel cāmumuz

telh eyle-:

1. **telḫ eyle:**-*miş*
Kaside 41
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Acılaştırmak, kötüleştirmek.

Dil-i ʿāşıḳ gibi zehr-āb-ı ġam telḫ eylemiş ʿıyşın
Revādur Mıṣr'a göndersek o ṭūṭī-i şeker-ḫāyı

[K.19:35]

telh it-:

1. **telḫ it:**-*üp*
Terkib-bend 1
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Acıtmak, acı vermek.

Mey-i ʿişret diyü bir cām ṣunsa şāḳi-i devrān
Mezāḳuñ telḫ idüp evvel ḳılur āḫir gözüñ giryān

telh ol-:

1. **telḫ ol:**-*duk, -ı, -n*
Gazel 617
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Acı olmak.

Bāde-i hicrüñ ne bilsün Ḥāletī telḫ olduġın
Görmemişdür anı hiç ol dil-ber-i şīrīn-zebān

telh-kām ol-:

1. **telḫ-kām ol:**-*maz*
Gazel 317
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Damakta acı tat kalmak.

Benem ol lāübāli ġuṣṣa-keş kim zehr-i endūhı
Ṭoḳuz cāmıyla nūş itse sipihrüñ telḫ-kām olmaz

[K.36:79, G.881:6]

telli şaç:

1. **telli şaç:**-*ı, -n*
Kaside 36
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Saç teli II Güneş ışınları.

Telli şaçın ḳaldurup ʿarż itdi rūyın ʿāleme
Oldı gūyā kim zamāne bir ʿarūs-ı dil-sitān

temāşā:

1. **temāşā:**
Gazel 320
Mısra: **10**
Bakıp seyretme.

Reşkümüz yoḳdur bizüm Firdevs'e zīrā Ḥāletī
Dāʾim ol Ṭūbā-ḳaddüñ ḥüsnin temāşā üzreyüz

[K.10:12]

temāşā eyle-:

1. **temāşā eyle:**-*sün*
Kaside 32
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Seyretmek.

Temāşā eylesün gelsün ḥabābı cūy-bār üzre
Nice ṭurur ki āb üzre diyenler çerḫ-i devvārı

temennā:

1. **temennādur:**-*dur*
Gazel 167
Mısra: **6**
Arzu, istek, temennî.

O māha hem-dem olup seyr-i sebze-zār itmek
Sipihre çıḳmaġa beñzer ʿaceb temennādur

[G.320:4]

temennā eyle-:

1. **temennā eyle:**-*se, -k*
Gazel 301
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dilemek, istemek.

Vaʿde-i ferdālarından olsaḳ ol şūḫuñ ḥalāṣ
Eylesek vaṣlın temennā olsa rūz-ı rüst-e-ḫīz

[G.427:8, G.520:7]

temennā it-:

1. **temennā it:**-*se, -ler*
Gazel 480
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Arzulamak, dilemek.

İtseler vaṣlın temennā baḥs ider ʿuṣṣāḳıla
Kimseler ol şeh-süvāra söz yetişdürmek muḥāl

temennā-yı maḥāl eyle-:

1. **temennā-yı maḥāl eyle:**-*me, -se, -m*
Gazel 516
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Uygun istekte bulunmak, arzu etmek.

Vuṣlat-ı yār naṣīb olmayacaḳdur āḫir
Yoḳ yire bārī temennā-yı maḥāl eylemesem

temevvüc it-:

1. **temevvüc it:**-*mek*
Kaside 25
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Dalgalanmak.

Eline girdi çenāruñ leʾāli-i şeb-nem
Temevvüc itmeg ile ṣubḥ-dem yem-i aḫżar

temkīn:

1. **temkīni:**-*i*
Gazel 293
Mısra: **3**
İhtiyatlı ve tedbirli olma, ağırbaşlı ve düşünceli davranma, ağırbaşlılık.

Özge temkīni var ol ḫusrev-i ḥüsnüñ ḥaḳḳā
Ele āyīne alur istese seyr-i gül-zār

temkīn-i ḥüsn:

1. **temkīn-i ḥüsn:**
Gazel 93
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güzellik tedbiri II
Sevgilinin kendisini âşıktan sakınması.

Ḥāletī incinme görseñ yārdan temkīn-i ḥüsn
Tā ezelden böyledür resm-i bütān-ı ḫod-perest

temkīn-i ḥüsn eyle-:

1. **temkīn-i ḥüsn eyle-:**-*mez*
Gazel 706
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellik konusunda ihtiyatlı olmak.

İşiginde çıḳsa eflāke fiġān-ı dād-ḫˇāh
Eylemez temkīn-i ḥüsnin ol şeh-i ḫūbān-şāh

temūz:

1. **temūz:**
Gazel 299
Mısra: **8**
Temmuz, miladî takvimin yedinci ayı. II Aşırı sıcak.

Tāb-ı fırāḳ-ı yār ile pür-dāġdur tenüm
Şol naḫle beñzedüm ki yaḳupdur anı temūz

[K.36:67]

temyīz eyle-:

1. **temyīz eyle:**-*mez*
Kıt'a 85
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Birbirinden ayırmak.

Cānuma kār itdi bir ẓāhir-perestüñ cevri kim
Ẕü'l-fiḳārı eylemez temyīz hergiz kārdan

temyīz it-:

1. **temyīz it:**-*me, -y, -e*
Kaside 41
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Ayırmak, seçmek.

Nice teşḫīṣ ider miḳdārını aʿlā vü ednānuñ
Serādan ol ki temyīz itmeye hergiz Süreyyā'yı

ten:

1. **tenümde:**-*üm, -de*
Gazel 735
Mısra: **12**
Beden, cisim, gövde, vücut.

Ol Hümā-yı evc-i nāz ey Ḥāletī baḳmaz eger
Derd-i ʿışḳıyla tenümde üstüḫˇānum ṣayıla

[G.15:1, G.15:9, G.43:1, G.71:4, G.86:6, G.95:7, G.96:5, G.213:8, G.224:1, G.229:3, G.244:1, G.267:7, G.299:7, G.350:3, G.383:3, G.422:1, G.433:1, G.435:1, G.480:3, G.485:6, G.507:1, G.508:7, G.529:2, G.539:1, G.540:4, G.658:4, G.666:11, G.666:2, G.672:5, G.713:3, G.723:3, G.766:1, G.773:5, G.777:3, G.803:7, G.838:1, G.841:1, G.869:3, G.880:10, G.882:9, K.28:4, M.4:112, Mf.105:1, Mf.122:1, Mf.178:2, Mf.241:1, Mf.255:1, Mf.264:1, Mf.273:1, Mf.326:1, Mf.345:5, Mf.501:2, Mf.551:1, Mf.553:1, Mf.565:2, Mf.586:1, Mü.3:14]

ten ḫānesi:

1. **ten ḫānesi:**-*n, -de*
Gazel 876
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Beden evi, insanın bedeni.

Ten ḫānesinde n'ola hevālansa zaḫm-ı dil
Tīrüñ gelince her yaña açıldı revzeni

ten ḥişārı:

1. **ten ḥişārı:**-*n*
Kıt'a 62
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Beden kalesi.

Ten ḥişārın niçe bir bekleye bu cān-ı żaʿīf
Niçe bir ceyş-i belā eyliye üstine hücūm

ten ḳafesi:

1. **ten ḳafesi:**-*n, -den*
Gazel 123
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Beden kafesi.

Tīġ-i berrānuña cānā nice meyl eylemeyem
Murġ-ı cānı ol ider ten ḳafesinden āzād

ten kīsesi:

1. **ten kīsesi:**-*n*
Gazel 234
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Beden kesesi.

Ne deñlü iḫtirāz eylerseñ it düzd-i ecel āḫir
Alur cān naḳdini ten kīsesin elbette boş eyler

ten libāsı:

1. **ten libāsı:**-*n, -dan*
Kıt'a 91
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ten elbisesi II Beden.

Nesīmī ten libāsından idüp ʿār
Bıraḳdı ser-be-ser cān itdi kendin

tenāsüb-i aʿżā:

1. **tenāsüb-i aʿżā:**
Gazel 15
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
(Vücutta belli bir işlevi yerine getiren bölüm) uzuvların uyumu.

Teni semen lebi ġonce ruḫı gül-i raʿnā
Olur mı bundan öte hiç tenāsüb-i aʿżā

tenezzül:

1. **tenezzülde:**-*de*
Gazel 302
Mısra: **2**
Alçalma, inme, düşme.

Encāma irişdi şeb-i ümmīd ü recāmuz
Çün şemʿ-i seḥer ṭurma tenezzülde żiyāmuz

tenezzül eyle-:

1. **tenezzül eyle:**-*mez*
Gazel 373
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Alçalmak, inmek.

Eylemez hergiz tenezzül yoḫsa mānend-i ḥabāb
Bu ṭoḳuz keştīi nā-peydā ider gird-āb-ı ʿışḳ

tenezzül it-:

1. **tenezzül it:**-*mez*
Gazel 505
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
(Alçaltıcı bir duruma) razı olmak.

Selāmın almaġa itmez tenezzül ʿāşıḳ-ı zāruñ
Muḥaṣṣal kimseye baş egmez ol serv-i ḫırāmānum

[G.320:5]

tenezzül vir-:

1. **tenezzül vir-:**-*mez*
Gazel 349
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Alçak gönüllülük, tevazu göstermek.

Hem ceẕbe-i Cemāl ola hem ṣadme-i Celāl
Virmez mi ben żaʿīfe tenezzül bu keş-me-keş

teng içinde ol-:

1. **teng içinde ol:**-*dı*
Gazel 241
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kıt olmak.

Olsa dilde n'ola ḫayāl-i lebüñ
Şimdi mi oldı teng içinde şeker

teng it-:

1. **teng it:**-*mek, -i, -n*
Gazel 410
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dar etmek, daraltmak.

Şāniʿ-i ḳudret dehānuñ ḫoḳkasın teng itmegin
Birbiri üstine gelmiş dürr-i dendānuñ senüñ

teng ol-:

1. **teng ol:**-*ma, -sa*
Gazel 430
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dar olmak.

Ḳatı teng olmasa ger ey lebi ġonce dehenüñ
Ne içün cān virür elbette çıḳarken süḫanuñ

[Mf.222:2, Mf.225:2]

2. **teng ol:**-*an*
Gazel 787
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dar olmak II Sıkıntılı olmak.

Saña maḫṣūṣdur ʿışḳum inanma ḳavl-i aġyāra
Ġamıyla teng olan dil olamaz cāy iki dil-dāra

[G.451:2]

3. **teng ol:**-*ur*
Gazel 322
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dar olmak, içine alacağı şeye oranla ölçüleri yetersiz olmak II Sınırlı, elverişsiz olmak.

Hemān gönder baña peykān-ı tīrüñ ṣalma ferdāya
Ṣaḳın kim teng olur sīnem o ġamdan soñra yir ḳalmaz

[G.426:10]

teng ü tār eyle-:

1. **teng ü tār eyle:**-*y, -en*
Gazel 260
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dar etmek, zor duruma düşürmek.

Ehl-i ʿışḳa eyliyen dünyā serāyın teng ü tār
Hem dehān-ı yārdur hem zülf-i müşk-efşānıdur

teng ü tār eyle-:

1. **teng ü tār eyle-:**-*y, -üp*
Gazel 181
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Dar ve karanlık hale getirmek.

Eyleyüp peyġūle-i bī-dādı ġāyet teng ü tār
Ḥāletī-i derd-mendi ḫāne-bīzār itdiler

teng ü tār ol-:

1. **teng ü tār ol:**-*dı*
Gazel 872
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dar ve sıkıntılı olmak.

Cihānı ṭutdı aʿdā oldı dūd-ı āh-ı dil peydā
Baña ʿışḳuñ ġamıyla dār-ı dünyā teng ü tār oldı

[K.6:48, G.538:2]

teng-dil ol-:

1. **teng-dil ol:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Gazel 792
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönlü dar, sıkıntılı, kederli olmak.

Gösterürdi Ḥāletī ḫalḳa kelām-ı şekerin

Olmasaydı teng-dil derd-i ġam-ı devrān ile

[K.24:11]

teng-i müşk-i nāb:

1. **teng-i müşk-i nāb:**
Gazel 51
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Saf misk demeti.

Kāküli sūdā-ger-i mülk-i Ḫoten'dür şübhesüz
Baġladur el-ān yanında niçe teng-i müşk-i nāb

teng-mizāc ol-:

1. **teng-mizāc ol:**-*ma, -sa*
Müfret 42
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Asabi mizaçlı olmak.

Yārdan ister idi derdine dil murġı ʿilāc
Olmasa ġonce-i nev-ḫīz gibi teng-mizāc

tengnā-yı ʿālem:

1. **tengnā-yı ʿālem:**-*e*
Gazel 361
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dünya (denen) sıkıntılı yer.

Besdür āhum yaḳmasun her kevkeb-i nevvār şemʿ
Tengnā-yı ʿāleme lāzım degül tekrār şemʿ

[Mf.218:2]

tengnā-yı dehr:

1. **tengnā-yı dehr:**-*e*
Gazel 813
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dar ve sıkıntılı olan dünya yeri.

Meyl iderdük tengnā-yı dehre Mevlā'nuñ eger
Vüsʿat üzre olmasa dārü'l-ḳarār-ı raḥmeti

tengnā-yı dehr-i dūn:

1. **tengnā-yı dehr-i dūn:**
Gazel 1
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Alçak dünyanın mezarı.

Özge zindān-ı belādur tengnā-yı dehr-i dūn
Sağ çıḳmaz mübtelā olan belā-keşler aña

tengnā-yı dil:

1. **tengnā-yı dil:**-*de*
Kaside 20
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Gönül darlığı.

Serīr-i iltifāta ol geçürdi Yūsuf-ı fikrüm
Felek itmişken anı tengnā-yı dilde zindānī

teng-nā-yı ḳafes-i ʿālem:

1. **teng-nā-yı ḳafes-i ʿālem:**-*e*
Gazel 211
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dar ve sıkıntılı dünya kafesi.

Teng-nā-yı ḳafes-i ʿāleme hergiz gelmez
Ḥāletī-veş daḫı bir ṭūṭi-i şīrīn-güftār

tengnā-yı ḳafes-i derd:

1. **tengnā-yı ḳafes-i derd:**-*e*
Kaside 14
Mısra: **88**
Kelime Tipi: -
Üzüntünün dar ve sıkıntılı kafesi.

Az düşer bülbül-i gūyā baña beñzer ammā
Tengnā-yı ḳafes-i derde düşürdi devrān

tenhā:

1. **tenhāda:**-*da*
Gazel 613
Mısra: **7**
Issız yer; kalabalık olmayan yer.

Çāk iderseñ ḫançerüñle sīnemi tenhāda it
Olmasun derd-i derūnum illere cānā ʿıyān

[G.865:1]

2. **tenhāda:**-*da*
Gazel 362
Mısra: **5**
Tek başına, yalnız.

Bulup tenhāda ol şūḫı ümīd-i vuṣlat eylerken
ʿAdū-yı rū-siyeh n'eyler ḳara baḫtum yeter mānīʿ

[G.741:8, Mf.148:1, Mf.312:1, Mü.4:16]

tenhā bul-:

1. **tenhā bul:**-*ur, -sa*
Gazel 20
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yalnız görmek, yalnız yakalamak.

Dil-i bīmārumı tenhā ḳoma künc-i firāḳuñda
Beni tenhā bulursa öldürür ġam ḳorḳarın cānā

tenhā ko-:

1. **tenhā ḳo:**-*ma*
Gazel 20
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yalnız bırakmak.

Dil-i bīmārumı tenhā ḳoma künc-i firāḳuñda
Beni tenhā bulursa öldürür ġam ḳorḳarın cānā

tenhāya çek-:

1. **tenhāya çek:**-*er*
Gazel 193
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Issız yerlere götürmek.

Ḫāṭırum Ḳays gibi kūha vü ṣaḥrāya çeker
Ġam-ı ʿışḳuñ beni öldürmege tenhāya çeker

ten-i bī-cān:

1. **ten-i bī-cān:**-*a*
Gazel 784
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Cansız, ölü beden II Cansız, ölü gibi insan, acı çeken âşık.

Ten-i bī-cāna dil-ber tāze tāze ṭaġlar yaḳdı
Yapışdurdı ṣanasın gülleri penbeyle dīvāra

ten-i bīmār:

1. **ten-i bīmār:**-*dan*
Gazel 18
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hasta beden.

Ḳıldı ġamuñla sīnede cān şöyle ittiḥād
Olmaġa istemez ten-i bīmārdan cüdā

ten-i çāk:

1. **ten-i çāk:**-*üm, -ün*
Müfret 429
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Parçalanmış beden.

Zaḫm-nāk itdi ten-i çākümüñ her pāresin
Başlar düzdi ḥisār-ı ʿışḳa ol sīmīn-beden

ten-i efgār:

1. **ten-i efgār:**-*dan*
Gazel 18
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dertli, yaralı beden.

Başumdan ayrı düşmeye hergiz hevā-yı ʿışḳ
Ger düşse Ḥāletī ten-i efgārdan cüdā

ten-i gül:

1. **ten-i gül:**-*den*
Gazel 59
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gülün teni II Gülün yaprakları.

Āteş-i āhında bir teʾs̱īr var kim bülbülüñ
Ṭurduġı yirde çıḳar dāʾim ten-i gülden gül-āb

ten-i hākī:

1. **ten-i ḫākī:**-*y, -i*
Gazel 667
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Topraktan olan beden.

Ṭaş kesdiyse binā-yı ʿışḳ içün Ferhād eger
Gözlerüm yaşıyla gil ḳıldum ten-i ḫākīyi ben

ten-i pāk:

1. **ten-i pāk:**-*ün, -de*
Gazel 836
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Temiz beden.

Mūdan ten-i pāküñde e̱ser yoḳ dinilürdi
Ol şūḫ-ı cihānuñ eger olmasa miyānı

ten-i pür-zaḫm:

1. **ten-i pür-zaḫm:**-*a*
Gazel 875
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yaralarla dolu vücut, âşığın bedeni.

Biribirine ṭoḳundı meger peykānlaruñ cānā
Ten-i pür-zaḫma tīrüñ irişince bir ṣadā çıḳdı

ten-i ṣad-çāk:

1. **ten-i ṣad-çāk:**-*ümüz*
Müfret 189
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yüz parçaya bölünmüş, paramparça olmuş vücut.

Murġ-ı cāna bir ḳafesdür bu ten-i ṣad-çākümüz
Dizdi güller üstine dāġ-ı dil-i ġam-nākümüz

ten-i sīmīn:

1. **ten-i sīmīn:**-*i*
Kaside 41
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Gümüş ten, bembeyaz ten.

Yaraşur dāġ ḥaḳḳā sīne vü bāzū-yı dil-dāra
ʿAceb zībā ḳabūl eyler ten-i sīmīni ṭamġayı

ten-i ʿuryān:

1. **ten-i ʿuryān:**
Gazel 266
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çıplak ten.

Şeb-i hicrüñle yanar bu dil-i nālān ṭutuşur
Ḳorḳarın sūz-ı dilümden ten-i ʿuryān ṭutuşur

[G.763:10]

ten-i zār:

1. **ten-i zār:**-*un*
Gazel 424
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Inleyen beden.

Peykān ile bir gördi gelince ten-i zāruñ
Senden yüzi dönse n'ola şemşīr-i nigāruñ

[G.712:1, Mf.530:1]

ten-i zār u nizār:

1. **ten-i zār u nizār:**-*um, -da*
Kıt'a 67
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Zayıf ve inleyen beden II aşığın bedeni.

N'içün gelmezsin ey şūḫ-ı cihānum ḫod seni gözler
Ten-i zār u nizārumda dem-ā-dem cān-ı nā-şādum

ten-i zerd:

1. **ten-i zerd:**-*e*
Gazel 746
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sararmış ten, beniz.

Ten-i zerde nigāh itdükçe lāl olsam n'ola ġamdan
Olur ey Ḥāletī dem-beste murġān-ı ḫazān-dīde

[Mf.477:1]

tennūr:

1. **tennūra:**-*a*
Gazel 196
Mısra: **8**
Tandır.

Nev-be-nev dāġ-ı melāmetlerle çāki sīnemüñ
Döndi ol tennūra kim dāʾim öñüne nān çıḳar

[G.268:4]

tennūr-ı sīne:

1. **tennūr-ı sīne:**
Gazel 137
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Göğüs, gönül fırını II Âşığın gönlü.

Varduḳça bezmine elem-i reşk ile olur
Tennūr-ı sīne menbaʿ-ı ṭūfān-ı inkisār

tenük:

1. **tenük:**
Gazel 65
Mısra: **2**
Ince, narin.

Bī-hūş olur añılsa yanında ol laʿl-i nāb
Olmaz dil-i ḫarāb gibi bir tenük şarāb

ter:

1. **ter:**
Gazel 882
Mısra: **1**
Gözyaşı.

Ter düşmez idi çeşme-i çeşmümden ol perī
Olmasa ʿişve gül-şeninüñ ġonce-i teri

ter eyle-:

1. **ter eyle:**-*r*
Gazel 609
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Islatmak.

Çeşmüm eyler eşk ile ālūde müjgānın müdām
Zülf-i pür-pīçüñ ḫayāliyle ter eyler şānesin

ter ḳıl-:

1. **ter ḳıl:**-*sa*
Gazel 76
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Islatmak.

Ter ḳılsa n'ola eşk-i güher-rīzle cānā
ʿĀşıḳ saña göndermek olur mı ḳurı mektūb

[Trk.B.1:76]

ter ol-:

1. **ter ol:**-*ur*
Gazel 241
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Nemlenmek, ıslanmak.

Jāle-i eşkümi dökersem eger
Olur elbette ter o ġonce-i ter

[M.9:211]

ter sikke ḳo-:

1. **ter sikke ḳo:**-*sa, -m*
Gazel 259
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yeni sikke basmak II Orijinal manalar ortaya koymak.

Şāh-ı naẓmam n'ola ter sikke ḳosam ʿālemde
Giderin Ḥāletiyā ben ḳalacaḳ adumdur

teraḥḥum eyle-:

1. **teraḥḥum eyle:**-*mez*
Müfret 355
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Merhamet etmek.

Teraḥḥum eylemez gördükçe dil-ber çeşm-i giryānum
Nem-i eşkinden almaz ʿāşıḳuñ ol mihr-i raḫşānum

teraḥḥum it-:

1. **teraḥḥum it:**-*me, -di*
Gazel 703
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Merhamet etmek, acımak.

Belā-yı ʿışḳ ile bilmişken olduġum nā-çār
Teraḥḥum itmedi baña o māh-ı çār-ebrū

terāzū:

1. **terāzūdan:**-*dan*
Gazel 158
Mısra: **8**
Bir maddenin kütlesini veya ağırlığını ölçmek için kullanılan alet.

Rūz-ı ʿıyd olsa salıncaḳdan inerken yāri gör
Böyle bir Yūsuf-liḳā olmaz terāzūdan iner

[G.187:17, G.251:10, G.451:9, G.531:2, G.764:5, G.765:5, G.770:9, G.843:11, K.41:63]

terāzūya ko-:

1. **terāzūya ḳo:**-*r, -lar*
Gazel 729
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Teraziye koymak, tartmak.

Yaşumla gözlerüm ṭolar boşanur keffeteyn oldı
Çoġ olsa aḳçe ṣaymazlar anı ḳorlar terāzūya

terāzū-yı ḳalem:

1. **terāzū-yı ḳalem:**-*dür*
Mesnevi 9
Mısra: **252**

Kelime Tipi: -
Kalem terazisi.

Resen-bāz-ı ḫayālüm itse bāzī
Terāzū-yı ḳalemdür kār-sāzı

terāzū-yı maḥabbet:

1. **terāzū-yı maḥabbet:**
Gazel 724
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk terazisi.

Şuyı baḥr-i derūnumdan gelür fevvāre-i çeşmüñ
Terāzū-yı maḥabbet olmasa çıḳmazdı bālāya

terbiyet it-:

1. **terbiyet it:**-*se*
Kaside 6
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Terbiye vermek, eğitmek.

Ḫāke eger ki bir naẓar itse biterdi gül
Servi eger ki terbiyet itse virürdi bār

tercīh it-:

1. **tercīḥ it:**-*er*
Gazel 583
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Tercih etmek, yeğlemek.

Cām-ı cihān-nümā-yı Cem-i tāc-dārdan
Tercīḥ ider sifālini rindān-ı dūr-bīn

[G.720:10, K.9:54]

ter-dāmān ol-:

1. **ter-dāmān ol:**-*dı*
Gazel 568
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İffetsiz olmak.

Ḳoyup evvelki semtin oldı dirler yār ter-dāmān
Gözüñ degdi gibi aña senüñ ey ʿāşıḳ-ı giryān

[G.673:1]

ter-dāmen:

1. **ter-dāmen:**
Gazel 22
Mısra: **8**
Eteği yaş, günahkar.

Jāle düşmiş sebzede seyr eyleme aġyār ile
Dimesün cānā görenler anı ter-dāmen saña

ter-dāmen ol-:

1. **ter-dāmen ol:**-*ma*, -*y*, -*a*
Kaside 26
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Günahkar olmak.

Beñzer o dil-rübāya ki ter-dāmen olmaya
Olmaz meger ki ʿāşıḳ-ı dīdāra der-kenār

[Mf.377:2]

ter-dest:

1. **ter-destdür:** -*dür*
Gazel 219
Mısra: **2**
Eli işe yakışan, becerikli, mahir, üstat.

Ebr-i bahār idince dür-i şeb-nemi nis̱ār
Ḳapsa ʿaceb degül ḳatı ter-destdür çenār

terennüm eyle-:

1. **terennüm eyle:**-*r*, -*di*
Kaside 34
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ötmek, şakımak.

Hezār perdede medḥüñ terennüm eylerdi
Göreydi perde-serāsını Zühre-i Zehrā

terk eyle-:

1. **terk eyle:**
Gazel 155
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bırakmak, vazgeçmek, uzaklaşmak.

Çoḳdan metāʿ-ı vaṣla ḫarīdārsın göñül
Terk eyle anı fāʾidesi var ise yeter

[G.148:10, G.200:5, G.428:7, G.428:8, G.432:2, G.432:4, G.432:6, Mf.60:1]

terk it-:

1. **terk it-:**-*me*, -*se*, -*y*, -*di*
Gazel 432
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bırakmak, vazgeçmek, ayrılmak.

Terkin urmazdı anuñ ey Ḥāletī erbāb-ı ʿaḳl
Şeyḫ-i zerrāḳ itmeseydi tāc-ı istiġnāyı terk

[G.77:3, G.230:7, G.335:5, G.432:1, G.432:8, G.439:21, G.608:11, G.689:7, G.758:11, G.766:3, T.6:6, Kt.K.4:31, Mf.187:2, K.35:61]

1. **terk it:**-*di*
Gazel 77
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Terk etmek, vazgeçmek, bırakmak.

Terk itdi gitdi çünki o serv-i revān beni
Bir yaña ben de başum alup gideyin çü āb

2. **terk it:**-*di*
Gazel 230
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Terk etmek, vazgeçmek, bırakmak.

Beni terk itdi ol ġonce-dehānum lāle-ruḫsārum
Ḳalan göñlümde ancaḳ ḫār-ı miḥnet dāġ-ı ḥasretdür

3. **terk it:**-*me*, -*se*, -*m*
Gazel 432
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Terk etmek, vazgeçmek, bırakmak.

İtmesem ben de n'ola endūh-ı cān-fersāyı terk

Eylemişdür ḫāṭırumçün ol benüm dünyāyı terk

4. **terk it:**-*se*
Gazel 766
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Terk etmek, vazgeçmek, bırakmak.

N'ola terk itse erbāb-ı ḥaḳīḳat bezm-i dünyāyı
Ṣunulmaz cām-ı ʿişret anda illā ṣaḫṣ-ı nā-dāna

5. **terk it:**-*er, -di*
Tarih 6
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Terk etmek, vazgeçmek, bırakmak.

Oldı bu cāy-ı zībā luṭfıyla cennet-āsā
Firdevsi terk iderdi görseydi bir naẓar ḫūr

6. **terk it:**-*er, -, -k*
Gazel 335
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bırakmak, vazgeçmek.

Terk iderdük renciş-i ḫāṭır görünce yārda
Girye-i ʿışḳ olmasaydı ʿayb-ı māder-zādumuz

7. **terk it:**-*me, -se*
Gazel 432
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bırakmak, vazgeçmek.

Kendü kendüyle biraz söyleşmek ister ehl-i derd
İtmese gönlüm ʿaceb mi kūşe-i tenhāyı terk

8. **terk it:**-*e*
Gazel 439
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Bırakmak, vazgeçmek.

Terk ide āsāyişin āsāyiş-i dünyā içün
Öyle şāha luṭf-ı Ḥaḳ hem yār ü hem yāver gerek

9. **terk it:**-*e, -me, -se, -m*
Gazel 689
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bırakmak, vazgeçmek.

N'ola terk idemesem ʿışḳı hevāsın yārüñ
Rūz-ı ḳısmetde budur bu dil-i ġam-ḫᵛāra düşen

10. **terk it:**-*me, -se*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Bırakmak, vazgeçmek.

Terk itmese ölünce der-i devletüñ n'ola
Ṭutdı ḳapuyı Ḥāleti-i zār u nā-tüvān

11. **terk it:**-*e, -lüm*
Müfret 187
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bırakmak, vazgeçmek.

Vaṣf-ı ḫāk-i rehidür gice vü gündüz sözümüz
Nice terk idelüm anuñla açıldı gözümüz

12. **terk it:**-*me, -y, -e*
Kaside 35
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Terketmek, bırakmak.

Meclisüñ terk itmege ḳādir degül erbāb-ı faẓl
Ḥaḳ Taʿālā eylemiş her bir kelāmuñ bir kitāb

13. **terk it:**-*er, -di*
Gazel 758
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bir yerden veya kimseden uzaklaşma, bırakıp gitme.

Gül-sitān-ı dehri çoḳdan terk iderdi Ḥāletī
Olmasaydı gül yüzüñ ḫār-ı cefāya ʿöẕr-ḫᵛāh

14. **terk it:**-*er, -di*
Gazel 608
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ayrılmak, terk etmek.

Terk iderdi ġam derūnum şehrini ey Ḥāletī
Olmasa her gāh dāmen-gīr añā ḥubbü'l-vaṭan

terkeş-i cevr:

1. **terkeş-i cevr:**-*ün, -de, -dür*
Gazel 13
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Eziyet okunun mahfazası.

Çün tīr-i ġamze terkeş-i cevrüñdedür müdām
Sehm-i sitem ḫādeng-i elem nāvek-i belā

terk-i cān:

1. **terk-i cān:**
Kaside 19
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Canı terk etme, ölme.

Her günde tīġ-i cevr ile biñ kerre ölmeden
Ẓāhir budur ki yeg ola bir kerre terk-i cān

terk-i diyār:

1. **terk-i diyār:**-*a*
Gazel 713
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bulunduğu yeri terk etme II Ölüm.

Tende ṭuramaz himmet ider çıḳmaġa cānum
Erbāb-ı fenā māʾil olur terk-i diyāra

terk-i diyār eyle-:

1. **terk-i diyār eyle:**-*me, -sün*
Gazel 650
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yerinden yurdundan ayrılmak.

Terk-i yār eylemege çünki mecāl olmaz imiş
Yoḳ yire ʿāşıḳ olan terk-i diyār eylemesün

terk-i diyār it-:

1. **terk-i diyār it:**-*er, -se*
Gazel 152
Mısra: **4**

Kelime Tipi: -
Yerinden yurdundan ayrılmak.

Çīn-i zülf-i nigāra dek çekilür
Dil-i ʿāşıḳ iderse terk-i diyār

[Mü.7:9]

terk-i ḫ̆āb:

1. **terk-i ḫ̆āb:**-*ı*
Gazel 892
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Uykuyu terk etme (Talih bağlamında).

Hep mürşid-i cāhıdur iden feyż
Baḫt-ı dil-i ḫalḳa terk-i ḫ̆ābı

terk-i ḫ̆āb-ı ḫor it-:

1. **terk-i ḫ̆āb-ı ḫor it:**-*üp*
Kaside 18
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Değersiz uykuyu terk etmek.

Terk-i ḫ̆āb-ı ḫor idüp bir niçe ferbih Molla
Oldılar ʿārıża-i daḳḳ-ı ḥad-i ber-figār

terk-i ser:

1. **terk-i ser:**-*den*
Gazel 360
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Başını ortaya koyma,baştan vazgeçme.

Sen ey zāhid idersin ḥaẕẕ dāʾim tāc terkinden
Dil-i ʿuşşāḳı gör kim anlar eyler terk-i serden ḥaẕ

[G.831:11]

terk-i ser ḳıl-:

1. **terk-i ser ḳıl:**-*dı*
Terkib-bend 1
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Kendini feda etmek, ölümü göze almak.

Fenādur yazılan gördi rüʾūs-ı ḫalḳ-ı ʿālemde
Rıżā virdi ḳażāya bir gün evvel terk-i ser ḳıldı

terk-i yār eyle-:

1. **terk-i yār eyle:**-*me, -y, -e*
Gazel 650
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgiliyi terk etmek.

Terk-i yār eylemege çünki mecāl olmaz imiş
Yoḳ yire ʿāşıḳ olan terk-i diyār eylemesün

terkīb eyle-:

1. **terkīb eyle:**
Kaside 40
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Birleştirmek, bir araya getirmek.

Şefḳat ü himmet ü iḥsānını terkīb eyle
Ol sebāta seḥer-i dāʾim ola tā ki bedel

terkīb-i cevr:

1. **terkīb-i cevr:**-*i*
Gazel 696
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eziyet karışımı.

Eyleseñ ʿuşşāḳ içün terkīb-i cevri dest-sāz
Dāru-yı eşk-i ʿāşıḳuñ hergiz çıḳarmazsın kemīn

[G.818:5]

terkīb-i dehr:

1. **terkīb-i dehr:**-*e*
Gazel 894
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dünyanın bütünlüğü.

Terkīb-i dehre ḳatdı ḥakīmān-ı rūzgār
Şāhān-ı efser-i Cem olan der-i himmeti

terkīb-i ġam-ı ʿālem:

1. **terkīb-i ġam-ı ʿālem:**
Gazel 509
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Âlemin kederinin bütünü.

Şād-kām olsaḳ muḳarrerdür kesel-nāk olmamuz
Şanki terkīb-i ġam-ı ʿālem ġıdāmuzdur bizüm

terkin ur-:

1. **terkin ur:**-*maz, -dı*
Gazel 432
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Terk etmek, bırakmak, vazgeçmek.

Terkin urmazdı anuñ ey Ḥāletī erbāb-ı ʿaḳl
Şeyḫ-i zerrāḳ itmeseydi tāc-ı istiġnāyı terk

terle-:

1. **terler:**-*r*
Gazel 62
Mısra: **3**
Ter çıkarmak, ter dökmek.

ʿArż eyledükçe sūzumı terler ḥicābdan
Gūyā ki gülden āteşe ḳarşu çıḳar gül-āb

[G.65:5]

tertīb eyle-:

1. **tertīb eyle:**-*y, -üp*
Mesnevi 1
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Düzenlemek, hazırlamak.

Çār faṣl üzre eyleyüp tertīb
Ḳıldı her sāli bir kitāb-ı ġarīb

[G.25:9]

tertīb-i bezm-i kāʾināt:

1. **tertīb-i bezm-i kāʾināt:**
Gazel 89
Mısra: **6**

Kelime Tipi: -
Kâinat meclisinin düzeni.

Rıṭl-ı ġamdur sāġar-ı şādīnüñ ardınca gelen
Tā ezelden böyledür tertīb-i bezm-i kāʾināt

tertīb-i huşk eyle-:

1. **tertīb-i ḫuşk eyle:**-*se*
Kıt'a 105
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kuru hazırlık yapmak.

Gelse bārī maṭbaḫ-ı cūduñda olsa āş-pez
Eylese tertīb-i ḫuşke ʿaskerin şimden girü

tertīb-i leşker:

1. **tertīb-i leşker:**-*den*
Gazel 605
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Askerleri hazırlama, orduyu düzene sokma.

Virdi ṭōb-ı āh ile tertīb-i leşkerden ferāġ
Kem gedāyı Ḥāletī başına sulṭān eyliyen

tesbīh dānesi:

1. **tesbīḥ dānesi:**-*n, -e*
Gazel 112
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Tespih boncuğu.

Tesbīḥ dānesine dönüp ḳaṭre-i ṣabūḥ
Nāṣiḥ sözünden eyliyelüm tevbe-i naṣūḥ

teselli bul-:

1. **teselli bul:**-*maz*
Gazel 310
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Avunmak.

Ceyş-i mülk-i miḥnetüz bulmaz teselli şāhumuz
Yıḳmayınca ḳalʿa-i gerdūnı ṭōb-ı āhumuz

[G.582:1,

teselli gel-:

1. **teselli gel-:**-*me, -yor*
Gazel 757
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Avunmak.

Ne ʿālem nev-bahārın özler ol dīvāne hiç bilmem
Teselli gelmiyor hergiz dile gül-zār-ı cennetle

[G.557:11]

teshīr:

1. **tesḫīr:**
Gazel 189
Mısra: **3**
Büyüleme, etkileme, ele geçirme.

Ḳaldurur ḳaddi ʿalem cān milketin tesḫīr içün
Fitneler ḳalḳar ḳaçan ol ḳāmeti bālā yürür

[K.10:8, Mf.375:1]

teshīr eyle-:

1. **tesḫīr eyle:**-*r, -in*
Gazel 677
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Büyülemek, sihirlemek.

ʿUḳdelerle yāri tesḫīr eylerin āḫir diyü
Rişte-i ʿömrüm ider kūtāh seḥḥār-ı zamān

[G.731:18, G.761:14, K.12:73]

teshīre çek-:

1. **tesḫīre çek:**-*di*
Kaside 7
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Emri altına almak.

Sinān-ı cān-sitānlar berr ü baḥri çekdi tesḫīre
Ẓafer hemvārı oldı devletinde iki pāşānuñ

teshīr-i bülbül:

1. **tesḫīr-i bülbül:**
Gazel 122
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bülbülü etkilemek.

Gül-şende aġzı ġoncelerüñ deprenür müdām
Tesḫīr-i bülbül içün oḳur gibi sürḫ-bād

teʾsīr:

1. **teʾsīr:**
Gazel 59
Mısra: **5**
Tesir, etki, iz.

Āteş-i āhında bir teʾsīr var kim bülbülüñ
Ṭurduġı yirde çıḳar dāʾim ten-i gülden gül-āb

[G.185:3, G.416:8]

teʾsīr eyle-:

1. **teʾsīr eyle:**-*miş, -dür*
Gazel 380
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Etkilemek.

Şöyle teʾsīr eylemişdür sūziş-i nār-ı fırāḳ
Kevkeb-i baḫtumda da eksük degüldür iḫtirāḳ

[G.414:6, G.598:12, Mf.226:1, Kt.38:3]

te'sīr it-:

1. **te'sīr it:**-*e*
Gazel 37
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Etkilemek, etki etmek.

Şol kimseye kim ceẕbe-i ḫüsnüñ ide te'sīr
Zencīr-i cününa çekilür ey saçı leylā

[G.81:8, G.155:15, G.191:6, G.199:7, G.259:5, G.428:6, G.474:3, G.546:6, G.617:5, G.621:9, G.671:9, G.712:14, G.862:6, Kt.41:2, Mf.338:2]

teʾsīr ol-:

1. **teʾsīr ol:**-*ur*
Kaside 32
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Etki etmek, etkilemek.

Ser-i küh-sāra düşdi yine ʿaks-i nāle-i bülbül
Nice teʾsīr olur yā Rab bu kim söyletdi aḥcārı

teʾsīr-i kevkeb-i şeh-i mirrīḫ-i intikām:

1. **teʾsīr-i kevkeb-i şeh-i mirrīḫ-i intiḳām:**
Kaside 3
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
İntikam Mars'ının padişahının yıldızının etkisi.

Ḫaşmuñ yire dökülmez idi ḳanı olsa
Teʾsīr-i kevkeb-i şeh-i Mirrīḫ-i intiḳām

teʾsīr-i naʿl-i āteşīn:

1. **teʾsīr-i naʿl-i āteşīn:**
Müfret 375
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ateşli nalın etkisi.

Gördi tesḫīrinde ol māhuñ dil-i endūh-gīn
Naʿl-i ḫūn-ālūddan teʾsīr-i naʿl-i āteşīn

teʾsīri ol-:

1. **teʾsīri ol:**-*ma, -sa*
Müfret 267
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Etkisi olmak.

ʿAceb mi olmasa teʾsīri āh u zārumuzuñ
Ḳarardı ḳalbi duḫān içmeden kibārumuzuñ

teʾsīr-i tīr-i ġamze:

1. **teʾsīr-i tīr-i ġamze:**-*y, -e*
Gazel 389
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gamze okunun etkisi.

Ey Ḥāletī göñüller alur her ne geyse yār
Teʾsīr-i tīr-i ġamzeye lāzım degül yelek

teskīn it-:

1. **teskīn it:**-*me, -de*
Gazel 3
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Yatıştırmak; sakinleştirmek.

Āh-ı dildendür ümīdüñ derd teskīn itmede
Āteşüñ söndürmesün şarşardan eylersin recā

teslīm eyle-:

1. **teslīm eyle:**-*dü, -m*
Gazel 598
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Verilmesi gereken yere vermek, teslim etmek.

Ṭutdum İbrāhīm Edhem meslegin ey Ḥāletī
Eyledüm teslīm şāh-ı ʿışḳa göñlüm kişverin

[G.72:3, G.371:3]

teslīm it-:

1. **teslīm it:**-*en*
Gazel 2
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Teslim etmek, vermek.

Kendüsin seyl-i ġama teslīm iden ḫaslardanuz
Müntehā-yı seyrümüz baḥr-i belādur dāʾimā

[K.1:4, G.503:7, G.526:7]

teşbīh eyle-:

1. **teşbīh eyle:**-*me*
Gazel 270
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Benzetmek.

Cismini gül-berge teşbīh eyleme ey Ḥāletī
İşidürse incinür ġāyet de nāzükdür o yār

[G.645:1, G.888:3]

teşbīh it-:

1. **teşbīh it:**-*er, -dü, -m*
Gazel 78
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Benzetmek.

Tāb-ı rūz-ı maḥşere teşbīh iderdüm sūzumı
Olmasa ey Ḥāletī derdüm eger kim bī-ḥisāb

[G.145:9, G.210:9, G.615:10, G.658:5, G.839:1, K.41:34]

teşbīh olun-:

1. **teşbīh olun:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Kaside 21
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Benzetilmek II Denk tutulmak.

Yapışmaz idi aña Müşterī-i sūḳ-ı felek
Rikāb-ı esbine teşbīh olunmasaydı hilāl

[G.891:5]

teşettüt-i bāl:

1. **teşettüt-i bāl:**
Kaside 21
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Kanadın zarar görmesi.

ʿAceb mi murġ-ı dilüm gelmez olsa pervāza
Mükedder eyledi aḥvālümi teşettüt-i bāl

teşhīş it-:

1. **teşḫīş it:**-*er*
Kaside 41
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Tanımlamak, anlamak.

Nice teşḫīş ider miḳdārını aʿlā vü ednānuñ
Serādan ol ki temyīz itmeye hergiz Süreyyā'yı

teşne:

1. **teşnedür:**-*dür*
Gazel 429
Mısra: **3**
Çok susamış.

Göñül tāb-ı hicrānuñ ile teşnedür āba
ʿAceb mi üstine ditrerse ol şemşīr-i berrānuñ

[G.685:5, K.7:27]

teşnegān-ı ʿışḳ-ı yār:

1. **teşnegān-ı ʿışḳ-ı yār:**-*a*
Gazel 81
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşkına susamışlar.

Teşnegān-ı ʿışḳ-ı yāra sāz-gār olsun diyü
Virdi üstād-ı ezel tīġ-i belāya özge āb

teşne-i deşt-i belā:

1. **teşne-i deşt-i belā:**-*y, -a*
Gazel 53
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bela çölünün susuzu.

Teşne-i deşt-i belāya sāz-gār olsun diyü
Virmiş üstād-ı ezel şemşīr-i ʿışḳa özge āb

teşne-i dīdār ol-:

1. **teşne-i dīdār ol:**-*an*
Müfret 251
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güzel yüze susamış (hasret) olmak.

Teşne-i dīdār olan ʿuşşāḳ-ı ġam-nāküñ senüñ
Görmek ister dāʾimā rūy-ı ʿaraḳ-nāküñ senüñ

teşne-i iḥsān:

1. **teşne-i iḥsān:**-*a*
Kaside 37
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İyilliğe, cömertliğe susamış.

Teşne-i iḥsāna luṭfı çeşme-i āb-ı ḥayāt
İltifātı mürde-i ḥırmāna ʿömr-i cāvidān

teşnelik:

1. **teşnelikden:**-*den*
Gazel 525
Mısra: **4**
Susamışlık.

Çeşme-i ḥayvān gibi cān-baḫş iken laʿl-i lebüñ
Hiç revā mıdur bu kim ben teşnelikden cān virem

[K.14:2, K.14:22]

teşrīf eyle-:

1. **teşrīf eyle:**-*se*
Gazel 883
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gelerek şeref vermek, şereflendirmek.

Ġayret-i ʿişret-geh-i Cemşīd ola ey Ḥāletī
Ol lebi mül eylese teşrīf eger ġam-ḫāneyi

[K.12:1]

teşrīf it-:

1. **teşrīf it:**-*me, -y, -e*
Gazel 268
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şereflendirmek.

Her ḳaçan kim bezmi teşrīf itmeye ol māh-rū
Günbed-i çerḫ-i berīne naʿra-i mestān çıḳar

[K.24:13]

teşvīr ol-:

1. **teşvīr ol:**-*ur, -dı*
Kaside 17
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Utanmak, yüzü kızarmak.

Eger ki ṭarz-ı ḫalāşı göreydi şaştından
Olurdı daʿvi-i ārāyiş-i ??? teşvīr

tevāżuʿ ile:

1. **tevāżuʿ ile:**
Mesnevi 4
Mısra: **95**
Kelime Tipi: -
Alçakgönüllülükle.

Virüp ol şeh tevāżuʿ ile selam
Oldı miḥrāb-ı enbiyā-yı kirām

tevbe ḳıl-:

1. **tevbe ḳıl:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Tövbe etmek.

Ḳıla tevbe sitemden çerḫ-i bed-kār
Ṭuta dillerde tīġ-i āh jengār

[M.9:63]

tevbe-i naṣūḥ eyle-:

1. **tevbe-i naṣūḥ eyle:**-*y, -e, -lim*
Gazel 112
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bozulması imkansız samimi ve hakiki tövbe etmek.

Tesbīḥ dānesine dönüp ḳaṭre-i ṣabūḥ
Nāṣiḥ sözünden eyliyelüm tevbe-i naṣūḥ

tevbe-kār ol-:

1. **tevbe-kār ol:**-*ur, -dı*
Kaside 12
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Tövbe etmek. II Elini ayağını çekmek.

Bāde-i ḫūn-ı kebūterden olurdı tevbe-kār
Pīr-i ḫırmenden el alsa şāh-bāz-ı cān-sitān

tevcīh:

1. **tevcīhe:**-*e*
Gazel 57
Mısra: **12**
Belli bir yöne çevirme, yöneltme.

Ṣūret-i bī-cāna döndüm żaʿf ile ey Ḥāletī
Vechi var bezminde yār itmezse tevcīhe ḫitāb

teveccüh:

1. **teveccüh:**
Kaside 28
Mısra: **87**
Yönelme (Allah'a yönelme) II Dua etme.

Duʿā evānı teveccüh zamānıdur şimdi
Lisān-ı ḥāl gerekdür bu ḳıyl ü ḳāli gider

[Kt.K.4:37]

teveccüh eyle-:

1. **teveccüh eyle:**-*dükçe*
Kaside 7
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Yönelmek, ilgi göstermek.

Teveccüh eyledükçe ẓāhir olsun çihre-i devlet
Ola ṣūret-nümālıḳ resmi tā kim çerḫ-i mīnānuñ

teveccüh ḳıl-:

1. **teveccüh ḳıl:**-*an*
Kıt'a 87
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yönelmek, yüzünü bir cihete döndürmek.

Baña teveccüh ḳılan didi bu ancaḳ Ẓahīr
Aña nigāh eyliyen ṣandı Ḳızıl Arslan

tevekkül:

1. **tevekküldür:**-*dür*
Gazel 357
Mısra: **9**
Her türlü gerekli sebebe baş vurduktan sonra kadere razı olup sonucu Allah'tan bekleme, işini Allah'a bırakma.

Rāh-ı ʿışḳa girmede māye tevekküldür hemān
Ḥāletī yoḫsa müfīd olmaz bu yolda iḫtiyāṭ

tevellā it-:

1. **tevellā it:**-*mez*
Mesnevi 9
Mısra: **269**
Kelime Tipi: -
Birine yanaşmak; dost edinmek.

Ki andan ḳalb-i şāh itmez tevellā
İder mi redd ḫas u ḫāşāki deryā

tevʾem ol-:

1. **tevʾem ol:**-*up, -dur*
Kaside 8
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
İkiz olmak, eş olmak.

Olupdur işigüñde beyża-ı İslām ile tevʾem
Gerekse beyża-ı tīġ ü gerekse beyża-ı ṭuġrā

[Kt.K.3:18]

tevʾ-emān:

1. **tevʾ-emān:**
Kaside 36
Mısra: **24**
İkiz II Eşit, denk.

Bir mübārek beyżadur kim beyża-i İslām ile
Geldiler ʿAnḳā-yı ḳudretden vücūda tevʾ-emān

[K.37:28, G.549:12, G.823:7]

tevʾemān çık-:

1. **tevʾemān çıḳ:**-*ar, -lar*
Kaside 12
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
İkiz çıkmak, ikisi bir arada olmak.

ʿAdl ü iḥsān kim iki murġ-ı hümāyūn-fāldur
Beyża-i ṭuġrā-yı ḥükminden çıḳarlar tevʾemān

tevʾ-emān düş-:

1. **tevʾ-emān düş:**-*er, -di*
Kaside 27
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
İkiz düşmek.

Nā-gehān ṣıyt u ṣadā-yı heybetüñ gūş eylese
Pīre-zāl-i çerḫ ḫavf eyler düşerdi tevʾ-emān

tevʾemān it-:

1. **tevʾemān it:**-*di*
Müfret 370
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İkiz yapmak.

Siflegān-ı nā-müvecceh kār-ı bed vażʿ-ı zamān
İtdi eşk-i ḥasreti dūd-ı dilümle tevʾemān

[K.19:46]

tev-emān ol-:

1. **tev-emān ol:**-*dı*
Kıt'a 78
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İkiz olmak II Aynı doğrultuda olmak.

Şöyle tevfīḳ eylesün Ḥaḳ kim görenler diyeler
Oldı tedbīrüñle taḳdīr-i İlāhī tev-emān

tevfīk eyle-:

1. **tevfīḳ eyle:**-*sün*
Kıt'a 78
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yardım etmek.

Şöyle tevfīḳ eylesün Ḥaḳ kim görenler diyeler
Oldı tedbīrüñle taḳdīr-i İlāhī tev-emān

tevfīk-i bārī:

1. **tevfīḳ-i bārī:**
Mesnevi 9
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Allah'ın yardımı.

Ki devr-i devletüñde varı varı
İdüp tevfīḳ-i Bārī dest-yārı

tevfīk-i ʿışk:

1. **tevfīḳ-i ʿışḳ:**
Gazel 572
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aşkın yardımı.

Eger tevfīḳ-i ʿışḳ olmazsa rūzī
Girībānum ḳalur müştāḳ-ı dāmān

tevsen:

1. **tevsenüñ:**-*ün*
Gazel 422
Mısra: **4**
Azgın, huysuz at.

ʿArż idince ḥālümi bir laḥẓa ārām eylemez
Senden örgenmiş cefāyı ol muʿallim tevsenüñ

tevsen-i bed-hū:

1. **tevsen-i bed-ḫū:**
Gazel 751
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Huysuz, kötü huylu at.

Rāh-ı teng-i dehre virmişler keder ey Ḥāletī
Ol felek nāmında olan tevsen-i bed-ḫū ile

tevsen-i bed-hūy-ı gerdūn:

1. **tevsen-i bed-ḫūy-ı gerdūn:**
Gazel 126
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Feleğin huysuz atı.

Başuñ irse göklere rifʿatle maġrūr olma kim
Tevsen-i bed-ḫūy-ı gerdūndan ṣaḳın yirsin leked

[G.126:8]

tevsen-i çerh:

1. **tevsen-i çerḫ:**
Gazel 559
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Feleğin huysuz atı.

Naʿl-i hilāl ü mīḫ-i nücūmı dökerdi hep
Gül-gūn yaşumla tevsen-i çerḫ olsa hem-ʿinān

tevsen-i devrān:

1. **tevsen-i devrān:**
Gazel 210
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Feleğin huysuz atları.

Tevsen-i devrān beni pā-māl iderdi lā-cerem
Olmasaydı luṭf-ı mīr-āḫūr-ı şāh-ı kām-gār

[G.269:5, Kt.97:4,

tevsen-i devr-i zamān:

1. **tevsen-i devr-i zamān:**
Kıt'a 135
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Devrin, feleğin huysuz atı.

Ḫāke yek-sān eylemişken tevsen-i devr-i zamān
Eyledüñ çāpük-süvār-ı ʿarṣa-i devrān beni

tevsen-i şeb-reng-i baht:

1. **tevsen-i şeb-reng-i baḫt:**-*um*
Gazel 497
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Talihin gece renkli huysuz atı (kötü talih anlamında).

Ḫˇābın alur kimse yoḳ dünyāda bir şeb Ḥāletī
Tevsen-i şeb-reng-i baḫtum tā ola ferdāsı rām

tevsen-i tünd-i zamān:

1. **tevsen-i tünd-i zamān:**
Kaside 15
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Zamanın huysuz atı.

Olduġınca pāye-i baḫt u saʿādet-şāha rām
Tevsen-i tünd-i zamān itsün ʿadūsın ḫāk-sār

teyemmüm-gāh-ı ḥasret:

1. **teyemmüm-gāh-ı ḥasret:**-*dür*
Mesnevi 8
Mısra: **100**
Kelime Tipi: -
Özlemin teyemmüm yeri.

Yem-i luṭfuñ görürken çeşm-i cānum
Teyemmüm-gāh-ı ḥasretdür mekānum

tezerv:

1. **tezerve:**-*e*
Kaside 16
Mısra: **10**
Sülün kuşu.

Gürg-i derende mīş-i żaʿīfe şübāñ olup
Ḳıldı tezerve pençesini bāz āşiyān

tezerv-i hoş-hırām:

1. **tezerv-i ḫoş-ḫırām:**
Gazel 495
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güzel salınan sülün II Salınarak yürüyen sevgili.

Gözlerüm ardıncadur mānend-i şayyad-ı ḥarīṣ
Her ne yaña ʿazm iderse ol tezerv-i ḫoş-ḫırām

[G.540:3, Mf.306:1]

tezerv-i kebg-reftār:

1. **tezerv-i kebg-reftār:**-*ı*
Gazel 814
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Keklik yürüyüşlü sülün II Sevgili.

Yetiş ey Ḥāletī şeh-bāz-ı himmetle şikār eyle
ʿAdū ḳaldurmaḳ ister ol tezerv-i kebg-reftārı

tezerv-i nāz:

1. **tezerv-i nāz:**
Gazel 298
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Nazlı sülün II Nazlı sevgili.

Olsañ n'ola şikār dile ey tezerv-i nāz
ʿUşşāḳ içinde az bulunur öyle pāk bāz

tezerv-i nāz-perver:

1. **tezerv-i nāz-perver:**
Gazel 317
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Nazlı sülün. II Nazlı sevgili.

Dil-i dīvāne ister bir tezerv-i nāz-perver kim
Aña her bī-nevānuñ ḥalḳa-i āḡūşı dām olmaz

tezerv-i sāḥa:

1. **tezerv-i sāḥa:**-*sı, -n, -un*
Kaside 34
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Avlunun sülünü.

Kebūter-i ḥaremi hem-cenāḥ-ı nesr-i felek
Tezerv-i sāḥasınuñ cilve-gāhı ẓıll-i Hümā

tezerv-i tāze:

1. **tezerv-i tāze:**-*si, -n*
Gazel 532
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Taze sülün II Genç sevgili.

Bir tezerv-i tāzesin āhum ḥadengüñden şaḳın
Ḥasret-i ebrūñ ile ḳaddüm kemāndur sevdügüm

tezyīn eyle-:

1. **tezyīn eyle:**-*se, -m*
Kaside 9
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Süslemek.

Benem ol Ḥāletī kim bī-tevaḳḳuf reşk ider ḥavrā
Dür-i lafẓumla tezyīn eylesem ebkār-ı efkārı

[K.38:45]

ṭıfl:

1. **ṭıfl:**
Gazel 153
Mısra: **1**
Çocuk.

Daḥı ṭıfl iken idüp fenn-i cefāyı ez-ber
Söylesek fāʾide itmez yine bildügin ider

[G.605:2]

2. **ṭıfldur:**-*dur*
Gazel 622
Mısra: **9**
Çocuk II Genç, körpe sevgili.

Ey Ḥāletī o yār daḥı ṭıfldur henüz
Lü'lü-yi eşkümüñ n'ola bilmezse ḳıymetin

[G.3:10, G.174:2, G.628:2, G.644:6, Mf.357:2]

3. **ṭıfluñ:**-*un*
Kaside 42
Mısra: **54**
Çocuk II Şairin oğlu.

ʿAceb mi ʿālem-i fānī görünse ẓulmānī
Ḫuṭūṭ-ı levḥ-i mezarı revādur o ṭıfluñ

ṭıfl-ı cān:

1. **ṭıfl-ı cān:**-*a*
Gazel 381
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gönül çocuğu.

Hiç dehānuñ noḳṭasından geçmege yoḳdur mecāl
Ṭıfl-ı cāna muṣḥaf-ı rūyuñda olmışdur ṭuraḳ

ṭıfl-ı debistān-ı ʿışḳ:

1. **ṭıfl-ı debistān-ı ʿışḳ:**
Gazel 376
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Aşk okulunun öğrencisi.

Fenn-i sülūk ehlinüñ eşbehi Ẕünnūn iken
Ḥarfine engüşt ḳor ṭıfl-ı debistān-ı ʿışḳ

ṭıfl-ı devrān:

1. **ṭıfl-ı devrān:**
Kaside 31
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Felek çocuğu.

Ṭıfl-ı devrān iki sīb almış ele bāzī ḳılur
Biri çıḳduḳça biri inmekdedür şām u seḥer

ṭıfl-ı dil:

1. **ṭıfl-ı dil:**
Gazel 1
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gönül çocuğu.

Bir debistān-ı hünerdür naẓmumuz ey Ḥāletī
Eyledi bu ṭıfl-ı dil şimdi elifden ibtidā

[G.10:17, G.374:7, G.464:11, G.697:3, G.780:2, Mf.114:1]

ṭıfl-ı dil-i belā-zede:

1. **ṭıfl-ı dil-i belā-zede:**
Gazel 173
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Belaya uğramış gönül çocuğu.

Ṭıfl-ı dil-i belā-zede dāʾim ḫaṭardadur
Zīrā mesīri baḥr-i melāmet kenārıdur

ṭıfl-ı dil-i üftāde-i nā-kerde:

1. **ṭıfl-ı dil-i üftāde-i nā-kerde:**
Gazel 147
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Doğmamış düşkün gönül çocuğu II Âşığın gönlü.

Oldı baḥr-i ʿışḳda gird-āb gird-āb üstine
N'eylesün ṭıfl-ı dil-i üftāde-i nā-kerde kār

ṭıfl-ı eşk:

1. **ṭıfl-ı eşk:**-*üm, -den*
Gazel 534
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Göz yaşı çocuğu. II Göz yaşı tanesi.

Ġam-ı ḫaṭṭ-ı lebüñ cān gibi ṣaḳlardum derūnumda
Ṭuyuldı ṭıfl-ı eşkümden velī esrār-ı pinhānum

[G.670:1, G.795:6, Mf.408:1]

ṭıfl-ı ġonce:

1. **ṭıfl-ı ġonce:**
Müfret 576
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gonca çocuğu.

Ṭıfl-ı ġonce bülbülüñ her dem arardı başını
Almasaydı mihr-i ʿālem-tāb elinden ṭaşını

ṭıfl-ı nā-dāniste:

1. **ṭıfl-ı nā-dāniste:**
Mesnevi 8
Mısra: **105**
Kelime Tipi: -
Olup bitenden habersiz çocuk.

Benem şol ṭıfl-ı nā-dāniste reftār
Ki olmaya eli çesbān-ı dīvār

ṭıfl-ı nāz-perver:

1. **ṭıfl-ı nāz-perver:**
Gazel 701
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Nazlı bebek II Sevgili.

Ey ṭıfl-ı nāz-perver çek başuma elifler
Görsün dil-i belā-keş başında neyse yazu

[Mf.65:2]

ṭıfl-ı nāz-perverd:

1. **ṭıfl-ı nāz-perverd:**-*üm*
Gazel 90
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Naz içinde büyütülmüş çocuk II Sevgili.

Eger el çekse anlardan o ṭıfl-ı nāz-perverdüm
İder miydi ʿadūlar dest-būsa muttaṣıl cürʾet

[G.420:3]

ṭıfl-ı nev-āmūz:

1. **ṭıfl-ı nev-āmūz:**-*ı*
Gazel 822
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Öğrenmeye yeni başlayan çocuk.

Gün olmaz yaḳmaya biñ levh-i taʿlīmin Aristū'nuñ
Debistān-ı fenānuñ özgedür ṭıfl-ı nev-āmūzı

ṭıfl-ı nev-āmūz ol-:

1. **ṭıfl-ı nev-āmūz ol-:**-*maz*
Gazel 285
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Öğrenmeye yeni başlayan çocuk olmak.

Mekteb-i ʿışḳda bir ṭıfl-ı nev-āmūz olmaz
Gerçi kim pīr-i ḫıred daʿvi-i idrāk eyler

ṭıfl-ı nev-res:

1. **ṭıfl-ı nev-res:**-*ün*
Gazel 164
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yeni yetme çocuk II Sevgili.

Ḳaddine beñzetmek olurdı o ṭıfl-ı nev-resüñ
Olsa gün geldükçe bālā nahl-i āteş-nāk-i Ṭūr

[G.360:4, G.662:5, G.758:6, Mf.329:2]

ṭıfl-ı sebak-ḫᵛān:

1. **ṭıfl-ı sebaḳ-ḫᵛān:**-*ı*
Gazel 832
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Talebe çocuk.

Benüm gibi urur āh ile āteş levḥ-i taʿlīme
Debistān-ı ġamuñ ḳābil ḳoyan ṭıfl-ı sebaḳ-ḫᵛānı

ṭıfl-ı sirişk:

1. **ṭıfl-ı sirişkin:**-*i, -n*
Gazel 9
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gözyaşı çocuğu.

Alup ṭıfl-ı sirişkin geh kenāra gāh zānūya
Bed-āmūz eyler anı refte refte ʿāşıḳ-ı şeydā

ṭılāʾ eyle-:

1. **ṭılāʾ eyle:**-*se*
Gazel 743
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Cilalamak, altın yaldızla süslemek.

Jeng-i sipihri zer-ger-i mihr eylese ṭılāʾ
Almaz berīd-i himmetüm anı miyānına

ṭılısm it-:

1. **ṭılısm it:**-*miş, -ler*
Gazel 634
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Büyü, sihir yapmak.

Göñülde genc-i ʿışḳuñ serde sevdā-yı ser-i zülfüñ
Ṭılısm itmişler ol genc üstine gūyā yılan şeklin

[Trk.B.1:109]

ṭılısm-ı genc-i dīn it:-

1. **ṭılısm-ı genc-i dīn it:**
Mesnevi 8
Mısra: **211**
Kelime Tipi: -
Din hazinesinin gizli sırrı yapmak.

Ṭılısm-ı genc-i dīn it tīġ-i tīzin
Naṣīb-i farḳ-ı bed-kār it sitīzin

ṭılısm-ı genc-i iḳbāl:

1. **ṭılısm-ı genc-i iḳbāl:**-*üm*
Gazel 504
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Talih hazinesinin gizli sırrı.

Nigāh-ı ḫışm-nāküñdür tedārikden ḳoyan ḥālüm
İki şemşīr-i ġamzeñdür ṭılısm-ı genc-i iḳbālüm

ṭılısm-ı genc-i nuṣret:

1. **ṭılısm-ı genc-i nuṣret:**-*dür*
Kaside 1
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Zafer hazinesinin tılsımı.

Ẓafer bulmaz aña cānı çıḳınca çalışur düşmen
Ṭılısm-ı genc-i nuṣretdür meger şemşīr-i ʿuryānı

ṭılısm-ı genc-i vaṣl:

1. **ṭılısm-ı genc-i vaṣl:**-*un*
Gazel 165
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kavuşma hazinesinin gizli sırrı.

Ḥavāle ḳılma ġamzeñ ehl-i ʿışḳa
Ṭılısm-ı genc-i vaṣluñ itme şemşīr

ṭın-:

1. **ṭınma:**-*ma*
Gazel 203
Mısra: **10**
Aldırış etmek, önem vermek, değer vermek, oralı olmak, tepki vermek.

Ḫaste-i ʿışḳ geçüp mīve-i vaṣluñ özenür
Ṭınma ey şūḫ-ı cefā-pīşe üzülsün aġyār

[G.272:10, G.296:5, G.646:3]

ṭınāb-ı emel:

1. **ṭınāb-ı emel:**
Kıt'a 71
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Arzu ipi.

Memdūd ola ṭınāb-ı emel gibi dem-be-dem
Ẓıl-i ḫıyām-ı devlet-i aġā-yı kāmrān

ṭırāz:

1. **ṭırāz:**
Gazel 297
Mısra: **4**
Elbiselere nakışla yapılan süs.

Revnaḳın arturdı ḫaṭṭ-ı sebz-i rūy-ı dil-berüñ
Ḫilʿat-i ḥüsne ʿaceb zībā yaraşdı ol ṭırāz

[M.5:72]

ṭırāz-ı āstīn ol-:

1. **ṭırāz-ı āstīn ol:**-*sa, -y, -dı*
Kaside 11
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Kol, yen süsü olmak.

Aṭlas-ı eflāke ḫayyāt-ı zamān ururdı kāz
Cāme-i ḳadrine olsaydı ṭırāz-ı āstīn

ṭırāz-ı cāme-i iḳbāl kıl-:

1. **ṭırāz-ı cāme-i iḳbāl ḳıl:**-*mak*
Kaside 33
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Talih elbisesini süslemek II Talihi güzelleştirmek.

Vaṭandan dūr olur müşk-i Ḫoten laʿl-i Bedaḫşānī
Ṭırāz-ı cāme-i iḳbāli ḳılmaḳ mümkin olsaydı

ṭıynet:

1. **ṭıynetine:**-*i, -n, -e*
Gazel 186
Mısra: **9**
Yaratılış, huy, mizaç.

Ezelī ṭıynetine āb-ı fenā girmişdür
Göresüz Ḥāletī-i bī-dili bir ādem olur

[G.574:1, K.17:30]

ṭıynet-i ādem:

1. **ṭıynet-i ādem:**
Müfret 305
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Insanın yaratılışı.

ʿAceb midür disem ol şāha mefḫar-i ʿālem
Yüzi ṣuyıyla şeref buldı ṭıynet-i Ādem

tīġ:

1. **tīġ:**
Gazel 116
Mısra: **6**
Kılıç.

Ṣalmaz oldum miḥnet-i ʿışḳuñla āhum göklere
Tīz olunca tīġ aña lāzım degül her bār çerḫ

[G.568:6, G.698:7, G.776:5, G.788:1, K.2:35, K.2:33, K.3:19, K.3:31, K.4:32, K.7:7, K.7:10, K.7:42, K.11:33, K.12:28, K.16:47,

K.24:53, K.30:16, K.35:15, M.7:32, M.7:48, M.7:64, Mf.540:1]

2. **tīġe:**-*e*
Gazel 715
Mısra: **10**
Kılıç. ll Sevgilinin kılıç gibi yaralayıcı yan bakışı veya kirpikleri.

Gice meclisde cānā girye-i mestāneler ḳılduñ
Hemān ol tīġe döndi kirpigüñ kim devşürür dāne

[G.345:4, G.390:3, G.446:13, G.623:13, G.661:12, G.755:6, G.775:3, G.831:10]

3. **tīġ:**
Kaside 33
Mısra: **13**
Kılıç II Söğüt yaprağı.

Nihāl-i bīd-i gül-şen tīġ ile üstine gelmezdi
Eger āb-ı revānuñ ẓāhir olmasaydı ṭuġyānı

35. **tīġini:**-*i, -n, -i*
Gazel 856
Mısra: **4**
Kılıç II Güneş ışınları.

Seyr eyleyicek tīzligin ġamze-i yārüñ
Ḫurşīd-i felek tīġini yirden yire çaldı

[K.2:34, K.14:34, K.36:19]

tīġ çek-:

1. **tīġ çek:**-*mez*
Gazel 157
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Kılıç çekmek, saldırmak amacıyla kılıcı kınından çıkarmak.

Tīġ çekmez ʿāşıḳa bāzūsı ʿuryān olmadan
Merhem-i kāfūr zaḫm urmazdan evvel ʿarż ider

[G.463:10]

tīġ ile hançer:

1. **tīġ ile ḫançer:**
Gazel 439
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Kılıç ve hançer.

Herkesüñ destinde şimdi tīġ ile ḫançer gerek
Her kişi ḳan dökmede çün ġamze-i dil-ber gerek

tīġ ṭut-:

1. **tīġ ṭut:**-*sa*
Gazel 525
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Kılıç tutmak.

Tīġ ṭutsa başına cellād-ı ʿışḳuñ dem-be-dem
Bu dil-i şeydā olurdı kūh-veş ṣābit-ḳadem

tīġ ü raḳs:

1. **tīġ ü raḳs:**
Gazel 439
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Kılıç ve dans.

Bezm-i ʿişretdür dilāverler yanında çünki rezm
Çalıcı ol bezme tīġ ü raḳs uran şemşīr gerek

tīġ ü siper it-:

1. **tīġ ü siper it:**-*dü, -n*
Gazel 438
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Kılıç ve kalkan yapmak.

Ḫüsn iline şehsin ḳamu ʿuṣṣāḳ-ı siyāhuñ
Dāġ u elifi anlara tīġ ü siper itdüñ

tīġ-i āb-dār:

1. **tīġ-i āb-dār:**-*un, -da*
Kaside 8
Mısra: **71**
Kelime Tipi: **-**
Keskin, parlak kılıç.

Görenler şemse-i zerrīni tīġ-i āb-dāruñda
Ṣanurlar burc-ı Ābī içre ḫurşīd-i cihān-ārā

[K.35:43, K.41:29]

tīġ-i āh:

1. **tīġ-i āh:**-*um*
Gazel 156
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Ah kılıcı.

Görinen encüm degüldür her gice tā ṣubḥa dek
Ẓāhir olur tīġ-i āhum çerḫe ṭutmaḳdan şerer

[G.351:3, G.513:3, G.547:12, G.550:15, G.705:8, M.8:52, Mf.528:2]

tīġ-i āh ü hırḳa-i faḳr ü fenā:

1. **tīġ-i āh ü ḫırḳa-i faḳr ü fenā:**
Gazel 748
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Fakirlik ve yoksulluk hırkası ile âh kılıcı.

Faḫrümüzdür tīġ-i āh ü ḫırḳa-i faḳr ü fenā
Pādşāh-ı ʿışḳdan geldi ḳılıç kaftān bize

tīġ-i āteş-tāb:

1. **tīġ-i āteş-tāb:**
Mesnevi 7
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **-**
Ateş saçan kılıç.

Düşmene ṣalsa tīġ-i āteş-tāb
Eyliye ḳalb-i āhenīnini āb

tīġ-i āyīne-girdār:

1. **tīġ-i āyīne-girdār:**-*ı, -n, -a*
Kaside 3
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **-**
Ayna gibi olan kılıç.

İtdükçe tīġ-i āyīne-girdārına naẓar
Oldı ʿadūya çihre-nümā rūy-ı inhizām

tīġ-i behrām:

1. **tīġ-i behrām:**-*ı*
Kaside 31
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Behram'ın kılıcı.

Tīġ-i Behrām'ı görünce Zāl-i gerdūn ḫavf idüp
Lerze ṭutdı şol ḳadar kim düşdi düşından siper

[M.9:64]

tīġ-i belā:

1. **tīġ-i belā:**-*y, -a*
Gazel 81
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bela, azap kılıcı; keder, ızdırap veren söz veya davranış.

Teşnegān-ı ʿışḳ-ı yāra sāz-gār olsun diyü
Virdi üstād-ı ezel tīġ-i belāya özge āb

tīġ-i berrān:

1. **tīġ-i berrān:**-*un, -a*
Gazel 123
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keskin kılıç.

Tīġ-i berrānuña cānā nice meyl eylemeyem
Murġ-ı cānı ol ider ten ḳafesinden āzād

[K.23:26, Mf.278:2]

tīġ-i bīd ü nāvek-i hār:

1. **tīġ-i bīd ü nāvek-i ḫār:**-*ı*
Kaside 32
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Söğüt kılıcı (yaprağı) ve diken oku.

İder enhār içün her ḳaṭre bārān bir siper peydā
Görüp şaḥn-ı çemende tīġ-i bīd ü nāvek-i ḫārı

tīġ-i cebel:

1. **tīġ-i cebel:**
Kaside 40
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Dağın kılıcı II Dağ sırtları.

Āb virseydi eger çeşme-i efḍālinden
Ḫançer-i sūsen ile baḫs idemez tīġ-i cebel

tīġ-i cefā:

1. **tīġ-i cefā:**
Kıt'a 64
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Eziyet kılıcı.

Şad pāre ḳıldılar yine ḳalbüm şadef gibi
Yetmez mi idi tīġ-i cefā eylemek dü-nīm

[G.386:2, G.386:4, G.597:4]

tīġ-i cevher-dār:

1. **tīġ-i cevher-dār:**
Gazel 439
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Cevherli, mücevher süslemeli kılıç.

Tīġ-i cevher-dār n'eyler olıcaḳ rūz-ı meşāf
Merd-i ceng-āverlerüñ kendünde bir cevher gerek

tīġ-i cevr:

1. **tīġ-i cevr:**-*i, -y, -le*
Gazel 601
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet kılıcı.

Tīġ-i cevriyle alur ʿāşıḳuñ āḫir cānın
Nīm-bismil ḳomaz ol şūḫ-ı cihān ḳurbānın

[G.66:7, G.473:13, G.658:4, G.677:1, G.704:7, G.731:10, K.19:15, K.19:41, Mf.424:1, Mf.502:2]

tīġ-i cibāl:

1. **tīġ-i cibāl:**
Kaside 21
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Dağların kılıcı II Dağ sırtları.

Ne raḫneler irişe ḫūd-ı zāl-i gerdūna
Eger ki şayḳal-ı luṭfın bulursa tīġ-i cibāl

tīġ-i cihān-gīr:

1. **tīġ-i cihān-gīr:**-*i, -y, -le*
Gazel 859
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dünyayı zapteden kılıç II Sevgilinin süzgün yan bakışı).

O ġamzeyle olup mümtāzı dil-ber ḫayl-i ḫūbānuñ
Melāḥat mülkine tīġ-i cihān-gīriyle şāh oldı

2. **tīġ-i cihān-gīr:**-*i, -n*
Kaside 9
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Cihanı kuşatan kılıç II Memduhun kılıcı.

Çıḳarmadan niyām-ı kīneden tīġ-i cihān-gīrin
ʿAdū-yı bī-ser ü pānuñ ola maʿlūm miḳdārı

tīġ-i cihān-tāb:

1. **tīġ-i cihān-tāb:**
Müfret 478
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Cihanı aydınlatan kılıç.

Ceng ider ʿāşıḳlar ol tīġ-i cihān-tāb üstine

Ḳan olur ʿasker miyānında
gehī āb üstine

tīġ-i çeşm-i ḳattāl:

1. **tīġ-i çeşm-i ḳattāl:**-*ün*
Gazel 444
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Öldürücü gözün kılıcı II Sevgilinin kirpikleri.

Ṣanma kim meyden ḳızardı ġamze-i ḫūn-rīzüñi
Oldı ḫūn-ālūde tīġ-i çeşm-i ḳattālüñ senüñ

tīg-i dil-rübā:

1. **tīg-i dil-rübā:**
Gazel 36
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönül çalan sevgilinin kılıcı II Sevgilinin kirpikleri veya süzgün yan bakışı.

Kellesin ṣad pāre ḳılsun diyü tīg-i dil-rübā
Muttaṣıl erbāb-ı ġam başın açup eyler duʿā

tīġ-i dü-ser-i ebū türāb:

1. **tīġ-i dü-ser-i ebū türāb:**-*ı*
Gazel 892
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Hz. Ali'nin çift başlı kılıcı.

Añdurdı ʿadū-yı şarḳ u ġarba Tīġ-i dü-ser-i Ebū Türāb'ı

tīġ-i ecel:

1. **tīġ-i ecel:**
Gazel 486
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ecel kılıcı.

İʿtimād itme dilā ol ġamze-i ḫūn-rīze gel
İḫtirāz it zīr-i dāmānındadur tīġ-i ecel

tīġ-i engüşt:

1. **tīġ-i engüşt:**
Mesnevi 3
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Parmak kılıcı.

Tīġ-i engüşt ile o şāh-ı kerīm
Siper-i māhı eylemişdi dü-nīm

tīġ-i firkat:

1. **tīġ-i firḳat:**-*den*
Gazel 422
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılık kılıcı.

Tīġ-i firḳatden ser-ā-ser zaḫm-nāk olmış tenüñ
Bī-vefā sevdüñ göñül biñ baş ḥaḳḳuñdur senüñ

[G.631:9, Mf.255:1]

tīġ-i ġam:

1. **tīġ-i ġam:**-*un, -dan*
Gazel 27
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Keder kılıcı.

İdinmişdür gelen peykānlaruñdan āhenīn cevşen
Kesilmezse n'ola tīġ-i ġamuñdan ʿāṣıḳ-ı rüsvā

[G.225:1, G.244:1, G.268:3,G.364:6, G.426:5, G.433:1, G.445:9, G.726:11, Mf.273:1]

tīġ-i ġam-ı hicr:

1. **tīġ-i ġam-ı hicr:**
Gazel 522
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ayrılık derdinin kılıcı.

Sīnemi tīġ-i ġam-ı hicr ile ṣad-çāk itdüñ
Ādeme pādşehüm böyle ḳıyar mı ādem

[G.669:3]

tīġ-i ġam-ı hicrān:

1. **tīġ-i ġam-ı hicrān:**
Gazel 267
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılık derdinin kılıcı.

Çāk çāk itseñ tenüm tīġ-i ġam-ı hicrān ile
Her şikāf-ı sīneden bir āteş-i sūzān çıḳar

[G.731:16, G.791:4]

tīġ-i ġam-ı ʿışḳ:

1. **tīġ-i ġam-ı ʿışḳ:**
Gazel 787
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aşk derdinin kılıcı.

Vücūdın ṣandılar ey Ḥāletī naḫl-i ṣanevberdür
Görenler başumı tīġ-i ġam-ı ʿışḳ ile ṣad pāre

tīġ-i ġam-ı yār:

1. **tīġ-i ġam-ı yār:**-*e*
Gazel 712
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin üzüntü kılıcı.

Ten-i zārı şu deñlü ṭutmışuz tīġ-i ġam-ı yāre
Dönüpdür sīnemüz yir yir yarılmış köhne dīvāra

[G.530:1]

tīg-i ġamze:

1. **tīg-i ġamze:**-*si, -n, -den*
Gazel 157
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin öldürücü yan bakışının kılıcı.

Gice bezm-i meyde çeşmi şöyle sürḫ olmışdı kim
Hep görenler didi tīg-i ġamzesinden ḳan ṭamar

[G.627:5]

tīġ-i har:

1. **tīġ-i ḫar:**
Kaside 31
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Diken kılıcı.

Oldı gūyā kim sevād-ı şām bir şeb-gūn niyām
Miḥver-i çerḫe aşarken aḳdı andan tīġ-i ḫar

tīġ-i ḥasret:

1. **tīġ-i ḥasret:**
Gazel 1
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hasret, özlem kılıcı.

Bezm-i vaṣl-ı yārdan bir laḥza dūr olsam olur
Tīġ-i ḥasret rū-be-rū kūpāl-i miḥnet der-ḳafā

tīġ-i ḫāverān:

1. **tīġ-i ḫāverān:**
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Sultanlar sultanının kılıcı.

Ḥaḳḳā ki tīġ-i himmet ü iḥsānuñuñ senüñ
Yanında serverāne çalar tīġ-i ḫāverān

tīġ-i hicr:

1. **tīġ-i hicr:**-*ün, -le*
Gazel 113
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılık kılıcı.

Tīġ-i hicrüñle ḳılma cānı cerīḥ
İtme baña efendi ẓulm-i ṣarīḥ

tīġ-i hicr-i yār:

1. **tīġ-i hicr-i yār:**
Gazel 552
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgiliyi aşıktan bir kılıç gibi ayıran ayrılık.

Lāyıḳ olmaz kimseye hergiz maḥabbet manṣıbı
Tīġ-i hicr-i yār ile olunmayınca imtiḥān

tīġ-i ḫimmet:

1. **tīġ-i himmet:**
Gazel 348
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yardım kılıcı.

Ey Ḥāletī sen istedügüñ tīġ-i himmeti
Kişt-i ümīde eyledi dihḳān-ı dehr dās

[M.9:13, T.11:3]

tīġ-i himmet ü iḥsān:

1. **tīġ-i himmet ü iḥsān:**-*un, -un*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve yardım kılıcı.

Ḥaḳḳā ki tīġ-i himmet ü iḥsānuñuñ senüñ
Yanında serverāne çalar tīġ-i ḫāverān

tīġ-i hūn-ālūd:

1. **tīġ-i ḫūn-ālūd:**-*ı*
Kaside 37
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kana bulanmış kılıç II Memduhun kılıcı.

Bir nihāl-i erġavāndur tīġ-i ḫūn-ālūdı kim
Sāyesinde ḫoş geçer anuñ dem-ā-dem ins ü cān

2. **tīġ-i ḫūn-ālūd:**-*lar, -dur*
Gazel 521
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kana bulanmış kılıç II Kirpikler.

Ceyş-i ḫˇāb üzre şebīḫūn eyledi sulṭān-ı ʿışḳ
Tīġ-i ḫūn-ālūdlardur şanki müjgānum benüm

tīġ-i hūn-ālūd ol-:

1. **tīġ-i ḫūn-ālūd ol:**-*a*
Kaside 27
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Kana bulanmış kılıç (gibi) olmak.

Geşt ider görse ʿadū-yı devletüñ gül-zārda
Tīġ-i ḫūn-ālūd ola her şāḫ-ı naḫl-i erġavān

tīġ-i hūn-āşām:

1. **tīġ-i ḫūn-āşām:**
Gazel 442
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kan içici kılıç II Sevgilinin kanlar döken gamzesi.

Tīġ-i ḫūn-āşām ile göklerde Behrām itmedi
Ġamzesiyle itdügin ol çeşm-i ḫūn-ḫˇāruñ senüñ

tīġ-i hūn-bār:

1. **tīġ-i ḫūn-bār:**-*ı*
Kaside 9
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kan dökücü kılıç II Memduhun kılıcıç

Bi-ḥamdi'llāh yine şāh-ı cihānuñ tīġ-i ḫūn-bārı
Neheng-i intiḳāma ṭuʿme ḳıldı ḫayli küffārı

2. **tīġ-i ḫūn-bār:**-*un*
Gazel 452
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kan dökücü kılıç II Sevgilinin kirpikleri.

Dem-ā-dem cāñ u ten peykānuñ üzre ceng iderlerdi
Hele geldi ayırdı birbirinden tīġ-i ḫūn-bāruñ

[G.878:6]

tīġ-i ḫūn-pāş:

1. **tīġ-i ḫūn-pāş:**-*ı, -n*
Gazel 596
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kan saçan, kan döken kılıç.

Ṣafā eyler göñül çekseydi dil-ber tīġ-i ḫūn-pāşın
Maḥabbet şemʿidür ol şevḳi artar alsalar başın

[Mf.561:1]

tīġ-i ḫurşīd it-:

1. **tīġ-i ḫurşīd it:**-*er, -sün*
Mesnevi 8
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Güneş kılıcı yapmak.

İdersüñ isteseñ ey reşk-i Cemşīd
Kevākib beyżasından tīġ-i ḫurşīd

tīġ-i ʿışḳ-ı yār:

1. **tīġ-i ʿışḳ-ı yār:**
Gazel 545
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşkının kılıcı.

Kesildüm tīġ-i ʿışḳ-ı yār ile cümle ʿalāyıḳdan
Çeküp ser-rişte-i cānı cihāndan inḳıṭāʿ itdüm

tīġ-i iḳbāl:

1. **tīġ-i iḳbāl:**-*ün*
Kıt'a 5
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Talih kılıcı.

Her zamān olmaz mücellā tīġ-i iḳbālüñ ṣaḳın
Ḫūn-ı nā-ḥaḳdan gelür elbette zengār-ı fenā

tīġ-i ḳahr:

1. **tīġ-i ḳahr:**-*ı*
Kıt'a 20
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kahredici, azap verici kılıç.

Ol ʿAlī-sīret ki çeşm-i aḥvel-i aʿdāsına
Tīġ-i ḳahrı görinür mānend-i şekl-i Ẕü'l-fiḳār

[K.36:84]

tīġ-i kūh:

1. **tīġ-i kūh:**
Kaside 12
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Dağ kılıcı II Dağ sırtları.

Olamaz lāyıḳ miyān-ı Ḳahramān-ı ḳahrına
Tīġ-i kūh olsaydı zer-i deh-dehīden teh-nişān

tīġ-i kūh-veş:

1. **tīġ-i kūh-veş:**
Kaside 11
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Dağ sırtı gibi.

Āl-i ʿOsman'uñ uzundur tīġi tīġ-i kūh-veş
Düşmen olsa Ḳāf'da olur yetişdürmek hemīn

tīġ-i küh-sār:

1. **tīġ-i küh-sār:**-*ı*
Kaside 9
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Dağ kılıcı II Dağ sırtları.

Virürdi raḫneler dāʾim dem-i şemşīr-i Mirrīḫ'e
Fesān-ı seng-i ḳahrı tīz ideydi tīġ-i küh-sārı

[K.26:62, K.32:2]

tīġ-i miḥnet:

1. **tīġ-i miḥnet:**
Gazel 467
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eziyet kılıcı.

Tīġ-i miḥnet tā ezel oldı ḥavāle baġruma
Zaḫm ururken şıçrayan bir ḳaṭre ḳanıdur göñül

tīġ-i mücevher:

1. **tīġ-i mücevher:**-*dür*
Kaside 23
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Mücevher kılıç.

Yanında şehr-yārüñ kendü bir tīġ-i mücevherdür
Olupdur bir gül-i zer-kārı ol mühr-i şerīf anuñ

tīg-i müje:

1. **tīg-i müje:**-*n, -den*
Gazel 33
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kirpik kılıcı II Sevgilinin kılıca benzeyen kirpikleri.

Hiç dirīġ itdüm mi ben tīg-i müjeñden cānumı
Sen n'içün ey çeşm-i dil-ber kūşe eylersin baña

tīġ-i müjgān:

1. **tīġ-i müjgān:**-*un*
Gazel 441
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kirpik kılıcı II Sevgilinin kirpikleri.

İdersin mest olup meclisde cānā giryeler gāhī
Bu ḥāletle ḳılursın āb-dāde tīġ-i müjgānuñ

[G.410:12]

tīġ-i sinān pāşā:

1. **tīġ-i sinān pāşā:**
Kıt'a 86
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sinan Paşa'nın kılıcı.

Ḳanı tīġ-i Sinān Pāşā gibi bir ḥākim-i fayṣal
Keser aʿdā-yı dīn ü devletüñ bir demde daʿvāsın

tīġ-i sitem:

1. **ṭīġ-i sitem:**
Gazel 852
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eziyet kılıcı.

Meger öykünmek ister ġamze-i çeşm-i civānāna
Niyāmından dem-ā-dem ṭaşradur ṭīġ-i sitem şimdi

tīġ-i sitem-gūn çek:

1. **tīġ-i sitem-gūn çek:**-*üp*
Terkib-bend 1
Mısra: **116**
Kelime Tipi: -
Sitem kılıcı çekmek.

ʿAceb mi her şebān-geh olsa ḫūn-ālūde dāmānuñ
Çeküp tīġ-i sitem-gūn başına biñ ḳan iden sensin

tīġ-i şeh-i hāver-sitān:

1. **tīġ-i şeh-i ḫāver-sitān:**
Kaside 36
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Doğuyu fetheden hükümdarın kılıcı II Güneşin ışınları.

Aña üstād-ı ezel virmiş bu deñlü āb u tāb
Dāne devşürse n'ola tīġ-i şeh-i ḫāver-sitān

tīġ-i ṭabʿ:

1. **tīġ-i ṭabʿ:**-*un, -la*
Gazel 243
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yaradılış kılıcı II Şairlik yeteneği.

Tīġ-i ṭabʿuñla süḫan mülkini feṯḥ itdüñ yine
Ḥāletī saña söz açmaḳda bulunmaz hiç naẓīr

[K.13:27, Kt.53:3]

tīġ-i ṭabʿ-ı ḥāletī:

1. **tīġ-i ṭabʿ-ı ḥāletī:**-*y, -e*
Kaside 35
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Hâletî'nin şairlik kılıcı, şairlik yeteneği.

Reşḥa-i luṭfuñla ey ebr-i ʿatā vü mekremet
Dest-i ḳudret tīġ-i ṭabʿ-ı Ḥāletī'ye virdi tāb

tīġ-i ṭabʿ-ı şāʿirān:

1. **tīġ-i ṭabʿ-ı şāʿirān:**
Kaside 36
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Şairlerin yaratılış (şairlik yeteneği) kılıcı.

İşigüñ ṭaşı gerek tā kim mücellā eyliye
Ser-be-ser zeng-i ġam olsa tīġ-i ṭabʿ-ı şāʿirān

tīġ-i ṭabʿ-ı şuʿarā:

1. **tīġ-i ṭabʿ-ı şuʿarā:**
Kaside 40
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Şairlerin yaratılış kılıcı II Şairlerin sanat gücü.

Olmayaydı eger āmed-şud-ı dest-i keremi
Tīġ-i ṭabʿ-ı şuʿarā ḳalmış idi bī-ṣayḳal

tīġ-i tīz:

1. **tīġ-i tīz:**-*ün, -e*
Gazel 102
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keskin kılıç.

Āb-ı ḥayāt dirsem olur tīġ-i tīzüñe
Zīrā ḥayātı ḫaste-i ʿışḳuñ olur memāt

[G.347:7, K.3:29, M.8:211]

tīġ-i tīz-i zebān:

1. **tīġ-i tīz-i zebān:**-*ı*
Kaside 38
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Dilin keskin kılıcı.

Olur baña mülk-i maʿānī musaḫḫar
Çıḳarsam ḳaçan tīġ-i tīz-i zebānı

tīġ-i zebān:

1. **tīġ-i zebān:**-*um*
Gazel 557
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Dil kılıcı.

Düşmen-i bed-dil nice ḫavf itmesün ey Ḥāletī
Ġarḳa-i ḫūndur benüm tīġ-i zebānum her zamān

[K.7:47]

tīġ-i zebān-dırāz:

1. **tīġ-i zebān-dırāz:**-*ı, -n, -dan*
Kaside 2
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Sözü uzatma kılıcı.

Alur cevābını tīġ-i zebān-dırāzından
Açarsa aġzını aʿdā anuñla daʿvāya

tīġ-veş:

1. **tīġ-veş:**
Mesnevi 7
Mısra: **22**
Kılıç gibi.

Oḳ gibi ẓālime olur ceste
Tīġ-veş ʿadl içün miyān-beste

tīġ-zen:

1. **tīġ-zensin:**-*sin*
Müfret 428
Mısra: **1**
İyi kılıç kullanan kimse.

Egerçi ey felek zensin velī tīġ-zensin sen
Niçe Rüstemlerüñ başın kesen Zāl-i kühensin sen

tīh-i ʿadem:

1. **tīh-i ʿadem:**-*de*
Kaside 22
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yokluk çölü.

Ey fikr-i zülfi ʿāşıḳına māye-i cünūn
Tīh-i ʿademde ḫāl-i lebi ḫalḳa reh-nümūn

tīhū vü şeh-bāz:

1. **tīhū vü şeh-bāz:**
Mesnevi 9
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Çöl kuşu ve doğan kuşu.

Per-i Sīmurġ-ı ḳahruñ olmadan bāz
Olur pūr u peder tīhū vü şeh-bāz

tīmār:

1. **tīmār:**
Gazel 356
Mısra: **2**
*Hastaya, hayvana, yaraya, bağa, nebatata bakma, hizmet etmeÇ.*Şerbet-i laʿlin ḳılur her ḫasteye ol yār ʿarż
Mīr-i mülk-i ḫüsndür itse ne var tīmār ʿar

[G.366:2, K.32:64]

tīmār eyle-:

1. **tīmār eyle:**-*r*
Gazel 233
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Deva ihsan etmek, tedavi sunmak, iyileşme yolu göstermek.

Ḥasret-i çeşmi ḳaçan ʿāşıḳı bīmār itse
Yetişür aña ḫayāl-i lebi tīmār eyler

timsāl:

1. **timsālüm:**-*üm*
Gazel 536
Mısra: **1**
Suret.

Ġam-ı ʿışḳıyla döndi ṣūret-i bī-cāna timsālüm
Vefāsuz yāra ʿāşıḳ olmayan bilmez benüm ḥālüm

[G.605:4, Mü.4:38]

timsāl-i ejdehā:

1. **timsāl-i ejdehā:**-*da*
Gazel 564
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Büyük yılan resmi.

Āh eylesem mülāḥaẓa-i zülf-i yār ile
Timsāl-i ejdehāda çıḳar her ḳaçan duḫān

tīmūr:

1. **tīmūr'uñ:**-*un*
Tarih 11
Mısra: **4**
Timur. (Türk Moğol İmparatoru.).

Bi-ḥamdi'llāh ki tīġ-i himmetüñle
O Tīmūr'uñ ayaḳdaşını çalduñ

tīr:

1. **tīr:**
Gazel 165
Mısra: **10**
Ok.

Baña sīnem ṭutup ṭurmaḳ göründi
Felek kīşinde ḳalmayınca bir tīr

[G.656:14, K.3:61, K.11:38, K.16:27, K.17:52, K.31:33, M.7:15]

2. **tīrini:**-*i, -n, -i*
Gazel 141
Mısra: **8**
Ok II Sevgilinin kirpiği veya yan bakışı.

Hedefi ya dil ü cāndur anuñ içün her gāh
Dil-i ḫākīde arar tīrini güm ḳılsa o yār

[G.178:2, G.239:3, G.280:1, G.416:4, G.456:7, G.531:7, G.531:8, G.563:11, G.793:9, G.875:8, G.876:8, K.38:13]

tīr at-:

1. **tīr at:**-*madan*
Kaside 17
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ok atmak.

O müşk tozlu kemāna el ursa milket-i Çīn
Olur müsaḫḫar-ı fermānı atmadan bir tīr

[K.36:30]

2. **tīr at:**-*up*
Müfret 540
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ok atmak II Bakmak; sevgilinin kirpik oklarını fırlatması.

Çıḳarmaz yār tīġin tīr atup öldürmedür kārı
Getürmez yanına zīrā yaḳın hiç ʿāşıḳ-ı zārı

[G.17:]

tīr bārān eyle-:

1. **tīr bārān eyle:**-*y, -e*
Kaside 11
Mısra: **39**

Kelime Tipi: -
Ok yağdırmak.

Ṣayd-gāhında ḳaçan kim tīr bārān eyliye
Gürg-i bārān-dīde-i gerdūnı eyler sehm-gīn

tīr eyle-:

1. **tīr eyle:**-*y, -en*
Müfret 98
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ok yapmak.

Ey kemān-ı ebrūvāna eyliyen müjgānı tīr
Cān niṣār-ı ḫāk-i rāhuñdur ne ḥācet dār u gīr

tīr ile ḳavs:

1. **tīr ile ḳavs:**-*i*
Terkib-bend 1
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Ok ve yay.

Ḫadeng-endāz-ı çerḫüñ tīr ile ḳavsi müheyyādur
Dem-ā-dem nevk-i peykān-ı cefāsı cāna kār eyler

tīr ü kemān:

1. **tīr ü kemān:**
Gazel 867
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ok ve yay II (Sevgilinin) Delici bakışları ve kaşları.

Ḳaşuñla kirpigüñ göster şikār eyle göñül murġın
Ṭurursın yoḫsa yanuñda senüñ tīr ü kemān yoḳ mı

tīr ü şemşīr:

1. **tīr ü şemşīr:**-*e*
Gazel 769
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ok ve kılıç.

O yārüñ kirpigiyle ġamzesinden iḥtirāz eyle
Ṣaḳın kim ḳarşu varmaḳ olmaz ey dil tīr ü şemşīre

tīre:

1. **tīre:**
Gazel 769
Mısra: **8**
Karanlık, bulanık II Üzüntülü.

Umaruz kim ṣala mihr-i hidāyet ʿāḳıbet pertev
Ẓalām-ı ẓulmümüzle ḫāne-i dil ḳalmaya tīre

tīre it-:

1. **tīre it-:**-*di*
Gazel 171
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Karartmak.

İtdi ġam tīre gönlüm āyīnesin
Ṣanki bir dāne dāġ-ı firḳatdür

tīre kıl-:

1. **tīre ḳıl:**-*dı*
Mesnevi 8
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Karartmak.

Çün itdüñ ḳaṣd küffār-ı siyeh-kār
Cihānı tīre ḳıldı gerd-i peygār

tīre ol-:

1. **tīre ol:**-*dı*
Gazel 758
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kararmak, karanlığa bürünmek.

Baḳsa mirʾāt-ı ruḫ-ı yāra raḳīb-i rū-siyāh
Tīre oldı ṣanurum āyīne-i ḫurşīd ü māh

tīre-dil ol-:

1. **tīre-dil ol:**-*ur*
Müfret 465
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Üzüntülü olmak.

Olur erbāb-ı dünyā tīre-dil dāʾim elemlerle
Ḳararmaz ehl-i ʿışḳuñ ḳalbi illā dāġ-ı ġamlarla

tīre-ḫāk:

1. **tīre-ḫākde:**-*de*
Gazel 462
Mısra: **10**
Kara toprak II Dünya, yeryüzü, cihan.

Cihāndan eyleme ümmīd-i ḫayr Ḥāletiyā
Bu tīre-ḫākde olmaz defīne-i iḳbāl

tīre-rūz:

1. **tīre-rūz:**
Kaside 26
Mısra: **64**
Kara günlü, talihsiz.

Reʾy-i münīri ile münevver cihān-ı ʿadl
Ḳahrıyla tīre-rūz sitem-kār-ı nābe-kār

tīre-rūz it-:

1. **tīre-rūz it:**-*e, -mez, -di*
Kaside 31
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Kara günlü (talihsiz) yapmak.

İdemezdi bir daḫı baḫt-ı siyāhum tīre-rūz
Ger żamīr-i enverüñden bir kez itseydüm güẕer

tīre-rūz ḳo-:

1. **tīre-rūz ḳo:**-*ma, -y, -an*
Gazel 300
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kara günde bırakmak.

Lemʿa-i ḫurşīd-i ṣafādur müdām
ʿĀşıḳ-ı zārı ḳomayan tīre-rūz

tīr-i āh:

1. **tīr-i āh:**-*un, -ı*
Gazel 145
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Âh oku.

İtme tīr-i āhuñı pertāb hergiz Ḥāletī
Dönmeyince çaḳ hevā-yı tāliʿ-i nā-sāz-gār

[G.159:9, G.204:2, G.339:2, Mf.462:1, M.2:66]

tīr-i ʿazm:

1. **tīr-i ʿazm:**-*üm, -e*
Gazel 197
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Niyet kılıcı.

Miḥnet-i hicriyle ber-ʿaks oldı ḥālüm şöyle kim
ʿAnkebūtī perde tīr-i ʿazmüme sindān gelür

tīr-i bārān:

1. **tīr-i bārān:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yağmur okları.

Bu faṣl içre muḳarrer olmaġın ṭuġyānı enhāruñ
Felek ḥāżırladı ḳavs-i ḳuzaḥla tīr-i bārānı

tīr-i belā:

1. **tīr-i belā:**-*y, -a*
Gazel 682
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bela oku.

Eyle tīr-i belāya cānı hedef
Ḥāletī ʿışḳa lāzım oldı nişān

tīr-i cefā:

1. **tīr-i cefā:**-*dur*
Gazel 169
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet oku.

Her bir müje ḫod ʿāşıḳa bir tīr-i cefādur
Ya nāvek-i dil-dūz-ı teġāfül ne belādur

[G.246:7, G.323:6, G.468:5, G.481:3, G.744:5]

tīr-i cevr:

1. **tīr-i cevr:**
Gazel 45
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eziyet oku.

Ḳorḳutma tīr-i cevr ile seng-i cefā ile
N'eylerseñ eyle şāhum uruldı göñül saña

[G.47:4, G.319:1, G.773:7]

tīr-i çerh:

1. **tīr-i çerḫ:**
Gazel 144
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Feleğin oku.

Görürse Ḥāletiyā tīr-i çerḫ güftārum
Ḳalur güşāde-dehen ḥayret ile çün sūfār

tīr-i debīr:

1. **tīr-i debīr:**
Kaside 17
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Kâtibin (Utarit (Merkür) gezegeni) oku.

Ne şiʿr kim yaza ḫāmem kemānı vaṣfında
Revādur olsa nüvīsende aña tīr-i debīr

tīr-i dil-ber:

1. **tīr-i dil-ber:**
Gazel 734
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin oku II
Sevgilinin kirpikleri veya yan bakışı.

Atarsa cānib-i aġyāra gül ben ʿāşıḳ-ı zāra
Ne var ey tīr-i dil-ber sen de bir kerre ḫaṭā eyle

[G.670:]

tīr-i duʿā:

1. **tīr-i duʿā:**
Mesnevi 4
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Dua oku.

Ḥaḳḳ'a şükr eyledi Resūl-i Ḫudā
Ḳābe Ḳavseyn'e irdi tīr-i duʿā

tīr-i felek:

1. **tīr-i felek:**
Gazel 60
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Feleğin oku.

İtse nüfūẕ nāvek-i ṭabʿum müşāhide
Tīr-i felek geçerdi yire eyleyüp ḥicāb

[G.446:16]

tīr-i ġam:

1. **tīr-i ġam:**-*un, -dan*
Gazel 213
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Üzüntü oku.

ʿAceb mi bilse cihān saña ʿāşıḳ olduġumı
Tenümde tīr-i ġamuñdan niçe nişānum var

[K.37:37]

tīr-i ġam-ı dehr:

1. **tīr-i ġam-ı dehr:**-*ün*
Terkib-bend 1
Mısra: **97**

Kelime Tipi: -
Dünya kederinin oku.

O bir peykān-ı ḫūn-ālūdıdur tīr-i ġam-ı dehrüñ
Degüldür efser-i şāh-ı cihānda laʿl-i peykānı

tīr-i ġamze:

1. **tīr-i ġamze:**
Gazel 13
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gamze oku.

Çün tīr-i ġamze terkeş-i cevrüñdedür müdām
Sehm-i sitem ḫādeng-i elem nāvek-i belā

[G.227:5, G.714:3]

tīr-i ġamze-kār:

1. **tīr-i ġamze-kār:**
Kaside 5
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Süzgün bakış oku.

Devrinde kimse āh idecek bir iş eylemez
ʿUşşāḳ āzār ide meger tīr-i ġamze-kār

tīr-i ḥavādis:

1. **tīr-i ḥavādiş:**
Gazel 105
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Felaket oku.

N'ola seyl olup aḳsa eşk-i revānum
Yaġar ṭurma başuma tīr-i ḥavādiş

tīr-i ḳahr:

1. **tīr-i ḳahr:**-*un*
Mesnevi 9
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Kahır oku.

Atılsa tīr-i ḳahruñ āsmāna
Olur nesrīn bir gezden nişāne

tīr-i ḳażā:

1. **tīr-i ḳażā:**
Gazel 15
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kader oku.

Ḫadeng-i ġamzesinüñ gelmesi degül maḥsūs
Ṭoḳunduġın bilür ādem niteki tīr-i ḳażā

tīr-i melāmet:

1. **tīr-i melāmet:**-*dür*
Gazel 350
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kınama oku.

Tenüm zerd ü derūnum tābe-leb tīr-i melāmetdür
Gören yanında ol şāhuñ şanur bir zer-nişān tirkeş

[G.858:12]

tīr-i melāmet nişān:

1. **tīr-i melāmet nişānı:**-*dur*
Gazel 235
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kınama oklarının hedefi.

ʿIşḳa nişān gerekse eger Ḥāletī daḫı
Bu ʿarṣa içre tīr-i melāmet nişānıdur

tīr-i miḥnet:

1. **tīr-i miḥnet:**
Kıt'a 28
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gam, sıkıntı oku.

Lemʿa-i tīġ nūr-ı çeşmümdür
Tīr-i miḥnet sürūr-ı sīnemdür

tīr-i müje:

1. **tīr-i müje:**-*n, -ün*
Gazel 399
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kirpik oku.

Tīr-i müjenüñ gāhi gelür çeşme ḫayāli
Ḳan aġladuġumdan bilürin geldügin anuñ

tīr-i müjgān:

1. **tīr-i müjgān:**-*a*
Gazel 16
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kirpik okları.

Tīr-i müjgāna kār-ger olmaz Siper-i zühd ü cevşen-i taḳvā

[G.590:3, G.835:2]

tīr-i müjgān-ı yār:

1. **tīr-i müjgān-ı yār:**
Mesnevi 2
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kirpik oku.

Naẓar-ı dil-berüñ görümlüsiyem
Tīr-i müjgān-ı yār ölümlüsiyem

tīr-i nigāh:

1. **tīr-i nigāh:**-*a*
Gazel 155
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Bakış oku.

Nüh tüy olursa cevşen-i taḳvā-yı ehl-i zühd
Tīr-i nigāha ekleyemem k'ola kār-ger

[G.549:7, G.705:1]

tīr-i nigār:

1. **tīr-i nigār:**
Gazel 658
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin oku II
Sevgilinin bakışları.

Ḳorḳum oldur kim geçe tīr-i nigār eglenmeye
Tende tīġ-i cevrden ṣad pāredür her üstüẖᵛān

[G.436:5]

tīr-i ṣāḥib-fer:

1. **tīr-i ṣāḥib-fer:**
Mesnevi 3
Mısra: **93**
Kelime Tipi: -
Kuvvetli ok.

Nesr-i Ṭāʿirle tīr-i ṣāḥib-fer
Gökde anuñ ḳanadı ile uçar

tīr-i ṣaṭvet:

1. **tīr-i ṣaṭvet:**-*i, -n, -den*
Kaside 39
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Güç, kuvvet oku.

Bilmeyen ṣanur ṣafaḳdur oldı peydā cā-be-cā
Bebr-i gerdūn olsa tīr-i ṣaṭvetinden ẖūn-çegān

tīr-i semā:

1. **tīr-i semā:**
Kaside 34
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün oku.

Bülenddür göremez hiç nişānesin yoḫsa
O ḳaṣra kendüyi pertāb iderdi tīr-i semā

tīr-i sitem:

1. **tīr-i sitem:**
Gazel 491
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Eziyet oku.

N'içün ol āfet-i bed-kīşden gelür her dem
ʿAdūya sehm-i saʿādet faḳīre tīr-i sitem

[Mf.460:2]

tīr-i ṭaʿne-i erzāl:

1. **tīr-i ṭaʿne-i erẕāl:**
Kaside 21
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Alçak kişilerin eleştiri okları.

Zebūn-ı derd ü ġam oldum ḳarāra ṭāḳāt yoḳ
N'ola irişse baña tīr-i ṭaʿne-i erẕāl

tīr-i teġāfül:

1. **tīr-i teġāfül:**-*dür*
Gazel 300
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
İlgisizlik oku.

Zümre-i aġyāra hemān Ḥāletī
Tīr-i teġāfüldür olan dīde-dūz

tīr-i ümīd:

1. **tīr-i ümīd:**-*üm*
Kaside 17
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Ümit oku.

Varurdı tīr-i ümīdüm nişāna Ḥāletiyā
Hevā-yı baḫt-ı muvāfıḳdan olmasa taḳṣīr

tīrin bārān it-:

1. **tīrin bārān it:**-*er, -se*
Kaside 14
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Ok yağmuruna tutmak.

Kendü Rüstem'dür anuñ yayı kemān-ı Rüstem
Düşmene ḳarşu iderse n'ola tīrin bārān

tīr-keş:

1. **tirkeş:**
Gazel 350
Mısra: **4**
Ok atan kimse, okçu II savaşçı.

Tenüm zerd ü derūnum tābe-leb tīr-i melāmetdür
Gören yanında ol ṣāhuñ ṣanur bir zer-nişān tīr-keş

tīr-keş-i cevr:

1. **tīr-keş-i cevr:**-*i, -n, -de*
Kaside 17
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Eziyet okçusu.

Felek benümçün olup bāl-i nesr-i dest-endāz
Eger ki tīr-keş-i cevrinde ḳalmasa bir tīr

tīr-veş:

1. **tīr-veş:**
Kaside 23
Mısra: **43**
Ok gibi.

Atardı tīr-veş destinde olan kilki yabāna
ʿUṭārid görmiş olsaydı eger küttāb-ı dīvānuñ

tiryāk:

1. **tiryāk:**-*i*
Gazel 566
Mısra: **7**
İlaç, panzehir.

Zehr-i ġam defʿine tiryāk gibi ẖāl-i ruẖuñ
Mār-ı zülf-i siyehi kesmeseñ olmazdı ʿıyān

[G.714:6]

tiryāk-i ekber-i mahlūk ol-:

1. **tiryāk-i ekber-i maḫlūḳ ol:**-*dı*
Mesnevi 5
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Yaratılmışlara en büyük panzehir olmak.

Birisi daḫı Ḥażret-i Fārūḳ
Oldı tiryāk-i ekber-i maḫlūḳ

tiryāk-i viṣāl:

1. **tiryāk-i viṣāl:**-*i, -n*
Gazel 700
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kavuşma ilacı.

Ol ṭabîbüm virdi tiryāk-i viṣālin illere
Yiridür nūş itmege zehr istesem şimden girü

tīşe:

1. **tīşesiyle:**-*si, -y, -le*
Gazel 114
Mısra: **7**
Balta.

Tīşesiyle Kūh-ken kān deldi dir şol kimse kim
Gördi eşk-i laʿl-fāmın raḫne-i ḫārāda sürḫ

[G.313:2, G.428:5, G.740:8, G.862:6, K.42:33]

tīşe ur-:

1. **tīşe ur-:**-*ıcak*
Gazel 753
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kazma vurmak.

Revādur olmasam bezminde hergiz giryeden fāriġ
Güler ol nūş-ḫandüm baña aʿdā urıcaḳ tīşe

[G.827:7]

tīşe-i āh:

1. **tīşe-i āh:**-*un*
Gazel 215
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ah külüngü, baltası.

Yoḳ yire urma tīşe-i āhuñ feleklere
Dünyā yıḳılsa saña vefā eylemez o yār

[G.135:9]

tīşe-i āzār:

1. **tīşe-i āzār:**-*dan*
Gazel 619
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Eziyet kazması (sevgilinin âşığa eziyeti).

Üstüvār olsa binā-yı ʿışḳ-ı dil-ber sīnede
ʿĀşıḳ-ı bī-dil ḳayırmaz tīşe-i āzārdan

tīşe-i belā:

1. **tīşe-i belā:**
Gazel 173
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bela kazması.

Şol tīşe-i belā ki serencāmı merg olur
Erbāb-ı ʿışḳa Kūh-ken'üñ yād-gārıdur

tīşe-i cefā:

1. **tīşe-i cefā:**
Gazel 12
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Eziyet baltası.

N'eyler elüñde ey şeh-i iḳlīm-i ʿizz ü nāz
Dīvār-ı ʿışḳa raḫne viren tīşe-i cefā

tīşe-i cevr ü cefā:

1. **tīşe-i cevr ü cefā:**-*sı, -n*
Gazel 875
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Eziyet ve sıkıntı kazması.

Urunca tīşe-i cevr ü cefāsın sīneye dil-ber
Ḫarāb-ābād-ı dilden ʿışḳ dirler bir binā çıḳdı

tīşe-i cevr ü cefā-yı yār:

1. **tīşe-i cevr ü cefā-yı yār:**
Gazel 876
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eziyet kazması.

Çaḳ cāna geçdi tīşe-i cevr ü cefā-yı yār
Çoḳ geçmeden yıḳar göresin ḫāne-i teni

tīşe-i derd ü belā:

1. **tīşe-i derd ü belā:**-*dan*
Gazel 353
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dert ve bela kazması.

Tīşe-i derd ü belādan çekmişüm çoḳ serzeniş
Kūh-ken'den ḳalmazum ben de düşerse başa iş

tīşe-i ferhād:

1. **tīşe-i ferhād:**
Gazel 597
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ferhad'ın kazması.

Küh-sār-ı ġama gūş ṭutan ehl-i maḥabbet
El-ān işidür tīşe-i Ferhād ṣadāsın

[G.709:5]

tīşe-i ġam:

1. **tīşe-i ġam:**-*la*
Gazel 309
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gam kazması.

Bir gün ābād iderin diye cānānumuz
Tīşe-i ġamla tamām itdi dil-i vīrānumuz

tīşe-i ḥasret:

1. **tīşe-i ḥasret:**-*le*
Gazel 497
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hasret kazması.

Ḫālüme raḥm eylemez ol ḫusrev-i Şīrīn-kelām

Kūh-ı ṣabrı tīşe-i ḥasretle ḳaldursam tamām

tīşe-i ḥırmān:

1. **tīşe-i ḥırmān:**
Gazel 760
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Mahrumiyet baltası.

Bildiler anuñ maʿārif gencine cāy olduġın
Yıḳsa göñülüm ʿaceb mi tīşe-i ḥırmān ile

tīşe-i hicr:

1. **tīşe-i hicr:**-*ün, -le*
Gazel 78
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayrılık baltası.

Tīşe-i hicrüñle olmışdur benüm ḥālüm ḫarāb
Sen de yıḳma ḫāṭırum ey dil-ber-i ʿālī-cenāb

tīşe-i hicrān:

1. **tīşe-i hicrān:**
Gazel 67
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılık baltası.

Tīşe-i hicrān ḳomaz ṣabrum bināsından eşer
Merḥamet ḳıl olmasun dirseñ eger ḥālüm ḫarāb

tīşe-i miḥnet:

1. **tīşe-i miḥnet:**-*den*
Müseddes 5
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet baltası.

Tīşe-i miḥnetden aldurmaz dil-i dīvānemüz
Şemʿ-i ʿışḳa yanmadan pervā yimez pervānemüz

tīşe-i ṣabr:

1. **tīşe-i ṣabr:**-*un*
Gazel 580
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sabır külüngü.

Sen gerek Ferhād-ı vaḳt ol ibtidā-yı kārda
Tīşe-i ṣabruñ şikest eyler bu kūh-ı Bīsütūn

tīşe-i ümmīd:

1. **tīşe-i ümmīd:**-*i*
Gazel 11
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ümit baltası.

Çalsam ʿaceb mi tīşe-i ümmīdi yirlere
Genc-i viṣāle el ḳodı aġyār-ı bed-liḳā

tīz:

1. **tīz:**
Mesnevi 6
Mısra: **24**
Çabuk, hızlı.

Ḳararup kāse-i nigūn-ı semā
Dūdını dūde itse tīz revā

[Mf.69:1]

tīz geç-:

1. **tīz geç-:**-*er*
Gazel 274
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çabuk geçmek, kısa zaman sürmek.

Neşʾe-i cām-ı feraḥ tīz geçer bir demdür
Saña ey dil ḳalacaḳ cürʿa-i cām-ı ġamdur

tīz it-:

1. **tīz it:**-*di*
Gazel 425
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Keskinleştirmek.

Didiler ḫançer-i ḫūn-rīzini tīz itdi o yār
Ġamze gibi yine dil aña da urulsa gerek

[K.9:42]

tīz ol-:

1. **tīz ol-:**-*unca*
Gazel 116
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Keskin olmak.

Ṣalmaz oldum miḥnet-i ʿışḳuñla āhum göklere
Tīz olunca tīġ aña lāzım degül her bār çerḫ

[M.9:127]

tīz-kām:

1. **tīz-kām:**
Mesnevi 4
Mısra: **47**
Hızlı, seri.

Tīz-kām idi çün nesīm-i seḥer
Ḫōş-ḫırām idi nitekim ʿarʿar

tīzlig:

1. **tīzligin:**-*i, -n*
Gazel 856
Mısra: **3**
Keskinlik.

Seyr eyleyicek tīzligin ġamze-i yārüñ
Ḫurşīd-i felek tīġini yirden yire çaldı

tīz-rev ol-:

1. **tīz-rev ol:**-*ma, -sa*
Gazel 209
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Çabuk yürümek II Hızla akmak.

Olmasa gül-gūn eşküm tīz-rev ey Ḥāletī
Böyle ḳaçmazdı dil-i dīvāneden ol şeh-süvār

[G.387:3, G.790:9]

ṭōb:

1. **ṭōbından:**-*ı, -n, -dan*
Kaside 37
Mısra: **20**
Gülle veya şarapnel atan ateşli silah.

Merd olanlar ebr ile ceng eyliyen ḳaplan gibi
Atılurdı düşmenüñ çıḳduḳça ṭōbından duḫān

2. **ṭōbuna:**-*un, -a*
Kaside 23
Mısra: **36**
Küre şeklindeki oyun aleti II Güneş.

Ḳarār itmezdi hergiz ʿarṣa-i mülk-i vücūd içre
Ṭoḳunmasaydı sipihrüñ ṭōbuna bir kerre çevgānuñ

ṭōb eyle-:

1. **ṭōb eyle:**-*di*
Gazel 891
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Top gibi kullanmak.

Seri ṭōb eyledi meydān-ı maḥabbetde göñül
N'ola gelsün beri var ise kimüñ cān u seri

ṭōb it-:

1. **ṭōb it:**-*di*
Kaside 41
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Başını çevgan oyunundaki top haline getirmek.

Ayaġum bir çeker yoḳdur diyü ser-keşlik eylerken
Ḳażā çevgānı ṭōb itdi ʿadū-yı bī-ser ü pāyı

ṭōb u tüfek:

1. **ṭōb u tüfek:**
Kaside 7
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Top ve tüfek.

Cehennem ḥāletin ṭōb u tüfek gösterdi aʿdāya
Cehennem odına bil ki ışındı niçesi anuñ

ṭōb-ı āh:

1. **ṭōb-ı āh:**-*umuz*
Gazel 310
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Âhın topu, âh silahı.

Ceyş-i mülk-i miḥnetüz bulmaz teselli şāhumuz
Yıḳmayınca ḳalʿa-i gerdūnı ṭōb-ı āhumuz

[G.605:9]

ṭōb-ı āteş-bār:

1. **ṭōb-ı āteş-bār:**-*ı, -n, -a*
Kaside 7
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Ateş saçan top.

Ṭayanurdı be-ġāyet ṭōb-ı āteş-bārına düşmen
Bi-ḥamdi'llāh ki ġālib geldi nāra nūrı īmānuñ

ṭōb-ı āteşīn:

1. **ṭōb-ı āteşīn:**
Kaside 31
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Ateşli top.

Ḳalʿa-i eflākden atıldı ṭōb-ı āteşīn
Ṭutdı dünyāyı yine dūd-ı siyāh-ı pür-şerer

ṭōb-ı ḳahr:

1. **ṭōb-ı ḳahr:**-*ı, -n, -un*
Kaside 9
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Kahır topu.

ʿAdūnuñ gözlerin giryān özin sūzān ider dāʾim
Ẓuhūr itdükçe ṭōb-ı ḳahrınuñ dūd-ı şerer-bārı

ṭōb-ı zeḳan:

1. **ṭōb-ı zeḳan:**
Gazel 618
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çene çukuru topu.

Cān u baş oynasa yoluñda ʿaceb mi yārüñ
Ḳıldı āşüfte göñül murġını ol ṭōb-ı zeḳan

ṭōb-ı zenaḫdān:

1. **ṭōb-ı zenaḫdān:**-*un, -dur*
Müfret 114
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çene çukuru topu.

Aldayan ṭıfl-ı dili ṭōb-ı zenaḫdānuñdur
Çāk iden ʿaḳlumı ol ġamze-i berrānuñdur

toğ-:

1. **ṭoġsa:**-*sa*
Gazel 235
Mısra: **2**
Doğmak, ortaya çıkmak.

Zülfi ḫamında ḫaddi leṭāfet nişānıdur
Maġribde ṭoġsa mihr ḳıyāmet nişānıdur

[G.374:1, G.859:7, K.4:11, K.19:45, K.29:34, K.37:28, K.42:50, M.3:20, Kt.K.2:8]

toġrı:

1. **ṭoġrı:**
Müfret 368
Mısra: **2**
-e/-a doğru.

Ḳayırmaz baġrumı yir yir delerse nīze-i müjgān
Hemāñ tek bendesine ṭoġrı baḳsun ol şeh-i ḫūbān

toğrul-:

1. **ṭoġrulsam:**-*sa, -m*
Gazel 327
Mısra: **9**
Doğrulmak, yönelmek.

ʿAceb mi ʿāḳıbet cān virmege ol yāra ṭoġrulsam
Dem olmaz kim ġamından Ḥāletī ḳaddüm dü-tā olmaz

[G.41:2, G.302:5, G.742:6]

<u>ṭoġrusını söyle-:</u>

1. **ṭoġrusını söyle:**-*y, -e*
Gazel 34
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hakikati, doğruyu söylemek.

ʿAḳlum alan benüm ḳadidür kāküli degül
Ādem odur ki ṭoġrusını söyleye dilā

<u>ṭoġur-:</u>

1. **ṭoġursun:**-*sun*
Gazel 350
Mısra: **10**
Doğurmak, dünyaya getirmek.

Görenler şāhid-i mevzūn-ı beytüñ Ḥāletī dirler
Zen-i devrān ṭoġursun böyle zībā dil-beri beş beş

<u>toḫm-ı dürrāc ol-:</u>

1. **toḫm-ı dürrāc ol-:**-*ur, -uz*
Gazel 342
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Turaç kuşunun yemi olmak.

Toḫm-ı dürrācı oluruz biz şu şaḥrānuñ kim
Ola şeh-bāzları cümle perestū-pervāz

<u>toḫm-ı maḥabbet:</u>

1. **toḫm-ı maḥabbet:**-*dür*
Gazel 230
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşk tohumu.

Ġam-ı ḥālüñ ki andan ḥāṣılum endūh-ı miḥnetdür
Ḳonulmış kişt-zār-ı sīnene toḫm-ı maḥabbetdür

<u>toḫm-ı reyḥān:</u>

1. **toḫm-ı reyḥān:**
Gazel 572
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Reyhan (fesleğen) tohumu (güzel koku).

Nedür ol ḫāller kim ḫaṭṭ yirinde
Ṣaçılmış Ḥāletī çün toḫm-ı reyḥān

<u>toḫm-ı ümīd:</u>

1. **toḫm-ı ümīd:**-*üm*
Gazel 293
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ümit tohumu.

Sebz-i ḫurrem göremem kişt-i murādum hergiz
Yedi ḳat yire girer toḫm-ı ümīdüm her bār

[M.9:210, G.792:4]

<u>ṭoḳun:</u>

1. **ṭoḳunsa:**-*sa*
Gazel 611
Mısra: **8**
Dokunmak, örülmek (giysi için).

Ṭoḳunsa cismine elbette eyler āzürde
Ṭoḳunsa rişte-i cāndan o şūḫa pīrāhen

2. **ṭoḳunsa:**-*sa*
Gazel 257
Mısra: **6**
Dokunmak, tesir etmek, etkilemek, işlemek.

Ḫāne-i dilde olan şemʿ-i maḥabbet sönmez
Ṣarṣar-ı rūz-ı ḳıyāmet daḫı ṭoḳunsa eger

[G.233:7, G.266:6, G.398:4, K.25:45, K.26:71, K.33:50, K.35:47, K.36:25, Kt.68:4]

3. **ṭoḳunduġın:**-*duk, -ı, -n*
Gazel 15
Mısra: **4**
Dokunmak, değmek.

Ḫadeng-i ġamzesinüñ gelmesi degül maḥsūs
Ṭoḳunduġın bilür ādem niteki tīr-i ḳażā

[G.42:14, G.129:7, G.183:7, G.201:1, G.219:9, G.388:12, G.437:6, G.443:8, G.611:7, G.663:5, G.669:5, G.721:7, G.875:7, K.1:34, K.2:42, K.2:46, K.2:54, K.3:27, K.8:56, K.23:36, K.28:15, K.28:47, K.41:55, K.42:33, Mf.492:2]

<u>ṭoḳuz:</u>

1. **ṭoḳuz:**
Kaside 3
Mısra: **38**
Dokuz.

Āfātdan vücūd-ı şerīfin ṣaḳınmasa
Ḳurmazdı çerḫ birbiri üzre ṭoḳuz ḫıyām

[M.8:42]

<u>ṭoḳuz cām:</u>

1. **ṭoḳuz cām:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 391
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dokuz kadeh II Dokuz kat gökyüzü.

Çünki mey yoḳ niçe bir gösterür āyā bilsek
Birbiri içre ṭoḳuz cāmını sāḳī-i felek

<u>ṭokuz günbed:</u>

1. **ṭoḳuz günbed:**-*i*
Gazel 240
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dokuz kubbe, felek.

Ruḫ-ı dil-ber gibi bir māh-ı dil-ārā bulamaz
Peyk-i āhum bu ṭoḳuz günbedi arayıgörür

<u>ṭokuz ḫilʿat:</u>

1. **ṭoḳuz ḫilʿat:**
Mesnevi 1
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Dokuz kaftan II Dokuz katlı felek.

Ol geyürdi cihāna bī-minnet
Birbiri üstine ṭoḳuz ḫilʿat

ṭoḳuz ḳat:

1. **ṭoḳuz ḳat:**
Gazel 639
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Dokuz kat II Feleğin dokuz katı.

Nāvek-i āh-ı dil-i ʿāşıḳı defʿ eyliyemez
Birbiri üzre felek geyse ṭoḳuz ḳat cevşen

[G.821:2, Mf.584:2]

ṭoḳuz keştī:

1. **ṭoḳuz keşti:** *-i*
Gazel 373
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Dokuz gemi, dokuz felek II Âlemdeki her şey.

Eylemez hergiz tenezzül yoḫsa mānend-i ḥabāb
Bu ṭoḳuz keştii nā-peydā ider gird-āb-ı ʿışḳ

tokuz peymāne:

1. **ṭoḳuz peymāne:***-si, -n*
Gazel 609
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dokuz kadeh II Dokuz kat gök.

Şöyle mest olsam ki bir dāmān-ı istiġnā ile
Bezm-i dünyānuñ şikest itsem ṭoḳuz peymānesin

[G.606:7]

tokuz ṭolan-:

1. **ṭoḳuz ṭolan:***-ur*
Mesnevi 3
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dört dönmek, etrafında dolaşıp durmak.

Bulsa her şeb sipihr varur idi
Ser-i kūyın ṭoḳuz ṭolanur idi

ṭol-:

1. **ṭolupdur:***-up, -dur*
Gazel 24
Mısra: **2**
Dolmak, bir yere iyice yayılmak, kaplamak.

Açılmazsa ʿaceb mi dīde-i baḫt-ı dil-i şeydā
Duḫān-ı nār-ı āhumla ṭolupdur ser-be-ser dünyā

[G.31:4, G.98:2, G.140:6, G.156:3, G.172:1, G.223:3, , G.234:11, G.263:2, G.326:5, G.372:10, G.405:12, G.586:1, G.617:7, G.654:2, G.704:5, G.729:7, G.732:1, G.760:4, G.782:3, G.788:10, G.795:7, G.803:3, K.15:31, K.24:10, K.26:35, K.26:59, K.36:26, K.40:10, M.3:97, M.3:115, Kt.57:4, Mf.91:1, Mf.373:2, Mü.3:15, Mü.7:32, Mü.8:8, Mü.8:19, T.2:2]

ṭolan-:

1. **ṭolanma:***-ma*
Gazel 798
Mısra: **6**
Dolanmak, çevresinde dönmek.

Ser-geşte vü üftāde olursın şaḳın ey dil
Çoḳluḳ o şehüñ Kaʿbe-i kūyını ṭolanma

[G.232:5]

2. **ṭolanur:***-ur*
Gazel 463
Mısra: **11**
Kendi çevresinde dönmek II Elden ele dolaşmak.

Ḥāletī gerçi senüñ şemʿ-i vişālüñ ṭolanur
Eli irmez nitekim sūret-i fānūs-ı ḫayāl

[G.295:4]

ṭolaş-:

1. **ṭolaşdı:***-dı*
Gazel 7
Mısra: **10**
Dolaşmak, gezinmek, dolanmak.

O serv-i gül-iʿẕāruñ bir naẓīrin görmedi hergiz
Ṭolaşdı ṣaḥn-ı bāġ-ı dehri dil āb-ı revān-āsā

[Mf.245:1, G.484:5]

ṭolaşdur-:

1. **ṭolaşdurdı:***-dı*
Gazel 759
Mısra: **5**
Gezdirmek, oradan oraya götürmek II (Saç, iplik vb. şeyleri) Birbirine geçirip güç açılır duruma gelecek şekilde karıştırmak.

Bizi ol zülf-i ḫam-der-ḫam hevāsı çoḳ ṭolaşdurdı
Diyār-ı vuṣlat-ı yāra çıḳar bir reh-güẕār olsa

ṭolayı:

1. **ṭolayıdur:***-dur*
Müfret 136
Mısra: **2**
-den ötürü, sebebiyle, yüzünden.

ʿAḳlum hemīşe şīfte göñlüm hevāyīdür
Hep çekdügüm o cām-ı lebüñden ṭolayıdur

ṭoldur-:

1. **ṭoldurur:***-ur*
Gazel 180
Mısra: **10**
Doldurmak.

Ḥāletī bezm-i ġamuñda eyleyüp yaşın şarāb
Göz yumup açınca gāhī ṭoldurur peymāneler

[G.496:3, K.14:52]

ṭolı:

1. **ṭolı:**
Gazel 169
Mısra: **8**
Dolu.

Şol cām-ı leb-ā-leb ki şunar sāḳi-i meh-rū
Ḥaḳḳā ki ḫıred cevheri ne ṭolı bahādur

[G.379:3]

tolu:

1. **ṭolu:**
Gazel 703
Mısra: **4**
Dolu.

Sirişk-i ḥasret ile cāmı çeşmümüñ pür olur
Ḳaçan ki nūş ide bezm-i ʿadūda yār ṭolu

[K.14:46]

ṭomruġa gir-:

1. **ṭomruġa gir:**-*mez, -di*
Gazel 97
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ağaç gövdesine girmek, ağaç gövdesinde bulunmak II İşkence aletine girmek (Tomruk, eskiden suçluların ayaklarının, deliklerinden geçirilip bağlandığı bir işkence âletidir).

Ṭomruġa girmezdi ḳoḳmazdı dehānın her kişi
Olmasa laʿlüñ meyüñden ġonce-i gül-zār mest

ṭonan-:

1. **ṭonandı:**-*dı*
Kaside 18
Mısra: **1**
Süslenmek, bezenmek.

Yine gül naḫli ṭonandı olıcaḳ sūr-ı bahār
Ṭutdı hep yir yüzini sīm- niṣār-ı ezhār

ṭonanma:

1. **ṭonanmasını:**-*sı, -n, -ı*
Kıt'a 86
Mısra: **3**
Bir devletin deniz kuvvetleri, savaş gemileri.

Ṭonanmasını seyr itsün o gül-gūnī livālarla
Şu kim şehr-i ġazāda görmemişdür gül ṭonanmasın

[Kt.126:4]

2. **ṭonanmayı:**-*y, -ı*
Kaside 41
Mısra: **50**
Bir devletin deniz kuvvetleri, savaş gemileri II Şenlik, eğlence.

Sür ey sāḳī pey-ā-pey zevraḳ-ı zerrīn-i ṣahbāyı
O ġam didükleri kāfir de görsün bu ṭonanmayı

[Mf.531:2]

ṭonat-:

1. **ṭonatdı:**-*dı*
Gazel 577
Mısra: **7**
Süslemek, bezemek, donatmak.

Ṭonatdı naḫl-i çemen-zārı şemʿ-i aşferden
Ne ṣanʿat itdi görüñ naḫl-bend-i kün-fe-yekūn

[K.36:82]

ṭop:

1. **ṭopuñdur:**-*un, -dur*
Kaside 7
Mısra: **11**
Top, gülle atan büyük ateşli silah.

Ṭopuñdur düşmen-i bī-dīne dünyāda ġazā eyler
Ḳılıcın sen ṣalarsın şimdi ancaḳ Şāh-ı merdānuñ

ṭop it-:

1. **ṭop it:**-*di*
Gazel 98
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Top etmek, top haline getirmek, top olarak kullanmak II Başını çevgan oyununda kullanılan top gibi ortaya koymak.

Ṭop itdi niçe kelleyi çevgān-ı maḥabbet
Ṭoldı ser-i ʿuşşāḳ ile meydān-ı maḥabbet

ṭop-ı hicrān:

1. **ṭop-ı hicrān:**-*a*
Gazel 433
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ayrılık topu.

Fi'l-meṣel āhenīn-ḥiṣār olsa
Ṭop-ı hicrāna döymeye bedenüñ

ṭoprak:

1. **ṭopraḳ:**
Terkib-bend 1
Mısra: **43**
Hâk, türâb.

Mezārı üzre ṭopraḳ dökdürürse ṭañ mıdur gerdūn
Yitürdi nā-gehānī şöyle bir lüʾlü-yi yek-dāne

ṭopraḳ başına:

1. **ṭopraḳ başına:**
Kaside 7
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Genellikle düşman görülen ya da bazı davranışları uygun bulunmayan kimselere, feleğe, kişileştirilmiş birtakım nesnelere "yerin dibine batsın!, yazıklar olsun! gibi anlamlarda yöneltilen bir beddua.

Alurlar ḳalʿasın ṭopraḳ sürüp döge döge āḫir
ʿİnād eylerse ṭopraḳ başına ol cilf-i nā-dānuñ

toprak sür-:

1. **ṭopraḳ sür:**-*üp*
Kaside 7
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Toprak sürmek.

Alurlar ḳalʿasın ṭopraḳ sürüp döge döge āḫir
ʿİnād eylerse ṭopraḳ başına ol cilf-i nā-dānuñ

[G.118:2]

ṭoy-:

1. **ṭoyunca:**-*unca*
Gazel 534
Mısra: **7**
Bir gereksinimini yeteri kadar karşılamak; tatmin olmak.

Ḳo baḳsunlar ṭoyunca rūyuña menʿ itme ʿuşşāḳı
Gözi yaşını alma kimsenüñ ey mihr-i raḫşānum

[G.673:10, G.832:3]

toz:

1. **tozumuz:**-*umuz*
Gazel 331
Mısra: **8**
Çok hafif ve küçük parçalara bölünmüş çok ince toprak.

Ḫāk olursaḳ işigüñde güzelüm incinme
Bir zamān ola bizüm görmeye kimse tozumuz

[G.670:6, G.822:14]

toz ḳopar-:

1. **toz ḳopar:**-*sa*
Kaside 25
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **-**
Toz kaldırmak, tozu dumana katmak, ortalığı altüst etmek.

Semend-i ʿazmi ḳaçan toz ḳoparsa ʿālemde
İder bu ḳubbe-i ḫaḍrāyı tūde-i aġber

tū:

1. **tū:**
Kaside 18
Mısra: **58**
"Yazıklar olsun!" anlamında esef bildiren ünlem.

Nāvek-i fikrümi pertāb iderin yabāna
Felegüñ cevşenine tū yine itmezse güẕār

ṭūbā:

1. **ṭūbā:**
Gazel 24
Mısra: **8**
Bütün cennete gölge saldığına inanılan, kökü yukarıda dalları aşağıda bulunan, uzun boylu sevgiliye benzetilen boyu uzun ağaç.

Ḳudümüñ ṣaḥn-ı gül-zārı İrem bağına döndürdi
Görenler ʿaks-i ḳaddüñ cūy içinde ṣandılar Ṭūbā

[G.9:10, G.431:3, G.725:12, G.881:8, K.2:52]

ṭūbā-ḳadd:

1. **ṭūbā-ḳaddüñ:**-*ün*
Gazel 320
Mısra: **10**
Cennetteki Tuba ağacı gibi boyu olan II Uzun boylu sevgili.

Reşkümüz yoḳdur bizüm Firdevs'e zīrā Ḫāletī
Dāʾim ol Ṭūbā-ḳaddüñ ḥüsnin temāşā üzreyüz

tūde-i aġber it-:

1. **tūde-i aġber it:**-*er*
Kaside 25
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **-**
Toz yığını haline getirmek.

Semend-i ʿazmi ḳaçan toz ḳoparsa ʿālemde
İder bu ḳubbe-i ḫaḍrāyı tūde-i aġber

tūde-i ḫākister:

1. **tūde-i ḫākister:**-*i*
Gazel 818
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Kül yığını.

Günbed-i eyvān-ı Keyvān'dan muʿallā gösterür
Külḫen-i endūhumuñ her tūde-i ḫākisteri

[K.35:31, G.405:10]

tūde-i ḥırmen:

1. **tūde-i ḥırmen:**-*i, -n, -e*
Müfret 190
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Harman yığını.

Tūde-i ḥırmenine himmetden itdük tūşemüz
Ṣuʿle-i berḳ-i ġamı ḫākister eyler ḫūşemüz

ṭūfān nehībi:

1. **ṭūfān nehībi:**-*n*
Kıt'a 9
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Tufan korkusu.

Ḳalbine düşmenlerüñ ṭūfān nehībin ṭarḥ ider
Gerçi kim peykān-ı tīrüñ görinür bir ḳaṭre āb

ṭūfān-ı āb:

1. **ṭūfān-ı āb:**
Gazel 59
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **-**
Su tufanı II Gözyaşı seli.

Muʿciz-i ʿışḳ olmasa düşmezdi dāʾim Ḫāletī
Sīneme ṭūfān-ı āteş çeşmüme ṭūfān-ı āb

ṭūfān-ı āteş:

1. **ṭūfān-ı āteş:**
Gazel 59
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **-**
Ateş saçan tufan.

Muʿciz-i ʿışḳ olmasa düşmezdi dāʾim Ḫāletī
Sīneme ṭūfān-ı āteş çeşmüme ṭūfān-ı āb

ṭūfān-ı eşk-i ehl-i dil:

1. **ṭūfān-ı eşk-i ehl-i dil:**
Gazel 599
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **-**
Âşıkların gözyaşı tufanı.

Ġarḳa virdi ʿālemi tūfān-ı eşk-i ehl-i dil
Vaḳtidür erbāb-ı devlet çekse dünyānuñ ġamın

tūfān-ı nār:

1. **ṭūfān-ı nār:**-*dur*
Gazel 389
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ateş tufanı.

Tāb-ı cefā-yı yār ile yanmaḳdadur yürek
Ṭūfān-ı nārdur bu ki mey zevraḳı gerek

tūfān-ı nār ol-:

1. **ṭūfān-ı nār ol:**-*dı*
Gazel 822
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Her yeri ateş kaplamak.

Şanur kim ʿālem-i endūhda ṭūfān-ı nār oldı
Gören ṣahbā-yı āteş-tāb ile rind-i cihān-sūzı

tūġ:

1. **tūġlar:**-*lar*
Kaside 3
Mısra: **20**
At kılından süpürge biçiminde yapılıp bir sırığa takılan, Osmanlılarda padişah, vezir, beylerbeyi, sancakbeyi vb. kişilerce kullanılan belirti ve nişan.

Yanuñca ṣalınan degül illā ki tīġ idi
İtdükçe rezm-gāhda ol tūġlar ḫırām

tūġ-ı pür-fürūġ:

1. **tūġ-ı pür-fürūġ:**-*ı*
Kaside 1
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Çok parlak bayrak.

O tūġ-ı pür-fürūġı serv-ḳad-i maḥbūba beñzer kim
Niçe diller perīşān eyliye zülf-i perīşānı

tūġ-ı şāhī:

1. **tūġ-ı şāhī:**-*ler*
Kaside 2
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Hükümdarlık sancağı.

Dikildi ṣaḥn-ı çemen-zāra tūġ-ı şāhīler
Niteki tūġ-ı şehinşāh-ı āsmān-pāye

tūġ-ı şehinşāh-ı āsmān-pāye:

1. **tūġ-ı şehinşāh-ı āsmān-pāye:**
Kaside 2
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü gibi yüce rütbeli padişah sancağı.

Dikildi ṣaḥn-ı çemen-zāra tūġ-ı şāhīler
Niteki tūġ-ı şehinşāh-ı āsmān-pāye

tuġrā kıl-:

1. **tuġrā ḳıl-:**-*ur*, -*ken*
Gazel 428
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Tuğra çekmek.

Ḳılurken dil ġam-ı ebrūñı cān menşūrına tuġrā
N'içün ey şāh-ı ʿālem çekdürürsin illere aduñ

tuġrā-yı āl eyle-:

1. **ṭuġrā-yı āl eyle:**-*di*
Müfret 291
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yüce tuğra (imza) yapmak II Kırmızı tuğra yapmak.

Manṣıb-ı ʿışḳın virüp ol şāh-ı iḳlīm-i cemāl
Tāze dāġın eyledi menşūruma ṭuġrā-yı āl

tuġrā-yı bī-miṣāl:

1. **ṭuġrā-yı bī-miṣāl:**
Gazel 102
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Eşsiz tuğra.

Menşūr-ı ḥüsne ḳaşları ṭuġrā-yı bī-miṣāl
Zülf-i siyāhı oldı anuñ leyle-i Berāt

tuġrā-yı ḫāḳānī:

1. **ṭuġrā-yı ḫāḳānī:**
Kaside 1
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hükümdarlık tuğrası.

ʿArūs-ı dehre gūyā zer ṭabaḳlarla nişān geldi
Çekildi nāmına alṭun ile ṭuġrā-yı Ḫāḳānī

tuġrā-yı menşūr-ı cemāl ol-:

1. **ṭuġrā-yı menşūr-ı cemāl ol-:**-*mış*
Gazel 607
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzellik fermanının tuğrası, imzası haline gelmek.

Gördüm olmış ḳaşları ṭuġrā-yı menşūr-ı cemāl
Ṭuydum ol şūḫuñ hemān sulṭān-ı ḫūbān olduġın

tuġyān:

1. **ṭuġyānı:**-*ı*
Kaside 20
Mısra: **9**
Baş kaldırma, isyan etme.

Bu faṣl içre muḳarrer olmaġın ṭuġyānı enhāruñ
Felek ḥāżırladı ḳavs-i ḳuzaḥla tīr-i bārānı

[K.30:54, K.33:14]

tuġyān ile:

1. **ṭuġyān ile:**
Kaside 18
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Coşkuyla, taşkınlıkla.

Bend-i zencīr ile gelmezdi bu dem gül-zāra

Cūylar itmese ṭuġyān ile
taḫrīb-i diyār

ṭuġyān it-:

1. **ṭuġyān it:**-*di*
Gazel 53
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Baş kaldırmak, isyan etmek II Coşup taşmak.

Hicr ile seyl-i sirişküm şöyle
ṭuġyān itdi kim
Geh görinür gāh görünmez
başum hem-çün ḥabāb

[G.645:9]

ṭuġyān-ı āb-ı cūy:

1. **ṭuġyān-ı āb-ı cūy:**-*dan*
Gazel 179
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Nehrin suyunun coşkusu.

Mecāzī ʿışḳı āḫir ḳaldurur eşk-i peşīmānī
Gehī ṭuġyān-ı āb-ı cūydan
vīrān olur püller

tuḥfe:

1. **tuḥfe:**
Gazel 623
Mısra: **13**
Armağan, hediye.

Bir tuḥfe imiş cāna deger tīġi o yārüñ
Şāh-ı ġam olan Ḥāleti-i zāra çekilsün

[Kt.10:1]

ṭūl-i emel:

1. **ṭūl-i emel:**
Gazel 464
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hırs, tamah, tükenmez arzu.

Ey ḳalem zülf-i nigāruñ vaṣfını uzatma gel
İki ayaġuñ çuḳurda ya ne bu ṭūl-i emel

[Mf.304:2]

ṭulūʿ it-:

1. **ṭulūʿ it:**-*di*
Kaside 1
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Doğmak.

Cihān baḫtum gibi tārīk idi bir ṣubḥ-dem nā-geh
Ṭulūʿ itdi saʿādet burcınuñ mihr-i diraḫşānı

tuman:

1. **ṭuman:**
Kaside 16
Mısra: **12**
Duman, sis.

Olup ẓalām-ı ẓulm-i cihān içre cāy-gīr
Gitmezdi nitekim ser-i küh-sārdan ṭuman

ṭūmār eyle-:

1. **ṭūmār eyle:**
Mesnevi 8
Mısra: **200**
Kelime Tipi: -
Tomar yapmak, kapatmak.

Gel ey sālār-ı ḫˇān-ı bezm-i güftār
Simāṭ-ı ḳıyl ü ḳālüñ eyle ṭūmār

ṭūmār-ı derd:

1. **ṭūmār-ı derd:**-*üm*
Gazel 552
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Üzüntü tomarı, üzüntü yükü.

Şöyledür ṭūmār-ı derdüm ki açılsa şüphesüz
Bām-ı çerḫe çıḳmaġa olur suṭūrı nerd-bān

ṭūmār-ı güftār-ı dil-āvīz:

1. **ṭūmār-ı güftār-ı dil-āvīz:**-*üm*
Kaside 32
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Gönlü cezbeden şiir defteri, divan.

Naẓar ḳıl olmasun ṭūmār-ı güftār-ı dil-āvīzüm
Miṣāl-i nāme-i ʿuṣṣāḳ-ı şeydā maẓhar-ı ḫˇārī

ṭūmar-ı ḳaṣīde:

1. **ṭūmar-ı ḳaṣīde:**-*m*
Kaside 35
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Kaside müsveddesi, kaside yazılı varaklar.

Çekdi ṭūmar-ı ḳaṣīdem meclisüñde bir simāṭ
Olsalar lāyıḳdur aña murġ-ı ḳudsīler ẕübāb

ṭūmār-ı şiʿr:

1. **ṭūmār-ı şiʿr:**-*i*
Gazel 250
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Şiir tomarı.

Ẕikr itmeg ile laʿlüñi naẓmında Ḥāletī
Ṭūmār-ı şiʿri oldı anuñ şanki ney-şeker

ṭūmār-ı ṭavīlü'z-zeyl:

1. **ṭūmār-ı ṭavīlü'z-zeyl:**-*i*
Terkib-bend 1
Mısra: **135**
Kelime Tipi: -
Uzun sözler, uzun şiir.

Bu ṭūmār-ı ṭavīlü'z-zeyli ṭayy itmek münāsibdür
Duʿādur şimdiden soñra aña āyīn-i ġam-ḫˇārı

ṭuʿme:

1. **ṭuʿme:**
Mesnevi 8
Mısra: **103**
Yiyecek, azık.

Velī ṭuʿme içün ki ola perrān
Gelür bir demde biñ yirden meges-rān

tuʿme ḳıl-:

1. **ṭuʿme ḳıl:**-*dı*
Kaside 9
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yem yapmak.

Bi-ḥamdi'llāh yine şāh-ı cihānuñ tīġ-i ḫūn-bārı
Neheng-i intiḳāma ṭuʿme ḳıldı ḫayli küffārı

tuʿme-i şāh-bāz-ı zerrīn-per eyle:

1. **ṭuʿme-i şāh-bāz-ı zerrīn-per eyle:**-*r*
Mesnevi 1
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Altın kanatlı şahinin yiyeceği yapmak.

Eyler ol zāġı gelse vaḳt-i seḥer
Ṭuʿme-i şāh-bāz-ı zerrīn-per

tuʿme-i şemşīr ḳıl-:

1. **tuʿme-i şemşīr ḳıl:**-*sa*
Kaside 17
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Kılıç azığı yapmak.

Vuḥūş-ı ṭayr zemīn ü āsmānı seyr eyler
Vücūd-ı ḫaşmı ḳaçan ḳılsa tuʿme-i şemşīr

tuʿme-i şemşīr ol-:

1. **ṭuʿme-i şemşīr ol:**-*dı*
Kıt'a 105
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kılıç lokması olmak, kılıçtan geçirilmek.

Ṭuʿme-i şemşīrüñ oldı ʿasker-i şāh-ı ʿAcem
Kendü de bir gün ḳaçar alup serin şimden girü

tuʿme-i zāġ u zaġan ol-:

1. **ṭuʿme-i zāġ u zaġan ol:**-*dı*
Kaside 37
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Kargalara yem olmak.

Lāşe-i murdārı oldı ṭuʿme-i zāġ u zaġan
Düşmen-i bed-ḫˇāhda şimdi ne at ḳaldı ne cān

tur-:

1. **ṭururken:**-*ur, -ken*
Gazel 69
Mısra: **5**
Bir yerde olmak, bir yerde bulunmak.

Sen ṭururken kim gelür yanuñda dil-berlik ṣatar
Ḥāce-i bāzār-ı ḥüsn olmış ṭutalum bī-ḥisāb

[G.190:6, G.400:4, G.431:13, G.455:9, G.487:2, G.538:3, G.564:2, G.665:9, G.875:5, K.1:14, K.1:68, K.12:53, K.23:15, K.34:53, Kt.14:3, Kt.121:4]

2. **ṭuranlar:**-*an, -lar*
Gazel 33
Mısra: **11**
Durmak, beklemek.

Rīş-i nāvek ṣanma üstünde ṭuranlar murġ-ı dil
Bāl ü per ḫāẓırladı uçmaġa kūyuñdan yaña

[G.140:5, G.165:9, G.198:7, G.200:6, G.217:3, G.217:6, G.226:9, G.228:1, G.262:10, G.272:3, G.292:12, G.314:11, G.323:1, G.357:3, G.520:6, G.567:4, G.623:2, G.624:4, G.661:8, G.684:4, G.690:1, G.702:13, G.713:3, G.720:5, G.762:5, G.781:2, G.806:8, G.816:1, G.850:9, G.867:4, G.888:8, K.18:48, K.28:39, K.32:18, K.33:7, K.39:6, K.42:21, Kt.101:4, M.4:61, M.9:7, Mf.34:1, Mf.172:2]

3. **ṭurur:**-*ur*
Gazel 138
Mısra: **9**
Sona ermek, kesilmek.

Ṭutdı cihānı ḳaḥt-ı emel niçe bir ṭurur
Nüh ġalle-dān-ı muḥtekir-i çerḫ-i nābe-kār

ṭūr:

1. **ṭūr:**
Kaside 29
Mısra: **20**
Allah'ın Hazreti Musa'yı peygamberlikle görevlendirdiği ve ardından Tevrat'ı indirdiği, Sînâ yarımadasının güney kısmında yer alan dağ.

Olduḳça kūh-ı şükūh üstine süvār
Gören ol esbi Ṭūr ṣanur kendüsini nūr

[G.368:6]

ṭuraḳ ol-:

1. **ṭuraḳ ol:**-*mış, -dur*
Gazel 381
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Durak olmak, bekleme yeri olmak.

Hiç dehānuñ noḳṭasından geçmege yoḳdur mecāl
Ṭıfl-ı cāna muṣḥaf-ı rūyuñda olmışdur ṭuraḳ

ṭurduġı yirde:

1. **ṭurduġı yirde:**
Gazel 59
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Durduğu yerde, durup dururken, ansızın II Emek harcamadan.

Āteş-i āhında bir teʾsīr var kim bülbülüñ
Ṭurduġı yirde çıḳar dāʾim ten-i gülden gül-āb

ṭūr-ı mūsā:

1. **ṭūr-ı mūsā:**-*y, -a*
Gazel 823
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sina çölünde Hz. Musa'nın Tanrı'yla konuştuğu dağın adı.

Maḥabbet küh-sārın Ṭūr-ı Mūsā'ya ḳıyās itme
Bu küh-sāruñ ʿaceb cān-sūz olur nūr-ı tecellāsı

ṭurma:

1. **ṭurma:**
Gazel 14
Mısra: **7**
Durmadan, devamlı.

Düşeli hicre işüm ṭurma duḫān itmekdür
Tā çıḳa dūd-ı dilüm bilmeye hergiz aʿdā

[G.37:9, G.39:14, G.45:4, G.83:1, G.105:4, G.123:2, G.163:2, G.182:14, G.226:4, G.259:4, G.302:2, G.325:12, G.395:3, G.418:1, G.426:1, G.518:5, G.522:2, G.530:5, G.611:1, G.632:8, G.661:3, G.734:10, G.763:5, G.803:6, K.6:3, K.6:10, K.14:24, K.19:17, K.30:47, K.33:61, K.39:9, Kt.K.4:8, Mf.94:1, Mf.280:1, Mf.299:1, Mf.446:2, Mü.5:26]

ṭurmadan:

1. **ṭurmadan:**
Gazel 323
Mısra: **2**
Aralıksız, fâsılasız, sürekli olarak.

Dil-i bīmārı gördükçe ṭurup bir ḫāṭırın ṣormaz
Vefāya ṭurmadan ʿahd eyler ammā ʿahdine ṭurmaz

[G.323:7, G.473:13, K.25:50, Mf.30:1, Mü.7:14, Mü.8:20, Trk.B.1:102]

ṭurmaz:

1. **ṭurmaz:**
Gazel 124
Mısra: **8**
Durmadan, devamlı.

Nūş idüp zehr-i ġam-ı hicrānı her gāh aġların
Ḫālüme ṭurmaz güler dāʾim o yār-ı nūş-ḫand

[G.629:4, G.684:3, G.717:15, G.780:7, G.818:2, G.819:2, K.32:83, K.41:45, Mf.585:2]

2. **ṭurmaz:**
Gazel 225
Mısra: **8**
Durmadan, hızlıca.

Çekemez bār-ı ġamuñ zār u zebūn oldı diyü
Nāvek-i ġamzeleri ʿāṣıḳı ṭurmaz geçer

[G.267:2]

ṭurre:

1. **ṭurrelerüñ:**-*ler, -üñ*
Gazel 514
Mısra: **3**
Alna düşen saç, kıvırcık saç lülesi.

Bir gün gelür mi ṭurrelerüñ destüme ʿaceb
Yoḫsa ölünce derd ü belānı çeker miyem

[K.26:18, K.28:40]

ṭurre-i ʿanber-fām:

1. **ṭurre-i ʿanber-fām:**-*un*
Gazel 437
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Amber renkli (siyah) saç lülesi.

Herkesi aġladur ol ṭurre-i ʿanber-fāmuñ
Çoġ olur ġāyet ile āb-ı revānı Şām'uñ

[Mf.271:1]

ṭurre-i dil-dār-ı dil-şikār:

1. **ṭurre-i dil-dār-ı dil-şikār:**
Kaside 26
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Gönül avlayan sevgilinin saç lülesi.

Ebrū-yı dil-rübā gibi her ṭāḳı dil-firīb
Her ṭurresi çü ṭurre-i dil-dār-ı dil-şikār

ṭurre-i pür-nūr-ı ḥavrā-yı cinān:

1. **ṭurre-i pür-nūr-ı ḥavrā-yı cinān:**
Kaside 27
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Cennet hurilerinin ışıl ışıl saç lüleleri.

Ṭurre-i zerrīni ol reşk-i riyāż-ı cennetüñ
Oldı güyā ṭurre-i pür-nūr-ı ḥavrā-yı cinān

ṭurre-i şeb-i tār:

1. **ṭurre-i şeb-i tār:**
Mesnevi 4
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Karanlık gecenin saç lülesi.

Bir şebān-geh ki ṭurre-i şeb-i tār
Yir yüzin eylemişdi cāy-ı ḳarār

ṭurre-i şimşād:

1. **ṭurre-i şimşād:**-*ı*
Kaside 8
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Şimşir ağacının saçağı.

Naẓar ḳılsayduñ engişt-i siyāh-ı menḳal-i lāle
Olup ʿanber iderdi ṭurre-i şimşādı ʿanber-sā

ṭurre-i ṭarrār:

1. **ṭurre-i ṭarrār:**
Gazel 877
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) yan kesici kıvırcık, saç lülesi.

Cān naḳdini sīnemde ṣanup el ḳodı ammā
Bulmayıcaḳ ol ṭurre-i ṭarrār bozuldı

ṭurre-i zerrīn:

1. **ṭurre-i zerrīn:**-*i*
Kaside 27
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Altın saçak.

Ṭurre-i zerrīni ol reşk-i riyāż-ı cennetüñ
Oldı güyā ṭurre-i pür-nūr-ı ḥavrā-yı cinān

ṭurre-i zībā:

1. **ṭurre-i zībā:**-*sı, -n, -ı*
Kaside 34
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzel saçak, köşkün saçakları.

Yolardı sünbülini dem-be-dem taḥassürden
Bileydi ṭurre-i zībāsını eger ḥavrā

ṭurur:

1. **ṭurur:**
Gazel 585
Mısra: **8**
-dır, -dir, -dur, -dür bildirme eki.

Çāre olmadı ki ṣayd eyliye bir āhūyı
Ġam kemīninde ṭurur gerçi ki bu ʿabd-i kemīn

[K.5:20]

tūşe it-:

1. **tūşe it:**-*dü, -k*
Müfret 190
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Azık, yiyecek yapmak.

Tūde-i ḫırmenine himmetden itdük tūşemüz
Şuʿle-i berḳ-i ġamı ḫākister eyler ḫūşemüz

ṭut-:

1. **ṭutduġum:**-*duk, -um*
Gazel 658
Mısra: **7**
Tutmak, bir şeyi eline almak, elinde bulundurmak.

Zevraḳ-ı mey ṭutduġum ʿayb itme zāhid kim ġamuñ
Çāresi bu baḥr-i aḫżardan geçilmekdür hemān

[G.29:2, G.29:5, G.100:4, G.401:3, G.549:2, G.711:9, G.737:6, G.801:8, K.8:12, K.14:55, K.27:51, K.34:3, K.41:7, Kt.90:1, Mf.289:2, Mf.399:1, Mf.507:2, T.8:3]

2. **ṭutmasa:**-*ma, -sa*
Gazel 142
Mısra: **6**
Çevrelemek, sarmak, doldurmak.

Baḫş-i ḥüsn eyler idi belki yüzüñle ḫurşīd
Cānib-i rūyuñ eger ṭutmasa zülfüñ her bār

[G.349:8, G.351:7, G.428:10, G.701:9, G.759:3, G.820:2, K.3:16, K.28:45, K.31:14, K.38:4, Kt.107:1, M.4:28, M.8:92, M.8:175, M.9:290]

3. **ṭutmaz:**-*maz*
Gazel 654
Mısra: **6**
Saymak, kabul etmek.

Çoḳdur egerçi gül-şen-i ʿışḳında zār olur
Ṭutmaz o verd-i ter birisin şad hezārdan

[G.100:4]

4. **ṭutdı:**-*dı*
Gazel 56
Mısra: **13**
Sunmak, uzatmak.

Refte refte murġ-ı āteş-ḫˇāra ṭabʿın ṭutdı dil
Çekmez oldı tāb-ı ḳahrından o şāhuñ ıżṭırāb

[G.100:1, G.100:2, G.100:8, G.100:10, G.100:12, G.165:9, G.264:9, G.345:4, G.347:7, G.446:13, G.460:11, G.472:5, G.704:3, G.712:1, G.840:9, K.7:10, K.18:21, M.9:170, Kt.57:3, Mf.7:2, Mf.530:1]

5. **ṭutan:**-*an*
Gazel 177
Mısra: **10**
Bir şeyin bir durumda kalmasını sağlamak.

Vücūdum ḫırmenine od şalan āhumdur ammā kim
Maḥabbet gül-şenin ḫurrem ṭutan eşk-i revānumdur

[G.600:3, Mf.65:2, Mf.66:2]

6. **ṭutmaz:**-*maz*
Kaside 8
Mısra: **11**
Bir şeyin değerini bilmek, elde bulundurmak.

Virür ḫurşīd-i ʿālem-tāba şeb-nem dirhemin ṭutmaz
Ṭutar cāmın degül ʿaynında aşlā nergisüñ dünyā

7. **ṭutdı:**-*dı*
Gazel 138
Mısra: **9**
Kaplamak, sarmak.

Ṭutdı cihānı ḳaḥt-ı emel niçe bir ṭurur
Nüh ġalle-dān-ı muḥtekir-i çerḫ-i nābe-kār

[G.375:6, G.532:7, G.544:2, G.827:4, K.18:2, K.41:52, Kt.43:2, Mf.82:1, Mf.192:1]

8. **ṭutar:**-*ar*
Gazel 331
Mısra: **9**
Beğenmek, rağbet etmek.

Ḫırz-ı cān gibi ṭutar naẓmumuz erbāb-ı hüner
Ḫāletī ehl-i ḥased gerçi götürmez sözümüz

[G.598:13, G.894:10]

9. **ṭutarsañ:**-*ar, -sa, -n*
Gazel 402
Mısra: **10**
Yerini tutmak, yerine geçmek.

Dem-ā-dem cāy-gāhuñ Ḫāletī peyġūle-i ġamdur
Ṭutarsañ sen ṭutarsın yirini ʿışḳ içre Mecnūn'un

[K.28:32]

10. **ṭutar:**-*ar*
Mesnevi 9
Mısra: **167**
(Ağrı, sancı, hastalık vb.) Musallat olmak, yakalanmak.

Ṭutar gitdükçe rīş-i ġazl-ı nāsūr
Müfīd olmaz teb-i cāy-gīre kāfūr

11. **ṭutar:**-*ar*
Kaside 37
Mısra: **45**

Elde etmek, kazanmak, yetkisi altına almak.

Āsmāndan rīsmān farḳ itmeyen nā-dān ṭutar
İnse ḫāke rişte-i ümmīd gökden nā-gehān

[Mü.3:2]

12. **ṭutmış:**-*mış*
Kaside 31
Mısra: **16**
Yöneltmek.

Naṭʿ-ı gerdūnı pür itdi rīze-i yāḳūt-ı mihr
Çerḫe çoḳ ṭutmış anı ḥakkāk-i çerḫ-i bed-güher

[Mf.40:2]

tutalum:

1. **ṭutalum:**
Gazel 69
Mısra: **6**
"Tutalım ki, varsayalım ki, diyelim ki" gibi anlamlara gelen bir varsayım ifadesi.

Sen ṭururken kim gelür yanuñda dil-berlik ṣatar
Ḫāce-i bāzār-ı ḥüsn olmış ṭutalum bī-ḥisāb

[G.512:9, G.675:9, K.23:50, Mf.14:1, Mf.163:1]

tutam:

1. **tutamı:**-*ı*
Müfret 266
Mısra: **2**
Dört parmak genişliğinde bir ölçü, uzun bir nesnenin yumulmuş bir elle hesaplanan ölçüsü, kabza.

Muttaşıl dāmenin elden ḳomıyorlar yārüñ
Ṣaḳın ey dil tutamı ḥavlu degül aġyāruñ

tutar el görür göz:

1. **ṭutar el görür göz:**-*i*, -*dür*
Gazel 60
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Tutar el görür göz, bir kimsenin en büyük yardımcısı.

Ṭutmaz felek senüñle bir ey şāh-ı Cem-cenāb
Ṭutar eli görür gözidür gerçi āftāb

ṭūṭī:

1. **ṭūṭī:**
Gazel 248
Mısra: **9**
Papağan.

Görüp āsār-ı ẓıll-ı dānişüm ey Ḥāletī ṭūṭī
N'ola taḥsīn iderse ehl-i dil maʿḳūle ḳāʾildür

[G.289:11, K.32:49, M.3:92, Trk.B.1:52]

ṭūṭi-i cān:

1. **ṭūṭī-i cān:**
Gazel 3
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Can papağanı.

Ṭūṭī-i cān bu ḳafesden şöyle bīzār oldı kim
Anı gūyā idemez āyīne-i ʿālem-nümā

[Mf.1:1, Mf.16:1, G.875:9]

ṭūṭi-i cān-ı bī-dil:

1. **ṭūṭi-i cān-ı bī-dil:**-*e*
Mesnevi 2
Mısra: **87**
Kelime Tipi: -
Gönlünü kaptırmış can papağanı.

Ṭūṭi-i cān-ı bī-dile dil vir
Ẓulmet-i ẓulmi al revānumdan

ṭūṭī-i dil:

1. **ṭūṭī-i dil:**-*ler*
Gazel 39
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gönül papağanı.

Ṭūṭī-i diller olur dem-beste ḳılduḳça naẓar
Bir ʿaceb ʿāyīnedür ḥaḳḳā cemāl-i dil-rübā

[G.2:3, G.440:1, G.824:8, G.850:3, G.885:1, Mf.594:1]

ṭūṭī-i gūyā:

1. **ṭūṭi-i gūyā:**-*lar*, -*un*
Gazel 387
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Konuşan küçük papağan.

ʿAksini mirʿāt-ı maḳṣūdında zengār añlamış
Yoḫsa güftārın göreydüñ ṭūṭi-i gūyālaruñ

[G.19:10, G.412:10, G.862:14]

ṭūṭi-i gūyā kıl-:

1. **ṭūṭi-i gūyā ḳıl:**-*dı*
Gazel 874
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Konuşan papağan haline getirmek.

Ḥāletī-veş ḳand-i laʿlüñden şehā ḫāmūş iken
Ḳıldı mirʾāt-ı ruḫuñ bir ṭūṭi-i gūyā beni

ṭūṭi-i ḫoş-nevā-yı belāġat:

1. **ṭūṭi-i ḫoş-nevā-yı belāġat:**
Kaside 38
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Belagatin güzel sesli papağanı II Güzel şiirler yazan şair, Azmî-zâde Hâletî.

Benem ṭūṭi-i ḫoş-nevā-yı belāġat
Benem ʿandelīb-i riyāż-ı maʿānī

ṭūṭi-i nükte-dān:

1. **ṭūṭi-i nükte-dān:**-*ı*
Kaside 38
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
İnce manalar bilen papağan II Nükte bilen şair.

Çü bildüm ki güftār-ı zībāsı ḳılmış
Esīr-i ḳafes ṭūṭi-i nükte-dānı

ṭūṭi-i pākīze-güftār:

1. **ṭūṭi-i pākīze-güftār:**-*am*
Gazel 838
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Temiz sözlü papağan II Güzel şiir söyleyen şair.

Ṭūṭi-i pākīze-güftāram velī dünyā-yı dūn
Zehr-i ġam nūş itdürür her gāh söyletmez beni

ṭūṭī-i şeker-hā:

1. **ṭūṭī-i şeker-ḫā:**
Gazel 413
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Şeker çiğneyen papağan. II Tatlı söz söyleyen, tatlı konuşan.

Dehānından düşürmez laʿl-i yāri Ḥāletī yoḫsa
Senüñ ṭūṭī-i şeker-ḫā mıdur kilk-i güher-bāruñ

[K.41:76]

ṭūṭi-i şīrīn-güftār:

1. **ṭūṭi-i şīrīn-güftār:**
Gazel 211
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Tatlı sözler söyleyen papağan II Güzel şiirler söyleyen şair.

Teng-nā-yı ḳafes-i ʿāleme hergiz gelmez
Ḥāletī-veş daḫı bir ṭūṭi-i şīrīn-güftār

ṭūṭī-i şīrīn-zebān:

1. **ṭūṭī-i şīrīn-zebān:**
Gazel 332
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tatlı dilli papağan.

Dilüñden laʿl-i sükker-rīzi düşmez Ḥāletī yārüñ
Cihāna saña beñzer ṭūṭī-i şīrīn-zebān gelmez

ṭūṭī-i ṭabʿ-ı ḥāletī:

1. **ṭūṭī-i ṭabʿ-ı ḥāletī:**
Gazel 615
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hâletî'nin yaratılış kuşu.

Ḳaçmasa ḫāyīdeden ṭūṭī-i ṭabʿ-ı Ḥāletī
Sükkere teşbīh iderdi laʿlüñ ey şūḫ-ı cihān

ṭūṭi-i ṭabʿ-ı sühan-güzār:

1. **ṭūṭi-i ṭabʿ-ı süḫan-güẕār:**
Kaside 6
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Konuşan papağan tabiatlı II Şairin kendisi.

Lāyıḳ budur ki muṣḥaf-ı medhüñ duʿāsıla
Ḫatm eyliye bu ṭūṭi-i ṭabʿ-ı süḫan-güẕār

ṭūtiyā-yı ḫāk-i pāy:

1. **ṭūtiyā-yı ḫāk-i pāy:**-*un*
Gazel 22
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayağının toprağının sürmesi.

Tūtiyā-yı ḫāk-i pāyuñ irgürür diyü ṣabā
Gözlerüm nergis gibi yollarda ḳalur dāʾimā

tutuḳ-ı al ol-:

1. **tutuḳ-ı al ol:**-*a*
Gazel 726
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kırmızı duvak olmak.

Eylese tīġ-i ġamuñ Ḥāleti-i zārı şehīd
Tutuḳ-ı al ola ḳanlu kefeni ḥavrāya

tutuḳ-ı himmet:

1. **tutuḳ-ı himmet:**-*ün*
Kaside 40
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Lütuf duvağı.

Tutuḳ-ı himmetüñ altında ʿarūs-ı baḫtum
Eylemez şaʿşaʿasın mihr-i cihān-tābuñ tel

ṭutul-:

1. **ṭutulup:**-*up*
Gazel 660
Mısra: **10**
Tutulmak, yakalanmak II Âşık olmak; tuzağa düşmek.

Görmeyelden dām-ı zülf ü şāh-bāz-ı ġamzeñü
Ṭutulup ḳapılmaz oldı murġ-ı cān-ı nā-tüvān

2. **ṭutulduḳça:**-*dukça*
Gazel 16
Mısra: **8**
Yakalanmak, ele geçirilmek.

Baḥr-i ġamda ziyāde menzil alur
Geç ṭutulduḳça zevraḳ-ı ṣahbā

[Mf.275:2]

tutuş-:

1. **ṭutuşur:**-*ur*
Gazel 266
Mısra: **1**
Yanmak, ateş almak II Acı çekmek.

Şeb-i hicrüñle yanar bu dil-i nālān ṭutuşur
Ḳorḳarın sūz-ı dilümden ten-i ʿuryān ṭutuşur

[G.266:2, G.266:4,

2. **ṭutuşur:**-*ur*
Gazel 266
Mısra: **6**
Yanmak, ateş almak.

Ḥasret-i ḳāmet-i bālāñ ile irsem bāġa
Bād-ı āhum ṭoḳunan serv-i ḫırāmān ṭutuşur

[K.14:17, K.14:36, K.28:22, K.28:27, K.28:28

3. **ṭutuşur:**-*ur*
Gazel 266

Mısra: **10**
Yanmak II İddialaşmak, yarışmak.

Küşti-gīr-i ġamı hergiz yeñemez Ḥāletiyā
Gerçi anuñla dem-ā-dem dil-i sūzān ṭutuşur

[G.266:8, G.791:10, G.797:2]

tūtyā:

1. **tūtyā:**
Gazel 36
Mısra: **8**
Göze çekilen sürme.

Yaşarur şanma añup ḫāk-i rehüñ giryān olur
Çeşm-i ʿālem-bīnüme ḳonduḳça cānā tūtyā

[G.227:1, G.254:2, G.774:5, K.13:16, Mf.61:2]

tūtyā it-:

1. **tūtyā it:**-*er, -di*
Gazel 23
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sürme yapmak.

Ḫāk-i rehüñ iletse şabā cennete eger
Ḥavrā iderdi cān gözine anı tūtyā

tūtyā-yı dīde-i kerrūbiyān kıl-:

1. **tūtyā-yı dīde-i kerrūbiyān ḳıl:**-*mak*
Kaside 36
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Dört büyük meleğe göz sürmesi yapmak.

Ḳaldurur bulduḳça gerd-i sümm-i esbüñ gird-bād
Ḳılmaġ içün tūtyā-yı dīde-i kerrūbiyān

ṭuy-:

1. **ṭuymaya:**-*ma, -y, -a*
Gazel 114
Mısra: **1**
Haber almak, öğrenmek.

Kimse tā kim ṭuymaya eylerse reng-i bāde sürḫ
Zāhid-i şehre revādur olsa ger seccāde sürḫ

[G.249:11, G.251:16, G.417:1, G.607:4, G.607:6, G.652:7, G.733:6, G.739:3, G.782:5, G.851:14, K.19:39, K.41:8]

2. **ṭuymayın:**-*ma, -yın*
Gazel 588
Mısra: **2**
Duymak; hissetmek, anlamak.

Ölüyorken baña şuñ laʿl-i şeker-bāruñdan
Ṭuymayın cān acısın leẕẕet-i güftāruñdan

[G.627:2, G.828:7]

ṭuyul-:

1. **ṭuyuldı:**-*dı*
Gazel 534
Mısra: **4**
İşitilmek, duyulmak.

Ġam-ı ḫaṭṭ-ı lebüñ cān gibi şaḳlardum derūnumda
Ṭuyuldı ṭıfl-ı eşkümden velī esrār-ı pinhānum

[G.406:8, G.811:4]

ṭuyur-:

1. **ṭuyurduñ:**-*du, -ñ*
Gazel 438
Mısra: **5**
Duyurmak, haberdar etmek.

Ey dil ġam u zülf-i ruḫını ḫalḳa ṭuyurduñ
Geh nāle-i şeb-gīr ü geh āh-ı seḥer itdüñ

[G.349:4, G.833:4, M.8:48]

tüfeng:

1. **tüfengüñ:**-*üñ*
Kaside 9
Mısra: **7**
Tüfek.

Tüfengüñ dūdı aʿdā çeşmine dünyāyı tār itdi
Ḳıyāmetden nişān virdi ġuzātuñ resm-i peygārı

tüfeng-endāz:

1. **tüfeng-endāzdur:**-*dur*
Müfret 133
Mısra: **2**
Tüfek atan II İyi tüfek kullanan kimse.

Günde biñ ʿāşıḳ helāk eylerse ḫaḳḳā azdur
Ol ḳul oġlu daḫı ḳundaḳdan tüfeng-endāzdur

tügme:

1. **tügmelerin:**--*ler, -i, -n*
Kaside 6
Mısra: **10**
Düğme.

Eṭfāl-i ġonce kesb-i şu eylesün diyü
Ṭurma çözerdi tügmelerin nāḫunıyla ḫār

[M.4:16]

tügmelerin çöz-:

1. **tügmelerin çöz:** -*er, -di*
Kaside 6
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Düğmelerini çözmek.

Eṭfāl-i ġonce kesb-i şu eylesün diyü
Ṭurma çözerdi tügmelerin nāḫunıyla ḫār

tül it-:

1. **tül it:**-*se*
Gazel 723
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Tül niyetine örtmek.

Tār-ı ḫurşīdi tül itse şafaḳ-ı gül-gūna
Merd olan baḳmaya bu pīre-zen-i gerdūna

[Mf.484:1]

tünd-bād-ı āh-ı ʿāşıḳ:

1. **tünd-bād-ı āh-ı ʿāşıḳ:**-*dan*
Gazel 124
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âşığın âhının sert rüzgarı.

Tünd-bād-ı āh-ı ʿāşıḳdan ḥaẕer ḳılmaḳ gerek
İrmesün dirseñ cemālüñ şemʿine cānā gezend

[G.124:5, G.867:11]

tünd-bād-ı ġam-ı hicr:

1. **tünd-bād-ı ġam-ı hicr:**-*ün, -le*
Gazel 463
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayrılık üzüntüsünün sert rüzgarı.

Tünd-bād-ı ġam-ı hicrüñle şikest olmışdur
Gül-şen-i dilde olan gül-bün-i naḫl-i āmāl

tünd-bād-ı ġażab:

1. **tünd-bād-ı ġażab:**-*ı*
Tarih 5
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Öfkenin sert rüzgarı.

Tünd-bād-ı ġażabı ḫāk ile yek-sān eyler
Ḫalḳa cevr eylemeden dönmese çerḫ-i gerdān

tünd-bād-ı ḳahr:

1. **tünd-bād-ı ḳahr:**-*ı, -n, -un*
Kaside 12
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Kahrın sert rüzgarı.

Tünd-bād-ı ḳahrınuñ nāmını güş itmek yeter
Düşmege ḫāke külāh-ı naḫvet-i gerden-keşān

tünd-bād-ı şarşar-ı āh:

1. **tünd-bād-ı şarşar-ı āh:**-*um*
Gazel 778
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Şiddetli âh rüzgarı.

Yanumdan eksük olmaz tünd-bād-ı şarşar-ı āhum
Ne bāküm var eger kim ḳarşu varsam rūzgārumla

tünd-bād-ı şarşar-ı hicrān:

1. **tünd-bād-ı şarşar-ı hicrān:**
Gazel 486
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayrılığın sert rüzgarı.

Tünd-bād-ı şarşar-ı hicrān ile ey Ḥāletī
Ḫāke yek-sān oldı bāġ-ı dildeki naḫl-i emel

tünd-bād-ı şarşar-ı kahr:

1. **tünd-bād-ı şarşar-ı ḳahr:**-*un*
Kaside 35
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Öfkenin şiddetli rüzgarı.

Tünd-bād-ı şarşar-ı ḳahruñ ṭoḳunsa ʿāleme
Eyliye aṭbāk-ı eflāki ḫarāb-ender-ḫarāb

tünd-hū:

1. **tünd-ḫūdur:**-*dur*
Gazel 157
Mısra: **13**
Sert huylu, huysuz.

Tünd-ḫūdur ġāyet ol şūḫ-ı cihān ey Ḥāletī
İki gözüm diyü yalvarma şaḳın ḳanuñ döker

türāb:

1. **türāb:**
Gazel 53
Mısra: **14**
Toprak, hâk.

Ḥāletī pā-māl-i ġamdur ummañuz andan hüner
Nesne ḫāṣıl eylemez hergiz ayaḳlanmış türāb

[G.69:14, M.3:14]

türbe-i pāk:

1. **türbe-i pāk:**-*i*
Mesnevi 6
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Pak, temiz türbe.

Oldı mānend-i günbed-i devvār
Türbe-i pāki maṭlaʿü'l-envār

türk:

1. **türk:**
Müfret 288
Mısra: **1**
Ana yurdu Orta Asya olan, buradan çeşitli yönlere yayılarak büyük devletler kuran, Türkçe'nin değişik lehçeleriyle konuşan millet ve bu milletten olan kimse.

Behey iʿzānı yoḳ idrāki ḳıt Türk
Cevāb-ı yeʾse lāzım mı vaşaḳ kürk

tüt-:

1. **tüte:**-*e*
Gazel 14
Mısra: **10**
Tütmek, duman çıkarmak, yanmak.

Ḫāne-i dilde olan dūd eleminden cānum
Ḳorḳarın kim tüte mülk-i ʿademe Ḥāletiyā

tüvān-ger ol-:

1. **tüvān-ger ol:**-*a, -m*
Mesnevi 8
Mısra: **172**
Kelime Tipi: -
Zengin, güçlü olmak.

ʿAzīmet-ḫᵛān-ı luṭfın ide yāver
Olam genc-i saʿādetden tüvān-ger

tüy:

1. **tüyin:**-*i, -n*
Kaside 39
Mısra: **15**
Kuş tüyü.

Dökdi ser-cümle tüyin gūyā ki bir bāz-ı sefīd
Eyleyüp çaḳ ḳulle-i kūh-ı felekde āşiyān

U/Ū

ʿubūr eyle-:

1. ʿ**ubūr eyle:**-*se*
Kaside 29
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Geçmek.

Ḫāk-i ḥarīm-i bāġı ser-ā-ser ʿabīr ider
Bir kez nesīm-i luṭfı eger eylese ʿubūr

uç:

1. **ucında:**-*ı, -n, -da*
Gazel 167
Mısra: **2**
Bir nesnenin genellikle sivri olan bitim noktası.

Benān u nāḫunı biribirinden aʿlādur
Gümüş sebīkedür ol bu ucında tamġadur

[G.266:4, G.284:3]

uç-:

1. **uçar:**-*ar*
Gazel 241
Mısra: **10**
Havada yol almak, havada gitmek.

Şāh-bāz-ı ḫayāl-i ḫāl-i nigār
Niçe demdür ki gözlerümde uçar

[G.280:6, G.852:10, K.8:73, M.3:94, M.5:70]

2. **uçmak:**-*a*
Gazel 33
Mısra: **12**
Uçmak, havalanmak II Cennet.

Rīş-i nāvek ṣanma üstünde ṭuranlar murġ-ı dil
Bāl ü per ḥāẓırladı uçmaġa kūyuñdan yaña

ʿūd:

1. ʿ**ūdumuz:**-*umuz*
Gazel 304
Mısra: **4**
Öd ağacı. Ateşte yakıldığı zaman güzel bir koku ifraz eden küçük ve ince çubuklar hâlinde bulunan özellikle toplantılarda tekkelerde vs. yakılan bir ağaçtır. Güzel kokusu, Klasik şiirde ele alınan özelliklerden biridir.

Kāmrānuz devlet-i ʿışḳuñda şāhum şöyle kim
Micmer-i dilde ḫadengüñ pāresidür ʿūdumuz

[K.34:44]

ʿūd u ʿanber ol-:

1. ʿ**ūd u ʿanber ol:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Öd ağacı ve amber kokusu kaplamak.

Der ü dīvār-ı ḫāne-i şeş-der
Ser-be-ser ʿūd u ʿanber oldı meger

ʿūd-ı eşcār:

1. ʿ**ūd-ı eşcār:**-*ı*
Kaside 32
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Öd ağacı (Bu ağacın odunu yakıldığı zaman güzel bir koku çıkarır ve bu nedenle dini merasimlerde buhurdanlık içinde tütsü olarak yakılır).

Ḳızıl vālā içinden lāle müşkin āşikār itdi
Mülebbes ḳıldı ezhār-ı bahārı ʿūd-ı eşcārı

ʿūd-ı mülebbes ḳıl-:

1. ʿ**ūd-ı mülebbes ḳıl:**-*du, -m*
Gazel 30
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şekerleme haline getirmek.

Ḳıldum ḳalem-i Ḫāletī'i ʿūd-ı mülebbes
Şīrīn süḫanumdan batırup sükkere cānā

ʿūd-ı mülebbes ol-:

1. ʿ**ūd-ı mülebbes ol:**-*ur*
Kaside 39
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Şekerleme haline gelmek.

Her ḫas u ḫāşāk olur ʿ ūd-ı mülebbes berf ile
Olsa hengām-ı şitāda ʿāleme himmet-resān

ufanık:

1. **ufanıḳdur:**-*dur*
Kıt'a 60
Mısra: **4**
Kırılmış, incinmiş.

Seng-i cevrüñden senüñ cām-ı ġāmından düşmenüñ
Münkesirdür dāʾimā ḫāṭır ufanıḳdur göñül

ufanık ol-:

1. **ufanıḳ ol:**-*dı*
Gazel 434
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kırılmak.

Bezm-i meyden dün gice ġayet ufanıḳ oldı yār
Şīşe-i nāmūsı gibi ʿāşık-ı bī-dillerüñ

uġra-:

1. **uġrayup:**-*y, -up*
Gazel 211
Mısra: **7**
Bir yerin yanından, yakınından, içinden geçmek; yaklaşmak.

Uġrayup bād ṣaçuñ çīnine müşk aldı biraz
Ser-i bāzār-ı çemende ola tā kim ʿaṭṭār

[G.135:5, G.228:2, G.267:13, G.271:9, G.287:3, G.291:9, G.329:11, G.373:13, G.467:9, G.586:3, G.679:5, G.728:12, K.14:80, M.6:31]

2. **uġraduġına:**-*duk, -ı, -n, -a*
Gazel 802
Mısra: **7**
İsabet etmek.

Çaḳ cānuma uġraduġına nāvek-i miḥnet
Her dāġ-ı belā sīnede yetmez mi nişāne

uġraş:

1. **uġraşın:**-*ı, -n*
Gazel 596
Mısra: **8**
Birinin yaptığı iş, meşguliyet.

Ġażab vaḳtinde ol ebrūlaruñ cünbişlerin seyr it
Eger kim görmedüñse ey göñül māhīler uġraşın

uġrat-:

1. **uġratmasun:**-*ma, -sun*
Gazel 109
Mısra: **4**
Uğramasına sebep olmak, rastlatmak.

Mecnūn-ı berr ü bādiye-i hicr idüp beni
Uġratmasun o silsile-i müşk-sāya hiç

[G.2:11, G.588:11, G.729:6, G.818:11, G.821:11]

uġrayup gel-:

1. **uġrayup gel-:**-*e*
Gazel 216
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gidip dönmek.

Bād-ı ṣabā ki der-gehüñe uġrayup gele
Hiç ḫāṭırında zāruñ ḳomaz ġubār

uġrı:

1. **uġrı:**
Kaside 37
Mısra: **44**
Hırsızlık yapma, çalma.

Bir zamāndur kim bulur gerdūn-ı iḳbāl üzre cāy
Kim ki uġrı nāmına olsa miṣāl-i kehkeşān

uġrıla-:

1. **uġrıladı:**-*dı*
Gazel 201
Mısra: **7**
Çalmak, hırsızlık yapmak.

Bir olup bād ile uġrıladı būy-ı zülfüñ
Nāfenüñ yüzse derisini ʿaceb mi ʿaṭṭār

[G.72:4]

ʿuhde-i ġam:

1. **ʿuhde-i ġam:**-*dan*
Gazel 579
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Keder yükümlülüğü.

Olamam yanında yārüñ ʿuhde-i ġamdan ḫalāṣ
Çıḳsa bād-ı āh ile ḫākister-i nār-ı derūn

ʿuhde-i taʿẓīm-i güftār:

1. **ʿuhde-i taʿẓīm-i güftār:**-*um*
Kıt'a 7
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şiirlere hürmet sorumluluğu.

ʿUhde-i taʿẓīm-i güftārum edā olmaz tamām
Çeşme-i ḫūrdan devāt-ı çeşmüñe ḳonsaydı āb

ʿuḳāb:

1. **ʿuḳāb:**
Kaside 12
Mısra: **37**
Kartal.

Kūhda ʿuḳāb olur zāġ-ı kemānından zebūn
Bebri hāmūnuñ diler şīr-i livāsından emān

[K.35:8]

ʿuḳba:

1. **ʿuḳbāya:** -*y, -a*
Gazel 192
Mısra: **4**
Ahiret, öbür dünya.

Āb-ı rūyumla ṣular erbāb-ı devlet der-gehin
Yüz ṣuyıyla varmadum ʿuḳbāya ol ḫaclet yeter

[G.757:8, M.5:87]

ʿuḳde:

1. **ʿuḳdeler:**-*ler*
Gazel 564
Mısra: **16**
Düğüm.

Cān riştesine ḥırz-ı ġam oḳursa pīr-i ʿışḳ
Ser-cümle ʿuḳdeler gider andan yegān yegān

[G.608:10, G.677:9]

ʿuḳde-i çil-sāl:

1. **ʿuḳde-i çil-sāl:**-*e*
Mesnevi 8
Mısra: **174**
Kelime Tipi: -
Kırk yıllık ukde, sorun.

Çeke dīvāna nā-geh dest-i devlet
Ola ḫall ʿuḳde-i çil-sāle ḥasret

ʿukde-i derd:

1. **ʿuḳde-i derd:**-*üm*
Gazel 732
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Dert düğümü.

Sāz-gār olmaz baña hergiz Süreyyā-yı felek
ʿUḳde-i derdüm açılmaz degme bir dendān ile

ʿukde-i eşkāl:

1. **ʿuḳde-i eşkāl:**-*i, -n*
Kaside 40
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Şekillerin düğümü.

Yine üstād-ı ḳażā mesʾele-i imkānuñ
İtdi bir nükte ile ʿuḳde-i eşkālin ḥal

ʿuḳde-i ġam:

1. ʿ**uḳde-i ġam:**
   Gazel 41
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Keder düğümü.

Açılur mıydı olmasa dendān-ı nigār
Rişte-i cānda olan ʿuḳde-i ġam Ḥāletiyā

[K.8:2]

ʿuḳde-i ḳalb:

1. ʿ**uḳde-i ḳalb:**-*üm*
   Gazel 761
   Mısra: **12**
   Kelime Tipi: -
   Gönlün düğümü.

Sāz-gār olmaz baña hergiz Süreyyā-yı felek
ʿUḳde-i ḳalbüm açılmaz degme bir dendān ile

ʿukde-i zülf:

1. ʿ**uḳde-i zülf:**-*i, -n*
   Gazel 409
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Saç düğümü.

ʿUḳde-i zülfin yine elden ḳomazsun Ḥāletī
Pīr-i ʿışḳ olsañ eger ḳalmasa dendānuñ senüñ

ʿukūbet eyle-:

1. ʿ**uḳūbet eyle:**-*r*
   Müfret 510
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Ceza vermek, eziyet etmek.

Ḳanġı dil-ber kim alışmaz ʿāşıḳ-ı nā-kām ile
Rūzgār eyler ʿuḳūbet ḫaṭṭ-ı bī-hengām ile

ʿulemā:

1. ʿ**ulemā:**
   Kaside 28
   Mısra: **84**
   Âlimler, bilginler.

Faẓīlet ehlini hiç çekmez oldılar ilerü
Ekābiri ʿulemā şimdi kendüsine çeker

ʿulemā tācı:

1. ʿ**ulemā tācı:**
   Kıt'a 136
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Alim, bilgin tacı.

ʿUlemā tācı geymeg ile kişi Manṣıb-ı ʿilme olmaz erzānī

ulu:

1. **ulu:**
   Gazel 811
   Mısra: **5**
   Büyük, yüce kişi.

Ser-kūçe-i muġān bir ulu āstānedür
Cem andan aldı ser-be-ser āyīn-i devleti

[Mf.569:2]

ʿulūm:

1. ʿ**ulūmuñdan:**-*un, -dan*
   Kıt'a 119
   Mısra: **1**
   İlimler.

ʿUlūmuñdan senüñ şāh u gedālar behre-dār oldı
İrişdi feyż-i luṭfuñ gün gibi aʿlā vü ednāya

ʿulüvv-i himmet:

1. ʿ**ulüvv-i himmet:**-*i, -n, -den*
   Gazel 465
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Yardım, lütuf yüceliği.

Oldı ol şāhuñ ʿulüvv-i himmetinden bir eşer
Āb-ı tünd-i eşküme seng-i cefādan ṭarḥ-ı pül

um-:

1. **umarken:**-*ar, -ken*
   Gazel 96
   Mısra: **10**
   Beklemek, ümit etmek.

Ayaḳlanmaḳ murād itdükçe biz ayaḳladı devrān
Leked-kūb-ı cefā olduḳ umarken sāġar-ı ʿişret

[G.31:1, G.53:13, G.69:13, G.107:7, G.159:7, G.200:3, G.243:8, G.275:7, G.276:2, G.376:10, G.396:2, G.499:8, G.528:12, G.571:3, G.624:5, G.654:4, G.763:10, G.774:1, G.769:7, K.11:64, K.38:54, Kt.K.3:1, Kt.K.3:6, Kt.K.3:28, M.2:3, M.2:71, M.8:115, M.9:209, Mf.84:2, Mf.420:1]

2. **ummazdum:**-*maz, -du, -m*
   Gazel 715
   Mısra: **3**
   Sanmak, tahmin etmek.

Belā dāmına çaḳ böyle giriftār olmaḳ ummazdum
Sipihrüñ ḫırmeninden almadan dil murġı bir dāne

[G.766:5, Mü.5:15]

ʿumde-i kārı ol-:

1. ʿ**umde-i kārı ol-:**-*sa*
   Gazel 489
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   İş prensibi olmak.

Olsa ʿaceb mi ʿumde-i kārum zebān-ı ḥāl
Bir neşʾedür bu ʿaşḳ ki eyler Kelīm'i lāl

ʿumde-i taʿẕīm:

1. ʿ**umde-i taʿẓīm:**-*i, -n, -den*
   Kaside 18
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: -
   Yüceltme ilkesi.

Şehr-yārān çıḳamaz ʿumde-i taʿẓīminden
Şükr-i pā-būsına cān naḳdin iderlerse nisār

ʿummān:

1. ʿ**ummān:**
   Gazel 673
   Mısra: **12**
   Büyük deniz, okyanus.

Mecāl olmadı keşti-i selāmet ṣalmaġa lenger
Bulunmaz ḥaḳ budur ey Ḥāletī ḳalbüñ gibi ʿummān

[G.370:10, G.690:10, K.14:2]

ʿummān it-:

1. ʿ**ummān it:**-*en*
   Kıt'a 74
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Okyanus (gibi) yapmak.

Beni de eyledi ʿummān-ı fażla bir gevher
İden seni güher-i luṭf u himmete ʿummān

ʿummāna at-:

1. ʿ**ummāna at:**-*dı, -lar*
   Gazel 70
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Denize atmak.

ʿIşḳa düşdi cān u dil ḳaldum ḳurı cism ile ben
Ṣanki bir fülküñ metāʿın atdılar ʿummāna hep

ʿummān-ı fażl:

1. ʿ**ummān-ı fażl:**-*a*
   Kıt'a 74
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Erdem okyanusu.

Beni de eyledi ʿummān-ı fażla bir gevher
İden seni güher-i luṭf u himmete ʿummān

ʿummān-ı ġam:

1. ʿ**ummān-ı ġam:**-*dan*
   Kaside 8
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Gam, keder denizi.

Bizüm şimden girü ʿummān-ı ġamdan bākümüz yoḳdur
Kenār-ı yemm-i aḫżarda ṣulandı zevraḳ-ı ṣahbā

ʿummān-ı maḥabbet:

1. ʿ**ummān-ı maḥabbet:**
   Gazel 98
   Mısra: **12**
   Kelime Tipi: -
   Aşk okyanusu.

Dil aḳdı hemān Ḥāletiyā kūy-ı nigāra
Cūş eyleyicek sīnede ʿummān-ı maḥabbet

ʿummān-ı mürüvvet:

1. ʿ**ummān-ı mürüvvet:**
   Gazel 384
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Lütuf denizi.

ʿUmmān-ı mürüvvet dür-i deryā-yı fütüvvet
Ḫurşīd-i sipihr-i ʿaẓamet ṣaye-i Ḥālıḳ

ʿummānlar ol-:

1. ʿ**ummānlar ol:**-*ur*
   Müseddes 8
   Mısra: **27**
   Kelime Tipi: -
   Denizler oluşmak (Gözyaşının çokluğundan kinayedir).

Eşk-i ʿāşıḳ dökülüp yirlere ʿummānlar olur
Niçe sevdā-zedeye ẓulm-i firāvānlar olur

ʿunfuvān-ı ḥüsn:

1. ʿ**unfuvān-ı ḥüsn:**-*i, -n, -de*
   Gazel 462
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Güzellik, gençlik çağı.

Ḳırıldı şīşe-i dil ʿunfuvān-ı ḥüsninde
O şūḫuñ olmadı bezm-i cemāli ferrūḫ-fāl

ʿunṣur-ı nār:

1. ʿ**unṣur-ı nār:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **21**
   Kelime Tipi: -
   Ateş unsuru, dört unsurdan biri olan ateş.

ʿUnṣur-ı nār döndi gül-zāra
Şuʿlesi beñzedi gül-i nāra

ʿunṣur-ı nārī:

1. ʿ**unṣur-ı nārī:**
   Kaside 9
   Mısra: **24**
   Kelime Tipi: -
   Ateş unsuru.

Nehīb-i āb-ı şemşīri ḳılaldan fikre müstaġraḳ
Vücūdında ʿadūnuñ ḳalmamışdur ʿunṣur-ı nārī

[K.28:27, K.39:17]

ʿunṣur-ı nārī ol-:

1. ʿ**unṣur-ı nārī ol:**-*dı*
   Kaside 32
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: -
   Ateş unsuru olmak, anasır-ı erbaadan ateş olmak.

Yaraşdı ḥaḳ budur āb u hevā vü ḫāk-i gül-zāra
Mizāc-ı bāġa gül-nār oldı gūyā ʿunṣur-ı nārī

ʿunṣurı ol-:

1. ʿ**unṣurı ol:**-*dı*
   Mesnevi 5
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: -
   Temeli, esası olmak.

Cism-i insāna döndi dīn-i mübīn
ʿUnṣurı oldı çār-yār-ı güzīn

unut-:

1. **unutmam:**-*ma, -m*
   Gazel 566
   Mısra: **5**
   Aklından çıkarmak, hatırlamamak.

Seni zindān-ı firāḳ içre unutmam dir idüñ
Ḳanı ey Yūsuf-ı gül-çihre o ʿahd ü peymān

[G.864:8, K.42:55, M.9:267, Mf.260:2, Mf.497:1, Mf.497:2]

unutdur-:

1. **unutdurdı:**-*dı*
Gazel 565
Mısra: **8**
Unutmasına yol açmak veya unutmasını sağlamak.

ʿAndelīb-i çemen-i vaṣl idüm ammā şimdi
Ḫande-i gül nic'olur baña unutdurdı zamān

[G.150:1, K.6:57, Mü.5:3]

ʿunvān:

1. ʿ**unvānı:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **8**
Ad, san.

Bolay ki ṭayy oluna nāme-i vücūd-ı cihān
Gerekmez ol ki fenādur hemīşe ʿunvānı

ʿunvān bul-:

1. ʿ**unvān bul-:**-*ur*
Gazel 890
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Şan şöhret elde etmek, itibar kazanmak.

Gönderüp nāme ḳaçan söylemege başlasa yār
ʿĀşıḳ-ı bī-dil ü dīvāne bulur ʿunvānı

2. ʿ**unvān bul:**-*an, -lar*
Müfret 575
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Makam, mevki elde etmek.

Bu devr içre bulanlar ʿizzet ü cāhıyla ʿunvānı
Felek gibi ıraḳdan gösterürler ādeme anı

ʿunvān vir-:

1. ʿ**unvān vir:**-*ür*
Müfret 421
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şöhret sağlamak.

Virür şeb-dīz-i ḫatṭ u tīġ-i ġamze ḫüsnine ʿunvān
Atuñ yügrük ḳılıcuñ keskin olsun ey şeh-i ḫūbān

ʿunvān-ı nām:

1. ʿ**unvān-ı nām:**-*un*
Kıt'a 21
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İsim, nam.

Sensin ol kim nāme-i mażmūn-ı iḳbāl üstine
Yazdılar ʿunvān-ı nāmuñ āṣaf-ı Cem-iḳtidār

ur-:

1. **urur:**-*ur*
Müfret 168
Mısra: **1**
Değdirmek; koymak.

Bir pāre nīş urur anı yürütmez eglerin
Dil şīşesine virdi ʿadū gerçi inkisār

[G.255:7]

2. **urdığı:**-*dık, -ı*
Gazel 5
Mısra: **9**
Atmak, vurmak.

Urdığı ya murġ-ı dildür ya nişān-ı sīnedür
Ḳanġı nāvek kim olur eflāk şaştından cüdā

[G.224:2, G.439:8, G.456:7, G.537:8, G.589:1, G.590:3, G.636:3, G.708:13, G.739:6, G.804:8, G.875:5, G.875:11, G.884:12, K.1:66, Mf.171:2, Mf.247:1]

3. **urmadı:**-*ma, -dı*
Gazel 818
Mısra: **5**
Eklemek, karıştırmak.

Urmadı terkīb-i cevre o ṭabīb-i rūzgār
Sūde olmayınca dil-ḫ ̌āhınca himmet gevheri

4. **ursañ:**-*sa, -n*
Gazel 855
Mısra: **6**
Yüklemek.

Düşüp ḫāke ber-ā-ber olması cānā muḳarrerdür
Eger kim üştür-i gerdūna ursañ bār-ı hicrānı

5. **urdı:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **20**
Vurmak, çakmak.

Der-i idbārı beste ḳıldı felek
Urdı mīḫ-i nücūmı aña melek

6. **urma:**-*ma*
Gazel 135
Mısra: **9**
Atmak, saplamak II Göndermek.

Yoḳ yire urma tīşe-i āhuñ feleklere
Dünyā yıḳılsa saña vefā eylemez o yār

[G.215:7]

urdur-:

1. **urdurmayınca:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 825
Mısra: **5**
Vurdurmak.

Ḳomaz ḫākisterin urdurmayınca çeşm-i aġyāra
Maḥabbet bezminüñ pervāne-i şemʿ-i dil-ārāsı

urıl-:

1. **urılur:**-*u, -r*
Gazel 784
Mısra: **6**
Aşık olmak, tutulmak.

Baña zencīr lāzımdur hele dīvāne-i ʿışḳam
N'içün ʿāḳil olanlar urılur zülf-i siyeh-kāra

ʿurūc eyle-:

1. ʿ**urūc eyle-:**-*r*
Gazel 187
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yukarı çıkmak, yükselmek.

Geh ʿurūc eyler semāya
Ḥażret-i ʿĪsā gibi
Geh sürūş-ı ġayb-veş gökden yire perrān olur

urul-:

1. **uruldı:**-*dı*
Gazel 264
Mısra: **6**
Sürülmek.

O sīm-berle olup gice sīne-ber-sīne
Uruldı zaḫm-ı dile şanki merhem-i kāfūr

2. **urulduġumçün:**-*duk, -um, -çün*
Gazel 74
Mısra: **1**
Aşık olmak, tutulmak.

Yāra urulduġumçün idenler baña ʿitāb
Ḳılmaz mı ola ḳaşı kemānın görüp ḥicāb

[G.88:1, G.126:6, G.263:4, G.425:8, G.634:13, K.32:48, M.2:24, Mf.23:1]

3. **urulmamışken:**-*ma, -mış, -ken*
Kaside 33
Mısra: **30**
Saplamak, dikilmek, sabitlemek bağlamında.

Ḳılur ḥabl-i metīn-i luṭfı beste bāb-ı ḥırmānı
O kim zīn-i hilāl urulmamışken raḫş-ı gerdūna

ʿuryān:

1. ʿ**uryān:**
Gazel 267
Mısra: **16**
Çıplak.

ʿAḳl ile peygār iden dīvāneler şemşīr-veş
Nār-ı ʿışḳ-ı dil-bere ʿuryān girer ʿuryān çıḳar

[G.267:16]

ʿuryān eyle-:

1. ʿ**uryān eyle:**-*r*
Gazel 182
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Soymak, elbiselerini çıkarmak.

Her ḳaçan ḳaṣd-ı helāk-i dil-i nālān eyler
Evvelā sāʿid ü bāzūsını ʿuryān eyler

[G.613:11]

ʿuryān ol-:

1. ʿ**uryān ol:**-*an*
Gazel 484
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çıplak olmak.

Ey geldügince zaḫm-ı elem nāvek-i sitem
Çāk eyleyüp libāsını ʿuryān olan göñül

[G.157:5, K.28:11, K.14:14]

2. ʿ**uryān ol:**-*up*
Tahmis 1
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Soyunmak, dünya nimetlerinden elini eteğini çekmek.

ʿĀlem-i tecrīde düş ābdāl-veş ʿuryān olup

ʿuryān-ı ʿışḳ ol-:

1. ʿ**uryān-ı ʿışḳ ol:**-*du, -m*
Gazel 126
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk çıplağı olmak, aşkta maddi varlığını yok etmek.

Çār-ḍarb ābdāl-veş ʿuryān-ı ʿışḳ oldum yine
Bir civān-ı çār-ebrūya uruldum hey meded

[G.520:1]

uşan-:

1. **uşanma:**-*ma*
Gazel 466
Mısra: **5**
Bıkmak, bezmek.

Tek sen uşanma cefālar eylemekden dōstum
Her ne deñlü cevr iderseñ senden uşanmaz göñül

[G.94:7, G.360:9, G.466:6, G.687:10, G.761:7, G.798:4, M.8:62, Mü.2:31, Mf.388:1]

uşlan-:

1. **uşlana:**-*a*
Gazel 337
Mısra: **6**
Akıllanmak, aklı başına gelmek.

Dil-i dīvāne görüp ḥüsni bahārın yārüñ
Şöyle olmışdur anı kimseler uşlana dimez

[G.383:8, Mü.5:6, Mü.5:10, Mü.5:12, Mü.5:18, Mü.5:24, Mü.5:30, Mü.5:36,

uşlu:

1. **uşlu:**
Gazel 100
Mısra: **4**
Düzgünce, dikkatli bir şekilde.

Her zamān dīvāne diyü baña eyliyen ʿitāb
Zülfüñe baġlandı göñlüm uşlu ṭut dīvāne ṭut

ʿuşşāḳ:

1. ʿ**uşşāḳın:**-*ı, -n*
Gazel 6
Mısra: **5**
Âşıklar.

Güzeller ḳol ḳol olsa ayırup her biri ʿuşşāḳın
Göñül sen şāh-ı sīmīn-i sāʿidüñ ḳolundadur cānā

[G.27:3, G.38:5, G.84:7, G.120:6, G.130:14, G.156:2, G.161:4, G.197:4, G.203:7, G.205:8, G.214:1, G.215:2, G.228:6, G.251:1, G.261:9, G.272:7, G.288:10, G.298:2, G.322:7, G.341:7, G.350:1, G.351:3, G.355:7, G.356:7,

G.360:3, G.406:5, G.417:3, G.473:7, G.477:5, G.480:9, G.492:5, G.492:7, G.520:9, G.534:7, G.571:5, G.622:1, G.637:3, G.639:5, G.661:11, G.671:7, G.673:5, G.674:5, G.694:8, G.696:5, G.728:9, G.744:10, G.804:3, G.807:4, G.834:1, G.861:9, G.868:5, K.5:28, Mf.6:1, Mf.92:2, Mf.93:1, Mf.106:1, Mf.130:1, Mf.402:2, Mü.8:16]

ʿuşşāḳ-ı belā-perverīn:

1. ʿ**uşşāḳ-ı belā-perverīn:**-*ün*
   Gazel 836
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Bela besleyen âşıklar.

Şāhum benüm efsāne-i şehr olduġın ister
ʿUşşāḳ-ı belā-perverīnüñ rāz-ı nihānı

ʿuşşāk-ı bī-ḳarārdan ol-:

1. ʿ**uşşāḳ-ı bī-ḳarārdan ol-:**-*ma, -sa*
   Gazel 132
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Yerinde duramayan âşıklar gibi olmak.

ʿUşşāḳ-ı bī-ḳarārdan olmasa ol semend
Olmazdı ehl-i ʿışḳ gibi cismi daġ-dār

ʿuşşāk-ı dil-rīş:

1. ʿ**uşşāḳ-ı dil-rīş:**-*e*
   Gazel 753
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Gönlü yaralı âşıklar.

Ḫadeng-i cevri gönder muttaṣıl ʿuşşāḳ-ı dil-rīşe
Revā görme anı ey ḳaşı yā aʿdā-yı bed-kīşe

ʿuşşāk-ı ġam-ḫˇār:

1. ʿ**uşşāḳ-ı ġam-ḫˇār:**-*un*
   Gazel 396
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Kederli âşıklar.

Nedür çaḳ böyle dil-teng olması ʿuşşāḳ-ı ġam-ḫˇāruñ
Vefā umduḳça aġzı ölçüsin almasalar yārüñ

[G.442:2]

ʿuşşāḳ-ı ġam-nāk:

1. ʿ**uşşāḳ-ı ġam-nāk:**-*ün*
   Müfret 251
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Kederli âşıklar.

Teşne-i dīdār olan ʿuşşāḳ-ı ġam-nāküñ senüñ
Görmek ister dāʾimā rūy-ı ʿaraḳ-nāküñ senüñ

ʿuşşāk-ı hāk-sār:

1. ʿ**uşşāḳ-ı ḫāk-sār:**-*un*
   Müfret 268
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Perişan âşıklar.

Olmazdı ḥāli böyle ʿuşşāḳ-ı ḫāk-sāruñ
Olsaydı başı elde şeb-dīz-i zülf-i yārüñ

ʿuşşāḳ-ı miḥnet-dīde:

1. ʿ**uşşāḳ-ı miḥnet-dīde:**-*n, -ün*
   Gazel 242
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Eziyet çekmiş âşıklar.

Lebüñ esrārına dānā beġāyet az olur cānā
Çoġı ʿuşşāḳ-ı miḥnet-dīdenüñ vuṣlatda ḥayrāndur

[G.464:6]

ʿuşşāḳ-ı miḥnet-perver:

1. ʿ**uşşāḳ-ı miḥnet-perver:**-*e*
   Müfret 502
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Eziyet çeken âşıklar.

Merḥamet ḳıl dōstum ʿuşşāḳ-ı miḥnet-pervere
Ḫūn-ı ḫalḳı dökme tīġ-i cevr ile nā-ḥaḳ yire

ʿuşşāk-ı nālān:

1. ʿ**uşşāḳ-ı nālān:**-*un*
   Gazel 410
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   İnleyen, feryat eden âşıklar.

Mışra şulṭān olsa ger ʿuşşāḳ-ı nālānuñ senüñ
Ḫāṭırından çıḳmaya çāh-ı zenaḫdānuñ senüñ

[G.417:6, G.420:4, G.789:8, G.799:6, Mf.272:1, Mf.256:2]

ʿuşşāk-ı nā-murād:

1. ʿ**uşşāḳ-ı nā-murād:**
   Gazel 122
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   İsteğine kavuşamamış âşıklar.

Dil-dāra nāme yazmaġa ʿuşşāḳ-ı nā-murād
Ḳılsun sevād-ı merdümek-i çeşmini midād

[Mf.57:1]

ʿuşşāḳ-ı nā-tüvān:

1. ʿ**uşşāḳ-ı nā-tüvān:**-*a*
   Gazel 419
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Zavallı, çaresiz aşıklar.

Ol ḳaşı yāyı sīneye çekmiş gice raḳīb
ʿUşşāḳ-ı nā-tüvāna o güç geldi ḳatı pek

ʿuşşāk-ı peşīn-bīn:

1. ʿ**uşşāḳ-ı peşīn-bīn:**
   Gazel 290
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Öngörülü âşıklar.

Añup şoñunda fırḳati ʿuşşāḳ-ı peşīn-bīn

Vuṣlat gelürse ḳalbüñe endūh-gīn olur

ʿuşşāk-ı pür-hurūş:

1. ʿ**uşşāḳ-ı pür-ḫurūş:**
Gazel 352
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Coşkunluk dolu âşıklar.

Ṣatılsa kūy-ı yārda ʿuşşāḳ-ı pür-ḫurūş
Ṭaʿn eyleme sen anlara ey şeyḫ-i ḫod-fürūş

ʿuşşāk-ı rüsvā:

1. ʿ**uşşāḳ-ı rüsvā:**-*y, -ı*
Gazel 843
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Rezil âşıklar.

Ḳosa aḥvālini ʿarż itmege ʿuşşāḳ-ı rüsvāyı
Ne var ol lebleri ʿİsā biraz söyletse mevtāyı

ʿuşşāḳ-ı şeydā:

1. ʿ**uşşāḳ-ı şeydā:**-*y, -a*
Gazel 334
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Deli divane, çılgın âşıklar.

Virüp hep sürme-i ḫāk-i rehin ʿuşşāḳ-ı şeydāya
N'içün ol nūr-ı çeşmüm düşmen-i bed-ḫˇāhı kūr itmez

[G.322:9, G.441:4, G.724:4, G.842:10, G.843:8, G.844:2, G.844:12, K.30:38]

ʿuşşāḳ-ı siyāh:

1. ʿ**uşşāḳ-ı siyāh:**-*un*
Gazel 438
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Talihsiz âşıklar.

Ḥüsn iline şehsin ḳamu ʿuşşāḳ-ı siyāhuñ
Dāġ u elifi anlara tīġ ü siper itdüñ

ʿuşşāk-ı zār:

1. ʿ**uşşāḳ-ı zār:**-*un*
Gazel 773
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İnleyen âşıklar.

Teninde üstüḫˇānı şayılan ʿuşşāḳ-ı zāruñ gör
ʿAdū-yı bī-nevānuñ dem-be-dem dāġın şümār itme

[G.827:6]

ʿuşşākuñ sīm-i eşki:

1. ʿ**uşşāḳuñ sīm-i eşki:**-*un*
Gazel 167
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âşıkların gözyaşı gümüşü.

Yetişmez aña meger sīm-i eşki ʿuşşāḳuñ
Metāʿ-ı vuṣlat-ı dil-ber bahālu kālādur

ʿuşşākuñ sīm-i sirişki:

1. ʿ**uşşāḳuñ sīm-i sirişki:**-*n*
Gazel 115
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Âşıkların gözyaşı gümüşü.

Seng-i siyāh-ı Kaʿbe-i kūyın mihekk ider
ʿUşşāḳuñ itse sīm-i sirişkin ʿayār çerḫ

ut-:

1. **utduñ:**-*du, -ñ*
Gazel 61
Mısra: **9**
Ütmek II Oyunda kazanmak.

Utduñ cemīʿ varumı yārā ḫarīf iseñ
Bu defʿa kaʿbeteyn-i ġamı naḳd-i cāna at

utan-:

1. **utanma:**-*ma*
Gazel 798
Mısra: **8**
Kusurlu duruma düşmekten veya kendini öyle görmekten ileri gelen bir eziklik duygusuna kapılmak, gülünç olduğu veya küçük düştüğü için üzüntü duymak, mahcup olmak.

Her ḳanġısını ister iseñ cān ile dilden
Söyle güzelüm ʿāşıḳ-ı şeydādan utanma

[K.41:61, Mü.2:32]

utandur-:

1. **utandurmaḳ:**-*mak*
Gazel 731
Mısra: **8**
Utandırmak; fazla ikram ve iltifatta bulunarak veya kendisinden beklenmeyen bir başarı göstererek karşısındakini mahçup etmek.

Bezm-i meydür aradan defʿ it ḥicābı dōstum
ʿĀşıḳın dil-ber utandurmaḳ gerek iḥsān ile

[G.792:8]

ʿutārid:

1. ʿ**uṭārid:**
Kaside 11
Mısra: **60**
Feleğin katibi. (Utarid feleğin katibi sayılıp güzel söz ve yazı ile sanatkarlığın sembolüdür.).

Naẓm-ı ḥālet-baḫşumı ḫāmem yazarken görseler
Eyliyeydi Müşterī taḥsīn ʿUṭārid āferīn

[K.23:44, K.27:38, M.8:128]

ʿuṭārid ü behrām:

1. ʿ**uṭārid ü behrām:**
Mesnevi 7
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Merkür ve Merrih yıldızı.

Oldı gūyā ʿUṭārid ü Behrām
Ḳalem ü tīġ ile cihānda be-nām

uy-:

1. **uymış:**-*mış*
Gazel 20
Mısra: **8**
Uyum sağlamak, bağdaşmak, uyuşmak.

Benüm emvāc-ı baḥr-i eşküme öykünmek istermiş
Yine bād-ı ṣabā taḥrīkine uymış gibi deryā

[G.119:10, Kt.85:3, Kt.93:4]

uyan-:

1. **uyanduġında:**-*duk, -ı, -n, -da*
Gazel 88
Mısra: **6**
Uyku durumundan çıkmak, uyanmak.

ʿĀşıḳ görürse mīve-i vaṣlını ḫˇābda
Lā-büdd uyanduġında dehānın bulur pür-āb

[G.383:6, G.729:3, G.889:8, M.4:55]

uyar-:

1. **uyarmaz:**-*maz*
Gazel 498
Mısra: **4**
Uyandırmak.

Şikār-endāz-ı ʿışḳum ol ġazālı ḫˇāb-ı nāzından
Uyarmaz her seḥer illā benüm efġān u feryādum

2. **uyarmasaydı:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Kaside 33
Mısra: **43**
Uyarmak, ikaz etmek.

Eger kim nāle-i ʿāşıḳ uyarmasaydı ḫūbānı
Çemen ṣaḥnında olan nergis-i pür-jāleden ġayrı

[Trk.B.1:2]

uyḫu:

1. **uyḫu:**
Gazel 659
Mısra: **12**
Uyku.

Birbirine yapışur müjgān-ı ḫūnīn gice
Yoḫsa uyḫu ber-ṭarafdur dīde-i ḫūn-bārdan

uyḫu görme-:

1. **uyḫu görme:**-*m*
Müfret 393
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gözü uyku görmemek, uyuyamamak.

Giceyle uyḫu görmem ol gözi bīmār derdinden
Yumulmaz gözlerüm tā ölmeyince yār derdinden

[G.640:1]

uyḫu yüzin gösterme-:

1. **uyḫu yüzin gösterme:**-*z*
Müfret 499
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Uyutmamak.

Her gice uyḫu yüzin göstermez āh u zār ile
Derdümüz Mevlā bilür cānā dil-i bīmār ile

uyḫusı uç-:

1. **uyḫusı uç:**-*ar, -dı*
Kaside 34
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Deyim**
Uykusu kaçmak, tedirgin olmak.

Ḫorūs-ı ʿarş-ı berīnüñ uçardı uyḫusı
Seḥerden olsa eger murġ-ı bāmı naġme-serā

uyu-:

1. **uyumam:**-*ma, -m*
Müfret 274
Mısra: **1**
Uyku durumunda olmak veya uyku hâlini almak.

Uyumam ṣubḥa degin fikr-i viṣālüñle senüñ
Gice yıldız ṣayarın ḥasret-i ḫālünle senüñ

[Mf.303:2]

uyuma-:

1. **uyumaz:**-*z*
Gazel 471
Mısra: **2**
Uyku durumunda olmamak II Boş durmamak, birinin yaptığına karşılık olarak bir harekette bulunmak.

Bilmezin n'eyliyeyin yār baña yār degül
Düşmen ise uyumaz baḫt ise bīdār degül

ʿuyūn:

1. ʿ**uyūn:**
Kaside 22
Mısra: **22**
Kaynaklar, pınarlar.

Her demde ḫāmesi dil-i bed-ḫˇāhı aġladur
Mūsā ʿaṣāsıdur aḳıdur sengden ʿuyūn

uza-:

1. **uzayup:**-*y, -up*
Gazel 338
Mısra: **6**
Çok zaman tutmak, uzun sürmek.

ʿArża ḳılmadı bize yār hilāl ebrūsın
Rūze-i hicr uzayup gitmede bayrām olmaz

uzan-:

1. **uzandı:**-*dı*
Gazel 183
Mısra: **5**
Uzamak, uzunluğu artmak.

Bu faṣl içre dimek kim rūz uzandı şeb ḳaṣīr oldı
Gelüp Ḫıżr-ı çemen hem basṭ u hem ṭayy-ı zamān eyler

[G.853:8, G.860:9, K.28:85]

2. **uzanma:**-*ma*
Gazel 85

Mısra: **5**
Bir şeye erişmek için vücudunu o şeye doğru yöneltmek.

Miyān-ı dil-beri görsem diyü uzanma dilā
İder mi ʿāḳil olan kimse hiç muḥāli ṭaleb

[G.272:9]

uzat-:

1. **uzatmaḳ:**-*maḳ*
Gazel 47
Mısra: **5**
Gereğinden fazla sürdürmek, süreyi artırmak.

ʿĀşıḳlaruñ enīnin uzatmaḳ gerek diyü
Başdan çıḳardı zülf-i dil-āvīzini şabā

[G.464:1, G.511:10, K.25:71, K.38:84, Trk.B.1:122]

ʿuzlet eyle-:

1. ʿ**uzlet eyle:**-*r, -se*
Kıt'a 48
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Bir köşeye çekilip toplumdan, insanlardan uzak, yalnız başına yaşamak; görünürde halkın içinde olduğu halde kalben onlardan ayrı olmak.

Bunı bildüm ki bir ādem ne deñlü ʿuzlet eylerse
Mecāl olmaz cefāsından ḫalāṣa ehl-i dünyānuñ

uzun:

1. **uzundur:**-*dur*
Kaside 11
Mısra: **33**
İki ucu arasında fazla uzaklık olan, maksi, kısa karşıtı.

Āl-i ʿOs̱man'uñ uzundur tīġi tīġ-i kūh-veş
Düşmen olsa Ḳāf'da olur yetişdürmek hemīn

Ü

u/ü:

1. **ü:**
   Gazel 247
   Mısra: **3**
   ''Ve'' bağlacı.

Gündüzi ṣubḥ -ı viṣāl ü gicesi firḳatdür
ʿĀlem-i ʿışḳ u maḥabbet ne ʿaceb ʿālem olur

[G.350:3, G.438:6, G.446:3, G.446:10, G.466:9, G.473:3, G.559:7, G.737:1, G.799:3, G.843:7, G.844:11, G.862:7, K.1:35, K.4:20, K.6:30, K.6:60, K.12:76, K.28:94, K.30:11, K.33:81, Kt.121:4, Kt.K.4:28, M.2:19, M.5:64, M.9:40, Mf.381:1]

ʿübeydī:

1. **ʿübeydī:**
   Tahmis 1
   Mısra: **24**
   16. yüzyıl divan şairi Übeydî.

Ḥāletī-veṣ gel mücerred ol ʿalāyıḳdan kesil
Ḳayd-ı miḥnetden ʿÜbeydī ger ḫalāṣ isterse dil

üç:

1. **üç:**
   Tarih 1
   Mısra: **14**
   "Üç" sayı sıfatı.

Üç kerre eger Āsaf-ı dehr olsa revādur
Üç şāh-ı Süleymān-ḥaşeme eyledi ḫidmet

üç kerre:

1. **üç kerre:**
   Tarih 1
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Üç defa.

Üç kerre eger Āsaf-ı dehr olsa revādur
Üç şāh-ı Süleymān-ḥaşeme eyledi ḫidmet

üfle-:

1. **üfleyüp:**-*y, -üp*
   Kaside 20
   Mısra: **19**
   Dudakları büzerek soluğu bir şey üzerine hızla vermek; yanmakta olan bir şeyi canlandırmak için soluk vermek.

Yetişdi geldi bād-ı nev-bahārī üfleyüp yaḳdı
Söyünmişken ḫazāndan lālenüñ şemʿ-i fürūzānı

[Mf.236:2]

üft ü hīz:

1. **üft ü ḫīz:**-*i, -n, -den*
   Gazel 403
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Düşüp kalkma.

Ġubār-āsā cihānuñ üft ü ḫīzinden ḳayurmazdum
Yapışsam ʿāḳıbet dāmānına bir şāh-ı ḫūbānuñ

üft ü hīz bul-:

1. **üft ü ḫīz bul:**-*sa*
   Gazel 4
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Oflayıp coşmak.

Gird-bād-ı āh ile bulsa ʿaceb mi üft ü ḫīz
Oldı cismüm Ḥāletī ḫāṣāk-i ḫāmūn-ı ʿanā

üft ü hīz-i ʿışḳ:

1. **üft ü ḫīz-i ʿışḳ:**
   Müfret 29
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Aşk nedeniyle düşüp kalkma.

Üft ü ḫīz-i ʿışḳ ile gāhī bülendem gāh pest
Olmaz ammā eldeki peymāne-i şevḳüm şikest

üft ü hīz-i şuʿle-i āh:

1. **üft ü ḫīz-i şuʿle-i āh:**-*um*
   Gazel 853
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Âh alevinin yükselip alçalması.

ʿAceb mi ẓāhir olsa üft ü ḫīz-i şuʿle-i āhum
Şeb-i firḳat uzandı şemʿ-i cānān pāy-dār oldı

üftāde:

1. **üftādesin:**-*si, -n*
   Gazel 32
   Mısra: **1**
   Düşkün, âşık.

ʿAceb mi ṣatsa ben üftādesin ol dil-ber-i raʿnā
Bu bāzār-ı muḥabbetdür düşer çoḳ ʿāşıḳ-ı şeydā

[G.31:7, G.32:1, G.44:3, G.98:6, G.280:7, G.316:6, G.414:7, G.440:5, G.744:6, G.756:9, G.875:4, K.30:39, Mf.567:2]

üftāde ḳıl-:

1. **üftāde ḳıl:**-*up, -dur*
   Gazel 886
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Çaresiz, düşkün kılmak.

Üftāde ḳılupdur saña ʿāşıḳları ol kim
Pervāneleri şemʿ-i şeb-istāna düşürdi

üftāde ol-:

1. **üfāde ol:**-*dı*
   Gazel 369
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Âşık olmak, tutulmak.

Üfāde oldı çāh-ı zenaḫdān-ı dil-bere
Düşdi yine belāya dil-i mübtelā dirīġ

[G.634:6]

üftāde-i çāh-ı zenaḥdān ol-:

1. **üftāde-i çāh-ı zenaḫdān ol:**-*duk, -um*
Gazel 537
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çene çukuruna âşık olmak.

Atduġumdan küngür-i çerḫe kemend āhumı ben
Bildiler üftāde-i çāh-ı zenaḫdān olduġum

üftāde-i çeşmi ol-:

1. **üftāde-i çeşmi ol:**-*dı*
Gazel 436
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gözünün düşkünü olmak, gözlere tutulmak.

Baġrı ḫūn olsa n'ola nāfe-i ʿanber-būnuñ
Oldı üftāde-i çeşmi o gözi āhūnuñ

[Mf.281:2]

üftāde-i ṭāḳ-ı ebrū ol-:

1. **üftāde-i ṭāḳ-ı ebrū ol:**-*a*
Gazel 699
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) kaşının kemerinin müptelası olmak.

Dil-şikest olmamaġa çāre mi var Ḥāletiyā
Ola şol kimse ki üftāde-i ṭāḳ-ı ebrū

üftādesi ol-:

1. **üftādesi ol:**-*dı*
Müfret 567
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Âşığı olmak.

Oldı bir şūḫuñ bu cān-ı nā-tüvān üftādesi
Yalıñuz bir ben degül cümle cihān üftādesi

üftān ü ḫīzān eyle-:

1. **üftān ü ḫīzān eyle:**-*y, -en*
Gazel 605
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Düşüp kalkmasına sebep olmak.

Geh ayaġuñ geh elüñ öpmekdür ey şūḫ-ı cihān
Mest-i cām-ı ʿışḳuñı üftān ü ḫīzān eyliyen

[G.847:6]

ülfet it-:

1. **ülfet it:**-*er*
Kaside 17
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Yakınlık göstermek, dost olmak.

Hemīşe tāb-ı ġam erbāb-ı dilden ayrılmaz
Teb ile ülfet ider dāʾimā ṭabīʿat-ı şiʿr

ümīd:

1. **ümīdüñ:**-*üñ*
Gazel 3
Mısra: **13**
Beklenti, umut.

Āh-ı dildendür ümīdüñ derd teskīn itmede
Āteşüñ söndürmesün şarşardan eylersin recā

[M.8:163, Mü.2:19]

ümīd eyle-:

1. **ümīd eyle:**-*r, -dü, -k*
Gazel 210
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ümit etmek, ummak.

Vuṣlatın ol ġonce-i ḫandānuñ eylerdük ümīd
ʿAhdi ʿahd-i gül gibi ger olmasa nā-üstüvār

ümīd idin-:

1. **ümīd idin:**-*e, -m*
Gazel 127
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Olmasını, olacağını ummak.

Cüy-ı ḫayāl-i vaṣlı nice idinem ümīd
Şol kimseden ki gelmeye bir reşḥa-i murād

[Mf.84:1]

ümīd it-:

1. **ümīd it:**-*in, -üp*
Gazel 276
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ummak, bir şeyin olmasını beklemek.

Dil vuṣlatuñ ümīd idinüp derd-nāk olur
Bir ḫastedür ki ṣıḥḥat umarken helāk olur

[G.49:9, Mf.96:1, Mf.485:2]

ümīd kārvānı:

1. **ümīd kārvānı:**
Mesnevi 8
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Umut kervanı.

Ümīdüm kārvānı ḳaldı gümrāh
Derūnum oldı āteş-ḫāne-i āh

ümīd kes-:

1. **ümīd kes:**-*me*
Gazel 33
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Umudunu yitirmek, beklentisi sona ermek.

Ḥışm ile baḳma yazıḳdur ben belā-keş ʿāşıḳa
Ġamze-i berrān ile kesme ümīdüm dil-berā

ümīd ḳıl-:

1. **ümīd ḳıl:**-*sa, -m*
Müfret 9
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ümit etmek, beklemek.

Ṭabla-i tīr itmeseñ yārüñ n'ola ḳılsam ümīd
Aġlamaḳdan oldı çeşmüm nitekim kāġıd sefīd

[Mf.54:1]

ümīd kişt-zārı:

1. **ümīd kişt-zārı:**-*n*
Terkib-bend 1
Mısra: **129**
Kelime Tipi: -
Umut tarlası.

Ümīdüñ kişt-zārın yaḳdı çünkim şarṣar-ı miḥnet
Aña ṣarf itmek olmaz reşḥa-i kilk-i güher-bārı

ümīde düş-:

1. **ümīde düş:**-*ür, -di*
Gazel 863
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gerçekleşeceğine inanmak, umut etmek.

Yine bir olmayacaḳ derde giriftār itdi
Mīve-i vaṣl ümīdine düşürdi devrān

ümīd-i ḫayr it-:

1. **ümīd-i ḫayr it:**-*me, -m*
Gazel 811
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hayır gelmesini beklemek.

Pergār-ı rūzgārdan itmem ümīd-i ḫayr
Zīrā ki resm-i dāġ-ı cefādur nihāyeti

ümīd-i ictimāʿ:

1. **ümīd-i ictimāʿ:**
Müfret 217
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bir araya gelme ümidi.

Ḳalmadı yārān ile hergiz ümīd-i ictimāʿ
Biz didük māh-ı sıyāmuñ evvelinde el-vedāʿ

ümīd-i luṭf:

1. **ümīd-i luṭf:**-*un*
Kaside 6
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Lütuf, ihsan umma, bekleme; iyi muamele görmeyi umma.

Seng-i cefā vü ṭaʿne-i aʿdāya ṣabr idüp
Gelmez ümīd-i luṭfuñ ile ḳalbe inkisār

ümīd-i raḥm ol-:

1. **ümīd-i raḥm ol:**-*dı*
Müfret 337
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Merhamet ümit etmek.

Oldı herkesden ümīd-i raḥm kār-ı ḫāṭırum
Ḥāṣılı eglencedür bu inkisār-ı ḫāṭırum

ümīd-i şefḳat it-:

1. **ümīd-i şefḳat it:**-*me*
Müfret 31
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şefkat ummak.

Bīmāruñam diyü gel itme ümīd-i şefḳat
Ol cān ṭabībi itmez iki gözine ḥürmet

ümīd-i vaṣl-ı dil-ber:

1. **ümīd-i vaṣl-ı dil-ber:**
Gazel 334
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma ümidi.

Belā-yı fırḳate muʿtād olup ey Ḥāletī şimdi
Ümīd-i vaṣl-ı dil-ber ḫāṭıra aṣlā ḫuṭūr itmez

ümīd-i vuṣlat eyle-:

1. **ümīd-i vuṣlat eyle:**-*r, -ken*
Gazel 362
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
(Sevgiliye) kavuşmayı ümit etmek.

Bulup tenhāda ol şūḫı ümīd-i vuṣlat eylerken
ʿAdū-yı rū-siyeh n'eyler ḳara baḫtum yeter mānīʿ

ümmīd:

1. **ümmīdümüñ:**-*üm, -ün*
Mesnevi 8
Mısra: **169**
Beklenti, umut.

Ḳılup ümmīdümüñ şemʿin ser-efrāz
İde himmet çerā-ġānında mümtāz

[M.8:49]

ümmīd eyle-:

1. **ümmīd eyle-:**-*se, -m*
Gazel 196
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ummak, beklemek.

Beklesem kūyın ḥarīminden ʿadū bīrūn olur
Ṭāliʿümdür genc ümmīd eylesem s̲uʿban çıḳar

[G.268:2, G.875:13, G.892:19]

ümmīd ile:

1. **ümmīd ile:**
Gazel 536
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Umutla, beklentiyle.

Daḫı ben naḳd-i vuṣlat görmedüm ümmīd ile gerçi
Cihānı ser-be-ser der-vāze itmiş özge ābdālam

[G.707:10]

ümmīd it-:

1. **ümmīd it:**-*en, -ler*
Gazel 497
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ummak II Arzulamak, istemek.

ʿĀḳıbet çün ḫāk-i pā-māl ü siyeh-rūy oldılar
Çerḫden ümmīd idenler cürʿa-i kā'sü'l-kirām

[G.653:10, G.831:3, Kt.22:3]

ümmīd ravżası:

1. **ümmīd ravżası:**-*n*
Mesnevi 7
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Umut bahçesi.

Oldı gūyā ki dest-i cūdı seḫāb
Ḳıldı ümmīd ravżasın şād-āb

ümmīd-gāh:

1. **ümmīd-gāhumuz:**-*umuz*
Gazel 174
Mısra: **14**
Umut yeri.

Biñ mekr iderse düşmen eger Ḥāletī ne ġam
Ümmīd-gāhumuz kerem-i kārsāzdur

ümmīd-i bekā:

1. **ümmīd-i beḳā:**
Müseddes 6
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kalıcılık umudu.

Cihānuñ ḳaṣr-ı zer-kārına baḳmaḳda ṣafā yoḳdur
O bir vīrānedür kim anda ümmīd-i beḳā yoḳdur

ümmīd-i felāh:

1. **ümmīd-i felāh:**
Gazel 149
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kurtuluş umudu.

Nice gelsün ḫāṭır-ı ʿuṣṣāḳa ümmīd-i felāh
Şu yirine ḳan içer dāʾim o çeşm-i pür-ḫumār

ümmīd-i ḫayr eyle-:

1. **ümmīd-i ḫayr eyle:**-*me*
Gazel 462
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hayırlı şeyler beklemek.

Cihāndan eyleme ümmīd-i ḫayr Ḥāletiyā
Bu tīre-ḫākde olmaz defīne-i iḳbāl

ümmīdi kes-:

1. **ümmīdi kes:**-*er, -di*
Kaside 32
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Umudunu kesmek, bir şeyin artık gerçekleşemeyeceği inancına varmak, ummaz olmak.

Keserdi Ḥāletī-i ḫaste-dil ümmīdi kendünden
Ṭabīb-i luṭfınuñ destinde olmasaydı tīmārı

ümmīd-i seḥer:

1. **ümmīd-i seḥer:**
Gazel 793
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sabah vakti umudu.

Ḳalmadı hergiz şeb-i endūha ümmīd-i seḥer
N'eylesek ey Ḥāletī bu mihri yoḳ gerdūn ile

ümmīd-i vefā eyle-:

1. **ümmīd-i vefā eyle:**-*miş, -üz*
Gazel 336
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Vefa ümidi beslemek.

Ḥayf kim yārdan ümmīd-i vefā eylemişüz
Ġam-ı ʿışḳını anuñ başa belā eylemişüz

ümmīd-i viṣāl ol-:

1. **ümmīd-i viṣāl ol-:**-*sa, -y, -dı*
Gazel 328
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kavuşma umudu bulunmak.

Bizde de Yaʿḳūb-veş olsaydı ümmīd-i viṣāl
Beñzedürdük külbe-i aḥzānına kāşānemüz

ümmīd-i vuṣlat:

1. **ümmīd-i vuṣlatla:**-*la*
Gazel 321
Mısra: **9**
Kavuşma ümidi.

N'ola şād itse göñlin Ḥāletī ümmīd-i vuṣlatla
Bu bāzār-ı maḥabbetdür taṣavvurdan ziyān olmaz

ümmīd-i vuṣlat-ı cānān:

1. **ümmīd-i vuṣlat-ı cānān:**
Gazel 760
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma ümidi.

Gitmek üzereydi ʿadem mülkine cān-ı bī-ḳarār
Ḳaldı birḳaç gün ümmīd-i vuṣlat-ı cānān ile

ümmīd-vār it-:

1. **ümmīd-vār it:**-*me*
Gazel 773
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ümitlendirmek.

Cefānı ʿāşıḳa eller yanında āşikār itme
Şehā iḥsānuñ ile herkesi ümmīd-vār itme

[Mf.487:2]

ümmi-i kāmil:

1. **ümmi-i kāmil:**
Mesnevi 4
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Olgun ümmi.

Ḳılmış idi ol ümmi-i kāmil
Ḫāne-i Ümmühāni'i menzil

ümmühāt-ı felek:

1. **ümmühāt-ı felek:**-*den*
Kaside 29
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Felek anneleri.

ʿÖmr ile devleti ola hemvāre tevʾemān
Ṭoġduḳça ümmühāt-ı felekden meh ile hūr

ümmü'l-ḳurā':

1. **ümmü'l-ḳurā'dan:** -*dan*
Mesnevi 3
Mısra: **20**
Mekke-i Mükerreme'nin isimlerinden biri.

Mekke'den oldı nūr-ı pāki bedīd
Ṭoġdı Ümmü'l-ḳurā'dan ol ḫurşīd

ürküt-:

1. **ürkütme:**-*me*
Müfret 362
Mısra: **1**
Korkutup kaçırmak.

Ürkütme meded cevr ile murġ-ı dil-i zārum
Elden çıḳarursın ṣaḳın ey ḳaddi çenārum

üsküf:

1. **üsküf:**-*i, -n, -i*
Gazel 630
Mısra: **4**
Şahin ve doğanların avda asabiyet göstermesi ve ava süratla saldırması için gözleri kapalı tutmak maksadıyla başlarına geçirilen meşin başlığa denir. Daha farklı anlam ve tanıklar için bkz. Onay, 2013, 419.

Murġ-ı dil ṣaydına ḳaṣd eylese şeh-bāz gibi
Ol ḳul oğlu çıḳarur üsküfini başından

üst:

1. **üstine:**-*i, -n, -e*
Gazel 21
Mısra: **12**
Üst, üzeri.

Meger cān naḳdi vardur Ḥāletī zülf-i siyāhında
Girihler urmış anuñ üstine ol āfet-i raʿnā

[G.6:14, G.10:11, G.33:11, G.55:2, G.136:14, G.146:9, G.168:16, G.187:23, G.197:16, G.220:4, G.241:8, G.253:2, G.264:4, G.341:5, G.357:4, G.373:13, G.375:8, G.398:8, G.416:3, G.460:10, G.463:10, G.488:5, G.494:8, G.501.2, G.502:9, G.522:2, G.563:12, G.596:6, G.614:14, G.618:6, G.634:12, G.653:8, G.695:8, G.736:6, G.744:2, G.744:6, G.817:7, G.835:7, G.853:12, K.2:50, K.4:10, K.6:19, K.10:12, K.10:16, K.14:8, K.14:38, K.15:38, K.23:14, K.24:38, K.25:4, K.27:45, K.27:51, K.28:36, K.28:54, K.28:58, K.29:19, K.29:30, K.36:65, K.39:35, Kt.7:3, Kt.21:1, Kt.52:4, Kt.59:3, Kt.62:2, Kt.K.2:11, M.3:56, M.4:83, M.4:130, M.9:122, M.9:198, Mf.90:2, Mf.124:2, Mf.189:2, Mf.216:1, Mf.234:1, Mf.311:1, Mf.478:2]

2. **üstine:**-*i, -n, -e*
Kaside 8
Mısra: **32**
... için, amacıyla, uğruna.

ʿArūs-ı ġoncenüñ başına gerdūn aḳçeler ṣaçdı
ʿAceb mi üstine murġān-ı gül-şen itseler ġavġā

[Mf.478:1]

3. **üst:** -üm, -e
Gazel 471
Mısra: **8**
Bedenin üzeri II mec. bizatihi kendi benliği.

Eşkle sāye gibi hem-dem ü hem-rāhum yoḳ
Üstüme āh-ṣıfat kimse hevā-dār degül

üstād:

1. **üstād:**-*ı*
Gazel 204
Mısra: **6**
Öğretici, öğretmen.

Nice cellād-ı zamāne böyle ḫūn-rīz olmasun
Bir senüñ ġamzeñ gibi taʿlīm ider üstādı var

[G.335:8, G.502:1]

üstād ol-:

1. **üstād ol:**-*a, -maz, -sın*
Gazel 680
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Öğretici olmak.

Dil ṭıflı cünūn fennini görmişdür ey Ḳays
Bu ʿaḳluñ ile sen aña üstād olamazsın

üstāda vir-:

1. **üstāda vir:**-*e, -lüm*
Gazel 710
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hocaya vermek, birini yetişmesi için bir hocanın yanına vermek.

Gūşmāl-i ġam ile ḥāṣıl olur fenn-i cünun
Virelüm biz de göñül ṭıflını bir üstāda

[G.807:6]

üstād-ı belā:

1. **üstād-ı belā:**-*dan*
Gazel 192
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bela ustası II Dağı delen Ferhat.

Dāġ-ı derdin işledür bir ʿāşıḳ-ı şūrīdeyin
Baña üstād-ı belādan gördügüm ṣanʿat yeter

üstād-ı ezel:

1. **üstād-ı ezel:**
Gazel 53
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ezel üstadı II Allah.

Teşne-i deşt-i belāya sāz-gār olsun diyü
Virmiş üstād-ı ezel şemşīr-i ʿışḳa özge āb

[G.81:4, G.464:4, K.11:33, K.36:17, K.38:47]

üstād-ı felāṭūn:

1. **üstād-ı felāṭūn:**-*uz*
Gazel 315
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Felatun'un hocası.

Taḫt-ı İskender'i hep taḫta-i taʿlīm iderüz
Ḥikmet-i ʿışḳda üstād-ı Felāṭūn'uz biz

üstād-ı ḫayl-i mū-şikāfān:

1. **üstād-ı ḫayl-i mū-şikāfān:**
Gazel 55
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kılı kırk yaranlar zümresinin üstadı.

Benem üstād-ı ḫayl-i mū-şikāfān
Velī baḫt itdi çün şākird-i mū-tāb

üstād-ı hüner-ver:

1. **üstād-ı hüner-ver:**
Gazel 154
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sanat sahibi üstat.

Kirpiklerümi Ḥāletiyā ḳıl ḳalem itsün
Ol āfeti taṣvīr iden üstād-ı hüner-ver

üstād-ı ḳażā:

1. **üstād-ı ḳażā:**
Kaside 40
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kader ustası, Allah.

Yine üstād-ı ḳażā mesʾele-i imkānuñ
İtdi bir nükte ile ʿuḳde-i eşkālin ḥal

üstād-ı miʿmār ol-:

1. **üstād-ı miʿmār ol:**-*a*
Kaside 32
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
İmar ustası olmak II Bir yapıyı inşa eden olmak.

Ḳala iki elüm lāyıḳ mıdur hiç ṭaşlar altında
Binā-yı medḥinüñ ṭabʿum ola üstād-ı miʿmārı

üstād-ı sāz-gār:

1. **üstād-ı sāz-gār:**
Kaside 26
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Allah.

Biribirine ḳarşu iki çengdür yaḫūd
Tārın daḫı geçürmemiş üstād-ı sāz-gār

üstād-ı sühan-perver:

1. **üstād-ı süḫan-perver:**
Gazel 224
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güzel şiir söyleyen üstat.

Yazıḳlar Ḥāletī'nüñ kimse ḳadrin bilmedi gitdi
Cihāna gelmemişken öyle üstād-ı süḫan-perver

üstād-ı ṣunʿ u kudret-i bārī:

1. **üstād-ı ṣunʿ u ḳudret-i bārī:**
Kaside 32
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Allah.

Seḥer-geh kim yine üstād-ı ṣunʿ u ḳudret-i Bārī
Muraṣṣaʿ ḳıldı dürr-i jāle birle tīġ-i küh-sārı

üstād-ı ṭabʿ:

1. **üstād-ı ṭabʿ:**-*um*
Gazel 460
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Yaratılış, tabiat hocası II Şairlik yeteneği.

Ġamdan olup Ḥāletī üstād-ı ṭabʿum pür-kesel
Refte refte ḳaldı der-beste debistān-ı ḫayāl

üste viril-:

1. **üste viril:**-*se*
Gazel 766
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Üstüne verilmek, bir şeye ek olarak başka bir şey daha verilmek.

Degişmez milket-i rūy-ı zemīne kūçe-i faḳrı
Felek üste virilse Ḥāletī erbāb-ı ʿirfāna

[G.717:10]

üstine:

1. **üstine:**
Gazel 744
Mısra: **8**
Ek olarak, ilaveten.

Cāna degişmek istedi dil būsesin velī
Ol yār ḳāʾil olmadı baş ister üstine

üstine aġla-:

1. **üstine aġla:**-*r*, -*sa*
Kıt'a 96
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ölen kişinin başında ağlamak, yas tutmak.

Üstüme aġlarsa ʿışḳ ehli ʿaceb tedbīr olur
Gitmesün diyü ġubārum āstān-ı yārdan

üstine al-:

1. **üstine al:**-*maz, -dı*
Kaside 30
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir işi yapmayı kabullenmek, görev olarak benimsemek, üstlenmek.

Hemîşe aña taʿẓīm eyleyüp üstine almazdı
Eger kim şanmasa zāl-i felek Keyvān'ı der-bānuñ

2. **üstine al-:**-*du, -m*
Gazel 598
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Bir şeyi ederinin üzerinde bir fiyata almak.

Naḳd-i ʿömri ʿarż idüp öpdüm leb-i cān-perverin
Narḫ-ı rūzī üstine aldum o şūḫuñ sükkerin

üstine çık-:

1. **üstine çıḳ:**-*sa, -y, -dı*
Kaside 12
Mısra: **44**
Kelime Tipi: **-**
Üzerine çıkmak.

İrmeye hergiz şuʿā-ı çeşmi ḳaṣr-ı ḳadrine
Bām-ı Keyvān üstine çıḳsaydı şāh-ı aḫterān

üstine ditre-:

1. **üstine ditre:**-*r*
Gazel 27
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok sevdiği şeyi ya da kimseyi bir zarar gelmesin diye özenle korumak.

Yine cām-ı şarāb üstine ditrer ḳoyamaz elden
Egerçi ḳatı çoḳ ölçer döker rind-i ḳadeh-peymā

[G.429:4, G.744:10]

üstine dön-:

1. **üstine dön:**-*er*
Kaside 36
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **-**
Üzerinde dönmek II Etrafında dolanmak.

Ol çerāġ-ı meclis-i iḳbālsin sen kim döner
Dāʾimā devlet hümāsı üstine pervāne-sān

üstine düş-:

1. **üstine düş-:** -*se, -m*
Gazel 744
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir şeyin üzerine düşmek, kapanmak II İlgi göstermek, çevresine toplanmak.

Düşsem ʿaceb mi ḫāk-i der-i dil-ber üstine
Ölsem odur gelen dil-i ġam-perver üstine

2. **üstine düş:**-*se*
Gazel 497
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Işık saçmak, aydınlatmak II İlgi göstermek.

Pertev-i ḫurşīd-i maḥşer düşse her gāh üstine
Mīve-i ümmīd-i ehl-i dil ḳalur elbette ḫām

üstine geç-:

1. **üstine geç:**-*me, -di*
Gazel 744
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
Önüne geçmek, üstünlük sağlamak.

Bezm-i belāġat içre olup ṣadr Ḥāletī
Bir kimse geçmedi o süḫan-āver üstine

üstine gel-:

1. **üstine gel:**-*di*
Gazel 803
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Üzerine doğru hücum etmek veya hücum edercesine baskı yapmak.

Var ise yine üstine ġam leşkeri geldi
Ṭurma çıkarurdı gice cān burc-ı bedende

[K.33:13, G.692:4]

2. **üstine gel:**-*dükçe*
Kaside 15
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **-**
Üstüne binmek (at bağlamında).

Üstine geldükçe anuñ ḥażret-i şāh-ı cihān
Ḥamza'dur gūyā siyeh Ḳaytaz'a olmışdur süvār

[K.15:35]

üstine yürü-:

1. **üstine yürü:**-*r*
Gazel 29
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Üzerine gitmek, öfkeyle yönelmek.

Ḫançer-i ḫārı ṭutup bülbülüñ üstine yürür
Eyledi şāḫ-ı güli var ise taḥrīk ṣabā

üstüh̆ān:

1. **üstüh̆ān:**
Gazel 172
Mısra: **6**
Kemik.

Kitāb-ı mā-cerā-yı ʿışḳ içün āmāde mıṣtardur
Hümā ger üstüh̆ān içün inerse ʿālem-i ḫāke

[G.172:4, G.344:7, G.658:4, G.666:2, G.754:8, G.766:1, K.1:47, K.12:80, K.16:28, M.8:68]

üstüh̆ān it-:

1. **üstüh̆ān it-:**-*er*
Gazel 188
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Kemik haline getirmek, öldürmek.

Āġūşa çekdügin seg-i yāri zamān ile

Mecnūn-ı ʿışḳ ḳıṣṣasına
üstüḫˇān ider

üstüḫˇān-ı ḫˇān-ı cevr:

1. **üstüḫˇān-ı ḫˇān-ı cevr:**-*i, -n, -den*
Kaside 23
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Eziyet sofrasının kemikleri.

Eger almasa lezẕet üstüḫˇān-ı
ḫˇān-ı cevrinden
Hümā-yı ʿizz ü devlet dem-be-dem olmazdı mihmānuñ

üstüḫˇān-ı kelle-i aʿdā-yı dīn:

1. **üstüḫˇān-ı kelle-i aʿdā-yı dīn:**
Kaside 7
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Din düşmanlarının kafa kemikleri.

Ḳonupdur üstüḫˇān-ı kelle-i
aʿdā-yı dīn üzre
Olup nuṣret-hümāsı ḫˇān-ı
iḥsānuñda mihmānuñ

üstüḫˇānı şayıl-:

1. **üstüḫˇānı şayıl-:**-*ur*
Gazel 330
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kemikleri sayılmak, üzüntüden çok zayıflamak.

Bāzār-ı ġamda ḳalmadı naḳd-i
revānumuz
Şimdi firāḳla ṣayılur
üstüḫˇānumuz

[G.735:12, G.773:5, Mf.200:2]

üstüḫˇān-ı sīne:

1. **üstüḫˇān-ı sīne:**-*den*
Gazel 653
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Göğüsteki kaburga kemikleri.

Çıḳmaḳ ister ʿālem-i bālāya
cān-ı nā-tüvān

Ḥāżır itdi üstüḫˇān-ı sīneden
bir nerd-bān

[K.12:79]

üstünde:

1. **üstündeyin:**-*y, -in*
Müseddes 3
Mısra: **7**
...mak üzere.

Dār-ı dünyādan ṭabībüm intiḳāl
üstündeyin
Kişver-i mülk-i beḳāya irtiḥāl
üstündeyin

[Mü.3:8, Mü.3:9, Mü.3:10]

üstüvār:

1. **üstüvār:**
Kaside 26
Mısra: **4**
Sağlam, dayanıklı, kuvvetli.

Evc-i bürūc-ı ḳalʿa-i gerdūn
gibi bülend
Ḥışn-ı ḥaṣīn-i çerḫ-i felek gibi
üstüvār

üstüvār ḳıl-:

1. **üstüvār ḳıl:**-*sun*
Kaside 5
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Sağlamlaştırmak, dayanıklı hale getirmek.

Gül-berg-i ʿömr-i devletüñe
irmesün ḫazān
Bārī binā-yı rifʿatüñi ḳılsun
üstüvār

üstüvār ol-:

1. **üstüvār ol:**-*sa*
Gazel 619
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kuvvetli, dayanıklı, sağlam olmak.

Üstüvār olsa binā-yı ʿışḳ-ı dil-ber sīnede
ʿĀşıḳ-ı bī-dil ḳayırmaz tīşe-i āzārdan

[G.292:10]

üşen-:

1. **üşenüp:**-*üp*
Gazel 528
Mısra: **11**
Üşenmek, bezmek.

Belki üşenüp yazmayalar diyü melekler
Raḥmet umarın ḳatı çoġ olmaḳla günāhum

üştür-i gerdūn:

1. **üştür-i gerdūn:**-*a*
Gazel 855
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Feleğin devesi.

Düşüp ḫāke ber-ā-ber olması
cānā muḳarrerdür
Eger kim üştür-i gerdūna ursañ
bār-ı hicrānı

üştür-i ser-mest:

1. **üştür-i ser-mest:**-*i, -y, -üz*
Gazel 311
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sarhoş deve.

Biz ḳaṭār-ı ehl-i ʿışḳuñ üştür-i ser-mestiyüz
Kendümüzden ġayrıya hergiz görünmez kīnemüz

üzere:

1. **üzereydi:**-*y, -di*
Gazel 7
Mısra: **1**
Üzere, neredeyse.

Ġarīḳ-i lücce-i ġam olmaḳ üzereydi dil-i şeydā
Zamānında yetişdi ḥaḳ budur kim zevraḳ-ı ṣahbā

[G.760:11]

üzeri:

1. **üzeri:** -*n, -den*
Kaside 21
Mısra: **8**
Üzeri, üstü.

ʿAceb mi ḫalḳa nümāyān olursa ḫayṭ-ı sefīd

Niṣār içün üzerinden bu dem alındı leʾāl

[G.73:2, G.647:2]

üzerine:

1. **üzerineydi:**-*y, -di*
Gazel 292
Mısra: **19**
Hakkında, dâir, üstüne.

Cengüm nemed külāh üzerineydi çerḫ ile
Oldum bu demde nāʾil-i dīhīm-i iftiḫār

üzre:

1. **üzre:**
Gazel 27
Mısra: **1**
Üst, üstüne, üstünde, üzerinde.

Ruḫ-ı zerdin ḳoyup ol rūy-ı al üzre dil-i şeydā
Maḥabbet gül-şeninde ḥāṣıl oldı bir gül-i raʿnā

[G.61:4, G.62:8, G.118:5, G.131:10, G.135:14, G.219:12, G.244:5, G.304:10, G.306:4, G.320:6, G.365:3, G.367:2, G.410:5, G.430:9, G.474:8, G.476:11, G.480:7, G.488:8, G.498:8, G.511:3, G.521:7, G.558:9, G.628:7, G.641:11, G.654:3, G.662:9, G.671:5, G.742:11, G.763:5, G.785:1, G.864:4, G.864:7, G.878:5, G.884:3, K.7:25, K.8:27, K.8:30, K.10:15, K.14:28, K.14:32, K.15:7, K.18:12, K.20:17, K.25:13, K.31:21, K.32:17, K.32:18, K.32:62, K.32:86, K.33:3, K.33:11, K.33:25, K.36:13, K.36:62, K.37:43, Kt.40:4, Kt.55:4, Kt.101:4, M.1:52, M.4:14, M.7:56, Mf.219:2, Mf.350:1, Mf.419:2, Trk.B.1:43]

2. **üzre:**
Gazel 103
Mısra: **7**
İçin, hakkında.

Bend-i zülfüñ üzre eyler ʿāḳil ü dīvāne ceng
Cām-ı laʿlüñden ḳılur mestāne vü hūş-yār baḥs

[G.319:6, G.452:5]

3. **üzredür:**-*dür*
Gazel 830
Mısra: **2**
Üzere, neredeyse.

Debistān-ı bahāruñ muntaẓamdur şimdi aḥvāli
Açılmaġ üzredür gün geldügince ġonce eṭfāli

4. **üzreyüz:**-*y, -üz*
Gazel 320
Mısra: **1**
Üzerinde; hâlinde, durumunda.

Baḫtumuzla her zamān āşūb u ġavġā üzreyüz
Çerḫ-i nā-hemvārdan hemvāre şekvā üzreyüz

[G.320:2, G.320:4, G.320:8, G.320:10, G.474:6, G.588:13, G.884:7, K.14:24, K.31:55, K.33:36, Mf.259:2, Mf.537:1]

5. **üzre:**
Gazel 813
Mısra: **1**
"Gereğince, doğrultusunda" anlamları katan "üzere" edatı.

Virse nā-dāna felek dil-ḫāhı üzre rifʿati
Düşdüginde pek şikest olmaḳdur anuñ ḥikmeti

[K.4:14, M.1:11, M.8:216, M.9:55]

üzül-:

1. **üzülsün:**-*sün*
Gazel 203
Mısra: **10**
Üzülmek, hüzünlenmek.

Ḫaste-i ʿışḳ geçüp mīve-i vaṣluñ özenür
Ṭınma ey şūḫ-ı cefā-pīşe üzülsün aġyār

[G.272:10]

V

vā ḥasretā:

1. **vā ḥasretā:**
Gazel 289
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Çok yazık.

Vā ḥasretā ki Ḥāletiyā ʿömrümüz bizüm
Çün tār-ı sāz-ı nāle ile eyledi güẕār

vā-beste:

1. **vā-bestedür:**-*dür*
Kaside 11
Mısra: **14**
-e bağlı.

Cām-ı fermānındadur zehr ü zülāl ḳahr u luṭuf
Rāyına vā-bestedür basṭ-ı bisāṭ-ı mihr ü kīn

[K.40:17]

vā-beste ḳıl-:

1. **vā-beste ḳıl:**-*dı*
Müfret 427
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bağlamak, bağlı yapmak.

Ḫāl-i ruḫı ki bir dānedür anuñ gören
Vā-beste ḳıldı murġ-ı dili bīm-i dāmdan

vā-beste ol-:

1. **vā-beste ol:**-*ur*
Gazel 592
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bağlı olmak.

Vā-beste olur Ḥāletiyā faẕl-ı Ḫudā'ya
Dil ṣafḥasını pāk idelüm noḳṭa-i şekkden

vācib ol-:

1. **vācib ol:**-*dı*
Mesnevi 7
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
İslam dinine göre yapılması gerekli olmak.

Sākinān-ı ḥarīm-i imkāna
Vācib oldı duʿā o sulṭāna

vaʿd eyle-:

1. **vaʿd eyle:**-*se*
Gazel 427
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bir işi yerine getireceğine söz vermek.

Belin ḳuçdurmaġa vaʿd eylese hergiz recā itmem
Temennā eylemez ʿāḳil vücūdın emr-i mevhūmuñ

vaʿd it-:

1. **vaʿd it:**-*miş*
Gazel 283
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Söz vermek.

Dün vaʿd itmiş idi baña vuṣlatın nigār
ʿAhdine ṭurmayup bugün inkārdan gelür

[G.888:5]

vaʿde ḳıl-:

1. **vaʿde ḳıl:**-*dı*
Müfret 23
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Söz vermek.

Añdurmadur bu Ḥāletiyā bir delüye ṭaş
Ol yār vaʿde ḳıldı baña seng-i cevrini

[Mf.214:1]

vaʿde-gāh-ı vefā:

1. **vaʿde-gāh-ı vefā:**-*y*, -*a*
Gazel 130
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Vefa sözünün yerine getirileceği yer.

Ol şūḫ vaʿde-gāh-ı vefāya ḳadem ḳomaz
ʿUşşāḳı itmeyince ciger-ḫūn-ı intiẓār

vaʿde-i cevr eyle-:

1. **vaʿde-i cevr eyle:**-*se*
Gazel 184
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Eziyet sözü vermek.

Vefāya ʿahd iderse yıl geçer ey Ḥāletī itmez
Ḳaçan kim vaʿde-i cevr eylese ammā hemān eyler

vaʿde-i ferdā:

1. **vaʿde-i ferdā:**-*lar*, -*dan*
Gazel 301
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yarının sözü II Gelecek için verilen vaat.

Vaʿde-i ferdālarından olsaḳ ol şūḫuñ ḫalāṣ
Eylesek vaṣlın temennā olsa rūz-ı rüst-e-ḫīz

[G.387:1, G.466:7, G.735:10, G.853:9]

vaʿde-i ferdā it-:

1. **vaʿde-i ferdā it:**-*mez*, -*di*
Gazel 738
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gelecek üzerine sözler vermek, vaatte bulunmak.

Vaṣl içün itmezdi dil-ber vaʿde-i ferdā bugün
Bu dil-i bīmārı çıḳmaz şanmasaydı yārına

vaʿde-i vaṣl:

1. **vaʿde-i vaṣl:**-*a*
Gazel 322
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kavuşma sözü, vaadi.

İdince vaʿde-i vaṣla vefā ol şūḫ-ı bī-pervā

Vücūdından dil-i şūrīdenüñ hergiz eser ḳalmaz

[G.561:11, G.598:9]

vaʿdeler it-:

1. **vaʿdeler it:**-*er*
Gazel 250
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Vaatler vermek, söz vermek.

Ġam-ḫānesine gelmeg içün vaʿdeler ider
Ammā gelince ʿāşıḳ olan kendüden gider

[G.542:5]

vādī:

1. **vādīye:**-*y*, -*e*
Gazel 31
Mısra: **2**
İki dağ arası veya ova, yer, taraf II Çöl.

Umar kim ḥāṣıl ola vaṣl-ı Leylā
ʿAceb vādīye düşmiş Ḳays-ı şeydā

vādī aç-:

1. **vādī aç:**-*a*
Gazel 873
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yeni bir yol açmak, yeni bir üslup oluşturmak, taze-zebân olmak.

Āb-ı ḥayvān aḳıdur ḫāme aña Ḫāletiyā
Reh-i ṭabʿ içre ḳaçan ṭabʿum aça bir vādī

vaʿd-i ekābir:

1. **vaʿd-i ekābir:**
Kıt'a 35
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İleri gelenlerin vaadi, sözü.

İnsānı degül şimdi benüm ẓannum odur kim
Kemmūnı bile aldadamaz vaʿd-i ekābir

vaʿd-i ferdā:

1. **vaʿd-i ferdā:**
Mesnevi 9
Mısra: **214**
Kelime Tipi: -
Bir şeyi yarın gerçekleştirmek üzere söz verme.

Felek ṣabr eyle dir efsūs u derdā
Zamān-ı şeybe düşdi vaʿd-i ferdā

vaʿd-i kerem:

1. **vaʿd-i kerem:**
Kıt'a 35
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cömertlik vaadi.

Ḫūn itdi derūn-ı dilini ḫalḳ-ı cihānuñ
Şol vaʿd-i kerem kim eseri olmaya ẓāhir

vādī-i belā:

1. **vādī-i belā:**-*dan*
Gazel 852
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Felaket, afet vadisi.

Ezelden Ḫāletī ṣayd-ı maḥabbetsin ne dir aʿdā
Çıḳarsañ ṭaşra vādī-i belādan bir ḳadem şimdi

vādi-i dil:

1. **vādi-i dil:**-*de*
Gazel 704
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gönül vadisi.

Ṣaḥn-ı ʿālem ser-be-ser ṭolsa nesīm-i ḫuld ile
Vādi-i dilde muḳarrerdür hümūm-ı ʿömr-gāh

[G.795:8]

vādī-i firḳat:

1. **vādī-i firḳat:**-*den*
Gazel 192
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayrılık vadisi.

Ṣol hümūm-ı āh kim vādī-i firḳatden ḳopar
Kişt-zār-ı ʿömrine ʿışḳ ehlinüñ āfet yeter

vādi-i ġam:

1. **vādi-i ġam:**
Gazel 297
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Üzüntü vadisi.

Āh kim oldı yirüm bir vādi-i ġam kim aña
Girse bād-ı rūḫ-baḫş olur hümūm-ı cān-güdāz

[G.504:4]

vādi-i ḥayret:

1. **vādi-i ḥayret:**
Gazel 90
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Şaşkınlık vadisi.

Bugün ben ḥişşe-dārum miḥnet-i Ferhād u Mecnūn'dan
Yirüm küh-sār-ı ġamdur reh-güẕārum vādi-i ḥayret

[G.96:8]

vādi-i ḥüsn:

1. **vādi-i ḥüsn:**-*ün*
Gazel 236
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzellik ovası.

Kāküli olmış ol āhūnuñ ber-ā-ber zülfine
Vādi-i ḥüsnüñ ʿacebdür mārı ejderhā ḳopar

vādi-i ʿışḳ u beyābān-ı maḥabbet:

1. **vādi-i ʿışḳ u beyābān-ı maḥabbet:**-*den*
Gazel 523

Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk vadisi ve sevgi çölü.

Ḳaçarken vādi-i ʿışḳ u beyābān-ı maḥabbetden
Yolum aldı sirişküm ḫār-ı miḥnet ṭutdı dāmānum

vādī-i istiġnā:

1. **vādī-i istiġnā:**-*da, -dur*
Müseddes 6
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tokgözlülük vadisi.

Ḳoyup ġavġā-yı dehri ʿaḳl ile ġavġādadur gönlüm
Bu kāşāndan geçüp vādī-i istiġnādadur gönlüm

vādi-i lā-mekān:

1. **vādi-i lā-mekān:**-*a*
Mesnevi 4
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Mekansız vadi.

Ṭārem-i āsmāna dik ʿalemüñ
Vādi-i lā-mekāna baş ḳademüñ

vādī-i maḥabbet:

1. **vādī-i maḥabbet:**-*de*
Gazel 505
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aşk vadisi; aşk meselesi.

Eger şu yirine ḳan aḳsa vādī-i maḥabbetde
Taʿaccüb eylemez hergiz bilenler çeşm-i giryānum

[G.523:3]

vādī-i miḥnet:

1. **vādī-i miḥnet:**-*ün*
Gazel 573
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Gam,keder vadisi.

Vādī-i miḥnetüñ benem ol Ḳays'ı kim müdām
Büy-ı gül-i mezārum olur māye-i cünūn

vādī-i recā:

1. **vādī-i recā:**-*dan*
Gazel 586
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İstek vadisi.

Pīrāmenine uġrayamaz şemʿ-i fenānuñ
Her bād-ı elem kim ḳopa vādī-i recādan

vāfir:

1. **vāfir:**
Gazel 440
Mısra: **4**
Fazla, çok.

Zaḫm-ı dile bir merhem yoḳ ḥoḳḳa-i laʿlinden
Vāfir aradum aġzın ol yār-i cefā-kāruñ

[K.34:33, Mf.142:1]

vāfir-i filori:

1. **vāfir-i filori:**-*y, -le*
Kıt'a 57
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir sürü altın para, çok para.

Ben zār u zerdüñ eylese pür keffini n'ola
Vāfir-i filoriyle şehinşāh-ı yemm-i nevāl

vāḥidün k'el-elf:

1. **vāḥidün k'el-elf:**-*sin*
Kıt'a 50
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Benzersiz, bir tane.

Ḥaḳ budur erkān içinde vāḥidün k'el-elfsin
İsterüz kim bir günüñ biñ eyliye Mevlā senüñ

[G.209:5]

vaḥşet:

1. **vaḥşetüm:**-*üm*
Gazel 557
Mısra: **13**
Korku.

Ol raḳīb-i rū-siyehden şöyledür kim vaḥşetüm
Olurum gördükçe gāhī yolda sāyemden remān

[G.722:5]

vaḥşet vir-:

1. **vaḥşet vir:**-*se*
Gazel 712
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Korkutmak, ürkütmek.

Siyāset-gāh-ı Manṣūr-ı maḥabbet kūy-ı hicrāndur
ʿAceb mi ẕikri vaḥşet virse ḳalb-i ʿāşıḳ-ı zāra

vahşet-i hicrān:

1. **vaḥşet-i hicrān:**
Gazel 549
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ayrılığın şiddeti.

Vaḥşet-i hicrān beni bir ḥālete irgürdi kim
Olurum gāhī reh-i ḥayretde sāyemden zebān

vaḥşet-i şām-ı ġarībān:

1. **vaḥşet-i şām-ı ġarībān:**
Mesnevi 9
Mısra: **98**
Kelime Tipi: -
Zavallı akşamların korkusu.

Ġam-ı dehr ile olmaz dūr bir an
Dilümden vaḥşet-i şām-ı ġarībān

vāʿiẓ:

1. **vāʿiẓ:**
Gazel 316
Mısra: **1**
Dini öğütlerde bulunan kişi.

Bilmiş ol vāʿiẓ ölünce mübtelā-yı bādeyüz

Defʿ-i ġam lāzım gelür mādām kim dünyādayuz

[G.391:9, G.415:5, G.743:5, G.757:6, Mf.117:1]

vāʿiẓā:

1. **vāʿiẓā:**
Gazel 883
Mısra: **7**
Ey vaiz, dini öğütler veren kimse! II Ey zâhit, kaba sofu!.

Añma ḫalḳa vāʿiẓā ʿışḳıyla rüsvā olduġum
Kimse zīrā diñlemez meşhūr olan efsāneyi

vāʿiz-i şehr:

1. **vāʿiẓ-i şehr:**
Gazel 762
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şehrin vaizi, nasihat edeni.

Vāʿiẓ-i şehr içüp döke ṣaça ṣahbāyı
Eylemiş cāme-i taḳvāyı mülevves o leke

[G.728:8]

vaḳf eyle-:

1. **vaḳf eyle:**-*di*
Gazel 824
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Mal ve mülkünü satılmamak şartıyla bir hayır kurumuna veya işine bağışlamak II Feda etmek.

Vaḳf eyledi dil pīşe-i ümmīdini tā kim
Ġam mürdesininüñ andan ola naḫl-i ʿazāsı

vaḳf-ı ahālī ol-:

1. **vaḳf-ı ahālī ol:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **195**
Kelime Tipi: -
İnsanlara vakıf olmak.

Şu menzil kim ola vaḳf-ı ahālī
Gerek nā-müstaḥiḳḳdan ola ḫālī

vaḳf-ı müʾebbed:

1. **vaḳf-ı müʾebbed:**
Mesnevi 8
Mısra: **190**
Kelime Tipi: -
Ebedî adama.

Olaldan ḫˇāce-i Sulṭān Meḥemmed
Ḳapuñda bendeyem vaḳf-ı müʾebbed

vākıʿa:

1. **vākıʿā:**
Gazel 533
Mısra: **6**
Hakikaten, gerçekten, açıkçası.

Beñzedürdüm lebüñi laʿle dişüñ lü'lüye
Vākıʿā öyle midür söyle benüm sulṭānum

[K.19:11, Kt.103:5]

vākıf:

1. **vāḳıfum:**-*um*
Gazel 644
Mısra: **3**
Bilen, anlayan.

Dehānı noḳṭasında niçe sırra vāḳıfum dirsem
Baña yoḳ yire ṭaʿn itme sen ey remmāl bilmezsin

vākıf ol-:

1. **vāḳıf ol:**-*an*
Mesnevi 1
Mısra: **83**
Kelime Tipi: -
İdrak etmek, kavramak.

Kendüdür ḥikmetine vāḳıf olan
Eyler iẓhār-ı ʿacz ʿārif olan

2. **vāḳıf ol:**-*ur, -sa*
Müfret 462
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bilmek, öğrenmek, haberdar olmak.

Vāḳıf olursa kemānumdaki tīr-i āha
Çeke gerdūn siper hāleyi rūy-ı māha

[T.2:9]

vākıf-ı rāzı ol-:

1. **vāḳıf-ı rāzı ol:**-*up*
Gazel 821
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gizlenen şeyi bilmek, sırlara vakıf olmak.

Dil-i dānā olup naṭʿ-ı fenānuñ vāḳıf-ı rāzı
Ṭoḳuz ḳatdan görür bāzīçe-i çerḫ-i daġal-bāzı

[Mf.584:1]

vaḳt:

1. **vaḳtine:**-*i, -n, -e*
Gazel 521
Mısra: **2**
Vakit, zaman.

Vaḳt-i güldür ʿışrete ġāyet iver cānum benüm
Ḥāżır olsun vaḳtine ol verd-i ḫandānum benüm

[G.661:11, G.808:9, G.889:8, K.6:1, K.31:68, Kt.3:4, Mf.129:2, Mf.343:2]

2. **vaḳti:**-*i*
Gazel 400
Mısra: **6**
Uygun zaman.

Ḥasret-i laʿlüñ ile aġzuma geldi cānum
Būse luṭf eyle hemān vaḳti degül ferdānuñ

[G.599:10, K.20:12]

vakt-i ʿaṭā:

1. **vaḳt-i ʿaṭā:**-*da*
Kaside 19
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Bağış zamanı.

Bir baḥr-i bī-kerāndur anuñ ẕātı kim olur

Vaḳt-i ʿaṭāda her kefi bir baḥr-i bī-kerān

vakti degül:

1. **vaḳti degül:**
Müfret 283
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Zamanı, sırası değil.

Cānı çaḳ aġzına geldi bu dil-i şeydānuñ
Būse luṭf eyle hemān vaḳti degül ferdānuñ

vakt-i gül:

1. **vaḳt-i gül:**-*dür*
Müfret 343
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül mevsimi, ilkbahar.

Vaḳt-i güldür vuṣlata ġāyet iver cānum benüm
Ḥāżır olsun vaḳtine ol verd-i ḫandānum benüm

[G.69:1, G.521:1]

vaḳt-i himmet:

1. **vaḳt-i himmet:**-*de*
Kaside 17
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Lütuf, yardım zamanı.

Getürse ḳuvvet-i bāzūya vaḳt-i himmetde
Ḫadeng-i sūzen olur seng-i ḫāra cins-i ḥarīr

vaḳt-i irtiḥāl:

1. **vaḳt-i irtiḥāl:**-*üm, -de*
Gazel 739
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ölüm vakti.

Getürse āb-ı çeşm-i Ḥāletī'den kūyına çeşme
Ḳosam cān naḳdini ol yāra vaḳt-i irtiḥālümde

vakt-i karār:

1. **vaḳt-i ḳarār:**
Kaside 15
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Durma zamanı, durduğu zaman.

Nerm-revlikde aḳar āb-ı revāndur gūyiyā
Pūyede bādı begenmez kūh olur vaḳt-i ḳarār

vakt-i kīn:

1. **vaḳt-i kīn:**
Kaside 36
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Kin, düşmanlık zamanı.

Kūşe-i çeşm ile besdür bir nigāhuñ vaḳt-i kīn
Olmaġa zīr ü zeber tāc u serīr-i ḫusrevān

vakt-i mübārek:

1. **vaḳt-i mübārek:**-*de*
Gazel 772
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Mübarek zaman/vakit.

Binā-yı ḫāne-i dil olmamış vaḳt-i mübārekde
Çün ābād olmıyor bārī esāsından ḫarāb eyle

[G.56:11]

vaḳt-i neşāṭ-ı gül:

1. **vaḳt-i neşāṭ-ı gül:**-*de*
Kıt'a 24
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gülün neşe vakti, bahar mevsimi.

Yā Rab bir ḳuluñ daḫı itme benüm gibi
Vaḳt-i neşāṭ-ı gülde ser-efgen benefşe-vār

vakt-i seher gel-:

1. **vaḳt-i seḥer gel:**-*se*
Mesnevi 1
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Sabah vakti gelmek.

Eyler ol zāġı gelse vaḳt-i seḥer Ṭuʿme-i şāh-bāz-ı zerrīn-per

vaḳt-i şubḥ ol-:

1. **vaḳt-i şubḥ ol:**-*dı*
Gazel 54
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sabah vakti olmak, sabah olmak.

Giceden maḫmūruz ey sāḳī getür cām-ı şarāb
Vaḳt-i ṣubḥ oldı n'içün çıḳmaz ki bilsek āftāb

vakt-i tekellüm:

1. **vaḳt-i tekellüm:**-*de*
Müfret 471
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Konuşma (sohbet) zamanı.

Dehānı ġonce-i nev-ḫīzdür vaḳt-i tekellümde
Velī ṣad-ḫırmen-i gül gösterür her bir tebessümde

vālā:

1. **vālā:**
Kaside 32
Mısra: **19**
Baş örtüsü.

Ḳızıl vālā içinden lāle müşkin āşikār itdi
Mülebbes ḳıldı ezhār-ı bahārı ʿūd-ı eşcārı

2. **vālādur:**-*dur*
Kaside 28
Mısra: **57**
Yüksek, yüce.

Livā-yı himmet ü iḥsānı şöyle vālādur
Ki mehçesi felek üstündeki hilāle deger

vālā ol-:

1. **vālā ol:**-*a*
Kaside 8
Mısra: **84**
Kelime Tipi: -
Yüce olmak.

ʿİnān-ı iḫtiyār-ı raḫş-ı gerdūn ola destüñde

Livā-yı Aḥmed-i Muḫtār ola
mā-dām kim vālā

[M.6:13]

2. **vālā ol:**-*sa*
Mesnevi 6
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Yüce olmak.

Rütbesi olsa ṭañ mıdur vālā
Ḳondı menzil-gehine şöyle
Hümā

va'llāh:

1. **va'llāh:**
Gazel 227
Mısra: **12**
"Allah'a yemin olsun ki, Allah'ı tanık gösteririm." anlamında bir yemin sözü.

Ben kendü iḫtiyārum ile
sevmedüm seni
Va'llāh bī-günāhın efendi
Ḫudā bilür

va'llāhi:

1. **va'llāhi:**
Müseddes 1
Mısra: **34**
"Allah'a yemin olsun ki, Allah'ı tanık gösteririm." anlamında bir yemin sözü.

Bu dehrüñ miḥnetiyle istemez
dil ʿizzet ü cāhı
Eger dünyā yıḳılsa Ḥāletī
va'llāhi bi'llāhi

vām:

1. **vāmuñ:**-*uñ*
Gazel 437
Mısra: **8**
Borç.

Leb-i yār almaġ ile cānı
ḳanāʿat ḳılmaz
Beñzer ol dāyine kim ribḥini
ister vāmuñ

vām-dār ol-:

1. **vām-dār ol-:**-*sa*
Gazel 294
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Borçlu olmak.

Bir ġınā el virdi ʿışḳuñda baña
kim çeşm-i Ḳays
Sīm-i eşkümden revā olsa eger
kim vām-dār

vām-ḫˇāh:

1. **vām-ḫˇāhlaruñ:**-*lar, -un*
Kıt'a 89
Mısra: **1**
Alacaklı.

Egerçi kim bilirüm ṭaʿnı vām-
ḫˇāhlaruñ
Derūnuñ eyledi mecrūḥ
çeşmüñi pür-ḫūn

var-:

1. **vardı:**-*dı*
Gazel 36
Mısra: **9**
Erişilmek istenen yere ayak basmak, ulaşmak.

Mürde-i ġamdur diyü ḳabr-i
ʿadūya vardı yār
Böyle dirlikdense ey dil yeg
gelür ölmek baña

[G.7:11, G.26:1, G.34:5, G.34:6, G.96:11, G.109:6, G.117:1, G.129:9, G.132:4, G.137:7, G.151:9, G.197:8, G.198:4, G.198:7, G.234.10, G.254:4, G.272:3, G.285:6, G.286:7, G.287:6, G.319:3, G.322:8, G.329:1, G.334:1, G.335:7, G.362:3, G.370:9, G.383:4, G.404:7, G.427:1, G.441:5, G.446:8, G.459:9, G.481:5, G.483:1, G.488:2, G.488:9, G.510:7, G.515:4, G.528:1, G.534:9, G.546:5, G.562:3, G.567:3, G.576:4, G.579:7, G.581:5, G.584:5, G.624:3, G.641:3, G.647:3, G.663:7, G.695:13, G.706:7, G.706:10, G.709:3, G.717:2, G.737:7, G.738.6, G.743:12, G.749:5, G.757:10, G.758:10, G.762:10, G.772:9, G.778:4, G.783:1, G.799:8, G.809:4, G.809:8, G.814:11, G.816:9, G.886:11, K.2:2, K.2:56, K.12:87, K.14:18, K.14:47, K.25:65, K.28:23, K.32:41, K.32:13, K.36:29, K.37:18, K.39:25, K.41:9, K.41:73, M.3:31, M.4:111, M.4:115, M.8:26, M.9:155, Mf.5:1, Mf.10:2, Mf.231:1, Mf.243:1, Mf.270:2, Mf.321:1, Mf.413:1, Mf.418:2, Mf.566:1, Mf.522:2, Mü.6:4]

2. **var-:**-*dı*
Gazel 713
Mısra: **9**
Belli bir duruma veya düzeye gelmek.

Āḫir teb-i ġam ʿārıża-ı ḥasrete vardı
Şefḳat demidür Ḥāleti-i zār u nizāra

3. **varmaz:**-*maz*
Gazel 243
Mısra: **7**
Evlenmek.

Mālik-i zer olmayana varmaz ol Yūsuf-ı cemāl
Anuñ içündür viṣālin ummazın aṣlā faḳīr

4. **var!:**
Gazel 381
Mısra: **2**
"Haydi! Yap!" anlamında emir bildiren söz.

ʿAzm-i gül-zār eylemez dil bulmayınca yāri çaḳ
Ġonce ṭıflınuñ var ey şeb-nem başına aḳçe ṭaḳ

[G.474:4, G.831:12, K.38:29, Mf.195:2, Mf.233:2, Mü.5:28]

5. **var:**
Gazel 756
Mısra: **4**
"varsın öyle olsun, feda olsun!" manalarında kullanılan bir ifade.

Ben ġarḳa-i ḫūn-ı ciger itdüm dil-i zārı
Var sen de ol ey merdümek-i çeşm demüñde

var:

1. **varumı:**-*um, -ı*
Gazel 61
Mısra: **9**
Elde bulunan her şey II Elinde neyi var neyi yoksa.

Utduñ cemīʿ varumı yārā ḥarīf iseñ

Bu defʿa kaʿbeteyn-i ġamı naḳd-i cāna at

[G.851:2, Trk.B.1:91]

2. **var:**
Gazel 665
Mısra: **1**
Bulunma, mevcut olma durumu.

Ḥaẕẕumuz var gerçi fitrāküñde ber-dār olmadan
Ol süvār-ı esb-i nāza ḳorḳaruz bār olmadan

[G.6:13, G.19:6, G.21:11, G.34:3, G.42:11, G.42:2, G.58:6, G.59:5, G.67:4, G.90:6, G.102:2, G.122:14, G.151:13, G.152:10, G.155:10, G.156:11, G.161:3, G.200:8, G.204:1, G.204:2, G.204:4, G.204:6, G.204:8, G.204:10, G.209:12, G.213:1, G.213:2, G.213:4, G.213:6, G.213:8, G.213:10, G.214:1, G.214:2, G.214:4, G.214:6, G.214:8, G.214:10, G.214:12, G.214:14, G.233:2, G.239:2, G.245:4, G.248:5, G.271:2, G.276:9, G.279:3, G.286:4, G.287:7, G.293:3, G.307:6, G.325:3, G.329:4, G.336:6, G.356:6, G.357:1, G.358:9, G.360:5, G.378:5, G.397:10, G.415:6, G.426:6, G.428:2, G.436:8, G.440:6, G.448:4, G.455:3, G.491:3, G.524:9, G.524:14, G.536:10, G.538:7, G.557:5, G.582:1, G.589:13, G.628:3, G.639:9, G.640:10, G.659:8, G.668:3, G.736:4, G.737:4, G.740:1, G.757:7, G.762:6, G.778:8, G.779:8, G.780:4, G.785:2, G.786:7, G.790:7, G.794:2, G.822:3, G.833:9, G.860:10, G.875:4, K.3:51, K.6:1, K.30:16, K.39:23, Kt.K.1:14, M.2:24, M.9:95, Mf.13:1, Mf.71:2, Mf.88:1, Mf.88:2, Mf.112:2, Mf.162:1, Mf.171:1, Mf.258:2, Mf.263:2, Mf.469:2, Mf.492:2, Mf.534:2, Mü.1:9, Mü.3:26, Mü.3:36, Trk.B.1:9]

3. **var:**
Gazel 363
Mısra: **3**
Mümkün, muhtemel.

Ḫāne-i çeşme ḫayāl-i yār gelmek var diyü
Sildi süpürdi içini ṭaşını müjgān ü demʿ

4. **var:**
Gazel 754
Mısra: **9**
Bulunan, olan.

Yanında servi var bir cūydur ey Ḥāletī gūyā
Benüm şiʿr-i revānum vaṣf-ı ḳadd-i dil-sitānumda

var idi:

1. **var idi:**
Gazel 383
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Vardı.

Ṣafā var idi ġāyet görürken rūy-ı dil-dārı
Gönül āyīnesinde Ḥāletī şimdi o ḥālet yoḳ

[G.752:9]

var iken:

1. **var iken:**
Gazel 198
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Varken.

Zāhid-i şehr gibi der-beder olsun ey dil
Meyl iden heşt-bihişte var iken kūy-ı nigār

[G.184:11, G.272:6, G.593:9, G.650:3, Kt.41:3, Mf.6:1, Mf.39:1, Mü.1:32, Mü.3:6, Mü.3:12, Mü.3:18, Mü.3:24, Mü.3:30, K.35:52]

var ise:

1. **var ise:**
Gazel 219
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ihtimal ki, galiba, olsa olsa, zannımca.

Gül-şende reng ü būyını seyr it benefşenüñ
Var ise oldı Ḥāletiyā ebr müşk-bār

[G.26:6, G.29:6, G.106:12, G.108:10, G.111:7, G.131:16, G.208:3, G.218:4, G.220:10, G.231:3, G.256:10, G.257:3, G.260:5, G.339:7, G.384:3, G.471:4, G.554:6, G.574:2, G.625:8, G.632:7, G.648:11, G.683:1, G.699:2, G.703:9, G.740:3, G.750:2, G.803:5, G.814:5, K.1:21, K.14:51, K.31:23, K.31:45, K.36:19, Kt.118:4, Mf.2:2, Mf.17:2, Mf.545:1]

2. **var ise:**
Gazel 524
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Varsa.

Rubʿ-ı meskūnuñ ne deñlü māʿadāsı var ise
Ben şeh-i mülk-i ḫarābatam olupdur kişverüm

[G.549:18, G.800:1, G.891:8, K.34:50, Kt.6:3]

3. **var ise:**
Gazel 22
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tıpkı, aynı şekilde.

Ḳudretüm ḳalmadı feryāda benüm ey naḫl-i ter
Var ise ʿışḳuñ gül-istānında murġ-ı bī-nevā

var ḳuvvetin bāzūya getür-:

1. **var ḳuvvetin bāzūya getür-:**
Gazel 729
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tüm gücünü toplamak.

Muġaylān-ı ümīd oldı güẕergāhında bīḫ-āver
Getür ey Ḥāletī var ḳuvvetüñ bir kerre bāzūya

var mı:

1. **var mı:**-*dur*
Gazel 157
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Var mı ? (Elbette yoktur).

Ḳāmet-i yāra göñül virmez cihānda var mıdur

Olmaya aṣlā ṣanevber gibi idrāki meger ,

[Trk.B.1:133, G.355:2]

var ol:

1. **var ol:**-*a, -lar*
   Gazel 455
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Sağol, çok yaşa!.

Ṭurduḳça felek var olalar ġonce-dehānlar
Anlarla durur revnaḳı gül-zār-ı cihānuñ

2. **var ol-:**-*up*
   Kıt'a-ı Kebir 4
   Mısra: **39**
   Kelime Tipi: -
   Var olmak, bulunmak.

Bāġ-ı cihānda nergis-i iḳbāli var olup
Göstermesün Ḫudā gül-i cennet gibi ḫazān

vara vara:

1. **vara vara:**-*a*
   Gazel 109
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Gide gide, gittikçe.

Tāb-ı temūz-ḥasret-i nārıyla Ḥāletī
Cūy-ı ümīdüm ola gibi vara vara hiç

varak-ı diger:

1. **varaḳ-ı diger:**
   Müfret 106
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Başka sayfa II Diğer konu.

Didüm ki benem cānā ʿuṣṣāḳuña ser-defter
Ol ṣūḥ-ı cefā-pīşe didi varaḳ-ı diger

varak-ı sebz:

1. **varaḳ-ı sebz:**
   Gazel 476
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Yeşil yaprak.

Varaḳ-ı sebz degül erre ṭutar gül-bün-i gül
Ḳaṣd ider kim kesile naḫl-i ḥayāt-ı bülbül

vardan ol-:

1. **vardan ol:**-*dı*
   Müfret 313
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Kaybetmek.

Belā-yı ʿışḳ ile ser-cümle vardan oldı āmālüm
Vefāsuz yāra ʿāṣıḳ olmayan bilmez benüm ḥālüm

vā-reste kıl-:

1. **vā-reste ḳıl:**-*dı*
   Gazel 594
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Kurtarmak.

Ḥāl-i ruḫı ne dānedür anuñ ki her gören
Vā-reste ḳıldı murġ-ı dilin bīm-i dāmdan

var-i-:

1. **var-idügin:**-*dük, -i, -n*
   Gazel 83
   Mısra: **3**
   Var olmak, bulunmak.

Gönlümde ʿışḳ var-idügin añladı ḥabīb
Ḳanda defîne olsa bulurmış anı ġurāb

varı varı:

1. **varı varı:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **53**
   Kelime Tipi: -
   Gitgide.

Ser-i kūyuñda āḫir varı varı
İder şāh-ı ʿAcem deryūze-kārī

[M.9:61, M.9:70]

vāridāt-ı subḥānī:

1. **vāridāt-ı subḥānī:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: -
   İlahi ilham.

Her biri bir kitāb-ı Rabbānī
Sözleri vāridāt-ı Subḥānī

vāris ol:-

1. **vāris ol:**-*du, -m*
   Gazel 105
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Mirasçı olmak.

Belā dānesin ekdi ʿālemde ḫāris
Ben oldum anuñ kişt-zārına vāris

[G.780:2]

varlık defteri:

1. **varlıḳ defteri:**-*n, -de*
   Gazel 306
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Varlık defteri, hesap tutulan mal varlığının yazıldığı defter.

Ḥişşemüz degmezdi mersūm-ı belādan her zamān
Ḥāletī olmasa varlıḳ defterinde nāmumuz

varmaz ol-:

1. **varmaz ol:**-*du, -m*
   Gazel 70
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Gitmemek, gitmemeye başlamak.

Anuñ içün varmaz oldum meclis-i rindāna hep
Ḳorḳarın rāz-ı dilüm fāş eyleyüm mestāna hep

varsa:

1. **varsa:**
   Gazel 313
   Mısra: **8**
   Galiba, herhalde.

Serv-i āzād-ı çemen-zār-ı fenāyuz şöyle kim
Varsa Ḳārūn gencine hergiz ilişmez rīşemüz

varsun:

1. **varsun:**
Gazel 670
Mısra: **7**
"Varsın öyle olsun, umursama" manasındadır.

Bir zamān varsun şalınsun düşmen-i bed-ḫˇāh ile
Bād-ı āhumdan ḥazer ḳılmazsa ol serv-i revān

[Kt.104:4]

vaṣf:

1. **vaṣfında:**-*ı, -n, -da*
Gazel 516
Mısra: **13**
Nitelik, özellik.

Çeşmi vaṣfında olan sözlerüme Ḥāletiyā
Kimse baḳmazdı eger siḥr-i ḥalāl eylemesem

[G.561:9, G.590:9, K.31:24, K.34:4, Mf.211:1]

2. **vaṣfını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 464
Mısra: **1**
Övgü, övme, niteleme.

Ey ḳalem zülf-i nigāruñ vaṣfını uzatma gel
İki ayaġuñ çuḳurda ya ne bu ṭūl-i emel

[G.535:9, G.711:12, K.17:25, K.31:61, K.41:39, Mf.304:1, Mf.324:1]

vaṣf eyle-:

1. **vaṣf eyle:**-*se*
Gazel 448
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Övmek, methetmek.

Dehen-i tengüñi vaṣf eylese gül-şende hezār
Diñledükçe ṣıḳılur ġonceleri gül-zāruñ

[G.443:9, Mf.20:1, Mf.117:1]

vaṣf it-:

1. **vaṣf it:**-*me, -sün*
Gazel 136
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Niteliklerini saymak, tarif etmek; övmek.

Vaṣf itmesün müferriḥini feylesof-ı dehr
Zīrā ki ġāyet eskidi eczā-yı rūzgār

[G.299:9, G.433:9, G.663:9, G.727:9, K.6:43, K.11:57, Mf.33:1, Mf.526:1, Mf.526:1]

vaṣf-ı bezm:

1. **vaṣf-ı bezm:**-*i, -n, -de*
Kıt'a 55
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Meclisin niteliği, tarifi.

Şarāb añlama vaṣf-ı bezminde anuñ
Serāb üzre ḳorsam eger noḳṭa-i şek

vaṣf-ı cemāl:

1. **vaṣf-ı cemāl:**-*ün*
Gazel 855
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin vasfı (sevgilinin güzelliğinin özellikleri).

Senüñ vaṣf-ı cemālüñ bulmayup rūz-ı ḳıyāmetde
Felekler ṭayy iderler defter-i gerdūn-ı gerdānı

vaṣf-ı çāh-ı ẕeḳan:

1. **vaṣf-ı çāh-ı ẕeḳan:**-*ı*
Gazel 612
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Çene çukurunun övgüsü, nitelenmesi.

Vaṣf-ı çāh-ı ẕeḳanı dil-bere āġāz itse
Eyü sözler düşürür Ḥāletī-i pāk-süḫan

vaṣf-ı emīrü'l-müʾminīn:

1. **vaṣf-ı emīrü'l-müʾminīn:**
Kaside 11
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Müminlerin emiri sıfatı.

Ḥażret-i Ḫān Aḥmed ol sulṭān-ı ʿālem-gīr kim
Ẕātına şāyestedür vaṣf-ı emīrü'l-müʾminīn

vaṣf-ı ġabġab:

1. **vaṣf-ı ġabġab:**-*un*
Gazel 135
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Çene altının övgüsü II Sevgilinin çene altının övgüsü.

Her beyt kim içinde ola vaṣf-ı ġabġabuñ
Yazılsa sīb-i bāġ-ı cinān üzre vechi var

vaṣf-ı ḫāk-i reh:

1. **vaṣf-ı ḫāk-i reh:**-*i, -dür*
Müfret 187
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ayak toprağının övgüsü.

Vaṣf-ı ḫāk-i rehidür gice vü gündüz sözümüz
Nice terk idelüm anuñla açıldı gözümüz

vaṣf-ı ḳadd-i dil-sitān:

1. **vaṣf-ı ḳadd-i dil-sitān:**-*um, -da*
Gazel 754
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin boyunun övgüsü.

Yanında servi var bir cūydur ey Ḥāletī gūyā
Benüm şiʿr-i revānum vaṣf-ı ḳadd-i dil-sitānumda

vaṣf-ı laʿl-i yār:

1. **vaṣf-ı laʿl-i yār:**
Gazel 529
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -

Sevgilinin lal gibi kırmızı dudağının niteliği, övgüsü.

Vaṣf-ı laʿl-i yār ile ey Ḥāletī Meryem gibi
Ḥāmil-i rūḥ oldı bu efkār-ı ebkārum benüm

vaṣf-ı miyān:

1. **vaṣf-ı miyān:**-*un*
Gazel 455
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Belin niteliği II Sevgilinin belinin övgüsü.

Ser-riṣteyi güm ḳılmamaġa çāre mi vardur
Ḳaṣd eylese bir kimse eger vaṣf-ı miyānuñ

vaṣf-ı ruḥ:

1. **vaṣf-ı ruḥ:**-*un, -da*
Gazel 227
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Yanağı anlatma, övme.

Vaṣf-ı ruḥuñda Ḥāletiyā bu edālaruñ
Ḳadrini yine şāʿir-i rengīn-edā bilür

vaṣf-ı ruḥ-ı dil-ber:

1. **vaṣf-ı ruḥ-ı dil-ber:**-*e*
Gazel 539
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağının niteliği, övgüsü.

Başlasam vaṣf-ı ruḥ-ı dil-bere seḥḥār gibi
Cemʿ ider āteş ile ābı dem-ā-dem süḥanum

vāsık ol-:

1. **vāṣıḳ ol:**-*ma, -sa*
Gazel 384
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Güvenmek, itimat etmek.

Çoḳdan irişürdi dil-i bīmār helāke
Olmasa o kān-ı keremüñ luṭfına vāṣıḳ

vāṣıl:

1. **vāṣıl:**
Kaside 32
Mısra: **93**
Erişen, kavuşan.

Ola bār-ı emel ḥāṣıl saʿādet pertevi vāṣıl
Zemīn ü āsmānuñ āşikār olduḳça envārı

vāṣıl it-:

1. **vāṣıl it:**-*e*
Mesnevi 4
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Kavuşturmak.

İrgüre ol ḥabībi maḥbūba
Ṭālibi vāṣıl ide maṭlūba

vāṣıl ol-:

1. **vāṣıl ol:**-*maz*
Gazel 632
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ulaşmak, birleşmek; kavuşmak.

ʿĀṣıḳ-ı üftāde diller ḫāk-i rāh olmaḳ gerek
Kūy-ı vaṣla vāṣıl olmaz kendüsinden geçmeyen

[G.370:7, G.518:16, G.632:4, G.768:1, G.774:1, G.804:2, G.859:9, K.36:75, Kt.K.4:35]

vāṣıl-ı eflāk:

1. **vāṣıl-ı eflāk:**
Mesnevi 8
Mısra: **83**
Kelime Tipi: -
Feleklere kavuşmak.

Melālüm vāṣıl-ı eflāk olaydı
Girībān-ı meh-i nev çāk olaydı

vāṣıl-ı maḳṣūd ol-:

1. **vāṣıl-ı maḳṣūd ol:**-*an*
Gazel 91
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Maksadına erişmek, muradına ermek.

Dem-beste-i ḥayretdür olan vāṣıl-ı maḳṣūd
Her lāl olamaz ayaġuña ḫˇān-ı maḥabbet

vāṣıl-ı murād kıl-:

1. **vāṣıl-ı murād ḳıl:**
Gazel 563
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Arzusuna eriştirmek.

Yoluñda ḫāk olanları ḳıl vāṣıl-ı murād
Dāmen-keş olma serv-i revān gibi her zamān

vāṣıl-ı naʿīm it-:

1. **vāṣıl-ı naʿīm it:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
Nimetlere, cennetlere kavuşturmak.

Kimisin vāṣıl-ı naʿīm itdi
Kimini dāḫil-i caḥīm itdi

vāṣıl-ı ser-çeşme-i ḥayāt ol-:

1. **vāṣıl-ı ser-çeşme-i ḥayāt ol:**-*ma, -mış, -dı*
Gazel 102
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hayat çeşmesine, âb-ı hayâta ulaşmak.

Meyl itdüginde laʿl-i revān-baḫşuña göñül
Ḫıżr olmamışdı vāṣıl-ı ser-çeşme-i ḥayāt

vāṣıl-ı vuṣlat ol-:

1. **vāṣıl-ı vuṣlat ol:**-*an*
Kaside 24
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
(Sevgiliye) kavuşmak.

Vāṣıl-ı vuṣlat olan ḫātır-ı ʿuṣṣāḳ gibi
Ser-be-ser ẕevḳ ü sürūrıyla ṭolupdur dünyā

vāsıṭa-ı luṭf u ʿiṭāb eyle-:

1. **vāsıṭa-ı luṭf u ʿiṭāb eyle:**-*y, -e*

Gazel 63
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Lütuf ve azarlama aracı yapmak.

Şöyle bir ḫūb diler ḫāṭır-ı sevdā-zede kim
Eyliye ʿişvesini vāsıṭa-ı luṭfʿu ʿiṭāb

vāsıṭa-i rişte-i cūd:

1. **vāsıṭa-i rişte-i cūd:**
Kaside 40
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Cömertlik ipinin aracı.

Gevher-i himmetidür vāsıṭa-i rişte-i cūd
Rişte-i ḳudretidür rābıṭa-i dīn ü düvel

vasiyyet:

1. **vaṣiyyet:**
Gazel 850
Mısra: **14**
Bir kimsenin ölümünden sonra yapılmasını istediği şey,.

Zülf-i yāra dil virür ʿışḳ ehli ġālib Ḥāletī
Bu vaṣiyyet anlara Manṣūr-ı ber-dāruñ gibi

vasl:

1. **vaṣlıyla:**-*ı, -y, -la*
Gazel 35
Mısra: **10**
Kavuşma, sevgiliye kavuşma.

Firāḳından o yārüñ aġlamazduḳ Ḥāletī hergiz
Eger vaṣlıyla ḫandān olmasaydı dā'imā aʿdā

[G.54:8, G.97:7, G.99:1, G.163:6, G.252:2, G.255:5, G.301:8, G.345:5, G.384:2, G.429:5, G.458:5, G.466:2, G.480:9, G.484:10, G.514:2, G.531:1, G.617:1, G.653:9, G.718:5, G.738:9, G.796:1, G.823:9, Mf.35:1, Mf.296:1, Mf.405:1]

vaṣl metāʿı:

1. **vaṣl metāʿı:**-*n*
Gazel 868
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kavuşma sermayesi.

Naḳd-i cāna alalum vaṣlı metāʿın yārüñ
Ṣemʿ ü pervāne gibi germ idelüm bāzārı

vaṣl u hicr:

1. **vaṣl u hicr:**-*ün, -le*
Gazel 81
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kavuşma ve ayrılık.

Vaṣl u hicrüñle hevā-yı ʿışḳ mānend-i ḥabāb
Ḫāne-i ḳalbüm gehī maʿmūr ider gāhī ḫarāb

vaṣl-ı leylā:

1. **vaṣl-ı leylā:**
Gazel 31
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Leylâ'ya kavuşma II Sevgiliye kavuşma.

Umar kim ḥāṣıl ola vaṣl-ı Leylā
ʿAceb vādīye düşmiş Ḳays-ı şeydā

vaṣl-ı nigār:

1. **vaṣl-ı nigār:**-*a*
Gazel 768
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma.

Vaṣl-ı nigāra gāhī ʿışḳ ehli vāṣıl olsa
Yoḳ gelmese güzelden maʿḳūle ḳāʿil olsa

vaṣl-ı yār:

1. **vaṣl-ı yār:**-*ı, -n, -a*
Gazel 774
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma.

Dil ummasun ki vāṣıl ola vaṣl-ı yārına
Bir baḥrdür bu ʿışḳ irilmez kenārına

vaṣluñ metāʿı:

1. **vaṣluñ metāʿı:**-*n*
Gazel 866
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kavuşma sermayesi.

Vaṣluñ metāʿın aldı ise naḳd-i cān-ı dil
Ey kebg-i nāz ḫaḳ bu ki yavuz şikār idi

vaṭan:

1. **vaṭandan:**-*dan*
Kaside 33
Mısra: **57**
Vatan, memleket II Bir şeyin yetiştiği yer, bölge.

Vaṭandan dūr olur müşk-i Ḫoten laʿl-i Bedaḫşānī
Ṭırāz-ı cāme-i iḳbāli ḳılmaḳ mümkin olsaydı

2. **vaṭanı:**-*ı*
Müfret 76
Mısra: **1**
Sürekli bulunulan yer (Âşık ve rakibe göre sevgilinin semti).

Anuñ ki seg-ṣıfat vaṭanı kūy-ı yārdür
İki cihān daḫı aña ġurbet diyārıdur

vāy:

1. **vay:**
Gazel 97
Mısra: **2**
Eyvah, yazık.

Kendüsin bilmez şarāb-ı şīveden ol yār mest
Vay eger kim ola cām-ı bādeden tekrār mest

[G.409:4]

vay ḥālümüze:

1. **vay ḥālümüze:**
Gazel 286
Mısra: **8**

Kelime Tipi: **Deyim**
Bir kimsenin veya bir şeyin durumunun kötü olduğunu bildiren bir ifade.

Dün gice varup ḫāne-i aġyārda ḳalmış
Vay ḥālümüze böyle ḳalursa eger ol yār

vāye al-:

1. **vāye al:**-*ınca*
Kaside 2
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Nasiplenmek, pay sahibi olmak.

Gümüş ḳubūrına zerrīn ḫadeng vaż‘ itdi
Alınca ġonce-i zanbaḳ bu faṣldan vāye

vaż‘ eyle-:

1. **vaż‘ eyle:**-*miş*
Kaside 41
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Koymak, ortaya koymak.

Ne eylerse görür elbette herkes dār-ı dünyāda
‘Aceb vaż‘ eylemiş Bārī-Ḫudā bu saḳf-ı mīnāyı

vāz geç-:

1. **vāz geç:**-*er*
Gazel 225
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Artık istemez olmak, terketmek, bırakmak.

Ṣanma senden göricek tīġ-i ġamı vāz geçer
Reh-i ‘ışḳuñda senüñ ‘āṣıḳ-ı ser-bāz geçer

vaż‘ it-:

1. **vaż‘ it:b**-*di*
Kaside 2
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Koymak.

Gümüş ḳubūrına zerrīn ḫadeng vaż‘ itdi
Alınca ġonce-i zanbaḳ bu faṣldan vāye

vāz-gel:

1. **vāz-geldi:**-*di*
Müseddes 5
Mısra: **21**
Vazgeçmek, feragat etmek.

Vāz-geldi Ḳays fikr-i vuṣlat-ı dil-dārdan
Geçmedi aṣlā göñül ammā belā-yı yārdan

vaż‘-ı esās:

1. **vaż‘-ı esās:**-*ı, -n, -da*
Gazel 570
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Temel kurma, inşa etme.

Kāşāne-i cevr olmaġa ol şāha mübārek
Çaḳ vaż‘-ı esāsında beni eyledi ḳurbān

vaż‘-ı nā-hemvār:

1. **vaż‘-ı nā-hemvār:**-*ı, -n, -a*
Gazel 738
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Düzgün olmayan vaziyet II Feleğin ters işleri.

Virse dil ruḫṣat ‘aceb mi āh-ı āteş-bārına
Çoḳ taḥammül itdi çerḫüñ vaż‘-ı nā-hemvārına

vaż‘-ı zamān:

1. **vaż‘-ı zamān:**
Müfret 370
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Devrin durumu.

Siflegān-ı nā-müvecceh kār-ı bed vaż‘-ı zamān
İtdi eşk-i ḥasreti dūd-ı dilümle tev’emān

vebāl:

1. **vebālden:**-*den*
Kaside 28
Mısra: **44**
Günah.

Dil-i belā-zedeyi firḳatüñle öldürme
Vebālden ḥazer eyle gel ey meh-i enver

vebāl ol-:

1. **vebāl ol:**-*sun*
Gazel 674
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Günah olmak.

O şāh-ı mülk-i ḥüsnüm ġayrıdan ‘uşşāḳı farḳ itmez
Murādı ḳatl-i merdümdür ṣevāb olsun vebāl olsun

vech:

1. **vechi:**-*i*
Gazel 675
Mısra: **5**
Sebep, neden.

Ol yāra āftāb disem vechi yoḳ mıdur
Her kim baḳarsa rūyına yaşı olur revān

[Mf.504:2]

vech-i ‘arż:

1. **vech-i ‘arż:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yeryüzü.

Saña lāyıḳ dinilmek sāye-i Ḥaḳ
Ki virdüñ vech-i ‘arża özge revnaḳ

vecḫ-i ṣabīḥ:

1. **vecḫ-i ṣabīḥ:**
Gazel 113
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzel yüz.

Zülf-i şeb-gūnı ‘āşıḳa gicedür
Ṣubḥ olupdur aña vecḫ-i ṣabīḥ

vechi var:

1. **vechi var:**
Gazel 57
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yerindedir, şaşılmaz, garip değildir.

Ṣūret-i bī-cāna döndüm żaʿf ile ey Ḥāletī
Vechi var bezminde yār itmezse tevcīhe ḫitāb

[G.135:14, G.205:1, G.697:2, K.15:22, K.15:37, K.26:34, Kt.1:2, Kt.59:6, Kt.63:3]

vedāʿ eyle-:

1. **vedāʿ eyle:**-*sün*
Gazel 636
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Veda etmek, ayrılmak.

Vuṣlat recāsına reh-i ʿışḳ olan revān
Evvel ḳademde cāna vedāʿ eylesün hemān

vefā:

1. **vefā:**
Gazel 274
Mısra: **4**
Dostluk ve muhabbette sebat etme, sevgide süreklilik, bağlılık ve sadâkat.

Ḥarf atar yār baña ger cefā ḳaṣdı ile
Her cefāsında velī niçe vefā müdġamdur

[G.359:5, G.396:2, G.470:2, G.748:1, G.789:7, G.875:13, G.876:2, Mf.27:1, Mf.29:1, Mf.96:1, Mf.433:1, Mf.552:2]

vefā ek-:

1. **vefā ek-:**-*dü, -k*
Gazel 359
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgi bağlılığı, sadakat göstermek.

Vefāyı ekdük itme yine sen ʿāṣıḳlara cānā
Düşen ʿışḳ ehline göstermedür gerçi cefādan ḥaẕ

vefā eyle-:

1. **vefā eyle:**-*mez*
Gazel 135
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sözünde durmak, sadakatli olmak; iyi davranmak, yakınlık göstermek.

Yoḳ yire urma tīşe-i āhuñ feleklere
Dünyā yıḳılsa saña vefā eylemez o yār

[G.215:8, Mf.108:2]

vefā gel-:

1. **vefā gel-:**-*mez*
Gazel 340
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Vefa göstermek.

Hemān seng-i cefādur ʿāṣıḳa senden gelen dirler
Elüñden her ne dirlerse gelür ṣāhum vefā gelmez

vefā it-:

1. **vefā it:**-*er*
Gazel 458
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sadakat göstermek, sevgi bağlılığını sürdürmek; ilgi göstermek, mutlu etmek.

Baña dirler ki saña bir gün ider yār vefā
ʿÖmrümüz āḫire irdi ne zamān itse gerek

[K.24:22, G.322:3]

vefā ḳaṣrı:

1. **vefā ḳaṣrı:**-*n, -a*
Gazel 428
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Vefa köşkü.

Yıġıldı ʿāṣıḳuñ pīrāheninde seng-i bī-dāduñ
Yaḳında var gibi ṣāhum vefā ḳaṣrına bünyādуñ

vefā naġmesi:

1. **vefā naġmesi:**
Gazel 756
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sadakat ezgisi.

Ey muṭrib-i nā-sāz-ı felek çengüñi ḳaldur
Zīrā ki vefā naġmesi yoḳ zīr ü bemüñde

vefā resmi:

1. **vefā resmi:**-*n, -i*
Müseddes 2
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Vefa duygusu.

Yazıḳlar baña şāhum itdügüñ iḳrārı bilmezseñ
Vefā resmini ögrenmek gereksin bārī bilmezseñ

vefā ümmīdin it-:

1. **vefā ümmīdin it-:**-*me*
Gazel 453
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Bağlılık ve sadakat beklentisinde olmak.

Vefā ümmīdin itme Ḥāletī itme sen
Ki zīrā bī-vefā dil-dāra düşdüñ

vefālar eyle-:

1. **vefālar eyle:**
Gazel 273
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sözünde durma, sözü yerine getirme, dostlukta sebat gösterme.

Vefālar eyle ġaraż almaġ ise cānumuzı
Bizi cefā ile öldürmeden saña ne çıḳar

vefālar it-:

1. **vefālar it:**-*di*
Gazel 637
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgi/vefa göstermek.

Vefālar itdi aġyāra cefālar ḳıldı ʿuṣṣāḳa
Muḥaṣṣal görmedük bir kimse yoḳdur luṭf u iḥsānın

vefālar ḳıl-:

1. **vefālar ḳıl:**
Kıt'a 66
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Çokça sevgi ve dostluk göstermek.

Vefālar ḳıl ḫaṭuñ çıḳmazdan evvel
Çıḳarma göklere dūd-ı siyāhum

vefāsuz:

1. **vefāsuz:**
Gazel 536
Mısra: **2**
Vefası olmayan, sevgisinde sebat etmeyen.

Ġam-ı ʿışḳıyla döndi ṣūret-i bī-cāna timsālüm
Vefāsuz yāra ʿāşıḳ olmayan bilmez benüm ḥālüm

[Mf.313:2]

vefāya ʿahd eyle-:

1. **vefāya ʿahd eyle:**-*r*
Gazel 323
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bağlılık sözü vermek.

Dil-i bīmārı gördükçe ṭurup bir ḫāṭırın ṣormaz
Vefāya ṭurmadan ʿahd eyler ammā ʿahdine ṭurmaz

vefāya ʿahd it-:

1. **vefāya ʿahd it:**-*er, -se*
Gazel 184
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Verilen sözü tutmak.

Vefāya ʿahd iderse yıl geçer ey Ḥāletī itmez
Ḳaçan kim vaʿde-i cevr eylese ammā hemān eyler

vefā-yı zamān:

1. **vefā-yı zamān:**
Kıt'a 47
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Feleğin vefası.

Ḳahrı nā-būd çün vefā-yı zamān
Keremi ʿāmm çün cefā-yı felek

vefā-zede:

1. **vefā-zede:**
Müfret 155
Mısra: **2**
Vefaya uğramış.

Cefā-yı zamāna ider çāre āḫir
Vefā-zede ḳutb-ı sipihr-i mefāḫir

vefḳ:

1. **vefḳdür:**
Kaside 34
Mısra: **35**
Uygun gelme, uyma.

Yaḫūd o ḫāne içün vefḳdür murabbaʿ kim
Anı getürmeg ile oldı manẓar-ı zībā

vefḳ-i dil-ḫᵛāh:

1. **vefḳ-i dil-ḫᵛāh:**
Mesnevi 9
Mısra: **224**
Kelime Tipi: -
Gönlün istediği gibi.

Nümāyān olsa necm-i himmet-i şāh
Feleklerde döner bir vefḳ-i dil-ḫᵛāh

vefḳ-i hezār-ender-hezār:

1. **vefḳ-i hezār-ender-hezār:**
Gazel 148
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bülbüller arasında bülbül olması.(Bülbüllerin iç içeymiş gibi bir araya üşüşmesi bağlamında).

Birbirine girdi bülbüller meger kim itdi kār
Güllerüñ ḳondurduġı vefḳ-i hezār-ender-hezār

[G.218:4]

vefḳ-i murabbaʿ:

1. **vefḳ-i murabbaʿ:**
Kaside 27
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dörtgen biçiminde.

Āhen-i revzenleri vefḳ-i murabbaʿ şeklidür
Olsa ol ḫāne n'ola anuñla maḳbūl-i cihān

vefḳ-i murād-ı dil:

1. **vefḳ-i murād-ı dil:**-*dür*
Gazel 807
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönül muradına uygun, gönlün istediği gibi.

Levḥ-i sīmīn-beri vefḳ-i murād-ı dildür
Görinürken raḳamum mihr ü vefādan sāde

vefret-i āb-ı sirişk:

1. **vefret-i āb-ı sirişk:**-*i, -n, -den*
Gazel 832
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gözyaşının bolluğu.

Ṭoyarlar hep görenler vefret-i āb-ı sirişkinden
Eger gelse ḫayāl-i ʿāşıḳa çāh-ı zenaḫdānı

veġā:

1. **veġāda:**-*da*
Kaside 4
Mısra: **20**
Savaş.

Ne şāhdur ki Ḫudā eylemiş kef-i destin
Veġāda rūḥ-sitān ü seḫāda cān-perver

vehhāb:

1. **veḫḫāb:**
Tarih 12
Mısra: **2**
Çok veren, çok bağışlayan (Allah).

Didi tārīḫ-i mevtini aḥbāb
Ḳuluna raḥmet eylesün Veḥḥāb

velāvet:

1. **velāyetüñ:**-*üñ*
Gazel 407
Mısra: **10**
Kulun Hakk'a yakınlığı ve Hakk'ın kulu, kulun Hakk'ı dost edinmesi durumu, velî olma, velîlik, ermişlik.

Görseydi Cem eger seni lā-büdd iderdi reşk
Ey pīr-i mey-kede ḳatı çoḳdur velāyetüñ

[G.811:4]

velī:

1. **velī:**
Mesnevi 5
Mısra: **79**
Allah dostu.

Ḥasan ile Ḥüseyn ol iki velī
Her biri luṭf-ı Ḥaḳ u sırr-ı ʿAlī

2. **velī:**
Gazel 8
Mısra: **4**
"Ama, fakat, lakin" anlamlarına gelen bir bağlaç.

Ne siḥr eyler ʿaceb ol ġamzeler kim ursalar nāvek
Geçer cāna velī olmaz bedende hiç eser peyda

[G.13:4, G.14:5, G.35:4, G.55:14, G.149:15, G.210:11, G.274:4, G.313:5, G.341:2, G.404:3, G.417:12, G.510:5, G.534:4, G.541:3, G.574:4, G.580:4, G.604:7, G.617:2, G.620:8, G.660:3, G.684:6, G.702:11, G.744:7, G.753:10, G.762:6, G.773:10, G.777:2, G.830:6, G.838:7, G.848:6, G.860:5, G.875:14, G.895:5, K.10:30, K.19:5, K.24:25, K.27:57, K.30:49, K.36:65, K.37:39, K.39:21, K.42:27, K.t.54:4, Kt.58:2, Kt.100:3, Kt.128:2, M.8:103, M.8:122, M.8:178, Mf.30:2, Mf.405:2, Mf.428:1, Mf.434:2, Mf.471:2, T.2:8]

velīkin:

1. **velīkin:**
Gazel 279
Mısra: **8**
Ama, fakat, lakin, şöyle ki, çünkü.

Mesīḥā-veş gözi cān-baḫş olanlar ḫāk-i zilletde
Velīkin devlete irişmedük bir ḫar mı ḳalmışdur

[Mf.178:2]

veliyy-i niʿmet:

1. **veliyy-i niʿmet:**-*ümüz*
Gazel 144
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bir kimsenin nimetinden faydalandığı, birçok şeyini ona borçlu olduğu kimse.

Ṣabāḥ u şām ġıdāmuz nevāle-i ġamdur
Veliyy-i niʿmetümüz ʿışḳdur bizüm her bār

velvele şal-:

1. **velvele şal:**-*du, -n*
Gazel 727
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gürültüye boğmak, telâş ve heyecan uyandırmak.

Çıḳdı eflāke benüm şıyt u şadā-yı ʿışḳum
Ḥüsn ile şalduñ ise velvele sen dünyāya

verd:

1. **verde:**-*e*
Gazel 715
Mısra: **5**
Gül.

Ruḫuñ şemʿa ʿizāruñ verde beñzer bu dil-i şeydā
Fiġān itdükçe bülbüldür sükūt itdükçe pervāne

[K.10:18]

verd-i āmāl:

1. **verd-i āmāl:**-*ün*
Kaside 13
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Emel gülleri.

Açıldı verd-i āmālüñ revādur şimdiden ṣoñra
Ḳılursañ bāġ-ı medḥinde nevālar ʿandelībāne

[Trk.B.1:13]

verd-i çemen:

1. **verd-i çemen:**
Gazel 612
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bahçenin gülü II Sevgili.

Ḥāl-i bülbül nic'olur kim işidüp feryādın
Ḫandeden arḳası üstine gelür verd-i çemen

[G.725:10]

verd-i gül-zār:

1. **verd-i gül-zār:**-*un*
Gazel 396
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gül bahçesinin gülü.

Senüñle idemez daʿvā-yı ḫūbī ey gül-i raʿnā
Hezār olsa eger aña güvāhı verd-i gül-zāruñ

verd-i ḥamrā:

1. **verd-i ḥamrā:**-*dan*
Kaside 20
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Kırmızı gül.

İderse şekve bir dem aña bülbül verd-i ḥamrādan
Sefīd olur ser-ā-ser beñzinüñ hiç ḳalmayup ḳanı

verd-i handān:

1. **verd-i ḫandān:**
Gazel 448
Mısra: **3**

Kelime Tipi: -
Gülen gül II Sevgili.

Kimine āteş olur kimine verd-i ḫandān
Ne ʿaceb ḥāli var ey dil o ruḫı gül-nāruñ

[G.506:2, G.521:2, G.534:10, G.544:6, G.565:18, G.647:8, Mf.341:2, Mf.343:2]

2. **verd-i ḫandān:**-*ı*
Kaside 1
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gülen gül II Memduhun güler yüzü.

Ḳudūmıyla n'ola faṣl-ı şitā reşk-i bahār olsa
ʿAdālet bāġınuñ geldi yetişdi verd-i ḫandānı

[T.5:6, K.30:34]

3. **verd-i ḫandān:**-*un*
Gazel 404
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gülen gül II Yeni açılmış gül.

Çemende ġonce-i gül dem-bedem böyle ṣıḳılmazdı
Eger almasa aġzı ölçüsin ol verd-i ḫandānuñ

[K.20:62]

4. **verd-i ḫandān:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Gülen gül II Şairin vefat eden oğlu.

Meded ki nāfe-i ḥāl ü bih-i zenaḫdānın
Ne ḥoḳḳa-i lebi ḳaldı ne dürr-i dendānı

verd-i raʿnā:

1. **verd-i raʿnā:**-*sı*
Gazel 823
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dış tarafı sarı, iç tarafı kırmızı olan çok güzel bir gül çeşidi.

Bahār ile ḫazānı tev-emān bilmek gerek ʿāḳil
Nümūne saña yetmez mi bu bāġuñ verd-i raʿnāsı

[K.2:10, K.10:10, K.24:12, K.41:62]

2. **verd-i raʿnā:**
Gazel 362
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
İki renkli güzel gül II Sevgili.

Baña geçmez dime ey verd-i raʿnā bülbülüñ āhı
Ḫadeng-i āhene ʿāṣıḳlaruñ olmaz siper māniʿ
[G.779:8, G.862:1, Mf.15:1, Mf.164:1]

verd-i ruḫsār:

1. **verd-i ruḫsār:**-*ın*
Gazel 517
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yanağın gülü, güle benzeyen yanak.

Verd-i ruḫsārın ıraḳdan seyr ider bir bülbülem
Ḳaṣdum oldur kim o naḫl-i tāzeye bār olmayam

verd-i sefīd:

1. **verd-i sefīd:**
Gazel 261
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Beyaz gül.

ʿUṣṣāḳa raḥm olmaz dime zaḫm-ı dil içün bülbülüñ
Gül-şende her verd-i sefīd bir merhem-i kāfūrdur

verd-i ṭariyy:

1. **verd-i ṭariyy:**
Gazel 539
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Taze gül.

Pāre pāre olur anuñ yoluna verd-i ṭariyy
Gül-şene gelse eger ġonce-i gül-pīrāhenüm

verd-i tāze:

1. **verd-i tāze:**-*n, -ün*
Müfret 27
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Taze gül ll sevgili.

O verd-i tāzenüñ cevrin vefā bilsek olur ammā
ʿAceb āzürde-dildür bülbül-i cān ḫār derdinden

[Mf.29:1, Mf.433:1]

verd-i ter:

1. **verd-i ter:**-*ün*
Gazel 214
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Taze gül.

Reng-i ʿiẕāruñı göreli ġuṣṣa-nākdür
Gül-şende gerçi verd-i terüñ zehr-ḫandi var

[G.127:2]

2. **verd-i ter:**-*dür*
Gazel 393
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Taze gül II Sevgili.

Dem-ā-dem gösterüp dūd-ı siyāhuñ şerm-sār itme
Bulutdan nem ḳapar bir verd-i terdür çünki dil-dāruñ

[G.654:6, G.820:12]

v'ey:

1. **v'ey:**
Kaside 4
Mısra: **43**
Ve bağlacı ile ey nida ünleminin kısaltılmış şekli, ve ey!.

Eyā sipihr-i kerem v'ey seḥāb-ı feyż-resān
Zamānıdur baña seyl-āb-ı luṭfuñı göster

[M.2:56, M.3:100, G.484:2, Kt.K.2:2]

veyāhūd:

1. **veyāḫūd:**
Gazel 324
Mısra: **8**
Veya, ya da.

Yüzin ḫurşid ile bir ṭutdı beñzer mest-i nāz olmış
Veyāḫūd rütbe-i ḥüsnin o şūḫ-ı meh-liḳā bilmez

vezān eyle-:

1. **vezān eyle:**-*r*
Müfret 94
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Esmek.

Vezān eyler çemende bād-ı āhın ṭurma bülbüller
Perīşān olduġın bād-ı seḥerden şanmasun güller

[M.1:73]

vezān ol:-

1. **vezān ol:**-*dukça*
Gazel 259
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Esmek.

Bād-ı āhum ser-i kūyında vezān olduḳça
Ṭurma başını şalan ol boyı şimşādumdur

[G.542:7, G.546:3, G.567:6, G.626:8, K.1:1, K.735, K.16:6, T.5:1]

vezāret:

1. **vezāret:**
Tarih 1
Mısra: **18**
Vezirlik makamı.

Ol Ḥāletī yād eyleyicek hātif-i ġaybī
Tārīḫ didi yine yirin buldı vezāret

vezāret ṣadrı:

1. **vezāret ṣadrı:**-*n*
Kaside 24
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Vezirlik makamı.

İtdi teşrīf saʿādetle vezāret ṣadrın
Āṣaf-ı Cem-ʿaẓamet dāver-i Cemşīd-liḳā

vezīrā:

1. **vezīrā:**
Gazel 184
Mısra: **11**
Ey vezir!

Vezīrā sensin ol kim var iken ser-māye-i luṭfuñ
Metāʿ-ı dehr-i dūna meyl iden ġāfil ziyān eyler

vezīr-i ʿālem-ārā:

1. **vezīr-i ʿālem-ārā:**
Kaside 23
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Âlemi süsleyen vezir.

Bulunmaz böyle Āṣaf-rā vezīr-i ʿālem-ārā kim
Bulundı şöyle muʿẓam ḫidmetinde ehl-i īmānuñ

vezīr-i cem-ʿaẓamet:

1. **vezīr-i cem-ʿaẓamet:**
Kaside 28
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Cem gibi heybetli vezir.

Vezīr-i Cem-ʿaẓamet Ḥażret-i Ḥasan pāşā
Peleng-i şīr-i mehābet Peşeng-i Dārā-der

vezīr-i hūb-siyer:

1. **vezīr-i ḫūb-siyer:**
Kaside 25
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Güzel ahlaklı vezir.

Semiyy-i faḫr-i Resūl nāẓım-ı maʿīşet-i gül
Vezīr-i ḫūb-siyer Āṣaf-ı Süleymān-fer

veẓir-i kār-dān:

1. **veẓir-i kār-dān:**
Kaside 37
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İş bilen mâhir vezir.

Ḥamdü li'llāh kim olup feṭḥ u ẓaferle hem-ʿinān
Āstān-ı devlete geldi veẓir-i kār-dān

vezīr-i ṣaff-der-i ʿālī-cenāb:

1. **vezīr-i ṣaff-der-i ʿālī-cenāb:**
Kaside 35
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Haysiyetli, düşman saflarını yaran vezir II Kaptan Cagala-zâde.

Ḫayr-maḳdem ey vezīr-i ṣaff-der-i ʿālī-cenāb
Virdi ḫāk-i reh-güẓāruñ çeşm-i cāna nūr u tāb

vezn eyle-:

1. **vezn eyle:**-*r*
Kaside 1
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Tartmak II Mukayese etmek.

Felek her gice bir mīzān ḳurar var ise vezn eyler
ʿAṭā-yı şāh ile maḥṣūl-i baḫri ḫāṣıl-ı kānı

vezn it-:

1. **vezn it:**-*er, -ken*
Kaside 31
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Ölçmek, tartmak.

Taḫta-i ḫāk altına düşdi dürüst-i maġribī
Vezn iderken dirhem-i encümle şarrāf-ı ḳader

[G.187:17]

vezn olun-:

1. **vezn olun:**-*sa*
Kaside 42
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Ölçülmek, tartılmak.

Ḳarīn-i ḥüsn-i ḳabūl ile ḥükm-i Yezdān'ı
Yüzi ṣuyına anuñ yā İlāhi maḥv eyle

[K.9:51]

vilāyet:

1. **vilāyet:**
Gazel 555
Mısra: **12**
Memleket, ülke II Kulun Hakk'a yakınlığı ve Hakk'ın kulu, kulun Hakk'ı dost edinmesi durumu, veli olma, velilik, ermişlik.

ʿArż idüp āyīne-i ʿālem-nümā-yı sāgarın
Bir dem içre biñ vilāyet gösterür pīr-i muġān

2. **vilāyet:**
Gazel 614
Mısra: **4**
Memleket, ülke II Kulun Hakk'a yakınlığı ve Hakk'ın kulu, kulun Hakk'ı dost edinmesi durumu, veli olma, velilik, ermişlik.

Sunsa ger āyīne-i ʿālem-nümā-yı sāġarı
Bir dem içmek biñ vilāyet gösterür pīr-i muġān

vilāyet-i fażl:

1. **vilāyet-i fażl:**-*ı*
Kaside 17
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Cömertlik ülkesi.

Ḳalurdı derhem-i pür-pīç cümle aḥvāli
Eger vilāyet-i fażlı ben itmesem taḥrīr

vir-:

1. **virür:**-*ür*
Gazel 452
Mısra: **3**
Feda etmek, bağışlamak, vermek.

Virür naḳd-i ḥayātın pek basarsañ ayaġuñ cānā
Şu pā-māl-i belā kim ola cānıyla ḫarīdāruñ

[G.173:10, G.233:9, G.237:4, G.237:7, G.237:8, G.329:7, G.334:3, G.339:1, G.371:9, G.384:7, G.387:8, G.399:11, G.422:5, G.448:1, G.448:9, G.454:1, G.458:5, G.513:6, G.549:8, G.565:12, G.606:1, G.688:1, G.700:5, G.752:8, G.799:10, K.3:5, K.12:41, K.17:33, K.19:34, K.21:75, K.27:5, K.35:2, K.39:28, K.41:12, M.3:47, M.4:32, M.9:49, Mf.92:1, Mf.291:1, Mf.394:1, Mf.509:1, Mf.524:2, Mf.527:2]

2. **virsün:**-*sün*
Gazel 194
Mısra: **4**
Vermek, sunmak, ikram etmek.

Bīmār-ı ʿışḳa yazmadı kimse devā dime
Virsün baña şarāb-ı lebüñden şifāyı gör

[G.237:10, G.519:9, G.606:4, G.606:6, G.606:8, G.831:2, G.863:11, M.3:116]

4. **vire:**-*e*
Gazel 641
Mısra: **2**
Vermek.

İtse helāk eger beni ol laʿl-i dil-sitān
Ḫāküm vire dil ehli meẕāḳına būy-ı cān

[G.161:7, G.562:14, G.606:2, G.724:8, K.5:13, K.21:20, Kt.K.3:9]

5. **virmez:**-*mez*
Gazel 415
Mısra: **10**
Değişmek, tercih etmek.

Ḥāletī-veş her ḫarābāt ehli kendin Cem bilür
Bāliş-i zer-kāra virmez işigin mey-ḫānenüñ

[G.599:6, G.606:10, G.668:8, G.716:10, G.718:2]

6. **virdi:**-*di*
Kıt'a 59
Mısra: **1**
Vermek, devretmek.

Fevt olup Sulṭān Meḥemmed virdi tāc u taḫtını
Ḥażret-i Ḫān Aḥmed'e ol pādşāh-ı bī-zevāl

7. **virdügi:**-*dük, -i*
Kıt'a 128
Mısra: **4**
Göstermek, yaşatmak.

Ṭaleb-kār-ı murād olsañ ṣalar elbette ferdāya
Muvaḳḳatdur ekābir virdügi zehr-i sitem şimdi

[K.40:13]

8. **virse:**-*se*
Müfret 358
Mısra: **1**
Ulaştırmak, eriştirmek.

Şeb-i tār içre ḳāṣid virse baña nāmeñi şāhum
Hemān bir şemʿ-i sūzān ḫāżır eyler şuʿle-i āhum

9. **virmemek:**-*me, -mek*
Gazel 171
Mısra: **10**
Can vermek.

Naḳd-i cān dil-berüñ emānetidür
Virmemek Ḥaletī ḫıyānetdür

10. **virmesün:**-*me, -sün*
Müseddes 4
Mısra: **3**
Nasip etmek.

Virmesün kimseye Ḥaḳ böyle olan dil-dārı
Nice almaya bu ġam cān u dil-i bīmārı

11. **virmesi:**-*me, -si*
Gazel 415
Mısra: **6**
Vermek, neden olmak.

Sözlerin gūş itmeden
vāʿiẓlerüñ ḳıl iḫtirāz
Ḫˇāb-ı ġaflet virmesi vardur
ṣaḳın efsānenüñ

12. **viren:**-*en*
Terkib-bend 1
Mısra: **92**
Savurmak.

Felekdür ʿandelībüñ varını ber-bād idüp dāʾim
Viren bād-ı ṣabāya her seḥer gül-berg-i ḫandānı

vīrān:

1. **vīrānı:**-*ı*
Gazel 204
Mısra: **4**
Yıkılmış, harap olmuş yer. II Gönül.

Ḫāṭırum hicrüñle ġam-gīn göz ḫayālüñ birle ṣād
Beñzedüm ṣol şehre kim vīrānı var ābādı var

[G.223:2, Mf.308:1]

vīrān eyle-:

1. **vīrān eyle:**-*r*
Gazel 222
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yıkmak, bozmak.

Ḳomasun gelmege ḫayl-i ḫaṭın ol ṣūḫ-ı cihān
Gelicek cān u göñül mülkini vīrān eyler

vīrān ol-:

1. **vīrān ol:**-*mış*
Gazel 41
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yıkılmak, harap olmak.

Gördi kim ḫāne-i dil hicr ile vīrān olmış
ʿÖmrüme ḳondı benüm ḳāfile-i derd ü belā

[G.179:8, G.226:1, G.229:3, G.279:2, G.484:2, G.501:6, G.572:6, G.734:2, K.4:45, K.23:3, Trk.B.1:120]

vīrāne:

1. **vīrāne:**
Kaside 36
Mısra: **62**
Yıkıntı, harabe.

Tāb-dār olur çü tār-ı mihr tār-ı ʿankebūt
Nūr-ı reʾyüñ düşse bir vīrāne üzre nā-gehān

2. **vīrānenüñ:**-*n, -ün*
Gazel 415
Mısra: **4**
Yıkılmış, harap olmuş yer. II Aşığın gönlü.

Cān u dil gitse ʿaceb mi cism-i ṣad-çāküm ḳoyup
Olmaġa ḳābil yiri ḳalmadı ol vīrānenüñ

[G.582:3, G.686:2, G.740:8, G.883:10, G.895:3, Kt.44:3, Mf.25:2, Mü.6:14]

3. **vīrāne:**
Terkib-bend 1
Mısra: **42**
Yıkılmış veya çok harap olmuş yapı II Dünya.

ʿAceb ḳıydı felek Medḥī gibi merd-i süḫan-dāna
ʿAceb gencīneden ayrıldı ḥaḳḳā kim bu vīrāne

vīrāne ol-:

1. **vīrāne ol:**-*dı*
Matla 21
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yıkılmak, harabe olmak.

Naḳd-i şevküm bī-nihāyet ḫāne-i cismüm ḫarāb
Oldı göñlüm ṣanki bir vīrāne gerd-i genc-yāb

vīrānlık:

1. **vīrānlıḳ:**
Gazel 794
Mısra: **8**
Eskilik, yıkık dökükluk.

Benem o murġ ki hem-sāye idinür çoḳdı
Ḳaçan ki görmeye vīrānlıḳ āşiyānında

vird-i ʿālem:

1. **vird-i ʿālem:**
Mesnevi 3
Mısra: **89**
Kelime Tipi: -
Âlemin diline doladığı II Kendisine sürekli salavat getirilen Hz. Peygamber.

Vird-i ʿālem durur ṣıfatı anuñ
Söyledür ṭaşı muʿcizātı anuñ

vird-i seḥer-gāh ol-:

1. **vird-i seḥer-gāh ol-:**-*sun*
Gazel 292
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Seher vaktinde zikir çekmek, Allah'ı anmak.

Olsun duʿāsı vird-i seḥer-gāh fażl-ı Ḫaḳ
Alduḳça her bahār eline sübḥasın çenār

vird-i ṣubḥ u ṣām:

1. **vird-i ṣubḥ u ṣām:**
Kaside 33
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Sabah ve akşam, devamlı edilen dua.

Bileydi cevher-i naẓmum ger Ḫˇācūy-ı Kirmānī
Gerek kim rūz u şeb yād idesin ḳalb-i şerīfüñden

vird-i ṣubḥ-gāh:

1. **vird-i ṣubḥ-gāh:**-*um, -dur*
Gazel 519
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sabah vakti duası.

Bir duʿādur kim ḳadeḥ anı virür pīr-i muġān
Ḥāletī çoḳdan o vird-i ṣubḥ-gāhumdur benüm

2. **vird-i ṣubḥ-gāh:**-*um, -dur*
Mesnevi 2
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Sabah vakti zikri II Sabah vakti inlemesi.

Hem-demüm her seḥer de āhumdur
Ṣanki ol vird-i ṣubḥ-gāhumdur

vird-i sükkān-ı sipihr ol-:

1. **vird-i sükkān-ı sipihr ol:**-*sun*
Kaside 36
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü sakinlerinin (meleklerin) dilinde olmak.

Vird-i sükkān-ı sipihr olsun duʿā-yı devletüñ
Ehl-i ʿarża seyfüñi itdükçe Mevlā ḥırz-ı cān

vird-i zebān ol-:

1. **vird-i zebān ol:**-*sun*
Gazel 399
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Dilde tespih olmak, sürekli tekrar edilmek.

Ġam-ḫaneñe ol yār ḳadem ḳorsa seḥerden
Olsun bu ġazel Ḥāletiyā vird-i zebānuñ

vird-i zebān u ḥırz-ı cān kıl-:

1. **vird-i zebān u ḥırz-ı cān ḳıl:**
Kaside 37
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Can sığınağı yapmak ve dilden düşürmemek.

Eyle luṭf-ı bī-şümārın ẓāhir ü bāṭın recā
Ḳıl duʿā-yı devletin vird-i zebān u ḥırz-ı cān

viril-:

1. **virilmişdür:**-*miş, -dür*
Kaside 1
Mısra: **32**
Bağışlanmak, ihsan edilmek.

Binā-yı ḳadrine bānī n'ola müzd-ver iderlerse
Virilmişdür vücūd-ı pākine resm-i cihān-bānī

[K.21:33, G.391:10, G.431:6]

viṣal:

1. **viṣālüñ:**-*üñ*
Gazel 15
Mısra: **7**
Sevgiliye kavuşma.

Viṣālüñ itmese bār-ı ġamı biraz pertāb
İderdi fülk-i dili baḥr-i ʿışḳ nā-peydā

[G.230:5, G.243:8, G.443:3, G.668:6, G.773:4, G.801:7, G.804:3, G.843:7, G.844:11, G.889:5]

viṣāl ümmīdi ol-:

1. **viṣāl ümmīdi ol-:**-*maz*
Gazel 262
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kavuşmayı ümit etmek II Sevgiliye kavuşmayı ummak.

Viṣāl ümmīdi olmaz ṭolmayınca ḳan ile baġruñ
Leb-i dil-dārı būs itmez tehī olsa eger sāġar

viṣāl-i dil-ber-i sīmīn-ber:

1. **viṣāl-i dil-ber-i sīmīn-ber:**-*i*
Gazel 735
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gümüş göğüslü sevgiliye kavuşma.

Naḳd-i vaḳt ister viṣāl-i dil-ber-i sīmīn-beri
Göñlümüz aldanmaz oldı vaʿde-i ferdā ile

viṣāl-i yūsuf-ı ʿadl:

1. **viṣāl-i yūsuf-ı ʿadl:**-*i, -y, -le*
Kaside 16
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Adalet Yusuf'una kavuşma.

Bir dem ki pīre-zāl-i kühen-sāle-i cihān
Oldı viṣāl-i Yūsuf-ı ʿadliyle nev-civān

viṣāline ir-:

1. **viṣāline ir:**-*er*
Gazel 34
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kavuşmak.

Dirsin irer viṣālüme ʿāşıḳ olan baña
Dünyāyı ʿāşıḳ itdi bu söz dil-berā saña

viṣālüñ şehri:

1. **viṣālüñ şehri:**-*n, -e*
Gazel 634
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kavuşma şehri II Sevgiliye kavuşma.

Ḳaçarken dil viṣālüñ şehrine ceyş-i melāmetden
Olup üftāde rāh-ı ġamda bozmış nā-gehān şeklin

vuḥūş u ṭayr:

1. **vuḥūş u ṭayr:**-*ı*
Gazel 443
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yabani hayvan ve kuş.

Eger kim olmasaydı āb-ı çeşm ü dāne-i eşki
Vuḥūş u ṭayrı deştüñ başına üşmezdi Mecnūn'uñ

vuḥūş-ı ṭayr:

1. **vuḥūş-ı ṭayr:**
Kaside 17
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Vahşi kuşlar.

Vuḫūş-ı ṭayr zemīn ü āsmānı seyr eyler
Vücūd-ı ḫaşmı ḳaçan ḳılsa tuʿme-i şemşīr

vurġunı ol-:

1. **vurġunı ol:**-*ur, -um*
Gazel 720
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Vurulmak, âşık olmak.

Ḳanda bir şemʿ-i melāḥat ki görem Ḥāletiyā
Olurum vurġunı anuñ nitekim pervāne

vuṣlat:

1. **vuṣlatın:**-*ı, -n*
Gazel 210
Mısra: **3**
Kavuşma, sevgiliye kavuşma.

Vuṣlatın ol ġonce-i ḫandānuñ eylerdük ümīd
ʿAhdi ʿahd-i gül gibi ger olmasa nā-üstüvār

[G.230:4, G.242:4, G.276:1, G.283:5, G.290:6, G.320:3, G.362:2, G.516:2, G.542:5, G.760:6, Mf.84:1, Mf.199:2, Mf.232:2, Mf.343:1]

vuṣlat demi:

1. **vuṣlat demi:**-*n, -de*
Gazel 62
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kavuşma zamanı.

Ḳalmaz vücūd-ı ʿāşıḳ-ı şūrīdeden eser
Vuṣlat deminde kimden ider yār ictināb

vuṣlat eyyāmı:

1. **vuṣlat eyyāmı:**-*n, -da*
Gazel 665
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kavuşma günleri.

Vuṣlat eyyāmında ölmek ʿāşıḳa āsān degül
Saġ olup bend-i ġam-ı hicre giriftār olmadan

vuṣlat metāʿı:

1. **vuṣlat metāʿı:**
Gazel 764
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kavuşma sermayesi.

Gelür vuṣlat metāʿı ben gedānuñ naḳd-i cānıyla
Bahāsı az olur zīrā ki hicrān olsa kālāda

[G.765:7]

vuṣlat recāsı:

1. **vuṣlat recāsı:**-*n, -a*
Gazel 636
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kavuşma ümidi.

Vuṣlat recāsına reh-i ʿışḳ olan revān
Evvel ḳademde cāna vedāʿ eylesün hemān

vuṣlata iriş-:

1. **vuṣlata iriş:**-*e, -m*
Gazel 275
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Vuslata ermek, kavuşmak.

Umarum kim irişem vuṣlata firḳat dükene
Mürde iḥyāsına çün Ḥażret-i Ḥaḳ ḳādirdür

vuṣlat-ı hūbān:

1. **vuṣlat-ı ḫūbān:**
Gazel 147
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güzellere kavuşma.

Ṭāliʿüm gör kim daḫı bir kerre rūzī olmadı
Vuṣlat-ı ḫūbān gibi bir devlet-i nā-pāy-dār

vuṣlat-ı yār:

1. **vuṣlat-ı yār:**
Gazel 516
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma.

Vuṣlat-ı yār naṣīb olmayacaḳdur āḫir
Yoḳ yire bārī temennā-yı maḥāl eylemesem

vużū it-:

1. **vużū it:**-*sün*
Kıt'a 104
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Abdest almak.

Kaʿbe-i kūyuñ ṭavāf itmek dilerse Ḫıżr eger
Varsun itsün evvel āb-ı zindegānīden vużū

vü:

1. **vü:**
Gazel 391
Mısra: **11**
"Ve" bağlacı.

Ele al gezlik-i teslīmi vü ḳıl Ḥāletiyā
Noḳṭa-i şekki ser-i saṭr-ı tefekkürden ḥak

[K.6:64, M.2:21, M.7:34, Mü.6:1]

vücūd:

1. **vücūdum:**-*um*
Mesnevi 9
Mısra: **86**
Beden, cisim, varlık.

ʿAdū mesned-nigīn-i bezm-i pindār
Vücūdum künc-i ġamda rūb-ı dīvār

[G.165:7, G.170:10, G.271:2, G.317:6, G.322:4, G.324:4, G.334:6, G.341:2, G.379:1, G.427:8, G.493:10, G.515:5, G.620:1, G.651:8, G.687:9, G.692:2, G.806:13, G.834:9, K.9:24, K.17:42, K.25:53, K.25:75, K.26:84, K.41:39, M.8:12, M.8:215, M.9:93, Mf.112:2, Mf.229:1, T.1:16, T.3:10]

vücūd bāġı:

1. **vücūd bāġı:**-*n, -a*
Gazel 688
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Beden bahçesi.

Gezend irdi vücūdum bāġına ġam tünd-bādından
O bāġa sāḳi-i meclis biraz neşv ü nemā virsün

vücūd bul-:

1. **vücūd bul:**-*ur*
Mesnevi 3
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkmak, meydana gelmek, oluşmak.

Gerçi evvel bulur şükūfe vücūd
Bāġ-ı ʿālemde mīvedür maḳṣūd

vücūd hāki:

1. **vücūd ḫāki:**-*n, -ün*
Gazel 822
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Beden toprağı, topraktan oluşan beden.

Gözümde sīm-i eşküm sīnede dinār-ı dāġum var
Vücūdum ḫākinüñ geldi ẓuhūra māl-i meknūzı

vücūd hırmeni:

1. **vücūd ḫırmeni:**-*n, -e*
Gazel 229
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Vücut harmanı II Âşığın bedeni.

Vücūdum ḫırmenine od ṣalan āhumdur ammā kim
Maḥabbet gül-şenin ḫurrem ṭutan eşk-i revānumdur

vücūd iklīmi:

1. **vücūd iḳlīmi:**-*n, -e*
Gazel 852
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Beden, varlık ülkesi.

Olup dermānde erbāb-ı riyānuñ seng-i ṭaʿnından
Eliyle cāmın eylerdi şikeste olsa Cem şimdi

vücūd nahli:

1. **vücūd naḫli:**-*n, -i*
Gazel 68
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Beden fidanı II Âşığın bedeni.

Bāġ-bān-ı maġfiret silküp vücūdum naḫlini
Mīve-i cürm ü günāhum düşdi hep bī-irtiyāb

vücūd nüsḫası:

1. **vücūd nüsḫası:**-*n*
Gazel 90
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Beden kitabı.

Degül cān u tenüm sūz-ı belādan bir zamān hālī
Vücūdum nüsḫasın yaḳmag içün yazmış yed-i ḳudret

[Mf.581:2]

vücūd şehri:

1. **vücūd şehri:**
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Beden şehri II Âşık, şair.

Seyl-i eşkümle ḫalel buldı vücūdum şehri
Bir gün evvel ʿademe bārī yıḳılsam gitsem

[G.58:1]

vücūd vir-:

1. **vücūd vir:**-*mez, -sin*
Gazel 444
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Canlandırmak.

Küşti-gīr-i ġuṣṣa vü ālāma virmezsin vücūd
Bilmezin n'eylersin ey sāḳī nedür ālüñ senüñ

2. **vücūd vir:**-*mez, -in*
Mesnevi 2
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Kıymet/değer vermek, önemsemek.

Virmezin zühde vü ṣalāḥa vücūd
Sehv ile eyleyüm meger ki sücūd

3. **vücūd vir:**-*me, -dü, -n*
Gazel 700
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Görünür kılmak.

Āftābum virmedüñ ben ẕerreye hergiz vücūd
Menzilüm ḳılsam n'ola mülk-i ʿadem şimden girü

[K.3:43]

vücūda gel-:

1. **vücūda gel:**-*di, -ler*
Kaside 36
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Yaratılmak, meydana gelmek, ortaya çıkmak.

Bir mübārek beyżadur kim beyża-i İslām ile
Geldiler ʿAnḳā-yı ḳudretden vücūda tevʾ-emān

[M.1:9]

vücūd-ı ʿālem:

1. **vücūd-ı ʿālem:**-*dür*
Kaside 4
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Dünyanın varlığı.

Vücūd-ı pāk-i şerīfüñ vücūd-ı ʿālemdür
Ḫudā-yı cān u cihān ide luṭfına maẓhar

vücūd-ı ʿāşık-ı mehcūr:

1. **vücūd-ı ʿāşıḳ-ı mehcūr:**
Gazel 582
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -

Terk edilmiş âşığın bedeni.

Vücūd-ı ʿāşıḳ-ı mehcūr olur vīrāne ḥükminde
N'ola hep cuġd olursa āşiyān-sāz-ı ser-i Mecnūn

vücūd-ı ʿāşıḳ-ı şūrīde:

1. **vücūd-ı ʿāşıḳ-ı şūrīde:**-*den*
Gazel 62
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Tutkun âşığın vücudu.

Ḳalmaz vücūd-ı ʿāşıḳ-ı şūrīdeden eşer
Vuṣlat deminde kimden ider yār ictināb

vücūd-ı haşm:

1. **vücūd-ı ḥaşm:**-*ı*
Kaside 17
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Düşmanın bedeni.

Vuḥūş-ı ṭayr zemīn ü āsmānı seyr eyler
Vücūd-ı ḥaşmı ḳaçan ḳılsa tuʿme-i şemşīr

vücūd-ı insān:

1. **vücūd-ı insān:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Insan vücudu.

Ḥamd aña kim vücūd-ı insānı
Şeref-i nuṭḳa ḳıldı erzānī

vücūdı ḳalma-:

1. **vücūdı ḳalma:**-*y, -a, -y, -dı*
Kaside 23
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Yok olmak, yitip gitmek.

Şalaydı neyyir-i baḫtuñ eger āfāḳa bir pertev
Vücūdı ḳalmayaydı zerrece mihr-i diraḫşānuñ

vücūd-ı nā-tüvān:

1. **vücūd-ı nā-tüvān:**-*um*
Gazel 859
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güçsüz, zayıf beden II Âşığın bedeni.

Vücūd-ı nā-tüvānum zerd olup ġamdan tebāh oldı
Sipihrüñ ḫırmeninden ḥāṣılum bir dāne kāh oldı

[Kt.70:2]

vücūd-ı pāk:

1. **vücūd-ı pāk:**-*i, -n, -e*
Kaside 1
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Mübarek beden.

Binā-yı ḳadrine bānī n'ola müzd-ver iderlerse
Virilmişdür vücūd-ı pākine resm-i cihān-bānī

[K.3:54]

vücūd-ı pāk-i şerīf:

1. **vücūd-ı pāk-i şerīf:**-*ün*
Kaside 4
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Şerefli temiz beden.

Vücūd-ı pāk-i şerīfüñ vücūd-ı ʿālemdür
Ḫudā-yı cān u cihān ide luṭfına maẓhar

vücūd-ı pür-cūd:

1. **vücūd-ı pür-cūd:**-*un*
Kaside 34
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Cömertlik dolu beden.

Hemīşe ṣāḥibi olan vücūd-ı pür-cūduñ
İde murādını āmāde Ḥażret-i Mevlā

vücūd-ı şāh:

1. **vücūd-ı şāh:**
Kaside 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Padişah'ın varlığı, mevcudiyeti.

Bi-ḥamdi'llāh vezān oldı nesīm-i luṭf-ı Rabbānī
Şeref buldı vücūd-ı şāh ile mülk-i Süleymānī

[K.3:15, T.6:8]

vücūd-ı şerīf:

1. **vücūd-ı şerīf:**-*i, -n*
Kaside 3
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Şerefli, mübarek vücut; asil varlık.

Āfātdan vücūd-ı şerīfin ṣaḳınmasa
Ḳurmazdı çerḫ birbiri üzre ṭoḳuz ḫıyām

vücūd hırmeni:

1. **vücūdum ḫırmeni:**-*n, -e*
Gazel 177
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Beden harmanı II Âşığın bedeni.

Vücūdum ḫırmenine od ṣalan āhumdur ammā kim
Maḥabbet gül-şenin ḫurrem ṭutan eşk-i revānumdur

vüsʿat ol-:

1. **vüsʿat ol-:**-*a, -y, -dı*
Gazel 426
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bolluk olmak.

Vüsʿat olaydı emr-i maʿāşında Ḫāletī
Ṭarılmaz idi ḳāfiyenüñ olduġına teng

vüsʿat üzre ol-:

1. **vüsʿat üzre ol-:**-*ma, -sa*
Gazel 813
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Geniş, ferah olmak.

Meyl iderdük tengnā-yı dehre Mevlā'nuñ eger
Vüsʿat üzre olmasa dārü'l-ḳarār-ı raḥmeti

<u>vüsʿat-serāy-ı raḥmet:</u>

1. **vüsʿat-serāy-ı raḥmet:**-*i*
   Gazel 812
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: **-**
   Rahmetin geniş sarayı.

Çoḳluġından siflenüñ teng oldı ʿālem başuma
İster oldı ḫāṭırum vüsʿat-serāy-ı raḥmeti

Y

yā:

1. **yā:**
Gazel 196
Mısra: **14**
Yay, ok atılan yay. II Aşığın bükülmüş bedeni.

Ḥāletī ḳıl gerdenüñ bend-i taʿalluḳdan ḫalāṣ
Yā gibi ḳaddüñ dü-tā ḳıl çille-i merdān çıḳar

[G.267:20]

2. **yā:**
Gazel 176
Mısra: **1**
" Ey!" anlamında bir seslenme sözü.

Baña yā Rab ġam-ı ʿışḳuñ gerek kim ol dem-ā-demdür
Ġam-ı dünyā-yı fānī bir fenā peydā ider ġamdur

[G.237:8, G.892:35, K.32:12, Kt.24:3, Kt.113:3, M.2:78, T.10:4]

3. **yā:**
Gazel 413
Mısra: **1**
Yay II Sevgilinin kaşları.

Olup ḫāṭır-nişānı ol iki yā ḳaşları yārüñ
Ḥadeng-i āhı irdi Ḳāb-ḳavseyn'e dil-i zāruñ

ya:

1. **ya:**
Gazel 149
Mısra: **16**
"Peki, iyi, ama, fakat" anlamında bağlaç.

Ḥāletī ḫalḳa derdüñ söyleme dirsin velī
Diñlemezsin sen sözin ya n'eylesün ol dil-figār

[G.169:2, G.185:6, G.210:12, G.218:2, G.227:2, G.464:2, G.514:10, G.641:4, G.719:2, G.767:8, G.833:6, G.846:4, G.856:10, K.42:59, Mf.304:2]

2. **ya:**
Gazel 5
Mısra: **9**
"Veyahut, veya" bağlacı.

Urdıġı ya murġ-ı dildür ya nişān-ı sīnedür
Ḳanġı nāvek kim olur eflāk şaṣtından cüdā

[G.141:7, G.255:1, G.352:8, G.401:8, G.821:7, K.34:42, K.38:15, Mf.132:1]

3. **ya:**
Gazel 562
Mısra: **4**
Cümle sonuna gelerek anlamı güçlendirir.

Varur hemīşe ġayra o ḳaddi ḳıyāmetüm
Bir kez baña gelse yıḳılmazdı ya cihān

yā ilāhī:

1. **yā ilāhi:**
Kaside 42
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Ey Allah'ım! (duaya başlama sözü).

Bu bezme bir daḫı gelmez o şemʿ-i nūrānī
Sezā budur ki virüp Ḥāletī ḳazāya reḫā

[M.2:1, Mf.483:2, G.761:9, G.762:9]

yā ḳaş:

1. **yā ḳaş:**-*uñ, -un*
Gazel 639
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yay kaş, yay gibi kavisli kaş.

Yā ḳaşuñ gerçi ki ʿuşşāḳa belādur ammā
Ne belā çekse ḳayırmaz seni pehlūya çeken

yā ol-:

1. **yā ol:**-*dı*
Kaside 5
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Yay gibi eğilmek, bükülmek.

Bār-ı belā-yı çerḫ ile yā oldı ḳāmetüm
Bir ucı ile baña nigāh eyleseñ ne var

yā rab:

1. **yā rab:**
Gazel 690
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ey Allah'ım!

Yā Rab dest-i luṭfuñ ile feṯḥ-i bāb ḳıl
Feryād u zārumuz der-i sulṭāna gitmesün

[G.788:9, G.851:9, Mf.115:1]

ya ya:

1. **ya ya:**
Gazel 156
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İkili karşılaştırmaları ifade etmek için kullanılan bir bağlaç.

Ya ölür ya öldürür itmez taḥammül ʿāşıḳuñ
Laʿl-i cān-baḫşuñ alursa aġzına aġyār eger

[G.163:6, G.388:8, G.672:3, G.684:4, G.708:13, G.796:1, G.814:11, K.31:54, Kt.107:2,]

ya yahūd:

1. **ya yaḫūd:**
Gazel 81
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ya...yahut.

Pür-ʿaraḳ olur ruḫı ḫāl-i dilüm ʿarż eylesem
Ya aña teʾsīr ider sözüm yaḫūd eyler ḥicāb

[G.408:6, G.578:4, G.688:4, G.813:3]

yābān:

1. **yābāna:**-*a*
Gazel 511
Mısra: **6**
Yabancı II Boşuna, boş yere.

Görse ḫayāl-i yāri açar rāz-ı ʿışḳını
Yābāna söylemez dil-i bīmārumuz bizüm

[G.629:2]

2. **yabānda:**-*da*
Gazel 136
Mısra: **12**
Dışarı, başka memleket.

Dil-ḫaste-i maḥabbeti kūyuñdan itme dūr
ʿĀşıḳ yabānda yatmaz eyā şūḫ u şīve-kār

[G.435:7, G.477:1, G.720:1, G.721:1]

yabāna at-:

1. **yabāna at:**-*sa*
Gazel 676
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Önem vermemek, önemsiz görmek.

Bāddan almış peyām-ı būy-ı zülf-i dil-beri
Nāfesin atsa n'ola yabāna āhū-yı Ḫoten

[G.536:13, G.577:3, G.608:8, G.802:2, K.23:43]

yabāna atıl-:

1. **yabāna atıl:**-*sa*
Kaside 13
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Deyim**
Önem verilmemek.

Ne ḫāḳāndur bu kim her rīze-seng-i kūy-ı iḳbāli
Deger bāc u ḫarāc-ı mülk-i Çīn atılsa yabāna

yabāna pertāb it-:

1. **yabāna pertāb it:**-*er, -in*
Kaside 18
Mısra: **57**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yabana atmak, önem vermemek, dikkate almamak.

Nāvek-i fikrümi pertāb iderin yabāna
Felegüñ cevşenine tū yine itmezse güẕār

yabānda bul-:

1. **yabānda bul-:**-*ma, -du, -m*
Gazel 800
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
Issız yerde bulmak.

Mecnūn gibi elden ḳoyayın mı ġam-ı yāri
Ben Ḥāletiyā bulmadum a ʿışkı yabānda

yabānda ḳal-:

1. **yabānda ḳal:**-*maz*
Gazel 602
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Uzakta, taşrada, gurbette kalmak II Kimsesiz, savunmasız ve çaresiz olmak.

Kūyuñ ġubārı oldı ġamuñla helāk olan
Ḳalmaz yabānda rāh-ı maḥabbetde ḫāk olan

yād:

1. **yāduñla:**-*uñ*, -*la*
Gazel 849
Mısra: **4**
Hatırlama,anma.

Ey ḫoş ol şūḫ ki ʿār eyler eger kim diseler
Ġonce yāduñla senüñ çāk-i girībān itdi

yād ayaḳ başdur-:

1. **yād ayaḳ başdur:**-*ma*
Gazel 33
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Yabancı ayak bastırmak II Yabancı bir kimsenin bir yere girmesine izin vermek.

Mülk-i cāna yād ayaḳ başdurma ey sulṭān-ı ḥüsn
Çıḳmasun ġam ḫayli andan girmesün ceyş-i şafā

yād eyle-:

1. **yād eyle:**-*dükçe*
Gazel 75
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Hatırlamak, anmak.

Dāne-i ḫāl-i ruḫın yād eyledükçe dil-berüñ
Eksük olmaz ʿāşıḳuñ murġ-ı dilinden ıżṭırāb

[G.38:5, G.97:7, G.233:10, G.353:4, G.385:7, G.407:4, G.663:5, G.711:12, Th.1:12, Mf.577:1, Mü.7:13, T.1:17, K.7:29]

yād it-:

1. **yād it:**-*mek*
Gazel 103
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **-**
Hatırlamak, anmak, bahsetmek.

Düşmen-i seg-cānı yād itmek ne lāzım Ḥāletī
Ehl-i ʿirfāna düşer mi öyle bir murdār baḥs

[G.185:9, G.212:5, G.253:3, G.345:9, G.418:9, G.498:7, G.559:13, G.683:3, G.709:5, K.33:75, K.41:64, Kt.107:3, Trk.B.1:51]

yād kıl-:

1. **yād ḳıl:**-*up*
Gazel 125
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Hatırlamak, aklına getirmek.

Añmayın diyü yemīn itdüñ ise yād ḳılup
Eyle keffāret içün bendeki ġamdan āzād

yād olun-:

1. **yād olun:**-*sa*
Kaside 12
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Anılmak, hatırlanmak.

Zāl-i gerdūndan ḳopar feryād yād olunsa ger
Şevketi yanında fer-i Devlet-i Sāsāniyān

yād-gār:

1. **yād-gār:**
Gazel 145
Mısra: **12**
Bir kimse veya olayı hatırlatan nesne, hatıra; hediye.

Nev-be-nev dāġ ur dile nā-geh ölürsem dōstum
Ḥūra bir gül iletün bāġ-ı cihāndan yād-gār

[G.173:6, G.269:2]

yād-gār gönder-:

1. **yād-gār gönder:**-*se*
Kaside 26
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Hatıra göndermek.

Olmaz der-i duʿāsı gibi ehl-i ʿarż eger
Gönderse ḫalḳ-ı ʿālem-i bālāya yād-gār

yād-ı būs-ı leb:

1. **yād-ı būs-ı leb:**
Gazel 129
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Dudağını öpmeyi hatırlama II Âşığın sevgilinin dudağını öptüğünü hatırlaması.

Yād-ı būs-ı leb ile çekdügi ṣahbādan olur
Gelse her ḫūba n'ola ʿāşıḳınuñ ḳanı leẕīẕ

yād-ı laʿl:

1. **yād-ı laʿl:**-*ün, -den*
Gazel 486
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) yakut dudağının hayali.

Yād-ı laʿlüñden göñül mey ḫāletin alur hemān
Gerçi ẕikrü'l-ʿıyş nışfü'l-ʿıyş olmışdur meṣel

[G.244:3]

yād-ı ser-i zülf:

1. **yād-ı ser-i zülf:**-*i, -y, -le*
Gazel 503
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) saçının ucunu anma.

Oldı yād-ı ser-i zülfiyle anuñ Ḥāletiyā
Reşk-i sūdā-ger-i Çīn ḫame-i müşk-efşānum

yād-ı zülf:

1. **yād-ı zülf:**-*ün*
Gazel 354
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saçı anma II Sevgilinin saçlarını hatırlama.

Yād-ı zülfüñ itdürüp ben zār u ser-gerdāna raḳṣ
Ṣandılar kim itdi zencīriyle bir dīvāne raḳṣ

yaġ-:

1. **yaġar:**-*ar*
Gazel 56
Mısra: **7**
(Yağmur, kar, dolu vb.) Gökten yere düşmek.

Firḳatüñle ʿışḳ bārānı göz açdurmaz yaġar
Nice olsun dīde-i baḫt-ı siyāhum sīr-ḫˇāb

[G.862:12, K.33:51, Kt.52:4]

yaġdur-:

1. **yaġdurur:**-*ur*
Gazel 187
Mısra: **21**
Yağdırmak, yağmasını sağlamak.

Ṣanki bir ḳavs-i kuzaḥdur yaġdurur bārān-ı eşk
Cāme-i ḫūbān ki zerd ü sürḫ ü sebz elvān olur

[G.510:9, G.832:12, G.855:4, K.21:21, K.32:62]

yāġī:

1. **yāġīdür:**-*dür*
Gazel 158
Mısra: **5**
Savaşçı.

Ḳıl ḥazer seyl-i sirişkümden ki dilsüz yāġīdür
Nār-ı āh-ı şuʿle-dārumdan ṣaḳınmazsañ eger

yaġmā:

1. **yaġmāya:**-*y, -a*
Kaside 2
Mısra: **2**
Zor kullanarak karşısına çıkan şeyleri alıp kaçma, ele geçirme, çapul, talan.

Seḥer ki leşker-i Nev-rūz çıḳdı ṣaḥrāya
Şitā memāliki ser-cümle vardı yaġmāya

[G.167:10, G.483:7, G.582:7]

yaġmā it-:

1. **yaġmā it:**-*di*
Müseddes 8
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Zor kullanarak ele geçirmek, alıp gitmek.

Gele mi şāh-ı ġamuñ ḳalb-i ḫarāb-ābāda
İtdi dil milketini ceyş-i belā yaġmāda

[G.718:9]

yaġma kıl-:

1. **yaġma ḳıl:**-*ma, -y, -a*
Kaside 28
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yağmalamak, talan etmek.

Metāʿ-ı ḫˇāce-i gül-zārı ḳılmaġa yaġma
Meger ki şehr-i vücūda bıraḳdılar āẕer

yah:

1. **yaḫ:**
Mesnevi 9
Mısra: **198**
Buz.

Hirās-ı ʿazl ile zār idi kārum
Yaḫ üstündeydi ṣan pāy-ı ḳarārum

yaḫ-ı sermā:

1. **yaḫ-ı sermā:**
Kaside 8
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kış mevsimi buzu.

Yine faṣl-ı bahār oldı açıldı ġonce-i raʿnā
Bi-ḥamdi'llāh çözüldi ʿuḳde-i ġam çün yaḫ-ı sermā

yāhūd:

1. **yaḫūd:**
Kaside 26
Mısra: **27**
"Veya" bağlacı.

Biribirine ḳarşu iki çengdür yaḫūd
Tārın daḫı geçürmemiş üstād-ı sāz-gār

[K.34:35]

yak-:

1. **yaḳmag:**-*mak*
Gazel 90
Mısra: **10**
Yakmak, tutuşturmak.

Degül cān u tenüm sūz-ı belādan bir zamān hālī
Vücūdum nüsḫasın yaḳmag içün yazmış yed-i ḳudret

[G.227:7, G.304:7, G.339:7, G.350:6, G.361:5, G.487:3, G.507:8, G.554:10, G.653:3, G.788:9, G.822:11, G.828:9, G.840:1, G.884:4, G.885:10, K.1:28, K.2:25, K.20:19, K.36:67, K.41:28, M.2:36, M.3:48, M.4:74, M.5:46, Mf.237:2, Mf.581:2, Trk.B.1:129]

2. **yaḳ:**
Gazel 686
Mısra: **3**
(Bir nesnenin) ışık vermesini sağlamak.

Ey pīr-i maḥabbet yine yaḳ ʿışḳ çerāġın
Al yüregümüñ yaġını eyle aña revgan

3. **yaḳsa:**-*sa*
Gazel 231
Mısra: **7**
Yakmak, acı çektirmek.

Yaḳsa ger sūz-ı maḥabbet göge ṣavursa külün
Dönerek dil yine ol āteş-i sūzāna iner

[G.308:8, G.560:9, G.609:2, G.696:1, G.782:9, G.813.3, G.843:8, G.844:12, G.878:1, G.892:7, Kt.K.3:21, Kt.K.3:22]

4. **yaḳar:**-*ar*
Kaside 28
Mısra: **30**
Kurutmak, zarar vermek (Çiçek, bitki bağlamında).

Meger ki bād-ı temūz oldı şimdi āteş-bāz
Ki gāhī ṣaḥn-ı çemende gelür benefşe yaḳar

[G.299:8]

yaka:

1. **yaḳasın:**-*sı, -n*
Gazel 643
Mısra: **3**
Elbise boynu, elbisenin boyun geçecek ve buynu örtecek yeri.

Câme-i cismüñ yaḳasın ṣubḥ-veş çāk eylesem
Gün gibi mihrüñ olurdı sīneden cānā ʿıyān

[Trk.B.1:48]

yakasın çāk eyle-:

1. **yaḳasın çāk eyle:**-*me, -y, -en*
Gazel 150
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yakasını yırtmak.

Görüp o büti deyr-i cihān içre yaḳasın
Çāk eylemeyen ola meger ṣūret-i dīvār

[G.200:10]

yakıl-:

1. **yaḳılduḳ:**-*du, -k*
Kıt'a 70
Mısra: **4**
Ateşe vermek, tutuşturmak; acı, keder vermek; aşk ateşiyle yakmak.

Der zebān-ı ḥāl ile her ẕerre-i ḫākisterüm
Biz de geldük ʿāleme yanduḳ yaḳılduḳ bir zamān

yakında:

1. **yaḳında:**
Gazel 428
Mısra: **2**
Kısa zamanda.

Yıġıldı ʿāṣıḳuñ pīrāheninde seng-i bī-dāduñ
Yaḳında var gibi şāhum vefā ḳaṣrına bünyāduñ

[G.166:10]

yakış-:

1. **yaḳışur:**-*ur*
Gazel 14
Mısra: **3**
Yakışmak, uygun olmak.

Dütün ol ġonce-dehen aġzına zībā yaḳışur
Reng-i āteşdür ol laʿl-i leb-i rūḥ-efzā

[T.1:8]

yaklaş-:

1. **yaḳlaşdı:**-*dı*
Gazel 562
Mısra: **14**
Gerçekleşmek üzere olmak.

Olsa n'ola müsevvede mūy-ı ḫaṭ-ı beyāż
Yaḳlaşdı defter-i ʿamelüm virecek zamān

[G.747:7]

2. **yaḳlaşılmaz:**-*ıl, -maz*
Gazel 493
Mısra: **9**
Yakın duruma gelmek.

Yaḳlaşılmaz çün dehān-ı yāra bir taḳrībsüz
Ḥāletī şimdi vücūdumdan baña yegdür ʿadem

[G.493:5, K.11:18]

yaʿḳūb:

1. **yaʿḳūb'ı:**-*ı*
Kıt'a 94
Mısra: **1**
Hz. Yakup peygamber.

Sensin ol külbe-i aḥzāna ḳoyan Yaʿḳūb'ı
Ayırup Ḥażret-i Yūsuf gibi göz nūrından

[T.1:4]

2. **yaʿḳūb'am:**-*am*
Gazel 48
Mısra: **5**
Hz. Yakup II Çile çeken, hasret duyan, ağlayan.

Ben o Yaʿḳūb'am ki dā'im beklerüm rāh-ı hümūm
Būy-ı pīrāhen gelürse çıḳmam aṣlā āşnā

yaʿḳūb-misāl:

1. **yaʿḳūb-miṣāl:**
Gazel 477
Mısra: **3**
Hz. Yakub gibi (Ağlamaktan gözleri aklaşma bağlamında).

Giryeden çeşmüm aġarsa n'ola Yaʿḳūb-miṣāl
Düşdi Yūsuf gibi ol çāh-ı zenaḫdāna göñül

yaʿḳūb-veş:

1. **yaʿḳūb-veş:**
Gazel 328
Mısra: **5**
Hz. Yakup peygamber gibi.

Bizde de Yaʿḳūb-veş olsaydı ümmīd-i viṣāl
Beñzedürdük külbe-i aḥzānına kāşānemüz

yāḳūt:

1. **yāḳūta:**-*a*
Gazel 528
Mısra: **3**
Kırmızı renkli değerli taş.

Yāḳūta döne günbed-i firūze-i eflāk
Çıḳsaydı eger sīnedeki āteş-i āhum

[G.148:7, G.210:5, G.578:9, Mf.287:2]

yāḳūt-ı aşfer:

1. **yāḳūt-ı aşfer:**-*dür*
Gazel 451
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sarı yakut.

Zümürrüd kānı içre bulunan yāḳūt-ı aşferdür
Bilür ḳadrin gören nesrīnini yir yir çemen-zāruñ

yāḳūt-ı ḫoşʿayār:

1. **yāḳūt-ı ḫoşʿayār:**
Gazel 563
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayarı yerinde yakut, kıymetli yakut.

Bulmaz cihānda mey gibi yāḳūt-ı ḫoşʿayār
Sūdā-ger-i melāl eger virse naḳd-i cān

yāḳūt-ı kān-ı çeşm:

1. **yākūt-ı kān-ı çeşm:**-*üm, -e*
Gazel 118
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Göz kaynağının yakutu, gözün kırmızılığı.

Baḳmaz oldı ḫūblar yākūt-ı kān-ı çeşmüme
Çoḳ gelen kālāda olur Ḥāletī āḥir kesād

yākūt-ı müzāb:

1. **yākūt-ı müẕāb:**
Gazel 53
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Erimiş yakut II Kırmızı şarap.

Ḫātem-i iḳbāl-i Cem buldı nigīnin dir gören
Sāġara leb-rīz olunca ḳonsa yākūt-ı müẕāb

yākut-ı şahbā:

1. **yāḳut-ı şahbā:**-*n, -un*
Müfret 277
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kadeh yakutu II Kırmızı şarap.

Gel ey sāḳī bilindi ḳıymeti yāḳut-ı şahbānuñ
Yazılsun dest-i luṭfuñla ḫumārı mey-perestānuñ

yāl:

1. **yālinden:**-*i, -n, -den*
Kaside 15
Mısra: **5**
At yelesi, ense.

Girse yālinden eger bir mū şabānuñ destine
Eyliyeydi anı ḫūbān-ı Ḫaṭā'ya bergüẕār

yalancı:

1. **yalancı:**
Müfret 333
Mısra: **2**
Aldatıcı, doğru olmayan; güvenilmez.

Duḫān-ı āh ile çerḫüñ yüzin siyāh idelüm
Yalancı āyineye niçe bir nigāh idelüm

yalım:

1. **yalımı:**-*ı*
Gazel 363
Mısra: **7**

Alev, ateş II Derece, mertebe.

Alçaḳ olur yalımı başlar ʿaraḳ-rīz olmaġa
Pertev-i mihr-i ruḫ-ı yār ile olsa şemʿ cemʿ

yalın:

1. **yalın:**
Müseddes 5
Mısra: **8**
Kınından çıkmış.

Ḥāṣıl olmadı dil-i dīvāne pend-i pīrden
İctināb itmez yanar oddan yalın şemşīrden

yalıñ yüzlü:

1. **yalıñ yüzlü:**
Gazel 857
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Temiz yüzlü II Keskin.

Bir yalıñ yüzlü ḫūb idi ḳılıcı
Anı ol yār yanına aldı

yalıñuz:

1. **yalıñuz:**
Gazel 471
Mısra: **10**
Tek, sadece, yalnızca.

Niçeler şeş-der-i hicrüñde olupdur pür-dāġ
Saña ʿāşıḳ yalıñuz Ḥāleti-i zār degül

[G.812:1, Mf.327:1, Mf.567:2, Mü.8:34]

2. **yalıñuz:**
Kaside 26
Mısra: **67**
Ama, fakat.

Baḫtı civān degül yalıñuz belki ḫidmetin
Pīr-i felekde cān ile eylerdi iḫtiyār

yalvar-:

1. **yalvarma:**-*ma*
Gazel 157
Mısra: **14**
Birinden ısrarlı bir biçimde, kendine acındıracak sözlerle, saygılı bir biçimde bir şey istemek, yalvarmak.

Tünd-ḫūdur ġāyet ol şūḫ-ı cihān ey Ḥāletī
İki gözüm diyü yalvarma şaḳın ḳanuñ döker

yalvara yalvara:

1. **yalvara yalvara:**
Gazel 689
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Çok ısrar ederek.

Bir gün olur irişür pāye-i vaṣl-ı yāre
Dem-be-dem ayaġına yalvara yalvara düşen

yalvarı yalvarı:

1. **yalvarı yalvarı:**
Gazel 263
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yalvara yalvara.

Reh-i ʿışḳuñda ġamdan virmedüñ bir laḥẓa āsāyiş
Egerçi saña dil yalvarı yalvarı yorulmışdur

[G.815:4]

yan-:

1. **yanmaḳdadur:**-*mak, -da, -dur*
Gazel 389
Mısra: **1**
Çok elem, keder, aşk ve hicran çekmek.

Tāb-ı cefā-yı yār ile yanmaḳdadur yürek
Ṭūfān-ı nārdur bu ki mey zevraḳı gerek

[G.44:8, G.54:14, G.263:1, G.266:1, G.354:10, G.393:10, G.434:11, G.447:3, G.477:8, G.615:4, G.625:3, G.679:6, G.682:2, G.694:2, G.717:13, G.757:4, G.829:2, G.867:14, Kt.70:4, Mü.3:19, Mü.5:2, Mf.818:12]

2. **yanmaġa:**-*ma, -y, -a*
Gazel 111
Mısra: **4**
Ateş durumuna geçmek, tutuşmak, ısı ve ışık yaymak.

Naʿl-i esbinden şerer çıḳdı gelürken ḫāneme
Yanmaġa şemʿ-i ümīdüm ẓāhir oldı iḳtidāḥ

[G.3:2, G.33:2, G.66:3, G.142:2, G.180:6, G.417:5, G.445:4, G.466:1, G.549:16, G.694:1, G.841:2, K.14:21, K.14:26, M.9:102, Kt.K.3:8, Mü.5:8]

3. **yan:**
Mesnevi 9
Mısra: **183**
Acımak, merhamet etmek.

Baña yan ben gedā-yı bī-nevāya
İdenler buldılar minnet Ḫudā'ya

yan:

1. **yanumda:**-*um, -da*
Gazel 11
Mısra: **10**
Gözünde, nazarında.

Ol cürʿa-nūş-ı bezm-i fenāyam ki Ḥāletī
Birdür yanumda sāġar-ı şeh kāse-i gedā

[G.82:1, G.96:14, G.172:7, G.284:6, G.392:8, G.402:3, G.439:7, G.498:5, G.515:7, G.519:1, G.520:5, G.592:7, G.708:9, G.770:2, G.808:8, K.19:37, Kt.85:4, Mf.21:1]

2. **yanuma:**-*um, -a*
Gazel 471
Mısra: **3**
Birlikte, beraberinde olma.

Gelmedi yanuma hergiz o ṭabīb-i dil ü cān
Var ise ḫaste göñül ḳābil-i tīmār degül

[G.527:5, G.638:7, G.778:7, G.786:1, G.867:4, K.3:19, Kt.29:4, Kt.K.4:26, Mf.588:2]

3. **yanumuzda:**-*umuz, -da*
Gazel 285

Mısra: **5**
Yan, yakın.

Yanumuzda bizüm ol ġonce-dehen açılmaz
Varup aġyāra yine sīnesini çāk eyler

[G.16:16, G.51:8, G.57:7, G.65:1, G.69:5, G.141:13, G.145:1, G.146:1, G.180:8, G.206:9, G.213:4, G.214:2, G.239:4, G.280:8, G.338:9, G.341:2, G.345:3, G.350:4, G.356:6, G.399:2, G.400:3, G.431:3, G.467:9, G.484:7, G.535:5, G.553:12, G.558:3, G.579:5, G.589:8, G.612:3, G.618:7, G.621:1, G.635:2, G.651:6, G.673:5, G.701:2, G.709:5, G.737:13, G.749:3, G.754:9, G.773:1, G.777:5, G.779:5, G.783:7, G.791:7, G.799:8, G.800:8, G.805:1, G.814:9, G.818:11, G.833:10, G.840:8, G.889:8, K.5:13, K.14:80, K.22:18, K.23:11, K.26:74, K.29:6, K.30:16, K.42:6, M.2:50, M.3:77, M.3:78, Kt.116:3, Mü.4:31, Mf.95:2, Mf.144:2, Mf.392:1, Mf.487:1]

4. **yanuñda:**-*uñ, -da*
Gazel 393
Mısra: **3**
"Ona göre, onunla karşılaştırıldığında" anlamlarında bir karşılaştırma sözü.

N'ola ḫūbānı şehrüñ olsalar dem-beste yanuñda
Senüñ taḳlīd olunmaz ḫāṭṭdur el-ḥaḳ ḫaṭṭ-ı ruḫsāruñ

[G.467:11, G.785:7, G.892:21, K.10:25, K.12:12, K.17:20, K.29:16, K.35:59, Kt.36:2, Kt.K.2:4]

yaña:

1. **yaña:**
Gazel 33
Mısra: **12**
-e doğru.

Rīş-i nāvek şanma üstünde ṭuranlar murġ-ı dil
Bāl ü per ḥāẓırladı uçmaġa kūyuñdan yana

[G.495:4, M.2:51, M.9:261]

yaña ol-:

1. **yaña ol:**-*a*
Gazel 12
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Birinin tarafını tutmak.

Mümkin midür ki ḳarşu ḳoya āyīne saña
ʿAks-i ruḫuñ meger ola āyīneden yaña

yana yana:

1. **yana yana:**
Gazel 367
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yanarak, sürekli yanmakla.

Az ḳalsa ṭañ mı şemʿ-i ḥayātum söyünmege
Ḳalmadı yana yana benüm yüregümde yaġ

2. **yana yana:**
Gazel 478
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tekrar tekrar, ısrarla ve büyük bir arzuyla.

O yār ḫışm idüp odlara urdı eşʿārum
ʿAceb mi ḥālümi bildürse yana yana ġazel

yandur-:

1. **yandurur:**-*ur*
Gazel 330
Mısra: **9**
Yakmak, tutuşturmak.

Her gice Ḥāletī bir iki beyti yandurur
Şevḳ-i ruḥıyla ḫāme-i āteş-feşānumuz

yañıl-:

1. **yañılmaz:**-*maz*
Gazel 822
Mısra: **2**
Yanılmak, hata yapmak.

Nüzūl-i mevkib-i vuṣlat olur nā-keslere rūzī
Bu deşt-i vaḥşet-ābāduñ yañılmaz hiç ḳılavuzı

yanına al-:

1. **yanına al:**-*ur*
Gazel 119
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Birlikte götürmek.

Ḳaldurup şāhid-i gül-bergi alur yanına bād
Muttaṣıl murġ-ı çemen ḳılsa ʿaceb mi feryād

2. **yanına al:**-*ur*
Gazel 424
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yakınında bulundurmak, yakınına getirmek.

Gül-şende alur ḫārları yanına güller
Dimez mi ki gözi ilişür aña hezāruñ

[M.5:41, Mü.4:2, G.857:8]

yanına gel-:

1. **yanına gel:**-*ür, -se*
Kıt'a 81
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yanına, yakınına gelmek.

Ḥabbeẕā ol şemʿ-i himmet kim gelürse yanına
Neyyir-i aʿẓam olur gūyā çerāġ-ı bīvegān

[M.5:36, G.174:3]

yanına uġra-:

1. **yanına uġra-:**-*maz*
Gazel 121
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bir kimsenin veya bir şeyin yanına gitmek.

Raḫş-ı bed-ḫūy-ı felek urmaḳdadur dāʾim leked
Uġramaz hergiz anuñ yanına erbāb-ı ḫıred

yanına uġrat-:

1. **yanına uġrat-:**-*ur*
Gazel 579

Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yanına gelmesine izin vermek.

Kim gelür ḳurtarmaġa gird-āb-ı ġamdan göñlümi
Uġradur mı yanına bir ferdi emvāc-ı cünūn

yanına var-:

1. **yanına var:**-*up*
Gazel 223
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yanına yaklaşmak.

Sāye-i bālāsını bir yirde kim yatur göre
Yanına varup anuñ ḫurşīd-i nūr-efşān yatur

yanına yakın getür-:

1. **yanına yaḳın getür-:**-*mez*
Müfret 540
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yanına yaklaştırmak.

Çıḳarmaz yār tīġin tīr atup öldürmedür kārı
Getürmez yanına zīrā yaḳın hiç ʿāşıḳ-ı zārı

yanınca:

1. **yanınca:**
Gazel 760
Mısra: **15**
Yanında, beraberinde.

Şöyle olmış Ḥāletī yārüñ yanınca pāymāl
Ger görülse sāye-i serv-i revānı şanıla

[G.769:2, Mf.453:2]

yanında ḳıl-:

1. **yanında ḳıl:**-*du, -m*
Kaside 38
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Kıyaslamak.

Kef-i luṭfı yanında deryāyı ḳıldum
Ne mümkin vire ḳaṭre deñlü nişānı

yanında ol-:

1. **yanında ol:**-*ma, -sa*
Gazel 77
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Beraber, beraberinde olmak.

Ey Ḥāletī yanında eger yāri olmasa
Ḥūr-ı cināna baḳmaḳ olur ʿāşıḳa ʿaẕab

[G.82:9]

yanından ayırma-:

1. **yanından ayırma:**-*z*
Gazel 740
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bir şeyi veya kimseyi hep yanında bulundurmak.

Zülfinüñ Leylā'sı yanından ayırmaz var ise
Neşʾe-i Mecnūn'ı buldı bu dil-i dīvānede

[K.31:33]

yanından ayrılma-:

1. **yanından ayrılma:**-*z*
Gazel 498
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Her zaman birinin veya bir şeyin yanında olmak.

Degül ḫālī göñülden ḥalḳa-i zülf-i perī-zādum
Ne murġam ben ki ayrılmaz yanumdan dām-ı ṣayyādum

yanından kaldur-:

1. **yanından ḳaldur:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Kaside 33
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Yanından uzaklaştırmak.

Ṣabā ḳaldurmasaydı şāhid-i gül-bergi yanından
N'içün eylerdi bülbül dem-be-dem feryād u efġānı

yanını al-:

1. **yanını al:**-*ur*
Gazel 541
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yanında bulunmak, yanına gelmek.

Bezme gelse bir gice ol şemʿ-i tābānum benüm
Sāye-veş alur raḳīb-i rū-siyeh yanum benüm

[G.342:2]

yaʿnī:

1. **yaʿnī:**
Kaside 38
Mısra: **34**
"Sözün kısası, senin anlayacağın" anlamına gelen söz.

Meḥemmed Aġā merciʿ-i ehl-i dāniş
Kerem mülkinüñ yaʿnī ṣāḥib-ḳırānı

[K.39:29, K.40:15, M.66, Mf.459:2]

yaʿni ki:

1. **yaʿni ki:**
Mesnevi 8
Mısra: **188**
Kelime Tipi: -
Yani ki; sözün kısası, doğrusu.

Maʿārif ehlinüñ ol mīr-i bezmi
Medār-ı şöhretüm yaʿni ki ʿAzmī

yañlış yola git-:

1. **yañlış yola git:**-*er*
Gazel 564
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Deyim**
Hata yapmak.

Yañlış yola gider ṣaḳın ey Ḥāletī göñül
Zīrā ġubār-ı ġamla göz açdurmıyor zamān

yañlışlıḳ:

1. **yañlışlıḳ:**
Gazel 358
Mısra: **9**
Hata, kusur.

Bī-tereddüt bizdedür var ise yañlışlıḳ hemān
Ḫāme-i taḳdīrden ey Ḥāletī gelmez ġalaṭ

[G.549:18]

yanmış:

1. **yanmış:**
Kaside 35
Mısra: **33**
Yanmış, yanık.

Ḳurṣ-ı māha eylemez hergiz naẓar yanmış diyü
Sofra-i iḥsān u cūduñdan olanlar behre-yāb

yanuñ bekleyen:

1. **yanuñ bekleyen:**
Kaside 7
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Yanında bekleyen, hizmetinde olan kişi.

Düşer oḳ gibi ḫake ḫidmetüñden kim ki ayrılsa
Olur müstaġraḳ-ı zer tīġ gibi bekleyen yanuñ

yanuña uġra-:

1. **yanuña uġra:**-*maz*
Gazel 241
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yanına uğramak, ziyaret etmek.

Nice pehlū recāsın eylersin
Yanuña uġramaz senüñ dil-ber

yanuña uğratma-:

1. **yanuña uġratma:**
Gazel 885
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yakınına gelmesine izin vermemek.

Cāme-i nāmūsuñı ālūde eylersin ṣaḳın
Yanuña uġratma cānā düşmen-i ter-dāmeni

yanup yakıl-:

1. **yanup yaḳıl:**-*mak*
Gazel 99
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sızlanmak, acı çekmek, dövünmek.

Murādumdur biraz yanup yaḳılmaḳ bezm-i dil-berde
Gel ey muṭrib alup cism-i nizārum tār-ı ṭanbūr it

[G.377:10]

2. **yanup yaḳıl-:**-*du, -n*
Gazel 453
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yanıp tutuşmak. II Güçlü bir aşk ile sevmek; bir şeyi elde etmek için güçlü bir istek duymak.

Yanup pervāne-veş yaḳılduñ ey dil
Göñül oġrusı bir ʿayyāra düşdüñ

[G.205:9]

yap-:

1. **yapdı:**-*dı*
Gazel 618
Mısra: **5**
İnşa etmek.

Yapdı bennā-yı ezel ʿışḳ ḥişārın dilde
Başlar dizdi anuñ üstine ol sīm-beden

[G.676:6, G.680:5, Mf.134:2]

yapıl-:

1. **yapılurken:**-*ur, -ken*
Kaside 34
Mısra: **19**
İnşa edilmek.

Bināsına yapılurken aṣardı ḫayli melek
Eger ki aṭlas-ı çerḫi revā göreydi aña

[G.372:4, K.26:2]

yapış-:

1. **yapışduḳça:**-*dukça*
Gazel 506
Mısra: **8**
Yapışmak, bağlanmak, tutunmak.

Cemālüñi iderin seyr çeşm-i cānumla
Birbirine yapışduḳça ḳanlu müjgānum

[G.353:8, G.659:11, K.21:37]

yapışdur-:

1. **yapışdurmaz:**-*maz*
Gazel 715
Mısra: **14**
Yapışmasını sağlamak.

Ḳalup çāh-ı ġamuñda refte refte bī-mecāl oldum
Yapışdurmaz beni żaʿfum kemend-i āh u efġāna

[G.755:10, G.784:8]

yār:

1. **yāra:**-*a*
Gazel 16
Mısra: **15**
Sevgili.

Kim añar Ḥāletī seni yāra
Hiç añılsun mı gül yanında giyā

[G.17:9, G.18:2, G.18:8, G.22:5, G.23:1, G.23:7, G.24:5, G.26:5, G.28:7, G.29:3, G.29:13, G.34:3, G.35:9, G.36:9, G.37:11, G.45:7, G.47:7, G.52:3, G.57:12, G.60:5, G.62:10, G.63:10, G.72:9, G.74:3, G.74:1, G.74:9, G.75:3, G.76:5, G.77:9, G.79:5, G.79:9, G.80:5, G.82:9, G.86:7, G.86:9, G.88:1, G.93:9, G.97:1, G.101:9, G.105:7, G.108:5, G.113:3, G.123:9, G.125:1, G.125:5, G.130:1, G.132:1, G.132:7, G.133:2, G.133:7, G.135:10, G.137:12, G.141:8, G.143:12, G.144:2, G.145:2, G.146:2, G.148:8, G.149:1, G.150:12, G.152:1, G.158:7, G.163:3,

G.169:5, G.170:8, G.178:7, G.179:5, G.180:3, G.182:7, G.184:1, G.201:1, G.202:8, G.203:8, G.206:5, G.207:10, G.208:3, G.210:6, G.211:4, G.212:12, G.215:8, G.217:6, G.222:7, G.226:9, G.229:3, G.233:9, G.233:11, G.237:1, G.238:6, G.241:5, G.241:15, G.244:8, G.247:10, G.248:1, G.249:9, G.251:9, G.252:7, G.254:5, G.255:1, G.256:8, G.259:7, G.260:1, G.263:7, G.270:10, G.272:8, G.274:3, G.276:7, G.278:6, G.279:5, G.280:9, G.281:5, G.283:8, G.285:1, G.286:5, G.286:8, G.287:1, G.298:9, G.301:1, G.307:1, G.310:9, G.311:8, G.315:1, G.319:3, G.323:5, G.323:7, G.325:13, G.326:5, G.327:9, G.329:11, G.331:1, G.332:9, G.335:5, G.336:1, G.336:3, G.336:6, G.337:5, G.338:5, G.341:2, G.342:5, G.352:3, G.356:1, G.356:3, G.364:1, G.366:6, G.366:8, G.367:9, G.369:5, G.372:5, G.377:3, G.380:7, G.381:1, G.384:1, G.389:10, G.389:13, G.396:2, G.399:15, G.400:9, G.402:3, G.405:9, G.412:7, G.413:1, G.414:1, G.418:1, G.418:2, G.418:4, G.418:6, G.418:8, G.418:10, G.421:7, G.421:10, G.423:1, G.424:4, G.424:6, G.425:7, G.434.5, G.435:1, G.438:1, G.446:5, G.446:12, G.448:9, G.448:1, G.448:11, G.452:12, G.453:12, G.457:8, G.457:9, G.458:9, G.459:9, G.465.9, G.470:5, G.471:1, G.474:3, G.478:9, G.479:2, G.479:5, G.482:6, G.482:10, G.483:5, G.487:5, G.500:1, G.509:9, G.515:9, G.518:15, G.522:8, G.529:8, G.530:10, G.531:9, G.533:9, G.535:7, G.536:2, G.538:5, G.539:1, G.542:9, G.545:1, G.554:5, G.556:3, G.559:11, G.568:1, G.568:6, G.579:5, G.593:1, G.594:9, G.598:9, G.598:12, G.599:1, G.607:5, G.612:8, G.615:1, G.617:1, G.618:3, G.621:1, G.622:9, G.623:13, G.625:7, G.629:5, G.632:7, G.635:5, G.637:9, G.640:2, G.640:6, G.643:1, G.643:7, G.645:12, G.650:1, G.651:4, G.651:6, G.654:7, G.655:5, G.659:10, G.665:6, G.667:9, G.669:9, G.672:12, G.673:1, G.674:9, G.675:5, G.675:7, G.677:9, G.678:1, G.678:9, G.682:3, G.685:8, G.687:9, G.689:7, G.690:9, G.692:11, G.700:1, G.703:4, G.706:7, G.710:3, G.714:4, G.719:3, G.720:4, G.731:18, G.732:6, G.739:10, G.741:1, G.741:4, G.741:9, G.744:3, G.744:8, G.745:10, G.758:4, G.760:15, G.761.14, G.763:1, G.763:7, G.767:7, G.769:3, G.772:7, G.774:9, G.784:2, G.794:10, G.795:5, G.798:3, G.799:9, G.801:5, G.802:9, G.804:1, G.809:6, G.809:11, G.815:10, G.829:9, G.834:8, G.837:5, G.848:9, G.851:12, G.854:7, G.857:8, G.862:9, G.863:7, G.868:2, G.868:3, G.868:6, G.873:3, G.873:5, G.875:9, G.876:9, G.878:6, G.879:7, G.880:10, G.882:3, G.882:11, G.885:3, G.888:5, G.888:9, G.889:9, G.890:5, G.890:7, K.32:48, K.38.23, Kt.96:1, M.2:29, M.2:47, Mf.1:2, Mf.9:1, Mf.12:1, Mf.23:1, Mf.42:1, Mf.50:1, Mf.53:1, Mf.54:1, Mf.72:1, Mf.108:2, Mf.134:1, Mf.140:1, Mf.153:1, Mf.156:2, Mf.161:1, Mf.175:1, Mf.177:1, Mf.188:1, Mf.201:1, Mf.213:2, Mf.214:1, Mf.233:1, Mf.241:1, Mf.243:1, Mf.248:1, Mf.257:1, Mf.266:1, Mf.275:2, Mf.280:1, Mf.280:2, Mf.284:1, Mf.303:1, Mf.313:2, Mf.326:1, Mf.328:1, Mf.345:1, Mf.357:2, Mf.392:1, Mf.393:2, Mf.396:1, Mf.401:1, Mf.405:1, Mf.416:1, Mf.467:1, Mf.474:2, Mf.475:1, Mf.488:1, Mf.514:2, Mf.539:1, Mf.540:1, Mf.544:1, Mf.547:2, Mf.562:1, Mf.580:1, Mf.597:1, Mü.2:1, Mü.4:1, Mü.4:6, Mü.4:12, Mü.4:18, Mü.4:19, Mü.4:24, Mü.4:30, Mü.4:31, Mü.4:36, Mü.4:42, Mü.7:31]

2. **yār:**
Müfret 303
Mısra: **1**
Dost, yardımcı.

Bilmezin n'eyliyeyin yār baña yār degül
Düşmen ise uyumaz baḫt ise bīdār degül

<u>yār belāsı:</u>

1. **yār belāsı:**-*n*
Gazel 221
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eziyeti.

Her zamān yār belāsın dil-i bīmār çeker
Şerbet-i vaṣlını ammā yine aġyār çeker

<u>yār bulun-:</u>

1. **yār bulun-:**-*maz*
Gazel 329
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yardımda bulunmak, yardımcı olmak.

Cān virse daḫı virmez aña şerbet-i laʿlin
Hiç ʿāşıḳ-ı dil-ḫastesine yār bulunmaz

<u>yār miḥneti çek-:</u>

1. **yār miḥneti çek-:**-*me, -di, -n*
Gazel 278
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eziyetine katlanmak, tahammül etmek.

Çekmedin ise Ḥāletiyā yār miḥneti
Yegdür gelen belāya taḥammül hezār bār

<u>yār ol-:</u>

1. **yār ol-:**-*ıcak*
Gazel 379
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yardım etmek, yardımcı olmak.

Vücūdı ʿāşıḳ-ı bī-dillerüñ ġubār olıcaḳ
Reh-i nigāra düşer rūzgārı yār olıcaḳ

[M.7:65]

2. **yār ol:**-*ıcak*
Gazel 379
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgili, dost olmak.

Nigārı kendüye ḳullāb-ı ʿışḳ ile çekemez

Belā çeker kişi hercāʾīlerle yār olıcaḳ

[G.542:1, G.651:4, Kt.11:1, Mf.229:2, Mf.327:2, Mf.497:1]

yār ü yāver:

1. **yār ü yāver:**
Gazel 439
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Dost ve yardımcı.

Terk ide āsāyişin āsāyiş-i dünyā içün
Öyle şāha luṭf-ı Ḥaḳ hem yār ü hem yāver gerek

yaraş-:

1. **yaraşur:**-*ur*
Gazel 113
Mısra: **3**
Yakışmak, uygun düşmek, layık ve münasip olmak.

Yaraşur yāra ḫande-i nem-gīn
Külli şeyʾin mine'l-melīḥi melīḥ

[G.433:2]

yārā:

1. **yārā:**
Gazel 61
Mısra: **9**
Ey yâr! Ey dost!

Utduñ cemīʿ varumı yārā ḥarīf iseñ
Bu defʿa kaʿbeteyn-i ġamı naḳd-i cāna at

yara aç-:

1. **yara aç:**-*dı*
Gazel 276
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yara açmak, aşığın gönlünü yaralamak.

Çoḳ yara açdı ḫançer-i ser-tīzi sīnede
Āb-ı revān ki ḫāke gele çāk çāk olur

yara ur-:

1. **yara ur:**-*ur*
Müseddes 4
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Yara açmak.

Nevk-i āzār urur yara bu cism-i zāra
Zaḫm-ı şemşīr-i cefādan dil olur ṣad pāre

yara yara:

1. **yara yara:**-*dur*
Gazel 284
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yarayla dolu, çok yaralı.

Peykān-ı tīr-i ġamzeñ ucından meded meded
Dil pāre pāredür cigerüm yara yaradur

yaradan:

1. **yaradan:**
Gazel 281
Mısra: **6**
Sebep olan, ortaya çıkaran kişi, sevgili II Allah.

Sīnemde zaḫm-ı tīrden añlar belāmı yār
Derd-i derūn-ı ḫaste-dili yaradan bilür

yaramaz:

1. **yaramaz:**
Müfret 414
Mısra: **2**
Kötü.

Mıṣr-ı ḥüsnüñ şāhıdur ol Yūsuf-ı gül-pīrehen
Yaramaz düş görmez anuñ cāme-ḫʷābına giren

yārān:

1. **yārān:**
Gazel 566
Mısra: **1**
Arkadaşlar, dostlar.

Nīl-i Mıṣr'ı aña beñzetmek olurdı yārān

Yılda bir bārī kesilseydi eger eşk-i revān

[G.606:8, G.629:1, G.864:4, G.890:1, K.30:36, Kt.90:4, Mf.217:1]

yārān-ı çerḫ ol-:

1. **yārān-ı çerḫ ol-:**-*dı, -lar*
Gazel 117
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Feleğin dostu olmak.

Her gice varup olurlarsa n'ola mihmān-ı çerḫ
Dūd-ı āhumla fiġānum oldılar yārān-ı çerḫ

yārān-ı ṣafā:

1. **yārān-ı ṣafā:**
Gazel 739
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Safa dostları II Gönül dostları.

N'ola açılmasam ʿömrümde ol āyīneyem ben kim
Ṣafāyı buldı yārān-ı ṣafā jeng-i melālümde

2. **yārān-ı ṣafā:**
Gazel 26
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gönül dostları II Şairler.

Olmadı mir'āt-ı ṭabʿı hiç küdūretden ḫalāṣ
Ḥāletīye yiridür acırsa yārān-ı ṣafā

yarası onulma-:

1. **yarası oñulma:**-*z*
Gazel 826
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yarası iyileşmemek.

Ġāfil olma Ḥāletī zaḫm-ı zebān-ı düşmenüñ
Ḫançer-i hicrān gibi hergiz oñulmaz yarası

yaraş-:

1. **yaraşur:**-*ur*
Gazel 292

Mısra: **23**
Yakışmak, uygun düşmek, layık ve münasip olmak.

Ḥaḳḳā ki genc-i medḥ-i cenābında yaraşur
Naḳdīne-i süḫan ki ola kāmilü'l-ʿayār

[G.61:2, G.62:2, G.297:4, G.365:4, G.464:5, G.465:1, G.565:1, G.585:6, K.12:8, K.32:15, K.41:57, M.2:77, Mf.493:2, Mf.512:2, G.535:2]

yarıl-:

1. **yarılmış:**-*mış*
Gazel 712
Mısra: **2**
Parçalanmak,yarılmak.

Ten-i zārı şu deñlü ṭutmışuz tīġ-i ġam-ı yāre
Dönüpdür sīnemüz yir yir yarılmış köhne dīvāra

[Mf.530:2]

yarım ağızla yād it-:

1. **yarım ağızla yād it:**-*mez*
Gazel 22
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir şeyi geçiştirerek dile getirmek; tam istekli olmayarak yarı ister yarı istemez biçimde, içten gelmeyerek anmak.

Öpdürürken ikisin de laʿlünüñ lāyıḳ mıdur
Yarım ağızla beni yād itmez olduñ dil-berā

yarın:

1. **yārın:**
Gazel 671
Mısra: **7**
Gelecek, ilerideki zaman.

Ḳırdı ʿuşşāḳı bugün cevriyle hep yārın ʿaceb
N'eyler ola bilsem ol bī-raḥm u bī-pervāyı ben

2. **yārın:**
Gazel 198
Mısra: **4**
Ahiret günü.

Kim ki nūş ide bugün cām-ı lebüñ dünyāda
ʿArṣa-i maḥşere yārın vara mest ü efgār

[G.236:9, G.317:2, M.6:4]

yārına çıkma-:

1. **yārına çıḳma:**-*z*
Gazel 738
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yarına sağ çıkmamak, ertesi gün ölmek.

Vaṣl içün itmezdi dil-ber vaʿde-i ferdā bugün
Bu dil-i bīmārı çıḳmaz ṣanmasaydı yārına

yār-i āhen-dil:

1. **yār-i āhen-dil:**
Gazel 204
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gönlü demir gibi katı olan sevgili.

Yār-i āhen-dil ki dāʾim ʿāṣıḳa bī-dādı var
Tīr-i āh itmez eṣer bir miġfer-i pūladı var

yār-i cefā-kār:

1. **yār-i cefā-kār:**-*un*
Gazel 440
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Cevr ve cefa eden yar, sevgili.

Zaḫm-ı dile bir merhem yoḳ ḥoḳḳa-i laʿlinden
Vāfir aradum aġzın ol yār-i cefā-kāruñ

yārī eyle-:

1. **yārī eyle:**-*sün*
Kaside 32
Mısra: **92**
Kelime Tipi: -
Dost, sevgili olmak II Yardımcı olmak, hep yanında olmak.

Ne menzilde ḳarār itse saʿādet hem-nişīn olsun
Ne yaña ʿazm iderse ʿavn-i Bārī eylesün yārī

[Kt.127:2]

yār-ı ġār:

1. **yār-ı ġār:**
Kaside 26
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Çok vefalı, çok sâdık arkadaş ve dert ortağı.

Olur hevāsı gāh Mesīḥ ile hem-nefes
Geh çeşme-i ḥayātda Ḫıżr ile yār-ı ġār

[Mf.529:1]

2. **yār-ı ġār:**-*ı, -dur*
Gazel 173
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Vefalı dost II Mağara dostu (Hicret sırasında mağarada peygamber ile bulunan Hz. Ebubekir hakkında).

Endūh u ġuṣṣa ḫāṭırumuñ yār-ı ġārıdur
Mülk-i neşāt göñlüme ġurbet diyārıdur

yār-ı ġār-ı ḥażret:

1. **yār-ı ġār-ı ḥażret:**
Mesnevi 5
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Hz. Ebubekir.

Birisi yār-ı ġār-ı ḥażret idi
Efḍal-i nās ü ḫayr-ı ümmet idi

yār-ı ḫod-fürūş:

1. **yār-ı ḫod-fürūş:**
Müfret 208
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kendini öven sevgili.

Ṣol dem ki ʿarż-ı ḥüsn ide ol yār-ı ḫod-fürūş
Ḳalmaz dil-i belā-zededе naḳd-i ʿaḳl u hūş

yār-i nev-res:

1. **yār-i nev-res:**-*dür*
Gazel 268
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Genç sevgili.

Yār-i nev-resdür daḫı cevr eylemek bilmez dime
Şimdi mehdinden çıḳan eṭfāl hep fettān çıḳar

yār-ı nūş-hand:

1. **yār-ı nūş-ḫand:**
Gazel 124
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Tatlı gülüşlü sevgili.

Nūş idüp zehr-i ġam-ı hicrānı her gāh aġların
Ḥālüme ṭurmaz güler dāʾim o yār-ı nūş-ḫand

yāri ol-:

1. **yāri ol:**-*sun*
Terkib-bend 1
Mısra: **140**
Kelime Tipi: -
Sevgisi, dostu olmak.

Anuñ dārü'l-ḳarārı ḳaṣr-ı Firdevs-i berīn olsun
Ġıdāsı niʿmet-i dīdār yāri ḥūr-ı ʿıyn olsun

yār-ı perī-ruḫsār:

1. **yār-ı perī-ruḫsār:**-*un*
Gazel 448
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Peri yüzlü sevgili.

Emmege ḳor mı ola baña zebānını diyü
Aradum aġzını ol yār-ı perī-ruḫsāruñ

yār-i sīmīn-ber:

1. **yār-i sīmīn-ber:**
Gazel 516
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gümüş göğüslü sevgili.

Yār-i sīmīn-ber ile alışamazdum hergiz
Pūte-i ġamda zer-i ḳalbümi ḳāl eylemesem

yār-i sitem-kār:

1. **yār-i sitem-kār:**-*un, -dan*
Gazel 627
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sitem, zulüm eden sevgili.

Ruḥı mirʿātına ḳılmazdı naẓar Ḥāletiyā
Ger ʿadū bulmasa yüz yār-i sitem-kāruñdan

yār-i sürh-pūş:

1. **yār-i sürḫ-pūş:**
Gazel 352
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kırmızıya bürünmüş sevgili.

Çeşmümde ḳana ġarḳ olan merdümüm midür
Yā ṣaldı mı ki ʿaksini ol yār-i sürḫ-pūş

yārüñ beñleri:

1. **yārüñ beñleri:**-*n*
Gazel 388
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin benleri.

Kişt-zār-ı sīne ḫālī ṭurmasun ey Ḥāletī
Beñlerin yārüñ taṣavvur ḳıl maḥabbet toḫmın ek

yārüñ cām-ı lebi:

1. **yārüñ cām-ı lebi:**
Gazel 110
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudak kadehi.

ʿAḳlumuz almaġa cām-ı lebi yārüñ besdür
Getürüp n'eyler ola ġabġabı tekrār ḳadeḥ

yārüñ çihresi:

1. **yārüñ çihresi:**
Gazel 463
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yüzü.

Tef ü tāb-ı mey ile yārüñ olup çihresi al
Gören ebrūlarını ṣandı ṣafaḳ içre hilāl

yārüñ dāmānı:

1. **yārüñ dāmānı:**-*n, -a*
Gazel 394
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eteği.

Dirīġā kim irişmez desti hergiz ben dil-efgāruñ
Ne dāmānına yārüñ ne girībānına aġyāruñ

yārüñ deheni:

1. **yārüñ deheni:**-*n*
Gazel 84
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ağzı.

Yārüñ dehenin Ḥāletiyā biz de görürdük
Kām-ı dil-i ʿāşıḳ gibi ger olmasa nā-yāb

yārüñ gözleri:

1. **yārüñ gözleri:**
Gazel 147
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin gözleri.

Murġ-ı cāndan gözleri yārüñ ırılmaz Ḥāletī
Ḳurtulur mı hiç iki şeh-bāz elinden bir şikār

[G.269:9, G.528:7]

yārüñ hayāli:

1. **yārüñ ḫayāli:**
Gazel 106
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin hayali.

Yārüñ ḫayāli gelmelü olduḳça sīneye

Eyler ẓuhūr dīde-i cānumda iḫtilāc

[G.457:5]

yārüñ ḥicābı:

1. **yārüñ ḥicābı:**
Gazel 62
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin utanması, utancı.

Yārüñ ḥicābı olmasa ḥūr-ı cinān gibi
Olmazdı dilde dūzaḫ-ı miḥnetden ıżṭırāb

yārüñ işigi:

1. **yārüñ işigi:**-*n*
Gazel 268
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin eşiği.

Beklesem yārüñ işigin düşmen-i nā-dān çıḳar
Ṭāliʿümdür genc ümmīd eylesem şuʿbān çıḳar

yārüñ ḳad-i bālāsı:

1. **yārüñ ḳad-i bālāsı:**
Gazel 256
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin uzun boyu.

Aşılmış kākül-i müşkīninüñ her tārına diller
Ḳad-i bālāsı yārüñ gūyiyā naḫl-i şanevberdür

yārüñ kūyı:

1. **yārüñ kūyı:**-*n, -da*
Gazel 351
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semti.

ʿUşşāḳ tīġ-i āhı çeküp biribirine
Kūyında oldı bu gice yārüñ ʿaceb şavaş

[G.393:6]

yārüñ lebleri:

1. **yārüñ lebleri:**
Gazel 550
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin dudakları.

Olmaġ içün dem-be-dem mihmān-ı ʿışḳa dil-nevāz
Lebleri yārüñ ḥarīfāne çıḳarur naḳd-i cān

yārüñ lemʿa-i ḥüsni:

1. **yārüñ lemʿa-i ḥüsni:**-*n*
Gazel 175
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin güzelliğinin ışığı, parlaklığı.

Degişmezsem n'ola dünyāya yārüñ lemʿa-i ḥüsnin
O mihr-i ʿālem-ārādur bu ḫod bir ẓıll-ı zāʾildür

yārüñ ser-i kūyı:

1. **yārüñ ser-i kūyı:**-*n, -da*
Gazel 19
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin sokağının başı.

Eger aḳluñ reh-i ʿışḳında olmadıysa nā-peydā
Ne ararsın ser-i kūyında yārüñ ey dil-i şeydā

yārüñ zenaḫdānı:

1. **yārüñ zenaḫdānı:**-*n, -da*
Gazel 89
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin çene çukuru.

Ẓāhir oldı şanmañuz yārüñ zenaḫdānında ḫaṭ
Līḳa çıḳmışdur nigūn olmaḳla ol sīmīn-devāt

yas it-:

1. **yas it:**-*er*
Müfret 14
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yas tutmak, matem tutmak.

Güş-ı güle gelse dehen-i ġonce-i raʿnā
Kendünden ider yası hemān bülbül-i şeydā

yasdan-:

1. **yaşdanur:**-*ur*
Müfret 562
Mısra: **1**
Yaslanmak, dayanmak.

Yaşdanur dil-ḫasteler yārüñ işigi ṭaşını
Ḳanġı ṭaş ḳatıysa düşmen aña ursun başını

yāsemen:

1. **yāsemen:**
Gazel 645
Mısra: **10**
Beyaz ve küçük çiçekler açan, sarmaşık cinsinden, çok uzayan bir ağaç; bu ağacın beyaz renkli çiçeği.

Gördi kim evvel-bahār oldı şular ṭuġyān ider
Raḫt-ı baḫtın cümle bālāya çıḳardı yāsemen

[G.659:6, G.663:2, G.725:6, K.10:11, Mf.422:2]

yāsemenüñ sebz çāderi:

1. **yāsemenüñ sebz çāderi:**-*n*
Gazel 131
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yaseminin yeşil çadırı II Yaseminin yaprağı.

Göstermez oldı yāsemenüñ sebz çāderin
Bir ḫayme-i sefīd ḳurup aña nev-bahār

yaş:

1. **yaşum:**-*um*
Gazel 27
Mısra: **9**
Ağlandığında gözlerden akan berrak sıvı, gözyaşı.

Ḳayırmaz cūy-veş ey Ḥāletī yaşum revān olsa
Tek olsun pāk-dāmen serv-veş ol ḳāmet-i bālā

[G.31:5, G.75:10, G.144:8, G.180:9, G.187:3, G.197:2, G.215:1, G.246:9, G.261:12, G.351:1, G.384:4, G.387:9, G.404.9, G.446:9, G.451:1, G.457:5, G.465:9, G.473:10, G.513:10, G.527:9, G.559:8, G.587:12, G.635:7, G.643:1, G.659:1, G.661:1, G.675:6, G.729:7, G.759:3, G.763:5, G.770:1, G.798:1, G.874:3, G.880:1, G.881:7, K.30:42, K.38:70, Mf.6:1, Mf.261:1, Mf.350:2, Mf.381:1]

2. **yaşuñ:**-*un*
Müfret 39
Mısra: **1**
Gözyaşı II Doğuştan itibaren geçen ve yıl birimiyle ölçülen zaman.

Yaşuñ var iken Ḥāletiyā aġlama ḥālüñ
Yüzüñden aḳan nesneyi tafṣīle ne ḥācet

yaş dök-:

1. **yaş dök-:**-*er*
Gazel 190
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ağlamak, gözyaşı dökmek.

Ḥāletī pāy-ı yāra yaş döker
Gül nihāline ṣanki āb virür

yaşar-:

1. **yaşarur:**-*ur*
Gazel 36
Mısra: **7**
Sulandırmak.

Yaşarur ṣanma añup ḫāk-i rehüñ giryān olur
Çeşm-i ʿālem-bīnüme ḳonduḳça cānā tūtyā

yaşda ḳurıda:

1. **yaşda ḳurıda:**
Gazel 216
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Denizde ve karada (Hz. Hızır'a telmih) II Her koşulda, her zaman.

Hem gözde hem göñülde ider dem-be-dem ḳarār
Yaşda ḳurıda ḥāżır olur Ḫıżr-ı ḫaṭṭ-ı yār

[G.275:2]

yaşın sil-:

1. **yaşın sil:**-*er*
Gazel 90
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Gözyaşlarını silmek.

Görüp raḥm itmesün dil-ber diyü aʿdā siler yaşın
Ṣanur bu Ḥāletī-i sāde-dil kim itdiler ṣefḳat

yaşumuñ nīl'i:

1. **yaşumuñ nīl'i:**-*n, -i*
Gazel 566
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gözyaşımın Nil'i, gözyaşımın ırmağı.

Hey meded hey yaşumuñ Nīl'ini kesr eylemege
Kesr-i ḫāṭırdan elüñ degmiyor ey ṣūḫ-ı cihān

yat-:

1. **yaturken:**-*ur, -ken*
Terkib-bend 1
Mısra: **1**
Yatmak, uyumak, gaflet uykusunda olmak.

Meded kim ḫˇāb-ı ġafletde yaturken ser-be-ser ʿālem
Uyardı āh-ı cān-sūz-ı muṣībet ṣīven-i mātem

2. **yatur:**-*ur*
Gazel 223
Mısra: **6**
Bir yere boylu boyunca uzanmak, uyumak.

Sāye-i bālāsını bir yirde kim yatur göre
Yanına varup anuñ ḫurşīd-i nūr-efşān yatur

[G.75:8, G.147:2, G.161:1, G.179:10, G.223:1, G.223:2, G.223:5, G.223:8, G.223:10, G.240:9, G.258:7, G.370:1, G.388:10, G.516:9, G.628:7, G.744:3, G.771:4, K.12:25, Mf.143:1, Mf.538:2]

3. **yatmaz:**-*maz*
Gazel 136
Mısra: **12**
Misafir olmak II Bir yeri mesken edinmek.

Dil-ḫaste-i maḥabbeti kūyuñdan itme dūr
ʿĀşıḳ yabānda yatmaz eyā ṣūḫ u ṣīve-kār

[G.223:4]

yāver it-:

1. **yāver it:**-*e*
Mesnevi 8
Mısra: **171**
Kelime Tipi: -
Yardımcı yapmak.

ʿAzīmet-ḫˇān-ı luṭfın ide yāver
Olam genc-i saʿādetden tüvān-ger

yavuz:

1. **yavuz:**
Gazel 866
Mısra: **4**
Kötü, fena.

Vaṣluñ metāʿın aldı ise naḳd-i cān-ı dil
Ey kebg-i nāz ḫaḳ bu ki yavuz ṣikār idi

[Kt.K.2:11, G.275:10]

yavuz yeller es-:

1. **yavuz yeller es-:**-*me, -sün*
Gazel 241
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kötü rüzgâr esmek; talihi aksine gitmek.

Ḥazer it āh-ı serd-i ʿāşıḳdan
Esmesün üstine yavuz yeller

yay:

1. **yayın:**-*ı, -n*
Gazel 559
Mısra: **6**
Ok atma aracı II Sevgilinin kaşı.

Çeşm-i nigār ḳahr ilinüñ Ḳahramān'ıdur
Yayın anuñ çeker mi benüm gibi nā-tüvān

2. **yaya:**-*a*
Kaside 2
Mısra: **8**
Ok atma aracı.

Ḫadeng-i sīne-güẕār oldı ḫārlar gūyā
Nesīm-i ṣubḥ ile her ṣāḫ beñzedi yaya

[K.14:43, K.41:34]

3. **yaya:**-*a*
Gazel 568
Mısra: **9**
Ok atma aracı II Âşığın boyu.

Degül cāy-ı taʿaccüb dönse ḳaddüm Ḫāletī yaya
Çıḳardum ḫān-ḳāh-ı ġamda ben çoḳ çille-i merdān

yay çek:-

1. **yay çek:**-*e, -y, -di*
Gazel 844
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ok atmak için yayı germek II Âh çekmek, feryat etmek.

Geçerdi nāvek-i āh-ı derūnı seng-i ḫārādan
Çekeydi Kūh-ken ey Ḫāletī ben çekdügüm yayı

2. **yay çek-:**-*e*
Gazel 532
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ok atmak için yayı germek II Avlamak, uzağa düşürmek, kurnazlıkla kandırmak.

Ḫāletī'nüñ ḳudreti yoḳ kim senüñ yayuñ çeke
Ḳaşlaruñ hicriyle pīr-i nā-tüvāndur sevdügüm

3. **yay çek-:**-*dük, -üm*
Gazel 842
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Ok atmak için yayı germek.

Benem kim Ḫāletī hem-kāre-i Manṣūr-ı Ḥallāc'am
Çeker yoḳdur cihānda şimdi hiç ben çekdügüm yayı

yay ol-:

1. **yay ol:**-*sa*
Gazel 263
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yay olmak II Yay gibi olmak, bükülmek, kambur olmak.

Eger yay olsa ḳaddüñ derd ile ol yāra incinme
Bu ḳānūn-ı maḥabbetdür dilā böyle ḳurulmışdur

[K.37:42]

yaz-:

1. **yazmış:**-*mış*
Gazel 90
Mısra: **10**
(Allah için) Kader olarak belirlemek.

Degül cān u tenüm sūz-ı belādan bir zamān hālī
Vücūdum nüṣḥasın yaḳmag içün yazmış yed-i ḳudret

[G.118:6, G.561:9, G.669:11, K.21:12, K.34:26, Mf.38:2, Mf.298:1, Trk.B.1:63, Trk.B.1:83]

2. **yazduḳda:**-*duk, -da*
Gazel 149
Mısra: **1**
Kaleme almak, yazmak.

Eyle ey ḳāṣid teḳāżā nāmesin yazduḳda yār
Ṣaçdurunca ḫaṭṭına ḫāk-i ḥarīminden ġubār

[G.112:6, G.160:3, G.164:10, G.208:2, G.325:12, G.460:4, G.487:10, G.535:9, G.634:10, G.769:2, G.815:11, K.9:58, K.11:27, K.11:59, K.17:25, K.18:42, K.27:19, K.27:33, K.28:69, K.31:61, K.35:25, K.36:68, K.41:39, Kt.8:4, Kt.21:2, Kt.76:3, M.8:160, Mü.4:28, Mf.257:2, Mf.276:1, Mf.277:2, Mf.581:2]

3. **yazmañuz:**-*ma, -n, -uz*
Gazel 864
Mısra: **7**
Çizmek, nakşetmek, işlemek.

Ölicek seng-i mezārum üzre nāmum yazmañuz
Ḳorḳarın zīrā oḳıyup unuda cānān beni

[G.381:9, G.467:2, G.491:9, K.33:11, M.1:52, Mf.453:2]

4. **yazmış:**-*mış*
Gazel 800
Mısra: **8**
Tayin etmek, kısmet etmek.

Ḳaldı bu göñül pister-i miḥnetde ġamuñla
Sulṭān-ı maḥabbet anı yazmış gibi yanda

5. **yazmayalar:**-*ma, -y, -a, -lar*
Gazel 528
Mısra: **11**
(Melekler için) sevap ve günahları yazmak.

Belki üşenüp yazmayalar diyü melekler
Raḥmet umarın ḳatı çoġ olmaḳla günāhum

6. **yazmaya:**-*ma, -y, -a*
Gazel 831
Mısra: **4**
Saymak, geçen zamandan kabul etmek.

Defter-i ʿömrüme ümmīd iderin kilk-i ḳader
Yazmaya firḳat-i yār ile geçen eyyāmı

yaz u kış:

1. **yaz u ḳış:**
Gazel 450
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yaz ve kış II Daima, her zaman.

Yaz u ḳış ey serv olup bir câme-i kūtāh ile
Görmedi ālāyiş-i dünyāyı dāmānuñ senüñ

[G.353:10]

yazık:

1. **yazıḳdur:**-*dur*
Gazel 33
Mısra: **3**
Acınma, üzüntü anlatan bir söz.

Ḫışm ile baḳma yazıḳdur ben belā-keş ʿāşıḳa
Ġamze-i berrān ile kesme ümīdüm dil-berā

[G.179:4, G.371:10, G.799:10, K.10:31]

yazıklar:

1. **yazıḳlar:**
Gazel 224
Mısra: **9**
"Yazıklar olsun, yazık!" anlamlarında, üzüntü ve kınamanın çokluğunu anlatan bir söz.

Yazıḳlar Ḥāletī'nüñ kimse ḳadrin bilmedi gitdi
Cihāna gelmemişken öyle üstād-ı süḫan-perver

[G.657:1, G.738:8, Mf.591:2, Mü.2:7]

yazıl-:

1. **yazılan:**-*an*
Gazel 513
Mısra: **9**
Yazılmak, kaleme alınmak.

Çünki hep ġuṣṣadur anda yazılan Ḥāletiyā
Sürḫ idüp yaşumuzı cedvel-i dīvān idelüm

[Mf.366:2, G.135:14, K.20:61]

yed:

1. **yedidür:**-*i, -dür*
Mesnevi 7
Mısra: **27**
El II Sahiplik, mülkiyet.

Yedidür ol şeh-i cihān-ı livā
Yedi iḳlīmi żabṭ iderse revā

yedek:

1. **yedek:**
Gazel 391
Mısra: **6**
Gereğinde kullanılmak için elde bulundurulan, asıl karşıtı.

Āh-ı Şeb-dīzinin Gül-gün sirişkümle gören
Didi kim böyle gerek şāh-ı ġam-ı ʿışḳa yedek

yedi:

1. **yedi:**
Kaside 6
Mısra: **50**
"Yedi" sayı sıfatı.

Mecmuʿa-i saʿādetine çerḫ-i pür-nücūm
Olsa ʿaceb degül yedi evrāḳ-ı zer-nigār

yedi ay:

1. **yedi ay:**
Mesnevi 6
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yedi ay boyunca.

Ol meh-i āsmān-ı ḥilm ü vaḳār
Yedi ay itdi menzilinde ḳarār

yedi başlu ejder ol-:

1. **yedi başlu ejder ol-:**-*ur*
Kaside 4
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Yedi başlı ejderha, dev yılan haline gelmek.

Çemende geşt iderek alsa destine sünbül
Olur ʿadū gözine yedi başlu bir ejder

yed-i beyżā:

1. **yed-i beyżā:**
Kaside 5
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Beyaz el. Allah tarafından Musa Peygamber'e verilen bir mucizedir. Musa, Allah'ın emriyle elini koynuna sokar ve çıkarır, böylece eli güneş gibi parıl parıl parlardı. Firavun'a karşı gösterilen bu mucize edebiyatta sıkça anılır.

Götürse her ḳaçan yed-i beyżā Kelīm-ṭabʿ
Ḳārūn olur yire geçer ol ḫaşm-ı nābe-kār

yed-i beyżā-yı melāḥat:

1. **yed-i beyżā-yı melāḥat:**
Gazel 736
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin parlak eli.

Yed-i beyżā-yı melāḥatle olunduñ beyʿat
Ḫalḳı var pādşehüm bende-i fermān eyle

yed-i hükminde ol-:

1. **yed-i ḥükminde ol:**-*sun*
Kıt'a 97
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İradesi altında olmak.

Esb-i emel ü raḫş-ı murādāta süvār ol
Olsun yed-i ḥükmüñde senüñ tevsen-i devrān

yedi çerḫ:

1. **yedi çerḫ:**
Gazel 569
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün yedi katı.

Ābından eser ḳalmadı hiç çāh-ı ümīdüñ
Olur bu yedi çerḫ hemān yoḳ yire gerdān

yedi deryā:

1. **yedi deryā:**
Mesnevi 9
Mısra: **84**
Kelime Tipi: -
Yedi deniz, dünyadaki tüm denizler.

Ġamum çoḳdur getürmez defʿine tāb
Yedi deryā olursa bāde-i nāb

yedi ḫar-gāh-ı sebz-fām:

1. **yedi ḫar-gāh-ı sebz-fām:**
Gazel 499
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Yeşil renkli yedi çadır II Yedi kat felek.

Şāh-ı ġama ḥaḳāret ile eyleme naẓar
Anuñ degül mi bu yedi ḫar-gāh-ı sebz-fām

yedi iḳlīm:

1. **yedi iḳlīm:**-*i*
Mesnevi 7
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Bütün dünya, yeryüzü.

Yedidür ol şeh-i cihān-ı livā
Yedi iḳlīmi żabṭ iderse revā

yedi ḳat perde:

1. **yedi ḳat perde:**
Kaside 31
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Göğün yedi katı.

Ḥıfẓ ider dāʾim yedi ḳat perde içre āsmān
Ẕāt-ı pāki oldı gūyā ʿāleme nūr-ı baṣar

yedi kat yir:

1. **yedi ḳat yir:**-*den*
Kaside 9
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Yerin yedi kat dibi II Çok perişan durum.

Ne ʿĪsā-yı zamāndur kim dem-i cān-baḫş-ı luṭfıyla
Yedi ḳat yirden iḫrāc eyledi ben mürde-i zārı

[G.574:9, G.807:9]

yedi ḳat yire gir-:

1. **yedi ḳat yire gir:**-*er*
Gazel 293
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok derinlere gömülmek II Utanmak, hicap etmek.

Sebz-i ḫurrem göremem kişt-i murādum hergiz
Yedi ḳat yire girer toḫm-ı ümīdüm her bār

yed-i kudret:

1. **yed-i ḳudret:**
Gazel 95
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kudret eli, Allah'ın her şeyi yapabilme gücü.

Pāk itdi ḳatı ʿışḳ bināsın yed-i ḳudret
Bir ṭaşı anuñ ḳopmaya ger ḳopsa ḳıyāmet

[K.41:16, Mf.38:2, Mf.581:2, G.90:10]

yedi ṭās:

1. **yedi ṭās:**-*ı*
Gazel 825
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yedi tas II Yedi gezegen.

Güm olur ṭās-bāz-ı bezm-i faḳruñ zīr-i dalḳında
Eger pür-āteş olsa Ḥāletī çerḫüñ yedi ṭāsı

yedi ṭāsı geçen zehr:

1. **yedi ṭāsı geçen zehr:**-*i*
Gazel 117
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Önüne geçilmesi mümkün olmayan tarifsiz acı, keder.

İçürür bir gün yedi ṭāsı geçen zehri saña
Anuñ içün devr ider bu sāḳi-i devrān çerḫ

yed-i ṭūlā:

1. **yed-i ṭūlā:**-*sı*
Müfret 71
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kerem sahibi II Allah.

Ḳaʿr-ı çāh-ı ġamdayum ben ḫāke himmet yoḳ mıdur
Bir yed-i ṭūlāsı var sāḥib-mürüvvet yoḳ mıdur

yedil-:

1. **yedilür:**-*ür*
Gazel 314
Mısra: **2**
Yol gösterilerek bir yöne doğru sevkedilmek.

Beste-i mūy-miyān pey-rev-i cānānuz biz
Bir ḳıl ile yedilür ʿāşıḳ-ı nālānuz biz

yedinden lisānından:

1. **yedinden lisānından:**
Kıt'a 48
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Elinden, dilinden II Her şeyden.

Lisānından yedinden sübḥa-veş ḫalḳuñ mükeddersin
Eger mercān gibi cāy eyleseñ ḳaʿrında deryānuñ

yeg:

1. **yegdür:**-*dür*
Gazel 278
Mısra: **10**
Daha iyi, daha üstün.

Çekmedin ise Ḥāletiyā yār miḥneti
Yegdür gelen belāya taḥammül hezār bār

[G.19:5, G.450:6, G.493:10, G.665:10, G.788:4, G.789:8, G.834:7, Kt.6:4]

yeg bil-:

1. **yeg bil:**-*ür*
Gazel 621
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Üstün kabul etmek.

Şikāyet eyleme yanında yārüñ cevr-i düşmenden
Niye söylersin ey dil çünki anı yeg bilür senden

[Mf.392:2]

yeg gel-:

1. **yeg gel:**-*ür*
Gazel 22
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Daha üstün olmak.

ʿĀlem-i ḫˇāb içre olsa ʿālem-i āb üzre yār
Yeg gelür ḥaḳḳā iki ʿālem ṣafāsından bāña

[G.36:10]

yeg ol-:

1. **yeg ol:**-*ur*
Mesnevi 7
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Daha değerli olmak.

N'ola olsa o şeh selefden yeg
Dür-i şeh-vār olur ṣadefden yeg

[M.7:67, K.19:42]

yegān yegān:

1. **yegān yegān:**
Gazel 564
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Birer birer, ayrı ayrı, tek tek.

Cān riştesine ḥırz-ı ġam oḳursa pīr-i ʿışḳ
Ser-cümle ʿuḳdeler gider andan yegān yegān

yek-be-yek:

1. **yek-be-yek:**
Gazel 388
Mısra: **12**
Birer birer, tek tek.

Bīsütūn'dan derd ile her ṭaş ki kesdi Kūh-ken
Ṣāġar-ı iḳbāl-i Pervīz'e ṭoḳundı yek-be-yek

[K.26:52]

yeke-süvār-ı ġam:

1. **yeke-süvār-ı ġam:**-*a*
Gazel 567
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kederin yalnız başına ata bineni.

ʿAks-i ebrū vü ḫayāl-i müjeler cān u dilüm
Eyledi yeke-süvār-ı ġama kīş ü ḳurbān

yekke-tāz-ı ġamze:

1. **yekke-tāz-ı ġamze:**
Gazel 148
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Düşmana tek başına saldıran, yiğit gamze.

Çeşm-i ḫūn-ḫˇārı sipāh-ı ʿışvenüñ sālārıdur
Yekke-tāz-ı ġamze olmışdur aña dünbāle-dār

yek-sān ol-:

1. **yek-sān ol-:**-*ur*
Mesnevi 8
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Bir, eşit, aynı seviyede olmak.

Olur mı erġavān şāḫ ile yek-sān
Ḳılıcuñdan senüñ dāʾim ṭamar ḳan

yek-ser:

1. **yek-ser:**
Müfret 130
Mısra: **1**
Aynı, benzer.

O Rūmī dil-berüñ ʿuşşāḳıdur ḫalḳ-ı cihān yek-ser
Anuñçün her kimi görse baḳa ʿāşıḳ diyü söyler

yektā:

1. **yektāsı:**--*sı*
Müfret 535
Mısra: **2**
Tek, eşsiz, benzersiz.

Hemān bir gül-bün-i güldür o şūḫuñ naḫl-i bālāsı
Yaraşmaz mı eger berg-i semenden olsa yektāsı

yel:

1. **yellerle:**-*ler, -le*
Gazel 5
Mısra: **2**
Rüzgâr.

Ḳādir olmaz itmege tāb-ı melāmetden cüdā
Cismümüñ ḫākisterin gezdürse yellerle ṣabā

[G.870:7, Kt.K.2:11]

yelek:

1. **yelek:**
Gazel 390
Mısra: **8**
Ceket altına giyilen kolsuz ve kısa giyisi II Okun havada düzgün uçmasını ve hedefe şaşmadan varmasını sağlayan yönlendirici tüyler, peylek.

N'ola yir eylese göñlümde nāvek-i dil-ber
O ḫūba beñzedürin kim geye beyāż yelek

[G.389:14, G.446:2]

yelken:

1. **yelkenler:**-*ler*
Kaside 9
Mısra: **5**
Rüzgâr gücünden yararlanarak geniş bir yüzey oluşturacak biçimde yan yana dikilen ve teknenin direğine uygun bir biçimde takılarak onu hareket ettiren kumaş veya şeritlerin tümü.

ʿAdūya şayḳa tābūt oldı yelkenler kefen gūyā
Belā deryāsınuñ görsün niceymiş mevc-i idbārı

yelkeni altına al-:

1. **yelkeni altına al:**-*dı*
Müfret 55
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Etkisi altına almak.

İtdi bir Rūmī güzel ʿāşıḳları zülfine bend
Yelkeni altına aldı cümlesin ol şeh-levend

yeller es-:

1. **yeller es:**-*di*
Gazel 535
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Rüzgarlar esmek.

Açıldı nergis-āsā maḳdemüñle dīde-i cānum
Ne yeller esdi āyā bilsem ey gül-berg-i ḫandānum

yelten-:

1. **yeltenme:**-*me*
Gazel 454
Mısra: **3**
Teşebbüs etmek; kalkışmak.

Hevā-yı ʿışḳdan geçme daḫı bir kāra yeltenme
Yeter saña ölünce şöyle bir genc-i nihān bulduñ

[Kt.K.4:14]

yem-i aḫżar:

1. **yem-i aḫżar:**
Gazel 663
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yeşil deniz II Çimenlik.

Zevraḳ-ı mey devr ider oldı yem-i aḫżar çemen
Ṣaldı lengerler aña bir niçe yirden yāsemen

[K.25:24]

yem-i aḫżār ol-:

1. **yem-i aḫżār ol-:**-*dı*
Müfret 422
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yeşil deniz haline gelmek.

Zevraḳ-ı mey devridür oldı yem-i aḫżār çemen
Ṣaldı lengerler aña bir niçe yirden yāsemen

yem-i cūd:

1. **yem-i cūd:**-*ı, -n, -dan*
Kaside 18
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Cömertlik denizi.

Yem-i cūdından eger feyż-sitān olsa seḥāb
Dürretü't-tāc ola cümle ḳatarāt-ı emṭār

yem-i ʿışḳ-ı yār:

1. **yem-i ʿışḳ-ı yār:**-*dan*
Gazel 587
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşk denizi.

Dil çıḳmaġ istedükçe yem-i ʿışḳ-ı yārdan
Oldı ḥavāle seng-i belā her kenārdan

yem-i luṭf:

1. **yem-i luṭf:**-*un*
Mesnevi 8
Mısra: **99**
Kelime Tipi: -
Cömertlik denizi.

Yem-i luṭfuñ görürken çeşm-i cānum
Teyemmüm-gāh-ı ḥasretdür mekānum

yem-i zehhār:

1. **yem-i zeḫḫār:**-*a*
Gazel 234
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Coşkun deniz.

Ser-i zülfüñ hevāsıyla göñül dāʾim ḫurūş eyler
Yem-i zeḫḫāra başlu rūzgār irdükçe cūş eyler

[Mf.109:2]

yem-i zehhār-ı ġam:

1. **yem-i zeḫḫār-ı ġam:**-*a*
Gazel 695
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kederin coşkun denizi.

Dem-i serdümle çıḳar mevci yine eflāke
Yem-i zeḫḫār-ı ġama gelse zamān ile sükūn

yemīn:

1. **yemīnümden:**-*üm, -den*
Gazel 368
Mısra: **3**
Sağ taraf.

Ṣöyle bī-hūşam yemīnümden yesārum seçmezem
Ḍarbet-i seng-i cefādan bir yirüm ḳalmadı ṣaġ

2. **yemīnüñ:**-*ün*
Gazel 355
Mısra: **5**
Sağ el II Yemin, ant.

Ḳalur mı bu yemīnüñ elinde yaḳam benüm
Ḥüccet çıḳarup itmese ḫaṭṭuñ eger ḫalāṣ

yemīn it-:

1. **yemīn it:**-*dü, -n*
Gazel 125
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ant içmek.

Añmayın diyü yemīn itdüñ ise yād ḳılup
Eyle keffāret içün bendeki ġamdan āzād

[G.367:5]

yeñ-:

1. **yeñemez:**-*e, -mez*
Gazel 266
Mısra: **9**
Üstesinden gelmek, mağlup etmek.

Küşti-gīr-i ġamı hergiz yeñemez Ḥāletiyā
Gerçi anuñla dem-ā-dem dil-i sūzān ṭutuşur

yeñi başdan:

1. **yeñi başdan:**
Gazel 418
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Tekrardan, en başından.

Yeñi başdan yine şeydā olalum n'olsa gerek
Alalum başumuza zülfi hevāsın yārüñ

yenil-:

1. **yenilmez:**-*mez*
Gazel 790
Mısra: **11**
Mağlup olmak, kaybetmek.

Şeb-dīz-i dūd-ı āhı yenilmez belā çeker
Her kim ki baş ḳoşar ser-i zülf-i nigār ile

yereḳān-ı ġam:

1. **yereḳān-ı ġam:**-*a*
Müfret 331
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Üzüntü sarılığı.

Mey-i gül-gūn ile taḥṣīl-i mizāc eyliyelüm
Yereḳān-ı ġama anuñla ʿilāc eyliyelüm

yesār:

1. **yesārum:**-*um*
Gazel 368
Mısra: **3**
Sol taraf.

Şöyle bī-hūşam yemīnümden yesārum seçmezem
Ḍarbet-i seng-i cefādan bir yirüm ḳalmadı ṣaġ

yesār u yemīn:

1. **yesār u yemīn:**
Gazel 290
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Sağ ve sol II Herhangi bir yer, ortalık, meydan.

Şol bezm-i ġamda kim ben olam ṣadr-ı kāmkār
Ferhād u Ḳays'a cāy yesār u yemīn olur

yeşil:

1. **yeşil:**
Müfret 64
Mısra: **2**
Yeşil renk.

Şeh-i diyār-ı ġam u miḥnetem ne demlerdür
Yeşil ḳızıl dütünüm gūyiyā ʿalemlerdür

[K.5:17, K.38:9, Mf.473:2]

yet-:

1. **yetmez:**-*mez*
Gazel 84
Mısra: **5**
Bir gereksinimi karşılayacak, giderecek nicelikte olmamak.

Öldürmege yetmez mi beni ḫançer-i ser-tīz
N'içün ġam-ı hicrüñ içirür yoḳ yire şarāb

[G.261:3, G.362:6, G.429:7, G.567:12, G.626:4, G.679:4, G.802:8, G.823:8, Kt.64:2]

yeter:

1. **yeter:**
Gazel 6
Mısra: **7**
"Yeterli, kâfi" anlamında ünlem.

Yeter zaḫm-ı dil-i erbāb-ı ʿışḳa merhem-i luṭfuñ
Ne lāzım rişte-i Meryem ne ḥācet sūzen-i ʿİsā

[G.6:7, G.155:10, G.158:4, G.192:1, G.192:2, G.192:4, G.192:6, G.192:8, G.245:4, G.347:6, G.438:8, G.451:1, G.454:4, G.702:3, G.794:9, G.799:4, G.813:10, K.12:29, K.25:72, K.35:70, M.6:4, M.6:42, M.7:39, Mf.127:1, Mf.222:1, Mf.261:1, Mü.1:31, Trk.B.1:128]

2. **yeter:**
Gazel 192
Mısra: **10**
"Son bulsun, yeter artık! " anlamında kullanılan ünlem.

Nār-ı āhuñ ḫānmān-ı çerḫe ṣal şimden girü
Bunca yıllar eyledüñ ey Ḥāletī ḥürmet yeter

[G.746:2, K.1:71, K.1:72, K.28:85, K.38:84, M.9:225, M.9:232, M.9:266, Mf.35:1]

yetīm:

1. **yetīme:**-*e*
Kaside 16
Mısra: **59**
Zavallı, muhtaç, kimsesiz.

Olsaydı ben yetīme naẓar şehr-yārdan
Çoḳ nesne ẓāhir eyler idi kilk-i dürr-feşān

2. **yetīmüñdür:**-*ün, -dür*
Kaside 1
Mısra: **69**
Babasız II Eşsiz, biricik (inci).

Yetīmüñdür çıḳarma genc-i luṭfuñdan Ḫudāvenda
Zamāne ḳılmasun żāyiʿ meded ol dürr-i ġalṭānı

yetīm ol-:

1. **yetīm ol:**-*an, -un*
Kaside 28
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Babasız kalmak II Bir sedefte tek başına meydana gelen büyük ve iri, çok makbul inci olmak.

ʿAceb mi ḫāk-i meẕellet olursa cāy-gehüm
Budur yetīm olanuñ ḥāli gevher olsa eger

[Kt.64:4, M.9:262]

yetiş-:

1. **yetişen:**-*en*
Gazel 893
Mısra: **14**
Büyümek, olgunlaşmak.

Ey Ḥāletī ṭabaḳça-i ṭabʿuñdadur senüñ
Bāġ-ı belāġatüñ yetişen mīve-i teri

[Kt.90:3]

2. **yetiş:**
Gazel 366
Mısra: **5**
Sıkıntısını gidermek, yardım etmek, zor bir durumunu kaldırmak; ulaşmak, vasıl olmak.

Cān virmeden yetiş diseler ḫaste-i ġama
İtmez o yār şīve-i reftārdan ferāġ

[G.7:2, G.233:6, G.503:8, G.526:8, G.731:2, G.760:10, G.814:13, K.1:10, K.1:73, K.20:19, K.38:63, M.9:164, Mü.3:4]

3. **yetişür:**-*ür*
Gazel 386
Mısra: **2**
Ulaşmak, erişmek.

Ne ḳadar olsa ḫamīde ḳad-i ehl-i idrāk
Yetişür aña yine tīġ-i cefā ile helāk

[G.526:1, G.533:8, G.701:1, G.801:8, G.860:6, G.863:4, Kt.30:3, Mf.459:2]

4. **yetişmez:**-*mez*
Gazel 167
Mısra: **3**
Yeterli olmak.

Yetişmez aña meger sīm-i eşki ʿuşşāḳuñ
Metāʿ-ı vuṣlat-ı dil-ber bahālu kālādur

[K.38:42]

yetişdür-:

1. **yetişdirmege:**-*me, -y, -e*
Gazel 695
Mısra: **9**
Yetiştirmek, ulaştırmak.

Küh-sār anı yetişdirmege saʿy eyler imiş
Güş-ı Leylā'ya eger irmese āh-ı Mecnūn

[K.11:34, K.41:51, G.214:7, G.316:10, G.830:9,]

yetmiş biñ:

1. **yetmiş biñ:**
Gazel 54
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yetmiş bin II Çok fazla.

Bir ʿaceb meydür mey-i bezm-i maḥabbet ḫaḳ bu kim
Bī-tereddüd refʿ olur anuñla yetmiş biñ hicāb

[G.78:6]

yetmiş iki dereden şu getür-:

1. **yetmiş iki dereden şu getür:**-*ür, -se*
Gazel 29
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
"Bin dereden su getirmek" deyiminin karşılığı olarak "Karşısındakini inandırmak veya kandırmak için pek çok sebep ileri sürmek veya dil dökmek.".

Çıḳamaz başa benüm eşk-i firāvānum ile
Yetmiş iki dereden şu getürürse deryā

[G.46:6]

yezīd:

1. **yezīd:**
Kıt'a 19
Mısra: **4**
Muaviye'nin oğlu ve Emevî Devleti'nin ikinci halifesidir. Devrinde Kerbela Olayı cereyan etmiştir. Peygamberimizin torunlarından Hz. Hüseyin'in 680 yılında Kerbela'da susuz bırakılması, türlü zulumlere uğraması ve başının gövdesinden ayrılarak şehit edilmesine sebep olmuştur. Hz. Muhammed'in ailesinden geride kalanlara da eziyetler etmiştir.

Ne ʿAlī ḳaldı ne Ḥasan ne Ḥüseyn
Bir Yezīd itdi cümlesini şehīd

yığ-:

1. **yığdı:**-*dı*
Müfret 561
Mısra: **1**
Tepeleme bir yığın hâline gelecek şekilde üst üste koymak.

Şu deñlü kelleler yıġdı o şāhuñ tīġ-i ḫūn-pāşı
Ser-i kūyuñda irdi göklere ʿāşıḳlaruñ başı

yığıl-:

1. **yığıldı:**-*dı*
Gazel 428
Mısra: **1**
Toplanmak, birikmek.

Yıġıldı ʿāşıḳuñ pīrāheninde seng-i bī-dāduñ
Yaḳında var gibi şāhum vefā ḳaṣrına bünyāduñ

yık-:

1. **yıḳsaḳ:**-*sa, -k*
Gazel 834
Mısra: **12**
Yere devirmek.

Getürsek ḳuvveti bāzūya bir şeb Ḥāletī biz de
Muḥaṣṣal bezm-i meyde yıḳsaḳ ol serv-i ḫırāmānı

2. **yıḳmayınca:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 310
Mısra: **2**
Harap etmek, mahvolmasına sebep olmak, perişan etmek.

Ceyş-i mülk-i miḥnetüz bulmaz teselli şāhumuz
Yıḳmayınca ḳalʿa-i gerdūnı ṭōb-ı āhumuz

[G.99:2, G.374:6, G.492:3, G.589:2, G.796:8, G.871:8, G.876:6, Mf.35:2, Trk.B.1:118]

yıkıl-:

1. **yıḳılsun:**-*sun*
Gazel 16
Mısra: **14**
Herhangi bir sebeple

çökmek, göçmek; yok olmak, ortadan kalkmak.

Olalum biz de maġz-pāşīde
Tek yıḳılsun bu günbed-i vālā

[G.166:10, G.746:5, K.42:2, Kt.K.3:20]

2. **yıḳıl:**
Gazel 130
Mısra: **5**
İstenmeyen biri çekilip gitmek, defolmak.

Yoḳ yire ʿāşıḳa işigümden yıḳıl dime
Dünyā yıḳılsa gitmez ol ey şūḫ u şīve-kār

[G.208:5]

3. **yıḳılmış:**-*mış*
Müfret 134
Mısra: **2**
Bir sebepten ötürü çökmek, viran olmak; perişan olmak, mahvolmak.

Her ḳaçan ben bendesin gelsün diyü yār el urur
Ṣan yıḳılmış ḳalbümi yapmaġa miʿmār el urur

[G.713:5, G.871:7]

yıl:

1. **yıllardur:**-*lar, -dur*
Gazel 637
Mısra: **5**
Uzun zamandan beri, eskiden beri.

Zülāl-i vuṣlata dil-teşneyem bir niçe yıllardur
ʿAceb mi cān atarsam göricek çāh-ı zenaḫdānın

2. **yıl:**
Gazel 689
Mısra: **3**
Sene II vakit, zaman.

Sīne-çāk elde ḳadeḥ kūçe-i bāzāra düşen
Benem ol bir niçe yıl şehr-i melāmetde gezen

yıl geçer:

1. **yıl geçer:**
Müseddes 7
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Uzun zaman geçer, yıllar olur.

Yıl geçer eylemez ol şūḫ-ı cihān yād beni
Ṭurmadan itmededür cevr ile nā-şād beni

[G.184:9, G.353:4]

yılan:

1. **yılan:**
Gazel 634
Mısra: **12**
Sürüngenlerden, ayaksız, ince ve uzun olanların genel adı, yerdegezen, uzun hayvan, yılan.

Göñülde genc-i ʿışḳuñ serde sevdā-yı ser-i zülfüñ
Ṭılısm itmişler ol genc üstine gūyā yılan şeklin

yılda bir:

1. **yılda bir:**
Gazel 566
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yılda bir kez.

Nīl-i Mışr'ı aña beñzetmek olurdı yārān
Yılda bir bārī kesilseydi eger eşk-i revān

yılda bir kez:

1. **yılda bir kez:**
Gazel 565
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Yılda bir defa, senede bir kez.

Şöyleyin ʿışḳ ile kim ḳāʿil-idüm Ḥāletiyā
Yılda bir kez yüzüme gülse o verd-i ḫandān

yıldan yıla:

1. **yıldan yıla:**
Kaside 6
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Her yıl.

Yıldan yıla cihāna ʿaṭā itdügin anuñ
Bād-ı bahār aḳçe döküp idemez şümār

yıldız şay-:

1. **yıldız şay-:**-*ar*
Gazel 679
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yıldız saymak. II Gözyaşlarını saymak, çok ağlamak III Uyumamak.

Yıldız şayar şabāḥa degin ʿāşıḳuñ gözi
Rūz-ı ḥisābdur şeb-i hicrüñ senüñ hemān

[G.383:5, Mf.274:2]

yıldızı barış-:

1. **yıldızı barış:**-*ma, -dı*
Müfret 284
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Görüş, duygu ve düşünce bakımından uyuşmamak.

Yüzine yār baḳmaz incinüp ben zār u şeydānuñ
Bizümle yıldızı barışmadı ol māh-ı tābānuñ

[G.423:2]

yıllar:

1. **yıllarla:**-, -*la*
Gazel 303
Mısra: **2**
Yıllarca.

Añılsa bezm-i yārda bir kerre adumuz
Yıllarla şād olur bu dil-i nā-murādumuz

yıllar geç-:

1. **yıllar geç-:**-*üp*
Gazel 321
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Uzun zaman geçmek.

O naḫl-i ter eger yıllar geçüp virmezse şeftālū
Ne çāre mīve-i bāġ-ı mürüvvet her zamān olmaz

yıllar ile:

1. **yıllar ile:**
Gazel 254
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Yıllar yılı, yıllarca.

Gelmez yirine yıllar ile bir gören seni
Elbette her varan ḳapuña mübtelā gelür

yıllardur:

1. **yıllardur:**
Gazel 600
Mısra: **5**
Uzun zamandan beri, eskiden beri.

Zülāl-i vuṣlata dil-teşneyem bir niçe yıllardur
ʿAceb mi cān atarsam göricek çāh-ı zenaḫdānın

yıllarla:

1. **yıllarla:**
Gazel 292
Mısra: **14**
Yıllarca.

Yüz sürse şāh-ı ḫāver inüp āstānına
Sūʾ-i edebden eyliye yıllarla iʿtizār

[Mf.198:2, Mf.257:2]

yıllıḳ:

1. **yıllıḳ:**
Müfret 265
Mısra: **2**
Yıllık, senelik.

Ḥaddini kendüye bildürse ʿadū-yı dūnuñ
ʿAfv iderdük niçe yıllıḳ günehin gerdūnuñ

yi-:

1. **yidügüm:**-*dük, -üm*
Gazel 501
Mısra: **4**
Yemek II Maruz kalmak.

Meges gibi ʿaceb mi ḫˇān-ı iḳbāle dolaşmazsam
Dem-ā-dem yidügüm ġamdur degüldür ol benüm aşum

[G.513:5]

2. **yir:**-*r*
Gazel 514
Mısra: **8**
Ağızda çiğneyerek yutmak II Harcamak, tüketmek, bitirmek.

Bir kerre sīb-i ġabġabuña irmedi elüm
Böyle ṣaḳınmalar nedür ey dōst yir miyem

3. **yirdi:**-*r, -di*
Müfret 407
Mısra: **2**
Ağzında çiğneyerek yutmak.

Zülfüñe kendin ber-ā-ber ṭutduġıçün itdi kīn
Bulsa yirdi sünbül-i müşkīni her āhū-yı Çīn

yidür-:

1. **yidürmem:**-*me, -m*
Gazel 338
Mısra: **7**
Yedirmek.

Mīve-i vuṣlatumı saña yidürmem dirsin
Olmaz o bilmiş ol ey gözleri bādām olmaz

yine:

1. **yine:**
Terkib-bend 1
Mısra: **112**
Aynı zamanda.

Giceyle ḫalḳı bir bir öldürürsin irte ammā kim
Yine mātem-serālarda bile efġan iden sensin

2. **yine:**
Gazel 20
Mısra: **8**
"Bir daha, tekrar" anlamlarında zarf.

Benüm emvāc-ı baḥr-i eşküme öykünmek istermiş
Yine bād-ı ṣabā taḥrīkine uymış gibi deryā

[G.25:9, G.27:7, G.43:4, G.45:9, G.74:13, G.83:9, G.85:9, G.95:8, G.98:4, G.98.5, G.101:6, G.108:8, G.112:4, G.112:9, G.125:6, G.126:5, G.146:10, G.153:2, G.153:8, G.193:10, G.205:3, G.218:3, G.221:2, G.226:1, G.231:8, G.235:13, G.236:11, G.243:9, G.253:7, G.278:3, G.285:6, G.344:9, G.347:3, G.347:9, G.358:2, G.369:8, G.397:3, G.411:9, G.418:7, G.424:12, G.435:9, G.458:1, G.458:2, G.466:8, G.473:5, G.518:6, G.520:2, G.558:7, G.578:1, G.604:7, G.606:5, G.620:2, G.635:10, G.646:4, G.649:9, G.651:10, G.662:3, G.677:5, G.681:5, G.686:3, G.695:5, G.724:14, G.725:1, G.752:2, G.758:5, G.763:4, G.763:7, G.774:10, G.775:10, G.796:10, G.802:9, G.803:5, G.844:7, G.853:11, G.863:6, G.875:6, G.878:2, G.887:10, K.2:5, K.2:6, K.4:9, K.6:8, K.6:11, K.6:53, K.7:13, K.7:14, K.8:1, K.8:3, K.8:4, K.8:5, K.8:6, K.9:1, K.10:1, K.10:2, K.12:1, K.12:9, K.14:1, K.14:8, K.16:4, K.16:6, K.18:1, K.18:7, K.18:20, K.20:4, K.20:27, K.23:17, K.24:2, K.24:4, K.25:5, K.25:13, K.25:17, K.28.45, K.29:3, K.31:14, K.32:1, K.32:4, K.32:11, K.33:1, K.33.3, K.33:4, K.33:5, K.38:60, K.40:3, K.40:8, K.41:1, Kt.64:1, Kt.77:3, Kt.118:3, Kt.127:3, M.4:123, M.4:129, M.9:219, Mf.4:1, Mf.19:1, Mf.129:1, Mf.181:1, Mf.206:1, Mf.295:1, Mf.378:1, Mf.496:1, Mf.496:2, Mf.539:2, Mf.546:1, Mf.589:1, Mü.2:1 Mü.2:2, Mü.5:34, Mü.7:3, Mü.7:5, Mü.7:11, Mü.7:17, Mü.7:23, Mü.7:29, Mü.7:35, T.1:1, T.1:10, T.1:18, T.5:2]

2. **yine:**
Gazel 227
Mısra: **14**
"Her zaman olduğu gibi" anlamında zarf.

Vaṣf-ı ruḫuñda Ḥāletiyā bu edālaruñ

Ḳadrini yine şāʿir-i rengīn-edā bilür

[G.545:10, K.19:43, Mf.175:2, Mü.4:1]

3. **yine:**
Gazel 130
Mısra: **1**
Aynı şekilde.

Gündüz gelüp bize yine gündüz gider o yār
Ḳalmaz giceyle niteki ḫurşīd-i tāb-dār

[G.259:2, G.263:10, G.281:8, G.287:1, G.425:8, G.545:8]

4. **yine:**
Gazel 244
Mısra: **2**
"Buna rağmen" anlamında zarf.

Tenüm ṣad-pāre tīġ-i ġamla göñlüm pür-cerāḥatdür
Maḥabbetden kesilmez yine dil bilmem ne ḥāletdür

[G.257:4, G.305:6, G.339:6, G.349.7, G.359:3, G.384:2, G.386:2, G.393:2, G.403:2, G.409:9, G.463:9, G.477:7, G.542:6, G.631:6, G.657:10, G.831:8, G.864:2, K.18:58, Kt.K.4:10, M.2:83, Mf.63:2, Mü.8:22]

yir:

1. **yirine:**-*i, -n, -e*
Gazel 505
Mısra: **7**
Bir şeyin veya bir kimsenin yerini almak üzere.

Eger ṣu yirine ḳan aḳsa vādī-i maḥabbetde
Taʿaccüb eylemez hergiz bilenler çeşm-i giryānum

2. **yirde:**-*de*
Gazel 342
Mısra: **4**
Yer , toprak.

Ol şeh-i ḥüsn ḳaçan kim geçe taḫt-ı nāza
Pīş-gāhında anuñ yirde gerek rūy-ı niyāz

[G.744:6, G.880:1, Kt.103:3, Mü.8:27]

3. **yirde:**-*de*
Kaside 13
Mısra: **27**
Durum, vaziyet.

Benem kim tīġ-i ṭabʿum niçe yirde imtihān itdüm
ʿAceb mi oḳusam aḳrānumı her gāh meydāna

4. **yirde:**-*de*
Gazel 185
Mısra: **2**
Yer, zemin, yeryüzü.

Şehīd-i tīġ-i ʿışḳuñ cism-i ḫākīsinde cān n'eyler
Maḥabbet bir Hümā'dur aña yirde āşiyān n'eyler

[G.187:12, K.19:9, K.30:10, M.4: 43, Th.1:8]

5. **yirden:**-*den*
Gazel 124
Mısra: **2**
Nokta, konum.

Fikr-i ḳaddüñle düşerdi ṭaġa serv-i ser-bülend
Bīḫler bir niçe yirden urmasa pāyına bend

[G.373:7, G.663:2, Mf.422:2]

6. **yirüñe:**-*ün, -e*
Gazel 30
Mısra: **5**
Vücut bölümleri, bedendeki yer.

Söz söylemege bir yirüñe çāre mi vardur
Ḫūbān-ı cihān gelse eger bir yire cānā

[G.368:4]

7. **yirde:**-*de*
Gazel 30
Mısra: **1**
Yer, mekan, mahal.

Bir yirde ruḫuñ kendüyi kim göstere cānā
Yir ḳalmaya mir'āt-ı ṣafā-güstere cānā

[G.90:12, G.95:4, G.96:8, G.99:4, G.124:2, G.147:2, G.162:2, G.170:6, G.208:9, G.223:5, G.279:1, G.321:8, G.322:1, G.416:6, G.434:4, G.439:14, G.512.4, G.541:10, G.572:13, G.575:5, G.650:8, G.720:2, G.721:2, G.773:8, G.776:4, G.867:9, K.2:29, K.11:5, K.11:25, K.12:47, K.16:47, K.17:6, K.22:23, K.30:42, K.37:3, K.37:48, K.38:53, K.41:67, Kt.45:2, Kt.90:2, Kt.103:3, M.1:58, M.4:111, Mf.194:1]

8. **yirden:**-*den*
Mesnevi 8
Mısra: **104**
Taraf, yön, cihet.

Velī ṭuʿme içün ki ola perrān
Gelür bir demde biñ yirden meges-rān

yir altı:

1. **yir altı:**-*n, -da*
Terkib-bend 1
Mısra: **110**
Kelime Tipi: -
Toprağın altı.

N'ola şemşīr-i mihr ü tīġ-i Behrām'ı ṭılısm itseñ
Yir altında niçe gencīneler pinhān iden sensin

yir bul-:

1. **yir bul:**-*ma, -y, -up*
Kaside 19
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yer bulmak, yerleşmek.

Beñzer aña ki yirde de yir bulmayup hemān
Her būm-ı şūma bām-ı sipihr ola āşiyān

[G.858:11, Mü.1:22]

yir eyle-:

1. **yir eyle:**-*se*
Gazel 47
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yerleşip kalmak, iz bırakmak.

Anı görünce ḥaḳ bu ki inṣāfa geldi yār
Cānda yir eylese ḫaṭ-ı laʿli olur revā

[G.390:7, G.416:7, G.446:1, G.516:10, G.805:8, Kt.63:3, M.2:75]

yir ġarībi:

1. **yir ġarībi:**-*n, -e*
Kıt'a 110
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Düşkün, zavallı kimse.

Girdükde zīr-i ḫāke ider şefḳati ẓuhūr
Ehl-i kerem mürüvvet ider yir ġarībine

yir ile gök deñlü farḳı var:

1. **yir ile gök deñlü farḳı var:**
Gazel 268
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Deyim**
Birbirinden çok farklı.

Yir ile gök deñlü farḳı var iken ey Ḥāletī
Her ḫar-ı nā-dāna baḳsañ ʿİsi-i devrān çıḳar

yir it-:

1. **yir it:**-*di*
Mesnevi 9
Mısra: **149**
Kelime Tipi: -
Yer edinmek, mevcudiyet göstermek.

Yirüm nār-ı ġam itdi dehr-i bed-kār
Çü ḥasret nāme-i ʿuṣṣāḳ-ı ġamḫˇār

[G.433:10]

yir ḳalma-:

1. **yir ḳalma-:**-*dı*
Gazel 782
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yer kalmamak.

Cānā ġam-ı ʿışḳuñla senün ṭoldı derūnum
Yir ḳalmadı şimden girü hiç ṣabr u ḳarāra

[G.30:2, G.322:6]

yir koma-:

1. **yir ḳoma:**-*du, -n*
Gazel 41
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yer bırakmamak (gözyaşının her yeri kaplaması bağlamında).

Eyledüñ gözlerüñüñ yaşını şol deñlü revān
Kendüñe yir ḳomaduñ kūy-ı nigāruñda dilā

yir ṭut-:

1. **yir tut:**-*dı*
Gazel 574
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Bir yeri mesken tutup yerleşmek.

Ser ü sīne dil ü cān ʿışḳuñ içün ḥāżır idi
Cānda yir tutdı velī ol şeh-i rubʿ-ı meskūn

[G.154:1, Mf.145:1]

yir yir:

1. **yir yir:**
Gazel 184
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yer yer, taraf taraf, ara ara.

Zemīn-i dilde pinhān eyliyen gencīne-i ʿışḳuñ
Aña dāġ-ı ġamuñdan sīnede yir yir nişān eyler

[G.6:1, G.118:6, G.139:9, G.236:10, G.299:5, G.345:7, G.451:4, G.620:1, G.711:5, G.712:2, G.782:8, G.853:1, K.20:11, K.20:40, K.21:3, K.25:6, K.25:16, K.28:8, G.40:8, Kt.26:1, Mf.7:1, Mf.368:1, Mf.420:2, Mf.530:2]

yir yok:

1. **yir yoḳ:**
Gazel 858
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gerek yok, mahal yok.

Ceyş-i sulṭān-ı ġama yir yoḳ güẕer-gāh olmaduḳ
ʿArṣa-i ʿālemde bir künc-i ferāġat ḳalmadı

yir yüzi:

1. **yir yüzi:**-*n, -i*
Kaside 18
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yeryüzü, dünya.

Yine gül naḫli ṭonandı olıcaḳ sūr-ı bahār
Ṭutdı hep yir yüzini sīm- niṣār-ı ezhār

[M.4:2, G.338:13,

yirde gökde:

1. **yirde gökde:**
Gazel 656
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ne yerde ne gökte II Hiçbir yerde.

Ben ḫadeng-i āh atarken āsmāna Ḥāletī
Yirde gökde yoġ idi hiç tīrden nām u nişān

yirde ḳalma-:

1. **yirde ḳalma:**-*duk, -ı, -n*
Gazel 708
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
(Kanı) yerde kalmamak, intikamı alınmak, yapılan bir kötülüğün hesabı sorulmak.

Her ḳanda dökse ḳanumı dāmen-feşān olur
Bilmez mi yirde ḳalmaduġın ḫūn-ı bī-günāh

yirden çıḳ-:

1. **yirden çıḳ:**-*ma, -dı*
Gazel 661
Mısra: **4**

Kelime Tipi: -
Kötü bir durumdan kurtulmak.

Virür aġyāra Mesīḥā-yı lebüñ ṭurma ḥayāt
ʿĀşıḳ-ı mürde-dilüñ çıḳmadı cānā yirden

yirden çıkar gökden iner:

1. **yirden çıḳar gökden iner:**
Gazel 362
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir şekilde ortaya çıkar, meydana gelir.

Gil ü bārānı dil-ber gelmege her dem ṭutar mānīʿ
Muḥaṣṣal vuṣlata yirden çıḳar gökden iner mānīʿ

yirden götür-:

1. **yirden götür:**-*di*
Gazel 535
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yerden kaldırmak; yardımcı olmak, birini kötü durumdan kurtarmak.

Belā küncinde cismüm ḫāk ile yek-sān iken geldi
Beni yirden götürdi sāye-veş ol mihr-i raḫşānum

[Mü.2:15, M.4:68, G.32:8]

yirden ḳaldur-:

1. **yirden ḳaldur-:**-*an*
Gazel 373
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Yerden kaldırmak, değer kazandırmak.

Uġramaz mı üstüme bir gün benüm de Ḥāletī
Ol ḫas u ḫāşāki yirden ḳalduran seyl-āb-ı ʿışḳ

yirden üstün it-:

1. **yirden üstün it:**-*e*
Kıt'a 135
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yerden üstün etmek, üstün konumda bulundurmak.

Ḫākden refʿ eyledüñ bir esb-i iḥsān eyleyüp
Yirden üstün ide dāʾim Ḥażret-i Mevlā seni

yirden üstün ol-:

1. **yirden üstün ol:**-*mak*
Gazel 9
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yerden yukarıda olmak II Değer verilmek, önemsenmek.

Gel ey pīr-i muġān āġāz-ı meclisdür duʿā eyle
Hemīşe yirden üstün olmaġ içün sāġar-ı ṣahbā

yirden yire çal-:

1. **yirden yire çal:**-*ma, -y, -ı*
Gazel 752
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yerden yere vurmak. Birine türlü yönlerden saldırarak onu çok aşağılayıcı bir duruma düşürmek.

ʿĀşıḳları yirden yire çalmaġı çü sāye
Kimdür ʿacaba sevḳ iden ol serv-i revāna

[G.752:5, G.569:2, G.856:4]

yire dök-:

1. **yire dök:**-*dük, -i*
Gazel 295
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yere dökmek, akıtmak.

Erbāb-ı ṭamāʿ cürʿa-feşān oldı ṣanurlar
Sāḳī-i zamānuñ yire hep dökdügi ḳandur

2. **yire dök:**-*di*
Mesnevi 2
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Yere akıtmak, ayaklar altına almak. II Yüz suyı bağlamında onurunu ayaklar altına almak.

Yüzümüñ ṣuyını yire dökdi Tīr-i āhum ḳılup nişāna ḳarīn

yire düş-:

1. **yire düş:**-*mez*
Müfret 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünden yere inmek.

Ẓulm idüp āhumı irgürme benüm eflāke
Atduġum oḳ yire düşmez ṣaḳın ey ḥūr-liḳā

[Mf.18:2]

2. **yire düş-:**-*me, -sün*
Gazel 293
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yere düşmek, yere yansımak.

Her zamān gül-şene gül-berg döşer bād-ı bahār
Düşmesün diyü yire sāye-i serv-ḳadd-i yār

yire geç-:

1. **yire geç:**-*sün*
Gazel 775
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yere geçmek, mahvolmak.

İrişdi çerḫe āhumdan şerāre
Yire geçsün bunuñ gibi sitāre

[K.5:38]

2. **yire geç:**-*di*
Gazel 496
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yere atılmak.

Kimse elinde sāġar-ı maḳṣūd görmezüz
Geçdi gibi o da yire çün cürʿa-i kirām

3. **yire geç:**-*er, -di*
Gazel 60
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Çok utanmak.

İtse nüfūẕ nāvek-i ṭabʿum müşāhide
Tīr-i felek geçerdi yire eyleyüp ḥicāb

yire ur-:

1. **yire ur:**-*maz, -dı*
Gazel 65
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yere vurmak, değdirmek (Güneş ışınları bağlamında).

Reşk itmeseydi ḫaṭṭ-ı ruḫ-ı yāra her gice
Zerrīn devātını yire urmazdı āftāb

[G.74:8]

yiri baş ol-:

1. **yiri baş ol:**-*sa*
Tarih 5
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Baş üstünde tutmak, çok iyi ağırlamak.

Girdi gül-berg gibi ḳoynına ol mühr-i şerīf
N'ola baş olsa yiri niteki verd-i ḫandān

yiri baş üzre ol-:

1. **yiri baş üzre ol:**-*sa*
Gazel 790
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Her zaman iyi karşılanmak, ağırlanmak.

Çaḳ başum üzre olsa n'ola sāġaruñ yiri
Bir ṭutdı ben gedāyı şeh-i tāc-dār ile

yiri çengel-bāz ol-:

1. **yiri çengel-bāz ol-:**-*ma, -y, -ınca*
Gazel 342
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yeri çengel olmak, çengelde sallanmak, idam edilmek.

Kebg-i ṣaḥrā-yı cünūn ḳahḳahasın göstermez
Olmayınca yiri çaḳ Ḥāletiyā çengel-bāz

yiri eyle-:

1. **yiri eyle:**-*r*
Kaside 33
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Yeri, mekanı haline getirmek.

Çıḳarma ḫāṭıruñdan anı luṭf it ey kerem kānı
Yirüm dāʾim zamāne künc-i tārīk-i belā eyler

yiri ḳalma-:

1. **yiri ḳalma:**-*dı*
Gazel 415
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yeri olmamak.

Cān u dil gitse ʿaceb mi cism-i ṣad-çāküm ḳoyup
Olmaġa ḳābil yiri ḳalmadı ol vīrānenüñ

[G.524:4]

yiri ol-:

1. **yiri ol-:**-*dı*
Gazel 297
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Mekânı, yeri olmak.

Āh kim oldı yirüm bir vādi-i ġam kim aña
Girse bād-ı rūḫ-baḫş olur hümūm-ı cān-güdāz

[K.7:40, G.674:8]

yiri var:

1. **yiri var:**-*dur*
Gazel 819
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Uygundur, hakkı vardır.

Ol ruḫ u ebrū ile şāh-ı cihānum Ḥāletī
Māhdan māhīye dek ḥükm eylese vardur yiri

yiridür:

1. **yiridür:**
Gazel 26
Mısra: **10**
"Uygundur, münasiptir" anlamında kullanılan bir söz.

Olmadı mir'āt-ı ṭabʿı hiç küdūretden ḫalāṣ
Ḥāletīye yiridür acırsa yārān-ı ṣafā

[G.180:5, G.200:2, G.200:6, G.286:3, G.439:13, G.477:6, G.700:6, K.3:9, K.24:48, Kt.99.4, Kt.K.4:38, M.5:55]

yirin āteş it-:

1. **yirin āteş it-:**-*er*
Müfret 366
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yerini ateş yapmak II Ateşe atmak.

İder āteş yirin elbette şūḫ-ı nāz-perdüm
Yazılmazsa eger ḫūn-ı dil ile nāme-i derdüm

yirin bekle-:

1. **yirin bekle:**-*y, -e*
Gazel 829
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yerini beklemek.

Ḫūbāna gerekdür ki yirin bekleye çün şemʿ
Ammā düşe her cānibe envār-ı ḫayāli

yirin bul-:

1. **yirin bul:**-*dı*
Tarih 2
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yerini bulmak II Düzene girmek.

Görüp bu ḥāleti hātif bu sırra oldı çün vāḳıf
Didi tārīḫin anuñ buldı yirin manṣıb-ı fetvā

[M.8:198, T.1:18]

yirin sev-:

1. **yirin sev:**-*miş, -dür*
Gazel 598
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -

Yerini sevmek, bitkilerin yetiştikleri toprağı, ortamı severek hızlıca büyümesi.

Özge revnaḳ buldı gönlümde ḫayāl-i ḳāmetüñ
Şöyle beñzer ol nihāl-i tāze sevmişdür yirin

yirin ṭut-:

1. **yirin ṭut:**-*mak*
Gazel 582
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yerini tutmak, yerine geçmek.

Mey-i nābı şu ḫumdan isterüz ey Ḥāletī biz kim
Yirin ṭutmaḳ anuñ olmaya mümkin ḫum-ı Eflāṭūn

[G.154:2, G.742:5, G.822:5, K.8:67, Mf.145:2]

yirinden kalk-:

1. **yirinden ḳalḳ:**-*a*
Kıt'a 17
Mısra: **4**
Kelime Tipi:
Hareket etmek.

Nefḥā-i naẓmın iletse bād eger taʿẓīm içün
Ḳalḳa yirinden ġubār-ı merḳad-i Pīr Ḫucend

[G.706:6]

yirinden ḳop-:

1. **yirinden ḳop-:**-*ma, -y, -a*
Gazel 181
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yerinden kopmak, ayrılmak.

Ṣarṣar-ı rūz-ı ḳıyāmetle yirinden ḳopmaya
Keşti-i endūhumı ġāyet girān bār itdiler

[G.164:5, G.236:4, G.880:7, Mf.235:2]

2. **yirinden ḳop:**-*acak*
Gazel 236
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yerinden ayrılmak II Âhirete göçmek, ölmek.

Ol ḳıyāmet-ḳadd yirinden ḳopacak yarın dilā
Añların maḥşerde yir yir āh u vāveylā ḳopar

yirine:

1. **yirine:**
Gazel 54
Mısra: **10**
Bir şeyin veya bir kimsenin yerini almak üzere.

Ḳaşlaruñ miḥrābına ḳandīl-i rūşendür gönül
Āb-ı gül-gūn yirine aña ḳomışlar ḫūn-ı nāb

[G.197:2, G.257:10, G.523:3, G.526:5, G.614:8, G.702:14, G.788:9, K.28:25, M.2:7, M.2:79, M.4:136]

yirine geç-:

1. **yirine geç:**-*me, -y, -e*
Gazel 575
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yerini almak; bulunmayan bir nesnenin veya kavramın yerine kullanılabilmek.

ʿIşḳ bāzārını bir yirde ki germ eyliyeler
Füls-i aḥmer yirine geçmeye mihr-i gerdūn

yirine gel-:

1. **yirine gel:**-*ince*
Kaside 3
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bir makama yerleşmek.

Tā yirine gelince Süleymān-ı rūzgār
İtdi nesīm-i feṯḥ u ẓafer ḫayli ihtimām

2. **yirine gel:**-*me, -di*
Gazel 647
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yerine gelmek II Eski duruma dönmek.

Yirine gelmedi hiç ḫaste göñül Ḥāletiyā
Kūy-ı dil-dārdan ayrı düşürelden devrān

[G.870:7, M.4:128]

3. **yirine gel:**-*meden*
Mesnevi 3
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Yerine yerleşmek, yerine oturmak.

Yirine cümle gelmeden erkān Şāhlar çıḳmaz itmege dīvān

4. **yirine gel-:**-*mez*
Gazel 254
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kendine gelmek.

Gelmez yirine yıllar ile bir gören seni
Elbette her varan ḳapuña mübtelā gelür

yirine getür-:

1. **yirine getür:**-*dü, -n*
Mesnevi 9
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Gereğini yaparak olmasını sağlamak.

İder ṭaʿn efserüñ çerḫ-i berīne
Getürdüñ salṭanat ʿarżın yirine

yirine ḳo-:

1. **yirine ḳo-:**-*sa, -y, -dı*
Gazel 794
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yerine konulmak, yerine geçmek.

Yeterdi Ḥāletiyā baña pāye-i iḳbāl
Ḳosaydı seg yirine yār āstānında

yirini od it-:

1. **yirini od it-:**-*di*
Gazel 410
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Mekanını ateş haline getirmek, çok şiddetli bir acı çekmek.

Ruḫlaruñ üzre düşen zülf-i siyeh-kāruñ gibi
Yirümi od itdi cānā derd-i hicrānuñ senüñ

yirini tut-:

1. **yirini ṭut:**-*a, -maz*
Gazel 318
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yerini almak, yerine geçmek.

Ṭutamaz yirini eflāk duḫān-ı āhuñ
Ḫusrevān-ı ġama her ḫayme vü ḫar-gāh olmaz

[G.402:10]

yiriş-:

1. **yirişmez:**-*mez*
Gazel 55
Mısra: **6**
Ulaşmak, yetişmek.

Gerek kim şuʿle-i āh ola hemvār
Yirişmez bāġ-ı ġamda kirm-i şeb-tāb

yiriyle:

1. **yiriyle:**
Gazel 122
Mısra: **11**
"Yeriyle, hâliyle, doğal olarak" anlamlarına gelen ifade.

Çekmez yiriyle ḫāṭır-ı murġ-ı dilüm keder
Ber-bād olursa ḥāşıl-ı ḫırmen-geh-i murād

[G.131:6, G.564:10, K.28:4, K.42:50]

yirlere çal-:

1. **yirlere çal:**-*sa, -m*
Gazel 11
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yerlere çalmak II Bir nesneyi yere fırlatmak, kırıp parçalamak.

Çalsam ʿaceb mi tīşe-i ümmīdi yirlere
Genc-i viṣāle el ḳodı aġyār-ı bed-liḳā

2. **yirlere çal:**-*maz, -dı*
Gazel 795
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yere atmak, fırlatmak. II Önem verilmesi gereken şeyleri hiçe saymak, çiğnemek.

Cürm-i ʿışḳuñ çeşm ü dilden olduġın bilseydi yār
Ṭıfl-ı eşküm yirlere çalmazdı her dem bī-günāh

yirlere geç-:

1. **yirlere geç:**-*er, -di*
Gazel 446
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yerlere geçmek, yerle bir olmak II Çok utanıp sıkılmak veya kahrolmak.

Geçerdi Ḥāletiyā yirlere ḫicābından
Elüñde ḫāmeñi seyr eyleseydi tīr-i felek

yirleş-:

1. **yirleşmiş:**-*miş*
Gazel 399
Mısra: **8**
Yerleşmek, tutunmak.

Ben çeşm-i remed-dīdede mū bitdi ṣanurdum
Yirleşmiş imiş anda meger ʿaksi miyānuñ

yit-:

1. **yite:**-*e*
Gazel 329
Mısra: **3**
Erişmek, ulaşmak.

Yite niçe ʿāṣıḳ reh-i kūyuñda ḳayırma
Dünyāda ne var ey şeh-i ḫūn-ḫˇār bulunmaz

yitir-:

1. **yitirüp:**-*üp*
Tarih 1
Mısra: **10**
Kaybetmek.

Ey dil bu hemāna şuña beñzer ki Süleymān
Mühri yine buldı yitirüp bir niçe müddet

[Mü.7:2, Trk.B.1:44, Mf.379:2]

yiyüp iç-:

1. **yiyüp iç:**-*mek, -de, -sin*
Gazel 75
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yiyip içmek; eğlenmek, hoşça vakit geçirmek.

Sen yiyüp içmekdesin illerle ammā Ḥāletī
Hicr ile yaşın şarāb-ı nāb ider baġrın kebāb

[G.77:7]

yoġ:

1. **yoġ:**
Gazel 208
Mısra: **9**
Bulunmama durumu, mevcut değil.

Cān ḫod yirinde yoġ idi ey Ḥāletī
Sende ne buldı ayrılmaz nāvek-i nigār

[G.436:10, G.861:10, Kt.92:2, Mf.437:2]

yoġ idi:

1. **yoġ idi:**
Gazel 573
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yoktu.

Deşt-i belāda dūdum olurken direk direk
Yoġ idi ism-i Kūh-ken ü resm-i Bīsütūn

[G.656:14, K.37:18]

yoġ iken:

1. **yoġ iken:**
Gazel 575
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yokken.

Ḳubbe-i çerḫ fiġānumla öterdi güm güm
Yoġ iken Ḥāletiyā ṣıyt u ṣadā-yı Mecnūn

[G.584:7]

yoġ ise:

1. **yoġ ise:**
Müfret 10
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yoksa, bulunmuyorsa.

Eger yoġ ise zerüñ gelmez ol nigār saña
Yüzüñ elüñe alup varasın meger sen aña

yoġsa:

1. **yoġsa:**
Gazel 659
Mısra: **8**
Yoksa, acaba.

Ey ṭabīb-i cān dirīġ itme ṣarāb-ı laʿlüñi
Yoġsa ḫaẕẕuñ var ḳapuñda nāle-i bīmārdan

yohsa:

1. **yoḫsa:**
Gazel 62
Mısra: **3**
Aksi halde.

Senüñ gūşuñda istiʿdād yoḳ idrākine yoḫsa
Leb-i cūda kemāl-i ṣunʿı her berg-i çemen söyler

[G.132:17, G.134:8, G.143:1, G.185:3, G.226:5, G.357:10, G.373:5, G.387:6, G.392:7, G.452:9, G.477:10, G.544:2, G.663:8, G.716:9, G.719.13, G.847:3, K.1:27, K.1:73, K.20:49, K.34:9, K.38:63, K.41.33, Mf.20:2, Mf.169:2]

2. **yoḫsa:**
Kaside 42
Mısra: **62**
Çünkü, zira.

Eger bu derd-i fırāḳuñ ol ise dermānı
Meger libās-ı teni çāk çāk idem yoḫsa

3. **yoḫsa:**
Gazel 691
Mısra: **6**
İstenmeyen, öyle olması ihtimalinden kaçınılan bir hususu belirtir; sakın, olmaya ki.

Kesb-i maʿārif ile cehd idüp ʿÖmrini yoḫsa hebā eylersin

[M.2:53]

4. **yoḫsa:**
Gazel 2
Mısra: **5**
Acaba (Cevabın bilindiği sorularda anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır).

Yoḫsa zāhid yoḳ mıdur çeşm-i cihān-bīnüñ senüñ
Bilmedüñ mirʿāt-ı cāmuñ olduġın ʿālem-nümā

[G.21:5, G.39:9, G.74:10, G.104:11, G.132:10, G.276:9, G.324:4, G.404:7, G.411:7, G.413:9, G.459:4, G.514:4, G.659:12, G.772:3, G.787:3, G.789:2, G.801:2, G.867:4, G.883:2, K.34:12, Mf.13:1, Mf.115:2, Mf.162:1]

5 **yoḫsa:**
Gazel 619
Mısra: **8**
Halbuki.

Çerḫ-i kec-rūdandur ey dil her zamān feryādumuz
Yoḫsa ġāyet şākirüz ol serv-i ḫoş-reftārdan

[Mf.401:2]

yoḫsulı ol-:

1. **yoḫsulı ol:**-*du, -m*
Müfret 509
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Mahrum kalmak.

Metāʿ-ı ṣabr u naḳd-i cānı virdüm ḳāmet-i yāra
Ḳıyāmet yoḫsulı oldum düşelden ʿışḳ-ı dil-dāra

yoḳ:

1. **yoḳdan:**-*dan*
Gazel 407
Mısra: **2**
Bulunmayan, olmayan II
Sevgilinin yok gibi olan dudağı.

Gāhī öper dehānını bir māh-ı ṭalʿatuñ
Yoḳdan gelür naṣībi hep ehl-i maḥabbetüñ

[G.718:3]

2. **yoḳ:**
Gazel 43
Mısra: **9**
Bulunmama durumu, mevcut değil.

İnanursın disem āyīne-i dilde ġubārum yoḳ
Bilürken esb-i nāza virdügin meydānları cānā

[G.62:3, G.121:6, G.121:10, G.122:10, G.134:7, G.144:10, G.155:7, G.166:7, G.212:8, G.218:2, G.230:3, G.240:7, G.250:7, G.251:12, G.263:4, G.308:12, G.310:7, G.320:9, G.341:2, G.350:2, G.364:3, G.378:1, G.378:2, G.378:4, G.378:6, G.378:8, G.378:10, G.381:7, G.383:1, G.383:2, G.383:4, G.383:6, G.383.8, G.383:10, G.391.1, G.402:4, G.403.10, G.404:11, G.407:8, G.408:4, G.408:7, G.421:6, G.423:6, G.439:23, G.440:3, G.444:10, G.446:7, G.448:2, G.452:8, G.464:7, G.469:11, G.471:7, G.474:9, G.481:7, G.494:12, G.497:15, G.501:6, G.517:2, G.518:10, G.525:12, G.531:6, G.532:6, G.532:11, G.549.13, G.551:12, G.564:9, G.588:8, G.592:7, G.596:3, G.632:1, G.637:4, G.643:5, G.656:2, G.656:3, G.659:2, G.662:16, G.664:3, G.664:5, G.675:5, G.677:7, G.749:10, G.756:6, G.758:6, G.759:9, G.793:10, G.808:8, G.812:3, G.820:2, G.842:16, G.847:5, G.866:2, G.867:1, G.867:2, G.867:4, G.867:6, G.867:8, G.867:10, G.867:12, G.867:14, G.873:6, G.877:11, G.878:9, G.881:11, G.883:10, K.4:41, K.8:13, K.21:77, K.26:71,

K.28:81, K.30:27, K.30:39, K.33:46, K.33:71, K.37:42, K.41:23, K.41:74, Kt.15:3, Kt.63:4, Kt.85:4, Kt.89:3, Kt.K.1:4, M.1:21, M.1:22, M.2:45, M.8:27, M.8.62, Mf.20:1, Mf.68:1, Mf.68:2, Mf.71:1, Mf.71:2, Mf.81:1, Mf.228:1, Mf.228:2, Mf.231:1, Mf.231:2, Mf.232:1, Mf.232:2, Mf.244:2, Mf.288:1, Mf.312:2, Mf.347:2, Mf.504:2, Mf.513:2, Mf.518:1, Mü.2:32, Mü.6:13, Mü.6:14, Mü.6:15, Mü.6:16, T.2:3, Trk.B.1:5, Trk.B.1:79, Trk.B.1:99]

yok di-:

1. **yoḳ di-:**-*mez*
Kaside 19
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yok demek, geri çevirmek, hayır demek, reddetmek.

Kāfir daḥı emān dilese yoḳ dimez velī
Virmez felek dil ehline hiç ẓulmden emān

[G.180:1, G.459:5]

yoḳ durur:

1. **yoḳ durur:**
Gazel 453
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yoktur.

N'idelüm yoḳ durur ṣabr u ḳarāruñ
Felekde meh gibi seyyāre düşdüñ

yok gel-:

1. **yoḳ gel:**-*me, -se*
Gazel 768
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yok cevabı gelmek (sevgiliden).

Vaṣl-ı nigāra gāhī ʿışḳ ehli vāṣıl olsa
Yoḳ gelmese güzelden maʿḳūle ḳāʿil olsa

yok mı:

1. **yoḳ mı:**
Gazel 384
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yok mu?

Yoḳ mı ṣeb-i hicrüñ ʿacabā ṣubḥ-ı viṣāli
Görmez mi senüñ luṭfuñı hiç ʿāṣıḳ-ı ṣādıḳ

[G.2:5, G.39:9, G.74:10, G.434:2, G.435:6]

yoḳ yire:

1. **yoḳ yire:**
Gazel 84
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gereği yokken, hiç bir neden bulunmadığı halde, boşu boşuna.

Öldürmege yetmez mi beni ḫançer-i ser-tīz
N'içün ġam-ı hicrüñ içirür yoḳ yire şarāb

[G.17:4, G.47:1, G.97:7, G.130:5, G.135:9, G.137:10, G.208:5, G.215:7, G.224:5, G.458:4, G.516:4, G.569:14, G.644:4, G.650:4, G.650:6, G.664:6, G.707:10, G.757:3, G.829:7, Mf.426:1]

yokdan var eyle-:

1. **yoḳdan var eyle:**-*y, -en*
Mesnevi 2
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Yoktan var etmek, yaratmak.

Bizi yoḳdan var eyliyen Mevlā
Ḥāl-i dilden ḫabīr olan sensin

yokla-:

1. **yoḳlayalar:**-*y, -a, -lar*
Gazel 173
Mısra: **7**
Kontrol etmek, aramak, bakmak.

Ḫūnīn kefen şehīd-i maḥabbet mezārıdur
Her lālenüñ ki yoḳlayalar zīr ü pāyını

[G.95:3, G.224:5, G.468:7, G.696:10, G.740:7, G.814:4, G.878:8]

2. **yoḳlamazsın:**-*maz, -sın*
Gazel 640
Mısra: **9**
Hal hatır sormak II Muayene etmek.

Ṭabībüm yoḳlamazsın Ḥāletī dil-ḫasteyi bir gün
Ne derdüñ var senüñ ol ʿāṣıḳ-ı ġam-ḫᵛār derdinden

[G.106:11, G.108:9, G.802:5]

yol-:

1. **yolardum:**-*ar, -du, -m*
Gazel 96
Mısra: **11**
Kuvvetle çekip koparmak, yerinden çıkarmak.

Per ü bālin yolardum varduġıçün şaḫṣ-ı nā-dāna
Eger kim destüme girseydi bir kez ṭāʾir-i devlet

[K.34:7]

yol:

1. **yoldan:**-*dan*
Gazel 135
Mısra: **8**
Uyulan ilke, sistem, usul, tarz, tarik.

Bir iki mūyuñ adını ey şūḫ ḫaṭṭ ḳoyup
Virdüñ kitāb-ı ḥüsne ʿaceb yoldan iḫtiṣār

2. **yoluna:**-*uñ, -a*
Gazel 7
Mısra: **3**
Amaç, maksat, uğur.

Niṣār itdüñ güzeller yoluna ʿaḳl u dil ü cānı
N'içün böyle ṭaġıtduñ kendüñi ey ʿāṣıḳ-ı şeydā

[G.45:2, G.382:6, G.419:8, G.470:6, G.519:7, G.539:7, G.569:1, G.569:3, G.618:3, G.650:10, G.837:10, G.861:8, Kt.91:4, Mf.112:1, T.7:1]

3. **yoluñda:**-*un, -da*
Gazel 597
Mısra: **6**
(Sevgilinin geçeceği) yol, güzergah II Uğur, amaç, maksat.

Ey şūḫ-ı cihān erre-i hicrān ile kesme
Yoluñda olan ehl-i dilüñ naḫl-i ġarāsın

[G.527:6]

4. **yollarında:**-*lar, -ı, -n, -da*
Gazel 223
Mısra: **8**
Güzergah, yol.

Eşk-i ḫūn-ālūd-ı ʿāşıḳdan maḥabbet şehrinüñ
Kimse başmaz yollarında dürr ile mercān yatur

[G.398:12, G.548:7, G.555:4, G.816:1, K.31:4, K.33:24, Kt.49:4

5. **yolın:**-*ı, -n*
Gazel 173
Mısra: **15**
Bir amaca erişmek için tâkip edilen yol.

Bilmez açılmanuñ yolın ol ġonce Ḥāletī
Zīrā henūz ḫüsninüñ evvel-bahārıdur

[G.221:5, G.294.3, G.310:7, G.357:10, G.894:9, M.9:230]

yol bağla-:

1. **yol bağla:**-*r*
Kaside 7
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Yolunu kesmek, engel olmak.

ʿAdū hiç ḳarşu ḳor mı ʿasker-i nuṣret-penāhuñla
Ḫas u ḫāşāk bağlar mı yolın deryā-yı ʿummānuñ

yol bul-:

1. **yol bul:**-*maz*
Gazel 508
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bir menzile ulaşmak için uygun yolu, yöntemi bulmak; vesile, araç bulmak.

Cān ḫayret ile yol bulmaz çıkmaġa tenden
İrmezse eger bedreḳa-i āh-ı derūnum

yol göster-:

1. **yol göster:**-*ür, -üz*
Gazel 737
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kılavuzluk etmek, yolu bilmeyene anlatmak, tarif etmek.

İskender'e yol gösterürüz ẓulmet-i ġamda
Var bāde gibi şemʿ-i fürūzān elümüzde

yol it-:

1. **yol it:**-*di*
Gazel 880
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yol yapmak.

Yol itdi Ḥāletī seyl-i sirişküm rūy-ı zerdümde
O yārüñ Kaʿbe-i kūyında ten zer-nāv-dān oldı

yol kes-:

1. **yol kes:**-*di*
Gazel 866
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Geçmesine engel olmak, yolundan etmek, durdurmak.

Şimdi o yolı kesdi ḥarāmī gözüñ senüñ
Ser-menzil-i visālde bir reh-güẓār idi

yol mıdur:

1. **yol mıdur:**
Gazel 21
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Edebe, erkâna yakışır mı? İnsanlığa sığar mı?

Geçer ben ḫāki senden muttaşıl ruḫsat bulup aʿdā
Dem-ā-dem ehl-i ʿışḳı çignedürsin yol mıdur cānā

yol ur-:

1. **yol ur:**-*mak, -da*
Mesnevi 2
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Yol kesmek.

Olsa bir ḳaşı yā vü ġamzesi tīr
Yolum urmaḳda eylemez ṭaḳṣīr

yol vir-:

1. **yol vir:**-*mez*
Gazel 659
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yolunu açmak, izin vermek, imkan sağlamak.

Bāġ-bān virmez mi yol kūy-ı nigāra gitmege
Yāsemenler bāġda n'içün aşa dīvārdan

[Mf.570:1]

yola düş-:

1. **yola düş:**-*dü, -m*
Müfret 466
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yola çıkmak, yol almaya başlamak.

ʿAzm-i diyār-ı ġurbet idüp hicr-i yār ile
Düşdüm ceres gibi yola feryād u zār ile

yola getür-:

1. **yola getür:**-*se, -n*
Gazel 711
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Birinin bir konudaki ters tutumunu düzeltmek, doğru yola sevk etmek.

O ruḫlar ẓulmet-i ġamda hidāyet meşʿalin ṭutsa
Benüm bu baḫt-ı güm-rāhum getürseñ yola bir pāre

yola in-:

1. **yola in:**-*mez*
Kaside 32
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
Yere inmek, yere ulaşmak.

Yola inmez zamānında meger kim seyli küh-sāruñ
Urulmaz kimse devrinde meger ʿāşıḳ görüp yāri

yola ḳo-:

1. **yola ḳo:**-*mış*
Gazel 846
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
(Doğru yola) sevk etmek.

Güm-rāh-ı ʿışḳı yola ḳomış bir sitāredür
Az görme her şerāre-i sümm-i semendüñi

yolda gör-:

1. **yolda gör-:**-*se*
Gazel 217
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yolda görmek, karşılaşmak.

İtmez ḳarār yolda görse ʿāşıḳın
Mest-i şarāb-ı şīve gibi ṭuramaz o yār

[G.324:14, G.533:7, G.557:14, G.628:4, G.728:7]

yolda ḳo-:

1. **yolda ḳo:**-*r*
Kaside 15
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Yarı yolda bırakmak, ortada bırakmak.

Sürʿate baḳduḳça ruḫṣat peyk-i bādı yolda ḳor
Şebden encüm gösterür çıḳduḳça sümminden şerār

yolın al-:

1. **yolın al:**-*dı*
Gazel 523
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yolunu almak, yolunu kapatmak, geçmesine engel olmak.

Ḳaçarken vādi-i ʿışḳ u beyābān-ı maḥabbetden
Yolum aldı sirişküm ḫār-ı miḫnet ṭutdı dāmānum

[G.232:4]

yolına ḳurbān ol-:

1. **yolına ḳurbān ol:**-*ayın*
Müseddes 7
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Uğrunda ölecek kadar bağlı olmak.

Tā ölünce beni ḳoñ ḫāk ile yek-sān olayın
Yolların bekleyeyin yoluna ḳurbān olayın

yolında ḫāk ol-:

1. **yolında ḫāk ol:**-*an*
Gazel 32
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yolunda toprak olmak II Uğruna ölmek.

Yapışmasun şaḳın dāmānuña rūz-ı ḳıyāmetde
Yolunda ḫāk olan bī-dilleri yirden götür cānā

[G.563:3]

yolında öl-:

1. **yolında öl:**-*ecek*
Gazel 657
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir kimse veya değer uğruna can vermek, kendini feda etmek.

Yoluñda ölicek ḫār-ı mezārum ey gül-i raʿnā
Ṭutup dāmānuñı olmaz gider hergiz cüdā senden

yolında ser vir:

1. **yolında ser vir:**-*en*
Gazel 734
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yolunda baş vermek, uğruna canını vermek.

Yolumda ser viren gelsün diyü şāhum ṣalā eyle
Maḥabbet burcu vīrān oldı gel başdan binā eyle

yollar üzre:

1. **yollar üzre:**
Müfret 230
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yollar üstünde.

Gerekdür yollar üzre ṭaşa baş u başa ṭaş urmaḳ
Muḥaṣṣal ḫayli müşkildür cihānda ʿışḳa baş urmaḳ

[G.615:1]

yollara düş-:

1. **yollara düş:**-*se, -m*
Gazel 159
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir yere gitmek üzere bulunduğu yerden ayrılıp yol almaya başlamak; önemli bir durumun gerektirmesiyle zorunlu olarak yola çıkmak ya da yol yol dolaşmak.

Yollara düşsem n'ola olduḳça mest-i bī-ḫaber
Urmadan ḥażż eylerin dīvārdan dīvāra ser

yollarda düşüp ḳal-:

1. **yollarda düşüp ḳal:**-*dı*
Gazel 684
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yollarda perişan olmak, yok olmak.

ʿAzm itmiş idi Rūm'a ṣaçuñ ārzūsına
Yollarda düşdi ḳaldı velī nāfe-i Ḫoten

yollarda ḳal-:

1. **yollarda ḳal:**-*ma, -dı*
Kaside 12
Mısra: **86**
Kelime Tipi: -
Gideceği yere

varamamak, ortalarda dolaşmak.

Kār-bān-ı ehl-i dil devrinde buldı menzilin
Ḳalmadı yollarda illā Ḥāletī-i nā-tüvān

yolların bekle-:

1. **yolların bekle:**-*y, -eyin*
Müseddes 7
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Yollarını gözlemek, özlemle beklemek.

Tā ölünce beni ḳoñ ḫāk ile yek-sān olayın
Yolların bekleyeyin yoluna ḳurbān olayın

yollarını sula-:

1. **yollaruñı:**-*y, -up*
Gazel 526
Mısra: **3**
Bir kimsenin eşiğinde gözyaşı dökmek.

Ṣulayup yollaruñı eşk-i firāvānumla
Ḫāki rūb eyliyeyin pādşehüm müjgānum

yolların ṭut-:

1. **yolların ṭut-:**-*ar*
Gazel 322
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir yoldan kimseyi geçirmeyecek biçimde düzen kurmak.

Ṭutar ḫār-ı belā-veş yolların aġyār ʿuşşāḳuñ
Ser-i kūy-ı nigāra varmaġa bir reh-güẕer ḳalmaz

yollarında ḫāk ol-:

1. **yollarında ḫāk ol:**-*ma, -y, -a*
Mesnevi 3
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yollarında toprak olmak, uğruna ölmek.

Özenür menzilin ḳılan eflāk
Yollarında o şāhuñ olmaġa ḫāk

yolun-:

1. **yolunmışken:**-*mış, -ken*
Kaside 20
Mısra: **24**
Çekilip koparılmak.

Girih-gīr eyledi meşşāṭa-i devr-i zamān geldi
Yolunmışken ser-ā-ser sünbülüñ zülf-i perīşānı

2. **yolunsun:**-*sun*
Gazel 398
Mısra: **8**
Acıdan saçını başını yolmak, dövünmek.

Olursa murġ-ı dilüm ḥasret-i ḫaṭuñla helāk
Yolunsun üstine bülbülleri çemen-zāruñ

yoluña baş ko-:

1. **yoluña baş ḳo-:**-*dı*
Gazel 286
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yoluna baş koymak, birisi için canını feda etmek.

Bālīn idinür seng-i reh-i kūyuñı her bār
Ḳodı yoluña başını cānā dil-i bīmār

yoluña cān vir-:

1. **yoluña cān vir:**-*me, -mek*
Gazel 17
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Birisi için canından vazgeçmek, ölmek.

Pervāne-i ġam yoluña cān virmemek olmaz
Hiç ṣalma başuñ yoḳ yire ey şemʿ-i dil-ārā

[G.120:3, G.260:1, G.269:7, G.613:4, G.677:6]

yoluna cānı fedā eyle-:

1. **yoluna cānı fedā eyle:**-*r, -sin*
Gazel 691
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir kimsenin uğruna canını vermek.

Yüzüñe baḳmaz o ḫūnī şimdi
Yoluna cānı fedā eylersin

yoluna cānı revān eyle-:

1. **yoluna cānı revān eyle:**-*se*
Gazel 384
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Uğruna canını feda etmek.

Yārüñ yoluna cānı revān eylese ʿāṣıḳ
Olmaz mı yine vaṣl ile cān bulmaġa lāyıḳ

yoluña ḫāk ol-:

1. **yoluña ḫāk ol:**-*ayın*
Gazel 285
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yoluna toprak olmak, canını feda etmek.

Bāri sen serv-i revānuñ yoluña ḫāk olayın
ʿĀḳıbet çünki felek menzilümi ḫāk eyler

yoluña ḫarç it-:

1. **yoluña ḫarç it:**-*dük, -üm*
Gazel 414
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Uğruna feda etmek.

Yoluña ḫarç itdügüm sīm-i sirişk-i çeşm içün
Merdüm-i çeşmüm olupdur gūyiyā seng-i mihek

yoluña nisār eyle-:

1. **yoluña niṣār eyle:**-*di*
Gazel 271
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yoluna saçmak II Uğruna feda etmek.

Naḳd-i vücūdı eyledi dil yoluña niṣār
Şimdi añılsa dirsin anuñ ne vücūdı var

yoluna nisār it-:

1. **yoluna nis̲ār it:**-*dü, -n*
Gazel 21
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Uğruna saçmak, dökmek;uğrunda feda etmek.

Nis̲ār itdüñ güzeller yoluna ʿaḳl u dil ü cānı
N'içün böyle ṭaġıtduñ kendüñi ey ʿāşıḳ-ı şeydā

yoluña öl-:

1. **yoluña öl-:**-*mek*
Gazel 95
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Uğruna ölmek.

Ölmek yoluña cānuma minnet dimiş oldum
Ol rūḥ-ı revān añladı didi aña ne minnet

yoluna vir-:

1. **yoluna vir:**-*mek*
Gazel 836
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Uğruna canına kıymak, biri için canını vermek.

Gezdürse n'ola cānını her dem dil-i bīmār
Bir dil-ber arar virmeg içün yoluna anı

yoluñda cān nakḍin nisār it-:

1. **yoluñda cān naḳḍin nis̲ār it:**-*me, -y, -e*
Gazel 147
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
(Sevgili) uğruna can sermayesini saçmak, uğruna ölmek.

Ḫayl-i ʿuşşāḳı görüp reftār idersin nāz ile
Kimdür ol kim itmeye yoluñda cān naḳdin nis̲ār

yoluñda cān vir-:

1. **yoluñda cān vir:**-*mek*
Gazel 145
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Birisi için canından vazgeçmek, ölmek.

Neydi cān virmek yoluñda ey çerāġ-ı bezm-i ḥüsn
Pāyuña düşseydi ölmekle eger pervāne-vār

yolunda hāk ol-:

1. **yoluñda ḫāk ol:**-*an*
Gazel 244
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yolunda kendini feda etmek, uğrunda her şeyi göze almak.

Bitürsün tāze güller sīnem üzre oḳlaruñ gönder
Yoluñda ḫāk olan ʿāşıḳlara bārān-ı raḥmetdür

[K.33:55]

yolunda ko-:

1. **yolunda ḳo-:**-*sa, -k*
Gazel 437
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Uğruna feda etmek.

Naḳd-i cānı n'ola yolunda ḳosaḳ Ḥāletiyā
Bilürüz ḳıymetin ol dil-ber-i sīm-endāmuñ

yolunda öl-:

1. **yolunda öl:**-*me, -dür*
Gazel 504
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Birinin, bir şeyin uğrunda can vermek.

N'ola ol ġamzeye meyl eylesem esbāb-ı ḥüsnüñden
Yolunda ölmedür ey Ḥāletī aḳṣā-yı āmālüm

[G.527:1, G.536:8]

yolunda ṭur-:

1. **yolunda ṭur-:**-*mış*
Gazel 370
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yol kesmek, engel olmak.

Şehr-i viṣālüñe nice vāṣıl olur göñül
Ṭurmış yolunda reh-zen-i hicrān ṭaraf ṭaraf

yolını bağla-:

1. **yolını bağla:**-*dı*
Gazel 703
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Engel olmak, yolunu kesmek.

Yolını bağladı var ise seyl-i eşk-i revān
Gözüme Ḥāletiyā gelmez oldı hiç uyḳu

yolını kes-:

1. **yolını kes:**-*me, -se*
Kaside 4
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Birinin geçmesine engel olmak.Yolu birilerinin geçişini engelleyecek şekilde kapatmak.

Seḥer vilāyetine cünd-i şām iderdi güẕer
Yolını kesmese şemşīr-i ḫusrev-i ḫāver

yor-:

1. **yorardı:**-*ar, -dı*
Kaside 1
Mısra: **3**
Süreklilik ve şimdiki zaman ifade eden yardımcı fiil.

Felek şaḳlar yorardı taḫtını Dārā vü Cemşīd'üñ
Aña teslīm idince yirine oturmadı cānı

[K.1:56]

yorul-:

1. **yorulmışdur:**-*mış, -dur*
Gazel 263
Mısra: **6**
Sarf ettiği çaba sonucu yorgunluk duymak, yorgun duruma gelmek.

Reh-i ʿışḳuñda ġamdan virmedüñ bir laḥẓa āsāyiş
Egerçi saña dil yalvarı yalvarı yorulmışdur

[G.425:10, G.815:4]

yu-:

1. **yuduñ:**-*du, -n*
Gazel 698
Mısra: **5**
Temizlemek, yıkamak, arındırmak.

Ey şeh-i mülk-i melāḥat niye yuduñ ṭaraduñ
Ḳanuma girmiş iken bir niçe kez ol gīsū

[G.264:1, G.731:10, Kt.26:4, Mf.99:1]

yukardan:

1. **yuḳardandur:**-*dur*
Gazel 804
Mısra: **13**
Kibirli.

Ḥāletī ġāyet yuḳardandur dil-i dīvānemüz
Dil-berüñ meyl eylemez illā ḳad-i bālāsına

[G.323:10, K.23:41, Kt.K.4:12]

yuḳardan ol-:

1. **yuḳardan ol:**-*ur, -sa*
Gazel 76
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kibirli olmak.

Olursa n'ola Ḥāleti-i zār yuḳardan
Olmışdur o sen şāh-ı felek-rütbeye mensūb

yukardanlıġ:

1. **yuḳardanlığı:**-*ı*
Gazel 436
Mısra: **8**
Merdiven II Feleğin katmanları.

Dūd-ı āh-ı dil-i ʿuşşāḳ ile hem-ser geçinür
Ḥaḳ budur ḥayli yuḳardanlığı var gerdūnuñ

yuḳarı:

1. **yuḳarı:**
Gazel 333
Mısra: **6**
Bir şeyin üst bölümü, fevk, aşağı karşıtı.

Zülfini ḳoyup düşdi göñül kākül-i yāra
Gören didi oynar yuḳarı ipde resen-bāz

[G.683:1, G.702:6]

yuḳarı ḳo-:

1. **yuḳarı ḳo-:**-*maz, -sın*
Gazel 646
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Göklere göndermek, yukarı göndermek.

Göñlüñ hele alçaḳdadur ey eşḳ-i revānum
Sen āh u fiġānum gibi yuḳarı ḳomazsın

2. **yuḳarı ḳo:**-*r*
Kaside 29
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Yukarı göndermek, havaya kaldırmak II Aşama, sınıf, makam bakımından ilerletmek, yükseltmek.

İtse eger ki ẕerre-i nāçīze bir naẓar
Mānend-i āftāb o ẕerreyi yuḳarı ḳor

yumul-:

1. **yumulmaz:**-*maz*
Kaside 31
Mısra: **48**
Kapanmak, bir araya gelmek.

Künc-i tārīk-i belāda varmışum bir ḥāle kim
Rūz u şeb ġam aġzum açdurmaz yumulmaz çeşm-i ter

yūnus-ı mihr:

1. **yūnus-ı mihr:**-*e*
Mesnevi 1
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Güneşin yunusu; güneşin Yûnus peygamberi (Hz. Yûnus, puta tapan Musul'un Ninova şehri halkına gönderilen peygamberdir. Halkı iman etmeleri konusunda uyarır, aksi takdirde üç güne kadar büyük bir azaba uğrayacaklarını söyler. İnsanların onun uyarılarını dikkate almaması üzerine şehirden bir gemiye binerek ayrılır. Vakit geldiğinde halkın benizlerinin rengi değişir, başlarının üzerinde simsiyah dumanlar çıkaran azap bulutuna bürünürler ve bu duman bütün şehri sarar. Helak edileceklerini anlayan halk pişmanlık duyup Allah'a yalvarıp yakarır ve affedilir. Allah, Hz. Yûnus'un tekrar şehre dönmesini buyurmasına rağmen Hz. Yûnus yalancı olarak görüldüğü yere dönmeyeceğini söyler. Bindiği gemide yaşanan zelzeleden durumu anlar. Orada bulunan insanlara her şeyin kendisi yüzünden olduğunu söyleyip denize atılmasını ister ancak insanlar bunu yapamayacaklarını söyler. Gemide kura çekilmesine karar verilir ve üç kez yapılan kurada da Yûnus peygamber çıkar. Bunun üzerine kendini denize atar ve Allah'ın emriyle bir balık tarafından yutulur. Balığın karnında üç, yedi veya kırk gün kaldığı rivayet edilir. Balık onu Ninova şehrine kadar götürerek sahile bırakır. Halk bu haberi alır almaz yanına giderek ona iman eder. Tanıkta, şehir halkını saran siyah buluta telmihte bulunulup gece benzetmesiyle hadiseye yer verilir. Hz. Yûnus ise, onları bu durumdan kurtaracak güneş olarak düşünülür) II Güneşin varlığı.

Emr ü fermānıdur viren her bār Yūnus-ı mihre ḫūt içinde ḳarār

yūsuf:

1. **yūsuf:**
Gazel 150
Mısra: **6**
Hz. Yusuf peygamber.

ʿIşḳ ehli derūnında ḫayāl-i ruḫ-ı dil-ber
Yūsuf gibidür kim ola zindāna giriftār

[G.477:4, G.667:8, G.847:7, K.14:78, K.14:79, K.42:25, Mf.579:2]

yūsuf sinān:

1. **yūsuf sinān:**
Kıt'a 99
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Cığalazade Yusuf Sinan Paşa (III. Mehmed'in saltanatı döneminde önemli vazifelerde bulunmuş olan devlet adamı).

Luṭf u ḳahruñ virdi ḥaḳḳā bezm ü rezmüñ ḥükmini
Nām-ı pāküñ yiridür hem Yūsuf olsa hem Sinān

yūsuf-āsā:

1. **yūsuf-āsā:**
Müfret 361
Mısra: **2**
Hz. Yusuf Peygamber gibi.

Görmez oldı pīr-i Ken'ān gibi çeşm-i rūşenüm
Nūr-ı çeşmüm Yūsuf-āsā Mıṣr'a gitmişdür benüm

yūsuf-cemāl:

1. **yūsuf-cemālüñ:**-*üñ*
Gazel 676
Mısra: **9**
Yusuf yüzlü II Güzel yüzlü sevgili.

Bildüm ol Yūsuf-cemālüñ fırḳatiyle Ḥāletī
Ḳalb-i ʿāşıḳdan kināyet oldugın beytü'l-ḥazen

yūsuf-ı cān:

1. **yūsuf-ı cān:**-*ı*
Gazel 832
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Can Yusuf'u (Âşığın kuyudan kuyuya düşen canı).

Zenaḫdānından el çekdüm görünce nāf-ı cānānı
Meded kim çāhdan çāha düşürdüm Yūsuf-ı cānı

2. **yūsuf-ı cān:**-*um*
Kaside 42
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Can Yusuf'u II Şairin oğlu.

Unutmaġa bu cihānı virürse nisyānı
O ʿazm-i bāġ-ı cinān eyledi beni ammā

yūsuf-ı cemāl:

1. **yūsuf-ı cemāl:**
Gazel 13
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yusuf'un güzelliğine sahip yüz, sevgilinin yüzü.

Ey Yūsuf-ı cemāl arar ḫüsnüñ āyetin
Evrāḳ-ı muṣḥaf-ı güli ḳarışdurup ṣabā

[G.243:7, G.348:9, G.531:1, Mf.100:1]

yūsuf-ı devrān:

1. **yūsuf-ı devrān:**
Gazel 39
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
(Güzellikte) Zamanın Yusuf'u II Sevgili.

Añlamış gibi ḫarīdār olduġum ey Ḥāletī
Ṭurma istiġnā ṣatar ol Yūsuf-ı devrān baña

yūsuf-ı dil:

1. **yūsuf-ı dil:**-*den*
Gazel 610
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gönül Yusuf'u.

Yūsuf-ı dilden gehī feryād irerdi gūşına
Olmasaydı dūr-bīn ġāyet de ol çāh- ı zeḳan

yūsuf-ı fikr:

1. **yūsuf-ı fikr:**-*üm*
Kaside 20
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Fikir Yusuf'u, şairin hayalleri.

Serīr-i iltifāta ol geçürdi Yūsuf-ı fikrüm
Felek itmişken anı tengnā-yı dilde zindānī

yūsuf-ı gül-çihre:

1. **yūsuf-ı gül-çihre:**
Gazel 566
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Gül yüzlü Yusuf II Sevgili.

Seni zindān-ı firāḳ içre unutmam dir idüñ
Ḳanı ey Yūsuf-ı gül-çihre o ʿahd ü peymān

yūsuf-ı gül-pīrehen:

1. **yūsuf-ı gül-pīrehen:**
Müfret 414
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gül gömlekli Hz. Yusuf, gömleği kanlı olan Hz. Yusuf II Teni güle benzeyen sevgili.

Mıṣr-ı ḫüsnüñ şāhıdur ol Yūsuf-ı gül-pīrehen
Yaramaz düş görmez anuñ cāme-ḫˇābına giren

[G.610:1]

yūsuf-ı güm-geşte:

1. **yūsuf-ı güm-geşte:**-*si, -n, -i*
Tarih 1
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kaybolmuş Yusuf. Hz. Yusuf'un kırda kaybolması ve haber alınmaması bağlamında. Hafız-ı Şirazi'de de geçen bir terkip.

Ol Yūsuf-ı güm-geştesini buldı zamāne
Yaʿḳūb gibi çekdi biraz gerçi ki fırḳat

yūsuf-ı ḫūbān:

1. **yūsuf-ı ḫūbān:**
Gazel 569
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Güzellerin Yusuf'u II Güzeller güzeli sevgili.

Bir gün gele şāyed yoluña devr-i zamāndur
Şalma beni çāh-ı ġama ey Yūsuf-ı ḫūbān

yūsuf-ı ḫurşīd:

1. **yūsuf-ı ḫurşīd:**
Kaside 31
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Güneş Yusuf'u.

Çāh-ı ʿ arża şarḳıdurlar Yūsuf-ı ḫurşīd içün
Rīsmān idüp şihābı dem-be-dem seyyāreler

yūsuf-ı ḥüsn:

1. **yūsuf-ı ḥüsn:**-*i*
Gazel 151
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Güzellik Yûsuf'u II Sevgili.

Ḫursend-i ḫayāl olsa ʿaceb mi dil-i ġam-ḫˇār
Ol Yūsuf-ı ḥüsni ḳodı göz ḥabsine aġyār

[G.698:9]

yūsuf-ı kenʿān:

1. **yūsuf-ı kenʿān:**-*ı, -dur*
Müfret 131
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kenan ilinde bulunan ve güzelliğiyle meşhur olan peygamber, Hz. Yusuf.

Ḳaçan kim ḥalḳa-i tevḥīde girse ol perī-peyker
Görenler hep bu devrüñ Yūsuf-ı Kenʿān'ıdur dirler

yūsuf-ı māh:

1. **yūsuf-ı māh:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Ay Yusuf'u, ay gibi güzel Hz. Yusuf.

İrgürür delve Yūsuf-ı māhı
Çıḳarur çāh-ı ʿarżdan kāhı

yūsuf-ı mışr:

1. **yūsuf-ı mışr:**-*a*
Gazel 105
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Mısırlı Yusuf peygamber.

Güzellikde sen Yūsuf-ı Mışr'a ṣānī
Belā içre ben Ḳays u Ferhād'a ṣāliṣ

yūsuf-ı naẓm:

1. **yūsuf-ı naẓm:**-*un*
Gazel 165
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Şiirin Yusuf'u II Şiirin güzeli.

Görenler Yūsuf-ı naẓmuñ didiler
Nedür ey Ḥāletī bu ḥüsn-i taʿbīr

[G.597:13]

yūsuf-ı naẓm-ı cihān-gīr:

1. **yūsuf-ı naẓm-ı cihān-gīr:**-*üm*
Kaside 9
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Cihanı kaplayan şiir Yusuf'u, güzeli II Azmî-zâde Hâletî'nin şiiri.

Anuñla vezn olunmaz Yūsuf-ı naẓm-ı cihān-gīrüm
Ḫaṭ-ı şiʿr-i Nevāyī olsa farżā müşk-i Tātārī

yūsuf-ı sānī:

1. **yūsuf-ı ṣānī:**
Gazel 834
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İkinci Yusuf, Yusuf peygambere benzetilen sevgili.

N'içün ʿuṣṣāḳına cāy oldı dirdüm beyt-i aḥzānı
Meger kim şāhid-i bāzār imiş ol Yūsuf-ı ṣānī

[G.168:9, G.200:5, G.645:8, G.836:8, G.878:2, K.42:39, K.42:70]

yūsuf-ı ṣıddīḳ:

1. **yūsuf-ı ṣıddīḳ:**
Mesnevi 5
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Doğruluktan ayrılmayan Hz. Yusuf.

Oldı ġār içre ol ʿale't-taḥḳīḳ
Çāh içinde çü Yūsuf-ı ṣıddīḳ

yūsuf-ı ṭabʿ:

1. **yūsuf-ı ṭabʿ:**-*um, -ı*
Gazel 566
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Şairlik Yûsuf'u.

Şāh olan Mışr-ı belāġatde odur Ḥāletiyā
Yūsuf-ı ṭabʿumı bilmez gibi iḫvān-ı zamān

yūsuf-ı zamān:

1. **yūsuf-ı zamān:**
Kaside 16
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Devrin Yûsuf'u II Övülen kişi.

Ṣal kişt-zār-ı maʿrifete āb-ı luṭfuñı
Ḫaṭṭ-ı ricālden ṣaḳın ey Yūsuf-ı zamān

[Kt.80:2]

yūsuf-liḳā:

1. **yūsuf-liḳā:**
Gazel 158
Mısra: **8**
Yusuf yüzlü II Güzel yüzlü sevgili.

Rūz-ı ʿıyd olsa salıncaḳdan inerken yāri gör
Böyle bir Yūsuf-liḳā olmaz terāzūdan iner

[G.251:10, G.442:7]

yuva:

1. **yuvasın:**-*sı, -n*
Gazel 597
Mısra: **10**
Yuva, kuş yuvası.

Çün Ḳays serüm oldı nişīmen-geh-i murġān
Şeh-bāz-ı ġam-ı ʿışḳ degişdürdi yuvasın

yügrük at āhir menzilin bulur:

1. **yügrük at āḫir menzilin bulur:**
Mesnevi 3
Mısra: **60**
Kelime Tipi: **Atasözü**
Yüğrük at sonunda menzilini bulur.

Oldı rücḥānı cümleden ẓāhir
Yügrük at menzilin bulur āḫir

yük:

1. **yükleri:**-*ler, -i*
Gazel 397
Mısra: **4**
Ağır şey, ağırlık.

Müzeyyen oldı yine rūy-ı çārsū-ı çemen
Çözüldi yükleri hep kār-bān-ı ezhāruñ

[Mf.4:2, Mf.19:2]

2. **yükini:**-*i, -n, -i*
Gazel 29
Mısra: **2**
Ağırlık II Sıkıntı, keder.

Nāḳa-i maḥmil-i Leylā'ya olurdı hem-pā
Cām-ı ġamdan yükini ṭutmasa Ḳays-ı şeydā

yük ol-:

1. **yük ol:**-*sa*
Gazel 60
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Taşınacak eşya olmak.

Bir mūy-ı ʿanberīneye degmez nigārumuñ
Biñ kār-bān ki yükleri hep olsa müşk-i nāb

[M.9:240]

yükin ṭut-:

1. **yükin ṭut-:**-*ar, -mış*
Gazel 97
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Yükünü tutmak, derdini çekmek.

Bezm-i ʿışḳ içre yükin gāhī ṭutarmış Kūh-ken
Ḥāletī ammā şarāb-ı ʿışḳ ile her bār mest

yükin yuḳarı yıġ-:

1. **yükin yuḳarı yıġ:**-*ar*
Kaside 25
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Ağaç için yapraklarını üst kısımda toplamak.

Sürer ayaġına her dem yüzini āb-ı revān
ʿArūs-ı serv anuñçün yükin yuḳarı yıġar

yüklen-:

1. **yüklenmege:**-*me, -y, -e*
Gazel 439
Mısra: **10**
Bir yükü taşımayı üstüne almak.

Efserin efsāra tebdīl itse lāyıḳdur ḳıral
ʿĀlemüñ bār-ı ġamın yüklenmege bir ḫar gerek

[G.626:1, G.868:1, G.879:6]

yüklet-:

1. **yükletseler:**-*se, -ler*
Gazel 575
Mısra: **8**
Manevî bir ağırlığı üzerine almak.

Çekdügüm bār-ı belāyı reh-i hicrānuñda
Kūha yükletseler olurdı hemān-dem hāmūn

yüksek:

1. **yüksekden:**-*den*
Gazel 405
Mısra: **7**
Yukarıda, üst tarafta olan yer.

Ḫayli yüksekden düşürmiş gibi dest-i rūzgār
Ḳalmadı bir pāresi āyīne-i İskender'üñ

yümn-i ḫayāl-i ʿārıż u ruḫsār-ı yār:

1. **yümn-i ḫayāl-i ʿārıż u ruḫsār-ı yār:**
Gazel 594
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağı ve yanağının hayalinin uğuru.

Yümn-i ḫayāl-i ʿārıż u ruḫsār-ı yār ile
Āzādeyem mülāḥaẓa-i ṣubḥ u şāmdan

yüregi aġzına gel-:

1. **yüregi aġzına gel:**-*di*
Müfret 474
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Birdenbire çok korkmak, aşırı korku veya sevinçten fazlasıyla heyecanlanmak, endişelenmek.

Geldü yüregüm aġzuma dil-dārı görünce
Baġlandı meded rāh-ı nefes yāri görünce

yüregi del-:

1. **yüregi del:**-*di*
Gazel 649

Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüreğini yaralamak, çok üzmek.

Ḫūn-āb-ı ciger aḳsa n'ola dīdelerümden
Deldi yüregüm n'eyliyeyin nāvek-i hicrān

yüregin yaḳ-:

1. **yüregin yaḳ:**-*dı*
Gazel 14
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüreğini yakmak II Çok üzmek.

Dütün itmekdesin illerde velī nār-ı ḥased
Yüregüm yaḳdı benüm oldı duḫānlar peydā

yüreginde yaġ ḳalma-:

1. **yüreginde yaġ ḳalma-:**-*dı*
Gazel 367
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok üzülmek.

Az ḳalsa ṭañ mı şemʿ-i ḥayātum söyünmege
Ḳalmadı yana yana benüm yüregümde yaġ

yüreginüñ yaġını erit-:

1. **yüreginüñ yaġını erit:**-*di*
Müfret 297
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kaygılandırmak, üzmek.

ʿAceb mi peşşe baña girye olsa şemʿ-miṣāl
Eritdi yüregümüñ yaġını hevā-yı viṣāl

yüregüñ yaġı:

1. **yüregüñ yaġı:**-*n, -ı*
Gazel 686
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yürek yağı, endişe, korku, üzüntü.

Ey pīr-i maḥabbet yine yaḳ ʿışḳ çerāġın
Al yüregümüñ yaġını eyle aña revgan

yüregüñ yaġını erit-:

1. **yüregüñ yaġını erit-:**-*di, -n*
Gazel 462
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kötü bir şey olacak diye telaş veya kaygıyla üzülmek.

ʿAceb mi pīşe baña girye olsa şemʿ-miṣāl
Eritdi yüregümüñ yaġını hevā-yı viṣāl

yürek:

1. **yürek:**
Gazel 389
Mısra: **1**
Aşk ve sevginin kaynağı, gönül, kalp.

Tāb-ı cefā-yı yār ile yanmaḳdadur yürek
Ṭūfān-ı nārdur bu ki mey zevrakı gerek

[K.32:31]

yüri-:

1. **yürisün:**-*sün*
Gazel 512
Mısra: **7**
Akmak, dolaşmak.

Keşti-i ḫurd ü büzürg-i ġam u miḥnet yürisün
Dili deryā gözümüz yaşını rūd eyliyelüm

2. **yüri:**
Gazel 427
Mısra: **6**
"Yürü, haydi" anlamında teşvik sözü, devam et, ilerle.

Saña ḫūn-ı ciger nūş eylesün her gün dimiş dil-ber
Yüri ẕevḳüñde ol taʿyīn olundı çünki mersūmuñ

[Mü.5:28, G.784:3, K.1:75, K.38:29]

3. **yüridi:**-*di*
Gazel 302
Mısra: **6**
Adım atarak ilerlemek.

Ṭoġruldı hele zāviye-i faḳr u fenāya
Döndi yüridi gerçi biraz ḳıble-nümāmuz

4. **yürimez:**-*mez*
Gazel 697
Mısra: **5**
Gitmek, ilerlemek II (Kadeh için) elden ele dolaşmak.

Gül-gūn-ı bāde hiç yürimez ney ki sāḳiyā
Ḫavfum budur ki inmiş ola ayaġına ṣu

5. **yüriyen:**-*y, -en*
Gazel 721
Mısra: **5**
Geçerli olmak, yürürlükte olmak.

Milket-i ḥüsnde fermān-ı ḫaṭundur yüriyen
Cümle ʿışḳ ehli baḳar şimdi ḫaṭ-ı fermāna

yürü-:

1. **yürür:**-*r*
Gazel 530
Mısra: **7**
Adım atarak ilerlemek.

Bir naḫle beñzer ol ki yürür āb virmeden
Dil-ber ki bāde şevḳi ile eyliye ḫırām

[G.189:4, G.189:10, G.499:3]

2. **yürür:**-*r*
Gazel 189
Mısra: **6**
Büyümek, yetişmek.

Eşk-i çeşmüm seyl idüp nāz ile reftār eyledi
Gül-bün-i gül her ḳaçan kim ṣu göre zībā yürür

3. **yürür:**-*r*
Gazel 189
Mısra: **8**
Geçerli olmak, yürürlükte olmak.

Ḫaḳ budur kim ḥüsn bāzārı ʿaceb bāzārdur
Anda ancaḳ sīm-i eşk-i ʿāşıḳ-ı şeydā yürür

[G.416:2]

4. **yürür:**-*r*
Gazel 489
Mısra: **11**
Akmak, gitmek.

Ey Ḥāletī ne kāra yürür lücce-i vücūd
Gird-āb-ı dil ki olmaya fevvāre-leʾāl

5. **yürür:**-*r*
Gazel 135
Mısra: **16**
İlerlemek, yol almak II (Kadeh için) elden ele dolaşmak.

Bir an içinde mülk-i ḫıred pāymāl olur
Ey Ḥāletī ḳaçan ki yürür cām-ı ḫoş-güvār

[G.189:1, G.189:2, G.217:10, G.271:12]

yürüt-:

1. **yürütmez:**-*mez*
Müfret 168
Mısra: **1**
İlerletmek.

Bir pāre nīş urur anı yürütmez eglerin
Dil şīşesine virdi ʿadū gerçi inkisār

[G.109:7]

2. **yürüt:**
Müfret 531
Mısra: **1**
Elden ele dolaştırmak.

Yürüt sāḳī pey-ā-pey zevraḳ-ı āb-ı muṣaffāyı
Bugün erbāb-ı ʿişret nic'olur görsün ṭonanmayı

3. **yürütmez:**-*me, -z*
Gazel 703
Mısra: **8**
Yürümesine izin vermemek.

Meger fütādelere ḳarşu gördi reftārın
O servi taʿn ile aṣlā yürütmez oldı ʿadū

yüz-:

1. **yüzseler:**-*se, -ler*
Kıt'a 91
Mısra: **3**
Derisini çıkarmak, derisini soymak.

Derisin yüzseler hergiz ḳayırmaz
O Ḥaḳ yoluna ḳurbān itdi kendin

yüz:

1. **yüz:**
Gazel 759
Mısra: **2**
Çok fazla.

Yüzüm gülmez eger rūy-ı zemīn hep lāle-zār olsa
Açılmaz ġonce-i ḳalb-i ḥazīnüm yüz bahār olsa

[G.711:2]

2. **yüzine:**-*i, -n, -e*
Gazel 8
Mısra: **2**
Üst, üzeri, yüzey.

Degül rūyında ol ṣūḫ-ı cihānuñ ḫaṭṭ-ı müşk-āsā
Melāḥat baḫrinüñ çıḳmış yüzine ʿanber-i sārā

[G.407:3, K.25:11, K.40:30]

3. **yüzüm:**-*üm*
Gazel 28
Mısra: **7**
Sima, surat, çehre.

Ol yār çignedükde yüzüm her gören didi
Rūy-ı zemīne gelmedi bir böyle bī-vefā

[G.35:7, G.98:3, G.142:5, G.191:8, G.233:3, G.323:8, G.324:7, G.331:5, G.412:3, G.460:11, G.472:5, G.487:4, G.503:2, G.507:2, G.518:9, G.522:1, G.585:3, G.626:5, G.634:7, G.716:8, G.767:1, G.793:1, G.874:5, G.879:3, G.882:3, K.6:44, K.38:70, M.5:29, Mf.6:2, Mf.10:2, Mf.26:1, Mf.28:1, Mf.36:1, Mf.39:2, Mf.356:2, Mf.481:1, Mf.596:1, Mü.3:4, Th.1:14]

4. **yüzünde:**-*ün, -de*
Kaside 37
Mısra: **49**
Vitrin, dükkan vitrini.

Kelle-i şekker ṣanur dükkān yüzünde seyr iden
Ḳālıb-ı çūbına kāġıd ṣarsa ḳannād-ı zamān

5. **yüzüñe:**-*ün, -e*
Müfret 339
Mısra: **2**
Sevgilinin yüzü II Yeryüzü, dünya.

Ṣaḳlama kākülüñi çerḫe çıḳar efġānum
Düşerin gör yüzüñe ey şeh-i ʿālī-şānum

yüz ağı:

1. **yüz ağı:**-*n, -ı*
Gazel 869
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Onur, şeref.

Dil murġı dām-ı ḫalḳa-i zülfinde virdi cān
Görsün o ġamze-kār daḫı yüzi ağını

yüz biñ:

1. **yüz biñ:**
Gazel 620
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Yüz bin, pek çok.

Göñül maḫmūr-ı cām-ı ʿışḳ olup reftārdan ḳaldı
Müfīd olmaz gerekse bādeden yüz biñ ayaġ olsun

[K.12:24, Mf.503:2]

yüz bul-:

1. **yüz bul-:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Gazel 131
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
İlgi ve yakınlık görmek.

İtmezdi ḳarşusında dem-ā-dem fiġān u zār
Yüz bulmasaydı ger gül-i ṣad-bergden hezār

[G.449:8, G.627:10]

yüz cefāya bir vefā düşme-:

1. **yüz cefāya bir vefā düşme:**-*z*
Gazel 50
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Deyim**
Vefadan çok cefa görmek.

Müddet-i ʿışḳında ol şūḫ-ı cihānuñ Ḥāletī
Yüz cefāya bir vefā düşmez eger itsem ḥisāb

yüz çevir-:

1. **yüz çevir:**-*dü, -n*
Gazel 105
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
İlgiyi kesmek, önemsememek, uzaklaşmak.

Senüñ Ḥāletī bir ḳadīmī ḳuluñdur
N'içün yüz çevirdüñ ne oldı ki ḥādiṯ

[G.588:4, G.619:1]

yüz sür-:

1. **yüz sür:**-*se, -m*
Gazel 92
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Deyim**
Baş eğmek, (huzurunda) yere kapanmak, ayaklara kapanmak (saygı bağlamında).

Sürsem yüzümi pāy-ı seg-i kūy-ı nigāra
Zāhid daḫı görse nic'olur cāh-ı maḥabbet

[G.292:13, G.401:5, G.730:1, K.7:39, K.13:1, K.22:15, Mf.340:1, Kt.50:2]

yüz süren ol-:

1. **yüz süren ol-:**-*a, -m*
Kıt'a 120
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
Aşırı sevgiyi göstermek için yere eğilmek.

Eylerin anda imāmetden ṣafā ḳaṣdum budur
Yüz süren evvel ben olam āstānuñ ḫākine

yüz suyı:

1. **yüz şuyı:**-*y, -la*
Gazel 192
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Onur, haysiyet.

Āb-ı rūyumla şular erbāb-ı devlet der-gehin
Yüz şuyıyla varmadum ʿuḳbāya ol ḫaclet yeter

[M.2:65]

yüz ṭut-:

1. **yüz ṭut:**-*ar, -sa*
Gazel 100
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yönelmek, meyletmek.

Yüz ṭutarsa cenge ey ʿāṣıḳ senüñle müddeʿī
Sen daḫı şemşīr-i āhuñ çerḫ-i ser-gerdāna ṭut

[Mf.7:1, Mf.40:1, G.40:2]

yüz vir-:

1. **yüz vir:**-*dü, -n*
Kıt'a 88
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
İlgi, yakınlık göstermek.

Bī-rūy u riyā çākerüñ olan dil-i zāra
Yüz virdüñ eyā kān-ı kerem maʿden-i iḥsān

[G.657:9, Kt.118:4]

yüze çıḳ-:

1. **yüze çıḳ:**-*maz, -dı*
Kıt'a 134
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Belli olmak, açığa çıkmak, belirmek.

Yüze çıḳmazdı bāzār-ı cihānda cevher-i naẓmum
Eger ṭabʿ-ı şerīfi olmasa anuñ ḫarīdārı

yüze çıḳar-:

1. **yüze çıḳar:**-*dı, -lar*
Gazel 837
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ortaya çıkmak, belirmek.

Görüñ ḫaṭāsını ʿışḳ ehlinüñ ki āh iderek
Yüze çıḳardılar o zülf-i ʿanber-efşānı

yüzi aġ ol-:

1. **yüzi aġ ol:**-*sun*
Gazel 620
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüzü ak olmak II "Alnı açık yüzü ak (olmak)" deyiminin karşılığı olarak "herhangi bir utanılacak, ayıplanacak kusuru, günahı olmamak".

İdersin sübḥa-i ṣad-dāneyi dām-ı riyā zāhid
Velī ṭaʿn eylemezseñ ehl-i ʿışḳa yüzün aġ olsun

yüzi āyīne:

1. **yüzi āyīne:**
Gazel 707
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Yüzü aynaya benzeyen, ayna gibi parlak olan güzel, sevgili.

Bozılur ol yüzi āyīne eger eylesem āh
İncinür iki gözüm dūd-ı dilümden her gāh

yüzi dön-:

1. **yüzi dön-:**-*se*
Gazel 424
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüz çevirmek, ilgilenmemek.

Peykān ile bir gördi gelince ten-i zāruñ

Senden yüzi dönse n'ola şemşīr-i nigāruñ

yüzi gül:

1. **yüzi gül:**
Gazel 684
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gül yüzlü II Sevgili.

Luṭfuñla jāle gibi götür ḫākden beni
Oldur cihānda ey yüzi gül çün saña düşen

yüzi gül-:

1. **yüzi gül:**-*mez*
Gazel 759
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sevinci yüzünden belli olmak, feraha kavuşmak, temiz, tertipli duruma gelmek.

Yüzüm gülmez eger rūy-ı zemīn hep lāle-zār olsa
Açılmaz ġonce-i ḳalb-i ḥazīnüm yüz bahār olsa

yüzi ḳalma-:

1. **yüzi ḳalma:**-*dı*
Gazel 331
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüzü kalmamak, bir kimseye karşı pek borçlu bulunmak ve ondan artık bir şey isteyecek hâli kalmamak.

İşigüm ṭaşı zer-i rūya miḥekkdür diyeli
Çihremüz süre süre ḳalmadı aṣlā yüzümüz

yüzi ḳara:

1. **yüzi ḳara:**-*dur*
Gazel 284
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kara yüzlü, utanmaz, kusurlu.

Hengām-ı hicr-i yārda hem-demlük itmedi
Yanumda şimdi dāġlaruñ yüzi ḳaradur

yüzi kız-:

1. **yüzi ḳız-:**-*dı*
Gazel 257
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Utanmak, hicap etmek.

Añdı var ise bizi görmeyicek meclisde
Yine def gibi yüzüm ḳızdı ḳulaġum çıñlar

yüzi şuyı:

1. **yüzi şuyı:**-*y, -la*
Müfret 305
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
"Birinin veya bir şeyin hatırına veya varlığına değer verildiği için" anlamında kullanılan bir söz.

ʿAceb midür disem ol şāha mefḫar-i ʿālem
Yüzi şuyıyla şeref buldı ṭıynet-i Ādem

[K.42:67, M.3:17]

yüzi şuyın hāke dök-:

1. **yüzi şuyın ḫāke dök:**-*me, -sün*
Kaside 23
Mısra: **59**
Kelime Tipi: **Deyim**
Onurunu kırmak, utandırmak.

Yüzi şuyın ḥazer ḳıl devletüñde dökmesün ḫāke
Olanlar Ḥāletī-veş āb-ı rūyı ehl-i ʿirfānuñ

[K.21:76]

yüzi yirde:

1. **yüzi yirde:**-*dür*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Deyim**
Mahcup olmuş, utanmış.

Naʿl-i semendini göreli yüzi yirdedür
Evvel ʿaceb yuḳardan idi māh-ı āsmān

yüzi yirde ol-:

1. **yüzi yirde ol:**-*sa*
Mesnevi 2
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Mahcup olmak, utanmak.

Pāymāl oldı kūy-ı dil-berde
Yüzüm olsa ʿaceb midür yirde

yüzi yire düş-:

1. **yüzi yire düş:**-*di*
Gazel 865
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Utançtan kimsenin yüzüne bakamaz olmak, mahcup olmak.

Tenhā diyü dil ḫāk-i der-i dil-bere düşdi
Aġyār gelüp gördi yüzüm yirlere düşdi

yüzi yire düşür-:

1. **yüzi yire düşür:**-*ür*
Müfret 326
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Utandırmak, mahcup etmek.

Yār baḳmaz ne ḳadar derd ile zerd olsa tenüm
Düşürür yire yüzüm berg-i ḫazān gibi benüm

yüzi yok:

1. **yüzi yoḳ:**-*dur*
Gazel 455
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Daha önce birçok ricada bulunduğu için yeni bir şey istemeye sıkılmak.

Bilmezlig ile ġonceye beñzedi dehānuñ
Yoḳdur yüzi görünmege hiç bād-ı ṣabānuñ

[M.2:3]

yüzi yumşak:

1. **yüzi yumşaḳ:**-*dur*
Müfret 122
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**

Kendisinden istenilenleri geri çevirmeyen, kimseyi gücendirmek istemeyen kimse.

Ol güzel kim tenine penbe dinilse ḥaḳdur
Ḳovamaz düşmeni zīrā ki yüzi yumşaḳdur

yüzin çevir-:

1. **yüzin çevir:**-*di*
Gazel 781
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bakışını başka tarafa çevirmek II Gösterdiği ilgiyi kesmek.

Bī-gāne oldı Ḥāletiyā āşnālarum
Benden yüzin çevirdi seg-i dil-rübā bile

yüzin ele al-:

1. **yüzin ele al-:**-*up*
Gazel 784
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Utancını yenmeye çalışmak.

Yüri ʿarż eyle rūy-ı zerdüñ ile şūret-i ḥālüñ
Ele alup yüzüñ bir nāme şun ey dil o dil-dāra

yüzin göge ṭut-:

1. **yüzin göge ṭut:**-*sun*
Müfret 95
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Yüzünü gökyüzüne doğru yöneltmek, Allah'a dua için gökyüzüne yüzünü tevcih etmek.

Bu gül-şende duʿā-yı devletüñ ḳılduḳça bülbüller
Yüzin ṭutsun göge yanınca anuñ ser-be-ser güller

yüzin gör-:

1. **yüzin gör:**-*mek*
Gazel 65
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüzünü görmek, uzun zaman görüşülemeyen birini görme fırsatı bularak hasret gidermek.

Zāl-i felek bilür ki yüzin görmek istemem
Ebri ʿaceb mi eylese geh perde geh niḳāb

[G.324:11, G.340:5, G.419:7]

yüzin görmek isteme-:

1. **yüzin görmek isteme:**-*m*
Gazel 80
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **-**
Yüzünü görmek istememek.

Ey Ḥāletī bilür ki yüzin görmek istemem
Zāl-i felek ṭutunsa n'ola ebrden niḳāb

yüzin göster-:

1. **yüzin göster-:**-*se, -n*
Gazel 262
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Yüzünü göstermek, ortaya çıkmak.

Yüzüñ gösterseñ eyler her yaña ʿāşıḳlaruñ ġulġul
Ḳaçan faṣl-ı gül olsa birbirin diñler mi bülbüller

[G.394:5]

yüzin ört-:

1. **yüzin ört:**-*er*
Müfret 432
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Yüzünü gizlemek II Satranç oyununda şah çekilen taşın önünü kapatmak.

Yüzin örter eliyle Ḥāletī-i zārı gördükçe
Ol şeh parmaḳ ṭutar ḥıfẓ itmege ḥüsni gül-istānın

yüzin siyāh it-:

1. **yüzin siyāh it:**-*e, -lüm*
Müfret 333
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüzünü kara çıkarmak, yaptığı bir iş veya davranışla birini utandırmak, mahcup etmek.

Duḫān-ı āh ile çerḫüñ yüzin siyāh idelüm
Yalancı āyineye niçe bir nigāh idelüm

yüzin sür-:

1. **yüzin sürme:**-*me, -y, -e*
Gazel 240
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Büyük sevgi, saygı gösterilen birinin eşiğine, ayağına doğru yüzünü yere sürercesine eğilmek.

Kimse yoḳdur ki yüzin sürmeye ḫāk-i rehüñe
Gözi ammā ki ʿadūnuñ dil-i şeydāyı görür

yüzine baḳ-:

1. **yüzine baḳ-:**-*ar*
Gazel 144
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüzüne bakmak, merhamet etmek.

Eger ki sīm ü zere mālik olmasa ʿāşıḳ
Ne raḥm ider yaşına ne baḳar yüzine nigār

2. **yüzine baḳ:**-*maz*
Müfret 284
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
İlgilenmek, değer vermek.

Yüzine yār baḳmaz incinüp ben zār u şeydānuñ
Bizümle yıldızı barışmadı ol māh-ı tābānuñ

[G.104:3, G.423:1, G.446:14, G.522:8, G.612:8, G.691:3, G.810:5, Kt.49:2, Kt.64:3, Mf.116:1]

yüzine gözine sür-:

1. **yüzine gözine sür:**-*er*
Gazel 500
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Yüzüne gözüne sürmek, değer vermek.

Ṣaçarsa gerd-i rehin ḫaṭṭ-ı nāmeye yārüm
Yüzine gözine ḳat ḳat sürer dil-i zārum

yüzine gül-:

1. **yüzine gül:**-*se*
Gazel 565
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüzüne gülmek; dostluk göstermek, ilgi göstermek, alakalanmak.

Şöyleyin ʿışḳ ile kim ḳāʿil-idüm Ḥāletiyā
Yılda bir kez yüzüme gülse o verd-i ḫandān

yüzini döndür-:

1. **yüzini döndür:**-*mez*
Kaside 4
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüz çevirmek, gösterilen ilgiyi kesmek, vazgeçmek, peşini bırakmak.

Çalışmasını ḳomaz hiç yüzini döndürmez
Ne semte kim ṣala tīġin o ṣāh-ı mülk-i ẓafer

yüzini gör-:

1. **yüzini gör:**-*me, -y, -e*
Müseddes 8
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Yüzünü görmek, temaşa etmek.

Cümle ʿālem yüzüñi görmege cānā müştāḳ
Kimse mi var ki ġamuñ ṭāḳātini itmeye ṭāḳ

yüzini ḳara it-:

1. **yüzini ḳara it:**-*me*
Mesnevi 2
Mısra: **80**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yaptığı bir iş ya da davranışla birini utandırmak, mahcup duruma düşürmek.

Anı ur āteşe benüm yirüme
Yüzümi ḳara itme nāme gibi

yüzini sür-:

1. **yüzini sür:**-*mek*
Gazel 531
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşırı sevgi göstermek için yere eğilmek.

Yüzini sürmek olmaz Ḥāletī dāmānına yārüñ
Nice gitsün cihānda rūy-ı ʿāṣıḳdan ġubār-ı ġam

[G.227:3]

yüzini ṭut-:

1. **yüzini ṭut:**-*ar*
Kaside 16
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Yüzünü/hedefini bir yöne doğru çevirmek.

Olduḳça müştebeh cihet-i ḳıble-i necāt
Der-gāhına ṭutar yüzini cümle ins ü cān

yüzini yire düşür-:

1. **yüzini yire düşür:**-*ür*
Gazel 539
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Üzmek, üzüntüye sebep olmak.

Yār baḳmaz ne ḳadar derd ile zerd olsa tenüm
Düşürür yire yüzüm berg-i ḫazān gibi benüm

yüzleş-:

1. **yüzleşmeyince:**-*me, -y, -ince*
Gazel 392
Mısra: **4**
Karşı karşıya gelmek.

Çemen bülbüllerin ilzāma hergiz olmadı çāre
Gül-i ṣad-berg ile yüzleşmeyince rūy-ı pür-tābuñ

yüzüñ güller üstine:

1. **yüzüñ güller üstine:**
Gazel 744
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp ifade**
Sevgilinin yüzünün âşığın güle benzeyen yaralarla dolu göğsünde olması II "Her zaman sevgiliden, güzelliklerden yana bak, bahtın açık olsun" anlamına gelen bir temenni cümlesi.

Mestāne yatdı sīne-i pür-dāġuma o yār
Görenler anı didi yüzüñ güller üstine

yüzünden:

1. **yüzünden:**
Gazel 417
Mısra: **12**
Bakımından, yönünden.

Ṭaḳınmış şüretā dervīş nāmın maḥż-ı luṭfından
Velī maʿnā yüzünden şāhıdur ol ehl-i ʿirfānuñ

[Kt.54:4, K.39:51]

yüzüñe bak-:

1. **yüzüñe baḳ-:**-*a, -bil, -ür*
Gazel 227
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
İtibar görmek, sayılmak, kendisine değer verilmek.

Ehl-i naẓar ġubār-ı rehüñ tūtyā bilür
Ya bilmeseydi yüzüñe nice baḳabilür

yüzüñi ḳara it-:

1. **yüzüñi ḳara it:**-*er*
Gazel 782
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüzünü kara çıkarmak, birini utandırmak.

Ben kimseyi yaḳmam dir ise Ḥāletiyā çerḫ
Dūd-ı dil-i ʿuşşāḳ ider yüzüñi ḳara

yüzünüñ aġı ol-:

1. **yüzünüñ aġı ol:**-*up, -dur*
Gazel 861
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**

Bir işi, kendi saygınlığını yitirmeden, eksiksiz ve başarılı olarak yapıp bitirmek.

Göñül zehr-āb-ı ġam nūş itdügüñ dil-dārdan bilme
Olupdur ol raḳīb-i rū-siyāhuñ yüzünüñ aġı

Z/Ż/Ẓ/Ẕ

<u>żabṭ it-:</u>

1. **żabṭ it:**-*er*
Kaside 6
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Kontrol altına almak, ele geçirmek.

Şemşīri ile ḫaṭṭ-ı İslām'ı żabṭ ider
Gūyā açıldı ʿāleme bir enīn-i ḫuṣṣād

[M.7:28, G.652:1]

<u>zabṭ-ı bād-ı āh:</u>

1. **ẓabṭ-ı bād-ı āh:**-*da*
Gazel 549
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Âh rüzgarına hâkim olma.

Ẓabṭ-ı bād-ı āhda fi'l-cümle iḥmāl eylesem
Yanmadan ḳalurdı şemʿ-i ṣoḥbet-i rūḥāniyān

<u>żaʿf:</u>

1. **żaʿf:**
Gazel 12
Mısra: **5**
Güçsüzlük, zayıflık.

Dönse hilāle żaʿf ile cismüm ʿaceb degül
Devrān beni düşürdi o meh-pāreden cüdā

[G.28:3, G.57:11, G.68:5, G.119:3, G.143:3, G.317:1, G.343:10, G.421:8, G.463:8, G.514:10, G.601:6, G.628:3, G.706:5, G.715:14, G.755:10, G.786:5, G.864:5, G.884:8, Mf.316:1, Mü.4:38]

<u>ẓafer:</u>

1. **ẓafer:**
Kaside 2
Mısra: **37**
Galibiyet.

Siperlerinde ẓafer ṣūreti nümāyāndur
Bu demde kim baḳar āyīne-i mücellāya

[K.7:4]

<u>zafer bul-:</u>

1. **ẓafer bul:**-*maz*
Kaside 1
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Zafer kazanmak, galip gelmek; büyük gayret ve emek neticesinde başarı elde etmek.

Ẓafer bulmaz aña cānı çıḳınca çalışur düşmen
Ṭılısm-ı genc-i nuṣretdür meger şemşīr-i ʿuryānı

<u>zaʿferān:</u>

1. **zaʿferān:**
Gazel 558
Mısra: **4**
Güzel kokulu, sarı renkli meşhur bir çiçek.

Kime yazar nāme bülbüller yanındayken ʿaceb
Kāsesine gül seḥer hem āb ḳor hem zaʿferān

[K.38:70]

<u>żaʿf-ı ber-devām:</u>

1. **żaʿf-ı ber-devām:**
Gazel 317
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Daimi güçsüzlük.

Benüm żaʿfum gibi ʿālemde żaʿf-ı ber-devām olmaz
Bugünden başlasam bir nāleye yārın tamām olmaz

<u>żaʿf-ı bīmārī:</u>

1. **żaʿf-ı bīmārī:**
Gazel 814
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Hastalık zayıflığı.

Ya ol baña gelürdi ya ben aña varmaġ olurdı
Eger cemʿ olmasaydı żaʿf-ı ṭāliʿ żaʿf-ı bīmārī

<u>żaʿf-ı ḥāl:</u>

1. **żaʿf-ı ḥāl:**
Gazel 381
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Durumun zayıflığı.

Baḳma żaʿf-ı ḥālüme āh u enīnümden ṣaḳın
Ey ʿadū sen ser-güzeşt-i peşşe vü Nemrūd'a baḳ

<u>żaʿf-ı nesīm-i bīmār:</u>

1. **żaʿf-ı nesīm-i bīmār:**
Kaside 18
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hasta rüzgarın zayıflığı II
Cılız bir şekilde esen rüzgar.

Müjde-i maḳdem-i sulṭān ile alındı yine
Ġāyeti bulmış iken żaʿf-ı nesīm-i bīmār

<u>żaʿf-ı ṭāliʿ:</u>

1. **żaʿf-ı ṭāliʿ:**
Gazel 814
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Talih zayıflığı, şanssızlık.

Ya ol baña gelürdi ya ben aña varmaġ olurdı
Eger cemʿ olmasaydı żaʿf-ı ṭāliʿ żaʿf-ı bīmārī

[K.12:79]

<u>żaʿf-ı ten:</u>

1. **żaʿf-ı ten:**-*den*
Gazel 172
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Vücudun zayıflığı, kuvvetsizliği.

Ḫayālüñ mā-verā-yı perde-i çeşmümdedür dāʾim

Görünmez kimseye żaʿf-ı tenden ẓāhir olmış üstüẖˇānlarla

zāġ:

1. **zāġa:**-*a*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **9**
Karga II Gece.

Hiç çeküp dānesini virmek olur mı zāġa
Aġzına ḳomış iken bülbül-i ṣad-gūne naġam

[M.1:33, M.1:35]

zāġ u zaġan:

1. **zāġ u zaġan:**
Kaside 4
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Karga ve kuzgun.

Ṭaġıldı zāġ u zaġan ṣayd-gāh-ı dünyāya
Ṣİkāra çıḳmaġ ile şāh-bāz-ı zerrīn-per

zāġ-ı kemān:

1. **zāġ-ı kemān:**-*ı, -n, -dan*
Kaside 12
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Kemanın köşesine sarılan deri.

Kūhda ʿuḳāb olur zāġ-ı kemānından zebūn
Bebri hāmūnuñ diler şīr-i livāsından emān

zāġ-ı siyāh-ı hāk:

1. **zāġ-ı siyāh-ı ẖāk:**
Kaside 39
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Toprağın siyah kargası.

Tā ki her bāz-ı sefīd-i berf bālādan ṣalup
Bulmaya zāġ-ı siyāh-ı ẖāk añlardan emān

zāhid:

1. **zāhid:**
Gazel 2
Mısra: **5**
Çok dindar olup irfanı olmayan kimse, kaba sofu.

Yoḫsa zāhid yoḳ mıdur çeşm-i cihān-bīnüñ senüñ
Bilmedüñ mirʿāt-ı cāmuñ olduġın ʿālem-nümā

[G.39:9, G.55:7, G.75:8, G.90:5, G.92:6, G.281:1, G.296:7, G.322:1, G.360:7, G.374:3, G.417:1, G.427:3, G.445:5, G.469:4, G.586:11, G.606:1, G.610:5, G.620:7, G.629:7, G.658:7, G.714:5, G.714:8, G.796:7, G.826:7, Mf.194:1, Mf.479:1]

zāhidā:

1. **zāhidā:**
Gazel 38
Mısra: **9**
Ey sofu, ey zâhid! (Çok dindar olup irfânı olmayan kimse, kaba sofu).

Zāhidā dūzaḫ ʿaẕābında ḳayırmaz ehl-i ʿışḳ
Āteşi anuñ meger kim āteş-i hicrān ola

[G.93:5, G.178:10, G.218:7, G.310:7, G.325:9, G.381:3, G.486:5, G.611:6, G.767:11, G.883:1]

zāhid-i bed-hilḳat:

1. **zāhid-i bed-ẖilḳat:**-*i*
Gazel 895
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kötü huylu kaba sofu.

Sāġar-ı pür-bāde-i şevḳa nemek-rīz olmadur
Meclis-i rindānda añmaḳ zāhid-i bed-ẖilḳati

zāhid-i bīdār-veş:

1. **zāhid-i bīdār-veş:**
Kaside 31
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Uyanık zahit gibi.

Bir zamān olmaz ki ḳılmaġa duʿā-yı devletüñ
Zāhid-i bīdār-veş ẖāmem ḳuşanmaya kemer

zāhid-i kūtāh-naẓar:

1. **zāhid-i kūtāh-naẓar:**
Gazel 191
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Basiretsiz, kıt görüşlü kaba sofu.

Ḳaddüñe māʾil olur ʿārif-i bālā-himmet
Sidre'ye ṭālib olur zāhid-i kūtāh-naẓar

zāhid-i şehr:

1. **zāhid-i şehr:**
Gazel 272
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ünlü sofu.

Zāhid-i şehr gibi der-beder olsun dāʾim
Meyl iden heşt ü bihişte var iken kūy-ı nigār

[G.114:2, G.198:9]

zahīr:

1. **ẓahīr:**
Kıt'a 87
Mısra: **3**
12. yüzyılda yaşamış İran'da ünlü bir kaside şairi olan Zahîr-i FÂRYÂBÎ.

Baña teveccüh ḳılan didi bu ancaḳ Ẓahīr
Aña nigāh eyliyen ṣandı Ḳızıl Arslan

zāhir:

1. **ẓāhirde:**-*de*
Gazel 508
Mısra: **4**
Bir şeyin görünen tarafı, dış yüzü, dış görünüşü.

Deryā-yı ġamam cūş derūnumda nihāndur
Aldar göreni gerçi ki ẓāhirde sükūnum

[Mü.6:7, G.275:6]

2. **ẓāhirdür:**-*dür*
Gazel 275
Mısra: **6**
Açık, aşikâr, görünen.

Şaḳın aldanma ḫum-ı mey gibi cūş itdügine
Sūfīnüñ ẓāhiri ṣāf olmaduġı ẓāhirdür

[G.604:8, G.610:5, K.19:42, K.20:59, K.32:40, K.34:33, Mü.1:15, Mü.7:21]

ẓāhir eyle-:

1. **ẓāhir eyle:**-*r*
Kaside 16
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Meydana, ortaya çıkarmak.

Olsaydı ben yetīme naẓar şehr-yārdan
Çoḳ nesne ẓāhir eyler idi kilk-i dürr-feşān

ẓāhir it-:

1. **ẓāhir it:**-*üp*
Kıt'a 15
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ortaya koymak, meydana çıkarmak, göz önüne sermek.

Bir merd yoḳ ki ẓāhir idüp zūr-ı himmetin
Bir an içinde vire anuñ ḳuflına şikest

[K.3:55, K.21:44, Kt.2:2, M.9:207]

ẓāhir ol-:

1. **ẓāhir ol:**-*ur*
Gazel 209
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Açığa çıkmak, meydana çıkmak, görünür olmak.

Ḫaṭ degül ceyş-i melāḥat geçmeden leyl ü nehār
Ẓāhir olur şāh-rāh-ı ḥüsn-i dil-berden ġubār

[G.71:4, G.89:7, G.111:4, G.117:9, G.156:6, G.172:4, G.243:6, G.249:4, G.308:14, G.401:2, G.663:10, G.669:7, G.810:8, G.853:7, G.889:4, K.6:58, K.7:53, K.8:24, K.9:22, K.10:25, K.16:3, K.33:14, K.40:1, Kt.35:2, Kt.76:1, M.1:27, M.3:59, M.4:72, Mf.51:1, Mf.254:1, Mf.385:1, Mf.571:1, Mü.8:10]

ẓāhir u bāṭın:

1. **ẓāhir ü bāṭın:**
Kaside 37
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Görünen ve görünmeyen.

Eyle luṭf-ı bī-şümārın ẓāhir ü bāṭın recā
Ḳıl duʿā-yı devletin vird-i zebān u ḥırz-ı cān

2. **ẓāhir u bāṭın:**-*um*
Mesnevi 2
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Dış ve iç, görünen ve görünmeyen II Âşığın gözü ve gönlü.

Dīde pür-āb ü dil pür-āteşdür
Ẓāhir u bāṭınum müşevveşdür

ẓahīr-i faryābī:

1. **ẓahīr-i faryābī:**
Gazel 892
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
12. yy.'da İran'da yaşamış bir kaside şairi.

Görse anı rūy-māl iderdi
Biñ kerre Ẓahīr-i Faryābī

ẓāhir-perest:

1. **ẓāhir-perestüñ:**-*ün*
Kıt'a 85
Mısra: **1**
Bir şeyin iç yüzüne, hakikatına kıymet vermeyip görünüşüne kıymet veren zahid, kaba sofu.

Cānuma kār itdi bir ẓāhir-perestüñ cevri kim
Ẓü'l-fiḳārı eylemez temyīz hergiz kārdan

zahm:

1. **zaḫmum:**-*um*
Gazel 235
Mısra: **3**
Yara II Gönül yarası.

Engüşt-i nāveküñ ḳodı zaḫmum dehānına
Görenler anı didi ki ḥayret nişānıdur

[G.482:10, G.599:4, G.661:13, G.815:9, K.17:44]

zahm ur-:

1. **zaḫm ur:**-*maz, -dan*
Gazel 157
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yaralamak.

Tīġ çekmez ʿāşıḳa bāzūsı ʿuryān olmadan
Merhem-i kāfūr zaḫm urmazdan evvel ʿarż ider

[G.467:6]

zaḫme-i şest-i ġam:

1. **zaḫme-i şest-i ġam:**-*ı*
Müfret 70
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Üzüntü yüzüğünün vurması.

Hemīşe zaḫme-i şest-i ġamı dil ü cāndur
Ḫadeng-i miḥneti beñzer düşāha peykāndur

zahmet çek-:

1. **zaḫmet çek:**-*me, -m*
Kaside 18
Mısra: **43**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sıkıntı yaşamak, zorluklara katlanmak.

Ṣayd-ı maʿnāyı şikār itmede zaḫmet çekmem
Raḫş-ı ṭabʿ olmaġ ile çüst ü ḳuvvet der-ḫˇār

[Kt.129:1]

zaḥm-ı belā:

1. **zaḫm-ı belā:**-*dur*
Terkib-bend 1
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Bela yarası.

Bu bir dāġ-ı cefādur cāna kim tā ḥaşre dek işler
Bu bir zaḫm-ı belādur ḳalbe kim olmaz buña merhem

zaḥm-ı cevr:

1. **zaḫm-ı cevr:**-*ün*
Kaside 27
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Eziyet yarası.

Merhem-i luṭfuñ dirīġ itmez bilür ey Ḥāletī
Zaḫm-ı cevrüñ cānuma kār itdügin ol kār-dān

zaḥm-ı ciger-dūz ur-:

1. **zaḫm-ı ciger-dūz ur:**-*a, -sın*
Kıt'a-ı Kebir 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ciğeri delen yara açmak.

Ey ṭabīb-i dil ü cān ummaz-idüm senden kim
Urasın zaḫm-ı ciger-dūz umarken merhem

zaḥm-ı dendān:

1. **zaḫm-ı dendān:**-*ı, -y, -la*
Gazel 405
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Diş yarası.

Zaḫm-ı dendānıyla ḥayfā düşmen-i bed-gevherüñ
Döndi gök yāḳūta şimdi laʿl-i nābı dil-berüñ

[G.833:4, Mf.287:1]

zaḥm-ı dil:

1. **zaḫm-ı dil:**-*e*
Gazel 17
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gönü yarası.

Zaḫm-ı dile ur merhem-i vaṣluñ dimiş oldum
Hep bitdi o ḳaldı didi ol āfet-i raʿnā

[G.185:3, G.261:9, G.264:6, G.440:3, G.533:9, G.849:5, G.876:7]

zaḥm-ı dil-i ʿāşıḳ:

1. **zaḫm-ı dil-i ʿāşıḳ:**-*a*
Gazel 419
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Âşığın gönül yarası.

Cevr ile urma zaḫm-ı dil-i ʿāşıḳa nemek
Ey pādşāh-ı ḥüsn aña acımaḳ gerek

zaḥm-ı dil-i erbāb-ı ʿışḳ:

1. **zaḫm-ı dil-i erbāb-ı ʿışḳ:**-*a*
Gazel 6
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Âşıkların gönül yarası.

Yeter zaḫm-ı dil-i erbāb-ı ʿışḳa merhem-i luṭfuñ
Ne lāzım rişte-i Meryem ne ḥācet sūzen-i ʿİsā

zaḥm-ı dil-i ḫūn-pāş:

1. **zaḫm-ı dil-i ḫūn-pāş:**
Gazel 730
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kan saçan gönül yarası.

Kūy-ı yāra yüz sürüp zaḫm-ı dil-i ḫūn-pāş ile
Der-geh-i devlet-meʾāb-ı şāha geldüm baş ile

[Mf.346:1]

zaḥm-ı elem:

1. **zaḫm-ı elem:**
Gazel 484
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dert yarası.

Ey geldügince zaḫm-ı elem nāvek-i sitem
Çāk eyleyüp libāsını ʿuryān olan göñül

zaḫm-ı ḫançer:

1. **zaḫm-ı ḫançer:**-*ün*
Gazel 434
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hançer yarası.

Rīş-ḫand eyle ṭabībüm bārī itmezseñ ʿilāc
ʿĀşıḳ-ı bī-dil ḳaçan ʿarż itse zaḫm-ı ḫançerüñ

zaḫm-ı ḫançer-i hicrān:

1. **zaḫm-ı ḫançer-i hicrān:**
Gazel 42
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ayrılık hançerinin yarası.

Var ise cānuñda zaḫm-ı ḫançer-i hicrān eger
Sīne-i dil-berdür aña merhem-i rāḥat-fezā

zaḥm-ı hār:

1. **zaḫm-ı ḫār:**-*un*
Gazel 846
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Diken yarası.

Dil murġı zaḫm-ı ḫāruñ ile faḫr ider müdām
Ya sen ne ṣanduñ ey gül-i nev-reste kendüñi

zaḥm-ı hicrān:

1. **zaḫm-ı hicrān:**-*a*
Gazel 491
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ayrılık yarası.

Hemīşe name-i dil-dārı zaḫm-ı hicrāna
Gehī fitīl iderin Ḥāletī gehī merhem

zaḫm-ı ḫūn-ālūd:

1. **zaḫm-ı ḫūn-ālūd:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **110**
Kelime Tipi: -
Kanlı yara.

Derūnum külḫen-i pür-dūda döndi
Dehānum zaḫm-ı ḫūn-ālūda döndi

zahm-ı hūn-efşān:

1. **zaḫm-ı ḫūn-efşān:**-*um, -dan*
Gazel 760
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kan saçan yara.

Naḳd-i cānı çaldı aldı ġamze-i berrān ile
Ṭutdı aġzın zaḫm-ı ḫūn-efşānumdan peykān ile

zaḫm-ı ḫūn-feşān:

1. **zaḫm-ı ḫūn-feşān:**
Gazel 560
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kan saçan yara II Âşığın gönül yarası.

Cān riştesiyle dikseler artuḳ figār olur
Şemşīr-i cevr ile açılan zaḫm-ı ḫūn-feşān

zaḫmı ir-:

1. **zaḫmı ir-:**-*ince*
Gazel 395
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yaralanmak.

Degül gül ḫusrev-i Nevrūz'a geldi ḳanlu pīrāhen
İrince ʿandelīb-i bāġa zaḫmı ḫançer-i ḫāruñ

zahm-ı nāvek:

1. **zaḫm-ı nāvek:**-*den*
Gazel 540
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ok yarası.

Ol tezerv-i ḫoş-ḫırāmı itmedüm bir gün şikār
Zaḫm-ı nāvekden egerçi dāma dönmişdür tenüm

zahm-ı sīne:

1. **zaḫm-ı sīne:**-*m, -den*
Gazel 148
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gönül yarası II Aşk acısı.

Zaḫm-ı sīnemden revān olsa n'ola ḫūn-āb-ı çeşm
Gāhi mecrā-yı ḳadīmin bulmaz āb-ı cūy-bār

[G.319:6]

zahm-ı şeb-bīdār-ı hicr:

1. **zaḫm-ı şeb-bīdār-ı hicr:**
Gazel 495
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ayrılığın gece uyanık kalan yarası (Gece olunca hastalıkların daha fazla hissedilmesine vurgu yapılıyor).

İtseler merhem eger kāfūr-ı kān-ı ṣubḥdan
Zaḫm-ı şeb-bīdār-ı hicr itmez ḳabūl iltiyām

zahm-ı şemşīr:

1. **zaḫm-ı şemşīr:**-*ün, -le*
Gazel 509
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kılıç yarası II Sevgilinin yan bakış veya kirpik kılıcının yarası.

Zaḫm-ı şemşīrüñle ölmek müddeʿāmuzdur bizüm
Rūyuña bir kerre baḳmaḳ ḫūn-bahāmuzdur bizüm

zaḫm-ı şemşīr-i cefā:

1. **zaḫm-ı şemşīr-i cefā:**-*dan*
Müseddes 4
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Eziyet kılıcının yarası.

Nevk-i āzār urur yara bu cism-i zāra
Zaḫm-ı şemşīr-i cefādan dil olur ṣad pāre

zahm-ı şemşīr-i ġam:

1. **zaḫm-ı şemşīr-i ġam:**
Gazel 752
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dert kılıcının yarası.

Biñ kerre eger zaḫm-ı şemşīr-i ġam olsa
İrmez eli ʿışḳ ehlinüñ ol genc-i nihāna

zahm-ı şemşīr-i ġam ol-:

1. **zaḫm-ı şemşīr-i ġam ol:**-*sa*
Gazel 752
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Üzüntü kılıcından yaralanmak.

Biñ kerre eger zaḫm-ı şemşīr-i ġam olsa
İrmez eli ʿışḳ ehlinüñ ol genc-i nihāna

zahm-ı şemşīr-i sitem:

1. **zaḫm-ı şemşīr-i sitem:**
Kaside 18
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Eziyet kılıcının yarası.

Merhem-i merḥameti baña meded-sāz oldı
Zaḫm-ı şemşīr-i sitem eylemeden cānuma kār

zahm-ı tīġ:

1. **zaḫm-ı tīġ:**
Müfret 345
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kılıç yarası.

Tenüm pür eyler ise zaḫm-ı tīġ ile yārüm
Ölünce aña duʿālar ider dil-i zārum

zahm-ı tīġ-i cevr:

1. **zaḫm-ı tīġ-i cevr:**-*i, -n, -e*
Kıt'a 73
Mısra: **1**

Kelime Tipi: -
Eziyet kılıcının yarası.

Zaḫm-ı tīġ-i cevrine gerdūn-ı gerdānuñ olur
Luṭf u iḥsānuñ recāsı merhem-i rāḥat-resān

zaḫm-ı tīġ-i ḥasret:

1. **zaḫm-ı tīġ-i ḥasret:**-*e*
Gazel 547
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hasret kılıcının yarası.

Sūzen-i müjgān-ı dil-ber fikridür dāʾim viren
Zaḫm-ı tīġ-i ḥasrete āmed-şudıyla iltiyām

zaḫm-ı tīġ-i yār:

1. **zaḫm-ı tīġ-i yār:**
Gazel 590
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kılıcının yarası.

Zaḫm-ı tīġ-i yār vaṣfın Ḥāletī naẓm eylemiş
Muṭrib-i meclis ser-āġāz eylesün Şehnāz'dan

zahm-ı tīr:

1. **zaḫm-ı tīr:**-*i, -n, -den*
Gazel 375
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ok yarası.

Eylemez ṣayyād-ı dehrüñ zaḫm-ı tīrinden ḥazer
Bend-i fitrāk-i taʿalluḳdan ḳaçar naḫcīr-i ʿışḳ

[G.281:5]

zahm-ı zebān-ı düşmen:

1. **zaḫm-ı zebān-ı düşmen:**-*ün*
Gazel 826
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Düşmanın dil yarası.

Ġāfil olma Ḥāletī zaḫm-ı zebān-ı düşmenüñ
Ḫançer-i hicrān gibi hergiz oñulmaz yarası

zahm-nāk it-:

1. **zaḫm-nāk it:**-*di*
Müfret 429
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yaralamak.

Zaḫm-nāk itdi ten-i çākümüñ her pāresin
Başlar düzdi ḥisār-ı ʿışḳa ol sīmīn-beden

zahm-nāk ol-:

1. **zaḫm-nāk ol:**-*mış*
Gazel 422
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yaralanmak.

Tīġ-i firḳatden ser-ā-ser zaḫm-nāk olmış tenüñ
Bī-vefā sevdüñ göñül biñ baş ḥaḳḳuñdur senüñ

[Mf.255:1]

zahm-zen-i sīne-i aʿdā ol-:

1. **zaḫm-zen-i sīne-i aʿdā ol:**-*dukça*
Gazel 17
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Düşmanın sinesini yaralamak.

Olduḳça oḳuñ zaḫm-zen-i sīne-i aʿdā
Gögsin geçürür ḥasret ile ʿāşıḳ-ı şeydā

zahr-ı nāme:

1. **ẓahr-ı nāme:**-*de*
Mesnevi 3
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Kağıdın arka yüzü, fermanın arka yüzü.

Ḫalḳa menşūr-ı Ḥaḳ'dur ol server
Mühr olur ẓahr-ı nāmede ekser

ża ʿīf:

1. **ża ʿīfe:**-+*e*
Gazel 349
Mısra: **6**
Zayıf, güçsüz; zavallı.

Hem ceẕbe-i Cemāl ola hem ṣadme-i Celāl
Virmez mi ben ża ʿīfe tenezzül bu keş-me-keş

ża ʿīf eyle-:

1. **ża ʿīf eyle:**-*dü, -n*
Müfret 586
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güçsüz, takatsiz bırakmak.

Ġamuñla aḳlum alup eyledüñ ża ʿīf teni
Ne kimseyi bilürüm ben ne ḫod kimesne beni

ża ʿīf ol-:

1. **ża ʿīf ol:**-*up*
Kıt'a 133
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güçsüz düşmek.

Ża ʿīf olup bu ḳadar böyle düşkün olmazdum
Olaydı baña senüñ gibi bir mu ʿīn-i ḳavī

[Mf.379:1]

ża ʿīf-i nā-tüvān:

1. **ża ʿīf-i nā-tüvān:**
Gazel 495
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güçsüz ve zayıf II Âşık.

Ser-keş olur lā-cerem gül-gūn-ı eşki ʿāşıḳuñ
Hiç benüm gibi ża ʿīf-i nā-tüvān itsün mi rām

[G.555:1]

zāl:

1. **zāl:**
Kaside 8
Mısra: **43**
Şeh-name'de adı geçen İranlı tarihi-efsanevi Fars kahramanlarından. Rüstem'in babası, Sam'ın oğlu ve Neriman'ın torunudur.

Gedā-yı der-geh-i devlet-meʾābuñ Zāl eger Rüstem
Ġulām-ı ḥalḳa der-gūş-ı cenābuñ pīr eger bernā

ẓalām:

1. **ẓalām:**
Gazel 161
Mısra: **8**
Zulmet, karanlık.

Senüñ būy-ı zülfüñ ġınāsını virmez
Nücūm olsa āteş ẓalām olsa ʿanber

[K.3:16]

ẓalām-ı ġam:

1. **ẓalām-ı ġam:**-*ı*
Gazel 73
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gam karanlığı.

Defʿ itmege ẓalām-ı ġamı şemʿdür şarāb
Fānūs-ı aldur üzerinde anuñ ḥabāb

[G.344:5]

ẓalām-ı küfr:

1. **ẓalām-ı küfr:**
Gazel 439
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kafirlerin karanlığı.

Refʿ ola tā kim ẓalām-ı küfr şemşīr-i ġuzāt
Mihr-i enver gibi her yaña żiyā-güster gerek

ẓalām-ı miḥnet:

1. **ẓalām-ı miḥnet:**-*de*
Kaside 28
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Eziyet karanlığı.

Ḳalurdı ehl-i belāġat ẓalām-ı miḥnetde
Fürūġ-ı kevkeb-i iḳbāli olmasa reh-ber

ẓalām-ı şitā:

1. **ẓalām-ı şitā:**
Kaside 25
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kış karanlığı.

Gidüp ẓalām-ı şitā yine göz gözi gördi
Ḥarīm-i bāġda yir yir açıldı nergisler

ẓalām-ı ẓulm:

1. **ẓalām-ı ẓulm:**-*ümüz, -le*
Gazel 769
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Zulüm karanlığı.

Umaruz kim ṣala mihr-i hidāyet ʿāḳıbet pertev
Ẓalām-ı ẓulmümüzle ḫāne-i dil ḳalmaya tīre

ẓalām-ı ẓulm-i cihān:

1. **ẓalām-ı ẓulm-i cihān:**
Kaside 16
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Dünyanın haksızlığının karanlığı.

Olup ẓalām-ı ẓulm-i cihān içre cāy-gīr
Gitmezdi nitekim ser-i küh-sārdan ṭuman

zāl-i felek:

1. **zāl-i felek:**
Gazel 65
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Felek ihtiyarı, köhne dünya.

Zāl-i felek bilür ki yüzin görmek istemem
Ebri ʿaceb mi eylese geh perde geh niḳāb
[K.30:14, K.35:37, G.80:10]

zāl-i gerdūn:

1. **zāl-i gerdūn:**-*dan*
Kaside 12
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Felek ihtiyarı.

Zāl-i gerdūndan ḳopar feryād yād olunsa ger
Şevketi yanında fer-i Devlet-i Sāsāniyān

[K.31:9]

zāl-i kühen:

1. **zāl-i kühen:**-*sin*
Müfret 428
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yaşlı Zal (Zal, Şeh-nâme'de adı geçen İranlıtarihî-efsanevî Fars kahramanlarından. Rüstem'in babası, Sâm'ın oğlu ve Neriman'ın torunudur. Zâl "koca, ihtiyar ve ak sakallı" anlamına gelen sözcük olup anadan doğma kirpiği, kaşı ve saçı beyaz olduğu için koca ve yaşlı anlamında çocuğa ad olarak verilir. Doğduğunda babası Sâm, ak saçlı çocuğu görünce korkuya kapılır ve Zâl'i Elbürz dağına bıraktırır. Efsaneye göre Sîmurg tarafından bulunup büyütülür ve sonra kahraman olur. Klasik şiirde yiğitliği, okçuluğu ile ünlenmiş olmakla birlikte daha çok destanı ve beyaz tüyleri (saçı, kaşı, kirpiği) ile anılır.

Egerçi ey felek zensin velī tīġ-zensin sen
Niçe Rüstemlerüñ başın kesen Zāl-i kühensin sen

zāl-i kühen-sāl-i felek:

1. **zāl-i kühen-sāl-i felek:**-*den*
Kaside 23
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Feleğin görmüş geçirmiş ihtiyarı.

N'ola zāl-i kühen-sāl-i felekden eylesem şekvā
Niçe cevr ü cefāsın çekmişüm ol pīr-i nā-dānuñ

zāl-i sipihr:

1. **zāl-i sipihr:**-*ün*
Gazel 560
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Felek ihtiyarı.

Zāl-i sipihrüñ olmasa kābīni naḳd-i cān
Ebnā-yı dehre böyle ḳıyar mıydı her zamān

[G.675:1]

zāl-i sipihr-i bī-emān:

1. **zāl-i sipihr-i bī-emān:**
Kıt'a 98
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Zalim, ihtiyar felek.

Ḫāke yek-sān eylemezdüñ dāʾim erbāb-ı dili
Ādem olsayduñ sen ey zāl-i sipihr-i bī-emān

zāl-i zamāne:

1. **zāl-i zamāne:**
Gazel 220
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Zamane ihtiyarı.

Zāl-i zamāne küştelerin gör bu ʿarṣada
Ḍaḥḥāk-i çerḫe her biri bir armaġāndur

ẓālim:

1. **ẓālimsin:**-*sin*
Gazel 416
Mısra: **2**
Acımasız ve haksız davranan, zulmeden II Sevgili.

Bend ider her gördügin zülf-i girih-gīrüñ senüñ
Şöyle ẓālimsin yürür bir niçe zencīrüñ senüñ

[G.536:10, Mf.250:2]

2. **ẓālime:**-*e*
Mesnevi 7
Mısra: **21**
Zalim, zulmeden, acımasız ve haksız davranan

Oḳ gibi ẓālime olur ceste
Tīġ-veş ʿadl içün miyān-beste

[Mf.10:2, Mf.60:2, Mf.437:2]

zamān:

1. **zamānıdur:**-*ı, -dur*
Kaside 28
Mısra: **87**
Felek.

Duʿā evānı teveccüh zamānıdur şimdi
Lisān-ı ḥāl gerekdür bu ḳıyl ü ḳāli gider

[G.564:18, K.39:18, M.8:123]

2. **zamānumda:**-*um, -da*
Gazel 754
Mısra: **2**
Devir, çağ.

Ḳarār eyler nüzūl iden belā elbette cānumda
Şeh-i ʿışḳam bugün āsūdedür dünyā zamānumda

[G.426:2, G.565:8, G.747:7, K.2:53, K.11:51, K.14:16, K.24:41, K.30:27, K.32:47, K.33:46, Kt.18:2, Kt.20:2, Kt.128:2, Kt.132:3, Kt.K.4:30, M.8:16, M.8:33, M.8:132, M.8:161, M.9:278, Mf.51:2, Mf.468:2]

3. **zamānında:**-*ı, -n, -da*
Gazel 794
Mısra: **6**
Devir, hükümdarın saltanat devri.

O dil-rübā ki ḫaṭı gelmeden cefālar ide
Şu şāha beñzedürin ẓulm ide zamānında

4. **zamānlar:**
Gazel 336
Mısra: **7**
Zaman, an, vakit.

Şol zamānlar ki mey-i ʿışḳla mest olmışduḳ
Geçdi bilmezlig ile özge ṣafā eylemişüz

[G.375:5, G.553:10, G.562:14, G.769:6, G.790:5, K.3:59, K.39:11]

zamān ile:

1. **zamān ile:**
Gazel 188
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Zamanla, zamanın geçmesiyle.

Āġūşa çekdügin seg-i yāri zamān ile
Mecnūn-ı ʿışḳ ḳışşasına üstüḫˇān ider

[G.343:6, G.683:4, G.695:6]

zamān iste-:

1. **zamān iste:**-*r*
Gazel 162
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bir şeyin gerçekleşmesi için zamana ihtiyaç duymak.

N'ola hengām-ı fırḳat Ḥāletī dūr u dırāz olsa
Nihāl-i tāzedür ol mīve-i vaṣlı zamān ister

zamān olmaz ki:

1. **zamān olmaz ki:**
Gazel 321
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir an bile yoktur.

Zamān olmaz ki ḫalḳa ġuṣṣa-i ʿāşıḳ ʿıyān olmaz
Maḥabbet bir ʿaceb gencīnedür hergiz nihān olmaz

zamāne:

1. **zamāne:**
Gazel 252
Mısra: **9**
Felek.

Baḫr isteseñ zamāne saña gösterür serāb
Ey Ḥāletī ṣaḳın iş hep mekr ü āldür

[G.811:12, K.19:4]

2. **zamāneye:**-*y, -e*
Gazel 127
Mısra: **8**
Devir, zaman; içinde yaşanılan zaman.

Ġamzeñ degül mi mülk-i dilümçün viren müdām
Ḫayl-i ġamum zamāneye peyvend-i ittiḥād

[G.159:3, G.220:2, G.360:1, G.372:9, G.475:5, G.478:8, G.488:3, G.556:12, G.670:10, G.848:1, K.1:56, K.1:63, K.1:70, K.4:9, K.4:30, K.4:42, K.17:33, K.19:19, K.25:61, K.28:13, K.33:59, K.33:66, K.42:29, K.42:47, Kt.46:3, Kt.58:2, Kt.K.4:4, M.8:14, Mf.511:1, T.1:3, Trk.B.1:21]

3. **zamāneye:**-*y, -e*
Kaside 16
Mısra: **13**
Gökyüzü, dünya, kainat.

Ger ṣalmayaydı pertev-i luṭfın zamāneye
Şems-i cihān ü şemse-i eyvān-ı kün fe-kān

[K.36:6]

zamāne ḫalkı:

1. **zamāne ḫalḳı:**
Gazel 398
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Mevcut dönemde yaşayanlar.

Zamāne ḫalḳı bu cāʾiz ki ide ṭarḥ-ı nifāḳ
Miyān-ı sīne vü dāġına ʿāşıḳ-ı zāruñ

[K.28:82]

zamāne-i muḥtāl:

1. **zamāne-i muḥtāl:**
Kaside 21
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Hilekar felek.

Virür dıraḫt-ı ümmīdi ber-i murād diyü
Yüzüm ṣuyın yire dökdi zamāne-i muḥtāl

zamānı:

1. **zamānıdur:**-*dur*
Kıt'a-ı Kebir 4
Mısra: **37**
Uygun vakit, zaman.

Geldi duʿā maḥalli teveccüh zamānıdur
Bir pāre diñlenürse eger yiridür zebān

[K.4:44, K.25:73, Mf.79:2]

zamānı degül:

1. **zamānı degül:**
Kaside 38
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Vakti değil.

Yüri gül-şen-i luṭf-ı aġāya var kim
Degül şimdi bāġ-ı bahāruñ zamānı

zamān-ı devlet-i şāhī:

1. **zamān-ı devlet-i şāhīd:**-*e*
Gazel 292
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Padişahın yönetimi zamanı, hükümdarlık dönemi.

Minnet Ḫudā'ya ṣafḥa-i mirʿāt-ı rūzgār
Oldı zamān-ı devlet-i şāhīde bī-ġubār

zamān-ı erġavān:

1. **zamān-ı erġavān:**
Gazel 867
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Erguvan vakti, bahar mevsimi.

Dimek kim devr-i gül geçdi zamān-ı erġavān gitdi
Gül-i sāġar bulunmaz mı şarāb-ı erġavān yoḳ mı

zamān-ı firḳat:

1. **zamān-ı firḳat:**-*ün*
Gazel 722
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayrılık zamanı.

Zamān-ı firḳatüñ dāʾim şebinde vaḥşet artuḳdur
Maḥabbet şāhı ġam ceyşin şalar zīrā şebīḫūna

zamānı geç-:

1. **zamānı geç:**-*di*
Gazel 48
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Mevsimi geçmek.

Ḥāletī geçdi zamānı eyleme şimden girü
Cüst ü cūy-ı gevher-i gül-i maşnūʿ içün ḳaddüñ dü-tā

[G.468:9]

zamān-ı ʿıyş u şafā:

1. **zamān-ı ʿıyş u şafā:**
Kaside 3
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Eğlence ve zevk vakti.

Hengām-ı gīrūdār bu dem eyleyüp güẕār
Geldi zamān-ı ʿıyş u şafā irdi devr-i cām

zamān-ı ḳalīl içre:

1. **zamān-ı ḳalīl içre:**
Kıt'a 83
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kısa sürede.

Ṭabīʿatum ki bula bir zemīn-i hemvārı
İder zamān-ı ḳalīl içre reşk-i ḫuld-i berīn

zamānı olma-:

1. **zamānı olma:**-*dı*
Gazel 836
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yeterince olgunlaşmamak.

ʿĀşıḳ ber-i vaṣlını ne vaḳt olsa ṭaleb-kār

Ol şūḫ-ı cihān dir daḫı olmadı zamānı

zamān-ı saṭvet:

1. **zamān-ı saṭvet:**-*ün, -de*
Mesnevi 9
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Güç, kuvvet zamanı II Padişahın hükümdarlık dönemi.

Zamān-ı saṭvetüñde sāye-i mīş
İder derendegān-ı deşti dil-rīş

zamān-ı şāh:

1. **zamān-ı şāh:**-*da*
Mesnevi 9
Mısra: **264**
Kelime Tipi: -
Padişahın devri.

Gerekdür kim metāʿ-ı naẓm-ı verzān
Zamān-ı şāhda olmaya erzān

zamān-ı şeyb:

1. **zamān-ı şeyb:**-*e*
Mesnevi 9
Mısra: **214**
Kelime Tipi: -
İhtiyarlık zamanı.

Felek ṣabr eyle dir efsūs u derdā
Zamān-ı şeybe düşdi vaʿd-i ferdā

zamān-ı ṭayy-ı ṭūmār:

1. **zamān-ı ṭayy-ı ṭūmār:**
Mesnevi 9
Mısra: **265**
Kelime Tipi: -
Tomar dürme zamanı II Şiiri bitirme zamanı.

İrişdi çün zamān-ı ṭayy-ı ṭūmār
Yeter ey Ḥāletī taṭvīl-i güftār

zamān-ı vuṣlat:

1. **zamān-ı vuṣlat:**-*un*
Gazel 326
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kavuşma zamanı.

Derd-i hicrüñ birin saña eylerdüm beyān
Olmasa cānā zamān-ı vuṣlatuñ ġāyet de az

zamānına düşür-:

1. **zamānına düşür:**-*di*
Gazel 743
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yaşadığı zamana denk getirmek.

Cūş u ḫurūşa başlasa vāʿiẓ ʿaceb degül
Zīrā düşürdi zerḳ ü riyāyı zamānına

zamānında:

1. **zamānında:**
Gazel 7
Mısra: **2**
Vakitlice, çok geç olmadan.

Ġarīḳ-i lücce-i ġam olmaḳ üzereydi dil-i şeydā
Zamānında yetişdi ḫaḳ budur kim zevraḳ-ı ṣahbā

zamānuñ ḫıżr'ı:

1. **zamānuñ ḫıżr'ı:**-*dur*
Gazel 7
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Zamanın, dönemin Hızır'ı.

Cihānı bī-günāh öldürse kimse ḥikmetin ṣormaz
Bilürler kim zamānuñ
Ḫıżr'ıdur ol ḫaṭṭ-ı ʿanber-sā

żamīr:

1. **żamīrüñ:**-*üñ*
Mesnevi 8
Mısra: **2**
Gönül, kalp.

Elā ey pādşāh-ı heft-kişver
Żamīrüñ reşk-i mirʾāt-ı Sikender

[M.9:255]

żamīr-i enver:

1. **żamīr-i enver:**-*i, -n, -e*
Kaside 25
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Aydınlık gönül.

Bulurdı çeşme-i ḥayvān ḫalāṣ ẓulmetden
Żamīr-i enverine bir kez eyleseydi güẕer

[K.31:58]

żamīr-i rūşen ü reʾy-i münīr:

1. **żamīr-i rūşen ü reʾy-i münīr:**-*ün*
Kaside 30
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aydın kişilik ve parlak görüş.

Żamīr-i rūşen ü reʾy-i münīrüñ ṣalsalar pertev
Gelürdi mihr ü māhından ġınā gerdūn-ı gerdānuñ

ẓann:

1. **ẓannum:**-*um*
Gazel 841
Mısra: **7**
Düşünce, fikir.

Ẓannum budur āhū-yı Ḫoten düşde de görmez
Ol çeşm-i siyeh-kārdaki ṭarz-ı nigāhı

[G.850:5, Kt.35:3]

ẓann eyle-:

1. **ẓann eyle:**-*r*
Gazel 694
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Zannetmek, sanmak.

Perr ü bāli yandı ẓann eyler görenler her zamān
Olsa pervāne eger yanmaġa dāmen-der-miyān

[G.380:7, G.817:7, G.785:6, G.864:4, G.884:7]

zann it-:

1. **ẓann it:**-*er, -dü, -m*
Gazel 591
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Zannetmek, sanmak.

Ẓann iderdüm ben ki hep dünyā evi tārīk ola
Almadan bir lemʿa göñlüm nūr-ı ʿışḳ-ı pākden

[G.894:7, K.15:31, K.23:25, K.35:8, K.41:36]

zānū:

1. **zānūya:**-*y, -a*
Gazel 9
Mısra: **3**
Diz.

Alup ṭıfl-ı sirişkin geh kenāra gāh zānūya
Bed-āmūz eyler anı refte refte ʿāşıḳ-ı şeydā

[G.148:18, K.11:53]

zānū-be-zānū:

1. **zānū-be-zānūyuz:**-*y, -uz*
Gazel 177
Mısra: **3**
Diz dize.

Hemīşe bezm-i şāh-ı ʿışḳda zānū-be-zānūyuz
Ser ü dāġumda zīrā Ḳays-ı şeydā hem-zebānumdur

zār:

1. **zāruñ:**-*uñ*
Gazel 216
Mısra: **4**
Ağlayan, ineleyen.

Bād-ı ṣabā ki der-gehüñe uġrayup gele
Hiç ḫāṭırında zāruñ ḳomaz ġubār

[G.348:1, G.378:10, G.529:7, G.854:7, G.866:1, M.9:197, Mf.397:1]

2. **zāruz:**-*uz*
Müfret 186
Mısra: **1**
Tavla ve benzeri oyunlarda kullanılan, kemikten yapılan, yüzeylerinde birden altıya kadar siyah noktalar olan altıgen nesne II Ağlayan, inleyen (âşık).

Bir iki şeş-der-i hicrāna atılmış zāruz
Dār-ı zülfine çeken dil-bere minnet-dāruz

zār eyle-:

1. **zār eyle:**-*y, -en*
Kaside 6
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Ağlatmak.

Devr-i ʿadāletinde alur peşşe ḥaḳḳını
Nemrūd olsa eyliyen anı eger ki zār

zār ile:

1. **zār ile:**
Gazel 200
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnleyerek.

Cānından ider zār ile bülbülleri bīzār
Dinse yiridür ġoncelere şāhid-i bāzār

zār it-:

1. **zār it:**-*me, -sün*
Gazel 529
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ağlatıp inletmek.

Ḳorḳarın bir gün aña zārum benüm kār eyliye
Söylesünler yārüme zār itmesün kārum benüm

[M.2:15, K.42:26, Mü.7:8]

zār kıl-:

1. **zār ḳıl:**-*a*
Kıt'a 25
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ağlatmak, inletmek.

Dilerüz ide Ḫudā baḫtuñı her gāh civān Ḳıla düşmenlerüñi ʿāşıḳ-ı müflis gibi zār

zār ol-:

1. **zār ol:**-*up*
Gazel 238
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ağlayıp inlemek.

Zār olup gözlerümüñ yaşını seyl-āb itsem
Cūylar nāle ḳılur ṭaġlar efġāna gelür

[G.640:5, G.654:5]

zār u der-beder ḳıl-:

1. **zār u der-beder ḳıl:**-*ma, -sun*
Kaside 31
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
İnletmek, kapı kapı dolaştırmak.

Bir ḳapu bilmem ḳapuñdan ġayrı luṭf it kim felek
Ḳılmasun bu şeş-der-i ʿālemde zār u der-beder

zār u ḫaste-ḥāl ol-:

1. **zār u ḫaste-ḥāl ol:**-*duk, -um, -a*
Gazel 488
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ağlamak ve perişan olmak.

Ġam çekmez idüm olduġuma zār u ḫaste-ḥāl
Olsaydı kūy-ı yāra eger varmaġa mecāl

zār u nā-şād:

1. **zār u nā-şād:**-*a*
Gazel 765
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ağlayan ve mutsuz II Âşık.

İderdi ol tabīb-i cān u dil ben zār u nā-şāda
Maḥabbet derdinüñ bir çāresi olsaydı dünyāda

zār u nā-tüvān ol-:

1. **zār u nā-tüvān ol:**-*dı*
Müfret 430
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Zayıf ve güçsüz kuvvetsiz olmak.

Dil oldı derd-i ʿışḳ ile zār u nā-tüvān
Dermān olursa senden olur ey ṭabīb-i cān

zār u ser-gerdān:

1. **zār u ser-gerdān:**-*a*
Gazel 354
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Avare ve perişan.

Yād-ı zülfüñ itdürüp ben zār u ser-gerdāna raḳṣ
Ṣandılar kim itdi zencīriyle bir dīvāne raḳṣ

zār u ser-gerdān ol-:

1. **zār u ser-gerdān ol-:**-*ur*
Gazel 187
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Ağlamak ve kendinden geçmek.

Pençe-i mihre gire şāyed diyü dāmān-ı yār
ʿAzm-i bālā itse ʿāşıḳ zār u ser-gerdān olur

zār u şeydā:

1. **zār u şeydā:**-*n, -un*
Gazel 423
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnleyen ve delirmiş II Âşık.

Yüzine yār baḳmaz incinüp ben zār u şeydānuñ
Bizümle yıldızı barışmadı ol māh-ı tābānuñ

[Mf.184:1]

zār u şīven:

1. **zār u şīven:**-*üm*
Gazel 435
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İnleme ve matem.

Ṭutdı cihānı ʿışḳuñ ile zār u şīvenüm
Yoḳ mı nihāyeti güzelüm nāz u şīvenüñ

zār u zebūn eyle-:

1. **zār u zebūn eyle-:**-*r*
Gazel 574
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aciz duruma düşürmek, perişan etmek.

Yedi ḳat yirde midür gevher-i maḳṣūdum kim
Kān-ken baḫtumı eyler bu ḳadar zār u zebūn

zār u zebūn ol-:

1. **zār u zebūn ol:**-*alı*
Gazel 245
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Aciz ve çaresiz olmak.

Olalı derd ü belā-yı ʿışḳ ile zār u zebūn
Küşti-gīr-āsā benüm göñlümi dāʾim ġam başar

[G.225:7, Mf.554:1]

zār u zerd:

1. **zār u zerd:**-*ün*
Kıt'a 57
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ağlamaktan sararıp solmuş.

Ben zār u zerdüñ eylese pür keffini n'ola
Vāfir-i filoriyle şehinşāh-ı yemm-i nevāl

żarar:

1. **żarar:**
Gazel 205
Mısra: **7**
Bir bir olayın yol açtığı olumsuz durum, zarar, ziyan.

Mihr-i cihān-fürūz-ı cemāle nedür żarar
ʿUşşāḳa ẕerre deñlü eger itseñ iʿtibār

[G.723:5, G.820:2]

żarar çek-:

1. **żarar çek:**-*me, -di*
Gazel 159
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Zarar görmek.

Gey külāh-ı faḳr kim anı geyenler çekmedi
ʿĀlemüñ derd-i ser-i ümmīd ü bīminden żarar

żarar gel-:

1. **żarar gel:**-*mez*
Gazel 452
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kötülük gelmek.

Cemāl-i bā-kemāle Ḥāletī ḫaṭṭdan żarar gelmez
Gül-i ruḫsārı berg-i sebz ile raʿnādur ol yārüñ

[G.158:10]

żarar ir-:

1. **żarar ir:**-*me, -y, -e, -y, -di*
Kaside 25
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Zarar gelmek.

Çenār dāmen-i iḥsānuña yapışsa idi
Eline ṣavlet-i sermādan irmeyeydi żarar

żarar it-:

1. **żarar it:**-*er*
Kaside 28
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Zarar vermek.

Ġubār-ı ḫaṭṭ-ı lebüñ arturur gözüñ nūrın
Ġubār egerçi ider her zamānda çeşme żarar

<u>żarar ḳıl-:</u>

1. **żarar ḳıl:**-*dı*
Kaside 28
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Zarar vermek.

ʿAceb degül çemenüñ beñzi zerd olursa eger
Mizāc-ı ʿāleme tāb-ı temūz ḳıldı żarar

<u>zarar vir-:</u>

1. **żarar vir:**-*mez*
Gazel 421
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kötü tesir edip birinin veya bir şeyin kayba uğramasına sebep olmak.

Cemāl-i bā-kemāle ḫaṭṭ-ı müşkīni żarar virmez
Gül-i ruḫsārı berg-i sebz ile raʿnādur ol yārüñ

[K.23:15]

<u>żararı deg-:</u>

1. **żararı deg-:**-*me, -y, -e*
Gazel 891
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Zararı dokunmak, ziyan vermek.

Her seḥer ʿarşa çıḳar āteş-i āhum şereri
Ḥazer it degmeye tā kim saña bir gün żararı

<u>żararın çek-:</u>

1. **żararın çek:**-*meden*
Mesnevi 2
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Zararını görmek.

Ol İlāhī ciḫād-ı nefse muʿīn
Żararın çekmeden memātumda

<u>zarf-ı māʾü’l-verd-i bāġ:</u>

1. **ẕarf-ı māʾü’l-verd-i bāġ:**-*um*
Mesnevi 8
Mısra: **90**
Kelime Tipi: -
Bahçenin gül suyunun kabı.

Ṣudāʿ-ı ġam ḫarāb itdi dimāġum
Ḳırıldı ẕarf-ı māʾü’l-verd-i bāġum

<u>zārī eyle-:</u>

1. **zārī eyle:**-*se, -k*
Terkib-bend 1
Mısra: **121**
Kelime Tipi: -
Ağlamak, ağlayıp inlemek.

Bilürsin sūd-mend olmaz ne deñlü eylesek zārī
Şeb-i mātem gibi ey Ḥāletī uzatma güftārı

<u>zārī ko-:</u>

1. **zārī ḳo:**-*maz, -sın*
Gazel 646
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ağlamak, inlemek.

Ey cān ġam ile nāle ḳılup zārī ḳomazsın
Bir pāre ḫużūra dil-i bīmārı ḳomazsın

<u>zār-ı perīşān-ḥāl:</u>

1. **zār-ı perīşān-ḥāl:**-*e*
Müfret 488
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Perişan halli, inleyen (âşık).

Yār geldükçe bu ben zār-ı perīşān-ḥāle
Dil degül cān daḫı çıḳmaḳ diler istiḳbāle

<u>zār-ı taḥammül:</u>

1. **zār-ı taḥammül:**-*den*
Gazel 584
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Tahammül inlemesi.

Yoġ iken zār-ı taḥammülden eser ḫānemde
Mihmān-ı ġama göstermişüm çīn-i cebīn

<u>zāt:</u>

1. **ẕātına:**-*ı, -n, -a*
Kaside 11
Mısra: **10**
Kendi, bizzat kendi.

Ḥażret-i Ḫān Aḥmed ol sulṭān-ı ʿālem-gīr kim
Ẕātına şāyestedür vaṣf-ı emīrü’l-müʾminīn

[K.19:25, K.24:20, Kt.K.4:21, Mf.247:2]

<u>zāt-ı maḥabbet:</u>

1. **ẕāt-ı maḥabbet:**
Matla 34
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşkın kendisi.

Dil ʿālemini ḳapladı ḥālāt-ı maḥabbet
Maʿşūḳumuz oldı giderek ẕāt-ı maḥabbet

<u>zāt-ı maḥabbet ol-:</u>

1. **ẕāt-ı maḥabbet ol:**-*dı*
Müfret 41
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aşkın kendisi olmak.

Dil ʿālemini ḳapladı ḥālāt-ı maḥabbet
Maʿşūḳumuz oldı giderek ẕāt-ı maḥabbet

<u>zāt-ı melek-haṣlet:</u>

1. **ẕāt-ı melek-ḫaṣlet:**
Terkib-bend 1
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Melek huylu kişi II Medhî Çelebi.

Zemīn içre bulunmaz öyle bir ẕāt-ı melek-ḫaṣlet
Revādur çıḳsa ḫalḳuñ nālesi gerdūn-ı gerdāna

<u>zāt-ı pāk:</u>

1. **ẕāt-ı pāk:**-*i*
Kaside 31

Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Temiz, saf yaratılış.

Ḥıfẓ ider dāʾim yedi ḳat perde içre āsmān
Ẕāt-ı pāki oldı gūyā ʿāleme nūr-ı baṣar

[K.36:56, K.41:19]

2. **ẕāt-ı pāk:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Temiz zat II Allah.

Ẕāt-ı pāki ne cevher ü ne ʿaraż
Aña ʿārıż degül şifā vü maraż

zāt-ı şerīf:

1. **zāt-ı şerīf:**-*ün*
Kaside 23
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Şerefli kişi, soylu kimse.

Yine zāt-ı şerīfüñ gördiler ṣadr-ı vezāretde
Yirine geldi cānı ḥamdü li'llāh ḫalḳ-ı dünyānuñ

[K.27:56]

zāviye-i fakr u fenā:

1. **zāviye-i faḳr u fenā:**-*y, -a*
Gazel 302
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Fakirlik ve yokluk tekkesi. Kişinin, kendi benliğini Tanrı varlığında yok ettiği tekke.

Ṭoġruldı hele zāviye-i faḳr u fenāya
Döndi yüridi gerçi biraz ḳıble-nümāmuz

żayf-ı ġāfil:

1. **żayf-ı ġāfil:**-*üz*
Gazel 307
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Dikkatsiz kişi.

Elmas-ı sūdedür nemek-i mīz-bānumuz
Mihmān-ı serāy-ı dehrde biz żayf-ı ġāfilüz

żāyiʿ:

1. **żāyiʿ dür:**-*dür*
Gazel 844
Mısra: **5**
Zarar, ziyan, kayıp.

Belā küncinde aḳan göz yaşı żāyiʿdür ammā kim
Görünce ṣabra yoḳ çāre o mihr-i ʿālem-ārāyı

zāyiʿ eyle-:

1. **żāyiʿ eyle:**-*di*
Gazel 649
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Ziyan etmek, boşa harcamak.

Düşdi yine dil Ḥāletiyā rāh-ı belāya
Bir gevher idi eyledi żāyiʿ anı devrān

[G.569:16]

żāyiʿ it-:

1. **żāyiʿ it:**-*di*
Gazel 689
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ziyan etmek, boşa harcamak.

Żāyiʿ itdi beni devrān diyü ġam-gīn olma
Ḥāletī böyle olur ḫāk-i reh-i yāra düşen

żāyiʿ kıl-:

1. **żāyiʿ ḳıl:**-*ma*
Gazel 757
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ziyan etmek, harcamak.

Cehennem āteşin ḳılma benümçün yoḳ yire żāyiʿ
İlāhī ben yanup ḫākister oldum nār-ı ḥacletle

[K.1:70]

żāyiʿ ol-:

1. **żāyiʿ ol:**-*ma, -y, -a*
Kaside 25
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Ziyan olmak, yok olmak, heder olmak.

ʿināyetüñle gözet tā ki olmaya żāyiʿ
Cihānda az bulunur Ḥāletī gibi gevher

[K.33:63]

zebān:

1. **zebān:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 233
Mısra: **9**
Dil, ağız.

İller aġzına zebānını virürken ol yār
Dil ucıyla beni yād eylemege ʿār eyler

[G.307:2, G.448:5, K.16:26, Kt.K.4:38, M.2:89, M.4:45, M.8:97, M.9:94, Mf.318:2]

2. **zebānum:**-*um*
Gazel 175
Mısra: **10**
Dil II Konuşma, söylem.

Dür-i maʿnā ile leb-rīz olupdur lücce-i ṭabʿum
Zebānum Ḥāletī ol lücceden gūyā ki bir dildür

[G.711:1, Mf.201:2]

zebāna al-:

1. **zebāna al:**-*sa*
Gazel 478
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dile getirmek, söylemek.

O şemʿ-i ḥüsni görüp alsa dil zebāna ġazel
Zebāna urur āteş-i odum bu cāna ġazel

zebāna getür-:

1. **zebāna getür:**-*e, -m*
Gazel 500
Mısra: **8**

Kelime Tipi: -
Dile getirmek, söylemek.

Baña düşer mi olup şemʿ gibi bī-ġayret
Zebānuma getürem sūz-ı cān-ı ġam-ḫ̆ārum

zebāna ur-:

1. **zebāna ur-:**
Gazel 478
Mısra: **2**
Kelime Tipi:
Dile vurmak, gönle tesir etmek.

O şemʿ-i ḥüsni görüp alsa dil zebāna ġazel
Zebāna urur āteş-i odum bu cāna ġazel

zebāne-i rāh:

1. **zebāne-i rāh:**
Gazel 86
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Keder alevi II Âşığın gönül kederi.

Sūz-ı dilüñ ki söyleyesün yāra Ḥāletī
İtmek gerek zebāne-i rāh ile feṯḥ-i bāb

zebānı beste ol-:

1. **zebānı beste ol:**-*ur*
Kaside 21
Mısra: **55**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzı bağlanmak, susmak.

Süḫan-verān-ı zamānuñ zebānı beste olur
Şu dem ki medḥüñ oḳur Ḥāletī-i siḥr-maḳāl

zebān-ı bülbül:

1. **zebān-ı bülbül:**-*ün, -den*
Kaside 41
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Bülbülün dili.

Gezerken bāġ-ı medḥin ṣafḥa-i ḫāṭırda şeb itdüm
Zebān-ı bülbülünden gūş idüp bu şiʿr-i zībāyı

zebān-ı ḥāl:

1. **zebān-ı ḥāl:**
Gazel 489
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hal dili II Herhangi bir şeyi davranışlarıyla gösterme, fiilleriyle anlatma.

Olsa ʿaceb mi ʿumde-i kārum zebān-ı ḥāl
Bir neşʾedür bu ʿaşḳ ki eyler Kelīm'i lāl

[Kt.70:3]

zebān-ı ḳalem:

1. **zebān-ı ḳalem:**-*ün*
Gazel 119
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kalemin dili, kalemin ucundan dökülen kelimeler.

Naġz-gūy eyle zebān-ı ḳalemüñ Ḥāletiyā
Uyup iller sözine eyleme tekṣīr-i sevād

zebān-ı sūsen:

1. **zebān-ı sūsen:**
Mesnevi 8
Mısra: **152**
Kelime Tipi: -
Susenin dili (susen; sivri, uzun ve keskin görünümlü yeşil çanak yaprakları vesilesiyle dile /zebana benzetilmiştir.).

Şu murġam kim çemende ḳılsam elḫān
Zebān-ı sūsen olur āferīn-ḫ̆ān

zebān-ı tāze:

1. **zebān-ı tāze:**
Müfret 378
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Duyulmamış güzel söz, taze dil.

Ġazel-serālıḳ idüp yine ʿandelīb-i çemen
Zebān-ı tāze ṣafāsın virdi her sūsen

zebān-ı tīġ-i ser-tīz:

1. **zebān-ı tīġ-i ser-tīz:**-*ün*
Kaside 7
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sivri uçlu kılıcın dili.

Cihānda kimseyi söyletmez oldı şimdi peykānuñ
Zebān-ı tīġ-i ser-tīzüñ cevābın virdi aʿdānuñ

zebān-zed ol-:

1. **zebān-zed ol:**-*dukça*
Kaside 22
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Herkesçe bilinmek.

Olsun hemīşe kām-revā vü nevāl-baḫş
Kilk-i ḳażā zebān-zedi olduḳça kāf u nūn

zebūn:

1. **zebūndur:**-*dur*
Gazel 300
Mısra: **5**
Zayıf, güçsüz, aciz.

Rāh-ı taḥammülde zebūndur baña
Çerḫ gibi bir şütür-i kīne-toz

[G.378:9, G.397:10, K.16:31]

zebūn eyle-:

1. **zebūn eyle:**-*r*
Gazel 593
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Güçsüz, zayıf, aciz etmek.

Şemşīr-i āhum eyler idi düşmeni zebūn
El degmiş olsa baḫt ile ceng ü cidālden

[G.714:6, K.35:9]

zebūn it-:

1. **zebūn it:**-*mez*
Gazel 138
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -

Güçsüz düşürmek, düşkün hale getirmek.

İtmez zebūn dil ehlini ey Ḫāletī meger
Evzāʿ-ı bī-mülāḥaẓa-i dehr-i bī-medār

[G.711:3, G.780:5, G.834:10, K.27:61]

zebūn ḳıl-:

1. **zebūn ḳıl-:**-*ma*
Kaside 22
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Düşkün hale getirmek.

Derd-i firāḳuña düşürüp ḳılma dōstum
Bār-ı belālaruñ çekecek ʿaşıḳı zebūn

zebūn ol-:

1. **zebūn ol:**-*ur, -dı*
Gazel 508
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güçsüzleşmek, çaresizleşmek.

Olurdı benüm encüm-i eflāk zebūnum
Ger sīnem içün ṣaḳlamasam seng-i cünūnum

[G.514:9, G.580:1, G.580:4, K.12:37, K.27:11, K.33:81]

zebūn u dil-figār eyle-:

1. **zebūn u dil-figār eyle:**-*r*
Terkib-bend 1
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Güçsüz ve gönlü yaralı hale getirmek.

Peleng-i çerḫi maġlūb eyliyen şīr-i neri dünyā
Ġubār-ı ġam virüp āḫir zebūn u dil-fīgār eyler

zebūn-ı dām-ı tezvīr ol-:

1. **zebūn-ı dām-ı tezvīr ol:**-*du, -m*
Mesnevi 8
Mısra: **122**
Kelime Tipi: -
İftira tuzağının düşkünü olmak, iftiraya uğramak.

Benüm gibi ḳanı murġ-ı nevā-gīr
Velī oldum zebūn-ı dām-ı tezvīr

zebūn-ı derd ü ġam ol-:

1. **zebūn-ı derd ü ġam ol:**-*du, -m*
Kaside 21
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Keder ve üzüntüden zayıf düşmek.

Zebūn-ı derd ü ġam oldum ḳarāra ṭāḳāt yoḳ
N'ola irişse baña tīr-i ṭaʿne-i erẕāl

zebūn-ı destān ol-:

1. **zebūn-ı destān ol:**-*up*
Kaside 42
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Destanın aciz bıraktığı olmak.

Ne pīre-zāl-i kühen-sāledür bu dünyā kim
Hezār Rüstem olupdur zebūn-ı destānı

zebūnı ol-:

1. **zebūnı ol:**-*a*
Müfret 315
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Güçsüz, aciz, mecalsiz olmak, zayıf düşmek.

Tā kim ola bu şīşe-ger-i çerḫ zebūnum
Ḥāżırladı Ferhad benüm seng-i cünūnum

[M.8:114]

zebūnluġ:

1. **zebūnluġum:**-*um*
Kaside 17
Mısra: **43**
Güçsüzlük, acizlik.

Zebūnluġum elem-i zaḫm-ı intiẓārladur
Bu zaḫma eyliyemez kār merhem-i tedbīr

zehr:

1. **zehr:**
Gazel 129
Mısra: **14**
Zehir II Dayanılmaz acı, keder.

Her çıḳan ḫoḳḳa-i laʿlüñde o şīrīn dehenüñ
Fiʿl-meṣel zehr ise de biz görürüz anı leẕīẕ

[G.440:9, G.457:10, G.692:5, G.700:6, G.788:8, M.3:74, Trk.B.1:87, Mf.263:2]

zehr ü zakkum:

1. **zehr ü zaḳḳum:**
Mesnevi 1
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Cehennemde yetişen bir ağaç II Cehennemliklerin yemeği.

Ḳahrı ammā ider cinānı caḥīm
Zehr ü zaḳḳum olur içinde naʿīm

zehr ü zülāl:

1. **zehr ü zülāl:**
Kaside 11
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Zehir ve hoş içimli su.

Cām-ı fermānındadur zehr ü zülāl ḳahr u luṭuf
Rāyına vā-bestedür basṭ-ı bisāṭ-ı mihr ü kīn

zehr vir-:

1. **zehr vir:**-*di*
Gazel 748
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Zehirlemek.

Dün gice güftāra düşnām ile āġāz eyledi
Ḫāteminden zehr virdi ol şeh-i devrān bize

zehr-āb-ı cefā:

1. **zehr-āb-ı cefā:**
Gazel 259
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eziyetin zehirli suyu.

Şanma kim cānuma teʾsīr ide
zehr-āb-ı cefā
Ġam yimek gibi benüm ol daḫı
muʿtādumdur

zehr-āb-ı ġam:

1. **zehr-āb-ı ġam:**
Gazel 306
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kederin acı suyu.

Telḫdür zehr-āb-ı ġam nūş
eylemekden kāmumuz
Derd-i miḥnetdür ezel
bezminde evvel cāmumuz

[G.528:9, G.861:3, K.41:75]

zehre:

1. **zehresi:**-*si*
Mesnevi 9
Mısra: **100**
Cesaret, yiğitlik.

Göreydi nār-ı āhum şīr-i eflāk
Olurdı bī-muḫāba zehresi çāk

zehre-i aʿdāyı āb eyle-:

1. **zehre-i aʿdāyı āb eyle:**-*r*
Kaside 12
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Düşmanın ödünü koparmak, düşmanı çok korkutmak (Korku ve endişe halinde safra daha fazla sıvı salgılar).

Evvel eyler heybetiyle zehre-i
aʿdāyı āb
Āb-dāde ḳılsa tīġin ol şeh-i
kişver-sitān

zehre-i şīr-i ġarīn:

1. **zehre-i şīr-i ġarīn:**
Kaside 11
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Mağara aslanının ödü.

ʿAdli eyyāmında ol şāhuñ
ṣadā-yı bereden
Çāk çāk olur dem-ā-dem
zehre-i şīr-i ġarīn

zehresin āb eyle-:

1. **zehresin āb eyle:**-*r*
Gazel 50
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ödünü koparmak, çok korkutmak.

Ḫuşk görse çeşme-i çeşmin
eger derd ehlinüñ
Ḳahramān-ı ḳahrı eyler
zehresin elbette āb

zehr-hand:

1. **zehr-ḫandi:**-*i*
Gazel 214
Mısra: **10**
Acı gülüş, acı acı istihza ile gülme.

Reng-i ʿiẕāruñı göreli ġuṣṣa-
nākdür
Gül-şende gerçi verd-i terüñ
zehr-ḫandi var

zehr-i cefā:

1. **zehr-i cefā:**-*sı, -n*
Gazel 780
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Eziyet, cefa zehri.

Kimi ġam yir kimi zehr-i
cefāsın nūş ider ṭurmaz
Bugün ol şāh-ı ḥüsnüm ḫˇān-ı
ʿışḳın çekdi dünyāya

[G.824:1]

zehr-i endūh:

1. **zehr-i endūh:**-*ı*
Gazel 317
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Keder zehri.

Benem ol lāübāli ġuṣṣa-keş
kim zehr-i endūhı
Ṭoḳuz cāmıyla nūş itse
sipihrüñ telḫ-kām olmaz

zehr-i ġam:

1. **zehr-i ġam:**
Gazel 566
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gam zehri.

Zehr-i ġam defʿine tiryāk gibi
ḫāl-i ruḫuñ
Mār-ı zülf-i siyehi kesmeseñ
olmazdı ʿıyān

[G.609:4, G.623:3, G.838:8, G.885:2, Mf.125:2, Mf.594:2]

zehr-i ġam-ı hicrān:

1. **zehr-i ġam-ı hicrān:**-*ı*
Gazel 124
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ayrılık derdinin zehri.

Nūş idüp zehr-i ġam-ı hicrānı
her gāh aġların
Ḫālüme ṭurmaz güler dāʾim o
yār-ı nūş-ḫand

zehr-i giyā:

1. **zehr-i giyā:**-*dur*
Müfret 62
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Zehirli ot.

Ezhār-ı feżā-yı hevesüm zehr-i
giyādur
Ṣehd-i emelüm ḥāṣılu zenbūr-ı
belādur

zehr-i kahr:

1. **zehr-i ḳahr:**
Gazel 234
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Kahır zehri.

Eger kim ṭolsa zehr-i ḳahr ile
nüh kāsesi çerḫüñ
Ḳomaz bir ḳatresin hep Ḥāletī-
i zār nūş eyler

[G.796:1]

zehr-i kātil:

1. **zehr-i ḳātil:**
Müseddes 3

Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Öldürücü zehir.

Sūziş-i ʿışḳıyla yanmışken bu cān-ı nā-tüvān
Zehr-i ḳātil şunmaġ ister sāḳi-i devr-i zamān

zehr-i mār-ı firḳat:

1. **zehr-i mār-ı firḳat:**-*i*
Müseddes 5
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Ayrılık yılanının zehri.

ʿIşḳ ile gönlüm çeküp bār-ı belā vü miḥneti
Niçe kez nūş eylemişdi zehr-i mār-ı firḳati

zehr-i miḥnet:

1. **zehr-i miḥnet:**
Müseddes 4
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Eziyet zehri.

Naẓar itsem eger aġyār yanında yāra
Zehr-i miḥnet içirür her biri ben bīmāra

zehr-i sitem:

1. **zehr-i sitem:**
Kıt'a 128
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Zulüm, cefa zehri.

Ṭaleb-kār-ı murād olsañ şalar elbette ferdāya
Muvaḳḳatdur ekābir virdügi zehr-i sitem şimdi

zekān:

1. **ẕeḳanuñ:**-*uñ*
Gazel 433
Mısra: **8**
Çene II Çene çukuru.

Şaçları oldı ʿanberīn-çevgān
Güy-ı sīmīnidür anuñ ẕeḳanuñ

[G.663:4, G.698:3]

zekāt vir-:

1. **zekāt vir:**-*miş*
Gazel 89
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İslamiyete göre sahip olunan mal ve paranın kırkta birlik payını sadaka olarak dağıtmak II Sevgilinin yüzünü aşığa az da olsa göstermesi.

Ben faḳīre būse-i laʿlüñle virseydüñ ḥayāt
Virmiş olurduñ nişāb-ı ḥüsnüñe lāyıḳ zekāt

zekāt-ı ḥüsn:

1. **zekāt-ı ḥüsn:**-*i, -n*
Gazel 571
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzelliğin zekatı.

Gördügüñ sīm-berüñ umma zekāt-ı ḥüsnin
Kime ḫayr itdi ki saña ide ḫūbān-ı zamān

[G.434:2, G.624:5, Mf.244:2]

zelāzil:

1. **zelāzilden:**-*den*
Gazel 68
Mısra: **2**
Zelzeleler, depremler.

Iżṭırāb-ı tāb-ı tebden ḳalmadı cismümde tāb
Beñzedüm ol şehre kim ola zelāzilden ḫarāb

zelīḫā:

1. **zelīḫā:**
Gazel 847
Mısra: **7**
Yusuf Peygamber kıssasında adı geçen kadın kahraman, Züleyha.

Çü Zelīḫā bildi Yūsuf pāk-dāmān olduġın
Dāmeninden el çeküp çāk-i girībān eyledi

zemherīr:

1. **zemherīr:**
Kaside 14
Mısra: **10**
Şiddetli soğuk, kış mevsiminin en soğuk olduğu zaman.

Baḳsa dünyāya bu faṣla irişen ḫalḳa göre
Zemherīr içre şanur kendüyi ehl-i nīrān

zemīn:

1. **zemīn:**
Gazel 722
Mısra: **1**
Dünya, alem, yeryüzü.

Zemīn içre dönüp sīm-i sirişküm genc-i Ḳārūn'a
Hevāda devr-i āhum beñzedi çetr-i Ferīdūn'a

[G.762:9, K.1:35, K.7:36, K.8:20, K.20:3, K.25:43, M.1:3, M.1:13, M.1:49, M.4:124, M.8:15, M.8:34, M.9:277, Mf.374:2, Trk.B.1:45]

2. **zemīnüñ:**-*ün*
Gazel 892
Mısra: **32**
Şiir zemini.

Pāy-ı ḳalemine oldı şimdi
Çünkim bu zemīnüñ intisābı

[Kt.77:4]

3. **zemīn:**
Gazel 228
Mısra: **13**
Yer, mahal, toprak.

Bir zemīn içre ki pūyān ola esb-i ṭabʿum
Ḥāletī olmaya hergiz anı dünyāda geçer

[G.583:9, K.2:41, K.14:38, K.15:7, K.15:8]

zemīn ol:

1. **zemīn ol:**-*ur*
Gazel 290
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Yer olmak, zemin teşkil etmek.

Ḳıldı nişānde gülbün-i maʿnāyı Ḥāletī
Gören bunı diyince ne aʿlā zemīn olur

zemīn ü āsmān:

1. **zemīn ü āsmān:**-*a*
Kaside 8
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Yer gök, her yer, bütün dünya.

Zemīn ü āsmāna feyż iden ārāyiş-i luṭfı
Miṡāl-i naẓm-ı Pervīn eylemiş eşʿārumı aʿlā

[K.17:17, Trk.B.1:5, K.32:94, K.39:2]

zemīn ü zamān:

1. **zemīn ü zamān:**
Mesnevi 4
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Her yer.

Çeşme-i mihr beñzer oldı revān
Nūra ġarḳ oldı hep zemīn ü zamān

2. **zemīn ü zamān:**-*a*
Kaside 39
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Yer ve zaman.

Hem zemīn ü hem zamāna virdi revnaḳ devleti
Böyle bir resm itmedi naḳḳāş-ı kāh-ı kün-fekān

zemīne in-:

1. **zemīne in:**-*er, -di*
Kaside 25
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Yeryüzüne inmek.

Şu deñlü virdi leṭāfet cihāna sebze-i ter
İnerdi bulsa zemīne ġazāle-i ḫāver

zemīn-i çemen:

1. **zemīn-i çemen:**-*den*
Kaside 25
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Çimenliğin zemini.

Güneş zemīn-i çemenden çoḳ akçe ḳaldurdı
Ḳomadı bāġda hiç jāle dirheminden eser

zemīn-i dil:

1. **zemīn-i dil:**
Gazel 173
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gönül yeri.

Ḳaldı ġam-ı maḥabbet elinde zemīn-i dil
Sīm-i sirişk virdügi ḥaḳḳ-ı ḳarārıdur

[G.176:7, G.184:5]

zemīn-i heft:

1. **zemīn-i heft:**
Mesnevi 8
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Yedi kıta, tüm dünya.

Zemīn-i heft eger kim olsa heft-ād
Olur ḳahruñla bir an içre ber-bād

zemīn-i hemvār:

1. **zemīn-i hemvār:**-*ı*
Kıt'a 83
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Düz zemin.

Ṭabīʿatum ki bula bir zemīn-i hemvārı
İder zamān-ı ḳalīl içre reşk-i ḫuld-i berīn

zemīn-i saʿy:

1. **zemīn-i saʿy:**-*üm, -i*
Mesnevi 8
Mısra: **112**
Kelime Tipi: -
Çaba zemini.

Bir iki ġadr-kīş-i miḥnet-engīz
Zemīn-i saʿyümi ḳıldı belā-ḫīz

zemīn-i şiʿr:

1. **zemīn-i şiʿr:**-*üm, -e*
Gazel 611
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Şiir zemini.

Zemīn-i şiʿrüme hiç Ḥāletī ḫalel gelmez
Bu deñlü çignek iken ḫıṭṭa-i diyār-ı süḫan

zemīn-reng eyle-:

1. **zemīn-reng eyle:**-*miş*
Kaside 38
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Yer, toprak renginde yapmak.

Ne ḫoş naḳş itmiş üstād-ı ezel
Zemīn-reng eylemiş anı [.....]

zemīnüñ cürʿa-dānı:

1. **zemīnüñ cürʿa-dānı:**-*n, -da*
Gazel 140
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yeryüzü kadehi.

Cümle ezhārı n'ola gül gibi ḫandān itse
Cürʿa-dānında zemīnüñ ḳomadı ebr ġubār

zemzeme-i şevḳ:

1. **zemzeme-i şevḳ:**-*den*
Kaside 29

Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Sevinç ezgisi.

Hengām-ı sūr-ı ḥażret-i düstūr-ı kār-dān
Ġam murġı ḳıldı zemzeme-i şevḳden nüfūr

zen:

1. **zen:**
Gazel 214
Mısra: **12**
Kadın.

ʿİbret gözünde perde-i ġaflet ḥicāb itse
Şol zen gibi olur kişi kim çeşm-bendi var

[G.592:4, Mf.428:1]

zenahdān:

1. **zenaḫdānuñ:**-*uñ*
Gazel 799
Mısra: **3**
Çene.

Gözüñ bādām ü laʿlüñ piste elmadur zenaḫdānuñ
Yeter esbāb-ı ḥüsnüñ nuḳl-ı meclis ehl-i irfāna

[G.832:1, K.42:36, Mü.2:25]

zenahden-çekān ol-:

1. **zenaḫden-çekān ol:**-*ur*
Gazel 594
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çene çukuruna damlamak.

Her ḳaṭre-i ʿaraḳ ki zenaḫden-çekān olur
Virdi nişāne cürʿa-i keʾsü'l-kirāmdan

zenbūr-ı belā:

1. **zenbūr-ı belā:**-*dur*
Müfret 62
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Musibet arısı.

Ezhār-ı feżā-yı hevesüm zehr-i giyādur
Şehd-i emelüm ḥāṣılu zenbūr-ı belādur

zencīr:

1. **zencīr:**
Gazel 52
Mısra: **2**
Zincir, birbirine geçmiş demir halkalardan oluşan ip ve bağ, silsile.

Seyr-i gül-zār istemez hergiz dil-i pür-ıżṭırāb
İlteler bāġa meger zencīr ile mānend-i āb

[Mü.5:9]

2. **zencīriyle:**-*i, -y, -le*
Gazel 354
Mısra: **2**
Zincir, birbirine geçmiş demir halkalardan oluşan ip ve bağ, silsile II Sevgilinin saçı.

Yād-ı zülfüñ itdürüp ben zār u ser-gerdāna raḳṣ
Ṣandılar kim itdi zencīriyle bir dīvāne raḳṣ

[G.416:2, Mf.239:1, Mf.558:1]

3. **zencīri:**-*i*
Gazel 8
Mısra: **8**
(Delilerin eline, ayağına veya boynuna bağlanan) Zincir, demir bağ, pranga.

Senüñ zülf-i girih-gīrüñden ayrı şöyle olmış kim
Hemān zencīri eksükdür dil-i şūrīdenüñ cānā

[G.19:4, G.218:1, G.467:16, G.498:9, G.577:6, G.784:5, K.36:38]

zencīr it-:

1. **zencīr it:**-*di*
Gazel 228
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Zincir gibi bağlanmak.

Servi dīvāne ḳılup bīḫini zencīr itdi
Ḳāmet-i yār bu bendi nice āzāde geçer

zencīre:

1. **zencīredür:**-*dür*
Kaside 27
Mısra: **19**
Levhaların, yazma kitapların sayfa kenarlarına yapılan, iç içe geçmiş halkalar şeklindeki süsleme.

Gūyiyā zencīredür kim yazdılar sīmāb ile
Saḳf-ı zer-kārında ʿaks-i āb olur ṣanmañ ʿıyān

zencīre çek-:

1. **zencīre çek:**-*di*
Gazel 769
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Zincirle bağlamak II Yazma kitabın sayfa kenarlarına iç içe geçmiş halkalar şeklindeki süsleme yapmak.

Dil-i mecnūnumı ḳaṣd eyliyen naḳḳāş-ı taṣvīre
Yazup zülf-i girih-gīrüñ yanınca çekdi zencīre

[Mf.453:2]

zencīr-i ʿadālet:

1. **zencīr-i ʿadālet:**
Gazel 779
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Adalet zinciri.

Görenler ḳaşlaruñ yanında gīsū-yı girih-gīrüñ
Aşılmış ṣandı zencīr-i ʿadālet ṭāḳ-ı kübrāda

zencīr-i cünūn:

1. **zencīr-i cünūn:**-*a*
Gazel 395
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Delilik zinciri.

Hemān bir sen degülsin Ḥāletī Mecnūn olan şimdi

Ayağı geçdi zencīr-i cünūna cümle enhāruñ

[G.483:5, G.725:7]

zencīr-i cünūna çekil-:

1. **zencīr-i cünūna çekil:**-*ür*
Gazel 37
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Delilik zincirine vurulmak.

Şol kimseye kim ceẕbe-i ḥüsnüñ ide te’sīr
Zencīr-i cünūna çekilür ey saçı leylā

zencīr-i ġam-ı ʿışḳ:

1. **zencīr-i ġam-ı ʿışḳ:**-*ı, -n, -a*
Müseddes 7
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Aşk üzüntüsünün zinciri.

Ḳıldı zencīr-i ġam-ı ʿışḳına muʿtād beni
Boynı bağlu ḳulam itsün diñüz azād beni

zencīr-i ʿışḳa bağlu:

1. **zencīr-i ʿışḳa bağlu:**-*dur*
Gazel 328
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aşk zincirine bağlı, aşk delisi.

Bağludur zencīr-i ʿışḳa bu dil-i dīvānemüz
Çoḳ zamāndur kim bizüm dārü’ş-şifādur ḫānemüz

zencīr-i ḳahr:

1. **zencīr-i ḳahr:**
Gazel 147
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kahır, eziyet zinciri II Sevgilinin eziyeti.

Kimse olmaz degmede zencīr-i ḳahrından ḫalās
Şaḥne-i şāh-ı maḥabbetdür ġam-ı hicrān-ı yār

[G.147:5]

zencīr-i pūlād:

1. **zencīr-i pūlād:**-*ı*
Müseddes 6
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çelik zincir.

Cihānda göñlümi vü ʿaḳl u hūşı tārmār itdüm
Ḳırup zencīr-i pūlādı bu zindāndan firār itdüm

zencīr-i teslīm:

1. **zencīr-i teslīm:**-*e*
Gazel 312
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Teslimiyet zinciri.

Bağladuḳ zencīr-i teslīme dil-i dīvānemüz
Şemʿ-i ümmīdin ferāmuş eyledi pervānemüz

zeng:

1. **zeng:**
Kaside 33
Mısra: **33**
Zil, çıngırak.

Teber ḳılmış hilāli zeng idinmiş necm-i raḫşānı
Bu deñlü rütbe-i ḳadri bülend olmazdı Keyvān’uñ

zengār:

1. **zengār:**
Gazel 387
Mısra: **5**
Pas, kir.

ʿAksini mirʿāt-ı maḳṣūdında zengār añlamış
Yoḫsa güftārın göreydüñ ṭūṭi-i gūyālaruñ

[Mf.396:2]

zengār gör-:

1. **zengār gör-:**-*me, -y, -e*
Gazel 151
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Paslanmak.

Ey şehr-i dilüm taḫt idinen şāh-ı melāḥat
Āyīne-i tīġ-i sitemüñ görmeye zengār

zengār-ı elem:

1. **zengār-ı elem:**
Gazel 824
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Üzüntü pası.

Zengār-ı elem ḳat ḳat olup ḳalmadı hergiz
Ṭūtī-i dilüñ ʿāyīne-i ṭabʿa mesāsı

zengār-ı fenā:

1. **zengār-ı fenā:**
Kıt'a 5
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kötü pas.

Her zamān olmaz mücellā tīġ-i iḳbālüñ ṣaḳın
Ḫūn-ı nā-ḥaḳdan gelür elbette zengār-ı fenā

zengār-ı melāl:

1. **zengār-ı melāl:**
Gazel 459
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Hüzün pası.

Çoḳ zamāndur almaz olduñ ḫāṭırum hergiz ele
Yoḫsa al āyīnede gördüñ mi zengār-ı melāl

zengār-ı melāl ol-:

1. **zengār-ı melāl ol-:**-*dı*
Gazel 460
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hüzün pası olmak.

Ḫāṭırum āyīnesinde şekl-i eṭbāk-ı felek
Oldı gūyā birbiri üstünde zengār-ı melāl

zeng-i ġam ol-:

1. **zeng-i ġam ol:**-*sa*
Kaside 36
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Üzüntü pasıyla kaplanmak.

İşigüñ ṭaşı gerek tā kim mücellā eyliye
Ser-be-ser zeng-i ġam olsa tīġ-i ṭabʿ-ı şāʿirān

zeng-i ḫurde:

1. **zeng-i ḫurde:**-*dür*
Gazel 851
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Ufak pas.

Ey Ḥāletī dil āyinesi zeng-i ḫurdedür
Ol ṣūḥ görse de ṭuyamaz inkisārını

zen-i dehr:

1. **zen-i dehr:**-*i*
Gazel 258
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dünya kadını.

Sözüm Ḥāletī siḥr ü efsūndur ammā
Zen-i dehri ḳılmadı hergiz musaḫḫar

zen-i devrān:

1. **zen-i devrān:**
Gazel 350
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Felek kadını.

Görenler şāhid-i mevzūn-ı beytüñ Ḥāletī dirler
Zen-i devrān ṭoġursun böyle zībā dil-beri beş beş

[G.56:3]

zen-i devr-i zamāne:

1. **zen-i devr-i zamāne:**
Terkib-bend 1
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Zamane feleğinin kadını.

Der-āġūş eylerin dirken çıḳarur nā-gehān cānın
Zen-i devr-i zamāne ḳanġı merdi kim kenār eyler

zen-i fertūt-ı cihān:

1. **zen-i fertūt-ı cihān:**-*un*
Müfret 252
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dünya kocakarısı.

Beddür ʿameli bu zen-i fertūt-ı cihānuñ
Cāñ riştesidür çerḫine hep ṣarduġı anuñ

zen-i fertūt-ı felek:

1. **zen-i fertūt-ı felek:**
Gazel 597
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Feleğin kocakarısı.

Bozulsa n'ola Ḥāletiyā Yūsuf-ı naẓmum
Anuñ zen-i fertūt-ı felek kesdi bahāsın

zen-i hindū:

1. **zen-i hindū:**-*y, -ı*
Müfret 103
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hint kadını.

Ṣubḥ-dem ki āteş-i mihri fürūzān itdiler
Bir zen-i Hindūyı iltüp aña sūzān itdiler

zer:

1. **zer:**
Gazel 827
Mısra: **3**
Altın.

Zer gibi cismi zerd olanı ḫāke ḳor hemān
Zīr-i zemīni ṭutdı o şāhuñ defīnesi

[K.10:15, K.32:73, M.4:16, G.198:1, Mf.10:1, Mf.477:2, Mf.588:2]

2. **zer:**
Gazel 447
Mısra: **9**
Altın II Sararmış yüz.

Çihremüz Ḥāletiyā zer gibi zerd olmaz idi
Derd-i dilden ḫaberi olsa ger ol sīm-tenüñ

zer nisārı:

1. **zer nis̲ārı:**-*y, -la*
Müfret 294
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Altın saçma II Güneş ışığının yeryüzüne yayılması.

Seḥer ki ḫusrev-i ḫāver-sitān-ı ferrūḫ-fāl
Cihānı zer nis̲ārıyla itdi māl-ā-māl

zer nıṭāḳ:

1. **zer nıṭāḳ:**-*ı, -n*
Kaside 35
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Altın kemer.

Zer nıṭāḳın eyliye gerdūn miyānından cüdā
İtse Cevzāʾ ḫidmet-i ḫāk-i derüñden ictināb

zer ü laʿl:

1. **zer ü laʿl:**
Kaside 30
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Altın ve lal taşı.

Dem-ā-dem rūy-māl-i düşmen ü būs-ı aḥibbādan
Zer ü laʿl ile māl-ā-māl olupdur ferş-i eyvānuñ

zer-beft:

1. **zer-beft:**
Kaside 26
Mısra: **48**
Sırma ile dokunmuş kumaş.

Ol bezme ḫidmet itmege lāyıḳ olurdı māh

Zer-beft cāmesi eger olmasa müsteʿār

[K.41:37]

zerd:

1. **zerd:**
Gazel 350
Mısra: **3**
Sararmış, solgun anlamındaki kelime.

Tenüm zerd ü derūnum tābe-leb tīr-i melāmetdür
Gören yanında ol şāhuñ ṣanur bir zer-nişān tirkeş

zerd eyle-:

1. **zerd eyle:**-*y, -en*
Gazel 375
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sarartmak, soldurmak.

Cismümi zerd eyliyen derd-i firāḳ-ı yārdür
Bendedür ol ḫāki altun eyliyen iksīr-i ʿışḳ

zerd it-:

1. **zerd it:**-*me, -miş*
Gazel 43
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sarartmak, soldurmak.

Tenüñ zerd itmemiş derd-i firāḳ-ı ġonce-i raʿnā
Degülsin rengümüzde sen bizüm ey bülbül-i gūyā

zerd ol-:

1. **zerd ol:**-*dı*
Gazel 98
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sarı olmak, sararmak.

Zerd oldı yüzüm ʿışḳuñ ile aḳdı sirişküm
Gösterdi yine sīm ü zerin kān-ı maḥabbet

[G.399:5, G.447:9, G.480:5, G.507:1, G.539:1, G.810:6, G.827:3, G.859:1, K.28:1, Mf.326:1]

zerd ü sürḫ ü sebz elvān ol-:

1. **zerd ü sürḫ ü sebz elvān ol-:**-*ur*
Gazel 187
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Sarı, kırmızı ve yeşil renkli olmak.

Ṣanki bir ḳavs-i kuzaḥdur yaġdurur bārān-ı eşk
Câme-i ḫūbān ki zerd ü sürḫ ü sebz elvān olur

zerd-fām ol-:

1. **zerd-fām ol:**-*sa*
Gazel 163
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sarı renk olmak, sararmak.

Zerd-fām olsa ne var ebrūlaruñ ey reşk-i ḥūr
Māh-ı nevlerdür alur mihr-i ruḫuñdan ṭurma nūr

zerd-i zaʿferān-āsā:

1. **zerd-i zaʿferān-āsā:**
Kaside 21
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Safran gibi sarı (yüz).

Ḳalurdı miḥnet ile zerd-i zaʿferān-āsā
Eger ki rūyumı sürḫ itmeseydi şerm-i suʿāl

zer-dūz ol-:

1. **zer-dūz ol:**-*ma, -sa*
Gazel 822
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Altın tel ile işlemek.

Dem-ā-dem sūzen-i müjgānların āmāde itmezdi
Eger şūḫ-ı cihānum fenninüñ olmasa zer-dūzı

[Kt.51:3]

zer-ger-i hāver-sitān:

1. **zer-ger-i ḫāver-sitān:**
Kaside 39
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Doğu'nun kuyumcusu, güneş.

Anuñ içün kār-gāhından çıḳarur lā-cerem
Ayda bir zerrīn rikābı zer-ger-i ḫāver-sitān

zer-ger-i ḫurşīd:

1. **zer-ger-i ḫurşīd:**
Kaside 40
Mısra: **69**
Kelime Tipi: -
Güneş kuyumcusu.

Nitekim zer-ger-i ḫurşīd ola ser-kārında
Tā ki gūş-ı güle mengūş ola dürr-dāne-i ṭal

zer-ger-i mihr:

1. **zer-ger-i mihr:**
Gazel 743
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Güneş kuyumcusu.

Jeng-i sipihri zer-ger-i mihr eylese ṭılāʾ
Almaz berīd-i himmetüm anı miyānına

zer-ger-i muġān:

1. **zer-ger-i muġān:**
Gazel 560
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Meyhaneciler kuyumcusu.

Bezm ehlinüñ ki ḳālıbını pāk bulmaya
Laʿl-i müẕābı ḫāke döker zer-ger-i muġān

zer-i deh-dehī:

1. **zer-i deh-dehī:**-*den*
Kaside 12
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Saf altın sarısı.

Olamaz lāyıḳ-miyān-ı Ḳahramān-ı ḳahrına
Tīġ-i kūh olsaydı zer-i deh-dehīden teh-nişān

zer-i ḫālis:

1. **zer-i ḫāliş:**
Gazel 480
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Saf altın.

Zerd olupdur çihre-i ʿāşıḳ zer-i ḫāliş gibi
Eylese cānā ne var ḫāk-i rehüñde rūy-māl

[K.38:71]

zer-i ḳalb:

1. **zer-i ḳalb:**-*üm, -i*
Gazel 516
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kalbin altını.

Yār-i sīmīn-ber ile alışamazdum hergiz
Pūte-i ġamda zer-i ḳalbümi ḳāl eylemesem

zer-i rūy:

1. **zer-i rūy:**-*ı, -n*
Gazel 255
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yüzün altını, altın rengi II Aşığın ağlamaktan sapsarı kesilmiş yüzü.

Urur zer-i rūyın aña erbāb-ı maḥabbet
Seng-i ser-i kūyuñ ṣanemā ṣanki miḥekkdür

[G.331:3]

zerk ü riyā:

1. **zerḳ ü riyā:**-*y, -ı*
Gazel 743
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İkiyüzlülük.

Cūş u ḫurūşa başlasa vāʿiẓ ʿaceb degül
Zīrā düşürdi zerḳ ü riyāyı zamānına

zer-kār:

1. **zer-kār:**
Kaside 26
Mısra: **35**
Altın işlemeli.

Zer-kār güller ile ṭolup āsmānesi
Ṣayf u şitāda ḳalbe gelür ḥalet-i bahār

zer-kārī ol-:

1. **zer-kārī ol:**-*sa*
Kaside 9
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Altın işlemeli olmak.

Feżā-yı ḳudretinde ḳurmaġa şāyeste olmazdı
Ser-ā-ser olsa çetr-i āsmānuñ ṭarḫı zer-kārī

zer-nāv-dān ol-:

1. **zer-nāv-dān ol:**-*dı*
Gazel 880
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Altın oluk gibi olmak.

Yol itdi Ḥāletī seyl-i sirişküm rūy-ı zerdümde
O yārüñ Kaʿbe-i kūyında ten zer-nāv-dān oldı

zer-nişān:

1. **zer-nişān:**
Gazel 350
Mısra: **4**
Altın işlemeli.

Tenüm zerd ü derūnum tābe-leb tīr-i melāmetdür
Gören yanında ol şāhuñ ṣanur bir zer-nişān tirkeş

zer-pāş ol-:

1. **zer-pāş ol:**-, *-sa*
Gazel 492
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Altın saçmak.

Benem ey Ḥāletī ol ẕerre-i rāh-ı ferāġat kim
Dönüp baḳmaz eger zer-pāş olursa neyyir-i aʿẓam

zerrīn:

1. **zerrīn:**
Gazel 676
Mısra: **8**
Altın, altından yapılmış.

N'ola ḳuçdursa miyānın ben ṣararmış ʿāşıḳa
Ḥaẕẕ ider zerrīn kemerden ol nigār-ı sīm-ten

[K.1:5, K.2:11, K.13:21, K.26:6, K.27:34, K.39:36, Mü.1:26, T.8:3]

zerrāt:

1. **ẕerrātın:**-*ı, -n*
Mesnevi 9
Mısra: **268**
Zerreler II Padişaha göre halk.

Unutmaz ḳulları ol şāh-ı pür-hūş
Güneş eyler mi ẕerrātın ferāmūş

zerrāt-ı cihān:

1. **ẕerrāt-ı cihān:**
Kıt'a 108
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kainatın tüm zerreleri.

Ḫabbeẕā ol neyyir-i aʿẓam ki ẕerrāt-ı cihān
Nūr-ı reʾyiyle olur ḫurşīd-i Keyvān-pāy-gāh

zerre:

1. **ẕerreden:**-*den*
Gazel 660
Mısra: **6**
Çok küçük parçacık, güneş ışığında görünen ufacık maddeler.

ʿĀşıḳ-ı ser-geşteler mihrüñ nice ketm eylesün
Mihr-i ʿālem-tāb olur mı ẕerreden cānā nihān

[K.2:23, K.23:40, K.26:52, K.27:9, K.29:24, Kt.9:1, Kt.K.1:4, Kt.K.4:16]

2. **ẕerre:**
Gazel 1
Mısra: **3**
Çok küçük parça, toz II Aciz kimse.

ʿĀşıḳın kim ẕerre kendin neyyir-i aʿẓam bilür
Anuñ içün eyler ol āfet ıraḳdan merḥabā

[G.160:7, G.181:3, G.700:3, Th.1:9]

ẕerre deñlü:

1. **ẕerre deñlü:**
Gazel 205
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zerre kadar, bir parça, çok az.

Mihr-i cihān-fürūz-ı cemāle nedür żarar
ʿUşşāḳa ẕerre deñlü eger itseñ iʿtibār

ẕerre gibi:

1. **ẕerre gibi:**
Gazel 463
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Ufacık zerre gibi.

Ẕerre gibi ḳomayum yine hevā-dārlıġuñ
Tīġ çekseñ de eger üstüme ḫurşīd-miṣāl

ẕerre kadar:

1. **ẕerre ḳadar:**
Kaside 5
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Zerre kadar, hiç mi hiç.

İrse seḥāb-ı luṭfuñ eger rūzgārdan
Mirʾāt-ı dilde ẕerre ḳadar ḳalmaya ġubār

ẕerre vü ḫurşīd:

1. **ẕerre vü ḫurşīd:**-*i*
Kaside 40
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Zerre ve güneş II Şair ve hâmi.

Añılan şimdi hemān baña senüñ luṭfuñdur
Evvel eylerler idi ẕerre vü ḫurşīdi meṣel

ẕerre-āsā:

1. **ẕerre-āsā:**
Gazel 163
Mısra: **13**
Zerre gibi.

Ẕerre-āsā bī-vücūd itmiş beni ey Ḥāletī
Gün gibi ol şāh-ı ḥüsni eyliyen ṣāḥib-ẓuhūr

[G.870:8]

ẕerre-i bī-tāb:

1. **ẕerre-i bī-tāb:**-*am*
Gazel 548
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Takatsiz, güçsüz ufacık bir şey II Âşığın vücudu.

Ben ẕerre-i bī-tābam o ḫurşīd-i melāḥat
ʿIşḳında n'ola yirlere başmazsa ayaġum

ẕerre-i hākister:

1. **ẕerre-i ḫākister:**-*üm*
Kıt'a 70
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kül zerresi.

Der zebān-ı ḥāl ile her ẕerre-i ḫākisterüm
Biz de geldük ʿāleme yanduḳ yaḳılduḳ bir zamān

ẕerre-i maḥabbet:

1. **ẕerre-i maḥabbet:**-*em*
Gazel 349
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgi parçası.

Ben ẕerre-i maḥabbetem ol ḥüsn ile güneş
Girmek ne lāzım aramuza kimse ebr-veş

ẕerre-i nāçīz:

1. **ẕerre-i nāçīz:**-*e*
Kaside 29
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Küçücük zerre, değersiz ve itibarsız şey.

İtse eger ki ẕerre-i nāçīze bir naẓar
Mānend-i āftāb o ẕerreyi yuḳarı ḳor

[G.58:6, G.69:10, G.72:2, G.458:11, Mf.101:2]

ẕerre-i rāh-ı ferāġat:

1. **ẕerre-i rāh-ı ferāġat:**
Gazel 492
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Vazgeçme yolunun zerresi II Âşık.

Benem ey Ḥāletī ol ẕerre-i rāh-ı ferāġat kim
Dönüp baḳmaz eger zer-pāş olursa neyyir-i aʿẓam

ẕerre-perver:

1. **ẕerre-perverdür:**-*dür*
Gazel 375
Mısra: **12**
Zerre besleyen, zerrenin görünmesini sağlayan.

Gelmesinden gitmesinden ḥaẕẕ ider ʿāşıḳlaruñ
Ẕerre-perverdür ezelden mihr-i ʿālem-gīr-i ʿışḳ

[Kt.46:1]

ẕerre-şıfat:

1. **ẕerre-şıfāt:**
Gazel 389
Mısra: **3**
Zerre gibi.

Ser-geşte ḳıldı ẕerre-şıfāt şimdilik bizi
Daḫı ne güne şaḳlar ola bilmezüz felek

[G.117:1]

zerre-vār:

1. **ẕerre-vār:**
Gazel 615
Mısra: **5**
Zerre gibi, zerre kadar.

Āsmāna çıḳmayum kūyın ḳoyup ben ẕerre-vār
Āftāb-ı ʿālem-ārā ḳorsa zerrīn nerd-bān

[Mf.174:1]

zerre-veş:

1. **ẕerre-veş:**
Gazel 419
Mısra: **9**
Zerre kadar, az miktarda.

Ser-geşte ḳıldı Ḥāletiyā ẕerre-veş bizi
Daḫı ne güne ṣaḳlar ola bilmezüz felek

[G.674:3, G.734:5]

zerrīn:

1. **zerrīn:**
Gazel 65
Mısra: **4**
Altın, sarı renkli II Güneş ışınları.

Reşk itmeseydi ḫaṭṭ-ı ruḫ-ı yāra her gice
Zerrīn devātını yire urmazdı āftāb

2. **zerrīn:**
Gazel 74
Mısra: **8**
Altın, altından.

Reşk itmeseydi ḫaṭṭ-ı ruḫ-ı yāra her gice
Zerrīn devātını yire urmazdı āftāb

[G.156:11, G.717:11, K.11:5, K.13:23]

zerrīn kemer:

1. **zerrīn kemer:**
Gazel 157
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Altın kemer.

Eyle ey bīmār-ı ġam āmāde āġūşuñ müdām
Ol şeh-i ḥüsn isteye cāʾiz ki bir zerrīn kemer

zerrīn nerd-bān:

1. **zerrīn nerd-bān:**
Gazel 615
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Altın merdiven, güneş ışınları.

Āsmāna çıḳmayum kūyın ḳoyup ben ẕerre-vār
Āftāb-ı ʿālem-ārā ḳorsa zerrīn nerd-bān

[K.27:10]

zerrīn rikāb:

1. **zerrīn rikāb:**-*ı*
Kaside 39
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Altın üzengi II Hilal, yeniay.

Anuñ içün kār-gāhından çıḳarur lā-cerem
Ayda bir zerrīn rikābı zer-ger-i ḫāver-sitān

zerrīn ṭılāʾ:

1. **zerrīn ṭılāʾ:**-*sı*
Kaside 30
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Altın yaldız.

Rikāb-ı māh-ı nev olmazdı hergiz şānuña lāyıḳ
Eger zerrīn ṭılāʾsı olmasa mihr-i diraḫşānuñ

zerrīn-ṭınāb ol-:

1. **zerrīn-ṭınāb ol:**-*dı*
Kaside 10
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Çadırı kazığa bağlayan altından ip olmak II bir şeyi güçlendiren, devamlı kılan şey olmak.

Ṣuʿā-ı mihr-i ʿālem cā-be-cā zerrīn-ṭınāb oldı
Ḳuruldı her dıraḫtuñ ḫayme-i ḫaḍrāsı ṣaḥrāya

zevāl:

1. **zevālinden:**-*i*, -*n*, -*den*
Gazel 631
Mısra: **8**
Sona erme, tükenme.

Mübeddel eyleme ṣubḥ-ı viṣāli şām-ı hicrāna
Ḫazer ḳıl āftāb-ı ḥüsnüñüñ cāna zevālinden

[Mü.3:9]

zevāl ü noḳṣān:

1. **zevāl ü noḳṣān:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Zarar ve ziyan.

İki gözine daḫı ḥürmet itmeyüp getürür
Hemīşe mihre zevāli vü māha noḳṣānı

zevāyā-yı sipihr:

1. **zevāyā-yı sipihr:**-*i*
Müfret 359
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün köşeleri.

Saña beñzer melek bulmadı şāhum
Zevāyā-yı sipihri gezdi āhum

zevk:

1. **ẕevḳi:**-*i*
Müfret 327
Mısra: **1**
Eğlence, eğlenti.

Ẕevḳi yalıñuz geşt ü güẕār itmede buldum
ʿAḳluñ bile yār olduġını istemez oldum

[G.310:8, G.427:6]

zevk al-:

1. **ẕevḳ al:**-*ur*
Gazel 595

Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hoşlanmak, beğenmek.

Zülf-i yāriyle idüp Ḥāletiyā taʿbīrin
Ẕevḳ alur ehl-i cünūn ḫˇāb-ı perīşānından

[Mf.496:1]

zevk it-:

1. **ẕevḳ it-:**-*dük, -üm, -i*
Gazel 319
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Eğlenmek, hoş vakit geçirmek.

Başumdan ḳor mıyum hergiz hevā-yı naʿl-i şeb-dīzüñ
Ben andan itdügüm ẕevḳi emīr-i tāc-dār itmez

zevk olun-:

1. **ẕevḳ olun:**-*dı*
Müfret 529
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hoşnut olmak.

Geldük bu ġāra biz bir iki yār-ı ġār ile
Bir ẕevḳ olundı kim añıla rūzgār ile

zevḳ ü şādī:

1. **ẕevḳ ü şādī:**
Gazel 202
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Mutluluk ve eğlence.

Gitdi dilden ẕevḳ ü şādī ḳalmadı ṣabr u ḳarār
Ḥāne-i tenhāya dek gelsün o şūḫ u şīve-kār

zevk ü safā murġı:

1. **ẕevḳ ü şafā murġı:**-*n, -ı*
Kaside 5
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Zevk ve sefa kuşu.

Bir dām ḳurdı ḫalḳa rindān-ı mey-perest
Ayaḳdan itdi ẕevḳ ü ṣafā murġını şikār

zevḳ ü şafālar it-:

1. **ẕevḳ ü şafālar it:**-*er*
Gazel 73
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Zevk ve eğlenceler etmek.

Ol mest-i nāz ẕevḳ ü şafālar ider tamām
Ġam āteşinde görse eger olduġum kebāb

zevḳ ü sürūr:

1. **ẕevḳ ü sürūr:**
Gazel 650
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zevk ve sevinç.

Gelmesün ġam var iken gönlümüze ẕevḳ ü sürūr
Beyt-i aḥzānumuzı yoḳ yire tār eylemesün

[K.23:21, K.24:10]

zevk-i fitrāk:

1. **ẕevḳ-i fitrāk:**-*ün*
Gazel 549
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Atın terkisinin zevki.

El-ḥased ol ṣayda kim tīr-i nigāhuñdan düşüp
Ẕevḳ-i fitrāküñ vire ṣoñra ḥayāt-ı cāvidān

zevkini sür-:

1. **ẕevḳini sür:**-*e*
Gazel 118
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Zevkini, sefasını sürmek.

Ḥayfdur ey şūḫ kim hemvāre cām-ı laʿlüñüñ
Ẕevḳini iller süre ben mest-i ʿışḳuñ ola ad

zevraḳ:

1. **zevraḳla:**-*la*
Gazel 524
Mısra: **1**
Sandal, kayık II Şarap kadehi.

Pür-ḫumāram sāḳiyā zevraḳla ṣahbā isterem
Gitmedi ṣandal şarābıyla benüm derd-i serüm

zevraḳ-ı āb-ı muṣaffā:

1. **zevraḳ-ı āb-ı muṣaffā:**-*y, -ı*
Müfret 531
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saf su kayığı II Saf şarap kadehi.

Yürüt sāḳī pey-ā-pey zevraḳ-ı āb-ı muṣaffāyı
Bugün erbāb-ı ʿişret nic'olur görsün ṭonanmayı

zevraḳ-ı bāde:

1. **ẕevraḳ-ı bāde:**
Gazel 765
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kadeh sandalı II Kadeh.

N'ola olmazsa ʿömr-i Nūḥ'a reşki rind-i mey-ḫˇāruñ
Dem olur biñ yaşar bulsa eger bir ẕevraḳ-ı bāde

[G.189:2]

zevraḳ-ı mey:

1. **zevraḳ-ı mey:**
Gazel 658
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Şarap kadehi.

Zevraḳ-ı mey ṭutduġum ʿayb itme zāhid kim ġamuñ
Çāresi bu baḥr-i aḫżardan geçilmekdür hemān

[G.663:1, G.827:9, G.879:7, Mf.137:1, Mf.150:2, Mf.422:1]

zevrāḳ-ı mey devri:

1. **zevrāḳ-ı mey devri:**-*dür*
Gazel 265
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Şarap kadehi zamanış.

Mevsim-i gül-geşt-i gül-zār irdi hem bayrāmdur
Zevrāḳ-ı mey devridür zīrā güzel eyyāmdur

zevrak-ı pür-ṣahbā:

1. **zevraḳ-ı pür-ṣahbā:**-*y, -a*
Gazel 725
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Şarap dolu kayık, kadeh.

Lengeri dāḫil-i keştīye alurlar gūyā
Yāsemen kim dökilür zevraḳ-ı pür-ṣahbāya

zevrak-ı ṣahbā:

1. **zevraḳ-ı ṣahbā:**
Gazel 579
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Şarap sandalı II Şarap kadehi.

Ṣadr-ı bezm olmasa şūḫ-ı cihānum Ḥāletī
Zevraḳ-ı ṣahbā görinür çeşmüme deryā-yı ḫūn

[K.8:14, G.7:2, G.16:8, G.762:12]

zevrak-ı zerrīn-i ṣahbā:

1. **zevraḳ-ı zerrīn-i ṣahbā:**-*y, -a*
Kaside 10
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kadehin altın kayığı.

Leb-i deryāya indi ittifāḳī ʿıyş u nūş ehli
Ḳoyuldı rind olanlar zevraḳ-ı zerrīn-i ṣahbāya

[K.41:49]

zeyn it-:

1. **zeyn it:**-*miş*
Gazel 722
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Süslemek.

Gül-i nev-ḫīz ʿişveyle ser-i Leylā'yı zeyn itmiş
Ḥavāle eyliyen ḫār-ı belāyı pāy-ı Mecnūn'a

[K.40:6]

zeyn ol-:

1. **zeyn ol:**-*mış*
Gazel 345
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Süslenmek, bezenmek.

Oldı yir yir dāġ-ı ġamlarla bu cismüm çāk çāk
ʿAndelīb-i cāna bir güllerle zeyn olmış ḳafes

[M.5:53]

ẓıl-i hıyām-ı devlet-i aġā-yı kāmrān:

1. **ẓıl-i ḫıyām-ı devlet-i aġā-yı kāmrān:**
Kıt'a 71
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Muradına ermiş ağanın talih çadırının gölgesi.

Memdūd ola ṭınāb-ı emel gibi dem-be-dem
Ẓıl-i ḫıyām-ı devlet-i aġā-yı kāmrān

ẓıll:

1. **ẓıllini:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 451
Mısra: **12**
Gölge.

Sevād içre olur dirlerdi nūrı iʿtiḳād itdüñ
Görünce pertev-i ḫurşīd ile ẓıllini eşcāruñ senüñ

[G.561:6, Mf.278:1]

ẓıll-i dıraḥt u pertev-i ḫurşīd:

1. **ẓıll-i dıraḫt u pertev-i ḫurşīd:**
Müfret 374
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ağaç gölgesi ve güneş ışığı.

Ẓıll-i dıraḫt u pertev-i ḫurşīd olup ʿıyān
Ṣaldı zemīne naṭʿ-ı pelengīnesin cihān

ẓıll-ı eşcār:

1. **ẓıll-ı eşcār:**
Gazel 140
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ağaçların gölgesi.

Nūr ile ẓulmeti cemʿ eyledi bir yirde Ḫudā
Ḳarışup pertev-i ḫurşīd ile ẓıll-ı eşcār

ẓıll-i ḥaḳ:

1. **ẓıll-i ḥaḳ:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Allah'ın gölgesi II Sultan III. Mehmed.

Bir eli gölgesi cihāna yeter Ẓıll-i Ḥaḳ'dur dinilse aña düşer

ẓıll-i hālıḳ-ı ʿālem:

1. **ẓıll-i ḫālıḳ-ı ʿālem:**
Kaside 4
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Âlemin yaratıcısının (Allah'ın) gölgesi.

Meh-i sipihr-i himem ẓıll-i Ḫālıḳ-ı ʿālem
Sipihr-i mihr-i kerem şāh-ı maʿdelet-güster

ẓıll-ı ḫudā:

1. **ẓıll-ı ḫudā:**
Kaside 1
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Allah'ın gölgesi.

Düşer mi öyle bir ẓıll-ı Ḫudā kim feyż-i luṭfından
İde ẓulmet-serāy-ı ʿālemi gün gibi nūrānī

ẓıll-ı hümā:

1. **ẓıll-ı hümā:**-*n, -un*
Gazel 399
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -

Hüma'nın gölgesi II Başına düşenin hükümdar olacağına inanılan gölge .

Ben mülk-i maḥabbetde
o sulṭān-ı ġamam kim
Başum döyemez
sāyesine ẓıll-ı Hümā'nuñ

[G.169:10, G.382:10, G.513:7, G.824:6, K.24:38, K.34:18]

<u>zıll-ı hümā-yı devlet:</u>

1. **ẓıll-ı hümā-yı devlet:**
Gazel 564
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Devlet kuşunun gölgesi.

Mecnūn-ı germ-rāh-ı
fezā-yı muḥabetem
Ẓıll-ı Hümā-yı devlet
ʿadd eylerüm girān

<u>zıll-i memdūd:</u>

1. **ẓıll-i memdūd:**
Mesnevi 8
Mısra: **116**
Kelime Tipi: -
Uzun gölge.

Uman nāçīz elinden bezl-i maḳṣūd
Recā eyler giyehden ẓıll-i memdūd

<u>zıll-ı rāḥat:</u>

1. **ẓıll-ı rāḥat:**
Gazel 858
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Rahat gölgesi.

Ser-be-ser geşt eyleseñ bu deşti ey dil gördügüñ
Tābiş-i ḫurşīd-i ġamdur ẓıll-ı rāḥat ḳalmadı

<u>zıll-i saʿādet-güster:</u>

1. **ẓıll-i saʿādet-güster:**-*i*
Kıt'a 125
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Mutluluk veren gölge.

Ola pāy-endāz anuñ ḫusrev-i iḳbālüñe
Şāḫ-sār-ı devletüñ ẓıll-i saʿādet-güsteri

<u>zıll-ı şecer:</u>

1. **ẓıll-ı şecer:**-*den*
Kaside 10
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Ağaç gölgesi.

Şular tā kim döne ẓıll-ı şecerden çeşme-i ḫaḍrā
Ola tā kim muʿādil bād-ı ṣubḥ enfās-ı ʿİsā'ya

<u>zıll-i yezdān:</u>

1. **ẓıll-i yezdān:**-*ı*
Kaside 1
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Allah'ın gölgesi.

Felekden āftāb olduḳça peydā Ḥażret-i Mevlā
Serīr-i salṭanatda ide bāḳī ẓıll-i Yezdān'ı

<u>zıll-ı zāʾil:</u>

1. **ẓıll-ı zāʾil:**-*dür*
Gazel 248
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yok olan gölge.

Bilinmez kim ne vardur perde-i ḳudret verāsında
Ḫayāl-i ẓıll gibi ammā hele hep ẓıll-ı zāʾildür

[G.175:8]

<u>zīb ü fer bul-:</u>

1. **zīb ü fer bul:**-*dı*
Kaside 31
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Süs ve parlaklık bulmak.

ʿĀlem-i cūd u cihān-ı luṭf u dünyā-yı kerem
Pertev-i ḫurşīd-i iḥsān ile buldı zīb ü fer

<u>zīb ü fer-i tāc u taḫt-ı şāh:</u>

1. **zīb ü fer-i tāc u taḫt-ı şāh:**-*sın*
Kaside 35
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Hükümdarlık tahtı ve tacının süs ve gösterişi (Kaptan Cagala-zâde).

Gevher-i nā-yāb-ı devletsin ki dünyālar deger
Zīb ü fer-i tāc u taḫt-ı şāhsın bī-irtiyāb

<u>zībā:</u>

1. **zībā:**
Gazel 14
Mısra: **3**
Güzel.

Dütün ol ġonce-dehen aġzına zībā yaḳışur
Reng-i āteşdür ol laʿl-i leb-i rūḥ-efzā

[G.61:2, G.62:2, G.189:6, G.296:4, G.297:4, G.350:10, K.36:15, K.41:58, Mf.512:2]

<u>zībā ol-:</u>

1. **zībā ol:**-*ur*
Gazel 162
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Güzel, hoş olmak.

Göñül ḫaṭṭ-ı ruḫından olma hergiz dil-berüñ ġāfil
ʿAceb zībā olur baḫr-i melāḥatden çıḳan ʿanber

[Mf.578:2]

<u>zībā yaraş-:</u>

1. **zībā yaraş-:**-*ur*
Gazel 84
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Çok yakışmak.

Nāz uyḫusuna varsa n'ola bezm-i ṣafāda
Zībā yaraşur ol gözi bādāma şeker-ḫˇāb

zīb-i destār it-:

1. **zīb-i destār it:**-*di*
Mesnevi 9
Mısra: **158**
Kelime Tipi: -
Sarığa süs yapmak.

Şanurdum itdi baña baḫt-ı hemvār
Gül-i bāġ-ı cinānı zīb-i destār

zīb-i gül-şen-i dünyā ol-:

1. **zīb-i gül-şen-i dünyā ol:**-*a*
Kıt'a 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçesinin süsü olmak.

Niteki lāle ṭuta dāmenini küh-sāruñ
Niteki güller ola zīb-i gül-şen-i dünyā

zīb-i maḳāl it-:

1. **zīb-i maḳāl it:**-*me, -y, -ince*
Mesnevi 1
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Sözün süsü yapmak.

İsmini itmeyince zīb-i maḳāl
Emr-i zī-bāli yoḳ şikāra mecāl

zih:

1. **zihiyle:**-*i, -y, -le*
Kaside 36
Mısra: **29**
Yay kirişi.

ʿAzm iderdi düşmeni varup zihiyle boġmaġa
Tīr atarken ger ḫalāṣ olsaydı destüñden kemān

[G.177:6]

zihī:

1. **zihī:**
Kaside 17
Mısra: **28**
"Ne acayip, ne kadar garip" manasında şaşkınlık bildirir.

Benem o şāʿir-i māhir ki dir gören naẓmum
Zihī leṭāfet-i sūḳ-ı melāḥat-i taʿbīr

[K.34:1, K.41:3, Kt.126:1]

zihī zihī:

1. **zihī zihī:**
Kaside 38
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
"Ne... ne.." Olumlu sıfatları pekiştiren bağlaç.

Anuñ āstānında ḫidmetde olmaḳ
Zihī ser-bülendī zihī kāmrānī

zihn-i bülend ü ṭabʿ-ı mevzūn:

1. **zihn-i bülend ü ṭabʿ-ı mevzūn:**-*un*
Gazel 443
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yüce zihin ve vezinli mizaç.

ʿAceb vaṣf eyledüñ ey Ḥāletī ol ḳadd-i bālāyı
Begendük ḥāṣılı zihn-i bülend ü ṭabʿ-ı mevzūnuñ

zikr:

1. **ẕikri:**-*i*
Gazel 712
Mısra: **8**
Anma, anılma.

Siyāset-gāh-ı Manṣūr-ı maḥabbet kūy-ı hicrāndur
ʿAceb mi ẕikri vaḥşet virse ḳalb-i ʿāşıḳ-ı zāra

[Mü.8:7]

zikr it-:

1. **ẕikr it:**-*mek*
Gazel 250
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Anmak, zikretmek, hatırlamak.

Ẕikr itmeg ile laʿlüñi naẓmında Ḥāletī
Ṭūmār-ı şiʿri oldı anuñ şanki ney-şeker

zikrü'l-ʿıyş nışfü'l-ʿıyş:

1. **ẕikrü'l-ʿıyş nışfü'l-ʿıyş:**
Gazel 486
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Atasözü**
"Ayşı, işreti anmak da yarı ayş gibidir.

Yād-ı laʿlüñden göñül mey ḫāletin alur hemān
Gerçi ẕikrü'l-ʿıyş nışfü'l-ʿıyş olmışdur meşel

zillet:

1. **ẕillet:**
Gazel 423
Mısra: **7**
Hakirlik, alçaklık.

Menāsıb cāhile ẕillet kemāl ehline ʿizzetdür
Nedendür ʿaksini ʿarż itmesi mirʾāt-ı devrānuñ

zillet-i ʿışḳ:

1. **ẕillet-i ʿışḳ:**
Gazel 174
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aşk hakirliği.

Buldı cihānda ẕillet-i ʿışḳ ile imtiyāz
Maḥmūd kim fütāde-i pāy-ı Ayāz'dur

zimām-ı nāka-i leylā:

1. **zimām-ı nāḳa-i leylā:**-*y, -ı*
Gazel 764
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Leyla'nın devesinin yuları.

Ceres gibi dil-i Mecnūn hemān başlardı feryāda
Zimām-ı nāḳa-i Leylā'yı görse dest-i aʿdāda

zindān:

1. **zindāna:**-*a*
Gazel 150

Mısra: **6**
Hapishane, karanlık yer.

ʿIşḳ ehli derūnında ḫayāl-i ruḫ-ı dil-ber
Yūsuf gibidür kim ola zindāna giriftār

[Trk.B.1:107, Mf.279:2, Mf.579:2]

2. **zindānı:**-*ı*
Kaside 42
Mısra: **59**
Hapishane II Dünya.

ʿAceb ya ben niçe bir beklerin bu zindānı
Ṣafā-yı ḫāṭır ile mevt şerbetin içeyin

[Mü.6:2]

zindān it-:

1. **zindān iden:**-*en*
Terkib-bend 1
Mısra: **108**
Zindana çevirmek.

Dil-i Yaʿḳūb'ı döndürdüñ ġam-ı hicr ile zindāna
Mekān-ı Yūsuf-ı Kenʿān'ı ḫod zindān iden sensin

zindān-ı ʿanā:

1. **zindān-ı ʿanā:**-*dur*
Gazel 168
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Zorluk zindanı II Dünya.

Bir Yūsuf-ı ṣānī bulup it kendüne hem-rāz
Eñ ṣoñra cihān ādeme zindān-ı ʿanādur

zindān-ı belā:

1. **zindān-ı belā:**-*dur*
Gazel 1
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bela zindanı, musibet yeri II Dünya.

Özge zindān-ı belādur tengnā-yı dehr-i dūn
Saġ çıḳmaz mübtelā olan belā-keşler aña

zindān-ı belā ol-:

1. **zindān-ı belā ol:**-*ma, -sa, -y, -dı*
Kaside 14
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
Eziyet zindanı olmak.

Olmasaydı bu cihān başuma zindān-ı belā
Rūz u şeb olmaz idi şemʿ-i vücūdum sūzān

zindān-ı cihān:

1. **zindān-ı cihān:**
Gazel 361
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Dünya zindanı.

Ẓulmet-ābād-ı belādur çünki zindān-ı cihān
Mihr-i enverden yaḳarlar gündüzün nā-çār şemʿ

zindān-ı firāk:

1. **zindān-ı firāḳ:**
Gazel 566
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ayrılık zindanı.

Seni zindān-ı firāḳ içre unutmam dir idüñ
Ḳanı ey Yūsuf-ı gül-çihre o ʿahd ü peymān

zindānī it-:

1. **zindānī it:**-*miş, -ken*
Kaside 20
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Zindana atmak.

Serīr-i iltifāta ol geçürdi Yūsuf-ı fikrüm
Felek itmişken anı tengnā-yı dilde zindānī

zindāniyān-ı ġam:

1. **zindāniyān-ı ġam:**
Gazel 88
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Üzüntü zindanındakiler II Âşıklar.

Zindāniyān-ı ġam varamaz ḫˇāb-ı rāḥata
Mādām ki söyünmeye bu şemʿ-i āftāb

zinde ol-:

1. **zinde ol:**-*maz, -dı*
Kaside 16
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Canlı, diri olmak; sıkıntısız bir şekilde yaşamak.

Olmazdı zinde ḳālıb-ı fersūde-i zemīn
Āb-ı ḥayāt-ı ḥükmi eger olmasa revān

zindegānī:

1. **zindegānīde:**-*de*
Terkib-bend 1
Mısra: **79**
Dirilik, hayat, yaşayış.

Beḳā yoḳ gerçi kim biñ yıl da olsa zindegānīde
ʿAceb müşkildür ammā merg hengām-ı civānīde

2. **zindegānī:**
Gazel 792
Mısra: **2**
Dirlik, hayat II Ölümsüzlük.

Bir ṭutarsa kendüyi laʿl-i leb-i cānān ile
Ḳābil olmaz zindegānī çeşme-i ḥayvān ile

zīnet it-:

1. **zīnet it:**-*me, -y, -üm*
Gazel 90
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bezemek, süslemek.

Gelür diyü ḫayālüñ şāhı cānā gice olmaz kim
Revāḳ-ı dīdeyi dürr ü güherle itmeyüm zīnet

zīnet vir-:

1. **zīnet vir:**-*di*
Mesnevi 1

Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Bezemek, süslemek, güzelleştirmek.

Virdi zīnet zemīne merdüm ile
Nitekim āsmāna encüm ile

zīnet-i dīvān-ı şehr-yār ol-:

1. **zīnet-i dīvān-ı şehr-yār ol:**-*sun*
Kaside 26
Mısra: **84**
Kelime Tipi: -
Hükümdarın meclisinin süsü olmak II Daima divanda yer almak.

Eyvān-ı devlet içre ṭutup muttaṣıl maḳām
Olsun vücūdı zīnet-i dīvān-ı Şehr-yār

zīnet-i gül-zār-ı cihān ol-:

1. **zīnet-i gül-zār-ı cihān ol:**-*a*
Kaside 24
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Dünya bahçesinin süsü olmak.

Nitekim güller ola zīnet-i gül-zār-ı cihān
Nitekim eyliye murġān-ı çemen ṣıyt u ṣadā

zinhār:

1. **zinhār:**
Gazel 64
Mısra: **5**
Aman ha!, kesinlikle, asla.

Zinhār ġaflet itme mey-i nābdan göñül
Defʿ-i ġubār-ı ḫāṭır içün olmaz öyle āb

[G.73:7, G.103:1, G.214:13, G.405:9, K.12:41, Kt.82:2]

zīn-i hilāl:

1. **zīn-i hilāl:**
Kaside 33
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Hilal eyeri.

Ḳılur ḥabl-i metīn-i luṭfı beste bāb-ı ḥırmānı
O kim zīn-i hilāl urulmamışken raḫş-ı gerdūna

ẕi'n-nūreyn:

1. **ẕi'n-nūreyn:**
Mesnevi 5
Mısra: **54**
İki nur sahibi; Hz. Osman.

İki şemʿ ile oldı ḫānesi zeyn
Diñse aña ʿaceb mi Ẕi'n-nūreyn

zīn-pūş ol-:

1. **zīn-pūş ol:**-*ur, -sa*
Kaside 15
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Eyer örtüsü olmak.

İtseler efsārını lāyıḳ şuʿā-ı mihrden
Hāleden zīn-pūş olursa aña dāʾim vechi var

zīr ü bālā:

1. **zīr ü bālā:**-*y, -a*
Gazel 315
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yer ve gök II Her yer.

Zīr ü bālāya idüp dīde-i ʿibretle naẓar
Münkir-i taḫt-ı Cem ü tāc-ı Ferīdūn'uz biz

[G.825:1]

zīr ü bāla-yı cihān:

1. **zīr ü bāla-yı cihān:**
Kaside 40
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Dünyanın altı ve üstü.

Zīr ü bāla-yı cihān hep ola fermānuña rām
Ḥaḳ murāduñ vire bī-minnet-i esbāb u ʿilel

zīr u bam eyle-:

1. **zīr u bam eyle:**-*dükçe*
Gazel 494
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
İnce ve kalın sesler çıkarmak.

Şefḳat eyler ḥālüme ḫalḳ-ı zemīn ü āsmān
Eyledükçe tār-ı ḳānūn-ı fiġānum zīr u bam

zīr ü bem:

1. **zīr ü bem:**-*dür*
Gazel 176
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sazın en ince ve en kalın telleri.

Kimi ḳaldursa eflāke hemān-dem indürür ḫāke
Ezelden sāz-ı dehrüñ naġmesi geh zīr ü geh bemdür

[G.756:6]

zīr ü bem eyle-:

1. **zīr ü bem eyle:**-*dükçe*
Gazel 525
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İnce ve kalın sesler çıkarmak (çalgı aletleri için).

Şefḳat eyler ḥalüme ḫalḳ-ı zemīn ü āsmān
Eyledükçe naġme-i nāy-ı fiġānum zīr ü bem

zīr ü bem ol-:

1. **zīr ü bem ol-:**-*ur*
Gazel 186
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
İnce ve kalın sesler çıkarmak.

Bir ḳarār üzre degül muṭrib-i nā-sāz-ı felek

Sāzınuñ tārı ser-āġāzda zīr ü bem olur

zīr ü pāy:

1. **zīr ü pāy:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 173
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Alt ve dip II Her yer.

Ḫūnīn kefen şehīd-i maḥabbet mezārıdur
Her lālenüñ ki yoḳlayalar zīr ü pāyını

zīr ü zeber:

1. **zīr ü zeber:**-*dür*
Gazel 586
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Karmakarışık, darmadağınık.

Raḥm eyle ben āvāreye kim zīr ü zeberdür
Dil ḫānesi bārān-ı ġam u seyl-i belādan

zīr ü zeber eyle-:

1. **zīr ü zeber eyle:**-*r*
Gazel 158
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Altüst etmek, yerle bir etmek.

Gird-bād-ı āh ile gird-āb-ı eşk-i çeşm-i ter
Dem-be-dem eyler vücūdın ʿāşıḳuñ zīr ü zeber

[K.32:72]

zīr ü zeber it-:

1. **zīr ü zeber it:**-*en*
Gazel 156
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Altüst etmek, darmadağın, karmakarışık yapmak.

İtdiler taḥḳīḳ çevgān-ı muḥabbetdür diyü
Gice gündüz gūy-ı ḫurşidi iden zīr ü zeber

[G.241:6, G.245:10]

zīr ü zeber ol-:

1. **zīr ü zeber ol:**-*ur*
Gazel 380
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Alt üst olmak.

Keşti-i ṣabrı olur ʿışḳ ehlinüñ zīr ü zeber
Olsa mevc-engīz baḥr-i bī-kenār-ı iştiyāḳ

[K.4:50, K.18:16, K.36:34]

zīra:

1. **zīrā:**
Gazel 4
Mısra: **4**
"Çünkü, şu sebepten, bundan dolayı" anlamlarına gelen bağlaç.

Nāleler ḳılsa ʿadū kūyında olmaz kār-ger
Ṣarṣar-ı āhum benüm zīrā işitdürmez ṣadā

[G.25:4, G.38:2, G.102:4, G.153:10, G.154:6, G.169:16, G.173:12, G.173:16, G.177:4, G.232:8, G.239:6, G.254:8, G.263:4, G.265:2, G.265:10, G.287:10, G.288:14, G.304:6, G.304:8, G.310:8, G.320:9, G.334:2, G.364:4, G.375:2, G.378:2, G.385:10, G.407:6, G.414:10, G.453:14, G.497:12, G.509:10, G.536:8, G.564:18, G.597:11, G.605:3, G.643:8, G.648:6, G.677:4, G.683:1, G.684:10, G.722:6, G.732:6, G.743:6, G.755:3, G.801:7, G.830:9, G.843:7, G.844:11, G.850:4, G.864:8, G.883:8, K.15:40, K.16:34, K.39:28, K.39:63, Kt.107:1, Mf.150:2, Mf.228:2, Mf.330:2, Mf.540:2]

zīrā ki:

1. **zīrā ki:**
Gazel 136
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Çünkü, onun için ki.

Vaṣf itmesün müferriḥini feylesof-ı dehr
Zīrā ki ġāyet eskidi eczā-yı rūzgār

[G.168:12, G.205:2, G.261:6, G.347:2, G.351:2, G.465:10, G.756:6, G.764:8, G.765:8, G.811:10, G.843:4, G.844:4, K.3:36, K.8:34, K.16:55, Kt.1:2, Kt.80:3, Mf.122:2, Mf.443:2]

zīr-i bālinde ḳal-:

1. **zīr-i bālinde ḳal:**-*mış, -dur*
Gazel 739
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kanadı altında kalmak, gölgesinde, himayesinde bulunmak.

Şu ʿAnḳā'yam ki ḳalmışdur Hümālar zīr-i bālümde
Bī-ḥamdi'llāh benüm Ḳāf-ı ḳanāʿat geldi fālümde

zīr-i dalk:

1. **zīr-i dalḳ:**-*ı, -n, -da*
Gazel 825
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Hırkanın altı.

Güm olur ṭās-bāz-ı bezm-i faḳruñ zīr-i dalḳında
Eger pür-āteş olsa Ḥāletī çerḫüñ yedi ṭāsı

zīr-i dāmān:

1. **zīr-i dāmān:**-*ı, -n, -da, -dur*
Gazel 486
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Eteğin altı.

İʿtimād itme dilā ol ġamze-i ḫūn-rīze gel
İḫtirāz it zīr-i dāmānındadur tīġ-i ecel

zīr-i destān:

1. **zīr-i destān:**-*a*
Kaside 13
Mısra: **38**

Kelime Tipi: -
Halk, el (emir) altında bulunan kimseler, reâyâ.

Miṣāl-i pençe-i ḫurşīd-i enver dest-i efḍāli
Hemīşe feyż-i nūr-ı himmet itsün zīr-i destāna

zīr-i destār:

1. **zīr-i destār:**-*a*
Gazel 193
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Sarığın altı.

Zīr-i destāra olur zülf-i siyāhı gāhī
Bir melekdür ṣanasın ejderi bālāya çeker

[G.550:1, G.696:10]

zīr-i destār ol-:

1. **zīr-i destār ol:**-*sun*
Kaside 23
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Sarığın altında bulunmak II Bir kimsenin himayesinde olmak.

Çenār-āsā nihāl-i devletüñ Mevlā bülend itsün
Hemīşe sāye-i luṭfuñda olsun zīr-i destāruñ

zīr-i gül-bün:

1. **zīr-i gül-bün:**-*de*
Gazel 581
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gül fidanının altı.

Zīr-i gül-bünde ḳarār itme varursañ gül-şene
Sāye-i gülden ola cāʾiz ki cismüñ nīl-gūn

zīr-i hāk:

1. **zīr-i ḫāk:**-*den*
Gazel 131
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Toprağın altı.

Kān-ı zümürrüd-i çemeni zīr-i ḫākden
Buldı çıḳardı ṣanʿat ile ebr-i nev-bahār

[G.217:7, G.219:7, K.31:3]

zīr-i hākden çık-:

1. **zīr-i ḫākden çıḳ:**-*a, -m*
Gazel 133
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Toprağın altından çıkmak, dirilmek.

Ṣaḥrā-yı maḥşer içre çıḳam zīr-i ḫākden
Dāġ-ı derūn u çāk-i birūnumla lāle-vār

[G.271:7]

zīr-i ḫāke gir-:

1. **zīr-i ḫāke gir:**-*dük, -de*
Kıt'a 110
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yerin dibine girmek.

Girdükde zīr-i ḫāke ider şefḳati ẓuhūr
Ehl-i kerem mürüvvet ider yir ġarībine

zīr-i küleh:

1. **zīr-i küleh:**-*den*
Gazel 222
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Külahın, fesin altı.

Çıḳarup kākülini zīr-i külehden gāhī
Dil-i āşüfte gibi bī-ser ü sāmān eyler

zīr-i mīzāb:

1. **zīr-i mīzāb:**-*ı, -n, -da, -y, -um*
Gazel 608
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Oluğun altı, aşağısı II (Musikide) alt perde, sesin peslik derecesi; suskunluk, kabullenmişlik.

Ḳaçmadı bārān-ı ġamdan gerçi Ḳays u Kūh-ken
Bām-ı ʿışḳuñ zīr-i mīzābındayum ammā ki ben

[G.376:2]

zīr-i pā:

1. **zīr-i pā:**-*da, -dur*
Matla 63
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ayak altı.

Çün sāye-i dıraḫt-ı vücūdum fütādedür
Cismüm reh-i belāda serüm zīr-i pādadur

[G.74:2]

zīr-i pāy:

1. **zīr-i pāy:**-*ı, -n, -da*
Gazel 816
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ayağın altı.

Mūr-ı maḥrūmların dāne-i ḫāl-i lebünüñ
Zīr-i pāyında helāk eyle iderseñ bārī

zīr-i pāy-ı mevkib-i hayretde kal-:

1. **zīr-i pāy-ı mevkib-i ḫayretde ḳal:**-*du, -m*
Gazel 164
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Şaşkınlık kafilesinin ayakları altında ezilmek, çok şaşırmak.

Zīr-i pāy-ı mevkib-i ḫayretde ḳaldum hem-çü mūr
Taḫt-gāh-ı sīneme ḥükm itdi bir ṣāḥib-ẓuhūr

zīr-i pāyı ol-:

1. **zīr-i pāyı ol:**-*sun*
Mesnevi 8
Mısra: **214**
Kelime Tipi: -
Ayağının altı olmak, ayaklar altında ezilmek.

Serīr-i cāh dāʾim cāyı olsun
Ser-i bed-ḫˇāh zīr-i pāyı olsun

zīr-i şanavber:

1. **zīr-i şanavber:**-*de*
Gazel 129
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Sanavber (çok uzun bir çam) ağacının altı.

Bāġa varsam iderüm zīr-i şanavberde ḳarār
Geleli kām-ı dile piste-i ḫandānı leẕīẕ

zīr-i ser it-:

1. **zīr-i ser it:**-*di*
Gazel 894
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Başının altına koymak.

Hiç derd-i serden olmadı bir gün berī o kim
Zīr-i ser itdi bāliş-i zer-kār-ı devleti

zīr-i sitām-ı iʿtibārda ol-:

1. **zīr-i sitām-ı iʿtibārda ol:**-*ma, -y, -a*
Kaside 20
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Rağbetin altınla işlenmiş at başlığı altında olmak (Şair himaye gördüğünü ifade etmektedir).

Ḳaçan kim olmaya zīr-i sitām-ı iʿtibārında
Semend-i fikrüm olmaz ʿarṣa-i maʿnāda çevgānī

zīr-i tīġ-i maḥabbet:

1. **zīr-i tīġ-i maḥabbet:**-*de*
Gazel 894
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Aşk kılıcının altı.

Cāʾiz ki ola ecr-i şehādet ḫalel-pezīr
Āh itme zīr-i tīġ-i maḥabbetde Ḥāletī

zīr-i zemīn:

1. **zīr-i zemīn:**-*e*
Gazel 473
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Zemin, yer altı.

Gice gündüz eyle ol mihr-i cihānı cüst ü cū
Yāşuñı zīr-i zemīne āhuñı bālāya şal

[G.439:13, G.827:4, Mü.3:13]

zīr-i zemīne gir-:

1. **zīr-i zemīne gir:**-*ecek*
Gazel 723
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yerin dibine girmek, yerle bir olmak.

Cemʿ-i māluñ żararı n'idügin ey ehl-i tamaʿ
Giricek zīr-i zemīne şorasın Ḳārūn'a

zīr-i zülf:

1. **zīr-i zülf:**-*i, -n, -de*
Gazel 634
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Saçların altı.

Yüzi gūyā şeb-i Ḳadr içre nūr-ı pertev-efgendür
Ḳaçan kim ide dil-ber zīr-i zülfinde nihān şeklin

zirih:

1. **zirih:**
Gazel 426
Mısra: **3**
Zırh.

Zülfini ḫalḳa ḫalḳa idüp giderür zirih
İtdükçe ġamzesi dil ü cān ile ḳaṣd-ı ceng

zirih-āsā:

1. **zirih-āsā:**
Gazel 17
Mısra: **10**
Zırh gibi.

Tīr atsa nişānlar gözümi yār n'olaydı
Başdan ayaġa dīde olaydum zirih-āsā

zirih-pūş eyle-:

1. **zirih-pūş eyle:**-*di*
Müfret 545
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Zırh giymek, zırhlı yapmak.

Nāvek-i āhum ṣadāsın var ise gūş eyledi
Ḫalḳa ḫalḳa zülf ile rūyın zirih-pūş eyledi

zīr-rān:

1. **zīr-rān:**
Kaside 16
Mısra: **64**
Süren ll Koşturan.

Her demde Ḫıżr-himmet ü tevfīḳ hem-riḳāb
Hemvāre esb-i devlet ü iḳbāl zīr-rān

zīr-rān it-:

1. **zīr-rān it:**-*ince*
Kaside 36
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Koşturmak, at koşturmak.

Ḫusrev-i encüm firār itdi binüp Şeb-dīz'ine
Eşheb-i ṣubḥı idince şāh-ı ḫāver zīr-rān

zīr-rān ol-:

1. **zīr-rān ol:**-*ma, -sa*
Kaside 39
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Koşturmak, sürmek (At sürmek bağlamında).

Murġ-ı maḳṣūdum benüm ṣayd it dimezdüm olmasa
Bāz-ı devlet elde reh-vār-ı saʿādet zīr-rān

zirve-i eflāk:

1. **ẕirve-i eflāk:**-*e*
Müfret 101
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Feleklerin zirvesi.

İtmiş işigüñ ẕirve-i eflāke ber-ā-ber
Ben ẕerre-i nāçizi ḳılan ḫāke ber-ā-ber

zīver:

1. **zīver:**
Kaside 25
Mısra: **60**
Süs. bezek. zinet.

Revā budur ki ḳabūl idesin dür-i naẓmum
ʿArūs-ı devlete lāzım degil midür zīver

zīver ol-:

1. **zīver ol:**-*up, -dur*
Kaside 23
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Süs olmak.

Meger kim milket-i şāhī ʿarūs-ı pāk-dāmendür
Olupdur aña zīver cevher-i şemşīr-i raḫşānuñ

zīver-i ḳaṣr-ı sipihr ol-:

1. **zīver-i ḳaṣr-ı sipihr ol:**-*dukça*
Kaside 27
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Gökyüzü köşkünün süsü olmak.

Ḫāne-i dehre żiya virdükçe cām-ı āftāb
Zīver-i ḳaṣr-ı sipihr oldukça tāḳ-ı kehkeşān

żiyā:

1. **żiyāmuz:**-*muz*
Gazel 302
Mısra: **2**
Parlaklık, aydınlık.

Encāma irişdi şeb-i ümmīd ü recāmuz
Çün şemʿ-i seḥer ṭurma tenezzülde żiyāmuz

żiya vir-:

1. **żiyā vir:**-*miş, -di*
Gazel 294
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aydınlatmak, ışık vermek.

Ḫāne-i cāna żiyā virmişdi şemʿ-i şevḳ-bār
Dögmeden şemʿ-i mezār-ı Ḳays'ı dest-i rūzgār

[K.27:69]

żiyā-baḫş-ı ṭarīḳ-i īmān ol-:

1. **żiyā-baḫş-ı ṭarīḳ-i īmān ol:**-*ur, -dı*
Kaside 14
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
İman yoluna ışık saçmak.

Ḥīz-rān-ı siperi olmasa pīçīde-fitīl
Neden olurdı żiyā-baḫş-ı ṭarīḳ-i īmān

ziyād ol-:

1. **ziyād ol:**-*mak, -da, -dur*
Gazel 51
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Çoğalmak, artmak.

Pertev-i māh-ı ruḫı her dem ziyād olmaḳdadur
Aña nisbet oldı şākird-i resen-tāb āftāb

2. **ziyād ol:**-*dı*
Gazel 163
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Artmak.

Bu ne ḥikmetdür ziyād oldı ḥarāret sīnede
Rūy-ı āteş-nāk-i dil-berden felek itdükçe dūr

[G.123:2, K.33:15]

ziyāde:

1. **ziyāde:**
Gazel 16
Mısra: **7**
Çok.

Baḥr-i ġamda ziyāde menzil alur
Geç ṭutulduḳça zevraḳ-ı ṣahbā

2. **ziyāde:**
Kıt'a 112
Mısra: **2**
-den çok, daha çok.

Sensin ol necm-i saʿādet kim cihānda serverā
Saʿd-i ekberden ziyāde añılursın ad ile

ziyāde ol-:

1. **ziyāde ol:**-*ur*
Gazel 264
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Fazla olmak.

Ne āftābsın āyā ḥarāret-i ʿāşıḳ
Olur ziyāde ne deñlü olursa senden dūr

ziyāde ser:

1. **ziyāde ser:**
Müfret 154
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok baş(lı): Çift başı yılan II Yönetimde birden fazla kişinin söz sahibi olması durumu.

Her ḳanda olsa kākül-i yār ile baḫş ider
Ḥaḳḳā ki ejdehā gibi olmaz ziyāde ser

ẕiyā-güster:

1. **ẕiyā-güster:**
Gazel 439
Mısra: **4**
Işık yayan, saçan.

Refʿ ola tā kim ẓalām-ı küfr şemşīr-i ġuzāt
Mihr-i enver gibi her yaña ẕiyā-güster gerek

ziyān:

1. **ziyāndur:**-*dur*
Gazel 295
Mısra: **8**
Bir şey veya kimsenin sebep olduğu çıkar kaybı, zarar.

Sūdā-ger-i ʿışḳ iseñ eger ʿālemi geşt it
Dükkān-ı ḫıred bekleme encāmı ziyāndur

[G.556:11]

ziyān eyle-:

1. **ziyān eyle:**-*r*
Gazel 184
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ziyan etmek, zarar etmek.

Vezīrā sensin ol kim var iken ser-māye-i luṭfuñ
Metāʿ-ı dehr-i dūna meyl iden ġāfil ziyān eyler

[K.19:34, G.555:6]

ziyān gör-:

1. **ẕiyān gör:**-*me, -sün*
Kaside 37
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Zarar görmek, zarara uğramak.

Heykel-i zerrīn olup ḳoynında ol mühr-i şerīf
Görmesün çeşm-i bed-i eflākden hergiz ẓiyān

ziyān it-:

1. **ziyān it:**-*dü, -k*
Gazel 665
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ziyan etmek. Yersiz, boş yere harcamak, zarara uğratmak. Kötü bir durumla karşılaşmak, parasal kayba uğramak.

ʿIşḳ bāzārında anuñ çıḳdı elden naḳd-i cān
Çoḳ ziyān itdük biz ol yāra ḫarīdār olmadan

[G.188:6, G.458:6, Kt.100:4, Mf.405:2]

ziyān ol-:

1. **ziyān ol:**-*dı*
Gazel 556
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ziyan olmak, yersiz ve boşu boşuna harcanmak.

Her ziyān bir fenn dinürdi şimdi ammā Ḥāletī
ʿAksine döndi zamāne oldı her fenn bir ziyān

[G.321:10]

ziyāret eyle-:

1. **ziyāret eyle:**-*r, -sin*
Gazel 685
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ziyaret etmek, görmeye gitmek; yakınlık ve ilgi göstermek.

Ne ḫaste-ḫālüñi cānā ʿıyādet eylersin
Ne küşte-i ġam-ı ʿışḳuñ ziyāret eylersin

ẕiyā-yı şemʿ-i cān:

1. **ẕiyā-yı şemʿ-i cān:**
Gazel 552
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Can mumunun parlaklığı.

Derddür revnaḳ viren her dem nihād-ı ʿāşıḳa
Dūd-ı āh ile bulur revnaḳ ẕiyā-yı şemʿ-i cān

zī-zerīn ol-:

1. **zī-zerīn ol:**-*mak*
Kaside 11
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Altın sahibi olmak II Padişahın lütfuna mazhar olmak.

Devletüñde murġ-ı maʿnā ṣayd iden ṣāʿirlere
Nuḳre-ḫınk-i āsmān olmaḳ gerekdür zī-zerīn

ẓuhūr eyle-:

1. **ẓuhūr eyle:**-*se*
Gazel 107
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkmak, açığa çıkmak, görünmek.

Laʿlini görmek umarum eylese Dīde-i cānumda ẓuhūr iḫtilāc

[G.106:8, Mf.102:1]

ẓuhūr it-:

1. **ẓuhūr it:**-*di*
Gazel 672
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Meydana çıkmak, görünmek, oluşmak, meydana gelmek.

Bir meh-i raʿnā ẓuhūr itdi sevād-ı ṣāmdan
Fiʿl-mesel ṣol bedre beñzer kim çıḳa aḫṣāmdan

[G.85:3, G.101:1, G.264:10, G.315:3, G.366:9, K.9:26, K.11:4, K.12:79, K.20:11, K.21:4, K.24:3, K.29:10, Kt.71:3, Kt.95:2, Kt.110:3, M.3:61, Mf.400:1]

ẓuhūra gel-:

1. **ẓuhūra gel:**-*ür*
Gazel 10
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Gün yüzüne çıkmak, meydana gelmek, gerçekleştirmek.

Ey Ḥāletī ẕuhūra gelür luṭf u himmeti
Eyle devām-ı devlet-i şāha hemān duʿā

[G.299:5, G.768:5, G.822:4, Mf.56:2]

zuhūr-ı ḥaṭṭ-ı rūy:

1. **ẕuhūr-ı ḥaṭṭ-ı rūy:**-*un*
Müfret 196
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yüzdeki ayva tüylerin ortaya çıkması.

Ẕuhūr-ı ḥaṭṭ-ı rūyuñ ehl-i ʿışḳı dil-figār itmez
Müzevvir ḥaṭṭa beñzer kimse aña iʿtibār itmez

zulm:

1. **ẕulmi:**-*i*
Gazel 532
Mısra: **2**
Haksızlık, eziyet, kötülük, fenalık.

Öldürür ʿāşıḳları bir bī-emāndur sevdügüm
Ẕulmi ḳānūn eyliyen şāh-ı cihāndur sevdügüm

[K.19:6, G.890:9]

zulm eyle-:

1. **ẕulm eyle:**-*y*, -*e*
Mesnevi 7
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Eziyet etmek, işkence etmek.

Ḥaḳḳını ala peşşe-i nā-būd
Aña ẕulm eyliye eger Nemrūd

[Mü.2:1]

zulm ile:

1. **ẕulm ile:**
Gazel 518
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Zulüm ile, zorla.

İḫrāc ḳılma defter-i ʿuşşāḳdan bizi
Erbāb-ı ʿışḳa ẕulm ile şāhum çıḳarma nām

ẕulm it-:

1. **ẕulm it:**-*üp*
Müfret 3
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Eziyet etmek, fenalık yapmak.

Ẕulm idüp āhumı irgürme benüm eflāke
Atduġum oḳ yire düşmez şaḳın ey ḥūr-liḳā

[G.794:6, Mf.18:1]

ẕulmānī:

1. **ẕulmānī:**
Kaside 42
Mısra: **53**
Karanlık.

ʿAceb mi ʿālem-i fānī görünse ẕulmānī
Ḫuṭūṭ-ı levḥ-i mezarı revādur o ṭıfluñ

ẕulmet:

1. **ẕulmetde:**-*de*
Gazel 131
Mısra: **8**
Karanlık.

Eşcār sāye-güster olup her kenārdan
Āb-ı ḥayāta beñzedi ẕulmetde cūy-bār

[G.140:3, G.261:5, G.655:10, K.25:37, M.1:31, M.4:8, M.4:13]

ẕulmet-ābād-ı belā:

1. **ẕulmet-ābād-ı belā:**-*dur*
Gazel 361
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bela karanlığı.

Ẕulmet-ābād-ı belādur çünki zindān-ı cihān
Mihr-i enverden yaḳarlar gündüzün nā-çār şemʿ

ẕulmetde ḳal-:

1. **ẕulmetde ḳal:**-*sa*, -*m*
Müseddes 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Karanlıkta kalmak. Mec. gaflete düşmek, doğruyu yanlışı bilemeyecek fark edemeyecek halde olmak.

Marīż-i derd-i ʿışḳ-ı dil-berem ölsem ʿilāc itmem
Eger ẕulmetde ḳalsam meşʿal-i māhı sirāc itmem

ẕulmet-i cevv-i sitem:

1. **ẕulmet-i cevv-i sitem:**-*i*
Kaside 40
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Eziyet göğünün karanlığı.

Ḥarem-i Kaʿbe-i iḳbālde envār-ı kerem
Eyledi ẕulmet-i cevv-i sitemi müsteʾṣıl

ẕulmet-i ebr:

1. **ẕulmet-i ebr:**
Müfret 548
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bulutların karanlığı.

Ẕulmet-i ebr ile şebden seçemezler rūzı
Şöyle eyyām-ı ġamuñ böyle olur Nev-rūz'ı

ẕulmet-i ġam:

1. **ẕulmet-i ġam:**-*da*
Kaside 1
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Gam, keder karanlığı; sıkıntı, hüzün hali.

Yeter yaḳdı derūnı nār-ı ġayret ẕulmet-i ġamda
Yeter aḳdı sirişki nitekim şemʿ-i şeb-istānı

[G.711:9, G.719:11, G.737:3, K.42:63, Kt.13:1]

ẕulmet-i midād:

1. **ẕulmet-i midād:**
Gazel 134
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Mürekkep karanlığı II

Hızır'ın âb-ı hayâtı aradığı ülke.

Ġār-ı devāt u Ḫıżr-ı ḳalem
Ẓulmet-i midād
Āb-ı ḥayāt naẓmum ile buldı iʿtibār

zulmet-i şeb:

1. **ẓulmet-i şeb:**
   Kaside 36
   Mısra: **84**
   Kelime Tipi: -
   Gecenin karanlığı.

Çün şeh-i ḫāver ser-efrāz ol hemīşe bulmasun
Ẓulmet-i şeb gibi kāfir tīġ-i ḳahruñdan emān

zulmet-i ẓulm:

1. **ẓulmet-i ẓulm:**-*i*
   Mesnevi 2
   Mısra: **88**
   Kelime Tipi: -
   Zulüm karanlığı.

Ṭūṭi-i cān-ı bī-dile dil vir
Ẓulmet-i ẓulmi al revānumdan

zulmet-kede-i baht:

1. **ẓulmet-kede-i baḫt:**-*um, -a*
   Gazel 63
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Talihin, bahtın karanlığı.

Şuʿlesin gösteremez bīm-i felekden hergiz
Gelse ẓulmet-kede-i baḫtuma kirm-i şeb-tāb

zulmet-serāy-ı ʿālem:

1. **ẓulmet-serāy-ı ʿālem:**-*i*
   Kaside 1
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Âlemin karanlık sarayı.

Düşer mi öyle bir ẓıll-ı Ḫudā kim feyż-i luṭfından
İde ẓulmet-serāy-ı ʿālemi gün gibi nūrānī

ẓulm-i firāvānlar ol-:

1. **ẓulm-i firāvānlar ol:**-*ur*
   Müseddes 8
   Mısra: **28**
   Kelime Tipi: -
   Çok fazla eziyet edilmek.

Eşk-i ʿāşıḳ dökülüp yirlere ʿummānlar olur
Niçe sevdā-zedeye ẓulm-i firāvānlar olur

ẓulm-i küfr:

1. **ẓulm-i küfr:**-*i*
   Kaside 7
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Kafirin eziyeti.

Felek bildi ki ẓulm-i küfri refʿ itmek murāduñdur
ʿAceb mi ṭutsa her gün çerḫe tīġin mihr-i raḫşānuñ

ẓulm-i ṣarīḥ it-:

1. **ẓulm-i ṣarīḥ it:**-*me*
   Gazel 113
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Açıkça zulmetmek.

Tīġ-i hicrüñle ḳılma cānı cerīḥ
İtme baña efendi ẓulm-i ṣarīḥ

zūr-ı himmet:

1. **zūr-ı himmet:**-*i, -n*
   Kıt'a 15
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Yardım gücü.

Bir merd yoḳ ki ẓāhir idüp zūr-ı himmetin
Bir an içinde vire anuñ ḳuflına şikest

zübāb ol-:

1. **ẓübāb ol:**-*sa, -lar*
   Kaside 35
   Mısra: **66**
   Kelime Tipi: -
   Değersiz,küçük ve kıymetsiz bir hal almak,öyle anılmak.

Çekdi ṭūmar-ı ḳaṣīdem meclisüñde bir simāṭ
Olsalar lāyıḳdur aña murġ-ı ḳudsīler ẓübāb

zücāc:

1. **zücāc:**
   Gazel 106
   Mısra: **2**
   Sırça, cam şişe II Âşığın gönlü.

İtsün mi ḳalb-i yār u dil-i ʿāşıḳ imtizāc
Olmış birisi seng anuñ birisi zücāc

zü-fünūn:

1. **ẓū-fünūn:**
   Gazel 573
   Mısra: **4**
   Bilgili kişi.

Āh u fiġān u girye vü zārī ḳılur göñül
Ehl-i cünūn içinde ḳanı öyle ẓū-fünūn

[K.22:6]

zühd ü riyā ferşi:

1. **zühd ü riyā ferşi:**-*n, -i*
   Gazel 585
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Züht ve riya halısı.

Geliñüz zühd ü riyā ferşini ṭayy eyliyelüm
Ḫāletī-veş olalum mey-kededе ḫāk-nişīn

zühd ü şalāḥ:

1. **zühd ü şalāḥ:**-*a*
   Mesnevi 2
   Mısra: **41**
   Kelime Tipi: -
   Sofuluk ve dindarlık.

Virmezin zühde vü ṣalāḥa vücūd
Sehv ile eyleyüm meger ki sücūd

zühhād:

1. **zühhād:**
Gazel 233
Mısra: **3**
Zahidler.

Görse zühhād yüzin ol büt-i kāfir-kīşüñ
Rişte-i sübḥa-i şad-dāneyi zünnār eyler

zühre:

1. **zühre:**
Kaside 32
Mısra: **78**
Utarit'ten sonra güneşe en yakın gezegen, Çulpan, Venüs. Feleğin sazendesi olarak bilinir, bu yüzden edebi metinlerde şarkı, eğlence, çalgı, aşk ile birlikte anılır.

Dür-i şeh-vār medḥüñle ne ḥālet bulduġın bilse
Olurdı Zühre bikr-i fikrümüñ kemter perestārı

[K.40:41]

zühre-i çerḫ:

1. **zühre-i çerḫ:**
Kaside 27
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Feleğin Zühre'si.

Nesr-i Ṭāʾir'le dem-ā-dem kebg-i şaḥnı hem-cenāh
Zühre-i çerḫ ile dāʾim murġ-ı bāmı hem-zebān

zühre-i felek:

1. **zühre-i felek:**-*e*
Kaside 29
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Gökyüzünün Zühre yıldızı (çoban yıldızı, Venüs).

Girdi bu şevḳ ile yine çerḫe egerçi kim
Gelmişdi Zühre-i felege dönmeden fütūr

zühre-i zehrā:

1. **zühre-i zehrā:**
Kaside 8
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Parlak Zühre.

Eger raḳḳās-ı bezm-i himmetüñle itseler nisbet
Felekde ḳalḳar oynardı şafādan Zühre-i Zehrā

[K.11:3, K.34:6]

zükām:

1. **zükām:**
Gazel 496
Mısra: **10**
Nezle.

Ey ol ki meyl ider gül-i şad-berg-i devlete
Bilmez misin anı güline göredür zükām

[Kt.37:4]

zükām vir-:

1. **zükām vir:**-*di*
Müfret 348
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Nezle yapmak.

Sipihre būy-ı gül-i āftāb virdi zükām
Duḫān içürdi seḥer āh-ı ʿāşıḳ-ı nā-kām

zükām-āver-i ḥırmān ol-:

1. **zükām-āver-i ḥırmān ol:**-*ur*
Gazel 570
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Saman nezlesi olmak II Zarar vermek, iyi gelmemek.

Olur baña her gāh bu gül-zār-ı ʿanāda
Būy-ı gül-i ümmīd zükām-āver-i ḥırmān

zülāl-i belāġat:

1. **zülāl-i belāġat:**-*le*
Kaside 17
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Belagatin tatlı suyu.

Meger zülāl-i belāġatle virmiş āmīziş
Şu dem ki dest-i ḳażā ḳıldı ṭıynetüm taḫmīr

zülāl-i ḫıżr:

1. **zülāl-i ḫıżr:**-*ı*
Gazel 724
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Hızır'ın suyu (âb-ı hayat).

Dıraḫt-ı ser-bülend-i bāġ-ı ʿışḳuñ sāḳına çıḳmaz
Zülāl-i Ḫıżr'ı virseñ niçe yıllar naḫl-i Mūsā'ya

[G.733:4]

zülāl-i vuṣlat:

1. **zülāl-i vuṣlat:**-*a*
Gazel 600
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kavuşmanın tatlı suyu.

Zülāl-i vuṣlata dil-teşneyem bir niçe yıllardur
ʿAceb mi cān atarsam göricek çāh-ı zenaḫdānın

[G.637:5]

zülf:

1. **zülfini:**-*i, -n, -i*
Gazel 35
Mısra: **7**
Güzel yüzün iki tarafından sarkan saç.

Yüzünde tār u mār olmış görüp zülfini şandum kim
Ḳarışdı sāye birle pertev-i mihr-i cihān-ārā

[G.75:2, G.98:5, G.100:4, G.124:4, G.134:9, G.142:6, G.175:6, G.214:1, G.233:1, G.236:7, G.248:8, G.325:1, G.326:2, G.331:5, G.333:5, G.338:1, G.338:11, G.414:7, G.426:3, G.461:7, G.479:9, G.482:1, G.535:7, G.536:3, G.551:7, G.556:7, G.559:11, G.567:3, G.569:10, G.574:6, G.589:7, G.591:6, G.614:9, G.624:3, G.661:9, G.675:7, G.684:1, G.721:8, G.777:7, G.849:7, G.856:9, G.877:1, K.5:18, K.23:50, Mf.4:1,

Mf.19:1, Mf.55:1, Mf.75:1, Mf.202:2, Mf.239:1, Mf.307:1, Mf.407:1, Mf.545:2, Mf.558:1]

zülf ḫamı:

1. **zülf ḫamı:**-*n*
Müfret 448
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saç kıvrımı II Sevgilinin saç kıvrımı.

Peyveste ider ḫāline zülfi ḫamın ol māh
Murġ-ı dilümüñ dāmdadur dānesi her gāh

zülf perçemi:

1. **zülf perçemi:**-*n*
Gazel 696
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Saç perçemi II Sevgilinin kakülü.

Cüst ü cū ḳılsañ dil-i gümgeşteñi ey Ḥāletī
Yoḳla evvel zīr-i destārında zülfi perçemin

zülf-i ʿanber-āsā:

1. **zülf-i ʿanber-āsā:**-*y*, -*a*
Kaside 2
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Amber kokulu saç.

Müşābih olmaġ içün ḫāk-rūbına ḫūbān
Ġubār-ı müşk ṣaçar zülf-i ʿanber-āsāya

zülf-i ʿanber-efşān:

1. **zülf-i ʿanber-efşān:**-*ı*
Gazel 835
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) amber kokusu saçan saçı.

Eger öldürmede iḥmāl iderse ʿāşıḳın bir dem
Ayaġına düşer elbette zülf-i ʿanber-efşānı

[G.837:8, K.30:37]

zülf-i ʿanber-ḫām:

1. **zülf-i ʿanber-ḫām:**-*dan*
Müfret 245
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Amber kokulu saç.

Leb-i yāra ṭolaşmaġı ḫaṭ-ı ḫodkāmdan gördük
Ayaġa düşmegi ol zülf-i ʿanber-ḫāmdan gördük

zülf-i ʿanberīn:

1. **zülf-i ʿanberīn:**-*e*
Gazel 766
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin amber gibi kokan saçı.

Tenüm bir üstüḫ̆ān ḳaldı diñüz ol ṣūḫ-ı fettāna
O zülf-i ʿanberīne eylesün barmaḳlarum şāne

zülf-i ʿanber-sā:

1. **zülf-i ʿanber-sā:**-*y*, -*ı*
Gazel 432
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ambere benzeyen (amber gibi güzel kokan) saç.

Çoḳ dökülmişdür ṣaçulmışdur gül-āb-ı müşk-i nāb
Eylemezlerse n'ola ol zülf-i ʿanber-sāyı terk

[G.804:1]

zülf-i ʿarak-rīz:

1. **zülf-i ʿaraḳ-rīz:**-*ün*
Gazel 647
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ter döken saç.

Dōstum zülf-i ʿaraḳ-rīzüñ ile baḫṣi ḳosun
Ṣadefüñ aġzını açdurmasun ebr-i nīsān

zülf-i cādū:

1. **zülf-i cādū:**
Gazel 699
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Cadı saç.

Giceler ṣubḥa degin çeşmüme gelmez uyḫu
Ḫ̆ābumı baġladı var ise o zülf-i cādū

zülf-i cānān:

1. **zülf-i cānān:**
Gazel 572
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçı.

Şu dil kim ola cānı zülf-i cānān
Bilür kim nic'olur şām-ı garībān

zülfi çözül-:

1. **zülfi çözül-:**-*miş*
Gazel 177
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Saçı açılmak.

Şu murġam kim kenār-ı bām-ı ġam dāʾim mekānumdur
Çözülmiş zülfi dil-dāruñ bozulmış āşiyānumdur

zülf-i dil-āvīz:

1. **zülf-i dil-āvīz:**-*ün*
Müfret 58
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönlü asan saç.

Nice eylerdi ḳaşuñ ṭāḳ-ı cefāyı bünyād
Ḳılmasa zülf-i dil-āvīzüñ eger bi'sel mihād

[G.47:6, G.724:10]

zülf-i dil-āvīz-i nigār:

1. **zülf-i dil-āvīz-i nigār:**-*a*
Gazel 782
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin gönül asan saçları.

Baġlandı göñül zülf-i dil-āvīz-i nigāra
Bir vech ile kim ḳalmadı ayrılmaġa çāre

zülf-i dil-ber:

1. **zülf-i dil-ber:**-*den*
Gazel 519
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçı.

Zülf-i dil-berden gelen derd ü belāyı başuma
Kimseden bilmem gep āsār-ı günāhumdur benüm

[G.108:7, 785:9]

zülf-i dil-dār:

1. **zülf-i dil-dār:**
Gazel 231
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçı.

Ḥabse ilter var ise beste-i zencīrlerin
Zülf-i dil-dār ki ol çāh-ı zenaḫdāna iner

zülfi esīri:

1. **zülfi esīri:**-*n, -ün*
Gazel 435
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Saçların esiri II Sevgilinin saçlarının esiri.

Zülfi esīrinüñ ne bilürsin cefāsını
Ṭavḳ-ı belāya geçmedi ey şūfī gerdenüñ

zülf-i fitne-cūy:

1. **zülf-i fitne-cūy:**
Gazel 747
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Fesat arayan saç II Sevgilinin saçı.

Ey bād-ı āh ġafleti ḳo belki gūşına
Ol zülf-i fitne-cūy varup bir fesād ide

zülf-i girih-gīr:

1. **zülf-i girih-gīr:**-*ün, -e*
Gazel 669
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Düğümlenmiş saç.

Ṭoḳunup zülf-i girih-gīrüñe her şubḥ şabā
Dil-i sevdā-zedeye silsile-cünbān olsun

[G.8:7, G.19:3, G.416:1, G.769:2, G.769:6, G.883:3, Mf.250:1, Mf.453:2]

zülf-i girih-gīr-i nigār:

1. **zülf-i girih-gīr-i nigār:**
Gazel 201
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin düğüm düğüm olmuş saçı.

Gitmeye tā ki ḳoyup ʿāşıḳ-ı sevdā-zedeyi
Teb-i ġam baġlar imiş zülf-i girih-gīr-i nigār

zülf-i ham-der-ham:

1. **zülf-i ḫam-der-ḫam:**
Gazel 6
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kıvrım kıvrım saçlar.

Ḳanı ol zülf-i ḫam-der-ḫam gibi bir māye-i devlet
Aña hergiz muʿādil olamaz dünyā vü mā-fīhā

[G.235:7, G.274:10, G.759:5]

zülfi hamı:

1. **zülfi ḫamı:**-*n, -da*
Gazel 235
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saç kıvrımı.

Zülfi ḫamında ḫaddi leṭāfet nişānıdur
Maġribde ṭoġsa mihr ḳıyāmet nişānıdur

zülfi hevāsı:

1. **zülfi hevāsı:**-*n*
Gazel 418
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) saçına duyulan heves, aşk.

Yeñi başdan yine şeydā olalum n'olsa gerek
Alalum başumuza zülfi hevāsın yārüñ

zülf-i kāfir-kīş:

1. **zülf-i kāfir-kīş:**-*den*
Gazel 175
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kafir dinli saç II Sevgilinin siyah saçı.

Dil-i ʿuşşāḳı bend eyler anuñla bahs müşkildür
Şaḳın ol zülf-i kāfir-kīşden kim ḫayli pür-dildür

[G.243:1]

zülf-i leylā:

1. **zülf-i leylā:**-*y, -a*
Gazel 780
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Leyla'nın saçı.

Göñül virmek saña mı ḳaldı her bir zülf-i Leylā'ya
Nedür ey ṭıfl-ı dil vāris mi olduñ Ḳays-ı şeydāya

zülf-i mekkār:

1. **zülf-i mekkār:**-*ı*
Müfret 539
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hileci saç.

İner çāh-ı zenaḫdānına yārüñ zülf-i mekkārı
Şuya iltüp yine şusuz getürdi çoḳ giriftārı

zülf-i müşk-bār:

1. **zülf-i müşk-bār:**
Gazel 287
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Misk kokulu saç.

Ebrūlarınla düşdüginüñ sırrı vardur
Açmaz orayı kimseye ol zülf-i müşk-bār

[K.26:42]

zülf-i müşk-bū:

1. **zülf-i müşk-bū:**
Kıt'a 107
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) misk kokan saçları.

Nefḥa-i naẓmum ṭutar dünyāyı zīrā añduġum
Ya ruḥ-ı gül-reng-i dil-berdür ya zülf-i müşk-bū

zülf-i müşk-efşān:

1. **zülf-i müşk-efşān:***-ı, -dur*
Gazel 260
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Misk saçıcı saç II Sevgilinin misk kokan saçı.

Ehl-i ʿışḳa eyliyen dünyā serāyın teng ü tār
Hem dehān-ı yārdur hem zülf-i müşk-efşānıdur

zülf-i nigār:

1. **zülf-i nigār:**
Gazel 139
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçı.

Ṭaraf-ı bāġa çekilse n'ola ḫalḳ-ı ʿālem
Şaldı her cānibe ḳullābların zülf-i nigār

[G.212:10, G.286:9, G.464:1, Mf.304:1]

zülf-i perīşān:

1. **zülf-i perīşān:***-un*
Gazel 420
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin darmadağınık saçı.

Ṭaġıtdum ʿaḳlumı seyr idicek zülf-i perīşānuñ
Bıraḳdum kendümi cānā görüp çāh-ı zenaḫdānuñ

[G.232:12, G.441:6, G.491:8, G.635:1, G.737:1, K.1:46, K.20:24]

zülf-i pür-çiçek:

1. **zülf-i pür-çiçek:**
Gazel 551
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Çiçek dolu saç.

Zülf-i pür-çiçek gibi olma perīşān iḫtilāṭ
Leblerüñ gibi bizümle cāna cān ol her zamān

zülf-i pür-çīn:

1. **zülf-i pür-çīn:***-ün*
Gazel 616
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kıvrım kıvrım saç.

Zülf-i pür-çīnüñ gibi olsa perīşān iḫtilāṭ
Leblerüñ gibi bizümle cāna cān ol her zamān

zülf-i pür-pīç:

1. **zülf-i pür-pīç:***-ün*
Gazel 609
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Kıvrım kıvrım olan saç.

Çeşmüm eyler eşk ile ālūde müjgānın müdām
Zülf-i pür-pīçüñ ḫayāliyle ter eyler şānesin

zülf-i pür-tāb:

1. **zülf-i pür-tāb:***-ı, -n*
Gazel 550
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Parlak saç II Sevgilinin ışık dolu saçı.

Zīr-i destārında eyler zülf-i pür-tābın nihān
Şayda göstermez kemendin ehl olan naḫcīr-vān

zülf-i semen-bū:

1. **zülf-i semen-bū:**
Müfret 441
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yasemin kokulu saç.

Her gāh düşer gūşuña ol zülf-i semen-bū
Ḳaldur anı söz diñle eyā şūḫ-ı cefā-cū

zülf-i semen-sā:

1. **zülf-i semen-sā:***-y, -ı*
Gazel 844
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Yasemin çiçeği gibi hoş kokulu saç.

Çıḳarup ṭarf-ı destāruñdan ol zülf-i semen-sāyı
Iraḳdan baḳdurursın göñlüne ʿuşşāḳ-ı şeydāyı

zülf-i ser-keş:

1. **zülf-i ser-keş:***-den*
Müfret 389
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İnatçı saç II Sevgilinin saçı.

Perīşān-ḫāṭıram rūyında olan zülf-i ser-keşden
Ṣabā luṭf eyle ḳaldur naʿlini bir pāre āteşden

zülf-i siyāh:

1. **zülf-i siyāh:***-un*
Gazel 573
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin siyah saçı.

Ol ḫalḳa ḫalḳa zülf-i siyāhuñ virüp cünūn
ʿIşḳ ehli oldı dāʾire-i ʿaḳldan birūn

[G.6:13, G.21:11, G.102:8, G.193:3, G.417:3, Mf.32:1, Mf.213:2, Mf.440:1]

zülf-i siyeh:

1. **zülf-i siyeh:***-ün*
Gazel 101

Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Siyah saç II Sevgilinin siyah saçı.

Manşūr-ı dilüm itdi ʿıyān sırr-ı Ene'l-Ḥaḳ
Zülf-i siyehüñ eyledi ber-dār-ı maḥabbet

zülf-i siyeh-kār:

1. **zülf-i siyeh-kār:**-*un*
Gazel 410
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Günahkar saç II Siyah saç.

Ruḫlaruñ üzre düşen zülf-i siyeh-kāruñ gibi
Yirümi od itdi cānā derd-i hicrānuñ senüñ

[G.784:6, G.850:2]

zülf-i şeb-gūn:

1. **zülf-i şeb-gūn:**-*ı*
Gazel 113
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gece renkli (siyah) saç.

Zülf-i şeb-gūnı ʿāşıḳa gicedür
Ṣubḥ olupdur aña vecḥ-i ṣabīḥ

zülf-i yār:

1. **zülf-i yār:**-*dan, -dur*
Gazel 85
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sevgilinin saçı.

ʿAceb mi şāne-ṣıfat olsa cismümüz ṣad-çāk
Cihānda çekdügümüz zülf-i yārdandur hep

[G.595:9, G.641:11, G.850:13, G.855:10]

zülfi zencīri:

1. **zülfi zencīri:**-*n*
Gazel 415
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saç zinciri II Sevgilinin örgülü saçları.

Zülfi zencīrin gice seyr eyledi cānānenüñ
Ḳaydını gördük bī-ḥamdi'llāh dil-i dīvānenüñ

zü'l-fiḳār:

1. **ẕü'l-fiḳārı:**-*ı*
Kıt'a 85
Mısra: **2**
Hz. Ali'nin meşhur kılıcı.

Cānuma kār itdi bir ẓāhir-perestüñ cevri kim
Ẕü'l-fiḳārı eylemez temyīz hergiz kārdan

[M.5:71, M.5:73]

zülfinüñ leylā'sı:

1. **zülfinüñ leylā'sı:**
Gazel 740
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Saçın leylası II Saçın siyahlığı.

Zülfinüñ Leylā'sı yanından ayırmaz var ise
Neşʾe-i Mecnūn'ı buldı bu dil-i dīvānede

zülfinüñ zencīresi:

1. **zülfinüñ zencīresi:**-*n*
Gazel 467
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saç zinciri, saç örgüsü.

Zülfinüñ zencīresin çekmekde Mānīʿdür göñül
Mecis-i ġam yazmada Bihzād-ı ṣānīdür göñül

zülfüñ esīri:

1. **zülfüñ esīri:**
Gazel 518
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Saçların tutsağı II Sevgilinin saçlarının tutsağı olan âşık..

Zülfüñ esīri sāġar-ı işretden el çeker
Ḳaydı olana ṣoḥbet olur dōstum ḥarām

zülfüñ firāḳı:

1. **zülfüñ firāḳı:**-*y, -la*
Gazel 199
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saçın ayrılığı II Sevgilinin saçından ayrı kalma.

Zülfüñ firāḳıyla n'ola itsem dem-ā-dem āh u zār
Gitdi elümden n'eyleyüm serişte-i ṣabr u ḳarār

[G.261:3]

zülfüñüñ her tārı:

1. **zülfüñüñ her tārı:**
Gazel 103
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) saçının her teli.

Zülfüñüñ her tārı cān-ı ʿāşıḳa bir mār ise
Ejdehālarla ider bu āh-ı āteş-bār baḥs

zülfünüñ ḳullābı:

1. **zülfünüñ ḳullābı:**-*n, -ı*
Gazel 473
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Saçlarının kancası II Sevgilinin kıvrımlı saçları.

Māhdan māhīye dek ḥükm eyle bī-pervā yine
Zülfünüñ ḳullābını aʿlāya ṣal ednāya ṣal

zülüf kemendi:

1. **zülüf kemendi:**-*n, -e*
Gazel 84
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Saç kemendi, saç ipi II Sevgilinin saçları.

ʿUşşāḳı helāk itmede tā kim ola muḥkem
Ol ṣūḫ-ı cihān zülfi kemendine virür tāb

zümre:

1. **zümresini:**-*si, -n, -i*
Mesnevi 1
Mısra: **6**
Kitle, grup, topluluk.

Buldı iʿcāz-ı naẓmı ḥadd-i kemāl
Şuʿarā zümresini eyledi lāl

zümre-i aġyār:

1. **zümre-i aġyār:**-*a*
Gazel 300
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Rakipler topluluğu.

Zümre-i aġyāra hemān Ḥāletī
Tīr-i teġāfüldür olan dīde-dūz

zümre-i ehl-i īmān:

1. **zümre-i ehl-i īmān:**
Tarih 5
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Müminler zümresi.

Bir seḥer-geh ki vezān oldı nesīm-i raḥmet
Gül gibi geldi yine zümre-i ehl-i īmān

zümre-i erbāb-ı ʿirfān:

1. **zümre-i erbāb-ı ʿirfān:**-*un*
Kaside 7
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Ârifler topluluğu.

Maʿānī milketin fetḥ eyledi tīġ-i zebānıyla
Odur ser-dārı şimdi zümre-i erbāb-ı ʿirfānuñ

zümre-i ḫūbān:

1. **zümre-i ḫūbān:**
Gazel 154
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Güzeller zümresi.

Daḫl eyliyemez şāʿidine zümre-i ḫūbān
Ol sīm-tenüñ kimse mi var ḳoluna söyler

[G.590:5, G.649:2, Mf.431:2]

zümre-i ʿuşşāk:

1. **zümre-i ʿuşşāḳ:**
Gazel 840
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Âşıklar topluluğu.

Bir yirden ider nāleleri zümre-i ʿuşşāḳ
Gūyā ḳapusında çalınur nevbet-i şāhī

zümre-i ʿuşşāk-ı miḥnet-dīde:

1. **zümre-i ʿuşşāḳ-ı miḥnet-dīde:**-*den*
Gazel 72
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eziyet çekmiş âşıklar zümresi.

Zümre-i ʿuşşāḳ-ı miḥnet-dīdeden şaymaz beni
Söyleşem ol āfet-i devrān ile rūz-ı ḥisāb

zümürridīn ol-:

1. **zümürridīn ol:**-*dı*
Kaside 25
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Zümrüt renkli, yeşil renk olmak.

Kebūd iken yüzi şimdi zümürridīn oldı
Sipihri reng-i pezīr eyledi çemen beñzer

zümürrüd:

1. **zümürrüd:**
Gazel 451
Mısra: **3**
Parlak ve yeşil renkli bir süs taşı; yeşil renkte olan değerli bir taş.

Zümürrüd kānı içre bulunan yāḳūt-ı aṣferdür
Bilür ḳadrin gören nesrīnini yir yir çemen-zāruñ

[Mü.1:26]

zümürrüd-āşiyān:

1. **zümürrüd-āşiyān:**
Kaside 36
Mısra: **8**
Zümrüt yuvalı (Yeşil göğün güneşin yuvası olması bağlamında).

Bir hüveydā ḳalmadı hergiz bu deñlü beyżadan
Bāl açınca murġ-ı zerrīn-per zümürrüd-āşiyān

zünnār eyle-:

1. **zünnār eyle:**-*r*
Gazel 233
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Papazların bellerine bağladıkları kuşak eylemek.

Görse zühhād yüzin ol büt-i kāfir-kīşüñ
Rişte-i sübḥa-i şad-dāneyi zünnār eyler

zünnār it-:

1. **zünnār it:**-*er, -ler*
Gazel 93
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Papaz kuşağı yapmak (siyahlık bağlamında).

Sübḥanuñ tārın gehī zünnār iderler zāhidā
Eylemez hergiz taḫallüf kim ḥükm-i dīvān-ı elest

zünnār-ı ʿışḳ:

1. **zünnār-ı ʿışḳ:**-*ı*
Gazel 13
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Aşkın kemeri.

Ṣūret-perest-i deyr-i ümīd olma ey göñül
Zünnār-ı ʿışḳı ḳādir iseñ ḳıl velī dü-tā

zü'n-nūn:

1. **ẕü'n-nūn'a:**-*a*
Gazel 801

Mısra: **4**

Zünnûn-ı Mısrî veya Zun-Nûn el-Mısrî, tasavvuf felsefesinin kurucuları arasında gösterilen Mısırlı Arap düşünürdür. Tam ismi ise Zünnûn Ebû'l Faid Savban ibn İbrâhim el-Mısrî olarak bilinir.

Senüñ rā ḳaşlaruñ şöyle hevāʾī
ḳıldı dil ṭıflın
Müfîd olmaz eger algitseler
Ẕü'n-nūn'a irşāda

[G.376:5, G.765:4, K.39:52]

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı	: ÖZTÜRK DOĞAN, Aslıhan
Uyruğu	: T.C.

Eğitim

Derece	**Eğitim Birimi**	**Mezuniyet Tarihi**
Doktora	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Devam Ediyor
Yüksek lisans	Hacettepe Üniversitesi	2017
Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2013
Lise	Bornova Yunus Emre Anadolu Lisesi	2009

İş Deneyimi

Yıl	**Yer**	**Görev**
2015-	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce

ankara
HBM

